

Regeringens proposition 2020/21:1

Budgetpropositionen för 2021

Regeringen överlämnar härmed enligt 9 kap. 2 § regeringsformen budgetpropositionen för 2021.

Stockholm den 17 september 2020

Stefan Löfven

Magdalena Andersson
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Budgetpropositionen innehåller regeringens förslag till statens budget för 2021 samt de övriga förslag och bedömningar som följer av riksdagsordningen och budgetlagen (2011:203).

Översikt av innehåll i volym 1

Volym 1a

1	Finansplan
2	Förslag till riksdagsbeslut
3	Lagförslag, utom skattefrågor
4	Den makroekonomiska utvecklingen
5	De budgetpolitiska målen
6	Inkomster
7	Utgifter
8	Statens budgetsaldo och statsskulden
9	Den offentliga sektorns finanser
10	Statens investeringar och finansiella befogenheter
11	Granskning och ekonomisk styrning

Bilagor 1–6

Volym 1b

12	Lagförslag, skattefrågor
13	Skattefrågor

Bilagor 7–17

Innehållsförteckning

Sammanställning av förslag till statens budget för 2021	9	
1	Finansplan.....	11
1.1	Inledning.....	11
1.2	Utsikter för svensk ekonomi.....	16
1.3	Uppföljning av de budgetpolitiska målen	21
1.4	Reformer	23
1.5	Effekter av regeringens politik	34
2	Förslag till riksdagsbeslut	39
3	Lagförslag, utom skattefrågor.....	41
3.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund.....	41
4	Den makroekonomiska utvecklingen.....	43
4.1	Utsiktarna i omvärlden 2020 och 2021	44
4.2	Tillväxtutsiktarna för Sverige 2020 och 2021.....	45
4.3	Utvecklingen 2022 och 2023.....	52
4.4	Stor osäkerhet om hur djup och långvarig lågkonjunkturen blir	53
4.5	Alternativa scenarier.....	54
4.6	Prognosrevideringar	55
4.7	Utvecklingen enligt andra bedömare	56
5	De budgetpolitiska målen.....	59
5.1	Uppföljning av målet för det finansiella sparandet	60
5.2	Utgiftstaket	61
5.2.1	Uppföljning av utgiftstaket	61
5.2.2	Tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer och finanspolitiskt motiverad höjning av tidigare beslutade nivåer för 2021 och 2022	62
5.2.3	Förslag till nivå på utgiftstaket 2023.....	64
5.3	Uppföljning av det kommunala balanskravet	66
5.4	Uppföljning av målen i stabilitets- och tillväxtpakten	67
5.5	Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet.....	68
6	Inkomster.....	71
6.1	Offentliga sektorns skatteintäkter	71
6.2	Statens inkomster.....	81
6.3	Jämförelse med 2020 års ekonomiska vårproposition och uppföljning av statens budget för 2019 och 2020.....	83
6.3.1	Jämförelse med prognosen i 2020 års ekonomiska vårproposition.....	83
6.3.2	Uppföljning av statens budget för 2019 och 2020.....	86
6.4	Förslag som ligger till grund för beräkningen av statens övriga inkomster	87
6.4.1	Ändringar i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund	87
6.4.2	Försäljning av vissa fastigheter i Stockholm	93
7	Utgifter.....	95
7.1	Utgiftsramar för 2021	96
7.2	Preliminära utgiftsramar för 2022 och 2023.....	98

7.3	Utveckling av de takbegränsade utgifterna över tid.....	100
7.4	Förändring av de takbegränsade utgifterna sedan 2020 års ekonomiska vårproposition.....	113
7.5	Uppföljning av utgifterna i statens budget och takbegränsade utgifter 2020.....	126
7.6	Prisomräkning av vissa statliga förvaltningskostnader	130
7.6.1	Ärendet och dess beredning	130
7.6.2	En enklare och mer ändamålsenlig metod	130
7.6.3	Prisomräkning med konsumentprisindex.....	131
7.6.4	Konsekvenser.....	132
8	Statens budgetsaldo och statsskulden	133
8.1	Statens budgetsaldo	133
8.2	Statsskulden	136
8.3	Uppföljning av statens budgetsaldo 2020.....	137
9	Den offentliga sektorns finanser.....	139
9.1	Offentliga sektorns finanser.....	140
9.2	Statens finanser	144
9.3	Ålderspensionssystemets finanser.....	146
9.4	Kommunsektorns finanser.....	148
9.5	Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet.....	152
9.6	Finansiellt sparande enligt olika bedömare.....	154
9.7	Uppföljning av den offentliga sektorns finanser	155
9.8	EU:s budget- och återhämtningsöverenskommelse.....	158
10	Statens investeringar och finansiella befogenheter	163
10.1	En samlad investeringsplan för staten.....	163
10.2	Finansiering av anläggningstillgångar och rörelsekapital i statens verksamhet.....	166
10.3	Låneramar för samhällsinvesteringar och övriga kontokrediter.....	169
10.4	Statlig utlåning.....	170
10.5	Statliga garantier.....	170
10.6	Beställningsbemyndiganden.....	171
10.7	Bemyndigande att överskrida anslag.....	172
11	Granskning och ekonomisk styrning	175
11.1	Den europeiska termen och EU:s rekommendationer till Sverige.....	175
11.2	Finanspolitiska rådets bedömningar.....	178
11.3	Riksrevisionens granskning av årsredovisningen för staten 2019.....	181
11.4	Utvecklingen av den ekonomiska styrningen.....	181
12	Lagförslag, skattefrågor	185
12.1	Förslag till lag om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.....	185
12.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.....	189
12.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	191
12.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.....	200
12.5	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	201
12.6	Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227).....	212
12.7	Förslag till lag om ändring i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete.....	213
12.8	Förslag till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen	216
12.9	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	218

12.10	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter	220
13	Skattefrågor	223
	SKATT PÅ ARBETSINKOMSTER – FÖRVÄRVSINKOMSTBESKATTNING	224
13.1	Ytterligare skattesänkningar för personer över 65 år	224
13.1.1	Ärendet och dess beredning	224
13.1.2	Bakgrund	224
13.1.3	Det förhöjda grundavdraget	225
13.1.4	Skillnaden i beskattning tas bort	225
13.1.5	Konsekvensanalys	228
13.2	Utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget	233
13.2.1	Ärendet och dess beredning	233
13.2.2	Bakgrund och gällande rätt	233
13.2.3	Tvätt och vård av kläder och hemtextilier vid tvättinrättning	234
13.2.4	Möblering	241
13.2.5	Transporttjänster	245
13.2.6	Enklare tillsyn av bostaden	250
13.2.7	Höjt tak för rutavdrag	253
13.2.8	Skatteverkets kontrollmöjligheter	254
13.2.9	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	256
13.2.10	Konsekvensanalys	257
13.3	Beslut om återbetalning av felaktigt utbetalda belopp avseende skattereduktion för hushållsarbete	267
13.3.1	Ärendet och dess beredning	267
13.3.2	Bakgrund och gällande rätt	268
13.3.3	Beslut om återbetalning ska gälla omedelbart	269
13.3.4	En möjlighet till anstånd införs	272
13.3.5	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	275
13.3.6	Konsekvensanalys	275
13.4	Skattereduktion för installation av grön teknik	280
13.4.1	Ärendet och dess beredning	280
13.4.2	Bakgrund	281
13.4.3	En skattereduktion för installation av grön teknik	286
13.4.4	En skattereduktion med fakturamodell	288
13.4.5	Krav på godkännande för F-skatt	289
13.4.6	Skattereduktionens omfattning	289
13.4.7	Krav på var installationen utförs	293
13.4.8	Skattereduktionens storlek	294
13.4.9	Köparens betalning till utföraren och utförarens begäran till Skatteverket om utbetalning	297
13.4.10	Skatteverkets utbetalning till utföraren	300
13.4.11	Återbetalning av utbetalda medel	301
13.4.12	Preliminär skattereduktion	304
13.4.13	Slutlig skattereduktion	306
13.4.14	Överklagande av Skatteverkets beslut	307
13.4.15	Vilka som ska ha rätt till skattereduktion	307
13.4.16	Omkostnadsbeloppet vid kapitalvinstberäkning	309
13.4.17	Utvidgad brottskatalog i lagen om Skatteverkets brottsbekämpande	309
13.4.18	Personuppgiftsbehandling	310
13.4.19	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	312
13.4.20	Konsekvensanalys	312
13.5	Ändrad beräkning av förmånsvärdet för fri kost	316
13.5.1	Ärendet och dess beredning	316
13.5.2	Bakgrund	316
13.5.3	Ändrad beräkning av kostförmån	317

13.5.4	Konsekvensanalys	319
13.6	Skattereduktion för förvärvsinkomster	320
13.7	Tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin	321
13.8	Utvidgad tidsgräns för expertskatt.....	322
13.9	Ändrade regler för kostförmån i särskilda fall	322
13.10	Justerad beräkning av bilförmån	323
13.11	Vissa ändrade åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet.....	324
SKATT PÅ ARBETSINKOMSTER – SOCIALAVGIFTER M.M.....		325
13.12	Ytterligare förstärkning av nedsättningen av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling.....	325
13.13	Tillfälligt nedsatta arbetsgivaravgifter för personer mellan 19 och 23 år..	326
13.14	Tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifter för upp till två anställda.....	326
SKATT PÅ KAPITALÄGANDE – KAPITAL- OCH EGENDOMSSKATTER		327
13.15	Avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp	327
13.15.1	Ärendet och dess beredning	327
13.15.2	Bakgrund och gällande rätt	328
13.15.3	Schablonintäkten på uppskovsbelopp avskaffas	329
13.15.4	Konsekvensanalys	331
SKATT PÅ KAPITALANVÄNDNING – FÖRETAGSSKATTER		335
13.16	Tillfällig skattereduktion för investeringar.....	335
13.17	Justerande bestämmelser om avdrag för koncernbidragsspärrade underskott och avdrag för negativt räntenetto	335
13.18	Höjd skatt på finanssektorn	337
SKATT PÅ KONSUMTION M.M. – ENERGI OCH MILJÖSKATTER.....		337
13.19	Pausad BNP-indexering för drivmedel	337
13.20	Höjd energiskatt på viss elektrisk kraft	338
13.20.1	Ärendet och dess beredning	338
13.20.2	Bakgrund och gällande rätt	338
13.20.3	Höjd skattenivå för viss elektrisk kraft	339
13.20.4	Konsekvensanalys	340
13.21	Elförbrukare vid spårbunden trafik	342
13.21.1	Ärendet och dess beredning	342
13.21.2	Bakgrund.....	343
13.21.3	Elförbrukning vid spårbunden trafik	345
13.21.4	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	351
13.21.5	Konsekvensanalys	351
13.22	Avskaffad skattebefrielse för vissa biobränslen för uppvärmning	353
13.22.1	Ärendet och dess beredning	353
13.22.2	Bakgrund.....	354
13.22.3	Avskaffad skattebefrielse för flytande biobränslen.....	356
13.22.4	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	359
13.22.5	Konsekvensanalys	360
13.23	Skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning.....	363
13.23.1	Ärendet och dess beredning	363
13.23.2	Bakgrund.....	364
13.23.3	Skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning.....	366
13.23.4	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	367
13.23.5	Konsekvensanalys	367
13.24	Ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol	369
13.24.1	Ärendet och dess beredning	369
13.24.2	Bakgrund.....	369
13.24.3	Ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol	371
13.24.4	Kravet på anläggningsbesked utökas.....	375
13.24.5	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	378
13.24.6	Konsekvensanalys	379

13.25	Slopad nedsättning av energiskatt på bränslen i vissa sektorer	381
13.26	Förstärkt och förenklad miljöstyrning i bonus–malus-systemet	382
13.27	Förmånligare villkor för återbetalning av fordonsskatt för husbilar vid avställning	383
	13.27.1 Ärendet och dess beredning	383
	13.27.2 Bakgrund och gällande rätt	384
	13.27.3 Förmånligare återbetalning av fordonsskatt vid avställning	386
	13.27.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	388
	13.27.5 Konsekvensanalys	389
13.28	Trängselskatt i Marieholmstunneln	392
13.29	Skatt på engångsartiklar	392
13.30	Utökad befrielse från energiskatt för egenproducerad el	393
	SKATT PÅ KONSUMTION M.M. – ÖVRIGA PUNKTSKATTER	394
13.31	Beskattning av högkoncentrerade e-vätskor	394
	13.31.1 Ärendet och dess beredning	394
	13.31.2 Bakgrund och Kemikalieinspektionens hemställen	394
	13.31.3 Ändrad beskattning av högkoncentrerade e-vätskor	395
	13.31.4 Förstörelse av skattepliktiga produkter	400
	13.31.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	400
	13.31.6 Konsekvensanalys	401
13.32	Beskattning av övrig tobak	403
13.33	Höjd skatt på alkohol	404
13.34	Höjd skatt på tobak	404
13.35	Skatt på kemikalier i kläder och skor	405
	SKATT PÅ KONSUMTION M.M. – MERVÄRDESSKATT	406
13.36	Omvänd skattskyldighet vid omsättning av vissa varor	406
	ÖVRIGA SKATTEFRÅGOR	407
13.37	Övriga åtgärder inom skatteförfarandet	407
13.38	Det internationella arbetet för att motverka skatteundandragande	409
13.39	Utvärdering av utjämningsordningen med Danmark	411
13.40	Offentligfinansiella effekter – en sammanfattning	411
13.41	Skatteutgifter	414
13.42	Författningskommentar	415
	13.42.1 Förslaget till lag om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik	415
	13.42.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.	420
	13.42.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	421
	13.42.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet	427
	13.42.5 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) ...	427
	13.42.6 Förslaget till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)	438
	13.42.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete	439
	13.42.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen ...	440
	13.42.9 Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	442
	13.42.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter	443
Bilaga 1	Specifikation av budgetens utgifter och inkomster 2021	
Bilaga 2	Tabellsamling makroekonomisk utveckling och offentliga finanser	
Bilaga 3	Fördelningspolitisk redogörelse	
Bilaga 4	Ekonomisk jämställdhet	
Bilaga 5	Miljöbilaga	

Bilaga 6	Ändringar i vissa bestämmelser om ränta för kommuner
Bilaga 7	Ytterligare skattesänkning för personer över 65 år
Bilaga 8	Utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget
Bilaga 9	Skattereduktion för installation av grön teknik
Bilaga 10	Ändrad beräkning av förmånsvärdet för fri kost
Bilaga 11	Avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp
Bilaga 12	Avskaffad skattebefrielse för vissa biobränslen för uppvärmning samt ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol
Bilaga 13	Höjd skattenivå för viss elektrisk kraft
Bilaga 14	Elförbrukare vid spårbunden trafik
Bilaga 15	Beskattning av högkoncentrerade e-vätskor
Bilaga 16	Förmånligare villkor för återbetalning av fordonsskatt för husbilar vid avställning
Bilaga 17	Skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 september 2020

Sammanställning av förslag till statens budget för 2021

Utgifter

Tusental kronor

Utgiftsområde	1	Rikets styrelse	15 907 564
Utgiftsområde	2	Samhällsekonomi och finansförvaltning	17 501 844
Utgiftsområde	3	Skatt, tull och exekution	12 413 921
Utgiftsområde	4	Rättsväsendet	56 430 577
Utgiftsområde	5	Internationell samverkan	1 999 265
Utgiftsområde	6	Försvar och samhällets krisberedskap	71 153 370
Utgiftsområde	7	Internationellt bistånd	46 828 602
Utgiftsområde	8	Migration	9 268 385
Utgiftsområde	9	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	101 941 904
Utgiftsområde	10	Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	98 410 400
Utgiftsområde	11	Ekonomisk trygghet vid ålderdom	37 715 888
Utgiftsområde	12	Ekonomisk trygghet för familjer och barn	103 578 007
Utgiftsområde	13	Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	7 790 741
Utgiftsområde	14	Arbetsmarknad och arbetsliv	105 724 319
Utgiftsområde	15	Studiestöd	28 313 111
Utgiftsområde	16	Utbildning och universitetsforskning	92 077 789
Utgiftsområde	17	Kultur, medier, trossamfund och fritid	17 790 875
Utgiftsområde	18	Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	5 578 679
Utgiftsområde	19	Regional utveckling	4 173 425
Utgiftsområde	20	Allmän miljö- och naturvård	16 202 213
Utgiftsområde	21	Energi	4 514 129
Utgiftsområde	22	Kommunikationer	73 916 227
Utgiftsområde	23	Areella näringar, landsbygd och livsmedel	22 581 344
Utgiftsområde	24	Näringsliv	15 355 253
Utgiftsområde	25	Allmänna bidrag till kommuner	153 452 049
Utgiftsområde	26	Statsskuldräntor m.m.	165 200
Utgiftsområde	27	Avgiften till Europeiska unionen	45 037 439
Summa utgiftsområden			1 165 822 520
Minskning av anslagsbehållningar			-7 766 074
Summa utgifter			1 158 056 446
Riksgäldskontorets nettoutlåning			14 881 025
Kassamässig korrigerering			278 004
Summa			1 173 215 475

Inkomster

Tusental kronor

Inkomsttyp 1000	Statens skatteinkomster	1 132 325 274
Inkomsttyp 2000	Inkomster av statens verksamhet	39 455 656
Inkomsttyp 3000	Inkomster av försåld egendom	5 000 000
Inkomsttyp 4000	Återbetalning av lån	670 329
Inkomsttyp 5000	Kalkylmässiga inkomster	17 262 000
Inkomsttyp 6000	Bidrag m.m. från EU	30 316 430
Inkomsttyp 7000	Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-119 035 605
Inkomsttyp 8000	Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0
Inkomsttyp 9000	Löpande redovisade skatter m.m.	0
Summa inkomster		1 105 994 084

Beräknat lånebehov	67 221 391
Summa	1 173 215 475

1 Finansplan

1.1 Inledning

Pandemin har drabbat Sverige och världen hårt. Hela det svenska samhället har under våren kraftsamlat för att begränsa spridningen av sjukdomen covid-19. Trots det har många insjuknat och tusentals har avlidit. Det är en personlig tragedi för var och en som har drabbats. Sveriges sjukvård och äldreomsorg har prövats under våren. Medarbetare har slitit hårt och gjort imponerande insatser, men ändå har många patienter fått sin vård uppskjuten. Allvarliga brister har uppdragats i samhällets beredskap och pandemin har förvärrat det redan ansträngda läget inom vården och omsorgen. Samtidigt har Sverige och hela världsekonomin drabbats av en kraftig ekonomisk nedgång. Företag har gått i konkurs och arbetslösheten har stigit snabbt. En arbetslöshet som tillåts bita sig fast på höga nivåer är inte bara ett problem för den som drabbas, utan också ett hot mot ekonomi, välfärd och framtidstro.

Sedan virusutbrottet har regeringen och riksdagen vidtagit ett stort antal åtgärder för att värna människors liv, hälsa och möjlighet att försörja sig. Åtgärderna har gjort skillnad. Tillsammans med stora ansträngningar från medarbetarna och betydande ekonomiska tillskott upprätthölls tillräcklig kapacitet i intensivvården, trots det ansträngda läget. Sysselsättningsfallet har dämpats genom korttidspermitteringar, nedsatta arbetsgivaravgifter, omställningsstöd och kraftiga tillskott till kommunsektorn. Ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen har tillfälligt höjts och regelverket har justerats så att fler kvalificerar sig för ersättning. Konsekvenserna för kultur-, idrotts- och mediesektorerna av restriktionerna har dämpats genom att betydande medel tillförts dessa sektorer.

Pandemin kommer att påverka Sverige under lång tid. Erfarenheter från tidigare ekonomiska kriser tyder på att återhämtningen kommer att ta tid. För att så snabbt som möjligt ta Sverige ur lågkonjunkturen behövs en expansiv finanspolitik även under de två kommande åren.

Regeringen föreslår reformer på drygt 105 miljarder kronor för 2021 och drygt 85 miljarder kronor för 2022, något som är möjligt tack vare den ansvarsfulla finanspolitik som har bedrivits under många år.

Tillfälliga åtgärder vidtas för att återstarta ekonomin, samtidigt som långsiktiga reformer ska bidra till att lösa samhällsproblemen. Taktiken i klimatomställningen ska öka, välfärden ska stärkas, företagets villkor och konkurrenskraft ska förbättras, integrationen ska gå snabbare, brotten ska bekämpas och sammanhållningen mellan stad och land ska öka. Sverige ska jobba sig ur krisen och bygga ett bättre och mer hållbart samhälle än det var före pandemin.

En kraftfull grön ekonomisk återstart

För att återstarta ekonomin föreslår regeringen omfattande investeringar i hela landet. En statlig grön kreditgaranti införs för större industriinvesteringar som bidrar till att nå miljö- och klimatmålen, minskar utsläpp och gör att Sverige fortsätter gå före med en innovativ industri. Medel tillförs för energieffektivisering och renovering av flerbostadshus. Investeringar görs i laddinfrastruktur för tunga fordon. Stadsmiljöavtalen utökas, med särskilt fokus på cykling. Resurser tillförs för gröna naturnära jobb och skötsel av skyddad natur.

Ökade resurser till välfärden bidrar till återhämtningen genom att stimulera offentliga investeringar, hålla uppe sysselsättningen och motverka kommunala skattehöjningar. I samband med propositionen Vårändringsbudget för 2020 aviserades permanent ökade generella statsbidrag för kommunsektorn från och med 2021 med 12,5 miljarder kronor. Nu tillförs ytterligare generella resurser för 2021 och 2022. Bemanningen i äldreomsorgen ska öka och personalens kompetens förbättras. Äldreomsorgen stärks genom ett kraftigt tillskott till kommuner för att höja kvaliteten och förbättra tillvaron för äldre. Äldreomsorgslyftet utökas. Kommunerna tillförs medel riktade till skolan. Resurser avsätts för att täcka merkostnader inom hälso- och sjukvård, äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning, vilka uppstått till följd av pandemin. Testning och aktiv smittspårning kommer att fortsätta, inte minst tills ett eller flera effektiva vaccin har utvecklats, gjorts tillgängliga och vaccinering har inletts. En vårdskuld har byggts upp eftersom pandemin har inneburit att en stor mängd planerade åtgärder skjutits upp. För att stödja hälso- och sjukvårdens återhämtning tillförs därför riktade resurser. Medel avsätts för att stärka förlossningsvården och för att bekämpa psykisk ohälsa.

För att stötta livskraftiga företag, bidra till att fler jobb skapas och stärka återstarten av ekonomin görs flera insatser riktade till företag. Arbetsgivaravgifterna för unga sänks under två år för att motverka pandemins negativa följder för ungas möjlighet till anställning och extrajobb. Nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för den först anställda utvidgas. En skattereduktion införs för att stimulera och tidigarelägga näringslivets investeringar. Medel avsätts för att förlänga omställningsstödet under maj–juli 2020, bland annat för att hjälpa företag som bedriver säsongsverksamhet och är beroende av intäkterna från ett fåtal sommarmånader. Ett särskilt omsättningsstöd införs för enskilda näringsidkare. Hushållens köpkraft stärks genom att skatten sänks på inkomster från arbete och socialförsäkringsförmåner, bland annat inom ramen för den gröna skatteväxlingen.

Tryggheten och omställningsmöjligheterna förbättras för den som blir arbetslös. De höjda ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen förlängs tillfälligt. Regeringen föreslår också åtgärder som tillsammans bidrar till att människor snabbt kommer tillbaka i arbete. Medel tillförs för att förstärka arbetsmarknadspolitiken och för reformeringen av Arbetsförmedlingen. Möjligheten till utbildning och omskolning ökar. En tillfällig skattereduktion på arbetsinkomster riktad till låginkomsttagare införs för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin.

Sverige ska stå starkare efter krisen

Utöver åtgärder som stöttar den ekonomiska återhämtningen fortsätter arbetet med reformer för att långsiktigt lösa samhällsproblemen och bygga Sverige till ett bättre land än det var före pandemin.

Arbete är den viktigaste förutsättningen för egen försörjning och deltagande i samhället. Arbetsförmedlingen tillförs medel för att säkerställa ändamålsenlig lokal närvaro och en likvärdig service i hela landet. Kunskapslyftet förstärks med fler utbildningsplatser som bättre möter samhällets behov.

Ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv skapar fler jobb och säkrar välfärdens finansiering i hela landet. Den kommande forsknings- och innovationspropositionen ska befästa Sveriges position som en ledande forskningsnation. Nedsättningen av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning och utveckling förstärks ytterligare och skattelättnaden för experter, forskare och andra nyckelpersoner utvidgas.

Klimatomställningen medför goda möjligheter till jobb och företagande. Svenska folkets engagemang för klimatomställningen ska bejakas och en skattereduktion för

grön teknik införs. Klimat- och miljöforskningen ges förstärkta resurser. Den gröna skatteväxlingen fortsätter. Miljöskatter höjs, vilket kompenseras med sänkt skatt på jobb och företagande. Reduktionsplikten skärps och för att minska klimatutsläppen förlängs också satsningen på Klimatklivet. Industriklivet förstärks och breddas till att bland annat också inkludera strategiska viktiga insatser för biodrivmedel och batteriproduktion. Medel tillförs för att återställa våtmarker och CCS-teknik främjas för att uppnå negativa utsläpp. Miljöstyrningen i bonus–malus-systemet för lätta fordon förstärks och förenklas.

En förutsättning för Sveriges framtida välbefinnande är en skola präglad av kunskapsfokus och likvärdighet. Läraryrket stärks genom bättre möjligheter till kompletterande pedagogisk utbildning för akademiker och fortsatt utveckling av ett professionsprogram för lärare och rektorer.

Alla som varit med och byggt upp vårt land har rätt till trygghet under ålderdomen. Medel tillförs kommuner för att stärka äldreomsorgen. Det sista steget tas för att ta bort den återstående skillnaden i beskattning mellan pension och löneinkomst. Det innebär att skillnaden i beskattning kommer att vara borta den 1 januari 2023. Pensionerna höjs med ett nytt pensionstillägg, riktat till dem som arbetat länge men ändå har låg pension. Samtidigt justeras de pensionsrelaterade åldersgränserna för att upprätthålla pensionsnivåerna när vi lever allt längre. Åldersgränserna för rätt till sjukpenning, sjukersättning, a-kassa och ersättning från övriga trygghetssystem justeras i linje med pensionsåldern.

Hela landet ska ges möjlighet att växa. Resurser tillförs för ett landsbygdspaket som innehåller satsningar för livskraftiga landsbygder med konkurrenskraftiga gröna näringar, fler jobb och växande företag, samtidigt som värdefull miljö skyddas. Den digitala infrastrukturen stärks genom en snabbare bredbandsutbyggnad. Underhållet av vägar och järnvägar förbättras i hela landet.

Sverige ska vara ett tryggt land för alla, oavsett vem man är eller var man bor. Arbetet med att anställa 10 000 fler inom polisen till 2024 fortsätter och är centralt för att stärka polisens förmåga att bekämpa grov organiserad brottslighet. Kriminalvården får ökade medel, bland annat för att hantera den höga beläggningen på häkten och anstalter samt den planerade reformen om en förändrad straffrabatt för unga. Ett åtgärds paket genomförs för att lyfta utsatta områden med satsningar på bland annat skola, förskola, ökad statlig närvaro och att motverka brottslighet.

Legitimiteten i välfärdssystemen ska värnas. Skatte- och bidragsfusk undergräver förtroendet mellan människor och för samhället. Särskilt allvarligt är det när missbruket är systematiskt eller om det finns en koppling till organiserad brottslighet. Berörda myndigheter tillförs medel för att intensifiera arbetet med att motverka missbruket av välfärdssystemen och penningtvätt.

Pandemin har synliggjort behoven av att trygga samhällets försörjningsberedskap och av åtgärder för att samhällsviktig verksamhet ska fungera under en kris. Det civila försvaret ska förstärkas. Ökade medel för planering, kunskapsuppbyggnad och förmågeutveckling inom samhällsviktiga funktioner kommer att stärka totalförsvarets robusthet och uthållighet. Sverige behöver ett psykologiskt försvar anpassat efter dagens samhällsförhållanden och som bevarar det öppna samhällets fria kunskaps- och informationsutbyte. En myndighet för psykologiskt försvar inrättas 2022.

En starkt försvarsförmåga krävs för att öka tryggheten i Sverige och stabiliteten i vårt närområde. Det militära försvaret tillförs resurser i enlighet med Försvarsberedningens förslag.

Budgetpropositionen för 2021 bygger på en politisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna.

Tabell 1.1 Reformtabell

Miljarder kronor

	2021	2022	2023
En kraftfull grön ekonomisk återstart			
<i>Investeringar för hållbar tillväxt och klimatomställning</i>			
Energieffektivisering och renovering av bostadshus och utomhusmiljöer	0,90	2,40	1,00
Investeringsstöd för hyresbostäder		1,10	1,90
Omställning av transportsektorn	1,22	1,22	0,89
Justerade förmånsvärden för personbilar	-0,15	-0,73	-1,31
Förstärkt och förenklad miljöstyrning i bonus-malus-systemet	-0,33	-0,85	-1,38
Slopad nedsättning av energiskatt på bränslen i vissa sektorer	-0,15	-0,60	-0,60
Laddinfrastruktur för tunga fordon	0,50	0,55	
Stöd till kollektivtrafiken	2,00		
Underhåll av järnväg	0,50	0,50	0,50
Investeringar för att skydda naturen	1,59	1,67	0,61
Minska klimatutsläppen	1,88	1,14	0,52
Åtgärder och skydd för värdefull natur	0,60	0,25	
Skattereduktion för installation av grön teknik	0,20	0,20	0,20
Cirkulär ekonomi	0,15	0,14	0,01
<i>Rusta välfärden för framtidens jobb</i>			
Generella statsbidrag till kommuner och regioner	10,00	5,00	
En förbättrad äldreomsorg	4,00	4,00	4,00
Äldreomsorgslyftet	1,70	0,51	0,21
Återhämtningsbonus i vård och äldreomsorgen	0,30	1,00	1,00
Vårdskuld och fortsatt covid-19-vård	4,00	4,00	
Bekämpa psykisk ohälsa	1,18	1,18	
Fortsatt testning och smittspårning	2,00		
Skolsatsning för att hantera utbildningsskulden till följd av pandemin	1,00		
Insatser för en skola präglad av kunskapsfokus och likvärdighet	0,27	0,26	0,33
Höjd schablonersättning i assistansersättningen	0,47	0,47	0,47
Stärkt förlossningsvård och primärvård	0,80	0,80	
Kommundelegeration inkl. medel till kommuner med högt flyktingmottagande	0,45	0,25	0,25
Ett nytt pensionstillägg	2,17	6,19	5,86
Sänkt skatt för personer över 65 år	2,36	2,36	2,36
Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser	0,02	0,03	-0,79
Höjt underhållsstöd	0,10	0,20	0,20
Stärkt kultur och civilsamhälle	1,88	0,58	0,53
<i>Fler ska komma i arbete</i>			
Sänkt arbetsgivaravgift för unga	7,52	8,95	1,43
Skattereduktion för investeringar	5,50	1,40	0,10
Skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin	5,00	5,00	
Avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp	1,72	1,72	1,72

Nedsättning av arbetsgivaravgifter för upp till två anställda	0,02	0,14	0,18
Förlängt omställningsstöd samt omsättningsstöd för enskilda näringsidkare	3,50		
Ett konkurrenskraftigt näringsliv	0,15		
En ny forsknings- och innovationsproposition	3,40	3,16	3,30
Sänkta arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling	0,25	0,48	0,47
<i>Ekonomisk trygghet och omställning till nästa jobb</i>			
Höjda ersättningsnivåer i arbetslöshetsförsäkringen	5,70	4,78	
Reformerad arbetsförmedling och fler matchningstjänster	1,99	2,05	2,80
Stöd till personer långt ifrån arbetsmarknaden	0,60	0,20	0,10
Fler utbildningsplatser	4,02	4,34	1,44
<i>Hela landet ska växa</i>			
En konkurrenskraftig jordbruks- och livsmedelssektor	2,26	2,37	0,12
Underhåll av vägar	0,50	0,50	0,50
Övriga insatser för att hela landet ska växa	0,15	0,09	0,08
Bredbandsutbyggnad	1,40	0,50	0,10
Pausad BNP-indexering för drivmedel	0,94	1,80	1,72
<i>Sverige ska vara ett tryggt land för alla</i>			
10 000 fler polisanställda		1,65	1,65
Förstärkning rättsväsendet	2,34	1,69	2,01
Motverka fusk	0,26	0,24	0,24
Utökade medel till skolor i utsatta områden	0,39	0,42	0,41
Sociala insatser i socioekonomiskt utsatta områden	0,25	0,25	0,25
Förstärkning av språklyftet i förskolan	0,10	0,10	0,10
<i>Stärkt beredskap i en ny tid</i>			
Förstärkning civilt försvar	1,00	1,49	2,47
Förstärkning militära försvaret			5,00
<i>Skatteförändringar</i>			
Sänkt inkomstskatt ¹	5,01	7,13	13,48
varav skattereduktion för förvärvsinkomster	8,49	10,61	16,96
varav tidigare avisering	-3,48	-3,48	-3,48
Höjd skatt på finanssektorn			-1,00
Övriga skatteförändringar	1,83	0,24	-4,65
Övriga reformer	8,04	1,00	1,44
Effekt offentliga finanser	105,41	85,49	52,22

¹ Den lagstiftning som ska tas fram inom ramen för denna åtgärd inkluderar också den avisering om sänkt skatt på jobb och företagande på 3,48 miljarder kronor per år som gjordes i Budgetpropositionen för 2020. Den sammanlagda skattesänkningen uppgår då till 8,49 miljarder kronor 2021, 10,61 miljarder kronor 2022, 16,96 miljarder kronor 2023.

Källa: Egna beräkningar.

1.2 Utsikter för svensk ekonomi

Historiskt ras i världsekonomin

Pandemin och dess följdverkningar har drastiskt förändrat utsikterna för världsekonomin. De restriktioner som länder har infört för att minska smittspridningen har tillsammans med beteendeförändringar fått en mycket stor påverkan på den ekonomiska utvecklingen.

Den ekonomiska aktiviteten i världen sjönk kraftigt under första halvåret 2020. Hastigheten och storleken på nedgången är unik och betydligt större än under den senaste finanskrisen. Månadsstatistik för detaljhandeln och industriproduktionen tyder, tillsammans med bland annat uppgifter om befolkningens rörelsemönster och korttransaktioner, på att konjunkturen bottnade i euroområdet och USA i april 2020. Sedan dess har detaljhandeln tydligt återhämtat sig, medan uppgången i industriproduktionen och exporten endast varit begränsad. I Kina, vars ekonomi drabbades först av pandemin, har återhämtningen kommit längre och BNP steg kraftigt under andra kvartalet 2020. Kinesisk industri har i princip återhämtat hela nedgången, medan detaljhandeln inte återhämtat sig i samma utsträckning.

Nedgången i ekonomin har medfört en svagare arbetsmarknad i många länder. I USA minskade sysselsättningen mycket kraftigt under det första halvåret 2020. Sysselsättningen har minskat mindre i de europeiska ekonomierna, där en möjlig förklaring är att en stor andel anställda omfattas av olika varianter av permitteringssystem med offentligt stöd.

Den återhämtning som har inletts i världsekonomin understöds av penningpolitiska stimulanser, men framför allt av en mycket expansiv finanspolitik. De största finanspolitiska stimulanserna har genomförts av enskilda länder, men även EU:s återhämtningsplan bedöms bidra till att stimulera den europeiska ekonomin. Det förväntas dock ta flera år för många ekonomier att nå ett neutralt konjunkturläge. Utvecklingen tyngs av att det råder en fortsatt stor osäkerhet kring hur pandemin kommer att utvecklas. Restriktioner och rekommendationer om bland annat fysisk distansering antas kvarstå i viss utsträckning en tid framöver. Lägre inkomster, försämrade arbetsmarknadsutsikter och en fortsatt hög osäkerhet väntas även fortsättningsvis dämpa hushållens konsumtion och företagens investeringar. Först i slutet av 2021 väntas BNP-nivån i USA och euroområdet vara tillbaka på samma nivå som före nedgången.

Även svensk ekonomi drabbas hårt

Även Sveriges BNP föll kraftigt under andra kvartalet 2020. Nedgången var den största som någonsin uppmätts ett enskilt kvartal sedan mätningarna inleddes 1980, och berodde främst på fallande export och hushållskonsumtion. Sveriges exportorienterade ekonomi påverkades tydligt av minskad efterfrågan och nedstängningar i omvärlden.

Svensk ekonomi tycks ha bottnat under våren 2020 och väntas, likt omvärlden, återhämta sig under andra halvåret 2020. Förtroendeindikatorer har börjat stiga igen, men från låga nivåer. Det bedöms ta flera år innan lågkonjunkturen är över. Regeringens expansiva finanspolitik bidrar dock till att stimulera ekonomin och påskynda återhämtningen. BNP bedöms sammantaget minska tydligt 2020, för att sedan öka 2021, se tabell 1.2. Det förväntas dröja till slutet av 2021 innan BNP är på samma nivå som före virusutbrottet. Resursutnyttjandet väntas vara betydligt lägre än normalt och svensk ekonomi bedöms befinna sig i en djup lågkonjunktur både 2020 och 2021.

Den ekonomiska återhämtningen väntas, precis som under tidigare ekonomiska nedgångar, variera mellan länder beroende på bland annat näringslivsstruktur, omvärldsberoende och skuldsättning. För svensk ekonomi är internationell handel viktig. Uppåt 50 procent av BNP består av export och utrikeshandeln är i hög grad beroende av globala värdekedjor. Samtidigt ger Sveriges låga offentliga skuld goda förutsättningar att stödja företag och hushåll som har drabbats hårt av pandemin.

Hushållens konsumtion föll första halvåret 2020 snabbare än vad som någonsin tidigare uppmätts. Fallet berodde till stor del på restriktioner som syftade till att minska smittspridningen och förändringar i beteendemönster, till exempel ett minskat resande och ändrade umgängesformer. Konsumtionen av hotell-, restaurang- och resetjänster samt kultur- och idrottsevenemang minskade särskilt tydligt. Vissa indikatorer, såsom korttransaktionsdata, tyder emellertid på att en gradvis återhämtning av hushållens konsumtion har inletts. Ett försämrat arbetsmarknadsläge och osäkerhet om pandemins fortsatta utveckling väntas dock hålla tillbaka återhämtningen. Korttidspermitteringen och förstärkningarna i arbetslöshetsförsäkringen bidrar till viss del att hålla uppe hushållens konsumtion trots det försämrade arbetsmarknadsläget. Sammantaget bedöms hushållens konsumtion minska med 4,7 procent 2020. Senast hushållens årliga konsumtion utvecklades negativt var under 90-talskrisen, då den minskade med 2,8 procent 1993.

Skatteinkomsterna i kommunsektorn väntas växa långsammare än normalt under 2020, men eftersom regeringen har tillfört medel under våren väntas den offentliga konsumtionen ändå hållas uppe. Ytterligare medel avses tillföras 2021. Åren 2020 och 2021 förväntas den offentliga konsumtionen öka i linje med det historiska genomsnittet.

De fasta bruttoinvesteringarna föll tydligt under första halvåret 2020. Den förhöjda osäkerheten, främst kopplad till hur snabbt ekonomin återhämtar sig, medför att företag skjuter upp investeringar. Indikatorer pekar också på ett lågt kapacitetsutnyttjande inom industrin, vilket tyder på dämpade investeringsutsikter. Byggindustrin har hittills inte påverkats i samma utsträckning av lågkonjunkturen som andra branscher, men en successiv nedgång väntas. Bostadsinvesteringarna väntas minska, men med en viss fördröjning jämfört med näringslivets övriga investeringar, då nybyggnationen bedöms sjunka mer gradvis. De offentliga investeringarna bedöms däremot öka betydligt mer 2020 än vad de gjorde 2019. Statliga investeringar i bland annat infrastruktur ligger bakom den starkare utvecklingen. Sammantaget bedöms de totala investeringarna falla kraftigt 2020 för att sedan öka 2021. Det tar dock tid att återhämta det stora fallet och investeringarna bedöms i slutet av 2021 fortfarande ligga på en lägre nivå än 2019.

Utbudstörningar och fallande efterfrågan i omvärlden har drabbat exportindustrin hårt. Flera indikatorer, till exempel företagens exportordergång, är fortsatt på låga nivåer. Såväl exporten som importen väntas minska påtagligt 2020, för att sedan återhämta sig 2021, i takt med att omvärldsefterfrågan stiger. Lågkonjunkturen i omvärlden bidrar, tillsammans med att kronan har förstärkts sedan april 2020, till att det väntas ta tid innan exporten åter når de nivåer som rådde före pandemin. Enskilda länders exportrestriktioner och gränshinder inom EU och Norden har försvårat handel och varuflöden för industrin generellt och för medicinteknisk utrustning specifikt.

Situationen på arbetsmarknaden försämrades betydligt under första halvåret 2020. Sysselsättningsgraden har fallit kraftigt, särskilt bland kvinnor, i synnerhet utomeuropeiskt födda kvinnor, personer med eftergymnasial utbildning och unga. Sysselsättningsgraden är dock fortfarande relativt hög i internationell jämförelse. Eftersom arbetskraften har minskat mindre än sysselsättningen har arbetslösheten

ökat. Ökningen har skett i alla grupper, men framför allt bland unga. Arbetslösheten har stigit något mer bland män än bland kvinnor, trots att kvinnors sysselsättningsgrad minskat mer. Det följer av att många kvinnor har lämnat arbetskraften. Den ökande arbetslösheten har inte varit jämnt fördelad regionalt utan vissa delar av landet har haft en kraftigare ökning än andra.

När efterfrågan i ekonomin stiger och produktionen gradvis ökar, väntas även arbetsmarknaden återhämta sig. Flera arbetsmarknadsindikatorer, till exempel företagens anställningsplaner, har förbättrats något efter de extremt låga nivåer som noterades under våren. Sysselsättningen väntas dock minska kraftigt 2020. Fallet begränsas av att företagen i stor utsträckning nyttjar möjligheten till korttidspermittering. Sysselsättningen bedöms öka något 2021, men det sker långsamt eftersom många företag i första hand ökar produktionen genom att öka arbetstiden bland redan anställda när korttidspermitteringar fasas ut. Arbetslösheten bedöms öka både 2020 och 2021. Risken för att bli långvarigt arbetslös är särskilt stor i grupper som redan tidigare hade en svag förankring på arbetsmarknaden, till exempel bland utomeuropeiskt födda och personer som saknar gymnasial utbildning.

Inflationen, mätt med konsumentprisindex med fast bostadsränta (KPIF), utvecklades svagt under det första halvåret 2020. Utvecklingen bedöms fortsätta så även framöver, vilket primärt förklaras av låga energipriser. Ett lågt resursutnyttjande i Sverige och omvärlden väntas dämpa inflationen främst 2020, men även 2021. Centralbanker världen över väntas hålla styrräntorna låga en längre tid i syfte att stimulera efterfrågan och i förlängningen inflationen. De låga styrräntorna och omfattande köp av tillgångar, till exempel statsobligationer, bidrar till att ränteläget bedöms bli lågt en tid framöver.

Tabell 1.2 Makroekonomiska nyckeltal

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
BNP ¹	1,2	-4,6	4,1	3,8	2,7
BNP, kalenderkorrigerat ¹	1,2	-4,9	4,0	3,8	2,9
BNP-gap ²	0,7	-5,9	-3,8	-1,8	-0,6
Produktivitet ^{3,4}	1,7	-0,7	0,9	2,0	1,3
Arbetade timmar	-0,3	-4,3	3,0	1,8	1,6
Sysselsatta, 15–74 år	0,7	-2,1	0,3	2,4	1,7
Sysselsättningsgrad, 15–74 år ⁵	68,3	66,6	66,5	67,8	68,7
Sysselsättningsgrad, 20–64 år ⁵	82,1	80,2	80,1	81,7	82,8
Arbetslöshet, 15–74 år ⁶	6,8	9,0	9,5	8,1	7,1
Timlön ⁷	2,6	1,8	2,2	2,5	2,8
KPI	1,8	0,3	1,1	1,0	1,3
KPIF	1,7	0,3	1,2	1,4	1,7
Reporänta	-0,3	0,0	0,0	-0,3	-0,5
BNP omvärlden, KIX-vägd ⁸	1,9	-5,7	5,4	3,8	2,9

¹ Fasta priser.

² Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP. Potentiell BNP är en bedömning.

³ Förädlingsvärde i hela ekonomin till baspris per arbetad timme.

⁴ Enligt nationalräkenskaperna, kalenderkorrigerad.

⁵ Procent av befolkningen.

⁶ Procent av arbetskraften.

⁷ Timlön enligt Konjunkturlönestatistiken är en prognos även för 2019.

⁸ BNP-prognoser för omvärlden sammanviktade med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikes handel.

Källor: Statistiska centralbyrån, Macrobond, Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Tillfälligt svagare finanser i den offentliga sektorn

Sverige har goda offentligfinansiella förutsättningar att hantera den lågkonjunktur som följer av pandemin. En ansvarsfull finanspolitik har bidragit till att den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld är låg i historisk och internationell jämförelse, motsvarande cirka 35 procent av BNP 2019.

De offentliga finanserna väntas försvagas kraftigt under 2020. Försvagningen är framför allt en följd av regeringens finanspolitiska åtgärder, men även en konsekvens av konjunkturedgången. Det finansiella sparandet väntas förstärkas i takt med att ekonomin återhämtar sig. Eftersom nedgången bedöms vara tillfällig påverkas det strukturella sparandet mindre än det finansiella. Det strukturella sparandet bedöms dock uppvisa underskott fram till och med 2022. Till följd av det försämrade sparandet stiger bruttoskulden snabbt mellan 2019 och 2020, men sjunker därefter som andel av BNP.

Tabell 1.3 Den offentliga sektorns finanser

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Finansiellt sparande, mdkr	15	-268	-177	-85	16
Procent av BNP	0,3	-5,5	-3,5	-1,6	0,3
Varav stat	1,3	-5,1	-2,7	-0,9	0,9
Varav ÅP	0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,1
Varav kommunsektor	-1,1	-0,3	-0,7	-0,7	-0,7
Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	0,3	-2,6	-1,0	-0,3	0,8
Konsoliderad bruttoskuld	1 765	2 070	2 169	2 237	2 231
Procent av BNP	35,2	42,6	42,3	41,4	39,5

Anm.: Förstärkningen som kan ses i slutet av perioden är främst en följd av att den finanspolitik som hittills aviseras i mindre utsträckning omfattar 2023.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Stor osäkerhet om hur djup och långvarig lågkonjunkturen blir

Den ekonomiska utvecklingen som beskrivits ovan är regeringens huvudscenario. Utvecklingen i den globala och svenska ekonomin är dock fortsatt mycket osäker och det är viktigt att belysa faktorer som kan leda till en svagare eller starkare ekonomisk utveckling.

Risken för att utvecklingen blir sämre än i huvudscenariot är framför allt kopplad till ökad smittspridning. Restriktioner för att begränsa smittspridningen kan komma att återinföras, förlängas och utökas i både Sverige och omvärlden. Det skulle påverka hushållens konsumtion och företagens investeringsvilja negativt och göra den ekonomiska återhämtningen än mer utdragen. En mer långvarig smittspridning kan även påverka länders produktionskapacitet, till exempel om leverans- och värdekedjor störs av omfattande konkurser.

Efter det stora fallet på världens börser i mars 2020 stabiliserades utvecklingen på de finansiella marknaderna under resten av våren och sommaren. Det finns dock fortsatt en risk att tillgångs- och bostadspriser påverkas. Ett prisfall på till exempel bostäder och kommersiella fastigheter skulle kunna förvärra lågkonjunkturen ytterligare.

Ytterligare en osäkerhetsfaktor är vilka effekter den ekonomiska nedgången, den pågående pandemin och den politiska utvecklingen kommer att ha på världshandeln. Redan före utbrottet präglades världshandeln av handelskonflikten mellan USA och Kina. Spänningarna mellan länderna har ökat under våren och sommaren, bland annat i samband med att företrädare för USA uttalat att Kina har undanhållit information

om virusutbrottet och USA:s ställningstagande om att Hongkong inte längre är autonomt i förhållande till Kina. Kina kommer sannolikt inte heller fullfölja sina åtaganden inom det så kallade Fas 1-avtalet, det vill säga handelsavtalet som tecknades mellan USA och Kina i slutet på 2019. Den fortsatt ansträngda relationen minskar sannolikheten att länderna kommer överens om ett utökat handelsavtal, vilket ökar risken för en dämpad världshandel. Även formerna för Storbritanniens utträde ur EU och den framtida relationen dem emellan kommer att påverka världshandeln. En alltmer utbredd protektionism kan innebära en svagare global tillväxt, och därmed sämre utsikter för svensk export.

Den ekonomiska nedgången riskerar dessutom att leda till negativa effekter på lång sikt. En snabbt stigande arbetslöshet kan, i kombination med att människor inte får möjlighet att ställa om när branschstrukturer förändras, medföra att arbetslösheten blir kvar på en högre nivå. Långa perioder av arbetslöshet riskerar att försämra arbetslösas yrkeskunskaper och försvåra matchningen på arbetsmarknaden. Effekterna kan medföra att redan svaga grupper drabbas särskilt hårt. En stor osäkerhet bidrar även till minskad riskvilja, vilket kan hålla tillbaka investeringar och dämpa produktivitetstillväxten. Sammantaget riskerar detta att leda till en lägre tillväxt på lång sikt.

Den ekonomiska utvecklingen kan också bli starkare än vad som antas i huvudscenariot, framför allt om smittspridningen minskar i snabbare takt och förblir under kontroll. En sådan utveckling skulle påskyndas om ett effektivt vaccin tas fram tidigare än förväntat eller om andra läkemedel visar sig vara effektiva. Det kan också finnas ett uppdämt behov av att konsumera och investera, vilket kan förstärka återhämtningen i ekonomin när länder lättar på restriktioner. Många länder planerar därutöver att introducera nya stödpaket för att återstarta sina ekonomier. En starkare ekonomisk utveckling i omvärlden skulle gynna svensk exportindustri.

Utöver pandemin finns även andra osäkerhetsfaktorer. Klimatförändringar, extrema väderhändelser och förlust av biologisk mångfald utgör risker för den globala ekonomin, eftersom de kan medföra stora kostnader för både enskilda, företag och samhället som helhet. För att hantera dessa risker, och säkerställa en hållbar ekonomisk utveckling, bör stabiliseringspolitiska åtgärder inriktas på investeringar i en grön omställning.

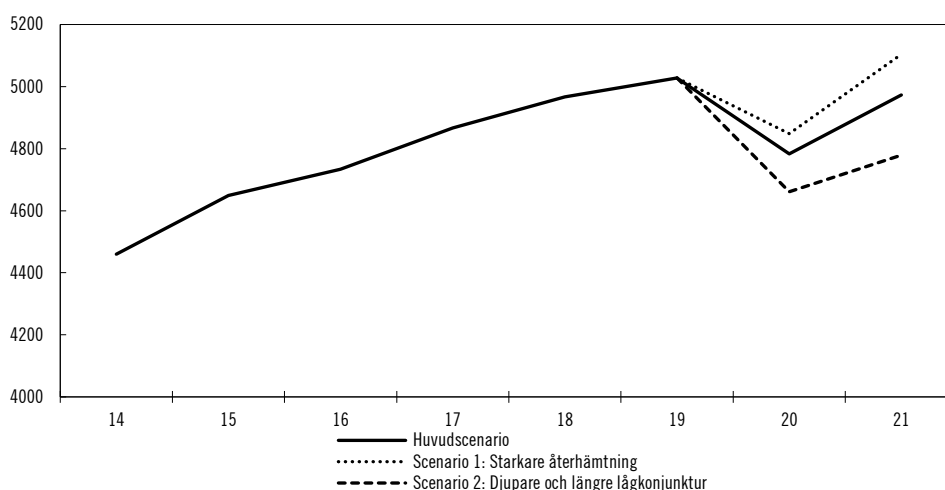
Alternativscenarier

Två alternativa scenarier belyser hur känsliga prognoser för den ekonomiska utvecklingen är för olika antaganden om pandemins utveckling (se diagram 1.1). I scenario 1 antas smittspridningen i Sverige och omvärlden avta tidigare och snabbare än den gör i huvudscenariot. I ett sådant scenario stärks tillförsikten hos ekonomins aktörer, i såväl Sverige som i omvärlden, snabbare än i huvudscenariot. Det medför att hushållen vågar konsumera mer än i huvudscenariot och att företagets investeringar inte hålls tillbaka lika mycket. Ekonomin återhämtar sig därmed snabbare från den djupa lågkonjunkturen, BNP-fallet 2020 blir mindre än i huvudscenariot och tillväxten högre 2021, med en lägre arbetslöshet än i huvudscenariot som följd.

I scenario 2 antas smittspridningen i Sverige och omvärlden avta senare och långsammare än i huvudscenariot. Oron för smittspridningen håller tillbaka konsumtionen och investeringar, vilket ger upphov till en mer negativ ekonomisk utveckling 2020 och en långsammare återhämtning 2021. Den lägre efterfrågan innebär också att arbetslösheten blir högre än i huvudscenariot.

Diagram 1.1 Alternativa scenarier

BNP, miljarder kronor

Anm.: Kalenderkorrigerade värden. I alternativscenarierna har hänsyn även tagits till kompletterande penningpolitiska åtgärder.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

1.3 Uppföljning av de budgetpolitiska målen

De budgetpolitiska målen är en del av det finanspolitiska ramverket och skapar förutsättningar för att uppnå de politiska målen på ett sätt som är offentligfinansierbart. De budgetpolitiska målen består av ett överskottsmål för den offentliga sektorn, ett skuldankare för offentlig sektor, ett utgiftstak för staten samt det så kallade kommunala balanskravet. Det finanspolitiska ramverket ger samtidigt stor handlingsfrihet att bedriva en aktiv finanspolitik i stabiliseringspolitiskt syfte vid allvarliga ekonomiska nedgångar.

Lågkonjunkturen motiverar en avvikelse från överskottsmålet

Överskottsmålet är ett mål för den offentliga sektorns finansiella sparande. Det finansiella sparandet ska, i genomsnitt över en konjunkturcykel, uppgå till en tredjedels procent av BNP. Målet följs upp med det strukturella sparandet. En avvikelse från överskottsmålet anses föreligga om det strukturella sparandet tydligt avviker från målnivån det innevarande eller det närmast följande budgetåret. Att sparandet avviker från målet kan ha flera olika orsaker.

Det strukturella sparandet bedöms uppgå till -2,6 procent av potentiell BNP 2020 och -1,0 procent 2021. Regeringen bedömer att det föreligger en tydlig avvikelse från överskottsmålet. Avvikelsen är motiverad av stabiliseringspolitiska skäl med anledning av de stora ekonomiska konsekvenser som lågkonjunkturen medför. Regeringen avser att, när de ekonomiska förhållandena medger det, återföra det strukturella sparandet till överskottsmålet.

Bruttoskulden är fortfarande låg i jämförelse med övriga EU

Skuldankaret är ett riktmärke för den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, och är fastställt till 35 procent av BNP. Ankaret styr inte finanspolitiken på kort sikt, utan ska i huvudsak användas för att utvärdera om överskottsmålet behöver anpassas för att säkerställa hållbarheten och marginalerna i de offentliga finanserna.

Regeringen ska varje år redogöra för bruttoskuldens utveckling i den ekonomiska vårpropositionen. Om skuldkvoten avviker med mer än 5 procent av BNP från skuldankaret ska regeringen i samband med vårpropositionen lämna en skrivelse till riksdagen och förklara vad som orsakat avvikelsen och hur den ska hanteras.

I 2020 års ekonomiska vårproposition bedömdes bruttoskulden vara förenlig med skuldankarets riktmärke på 35 procent av BNP, men sedan dess har bruttoskulden ökat påtagligt och väntas bli 42,6 procent av BNP 2020. Ökningen förklaras framför allt av de finanspolitiska åtgärder som har vidtagits, men även av inbromsningen i ekonomin. Skulden förväntas stiga snabbare än under finanskrisen 2008 och 2009, och beräknas överstiga 40 procent av BNP 2020, vilket utgör den övre gränsen för intervallet för skuldankaret. Bruttoskulden bedöms dock fortfarande bli låg i jämförelse med EU:s övriga medlemsstater. Skulden beräknas dessutom vara lägre i Sverige efter nedgången än vad den var för flertalet länder inom EU före konjunktunedgången. Europeiska kommissionen beräknar att den genomsnittliga skuldkvoten i EU kommer att uppgå till cirka 95 procent av BNP 2020.

Utgiftstakets nivåer bör höjas för 2021 och 2022 men inte för 2023

Utgiftstaket utgör en övre gräns för utgiftsnivån i statens budget och beslutas oftast för tre år framåt. För att utgiftstaket ska kunna främja en kontrollerad utgiftsutveckling, och vara ett stöd för att uppnå överskottsmålet och långsiktigt hållbara finanser, är det en grundläggande förutsättning att takets nivå i normalfallet inte ändras. Det finns dock inte några formella hinder för riksdagen att besluta om att ändra en tidigare fastställd nivå på utgiftstaket. Nivån kan exempelvis ändras om finanspolitiken behöver anpassas till betydande nya yttre förutsättningar, men det bör endast ske i ytterst sällsynta fall.

Med anledning av effekterna av spridningen av covid-19 föreslog regeringen i propositionen Vårändringsbudget för 2020 en höjning av utgiftstakets nivå med 350 miljarder kronor för att kunna vidta nödvändiga åtgärder. Regeringen aviserade även att den avsåg återkomma i budgetpropositionen gällande utgiftstakets nivåer för 2021 och 2022 om det bedömdes nödvändigt.

För att motverka den djupa lågkonjunktur som pandemin orsakat bedriver regeringen en mycket expansiv finanspolitik. Det är också osäkert hur utvecklingen kommer att se ut framöver och om det kan uppstå behov av ytterligare statliga åtgärder för att stötta ekonomin. Givet den allvarliga situationen och den fortsatta osäkerheten anser regeringen att det av finanspolitiska skäl är motiverat att höja utgiftstakets nivåer 2021 och 2022 med 250 respektive 130 miljarder kronor. Konsekvenserna för de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet av höjningarna bedöms vara begränsade då regeringen föreslår att utgiftstaket för 2023 fastställs på en nivå som är i linje med hur regeringen sett på utgiftstakets nivå före krisen. I enlighet med budgetlagen (2011:203) föreslår regeringen i denna proposition en nivå på utgiftstaket för det tredje tillkommande året, det vill säga 2023 (se tabell 1.4). Den föreslagna nivån motsvarar regeringens bedömning av nivån för 2023 i 2020 års ekonomiska vårproposition efter tekniska justeringar.

Tabell 1.4 Utgiftstakets nivåer

Miljarder kronor om inte annat anges

	2020	2021	2022	2023
Av riksdagen beslutade nivåer på utgiftstaket	1 742	1 443	1 502	
Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket	1 743	1 695	1 634	1 539
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	33,8	31,8	29,7	27,1
Utgiftstak, procent av BNP	35,9	33,0	30,2	27,2
Takbegränsade utgifter	1 545	1 494	1 479	1 459
Budgeteringsmarginal	198	201	155	80

Källa: Egna beräkningar.

1.4 Reform

Den ekonomiska politiken har två övergripande syften. Den ekonomiska återhämtningen ska understödjas med ett kraftfullt grönt återstartspaket. Samtidigt ska samhällsproblemen bekämpas långsiktigt så att Sverige står starkare efter krisen.

En kraftfull grön ekonomisk återstart

En tillfälligt expansiv finanspolitik behövs för att så snabbt som möjligt ta Sverige ur lågkonjunkturen. Regeringen föreslår därför omfattande gröna investeringar, resurstillskott till välfärden och skattesänkningar på jobb och företagande. Dessutom förbättras möjligheterna till omställning på arbetsmarknaden för den som vill eller behöver ställa om. Åtgärderna bidrar till att öka takten i klimatomställningen, stödja återhämtningen och öka sysselsättningen i hela landet.

Investeringar för hållbar tillväxt och klimatomställning

Som ett steg i den gröna återstarten föreslår regeringen åtgärder som skapar fler jobb och bidrar till minskade utsläpp. Regeringen föreslår att en statlig grön kreditgaranti införs, som utifrån teknikneutrala kriterier ges för större industriinvesteringar som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket. Dessutom föreslås investeringar i energieffektivisering och renovering av flerbostadshus.

Åtgärder vidtas också för att stimulera bostadsinvesteringar. Pandemin riskerar att leda till minskat bostadsbyggande, vilket i sin tur hämmar den ekonomiska återhämtningen. Regeringen föreslår att investeringsstödet för hyresbostäder och bostäder för studerande förstärks så att fler projekt kan beviljas stöd. Stödet syftar till att bidra till produktion av bostäder som fler hushåll har råd med, bland annat viks en andel av bostäderna till sociala kontrakt och unga.

Ett ytterligare steg i den gröna återhämtningen är investeringar för transportsektorns omställning. Regeringen föreslår investeringar för att elektrifiera tunga vägtransporter i närtid. Vidare föreslås att medel tillförs för att stärka järnvägens konkurrenskraft genom att förlänga och vidareutveckla miljökompensationen för godstransporter på järnväg samt genom att förbättra mobiluppkopplingen på fjärrtåg. Regeringen föreslår att det statliga bolaget Green Cargo AB tillförs ett kapitaltillskott för att möjliggöra nödvändiga investeringar. Vidare föreslår regeringen en förstärkning av järnvägsunderhållet och en utökning av stadsmiljöavtalen med särskilt fokus på att främja cykling. För att stärka biogasproduktionen föreslår regeringen att stödet för produktion av biogas förlängs under 2021.

Investeringar i infrastruktur är ett effektivt sätt att stimulera ekonomin och skapa arbetstillfällen i hela landet. Underhållet av väg, med fokus bland annat på det finmaskiga vägnätet på landsbygden, förstärks därför. Den pågående pandemin visar på vikten av snabb digital omställning både inom den offentliga förvaltningen och samhället i stort. Regeringen föreslår ökade investeringar för bättre förutsättningar för informationsutbyte och delning av data. Regeringen föreslår vidare ett stöd till de regionala kollektivtrafikmyndigheterna. En utgångspunkt för stödet är att utbudet ska upprätthållas i tillräcklig omfattning för att undvika trängsel och ökad smittspridning. Pandemin har medfört förändrade resmönster och nya rutiner för bland annat digitala möten på många arbetsplatser, däribland vid svenska myndigheter. Mot denna bakgrund föreslås en generell besparing på myndigheternas anslag för förvaltningskostnader.

Åtgärder för värdefull natur bidrar till den gröna återstarten. Regeringen föreslår att resurser tillförs för skötsel av naturreservat och upprustning av anläggningar för

friluftsliv, samt till gröna naturnära jobb. Regeringen föreslår vidare ett antal åtgärder för att gynna den biologiska mångfalden, bland annat medel för åtgärder för hav- och vatten och bekämpning av invasiva arter. En större satsning görs för att återställa våtmarker, vilket ger betydande klimatvinster samtidigt som den biologiska mångfalden stärks. Regeringens satsning på sanering av förorenade områden minskar spridningen av farliga ämnen.

Rusta välfärden för framtidens jobb

Pandemin har satt välfärden under press. Brister i välfärden har uppdragats, inte minst inom äldreomsorgen. En stor andel av den planerade vården har senarelagts och en så kallad vårdskuld har byggts upp. Det krävs åtgärder som stärker välfärden och bidrar till en bättre sjukvård och en tryggare äldreomsorg. Kommunsektorn fick i samband med propositionen Vårändringsbudget för 2020 besked om permanent ökade generella statsbidrag från och med 2021 med 12,5 miljarder kronor. Regeringen föreslår nu ytterligare generella resursförstärkningar till kommunsektorn 2021 och 2022. Resurstillskotten bidrar till en god tillgång till vård, skola och omsorg av hög kvalitet.

Ytterligare resurser föreslås till kommunsektorn för 2020 för att täcka merkostnader som till följd av pandemin uppstått för hälso- och sjukvård, äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning. Regeringen föreslår även att kommunerna tillförs medel riktade till skolväsendet för att ge barn och elever bättre förutsättningar att nå målen för utbildningen.

En trygg äldreomsorg för alla kräver god bemanning, stärkta yrkeskunskaper och en förbättrad arbetsmiljö. Regeringen föreslår att en återhämtningsbonus inom vården och äldreomsorgen införs som förbättrar arbetsmiljön och skapar möjligheter för nya arbetstidsmodeller. Regeringen föreslår vidare att äldreomsorgslyftet utökas för att fler kvinnor och män ska utbilda sig till undersköterska eller vårdbiträde.

För att kunna säkra ett akut omhändertagande av patienter med covid-19 eller andra akuta och svåra sjukdomstillstånd under pandemin har hälso- och sjukvården behövt senarelägga många planerade åtgärder. För att stödja hälso- och sjukvårdens hantering av vårdskulden och fortsatt vård kopplad till covid-19 föreslås att de riktade resurserna ökas 2021 och 2022. Pandemin har varit påfrestande för många och ökat risken för psykisk ohälsa och sjukdom i befolkningen. Regeringen föreslår att medel avsätts för att stärka psykiatrin och den psykiska hälsan. Vidare tillförs medel för att stärka förlossningsvården, kvinnors hälsa och neonatalvården. Schablonen i den statliga assistansersättningen höjs.

Fortsatt testning och smittspårning av covid-19 är en viktig del i arbetet med att stoppa smittspridningen och en förutsättning för återhämtningen. Omfattande testning och aktiv smittspårning kommer att behöva fortsätta utföras, inte minst tills ett eller flera effektiva vaccin finns tillgängligt och vaccinering har inletts. Regeringen föreslår därför att medel för dessa ändamål tillförs för 2021.

Bättre villkor för företagande

Genom att stimulera investeringar och tillväxt i svenska företag ökas takten i den ekonomiska återstarten. För att stärka företagets konkurrenskraft behövs åtgärder som stärker incitamenten att öka och tidigarelägga investeringar. Regeringen avser därför att föreslå en skattereduktion för investeringar. En sådan stimulans minskar kostnaden för tidigarelagda investeringar med cirka 4 procent.

Skattesänkningar, bland annat inom ramen för den gröna skatteväxlingen, på inkomster, pension och andra socialförsäkringsförmåner stärker hushållens köpkraft, vilket bidrar till den ekonomiska återstarten. Pandemin har slagit hårt mot ungas

möjlighet till anställning och extrajobb. Unga kvinnor har varit särskilt drabbade. Regeringen föreslår att arbetsgivaravgifterna för personer mellan 19 och 23 år sänks till och med den 31 mars 2023. Nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för den först anställda föreslås utvidgas. Regeringen föreslår även en tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin. För att stödja företag och företagare som är beroende av intäkterna från ett fåtal sommar-månader eller verkar i delar av landet där smittspridningen inträffat senare än i andra förlängs omställningsstödet för maj–juli 2020. Ett särskilt omsättningsstöd införs för enskilda näringsidkare för samma period som omställningsstödet, det vill säga mars–juli 2020.

Besöksnäringen föreslås stärkas genom bättre möjligheter för bland annat affärsutveckling, kompetensutveckling och en satsning på ekoturism. Business Swedens investeringsfrämjande verksamhet föreslås stärkas för att bibehålla och attrahera nya utländska investeringar.

Ekonomisk trygghet och omställning till nästa jobb

Den som förlorat arbetet behöver ekonomisk trygghet och ska möta både tydliga krav och goda möjligheter att ställa om till ett nytt jobb. Regeringen föreslår att de höjda ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen, samt lättningen i arbetsvillkoret, som införts under pandemin förlängs tillfälligt fram till och med 2022. Utöver trygghet för den som är eller riskerar att bli arbetslös upprätthålls också hushållens köpkraft, vilket bidrar till den ekonomiska återhämtningen. Den framtida utformningen av arbetslöshetsförsäkringen har utretts och ska reformeras i linje med en flexicurity-modell. Den som står långt från arbetsmarknaden ska få stöd att komma i arbete. Regeringen föreslår därför ökade medel till upphandlade matchningstjänster, extratjänster och introduktionsjobb samt till det så kallade intensivåret. Samtidigt får Arbetsförmedlingen i uppdrag att stärka kontrollarbetet när det gäller arbetslösa sökaktiviteter och rapportering till arbetslöshetskassorna. Det ska göras en översyn i syfte att öka drivkrafterna till arbete i försörjningsstödet.

Alla ska ha goda möjligheter att utbilda sig till bristyrken och komma i arbete. Under en lågkonjunktur är det fler som vill och behöver utbilda sig, bland annat för att minska kompetensbrist inom vissa yrken och möta arbetsgivarnas behov av utbildad arbetskraft när ekonomin vänder. Det är särskilt viktigt att unga som är på väg ut i arbetslivet inte fastnar i långvarig arbetslöshet. Regeringen föreslår därför flera åtgärder som tillsammans förbättrar individens möjligheter till utbildning och praktik samt matchningen på arbetsmarknaden. Regeringen avser att underlätta för arbetslösa att studera inom det reguljära utbildningssystemet och tillföra medel till nya platser inom arbetsmarknadsutbildning. Utbildningsmöjligheterna under korttidspermittering ska förbättras. Kunskapslyftet ska fortsätta i hela landet. Regeringen föreslår medel till cirka 19 000 fler utbildningsplatser i yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning, över 1 000 fler platser i yrkeshögskola och över 10 000 fler platser vid universitet och högskolor. Det ger bättre möjligheter till omställning och vidareutbildning. Även studiestödssystemet stärks, bland annat för att hantera fler studerande och för att öka möjligheten att studera högre upp i åldrarna.

Sverige ska stå starkare efter krisen

Vid sidan av pandemin fortsätter den långsiktiga kampen mot samhällsproblemen. Arbetslösheten, klimatförändringarna, de växande behoven i välfärden, klyftan mellan stad och land, den bristande integrationen, kunskapsresultaten i skolan och brottsligheten ska mötas med fortsatt reformarbete. Sverige ska vara ett samhälle präglat av frihet, gemenskap, sammanhållning och respekt för den enskilda människans vägval.

Fler ska komma i arbete

Fler ska komma i arbete och ta del av den frihet som kommer med jobb och egen inkomst. Vårt välstånd ska tryggas med en hög sysselsättning bland både kvinnor och män, starka drivkrafter att arbeta och bättre förutsättningar för företagande, innovation, export och jobbskapande, och med ett hållbart utnyttjande av våra naturresurser.

Arbete är den viktigaste förutsättningen för egen försörjning och deltagande i samhället. I en lågkonjunktur riskerar personer som redan tidigare hade en svag förankring på arbetsmarknaden att drabbas särskilt hårt, något som riskerar att leda till långtidsarbetslöshet och att personer lämnar arbetskraften. Regeringen föreslår att Arbetsförmedlingen tillförs medel för att hantera en växande arbetslöshet och säkerställa en ändamålsenlig lokal närvaro och likvärdig service i hela landet. Arbetsförmedlingen ska samtidigt reformeras i grunden och fristående aktörer ska matcha och rusta arbetssökande för de lediga jobben. Regeringen föreslår att Samhall tillförs medel för att underlätta för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga att få jobb.

Ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv skapar fler jobb och säkrar välfärdens finansiering i hela landet. Regeringen föreslår att det statliga forskningsinstitutet RISE:s testbäddar moderniseras för att hjälpa svenska företag att ligga i frontlinjen av den internationella teknikutvecklingen. Regeringen föreslår att rutavdraget utvidgas med fler tjänster och att taket höjs. Villkoren för Sveriges företagare ska förbättras.

För att underlätta för svenska företag att investera mer i ny teknik och högt kunskapsinnehåll avser regeringen föreslå att nedsättningen av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning och utveckling förstärks ytterligare. För att stärka svenska företags konkurrenskraft kommer regeringen även att föreslå att skattelättnaden för experter, forskare och andra nyckelpersoner utvidgas från tre till fem år.

Sverige är en ledande forsknings- och innovationsnation, med en lång tradition av investeringar i forskning och utveckling som skapar hållbar tillväxt och jobb. Pandemin har visat på vikten av forskning och kunskap för att möta samhällsutmaningar. I den kommande forsknings- och innovationspolitiska propositionen avser regeringen presentera åtgärder för att stärka forskningens kvalitet i hela landet och värna den fria forskningen. Regeringen föreslår förstärkningar av anslagen till forskning och utbildning på forskarnivå vid universitet och högskolor för att främja forskning av hög kvalitet och skapa möjlighet för strategiska prioriteringar, gällande till exempel profilering eller forskares villkor. För att värna svensk forskning, och inte tappa kompetens i spåren av pandemin, tillförs universitet och högskolor en extra förstärkning redan 2021. Medel avsätts också för att stärka innovationssystemet genom insatser kopplade till regeringens samverkansprogram. Medel föreslås också tillföras för excellenscentra som främjar starka utbildnings- och forskningsmiljöer.

För att människor ska kunna flytta dit jobben finns behöver nyttjandet av bostadsbeståndet förbättras. Regeringen föreslår därför att schablonintäkten för uppskovsbelopp vid försäljning av privatbostad avskaffas. De nya reglerna föreslås omfatta både befintliga och framtida uppskov. Syftet med ändringen är att öka rörligheten på bostadsmarknaden genom att minska inlåsnings effekter.

Sverige ska bli ett fossilfritt föregångsland

Sverige ska gå före och visa att en fossilfri värld är möjlig. Klimatomställningen och omställningen till en cirkulär ekonomi medför goda möjligheter till jobb och företagande. För att minska klimatutsläppen i hela landet förstärker och förlänger regeringen Klimatklivet. För att fler näringsgrenar inom industrin ska få stöd till

insatser som bidrar till klimatomställningen föreslås Industriklivet förstärkas och breddas till att inkludera bland annat biodrivmedelsproduktion och batteritillverkning. Genom ett utökat deltagande i projekt av gemensamt europeiskt intresse (IPCEI) kan Sverige snabba på omställningen till ett hållbart samhälle. För att nå netto-noll utsläpp senast 2045, och möjliggöra negativa utsläpp därefter, föreslår regeringen att Energimyndigheten blir ett nationellt centrum för koldioxidavskiljning och lagring, så kallad CCS, och tillförs även medel för att inrätta ett system med omvända auktioner alternativt fast lagringspeng för avskiljning, infångning och lagring av koldioxid från förnybara källor (bio-CCS). Regeringen föreslår vidare inom ramen för den gröna skatteväxlingen att nedsättningen av energiskatten på uppvärmningsbränslen som används inom industrin samt jord- och skogsbruk fasas ut.

Svenska folkets engagemang för klimatomställningen ska bejakas. Regeringen föreslår att ett grönt avdrag för privatpersoner för installation av grön teknik som solceller, energilagring och laddningspunkter införs och att solcellsstödet förlängs för företag och kommuner. Dessutom föreslås energiskatten sänkas på bland annat egenproducerad solenergi genom höjda effektgränser för undantag från energiskatt och utökad möjlighet till skatteavdrag. Regeringen föreslår också att medel fortsatt avsätts för den kommunala energi- och klimatrådgivningen.

Regeringen kommer under 2021 att förenkla och förstärka miljöstyrningen inom bonus–malus-systemet för lätta fordon. För att öka incitamenten att köpa rena elbilar föreslås att bonusen för nollemissionsfordon höjs. Regeringen avser att föreslå att kraven på utsläppsminskningar för bensin och diesel successivt höjs till 2030 genom ökade reduktionsnivåer inom den så kallade reduktionsplikten. För att möta ökade pumppriser som kan följa av ökad inblandning av biodrivmedel föreslås att BNP-indexeringen av bensin och diesel pausas under 2021 och 2022. En kontrollstation för reduktionsplikten ska genomföras 2022. Dessutom föreslås justeringar av bilförmånen för att bättre spegla marknadsvärdet, vilket medför att beskattningen av de flesta fossildrivna förmånsbilarna ökar.

Arbetet med att skydda värdefull natur ska vara effektivt, hållbart och behöver ske i nära samarbete med markägarna. Den privata äganderätten till skogen ska värnas och stärkas. Medel föreslås avsättas för att möjliggöra att markägare ersätts för områden som skyddas.

Forskning och innovation krävs för att möta klimatförändringarna. Om Sverige ska klara en klimatomställning där ingen lämnas efter behövs nya teknikgenombrott. Regeringen avser därför föreslå förstärkningar av den svenska klimat- och miljöforskningen i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen.

Omställningen till en fossilfri och cirkulär ekonomi är nödvändig både för att Sverige ska uppnå sina miljö- och klimatmål och de globala målen i Agenda 2030, och för att bibehålla näringslivets konkurrenskraft globalt. Genom innovation och företagande, baserat på cirkulära materialflöden och affärsmodeller, kan utvecklingen av en resurseffektiv, giftfri, cirkulär och biobaserad ekonomi främjas. Medel tillförs för genomförande av EU:s avfallsdirektiv som syftar till att bidra till en mer cirkulär ekonomi. Regeringen avsätter ytterligare medel för avancerad vattenrening med fokus på läkemedel, mikroplast och andra föroreningar så att avloppsvatten kan återanvändas. Regeringen avser också föreslå att en skatt på kemikalier i kläder och skor införs 2022 för att påskynda en utfasning av ämnen som är särskilt farliga för människor och miljö.

Den gröna skatteväxlingen innebär att höjda miljöskatter växlas mot sänkt skatt på jobb och företagande. Målet är att den ska omfatta minst 15 miljarder kronor.

Hittills har miljöskatteförändringar beslutats eller aviserats genom slopade skattenedsättningar för diesel i gruvindustriell verksamhet, uppvärmningsbränslen inom industrin, jord-, skogs- och vattenbruk samt viss fossil värmeproduktion, justeringar i förmånsvärden för personbilar och i bonus–malus-systemet, höjning och breddning av kemikalieskatten och införande av skatt på avfallsförbränning och plastbärkassar. Ett borttagande av flygskatten stoppades. Skatteväxlingen har inte gjorts år för år. Inom denna gröna skatteväxling innebär det att miljöskattehöjningar och sänkningar av skatt på jobb och företag motsvarar varandra under mandatperioden. Hittills har sänkt skatt på jobb och företagande beslutats eller aviserats genom skattereduktion för boende i vissa kommuner som i sin helhet ingår i stödområde A eller B, förstärkt nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling, utvidgad tidsgräns för expertskatt samt en del av skattereduktionen för förvärvsinkomster. Den offentligfinansiella effekten för skattereduktionen för förvärvsinkomster motsvarar effekten av ingångsavgifternas varaktiga effekt plus en skattesänkning som är lika stor som de skattehöjningar inom ramen för den gröna skatteväxlingen som görs i denna proposition plus en tidigareläggning av inkomstskattesänkningar inom ramen för grön skatteväxling. Avdrag har gjorts för den utvidgade tidsgränsen för expertskatten. Den lagstiftning som ska tas fram inom ramen för denna åtgärd ska också inkludera den avisering om sänkt skatt på jobb och företagande på -3,48 miljarder kronor som gjordes i budgetpropositionen för 2020.

Tyngdpunkten för skattereduktionen för förvärvsinkomster ligger på låga och medelhöga inkomster och sänkningen är utformad på ett sätt som gör att alla som arbetar heltid får samma skattesänkning om 1 500 kronor 2021. Skattesänkningen växer under de kommande åren. Skattesänkningen gäller inkomster från såväl arbete och pension som andra socialförsäkringsförmåner.

Välfärden ska stärkas

En generell och skattefinansierad välfärd byggd på hög sysselsättning bidrar till jämlikhet och jämställdhet. Den enskildas valfrihet är vidare en central del av den svenska välfärdsmodellen. För att upprätthålla en hög kvalitet i välfärden samt säkerställa allas rätt till vård, utbildning, omsorg och andra välfärdstjänster behöver kommunsektorn långsiktiga förutsättningar. Inte minst behöver äldreomsorgen stärkas för att alla ska kunna se fram emot en trygg ålderdom. Ett permanent stöd föreslås därför som fördelas till alla kommuner baserat på hur stor andel av deras kommuninvånare som är 70 år och äldre. Det bidrar till en höjd kvalitet i äldreomsorgen och möjliggör även andra aktiviteter som förbättrar tillvaron för de äldre. Vidare finns det kommuner och regioner som behöver extra stöd. Regeringen föreslår därför att medel tillförs för att hjälpa vissa kommuner och regioner att uppnå en ekonomi i balans. Regeringen avser att inrätta en kommundelation med detta uppdrag. Dessutom föreslås medel tillföras för kommuner som har haft ett relativt högt mottagande av nyanlända i förhållande till sin befolkning. För att stärka undersköterskeyrket påbörjar regeringen införandet av en skyddad yrkestitel.

En förutsättning för Sveriges framtida välstånd är en skola präglad av kunskapsfokus och likvärdighet. Alla skolor ska vara bra skolor, där elever har förutsättningar att nå målen för utbildningen och sin fulla potential. Regeringen fortsätter därför med statliga insatser som främjar likvärdighet och kunskapsutveckling. För att förbättra förutsättningarna för de elever som har störst utmaningar föreslår regeringen att statsbidraget för undervisning under skollov samt läxhjälp förstärks. Fortsatt utveckling av ett professionsprogram för lärare och rektorer föreslås för att öka attraktiviteten hos dessa yrken. Därutöver föreslås förbättrade möjligheter för akademiker att ställa om till läraryrket genom kompletterande pedagogisk utbildning.

Skolinspektionen får ökade möjligheter till inspektioner av till exempel konfessionella skolor.

Regeringen föreslår flera åtgärder för att stärka pensionärernas ekonomi. Under de senaste åren har skatten för personer som fyllt 65 år stegvis sänkts. Syftet har varit att ta bort skillnaden i beskattning mellan pension och löneinkomst. Regeringen föreslår att det sista steget tas för att ta bort den återstående skillnaden. Det innebär att skillnaden i beskattning kommer att vara borta den 1 januari 2023. Pensionen höjs genom en ny förmån, ett så kallat pensionstillägg. Den nya förmånen riktar sig till personer med en inkomstgrundad allmän pension mellan 9 000 och 17 000 kronor per månad, och ökar skillnaden mellan de som har arbetat ett helt arbetsliv med låg lön och de som inte haft några arbetsinkomster. Förslaget är förankrat i Pensionsgruppen.

För att möjliggöra ökade pensioner justeras 2023 åldersgränserna för när uttag av garantipension och inkomstgrundad ålderspension som tidigast kan tas ut. Rätt till sjukpenning, sjukersättning, a-kassa och övriga trygghetssystem justeras i linje med pensionsåldern. På sikt knyts åldersgränserna till en riktålder som följer medellivslängden. Även åldersgränserna för rätten att kvarstå i anställning enligt lagen om anställningsskydd, det förhöjda grundavdraget samt arbetsgivarnas skyldighet att betala socialavgifter justeras. Förslagen bygger på Pensionsgruppens överenskommelse från 2017.

Under pandemin har kulturverksamheter och kulturaktörer drabbats hårt. Både kultur- och idrottsområdet har därför tillförts särskilda krisstöd under 2020. För 2021 föreslår regeringen ett stimulansstöd till kulturområdet för att stödja omställning och återstart av kulturaktiviteter i hela landet. Regeringen föreslår vidare att medlen till regional kulturverksamhet förstärks, att kulturskapares villkor förbättras, att barns och ungas kulturutövande stötts ytterligare samt att satsningen på bibliotek förlängs för att bidra till att biblioteksverksamhet når ut i hela landet. Regeringen föreslår även att ytterligare medel tillförs för att stärka det civila samhället bland annat vad gäller förutsättningarna för allmänna samlingslokaler, barn- och ungdomsorganisationer och trossamfund.

Ett nationellt institut för bevakande av mänskliga rättigheter föreslås inrättas i enlighet med Parisprinciperna. Införandet ska föregås av en bred parlamentarisk förankring.

Hela landet ska växa

Möjligheterna att bo och verka i hela landet ska förbättras. Sveriges livsmedelsproduktion är central för vår försörjningsberedskap och säkrar jobb och hållbar tillväxt på landsbygden. För att fortsatt främja ett konkurrenskraftigt jordbruk föreslås att medel avsätts för ett kraftfullt landsbygdsprogram under 2021 och 2022. Förslagen nivå leder till att den totala omfattningen motsvarar genomsnittet för perioden 2014–2020.

Regeringen föreslår en rad satsningar på bland annat regelförenkling inom skogsbruk och livsmedelsproduktion och insatser för att övervaka, förbygga och bekämpa skogsskador. Bristen på livsmedelsinspektörer riskerar att leda till att konsumenterna inte får säkra livsmedel. Det föreslås därför att resurserna för snabbspårsutbildningar stärks. Regeringen avser att förstärka arbetet med att förhindra och begränsa skador som orsakas av vildsvin. Ett stödpaket till rennäringen föreslås också.

Alla ska ha tillgång till pålitlig transportinfrastruktur och digital infrastruktur oavsett var man bor. Regeringen föreslår därför att ytterligare medel avsätts för att underlätta och öka tempot i bredbandsutbyggnaden. För att upprätthålla vägnätets standard och funktion föreslås ökade medel för underhåll av vägar, varav minst hälften ska gå till vägar på landsbygden.

För att främja den regionala utvecklingen, inklusive landsbygdsutveckling, föreslås att medel avsätts för regionalfonderna. Medlen kommer bland annat att användas för att mildra de regionala effekterna av pandemin. Företagsklimatet i gles- och landsbygdskommuner behöver fortsatt stärkas. Regeringen föreslår därför att ytterligare medel tillförs den pågående satsningen för att utveckla företagsklimatet i 39 sådana kommuner. Regeringen stärker även möjligheterna till utbildning i hela landet genom satsningar på fler utbildningsplatser och på lärcentrum.

Sverige ska vara ett tryggt land för alla

Brotten och dess orsaker ska bekämpas med full kraft. Arbetet med att anställa 10 000 fler inom Polismyndigheten fram till 2024 fortsätter för att stärka polisens förmåga att bekämpa såväl grov organiserad brottslighet som vardagsbrott. Ambitionen är att upprätthålla fördelningen mellan civilanställda och poliser. De tillskott som myndigheten erhållit i tidigare budgetpropositioner säkerställer den fortsatta utbyggnaden under 2021. Anslaget för 2021 är nästan 2 miljarder kronor högre än 2020. För att intensivifiera arbetet mot kriminella gäng- och nätverksmiljöer genomför regeringen åtgärder som syftar till att på både kort och lång sikt utveckla såväl brottsbekämpningen som det brottsförebyggande arbetet. Regeringen avser lämna förslag om en straffrättslig reform om förändrad straffrabatt för unga vid allvarlig brottslighet och föreslår att resurser tillförs för att möjliggöra denna. Regeringen avser att föreslå en skärpning av det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar. Arbetet mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld mot barn ska utvecklas och stärkas.

I Sverige ska alla barn, oavsett var de bor, känna trygghet, ha goda förebilder och lika möjlighet att förverkliga sina drömmar. Arbetet för att minska och motverka segregation måste fortsätta. En särskild satsning för att lyfta utsatta områden görs. Lärare har en central roll i det arbetet. Det behöver bli mer attraktivt för lärare att ta anställning i utsatta områden. Medel föreslås därför avsättas för att förbättra deras arbetsvillkor och arbetsmiljö. Den tidiga språkutvecklingen är viktig för att lyckas i skolan och regeringen föreslår därför en förstärkning av det statliga stödet för bättre språkutveckling i förskolan. Den statliga närvaron föreslås förbättras genom fler servicekontor i utsatta områden. Jobbstimulansen i försörjningsstödet ska öka. Ett uppdrag lämnas för att se över hinder för fastighetsägares möjlighet att påverka ett områdes trygghet och säkerhet. Medel föreslås också tillföras för fler sociala insatser, exempelvis ökad tillgänglighet till socialtjänst, fler fältassistenter, samt för ökad samverkan mellan skola, socialtjänst och polis. Det nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck görs permanent. Rekryteringen av unga till en kriminell livsstil är grogrunden för framtidens grova brottslighet och måste motverkas med tidiga och tydliga insatser. Polisen ska ha en hög närvaro i utsatta område. En satsning föreslås på avhoppbar verksamhet. För att möjliggöra fler placeringar av barn och unga i familjehem föreslås att en subvention för kommunernas kostnader införs. Det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism stärks. Regeringen avser att ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att ta fram ett stöd för hur parallella samhällsstrukturer, inklusive nätverk och klanstrukturer, kan identifieras på lokal nivå och vilka motåtgärder som kan vidtas mot sådana strukturer.

Tabell 1.5 Paket för att lyfta utsatta områden

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Bättre arbetsvillkor och arbetsmiljö för lärare	385	420	405
Språklyft i förskolan	100	100	100
Sociala insatser	250	250	250
Ökad jobbstimulans i ekonomiskt bistånd		100	100

	2021	2022	2023
Arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck	210	120	120
Center mot våldsbejakande extremism	20	20	20
Nya servicekontor	15	60	75
Subvention familjehem	250	250	200
Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus samt utomhusmiljöer	900	2400	1 000
Samordnade myndighetsinsatser – förstärkning folkbokföringen	43	20	20
Avhopparverksamhet	10		
Totalt	2183	3740	2290

Källa: Egna beräkningar.

De senaste årens straffskärpningar har medfört ett större tryck på Kriminalvården. Beläggningsgraden på häkten och anstalter har varit hög. Regeringen föreslår därför ökade resurser till Kriminalvården för att inrätta tillfälliga platser och möjliggöra utbyggnad av permanenta platser. Myndighetens anslag för 2021 är nästan 1 miljard kronor högre än 2020.

För att möta ett ökat inflöde inom den rättspsykiatriska verksamheten föreslås att Rättsmedicinalverket tillförs ytterligare medel. Statens institutionsstyrelse ansvarar för tvångsvård och behandling av ungdomar med allvarliga psykosociala problem och vuxna med missbruksproblem. Myndigheten föreslås tillföras extra medel för att ytterligare utöka kapaciteten, kvaliteten och säkerheten vid institutionerna.

Legitimiteten i välfärdssystemen ska värnas. Det är särskilt allvarligt när missbruket av statliga ersättningar är systematiskt eller om det finns en koppling till finansiering av organiserad brottslighet. Regeringen föreslår ett övergripande mål om att andelen felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska minska och att berörda myndigheter tillförs medel för att intensifiera arbetet med att motverka och följa upp felaktiga utbetalningar och fusk. Riktade medel föreslås för att stärka kontrollarbetet och bekämpa fusk inom arbetslöshetsförsäkringen och för att bekämpa arbetslivskriminalitet. Dessutom införs omvänd skattskyldighet för vissa varor i syfte att minska organiserat momsfusk. Medel föreslås också tillföras Skatteverket för att bekämpa skattefusk och organiserad brottslighet och för insatser mot fel i folkbokföringen, bland annat bosättningsutredningar inklusive oannonserade fysiska kontrollbesök.

För att fler asylmål ska kunna avgöras föreslår regeringen att Migrationsdomstolarna tillförs ytterligare medel. Att fler mål avgörs snabbare leder till kortare handläggningstider, vilket i sin tur medför minskade kostnader för mottagandet av asylsökande och att nyanländas etablering kan påbörjas snabbare.

Stärkt beredskap i en ny tid

Pandemin har synliggjort vikten av att trygga samhällets försörjningsberedskap och åtgärder för att samhällsviktig verksamhet ska fungera under en större kris. Försvarsberedningen konstaterar i delrapporten Motståndskraft (Ds 2017:66) att krisberedskapen inte är dimensionerad för att hantera ett väpnat angrepp och de påfrestningar som ett krig medför. Samhället saknar flera av de resurser, förmågor och strukturer som kommer att krävas för att hantera krigsfara och krig. Regeringspartierna, Centerpartiet och Liberalerna instämmer i denna bedömning och anser därför att Sveriges förmåga att hantera höjd beredskap och ytterst krig behöver stärkas på bred front. En viktig del i det arbetet är att stärka det civila försvaret.

Ett starkare civilt försvar bidrar även till Sveriges förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar i fredstid. Omfattande satsningar görs för att förstärka det civila försvaret. Under försvarsperioden 2021–2025 ska samhällets planering och förmågehöjande åtgärder inför höjd beredskap och då ytterst i krig intensifieras. Från

och med 2023 ska utgiftsökningen av i första hand en nationellt samordnad funktion för försörjningsberedskap så långt som möjligt finansieras genom avgifter. Ett stärkt arbete med planering, kunskapsuppbyggnad och samverkan inom samhällsviktiga funktioner skapar ett mer motståndskraftigt totalförsvaret. Det ökar samhällets förmåga att vid höjd beredskap och krig bidra till det militära försvaret och värna civilbefolkningen.

Det försämrade säkerhetsläget ökar behovet av strategiska psykologiska försvarsförmågor och av att minska sårbarheten för cyberhot. Ett nationellt cybersäkerhetscenter bildas, och en myndighet för psykologiskt försvar inrättas 2022.

Mot bakgrund av det försämrade omvärldsläget behöver det militära försvaret förstärkas.

Anslagen föreslås ökas under kommande försvarsperiod, det vill säga fram till och med 2025. Sammantaget sker en ökning av anslagsnivån med över 40 procent jämfört med 2020. Försvarsberedningens förslag ska genomföras på ett sådant sätt att de rymms inom den ekonomiska ramen. För att delfinansiera tillskottet till försvaret föreslår regeringen att den aviserade bankskatten höjs från och med 2023.

Den operativa förmågan behöver stärkas för att kunna möta ett väpnat angrepp mot Sverige. En grundläggande försvarsförmåga ska säkerställas över tid. Regeringen avser att under hösten 2020 lämna en försvarspolitisk proposition som behandlar utvecklingen av totalförsvaret under perioden 2021–2025 med en utblick mot 2030.

Historiskt många människor i världen är i behov av humanitärt stöd. Pandemin har förvärrat situationen. Sverige är en stor givare till det multilaterala systemet. Stöd till bland annat Världshälsoorganisationen har varit viktigt för det pågående arbetet med att bekämpa spridningen av covid-19. Då fattigdomen väntas öka krävs ytterligare insatser från världssamfundet de närmaste åren. Mot bakgrund av att demokratisk tillbakagång och åsidosättande av mänskliga rättigheter noteras i allt fler länder ska demokratifokus stärkas och demokratibiståndet öka. Målet om 1 procent av bruttonationalinkomsten i biståndsram ligger fast.

Fördjupning 1.1 Snabba och kraftfulla åtgärder för att hantera virusutbrottet och dess effekter

Spridningen av sjukdomen covid-19 medförde stora behov av åtgärder för att begränsa smittspridningen och lindra dess konsekvenser för enskilda, företag, civila samhället och offentlig sektor. En stor mängd förslag har analyserats. Tack vare en bred samsyn i riksdagen om situationens allvar kunde viktiga åtgärder snabbt vidtas. I denna fördjupningsruta beskrivs några av dessa åtgärder.

För att begränsa smittspridningen infördes på inrådan av expertmyndigheter ett antal restriktioner. Bland annat förbjöds icke nödvändiga resor till Sverige och allmänna sammankomster med fler än 50 deltagare. För att skydda de äldre beslutades också om besöksförbud på samtliga av landets äldreboenden.

Ett nationellt informationsmaterial spreds för att öka kunskapen om pandemin. En ersättning för karensavdraget infördes och kravet på läkarintyg under sjuklöneperioden slopades och medlen för utbetalning av smittbärrpenning ökades. Personer som tillhör riskgrupper har i vissa fall kunnat stanna hemma med förebyggande sjukpenning under en begränsad period.

För att säkerställa en fungerande sjukvård och omsorg gjordes betydande resurstillskott. Kommunsektorn tillfördes riktade och generella medel för att hantera de omedelbara merkostnader som virusutbrottet medförde samt motverka sjunkande

skatteintäkter. Medel avsattes också för stärkt kompetens i äldreomsorgen och för att utöka antalet tester.

Svenska jobb och företag har drabbats hårt av pandemin. I syfte att stötta livskraftiga företag och minska antalet förlorade arbetstillfällen vidtogs åtgärder för företag i hela landet för att minska kostnader, stärka likviditeten och förbättra finansieringsmöjligheterna. Ett särskilt omställningsstöd infördes och därutöver förstärktes det statliga riskkapitalet för att överbrygga krisen i innovativa företag. Majoriteten av åtgärderna var generella, men det infördes också stöd riktade mot specifika sektorer som till exempel medier, kultur, idrott samt kollektivtrafik, järnväg, flyg- och sjöfart.

Trots regeringens krisåtgärder har många blivit arbetslösa eller drabbats på andra sätt. Tillfälliga förändringar gjordes i arbetslöshetsförsäkringen för att öka den ekonomiska tryggheten. Därtill förstärktes möjligheterna till omställning, bland annat genom ökade utbildningsmöjligheter och förbättringar av studiestödet. Bostadsbidraget höjdes för barnfamiljer. Stödet till ideella organisationer som arbetar för att stötta barn i utsatthet och våldsutsatta kvinnor, barn och HBTQ-personer samt mot våld i nära relationer inklusive hedersrelaterat våld och förtryck utökades.

De ekonomiska åtgärderna som vidtagits och föreslagits för 2020 omfattar ekonomins samtliga sektorer och beskrivs i tabell 1.6. För att det svenska samhället ska kunna dra lärdomar av pandemin har också en särskild coronakommission tillsatts.

Tabell 1.6 Vidtagna och föreslagna åtgärder för 2020 till följd av virusutbrottet

Miljarder kronor

Budgetpåverkande åtgärder	Beräknad kostnad	Tillskott och prognosrevideringar	Nuvarande bedömning
Korttidspermittering	95	-52	43
Sänkta arbetsgivar- och egenavgifter, brutto	33		33
Generella statsbidrag	21		21
Sjuklöneansvar	16	+3	19
Omställningsstöd	39	-25	14
Trygghet och omställning	13		13
Extraordinära kostnader kommunsektorn	5	+5	10
Karensavdrag, slopat sjukintyg och smittbärräpning	7	+1	8
Testning och smittspårning	7		7
Ersättning till riskgrupper	6		6
Omställningsstöd enskild näringsverksamhet		+4	4
Idrott och kultur	1	+3	4
Tillskott för kollektivtrafik	3		3
Stöd till hyror	5	-3	2
Infrastruktur	2		2
Luft- och Sjöfartsverket	1		1
Ökat bostadsbidrag för barnfamiljer	1		1
Mediestöd	1		1
Traumastöd		+1	1
Övrigt	2		2
Totalt	257	-64	193

Budgetpåverkande åtgärder	Beräknad kostnad	Tillskott och prognosrevideringar	Nuvarande bedömning
Likviditetsförstärkning	Maxbelopp		
Anstånd skattekotot	315		
Ytterligare momsanstånd	7		
Periodiseringsfond	13		
Totalt	335		
Garantier och krediter ¹	Höjning		
Statens företagsakut	100		
Svensk Exportkredit	75		
Exportkreditnämnden	50		
EIB och SURE	20		
Kreditgarantier till flygföretag	5		
Totalt	250		
Kapitalförstärkning	Belopp		
Statliga bolag	12		
Totalt	12		

¹ Beloppen för Exportkreditnämnden och Aktiebolaget Svensk Exportkredit utgör höjningar av befintliga kredit- och garantiramar. Statens företagsakut, kreditgarantier till flygföretag, Europeiska investeringsbankens garantifond för stöd till företag och SURE (lån till medlemsstater via Europeiska kommissionen) utgör nya åtgärder.

Anm.: Tabellen inkluderar åtgärder i propositionerna Vårändringsbudget för 2020, Höständringsbudget för 2020 och samtliga extra ändringsbudgetar som har lämnats för 2020.

Källa: Egna beräkningar.

1.5 Effekter av regeringens politik

Arbetsmarknadseffekter

De föreslagna reformerna i denna proposition väntas stimulera tillväxten och sysselsättningen kraftigt de närmaste åren. Forskning tyder på att finanspolitiken är särskilt effektiv som stabiliseringspolitiskt instrument under en djup lågkonjunktur och när penningpolitiken är begränsad. Den visar också att de mest effektiva sätten att snabbt öka tillväxten och sysselsättningen är genom ökad offentlig konsumtion, offentliga investeringar samt transfereringar och sänkta skatter till låginkomsthusåll. Nästan två tredjedelar av de medel som avsätts i denna proposition är inom dessa områden. Sammantaget bedöms reformerna medföra att tillväxten 2021 blir runt 2,3 procentenheter starkare och arbetslösheten drygt 1,3 procentenheter lägre jämfört med om förslagen inte genomförs. Det motsvarar cirka 75 000 fler jobb.

Reformerna väntas även ha positiva effekter på lång sikt. Sysselsättningen och antalet arbetade timmar bedöms sammantaget öka, samtidigt som arbetslösheten långsiktigt minskar. Utbildningsplatserna väntas förbättra matchningen på arbetsmarknaden, skattereduktionen på inkomster förstärker incitamenten att delta i arbetskraften och arbetsförmedlingsinsatser kan hjälpa den som är arbetslös att snabbare finna ett arbete. Mer resurser till kommuner och regioner, för att förbättra kvaliteten i välfärden, kan bland annat leda till bättre hälsa och resultat i grund- och gymnasieskolan, vilket på sikt bedöms påverka utfallet på arbetsmarknaden positivt.

Tabell 1.7 Långsiktiga effekter av regeringens politik på arbetade timmar, sysselsättning och arbetslöshet

Bedömd riktning

	Arbetade timmar	Sysselsatta	Arbetslöshet
Arbetsmarknadspolitiska insatser	+	+	-
Fler platser inom regionalt yrkesvux	+	+	-
Fler yrkeshögskoleplatser	+	0	-
Fler högskoleplatser	+	+	-
Mer resurser till kommuner och regioner	+ (++) ¹	+ (++) ¹	-
Utvidgad tidsgräns för expertskatt	+	+	0
Skattereduktion på inkomster	++	+	0
Utvidgat rutavdrag	+	+	-

Anm.: + avser en ökning, - en minskning och 0 ungefär oförändrat. Vid en stor ökning anges detta med ++, och en stor minskning med --.

¹ Avser effekterna då alla reformer sedan budgetpropositionen för 2020 inkluderas.

Källa: Egna beräkningar.

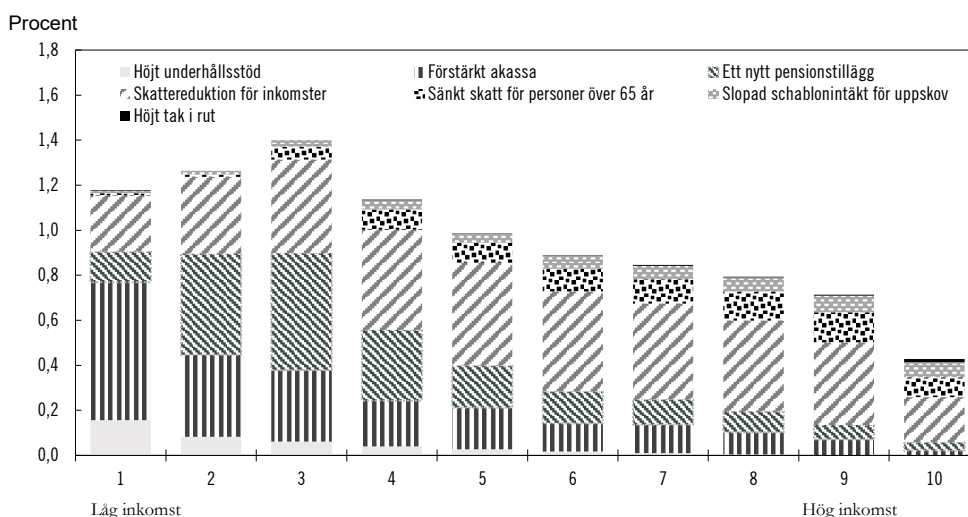
Även de stabiliseringspolitiska reformerna förväntas bidra till lägre arbetslöshet på lång sikt genom att den kortsiktiga arbetslösheten hålls nere. Långvarig frånvaro från arbetsmarknaden är ofta påfrestande för individen. Sådan frånvaro kan också försämra arbetslösa yrkeskunskaper och öka risken för minskad sökaktivitet. Stabiliseringspolitik som dämpar uppgången i arbetslöshet bör därför ha positiva effekter även på lång sikt.

Effekter på fördelning och ekonomisk jämställdhet

Fördelningspolitiken bidrar till att tillväxt och välfärd kommer alla till del genom hela livet, så att livschanser och levnadsvillkor utjämnas. En del av utjämningen sker via skatter och transfereringar som direkt påverkar de disponibla inkomsterna. En annan, mer omfattande del, är den utjämning som sker genom offentligt finansierade välfärdstjänster som vård, skola och omsorg. Välfärdstjänsterna innebär framför allt en utjämning mellan åldrar. Ett utökat inkomstbegrepp, som utöver disponibel inkomst även tar hänsyn till välfärdstjänster, ger en mer komplett bild av politikens effekter. Samtidigt är den utjämning av livschanser som sker genom välfärdstjänster, inte minst utbildning, svår att mäta och av en vidare betydelse än vad som framgår av de ekonomiska beräkningar som görs i denna proposition.

De reformer i denna proposition som är beräkningsbara och bedöms ha en direkt inverkan på individernas disponibla inkomst är sänkt skatt för personer äldre än 65 år, skattereduktion för inkomster, ett nytt pensionstillägg, tillfälligt förstärkt a-kassa, höjt tak för rutavdrag, slopad schablonintäkt för uppskov och höjt underhållsstöd. Reformerna har olika fördelningsprofil, men sammantaget är ökningen av ekonomisk standard störst i inkomstgrupp 3. I den högsta inkomstgruppen är ökningen lägre än i de övriga (se diagram 1.2).

Diagram 1.2 Genomsnittlig effekt på ekonomisk standard i olika inkomstgrupper till följd av reformer

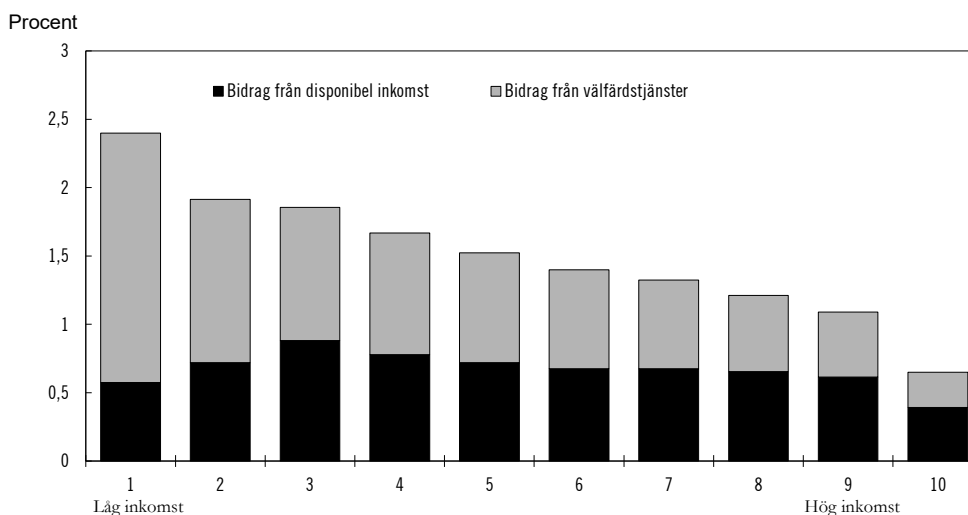

Anm.: Hela befolkningen har delats in i tio olika inkomstgrupper efter ekonomisk standard. Beräkningarna inkluderar effekter 2021 av åtgärder i denna proposition i förhållande till oförändrade regler för 2021. Skattereduktion för inkomster inkluderar även den del av reformen som aviserades i budgetpropositionen för 2020 men ska genomföras först den 1 januari 2021. Utöver reformerna i detta diagram aviseras i denna proposition en tillfällig skattereduktion på arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader i samband med pandemin. Den exakta utformningen av skattereduktionen är inte klar och därmed är fördelningseffekten av reformen inte beräkningsbar. Reformen ska ha en låginkomsttagarprofil och bedöms därmed bidra till att jämna ut inkomstspridningen och stärka den ekonomiska jämställdheten.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den utökade inkomsten består av summan av ekonomisk standard och välfärdstjänster. De ökade satsningarna på välfärdstjänster ger ett positivt bidrag till den utökade inkomsten. Reformerna gynnar i högre grad personer längre ned i inkomstfördelningen. Effekten av de reformer som påverkar disponibel inkomst och välfärdstjänster är högst i den lägsta inkomstgruppen och sjunker längre upp i inkomstfördelningen (se diagram 1.3).

Diagram 1.3 Genomsnittlig effekt på utökad inkomst i olika inkomstgrupper till följd av reformer

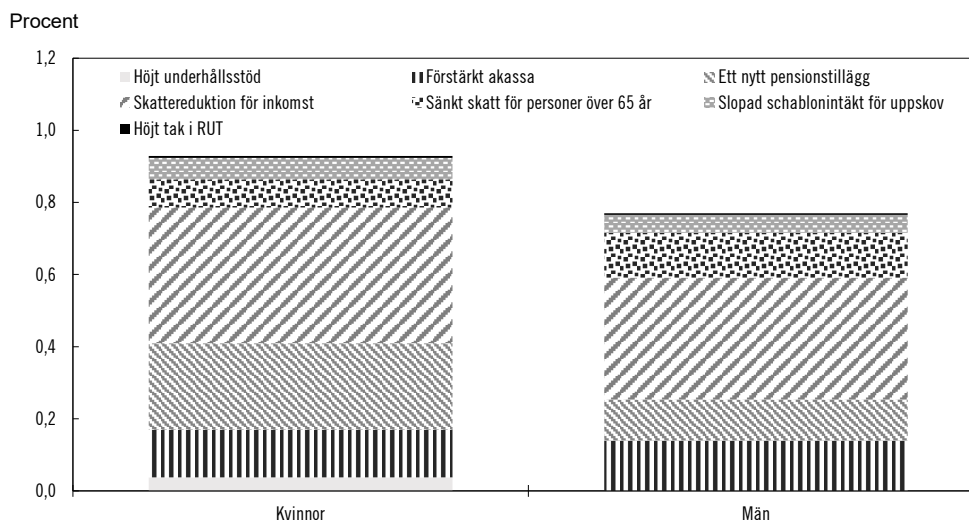
Anm.: Hela befolkningen har delats in i tio olika inkomstgrupper efter ekonomisk standard. Beräkningarna inkluderar effekter 2021 av åtgärder i denna proposition samt propositionerna Höständeringsbudget för 2020 och Extra ändringsbudget för 2020 (2020/21:4). Skattereduktion för inkomster inkluderar även den del av reformen som aviserades i budgetpropositionen för 2020. Effekterna beräknas i förhållande till gällande regler (för disponibel inkomst) och senast beslutade anslagsnivå (för välfärdstjänster).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den ekonomiska politiken ska utformas så att den bidrar till jämställdhet mellan kvinnor och män. Jämställdhetsbudgetering belyser hur de föreslagna reformerna

påverkar fördelningen av livsvillkor och resurser mellan kvinnor och män. Sammantaget bedöms effekten av reformerna i denna proposition gynna kvinnor mer än män (se diagram 1.4). Reformerna bedöms öka den individuella disponibla inkomsten med i genomsnitt 0,9 procent för kvinnor och med 0,8 procent för män. Reformerna bidrar till förbättrad ekonomisk jämställdhet, då kvinnors individuella disponibla inkomst ökar mer än mäns (se diagram 1.4).

Diagram 1.4 Genomsnittlig effekt på individuell inkomst för kvinnor och män till följd av reformer

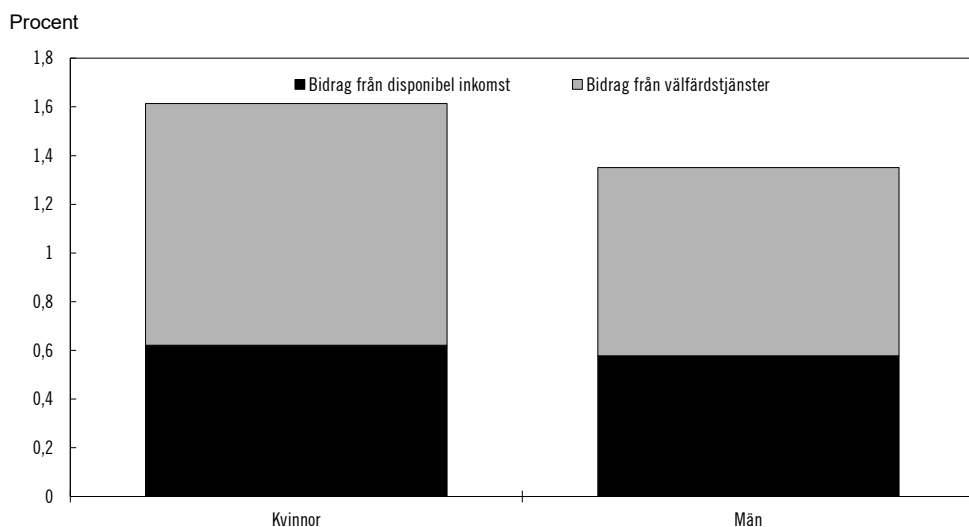

Anm.: Beräkningarna inkluderar effekter 2021 av åtgärder i denna proposition i förhållande till oförändrade regler för 2021. Skattereduktion för inkomster inkluderar även den del av reformen som aviserades i budgetpropositionen för 2020 men ska genomföras först den 1 januari 2021. Utöver reformerna i detta diagram aviseraras i denna proposition om en tillfällig skattereduktion på arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader i samband med pandemin. Den exakta utformningen av skattereduktionen är inte klar och bedöms därmed är fördelningseffekten av reformen inte beräkningsbar. Reformen ska ha en låginkomsttagarprofil och därmed bidra till att jämna ut inkomstspridningen och stärka den ekonomiska jämställdheten.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den individuella utökade disponibla inkomsten, som består av individuell disponibel inkomst och välfärdstjänster, beräknas öka med 1,6 procent för kvinnor och 1,4 procent för män (se diagram 1.5).

Diagram 1.5 Genomsnittlig effekt på individuell utökad inkomst för kvinnor och män till följd av reformer

Anm.: Beräkningarna inkluderar effekter 2021 av åtgärder i denna proposition, samt propositionerna Höständringsbudget för 2020 och Extra ändringsbudget för 2020 (2020/21:4). Skattereduktion för inkomster inkluderar även den del av reformen som aviserades i budgetpropositionen för 2020. Effekterna beräknas i förhållande till gällande regler (för disponibel inkomst) och senast beslutade anslagsnivå (för välfärdstjänster).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Klimat effekter

Regeringens klimatpolitiska arbete ska utgå från det långsiktiga, tidsatta utsläppsmålet som riksdagen har fastställt. En viktig del i detta är att bedöma hur nya åtgärder kan bidra till att minska klimatutsläppen. På så sätt kan regeringen säkerställa att utsläppen minskar i den takt som krävs för att nå klimatmålen.

Eftersom klimatfrågan är komplex innebär det dock ofta en utmaning att räkna på klimat effekter. Det kan råda osäkerhet om när utsläppsminskningarna kommer att uppnås och hur stora de kommer bli. Resultatet beror även på faktorer som kan vara svåra att förutsäga, som teknikutveckling, positiva spridningseffekter som uppstår när fler börjar använda ny teknik och ändrade användningsmönster. Flera myndigheter behöver utveckla sin kapacitet att analysera klimat effekter och bidra med underlag. För att öka transparensen och utveckla metoderna föreslår regeringen därför att resurser avsätts för bättre effektanalyser.

En uppskattning av de direkta effekterna på utsläppen av några av reformerna i denna proposition finns återgiven i tabell 1.8. Tabellen återger uppskattade effekter av några av de förändringar som föreslås i denna proposition och inte effekten av hela åtgärden i de fall det är en åtgärd som löpt över flera år. Syftet är att ge en fingervisning om klimat effekternas storleksordning.

Tabell 1.8 Direkt effekt på utsläpp av vissa reformer

Klimatåtgärd	Effekt på utsläpp
Skärpt reduktionsplikt	- - -
Ny reduktionsplikt för flyget	-
Pausad BNP-indexering för drivmedel ¹	+
Justerad beräkning av bilförmån	-
Stöd för energieffektivisering och renovering av flerbostadshus	-
Förlängt produktionsstöd till biogas	-
Justeringar i bonus–malus-systemet	-
Återvätning av våtmarker	- -
Förstärkning och förlängning av Klimatklivet	-
Förlängning av solcellsstöd	-
Slopad nedsättning av energiskatt på uppvärmningsbränslen inom industri, jord-, skogs- och vattenbruk	-

Anm.: + avser en ökning av utsläppen på mellan 0 och 100 tusen ton CO₂e, - avser en minskning på mellan 0 och 100 tusen ton CO₂e, - - avser en minskning på över 100 upp till 200 tusen ton CO₂e och - - - en minskning på över 200 tusen ton CO₂e. Alla effekter avser den genomsnittliga årliga effekten på utsläppen 2021–2023.

¹ Bedömningen gäller åtgärden isolerat. Då biodrivmedel än så länge är dyrare än sina fossila motsvarigheter, bedöms en höjd ambitionsnivå inom reduktionsplikten leda till ökade priser på drivmedel. Den pausade BNP-indexeringen motverkar denna prisökning. Om detta beaktas, uppstår ingen negativ klimat effekt.

Källa: Egna beräkningar.

Utöver åtgärderna i tabell 1.8 vidtas även ett antal åtgärder som rör fossilfri infrastruktur, som är avgörande för en omställning till ett fossilfritt samhälle. Vidare föreslår regeringen att medel avsätts till innovation för att möjliggöra tekniksprång. De projekt som finansierats via Industriklivet uppskattas exempelvis ha en potential att på sikt reducera växthusgasutsläppen med drygt 11 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år, vilket motsvarar 21 procent av Sveriges totala utsläpp.

2 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och förslag till statens budget för 2021

1. Riksdagen godkänner riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 1).
2. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget till följd av tekniska justeringar till 1 743 miljarder kronor för 2020 (avsnitt 5.2).
3. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget till följd av tekniska justeringar och av finanspolitiska skäl till 1 695 miljarder kronor för 2021 och 1 634 miljarder kronor för 2022 (avsnitt 5.2).
4. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget till 1 539 miljarder kronor för 2023 (avsnitt 5.2).
5. Riksdagen godkänner beräkningen av inkomster i statens budget för 2021 (avsnitt 6.1 och bilaga 1 avsnitt 2).
6. Riksdagen godkänner den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2022 och 2023 som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 6.1 och tabell 6.1).
7. Riksdagen beslutar om fördelning av utgifter på utgiftsområden för 2021 (avsnitt 7.1 och tabell 7.2).
8. Riksdagen godkänner beräkningen av förändringen av anslagsbehållningar för 2021 (avsnitt 7.1 och tabell 7.2).
9. Riksdagen godkänner beräkningen av utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2021 (avsnitt 7.1 och tabell 7.2).
10. Riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2022 och 2023 som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 7.2 och tabell 7.4).
11. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ta upp lån enligt 5 kap. budgetlagen (2011:203) (avsnitt 8.1).
12. Riksdagen godkänner beräkningen av Riksgäldskontorets nettoutlåning för 2021 (avsnitt 8.1 och tabell 8.1).
13. Riksdagen godkänner beräkningen av den kassamässiga korrigeringen för 2021 (avsnitt 8.1 och tabell 8.1).
14. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta om lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 47 700 000 000 kronor (avsnitt 10.2).
15. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta om krediter för myndigheternas räntekonton i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjade krediter uppgår till högst 16 600 000 000 kronor (avsnitt 10.2).
16. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021, med de begränsningar som följer av 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen (2011:203), besluta att ett anslag som inte avser förvaltningsändamål får överskridas om ett riksdagsbeslut om ändring av anslaget inte hinner inväntas och överskridandet rymms inom det fastställda utgiftstaket för staten (avsnitt 10.7).

Förslag som ligger till grund för beräkningen av statens inkomster

17. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund (avsnitt 3.1 och 6.4).
18. Riksdagen godkänner att regeringen under 2021 genom försäljning överlåter fastigheterna Stockholm Cepheus 2 och 3 (avsnitt 6.4).
19. Riksdagen godkänner att regeringen från försäljningsintäkterna vid en försäljning enligt 18 får avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheterna, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten (avsnitt 6.4).
20. Riksdagen antar förslaget till lag om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik (avsnitt 12.1 och 13.4).
21. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m. (avsnitt 12.2 och 13.31).
22. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi (avsnitt 12.3, 13.20–13.24).
23. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet (avsnitt 12.4 och 13.4).
24. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) (avsnitt 12.5, 13.1, 13.2, 13.4, 13.5 och 13.15).
25. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227) (avsnitt 12.6 och 13.27).
26. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete (avsnitt 12.7, 13.2 och 13.3).
27. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen (avsnitt 12.8 och 13.24).
28. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) (avsnitt 12.9, 13.2 och 13.4).
29. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter (avsnitt 12.10 och 13.31).

3 Lagförslag, utom skattefrågor

Regeringen har följande förslag till lagtext.

3.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §²

Ränta ska beräknas dagligen.

Kostnadsränta tas ut på ersättning som kommunen ska betala tillbaka efter beslut av Skatteverket. Räntan beräknas från den dag beloppet betalades ut till och med den dag beloppet senast ska betalas enligt 17 b § andra stycket.

Kostnadsränta tas ut på justeringsbelopp som kommunen ska betala enligt beslut om justering av ersättning. Räntan beräknas från och med dagen efter den då beloppet senast skulle ha betalats in till Skatteverket enligt 17 b § andra stycket och till och med den dag beloppet betalas.

Intäktsränta betalas på ersättning som ska betalas till kommunen. Räntan beräknas från utgången av första månaden efter den månad då ansökan om ersättning kom in till Skatteverket och till och med den dag beloppet betalas ut.

Kostnadsränta och intäktsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan enligt 65 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Kostnadsränta tas ut på ersättning som kommunen ska betala tillbaka efter beslut av Skatteverket. Räntan beräknas från och med dagen efter den dag beloppet betalades ut till och med den dag beloppet senast ska betalas enligt 17 b § andra stycket.

Kostnadsränta tas ut på justeringsbelopp som kommunen ska betala enligt beslut om justering av ersättning. Räntan beräknas från och med dagen efter den dag då beloppet senast skulle ha betalats in till Skatteverket enligt 17 b § andra stycket och till och med den dag beloppet betalas.

Kostnadsränta och intäktsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan enligt 65 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244), *om inte annat följer av sjätte stycket.*

Kostnadsränta enligt andra stycket beräknas efter en räntesats som motsvarar intäktsränta enligt 65 kap. 4 § tredje stycket skatteförfarandelagen om kommunen har begärt omprövning av ett ersättningsbeslut på grund av att den i stället har rätt till andrag eller återbetalning enligt mervärdesskattelagen (1994:200).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

¹ Lagen omtryckt 2008:909.

Senaste lydelse av lagens rubrik 2019:922.

² Senaste lydelse 2011:1418.

4 Den makroekonomiska utvecklingen

I detta avsnitt redovisas prognosen för den makroekonomiska utvecklingen i Sverige och i övriga världen 2020–2023. Tyngdpunkten i avsnittet ligger på utvecklingen 2020 och 2021.

Prognosen är baserad på de anslagsnivåer och de regelverk för skatter och transfereringssystem som har beslutats av riksdagen, samt de som har föreslagits eller aviserats av regeringen i denna proposition, propositionen Höständringsbudget för 2020 (prop. 2020/21:2) eller tidigare propositioner. I förutsättningarna ingår inte några framtida finanspolitiska regel- eller anslagsändringar därutöver. I prognosen har information om omvärldshändelser och statistikutfall som fanns tillgänglig t.o.m. den 7 augusti 2020 beaktats. Tabeller med prognosens innehåll i detalj redovisas i bilaga 2.

Sammanfattning

- Den ekonomiska aktiviteten i världen har minskat mycket kraftigt under det första halvåret 2020 till följd av de restriktioner och beteendeförändringar som pandemin har medfört.
- På flera håll har restriktioner börjat lättas upp och indikatorer tyder på att den ekonomiska aktiviteten ökar och att en återhämtning har inletts.
- Prognosen utgår från att restriktionernas omfattning gradvis minskar, men att vissa restriktioner behöver kvarstå en viss tid.
- Den ekonomiska aktiviteten har fallit kraftigt i Sverige, om än mindre än i många andra länder. Nedgången under årets andra kvartal drevs främst av att hushållen minskade konsumtionen av framför allt tjänster men också av en fallande export.
- En viss uppgång av bl.a. industriproduktionen och hushållskonsumtionen under sommaren tyder på att en återhämtning har inletts. Återhämtningen som väntas fortsätta gradvis under andra halvåret 2020 och 2021, understöds också av omfattande finanspolitiska stimulanser. Återhämtningen sker från en låg nivå och svensk ekonomi bedöms vara i en djup lågkonjunktur. Det väntas dröja flera år innan resursutnyttjandet åter är i balans.
- Den kraftigt minskade efterfrågan har medfört ett tydligt försämrat läge på arbetsmarknaden med en lägre sysselsättningsgrad och en snabbt ökande arbetslöshet under första halvåret 2020. Samtidigt bedöms korttidspermitteringar och omställningsstödet till företag ha bromsat sysselsättningsfallet. I prognosen antas arbetslösheten öka både 2020 och 2021.
- Inflationen, mätt med konsumentprisindex med fast bostadsränta (KPIF), väntas vara låg, framför allt under 2020. Det förklaras främst av en svag utveckling av energipriser, men också av ett lågt resursutnyttjande både i Sverige och i omvärlden.
- Prognosen är mer osäker än vanligt och beror på pandemins utveckling samt vilka restriktioner länder väljer att införa. Om pandemin avtar snabbare än väntat kommer sannolikt även återhämtningen att gå snabbare än väntat. Samtidigt kan den ekonomiska utvecklingen i Sverige och i omvärlden bli sämre än i prognosen om pandemin i stället blir mer långvarig och restriktionerna ligger kvar längre eller om fler restriktioner införs. En djup och långvarig ekonomisk kris riskerar att medföra negativa effekter även på lång sikt.

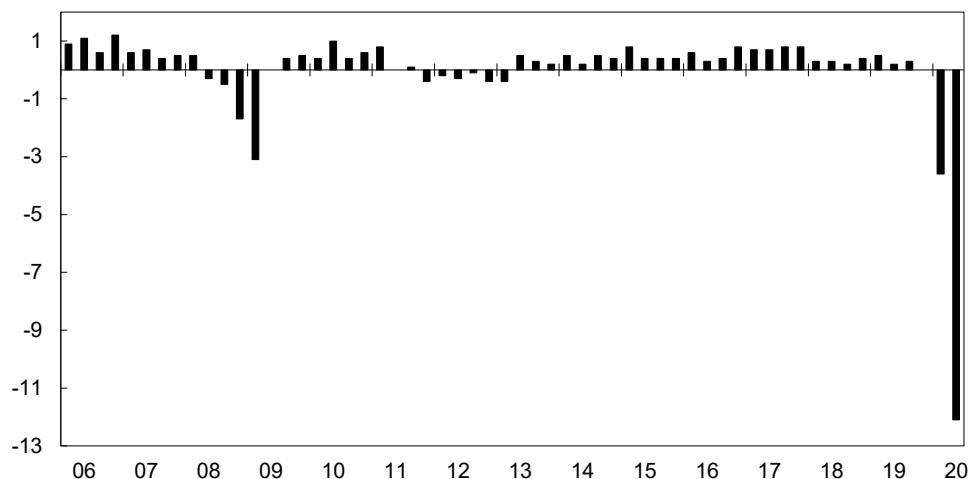
4.1 Utsikterna i omvärlden 2020 och 2021

Spridningen av sjukdomen covid-19 och dess följdverkningar har drastiskt förändrat utsikterna för världsekonomin. De restriktioner som länder har infört för att minska smittspridningen har tillsammans med individers beteendeförändringar fått en mycket stor påverkan på den ekonomiska utvecklingen under första halvåret 2020.

Hastigheten och storleken på de globala BNP-fallen under första halvåret 2020 är unika och betydligt större än under finanskrisen (se diagram 4.1).

Diagram 4.1 BNP-tillväxt i euroområdet

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Macrobond.

Månadsstatistik för detaljhandeln och industriproduktionen tillsammans med bl.a. uppgifter om befolkningens rörelsemönster och korttransaktioner tyder på att konjunkturer bottenade i euroområdet och USA i april 2020. Sedan dess har detaljhandeln tydligt återhämtat sig, medan uppgången i industriproduktionen och exporten endast varit begränsad.

I Kina, vars ekonomi drabbades först av den pågående krisen, har återhämtningen kommit längre och BNP steg kraftigt under andra kvartalet 2020. Industrin har i princip återhämtat hela nedgången medan detaljhandeln inte återhämtat sig i samma utsträckning.

Den ekonomiska nedgången har medfört en svag arbetsmarknadsutveckling i många ekonomier. I USA minskade sysselsättningen mycket kraftigt under det första halvåret 2020, men viss återhämtning har skett sedan maj. Sysselsättningen har minskat mindre i de europeiska ekonomierna, där en möjlig förklaring kan vara att en stor andel av de anställda omfattas av olika varianter av offentligt subventionerade permitteringssystem.

Den återhämtning som inletts i världsekonomin understöds av omfattande finans- och penningpolitiska stimulanser. De största finanspolitiska åtgärderna har genomförts av enskilda länder. Även EU:s återhämtningsfond väntas bidra till att stimulera den europeiska ekonomin. Det väntas dock ta flera år innan världsekonomin når ett balanserat konjunkturläge igen. Utvecklingen tyngs av att det råder en fortsatt stor osäkerhet kring hur pandemin och beteendeförändringarna som följer av denna kommer att utvecklas. Restriktioner och fysisk distansering antas i prognosen kvarstå en viss tid framöver. Till det väntas försämrade arbetsmarknadsutsikter och lägre inkomster dämpa hushållens konsumtion och företagens investeringar. Först i slutet av 2021 väntas BNP-nivån i USA och euroområdet vara tillbaka på samma nivå som innan krisen bröt ut. Sammantaget väntas BNP hos Sveriges handelspartner (BNP

KIX-vägd) minska med 5,7 procent i år, för att sedan öka med 5,4 procent nästa år (se tabell 4.1).

Tabell 4.1 Nyckeltal internationella variabler

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
BNP, euroområdet	1,3	-8,0	6,5	3,5	3,5
BNP, USA	2,2	-5,0	4,5	4,0	3,0
BNP, Kina	6,1	2,0	8,0	6,0	5,5
BNP i världen, PPP-vägd ¹	2,9	-4,0	5,0	5,0	4,5
BNP i världen, KIX-vägd ²	1,9	-5,7	5,4	3,8	2,9
Svensk exportmarknad ³	2,5	-9,0	6,0	5,0	3,5
Inflation, euroområdet ⁴	1,2	0,4	1,0	1,3	1,6
Inflation, USA ⁵	1,8	0,8	1,6	2,1	2,2
Styrränta, euroområdet ⁶	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Styrränta, USA ⁶	2,3	0,5	0,3	0,3	0,5
Råoljepris ⁷	64,3	42,0	46,0	47,8	49,5

¹ BNP sammanviktad med köpkraftsjusterade BNP-vikter enligt Internationella valutafonden.

² BNP sammanviktad med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel. De senast beräknade vikterna används för 2020 och därefter skrivs de fram med trenden från de föregående fem åren.

³ Den sammanvägda importen i de länder som Sverige exporterar till. Respektive lands vikt utgörs av dess andel i svensk varuexport.

⁴ Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP).

⁵ Konsumentprisindex (KPI).

⁶ Årsgenomsnitt, procent. Avser refinansräntan för euroområdet, dvs. den ränta som banker i euroområdet får betala för lån i en vecka från Europeiska centralbanken, och Federal funds ränta för USA.

⁷ Brent, USD per fat.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

4.2 Tillväxtutsikterna för Sverige 2020 och 2021

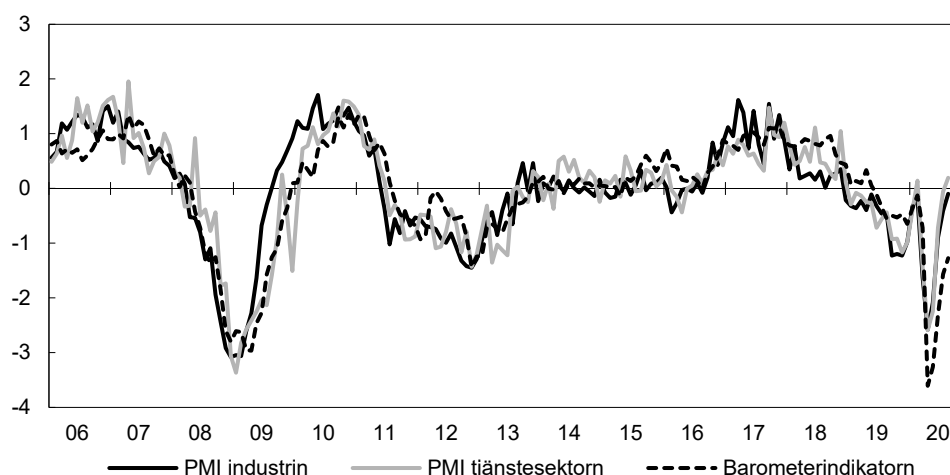
Betydande fall i svensk BNP

Sveriges BNP föll kraftigt andra kvartalet 2020, efter att ha varit i stort sett oförändrad under det första kvartalet. Det var den största nedgången under ett enskilt kvartal sedan nuvarande mätningar inleddes 1980. Nedgången drevs främst av fallande export och hushållskonsumtion. BNP föll dock mindre i Sverige än i flera andra länder i Europa.

Såväl inhemsk efterfrågan som omvärldsefterfrågan har under första halvåret 2020 tydligt påverkats av beteendeförändringar och åtgärder som vidtagits för att minska smittspridningen. Produktionen i Sverige har även drabbats av nedstängningar och störningar i globala värdekedjor. Samtidigt tyder högfrekvent data, som rörelsemönster och korttransaktioner, på att svensk ekonomi bottnade under våren 2020 och att en gradvis återhämtning har inletts därefter. Även förtroendeindikatorer som inköpschefsindex och barometerindikatorn har stigit, om än från låga nivåer (se diagram 4.2). Ekonomin väntas gradvis återhämta sig under andra halvåret 2020 och under 2021, understödd av regeringens omfattande finanspolitiska stimulanser. Osäkerheten om pandemins utveckling samt de restriktioner som följer av denna, den djupa lågkonjunkturen i omvärlden och försämrade arbetsmarknadsutsikter väntas dock hålla tillbaka efterfrågan.

Diagram 4.2 Ekonomiska indikatorer

Standardiserade värden

Anm.: Avser inköpschefsindex (PMI) och Konjunkturinstitutets Barometerindikator. Indexvärdena är normaliserade så att medelvärdet (2006–2020) är 0 och standardavvikelsen är 1.

Källor: Swedbank, Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

BNP bedöms sammantaget minska med 4,6 procent 2020 och öka med 4,1 procent 2021 (se tabell 4.2). Det dröjer till slutet av 2021 innan BNP åter är på samma nivå som före virusutbrottet. Resursutnyttjandet väntas vara betydligt lägre än normalt och svensk ekonomi bedöms befinna sig i en djup lågkonjunktur. Det väntas dröja flera år innan resursutnyttjandet åter är i balans. Utvecklingen i olika ekonomier påverkas bl.a. av näringslivsstruktur, omvärldsberoende och skuldsättning. Med en exportandel på knappt 50 procent och en hög delaktighet i globala värdekedjor är internationell handel viktig för svensk ekonomi. Samtidigt ger Sveriges låga statsskuld goda förutsättningar att stödja företag och hushåll som har drabbats hårt av pandemin.

Tabell 4.2 Nyckeltal försörjningsbalansen

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
BNP	1,2	-4,6	4,1	3,8	2,7
BNP, kalenderkorrigerad	1,2	-4,9	4,0	3,8	2,9
Hushållens konsumtion	1,2	-4,7	4,3	4,3	3,2
Offentlig konsumtion	0,3	1,2	0,8	-0,1	-1,4
Fasta bruttoinvesteringar	-1,3	-9,0	3,5	5,5	4,2
Lagerinvesteringar ¹	-0,1	-1,0	1,0	0,0	0,0
Export	3,2	-6,8	4,8	5,7	5,0
Import	1,1	-8,3	5,0	4,8	4,2
BNP per invånare ²	0,2	-5,5	3,2	3,1	2,0
BNP i löpande pris	4,0	-3,2	5,6	5,3	4,6

Anm.: Fasta priser, referensår 2019, ej kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

¹ Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP jämfört med föregående år.

² BNP per person i totala befolkningen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Stor nedgång i hushållens konsumtion

Det fall i hushållens konsumtion som skedde första halvåret 2020 drevs till stor del av förändringar i beteendemönster till följd av pandemin. Månadsstatistik för konsumtionen och korttransaktionsdata tyder på att det framför allt var konsumtion av olika

typer av tjänster som minskade kraftigt, såsom hotell-, restaurang- och resetjänster samt olika typer av evenemang. Även konsumtionen av bilar minskade kraftigt under första halvåret 2020. Indikatorer, så som korttransaktionsdata, tyder dock på en gradvis återhämtning sedan april och hushållskonsumtionen bedöms fortsätta att öka under andra halvåret 2020. Regeringens finanspolitiska åtgärder för att motverka fall i hushållens inkomster väntas bidra till återhämtningen. Ett försämrat arbetsmarknads-läge och osäkerhet om pandemins fortsatta utveckling håller samtidigt tillbaka återhämtningen. Hushållens konsumtion bedöms sammantaget minska tydligt 2020 och sedan växa igen 2021 (se tabell 4.2).

Ökade statsbidrag understöder offentlig konsumtion

Offentlig konsumtion minskade under första halvåret 2020. Minskad sysselsättning väntas innebära att kommunsektorns skatteintäkter ökar långsammare än 2019. Detta bedöms motverkas av att kommunsektorn har tillförts medel under våren 2020 i form av både riktade och generella statsbidrag. Utöver det föreslås kommunsektorn tillföras ytterligare medel för 2021 i denna proposition. Tillväxten i offentlig konsumtion bedöms sammantaget tillta 2020 jämfört med 2019, bl.a. till följd av extra medel till kommunsektorn, för att sedan växa något långsammare 2021 (se tabell 4.2).

Kraftigt fall i investeringarna

De fasta bruttoinvesteringarna föll mycket under första halvåret 2020. Den förhöjda osäkerheten hämmar näringslivets investeringar genom att företag skjuter upp investeringsbeslut. Ett lågt kapacitetsutnyttjande inom industrin indikerar även dämpade investeringsbehov. Förtroendeindikatorer, t.ex. Konjunkturbarometern, tyder på att byggföretagen är pessimistiska om efterfrågeläget, även om byggindustrin hittills inte har påverkats i samma utsträckning av lågkonjunkturen som andra branscher. Bostadsinvesteringarna bedöms minska men med en viss fördröjning jämfört med näringslivets övriga investeringar, då nybyggnationen bedöms sjunka mer gradvis. De offentliga investeringarna bedöms däremot öka betydligt snabbare 2020 än 2019. Statliga investeringar i bl.a. infrastruktur ligger bakom den starkare utvecklingen. Sammantaget bedöms de totala investeringarna falla kraftigt 2020 för att sedan öka 2021 (se tabell 4.2). Det tar dock tid att återhämta det stora fallet och i slutet av 2021 väntas investeringarna fortfarande vara på en lägre nivå än 2019.

Svag omvärldsefterfrågan dämpar utrikeshandeln

Under första halvåret 2020 föll exporten och importen kraftigt. En snabbt sjunkande efterfrågan i omvärlden och störningar i globala värdekedjor har drabbat den svenska exportindustrin hårt. I delar av tillverkningsindustrin stängde produktionen tillfälligt ned under våren till följd av brist på importerade insatsvaror. Reseförbud och stängda gränser har också påverkat turismen och därmed även tjänstehandeln negativt. Flera indikatorer, t.ex. företagets exportordergång, är fortsatt på låga nivåer. Såväl export som import väntas minska påtagligt 2020 för att sedan återhämta sig 2021 i takt med att omvärldsefterfrågan gradvis stiger (se tabell 4.2). Den djupa lågkonjunkturen i omvärlden bidrar, tillsammans med kronans förstärkning sedan april 2020, till att det tar tid innan exporten åter är på de nivåer som rådde i slutet av 2019.

Kraftigt försämrat arbetsmarknadsläge

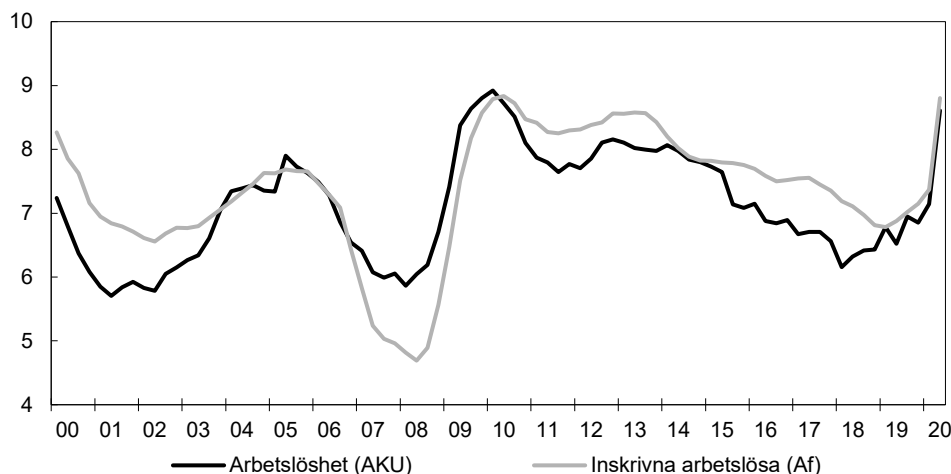
Situationen på arbetsmarknaden har tydligt försämrats under det första halvåret 2020. Sysselsättningsgraden har fallit kraftigt, men är fortsatt relativt hög i en internationell jämförelse. Arbetslösheten har ökat snabbt (diagram 4.3). Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att dämpa den kraftiga nedgången på arbetsmarknaden, bl.a. införandet av

korttidspermitteringar som möjliggjort att arbetsgivare har kunnat behålla anställda i större utsträckning samt ett omställningsstöd till företag som tappat kraftigt i omsättning till följd av coronaviruset. Hittills har företag ansökt och beviljats stöd för korttidspermitteringar för fler än 500 000 anställda, vilket motsvarar drygt 10 procent av alla anställda. Trots detta har sysselsättningsminskningen skett brett på arbetsmarknaden. Fallet har varit särskilt stort bland personer med eftergymnasial utbildning och bland unga (15–24 år), inte minst bland de med en tidsbegränsad anställning. Sysselsättningsgraden har även fallit mer bland kvinnor än bland män, i synnerhet bland unga kvinnor har sysselsättningen minskat under första halvåret 2020.

Arbetslösheten har ökat snabbt bland alla grupper, men den har framför allt drivits av en kraftigt ökad ungdomsarbetslöshet. Arbetslösheten har stigit något mer bland män än bland kvinnor, trots ett större fall i sysselsättningen bland kvinnor, vilket följer av att många kvinnor i stället har lämnat arbetskraften. Även inskrivna arbetslösa hos Arbetsförmedlingen har ökat snabbt under första halvåret (diagram 4.3).

Diagram 4.3 Arbetslöshet och inskrivna arbetslösa

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Anm.: Arbetslöshet (AKU) avser åldersgruppen 15–74 år medan andelen inskrivna arbetslösa (Arbetsförmedlingen) avser åldersgruppen 16–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån och Arbetsförmedlingen.

Arbetslösheten ger dock inte en fullständig bild av hur många som önskar att ha ett arbete. Det beror på att vissa personer tenderar att sluta söka arbete och därmed lämna arbetskraften när utsikterna att få ett arbete är små. Detta kan skilja sig mellan olika länder bl.a. till följd av olika utformning av ersättnings-, pensions- och utbildningssystem. En följd av detta är att arbetslösheten kan öka i vissa länder samtidigt som den minskar i andra i den rådande lågkonjunkturen. Det sistnämnda hände exempelvis tillfälligt i Italien under våren 2020 då arbetskraften minskade tydligt. Under våren 2020 minskade arbetskraftsdeltagandet även i Sverige. Trots det är arbetskraftsdeltagandet fortsatt högt, även i ett internationellt perspektiv. Ett högt arbetskraftsdeltagande kan på kort sikt ge en högre arbetslöshet, men är en förutsättning för en långsiktigt hög sysselsättning.

Under sommaren har flera arbetsmarknadsindikatorer förbättrats något från de låga nivåer som noterades under våren 2020. Företagens anställningsplaner har exempelvis stigit efter den historiska bottennoteringen i april, men är fortsatt negativa. Även antalet personer som varslats om uppsägning har fallit tillbaka till mer genomsnittliga nivåer under sommaren, efter att ha toppat i mars och april på de högsta nivåer som någonsin rapporterats in till Arbetsförmedlingen. Många indikatorer befinner sig dock på låga nivåer, vilket tyder på att läget på arbetsmarknaden kommer att vara fortsatt

allvarligt framöver. Sysselsättningen väntas minska kraftigt 2020 (se tabell 4.3). Sysselsättningen väntas falla bland både kvinnor och män 2020, men i betydligt större utsträckning bland kvinnor då sysselsättningen bland kvinnor minskat kraftigt redan under första halvåret av 2020. När efterfrågan stiger under 2021 och produktionen gradvis återhämtas väntas sysselsättningen återigen öka. Det sker dock långsamt då många företag i första hand väntas öka produktionen genom att öka redan anställdas arbetstid när korttidspermitteringar fasas ut.

Arbetslösheten bedöms öka både 2020 och 2021, men uppgången väntas dämpas något till följd av att en del av de som blivit av med jobbet väljer att lämna arbetskraften för att exempelvis påbörja studier. Arbetslösheten bedöms öka bland både kvinnor och män men i större utsträckning bland män till följd av en fortsatt relativt stark arbetskraftstillväxt bland män 2020. Arbetskraften bland kvinnor bedöms minska 2020, vilket följer av att många kvinnor lämnade arbetskraften under första halvåret 2020.

Tabell 4.3 Nyckeltal produktivitet och arbetsmarknad

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Produktivitet ¹	1,7	-0,7	0,9	2,0	1,3
Arbetade timmar ^{1, 2}	-0,3	-4,3	3,0	1,8	1,6
Medelarbetstid ^{1, 3}	-0,9	-2,2	2,7	-0,6	-0,1
Sysselsättning ⁴	0,7	-2,1	0,3	2,4	1,7
<i>Kvinnor</i> ⁴	0,4	-2,7	0,5		
<i>Män</i> ⁴	1,0	-1,7	0,1		
Sysselsättningsgrad ^{4, 5}	68,3	66,6	66,5	67,8	68,7
<i>Kvinnor</i> ^{4, 5}	66,1	64,1	64,1		
<i>Män</i> ^{4, 5}	70,5	69,0	68,8		
Arbetslöshet ^{4, 6}	6,8	9,0	9,5	8,1	7,1
<i>Kvinnor</i> ^{4, 6}	6,9	8,7	9,4		
<i>Män</i> ^{4, 6}	6,7	9,2	9,6		
Arbetskraft ⁴	1,1	0,2	0,9	0,8	0,6
<i>Kvinnor</i> ⁴	1,1	-0,7	1,2		
<i>Män</i> ⁴	1,2	1,1	0,6		
Arbetskraftsdeltagande ^{4, 5}	73,3	73,2	73,5	73,8	73,9
<i>Kvinnor</i> ^{4, 5}	71,0	70,2	70,8		
<i>Män</i> ^{4, 5}	75,5	76,0	76,1		
Befolkning, total ⁷	1,0	0,9	0,8	0,7	0,7
Befolkning, 15–74 år	0,7	0,4	0,4	0,4	0,4
<i>Kvinnor</i> ⁴	0,6	0,4	0,4		
<i>Män</i> ⁴	0,8	0,4	0,4		

Anm.: Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

¹ Avser kalenderkorrigerade data.

² Enligt nationalräkenskaperna (NR).

³ Avser arbetade timmar per år enligt NR dividerat med årsmedeltal för antal sysselsatta enligt Arbetskraftsundersökningarna (AKU).

⁴ Avser åldersgruppen 15–74 år.

⁵ Procent av befolkningen.

⁶ Procent av arbetskraften.

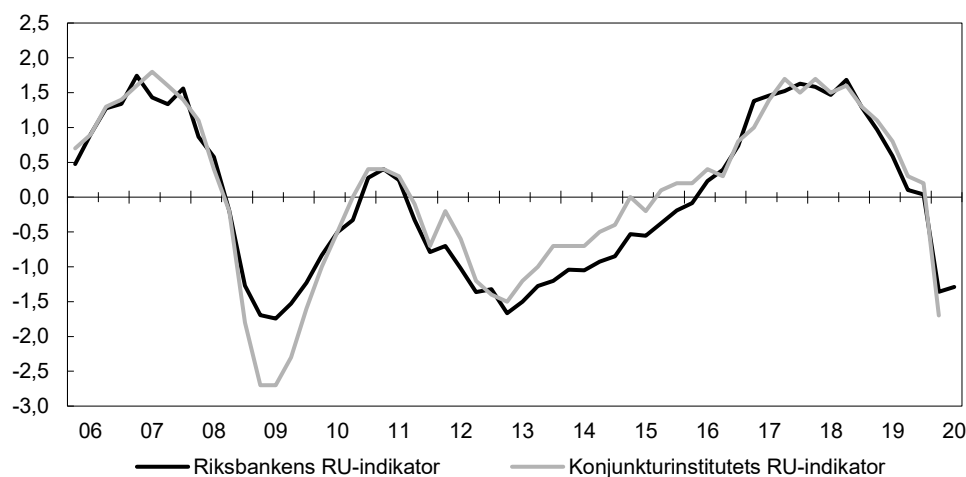
⁷ Utfall för 2019 är ett beräknat årsmedelvärde.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Resursutnyttjandet i svensk ekonomi bedöms ha minskat snabbt under våren. Det avspeglas exempelvis i ett lägre kapacitetsutnyttjande inom företagen och att andelen företag som uppger brist på arbetskraft har minskat snabbt. Dessa indikatorer ingår i sammanfattande mått på resursutnyttjandet publicerade av Riksbanken och Konjunkturinstitutet (se diagram 4.4). Svensk ekonomi bedöms befinna sig i lågkonjunktur hela prognosperioden, vilket återspeglas i ett negativt BNP-gap, dvs. att faktisk BNP understiger potentiell BNP (se tabell 4.4). Det bedöms dröja innan resursutnyttjandet åter är balanserat.

Diagram 4.4 Resursutnyttjandeindikatorer

Standardavvikelser

Anm.: RU-indikatorerna är statistiska mått på resursutnyttjandet. De är normaliserade så att medelvärdet är 0 och standardavvikelsen är 1.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Tabell 4.4 Nyckeltal potentiella variabler

Procentuell förändring om inte annat anges

	2019	2020	2021	2022	2023
Potentiell BNP	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7
Potentiellt arbetade timmar	0,9	0,8	0,7	0,6	0,5
Potentiell produktivitet	0,9	1,0	1,0	1,1	1,2
BNP-gap ¹	0,7	-5,9	-3,8	-1,8	-0,6
Timgap ¹	0,0	-5,1	-2,9	-1,7	-0,6
Potentiell BNP, löpande priser ²	4,7	3,2	3,2	3,1	3,6

Anm.: Fasta priser, referensår 2019, kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Med potentiell avses den nivå på respektive variabel som skulle uppnås vid ett balanserat konjunkturläge. Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

¹ Skillnaden mellan den faktiska och potentiella nivån i respektive variabel i procent av den potentiella nivån.

² Beräknad som potentiell BNP till marknadspris (fasta priser, referensår 2019) multiplicerad med BNP-deflatorn, som är ett prisindex för producerade varor och tjänster.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Uppskjuten avtalsrörelse ger låga löneökningar 2020

På grund av en ökad osäkerhet kring den ekonomiska utvecklingen och praktiska problem i samband med pandemin, sköts vårens avtalsrörelse upp till hösten 2020 och befintliga kollektivavtal förlängdes. Det är oklart hur detta kommer att påverka löneökningstakten 2020. Preliminära utfall av konjunkturlönestatistiken tyder dock på en tydlig nedgång i löneökningstakten i april och maj jämfört med utvecklingen det första kvartalet 2020.

Till följd av en stigande arbetslöshet och svag produktivitet utveckling väntas lönerna 2020 och 2021 växa i långsammare takt än tidigare år (se tabell 4.5).

Reallöneökningarna, dvs. den nominella lönen enligt konjunkturlönestatistiken korrigerad för konsumentprisindex (KPI), väntas fortsatt vara under det historiska genomsnittet sedan 2000 men något högre än de senaste åren. Den något starkare utvecklingen förklaras främst av en tydlig nedgång i inflationen, det gäller i synnerhet 2020.

Inflationen föll kraftigt under inledningen av året, där framför allt energipriser bidrog till fallet. Även under fortsättningen av 2020 väntas inflationen vara låg. Ett fall i resursutnyttjandet i stora delar av världen dämpar pris- och kostnadstrycket i omvärlden samtidigt som den djupa lågkonjunkturen i Sverige bidrar till en svag inhemsk prisutveckling. Energipriserna väntas därtill bidra fortsatt negativt till inflationstakten. Osäkerheten i inflationsutsikterna späs emellertid på av mätproblem vid beräkningarna av KPI. Den pågående krisen har medfört svårigheter att mäta vissa priser på grund av utebliven konsumtion, exempelvis priset på flygresor.

Sammantaget väntas inflationen, mätt med konsumentprisindex med fast bostadsränta (KPIF), dämpas kraftigt 2020 och understiga Riksbankens inflationsmål på 2 procent både 2020 och 2021 (se tabell 4.5). KPI-inflationen, som inkluderar effekten av ändrade bostadsräntor, väntas också bli låg 2020 och 2021.

Tabell 4.5 Nyckeltal löner och priser

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2019 om inte annat anges, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Timlön enligt KL ¹	2,6	1,8	2,2	2,5	2,8
Reallön ²	0,8	1,5	1,1	1,5	1,5
KPI ³	1,8	0,3	1,1	1,0	1,3
KPIF ⁴	1,7	0,3	1,2	1,4	1,7
KPIF exkl. energi	1,6	1,2	1,1	1,3	1,6

Anm.: Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

¹ Nominell löneutveckling. År 2019 avser prognos.

² Reallön beräknas som timlön enligt konjunkturlönestatistiken korrigerad för prisförändringar enligt KPI.

³ Konsumentprisindex.

⁴ KPI med fast ränta.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Återhämtning på finansiella marknader

Efter en period av ökad turbulens på de finansiella marknaderna i samband med pandemins utbrott i februari och mars har perioden under våren och sommaren präglats av återhämtning på de finansiella marknaderna. Flera centralbanker har genomfört omfattande stödåtgärder, bl.a. i form av köp av tillgångar som statsobligationer för att minska oron och bidra till en fortsatt kreditgivning i ekonomin. Den expansiva penningpolitiken har bidragit till ett lägre ränteläge och att aktiekurserna har stigit på flera håll i världen. Även Riksbanken har bedrivit en expansiv penningpolitik i form av bl.a. tillgångsköp, vilket bidragit till att hålla svenska räntor på en låg nivå. Riksbanken bedöms hålla reporäntan oförändrad 2020 och 2021 och penningpolitiken väntas vara fortsatt expansiv.

Kronan har stärkts under våren och sommaren, bl.a. till följd av mindre oro på de finansiella marknaderna och lägre ränteskillnader mot omvärlden. Kronan väntas vara relativt oförändrad i nivå 2020 och 2021.

Tabell 4.6 Nyckeltal finansiella variabler

Procent om inte annat anges, årsgenomsnitt. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Reporänta	-0,3	0,0	0,0	-0,3	-0,5
Statsobligationsränta 10 år	0,1	0,0	0,1	0,2	0,3
Statsobligationsränta 5 år	-0,4	-0,3	-0,1	-0,1	0,1
Växelkurs, kronindex KIX ¹	122,1	119,2	116,1	116,2	116,3
Växelkurs, SEK per EUR	10,6	10,5	10,4	10,5	10,7

¹ 18 november 1992=100.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

4.3 Utvecklingen 2022 och 2023

I detta avsnitt (4.3) beskrivs ett scenario för svensk ekonomi 2022 och 2023, under förutsättningen att inga nya störningar påverkar ekonomin. En utgångspunkt för scenariot är att BNP-utvecklingen på längre sikt bestäms av ekonomins utbudssida, dvs. tillväxten i produktivitet och antalet arbetade timmar. I prognosen antas att de finans- och penningpolitiska åtgärder som nu vidtas runt om i världen lyckas förhindra att pandemin leder till långsiktigt negativa ekonomiska effekter. Vidare innebär regeringens principer för prognoser att endast beslutade och aviserade förändringar av skatteregler och statens utgifter beaktas. På några års sikt antas också att kommunsektorn som helhet redovisar resultat i linje med god ekonomisk hushållning.

Prognoser är alltid förknippade med osäkerhet, och i rådande läge är denna osäkerhet större än normalt. Hur smittspridningen, och restriktioner som följer av den, kommer att utvecklas framöver och ifall man lyckas framställa större mängder vaccin mot covid-19 kommer ha stor påverkan på den makroekonomiska utvecklingen.

Konjunkturåterhämtning 2022 och 2023

Konjunkturåterhämtningen i spåren av den djupa lågkonjunkturen antas fortgå i omvärlden 2022 och 2023 (se tabell 4.1) och efterfrågan på svensk export väntas fortsätta att öka, men i avtagande takt. BNP-tillväxten i de länder som är viktiga för Sveriges utrikeshandel antas vara högre än det historiska genomsnittet sedan 2000.

I Sverige antas konjunkturåterhämtningen ske i ungefär samma takt som en genomsnittlig återhämtning från tidigare kriser. Under 2022 och 2023 antas BNP-tillväxten öka snabbare än potentiell BNP, men resursutnyttjandet bedöms vara något lägre än balanserat under hela prognosperioden (se tabell 4.2 och tabell 4.4). Ett stigande resursutnyttjande medför att företagens investeringsbehov ökar. Den offentliga konsumtionen antas dock minska, vilket är en följd av antagandet om oförändrade regler. Effekterna av detta motverkas till viss del av att penningpolitiken blir mer expansiv än vad som annars skulle vara fallet, vilket antas stimulera tillväxten i framför allt hushållens konsumtion och fasta bruttoinvesteringar.

Även sysselsättningstillväxten antas tillta 2022 och 2023 i takt med att efterfrågan i ekonomin stiger (se tabell 4.3). Det väntas leda till att arbetslösheten faller och att hushållens konsumtion stiger. Andelen sysselsatta av befolkningen antas öka vilket medför att även arbetade timmar växer både 2022 och 2023.

Inflationstrycket bedöms vara fortsatt svagt, men stigande 2022 och 2023 (se tabell 4.5). Inflationen mätt med KPIF bedöms dock inte uppnå Riksbankens inflationsmål på 2 procent under hela prognosperioden. Riksbanken bedöms därför hålla reporäntan fortsatt låg under denna period.

4.4 Stor osäkerhet om hur djup och långvarig lågkonjunkturen blir

Den ekonomiska utvecklingen som beskrivits ovan är regeringens prognos. Det är dock viktigt att belysa faktorer som kan leda till en svagare eller starkare ekonomisk utveckling.

Utvecklingen i den globala och svenska ekonomin är fortsatt mycket osäker. Risken för en sämre utveckling än i prognosen är framför allt kopplad till smittspridningen och människors förändrade beteenden. Restriktioner för att begränsa smittspridningen kan behöva återinföras och förlängas i både Sverige och omvärlden. Det skulle påverka hushållens konsumtion och företagens investeringsvilja negativt och göra den ekonomiska återhämtningen än mer utdragen. En mer långvarig smittspridning kan även påverka länders produktionskapacitet, t.ex. om leverans- och värdekedjor störs av omfattande konkurser.

Om smittspridningen tilltar och lågkonjunkturen blir mer utdragen finns även risk för betydande prisfall på bostäder och på marknaden för kommersiella fastigheter, vilket i sin tur skulle kunna förvärra lågkonjunkturen ytterligare.

Ytterligare en osäkerhetsfaktor är vilka effekter den pågående ekonomiska krisen kommer att ha på världshandeln. Redan före utbrottet präglades världshandeln av handelskonflikten mellan USA och Kina. Spänningarna mellan länderna har ökat under våren och sommaren, bl.a. i samband med att företrädare för USA uttalat att Kina skulle ha undanhållit information om virusutbrottet och USA:s ställningstagande om att Hongkong inte längre är autonomt i förhållande till Kina. Kina kommer sannolikt inte heller att leva upp till sina åtaganden inom Fas 1-avtalet, dvs. det avtal som tecknades mellan USA och Kina i slutet av 2019. Den fortsatt ansträngda relationen minskar sannolikheten att länderna kommer överens om ett utökat handelsavtal, vilket ökar risken för en dämpad världshandel. Även formerna för Storbritanniens utträde ur EU och hur den framtida relationen med EU kommer att se ut kommer att påverka världshandeln. En alltmer utbredd protektionism kan innebära en svagare global tillväxt och därmed sämre utsikter för svensk export.

Den ekonomiska nedgången riskerar också att leda till negativa effekter på längre sikt. Snabbt stigande arbetslöshet kan, i kombination med att människor inte får möjlighet att ställa om när branschstrukturer förändras, medföra att arbetslösheten biter sig fast på en högre nivå. Det kan även innebära att vissa delar av landet drabbas hårdare än andra. Långa perioder av arbetslöshet riskerar att försämra arbetslösas yrkeskunskaper och försvåra matchningen på arbetsmarknaden. Effekterna kan medföra att redan svaga grupper drabbas särskilt hårt. En stor osäkerhet bidrar även till minskad riskvilja som kan hålla tillbaka investeringar och dämpa produktivitetstillväxten. Sammantaget riskerar detta att leda till en lägre BNP-tillväxt på lång sikt.

Den ekonomiska utvecklingen kan också bli starkare än vad som antas i prognosen, framför allt om smittspridningen minskar i snabbare takt och sedan förblir under kontroll, t.ex. om ett säkert vaccin tas fram och distribueras tidigare än väntat. Det kan också finnas ett uppdämt behov av att konsumera och investera vilket kan förstärka återhämtningen i ekonomin när länder lättar på restriktioner. Många länder planerar därutöver att introducera nya stabiliseringspolitiska stödpaket för att återstarta sina ekonomier. En starkare ekonomisk utveckling i omvärlden skulle gynna svensk exportindustri.

4.5 Alternativa scenarier

I detta avsnitt (4.5) beskrivs två alternativa scenarier som belyser hur känslig den ekonomiska utvecklingen kan vara för olika antaganden om pandemins utveckling (se tabell 4.7). Regeringens prognos benämns i detta avsnitt som huvudscenariot. I scenario 1 antas smittspridningen i Sverige och omvärlden avta tidigare och snabbare än den gör i huvudscenariot. I ett sådant scenario stärks tillförsikten hos ekonomins aktörer, såväl i Sverige som i omvärlden, snabbare än i huvudscenariot. Detta medför att hushållen vågar konsumera mer än i huvudscenariot och att företagens investeringar inte hålls tillbaka lika mycket. Ekonomin återhämtar sig därmed snabbare från den djupa lågkonjunkturen, BNP-fallet 2020 blir mindre än i huvudscenariot och tillväxten högre 2021. Det leder till att resursutnyttjandet i ekonomin blir högre och arbetslösheten blir lägre. Sammantaget blir den offentliga sektorns finansiella sparande högre både 2020 och 2021 i scenario 1 jämfört med huvudscenariot. Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld blir därmed lägre än i huvudscenariot.

I scenario 2 antas smittspridningen i Sverige och omvärlden avta senare och långsammare än i huvudscenariot, vilket ger en mer negativ ekonomisk utveckling 2020 och en långsammare återhämtning 2021. En sådan utveckling medför en längre period då oro för smittspridningen håller tillbaka konsumtion och investeringar. Det leder till att resursutnyttjandet i Sverige blir betydligt lägre än i huvudscenariot, vilket får till följd att arbetslösheten blir högre och inflationstrycket i ekonomin lägre jämfört med huvudscenariot. Som en konsekvens av den lägre aktiviteten i ekonomin blir den offentliga sektorns finansiella sparande lägre än i huvudscenariot, främst till följd av lägre inkomster från skatter men också i viss mån på grund av ökade offentliga utgifter när arbetslösheten stiger. De försämrade offentliga finanserna antas finansieras med lån vilket tillsammans med en lägre BNP-tillväxt får till följd att den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld som andel av BNP ökar.

Tabell 4.7 Alternativa scenarier

Procentuell förändring om inget annat anges. Scenario 1: starkare återhämtning. Scenario 2: djupare och längre kris. Utfall 2019 och prognos enligt huvudscenario i fet stil för respektive variabel utifrån tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer¹

	2019	2020	2021
BNP²	1,2	-4,9	4,0
Scenario 1: Starkare återhämtning	1,2	-3,6	5,3
Scenario 2: Djupare och längre kris	1,2	-7,3	2,5
BNP-gap³	0,7	-5,9	-3,8
Scenario 1: Starkare återhämtning	0,7	-4,6	-1,3
Scenario 2: Djupare och längre kris	0,7	-8,3	-7,6
KPIF⁴	1,7	0,3	1,2
Scenario 1: Starkare återhämtning	1,7	0,4	1,7
Scenario 2: Djupare och längre kris	1,7	-0,1	-0,6
Arbetslöshet⁵	6,8	9,0	9,5
Scenario 1: Starkare återhämtning	6,8	8,3	8,0
Scenario 2: Djupare och längre kris	6,8	10,0	12,0
Styrränta⁵	-0,3	0,0	0,0
Scenario 1: Starkare återhämtning	-0,3	0,1	0,8
Scenario 2: Djupare och längre kris	-0,3	-0,5	-0,5
Finansiellt sparande⁶	0,3	-5,5	-3,5
Scenario 1: Starkare återhämtning	0,3	-4,3	-0,8

	2019	2020	2021
Scenario 2: Djupare och längre kris	0,3	-7,7	-7,3
Maastrichtskulden⁶	35,2	42,6	42,3
Scenario 1: Starkare återhämtning	35,2	40,8	36,7
Scenario 2: Djupare och längre kris	35,2	46,0	51,0

¹ I alternativscenarierna har hänsyn även tagits till kompletterande penningpolitiska åtgärder.

² Kalenderkorrigerade värden.

³ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

⁴ Årsgenomsnitt.

⁵ Procent.

⁶ Procent av BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån, Riksbanken och egna beräkningar.

4.6 Prognosrevideringar

I detta avsnitt (4.6) redovisas de prognosrevideringar som gjorts jämfört med 2020 års ekonomiska vårproposition (prop. 2019/20:100). Sedan den publicerades har bl.a. två kvartalssammanställningar av nationalräkenskaperna, varav den för kvartal två är en s.k. tidig sammanställning, samt ett antal månadsutfall för bl.a. Arbetskraftsundersökningarna (AKU) och KPI publicerats.

BNP-tillväxten 2020 bedöms bli något lägre jämfört med bedömningen i vårpropositionen (se tabell 4.8). Det beror till stor del på att hushållens konsumtion sjönk betydligt mer än förväntat under första halvåret 2020. Den offentliga konsumtionen bedöms samtidigt växa snabbare 2020 än i vårpropositionen, vilket följer dels av regeringens politik, dels av att kommunsektorns skatteinkomster väntas öka i snabbare takt. Prognosen för de fasta bruttoinvesteringarna 2020 har reviderats upp något jämfört med vårpropositionen till följd av att nedgången i investeringarna under inledningen av året var mindre än väntat. Omfattande störningar i globala värdekedjor och en lägre omvärldsefterfrågan innebär att både exporten och importen bedöms utvecklas svagare än i vårpropositionen.

Tillväxten i potentiell BNP bedöms vara oförändrad 2020 och 2021 jämfört med vårpropositionen. Resursutnyttjandet i svensk ekonomi bedöms sammantaget falla något mer 2020 och 2021 än den bedömning som gjordes i vårpropositionen, till följd av en lägre BNP-tillväxt.

Sjunkande efterfrågan i ekonomin har påverkat arbetsmarknadsutvecklingen negativt. Statistik från AKU har under våren och sommaren varit svagare än väntat. Sysselsättningstillväxten har därför reviderats ned både 2020 och 2021. Arbetskraften har samtidigt utvecklats svagare än väntat under första halvåret och har därmed reviderats ned 2020. Detta bidrar till att arbetslösheten är oförändrad 2020 men uppreviderad 2021 jämfört med vårpropositionen.

Timplönen bedöms utvecklas svagare jämfört med bedömningen i vårpropositionen, vilket bl.a. förklaras av att resursutnyttjandet bedöms bli lägre.

Även KPI- och KPIF-inflationen har reviderats ned jämfört med vårpropositionen till följd av ett lägre resursutnyttjande. Ränteprognosen har samtidigt reviderats upp vilket beror på ökade finanspolitiska stimulanser.

Tabell 4.8 Jämförelse mellan regeringens prognoser

Procentuell förändring om inte annat anges. Siffrorna inom parentes avser prognos från 2020 års ekonomiska vårproposition

	2019	2020	2021	2022	2023
BNP	1,2 (1,2)	-4,6 (-4,0)	4,1 (3,5)	3,8 (3,4)	2,7 (3,1)
Potentiell BNP ^{1,2}	1,8 (1,9)	1,8 (1,8)	1,7 (1,7)	1,7 (1,7)	1,7 (1,7)
BNP-gap ³	0,7 (0,8)	-5,9 (-5,2)	-3,8 (-3,6)	-1,8 (-1,9)	-0,6 (-0,4)
Arbetslöshet ^{4,5}	6,8 (6,8)	9,0 (9,0)	9,5 (9,0)	8,1 (8,4)	7,1 (7,0)
Arbetskraft ⁴	1,1 (1,1)	0,2 (0,8)	0,9 (0,6)	0,8 (0,5)	0,6 (0,6)
Sysselsatta ⁴	0,7 (0,7)	-2,1 (-1,6)	0,3 (0,6)	2,4 (1,2)	1,7 (2,2)
Arbetade timmar ²	-0,3 (-0,3)	-4,3 (-2,4)	3,0 (1,5)	1,8 (1,1)	1,6 (2,1)
Timlön ⁶	2,6 (2,6)	1,8 (2,2)	2,2 (2,4)	2,5 (2,6)	2,8 (2,8)
KPI ⁷	1,8 (1,8)	0,3 (0,5)	1,1 (1,2)	1,0 (1,3)	1,3 (1,8)
KPIF ⁷	1,7 (1,7)	0,3 (0,5)	1,2 (1,5)	1,4 (1,6)	1,7 (1,8)
Reporänta ⁸	-0,3 (-0,3)	0,0 (-0,1)	0,0 (-0,3)	-0,3 (-0,5)	-0,5 (-0,5)

Anm.: Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringssystem och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

¹ Avser marknadspris.

² Kalenderkorrigerad.

³ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

⁴ Avser åldersgruppen 15–74 år.

⁵ Procent av arbetskraften.

⁶ Timlön enligt konjunkturlönestatistiken.

⁷ Årsgenomsnitt.

⁸ Procent, årsgenomsnitt.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet, Riksbanken och egna beräkningar.

4.7 Utvecklingen enligt andra bedömare

I detta avsnitt (4.7) jämförs regeringens prognoser för vissa centrala makroekonomiska variabler med prognoser gjorda av Konjunkturinstitutet, Riksbanken, Europeiska kommissionen och Ekonomistyrningsverket (se tabell 4.9). Det är viktigt att komma ihåg att prognoser publiceras vid olika tidpunkter, vilket gör att prognosmakare inte alltid har tillgång till samma informationsmängd. Detta försvårar prognosjämförelser vilket är särskilt tydligt under rådande omständigheter med ett snabbt händelseförlopp kopplat till pandemin.

Regeringens prognos för BNP-tillväxten är i linje med Riksbankens och Konjunkturinstitutets prognoser för 2020. Kommissionens och Ekonomistyrningsverkets prognoser är något lägre, vilket kan förklaras av att de gjordes innan Statistiska centralbyrån publicerade uppgifter för det andra kvartalet 2020 (se fotnot i tabell 4.9 för publiceringsdatum). Skillnaderna mellan prognoserna bedöms ändå vara små. Samtliga prognosmakare spår en ökad BNP-tillväxt under 2021. En förklaring till skillnaderna mellan regeringens och Konjunkturinstitutets respektive kommissionens prognoser för 2021 kan vara att regeringen aviserat mer finanspolitiska stimulanser än vad Konjunkturinstitutet och kommissionen har antagit i sina prognoser.

Skillnaden mellan regeringens och Riksbankens prognos för arbetslösheten 2020 och 2021 bedöms vara liten. Även Konjunkturinstitutet och Ekonomistyrningsverket spår en arbetslöshet i linje med regeringens prognos under 2020 som sedan ökar 2021. Kommissionen bedömer att arbetslösheten 2020 blir något högre än andra bedömares prognoser och sedan minskar till en nivå som ligger i linje med regeringens prognos under 2021.

Samtliga bedömares prognoser för inflationen 2020 är i linje med regeringens prognos, både mätt med KPI och harmoniserat konsumentprisindex (HIKP). Även för 2021

ligger samtliga prognoser i linje med regeringens prognos. Riksbankens prognos för inflationen är dock något högre än övriga bedömares för 2021. Även Ekonomistyrningsverket spår en ökad inflation 2021 vilket är i linje med regeringens bedömning.

Regeringens bedömning av resursutnyttjandet 2020 mätt med BNP-gapet är i linje med övriga prognosmakares bedömningar, även om den är något mindre negativ än Konjunkturinstitutets, kommissionens och Ekonomistyrningsverkets bedömning. Samtliga prognosmakare gör även snarlika prognoser för 2021, med enbart mycket små skillnader.

Tabell 4.9 Jämförelse mellan olika bedömares prognoser

Procentuell förändring om inte annat anges

	2020	2021
BNP¹		
Regeringen	-4,6	4,1
Konjunkturinstitutet	-4,8	3,4
Europeiska kommissionen	-5,3	3,1
Riksbanken	-4,5	3,6
Ekonomistyrningsverket	-6,3	4,8
Arbetslöshet²		
Regeringen	9,0	9,5
Konjunkturinstitutet	8,5	9,5
Europeiska kommissionen	9,7	9,3
Riksbanken	8,7	9,2
Ekonomistyrningsverket	8,9	10,2
Inflation³		
Regeringen	0,3/0,4	1,1/0,9
Konjunkturinstitutet	0,5/0,6	1,1/1,1
Europeiska kommissionen	- /0,6	- /1,1
Riksbanken	0,5/0,5	1,4/1,4
Ekonomistyrningsverket	0,3/ -	1,3/ -
BNP-gap⁴		
Regeringen	-5,9	-3,8
Konjunkturinstitutet	-6,3	-3,8
Europeiska kommissionen	-6,3	-3,7
Riksbanken	-5,5	-3,7
Ekonomistyrningsverket	-6,7	-3,6

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2020-09-21, Konjunkturinstitutet 2020-06-17 för HIKP och BNP-gap samt 2020-08-13 för resterande variabler, Europeiska kommissionen 2020-05-06 för arbetslöshet och BNP-gap samt 2020-07-07 för BNP och HIKP, Riksbanken 2020-07-01 och Ekonomistyrningsverket 2020-06-16.

¹ Fasta priser, ej kalenderkorrigerade värden.

² Procent av arbetskraften, 15–74 år.

³ Årsgenomsnitt, KPI/HIKP.

⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Konjunkturinstitutet, Europeiska kommissionen, Riksbanken, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

5 De budgetpolitiska målen

I detta avsnitt följer regeringen upp de budgetpolitiska målen och föreslår nivå för utgiftstaket 2023. Regeringen föreslår även nya nivåer för de redan fastställda utgiftstaken för 2020–2022. Avsnittet innehåller även en redogörelse för uppföljningen av målen i stabilitets- och tillväxtpakten samt en uppdaterad bedömning av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet.

De budgetpolitiska målen skapar förutsättningar för att andra politiska mål ska uppnås på ett sätt som är offentligfinansiellt hållbart på både kort och lång sikt. De budgetpolitiska målen består av ett mål för den offentliga sektorns finansiella sparande (överskottsmålet), ett utgiftstak för staten, ett kommunalt balanskrav och ett skuldankare. Uppföljningen av målen sker enligt de metoder som anges i skrivelsen Ramverket för finanspolitiken (skr. 2017/18:207).

Sammanfattning

- Med anledning av pandemin och den djupa lågkonjunktur som den orsakat bedrivs nu en expansiv finanspolitik för att dämpa de akuta ekonomiska effekterna.
- Regeringen bedömer att det föreligger en tydlig avvikelse från överskottsmålet, men att denna avvikelse är motiverad av stabiliseringspolitiska skäl. Regeringen avser att, när de ekonomiska förhållandena medger det, återföra det strukturella sparandet till överskottsmålet.
- Regeringen föreslår en finanspolitiskt motiverad höjning av de redan fastställda nivåerna på utgiftstaket för 2021 och 2022 med 250 respektive 130 miljarder kronor.
- Regeringen föreslår att utgiftstakets nivå för 2023 fastställs till 1 539 miljarder kronor. Det är samma nivå som bedömdes i 2020 års ekonomiska vårproposition (prop. 2019/20:100) efter att hänsyn tagits till tekniska justeringar.
- Som helhet uppfyllde kommunsektorn balanskravet med god marginal 2019 och bedöms klara balanskravet även under prognosperioden 2020–2023.
- Undantagsklausulen i stabilitets- och tillväxtpakten har aktiverats, vilket möjliggör ett underskott av den offentliga sektorns finansiella sparande som överstiger 3 procent av BNP i syfte att understödja ekonomin.
- Europeiska kommissionen och regeringen bedömer att Sverige kommer att ha ett underskott i den offentliga sektorns finansiella sparande som är större än 3 procent av BNP 2020. Den offentliga bruttoskulden bedöms ligga under Maastrichtskuldens gräns på 60 procent av BNP. Regeringen avser att, när de ekonomiska förhållandena medger det, bedriva en finanspolitik som innebär en återgång till målnivåerna i stabilitets- och tillväxtpakten.
- Trots de omfattande åtgärder som vidtagits för att minska effekterna av pandemin bedöms finanspolitiken vara långsiktigt hållbar. Det beror på att de flesta åtgärder som vidtas är temporära och avvecklas när behoven av en expansiv finanspolitik minskar.

5.1 Uppföljning av målet för det finansiella sparandet

Målnivån för det finansiella sparandet (överskottsmålet) anger att sparandet i den offentliga sektorn i genomsnitt ska motsvara en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel. Det strukturella sparandet innevarande och nästkommande år används för att bedöma måluppfyllelsen i förhållande till överskottsmålet i ett framåtblickande perspektiv. För att i efterhand utvärdera om överskottsmålet uppnåtts och för att upptäcka systematiska avvikelser används ett bakåtblickande åttaårigt genomsnitt av det faktiska finansiella sparandet. Det bakåtblickande genomsnittet ska dock inte styra finanspolitiken på kort sikt.

För att motverka den djupa lågkonjunktur som spridningen av sjukdomen covid-19 orsakat bedriver regeringen en expansiv finanspolitik där den aktiva politiken försvagar det strukturella sparandet. Regeringen bedömer att det strukturella sparandet tydligt avviker från överskottsmålet, men att denna avvikelse är motiverad av stabiliseringspolitiska skäl. Ramverket anger uttryckligen att det kan vara motiverat att bedriva en aktiv finanspolitik som försvagar sparandet av stabiliseringspolitiska skäl. Det betyder att även om finanspolitiken leder till en tydlig avvikelse från överskottsmålet innevarande år är politiken förenlig med det finanspolitiska ramverket. Om en målavvikelse konstateras ska dock regeringen redogöra för hur en återgång till målnivån ska ske.

Det bakåtblickande genomsnittet av det finansiella sparandet för 2012–2019 bedöms ligga under målnivån. Sparandet har dock gradvis stigit under perioden.

Tabell 5.1 Finansiellt sparande i den offentliga sektorn samt indikatorer för avstämning mot överskottsmålet

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Finansiellt sparande	0,3	-5,5	-3,5	-1,6	0,3
Bakåtblickande åttaårsnitt	-0,1				
Strukturellt sparande ¹	0,3	-2,6	-1,0	-0,4	0,8

¹ Andel av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Regeringens bedömning: Regeringen bedömer att det föreligger en tydlig avvikelse från överskottsmålet, men att denna avvikelse är motiverad av stabiliseringspolitiska skäl. Regeringen avser att, när de ekonomiska förhållandena medger det, återföra det strukturella sparandet till överskottsmålet.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen bedömer att Sverige kommer att befinna sig i lågkonjunktur under hela prognosperioden, såväl 2020 och 2021 som 2022 bedöms lågkonjunkturen vara mycket djup. Detta innebär att det är befogat att avvika från den målsatta nivån dessa år av stabiliseringspolitiska skäl. Under finanskrisen, dvs. i den senaste djupa lågkonjunkturen, bidrog stora räntesänkningar till att stimulera ekonomin. Det låga ränteläget som nu råder innebär emellertid att penningpolitikens möjligheter att på ett verkningsfullt sätt stimulera ekonomin genom reporäntan är begränsade, vilket ökar behovet av finanspolitiska stimulanser. Prognoser för konjunkturlägets utveckling är i allmänhet mycket svåra att göra och krisens karaktär medför att prognosen är ovanligt osäker både beroende på pandemins utveckling men även på vilka restriktioner länder väljer att genomföra. Det är därför viktigt att finanspolitiken anpassas till det rådande konjunkturläget, även för kommande år. Det är således inte lämpligt att i det här läget ange en plan för en återgång till överskottsmålet

annat än på en övergripande nivå. Regeringen avser att, när de ekonomiska förhållandena medger det, återföra det strukturella sparandet till överskottsmalet. Så fort utvecklingen är mer förutsägbar avser regeringen återkomma med en mer detaljerad plan.

5.2 Utgiftstaket

Utgiftstaket omfattar samtliga utgiftsområden på statens budget exklusive utgiftsområde 26 Statsskuldsträntor m.m., samt utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. I följande avsnitt föreslår regeringen tekniska justeringar av utgiftstakets nivå. Vidare föreslås en finanspolitiskt motiverad höjning av nivåerna för 2021 och 2022 med anledning av den djupa lågkonjunkturen. I enlighet med 2 kap. 2 § budgetlagen (2011:203) föreslår regeringen också en nivå på utgiftstaket för det tredje tillkommande året.

Tabell 5.2 Ursprungligt och faktiskt utgiftstak

Miljarder kronor om inte annat anges. För de takbegränsade utgifterna redovisas utfall 2010–2019 och prognos 2020–2022

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ursprungligt beslutade nivåer på utgiftstaket	1 018	1 050	1 074	1 093	1 103	1 123	1 167	1 210	1 332	1 392	1 471	1 430	1 502
Teknisk justering ¹	6	13	10	2	4	2	7	12	5	10	10	6	2
Reell justering ²						33	41	52		-51	262	259	140
Slutgiltiga nivåer på utgiftstaket ^{3,4}	1 024	1 063	1 084	1 095	1 107	1 158	1 215	1 274	1 337	1 351	1 743	1 695	1 634
Årlig nominell förändring av utgiftstaket vid respektive riksdagsbeslut ⁵	30	30	20	10	10	51	46	58	58	14	392	51	-61
Takbegränsade utgifter	986	989	1 022	1 067	1 096	1 135	1 184	1 229	1 282	1 308	1 545	1 494	1 479
Budgeteringsmarginal	38	74	62	28	11	23	31	45	55	43	176	201	155
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	3,9	7,5	6,0	2,6	1,0	2,0	2,6	3,6	4,3	3,3	11,3	13,4	10,5

¹ De tekniska justeringar som redovisas här är de ackumulerade tekniska justeringarna för respektive år.

² Finanspolitiskt motiverade justeringar av utgiftstakets nivåer. Dessa justeringar medför en reell förändring av utgiftstakets begränsande effekt på de takbegränsade utgifterna. De reella justeringar som redovisas här är de ackumulerade reella justeringarna för respektive år.

³ Regeringens förslag till nivåer på utgiftstaket för 2020, 2021 och 2022 i denna proposition.

⁴ Den slutgiltiga nivån på utgiftstaket är summan av den ursprungliga nivån och eventuella tekniska och reella justeringar.

⁵ Förändring av utgiftstakets nivå jämfört med föregående år vid det tillfälle nivån för respektive år beslutades av riksdagen. Notera att beloppen i denna rad avviker från förändringen mellan åren för de ursprungligt beslutade nivåerna på utgiftstaket (rad 1) eftersom fastställda nivåer regelbundet justeras av tekniska skäl.

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

5.2.1 Uppföljning av utgiftstaket

Utrymmet mellan utgiftstaket och de faktiska beräknade takbegränsade utgifterna kallas budgeteringsmarginal. Detta utrymme ska i första hand fungera som en buffert om utgifterna på grund av konjunkturutvecklingen skulle utvecklas på ett annat sätt än vad som förväntades när utgiftstakets nivå fastställdes (se tabell 5.2).

Regeringen har en riktlinje för hur stor budgeteringsmarginalen minst behöver vara i budgeteringsfasen för att hantera osäkerheter. Enligt riktlinjen bör utrymmet till utgiftstaket uppgå till minst 1 procent av de takbegränsade utgifterna för det innevarande året (t), minst 1,5 procent för det följande året (t+1), minst 2 procent för det andra följande året (t+2) och minst 3 procent för det tredje följande året (t+3).

Riksdagen beslutade om en höjning av utgiftstakets nivå för 2020 efter regeringens förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2020 med anledning av det behov av åtgärder som spridningen av sjukdomen covid-19 har fört med sig. Regeringen anser att budgeteringsmarginalens storlek är tillräcklig för att hantera den osäkerhet som finns i bedömningen av utgiftsutvecklingen 2020. Jämfört med prognosen i 2020 års

ekonomiska vårproposition bedöms budgeteringsmarginalen för 2020 nu bli 102 miljarder kronor mindre. I avsnitt 7.5 görs en närmare genomgång av hur prognosen för de takbegränsade utgifterna förändrats sedan budgetpropositionen för 2020.

5.2.2 Tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer och finanspolitiskt motiverad höjning av tidigare beslutade nivåer för 2021 och 2022

Regeringens förslag: För 2020 fastställs utgiftstaket för staten, inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget, till följd av tekniska justeringar till 1 743 miljarder kronor.

För 2021 och 2022 fastställs utgiftstaket för staten, inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget, till följd av tekniska justeringar och av finanspolitiska skäl till 1 695 miljarder kronor respektive 1 634 miljarder kronor.

Skälen för regeringens förslag: Tekniska justeringar av utgiftstakets nivå syftar till att bevara takets ursprungliga begränsande effekt på de offentliga finanserna. Finanspolitiskt motiverade ändringar av nivån medför tvärtom att takets begränsande effekt på de offentliga finanserna ändras. Tekniska justeringar genomförs regelbundet, medan finanspolitiskt motiverade ändringar endast bör genomföras under särskilda omständigheter.

Tabell 5.3 Förslag till tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer för 2020–2023 och finanspolitiskt motiverad höjning av redan fastställda nivåer för 2021 och 2022

Miljarder kronor

	2020	2021	2022	2023
Utgiftstak i 2020 års ekonomiska vårproposition	1 742	1 443	1 502	1 540
Reglering kommunalekonomisk utjämning: sänkt skatt för personer över 65 år		2,23	2,23	2,23
Reglering kommunalekonomisk utjämning: höjda åldersgränser i skattesystemet				-2,56
Reglering kommunalekonomisk utjämning: ökade möjligheter till avsättningar till periodiseringsfond	1,00	-0,17	-0,17	-0,17
Reglering kommunalekonomisk utjämning: justering förmånsvärden för personbilar		-0,06	-0,32	-0,57
Summa tekniska justeringar (avrundat)	1	2	2	-1
Finanspolitiskt motiverad höjning av utgiftstakets nivåer för 2021 och 2022		250	130	
Förslag till utgiftstak	1 743	1 695	1 634	1 539

Källa: Egna beräkningar.

Tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer

Utgiftstaket för ett specifikt år ska ha samma begränsande effekt från att det beslutas, normalt tre år i förväg, till dess att det aktuella budgetåret passerats. Under en så lång period sker dock normalt budgettekniska förändringar av olika slag som förändrar de takbegränsade utgifterna, men som inte motsvaras av ett i sak förändrat offentligt åtagande. Omvänt kan förändringar genomföras som påverkar det offentliga åtagandet, men som av tekniska skäl inte påverkar de takbegränsade utgifterna. För att behålla utgiftstakets ursprungliga begränsande effekt på de statliga utgifterna görs tekniska justeringar av beslutade taknivåer så att budgetförändringar av detta slag neutraliseras. Tekniska justeringar har genomförts regelbundet sedan utgiftstaket infördes 1997 och föreslås normalt i budgetpropositionen.

Vissa budgetförändringar i denna proposition motiverar tekniska justeringar av dels de fastställda nivåerna på utgiftstaket 2020, 2021 och 2022, dels det förslag till nivå för 2023 som regeringen redovisar i denna proposition (se tabell 5.3).

Förslagen i denna proposition om sänkt skatt för personer över 65 år fr.o.m. 2021, höjda åldersgränser i skattesystemet fr.o.m. 2023 och justerade förmånsvärden för personbilar medför minskade respektive ökade skatteintäkter för kommuner och regioner. För att neutralisera effekten på kommunernas finanser föreslås motsvarande belopp tillföras anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner fr.o.m. 2021 samt motsvarande neddragning av anslaget fr.o.m. 2023. Detta motiverar en teknisk justering av utgiftstaket. Motsvarande tekniska justeringar har gjorts tidigare år i samband med att förändringar i skattesystemet har påverkat det kommunala skatteunderlaget.

I propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Ytterligare åtgärder på skatteområdet med anledning av coronaviruset, utökades möjligheten för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag att göra avsättningar till periodiseringsfonder (prop. 2019/20:151, bet. 2019/20:FiU55, rskr. 2019/20:204). Beslutet medför minskade skatteintäkter för kommuner 2020 och ökade skatteintäkter för kommuner fr.o.m. 2021 t.o.m. 2026. För att neutralisera effekten på kommunernas finanser föreslås motsvarande belopp tillföras anslaget 1:5 *Stöd till kommunsektorn för att stärka välfärden* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner 2020 samt motsvarande neddragning av anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* fr.o.m. 2021 t.o.m. 2026. Detta motiverar en teknisk justering av utgiftstaket. Motsvarande tekniska justeringar har gjorts tidigare år i samband med att förändringar i skattesystemet har påverkat det kommunala skatteunderlaget.

I enlighet med praxis avrundas de årsvisa tekniska justeringarna till hela miljarder kronor. Sammantaget motiverar de ovan nämnda förändringarna att de tidigare fastställda nivåerna bör höjas med 1 miljard kronor 2020 och 2 miljarder kronor 2021 och 2022 samt att den nivå för 2023 som föreslås nedan har sänkts med 1 miljard kronor jämfört med bedömningen i 2020 års ekonomiska vårproposition.

Finanspolitiskt motiverad ändring av utgiftstakets nivåer

Regeringen föreslog ingen ändring av utgiftstakets nivåer för 2021 och 2022 i samband med 2020 års ekonomiska vårproposition utan aviserade att den avsåg att återkomma till utgiftstakets nivåer för dessa år i samband med budgetpropositionen, eftersom möjligheterna då skulle vara bättre att bedöma hur krisen kommer att påverka samhällsekonomin 2021 och 2022.

För att motverka den djupa lågkonjunktur som pandemin orsakat bedriver regeringen en expansiv finanspolitik där den aktiva politiken kraftigt ökar de takbegränsade utgifterna så att de inte rymms under den av riksdagen fastställda nivån på utgiftstaket för 2021 och ger en alltför liten budgeteringsmarginal för 2022. Det är fortsatt mycket osäkert hur utvecklingen kommer att se ut framöver. Det är oklart om och i så fall när i tiden det kan komma att uppstå behov av ytterligare statliga åtgärder för att bekämpa smittspridningen och stötta ekonomin framöver. Det är också oklart vilka typer av åtgärder som kan komma att krävas för att begränsa framtida smittspridning och påverkan på ekonomin och vilka effekter de kan förväntas ha på de offentliga finanserna.

Givet den allvarliga situationen och den fortsatta osäkerheten anser regeringen att det är motiverat att höja utgiftstakets nivåer 2021 och 2022 av finanspolitiska skäl. Höjningen bör vara så pass stor att de nya nivåerna inte riskerar att begränsa handlingsfriheten att vidta nödvändiga åtgärder om effekterna av pandemin skulle

förvärras. Samtidigt är det rimligt att behovet av den typen av åtgärder kommer att vara mindre 2022 än 2021.

Det finns inga formella hinder för riksdagen att besluta om att ändra en redan fastställd nivå på utgiftstaket. Samtidigt är det en åtgärd som bara bör tillgripas i ytterst sällsynta fall. För att utgiftstaket ska kunna främja en kontrollerad utgiftsutveckling och vara ett stöd för att uppnå överskottsmålet och långsiktigt hållbara finanser är det en grundläggande förutsättning att takets nivå i normala fall inte ändras. De långsiktiga effekterna av att höja utgiftstaket 2021 och 2022 bedöms vara begränsade då regeringen föreslår att utgiftstaket för 2023 fastställs på en nivå som bedöms vara långsiktigt hållbar och som är i linje med hur regeringen sett på utgiftstakets nivå innan krisen.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att utgiftstaket för staten för 2021 och 2022 höjs med 250 respektive 130 miljarder kronor och fastställs till 1 695 miljarder kronor 2021 respektive 1 634 miljarder kronor 2022.

5.2.3 Förslag till nivå på utgiftstaket 2023

Regeringens förslag: Utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget fastställs för 2023 till 1 539 miljarder kronor.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår att utgiftstakets nivå för 2023 ska uppgå till 1 539 miljarder kronor. Nivån är oförändrad jämfört med bedömningen i 2020 års ekonomiska vårproposition med undantag för tekniska justeringar. Nedan beskrivs den föreslagna nivån på utgiftstaket för 2023 med utgångspunkt i de faktorer som redovisas i skrivelsen Ramverket för finanspolitiken (skr. 2017/18:207).

Utgiftstaket i förhållande till överskottsmålet

De takbegränsade utgifterna beräknas uppgå till 1 459 miljarder kronor 2023 (se tabell 5.4). I förhållande till den föreslagna nivån på utgiftstaket för 2023 på 1 539 miljarder kronor kan de takbegränsade utgifterna därmed öka med maximalt 80 miljarder kronor. Samtidigt bör minst 22 miljarder kronor lämnas obudgeterade under utgiftstaket i budgetpropositionen för 2023 som en buffert för oförutsedda händelser under budgetåret, i enlighet med riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek. I budgetpropositionen för 2023 bör därmed de takbegränsade utgifterna för 2023 som mest uppgå till 1 518 miljarder kronor. Det betyder att den föreslagna nivån på utgiftstaket för 2023 medger att de takbegränsade utgifterna för 2023 t.o.m. budgetpropositionen för 2023 som mest kan bli 58 miljarder kronor högre än i nuvarande bedömning. Detta utrymme för möjliga utgiftsökningar motsvarar ca 1,0 procent av BNP. Att det finns ett ledigt utrymme under utgiftstaket betyder dock inte i sig att det finns ett utrymme för reformer som ökar de takbegränsade utgifterna. Reformerna på utgiftssidan kan genomföras först efter avstämning mot överskottsmålet med hänsyn tagen till eventuella inkomstförändringar.

De takbegränsade utgifterna kan av flera skäl komma att bli högre och budgeteringsmarginalen i motsvarande utsträckning mindre än enligt den aktuella utgiftsprognosen, exempelvis till följd av makroekonomiska förändringar såsom högre inflation, oförutsedda volymökningar i transfereringssystemen eller beslut om reformer. Om budgeteringsmarginalen delvis tas i anspråk för nya reformer, eller oförutsedda volymökningar i de statliga transfereringssystemen, försämras normalt det strukturella sparandet. Om budgeteringsmarginalen delvis tas i anspråk för utgiftsökningar till följd av makroekonomiska förändringar påverkas i många fall inte möjligheten att uppnå överskottsmålet. Det beror dels på att överskottsmålet är formulerat på ett sätt

som tillåter att utgiftsökningar som följer av de automatiska stabilisatorerna, främst utgifter för arbetslöshetsersättningen, normalt bör kunna försvaga den offentliga sektorns finansiella sparande vid en försvagning av konjunkturen, dels på att generella förändringar av pris- och lönenivån på några års sikt tenderar att påverka den offentliga sektorns inkomster och utgifter i ungefär samma utsträckning.

Tabell 5.4 Utgiftstak och takbegränsade utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges

	2020	2021	2022	2023
Av riksdagen beslutade nivåer på utgiftstaket	1 742	1 443	1 502	1 540 ¹
Regeringens förslag till nivåer på utgiftstaket	1 743	1 695	1 634	1 539
Utgiftstak, procent av BNP	35,9	33,0	30,2	27,2
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	33,8	31,8	29,7	27,1
Utgiftstak, fasta priser ²	1 681	1 608	1 521	1 399
Takbegränsade utgifter	1 545	1 494	1 479	1 459
Takbegränsade utgifter, procent av BNP	31,8	29,1	27,4	25,8
Takbegränsade utgifter, fasta priser ³	1 490	1 418	1 376	1 326
Budgeteringsmarginal	198	201	155	80
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	12,8	13,4	10,5	5,5
Budgeteringsmarginal, procent av BNP	4,1	3,9	2,9	1,4
Finansiellt sparande, procent av BNP	-5,5	-3,5	-1,6	0,3
Strukturellt sparande, procent av BNP	-2,6	-1,0	-0,3	0,8
Offentliga sektorns utgifter, procent av BNP	54,6	51,6	49,5	47,7

¹ Regeringens bedömning av nivån på utgiftstaket i 2020 års ekonomiska vårproposition.

² Beräkningen i fasta priser är utförd med en schabloniserad metod. Utgifter motsvarande andelen transfereringsanslag (känsliga för förändringar i volymer och makroekonomiska förutsättningar) är omräknade med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter, utgifter motsvarande andelen förvaltningsanslag (pris- och löneomräknade anslag) är omräknade med implicitprisindex för statliga konsumtionsutgifter och utgifter motsvarande andelen anslag som inte är indexerade är omräknade med prisindex för BNP. 1 procent av de takbegränsade utgifterna, motsvarande riktlinjen för budgeteringsmarginalens storlek för innevarande år, har behandlats som transfereringsanslag.

³ Samma metod har använts som vid beräkningen av utgiftstaket (se not 2) med undantag för att 1 procent av de takbegränsade utgifterna inte behandlats som transfereringsanslag.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna och budgeteringsmarginalens storlek

De takbegränsade utgifterna beräknas öka med 237 miljarder kronor 2020 jämfört med 2019, vilket motsvarar en ökning med 20 procent. Det är en historiskt hög utgiftsökning. Sedan 1997, då statens budgetstruktur ändrades och utgiftstaket infördes, har den årliga utgiftsförändringen aldrig överstigit 5 procent ett enskilt år. Att utgiftsökningen är så stor 2020 förklaras av de åtgärder som regeringen vidtagit under året med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19. Eftersom åtgärderna 2020 till stor del är tillfälliga beräknas utgifterna minska 2021. Även 2022 och 2023 väntas utgifterna minska framför allt till följd av att vissa tillfälliga satsningar upphör. Som andel av BNP beräknas de takbegränsade utgifterna 2023 vara något lägre än 2019.

Budgeteringsmarginalen 2023 uppgår till 5,5 procent av de takbegränsade utgifterna. Det är ett större utrymme än den säkerhetsmarginal på 3,0 procent som regeringen vill upprätthålla till utgiftstaket för det tredje tillkommande året i enlighet med riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek. En budgeteringsmarginal som endast motsvarar säkerhetsmarginalen skulle kunna medföra att möjligheterna att genomföra prioriterade reformer på utgiftssidan begränsades under kommande år. Om det bedöms förenligt med överskottsmålet är det rimligt att reformer ska kunna genom-

föras på budgetens utgiftssida. Att det finns utrymme under utgiftstaket betyder dock inte i sig att det kommer att användas för att öka de faktiska takbegränsade utgifterna.

I ett exempel där det tillgängliga utrymmet under utgiftstaket fram t.o.m. budgetpropositionen för 2023 skulle tas i anspråk, dvs. 58 miljarder kronor utöver bedömningen av de takbegränsade utgifterna i denna proposition, för högre utgifter ger det en genomsnittlig årlig ökningstakt för de takbegränsade utgifterna på ca 4,0 procent per år 2020–2023. Denna ökning kan jämföras med den genomsnittliga ökningstakten för de takbegränsade utgifterna enligt prognosen i denna proposition vilken uppgår till 2,9 procent per år 2020–2023. Den genomsnittliga ökningstakten under perioden 1997–2019 uppgick till 2,9 procent per år.

Utgiftstaket i förhållande till potentiell BNP

Utgiftstakets nivå uppgår till 27,1 procent av potentiell BNP 2019. För 2020–2022 ökar andelen till följd av de höjningar av utgiftstakets nivåer som regeringen föreslog i propositionen Vårändringsbudget för 2020 samt i denna proposition med anledning av konsekvenserna av coronavirusets utbrott. För 2023 bedöms andelen åter minska till 27,1 procent.

5.3 Uppföljning av det kommunala balanskravet

I målet för den offentliga sektorns finansiella sparande ingår det finansiella sparandet i kommunsektorn, dvs. i kommuner och regioner. För kommuner och regioner är det emellertid det ekonomiska resultatet, och inte det finansiella sparandet, som är avgörande för om kraven i kommunallagen (2017:725) på en balanserad budget uppfylls. Detta krav benämns vanligtvis balanskrav och innebär att kommuner och regioner ska upprätta en budget för nästa kalenderår där intäkterna överstiger kostnaderna. Kommunernas och regionernas årsredovisning ska innehålla en bedömning av om balanskravet har uppfyllts. Balanskravet utvärderas med hjälp av resultatmättet balanskravsresultat som definieras i lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning. Negativa balanskravsresultat ska enligt kommunallagen som huvudregel återställas inom tre år.

Balanskravet anger en miniminivå, men för att uppnå kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning behöver resultatet i regel vara högre. Vad som menas med god ekonomisk hushållning definieras av kommunerna och regionerna själva.

Positivt balanskravsresultat i kommunsektorn

Balanskravsresultatet för 2019 uppgick för kommunsektorn som helhet till 12 miljarder kronor, varav kommunerna svarade för 9,5 miljarder kronor. Det är 15,5 miljarder kronor lägre än årets resultat enligt resultaträkningen för 2019. Differensen mellan balanskravsresultatet och årets resultat består främst av justeringar för realisationsvinster och förändring av resultatutjämningsreserven.

Kommuner och regioner får reservera överskott till en resultatutjämningsreserv som kan användas för att utjämna intäkter över en konjunkturcykel. Resultatutjämningsreserverna uppgick 2019 till 18,5 miljarder kronor för sektorn som helhet, varav kommunerna stod för 17,5 miljarder kronor. Fler än hälften av kommunerna (162 kommuner) och 25 procent av regionerna (5 regioner) har avsatt medel till en resultatutjämningsreserv. Resultatutjämningsreserverna ökade totalt med 1,9 miljarder kronor mellan 2018 och 2019.

Andelen kommuner som redovisat positiva balanskravsresultat har varierat genom åren. Under 2015–2019 har andelen varit som lägst 74 procent 2018 och som högst

96 procent 2016. För regioner har motsvarande andel varierat mellan som lägst 55 procent 2015 och som högst 90 procent 2016. År 2019 redovisade 23 procent av kommunerna (68 kommuner) och 30 procent av regionerna (6 regioner) ett negativt balanskravsresultat. Av dessa anförde drygt en tredjedel av kommunerna och en region synnerliga skäl för att inte behöva återställa hela eller delar av det negativa resultatet. Vid utgången av 2019 var det 46 kommuner och 6 regioner som hade ett negativt resultat kvar att återställa, totalt 1,3 miljarder kronor respektive 3,1 miljarder kronor.

Resultatet efter finansiella poster har varit positivt sedan 2004 för kommunsektorn som helhet. Resultatet efter finansiella poster uppgick 2019 till nästan 26 miljarder kronor för sektorn som helhet (se vidare utg.omr. 25 avsnitt 2.5).

Balanskravet 2020–2023

Lågkonjunkturen väntas resultera i en svag utveckling av de kommunala skatteinkomsterna i närtid. Samtidigt har regeringens tillskott av statsbidrag en motverkande effekt på kommunsektorns inkomster som därmed väntas utvecklas mycket starkt 2020. De ekonomiska prognoserna som lämnas i denna proposition är osäkra. Givet den information som regeringen har i detta läge bedöms sektorn som helhet redovisa ett positivt balanskravsresultat och klara balanskravet under prognosperioden 2020–2023. Kommunsektorns resultat efter finansiella poster förväntas uppgå till 38 miljarder kronor 2020. År 2021–2023 förväntas resultatet efter finansiella poster årligen uppgå till 17–19 miljarder kronor. Även balanskravsresultatet bedöms bli positivt. I avsnitt 9.4 beskrivs de antaganden och bedömningar som ligger till grund för prognosen för kommunsektorns finanser.

5.4 Uppföljning av målen i stabilitets- och tillväxtpakten

Utöver de nationella budgetpolitiska målen är Sverige bundet av reglerna inom EU:s stabilitets- och tillväxtpakt. Reglerna består av en korrigerande del och en förebyggande del. Den korrigerande delen, underskotts-förfarandet, anger gränsvärden som innebär att underskottet i de offentliga finanserna inte får vara större än 3 procent av BNP och att den offentliga bruttoskulden inte får överstiga 60 procent av BNP. Den undantagsklausul som finns i stabilitets- och tillväxtpakten vid händelser som ligger utanför medlemslandets kontroll med stor inverkan på dess offentliga finanser eller vid perioder av djup lågkonjunktur har dock aktiverats för unionen som helhet.

Europeiska kommissionen och regeringen bedömer att Sverige kommer att ha ett underskott större än 3 procent av BNP 2020 (se tabell 5.5). Den offentliga bruttoskulden bedöms ligga under Maastrichtskuldens gräns på 60 procent av BNP. Regeringen avser att, när de ekonomiska förhållandena medger det, bedriva en finanspolitik som innebär en återgång till målnivåerna i stabilitets- och tillväxtpakten.

Tabell 5.5 Europeiska kommissionens nyckeltal för uppföljning av stabilitets- och tillväxtpaktens korrigerande del

Procent av BNP. Utfall 2019, prognos 2020–2021

	2019	2020	2021
Finansiellt sparande	0,5	-5,6	-2,2
Maastrichtskulden	35,1	42,6	42,5

Källa: Europeiska kommissionens vårprognos 2020.

5.5 Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

För att medborgarna och de finansiella marknaderna ska ha förtroende för finanspolitiken måste den vara hållbar på lång sikt. Med detta menas att de lagar och regler som bestämmer den offentliga sektorns inkomster och utgifter inte kommer att behöva genomgå omfattande och oväntade förändringar som en följd av att sektorns finansiella ställning försämrats. En hållbar finanspolitik är en förutsättning för att på ett ordnat sätt kunna hantera både temporära nedgångar i den ekonomiska aktiviteten och de ökade utgifter som kan följa av att det blir fler äldre i befolkningen.

Ett mått på förtroendet för finanspolitiken är den svenska statens upplåningskostnader. I Sverige har räntan på tioåriga statsobligationer de senaste åren legat på en historiskt låg nivå och endast något högre än den tyska statslåneräntan, som ofta används som en jämförelsenorm (se tabell 5.6). Trots de omfattande finanspolitiska åtgärder som vidtagits under 2020 är statsskuld räntan fortsatt låg och den konsoliderade bruttoskulden liten i internationell jämförelse. När de temporära åtgärder som genomförts och föreslås i denna proposition avvecklas, och den offentliga sektorns finansiella sparande åter är i linje med överskottsmålet, kommer den offentliga skulden att sjunka som andel av BNP.

Den finansiella nettoställningen, dvs. summan av den offentliga sektorns finansiella tillgångar och skulder, är fortsatt positiv även om ställningen försämrats med ca 9 procent av BNP mellan 2019 och 2021. Även den offentliga sektorns avkastning av finansiellt kapitalnetto, dvs. skillnaden mellan kapitalinkomster och kapitalutgifter, beräknas vara positiv och aldrig mindre än en procent av BNP under prognosperioden. Redovisningen i tabell 5.6 visar på en fortsatt stark finansiell ställning och tyder på att den svenska finanspolitiken är långsiktigt hållbar.

Tabell 5.6 Finanspolitiska nyckeltal

Procent av BNP, procent respektive procentenheter

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Konsoliderad bruttoskuld	40,7	38,9	35,2	42,6	42,3	41,4	39,5
Finansiell nettoställning	24,1	24,2	28,2	21,4	19,2	18,7	19,4
Kapitalavkastning netto	0,8	0,9	1,0	1,1	1,0	1,0	1,1
Statsobligationsränta 10 år	0,7	0,6	0,1	-0,1 ¹			
Räntedifferens mot Tyskland, tioårig statsobligation	0,3	0,2	0,3	0,4 ¹			

¹ Avser genomsnitt för januari–augusti.

Källor: Statistiska centralbyrån, Macrobond och egna beräkningar.

Regeringen gör även, i likhet med ett antal andra granskare av svensk ekonomi, bedömningar av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet med hjälp av ekonomiska modeller. Syftet med dessa bedömningar är att tidigt fånga upp tecken på om finanspolitiken behöver läggas om, så att åtgärder för att säkerställa hållbarheten och upprätthålla förtroendet för finanspolitiken kan vidtas i god tid.

Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet sammanfattas ofta med hjälp av de s.k. S1- och S2-indikatorerna. S1 visar hur mycket det offentliga sparandet behöver ändras för att den konsoliderade offentliga bruttoskulden ska motsvara en viss andel av BNP vid en given tidpunkt. I denna proposition redovisas hur stora permanenta åtgärder som sammantaget krävs 2021–2025 för att denna skuld ska motsvara 60 procent av BNP 2034. Även Europeiska kommissionen beräknar S1 på detta sätt i sin bedömning av finanspolitikens hållbarhet i Sverige. Regeringens och kommissionens indikatorvärden är därmed jämförbara. I ett alternativ beräknas indikatorvärdet utifrån hur stora

förändringar som krävs för att bruttoskulden 2034 ska vara i linje med det s.k. skuldankaret, dvs. motsvara 35 procent av BNP.

S2 visar på samma sätt hur mycket det offentliga sparandet behöver förändras 2020 för att den offentliga finansiella nettoställningen ska vara stabil som andel av BNP över en mycket lång tidshorisont. Indikatorvärdet anger den förändring av det primära sparandet som krävs, uttryckt som procent av BNP, för att finanspolitiken ska bli exakt hållbar, definierat på dessa sätt.

Ett negativt värde på S-indikatorerna innebär att en permanent budgetförsvagning är möjlig utan att finanspolitiken blir ohållbar, medan ett positivt indikatorvärde pekar på att en permanent budgetförstärkning är nödvändig. De hållbarhetsberäkningar som har gjorts i samband med denna proposition visar att finanspolitiken är långsiktigt hållbar (se tabell 5.7). S-indikatorerna har negativa värden, vilket innebär att det offentliga sparandet kan försvagas utan att finanspolitiken blir ohållbar. Samtliga indikatorer är dock mindre i absoluta termer än i 2020 års ekonomiska vårproposition vilket beror på att det finansiella utgångsläget har försvagats. Både det primära finansiella sparandet och den offentliga sektorns skuld- och tillgångsställning är nu något svagare än i vårpropositionen. En mer utförlig analys av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet presenteras i de ekonomiska vårpropositionerna.

Tabell 5.7 Indikatorer på finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

Procent av BNP

	S1	S1 – 35 procent bruttoskuld	S2
2020 års ekonomiska vårproposition	-3,4	-1,2	-1,2
Budgetpropositionen för 2021	-2,5	-0,1	-0,6

Källa: Egna beräkningar.

S-indikatorerna ger en teoretisk bild av finanspolitikens långsiktiga konsekvenser. Samtidigt är måtten känsliga för olika beräkningsantaganden. Osäkerheten i en framskrivning av demografiska och offentligfinansiella variabler som sträcker sig långt in i framtiden är mycket stor. Indikatorerna kan därför inte användas för att bedöma storleken på budgetutrymmet i närtid, utan ska snarare ses som indikatorer på finanspolitikens konsekvenser över en längre tidshorisont. Indikatorvärdena måste därför tolkas med försiktighet. Ett högt positivt indikatorvärde innebär dock att sannolikheten är högre för att finanspolitiken är ohållbar, och måste läggas om, än om värdet är noll eller negativt. Ett högt negativt värde indikerar på samma sätt att det finns en säkerhetsmarginal till en skuldnivå som skulle kunna påverka statens kreditvärdighet på ett negativt sätt. Även om en ökad andel äldre i befolkningen bidrar till att öka de offentliga utgifterna under åren fram till 2033 visar det höga negativa S1-värdet att det finns en betydande marginal till stabilitets- och tillväxtpaktens krav på att skulden inte får överstiga 60 procent av BNP, även om utvecklingen skulle bli mindre gynnsam än vad som antagits i beräkningarna. När S1 beräknas utifrån att skuldkvoten ska motsvara 35 procent av BNP 2034 visar indikatorn att den finanspolitik som föreslås i denna proposition på sikt leder till att bruttoskulden sjunker till skuldankarets nivå, även om säkerhetsmarginalen är mycket liten.

6 Inkomster

I detta avsnitt lämnas förslag till beräkning av inkomsterna i statens budget för 2021 och en preliminär beräkning av inkomsterna för 2022 och 2023. Prognosen för den offentliga sektorns skatteintäkter och för inkomsterna i statens budget redovisas. En jämförelse görs mellan nuvarande prognos och prognosen i 2020 års ekonomiska vårproposition (prop. 2019/20:100). Därefter görs en uppföljning av inkomsterna som beräknades i statens budget för 2019 respektive 2020. Slutligen redovisas förslag som ligger till grund för beräkningen av statens övriga inkomster.

Sammanfattning

- År 2020 väntas de totala skatteintäkterna minska med mer än 3 procent. Lågkonjunkturen som pandemin har orsakat leder till att företagens vinster och hushållens kapitalvinster minskar, samtidigt som utvecklingen av viktiga skattebaser som lönesumma och hushållens konsumtion dämpas kraftigt.
- År 2021 förutspås en återhämtning i svensk ekonomi och de totala skatteintäkterna väntas öka med nästan 4 procent. Återhämtningen förväntas bli särskilt stark för kapitalskatterna, men även skattebaserna lönesumma och hushållens konsumtion bedöms öka i god takt.
- För de efterföljande prognosåren, 2022 och 2023, bedöms skatteintäkterna totalt sett öka med 5 procent per år. Samtliga skattebaser väntas bidra till ökningen.
- Skattekvoten, dvs. skatteintäkterna som andel av BNP, väntas uppgå till 42,9 procent 2020. År 2021 bidrar reformer till att skattekvoten väntas sjunka till 42,1 procent. Skattekvoten bedöms ligga kvar på samma nivå resten av prognosperioden.
- I förhållande till bedömningarna i 2020 års ekonomiska vårproposition har totala skatteintäkter reviderats upp med 4 miljarder kronor för 2020 men reviderats ned med mellan 37 och 56 miljarder kronor per år för 2021–2023.

6.1 Offentliga sektorns skatteintäkter

De totala skatteintäkterna, dvs. offentliga sektorns skatteintäkter och de skatteintäkter som tillfaller EU, väntas minska med mer än 3 procent 2020 (se diagram 6.1). Den kraftiga ekonomiska nedgången som pandemin har orsakat medför att företagens vinster och hushållens kapitalvinster minskar då aktiviteten i ekonomin blir lägre och tillgångspriserna dämpas. Dessutom väntas lågkonjunkturen leda till att utvecklingen av viktiga skattebaser som lönesumma och hushållens konsumtion dämpas eller att de till och med minskar.

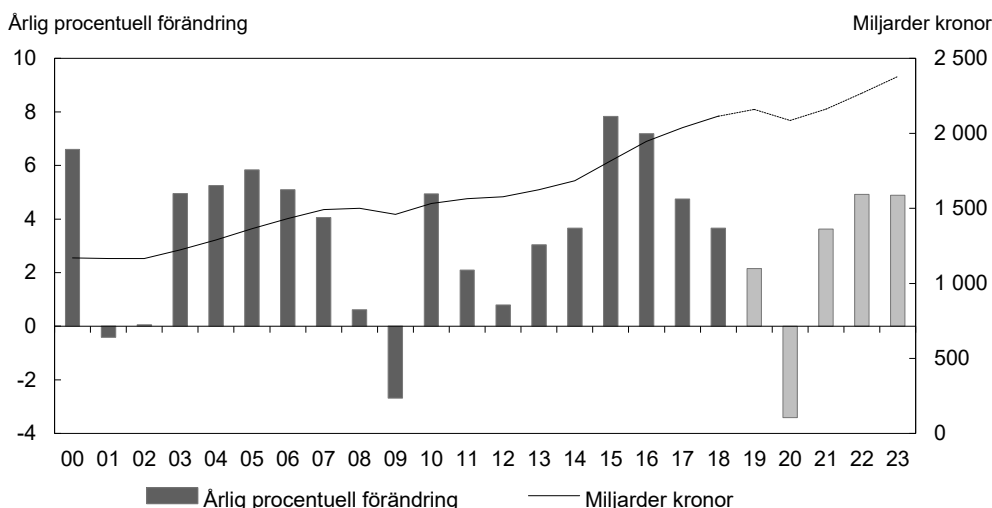
År 2021 förutspås en återhämtning i svensk ekonomi och de totala skatteintäkterna väntas öka med nästan 4 procent. Återhämtningen i kapitalskatterna väntas bli särskilt stark, men även utvecklingen av de viktiga skattebaserna lönesumma och hushållens konsumtion bidrar till att skatteintäkterna ökar igen.

Under 2022 och 2023 bedöms de totala skatteintäkterna öka med 5 procent per år. Skattebaserna för arbete, kapital och konsumtion väntas alla bidra till ökningen av skatteintäkterna.

Diagram 6.1 Totala skatteintäkter

Utfall 2000–2018, prognos 2019–2023

Årlig procentuell förändring

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

I tabell 6.6 finns en sammanställning av de beräknade effekterna av regeländringar på skatteområdet 2018–2023. Tabellen visar både tidigare beslutade och i denna proposition föreslagna regeländringar i förhållande till föregående år. Sammantaget bedöms regeländringar sänka skatteintäkterna med 43 miljarder kronor 2020 och med ytterligare 4 miljarder kronor 2021. För 2022 och 2023 bedöms regeländringar höja skatteintäkterna med 8 respektive 16 miljarder kronor.

Regeringens förslag: Den beräkning av inkomster i statens budget för 2021 som sammanställts i bilaga 1 avsnitt 2 godkänns.

Den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2022 och 2023 enligt tabell 6.1 godkänns som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 9 kap. 5 § riksdagsordningen ska regeringen lämna ett förslag till statens inkomster för det kommande budgetåret. Regeringens förslag till inkomstberäkning för 2021 redovisas i bilaga 1 avsnitt 2. Regeringen ska i budgetpropositionen också lämna förslag till preliminära inkomstberäkningar för det andra och tredje tillkommande budgetåret, se 2 kap. 3 § budgetlagen (2011:203). Regeringens förslag till preliminära inkomstberäkningar för 2022 och 2023 redovisas i tabell 6.1.

Tabell 6.1 Offentliga sektorns skatteintäkter och inkomsterna i statens budget

Miljarder kronor. Utfall 2018, prognos 2019–2023

Inkomsthuvudgrupp	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Skatt på arbete	1 243,0	1 265,3	1 245,3	1 281,1	1 330,5	1 394,7
<i>1100 Direkta skatter</i>	<i>657,1</i>	<i>661,0</i>	<i>668,4</i>	<i>669,2</i>	<i>693,7</i>	<i>719,6</i>
Kommunal inkomstskatt	726,2	748,9	766,5	783,1	811,4	842,9
Statlig inkomstskatt	60,4	56,2	49,3	49,8	52,1	53,2
Jobbskatteavdrag	-113,1	-127,0	-127,9	-129,6	-133,0	-137,7
Husavdrag	-14,2	-15,3	-17,0	-17,9	-18,6	-19,3
Övrigt	-2,2	-1,8	-2,5	-16,3	-18,1	-19,6
<i>1200 Indirekta skatter</i>	<i>585,9</i>	<i>604,2</i>	<i>576,9</i>	<i>611,9</i>	<i>636,8</i>	<i>675,1</i>
Arbetsgivaravgifter	566,5	588,6	591,4	605,7	632,3	661,7
Egenavgifter	11,8	11,2	11,3	13,5	14,0	14,4
Särskild löneskatt	49,2	48,7	47,5	48,6	50,6	52,7

Inkomst huvudgrupp	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Nedsättningar	-3,3	-3,8	-33,0	-14,7	-17,1	-8,7
Skatt på tjänstegruppliv	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Avgifter till premiepensionssystemet	-38,8	-41,1	-40,9	-41,8	-43,7	-45,7
1300 Skatt på kapital	261,4	278,1	232,8	246,9	274,0	294,3
Skatt på kapital, hushåll	69,3	71,1	53,3	60,5	63,7	66,4
Skatt på företagsvinster	132,9	147,7	121,6	125,6	146,8	161,4
Avkastningsskatt	5,4	5,4	6,0	5,7	6,4	6,9
Fastighetsskatt och fastighetsavgift	33,2	34,2	34,3	35,4	35,8	36,5
Stämpelskatt	12,1	12,3	12,0	13,2	14,3	15,4
Kupongskatt m.m.	8,5	7,2	5,6	6,5	7,0	7,7
1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror	580,2	595,7	585,5	611,0	640,3	666,1
Mervärdesskatt	446,5	461,6	449,9	470,2	495,6	517,6
Skatt på tobak	12,4	11,9	12,6	12,6	12,6	13,0
Skatt på etylalkohol	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,6
Skatt på vin m.m.	6,1	6,1	6,3	6,4	6,5	7,0
Skatt på öl	4,3	4,3	4,4	4,4	4,4	4,7
Energiskatt	49,7	52,2	51,1	53,0	54,2	55,4
Koldioxidskatt	23,0	22,2	20,0	21,3	21,7	21,9
Övriga skatter på energi och miljö	7,4	7,8	7,6	9,2	10,2	10,3
Skatt på vägtrafik	19,8	20,7	22,8	23,7	24,6	25,4
Övriga skatter	6,5	4,4	6,3	5,7	5,9	6,2
1500 Skatt på import	6,5	6,9	6,2	6,6	7,0	7,3
1600 Restförda och övriga skatter	22,6	13,4	15,9	15,7	15,8	16,2
Restförda skatter	-4,7	-5,0	-5,3	-5,3	-5,3	-5,3
Övriga skatter	27,3	18,4	21,2	21,0	21,1	21,5
Totala skatteintäkter	2 113,8	2 159,3	2 085,7	2 161,3	2 267,6	2 378,5
1700 Avgående poster, EU-skatter	-6,5	-6,9	-6,2	-6,6	-7,0	-7,3
Offentliga sektorns skatteintäkter	2 107,3	2 152,5	2 079,5	2 154,7	2 260,7	2 371,2
1800 Avgående poster till andra sektorer	-1 001,1	-1 033,5	-1 054,2	-1 077,7	-1 117,1	-1 161,8
<i>varav kommunala skatter</i>	<i>-744,3</i>	<i>-767,3</i>	<i>-785,4</i>	<i>-802,8</i>	<i>-831,4</i>	<i>-863,4</i>
<i>varav avgifter till ålderspensionssystemet</i>	<i>-256,7</i>	<i>-266,2</i>	<i>-268,8</i>	<i>-274,8</i>	<i>-285,7</i>	<i>-298,5</i>
Statens skatteintäkter	1 106,2	1 118,9	1 025,2	1 077,0	1 143,6	1 209,4
1900 Periodiseringar	21,7	-10,4	-20,2	55,3	0,5	0,7
Uppbördsförskjutningar	24,1	11,1	29,4	11,9	-1,2	5,1
Betalningsförskjutningar	-0,4	-23,6	-13,7	7,4	1,7	-4,4
<i>varav kommuner och regioner</i>	<i>3,6</i>	<i>-2,9</i>	<i>-7,1</i>	<i>11,0</i>	<i>9,2</i>	<i>0,7</i>
<i>varav ålderspensionssystemet</i>	<i>1,4</i>	<i>-1,3</i>	<i>-1,0</i>	<i>2,9</i>	<i>0,9</i>	<i>1,1</i>
<i>varav privat sektor</i>	<i>-4,9</i>	<i>-18,7</i>	<i>-5,4</i>	<i>-6,2</i>	<i>-8,0</i>	<i>-6,2</i>
<i>varav kyrkosektorn</i>	<i>-0,6</i>	<i>-0,7</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,5</i>	<i>0,0</i>
<i>varav EU</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
Anstånd	-2,0	2,2	-36,0	36,0	0,0	0,0
1000 Statens skatteinkomster	1 127,9	1 108,5	1 005,0	1 132,3	1 144,0	1 210,1
Övriga inkomster	-55,8	-53,0	-35,8	-26,3	-29,3	-32,5
2000 Inkomster av statens verksamhet	32,8	35,3	44,3	39,5	38,4	41,3
3000 Inkomster av försäld egendom	1,8	0,0	5,0	5,0	5,0	5,0
4000 Återbetalning av lån	0,7	0,8	0,6	0,7	0,5	0,6
5000 Kalkylmässiga inkomster	12,2	14,2	16,2	17,3	18,1	19,5
6000 Bidrag från EU	12,4	12,6	14,5	30,3	30,1	24,4

Inkomsthuvudgrupp		2018	2019	2020	2021	2022	2023
7000	Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-115,7	-115,9	-116,4	-119,0	-121,4	-123,2
8000	Utgifter som ges som krediteringar på skattekontot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Statsbudgetens inkomster		1 072,1	1 055,5	969,1	1 106,0	1 114,7	1 177,6

Anm.: Samtliga år är redovisade enligt den struktur som gäller för statens budget för 2021 och framåt.

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Skattekvot

Skattekvoten visar de totala skatteintäkterna som andel av BNP. Eftersom utvecklingen av skatteintäkterna i regel följer BNP-utvecklingen väl påverkas normalt skattekvoten inte på ett betydande sätt av förändringar i BNP, utan främst av regeländringar i skattesystemet. År 2020 väntas skattekvoten uppgå till 42,9 procent av BNP vilket är på samma nivå som året före trots betydande skattesänkningar som tillfälligt nedsatta socialavgifter och avskaffad övre skiktgräns för statlig inkomstskatt. Det förklaras av att lönesumman, som är den viktigaste skattebasen, utvecklas starkare än BNP detta år. Året därefter, 2021, väntas skattekvoten sjunka till 42,1 procent. Det förklaras främst av reformer som föreslås och aviseras i denna proposition, främst ytterligare sänkt skatt för personer över 65 år, tillfälligt sänkta arbetsgivaravgifter för personer mellan 19 och 23 år samt skattereduktion för förvärvsinkomster. Därefter förväntas skattekvoten vid bibehållna regler vara i stort sett oförändrad under resten av prognosperioden (se tabell 6.2). Skatt på arbetsinkomster, som andel av BNP, fortsätter dock att sjunka något, eftersom lönesumman i ekonomin utvecklas svagare än BNP i slutet av prognosperioden. Dessutom indexerar inte alla punktskatter med prisutvecklingen, vilket medför en sjunkande andel av BNP för skatt på konsumtion. Det motverkas av att kapitalskatterna från hushåll och företag ökar snabbt när ekonomin återhämtas och ökar starkare än BNP i slutet av prognosperioden.

Tabell 6.2 Skattekvot

Procent av BNP. Utfall 2018, prognos 2019–2023

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Skattekvot	43,8	43,0	42,9	42,1	42,0	42,1
<i>varav</i>						
<i>skatt på arbete</i>	25,7	25,2	25,6	25,0	24,6	24,7
<i>skatt på kapital</i>	5,4	5,5	4,8	4,8	5,1	5,2
<i>skatt på konsumtion</i>	12,0	11,9	12,1	11,9	11,9	11,8
<i>övriga skatter</i>	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3

Anm.: Skattekvoten för 2019 är regeringens kvot och kan skilja sig från det publicerade utfallet från nationalräkenskaperna.

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket och egna beräkningar.

Skatt på arbete

Skatterna på arbete kan delas in i direkta och indirekta skatter. De direkta skatterna på arbete består i huvudsak av kommunal och statlig inkomstskatt. Ett antal skattereduktioner bidrar till att skatteuttaget minskas för denna typ av skatter. De indirekta skatterna på arbete består huvudsakligen av arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Intäkterna från skatt på arbete beräknas uppgå till 60 procent av de totala skatteintäkterna 2020 och till knappt 26 procent av BNP (se tabell 6.3).

Tabell 6.3 Skatt på arbete

Procent av BNP. Utfall 2018, prognos 2019–2023

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Direkta skatter	13,6	13,2	13,8	13,0	12,8	12,7
<i>Kommunal skatt</i>	<i>15,0</i>	<i>14,9</i>	<i>15,8</i>	<i>15,3</i>	<i>15,0</i>	<i>14,9</i>
<i>Statlig skatt</i>	<i>1,3</i>	<i>1,1</i>	<i>1,0</i>	<i>1,0</i>	<i>1,0</i>	<i>0,9</i>
Reduktioner	-5,2	-5,4	-5,7	-5,8	-5,7	-5,7
Indirekta skatter	12,1	12,0	11,9	11,9	11,8	11,9
Skatt på arbete	25,7	25,2	25,6	25,0	24,6	24,7

Anm.: Reduktioner som andel av BNP är beräknade exklusive skattereduktionen för allmän pensionsavgift.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Intäkterna från hushållens skatt på arbete fastställs i den årliga beskattningen som är klar i december året efter inkomståret. Det innebär att skatteintäkterna 2019 fortfarande baseras på en prognos.

Kommunal inkomstskatt

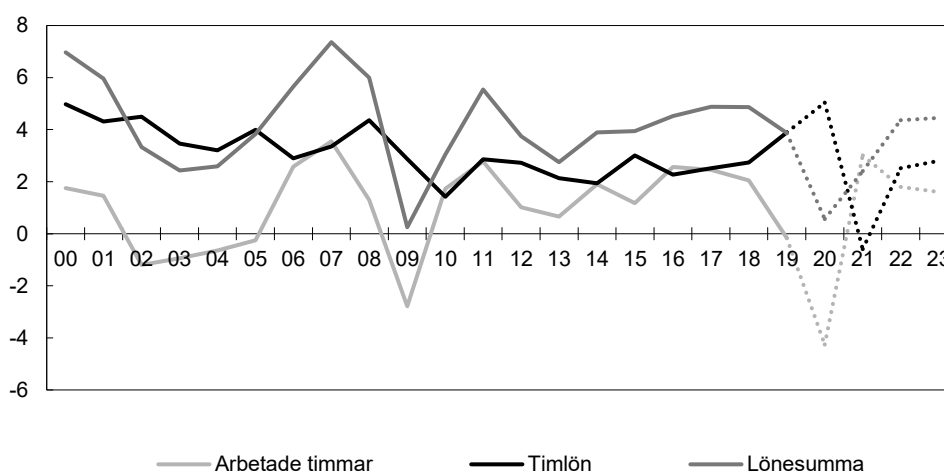
Intäkterna från kommunal inkomstskatt 2019 beräknas ha uppgått till knappt 15 procent av BNP. Med oförändrade kommunala skattesatser beräknas intäkterna öka som andel av BNP 2020 för att sedan sjunka igen, till knappt 15 procent i slutet av prognosperioden (se tabell 6.3). Anledningen till att kommunal inkomstskatt 2020 ökar som andel av BNP är att BNP utvecklas svagare än lönesumman.

Det kommunala skatteunderlaget, som främst består av löner och pensioner, har ökat starkt under flera år, men en betydligt svagare utveckling förväntas 2020 till följd av en betydligt lägre tillväxt av lönesumman. Åren framöver återhämtar sig tillväxttakten, vilket framför allt drivs av arbetade timmar som går från att bidra negativt till tillväxten i lönesumman i år till att bidra positivt kommande år (se diagram 6.2).

Diagram 6.2 Arbetade timmar, timlön och lönesumma

Utfall 2000–2019, prognos 2020–2023

Årlig procentuell förändring

Anm.: Den redovisade timlönen är beräknad enligt nationalräkenskapernas principer.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Skatteunderlaget för kommunal inkomstbeskattning påverkas också av regeländringar. Att den faktiska utvecklingen antas vara svagare än den underliggande utvecklingen 2018–2021 (se tabell 6.4) beror till största delen på att skatten för personer över 65 år har sänkts i flera steg, dels enligt tidigare beslut, dels till följd av förslag i denna proposition (se tabell 6.6). Skattesänkningen för personer över 65 år har åstadkommit

genom en ytterligare höjning av det förhöjda grundavdraget, vilket påverkar kommuners och regioners skatteunderlag. Kommunsektorns skattebortfall till följd av regeländringarna kompenseras via ett höjt generellt statsbidrag. Förslaget om vissa ändrade åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet medför att den faktiska utvecklingen av kommunsektorns skatteunderlag 2023 ökar starkare än den underliggande utvecklingen. Se avsnitt 13.11 för beskrivning av förslagen.

Tabell 6.4 Faktisk och underliggande utveckling av kommunsektorns skatteunderlag

Årlig procentuell förändring. Utfall 2018, prognos 2019–2023

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Faktisk utveckling	3,7	2,9	2,0	2,2	3,6	3,9
Underliggande utveckling	4,3	3,3	2,5	2,5	3,6	3,5

Anm.: Den underliggande utvecklingen av skatteunderlaget är utvecklingen justerad för regeländringar.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Statlig inkomstskatt

Intäkterna från statlig inkomstskatt beräknas sjunka från 1,1 procent av BNP 2019 till 1,0 procent 2020 (se tabell 6.3). Åren framöver fortsätter tillväxttakten för statlig inkomstskatt att sjunka marginellt. Detta förklaras dels av förslag i statens budget för 2020, dels av att lönerna utvecklas svagare än BNP 2021–2023.

Skattereduktioner

Skattereduktionerna bedöms totalt sett öka under prognosperioden (se tabell 6.5), dels till följd av att skatteunderlaget ökar, dels till följd av förslag i denna proposition. Dessa förslag inkluderar skattereduktion för förvärvsinkomster, en tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin, samt skattereduktion för installation av grön teknik.

Tabell 6.5 Skattereduktioner

Miljarder kronor. Utfall 2018, prognos 2019–2023

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Allmän pensionsavgift	-124	-128	-131	-134	-138	-144
Jobbskatteavdrag	-113	-127	-128	-130	-133	-138
Husavdrag	-14	-15	-17	-18	-19	-19
Skattereduktion för boende i vissa glest befolkade områden			-1	-1	-1	-1
Skattereduktion för förvärvsinkomst				-9	-11	-17
Tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin				-5	-5	
Övriga skattereduktioner	-2	-2	-1	-1	-1	-1
Summa	-253	-272	-278	-298	-308	-321

Anm.: I övriga skattereduktioner ingår skattereduktion för fackföreningsavgift med 1,3 respektive 0,7 miljarder kronor för åren 2018 och 2019, skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning med omkring 0,5 miljarder kronor per år hela prognosperioden, samt skattereduktion för installation av grön teknik med 0,2 miljarder kronor per år.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Arbetsgivaravgifter och egenavgifter

Intäkterna från de indirekta skatterna på arbete, huvudsakligen bestående av arbetsgivaravgifter och egenavgifter, bedöms minska med 4,5 procent under 2020. Minskningen beror främst på den tillfälliga nedsättning av arbetsgivaravgifter och egenavgifter som infördes med anledning av den kraftiga nedgången i svensk

ekonomi. En betydligt lägre tillväxt av lönesumman under 2020 dämpar också utvecklingen av intäkterna.

I takt med att lönesumman därefter antas få en starkare utveckling igen bedöms de indirekta skatterna växa under prognosåren 2021–2023. Detta motverkas till en del av de förslag som lämnas i denna proposition. Det gäller bl.a. förslaget om tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgiften för personer mellan 19 och 23 år och förslaget om förstärkt nedsättning av arbetsgivaravgifterna för personer som arbetar med forskning och utveckling.

Sammantaget beräknas de indirekta skatterna utgöra omkring 28 procent av de totala skatteintäkterna under prognosperioden, vilket motsvarar ca 12 procent av BNP.

Skatt på kapital

Skatt på kapital består främst av hushållens kapitalskatter och skatt på företagets vinster, men inkluderar även stämpelskatt, avkastningsskatt på pensions- och kapitalförsäkringar samt fastighetsskatt och fastighetsavgift.

Skatt på hushållens kapitalinkomster

Underlaget för hushållens skatt på kapital utgörs av nettot av kapitalinkomster och kapitalutgifter. De största posterna utgörs av skatt på realiserade kapitalvinster, utdelningsinkomster, schablonintäkter och avdrag för hushållens ränteutgifter.

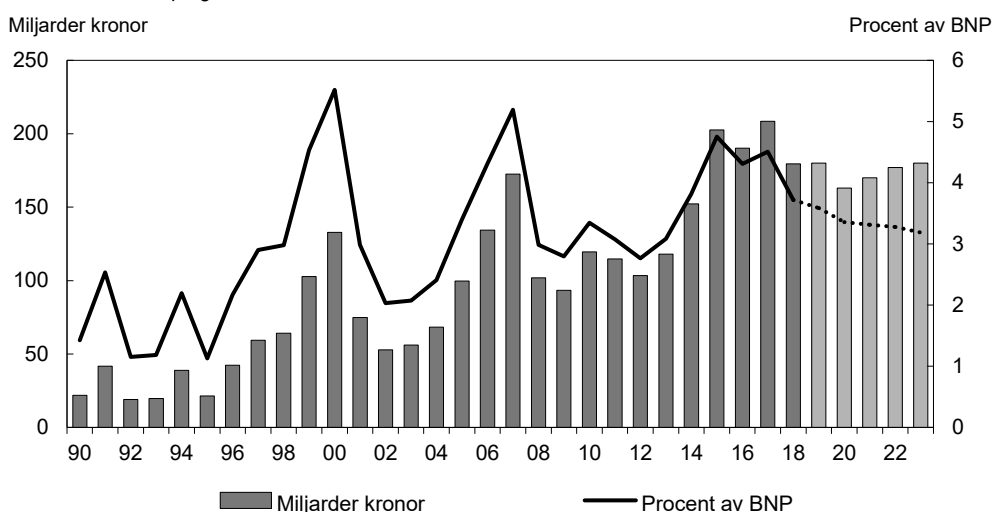
Intäkterna från skatt på realiserade kapitalvinster beräknas i år minska med 9 procent till 163 miljarder kronor, motsvarande 3,4 procent av BNP. Eftersom även BNP förväntas falla kraftigt 2020 innebär det ändå en utveckling i förhållande till BNP motsvarande det historiska genomsnittet för perioden 2006–2018, då kapitalvinster har uppgått till 3,3 procent av BNP.

Utvecklingen på realiserade kapitalvinster påverkas främst av tillgångspriser på finansiella och reala tillgångar, samt på omsättningen av sålda hus och bostadsrätter. Priserna för de finansiella tillgångarna sjönk kraftigt i mars månad men har under andra kvartalet 2020 återhämtat sig. Prognosen är en fortsatt relativt svag utveckling av de finansiella tillgångspriserna, till följd av att osäkerheten som omgärdar den ekonomiska utvecklingen antas bestå en tid framöver. Priset på reala tillgångar har hållits uppe relativt bra under våren och sommaren och efterfrågan på bostadsmarknaden förväntas vara positiv under året. Från och med 2021 beräknas kapitalvinsterna som en andel av det historiska genomsnittet på 3,3 procent av BNP, se diagram 6.3.

Även förslaget i denna proposition om avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp beräknas minska intäkterna från skatt på realiserade kapitalvinster fr.o.m. 2021. Detta beror på att fler personer väntas begära uppskov för beskattning av kapitalvinst vid försäljning av privatbostad. Se avsnitt 13.15 för beskrivning av förslaget.

Diagram 6.3 Hushållens kapitalvinster

Utfall 1990–2018, prognos 2019–2023

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Skatt på företagsvinster

Intäkterna från skatt på företagsvinster beräknas 2020 minska med 18 procent till 122 miljarder kronor. Det motsvarar 2,5 procent av BNP. Företagen påverkas i olika grad av lågkonjunkturen, där branscher som hotell- och restaurangverksamhet, transport och detaljhandeln har haft en kraftigt vikande omsättning under året. Vidare har en minskad efterfrågan i Sverige och omvärlden samt störningar i produktion och transporter påverkat många företag. Vissa tillfälliga åtgärder i år som t.ex. sänkta arbetsgivaravgifter, innebär minskade avdragsgilla kostnader i företagen, vilket medför ett högre beskattningsbart resultat. För 2020 styrs prognosen av driftsöverskottet i företagssektorn, men även av resultat- och vinstutveckling enligt företagens delårsrapporter samt inbetalad preliminärskatt.

Under prognosperioden väntas skatt på företagsvinster öka som andel av BNP. Det förklaras av att vinsterna i företagssektorn ökar snabbt när ekonomin återhämtas. Från och med 2021 väntas företagens vinster öka med i genomsnitt 10 procent per år. Detta följer av att företagens vinster successivt antas återgå till ett historiskt genomsnitt på knappt 3 procent som andel av BNP.

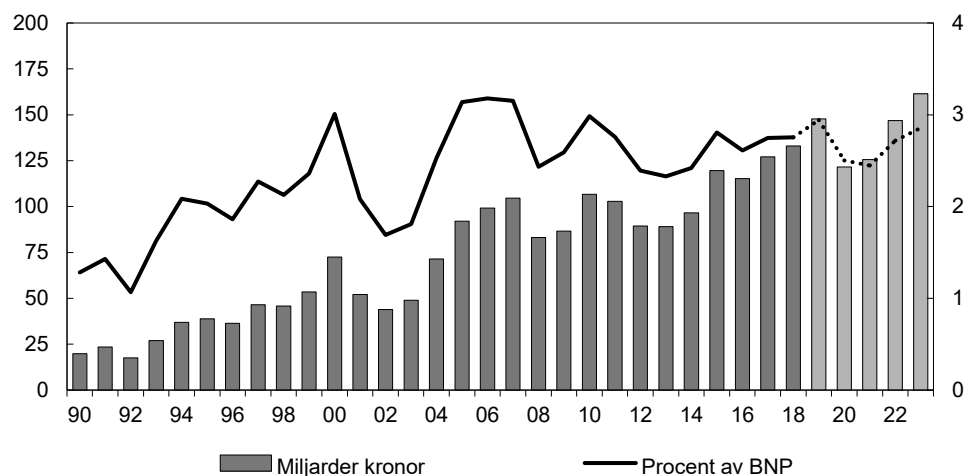
Prognosen påverkas även av regeländringar inom företagsskatteområdet. Regeländringarna avser främst en sänkt bolagsskattesats från 21,4 procent 2020 till 20,6 procent 2021 samt en skatt på finanssektorn fr.o.m. 2022. I denna proposition aviseras även justerade bestämmelser om avdrag för underskott och negativt räntenetto fr.o.m. 2021 samt en höjd skatt på finanssektorn fr.o.m. 2023. Även förslaget om en tillfällig skattereduktion för inventarier som har anskaffats under 2021 påverkar skatt på företagsvinster. Se avsnitt 13.16–13.18 för beskrivning av förslagen. Regeländringarna antas sammantaget minska skatteintäkterna med 12 miljarder kronor 2021.

Diagram 6.4 Skatt på företagsvinster

Utfall 1990–2018, prognos 2019–2023

Miljarder kronor

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Avkastningsskatt

Intäkter från avkastningsskatt, som tas ut på sparande i pensions- och kapitalförsäkringar, påverkas i hög grad av hur statslåneräntan utvecklas under kalenderåret närmast före beskattningsåret. Även utvecklingen av livbolagens tillgångar påverkar intäkterna. Den långa perioden med låga räntenivåer har medfört att avkastningsskatten en längre tid varit på en mycket låg nivå. Prognosen om en fortsatt låg statslåneränta medför att intäkterna från avkastningsskatten väntas vara på en låg nivå under hela prognosperioden och uppgå till i genomsnitt 6 miljarder kronor per år.

Fastighetsskatt och fastighetsavgift

Intäkterna från fastighetsskatt och fastighetsavgift väntas uppgå till 34 miljarder kronor 2020. För prognosåren därefter väntas de stiga och uppgå till drygt 36 miljarder kronor 2023.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Skatt på konsumtion och insatsvaror består av mervärdesskatt och punktskatter och utgör ca 28 procent av de totala skatteintäkterna, motsvarande ungefär 12 procent av BNP.

Mervärdesskatt

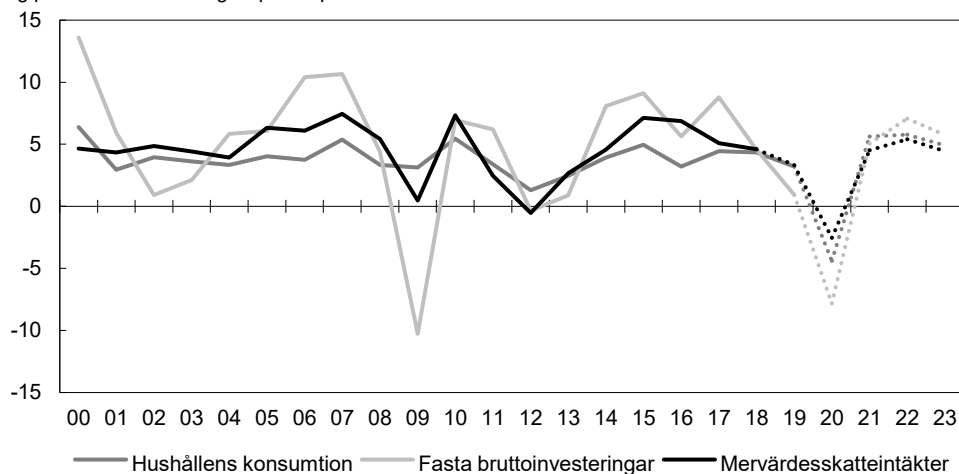
Under 2020 bedöms mervärdesskatteintäkterna minska med 2,5 procent, huvudsakligen till följd av en kraftig nedgång av hushållens konsumtion men också till följd av fallande investeringar (se diagram 6.5).

Under de resterande prognosåren 2021–2023 väntas intäkterna från mervärdesskatt öka till följd av en högre hushållskonsumtion och ökade investeringsutgifter. Intäkterna bedöms också öka till följd av det förslag som aviseras i denna proposition om omvänd skattskyldighet vid omsättning av vissa varor.

Diagram 6.5 Hushållens konsumtion, fasta bruttoinvesteringar och intäkter från mervärdesskatt

Utfall 2000–2018, prognos 2019–2023

Årlig procentuell förändring i löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Punktskatter

Intäkterna från punktskatterna väntas öka svagt 2020. Ökningen beror bl.a. på att fordonsskatten bedöms bli högre till följd av en ny mätmetod för koldioxidutsläpp i bonus–malus-systemet. Utvecklingen dämpas dock av att ett flertal andra punktskatter samtidigt bedöms minska. Till exempel bedöms intäkterna från energiskatt och skatt på flygresor minska. Under 2021–2023 väntas de totala skatteintäkterna från punktskatterna öka snabbare i takt med att ekonomin återhämtar sig. Flertalet av regeringens skatteförslag inom detta område bidrar också till ökningen. I denna proposition lämnas bl.a. förslag om att förstärka och förenkla miljöstyrningen i bonus–malus-systemet, att slopa nedsättningen av energiskatten för uppvärmningsbränslen inom industrin och om att införa en skatt på kemikalier i kläder och skor. Förslaget om att inte tillämpa BNP-indexeringen av bränsleskatten på bensin och diesel under 2021 beräknas däremot minska punktskatteintäkterna. Regeringen avser också föreslå att samma tillämpning ska gälla under 2022.

Restförda och övriga skatter

Restförda och övriga skatter består främst av uppbördsförluster, omprövningar och anstånd från hushåll och företag, avgifter till public service samt intäkter som förs till fonder. Intäkterna från restförda och övriga skatter beräknas uppgå till 16 miljarder kronor 2020 och ligga kvar på den nivån resten av prognosperioden (se tabell 6.1).

Tabell 6.6 Förändringar av totala skatteintäkter till följd av regeländringar

Miljarder kronor, bruttoeffekt i förhållande till föregående år

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Skatt på arbete	-7,2	-18,1	-42,3	7,2	-3,9	11,7
<i>Kommunalskatt</i>	-3,6	-2,6	-1,3	-2,3	0,4	3,0
Förändrad medelutdebitering	0,2	1,6	2,1			
Vissa höjda åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet						2,7
Periodiseringsfonder enskilda näringsidkare		-1,0	1,2	0,0	0,0	0,0
Sänkt skatt för personer över 65 år, ändring av grundavdrag	-4,4	-4,8	-4,3	-2,4		
Övrigt, kommunal skatt	0,6	1,5	-0,3	0,1	0,4	0,3
<i>Statlig skatt</i>	0,3	-3,9	-6,2	0,0	0,0	0,0

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Avskaffad övre skiktgräns för statlig inkomstskatt (s.k. värnskatt)			-6,1			
Skiktgränsjusteringar		-3,9	-0,1			
Övrigt, statlig skatt	0,3	0,0	0,0			
Skattereduktioner	-1,8	-9,9	-0,7	-13,9	-2,1	-1,4
Skattereduktion för förvärvsinkomst				-8,5	-2,1	-6,4
Tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin				-5,0	0,0	5,0
Husavdrag		-0,3	-0,2	-0,3		
Jobbskatteavdrag		-10,0				
Övriga skattereduktioner	-1,8	0,3	-0,5	-0,2	0,0	0,0
Socialavgifter	-2,0	-1,6	-34,0	23,4	-2,2	10,0
Höjda åldersgränser i skattesystemet						1,1
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för den först anställda				0,0	-0,2	-0,1
Tillfälligt sänkta arbetsgivaravgifter för personer mellan 19 och 23 år				-8,7	-1,7	8,7
Justerade förmånsvärden för personbilar				0,1	0,2	0,2
Nedsättning för den först anställda	-2,3	0,4	-0,2	0,0	-0,3	
Särskild löneskatt för äldre		-1,4	-1,4			
Förändringar i nedsättningen av socialavgifter för unga		-0,5	-0,4			
Tillfälligt nedsätta socialavgifter mm.	0,3	-0,2	-32,1	32,2	-0,3	
Skatt på kapital	-0,7	-0,6	0,9	-14,2	10,9	3,0
<i>Inkomstskatt, företag</i>	<i>0,3</i>	<i>0,6</i>	<i>2,9</i>	<i>-11,9</i>	<i>10,8</i>	<i>3,0</i>
Skatt på finanssektorn					6,3	1,3
Nya skatteregler företagssektorn	0,0	-0,1	2,9	-6,4	0,4	0,4
Övriga inkomstskatter, företag	0,3	0,7	0,0	-5,5	4,1	1,3
<i>Fastighetsskatt</i>	<i>-1,2</i>	<i>-1,2</i>	<i>-1,0</i>			
<i>Övriga skatter på kapital</i>	<i>0,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-1,0</i>	<i>-2,3</i>	<i>0,1</i>	
Avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp				-1,7		
Övrigt, övriga skatter på kapital	0,1	-0,1	-1,0	-0,6	0,1	
Skatt på konsumtion	1,7	2,4	3,1	1,8	1,4	1,4
<i>Mervärdesskatt</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,2</i>	<i>1,0</i>	<i>0,3</i>	<i>0,0</i>
<i>Punktskatter</i>	<i>2,1</i>	<i>2,6</i>	<i>3,3</i>	<i>0,8</i>	<i>1,1</i>	<i>1,4</i>
Energiskatt	1,6	1,1	-0,5	-0,7	-0,4	
Skatt på vägtrafik, trängselskatt m.m.	0,5	1,2	1,5	0,4	0,6	0,6
Skatt på plastbärkassar			1,7	0,8		
Övriga punktskatter	-0,1	0,3	0,7	0,3	0,9	0,8
Restförda och övriga skatter	2,5	-2,5	-4,6	1,3	0,0	0,0
Totala skatteintäkter	-3,7	-18,8	-42,8	-3,8	8,3	16,1
Totala skatteintäkter, exkl. kommunal utdebitering	-3,9	-20,5	-45,0	-3,8	8,3	16,1

Anm.: I de celler där det står 0,0 uppgår beloppet till mindre än 0,05 miljarder kronor.

Källa: Egna beräkningar.

6.2 Statens inkomster

Skatteinkomster

Inkomsterna i statens budget består av statens skatteinkomster och övriga inkomster.

Skatteintäkter och skatteinkomster har olika påverkan på de offentliga finanserna.

Skatteintäkterna påverkar det finansiella sparandet medan periodiseringsposter som kapitalplaceringar på skattekontot endast påverkar statens inkomster och budgetsaldo.

Motsvarande skillnad finns för övriga inkomster. Vissa inkomster av statens verksamhet, såsom utdelningar från statens aktieinnehav, påverkar statens finansiella sparande medan försäljningsinkomster och återbetalningar av lån endast påverkar statens inkomster och budgetsaldo.

Övriga inkomster

Utfall och prognoser för de inkomster som redovisas under posten Övriga inkomster i statens budget framgår av tabell 6.1.

Inkomster av statens verksamhet består främst av utdelningar från statens aktieinnehav, affärsverkens och Riksbankens inlevererade överskott, ränteinkomster samt inkomster från offentligt rättsliga avgifter. År 2021 beräknas dessa inkomster uppgå till 39 miljarder kronor.

Inkomster av försäld egendom omfattar redovisade försäljningar av statlig egendom, varav försäljningar av aktier i statligt ägda bolag vanligtvis utgör den största delen. För 2020–2023 görs ett beräkningstekniskt antagande om försäljningsinkomster på 5 miljarder kronor per år.

Inkomsterna från återbetalning av lån omfattar återbetalning av studiemedel för lån upptagna före 1989 och av övriga lån. År 2021 beräknas de till 0,7 miljarder kronor.

Kalkylmässiga inkomster omfattar vissa avskrivningar, amorteringar samt statliga pensionsavgifter. Pensionsavgifterna utgör merparten av dessa inkomster. År 2021 beräknas de till 17 miljarder kronor.

Posten Bidrag från EU omfattar bidrag från olika EU-fonder. De största bidragen kommer vanligtvis från Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden och EU:s jordbruksfonder. Bidragen är främst kopplade till utgifter på anslag inom utgiftsområden. År 2021–2023 tillkommer dessutom bidrag från Europeiska faciliteten för återhämtning och motståndskraft (se avsnitt 9.8). Sammantaget beräknas inkomsterna under posten Bidrag från EU till 30 miljarder kronor 2021.

Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet omfattar två delar: tillkommande skatter och avräkningar. Tillkommande skatter avser främst skatter som tillfaller EU och kommunala utjämningsavgifter enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Avräkningar består till största delen av statliga och kommunala myndigheters kompensation för inbetald mervärdesskatt. År 2021 väntas avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet uppgå till minus 119 miljarder kronor.

Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto budgeteras fr.o.m. 2016 under anslag på budgetens utgiftssida. Kvar finns en inkomstitel som avser de nedsättningar som kan ges som stöd till korttidsarbete.

Ändrad redovisning av inkomstitlar

Följande inkomstitlar läggs till:

1161 *Skattereduktion för installation av grön teknik*

1162 *Skattereduktion för förvärsinkomster*

6126 *Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2021–2027*

6215 *Bidrag från Europeiska havs- och fiskerifonden 2021–2027*

6315 *Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2021–2027*

6415 *Bidrag från Europeiska socialfonden 2021–2027*

6611 *Bidrag från Europeiska faciliteten för återhämtning och motståndskraft*

Följande inkomsttitlar tas bort:

- 1142 *Fackföreningsavgift*
- 1484 *Lotteriskatt*
- 1488 *Lokalradioavgifter*
- 1489 *Avgifter avseende Myndigheten för radio och tv*
- 2316 *Ränteinkomster på vattenkraftslån*
- 2341 *Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier och garantilån för studera*
- 2343 *Ränteinkomster på studielån upptagna efter 1988*
- 2392 *Räntor på intressemedel*
- 2522 *Fastställande av åldersgränser för framställning i film*
- 2526 *Utjämningsavgift från arbetslöshetskassor*
- 2535 *Avgifter för statliga garantier*
- 2539 *Täktavgift*
- 2541 *Avgifter vid Tullverket*
- 2542 *Patientavgifter vid tandläkarutbildningen*
- 2557 *Avgifter vid statens internbank i Riksgäldskontoret*
- 2625 *Utförsäljning av beredskapslager*
- 4132 *Återbetalning av lån avseende såddfinansiering*
- 4311 *Återbetalning av statens lån för universitetsstudier*
- 4516 *Återbetalning av utgivna startlån och bidrag*
- 5131 *Uppdragsmyndigheters m.fl. komplementkostnader*
- 6123 *Europeiska utvecklings- och garantifonden, garantisektionen 2000–2006*
- 6213 *Bidrag från Europeiska fiskefonden 2007–2013*
- 6313 *Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2007–2013*
- 6412 *Bidrag från Europeiska socialfonden 2000–2006*
- 6413 *Bidrag från Europeiska socialfonden 2007–2013*
- 6912 *Bidrag från EU:s omstruktureringsfond för sockersektorn*

Följande inkomsttitlar byter namn och heter fortsättningsvis:

- 1811 *Kommunala skatter*
- 1921 *Kommuner och regioner*

6.3 Jämförelse med 2020 års ekonomiska vårproposition och uppföljning av statens budget för 2019 och 2020

Nedan jämförs prognosen för skatteintäkterna och övriga inkomster i denna proposition med prognosen i 2020 års ekonomiska vårproposition. Vidare görs en uppföljning av inkomsterna i statens budget för 2019 och 2020. Prognoskillnaderna finns redovisade i tabell 6.7.

6.3.1 Jämförelse med prognosen i 2020 års ekonomiska vårproposition

Skatt på arbete

Intäkterna från skatt på arbete 2019 har reviderats upp jämfört med bedömningen i 2020 års ekonomiska vårproposition. Det preliminära beskattningsutfallet för 2019 tyder på att näringsidkare inte har utnyttjat förslaget om höjd avsättning till periodiseringsfond för enskilda näringsidkare som beslutades efter ett initiativ från Finansutskottet (bet. 2019/20:FiU53, rskr. 2019/20:194) i den utsträckning som bedömdes i vårpropositionen. Detta påverkar främst kommunal inkomstskatt och därmed också direkt skatt.

Även intäkterna för 2020 är uppreviderade jämfört med vårpropositionen till följd av en högre lönesumma än tidigare bedömning samt åtgärder avseende a-kassa och sjukpenning. Det är framför allt kommunal inkomstskatt och arbetsgivaravgifter som påverkas av detta, men även statlig inkomstskatt påverkas till viss del. Åren framöver är däremot nedreviderade delvis till följd av förslag i denna proposition. Det föreslagna ytterligare förhöjda grundavdraget för personer över 65 år påverkar främst kommunal skatt. Förslag som t.ex. tillfälligt sänkta arbetsgivaravgifter för personer mellan 19 och 23 år och förstärkt nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar inom forskning och utveckling bidrar också till nedrevideringen. Förslaget om vissa höjda åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet höjer däremot intäkterna från kommunal skatt 2023. Samtidigt har lönesumman reviderats ned 2021 och 2023 vilket också förklarar att bl.a. intäkterna från kommunal skatt och arbetsgivaravgifter har reviderats ned. Även intäkterna från statlig inkomstskatt är nedreviderade fr.o.m. 2021 till följd av lägre lönesumma.

Skatt på kapital

Jämfört med prognosen i vårpropositionen har intäkterna från kapitalskatter 2019 reviderats upp med knappt 4 miljarder kronor. För 2020 och 2021 har prognosen reviderats upp med 13 respektive 9 miljarder kronor. År 2020 är det framför allt skatt på företagsvinster som reviderats upp medan det främst är skatt på hushållens kapitalvinster som reviderats upp 2021. Det förklaras av att utvecklingen av vinster för företagen och tillgångspriser inte varit lika svaga som bedömningen i vårpropositionen. Åren 2022 och 2023 har intäkterna dels reviderats upp till följd av högre stämpelskatt och fastighetsskatt, dels reviderats ned till följd av lägre företagsvinster och schablonintäkter. Schablonintäkter revideras ned i och med förslag i denna proposition om avskaffande av ränta på uppskovsbelopp vid såld bostad. Även skatt på företagsvinster revideras ned i och med förslag i denna proposition, främst en tillfällig skattereduktion för investeringar.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Intäkterna från mervärdesskatt 2020–2023 har reviderats ned med mellan 11 och 14 miljarder kronor sedan vårpropositionen. Nedrevideringen förklaras av att hushållskonsumtionen och bostadsinvesteringarna bedöms bli betydligt lägre än tidigare förväntat.

Intäkterna från punktskatter har sammantaget reviderats ned 2020 med närmare 6 miljarder kronor jämfört med vårpropositionen. Det förklaras till stora delar av att intäkterna från energi- och koldioxidskatt reviderats ned till följd av att energi-användningen bedöms bli lägre än tidigare förväntat. För 2021–2023 är prognosen nedreviderad med mellan 2 och 5 miljarder kronor per år jämfört med vårpropositionen, vilket bl.a. beror på att intäkterna från skatt på plastbärkassar bedöms bli lägre jämfört med tidigare bedömning. Regeringens förslag om att inte tillämpa BNP-indexeringen av bränsleskatten på bensin och diesel under 2021, och likaså avisering avseende 2022, bedöms också minska punktskatteintäkterna.

Periodiseringar

Prognosen för periodiseringar har reviderats i förhållande till prognosen i vårpropositionen till följd av förändrade betalningsförskjutningar till kommunerna och revideringar i anstånd till företag.

Övriga inkomster

Prognosen för övriga inkomster är uppreviderad för de flesta prognosår (se tabell 6.8), vilket beror på att bidrag från Europeiska faciliteten för återhämtning och motståndskraft tillkommit.

Tabell 6.7 Aktuell prognos jämfört med 2020 års ekonomiska vårproposition, och statens budget för 2019 och 2020

Miljarder kronor

	Aktuell prognos 2019	Jfr SB19 2019	Aktuell prognos 2020	Jfr SB20 2020	Jfr VÅP20 2019	Jfr VÅP20 2020	Jfr VÅP20 2021	Jfr VÅP20 2022	Jfr VÅP20 2023
Skatt på arbete	1 265,3		1 245,3	-51,7	5,0	8,2	-30,0	-29,5	-32,9
<i>Direkta skatter</i>	661,0	-5,2	668,4	-6,5	6,0	10,1	-14,6	-15,6	-25,3
Kommunal inkomstskatt	748,9	-3,7	766,5	-5,3	6,7	8,7	-3,9	-3,5	-8,4
Statlig inkomstskatt	56,2	-0,9	49,3	-2,2	-0,8	1,6	-0,5	0,3	-2,1
Jobbskatteavdrag	-127,0		-127,9	2,0	-0,2	0,4	1,1	0,9	-0,1
Husavdrag	-15,3		-17,0	-1,0	0,2	-0,7	-0,9	-1,0	-1,0
Övrigt	-1,8		-2,5	0,0	0,0	0,0	-10,3	-12,2	-13,7
<i>Indirekta skatter</i>	604,2	-2,9	576,9	-45,2	-0,9	-1,8	-15,4	-13,9	-7,6
Arbetsgivaravgifter	588,6	-2,6	591,4	-17,0	0,0	2,3	-6,3	-2,5	-4,5
Egenavgifter	11,2	-1,9	11,3	-1,4	-1,1	-1,6	0,2	0,2	-0,1
Särskild löneskatt	48,7	-0,2	47,5	-2,4	0,0	-0,4	-0,9	-0,7	-0,9
Nedsättningar	-3,8	2,0	-33,0	-25,5	0,2	-2,0	-8,8	-11,1	-2,4
Skatt på tjänstegruppliv	0,6	0,1	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Avgifter till premiepensionssystemet	-41,1	-0,2	-40,9	1,1	0,0	-0,2	0,5	0,0	0,3
Skatt på kapital	278,1	6,6	232,8	-46,5	3,7	12,7	9,3	-0,5	-6,8
Skatt på kapital, hushåll	71,1	2,4	53,3	-14,0	-0,5	0,4	5,9	0,7	-5,1
Skatt på företagsvinster	147,7	4,5	121,6	-31,9	2,7	9,7	-1,3	-4,5	-5,6
Avkastningsskatt	5,4	-1,0	6,0	0,6	0,0	0,0	1,3	0,0	0,2
Fastighetsskatt	34,2	2,1	34,3	2,2	1,5	1,6	1,8	1,6	1,6
Stämpelskatt	12,3	-0,6	12,0	0,1	0,0	1,0	1,4	1,6	1,9
Kupongskatt m.m.	7,2	-0,9	5,6	-3,5	0,0	0,1	0,3	0,0	0,2
Skatt på konsumtion och insatsvaror	595,7	0,9	585,5	-29,7	-3,1	-18,2	-16,1	-14,6	-16,4
Mervärdesskatt	461,6	0,6	449,9	-24,3	-0,2	-12,5	-11,2	-11,1	-14,1
Skatt på tobak och alkohol	26,9	-0,2	27,8	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0	1,1
Energiskatt	52,2	0,5	51,1	-1,6	-0,2	-1,5	-0,8	-1,1	-1,2
Koldioxidskatt	22,2	-0,7	20,0	-2,9	0,0	-1,6	-0,4	-0,2	-0,3
Övriga skatter på energi och miljö	7,8	4,3	7,6	0,0	0,0	-1,6	-2,4	-1,6	-1,6
Skatt på vägtrafik	20,7	-1,4	22,8	-0,7	0,0	-0,3	0,3	0,9	1,4
Övriga skatter	4,4	-2,2	6,3	-0,4	-2,7	-0,8	-1,6	-1,6	-1,7
Skatt på import	6,9	-0,3	6,2	-1,1	0,0	-0,2	-0,4	-0,4	-0,4
Restförda skatter och övriga skatter	13,4	-8,1	15,9	-2,0	0,9	1,4	0,7	0,4	0,3
Restförda skatter	-5,0	0,8	-5,3	-0,6	0,0	0,3	0,3	0,3	0,3
Övriga skatter	18,4	-8,9	21,2	-1,5	0,9	1,0	0,3	0,1	-0,1
Totala skatteintäkter	2 159,3		2 085,7	-131,0	6,5	3,9	-36,5	-44,6	-56,3
Avgår EU-skatter	-6,9	0,3	-6,2	1,1	0,0	0,2	0,4	0,4	0,4
Offentliga sektorns skatteintäkter	2 152,5	-8,6	2 079,5	-129,9	6,5	4,1	-36,1	-44,3	-55,9
Avgår, kommunala skatter	-767,3		-785,4	5,6	-6,7	-8,7	3,7	3,5	8,4
Avgår, avgifter till ålderspensionssystemet	-266,2		-268,8	5,5	0,3	-1,4	2,1	1,0	2,0
Statens skatteintäkter	1 118,9	-4,5	1 025,2	-118,8	0,0	-6,0	-30,2	-39,7	-45,5
Periodiseringar	-10,4	-18,7	-20,2	-34,0	3,1	0,5	5,3	-8,4	7,3

	Aktuell prognos 2019	Jfr SB19 2019	Aktuell prognos 2020	Jfr SB20 2020	Jfr VÅP20 2019	Jfr VÅP20 2020	Jfr VÅP20 2021	Jfr VÅP20 2022	Jfr VÅP20 2023
Statens skatteinkomster	1 108,5	-23,2	1 005,0	-152,8	3,1	-5,6	-24,9	-48,1	-38,2

Anm.: Riksdagen beslutade att statens budget för 2019 baserades på en reservation från M och KD. Reservationen innehåller inte belopp för alla poster i ovanstående tabell, varför en del celler lämnats tomma. SB19 och SB20 betyder statens budget för 2019 respektive statens budget för 2020.

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

6.3.2 Uppföljning av statens budget för 2019 och 2020

Skatt på arbete

År 2019 bedöms intäkterna från kommunal inkomstskatt bli lägre jämfört med prognosen i statens budget för 2019. Detta beror delvis på förslaget om höjd avsättning till periodiseringsfond för enskilda näringsidkare. Vidare har arbetsgivaravgifterna reviderats ned med knappt 3 miljarder kronor. Förklaringen är främst en något lägre lönesumma. Nedsättningar av indirekta skatter blev också lägre, vilket främst förklaras av ett lägre utfall än förväntat för nedsättningen av arbetsgivaravgifter för den först anställda.

År 2020 bedöms intäkterna från skatt på arbete sammantaget bli 52 miljarder kronor lägre jämfört med prognosen i statens budget för 2020. Både direkt och indirekt skatt har reviderats ned till följd av att lönesumman har reviderats ned i spåren av konjunkturedgången. Anledningen till att indirekt skatt har reviderats ned betydligt mer än direkt skatt beror på den tillfälliga nedsättningen av arbetsgivaravgifter och egenavgifter som infördes under 2020 med anledning av den djupa konjunkturedgången.

Skatt på kapital

År 2019 bedöms intäkterna från skatt på kapital bli 7 miljarder kronor högre jämfört med prognosen i statens budget för 2019. Det är främst skatt på företagsvinster som har reviderats upp, där det preliminära beskattningsutfallet indikerar högre intäkter än bedömningen i statens budget. Även intäkterna från hushållens kapitalskatter har reviderats upp, vilket förklaras av högre utdelningsinkomster och kapitalvinster.

Jämfört med beräkningarna i statens budget för 2020 är prognosen för skatt på kapital nedreviderad med 46 miljarder kronor. Framför allt är det skatt på företagsvinster och intäkterna från hushållens kapitalskatter som har reviderats ned. Det förklaras av svagare tillgångspriser och vinstutveckling för företagen jämfört med tidigare bedömning.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Intäkterna från mervärdesskatt 2019 bedöms bli marginellt högre än prognosen i statens budget för 2019. Prognosen för mervärdesskatteintäkterna 2020 har däremot reviderats ned med ca 24 miljarder kronor jämfört med prognosen i statens budget för 2020. Det förklaras av att prognoserna för bostadsinvesteringar och hushållens konsumtion har reviderats ned.

Intäkterna från punktskatterna 2019 är sammantaget nästan i nivå med prognosen i statens budget för 2019. Prognosen för punktskatterna 2020 har reviderats ned jämfört med statens budget för 2020, vilket till stora delar förklaras av att intäkterna från energi- och koldioxidskatt har reviderats ned till följd av lägre förväntad energianvändning.

Periodiseringar

I förhållande till statens budget för 2019 medförde periodiseringseffekter att statens inkomster blev 19 miljarder kronor lägre än väntat vilket beror på betalningsförskjutningar till kommuner samt till företag och hushåll.

År 2020 väntas periodiseringarna bli 34 miljarder kronor lägre än bedömningen i statens budget för 2020. Det förklaras främst av att företagen kan beviljas anstånd med inbetalning av skatt som avser 2020.

Övriga inkomster

Jämfört med statens budget för 2019 blev utfallet för övriga inkomster 5 miljarder kronor lägre än väntat (se tabell 6.8). Det beror främst på att försäljningsinkomsterna blev lägre än det beräkningstekniska antagandet om 5 miljarder kronor.

I förhållande till statens budget för 2020 är prognosen för övriga inkomster uppreviderad med 6 miljarder kronor. Till stor del förklaras det av att inkomsterna från statens verksamhet bedöms bli högre.

Tabell 6.8 Utfall för övriga inkomster jämfört med statens budget för 2019 och 2020 samt en jämförelse med prognosen i 2020 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor

	Utfall 2019	Jfr SB19 2019	Aktuell prognos 2020	Jfr SB20 2020	Jfr VAP20 2019	Jfr VAP20 2020	Jfr VAP20 2021	Jfr VAP20 2022	Jfr VAP20 2023
Övriga inkomster	-53	-5	-36	6	-3	-2	10	6	5
2000 Inkomster av statens verksamhet	35	3	44	3	0	-2	-3	-6	-4
3000 Inkomster av försäld egendom	0	-5	5	0	0	0	0	0	0
4000 Återbetalning av lån	1	0	1	0	0	0	0	0	0
5000 Kalkylmässiga inkomster	14	0	16	0	0	0	-1	-4	-3
6000 Bidrag m.m. från EU	13	0	14	1	0	1	15	18	13
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-116	-3	-116	2	-3	-1	-1	-1	-1
8000 Utgifter som ges som krediteringar på skattekontot	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Anm.: SB19 och SB20 betyder statens budget för 2019 och statens budget för 2020.

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

6.4 Förslag som ligger till grund för beräkningen av statens övriga inkomster

I avsnitt 12 lämnar regeringen förslag till ändringar i den skatte- och avgiftslagstiftning som påverkar beräkningen av statens inkomster. I detta avsnitt lämnar regeringen förslag som påverkar statens övriga inkomster i samma beräkning.

6.4.1 Ändringar i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund

Ärendet och dess beredning

Skatteverket har i en promemoria den 18 april 2017 (Fi2017/01850/K) föreslagit ändringar i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund, förkortad LEMK. En sammanfattning av promemorian och dess lagförslag finns i bilaga 6 avsnitt 1 respektive 2. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remiss-

instanserna finns i bilaga 6 avsnitt 3. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2017/01850/K).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 16 augusti 2018 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i bilaga 6 avsnitt 4. Lagrådets yttrande finns i bilaga 6 avsnitt 5. Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Efter lagrådets granskning har beteckningen region ersatt beteckningen landsting (se prop. 2018/19:162, bet. 2019/20:KU3, rskr. 2019/20:48 och 2019/20:49). Nedan används därför beteckningen region.

Nuvarande bestämmelser om ränta

För sådan verksamhet som medför skattskyldighet för mervärdesskatt har kommuner och regioner rätt till avdrag eller återbetalning för ingående skatt enligt mervärdesskattelagen (1994:200).

I verksamhet som inte medför skattskyldighet, t.ex. sjukvård och utbildning, saknas avdragsrätt för ingående skatt enligt mervärdesskattelagen. För de kostnader som kommuner har för ingående skatt i dessa verksamheter kompenseras de enligt ett särskilt system som regleras i lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund. Det som sägs om kommuner i den lagen gäller även regioner, kommunalförbund och samordningsförbund (1 § andra stycket LEMK). Ersättning lämnas efter ansökan hos Skatteverket som fattar beslut enligt lagen (7 och 10 §§ LEMK).

Skatteverket får ompröva ett beslut om ersättning enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund när en kommun begär det eller om det finns andra skäl (18 § LEMK). Vid beslut om omprövning tas kostnadsränta ut på ersättning som kommunen ska betala tillbaka från den dag beloppet betalades ut t.o.m. den dag beloppet senast ska betalas enligt 17 b § (17 § första stycket LEMK). Kommunerna får även intäktsränta på ersättning som ska betalas till dem (17 § tredje stycket LEMK). Kostnadsränta och intäktsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan enligt 65 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL (17 § fjärde stycket LEMK).

Den ränta som påförs vid omprövningsbeslut som avser skatt enligt mervärdesskattelagen regleras i skatteförfarandelagen. Räntan beräknas dagligen och betalas från saldot på kommunens skattekonto (65 kap. 2 § SFL). Intäktsränta beräknas i dessa fall till 45 procent av basräntan fr.o.m. dagen efter beloppets ursprungliga förfallodag t.o.m. den dag då ett tillgodoräknande registrerats på skattekontot, men ska vara 0 om basräntan har beräknats till 1,25 procent (65 kap. 4 § tredje stycket och 16 § SFL). Kostnadsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan (65 kap. 4 § första stycket SFL). Om skatt ska betalas på grund av ett omprövningsbeslut eller beslut av domstol, ska kostnadsränta beräknas fr.o.m. dagen efter beloppets ursprungliga förfallodag t.o.m. den dag då betalning senast ska ske (65 kap. 8 § SFL). Om det finns synnerliga skäl, ska Skatteverket besluta om befrielse från kostnadsränta (65 kap. 15 § SFL).

Bestämmelserna om ränta i skatteförfarandelagen och lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund innebär att det uppstår en räntekostnad för kommuner vid rättelser mellan systemen eftersom kostnadsräntan enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund är högre än intäktsräntan enligt skatteförfarandelagen.

Minskad räntekostnad när en kommun begärt omprövning

Regeringens förslag: Kostnadsräntan ska beräknas efter en räntesats som motsvarar intäktsränta i skatteförfarandelagen om en kommun har begärt omprövning av ett ersättningsbeslut till följd av att den felaktigt ansökt om ersättning enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund, när den i stället har rätt till avdrag eller återbetalning enligt mervärdesskattelagen.

Promemorians förslag överensstämmer i allt väsentligt med regeringens. I promemorian föreslås att ändringarna ska tillämpas när kommuner på eget initiativ begärt omprövning.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker förslaget eller har inga invändningar mot det. *Sandvikens kommun* anger att det underlättar för rättelser om dessa görs kostnadsneutrala.

Stockholms, Skövde och Kiruna kommuner samt *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* instämmer i Skatteverkets bedömning att ändringen av beräkningen av kostnadsränta kan bidra till att fler rättelser görs. Dessa remissinstanser betonar dock att en rättelse från ersättning enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund till avdrag enligt mervärdesskattelagen inte medför en kostnad för staten, oavsett om omprövningen begärs av kommunen eller görs av andra skäl. De påtalar också att en räntekostnad fortfarande kan uppkomma under perioden mellan Skatteverkets beslut om rättelse och förfallodag för återbetalning av erhållen ersättning enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund. Instanserna saknar även en bredare analys och utredning av reglerna om ränta enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund och vilka ekonomiska konsekvenser dessa har för kommunerna.

Skälen för regeringens förslag: Syftet med kostnadsränta enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund är att täcka kostnader som föranleds av att ersättning utgått felaktigt (prop. 2001/02:112 s. 34). Det är inte fråga om ett skatteundandragande och kommunen gör inte någon skattevinst om den felaktigt sökt ersättning enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund i stället för att yrka avdrag enligt mervärdesskattelagen. Vid en rättelse av ersättning enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund till avdrag eller återbetalning enligt mervärdesskattelagen uppstår inte heller någon kostnad eller kreditförlust för staten. Regeringen strävar efter ett samhälle där alla vill göra rätt för sig och anser att det bör vara lätt att rätta felaktiga beslut. Regeringen anser därför, i likhet med Skatteverket och flera av remissinstanserna, att en kommun som vill rätta fel som uppstått till följd av att den felaktigt sökt ersättning enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund i stället för att yrka avdrag eller återbetalning enligt mervärdesskattelagen inte bör få en räntekostnad på grund av detta.

För att neutralisera sådana kostnader har Skatteverket föreslagit att kostnadsränta enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund i dessa fall ska beräknas på samma sätt som intäktsränta i skatteförfarandelagen. Regeringen anser att detta är ett lämpligt sätt att förhindra att det uppstår en räntekostnad för kommuner i dessa fall. Regeringen är av uppfattningen att regelverket bör uppmuntra till att göra rätt och anser därför, till

skillnad från bl.a. *Stockholms kommun* och *SKR*, att det inte finns anledning att låta ändringen omfatta andra omprövningar än sådana som kommunerna själva begär.

I promemorian föreslås att ändringen ska omfatta omprövningar som kommunerna har begärt på eget initiativ. Regeringen anser dock att det inte har framkommit några skäl för att föra in begreppet på eget initiativ i lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund.

Regeringen föreslår därför att den befintliga begreppsbildningen i 18 § LEMK används och att ändringen därmed ska omfatta alla omprövningar som föranleds av en kommuns begäran om omprövning.

Vissa remissinstanser, bl.a. *SKR*, har påpekat att förslaget inte undanröjer den kostnad som uppstår under perioden mellan beslutsdag för mervärdesskatt enligt skatteförfarandelagen och förfallodag för att betala tillbaka återbetalning av tidigare erhållen ersättning enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund. Remissinstanserna har föreslagit att förfallodagen enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund därför ska utgöra beslutsdag enligt skatteförfarandelagen. Regeringen vill påpeka att detta är en verkställighetsfråga och att det får förutsättas att Skatteverket tillämpar rutiner som inte i sig orsakar räntekostnader för kommunerna i de aktuella fallen.

Andra remissinstanser, bl.a. *Kiruna kommun*, har uttalat att det saknas en bredare översyn av de konsekvenser det har för kommunerna att ränta enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund beräknas på ett annat sätt än ränta enligt skatteförfarandelagen. Någon total översyn av bestämmelserna om ränta i lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund är dock inte möjlig inom ramen för detta lagstiftningsärende.

Mot bakgrund av ovanstående överväganden bör bestämmelserna om kostnadsränta i lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund ändras. Kostnadsränta enligt lagen ska beräknas efter en räntesats som motsvarar intäktsränta i skatteförfarandelagen om en kommun begärt omprövning av ett ersättningsbeslut enligt vilket kommunen efter en ansökan fått ersättning enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund men rätteligen skulle ha gjort avdrag för den ingående skatten enligt mervärdesskattelagen.

En anpassning till skatteförfarandelagens bestämmelser om beräkning av ränta

Regeringens förslag: Ränta enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund ska beräknas dagligen.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med regeringens. I promemorian föreslås att en hänvisning ska göras till 65 kap. 2 § SFL.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna har tillstyrkt eller inte haft några synpunkter på förslaget. *Region Uppsala* tillstyrker promemorians syfte att få till en enhetlig hantering mellan ränteberäkning enligt skatteförfarandelagen och lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund. *Stockholms*, *Skövde* och *Kiruna kommuner* samt *SKR* är positiva till att ränta beräknas dagligen vid självrättelser men avstyrker daglig beräkning vid andra

beslut eftersom de anser att förslaget i dessa fall medför ökade kostnader för kommunerna och att de ekonomiska konsekvenserna inte är tillräckligt analyserade.

Skälen för regeringens förslag: Ränteberäkningen enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund skiljer sig från ränteberäkningen enligt skatteförfarandelagen. Några skäl till detta går dock inte att utläsa i förarbetena till lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund och bestämmelserna om ränta, utbetalning och betalning i lagen hänvisar i flera andra avseenden till bestämmelserna i skatteförfarandelagen.

För att uppnå kostnadsneutralitet vid sådana rättelser som kommunen har begärt behöver beräkningen av kostnadsränta enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund anpassas till beräkning av intäktsränta i skatteförfarandelagen (jfr 65 kap. 2, 4 och 16 §§ SFL).

Vissa remissinstanser, bl.a. SKR, har påtalat att daglig ränteberäkning i andra fall än vid själv rättelser leder till ökade kostnader för kommuner och att de ekonomiska konsekvenserna av förslaget i denna del inte är tillräckligt analyserade. Regeringen anser dock att förslaget har marginella ekonomiska konsekvenser för kommuner och vill påpeka att ändringen även avser intäktsränta enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund. Regeringen anser att det är lämpligt att all ränta enligt lagen beräknas på samma sätt som enligt skatteförfarandelagen, dvs. dagligen och att kostnadsränta ska beräknas fr.o.m. dagen efter den dag beloppet betalades ut. Regeringen anser dock, till skillnad från vad som föreslås i promemorian, att det inte är lämpligt att i lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund hänvisa till 65 kap. 2 § SFL, eftersom paragrafen även innehåller andra bestämmelser än den om daglig ränteberäkning. Regeln om daglig ränteberäkning bör därför få en självständig utformning i lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund.

Skatteförfarandelagens regler om kostnadsränta bör inte ändras

Regeringens bedömning: Reglerna om kostnadsränta i skatteförfarandelagen bör inte ändras.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot bedömningen.

Region Uppsala, Stockholms, Kiruna och Skövde kommuner samt SKR anser att bestämmelserna om kostnadsränta vid rättelser från mervärdesskattelagen till lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund ska ändras så att det i dessa fall inte uppstår någon räntekostnad för kommunerna. Stockholms, Skövde och Kiruna kommuner samt SKR framhåller vidare att en sådan rättelse inte heller medför någon kostnad för staten.

Skälen för regeringens bedömning: Frågan om kostnadsränta vid omprövning av beslut om avdrag eller återbetalning av mervärdesskattebeslut regleras i skatteförfarandelagen. Regleringen i skatteförfarandelagen avser alla skattskyldiga, till skillnad från regleringen i lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund som avser kommuner. Att införa lägre kostnadsränta eller ingen alls för kommuner som felaktigt yrkat avdrag för

ingående mervärdesskatt i skattedeklaration skulle innebära att kommuner särbehandlas i förhållande till andra skattskyldiga, vilket regeringen inte anser vara motiverat. Vidare har kostnadsränta enligt skatteförfarandelagen syftet att vara ett påtryckningsmedel för att få till stånd att betalningar sker i rätt tid (prop. 1996/97:100 s. 334 och 345). Regeringen anser därför, till skillnad från bl.a. SKR, att det inte är lämpligt att ändra bestämmelserna om kostnadsränta i skatteförfarandelagen.

Ikraftträdande

Regeringens förslag: Författningsförslaget ska träda i kraft den 1 januari 2021.

Regeringens bedömning: Det finns inget behov av övergångsbestämmelser.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian föreslås att författningsförslaget ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Remissinstanserna: Ett antal remissinstanser, bl.a. SKR och *Stockholms kommun* har påpekat att tidpunkten för ikraftträdandet bör senareläggas.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Den tidpunkt för ikraftträdande som Skatteverket föreslagit har passerat och måste således senareläggas. Regeringen anser att det är lämpligt att de föreslagna ändringarna i lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund träder i kraft den 1 januari 2021. Ändringarna är handlingsregler för Skatteverket för hur ränta ska beräknas. Det finns därför inget behov av övergångsbestämmelser.

Konsekvensanalys

Förslaget om ändringar i bestämmelsen om beräkning av kostnadsränta om en kommun har begärt omprövning av ett ersättningsbeslut enligt vilket kommunen efter en ansökan fått ersättning enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund men rätteligen skulle ha gjort avdrag för den ingående skatten enligt mervärdesskattelagen innebär en kostnadsminskning för kommuner och motsvarande inkomstbortfall för staten. Skatteverket har uppdaterat beräkningarna utifrån senare uppgifter än de som låg till grund för promemorian. Av redovisningen framgår att en stor del av kommunernas under 2019 inbetalda räntekostnader på ca 2 miljoner kronor för perioden 2016–2019 avsåg rättelser till följd av omprövningar som kommunerna själva begärt från en prövning enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund till mervärdesskattelagen.

Förslaget om att ränta enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund ska beräknas dagligen innebär både ökade ränteutbetalningar och räntekostnader för såväl staten som kommuner då förslaget avser både kostnadsränta och intäktsränta. Som exempel kan nämnas att en felaktig utbetalning av ersättning enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund om 1 miljon kronor under ett år innebär att en kommun ska betala 12 500 kronor i kostnadsränta. Genom den föreslagna ändringen skulle en kommun i samma situation och givet samma ränteläge i stället betala 12 604 kronor i kostnadsränta. Regeringen anser att de ekonomiska konsekvenserna för staten respektive kommunerna är marginella.

Regeringen beräknar att de samlade ekonomiska konsekvenserna för staten är minskade intäkter med ca 2 miljoner kronor och motsvarande minskade kostnader för kommunerna.

Förslaget medför inga systemändringar för Skatteverket och de förberedelser som ändringarna för med sig bör kunna hanteras inom Skatteverkets befintliga ekonomiska ramar. Förslaget bedöms inte medföra några konsekvenser för de allmänna förvaltningsdomstolarna. Förslaget bedöms inte heller ha någon påverkan på det kommunala självstyret eller ha några konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för sysselsättningen och den offentliga verksamheten i olika delar av landet.

Författningskommentar

17 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om ränta enligt lagen.

Det *första stycket* är nytt och anger att ränta enligt lagen ska beräknas dagligen. Detta innebär att ränta enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund ska beräknas på samma sätt som enligt skatteförfarandelagen.

I *andra stycket* görs en ändring för att förtydliga att ränta, i likhet med vad som gäller för skatteförfarandelagen, ska tas ut från dagen efter den dag då beloppet betalades ut. Den innebär dock ingen ändring i sak.

I *tredje stycket* görs en språklig ändring. Den innebär dock ingen ändring i sak.

I *femte stycket* görs en redaktionell ändring med anledning av att ett nytt sjätte stycke införs.

Av *sjätte stycket*, som är nytt, framgår att kostnadsränta vid beslut enligt andra stycket beräknas efter samma räntesats som intäktsränta enligt 65 kap. 4 § tredje stycket SFL, om kommunen begärt ersättning enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund men rätteligen skulle ha gjort avdrag för den ingående skatten enligt mervärdesskattelagen. Syftet med bestämmelsen är att undanröja räntekostnaden vid rättelser mellan systemen till följd av omprövningar som kommunerna själva har begärt.

6.4.2 Försäljning av vissa fastigheter i Stockholm

Enligt 8 kap. 2 § budgetlagen krävs riksdagens godkännande för försäljning av fast egendom om värdet av egendomen överstiger 75 miljoner kronor.

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att regeringen under 2021 genom försäljning överläter fastigheterna Stockholm Cepheus 2 och 3.

Från försäljningsintäkterna får regeringen avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheterna, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten.

Skälen för regeringens förslag: Fastigheterna Stockholm Cepheus 2 och 3 (Nummerlotteriets hus, nedan benämnda som Cepheus 2 och 3) förvärvades av Statens fastighetsverk (SFV) 2018 genom en bytesaffär med Vasakronan Fastigheter AB. Det bedrivs i dag inte någon statlig verksamhet i byggnaderna och i betänkandet Statens kulturfastigheter – urval och förvaltning för framtiden (SOU 2013:55) är Cepheus 2 och 3 identifierade som fastigheter som inte fortsatt behöver ägas av staten av kulturhistoriska skäl. SFV har funnit att det ur ett statligt perspektiv sammantaget inte finns något behov av att framöver äga fastigheterna.

Värdet på fastigheterna Cepheus 2 och 3 bedömdes vid en värdering i februari 2020 uppgå till 93 500 000 kronor. Med hänsyn till fastigheternas värde krävs enligt 8 kap. 2 § budgetlagen riksdagens godkännande för en försäljning.

Vid en försäljning bör kostnaderna för att lösa lån och de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten få avräknas från försäljningsintäkterna innan dessa redovisas mot inkomsttitel.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att riksdagen godkänner att regeringen under 2021 genom försäljning överlåter fastigheterna Cepheus 2 och 3. Vidare föreslås att regeringen från försäljningsintäkterna får avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheterna, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten.

7 Utgifter

I detta avsnitt lämnas förslag om utgiftsramar för 2021, förändring av anslagsbehållningar för 2021, utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2021 samt preliminära utgiftsramar för 2022 och 2023. Till grund för förslagen ligger en analys av utvecklingen av utgifterna inom budgetens utgiftsområden och de utgifter som omfattas av utgiftstaket, de s.k. takbegränsade utgifterna.

Sammanfattning

- Som andel av BNP beräknas de takbegränsade utgifterna öka från 26,1 procent 2019 till 31,8 procent 2020, för att därefter minska till 25,8 procent 2023 (se tabell 7.1).
- De takbegränsade utgifterna beräknas i nominella termer öka med 237 miljarder kronor 2020 jämfört med föregående år, för att därefter minska med 51 miljarder kronor 2021, 16 miljarder kronor 2022 och 20 miljarder kronor 2023 (se tabell 7.4 och tabell 7.5). Sammantaget beräknas utgifterna bli 150 miljarder kronor högre 2023 jämfört med 2019.
- De utgiftsområden som beräknas bidra mest till ökningen av de takbegränsade utgifterna 2020 är i storleksordning utgiftsområdena 24 Näringsliv, 25 Allmänna bidrag till kommuner och 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. Sammantaget beräknas dessa tre utgiftsområden öka med 142 miljarder kronor 2020. Det är till stor del åtgärder som stöd vid korttidsarbete, stöd till kommunsektorn och ersättning för sjuklönekostnader som vidtagits mot bakgrund av pandemin som förklarar utgiftsökningen inom dessa utgiftsområden. Utgiftsområdena 24 Näringsliv och 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning bidrar mest även till minskningen av de takbegränsade utgifterna 2021, vilket bl.a. beror på att ovan nämnda åtgärder minskar i omfattning. Sammantaget beräknas dessa två utgiftsområden minska med 96 miljarder kronor 2021.
- Utgifterna för ålderspensionssystemet beräknas öka med 33 miljarder kronor 2020–2023. Det innebär en genomsnittlig årlig ökning med 2,5 procent.
- Jämfört med bedömningen i 2020 års ekonomiska vårproposition (prop. 2019/20:100) beräknas de takbegränsade utgifterna bli 87 miljarder kronor högre 2021, 50 miljarder kronor högre 2022 och 20 miljarder kronor högre 2023 (se tabell 7.14 och tabell 7.15), framför allt till följd av åtgärder som föreslås i denna proposition.
- År 2020 beräknas utgifterna bli 181 miljarder kronor högre jämfört med statens ursprungliga budget för 2020, framför allt till följd av de åtgärder som har vidtagits och föreslås vidtas under året med anledning av pandemin.

Tabell 7.1 Utgifter inom budgetens utgiftsområden och takbegränsade utgifter

Procent av BNP. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Utgifter inom utgiftsområden exkl. statsskuldräntor ¹	19,7	25,0	22,6	21,1	19,6
Statsskuldräntor m.m. ¹	0,4	0,4	0,0	0,1	0,1
Summa utgiftsområden	20,2	25,4	22,6	21,2	19,7
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	6,3	6,8	6,6	6,3	6,2
Takbegränsade utgifter²	26,1	31,8	29,1	27,4	25,8

¹ Inklusive minskning av anslagsbehållningar och utnyttjande av anslagskredit.² Utgifter inom budgetens utgiftsområden (exkl. utg.omr. 26 Statsskuldräntor m.m.) och ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Utgifterna i statens budget delas in i 27 utgiftsområden och posten Minskning av anslagsbehållningar. Till budgetens utgifter hör även Riksgäldskontorets nettoutlåning och den kassamässiga korrigeringen (se avsnitt 8).

Utgiftsramarna utgörs av anvisade medel för vardera av de 27 utgiftsområdena. De takbegränsade utgifterna, dvs. de utgifter som omfattas av utgiftstaket, består av utgifterna inom samtliga utgiftsområden utom utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m. samt utgifterna inom ålderspensionssystemet som ligger vid sidan av statens budget.

7.1 Utgiftsramar för 2021

Regeringens förslag: Utgifterna för 2021 fördelas på utgiftsområden enligt tabell 7.2.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 9 kap. 5 § riksdagsordningen ska förslaget till statens budget innehålla en fördelning av anslagen på utgiftsområden. Regeringens förslag till ramar för utgiftsområdena för 2021 redovisas i tabell 7.2. Utgiftsramen för ett utgiftsområde är summan av de anvisade medlen för de anslag som ingår i utgiftsområdet. I förslaget till utgiftsramar har hänsyn tagits till tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna utgiftsreformer. Till grund för utgiftsramarna ligger även bl.a. regeringens prognoser för den makroekonomiska utvecklingen och volymutvecklingen i de statliga regelstyrda transfereringssystemen samt pris- och löneomräkningen av förvaltnings- och investeringsanslag.

Tabell 7.2 Utgiftsramar, anslagsbehållningar och utgifter för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget 2021

Tusental kronor

Utgiftsområde	
1 Rikets styrelse	15 907 564
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	17 501 844
3 Skatt, tull och exekution	12 413 921
4 Rättsväsendet	56 430 577
5 Internationell samverkan	1 999 265
6 Försvar och samhällets krisberedskap	71 153 370
7 Internationellt bistånd	46 828 602
8 Migration	9 268 385
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	101 941 904
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	98 410 400
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	37 715 888
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	103 578 007
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	7 790 741

Utgiftsområde	
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	105 724 319
15 Studiestöd	28 313 111
16 Utbildning och universitetsforskning	92 077 789
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	17 790 875
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	5 578 679
19 Regional utveckling	4 173 425
20 Allmän miljö- och naturvård	16 202 213
21 Energi	4 514 129
22 Kommunikationer	73 916 227
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	22 581 344
24 Näringsliv	15 355 253
25 Allmänna bidrag till kommuner	153 452 049
26 Statsskuldräntor m.m.	165 200
27 Avgiften till Europeiska unionen	45 037 439
Summa utgiftsområden	1 165 822 520
Minskning av anslagsbehållningar	-7 766 074
Summa utgifter¹	1 158 056 446
Summa utgifter exkl. statsskuldräntor²	1 157 971 046
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	336 366 000
Takbegränsade utgifter	1 494 337 046
Budgeteringsmarginal	200 662 954
Utgiftstak³	1 695 000 000

¹ Inklusive minskning av anslagsbehållning.

² Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldräntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållning för statsskuldräntor.

³ Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket för 2021 i denna proposition (se avsnitt 5.2).

Regeringens förslag: Beräkningen av förändringen av anslagsbehållningar för 2021 enligt tabell 7.2 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringens förslag till statens budget omfatta alla inkomster och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov. Anslagsbehållningarna utgörs av skillnaden mellan anvisade medel och förbrukningen av anslagsmedel. De uppstår och förändras dels till följd av att statliga myndigheter har vissa möjligheter att omfördela utgifter över tiden, dels till följd av skillnader mellan anslagsnivåer och prognoser över faktisk användning av medel. Anslagsbehållningarna ingår därför i beräkningen av lånebehovet. Bedömningen av hur anslagsbehållningarna kommer att förändras under nästkommande budgetår redovisas på utgiftssidan som en för alla anslag gemensam post, benämnd Minskning av anslagsbehållningar.

Regeringens förslag: Beräkningen av utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2021 enligt tabell 7.2 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 kap. 2 § budgetlagen ska den av riksdagen beslutade nivån på utgiftstaket användas i beredningen av förslaget till statens budget. Utgiftstaket omfattar bl.a. utgifterna inom ålderspensionssystemet som ligger vid sidan av statens budget. Utgifterna för ålderspensionssystemet beräknas öka med 7,0 miljarder kronor 2021 jämfört med prognosen för 2020 i denna proposition (se tabell 7.4). Ökningen är huvudsakligen hänförlig till den makroekonomiska utvecklingen (se även avsnitt 7.3).

Härledning av de sammanlagda utgiftsramarna

Utgiftsramarna beräknas öka med 103,4 miljarder kronor 2021 jämfört med ramarna för 2020 i statens budget för 2020 (se tabell 7.3). Tidigare beslutade och nu föreslagna reformer (raden Beslutade, föreslagna och aviserade reformer i tabell 7.3) beräknas bidra till att utgiftsramarna för 2021 ökar med 111,4 miljarder kronor. De utgifts-områden som ökar mest till följd av detta är utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 14 Arbetsmarknad och arbetsliv och 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Den makroekonomiska utvecklingen och den årliga pris- och löneomräkningen av anslag för förvaltnings- och investeringsändamål beräknas medföra ökade utgiftsramar med 20,9 miljarder kronor respektive 5,2 miljarder kronor. Ökningen till följd av den makroekonomiska utvecklingen är framför allt hänförlig till utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Samtidigt beräknas volymförändringar, t.ex. i form av färre personer i olika transfereringssystem, bidra till att utgiftsramarna minskar med 4,4 miljarder kronor. De utgiftsramar som beräknas påverkas mest av lägre volymer är utgiftsområdena 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionshinder, 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering och 8 Migration.

Övriga utgiftspåverkande faktorer beräknas bidra till minskade utgiftsramar med 29,7 miljarder kronor. Förändringen är främst hänförlig till utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.

Nivån på utgiftsramarna för 2021 har förändrats sedan riksdagens beslut om preliminära utgiftsramar för 2021 i statens budget för 2020. I 2020 års ekonomiska vårproposition redovisas de förändringar som skedde under perioden mellan statens budget för 2020 och vårpropositionen. De förändringar som skett därefter redovisas i avsnitt 7.4.

Tabell 7.3 Härledning av de sammanlagda utgiftsramarna 2021

Miljarder kronor

Fastställda utgiftsramar 2020¹	1 062,4
Förändring till följd av:	
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	111,4
Makroekonomiska förändringar	20,9
Pris- och löneomräkning	5,2
Volymer	-4,4
Övrigt	-29,7
Summa utgiftsramar 2021	1 165,8

¹ Statens budget enligt riksdagens rambeslut (bet. 2019/20:FiU1, rskr. 2019/20:59). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

7.2 Preliminära utgiftsramar för 2022 och 2023

Regeringens förslag: Den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2022 och 2023 enligt tabell 7.4 godkänns som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 kap. 3 § budgetlagen ska regeringen i budgetpropositionen lämna förslag till preliminära inkomstberäkningar och utgiftsramar för det andra och tredje tillkommande budgetåret. Regeringens förslag till

preliminär fördelning av utgifter på utgiftsområden för 2022 och 2023 redovisas i tabell 7.4. De preliminära utgiftsramarna beräknas minska med 21 miljarder kronor 2022 och 29 miljarder kronor 2023, jämfört med det föregående året (se tabell 7.4, raden Summa utgiftsområden). En utförlig redovisning av utgiftsutvecklingen lämnas i avsnitt 7.3.

De preliminära utgiftsramarna för 2022 har förändrats sedan riksdagens beslut om preliminära utgiftsramar för 2022 i samband med den beslutade budgeten för 2020. De förändringar som skedde under perioden mellan den beslutade budgeten för 2020 och 2020 års ekonomiska vårproposition har redovisats i vårpropositionen. De förändringar som skett därefter redovisas i avsnitt 7.4.

Tabell 7.4 Utgifter per utgiftsområde 2019–2023

Miljoner kronor

Utgiftsområde	2019 Utfall ¹	2020 Anslag ²	2020 Prognos	2021 Förslag ³	2022 Förslag ⁴	2023 Förslag ⁴
1 Rikets styrelse	14 968	16 096	15 972	15 908	16 130	16 643
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	16 596	17 427	17 190	17 502	17 642	17 977
3 Skatt, tull och exekution	11 520	12 312	12 064	12 414	12 445	12 505
4 Rättsväsendet	49 383	53 255	53 309	56 431	58 076	58 953
5 Internationell samverkan	2 337	2 143	2 127	1 999	2 013	2 016
6 Försvar och samhällets krisberedskap	60 572	64 930	63 570	71 153	76 770	82 903
7 Internationellt bistånd	44 240	46 739	46 661	46 829	49 122	51 382
8 Migration	11 847	11 626	10 530	9 268	8 856	9 305
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	79 592	103 470	101 283	101 942	94 377	87 101
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	97 872	128 512	127 707	98 410	91 803	92 140
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	34 486	36 619	36 623	37 716	40 929	39 699
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	97 315	104 261	102 290	103 578	105 694	107 218
13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering	13 380	10 121	9 061	7 791	7 231	7 097
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	76 971	98 765	92 592	105 724	95 683	86 457
15 Studiestöd	22 815	27 113	25 809	28 313	28 135	26 925
16 Utbildning och universitetsforskning	78 527	84 774	82 870	92 078	90 800	89 518
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	15 828	20 526	20 405	17 791	16 358	15 920
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	3 052	3 735	3 937	5 579	7 803	7 232
19 Regional utveckling	3 316	3 673	3 310	4 173	4 735	4 141
20 Allmän miljö- och naturvård	9 446	12 990	12 177	16 202	15 639	11 433
21 Energi	2 214	3 507	3 271	4 514	3 676	2 473
22 Kommunikationer	58 604	68 350	68 041	73 916	71 069	70 530
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	20 784	21 220	20 779	22 581	21 172	15 612
24 Näringsliv	7 304	168 856	81 764	15 355	8 160	7 363
25 Allmänna bidrag till kommuner	120 052	157 965	157 903	153 452	148 553	140 840
26 Statsskuldräntor m.m.	22 174	29 655	20 144	165	6 655	7 155
27 Avgiften till Europeiska unionen	37 683	44 673	44 673	45 037	45 114	45 475
Summa utgiftsområden	1 012 879	1 353 313	1 236 065	1 165 823	1 144 642	1 116 013
Minskning av anslagsbehållningar				-7 766	-494	-921
Summa utgifter⁵	1 012 879	1 353 313	1 236 065	1 158 056	1 144 148	1 115 092
Summa utgifter exkl. statsskuldräntor⁶	990 706	1 323 657	1 215 921	1 157 971	1 137 585	1 108 029
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	317 628		329 339	336 366	341 106	350 664
Takbegränsade utgifter	1 308 333		1 545 260	1 494 337	1 478 691	1 458 693
Budgeteringsmarginal	42 667		197 740	200 663	155 309	80 307

Utgiftsområde	2019 Utfall ¹	2020 Anslag ²	2020 Prognos	2021 Förslag ³	2022 Förslag ⁴	2023 Förslag ⁴
Utgiftstak⁷	1 351 000	1 743 000	1 695 000	1 634 000	1 539 000	

¹ Anslagen är fördelade på de utgiftsområden de tillhör i statens budget för 2021.

² Inklusive VÄB20, propositionerna Extra ändringsbudget för 2020 – Åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:132, bet. 2019/20:FiU51, rskr. 2019/20:199–202), Extra ändringsbudget för 2020 – Ytterligare åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:146, bet. 2019/20:FiU56, rskr. 2019/20:207–212), riksdagens ändring av statens budget för 2020 (bet 2019/20:FiU49, rskr. 2019/20:163–166), Extra ändringsbudget för 2020 – Fler kraftfulla åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:166, bet. 2019/20:FiU59, rskr. 2019/20:276–279), Extra ändringsbudget för 2020 – Stöd till hälso- och sjukvården, utbildningsinsatser och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:167, bet. 2019/20:FiU60, rskr. 2019/20:293–299), Extra ändringsbudget för 2020 – Förstärkt stöd till välfärd och företag, insatser mot smittspridning och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:181, bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:351–353), Extra ändringsbudget för 2020 – Ersättning till riskgrupper, kapitalinsatser i statligt ägda företag och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:187, bet. 2019/20:FiU62, rskr. 2019/20:361–366), Särskild beräkning av tandvårdsersättning med anledning av sjukdomen covid-19 (prop. 2019/20:184, bet. 2019/20:SoU26, rskr. 2019/20:370), Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängda och förstärkta stöd och ersättningar med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:4) samt HÄB20.

³ Regeringens förslag till utgiftsramar för 2021 i denna proposition (se tabell 7.2).

⁴ Regeringens förslag till preliminära utgiftsramar för 2022 och 2023.

⁵ Inklusive minskning av anslagsbehållningar.

⁶ Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldsträntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållning för statsskuldsträntor.

⁷ Regeringens förslag till nivåer på utgiftstaket för 2021, 2022 och 2023 i denna proposition (se avsnitt 5.2).

7.3 Utveckling av de takbegränsade utgifterna över tid

Nedan beskrivs utvecklingen av de takbegränsade utgifterna 2020–2023. Det är framför allt beslut om reformer, pris- och löneomräkning, makroekonomisk utveckling och volymförändringar som påverkar utgiftsutvecklingen. Den årliga förändringen av utgifterna uppdelat enligt dessa faktorer, samt tekniska justeringar och övrigt, beskrivs nedan och sammanfattas i tabell 7.5. Beräkningarna inkluderar förslag och aviseringar i denna proposition och tidigare beslutade och aviserade åtgärders effekt på utgifterna.

Tabell 7.5 Förändringar av takbegränsade utgifter jämfört med det föregående året
Miljarder kronor, prognos 2020–2023

	2020	2021	2022	2023
Takbegränsade utgifter	237	-51	-16	-20
<i>Förklaras av:</i>				
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer ^{1,2}	198	-77	-23	-25
Pris- och löneomräkning	6	5	2	4
Makroekonomiska förändringar	25	22	1	11
Volym ³	-8	1	-2	-3
Tekniska justeringar ⁴	5	1	0	-3
Övrigt	11	-3	7	-4

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ I denna rad ingår inte anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket, då de redovisas på egen rad. Medel som i HÄB20 eller tidigare propositioner om ändringar i statens budget föreslås tillföras anslag till följd av förändringar i volym och makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag) redovisas under Volym respektive Makroekonomiska förändringar.

² Justerat för bedömt faktiskt utnyttjande av åtgärderna stöd vid korttidsarbete och omställningsstöd inom utg.omr. 24 Näringsliv (se vidare tabell 7.16).

³ Begreppet volym innefattar ett antal olika slags utgiftsförändringar, till följd av bl.a. antalet personer i vissa transfereringssystem, längden på den tid som en person finns i ett transfereringssystem samt förändringar av nivån på styckkostnader i transfereringssystemen som inte direkt kan kopplas till den makroekonomiska utvecklingen.

⁴ Utgiftsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstakets nivå.

Källa: Egna beräkningar.

De takbegränsade utgifterna beräknas öka med 237 miljarder kronor 2020 jämfört med 2019, vilket motsvarar en ökning med 20 procent. Det är en historiskt hög utgiftsökning. Sedan 1997, då statens budgetstruktur ändrades och utgiftstaket infördes, har den årliga utgiftsförändringen aldrig överstigit 5 procent ett enskilt år. Att utgiftsökningen är så stor 2020 förklaras av de åtgärder som vidtagits under året med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19. Eftersom åtgärderna 2020 till

stor del är tillfälliga beräknas utgifterna minska 2021. Även 2022 och 2023 väntas utgifterna minska, även då framför allt till följd av att vissa tillfälliga satsningar upphör.

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer

Nedan beskrivs hur de takbegränsade utgifternas förväntade utveckling påverkas av tidigare riksdagsbeslut, av riksdagen godkända beräkningar samt av regeringens nu aktuella förslag och aviseringar som har ekonomiska konsekvenser. Det är alltså den samlade budgeteffekten på de takbegränsade utgifterna, både vad gäller reformer och finansiering av dessa, i förhållande till det föregående året som redovisas. I beskrivningen ingår därmed även budgeteffekterna av att tidigare reformer och temporära program upphör eller minskar i omfattning.

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer beräknas öka de takbegränsade utgifterna 2020 och minska dessa 2021–2023. De utgiftsområden där de beräknade utgifterna ökar mest under perioden till följd av beslut om reformer är utgiftsområdena 4 Rättsväsendet, 6 Försvar och samhällets krisberedskap, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom, 22 Kommunikationer och 25 Allmänna bidrag till kommuner (se tabell 7.6).

Inom flera områden beräknas utgifterna totalt sett minska under perioden 2020–2023 till följd av beslutade, föreslagna och aviserade reformer. Det gäller bl.a. ålderspensionssystemet samt utgiftsområdena 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering, 14 Arbetsmarknad och arbetsliv och 21 Energi.

Tabell 7.6 Förändring av utgifter till följd av tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer, jämfört med det föregående året

Miljarder kronor. Minustecken innebär anslagsminskningar eller att finansieringen av temporära program upphör eller minskar i omfattning

Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023
1 Rikets styrelse	0,7	-0,4	0,1	0,3
<i>varav i denna proposition</i>	<i>0,1</i>	<i>-0,2</i>	<i>0,2</i>	<i>0,5</i>
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	0,2	-0,2	0,0	0,0
<i>varav i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
3 Skatt, tull och exekution	0,5	-0,1	-0,1	-0,1
<i>varav i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,0</i>
4 Rättsväsendet	3,0	3,0	1,2	0,3
<i>varav i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>1,9</i>	<i>1,0</i>	<i>0,3</i>
5 Internationell samverkan	-0,3	-0,1	0,0	0,0
<i>varav i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
6 Försvar och samhällets krisberedskap	2,9	4,9	5,3	5,4
<i>varav i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,4</i>	<i>0,2</i>	<i>5,3</i>
7 Internationellt bistånd	1,5	0,4	0,0	-0,1
<i>varav i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,1</i>
8 Migration	-0,6	-0,7	-0,6	2,0
<i>varav i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,1</i>
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	23,3	-1,7	-7,7	-7,4
<i>varav i denna proposition</i>	<i>6,5</i>	<i>11,5</i>	<i>-2,9</i>	<i>-5,8</i>
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	32,4	-27,9	-5,8	1,4
<i>varav i denna proposition</i>	<i>0,4</i>	<i>0,0</i>	<i>-1,2</i>	<i>1,5</i>
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	1,9	2,1	4,0	-0,8
<i>varav i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>2,2</i>	<i>4,0</i>	<i>-0,8</i>
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	0,7	-0,5	0,1	0,0
<i>varav i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,0</i>

Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	-0,2	0,2	-0,8	-0,1
<i>varav i denna proposition</i>	0,0	0,9	-0,2	0,1
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	5,9	0,8	-2,2	-5,7
<i>varav i denna proposition</i>	0,0	9,2	-1,4	-4,6
15 Studiestöd	2,0	0,0	-0,2	-0,9
<i>varav i denna proposition</i>	0,0	1,1	0,2	-0,8
16 Utbildning och universitetsforskning	3,2	6,4	-1,8	-1,9
<i>varav i denna proposition</i>	0,0	5,7	-0,8	-1,7
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	4,6	-2,9	-1,5	-0,5
<i>varav i denna proposition</i>	0,0	2,0	-1,4	-0,1
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik	-0,3	1,8	2,2	-0,6
<i>varav i denna proposition</i>	0,0	1,0	2,5	-0,6
19 Regional utveckling	0,1	0,5	0,6	-0,2
<i>varav i denna proposition</i>	0,0	0,5	0,7	-0,2
20 Allmän miljö- och naturvård	1,7	3,2	-0,6	-4,2
<i>varav i denna proposition</i>	0,4	2,8	-0,6	-1,5
21 Energi	-0,4	1,0	-0,8	-1,2
<i>varav i denna proposition</i>	0,0	2,0	-0,8	-1,1
22 Kommunikationer	6,2	5,8	-2,6	-1,1
<i>varav i denna proposition</i>	0,0	5,6	-2,8	-0,5
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-1,0	4,5	-1,6	-2,1
<i>varav i denna proposition</i>	0,7	4,1	0,1	-4,3
24 Näringsliv ¹	77,5	-71,3	-5,6	-0,8
<i>varav i denna proposition</i>	0,0	2,9	-1,8	-0,5
25 Allmänna bidrag till kommuner	32,7	-5,5	-4,6	-4,9
<i>varav i denna proposition</i>	0,0	10,4	-5,0	-5,0
Summa utgiftsförändringar	198,2	-76,4	-22,9	-23,1
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	-0,6	-0,6	0,1	-1,8
<i>varav i denna proposition</i>	0,0	0,0	0,0	-1,8
Takbegränsade utgifter¹	197,6	-77,0	-22,9	-24,9

Anm.: Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket ingår inte. Vidare ingår inte medel som i HÄB20 eller tidigare propositioner om ändringar i statens budget föreslås tillföras anslag till följd av förändringar i volym och makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag). Övriga förslag i HÄB20 inkluderar i raden varav i denna proposition.

¹Justerat för bedömt faktiskt utnyttjande av åtgärderna stöd vid korttidsarbete och omställningsstöd inom utg.omr. 24 Näringsliv (se vidare tabell 7.16).

Källa: Egna beräkningar.

Nedan kommenteras de utgiftsområden vars utgiftsram beräknas öka eller minska med minst 1 miljard kronor något av åren 2020–2023.

Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Utgifterna ökar samtliga år 2020–2023 jämfört med det föregående året. Satsningar i denna proposition, bl.a. avseende rättsliga biträden och fler polisanställda ger ökade utgifter 2021 och 2022. Utbyggnad av Kriminalvårdens platskapacitet och en förändrad straffrabatt för unga myndiga bidrar till utgiftsökningarna 2021–2023. Ökningen 2020 beror främst på satsningar som syftar till att stärka Kriminalvården och Sveriges Domstolar (se prop. 2019/20:1, bet. 2019/20:JuU1, rskr. 2019/20:103). Även tidigare beslut och aviseringar som syftar till att stärka Polismyndigheten bidrar

till de ökade utgifterna 2020 (se bl.a. prop. 2017/18:1, bet. 2018/19:JuU1, rskr. 2018/19:73).

Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

Utgifterna ökar samtliga år 2020–2023 jämfört med det föregående året på grund av stegvisa satsningar som syftar till att stärka Sveriges försvarsförmåga. De ökade utgifterna är för 2020–2022 till största del hänförliga till tidigare beslut och aviseringar och för 2023 främst en följd av nu föreslagna och aviserade ökningar.

Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Utgifterna ökar 2020 jämfört med det föregående året, främst på grund av effekter av förlängningen av lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige (prop. 2018/19:128, bet. 2018/19:SfU26, rskr. 2018/19:295).

Utgiftsområde 8 Migration

Utgifterna ökar 2023 jämfört med det föregående året, mot bakgrund av att utgifterna beräknas utifrån ett tekniskt antagande i Migrationsverkets prognos om att de tillfälliga begränsningarna av möjligheten till uppehållstillstånd i Sverige upphör i juli 2021. Liksom andra prognoser utgör denna prognos inte ett ställningstagande.

Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Utgifterna ökar 2020 jämfört med det föregående året för att därefter minska 2021–2023. Ökningen 2020 sker främst till följd av de åtgärder som vidtagits på grund av spridningen av covid-19. Åtgärderna omfattar bl.a. ett särskilt stöd till regioner och kommuner och ett ökat anslag för smittbärandepening. Utgifterna beräknas även öka till följd av ökade kostnader för läkemedelsförmånerna och satsningar på att korta vårdköerna (se bl.a. prop. 2019/20:1, bet. 2019/20:SoU1, rskr. 2019/20:135). För 2021–2023 sker satsningar inom utgiftsområdet i denna proposition, exempelvis ett riktat statsbidrag till kommunerna för att öka kvaliteten i äldreomsorgen, ersättning till regionerna för att korta köerna genom att hantera vård som skjutits upp på grund av det nya coronaviruset samt resurser för fortsatt testning och smittspårning. Att utgifterna minskar 2021–2023 jämfört med det föregående året beror främst på att tillfälliga satsningar löper ut.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Utgifterna ökar kraftigt 2020 för att därefter minska 2021 och 2022, och åter öka 2023. De beräknade utgifterna 2020 ökar främst till följd av de åtgärder som vidtagits på grund av spridningen av covid-19. Åtgärderna omfattar bl.a. ersättning för karensavdrag och arbetsgivares utökade rätt till ersättning för sjuklönekostnader samt ersättning till riskgrupper. Att utgifterna minskar 2021 och 2022 jämfört med det föregående året beror främst på att tillfälliga satsningar löper ut. Ökningen 2023 beror på ändrade åldersgränser i pensionssystemet.

Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Utgifterna ökar 2020–2022 jämfört med det föregående året. Ökningen 2020 beror på att grundnivån i garantipensionen höjts och att taket för bostadstillägget för pensionärer höjts (prop. 2018/19:134, bet. 2019/20: SfU7, rskr. 2019/20:12). Ökningen 2021 och 2022 beror på förslag i denna proposition om införande av

inkomstpensionstillägg. Minskningen 2023 beror på ändrade åldersgränser i pensionssystemet.

Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Utgifterna ökar 2020 och 2021 och minskar 2022 och 2023 jämfört med det föregående året. Ökningen 2020 och 2021 beror till stor del på högre utgifter i arbetslöshetsersättningen och aktivitetsstödet till följd av åtgärder som vidtagits i arbetslöshetsförsäkringen för att stödja arbetslösa till följd av de effekter som spridningen av det nya coronaviruset har på arbetsmarknaden. Under 2021 och 2022 föreslås åtgärder i denna proposition som fortsatt höjt tak i den inkomstbaserade ersättningen och en ökning av upphandlade matchningstjänster. Att utgifterna sjunker 2022 och 2023 beror främst på att tillfälliga satsningar upphör.

Utgiftsområde 15 Studiestöd

Utgifterna ökar 2020 jämfört med det föregående året bl.a. till följd av exempelvis det temporära slopandet av fribeloppet 2020 (prop. 2019/2020:146, bet. 2019/20:FiU56, rskr. 2019/20:207–212) och ett ökat antal utbildningsplatser inom flera utbildningsformer.

Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Utgifterna ökar 2020 och 2021 och minskar 2022 och 2023 jämfört med det föregående året. För 2020 ökar utgifterna på grund av bl.a. åtgärder för att möta förändrade behov och förutsättningar till följd av lågkonjunkturen. De ökade utgifterna 2020 förklaras av exempelvis fler platser i regionalt yrkesvux (prop. 2019/20:99, bet. 2019/20:FiU21, rskr. 2019/20:340), förstärkning av likvärdighetsbidraget inom grundskolan, utbyggnad av platser på universitet och högskolor, höjda forskningsanslag, en satsning på fler utbildningsplatser till yrkeshögskolan och bidrag till lärarlöner (prop. 2017/18:1, bet. 2018/19:UbU1, rskr. 2018/19:104). En övervägande del av ökningen 2021 beror på åtgärder i denna proposition, som exempelvis en förlängd satsning på behörighetsgivande studier och en utökad satsning på regionalt yrkesvux. Minskningen 2022 och 2023 beror på att vissa tillfälliga satsningar upphör.

Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Utgifterna ökar 2020 medan de minskar 2021 och 2022 jämfört med det föregående året. Detta beror på tillfälliga stöd under 2020 till idrott och kulturverksamheter, såsom ett särskilt stimulansstöd till kulturområdet för att stödja omställning och återstart av kulturaktiviteter i hela landet och ett stöd till idrotten som kompensation för ekonomiska konsekvenser av spridningen av sjukdomen covid-19 (prop. 2020/21:4 och prop. 2019/20:146, bet. 2019/20:FiU56, rskr. 2019/20:207–212).

Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Utgifterna ökar 2021 och 2022 jämfört med det föregående året, främst till följd av åtgärder i denna proposition som bl.a. omfattar ett nytt stöd för energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer. Ökningen av utgifterna 2021 jämfört med föregående år beror även på ett tillskott till investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande (prop. 2018/19:100, bet. 2018/19:FiU20, rskr. 2018/19:287).

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Utgifterna ökar 2020 och 2021 och minskar 2022 och främst 2023 jämfört med det föregående året. Ökningen 2020 beror främst på satsningar inom Klimatklivet och skydd av värdefull natur (prop. 2019/20:1, bet. 2019/20:MJU1, rskr. 2019/20:121). Ökningen 2021 beror på föreslagna åtgärder i denna proposition såsom förstärkning av klimatbonusen, samt satsningar på skötsel av naturreservat och ersättning till fastighetsägare för skydd av värdefull natur som naturreservat. Minskningen av utgifterna 2023 jämfört med föregående år beror framför allt på att tillfälliga satsningar på exempelvis klimatinvesteringar upphör.

Utgiftsområde 21 Energi

Utgifterna ökar 2021 och minskar främst 2023 jämfört med det föregående året, till följd av åtgärder som föreslås i denna proposition. Ökningen 2021 sker bl.a. till följd av en budgetmässig omläggning av solcellsstödet, på grund av att det finns en eftersläpning i utbetalningar på anslaget, samt satsningar på laddningsinfrastruktur för tunga fordon. Minskningen 2023 beror på att tillfälliga satsningar upphör.

Utgiftsområde 22 Kommunikationer

Utgifterna ökar 2020 och 2021 medan de minskar 2022 och 2023 jämfört med det föregående året. Ökningen 2020 beror främst på tidigare beslutade åtgärder som t.ex. bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik, tillskott till Luftfartsverket och Sjöfartsverket samt en utökning av väg och järnvägsunderhåll. Ökningen 2021 beror på åtgärder som föreslås i denna proposition, exempelvis förlängt bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik och medel till det nationella stödet av bredbandsutbyggnad. Minskningen 2022 och 2023 beror framför allt på att tillfälliga satsningar minskar eller upphör.

Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Utgifterna minskar 2020, 2022 och 2023 och ökar 2021 jämfört med det föregående året. Minskningen 2020 beror främst på en tidigare omfördelning av medel mellan år inom landsbygdsprogrammet beroende på en ändrad utbetalningstakt över tid. Ökningen 2021 uppkommer huvudsakligen till följd av åtgärder som föreslås i denna proposition, bl.a. tillskott för nationell medfinansiering av landsbygdsprogrammet för två övergångsår 2021 och 2022, samt nya beräkningar av EU-stöd som följer av stats- och regeringschefernas uppgörelse om EU-budgeten för perioden 2021–2027. Minskningen 2023 beror på att åtgärder som föreslås i denna proposition upphör.

Utgiftsområde 24 Näringsliv

Utgifterna ökar kraftigt 2020 för att därefter minska 2021–2023 jämfört med det föregående året främst till följd av tidigare ändringsbudgetar under 2020 för att möta de behov som orsakats av utbrottet av det nya coronaviruset. Åtgärderna innefattar bl.a. stöd vid korttidsarbete, omställningsstöd och ett omsättningsbaserat stöd till enskilda näringsidkare samt kapitalinsatser i statligt ägda bolag. I denna proposition föreslås för 2021 kapitaltillskott till Green Cargo AB och medel till Verket för innovationssystem (Vinnova) och Research Institutes of Sweden AB (RISE). Minskningen 2022 och 2023 beror på att åtgärder minskar i omfattning eller att tillfälliga satsningar upphör.

Budgeteffekten av en reform bedöms i samband med att förslaget lämnas till riksdagen. I normalfallet gäller den ursprungligen redovisade budgeteffekten när utgifternas utveckling beskrivs i efterföljande propositioner. För två av de åtgärder för

2020 som riksdagen fattat beslut om med anledning av lågkonjunkturen revideras nu bedömningen av det faktiska utfallet kraftigt. De aktuella åtgärderna är stöd vid korttidsarbete och omställningsstöd. Sammantaget har riksdagen anvisat 140,9 miljarder kronor 2020 för dessa stöd. Den aktuella bedömningen är att 57,0 miljarder kronor kommer att utnyttjas (se vidare tabell 1.2). I detta exceptionella fall, när budgeteffekten av reformerna har bedömts vara mycket stor och skillnaden mot det faktiska utfallet väntas bli betydande, redovisas budgeteffekten av reformerna i tabell 7.6 i enlighet med den nya bedömningen, trots att inget nytt reformbeslut tas om att sänka anslagen. Även sammanställningarna i tabell 7.5 och tabell 7.16 påverkas av denna revidering. Det ger en mer rättvisande redovisning av reformernas storlek och även av den aktiva finanspolitiken för 2020 och hur den påverkar förändringen av det strukturella sparandet (se avsnitt 9.1).

Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Utgifterna ökar kraftigt 2020 för att därefter minska 2021–2023 jämfört med det föregående året främst till följd av höjningar av generella statsbidrag till kommunsektorn bl.a. i propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99, bet. 2019/20:FiU21, rskr. 2019/20:340). I denna proposition föreslås åtgärder som innebär en ökning av det generella statsbidraget 2021. Minskningen följande år beror på att ökningen som nu föreslås, trappas ned stegvis. Sammantaget ökar de generella statsbidragen till kommuner och regioner 2020–2023 jämfört med perioden innan.

Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Jämfört med det föregående året minskar utgifterna 2023, till följd av Pensionsgruppens överenskommelse som bl.a. innebär att ålder för tidigast uttag av allmän inkomstgrundad pension justeras från 62 år till 63 år 2023.

Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen medför att de takbegränsade utgifterna ökar med i genomsnitt 4 miljarder kronor per år 2020–2023. Ökningen är som störst 2020 och 2021. I tabell 7.7 redovisas pris- och löneomräkningen per utgiftsområde.

Utgiftsområdena 6 Försvar och samhällets krisberedskap och 22 Kommunikationer tillhör de utgiftsområden som påverkas mest av pris- och löneomräkningen, bl.a. beroende på att investeringsanslagen för försvarsmateriel respektive transportinfrastruktur återfinns inom dessa. Väsentliga utgiftsförändringar till följd av pris- och löneomräkning återfinns även inom utgiftsområden med större statliga myndigheter, däribland utgiftsområdena 4 Rättsväsendet och 16 Utbildning och universitetsforskning.

Tabell 7.7 Förändring av utgifter till följd av pris- och löneomräkning, jämfört med det föregående året

Miljarder kronor				
Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023
1 Rikets styrelse	0,3	0,2	0,1	0,2
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	0,1	0,0	0,0	0,0
3 Skatt, tull och exekution	0,3	0,2	0,1	0,1
4 Rättsväsendet	0,8	0,8	0,4	0,6
6 Försvar och samhällets krisberedskap	1,9	1,3	0,3	0,9
8 Migration	0,1	0,1	0,0	0,1
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	0,1	0,1	0,0	0,0
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	0,2	0,1	0,1	0,1

Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	0,2	0,1	0,1	0,1
16 Utbildning och universitetsforskning	1,0	0,9	0,5	0,6
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	0,1	0,1	0,1	0,1
22 Kommunikationer	0,9	0,9	0,0	0,6
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	0,1	0,1	0,0	0,0
24 Näringsliv	0,1	0,0	0,0	0,0
Summa utgiftsförändringar	6,1	5,2	1,8	3,5
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldräntor	6,1	5,2	1,8	3,5
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	0,0	0,0	0,0	0,0
Takbegränsade utgifter	6,1	5,2	1,8	3,5

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Pris- och löneomräkningen baseras på utfallsstatistik och avspeglar därför pris- och löneförändringar i övriga samhället med två års eftersläpning. Huvuddelen av de anslag som pris- och löneomräknas utgörs av myndigheternas förvaltningsanslag. De omräkningstal som är mest centrala i pris- och löneomräkningen av myndigheternas förvaltningsanslag redovisas i tabell 7.8.

Omräkningstalet för löner motsvarar förändringen i ett arbetskostnadsindex för tjänstemän i tillverkningsindustrin, med avdrag för produktivitetsutvecklingen i den privata tjänstesektorn. Omräkningstalet för lokalkostnader beräknas enligt två olika metoder beroende på om avtalet för fastigheten i fråga kan omförhandlas under det kommande budgetåret eller inte. För omräkningen av övriga förvaltningskostnader används ett sammanvägt omräkningstal som speglar prisutvecklingen för ett urval av varor och tjänster baserat på flera index från Statistiska centralbyrån (SCB).

Tabell 7.8 Omräkningstal i pris- och löneomräkningen av myndigheternas förvaltningsanslag 2020 och 2021

Procent	2020	2021
Omräkningstal för löner m.m.	1,60	1,25
<i>varav arbetskostnadsindex</i>	<i>2,87</i>	<i>2,72</i>
<i>varav produktivitetsavdrag</i>	<i>1,27</i>	<i>1,47</i>
Omräkningstal för lokalkostnader	1,59	1,13
Omräkningstal för övriga förvaltningskostnader	1,53	1,54

Anm.: Omräkningstalet för lokalkostnader används i de fall myndigheter inte har hyresavtal som kan omförhandlas under aktuellt budgetår. För myndigheter med hyresavtal som kan omförhandlas används anslagsspecifika omräkningstal.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Makroekonomiska förändringar

Den makroekonomiska utvecklingen i Sverige och i omvärlden påverkar hur utgifterna utvecklas, bl.a. genom att ersättningen inom flertalet transfereringssystem till hushållen i olika grad följer den allmänna pris- och löneutvecklingen. De takbegränsade utgifterna beräknas öka med sammanlagt 59 miljarder kronor 2020–2023 till följd av makroekonomiska faktorer (se tabell 7.9). Nedan redovisas förklaringar till större utgiftsförändringar. Den makroekonomiska utvecklingen beskrivs närmare i avsnitt 4.

Den årliga förändringen av utgifterna i ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget bestäms av inkomstindex som mäter genomsnittlig pensionsgrundande inkomst. Utvecklingen av inkomstindex medför att utgifterna för ålderspensions-

systemet beräknas öka med i genomsnitt 8,4 miljarder kronor per år 2020–2023 till följd av den makroekonomiska utvecklingen.

Utgifterna inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv bestäms till stor del av den makroekonomiska utvecklingen, främst genom hur många personer som är arbetslösa. Den rådande lågkonjunkturen medför att den makroekonomiska utvecklingen ökar utgifterna 2020 och 2021 för att sedan minska utgifterna 2022 och 2023.

Utgifterna inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd är knutna till den makroekonomiska utvecklingen genom att biståndsramen ska motsvara 1 procent av Sveriges bruttonationalinkomst (BNI). Utvecklingen av BNI beräknas öka biståndsramen med i genomsnitt 1,6 miljarder kronor per år 2020–2023.

Utgifterna inom utgiftsområdena 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn bestäms bl.a. av prisbasbeloppet och timlöneutvecklingen. Den makroekonomiska utvecklingen beräknas öka utgifterna inom utgiftsområdena med i genomsnitt 0,9 respektive 0,8 miljarder kronor per år 2020–2023.

Tabell 7.9 Förändring av utgifter till följd av den makroekonomiska utvecklingen, jämfört med det föregående året

Miljarder kronor				
Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	0,3	0,1	-0,1	0,1
7 Internationellt bistånd	1,4	0,1	2,6	2,3
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	0,4	-0,1	0,0	0,0
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	1,3	0,7	0,9	0,8
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	0,0	0,0	0,1	0,1
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	0,3	1,0	0,9	1,0
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	-0,2	0,5	0,0	0,0
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	8,9	13,1	-8,0	-3,8
15 Studiestöd	0,3	0,0	0,1	0,2
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	0,5	-0,7	0,0	-0,3
Summa utgiftsförändringar	13,3	14,8	-3,5	0,4
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldräntor	13,3	14,8	-3,5	0,4
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	11,7	7,2	4,1	10,7
Takbegränsade utgifter	25,0	22,0	0,6	11,2

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Volym i transfereringssystemen

Med volymer avses antalet personer i transfereringssystemen. I begreppet kan också ingå förändringar av styckkostnader i transfereringssystemen som inte direkt kan kopplas till den makroekonomiska utvecklingen eller är att betrakta som reformer. Det kan exempelvis handla om förändringar av den genomsnittliga styckkostnaden med anledning av att sammansättningen av mottagarna i ett transfereringssystem ändras.

År 2020–2023 beräknas de takbegränsade utgifterna minska med sammanlagt 12 miljarder kronor till följd av volymrelaterade förändringar (se tabell 7.10). Nedan redovisas några av de större utgiftsförändringarna.

Tabell 7.10 Förändring av utgifter till följd av volym, jämfört med det föregående året

Miljarder kronor

Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	0,1	0,3	0,2	0,2
8 Migration	-0,6	-1,0	0,2	-1,6
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	-1,9	1,3	0,1	0,0
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	-4,2	-2,5	-1,7	-2,0
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	0,2	-1,0	-0,9	-0,5
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	3,4	0,8	1,1	0,5
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	-4,2	-2,1	0,2	0,0
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	-1,3	-0,6	0,1	0,1
15 Studiestöd	0,7	3,2	-0,2	-0,5
22 Kommunikationer	0,0	0,1	0,1	0,1
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-0,8	0,7	0,0	0,0
24 Näringsliv	0,0	1,7	-1,7	0,0
Summa utgiftsförändringar	-8,5	0,9	-2,4	-3,7
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldräntor	-8,5	0,9	-2,4	-3,7
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	0,6	0,4	0,6	0,6
Takbegränsade utgifter	-7,9	1,3	-1,8	-3,1

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Färre personer i sjukförsäkringssystemen

Antalet personer i sjukförsäkringssystemen väntas minska 2020–2023 (se tabell 7.11). Det beror huvudsakligen på att antalet personer med sjukersättning som uppnår pensionsålder och lämnar försäkringen är större än inflödet av nya personer. Sammantaget beräknas utgifterna inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning till följd av volymutvecklingen minska med 10,4 miljarder kronor 2020–2023.

Minskade utgifter för etablering

Utgifterna inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering påverkas främst av antalet nyanlända som får uppehållstillstånd och tas emot i en kommun. Sammantaget minskar de volymrelaterade utgifterna till följd av att antalet personer som fått uppehållstillstånd och mottagits i en kommun minskar efter att det stora antalet asylsökande från flyktingkrisen 2015 fått sina ärenden avgjorda och därefter blivit placerade i en kommun. Den minskningen väntas fortgå 2020 och 2021 då ingen större ökning väntas av antalet uppehållstillstånd som leder till att asylsökande blir kommunplacerade (se tabell 7.11). Sammantaget leder det till att utgifterna inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering beräknas minska 2020 och 2021.

Fler barn och ökat uttag av föräldrapenning

Inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn ökar de volymrelaterade utgifterna varje år 2020–2023. Bland annat beräknas fler barn födas och fler personer beräknas ta ut föräldrapenning (se tabell 7.11). Sammantaget beräknas utgifterna inom utgiftsområdet öka med 5,8 miljarder kronor 2020–2023.

Fler studenter

Under lågkonjunkturen till följd av pandemin väntas efterfrågan på utbildning öka, vilket framför allt leder till att fler personer beräknas få studiestöd och studiehjälp under 2021 (se tabell 7.11). Ökningen beror också på att befolkningmängden ökar. Efter 2021 antas antalet personer med studiemedel minska. Sammantaget leder det till att de volymrelaterade utgifterna inom utgiftsområde 15 Studiestöd beräknas öka 2021 för att därefter successivt minska.

Minskade utgifter för migration

Sverige tog 2015 emot ca 163 000 asylsökande. De efterföljande åren har betydligt färre sökt asyl i Sverige. Med anledning av pandemin väntas antalet asylsökande minska 2020 och beräknas uppgå till ca 13 000. Sammantaget beräknas utgifterna inom utgiftsområde 8 Migration minska med 3 miljarder kronor 2020–2023.

Färre personer med efterlevandepension

Antalet personer med efterlevandepension väntas bli mindre över tid, vilket är den främsta förklaringen till att de volymrelaterade utgifterna inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom minskar. Även antalet personer som får garantipension väntas minska något 2020–2023 (se tabell 7.11). Sammantaget leder volymförändringarna till att utgifterna minskar inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom med ca 2,1 miljarder kronor 2020–2023.

Färre deltagare i etableringsinsatser

De flesta av de som beviljats uppehållstillstånd i Sverige och som är mellan 20 och 64 år deltar i etableringsinsatser genom Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag. Deltagarna är berättigade till etableringsersättning i två år. År 2019 uppgick antalet deltagare till 38 802 personer. Antalet deltagare väntas minska 2020 för att därefter ligga på en mer stabil nivå perioden 2021–2023 (se tabell 7.11).

Sammantaget beräknas de volymrelaterade utgifterna inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv minska med 1,6 miljarder kronor 2020–2023. Det bör noteras att ökade utgifter kopplade till ökad arbetslöshet i denna sammanställning klassificeras som makroekonomiska förändringar och redovisas i tabell 7.9.

Tabell 7.11 Volym i olika transfereringssystem

Utgiftsområde och volymmått	Könsfördelning 2019		Utfall 2019	Prognos 2020	Prognos 2021	Prognos 2022	Prognos 2023
8 Asylsökande, genomsnittligt antal inskrivna per dygn	40 % kv	60 % m	45 255	36 900	26 000	26 400	31 600
9 Antal personer med assistansersättning	46 % kv	54 % m	14 295	13 911	13 604	13 255	12 921
9 Antal timmar assistans per vecka per beviljad brukare, genomsnitt	98 % kv ¹	102 % m ¹	129	130	130	131	131
10 Antal sjukpenningdagar (netto) ² , miljoner	64 % kv	36 % m	53,4	54,9	50,8	50,5	51,1
10 Antal rehabiliteringspenningdagar (netto) ² , miljoner	68 % kv	32 % m	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
10 Antal personer med sjukersättning	59 % kv	41 % m	247 153	233 124	220 065	207 641	210 212
10 Antal personer med aktivitetsersättning	46 % kv	54 % m	29 949	29 801	29 130	28 499	27 867
10 Antal personer med sjuk- och aktivitetsersättning som får bostadstillägg	53 % kv	47 % m	115 991	113 956	112 431	108 807	108 498
11 Antal personer med garantipension	78 % kv	22 % m	662 200	723 800	672 500	698 600	690 111
11 Antal pensionärer som får bostadstillägg	74 % kv	25 % m	287 800	288 700	291 900	301 500	295 685
12 Antal barnbidrag ³	70 % kv	30 % m	1 943 267	1 959 708	1 972 754	1 983 076	1 989 031

Utgiftsområde och volymmått	Könsfördelning 2019		Utfall	Prognos	Prognos	Prognos	Prognos
	2019	2020	2021	2022	2023		
12 Antal uttagna föräldrapenningdagar, miljoner	70 % kv	30 % m	55,9	55,4	56,1	56,4	56,7
12 Antal uttagna dagar med tillfällig föräldrapenning, miljoner	55 % kv	45 % m	7,6	9,0	7,8	7,8	7,9
13 Genomsnittligt antal ensamkommande barn och unga ⁴	12 % kv	88 % m	12 700	6 071	4 136	2 827	2 237
13 Genomsnittligt antal nyanlända som kommunerna får schablonersättning för ⁵	44 % kv	56 % m	93 901	56 469	36 705	37 074	39 136
14 Antal deltagare i etableringsinsatser	56 % kv	44 % m	38 802	23 500	17 200	16 600	17 700
15 Antal personer med studiehjälp	47 % kv	53 % m	428 877	431 000	445 200	456 300	466 100
15 Antal personer med studiemedel	59 % kv	41 % m	502 864	583 000	633 200	618 400	568 800
ÅP Antal personer med tilläggspension	52 % kv	48 % m	2 026 900	1 961 200	1 886 400	1 809 600	1 731 800
ÅP Antal personer med inkomstpension	51 % kv	49 % m	1 757 800	1 835 300	1 909 000	1 986 500	2 029 468

Anm.: Volymmuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundade till närmaste hundratal om inte annat anges. Arbetslöshet och antal deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är nära sammankopplade med den konjunkturella utvecklingen. De redovisas därför inte i denna tabell utan ingår i kategorin makroekonomiska förutsättningar.

¹ Könsfördelningen baseras på genomsnittligt antal timmar per brukare och inte summan.

² Antalet dagar med partiell ersättning är omräknat till hela dagar.

³ Könsfördelningen baseras på mottagarens kön.

⁴ Avser samtliga ensamkommande barn och unga som kommunen får ersättning för. Könsfördelningen är en uppskattning som baseras på ett rullande fyraårigt genomsnitt för kommunmottagna ensamkommande barn och unga.

⁵ Könsfördelningen är en beräkning som baseras på ett rullande treårigt genomsnitt för kommunmottagna.

Källa: Egna beräkningar.

Den samlade volymen i vissa transfereringssystem minskar

Volymen mäts på olika sätt i olika transfereringssystem, t.ex. utbetalda dagar eller genomsnittligt antal personer som får ersättning. Omräkning till helårsekvivalenter är ett sätt att göra volymerna jämförbara mellan olika transfereringssystem och över tid. En helårsekvivalent motsvarar exempelvis två personer som under ett år är sjukskrivna på halvtid eller två personer som har fulltidsersättning från a-kassa ett halvår vardera.

Tabell 7.12 Helårsekvivalenter inom vissa transfereringssystem

Tusental, andel av befolkningen 20–64 år i procent. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Sjuk- och rehabiliteringspenning ¹	231	234	223	223	224
Sjuk- och aktivitetsersättning	248	235	222	210	200
Arbetslöshetsersättning	80	127	151	117	99
Arbetsmarknadspolitiska program ²	144	172	223	191	173
Etableringsersättning	38	20	15	14	15
Summa	740	788	834	755	711
Ekonomiskt bistånd	92	101	116	114	107
Summa inkl. ekonomiskt bistånd³	832	889	950	869	818
Andel av befolkningen	14,2	15,1	16,0	14,6	13,7
Befolkning 20–64 år	5 858	5 892	5 918	5 946	5 977

Anm.: Beloppen avser åldersgruppen 20–64 år och är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Inklusive sjuklön som betalas av arbetsgivaren.

² Deltagare i arbetsmarknadspolitiska program som får ersättning i form av rehabiliteringspenning eller etableringsersättning räknas till sjuk- och rehabiliteringspenning respektive etableringsersättning.

³ Summeringen innehåller dubbelräkningar då individer som ingår i andra ersättningssystem också kan vara berättigade till ekonomiskt bistånd.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

I tabell 7.12 redovisas, för transfereringssystemen för ohälsa och arbetsmarknad, de i tabell 7.11 angivna volymerna samt antalet arbetslösa omräknade till helårs-

ekvivalenter. Det innebär att både personer som står utanför arbetsmarknaden och personer som är i arbete ingår.

Med anledning av lågkonjunkturen till följd av pandemin ökar nyttjandet av vissa statliga transfereringssystem 2020 och 2021. Det gäller exempelvis arbetsmarknads-politiska program och arbetslöshetsersättning. Sammantaget 2020–2023 minskar dock andelen av befolkningen i åldersgruppen 20–64 år som får ersättning från de transfereringssystem som redovisas i tabell 7.12. Mest minskar antalet helårs-ekvivalenter med sjuk- och aktivitetsersättning.

Tekniska justeringar

När en utgiftsförändring inte har samma nettoeffekt på den offentliga sektorns utgifter eller det offentliga finansiella sparandet som på de takbegränsade utgifterna kan det motivera en teknisk justering av utgiftstaket. Tekniska justeringar har genomförts vid behov sedan utgiftstaket infördes 1997 och nya nivåer på utgiftstaket till följd av justeringarna föreslås normalt i budgetpropositionen.

Den enskilt största tekniska justeringen 2020–2023 motiveras av höjt statsbidrag till kommunerna för att kompensera för att kommunernas skatteintäkter blir lägre när skatten sänks för personer över 65 år. Skatten sänktes 2020 och föreslås sänkas ytterligare i denna proposition. Detta föranleder en teknisk justering av utgiftstaket dessa år (se avsnitt 5.2).

Övriga utgiftsförändringar

Övriga utgiftsförändringar är sådana som inte förklaras av beslut om reformer, pris- och löneomräkning, makroekonomiska förändringar eller volymförändringar. Det kan exempelvis vara de utgiftsförändringar som uppstår när medlemsavgiften till EU justeras. Även tidsförskjutningar i olika program eller utbetalningar, exempelvis investeringar i transportinfrastrukturen, kategoriseras som övriga utgiftsförändringar. Vidare ingår också den förändring av anslagsbehållningar som följer av skillnaden mellan beräknade anslagsnivåer och prognoser för den faktiska utgiftsförbrukningen.

Övriga utgiftsförändringar påverkar framför allt de takbegränsade utgifterna 2020 jämfört med det föregående året, och de handlar i huvudsak om ökningen av EU-avgiften (se tabell 7.13). EU-avgiftens utveckling styrs i stort av den fleråriga budgetramen för EU-budgeten.

Tabell 7.13 Förändring av utgifter till följd av övriga utgiftspåverkande faktorer, jämfört med det föregående året

Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023
7 Internationellt bistånd	-0,2	-0,4	-0,4	0,0
8 Migration	-0,3	0,0	0,0	0,0
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	-0,2	0,0	0,0	0,0
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	-0,4	0,0	0,0	0,0
15 Studiestöd	0,1	-0,9	0,1	0,0
16 Utbildning och universitetsforskning	0,1	0,0	0,0	0,0
19 Regional utveckling	0,0	0,0	0,0	-0,4
21 Energi	0,0	0,0	0,0	-0,1
22 Kommunikationer	0,5	0,3	-0,1	0,0
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-0,1	-3,1	0,1	-3,2
26 Statsskuldräntor m.m.	-1,0	-20,0	6,5	0,5
27 Avgiften till Europeiska unionen	6,3	0,4	0,1	0,4

Utgiftsområde	2020	2021	2022	2023
Summa utgiftsområden	5,0	-23,6	6,2	-2,8
Minskning av anslagsbehållningar m.m.	3,9	0,2	7,2	-0,6
Summa utgifter¹	8,9	-23,4	13,4	-3,4
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldräntor²	10,9	-3,4	6,9	-3,9
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	0,1	0,0	0,0	0,0
Takbegränsade utgifter	11,0	-3,4	6,9	-3,9

Anm.: Övriga utgiftspåverkande faktorer innefattar samtliga utgiftsförändringar som inte är en följd av beslut om reformer, pris- och löneomräkningar, den makroekonomiska utvecklingen, volymförändringar eller tekniska justeringar. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar m.m.

² Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldräntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållning för statsskuldräntor.

Källa: Egna beräkningar.

Statsskuldräntorna, som inte ingår i de takbegränsade utgifterna, varierar mycket under perioden eftersom den upplåningsteknik som Riksgäldskontoret använder sig av kan få stora kassamässiga effekter enskilda år som inte är direkt relaterade till kostnaden för skulden. Minskningen 2021 beror främst på en stor betalning som sker 2020 av upplupen inflationskompensation för en realobligation. Dessutom förfaller i december 2020 en statsobligation med hög kupongränta.

7.4 Förändring av de takbegränsade utgifterna sedan 2020 års ekonomiska vårproposition

I 2020 års ekonomiska vårproposition presenterade regeringen en beräkning av de takbegränsade utgifterna för 2021–2023. I denna proposition görs en reviderad beräkning. De takbegränsade utgifterna beräknas bli 87 miljarder kronor högre 2021, 50 miljarder kronor högre 2022 och 20 miljarder kronor högre 2023, än bedömningen i den ekonomiska vårpropositionen.

Förändringarna i förhållande till den tidigare beräkningen redovisas i tabell 7.14, fördelade på samma förklaringsfaktorer som i avsnitt 7.3.

Tabell 7.14 Förändringar av takbegränsade utgifter jämfört med bedömningen i 2020 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor

	2021	2022	2023
Takbegränsade utgifter i 2020 års ekonomiska vårproposition	1 407,4	1 428,9	1 438,6
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	83,5	63,4	41,8
Reviderad pris- och löneomräkning	0,0	-2,9	-3,8
Övriga makroekonomiska förändringar	12,3	-3,3	-2,7
Volymförändringar	0,1	-2,4	-2,6
Tekniska justeringar	2,0	1,8	-1,1
Minskning av anslagsbehållningar	-5,4	0,9	1,2
Övriga utgiftspåverkande faktorer	-5,6	-7,6	-12,7
Total förändring av takbegränsade utgifter	86,9	49,8	20,1
Takbegränsade utgifter i budgetpropositionen för 2021	1 494,3	1 478,7	1 458,7

Källa: Egna beräkningar.

I tabell 7.15 redovisas förändringarna av utgiftsramarna och förändringen av de takbegränsade utgifterna 2021–2023 jämfört med den bedömning som gjordes i 2020 års ekonomiska vårproposition.

Tabell 7.15 Förändring av utgiftsramar och takbegränsade utgifter jämfört med 2020 års ekonomiska vårproposition

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Total förändring 2021	varav Beslut om reformer	Makro	Volym	Övrigt ¹	Total förändring 2022	Total förändring 2023
1 Rikets styrelse	578	579			-2	664	1 116
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	68	75	27	-34		-20	-63
3 Skatt, tull och exekution	173	173				40	-9
4 Rättsväsendet	1 891	1 891				2 557	2 792
5 Internationell samverkan	-9	-9				-3	-4
6 Försvar och samhällets krisberedskap	447	447				-30	5 072
7 Internationellt bistånd	300	-97	-310		708	-405	-1 022
8 Migration	-1 016	38		-1 055		-1 470	-1 174
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	19 202	19 688	4	-490		14 622	8 741
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp	4 801	4 960	22	-181		-640	837
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	2 379	2 217	-255	417		6 004	5 129
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	363	91	117	155		-221	-713
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	268	947	2	-679	-2	-16	-320
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	16 503	9 155	7 578	-230		6 261	2 537
15 Studiestöd	1 579	1 214	56	1 159	-850	971	-86
16 Utbildning och universitetsforskning	6 102	6 102				4 788	2 946
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	2 105	2 105				657	476
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik	999	999				3 517	2 889
19 Regional utveckling	491	491				1 215	1 014
20 Allmän miljö- och naturvård	3 221	3 221				2 630	1 101
21 Energi	2 009	2 009				1 174	114
22 Kommunikationer	5 732	5 599		-66	200	1 688	1 419
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	4 439	4 769	-330			4 685	671
24 Näringsliv	8 060	6 419		1 650	-10	1 080	623
25 Allmänna bidrag till kommuner	12 423	10 423			2 000	7 172	-631
26 Statsskuldsräntor m.m.	10				10	1 500	
27 Avgiften till Europeiska gemenskapen	-5 679				-5 679	-6 688	-12 082
Summa utgiftsområden	87 438	83 504	6 910	648	-3 625	51 732	21 373
Minskning av anslagsbehållningar	-5 420				-5 420	849	1 150
Summa utgifter	82 017	83 504	6 910	648	-9 045	52 580	22 524
Summa utgifter exklusive statsskuldsräntor²	82 016	83 504	6 910	648	-9 047	51 099	22 542
Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten	4 921		5 427	-506		-1 285	-2 485
Takbegränsade utgifter	86 937	83 504	12 337	142	-9 047	49 814	20 057

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Inklusive tekniska justeringar. De förändringar som föranleder teknisk justering av utgiftstaket redovisas i avsnitt 5.2.² Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldsräntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållning för statsskuldsräntor.

Källa: Egna beräkningar.

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer

I denna proposition och propositionen Höständringsbudget för 2020 (prop. 2020/21:2) lämnar regeringen förslag om ändrade anslagsnivåer för innevarande år och 2021 samt beräknar ändrade anslagsnivåer för 2022 och 2023. De förändringar som beror på förslag och aviseringar om reformer sammanfattas per utgiftsområde i tabell 7.16. Anslagseffekterna redovisas i förhållande till den beräkning som låg till grund för 2020 års ekonomiska vårproposition. Sedan vårpropositionen har riksdagen

beslutat om propositionerna Extra ändringsbudget för 2020 – Fler kraftfulla åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:166, bet. 2019/20:FiU59, rskr. 2019/20:276–279), Extra ändringsbudget för 2020 – Stöd till hälso- och sjukvården, utbildningsinsatser och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:167, bet. 2019/20:FiU60, rskr. 2019/20:293–299), Extra ändringsbudget för 2020 – Förstärkt stöd till välfärd och företag, insatser mot smittspridning och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:181, bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:351–353), Extra ändringsbudget för 2020 – Ersättning till riskgrupper, kapitalinsatser i statligt ägda företag och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:187, bet. 2019/20:FiU62, rskr. 2019/20:361–366), Särskild beräkning av tandvård ersättning med anledning av sjukdomen covid-19 (prop. 2019/20:184, bet. 2019/20:SoU26, rskr. 2019/20:370) och Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängda och förstärkta stöd och ersättningar med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:4). Budgeteffekterna av dessa propositioner ingår i redovisningen i tabell 7.16. Endast större anslagsförändringar redovisas separat inom varje utgiftsområde.

Tabell 7.16 Nu föreslagna och aviserade reformer¹

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Anslag	2020	2021	2022	2023
1 Rikets styrelse		753	579	763	1 245
Sveriges ordförandeskap i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa	4:1	8	71	3	
Sveriges EU-ordförandeskap 2023	4:1		40	350	860
Hantering av jordbruksstöden	5:1		70	50	50
Arbete mot mäns våld mot kvinnor	5:1		100	100	100
Administration av omsättningsbaserat stöd till enskilda näringsidkare ⁶	5:1	80			
Utökad testning med anledning av covid-19 ⁴	5:1	60			
Merkostnader med anledning av covid-19	5:1	50			
Institutet för mänskliga rättigheter	6:6		25	50	50
Mediestöd ⁸	8:1	500			
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning		37	75	74	94
Underhåll och utveckling av bidragsfastigheter	1:10		61		
Vissa garanti- och medlemsavgifter ⁴	1:14	54			
Vissa garanti- och medlemsavgifter	1:14		108	108	108
Servicekontor i utsatta områden	1:15		15	60	75
Flytt av verksamhet från UO2 till UO22	1:18		-145	-145	-145
3 Skatt, tull och exekution		221	173	114	93
Förstärkning Skatteverkets kontrollverksamhet ²	1:1	71			
Skatteverkets administration av omställningsstödet ⁴	1:1	150			
Skatteverkets administration av omställningsstödet	1:1		60		
Digitalisering och automatisering av ärendehandläggning	1:3		50	50	40
4 Rättsväsendet		521	1 891	2 881	3 206

Utgiftsområde	Anslag	2020	2021	2022	2023
10 000 fler polisanställda	1:1			1 650	1 650
Förändrad straffrabatt för unga myndiga	1:6			455	455
Utökade möjligheter till kontroll av och stöd till skyddstillsynsdomda	1:6		39	51	51
Ökad platskapacitet - Kriminalvården	1:6		350	500	750
Förstärkning rättsliga biträden m.m. ⁸	1:12	507	1 265		
Tilldelning av medel från EU-budgeten – ny fondperiod 2021–2027	1:18		100	137	179
5 Internationell samverkan		66	-9	-2	-2
6 Försvar och samhällets krisberedskap		40	447	671	5 992
Försvarsöverenskommelse för 2021–2025	flera			1	5 000
Civilt försvar 2021–2025	flera		125	350	670
Avgiften till europeiska fredsfaciliteten	1:2		270	270	270
SOS Alarm	2:5		69	69	69
7 Internationellt bistånd		750	-97	-97	-166
Sveriges ordförandeskap i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa	1:1		-54	-3	
Förändrade avräkningar för asylkostnader ⁸	1:1	757	-39	-90	-162
8 Migration			38	-74	-12
Nedtrappning av Migrationsverkets förvaltningsanslag	1:1		-25	-50	-100
Effekt av tillskott till migrationsdomstolarna	1:1, 1:2		-120	-470	-795
Tillskott till migrationspolitiska åtgärder	1:3		40	51	51
Tillskott till migrationsdomstolarna	1:4		172	157	280
Anslagsmedel för ny programperiod för Asyl-, migrations- och integrationsfonden	1:8			221	535
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg		15 151	19 688	15 141	9 378
Merkostnader Socialstyrelsen på grund av covid-19 ³	1:1	97			
Nationellt stöd till regionernas hälso- och sjukvård under sommaren ⁴	1:1	100			
Civilt försvar 2021–2025: Hälso- och sjukvård	1:1, 1:6		450	600	1 100
Tillfälligt anpassade ersättningsperioder för högkostnadsskyddet inom tandvården på grund av covid-19 ⁷	1:4	825	412		
Ökade kostnader för läkemedelsförmånerna	1:5		2 025	2 025	2 025
Hantering av uppskjuten vård och covid-19-relaterad vård	1:6		4 000	4 000	
Stärkt cancersjukvård	1:6		100	100	100
Stärkning av förlossningsvården, kvinnors hälsa och neonatalvården	1:6		500	500	

Utgiftsområde	Anslag	2020	2021	2022	2023
Minskning av medel till standardiserade vårdförlopp	1:6		-200	-200	-200
Kostnader för uppbyggnad av beredskapslager på grund av covid-19	1:6	160	122		
Tillskott God och nära vård	1:6		300	300	
Stärkt ambulansvård	1:6		100	100	100
Utökad testning med anledning av covid-19 ⁴	1:6	5 800			
Fortsatta resurser för testning och smittspårning	1:6		2 000		
Ersättning till vissa sammanboende anhöriga till riskgrupper ⁵	1:6	70			
Tillfälligt stöd till ambulansflyg ⁵	1:6	75			
Ökade resurser till statsbidraget för merkostnader på grund av covid-19 ³	1:6	2 000			
Ökade resurser till statsbidraget för merkostnader på grund av covid-19	1:6	5 000			
Krisstöd, traumastöd m.m. på grund av covid-19 för personal inom hälso- och sjukvård	1:6	350			
Återhämtningsbonus i vård och äldreomsorg	1:6, 4:5		300	1 000	1 000
Bekämpa psykisk ohälsa och stärkt psykiatri	1:8		1 178	1 178	
Folkhälsomyndigheten: Fortsatt arbete på grund av covid-19	2:1		50		
Ökning av schablon för personlig assistans	4:4		472	472	472
Omsorgslyftet ³	4:5	462	1 694		
Omsorgslyftet	4:5		1 700	510	210
Äldreomsorgssatsning	4:5		4 000	4 000	4 000
Traumastöd på grund av covid-19 för personal inom äldreomsorg och kommunal hälso- och sjukvård	4:5	150			
Tillskott Statens institutionsstyrelse	4:6		110	100	100
Subvention - familjehem	4:7		250	250	200
Ökad jobbstimulans inom ekonomiskt bistånd	4:7			100	100
Forsknings- och innovationspropositionen	6:2		105	130	180
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning		24 019	4 960	-862	600
Slopat karensavdrag ³	1:1	3 206	635		
Slopat karensavdrag ⁶	1:1	950			
Sjukpenning till följd av inställd vård	1:1	200	110		
Stöd till egenföretagare vid sjukdom ³	1:1	250			
Stöd till egenföretagare vid sjukdom ⁶	1:1	50	33		
Ersättning till riskgrupper ⁵	1:1	5 910			
Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser	1:1, 1:2, 1:3, 1:4				1 475

Utgiftsområde	Anslag	2020	2021	2022	2023
Arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd	1:6		-68	-68	-68
Riktat statsbidrag för att sjukskrivningsprocessen upphör	1:6			-944	-944
Tillfälligt utökad ersättning för sjuklönekostnader ³	1:7	9 000			
Tillfälligt utökad ersättning för sjuklönekostnader ⁶	1:7	2 500	3 750		
Slopat läkarintyg ³	1:7	1 100			
Slopat läkarintyg ⁶	1:7	400			
Försäkringskassans administrationskostnader för ersättning till riskgrupper ⁵	2:1	283			
Tillskott till Försäkringskassan	2:1	150	350	210	190
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom		34	2 217	6 184	5 394
Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser	1:1, 1:2, 1:3, 1:4, 2:1	8	18	30	-431
Införande av inkomstpensionstillägg	1:5, 2:1	26	2 165	6 189	5 860
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn		1 131	91	188	191
Höjt underhållsstöd	1:3		100	200	200
Bostadsbidrag: Fler berättigade än beräknat ⁸	1:8	531			
Bostadsbidrag: Tillfälligt tilläggsbidrag till barnfamiljer ³	1:8	560			
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering			947	706	799
Stärkt samhällsinformation för asylsökande	1:1		60		
Effekt av tillskott till Migrationsdomstolarna	1:2		222	331	428
Bidrag till kommuner med högt flyktningmottagande	1:2		200		
Kompetensutveckling mot hedersbrott	3:1		180	80	80
Sociala insatser i socioekonomiskt utsatta områden	4:1		250	250	250
14 Arbetsmarknad och arbetsliv		5 864	9 155	7 710	3 140
Intensivår för nyanlända	1:1		100	100	100
Utvecklingstid	1:1		-90	-150	-150
Likvärdig service i hela landet	1:1		250	250	250
Ökat antal arbetslösa	1:1		740	300	50
Höjt tak a-kassa dag 101- ³	1:2	1 120			
Fortsatt höjt tak a-kassa dag 1-100	1:2		2 346	1 856	
Fortsatt höjt tak a-kassa dag 101-	1:2		2 441	2 057	
Fortsatt höjt grundbelopp	1:2		897	855	
Fortsatt lättnad i arbetsvillkoret	1:2		96	170	99
Ökad arbetslöshet ⁸	1:2	3 894			
Extratjänster och introduktionsjobb	1:2, 1:3		500	100	
Upphandlade matchningstjänster	1:2, 1:3		1 000	1 500	2 500

Utgiftsområde	Anslag	2020	2021	2022	2023
Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser	1:2, 1:3, 1:13				138
Arbetsmarknadsutbildning	1:3		772	500	200
Dämpad ökning av medel till programanslaget	1:3		-434	-1 100	-1 100
Effekt av tillskott till migrationsdomstolarna	1:3, 1:14		21	78	124
Omfördelning inom anslaget över tid	1:6		108	148	-105
Medel från React EU till Socialfonden	1:6		434	1 100	1 100
Lönegarantiersättning ⁸	1:12	850			
Lån till körkort till utgiftsområde 22 Kommunikationer	1:14		-151	-151	-151
15 Studiestöd		266	1 214	1 367	557
Bättre studiestöd högre upp i åldrarna	1:2, 1:3			57	57
Generell utbyggnad av universitet, högskolor och yrkeshögskolan	1:2, 1:3		157	313	309
Kompletterande pedagogisk utbildning	1:2, 1:3		25	37	70
Fler studenter i högskolan	1:2, 1:3, 1:4		227	227	87
Regionalt yrkesvux, studiemedel	1:2, 1:3, 1:4		444	576	
Studiemedel för livslångt lärande ³	1:2, 1:3, 1:4	50	99		
Ändrat arbetslöshetskrav för studiestartsstödet ³	1:7	142			
Ändrat arbetslöshetskrav för studiestartsstödet	1:7		142		
16 Utbildning och universitetsforskning		391	6 102	5 123	3 437
Professionsprogram för lärare	1:1, 1:10		42	102	181
Satsning på skola och förskola	1:5, 1:10		1 525	520	505
Neddragning av medel till lärarassistenter	1:5		-500	-500	-500
Utökad satsning på regionalt yrkesvux ³	1:17	54	183		
Utökad satsning på regionalt yrkesvux	1:17		1 013	1 313	
Utökade resurser till yrkeshögskolan	1:19		172	480	475
Forsknings- och innovationspropositionen	flera		2 392	2 109	2 245
Satsning på livslångt lärande ³	flera	130			
Satsning på livslångt lärande	flera		256		
Fler studenter i högskolan ³	flera	112	225	225	225
Fler studenter i högskolan	flera		512	512	166
Satsning på behörighetsgivande utbildning (basår)	flera			137	
Fler studenter på kompletterande pedagogisk utbildning	flera		47	70	70
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid		3 358	2 105	689	533

Utgiftsområde	Anslag	2020	2021	2022	2023
Genomförande av läsdelegationens förslag	1:1, 1:2, 3:1		55	75	75
Förstärkning kulturskolan	1:2		100	100	100
Stärkta bibliotek	1:2		150	75	75
Stöd till kulturen ⁶	1:2	1 500			
Stöd till kulturen	1:2		1 000		
Satsning på kulturskaparnas villkor	1:2, 2:2, 4:4, 5:2		80	80	80
Bidrag till regional kulturverksamhet ⁵	1:6	150			
Bidrag till regional kulturverksamhet	1:6		300	150	150
Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner ²	2:1	82			
Ökat förvärv av konst	4:2, 8:1		50		
Centrala museer: Myndigheter ²	8:1	126			
Centrala museer: Stiftelser ²	8:2	79			
Stöd till barn- och ungdomsorganisationer ⁶	12:2	50	50	50	
Stöd till idrott ⁶	13:1	1 000			
Förstärkning av allmänna samlingslokaler ⁶	13:2	75	70	20	20
Insatser för den ideella sektorn ³	13:5	100			
Förstärkning av folkhögskolorna ³	14:1	50	100	50	
Förstärkning av studieförbunden	14:1		50	50	
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik		6	999	3 526	2 901
Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus samt utomhusmiljöer	1:7		900	2 400	1 000
Förstärkning av investeringsstödet för bostäder	1:8			1 100	1 900
19 Regional utveckling			491	1 215	1 014
Medfinansiering till fonden för rättvis omställning	1:1		150	510	510
Omfördelning av medel inom programperiod	1:3		157	521	319
Medel från React EU till Regionalfonden	1:3		219	219	220
20 Allmän miljö- och naturvård		400	3 221	2 637	1 111
Upprätthållande av Naturvårdsverkets förvaltningsanslag	1:1		85	85	55
Stärkt miljöövervakning	1:2		50	50	50
Återvätning av våtmarker	1:3		350	325	100
Bekämpning av invasiva främmande arter	1:3		50	25	
Naturvård genom åtgärder för värdefull natur	1:3		400	400	
Förstärkta insatser för sanering	1:4		350	200	
Förstärkning av Klimatbonus	1:8	400	490	490	490
Cirkulär ekonomi: Avancerad rening	1:11		75	75	
Rent hav och vatten: vattenmiljö och invasiva arter	1:11		105	100	

Utgiftsområde	Anslag	2020	2021	2022	2023
Skydd av värdefull natur	1:14		600	250	
Förstärkning och förlängning av klimatklivet	1:16		100	100	
Breddning av industriklivet	1:19		150	100	
Satsning på negativa utsläpp, bio-CCS (avskiljning och lagring av koldioxid med biogent ursprung)	1:19			50	200
Ras- och skredsäkring längs Göta älv	1:20		100	100	
Forsknings- och innovationspropositionen	2:2		140	190	200
21 Energi		38	2 009	1 175	116
Energiforskning: Fossilfritt flyg 2045	1:4		50	50	
Minskning av anslaget till energiforskning	1:4		-60	-60	-60
Laddinfrastruktur och vätgas för tunga fordon	1:5		500	550	
Teknisk omläggning av solcellstödet	1:7		1 100	477	
Förlängning och nedtrappning av solcellstöd	1:7		260		
Energi- och klimatrådgivning	1:10		120	120	120
22 Kommunikationer		6 100	5 599	2 836	2 295
Civilt försvar 2021–2025:					
Transporter	1:1		80	130	230
Stadsmiljöavtal	1:1		300	250	
Ökad och säker cykling	1:1		25	75	
Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	1:1, 1:12, 2:6, 2:7		45	63	58
Tillskott för väg- och järnvägsunderhåll ³	1:2	1 020			
Utökning av väg- och järnvägsunderhåll	1:2		1 000	1 000	1 000
Miljökompensation järnväg ⁵	1:2	200			
Miljökompensation järnväg	1:2		400	400	400
Kompensation för inbetalning av elskatt järnväg ⁶	1:2	579			
Stöd till regionala flygplatser ⁵	1:6	100			
Utökad satsning på nattåg till utlandet	1:16		-45	-5	95
Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik ³	1:18	3 000			
Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik	1:18		2 000		
Lån till körkort	1:19		151	151	151
Tillskott till Luftfartsverket ⁵	1:20	900			
Tillskott till Sjöfartsverket ⁵	1:21	300			
Civilt försvar 2021–2025:					
Elektroniska kommunikationer och post	2:1, 2:5		80	110	125
Bredbandsutbyggnad	2:5		1 400	500	100
Flytt av verksamhet från UO2 till UO22	2:6		145	145	145

Utgiftsområde	Anslag	2020	2021	2022	2023
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel		902	4 769	4 882	611
Gröna naturnära jobb inklusive naturvårdande skötsel	1:1, 1:2		126	77	
Insatser för att övervaka, förebygga och bekämpa skogsskador	1:1, 1:23		60	60	60
Civilt försvar 2021–2025: Livsmedel och dricksvatten	1:3, 1:8, 1:14, 1:27		70	80	100
Tillskott till Jordbruksverket	1:8		50	40	25
Direktstöd från den gemensamma jordbrukspolitiken	1:10		948	1 008	
Justering i svensk finansieringsandel till följd av växelkursförändringar	1:17		-550		
Utveckling av företagsklimat i gles- och landsbygdskommuner	1:17		70		
Svensk medfinansiering, gemensamma jordbrukspolitiken, för övergångsåren 2021–2022	1:17		2 106	2 246	
Stöd till utbyggnad av bredband ³	1:17	203			
Ökning av EU-finansiering 2014–2020 i landsbygdsprogrammet	1:18	690	245		
EU-stöd inom landsbygdsprogrammet för övergångsperioden	1:18		944	952	
Produktionsstöd till biogas	1:19		200		
Tillskott till Sveriges lantbruksuniversitet	1:23		70		
Forsknings- och innovationspropositionen	1:24		117	135	160
EU-medel för Havs- och fiskerifonden 2021–2027	1:29		120	120	120
24 Näringsliv		133 805	6 419	1 099	645
Riktat stöd till forskning, utveckling och marknadsintroduktion	1:2		50	50	
Forsknings- och innovationspropositionen	1:2, 1:3		640	580	484
Modernisering av Research Institutes of Sweden testbäddar	1:3		200	150	
Tillskott till Tillväxtverket ²	1:4	160			
Kompetensutvecklingsinsatser vid korttidsarbete	1:4, 1:22	4	89	17	17
Omställning och utveckling för en hållbar besöksnäring	1:4, 1:5, 1:7		100		
Möjliggörande av deltagande i Important Projects of Common European Interest	1:5		200	200	70
Upprustning av Göta kanal	1:15		80		
Kapitaltillskott Almi ³	1:17	400			
Kapitaltillskott SAS, Swedavia och Lernia ⁵	1:17	8 300			
Kapitaltillskott Green Cargo	1:17		1 400		
Ökad prognos samt utvidgning av korttidsarbete ²	1:22	75 430			
Omsättningsbaserat stöd till enskilda näringsidkare ⁶	1:23	3 500	1 500		

Utgiftsområde	Anslag	2020	2021	2022	2023
Omställningsstöd ⁴	1:24	39 000			
Förlängning omställningsstöd ⁶	1:24	7 000	2 000		
25 Allmänna bidrag till kommuner		7 062	12 423	7 172	-631
Obligatoriskt återfallsförebyggande arbete	1:1		30	60	60
Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser	1:1				-2 560
Ökning av det generella statsbidraget	1:1		10 000	5 000	
Kompensation för sänkt skatt för personer över 65 år	1:1		2 230	2 230	2 230
Kompensation ökade möjligheter till avsättning i periodiseringsfond	1:1, 1:5	1 000	-167	-167	-167
Utjämningsbidrag för LSS-kostnader ⁸	1:2	62	83	83	83
Inrättande av tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner	1:4		250	250	250
Stöd till kommunsektorn för att stärka välfärden ⁴	1:5	6 000			
27 Avgiften till Europeiska unionen		2 684			
Ökad EU-avgift för 2020 ⁸	1:1	2 684			
Summa anslagsförändringar		203 596	85 504	65 115	42 540
varav anslagsökningar		203 671	91 461	72 811	53 898
varav anslagsminskningar		-76	-5 957	-7 696	-11 358
Skillnad mellan anslagseffekt och utgiftseffekt⁹		83 910			
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget					-1 807
Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser					-1 807
Summa ökning av takbegränsade utgifter		119 686	85 504	65 115	40 732
Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket		1 000	2 000	1 746	-1 068
Ökning av takbegränsade utgifter exkl. utgiftsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket¹⁰		118 686	83 504	63 369	41 800

Anm.: Endast större anslagsförändringar redovisas separat inom varje utgiftsområde.

¹ Utöver föreslagna och aviserade reformer i denna proposition och HÅB inkluderar tabellen även de beslut som följer av propositioner som framgår av fotnot 2–7 nedan.

² Propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Fler kraftfulla åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:166, bet. 2019/20:FiU59, rskr. 2019/20:276–279).

³ Propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Stöd till hälso- och sjukvården, utbildningsinsatser och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:167, bet. 2019/20:FiU60, rskr. 2019/20:293–299).

⁴ Propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Förstärkt stöd till välfärd och företag, insatser mot smittspridning och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:181, bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:351–353).

⁵ Propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Ersättning till riskgrupper, kapitalinsatser i statligt ägda företag och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:187, bet. 2019/20:FiU62, rskr. 2019/20:361–366).

⁶ Propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängda och förstärkta stöd och ersättningar med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:4).

⁷ Propositionen Särskild beräkning av tandvårdsersättning (prop. 2019/20:184, bet. 2019/20:SoU26, rskr. 2019/20:370).

⁸ Förslag i propositionen Höständringsbudget för 2020 (prop. 2020/21:2) som främst avser regelstyrda transfereringsanslag till följd av ändrade volymer eller makroekonomiska förutsättningar utan att någon ny reform föreslås uppgår till sammanlagt 9 967 miljoner kronor.

⁹ Justering för bedömt faktiskt utnyttjande av åtgärderna stöd vid korttidsarbete och omställningsstöd inom utg.omr. 24 Näringsliv (se vidare tabell 1.2 och avsnitt 7.3).

¹⁰ Motsvarar de utgifter som till följd av reformer minskar budgeteringsmarginalen.

Generell besparing i statsförvaltningen

I samband med spridningen av sjukdomen covid-19 har många myndigheter förändrat sina arbetsätt bl.a. genom att i högre utsträckning än tidigare arbeta på distans och genomföra fler möten digitalt. En del av dessa arbetsätt förväntas myndigheterna kunna fortsätta med. Regeringen föreslår mot denna bakgrund en besparing på anslagen för förvaltningskostnader för 197 myndigheter motsvarande ca 15 procent av myndigheternas historiska resekostnader. Försvarsmakten kompenseras med ett tillskott motsvarande neddragningen för att bibehålla nivån på tidigare överenskomna anslagsökningar till det militära försvaret. Den totala besparingen beräknas bli 507,4 miljoner kronor per år fr.o.m. 2021. Besparingen på respektive myndighets anslag redovisas i utgiftsområdesavsnitten.

Reviderad pris- och löneomräkning

Mot bakgrund av nya prognoser för den makroekonomiska utvecklingen har de beräknade utgifterna till följd av pris- och löneomräkning av anslag för förvaltnings- och investeringsändamål reviderats. I denna proposition bedöms utgifterna till följd av pris- och löneomräkning 2022 och 2023 bli lägre än i beräkningen i 2020 års ekonomiska vårproposition (se tabell 7.14).

Makroekonomiska förändringar

Den nya makroekonomiska bedömningen, som redovisas i avsnitt 4, beräknas sammantaget medföra högre utgifter i jämförelse med 2020 års ekonomiska vårproposition för år 2021, men lägre utgifter för 2022 och 2023 (se tabell 7.14 och tabell 7.15).

BNI har reviderats ned samtliga år jämfört med bedömningen i vårpropositionen, vilket medför lägre utgifter inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Utgifterna inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn har reviderats ned 2022–2023 jämfört med vårpropositionen. Nya prognoser för timlön och prisbasbelopp beräknas bidra till lägre utgifter för föräldraförsäkring.

Utgifterna inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv har framför allt reviderats upp 2021 till följd av en högre arbetslöshet. År 2022 bidrar en lägre arbetslöshet till att utgifterna revideras ned. Därutöver bedöms att en större andel av de arbetslösa har rätt till arbetslöshetsersättning 2021 och 2022, vilket beror på att sammansättningen av de arbetslösa väntas vara annorlunda nu jämfört med före pandemin. Att sammansättningen av de arbetslösa bedöms bli annorlunda påverkar även den genomsnittliga ersättningen i arbetslöshetsersättningen, som har reviderats upp och därmed medför ökade utgifter inom utgiftsområdet.

Utgifterna inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel har reviderats ned 2021 och 2022 med anledning av att den svenska kronan har förstärkts gentemot euron, vilket påverkar EU-stöd till jordbruket.

Prognosen för inkomstindex har reviderats upp för 2021 och ned för 2022 och 2023 i jämförelse med vårpropositionen, vilket ger högre utgifter för ålderspensionssystemet vid sidan om statens budget för 2021 och lägre utgifter för 2022 och 2023.

Volymförändringar

De beräknade utgifterna 2021–2023 har också förändrats till följd av nya prognoser för antalet personer som får ersättning från de regelstyrda transfereringssystemen. Sammantaget innebär det högre utgifter 2021 och lägre utgifter 2022 och 2023 (se tabell 7.14, tabell 7.15 och tabell 7.17).

En nedrevidering av utgifterna 2021–2023 sker inom utgiftsområdena 8 Migration och 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering. Antal personer som väntas söka asyl i Sverige har reviderats ned 2021 jämfört med bedömningen i 2020 års ekonomiska vårproposition med anledning av pandemin. Antalet kommunmottagna har därmed också reviderats ned under kommande period, vilket tillsammans med det lägre antalet asylsökande leder till nedreviderade volymrelaterade utgifter inom båda utgiftsområdena 2021–2023, jämfört med 2020 års ekonomiska vårproposition.

De volymrelaterade utgifterna inom utgiftsområde 15 Studiestöd har reviderats upp. Erfarenhet från tidigare lågkonjunkturer visar att efterfrågan på utbildning ökar, vilket antagningsstatistiken från Universitets- och högskolerådet redan visar. Fler personer antas söka studiestöd och studiehjälp vilket medför högre utgifter.

Inom utgiftsområde 24 Näringsliv har volymrelaterade utgifter reviderats upp för 2021. Antagandet att lågkonjunkturen förväntas bli mer långdragen leder till att antalet personer som omfattas av stöd vid korttidsarbete ökar under perioden.

Tabell 7.17 Volymrelaterade utgifter inom olika transfereringssystem 2021–2023

Förändringar jämfört med 2020 års ekonomiska vårproposition

Utgiftsområde och volymmätt	2021	2022	2023
8 Asylsökande, genomsnittligt antal inskrivna per dygn	-10 698	-10 616	-6 262
13 Genomsnittligt antal nyanlända som kommunerna får schablonersättning för	-5 526	-3 270	-1 683
15 Antal personer med studiemedel	79 700	72 600	26 300

Anm.: Volymuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundade. Endast ett urval volymer med större förändringar mot den beslutade budgeten för 2020 redovisas i tabellen. Se tabell 7.11 för könsuppdelade utfall.

Källa: Egna beräkningar.

Tekniska justeringar

Vissa av de förslag som regeringen lämnar i denna proposition motiverar tekniska justeringar av utgiftstakets nivå (se tabell 7.14). Den enskilt största tekniska justeringen beror på att statsbidragen till kommunerna föreslås höjas för att kompensera för att skatteintäkterna till kommunerna blir lägre till följd av den föreslagna skattesänkningen för personer över 65 år. I enlighet med praxis avrundas de årsvisa tekniska justeringarna till hela miljarder kronor och uppgår till mellan -1 och 2 miljarder kronor per år 2020–2023 (se avsnitt 5.2).

Minskning av anslagsbehållningar

Anslagsbehållningarna utgörs av skillnaden mellan anvisade medel och förbrukningen av anslagsmedel. Beräkningsposten Minskning av anslagsbehållningar beskrivs närmare i avsnitt 7.1. Posten Minskning av anslagsbehållningar är negativt definierad, dvs. ett negativt värde innebär att anslagsbehållningarna ökar. Den nya beräkningen medför att anslagsbehållningarna ökar mer 2021 och blir mindre 2022 och 2023 jämfört med 2020 års ekonomiska vårproposition (se tabell 7.14). Förändringarna är bl.a. hänförliga till utgiftsområdena 15 Studiestöd och 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. För 2021 förklaras förändringen till stor del av en generell nedjustering av utgiftsprognosen i syfte att beakta systematisk överskattning i utgiftsprognoserna.

Övriga utgiftsförändringar

Utgiftsprognoserna kan revideras till följd av justeringar som motiveras av ny information som inte avser makroekonomiska förutsättningar eller volymer, t.ex. nya prognosmetoder, korrigeringar av tidigare gjorda fel och regeländringar utom regeringens direkta kontroll, så som ändringar i EU-rättsakter.

Jämfört med 2020 års ekonomiska vårproposition revideras utgifterna ned 2021–2023 (se tabell 7.14), främst till följd av resultatet av Europeiska rådet den 17–21 juli 2020 om EU:s långtidsbudget för 2021–2027. Förhandlingarna resulterade bl.a. i att Sverige kommer att få en rabatt på EU-avgiften som uppgår till ca 9 miljarder kronor per år fr.o.m. 2021. EU-avgiften har därför bl.a. reviderats ned med motsvarande belopp 2021–2023.

7.5 Uppföljning av utgifterna i statens budget och takbegränsade utgifter 2020

Utgiftsramarna för 2020 följer dels av statens budget för 2020, dels av de ramar som beslutades av riksdagen efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2020 och de tidigare propositioner om ändringar i statens budget som lämnats under året. Därutöver beaktas förslagen i propositionen Höständringsbudget för 2020. I tabell 7.18 redovisas den ursprungligt beslutade budgeten, de ändringar som därefter beslutats och föreslagits, samt den nu aktuella utgiftsprognosen.

I statens ursprungliga budget för 2020 uppgick utgifterna till 1 055 miljarder kronor. Med anledning av spridningen av covid-19 har extraordinära åtgärder vidtagits eller föreslagits för innevarande år i form av ändringar av statens budget för 2020. Ändringarna medför avsevärda utgiftsökningar och har föranlett en höjning av utgiftstaket för innevarande år. Utgifterna för 2020 beräknas i denna proposition till 1 236 miljarder kronor. Statens utgifter 2020 överstiger därmed de beräknade utgifterna i statens ursprungliga budget för 2020 med 181 miljarder kronor. Utgifterna för 2020 understiger dock totalt anvisade medel för 2020 med 117 miljarder kronor.

Tabell 7.18 Utgifter 2020

Miljarder kronor

Utgiftsområde	Urspr. budget ¹	Ändringsbudget ^{2,3} (VÄB)	Förslag till ändringsbudget (HÄB) ^{2,4}	Totalt anvisat ⁵	Prognos	Differens prognos urspr. budget	Differens prognos totalt anvisat
1 Rikets styrelse	15,1	0,2	0,8	16,1	16,0	0,8	-0,1
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	17,4		0,0	17,4	17,2	-0,2	-0,2
3 Skatt, tull och exekution	12,1	0,0	0,2	12,3	12,1	0,0	-0,2
4 Rättsväsendet	51,7	1,0	0,5	53,3	53,3	1,6	0,1
5 Internationell samverkan	2,0	0,0	0,1	2,1	2,1	0,1	0,0
6 Försvar och samhällets krisberedskap	64,8	0,1	0,0	64,9	63,6	-1,2	-1,4
7 Internationellt bistånd	46,0		0,7	46,7	46,7	0,7	-0,1
8 Migration	11,4	0,2		11,6	10,5	-0,9	-1,1
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	84,2	5,0	14,3	103,5	101,3	17,1	-2,2
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	95,7	8,8	24,0	128,5	127,7	32,0	-0,8
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	36,5	0,0	0,0	36,6	36,6	0,1	0,0
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	101,4	1,7	1,1	104,3	102,3	0,9	-2,0
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	10,1	0,1		10,1	9,1	-1,0	-1,1

14 Arbetsmarknad och arbetsliv	77,2	15,7	5,9	98,8	92,6	15,4	-6,2
15 Studiestöd	25,5	1,3	0,3	27,1	25,8	0,3	-1,3
16 Utbildning och universitetsforskning	83,3	1,1	0,4	84,8	82,9	-0,4	-1,9
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	16,1	1,1	3,4	20,5	20,4	4,3	-0,1
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	3,7	0,0	0,0	3,7	3,9	0,2	0,2
19 Regional utveckling ⁴	3,7			3,7	3,3	-0,4	-0,4
20 Allmän miljö- och naturvård	12,6	0,0	0,4	13,0	12,2	-0,4	-0,8
21 Energi	3,5		0,0	3,5	3,3	-0,2	-0,2
22 Kommunikationer	61,3	1,0	6,1	68,3	68,0	6,7	-0,3
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	19,8	0,5	0,9	21,2	20,8	1,0	-0,4
24 Näringsliv	7,3	27,8	133,8	168,9	81,8	74,5	-87,1
25 Allmänna bidrag till kommuner	128,4	22,5	7,1	158,0	157,9	29,5	-0,1
26 Statsskuldräntor m.m.	29,7			29,7	20,1	-9,5	-9,5
27 Avgiften till Europeiska unionen	42,0		2,7	44,7	44,7	2,7	0,0
Summa utgiftsområden	1 062,4	88,2	202,8	1 353,3			
Minskning av anslagsbehållningar	-7,3						
Summa utgifter	1 055,1				1 236,1	180,9	-117,2
Summa utgifter exkl. statsskuldräntor	1 025,5				1 215,9	190,4	-107,7
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	326,0				329,3	3,3	
Takbegränsade utgifter	1 351,6				1 545,3	193,7	
Budgeteringsmarginal	40,4				197,7	157,3	
Utgiftstak för staten	1 392	350			1 743		

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Enligt finansutskottets sammanställning (bet. 2019/20:FiU10).

² Där 0,0 anges har ändringsbudget beslutats eller förslag till ändringsbudget lämnats, men beloppet för utgiftsområdet uppgår till totalt mindre än 50 miljoner kronor.

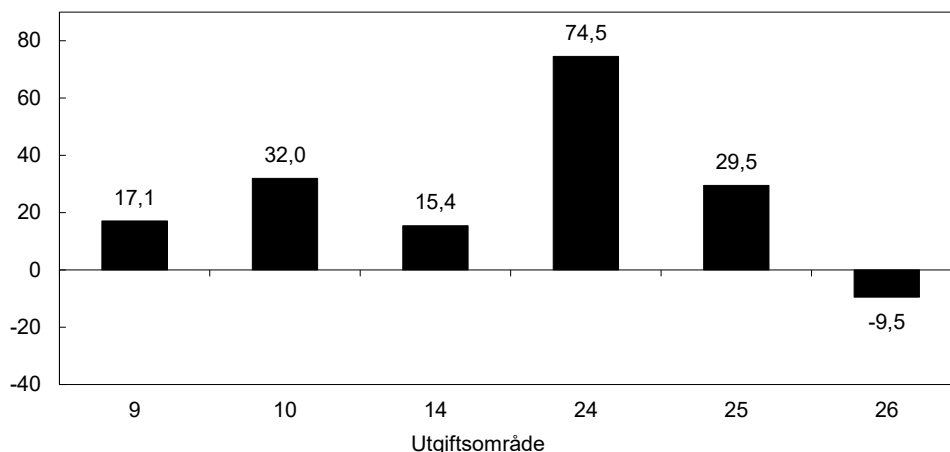
³ Inklusive VÄB20, Extra ändringsbudget för 2020 - Åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:132, bet. 2019/20:FiU51, rskr. 2019/20:199–202), Extra ändringsbudget för 2020 – Ytterligare åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:146, bet. 2019/20:FiU56, rskr. 2019/20:207–212) samt riksdagens ändring av statens budget för 2020 (bet 2019/20:FiU49, rskr. 2019/20:163–166).

⁴ Inklusive Extra ändringsbudget för 2020 – Fler kraftfulla åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:166, bet. 2019/20:FiU59, rskr. 2019/20:276–279), Extra ändringsbudget för 2020 – Stöd till hälso- och sjukvården, utbildningsinsatser och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:167, bet. 2019/20:FiU60, rskr. 2019/20:293–299), Extra ändringsbudget för 2020 – Förstärkt stöd till välfärd och företag, insatser mot smittspridning och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:181, bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:351–353), Extra ändringsbudget för 2020 – Ersättning till riskgrupper, kapitalinsatser i statligt ägda företag och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:187, bet. 2019/20:FiU62, rskr. 2019/20:361–366), Särskild beräkning av tandvård ersättning med anledning av sjukdomen covid-19 (prop. 2019/20:184, bet. 2019/20:SoU26, rskr. 2019/20:370), Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängda och förstärkta stöd och ersättningar med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:4) samt HÄB20.

⁵ Inklusive ändringsbudgetar enligt fotnot 3 och 4.

Diagram 7.1 Skillnad mellan utgiftsprognos för 2020 och ursprungligt anvisade medel för vissa utgiftsområden

Miljarder kronor

Anm.: Ursprungligt anvisade medel enligt finansutskottets sammanställning (bet. 2019/20:FIU10).

Nedan redogörs för de utgiftsområden som redovisas i diagram 7.1, under vilka de största sammantagna avvikelserna finns mellan utgiftsprognosen för 2020 och ursprungligt anvisade medel i budgeten för 2020.

Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Upprevideringen i förhållande till ursprungligt anvisade medel beror främst på åtgärder med anledning av spridningen av covid-19, i första hand höjningar av anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård*. Höjningarna har till största del syftat till att utöka statsbidragen till regioner och kommuner för merkostnader på grund av covid-19, bl.a. i form av det tillskott som föreslås i denna proposition. Därutöver har anslaget bl.a. höjts i syfte att bidra till utbyggd kapacitet för testning och smittspårning och för riktade tillskott till regioner och kommuner i syfte att stärka vård och omsorg.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Upprevideringen i förhållande till ursprungligt anvisade medel förklaras i huvudsak av åtgärder i form av regeländringar som vidtagits mot bakgrund av det nya coronaviruset. Arbetsgivares tillfälligt ökade rätt till ersättning för sjuklönekostnader har medfört en höjning av anslaget 1:7 *Ersättning för höga sjuklönekostnader* och är den av regeländringarna inom utgiftsområdet som påverkar statens utgifter mest. Ett tillfälligt särskilt stöd till riskgrupper och den tillfälliga ersättningen för den enskildes karensavdrag har inneburit att anslaget 1:1 *Sjuk- och rehabiliteringspenning* höjts, vilket förklarar upprevideringen jämfört med ursprungligen anvisade medel. På grund av osäkerhet när det gäller spridningen av covid-19 lämnar regeringen i denna proposition förslag som möjliggör att arbetsgivares tillfälligt ökade rätt till ersättning för sjuklönekostnader och den tillfälliga ersättningen för den enskildes karensavdrag förlängs.

Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Upprevideringen i förhållande till ursprungligt anvisade medel i statens budget är främst hänförlig till anslaget 1:2 *Arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd*, som höjts till följd av att arbetslösheten stigit och att antalet ersättningstagare därmed blivit fler. I budgetpropositionen för 2020 beräknades arbetslösheten uppgå till 6,4 procent 2020

och antalet arbetslösa beräknades till 353 000. I denna proposition beräknas arbetslösheten för 2020 till 9,0 procent och antalet arbetslösa beräknas uppgå till 494 000.

Anslaget har även höjts med anledning av att taket för den inkomstrelaterade ersättningen inom arbetslöshetsförsäkringen tillfälligt har höjts.

Utgiftsområde 24 Näringsliv

Upprevideringen i förhållande till ursprungligt anvisade medel i statens budget förklaras till största del av att åtgärder vidtagits i form av stöd till företag i syfte att begränsa de negativa ekonomiska effekterna av det nya coronaviruset. Företagsstöden har bl.a. medfört höjningar av anslaget 1:22 *Stöd vid korttidsarbete*, även om utgifterna för stöd vid korttidsarbete revideras ned i denna proposition, då utfall indikerar att de medel som anvisats i propositioner om ändringar i statens budget inte kommer att förbrukas i samma utsträckning som beräknat.

Även anslaget 1:24 *Omställningsstöd* och anslaget 1:23 *Tillfälligt stöd för hyreskostnader för vissa företag* bidrar i hög grad till upprevideringen jämfört med ursprungligt anvisade medel. Utgifterna har emellertid i likhet med anslaget 1:22 *Stöd vid korttidsarbete* reviderats ned i förhållande till tidigare beräkningar.

Utgifterna inom utgiftsområde 24 Näringsliv har därutöver bl.a. reviderats till följd av att kapitaltillskott gjorts till vissa statligt ägda företag. Det har inneburit att anslaget 1:17 *Kapitalinsatser i statligt ägda bolag* har höjts. Utgifterna inom utgiftsområdet har även ökat med anledning av det omsättningsbaserade stöd till enskilda näringsidkare som föreslås i propositionen Höständringsbudget för 2020.

Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Upprevideringen i förhållande till ursprungligt aviserade medel i statens budget är hänförlig till anslaget 1:5 *Stöd till kommunsektorn för att stärka välfärden*. Höjningen av anslaget syftar till att med generella statsbidrag stärka välfärden mot bakgrund av att kommuner och regioner drabbas hårt till följd av det nya coronaviruset. Tillskottet syftar vidare till att mildra osäkerheten, bidra till stabilitet i sektorn och öka kommunernas och regionernas förutsättningar att trygga tillgången till en bra vård, skola och omsorg. Därutöver kompenserar höjningen kommunsektorn för minskade intäkter till följd av en tillfällig skattelättnad för företagare.

Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.

Nedrevideringen i förhållande till ursprungligt anvisade medel i statens budget är en följd av lägre beräknade utgifter för statsskuldräntor. Dessa beror i första hand på att överkurser beräknas uppstå i större utsträckning än beräknat. Överkurser uppstår då gamla obligationer emitteras på nytt till en kupongränta som är högre än marknadsräntan, vilket medför en kassamässig förskjutning av utgifterna för statsskuldräntorna. Detta ger lägre utgifter för statsskuldräntor 2020, trots att statens lånebehov reviderats upp kraftigt under året. I en kostnadsmässig redovisning, där in- och utbetalningar periodiseras över lånens löptider, är variationen över tid betydligt mindre. Även i kostnadstermer beräknas dock statsskuldräntorna sammantaget vara lägre 2020 än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2020.

Utöver statsskuldens storlek och Riksgäldskontorets upplåningsteknik påverkas ränteutgifterna bl.a. av faktorer som svenska och utländska räntenivåer samt den svenska kronans växelkurs mot andra valutor.

7.6 Prisomräkning av vissa statliga förvaltningskostnader

7.6.1 Ärendet och dess beredning

Ekonomistyrningsverket (ESV) har i rapporten Översyn av omräkningsmetoden för övriga förvaltningskostnader i pris- och löneomräkningen gjort bedömningen att det finns skäl att se över utformningen av den beräkningsmetod som används vid prisomräkning av övriga förvaltningskostnader (Fi2018/03493/BATOT).

Inom Finansdepartementet har, med utgångspunkt i ESV:s rapport, promemorian Prisomräkning av vissa statliga förvaltningskostnader tagits fram och remitterats. Remissyttranden har inkommit från Arbetsgivarverket, Arbetsmiljöverket, Domstolsverket, ESV, Inspektionen för socialförsäkringen, Konjunkturinstitutet (KI), SCB, Skatteverket, Statskontoret, Trafikverket och Universitetskanslersämbetet (UKÄ). Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2020/00968/BATOT).

7.6.2 En enklare och mer ändamålsenlig metod

De statliga myndigheternas förvaltningskostnader består till ungefär 60 procent av löner m.m., till 10 procent av lokalkostnader och till 30 procent av övriga förvaltningskostnader. Förvaltningsanslagen pris- och löneomräknas årligen inom ramen för de riktlinjer som riksdagen har fastställt efter förslag i budgetpropositionen för 1993/94 (prop. 1992/93:100, bet. 1992/93:FiU20, rskr. 1992/93:189). Riktlinjerna innebär bl.a. att kompensation för kostnadsökningar inom samtliga resursslager ska fastställas med utgångspunkt i den allmänna prisutvecklingen inom den konkurrensutsatta sektorn.

Omräkningen av anslagens lönedelar utgår mot denna bakgrund ifrån arbetskostnadsutvecklingen inom tillverkningsindustrin, medan lokalkostnadsdelarna prisomräknas med utgångspunkt i den allmänna hyresutvecklingen. De delar av anslagen som används för övriga förvaltningskostnader indexerar med ett särskilt mått på den allmänna prisutvecklingen för vissa varor och tjänster och beräknas av ESV. Beräkningsmetoden innebär att myndigheternas övriga förvaltningskostnader delas in i tolv varu- och tjänstekategorier (exempelvis resor, dator-tjänster och kursavgifter) och att prisutvecklingen för de olika kategorierna viktas samman till ett omräkningstal. Prisutvecklingen mäts med olika delindex, huvudsakligen vissa delar av konsumentprisindex (KPI) samt vissa prisindex i producent- och importled. Metoden har medfört omräkningstal som i genomsnitt varit snarlika den generella KPI-utvecklingen. I promemorian Prisomräkning av vissa statliga förvaltningskostnader konstateras att beräkningsmetoden är förhållandevis detaljerad och kan uppfattas som komplicerad och svåröverskådlig. Metodens utformning och den omständigheten att omräkningstalen för övriga förvaltningskostnader inte utgör officiell statistik gör att det går att förbättra prisomräkningens transparens, kvalitet och förutsägbarhet. Eventuella justeringar av beräkningsmetoden bör enligt promemorian i första hand vara inriktade på förenkling. I promemorian föreslås därför att övriga förvaltningskostnader ska prisomräknas med ett brett konsumentprisindex.

7.6.3 Prisomräkning med konsumentprisindex

Regeringens bedömning: Övriga förvaltningskostnader bör prisomräknas med konsumentprisindex (KPI) fr.o.m. pris- och löneomräkningen för 2022.

Promemorians bedömning överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian görs bedömningen att övriga förvaltningskostnader bör prisomräknas med konsumentprisindex med fast ränta (KPIF).

Remissinstanserna: *Arbetsgivarverket*, *Domstolsverket*, *ESV*, *Inspektionen för socialförsäkring*, *KI*, *SCB* och *Skatteverket* tillstyrker eller är positiva till promemorians bedömning. *Arbetsgivarverket* anser i likhet med promemorians bedömning att dagens metod är alltför komplicerad. Myndigheten är positiv till att anslagen för övriga förvaltningskostnader omräknas med ett generellt konsumentprisindex och avråder från varianter av konsumentprisindex som innebär att svåråtkomlig information används. Med ett generellt konsumentprisindex som KPIF förbättras myndigheternas förutsättningar att prognostisera prisomräkningen, förutse förändringar och planera sin verksamhet, enligt *Arbetsgivarverket*. *ESV* bedömer att den föreslagna metoden bidrar till förenkling, ökad transparens och förutsägbarhet när det gäller hanteringen av övriga förvaltningskostnader i pris- och löneomräkningen. *KI* anser att promemorians förslag är bra. *KI* påpekar dock att förslaget behöver preciseras med avseende på vilket års utveckling som ska ligga till grund för omräkningstalet och om utvecklingen för någon särskild månad eller det samtida årets utveckling av indexet ska användas. *KI* anser slutligen att transparensen kring pris- och löneomräkningen allmänt bör förbättras och att kommunikationen med riksdagen och myndigheterna kring metoderna för pris- och löneomräkningen kan bli tydligare. *SCB* bedömer att en prisomräkning med KPIF kommer att bidra till att pris- och löneomräkningen av förvaltningsanslag blir enklare, mer ändamålsenlig och mer transparent. *SCB* anser att det är lämpligt att använda ett konsumentprisindex för prisomräkningen av övriga förvaltningskostnader. *SCB* rekommenderar dock att KPI används i stället för KPIF. *SCB* anser att användning av KPIF ska motiveras av att det finns skäl att exkludera påverkan av räntan i prisomräkningen. Valet av KPIF ska inte bero på att KPIF varierar mindre än KPI, enligt *SCB*. Myndigheten anför vidare att KPI brukar användas för prisomräknings- och kompensations syften. *Skatteverket* anser att förslaget innebär ökad tydlighet. *Trafikverket* och *UKÄ* avstår från att yttra sig. *Statskontoret* har inga synpunkter att redovisa och *Arbetsmiljöverket* har inget att erinra.

Skälen för regeringens bedömning: Genom att knyta prisomräkningen av övriga förvaltningskostnader till ett konsumentprisindex skulle beräkningsmetoden både förenklas och bli mer transparent och förutsägbar. Med ett konsumentprisindex, för vilket varukorgen kontinuerligt ses över av *SCB*, hålls beräkningsmetoden aktuell över tid. Dessa utgångspunkter talar för att använda antingen KPI eller KPIF, eftersom dessa är de mest vedertagna måtten på den allmänna prisutvecklingen. Ökningstakten i KPI respektive KPIF sammanfaller på sikt. Valet mellan dessa mått bedöms således vara ekonomiskt neutralt på längre sikt. Variationen i KPIF är lägre jämfört med KPI, där ränteförändringar påverkar prisutvecklingen via hushållens boendekostnader. Lägre variation ger bättre planeringsförutsättningar inom staten. *SCB* konstaterar samtidigt i sitt remissvar att det är KPI snarare än KPIF som brukar användas för prisomräknings- och kompensations syften. KPI är också mer välkänt och medför ett större mått av förenkling än KPIF. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att övriga förvaltningskostnader bör prisomräknas med KPI. Indexets utveckling bör mätas som årsgenomsnitt. Pris- och löneomräkningen baseras på utfallsstatistik och sker därför med två års eftersläpning. Det innebär exempelvis att omräkningstalet för budgetåret 2022 ska baseras på KPI-utvecklingen 2020 jämfört med 2019.

7.6.4 Konsekvenser

Förslaget bedöms sammantaget bidra till att metoden för pris- och löneomräkningen av förvaltningsanslag blir enklare, mer ändamålsenlig och mer transparent.

KPI utgör det mest vedertagna och centrala måttet på den allmänna prisutvecklingen. Därmed överensstämmer valet av index med riksdagens riktlinje för pris- och löneomräkning.

Övergången till KPI innebär att prisomräkningen baseras på statistik som varaktigt kan förväntas hålla hög kvalitet. Genom att det aktuella indexet publiceras månatligen, och då detaljerad information om metod, urval m.m. för indexet finns tillgänglig, bidrar förslaget vidare till ökad transparens. Slutligen förbättras planeringsförutsättningarna för statliga myndigheter, då ett flertal prognosinstitut gör prognoser avseende KPI.

Den nuvarande prisomräkningsmetoden har en stark anknytning till KPI. Förslaget om en övergång till KPI bedöms därför inte medföra några väsentliga ekonomiska konsekvenser.

8 Statens budgetsaldo och statsskulden

I detta avsnitt redovisas och analyseras utvecklingen av statens budgetsaldo. Statens budgetsaldo är skillnaden mellan statens inkomster och utgifter. Till budgetens utgifter hör utgifter inom utgiftsområde 1–27, Riksgäldskontorets nettoutlåning och den kassamässiga korrigeringen. Utvecklingen av utgifterna inom utgiftsområde 1–25 och 27 beskrivs i avsnitt 7. Utvecklingen av inkomsterna beskrivs i avsnitt 6.

Vidare redovisas hur statsskulden utvecklas. Statsskulden påverkas av statens lånebehov, vilket motsvaras av budgetsaldot med omvänt tecken, och av Riksgäldskontorets skulddispositioner. Den konsoliderade statsskulden utgörs av statsskulden reducerad med statliga myndigheters innehav av statspapper.

Sammanfattning

- Statens budgetsaldo beräknas visa underskott 2020–2022 på 296, 67 respektive 26 miljarder kronor. De stora underskotten förklaras av lågkonjunkturen och de åtgärder som regeringen har vidtagit och föreslår ska vidtas med anledning av pandemin.
- Budgetsaldot beräknas åter bli positivt 2023 och uppgå till 49 miljarder kronor.
- Riksgäldskontorets nettoutlåning beräknas försvaga budgetsaldot 2020, 2021 och 2023, och förbättra saldot något 2022.
- Det kraftigt negativa budgetsaldot 2020 innebär att statsskulden som andel av BNP ökar med 6 procentenheter, från 21 procent av BNP 2019 till 27 procent av BNP 2020. Därefter beräknas statsskulden som andel av BNP minska årligen för att uppgå till 24 procent av BNP 2023.
- I jämförelse med den ursprungliga beslutade budgeten för 2020 är budgetsaldot nedreviderat med 343 miljarder kronor 2020. Både lägre inkomster och högre utgifter, till följd av lågkonjunkturen och de åtgärder som regeringen vidtagit med anledning av denna, har bidragit till nedrevideringen.

8.1 Statens budgetsaldo

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 ta upp lån enligt 5 kap. budgetlagen.

Beräkningen av Riksgäldskontorets nettoutlåning för 2021 enligt tabell 8.1 godkänns.

Beräkningen av den kassamässiga korrigeringen för 2021 enligt tabell 8.1 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringens förslag till statens budget omfatta alla inkomster och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov. Ett budgetöverskott är detsamma som ett negativt lånebehov för staten, dvs. en amorteringsmöjlighet, och därigenom minskar normalt statsskulden. Det motsatta förhållandet gäller vid ett budgetunderskott. För att statens budgetsaldo ska överensstämma med dess lånebehov redovisas Riksgäldskontorets nettoutlåning och en kassamässig korrigeringspost på utgiftssidan av statens budget.

Tabell 8.1 Statens budgetsaldo

Miljarder kronor. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Inkomster ¹	1055,5	969,1	1 106,0	1 114,7	1 177,6
Utgifter	-943,6	-1 265,6	-1 173,2	-1 140,9	-1 129,0
<i>varav Utgifter exkl. statsskuldräntor²</i>	<i>-990,7</i>	<i>-1 215,9</i>	<i>-1 158,0</i>	<i>-1 137,6</i>	<i>-1 108,0</i>
<i>varav Statsskuldräntor m.m.³</i>	<i>-22,2</i>	<i>-20,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-6,6</i>	<i>-7,1</i>
<i>varav Riksgäldskontorets nettoutlåning</i>	<i>66,9</i>	<i>-29,3</i>	<i>-14,9</i>	<i>3,5</i>	<i>-13,6</i>
<i>varav Kassamässig korrigering</i>	<i>2,4</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,3</i>
Statens budgetsaldo	111,9	-296,5	-67,2	-26,2	48,6

¹ Summan av inkomsttyperna 1000–7000.² Utgifterna inom utg.omr. 1–25 samt 27, inkl. förändring av anslagsbehållningar.³ Utgifterna inom utg.omr. 26 Statsskuldräntor m.m., inkl. förändring av anslagsbehållningar.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Alla inkomster och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov utgör budgetsaldot. I avsnitt 6 behandlas den offentliga sektorns skatteintäkter och inkomster i statens budget. Från de totala skatteintäkterna avräknas EU-skatter, kommunala skatteintäkter och ålderspensionsavgifter för att beräkna statens skatteintäkter. Från statens skatteintäkter avräknas även periodiseringar, som görs för att inte alla skatter betalas in till statskassan det år de genereras, för att erhålla statens skatteinkomster som alltså är kassamässiga. Inkomsterna i statens budget, som redovisas i tabell 8.1, beräknas slutligen genom att även övriga inkomster läggs till. I avsnitt 7 behandlas, som en del av de takbegränsade utgifterna, utgiftsområdena 1–25 och 27 i statens budget. De redovisas som Utgifter exklusive statsskuldräntor i tabell 8.1. Dessa poster kompletteras med utgifterna inom utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m., Riksgäldskontorets nettoutlåning samt en post för Kassamässig korrigering för att erhålla de utgifter som påverkar statens budgetsaldo.

Budgetunderskott 2020–2022

Till följd av lågkonjunkturen och de åtgärder som har vidtagits och föreslås vidtas med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19 beräknas statens budgetsaldo bli negativt 2020–2022 och motsvara ett lånebehov som uppgår till 296, 67 respektive 26 miljarder kronor. Åtgärderna är till största del temporära och en gradvis återhämtning i svensk ekonomi förväntas under kommande år, vilket bidrar till att underskotten beräknas vända till överskott igen 2023.

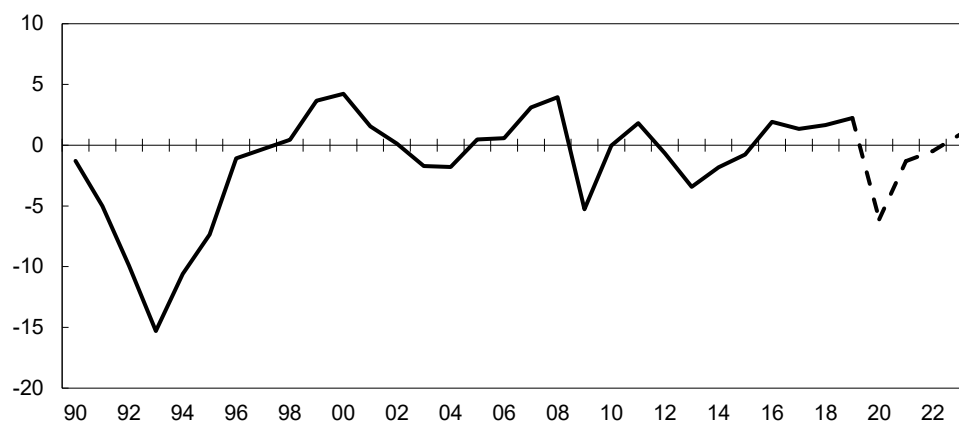
Statens budgetsaldo kan variera kraftigt mellan år (se diagram 8.1). Utöver den underliggande utgifts- och inkomstutvecklingen påverkas budgetsaldot av kassamässiga händelser som inte har någon effekt på statens finansiella sparande. Större kassamässiga händelser som påverkat budgetsaldot historiskt är bl.a. Riksbankens förstärkningar av valutareserven genom lån om 100 miljarder kronor via Riksgäldskontoret i samband med finanskrisen 2009 respektive eurokrisen 2013. Lånen hade ingen effekt på statens finansiella sparande eftersom Riksbanken kommer att betala tillbaka dessa lån. Utöver enskilda händelser som dessa finns det poster på statens budget som mer regelbundet påverkas av rent kassamässiga effekter. Hit hör bl.a. utgifterna inom utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m., där utgiftsutvecklingen till stor del påverkas av Riksgäldskontorets upplåningsteknik (se nedan).

Under 90-talskrisen uppstod stora budgetunderskott under flera år i följd. Som andel av BNP uppgick budgetunderskottet som mest till 15 procent 1993. Budgetunderskottet 2020 beräknas uppgå till 6 procent av BNP, vilket alltså är mindre än

under 90-talskrisen men mer än under finanskrisen, då lånebehovet (2009) dessutom i hög grad påverkades av Riksbankens förstärkning av valutareserven.

Diagram 8.1 Statens budgetsaldo

Procent av BNP. Utfall 1990–2019, prognos 2020–2023

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Ett flertal faktorer påverkar statsskuldräntorna

Ränteutgifterna ingår inte i de takbegränsade utgifterna och avgörs över tid av statsskuldens storlek, inhemska och utländska räntenivåer samt den svenska kronans växelkurs. På kortare sikt kan utgifterna för statsskuldräntor variera kraftigt på grund av Riksgäldskontorets upplåningsteknik och löptiden i enskilda låneinstrument. Under 2019 uppgick utgifterna på anslaget 1:1 *Räntor på statskulden* till 22,2 miljarder kronor och 2020–2023 beräknas utgifterna variera mellan 0,0 och 20,0 miljarder kronor. År 2021 beräknas utgifterna vara 20,0 miljarder kronor lägre än 2020. Den stora skillnaden mellan 2020 och 2021 förklaras i första hand av stora utbetalningar 2020, bl.a. en stor betalning av upplupen inflationskompensation i samband med att en realobligation förfaller och att en statsobligation med hög kupongränta löper ut under 2020. Detta innebär att kupongbetalningarna på utestående obligationer 2021 sammantaget är lägre. Kursförluster är ytterligare en förklaring till att 2020 års utgifter för statsskuldräntor beräknas bli betydligt högre än motsvarande utgifter 2021. Kursförluster uppstår när Riksgäldskontoret köper tillbaka obligationer och marknadsräntan vid köptillfället understiger kupongräntan.

Under 2020–2022 bidrar överkurser vid nyemission väsentligt till lägre utgifter.

Överkurser uppkommer om marknadsräntan understiger obligationens kupongränta vid emissionstillfället.

Riksgäldskontorets nettoutlåning

Riksgäldskontorets nettoutlåning är en post på budgetens utgiftssida som vid sidan om anslagsfinansierade utgifter påverkar budgetsaldot. Riksgäldskontoret lånar ut pengar till – och ansvarar för inlåning från – myndigheter samt vissa statliga bolag och fonder. Nettoutlåningen speglar den totala nettoförändringen av all in- och utlåning under en viss period. En ökad nettoutlåning kan alltså bero på en ökad utlåning eller en minskad inlåning under perioden. Nettoutlåningen omfattar både löpande statlig verksamhet, som t.ex. utbetalning av studielån, och tillfälliga poster, som oftast beslutas med kort varsel och därför i många fall inte går att förutse. På grund av dessa tillfälliga poster varierar nettoutlåningen kraftigt från år till år.

Den enskilt största posten 2019–2023 berör Riksbanken, vars delamortering 2019 minskade nettoutlåningen avsevärt. Andra större poster som 2019–2023 ger upphov till ökad nettoutlåning är Centrala studiestödsnämndens (CSN) utlåning och Trafikverkets infrastrukturlån. Inbetalningar av resolutionsavgift och amorteringar avseende infrastrukturlån bidrar till en minskad nettoutlåning 2019–2023.

Tabell 8.2 Riksgäldskontorets nettoutlåning

Miljarder kronor

	2019	2020	2021	2022	2023
CSN	5,8	8,2	9,6	9,3	8,9
Myndigheters investeringslån	1,5	1,1	1,1	1,1	1,1
Myndigheters räntekonton	-3,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Resolutionsavgifter	-5,9	-3,5	-3,4	-3,5	-3,6
Lån till Riksbanken	-67,3	6,7	3,3	-4,4	4,9
Infrastrukturinvesteringar (nyupplåning)	0,6	6,4	6,9	5,3	3,9
Infrastrukturinvesteringar (amortering)	-1,7	-1,8	-1,5	-1,5	-1,9
Exportkreditnämnden	-0,7	-0,2	0,0	0,0	0,0
Aktiebolaget Svensk Exportkredit	0,0	10,0	0,0	-10,0	0,0
Övriga poster	4,6	2,3	-1,1	0,3	0,3
Summa nettoutlåning	-66,9	29,3	14,9	-3,5	13,6

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan. Positiva belopp innebär att utgifterna ökar.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Kassamässig korrigerig

För att budgetsaldot ska överensstämja med saldot mellan in- och utbetalningar på statens centralkonto i Riksbanken görs en kassamässig korrigerig. Detta behövs vid en tidsförskjutning mellan redovisning och betalning (alternativt redovisning och överföring av medel till räntekonton) samt vid transaktioner över statens centralkonto som inte har sin motsvarighet på anslag eller inkomstitlar och omvänt. Utfallet av den kassamässiga korrigerigen räknas fram som en restpost.

Den kassamässiga korrigerigen 2020 om 0,3 miljarder kronor avser inbetalningar för frekvensutrymme för mobilnät som auktionerats ut av Post- och telestyrelsen samt betalning av lokalradioavgifter 2018 som periodiseras över en period om 8 år.

8.2 Statsskulden

Lånebehovet beräknas uppgå till 296 miljarder kronor 2020, vilket medför en kraftigt ökad statsskuld. Ökningen motverkas dock av posten skulddispositioner, som påverkar statsskulden men inte är en effekt av budgetsaldot, se tabell 8.3. Skulddispositionerna 2020 utgörs till stor del av en förväntad affärsdagsjustering (skillnaden mellan affärsdagsupplåning och likviddagsupplåning), men även av valutakurseffekter och upplupen inflationskompensation. Statsskulden beräknas fortsätta öka 2021 och 2022 för att därefter minska 2023 som en följd av prognosen för lånebehovet.

Under 90-talskrisen ökade statsskulden som andel av BNP (den s.k. skuldkvoten) markant från 42 procent 1990 till som mest 74 procent 1994. Därefter har statsskulden sjunkit som en följd av starkare statsfinanser och en god ekonomisk

tillväxt. År 2019 uppgick skuldkvoten till 21 procent. Mot bakgrund av de åtgärder som regeringen har vidtagit och föreslår ska vidtas med anledning av covid-19, samt den lågkonjunktur som pandemin har fört med sig, beräknas skuldkvoten 2020 öka med 6 procentenheter till 27 procent. Därefter beräknas den sjunka årligen fr.o.m. 2021.

Tabell 8.3 Statsskuldens förändring

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Ingående statsskuld ¹	1 262	1 113	1 373	1 432	1 458
Lånebehov ²	-112	296	67	26	-49
Skulddispositioner m.m.	-37	-37	-8	0	-3
Utgående statsskuld ¹	1 113	1 373	1 432	1 458	1 407
Eget innehav av statspapper	-59	-60	-61	-62	-63
Konsoliderad statsskuld	1 054	1 313	1 371	1 396	1 344
Statsskuld förändring ³	-143	259	58	25	-52
Statsskuld i procent av BNP³	21,0	27,0	26,7	25,8	23,8

¹ Okonsoliderad statsskuld, dvs. inkl. statliga myndigheters eget innehav av statspapper.

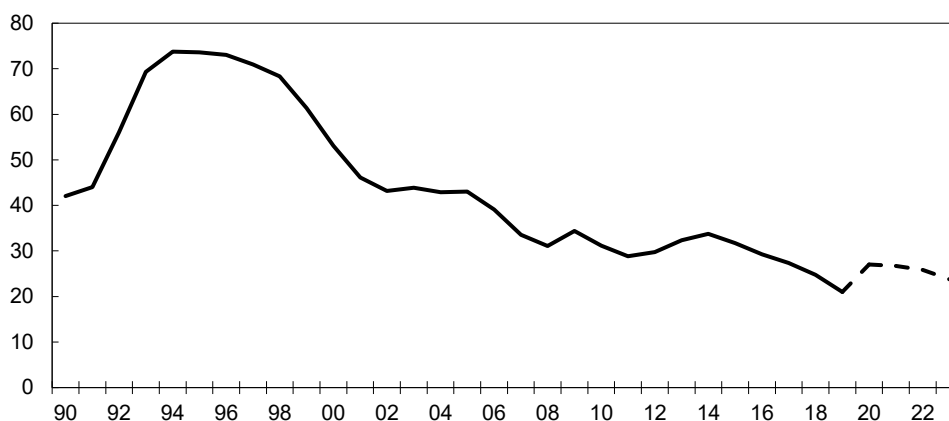
² Identiskt med statens budgetsaldo med omvänt tecken.

³ Avser konsoliderad statsskuld.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Diagram 8.2 Statsskuldens utveckling

Procent av BNP. Utfall 1990–2019, prognos 2020–2023

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

8.3 Uppföljning av statens budgetsaldo 2020

I jämförelse med den ursprungliga budgeten för 2020 är budgetsaldot nedreviderat med 343 miljarder kronor 2020 till följd av lågkonjunkturen och de åtgärder som regeringen har vidtagit med anledning av den pågående pandemin. Nedrevideringen av inkomsterna handlar framför allt om att skatteintäkterna väntas bli lägre. En uppföljning av intäkter, periodiseringar och övriga inkomster finns i avsnitt 6. En uppföljning av utgifterna inom budgetens 27 utgiftsområden finns i avsnitt 7. Upprevideringen av nettoutlåningen sedan beräkningen i statens budget för 2020 beror till största del på att Aktiebolaget Svensk Exportkredit tagit upp ett större lån under året.

Tabell 8.4 Uppföljning av statens budgetsaldo 2020

Miljarder kronor

	Ursprunglig budget 2020	Prognos 2020	Prognos – ursprunglig budget
Inkomster ¹	1 116	969	-147
Utgifter	1 069	1 266	196
<i>varav Utgifter exkl. statsskuldräntor²</i>	<i>-1 026</i>	<i>-1 216</i>	<i>-190</i>
<i>varav Statsskuldräntor m.m.³</i>	<i>-30</i>	<i>-20</i>	<i>9</i>
<i>varav Riksgäldskontorets nettoutlåning</i>	<i>-14</i>	<i>-29</i>	<i>-15</i>
<i>varav Kassamässig korrigering</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Statens budgetsaldo	47	-296	-343

¹ Summan av inkomsttyperna 1000–7000.² Utgifterna inom utg.omr. 1–25 samt 27, inkl. förändring av anslagsbehållningar.³ Utgifterna inom utg.omr. 26 Statsskuldräntor m.m.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

9 Den offentliga sektorns finanser

I detta avsnitt redovisas prognoser för den offentliga sektorns finanser, finansiella nettoförmögenhet och skuldutveckling. Redovisningen görs för såväl den totala konsoliderade offentliga sektorn som för delsektorerna staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn. Att offentliga sektorn är konsoliderad innebär att transfereringar mellan de olika delsektorerna räknas av.

Vidare redovisas budgeteffekterna på det finansiella sparandet av regeringens förslag och aviseringar. Avsnittet innehåller avslutningsvis en jämförelse mellan olika bedömares prognoser för finansiellt och strukturellt sparande. Tabeller med prognosens innehåll i detalj redovisas i bilaga 1.

Sammanfattning

- Den offentliga sektorns finansiella sparande har varit i balans eller uppvisat överskott 2015–2019. Den djupa lågkonjunkturen, som följer av pandemin, och de i huvudsak temporära åtgärder som har föreslagits och aviserats medför dock att försvagningen i de offentliga finanserna blir betydande för 2020. Åtgärderna medför att även det strukturella sparandet försvagas.
- En återhämtning av svensk ekonomi väntas ske fr.o.m. 2021 och väntas ge en successiv förstärkning av både det finansiella och det strukturella sparandet. Det är dock viktigt att framhålla den stora osäkerhet som föreligger i prognoser och som är betydande för denna beräkning.
- I huvudsak är det statens finanser som försvagas. Staten förväntas redovisa ett kraftigt underskott 2020 som sedan minskar till följd av den successiva återhämtningen i ekonomin.
- Ålderspensionssystemet bedöms redovisa ett underskott 2020 och 2021 på 0,1 procent av BNP, men väntas därefter generera ett mindre överskott.
- Kommunsektorns ekonomiska resultat och finansiella sparande väntas stärkas 2020. Underskottet i kommunsektorn i termer av finansiellt sparande beräknas uppgå till 0,3–0,7 procent av BNP under prognosperioden 2020–2023.
- Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld som andel av BNP väntas öka kraftigt 2020 till följd av de stora underskotten i de offentliga finanserna, men därefter falla. Bruttoskulden beräknas understiga 40 procent av BNP i slutet av prognosperioden.

Redovisningen av den offentliga sektorns finanser i detta avsnitt följer generellt principerna i nationalräkenskaperna (NR). Skatter och statsbidrag redovisas dock enligt den ordning som gällde före den genomgripande revideringen av NR i maj 2010. Därmed överensstämmer redovisningen av skatter och statsbidrag i detta avsnitt bättre med redovisningen i statens budget och den kommunala redovisningen än med NR:s redovisningsprinciper. Det finansiella sparandet för den offentliga sektorn och dess delsektorer påverkas inte av denna avvikelse. Redovisningen av inkomster och utgifter för den konsoliderade offentliga sektorn påverkas inte heller. I samband med att NR 2014 gick över till EU:s nya regelverk för nationalräkenskaper (ENS 2010) ändrades benämningarna på flera sektorer i NR. Här används dock de äldre men vedertagna benämningarna offentlig sektor (som i NR numera benämns offentlig förvaltning), stat (statlig förvaltning), ålderspensionssystem (sociala trygghetsfonder) och kommunsektor (kommunal förvaltning).

Regeringens prognoser för de offentliga finansernas utveckling baseras på prognosen för den makroekonomiska utvecklingen i avsnitt 4. Vidare baseras prognoserna på de regelverk för skatter och transfereringssystem och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen, har aviserats och föreslagits av regeringen att träda i kraft under det kommande budgetåret eller har aviserats av regeringen att träda i kraft efter det kommande budgetåret. Utöver detta ingår inte några ytterligare framtida finanspolitiska regel- eller anslagsändringar för den redovisade prognosperioden. Beräkningen av de offentliga finanserna bortom det kommande budgetåret ska därmed ses som en konsekvensanalys av budgetförslagets och tidigare beslutade och aviserade åtgärders effekt på den medelfristiga budgetutvecklingen.

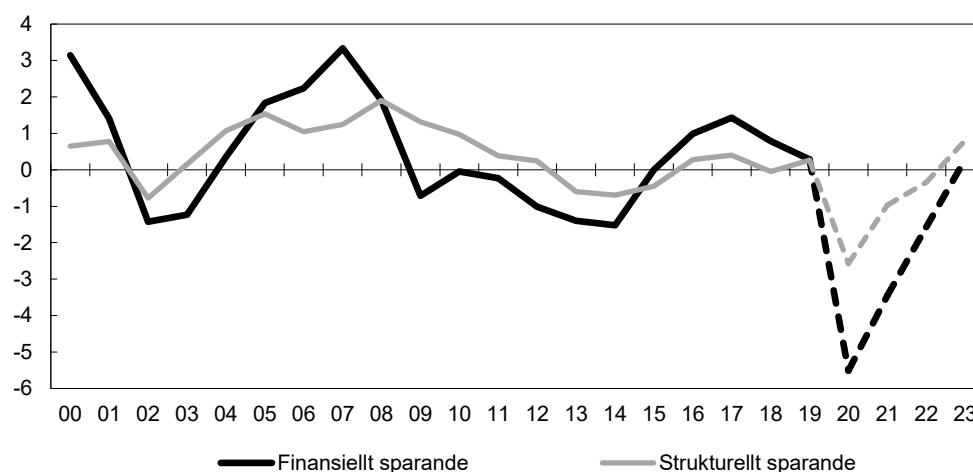
9.1 Offentliga sektorns finanser

Det finansiella sparandet

Den offentliga sektorn har redovisat balans eller överskott sedan 2015 (se diagram 9.1). År 2019 uppgick sparandet till 0,3 procent av BNP. Till följd av den djupa lågkonjunkturen och de betydande, till stor del temporära, finanspolitiska åtgärder som har föreslagits och aviserats förväntas det finansiella sparandet i sektorn 2020 minska med ca 6 procent av BNP. I denna prognos är det i huvudsak sparandet i staten som försämras.

Diagram 9.1 Den offentliga sektorns finansiella och strukturella sparande

Procent av BNP samt potentiell BNP. Utfall 2000–2019, prognos 2020–2023

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Försvagningen av den offentliga sektorns finansiella sparande mellan 2019 och 2020 beror främst på att utgifterna förväntas stiga kraftigt 2020, samtidigt som inkomsterna faller. I takt med att svensk ekonomi väntas återhämta sig fr.o.m. 2021 stärks också de offentliga finanserna (se tabell 9.1).

Tabell 9.1 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Inkomster	2 437	2 384	2 473	2 590	2 713
Procent av BNP	48,5	49,1	48,2	47,9	48,0
Skatter och avgifter ¹	2 141	2 080	2 155	2 261	2 372
Kapitalinkomster	79	81	77	80	86
Övriga inkomster	217	223	241	248	255
Utgifter	2 422	2 651	2 650	2 675	2 697
Procent av BNP	48,2	54,6	51,6	49,5	47,7
Utgifter exkl. räntor	2 394	2 625	2 625	2 650	2 672
Räntor ²	28	27	26	24	24
Finansiellt sparande	15	-268	-177	-85	16
Procent av BNP	0,3	-5,5	-3,5	-1,6	0,3
Strukturellt sparande					
Procent av potentiell BNP	0,3	-2,6	-1,0	-0,3	0,8

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2020-08-07. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Utfallet 2019 bygger än så länge delvis på beräkningar enligt nationalräkenskaperna och kan skilja sig från regeringens prognos för skatteintäkter 2019 som redovisas i avsnitt 6.

² Inklusiva utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det strukturella sparandet

Det strukturella sparandet visar en underliggande nivå på det finansiella sparandet. Innevarande år väntas detta strukturella sparande tillfälligt försämrats till följd av de stora finanspolitiska åtgärder som har föreslagits och aviserats (se diagram 9.1 och tabell 9.2). Därefter bedöms det strukturella sparandet stärkas och uppvisa överskott 2023.

Skillnaden mellan det finansiella sparandet och det strukturella sparandet utgörs av nettoeffekten av de automatiska stabilisatorerna och skattebasernas sammansättning samt engångseffekter (om raderna 2–4 i tabellen subtraheras från rad 1 erhålls rad 5). År 2020 och 2021 förväntas svensk ekonomi befinna sig i en djup lågkonjunktur (rad 6 i tabellen) och de automatiska stabilisatorerna försämrar därmed kraftigt det finansiella sparandet (rad 2 i tabellen).

Tabell 9.2 Finansiellt och strukturellt sparande

Procent av BNP om inte annat anges

	2020	2021	2022	2023
1 Finansiellt sparande	-5,5	-3,5	-1,6	0,3
<i>2 varav automatiska stabilisatorer</i>	<i>-3,4</i>	<i>-2,2</i>	<i>-1,0</i>	<i>-0,3</i>
<i>3 varav skattebasernas sammansättning</i>	<i>0,4</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,2</i>
<i>4 varav engångseffekter</i>				
<i>5 varav strukturellt sparande, procent av potentiell BNP</i>	<i>-2,6</i>	<i>-1,0</i>	<i>-0,3</i>	<i>0,8</i>
<i>6 BNP-gap, procent av potentiell BNP</i>	<i>-5,9</i>	<i>-3,8</i>	<i>-1,8</i>	<i>-0,6</i>

Källa: Egna beräkningar.

De inkomster och utgifter som beror på konjunkturläget utvecklas starkare respektive svagare jämfört med föregående år i takt med förändringen av resursutnyttjandet. Denna effekt på det finansiella sparandet dras bort vid beräkningen av det strukturella sparandet. Förändringar i skattebasens sammansättning påverkar de offentliga finanserna marginellt under prognosperioden (rad 3 i tabellen). Under den redovisade

tidsperioden bedöms det inte finnas någon engångseffekt som påverkar det finansiella sparandet (rad 4 i tabellen).

Den årliga förändringen av det strukturella sparandet enligt rad 5 kan i sin tur fördelas på ett antal andra komponenter (raderna 1–6 i tabell 9.3). En av dessa komponenter är den aktiva finanspolitiken (se tabell 9.4 för en mer utförlig redovisning av aktiva finanspolitiska åtgärder). Den aktiva finanspolitiken lämnar ett negativt bidrag till det strukturella sparandet 2020 men sedan ett positivt bidrag i takt med att de temporära åtgärderna för att hantera den kraftiga lågkonjunkturen faller bort. Utvecklingen av det strukturella sparandet förklaras också av utvecklingen av nettointäkter från kapital samt utvecklingen av det strukturella sparandet i kommunsektorn och pensions-systemet.

Tabell 9.3 Förändringen av det strukturella sparandet

Procent av potentiell BNP

	2020	2021	2022	2023
1 Förändring av det strukturella sparandet	-2,8	1,6	0,6	1,1
2 varav aktiv finanspolitik	-4,6	1,2	0,6	0,7
3 varav kapitalnetto	0,1	-0,1	0,0	0,1
4 varav kommunsektorns sparande	1,0	-0,3	-0,2	0,0
5 varav pensionssystemets sparande	0,0	0,1	0,1	0,0
6 varav övrigt	0,6	0,7	0,1	0,4

Källa: Egna beräkningar.

Posten övrigt innehåller bl.a. effekten av en underliggande automatisk budgetförstärkning. Utan att nya aktiva finanspolitiska beslut fattas ökar normalt skatteintäkterna i ungefär samma takt som BNP i löpande priser, medan de statliga utgifterna ökar något långsammare. Anledningen till att utgifterna ökar långsammare än BNP är att många transfereringar och andra anslag inte automatiskt räknas upp i samma takt som ekonomin växer. Anslagen till de statliga myndigheterna kompenseras vidare inte fullt ut för att lönerna ökar, eftersom viss produktivitetsökning förutsätts i pris- och löneomräkningssystemet. Utan nya aktiva beslut förstärks därför normalt de offentliga finanserna. Den automatiska budgetförstärkningen tenderar att kunna vara mycket varierande vid kraftiga konjunktursvängningar vilket exempelvis kan ses i tabellen 2022. Även inkomstförändringar som inte bedöms bero på konjunkturen ingår i posten övrigt.

Tabell 9.4 Samlade budgeteffekter av tidigare beslut och nu aktuella förslag och aviseringar i förhållande till föregående år

Offentliga sektorns finansiella sparande. Miljarder kronor om inte annat anges

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Förändring av takbegränsade utgifter ¹	26,3	11,9	197,6	-77,0	-22,9	-24,9
Justering för olika redovisningsprinciper i statens budget och nationalräkenskaperna	2,1	4,4	-8,6	4,8	-0,5	1,0
<i>varav kapitaltillskott statliga bolag</i>	0,6	-0,2	-9,1	7,9	1,4	0,0
<i>varav lånefinansierade infrastrukturinvesteringar²</i>	1,4	3,2	3,6	0,2	-1,5	-1,8
Summa utgiftsförändringar³	28,4	16,3	189,0	-72,2	-23,4	-23,9
Skatter, brutto ^{4,5}	-3,9	-20,5	-45,0	-3,8	8,3	16,1
Indirekta effekter av skatter ⁵	2,1	0,5	8,8	-5,0	-0,5	-1,6
Övriga inkomstreformer	-1,4	-0,1	1,4	0,1	0,0	0,0
Summa inkomstförändringar, netto³	-3,2	-20,1	-34,8	-8,7	7,8	14,5
Utgifts- och inkomstförändringar, effekt på offentliga sektorns finansiella sparande³	-31,6	-36,3	-223,8	63,5	31,2	38,4
Procent av BNP	-0,7	-0,7	-4,6	1,2	0,6	0,7

¹ Avsnitt 7.3 innehåller en mer detaljerad genomgång av utvecklingen av de takbegränsade utgifterna. I tabell 7.6 redovisas budgeteffekterna per utgiftsområde.

² Posten visar förändringen av nettouplåningen för väg- och järnvägsobjekt. Nettouplåning utgör skillnaden mellan nyupplåning och amortering.

³ För utgiftssidan innebär minustecken anslagsminskningar eller att temporära program upphör eller minskar i omfattning. För inkomstsidan innebär minustecken att skatteinkomsterna minskar. För den sammanlagda budgeteffekten av åtgärder på utgifts- och inkomstsidan innebär minustecken att de offentliga finanserna försvagas jämfört med året innan.

⁴ Se tabell 6.6. Förändrad kommunal utdebitering ingår i tabell 6.6 men ska inte ingå i tabell 9.4, som endast visar budgeteffekter av riksdagsbeslut och förslag från regeringen.

⁵ För åtgärder på skatteområdet beskriver bruttoeffekten den statistiskt beräknade förändringen i intäkterna från den skatt som regeländringen avser. En indirekt effekt kan uppkomma om regeländringen påverkar andra skattebaser eller konsumentprisindex (om konsumentprisindex påverkas består den indirekta effekten bl.a. av att utgiftsnivån i olika offentliga transfereringssystem påverkas via prisbasbeloppet).

Källa: Egna beräkningar.

Budgeteffekter av riksdagens och regeringens åtgärder sedan 2020 års ekonomiska vårproposition

Nedan följer en översiktlig redovisning av budgeteffekterna på de offentliga finanserna av nya åtgärder i förhållande till 2020 års ekonomiska vårproposition (prop. 2019/20:100) och propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99). Utgångspunkten för redovisningen är att beslutade, föreslagna och aviserade ökning och minskningar av anslag fullt ut motsvaras av en förändring av den faktiska förbrukningen av utgifter på anslagen. Nivån på den offentliga sektorns inkomster och utgifter påverkas även av andra förändringar, som i detta sammanhang inte definieras som nya åtgärder. Exempel på sådana förändringar är variationer i volymer i rättighetsbaserade transfereringssystem eller förändrade makroekonomiska förutsättningar.

I redovisningen ingår de förslag för 2021 och aviserade förändringar för 2022 och 2023 som lämnas i denna proposition och förslagen i propositionen Höständringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:2). Sedan 2020 års ekonomiska vårproposition har riksdagen beslutat om åtgärder till följd av förslag och aviseringar från regeringen i propositionerna Extra ändringsbudget för 2020 – Fler kraftfulla åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:166, bet. 2019/20:FiU59, rskr. 2019/20:276–279), Extra ändringsbudget för 2020 – Stöd till hälso- och sjukvården, utbildningsinsatser och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:167, bet. 2019/20:FiU60, rskr. 2019/20:293–299), Extra ändringsbudget för 2020 – Förstärkt stöd till välfärd och företag, insatser mot smittspridning och andra åtgärder med anledning av coronaviruset

(prop. 2019/20:181, bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:351–353), Extra ändringsbudget för 2020 – Ersättning till riskgrupper, kapitalinsatser i statligt ägda företag och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:187, bet. 2019/20:FiU62, rskr. 2019/20:361–366), Särskild beräkning av tandvårdsersättning med anledning av sjukdomen covid-19 (prop. 2019/20:184, bet. 2019/20:SoU26, rskr. 2019/20:370) och Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängda och förstärkta stöd och ersättningar med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:4).

I tabell 9.5 redovisas budgeteffekterna på den offentliga sektorns finansiella sparande. Det framgår att de nu föreslagna och aviserade reformerna och finansieringarna på budgetens utgifts- och inkomstsida sammantaget medför att den offentliga sektorns finanser försvagas 2020–2023, jämfört med beräkningarna i vårpropositionen. Vidare framgår det att försvagningen är som störst 2021 för att sedan successivt bli mindre 2022 och 2023. Det följer bl.a. av att åtgärder som är lämpliga att vidta med anledning av lågkonjunkturen till stor del är av tillfällig karaktär.

Tabell 9.5 Budgeteffekter av föreslagna och aviserade åtgärder sedan 2020 års ekonomiska vårproposition

Offentliga sektorns finansiella sparande. Miljarder kronor om inte annat anges

	2020	2021	2022	2023
Förändring av takbegränsade utgifter ¹	108,7	83,5	63,4	41,8
Justering för olika redovisningsprinciper i statens budget och nationalräkenskaper	-7,4	-5,2	-4,6	-1,9
Summa utgiftsförändringar	101,3	78,3	58,8	39,9
Skatter, netto ²	0,0	-29,7	-27,2	-12,7
Övriga inkomstreformer	0,0	0,1	0,0	0,0
Summa inkomstförändringar, netto	0,0	-29,6	-27,2	-12,7
Förändring finansiellt sparande offentlig sektor	-101,3	-107,9	-86,0	-52,6
Procent av BNP	-2,1	-2,1	-1,6	-0,9

¹ Se avsnitt 7.4 för en mer detaljerad genomgång av de förslag som påverkar budgetens utgiftssida. Tabell 7.16 visar de beräknade budgeteffekterna per utgiftsområde. Av förslagen för 2020 i HÅB20 ingår inte medel som föreslås tillföras regelstyrda anslag som påverkas av förändringar av volym och makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag) utan att någon ny reform föreslås (se tabell 7.16). Dessa medför höjda anslagsnivåer för 2020 om ca 10,0 miljarder kronor.

² Effekterna på den offentliga sektorns finansiella sparande av föreslagna förändringar av skatteregler beskrivs närmare i tabell 13.6.

Källa: Egna beräkningar.

I tabell 9.4 redovisas den samlade budgeteffekten i förhållande till föregående år av alla tidigare beslut från riksdagen samt nu aktuella förslag och aviseringar med ekonomiska konsekvenser, som en del av analysen av förändringen av det strukturella sparandet och finanspolitikens effekt på efterfrågan.

9.2 Statens finanser

I detta avsnitt redovisas statens finanser enligt NR. Beräkningarna utgår från de prognoser på statens budgetsaldo som redovisas i avsnitt 8. Skillnaden mellan de båda redovisningarna består främst i att statens budgetsaldo visar statens lånebehov med omvänt tecken och därmed dess påverkan på statsskulden. Statens finansiella sparande visar förändringen av statens finansiella förmögenhet, exklusive effekten av värdeförändringar.

Från budgetsaldo till statens finansiella sparande

I tabell 9.6 framgår väsentliga skillnader mellan statens budgetsaldo enligt budgetredovisningen och det finansiella sparandet enligt NR. Det finansiella sparandet påverkas inte av försäljningar eller köp av finansiella tillgångar, t.ex. aktier, eller ökad utlåning. Detta eftersom sådana transaktioner i sig inte förändrar den finansiella förmögenheten. Däremot påverkas budgetsaldot och statskulden av sådana transaktioner.

Förutom denna skillnad avviker det finansiella sparandet i flera andra avseenden från budgetsaldot. Bland annat redovisas budgetsaldot kassamässigt, medan det finansiella sparandet redovisas enligt NR:s principer, vilket innebär en periodiserad redovisning. Denna skillnad påverkar framför allt redovisningen av skatteintäkter och ränteutgifter.

Tabell 9.6 Statens budgetsaldo och finansiella sparande

Miljarder kronor. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Budgetsaldo	112	-296	-67	-26	49
Till finansiellt sparande					
Periodisering av skatter	7	20	-55	0	-1
Räntor, periodisering, kursvinster/-förluster	6	7	-11	-3	-2
Köp och försäljning av aktier, extra utdelningar m.m. ¹	-1	-5	-11	-8	-6
Övriga finansiella transaktioner m.m.	-61	26	8	-9	10
Finansiellt sparande²	63	-248	-137	-48	49

¹ Inkluderar justeringar avseende Riksbankens inlevererade överskott.

² Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2020-08-07.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det finansiella sparandet 2020 förväntas visa ett mindre underskott än budgetsaldot. Både periodiserade skatteintäkter och räntebetalningar förklarar detta. Likaså medför bl.a. lån till Riksbanken under posten Övriga finansiella transaktioner m.m. att sparandet förstärks i förhållande till budgetsaldot. Prognostiserade försäljningar av aktier som förstärker budgetsaldot påverkar inte sparandet eftersom statens finansiella förmögenhet inte förändras.

Även skillnaden mellan redovisningarna 2021 förklaras i huvudsak av olikheter i redovisningen av inkomster från skatter och räntebetalningar. År 2022 och 2023 tar skillnaderna i redovisningarna i större utsträckning ut varandra.

Utvecklingen av statens finansiella sparande

Det finansiella sparandet i staten uppgick 2019 till 1,3 procent av BNP. Den djupa lågkonjunkturen tillsammans med de betydande aktiva åtgärderna medför att skatteintäkterna till sektorn 2020 minskar men framför allt att utgifterna ökar i förhållande till 2019 (se tabell 9.7). Sammantaget innebär detta att sparandet i sektorn snabbt försämras i förhållande till 2019.

Tabell 9.7 Statens inkomster och utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Inkomster	1 281	1 199	1 262	1 333	1 405
Procent av BNP	25,5	24,7	24,6	24,7	24,9
Skatter och avgifter ¹	1 116	1 026	1 077	1 144	1 210
Kapitalinkomster	29	34	30	31	35
Övriga inkomster	136	139	154	158	160
Utgifter	1 218	1 447	1 399	1 381	1 355
Procent av BNP	24,3	29,8	27,3	25,6	24,0
Utgifter exkl. räntor	1 197	1 428	1 381	1 365	1 340
Procent av BNP	23,8	29,4	26,9	25,3	23,7
Ränteutgifter ²	21	19	17	15	16
Finansiellt sparande	63	-248	-137	-48	49
Procent av BNP	1,3	-5,1	-2,7	-0,9	0,9

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2020-08-07.

¹ Utfall 2019 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos för den offentliga sektorns skatteinkomster för 2019 som redovisas i avsnitt 6.² Inkl. utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

År 2021 medför den ekonomiska återhämtningen samt att temporära finanspolitiska åtgärder upphör att statens finanser snabbt förstärks men att staten fortfarande uppvisar ett underskott. Sektorns sparande beräknas därefter fortsätta att förstärkas och fr.o.m. 2023 uppvisa överskott.

9.3 Ålderspensionssystemets finanser

Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet väntas visa ett underskott 2020 och 2021 som motsvarar 0,1 procent av BNP. Pensionssystemets finanser påverkas av den djupa lågkonjunkturen genom lägre avgiftsinkomster och en lägre avkastning på fondernas finansiella tillgångar. Från och med 2022 väntas ålderspensionssystemet åter uppvisa ett mindre överskott. Det förklaras av att avgiftsinkomsterna ökar snabbare än pensionsutbetalningarna samt stigande kapitalinkomster i slutet av prognosperioden.

I ålderspensionssystemet förväntas ett avgiftsunderskott under hela prognosperioden, dvs. avgiftsinkomsterna väntas vara lägre än pensionsutbetalningarna.

Avgiftsunderskottet minskar fr.o.m. 2022 men består ändå hela perioden.

Direktavkastningen på AP-fondernas tillgångar i form av ränteintäkter och utdelningar bedöms vara högre än avgiftsunderskottet från 2022, vilket medför att det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet ökar successivt.

Tabell 9.8 Ålderspensionssystemets inkomster och utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Avgifter	289	294	301	311	324
Pensioner	315	325	332	337	346
Avgiftsunderskott	-25	-31	-32	-26	-23
Räntor, utdelningar	37	34	32	34	36
Förvaltningsutgifter m.m.	-5	-5	-6	-6	-6
Finansiellt sparande	6	-3	-5	3	7
Procent av BNP	0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,1

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2020-08-07. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utgifterna i ålderspensionssystemet väntas öka de närmaste åren till följd av att pensionärerna blir fler och av att pensionerna i genomsnitt blir högre. År 2020–2023 förväntas pensionsutbetalningarna öka med i genomsnitt 2,4 procent per år. Avgiftsinkomsterna, som är starkt kopplade till lönesumman i ekonomin (summan av utbetalda löner inklusive företagarinkomster), väntas öka något snabbare, med i genomsnitt 2,8 procent per år. De avgiftsinkomster som finansierar systemet är ålderspensionsavgiften från arbetsgivare och egenföretagare samt den allmänna pensionsavgiften.

I denna proposition aviseras effekter av justerade pensionsåldrar enligt överenskommelsen mellan partierna i pensionsgruppen. Förändringarna träder i kraft 2023 respektive 2026. Det innebär att 2023 ändras den lägsta åldern för att ta ut allmän inkomstgrundad pension till 63 år, garantipensionsåldern och åldern för angränsande trygghetssystem från 65 till 66 år och las-åldern, dvs. den ålder som arbetstagaren har rätt att kvarstå i anställning, till 69 år. Pensionsutbetalningarna 2023 beräknas minska med 2 miljarder kronor till följd av justerade pensionsåldrar.

Tabell 9.9 Ålderspensionssystemets avgiftsinkomster

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Allmän pensionsavgift	128	131	134	138	144
Ålderspensionsavgift, arbetsgivare	135	135	137	144	150
Ålderspensionsavgift, egenföretagare	3	3	4	4	4
Statlig ålderspensionsavgift	23	25	26	26	25
Avgiftsinkomster	289	294	301	311	324

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2020-08-07. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Alla inkomstpensioner och tilläggs-pensioner som erhålls efter 65 års ålder är följsamhetsindexerade. Följsamhetsindexering innebär att inkomst- och tilläggs-pensionerna varje år räknas om med utvecklingen av inkomstindex eller ett balans-index, minus en förskotts-ränta på 1,6 procent. I ett läge när pensionssystemets finanser är i balans bygger följsamhetsindexeringen på förändringen av inkomstindex. Om pensionssystemets skulder överstiger systemets tillgångar aktiveras balanseringen och indexeringen bygger i stället på ett balansindex. Balanseringen är ett sätt att säkerställa att pensionssystemets utgifter inte över tid överstiger dess inkomster. Balanstalet beräknas överstiga 1,0 under prognosperioden och pensioner och pensionsrätter kommer därmed att indexeras med inkomstindex.

9.4 Kommunsektorns finanser

Kommunsektorns finanser regleras av balanskravet och kravet på en god ekonomisk hushållning i kommunallagen (2017:725). Enligt balanskravet får kommuners och regioners resultat som huvudregel inte vara negativa medan kravet på en god ekonomisk hushållning innebär att högre resultat troligen behövs (se avsnitt 5.3). Skillnaden mellan resultatet och det finansiella sparandet förklaras till största delen av att investeringar, men inte avskrivningar, ingår som utgifter i beräkningen av det finansiella sparandet. I resultatet ingår inte investeringar men däremot avskrivningar.

Det kan även förekomma periodiseringskillnader för olika inkomster och utgifter mellan det finansiella sparandet och resultatet.

I regeringens prognos för kommunsektorns finanser antas sektorn bedriva en utgiftspolitik som är förenlig med balanskravet. På några års sikt antas i normalfallet kommunsektorn som helhet även redovisa ett resultat som bedöms vara i linje med en god ekonomisk hushållning. Vidare antas den genomsnittliga kommunalskattesatsen vara oförändrad. Prognosen grundar sig även på ett antagande om oförändrad politik på statlig nivå, förutom tidigare beslutade och nu föreslagna förändringar av statsbidragen. Därigenom blir skatteunderlagets tillväxt viktigt för den beräknade utvecklingen av kommunsektorns inkomster i prognosen.

Eftersom kommunsektorn i normalfallet antas redovisa ett resultat i linje med god ekonomisk hushållning på några års sikt blir den beräknade utvecklingen av skatteunderlaget vanligtvis styrande för prognosen för utgifterna.

Resultat och finansiellt sparande 2020–2023

Regeringens prognos för kommunsektorns finanser präglas av lågkonjunkturen och den pågående pandemins påverkan på kommunal verksamhet. Konjunkturförloppet medför att det kommunala skatteunderlaget och därmed skatteinkomster utvecklas i långsam takt 2020 och 2021 men något snabbare därefter. Statsbidragen väntas öka mycket kraftigt 2020 för att kommunsektorn ska kunna hantera effekterna av lågkonjunkturen och pandemin. Statsbidragen antas därefter successivt avta till följd av beräkningsantagandet om nu aviserad politik som beskrivs ovan.

På kommunsektorns utgiftssida antas pandemin medföra vissa merkostnader i närtid samtidigt som viss del av ordinarie verksamhet inte kan utföras i normal utsträckning eller skjuts upp till kommande år.

Sammantaget beräknas kommunsektorns inkomster öka mer än utgifterna vilket höjer sektorns finansiella sparande 2020. Därefter antas utgifterna öka snabbare än inkomsterna vilket medför ett avtagande finansiellt sparande 2021–2023. Kommunsektorns resultat bedöms öka 2020 men antas därefter minska något (se tabell 9.10).

Tabell 9.10 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Totala inkomster	1 140	1 231	1 250	1 268	1 289
<i>Utveckling i procent</i>	1,9	8,0	1,6	1,5	1,6
Skatter ¹	740	766	783	811	843
Kommunal fastighetsavgift	19	19	20	20	20
Statsbidrag exkl. kompensation för mervärdesskatt	204	262	258	242	225
<i>varav generella bidrag</i>	116	153	149	144	136
<i>varav riktade bidrag</i>	89	108	109	98	89
Kapitalinkomster	13	13	14	15	15
Övriga inkomster ²	164	170	175	180	186
<i>varav kompensation för mervärdesskatt</i>	74	78	79	81	82
Totala utgifter	1 194	1 247	1 286	1 308	1 329
<i>Utveckling i procent</i>	3,7	4,4	3,1	1,7	1,6
Konsumtion	969	1011	1045	1058	1080
Investeringar	134	133	135	141	146
Transfereringar	88	99	101	104	99
Övriga utgifter ³	4	4	5	5	5
Finansiellt sparande	-55	-16	-36	-40	-40
Procent av BNP	-1,1	-0,3	-0,7	-0,7	-0,7
Resultat efter finansiella poster	26	38	19	17	19
Procent av skatter och generella statsbidrag	3,0	4,1	2,0	1,8	1,9

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2020-08-07. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Utfall 2019 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos för den offentliga sektorns skatteinkomster för 2019 som redovisas i avsnitt 6.

² Kommunsektorns kompensation för mervärdesskatt är inkluderad i övriga inkomster och inte i statsbidragen.

³ Inkluderar nettoköp av fastigheter. Eftersom försäljningen vanligtvis överstiger köp är denna nettopost negativ, vilket minskar de redovisade utgifterna med några miljarder kronor per år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kommunsektorns inkomster

Kommunsektorns inkomster består framför allt av inkomster från skatt på arbete (främst inkomst av tjänst och näringsverksamhet samt pensioner) och av statsbidrag.

Lågkonjunkturen 2020 förväntas leda till en ovanligt svag utveckling av antalet arbetade timmar. Den negativa utvecklingen av arbetade timmar 2020 bidrar till en svag utveckling av lönesumman och det kommunala skatteunderlaget, vilket förväntas resultera i en svag utveckling av de kommunala skatteinkomsterna 2020. Även 2021 väntas de kommunala skatteinkomsterna utvecklas förhållandevis svagt. År 2022 och 2023 antas skatteunderlaget växa något snabbare än de första prognosåren.

Utvecklingen av de kommunala skatteinkomsterna dämpas varje år 2018–2021 då skattesänkningar för personer över 65 år har beslutats för 2018–2020 samt föreslås av regeringen för 2021 i denna proposition.

Vid förändringar av skattelagstiftningen som påverkar det kommunala skatteunderlaget neutraliseras i regel effekterna av dessa genom att nivån på de generella statsbidragen höjs eller sänks (s.k. skattereglering). I den nuvarande prognosen påverkas kommunsektorns skatteinkomster framför allt av två sänkningar av inkomstskatten för personer över 65 år. Riksdagen har beslutat att sänka inkomstskatten för denna grupp med ca 4 miljarder kronor 2020 och i denna budgetproposition föreslås ytterligare en sänkning om ca 2 miljarder kronor 2021.

Kommunsektorn kompenseras genom motsvarande höjningar av de generella statsbidragen.

Kommuner och regioner får bidrag från staten i form av dels generella, dels riktade statsbidrag. De generella statsbidragen ökar med ca 37 miljarder kronor 2020 (se tabell 9.10), vilket främst beror på de tillskott som regeringen har föreslagit i denna och tidigare propositioner med anledning av lågkonjunkturen. Därutöver ökar de generella statsbidragen bl.a. även på grund av kompensation för kommunsektorns minskade skatteinkomster till följd av en skattesänkning för personer över 65 år. I denna och i tidigare propositioner under året föreslår regeringen även generella statsbidragstillskott 2021 för att stötta kommunsektorns ekonomi under den rådande lågkonjunkturen. Även 2021 bidrar kompensation för de sänkta skatteinkomsterna från personer över 65 år till att stärka de generella statsbidragen något.

De riktade statsbidragen som finansieras från ett flertal olika utgiftsområden beräknas öka med 19 miljarder kronor 2020. Den kraftiga ökningen 2020 beror främst på tillskott till kommuner och regioner för deras akuta insatser inom vård, omsorg och andra områden med anledning av pandemin. Riktade tillskott kopplade till vård och omsorg görs även 2021 medan behovet av dessa insatser sedan antas avta snabbare. Sammantaget väntas de totala statsbidragen öka mycket kraftigt 2020 och med en mindre minskning ligga kvar på en hög nivå 2021. Därefter beräknas statsbidragen minska mer 2022 och 2023. Det beror på att de tillfälliga stöden med anledning av pandemin och lågkonjunkturen minskar och på de beräkningsförutsättningar om nu aviserad politik som beskrivs i inledningen av avsnitt 9.4.

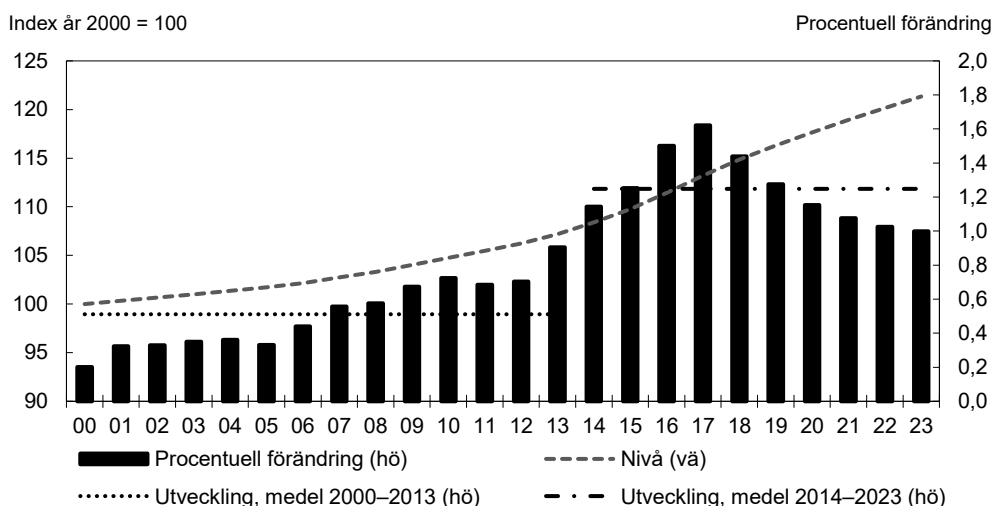
Kommunsektorns utgifter

Av kommunsektorns totala utgifter utgör kommunal konsumtion den största delen, dvs. välfärdstjänster inom främst vård, skola och omsorg. Kommunerna och regionerna har därutöver utgifter för investeringar och transfereringar, t.ex. ekonomiskt bistånd.

Kommunal konsumtion

Den kommunala konsumtionen fördelas mellan ett antal verksamhetsområden. Störst andel av konsumtionsutgifterna går till hälso- och sjukvård. Därefter följer utgifter för omsorg och för utbildning. Den demografiska utvecklingen har stor betydelse för behovet av resurser inom olika välfärdstjänster. Om exempelvis antalet elever ökar behöver fler lärare anställas för att inte lärartätheten ska sjunka. Mellan 2012 och 2017 har befolkningen ökat i en allt snabbare takt. Sett till åldersstrukturen är det framför allt antalet barn som har legat bakom denna stigande ökningstakt, men även antalet äldre (65 år och äldre). Sedan 2017 har befolkningstillväxten avtagit och väntas fortsätta avta gradvis 2020–2023. Även detta förklaras främst av antalet barn där ökningen framöver väntas ske i en allt långsammare takt. Antalet äldre bedöms däremot fortsätta att öka snabbare än befolkningen i stort.

I diagram 9.2 visas en modellberäkning av hur mycket konsumtionsvolymen (dvs. mängden arbetade timmar, lokaler och förbrukningsvaror etc.) inom den kommunala sektorn behöver öka för att tillgodose de ökade behov som förändringar i åldersstrukturen innebär. I denna framskrivning tas ingen hänsyn till möjligheterna att effektivisera verksamheten. Mellan 2014 och 2017 ökade behoven i en allt högre takt för att 2018 och 2019 dämpas något. Under perioden 2020–2023 bedöms behoven fortsätta öka i en avtagande takt. Men trots det väntas ökningstakten vara högre än före 2014.

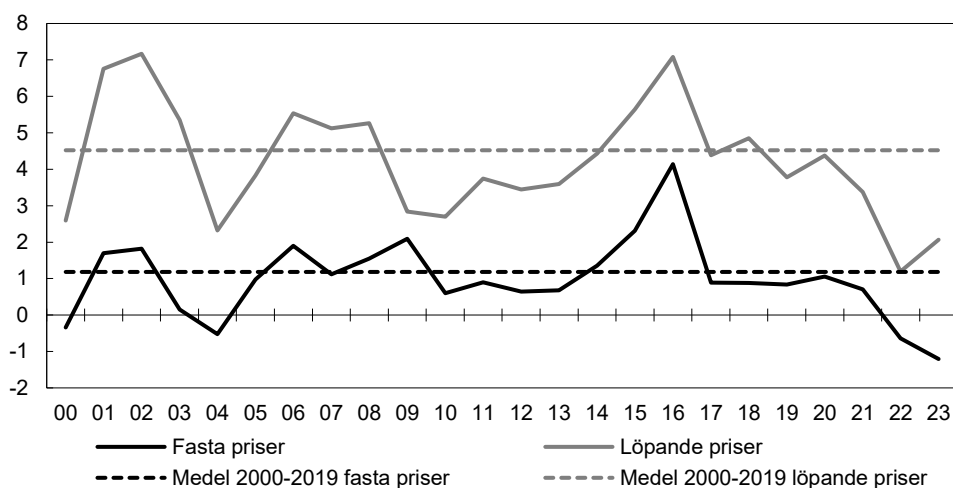
Diagram 9.2 Konsumtionsutveckling motsvarande behovet i kommunsektorn från förändringar i åldersstrukturen, modellberäkning

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

År 2020 bedöms kommunsektorns faktiska konsumtionsutgifter i fasta priser öka i linje med den genomsnittliga utvecklingen sedan 2000 (se diagram 9.3). Skatteintäkterna till kommunsektorn väntas öka i en långsammare takt än 2019 till följd av den svaga sysselsättningsutvecklingen. Detta motverkas av att regeringen i denna och tidigare propositioner har aviserat tillskott till kommunsektorn 2020, och även 2021 och 2022. För 2021 väntas konsumtionen i fasta priser öka något svagare än 2020. Detta eftersom de extra behoven kopplade till pandemin väntas avta samtidigt som kommunsektorns inkomster väntas öka i en lägre takt från den höga nivån 2020.

Diagram 9.3 Kommunal konsumtionsutgifter

Årlig procentuell förändring. Utfall 2000–2019, prognos 2020–2023

Anm.: Kommunal konsumtion i fasta priser mäts till största delen med s.k. volymindex vilka främst påverkas av demografiska faktorer och inte nödvändigtvis är detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

I kommunsektorns finansiella sparande och resultat ingår konsumtionsutgifterna i löpande priser. Prisutvecklingen har därmed stor betydelse för hur kommunal konsumtion utvecklas. Prisutvecklingen styrs i sin tur främst av löneutvecklingen i sektorn. För perioden 2020–2023 väntas lönekostnaden per arbetad timme i genomsnitt öka med 2,8 procent. Det är samma genomsnittliga takt som för kommunal konsumtion i löpande pris (se diagram 9.3).

Utgifter för transfereringar, räntor och investeringar

Cirka 8 procent av kommunsektorns totala utgifter består av transfereringar till staten, näringslivet och hushållen. Denna andel har varit relativt oförändrad under 2000-talet och bedöms även vara det i prognosen. Transfereringarna till hushållen i form av ekonomiskt bistånd utgör drygt 1 procent av kommunsektorns utgifter.

Kommunsektorns skulder antas fortsätta öka medan räntorna antas vara fortsatt låga. Det leder till den sammantagna bedömningen att sektorns ränteutgifter ökar i långsam takt 2020–2023.

Kommunsektorns investeringsutgifter har ökat kraftigt de senaste åren. År 2019 uppgick sektorns fasta bruttoinvesteringar till 134 miljarder kronor eller 2,7 procent av BNP. Kommunsektorns omfattande investeringar de senaste åren har flera förklaringar. Många kommuner har en växande befolkning och är i behov av nya lokaler, t.ex. för skol- och förskoleverksamhet. Samtidigt har det ökande antalet äldre också ökat behoven inom sjukvården och äldreomsorgen. Äldre byggnader och infrastruktur behöver dessutom renoveras eller bytas ut. Utöver ökade behov har det låga ränteläget tillsammans med sektorns goda ekonomiska resultat de senaste åren ökat benägenheten att investera. År 2019 stannade utvecklingen av de fasta bruttoinvesteringarna av. År 2020 väntas investeringarna öka i en historiskt sett svag takt för att 2023 uppgå till 146 miljarder kronor, eller 2,6 procent av BNP.

Den höga investeringsnivån bidrar till att kommunsektorns skulder, där kommunerna står för den största andelen, beräknas öka då investeringarna till en viss del lånefinansieras. Investeringar som utförs av kommunala bolag, klassificerade utanför kommunsektorn, ökar till en viss del också kommunsektorns skuldsättning. Det sker genom att kommunsektorn tar upp lån som vidareutlånas till bolagen i privat sektor.

9.5 Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet

Den offentliga sektorns nettoförmögenhet består av både realkapital och finansiella tillgångar, med avdrag för skulder. I följande avsnitt redovisas den finansiella förmögenheten, medan de reala tillgångarna finns redovisade i bilaga 1.

Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet återfinns huvudsakligen i AP-fonderna i ålderspensionssystemet, medan statens och kommunsektorns bidrag till den finansiella nettoförmögenheten är negativt (se tabell 9.11). Den offentliga sektorns kapitalinkomster i form av räntor och utdelningar, huvudsakligen hänförliga till ålderspensionssystemet, överstiger ränteutgifterna. Den totala skulden inkluderar statens och kommunsektorns åtaganden för de förmånsbestämda tjänstepensionerna som intjänats fr.o.m. 1998. De totala skulderna för de fonderade avgiftsbestämda tjänstepensionerna ingår, i likhet med premiepensionssystemet, inte i den offentliga sektorn utan redovisas i försäkringssektorn.

Under 2019–2022 medför de beräknade underskotten i staten och kommunsektorn att den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet försvagas. Därefter medför det förväntade överskottet i staten att den finansiella nettoförmögenheten förstärks.

Tabell 9.11 Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet

Procent av BNP. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Staten	-0,9	-6,4	-6,8	-6,4	-4,8
Ålderspensionssystemet	32,2	31,9	30,8	30,6	30,4
Kommunsektorn	-3,1	-4,1	-4,8	-5,5	-6,2
Offentlig sektor	28,2	21,4	19,2	18,7	19,4
Förändring	4,1	-6,8	-2,3	-0,5	0,7
<i>Varav bidrag till förändringen</i>					
Finansiellt sparande	0,3	-5,5	-3,5	-1,6	0,3
Värdeförändringar m.m.	4,7	-2,2	2,3	2,0	1,3
Nominell BNP-förändring	-0,9	0,9	-1,1	-1,0	-0,8

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2020-08-07. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den s.k. Maastrichtskulden, definieras av EU-regler och är det skuldbegrepp som används vid bedömningen av medlemsstaternas offentliga finanser inom ramen för Stabilitets- och tillväxtpakten. För Sverige innebär definitionen att skulden består av den konsoliderade statskulden och kommunsektorns skulder på kapitalmarknaden, med avdrag för AP-fondernas innehav av statsobligationer.

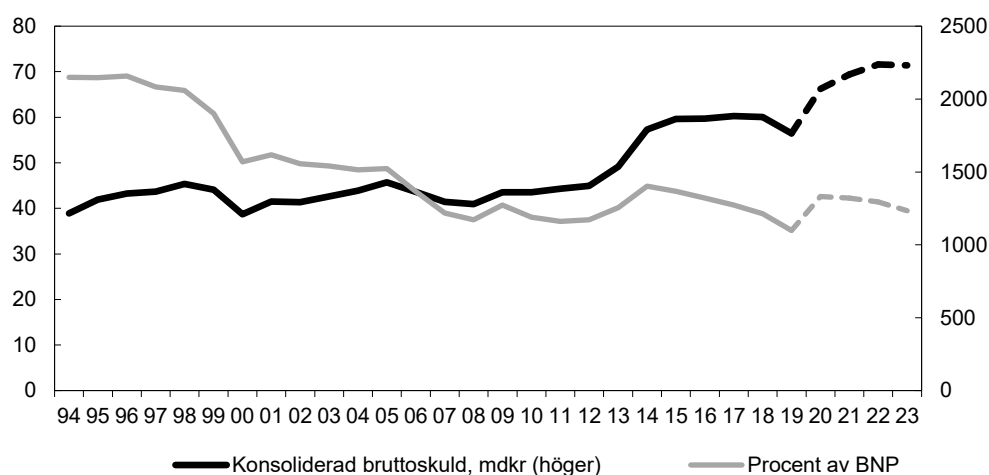
Inför att Sverige den 1 januari 1995 blev medlem i EU uppgick den konsoliderade bruttoskulden till över 1 200 miljarder kronor, vilket motsvarade ca 70 procent av BNP (se diagram 9.4). Sedan dess har det nominella värdet ökat med ca 550 miljarder kronor, för att vid utgången av 2019 uppgå till drygt 1 750 miljarder kronor.

Diagram 9.4 Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld

Utfall 1994–2019, prognos 2020–2023

Procent av BNP

Miljarder kronor

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Skulden har emellertid minskat kraftigt som andel av BNP sedan 1994 och uppgick vid utgången av 2019 till ca 35 procent av BNP (skuldkvoten).

Utvecklingen av den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld beror dels på det finansiella sparandet (som kan fördelas på primärt sparande och ränteutgifter), dels på faktorer som inte påverkar det finansiella sparandet. De sistnämnda faktorerna rör

periodiseringar och s.k. stock flow-förändringar, som bl.a. utgörs av finansiella transaktioner. Exempelvis påverkas bruttoskulden av köp och försäljning av tillgångar medan det finansiella sparandet inte påverkas av sådana transaktioner.

Den offentliga sektorns bruttoskuld väntas öka snabbt 2020 till följd av de stora underskotten i finanserna men bedöms därefter stabiliseras och minska som andel av BNP (se tabell 9.12).

EU:s upplåning för att finansiera medlemsstaternas stödåtgärder innebär en ytterligare osäkerhet för utvecklingen av den offentliga sektorns bruttoskuld. Lånen avses redovisas som upptagna av Europeiska kommissionen, men om lånen skulle påföras de enskilda medlemsländernas skuldsättning medför Sveriges åtaganden att Maastrichtskulden skulle öka med uppskattningsvis 5 procent av BNP.

Tabell 9.12 Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och bidrag till förändringen

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Miljarder kronor	1 765	2 070	2 169	2 237	2 231
Procent av BNP	35,2	42,6	42,3	41,4	39,5
Förändring	-3,7	7,4	-0,3	-0,8	-1,9
Bidrag till förändringen					
Primärt finansiellt sparande	-0,7	5,1	3,1	1,3	-0,5
Ränteutgifter	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2
Stock-flow	-1,9	0,8	-1,5	-0,3	0,2
<i>varav periodisering av räntor och skatter</i>	<i>0,1</i>	<i>0,5</i>	<i>-1,2</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>varav försäljning av aktier m.m.</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>
<i>varav övrigt</i>	<i>-2,1</i>	<i>0,3</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,2</i>	<i>0,3</i>
Nominell BNP-förändring	-1,5	1,2	-2,3	-2,1	-1,8

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2020-08-07. Övrigt omfattar i huvudsak Riksgäldskontorets skulddispositioner samt finansiering av lån till Riksbanken.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

9.6 Finansiellt sparande enligt olika bedömare

I följande avsnitt redovisas en jämförelse mellan de senaste prognoserna för det finansiella och strukturella sparandet gjorda av regeringen i denna proposition, Konjunkturinstitutet (KI), Ekonomistyrningsverket (ESV), Riksbanken och Europeiska kommissionen. Vid en jämförelse av de olika bedömningarna är det viktigt att beakta att de har gjorts vid olika tidpunkter och kan bygga på olika antaganden om den framtida politiken. Detta försvårar prognosjämförelser särskilt under rådande omständigheter med ett snabbt händelseförlopp kopplat till pandemin.

Prognosjämförelse avseende det finansiella sparandet

Regeringens bild av den förväntade utvecklingen av den offentliga sektorns finansiella sparande är under omständigheterna förhållandevis väl i linje med KI:s bedömning (se tabell 9.13). KI räknar med ett mindre underskott än regeringen för innevarande år, vilket delvis kan förklaras av de tillkommande åtgärder som aviserats i denna proposition. År 2021 är prognoserna samstämmiga. ESV:s och kommissionens bedömningar gjordes under ett tidigare skede av krisen och bygger på väsentligt annorlunda information än regeringens och KI:s bedömningar, vilket medför att en jämförelse inte är helt rättvisande.

Tabell 9.13 Bedömningar av finansiellt sparande

Procent av BNP

	2020	2021	2022	2023
Regeringen	-5,5	-3,5	-1,6	0,3
KI inkl. åtgärder	-5,6 (-4,6)	-3,6 (-3,4)	-2,0	-0,7
ESV	-6,5	-2,1	-0,5	0,3
Riksbanken	-6,6	-2,7	-0,7	–
Europeiska kommissionen	-5,6	-2,2	–	–

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2020-09-16, Konjunkturinstitutet (KI) 2020-06-17 samt uppdatering inom parentes från 2020-08-13. Ekonomistyrningsverket (ESV) 2020-06-16, Riksbanken 2020-07-01, Europeiska kommissionen 2020-05-06.

Prognosjämförelse avseende det strukturella sparandet

I tabell 9.14 redovisas olika bedömares prognoser för den offentliga sektorns strukturella sparande. Skillnaderna mellan regeringen och andra bedömare är i vissa fall annorlunda vid jämförelser av det strukturella sparandet än vid jämförelser av det finansiella sparandet. Detta kan bero dels på olika bedömningar av ekonomins potentiella BNP-nivå, dels på skillnader i beräkningsmetoder.

Tabell 9.14 Bedömningar av strukturellt sparande

Procent av potentiell BNP

	2020	2021	2022	2023
Regeringen	-2,6	-1,0	-0,3	0,8
KI inkl. åtgärder	-3,3	-1,6	-1,0	-0,3
ESV	-3,0	0,1	0,1	0,3
Europeiska kommissionen	-2,1	-0,2	–	–

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2020-09-16, Konjunkturinstitutet (KI) 2020-06-17 samt uppdatering inom parentes från 2020-08-13. Ekonomistyrningsverket (ESV) 2020-06-16, Riksbanken 2020-07-01, Europeiska kommissionen 2020-05-06.

9.7 Uppföljning av den offentliga sektorns finanser**Finansiellt sparande jämfört med 2020 års ekonomiska vårproposition**

Den offentliga sektorns finansiella sparande 2019 uppgick till ca 15 miljarder kronor eller 0,3 procent av BNP. Jämfört med det utfall som redovisades i 2020 års ekonomiska vårproposition är detta något lägre.

Den reviderade prognosen för den ekonomiska tillväxten tillsammans med de åtgärder som beslutats, föreslagits och aviserats efter vårpropositionen medför att inkomster från skatter minskar fr.o.m. 2021. Nedrevideringen av skatter ökar successivt t.o.m. 2023. Utgifterna har i stället reviderats upp kraftigt 2020 och därefter gradvis i mindre utsträckning t.o.m. 2023. Sammantaget har det finansiella sparandet reviderats ned med omkring 70–100 miljarder kronor per år.

Det är framför allt det finansiella sparandet i staten som väntas bli lägre under hela prognosperioden jämfört med beräkningen i vårpropositionen (se tabell 9.15). För ålderspensionssystemet är prognosen relativt oförändrad 2020 men nedreviderad 2021–2023. Sparandet i kommunsektorn beräknas bli starkare i början av prognosperioden men i stort sett oförändrat mot periodens slut.

Tabell 9.15 Offentliga sektorns inkomster och utgifter. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2020 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Finansiellt sparande i 2020 års ekonomiska vårproposition	18	-184	-73	3	84
Procent av BNP	0,4	-3,8	-1,4	0,1	1,5
Förändringar					
Inkomster	-6	1	-29	-43	-55
Skatter	-8	4	-36	-44	-56
<i>varav skatter staten</i>	2	-6	-30	-40	-46
<i>varav skatter ålderspensionssystemet</i>	0	1	-2	-1	-2
<i>varav skatter kommunsektorn</i>	-9	9	-4	-4	-8
Övriga inkomster	1	-3	7	1	0
Utgifter	-3	85	75	44	12
Kommunal konsumtion	-5	12	25	17	11
Ålderspensioner	0	0	5	-1	-3
Ränteutgifter ¹	0	1	0	-1	-1
Övriga primära utgifter	2	72	45	29	6
Förändring av finansiellt sparande	-4	-83	-104	-88	-68
Procent av BNP	-0,1	-1,7	-2,0	-1,6	-1,2
Staten	3	-110	-103	-85	-63
Ålderspensionssystemet	0	2	-9	-4	-6
Kommunsektorn	-6	25	7	1	1
Finansiellt sparande i budgetpropositionen för 2021	15	-268	-177	-85	16
Procent av BNP	0,3	-5,5	-3,5	-1,6	0,3

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2020-08-07. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Inkl. utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Konsoliderad bruttoskuld och den finansiella nettoförmögenheten jämfört med 2020 års ekonomiska vårproposition

Utfallet för den finansiella nettoförmögenheten 2019 har reviderats upp något i förhållande till prognosen i vårpropositionen. Avvikelsen rör huvudsakligen tillgångarna i ålderspensionssystemet (se tabell 9.16). För perioden 2020–2023 medför de förväntade stora underskotten i den offentliga sektorns finanser att förmögenheten blir betydligt lägre än enligt föregående prognos. Maastrichtskulden har till följd av stock-flow förändringar reviderats upp i än större utsträckning.

Tabell 9.16 Offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2020 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
2020 års ekonomiska vårproposition					
Finansiell nettoförmögenhet	1 405	1 144	1 173	1 279	1 397
Procent av BNP	27,9	23,4	22,9	23,7	24,6
Konsoliderad skuld	1 764	1 948	1 963	1 955	1 842
Procent av BNP	35,1	39,9	38,3	36,2	32,4
Förändringar					
Finansiell nettoförmögenhet	13	-103	-190	-271	-301
Konsoliderad skuld	1	122	205	283	390
Budgetpropositionen för 2021					
Finansiell nettoförmögenhet	1 418	1 041	983	1 008	1 096
Procent av BNP	28,2	21,4	19,2	18,7	19,4
Konsoliderad skuld	1 765	2 070	2 169	2 237	2 231
Procent av BNP	35,2	42,6	42,3	41,4	39,5

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2020-08-07.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kommunsektorns finanser jämfört med 2020 års ekonomiska vårproposition

Jämfört med vårpropositionen har såväl inkomsterna som utgifterna reviderats upp i prognosen för 2020–2022 (se tabell 9.17). Skatteinkomsterna har reviderats upp 2020 men ned 2021–2023 vilket främst beror på revideringar av den makroekonomiska utvecklingen. Statsbidragen har även reviderats upp i prognosen vilket förklaras av tillskott i extra ändringsbudgetar och i denna proposition. Även utgifterna har reviderats upp i prognosen. Det bedöms bero dels på ökade behov av kommunal verksamhet med anledning av pandemin och lågkonjunkturen, dels på att kommunsektorn antas kunna utföra mer verksamhet till följd av de ökade statsbidragen.

Sammantaget har inkomsterna reviderats upp mer än utgifterna i närtid vilket medför ett uppreviderat finansiellt sparande och resultat 2020. År 2021–2023 är det betydligt mindre revideringar av kommunsektorns ekonomiska resultat och finansiella sparande jämfört med vårpropositionen.

Tabell 9.17 Kommunsektorns finanser. Förändringar jämfört med 2020 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Totala inkomster	-12	33	34	20	-1
Skatter	-9	9	-4	-3	-8
Statsbidrag, exkl. mervärdesskatt	-4	22	35	21	6
Övriga inkomster	1	2	3	2	1
Totala utgifter	-6	8	26	19	-2
Konsumtion	-5	12	25	17	11
Investeringar	0	0	-3	-1	-1
Övriga utgifter	-1	-3	4	3	-12
Finansiellt sparande	-6	25	7	1	1
Resultat efter finansiella poster	0	27	1	-2	-1

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2020-08-07.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

9.8 EU:s budget- och återhämtningsöverenskommelse

Europeiska unionens allmänna budget upprättas genom en flerårig budgettram. Europeiska rådet antog vid sitt sammanträde den 17–21 juli 2020 slutsatser om en flerårig budgettram för sjuårsperioden 2021–2027. Rådsslutsatserna innehöll även en överenskommelse om riktlinjer för EU:s system för egna medel samt ett återhämtningsinstrument, Next Generation EU, som inrättas för att på kort till medellång sikt ge stöd för den ekonomiska och sociala återhämtningen i unionens medlemsstater.

Den fleråriga budgettramen omfattar utgifter på 1 074 miljarder euro i 2018 års priser. Av dessa utgifter beräknas ca 330 miljarder euro användas för unionens sammanhållningspolitik och ca 360 miljarder euro användas för den gemensamma jordbrukspolitiken. 130 miljarder euro beräknas användas för att främja den inre marknaden, främst genom program som Horisont (ca 75 miljarder euro), rymdprogrammet (13 miljarder euro) och Connecting Europe (17 miljarder euro).

Därutöver beräknas ca 100 miljarder euro användas för EU:s grannskapspolitik, varav ca 70 miljarder euro för Instrumentet för grannskapspolitiken, utvecklingssamarbete och internationellt samarbete och ca 10 miljarder euro för bistånd. Den gemensamma försvarspolitiken beräknas finansieras med ca 13 miljarder euro, och ca 22 miljarder euro beräknas för EU:s migration- och gränspolitik. Vidare beräknas ca 75 miljarder euro användas för unionens förvaltnings- och administrationskostnader.

Återhämtningsinstrumentet Next Generation EU inrättas genom att EU för medlemsstaternas räkning tar upp lån motsvarande 750 miljarder euro. Dessa medel används delvis för att låna ut medel till medlemsstaterna, delvis för att dela ut bidrag till medlemsstaterna. De lån som finansierar instrumentet ska betalas tillbaka av unionen med början senast 2027 och till fullo senast 2058. Medel från återhämtningsinstrumentet används i viss utsträckning för att förstärka ett flertal program som finansieras av EU-budgeten, men det huvudsakliga syftet med instrumentet är att finansiera Faciliteten för återhämtning och resiliens (RRF). För mer detaljerad information om RRF, se nedan.

För att finansiera unionens utgifter avtalade Europeiska rådet att fortsatt finansiera EU:s budget med avgifter baserade på medlemsstaternas mervärdes- och tullintäkter samt utvecklingen i bruttonationalinkomst (BNI). Därutöver införs en ny avgiftskomponent baserad på en avgift per kilogram icke återvunna plastförpackningar i respektive medlemsstat. För att underlätta avgiftsbördan för medlemsstater med en hög avgift i förhållande till de intäkter som återgår till respektive land bibehålls och utökas de BNI-baserade rabatter på EU-avgiften som Sverige, Tyskland, Nederländerna, Österrike och Danmark haft sedan tidigare.

Sveriges avgift till EU beräknas uppgå till i genomsnitt 44,7 miljarder kronor per år i 2018 års priser under perioden 2021–2027. Avgiften kan variera mellan åren och påverkas av EU:s utgifter – högre utgifter medför högre avgift under samma år. Unionens samlade utgifter för hela ramperioden får dock inte överskrida det utgiftstak som beskrivits ovan.

Slutsatserna som antogs vid Europeiska rådet i juli 2020 är av övergripande karaktär. Detaljerna i de regelverk som styr EU:s avgiftsuppbörd och utgiftsstruktur behandlas för närvarande i Europeiska unionens råd.

EU:s facilitet för återhämtning och resiliens

Huvuddelen av det återhämtningsinstrument som kallas Next Generation EU och som sammanlagt uppgår till 750 miljarder euro i 2018 års priser ska finansiera EU:s

facilitet för återhämtning och resiliens (Recovery and Resilience Facility). Av återhämtningsinstrumentets totala volym om 750 miljarder euro anslås 672,5 miljarder euro (lån och bidrag sammanräknade) till faciliteten för återhämtning och resiliens. Den slutliga tekniska utformningen av faciliteten är ännu under förhandling.

Syftet med faciliteten är att stödja medlemsstaterna att genomföra reformer och investeringar inom prioriterade områden som har identifierats inom EU:s ekonomisk-politiska samarbetsprocesser och som främjar medlemsstatens tillväxtpotential, sysselsättningskapande förmåga och ekonomiska och sociala motståndskraft, samt bidrar till den gröna och digitala omställningen. Faciliteten ska bidra till att modernisera de europeiska ekonomierna och till en stark och hållbar återhämtning i unionen som är i linje med EU:s prioriteringar, inriktad på framtidsutmaningar och som skapar arbetstillfällen.

Återhämtningsinstrumentet finansieras genom att kommissionen, enbart för detta ändamål, bemyndigas att för EU:s räkning låna upp medel på kapitalmarknaden. Upplåningen möjliggörs av att medlemsstaternas garanti för taket för EU:s egna medel tillfälligt höjs till 2 procent av unionens BNI, vilket ökar utrymmet mellan taket för egna medel och utgiftstaket som begränsar EU-budgetens övriga utgifter.

Lånet som kommissionen tar upp för att finansiera hela instrumentet kommer att återbetalas mellan 2027 och 2058. Återbetalningen kommer att utgöra en del av EU-avgiften där Sveriges andel av unionens samlade EU-avgifter uppgår till ca 3,4 procent. Det motsvarar alltså den andel av instrumentet som Sverige ska finansiera och den uppgår till ca 284 miljarder kronor, varav ca 148 avser bidragsdelen och ca 136 lånedelen. Det medför att den svenska EU-avgiften beräknas bli ca 4,9 miljarder kronor högre per år 2028–2058 än den annars skulle varit. Den upplåning som används för lån till medlemsstater medför dock inte någon förhöjd EU-avgift, eftersom amorteringar och räntor för denna kommer att täckas av de medlemsstater som tar lån från unionen.

Av de 672,5 miljarder euro som faciliteten uppgår till är 312,5 miljarder euro avsatta för att kunna betalas ut som bidrag till medlemsstaterna under 2021–2023, medan 360 miljarder euro finns tillgängliga som lån. Av bidragen ska 70 procent fördelas under 2021 och 2022 och 30 procent under 2023.

Den andel av faciliteten för återhämtning och resiliens som maximalt är tillgänglig för respektive medlemsstat som utbetalning av bidrag under 2021 och 2022 avgörs av kriterierna befolkningens storlek 2019 (ju större desto större andel av bidrag från faciliteten), BNP per capita 2019 (ju lägre desto större andel av bidrag från faciliteten) och genomsnittlig arbetslöshet 2015–2019 (ju högre desto större del av bidrag från faciliteten). Alla variablerna viktas med förhållandet till genomsnittet för samtliga EU:s medlemsstater. Vid fördelningen av medel för 2023 ska kriteriet för genomsnittlig arbetslöshet ersättas med ett kriterium för minskningen av real BNP för 2020 samt den sammantagna minskningen av real BNP för 2020 och 2021. Fördelningen för 2023 ska beräknas vid halvårsskiftet 2022. Sverige beräknas vara berättigat till ca 1,2 procent av bidragsdelen av faciliteten. Det motsvarar ca 40 miljarder kronor.

För att få tillgång till medlen i faciliteten ska varje medlemsstat upprätta en nationell plan för återhämtning och resiliens (National Recovery and Resilience Plan) som ska redogöra för de reformer och investeringar som faciliteten ska finansiera. Den nationella planen ska vara förenlig med de landspecifika utmaningar och prioriteringar som identifierats inom ramen för den europeiska terminen, och särskilt de som kan kopplas till grön och digital omställning. Planen ska lämnas in som en bilaga till det nationella reformprogrammet senast den 30 april 2021.

Planen ska bl.a. redogöra för

- hur reformerna i planen mildrar den ekonomiska och sociala effekten av krisen samtidigt som de stärker medlemsstatens tillväxtpotential, sysselsättning samt ekonomiska och sociala motståndskraft,
- hur reformerna säkerställer grön och digital omställning,
- delmål, mål och indikatorer för att följa upp implementeringen av de planerade reformerna och en preliminär tidtabell för deras genomförande till senast juli 2026,
- de planerade investeringarna och en preliminär planering för genomförandet av dessa enligt tidsramen, och
- en uppskattning av den totala kostnaden för de reformer och investeringar som ingår i planen samt en motivering av hur den står i proportion till den förväntade effekten på ekonomin och sysselsättningen.

Kommissionen ska sedan inom två månader bedöma om planen på ett sammanhängande och relevant sätt bidrar till återhämtning och resiliens i enlighet med kriterierna ovan, inte minst vad gäller grön och digital omställning. Rådet ska med kvalificerad majoritet fatta beslut om planen inom fyra veckor från det att kommissionen lagt sitt förslag. Om kommissionen gör en positiv bedömning av planen, ska rådsbeslutet fastställa de reformer och investeringsprojekt som ska genomföras av medlemsstaten, inklusive delmål och mål, och hur det ekonomiska bidrag som medlemsstaten tilldelas ska utbetalas i delbetalningar. Utbetalningarna görs under förutsättning att medlemsstaten på ett tillfredsställande sätt har genomfört de relevanta delmålen och målen. En sådan avstämning kan göras på halvårsbasis. Kommissionen beslutar om utbetalningar, men ska höra Ekonomiska och finansiella kommittén rörande bedömningen av resultat och beakta dess yttrande. Om kommissionen skulle fastställa att delmål och mål inte uppnåtts på ett tillfredsställande sätt ska utbetalningar från faciliteten avbrytas. En eller flera medlemsstater kan begära att bedömningen av framsteg hänskjuts till Europeiska rådet för diskussion innan beslut om utbetalning fattas.

Regeringens målsättning

Sedan spridningen av sjukdomen covid-19 drabbade Sverige har regeringen presenterat en rad åtgärder för att bl.a. begränsa smittspridningen, säkerställa resurser till hälso- och sjukvård, begränsa inverkan på samhällsviktig verksamhet och lindra konsekvenser för Sveriges befolkning och företag av den djupa lågkonjunkturen som påverkar jobb och framtidsutsikter. Tack vare starka offentliga finanser kan Sverige vidta de åtgärder som krävs. Denna proposition är ovanligt omfattande och innehåller åtgärder för att hantera pandemins akuta konsekvenser samtidigt som ekonomin ska återstartas och samhällsproblemen bekämpas. Den expansiva finanspolitiken bidrar till ökad efterfrågan i ekonomin. Satsningar görs på bred front, men riktas in på åtgärder som är särskilt väl lämpade att, med stärkt konkurrenskraft, stödja återhämtningen och minska arbetslösheten.

Till följd av att regeringen redan vidtagit och fortsätter att vidta omfattande åtgärder för återhämtning behöver inte faciliteten för återhämtning och resiliens leda till öronmärkta program eller på annat sätt skräddarsydd politik. Regeringens målsättning är att en så stor del som möjligt av bidrag från faciliteten ska kunna finansiera åtgärder som överensstämmer med de prioriteringar som regeringen ser framför sig när återhämtningen ska stödjas och arbetslösheten minskas och som är i linje med facilitetens målsättningar. Vidare är det regeringens avsikt att alla medel som finns tillgängliga som bidrag för Sverige i faciliteten ska användas för att göra nytta i återhämtningen av den svenska ekonomin.

Regeringen avser att inom EU verka för att stöd från faciliteten bidrar till genomförandet av ändamålsenliga och effektiva reformer och investeringar i medlemsstaterna. Åtgärderna bör stärka förutsättningarna för långsiktig tillväxt och sunda offentliga finanser samt stödja den gröna och digitala omställningen.

Medlen från faciliteten levereras in på inkomsttitel i statens budget, i likhet med övriga bidrag från EU. Regeringen konstaterar att den del av EU:s upplåning som avser bidrag kommer att medföra en förpliktelse om framtida bidrag, dvs. i praktiken en offentlig skuld. Hur EU:s upplåning ska behandlas i EU:s nationalräkenskaper beslutas självständigt av EU:s statistikmyndighet Eurostat som är en del av kommissionen. När det gäller lånedelen av instrumentet kommer Sverige att lämna garantier för andra medlemsstaters lån motsvarande 136 miljarder kronor. Det påverkar inte statskuldens storlek så länge garantierna inte behöver infrias. Så här långt har EU:s medlemsstater respekterat sina förpliktelser gällande sina lån till unionen.

10 Statens investeringar och finansiella befogenheter

I detta avsnitt redovisar regeringen en investeringsplan med de samlade investeringarna i staten. Investeringsplanen ska ge riksdagen en bild av de aggregerade planerade totala investeringarna i staten för de kommande tre åren. Avsnittet innehåller även regeringens förslag till låneram för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet och regeringens förslag till kreditram för myndigheternas rörelsekapital. Vidare presenteras sammanställningar över alla förslag till övriga kontokrediter inom staten, låneramar för samhällsinvesteringar, statlig utlåning, statliga garantier och beställningsbemyndiganden som lämnas i denna proposition. Avslutningsvis innehåller avsnittet regeringens förslag till bemyndigande att överskrida anslag.

Sammanfattning

- Statens samlade investeringar, inklusive investeringar i forskning, beräknas uppgå till 147,1 miljarder kronor 2021. Investeringsvolymen minskar därefter till 142,1 miljarder kronor 2022 för att uppgå till knappt 144,2 miljarder kronor 2023.
- Låneramen för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet föreslås uppgå till 47,7 miljarder kronor 2021.
- Kreditramen för myndigheternas rörelsekapital föreslås uppgå till 16,6 miljarder kronor 2021.
- För 2021 föreslår regeringen beställningsbemyndiganden som uppgår till totalt 545,1 miljarder kronor.

10.1 En samlad investeringsplan för staten

I den samlade investeringsplanen redovisas både samhällsinvesteringar och investeringar som används i statens egen verksamhet. Med samhällsinvesteringar avses investeringar i vägar och järnvägar, försvarsmateriel och krisberedskap, fastigheter och markanläggningar samt affärsverkens investeringar i elförsörjning, flygtrafikledning och sjöfart. För dessa investeringar presenterar regeringen investeringsplaner inom respektive utgiftsområde. Med investeringar som används i statens verksamhet avses investeringar som finansieras med den låneram som riksdagen beslutar om samlat för alla myndigheter (se avsnitt 10.2). Övervägande del av investeringarna redovisas som anläggningstillgångar, medan resterande del redovisas som löpande kostnader i statens bokföring.

I nationalräkenskaperna klassificeras forskning som en investering. I den samlade investeringsplanen ingår därför även en beräkning av statens investeringar i forskning.

Tabell 10.1 Investeringsplan för staten

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Summa 2021-2023
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	54 697	67 701	79 918	73 972	75 999	229 889
Vägar och järnvägar ¹	23 324	28 032	33 936	31 432	28 435	93 803
Försvarsmateriel och krisberedskap ²	14 388	16 758	18 676	20 831	23 592	63 099
Fastigheter och markanläggningar ³	3 042	4 571	7 451	4 974	6 803	19 228
Elförsörjning, flygtrafikledning, sjöfart (affärsverk) ⁴	2 742	3 760	5 328	5 180	4 932	15 440
Statens egen verksamhet ⁵	11 201	14 580	14 527	11 554	12 237	38 319
<i>varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>49 556</i>	<i>53 694</i>	<i>71 061</i>	<i>65 620</i>	<i>68 433</i>	<i>205 114</i>
Finansiering av nyanskaffning	54 697	67 701	79 918	73 972	75 999	229 889
Anslag	35 940	36 442	44 367	45 673	48 282	138 323
Särskilda låneramar i RGK (nyupplåning)	2 836	12 569	15 740	11 555	11 908	39 203
Lån i RGK för statens egen verksamhet (nyupplåning)	10 470	13 642	13 542 ⁷	10 848	11 589	35 980
Bidrag/medfinansiering	2 048	3 147	3 971	3 687	1 972	9 631
Förskotteringslån		-152	-11			-11
Egna medel (affärsverk)	863	730	877	704	579	2 161
Övrig finansiering	2 539	1 323	1 432	1 503	1 668	4 603
Vidmakthållande av befintliga investeringar	17 514	21 612	23 795	24 408	24 346	72 549
Vägar och järnvägar ¹	5 203	6 841	5 776	6 467	6 306	18 549
Försvarsmateriel och krisberedskap ²	7 682	8 426	10 136	10 833	11 855	32 823
Fastigheter och markanläggningar ³	3 491	4 601	6 229	5 256	3 683	15 168
Elförsörjning, flygtrafikledning, sjöfart (affärsverk) ⁴	1 138	1 745	1 655	1 852	2 503	6 010
<i>varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>9 732</i>	<i>13 049</i>	<i>13 059</i>	<i>13 230</i>	<i>13 467</i>	<i>39 756</i>
Finansiering av vidmakthållande	17 514	21 612	23 795	24 408	24 346	72 549
Anslag	12 992	16 444	17 820	19 160	18 941	55 921
Särskilda låneramar i RGK (nyupplåning)	1 870	3 608	3 945	3 274	3 052	10 271
Bidrag/medfinansiering	50	17	51	56	81	188
Egna medel (affärsverk)	1 097	905	1 281	1 269	1 647	4 197
Övrig finansiering	1 505	639	698	649	625	1 972
Summa investeringar i nyanskaffning och vidmakthållande	72 211	89 313	103 713	98 379	100 345	302 438
<i>Summa varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>59 288</i>	<i>66 743</i>	<i>84 120</i>	<i>78 849</i>	<i>81 900</i>	<i>244 870</i>
Statens investeringar i forskning⁶	40 009	40 878	43 376	43 690	43 856	130 922
Summa statens investeringar inklusive forskning	112 220	130 191	147 089	142 069	144 201	433 360

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Investeringar hos Trafikverket.² Investeringar hos Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen.³ Investeringar hos Statens fastighetsverk, Fortifikationsverket, Naturvårdsverket och Riksdagsförvaltningen.⁴ Investeringar hos Affärsverket svenska kraftnät, Luftfartsverket och Sjöfartsverket.

⁵ Investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som finansieras med lån i Riksgäldskontoret enligt 7 kap. 1 § budgetlagen (2011:203).

⁶ Beräkningarna baseras på vissa antaganden. För anslagsfinansierad forskning baseras beräkningen på utfallet 2019 för anslagsmedel som användes till forskning som bedrivs i staten. Motsvarande andelar har applicerats på de beräknade anslagen för 2020–2023. För forskning som bedrivs i staten finansierad med externa bidrag har utfallet 2019 antagits gälla även för kommande år. För 2019 uppgår investeringsbeloppet i investeringsplanen till 40,0 miljarder kronor. Beloppet avser forskning som har bedrivits av statliga myndigheter, varav 29,9 miljarder kronor finansierats med anslag och 10,1 miljarder kronor med externa bidrag.

⁷ Skillnaden mellan nyupplåning för 2021 i denna tabell och tabell 10.3 förklaras av att Riksdagsförvaltningen och Riksrevisionen inte ingår i tabell 10.3.

Den samlade investeringsplanen

De sammanlagda investeringarna i staten i form av anskaffning och utveckling, vidmakthållande samt forskning beräknas uppgå till i genomsnitt 144,5 miljarder kronor per år och sammanlagt 433 miljarder kronor 2021–2023. Av dessa avser 230 miljarder kronor nyanskaffning, 73 miljarder kronor vidmakthållande och 131 miljarder kronor forskning (se tabell 10.1 och diagram 10.1).

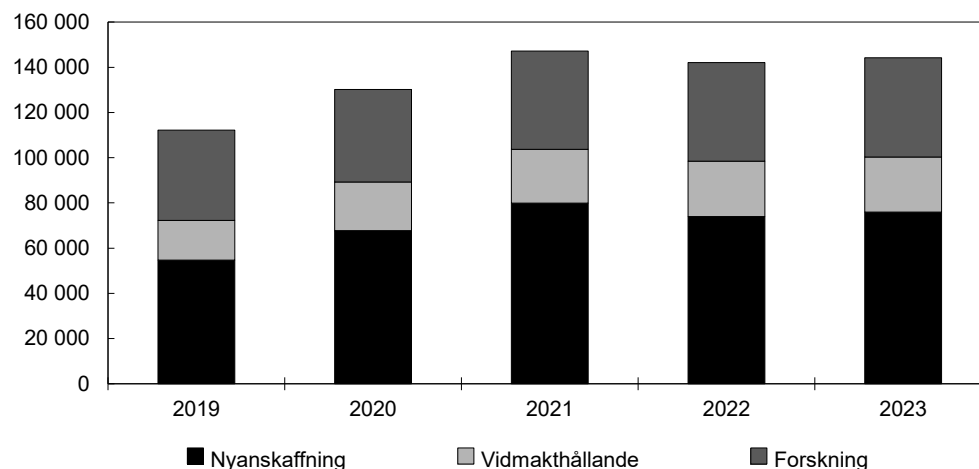
Investeringarna beräknas finansieras till drygt 67 procent med anslag, knappt 20 procent med lån i Riksgäldskontoret och knappt 13 procent på annat sätt.

De största investeringarna i anskaffning och utveckling samt vidmakthållande 2021–2023 utgörs av vägar och järnvägar (37 procent), försvarsmateriel och krisberedskap (32 procent) och statens egen verksamhet (13 procent). Jämfört med redovisningen av den samlade investeringsplanen i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1) är investeringarna i infrastruktur, försvarsmateriel och i statens egen verksamhet som andel av de totala investeringarna i princip oförändrade. Av investeringarna i statens egen verksamhet utgörs en knapp fjärdedel av investeringar i datorsystem och rättigheter såsom programlicenser vilket är en liten minskning jämfört med budgetpropositionen för 2020.

Investeringarna i anskaffning, utveckling och vidmakthållande beräknas sammantaget öka med drygt 11 miljarder kronor (12 procent) i löpande priser mellan 2020 och 2023. Investeringarna i försvarsmateriel och krisberedskap ökar med drygt 10 miljarder kronor (knappt 41 procent) medan investeringar i statens egen verksamhet minskar med 2,3 miljarder kronor (16 procent) och i vägar och järnvägar beräknas investeringarna totalt ligga på samma nivå.

Diagram 10.1 Statens investeringar

Miljoner kronor. Utfall 2019, prognos 2020, beräknat 2021–2023

Källa: Egna beräkningar.

I jämförelse med den investeringsplan som presenterades i budgetpropositionen för 2020 blev utfallet för 2019 knappt 3,2 miljarder kronor lägre än prognostiserat. Det

avser främst statens egen verksamhet som minskar med 4,2 miljarder kronor, vilket innebär att utfallet för 2019 är i nivå med utfallet för 2018. Samtidigt har utfallet för vägar och järnvägar ökat med 1,8 miljarder kronor, forskning med 1,5 miljarder kronor medan fastigheter och investeringar hos affärsverken minskat med drygt 1 miljard kronor vardera.

För 2020 beräknas de totala investeringarna bli 2,2 miljarder kronor högre jämfört med vad som beräknades i budgetpropositionen för 2020. Ökningen beror främst på att investeringar i vägar och järnvägar och forskning beräknas bli runt 1,6 respektive 1,5 miljarder kronor högre medan försvarsmateriel och krisberedskap beräknas bli 0,6 miljarder högre.

För en mer utförlig analys av investeringarna hänvisas till de investeringsplaner som redovisas inom respektive utgiftsområde i denna proposition.

Jämförelse med tidigare års utfall

De planerade investeringarna i anläggningstillgångar (se raden Summa varav investeringar i anläggningstillgångar i tabell 10.1) kan jämföras med utfallet för statens investeringar de senaste åren som redovisas i årsredovisningen för staten.

Tabell 10.2 Utfall statens investeringar i anläggningstillgångar

Miljoner kronor

År	Investeringar exkl. finansiella tillgångar
2015	45 263
2016	45 662
2017	46 807
2018	51 413
2019	59 288

Källa: Årsredovisning för staten 2015–2019, not om investeringar till finansieringsanalysen.

10.2 Finansiering av anläggningstillgångar och rörelsekapital i statens verksamhet

Riksdagen beslutar årligen om en låneram i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet. Vidare beslutar riksdagen årligen om en kreditram i Riksgäldskontoret för att täcka behovet av rörelsekapital i statens verksamhet.

Låneram för 2021

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta om lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 47 700 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I tabell 10.3 redovisas regeringens förslag till låneram avseende investeringar i anläggningstillgångar i statens verksamhet. Låneramen anger det högsta lånebelopp, inklusive tidigare tagna lån, som regeringen och myndigheterna under regeringen får ha i Riksgäldskontoret. Fördelningen på utgiftsområdesnivå är preliminär, då regeringen normalt fastställer respektive myndighets låneram i samband med att regleringsbrevet beslutas. Förslaget för 2021, om 47,7 miljarder kronor, är 2,1 miljarder kronor högre än innevarande års låneram. Låneramen har, inklusive förslaget för 2021, i genomsnitt ökat nominellt med 3,8 procent per år under de senaste tio åren (2012–2021). Myndigheternas totala skuld

avseende investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet uppgick den 31 december 2019 till 34,8 miljarder kronor. Myndigheternas nyttjande av låneramen (utgående saldo per den 31 december som andel av låneramen) uppgick till 80 procent för 2019. Det innebär att nyttjandegraden 2019 var 2 procentenheter lägre jämfört med 2018.

Nyupplåningen beräknas till 13,5 miljarder kronor och utgör den huvudsakliga finansieringen av nya investeringar i statens egen verksamhet 2020, vilka framgår av tabell 10.1. Av den begärda låneramen kommer 0,2 miljarder kronor inledningsvis inte att fördelas till myndigheterna. Syftet är att regeringen ska kunna hantera situationer då lånebehov uppstår till följd av oförutsedda händelser i myndigheternas verksamheter.

Tabell 10.3 Låneramar för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens egen verksamhet

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Beslutad låneram 2019 ¹	Skuld 2019-12-31	Beslutad låneram 2020 ¹	Begärd låneram 2021 ²	Beräknad amortering 2021	Beräknad nyupplåning 2021
1 Rikets styrelse ³	1 990	1 509	2 143	2 258	387	763
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	983	713	1 067	1 281	307	503
3 Skatt, tull och exekution	1 860	1 724	1 920	2 375	552	972
4 Rättsväsendet	8 775	6 172	8 925	8 933	1 979	2 777
5 Internationell samverkan	14	9	14	19	5	9
6 Försvar och samhällets krisberedskap	7 019	5 710	7 047	7 187	1 203	1 559
7 Internationellt bistånd	70	52	81	83	20	23
8 Migration	770	516	1 273	993	295	613
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	609	449	734	862	188	311
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	2 015	1 794	2 006	2 006	682	690
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	400	370	550	600	90	170
13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering	31	12	31	31	6	5
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	909	799	1 009	910	326	314
15 Studiestöd	387	209	301	301	34	52
16 Utbildning och universitetsforskning	8 457	7 231	8 747	9 104	2 070	2 471
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	822	509	870	865	160	209
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	371	277	418	414	114	147
20 Allmän miljö- och naturvård	385	348	418	426	119	115
21 Energi	47	31	42	65	14	32
22 Kommunikationer	4 482	3 756	4 768	5 669	370	1 119
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	2 485	2 392	2 615	2 615	346	384
24 Näringsliv	420	248	451	495	126	250
Ej fördelat	202		170	210		
Summa	43 500	34 830	45 600	47 700	9 393	13 488

¹ Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Riksdagen beslutar om den totala ramen, som framgår av summeraden. Regeringen beslutar om fördelningen per myndighet.

³ Exklusive Riksdagsförvaltningen och Riksrevisionen.

Räntekontokreditram för 2021

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta om krediter för myndigheternas räntekonton i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjade krediter uppgår till högst 16 600 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheterna placerar överskottslikviditet och finansierar sitt behov av rörelsekapital i Riksgäldskontoret. Respektive myndighet har för dessa ändamål ett räntekonto med kredit. Räntekontokreditramen nyttjas sammantaget i begränsad omfattning, men säkerställer myndigheternas betalningsförmåga för det fall att utbetalningar inte skulle infalla jämnt fördelade över året. Den beräknade kreditramen för 2021 redovisas fördelad per utgiftsområde i tabell 10.4. Regeringen föreslår att kreditramen för myndigheternas räntekonton uppgår till 16,6 miljarder kronor för 2021. En mindre del av kreditramen kommer inledningsvis inte att fördelas till myndigheterna. Syftet är att regeringen ska kunna hantera situationer då likviditetsbehov uppstår till följd av oförutsedda händelser i myndigheternas verksamheter.

Tabell 10.4 Räntekontokreditram för rörelsekapital i statens verksamhet

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Beslutad kreditram 2019 ¹	Maximalt nyttjande under 2019	Beslutad kreditram 2020 ¹	Begärd kreditram 2021 ²
1 Rikets styrelse ³	988	17	990	1 052
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	714	214	714	753
3 Skatt, tull och exekution	994		994	1 009
4 Rättsväsendet	2 999	692	3 161	3 155
5 Internationell samverkan	1		2	1
6 Försvar och samhällets krisberedskap	2 089	195	2 358	3 036
7 Internationellt bistånd	33		33	35
8 Migration	250		250	250
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	441	57	442	445
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	443		507	505
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	340		330	350
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	21		23	23
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	395		395	395
15 Studiestöd	77	9	77	77
16 Utbildning och universitetsforskning	585	470	584	596
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	370	273	377	384
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	249	168	249	234
20 Allmän miljö- och naturvård	62	5	62	104
21 Energi	29		29	29
22 Kommunikationer	2 495	4	2 495	3 121
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	389	337	591	815
24 Näringsliv	99	18	125	117
Ej fördelat	140		112	115
Summa	14 200	2 459	14 900	16 600

¹ Av riksdagen beslutad räntekontokreditram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Riksdagen beslutar om den totala ramen, som framgår av summeraden. Regeringen beslutar om fördelningen per myndighet.

³ Exklusive Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen.

10.3 Låneramar för samhällsinvesteringar och övriga kontokrediter

I 7 kap. 1–5 §§ budgetlagen (2011:203) anges de villkor som gäller för finansiering av statens investeringar och utlåning. Av 7 kap. 6 § samma lag följer att riksdagen för en viss myndighet, ett visst lån eller en viss anskaffning kan besluta att finansiering ska ske på annat sätt än vad som följer av 7 kap. 1–5 §§. Nedan sammanställs de låneramar och krediter som regeringen föreslår inom respektive utgiftsområde med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen. De föreslagna låneramarna för samhällsinvesteringar uppgår till 109,1 miljarder kronor och de övriga kontokrediterna uppgår till 242,6 miljarder kronor. De största övriga kontokrediterna utgörs av begärda kreditramar för stabilitetsfonden och resolutionsreserven.

Tabell 10.5 Låneramar för samhällsinvesteringar

Miljoner kronor

Utg. omr.	Myndighet	Beslutad låneram 2019 ¹	Skuld 2019-12-31	Beslutad låneram 2020 ¹	Begärd låneram 2021	Beräknad amortering 2021	Beräknad ny-upplåning 2021
2	Fortifikationsverket	14 500	13 992	18 000	22 500	1 000	6 446
2	Statens fastighetsverk	15 200	13 195	15 200	15 200	1 786	1 986
6	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 550	1 254	1 550	1 550	242	181
9	Folkhälsomyndigheten	350	52	350	2 000	12	
9	Socialstyrelsen	100	6	100	5 000	100	1
21	Affärsverket svenska kraftnät	6 200	2 481	6 600	7 200		2 443
22	Luftfartsverket	3 850		4 550	4 550		
22	Sjöfartsverket	100		100	100		
22	Trafikverket	41 300	37 956	45 500	51 000	1 491	7 971
	Summa	83 150	68 934	91 950	109 100	4 631	19 028

¹ Av riksdagen beslutade låneramar exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 10.6 Övriga kontokrediter i statens verksamhet

Miljoner kronor

Utg.-omr.	Ändamål	Beslutad kreditram 2019 ¹	Maximalt nyttjande 2019	Beslutad kreditram 2020 ¹	Begärd kreditram 2021
2	Kammarkollegiets behov av likviditet för inrättande av nya myndigheter	250		250	250
2	Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet	100		100	100
2	Resolutionsreserven	100 000		100 000	100 000
2	Stabilitetsfonden	50 000		50 000	50 000
2	Statens tjänstepensionsverk behov av likviditet i pensionshanteringen	100	31	100	100
6	Försvarets materielverks behov av rörelsekapital	25 500	12 632	46 500	43 000
6	Krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden	40 000		40 000	40 000
10	Försäkringskassans behov av likviditet i utbetalning av ersättning för vård i andra länder	170	140	170	170
11	Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar	8 000	5 621	8 000	8 000
22	Transportstyrelsens behov av rörelsekapital för transfereringar				950
	Summa	224 120	18 424	245 120	242 570

¹ Av riksdagen beslutade övriga kontokrediter exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.4 Statlig utlåning

Regeringen får besluta om utlåning som finansieras med lån i Riksgäldskontoret för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat om. Regeringens förslag till ramar för statlig utlåning under 2021 lämnas i berörda utgiftsområden i denna proposition och sammanställs i tabell 10.7. De föreslagna ramarna uppgår till sammanlagt 453,5 miljarder kronor. Den statliga utlåningen som helhet redovisas i skrivelsen Årsredovisning för staten 2019 (skr. 2019/20:101).

Tabell 10.7 Ramar för statlig utlåning

Miljoner kronor

Utgifts- område		Ram 2019	Utlåning 2019-12-31	Ram 2020	Förslag 2021
15	Studielån	230 500	228 562	240 500	252 000
17	Kungliga Dramatiska teatern Aktiebolag	70	50	70	70
17	Kungliga Operan Aktiebolag	126	91	126	126
17	Stiftelsen Nordiska museet ¹		15		52
17	Stiftelsen Tekniska museet				30
21	Affärsverket svenska kraftnäts utlåning till nätföretag	700	93	700	700
21	Delägarlån till bolag i vilka Affärsverket svenska kraftnät förvaltar statens aktier	500	271	500	550
22	Svensk-Danska Broförbindelsen Svedab AB ²				Oförändrat belopp, vidgat ändamål
		5 973	5 051	-	
24	Aktiebolaget Svensk Exportkredit	125 000	0	200 000	200 000
Summa ramar för statlig utlåning		362 869	234 133	447 869	453 528

Anm.: Ramar för 2019 och 2020 redovisas inklusive beslutade och föreslagna ändringar i statens budget.

¹ Det utestående beloppet avser lån som togs upp 2015. Stiftelsen har inte haft någon låneram i Riksgäldskontoret 2019 och 2020.

² Låneramen för Svedab AB är 3 361 miljoner kronor i 2009 års priser, exklusive räntor och mervärdesskatt (prop. 2009/10:1, bet. 2009/10:TU1, rskr. 2009/10:117). Den nominella ramen för 2020 kommer att fastställas i efterhand, i årsredovisning för staten 2020.

Källor: Årsredovisning för staten 2019 och egna beräkningar.

10.5 Statliga garantier

Regeringen får besluta om att ställa ut kreditgarantier och göra andra liknande åtaganden för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat om. Regeringens förslag till ramar för garantiverksamheten under 2021 lämnas inom respektive utgiftsområde och sammanställs i tabell 10.8. De föreslagna ramarna uppgår till sammanlagt 1 495 miljarder kronor. Garantiverksamheten som helhet redovisas i skrivelsen Årsredovisning för staten 2019 (skr. 2019/20:101).

Tabell 10.8 Ramar för statliga garantier

Miljoner kronor

Utgifts- område	Ändamål	Ram 2019	Utestående åtagande 2019-12-31	Ram 2020	Föreslagna garantiramar 2021
2	Resolutionsreserven	200 000	0	200 000	200 000
2	Stabilitetsfonden	750 000	0	750 000	750 000
7	Garantier för biståndsverksamhet	14 000	5 554	15 000	17 000

Utgifts- område	Ändamål	Ram 2019	Utestående åtagande 2019-12-31	Ram 2020	Föreslagna garantiramar 2021
16	Kreditgaranti för överbrygningslån till European Spallation Source ERIC (ESS) för initial drift och färdigställande				600
18	Kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, för lösen av kommunala borgensåtaganden samt för lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt	8 000	3 028	8 000	8 000
24	Exportkreditgarantier	450 000	194 529	500 000	500 000
24	Gröna kreditgarantier				10 000
24	Investeringsgarantier	10 000	1 333	10 000	10 000
Summa förslag om garantiramar		1 432 000	204 444	1 483 000	1 495 600

Anm.: Ramar för 2019 och 2020 redovisas inklusive beslutade och föreslagna ändringar på ändringsbudget.

Källor: Årsredovisning för staten 2019 och egna beräkningar.

10.6 Beställningsbemyndiganden

Regeringen får, för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat för budgetåret, beställa varor eller tjänster samt besluta om bidrag, ersättning, lån eller liknande som medför utgifter under senare år än det budgeten avser. Regeringens förslag till beställningsbemyndiganden lämnas inom respektive utgiftsområde.

I tabell 10.9 redovisas en sammanfattning av begärda bemyndiganden för 2021. I kolumnen Ingående åtaganden redovisas de åtaganden som staten vid ingången av 2021 beräknas ha till följd av beställningar av varor och tjänster samt beslut om bidrag m.m. I nästa kolumn redovisas nya åtaganden av denna typ som staten förväntas göra 2021. Kolumnen Infriade åtaganden visar åtaganden som regeringen ingått tidigare år och som förväntas bli betalda 2021. Kolumnen Utestående åtaganden utgör summan av ingående och nya åtaganden, med avdrag för infriade åtaganden. I kolumnen Begärda bemyndiganden redovisas omfattningen av de bemyndiganden som regeringen begär inom de olika utgiftsområdena i denna proposition.

Tabell 10.9 Sammanfattande redovisning av beställningsbemyndiganden för 2021

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Ingående åtaganden 2021	Nya åtaganden 2021	Infriade åtaganden 2021	Utestående åtaganden 2021	Begärda bemyndiganden 2021
1 Rikets styrelse	239	324	194	369	369
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	130	140	130	140	140
4 Rättsväsendet	133	43	121	55	55
5 Internationell samverkan	181	155	125	211	211
6 Försvar och samhällets krisberedskap	79 175	33 994	22 102	91 067	91 725
7 Internationellt bistånd	95 540	46 580	34 120	108 000	108 000
8 Migration	266	785	131	920	920
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	2 073	2 270	1 035	3 308	3 308
13 Jämställdhet och nyanlända invandranes etablering	66	367	66	367	367
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	26 731	27 991	20 775	33 947	33 947
15 Studiestöd	4	4	4	4	4
16 Utbildning och universitetsforskning	45 735	26 623	22 664	49 694	49 694

Utgiftsområde	Ingående	Nya	Infriade	Utestående	Begärda
	åtaganden 2021	åtaganden 2021	åtaganden 2021	åtaganden 2021	bemyndiganden 2021
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	863	752	597	1 017	1 017
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	7 364	6 620	3 157	10 828	10 828
19 Regional utveckling	6 171	4 286	2 982	7 475	7 475
20 Allmän miljö- och naturvård	11 605	5 122	4 655	12 073	12 073
21 Energi	6 058	3 509	2 790	6 777	6 777
22 Kommunikationer	190 146	62 041	50 184	202 003	204 335
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	8 815	4 469	4 330	8 954	8 954
24 Näringsliv	3 343	3 634	2 836	4 141	4 141
25 Allmänna bidrag till kommuner	0	750	0	750	750
Summa	484 637	230 462	172 999	542 100	545 089

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Av tabell 10.9 framgår att regeringen i denna proposition begär beställningsbemyndiganden om totalt 545,1 miljarder kronor. Jämfört med beställningsbemyndiganden i den av riksdagen ursprungligen beslutade budgeten för 2020 innebär förslagen för 2021 en ökning med 52,6 miljarder kronor, eller 10,7 procent. I förändringen ingår såväl minskningar som ökningsar.

Regeringen begär vidare ett bemyndigande att ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2021 (se utg.omr. 27 avsnitt 2.7).

10.7 Bemyndigande att överskrida anslag

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021, med de begränsningar som följer av 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen, besluta att ett anslag som inte avser förvaltningsändamål får överskridas om ett riksdagsbeslut om ändring av anslaget inte hinner inväntas och överskridandet ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen får regeringen efter riksdagens bemyndigande besluta att ett anslag får överskridas om det är nödvändigt för att i en verksamhet täcka särskilda utgifter som inte var kända då anslaget anvisades eller för att ett av riksdagen beslutat ändamål med anslaget ska kunna uppfyllas. För de flesta anslag kan oundvikliga utgiftsökningar i förhållande till anvisade medel rymmas inom den högsta tillåtna anslagskrediten om 10 procent som föreskrivs i 3 kap. 8 § första stycket budgetlagen. Det finns ytterst sällan behov av att överskrida anslag för förvaltningsändamål med mer än vad som ryms inom denna kredit. Något särskilt bemyndigande som ger regeringen befogenhet att besluta om överskridande av anslag som anvisats för förvaltningsändamål behöver därför inte inhämtas. Vid behov kommer regeringen i stället att föreslå ändringar i budgeten. När det gäller anslag som anvisats för regelstyrd verksamhet och icke påverkbara EU-relaterade utgifter kan så stora förändringar inträffa att utgifterna inte ryms inom den högsta tillåtna anslagskrediten. Regeringen avser i sådana fall att i första hand återkomma till riksdagen med förslag om ändrade anslag. Förändringarna kan dock inträffa snabbt och betalningarna kan behöva göras utan dröjsmål. Regeringen bör därför bemyndigas att, om beslut om ändring i budgeten inte hinner inväntas, besluta om överskridande när de förutsättningar som anges i 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen är uppfyllda. Överskridandet får inte vara större än att det ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten. Bemyndigandet begärs för ett budgetår i taget.

Regeringens avsikt är att liksom tidigare skett föreslå ändringar av berörda anslag som ersätter de medgivna överskridandena.

I skrivelsen Årsredovisning för staten 2019 lämnades en redovisning av anslag för vilka regeringen hade medgett överskridande under 2019.

Under 2020 har regeringen hittills medgett följande överskridanden:

- anslaget 1:4 *Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet* inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan
- anslaget 2:3 *Ersättning för räddningstjänst m.m.* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap
- anslaget 1:16 *Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag* inom utgiftsområde 24 Näringsliv.

Regeringen föreslår i propositionen Höständringsbudget för 2020 att de ovan angivna anslagen tillförs medel som täcker de medgivna överskridandena (prop. 2020/21:2).

Ett eventuellt utnyttjande av bemyndigandet senare under året kommer att redovisas i årsredovisningen för staten 2020.

11 Granskning och ekonomisk styrning

I detta avsnitt redovisar regeringen sin bedömning av EU:s rekommendationer till Sverige inom ramen för den europeiska terminen och av Finanspolitiska rådets rekommendationer och bedömningar. Vidare innehåller avsnittet information om Riksrevisionens revisionsberättelse för årsredovisningen för staten 2019 (skr. 2019/20:101). Avslutningsvis lämnas en redovisning av arbetet med att utveckla den ekonomiska styrningen i staten.

11.1 Den europeiska terminen och EU:s rekommendationer till Sverige

Inom ramen för den europeiska terminen lämnade Europeiska kommissionen i maj 2020 sina förslag till landsspecifika rekommendationer till EU:s medlemsstater. Rekommendationerna antogs formellt av rådet för ekonomiska och finansiella frågor i juli 2020. Till följd av spridningen av sjukdomen covid-19 har rekommendationerna i år fokuserat på hanteringen av den akuta situationen och den kommande återhämtningen i ekonomin. Samtliga medlemsstater har fått en rekommendation som fokuserar på kortsiktiga åtgärder för att lindra konsekvenserna av pandemin och en rekommendation som fokuserar på att underlätta den ekonomiska återhämtningen. Sverige har i år fått tre rekommendationer.

I rådsbeslutet från den 20 juli 2020 rekommenderas Sverige att 2020 och 2021 vidta följande åtgärder:

- Vidta alla nödvändiga åtgärder, i enlighet med den allmänna undantagsklausulen i stabilitets- och tillväxtpakten, för att effektivt hantera covid-19-pandemin, upprätthålla ekonomin och stödja den påföljande återhämtningen. När de ekonomiska förhållandena medger det, driva en finanspolitik som syftar till att nå en återhållsam offentligfinansiell ställning på medellång sikt och säkerställa en hållbar skuldsättning, samtidigt som investeringarna ökas. Säkerställa hälso- och sjukvårdssystemets resiliens, inbegripet genom tillräcklig tillgång till kritiska medicinska produkter, infrastruktur och arbetskraft.
- Främja innovation och stödja utbildning och färdighetsutveckling. Tidigarelägga mogna offentliga investeringsprojekt och främja privata investeringar för att stödja den ekonomiska återhämtningen. Inrikta investeringarna på den gröna och digitala omställningen, särskilt ren och effektiv produktion och användning av energi, högteknologiska och innovativa sektorer, 5G-nät och hållbara transporter.
- Effektivisera penningtvättstillsynen och tillämpa regelverket mot penningtvätt på ett effektivt sätt.

Sverige har tidigare år fått en rekommendation kopplad till hushållens skuldsättning och bostadsmarknadens funktionssätt. Någon sådan ges inte i år. Däremot noteras i beaktandesatserna att dessa makroekonomiska obalanser kvarstår och kräver fortsatt övervakning.

Regeringen ser rekommendationerna som en möjlighet för EU att uppmuntra till en ansvarsfull ekonomisk politik och uppfyllelse av de mål som medlemsstaterna gemensamt kommit överens om. Varje medlemsstat avgör själv hur den ska förhålla

sig till rekommendationerna, och ytterst är det parlamentet i varje medlemsstat som beslutar om den nationella ekonomiska politiken.

Regeringens bedömning av rekommendationen om kortsiktiga krisåtgärder

Regeringen noterar att undantagsklausulen i stabilitets- och tillväxtpakten har aktiverats, vilket möjliggör att underskottet av den offentliga sektorns finansiella sparande kan överstiga 3 procent av BNP i syfte att understödja ekonomin.

Regeringen delar bedömningen att det bör, när de ekonomiska förhållandena medger det, drivas en finanspolitik som syftar till att nå en återhållsam offentligfinansiell ställning på medellång sikt och säkerställa en hållbar skuldsättning (dvs. att återgå till de målnivåer som finns inom stabilitets- och tillväxtpakten) samtidigt som investeringarna ökas.

Regeringen delar även bedömningen att det är viktigt att säkerställa sjukvårdssystemets hållbarhet, inklusive tillgång till kritisk infrastruktur, medicinska produkter och arbetskraft. Svensk hälso- och sjukvård har ökat antalet intensivvårdsplatser och övriga vårdplatser så att kritiskt sjuka patienter ska få vård.

Regeringen har som en del av bekämpningen av covid-19 kompenserat kommuner och regioner för extraordinära kostnader och avsatt medel för ökad testning och smittspårning. Regeringen har också skjutit till nya medel 2021 och 2022 för att hantera uppskjuten vård på grund av covid-19 och covid-19-relaterad vård.

Regeringen gör även långsiktiga investeringar i hälso- och sjukvården, bl.a. genom ökade generella bidrag till kommunsektorn samt genom satsningar på äldreomsorgen genom ett kompetenslyft, miljardsatsningar för utvecklingen av den nära vården med fokus på primärvården och satsningar på ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården. Därtill vill regeringen betona den viktiga roll den inre marknaden och det europeiska samarbetet har för att säkra tillgången till medicinska produkter och för att främja forskning och utveckling av produkter som kan bli kritiska i bekämpningen av covid-19.

Att säkra tillgång till ett eventuellt vaccin mot covid-19 är högt prioriterat för regeringen. Regeringen har därför tagit fram en vaccinstrategi som bl.a. inkluderar fortsatt internationellt arbete.

En mängd åtgärder har vidtagits för att mildra de ekonomiska konsekvenserna av virusutbrottet för företag och jobb samt ge ökad ekonomisk tryggheten för de som blir arbetslösa (se fördjupningsrutan Snabba och kraftfulla åtgärder för att hantera virusutbrottet och dess effekter).

Regeringens bedömning av rekommendationen om den ekonomiska återhämtningen

Regeringen delar bedömningen att de områden som pekas ut för att underlätta den ekonomiska återhämtningen är viktiga och att dessa områden har fortsatta investeringsbehov.

För att mildra de socioekonomiska konsekvenserna av covid-19 har regeringen gjort stora satsningar för att öka möjligheterna till omställning på arbetsmarknaden, både generellt och specifikt för personer som blir arbetslösa. Detta har bl.a. gjorts genom att öka antalet utbildningsplatser, ta fram ytterligare utbildningsmöjligheter, som t.ex. olika korta kurser och ökade möjligheter till distansutbildning, samt förbättrade studiefinansieringsmöjligheter. En särskild satsning görs för att öka antalet utbildningsplatser inom bristyrken. Regeringen gör även en satsning för att möta

efterfrågan på utbildad arbetskraft genom det pågående kunskapslyftet. Det innefattar bl.a. en utbyggnad av antalet platser inom yrkeshögskolan, regionalt yrkesvux, folkhögskolan, universitet och högskolor. Regeringen har också tillfälligt höjt bostadsbidraget till barnfamiljer och förstärkt arbetslöshetsersättningen genom höjda ersättningsnivåer och ändrade regler i syfte att fler ska kunna bli berättigade till ersättning.

De investeringsområden som pekas ut i rådets rekommendation är viktiga områden för att Sverige ska fortsätta vara konkurrenskraftigt framöver. Både den gröna omställningen och digitaliseringen är prioriterade områden för regeringen. I december 2019 överlämnade regeringen en klimatpolitisk handlingsplan till riksdagen. Regeringens politik ska enligt handlingsplanen säkerställa att Sverige är rustat för en fossilfri framtid. Ambitionen är att klimatomställningen ska ske på ett sådant sätt att alla har möjlighet att vara en del av lösningen.

En väl fungerande digital infrastruktur är viktig. Regeringen föreslår därför i denna proposition att ytterligare medel avsätts för att underlätta och öka tempot i bredbandsutbyggnaden, samt för att öka mobiluppkopplingen på fjärrtåg.

Sverige är ett av de länder i EU som satsar allra mest på forskning och innovation som andel av BNP. Arbetet pågår nu med att ta fram denna mandatperiods forskningspolitiska proposition. Den kommer att peka ut den forskningspolitiska inriktningen för kommande år.

Arbetet fortsätter också med den nationella planen för transportinfrastrukturen för 2018–2029 som regeringen beslutade om i maj 2018. Anslag motsvarande 622,5 miljarder kronor fördelas i planen. Planen omfattar stora satsningar på såväl nybyggnation som upprustning och modernisering av befintlig järnvägsinfrastruktur. Underhåll av infrastruktur, framför allt järnväg, har också tidigarelagts.

Regeringens bedömning av rekommendationen om bekämpning av penningtvätt

Bekämpning av penningtvätt är en angelägen fråga för regeringen. Under 2019 och 2020 har ett stort antal lagändringar gjorts på detta område. Effektiviteten i tillsynen har förstärkts både genom lagändringar och genom ytterligare resurser till flera tillsynsmyndigheter i statens budget för 2020. Finansinspektionen meddelade i november 2019 att myndigheten jämfört med 2018 planerar att tredubbla sin förmåga inom arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism fram till slutet av 2020.

Under 2020 har flertalet sanktioner från tillsynsmyndigheter utfärdats för att säkerställa efterlevnaden av regelverket, däribland några från Finansinspektionen mot större banker. Dessa sanktioner har fått stor uppmärksamhet, understryker frågans allvar och illustrerar vilka kostnader som kan uppstå för dem som inte följer regelverket. Eftersom sanktionsbeslut är offentliga bidrar de till marknadens förståelse av regelverket och skapar förutsättningar för förbättrat beteende på marknaden.

Regeringen tillsatte i november 2019 en utredning som ska föreslå ytterligare förändringar av regelverket inom detta område. Europeiska kommissionen lade också i maj 2020 fram en handlingsplan för det kommande året för en övergripande EU-politik som ytterligare förstärker systemet för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism.

11.2 Finanspolitiska rådets bedömningar

I maj 2020 publicerade Finanspolitiska rådet sin årliga rapport om svensk finanspolitik. Nedan redovisas de huvudsakliga bedömningar och rekommendationer som presenteras i rapporten och regeringens bedömning av dessa.

Det ekonomiska läget och stabiliseringspolitiken

Finanspolitiska rådet konstaterar att spridningen av sjukdomen covid-19 har medfört kraftiga fall i den ekonomiska aktiviteten och stora öknings av offentliga utgifter världen över, att det råder betydande osäkerhet om den ekonomiska utvecklingen samt att ny smittspridning kan göra krisen utdragen och skapa svåra ekonomiska problem. Enligt rådet tyngdes världsekonomin redan före utbrottet av en hög offentlig skuldsättning, men Sveriges internationellt sett låga skuldbörda ger ett förhållandevis stort handlingsutrymme. Rådet skriver även att världsekonomin före coronakrisen tyngdes av handelskonflikter vilka nu riskerar att eskalera, något som är negativt för en liten öppen ekonomi som den svenska. Regeringen delar rådets bedömningar.

Finanspolitiska rådet konstaterar att det vidtagits temporära åtgärder i syfte att skydda företag och hushåll och menar att det är viktigt att livskraftiga företag överlever, att arbetslösheten hålls nere och att hushållens inkomster skyddas. Rådet bedömer att risken för en långvarig och djup lågkonjunktur därigenom minskar men att det är svårt att avgöra om åtgärdernas omfattning är tillräcklig. Regeringen delar dessa bedömningar.

Finanspolitiska rådet anser att de vidtagna åtgärderna generellt sett har varit ändamålsenliga och att de, med tanke på omständigheterna, har gått snabbt att genomföra. En del åtgärder har enligt rådet dock tagit relativt lång tid att bereda och besluta eller att implementera.

Regeringen delar bedömningen av ändamålsenligheten och snabbheten. Ett mycket stort antal propositioner har lämnats av regeringen och beslutats av riksdagen under våren. Regeringen delar därför inte bilden att åtgärder tagit relativt lång tid att bereda, besluta eller implementera. Det bör i detta sammanhang påpekas att vikt även har lagts vid åtgärdernas träffsäkerhet och en rättssäker tillämpning.

Finanspolitiska rådet rekommenderar att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att dels föreslå åtgärder som ska kunna aktiveras vid en drastisk nedgång i ekonomin, dels klarlägga statens ekonomiska ansvar för konsekvenserna av extraordinära händelser. Rådet anser också att krisförloppet tydliggör behovet av någon form av snabbindikator som gör det möjligt för regeringen och andra beslutsfattare att i realtid få en uppfattning om hur mycket den ekonomiska aktiviteten förändras.

Regeringen delar inte dessa två bedömningar. Omständigheterna varierar kraftigt mellan olika konjunkturedgångar. Vilka åtgärder som är lämpliga och vilket underlag som behövs varierar därmed också mellan olika konjunkturedgångar. Regeringen arbetar kontinuerligt med att utveckla sina metoder för att bedöma ekonomins utveckling.

Rådet bedömer att det sannolikt finns finanspolitiskt utrymme för både ytterligare krisåtgärder och, senare, mer traditionell stabiliseringspolitik, men tror inte att aktiv finanspolitik fullt ut kan neutralisera pandemins konsekvenser. Enligt rådet är det centralt att åtgärder är samhällsekonomiskt effektiva. Regeringen delar dessa bedömningar.

Sysselsättningen och arbetslösheten

Finanspolitiska rådet konstaterar att den svenska arbetsmarknaden de senaste åren har utvecklats väl och att utgångsläget strax före pandemin var relativt gott, även om arbetslösheten alltjämt var väsentligt högre bland utrikes födda än bland inrikes födda. Regeringen delar rådets bild av utgångsläget på arbetsmarknaden, med en hög sysselsättningsgrad och ett högt arbetskraftsdeltagande och konstaterar att det finns skillnader mellan olika grupper med avseende på födelseland och utbildning.

Enligt rådet har arbetsmarknaden försämrats drastiskt på grund av pandemin, då arbetslösheten har ökat snabbt och antalet varsel och permitteringar nått rekordnivåer. Regeringen instämmer i att arbetsmarknaden har försämrats (se avsnitt 4).

Rådet anser att den nya lagen om stöd vid korttidsarbete verkar fungera förhållandevis väl för att minska antalet uppsägningar, men att åtgärden inte hjälper personer med tidsbegränsade anställningar eller behovsanställningar. Regeringen konstaterar att även personer med sådana anställningar kan omfattas av korttidsarbete.

Enligt Finanspolitiska rådet kommer många arbetslösa att få svårt att hitta jobb om återhämtningen blir utdragen, och inträdet på arbetsmarknaden kan bli besvärligt för unga och nyanlända samtidigt som omställningsproblem kan drabba många arbetstagare, något som sammantaget kan resultera i en stigande långtidsarbetslöshet.

Regeringen instämmer i att en utdragen återhämtning ökar risken för en stigande långtidsarbetslöshet, särskilt bland grupper som exempelvis nyanlända och personer utan en gymnasial utbildning. Inträdet på arbetsmarknaden för unga personer kan försvåras, men de löper inte samma risk för långtidsarbetslöshet som bl.a. nyanlända då de i större utsträckning kan återgå till studier och kan ta ett arbete i takt med att efterfrågan ökar.

Överskottsmålet och utgiftstaket

Finanspolitiska rådet konstaterar att finanspolitiken i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1) inte innebar någon tydlig avvikelse från överskottsmålet, men att coronakrisen kommer att leda till en stor avvikelse. Rådet anser att avvikelsen är väl motiverad och ryms inom ramverkets flexibilitet och syfte. Regeringen delar rådets bedömningar.

Enligt rådet är det med tanke på krisförloppets snabbhet och oförutsägbarhet för tidigt att ha en klar uppfattning om coronakrisens effekter på de offentliga finanserna, och det är inte rimligt att begära att regeringen redan nu ska redovisa en plan med åtgärder för en återgång till överskottsmålet. Rådet framhåller dock att finanspolitisk disciplin, långsiktigt hållbara offentliga finanser och en finansiell buffert kommer att vara lika viktiga efter coronakrisen som före. Regeringen delar rådets slutsatser.

Finanspolitiska rådet bedömer att överskottsmålet inte har nåtts i ett bakåtblickande perspektiv och att det är angeläget att finanspolitiken utformas utan att systematiskt leda till ett för lågt finansiellt sparande i förhållande till målet. Regeringen bedömer liksom rådet att genomsnittet av det finansiella sparandet för 2012–2019 ligger under målnivån, främst till följd av att sparandet den första delen av perioden låg under den målsatta nivån.

Finanspolitiska rådet skriver att den föreslagna höjningen av utgiftstaket för 2020 på 350 miljarder kronor är unik och stor men måste ses i ljuset av den exceptionella ekonomiska nedgången och att fler åtgärder kan komma att bli nödvändiga. Rådet menar mot denna bakgrund att höjningen är befogad. Regeringen delar rådets bedömning angående höjningen av utgiftstaket. Se vidare avsnitt 7.

Enligt Finanspolitiska rådets bedömning kommer bruttoskulden att hamna utanför skuldankarets toleransintervall. Regeringen delar den bedömningen. Detta bryter inte mot ramverket eftersom avvikelsen är väl motiverad och ryms inom ramverkets flexibilitet.

Budgetprocessen

Finanspolitiska rådet skriver att finansutskottet i februari 2020 för första gången tog initiativ till att ändra budgeten för innevarande år. Rådet menar att detta, även om det inte stod i strid med budgetreglerna, var ett avsteg från principen om en sammanhållen budgetbehandling och innebär en försvagning av budgetprocessen. Regeringen instämmer i rådets bedömningar.

Långsiktigt hållbara offentliga finanser

Enligt Finanspolitiska rådet sätter den demografiska utvecklingen press på de offentliga finanserna under kommande decennier. Rådet skriver att Konjunkturinstitutets beräkningar redan före pandemin visade att finanserna inte var långsiktigt hållbara, men att det endast behövdes en mindre förstärkning. Enligt rådets beräkningar försämras dock hållbarheten betydligt med rimliga antaganden om högre arbetslöshet eller högre relativlöner i välfärdssektorn. Regeringen delar rådets bedömning att den demografiska utvecklingen med ett större antal äldre och barn väntas leda till ett ökat resursbehov i delar av välfärdssektorn.

Finanspolitiska rådet skriver att regeringen i sina hållbarhetsberäkningar antar att det inte sker någon standardhöjning i offentlig sektor, att detta är ett realistiskt antagande och att det riskerar att måla en alltför ljus bild av de offentliga finansernas hållbarhet.

Regeringen konstaterar att regeringens bedömningar av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet bygger på av riksdagen beslutade eller av regeringen aviserade ekonomisk-politiska åtgärder. Syftet är att ge riksdagen ett underlag som visar om den finanspolitik som gäller vid bedömningstillfället och som föreslås i den aktuella propositionen är långsiktigt hållbar. I känslighetsanalyser har regeringen även redovisat hur hållbarheten påverkas av förändringar av finanspolitiken som inte har beslutats eller aviserats.

Prognosutvärdering

Finanspolitiska rådet skriver att regeringen generellt sett inte gör större prognosfel för BNP-tillväxt och arbetslöshet än andra bedömare men att prognosfelen för det offentliga sparandet är relativt stora. Rådet menar också att regeringens beräkning av bruttoskuldens utveckling på två och tre års sikt är missvisande eftersom den baseras på framskrivningar med oförändrade regler. Rådet anser vidare att regeringen även bör inkludera de egna prognoserna av offentligt sparande i sin prognosutvärdering.

Regeringen delar rådets bedömning av prognosfelen för BNP-tillväxt och arbetslöshet. När det gäller offentligt sparande instämmer regeringen i rådets bedömning att skillnaderna mellan regeringens och Konjunkturinstitutets medelfel på två och tre års sikt beror på att regeringens beräkningar bygger på ett antagande om oförändrad politik. Detsamma gäller, som rådet konstaterar, beräkningarna för bruttoskulden på samma horisont. En prognos baserad på oförändrade regler kan inte väntas bli fri från systematiska prognosfel. Metoden följer dock principerna för utformningen av prognoser i de ekonomiska propositionerna. Regeringen konstaterar att rådet i 2018 års rapport var kritiskt mot att vad man såg som stora aviseringar i budgetpropositionen för 2018 hade inkluderats i budgetberäkningarna, och rådet uttryckte att beräkningar av utgifter vid oförändrad politik fyller en viktig funktion.

Regeringen noterar Finanspolitiska rådets synpunkt att det offentliga sparandet bör inkluderas i regeringens prognosutvärdering.

Finanspolitiska rådet menar att genomslaget av konjunkturen har underskattats i regeringens prognoser för det finansiella sparandet och att man därmed har tenderat att underskatta sparandet i högkonjunktur och överskatta det i lågkonjunktur. Regeringen konstaterar att regeringens prognoser, liksom andra prognoser, generellt har svårt att förutse vändpunkter i konjunkturen.

Teknisk utveckling och svensk arbetsmarknad

Finanspolitiska rådet behandlar förändringar på arbetsmarknaden till följd av teknisk utveckling med ökande robotisering och artificiell intelligens. Rådet bedömer att det i dagsläget inte finns några starka skäl att tro att automatiseringen generellt sett skulle drabba löner eller sysselsättning men att den tekniska utvecklingen kan påverka löneskillnader mellan yrkesgrupper och sektorer samt regionala skillnader. Regeringen noterar vad rådet redovisar och dess bedömningar.

11.3 Riksrevisionens granskning av årsredovisningen för staten 2019

Riksrevisionen har för årsredovisningen för staten 2019 lämnat en revisionsberättelse utan reservation eller avvikande mening (Fi2020/01852/BATOT). Enligt myndigheten har regeringen i alla väsentliga avseenden upprättat de finansiella delarna av årsredovisningen i enlighet med 10 kap. 5–10 §§ budgetlagen (2011:203) och även i övrigt lämnat information som är förenlig med årsredovisningens finansiella delar. Riksrevisionens uttalande omfattar, liksom tidigare år, inte avsnittet om den offentliga sektorns finansiella sparande.

11.4 Utvecklingen av den ekonomiska styrningen

Utvecklingen av den ekonomiska styrningen, resultatstyrning och finansiell styrning, bedrivs med utgångspunkt i regeringens behov av att styra för att genomföra sin politik och nå de beslutade målen för olika områden. Vidare ska det finnas en fungerande uppföljning av genomförandet och måluppfyllelsen i myndigheter och verksamheter som svarar mot både regeringens och riksdagens behov. Vid utvecklingen av styrningen är målsättningen att värna myndigheternas kärnverksamheter och att beakta olikheter i förutsättningar och verksamheter. Nedan presenteras delar av det arbete som bedrivits för att utveckla den ekonomiska styrningen.

Resultatstyrning

Utvecklad redovisning av resultat

För att regeringens resultatredovisning i budgetpropositionen ska ha en enhetlig struktur, vara mer ändamålsenlig och bättre motivera regeringens budgetförslag har det under året genomförts ett utvecklingsarbete inom Regeringskansliet. Utgångspunkten för arbetet har varit budgetlagens krav på regeringen att i budgetpropositionen redovisa resultat i förhållande till de av riksdagen beslutade målen och att redovisningen ska vara anpassad till de olika utgiftsområdena. En viktig del i arbetet har utgjorts av information och förankring, inom Regeringskansliet och med riksdagens utskottskanslier.

Arbetet har resulterat i förtydligade riktlinjer för utformningen av resultattexter. Riktlinjerna innebär att resultatredovisningen bör visa de mest centrala resultaten

inom respektive område och disponeras efter de centrala resultatindikatorerna och bedömningsgrunderna. Utvecklingen bör redovisas i tabeller och diagram med minst tioåriga tidsserier om möjligt. De centrala statliga åtgärder som vidtagits i syfte att påverka måluppfyllelsen bör återges. Vidare bör en samlad bedömning av måluppfyllelsen redovisas. Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder bör väljas med hänsyn till kontinuitet över tid. Urvalet bör vidare möjliggöra uppföljning och analys ur ett jämställdhetsperspektiv. Sammantaget syftar dessa riktlinjer till att resultatinformationen bör framträda tydligare. Förutsättningarna att redan i denna proposition följa de nya riktlinjerna fullt ut har dock varierat mellan olika områden.

I syfte att underlaget för resultatredovisningen till riksdagen ska bli bättre har regeringen ändrat reglerna för hur myndigheterna ska redovisa resultat i sina årsredovisningar. Ändringarna innebär bl.a. att myndigheterna ska göra bedömningar och analyser av resultatet. De nya reglerna har tillämpats för första gången i årsredovisningarna för 2019 som lämnades till regeringen i februari 2020.

Ekonomistyrningsverket (ESV) har haft i uppdrag att följa upp i vilken utsträckning de ändrade bestämmelserna fått genomslag. Uppföljningen redovisas i rapporten Genomslaget (ESV 2020:28). ESV framhåller att det normalt tar tid att implementera nya regler för resultatredovisningen och att uppföljningen visar att de nya kraven på myndigheternas resultatredovisningar har fått genomslag men inte fullt ut på alla områden. ESV noterar att ett utvecklingsområde för myndigheternas resultatredovisningar är framtagande av indikatorer för att kunna redovisa data till grund för bedömningar av måluppfyllelse. Likaså saknas det i dagsläget tidsserier för att beskriva trender och bedöma hur vissa åtgärder har bidragit till utvecklingen av måluppfyllelsen på området. Vidare anser ESV att analyser av den konsupplade statistiken behöver utvecklas.

Effektivare statsförvaltning

Efter förslag i budgetpropositionen för 2020 har ESV tillförts medel för att stärka myndighetens förmåga att genomföra uppdrag, analysera myndigheter och verksamheter samt lämna förslag inom myndighetens ansvarsområde till effektiviseringar i staten. Som en följd av detta har ESV under året ytterligare utvecklat metodik och stöd för effektivisering vid myndigheterna. Regeringen har också gett ESV två uppdrag att analysera effektiviteten respektive se över den finansiella styrningen vid ett par myndigheter. Uppdragen ska redovisas under hösten 2020 respektive våren 2021.

Finansiell styrning

Styrning av avgiftsbelagd verksamhet

Regeringen har fortsatt arbetet med att förbättra styrningen av den avgiftsfinansierade verksamheten. Detta omfattar bl.a. myndigheternas redovisning av avgifter till regeringen och regeringens redovisning av avgiftsfinansierad verksamhet till riksdagen.

Avgiftsutredningen lämnade i sitt betänkande Avgifter (SOU 2007:98) en mängd förslag på avgiftsområdet, exempelvis kring hur avgiftsbemyndiganden ska vara utformade, när regeringen ska besluta om avgiftsnivåer för belastande avgifter och hur vissa överklaganden av avgiftsbeslut ska göras. De förslag som lämnades är till stora delar genomförda. För övriga förslag har förutsättningarna förändrats på ett sådant sätt att de inte längre är aktuella att genomföra.

Arbetet med att digitalisera de finansiella underlagen från myndigheterna

ESV har haft i uppdrag att utreda förutsättningarna för att myndigheterna ska kunna lämna sina årsredovisningar digitalt. Arbetet har redovisats i rapporten Förutsättningar för ett digitalt inlämnande av myndigheternas årsredovisningar (ESV 2018:58). ESV bedömer att en digital inlämning av årsredovisningar skulle ge nyttor såsom ökad kvalitet och förutsättningar för nya analysmöjligheter. Finansdepartementet har i nära samarbete med ESV initialt fokuserat arbetet med att digitalisera de finansiella underlagen från myndigheterna på budgetunderlagen. Informationssystemet Hermes har utvecklats, så att myndigheterna där digitalt lämnar underlag avseende fler finansiella befogenheter.

Utbetalningar från välfärdssystemen

Regeringen arbetar ständigt med att se över och trygga välfärdssystemen för att de ska vara enklare att använda och minska risken för fel. En stor och mycket viktig del av arbetet sker löpande i berörda myndigheter och i samarbeten mellan de berörda myndigheterna. Förutom detta arbete har regeringen även tillsatt utredningar och lämnat riktade uppdrag på området. I denna proposition föreslås som ett övergripande mål att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar ska minska och fel ska motverkas. Ett mål underlättar regeringens styrning och riksdagens uppföljning av arbetet mot felaktiga utbetalningar i staten (se utg.omr. 2 avsnitt 2.3.3). Förslaget är i huvudsak i enlighet med vad som föreslås i Delegationen för korrekta utbetalningars betänkande Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59). Vidare föreslås medel tillföras för inrättande av en funktion vid ESV för att föra vidare det arbete som delegationen genomfört. Funktionen ska bl.a. analysera, följa upp och bidra till samordning av myndigheternas arbete på detta område (se utg.omr. 2 avsnitt 6.5).

Även utredningen om samordning av statliga utbetalningar från välfärdssystemen har inkommit med sitt betänkande Kontroll för ökad tilltro – en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2020:35). Betänkandet remitteras och förslagen bereds i Regeringskansliet.

Intern styrning och kontroll samt internrevision

ESV har i uppgift att utveckla och förvalta den interna styrningen och kontrollen samt internrevisionen i staten. ESV lämnar varje år en rapport till regeringen i vilken myndigheten redovisar hur internrevisionen fungerar i staten som helhet samt hur myndighetsledningarnas interna styrning och kontroll fungerar. I rapporten Internrevision och intern styrning och kontroll 2020 (ESV 2020:20) redovisar ESV en samlad bedömning av att den statliga internrevisionen fungerar väl.

De myndigheter som tillämpar förordningen (2007:603) om intern styrning och kontroll ska i sin årsredovisning göra en bedömning av om den interna styrningen och kontrollen har varit betryggande under den period som årsredovisningen avser. Genom myndigheternas bedömning kan regeringen få en bild av den interna styrningen och kontrollen i staten som helhet. ESV har i sin årliga rapport redovisat att myndighetsledningarna med få undantag bedömt att myndighetens interna styrning och kontroll har varit betryggande under 2019.

12 Lagförslag, skattefrågor

I detta avsnitt finns lagförslag om ändrade skatte- och avgiftsregler. Lagförslag som ligger till grund för beräkningen av statens övriga inkomster finns i avsnitt 3.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

12.1 Förslag till lag om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § I denna lag finns bestämmelser om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229).

Hänvisningar

2 § I 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229) finns bestämmelser om

- vilka som kan få skattereduktion (36 §),
- begäran om skattereduktion (37 §),
- definitioner (38–40 §§),
- villkor för skattereduktion (41–43 §§),
- underlag för skattereduktion (44 §), och
- skattereduktionens storlek (45 §).

Definitioner

3 § Termer och uttryck som används i denna lag har samma betydelse och tillämpningsområde som i inkomstskattelagen (1999:1229), om inget annat anges.

Beslutande myndighet

4 § Beslut enligt denna lag fattas av Skatteverket.

Belopp

5 § Uppgifter om belopp ska anges i hela krontal så att öretal faller bort.

Begäran om utbetalning från Skatteverket

Vem som får begära utbetalning från Skatteverket

6 § Om den som kan ha rätt till skattereduktion för installation av grön teknik (köparen) inte har betalat hela utgiften för installationen, får en sådan utförare som anges i 67 kap. 43 § inkomstskattelagen (1999:1229) begära utbetalning från Skatteverket enligt 8 §.

Utbetalningens storlek

7 § Utbetalningen får uppgå till ett belopp som motsvarar mellanskillnaden mellan den debiterade ersättningen för installation av grön teknik inklusive mervärdesskatt och köparens faktiska betalning för installationen till utföraren före begäran om utbetalning.

Utbetalningen får dock uppgå till högst

1. tre sjuttondelar av det belopp som köparen har betalat om utbetalningen avser sådan installation som anges i 67 kap. 38 § första stycket 1 inkomstskattelagen (1999:1229), och

2. samma belopp som köparen har betalat om utbetalningen avser sådan installation som anges i 67 kap. 38 § första stycket 2 eller 3 samma lag.

Utbetalning får inte ske till den del köparens sammanlagda preliminära skattereduktion enligt 16 § skulle uppgå till ett belopp som överstiger 50 000 kronor för ett beskattningsår.

Begäran om utbetalning

8 § Utbetalning får begäras efter det att installationen av grön teknik har utförts och betalats.

Begäran ska lämnas elektroniskt och ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet betalades.

Begäran ska vara undertecknad av utföraren eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för utföraren.

En begäran som lämnats för en utförare som är juridisk person anses ha lämnats av utföraren, om det inte var uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda utföraren.

9 § En begäran om utbetalning ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren,

2. personnummer eller samordningsnummer i de fall sådant nummer finns för köparen,

3. småhusets eller ägarlägenhetens beteckning eller beteckningen på lägenheten som upplåtits med bostadsrätt, samt vad gäller lägenheten som upplåtits med bostadsrätt även föreningens eller bolagets organisationsnummer eller motsvarande,

4. debiterad ersättning för installation av grön teknik, debiterad ersättning för annat än installation av grön teknik, betalt belopp för installation av grön teknik och den dag som betalningen för installationen kommit utföraren tillhanda,

5. vad installationen av grön teknik avsett och antalet arbetade timmar, och

6. det belopp som utföraren begär som utbetalning från Skatteverket.

Skatteverkets beslut om utbetalning

10 § Skatteverket ska snarast fatta beslut om sådan utbetalning som avses i 7 §.

11 § Utbetalning ska göras till utförarens bank- eller kreditmarknadsföretagskonto.

Återbetalning

Underrättelse om felaktig utbetalning och om återbetalning till köpare

12 § Om Skatteverket har betalat ut ett belopp utan att mottagaren har varit berättigad till det, ska mottagaren snarast underrätta Skatteverket om denna utbetalning.

Om utföraren till köparen betalar tillbaka ett belopp, som tidigare har legat till grund för beslut om utbetalning av ett belopp från Skatteverket, ska utföraren snarast underrätta Skatteverket om denna återbetalning.

Beslut om återbetalning

13 § Om Skatteverket har betalat ut ett belopp utan att mottagaren har varit berättigad till det, ska Skatteverket snarast besluta att det felaktigt utbetalda beloppet ska betalas tillbaka.

Om utföraren till köparen betalar tillbaka ett belopp, som tidigare har legat till grund för beslut om utbetalning av ett belopp från Skatteverket, ska Skatteverket snarast besluta att återbetalning ska ske med ett belopp som motsvarar vad som betalats tillbaka till köparen.

Ett beslut om återbetalning får inte meddelas efter utgången av det sjätte året efter det beskattningsår som utbetalningen avser.

Inbetalning till konto

14 § Återbetalning ska göras genom insättning på ett särskilt konto för återbetalning enligt denna lag.

Återbetalningen anses ha gjorts den dag då betalningen har bokförts på det särskilda kontot.

15 § Återbetalning ska göras senast den sista dagen i månaden efter den månad då Skatteverket fattat beslutet om återbetalning.

Preliminär skattereduktion

Den preliminära skattereduktionens storlek

16 § Köparen ska tillgodoräknas preliminär skattereduktion med ett belopp motsvarande den utbetalning som Skatteverket enligt 10 § beslutat om till utföraren.

Om Skatteverket har beslutat om återbetalning enligt 13 §, ska den tidigare tillgodoräknade preliminära skattereduktionen minskas med ett belopp som motsvarar den beslutade återbetalningen.

Den preliminära skattereduktionen får sammanlagt uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.

I vilken ordning olika belopp ska tillgodoräknas

17 § Preliminär skattereduktion ska tillgodoräknas i den ordning som Skatteverket registrerar utbetalda belopp enligt 16 § första stycket.

Skatteverkets meddelande till köparen

18 § Skatteverket ska så snart som möjligt skriftligen underrätta köparen av installationen av grön teknik om

1. beslut enligt 10 § om utbetalning, och
2. beslut enligt 13 § om återbetalning.

Meddelandet ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren eller annan mottagare som avses i 12 § första stycket,

2. utbetalt belopp till eller återbetalt belopp från respektive utförare eller annan mottagare som avses i 12 § första stycket, och

3. den totala preliminära skattereduktion som tillgodoräknats köparen enligt 16 §.

Skatteverket ska på begäran av köparen lämna denne ett särskilt meddelande om den totala preliminära skattereduktion som tillgodoräknats enligt 16 §.

Utredning

19 § Den som begär utbetalning enligt 8 § eller underrättar Skatteverket om felaktig utbetalning enligt 12 § ska ge Skatteverket tillfälle att granska underlaget för utbetalning eller återbetalning och lämna de uppgifter som behövs för granskningen.

Tillfälle att yttra sig

20 § Ett ärende får inte avgöras till nackdel för utföraren eller annan mottagare som avses i 12 § första stycket utan att denne har fått tillfälle att yttra sig i ärendet. Om det är uppenbart obehövt, behöver den som ärendet gäller inte få tillfälle att yttra sig.

Om ett ärende har tillförts uppgifter av någon annan, får det bara avgöras om den som ärendet gäller har underrättats om uppgifterna och fått tillfälle att yttra sig över dem.

Andra stycket gäller inte om

1. avgörandet inte är till nackdel för den som ärendet gäller,
2. uppgiften saknar betydelse eller om det av någon annan anledning är uppenbart obehövt att den som ärendet gäller underrättas och får tillfälle att yttra sig,
3. det finns risk att en underrättelse skulle göra det avsevärt svårare att genomföra beslutet i ärendet, eller

4. avgörandet inte kan skjutas upp.

Underrättelseskyldigheten gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Ränta

21 § Kostnadsränta tas ut på sådant belopp som enligt 13 § ska betalas tillbaka efter beslut av Skatteverket. Räntan beräknas från den dag beloppet betalades ut till och med dagen för Skatteverkets beslut enligt 13 §.

Kostnadsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan enligt 65 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Om det finns särskilda skäl, får Skatteverket helt eller delvis avstå från kravet på ränta.

Verkställighet, anstånd och betalningssäkring

22 § Beslut om återbetalning enligt denna lag gäller omedelbart.

23 § I fråga om beslut om återbetalning enligt denna lag gäller vad som sägs om anstånd i 63 kap. 2 §, 4 § första stycket, 5, 6, 8–10, 15, 16, 22 och 23 §§ samt 71 kap. 1 § andra stycket skatteförfarandelagen (2011:1244).

24 § Om återbetalning enligt denna lag inte görs i rätt tid, ska fordran lämnas för indrivning. Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet ske enligt utsökningsbalken.

I fråga om återbetalning enligt denna lag gäller vad som sägs om betalningssäkring i 46 kap. 2, 5–7 och 9–22 §§, 68 kap. 1 §, 69 kap. 13–18 §§ och 71 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Överklagande

25 § Skatteverkets beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

12.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4 § och 4 kap. 3 § lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 §¹

Frihet från skatt ska under de förutsättningar som anges i 1 § samt med de begränsningar som framgår av 7 och 8 §§ medges en resande för import av

1. 200 cigaretter eller 100 cigariller eller 50 cigarrer eller 250 gram röktobak eller en proportionell blandning av dessa tobaksvaror,
2. en liter spritdryck eller två liter starkvin,
3. fyra liter vin, och
4. sexton liter starköl.

Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 4 § alkohollagen (2010:1622). En bestämmelse om förbud för den som inte fyllt 18 år att föra in tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare i landet finns i 5 kap. 20 § lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter.

I denna lag förstås med

spritdryck: alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 22 volymprocent,

starkvin: alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 15 volymprocent men inte 22 volymprocent samt mousserande vin,

vin: annat vin än starkvin samt annan alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 3,5 men inte 15 volymprocent och som inte är starköl,

starköl: öl med en alkoholhalt som överstiger 3,5 volymprocent,

e-vätskor: e-vätskor enligt lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,

högkoncentrerade e-vätskor: högkoncentrerade e-vätskor enligt lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,

andra nikotinhaltiga produkter: andra nikotinhaltiga produkter enligt lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter.

Nuvarande lydelse

4 kap.

3 §²

Tull och skatt enligt 1 § ska tas ut med följande belopp.

	tull	skatt
spritdryck	4 kr/liter	262 kr/liter
starkvin	2 kr/liter	81 kr/liter
vin	1 kr/liter	36 kr/liter
starköl	3 kr/liter	20 kr/liter
cigaretter	34 öre/styck	196 öre/styck
cigarrer	86 öre/styck	219 öre/styck
röktobak	428 kr/kg	2 422 kr/kg
snus	104 kr/kg	762 kr/kg
e-vätskor	320 kr/liter	3 300 kr/liter
andra nikotinhaltiga produkter	390 kr/kg	1 225 kr/kg

¹ Senaste lydelse 2018:2089.

² Senaste lydelse 2018:697.

*Föreslagen lydelse***4 kap.**

3 §

Tull och skatt enligt 1 § ska tas ut med följande belopp.

	tull	skatt
spritdryck	4 kr/liter	262 kr/liter
starkvin	2 kr/liter	81 kr/liter
vin	1 kr/liter	36 kr/liter
starköl	3 kr/liter	20 kr/liter
cigaretter	34 öre/styck	196 öre/styck
cigarrer	86 öre/styck	219 öre/styck
röktobak	428 kr/kg	2 422 kr/kg
snus	104 kr/kg	762 kr/kg
<i>högkoncentrerade e-vätskor</i>	<i>320 kr/liter</i>	<i>6 600 kr/liter</i>
<i>övriga e-vätskor</i>	320 kr/liter	3 300 kr/liter
andra nikotinhaltiga produkter	390 kr/kg	1 225 kr/kg

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

12.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi¹

dels att 6 a kap. 2 b § ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 9 och 11 a §§, 6 a kap. 2 c §, 7 kap. 1, 3, 3 b, 4 och 4 a §§, 9 kap. 2, 5 och 5 a §§ samt 11 kap. 5, 7, 9, 10, 12–12 b, 14 och 15 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 11 kap. 18 §, och närmast före 11 kap. 18 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

9 §²

Med biomassa förstås den biologiskt nedbrytbara delen av produkter, avfall och restprodukter från jordbruk (inklusive material av vegetabiliskt och animaliskt ursprung), skogsbruk och därmed förknippad industri, samt den biologiskt nedbrytbara delen av industriavfall och kommunalt avfall.

Med biogas förstås ett vätskeformigt eller gasformigt bränsle som framställts av biomassa och vars energiinnehåll till övervägande del härrör från metan.

Med biogasol förstås ett vätskeformigt eller gasformigt bränsle som framställts av biomassa och vars energiinnehåll till övervägande del härrör från propan eller butan.

11 a §³

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,
8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§, 9. 6 a kap. 2 c §,
10. 7 kap. 3 a och 3 b §§,
11. 7 kap. 4 §,
12. 9 kap. 5 och 5 a §§,
13. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 §,
14. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 15 §,
15. 11 kap. 9 § första stycket 8,
16. 11 kap. 10 §,
17. 11 kap. 12 §,
18. 11 kap. 12 a §,
19. 11 kap. 12 b §.

¹ Senaste lydelse av 6 a kap. 2 b § 2016:505.

² Senaste lydelse 2010:1089.

³ Senaste lydelse 2019:491.

6 a kap.

2 c §⁴

För biogas som förbrukas som bränsle för uppvärmning medges befrielse från energiskatt med 100 procent och från koldioxidskatt med 100 procent.

För biogas *eller biogasol* som förbrukas som bränsle för uppvärmning medges befrielse från energiskatt med 100 procent och från koldioxidskatt med 100 procent.

Första stycket gäller endast om bränslet vid skattskyldighetens inträde omfattas av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.

7 kap.

1 §⁵

Den som är skattskyldig får göra avdrag för skatt på bränsle

1. som av den skattskyldige exporterats till tredjeland eller förts till en frizon för annat ändamål än att förbrukas där,

2. som av den skattskyldige förbrukats på ett sätt som ger rätt till skattebefrielse enligt 6 a kap.,

3. som har tagits emot av en skattebefriad förbrukare i enlighet med vad som framgår av dennes godkännande,

4. som har tagits emot för förbrukning i skepp eller luftfartyg med de undantag i fråga om vissa bränslen som anges i 6 a kap. 1 § 3 och 5,

5. som har tagits emot för förbrukning i båtar som avses i 6 a kap. 1 § 4 med de undantag i fråga om vissa bränslen som anges i denna punkt.

Avdrag för skatt på bränsle som den skattskyldige förbrukat på ett sätt som ger rätt till skattebefrielse med stöd av 6 a kap. 1 § 9, 10, 11 eller 17 eller med stöd av 6 a kap. 2 a, 2 b eller 2 c § får dock göras endast om den skattskyldige inte är ett företag utan rätt till statligt stöd.

Avdrag för skatt på bränsle som den skattskyldige förbrukat på ett sätt som ger rätt till skattebefrielse med stöd av 6 a kap. 1 § 9, 10, 11 eller 17 eller med stöd av 6 a kap. 2 a eller 2 c § får dock göras endast om den skattskyldige inte är ett företag utan rätt till statligt stöd.

3 §⁶

Den som är skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på *biogas* eller bränsle som avses i 6 a kap. 2 b § och som sålts som bränsle för uppvärmning till någon som inte är en stödmottagare.

Den som är skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på bränsle som avses i 6 a kap. 2 c § och som sålts som bränsle för uppvärmning till någon som inte är en stödmottagare.

3 b §⁷

För andra bränslen än biogas eller de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får en skattskyldig som har förbrukat eller sålt bränslet som motorbränsle göra avdrag för

För andra bränslen än biogas, *biogasol* eller de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får en skattskyldig som har förbrukat eller sålt bränslet som motorbränsle göra avdrag för

⁴ Senaste lydelse 2016:505.

⁵ Senaste lydelse 2019:491.

⁶ Senaste lydelse 2016:505.

⁷ Senaste lydelse 2017:1231.

1. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,

2. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motorbränsle för gnisttända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och

3. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som utgörs av någon annan beståndsdel än som anges i 1 eller 2 och som framställts av biomassa.

4 §⁸

En skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på biogas som den skattskyldige har förbrukat eller sålt som motorbränsle.

Första stycket gäller endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, *och*

2. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare.

Om *biogas* förbrukats eller sålts som motorbränsle för transportändamål, gäller skattebefrielse enligt denna paragraf endast om biogasen omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen *och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag.*

En skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på biogas *och biogasol* som den skattskyldige har förbrukat eller sålt som motorbränsle.

Första stycket gäller endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd,

2. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare, *och*

3. *biogasen eller biogasolen omfattas av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.*

Om *biogasen eller biogasolen* förbrukats eller sålts som motorbränsle för transportändamål, gäller skattebefrielse enligt denna paragraf endast om biogasen *eller biogasolen dessutom* omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.

4 a §⁹

En skattskyldig som gör avdrag för skatt på bränsle enligt 3–4 §§ är skyldig att till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer på begäran lämna de uppgifter som regeringen behöver för sin rapportering till Europeiska kommissionen när det gäller frågan om huruvida det statliga stöd som genom *avdraget* ges för bränslet medför överkompensation i strid med reglerna om statligt stöd i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

En skattskyldig som gör avdrag för skatt på bränsle enligt 3 a, 3 b eller 4 § är skyldig att till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer på begäran lämna de uppgifter som regeringen behöver för sin rapportering till Europeiska kommissionen när det gäller frågan om huruvida det statliga stöd som genom *skattebefrielsen* ges för bränslet medför överkompensation i strid med reglerna om statligt stöd i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Första stycket gäller även den som medges skattebefrielse med stöd av 6 a kap. 2 c §.

⁸ Senaste lydelse 2016:505.

⁹ Senaste lydelse 2014:1496.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas.

9 kap.

2 §¹⁰

Om någon som inte är skattskyldig eller skattebefriad förbrukare har förbrukat bränsle på ett sådant sätt som ger rätt till skattebefrielse enligt 6 a kap., medger beskattningsmyndigheten efter ansökan från förbrukaren återbetalning av skatten på bränslet.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 1 § 9, 10, 11 eller 17 eller med stöd av 6 a kap. 2 a, 2 b eller 2 c § medges endast om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd. I dessa fall krävs även att sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare för sin verksamhet, om återbetalning söks med belopp som medför att sökandens sammanlagda återbetalning inom stödordningen per kalenderår uppgår till minst

1. 15 000 euro i fall som avses i 6 a kap. 1 § 10 eller 2 a § första stycket 2, eller
2. 200 000 euro i övriga fall.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 2 b eller 2 c § medges endast i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 7 kap. 3 §.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 1 § 9, 10, 11 eller 17 eller med stöd av 6 a kap. 2 a eller 2 c § medges endast om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd. I dessa fall krävs även att sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare för sin verksamhet, om återbetalning söks med belopp som medför att sökandens sammanlagda återbetalning inom stödordningen per kalenderår uppgår till minst

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 2 c § medges endast i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 7 kap. 3 §.

5 §¹¹

Beskattningsmyndigheten medger, i den omfattning som anges i andra–fjärde styckena, efter ansökan från förbrukaren återbetalning av skatt på elektrisk kraft och bränsle som denne förbrukat för framställning av värme eller kyla som levererats för ändamål som ger skattebefrielse enligt 6 a kap. 1 § 1, 6, 9, 10, 11 eller 16 eller enligt 11 kap. 9 § första stycket 2, 3 eller 5. Med förbrukning för framställning av värme eller kyla avses i fråga om återbetalning av skatt på elektrisk kraft även sådan förbrukning som skett i samband med framställningen för drift av pumpar, fläktar och andra hjälpanordningar som är nödvändiga för driften av anläggningen.

Återbetalning medges vid leverans för

1. tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller för yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet, för

a) elektrisk kraft med den del av energiskatten som överstiger 0,5 öre per kilowattimme,

a) elektrisk kraft med den del av energiskatten som överstiger 0,6 öre per kilowattimme,

b) råttalolja med ett energiskattebelopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt som tas ut på bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a,

c) andra bränslen än råttalolja med 70 procent av energiskatten,

2. annat ändamål än som avses under 1, med hela energiskatten på elektrisk kraft och med hela energiskatten, koldioxidskatten och svavelskatten på bränsle.

Om leverans skett för tillverkningsprocessen i sådan industriell verksamhet som tillhör en verksamhetskategori som anges i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG av den 13 oktober 2003 om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen och om ändring av rådets direktiv

¹⁰ Senaste lydelse 2019:491.

¹¹ Senaste lydelse 2019:491.

96/61/EG, senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/29/EG, medges dock återbetalning enligt

1. andra stycket 1 b med ett energiskattebelopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt och 100 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a, och

2. andra stycket 1 c med 70 procent av energiskatten och 100 procent av koldioxidskatten.

För bensen och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b medges inte någon återbetalning av skatt enligt denna paragraf.

5 a §¹²

Beskattningsmyndigheten medger efter ansökan från förbrukaren återbetalning av skatt på elektrisk kraft som denne förbrukat för framställning av värme eller kyla som levererats för förbrukning i datorhall. Med förbrukning för framställning av värme eller kyla avses även sådan förbrukning som skett i samband med framställningen för drift av pumpar, fläktar och andra hjälpanordningar som är nödvändiga för driften av anläggningen.

Återbetalning medges med den del av energiskatten som överstiger 0,5 öre per kilowattimme.

Återbetalning medges med den del av energiskatten som överstiger 0,6 öre per kilowattimme.

11 kap.

5 §¹³

Skyldig att betala energiskatt (skattskyldig) är den som i Sverige

1. framställer skattepliktig elektrisk kraft (producent),

2. är nätinnehavare,

3. godkännts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §, eller

4. innehar ett elnät för vilket koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige.

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b. Skattskyldig enligt första stycket 2 är inte den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b. Skattskyldig enligt första stycket 2 är inte den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857). *Införsel av elektrisk kraft till Sverige via ett elnät på Öresundsbron medför inte att den som för in den elektriska kraften blir skattskyldig för införseln enligt första stycket 4.*

7 §¹⁴

Skyldigheten att betala energiskatt inträder

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3, när skattepliktig elektrisk kraft

a) överförs till någon som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3, eller

b) förbrukas av den skattskyldige, och

2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 4, när elektrisk kraft förs in till Sverige.

Skattskyldighet enligt första stycket 1 a inträder inte vid överföring av elektrisk kraft till det elnät som ägs av den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

¹² Senaste lydelse 2017:1208.

¹³ Senaste lydelse 2017:1223.

¹⁴ Senaste lydelse 2018:1887.

Skattskyldighet enligt första stycket 1 a inträder inte vid överföring av elektrisk kraft till ett järnvägsfordon om den elektriska kraften omfattas av 18 § första stycket 1.

Skattskyldighet enligt första stycket 1 inträder inte om skattskyldighet för den elektriska kraften redan har inträtt, utom i fråga om elektrisk kraft som omfattas av rätt till återbetalning enligt 13 §.

9 §¹⁵

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som

1. förbrukats hos den skattskyldige i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,
2. i huvudsak förbrukats hos den skattskyldige för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,
3. förbrukats hos den skattskyldige vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,
4. förbrukats hos den skattskyldige vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,
5. förbrukats hos den skattskyldige i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,
6. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,
7. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige,
8. förbrukats i kommuner som avses i 4 § för annat ändamål än
 - a) i industriell verksamhet,
 - b) i en datorhall,
 - c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,
 - d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet,
 - e) som landström, eller
 - f) i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning.

Avdrag enligt första stycket 6 och 7 medges med skillnaden mellan den skattesats som gällde vid skattskyldighetens inträde och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

Avdrag enligt första stycket 6 och 7 medges med skillnaden mellan den skattesats som gällde vid skattskyldighetens inträde och 0,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

10 §¹⁶

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft, om

1. denne framställt den elektriska kraften från förnybara källor i en anläggning med en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 50 kilowatt, och

¹⁵ Senaste lydelse 2017:1223.

¹⁶ Senaste lydelse 2018:1887.

2. den elektriska kraften inte har överförts till ett koncessionspliktigt nät.

Den installerade generatoreffekten ska för elektrisk kraft som framställs från

1. vind eller vågor, i stället motsvaras av 125 kilowatt installerad generatoreffekt,

2. sol, i stället motsvaras av 255 kilowatt installerad toppeffekt, och

3. annan energikälla utan generator, i stället motsvaras av 50 kilowatt installerad effekt.

När elektrisk kraft framställs från olika energikällor ska, vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1, de installerade effekterna läggas samman. Vid sammanläggningen ska de effekter som anges i andra stycket först räknas om till motsvarande 50 kilowatt installerad generatoreffekt vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1.

Avdrag enligt första stycket medges med skillnaden mellan den skattesats som gällde vid skattskyldighetens inträde och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående bestämmelser.

Avdrag enligt första stycket medges med skillnaden mellan den skattesats som gällde vid skattskyldighetens inträde och 0,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående bestämmelser.

12 §¹⁷

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,6 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

12 a §¹⁸

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i yrkesmässig vattenbruksverksamhet.

Återbetalning får endast göras om sökanden omfattas av kategorin små och medelstora företag enligt bilaga 1 i kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,6 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

¹⁷ Senaste lydelse 2017:1208.

¹⁸ Senaste lydelse 2017:1208.

12 b §¹⁹

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat som landström.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,6 öre per kilowattimme.

14 §²⁰

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme och endast i den utsträckning rätt till återbetalning inte följer av föregående bestämmelser. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår. Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,6 öre per kilowattimme och endast i den utsträckning rätt till återbetalning inte följer av föregående bestämmelser. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

15 §²¹

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i en datorhall.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår. Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,6 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

Förbrukare vid spårbunden trafik

18 §

Vid tillämpningen av 6 § första stycket 1, 7 §, 9 § första stycket 1, 13 a § första stycket 1 och 16 § ska elektrisk kraft som förbrukats

1. i järnvägsfordon i ett järnvägsnät inom ramen för sådana tjänster som avses i 6 kap. 23 eller 23 c § järnvägslagen (2004:519) anses förbrukad av den tjänsteleverantör som tillhandahållit den elektriska kraften,

2. i ett järnvägsnät, för annat ändamål än som avses i 1, anses förbrukad av den infrastrukturförvaltare som med säkerhetstillstånd enligt järnvägslagen förvaltade järnvägsnätet vid förbrukningstillfället,

3. i en spåranläggning eller ett spårfordon inom spåranläggningen anses förbrukad av den

¹⁹ Senaste lydelse 2017:1208.

²⁰ Senaste lydelse 2017:1208.

²¹ Senaste lydelse 2017:1208.

spårinnehavare som med tillstånd enligt lagen (1990:1157) om säkerhet vid tunnelbana och spårväg drev spåraneläggningen vid förbrukningstillfället.

Järnvägsnät, infrastrukturförvaltare och tjänsteleverantör har i första stycket samma betydelse som i järnvägslagen. Spåraneläggning och spårinnehavare har i första stycket samma betydelse som i lagen om säkerhet vid tunnelbana och spårväg.

Första stycket gäller endast om den som anses vara förbrukare är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

12.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Skatteverkets verksamhet enligt denna lag omfattar brott enligt

1. skattebrottslagen (1971:69),
2. 30 kap. 1 § första stycket 4 aktiebolagslagen (2005:551),
3. 11 § tredje stycket lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.,
4. 4 kap. 6 b §, 14 kap. 1–4 och 10 §§ och 15 kap. 10–13 §§ brottsbalken, om gärningen avser uppgift eller handling i ärende hos Skatteverket,
5. 9 kap. 1–3 och 11 §§ brottsbalken, om gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete *eller* lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete,
5. 9 kap. 1–3 och 11 §§ brottsbalken, om gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt – lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete, – lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete, *eller* – *lagen (2020:000) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik,*
6. 11 kap. 5 § brottsbalken,
7. lagen (2014:836) om näringsförbud,
8. folkbokföringslagen (1991:481),
9. lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, och
10. lagen (2020:548) om omställningsstöd.

Skatteverket får medverka vid undersökning också i fråga om annat brott än som anges i första stycket, om åklagaren finner att det finns särskilda skäl för detta.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2017:453.

² Senaste lydelse 2020:549.

12.5 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹

dels att 47 kap. 11 b § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 47 kap. 11 b § ska utgå,

dels att 1 kap. 11 och 16 §§, 3 kap. 18 §, 6 kap. 11 §, 41 kap. 3 §, 44 kap. 14 §, 61 kap. 3 §, 63 kap. 3 a §, 67 kap. 1, 2, 11, 13, 13 c och 19 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tolv nya paragrafer, 67 kap. 11 a, 14 a och 36–45 §§, och närmast före 67 kap. 11 a, 36, 37, 38, 41, 44 och 45 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2019/20:175

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 §

Bestämmelser om hur skatten ska beräknas finns i 65 kap.

Bestämmelser om beräkning av skatt på ackumulerad inkomst finns i 66 kap.

Bestämmelser om skattereduktion för underskott av kapital, arbetsinkomst (jobbsskatteavdrag), sjukersättning och aktivitetsersättning, boende i vissa områden (regional skattereduktion), allmän pensionsavgift, sjöinkomst, hushållsarbete, gåva och mikroproduktion av förnybar el finns i 67 kap.

Bestämmelser om skattereduktion för underskott av kapital, arbetsinkomst (jobbsskatteavdrag), sjukersättning och aktivitetsersättning, boende i vissa områden (regional skattereduktion), allmän pensionsavgift, sjöinkomst, hushållsarbete, *installation av grön teknik*, gåva och mikroproduktion av förnybar el finns i 67 kap.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §²

Bestämmelser om

– förfarandet vid uttag av skatten finns i skatteförfarandelagen (2011:1244), *och*

– förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete finns i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete.

– förfarandet vid uttag av skatten finns i skatteförfarandelagen (2011:1244),

– förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete finns i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete, *och*

– *förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik finns i lagen (2020:000) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.*

3 kap.

18 §³

Den som är begränsat skattskyldig är skattskyldig i

1. inkomstlaget tjänst för inkomster som anges i 5 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta med undantag för inkomster som anges i 6 § 1, 4 och 5 den lagen, om en begäran har gjorts enligt 4 § den lagen,

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

Senaste lydelse av 47 kap. 11 b § 2009:1409.

² Senaste lydelse 2015:775.

³ Senaste lydelse 2019:1146.

2. inkomstslaget tjänst eller näringsverksamhet för inkomster som anges i 7 § första stycket lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl., om Skatteverket har meddelat beslut enligt 5 a § tredje stycket den lagen,

3. inkomstslaget näringsverksamhet för inkomst från ett fast driftställe eller en fastighet i Sverige,

4. inkomstslaget näringsverksamhet för återförda avdrag på grund av att en näringsbostadsrätt som innefattar nyttjanderätt till ett hus eller en del av ett hus i Sverige avyttras eller blir privatbostadsrätt,

5. inkomstslaget näringsverksamhet för återförda avdrag för egenavgifter,

6. inkomstslaget näringsverksamhet för återförda avdrag för periodiseringsfond och expansionsfond, samt inkomstslaget näringsverksamhet eller kapital för återförda avdrag för ersättningsfond,

7. inkomstslaget näringsverksamhet för uttag eller utbetalning från ett skogskonto eller skogsskadekonto som avses i 21 kap.,

8. inkomstslaget kapital för ett positivt räntefördelningsbelopp som avser ett fast driftställe, en näringsfastighet i Sverige eller artistisk eller idrottslig verksamhet i Sverige,

9. inkomstslaget kapital för löpande inkomster av en privatbostadsfastighet eller en privatbostadsrätt i Sverige,

10. inkomstslaget kapital för kapitalvinst på en fastighet i Sverige eller på en privat- eller näringsbostadsrätt som innefattar nyttjanderätt till ett hus eller en del av ett hus i Sverige,

11. inkomstslaget kapital för återfört uppskovsbelopp *samt schablonintäkt* enligt uppskovsbelopp enligt 47 kap., 47 kap.,

12. inkomstslaget näringsverksamhet eller kapital för utdelning på andelar i svenska ekonomiska föreningar, och

13. inkomstslaget kapital för återfört investeraravdrag enligt 43 kap.

Ersättning i form av sådan royalty eller periodvis utgående avgift för att materiella eller immateriella tillgångar utnyttjas som ska räknas till inkomstslaget näringsverksamhet ska anses som inkomst från ett fast driftställe i Sverige, om ersättningen kommer från en näringsverksamhet med ett fast driftställe här.

Skattskyldighet för inkomster som avses i första stycket 12 gäller inte för sådana begränsat skattskyldiga personer som avses i 17 § 2–4.

6 kap.

11 §⁴

Den som är begränsat skattskyldig är skattskyldig för

1. inkomst från ett fast driftställe eller en fastighet i Sverige,

2. inkomst på grund av att en näringsbostadsrätt som innefattar nyttjanderätt till ett hus eller en del av ett hus i Sverige avyttras,

3. inkomst i form av utdelning på andelar i svenska ekonomiska föreningar,

4. inkomster som anges i 7 § första stycket lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl., om Skatteverket har meddelat beslut enligt 5 a § tredje stycket den lagen,

5. återförda avdrag för periodiseringsfond och ersättningsfond,

6. schablonintäkt enligt 30 kap. 6 a §, och

7. återfört uppskovsbelopp *samt* 7. återfört uppskovsbelopp enligt *schablonintäkt* enligt 47 kap. 47 kap.

Ersättning i form av royalty eller periodvis utgående avgift för att materiella eller immateriella tillgångar utnyttjas ska anses som inkomst från ett fast driftställe i Sverige, om ersättningen kommer från en näringsverksamhet med ett fast driftställe här.

⁴ Senaste lydelse 2019:1146.

En kapitalförlust ska dras av, om den som är begränsat skattskyldig skulle ha varit skattskyldig för en motsvarande kapitalvinst.

41 kap.

3 §⁵

Till inkomstslaget kapital räknas också

1. återfört avdrag för avsättning till ersättningsfond och särskilt tillägg i den omfattning som anges i 31 kap. 21 och 22 §§,
2. fördelningsbelopp vid räntefördelning i enlighet med bestämmelserna i 42 kap. 9 §,
3. avdrag som motsvarar inkomst av ränteförmån i enlighet med bestämmelserna i 42 kap. 11 §,
4. underskott av näringsverksamhet i den utsträckning som följer av 42 kap. 33 §, 45 kap. 32 § och 46 kap. 17 §,
5. underskott av avslutad näringsverksamhet i den utsträckning som följer av 42 kap. 34 §,
6. avdrag för uppskovsbelopp och återfört uppskovsbelopp enligt 47 kap. i den utsträckning som följer av 45 kap. 33 §, 46 kap. 18 § och 48 kap. samt *schablonintäkt enligt 47 kap. 11 b §*,
6. avdrag för uppskovsbelopp och återfört uppskovsbelopp enligt 47 kap. i den utsträckning som följer av 45 kap. 33 §, 46 kap. 18 § och 48 kap.,
7. premier för pensionsförsäkringar och inbetalningar på pensionssparkonton i den utsträckning som följer av 59 kap. 15 §, och
8. investeraravdrag och återfört investeraravdrag enligt 43 kap.

44 kap.

14 §⁶

Med *omkostnadsbelopp* avses, om inte annat föreskrivs, utgifter för anskaffning (*anskaffningsutgifter*) ökade med utgifter för förbättring (*förbättringsutgifter*).

Utgifter för arbete enligt 67 kap. 13 a och 13 b §§ ska inte ingå i omkostnadsbeloppet till den del skattereduktion har tillgodoräknats enligt 67 kap.

Utgifter för arbete och material enligt 67 kap. 13 a, 13 b och 38 §§ ska inte ingå i omkostnadsbeloppet till den del skattereduktion har tillgodoräknats enligt 67 kap.

61 kap.

3 §⁷

Kostförmån ska för en hel dag beräknas till ett belopp – avrundat till närmaste femtal kronor – som motsvarar 250 procent av genomsnittspriset i Sverige för en normal lunch. Förmånsvärdet för lunch eller middag är 40 procent av värdet för kostförmån för en hel dag. Förmånsvärdet för frukost är 20 procent av värdet för kostförmån för en hel dag.

Kostförmån ska för en hel dag beräknas till ett belopp – avrundat till närmaste femtal kronor – som motsvarar 0,52 procent av prisbasbeloppet. Förmånsvärdet för lunch eller middag är 40 procent av värdet för kostförmån för en hel dag. Förmånsvärdet för frukost är 20 procent av värdet för kostförmån för en hel dag.

Om en anställds kostnader för en måltid är lägre än det belopp som motsvarar förmånsvärdet enligt första stycket på grund av att arbetsgivaren bidrar till kostnaderna för denna, ska förmånen behandlas som en kostförmån med ett värde som motsvarar mellanskillnaden.

⁵ Senaste lydelse 2013:771.

⁶ Senaste lydelse 2009:536.

⁷ Senaste lydelse 2007:1419.

*Nuvarande lydelse***63 kap.**3 a §⁸

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

<u>Fastställd förvärsinkomst</u>	<u>Särskilt belopp</u>
överstiger inte 0,99 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,99 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	34 procent av den fastställda förvärsinkomsten minskat med 0,169 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,21 prisbasbelopp	44 procent av den fastställda förvärsinkomsten minskat med 0,480 prisbasbelopp
överstiger 3,21 men inte 4,45 prisbasbelopp	0,207 prisbasbelopp ökat med 22,8 procent av den fastställda förvärsinkomsten
<i>överstiger 4,45 men inte 7,88 prisbasbelopp</i>	<i>0,488 prisbasbelopp ökat med 16,5 procent av den fastställda förvärsinkomsten</i>
överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	1,276 prisbasbelopp ökat med 6,5 procent av den fastställda förvärsinkomsten
överstiger 8,08 men inte 11,06 prisbasbelopp	2,205 prisbasbelopp <i>minskat med 5 procent av den fastställda förvärsinkomsten</i>
överstiger 11,06 men inte 12,15 prisbasbelopp	7,182 prisbasbelopp minskat med 50 procent av den fastställda förvärsinkomsten
överstiger 12,15 men inte 29,65 prisbasbelopp	1,654 prisbasbelopp <i>minskat med 4,5 procent av den fastställda förvärsinkomsten</i>
överstiger 29,65 men inte 34 prisbasbelopp	1,031 prisbasbelopp minskat med 2,4 procent av den fastställda förvärsinkomsten
<i>överstiger 34 prisbasbelopp</i>	<i>0,215 prisbasbelopp</i>

⁸ Senaste lydelse 2019:1164.

*Föreslagen lydelse***63 kap.**

3 a §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

<u>Fastställd förvärvsinkomst</u>	<u>Särskilt belopp</u>
överstiger inte 0,99 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,99 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	34 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,169 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,21 prisbasbelopp	44 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,480 prisbasbelopp
överstiger 3,21 men inte 7,88 prisbasbelopp	0,207 prisbasbelopp ökat med 22,8 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	0,995 prisbasbelopp ökat med 12,8 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 8,08 men inte 11,28 prisbasbelopp	2,029 prisbasbelopp
överstiger 11,28 men inte 12,53 prisbasbelopp	9,023 prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 12,53 men inte 13,54 prisbasbelopp	1,253 prisbasbelopp
överstiger 13,54 men inte 35,36 prisbasbelopp	2,03 prisbasbelopp minskat med 5,74 procent av den fastställda förvärvsinkomsten

Lydelse enligt prop. 2019/20:175

Föreslagen lydelse

67 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om skattereduktion för fysiska personer i I detta kapitel finns bestämmelser om skattereduktion för fysiska personer i

2–35 §§ och för juridiska personer i 2 och 27–33 §§. 2–45 §§ och för juridiska personer i 2 och 27–33 §§.

Skattereduktion ska anges i hela krontal så att öretal faller bort.

2 §

Skattereduktion ska göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), sjukersättning och aktivitetsersättning, boende i vissa områden (regional skattereduktion), underskott av kapital, hushållsarbete, gåva och mikroproduktion av förnybar el i nu nämnd ordning.

Skattereduktion ska räknas av mot kommunal och statlig inkomstskatt som beräknats enligt 65 kap., mot statlig fastighetsskatt enligt lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt samt mot kommunal fastighetsavgift enligt lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift. Skattereduktion enligt 5–9 d, 34 och 35 §§ ska dock räknas av endast mot kommunal inkomstskatt.

Skattereduktion ska göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), sjukersättning och aktivitetsersättning, boende i vissa områden (regional skattereduktion), underskott av kapital, hushållsarbete, *installation av grön teknik*, gåva och mikroproduktion av förnybar el i nu nämnd ordning.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §⁹

Rätt till skattereduktion enligt 12–19 §§ har efter begäran de som

1. vid beskattningsårets utgång har fyllt 18 år,
2. är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret, och
3. har haft utgifter för utfört hushållsarbete, fått förmån av hushållsarbete som ska tas upp i inkomstlaget tjänst eller har redovisat ersättning för utfört hushållsarbete i en förenklad arbetsgivardeklaration.

Sådan rätt till skattereduktion har efter begäran också de som är begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3, om deras överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige.

Även dödsbon har efter begäran rätt till skattereduktion för hushållsarbete som har utförts före dödsfallet.

Utgifterna för hushållsarbetet utgörs av det debiterade beloppet för arbetet inklusive mervärdesskatt.

Utgifter för hushållsarbete

11 a §

Utgifterna för hushållsarbetet utgörs av det debiterade beloppet för arbetet inklusive mervärdesskatt, om inte annat följer av andra stycket.

Utgifter för sådant hushållsarbete som anges i 13 § 12 och 13 utgörs av 50 procent av det debiterade beloppet för tjänsten i dess helhet inklusive mervärdesskatt.

13 §¹⁰

Med hushållsarbete avses vid tillämpningen av detta kapitel följande.

⁹ Senaste lydelse 2011:1256.

¹⁰ Senaste lydelse 2016:1055.

1. Enklare städarbete eller annat rengöringsarbete samt flyttstädning som utförs i bostaden.

2. Vård av kläder och hemtextilier när vården utförs i bostaden.

3. Snöskottning som utförs i nära anslutning till bostaden.

4. Häck- och gräsklippning, krattning och ogrärensning samt beskärning och borttagande av träd och buskar som utförs på tomt eller i trädgård i nära anslutning till bostaden.

5. Barnpassning som inte mer än i ringa omfattning innefattar hjälp med läxor och annat skolarbete och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden samt lämning och hämtning till och från förskola, skola, fritidsaktiviteter eller liknande.

6. Annan omsorg och tillsyn än barnpassning som en fysisk person behöver och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden eller i samband med promenader, bankbesök, besök vid vårdcentral eller andra liknande enklare ärenden.

7. Flytt av bohag och annat lösöre mellan bostäder samt till och från magasinering i samband med flytt mellan bostäder.

8. Arbete som avser installation, reparation och underhåll av data- och informationsteknisk utrustning, dataprogram och dataförbindelser samt handledning och rådgivning i samband med sådant arbete, när arbetet, handledningen och rådgivningen utförs i eller i nära anslutning till bostaden.

9. Reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden.

10. Möblering och förflyttning av bohag och annat lösöre som hör till hushållet samt montering och demontering av sådana föremål, när arbetet utförs i eller i nära anslutning till bostaden.

11. Enklare tillsyn av bostaden när tillsynen utförs i eller i nära anslutning till bostaden.

12. Vattentvätt och vård av kläder och hemtextilier i samband med sådan tvätt vid en tvättinrättning samt hämtning och lämning av sådant tvättgods till och från tvättinrättningen, om det ingår i tjänsten.

13. Transport av bohag och annat lösöre från bostaden till en försäljningsverksamhet som bedrivs i syfte att främja återanvändning.

13 c §¹¹

Som hushållsarbete räknas inte

1. arbete som enbart avser installationer eller service på maskiner och andra inventarier vid tillämpningen av 13 a eller 13 b §,

2. arbete för vilket försäkringsersättning lämnats,

3. arbete för vilket bidrag eller annat ekonomiskt stöd lämnats från staten, en kommun eller en region,

4. om- eller tillbyggnad av ett småhus för vilket fastighetsavgift inte har tagits ut för de fem första kalenderåren efter beräknat värdeår, eller

5. sådana tjänster som anges i 7 kap. 1 § andra stycket 5 mervärdesskattelagen (1994:200).

4. arbete för vilket skattereduktion för installation av grön teknik beviljats,

5. om- eller tillbyggnad av ett småhus för vilket fastighetsavgift inte har tagits ut för de fem första kalenderåren efter beräknat värdeår, eller

6. sådana tjänster som anges i 7 kap. 1 § andra stycket 5 mervärdesskattelagen (1994:200).

¹¹ Senaste lydelse 2019:907.

14 a §

Med tvättinrättning avses vid tillämpning av detta kapitel lokaler inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet som används för sådan tvätterverksamhet som avses i 39 kap. 2 § skatteförfarandelagen (2011:1244). Till tvättinrättning räknas även andra lokaler som huvudsakligen används i verksamheten.

Med försäljningsverksamhet som bedrivs i syfte att främja återanvändning avses vid tillämpning av detta kapitel auktion, loppmarknad, andrahandsbutik och liknande som bedrivs inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

19 §¹²

Skattereduktionen uppgår till

1. belopp motsvarande den preliminära skattereduktion som avses i 18 § första stycket 1,
2. 50 procent av underlaget enligt 18 § första stycket 2 till den del det avser sådant hushållsarbete som anges i 13 § och 30 procent av underlaget till den del det avser annat hushållsarbete, och
3. belopp motsvarande de arbetsgivaravgifter i fråga om sådan ersättning för hushållsarbete som har redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration enligt 18 § första stycket 3.

Den sammanlagda skattereduktionen får uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.

Den sammanlagda skattereduktionen får uppgå till högst 75 000 kronor för ett beskattningsår. *Skattereduktionen för sådant hushållsarbete som anges i 13 a och 13 b §§ får dock uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.*

Installation av grön teknik

Vilka som kan få skattereduktion

36 §

Rätt till skattereduktion enligt 37–45 §§ har efter begäran de som

1. *vid beskattningsårets utgång har fyllt 18 år,*
2. *är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret, och*
3. *har haft utgifter för utförd installation av grön teknik.*

Sådan rätt till skattereduktion har efter begäran också de som är begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3, om deras överskott av förvärsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärsinkomster i Sverige.

Även dödsbon har efter begäran rätt till skattereduktion för installation av grön teknik som har utförts före dödsfallet.

¹² Senaste lydelse 2019:450.

Utgifterna för installation av grön teknik utgörs av det debiterade beloppet för arbete och material inklusive mervärdesskatt.

Begäran om skattereduktion

37 §

En begäran om skattereduktion för installation av grön teknik ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifter för installation av grön teknik har betalats.

Definitioner

38 §

Med installation av grön teknik avses vid tillämpningen av detta kapitel följande slags installationer:

1. Installation av nätanslutet solcellssystem eller, om installationen är hänförlig till en byggnad under uppförande, av solcellssystem som ska anslutas till elnätet. Om systemet är ett system för samtidig produktion av solel och solvärme ska elproduktionen uppgå till minst 20 procent av systemets beräknade sammanlagda årliga el- och värmeproduktion.

2. Installation av system för lagring av egenproducerad elenergi som är kopplat till en sådan anläggning för egenproduktion av förnybar el som är ansluten till eller, om installationen är hänförlig till en byggnad under uppförande, som ska anslutas till elnätet och där systemet bidrar till att

a) lagra elenergi för användning vid ett annat tillfälle än produktionstillfället, och

b) öka den årliga andelen egenproducerad elenergi som används inom fastigheten för att tillgodose det egna elbehovet.

3. Installation av laddningspunkt till elfordon som är förberedd för elmätning och debitering av elkostnad och utrustas med minst de uttag eller anslutningsdon som beskrivs i

a) standarden EN 62196-2 för elfordon av typ 2, eller

b) standarden EN 62196-3 för elfordon av typ Combo.

Installationen ska ha utförts i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

39 §

Som installation av grön teknik räknas bara installation som är hänförlig till

1. ett småhus eller en ägarlägenhet som ägs av den som begär skattereduktion,

2. en lägenhet som upplåtits med bostadsrätt och som innehas av den som begär skattereduktion, eller

3. en byggnad under uppförande som ägs av den som begär skattereduktion och som när den är uppförd ska vara ett småhus eller en ägarlägenhet.

Med ägare enligt första stycket 1 avses även den som enligt 1 kap. 5 § fastighetstaxeringslagen (1979:1152) ska likställas med ägare.

40 §

Som installation av grön teknik räknas inte

1. åtgärder för vilka skattereduktion för hushållsarbete beviljats,

2. åtgärder för vilka försäkringsersättning lämnats, eller

3. åtgärder för vilka bidrag eller annat ekonomiskt stöd lämnats från staten, en kommun eller en region.

Villkor för skattereduktion

41 §

För rätt till skattereduktion för en installation hänförlig till ett småhus, en ägarlägenhet eller en lägenhet som upplåtits med bostadsrätt krävs att den utförda installationen är hänförlig till hushållet för den som begär skattereduktion eller dennes förälder. Föräldern ska dock vara bosatt i Sverige.

För rätt till skattereduktion för en installation hänförlig till en byggnad under uppförande krävs att den utförda installationen, när byggnaden är uppförd, ska vara hänförlig till hushållet för den som begär skattereduktion eller dennes förälder. Föräldern ska dock vara bosatt i Sverige.

42 §

För rätt till skattereduktion krävs att den utförda installationen har betalats elektroniskt.

Betalningen ska anses ha skett elektroniskt endast om den har förmedlats av en betaltjänstleverantör enligt lagen (2010:751) om betaltjänster och innebär uppgifter om avsändare, mottagare, belopp och tidpunkt.

43 §

För rätt till skattereduktion krävs att den som utför installationen av grön teknik (utföraren) är godkänd för F-skatt när avtalet om installationen träffas eller när ersättningen betalas ut.

Om installationen har utförts utomlands och utföraren inte har bedrivit någon näringsverksamhet i Sverige, ska utföraren när

avtalet om installationen träffas eller när ersättningen betalas ut ha ett intyg eller någon annan handling som visar att företaget i fråga om skatter och avgifter i sitt hemland genomgår motsvarande kontroll som den som är godkänd för F-skatt.

Underlag för skattereduktion

44 §

Underlag för skattereduktion består av belopp som har legat till grund för preliminär skattereduktion som har tillgodoräknats för beskattningsåret enligt 16 § första stycket lagen (2020:000) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.

Skattereduktionens storlek

45 §

Skattereduktionen uppgår till belopp motsvarande den preliminära skattereduktion som avses i 44 §.

Den sammanlagda skattereduktionen får uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Bestämmelserna 3 kap. 18 §, 6 kap. 11 §, 41 kap. 3 §, 61 kap. 3 §, 63 kap. 3 a § tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.
 3. Bestämmelserna i 67 kap. 11, 11 a, 13, 14 a och 19 §§ tillämpas första gången på
 - a) hushållsarbete som har utförts och betalats efter den 31 december 2020,
 - b) förmån av hushållsarbete som har tillhandahållits efter den 31 december 2020, och
 - c) hushållsarbete som har utförts efter den 31 december 2020 och för vilket ersättning har betalats ut och redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration efter detta datum.
 4. De nya bestämmelserna i 67 kap. 36–45 §§ tillämpas första gången på installation av grön teknik som har utförts och betalats efter den 31 december 2020.

12.6 Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 13 § vägtrafikskattelagen (2006:227) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

13 §

Om ett fordon är skattepliktigt under endast en del av ett skatteår eller en skatteperiod, tas fordonsskatt ut för den tid då fordonet är skattepliktigt. Om skatteplikt föreligger under en del av en kalendermånad, tas dock skatt ut för hela månaden, om inte något annat följer av andra stycket.

I fråga om fordon för vilka fordonsskatten uppgår till minst 4 800 kronor för ett helt skatteår tas skatt ut per dag för den månad under vilken skatteplikten första gången inträder för fordonet eller skatteplikten upphör av annan anledning än avställning. Om ett sådant fordon har varit avställt och avställningstiden har omfattat minst 15 dagar eller om fordonet har gått över till en ny ägare under avställningstiden, tas skatt ut för dag under den månad då avställningen började eller upphörde.

I fråga om fordon för vilka fordonsskatten uppgår till minst 4 800 kronor för ett helt skatteår tas skatt ut per dag för den månad under vilken skatteplikten första gången inträder för fordonet eller skatteplikten upphör av annan anledning än avställning. Om ett sådant fordon har varit avställt och avställningstiden har omfattat minst 15 dagar eller om fordonet har gått över till en ny ägare under avställningstiden, tas skatt ut för dag under den månad då avställningen började eller upphörde. *För personbilar klass II gäller, om fordonet ställs av under den tid då koldioxidbeloppet bestäms enligt 9 a §, att avställningstiden ska ha omfattat minst 4 dagar i stället för minst 15 dagar.*

För en kalendermånad utgör fordonsskatten en tolfedel och för en dag 1/360 av skatten för ett helt år.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 2021.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande vid bestämmande av fordonsskatt för fordon som har ställts av före ikraftträdandet.
 3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för fordonsskatt som avser tid före ikraftträdandet.

12.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion

dels att rubriken närmast före 23 § ska utgå,
dels att nuvarande 23 §¹ ska betecknas 23 b §,
dels att 7, 9, 17 och 19 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas två nya paragrafer, 23 och 23 a §§, och närmast före 23 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §²

Utbetalningen får uppgå till ett belopp som motsvarar mellanskillnaden mellan den debiterade ersättningen för hushållsarbetet inklusive mervärdesskatt och köparens faktiska betalning för arbetet till utföraren före begäran om utbetalning.

Utbetalningen får dock uppgå till högst

1. samma belopp som köparen har betalat om den avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 § inkomstskattelagen (1999:1229), och
2. tre sjundedelar av det belopp som köparen har betalat om den avser annat hushållsarbete.

Utbetalning får inte ske till den del köparens sammanlagda preliminära skattereduktion enligt 17 § skulle uppgå till ett belopp som överstiger 50 000 kronor för ett beskattningsår.

Utbetalning får inte ske till den del köparens sammanlagda preliminära skattereduktion enligt 17 § skulle uppgå till ett belopp som överstiger 75 000 kronor för ett beskattningsår. *Utbetalning får inte ske till den del den preliminära skattereduktionen för sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen skulle överstiga 50 000 kronor för ett beskattningsår.*

9 §³

En begäran om utbetalning ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren,

2. personnummer eller samordningsnummer i de fall sådant nummer finns för köparen,

3. debiterad ersättning för hushållsarbete, debiterad ersättning för material och debiterad ersättning för annat än hushållsarbete och material, betalt belopp för hushållsarbete och den dag som betalningen för hushållsarbetet kommit utföraren tillhanda,

4. vad hushållsarbetet avsett och antalet arbetade timmar, *och*

4. vad hushållsarbetet avsett och antalet arbetade timmar, *utom i fråga om sådant arbete som avses i 67 kap. 13 § 12 och 13 inkomstskattelagen (1999:1229), och*

5. det belopp som utföraren begär som utbetalning från Skatteverket.

¹ Senaste lydelse av 23 § 2014:1458.

² Senaste lydelse 2019:451.

³ Senaste lydelse 2014:1458.

17 §⁴

Köparen ska tillgodoräknas preliminär skattereduktion med

1. ett belopp motsvarande den utbetalning som Skatteverket enligt 11 § beslutat om till utföraren, och

2. ett belopp motsvarande redovisade arbetsgivaravgifter i fråga om sådan ersättning för hushållsarbete som har redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration enligt 26 kap. 4 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Om Skatteverket har beslutat om återbetalning enligt 14 §, ska den tidigare tillgodoräknade preliminära skattereduktionen minska med belopp motsvarande den beslutade återbetalningen.

Den preliminära skattereduktionen får sammanlagt uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.

Den preliminära skattereduktionen får sammanlagt uppgå till högst 75 000 kronor för ett beskattningsår. *Den preliminära skattereduktionen för sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen (1999:1229) får uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.*

19 §⁵

Skatteverket ska så snart som möjligt skriftligen meddela köparen av hushållsarbetet om

1. beslut enligt 11 § om utbetalning,

2. beslut enligt 14 § om återbetalning, och

3. belopp motsvarande redovisade arbetsgivaravgifter i fråga om sådan ersättning för hushållsarbete som har redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration enligt 26 kap. 4 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Meddelandet ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren eller annan mottagare som avses i 13 § första stycket,

2. utbetalt belopp till eller återbetalt belopp från respektive utförare eller annan mottagare som avses i 13 § första stycket, och

3. den totala preliminära skattereduktionen som tillgodoräknats köparen enligt 17 §.

3. den totala preliminära skattereduktionen som tillgodoräknats köparen enligt 17 §, *och hur stor del av denna skattereduktion som avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen (1999:1229).*

Skatteverket ska på begäran av köparen lämna denne ett särskilt meddelande om den totala preliminära skattereduktionen som tillgodoräknats enligt 17 §.

Skatteverket ska på begäran av köparen lämna denne ett särskilt meddelande om den totala preliminära skattereduktionen som tillgodoräknats enligt 17 §. *Det ska framgå av meddelandet hur stor del av denna skattereduktion som avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen.*

Verkställighet, anstånd och betalningssäkring

23 §

Beslut om återbetalning enligt denna lag gäller omedelbart.

⁴ Senaste lydelse 2019:451.

⁵ Senaste lydelse 2019:451.

23 a §

I fråga om beslut om återbetalning enligt denna lag gäller vad som sägs om anstånd i 63 kap. 2 §, 4 § första stycket, 5, 6, 8–10, 15, 16, 22 och 23 §§ och 71 kap. 1 § andra stycket skatteförfarandelagen (2011:1244).

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.
 3. Bestämmelserna i 23 och 23 a §§ tillämpas första gången på beslut om återbetalning avseende en begäran om utbetalning som har lämnats efter den 31 december 2020.

12.8 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen

dels att 1 kap. 1 och 2 §§, 3 a kap. 1 och 2 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 3 a kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §¹

Lagen innehåller bestämmelser om kriterier som biodrivmedel och flytande biobränslen ska uppfylla för att anses vara hållbara (hållbarhetskriterier) och om hållbarhetsbesked som ska visa detta. Lagen innehåller även bestämmelser om anläggningsbesked *för biodrivmedel*.

Lagen innehåller bestämmelser om kriterier som biodrivmedel och flytande biobränslen ska uppfylla för att anses vara hållbara (hållbarhetskriterier) och om hållbarhetsbesked som ska visa detta. Lagen innehåller även bestämmelser om anläggningsbesked.

2 §²

I denna lag betyder

biomassa: den biologiskt nedbrytbara delen av produkter, avfall och restprodukter av biologiskt ursprung från jordbruk, skogsbruk och därmed förknippad industri inklusive fiske och vattenbruk, liksom den biologiskt nedbrytbara delen av industriavfall och kommunalt avfall,

biodrivmedel: vätskeformiga eller gasformiga bränslen som framställs av biomassa och som används för transportändamål,

livsmedelsbaserade biodrivmedel: biodrivmedel som framställs från spannmål eller andra stärkelserika grödor eller från socker- eller oljegrödor,

livsmedels- eller fodergroddor: stärkelserika grödor, sockergrödor eller oljegrödor som produceras på jordbruksmark som huvudgrödor, dock inte

1. restprodukter och avfall,
2. material som innehåller både cellulosa och lignin, eller
3. mellangrödor som inte kräver att ytterligare mark tas i anspråk,

flytande biobränslen: vätskeformiga bränslen för andra energiändamål än transportändamål, som framställs av biomassa,

gasformiga biobränslen: gasformiga bränslen för andra energiändamål än transportändamål, som framställs av biomassa,

avfall: ämne eller föremål som innehavaren gör sig av med eller avser eller är skyldig att göra sig av med, dock inte ett ämne som avsiktligt har manipulerats eller kontaminerats för att anses som avfall,

restprodukt: ett ämne som inte är den eller de slutprodukter som en produktionsprocess direkt ska producera eller är huvudsyftet med processen och där produktionsprocessen inte avsiktligt ändrats för att producera ämnet, och

produktionskedja: den produktionsprocess som pågår fram till och med användningen av biodrivmedlet eller det flytande biobränslet och börjar med

¹ Senaste lydelse 2015:838.

² Senaste lydelse 2017:1094.

- odling av biomassa, inbegripet framställning av gödsel för odlingen, eller
- omhändertagandet av avfall eller restprodukter som biodrivmedlet eller det flytande biobränslet framställs av, om inte restprodukterna har uppkommit direkt i en jordbruks-, vattenbruks-, fiske- eller skogsbruksverksamhet.

3 a kap.

1 §³

Om den som är rapporteringskyldig för ett biodrivmedel enligt 3 kap. 1 § första stycket a begär det och det finns ett kontrollsystem som visar att drivmedlet eller den anläggning där drivmedlet har producerats uppfyller de krav som följer av detta kapitel, ska tillsynsmyndigheten ange detta i ett särskilt beslut (anläggningsbesked).

Ett anläggningsbesked får begäras av den som är

- 1. rapporteringskyldig för ett biodrivmedel enligt 3 kap. 1 § första stycket a, eller*
- 2. skattskyldig för ett annat motorbränsle som framställts av biomassa eller ett gasformigt biobränsle enligt 4 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi.*

Med anläggningsbesked avses ett beslut av tillsynsmyndigheten om att det finns ett kontrollsystem som visar att ett bränsle eller den anläggning där bränslet har producerats uppfyller de krav som följer av detta kapitel.

2 §⁴

Kontrollsystemet ska visa att ett biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a, 3 b eller 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi

- 1. inte är livsmedelsbaserat, eller*
- 2. är livsmedelsbaserat men har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.*

För ett biodrivmedel eller annat motorbränsle som framställts av biomassa och som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a eller 3 b § lagen (1994:1776) om skatt på energi ska kontrollsystemet visa att bränslet

- 1. inte är framställt av livsmedels- eller fodergrödor, eller*
- 2. är framställt av livsmedels- eller fodergrödor men har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.*

2 a §

För ett gasformigt biobränsle som avses i 6 a kap. 2 c § första stycket lagen (1994:1776) om skatt på energi ska kontrollsystemet visa att bränslet inte är framställt av livsmedels- eller fodergrödor.

Första stycket gäller också för ett biodrivmedel eller gasformigt biobränsle som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 4 § samma lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

³ Senaste lydelse 2015:838.

⁴ Senaste lydelse 2017:1216.

12.9 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 14 §, 31 kap. 33 § och 56 kap. 9 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

14 §¹

Skatteavdrag för förmån av hushållsarbete enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229) ska reduceras, om den som har utfört arbetet var godkänd för F-skatt vid någon av de tidpunkter som anges i 67 kap. 16 § 1 inkomstskattelagen. Detsamma gäller om utföraren har ett intyg eller någon annan handling som avses i 67 kap. 17 § samma lag. Reduktionen ska vara

1. 50 procent av värdet på förmån av sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 § inkomstskattelagen, och

2. 30 procent av värdet på förmån av annat hushållsarbete.

Skatteavdraget ska som mest reduceras med 50 000 kronor per beskattningsår.

Skatteavdraget ska som mest reduceras med 75 000 kronor per beskattningsår. *I fråga om förmån av sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen ska dock skatteavdraget som mest reduceras med 50 000 kronor per beskattningsår.*

31 kap.

33 §²

Den som begär skattereduktion för hushållsarbete, gåva eller mikroproduktion av förnybar el enligt 67 kap. 11–33 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen.

I fråga om förmån av sådant arbete som räknas som hushållsarbete enligt 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen ska även sådana uppgifter som avses i 9 a § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete lämnas.

Den som begär skattereduktion för hushållsarbete, gåva, mikroproduktion av förnybar el eller installation av grön teknik enligt 67 kap. 11–45 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen.

56 kap.

9 §³

Efter att ett beslut om slutlig skatt har fattats ska Skatteverket beräkna om den som beslutet gäller ska betala skatt eller tillgodoräknas skatt (slutskatteberäkning).

Från den slutliga skatten ska avdrag göras för

1. debiterad F-skatt och särskild A-skatt,

2. avdragen A-skatt,

3. A-skatt som ska betalas på grund av beslut enligt 59 kap. 3 § andra stycket,

4. skatt som har förts över från en stat som Sverige har träffat överenskommelse med om att ta ut och föra över skatt,

5. skatt enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta eller lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl. som har betalats för den tid under beskattningsåret då den som beslutet gäller har varit obegränsat skattskyldig i Sverige,

¹ Senaste lydelse 2019:452.

² Senaste lydelse 2019:455.

³ Senaste lydelse 2015:918.

6. skatt enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta som har betalats, om en begäran har gjorts enligt 4 § den lagen, och

7. skatt enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl. som har betalats, om Skatteverket har meddelat beslut enligt 5 a § tredje stycket den lagen.

Till den slutliga skatten ska följande belopp läggas:

1. skatt som har betalats tillbaka enligt 64 kap. 5 § första stycket,

2. skatt som har förts över till en annan stat enligt 64 kap. 7 och 8 §§,

3. preliminär skattereduktion enligt 17 § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete,

4. preliminär skattereduktion enligt 16 § lagen (2020:000) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik,

4. skattetillegg som har beslutats med anledning av beslut om slutlig skatt, och

5. skattetillegg som har beslutats med anledning av beslut om slutlig skatt, och

5. förseningsavgift som har beslutats för att en inkomstdeklaration inte har kommit in i rätt tid.

6. förseningsavgift som har beslutats för att en inkomstdeklaration inte har kommit in i rätt tid.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

2. Lagen tillämpas första gången i fråga om skattepliktig förmån av hushållsarbete som kommit den skattskyldige till del efter den 31 december 2020.

3. Lagen tillämpas första gången i fråga om skattereduktion för installation av grön teknik på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

12.10 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter

dels att 2, 3 och 5 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 11 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

I denna lag avses med

– e-vätskor: vätskor som innehåller nikotin,

– högkoncentrerade e-vätskor: e-vätskor med en koncentration nikotin som uppgår till minst 15 men inte överstiger 20 milligram per milliliter vätska,

– andra nikotinhaltiga produkter: nikotinhaltiga produkter för användning i mun eller näsa, med undantag för e-vätskor och produkter som innehåller tobak och som är hänförliga till kapitel 24 i den lydelse av Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan som gällde den 1 januari 2017,

– yrkesmässig aktivitet: sådan aktivitet som utförs av

1. en juridisk person, eller

2. en enskild person om den avser varor som inte är avsedda för den enskildes eller dennes familjs personliga bruk,

– EU-land: områden som tillhör Europeiska unionens punktskatteområde,

– tredjeland: länder och områden utanför Europeiska unionens punktskatteområde,

– distansförsäljning: försäljning där varorna transporteras till Sverige från ett annat EU-land av säljaren eller av någon annan för säljarens räkning och köpet inte är yrkesmässigt för köparen,

– förordning (EG) nr 1272/2008: Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, ändring och upphävande av direktiven 67/548/EEG och 1999/45/EG samt ändring av förordning (EG) nr 1907/2006 i den lydelse som gällde den 1 januari 2017.

– förordning (EG) nr 1272/2008: Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, ändring och upphävande av direktiven 67/548/EEG och 1999/45/EG samt ändring av förordning (EG) nr 1907/2006 i den lydelse som gällde den 1 januari 2020.

Med import avses i denna lag införsel av skattepliktig vara till Sverige från tredjeland under förutsättning att varan inte omfattas av sådant suspensivt tullförfarande eller suspensivt tullarrangemang som avses i artikel 4.6 i rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG. Med import avses även att varan frisläpps från ett sådant förfarande eller arrangemang.

Med tullskuld och unionsvara avses i denna lag detsamma som i artikel 5 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen.

3 §

Skatt tas ut för e-vätskor med 2 000 kronor per liter vätska.

För högkoncentrerade e-vätskor ska skatt i stället för vad som anges i första stycket tas ut med 4 000 kronor per liter vätska.

5 §

Skatt enligt 3 och 4 §§ tas inte ut för

1. produkter som är klassificerade som narkotika enligt narkotikastrafflagen (1968:64) eller som hälsofarliga varor enligt lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor,

2. läkemedel som uppfyller kraven för att få säljas enligt 5 kap. 1 § läkemedelslagen (2015:315) eller medicintekniska produkter som får släppas ut på marknaden eller tas i bruk i Sverige enligt 9 § lagen (1993:584) om medicintekniska produkter,

3. produkter som är skattepliktiga enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eller

4. produkter som vid klassificering och märkning enligt förordning (EG) nr 1272/2008 tillhör faroklassen akut toxicitet i farokategorierna 1, 2 eller 3.

4. produkter som vid klassificering och märkning enligt förordning (EG) nr 1272/2008 tillhör faroklassen akut toxicitet i farokategorierna 1, 2 eller 3, *med undantag för högkoncentrerade e-vätskor.*

11 a §

Från skattskyldighet enligt 11 § 1 b undantas e-vätskor och andra nikotinhaltiga produkter som fullständigt förstörts under tillsyn av Skatteverket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

13 Skattefrågor

I detta avsnitt redovisar regeringen åtgärder på skatte- och avgiftsområdet med effekter för budgetåret 2021 och framåt. Åtgärderna presenteras indelade i ett antal huvudgrupper. De olika huvudgrupperna är

- skatt på arbetsinkomster (skatter på förvärvsinkomster och socialavgifter m.m., avsnitt 13.1–13.14),
- skatt på kapitalägande (kapital- och egendomsskatter, avsnitt 13.15),
- skatt på kapitalanvändning (företagsskatter, avsnitt 13.16–13.18),
- skatt på konsumtion m.m. (energi- och miljöskatter, övriga punktskatter och mervärdesskatt, avsnitt 13.19–13.36), och
- övriga skattefrågor (avsnitt 13.37–13.39).

Därefter sammanfattas de offentligfinansiella effekterna av de skatte- och avgiftsförslag som lämnas eller aviseras i denna proposition (avsnitt 13.40), följt av en beskrivning av stöd eller utgifter som går via skattesystemet, s.k. skatteutgifter, som påverkar budgetens inkomstsida. De skatteutgifter som hör till respektive utgiftsområde redovisas i respektive utgiftsbilaga i denna proposition (avsnitt 13.41). Avsnittet avslutas med en författningskommentar till lagförslagen (avsnitt 13.42).

För de åtgärder där förslag lämnas finns lagförslag i avsnitt 12. Beredningen av de olika förslagen inklusive granskning av Lagrådet redovisas i respektive delavsnitt.

Sammanfattning

Regeringens förslag och bedömningar:

- Skatten för personer över 65 år sänks ytterligare.
- Rutavdraget utvidgas och taket för rutavdrag höjs.
- Beslut om återbetalning av felaktigt utbetalda belopp avseende skattereduktion för hushållsarbete gäller omedelbart.
- En skattereduktion för installation av grön teknik införs.
- Beräkningen av förmånsvärdet för fri kost ändras.
- En skattereduktion för förvärvsinkomster bör införas.
- En tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin bör införas.
- Tidsgränsen för expertskatt bör utvidgas.
- En skattefrihet för förmån av kost i särskilda fall bör införas.
- Schablonberäkningen för att fastställa värdet av bilförmån bör justeras.
- Vissa åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet bör ändras som en följd av pensionsgruppens förslag om justerade åldersgränser.
- Nedsättningen av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling bör förstärkas ytterligare.
- En tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifterna för personer mellan 19 och 23 år bör införas.
- En tillfällig utvidgning bör göras av nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för den först anställda.
- Schablonintakten på uppskovsbelopp avskaffas.
- En tillfällig skattereduktion för att stimulera till nya investeringar bör införas.

- Bestämmelserna om avdrag för koncernbidragsspärrade underskott och avdrag för negativt räntenetto bör justeras.
- Skatten på finanssektorn bör ökas ytterligare.
- BNP-indexeringen av skattesatserna på bensin och diesel bör pausas under 2021 och 2022.
- Energiskatten på viss elektrisk kraft höjs.
- Regler om vem som är elförbrukare vid spårbunden trafik för energiskatteändamål införs.
- Skattebefrielsen för vissa biobränslen för uppvärmning avskaffas.
- Skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning införs.
- Förutsättningarna för beskattning av biogas och biogasol ändras.
- Nedsättningen av energiskatt på bränslen i vissa sektorer bör slopas.
- Miljöstyrningen i bonus–malus-systemet bör förstärkas och förenklas.
- Förmånligare villkor för återbetalning av fordonsskatt för husbilar vid avställning införs.
- Trängselskatt för resor genom Marieholmstunneln i Göteborg börjar tas ut.
- Befrielsen från energiskatt för egenproducerad el bör utökas.
- Beskattningen av högkoncentrerade e-vätskor ändras.
- En skatt på övrig tobak bör införas.
- Skatten på alkohol bör höjas.
- Skatten på tobak bör höjas.
- En skatt på kemikalier i kläder och skor bör införas.
- Omvänd skattskyldighet vid omsättning av vissa varor bör införas.

Skatt på arbetsinkomster – förvärvsinkomstbeskattning

13.1 Ytterligare skattesänkningar för personer över 65 år

13.1.1 Ärendet och dess beredning

Finansdepartementet har tagit fram promemorian Ytterligare skattesänkningar för personer över 65 år. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 7 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 7 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning av remissinstanserna finns i *bilaga 7 avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2020/02952/S1).

Lagrådet

Förslaget om ytterligare skattesänkningar för personer över 65 år är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

13.1.2 Bakgrund

En följd av att jobbskatteavdraget införts är att pension och löneinkomst beskattas olika. Anledningen till skillnaden är att jobbskatteavdraget är en skattereduktion för arbetsinkomster. Pensionsinkomster ger inte rätt till jobbskatteavdrag eftersom pension inte omfattas av det arbetsinkomstbegrepp som utgör underlaget för jobbskatteavdraget. Det har i sin tur inneburit att pension i flera fall har kommit att beskattas hårdare än löneinkomst. Sedan jobbskatteavdraget infördes har flera steg tagits för att ta bort denna skillnad i beskattning, den s.k. skattekllyftan. Detta har skett

genom stegvisa skattesänkningar för personer över 65 år under åren 2009–2020. Skattesänkningen har skett genom att personer över 65 år har fått ett förhöjt grundavdrag.

13.1.3 Det förhöjda grundavdraget

Någon form av grundavdrag har funnits i skattelagstiftningen sedan lång tid tillbaka. Avdraget avser främst att lindra beskattningen för låginkomsttagare. Bestämmelser om grundavdrag finns i 63 kap. 1–5 och 11 §§ inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL.

Rätt till grundavdrag har fysiska personer som är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret och som har haft förvärvsinkomst. Obegränsat skattskyldig är i princip den som är bosatt eller vistas stadigvarande i Sverige eller som har väsentlig anknytning hit och som tidigare har varit bosatt här (se 3 kap. 3 § IL). Även begränsat skattskyldiga har i vissa fall rätt till grundavdrag. Grundavdragets storlek är beroende av den fastställda förvärvsinkomstens storlek.

Grundavdraget får inte överstiga den skattskyldiges sammanlagda överskott av tjänst och aktiv näringsverksamhet sedan allmänna avdrag gjorts. Särskilda regler finns för hur överskottet av tjänst och allmänna avdrag ska beräknas i vissa speciella fall (se 63 kap. 5 § IL).

Sedan den 1 januari 2009 finns som nämnts ovan ett s.k. förhöjt grundavdrag som stegvis har byggts ut. Det förhöjda grundavdraget syftar till att förbättra de ekonomiska villkoren för personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år. Bestämmelserna om det förhöjda grundavdraget finns i 63 kap. 3 a § IL. Reglerna innebär att grundavdraget uppgår till grundavdragsbeloppet enligt 3 § med tillägg av ett särskilt belopp som anges för vissa inkomstintervall.

Den senaste förstärkningen trädde i kraft den 1 januari 2020 och innebär att det förhöjda grundavdraget förstärktes för årsinkomster mellan ca 4,45 och 29,65 prisbasbelopp (ca 211 000–1 400 000 kronor).

13.1.4 Skillnaden i beskattning tas bort

Regeringens förslag: Det förhöjda grundavdraget för dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år förändras så att den skillnad i beskattning som jobbskatteavdraget medför i princip tas bort. Det innebär att det särskilda grundavdragsbeloppet höjs för alla med en fastställd förvärvsinkomst mellan ca 213 000 och 1 418 000 kronor per år. För dem med inkomster över ca 1 423 000 kronor per år minskas det förhöjda grundavdraget. För personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år och har inkomster över ca 1 680 000 kronor ska någon förhöjning av grundavdraget inte göras.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2021.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser tillstyrker eller har inte några synpunkter på förslaget. Bland dessa finns *Försäkringskassan*, *Pensionsmyndigheten* och *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*. SKR utgår i sitt ställningstagande ifrån att skattesänkningen blir neutral för kommunsektorn genom en höjning av anslaget Kommunalekonomisk utjämning. Inte heller *Skatteverket* har några invändningar mot att förslaget genomförs. I ett gemensamt yttrande ställer sig *Pensionärernas Riksorganisation (PRO)*, *Riksförbundet Pensionärs gemenskap*, *SPF Seniorerna* och *Svenska Kommunalpensionärernas förbund* positiva till förslaget. Organisationerna vänder sig dock

emot att den skattskyldiges ålder är det som är avgörande för hur personens inkomster beskattas och anser att lika skatt ska gälla alla oavsett ålder och inkomstslag. De för också fram behovet av skattesänkningar för personer som har sjuk- och aktivitetsersättning. Liknande synpunkter har även framförts av *Landsorganisationen i Sverige (LO)* och av *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*. TCO anser också att skillnaderna i formen för beskattning av dessa inkomster tydlig talar för att det behövs en samlad översyn av inkomstskatterna. *Ekonomistyrningsverket (ESV)* tillstyrker förslaget om ändringar i det förhöjda grundavdraget. ESV anser dock att systemet med jobbskatteavdrag och ett förhöjt grundavdrag bör ses över då skillnaden i skatt på arbetsinkomster i vissa fall kan bli väldigt stor, eftersom en person över 65 år som har arbetsinkomster får både ett förstärkt jobbskatteavdrag och ett förstärkt grundavdrag. Ett enhetligt system med ett förhöjt grundavdrag eller ett jobbskatteavdrag för samtliga skulle enligt ESV göra skattesystemet enklare och mer transparent. *Sveriges Ingenjörer* och *Skattebetalarnas förening* är positiva till förslaget.

Enligt *Arbetsgivarverket* har de stegvis anpassade skatteförändringarna sammantaget påverkat incitamenten för de äldre och sannolikt minskat arbetsutbudet bland äldre och på så sätt motverkat ett längre arbetsliv. Arbetsgivarverket saknar dock en mer utförlig analys av hur arbetsutbudet kan komma att påverkas av förslaget samt vilka konsekvenser det indirekt får på skatteintäkter, kompetensförsörjning och ambitionerna att fler ska jobba längre upp i åldrarna. *Näringslivets Skattedelegation (NSD)*, till vars yttrande *Svenskt Näringsliv* ansluter sig, anser att det är viktigt att det blir mer lönsamt att arbeta, även sett ur ett pensionsperspektiv. Det är enligt NSD inte givet att beskatta arbete och pension exakt lika. Om det blir mer förmånligt att vara pensionär kan det förväntas att färre personer väljer att jobba längre när de står inför möjligheten att gå i pension. *Företagarna* har inga invändningar mot förslaget i sak, men saknar en konsekvensanalys av vad förslaget innebär för incitamenten att arbeta.

Konjunkturinstitutet (KI) påpekar att myndigheten i tidigare remissvar har framfört att ett enklare och mer transparent skattesystem vore att inkludera ålderspension till de inkomster som omfattas av jobbskatteavdraget och att detta fortfarande skulle vara en bättre väg att gå. KI menar att en ordentlig analys av att inkludera pension i jobbskatteavdraget borde göras samt en analys av hur hela det förhöjda grundavdraget påverkar incitamenten att arbeta.

Skälen för regeringens förslag

Skattekllyftan sluts

Under de senaste åren har skatten för personer som vid beskattningsårets ingång fyllt 65 år stegvis sänkts. Skattesänkningarna har skett genom en förstärkning av det förhöjda grundavdraget, i de första stegen genom en förstärkning för samtliga över 65 år och i de senare stegen genom en förstärkning inom vissa inkomstintervall för dessa personer. Syftet har varit att successivt ta bort skillnaden i beskattning mellan pension och löneinkomst med målet att denna s.k. skattekllyfta till slut ska vara borta. Eftersom det än i dag finns en skillnad i beskattning mellan löneinkomst och pension i vissa inkomstintervall föreslås att ett sista steg tas för att ta bort denna skillnad. Den återstående skattekllyftan ska således slutas. Detta föreslås ske genom att det särskilda grundavdragsbeloppet höjs för alla med en fastställd förvärvsinkomst mellan ca 213 000 och 1 418 000 kronor per år. Förändringen innebär i detta inkomstintervall en skattesänkning för dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år. För dem med inkomster över ca 1 423 000 kronor per år föreslås att det förhöjda grundavdraget minskas. Skälet för det är att avtrappningen av jobbskatteavdraget enligt gällande regler gör att skatten på sådana årsinkomster i dag är högre för arbetande under 65 år. Eftersom syftet med det sista steg som nu tas är att sluta skattekllyftan mellan löneinkomst och pension finns det alltså anledning att höja skatten för personer som

vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år och som har en fastställd förvärvsinkomst över ca 1 423 000 kronor.

Förändringens utformning

För årsinkomster under 2,72 prisbasbelopp (ca 129 000 kronor) är det nuvarande förhöjda grundavdraget generösare än jobbskatteavdraget för personer under 65 år. Detsamma gäller för årsinkomster som överstiger ca 29,9 prisbasbelopp (drygt 1 440 000 kronor). För inkomster mellan 2,72 och 4,45 prisbasbelopp (131 400–215 000 kronor) är det förhöjda grundavdraget och jobbskatteavdraget ungefär lika stora och för inkomster mellan 4,45 och 29,75 prisbasbelopp är jobbskatteavdraget mer generöst än det förhöjda grundavdraget. Det förhöjda grundavdraget förstärks därför för årsinkomster mellan ca 4,45 och 29,9 prisbasbelopp (ca 213 000–1 418 000 kronor). För inkomster under 4,45 prisbasbelopp blir det förhöjda grundavdraget oförändrat och för inkomster över 29,9 prisbasbelopp minskas det förhöjda grundavdraget. För inkomster över 35,36 prisbasbelopp görs inte något förhöjt grundavdrag.

Den förhöjda delen av grundavdraget ska beräknas på följande sätt:

- För inkomster upp t.o.m. 0,99 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 0,687 prisbasbelopp.
- För inkomster som överstiger 0,99 men inte 1,11 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av inkomsterna.
- För inkomster som överstiger 1,11 men inte 2,72 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 0,60 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av inkomsterna.
- För inkomster som överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 34 procent av inkomsterna minskat med 0,169 prisbasbelopp.
- För inkomster som överstiger 3,11 men inte 3,21 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 44 procent av inkomsterna minskat med 0,48 prisbasbelopp.
- För inkomster som överstiger 3,21 men inte 7,88 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 0,207 prisbasbelopp ökat med 22,8 procent av inkomsterna.
- För inkomster som överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 0,995 prisbasbelopp ökat med 12,8 procent av inkomsterna.
- För inkomster som överstiger 8,08 men 11,28 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 2,029 prisbasbelopp.
- För inkomster som överstiger 11,28 men inte 12,53 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 9,023 prisbasbelopp minskat med 62 procent av inkomsterna.
- För inkomster som överstiger 12,53 men inte 13,54 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 1,253 prisbasbelopp.
- För inkomster som överstiger 13,54 men inte 35,36 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 2,03 prisbasbelopp minskat med 5,74 procent av inkomsterna.

Utformningen är bestämd utifrån jobbskatteavdragets utformning. Eftersom avdrag och skattereduktioner har delvis olika effekter går det inte att direkt efterlikna det som tidigare kallades det särskilda beloppet i jobbskatteavdraget. Utformningen av det förhöjda grundavdraget har i stället bestämts med utgångspunkt i att den slutliga skatten ska bli så lik den slutliga skatten för personer under 65 år som möjligt, i de inkomstintervall som berörs av den föreslagna förstärkningen. De faktiska skillnaderna i utformningen beskrivs mer noggrant nedan i avsnitt 13.1.5., under rubriken Effekter för enskilda.

PRO, Riksförbundet Pensionärgemenskap, SPF Seniorerna och Svenska Kommunalpensionärernas förbund har i ett gemensamt yttrande vänt sig mot att den skattskyldiges ålder är avgörande för hur pensionen beskattas. *ESV, KI, Företagarna* och *TCO* anser att det finns ett behov av en översyn av hela eller delar av regelverket. Regeringen kan konstatera att frågan om åldersgränser i inkomstskattesystemet och i än större

utsträckning behovet av en skatteöversyn kräver omfattande utredning, vilket ligger utanför detta lagstiftningsärende. De synpunkter som framförts rörande åldersgränser respektive behovet av en översyn av regelverket behandlas därför inte vidare här. Flera remissinstanser har framfört synpunkter på förslaget effekter, främst rörande arbetskraftsutbudet. Dessa synpunkter behandlas i konsekvensanalysen i avsnitt 13.1.5.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Ändringarna bör träda i kraft snarast möjligt, vilket är den 1 januari 2021, och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020. Det bedöms inte finnas behov av övergångsbestämmelser.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändring av 63 kap. 3 a § IL, se avsnitt 12.5.

13.1.5 Konsekvensanalys

Syfte och alternativa lösningar

Syftet med förslaget är att sänka skatten för äldre och i första hand för pensionsinkomster för att minska skillnaden i beskattning mellan pension och arbetsinkomster. Ett möjligt alternativ för att uppnå detta skulle vara att låta pensionsinkomster ingå i underlaget för jobbskatteavdrag. En sådan förändring skulle dock få andra effekter, t.ex. beträffande skattereduktionen för fastighetsavgift och för vissa transfereringar som bestäms med hänsyn till den beskattningsbara inkomsten. Det skulle också innebära att skatten höjdes för dem med de lägsta pensionerna. Det bedöms därför vara lämpligare att ytterligare förstärka det förhöjda grundavdraget för personer över 65 år.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget har en offentligfinansiell effekt på -2,36 miljarder kronor 2021. Av dessa är 2,23 miljarder kronor en minskning av de kommunala skatteintäkterna, medan resterande del minskar den statliga inkomstskatten.

Effekter för företagen och offentlig sektor

En höjning av det förhöjda grundavdraget för personer över 65 år bedöms inte påverka företagens lönekostnader eller på annat sätt företagets verksamhet. Eftersom en särskild kolumn redan finns i skattetabellen för personer över 65 år bedöms förslaget inte heller påverka företagens administrativa kostnader. Detsamma gäller för offentlig sektor.

Effekter för enskilda

Förslaget att förstärka det förhöjda grundavdraget för personer över 65 år innebär att skatten sänks för personer med fastställda förvärvsinkomster mellan 4,45 prisbasbelopp och 29,9 prisbasbelopp (ca 213 000 – 1 418 000 kronor per år). För inkomster som understiger 4,45 prisbasbelopp blir det förhöjda grundavdraget oförändrat. Förslaget innebär att ungefär 1 miljon personer får sänkt skatt. Skattesänkningen i kronor räknat ökar med inkomsten upp till en årsinkomst om ca 536 000 kronor, där skatten sänks med ca 7 500 kronor per år vid genomsnittlig kommunalskatt. Skattesänkningen minskar sedan ner till ca 3 940 kronor per år för årsinkomster upp till 590 000 kronor för att sedan åter stiga upp till ca 5 200 kronor per år för inkomster på 645 000 kronor per år. För årsinkomster över ca 645 000 kronor minskar skattesänkningen stadigt med stigande inkomst för att bli noll vid en

årsinkomst om ca 1 418 000 kronor. Därefter höjs skatten för att höjas som mest med 5 332 kronor per år för inkomster som överstiger ca 1 680 000 kronor per år. Tabell 13.1 visar förändringen i skatt för personer över 65 år vid olika årsinkomster och genomsnittlig kommunalskatt.

Tabell 13.1 Förändrad skatt till följd av förslaget om ytterligare sänkt skatt för personer över 65 år

Kronor per år och procent

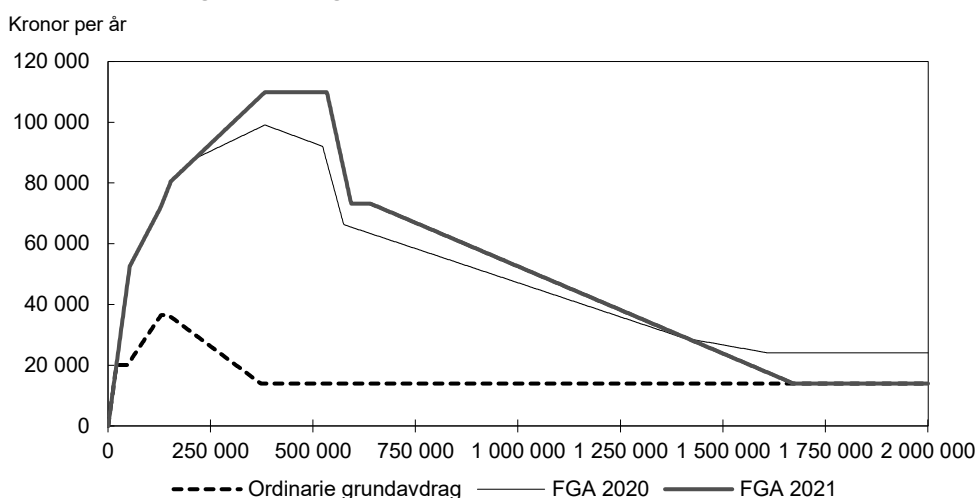
Fastställd förvärvsinkomst	Förändrad skatt	I procent av bruttointkomsten
200 000	0	0,0
225 000	-258	-0,1
250 000	-775	-0,3
300 000	-1 808	-0,6
400 000	-3 744	-0,9
500 000	-5 358	-1,1
600 000	-4 131	-0,7
700 000	-4 810	-0,7
1 000 000	-2 875	-0,3
1 300 000	-941	-0,1
1 600 000	3 085	0,2

Källa: Egna beräkningar.

Förstärkningens utformning har valts utifrån hur jobbskatteavdraget är utformat och vilka effekter ett avdrag, såsom det förhöjda grundavdraget, har i förhållande till en skattereduktion, såsom jobbskatteavdraget. För inkomster som understiger 4,45 prisbasbelopp är skatten med gällande regler redan lika eller lägre för personer över 65 år med pensionsinkomster jämfört med skatten på arbetsinkomster för personer under 65 år. Det förhöjda grundavdraget lämnas därför oförändrat för dessa inkomster. För inkomster som överstiger 29,9 prisbasbelopp gör avtrappningen av jobbskatteavdraget att skatten med gällande regler är högre för arbetande under 65 år. Diagram 13.1 visar det förhöjda grundavdraget enligt gällande regler och enligt föreslagna regler för 2021, samt det ordinarie grundavdraget.

Som syns i diagrammet trappas det förhöjda grundavdraget av kraftigt inom ett relativt kort inkomstintervall mellan 11,28 och 12,53 prisbasbelopp (ca 536 000–595 000 kronor per år). Anledningen till den utformningen är att motverka effekten det förhöjda grundavdraget har på brytpunkten för statlig inkomstskatt. Det förhöjda grundavdraget innebär att för personer över 65 år ligger brytpunkten för statlig inkomstskatt vid en högre inkomst än för personer under 65 år. För att åstadkomma samma eller liknande skatt som för yngre arbetande personer trappas nu därför det förhöjda grundavdraget av kraftigare i inkomstintervallet mellan brytpunkten för personer under 65 år (ca 536 000 kronor enligt prognos 2021) och den med nuvarande förslag blivande brytpunkten för personer över 65 år (ca 595 000 kronor).

Diagram 13.1 Förhöjt grundavdrag för personer som vid årets ingång fyllt 65 år enligt gällande regler och föreslagna regler, samt ordinarie grundavdrag

Källa: Egna beräkningar.

Förslaget minskar skillnaden i beskattning mellan arbetande under 65 år och pensionärer över 65 år för inkomster som överstiger 4,45 prisbasbelopp. Inkomster upp till 4,45 prisbasbelopp påverkas inte av förslaget. Tabell 13.2 visar skillnaden i beskattning med gällande regler och enligt föreslagna regler för 2021. Ett positivt värde innebär att skatten på pensionsinkomster för en person över 65 år är högre än skatten på arbetsinkomster för en person under 65 år medan ett negativt värde visar på det motsatta förhållandet.

Tabell 13.2 Skillnad i skatt mellan en person över 65 år med pensionsinkomster och en person under 65 år med arbetsinkomster

Kronor per år

Fastställd förvävsinkomst	Gällande regler	Föreslagna regler
200 000	-25	-25
225 000	233	-25
250 000	750	-25
300 000	1 783	-25
400 000	3 736	-8
500 000	5 350	-8
600 000	4 146	15
700 000	4 833	23
1 000 000	2 891	16
1 300 000	949	8
1 600 000	-3 085	0

Anm.: Ett positivt värde innebär att skatten på pensionsinkomster för en person över 65 år är högre än skatten på arbetsinkomster för en person under 65 år medan ett negativt värde visar på det motsatta förhållandet.

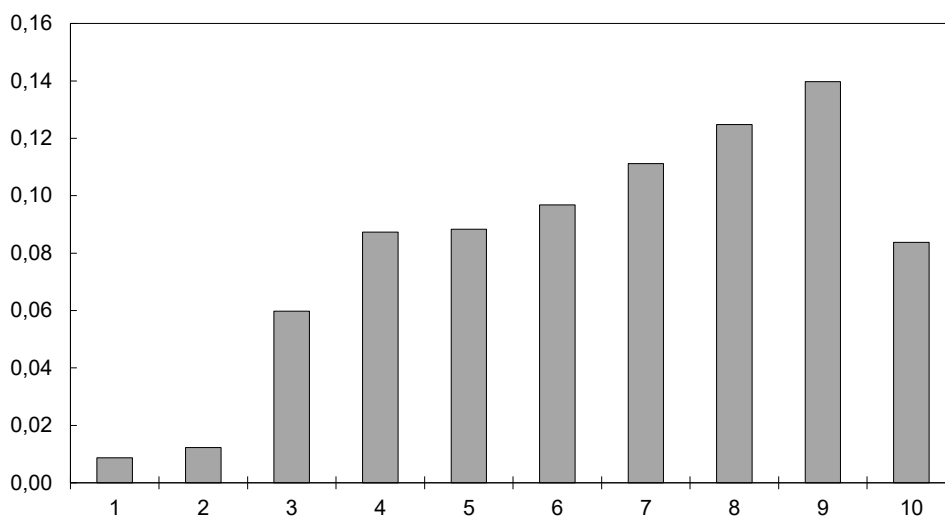
Källa: Egna beräkningar.

Fördelningseffekter

Det sista steget i höjningen av det särskilda grundavdraget för personer som vid årets ingång fyllt 65 år gynnar ungefär hälften av dessa personer. Det gynnar huvudsakligen personer i de åtta översta inkomstgrupperna. Inkomstgrupp ett och två påverkas endast marginellt.

Diagram 13.2 Förändring av ekonomisk standard för olika inkomstgrupper

Procent

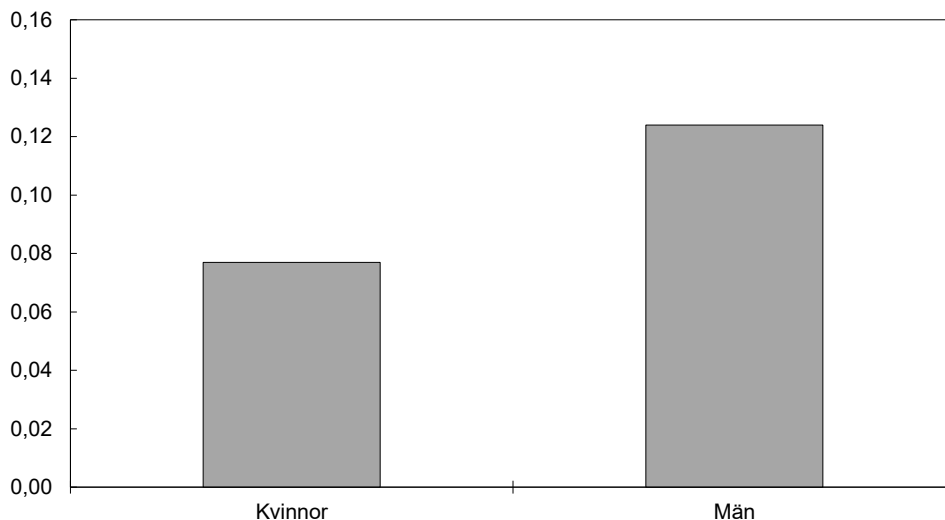

Källa: Egna beräkningar.

En tredjedel av den ökade disponibla inkomsten tillfaller kvinnor. Den individuella disponibla inkomsten ökar mer även i procentuella termer för män. Bland personer över 65 år har män i genomsnitt högre inkomster, både vad avser pension och arbetsinkomster, än kvinnor. Förslaget leder till att skillnaden i inkomster efter skatt ökar ytterligare. Därmed försämras den ekonomiska jämställdheten.

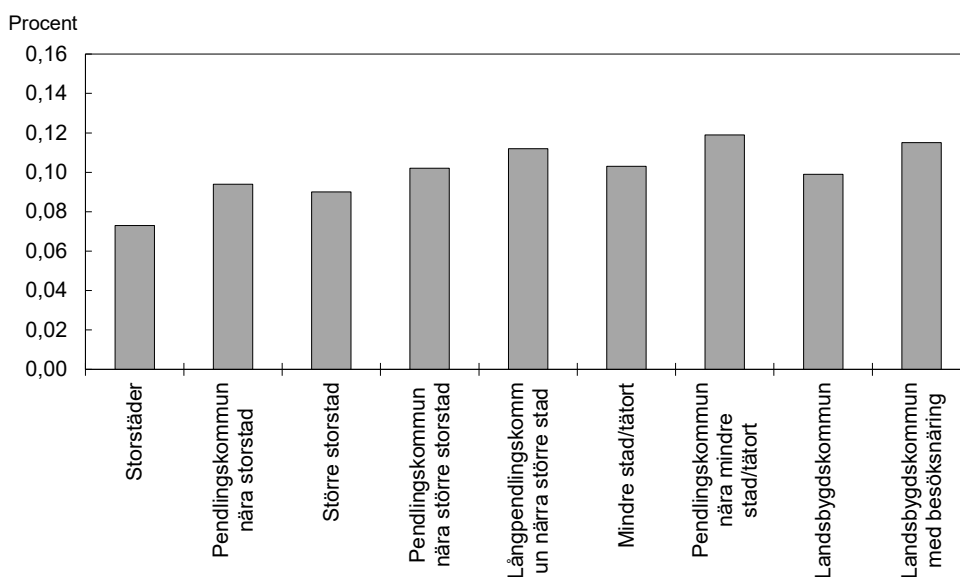
Diagram 13.3 Förändring av individuell disponibel inkomst bland kvinnor och män

Procent

Källa: Egna beräkningar.

Invånarna i de olika kommungrupperna påverkas någorlunda lika. Storstäder och dess nära pendlingskommuner och större stora städer påverkas något mindre än övriga kommungrupper medan förslaget har störst effekt för invånarna i pendlingskommun nära mindre städer.

Diagram 13.4 Förändring av ekonomisk standard i olika kommungrupper enligt SKR:s indelning

Källa: Egna beräkningar

Arbetsgivarverket har efterfrågat en analys av de samlade effekterna av det förhöjda grundavdraget och *Konjunkturinstitutet* efterlyser en analys av sysselsättningseffekterna. Liknande synpunkter har även framförts av *Näringslivets Skattedelegation (NSD)*, i vars yttrande *Svenskt Näringsliv* instämmer liksom av *Företagarna* och *Skattebetalarnas Förening*. Det förstärkta grundavdraget innebär lägre skatt på inkomster för personer över 65 år. Skattesänkningen blir lika stor oavsett om inkomsten kommer från pension eller arbete. Det innebär att förslaget om ytterligare förstärkning av det förhöjda grundavdraget inte gör det mer lönsamt att gå i pension relativt att arbeta. Förslaget innebär dock en inkomsteffekt som i någon mån kan få en negativ effekt på arbetsutbudet bland äldre. Denna effekt bedöms, vilket även remissinstanserna anser, för det nuvarande förslaget vara liten. För hela det förstärkta grundavdraget blir inkomsteffekten betydligt större. Samtidigt innebär det förhöjda grundavdraget att marginalskatten har sänkts för inkomster upp till drygt 380 000 kronor per år. Det innebär att för en mycket stor majoritet av de personer som är över 65 år har det blivit mer lönsamt att arbeta vilket motverkar inkomsteffekten.

Effekter för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

En förstärkning av det förhöjda grundavdraget för personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år medför endast marginella förändringar för Skatteverket och ingår i den anpassning som årligen görs på grund av ny eller förändrad lagstiftning. Eventuella tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. För de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms förslaget inte få någon budgetpåverkan.

Övriga effekter

Förslaget bedöms inte ha någon miljöpåverkan. Förslaget bedöms vara förenligt med det EU-rättsliga regelverket.

13.2 Utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget

13.2.1 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 5 juni 2019 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att utreda utvidgningar av rutavdraget (dir. 2019:26).

Utredningen, som antog namnet Rut-utredningen, överlämnade den 31 januari 2020 delbetänkandet Fler ruttjänster och höjt tak för rutavdraget (SOU 2020:5). I delbetänkandet lämnas förslag på att rutavdraget ska utvidgas med tvätt-, möblerings-, transport-, och trygghetstjänster samt att taket för rutavdrag ska höjas till 75 000 kronor.

En sammanfattning av delbetänkandet finns i *bilaga 8 avsnitt 1* och delbetänkandets lagförslag finns i *bilaga 8 avsnitt 2*. Delbetänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 8 avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2020/00389/S1).

Svenska taxiförbundet har i en skrivelse till Finansdepartementet framfört att även persontransporter och taxiresor bör ingå i den transporttjänst som föreslås ge rätt till rutavdrag (Fi2019/00605/S1). Svenska taxiförbundets skrivelse behandlas i avsnitt 13.2.5.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 13 augusti 2020 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 8 avsnitt 7*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8 avsnitt 8*. Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

13.2.2 Bakgrund och gällande rätt

Rutavdraget trädde i kraft den 1 juli 2007. Det följdes av rotavdraget som gäller fr.o.m. den 8 december 2008. Rotavdrag lämnas för reparation, underhåll samt om- och tillbyggnad av vissa bostäder. Syftet med rut- och rotavdragen, gemensamt benämnda husavdraget, är bl.a. att öka arbetsutbudet och därigenom stimulera sysselsättningen och tillväxten genom att omvandla sådant arbete som utförs av hushållen själva, där det kan antas att den skattskyldige vid en valmöjlighet sannolikt skulle prioritera att arbeta mer.

Rutavdrag lämnas för följande arbeten.

- Enklare städarbete eller annat rengöringsarbete samt flyttstädning som utförs i bostaden.
- Vård av kläder och hemtextilier när vården utförs i bostaden.
- Snöskottning som utförs i nära anslutning till bostaden.
- Häck- och gräsklippning, krattning och ogrärensning samt beskärning och borttagande av träd och buskar som utförs på tomt eller i trädgård i nära anslutning till bostaden.
- Barnpassning som inte mer än i ringa omfattning innefattar hjälp med läxor och annat skolarbete och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden samt lämning och hämtning till och från förskola, skola, fritidsaktiviteter eller liknande.
- Annan omsorg och tillsyn än barnpassning som en fysisk person behöver och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden eller i samband med promenader, bankbesök, besök vid vårdcentral eller andra liknande enklare ärenden.
- Flytt av bohag och annat lösöre mellan bostäder samt till och från magasinering i samband med flytt mellan bostäder.

- Arbete som avser installation, reparation och underhåll av data- och informationsteknisk utrustning, dataprogram och dataförbindelser samt handledning och rådgivning i samband med sådant arbete, när arbetet, handledningen och rådgivningen utförs i eller i nära anslutning till bostaden.
- Reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden.

Rut- och rotavdrag ges genom skattereduktion. Skattereduktionen räknas av mot kommunal och statlig inkomstskatt, statlig fastighetsskatt samt kommunal fastighetsavgift.

De personer som har rätt till skattereduktion är de som vid beskattningsårets utgång har fyllt 18 år och är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret eller, i vissa fall, begränsat skattskyldiga. Dödsbon har rätt till skattereduktion för arbete som har utförts före dödsfallet.

För rätt till skattereduktion krävs att det utförda arbetet är hänförligt till den som begär skattereduktion eller dennes förälders hushåll. Föräldern måste vara bosatt i Sverige. Den som begär skattereduktionen kan däremot ha sin bostad i ett annat EES-land. Arbetet får inte utföras av den som begär skattereduktion eller av en närstående till denne. Det går däremot bra att anlita ett eget bolag så länge inte den anställda som utför arbetet är den som begär reduktion eller någon närstående till denne.

Eftersom rutavdragets subvention riktas mot arbete omfattar avdraget bara kostnader för arbete, inklusive mervärdesskatt, och inte kostnader för material, utrustning och resor. Att subventionen är riktad mot arbete innebär att när hushållsarbete utförs måste arbetskostnaden särskiljas från övriga kostnader.

Det finns tre olika spår inom husavdragssystemet. För det första kan den enskilde anlita en näringsidkare som när avtalet om arbetet träffas eller när ersättningen betalas ut är godkänd för F-skatt (eller, om arbetet utförs utanför Sverige och utföraren inte har bedrivit näringsverksamhet i Sverige, har intyg eller någon annan handling som visar att företaget i fråga om skatter och avgifter i sitt hemland genomgår motsvarande kontroll som den som är godkänd för F-skatt). För det andra kan den enskilde anlita en privatperson som inte är godkänd för F-skatt (däremot inte en näringsidkare som av någon anledning inte är godkänd för F-skatt). För det tredje kan den enskilde få tjänsterna tillhandahållna som en skattepliktig löneförmån av sin arbetsgivare.

Sedan den 1 juli 2019 höjdes taket för personer som inte har fyllt 65 år vid beskattningsårets ingång från 25 000 kronor till 50 000 kronor per person och beskattningsår. Det höjda taket gäller retroaktivt från den 1 januari 2019. Ändringen innebär att taket för rutavdrag är 50 000 kronor för samtliga skattskyldiga.

Sedan den 1 januari 2020 krävs för rätt till skattereduktion att det utförda hushållsarbetet har betalats elektroniskt när arbetet har utförts av en näringsidkare som är godkänd för F-skatt eller, om arbetet utförts utomlands, genomgår motsvarande kontroll i utlandet. Syftet med bestämmelsen är att motverka felaktiga utbetalningar.

13.2.3 Tvätt och vård av kläder och hemtextilier vid tvättinrättning

13.2.3.1 Rutavdraget ska även omfatta tvätt vid tvättinrättning

Regeringens förslag: Vattentvätt av kläder och hemtextilier som utförs vid en tvättinrättning ska omfattas av rutavdraget.

Även torkning och annan efterbehandling samt mindre reparationer av kläder och hemtextilier ska omfattas när detta arbete utförs i samband med sådan tvätt.

Hämtning och lämning av tvättgods till och från en tvättinrättning ska omfattas av rutavdrag, när transporten utgör en del av den föreslagna tvätteritjänsten.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Det har gjorts en lagteknisk justering i förhållande till utredningens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Till dessa hör bl.a. *Arbetsförmedlingen, Företagarna, Företagarförbundet Fria Företagare, Näringslivets skattedelegation, SPF Seniorerna, Småföretagarnas riksförbund* och *Sveriges tvätteriförbund*.

Flera remissinstanser avstyrker helt eller delvis förslaget, däribland *Akademikerförbundet SSR, Ekonomistyrningsverket (ESV), Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Kammarrätten i Jönköping, Kommunal, Landsorganisationen i Sverige (LO), Pensionärernas riksförbund (PRO), Skatteverket* och *TCO*.

De invändningar som framförts gäller bl.a. att förslaget avviker från nu gällande systematik i rutavdragssystemet eftersom det innebär att det inte kommer att krävas att arbetet ska ha utförts i eller i nära anslutning till bostaden. Det lyfts också fram att förslaget kan leda till gränsdragningsproblem och att risken för medvetna eller omedvetna fel därmed ökar. Några remissinstanser menar att det är tveksamt om förslaget leder till ökad sysselsättning. Andra anser att det kan hjälpa arbetsökande som står långt ifrån arbetsmarknaden att få ett arbete. Flera remissinstanser lyfter fram vikten av att den administrativa bördan för utförarna och Skatteverket inte ökar. Några remissinstanser påpekar att det inte får leda till att kommunernas åtagande, särskilt till de äldre kommuninvånarna påverkas.

Skälen för regeringens förslag

En tvätteritjänst som utförs utanför bostaden ska omfattas av rutavdraget

Rutavdraget omfattar i dag vård av kläder och hemtextilier när vården utförs i bostaden (67 kap. 13 § inkomstskattelagen [1999:1229], förkortad IL). I begreppet vård inryms bl.a. tvättning och strykning och med bostad avses såväl permanentbostad som fritidsbostad samt biutrymmen som t.ex. tvättstuga. Eftersom det har varit en utgångspunkt för rutavdraget att arbetet huvudsakligen ska vara utfört i eller i nära anslutning till bostaden omfattas inte tvätt som utförs vid en extern tvättinrättning av rutavdrag (prop. 2006/07:94 s. 42).

Utredningen har i betänkandet tagit fram underlag som visar att tvätt och vård av kläder är en hushållssyssla som tar mycket tid och som i stor utsträckning utförs av kvinnor i den obeskattade hemmasektorn. Det bör därför vara möjligt att förvänta sig positiva arbetsutbudseffekter om rutavdrag för tvätteritjänster utanför bostaden införs. Detta särskilt eftersom den befintliga möjligheten till rutavdrag för vård av kläder och textilier i bostaden enligt utredningen används i liten omfattning.

Tvätteribranschen är också en bransch med goda förutsättningar för att erbjuda människor inträde på arbetsmarknaden. Det beror på att kraven på kunskaper i svenska är låga och typiskt sett behövs inte någon särskild utbildning eller kompetens för arbete vid en tvättinrättning. Det skulle kunna innebära att fler arbetstillfällen kan komma personer med svag anknytning till arbetsmarknaden till del och därmed öka sysselsättningen på lång sikt. Regeringen anser därför att det finns skäl att utvidga rutavdraget till att också omfatta tjänster vid en tvättinrättning som utförs utanför bostaden.

Några remissinstanser, bl.a. *Kammarrätten i Jönköping*, *Skatteverket* och *TCO*, anser att systematiken i regelverket inte längre upprätthålls om den föreslagna tvätteritjänsten införs eftersom hushållsarbetet inte längre behöver ha utförts i eller i nära anslutning till bostaden. De menar att det kan leda till gränsdragningsproblem och att det finns risk för att legitimiteten för systemet minskar. Skatteverket anser även att det kommer att vara omöjligt för utföraren att veta om den som betalar för tvättarbetet är den för vars räkning arbetet utförs eller om arbetet egentligen utförs för någon annans räkning. TCO menar också att sysselsättningseffekten är överskattad.

Precis som Skatteverket och TCO påpekar innebär förslaget en skillnad mot nu gällande regelverk, i vilket rutavdrag endast medges när arbetet utförs i eller i nära anslutning till bostaden. Regeringen anser dock att det finns skäl för att låta rutavdraget omfatta en tvätteritjänst som utförs utanför bostaden. Liksom *Företagarförbundet Fria Företagare* och *Sveriges tvätteriförbund* lyfter fram kan förslaget komma att underlätta livspusslet för barnfamiljer och äldre samt leda till positiva sysselsättningseffekter för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Regeringen anser att dessa aspekter talar för att det finns skäl att låta rutavdraget även omfatta tjänster som utförs utanför bostaden. En viktig aspekt för sysselsättningseffekten i ekonomin som helhet är dock i vilken mån de som anställs är bosatta i Sverige i utgångsläget. Detta påverkar i vilken grad arbetslösheten och sysselsättningen i Sverige kommer att påverkas (se även konsekvensanalysen, bl.a. avseende sysselsättningseffekter, i avsnitt 13.2.10). När det gäller risken för missbruk avseende identiteten på den som betalar för tjänsten anser regeringen i likhet med utredningen att om detta sker i större utsträckning så bör det kunna upptäckas av Skatteverket i myndighetens kontrollverksamhet.

Några remissinstanser, däribland *Akademikerförbundet SSR*, *LO*, *Kommunal* och *PRO*, menar att en utökning av antalet tjänster som berättigar till rutavdrag riskerar att påverka det kommunala åtagandet, särskilt i förhållande till de äldre kommuninvånarna. Regeringen förstår denna farhåga men detta är inte avsikten med förslaget. Regeringen vill särskilt betona att förslaget inte påverkar kommunernas åtaganden och skyldigheter i förhållande till sina kommuninnevånare enligt socialtjänstlagen (2001:453).

Sammanfattningsvis anser regeringen att rutavdraget även ska omfatta en tvätteritjänst som innebär tvätt av kläder och hemtextilier som utförs utanför bostaden. Regeringen behandlar effekterna av förslaget, bl.a. sysselsättningseffekt, närmare i konsekvensanalysen (se avsnitt 13.2.10).

Tvätteritjänsten ska utföras vid en tvättinrättning

Förslaget om att rutavdraget även ska omfatta en tvätteritjänst innebär att tjänster som inte utförs i eller i nära anslutning till bostaden kommer att omfattas. Eftersom tjänsten ska utföras utanför bostaden behövs en definition av var en sådan tvätteritjänst ska utföras för att kunna omfattas av förslaget.

Utredningen har valt att använda begreppet tvättinrättning för att avgränsa var den nya tvätteritjänsten ska få utföras. För att definiera tvättinrättning tar utredningen utgångspunkt i den redan befintliga definitionen tvätteriverksamhet i skatteförordningen (2011:1244), förkortad SFL.

Tvätteribranschen omfattas sedan den 1 april 2013 av kravet på att föra personalliggare enligt bestämmelserna i skatteförordningen. I 39 kap. 2 § SFL definieras tvätteriverksamhet som näringsverksamhet som avser rengöring av textilier eller därmed jämförbara material samt sådan uthyrning, färgning, lagning eller ändring av textilier eller därmed jämförbara material som sker i samband med den näringsverksamheten. Vidare definieras verksamhetslokal i 3 kap. 18 § SFL som

utrymmen som huvudsakligen används i verksamhet som medför eller kan antas medföra bokföringsskyldighet enligt bokföringslagen eller som bedrivs av annan juridisk person än dödsbo. Med verksamhetslokal avses även markområden, transportmedel, förvaringsplatser och andra utrymmen som disponeras eller kan antas disponeras i verksamheten.

För att undvika komplicerade gränsdragningar anser regeringen, i likhet med utredningen, att den nya definitionen i rutavdragssystemet så långt möjligt bör knyta an till gällande definitioner av tvätteriverksamhet och verksamhetslokal eftersom dessa redan är kända och tillämpas av såväl tvätterierna som Skatteverket. Däremot är det inte är lämpligt att direkt föra in nämnda definitioner i rutavdragssystemet eftersom dessa är för omfattande. Det bedöms mer ändamålsenligt att införa en kombination av de två definitionerna. Med tvättinrättning bör därför avses lokaler inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet som används för sådan tvätteriverksamhet som avses i 39 kap. 2 § SFL. Till tvättinrättning ska även räknas andra lokaler som huvudsakligen används i verksamheten. Med huvudsaklig andel avses ca 75 procent (prop. 1999/2000:2 del 1 s. 498 f.).

Definitionen av tvättinrättning innebär att arbete som utförs i tvätteriets huvudlokaler kommer att omfattas av rutavdrag. Det gäller även arbete som utförs i lokaler som huvudsakligen används i tvätteriets verksamhet. Det innebär t.ex. att kallbutiker, som endast tar emot och lämnar ut tvättgods för vidarebefordran till tvätteriet, kommer att omfattas av rutavdraget eftersom dessa huvudsakligen bedriver tvätteriverksamhet.

När det däremot gäller s.k. tvättombud, dvs. olika företag som samarbetar med tvätterier såsom skraddare, livsmedelsbutik, skivaffär eller en heminredningsaffär, innebär förslaget att dessa inte omfattas av definitionen. Dessa företag bedriver nämligen inte tvätteriverksamhet. För det fall tvätterier vill använda sig av tvättombud och ändå möjliggöra för kunder att få rutavdrag vid tvätt av kläder och hemtextilier kräver detta att tvätteriet fakturerar kunden direkt. Tvättombudet kan alltså inte, som ofta görs i dag, ta betalt av kunden för att sedan betala tvätteriet för tvättkostnaden med avdrag för ombudets provision. Det innebär att transaktionsflödena mellan tvätteriet och tvättombud behöver ställas om för att kunder ska kunna få rutavdrag för tvättgods som distribueras genom ett tvättombud. Alternativt kan tvätteriet anmäla till Skatteverket vilket ombud eller annan behörig företrädare som får underteckna en begäran om utbetalning av ersättning för utfört hushållsarbete med en e-legitimation för utförarens räkning. Ett sådant ombud får också ta emot betalning för den utförda tjänsten.

Innebörden av regeringens förslag är alltså att rutavdrag för tvätteritjänst endast omfattar arbete som utförs vid en tvättinrättning. Arbete som utförs av vissa underentreprenörer i egen lokal som inte är en tvättinrättning omfattas därmed inte. Ett skäl för att inte inkludera arbete som utförs på annat ställe än vid en tvättinrättning är, vilket också utredningen lyfter fram, att det riskerar att medföra att tvätt m.m. sker i lokaler som inte är lämpliga för konsumenttvätt, t.ex. i ett garage eller en privat tvättstuga. *Skatteverket* menar att eftersom tvätteritjänsterna oftast inte innebär någon större kostnad för köparen kan det bli många småbelopp utföraren ska ansöka om. Detta riskerar att leda till ökad administration för både utföraren och Skatteverket. Även *Företagarförbundet Fria Företagare*, *Småföretagarnas riksförbund* och *Sveriges tvätteriförbund* lyfter fram vikten av att de administrativa reglerna för utförarna är enkla.

I delbetänkandet har utredningen beskrivit hur en tvättinrättning hanterar tvätten praktiskt men även administrativt. Utredningen pekar på att tvätteriet vidtar en rad kontrollåtgärder för att garantera kvaliteten på tjänsten. Det handlar om uppräta följesedlar och fakturor samt hämta in uppgifter om kunden.

Regeringen instämmer i Skatteverkets bedömning att ett rutavdrag för en tvätteritjänst kan innebära en viss ökad administration för tvätterierna men det bör då beaktas att tvätteritjänsten redan i dag innebär en hel del administration. De uppgifter som i dag registreras om en kund bör också kunna användas för att ansöka om utbetalning av ersättning från Skatteverket. Enligt regeringen bör därför inte den i viss mån ökade administrationen bli alltför betungande. Dessutom anser regeringen att fördelarna för tvätterierna att kunna erbjuda tjänster med rutavdrag överväger de eventuella nackdelar som ökad administration kan innebära. Vad den ökade administrationen innebär för Skatteverket behandlas nedan i konsekvensanalysen (se avsnitt 13.2.10).

Vilken typ av tvätt ska omfattas av den nya tvätteritjänsten?

På ett tvätteri utförs olika former av tvätt: vattentvätt och kemisk tvätt (kemtvtätt). I vardagligt tal benämns tvätt vid ett tvätteri ofta som kemtvtätt även i de fall det handlar om vanlig vattentvätt.

Vattentvätt består av tvättning och sköljning i vatten som följs av torkning och efterbehandling. Detta motsvarar processen när hushållen själva tvättar i sin bostad. Vid behandlingen vid tvätteriet tillkommer det däremot även andra arbetsmoment som t.ex. sortering, vägning, märkning, emballering och utlämning.

Kemtvtätt är däremot en rengöring av textilier i annan vätska än vatten och utförs i specialmaskiner som både tvättar och torkar. Kemtvtätt används till allt gods som inte tål vattentvätt såsom ull, siden, olika blandmaterial och skinn. Hantering av kemtvtättmaskiner kräver specialkunskap och är en anmälningspliktig verksamhet. På samma sätt som vid vattentvätten tillkommer det arbetsmoment före och efter själva tvätten.

När mattor tvättas vid ett tvätteri sker detta oftast manuellt med vatten, skurmaskiner med mjuka borstar och anpassat tvättmedel. Det handlar då ofta om stora mattor. Liksom vid kemtvtätt kräver rengöring av mattor specialkunskap hos den anställde samt avancerad utrustning. Tvätt av mindre mattor, t.ex. trasmattor, som inte kräver rymliga och avancerade maskiner kan tvättas i en vanlig tvättmaskin.

I likhet med utredningen anser regeringen att den form av tvätt som bör ingå i rutavdraget är vattentvätt. Skälet till det är att det är vattentvätt som omfattas av dagens rutavdrag och att det är den typen av tvätt som hushållen utför själva. Till skillnad från vattentvätt är kemtvtätt och tvätt av t.ex. stora mattor typiskt sett inte en tvättform som hushållen har möjlighet att utföra i hemmet eftersom det kräver särskilda maskiner. Kemtvtätt och viss form av mattvtätt kräver också specialkunskap som hushållen normalt sett inte heller besitter. Eftersom syftet med rutavdraget är att öka arbetsutbudet och därigenom stimulera sysselsättningen och tillväxten genom att omvandla sådant arbete som utförs av hushållen själva, bör rutavdraget omfatta sådana tjänster som medför att detta mål uppnås. Ett rutavdrag för kemtvtätt och mattvtätt skulle innebära en subvention av en tjänst som ändå skulle ha utförts utan subvention och därmed inte nämnvärt bidra till att uppfylla målet med rutavdraget.

Företagarförbundet Fria Företagare anser att all mattvtätt bör inkluderas i rutavdraget. Förbundet menar att det skulle bidra till ett mer cirkulärt samhälle om mattor tvättas i stället för att bytas ut. Regeringen instämmer i att det är angeläget med ett mer cirkulärt samhälle. För att upprätthålla syftet med rutavdraget bör dock inte all mattvtätt ge möjlighet till sådant avdrag. Precis som utredningen lyfter fram kräver viss mattvtätt särskilda maskiner och specialkunskap hos den som tvättar. Den här typen av mattor tvättas alltså inte hushållen själva. Att låta denna typ av mattvtätt omfattas av rutavdraget skulle precis som för kemtvtätt innebära en subvention av en tjänst som ändå skulle ha utförts utan subvention och får därmed anses ha betydande dödviktseffekter. Mattor som inte kräver en särskild behandling på grund av material

eller storlek och därför kan tvättas i en vanlig tvättmaskin bör däremot omfattas av rutavdraget. Det kan som nämnts ovan t.ex. handla om mindre mattor, t.ex. tras-mattor. Den typen av mattvätt är också sådan som hushållen själva kan utföra och att låta sådan tvätt omfattas av rutavdraget är därmed i linje med syftet med rutavdraget.

Skatteverket, med instämmande av bl.a. *Ekonomistyrningsverket*, *Företagarna*, och *Ekobrottsmyndigheten*, menar att förslaget ökar risken för medvetna eller omedvetna fel genom att rutavdrag felaktigt kan komma att ges även för tvätteritjänster som inte ska ingå i rutavdraget. Det kan, menar Skatteverket, bero på okunskap eller misstag men också vara ett sätt att konkurrera på ett oseriöst sätt. Regeringen håller med att det finns en viss risk att förslaget kan leda till medvetna eller omedvetna fel men menar att denna inte ska överdrivas eftersom felen bör kunna förebyggas genom tydlig information från Skatteverket om vilka tjänster som omfattas av rutavdraget.

Sammanfattningsvis anser regeringen att rutavdraget för den nya tvätteritjänsten endast ska omfatta vattentvätt. Kemtvätt ska således inte omfattas och heller inte sådan mattvätt som på grund av mattans material och storlek måste göras på annat sätt än i en vanlig tvättmaskin.

Vilka andra arbetsmoment ska omfattas av den nya tvätteritjänsten?

Regeringen anser att utöver själva tvättmomentet bör efterbehandling i form av t.ex. torkning, strykning, mangling, press ingå i den nya tjänsten. Skälet till det är att nämnda och liknande behandlingar har ett sådant nära samband med vardagslivet och med den kläd- och textilvård som utförs i hemmet att de bör omfattas av tvätteritjänsten.

Enligt dagens bestämmelse om rutavdrag för kläd- och textilvård som utförs i bostaden ingår även lagning, uppläggning och skoputs (prop. 2006/07:94 s. 41 och 59). Regeringen anser att den nya tvätteritjänsten bör spegla den befintliga bestämmelsen om kläd- och textilvård i hemmet, vilket innebär att även mindre reparationer av kläder och hemtextilier bör omfattas av den föreslagna tvätteritjänsten.

I likhet med *Kammarrätten i Jönköping* anser regeringen att det tydligare bör framgå av lagtexten att rutavdrag för torkning och annan efterbehandling samt mindre reparationer av kläder och hemtextilier endast aktualiseras om tjänsten tillhandahålls i samband med vattentvätt.

Sammanfattningsvis anser regeringen att torkning och annan efterbehandling samt mindre reparationer av kläder och hemtextilier som utförs i samband med tvätt vid tvättinrättning ska ingå i den nya tvätteritjänsten.

Hämtning och lämning av kläder och hemtextilier (tvättgods) ska omfattas av rutavdraget

Att lämna tvätt vid en tvättinrättning kräver vanligtvis att den enskilde själv transporterar sitt tvättgods till tvättinrättningen. Tvätt kan lämnas till s.k. kallbutiker, vilket betyder att butiken inte bedriver någon tvätteriverksamhet på plats utan enbart tar emot och lämnar ut tvättgods för vidarebefordran till tvätterier, ofta i kombination med annan verksamhet som skrädderi eller skomakeri. Tvätt kan också lämnas till tvätterierna genom tvättombud, dvs. olika företag som samarbetar med tvätterier. Det kan t.ex. vara en skräddare, livsmedelsbutik, skivaffär eller en heminredningsaffär. Dessutom bedriver vissa tvätterier s.k. depåservice, vilket innebär att tvätteriet hämtar och lämnar tvättgods på arbetsplatser.

I de fall köparen inte har möjlighet att själv lämna sitt tvättgods på något sätt som beskrivits ovan skulle en tjänst som innebär hämtning och lämning av tvättgods till och från tvättinrättning kunna underlätta för köpare att faktiskt använda sig av

tvätteri-tjänsten. Det skulle även underlätta för vissa hushåll när det gäller att få vardagspusslet att gå ihop. Regeringen anser därför att hämtning och lämning av tvättgodset till och från tvättinrättning bör omfattas av rutavdrag. Rutavdraget bör inte endast omfatta transport till och från bostaden utan också hämtning och lämning vid s.k. depåservice på enskildas arbetsplatser, under förutsättning att den enskilde själv bekostar tjänsten eller att den utgör en löneförmån. En utvidgning av rutavdraget till att omfatta transport av tvättgodset kan också antas leda till ökad efterfrågan på sådana tjänster, vilka i viss mån kan utföras av personer med svag anknytning till arbetsmarknaden.

När det gäller frågan om hur transporten av tvättgodset till och från tvättinrättningen ska behandlas inom rutavdraget anser regeringen att rutavdraget bör vara neutralt när det gäller hur tvätteriet väljer att organisera transporten av tvättgodset mellan ett upphämtningsställe och tvättinrättningen. Det kan ske genom egna bilar och egna anställda eller genom fristående transportörer. Däremot bör rutavdrag inte medges för transporten i sig utan transporten ska utgöra en del av tvätteri-tjänsten och köparens betalning för tjänsten ska i sin helhet ske till tvättinrättningen, eller i sin helhet fås som löneförmån, för att transporten ska berättiga till rutavdrag. Om rutavdrag skulle ges särskilt för transporten utan att den ingår i tvätteri-tjänsten skulle det leda till betydande gränsdragningsproblem mot andra varutransporter till hushållet.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att hämtning och lämning av tvättgodset vid bostaden eller annan plats ska inkluderas i rutavdraget, och rutavdrag får medges när transporten utgör en del av den föreslagna tvätteri-tjänsten.

Lagförslag

Förslaget föranleder dels en ändring i 67 kap. 13 § II, dels att en ny paragraf, 67 kap. 14 a §, införs i samma lag, se avsnitt 12.5.

13.2.3.2 Arbetskostnaden ska vara schablonberäknad

Regeringens förslag: Arbetskostnaden för tvätteri-tjänsten ska beräknas enligt schablon.

Arbetskostnaden ska beräknas till 50 procent av det debiterade beloppet, inklusive mervärdesskatt, för den utförda tvätteri-tjänsten i sin helhet, inklusive hämtning och lämning av tvättgodset för transport till och från tvättinrättning.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *SPF Seniorerna* tillstyrker förslaget och lyfter fram att schablonavdrag är rimligt eftersom det utöver minskad byråkrati dessutom blir lättare att förstå och hantera för användarna. Övriga remissinstanser har inte yttrat sig särskilt över förslaget om schablonberäknad arbetskostnad.

Skälen för regeringens förslag

Arbetskostnaden för tvätteri-tjänsten ska beräknas enligt en schablon

Rätten till rutavdrag knyts i dag till den del av priset som utgörs av faktiska arbetskostnader, inklusive mervärdesskatt. Varken kostnader för material, maskiner eller restid ska ingå i underlaget för skattereduktion (67 kap. 18 § andra stycket II). För arbete där priset även inkluderar material och kostnader för dyra maskiner eller fordon är det betydligt svårare att fastställa hur stor del av priset som avser arbetskostnad. Hur arbetskostnaden ska beräknas eller hur de totala kostnaderna ska fördelas mellan arbetskostnader och andra kostnader har inte reglerats. Regeringen har tidigare inte ansett att en sådan reglering har behövts (prop. 2014/15:10 s. 24 f.).

Regeringen delar utredningens bedömning att den metod för beräkning av arbetskostnad som används i nuvarande regelverk för rutavdraget skulle vara svår att använda för tvätteritjänster med närliggande transporttjänster där priset, förutom arbetskostnader, ska täcka kostnader för bl.a. tvättmaskiner, fordon, service och administration. Det är också svårt att veta hur stora arbetskostnaderna är för arbetena som utförs manuellt med tvättgodset.

Regeringen anser att utredningens förslag att använda en schablon för att beräkna arbetskostnaden är bättre. I korthet innebär den att arbetskostnaden schablonmässigt antas stå för en viss andel av priset för tjänsten i dess helhet, oavsett hur det ser ut i verkligheten. Den övriga delen antas då avse kostnaden för tvättutrustning, lokaler, fordon, service, administration etc. En schablon gör att risken för fel minskas eftersom den är lätt att tillämpa och förstå, för såväl köparna som utförarna och Skatteverket. I likhet med *SPF Seniorerna* anser regeringen att en schablon också minskar administrationen och gör det lättare för användarna att förstå och hantera rutavdragets storlek för den föreslagna tvätteritjänsten.

Sammanfattningsvis anser regeringen att arbetskostnaden för tvätteritjänsten ska beräknas enligt en schablon.

Schablonen för arbetskostnadens andel av priset

Det är viktigt att schablonen är enkel och lätt att tillämpa. Därför föreslår utredningen att arbetskostnadens andel av priset för tvätt, efterbehandling samt hämtning och lämning av tvättgods beräknas till 50 procent av den totala kostnaden. Den bedömningen bygger på en uppskattning av arbetskostnadens andel av de totala rörelsekostnaderna för näringsgrenen konsumenttvätt baserat på underlag från Statistiska centralbyrån (SCB).

Regeringen delar utredningens bedömning av nivån på schablonen för arbetskostnadens andel av priset. Det innebär att eftersom rutavdraget enligt gällande bestämmelser medges med 50 procent av arbetskostnaden, blir därmed den totala prissänkningen 25 procent av slutpriset. Om ett tvätteri t.ex. tar 200 kronor för tvätt, torkning och efterbehandling av fem skjortor, blir rutavdraget för kunden 50 kronor.

Sammanfattningsvis anser regeringen att arbetskostnaden för den föreslagna tvätteritjänsten ska beräknas till 50 procent av det debiterade beloppet, inklusive mervärdesskatt, för den utförda tvätteritjänsten i sin helhet, inklusive hämtning och lämning av tvättgods för transport till och från tvättinrättningen.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny paragraf, 67 kap. 11 a §, införs i inkomstskattelagen, ändringar i 67 kap. 11 § samma lag och i 9 § 4 lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete, se avsnitt 12.5 och 12.7.

13.2.4 Möblering

Regeringens förslag: Möblering och förflyttning av bohag och annat lösöre som hör till hushållet samt montering och demontering av sådana föremål ska omfattas av rutavdraget.

Arbetet ska utföras i eller i nära anslutning till bostaden.

Regeringens bedömning: Inredning och hemstajling bör inte omfattas av rutavdraget.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Till dessa hör bl.a. *Företagarförbundet Fria Företagare* och *SPF Seniorerna*. Några remissinstanser, bl.a. *Ekonomistyrningsverket (ESV)*, *PRO* och *TCO* avstyrker helt eller delvis förslaget. De invändningar som har förts fram gäller i huvudsak att det är tveksamt om det finns en efterfrågan på den här typen av tjänster och därmed om det finns en potential för ökad sysselsättning. Det lyfts också fram, bl.a. av *Skatteverket*, att det finns en risk för gränsdragningsproblematik inom ramen för tjänsten men också i förhållande till rotavdraget.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Det införs en möbleringstjänst i rotavdraget

Utredningen har haft i uppdrag att lämna förslag på hur en tjänst som innebär ommöblering och andra förflyttningar av möbler och bohag kan inkluderas i rotavdraget.

I betänkandet anser utredningen att en tjänst som endast tar sikte på ommöblering och andra förflyttningar av möbler riskerar att bli för snäv. I stället anser utredningen att det bör införas en bredare möbleringstjänst. Syftet med att föreslå en bredare tjänst är att undvika gränsdragningsproblem i förhållande till redan befintliga tjänster som omfattas av rotavdraget. I både flytttjänsten och i viss mån städtjänsten finns arbetsmoment som kan uppfattas som möblering av en bostad i olika omfattning. I flytttjänsten kan det exempelvis handla om upp- och nedmontering av möbler som inte kan flyttas hela, uppsättning och nedtagning av tavlor, gardiner och armaturer samt flytt av t.ex. pianon eller andra tunga föremål som ingår i bohaget. Det ligger därför nära till hands att, om en ny bostad tillförs möbler, nya eller begagnade, som inte ingår i den enskildes (eller dennes förälders) bostad, betrakta möbleringen och placeringen av dessa i bostaden som arbetsmoment som inte bör falla utanför rotavdraget bara för att dessa varken avser en ommöblering eller är ett led i en flytt.

Regeringen instämmer i utredningens bedömning att rotavdraget bör omfatta möbleringstjänster. Enligt regeringens mening bör en sådan tjänst omfatta både ny- och ommöblering inom en och samma bostad, t.ex. mellan olika våningar eller rum, och ta sikte på flertalet av de praktiska moment som en möblering av en bostad kan omfatta. Tjänsten bör även inkludera montering och demontering av nya och begagnade möbler. Det är således fråga om en bredare möbleringstjänst än en tjänst som endast tar sikte på ommöblering och andra förflyttningar av möbler.

Ekonomistyrningsverket (ESV) och *Skatteverket* anser att förslaget kan ge upphov till gränsdragningsproblem. *ESV* menar att sådana problem kan uppstå vid köp av olika tilläggstjänster, t.ex. kan en köpare vid distansköp lägga till hemleverans och bärhjälp. Regeringen instämmer i att det är viktigt att minimera risken för att gränsdragningsproblem uppkommer vid tillämpningen av rotavdraget. Regeringen delar emellertid utredningens bedömning att en bredare möbleringstjänst i stället för en snäv ommöbleringstjänst kan minska risken för att sådana problem uppkommer. En sådan möbleringstjänst kommer att täcka fler arbetsmoment och innebär att de gränsdragningsproblem som kan uppkomma mellan befintliga tjänster som flytt- och städtjänsten och den föreslagna möbleringstjänsten kan minimeras.

TCO anser att det är svårt att se att förslaget skulle generera några nya enkla arbeten eftersom efterfrågan på en tjänst som innebär flyttning av möbler utan att det samtidigt städas är begränsad. Enligt regeringens mening kan det dock finnas en efterfrågan på en möbleringstjänst oavsett om den utförs i samband med städning eller inte. Att en sådan efterfrågan kan finnas framhålls också av *SPF Seniorerna*. *SPF Seniorerna* lyfter fram att det med stigande ålder kan finnas ett behov av en

möbleringstjänst bl.a. av hälsoskäl och som i dessa fall skulle medföra att vardagen underlättades betydligt.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att en möbleringstjänst ska införas i rutavdraget.

Möbleringstjänsten ska omfatta bohag och annat lösöre

Eftersom rutavdraget föreslås utvidgas med en möbleringstjänst behöver det definieras närmare vilken typ av egendom som den nya tjänsten ska omfatta.

Regeringen anser att möbleringstjänsten, på samma sätt som flyttjänsten, bör omfatta bohag och annat lösöre. Detta är också vad som föreslagits av utredningen.

I samband med att flyttjänsten infördes i rutavdraget uttalade regeringen att med bohag och annat lösöre avses möbler, hushållsmaskiner och annat inre lösöre som är avsett för hemmet (prop. 2015/16:99 s. 35). Detsamma bör gälla vid bedömningen av vad som utgör ”bohag” och ”annat lösöre” i den föreslagna möbleringstjänsten.

När det gäller bedömningen av vad som utgör hushållsmaskiner bör utgångspunkten vara att det ska röra sig om sådana vitvaror som ingår i tjänsten reparation och underhåll av vitvaror, vilken infördes i rutavdraget 2016 (prop. 2016/17:1 s. 201).

Regeringen anser däremot att möbleringstjänsten inte ska inkludera bil, båt, husvagn och liknande yttre lösöre.

Vilka arbetsmoment ska möbleringstjänsten omfatta?

Som framförts ovan anser regeringen att den nya möbleringstjänsten ska omfatta ny- och ommöblering inom en och samma bostad och ta sikte på flertalet av de praktiska moment som en möblering av en bostad kan omfatta. Tjänsten bör även inkludera montering och demontering av nya och begagnade möbler.

När det gäller montering och demontering av möbler och annat bohag får redan i dag inom ramen för den befintliga flyttjänsten rutavdrag göras för upp- och nedmontering av möbler som inte kan flyttas hela. Det förefaller enligt regeringens mening naturligt att dessa arbetsmoment också ska kunna ingå i en möbleringstjänst, oavsett om det handlar om en om- eller nymöblering. Det skulle innebära att t.ex. en större bokhylla kan behöva demonteras för att flyttas i samband med en ommöblering, för att därefter monteras på en annan plats bostaden.

Även montering av nyinköpta möbler bör ingå i möbleringstjänsten. Skälet för detta är att en inte obetydlig del av de möbler som köps av hushållen förutsätter i varierande grad montering i bostaden. Den slutliga monteringen ansvarar hushållen själva för och är typiskt sett en enkel uppgift som flertalet hushåll klarar av på egen hand. Den som ska utföra arbetet behöver alltså inte ha någon särskild utbildning eller kompetens. Regeringen bedömer därför att sådant arbete skulle kunna leda till fler arbetstillfällen för personer med svag anknytning till arbetsmarknaden. Att inkludera montering av nyinköpta möbler innebär dessutom att flera gränsdragningsproblem kan undvikas.

För att ytterligare minska gränsdragningsproblemen och underlätta för hushållen anser regeringen vidare att även förflyttning av bohag och annat lösöre i bostaden ska omfattas av möbleringstjänsten. Med bostad avses utrymme som med nyttjande- eller äganderätt helt eller till väsentlig del används för boende (67 kap. 14 § IL). Till bostad räknas även biutrymmen som garage, förråd och tvättstuga. Om en del av bostaden används för näringsverksamhet omfattas dock inte arbete som utförs där av rutavdrag (prop. 2006/07:94 s. 60). Genom att möbleringstjänsten ska utföras inom bostaden kommer den, redan med befintliga regler, att omfatta sådana biutrymmen.

Enligt regeringens mening finns det inte skäl att begränsa tjänsten till bostaden. En tänkbar situation som rimligen bör kunna omfattas av rutavdraget är när någon anlitas för att flytta in eller ut trädgårdsmöbler. För att även täcka in sådana förflyttningar anser regeringen att möbleringstjänsten också ska kunna utföras i nära anslutning till bostaden, alltså inkludera förflyttningar till och från t.ex. trädgård och altan. Nämnda arbeten kan framstå som relativt obetydliga men genom att utvidga rutavdraget så att det också omfattar förflyttningar inte bara inom bostaden, utan också i nära anslutning till den, kan reglerna bli mer användarvänliga och gränserna mot såväl rutavdragsberättigande städtjänster som flyttjänster suddas ut. En sådan avgränsning ansluter också till vad som gäller för rutavdrag för trädgårds- och it-installationstjänster.

Förutsättningen att möbleringstjänsten ska ske i eller i nära anslutning till bostaden innebär att rutavdraget inte omfattar montering och demontering av föremål i en utförarens lokaler. Inte heller ingår montering och demontering – eller förflyttning – av inredning som inte ingår i bohaget och annat lösöre, t.ex. köks- och badrumsinredning och fasta garderober.

Inredningstjänster och s.k. hemstajling ska inte ingå i rutavdraget

Utgångspunkterna för den nya möbleringstjänsten är att denna ska omfatta praktiska moment som vanligtvis hushållen utför själva och för vilka det inte krävs någon utbildning samt att tjänsten ska möjliggöra nya arbetstillfällen. Mot den bakgrunden anser regeringen att vissa typer av tjänster som är vanliga i möbleringssammanhang inte bör omfattas av rutavdrag. Det handlar om inredningstjänster och s.k. hemstajling.

Arbetsmoment av planeringskaraktär som är vanliga i en inredningstjänst, t.ex. att en inredningsarkitekt tar fram en skiss eller liknande för hur bostaden ska möbleras, ska inte omfattas av rutavdrag. En inredningstjänst kan antas vara mer specialiserad och kompetenskrävande än de praktiska moment som möbleringstjänsten tar sikte på. Att inkludera inredningstjänster bedömer regeringen därför inte ger några positiva sysselsättningseffekter på lång sikt i ekonomin. Vidare bör denna typ av inredningstjänster inte vara ofta återkommande och omfattande inom hushållet, varför inte heller några betydande arbetsutbudseffekter kan förväntas.

Däremot anser regeringen att det praktiska arbetet med att möblera och flytta bohag inom en bostad bör kunna omfattas av rutavdrag om det ingår som en del i en större och mer omfattande inredningstjänst.

En annan på marknaden inte ovanlig tjänst, som är nära förknippad med möblering, är s.k. hemstajling. Tjänsten köps oftast i anslutning till en förestående försäljning av bostaden och syftar till att göra bostaden mer attraktiv på marknaden. En sådan omstrukturering av bostaden kan innebära att bostaden tillfälligt tillförs lånade möbler och inredningsdetaljer, att befintligt möblemang arrangeras om eller tas bort från bostaden. Några utmärkande drag för hemstajling är alltså att den sker inför en försäljning, att det är fråga om en förändring som avses vara tillfällig och att bostaden tillförs bohag som inte ägs av den som bor i bostaden.

Regeringen anser att hemstajling inte bör ingå i möbleringstjänsten. Det bör gälla både det planeringsarbete som föregår hemstajlingen och själva förflyttningen av bohaget. Enligt regeringens bedömning är en tjänst som hemstajling förenad med betydande dödviktseffekter. Att inkludera hemstajling i rutavdraget skulle heller inte leda till ökad sysselsättning i grupper som står långt från arbetsmarknaden. Det kan i sammanhanget påpekas att även om hemstajling inte ger rätt till rutavdrag, kommer även fortsättningsvis rutavdrag kunna medges för flyttkostnader av bohag till och från magasineringen i samband med hemstajling av bostaden inför en försäljning av denna.

Gränsdragningen mot rotavdraget

Den nya möbleringstjänsten är inte avsedd att innebära någon ändring av tillämpningsområdet för rotavdraget. Precis som Skatteverket påpekar är det viktigt att upprätthålla gränsdragningen mot rotarbete mot bakgrund av att rotavdraget är begränsat till 30 procent av arbetskostnaden till skillnad mot rutavdragets 50 procent. Det kan därför finnas incitament att hänföra fler arbetsmoment till rutavdragsberättigat arbete än vad som motsvarar de verkliga förhållandena i syfte att få ett större avdrag. Risken för den här typen av medvetna eller omedvetna fel kan medföra ett behov av ökade kontrollinsatser från Skatteverkets sida. Regeringen bedömer dock att risken för den här typen av fel kopplat till den nya möbleringstjänsten inte är större än för rut- och rotavdragen generellt.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ändring i 67 kap. 13 § IL, se avsnitt 12.5.

13.2.5 Transporttjänster

13.2.5.1 Rutavdraget ska omfatta bortforsling av bohag och annat lösöre i syfte att främja återanvändning

Regeringens förslag: Rutavdraget ska omfatta en transporttjänst som avser bortforsling av bohag och annat lösöre från bostaden till försäljningsverksamhet som drivs i syfte att främja återanvändning.

Med försäljningsverksamhet som bedrivs i syfte att främja återanvändning avses auktioner, loppmarknader, andrahandsbutiker och liknande.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Till dessa hör bl.a. *Ekobrottsmyndigheten*, *Företagarförbundet Fria Företagare*, *SPF Seniorerna* och *Sveriges Tvätteriförbund*. *Svenska taxiförbundet* anser att rutavdraget även bör omfatta persontransporter och särskilt taxitjänster. Några remissinstanser, bl.a. *Avfall Sverige*, *LO*, *PRO* och *TCO*, avstyrker förslaget helt eller delvis. De invändningar som förts fram gäller bl.a. om förslaget kommer leda till några positiva sysselsättningseffekter eller om det i stället riskerar att leda till en mer osäker arbetsmarknad för de som arbetar inom transportsektorn. Det lyfts även fram att förslaget riskerar att leda till att fler oseriösa aktörer med oönskade sideeffekter i form av bl.a. ökad nedskräpning.

Skälen för regeringens förslag

Allmänna utgångspunkter

Utredningen har haft i uppdrag att lämna förslag på olika slags transporttjänster som kan underlätta för hushållen, med undantag för sådan bortforsling av hushållsavfall för vilken kommunen eller producent ansvarar.

I 15 kap. miljöbalken finns regler som berör avfallsområdet. Med hushållsavfall avses avfall som kommer från hushåll samt därmed jämförligt avfall från annan verksamhet (15 kap. 3 §). I förarbetena exemplifieras hushållsavfall som sopor, köksavfall, latrin och slam från slambrunnar och slamtankar (prop. 1997/98:45 del 2 s. 184 f.). Till hushållsavfall räknas också skrymmande avfall som exempelvis utrangerade möbler, cyklar och liknande föremål. Dit räknas även överblivna läkemedel samt miljöfarliga batterier, oljerester, färgrester, rester av bekämpningsmedel och annat farligt avfall som ingår som beståndsdel i avfall som kommer från hushåll. Även trädgårdsavfall räknas som hushållsavfall.

Det är kommunen som ansvarar för att hushållsavfall inom kommunen återvinns eller bortskaffas (15 kap. 24 § miljöbalken).

Regeringen konstaterar mot denna bakgrund att det inte är möjligt att föreslå något rutavdrag för transporter av hushållsavfall eftersom det ansvaret helt åligger kommunerna. Denna slutsats drog även utredningen. Det innebär t.ex. att även om rutavdraget i dag omfattar trädgårdstjänster så är det inte möjligt att utvidga detta till bortforsling av trädgårdsavfallet eftersom det är ett kommunalt ansvar.

På samma sätt som med det kommunala avfallsmonopolet finns det i 15 kap. miljöbalken regler avseende ett obligatoriskt producentansvar för förpackningar, returpapper, batterier, elutrustning, bilar, däck, läkemedel och radioaktiva produkter och herrelösa strålkällor. Med ansvaret följer skyldigheten att samla in och hantera avfallet på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt. Av det följer att insamling och transport av förpackningar och returpapper samt elavfall faller inom producenternas ansvar. Precis som utredningen också konstaterar finner regeringen att avfallsregleringen inte heller här ger utrymme för att låta rutavdraget omfatta bortforsling av förpackningar, returpapper eller elavfall.

Rutavdraget ska omfatta bortforsling av bohag och annat lösöre i syfte att främja återanvändning

Det kommunala avfallsmonopolet och producentansvaret innebär stora begränsningar avseende möjligheten att inkludera transporttjänster i rutavdraget. För att kunna införa en transporttjänst som tar sikte på bortforsling och som också skulle vara en tjänst som kan underlätta för hushållen i vardagen behöver det avse föremål som inte är att anse som hushållsavfall i någon mening.

Enligt regeringen finns det förutsättningar för att inkludera en sådan bortforslingstjänst i rutavdraget om den innebär transport av föremål som hushållen lämnar ifrån sig för återanvändning.

I miljöbalken anges att med återanvändning avses att något som inte är avfall används igen för att fylla samma funktion som det ursprungligen var avsett för (15 kap. 4 § miljöbalken). Frågan om ett föremål som en person vill göra sig av med är att betrakta som hushållsavfall eller som återanvändbart, och vem som får transportera det, avgörs av vilket syfte innehavaren har när denne lämnar föremålet ifrån sig. Har innehavaren till syfte att göra sig av med föremålet har det blivit till avfall som kommunen har ensamrätt att hantera, om det inte handlar om sådant avfall för vilket producenterna ansvarar. Om innehavaren däremot har ett annat syfte med föremålet än att lämna det som avfall, t.ex. ge det som gåva eller att sälja det, får vem som helst transportera föremålet till mottagaren.

Att transportera bohag och annat lösöre till t.ex. insamlingsplatser eller försäljningslokaler kan i vissa fall vara en tidskrävande uppgift. I glesbygd kan det vara fråga om åtskilliga mil att ta sig för att kunna sälja eller ge bort återanvändbara föremål. Om det är för komplicerat eller tidskrävande att transportera sådana föremål som man vill sälja eller ge bort ökar risken för att det lämnas som avfall. Enligt regeringens bedömning kan ett sådant beteende motverkas om det blir lättare för hushållen att lämna bohag och annat lösöre till återanvändning.

Mot bakgrund av ovanstående anser regeringen att rutavdraget bör omfatta en transporttjänst i form av bortforsling av bohag och annat lösöre till återanvändning i rutavdragssystemet. En transporttjänst av det slaget skulle både kunna underlätta för hushållen och stimulera till ökad återanvändning. Det kan också antas att tjänsten skulle kunna öka sysselsättningen hos personer med svag anknytning till arbetsmarknaden och dessutom frigöra tid för hushållen.

En fråga som därmed uppkommer är till vem föremålen för återanvändning ska transporteras. För att det ska vara möjligt att kontrollera den föreslagna transporttjänsten måste det enligt regeringens mening finnas någon som kan bekräfta att föremålen levererats till det ställe som köparen uppgett vid beställningen av tjänsten. Den tänkta transporttjänsten måste därför avslutas på ett ställe där det finns personer på plats som kan ta emot de transporterade föremålen och där verksamhet bedrivs i syfte att främja återanvändning. Regeringen anser i likhet med utredningen att bortforslingen av återanvändbart bohag och annat lösöre bör ske till verksamheter som bedrivs av organisationer och företag i syfte att främja återanvändning, nämligen andrahandsbutiker, loppmarknader, auktionsverk och liknande. Det bör inte spela någon roll om verksamheten är ideell eller vinstdrivande. Inte heller om transporten sker till en loppmarknad där privatpersoner själva säljer föremålen eller om de lämnas till någon utomstående.

Det bedöms däremot inte lämpligt att inkludera transport av föremål som förekommer i handel mellan privatpersoner på bl.a. virtuella marknadsplatser. I dessa fall kan det antas att fristående transportörer inte ofta anlitas och i de fallen kommer varan att bli prissatt utifrån den kostnaden. Regeringen anser därför att transport av föremål i sådan handel mellan privatpersoner inte ska ingå i den föreslagna transporttjänsten.

Vilka arbetsmoment ska transporttjänsten omfatta?

Regeringen anser att de arbetsmoment som ska ingå i transporttjänsten bör vara bärning, lyft och lastning vid bostaden, själva arbetstiden för transporten samt lossning och inforsling hos den mottagare (försäljningsverksamhet) som köparen uppgett. Transport med annat fordon än bil, t.ex. cykel eller moped, bör emellertid också omfattas av rutavdrag. Uttrycket bohag och annat lösöre ska ges samma innebörd när det gäller bortforslingstjänsten som när det gäller möbleringstjänsten som föreslås i avsnitt 13.2.4. Bortforsling av bohag och annat lösöre som innehas av en näringsverksamhet omfattas dock inte.

TCO anser att bortforsling utan att detta är kopplat till en annan utförd tjänst är ett avsteg från grundprincipen att arbetet ska utföras i bostaden. *Avfall Sverige* och TCO menar också att förslaget riskerar att leda till kontrollsvårigheter och gränsdragningsproblem samt risk för missbruk. LO lyfter fram att förslaget kan bidra till att dagens osäkra gigarbetsmarknad med låga löner kommer att växa. TCO anser att förslaget inte förväntas innebära fler jobb eller att underlätta livspusslet.

Regeringen kan konstatera att förslaget, precis som TCO påpekar, innebär en skillnad mot nu gällande regelverk i vilket rutavdrag endast medges när arbetet utförs i eller i nära anslutning till bostaden. Liksom förslaget med en ny tvättertjänst vid en tvättinrättning anser regeringen att den föreslagna bortforslingstjänsten kan komma att underlätta livspusslet för både barnfamiljer och äldre samt att det kan leda till positiva sysselsättningseffekter för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Regeringen anser därför att övervägande skäl talar för att inkludera en tjänst i rutavdraget i vilken kopplingen till bostaden inte är en förutsättning för att medges rutavdrag.

När det gäller gränsdragningsproblem och kontrollsvårigheter samt missbruk anser regeringen i motsats till *Avfall Sverige* och TCO att genom att begränsa förslaget till återanvändning blir det tydligare för vilka tjänster som rutavdrag kommer att ges. Det blir också enklare att kontrollera när föremålen ska lämnas till verksamheter som har till syfte att främja återanvändning. Därmed säkerställs det att bohag och annat lösöre från bostaden går till återanvändning och risken för både dumpning och oseriösa transporter minskar. Det är vidare sannolikt att transporterna kommer att skötas av organisationerna och företagen själva eller av någon de anlitar. Det ligger då i deras

intresse att transportererna sköts på ett seriöst och riktigt sätt. Det kan då också leda till att, precis som *Ekebrottsmyndigheten* för fram, förslaget kan verka brottsförebyggande och att den risk som *LO* tar upp med en osäkrare gigarbetsmarknad minskar eftersom oseriösa aktörer får det svårare att verka på marknaden.

Regeringen föreslår sammanfattningsvis att transport i form av bortforsling av bohag och annat lösöre från bostaden till försäljningsverksamhet som bedrivs i syfte att främja återanvändning, ideell såväl som vinstdrivande, ska omfattas av rutavdrag.

Rutavdraget bör inte omfatta varu- och persontransporter

När det gäller andra transporttjänster som skulle kunna underlätta för hushållen anser regeringen att varken varu- eller persontransporter är lämpliga tjänster att inkludera i rutavdraget.

Varutransporter som t.ex. hemkörning av livsmedel är visserligen en tjänst som skulle kunna underlätta för hushållen. Enligt regeringens mening skulle dock transport av livsmedel i praktiken vara svår att särskilja från transport av andra konsumtionsvaror som säljs tillsammans med livsmedel i större butiker. Det talar för att rutavdraget i så fall skulle omfatta i princip alla typer av varor som levereras till hushållet för att inte skapa betydande gränsdragningsproblem.

Redan i dag utförs det många transporter av konsumtionsvaror till hushållen utan rutavdrag. Det innebär att ett rutavdrag för sådana transporter skulle medföra betydande dödviktstkostnader. Stora dödviktseffekter medför vidare att det bedöms vara en kostnadsineffektiv åtgärd för att skapa en ökad efterfrågan på att anställa personer med svag anknytning på arbetsmarknaden och en ökad sysselsättning i ekonomin i sin helhet.

Det är heller inte lätt att fastställa vad som är kostnaden för själva transporten och vad som är kostnaden för varorna. I dag inkluderas ofta transportkostnaden i priset för varan och kunden betalar inte till transportören utan till den som säljer varan. Om kostnaden för transporten debiteras separat är kostnaden ofta förhållandevis låg. Om rutavdrag medges för transporten men inte för varorna finns det enligt regeringens mening en betydande risk att det skulle ge incitament till att förskjuta kostnaden för varorna till kostnaden för transporten. På sikt skulle det kunna leda till att rutavdrag indirekt ges för inköp av varor, förutsatt att dessa transporteras till bostaden, med undanträngning av befintliga tjänster som följd.

Det är också svårt att hänföra vissa slag av transporter till endast hushåll. Någon tydlig gräns finns inte mellan å ena sidan en transport mellan företag, t.ex. från en godsterminal till en butik, och å andra sidan en transport från en butik till ett hushåll. Transporten kan lika gärna gå direkt till hushållet från godsterminalen. Det skulle enligt regeringens mening möta avsevärda svårigheter att göra en ändamålsenlig avgränsning mellan olika slags transporter utan allvarliga undanträngningseffekter och andra oönskade konkurrenssnedvridningar. Om inte rutavdrag i princip ges för alla slags transporttjänster där privatpersoner direkt eller indirekt är berörda måste åtskillnad göras mellan transporter som sker direkt till hushållen, transporter till butiker, post- och budtransporter osv. Det skulle leda till betydande negativa konsekvenser för bl.a. transportbranschen med omfattande administration, uppdelning av transporter för olika ändamål och snedvridningar av konkurrensen, som inte skulle uppväga fördelen med att vissa transporter till hushållen skulle ge ett rutavdrag. Sammanfattningsvis anser regeringen att varutransporter inte ska ingå i den transporttjänst som nu föreslås.

Svenska taxiförbundet har i en skrivelse till Finansdepartementet framfört att även persontransporter och taxiresor bör ingå i den transporttjänst som föreslås ge rätt till

rutavdrag (Fi2019/00605/S1). Regeringen kan dock konstatera att när det gäller persontransporttjänster, såsom taxiresor, uppkommer samma problematik som vid varutransporter. Det finns alltså betydande dödviktskostnader och gränsdragningsproblem med undanträngningseffekter och konkurrensnedvridningar som följd av att inkludera persontransport i rutavdraget. Det kan vidare befaras att ett rutavdrag för taxiresor skulle leda till en kraftigt ökad administration för enskilda taxichaufförer att hantera rutavdrag i samband med debitering av enskilda körningar. Det skulle enligt regeringens bedömning också bli problematiskt att hantera gränsdragningen mot transport med allmänna kommunikationer. Till skillnad från *Svenska taxiförbundet* anser regeringen därför att persontransporter och taxiresor inte ska ingå i den transporttjänst som föreslås ge rätt till rutavdrag.

Lagförslag

Förslaget föranleder dels en ändring i 67 kap. 13 § II, dels att ny paragraf, 67 kap. 11 a §, införs i samma lag, se avsnitt 12.5.

13.2.5.2 Transport av bohag till och från magasinering

Regeringens förslag: Transport av bohag till och från utrymmen för magasinering av bohaget ska omfattas av rutavdraget, även om magasineringen inte har samband med flytt mellan bostäder.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt om förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nuvarande regler ges rutavdrag för transport av bohag och annat lösöre mellan bostäder samt till och från magasinering i samband med flytt mellan bostäder (67 kap. 13 § 7 II).

Det blir allt vanligare att magasinering av bohag och annat lösöre sker utan samband med flytt. Ett rutavdrag för transport till och från magasineringen skulle enligt regeringens bedömning kunna underlätta för hushållen. En sådan utvidgning av rutavdraget skulle också minska gränsdragningsproblemen när det gäller flytttjänsten och därmed underlätta tillämpningen. Det skulle dessutom kunna leda till ökad efterfrågan av enklare transporttjänster som kan utföras av personer med svag anknytning till arbetsmarknaden. Regeringen föreslår därför att transport av bohag och annat lösöre till och från magasinering, utan att magasineringen har samband med flytt mellan bostäder, ska omfattas av rutavdraget.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ändring i 67 kap. 13 § II, se avsnitt 12.5.

13.2.5.3 Arbetskostnaden ska vara schablonberäknad

Regeringens förslag: Arbetskostnaden för bortforsling och transport av bohag och annat lösöre för återanvändning ska beräknas enligt schablon. Arbetskostnaden ska beräknas till 50 procent av det debiterade beloppet, inklusive mervärdesskatt, för den utförda bortforslingstjänsten i dess helhet.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast *Skatteverket* har yttrat sig särskilt över förslaget om schablonberäknad arbetskostnad. Skatteverket har inget att invända mot förslaget om schablonberäknad arbetskostnad för bortforslingstjänsten. Skatteverket anser dock att

en schablonberäknad arbetskostnad också ska användas vid transport av bohag och annat lösöre till och från magasinering.

Skälen för regeringens förslag

Arbetskostnaden för bortforslingstjänsten ska beräknas enligt en schablon

Rätten till rutavdrag knyts i dag till den del av priset som utgörs av faktiska arbetskostnader, inklusive mervärdesskatt. Varken kostnader för material, maskiner eller restid ska ingå i underlaget för skattereduktion (67 kap. 18 § andra stycket II).

Utredningen har även för bortforslingstjänsten övervägt om arbetskostnaden ska beräknas enligt schablon i stället för faktisk arbetskostnad.

Regeringen anser att metoden med en schablon för att beräkna arbetskostnaderna är att föredra eftersom den är lätt att tillämpa och förstå, för såväl köparna som utförarna och Skatteverket.

Schablonen för arbetskostnadens andel av priset

Det är viktigt att schablonen är enkel och lätt att tillämpa. Utredningen har föreslagit att arbetskostnadens andel av priset för bortforsling ska bestämmas till 50 procent av den totala kostnaden. Den bedömningen bygger på underlag från bl.a. Statistiska centralbyrån (SCB) som utredningen tagit del av. Regeringen delar utredningens bedömning av nivån på schablonen för arbetskostnadens andel av priset. Det innebär att om ett företag hämtar ett skåp för transport till en andrahandsbutik för 200 kronor (inklusive mervärdesskatt) fastställs arbetskostnaden enligt schablonen till 50 procent av 200 kronor, dvs. 100 kronor. Den övriga delen (50 procent) antas då omfatta övriga kostnader som utföraren har för t.ex. fordon. Rutavdraget blir därmed 50 kronor (100 kronor \times 50 procent). I praktiken innebär det att rutavdraget blir 25 procent av priset.

Underlaget för transport till och från magasinering ska utgöras av arbetskostnaden

När det gäller transport av bohag och annat lösöre till och från magasinering anser regeringen att arbetskostnaden ska beräknas på samma sätt som för flyttjänsten, dvs. för faktisk arbetstid. Detta motiveras främst av att det slaget av transport bör behandlas på samma sätt som flyttjänsten.

Skatteverket anser att arbetskostnaden för samtliga transporttjänster ska beräknas enligt schablon. Enligt Skatteverket är det olämpligt att ha två olika sätt att beräkna arbetskostnaden för relativt likartade transporttjänster. Det ökar komplexiteten och reglerna blir svåra att tillämpa och förstå. Regeringen anser att det finns skäl som talar för att arbetskostnaden för flyttjänsten också skulle beräknas efter schablon på det sätt som nu föreslås i fråga om bortforsling av bohag för återanvändning. Det är dock en fråga som inte ryms inom ramen för nuvarande lagstiftningsprojekt.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny paragraf, 67 kap. 11 a §, införs i inkomstskattelagen, ändringar i 67 kap. 11 § samma lag och i 9 § 4 lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete, se avsnitt 12.5 och 12.7.

13.2.6 Enklare tillsyn av bostaden

Regeringens förslag: En tjänst som avser enklare tillsyn av bostaden ska omfattas av rutavdraget. Tillsynen ska utföras i eller i nära anslutning till bostaden.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Till dessa hör bl.a. *Almega* och *SPF Seniorerna*. Några remissinstanser avstyrker förslaget helt eller delvis, däribland *Företagarförbundet Fria Företagare*, *PRO*, *TCO* och *Säkerhetsföretagen*. De invändningar som förts fram gäller bl.a. om förslaget kan ge några positiva sysselsättningseffekter och att det riskerar att öppna upp för oseriösa företagare inom bevakningsbranschen. TCO och Företagarförbundet Fria Företagare framför att förslaget också riskerar att få negativa följder för rättssamhället om det kan uppfattas som att vissa medborgare kan köpa sig trygghet. *Skatteverket* och *Kammarrätten i Jönköping* anser att det finns behov av förtydliganden av vilka fall av frånvaro som krävs för att tjänsten ska få utföras.

Skälen för regeringens förslag

En tjänst som avser enklare tillsyn av bostad ska omfattas av rutavdraget

Enligt regeringens mening bör en tjänst i form av tillsyn av bostad ta sikte på sådant arbete som i dag utförs av hushållen själva eller av grannar, släktingar och vänner. Det innebär att de arbetsmoment som bör ingå i den nya tjänsten ska vara av enklare slag som inte kräver någon särskild utbildning, utrustning eller särskilda språkkunskaper och som kan utföras efter en kortare instruktionstid.

Enligt regeringens bedömning minskar ett krav på att tillsynen ska vara av enklare slag den risk, som bl.a. *Säkerhetsföretagen* lyfter fram, att rutavdraget skulle kunna omfatta icke auktoriserad bevakningsverksamhet och därmed öppna upp för att oseriösa företag kan komma att nyttja systemet. Det finns skäl att förtydliga gränsdragningen mellan den föreslagna tillsynstjänsten och bevakningstjänster som utförs av bevakningsföretag.

Företag som erbjuder bevakningstjänster omfattas av lagen (1974:191) om bevakningsföretag, förkortad bevakningslagen. Med sådant företag avses den som yrkesmässigt åtar sig att för annans räkning bl.a. bevaka fastighet, anläggning, viss verksamhet, offentlig tillställning eller något annat sådant (1 § bevakningslagen). Till hushållen kan det även handla om t.ex. hemlarm. Bevakningsföretag får inte bedriva verksamhet utan tillstånd (2 § bevakningslagen).

För att tillsynstjänsten ska uppfylla syftet med rutavdraget kan den alltså inte omfatta den typen av bevakningstjänster som är tillståndspliktig och kräver särskild utbildning. Det gäller både verksamhet som bevakningsföretag utför men även de trygghets-tjänster som ligger inom kommuners ansvar. I och med ett krav på att tillsynen ska vara enklare faller vakt- eller bevakningstjänster enligt bevakningslagen utanför de tjänster som föreslås omfattas av rutavdraget. Det innebär också att tillsyn som görs inom ramen för ett abonnemang av hemlarm faller utanför. Även uttryckningar och övervakningar som har sin grund i installerade larm kopplade till larmcentraler och som ingår i abonnemang ska då, oavsett om kostnaden för uttryckningen eller övervakningen ingår i abonnemangskostnaden eller debiteras särskilt, inte ge rätt till rutavdrag. Detta även om det kan finnas inslag av enklare tillsyn i det arbetet. Inte heller ska arbete som utförs på distans, t.ex. kameraövervakning i och utanför bostaden, omfattas av rutavdrag.

Den sagda innebär alltså att tillståndspliktig verksamhet även fortsättningsvis kommer att vara förbehållet företag som uppfyller kraven enligt bevakningslagen.

TCO och *Företagarförbundet Fria Företagare* anser att tilliten till rättssamhället skulle kunna ifrågasättas om man som privatperson kan köpa sig trygghet. Regeringen anser dock att eftersom den föreslagna tillsynstjänsten uppställer ett krav på enklare tillsyn och inte omfattar bevakningstjänster enligt bevakningslagen, så saknas det skäl att tro att rättssamhället riskerar att bli ifrågasatt på det sätt som lyfts fram.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att rutavdraget ska omfatta tjänster som avser enklare tillsyn av bostaden.

Vilka arbetsmoment kan ingå i tillsynstjänsten?

Med utgångspunkt i att tillsynen ska vara av enklare slag anser regeringen att arbetsmoment som att ta hand om post till hushållet, vattna blommor, vädra, spola kranar och toaletter och liknande uppgifter för att se till att allt i bostaden fungerar bör omfattas av tjänsten. Det kan också handla om att tända och kontrollera lampor i och utanför bostaden. I tjänsten bör enligt regeringen även ingå att ta hand om vissa typer av skador eller annat som inträffat i bostaden, t.ex. vid eller efter strömavbrott. Även arbeten som kan behöva vidtas för att öppna upp eller stänga ner en bostad bör ingå.

Regeringen anser att det i tjänsten även bör ingå att möta upp hantverkare på uppdrag av köparen om hantverksarbete eller liknande behöver utföras i bostaden under en bortavaro, t.ex. om något gått sönder. Ett närliggande arbete, som kan underlätta vardagen och dessutom minska gränsdragningsproblemen vid tillämpningen av tjänsten, är vidare att ta emot bud eller transporter till bostaden, när köparen av olika anledningar inte har möjlighet att göra det själv.

Tillsynstjänsten ska även kunna utföras i nära anslutning till bostaden

För att rama in var tillsynsuppgifterna får utföras anser regeringen att det är lämpligt att använda samma begränsning som gäller för trädgårds- och it-installationstjänsterna i rutavdraget, dvs. att tillsynen ska utföras i eller i nära anslutning till bostaden.

Vad som avses med bostad framgår av 67 kap. 14 § IL. Till bostad räknas även biutrymmen som garage, förråd och tvättstuga. I nära anslutning till bostaden bör omfatta tillsyn på tomt, trädgård, gårdsplan och uppfart samt tillsyn av hus som funktionellt hör samman med bostaden, exempelvis ett växthus eller liknande.

Däremot bör inte tillsyn som utförs på grannens fastighet, kommunal mark, allmänningar och samfällad mark omfattas av rutavdrag. Tillsyn av mark och byggnader som används i näringsverksamhet omfattas inte heller.

Vilken bostad ska tillsynen avse?

Enligt 67 kap. 14 § IL definieras bostad vid tillämpning av rutavdraget som utrymme som med nyttjande- eller äganderätt helt eller till väsentlig del används för boende inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Som bostad räknas alltså även fritidsbostäder av olika slag.

Regeringen instämmer i utredningens bedömning att det kan antas att efterfrågan på en tillsynstjänst blir störst i fråga om fritidsbostäder och att denna i större utsträckning än andra hushållsarbeten kan komma att efterfrågas utomlands men inom EES.

Om rutavdrag ges för tillsyn av en bostad utanför Sverige innebär detta att en del av syftet med rutavdraget inte uppnås, nämligen att bidra till en ökad sysselsättning i Sverige.

En begränsning av rutavdraget till att omfatta endast tjänster som utförs i Sverige är emellertid oförenlig med den fria rörligheten inom EU. För att undvika det här problemet skulle tillsynstjänsten kunna begränsas till permanentbostaden. Med en sådan begränsning skulle rutavdraget i högre grad inriktas på att skapa sysselsättning i Sverige. Med tanke på det stora antalet fritidsbostäder som finns i Sverige skulle en begränsning av rutavdraget till permanentbostaden innebära att man också begränsar möjligheterna att skapa arbetstillfällen för personer med svag anknytning till arbetsmarknaden här i landet. Vid en sammantagen bedömning anser därför regeringen att den nya tjänsten även bör avse fritidsbostäder.

I motsats till TCO menar regeringen att den nya tjänsten kan bidra till fler arbetstillfällen för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden när permanentbostäder men också fritidsbostäder omfattas. Det gäller särskilt i glesbefolkade områden eftersom många fritidshus ligger i den typen av områden. En begränsning av rutavdraget till enbart permanentbostad skulle dessutom försvåra tillämpningen och kontrollen av rutavdraget för Skatteverket.

Sammantaget anser regeringen i likhet med utredningen att den omständigheten att sysselsättningen i någon mån kan komma att gynnas i utlandet om rutavdraget gäller för tillsyn av t.ex. fritidsbostad inte är ett tillräckligt skäl för att avvika från vad som avses med bostad inom rutavdragssystemet.

Anledningen till och längden på frånvaron från bostaden bör inte påverka rätten till rutavdrag

Det kan finnas olika anledningar till att man är borta från sin bostad. Även längden på frånvaron kan variera och för t.ex. en fritidsbostad kan frånvaron utgöra stora delar av året. I likhet med utredningen anser regeringen att det är svårt att ange vad som skulle kunna anses vara giltiga anledningar och acceptabel tid utan i stället bör utgångspunkten vara att en enskild som väljer att betala för att få hjälp med att se till bostaden under en viss period har skäl för det. Detta oavsett anledningen till eller längden på frånvaron. Till detta kommer att det skulle vara närmast omöjligt för Skatteverket att kontrollera anledningen till att en person väljer att köpa en tjänst av nu aktuellt slag. Regeringen anser därför att rätten till rutavdrag inte bör göras beroende av anledningen till eller längden på den enskildes (eller dennes föräldrars) frånvaro från sin bostad vid köp av tjänsten tillsyn av bostad.

Utredningen anser att det bör vara ett grundläggande krav att tillsynen sker under den enskildes frånvaro från bostaden. *Skatteverket* och *Kammarrätten i Jönköping* anser att ett sådant frånvarokrav bör framgå av lagtexten. Enligt regeringens uppfattning bör utgångspunkten vara att den föreslagna tillsynstjänsten ska utföras under den enskildes frånvaro. Det är också mest sannolikt att den här typen av tjänst utförs när den enskilde inte är i bostaden. Det innebär däremot inte att det bör uppställas ett krav på den enskildes frånvaro för att få köpa tjänsten. Det behövs därför heller inte uppställas ett sådant krav i lagtexten. Därtill menar regeringen att det även kan vara olämpligt. Det finns i dag flera tjänster i rutavdragssystemet som kan utföras oavsett om den enskilde är hemma eller frånvarande av någon anledning, t.ex. trädgårds-tjänster. Att ställa upp ett frånvarokrav avseende tillsynstjänsten skulle enligt regeringen kunna leda till tillämpningssvårigheter i förhållande till befintliga tjänster när vissa tjänster får utföras och andra inte beroende på om köparen är hemma eller inte. Regeringen anser därför att det är svårt att utforma ett generellt krav på frånvaro utan att det leder till tillämpningssvårigheter och gränsdragningsproblem.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ändring i 67 kap. 13 § IL, se avsnitt 12.5.

13.2.7 Höjt tak för rutavdrag

Regeringens förslag: Det sammanlagda taket för rut- och rotavdragen ska höjas från 50 000 kronor till 75 000 kronor per person och beskattningsår.

Rotavdraget får uppgå till högst 50 000 kronor per person och beskattningsår.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Till dessa hör bl.a. *Almega*, *Ekobrotts-*

myndigheten, Företagarna, SPF Seniorerna och Svenska taxiförbundet. Några remissinstanser avstyrker förslaget helt eller delvis, däribland *Företagarförbundet Fria Företagare, Kommunal, PRO och TCO.* De invändningar som förts fram gäller bl.a. att en höjning av taket kan leda till negativa fördelningseffekter. Det ifrågasätts också om det verkligen finns ett behov av höjt tak eftersom få personer når upp till dagens tak på 50 000 kronor. *Ekonomistyrningsverket* och *Konjunkturinstitutet* lyfter fram att det är få personer i dag som använder hela den sammanlagda skattereduktionen för rut- och rotavdrag fullt ut.

Skälen för regeringens förslag

Taket för rutavdraget ska höjas till 75 000 kronor

Utredningen har haft i uppdrag att lämna förslag om höjning av taket för rutavdrag till 75 000 kronor.

Såsom flera remissinstanser påpekar, däribland *Ekonomistyrningsverket* och *Konjunkturinstitutet*, är det få personer i dag som använder den sammanlagda skattereduktionen för rut- och rotavdrag fullt ut, dvs. 50 000 kronor per person och beskattningsår. Med fler tjänster i rutavdraget kan det dock enligt regeringen ifrågasättas om taket för rutavdraget är tillräckligt högt för den som vill köpa rutjänster i större omfattning. För den som använder sig av rotavdraget för större byggnadsarbeten kan också den situationen uppkomma att det inte finns något utrymme kvar för köp av hushållsarbete och att sådana köp således trängs ut. När det gäller fördelningseffekterna av förslaget behandlas detta under konsekvensanalysen.

Regeringen anser därför att taket för rutavdraget ska höjas från 50 000 kronor till 75 000 kronor per person och beskattningsår.

Rotavdraget ska även i fortsättningen uppgå till högst 50 000 kronor

För att förhindra att omfattande köp av rotarbeten tränger ut möjligheterna till köp av rutjänster anser regeringen att taket för rotavdraget ska vara 50 000 kronor av det gemensamma taket på 75 000 kronor. Detta påverkar inte rotavdragets nuvarande omfattning. Genom att fördela skattereduktionen för rut- och rotarbete på detta sätt undviker man risken att en enskild, som använder sig av rotavdraget för större byggnadsarbeten, ska förbruka hela sitt utrymme för skattereduktion på hushållsarbete genom köp av rotarbeten.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 67 kap. 19 § II, i 7, 17 och 19 §§ lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete och i 11 kap. 14 § skatteförfarandelagen, se avsnitt 12.5, 12.7 och 12.9.

13.2.8 Skatteverkets kontrollmöjligheter

Regeringens bedömning: Det bör inte införas ett krav på att den som utför de nya transporttjänsterna ska ha tillstånd för yrkesmässig godstrafik.

Det bör inte heller i övrigt införas några andra åtgärder för att motverka fusk och missbruk av rutavdraget.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt om bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning

Krav på yrkestrafiktillstånd bör inte införas

Utredningen har tittat närmare på frågan om det bör införas ett krav för att den som utför de nya transporttjänsterna ska ha yrkestrafiktillstånd för godstrafik.

I samband med införandet av flyttjänsten avvisade regeringen tanken på att införa ett sådant krav (prop. 2015/16:99 s. 36). Regeringen anförde bl.a. att ett sådant tillstånd behövs för yrkesmässiga transporter men inte för bärning, packning och andra flyttmoment. Det behövs inte heller för transport när den enskilde själv sköter transporter. Det anfördes vidare att ett krav på yrkestrafiktillstånd skulle utgöra ett hinder för den enskilde att anlita privatpersoner. En sådan inskränkning skulle också utgöra en avvikelse från vad som gäller för rutavdraget i övrigt, där det regleras vilket arbete som utförs och inte vem som utför det. Det ansågs inte heller vara en uppgift för Skatteverket att utgöra ytterligare tillsynsmyndighet vid sidan av andra sådana myndigheter.

Regeringen anser i likhet med utredningen att anförda skäl mot ett införande av krav på yrkestrafiktillstånd för flyttjänsten också gör sig gällande såvitt avser de nu föreslagna transporttjänsterna. Regeringens bedömning är därför att det inte behöver införas ett krav på yrkestrafiktillstånd för godstrafik.

Vidare anser regeringen att de nya transporttjänsterna inte heller behöver förenas med andra krav för att motverka att fusk och missbruk, såsom kontroll av att utföraren är registrerad som arbetsgivare eller har relevant verksamhetsbeskrivning inom standarden för svensk näringsgrensindelning.

Krav på uppgift om underleverantör bör inte införas

Utredningen menar att en annan möjlighet till förbättrade kontrollmöjligheter skulle vara att ställa krav på att utföraren i sin begäran till Skatteverket om utbetalning ska uppge vem som faktiskt utförde transporten. Om det är en underleverantör som utförde tjänsten skulle det kunna krävas att utföraren, i samband med en begäran om utbetalning, lämnar uppgifter om underleverantören.

Regeringen anser dock precis som utredningen att det är svårt att hitta ett lämpligt sätt att koppla ihop ett missförhållande hos en underleverantör med utförarens rätt till rutavdrag. Om en sådan koppling inte görs behövs inte uppgiften för att bedöma rätten till rutavdrag utan uppgiften skulle i så fall endast lämnas i syfte att kontrollera underleverantören. Den administrativa bördan av att lämna sådana uppgifter skulle dessutom betydligt överstiga värdet av den ökade kontrollmöjligheten som uppgiften skulle kunna ge. Ett krav på uppgift om underleverantör bör därför inte införas.

Krav på att mottagningsbevis bifogas en begäran om utbetalning bör inte införas

En begäran om utbetalning ska enligt 9 § lagen om förfarandet för skattereduktion för hushållsarbete innehålla uppgifter om antalet arbetade timmar, debiterad ersättning för material och debiterad ersättning för annat än hushållsarbete och material samt vilken typ av arbete som har utförts. Syftet med denna uppgiftsskyldighet är att ge Skatteverket ett underlag för urval av vilka utförare som ska kontrolleras närmare.

För att motverka fusk och missbruk av rutavdraget för den nya bortforslingstjänsten har utredningen övervägt om man skulle kunna införa ett krav på att utföraren ska bifoga någon form av mottagningsbevis som utfärdats av mottagaren av transporten av de återanvändbara föremålen.

Det skulle sannolikt innebära en ökad administrativ börda för såväl utförarna som Skatteverket. Det skulle ställa stora krav på alla utförarna att se till att bevisen finns tillgängliga på elektronisk väg. Ett krav på mottagningsbevis skulle också innebära en

ökad administrativ börda för mottagarna. Med hänsyn till risken för ökad administrativ börda instämmer regeringen i utredningens bedömning att det inte bör införas ett krav på att mottagningsbevis bifogas en begäran om utbetalning. Däremot måste utföraren i samband med eventuell kontroll kunna uppvisa dels de fakturor eller annat underlag som ligger till grund för begäran, dels när och hur mycket som köparen har betalat av fakturabeloppet. Köparen kan också ställa krav på utföraren att visa att det bortforslade bohaget nått rätt mottagare.

13.2.9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2021.

De ska tillämpas första gången i fråga om hushållsarbete som har utförts och betalats efter den 31 december 2020. Motsvarande ska gälla för förmån av hushållsarbete och sådant arbete som har redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration.

Den nya bestämmelsen om meddelanden om skattereduktion ska tillämpas första gången på meddelanden för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Sveriges tvätteriförbund* anser att förslagen om ska träda i kraft den 1 juni 2020. Övriga remissinstanser har inte yttrat sig särskilt över förslagen.

Skälen för regeringens förslag: I likhet med *Sveriges tvätteriförbund* anser regeringen att det är angeläget att åtgärder som ger rätt till rutavdrag enligt de nu föreslagna bestämmelserna träder i kraft så snart som möjligt. Hänsyn behöver dock tas till att Skatteverket behöver ha tid för att anpassa system och rutiner till de nya bestämmelserna samt för att ta fram information till köpare och utförare om förändringarna av rutavdraget. Även utförare kan behöva tid för anpassningar.

Regeringen anser att ändringarna i inkomstskattelagen bör träda i kraft den 1 januari 2021 och tillämpas på arbete som har utförts och betalats efter den 31 december 2020, förmån av arbete som har tillhandahållits efter den 31 december 2020 samt arbete som har utförts efter den 31 december 2020 och för vilket ersättning har betalats ut och redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration efter detta datum. Med tanke på förslaget om höjt tak för rutavdraget är det också att föredra att förslagen träder i kraft i samband med ett nytt beskattningsår, eftersom det underlättar tillämpningen.

Bestämmelserna om skatteavdrag för förmån av hushållsarbete i 11 kap. 14 § SFL ska med anledning av det höjda taket för rutavdraget tillämpas i fråga om förmåner som kommit den skattskyldige till del efter den 31 december 2020.

När det gäller de meddelanden om bl.a. den totala skattereduktionen som tillgodoräknats köparen och som Skatteverket ska lämna enligt 19 § lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete, innebär förslaget att de nya bestämmelserna ska tillämpas för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

Vid tillämpning av fakturamodellen kommer äldre bestämmelser att tillämpas på arbeten som betalats i förskott under 2020 men som utförts under januari 2021, eftersom skattereduktionen enligt 67 kap. 12 § 1 IL hänförs till det beskattningsår då betalning har skett.

13.2.10 Konsekvensanalys

Syfte och alternativa lösningar

Syftet med förslaget är att i enlighet med januariavtalet, den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna, utvidga rutavdraget med tvätt-, flytt-, hämt- och trygghetstjänster och höja taket för rutavdrag till 75 000 kronor. Då överenskommelsen i januariavtalet är att genomföra reformen på detta sätt är några alternativa lösningar inte aktuella.

Förslaget innebär att skatteutgiften Skattereduktion för ruttjänster blir mer omfattande.

Offentligfinansiella effekter

Den föreslagna utvidgningen av rutavdraget beräknas försvaga den offentliga sektorns finanser med 0,27 miljarder kronor under 2021. Beloppet utgör summan av kostnaderna för de fem olika delarna i förslaget (tvätt vid tvättinrättning, möblering, transporttjänster, trygghetstjänster samt höjt tak).

För att beräkna den offentligfinansiella effekten av införandet av tvätteritjänster används, i linje med utredningen (SOU 2020:5), omsättningen inom konsumenttvätterier. Konsumenttvätterierna hade under år 2017 en nettoomsättning om totalt ca 900 miljoner kronor. Omsättningen omfattar hushållstvätt, kemtvätt, mattvätt, skradderi m.m. Enligt förslaget ska enbart vattentvätt för konsumenter omfattas av aktuell utvidgning, dvs. varken kem- eller mattvätt eller skradderi. I enlighet med utredningen antas att vattentvätt utgör 50 procent av total omsättning inom tvätteribranschen, samt att arbetskostnadens andel av priset för tvättning, efterbehandling samt hämtning och lämning av tvätt utgör 50 procent. Omräknat till 2021 års förväntade prisnivå ger detta en beräknad offentligfinansiell kostnad på 0,12 miljarder kronor.

För att beräkna den offentligfinansiella kostnaden för den del av utvidgningen som berör möblering behövs uppgifter som rör möblering och förflyttning av bohag och annat lösöre som hör till hushållet samt montering och demontering av sådana föremål. Det finns ingen statistik över i vilken omfattning möblering och förflyttning av bohag och annat lösöre som hör till hushållet köps i dag, men detta bedöms ske i mycket liten omfattning. Den offentligfinansiella effekten bedöms därför vara försumbar för denna del. Det samma gäller för demontering av möbler. Däremot finns en marknad avseende montering av möbler. För denna tjänst används omsättning inom branschen specialiserad butikshandel med möbler för hemmet som under 2017 uppgick till 41 miljarder kronor. Enligt utredningens sammanställning av tillgängliga uppgifter utgör montering 0,36 procent av möbelföretagens totala omsättning. Omräknat till 2021 års prisnivå blir beräknad offentligfinansiell kostnad av att införa rutavdrag då 0,08 miljarder kronor för 2021.

Kategorin transporttjänster innefattar rutavdrag för bortforslingstjänst av bohag och annat lösöre från bostaden till verksamhet som drivs i syfte att främja återanvändning samt transport av bohag till och från utrymmen för magasinering trots att magasineringen inte har samband med flytt mellan bostäder. Det finns ingen statistik över i vilken omfattning denna typ av tjänster köps i dag. Utredningen visar att transporter av andrahandsvaror erbjuds gratis, främst i storstadsområden. Det finns även företag som erbjuder gratis hämtning av återanvändbara föremål. Behovet av att köpa denna tjänst torde därför vara litet. Bedömningen är således att antalet hushåll som köper transport av andrahandsvaror till en andrahandsbutik i dagsläget är mycket litet. Vad gäller hushållens köp av transport i samband med magasinering som inte

sker i samband med flytt, bedöms detta i dagsläget ske i ringa omfattning. Sannantaget bedöms den offentligfinansiella kostnaden för att införa rutavdrag för transporttjänster därför vara försumbar under införandeåret.

Även att den typ av tjänster som förknippas med kategorin trygghetstjänster bedöms i dagsläget köpas i liten omfattning. Det kan dock vara möjligt att hushållen köper tjänsterna utanför den reguljära marknaden, dvs. svart, men statistik saknas. Utöver detta bedöms att denna typ av tjänster i princip uteslutande i dag utförs av fastighetsägaren själv eller av grannar, vänner och släktingar. Den offentligfinansiella kostnaden införandeåret bedöms därför bli försumbar.

Som en del i utvidgningen föreslås att taket för rutavdraget höjs till 75 000 kronor. Beräkningen av den offentligfinansiella effekten för denna takhöjning baseras på STAR-urvalet år 2017 i SCB:s modell FASIT. År 2017 var taket för rutavdraget 25 000 kronor för personer under 65 år och 50 000 kronor för personer som är 65 år eller mer. År 2017 beräknades 11 900 personer slå i detta tak. Av dessa var det 7 900 personer som hade en sambo eller make/maka med utrymme under taket kvar, och med skatt att reducera. De personer som slår i taket och som har en partner med utrymme kvar skulle, om de velat, kunnat utnyttja rutavdraget i högre utsträckning genom sin partner. Således antas att det var 4 000 personer som skulle ha utnyttjat rutavdraget i större utsträckning om möjlighet funnits. Dessa utgörs i princip uteslutande av personer under 65 år.

För att beräkna den offentligfinansiella kostnaden för förslaget behöver ett antagande göras kring hur stora rutavdrag dessa 4 000 personer hade gjort givet att det inte hade funnits något tak. I linje med utredningen antas att antalet personer som önskade göra rutavdrag vid olika belopp mellan 26 000 och 75 000 kronor minskar linjärt med ökande rutavdrag och att ingen önskar göra större rutavdrag än 75 000 kronor. Det medför att kostnaden för rutavdraget 2017 hade varit 0,17 miljarder kronor högre om taket hade varit 75 000 kronor i stället för 25 000 kronor. Kostnaden att höja taket för rutavdraget från 50 000 till 75 000 kronor kan vid dessa antaganden beräknas till 0,06 miljarder kronor, vilket omräknat till 2021 års pris- och lönenivå innebär en offentligfinansiell kostnad på 0,07 miljarder kronor för 2021.

Effekter för sysselsättning

Ett rutavdrag sänker hushållets kostnad för berörd tjänst och förväntas därför på längre sikt leda till ökad efterfrågan på den aktuella tjänsten. Ökad efterfrågan på tjänsten, och således den arbetskraft som utför den, leder till ökad sysselsättning inom branschen. Det finns dock en högst begränsad kunskap kring den långsiktiga priskänsligheten för de flesta varor och tjänster, inklusive de som berörs av nuvarande förslag. Vidare bedöms efterfrågeeffekterna, och därmed även sysselsättningseffekterna, infalla gradvis under flera år. En vanlig bedömning är att det tar ca 10 år för effekterna att få fullt genomslag, men den faktiska tiden kan vara såväl kortare som längre.

I normalfallet förväntas ökad sysselsättning i en bransch leda till att sysselsättningen i övriga branscher på lång sikt minskar i motsvarande grad. Det förklaras av att ökad efterfrågan på arbetskraft leder till en press uppåt på lönerna, vilket ökar arbetskostnaden, och således dämpas efterfrågan.

En reform som innebär ökad efterfrågan på arbetskraft som har en svag position på arbetsmarknaden bedöms dock kunna ha varaktigt positiva effekter på sysselsättningen i ekonomin som helhet. Generellt innebär det att efterfrågan på personer med låga kvalifikationer (t.ex. låg formell utbildning och bristande

språkfärdigheter) behöver öka. I detta fall förväntas efterfrågan på arbetskraft kunna öka utan att det leder till en påtaglig press uppåt på lönerna.¹

En annan viktig aspekt för sysselsättningseffekten i ekonomin som helhet är i vilken mån de som anställs är bosatta och folkbokförda i Sverige i utgångsläget. Detta påverkar i vilken grad arbetslösheten och sysselsättningen i Sverige kommer att påverkas. En person som är bosatt och folkbokförd i Sverige som går från arbetslöshet till sysselsättning kommer att innebära att både sysselsättningen ökar och arbetslösheten minskar. En person som flyttar till Sverige som arbetskraftsinvandrare eller från annat EU/EES-land till följd av att ett arbete erbjuds, kommer däremot inte bidra till en förändrad arbetslöshet i Sverige.²

Det finns indikationer på att dagens rutavdrag i många fall lett till arbetstillfällen för personer som initialt inte var bosatta i Sverige.³ Utredningen redovisar därför ett antal scenarier kring hur sysselsättning och arbetslöshet påverkas när en del av de nya branschspecifika jobben tillfaller arbetskraftsinvandrare. Givet de antaganden som görs av utredningen erhålls följande resultat. Vid högre arbetskraftsinvandring blir den varaktiga sysselsättningsökningen i ekonomin som helhet större. Det beror på att arbetskraftsinvandring innebär ett ökat arbetsutbud och därmed inte medför löneövervältring. Samtidigt blir minskningen av arbetslösheten lägre vid högre arbetskraftsinvandring. Även sysselsättningsökningen bland initialt bosatta i Sverige blir lägre.

En samlad bedömning är att de föreslagna utvidgningarna av rutavdraget sammantaget på lång sikt medför en positiv effekt på den på den varaktiga sysselsättningen i ekonomin som helhet. En icke försumbar del av sysselsättningsökningen förväntas bero på arbetskraftsinvandring, men osäkerheten kring detta är stor. Förslaget bedöms även på lång sikt medföra en negativ effekt på jämviktsarbetslösheten (lägre arbetslöshet). Den bedömda effekten på arbetslösheten är lägre än motsvarande effekt på sysselsättningen på grund av förväntad arbetskraftsinvandring. Utvidgningen av rutavdraget till nya tjänster förväntas även medföra en positiv effekt på antalet arbetade timmar i ekonomin, främst via den ökade sysselsättningen som diskuteras ovan men potentiellt även via ett visst ökat arbetsutbud bland köparna av tvättertjänster. Nedan diskuteras sysselsättningseffekterna för de olika delförslagen i mer detalj.

Tvätt vid tvättinrättning

Utredningens sammanställning av tillgänglig statistik indikerar att personer som i dag arbetar inom konsumenttvätt i hög utsträckning tillhör grupper som har en relativt svag anknytning till arbetsmarknaden. Detta gäller jämfört med privat sektor som helhet. Utredningen visar även att sammansättningen av personer med låg utbildningsnivå är jämförbar med den inom lokalvård – en bransch som sysselsätter en relativt hög andel personer som normalt har en svag position på arbetsmarknaden. Data pekar även på att andelen med flyktningbakgrund är större och andelen EU/EES-medborgare är lägre inom konsumenttvätt än inom lokalvård. Vidare konstateras att personernas arbetsmarknadshistoria indikerar en än svagare position på arbetsmarknaden för personer inom konsumenttvätt i förhållande till lokalvård.⁴

¹ En redogörelse för de ekonomiska mekanismerna bakom resonemangen återfinns i utredningen (SOU 2020:5).

² Arbetskraftsundersökningen (AKU) från SCB mäter sysselsättningen i Sveriges befolkning. Befolkningen består av alla som är folkbokförda i Sverige. För att bli folkbokförd krävs att man bedöms vistas i Sverige i minst ett år. Antalet sysselsatta påverkas av arbetskraftsinvandring i den mån personen avser att bosätta sig här i minst ett år, och således folkbokförs. Vid tillfälligt uppehälle i Sverige påverkas varken sysselsättning eller arbetslöshet, enligt den officiella statistiken.

³ Rickne, Kvinnor med flyktningbakgrund i rutsbventionerade företag, 2019 och SNS Analys nr 56.

⁴ För en detaljerad redogörelse, se diskussionen i SOU 2020:5 kring tabell 13.2, s. 233 och framåt.

I linje med utredningen bedöms den långsiktiga efterfrågan på konsumenttvätt vara approximativt lika priskänslig som nuvarande rutjtjänster, vilket implicerar omfattande långsiktiga positiva effekter på den branschspecifika sysselsättningen.⁵ Den ökade sysselsättningen i tvätteribranschen förväntas i viss mån komma personer till del som är initialt bosatta i Sverige och har en svag anknytning till arbetsmarknaden. Det implicerar ofullständig löneövervältring och att den branschspecifika ökningen av sysselsättningen delvis realiserar som ökad varaktig sysselsättning i ekonomin som helhet och till viss del som minskad arbetslöshet. En del av den ökade varaktiga sysselsättningen förväntas också bero på arbetskraftsinvandring. Majoriteten av de nya branschspecifika jobben bedöms dock tillsättas av personer med relativt god förankring på svensk arbetsmarknad, där resultatet blir att sysselsättningen i andra branscher trängs undan.

Konjunkturinstitutet bedömer att utvidgningen av rutavdraget till tvätteritjänster endast kommer att ha försumbara eller marginella effekter på den varaktiga sysselsättningen i ekonomin som helhet. Detta eftersom framförallt tvätteritjänster inte omfattas av svartarbete i samma utsträckning som var fallet för hemstädning innan rutavdraget infördes.

Enligt Skatteverkets rapport Om RUT och ROT och VITT och SVART från 2011 (SKV 2011:2) uppgav 8 procent av dåvarande tillfrågade rutköpare av hemstädning att de i stället skulle köpa svart om rutavdraget avskaffades. Det är konsistent med synsättet att en del av den historiska sysselsättningsökningen inom den ursprungliga rutbranschen kan tillskrivas omvandling av svarta jobb till vita jobb. Andelen på 8 procent implicerar dock att denna omvandling långt ifrån bidragit till en majoritet av de nya jobben. Även om motsvarande siffror för svartjobb skulle vara lägre för tvätteritjänster förväntas därför även en potentiell avsaknad av svartjobb i sig medföra högst begränsade effekter på de bedömda sysselsättningseffekterna.

Utredningen uppmärksammar dock att det sannolikt förekommer svartarbete inom tvätteribranschen, även om osäkerheten kring omfattningen är betydande. De föreslagna förändringarna av rutavdraget skulle kunna ha en positiv inverkan på detta svartarbete, dvs. att det minskar. Detta då ett rutavdrag minskar priset på den vita tjänsten i förhållande till den svarta, varför efterfrågan på den vita tjänsten på marginalen ökar och efterfrågan på svarta minskar.

TCO anser att sysselsättningseffekten av att ge rutavdrag för tvätt vid tvättinrättning blir marginell eftersom arbetet utförs i huvudsak av maskiner. Här ska dock noteras att det införda rutavdraget, på lång sikt, förväntas leda till en påtagligt ökad efterfrågan på de inkluderade tvätteritjänsterna. Befintliga tvätterier består ofta av enmansföretagare eller är mycket små företag; 85 procent av företagen består av 0–4 anställda (se avsnittet nedan om effekter för företagen). Det förefaller vidare sannolikt att geografisk närhet till kunderna är en viktig faktor för tvätterier, vilket talar för att det tillkommer nya företag snarare än att befintliga företag kan expandera lokalmässigt. Vidare omfattar det utökade rutavdraget även torkning och annan efterbehandling samt mindre reparationer av kläder och hemtextilier som utförs i samband med tvätt vid tvättinrättning. Detta är generellt arbetsintensiva moment som förväntas bidra till ytterligare branschspecifika sysselsättningsökningar. Sammantaget bedöms dessa nya företag leda till ökad branschspecifik sysselsättning i form av dels ägaren, dels (vid behov) ett antal anställda. Enligt redogörelsen ovan förväntas detta till viss del även leda till ökad varaktig sysselsättning i ekonomin som helhet.

⁵ Se utredningen för detaljer, samt Utvärdering av RUT-avdraget – effekter på företagets tillväxt och överlevnad, (Tillväxtanalys 2019:08) och Dags för större lönespridning? (Arbetsmarknadsekonomiska rådet, Arbetsmarknadsekonomisk rapport 2).

Utvidgningen av rutavdraget till tvätteritjänster kan teoretiskt även medföra en positiv effekt på antalet arbetade timmar bland köpare av tjänsten. En bedömning av arbetsutbudseffekterna för köparna kan göras utifrån SCB:s tidsanvändningsdata för 2010/11 och resultaten i Halldén och Stenberg.⁶ Enligt utredningens sammanställning lägger kvinnor i genomsnitt 1 timme och 37 minuter på tvättning och strykning per vecka. Motsvarande siffra för män är 31 minuter. Uppräknat till år motsvarar det för kvinnor ca 84 timmar och för män ca 27 timmar. Baserat på Skatteverkets rapport Om RUT och ROT och VITT och SVART uppskattas en timmes ruttjänst motsvara ca 2,1 timmar hemarbete (företagen utför tjänsterna mer effektivt). Om hela individens tvättande skulle köpas in uppgår då antalet inköpta ruttimmar till ca 40 för den genomsnittliga kvinnan och 13 för den genomsnittliga mannen. Resultaten i Halldén och Stenberg indikerar positiva arbetsutbudseffekter (för gifta kvinnor) för ruttjänster som omfattar minst 40 timmar per år. För den genomsnittliga kvinnan som börjar köpa in hela sitt eget tvättande kan det således finnas vissa positiva arbetsutbudseffekter. Det ska dock noteras att tiden som kvinnor använder till tvätt och strykning uppvisar en tydlig negativ trend under 1990- och 2000-talen. Om denna negativa trend fortsatt efter 2010/11 kan det inte uteslutas att antalet timmar som kvinnor lägger på tvätt och strykning i dagsläget är för lågt för att generera någon positiv arbetsutbudseffekt.

Möblering

I linje med utredningen förväntas efterfrågan på tjänster kopplat till möblering och förflyttning av bohag och annat lösöre som hör till hushållet samt demonteringstjänster vara fortsatt begränsad även med infört rutavdrag. Det bedöms inte finnas någon tydlig latent efterfrågan på denna typ av tjänster. Däremot förväntas monteringsstjänster växa i en icke försumbar omfattning, varför vissa sysselsättningseffekter i branschen kan förväntas. För att göra en bedömning för ekonomin som helhet behövs också en bedömning av vilka som kan tänkas utföra dessa tjänster. För montering av möbler saknas dock relevant statistik, men en samlad bedömning är arbetet kan klassificeras som relativt lågkvalificerat och att det därför finns möjlighet till en icke-försumbar ökning av sysselsättningen i ekonomin för personer med svag förankring på arbetsmarknaden.

Givet ovanstående är en samlad bedömning att utvidgningen av rutavdraget till möbleringstjänster medför marginellt positiva effekter på den varaktiga sysselsättningen i ekonomin som helhet. Effekten på arbetslösheten bedöms som mindre än effekten på sysselsättningen och är beroende av i vilken mån de nya jobb tillfällena tillfaller personer som var bosatta i Sverige i utgångsläget, dvs. före anställning.

Arbetsutbudseffekterna bland köparna av möbleringstjänster bedöms bli försumbara. Baserat på resultaten i Halldén och Stenberg krävs att tjänster köps in om minst 40 timmar per år för att positiva arbetsutbudseffekter ska uppstå. De här aktuella tjänsterna bedöms inte köpas in i denna omfattning. Samtidigt bör det noteras att den sammanlagda ökningen av inköpta tjänster för alla delförslag i utvidgningen kan vara så stor för vissa individer att vissa effekter på arbetsutbudet kan förväntas, även om de olika förslagen var för sig inte hade gjort det. Men effekten förväntas bli marginell även då hänsyn tas till detta.

Transporttjänster

När det gäller de transporttjänster som ingår i det utvidgade rutavdraget, bedöms de långsiktiga effekterna på hushållens efterfrågan på tjänsterna vara försumbara. Detta dels eftersom relevanta hämtningstjänster redan utförs gratis i stor utsträckning, dels

⁶ Halldén och Stenberg, Ökar RUT-avdrag kvinnors arbetsmarknadsutbud?, Ekonomisk debatt, 2015.

eftersom ett genomsnittligt hushåll bedöms ägna försumbar tid åt transporter till förråd. Av detta följer att även de branschspecifika sysselsättningseffekterna blir försumbara. Förslaget innebär därför försumbara effekter på den varaktiga sysselsättningen i ekonomin som helhet, likväl som på jämviktsarbetslösheten och köparnas arbetsutbud.

Trygghetstjänster

Tillsynstjänsterna kan sägas bestå av två olika delar. Den första delen rör sysslor så som t.ex. att vattna trädgård samt krukväxter, ta emot leveranser och att ta in post. Denna typ av sysslor kan på längre sikt komma att efterfrågas till permanentbostaden vid kortare bortavaro, men även delvis till fritidshus där bortavaron normalt sett är längre. I linje med utredningen görs bedömningen att det är troligt att en andel av de som i dag köper städtjänster med rätt till rutavdrag på längre sikt kommer att anlita samma företag för tillsyn av bostaden vid semester. Även personer som inte köper städtjänster kan komma att köpa tillsynstjänsten vid semester. Detta kan medföra en viss ökad sysselsättning bland arbetstagargrupper med svag förankring på arbetsmarknaden; utredningens sammanställning indikerar att dessa grupper är överrepresenterade i rutföretag som utför städning åt hushåll.

Den andra delen av trygghetstjänsterna rör tjänster så som att stänga av eller sätta på vatten eller värme, eller att kontrollera att skador på byggnaden inte uppstått. Även dessa sysslor kan utföras både i permanentbostaden och i fritidsbostaden, även om omfattningen bedöms bli större i det senare fallet. I linje med utredningen bedöms även att efterfrågan på tillsyn av fritidsbostäder på lång sikt kommer att öka i icke försumbar omfattning till följd av det nya rutavdraget. Fritidshusägare med långt avstånd mellan sin permanentbostad och fritidshus har sannolikt behov av tillsyn och i många fall också ekonomiska förutsättningar att köpa tjänsterna i fråga. När det gäller anknytningen till arbetsmarknaden bland de arbetstagargrupper som kan förväntas utföra tjänsterna saknas mer exakt statistik. Men givet att en relevant jämförelse är personer som i dag arbetar som vaktmästare, indikerar utredningens sammanställning av tillgänglig statistik att det är tveksamt om detta kan klassificeras som en yrkesgrupp med överrepresentation av grupper med svag anknytning till arbetsmarknaden.⁷

En samlad bedömning är att nya rutavdraget medför en icke försumbar långsiktig ökning av efterfrågan på de inkluderade trygghetstjänsterna. Detta är dock i relation till en i dag närmast obefintlig marknad. Den nya nivån på efterfrågan är därför inte högre än att sysselsättningseffekten i ekonomin som helhet förväntas bli liten. Effekten på arbetslösheten bedöms som mindre än effekten på sysselsättningen eftersom en del av de nya jobbtillfällena förväntas tillfalla personer som inte var bosatta i Sverige i utgångsläget, dvs. före anställning. Detta är dock behäftat med betydande osäkerhet.

Arbetsutbudseffekterna bland köparna bedöms vara försumbara. Baserat på resultaten i Halldén och Stenberg krävs att tjänster köps in om minst 40 timmar per år för att positiva arbetsutbudseffekter ska uppstå. De här aktuella tjänsterna bedöms inte köpas in i denna omfattning.

Höjt tak

Almega anser att ett höjt tak skapar fler arbetstillfällen, särskilt för de som står en bit från arbetsmarknaden. Det beror på att när köparna vet att de inte riskerar att slå i taket kommer de att känna sig mer trygga med att konsumera fler tjänster.

⁷ Baserat på statistiken tycks anknytningen bland vaktmästare m.fl. vara ungefär lika stark som inom lokalvård och eventuellt något starkare än inom konsumenttvätt. En skillnad jämfört med övriga analyserade förslag är att vaktmästeri inte tycks sysselsätta en högre andel utrikes födda än i privat sektor i stort. Utbildningsnivån är även högre än inom lokalvård och konsumenttvätt.

Regeringen bedömer att höjt tak för rutavdrag har försumbara sysselsättningseffekter. Liksom vid beräkningen av den offentligfinansiella effekten ovan baseras bedömningen på de befintliga ruttjänsterna och den begränsade effekten som ett höjt tak förväntas ha på efterfrågan av dessa (se ovan). Även effekten på antalet arbetade timmar bland rutköpare bedöms vara försumbar. Detta eftersom det i dag är få köpare som slår i taket.

Höjningen av taket påverkar dock även de nya tjänsterna. Bedömningarna för övriga förslag förutsätter att köparna inte begränsas utan köper de nya tjänsterna utifrån deras egna behov. Utan en takhöjning kan sysselsättningseffekterna av de andra förslagen bli mindre. Denna effekt bedöms dock som marginell mot bakgrund av att få slår i taket, men är behäftad med osäkerhet.

Effekter för företagen

Den förväntade ökade långsiktiga efterfrågan på de nya ruttjänsterna förväntas framförallt tillkomma mindre företag. Detta då mindre företag i nuläget är vanligast i de berörda branscherna.⁸ Förslaget om höjt tak bedöms också medföra en ökad omsättning inom befintliga rutbranscher, dock av försumbar storlek.

Ökad efterfrågan på tjänster leder, allt annat lika, till ökad omsättning och vinst för befintliga företag som erbjuder de nya ruttjänsterna. Den ökade efterfrågan kan även leda till att nya, främst mindre, företag etableras.

Förslaget om nya ruttjänster kommer även innebära att administrationen ökar för företagen. För att omfattas av rutavdrag ska köparen uppge sitt personnummer och företaget behöver därefter begära utbetalning från Skatteverket. För många av de här aktuella tjänsterna handlar deras försäljning ofta om förhållandevis många och små belopp. Det finns därför risk för att den administrativa bördan kan bli förhållandevis stor för många företag. Detta bedöms i synnerhet kunna drabba mindre företag med mindre utvecklade kassasystem. I dessa fall kan det inte uteslutas att den administrativa bördan i vissa fall kan vara så omfattande att fördelen med rutavdraget inte alltid överväger.

Vad gäller administrativa kostnader för företagen har detta tidigare beräknats enligt uppgifter från Tillväxtverkets databas MALIN (se prop. 2015/16:99). Av propositionen framgår att man beräknat tidsåtgången per köp till ca 2 minuter. Vidare framgår att timlönen uppgick till 226 kronor under 2015 vilket motsvarar en timlön om 275 kronor 2021 (den genomsnittliga löneökningstakten är 3,3 procent per år). Detta motsvarar således en administrativ kostnad om 9 kronor per rutköp.

Vid små och många rutköp är denna administrativa kostnad inte försumbar. Ett exempel kan illustrera detta. Ett tvätteri erbjuder skjorttvätt för 100 kronor och ger kunden rutavdrag för detta på 25 kronor (50 procent av arbetskostnadsdelen som enligt schablonen är 50 procent). Den administrativa kostnaden antas uppgå till 9 kronor för att hantera rutavdraget. Den administrativa kostnaden motsvarar i detta fall 9 procent av priset och 36 procent av rutavdraget.

Utöver den administrativa kostnaden uppstår även en viss fördröjning innan hela fakturan är betald eftersom företaget måste vända sig till Skatteverket för att få

⁸ Uppgifter från SCB:s databas Företagsdatabasen från 2018 visar som följer. Det fanns totalt 425 registrerade konsumenttvätterier under 2018. Av dessa hade 85 procent mellan 0–4 anställda. Inom SNI 81.100, fastighetserviceföretag, som kan komma i fråga vad gäller tillsynstjänster, fanns det totalt 4 206 registrerade företag under 2018 varav 90 procent hade mellan 0–4 anställda. Inom SNI 68.203, uthyrning och förvaltning av lokaler, fanns det totalt 21 900 registrerade företag under 2018 varav 98 procent hade mellan 0–4 anställda. Inom SNI 47.591, specialiserad butikshandel med möbler, fanns totalt 1 165 registrerade företag under 2018 varav 80 procent hade mellan 0–4 anställda. 1,7 procent av möbelföretagen hade från 50 till över 500 anställda varav ett av företagen har mer än 500 anställda.

utbetalningen. Utbetalningen sker vanligtvis inom några dagar och företagen har även möjlighet att välja att använda en kortare kredittid för att minska betalningstiderna.

Den ökade administrationen samt likviditetspåfrestningen kan vara särskilt betungande för mindre företag. Detta ska ställas i relation till fördelen att ökad efterfrågan medför ökad omsättning. Vad gäller ökad administration för småbelopp, som kanske framförallt drabbar tvätterierna, bedömer utredningen att administrationen på sikt kan komma att bli mindre betungade med tanke på att den tekniska utvecklingen bör ge möjlighet att skräddarsy kassaregister för olika branscher. Man kan också tänka sig att det växer fram nya typer av abonnemangstjänster, som minskar kostnaden för administrationen i förhållande till priset. I linje med utredningen bedömer regeringen att utvidgningen av rutavdraget sammantaget ändå kommer att medföra positiva effekter för små företag, dels eftersom de tjänster som förslaget avser i regel utförs av små företag, dels eftersom det finns incitament att införa nya affärsmodeller och teknik som minskar de administrativa kostnaderna.

Effekter för enskilda och offentlig sektor

För de individer som i dag köper den typen av tjänster som föreslås omfattas av rutavdrag förväntas kostnaden minska. I och med det lägre priset är det också troligt att fler personer kommer att efterfråga tjänsterna. Dessa personer kommer att gynnas i ett skattemässigt perspektiv.

Enskilda äldre påverkas på samma sätt som yngre av de föreslagna utvidgningarna, eftersom samma regler gäller oavsett ålder. Dock kan noteras att andelen som i dag nyttjar rutavdraget är förhållandevis hög bland de äldre. Högst andel rutköpare fanns 2017 i åldersgruppen över 75 år (se utredningens sammanställning av relevant statistik). I denna grupp utnyttjade knappt 20 procent rutavdraget, att jämföra med genomsnittet på ca 11 procent för alla åldersgrupper. Det är möjligt att äldre även kommer att utnyttja de nya ruttjänsterna i högre omfattning. Förslaget om höjt tak för rutavdraget bedöms dock inte påverka äldre i någon betydande utsträckning, mot bakgrund av att mycket få äldre slår i taket i dag.

Utredningen visar även att barnfamiljer är överrepresenterade i användningen av rutavdraget. Det är därför rimligt att anta att det samma kommer att gälla för de här föreslagna utvidgningarna, i synnerhet avseende tvätteritjänster. Hushåll med barn kan således komma att gynnas i särskilt hög utsträckning av de föreslagna utvidgningarna.

Förslaget har inte några direkta effekter på kommunernas eller regionernas skatteintäkter.

Ett införande av rutavdrag på de föreslagna tjänsterna kan dock eventuellt påverka i vilken grad äldre söker bistånd i form av hemtjänst eller annat stöd från kommunerna. Detta bör främst röra utvidgningen med en tvätteritjänst. Socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter ger äldre rätt till bistånd i form av hemtjänst eller annan hjälp och stöd som den äldre kan behöva och som den inte kan få på annat sätt. Denna rätt påverkas inte av rutavdraget. Rutavdraget leder dock till att skillnaden i pris för att få hjälp med tvätt genom hemtjänsten, jämfört med att köpa tjänsten privat, minskar. Hemtjänsten blir således i relativa termer mindre ekonomiskt fördelaktig. De äldre kan då i större utsträckning komma att köpa hjälp med tvättning privat i stället för att ansöka om bistånd. Detta kan förväntas ske i synnerhet om den äldre har en uppfattning om att det är svårt att få hemtjänst beviljat. Det kan även uppstå situationer där kommunerna justerar sina taxor för att ytterligare uppmuntra de äldre att köpa tvätteritjänsten med rutavdrag i stället för att ansöka om bistånd hos kommunen. På detta sätt skulle tjänster, som egentligen den äldre har rätt

att få bistånd för, i stället utföras privat utan stöd från kommunerna (men med stöd från staten).

I fallet med högre taxor kan de äldre som får bistånd påverkas negativt genom högre kostnader. I kommuner som tillämpar maxtaxa för hemtjänst berörs dock endast de med få antal beviljade timmar. En eventuell förflyttning från hemtjänst till rutarbete innebär även en kostnadsöverföring från kommunal till statlig sektor.

Det är svårt att bedöma storleken på de ovan diskuterade effekterna. Man kan dock notera att det redan i dag är möjligt att få hjälp med tvättning i hemmet, vilket talar för begränsade effekter. Det är också värt att notera att nuvarande rutavdrag, i synnerhet avseende städning, redan kan ha medfört t.ex. justerade taxor.

I utredningen visas att högst antal rutköpare finns i de största städernas kommuner, dvs. Stockholm, Göteborg och Malmö kommun. När det gäller län finns högst andel i Stockholms, Hallands och Skånes län. Det är sannolikt att även de nya tjänsterna kommer att fördelas på ungefär samma sätt. På så sätt kan de större städerna komma att gynnas i högre utsträckning än landsbygden. Dock ska noteras att rutavdraget utnyttjas i hög omfattning i hela landet och att skillnaderna mellan län och kommuner ofta är små.

Effekter för jämställdheten

Utredningen visar att en högre andel kvinnor erhåller skattereduktion för rutarbeten och således gynnas i ett skattemässigt perspektiv. Noteras bör dock att detta inte säger något om huruvida män eller kvinnor främst drar nytta av själva tjänsten. I ett hushåll med två inkomsttagare kommer i normalfallet båda nyttja tjänsten men enbart en betalar den och erhåller skattereduktionen.

De föreslagna utvidgningarna av rutavdraget är av olika karaktär. Tjänsterna i fråga sorterar in under både hushållsarbete och underhållsarbete (som t.ex. skötsel av tomt och trädgård). Utredningens sammanställning av tillgänglig tidsanvändningsstatistik från SCB indikerar att kvinnor ägnar mer tid åt hushållsarbete medan män ägnar mer tid åt underhållsarbete.

Den del som bedöms bli störst av de nya tjänsterna är tvätteritjänster. Tvätterier är den minst jämställda hushållssysslan både sett till genomsnittlig tid och till andelen kvinnor respektive män som utför aktiviteten. Utredningen visar att kvinnor i genomsnitt ägnar 1 timme och 37 minuter per vecka åt tvättning och strykning. Motsvarande siffra för män är 31 minuter. Uppräknat till år motsvarar det för kvinnor ca 84 timmar och för män ca 27 timmar. Det talar för att kvinnors hushållsarbete kan komma att minska i större utsträckning än mäns. I den mån förslaget medför en ökad användning av dessa tjänster och om detta i sin tur påverkar kvinnors deltagande i arbetslivet med ökade arbetsinkomster som följd kan det bidra till minskade ekonomiska skillnader mellan kvinnor och män. Detta gäller främst för kvinnor och män med högre inkomster, medan kvinnor och män med lägre inkomster inte kommer att ha samma ekonomiska möjlighet att nyttja avdraget.

I den mån kvinnor eller män är överrepresenterade bland dem som får en sysselsättning till följd av förslaget kan även detta påverka den ekonomiska jämställdheten. Som redogörs för i utredningen finns sammantaget ingen uppenbar överrepresentation av kvinnor eller män i de berörda branscherna. I detta fall bedöms därför denna effekt som försumbar, men svårbedömd.

Sammantaget bedöms utvidgningarna ha en mycket liten, men något positiv effekt på den ekonomiska jämställdheten.

Effekter för inkomstfördelningen

För dagens rutavdrag ökar både det genomsnittliga beloppet och andelen som nyttjar rutavdraget högre upp i inkomstfördelningen. Av de totala rutavdragen går närmare 40 procent till den tiondel av befolkningen med högst ekonomisk standard.⁹ Det är rimligt att anta att köparna av de tillkommande tjänsterna kommer att vara ungefär desamma som för rutavdraget i stort, och kan ses som en indikation på att de föreslagna tjänsterna i högre utsträckning kommer att användas av hushåll högre upp i inkomstfördelningen.

Analysen ovan rör köparna av de nya ruttjänsterna. Om den totala sysselsättningen ökar till följd av förslaget bör analysen även beakta effekterna för dem som går från arbetslöshet till arbete. Dessa effekter är dock behäftade med mycket stor osäkerhet. Dels eftersom det är mycket svårt att veta omfattningen på förslagets sammantagna effekt på sysselsättningen, dels för att det är osäkert vilka som arbetar i de nya jobben. Det råder också stor osäkerhet om det är personer som initialt är bosatta i Sverige som påverkas. I den mån förslaget skulle leda till ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet kan dock noteras att den ekonomiska vinsten för en person som går från arbetslöshet till sysselsättning är stor.¹⁰ En arbetslös person befinner sig normalt sett i den nedre delen av inkomstfördelningen och ett arbete innebär i normalfallet en avsevärd förbättring av den disponibla inkomsten. Köparna, som gynnas av förslaget och som befinner sig högre upp i inkomstfördelningen, kommer dock vara betydligt större än antalet som går från arbetslöshet till arbete.

På kort sikt innebär förslaget att personer i hushåll med hög ekonomisk standard gynnas. Effekterna förväntas dock vara små givet den initialt relativt låga efterfrågan på de nya tjänsterna. På längre sikt, under förutsättning att förslagen leder till högre sysselsättning och lägre arbetslöshet kan slutsatserna modifieras, mot bakgrund av den betydande ökningen i disponibel inkomst som förväntas för en individ som går från arbetslöshet till arbete. Om tillräckligt många personer som är bosatta i Sverige går från arbetslöshet till sysselsättning som en följd av förslaget kommer den senare delen att dominera och förslagen kan då innebära en mer jämn inkomstfördelning på lång sikt. Om effekterna på sysselsättningen blir mindre förväntas det omvända gälla även på lång sikt. En samlad bedömning är att förslaget även långsiktigt medför ökade skillnader i ekonomisk standard, men av försumbar storleksordning.

Effekter för miljön

De miljömässiga konsekvenserna av en utvidgning av rutavdraget är svåra att uppskatta, men en samlad bedömning är att effekterna är försumbara.

I linje med utredningen bedöms att utvidgningen av rutavdraget kommer att innebära en ökad efterfrågan på framförallt tvätteri-, möblerings- och tillsynstjänster. Tvätterierna kan öka sina transporter något men samtidigt kan tvättandet bli mer effektivt genom att större volymer kan tvättas på en och samma gång. Vad gäller tillsyn av bostäder sker detta redan i form av släkt, vänner och bekanta eller på den svarta marknaden. Dessutom utövar hushåll med fritidsbostäder själva tillsyn av dessa. Vad gäller bortforsling är detta också något som hushållen själva utför genom att forsla bohag och lösöre till förråd och till verksamheter för återanvändning. Om hushållen inte själva forslar till återanvändning så sker upphämtning av verksamheter inom andrahandsbranschen. Att hushållen lämnar till andrahand är dessutom något

⁹ Om befolkningen delas in i 10 lika stora delar, där den tiondel av befolkningen med lägst ekonomisk standard hamnar i inkomstgrupp 1, den nästkommande tiondelen i inkomstgrupp 2, o.s.v., visar en analys att både andelen som använder rutavdrag och det genomsnittliga beloppet ökar ju högre upp i fördelningen en individ befinner sig. År 2018 använde knappt 3 procent i inkomstgrupp 1 rutavdrag, till ett genomsnittligt värde av 2 900 kronor. I inkomstgrupp 10 gjorde drygt 20 procent rutavdrag till ett genomsnittligt värde av 9 400 kronor.

¹⁰ Löfbom, Lönar sig arbete 2.0?, ESO-rapport 2018:2.

som i sig är positivt för miljön då man i stället för att tillverka, köpa, använda och sedan slänga bohag och lösöre återanvänder så mycket som möjligt. Då minskar man avfallet och tär mindre på jordens resurser. Vad gäller möbleringstjänsten anser regeringen att detta heller inte torde generera någon större påverkan på miljön.

Effekter för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Föreslagna utvidgningar av rutavdraget innebär att Skatteverket måste anpassa sitt it-system. Kostnaden för detta beräknar Skatteverket till 1,1 miljon kronor. Utöver dessa kostnader uppkommer årliga it-kostnader för vidare anpassningar med 586 000 kronor år ett, 480 000 kronor år två, 370 000 kronor år tre, 266 000 kronor år fyra och 160 000 kronor fr.o.m. år fem. Vidare behöver informationsmaterial m.m. tas fram. Kostnaden för detta beräknas till 400 000 kronor.

Ett utvidgat rutavdrag medför enligt Skatteverkets bedömning att antalet rutärenden kommer att öka. Det innebär en ökad belastning på samtliga delar som berör rot- och rutverksamheten, allt från service och bemötande till rättsligt stöd och kontroll. Kostnader för dessa uppgifter beräknas uppgå till sammanlagt 4,1 miljoner kronor per år.

Regeringen bedömer att ovanstående kostnadsökningar för Skatteverket ryms inom befintliga ramar.

Vad gäller de allmänna förvaltningsdomstolarna gör regeringen bedömningen att en utvidgning av rutavdraget med föreslagna tjänster inte nämnvärt kommer att påverka måltillströmningen hos domstolarna. Förslagen bedöms sammantaget inte påverka de allmänna förvaltningsdomstolarna annat än marginellt. Eventuella kostnadsökningar får därför behandlas inom befintliga ramar.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Förslaget att utvidga rutavdraget med fyra nya tjänster och att höja taket för rutavdrag till 75 000 kronor bedöms vara förenligt med det EU-rättsliga regelverket.

Övriga effekter

Förslaget bedöms inte medföra några övriga effekter.

13.3 Beslut om återbetalning av felaktigt utbetalda belopp avseende skattereduktion för hushållsarbete

13.3.1 Ärendet och dess beredning

Skatteverket har i en promemoria som inkom i mars 2019 lämnat förslag om omedelbar verkställighet av beslut om återbetalning enligt husavdragets fakturamodell och om möjligheter till anstånd i vissa fall (Fi2019/01016/S3). En sammanfattning av Skatteverkets promemoria finns i *bilaga 8 avsnitt 4* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 8 avsnitt 5*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 8 avsnitt 6*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2019/01016/S3).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 13 augusti 2020 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen som finns i *bilaga 8 avsnitt 7*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8 avsnitt 8*. Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran.

13.3.2 Bakgrund och gällande rätt

Fakturamodellen för skattereduktion för hushållsarbete är uppbyggd så att utföraren av en tjänst fakturerar köparen med ett lägre belopp än den faktiska kostnaden, för att sedan av Skatteverket begära utbetalning av mellanskillnaden mellan den debiterade ersättningen för hushållsarbetet inklusive mervärdesskatt och köparens faktiska betalning för arbetet till utföraren före begäran om utbetalning (7 § lagen [2009:194] om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete). Skatteverket ska, enligt 11 § samma lag, skyndsamt fatta beslut om utbetalning till den utförare som begär utbetalning.

Om Skatteverket har gjort en utbetalning av ett belopp utan att mottagaren har varit berättigad till det är det enligt 13 § första stycket samma lag den som tagit emot utbetalningen som är skyldig att så snart som möjligt meddela Skatteverket om felaktigheten. Det kan handla om att en utbetalning har skett till någon som inte har utfört något rot- eller rut-arbete eller att det utbetalade beloppet är felaktigt. Om utföraren betalar tillbaka ett belopp till köparen ska utföraren snarast underrätta Skatteverket om denna återbetalning.

Om Skatteverket har betalat ut ett belopp utan att mottagaren har varit berättigad till det, ska Skatteverket enligt 14 § lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete snarast besluta att det felaktigt utbetalda beloppet ska betalas tillbaka. Det framgår vidare av samma paragraf att om utföraren betalar tillbaka ett belopp till köparen, som tidigare har legat till grund för beslut om utbetalning av ett belopp från Skatteverket, ska Skatteverket snarast besluta att återbetalning ska ske med ett belopp som motsvarar vad som betalats tillbaka till köparen. Ett beslut om återbetalning får inte meddelas efter utgången av det sjätte året efter det beskattningsår som utbetalningen avser. Återbetalning ska, enligt 16 § samma lag, göras senast den sista dagen i månaden efter den månad då Skatteverket fattat beslutet om återbetalning.

Om ett beslut om återbetalning inte görs i rätt tid ska fordran, enligt 23 § i lagen, lämnas för indrivning. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Verkställighet enligt utsökningsbalken får ske vid indrivning. Det är även möjligt med betalningssäkring i vissa fall.

Eftersom det inte finns några särskilda regler om överklagandetid eller verkställighet före laga kraft för beslut om återbetalning tillämpas de allmänna bestämmelserna i förvaltningslagen (2017:900), förkortad FL. Av 44 § FL framgår att ett överklagande ska ha kommit in till beslutsmyndigheten inom tre veckor från den dag då den som överklagar fick del av beslutet genom beslutsmyndigheten. Vidare framgår det av 35 § första stycket FL att ett beslut som får överklagas inom viss tid får verkställas när överklagandetiden har gått ut, om beslutet inte har överklagats. Vissa undantag till huvudregeln om att beslut ska ha fått laga kraft för att kunna verkställas finns i 35 § andra och tredje styckena FL.

Av 35 § tredje stycket FL framgår att en myndighet får verkställa ett beslut omedelbart om ett väsentligt allmänt eller enskilt intresse kräver det. Myndigheten ska dock först noga överväga om det finns skäl att avvakta med att verkställa beslutet på grund av att beslutet medför mycket ingripande verkningar för någon enskild, att verkställigheten inte kan återgå om ett överklagande av beslutet leder till att det upphävs eller någon annan omständighet.

För att säkerställa att ett beslut om återbetalning har fått laga kraft måste samtliga parter som kan överklaga beslutet delges. En myndighet som meddelar beslut i ett ärende ska, enligt 33 § FL, så snart som möjligt underrätta den som är part om det fullständiga innehållet i beslutet, om det inte är uppenbart obehövt. Myndigheten bestämmer hur underrättelsen ska ske. Underrättelse får ske genom delgivning. Både

utförare och köpare kan överklaga ett beslut om återbetalning (jfr prop. 2008/09:77 s. 59). Det betyder att både utförare och köpare måste få del av beslutet om återbetalning för att det ska få laga kraft.

Om delgivning av ett beslut är nödvändigt tillämpas delgivningslagen (2010:1932) och delgivningsförfordningen (2011:154).

Ett beslut om återbetalning är inte ett beslut om skatt eller avgift varför lagen (1990:314) om ömsesidig handräckning i skatteärenden i princip inte är tillämplig om delgivning behöver ske i ett annat land.

Skatteverkets beslut om återbetalning är en sådan exekutionstitel som får ligga till grund för verkställighet enligt utsökningsbalken. I utsökningsbalken framgår att dom eller beslut, varigenom någon har dömts att utge böter eller vite eller har ålagts sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalningsskyldighet, inte får verkställas förrän domen eller beslutet har fått laga kraft. Annan exekutionstitel i allmänt mål får verkställas innan den har fått laga kraft, om det är särskilt föreskrivet. Det är inte särskilt föreskrivet att beslut om återbetalning får verkställas omedelbart.

13.3.3 Beslut om återbetalning ska gälla omedelbart

Regeringens förslag: Beslut om återbetalning av felaktigt utbetalda belopp avseende skattereduktion för hushållsarbete ska gälla omedelbart.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Till dessa hör bl.a. *Almega, Bolagsverket, Ekobrottsmyndigheten, Kronofogdemyndigheten, Pensionsmyndigheten* och *Åklagarmyndigheten*.

Näringslivets skattedelegation, till vilka *Svenskt Näringsliv* ansluter sig, ifrågasätter förslaget eftersom analysen i Skatteverkets promemoria inte visat att det säkerställer utövare av tjänster tillräcklig rättssäkerhet. Även *Småföretagarnas riksförbund* anser att förslaget ökar osäkerheten för företagare. Näringslivets skattedelegation framhåller att huvudregeln i svensk förvaltningsrätt är att ett beslut inte får verkställas förrän det har fått laga kraft. Skattefordringar utgör emellertid ett undantag. Delegationen framhåller att regeringen tidigare inte har delat Skatteverkets och Kronofogdemyndighetens åsikt att återbetalningsbeslut ska gälla omedelbart (se prop. 2014/15:10 s. 33). Det måste beaktas att ett återbetalningskrav inte alltid behöver vara hänförligt till utföraren, utan kan bero på omständigheter hänförliga till köparen. Vidare finns det utifrån praxis på området skäl att tro att det kan finnas ett stort antal återbetalningskrav som vid en rättslig prövning skulle anses felaktiga. Det skulle även vara oskäligt att låta utförarna stå risken för köparens eller Skatteverkets misstag. Avslutningsvis riskerar förslaget, vilket även Småföretagarnas riksförbund framhåller, att bli verkningslöst för utbetalare hemmahörande i utlandet, då Skatteverket inte kan få hjälp med handräckning eftersom det inte är fråga om en skatt. För att motverka medvetet felaktig begäran om utbetalning bör det, enligt Småföretagarnas riksförbund, räcka med att utföraren vid ansökan om ersättning signerar att uppgifterna är riktiga.

Skälen för regeringens förslag

Problem med nuvarande regelverk

Skatteverkets skyndsamma utbetalningar är viktiga för systemets legitimitet och för förtroendet hos de branscher vars tjänster omfattas av skattereduktion för hushållsarbete. Skyndsamhetskravet kan dock innebära att Skatteverket inte gör tillräckligt

djupa kontroller och att utbetalningar kan göras utan att förutsättningarna varit uppfyllda. En effektiv kontroll behövs därför.

Skatteverket fattar varje år ett stort antal beslut om återbetalning avseende felaktiga utbetalningar enligt husavdragets fakturamodell. En relativt stor andel av dessa beslut följs inte. År 2019 uppgick antalet återkrav till 5 604. Andelen obetalda återkrav uppgick till 7,0 procent. Av totalt återkrävd summa på 60 825 646 kronor, uppgick det obetalda beloppet till 7 462 194 kronor (12,3 procent). Andelen obetalda återkrav har dock minskat sedan 2016. Det beror, enligt uppgift från Skatteverket, på en kombination av flera olika faktorer, såsom att storleken på skattereduktionen minskade för rotavdrag år 2016 och införandet av användningen av Skatteverkets e-tjänst vid ansökningar om utbetalning. Det har även skett vissa systemförbättringar under senare år samt förbättrade kontroller innan utbetalning. En betalningsovilja eller betalningsoförmåga på ca 12 procent bedöms dock som mycket hög, i synnerhet i jämförelse med den uppskattade uppbördsförlusten för 2019 på 0,24 procent avseende skatter och avgifter (se Årsredovisning Skatteverket 2019 s. 106).

Om ett beslut om återbetalning inte har betalats i rätt tid ska Skatteverket överlämna fordran till Kronofogdemyndigheten för indrivning, förutsatt att det inte är fråga om ett ringa belopp. För beslut om återbetalning gäller i dag att beslutet måste ha fått laga kraft för att det ska kunna göras gällande. Att beslut om återbetalning inte får verkställas innan det har fått laga kraft innebär att Skatteverket måste delge samtliga berörda parter beslutet för att en obetald fordran ska kunna lämnas till Kronofogdemyndigheten för indrivning. Av 3 § lagen (1982:188) om preskription av skattefordringar m.m. framgår att ett beslut om återbetalning som huvudregel preskriberas fem år efter utgången av det kalenderår då fordran förföll till betalning. Preskriptionen är alltså inte kopplad till överlämnandet för indrivning vilket innebär att preskription inträder oavsett om fordringen har överlämnats för indrivning eller inte. Detta får till följd att ett utdraget delgivningsförfarande minskar tiden för indrivning. Om Skatteverket inte kan delge samtliga berörda inom fem år kan Skatteverket därför inte lämna fordran för indrivning. I januari 2019 hade 1 925 ärenden preskriberats och sedan dess har ytterligare ca 500 ärenden preskriberats.

Skatteverket använder i dag de möjligheter till delgivning som finns i delgivningslagen (2010:1932). I promemorian beskrivs Skatteverkets process för delgivning som kan innebära svårigheter att få parterna delgivna. För det fall delgivningsmottagaren inte befinner sig i Sverige kan det bli svårare med delgivning eftersom delgivningslagen i huvudsak bara kan tillämpas för delgivning i Sverige. Det kan röra sig om såväl utförare som köpare som befinner sig utomlands. Det finns dessutom ett antal utförare som kommer från andra länder men som är verksamma i Sverige. Eftersom beslut om återbetalning inte är en fordran på skatt eller avgift är inte lagen (1990:314) om ömsesidig handräckning i skatteärenden tillämplig. Delgivning får i sådana fall försöka göras med hjälp av Centralmyndigheten hos Länsstyrelsen i Stockholms län.

Om ett beslut om återbetalning har överklagats ligger det på den berörda domstolen att delge alla parter domen för att domen ska få laga kraft. Om domen inte får laga kraft kan inte Skatteverket vidta verkställighetsåtgärder. De delgivningsproblem som beskrivs ovan gäller även för domstolarna. Beslut om återbetalning som fastställs i dom förblir alltså överkällbara, om domstolen inte kan delge samtliga parter.

Från och med den 1 januari 2015 är beslut om återbetalning en sådan fordran som betalningssäkring enligt skatteförfarandelagen kan tillämpas på. Det bärande skälet till att låta fordringar enligt lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete omfattas av betalningssäkring var att öka möjligheterna att säkra det allmännas fordringar på återbetalningar (se prop. 2014/15:10 s. 33). I dag är betalningssäkring den enda möjligheten för Skatteverket att säkerställa betalning innan ett beslut om

återbetalning har fått laga kraft. Under 2017 saknades dock förutsättningar för betalningssäkring i ca 80 procent av de fall där beslut om återbetalning inte följdes eftersom det inte var fråga om belopp av betydelse. Under 2019 användes betalningssäkring i endast ett fall. Effekten av att ett beslut om återbetalning inte gäller omedelbart kan bli att ett beslut om betalningssäkring kan komma att kvarstå tills fordran preskriberas fem år efter att den förföll till betalning, om inte alla parter kan delges. Detta framstår som en orimlig konsekvens för såväl den enskilde som för det allmänna.

Beslut om återbetalning ska gälla omedelbart

Som beskrivs ovan finns det krav på återbetalning riktat mot utförare som undanhåller sig delgivning och därigenom förhindrar en effektiv hantering av återkraven. För att säkerställa återbetalning av felaktiga utbetalningar bedömer regeringen därför att det nu finns anledning att föreslå att beslut om återbetalning ska gälla omedelbart. Detta gäller inte minst för att öka effektiviteten i den kontroll som Skatteverket bedriver avseende fel och fusk inom systemet med skattereduktion för hushållsarbete. Enligt regeringen kan detta antas leda till en bättre kontrolleffektivitet eftersom verkställighet av obetalda återkrav kan ske snabbare än vad som nu är fallet. Att tiden från det att en fordran fastställs till dess att den kan överlämnas för indrivning är kort är en viktig faktor för en effektiv uppbörd. Risken för utebliven betalning ökar med tiden eftersom risken för att den betalningsskyldige saknar tillgångar eller försätts i konkurs ökar över tid. Vidare undanröjs risken för att en fordran preskriberas innan verkställighetsåtgärder hinner vidtas.

I sammanhanget bör också rättssäkerheten för enskilda beaktas. Ett beslut som gäller omedelbart innebär att enskildas skyldighet att betala återkrävt belopp gäller även om beslutet överklagas. Att ett beslut om återbetalning föreslås gälla omedelbart innebär dock inte att beslutet måste verkställas omgående. Återbetalningsfristerna i 16 § lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete ska fortsatt tillämpas. Dessutom ska en betalningsuppmaning enligt 3 § indrivningsförordningen (1993:1229) skickas innan indrivning begärs. Att ett beslut om återbetalning gäller omedelbart påverkar inte heller den enskildes möjlighet att överklaga beslutet. Det kan även framhållas att en allmän förvaltningsdomstol antingen på begäran av den enskilde eller självant kan besluta om inhibition, dvs. att det överklagade återbetalningsbeslutet tills vidare inte ska gälla. Vidare föreslår regeringen att en möjlighet till anstånd ska införas, se avsnitt 13.3.4. Regeringen bedömer sammanfattningsvis att enskildas rättssäkerhet alltså kan säkerställas.

För att uppnå syftet att effektivisera uppbörden och för att öka förutsebarheten för enskilda anser regeringen att frågan om att beslut om återbetalning ska gälla omedelbart bör regleras särskilt i lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete. Att enbart tillämpa den möjlighet till undantag som anges i 35 § tredje stycket FL bedöms inte vara ändamålsenligt för att uppnå angivna syften. Eftersom Skatteverkets beslut om återbetalning är en sådan exekutionstitel som får ligga till grund för verkställighet enligt utsökningsbalken, utgör den bestämmelse som nu föreslås dessutom en sådan särskild föreskrift som innebär att verkställighet enligt utsökningsbalken får ske innan beslutet har fått laga kraft (3 kap. 23 § andra stycket utsökningsbalken).

En inte oväsentlig effekt av förslaget är att det bedöms fungera som ett milt påtryckningsmedel för att öka regelefterlevnaden. En ökad regelefterlevnad är viktig eftersom närmare sju procent av besluten om återbetalning inte följs (2019). Bestämmelser som kan leda till ökad regelefterlevnad är dessutom viktiga för acceptansen för systemet i stort.

Även om betalningssäkring kan vara ett effektivt sätt att säkerställa betalning saknas denna möjlighet i en stor del av ärendena. Med förslaget kommer Skatteverket kunna lämna en obetald fordran för indrivning och verkställighet enligt utsökningsbalkens bestämmelser så snart förfallodagen har passerat, vilket är ett mindre ingripande alternativ jämfört med betalningssäkring. Möjligheten till betalningssäkring bör dock finnas kvar, då det alltjämt kan finnas tillfällen då betalningssäkring är den mest ändamålsenliga åtgärden.

Näringslivets skattedelegation påpekar att regeringen i propositionen Förbättringar av husavdragets fakturamodell (prop. 2014/15:10), när möjligheten till betalningssäkring infördes, ansåg att återbetalningsbeslut inte ska gälla omedelbart. Regeringen kan dock konstatera att möjligheten att använda betalningssäkring inte har lett till att betalningsviljan, eller möjligheten att säkerställa det allmännas fordringar, ökat nämnvärt sedan bestämmelsen infördes. Ruttjänsterna ökar och kan i och med förslagen i avsnitt 13.2.3–13.2.7 väntas öka ytterligare framöver. Till detta kommer förslaget att höja taket för rutavdraget till 75 000 kronor. Ju snabbare Skatteverket kan hantera återkraven och ligga närmare utbetalningen desto större är sannolikheten att felaktiga utbetalningar återbetalas. Det innebär att även återkraven i denna del förväntas öka.

Näringslivets skattedelegation anser även att det måste beaktas att ett återbetalningskrav inte alltid behöver vara hänförligt till utföraren, att felaktiga återbetalningsbeslut förekommer och att reglerna till viss del är krångliga. Enligt regeringen medför de föreslagna anståndsmöjligheterna, vilka redogörs för i avsnitt 13.3.4, men även möjligheten till inhibition, att tillbörliga rättssäkerhetskrav tillgodoses i dessa fall.

Det är riktigt, vilket framhålls av *Småföretagarnas riksförbund*, att möjligheterna till indrivning är mindre från utländska företagare. Då merparten av utförarna är hemmahörande i Sverige bör dock det faktum att återbetalningsbesluten gäller omedelbart i de flesta fall få önskad effekt. Avslutningsvis kan framhållas att införandet av ett signaturkrav, på det sätt som Småföretagarnas riksförbund gör gällande, enligt regeringens mening inte i någon större utsträckning skulle motverka medvetet felaktiga begäran om utbetalning.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny paragraf, 23 §, införs i lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete, se avsnitt 12.7.

13.3.4 En möjlighet till anstånd införs

Regeringens förslag: Anstånd med betalning av återbetalning av felaktigt utbetalda belopp ska kunna medges i vissa fall.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian görs även en hänvisning till anstånd enligt 63 kap. 4 § andra stycket skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Till dessa hör bl.a. *Almega*, *Bolagsverket*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Kronofogdemyndigheten*, *Pensionsmyndigheten* och *Åklagarmyndigheten*. *Stockholms universitet* önskar en ännu mer generös skrivning i lagmotiven med avseende på förutsättningarna för anstånd. *Näringslivets skattedelegation* ifrågasätter om de nuvarande anståndsreglerna i skattemål tillförsäkrar de enskilda ett rättssäkert förfarande.

Sveriges byggindustrier framhåller att systemet med rotavdrag förutsätter generösa anståndsmyndigheter och anser att det bör införas en ny anståndsgrund i 63 kap. SFL, för att komma åt det strikta ansvar utförare har i dag. Anstånd bör t.ex. alltid medges om återbetalningsbeslutet baseras på uppgifter som kunden ansvarar för, om det gäller en oklar rättsfråga eller om Skatteverket har brutit i sin handläggning.

Kammarrätten i Jönköping anser att formerna för att medge anstånd bör regleras särskilt i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete. Kammarrätten för även fram vissa lagtekniska synpunkter. Det kan med hänsyn till skillnader vad gäller överklagandetid enligt skatteförfarandelagen och lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete enligt kammarrätten även diskuteras om anståndstiderna för skatter och avgifter respektive återkrav bör vara desamma.

Skälen för regeringens förslag: Om Skatteverket har fattat beslut om återbetalning ska återbetalningen göras senast den sista dagen i månaden efter den månad då Skatteverket fattade beslutet om återbetalning (16 § lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete). Om återbetalning inte görs i rätt tid ska fordran lämnas för indrivning. I dag får det inte ske förrän beslutet har fått laga kraft. I avsnitt 13.3.3 föreslår regeringen att beslut om återbetalning ska gälla omedelbart. Det innebär att en fordran som inte betalas i rätt tid kan lämnas för indrivning även om beslutet inte har fått laga kraft, dvs. även om samtliga parter inte är delgivna och överklagandetiden inte har gått ut. Att beslut ska gälla omedelbart motsvarar vad som enligt 68 kap. 1 § SFL gäller för beslut om skatt och avgift.

För att säkerställa ett rättssäkert förfarande vid beslut om återbetalning som gäller omedelbart bör det vara möjligt att medge anstånd med betalning under vissa förutsättningar. *Kammarrätten i Jönköping* anser att det bör införas bestämmelser om anstånd i lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete. Enligt regeringens mening finns dock stora fördelar med att anståndsreglerna enligt skatteförfarandelagen kan tillämpas även i dessa fall. Dessa regler är väl inarbetade, och medför att nödvändiga rättssäkerhetsgarantier kan tas tillvara. Även i t.ex. fråga om återbetalning med avseende på betalningssäkring gäller vad som sägs i skatteförfarandelagen.

Förslaget innebär inte att en fordran avseende beslut om återbetalning jämställs med skatt eller avgift men den enskilde ges motsvarande möjligheter till anstånd som gäller för en fordran avseende skatt eller avgift (se prop. 2014/15:10 s. 31–33). Det kan handla om situationer där det är tveksamt hur stort belopp som kommer att behöva betalas eller där betalning före laga kraft skulle medföra betydande skadeverkningar eller annars framstå som oskäligt (63 kap. 4 § första stycket och 63 kap. 5 § SFL). Syftet är att hindra att verkställighet av ett beslut som inte har fått laga kraft får oskäliga konsekvenser för den enskilde. Den enskilde ska inte tvingas avyttra fastigheter, företag eller annan ekonomisk betydelsefull egendom för att betala en fordran som, även om utsikterna är små, fortfarande kan komma att sättas ned eller undanröjas (se prop. 2010/11:165 s. 1033). Förslaget innebär vidare en möjlighet till betalningsanstånd enligt 63 kap. 15 och 23 §§ SFL. Betalningsanstånd bedöms utifrån ekonomiska förutsättningar, inte huruvida det är tveksamt om fordran kommer att sättas ned. Betalningsanstånd kan exempelvis beviljas på grund av synnerliga skäl för att ge den enskilde skäligt rådrom att få fram pengar till betalning (se prop. 2010/11:165 s. 1041). Betalningsanstånd kan också beviljas om det är till fördel för det allmänna, exempelvis om betalningsanståndet bedöms ge ett bättre ekonomiskt utfall för det allmänna än om verkställighetsåtgärder vidtas omedelbart (se prop. 2010/11:165 s. 1043 och 1044). Av 63 kap. 2, 4, 5, 15 och 23 §§ SFL framgår att dessa bestämmelser gäller ”skatt och avgift”. Regeringen anser, till skillnad från vad

Kammarrätten i Jönköping anför, inte att det behövs någon bestämmelse om att återbetalning ska jämföras med ”skatt eller avgift”.

Hur lång anståndstiden kan uppgå till skiljer sig åt beroende på grunden för anståndet. Av 63 kap. 6 § SFL framgår att anståndstiden för ändringsanstånd enligt 4 § och anstånd för att undvika betydande skada enligt 5 § ska bestämmas till längst tre månader efter dagen för beslutet i den fråga som har föranlett anståndet. För anstånd enligt 63 kap. 15 och 23 §§ SFL bestäms anståndstiden inte i förhållande till en kommande sakprövning av skatte- eller avgiftsfrågan utan i stället av andra omständigheter som betalningsförmåga och de villkor som i det enskilda fallet ger störst möjlighet för staten att få betalt för fordran. I syfte att uppnå en enhetlig reglering bör anståndstiden inte regleras ytterligare än vad som redan framgår av nuvarande bestämmelser i SFL. Att överklagandetiderna enligt lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete och skatteförfarandelagen är olika bör inte heller föranleda att anståndstiden regleras särskilt.

Om det vid ändringsanstånd eller anstånd för att undvika betydande skada kan antas att skatten eller avgiften inte kommer att betalas i rätt tid, får Skatteverket enligt 63 kap. 8 § första stycket SFL bevilja anstånd bara om den skattskyldiga ställer säkerhet för skattens eller avgiftens betalning. Samma överväganden gör sig gällande även vid anstånd med betalning av återbetalning av felaktigt utbetalda belopp. Det är Skatteverket som ska föra fram omständigheter som talar för att säkerhet måste ställas. Det är den återbetalningsskyldiges betalningsförmåga och vilja att betala återkravet som avgör om Skatteverket ska begära in en säkerhet eller inte. I vissa fall behöver dock inte säkerhet ställas även om det kan antas att det felaktigt utbetalda beloppet inte kommer att betalas i rätt tid av den återbetalningsskyldige när anståndet hävs (se 63 kap. 8 § andra stycket SFL). Detta gäller bl.a. om anståndsbeloppet är förhållandevis obetydligt. Säkerhet kan därför komma att krävas endast i ett fåtal fall (se även avsnitt 13.3.6).

Av 63 kap. 16 § SFL framgår att anstånd beviljas med skäligt belopp, om inte annat framgår av 63 kap. 17–21 a §§ SFL. I de fall som avses i 63 kap. 7 § ska anstånd dock beviljas med det belopp som begäran om omprövning eller överklagandet gäller. *Kammarrätten i Jönköping* anser att dessa bestämmelser inte är anpassade till återbetalning enligt lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete och att det är svårt att förutse hur de kommer att tillämpas. Att 63 kap. 16 § SFL hänvisar till andra bestämmelser i skatteförfarandelagen, vilka inte är tillämpliga på anstånd i detta fall, bedöms kunna hanteras inom ramen för tillämpningen.

Någon översyn av anståndsreglerna och dess tillämpning ligger inte, vilket *Näringslivets skattedelegation* efterfrågar, inom ramen för detta lagstiftningsärende. För det fall att ett återbetalningsbeslut baseras på uppgifter som kunden ansvarar för, om det gäller en oklar rättsfråga eller om Skatteverket har brutit i sin handläggning bör Skatteverket redan inom ramen för nuvarande anståndsregler i skatteförfarandelagen ha möjlighet att medge anstånd. På så sätt tillgodoses den enskildes rättssäkerhet även i dessa avseenden. Till skillnad från vad *Sveriges byggindustrier* framför bedöms det därför inte finnas något behov att särskilt reglera dessa situationer.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny paragraf, 23 a §, införs i lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete, se avsnitt 12.7.

13.3.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna om att beslut om återbetalning ska gälla omedelbart och anstånd i vissa fall ska träda i kraft den 1 januari 2021.

Bestämmelserna ska tillämpas första gången på beslut om återbetalning avseende en begäran om utbetalning som har lämnats efter den 31 december 2020.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian föreslås att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2020.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har kommenterat detta särskilt.

Skälen för regeringens förslag: Det är angeläget att reglerna om att beslut om återbetalning ska gälla omedelbart och att anstånd ska kunna medges i vissa fall träder i kraft så snart som möjligt. Regeringen föreslår därför att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2021.

De nya reglerna föreslås tillämpas första gången på beslut om återbetalning avseende en begäran om utbetalning som har lämnats efter den 31 december 2020. Eftersom bestämmelserna får anses som betungande för enskilda bör de inte tillämpas på beslut om återbetalning avseende en begäran om utbetalning som har lämnats före ikraftträdandet. Det innebär exempelvis att ett beslut om återbetalning avseende en begäran om utbetalning som har lämnats i november 2020 måste delges både utförare och köpare för att få laga kraft och för att indrivningsåtgärder ska kunna vidtas.

13.3.6 Konsekvensanalys

Regelrådet finner att konsekvensutredningen för förslaget om omedelbar verkställighet av beslut om återbetalning enligt husavdragets fakturamodell inte uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Detta då bl.a. uppgifterna om berörda företag utifrån storlek, påverkan på företagets verksamhet och påverkan på företagen i andra avseenden samt särskilda hänsyn till små företag vid reglernas utformning är otillräckligt redovisade. Enligt Regelrådet brister även redovisningen vad gäller effekter av felaktiga återkrav. Även om det på en aggregerad nivå kan vara försumbara kostnader skulle det för det enskilda företaget kunna få betydande konsekvenser. Regelrådet poängterar att det helt saknas en bedömning avseende förslagens överensstämmelse med EU-rätten. Vidare är redovisningen avseende särskilda informationsinsatser bristfällig. Regelrådet har dock förståelse för att det för merparten av företagen inte medför någon förändring, men vid exceptionella fall kan det få stora konsekvenser. Regeringen anser att kraven uppfylls efter det att vissa remissynpunkter beaktats i detta avsnitt och mot bakgrund av vilka uppgifter som finns att tillgå och därmed i vilken omfattning en analys är möjlig.

Syfte, alternativa lösningar och effekter av utebliven ändring

Beslut om återbetalning av felaktiga utbetalningar för hushållsarbete ska gälla omedelbart. Förslaget syftar bl.a. till ökad uppbördseffektivitet och ökad effektivitet i Skatteverkets kontrollverksamhet.

En alternativ lösning till förslaget är att låta utbetalningar enligt fakturamodellen omfattas av skattekontosystemet och skatteförfarandelagen. En sådan lösning skulle ge samma effekter som förslaget. Den skulle dessutom ge ytterligare effekter så som bättre förutsättningar för indrivning av återbetalningskrav mot företag i utlandet, bättre möjligheter för Skatteverket att utreda felaktigheter, förenklad administration för utförare samt möjlighet för Skatteverket att återkalla ett godkännande för F-skatt

för företag som missköter sig avseende rot- och rut-arbeten. Ett sådant förslag är emellertid mer omfattande och har tidigare avfärdats bl.a. med hänvisning till att utbetalningsförfarandet är ett administrativt beslut och inte ett beskattningsbeslut (se 2014/15:10 s. 32 f). Denna bedömning gäller alltså.

Förslaget är en mindre och mer begränsad förändring som riktar sig mot de allvarligaste bristerna i den nuvarande lagstiftningen.

Om förslaget inte genomförs kommer de problem som Skatteverket ser i dag sannolikt kvarstå oförändrade eller rent av öka.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget beräknas förstärka den offentliga sektorns finanser med 20 miljoner kronor under 2021.

Förslaget medför flera offentligfinansiella effekter. En effektiviserad hantering av obetalda beslut om återbetalning bör leda till att de fordringar som i dag betalas in först efter en delgivningsprocess som kan ta mer än ett år kommer att betalas in tidigare. Nuvärdeseffekten av en sådan tidsförskjutning är emellertid begränsad och kan bortses från i detta sammanhang. Förslaget medför emellertid tre andra, och viktigare, anledningar till offentligfinansiella effekter.

För det första kan det antas att en större andel av de beslut om återbetalning som fattas kommer att följas, eftersom beslutet om återbetalning kan verkställas närmare beslutstidpunkten. Om ett beslut om återbetalning kan lämnas för indrivning i nära anslutning till beslutets förfallodag kommer färre företag att ha försatts i konkurs innan verkställighet kan ske.

För det andra kan det antas att en effektivare och snabbare återkravshantering kommer att minska möjligheten att systematiskt och organiserat utnyttja systemet med skattereduktion för hushållsarbete genom att på felaktiga grunder begära ut ersättning som sedan inte betalas tillbaka. Om det systematiska och organiserade utnyttjandet av systemet minskar leder det till färre felaktiga utbetalningar.

För det tredje kommer en ökad efterlevnad av beslut om återbetalning samt en minskning av det systematiska utnyttjandet av systemet frigöra resurser för Skatteverkets kontrollverksamhet, som då kan användas till att granska fler misstänkta felaktiga utbetalningar.

Enligt förslaget ska det vara möjligt att medge anstånd med betalning i vissa fall enligt bestämmelserna i skatteförfarandelagen. Enligt dessa bestämmelser kan Skatteverket kräva att det ställs en säkerhet om anstånd ska medges och det kan antas att fordran inte kommer betalas i rätt tid. Det vanligaste är att en bankgaranti ställs som säkerhet. Den enskilde har rätt till ersättning om det visar sig att Skatteverket inte behöver ta säkerheten i anspråk. Antalet anstånd med säkerhet är i dag få (Skatteverket mottar ett tiotal säkerheter per år). Det går inte att säga om antalet skulle öka om skatteförfarandelagens regler om anstånd kommer att omfatta även beslut om återbetalning enligt lagen om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete men det bedöms i så fall inte troligt att det skulle ske en stor ökning.

Obetalda återbetalningskrav i dag

Att kvantifiera de olika effekterna som beskrivs ovan kräver ett antal antaganden. I huvudsak får dessa göras med utgångspunkt i resultaten från de kontroller Skatteverket utför i dag. Det finns flera försvårande faktorer i sammanhanget. En sådan faktor är att bestämmelserna om skattereduktion för hushållsarbete ändrades fr.o.m. 2016 på så sätt att skattereduktionen för rotarbete minskade från 50 till 30

procent. Troligen kan detta åtminstone delvis förklara nedgången i antalet beslut om återbetalning som observerades för perioden efter det. Under våren 2017 kom det också en dom från Högsta förvaltningsdomstolen (HFD 2017 ref. 46 I) med innebörden att Skatteverket vid ansökningar där arbetskostnaden inte kunnat bestämmas utifrån ansökan ska göra en skälighetsbedömning av arbetskostnaden och besluta om återbetalning av utbetalt belopp som överstiger den skäligen arbetskostnaden. Tidigare har beslut om återbetalning omfattat hela den utbetalda summan. Eftersom sådana beslut om återbetalning ibland överklagas, och under tiden förblir obetalda, kan både den totala summan som omfattas av beslut om återbetalning och antalet obetalda beslut antas ha minskat efter domen. Från och med april 2015 har utförare också varit tvungna att använda Skatteverkets e-tjänst vid ansökningar om utbetalning. Detta har lett till att utförare har lämnat färre felaktiga uppgifter vid uppgiftslämnandet och detta har resulterat i färre beslut om återbetalning. Det fanns en möjlighet till 6 månaders dispens med att börja använda e-tjänsten varför det fick helt genomslag först i slutet av 2015.

Tabell 13.3 presenterar statistik för de beslut om återbetalning som Skatteverket har fattat under perioden 2013–2019. Tabellen visar antalet återkrav mot enskilda utförare. De beslutade beloppen som förblir obetalda har minskat mot slutet av perioden. Det beror förmodligen på en kombination av flera olika faktorer, såsom att storleken på skattereduktionen har minskat, en dom om att en skälighetsbedömning av arbetskostnaden ska göras i vissa fall och införandet av den obligatoriska användningen av Skatteverkets e-tjänst vid ansökningar om utbetalning. På grund av de senaste årens nya förutsättningar som beskrivs ovan görs den samlade bedömningen att situationen, vad gäller beslut om återbetalning och andelen obetalda fordringar, i framtiden skulle vara oförändrad från situationen för 2019 om förslaget inte genomförs. Det innebär att det kan antas att det skulle fattas beslut om återbetalning till ett belopp om ungefär 61 miljoner kronor årligen och ungefär 7,5 miljoner kronor skulle förbli obetalda.

Tabell 13.3 Obetalda återkrav efter omprövningar för 2013–2019

År	Antal återkrav	Procent obetalda återkrav	Återkrävd summa	Obetald summa	Procent obetalt
2013	5 753	9,0	111 932 929	31 804 893	28,4
2014	6 340	8,5	119 261 628	35 199 871	29,5
2015	6 295	8,0	123 384 951	34 420 439	27,9
2016	4 766	7,4	86 908 869	19 537 119	22,5
2017	4 581	5,2	51 631 554	5 867 496	11,4
2018	5 155	4,2	55 122 729	4 037 199	7,3
2019	5 604	7,0	60 825 646	7 462 194	12,3

Källa: Skatteverket.

Beslut om återbetalning om förslaget genomförs

Om förslaget genomförs kan det förväntas att antalet beslut som följs ökar, men också att den sammanlagda summan av beslut om återbetalning skulle förändras.

Den totala summan av beslut om återbetalning skulle, som tidigare nämnts, troligen minska på grund av ett minskat systematiskt och organiserat utnyttjande av systemet med skattereduktion för hushållsarbete. Det är svårt att med exakthet bedöma hur stor andel av de beslut om återbetalning som inte följs som kan kopplas till brottslig verksamhet. I brist på bättre underlag görs antagandet att det rör sig om hälften av besluten. Den återkrävda summan antas med andra ord minska med ungefär 4 miljoner kronor årligen på grund av minskad brottslighet.

Det kan vara svårt att delge parter som befinner sig i Sverige om den berörda inte vill bli delgiven. För det fall delgivningsmottagaren inte befinner sig i Sverige blir det än mer svårt med delgivning eftersom delgivningslagen (2010:1932) i huvudsak endast kan tillämpas för delgivning i Sverige. Det kan röra sig om både utförare och köpare som inte befinner sig i Sverige. Om exempelvis en utländsk utförare har lämnat Sverige när beslut om återbetalning har fattats kan sedvanlig delgivning inte användas. Eftersom beslut om återbetalning inte är en fordran på skatt eller avgift är inte heller lagen (1990:314) om ömsesidig handräckning i skatteärenden tillämplig. Delgivningsbestämmelserna i lagen (2011:1537) om bistånd med indrivning av skatter och avgifter inom Europeiska unionen är inte heller tillämpliga. Delgivning får i sådana fall försöka göras med hjälp av Centralmyndigheten hos Länsstyrelsen i Stockholm vilket är ett dyrt och omständligt förfarande. Ett genomförande av förslaget skulle få effekten att Skatteverket inte längre behöver hantera delgivningsärenden på samma sätt som i dag. Skatteverket gör bedömningen att det skulle medföra en besparing motsvarande 3,5 årsarbetskrafter. Att i stället lägga dessa resurser på kontrollverksamhet bedöms öka den totala summan för beslut om återbetalning med omkring 18 miljoner kronor per år.

När det gäller återbetalningsgraden efter förslagets införande är även det svårt att bedöma på statistiska grunder. Regeringen gör bedömningen att omkring 95 procent av fordringarna skulle betalas om förslaget införs. Ökningen bedöms komma dels av ett minskat systematiskt och organiserat utnyttjande av systemet (där betalningsviljan har varit mycket låg), dels av att den mycket snabbare hanteringen kommer att göra att fordringarna kan lämnas för indrivning i relativt nära anslutning till att beslut om återbetalning fattas. Risken för att ett företag som har fått ett krav på återbetalning verkställt ska försättas i konkurs, flytta utomlands, avregistreras etc. minskar därmed avsevärt, vilket underlättar eventuella indrivningsåtgärder.

Sammanfattning

Sammantaget skulle summan av samtliga beslut om återbetalning ändras från 61 miljoner kronor till 75 miljoner kronor (61 miljoner kronor i dag – 4 miljoner i minskat organiserat utnyttjande + 18 miljoner kronor från ökade kontroller). Av dessa 75 miljoner kronor bedöms 71 miljoner kronor (95 procent) betalas in. I dagsläget kan det bedömas att ungefär 53 miljoner kronor (betalat under 2019) skulle betalas in om förslaget inte genomförs. Det innebär att totalt återbetalt belopp ökar från 53 miljoner kronor till 71 miljoner kronor (95 procent av 75 miljoner) – en ökning med 18 miljoner årligen.

De offentliga finanserna förstärks också av de minskade (felaktiga) utbetalningarna om 4 miljoner kronor på grund av den minskade brottsligheten, som i dagsläget inte återbetalas.

De offentligfinansiella effekterna bedöms alltså vara en förstärkning av statens finanser med omkring 20 miljoner kronor årligen. Effekten bedöms uppstå omedelbart efter att förslaget trätt i kraft.

Effekter för företagen

Skatteverkets beslut om återbetalning avseende felaktiga utbetalningar berör årligen ca 3 500 företag. För den stora majoriteten av dessa företag gäller återkravet ett ärende. Det återkrävda beloppet uppgår till i genomsnitt 10 900 kronor per ärende. Cirka hälften av företagen är vidare små med högst 10 anställda. Då många av de berörda företagen är små är Skatteverket mån om att inte belasta dessa företag med några onödiga administrativa bördor. I dagsläget fattar Skatteverket ett beslut om återbetalning avseende utföraren som sedan förväntas betala in den fastställda fordran.

Det är bara om fordran kvarstår som obetald efter förfallodagen som det blir aktuellt med delgivning. Med förslaget förändras endast situationen för de företag som inte betalar in begärt belopp i tid. För den stora majoriteten av företag som betalar i tid förändras alltså i praktiken ingenting.

De företag som inte betalar i tid påverkas i så mån att fordran kan lämnas till Kronofogdemyndigheten för indrivning direkt efter förfallodagen. Det innebär att det inte längre blir möjligt att få en frist med betalning eller undkomma indrivningsåtgärder genom att hålla sig undan delgivning. Förändringen framstår som önskvärd och innebär ingen ökad administrativ börda för företagen.

För de företag som erhåller ett felaktigt återkrav bedöms förslaget inte innebära någon påtagligt ökad risk för negativa konsekvenser. Det enskilda företaget har fortfarande möjlighet att överklaga återkravet samt kan beviljas anstånd. Återkraven behöver generellt inte heller betalas med en gång utan en betalningsfrist gäller alltid enligt nuvarande regler på upp till närmare två månader från beslutsdatum.

Genom att försvåra för oseriösa företag att utnyttja systemet kan förslaget också bidra till att en mer rättvis konkurrens uppstår på marknaden, även om den snedvridande effekten av oseriösa företag i dagsläget inte ska överdrivas.

Regeringen bedömer att företagens övriga verksamheter inte påverkas i någon uppenbar/betydande omfattning av förslaget. Det är vidare främst mindre företag som berörs av regleringen, men regeringen bedömer att ingen särskild hänsyn behöver tas till små företag vid reglernas utformning då reglerna är generella och påverkar stora och små företag på samma sätt.

Effekter för enskilda och offentlig sektor

Beslut om återbetalning av felaktiga utbetalningar riktas alltid mot utföraren, då det är utföraren som har ansökt om och fått den felaktiga utbetalningen. För den enskilda köparen blir den enda skillnaden jämfört med i dag om förslaget genomförs att de inte behöver delges beslutet om återbetalning. Delgivning kan vara en källa till både oro och administrativt arbete för den enskilda. Med förslaget skulle sådana delgivningar inte längre behöva göras.

Förslaget har inga direkta effekter på kommuners eller regioners skatteintäkter.

Effekter för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Förslaget innebär att resurskrävande delgivningar av beslut om återbetalning av felaktiga utbetalningar inom rot- och rut-området kommer att försvinna som arbetsuppgift för Skatteverket. Den arbetsinsats som krävs vid en delgivning är helt avhängig hur svårt det är att få tag på mottagaren av delgivningen. Skatteverket har uppskattat arbetsåtgången för de olika momenten som kan ingå i en delgivning, och utifrån det bedömt att en genomsnittlig delgivning tar totalt ca 10 arbetstimmar att utföra. Med 500 delgivningsärenden per år uppskattar Skatteverket vidare den årliga handläggningskostnaden till knapp 2,7 miljoner kronor. Skatteverket gör bedömningen att det skulle medföra en besparing motsvarande 3,5 årsarbetskrafter.

Förslaget förväntas medföra utvecklingskostnader för Skatteverket i form av utveckling av it-system och kommunikationsinsatser. De beräknas uppgå till en engångskostnad om knappt 1,4 miljoner kronor. De årliga förvaltningskostnaderna är störst år ett då de beräknas uppgå till drygt 700 000 kronor för att sedan minska till drygt 200 000 år fem. Totalt sett beräknas förvaltningskostnaderna uppgå till drygt 3,7 miljoner kronor.

Till det ovan nämnda kommer att avgiften som betalas till Polismyndigheten för delgivningar försvinner, vilket bedöms medföra en minskning av kostnaderna med en halv miljon kronor årligen.

Totalt sett bedöms kostnaderna för Skatteverket att minska.

Förslaget innebär att Polismyndigheten inte längre behöver utföra de delgivningar Skatteverket begär handräckning för att utföra. Förslaget bedöms föra med sig en minskning av delgivningarna med ca 500 ärenden per år.

Kronofogdemyndigheten kan med förslaget antas få en viss ökning av antalet indrivningsuppdrag på grund av att det inte längre kommer att föreligga någon risk för att en fordran preskriberas innan verkställighetsåtgärder hinner vidtas. Å andra sidan kan antalet indrivningsuppdrag antas minska i den mån förslaget leder till ett minskat brottsligt utnyttjande av systemet. Sammantaget bedöms förändringen av antalet indrivningsuppdrag vara marginell. Detsamma gäller för de tingsrätter som är utsökningsdomstolar. Eventuella merkostnader för Kronofogdemyndigheten eller de tingsrätter som är utsökningsdomstolar ryms inom befintliga ekonomiska ramar.

De domstolsprocesser där misstankar om rot- och rut-relaterade brott ingår är i allmänhet mycket vida utredningar som omfattar flera andra mer eller mindre orelaterade åtalpunkter. I den mån rot- och rut-relaterad brottslighet minskar bedöms effekterna för domstolsväsendet vara små.

Genom att en möjlighet till anstånd föreslås kan sådana beslut komma att överklagas till domstol. Regeringen gör bedömningen att detta förslag inte nämnvärt kommer att påverka måltillströmningen. Förslaget bedöms sammantaget inte påverka de allmänna förvaltningsdomstolarna annat än marginellt. Eventuella kostnadsökningar får därför behandlas inom befintliga ramar.

Regeringen anser inte att övriga myndigheter påverkas av förslaget.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Förslaget bedöms vara förenligt med det EU-rättsliga regelverket.

Övriga effekter

Förslaget bedöms inte ha några effekter på sysselsättning eller miljö. Förslaget bedöms inte heller ha några fördelningseffekter eller effekter på den ekonomiska jämställdheten.

13.4 Skattereduktion för installation av grön teknik

13.4.1 Ärendet och dess beredning

Enligt den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (januariavtalet) ska ett nytt avdrag för grön teknik införas. Mot denna bakgrund har en promemoria med förslag om skattereduktion för grön teknik utarbetats inom Finansdepartementet. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 9 avsnitt 1* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 9 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 9 avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2020/02314/S1).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 27 augusti 2020 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslaget i *bilaga 9 avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 9 avsnitt 5*. Lagrådet lämnar förslaget utan erinran. I förhållande till lagrådsremissen har vissa mindre språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

13.4.2 Bakgrund

Statliga stöd till solcellssystem, lagring av egenproducerad elenergi och laddningspunkter till elfordon

Privatpersoner kan enligt förordningen (2009:689) om statligt stöd till solceller få ett statligt stöd som ett engångsbidrag för installation av alla typer av nätanslutna solcellssystem. Detta gäller dock inte för åtgärder som har fått annat offentligt stöd, inklusive sådant stöd som lämnats av Europeiska unionen, eller skattereduktion för arbetskostnad (se mer om rotavdrag nedan). Sådant stöd kan även lämnas till kommuner och företag. Av 1 § i förordningen framgår att syftet är att bidra till omställningen av energisystemet och till industriell utveckling inom energiteknikområdet genom att användning av solcellssystem och antalet aktörer som hanterar sådana system ska öka i Sverige, systemkostnaderna ska sänkas och den årliga elproduktionen från solceller ska öka.

Stödet får lämnas med högst 20 procent av de stödberättigande kostnaderna och högst 1,2 miljoner kronor per solcellssystem eller solels- och solvärmehybridsystem. Stödberättigande kostnader får uppgå till högst 37 000 kronor plus mervärdesskatt per installerad kilowatt elektrisk märkeffekt. Om solcellssystemet har finansierats med försäkringsersättning, ska stödet minska med ett belopp som motsvarar ersättningen.

Stödberättigande kostnader är projekteringskostnader, kostnader för material, såsom solcellsmoduler, inklusive eventuella linser, speglar och kylsystem, stativ eller annan fästanordning, kablage, elmätare, system för övervakning, brytare, överspänningsskydd och eventuell växelriktare samt system för lagring av energi, dock inte värmelager, och arbetskostnader. För arbetskostnaderna krävs att den som utför åtgärden är godkänd för F-skatt eller, i fråga om ett utländskt företag, har ett intyg eller en annan handling som visar att företaget genomgår motsvarande kontroll i fråga om skatter och avgifter i sitt hemland. Något krav på godkännande för F-skatt kan nämligen inte ställas i de fall den som har utfört arbetet inte bedriver någon näringsverksamhet i Sverige, eftersom en sådan person inte kan få ett godkännande enligt bestämmelserna i 9 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL.

Privatpersoner kan även få statligt stöd för installation av system för lagring av egenproducerad elenergi enligt förordningen (2016:899) om bidrag till lagring av egenproducerad elenergi. Systemet måste vara kopplat till en anläggning för egenproduktion av förnybar el som är ansluten till elnätet, och där systemet bidrar till att dels lagra elenergi för användning vid ett annat tillfälle än produktionstillfället, dels öka den årliga andelen egenproducerad elenergi som används inom fastigheten för att tillgodose det egna elbehovet.

Bidrag får ges med högst 60 procent av de bidragsberättigande kostnaderna, dock högst med 50 000 kronor. Bidragsberättigande kostnader är kostnader för installation av system för lagring av elenergi, t.ex. kostnader för batteri, kablage, kontrollsystem, smarta energihubbar och arbete. Bidrag får inte avse åtgärder för vilka skattereduktion för arbetskostnad har tillgodoräknats eller annat offentligt stöd har getts.

Vidare kan privatpersoner få bidrag enligt förordningen (2017:1318) om bidrag till privatpersoner för installation av laddningspunkt till elfordon. Av 1 § i förordningen framgår att syftet är att bidra till omställningen till hållbara transporter i Sverige.

Laddningspunkten måste installeras på en fastighet som den som ansöker om bidraget äger eller innehar med nyttjanderätt, installeras av ett sådant elinstallationsföretag eller en sådan elinstallatör som avses i elsäkerhetslagen (2016:732), och vara förberedd för elmätning och debitering av elkostnad och utrustas med minst de uttag eller anslutningsdon för elfordon av typ 2 som beskrivs i standarden EN 62196-2 eller av typ Combo 2 som beskrivs i standarden EN 62196-3. Av 1 § i förordningen framgår att syftet är att bidra till omställningen till hållbara transporter i Sverige av laddningspunkter till elfordon.

Bidrag får ges som ett engångsbelopp med högst 50 procent av de bidragsberättigande kostnaderna, dock högst 10 000 kronor per fastighet. Bidragsberättigande kostnader är de material- och arbetskostnader som behövs för att installera laddningspunkten, såsom kostnader för laddbox och framdragning av el. Arbetskostnader är bidragsberättigande endast om de avser arbete som utförts av någon som är godkänd för F-skatt eller, i fråga om ett utländskt företag, har ett intyg eller en annan handling som visar att företaget genomgår motsvarande kontroll i fråga om skatter och avgifter i sitt hemland. Kostnad för vilken skattereduktion för arbetskostnad har tillgodoräknats eller annat offentligt stöd har getts är inte bidragsberättigande.

För alla de tre nämnda stöden finns bestämmelser om återbetalningsskyldighet i olika situationer. Det gäller bl.a. när stöd har beviljats felaktigt eller med för högt belopp på grund av oriktiga uppgifter och när villkor för stödet inte följts. De närmare förutsättningarna för återbetalning framgår av respektive förordning.

Stödet till solceller och stödet till installation av system för lagring av egenproducerad elenergi administreras av länsstyrelserna medan stödet till installation av laddningspunkter administreras av Naturvårdsverket. För stödet till solceller gäller att utbetalningen av beviljat stöd sköts av Boverket. Statens energimyndighet utövar tillsyn över stödet till solceller och stödet till installation av system för lagring av egenproducerad elenergi och utgör också överklagandeinstans för beslut av länsstyrelserna rörande dessa stöd. Statens energimyndighets beslut efter överklagande får i sin tur överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Naturvårdsverket utövar tillsyn över stödet till installation av laddningspunkter. Beslut som rör detta stöd får inte överklagas.

Samtliga tre stöd är beroende av att det finns medel anslagna för stöden – se 2 § förordningen om statligt stöd till solceller, 1 § förordningen om bidrag till lagring av egenproducerad elenergi och 1 § förordningen om bidrag till privatpersoner för installation av laddningspunkt till elfordon.

Rut- och rotavdraget och fakturamodellen

Rut- och rotavdraget i korthet

Den 1 juli 2007 trädde det s.k. rutavdraget i kraft. Det följdes av rotavdraget som gäller fr.o.m. den 8 december 2008. Rutavdraget och rotavdraget är en skattereduktion för arbetskostnader för vissa arbeten. De personer som har rätt till skattereduktion är de som vid beskattningsårets utgång har fyllt 18 år och är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret eller, i vissa fall, begränsat skattskyldiga. Dödsbon har rätt till skattereduktion för arbete som har utförts före dödsfallet.

Rutavdrag lämnas för vissa särskilt angivna hushållsarbeten medan rotavdrag lämnas för reparation, underhåll samt om- och tillbyggnad av vissa bostäder. För att omfattas av skattereduktionen ska rotarbetet avse ett småhus eller en ägarlägenhet som ägs av den som ansöker om eller begär skattereduktion. Med ägare avses även den som enligt 1 kap. 5 § fastighetstaxeringslagen (1979:1152) ska likställas med ägare. Rotarbete som avser en lägenhet som upplåtits med bostadsrätt omfattas också av skattereduktionen

under förutsättning dels att lägenheten innehas av den som ansöker om eller begär skattereduktion, dels att arbetet utförs i lägenheten och avser sådana åtgärder som bostadsrättshavaren svarar för, s.k. inre underhåll. En lägenhet som upplåtits till en medlem eller delägare i en bostadsförening eller ett bostadsaktiebolag likställs med lägenhet som upplåtits med bostadsrätt. Rotavdrag lämnas inte för nybyggnation. För att undvika kringgående av denna begränsning omfattar avdraget inte om- och tillbyggnader som görs på nybyggda småhus under de första fem åren efter småhusets färdigställande.

Skattereduktion ges inte för arbete för vilket försäkringsersättning har lämnats eller för vilket bidrag eller annat ekonomiskt stöd har lämnats från staten, en kommun eller en region. Detta gäller oavsett i vilken form stödet lämnats. Om det i anslutning till arbete för vilket försäkringsersättning eller stöd från stat, kommun eller region har lämnats även utförs arbete för vilket ersättning eller stöd inte lämnats kan däremot rotavdrag ges för det andra arbetet, om detta uppfyller förutsättningarna i övrigt.

Eftersom husavdragets subvention riktas mot arbete omfattar avdraget bara kostnader för arbete, inklusive mervärdesskatt, och inte kostnader för material, utrustning och resor. Det förekommer att vissa utförare debiterar en särskild administrativ avgift för hantering av begäran om utbetalning enligt fakturamodellen. En sådan avgift ger inte heller rätt till skattereduktion.

Fakturamodellen

Det finns tre olika spår inom systemet med rut- och rotavdrag. Den enskilde kan anlita en näringsidkare, anlita en privatperson eller få tjänsterna tillhandahållna som en skattepliktig löneförmån av sin arbetsgivare.

När det gäller anlåtande av näringsidkare krävs att näringsidkaren (utföraren) när avtalet om arbetet träffas eller när ersättningen betalas ut är godkänd för F-skatt (eller, om arbetet utförs utanför Sverige och utföraren inte har bedrivit näringsverksamhet i Sverige, har intyg eller någon annan handling som visar att företaget i fråga om skatter och avgifter i sitt hemland genomgår motsvarande kontroll som den som är godkänd för F-skatt).

När en näringsidkare anlitas är skattereduktion 50 procent av arbetskostnaden för rutavdrag och 30 procent för rotavdrag. Sedan köparen betalat 50 procent av arbetskostnaden för rutarbete eller 70 procent för rotarbeten betalar Skatteverket resterande 50 respektive 30 procent av arbetskostnaden till näringsidkaren på dennes begäran. Systemet med att näringsidkaren bara debiterar en del av arbetskostnaden och får resten av Skatteverket kallas fakturamodellen.

När Skatteverket betalar ut pengar till en näringsidkare enligt fakturamodellen tillgodoräknas den enskilde en preliminär skattereduktion. Den enskilde begär därefter slutlig skattereduktion i sin inkomstdeklaration. Skatteverket ska på begäran av köparen lämna denne ett särskilt meddelande om den totala preliminära skattereduktion som tillgodoräknats.

Preliminär och slutlig skattereduktion kan aldrig överstiga 50 000 kronor per skattskyldig och år. En preliminär skattereduktion tillgodoräknas i den ordning som den registreras. Slutlig skattereduktion för arbeten för vilka preliminär skattereduktion har tillgodoräknats tillgodoräknas med ett belopp motsvarande den preliminära skattereduktion. Om köparen vid beskattningen inte har tillräckligt med slutlig skatt att räkna av mot den preliminära skattereduktion som tillgodoräknats löpande under året får han eller hon betala ytterligare skatt. En sådan påverkan på köparens slutliga skatt påverkar dock inte gjorda utbetalningar till utförare. Beskattningsåret 2017 fick ca 30 000 skattskyldiga en lägre slutlig skattereduktion än vad som preliminärt

tillgodoräknats. Sammanlagt blev deras slutliga skattereduktion 63 miljoner kronor lägre än den preliminära skattereduktionen.

Skatteverket ska på begäran av köparen lämna denne ett särskilt meddelande om den totala preliminära skattereduktionen som tillgodoräknats. Syftet med detta är att i någon mån tillgodose utförarnas intresse av vetskap om köparens aktuella skattemässiga situation, vilket även ligger i köparens intresse, se propositionen Skattereduktion för reparation, underhåll samt om- och tillbyggnad av vissa bostäder (prop. 2008/09:178 s. 45). Köparen kan ladda ner detta meddelande via Skatteverkets e-tjänst eller verkets app, beställa det på telefon eller få ett intyg vid besök på något av Skatteverkets servicekontor.

En begäran om skattereduktion med tillämpning av fakturamodellen ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifter för utfört hushållsarbete har betalats.

Utbetalning och återbetalning enligt fakturamodellen

Om köparen har betalat minst 50 procent av utgiften för rotarbete respektive minst 70 procent av utgiften för rotarbete har utföraren rätt att begära utbetalning från Skatteverket med belopp motsvarande mellanskillnaden mellan den debiterade ersättningen för arbetet inklusive mervärdesskatt och den faktiska betalning som köparen har gjort för arbetet. Den del som utföraren inte har fått betalt för motsvarar i princip köparens skattereduktion. I de fall köparen har betalat mer än 50 procent respektive mer än 70 procent av utgiften kan utföraren begära utbetalning från Skatteverket med högst det belopp som motsvarar differensen mellan den totala utgiften för arbetet och det belopp som köparen har betalat.

En utförare får begära utbetalning från Skatteverket efter det att arbetet har utförts och betalats. Det finns inte något krav på att hela arbetet måste vara slutfört innan någon debitering av köparen, och begäran om utbetalning från Skatteverket, kan ske. Utföraren kan således få utbetalning även för successiva tillhandahållanden av arbeten som han eller hon har fått betalt för.

En begäran om utbetalning ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet betalades. Anledningen till detta är att underlaget för skattereduktionen ska kunna förtryckas i inkomstdeklarationen, se propositionen Ett enklare system för skattereduktion för hushållsarbete (prop. 2008/09:77 s. 39). Efter den 31 januari mister en utförare sin möjlighet att få utbetalning från Skatteverket för arbete som betalats av köparen föregående år. En begäran om utbetalning som kommer in efter detta datum ska således avvisas. Eftersom begäran förutsätter att arbetet är utfört, måste utförandet ha skett senast den 31 januari. Om utförandet har skett den 1 februari eller senare kan begäran om utbetalning inte prövas.

Begäran ska lämnas elektroniskt. De närmare formerna för lämnande av elektronisk begäran om utbetalning regleras i Skatteverkets föreskrifter om begäran om utbetalning för hushållsarbete (SKVFS 2014:22). Begäran ska vara undertecknad av utföraren eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för utföraren. En begäran som lämnats för en utförare som är juridisk person, anses ha lämnats av utföraren, om det inte var uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda utföraren.

Skatteverket ska snarast fatta beslut om utbetalning och så snart som möjligt skriftligen meddela köparen om beslutet. Utbetalning ska göras till utförarens bank- eller kreditmarknadsföretagskonto. I detta inryms även ett koncernkonto som är avsett

för bl.a. utföraren, även om kontot tillhör ett annat företag i koncernen (jfr prop. 2014/15:10 s. 30).

Om Skatteverket helt eller delvis vägrar utbetalning kan såväl utföraren som köparen överklaga beslutet hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. En vägrad utbetalning kan bero på att köparen redan har uppnått taket om 50 000 kronor för skattereduktion eller på att någon annan förutsättning för rätt till skattereduktion brister, som t.ex. att den utförda tjänsten inte omfattas av avdragssystemet eller att företagaren inte har ett godkännande för F-skatt.

Om Skatteverket har betalat ut ett belopp utan att mottagaren har varit berättigad till det, ska mottagaren snarast underrätta Skatteverket om denna utbetalning. Om utbetalning har skett av ett belopp utan att mottagaren har varit berättigad till det, ska Skatteverket snarast besluta att det felaktiga beloppet ska betalas tillbaka. En utbetalning är felaktig så snart någon av förutsättningarna för utbetalning brister. Det kan t.ex. handla om att det inte är fråga om ett sådant arbete som omfattas av avdrag eller att lämnad uppgift om köparens betalning inte är korrekt. Det kan också vara fråga om att Skatteverket har gjort en felregistrering av belopp eller personnummer.

Om utföraren till köparen betalar tillbaka ett belopp, som tidigare har legat till grund för beslut om utbetalning av ett belopp från Skatteverket, ska utföraren snarast underrätta Skatteverket om denna återbetalning. Om en sådan återbetalning till köparen har skett, ska Skatteverket snarast besluta att återbetalning ska ske med ett belopp som motsvarar vad som betalats tillbaka till köparen.

Utföraren och annan mottagare som fått en felaktig utbetalning ska ges tillfälle att yttra sig innan ärendet avgörs, om det inte är uppenbart obehövligt.

Ett beslut om återbetalning får inte meddelas efter utgången av det sjätte året efter det beskattningsår som utbetalningen avser. Detta korresponderar med tidsfristen för efterbeskattning, där Skatteverkets beslut som huvudregel måste meddelas inom sex år från utgången av det kalenderår då beskattningsåret har gått ut.

En utförare som begär utbetalning eller underrättar Skatteverket om felaktig utbetalning ska ge Skatteverket tillfälle att granska underlaget för utbetalning eller återbetalning och lämna de uppgifter som behövs för granskningen. Avsikten är att Skatteverket, på förekommen anledning i ett enskilt fall eller genom t.ex. ett stickprovsförfarande, ska kunna göra vissa kontroller i syfte att säkerställa att utbetalningar sker på korrekta grunder (prop. 2008/09:77 s. 43). Skyldigheten uppkommer så snart begäran eller underrättelsen gjorts och kvarstår även efter att Skatteverket fattat beslut i ärendet. Skyldigheten kan således t.ex. återopas när Skatteverket i efterhand vill granska riktigheten av en redan beslutad utbetalning.

Granskningen kan, efter överenskommelse, ske på plats hos utföraren. Det finns inget hinder mot att en sådan granskning sker samtidigt som en revision enligt skatteförfarandelagen.

Det finns vidare inget formellt hinder mot att Skatteverket i ett enskilt fall till någon som uppges vara köpare av husarbete riktar frågor kring underlag och andra uppgifter som lämnats av en utförare.

Återbetalning görs genom insättning på ett särskilt konto för återbetalning. Återbetalningen anses ha gjorts den dag då betalningen har bokförts på det särskilda kontot. Återbetalning ska göras senast den sista dagen i månaden efter den månad då Skatteverket fattat beslutet om återbetalning.

Kostnadsränta tas ut på sådant belopp som ska betalas tillbaka efter beslut av Skatteverket. Räntan beräknas från den dag beloppet betalades ut t.o.m. dagen för

Skatteverkets beslut om återbetalning. Kostnadsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan enligt 65 kap. 3 § SFL. Om det finns särskilda skäl, får Skatteverket helt eller delvis efterge kravet på ränta. Ett sådant skäl kan t.ex. vara att en felaktig utbetalning orsakats av ett misstag hos Skatteverket. Det är inte en förutsättning för eftergift att utföraren begär detta. Skatteverket är oförhindrat att på eget initiativ pröva frågan om eftergift.

Återbetalning ska göras senast den sista dagen i månaden efter den månad då Skatteverket fattat beslutet om återbetalning. Om återbetalning inte görs i rätt tid, ska fordran lämnas för indrivning. Av 3 § förordningen (2009:201) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete framgår att indrivning inte behöver begäras för en fordran som understiger 100 kronor om indrivning inte krävs från allmän synpunkt. Ett beslut om återbetalning gäller inte omedelbart och får därför verkställas först sedan det fått laga kraft (se 3 kap. 23 § utsökningsbalken). Överklagandetiden för beslut om återbetalning och andra beslut enligt lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete är tre veckor, vilket följer av 44 § förvaltningslagen (2017:900).

13.4.3 En skattereduktion för installation av grön teknik

Regeringens förslag: En ny skattereduktion för installation av grön teknik införs. Skattereduktionen ersätter stödet till fysiska personer enligt förordningen om statligt stöd till solceller, förordningen om bidrag till lagring av egenproducerad elenergi och förordningen om bidrag till privatpersoner för installation av laddningspunkt till elfordon.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett flertal remissinstanser tillstyrker eller har inget att invända mot att förslaget genomförs. Bland dessa kan nämnas *Datainspektionen*, *Konkurrensverket* och *Skatteverket*. Förslaget avstyrks av *Ekonomistyrningsverket* och *Villaägarnas Riksförbund*. Flera remissinstanser har lämnat synpunkter på promemorians förslag. *Energiföretagen Sverige* anför bl.a. att föreslagna stöd i stället bör omfattas av rotavdraget och att det specifika stödet till solcellerna bör fasas ut. Vidare framhåller *Energiföretagen Sverige* att det är principiellt tveksamt att i praktiken lämna statsbidrag genom en skattereduktion. Detta bryter mot de grundläggande brutto-redovisningsprinciperna gällande statsbudgeten där bidrag inte bör lämnas på statsbudgetens inkomstsida och kan urholka den årliga budgetprövning som görs av anslagen på statsbudgetens utgiftssida. *Ekonomistyrningsverket* avstyrker förslaget och anför att riktade stöd ska belasta budgetens utgiftssida, inte budgetens inkomstsida. *Konjunkturinstitutet* finner det problematiskt att kostnaderna för subventioner blir mindre synliga då förslaget transformerar subventionen till ett avdrag. *Konjunkturinstitutet* ifrågasätter även behovet av ett stöd till solceller. *Näringslivets Skattedelegation* framhåller att skattereduktionen innebär ännu ett avsteg från ett generellt skattesystem utan alltför många särlösningar, vilket i sin tur leder till ökad komplexitet och risk för minskad förståelse för skattesystemet. Omläggningen kan också innebära sämre transparens för finanspolitiken, eftersom stöd i huvudsak redovisas på statsbudgetens utgiftssida. *Villaägarnas Riksförbund* avstyrker förslaget och förordar att stödet i stället ska omfattas av det befintliga rotavdraget och att rotavdraget i stället utökas. *Sveriges advokatsamfund* finner det problematiskt att samma lagstiftningsteknik som för rot- och rutavdragen ska tillämpas på ett regelverk som synes ha ett helt annat syfte. I tidigare regelverk har endast arbetskostnader varit föremål för skattereduktion och inte utgifter för material. Detta befaras leda till nya gränsdragningsproblem vilket kan ge upphov till skatteprocesser med i sammanhanget små belopp.

Skälen för regeringens förslag: Investeringsstödet för solceller har fått en kraftigt ökad budget under de senaste åren. Energimyndigheten fördelade 967 miljoner kronor till länsstyrelserna för solcellsstödet under 2018, vilket var en knapp dubbling jämfört med 2017 (586 miljoner kronor). Efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2019 (prop. 2018/19:99) anvisades anslaget Energiteknik ytterligare 300 miljoner kronor. För att fortsätta genomföra satsningen på stöd till solceller och mot bakgrund av det stora intresset för solceller har anslaget ökat med ytterligare 300 miljoner kronor efter förslag i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1). 30 procent av sökta medel för stödet till solceller bedöms gå till privatpersoner.

Tillströmningen av ansökningar har gjort att ansökningarna regelmässigt beloppsmässigt överträffat anslagna medel, vilket fått till följd att enskilda fått vänta på beslut om stöd till nästa och ibland t.o.m. nästnasta årsbudget. En skattereduktion minskar den slutliga skatten genom avräkning mot statlig inkomstskatt, kommunal inkomstskatt, statlig fastighetsskatt och kommunal fastighetsavgift. Den enskilde kan därför genom skattereduktion få en subvention oberoende av en anslagsnivå. Detta under förutsättning att han eller hon har skatt i tillräcklig omfattning att reducera – ett eventuellt utnyttjat reduktionsbelopp kan inte sparas för att räknas av ett efterföljande år. Att subventionen på detta sätt görs till en rättighet som är oberoende av anslag kan medföra en starkare stimulanseffekt än vad som varit fallet med stödet. Förslaget är därför att ersätta stöd med en skattereduktion för fysiska personer. Förslaget berör inte stöd som lämnas till några andra mottagare än fysiska personer.

Det framstår som naturligt att låta denna nya skattereduktion ersätta även stödet till lagring av egenproducerad elenergi. Investering i solceller skapar ett behov av och kommer i de flesta fall att vara en förutsättning för lagring av egenproducerad el. Subventionen av solcellerna är således drivande för subventionen av energilagring. Även stödet till laddningspunkter till elfordon bör inkluderas i skattereduktionen. De olika stöden till solceller, lagring och laddningspunkter har i dag delvis olika utformningar i fråga om såväl stödnivåer som kriterier för stöden. Av administrativa skäl och för att förenkla för både de enskilda som gör investeringarna och för de företag som tillhandahåller dessa installationer bör skattereduktionen göras så enhetlig som möjligt.

Några remissinstanser, däribland *Ekonomistyrningsverket*, har uppgett att omvandlingen av stöden till en skattereduktion är problematisk eftersom det ges sämre möjligheter för uppföljning och granskning än vid statligt stöd genom anslagsmedel. Regeringen instämmer i uppfattningen att stöd på budgetens inkomstsida normalt bör undvikas och åtminstone regelbundet behöver prövas. I detta fall bedöms det av bl.a. administrativa orsaker likväl finnas övervägande skäl att ersätta stöden med en skattereduktion.

Till skillnad från vad bl.a. *Villaägarnas Riksförbund* anför bör skattereduktionen för installation av grön teknik dock inte omfattas av ett utökat rotavdrag. Enligt regeringen bör det tydligt framgå att stödet är särreglerat i syfte att främja installationer för grön teknik. En viss differentiering bör dock göras i fråga om skattereduktionens storlek (se avsnitt 13.4.8 om subventionsgrader).

Sveriges advokatsamfund har framfört att det genom vald lagstiftningsteknik finns risk för nya gränsdragningsproblem. Det ligger i sakens natur att gränsdragningsproblem kan uppstå när en ny skattereduktion införs. Enligt regeringens mening är dock den föreslagna skattereduktionen tillräckligt tydligt avgränsad mot andra skattereduktioner, såsom skattereduktion för rotarbete. Jämfört med dagens stödsystem innebär skattereduktionen för installation av grön teknik en förenkling.

13.4.4 En skattereduktion med fakturamodell

Regeringens förslag: Skattereduktionen för installation av grön teknik utformas som ett system med en s.k. fakturamodell med preliminär och slutlig skattereduktion. Fakturamodellen innebär att en privatperson som köper installation av grön teknik endast behöver betala en del av kostnaden till utföraren. Resterande belopp utgör en skattelättnad för köparen och tillgodoräknas denne som preliminär skattereduktion i samband med att motsvarande belopp utbetalas till utföraren efter begäran hos Skatteverket. Skatteverket administrerar preliminär och slutlig skattereduktion samt utbetalning till utförare.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser välkomnar att en skattereduktion för grön teknik införs enligt fakturamodellen. *BIL Sweden AB* framför att systemet skapar en osäkerhet för säljare och köpare gällande möjligheten till skattereduktion samt bidrar till ökad administration och en ökad risk för utföraren som ska ansöka om skattereduktionen hos Skatteverket.

Skälen för regeringens förslag: Det nuvarande systemet med stöd för installation av solcellsanläggningar innebär att den som låter installera solceller måste betala hela kostnaden och särskilt ansöka om stöd i efterhand. Det har även förekommit långa väntetider för att få besked om stöd. En vanlig skattereduktion fungerar på motsvarande sätt att hela kostnaden betalas och att subventionen erhålls i efterhand efter en begäran om skattereduktion, vilken tillgodoräknas i beslutet om slutlig skatt för beskattningsåret. Köparen kan då få ligga ute med pengarna i upp till 23 månader, beroende på när beslutet om slutlig skatt fattas.

För rut- och rotavdrag finns sedan den 1 juli 2009 den s.k. fakturamodellen, som beskrivits närmare ovan. Den innebär att köparen får skattelättnaden direkt i samband med köpet av hushållsarbetet om köparen kommer överens med utföraren att endast ett belopp motsvarande en del av arbetskostnaden ska betalas. Resterande del av arbetskostnaden utgör köparens skattelättnad och behöver därför inte betalas av köparen. Utföraren får full betalning för sitt arbete genom att begära utbetalning av den resterande delen från Skatteverket. I samband med att Skatteverket gör utbetalningen till utföraren tillgodoräknas köparen preliminär skattereduktion med motsvarande belopp. Den slutliga skattereduktionen motsvarar preliminär skattereduktion och begärs i inkomstdeklarationen där underlaget för skattereduktionen kan förtryckas på deklarationsblanketten eftersom Skatteverket redan har uppgifter om detta.

Fakturamodellen innebär en administrativ förenkling för köparen jämfört med skattereduktion i allmänhet. Som *BIL Sweden AB* framför innebär fakturamodellen även en viss påfrestning på utförarnas likviditet (som dock i viss mån torde kunna motverkas genom val av kredittider gentemot köparna) samt visst administrativt merarbete. Detta kan vara besvärligt för mindre företag men måste samtidigt ställas i relation till de fördelar som utförarna får genom att köparna direkt vid köpet erhåller en skattereduktion. Regeringen anser att fördelarna med fakturamodellen överväger nackdelarna och skattereduktionen för installation av grön teknik bör därför utformas enligt denna modell. Det kan i sammanhanget framhållas att det redan nu förekommer att personer vid installation av solceller gör rotavdrag med tillämpning av fakturamodellen i avvaktan på ett beviljande av stöd för solcellsanläggningen.

13.4.5 Krav på godkännande för F-skatt

Regeringens förslag: För rätt till skattereduktion för installation av grön teknik krävs att den som utför installationen är godkänd för F-skatt. Om installationen har utförts utomlands och utföraren inte har bedrivit någon näringsverksamhet i Sverige, ska utföraren när avtalet om installationen träffas eller när ersättningen betalas ut ha ett intyg eller någon annan handling som visar att företaget i fråga om skatter och avgifter i sitt hemland genomgår motsvarande kontroll som den som är godkänd för F-skatt.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Företagarna* ifrågasätter ett generellt krav på F-skatt eftersom frånvaron av F-skatt inte behöver innebära att företaget är oseriöst. Kravet begränsar utbudet av tjänster i branschen och förslaget bör därför inte generellt utesluta de företag som avstått från ett godkännande för F-skatt.

Skälen för regeringens förslag: Som framgår ovan finns för rätt till stöd till solcellssystem och laddningspunkter till elfordon krav på godkännande för F-skatt eller intyg eller annan handling utvisande motsvarande kontroll i hemlandet för den som utför åtgärden. Bestämmelserna om rut- och rotavdrag innehåller krav på godkännande för F-skatt eller intyg om motsvarande kontroll. Krav på F-skatt har även tidigare uppställts för rätt till de tidsbegränsade rotavdrag som reglerades i lagen (1993:672) om skattereduktion för utgifter för byggnadsarbete på bostadshus, lagen (1996:725) om skattereduktion för utgifter för byggnadsarbete på bostadshus och lagen (2004:752) om skattereduktion för utgifter för byggnadsarbete på bostadshus. Detta för att gynna seriösa företag, uppnå bättre kontrollmöjligheter och motverka anlitande av svart arbetskraft (se prop. 1992/93:150 bilaga 6 s. 6 och prop. 2006/07:94 s. 47).

Företagarna har framfört att även om ett godkännande för F-skatt är att rekommendera bör inte ett sådant generellt krav finnas. Enligt regeringens mening bör dock samma krav på godkännande för F-skatt alternativt intyg eller annan handling som uppställs för rätt till för rut- och rotavdrag ställas även beträffande den nya skattereduktionen för installation av grön teknik.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny paragraf, 67 kap. 43 §, införs i inkomstskattelagen (1999:1229).

13.4.6 Skattereduktionens omfattning

Regeringens förslag: Underlaget för skattereduktionen för installation av grön teknik utgörs av utgifter för material och arbete för installation av grön teknik. Installationen måste ha utförts i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Med installation av grön teknik avses följande.

1. Installation av nätanslutet solcellssystem eller, om installationen är hänförlig till en byggnad under uppförande, av solcellssystem som ska anslutas till elnätet. Om systemet är ett system för samtidig produktion av solel och solvärme ska elproduktionen uppgå till minst 20 procent av systemets beräknade sammanlagda årliga el- och värmeproduktion.
2. Installation av system för lagring av egenproducerad elenergi som är kopplat till en sådan anläggning för egenproduktion av förnybar el som är ansluten till eller, om

installationen är hänförlig till en byggnad under uppförande, som ska anslutas till elnätet och där systemet bidrar till att

- a) lagra elenergi för användning vid ett annat tillfälle än produktionstillfället, och
- b) öka den årliga andelen egenproducerad elenergi som används inom fastigheten för att tillgodose det egna elbehovet.

3. Installation av laddningspunkt till elfordon som är förberedd för elmätning och debitering av elkostnad och utrustas med minst de uttag eller anslutningsdon som beskrivs i

- a) standarden EN 62196-2 för elfordon av typ 2, eller
- b) standarden EN 62196-3 för elfordon av typ Combo 2.

Som installation av grön teknik räknas bara installation som är hänförlig till

1. ett småhus eller en ägarlägenhet som ägs av den som begär skattereduktion,
2. en lägenhet som upplåtits med bostadsrätt och som innehas av den som begär skattereduktion, eller
3. en byggnad under uppförande som ägs av den som begär skattereduktion och som när den är uppförd ska vara ett småhus eller en ägarlägenhet.

Med ägare avses även den som enligt 1 kap. 5 § fastighetstaxeringslagen ska likställas med ägare.

Som installation av grön teknik räknas inte åtgärder för vilka skattereduktion för hushållsarbete beviljats. Inte heller arbete eller material för vilket lämnats försäkringsersättning eller bidrag eller annat ekonomiskt stöd från staten, en kommun eller en region räknas in i underlaget för skattereduktion. Skattereduktion för hushållsarbete ges inte för åtgärder för vilket skattereduktion för installation av grön teknik beviljats.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens. Promemorian innehåller inget förslag om att skattereduktion ska kunna beviljas för installation av grön teknik i en byggnad under uppförande.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *Energimarknadsinspektionen*, *Installatörsföretagen*, *Naturskyddsföreningen* och *Svensk Solenergi*, anför att skattereduktionen för grön teknik bör utvidgas till att även omfatta andra åtgärder än de som anges i promemorian. Till dessa hör åtgärder för energieffektivisering i byggnader, styrutrustning av värmelaster och solvärme. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* och *Power Circle* anser att möjligheten till skattereduktion för installation av lagring av elenergi inte bör begränsas till egenproducerad el.

Energiföretagen och *Installatörsföretagen* anser att det är olämpligt att i lagen reglera vilken typ av standarder som laddningspunkter för elfordon ska uppfylla eftersom teknikutvecklingen riskerar att göra lagen inaktuell.

Solelkommissionen, *Sveriges Energiföreningars Riksorganisation* och *Svensk Solenergi* förordar att hela fakturabeloppet bör utgöra underlag för skattereduktionen. Sveriges Energiföreningars Riksorganisation anför att även resekostnaden bör inräknas för att ge rättvis kompensation för installationer på landsbygden. Solelkommissionen, Svensk Solenergi och Sveriges Energiföreningars Riksorganisation anför att det bör förtydligas att skattereduktionen även gäller för hus nyare än fem år.

Skälen för regeringens förslag: De nuvarande stöden till privatpersoner till solcellssystem, lagring av egenproducerad elenergi och laddningspunkter till elfordon föreslås ersättas av en skattereduktion för installation av grön teknik. Flera remissinstanser, däribland *Energimarknadsinspektionen*, *Installatörsföretagen*, *Naturskyddsföreningen* och *Svensk Solenergi*, anser att skattereduktionen även ska omfatta andra installationer eller åtgärder än dessa. *Länstyrelsen i Norrbottens län* och *Power Circle* anser vidare att möjligheten till skattereduktion för installation av lagring av elenergi inte bör begränsas till egenproducerad el. En utvidgning av skattereduktionen utöver de installationer som respektive stöd avser ryms dock inte inom ramen för detta lagstiftningsärende. Det finns anledning att framöver överväga om den nya skattereduktionen även ska omfatta annan grön teknik.

Skattereduktionen bör alltså omfatta samma slags installationer som respektive stöd. I enlighet med det föreslås de definitioner av de stödberättigande åtgärderna som finns i de olika stödförordningarna i allt väsentligt överföras till skattereduktionens bestämmelser om skattereduktionens omfattning.

I promemorian föreslogs att rätten till skattereduktion ska kopplas till en befintlig bostad som ägs eller innehas med bostadsrätt. Enligt de nuvarande stöden ställs dock inget krav på att det finns en befintlig bostad vid själva installationen. Enligt regeringens bedömning bör det inte heller ställas något sådant krav för skattereduktion för installation av grön teknik, utan skattereduktion bör kunna beviljas även om en installation är hänförlig till en byggnad under uppförande.

Installation av grön teknik föreslås avse följande tre åtgärder.

1. Installation av nätanslutet solcellssystem eller, om installationen är hänförlig till en byggnad under uppförande, av solcellssystem som ska anslutas till elnätet. Om systemet är ett system för samtidig produktion av solel och solvärme ska elproduktionen uppgå till minst 20 procent av systemets beräknade sammanlagda årliga el- och värmeproduktion.

2. Installation av system för lagring av egenproducerad elenergi som är kopplat till en anläggning för egenproduktion av förnybar el som är ansluten till eller, om installationen är hänförlig till en byggnad under uppförande, som ska anslutas till elnätet och där systemet bidrar till att

a) lagra elenergi för användning vid ett annat tillfälle än produktionstillfället, och

b) öka den årliga andelen egenproducerad elenergi som används inom fastigheten för att tillgodose det egna elbehovet.

3. Installation av laddningspunkt till elfordon som är förberedd för elmätning och debitering av elkostnad och utrustas med minst de uttag eller anslutningsdon för elfordon av typ 2 som beskrivs i standarden EN 62196-2 eller av typ Combo 2 som beskrivs i standarden EN 62196-3.

Definitionerna är avsedda att ha samma betydelse inom den nya skattereduktionen som enligt de tre stödförordningarna. Standarden för uttag och anslutningsdon är de som anges i punkt 1.2 i bilaga II till Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/94/EU av den 22 oktober 2014 om utbyggnad av infrastrukturen för alternativa bränslen. Av artikel 4.4 i direktivet framgår att medlemsstaterna ska säkerställa att nyare snabba laddningsstationer för elfordon, med undantag för trådlösa eller induktiva enheter, uppfyller åtminstone de specifikationerna.

Energiföretagen och *Installatörsföretagen* anser att det är olämpligt att i lagen reglera vilken typ av standarder som laddningspunkter för elfordon ska uppfylla eftersom teknikutvecklingen riskerar att göra lagen inaktuell. Regeringen anser dock att det i

lagen bör preciseras vilket uttag eller anslutningsdon för elfordon som installationen ska innehålla för att den ska kunna ligga till grund för skattereduktion och att de föreslagna standarderna är relevanta.

Som framgår av avsnitt 13.4.2 lämnas de nuvarande stöden till solcellssystem, lagring av egenproducerad elenergi och laddningspunkter till elfordon för kostnader för material och arbete. För solcellssystem lämnas stöd även för projekteringskostnader. Till skillnad från vad *Solelkommissionen*, *Sveriges Energiföreningars Riksorganisation* och Svensk Solenergi anför bör skattereduktionerna för installation av grön teknik på motsvarande sätt bara omfatta utgifter för material och arbete. Som arbets- och materialkostnader räknas även mervärdesskatten på arbete och material. Det bedöms däremot inte vara relevant med en särskild post för projekteringskostnader för installationer av aktuellt slag riktade till privatpersoner. Någon motsvarande post finns t.ex. inte beträffande rotavdraget.

Att subventionen är riktad mot arbete och material innebär att dessa kostnader måste särskiljas från eventuella övriga kostnader som t.ex. kostnader för utrustning och resor, oavsett om arbetet utförs till fast pris eller på löpande räkning. Med kostnader för arbete och material avses de av utföraren debiterade kostnaderna för arbetet och materialet, inklusive mervärdesskatt. I kostnaden ingår således också utförarens vinstpålägg.

Rut- och rotavdragen är inte begränsade till åtgärder i Sverige. Vid rutavdragets införande bedömdes att en skattereduktion som endast omfattar tjänster som utförs i Sverige med största sannolikhet strider mot EU:s regler om fri rörlighet (prop. 2006/07:94 s. 38). Samma bedömning gjordes vid rotavdragets införande (prop. 2008/09:178 s. 29). En begränsning av skattereduktionerna för installation av grön teknik till arbeten utförda inom landets gränser bedöms på motsvarande sätt strida mot EU:s regler om fri rörlighet. Skattereduktionerna föreslås därför utöver åtgärder utförda i Sverige även omfatta åtgärder utförda utomlands men inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Det ska dock i sammanhanget framhållas att skattereduktionerna påverkar skatteintäkterna först om den enskilde betalar kommunal eller statlig inkomstskatt, kommunal fastighetsavgift eller statlig fastighetsskatt i Sverige.

På motsvarande sätt som gäller för rotavdrag bör rätten till skattereduktion kopplas till en bostad som ägs eller innehas med bostadsrätt. Som installation av grön teknik föreslås därför räknas installation som är hänförlig till ett småhus eller en ägarlägenhet som ägs av den som begär skattereduktion, eller en lägenhet som upplåtits med bostadsrätt och som innehas av den som begär skattereduktion. När det gäller installation av grön teknik som är hänförlig till en byggnad under uppförande bör utöver detta gälla att byggnaden när den är uppförd ska vara ett småhus eller en ägarlägenhet. Omständigheter relevanta för att bedöma om en byggnad under uppförande uppfyller dessa villkor kan exempelvis vara om bygglov har beviljats för ett småhus eller om avtalet mellan ägaren av byggnaden som håller på att uppföras och den som utför arbetet avser uppförande av ett sådant hus. Med ägare avses även den som enligt 1 kap. 5 § fastighetstaxeringslagen (1979:1152) ska likställas med ägare.

Att en installation ska vara hänförlig till ett småhus, en ägarlägenhet eller en lägenhet som upplåts med bostadsrätt innebär att installationen enbart ska avse den aktuella bostaden (se avsnitt 13.4.7). Installationen ska vara kopplad till det aktuella småhuset eller lägenheten och nyttan av installationen ska enbart tillfalla småhuset eller lägenheten. Om installationen avser solceller ska exempelvis den el som solcellerna producerar enbart komma det aktuella småhuset eller lägenheten till godo. Om installationen i stället avser lagring av egenproducerad elenergi är det bara det aktuella hushållets egenproducerade el som ska kunna lagras och den lagrade elen ska bara

kunna användas av detta hushåll. Om installationen slutligen avser laddningspunkt för elfordon ska laddningspunkten enbart disponeras av hushållet som äger det aktuella småhuset eller den aktuella ägarlägenheten eller innehar den aktuella lägenheten med bostadsrätt. När det gäller en installation som är hänförlig till en byggnad under uppförande ska nyttan av installationen enbart tillfalla småhuset eller ägarlägenheten när byggnaden är uppförd.

Däremot finns inget krav på att installationen genomförs i eller på den aktuella bostaden eller byggnaden under uppförande. Ett solcellssystem eller en laddningspunkt kan t.ex. byggas på tomtmark till ett småhus. En installation kan också göras i nära anslutning till en ägarlägenhet eller en lägenhet som innehas med bostadsrätt. Ett exempel kan vara en laddningspunkt som installeras vid en parkeringsplats som disponeras av en innehavare av en lägenhet som upplåts med bostadsrätt. Om exempelvis ett solcellssystem anläggs på taket till en bostadsrättsförenings hyreshus och elen som produceras kommer flera lägenheter till del kan kostnader för installationen däremot inte ligga till grund för skattereduktion för grön teknik.

Stöden till solcellssystem, lagring av egenproducerad elenergi och laddningspunkter till elfordon lämnas inte för åtgärder som har fått offentligt stöd eller för vilka rotavdrag gjorts. Motsvarande bör gälla även för skattereduktionen för installation av grön teknik.

På motsvarande sätt som åtgärder för vilka rotavdrag gjorts inte bör ge rätt till skattereduktion för installation av grön teknik bör givetvis åtgärder för vilka den nya skattereduktionen tillgodoräknats inte kunna ge rätt till rotavdrag. Det ska således inte vara möjligt att t.ex. få rotavdrag för arbetskostnader för en åtgärd och dessutom skattereduktion för installation av grön teknik för materialkostnader för samma åtgärd.

Det är bara kombination av rotavdrag och skattereduktion för grön teknik för en och samma åtgärd som exkluderas. Om det i anslutning till en åtgärd för vilket rotavdrag ges även utförs en annan åtgärd finns det däremot inget som hindrar att skattereduktion för installation av grön teknik ges för den andra åtgärden, om denna uppfyller förutsättningarna i övrigt. På motsvarande sätt som gäller för rotavdrag bör inte heller åtgärder för vilka försäkringsersättning lämnats omfattas av skattereduktionen för installation av grön teknik.

Ett villkor för skattereduktion för om- eller tillbyggnad av ett småhus är att arbetet inte utförs de första fem åren efter det att huset byggdes färdigt (67 kap. 13 c § 4 inkomstskattelagen enligt nuvarande lydelse). Det bör inte införas något motsvarande villkor för rätt till skattereduktion för installation av grön teknik. Som nämns ovan i detta avsnitt bör skattereduktion kunna beviljas även om en installation är hänförlig till en byggnad under uppförande.

Lagförslag

Förslaget föranleder att fyra nya paragrafer, 67 kap. 36 och 38–40 §§, införs i inkomstskattelagen samt att en ny punkt 4 införs i 67 kap. 13 c § samma lag.

13.4.7 Krav på var installationen utförs

Regeringens förslag: För rätt till skattereduktion krävs att den utförda installationen är hänförlig till hushållet för den som begär skattereduktion eller dennes förälder. Föräldern ska vara bosatt i Sverige. Om installationen är hänförlig till en byggnad under uppförande krävs att den utförda installationen ska vara hänförlig till hushållet för den som begär skattereduktion eller dennes förälder när byggnaden är uppförd.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens. Promemorian innehåller inget förslag avseende installation hänförlig till byggnad under uppförande.

Remissinstanserna: *Skatteverket* anser att det i allmänmotiveringen bör förtydligas att den som begär skattereduktion för installation av grön teknik hänförlig till hushållet för dennes förälder ska vara ägare till hela eller del av den bostad där föräldern bor för att kunna ha rätt till skattereduktion.

Skälen för regeringens förslag: För rätt till rotavdrag (liksom för rätt till rutavdrag) krävs att det utförda arbetet är hänförligt till köparens eller dennes förälders hushåll. Föräldern ska vara bosatt i Sverige. Motsvarande bör gälla för skattereduktionen för installation av grön teknik, med hänsyn till skattereduktionens snarlikhet med rotavdraget. Detta krav bör även gälla om installationen är hänförlig till en byggnad under uppförande, dvs. den utförda installationen ska vara hänförlig till hushållet för den som begär skattereduktion eller dennes förälder när byggnaden är uppförd.

Som *Skatteverket* påpekar bör det för rätt till skattereduktion för installation av grön teknik hänförlig till förälders hushåll, liksom för rotavdrag, krävas att den som begär skattereduktionen måste äga hela eller en del av den bostad som föräldern bor i (se ovan).

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny paragraf, 67 kap. 41 §, införs i inkomstskattelagen.

13.4.8 Skattereduktionens storlek

Regeringens förslag: Skattereduktion för installation av grön teknik ges med 15 procent av de debiterade arbets- och materialkostnaderna för installation av solceller och med 50 procent av de debiterade arbets- och materialkostnaderna för installation av lagring av egenproducerad elenergi och installation av laddningspunkt till elfordon. Skattereduktionen får för ett beskattningsår uppgå till högst 50 000 kronor. Ordningmässigt räknas skattereduktionen av direkt efter skattereduktionen för hushållsarbete och direkt före skattereduktionen för gåva.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian lämnas inget förslag på i vilken ordning skattereduktion för installation av grön teknik ska göras.

Remissinstanserna: Ett flertal remissinstanser tillstyrker eller har inga synpunkter på bedömningen. Några remissinstanser har synpunkter på skattereduktionens storlek. *Installatörsföretagen* och *Svensk Solenergi* efterfrågar ett förtydligande att skattereduktionen endast gäller för installation av grön teknik och därmed är fristående från andra skattereduktioner. *Svensk Solenergi* efterfrågar vidare förtydligande om takbeloppet om 50 000 kronor gäller per person och år. *Installatörsföretagen* uppger att det maximala takbeloppet bör uppgå till 100 000 kronor per person och år. *Naturvårdsverket* är kritiskt till föreslaget takbelopp och förordar att det höjs. Sannolikheten bedöms annars som stor att taknivån i många fall kommer att begränsa bidragen och att styreffekten därmed försvagas. *Näringslivets Skattedelegation*, vars yttrande *Svenskt Näringsliv* ansluter sig till, påpekar att det i promemorian inte finns något förslag om hur skattereduktionen för grön teknik förhåller sig till övriga skattereduktioner. Med hänsyn till att de åtgärder som omfattas av förslaget även kan omfattas av reglerna för skattereduktion för hushållsarbete synes det lämpligt att inordna skattereduktionen för grön teknik i anslutning till denna reduktion. *Skatteverket* gör samma iakttagelse men anser att det mest lämpliga är att placera skattereduktionen för installation av grön teknik efter skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el.

Skälen för regeringens förslag

Skattereduktionens storlek

Frågan är vilken subventionsgrad som bör väljas för skattereduktionen. De tre olika stöden som skattereduktionen ska ersätta har alla olika subventionsnivåer och maximala stödbelopp.

Det till omfattningen största av de tre stöd till privatpersoner som den nya skattereduktionen för installation av grön teknik är avsedd att ersätta är stödet till solceller. Under 2019 uppgick utbetalningen av investeringsstödet till solceller till privatpersoner sammantaget till 223 miljoner kronor fördelat på 6 201 stödmottagare. När stödet infördes den 1 juli 2009 var subventionsgraden 60 procent. Den har därefter sänkts vid flera tillfällen och uppgår nu till 20 procent. Övergången till en skattereduktion, som är en rättighetsbaserad stödform, givet att det finns skatt att reducera, garanterar att en subvention kommer att fås och det i direkt samband med att installationen av solceller görs. Det bedöms komma att stimulera till en ökad utbyggnad av solceller. Energimyndigheten bedömer i sin kortsiktsprognos t.ex. att den installerade solelkapaciteten i Sverige kommer att öka med drygt 40 procent per år de närmaste åren. Samtidigt minskar kostnaden för att investera i solceller, vilket framhållits av såväl myndigheten som branschorganisationen Svensk Solenergi. Det finns därför skäl att sänka subventionsgraden. Nedåt begränsas subventionens styrande verkan av rotavdraget. För beräkning för arbetskostnad vid installation av solvärmsystem i samband med totalentreprenad till fast pris har Skatteverket godtagit att utföraren och kunden enligt schablon beräknar arbetskostnaden till 30 procent av totalkostnaden, vilket med rotavdragets subventionsgrad för arbetskostnader om 30 procent motsvarar en subventionsgrad för totalkostnaden om 9 procent. Bedömningen är att med en subventionsgrad för solceller om 15 procent kvarstår tillräcklig styrande verkan jämfört med rotavdragets nivå samtidigt som eventuella ökningarna av de offentligfinansiella kostnaderna till följd av en hög tillväxt i antalet solelinstallationer åtminstone begränsas något. I takt med att kostnaden för att investera i solceller fortsätter sjunka med prognostiserad teknikutveckling bör subventionsgraden successivt minskas.

För solcellsstödet är det nuvarande beloppstaket 1 200 000 kronor per system, vilket motsvarar stödberättigande kostnader på 6 000 000 kronor med en subventionsgrad på 20 procent. I tabell 13.4 jämförs stödberättigande kostnader för det investeringsstöd som 2017–2019 gick till privatpersoner. Som tabellen visar har under de tre senaste åren 75 procent eller mer av stödet gått till anläggningar med stödberättigande kostnader upp till ca 200 000 kronor. Därmed framstår det som rimligt att takbeloppet justeras ned avsevärt när skattereduktionen endast utgår till privatpersoner. Ett takbelopp om 50 000 kronor täcker vid en subventionsgrad om 15 procent, som framgår av jämförelsen i tabellen, in de flesta normalstora anläggningar som kan komma ifråga för privatpersoners bostäder. Då utgår full subvention till anläggningar med stödberättigade kostnader upp t.o.m. 333 333 kronor. Stöd utgår även till större anläggningar, men stödet kommer då att begränsas av takbeloppet. Ingen investering i solceller berättigar enligt förslaget till mer än 50 000 kronor i skattereduktion.

Tabell 13.4 Investeringsstöd till solceller 2017–2019

Stödberättigande kostnader (kronor)

Jämförelsemått	2017	2018	2019
Maximum	298 046	309 320	311 443
Övre kvartil	179 689	193 675	200 912
Medel	147 078	162 207	171 135
Median	134 525	151 768	162 000

Jämförelsemått	2017	2018	2019
Undre kvartil	99 597	116 506	127 181
Minimum	13 104	3 335	17 886
Antal observationer	1 554	7 577	6 201

Anm.: Exklusive extremvärden. Avståndet mellan övre respektive undre kvartil visar hur hälften av observationerna fördelar sig kring medianen.

Källa: Energimyndigheten.

För investeringsstödet till solceller finns även ett tak som innebär att de stödberättigade kostnaderna som högst får uppgå till 37 000 kronor per kilowatt (exkl. mervärdesskatt). Det takbeloppet bedöms dock inte, annat än i undantagsfall, innebära en faktisk begränsning för stödmottagarna. År 2019 uppgick det genomsnittliga stödet per kilowatt installerad topp effekt för privatpersoner till 3 286 kronor. Någon motsvarande begränsning anses därför inte vara motiverad för den skattereduktion som föreslås här.

De andra två stöden är till omfattningen avsevärt mindre och har högre subventionsnivåer. Stödet till energilagring uppgick 2019 till ca 15 miljoner kronor och stödet till laddningspunkter 2018 till ca 26 miljoner kronor. Subventionsgraden för energilagringstödet uppgår till 60 procent och takbeloppet till 50 000 kronor, medan subventionsgraden för laddningspunktsstödet uppgår till 50 procent med ett takbelopp på 10 000 kronor (se tabell 13.5).

Tabell 13.5 Stöd till privatpersoner för solceller, lagring av egenproducerad energi samt installation av laddningspunkt till elfordon

Ändamål	Nuvarande stödregler		Utfall 2019		
	Subventionsgrad (%)	Takbelopp (kronor)	Stödbelopp, genomsnitt (kronor)	Antal stödmottagare (antal)	Utbetalt belopp, totalt (miljoner kronor)
Solceller	20	1 200 000	36 000	6 201	223
Energilagring ¹	60	50 000	48 405	(312)	(15)
Laddningspunkt ²	50	10 000	7 717	3 338	26

¹ Avser 2017–2019 (inom parentes: bedömning för 2019).

² Avser 2018.

Källor: Energimyndigheten, Naturvårdsverket och egna beräkningar.

För att inte urholka den styrande effekten för stöden till energilagring och laddningspunkter bedöms det som nödvändigt att inte ha samma subventionsgrad för dessa stöd som för solceller. Av administrativa skäl och för att minimera gränsdragningsproblem samt minska risken för fel bör skattereduktionerna använda samma subventionsnivå för såväl energilagring som laddningspunkter. Bedömningen är att det inte är nödvändigt att fortsätta med oförändrad subventionsgrad för energilagring. Subventionsgraden för stödet till energilagring föreslås anpassas till subventionsgraden för laddningspunkter eftersom stödet till energilagring nu har funnits några år och marknaden därmed bör ha kommit igång. Efterfrågan på energilagring kan också i stor utsträckning förväntas drivas av antalet installerade solelanläggningar. Behovet av att jämnna ut förbrukning genom t.ex. batterilagring är nära förknippat med egenproducerad el i solelanläggningar. I och med att utbyggnaden av solel bedöms öka kraftigt, kan detta förväntas leda till en betydande ökning även av efterfrågan på energilagring. Ur ett offentligfinansiellt perspektiv kan det därmed vara motiverat att sänka subventionsgraden även för stödet till energilagring. Subventionsgraden i skattereduktionerna föreslås därmed uppgå till 50 procent för såväl energilagring som laddningspunkter. I takt med att kostnaden för att investera i energilagring respektive laddningspunkter bör subventionsgraden successivt minskas.

Takbeloppet föreslås vara gemensamt för alla installationer som omfattas av reglerna om skattereduktion för installation av grön teknik. Till skillnad från *Installatörsföretagen* och *Naturvårdsverket* anser regeringen att takbeloppet bör uppgå till 50 000 kronor per person och år för hela skattereduktionen, oavsett vilken åtgärd det är som utförs inom ramen för skattereduktionen. Takbeloppet är då avsevärt lägre än nuvarande nivå för solcellsstödet, vilket också *Solelkommissionen* påpekar i sitt remissvar, oförändrat för energilagringstödet och avsevärt högre för stödet till laddningspunkter.

Ordningen för skattereduktionen

Näringslivets Skattedelegation, vars yttrande *Svensket Näringsliv* ansluter sig till, och *Skatteverket* har uppmärksammat att det i promemorian inte finns något förslag på i vilken ordning skattereduktion för installation av grön teknik ska göras i förhållande till de andra skattereduktionerna.

I 67 kap. 2 § första stycket inkomstskattelagen anges i vilken ordning de olika skattereduktionerna ska göras i förhållande till varandra. Således ska skattereduktion göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), sjukersättning och aktivitetsersättning, (enligt förslag i prop. 2019/20:175) boende i vissa områden (regional skattereduktion), underskott av kapital, hushållsarbete, gåva och mikroproduktion av förnybar el i nu nämnd ordning. Precis som rotavdraget avser skattereduktionen för installation av grön teknik åtgärder som vidtas i eller i nära anslutning till en bostad. På så sätt liknar skattereduktionen rotavdraget. Av systematiska skäl är det därför lämpligt att låta skattereduktionen komma i anslutning till skattereduktionen för hushållsarbete rent ordningsmässigt. Som redogjorts för ovan framgår av 67 kap. 2 § inkomstskattelagen i vilken ordning de olika skattereduktionerna ska göras i förhållande till varandra. Sedan 67 kap. infördes (prop. 2008/09:77) har bestämmelserna i kapitlet, med undantag för skattereduktion för boende i vissa glest befolkade områden (regional skattereduktion), följt samma ordning som de anges i 2 §, trots att ordningen i kapitlet saknar rättslig betydelse. Med åren har emellertid antalet skattereduktioner ökat, vilket medför att den omnumrering som skulle krävas för att upprätthålla bestämmelsernas ordning i enlighet med 2 § snarare gör det svårare än lättare att navigera i kapitlet. En struktur som följer 2 § bör därför inte upprätthållas. De nya bestämmelserna i 67 kap. inkomstskattelagen bör i stället placeras sist i kapitlet.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 67 kap. 2 § inkomstskattelagen samt att en ny paragraf, 67 kap. 45 §, införs i inkomstskattelagen.

13.4.9 Köparens betalning till utföraren och utförarens begäran till Skatteverket om utbetalning

Regeringens förslag: Köpare och utförare kan komma överens om att betalning endast ska göras med 85 respektive 50 procent av arbets- och materialkostnaderna inklusive mervärdesskatt. För rätt till skattereduktion krävs att den utförda installationen av grön teknik har betalats elektroniskt.

Betalningen ska anses ha skett elektroniskt endast om den har förmedlats av en betaltjänstleverantör enligt lagen om betaltjänster och innehåller uppgifter om avsändare, mottagare, belopp och tidpunkt.

En utförare ska kunna begära utbetalning från Skatteverket med ett belopp motsvarande den del av installationen av grön teknik (inklusive mervärdesskatt) som köparen inte har betalat, dock högst med tre sjuttondelar av det belopp som köparen har betalat om det är fråga om installation av solceller och med högst samma belopp

som köparen har betalat om det är fråga om installation av system för lagring av egenproducerad elenergi eller installation av laddningspunkt. Utbetalning ska kunna begäras först när installationen har utförts och betalats.

Utförarens begäran om utbetalning ska lämnas elektroniskt och ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet betalades. Begäran ska vara undertecknad av utföraren eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för utföraren. Begäran ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren,
2. personnummer eller samordningsnummer i de fall sådant nummer finns för köparen,
3. småhusets eller ägarlägenhetens beteckning eller beteckningen på lägenheten som upplåtits med bostadsrätt, samt vad gäller lägenheten som upplåtits med bostadsrätt även föreningens eller bolagets organisationsnummer eller motsvarande,
4. debiterad ersättning för installation av grön teknik, debiterad ersättning för annat än installation av grön teknik, betalt belopp för installation av grön teknik och den dag som betalningen för installationen kommit utföraren tillhanda,
5. vad installationen av grön teknik avsett och antalet arbetade timmar, och
6. det belopp som utföraren begär som utbetalning från Skatteverket.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian lämnas inte förslag på att utförarens begäran om utbetalning även ska innehålla uppgift om vilken bostad installationen är hänförlig till.

Remissinstanserna: *Skatteverket* anför att det i utförarens begäran om utbetalning även bör lämnas uppgifter om vilken bostad installationen är hänförlig till.

Skälen för regeringens förslag: Fakturamodellen innebär att köparen betalar en del av fakturan för ett arbete medan Skatteverket betalar resterande del till utföraren. Som redogjorts för i avsnitt 13.4.8 föreslås subventionsgraden vara 15 procent för installation av solceller respektive 50 procent för installation av lagring av egenproducerad elenergi och installation av laddningspunkter.

Köpare och utförare kan komma överens om att betalning av arbets- och materialkostnader inklusive mervärdesskatt endast ska göras med 85 procent för installation av solceller och med 50 procent för installation av system för lagring av egenproducerad elenergi och laddningspunkter. Det är givetvis även möjligt att betala mer. Det kan framför allt aktualiseras om köparen inte har tillräckligt med utrymme för skattereduktion för att täcka upp för hela mellanskillnaden mellan den debiterade ersättningen för arbete och material och de minst 85 respektive 50 procent av ersättningen som köparen behöver betala själv. En sådan situation kan t.ex. uppkomma om den enskilde har låg skatt som inte räcker för full skattereduktion eller om den debiterade ersättningen för installation av grön teknik är så hög att maximal skattereduktion understiger 15 respektive 50 procent av dessa kostnader.

En utbetalning från Skatteverket får dock högst uppgå till tre sjuttondelar av det belopp som köparen har betalat om det är fråga om installation av solceller och med högst samma belopp som köparen har betalat om det är fråga om installation av lagring av egenproducerad elenergi eller installation av laddningspunkt. Detta säkerställer att utbetalningen och därmed subventionsgraden inte överstiger avsedda

15 respektive 50 procent i en situation då köparen har betalat mindre än 85 respektive 50 procent av de debiterade kostnaderna för installationen.

Den 1 januari 2020 infördes ett krav på elektronisk betalning för rätt till skatte-reduktion för hushållsarbete vid anlåtande av en näringsidkare. Syftet är att motverka felaktiga utbetalningar enligt fakturamodellen genom de ökade kontrollmöjligheter som ges med transaktioner som är dokumenterade genom en oberoende part (se prop. 2019/20:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.3.3). Motsvarande bör gälla även för fakturamodellen för den nu föreslagna skattereduktionen. Förslaget är därför att betalningen ska anses ha skett elektroniskt endast om den har förmedlats av en betaltjänstleverantör enligt lagen om betaltjänster och innehåller uppgifter om avsändare, mottagare, belopp och tidpunkt.

Exempel på en elektronisk betalning är en betalning med kontokort, inbetalningskort, bank-id och Swish. Däremot omfattas exempelvis inte betalning med check, som är ett löpande skuldebrev, som löses in av innehavaren och som medför en utbetalning där uppgift om mottagare inte behöver anges. Inte heller utgör betalning med krypto-valutor, såsom bitcoin och liknande betalningslösningar, en elektronisk betalning eftersom sådana betalningar inte förmedlas av en betaltjänstleverantör enligt betaltjänstlagen vilket innebär att information om avsändare, mottagare, belopp eller tidpunkt inte kan identifieras.

Efter att en installation av grön teknik har utförts och betalats kan utföraren begära utbetalning av resterande debiterat belopp från Skatteverket. Skatteverkets utbetalning får uppgå till högst tre sjuttondelar av det belopp som köparen har betalat om det är fråga om installation av solceller och högst samma belopp som köparen har betalat om det är fråga om installation av lagring av egenproducerad elenergi eller installation av laddningspunkt (i båda fallen inklusive mervärdesskatt). Utbetalningen blir då maximalt 15 respektive 50 procent av den sammanlagda betalningen från köparen och Skatteverket, vilket motsvarar skattereduktionens två olika procentsatser enligt förslaget i avsnitt 13.4.8.

Precis som beskrivits i avsnitt 13.4.2 avseende fakturamodellen för rut- och rotavdrag är det möjligt för en utförare att få utbetalning även för successiva tillhandahållanden av åtgärder som han eller hon har fått betalt för.

Begäran om utbetalning ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter aktuellt beskattningsår. Detta för att underlaget för skattereduktionen ska kunna förtryckas i inkomstdeklarationen. Om arbetet utförs och köparens betalning sker under 2021 (beskattningsåret) ska begäran om utbetalning komma in till Skatteverket senast den 31 januari 2022. Om arbetet däremot utförs under 2021 och köparens betalning sker under 2022 (beskattningsåret) ska begäran om utbetalning i stället komma in till Skatteverket senast den 31 januari 2023. Efter detta datum mister en utförare sin möjlighet att få utbetalning från Skatteverket. En ansökan som kommer in efter detta datum ska avvisas.

I en begäran om utbetalning enligt fakturamodellen för rut- och rotavdrag ska utföraren enligt lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete, utöver uppgift om det belopp som begärs utbetalt, lämna uppgifter om sig själv, köparen, vilken bostad installationen är hänförlig till, det utförda arbetet och debiterade och betalade belopp. Uppgiftslämnandet bör ha motsvarande omfattning beträffande nu aktuell fakturamodell. De uppgifter som bör lämnas är därför

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren,

2. personnummer eller samordningsnummer i de fall sådant nummer finns för köparen,
3. småhusets eller ägarlägenhetens beteckning eller beteckningen på lägenheten som upplåtits med bostadsrätt, samt vad gäller lägenheten som upplåtits med bostadsrätt även föreningens eller bolagets organisationsnummer eller motsvarande,
4. debiterad ersättning för installation av grön teknik, debiterad ersättning för annat än installation av grön teknik, betalt belopp för installation av grön teknik och den dag som betalningen för installationen kommit utföraren tillhanda,
5. vad installationen av grön teknik avsett och antalet arbetade timmar, och
6. det belopp som utföraren begär som utbetalning från Skatteverket.

När det gäller uppgifter om vilken typ av installation som har utförts bör det överlämnas till Skatteverket att meddela verkställighetsföreskrifter om denna indelning. Motsvarande ordning gäller för rut- och rotavdrag enligt 4 § förordningen (2009:201) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete. Skatteverket har i sina föreskrifter (SKVFS 2014:22) om begäran om utbetalning för hushållsarbete föreskrivit en indelning för rut- och rotarbete i begäran om utbetalning.

Precis som beträffande begäran om utbetalning enligt fakturamodellen för rut- och rotavdrag ska begäran om utbetalning enligt nu föreslagen fakturamodell lämnas elektroniskt. Skatteverket bör meddela verkställighetsföreskrifter om lämnande av elektronisk begäran om utbetalning. Beträffande rut- och rotavdrag finns en sådan reglering i Skatteverkets ovan nämnda föreskrifter om begäran om utbetalning för hushållsarbete.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny paragraf, 67 kap. 42 §, införs i inkomstskattelagen. Förslaget föranleder även 6–9 §§ i den nya lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.

13.4.10 Skatteverkets utbetalning till utföraren

Regeringens förslag: Skatteverket ska till en utförare som högst kunna betala ut 50 000 kronor per köpare och beskattningsår, dvs. ett belopp som motsvarar köparens maximala preliminära skattereduktion. Utbetalning ska göras till utförarens bank- eller kreditmarknadsföretagskonto. Skatteverket ska snarast fatta beslut om utbetalning. Skatteverket ska så snart som möjligt meddela köparen om beslut om utbetalning. Den som begär utbetalning ska ge Skatteverket tillfälle att granska underlaget för utbetalning och lämna de uppgifter som behövs för granskningen. Utföraren ska ges tillfälle att yttra sig innan ett ärende avgörs, om det inte är uppenbart obehövt.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Skatteverket ska till en eller flera utförare kunna betala ut högst 50 000 kronor per köpare och år, vilket motsvarar maximal skattereduktion enligt förslaget ovan. Det innebär, i likhet med vad som gäller för fakturamodellen för rut- och rotavdrag, att utbetalning ska vägras i de fall Skatteverket kan konstatera att köparen redan har tillgodoräknats preliminär skattereduktion med belopp motsvarande maximal skattereduktion.

En utförare av installation av grön teknik får se till att avtalsvägen förbehålla sig rätten att kräva köparen på ytterligare betalning i händelse av att Skatteverket vägrar utbetalning. En sådan avtalsreglering kan även bli aktuell för att täcka in situationer där Skatteverket återkräver en utbetald ersättning för att förutsättningarna för skattereduktion inte är uppfyllda (se avsnitt 13.4.11).

Som framgår av avsnitt 13.4.9 kan begäran om utbetalning och därmed Skatteverkets beslut om utbetalning högst avse ett belopp som uppgår till högst tre sjuttondelar av det belopp som köparen har betalat om det är fråga om installation av solceller och med högst samma belopp som köparen har betalat om det är fråga om installation av system för lagring av egenproducerad elenergi eller installation av laddningspunkt.

Den som begär utbetalning ska ge Skatteverket tillfälle att granska underlaget för utbetalning och lämna de uppgifter som behövs för granskningen. Syftet är, precis som beträffande motsvarande bestämmelse i fakturamodellen för rut- och rotavdrag, att möjliggöra för Skatteverket att vid behov kunna göra vissa kontroller för att säkerställa att utbetalningar sker på korrekta grunder.

Skatteverket ska snarast fatta beslut om utbetalning. Detta skyndsamhetskrav gäller oavsett om beslutet innebär att utbetalning ska ske eller att utbetalning, helt eller delvis, ska vägras. Utbetalning ska göras till utförarens bank- eller kreditmarknadsföretagskonto. Utföraren ska ges tillfälle att yttra sig innan ett ärende avgörs, om det inte är uppenbart obehövligt. Med att det är uppenbart obehövligt avses en situation när beslutet är av så självklar karaktär att ett yttrande från den enskilde inte skulle kunna medföra ett bättre beslutsunderlag.

Lagförslag

Förslaget föranleder 10, 11, 18 och 19 §§ i den nya lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.

13.4.11 Återbetalning av utbetalda medel

Regeringens förslag: Den som har fått en utbetalning från Skatteverket utan att vara berättigad till den ska snarast underrätta Skatteverket om denna utbetalning. Om utföraren till köparen betalar tillbaka ett belopp, som tidigare har legat till grund för beslut om utbetalning av ett belopp från Skatteverket, ska utföraren snarast underrätta Skatteverket om denna återbetalning. Den som underrättar Skatteverket om återbetalning ska ge Skatteverket tillfälle att granska underlaget för återbetalning och lämna de uppgifter som behövs för granskningen.

Om någon har fått en utbetalning utan att vara berättigad till den, ska Skatteverket snarast besluta att det felaktigt utbetalda beloppet ska betalas tillbaka till Skatteverket. Om utföraren till köparen återbetalar ett belopp, som tidigare har legat till grund för beslut om utbetalning av ett belopp från Skatteverket, ska Skatteverket snarast besluta att återbetalning ska ske med ett belopp som motsvarar vad som betalats tillbaka till köparen.

Utföraren och annan mottagare av en felaktig utbetalning ska ges tillfälle att yttra sig innan ett ärende avgörs, om det inte är uppenbart obehövligt. Skatteverkets beslut om återbetalning ska meddelas före utgången av det sjätte året efter det beskattningsår som utbetalningen avser. Om Skatteverket har beslutat om återbetalning ska den tidigare tillgodoräknade preliminära skattereduktionen minskas med belopp motsvarande den beslutade återbetalningen. Skatteverket ska så snart som möjligt meddela köparen om ett beslut om återbetalning.

Beslut om återbetalning gäller omedelbart. Skatteverket får under vissa förutsättningar bevilja anstånd med återbetalningen.

Återbetalning ska ske genom insättning på ett särskilt konto för återbetalning och göras senast den sista dagen i månaden efter den månad som Skatteverket fattat beslutet om återbetalning. Om återbetalning inte görs i rätt tid, ska fordringen lämnas för indrivning. Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp.

Kostnadsränta tas ut på belopp som ska betalas tillbaka efter beslut av Skatteverket. Räntan beräknas från den dag beloppet betalades ut till och med dagen för Skatteverkets beslut om återbetalning. Räntan beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan enligt 65 kap. 3 § skatteförfarandelagen. Om det finns särskilda skäl, får Skatteverket helt eller delvis avstå från kravet på ränta.

Betalningssäkring får ske för att säkerställa återbetalning.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Skatteverket* föreslår bl.a. att kostnadsränta ska kunna tas ut även för tid som infaller efter det att myndigheten fattat beslut om återbetalning samt under anståndstidens gång. Vidare borde kostnadsränta endast kunna tas ut på obetalda belopp. Skatteverket anser även att det bör förtydligas om anståndstiden kan medges som längst under tre månader oavsett orsaken till anstånd, eller om anståndstiden ska bestämmas med hänvisning till orsaken till anstånd.

Skälen för regeringens förslag: Om en utbetalning till en utförare har skett utan att förutsättningarna för utbetalning, dvs. i praktiken förutsättningarna för skatte-reduktion för köparen, egentligen varit uppfyllda måste detta kunna korrigeras. En sådan situation behöver inte uppkomma på grund av att utföraren lämnat medvetet felaktiga uppgifter utan kan bero på t.ex. en missuppfattning av vilket arbete som berättigar till skattereduktion eller ett administrativt misstag hos utföraren eller Skatteverket. En felaktig utbetalning kan vidare tänkas uppkomma genom att Skatteverket betalar ett belopp till helt fel mottagare, som kanske inte ens utför installation av grön teknik.

Korrigerings bör även kunna ske om en utförare, på grund av att det ursprungliga kravet mot köparen av någon anledning måste korrigeras, till köparen betalar tillbaka ett belopp som tidigare har legat till grund för ett beslut om utbetalning av ett belopp från Skatteverket.

Det föreslås därför att om någon har fått en utbetalning utan att vara berättigad till den, ska det felaktigt utbetalda beloppet betalas tillbaka. Återbetalning ska också ske om en utförare till köparen betalar tillbaka ersättning som tidigare har legat till grund för en begäran om utbetalning av belopp från Skatteverket. Som komplement till detta föreslås en underrättelseskyldighet i förhållande till Skatteverket för dels utförare som till köparen betalar tillbaka ersättning som tidigare har legat till grund för begäran om utbetalning, dels utförare och andra som mottagit ett felaktigt utbetalat belopp. Den som underrättar Skatteverket om återbetalning ska, på motsvarande sätt som den som begär utbetalning (se avsnitt 13.4.10), ge Skatteverket tillfälle att granska underlaget och lämna de uppgifter som behövs för granskningen.

Skatteverket ska när frågan om återbetalning aktualiseras snarast fatta beslut i frågan. Till denna prövning kopplas en kommuniceringsskyldighet för Skatteverket, så att utföraren och annan som är skyldig att underrätta Skatteverket om en felaktig utbetalning ges möjlighet att framföra sina synpunkter innan Skatteverket fattar ett

beslut. Utföraren och annan som är skyldig att underrätta Skatteverket bör därför ges tillfälle att yttra sig innan ärendet avgörs, om det inte är uppenbart obehövt.

Om Skatteverket beslutar om återbetalning ska köparens tillgodoräknade preliminära skattereduktion minskas med belopp motsvarande återbetalningsbeloppet. Skatteverket ska så snart som möjligt meddela köparen om Skatteverket fattar ett beslut om återbetalning.

Precis som enligt fakturamodellen för rut- och rotavdrag bör tidsfristen för Skatteverkets möjlighet att besluta om återbetalning korrespondera med tidsfristen för efterbeskattning med avseende på köparens felaktigt tillgodoräknade slutliga skattereduktion. Skatteverkets beslut om återbetalning ska därför meddelas före utgången av det sjätte året efter det beskattningsår som utbetalningen avser.

Kostnadsränta tas ut på belopp som ska betalas tillbaka efter beslut av Skatteverket. Räntan beräknas från den dag beloppet betalades ut t.o.m. dagen för Skatteverkets beslut om återbetalning. Räntan beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan enligt 65 kap. 3 § SFL. Om det finns särskilda skäl, får Skatteverket helt eller delvis avstå från kravet på ränta.

Skatteverket har bl.a. föreslagit att kostnadsränta ska kunna tas ut för tid som infaller efter det att myndigheten fattat beslut om återbetalning samt under anståndstidens gång. Regeringen anser att reglerna om skattereduktion bör vara så lika som möjligt, i syfte att uppnå enhetliga regelverk. Som ledning för de föreslagna bestämmelserna om kostnadsränta har således befintliga och föreslagna regler om bl.a. rutavdraget använts. Det föreslås alltså att kostnadsränta ska tas ut från den dag beloppet betalades ut t.o.m. dagen för Skatteverkets beslut om återbetalning. Den period under vilken kostnadsränta ska tas ut får anses vara tillräcklig i detta sammanhang.

Skatteverket har vidare anfört att kostnadsränta endast borde kunna tas ut på obetalda belopp. Här bör nämnas att ett beslut om återbetalning avser det belopp som har betalats ut felaktigt och som inte har betalats tillbaka vid tidpunkten för beslutet. Det är det beloppet som föreslås kunna beläggas med ränta från den dag beloppet betalades ut t.o.m. dagen för Skatteverkets beslut om återbetalning. Avsikten är således inte att betalda belopp ska beläggas med ränta.

Återbetalning ska göras senast den sista dagen i månaden efter den månad då Skatteverket fattat beslutet om återbetalning. Återbetalning ska ske genom insättning på ett särskilt konto för återbetalning. Om återbetalning inte görs i rätt tid, ska fordringen lämnas för indrivning. Regeringen bör ges rätt att meddela föreskrifter om att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp. En sådan rätt finns beträffande fakturamodellen för rut- och rotavdrag. Enligt 3 § förordningen (2009:201) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete behöver indrivning inte begäras för en fordran som understiger 100 kronor om indrivning inte krävs från allmän synpunkt.

Precis som är fallet beträffande fakturamodellen för rut- och rotavdrag föreslås betalningssäkring kunna ske för att säkerställa återbetalning. Betalningssäkring förutsätter bl.a. att det finns en påtaglig risk för att den betalningsskyldige undandrar sig att betala fordringen och att åtgärden är proportionerlig.

Beslut om återbetalning inom ramen för fakturamodellen för rut- och rotavdrag är i dag inte omedelbart verkställbara. Endast beslut om betalningssäkring är omedelbart verkställbara. Regeringen föreslår i avsnitt 13.3.3 att beslut om återbetalning av felaktigt utbetalda belopp avseende skattereduktion för hushållsarbete ska gälla omedelbart. Förslaget har motiverats bl.a. av att det finns vissa utförare som undanhåller sig delgivning, vilket förhindrar en effektiv hantering av återkraven.

Förslaget syftar bl.a. till att öka effektiviteten i den kontroll som Skatteverket bedriver avseende fel och fusk inom systemet med skattereduktion för hushållsarbete. Genom förslaget kan verkställighet av obetalda återkrav ske snabbare än vad som nu är fallet. Att tiden från det att en fordran fastställs till dess att den kan överlämnas för indrivning är kort är en viktig faktor för en effektiv uppbörd. Risken för utebliven betalning ökar med tiden eftersom risken för att den betalningsskyldige saknar tillgångar eller försätts i konkurs ökar över tid.

I anslutning till förslaget om omedelbar verkställbarhet föreslås i avsnitt 13.3.4 även att vissa av bestämmelserna i skatteförfarandelagen om anstånd i tillämpliga delar ska gälla för beslut om återbetalning. Det rör sig om bestämmelserna om ansökan om anstånd (63 kap. 2 §), ändringsanstånd (63 kap. 4 § första stycket), anstånd för att undvika betydande skada (63 kap. 5 §), anståndstid (63 kap. 6 §), anstånd på grund av synnerliga skäl (63 kap. 15 §) och anstånd som är till fördel för det allmänna (63 kap. 23 §). Även skatteförfarandelagens bestämmelser om att anstånd ska beviljas med skäligt belopp (63 kap. 16 §), ställande av säkerhet (63 kap. 8–10 §§), återkallande av anstånd, nedsättande av anståndsbelopp och krävande av säkerhet för fortsatt anstånd (63 kap. 22 §) och när säkerhet tas i anspråk (71 kap. 1 §) föreslås gälla för beslut om återbetalning.

Den nu föreslagna fakturamodellen för skattereduktion för installation av grön teknik bör i allt väsentligt överensstämma med nuvarande fakturamodell. Med förebild i ovan nämnda förslag föreslås det därför att beslut om återbetalning inom ramen för fakturamodellen för skattereduktion för installation av grön teknik ska gälla omedelbart. De skäl som anges för förslaget i avsnitt 13.3.3 gör sig gällande även när det gäller fakturamodellen för installation av grön teknik. Av rättssäkerhetsskäl bör det även på motsvarande sätt, och i samma situationer, finnas möjligheter till anstånd med återbetalning. Det innebär att anstånd kan medges t.ex. när det är tveksamt hur stort belopp som kommer att behöva betalas eller där betalning före laga kraft skulle medföra betydande skadeverkningar eller annars framstå som oskäligt.

Skatteverket har önskat förtydliganden när det gäller anståndstiden. I detta sammanhang bör det nämnas att det av 63 kap. 6 § SFL framgår att anståndstiden för ändringsanstånd enligt 4 § och anstånd för att undvika betydande skada enligt 5 § ska bestämmas till längst tre månader efter dagen för beslutet i den fråga som har föranlett anståndet. För anstånd enligt 63 kap. 15 och 23 §§ SFL bestäms anståndstiden inte i förhållande till en kommande sakprövning av skatte- eller avgiftsfrågan utan i stället av andra omständigheter som betalningsförmåga och de villkor som i det enskilda fallet ger störst möjlighet för staten att få betalt för fordran. I syfte att uppnå en enhetlig reglering bör anståndstiden inte regleras ytterligare än vad som redan framgår av nuvarande bestämmelser i SFL.

Lagförslag

Förslaget föranleder 12–24 §§ i den nya lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.

13.4.12 Preliminär skattereduktion

Regeringens förslag: Köparen tillgodoräknas preliminär skattereduktion motsvarande det belopp som Skatteverket har betalat ut till utföraren. Preliminär skattereduktion tillgodoräknas i den ordning som registrering sker. Skatteverket meddelar löpande köparen dels vilka preliminära skattereduktioner som har tillgodoräknats, dels total tillgodoräknad skattereduktion. Skatteverket ska på begäran av köparen lämna denne ett särskilt meddelande om den totala preliminära skattereduktion som tillgodoräknats hittills under året.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: I de fall en köpare och en utförare kommer överens om att köparen inte ska betala den del av utgiften för installation av grön teknik som utgör köparens skattelättnad, kan utföraren begära att få utbetalning från Skatteverket i enlighet med vad som beskrivits ovan. Det belopp som Skatteverket utbetalar till utföraren tillgodoräknas köparen som en preliminär skattereduktion. Den preliminära skattereduktionen utgör en form av förtida återbetalning av köparens slutliga skatt. Skattelättnaden tillgodoräknas alltså köparen redan under beskattningsåret.

För att det ska bli aktuellt med preliminär skattereduktion för köparen krävs alltså att Skatteverket har gjort en utbetalning till utföraren i fråga om köparens utgifter för installation av grön teknik. Om utföraren av någon anledning inte begär utbetalning från Skatteverket tillgodoräknas köparen inte någon preliminär skattereduktion. Det är först när slutlig skattereduktion begärs i inkomstdeklarationen som Skatteverket gör prövningen om slutlig skattereduktion ska ges eller inte. Förutsättningarna för tillgodoräknande av slutlig skattereduktion beskrivs i avsnitt 13.4.13.

Det skulle kunna förekomma att två eller flera utförare kommer in med begäran om utbetalning gällande en och samma köpare ungefär samtidigt och köparens gräns för preliminär skattereduktion passeras genom full utbetalning enligt respektive begäran. I ett sådant fall bör, precis som i fråga om rut- och rotavdrag, gälla att den preliminära skattereduktion som först har registrerats har företräde framför en senare. Den totala reduktionen får dock aldrig överstiga maximal skattereduktion, dvs. 50 000 kronor.

Skatteverket ska så snart som möjligt meddela köparna om utbetalning (jfr avsnitt 13.4.10 angående meddelande till köparen om beslut i fråga om utbetalning). Köparen får därigenom en kvittens från Skatteverket när en utbetalning har skett till utföraren. Skatteverkets meddelande ska även innehålla en uppgift om total tillgodoräknad preliminär skattereduktion. En sådan uppgift gör det lättare för en köpare att hålla reda på när taket för preliminär skattereduktion nås. Köparen ansvarar själv för den del av arbetsställningen som inte regleras via systemet med utbetalning och preliminär skattereduktion. En annan fördel med löpande meddelanden om preliminär skattereduktion är att eventuellt missbruk av systemet kan påpekas av köparen direkt till Skatteverket.

Fakturamodellen för rut- och rotavdrag innehåller en bestämmelse om att Skatteverket på begäran av köparen ska lämna denne ett särskilt meddelande om den totala preliminära skattereduktion som tillgodoräknats hittills under året. Syftet med ett sådant meddelande är att köparen på ett enkelt sätt ska kunna redovisa för utföraren hur stor preliminär skattereduktion som finns kvar att disponera (prop. 2008/09:178 s. 45). Detta fyller en funktion eftersom utföraren inte själv kan kontrollera hur mycket som har utnyttjats som preliminär skattereduktion genom att Skatteverket lämnar uppgift om utnyttjad preliminär skattereduktion till utföraren, eftersom den uppgiften omfattas av skattesekretessen enligt 27 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). En motsvarande bestämmelse om lämnande av särskilt meddelande föreslås även för den nu aktuella fakturamodellen för skattereduktion för installation av grön teknik.

Lagförslag

Förslaget föranleder 16–18 §§ i den nya lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.

13.4.13 Slutlig skattereduktion

Regeringens förslag: Slutlig skattereduktion tillgodoräknas med ett belopp motsvarande tillgodoräknad preliminär skattereduktion. Köparen begär slutlig skattereduktion i sin inkomstdeklaration för det aktuella beskattningsåret. Skattereduktionen hänförs till det beskattningsår då köparen har betalat installationen av grön teknik.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Fakturamodellen innebär att skattereduktion ges med ett belopp motsvarande den tillgodoräknade preliminära skattereduktionen. I vissa fall kan det uppkomma situationer när rättelser görs och utföraren betalar tillbaka en del eller hela ersättningen till köparen. Det kan t.ex. bli aktuellt om det upprättas en kreditfaktura eller annan handling på grund av att det ursprungliga kravet måste korrigeras. I dessa fall ska gjord betalning anses vara nettobetalningen under beskattningsåret.

I de fall då utföraren har fått utbetalning från Skatteverket, dvs. köparen har fått preliminär skattereduktion (se avsnitt 13.4.12), tillgodoräknas slutlig skattereduktion med 15 respektive 50 procent av kostnaderna för installationen. Den slutliga skattereduktionen får dock aldrig överstiga den preliminära skattereduktion som har tillgodoräknats.

Skattereduktionen grundar sig på att den skattskyldige haft en utgift för den utförda installationen. Skattereduktionen bör därför, precis som är fallet med fakturamodellen för rut- och rotavdrag, hänföras till det beskattningsår då köparen betalat utgiften.

Begäran om skattereduktion görs i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då den utförda installationen har betalats. På motsvarande sätt som för rut- och rotavdrag bör Skatteverket ges möjlighet att förtrycka underlaget för skattereduktion på köparens inkomstdeklaration.

Den slutliga skattereduktionen för installation av grön teknik minskar köparens slutliga skatt. När den slutliga skatten beräknas ska Skatteverket till den slutliga skatten lägga den preliminära skattereduktionen. I normalfallet kommer då den preliminära skattereduktionen att ”kvittas” mot den slutliga skattereduktionen. Det innebär att ingen ytterligare utbetalning till köparen kommer att göras. Den preliminära skattereduktionen har tillgodoräknats köparen genom att Skatteverket har betalat motsvarande belopp direkt till utföraren som betalning för utförd installation av grön teknik. Om köparen vid beskattningen inte har tillräckligt med slutlig skatt för att få slutlig skattereduktion med motsvarande belopp som den preliminära skattereduktion som tillgodoräknats löpande under året kommer han eller hon att få betala ytterligare skatt.

Lagförslag

Förslaget föranleder att två nya paragrafer, 67 kap. 37 och 44 §§, införs i inkomstskattelagen. Förslaget föranleder även ändring i 31 kap. 33 § och 56 kap. 9 § skatteförfarandelagen.

13.4.14 Överklagande av Skatteverkets beslut

Regeringens förslag: Skatteverkets beslut enligt lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Precis som enligt nuvarande fakturamodell för rut- och rotavdrag bör det finnas en möjlighet för en utförare att överklaga ett beslut av Skatteverket att helt eller delvis avslå en begäran om utbetalning (se avsnitt 13.4.9) eller att avvisa begäran för att den inkommit för sent (jfr avsnitt 13.4.9 om tidsfristen för begäran om utbetalning). Utföraren kan även klaga på beslut om återbetalning och beslut om att avstå från kostnadsränta (se avsnitt 13.4.11). Även Skatteverkets beslut rörande anstånd (se avsnitt 13.4.11) ska kunna överklagas. Ett beslut av Skatteverket att överlämna en fordran som avser återbetalning till indrivning kan emellertid inte överklagas.

Besluten enligt lagen är administrativa beslut som överklagas enligt de vanliga bestämmelserna i förvaltningslagen (2017:900). De frågor som kan bli föremål för domstolsprövning är av enklare karaktär, varför prövningstillstånd bör krävas vid överklagande till kammarrätten.

Ett beslut av Skatteverket rörande en begäran om utbetalning har en direkt påverkan på köparens preliminära skattereduktion. Även köparen har därför möjlighet att överklaga ett beslut att helt eller delvis vägra utbetalning eller att avvisa en begäran om utbetalning. Även ett beslut om återbetalning påverkar köparens preliminära skattereduktion om återbetalningen sker innan slutlig skatt har beslutats, varför även ett sådant beslut kan överklagas av köparen.

Sedan slutlig skatt har beslutats påverkar en återbetalning normalt köparen indirekt genom en omprövning på initiativ av Skatteverket av beskattningen för det aktuella beskattningsåret, och köparen har möjlighet att föra talan mot det beslutet. Frågan om avstående från kostnadsränta påverkar bara utförarens situation och kan inte sägas angå köparen på ett sätt som ger denne en rätt att överklaga.

Lagförslag

Förslaget föranleder 25 § i den nya lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.

13.4.15 Vilka som ska ha rätt till skattereduktion

Regeringens förslag: Rätt till skattereduktion för installation av grön teknik har de som

1. vid beskattningsårets utgång har fyllt 18 år,
2. är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret, och
3. har haft utgifter för utförd installation av grön teknik.

Rätt till skattereduktion har även de som är begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3 inkomstskattelagen, om deras överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige.

Dödsbon har rätt till skattereduktion för installation av grön teknik som har utförts före dödsfallet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland *Lantbrukarnas Riksförbund* och *Solelkommissionen*, uppger att skattereduktionen även bör omfatta andra än privatpersoner. Lantbrukarnas Riksförbund förordar att skattereduktionen även bör omfatta juridiska personer eftersom potentialen för bl.a. storskaliga solcellssystem är stor på landsbygden och intresset för att investera i förnybar energi är stort bland svenska lantbrukare. Lantbrukarnas Riksförbund framhåller även att de nuvarande stöden för juridiska personer, exempelvis investeringsstödet för solceller, har en inbyggd osäkerhet eftersom de är beroende av anslagna medel som kan variera kraftigt från år till år eller upphöra med kort varsel. *Naturvårdsverket* anser att stöden till investeringsstöden för grön teknik till kommuner, företag, bostadsrättsföreningar och andra organisationer är fortsatt viktiga och bör finnas kvar. *Installatörsföretagen* anser att förslaget bör kompletteras med motsvarande incitament även för professionella fastighetsägare. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* och *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* anför att stöd bör utökas till att även avse företag och kommuner. *Sveriges Energiföreningars Riksorganisation* och *Svensk Solenergi* efterfrågar förtydliganden avseende vad som gäller för bostadsrättsföreningar och den individuella bostadsrättsinnehavaren.

Skälen för regeringens förslag: I promemorian föreslås att endast fysiska personer ska kunna få skattereduktion för installation av grön teknik. Flera remissinstanser har framfört att skattereduktionen även bör omfatta andra än privatpersoner så att även t.ex. bostadsrättsföreningar och andra juridiska personer kan ta del av stödet.

Som anförts ovan ska den föreslagna skattereduktionen för installation av grön teknik ersätta vissa stöd som är riktade till fysiska personer. Det är således endast fysiska personer som kommer att kunna få skattereduktionen. De ska vidare ha haft utgifter för utförd installation av grön teknik. Inte minst med hänsyn till skattereduktionens snarlihet med rotavdrag bör personkretsen avgränsas på samma sätt som gäller för rut- och rotavdraget. Såsom vidare framgår ovan innebär detta att t.ex. en bostadsrättsförening inte omfattas av skattereduktionen men att en bostadsrättsinnehavare har möjligt att begära skattereduktion för installationer hänförliga till den lägenhet som upplåts med bostadsrätt. Bostadsrättsinnehavaren ska dock själv ha haft utgiften för installationen och nyttan av installationen får endast komma bostadsrättsinnehavarens hushåll till del. Därmed faller installationer som utförs i gemensamma utrymmen i bostadsrättsföreningen och där nyttan av installationen tillfaller fler än bostadsrättsinnehavaren bort.

Skattereduktionen bör således omfatta individer som vid beskattningsårets utgång har fyllt 18 år och som är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret. Rätten till skattereduktion bör på motsvarande sätt även gälla de som är begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3 inkomstskattelagen, om deras överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige. Den kategori som avses här är utomlands bosatta som begärt att få sina tjänsteinkomster beskattade enligt inkomstskattelagen i stället för enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta samt skattskyldiga som beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet för inkomster från ett fast driftställe eller en fastighet i Sverige. Med överskott av förvärvsinkomster avses summan av tjänsteinkomster och intäkter av näringsverksamhet efter avdrag för kostnader i respektive inkomstslag. Det ankommer på den skattskyldige att ange vilka inkomster denne uppbär utomlands.

Skattereduktion kan även ges till ett dödsbo om installationen av grön teknik har utförts före dödsfallet. Betalningen kan däremot ha gjorts av dödsboet.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny paragraf, 67 kap. 36 §, införs i inkomstskattelagen. Förslaget föranleder även en ändring i 67 kap. 1 § inkomstskattelagen.

13.4.16 Omkostnadsbeloppet vid kapitalvinstberäkning

Regeringens förslag: Vid beräkning av kapitalvinst ska utgifter för installation av grön teknik inte ingå i omkostnadsbeloppet till den del skattereduktion har tillgodoräknats för installationen.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Vid försäljning av en fastighet eller en bostadsrätt gäller enligt huvudregeln i 44 kap. 13 § inkomstskattelagen att kapitalvinsten ska beräknas som skillnaden mellan ersättningen för den avyttrade tillgången minskad med utgifterna för avyttringen och omkostnadsbeloppet. I 44 kap. 14 § inkomstskattelagen definieras omkostnadsbeloppet som utgifter för anskaffning (anskaffningsutgifter) ökade med utgifter för förbättring (förbättringsutgifter).

Av 44 kap. 14 § andra stycket framgår att utgifter för rotavdragsgrundande arbete inte ingår i omkostnadsbeloppet till den del skattereduktion har tillgodoräknats. Det betyder att om den skattskyldige t.ex. har haft utgifter för rotarbete om sammanlagt 100 000 kronor och tillgodoräknats skattereduktion med 30 000 kronor för arbetet, kan dessa 30 000 kronor inte ingå i omkostnadsbeloppet. Resterande 70 000 kronor, dvs. det belopp som utgör den faktiska arbetskostnaden för den skattskyldige, ingår däremot. Att det belopp som motsvaras av skattereduktion inte ska ingå i omkostnadsbeloppet har motiverats med att den skattskyldige inte kan sägas ha haft utgiften i fråga (prop. 2008/09:178 s. 48).

Detta resonemang är tillämpligt även beträffande skattereduktionen för installation av grön teknik. Det bör därför anges i 44 kap. 14 § inkomstskattelagen att inte heller skattereduktion för installation av grön teknik ska beaktas vid beräkning av omkostnadsbeloppet.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 44 kap. 14 § inkomstskattelagen.

13.4.17 Utvidgad brottskatalog i lagen om Skatteverkets brottsbekämpande

Regeringens förslag: Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet ska även omfatta sådana bedrägeribrott där gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i denna fråga.

Skälen för regeringens förslag: Sedan 1998 har Skatteverket i uppgift att medverka i vissa brottsutredningar samt att bedriva underrättelseverksamhet avseende viss brottslighet. Den brottsbekämpande verksamheten bedrivs inom skattebrottsenheten,

som är organisatoriskt skild från andra verksamheter inom Skatteverket. Bestämmelser om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet finns i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet. Medverkan i brottsutredningar sker på begäran av och under ledning av åklagare medan underrättelseverksamheten bedrivs självständigt av Skatteverket. Verksamheten är begränsad till vissa brott som har anknytning till Skatteverkets övriga verksamhet, den s.k. brottskatalogen.

I dag omfattar brottskatalogen bl.a. skattebrott och bokföringsbrott. En brottslighet som ansetts ha ett klart samband med Skatteverkets verksamhet är bedrägeribrott med koppling till bestämmelserna om skattereduktion för hushållsarbete, dvs. rut- och rotavdragen (se prop. 2016/17:89 s. 42). Detta uttrycks i 1 § första stycket 5 lagen om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet så att Skatteverkets verksamhet enligt lagen omfattar brott enligt 9 kap. 1–3 och 11 §§ brottsbalken, om gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete. De paragrafer i brottsbalken som det hänvisas till omfattar olika grader av bedrägeribrott samt försök, förberedelse och stämpling till bedrägeribrott. Även sådana bedrägerier som begås genom att förorsaka felaktiga utbetalningar inom den nu föreslagna fakturamodellen för skattereduktion för installation av grön teknik har ett klart samband med Skatteverkets verksamhet. Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet föreslås därför även omfatta bedrägeribrott där gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik. Förslaget syftar till att Skatteverket ska kunna bedriva förebyggande verksamhet samt underrättelse- och utredningsverksamhet mot dessa bedrägeribrott. På så sätt kan Skatteverkets särskilda kompetens inom detta sakområde tillvaratas i det brottsbekämpande arbetet.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändring i 1 § lagen om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet.

13.4.18 Personuppgiftsbehandling

Regeringens förslag: Den behandling av personuppgifter som förslaget om skattereduktion för installation av grön teknik ger upphov till är förenlig med EU:s dataskyddsförordning. Den befintliga reglering som finns på personuppgiftsområdet utgör tillräcklig reglering för den personuppgiftsbehandling som detta förslag föranleder hos Skatteverket. Det behöver således inte införas någon ytterligare reglering om denna behandling.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Skatteverket* anser att det inte räcker att klargöra att det saknas behov av att införa ytterligare reglering om personuppgiftsbehandling. Enligt Skatteverket behöver det även klargöras att gällande sekretessbestämmelser är tillräckliga, vilket myndigheten anser att de är.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår ett införande av en skattereduktion för installation av grön teknik.

Den som utför en installation av grön teknik behöver i begäran om utbetalning lämna uppgifter om köparen (se avsnitt 13.4.9). Förslaget medför att personuppgifter måste behandlas av utföraren och därefter av Skatteverket i beskattningsdatabasen. Förslaget ger således upphov till en sådan personuppgiftsbehandling som omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om

det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), nedan kallad EU:s dataskyddsförordning. EU:s dataskyddsförordning är i alla delar bindande och direkt tillämplig i samtliga EU:s medlemsländer och ska tillämpas fr.o.m. den 25 maj 2018. Förordningen utgör den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom EU. För Skatteverkets personuppgiftsbehandling i beskattningsverksamheten gäller även lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet som innehåller bestämmelser som kompletterar dataskyddsförordningen. Vissa av bestämmelserna i lagen gäller också vid behandling av uppgifter om juridiska personer och avlidna (se 1 kap. 1 § andra stycket).

Behandling hos enskilda (i detta fall utförare av installationer av grön teknik) av sådana uppgifter bedöms ha rättslig grund på det sätt som krävs enligt artikel 6 i EU:s dataskyddsförordning. Den rättsliga grunden för behandlingen hos utförarna i detta fall är i första hand att den är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse på det sätt som anges i artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen. Förpliktelsen ifråga innebär att vid begäran om utbetalning lämna uppgift om köparen och dennes köp av installationen. Kravet på rättslig grund är därmed uppfyllt. Grunden för behandlingen är vidare fastställd i den nationella rätten på det sätt som krävs enligt artikel 6.3 i dataskyddsförordningen. Den rättsliga grunden framgår av förslaget till lag om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik. De uppgifter som kommer att behandlas är inte sådana känsliga personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning. Behandlingen hos utförarna är mot denna bakgrund förenlig med dataskyddsförordningen.

När utföraren har lämnat en begäran om utbetalning till Skatteverket behöver myndigheten behandla personuppgifterna i beskattningsdatabasen. Den rättsliga grunden för behandlingen hos Skatteverket är i första hand att den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning (artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning). Den aktuella grunden för behandlingen är fastställd i den nationella rätten på det sätt som krävs enligt artikel 6.3 i dataskyddsförordningen. Den rättsliga grunden är fastställd i förordningen (2017:154) med instruktion för Skatteverket och i den föreslagna lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik. Inte heller hos Skatteverket är de uppgifter som kommer att behandlas sådana känsliga personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning.

Av 1 kap. 4 § lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet framgår att uppgifter bl.a. får behandlas för att tillhandahålla information som behövs hos Skatteverket för fastställande av underlag samt för bestämmande, redovisning, betalning och återbetalning av skatter och avgifter samt för revision och annan kontrollverksamhet. Av 2 kap. 2 § lagen framgår vidare att i beskattningsdatabasen får uppgifter behandlas om personer som omfattas av verksamhet enligt 1 kap. 4 § 1–9. Av bestämmelsen framgår också att uppgifter om andra personer får behandlas om det behövs för handläggningen av ett ärende. I 2 kap. 3 § och i förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet finns bestämmelser om vilka uppgifter som får behandlas i beskattningsdatabasen. Den behandling av uppgifter avseende de skattskyldiga köparna och utförarna som förslaget ger upphov till hos Skatteverket behövs för bestämmande av skatt och för kontroll av densamma och är tillåten enligt de angivna bestämmelserna.

Det eventuella integritetsintrång som personuppgiftsbehandlingen medför bedöms stå i proportion till ändamålet att ge de som låter installera grön teknik möjlighet till en skattelättnad.

Sammanfattningsvis görs bedömningen att den personuppgiftsbehandling som förslaget om skattereduktion för installation av grön teknik ger upphov till är förenlig med EU:s dataskyddsförordning. Den befintliga reglering som finns på personuppgiftsområdet utgör tillräcklig reglering för den personuppgiftsbehandling som detta förslag föranleder hos Skatteverket. Det behöver således inte införas någon ytterligare reglering om denna behandling.

Det kan tilläggas att regeringen, i likhet med *Skatteverket*, anser att gällande sekretessbestämmelser i 17 och 27 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) är tillräckliga för att upprätthålla sekretesskyddet för såväl den enskilde som för Skatteverkets verksamhet för inspektion, kontroll och annan tillsyn i anledning av den skattereduktion som föreslås.

13.4.19 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Den nya lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik och övriga lagändringar ska träda i kraft den 1 januari 2021.

Bestämmelserna om skattereduktion i inkomstskattelagen ska tillämpas på installation av grön teknik som har utförts och betalats efter den 31 december 2020.

Bestämmelserna i skatteförfarandelagen ska tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Solelkommissionen* uppger att det, med hänsyn till den långa handläggningstid som råder för investeringsstödet för solceller, är av största vikt att få övergångsregler på plats mellan de två systemen, för att marknaden inte ska stanna av under 2020 eller att enskilda inte får något ansökt stöd. De som utför installation och betalning innan januari 2021 bör därför ändå få rätt till skattereduktion.

Skälen för regeringens förslag: De föreslagna ändringarna innebär förenklingar för privatpersoner som köper installation av grön teknik. Detta intresse ska samtidigt vägas mot Skatteverkets faktiska möjligheter att hantera den nya skattereduktionen med fakturamodell och berörda branschens behov av tid för anpassning. En lämplig avvägning är att den nya lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik och övriga lagändringar träder i kraft den 1 januari 2021. De nya bestämmelserna om skattereduktion i inkomstskattelagen bör tillämpas på arbeten som har utförts och betalats efter den 31 december 2020. Eftersom skattereduktionen hänförs till det beskattningsår då betalning skett (se avsnitt 13.4.13) bör bestämmelserna i skatteförfarandelagen därmed tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

13.4.20 Konsekvensanalys

Syfte och alternativa lösningar

Enligt den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (januariavtalet) ska ett nytt avdrag för grön teknik införas. Syftet med förslaget är att möjliggöra för enskilda som investerar i grön teknik att få subventionen för investeringen redan i samband med köpet och därmed undvika en situation där subventionen uteblir eller försenas på grund av att beviljade anslag inte förmår matcha ansökningarna om stöd beloppsmässigt. Ett rättighetsbaserat stöd som en skattereduktion minskar bl.a. osäkerheten om att stöd kommer att utgå. En sådan stödutförning kan därmed i sig leda till ökade incitament att investera i solceller.

Ett alternativ till införandet av en särskild skattereduktion är att ytterligare höja anslaget till stöd till solceller. Ett anslagsbaserat stöd är generellt mer gynnsamt (under förutsättning att anslagna medel räcker till) för köpare av grön teknik som har så låg slutlig skatt att full skattereduktion inte kan ges. Högre anslag skulle dock inte undanröja risken för att stödansökningarna beloppsmässigt överträffar anslagna medel. Det skulle även fortsatt innebära en längre väntan på att få del av subventionen för de individer som får stöd beviljat än vad som är fallet med en skattereduktion med fakturamodell. Utökade resurser för handläggningen av stödansökningar skulle kunna förkorta väntetiderna i nuvarande stödsystem. Förenklad handläggning av just privatpersoners ansökningar skulle kunna förkorta väntetiderna ytterligare. Att koncentrera handläggningen av privatpersoners stödansökningar till en myndighet skulle möjligen också bidra till förkortade väntetider, jämfört med nuvarande ordning då samtliga länsstyrelser svarar för handläggningen av stöd till solceller och installationer för lagring av el. Men även om väntetiderna i nuvarande system skulle kunna kortas ned, kvarstår risken att anslagna medel tar slut. Sammantaget framstår den valda lösningen därför som den bästa.

Offentligfinansiella effekter

Även om den föreslagna skattereduktionen har utformats för att ungefär motsvara nuvarande anslagsnivåer uppstår en offentligfinansiell kostnad eftersom det saknas anslag för stöden till solceller, energilagring respektive laddningspunkter för 2021 och framåt. Skattereduktionen innebär att en skatteutgift uppstår som minskar statens skatteintäkter fr.o.m. 2021.

Skattereduktionen beräknas sammantaget minska statens skatteintäkter med 198 miljoner kronor per år. Av denna kostnad bedöms stöd till solceller svara för 159 miljoner kronor samt stöd till energilagring och laddningspunkter svara för 13 respektive 26 miljoner kronor.

Genom att skattereduktionen syftar till att stimulera till ytterligare investeringar i solceller, energilagring och laddningspunkter kan de offentligfinansiella kostnaderna öka i framtiden. Kostnaden för en skattereduktion begränsas inte som de nuvarande stöden av anslaget storlek. Exempelvis bedömer Energimyndigheten i den s.k. kortsiktsprognosen att solelproduktionen kommer att öka med ca 40 procent per år de närmaste åren. Om solcells- och energilagringsandelarna i skattereduktionen uppvisar en motsvarande utveckling kan skatteutgiften komma att uppgå till en halv miljard kronor på några års sikt. Så som *Energiföretagen Sverige* påpekar i sitt remissvar kan denna växande trend förväntas fortsätta även i ett längre tidsperspektiv. En liknande trend kan även förväntas för efterfrågan på laddningspunkter, vilket kan kopplas till omställningen av fordonsflottan till en ökad andel laddningsbara bilar.

Effekter för företagen

De företag som utför installationer av grön teknik får med fakturamodellen en administrativ börda i form av att begära utbetalning från Skatteverket. Som konstaterats ovan förekommer det dock redan i dag att personer vid installation av solceller gör rotavdrag med tillämpning av fakturamodellen i avvaktan på ett beviljande av stöd för solcellsanläggningen. En motsvarande fakturamodell kommer därför för vissa företag inte att innebära någon ökning av den administrativa bördan. Tvärtom kan bördan i sådana fall minska eftersom berörda företag inte behöver lägga administration på återbetalning av utbetalda medel inom ramen för rotavdragets fakturamodell när köparna får del av solcellsstödet.

För de företag som använder sig av fakturamodellen bedöms den administrativa tidsåtgången i genomsnitt till fyra minuter per redovisningstillfälle, vilket är i linje med

de bedömningar som har gjorts tidigare för fakturamodellen. Denna bedömning utgår från Tillväxtverkets databas för företagens administrativa kostnader (MALIN). Med hjälp av Tillväxtverkets konsekvensutredningsverktyg Regelräknaren kan kostnadsökningen per redovisningstillfälle beräknas till 28 kronor (för en redovisningsekonom med en månadslön på 36 500 kronor). Antalet redovisningstillfällen kan med 2019 års volymer för stöden till solceller, energilagring och laddningspunkter uppskattas till 10 000. Den totala ökningen av företagens administrativa kostnader beräknas baserat på denna volym till 280 000 kronor. Om antalet redovisningstillfällen i praktiken blir högre, ökar också företagens administrativa kostnader i motsvarande utsträckning.

De finns flera olika typer av företag som är verksamma inom solenergiområdet. Baserat på information på branschorganisationen Svensk Solenergis webbplats bedöms ett hundratal företag vara verksamma som installatörer, tillverkare och importörer av solceller, eller säljer produkter och tjänster avseende solenergi (inklusive lagringslösningar). Det finns även ett antal elhandelsföretag som säljer produkter och tjänster avseende solenergi. Elhandelsföretagen köper även överskjutande elproduktion och elnätbolagen ersätter solcellsproducenter för s.k. nätnytta. Flera av dessa företag säljer även laddningslösningar, men det finns även andra aktörer som säljer laddboxar (se exempelvis elkraftbranschens intresseorganisation Power Circles webbplats). I första hand bedöms det handla om små företag som direkt påverkas av den föreslagna regeländringen.

Eftersom utföraren måste vända sig till Skatteverket för att få en viss del av det utförda arbetet betalt uppkommer en fördröjning innan hela fakturan är betald. Företagen har dock möjlighet att kompensera sig för detta genom sina val av kredittdider gentemot köparna.

Sammantaget innebär, så som bl.a. *Bil Sweden AB* påpekar, förslaget en viss påfrestning på utförarnas likviditet samt visst administrativt merarbete. *Regelrådet* önskar tydliggöranden vad avser påverkan på konkurrensförhållandena för de berörda företagen och om särskild hänsyn tagits till vid reglernas utformning. Den ökade administrativa bördan kan vara särskilt besvärligt för mindre företag, samtidigt är skatteregler generella och gäller oavsett företagens storlek. Dessa effekter måste dock ställas i relation till de fördelar som utförarna får genom att köparna direkt vid köpet erhåller skattereduktion med upp till 50 procent av arbetskostnaden. Övergången till skattereduktion förväntas bidra till att öka efterfrågan från privatpersoner på berörda företags produkter och tjänster. Därmed bedöms berörda företag konkurrensförutsättningar stärkas i det marknadssegment som påverkas av den föreslagna regeländringen.

Effekter för enskilda och offentlig sektor

Stöden till privatperson till solceller, lagring av egenproducerad elenergi och laddningsstolpar ersätts med en skattereduktion med fakturamodell, där den enskilde inte betalar hela kostnaden till företaget som utför installationen. Det innebär dels att den enskilde kan få subventionen redan i samband med köpet i stället för efter en ibland utdragen handläggningstid, dels att den enskilde för att få subventionen inte är beroende av befintliga anslag för året. Skattereduktionen medför administrativa fördelar för den enskilde, liksom en likviditetsmässig fördel under förutsättning att personen i fråga har tillräckligt mycket slutlig skatt att reducera.

Skattereduktionens storlek i ett enskilt fall kan vidare innebära att subventionen reduceras jämfört med vad som hade varit fallet med de stöd som skattereduktionens föreslås ersätta. Det gäller framför allt för stödet till solceller för vilka såväl subventionsgraden som takbeloppet blir lägre, men även beträffande

subventionsgraden för stödet till lagring av egenproducerad elenergi som sänks från 60 procent till 50 procent.

Förslaget bedöms inte ge upphov till några betydande effekter för den verksamhet som bedrivs i offentlig sektor.

Effekter för miljön

Förslaget bedöms bidra till miljömålen begränsad klimatpåverkan, frisk luft och god bebyggd miljö, men kan även, så som *länsstyrelserna i Norrbottens och Västra Götalands län* påpekar, kopplas till det globala målet hållbar energi för alla. Detta genom att stöd ges till sådana aktiviteter som bidrar till omställning bort från fossila bränslen och till lokal soletproduktion med lagring av producerad energi och till installation av laddningspunkter. För att skapa större delaktighet i omställningen är det viktigt att förenkla för investeringar i grön teknik.

Effekter för myndigheter och allmänna förvaltningsdomstolarna

Effekter för länsstyrelserna, Boverket, Naturvårdsverket och Statens energimyndighet
Skattereduktionerna ersätter tre olika stöd till privatpersoner, varav två administreras av länsstyrelserna och ett av Naturvårdsverket medan Boverket sköter utbetalningen av ett av stöden. Förslaget innebär således en minskad arbetsbelastning för dessa myndigheter, vilket *länsstyrelserna i Norrbotten respektive Västra Götalands län* också påpekar i sina remissvar. Beträffande stöden till solceller och lagring av egenproducerad elenergi medför ändringen även en minskad arbetsbelastning för Statens energimyndighet som i dag utgör tillsynsmyndighet och hanterar överklaganden avseende beslut om dessa stöd.

Effekter för Skatteverket och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Skattereduktionerna för installation av grön teknik kommer att innebära ökade kostnader för Skatteverket för dels hanteringen av utbetalningar enligt fakturamodellen, dels själva skattereduktionerna som sådan. Därutöver tillkommer kostnader för systemanpassningar, anpassning av blanketter och broschyrer samt andra informationsinsatser. Det är Skatteverket som bedömer behovet av och genomför eventuella informationsinsatser vid regeländringar.

Förslaget om en utvidgad brottskatalog i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet kan innebära en viss ökning av Skatteverkets ärenden i den mån bedrägeribrott av aktuellt slag förekommer. Skattereduktionerna för installation av grön teknik kan ge upphov till en viss ökning av arbetsbelastningen hos de allmänna förvaltningsdomstolarna, vilket i sin tur ökar domstolarnas kostnader. Förslaget bedöms dock endast påverka måltillströmningen marginellt. Samtidigt innebär slopandet av stöden till privatpersoner till solceller och lagring av egenproducerad elenergi en minskad måltillströmning avseende överklaganden av beslut om sådant stöd, vilket minskar arbetsbelastning och kostnader. Frågan om vilka åtgärder som omfattas av skattereduktionerna är ny men i övrigt är den föreslagna fakturamodellen i allt väsentligt lik den fakturamodell för rut- och rotavdrag som Skatteverket och de allmänna förvaltningsdomstolarna redan haft att hantera och där praxis hunnit utvecklas i mer än tio års tid.

Sammantaget uppskattas Skatteverkets engångskostnader till 5,7 miljoner kronor och de årliga löpande kostnaderna till 5,9 miljoner kronor (år 1), 5,7 miljoner kronor (år 2), 5,5 miljoner kronor (år 3), 5,2 miljoner kronor (år 4) och 5 miljoner kronor (fr.o.m. år 5). Skatteverkets kostnader och eventuell ökning av domstolarnas kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Förslaget bedöms vara förenligt med det EU-rättsliga regelverket.

Övriga effekter

Naturvårdsverket efterfrågar i sitt remissvar en analys av hur inkomstfördelningen kan påverkas av en övergång från ett stöd på utgiftssidan till en skattereduktion. Det är sannolikt främst individer i de högsta inkomstgrupperna som investerar i solceller med tillhörande lagringskapacitet eller har behov av laddningslösningar för elbilar. Förslaget om en skattereduktion för installation av grön teknik kommer således främst att påverka hushåll med högre inkomster och därmed påverkas också fördelningen av disponibel inkomst. Vidare kan förslaget väntas öka männens individuella inkomst mer än kvinnornas vilket minskar den ekonomiska jämställdheten något. Män har generellt högre inkomster än kvinnor och effekten förstärks om det i högre grad är mannen i hushållet som ansöker om skattereduktionen.

Den föreslagna skattereduktionen för installation av grön teknik ersätter de statliga stöd som getts till solcellssystem, lagring av egenproducerad elenergi och laddningspunkter till elfordon. Det finns skäl att anta att det i stort sett är samma grupper av privatpersoner som erhållit dessa stöd som kommer att ta del av den föreslagna skattereduktionen. Det betyder att förslaget generellt inte väntas medföra någon materiell förändring i fördelningen av hushållens ekonomiska resurser jämfört med ett statligt stöd.

För enskilda med låg slutlig skatt, vilket gäller fler kvinnor än män, finns det en risk att det inte finns tillräckligt mycket slutlig skatt att reducera för att full subvention ska utgå. Det gäller särskilt i de fall då den enskilde har andra skattereduktioner som redan minskat dennes slutliga skatt.

Förslaget bedöms inte påverka sysselsättningen.

13.5 Ändrad beräkning av förmånsvärdet för fri kost

13.5.1 Ärendet och dess beredning

Skatteverket har tagit fram promemorian Ändrad beräkning av förmånsvärdet för fri kost. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 10 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 10 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning av remissinstanserna finns i *bilaga 10 avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2019/00944/S1).

Lagrådet

Förslaget om ändrad beräkning av förmånsvärdet för fri kost är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

13.5.2 Bakgrund

Löner, arvoden kostnadsersättningar, pensioner, förmåner och andra inkomster som erhålls på grund av tjänst ska enligt 11 kap. 1 § inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL, som huvudregel tas upp som intäkt. Bestämmelserna om hur inkomster i annat än pengar ska värderas finns i 61 kap. IL. Huvudregeln är att inkomster i annat än pengar ska värderas till marknadsvärdet, dvs. det pris som den skattskyldige skulle ha fått betala på orten om han själv skaffat sig motsvarande varor, tjänster eller

förmåner mot kontant betalning. När det gäller kostförmån ska värderingen ske enligt schablon med utgångspunkt i genomsnittspriset för en normal lunch av ”dagens-rätt-karaktär”. Enligt 61 kap. 3 § IL ska kostförmån beräknas till ett belopp – avrundat till närmaste femtal kronor – som motsvarar 250 procent av genomsnittspriset i Sverige för en normal lunch. Förmånsvärdet för lunch eller middag är 40 procent av värdet för kostförmån för en hel dag. Förmånsvärdet för frukost är 20 procent av värdet för kostförmån för en hel dag.

Bestämmelsen om värdering av kostförmån fick sin nuvarande utformning i samband med 1990 års skattereform (prop. 1989/90:110, bet. 1989/90:SkU30, rskr. 1989/90:356, SFS 1990:650). Dessförinnan gällde att den anställdes måltid subventionerades skattemässigt genom att förmånsvärdet (lunch eller middag) var lika med 60 procent av ett genomsnittspris i riket för lunchmåltid av normal beskaffenhet. Förmånsvärdet av fri kost var lika med 150 procent av genomsnittspriset. Slopandet av denna subvention motiverades bl.a. med att det strider mot en neutral beskattning samt innebär en inbesparing av levnadskostnader för den anställde.

Genomsnittspriset i Sverige för en normal lunch meddelas i Skatteverkets föreskrifter. Statistiska centralbyrån, förkortad SCB, tar på uppdrag av Skatteverket fram genomsnittspriset för en normal lunch. SCB har nu meddelat att det har blivit allt svårare att ta fram ett genomsnittspris för lunch, bl.a. på grund av att lunchalternativen varierar mycket mer än tidigare. SCB har tagit fram ett genomsnittspris för lunch för beskattningsåret 2019 och kommer att räkna upp genomsnittspriset för beskattningsåren 2020 och 2021 för Skatteverket. Därefter kommer SCB inte längre att bistå med att ta fram ett genomsnittspris.

13.5.3 Ändrad beräkning av kostförmån

Regeringens förslag: Kostförmån ska för en hel dag beräknas till ett belopp – avrundat till närmaste femtal kronor – som motsvarar 0,52 procent av prisbasbeloppet.

Ändringen ska träda i kraft den 1 januari 2021 och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Andelen av prisbasbeloppet liksom tidpunkten för när ändringen ska träda i kraft och börja tillämpas har dock justerats i regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland *Arbetsgivarverket*, *Föreningen Auktoriserade revisorer*, *Förvaltningsrätten i Linköping*, *Konkurrensverket*, *Landsorganisationen i Sverige*, *Svenskt Näringsliv* och *Tillväxtverket* tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget. *Ekonomistyrningsverket (ESV)* har inga synpunkter på den ändrade beräkningen och *Konjunkturinstitutet* anser att förslaget är bra.

SCB välkomnar förslaget. SCB konstaterar att den nuvarande undersökningen är svår att genomföra och behäftad med osäkerhet. Prisbasbeloppet är välkänt och används generellt i samhället för regleringar. Det bör emellertid beaktas att prisbasbeloppet kan ha en annan utveckling än priset för mat på restaurang. En avvägning bör ske mellan en enkel modell som prisbasbeloppet eller att använda en grupp med likvärdigt innehåll. Alternativet skulle i sådant fall vara att justera värdet med utvecklingen för COICOP 11.1 Restauranger. Gruppen inkluderar privat konsumtion på restauranger t.ex. lunch, middag, dryck m.m.

Srf konsulterna anser att det är ett bra förslag att utgå från prisbasbeloppet för beräkning av förmånsvärde. Prisbasbelopp används i många andra sammanhang och

gör att det blir enklare i systemunderhåll eftersom det blir fasta parametrar att förhålla sig till. Srf konsulterna konstaterar att förmånsvärdet 2020 enligt den föreslagna beräkningen i promemorian blir lägre än enligt gällande reglering, vilket enligt Srf konsulterna bör tas med i konsekvensanalysen.

ESV och Srf konsulterna efterfrågar ett förtydligande av när ändringarna ska börja gälla.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelserna i 61 kap. IL behandlar värdering av inkomster i annat än pengar. Enligt 61 kap. 3 § IL ska kostförmån för en hel dag beräknas till ett belopp – avrundat till närmaste femtal kronor – som motsvarar 250 procent av genomsnittspriset i Sverige för en normal lunch. Förmånsvärdet för lunch eller middag är 40 procent av värdet för kostförmån för en hel dag. Förmånsvärdet för frukost är 20 procent av värdet för kostförmån för en hel dag.

Som framgår av Skatteverkets promemoria kommer den nuvarande metoden att beräkna kostförmån utifrån genomsnittspriset för en lunch framöver inte att vara möjlig. SCB har tagit fram ett genomsnittspris för en lunch för beskattningsåret 2019 och kommer att räkna upp genomsnittspriset för beskattningsåren 2020 samt 2021. Därefter kommer något genomsnittspris inte att tas fram. Bestämmelsen om värdering av kostförmån måste därför ändras så att värderingen inte längre baseras på genomsnittspriset för lunch.

Regeringen delar Skatteverkets bedömning att kostförmån fortsättningsvis bör beräknas utifrån ett mått som speglar det allmänna prisläget och att beräkningen därför ska ske med utgångspunkt i prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet är ett belopp som räknas fram på grundval av ändringarna i det allmänna prisläget enligt bestämmelser i socialförsäkringsbalken (2010:110). Beräkningen av prisbasbeloppet görs med utgångspunkt i förändringen av konsumentprisindex och fastställs för ett helt kalenderår. Prisbasbeloppet förekommer i andra bestämmelser om inkomst av tjänst i inkomstskattelagen, bl.a. för att bestämma maximibelopp avseende avdrag för ökade levnadskostnader vid tjänsteresor enligt 12 kap. 11 § IL. Det bedöms därför lämpligt att utgå från prisbasbeloppet även när det gäller beräkning av kostförmån. Med prisbasbelopp avses i 2 kap. 27 § IL det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gällde för det kalenderår då beskattningsåret gick ut.

För att en värdering av kostförmån med utgångspunkt i prisbasbelopp så långt som möjligt ska avspegla nuvarande värdering med utgångspunkt i genomsnittspriset för en lunch har Skatteverket föreslagit en faktor som motsvarar 0,5 procent av prisbasbeloppet. SCB har framfört att det bör beaktas att prisbasbeloppet kan ha en annan utveckling än priset för mat på restaurang. Srf konsulterna har påpekat att förmånsvärdet 2020 enligt den föreslagna beräkningen i promemorian blir lägre än enligt gällande reglering. Regeringen instämmer i dessa iakttagelser och bedömer vidare att skillnaden i värdering som uppstår i och med den i promemorian föreslagna kopplingen till prisbasbeloppet inte kan anses försumbar. I syfte att göra förslaget offentligfinansiellt neutralt införandeåret bör därför den föreslagna faktorn för värdering av kostförmån i förhållande till prisbasbeloppet justeras. Regeringens förslag är att kostförmån för en hel dag ska beräknas till ett belopp som motsvarar 0,52 procent av prisbasbeloppet.

I likhet med Skatteverket anser regeringen att det är lämpligt att vid beräkningen av kostförmån även fortsättningsvis avrunda förmånsvärdet till närmaste femtal kronor. En hänvisning till lagen (1970:1029) om avrundning av vissa öresbelopp, som *Konjunkturinstitutet* föreslagit, är därför obehövlig.

Lagändringen bör träda i kraft den 1 januari 2021 och, till skillnad från vad som anges i Skatteverkets promemoria, tillämpas på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ändring i 61 kap. 3 § IL, se avsnitt 12.5.

13.5.4 Konsekvensanalys

Syfte och alternativa lösningar

Metoden att värdera kostförmån baserat på genomsnittspriset för en lunch kommer framöver inte längre att vara möjlig. Syftet med förslaget är därför att ändra bestämmelsen om värdering av kostförmån så att värderingen inte längre baseras på detta genomsnittspris. Värderingen av kostförmån föreslås i stället kopplas till prisbasbeloppet. Ett alternativ skulle kunna vara, som SCB anført, en framskrivning av kostförmånsvärdet med utvecklingen av konsumentpriserna för restauranger. En reglering kopplat till prisbasbeloppet bedöms dock ha fördelen att prisbasbeloppet är välkänt och förekommer i andra bestämmelser om inkomst av tjänst i inkomstskattelagen. Det fastställs också i god tid inför kommande beskattningsår och följer det allmänna prisläget.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget att värdera kostförmån för en hel dag till 0,52 procent av prisbasbeloppet avrundat till närmaste femtal är utformat för att det ska vara offentligfinansiellt neutralt för införandeåret. Förslaget bedöms därmed inte innebära någon offentligfinansiell effekt 2021 (se Tabell 13.6). Kostförmånsvärdet enligt nuvarande regler har procentuellt ökat något mer varje år än vad prisbasbeloppet har ökat. Förmånsvärdet av fri kost baserat på prisbasbeloppet bedöms därför även komma att öka i något långsammare takt de kommande åren jämfört med enligt nuvarande regler. Förslaget bedöms därför innebära en offentligfinansiell effekt på ca -0,02 miljarder kronor 2022 och ca -0,05 miljarder kronor 2023. Den offentligfinansiella effekten består av dels minskad kommunal och statlig inkomstskatt, dels minskade arbetsgivaravgifter. Regeringen avser inte att kompensera kommunsektorn för denna effekt.

Effekter för företag

Enligt nuvarande ordning måste företag som rapporterar kostförmån årligen uppdatera värderingen av kostförmånen utifrån Skatteverkets föreskrifter. Förslaget innebär att företag som rapporterar kostförmån i stället måste uppdatera värderingen av kostförmånen baserat på gällande prisbasbelopp. För berörda företag som rapporterar torde förslaget därför inte innebära någon ytterligare administrativ börda jämfört med nuvarande ordning.

Eftersom förmånsvärdet baserat på prisbasbeloppet bedöms öka något långsammare de kommande åren än om det baserats på genomsnittspriset på lunch berörs företagen också av en marginell minskning av kostnaderna för socialavgifter för anställda med kostförmån. Förslaget berör samtliga företag som rapporterar kostförmån samtidigt som storleken på kostnadsminskningen är liten. Förslaget bedöms därmed inte innebära några betydande effekter för företagens konkurrensförmåga eller villkor i övrigt.

Effekter för enskilda och offentlig sektor

År 2021 bedöms förslaget inte få någon effekt för enskilda och offentlig sektor. Detta eftersom schablonvärdet för kostförmån bedöms bli detsamma enligt förslaget som enligt gällande regler. Följande år bedöms enskilda påverkas av marginellt lägre

värdering av kostförmånen jämfört med enligt gällande regler, vilket påverkar den inkomstskatt som ska betalas. Denna effekt bedöms dock vara marginell.

Arbetsgivare i offentlig sektor bedöms, i likhet med företag, inte få någon ökad administrativ börda av förslaget. Liksom för företag bedöms också arbetsgivare i offentlig sektor få en marginell minskning av kostnaderna för socialavgifter för anställda med kostförmån de kommande åren.

Effekter för inkomstfördelningen och den ekonomiska jämställdheten

Av de personer som hade kostförmån 2018 var andelen män något högre än andelen kvinnor. Förslaget kan därmed i något större utsträckning antas beröra män. Mot bakgrund av att de offentligfinansiella effekterna av förslaget bedöms bli förhållandevis små bedöms förslaget dock inte ha några betydande effekter på den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män. Förslaget bedöms av samma anledning inte ha några betydande effekter på inkomstfördelningen.

Effekter för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Skatteverket kommer att behöva ändra informationsmaterial till följd av förslaget. Dessa förändringar kommer att ingå i den anpassning som årligen görs med anledning av ny eller förändrad lagstiftning. Några särskilda informationsinsatser bedöms inte behöva göras eftersom berörda företag som rapporterar kostförmån till Skatteverket årligen uppdaterar beräkningen av kostförmån. Eventuella tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget innebär att Skatteverket inte kommer att behöva ge ut föreskrifter, eftersom kostförmånen kommer att kunna räknas fram med utgångspunkt i 61 kap. 3 § första stycket II.

För de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms förslaget inte få några effekter.

Övriga effekter

Förslaget bedöms inte ha någon påverkan på miljö respektive sysselsättning.

Förslaget bedöms vara förenligt med EU-rätten.

13.6 Skattereduktion för förvärvsinkomster

Regeringens bedömning: Till följd av bland annat den gröna skatteväxlingen bör en skattereduktion för fysiska personer med förvärvsinkomster införas. Skattereduktionen bör som huvudregel uppgå till 1 500 kronor per person och år och utgå för samtliga inkomster i inkomstslaget tjänst, dvs. både arbetsinkomster och inkomster från socialförsäkringsförmåner.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt januariavtalet, den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna, ska en kraftfull grön skatteväxling genomföras genom att höjda miljöskatter ger utrymme för att sänka skatterna på jobb och företagande. Tanken med en grön skatteväxling är att ingen höjning ska ske av det totala skatteuttaget. Höjda skatter på energi och miljöutsläpp ska balanseras med en sänkning av andra skatter. Hitills har miljöskatteförändringar på 10,5 miljarder kronor beslutats eller aviserats.

Till följd av bl.a. den gröna skatteväxlingen bör inkomstskatten för fysiska personer sänkas. Skattesänkningen föreslås ske genom en bred skattereduktion för inkomster såväl från arbete som socialförsäkringsförmåner där tyngdpunkten ligger på låga och medelhöga inkomster. En utgångspunkt vid utformningen av skattereduktionen är att den ska kunna fungera som ett incitament att komma ut i heltidsarbete.

Skattesänkningar riktade främst mot låga och medelhöga inkomster kan antas påverka den privata konsumtionen mer jämfört med andra typer av skattesänkningar.

Skattereduktionen kan även bidra till att stärka hushållens ekonomiska trygghet.

Förslaget innebär en skattereduktion som utgår för samtliga inkomster i inkomstslaget tjänst, såväl inkomster från arbete som inkomster från socialförsäkringsförmåner, t.ex. pension och föräldrapenning. Även inkomster av näringsverksamhet, som t.ex. kan komma från en enskild firma eller ett handelsbolag, bör omfattas. Det saknas däremot anledning att låta reduktionen omfatta inkomst av kapital.

Skattereduktionen bör som huvudregel utgöras av en bestämd summa om 1 500 kronor per person och år. I förhållande till inkomstnivå blir skattereduktionen därmed som störst för personer med låga och medelhöga inkomster. För att skattereduktionen samtidigt ska kunna fungera som ett incitament att komma ut i heltidsarbete behöver en infasning av skattereduktionens storlek göras. För att bestämma hur infasningen ska utformas måste en avvägning göras mellan att skattereduktionen ska komma så många som möjligt till del samtidigt som den ska kunna fungera som ett incitament att komma ut i arbete. Det föreslås därför att infasningen påbörjas vid en beskattningsbar förvärvsinkomst om 40 000 kronor per år, vilket ungefär motsvarar den inkomstnivå då en person med enbart arbetsinkomster börjar betala skatt. Hela skattereduktionen bör ges vid en beskattningsbar förvärvsinkomst om 240 000 kronor per år, vilket ungefär motsvarar inkomsten hos de lägsta kollektivavtalsenliga heltidslönerna. Skattereduktionen utformas därmed på ett sätt som gör att alla som arbetar heltid får samma skattesänkning om 1 500 kronor 2021. Skattesänkningen växer under de kommande åren.

Skattereduktionen påverkar inte kommunernas skatteintäkter utan minskar statens totala skatteintäkter. Förslaget innebär att ca 7,2 miljoner personer får sänkt skatt.

Finansdepartementet har remitterat ett förslag om skattereduktion för förvärvsinkomster. Regeringen avser att under 2020 återkomma till riksdagen med ett förslag. Förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2021.

13.7 Tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin

Regeringens bedömning: En tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster bör införas för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin.

Det kommande förslaget bör träda i kraft under 2021 och gälla för beskattningsåren 2021 och 2022.

Skälen för regeringens bedömning: Pandemin har drabbat Sverige och världen hårt. Hela det svenska samhället har under våren kraftsamlat för att begränsa spridningen av sjukdomen covid-19. En viktig del i att minska smittspridningen har varit att hålla avstånd och att ha få nära kontakter. I många verksamheter måste man befinna sig på sin arbetsplats, t.ex. om man har jobb inom servicesektorn eller arbetar inom vård- och omsorg. För att färdas så säkert som möjligt är det viktigt att undvika

trängsel under resan till arbetsplatsen. Folkhälsomyndigheten har därför rekommenderat att så många som möjligt arbetar hemifrån och att, vid resor till arbetet, i första hand gå, cykla eller använda andra färdmedel än kollektivtrafik.

För att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin bör en tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster införas. Skattereduktionen ska ha en tydlig låginkomsttagarprofil och vara helt utfasad vid arbetsinkomster som uppgår till högst 50 000 kronor per månad. Skattereduktionen utgör både en kompensation och en konjunkturstimulans som i sin tur ska bidra till fler i arbete och fler arbetade timmar, och föreslås gälla under 2021 och 2022.

Det kommande förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 5 miljarder kronor 2021 och 2022.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser återkomma till riksdagen med ett förslag som kan träda i kraft under 2021.

13.8 Utvidgad tidsgräns för expertskatt

Regeringens bedömning: Skattelättnaden för experter, forskare och andra nyckelpersoner bör utvidgas från att gälla under de tre första åren av den tidsbegränsade vistelsen i Sverige till att i stället gälla under högst fem år räknat från den dag vistelsen i Sverige påbörjades.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Syftet med reglerna om skattelättnad för experter, forskare och andra nyckelpersoner (de s.k. expertskattereglerna) är att stärka Sveriges internationella konkurrenskraft och öka incitamenten för internationella företag att välja Sverige för nyetableringar och stimulera företag att förlägga eller behålla bl.a. koncernledande funktioner som kräver utländsk personal i Sverige. Ett annat syfte är att gynna svensk forsknings konkurrenskraft. Det är mot bakgrund av pandemins effekter på ekonomin särskilt viktigt att Sverige kan attrahera experter, forskare och andra nyckelpersoner när verksamheterna drar igång igen. Sveriges expertskatteregler behöver vara konkurrenskraftiga för att syftet med reglerna ska uppnås.

För att stärka Sveriges konkurrenskraft bör tidsgränsen för expertskatt i större utsträckning motsvara de tidsgränser som gäller i andra länder i Europa, exempelvis Finland och Danmark. Skattelättnaden för experter, forskare och andra nyckelpersoner bör därför utvidgas från att gälla under de tre första åren av den tidsbegränsade vistelsen i Sverige till att i stället gälla under högst fem år räknat från den dag vistelsen i Sverige påbörjades.

Finansdepartementet har remitterat ett förslag om en utvidgad tidsgräns. Regeringen avser att under 2020 återkomma till riksdagen med ett förslag. Förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2021.

13.9 Ändrade regler för kostförmån i särskilda fall

Regeringens bedömning: Det bör införas en skattefrihet för förmån av kost i särskilda fall.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2021 och gälla förmåner som lämnas efter den 29 februari 2020.

Skälen för regeringens bedömning: Under spridningen av sjukdomen covid-19, men också vid bekämpningen av skogsbränderna 2018, har det visat sig vara vanligt förekommande att ”matgåvor” lämnas av allmänheten i syfte att visa anställda uppskattning och stöd. I vissa fall har den skänkta maten samlats in och distribuerats av arbetsgivare och sedan distribuerats vidare till arbetstagare på sådant sätt att bestämmelserna om beskattning av förmån av fri kost som erhålls på grund av tjänst har aktualiserats. Det bedöms inte vara rimligt att denna typ av matgåvor förmånsbeskattas. För att regelsystemet ska bli enkelt, tydligt och förutsebart bör det därför införas en bestämmelse som undantar förmån av kost i sådana situationer från beskattning. Skattefriheten bör gälla under förutsättning att måltiden kommer från någon som saknar samband med arbetsgivaren och att måltiden lämnas utan krav på motprestation.

Förslaget bedöms i första hand få effekt under speciella omständigheter, såsom spridningen av sjukdomen covid-19. För 2021 och framåt beräknas den offentligfinansiella effekten utifrån ett normalscenario. Den offentligfinansiella effekten beräknas då till -3 miljoner kronor.

Finansdepartementet har remitterat ett förslag om skattefrihet för förmån av kost i särskilda fall. Regeringen avser att under 2020 återkomma till riksdagen med ett förslag. Förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2021 och gälla förmåner som lämnas efter den 29 februari 2020.

13.10 Justerad beräkning av bilförmån

Regeringens bedömning: Schablonberäkningen för att fastställa värdet av bilförmån bör justeras för att bättre spegla kostnaden av privat bilinnehav och för att inte premiera innehav av fossildrivna bilar.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2021 och gälla för bilar som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen från och med det datumet.

Skälen för regeringens bedömning: En grundläggande princip i skattelagstiftningen är principen om en likformig och neutral beskattning. Det innebär bl.a. att skatteuttaget ska vara detsamma oavsett om arbetsersättning utgår i form av kontant lön eller en förmån, som exempelvis förmån av fri bil (prop. 1996/97:19 s. 58).

Förmån av fri eller delvis fri bil beräknas på ett visst schabloniserat sätt enligt 61 kap. 5–11 §§ inkomstskattelagen (1999:1229). Avsikten är att förmånsvärdet i princip ska motsvara kostnaderna för en motsvarande privatägd bil, exklusive drivmedel. I dag resulterar dock schablonen i ett förmånsvärde som för de allra flesta bilmodeller klart understiger marknadsvärdet. Detta innebär att skattesystemet premierar fossildrivna bilar i förhållande till andra varor och tjänster. Det innebär likaså ett skattemässigt gynnande av bilförmån i förhållande till kontant lön. Schablonberäkningen för bilförmån bör därför justeras i syfte att bättre avspegla ett marknadsvärde. Detta bör ske genom att två delkomponenter i beräkningen – det ränterelaterade beloppet och det prisrelaterade beloppet – ändras. Förslaget påverkar inte den befintliga miljöstyrningen i beskattningen av bilförmån. Den permanenta nedsättningen av det förmånsgrundande priset för miljöanpassade bilar kommer alltså att finnas kvar.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under våren 2021 återkomma till riksdagen med ett förslag.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2021 och gälla för bilar som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen (2006:227) för första gången fr.o.m. det datumet.

13.11 Vissa ändrade åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet

Regeringens bedömning: Åldersgränsen för det förhöjda grundavdraget bör ändras från 65 till 66 år 2023. Avgifter enligt socialavgiftslagen bör betalas till och med det år mottagaren av ersättningen fyller 66 år. På sikt bör åldersgränserna kopplas till riktåldern för pension, vilket innebär en ändring från 66 till 67 år 2026.

De kommande förslagen bör träda i kraft den 1 januari 2023 respektive den 1 januari 2026.

Skälen för regeringens bedömning: För att pensionsnivåerna ska kunna upprätthållas även när medellivslängden ökar behöver arbetslivet förlängas. För att uppnå långsiktigt trygga och höjda pensioner har Pensionsgruppen, med företrädare för de partier som står bakom pensionsöverenskommelsen, enats om en rad åtgärder för att förbättra pensionssystemet (S2017/07369/SF). I syfte att förlänga arbetslivet och på så vis höja pensionerna har Pensionsgruppen även enats om stegvisa justeringar av åldersgränserna i pensionssystemet och i angränsande trygghetssystem, och att därefter koppla alla åldersgränser till medellivslängdens utveckling.

I ett första steg har åldersgränsen för när det som tidigast är möjligt att ta ut den allmänna inkomstgrundade pensionen höjts från 61 till 62 år (prop. 2018/19:133, bet. 2019/20:SFU5, rskr. 2019/20:19). I samband med det har även åldersgränsen för rätten att kvarstå i anställning, den s.k. las-åldern, höjts från 67 till 68 år (prop. 2018/19:91, bet. 2018/19:AU12, rskr. 2018/19:276). I enlighet med pensionsöverenskommelsen ska dessa åldersgränser justeras ytterligare 2023 och 2026.

Av pensionsöverenskommelsen framgår även att åldersgränsen för när garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd tidigast kan lämnas ska höjas från 65 till 66 år 2023. När åldersgränsen för garantipension justeras är det nödvändigt att angränsande trygghetssystem hänger med. Av den anledningen höjs också åldersgränsen för hur länge bl.a. sjukersättning och arbetslöshetsersättning kan lämnas, från 65 till 66 år, se utg.omr. 11 avsnitt 3.8.

När nuvarande åldersgränser i pensionssystemet justeras bör även åldersgränserna i närliggande skatte- och avgiftssystem ses över. Inledningsvis bör därför åldersgränsen för det förhöjda grundavdraget ändras från 65 till 66 år och på sikt kopplas till riktåldern för pension vilket innebär en ändring från 66 år till 67 år 2026.

Socialförsäkringssystemet finansieras främst av avgifter. När de pensionsrelaterade åldersgränserna för bl.a. sjukersättning och arbetslöshetsersättning ändras och rätten att ta del av dessa trygghetssystem förlängs, behöver också reglerna för finansiering av trygghetssystemen ändras. Avgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980) bör därför betalas t.o.m. det år mottagaren av ersättningen fyller 66 år respektive 67 år.

Det kommande förslaget bedöms ha en offentligfinansiell nettoeffekt på ca 3,60 miljarder kronor 2023.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under 2021 återkomma till riksdagen med ett förslag.

Skatt på arbetsinkomster – socialavgifter m.m.

13.12 Ytterligare förstärkning av nedsättningen av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling

Regeringens bedömning: För att förbättra möjligheterna för företag att bedriva forskning och utveckling bör nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för personer som arbetar med forskning eller utveckling förstärkas ytterligare. Arbetstidsvillkoret, dvs. kravet på hur stor del av arbetstiden under kalendermånaden som den anställde ska ha arbetat med forskning eller utveckling hos den avgiftsskyldige för att avdrag ska få göras, bör sänkas till minst hälften i stället för minst tre fjärdedelar av arbetstiden. Vidare bör det högsta sammanlagda avdraget från arbetsgivaravgifterna som får göras för samtliga personer som arbetar med forskning eller utveckling hos den avgiftsskyldige höjas från 450 000 kronor till 600 000 kronor per månad.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Den 1 januari 2014 infördes ett skatteincitament för forskning och utveckling (prop. 2013/14:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.9). Reglerna, som finns i 2 kap. 29–31 §§ socialavgiftslagen (2000:980), innebär att vid beräkningen av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling ska avdrag göras med 10 procent av avgiftsunderlaget för dessa personer. Avdraget får inte medföra att de avgifter som ska betalas understiger ålderspensionsavgiften. Det sammanlagda avdraget för samtliga personer som arbetar med forskning eller utveckling hos den avgiftsskyldige får inte överstiga 450 000 kronor per månad. Vid bedömningen av avdragsrätten ska flera avgiftsskyldiga som ingår i samma koncern och som uppfyller villkoren för att få göra avdrag anses som en avgiftsskyldig. En förutsättning för avdraget är att personerna har arbetat med forskning eller utveckling i en viss utsträckning, som huvudregel under minst tre fjärdedelar och minst 15 timmar av sin faktiska arbetstid under kalendermånaden (arbetstidsvillkoret). På sådan ersättning till personer som arbetar med forskning eller utveckling som berättigar till avdrag från arbetsgivaravgifterna ska även den allmänna löneavgiften sättas ned med tio procentenheter enligt 3 § lagen (1994:1920) om allmän löneavgift. Den allmänna löneavgiften ska dock som lägst anses vara 0 procent.

Sverige ska vara en ledande forskningsnation. För att förbättra möjligheterna för företag att bedriva forskning och utveckling bör nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för personer som arbetar med forskning eller utveckling förstärkas ytterligare. Arbetstidsvillkoret bör sänkas till minst hälften i stället för minst tre fjärdedelar av arbetstiden. Vidare bör det högsta sammanlagda avdraget från arbetsgivaravgifterna som får göras för samtliga personer som arbetar med forskning eller utveckling hos den avgiftsskyldige höjas från 450 000 kronor till 600 000 kronor per månad.

Förslaget bedöms leda till minskade intäkter från arbetsgivaravgifterna och den allmänna löneavgiften med 300 miljoner kronor 2021 och 600 miljoner 2022 och 2023. Detta medför att bolagsskattebasen ökar i motsvarande omfattning vilket leder

till ökade bolagsskatteintäkter, och att den offentligfinansiella nettoeffekten uppgår till -250 miljoner kronor 2021, -480 miljoner kronor 2022 och -470 miljoner kronor 2023.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under våren 2021 återkomma till riksdagen med ett förslag.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2021.

13.13 Tillfälligt nedsatta arbetsgivaravgifter för personer mellan 19 och 23 år

Regeringens bedömning: En tillfällig nedsättning av det samlade uttaget av arbetsgivaravgifter och allmän löneavgift bör införas på ersättning till personer som vid årets ingång har fyllt 18 men inte 23 år. Nedsättningen bör utformas så att endast ålderspensionsavgiften och 9/20 av de övriga avgifterna ska betalas på ersättning upp till 25 000 kronor per kalendermånad.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 april 2021 och de tillfälliga bestämmelserna bör gälla till och med den 31 mars 2023.

Skälen för regeringens bedömning: En tillfällig nedsättning av det samlade uttaget av arbetsgivaravgifter och allmän löneavgift bör införas på ersättning till personer som vid årets ingång har fyllt 18 men inte 23 år. Den nedre åldersavgränsningen innebär att alla som fyller 19 år någon gång under året omfattas och den övre gränsen innebär på motsvarande sätt att alla som fyller 23 år någon gång under året omfattas. Flera av de branscher som drabbats hårt av spridningen av sjukdomen covid-19 är branscher där många unga arbetar. Förslaget stödjer därmed en grupp som förlorat jobben och extrajobben till följd av pandemin och förbättrar samtidigt möjligheterna för företag att behålla och nyanställa personal. Nedsättningen bör utformas så att endast ålderspensionsavgiften och 9/20 av de övriga avgifterna ska betalas. Det innebär en nedsättning med 11,69 procentenheter och en avgiftsnivå om sammantaget 19,73 procent (jämfört med normala 31,42 procent). Nedsättningen bör gälla för den del av ersättningen som uppgår till högst 25 000 kronor per kalendermånad.

Den offentligfinansiella effekten av förslaget är ca -10,41 miljarder kronor per år. Vid ett införande den 1 april 2021 bedöms den offentligfinansiella effekten uppgå till ca -8,74 miljarder kronor 2021 och -1,67 år 2023. Den offentligfinansiella nettokostnaden beräknas uppgå till ca 7,52 miljarder kronor 2021 och ca 8,95 miljarder kronor 2022 och 1,43 miljarder 2023.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under våren 2021 återkomma till riksdagen med ett förslag.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 april 2021 och de tillfälliga bestämmelserna bör gälla t.o.m. den 31 mars 2023.

13.14 Tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifter för upp till två anställda

Regeringens bedömning: Nedsättningen av arbetsgivaravgifter för den först anställda, även kallat växa-stödet, bör tillfälligt utvidgas till företag som inte har någon anställd och som anställer ytterligare en eller två personer samt till företag med en anställd och som anställer ytterligare en person.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Den 1 januari 2017 infördes en tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifterna, även kallat växa-stödet, för enskilda näringsidkare som anställer en första person (prop. 2016/17:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.6). Den 1 januari 2018 utökades nedsättningen till att även omfatta aktiebolag som inte har någon anställd eller endast en anställd som också är delägare samt till handelsbolag utan anställda och med högst två delägare (prop. 2017/18:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.10). Reglerna innebär att arbetsgivaren bara ska betala ålderspensionsavgiften om 10,21 procent på den del av ersättningen som inte överstiger 25 000 kronor per månad till den anställda under de tolv första månaderna. Övriga arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt behöver alltså inte betalas. Den 1 augusti 2019 förlängdes rätten till nedsättning från 12 till 24 kalendermånader i följd (prop. 2018/19:99 s. 52 f.).

Regeringen aviserade i propositionen Vårändringsbudget för 2019 att den avser att återkomma under mandatperioden med ett förslag att göra bestämmelserna om nedsättning permanent (prop. 2018/19:99 s. 59). Regeringen beslutade den 11 juni 2020 en lagrådsremiss med förslag om att bestämmelserna om nedsättning av arbetsgivaravgifterna för den först anställda görs permanenta.

För att stötta livskraftiga företag, skapa jobb och stärka återstarten bör nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för den först anställda tillfälligt utvidgas. Förslaget innebär att nedsättning ges till företag som inte har någon anställd och som anställer en eller två personer samt till företag med en anställd och som anställer ytterligare en person. Den föreslagna nedsättningen gäller för anställningar under perioden 1 juli 2021–31 december 2022.

Regeringen avser att under 2021 återkomma till riksdagen med ett förslag.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2021.

Skatt på kapitaläggande – kapital- och egendomsskatter

13.15 Avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp

13.15.1 Ärendet och dess beredning

Enligt den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (januariavtalet) ska den s.k. flyttskatten tas bort genom att schablonintäkten på uppskovsbelopp avskaffas. Finansdepartementet har mot denna bakgrund tagit fram promemorian Avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 11 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 11 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning av remissinstanserna finns i *bilaga 11 avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2020/02530/S1).

Lagrådet

Förslaget om avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

13.15.2 Bakgrund och gällande rätt

Uppskov och schablonintäkt

Enligt reglerna i 47 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), nedan förkortad IL, kan en skattskyldig som avyttrar en privatbostad med vinst (ursprungsbostad) och förvärvar en ny bostad (ersättningsbostad) under vissa förutsättningar få uppskov med beskattning av kapitalvinsten. Ett uppskovsbelopp erhålls genom att den skattskyldige i samband med att kapitalvinsten redovisas gör ett avdrag för uppskovsbelopp. Vid efterföljande avyttring av ersättningsbostaden ska uppskovsbeloppet återföras till beskattning. Uppskovsbeloppet ska även återföras till beskattning om en ersättningsbostad övergår till någon annan genom arv, testamente, gåva eller bodelning. Undantag görs för övergångar i form av arv eller testamente till make, sambo eller hemmavarande barn under 18 år, samt bodelning med anledning av att ett äktenskap eller ett samboförhållande upphör eller att maken eller sambon dör. Det finns även en möjlighet till s.k. frivillig återföring av ett uppskovsbelopp. Frivillig återföring innebär att den skattskyldige har möjlighet att på begäran återföra hela eller del av ett uppskovsbelopp till beskattning även om de formella förutsättningarna för uppskov fortfarande föreligger.

Vid återföring på grund av försäljning av ersättningsbostaden läggs uppskovsbeloppet samman med kapitalvinsten eller minskar kapitalförlusten för ersättningsbostaden till en samlad post att ta upp som vinst eller dra av som förlust. Avyttras endast en del av bostaden ska en kvoterad del av uppskovsbeloppet återföras (motsvarande den andel som ersättningen för den avyttrade delen utgör av marknadsvärdet på hela tillgången). Om återföringen resulterar i en vinst ska den tas upp till beskattning, men det är möjligt att erhålla ett nytt uppskov med beskattningen om förutsättningar för nytt uppskov finns efter den aktuella avyttringen.

Den som har ett uppskovsbelopp ska fr.o.m. 2009 års inkomsttaxering betala ränta för den latent skattecredit som uppskovsbeloppet innefattar. Räntebeläggningsen sker lagtekniskt genom att den som har ett uppskovsbelopp tar upp en särskild schablonintäkt i inkomstslaget kapital. Skattebelastningen av denna schablonintäkt (genom ökning av överskott eller minskning av underskott i inkomstslaget) är det som i praktiken är räntan. Av 47 kap. 11 b § IL framgår att schablonintäkten beräknas till 1,67 procent av uppskovsbeloppets storlek vid beskattningsårets ingång. Det betyder att eventuella återföringar av uppskovsbeloppet under beskattningsåret inte beaktas.

Skattskyldighet

Den som är bosatt eller stadigvarande vistas i Sverige, eller som har väsentlig anknytning till Sverige och som tidigare har varit bosatt här, är obegränsat skattskyldig. En obegränsat skattskyldig är skattskyldig för alla sina inkomster i Sverige och från utlandet. Den som inte är obegränsat skattskyldig är begränsat skattskyldig. Begränsad skattskyldighet innebär att endast vissa inkomster som har anknytning till Sverige beskattas här. I fråga om juridiska personer gäller att endast svenska juridiska personer kan vara obegränsat skattskyldiga i Sverige. Utländska juridiska personer är således alltid begränsat skattskyldiga i Sverige, vilket betyder att de endast betalar inkomstskatt på vissa i inkomstskattelagen angivna inkomster.

En ersättningsbostad behöver inte ligga i Sverige utan kan ligga i någon annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Den som flyttar till en annan EES-stat blir i normalfallet begränsat skattskyldig i Sverige.

Såväl obegränsat skattskyldiga som begränsat skattskyldiga fysiska och juridiska personer är skattskyldiga för återförda uppskovsbelopp och schablonintäkten (3 kap. 18 § och 6 kap. 11 § IL). Skattskyldigheten för begränsat skattskyldiga juridiska personer infördes fr.o.m. den 1 januari 2010 för att dödsbon efter begränsat skattskyldiga fysiska personer skulle vara skattskyldiga för återförda uppskovsbelopp och schablonintäkt på samma sätt som personerna i fråga skulle ha varit (prop. 2009/10:33 s. 46 f.).

13.15.3 Schablonintäkten på uppskovsbelopp avskaffas

Regeringens förslag: Den som har ett uppskovsbelopp enligt 47 kap. inkomstskattelagen ska inte ta upp en schablonintäkt till beskattning.

Ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2021 och tillämpas på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Boverket, Fastighetsmäklarförbundet, Finansinspektionen, Företagarna, HSB Riksförbund, Lantbrukarnas Riksförbund, Länsstyrelsen i Stockholms län, Mäklarsamfundet, Riksbyggen, Skatteverket, Sparbankernas Riksförbund, Statskontoret, Byggföretagen (tidigare Sveriges Byggindustrier), Villaägarnas Riksförbund* och *Svenskt Näringsliv* tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget.

Hysesgästföreningen Riksförbundet avstyrker förslaget. *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys)* är kritisk mot förslaget. *Konjunkturinstitutet* saknar en analys av hur förslaget påverkar incitamenten att ansöka om uppskov för såväl tidigare gjorda som framtida uppskov och hur det påverkar de offentliga finanserna.

Flera remissinstanser, däribland *Byggföretagen, Finansinspektionen, Lantbrukarnas Riksförbund, Mäklarsamfundet, Riksbyggen* och *Villaägarnas Riksförbund*, anser att förslaget kommer leda till minskade inlåsnings effekter och ökad rörlighet på bostadsmarknaden. *Lantbrukarnas Riksförbund* framhåller att det finns fördelar med förslaget vad avser framtida generationsskiften och ägarskiften avseende bebodda lantbruksfastigheter.

Konjunkturinstitutet delar promemorians bedömning att förslaget kan leda till ökad rörlighet på bostadsmarknaden. *Konjunkturinstitutet* saknar dock en analys av hur förslaget påverkar incitamenten att ansöka om uppskov och beräknar att skatteintäkterna kan minska med mellan 5 och 10 miljarder kronor till följd av ett ökat antal uppskov. Även *Ekonomistyrningsverket* bedömer att antalet uppskov kommer att öka och att intäkterna från kapitalvinstbeskattningen därmed kommer att minska. Det är även troligt att vissa kommer att utnyttja möjligheten att rätta tidigare års inlämnade deklarationer och därmed i efterhand begära uppskov på kapitalskatt som härrör från tidigare bostadsförsäljningar. *Skatteverket* uppskattar att 100 000 kommer att begära omprövning. *Hysesgästföreningen Riksförbundet* bedömer att samtliga hushåll som har rätt till uppskov kommer att ansöka om uppskov, vilket i praktiken är detsamma som att avskaffa skatten på vinst från bostadsförsäljningar som ger rätt till uppskov. Föreningen saknar en kostnadskalkyl som innefattar förväntad beteendeförändring av att kostnaden för uppskov tas bort. *Finansinspektionen* bedömer däremot, vid en avvägning mellan förslagens effekter och de minskade skatteintäkterna, att de samhälls-ekonomiska konsekvenserna av att genomföra förslaget är positiva. Eftersom de

svenska uppskovsreglerna gäller inom hela EES-området befarar *Ekonomistyrningsverket* att det finns en risk för att skattefelet ökar och att basen för kapitalvinstskatten eroderas om uppskoven växer. Detta på grund av att det är svårare för Skatteverket att få information om skatteuppskoven utanför Sveriges gränser. En utökning av uppskoven riskerar förstärka dessa problem.

Fastighetsägarna och *Ludvig & Co (tidigare LRF konsult)* anser att bestämmelserna bör tillämpas från beskattningsår som börjar efter den 30 juni 2020 respektive den 31 december 2019.

Skälen för regeringens förslag: Avsikten med uppskovsreglerna vid avyttring av privatbostad är främst att öka rörligheten på bostadsmarknaden. Detta uppnås genom att en kapitalvinst från en avyttring, helt eller delvis, utan beskattning hos den skattskyldige kan investeras i en ny bostad. Syftet med införandet av en schablonintäkt var bl.a. att finansiera det bortfall av skatteintäkter som införandet av den kommunala fastighetsavgiften medförde samt att begränsa de ökade skattekrediterna (prop. 2007/08:27 s. 121). Schablonintäkten kan dock föranleda inlåsnings- i oönskade boendesituationer eftersom den innebär en kapitalkostnad som påverkar förmågan och viljan att köpa en ny bostad, vilket flera remissinstanser också framhållit. För den som har ett uppskovsbelopp kan ett avskaffande av schablonintäkten ge ökade ekonomiska möjligheter att köpa en ny bostad. Ett avskaffande av schablonintäkten kan dessutom ge skattskyldiga med stora kapitalvinster incitament att genomföra ett tänkt bostadsbyte med utnyttjande av möjligheterna till uppskov som man i dagsläget valt att avstå på grund av schablonintäkten. Således kan ett slopande av schablonintäkten antas öka utbudet av bostäder till försäljning och skapa flyttkedjor som underlättar rörligheten på bostadsmarknaden, vilket flera remissinstanser framhåller. Schablonintäkten bör därför avskaffas.

Hyresgästföreningen Riksförbundet har anfört att förslaget riskerar att leda till minskad rörlighet på bostadsmarknaden genom att det byggs färre hyresrätter, som är en rörligare upplåtelseform än bostadsrätter. Regeringen, som anser att det är angeläget att det byggs fler bostäder – inte minst hyresrätter, bedömer att en eventuell sådan effekt vägs upp av investeringsstödet för hyresbostäder. Även de åtgärder för att göra byggandet snabbare och billigare som ska genomföras enligt den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (januariavtalet) väntas påverka byggandet av fler bostäder. Det handlar bl.a. om enklare regler för byggnation utanför detaljplanlagt område, nya regler om utökade möjligheter för privat initiativrikt med bibehållet kommunalt ansvar för översiktsplanering, planbeslut och bostadsförsörjning, en översyn av riksintressen och en utredning av förenklade redovisningsregler som medger längre avskrivningstider för allmännyttan på svaga bostadsmarknader.

Flera remissinstanser, däribland *Tillväxtanalys* och *Svenskt Näringsliv*, framhåller att det finns andra skatteåtgärder som bättre leder till målet ökad rörlighet på bostadsmarknaden. Andra remissinstanser, bl.a. *Byggföretagen* och *HSB riksförbund*, anser att andra åtgärder utanför skatteområdet bör vidtas för att öka rörligheten på bostadsmarknaden. Även regeringen anser att det utöver det nu aktuella förslaget finns flera sätt att öka rörligheten på bostadsmarknaden. De andra alternativ och kompletterande åtgärder som remissinstanserna föreslår faller dock utanför detta lagstiftningsprojekt.

Den som har ett uppskovsbelopp till följd av förvärv av en ersättningsbostad i en annan stat inom EES bör med hänsyn till EU-rättens bestämmelser om fri rörlighet för personer och kapital inte behandlas annorlunda än den som har förvärvat en ersättningsbostad i Sverige (jfr prop. 2006/07:19 s. 33). Samma likabehandling bör gälla för den som har ett uppskovsbelopp men är begränsat skattskyldig, exempelvis efter att ha bosatt sig i en annan stat inom EES. Ett avskaffande av schablonintäkten

bör därför ske både för obegränsat och begränsat skattskyldiga. Det ökade s.k. skattefelet till följd av ett ökat antal uppskov som *Ekonomistyrningsverket* befarar medför inte att regeringen gör någon annan bedömning än promemorian i fråga om likabehandling inom EES.

Regeringen bedömer att ett retroaktivt avskaffande av schablonintäkten inte leder till fler överlåtelser och därmed inte heller till ökad rörlighet på bostadsmarknaden. Lagändringarna bör därför träda i kraft den 1 januari 2021 och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

Lagförslag

Förslaget föranleder att 47 kap. 11 b § IL upphävs samt att 3 kap. 18 §, 6 kap. 11 § och 41 kap. 3 § IL ändras (se avsnitt 12.5).

13.15.4 Konsekvensanalys

Syfte

Genom förslaget att schablonintäkten på uppskovsbelopp slopas antas utbudet av bostäder till försäljning öka, vilket skapar flyttkedjor som underlättar rörligheten på bostadsmarknaden. På så sätt skapas möjligheter för ett bättre nyttjande av bostadsbeståndet.

Enligt de skattepolitiska riktlinjerna bör skattepolitiken bl.a. vägledas av principen om att beskattning i möjligaste mån ska ske i nära anslutning till inkomstens förvärv. Den typ av uppskov som beskrivs i denna proposition utgör ett avsteg från denna princip. Schablonintäkten som tas upp till beskattning enligt dagens regelverk innebär att det uppstår en kostnad för den latent skattecredit som uppskovsbeloppet innefattar. Kostnaden för uppskovet motsvaras av värdet på skattecrediten och schablonintäkten minskar incitamenten att skjuta upp beskattningen. Förslaget om att avskaffa schablonintäkten på uppskovsbelopp innebär att denna kostnad försvinner för den enskilde. Förslaget innebär därför att skatteutgiften *värdeförändring på eget hem och bostadsrätt* ökar.

Om förslaget inte genomförs uteblir de förväntade effekterna på rörligheten på bostadsmarknaden.

Offentligfinansiella effekter

Enligt uppgifter från Skatteverket uppgick de samlade uppskovsbeloppen för beskattningsåret 2018 till ca 305 miljarder kronor och den totala schablonintäkten till omkring 5,1 miljarder kronor. Schablonintäkten beskattas i inkomstslaget kapital med skattesatsen 30 procent. De sammanlagda skatteintäkterna från schablonintäkten på uppskovsbeloppet för beskattningsåret 2018 uppgick därmed till ca 1,5 miljarder kronor. Förslaget är att schablonintäkten på uppskovsbelopp slopas fr.o.m. den 1 januari 2021. För att beräkna den offentligfinansiella effekten skrivs därför underlaget från 2018 fram till 2021 års prisnivå med den genomsnittliga årliga ökningen de senaste fem åren för det totala uppskovsbeloppets storlek. Den offentligfinansiella effekten av förslaget att avskaffa schablonintäkten för uppskovsbelopp beräknas uppgå till -1,72 miljarder kronor för beskattningsåret 2021. Förslaget bedöms inte ge upphov till några indirekta effekter och brutto- och nettoeffekten, liksom den varaktiga effekten, sammanfaller. Effekterna på skatteintäkterna redovisas i tabell 13.6.

Konjunkturinstitutet, ESV och Hyresgästföreningen Riksförbundet saknar en analys av hur förslaget påverkar incitamenten att ansöka om uppskov i framtiden och hur detta påverkar den offentliga sektorns finansiella sparande. Konjunkturinstitutet gör en bedömning i sitt remissvar att skatteintäkterna kan minska med mellan 5 och

10 miljarder kronor per år till följd av att fler individer sannolikt kommer att ansöka om uppskov.

Regeringen delar Konjunkturinstitutets bedömning om hur mycket skatteintäkterna kan minska kommande år. Bedömningen ter sig rimlig utifrån den statistik som finns tillgänglig om storleken på kapitalvinsterna från småhus och bostadsrätter och om uppskovens utveckling över tid. Om en individ begär uppskov innebär det att skatter som skulle betalas in i dag kommer att betalas vid en senare tidpunkt och den offentliga sektorns skatteintäkter och finansiella sparande blir lägre på kort sikt. I takt med att hushållen väljer att återföra sina uppskov till beskattning ökar skatteintäkterna.

ESV framhåller vidare att det är troligt att vissa kommer att utnyttja möjligheten att begära omprövning av tidigare års deklARATIONER och i efterhand begära uppskov med beskattning av sin kapitalvinst. *Skatteverket* gör i sitt remissvar bedömningen att förslaget kan medföra att 100 000 individer begär omprövning av sina deklARATIONER. Mot bakgrund av att det genomsnittliga uppskovsbeloppet uppgår till ca 500 000 kronor motsvarar detta lägre skatteintäkter på 0,3 miljarder kronor.

Den offentligfinansiella effekten av förslaget på -1,72 miljarder kronor är beräknad i enlighet med Finansdepartementets beräkningskonventioner. Ett grundläggande antagande enligt beräkningskonventionerna är att beteendet hos individer och företag inte ändras till följd av förändringarna i skattereglerna. Det innebär att effekterna på den offentliga sektorns finansiella sparande till följd av att fler individer väljer att ansöka om uppskov i framtiden, eller begär omprövning av sina deklARATIONER, inte ingår i den offentligfinansiella effekten. Antagandet om oförändrat beteende ger vanligtvis en god uppskattning av en åtgärds effekt på kort och medellång sikt. På längre sikt, och för att bedöma andra effekter än de offentligfinansiella effekterna kan ett mer dynamiskt synsätt behöva användas, där skattebaser tillåts påverkas av regeländringen.

Effekter för företagen

De som berörs av förslaget är fysiska personer som gör uppskov med beskattningen av vinst från försäljning av permanentbostäder. Med anledning av detta bedöms regleringen inte få direkta effekter av betydelse för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt.

Effekter för enskilda

Enligt Skatteverkets uppgifter fanns 614 331 uppskov beskattningsåret 2018. Eftersom en individ kan ha mer än ett uppskov kan antalet individer som berörs av förslaget vara mindre. Samtliga individer med uppskov berörs av förslaget.

Det genomsnittliga uppskovsbeloppet uppgick till 497 671 kronor 2018 och den genomsnittliga schablonintäkten som ligger till grund för beskattningen var 8 311 kronor. I 2018 års prisnivå skulle förslaget om avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp minska skattebetalningarna med i genomsnitt 2 493 kronor per uppskov.

Den administrativa bördan för den enskilda bedöms vara oförändrad med förslaget. Samma uppgifter som tidigare behöver även fortsättningsvis uppges vid begäran om nya uppskov. Den som äger en ersättningsbostad utomlands med ett uppskovsbelopp måste också i fortsättningen lämna vissa specifika uppgifter om bostaden och övriga uppgifter som är av betydelse för om uppskovsbeloppet ska tas upp till beskattning (31 kap. 17–18 §§ och 33 kap. 7 § skatteförfarandelagen [2011:1244]).

Tidpunkten för ikraftträdandet föreslås vara den 1 januari 2021. Tidpunkten för ikraftträdande bör vara vid beskattningsårets start. I övrigt bedöms ingen särskild hänsyn behöva tas för tidpunkten för ikraftträdande.

Effekter för den ekonomiska jämlikheten och den ekonomiska jämställdheten

Hyresgästföreningen Riksförbundet saknar nödvändiga konsekvensanalyser av förslaget rörande den ekonomiska jämlikheten.

I avsnittet om effekter för enskilda redovisas den genomsnittliga effekten på skattebetalningarna per uppskov. Bedömningen av förslagets effekter på den ekonomiska jämlikheten baseras däremot på den genomsnittliga effekten på den ekonomiska standarden per individ i olika inkomstgrupper. För de individer som berörs av förslaget är effekten, i relativa termer, mindre högre upp i inkomstfördelningen. Andelen individer som berörs av förslaget uppgår till ca en tiondel av befolkningen, men andelen är betydligt större i högre inkomstgrupper än i lägre. Sammantaget medför detta att personer med högre ekonomisk standard gynnas av förslaget i större utsträckning än personer med lägre ekonomisk standard. Därför bedöms förslaget leda till en något minskad ekonomisk jämlikhet.

Antalet kvinnor med uppskov är något lägre än antalet män med uppskov, men skillnaden är liten. Den genomsnittliga effekten i kronor skiljer sig inte heller mycket mellan kvinnor och män, men är något högre för män. Kvinnor har dock i genomsnitt en lägre individuell disponibel inkomst än män. I relation till inkomsten är därför effekten av förslaget något större för kvinnor än för män. Förslaget bedöms därför bidra till ökad ekonomisk jämställdhet, om än marginellt.

Effekter för bostadsmarknaden

Enligt uppgifter från Statistiska centralbyrån var antalet inrikes flyttar i Sverige 2017 nära 1,5 miljoner. För att en flytt mellan två bostäder ska komma till stånd behöver vanligen det mervärde som en ny bostad skulle ge överstiga de transaktionskostnader som flytten medför. För dem som äger sin bostad utgörs en del av transaktionskostnaderna av kapitalvinstbeskattningen av bostäder och reglerna kring uppskov. Att slopa schablonintäkten på uppskoven innebär att transaktionskostnaderna minskar och att fler individer kan förväntas realisera sina flyttplaner. Detta kan bidra till en viss ökad rörlighet i det ägda beståndet på bostadsmarknaden. Kapitalbeskattningens utformning är dock bara en av flera olika faktorer som påverkar individens val av bostad.

Hyresgästföreningen Riksförbundet saknar en konsekvensanalys av förslaget rörande hushållens skuldsättning.

Det är inte självklart hur förslaget kommer att påverka hushållens skuldsättning. Som *Konjunkturinstitutet* noterar gör en avskaffad schablonintäkt att fler hushåll begär uppskov och tar större uppskopsbelopp än vad de annars skulle ha gjort. Detta kan innebära att bostadspriserna ökar något och skuldsättningen hos hushållen ökar. Men som *Finansinspektionen* framhåller är det dock inte självklart i vilken riktning förslaget initialt skulle påverka bostadspriserna. En bättre rörlighet leder till att utbudet av bostäder blir mindre statiskt, vilket leder till att matchningen på bostadsmarknaden förbättras. Det finns därför enligt *Finansinspektionen* goda möjligheter att förslaget på lite längre sikt bidrar till att dämpa bostadsprisutvecklingen. Därmed skulle förslaget också kunna bidra till att dämpa ökningstakten för hushållens skulder.

Den offentligfinansiella effekten som beräknas uppgå till -1,72 miljarder kronor 2021 kan betraktas som en stimulans till hushållen. I relation till hushållens totala konsum-

tionsutgifter och BNP är effekten liten. I detta perspektiv bedöms förslaget därför ha liten effekt på konsumtion och BNP.

Effekter för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Förslaget kan antas innebära att ett antal av dem som har sålt en bostad men inte sökt uppskov under de fem senaste åren trots att de har haft rätt att göra detta önskar få ett uppskov. Detta kan leda till ett ökat antal omprövningar. Det kan även bli fråga om en ökning av antalet omprövningar som syftar till att ta tillbaka uppskov som frivilligt har återförts. Skatteverket beräknar att det kommer leda till ca 100 000 omprövningar att handläggas.

Vad som kommer att behöva omprövas är beskattningen dels avyttringsåret eller återföringsåret, dels varje år efter detta år. De sistnämnda omprövningarna aktualiseras eftersom i de fall ett högre uppskovsbelopp fastställs, ska en schablonintäkt tas upp på det nytillkomna uppskovsbeloppet för vart och ett av de efterföljande åren fram till dess att den föreslagna regelförändringen träder i kraft. Skatteverket beräknar att det ökade antalet omprövningar medför ökade handläggningskostnader om 22 miljoner kronor.

Även i övrigt får förslaget vissa konsekvenser för Skatteverket. Skatteverket räknar ut och fyller i schablonintäkten i inkomstdeklarationen för dem som har ett uppskovsbelopp. Denna arbetsuppgift, som i och för sig inte kan antas vara särskilt resurskrävande eftersom it-system används, försvinner om förslaget genomförs. Samtidigt kommer förslaget att innebära merkostnader för anpassning av befintliga it-system. Skatteverket behöver också förändra sina informationsbroschyrer och informationen på sin webbplats för att spegla de nya reglerna. I övrigt bedöms inte några särskilda informationsinsatser vara motiverade med anledning av förslaget. Skatteverket beräknar kostnaderna för en ny e-tjänst och informationsinsatser till 2 miljoner kronor.

För de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms förslaget kunna leda till en viss ökning av antalet inkomna mål till följd av ett ökat antal omprövningsärenden hos Skatteverket.

Skatteverkets och domstolarnas sammantagna kostnader till följd av förslagen ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Förslaget innebär att beskattningen av schablonintäkten tas bort för samtliga skattskyldiga. Därmed sker exempelvis inte någon särbehandling av de som har ett uppskovsbelopp till följd av förvärv av ersättningsbostad inom EES eller annorlunda behandling av utomlands bosatta begränsat skattskyldiga med ett uppskovsbelopp. Förslaget bedöms därmed förenligt med EU-rättens bestämmelser om de fria rörligheterna.

Övriga effekter

Förslaget bedöms inte ha några direkta effekter för miljön, kommuner eller den offentliga sektorn. Förslaget bedöms heller inte ha några direkta effekter för sysselsättningen även om en ökad rörlighet på bostadsmarknaden kan leda till en förbättrad rörlighet och matchning på arbetsmarknaden.

Skatt på kapitalanvändning – företagsskatter

13.16 Tillfällig skattereduktion för investeringar

Regeringens bedömning: För att stimulera till nya investeringar bör det införas en tillfällig skattereduktion för fysiska och juridiska personer som redovisar inkomst av näringsverksamhet samt handelsbolag.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2022.

Skälen för regeringens bedömning: Med anledning av pandemin har investerings- takten hos företagen minskat. Den förhöjda osäkerheten, främst kopplad till hur snabbt ekonomin återhämtar sig, medför att företag kan välja att skjuta upp investeringar. Mot denna bakgrund behövs åtgärder för att ge företagen incitament att öka och tidigarelägga sina investeringar. Det har i sin tur positiva effekter för återhämtningen av ekonomin. För att stimulera till nya investeringar samt att tidigarelägga planerade investeringar bör det därför införas en tillfällig skattereduktion om 3,9 procent av anskaffningsvärdet på inventarier som har anskaffats under perioden den 1 januari t.o.m. den 31 december 2021. Skattereduktionen innebär en skatteavräkning mot inkomstskatten för alla fysiska och juridiska personer som redovisar inkomst av näringsverksamhet. Detta omfattar bl.a. aktiebolag, enskild näringsverksamhet och ekonomiska föreningar. Även handelsbolag bör omfattas. Skattereduktionen kommer att gälla vid sidan av det ordinarie systemet för värdeminskingsavdrag.

De inventarier som bör omfattas är maskiner och andra materiella inventarier som är avsedda för stadigvarande bruk i verksamheten och som enbart får skrivas av genom årliga värdeminskingsavdrag. Bestämmelserna bör utformas så att risken för missbruk motverkas. Därför bör det bl.a. införas bestämmelser om att inventarierna ska innehas under en viss tid samt som undantar transaktioner som genomförs inom en intressegemenskap.

Skattereduktionen, som gäller för inventarier som köps under 2021, bör träda i kraft den 1 januari 2022. För företag med kalenderår som beskattningsår kommer den att kunna begäras i inkomstdeklarationen för beskattningsåret 2022. Det bör finnas en möjlighet att göra skattereduktion för outnyttjat utrymme för skattereduktion det efterföljande året.

En skattereduktion motsvarande 3,9 procent av anskaffningsvärdet beräknas få en offentligfinansiell kostnad på ca 7 miljarder kronor fördelat med -5,5 miljarder kronor 2021, -1,4 miljarder kronor 2022 och -0,1 miljarder kronor 2023. Effekten som uppstår 2023 beror på möjligheten att göra skattereduktion för outnyttjat utrymme från föregående år.

13.17 Justerande bestämmelser om avdrag för koncernbidragsspärrade underskott och avdrag för negativt räntenetto

Regeringens bedömning: Justerande bestämmelser bör införas som möjliggör ytterligare avdrag för koncernbidragsspärrade underskott om ett underskotts företag på grund av nekat avdrag för negativt räntenetto annars redovisar överskott.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Koncernbidragsspärren inträder vid ägarförändringar enligt 40 kap. 10 och 14 §§ inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL. Det innebär att koncernbidragsspärren inträder vid ägarförändringar som innebär att ett företag får det bestämmande inflytandet över ett underskotts företag, eller när ett underskotts företag, eller ett moderföretag till ett underskotts företag, får det bestämmande inflytandet över ett annat företag. Spärren inträder dock inte om ägarförändringen bara berör företag som före ägarförändringen ingick i samma koncern. Enligt 40 kap. 18 och 19 §§ IL får koncernbidragsspärrade underskott inte dras av med högre belopp än ett särskilt beräknat överskott. Det framgår vidare av samma bestämmelser att ett sådant överskott bl.a. ska beräknas som om underskotts företaget får dra av ett negativt räntenetto i sin helhet, dvs. före avdragsbegränsningen för negativa räntenetton.

Avdragsbegränsningen för negativa räntenetton framgår av 24 kap. 21–29 §§ IL. Av 24 kap. 24 § IL framgår EBITDA-regeln och förenklingsregeln. EBITDA-regeln anger att avdrag för ett negativt räntenetto bara får göras med högst 30 procent av ett särskilt avdragsunderlag. Detta avdragsunderlag motsvarar resultatmättet EBITDA (Earnings Before Interest and Tax, Depreciation and Amortization) som visar resultatet före finansiella poster, skatter samt avskrivningar. Förenklingsregeln anger att ett negativt räntenetto i stället får dras av upp till fem miljoner kronor. För företag som ingår i en intressegemenskap gäller även, om något av företagen använder förenklingsregeln, att de sammanlagda avdragen för negativa räntenetton inom intressegemenskapen inte får överstiga fem miljoner kronor.

Om ett underskotts företag helt eller delvis inte får dra av koncernbidragsspärrade underskott och helt eller delvis inte får dra av ett negativt räntenetto, kan företaget – trots de återstående underskotten – redovisa ett överskott av näringsverksamheten som inte motsvaras av mottagna koncernbidrag. Avsikten med koncernbidragsspärren är dock inte att förhindra att underskotts företag drar av tidigare års underskott mot eget överskott eller att förhindra att underskott kvittas mot koncernbidrag från företag som redan innan ägarförändringen ingick i samma koncern (prop. 1993/94:50 s. 267). Mot den bakgrunden finns ett behov av ändrade regler.

Finansdepartementet har remitterat en promemoria med förslag om justerande bestämmelser. Avsikten med de justerande bestämmelserna är att möjliggöra ytterligare avdrag för koncernbidragsspärrade underskott för underskotts företag som på grund av nekat avdrag för negativt räntenetto annars redovisar överskott av näringsverksamheten. Regeringen beslutade den 20 augusti 2020 att inhämta Lagrådets yttrande. Regeringen avser att under 2020 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2021. Med hänsyn till att en retroaktiv lagstiftning kan vara till den skattskyldiges nackdel och därför träffas av retroaktivitetsförbudet (2 kap. 10 § RF) samt då sådan tillbakaverkande lagstiftning ska tillämpas mycket restriktivt, bör de föreslagna reglerna inte tillämpas retroaktivt.

Förslaget innebär en förskjutning av underskottsavdrag i tiden, vilket medför att effekten på den fastställda skatten är noll sett i ett långt tidsperspektiv. I ett kortsiktigt tidsperspektiv uppgår den offentligfinansiella effekten till -2,4 miljarder kronor införandeåret, för att efterföljande år successivt avta tills förskjutningen slutförts år 2026. Den varaktiga effekten av de förskjutna skattebetalningarna beräknas till 0,01 miljarder kronor.

13.18 Höjd skatt på finanssektorn

Regeringens bedömning: Skatten på finanssektorn bör öka ytterligare.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2023.

Skälen för regeringens bedömning: Med hänsyn till de samhällskostnader som kan uppkomma i händelse av en finansiell kris aviserade regeringen i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.12 s. 225 och 226) att skatten på finanssektorn bör öka med 5 miljarder kronor från 2022. Skatten på finanssektorn bör öka med ytterligare 1 miljard kronor från 2023. Skatteuttaget från finanssektorn bör således öka med 5 miljarder kronor 2022 och 6 miljarder kronor 2023 jämfört med i dag.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2023.

Skatt på konsumtion m.m. – energi och miljöskatter

13.19 Pausad BNP-indexering för drivmedel

Regeringens bedömning: Skatten på bl.a. bensin och diesel bör under 2021 och 2022 bestämmas utan hänsyn till förändringar i BNP.

Skälen för regeringens bedömning: Koldioxidskatt och energiskatt tas ut på drivmedel som bensin och diesel. Sedan 1994 ska en årlig omräkning ske av såväl koldioxid- som energiskattesatserna på bl.a. bensin och diesel utifrån förändringar i konsumentprisindex (KPI). Syftet med KPI-indexeringen är att realvärdesäkra skattesatserna. För bensin och diesel beaktas sedan 2016 även utvecklingen av bruttonationalprodukten (BNP) vid den årliga omräkningen genom ett schabloniserat årligt tillägg om två procentenheter. Den tillkommande omräkningen sker av såväl energiskatten som koldioxidskatten men uttrycks som en höjning av energiskatten.

Reduktionsplikten, som infördes 2018, syftar till att minska växthusgasutsläppen från bensin och diesel genom inblandning av hållbara biodrivmedel med bra klimatprestanda. Regeringen avser att föreslå att reduktionsnivåerna inom reduktionsplikten höjs till 2030. Biodrivmedel är än så länge dyrare än bensin och diesel. För att möta ökade drivmedelspriser till följd av ökad inblandning av biodrivmedel bör därför BNP-indexeringen av bensin och diesel pausas fram till kontrollstationen för reduktionsplikten 2022. Detta medför att energiskatten på bl.a. bensin och diesel enbart räknas om med hänsyn till förändringar i KPI 2021 och 2022. Ändringen omfattar även övriga bränslen som träffas av BNP-regeln, dvs olika slag av bensin, flygbensin, flygfotogen samt vissa oljor med hög svavelhalt, för att säkerställa att ändringarna i beskattningen inte ska anses som statligt stöd. Regeringen avser att under 2020 återkomma till riksdagen med ett förslag för kalenderåret 2021 och därefter under 2021 återkomma med ett nytt förslag för kalenderåret 2022. Det kommande förslagen beräknas minska skatteintäkterna med 0,94 miljarder kronor 2021 och med 1,80 miljarder kronor 2022.

13.20 Höjd energiskatt på viss elektrisk kraft

13.20.1 Ärendet och dess beredning

Skatt på elförbrukning vid yrkesmässig användning måste uppfylla den minimiskattenivå som följer av Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet (energiskattedirektivet). Denna nivå är 0,5 euro per megawattimme. Historiskt har den svenska skattenivån på 0,5 öre per kilowattimme haft en viss marginal till direktivets minimiskattenivå. Någon justering har inte gjorts av skattenivån sedan direktivet antogs. Till följd av senare års kronförsvagning på den internationella valutamarknaden finns inte längre denna marginal.

I en promemoria från Finansdepartementet, Höjd skattenivå för sådan förbrukning av elektrisk kraft som omfattas av minimiskattenivån i energiskattedirektivet, föreslås att skattenivån för sådan förbrukning av elektrisk kraft som omfattas av EU:s minimiskattenivå för yrkesmässig användning, och som i dag beskattas med 0,5 öre per kilowattimme, höjs till 0,6 öre per kilowattimme. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 13 avsnitt 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 13 avsnitt 2*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2020/02949/S2).

Lagrådet

Förslaget om höjd skattenivå för sådan förbrukning av elektrisk kraft som omfattas av minimiskattenivån i energiskattedirektivet är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

13.20.2 Bakgrund och gällande rätt

Grundregeln i energiskattedirektivet är att all förbrukning av elektrisk kraft ska beskattas. Utgångspunkten är också att medlemsstaternas nationella beskattning av elektrisk kraft ska uppfylla vissa i direktivet föreskrivna minimiskattenivåer. Samtidigt innehåller direktivet krav på obligatorisk skattebefrielse i vissa situationer samt möjligheter för medlemsstaterna att ge skattenedsättning eller fullständig skattebefrielse i andra situationer. Energiskattedirektivet ger medlemsstaterna möjlighet till differentiering mellan yrkesmässig och icke yrkesmässig användning samt möjlighet att begränsa omfattningen av den lägre skattenivån vid yrkesmässig användning.

Enligt lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, är all elektrisk kraft som förbrukas i Sverige som huvudregel skattepliktig.

Enligt energiskattedirektivet ska miniminivåerna för elektricitet fastställas i enlighet med vad som framgår av bilaga I till direktivet. För medlemsstater som inte har antagit euron ska växelkursen för euron i nationella valutor vid beräkning av skattenivåerna fastställas en gång per år. De kurser som ska användas är de som gäller den första arbetsdagen i oktober och offentliggörs i EU:s officiella tidning. Medlemsstaterna behöver dock inte justera skattenivåerna om den omräknade skattenivån i euro skulle innebära en skattehöjning uttryckt i nationell valuta med mindre än 5 procent eller 5 euro, beroende på vilket som är lägst.

Av bilaga I till energiskattedirektivet framgår att minimiskattenivån för elektricitet i yrkesmässig användning är 0,5 euro per megawattimme.

13.20.3 Höjd skattenivå för viss elektrisk kraft

Regeringens förslag: Skattenivån i lagen om skatt på energi höjs till 0,6 öre per kilowattimme avseende el som förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, datorhallar och yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet samt för el som förbrukats för framställning av värme eller kyla som levererats till sådana verksamheter. Skattenivån höjs även till 0,6 öre per kilowattimme för viss egenproducerad förnybar el från mindre anläggningar samt el som förbrukats som landström.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2021.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, däribland *Energimarknadsinspektionen*, *Konjunkturinstitutet*, *Konkurrensverket*, *Regelrådet*, *Skatteverket* och *Energimyndigheten* tillstyrker förslaget eller har inga synpunkter. *Företagarna*, *SKGS*, *IKEM*, *Jernkontoret*, *Skogsindustrierna*, *Småföretagarnas riksförbund* och *Svenskt näringsliv*, ifrågasätter behovet av en höjd skattenivå mot bakgrund av att den svenska kronan stärkts mot euron efter att promemorians förslag remitterades. Vissa av dessa instanser har även anfört att skattenivån bör justeras efter att den officiella växelkursen den 1 oktober 2020 har fastställts.

Skälen för regeringens förslag: Enligt LSE sätts skatten på elektrisk kraft i vissa fall ned till 0,5 öre per kilowattimme. Detta gäller för el som förbrukas i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet (11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 §), el som förbrukas i en datorhall (11 kap. 9 § första stycket 7 och 15 §), egenproducerad förnybar el från mindre anläggningar om elen inte har överförts till ett koncessionspliktigt nät (11 kap. 10 §), el som förbrukas i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet (11 kap. 12 §), el som förbrukas i yrkesmässig vattenbruksverksamhet (11 kap. 12 a §) samt el som förbrukas som landström (11 kap. 12 b §). Vidare gäller denna skattenivå även el som förbrukas för framställning av värme eller kyla som levereras för tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks-, eller vattenbruksverksamhet samt datorhallar (9 kap. 5 och 5 a §§). Förslaget berör inte omfattningen av de verksamheter som har nedsatt skatt. Tekniska verken i Linköping AB har i en skrivelse (Fi2018/00004/S2) begärt att trycksättning av biogas ska utgöra industriell tillverkningsprocess. Regeringen gör bedömningen att det inte är lämpligt att i lagstiftningen peka ut vilka specifika processer som ska anses utgöra industriell tillverkningsprocess. Begäran föranleder därför inte någon åtgärd från regeringen.

Beskattningen av ovannämnd förbrukning omfattas av det krav på minimiskattenivå för yrkesmässig användning som följer av energiskattedirektivet, dvs. 0,5 euro per megawattimme. Historiskt har den svenska minimiskattenivån på 0,5 öre per kilowattimme haft en viss marginal till direktivets minimiskattenivå. Till följd av senare års kronförsvagning på den internationella valutamarknaden finns inte längre denna marginal. Den 1 oktober 2019 uppgick eurons officiella växelkurs till 10,8043 kr. Energiskattedirektivets minimiskattenivå för 2020 avseende yrkesmässig användning motsvarar därmed drygt 0,54 öre per kilowattimme. Som flera remissinstanser har påpekat har den svenska kronan förstärkts gentemot euron under sommaren 2020. Det kan konstateras att det är den officiella växelkursen första arbetsdagen i oktober föregående år som är avgörande för vilken svensk skattenivå som minimiskattenivån i energiskattedirektivet motsvarar. Hur eurokursen löpande utvecklas under året påverkar inte bedömningen av den svenska skattenivån. Det är inte praktiskt möjligt att, som ett par remissinstanser har föreslagit, justera minimiskattenivån för kommande år efter att den officiella växelkursen för första arbetsdagen i oktober har

fastställts. Regeringen anser därför att det är angeläget att tillförsäkra att en viss marginal i förhållande till direktivets miniminivå bibehålls. Med hänsyn till detta behöver den svenska minimiskattenivån därför höjas.

Den 1 juli 2004 slopades den tidigare nollskattesatsen för el som förbrukas inom tillverkningsindustrin och för växthusuppvärmning. I stället infördes skattesatsen 0,5 öre per kilowattimme. Bakgrunden till förändringen var att uppnå den minimiskattenivå som föreskrivs i energiskattedirektivet (prop. 2003/04:1 s. 215 f.). Fram till den 1 januari 2017 var skattesatsen för industriell tillverkningsprocess, växthusuppvärmning och landström föremål för indexering. Till följd av att avrundning endast skulle ske till hela tiondels ören och att basåret för beräkningen vid flera tillfällen ändrades kom någon uppräknings i praktiken emellertid aldrig att ske. Till skillnad från normalskattenivån har minimiskattenivån enligt LSE inte justerats sedan 2004. Mot denna bakgrund, och med hänsyn till behovet av att tillförsäkra en marginal gentemot energiskattedirektivets minimiskattenivå, föreslår regeringen att den nuvarande skattenivån på 0,5 öre per kilowattimme höjs till 0,6 öre per kilowattimme. Detta skulle tillförsäkra en god marginal mot direktivets minimiskattenivå utan att ha mer än marginella konsekvenser för näringslivets internationella konkurrenskraft. Vid en sammanvägd bedömning framstår en sådan höjning därför som väl avvägd.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2021.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 9 kap. 5 och 5 a §§ samt 11 kap. 9, 10, 12–12 b, 14 och 15 §§ LSE.

13.20.4 Konsekvensanalys

Syfte och alternativa lösningar

Förslaget syftar, såsom berörts ovan, primärt till att säkerställa en tillräcklig marginal gentemot energiskattedirektivets minimiskattenivå. Någon alternativ lösning för att uppnå detta syfte finns inte.

Förslaget innebär att de skatteutgifter som följer av berörda nedsättningar av energiskatten på el påverkas. Skatteutgifternas storlek bedöms minska i motsvarande utsträckning som skatteintäkterna beräknas öka (se nästa avsnitt).

Offentligfinansiella effekter

Förslaget bedöms medföra att statens skatteintäkter ökar med 36 miljoner kronor per år. Huvuddelen av den intäktsökningen härrör från el som förbrukas i industrins tillverkningsprocess.

Effekter för företagen

Nedsättningen av energiskatten på el motiveras primärt av konkurrensskäl. Företagen bedöms inte ha möjlighet att övervältra skattekostnaderna på sina kunder. Skattehöjningen förväntas reducera företagens vinster, men i och med att skattehöjningens storlek är begränsad bedöms påverkan på företagens konkurrenskraft som måttlig. Samtidigt medför den höjda skattenivån vissa incitament till att effektivisera energianvändningen. Förslaget bidrar även till att trygga en lägre skattesats för berörda företag.

Då det endast är fråga om en höjd skattenivå bedöms förslaget inte förändra de berörda företagens administrativa börda. Skattehöjningen förväntas påverka mindre företag på motsvarande sätt som större företag. Kostnadsökningen bedöms slå

hårdare mot företag som har begränsade ekonomiska marginaler och relativt hög elförbrukning.

Regelrådet efterfrågar bl.a. mer information om de påverkade företagens storlek. Det kan konstateras att den föreslagna regeländringen påverkar ett stort antal företag av olika storlek (jämför nedan). För den aktuella skattenedsättningen är dock inte storlek en avgörande faktor utan det är vilken verksamhet det är som bedrivs som avgör om företagen har rätt till nedsättningen i fråga eller inte. Skattereglerna är generella för nedsättningsberättigande ändamål.

Antalet industriföretag i Sverige är enligt Statistiska centralbyrån drygt 160 000, vilket motsvarar ca 14 procent av det totala antalet företag. Den svenska industrin använder ca 49 terawattimmar el årligen. Fyra branscher svarar för tre fjärdedelar av industrins elanvändning. Dessa är massa- och pappersindustri, järn- och stålindustri, kemisk industri samt gruvor och mineralutvinning. Över tid har industrins energikostnader som andel av totala rörliga kostnader minskat. I genomsnitt uppgick energikostnaderna, som andel av de rörliga kostnaderna i tillverkningsindustrin 2017, till 2 procent. Energianvändningen varierar dock mellan branscherna. Till exempel var energikostnadsandelen 5,5 procent i massa- och pappersindustrin och endast 0,5 procent i verkstadsindustrin. Elanvändningen i industrin har dock varit relativt stabil sett över en längre tidsperiod, även om den efter finanskrisen inte har nått de förbrukningsnivåer som uppnåddes under de första åren på 2000-talet.

Energiskattenivån för industrin är endast nedsatt i tillverkningsprocessen. Den el som förbrukas i den övriga industriella verksamheten beskattas enligt normalnivån och påverkas därför inte av föreslagen regeländring. Viss elförbrukning i industriella processer är befriad från energiskatt, s.k. råvaruel. El som förbrukas i dessa processer påverkas därför inte heller av förslaget. Elförbrukningen i industrins tillverkningsprocesser bedöms uppgå till ca 42 terawattimmar per år. För el som förbrukas i industrins tillverkningsprocesser beräknas skattekostnaderna öka med 33 miljoner kronor per år.

Även el som förbrukas av vissa datorhallar har lägre energiskatt på el. Det bedöms finnas mindre än 500 datorhallar i landet med lägre energiskatt efter avdrag eller återbetalning, och dessa datorhallar har en total årlig elförbrukning om 1,9 terawattimmar. För datorhallarna beräknas förslaget medföra att skattekostnaderna ökar med 1,5 miljoner kronor per år.

Den föreslagna höjningen av skattenivån påverkar även beskattningen av jordbruk, skogsbruk, växthus m.m. Antalet företag inom dessa verksamhetsområden uppgår enligt Statistiska centralbyrån till drygt 240 000. Elförbrukningen för dessa företag bedöms totalt uppgå till 1,7 terawattimmar per år. Totalt beräknas de ökade skattekostnaderna för dessa verksamheter till knappt 1,4 miljoner kronor per år.

Förslaget innebär även en skattehöjning för hjälpförbrukning av el vid framställning av värme eller kyla, för egenproducerad solel när en ägare kontrollerar flera anläggningar som var och en understiger men som tillsammans överskrider effektgränsen om 255 kilowatt, samt för landström. I dessa fall handlar det om relativt små volymer el, totalt mindre än 0,2 terawattimmar per år, varför kostnadsökningen för dessa företag bedöms som begränsad. Skattekostnaderna för dessa företag beräknas öka med ca 0,1 miljoner kronor per år.

Effekter för enskilda och offentlig sektor

Förslaget bedöms inte påverka enskilda hushåll eller offentlig sektor. Den elförbrukning som sker hos hushåll och offentlig sektor beskattas antingen med

normalskattenivån eller med den lägre nivå som gäller i vissa kommuner i norra Sverige.

Effekter för miljön

Regeringens förslag rör energiskatten på el och kan kopplas till användningen av elenergi, vilket anses vara en miljörelaterad skattebas. Det innebär att energiskatten på el klassificeras som en miljöskatt av bl.a. Statistiska centralbyrån och OECD. Energiskatten på el bedöms, som beskrivs mer utförligt i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 6.13 s. 315–318), främst bidra med styrning mot målsättningarna för en effektivare energianvändning.

Förslaget kan, så som bl.a. *Energiföretagen Sverige* och *Företagarna* påpekar i sina remissvar, påverka incitamenten för att växla från att använda fossila bränslen till att i stället använda el. Elektrifiering är en möjlig väg för att minska de fossila utsläppen från industrin, bl.a. i kemiindustrin och i stålindustrin som lyfter det i sin färdplan för fossilfrihet. Ökade elkostnader kan negativt påverka den utvecklingen. Samtidigt är storleken på den föreslagna skattehöjningen begränsad, och berör inte råvaruel, varför denna effekt bedöms som begränsad.

Effekter för myndigheter och allmänna förvaltningsdomstolar

Förslaget uppskattas i begränsad omfattning medföra initiala ökade kostnader för Skatteverket för anpassning till de nya reglerna. Samtidigt uppkommer inledningsvis något ökad administration för Skatteverket för att åtgärda omedvetna fel i skattskyldigas redovisning med anledning av förändringarna. Några speciella informationsinsatser utöver vad som normalt krävs vid regeländringar bedöms inte behövas. Skatteverkets kostnader för systemutveckling samt uppdatering av blanketter och information beräknas medföra en engångskostnad på 600 000 kronor. Tillkommande kostnader för Skatteverket ryms inom befintliga ekonomiska ramar. Förslaget bedöms inte påverka antalet mål eller arbetsbelastningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra några ökade kostnader för andra myndigheter.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Förslaget bedöms vara förenligt med energiskattedirektivet och EU-rätten i övrigt.

Övriga effekter

Förslaget bedöms inte påverka den ekonomiska fördelningen, den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män eller sysselsättningen.

13.21 Elförbrukare vid spårbunden trafik

13.21.1 Ärendet och dess beredning

Finansdepartementet har tagit fram promemorian *Elförbrukare vid spårbunden trafik*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 14 avsnitt 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 14 avsnitt 2*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2020/00181/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 28 maj 2020 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslaget i *bilaga 14 avsnitt 3*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 14 avsnitt 4*. Enligt Lagrådets mening bör i första hand övervägas en alternativ och mindre komplex

lösning för att reducera företagens administrativa bördor och skapa klarhet avseende vilken aktör som har rätt till skattenedsättningarna. Det krävs, enligt Lagrådet, i vart fall en vidarebearbetning av förslaget innan det kan anses vara i skick för att läggas till grund för lagstiftning. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 13.21.3. Regeringen har även följt Lagrådets förslag i övrigt. I förhållande till lagrådsremissen har dessutom vissa mindre språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

13.21.2 Bakgrund

EU:s energiskattedirektiv och lagen om skatt på energi

Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet, kallat energiskattedirektivet, är ett unionsgemensamt ramverk för hur medlemsstaterna ska utforma sin nationella beskattning av bränslen och el. Av direktivet följer bl.a. att medlemsstaternas nationella beskattning av el ska uppfylla vissa i direktivet föreskrivna minimiskattenivåer. Direktivet innehåller även krav på obligatorisk skattebefrielse i vissa situationer samt möjligheter för medlemsstaterna att ge skattenedsättning eller fullständig skattebefrielse i andra situationer.

På nationell nivå regleras energibesattningen av el i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. All el som förbrukas i Sverige är som huvudregel skattepliktig och skatten betalas in till staten av de skattskyldiga. De skattskyldiga består sedan den 1 januari 2018 i huvudsak av tre kategorier, nämligen elproducenter, nättinnehavare och frivilligt skattskyldiga (11 kap. 5 § första stycket 1–3). Möjligheten att godkännas som frivilligt skattskyldig föreslogs i budgetpropositionen för 2017 i syfte att underlätta hanteringen och minska likviditetspåverkan för de som förbrukar el i mycket stor omfattning. Inför ikraftträdandet utvidgades ordningen till att omfatta fler förbrukningskategorier och inkluderade därmed även de förbrukningsändamål som tidigare omfattades av det s.k. försäkranssystemet.

För elproducenter, nättinnehavare och frivilligt skattskyldiga inträder skattskyldighet för el när elen överförs till någon som inte är skattskyldig i egenskap av producent, nättinnehavare eller frivilligt skattskyldig (11 kap. 7 § första stycket 1 a) eller när elen förbrukas av den skattskyldige (11 kap. 7 § första stycket 1 b).

Utöver de nämnda skattskyldighetskategorierna, ibland benämnda registrerade skattskyldiga, föreligger även skyldighet att betala skatt för den som innehar ett elnät för vilket koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige, s.k. händelse-skattskyldighet (11 kap. 5 § första stycket 4). Skattskyldigheten inträder i dessa fall för den som är skattskyldig när elektrisk kraft förs in till Sverige (11 kap. 7 § första stycket 2). Energiskatten ska i dessa fall inte redovisas i en punktskattedeklaration för redovisningsperioder utan i en särskild skattedeklaration för varje händelse som medför skattskyldighet (26 kap. 8 § skatteförfarandelagen [2011:1244]).

Nuvarande energiskatt på el är sedan 1993 differentierad utifrån dels var i landet den förbrukas, dels för vilket ändamål den förbrukas. I dag är exempelvis industriell verksamhet (tillverkningsprocessen), jordbruks-, skogsbruks- och vattenbrukssektorerna samt datorhallar lägre beskattade medan annan näringsverksamhet, t.ex. i tjänstesektorn, betalar samma energiskatt som hushållen. En nedsättning av energiskatten finns även för el som förbrukas i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning.

Energiskatten på el tas ut med endast en skattesats och de lägre skattenivåer som aktualiseras vid förbrukning för bl.a. de ovan nämnda ändamålen åstadkoms genom avdrag eller återbetalning. Den som är skattskyldig för energiskatt på el ansöker om

skattenedsättning för egen förbrukning genom att yrka avdrag i sina punktskattedeclarationer.

Den som inte är skattskyldig ansöker om skattenedsättning genom en ansökan om återbetalning. En ansökan om återbetalning av energiskatt på el enligt 11 kap. 12–15 §§ ska omfatta ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka minst 150 000 kilowattimmar per kalenderår för dessa nedsättningsberättigande ändamål, får dock Skatteverket medge att ansökan görs per kalendermånad.

Tillståndslagstiftning

Järnvägslagen (2004:519) trädde i kraft den 1 juli 2004. Genom lagen genomfördes i övergripande delar direktiven i första järnvägspaketet i svensk rätt. I övrigt genomfördes direktiven på förordnings- och myndighetsföreskriftsnivå. Järnvägslagen gäller bl.a. järnvägsinfrastruktur och järnvägsfordon, förvaltning av järnvägsinfrastruktur, och tillhandahållande av tjänster för järnvägstrafik.

Järnvägslagen innehåller bl.a. följande definitioner.

- Infrastrukturförvaltare: den som förvaltar järnvägsinfrastruktur och driver anläggningar som hör till infrastrukturen.
- Järnvägsinfrastruktur: spår-, signal- och säkerhetsanläggningar avsedda för järnvägstrafik, trafikledningsanläggningar, anordningar för elförsörjning av trafiken samt övriga fasta anordningar som behövs för anläggningarnas bestånd, drift eller brukande.
- Järnvägsnät: järnvägsinfrastruktur som förvaltas av en och samma infrastrukturförvaltare.
- Järnvägssystem: järnvägsinfrastruktur och järnvägsfordon samt drift och förvaltning av infrastrukturen och fordonen.
- Tjänsteleverantör: varje offentlig eller privat enhet som ansvarar för förvaltningen av en anläggning för tjänster eller för tillhandahållande av sådana tjänster som avses i 6 kap. 23 § andra stycket eller 6 kap. 23 c §.

Enligt 6 kap. 23 c § järnvägslagen är en tjänsteleverantör som åt ett järnvägsföretag eller någon annan sökande tillhandahåller en tilläggstjänst eller en extratjänst skyldig att göra det på ett icke-diskriminerande sätt.

I 23 c § andra stycket specificeras vilka tilläggstjänster som avses i första stycket. Det rör sig om tillhandahållande av drivmotorström, uppvärmning av persontåg, kontroll av farligt gods, och assistans för drift av icke-standardtåg.

Järnvägslagen kompletteras med föreskrifter i järnvägsförordningen (2004:526). Av 6 kap. 7 § järnvägsförordningen framgår bl.a. att Trafikverket får med nyttjanderätt upplåta del av de järnvägsnät som ägs och förvaltas av staten. Nyttjanderättshavaren övertar då ansvaret för underhållet av den upplåtna delen och för de investeringar som behövs för nyttjandet samt övertar ansvaret som infrastrukturförvaltare enligt järnvägstrafiklagen (2018:181). För att utföra uppgifter som infrastrukturförvaltare krävs enligt tredje stycket nämnda bestämmelse även säkerhetstillstånd enligt 3 kap. 7 § järnvägslagen.

Varken järnvägslagen eller järnvägsförordningen gäller för tunnelbana och spårväg. Av 2 § lagen (1990:1157) om säkerhet vid tunnelbana och spårväg framgår att till spår-anläggningar hör spår och de övriga fasta anordningar som behövs för spårens bestånd, drift eller brukande, signal- och säkerhetsanläggningar i övrigt, trafikledningsanläggningar samt anordningar för elförsörjning av trafiken. I 3 § görs en ansvars-mässig åtskillnad mellan drift av spårtrafik och drift av spåranläggning. Trafikutövaren

svarar för drift av spårtrafik och spårinnehavaren för drift av spåranslagning. I driften av spåranslagningar ingår trafikledning. Trafikledning är dock en särskild verksamhetsgren, om den som driver spåranslagningen har överlåtit ansvaret härför till någon annan (särskild trafikledningsverksamhet). Trafikutövare och spårinnehavare ska enligt 4 § ha tillstånd för att få bedriva verksamheten. Även särskild trafikledningsverksamhet kräver tillstånd. Tillstånd att bedriva verksamheterna meddelas av Transportstyrelsen.

13.21.3 Elförbrukning vid spårbunden trafik

Regeringens förslag: Vid tillämpningen av reglerna om skattskyldighetens inträde för energiskatt på el, godkännande som frivilligt skattskyldig samt nedsättning av skatt på el som förbrukas vid spårbunden trafik ska infrastrukturförvaltare respektive spårinnehavare anses förbruka den el som förbrukas inom förvaltad järnvägsnät respektive innehavd spåranslagning. Den el som förbrukats inom ramen för en grundläggande tjänst, tilläggstjänst eller extratjänst i ett järnvägsfordon som befinner sig i ett järnvägsnät ska dock anses förbrukad av den tjänsteleverantör som tillhandahåller elen. Ordningen ska gälla om den utpekade förbrukaren är skattskyldig såsom producent, nättinnehavare eller frivilligt skattskyldig.

Skyldigheten för den som är producent, nättinnehavare eller frivilligt skattskyldig att betala skatt för viss el, ska inte inträda vid överföring till ett järnvägsfordon om någon som är producent, nättinnehavare eller frivilligt skattskyldig ska anses förbruka elen.

Definitioner av infrastrukturförvaltare, järnvägsnät, tjänsteleverantör, spårinnehavare och spåranslagning ska införas.

Införsel av el till Sverige via Öresundsbronns icke-koncessionspliktiga nät ska inte föranleda att den som för in elen blir skattskyldig.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorians förslag innehåller inget förslag om ändring av reglerna för skattskyldighetens inträde. Promemorians förslag till ordning, där någon annan än den faktiska förbrukaren ska anses förbruka el, är inte begränsad till att endast gälla om den utpekade förbrukaren är skattskyldig såsom producent, nättinnehavare eller frivilligt skattskyldig. I förhållande till promemorians förslag har även vissa preciseringar gjorts med anledning av synpunkter från remissinstanser.

Remissinstanserna: *Energiföretagen Sverige, Näringslivets transportråd, Lunds kommun, Region Stockholm (Trafikförvaltningen), Svensk kollektivtrafik, Svenskt Näringsliv, Trafikanalys, Tåg företagen, Öresundsbro Konsortiet* tillstyrker förslaget eller framför inte några synpunkter på förslaget.

Göteborgs kommun (Trafikkontoret) framför att spårbunden trafik bör bytas mot spårburen trafik samt att förslaget kan bidra till ökad administration.

Transportstyrelsen tillstyrker i huvudsak förslaget men förespråkar att begreppet spårfordon eller endast fordon används för de fordon som färdas inom tunnelbana och spårväg. Transportstyrelsen hänvisar även till det pågående arbetet med genomförandet av det s.k. fjärde järnvägspaketet samt att det arbetet med stor säkerhet kommer att innebära att det framöver kommer att finnas två typer av tillstånd för infrastrukturförvaltare (säkerhetstillstånd och nationellt infrastruktur tillstånd).

Trafikverket anser att det är en positiv förändring och anför i huvudsak att hänvisningen till 6 kap. 23 a och 23 b §§ järnvägslagen är obehövlig och att den föreslagna lydelsen av 11 kap. 18 § 1 LSE medför en risk för att mer än en tjänsteleverantör kan anses som förbrukare för samma elektriska kraft. Därutöver efterfrågar Trafikverket

klargörande av att det är infrastrukturförvaltaren som är förbrukare i 11 kap. 18 § LSE mening även när den rollen förvärvats genom nyttjanderätt i 6 kap. 7 § järnvägsförordningen.

Skatteverket tillstyrker att bestämmelserna ändras så att införsel av el via Öresundsbron inte föranleder att den som för in elen blir skattskyldig för införseln. Skatteverket har inga invändningar mot att bestämmelserna ändras så att viss el ska anses förbrukad av annan än den faktiska förbrukaren. Skatteverket framför vidare att myndigheten inte känner till om det förekommer att el överförs till infrastruktur som innehas av någon som är skattskyldig samtidigt som den utpekade förbrukaren inte är skattskyldig. Om det förekommer innebär den föreslagna bestämmelsen om förbrukare i vissa fall att viss el inte kommer att beskattas.

Region Stockholm (Trafikförvaltningen) och *Svensk kollektivtrafik* efterfrågar även en förenkling och förtydligande kring vilken elanvändning vid depåverksamhet och uppställningsanläggningar som är undantagen från energiskatt.

Näringslivets transportråd anser att det är viktigt att säkerställa att skattenedsättningen kommer transportköparna till del och menar därför att nedsättningen ska redovisas tydligt och transparent av Trafikverket.

Svenskt Näringsliv och *Energiföretagen Sverige* har även pekat på behov av ytterligare åtgärder. Svenskt Näringsliv efterfrågar motsvarande regler för företag som äger eller driver datorhallar och hyr ut datorhallskapacitet medan Energiföretagen efterfrågar förändringar av redovisningsreglerna för energiskatten på elektrisk kraft.

Skälen för regeringens förslag: Enligt LSE finns möjlighet till avdrag och återbetalning av skatt på el som förbrukats i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning (se 11 kap. 9 § första stycket 1 och 13 a § första stycket 1 LSE). För att anknyta till befintliga regler i LSE och för att förenkla skrivningarna, kallas den el som förbrukats för sådant ändamål nedan för el som förbrukas vid spårbunden trafik och nedsättningsberättigande elförbrukning vid spårbunden trafik. Det bedöms inte vara lämpligt att använda ett annat begrepp än spårbunden trafik, vilket *Göteborgs kommun (Trafikkontoret)* föreslår.

Om el som förbrukas vid spårbunden trafik, har förbrukats av någon som är skattskyldig för energiskatt på el, uppnås skattenedsättningen genom att denne yrkar avdrag i sin punktskattedeklaration. I de fall elen förbrukats av någon som inte är skattskyldig uppnås skattenedsättningen efter att denne ansökt om återbetalning. Motsvarande ordning gäller för samtliga nedsättningar av energiskatt för el, med undantag för den särskilda nedsättning som gäller för viss elförbrukning i vissa kommuner i norra delar av Sverige.

För att reducera den administrativa bördan och undanröja eventuell osäkerhet rörande vem som kan beviljas skattenedsättningen för elförbrukning vid spårbunden trafik, bedöms det vara lämpligt att reglera vem som anses förbruka den el som förbrukas för detta ändamål i vissa fall. En reglering av vilken aktör som ska anses förbruka den berörda elen innebär samtidigt att andra aktörers eventuella möjlighet att söka skattenedsättningen utsläcks. För att en sådan reglering ska vara möjlig är en förutsättning att det är möjligt att dels peka ut en väl avgränsad grupp som ska ges rätten att söka skattenedsättning, dels säkerställa att flera aktörer inte kan göra anspråk på nedsättning för samma elförbrukning.

För att begränsa den administrativa bördan vid en sådan reglering bör utgångspunkten tas i befintliga regler på det aktuella området. Järnvägslagen (2004:519) innehåller bl.a. regler för järnvägsinfrastruktur och förvaltning av sådan. Nämnda lag innehåller vidare

definitioner av bl.a. infrastrukturförvaltare, järnvägssystem, tjänsteleverantör, järnvägsinfrastruktur och järnvägsnät, vilka skulle kunna utgöra grunden för en ny reglering. Järnvägslagen gäller dock inte för tunnelbana och spårväg. Bestämmelser om sådana spårbundna system finns i stället i lagen (1990:1157) om säkerhet vid tunnelbana och spårväg.

Den nedsättningsberättigande elförbrukningen vid spårbunden trafik torde uteslutande antingen ske i järnvägsinfrastruktur och järnvägsfordon inom infrastrukturen eller, avseende tunnelbana och spårväg, i spåranläggningar och fordon inom dessa.

Infrastrukturförvaltare är den som förvaltar järnvägsinfrastruktur och driver anläggningar som hör till infrastrukturen. I Sverige är staten den största innehavaren av järnväg och denna infrastruktur förvaltas och drivs av Trafikverket. En mycket stor del av den el som förbrukas för nedsättningsberättigande ändamål vid spårbunden trafik hanteras således av Trafikverket inom ramen av myndighetens uppdrag som infrastrukturförvaltare eller av andra infrastrukturförvaltare. Det senare är aktuellt för enskilda järnvägar som drivs och förvaltas av andra än staten. Den drivmotorström som Trafikverket, i rollen som tjänsteleverantör, tillhandahåller som sådan tilläggs-tjänst som avses i 6 kap. 23 c § andra stycket 1 järnvägslagen, kan emellertid komma att förbrukas i såväl infrastruktur för vilken myndigheten är infrastrukturförvaltare som i av annan förvaltd infrastruktur. Motsvarande gäller även för el som Trafikverket tillhandahåller för uppvärmning av persontåg, dvs. för en sådan tilläggs-tjänst som avses i 6 kap. 23 c § andra stycket 2. El kan även komma att tillföras tåg i samband med sådana grundläggande tjänster som avses i 23 §. Det bedöms vara lämpligt att Trafikverket, som är den största infrastrukturförvaltaren, tjänsteleverantör samt dessutom skattskyldig, söker skattenedsättningen för den el som myndigheten använder vid dess förvaltning av järnvägsinfrastrukturen samt för den el som myndigheten hanterar i sin roll som tjänsteleverantör av bl.a. drivmotorström. Genom en sådan ordning kan Trafikverket bruttoredovisa energiskatten för den drivmotorström som det tillhandahåller tågoperatörer i bl.a. den statliga infrastrukturen. Detta skulle minska den administrativa bördan för framför allt tågoperatörerna i förhållande till en situation där Trafikverket först övervärlar energiskatten på tågoperatörerna varefter tågoperatörerna själva måste söka energiskattenedsättningen. Ordningen bör inte vara begränsad till att enbart gälla Trafikverket utan bör även vara öppen för andra aktörer som uppfyller kriterierna.

Som *Lagrådet* konstaterar kan den i lagrådsremissen föreslagna formuleringen av 18 § första stycket 1 ge en oönskad och inte avsedd effekt eftersom den förutsätter att det är tjänsteleverantören som överför el till järnvägsfordonet. Det skulle därmed finnas en risk för att denna punkt inte kommer att vara tillämplig ifråga om drivmotorström som överförs via en annan aktörs anläggning. Den nämnda risken kan emellertid undvikas genom att det i punkten anges att elen ska anses förbrukad av den tjänsteleverantör ”som tillhandahållit den elektriska kraften” i stället för av den tjänsteleverantör ”som överfört den elektriska kraften till fordonet”. En sådan formulering ligger vidare närmare de formuleringar som används i järnvägslagen för tjänster såsom tillhandahållande av drivmotorström.

Mot bakgrund av det ovanstående föreslås att det i LSE ska införas en ny bestämmelse om vem som anses förbruka den el som förbrukas vid spårbunden trafik. El som förbrukats i järnvägsnätet ska anses vara förbrukad av den som var infrastrukturförvaltare för det järnvägsnät i vilket förbrukningen skedde. El som i ett järnvägsfordon i ett järnvägsnät förbrukats som drivmotorström eller för uppvärmning eller en annan grundläggande tjänst, tilläggs-tjänst eller extratjänst i den mening som avses i 6 kap. 23 eller 23 c § järnvägslagen, ska dock anses förbrukad av den tjänsteleverantör som vid förbrukningstillfället tillhandahållit den el som användes för tjänsten.

För att uppnå motsvarande reglering för den förbrukning som sker i spårväg och tunnelbana, dvs. spårssystem som regleras i lagen om säkerhet vid tunnelbana och spårväg, föreslås att den el som förbrukats i en spåransläggning eller i ett spårfordon när det använts inom spåransläggningen, anses vara förbrukad av den som var spårinnehavare för den spåransläggning i vilken förbrukningen skedde. Elförbrukning i fordon i spåransläggningen särskiljs således inte från övrig förbrukning i anläggningen. Regeringen anser i likhet med *Transportstyrelsen* att de sistnämnda fordonen ska kallas spårfordon. Därigenom undviks sammanblandning med vad som anses som järnvägsfordon i järnvägslagen och tillämpningen påverkas inte heller av lagen (2001:559) om vägtrafikdefinitioner (jfr 1 kap. 5 § LSE).

Regleringen syftar inte till att utvidga skattenedsättningen för el som förbrukas vid spårbunden trafik utan till att särskilt reglera vem som ska anses förbruka viss el, vilket samtidigt bl.a. innebär reglering av vem som kan ansöka om skattenedsättning för den elförbrukning som sker i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning. (se 11 kap. 9 § första stycket 1 och 13 a § första stycket 1 LSE). I och med att förbrukningen för detta nedsättningsberättigande ändamål även har betydelse för aktörernas möjlighet att medges månatlig återbetalning samt för möjligheterna att beviljas godkännande om frivillig skattskyldighet, innebär regleringen även att det blir lättare för de utpekade aktörstyperna att få kortare återbetalningsintervaller (se 11 kap. 16 § LSE) samt att bli godkända som frivilligt skattskyldiga (se 11 kap. 6 § LSE).

Vem som anses förbruka el har även betydelse för bl.a. reglerna om skattskyldighetens inträde (se 11 kap. 7 § LSE). För den som är skattskyldig som producent, nätinnehavare eller frivilligt skattskyldig inträder skyldigheten att betala energiskatt när denne förbrukar elen eller när elen överförs till någon som inte är skattskyldig som producent, nätinnehavare eller frivilligt skattskyldig. Regeringen föreslår således att regleringen ska användas vid tillämpningen av 6 § första stycket 1, 7 §, 9 § första stycket 1, 13 a § första stycket 1 och 16 § LSE.

Mot bakgrund av att de här aktuella förändringarna inte syftar till att reglera omfattningen av skattenedsättningen utan till att reglera vem som ska anses förbruka viss el anser regeringen, till skillnad från *Region Stockholm (Trafikförvaltningen)* och *Svensk kollektivtrafik*, att det inte finns behov av någon närmre reglering av vad som i vissa situationer omfattas av skattenedsättningen för el som används vid spårbunden trafik.

Skatteverket framför att det, med promemorians förslag, kan finnas en risk för icke-beskattnings i situationer där el överförs till infrastruktur som innehas av någon som är skattskyldig samtidigt som den utpekade förbrukaren av elen som förbrukas i infrastrukturen inte är skattskyldig.

Mot bakgrund av detta bör noteras att om el överförs direkt från en annan registrerad skattskyldig, exempelvis en nätinnehavare, till någon som inte är skattskyldig inträder nätinnehavarens skattskyldighet för elen vid överföringen i enlighet med 11 kap 7 § första stycket 1 a LSE i dess nuvarande lydelse. För skattskyldighetens inträde saknar det i dessa fall betydelse om den utpekade förbrukaren även är den faktiska förbrukaren eller om denne för elen vidare till någon annan som i sin tur förbrukar elen. Om däremot nätinnehavaren överför elen till någon som är både infrastrukturförvaltare och skattskyldig som nätinnehavare kommer skattskyldigheten inte att inträda vid överföringen eftersom förutsättningarna för skattskyldighetens inträde inte är uppfyllda (jfr första stycket 1 a och 1 b samma bestämmelse). Skattskyldigheten för den överförda elen kommer i dessa fall i stället inträda för den skattskyldige som fått elen överförd till sig, när denne förbrukar elen (se 1 b) eller när denne överför elen vidare till någon som inte är skattskyldig såsom producent, nätinnehavare eller frivilligt skattskyldig (se 1 a).

Då förbrukning i ett järnvägsfordon förutsätter att elen överförs dit innebär det att skattskyldighet enligt gällande regler kommer ha inträtt för den överförda elen innan förbrukning kan ske. Detta dock med undantag för en eventuell situation där elen överförs till en skattskyldig tågoperatör via en obruten kedja av skattskyldiga samtidigt som någon som inte är skattskyldig skulle utpekade som förbrukare av elen enligt nya regler. Mot bakgrund av att Trafikverket dels är skattskyldig, dels är den tjänsteleverantör som tillhandahåller all drivmotorström som förbrukas inom den av myndigheten förvaldade statliga infrastrukturen torde den risken vara starkt begränsad. Det är emellertid möjligt att förhindra att sådan icke-beskattning ska kunna uppstå. Detta kan uppnås genom en ny reglering av att skattskyldighet ska inträda i dessa situationer eller genom att begränsa när någon annan än den faktiska förbrukaren ska anses vara förbrukare.

En sådan reglering av att skattskyldighet ska inträda kan, på samma sätt som i lagrådsremissens förslag utformas genom en utvidgning av 11 kap. 7 § första stycket 1 b LSE så att skattskyldighetens även inträder för el som till följd av 18 § inte förbrukas av den skattskyldige utan av någon som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3, dvs. skyldigheten att betala skatt för viss el kommer inträda för den skattskyldige i vissa situationer där den skattskyldige rent faktiskt förbrukar el även om 18 § innebär att någon annan ska anses förbruka elen. En nackdel med en sådan lösning är att även om den säkerställer att skyldigheten att betala skatt inträder medför den, som *Lagrådet* konstaterar, en ökad komplexitet. Detta då den medför att redovisningen av skatten och rätten till nedsättning hamnar hos olika aktörer.

Beträffande alternativet att undvika icke-beskattning genom att låta begränsa i vilken utsträckning någon annan än den faktiska förbrukaren ska anses förbruka el, så kan en sådan begränsning utformas genom att bestämmelsen endast ska gälla om den utpekade förbrukaren är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3. Om regeln även ska vara tillämplig vid återbetalningar behöver den begränsade regeln därutöver även gälla i situationer där skattskyldighet för den elektriska kraften inträtt enligt 7 § första stycket 1 a för någon annan än den utpekade förbrukaren.

En ordning som är begränsad till att endast gälla om den utpekade förbrukaren är skattskyldig skulle, trots begränsningen, omfatta den övervägande delen av den el som förbrukas vid spårbunden trafik. En sådan begränsning skulle vidare möjliggöra att skyldigheten att betala skatt för den berörda elen och avdragsrätten för skatt på elen kan samlas hos en och samma aktör vilket i sin tur skulle förenkla beskattningen.

Regeringen föreslår därför att ordningen, där någon annan än den faktiska förbrukaren ska anses förbruka el, ska begränsas till att endast gälla om den utpekade förbrukaren är skattskyldig såsom producent, nättinnehavare eller frivilligt skattskyldig.

För att skattskyldighetens inträde och avdragsrätten ska samlas hos samma aktör förutsätts, utöver ovan nämnda begränsning, även tillägg av ett undantag från skattskyldighetens inträde. Detta för att undvika att överföring av el som föregår elförbrukning vid spårbunden trafik ska medföra att skyldigheten att betala skatt inträder för den skattskyldige som överför elen till den faktiske förbrukaren och inte för den skattskyldige som utpekade som förbrukare. En sådan situation skulle i annat fall kunna uppstå om en tjänsteleverantör som är skattskyldig såsom nättinnehavare, när den tillhandahåller drivmotorström till en tågoperatör, överför elen till en skattskyldig infrastrukturförvaltare som i sin tur överför elen vidare till tågoperatören. Att skyldigheten inte skulle inträda även för en skattskyldig utpekad förbrukare skulle följa av 7 § tredje stycket som säkerställer att dubbelbeskattning inte ska uppstå. Ett tillägg i 7 § innebärande att skattskyldigheten inte ska inträda till följd av överföringen i dessa fall skulle resultera i att skattskyldighet inte inträtt före förbrukningstillfället och därmed innebär tillägget att tredje stycket inte blir tillämpligt i en sådan situation. Med

ett sådant tillägg kommer den utpekade förbrukarens skyldighet att betala skatt för den berörda elen att inträda samtidigt som dennes avdragsrätt uppstår. I det fall att den mellanliggande infrastrukturförvaltaren inte är skattskyldig kommer skattskyldigheten att inträda för den skattskyldige tjänsteleverantören när denne överför el till infrastrukturförvaltaren och tjänsteleverantörens avdragsrätt uppstår när förbrukningen sker i järnvägsfordonet.

Regeringen föreslår därför att skattskyldighet enligt 7 § första stycket 1 a inte ska inträda vid överföring av elektrisk kraft till ett järnvägsfordon om kraften vid förbrukningen omfattas av 18 § första stycket 1.

Då det nya undantaget utgör en begränsning av 7 § första stycket 1 a föreslås att undantaget placeras som ett nytt stycke mellan nuvarande andra stycket, vilket innehåller ett undantag från 1 a, och nuvarande tredje stycket, vilket innehåller ett undantag från 1.

Eftersom den föreslagna regleringen bygger på begrepp i såväl järnvägslagen som lagen om säkerhet vid tunnelbana och spårväg föreslår regeringen att det införs en definition med innebörden att järnvägsnät, infrastrukturförvaltare, och tjänsteleverantör ges samma betydelse som i järnvägslagen, medan spåranläggning och spårinnehavare ges samma betydelse som i lagen om säkerhet vid tunnelbana och spårväg. Det pågående genomförandet av det fjärde järnvägspaketet kan, såsom Transportstyrelsen påpekar, medföra att de begrepp från tillståndslagstiftningen som föreslås användas i LSE kan behöva uppdateras. Regeringen bedömer att uppdatering av hänvisningar och begrepp till följd av sådana förändringar bör kunna behandlas inom ramen för det lagstiftningsarbetet.

En anslutande fråga avser den el som förbrukas på Öresundsbron. När den svenska sidan av Öresundsbron förses med el från Danmark innebär det att el förs in till Sverige genom ett elnät som inte drivs med koncession. Vid införsel av el till Sverige genom ett annat än koncessionspliktigt nät föranleder införseln att den som för in elen är skattskyldig och att skattskyldighet inträder vid införseln. För att undvika att den som för in elen ska bli s.k. händelseskattskyldig vid införsel vore ett alternativ att reglera att det icke-koncessionspliktiga nätet på Öresundsbron ska anses som ett koncessionspliktigt nät vid tillämpningen av LSE. En sådan lösning förutsätter emellertid att det även införs en reglering av vem som ska anses vara nättinnehavare för detta nät (jfr 1 kap. 17 § LSE). För att undvika att den som för in elen till den svenska delen av bron blir s.k. händelseskattskyldig föreslår regeringen därför i stället att införsel via Öresundsbron inte ska föranleda skattskyldighet enligt 11 kap. 5 § första stycket 4 LSE. Bestämmelsen kan, såsom *Lagrådet* föreslår, förtydligas så att det även av nya mening i 11 kap. 5 § andra stycket LSE framgår att regleringen avser införsel via elnät.

Regeringen har, med anledning av *Lagrådets* synpunkter, vidarebearbetat förslaget. Förslaget innebär i likhet med lagrådsremissens förslag att någon annan än den faktiska förbrukaren ska anses förbruka viss el. De föreslagna utvidgade reglerna om när någon annan än den faktiska förbrukaren ska anses förbruka el har dock begränsats och den föreslagna utvidgningen av reglerna om skattskyldighetens inträde har ersatts av ett undantag från skattskyldighetens inträde. Därmed blir lagstiftningen mindre komplex och begränsar administration för företagen.

Energiföretagen Sverige och *Svenskt Näringsliv* efterfrågar förändring av redovisningsbestämmelser för energiskatt på el respektive nedsättningsregler för elförbrukning i datorhallar. Nuvarande regler för redovisning av energiskatt på el innebär att redovisningen sker vid ett senare tillfälle än vad som gäller för den som är redovisningsskyldig för andra punktskattepliktiga varor. För den spårbundna trafiken finns

det ett tillståndsregelverk med definitioner av olika företeelser och aktörsroller. De olika aktörer som kan vara involverade i driften av datorhallar och som potentiellt skulle kunna anses operera en datorhall är inte definierade i tillståndsreglering på motsvarande sätt. Ägandet av datorhallarna, inkl. fastigheter, byggnader och olika typer av utrustning, kan även det antas vara heterogent. Förändringar för dessa områden skulle förutsätta annat underlag och andra överväganden än de som är aktuella för den spårbundna trafiken. Det är därför inte aktuellt att lämna sådana förslag.

Lagförslag

Förslaget föranleder dels ändring i 11 kap. 5 och 7 §§ LSE, dels införande av en ny paragraf i LSE, 11 kap. 18 §, och en ny rubrik närmast före 11 kap. 18 §, i samma lag.

13.21.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagförslaget träder i kraft den 1 januari 2021. Äldre bestämmelser i lagen om skatt på energi gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås att ändringen av lagen om skatt på energi skulle träda i kraft den 1 augusti 2020.

Remissinstanserna: *Energiföretagen Sverige* framför att det är olyckligt att ikraftträdande föreslås till den 1 augusti, då det innebär att ändrade deklarationsregler införs mitt i sommaresemestertiderna, samt förordar att ikraftträdandet i första hand bör ske den 1 januari 2021 för att underlätta den administrativa övergången, eller i andra hand till närmaste kvartalsskifte, dvs. fr.o.m. den 1 oktober 2020.

Skälen för regeringens förslag: Eftersom de föreslagna ändringarna syftar till att reducera den administrativa bördan och undanröja eventuell osäkerhet rörande vem som har rätt att söka skattenedsättning vore det lämpligt att lagändringen träder i kraft så tidigt som möjligt. Regeringen anser emellertid, i likhet med *Energiföretagen Sverige*, att en senareläggning till ett årsskifte kan underlätta den administrativa övergången. Regeringen föreslår därför att ändringen ska träda i kraft den 1 januari 2021.

Åtgärden bedöms inte kunna ges retroaktiv effekt. Äldre bestämmelser i lagen om skatt på energi föreslås därför fortfarande gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. För tillämpningen av 5 § innebär bestämmelsen att äldre bestämmelser gäller för el som förts in före ikraftträdandet. För 7 § innebär bestämmelsen att äldre bestämmelser gäller för el som överförts före ikraftträdandet. För 18 § innebär bestämmelsen att äldre bestämmelser gäller för el som förbrukats före ikraftträdandet.

13.21.5 Konsekvensanalys

Syfte och alternativa lösningar

Förslaget syftar, såsom närmare framgår ovan, primärt till att skapa tydligare regler för vem som ska kunna söka skattenedsättning för berörd elförbrukning i vissa fall. Åtgärden förväntas minska den administrativa bördan för bl.a. de tågoperatörer som tillhandahåller drivmotorström av Trafikverket inom den statliga infrastrukturen. Detta då ordningen tillåter Trafikverket bruttoredovisa energiskatten för bl.a. tillhandahållna drivmotorström. Några alternativa förslag som dels uppfyller åtgärdens syften, dels beaktar de förändringar som tidigare skett av bl.a. skattskyldigheten och dess inträde, har inte identifierats.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget bedöms inte påverka intäkterna från energiskatten på el och därför inte leda till några offentligfinansiella effekter.

Effekter för företagen

Sveriges järnvägsnät är drygt 15 600 spårkilometer. Av detta förvaltar Trafikverket infrastrukturen för ca 14 200 spårkilometer. Cirka 80 procent av järnvägsinfrastrukturen är elektrifierad. Den trafik som sker på järnvägar som inte är elektrifierade drivs med diesel. Under ett år förbrukas ca 2,6 terawattimmar el som driftström för spårbunden trafik, främst för person- och godstransporter på järnväg. Trenden är att elanvändningen för bantrafik ökat över tid. I mycket hög utsträckning sker elförbrukningen i den järnvägsinfrastruktur som Trafikverket tillhandahåller. Det är i princip bara Trafikverket som levererar drivmotorström till järnvägstrafik. Elanvändning för bantrafik sker även i tunnelbana och spårväg inom kollektivtrafiken.

Totalt finns det 299 företag, regioner och kommuner som har tillstånd som infrastrukturförvaltare och 10 företag, regioner och kommuner som har tillstånd som spårinnehavare för tunnelbana och järnväg. Det finns också 8 företag, regioner och kommuner som har tillstånd som trafikutövare. Samtliga dessa, förutom ett, har också tillstånd som infrastrukturförvaltare eller spårinnehavare. För närvarande är det ca 10 företag som söker skattenedsättningen. Att vid redovisning av effekterna göra en ytterligare uppdelning av denna begränsade grupp, utifrån företagsstorlek eller på annat sätt, bedöms inte vara lämpligt då det skulle riskera att röja uppgifter med skattesekreteress.

Under 2018 gjordes totalt 246 miljoner resor på järnväg i Sverige, 176 miljoner resor på spårväg och 355 miljoner resor i tunnelbanan. För samtliga trafikslag är det fler resor än vad som tidigare uppmätts. På järnvägen ökade antalet resor med 7 procent och i transportarbetet med 2 procent mellan 2017 och 2018.

Under 2018 transporterades 74 miljoner ton gods på järnväg i Sverige. Av godsmängden transporterades 55 procent inrikes och resten utrikes, där även transit inräknas. Malm på malmbanan utgör den största andelen med 44 procent av totalvikten 2018. Därefter kommer vagnslastgods (42 procent) och kombigods (resterande 14 procent). Malm på malmbanan dominerar utrikestransporterna, medan vagnslastgods var störst inom inrikestransporterna.

Vissa av de företag som i nuläget har rätt till skattenedsättning men som inte är infrastrukturförvaltare eller spårinnehavare, kommer framöver inte längre att själva ha rätt till nedsättning. Däremot kommer den el de förbrukar att beskattas på samma sätt och de får därför inte en förändrad skattenivå. Nedsättningens storlek och omfattning bedöms inte påverkas av föreslagen regeländring. I och med att dessa företag inte längre behöver ansöka om återbetalning minskar den administrativa bördan och eventuella likviditetseffekter undviks. Då det endast är ett fåtal aktörer som påverkas bedöms storleken på minskningen av den administrativa bördan vara begränsad. Mot bakgrund av att nedsättningens storlek och omfattning inte påverkas av föreslagen regeländring bedöms dels att ändringen inte påverkar konkurrensförhållandet mellan företagen, dels att det inte finns behov av att ta särskild hänsyn till små företag vid utformningen av reglerna.

Effekter för enskilda och offentlig sektor

Förslaget bedöms inte påverka enskilda. Utöver s.k. pendeltågstrafik (järnväg) påverkas inom kollektivtrafiken primärt spårvägar och tunnelbana av förslaget. För närvarande är det tre städer som har trafikerade spårvägar, Göteborg, Norrköping och

Stockholm. I Lund byggs spårväg som planeras tas i bruk under 2020. Tunnelbana finns i Stockholmsområdet. Genom att även den el som förbrukats av spårinnehavaren eller i ett fordon när de används inom en spåransläggning föreslås medföra en rätt till nedsättning för spårinnehavaren, bedöms beskattningen av den el som används för spårbunden kollektivtrafik i kommuner och regioner inte påverkas av förslaget i praktiken. Så som Göteborgs kommun (trafikkontoret) påpekar kan visst administrativt merarbete för att reda ut avtalsförhållanden o.d. initialt uppstå när flera parter är involverade i elanvändningen för spårbunden trafik. Den effekten bedöms dock i första hand vara av engångskaraktär.

Effekter för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Trafikverket tillhandahåller järnvägsföretagen järnvägsinfrastruktur, vilket bl.a. omfattar system för elförsörjning till de fordon som framförs på den statliga järnvägsinfrastrukturen. Därutöver levererar Trafikverket den el som förbrukas i fordonen (bl.a. drivmotorström och el för uppvärmning). Den årliga volym el som Trafikverket hanterar uppgår till ca 2,8 terawattimmar, varav ca 2,3 terawattimmar används som drivmotorström och ca 0,5 terawattimmar för Trafikverkets egna anläggningar. För Trafikverket bedöms förslaget medföra att myndigheten i egenskap av tjänsteleverantör respektive infrastrukturförvaltare anses förbruka elen och att det är Trafikverket som har rätt till nedsättning av energiskatten för den el som förbrukas i den statliga järnvägsinfrastrukturen, dels när myndigheten tillhandahåller drivmotorström, dels för driften av myndighetens egna anläggningar.

Förslaget förväntas medföra vissa mindre kostnader av engångskaraktär för Skatteverket. Det rör sig om kostnader i samband med uppdatering av information. Förslaget torde således inte föranleda några behov av informationsinsatser som går utöver de som normalt sker vid regelförändringar. Eventuella merkostnader för Skatteverket till följd av förslaget ska finansieras inom befintliga ramar.

Förslaget bedöms inte påverka antalet mål, på annat sätt påverka arbetsbelastningen, eller öka kostnaderna för de allmänna förvaltningsdomstolarna. Förslaget bedöms inte heller medföra ökade kostnader för andra myndigheter.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Förslaget bedöms vara förenligt med rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet.

Övriga effekter

Förslaget bedöms inte påverka miljön, sysselsättningen, inkomstfördelningen eller den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

13.22 Avskaffad skattebefrielse för vissa biobränslen för uppvärmning

13.22.1 Ärendet och dess beredning

Finansdepartementet har tagit fram promemorian Avskaffad skattebefrielse för vissa biobränslen för uppvärmning samt ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol. Förslaget i promemorian innebär bl.a. att befrielsen från energiskatt och koldioxidskatt för andra skattepliktiga biobränslen för uppvärmning än biogas och biogasol avskaffas. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 12 avsnitt 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i

bilaga 12 avsnitt 2. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2020/01997/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 20 augusti 2020 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilaga 12 avsnitt 3*. Lagrådet lämnar förslagen utan erinran. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 12 avsnitt 4*.

13.22.2 Bakgrund

Inledning

Sverige har för närvarande tre statsstödsgodkännanden för skattebefrielse för biobränslen. Det är statsstödsgodkännande för skattebefrielse för biogas som motorbränsle (SA.43302), biogas, vegetabiliska oljor och fetter samt Fame m.m. för uppvärmning (SA.49893) samt höginblandade och rena flytande biodrivmedel (SA.48069). Dessa tre statsstödsgodkännanden löper ut den 31 december 2020.

Statsstödsgodkännandena har sin rättsliga grund i Europeiska kommissionens riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi för 2014–2020, förkortade EEAG. Riktlinjerna innehåller ett stoppdatum som innebär att statligt stöd inte får ges till livsmedelsbaserade biobränslen efter den 31 december 2020. Kommissionen beslutade den 2 juli 2020 att förlänga tiden för tillämpningen av EEAG utan att ändra detta stoppdatum. Följaktligen kommer inte stöd till livsmedelsbaserade biobränslen att godkännas efter den 31 december 2020.

Sverige har under flera år försökt få kommissionen att förändra sin syn på biobränslen som framställts av livsmedels- och fodergrödor och tillåta statligt stöd till dessa biobränslen. Det arbetet pågår fortfarande.

I fråga om vegetabiliska oljor och fetter samt Fame m.m. för uppvärmning finns inte förutsättningar för Sverige att få ett förnyat statsstödsgodkännande vad gäller livsmedelsbaserade biobränslen och är även i fråga om övriga biobränslen begränsade eftersom reglerna i EEAG kräver att det säkerställs att biodrivmedelsproducenter inte överkompenseras.

Energiskattedirektivet och lagen om skatt på energi

Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet (energiskattedirektivet) är ett unionsgemensamt ramverk för hur medlemsstaterna ska utforma sin nationella beskattning av bränslen och el.

De bränslen som omfattas av energiskattedirektivet svarar för den övervägande delen av den totala bränsleförbrukningen inom EU. Det rör sig om alla drivmedel, såväl fossila som sådana som har framställts av biomassa. I fråga om uppvärmningsbränslen omfattar energiskattedirektivet främst fossila bränslen men även vissa biobränslen, som t.ex. vegetabiliska och animaliska oljor och fetter samt biogas och biogasol som framställts av biomassa. I fråga om bränslen för uppvärmning anges i energiskattedirektivet även att alla andra kolväten än torv ska beskattas.

Utgångspunkten är att medlemsstaternas nationella beskattning av bränslen ska uppfylla vissa i direktivet föreskrivna minimiskattenivåer. Samtidigt innehåller direktivet krav på obligatorisk skattebefrielse i vissa situationer samt möjligheter för medlemsstaterna att ge skattenedsättning och fullständig eller partiell skattebefrielse i andra situationer. Sverige har i varierande utsträckning utnyttjat dessa möjligheter. Ett

exempel är den nuvarande skattebefrielsen för biogas samt för vegetabiliska och animaliska oljor och fetter m.m. som bränsle för uppvärmning.

Lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, reglerar skatter på bränslen och el. Skattereglerna är anpassade till energiskattedirektivet. I LSE definieras de flesta bränslen genom hänvisningar till KN-nummer. Med KN-nummer menas nummer i Kombinerade nomenklaturen enligt kommissionens förordning (EG) nr 2031/2001 av den 6 augusti 2001 om ändring av bilaga I till rådets förordning (EEG) nr 2658/87 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om gemensamma tulltaxan.

Uppdateringar av hänvisningarna till tulltaxan för sådana varor som omfattas av lagen sker genom genomförandebeslut fattade av Europeiska kommissionen (1 kap. 2 a § LSE). De svenska energi- och koldioxidsskattebeloppen för fossila bränslen som t.ex. bensin, diesel, naturgas och gasol finns i 2 kap. 1 § första stycket LSE. Skatten beräknas utifrån de enheter som följer av lagtexten.

Andra skattepliktiga bränslen ska enligt artikel 2.3 i energiskattedirektivet beskattas i nivå med likvärdigt bränsle för vilket en minimiskattenivå är angiven i direktivet, se 2 kap. 3 och 4 §§ LSE. Vid bedömningen av vilket bränsle som är det likvärdiga bränslet behöver det fastställas om den aktuella produkten används som bränsle för uppvärmning eller som motorbränsle. Det görs därefter en bedömning av vilket av de direkt skattepliktiga bränslena i 2 kap. 1 § LSE som produkten i sin användning kan ersättas med på ett verkningsfullt sätt eller, om detta inte är möjligt, det bränsle vars beskaffenhet och ändamål står närmast den aktuella produkten. Vid denna bedömning saknar det betydelse om det indirekt skattepliktiga bränslet har försetts med märk- och färgämnen. Inte heller ska någon hänsyn tas till energiinnehållet i de aktuella bränslena.

Medlemsstaterna ges i artikel 16 i energiskattedirektivet möjlighet att skattebefria bränslen som framställts av biomassa. Detta är grunden för de skattebefrielser som i dag gäller för olika flytande och gasformiga biobränslen för uppvärmning och motorbränslen enligt 6 a kap. 2 b och 2 c §§ samt 7 kap. 3 a–4 §§ LSE.

EU:s regler om statligt stöd

Både energiskatten och koldioxidskatten är att anse som miljörelaterade skatter. Nedsättning av eller befrielse från skatterna kan vara utformade så att åtgärderna definitionsmässigt utgör statligt stöd enligt reglerna i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, förkortat EUF-fördraget. I artikel 26 i energiskattedirektivet klargörs att skatteåtgärder som uppfyller energiskattedirektivets bestämmelser kan omfattas av EU:s regler om statligt stöd. Genom att skattebefrielse för biobränslen är en möjlighet och inte en skyldighet enligt energiskattedirektivet omfattas denna skattebefrielse av EU:s regler om statligt stöd. Europeiska kommissionen har i EEAG angett villkoren för när stöd för energi- och miljöändamål kan anses vara förenliga med artikel 107.3 c i EUF-fördraget.

Grundförutsättningarna för att statligt stöd till skydd för miljön ska kunna ges är att stödet har en stimulans effekt, att det är nödvändigt och proportionellt. Dessa förutsättningar behandlas närmare i EEAG. Ett stöd som ges för bränslen som framställts av biomassa får kompensera endast för merkostnaderna för framställningen av bränslet i förhållande till det fossila bränsle som ersätts. Om stödet överstiger merkostnaderna för framställningen av biobränslet uppstår s.k. överkompensation. I statsstödsgodkännandet åtar sig Sverige att kontrollera att varaktig överkompensation inte uppstår. Om Sverige inte åtgärdar en konstaterad överkompensation står det i strid med statsstödsgodkännandet, dvs. skattebefrielsen är ett otillåtet statsstöd. Vidare gäller, till följd av bestämmelser i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/28/EG av den 23 april 2009 om främjande av användningen av energi från

förnybara energikällor och om ändring och ett senare upphävande av direktiven 2001/77/EG och 2003/30/EG (förnybartdirektivet) ett krav på att biodrivmedel (biobränslen för transportändamål) och flytande biobränslen för andra ändamål än transport ska uppfylla de hållbarhetskriterier som anges i förnybartdirektivet.

Ytterligare förutsättningar för att statligt stöd ska kunna ges till biobränslen efter den 31 december 2020 är enligt punkt 113 i EEAG att biobränslena inte är livsmedelsbaserade. Kommissionen beslutade den 2 juli 2020 att förlänga tiden för tillämpningen av EEAG utan att ändra detta stoppdatum. Följaktligen kommer inte stöd till livsmedelsbaserade biobränslen att godkännas efter den 31 december 2020. Det finns ingen definition av livsmedelsbaserade biodrivmedel i EEAG, men begreppet definieras som biodrivmedel som framställts från spannmål eller andra stärkelserika grödor, socker- eller oljegrödor i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (GBER).

För skattebefrielsen för vissa biobränslen som används för uppvärmning har kommissionen genom beslut i statsstödsärendet SA.49893 den 19 juli 2018 förlängt tidigare statsstödsgodkännande av skattebefrielsen för biobränslen som används för värmeproduktion t.o.m. utgången av 2020. Det rör sig om animaliska och vegetabiliska fetter och oljor, icke-syntetisk metanol, Fame och vissa andra blandningar av estrar och glycerol samt biogas. Besluten har förenats med de villkor som krävs enligt EEAG, vilket inkluderar krav på att det säkerställs att biodrivmedelsproducenter inte överkompenseras.

13.22.3 Avskaffad skattebefrielse för flytande biobränslen

Regeringens förslag: Skattebefrielsen för andra skattepliktiga biobränslen för uppvärmning än biogas och biogasol avskaffas.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Bil Sweden*, *Energimarknadsinspektionen* och *Tillväxtverket* tillstyrker förslaget. *Anfall Sverige*, *Biogas Öst & Biodriv Öst*, *Ekonomistyrningsverket*, *Konjunkturinstitutet*, *Konkurrensverket*, *Skatteverket*, *Svensk Sjöfart*, *Svenska Petroleum och Biodrivmedel Institutet (SPBI)*, *Sveriges Allmännyttan* och *Verket för innovationssystem (Vinnova)* har inte några synpunkter på eller invändningar mot förslaget.

Adesso Bioproducts AB, *Energifabriken AB*, *Energiföretagen Sverige*, *Fastighetsägarna*, *Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)* och *Svenska Bioenergiföreningen (Svebio)* avstyrker förslaget.

Naturvårdsverket, *Statens energimyndighet*, *Statens jordbruksverk* och SPBI delar bedömningen att nuvarande statsstödsregler inte medger en fortsatt skattebefrielse.

Energifabriken AB, Energiföretagen Sverige, Fastighetsägarna, Svebio och Svenskt Näringsliv för fram att regeringen bör ansöka hos Europeiska kommissionen om statsstödsgodkännande för en fortsatt skattebefrielse av de aktuella bränslena.

Bland andra Energiföretagen Sverige, LRF, Svebio och Svenskt Näringsliv menar att det är principiellt fel att beskatta biobränslen och att det riskerar att öka förbrukningen av fossila bränslen.

Många instanser, däribland Bil Sweden, Biogas Öst & Biodriv Öst, Energiföretagen Sverige, Fastighetsägarna, Naturvårdsverket och SPBI för fram att Sverige fortsatt bör verka för att påverka EU:s regler i fråga om biobränslen.

2030-sekretariatet, Svebio och *Södra Skogsägarna* för fram att icke-syntetisk metanol inte är framställd av livsmedels- eller fodergrödor och därmed bör kunna medges fortsatt skattebefrielse. Adesso Bioproducts AB och Naturvårdsverket menar att olika typer av biobränslen bör beskattas på ett likvärdigt och teknikneutralt sätt, vilket inte uppnås genom förslaget.

Fastighetsägarna menar att det inte är självklart att punkt 113 i Europeiska kommissionens riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi är tillämplig på skattenedsättningar. E.ON Sverige AB och Svebio ifrågasätter om denna punkt är tillämplig på uppvärmningsbränslen.

Flogas Sverige AB, Energiföretagen Sverige, Naturvårdsverket och Svebio menar att förbrukningsvolymerna respektive utsläppen är underskattade i konsekvensanalysen.

Några instanser, däribland Energiföretagen Sverige, Svenskt Näringsliv, *Sveriges Kommuner och Regioner* samt *Tekniska verken i Linköping AB* påtalar att kostnaderna för att konvertera anläggningar till andra bränslen är höga.

Vidare för Energiföretagen Sverige och E.ON Sverige AB fram att överkompensationen borde ha åtgärdats redan tidigare och att svenska skatteregler ska vara förenliga med EU-rätten.

Skälen för regeringens förslag

Sveriges statsstödsgodkännande för skattebefrielse för animaliska och vegetabiliska fetter och oljor, icke-syntetisk metanol, Fame och vissa andra blandningar av estrar och glycerol samt biogas för uppvärmning (SA.49893) löper ut den 31 december 2020 och det bedöms inte möjligt att få ett förnyat godkännande.

Stöd till bränslen som producerats av livsmedels- och fodergrödor

Som nämnts ovan kommer inte Europeiska kommissionen att godkänna statliga stöd till livsmedelsbaserade biobränslen efter den 31 december 2020 eftersom punkt 113 i EEAG medför att statligt stöd inte får ges till livsmedelsbaserade biobränslen efter detta datum. Ordalydelsen i punkt 113 EEAG tar sikte på biodrivmedel men tillämpas av kommissionen analogt även på biobränslen för andra användningsområden. Att kommissionen tillämpar punkt 113 EEAG på andra bränslen än drivmedel och även i fråga om skattenedsättningar, vilket vissa remissinstanser ifrågasätter, framgår bl.a. av punkterna 37 och 40 i Sveriges nuvarande beslut (SA.49893).

Skattepliktiga biooljor används som substitut till fossil eldningsolja i värme- och kraftvärmeverk där de främst används för spetslast- och mellanlastproduktion. Det finns även mindre verksamheter som använder biooljor som bränsle för uppvärmning, exempelvis i asfaltproduktion. Blandningen av biooljor påverkar dess egenskaper varför den kan variera beroende på vilken typ av anläggning den ska användas i. Mixen kan bestå av t.ex. olivolja, palmolja och rapsolja.

I Sverige står tallbeckolja och s.k. MFA (Mixed Fatty Acids, mixade vegetabiliska oljor) för den största andelen av användningen av biooljor. Dessa biobränslen är inte skattepliktiga och omfattas inte av den nu aktuella skattebefrielsen. Detta beror på att de inte är energiprodukter enligt LSE, och därför inte skattepliktiga under förutsättning att de inte innehåller annat kolväte än torv. Skatt ska under vissa förutsättningar betalas även för produkter som definitionsmässigt inte är energiprodukter. Så är exempelvis fallet för en produkt som är avsedd att förbrukas, säljs eller förbrukas som bränsle för uppvärmning och innehåller annat kolväte än torv. För de flesta produkterna är inte heller denna förutsättning uppfylld. Fasta trädbränslen såsom ved, pellets, flis och träkol är undantagna från skatteplikt.

De flytande bibränslen som är skattepliktiga energiprodukter och som i dag medges skattebefrielse med stöd av 6 a kap. 2 b § LSE är de som vid tillämpningen av LSE har KN-nummer 1507–1518 (diverse vegetabiliska oljor och fetter), KN-nummer 2905 11 00 (metanol, som inte är av syntetiskt ursprung) och KN-nummer 3824 90 99 (diverse kemiska produkter, bl.a. Fame och E85). Alla bränslen som omfattas av det nuvarande statsstödsgodkännandet är dock inte livsmedelsbaserade. Exempelvis har det framkommit genom remissynpunkter från bl.a. *Södra skogsägarna* att icke-syntetisk metanol inte produceras av livsmedels- eller fodergrödor. Bränslena i stort är emellertid till övervägande del framställda av livsmedels- och fodergrödor. Regeringen bedömer att Sverige enligt nuvarande EU-regler inte kan få en förnyelse av det nuvarande godkännandet för att fortsätta ge stöd i form av skattebefrielse till dessa bränslen. Regeringen anser därmed, till skillnad från bl.a. *Energiföretagen Sverige* och *Svenskt Näringsliv*, att det inte är motiverat att ansöka om ett förnyat statsstödsgodkännande hos kommissionen.

Överkompensation

Det aktuella statsstödsbeslutet har förenats med de villkor som krävs enligt EEAG, vilket inkluderar krav på att det säkerställs att biodrivmedelsproducenter inte överkompenseras, dvs. att skattebefrielsen endast kommer att kompensera för de merkostnader som dessa bibränslen medför i jämförelse med alternativa fossila bränslen.

Regeringen är enligt beslutet skyldig att årligen rapportera till kommissionen att någon överkompensation inte sker genom den skattelättnad som ges till de flytande bibränslena alternativt att föreslå åtgärder för framtiden som innebär att överkompensationen undviks.

Statens energimyndighet (Energimyndigheten) har i uppdrag att årligen rapportera till regeringen om de skattebefriade bibränslena har överkompenserats. Övervakningsrapporten för 2019 som finns tillgänglig i Infrastrukturdepartementet (I2020/00779/E) visar att överkompensation kan ha förekommit vid användning av lätta och tunga biooljor i värmeverk under helåret 2019. Efter att möjligheterna till skatteavdrag ändrades den 1 augusti 2019 ökade risken för överkompensation för lätta och tunga biooljor för värmeproduktion även i kraftvärmeverk.

Rapporten visar också att tunga biooljor som ersätter tung eldningsolja i värmeverk var något billigare än den fossila motsvarigheten, eldningsolja 5. Detta indikerar att överkompensation möjligtvis har skett under 2019. Rapporten visar vidare att tunga biooljor som ersätter tung eldningsolja i kraftvärmeverk inte var billigare än den fossila motsvarigheten. Detta indikerar att troligtvis ingen överkompensation har skett för helåret 2019. De ändringar avseende avdrag för värmeproduktion i kraftvärmeverk som var möjliga fr.o.m. den 1 augusti 2019 innebar dock en ökad kostnad för den fossila tunga eldningsoljan vilket skulle medföra att det finns risk för överkompensation för biooljor.

Kostnaden för mixade vegetabiliska och animaliska oljor och fetter av tunn kvalitet med skattebefrielse var lägre än kostnaden för eldningsolja i värmeverk under 2019. Rapporten visar att överkompensation troligtvis har skett 2019. Överkompensation har troligtvis inte skett för mixade tunna vegetabiliska oljor i kraftvärmeverk räknat på helåret 2019. De ändringar avseende avdrag för värmeproduktion i kraftvärmeverk som var möjliga fr.o.m. den 1 augusti 2019 innebar en ökad kostnad för eldningsolja vilket skulle medföra att det finns risk för överkompensation för biooljor även i kraftvärmeverk.

Motsvarande övervakningsrapport för 2018 som finns tillgänglig i Infrastrukturdepartementet (I2019/01410/E) visar att kostnaden för lätta och tunga biooljor i

värmeverk var lägre än kostnaden för de fossila motsvarigheterna i värmeverk under 2018, vilket innebär att överkompensation sannolikt även skedde 2018.

Åtgärder måste således vidtas för att åtgärda den uppkomna överkompensationen.

Samlad bedömning

Det är angeläget att skattereglerna är hållbara och försvarbara i ett EU-rättsligt perspektiv. Ett otillåtet statsstöd medför, vilket Energiföretagen Sverige och *E.ON Sverige AB* pekar på, en risk för att de företag som tagit emot stödet blir retroaktivt återbetalningsskyldiga. Regeringen anser därför i likhet med remissinstanserna att skattebefrielser ska vara förenliga med EU:s statsstödsregelverk. De nu föreslagna ändringarna är därmed nödvändiga.

Statsstödsgodkännandet har, som nämnts ovan, sin rättsliga grund i EEAG. Kommissionen beslutade den 2 juli 2020 att förlänga tiden för tillämpningen av EEAG utan att ändra detta stoppdatum. Följaktligen kommer inte stöd till livsmedelsbaserade biobränslen att godkännas efter den 31 december 2020.

Med hänsyn till att de skattepliktiga biobränslen (bortsett från biogas och biogasol, se avsnitt 13.23 och 13.24 nedan) som förbrukas som bränsle för uppvärmning i Sverige till övervägande del är framställda av livsmedels- och fodergrödor samt att det har påvisats att dessa bränslen är överkompenserade bedömer regeringen att det, som nämnts ovan, inte finns förutsättningar för ett förnyat statsstödsgodkännande. Att åtgärda överkompensationen genom att exempelvis justera skatten på de fossila bränslena åtgärdar inte det faktum att bränslena är livsmedelsbaserade. Regeringen menar därför att ett avskaffande av skattebefrielsen är nödvändigt. Sammantaget medför detta att den nuvarande skattebefrielsen i 6 a kap. 2 b § LSE bör avskaffas.

Bränslen som inte är skattepliktiga berörs inte av förslaget. Detta medför, så som bl.a. *Naturvårdsverket* noterat, att samtliga biobränslen inte kommer att beskattas på ett likvärdigt och teknik neutralt sätt. Vilka bränslen som är skattepliktiga framgår av energiskattedirektivet och motsvarande bestämmelser i LSE. Regeringen anser att det inte finns anledning att föreslå beskattning av fler biobränslen än de som i dag är skattepliktiga även om detta skulle medföra en mer likvärdig beskattning.

I likhet med vad många remissinstanser, däribland *Energiföretagen Sverige*, *LRF* och *Svebio*, har framfört anser regeringen att det är önskvärt med skatteregler som inte missgynnar biobränslen i förhållande till fossila bränslen. Regeringen har därför under flera år försökt få kommissionen att förändra sin syn på biobränslen som framställs av livsmedels- och fodergrödor och tillåta statligt stöd till dessa biobränslen. Det arbetet pågår fortfarande och regeringens ambition är att i det kommande arbetet med nya statsstödsriktlinjer, och exempelvis ett reviderat energiskattedirektiv, uppnå bättre förutsättningar för samtliga biobränslen.

Lagförslag

Förslaget föranleder dels att 6 a kap. 2 b § LSE upphävs, dels ändring av 1 kap. 11 a §, 7 kap. 1 och 3 §§ samt 9 kap. 2 § samma lag.

13.22.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2021. Äldre bestämmelser ska dock fortfarande gälla i fråga om förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har haft några synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Förslagen syftar till att den aktuella svenska skattelagstiftningen ska vara förenlig med EU-rätten även efter den 31 december 2020. De föreslagna förändringarna bör därför träda i kraft den 1 januari 2021.

Äldre bestämmelser i LSE föreslås fortfarande gälla i fråga om förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

I fråga om situationer där en skattskyldig gör avdrag för skatt vid egen förbrukning av ett bränsle ska förbrukningen ha skett före ikraftträdandet för att äldre bestämmelser ska vara tillämpliga. I det fall en förbrukare som inte är skattskyldig ansöker om återbetalning av skatt på ett bränsle ska förbrukningen ha skett före ikraftträdandet för att äldre bestämmelser ska vara tillämpliga.

13.22.5 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagens effekter i den omfattning som är nödvändig i aktuella lagstiftningsärendet och avseende de aspekter som ska belysas enligt 6 och 7 §§ förordning (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. *Regelrådet* finner att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i förordningen. Regelrådet har funnit brister i beskrivningarna av de berörda företagens storlek, förslagens påverkan på företagens administrativa och andra kostnader samt påverkan på konkurrensförhållanden. Regeringen anser att kraven uppfylls efter att vissa remissynpunkter beaktats i detta avsnitt och mot bakgrund av vilka uppgifter som finns att tillgå och därmed i vilken omfattning en analys är möjlig.

Syfte och alternativa lösningar

Syftet med förslaget om att avskaffa skattebefrielsen för flytande uppvärmningsbränslen är att följa EU:s statsstödsregelverk. En fortsatt skattebefrielse efter 2020 skulle innebära ett otillåtet statsstöd med anledning av att bränslena till övervägande del är framställda av livsmedels- och fodergrödor samt att det har påvisats att dessa bränslen är överkompenserade. Någon alternativ lösning att uppnå syftet finns inte. Förslaget medför att skatteutgiften avseende energiskattebefrielse för biobränslen m.m. för uppvärmning minskar. Avseende koldioxidskatten uppkommer en skattesanktion för bioolja för uppvärmning då normen utgörs av noll koldioxidskatt för biobränslen enligt regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2018/19:99).

Offentligfinansiella effekter

Skatteintäkterna bedöms öka med 10 miljoner kronor per år då skattebefrielsen för andra skattepliktiga biobränslen för uppvärmning än biogas och biogasol avskaffas. Då skattebefrielsen avskaffas beskattas de aktuella biooljorna som likvärdigt bränsle, dvs. fossil eldningsolja. Energiskatten för fossil eldningsolja motsvarar 903 kronor och koldioxidskatten 3 420 kronor per kubikmeter 2020. Skattesatserna justeras årligen med förändringen av konsumentprisindex. Fossila bränslen som används för uppvärmning i värme- och kraftvärmeverk inom energisektorn inom EU:s system med handel för utsläppsrätter, förkortad EU ETS, beskattas med 100 procent energiskatt och 91 procent koldioxidskatt. Praktiskt taget all användning av uppvärmningsbränslen i värme- och kraftvärmeverk sker inom EU ETS. För användning av uppvärmningsbränslen i industrin inom EU ETS är beskattningen 30 procent energiskatt och 0 procent koldioxidskatt. För industrin utanför EU ETS är beskattningen 30 procent energiskatt och 100 procent koldioxidskatt. De nedsättningsregler

som gäller för fossil eldningsolja kommer i och med förslaget i denna lagrådsremiss även att gälla för de skattepliktiga biooljorna.

Användningen av de biobränslen som berörs av förslaget är låg. Enligt Energi-myndigheten kan andelen flytande biobränslen som inte är skattepliktiga motsvara ca 97 procent av flytande biobränslen för uppvärmning 2018. Huvudparten av dessa biobränslen används inom industrin. I Sverige står tallbeckolja och MFA för den största andelen av användningen av biooljor som inte är skattepliktiga.

Energiföretagen Sverige, Flogas Sverige AB och Svebio menar att den i promemorian uppgivna förbrukningsvolymen om ca 9 000 kubikmeter skattepliktiga biooljor som användes 2018 för uppvärmning är underskattade. Uppdaterade uppgifter tyder på att användningen av de skattepliktiga biooljorna motsvarade 11 000 kubikmeter 2018 och 14 000 kubikmeter 2019. Energiföretagen Sverige påpekar att även om de redovisade biooljevolymerna varit små de senaste åren är det många anläggningar som under senare år anpassats för att kunna använda grödebaserade biooljor och där volymerna skulle öka kraftigt om vi skulle få kallare vintrar än de som varit under de senaste åren. Regeringen bedömer att användningen av skattepliktiga biooljor preliminärt kan motsvara ca 18 000 kubikmeter 2020. Volymerna bedöms till största delen bestå av RME från rapsolja. Trots ökad användning motsvarar dessa volymer endast en liten andel av flytande biobränslen för uppvärmning. Enligt Statistiska centralbyrån används den övervägande delen av de skattepliktiga biooljorna inom kraftvärmeverk och värmeverk. Regeringen bedömer att användning av skattepliktiga biooljor närmast upphör då skattebefrielsen avskaffas. En övergång till tallbeckolja, MFA och till viss del fasta biobränslen, som träpulver bedöms ske, vilket inte innebär att skatteintäkterna ökar, då dessa bränslen inte är skattepliktiga.

Förslaget bedöms medföra en viss ökning av användningen av fossil eldningsolja. Regeringen bedömer att ca 20 procent av skattepliktiga biooljor ersätts med eldningsolja, vilket motsvarar en användning av 3 200 kubikmeter eldningsolja (korrigerat för olika energivärde i biooljor och eldningsolja). Det är denna ökade användning som beräkningen av ökade skatteintäkter utgår ifrån.

Effekter för företag

Förslaget kan få störst effekt för mindre företag som använder skattepliktiga biooljor och fortsatt vill använda biobränslen, då större andel av deras energianvändning kan omfattas av skattepliktiga biooljor. RME kan användas i mindre anläggningar som huvudbränsle. I större anläggningar används oftast RME och skattepliktiga vegetabiliska oljor och fetter som s.k. topplast, reservbränsle eller komplement till fasta biobränslen. Större energiföretag har en större diversifiering av olika bränslen, både fossila och biobaserade, i sin värmeproduktion och är därmed sannolikt mindre sårbara för att skattebefrielsen för vissa skattepliktiga biobränslen avskaffas. För uppvärmning tar omkring 80 aktörer del av nedsättningen för RME och omkring tio aktörer för vegetabiliska oljor och fetter. Dessa biooljor används framförallt inom energisektorn. Även vissa kommunala och privata bostads- och fastighetsbolag använder skattepliktiga biooljor för uppvärmning. Utifrån tillgänglig statistik finns inga uppgifter om storleken på företagen. Av de aktörer som får ta del av nedsättningen är det ca 60 företag som använder under 100 kubikmeter biooljor per år. Merparten av de aktuella företagen som berörs av förslaget bedöms vara små företag.

Skattepliktiga biooljor kan i befintliga pannor ersättas med biooljor som inte är skattepliktiga, främst MFA och vissa fall tallbeckolja. MFA består av blandningar av olika restolja från industrin och kan ersätta både lätta och tunga eldningsolja. MFA används främst inom värmeverk och kraftvärmeverk. Tallbeckolja är en biprodukt vid papperstillverkning och kan jämföras med lågsavlig tung eldningsolja. Den används

främst inom industrin, men även i betydande omfattning inom värmeverk och kraftvärmeverk inom energisektorn. Med utgångspunkt från Statistiska centralbyråns energivarubalanser för 2018 uppskattas användningen av MFA till ca 52 procent och tallbeckolja till ca 37 procent av all användning av biooljor i värmeverk och kraftvärmeverk inom energisektorn. Omkring 7 procent uppskattas skattepliktiga biooljor stå för i värmeverk och kraftvärmeverk inom energisektorn (6 procent för RME och 1 procent för vegetabiliska och animaliska oljor och fetter). Omställningen från skattepliktiga biooljor, som följd av förslaget, kan medföra vissa kostnader vad avser pannor, brännare, rörledningar och filter. *Flogas Sverige AB, Energiföretagen Sverige, Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommuner och Regioner* samt *Tekniska verken i Linköping AB* påtalar att kostnaderna för att konvertera anläggningar till andra bränslen är höga. De lätta biooljorna har bättre bränsleegenskaper än de tyngre biooljorna och det krävs tekniska anpassningar av brännare och pannor samt komplettering med rökgasreningsutrustning för att kunde elda tyngre biooljor. De tyngre biooljorna kräver också varmhållning och är därmed mer kostsamma att hantera. Regeringen instämmer delvis med att kostnaderna kan bli relativt höga då en anläggning behöver konverteras, speciellt då RME med finare kvalitet ska ersättas med tyngre biooljor. Dock är priset i allmänhet betydligt lägre för tyngre biooljor och dessutom bedöms RME i många fall kunna ersättas av vissa icke skattepliktiga lättare MFA med bättre kvalitet. Regeringen bedömer att de totala kostnaderna då konvertering sker till icke skattepliktiga biobränslen oftast blir låga. De administrativa kostnaderna kan minska marginellt för de företag som övergår från skattepliktiga till inte skattepliktiga bränslen då hantering av uppgifter i samband med punktskattedeklaration och återbetalningsansökan minskar.

Producenter och leverantörer av RME kommer sannolikt inte att få avsättning för sin produkt för uppvärmning, då konkurrenssituationen för skattepliktiga biobränslen försämras genom förslaget. Dock bedöms avsättning finnas på andra marknader. Exempelvis används ca 97 procent av RME som biobränsle inom drivmedelsektorn.

Effekter för enskilda

Skattebefrielse för biooljor medges även vid försäljning till en privatperson. Ett fåtal enskilda har ersatt fossil olja i konventionella mindre oljepannor med RME. Oftast behövs inga större extra investeringar då RME används, speciellt för nya oljepannor. Sådan användning bedöms dock vara väldigt låg, då oljepannor numera är ovanliga i hushåll och RME oftast är något dyrare än fossil eldningsolja. Då skattebefrielsen avskaffas upphör sannolikt användningen av RME för enskilda. Om förslaget medför en övergång till fossil eldningsolja blir den ekonomiska konsekvensen för enskilda hushåll begränsad.

Effekter för miljön

Skattepliktiga biooljor för uppvärmning får genom åtgärden ett högre pris. Detta bedöms leda till en övergång till tallbeckolja och MFA som inte är skattepliktiga och inte berörs av åtgärden. Förslaget medför en övergång från i huvudsak flytande biobränslen framställda av livsmedels- och fodergrödor till sådana som inte är det. En viss övergång förväntas ske till fasta biobränslen. Även en viss övergång till fossila eldningsoljor förväntas men denna effekt bedöms som relativt liten. Flera remissinstanser, däribland *Naturvårdsverket* och *Energiföretagen Sverige* anser att utsläppen till följd av åtgärden ökar mer än vad som angetts i promemorian. Naturvårdsverket ifrågasätter promemorians antagande om att bara 20 procent av den i framtiden beskattade biooljan skulle ersättas av fossil eldningsolja och att det kan vara en underskattning för att tillgången på obeskattade biooljor kan vara begränsad och att investeringskostnader sannolikt uppstår vid övergång till fast bränsle. Regeringen

anser dock att antagandet om att 20 procent av de skattepliktiga biooljorna ersätts med eldningsolja är rimligt. Ett flertal företag, bl.a. inom energisektorn, formulerar mål om fossilfrihet och vill hitta fossilfria alternativ. Regeringen anser att tillgången på biobränslen som inte är skattepliktiga är förhållandevis god. Dock bedöms användningen av biooljor vara högre när åtgärden börjar tillämpas än vad som tidigare angavs för 2018 i promemorian. Det medför att koldioxidutsläppen beräknas öka med 9 200 ton. Beräkningen grundar sig på att om 20 procent av de skattepliktiga biooljorna ersätts med eldningsolja motsvarar det 3 200 kubikmeter eldningsolja (korrigerat för olika energivärde i biooljor och eldningsolja). De ökade utsläppen medför något försämrade möjligheter för Sverige att på ett kostnadseffektivt sätt nå målet om inga nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären senast 2045. Effekten beräknas dock bli mycket begränsad i förhållande till de totala utsläppen av växthusgaser. Utsläpp av övriga luftföroreningar, såsom partiklar och kväveoxider bedöms som i stort sett oförändrade till följd av förslaget. De olika energislagen av biooljor bidrar till luftföroreningar på liknande sätt som fossil eldningsolja.

Effekter för myndigheter och domstolar

Förslaget förväntas medföra vissa kostnader av engångskaraktär för Skatteverket. Dessa kostnader består av kostnader för åtgärder för att bl.a. tillgodose informationsbehovet. Förslaget torde inte föranleda några behov av informationsinsatser som går utöver de som normalt sker vid regelförändringar. Eventuellt tillkommande kostnader för Skatteverket ska hanteras inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar. Förslaget innebär marginellt minskade kostnader för Energimyndigheten då myndigheten inte längre kommer ges i uppdrag att ta fram övervakningsrapporter för flytande biobränslen. Förslaget bedöms inte påverka antalet mål eller på annat sätt påverka arbetsbelastningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra några ökade kostnader för övriga myndigheter.

Övriga effekter

Då förslaget bedöms ge upphov till förhållandevis små effekter bedöms det inte leda till några konsekvenser avseende den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män eller för sysselsättningen. Förslaget bedöms inte påverka enskilda hushåll och inte innebära några fördelningsmässiga effekter. Förslaget syftar enbart till att uppfylla EU-rättsliga krav och bedöms vara förenligt med EU-rätten.

13.23 Skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning

13.23.1 Ärendet och dess beredning

Energigas Sverige har kommit in med en skrivelse (Fi2015/05128/S2) med en begäran om att en lagändring genomförs för att säkerställa att biogasol och bio-DME ges samma energi- och koldioxidskattebefrielse som andra biobränslen. Vidare begär Energigas Sverige att det klargörs hur olika blandningar av gasol, biogasol och bio-DME beskattas och att bränslena i en sådan blandning inte bör beskattas utifrån olika enheter (exempelvis viktenheter eller volymenheter). Energigas Sverige anser även att en lagändring bör genomföras så att den skattemässiga bedömningen av gasol, biogasol och bio-DME sker utifrån avtal i stället för via faktisk leverans.

Finansdepartementet har tagit fram promemorian Skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning. I promemorian föreslås att biogasol som förbrukas som bränsle för uppvärmning befrias från energi- och koldioxidskatt. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 17 avsnitt 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning

över remissinstanserna finns i *bilaga 17 avsnitt 2*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2019/04129/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 27 februari 2020 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilaga 17 avsnitt 3*. Lagrådet lämnar förslagen utan erinran. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 17 avsnitt 4*.

13.23.2 Bakgrund

Energiskattedirektivet och lagen om skatt på energi

Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet (energiskattedirektivet) är ett unionsgemensamt ramverk för hur medlemsstaterna ska utforma sin nationella beskattning av bränslen och el.

De bränslen som omfattas av energiskattedirektivet svarar för den övervägande delen av den totala bränsleförbrukningen inom EU. Det rör sig om alla drivmedel, såväl fossila som sådana som har framställts av biomassa. I fråga om uppvärmningsbränslen omfattar energiskattedirektivet främst fossila bränslen men även vissa biobränslen, som t.ex. vegetabiliska och animaliska oljor och fetter samt biogas och biogasol som framställts av biomassa. I fråga om bränslen för uppvärmning anges i energiskattedirektivet även att alla andra kolväten än torv ska beskattas.

Utgångspunkten är att medlemsstaternas nationella beskattning av bränslen ska uppfylla vissa i direktivet föreskrivna minimiskattenivåer. Samtidigt innehåller direktivet krav på obligatorisk skattebefrielse i vissa situationer samt möjligheter för medlemsstaterna att ge skattenedsättning och fullständig eller partiell skattebefrielse i andra situationer. Sverige har i varierande utsträckning utnyttjat dessa möjligheter. Ett exempel är skattebefrielsen för biogas som förbrukas som bränsle för uppvärmning. Ett annat exempel är skattebefrielsen för biogas och biogasol som används som motorbränsle. Med biogas förstås ett vätskeformigt eller gasformigt bränsle som framställts av biomassa och vars energiinnehåll till övervägande del härrör från metan.

Lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, reglerar skatter på bränslen och el. Skattereglerna är anpassade till energiskattedirektivet. I LSE definieras de flesta bränslen genom hänvisningar till KN-nummer. Med KN-nummer menas nummer i Kombinerade nomenklaturen enligt kommissionens förordning (EG) nr 2031/2001 av den 6 augusti 2001 om ändring av bilaga I till rådets förordning (EEG) nr 2658/87 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om gemensamma tulltaxan. Uppdateringar av hänvisningarna till tulltaxan för sådana varor som omfattas av lagen sker genom genomförandebeslut fattade av Europeiska kommissionen (1 kap. 2 a § LSE). De svenska energi- och koldioxidskattebeloppen för fossila bränslen som t.ex. bensin, diesel, naturgas och gasol finns i 2 kap. 1 § första stycket LSE. Skatten beräknas utifrån de enheter som följer av lagtexten.

Andra skattepliktiga bränslen ska enligt artikel 2.3 i energiskattedirektivet beskattas i nivå med likvärdigt bränsle för vilket en minimiskattenivå är angiven i direktivet, se 2 kap. 3 och 4 §§ LSE.

Medlemsstaterna ges i artikel 16 i energiskattedirektivet möjlighet att skattebefria bränslen som framställts av biomassa. Detta är grunden för de skattebefrielser som i dag gäller för olika flytande och gasformiga biobränslen för uppvärmning och motorbränslen enligt 6 a kap. 2 b och 2 c §§ och 7 kap. 3 a–4 §§ LSE.

Nuvarande beskattning av biogasol och bio-DME

Biogasol är ett vätskeformigt eller gasformigt bränsle som framställts av biomassa och vars energinnehåll till övervägande del härrör från propan eller butan. Dess kemiska struktur är identisk med gasolens och produkten beskattas på samma sätt som fossil gasol. När biogasol används som bränsle för uppvärmning finns enligt nuvarande lagstiftning inte någon möjlighet till skattebefrielse med anledning av att den är framställd av biomassa.

Dimetyleter (DME) är en förening av två metanolmolekyler. Dess egenskaper liknar gasolens och den hanteras på liknande sätt. Bio-DME härrör från biomassa. Produkten DME är hänförlig till KN-nr 2909 19 00 oavsett om den är framställd av fossil råvara eller av biobaserad råvara. DME är därmed inte en energiprodukt enligt 1 kap. 3 § LSE och därför inte skattepliktig enligt 2 kap 3 § LSE. Skatt ska under vissa förutsättningar betalas även för en produkt som definitionsmässigt inte är en energiprodukt. Så är exempelvis fallet för en produkt som är avsedd att förbrukas, säljs eller förbrukas som bränsle för uppvärmning och innehåller annat kolväte än torv. (se 2 kap. 4 § första stycket 2 LSE). Den sistnämnda förutsättningen bedöms inte vara uppfylld för DME. När DME används som motorbränsle beskattas bränslet, även bio-DME, i enlighet med 2 kap. 4 § första stycket 1 LSE, med de skattebelopp som gäller för likvärdigt bränsle enligt 2 kap. 1 § LSE.

När biogasol eller bio-DME används som motorbränsle får den skattskyldige göra avdrag för energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa, 7 kap. 3 b § 3 LSE. Detta förutsätter, enligt 7 kap. 3 c § LSE, bl.a. att motorbränslet eller beståndsdelen omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag.

EU:s regler om statligt stöd

Både energiskatten och koldioxidskatten är att anse som miljörelaterade skatter. Nedsättning av eller befrielse från skatterna kan vara utformade så att åtgärderna definitionsmässigt utgör statligt stöd enligt reglerna i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, förkortat EUF-fördraget. I artikel 26 i energiskattedirektivet klargörs att skatteåtgärder som uppfyller energiskattedirektivets bestämmelser kan omfattas av EU:s regler om statligt stöd. Genom att skattebefrielse för biobränslen är en möjlighet och inte en skyldighet enligt energiskattedirektivet omfattas denna skattebefrielse av EU:s regler om statligt stöd. Europeiska kommissionen har i sitt meddelande om riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi för 2014–2020, förkortade EEAG, angett villkoren för när stöd för energi- och miljöändamål kan anses vara förenliga med artikel 107.3 c i EUF-fördraget.

Grundförutsättningarna för att statligt stöd till skydd för miljön ska kunna ges är att stödet har en stimulans effekt, att det är nödvändigt och proportionellt. Dessa förutsättningar behandlas närmare i EEAG. Ett stöd som ges för bränslen som framställts av biomassa får kompensera endast för merkostnaderna för framställningen av bränslet i förhållande till det fossila bränsle som ersätts. Om stödet överstiger merkostnaderna för framställningen av biobränslet uppstår s.k. överkompensation. I statsstöds godkännandet åtar sig Sverige att kontrollera att varaktig överkompensation inte uppstår. Om Sverige inte åtgärdar en konstaterad överkompensation står det i strid med statsstöds godkännandet, dvs. skattebefrielsen är ett otillåtet statsstöd. Vidare gäller, till följd av bestämmelser i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/28/EG av den 23 april 2009 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor och om ändring och ett senare upphävande av direktiven

2001/77/EG och 2003/30/EG (förnybartdirektivet) ett krav på att biodrivmedel (biobränslen för transportändamål) och flytande biobränslen för andra ändamål än transport ska uppfylla de hållbarhetskriterier som anges i förnybartdirektivet.

Den 29 juni 2020 beslutade kommissionen att godkänna Sveriges skattebefrielser för biogas och biogasol för uppvärmning (SA.56125) respektive motordrift (SA.56908). Godkännandena begränsas till icke livsmedelbaserade bränslen och gäller i tio år fram t.o.m. den 31 december 2030.

13.23.3 Skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning

Regeringens förslag: En definition av begreppet biogasol införs i lagen om skatt på energi. Biogasol som förbrukas som bränsle för uppvärmning befrias från energi- och koldioxidskatt.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I juni 2017 beslutade riksdagen om ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320), vilket bl.a. omfattar det långsiktiga, nationella klimatmålet att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativ utsläpp. Klimatet är en av regeringens prioriterade frågor.

Biogasol (dvs. biopropan och biobutan) och bio-DME har under de senaste åren introducerats på den svenska marknaden. Dessa bränslen produceras från förnybara råvaror (exempelvis glycerin respektive svartlut) och kan, i likhet med biogas, användas både som motorbränsle och som bränsle för uppvärmning i exempelvis tillverkningsindustrins processer.

Skattebefrielsen för biogas som förbrukas som bränsle för uppvärmning regleras i dag i 6 a kap. 2 c §§ LSE. Skälet till skattebefrielsen är att minska utsläppen av koldioxid från svenska anläggningar och bidra till en omställning till nettonollutsläpp av växthusgaser till atmosfären senast 2045. Biogasol omfattas inte av definitionen av biogas eftersom energiinnehållet i biogasol inte härrör från metan. Detta medför att full energiskatt och koldioxidskatt enligt gällande regler tas ut för gasol som tillverkats av biomassa och som används som bränsle för uppvärmning. Regeringen föreslår att befrielsen från energiskatt och koldioxidskatt utvidgas till att även omfatta biogasol för uppvärmning. Den 29 juni 2020 beslutade kommissionen att godkänna Sveriges skattebefrielse för bl.a. biogasol för uppvärmning (SA.56125). Godkännandet begränsas till icke livsmedelbaserade bränslen och gäller i tio år fram t.o.m. den 31 december 2030. I avsnitt 13.24 föreslås därför att skattebefrielsen begränsas till biogasol som inte är framställd av livsmedels- eller fodergrödor.

I syfte att avgränsa och förtydliga vilka produkter som omfattas av skattebefrielsen bör en definition av biogasol införas i LSE. Regeringen föreslår att biogasol definieras som ett vätskeformigt eller gasformigt bränsle som framställts av biomassa och vars energiinnehåll till övervägande del härrör från propan eller butan.

Bio-DME som förbrukas som bränsle för uppvärmning faller utanför tillämpningsområdet för LSE, och är därmed inte en skattepliktig produkt. Några lagändringar för att undanta detta bränsle från beskattning bedöms därför inte vara nödvändiga. När bio-DME används som motorbränsle beskattas bränslet med de skattebelopp som gäller för likvärdigt bränsle. De avdragsregler som gäller för övriga

motorbränslen där en eller flera beståndsdelar framställts av biomassa gäller även för biogasol och bio-DME. Därmed bedöms inte några lagändringar vara nödvändiga för att dessa bränslen ska medges skattebefrielse.

Energigas Sverige har begärt ett klargörande om vilket direkt skattepliktigt bränsle som ska anses vara likvärdigt med bio-DME som motorbränsle vid beskattning enligt 2 kap. 4 § första stycket 1 LSE. Detta får bedömas utifrån bränslets användning i den enskilda situationen och avgöras av rättstillämpningen.

När det gäller gaser som levereras i en rörledning som används för samdistribution av flera gaser följer det av 2 kap. 2 a § LSE att om en säljare ingått avtal om försäljning av biogas kan skattefriheten för biogasen följa gasen till kunden enligt avtal. Den aktuella bestämmelsen förutsätter att både biogas och andra skattepliktiga gasformiga bränslen levereras via rörledningen. I de fall gasol och biogasol distribueras via rörledning samdistribueras dessa, såvitt har framkommit, med biogas och omfattas därigenom redan av den befintliga bestämmelsen i 2 kap. 2 a § LSE. Någon lagändring bedöms därmed inte vara nödvändig beträffande biogasol som i en rörledning samdistribueras med andra gaser. Energiföretagen Sverige och Energigas Sverige har i en skrivelse (Fi2019/01580/S2) begärt att bränslen som används för samtidig produktion av värme och skattepliktig elektrisk kraft i en och samma process, ska få fördelas fritt i förhållande till respektive energiproduktion, i stället för genom proportionering som i dag. Regeringen anser dock att de skäl som fanns för införandet av den nu gällande proportioneringsregeln (prop. 2003/04:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 8.5.3.2) fortfarande är giltiga.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändring av 1 kap. 9 §, 6 a kap. 2 c § och 7 kap. 3 § LSE.

13.23.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2021. Äldre bestämmelser ska dock fortfarande gälla i fråga om förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har haft några synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Den 29 juni 2020 beslutade kommissionen att godkänna Sveriges skattebefrielser för biogas och biogasol för uppvärmning. Beslutet gäller fr.o.m. den 1 januari 2021. Det nuvarande beslutet (SA.49893) som gäller t.o.m. 31 december 2020 omfattar inte biogasol. De föreslagna förändringarna bör därför träda i kraft den 1 januari 2021.

Äldre bestämmelser föreslås fortfarande gälla i fråga om förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

I fråga om situationer där en skattskyldig gör avdrag för skatt vid egen förbrukning av ett bränsle ska förbrukningen ha skett före ikraftträdandet för att äldre bestämmelser ska vara tillämpliga. I det fall en förbrukare som inte är skattskyldig ansöker om återbetalning av skatt på ett bränsle ska förbrukningen ha skett före ikraftträdandet för att äldre bestämmelser ska vara tillämpliga.

13.23.5 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagets effekter i den omfattning som är nödvändig i det aktuella lagstiftningsärendet och avseende de aspekter som ska belysas enligt 6 och

7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. *Regelrådet* finner att konsekvensutredningen som helhet inte är tillräcklig för att uppfylla kraven i förordningen. Regelrådet framhåller bristande tydlighet när det gäller påverkan på administrativa kostnader, konkurrensförhållanden och särskilda hänsyn till små företag. Regeringen anser att kraven uppfylls efter det att vissa remissynpunkter beaktats i detta avsnitt och mot bakgrund av vilka uppgifter som finns att tillgå och därmed i vilken omfattning en analys är möjlig.

Syfte och alternativa lösningar

Syftet med förslaget om att befria biogasol som förbrukas som bränsle för uppvärmning från energiskatt och koldioxidskatt är att minska utsläppen av koldioxid från svenska anläggningar och bidra till en omställning till nettonollutsläpp av växthusgaser till atmosfären senast 2045. Alternativet att låta beskattning vara oförändrad bedöms inte i motsvarande utsträckning bidra till att målet uppfylls. Förslaget medför att skatteutgiften avseende energiskattebefrielse för biobränslen m.m. för uppvärmning ökar marginellt. Genom förslaget kommer biogasol att behandlas på ett sätt som är mer likartat andra jämförbara biobränslen.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget om befrielse från energi- och koldioxidskatt för biogasol beräknas minska skatteintäkterna med 7 miljoner kronor 2021. *Ekonomistyrningsverket* saknar dock en redogörelse för hur mycket den förväntade ökade användningen av biogasol väntas påverka de offentliga finanserna. Regeringen bedömer att skatteintäkterna minskar ytterligare efterhand då användningen av biogasol förväntas öka och därmed kan ersätta fossil gasol. Hur mycket biogasol förväntas öka är dock svårt att förutse och därmed hur de offentliga finanserna på sikt påverkas. Ökningstakten beror bl.a. på prisbildning på biogasol och fossil gasol samt mängden förnybar råvara som finns att tillgå för att producera biogasol. År 2021 bedöms användningen av biogasol för uppvärmning uppgå till ca 6 000 ton. Enligt Statistiska centralbyrån används gasol (främst fossil gasol) i nuläget till ca 90 procent inom industrin, till övervägande del inom stål- och järnverk. Även inom massa- och pappersindustrin är användningen betydande. För ändamål såsom metallurgiska och mineralogiska processer är gasol i dag redan skattebefriad. En del beskattad gasol används inom livsmedelsindustrin, t.ex. kafferosterier. En mindre del används i gasoltuber för hushållsanvändning.

Effekter för företag

Cirka 25 företag inom biogasolmarknaden omfattas av den föreslagna nedsättningen, varav 20 mindre företag berörs. Förslaget bedöms något öka företagens administrativa kostnader vid hantering av uppgifter i samband med punktskattedeklaration och återbetalningsansökan.

Effekter för miljön

Förslaget bedöms begränsa utsläppen av växthusgaser något, då förbrukningen av biogasol för uppvärmning efterhand ökar och i viss mån bidrar till mindre förbrukning av fossila bränslen. Förslaget bidrar därmed även till en omställning till nettonollutsläpp av växthusgaser till atmosfären senast 2045. Utsläpp av övriga luftföroreningar, såsom partiklar och kväveoxider, förväntas inte minska i någon betydande omfattning till följd av förslaget.

Effekter för myndigheter och domstolar

Förslaget bedöms medföra något ökade kostnader för Skatteverket avseende hantering av skattenedsättningen för biogasol och vissa kostnader av engångskaraktär för att tillgodose företagens informationsbehov. *Statens energimyndighet* (Energimyndigheten) har framfört att det saknas en beskrivning av den administration som krävs för att rapportera till kommissionen avseende förekomsten av eventuell överkompensation till följd av förslaget. Kostnaderna bedöms öka något för Energimyndigheten vid inhämtning av information från berörda aktörer inför myndighetens rapportering till kommissionen. Kostnaderna för Skatteverket och Energimyndigheten kan hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Förslaget bedöms inte påverka antalet mål eller på annat sätt påverka arbetsbelastningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra några ökade kostnader för andra myndigheter.

Övriga effekter

Förslaget bedöms inte få några sysselsättningseffekter eller effekter på den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män samt bedöms kunna vara förenligt med EU-rätten. Dock kräver förslaget kommissionens godkännande innan lagändringen kan träda i kraft.

13.24 Ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol

13.24.1 Ärendet och dess beredning

Finansdepartementet har tagit fram promemorian Avskaffad skattebefrielse för vissa biobränslen för uppvärmning samt ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol. Förslaget i promemorian innebär bl.a. att befrielse från energiskatt och koldioxidskatt för biogas och biogasol begränsas till att endast gälla för bränslen som inte är framställda av livsmedels- eller fodergrödor. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 12 avsnitt 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 12 avsnitt 2*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2020/01997/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 20 augusti 2020 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilaga 12 avsnitt 3*. Lagrådet lämnar förslagen utan erinran. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 12 avsnitt 4*. Språkliga och redaktionella ändringar har gjorts i förhållande till lagrådsremissens förslag.

13.24.2 Bakgrund

Inledning

Sverige har för närvarande tre statsstöds godkännanden för skattebefrielse för biobränslen. Det är statsstöds godkännande för skattebefrielse för biogas som motorbränsle (SA.43302), biogas, vegetabiliska oljor och fetter samt Fame m.m. för uppvärmning (SA.49893) samt höginblandade och rena flytande biodrivmedel (SA.48069). Dessa tre statsstöds godkännanden löper ut den 31 december 2020.

Statsstöds godkännandena har sin rättsliga grund i Europeiska kommissionens riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi för 2014–2020, förkortade EEAG. Riktlinjerna innehåller ett stoppdatum som innebär att statligt stöd inte får ges till livsmedelsbaserade biobränslen efter den 31 december 2020. Kommissionen beslutade den 2 juli 2020 att förlänga tiden för tillämpningen av EEAG utan att ändra detta

stopdatum. Följaktligen kommer inte stöd till livsmedelsbaserade biobränslen att godkännas efter den 31 december 2020.

Sverige har under flera år försökt få kommissionen att förändra sin syn på biobränslen som framställts av livsmedels- och fodergrödor och tillåta statligt stöd till dessa biobränslen. Det arbetet pågår fortfarande.

Den 29 juni 2020 beslutade kommissionen att godkänna Sveriges skattebefrielser för biogas och biogasol för uppvärmning (SA.56125) respektive motordrift (SA.56908). Godkännandena begränsas till icke livsmedelsbaserade bränslen och gäller i tio år fram t.o.m. den 31 december 2030.

Energiskattedirektivet och lagen om skatt på energi

Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet (energiskattedirektivet) är ett unionsgemensamt ramverk för hur medlemsstaterna ska utforma sin nationella beskattning av bränslen och el.

De bränslen som omfattas av energiskattedirektivet svarar för den övervägande delen av den totala bränsleförbrukningen inom EU. Det rör sig om alla drivmedel, såväl fossila som sådana som har framställts av biomassa. I fråga om uppvärmningsbränslen omfattar energiskattedirektivet främst fossila bränslen men även vissa biobränslen, som t.ex. vegetabiliska och animaliska oljor och fetter samt biogas och biogasol som framställts av biomassa. I fråga om bränslen för uppvärmning anges i energiskattedirektivet även att alla andra kolväten än torv ska beskattas.

Utgångspunkten är att medlemsstaternas nationella beskattning av bränslen ska uppfylla vissa i direktivet föreskrivna minimiskattenivåer. Samtidigt innehåller direktivet krav på obligatorisk skattebefrielse i vissa situationer samt möjligheter för medlemsstaterna att ge skattenedsättning och fullständig eller partiell skattebefrielse i andra situationer. Sverige har i varierande utsträckning utnyttjat dessa möjligheter. Ett exempel är skattebefrielsen för biogas som förbrukas som bränsle för uppvärmning. Ett annat exempel är skattebefrielsen för biogas och biogasol som används som motorbränsle. Med biogas förstås ett vätskeformigt eller gasformigt bränsle som framställts av biomassa och vars energiinnehåll till övervägande del härrör från metan.

Lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, reglerar skatter på bränslen och el. Skattereglerna är anpassade till energiskattedirektivet. I LSE definieras de flesta bränslen genom hänvisningar till KN-nummer. Med KN-nummer menas nummer i Kombinerade nomenklaturen enligt kommissionens förordning (EG) nr 2031/2001 av den 6 augusti 2001 om ändring av bilaga I till rådets förordning (EEG) nr 2658/87 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om gemensamma tulltaxan. Uppdateringar av hänvisningarna till tulltaxan för sådana varor som omfattas av lagen sker genom genomförandebeslut fattade av Europeiska kommissionen (1 kap. 2 a § LSE). De svenska energi- och koldioxidskattebeloppen för fossila bränslen som t.ex. bensin, diesel, naturgas och gasol finns i 2 kap. 1 § första stycket LSE. Skatten beräknas utifrån de enheter som följer av lagtexten.

Medlemsstaterna ges i artikel 16 i energiskattedirektivet möjlighet att skattebefria bränslen som framställts av biomassa. Detta är grunden för de skattebefrielser som i dag gäller för olika flytande och gasformiga biobränslen för uppvärmning och motorbränslen enligt 6 a kap. 2 b och 2 c §§ och 7 kap. 3 a–4 §§ LSE.

EU:s regler om statligt stöd

Både energiskatten och koldioxidskatten är att anse som miljörelaterade skatter. Nedsättning av eller befrielse från skatterna kan vara utformade så att åtgärderna definitionsmässigt utgör statligt stöd enligt reglerna i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, förkortat EUF-fördraget. I artikel 26 i energiskattedirektivet klargörs att skatteåtgärder som uppfyller energiskattedirektivets bestämmelser kan omfattas av EU:s regler om statligt stöd. Genom att skattebefrielse för biobränslen är en möjlighet och inte en skyldighet enligt energiskattedirektivet omfattas denna skattebefrielse av EU:s regler om statligt stöd. Europeiska kommissionen har i sitt meddelande om riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi för 2014–2020, förkortade EEAG, angett villkoren för när stöd för energi- och miljöändamål kan anses vara förenliga med artikel 107.3 c i EUF-fördraget.

En förutsättning för att statligt stöd ska kunna ges till biobränslen efter den 31 december 2020 är enligt punkt 113 i EEAG att biobränslena inte är livsmedelsbaserade. Kommissionen beslutade den 2 juli 2020 att förlänga tiden för tillämpningen av EEAG utan att ändra detta stoppdatum. Följaktligen kommer inte stöd till livsmedelsbaserade biobränslen att godkännas efter den 31 december 2020. Det finns ingen definition av livsmedelsbaserade biodrivmedel i EEAG, men begreppet definieras som biodrivmedel som framställts från spannmål eller andra stärkelserika grödor, socker- eller oljegrödor i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (GBER). Denna definition har införts i 1 kap. 2 § lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen, kallad hållbarhetslagen.

I Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor (det omarbetade förnybartdirektivet) har det införts en ny definition av livsmedels- och fodergrödor. Med livsmedels- och fodergrödor avses enligt det direktivet stärkelserika grödor, sockergrödor eller oljegrödor som produceras på jordbruksmark som huvudgröda exklusive restprodukter, avfall eller material som innehåller både cellulosa och lignin och mellangrödor, såsom fånggrödor och täckgrödor, förutsatt att användningen av sådana mellangrödor inte medför krav på ytterligare land. Det omarbetade förnybartdirektivet ska genomföras i svensk rätt senast den 30 juni 2021. Den nya definitionen av livsmedels- och fodergrödor bör därmed ersätta den nuvarande definitionen av livsmedelsbaserade biodrivmedel.

Den 29 juni 2020 beslutade kommissionen att godkänna Sveriges skattebefrielser för biogas och biogasol för uppvärmning (SA.56125) respektive motordrift (SA.56908). Godkännandena begränsas till icke livsmedelsbaserade bränslen och gäller i tio år fram t.o.m. den 31 december 2030.

13.24.3 Ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol

Regeringens förslag: Befrielse från energiskatt och koldioxidskatt för biogas och biogasol begränsas till att endast gälla för biogas eller biogasol som inte är framställd av livsmedels- eller fodergrödor. En förutsättning för att skattebefrielse ska kunna medges är att bränslet vid skattskyldighetens inträde omfattas av ett anläggningsbesked.

Promemorians förslag har en annan språklig utformning.

Remissinstanserna: *Bil Sweden, Energiföretagen Sverige, Energigas Sverige, E.ON Sverige AB, Energimarknadsinspektionen, Naturvårdsverket, Statens energimyndighet, Tekniska Verken i Linköping AB* och *Tillväxtverket* tillstyrker förslaget.

Anfall Sverige, Biogas Öst & Biodriv Öst, Ekonomistyrningsverket, Fastighetsägarna, Jernkontoret, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Naturvårdsverket, Svensk Sjöfart, Svenska Petroleum och Biodrivmedel Institutet (SPBI) och Verket för innovationssystem (Vinnova) har inte några synpunkter på eller invändningar emot förslaget.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och Svenska Bioenergiföreningen (Svebio) avstyrker förslaget. LRF menar att även bränslen som produceras från livsmedels- och fodergrödor bör vara skattebefriade.

Energiföretagen Sverige, Energigas Sverige, E.ON Sverige AB, *Svensket Näringsliv, Sveriges Kommuner och Regioner* samt *Tekniska Verken i Linköping AB* för fram att det är positivt att regeringen har lämnat en ansökan till Europeiska kommissionen om ett statsstöds godkännande för skattebefrielse för biogas och biogasol. *Landvärme GmbH* påtalar vissa risker med att medge skattebefrielse för biogas som i ett annat land kan ha legat till grund för ett produktionsstöd.

Skatteverket har inte några invändningar mot att det införs ytterligare villkor för skattebefrielse för biogas och biogasol, men har synpunkter på villkorens utformning. Skatteverket avstyrker att det införs ett villkor om att bränslet ska omfattas av ett anläggningsbesked för att återbetalning ska kunna medges med stöd av 6 a kap. 2 c § LSE om det inte samtidigt införs en möjlighet även för den som ansöker om återbetalning att få ett anläggningsbesked. Myndigheten menar att det inte kan anses vara tillräckligt att en förbrukare som ansöker om återbetalning ska säkerställa att den skattskyldiga leverantören har ett anläggningsbesked som omfattar den aktuella gasen. Skatteverket avstyrker att bestämmelser införs som innebär att endast detta krav ställs på sådana förbrukare för att visa att gasen inte har framställts av livsmedels- eller fodergrödor. Enligt Skatteverkets uppfattning måste ytterligare krav ställas för att detta ska kunna anses vara visat. I annat fall finns det risk att skattebefrielsen som ges genom återbetalningen står i strid med statsstöds godkännandet.

Skatteverket anför vidare att om utgångspunkten för den fortsatta beredningen av detta lagstiftningsärende fortfarande kommer att vara att förbrukaren inte ska behöva ha ett eget anläggningsbesked för att kunna få återbetalning behöver lagtextförslaget justeras och ytterligare krav ställas avseende hur förbrukaren ska visa att gasen inte har framställts av livsmedels- eller fodergrödor. Det behöver även klargöras om skattebefrielse ska kunna medges även när det inte är den som levererar direkt till förbrukaren som har anläggningsbeskedet utan dennes leverantör, eller någon ännu tidigare i en leverantörskedja. Om skattebefrielse ska medges även i dessa fall bör det klargöras vid vilken tidpunkt det är avgörande att leverantören har ett anläggningsbesked. Det bör också klargöras om skattebefrielse ska kunna medges även om en förbrukare utan anläggningsbesked sammanblandat gas av olika ursprung.

Ekonomistyrningsverket anser att kravet på anläggningsbesked riskerar att bli kostsamt för vissa aktörer. Små aktörer eller producenter som endast producerar biogas eller biogasol för eget behov, bör helt kunna befrias från rapporteringsplikt. Svebio menar att kravet på anläggningsbesked medför en onödig administrativ börda, inte minst vid exempelvis de kommunala produktionsanläggningar och lantbruk som producerar gas för egen förbrukning och där råvaran aldrig är livsmedels- eller foderbaserad. Tillväxtverket betonar vikten av att regelverk, krav på dokumentation och tillsyn anpassas på ett sätt som möjliggör mer småskalig biogasproduktion.

Skälen för regeringens förslag

Den 29 juni 2020 beslutade kommissionen att godkänna Sveriges skattebefrielser för biogas och biogasol för uppvärmning (SA.56125) respektive motordrift (SA.56908). Godkännandena begränsas till icke livsmedelbaserade bränslen och gäller i tio år fram t.o.m. den 31 december 2030. En förutsättning för befrielsen från energiskatt och koldioxidskatt på biogas och biogasol är att skattebefrielsen fr.o.m. 2021 villkoras av att punkt 113 i EEAG är uppfylld. Som nämnts ovan beslutade kommissionen den 2 juli 2020 att förlänga tiden för tillämpningen av EEAG utan att ändra stoppdatumet för stöd till livsmedelsbaserade biobränslen. Det innebär att statligt stöd inte får ges till livsmedelsbaserade biobränslen efter den 31 december 2020. Ordalydelsen i punkt 113 EEAG tar sikte på biodrivmedel men tillämpas av kommissionen analogt även på andra biobränslen. Att kommissionen tillämpar punkt 113 EEAG på andra bränslen än drivmedel och även i fråga om skattenedsättningar, vilket vissa remissinstanser har ifrågasatt, framgår bl.a. av punkterna 37 och 40 i Sveriges nuvarande beslut (SA.49893).

Biogasmarknadsutredningen redovisade i sitt betänkande Mer biogas! För ett hållbart Sverige (SOU 2019:63) uppfattningen att biogasens befrielse från energi- och koldioxidskatt bör behållas även efter 2020. Regeringen delar den bedömningen. Trots vad *Landvärme GmbH* för fram menar regeringen att skattebefrielsen kan kombineras med exempelvis produktionsstöd, oavsett om dessa ges i Sverige eller i andra länder.

Regeringens förslag innebär alltså en anpassning i enlighet med statsstödsbesluten från den 29 juni 2020 så att den som genom avdrag eller återbetalning vill få del av skattebefrielsen ska visa att den biogas eller biogasol som förbrukats för uppvärmning eller förbrukats eller sålts som motorbränsle inte är framställd av livsmedels- eller fodergrödor.

Biogas och biogasol som förbrukas som bränsle för uppvärmning

Skattebefrielsen för biogas som förbrukas som bränsle för uppvärmning regleras i 6 a kap. 2 c § LSE. Enligt regeringens förslag i avsnitt 13.23.3 ska denna skattebefrielse utökas till att omfatta även biogasol.

Nu måste en anpassning göras för att säkerställa att skattebefrielse inte medges för biogas eller biogasol som framställts av livsmedels- eller fodergrödor. Det bör därför införas krav på ett kontrollsystem inom ramen för det system med hållbarhetsbesked och anläggningsbesked som redan gäller i dag. Ett sådant kontrollsystem ger rätt till ett besked från tillsynsmyndigheten (Statens energimyndighet) om att kontrollkravet är uppfyllt. En fördel med ett sådant system är att kontrollsystemet finns på plats och är godkänt redan innan skattebefrielsen blir aktuell. Därmed behöver inte Skatteverket vid varje deklarations- eller återbetalningstillfälle utreda gasens ursprung. En förutsättning för att skattebefrielse ska kunna medges för biogas eller biogasol som förbrukas som bränsle för uppvärmning bör därför vara att bränslet vid skattskyldighetens inträde omfattas av ett anläggningsbesked. Att bränslet omfattas av ett anläggningsbesked innebär antingen att en skattskyldig har ett eget anläggningsbesked som visar rätten till skattebefrielse eller att en icke skattskyldig kan hänvisa till ett anläggningsbesked som innehåller av en leverantör eller producent som är skattskyldig och som visar rätten till skattebefrielse. Någon av dessa situationer måste vara uppfylld för att skattebefrielse ska kunna medges. I praktiken innebär detta att skattebefrielse endast medges för bränslen som inte är framställda av livsmedels- eller fodergrödor. Den närmare utformningen av de nödvändiga lagförslagen i den delen behandlas i avsnitt 13.24.4.

När det gäller biogas och biogasol som förbrukas som bränsle för uppvärmning kan skattebefrielse för stödmottagare i praktiken uppnås på två sätt. Om en skattskyldig

själv förbrukar bränslet får denne göra avdrag i sin punktskattedeklaration, se 7 kap. 1 § första stycket 2 LSE med de begränsningar som framgår av paragrafens andra stycke. Om någon som inte är skattskyldig har förbrukat bränslet medger beskattningsmyndigheten, efter ansökan från förbrukaren, återbetalning av skatten på bränslet, se 9 kap. 2 § första stycket LSE med de begränsningar som framgår av andra och tredje styckena.

I de fall den skattskyldige gör avdrag bör denne själv kunna begära ett anläggningsbesked, se avsnitt 13.24.4. Detta anläggningsbesked är en förutsättning för skattebefrielse. Några remissinstanser, däribland *Ekonomistyrningsverket* och *Tillväxtverket*, menar att små aktörer och exempelvis producenter som enbart producerar gas för sin egen förbrukning, bör undantas från kravet på anläggningsbesked och att regelverket bör anpassas till småskalig biogasproduktion. Regeringen anser att en sådan lättnad skulle leda till gränsdragningsproblem. Samtliga som är skattskyldiga behöver därför kunna visa upp ett eget anläggningsbesked för att medges skattebefrielse.

Skatteverket menar att även de förbrukare som ansöker om återbetalning av skatt ska ha ett eget anläggningsbesked. Regeringen gör en annan bedömning. Endast några få procent av den biogas och biogasol som förbrukas i Sverige är producerad av livsmedels- och fodergrödor. Den administrativa bördan för förbrukarna att visa detta bör minimeras. Regeringen anser att det innebär en alltför omfattande administration för såväl Statens energimyndighet (Energimyndigheten) som de återbetalningsberättigade om dessa ska kunna ansöka om egna anläggningsbesked, dvs. om de som inte är skattskyldiga ska bygga upp ett sådant kontrollsystem som krävs för att själva kunna få ett anläggningsbesked. De osäkerheter som Skatteverket för fram angående att förlita sig på en leverantörs anläggningsbesked skulle vara relevanta även om en återbetalningsberättigad förbrukare har ett eget anläggningsbesked. De enda som kan veta och garantera något om gasens ursprung är producenterna. Övriga aktörer måste i någon mån förlita sig på information från sina affärspartner tidigare i leveranskedjan och verifiera informationen genom rutiner, avtal, fakturor, hållbarhetsbesked, anläggningsbesked etc.

I det fall en förbrukare av gas ansöker om återbetalning föreslår regeringen att denne ska visa att gasen i sig vid skattskyldighetens inträde omfattas av ett anläggningsbesked. Förbrukaren behöver således säkerställa att den skattskyldiga leverantören har ett anläggningsbesked som omfattar den aktuella gasen. Anläggningsbeskedet bör tillsammans med exempelvis faktura, avtal och eventuell annan dokumentation kunna visas upp på begäran av Skatteverket. Regeringen anser att förslaget medför att de aktuella kraven i statsstödsregelverket är uppfyllt om gasen vid skattskyldighetens inträde omfattas av ett anläggningsbesked, och att skattebefrielse därmed ska medges under förutsättning att även andra relevanta villkor är uppfyllda.

Det behöver enligt Skatteverket klargöras om skattebefrielse ska kunna medges även när det inte är den som levererar direkt till förbrukaren som har anläggningsbeskedet utan dennes leverantör, eller någon ännu tidigare i en leverantörskedja. Regeringen anser att förbrukaren genom avtal eller på annat sätt bör säkerställa att den aktör som levererat gas till förbrukaren har ett eget anläggningsbesked om denne är skattskyldig och således har möjlighet att begära ett sådant hos Energimyndigheten. Skatteverket framför att det även bör klargöras vid vilken tidpunkt det är avgörande att leverantören har ett anläggningsbesked. Regeringen anser, med anledning av att det är gasen i sig som ska omfattas av ett anläggningsbesked, att den avgörande tidpunkten i normalfallet bör vara tidpunkten för leveransen från leverantören. Enligt Skatteverket behöver det också klargöras om skattebefrielse ska kunna medges även om en förbrukare utan ett eget anläggningsbesked blandat gas av olika ursprung. Regeringens förslag innebär att gasen som inte är livsmedelsbaserad, och omfattas av ett an-

läggningsbesked, ska medges skattebefrielse även om den blandats med gas av annat ursprung. Inte heller detta bör påverkas av huruvida förbrukaren själv kan begära ett anläggningsbesked.

EU:s statsstödsregler innebär att ett stöd som ges för bränslen som framställts av biomassa får kompensera endast för merkostnaderna för framställningen av bränslet i förhållande till det fossila bränsle som ersätts. Skattebefrielse får endast medges om det är nödvändigt och proportionerligt i förhållande till ändamålet med stödet. Statsstödsreglerna innebär alltså att skattebefrielse för biobränslen inte får medföra överkompensation. Regeringen är skyldig att årligen rapportera till kommissionen att någon överkompensation inte sker genom de aktuella skattelättnaderna. Det är Energimyndigheten som sammanställer rapporter i detta avseende. De som gör avdrag för biobaserade motorbränslen är skyldiga att på begäran lämna de uppgifter som behövs för rapporteringen. Detta har tidigare gällt även dem som gjort avdrag för biobränslen för uppvärmning. De som genom avdrag eller återbetalning medges skattebefrielse för förbrukning av biogas eller biogasol för uppvärmning föreslås ha motsvarande rapporteringsskyldighet.

Biogas och biogasol som motorbränsle

I fråga om biogas och biogasol som förbrukats eller sålts som motorbränsle uppnås skattebefrielsen genom att den skattskyldige gör avdrag i sin punktskattedeclaration. Någon möjlighet till återbetalning finns inte i denna situation.

Redan med nuvarande regler krävs att den skattskyldige har både ett hållbarhetsbesked och ett anläggningsbesked för att avdrag ska medges för biogas och biogasol som förbrukats eller sålts som motorbränsle för transportändamål. I denna del föreslås inte några ändringar. Innebörden av anläggningsbeskedet ändras dock för dessa gaser, se avsnitt 13.24.4.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 6 a kap. 2 c § och 7 kap. 3 b, 4 och 4 a §§ LSE.

13.24.4 Kravet på anläggningsbesked utökas

Regeringens förslag: Anläggningsbesked införs för gasformiga biobränslen och andra motorbränslen som framställts av biomassa för andra ändamål än transportändamål. Den som är skattskyldig för dessa bränslen ska kunna ansöka om anläggningsbesked.

För att få ett anläggningsbesked för gasformiga biobränslen krävs ett kontrollsystem som visar att bränslet inte är framställt av livsmedels- eller fodergrödor. Detta gäller även gasformiga bränslen som används för transportändamål. Med livsmedels- eller fodergrödor avses stärkelserika grödor, sockergrödor eller oljegrödor som produceras på jordbruksmark som huvudgrödor. Detta innefattar inte restprodukter och avfall, material som innehåller både cellulosa och lignin, eller mellangrödor som inte kräver att ytterligare mark tas i anspråk.

För att få ett anläggningsbesked för andra motorbränslen som framställts av biomassa, för andra ändamål än transportändamål, är kraven desamma som för biodrivmedel.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorians förslag finns det inte någon möjlighet att begära ett anläggningsbesked för flytande motorbränslen som framställts av biomassa för andra ändamål än transportändamål.

Remissinstanserna: *Bil Sweden, Energigas Sverige, E.ON Sverige AB, Energimarknadsinspektionen, Statens energimyndighet* och *Tillväxtverket* tillstyrker förslaget.

Anfall Sverige, Biogas Öst & Biodriv Öst, Ekonomistyrningsverket, Fastighetsägarna, Jernkontoret, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Naturvårdsverket, Svenske Sjöfart, Svenska Petroleum och Biodrivmedel Institutet (SPBI) och Verket för innovationssystem (Vinnova) har inte några synpunkter på eller invändningar emot förslaget.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och *Svenska Bioenergiföreningen (Svebio)* avstyrker förslaget.

Energiföretagen Sverige, Energigas Sverige och *E.ON Sverige AB* för fram att de nya reglerna bör samordnas med genomförandet av det omarbetade förnybartdirektivet, vilket skulle underlätta företagens anpassningar till lagändringarna.

Energiföretagen Sverige, Energigas Sverige och *Svenske Sjöfart* påtalar att de aktuella gaserna även kan vara vätskeformiga och att det bör förtydligas att begreppet gasformiga biobränslen även ska omfatta flytande gaser.

Statens jordbruksverk föreslår en delvis annan definition av begreppet livsmedels- och fodergrödor. Den definition av vallgrödor som nämns i författningskommentaren bör utökas till att även omfatta sådd på mark som räknas som åkermark.

Ekonomistyrningsverket anser att kravet på anläggningsbesked riskerar att bli kostsamt för vissa aktörer. Små aktörer och/eller producenter som endast producerar biogas eller biogasol för eget behov, bör helt kunna befrias från rapporteringsplikt. Svebio menar att kravet på anläggningsbesked medför en onödig administrativ börda för exempelvis de kommunala produktionsanläggningar och lantbruk som producerar gas för egen förbrukning och där råvaran aldrig är livsmedels- eller foderbaserad. Tillväxtverket betonar vikten av att regelverk, krav på dokumentation och tillsyn anpassas på ett sätt som möjliggör mer småskalig biogasproduktion. Energigas Sverige och Statens energimyndighet tillstyrker förslaget att endast den som är skattskyldig ska kunna ansöka om ett anläggningsbesked. *Skatteverket* anser att det bör införas en möjlighet även för den som ansöker om återbetalning att få ett anläggningsbesked.

Skatteverket påpekar att skattebefrielsen enligt 7 kap. 3 a och 3 b §§ LSE bl.a. för biogasol, är villkorad av att bränslet omfattas av ett anläggningsbesked enligt hållbarhetslagen. Detta villkor är i dag omöjligt att uppfylla avseende motorbränsle för annat än transportändamål. I promemorian finns förslag om att ändra detta avseende biogasol. Skatteverket anser att detta bör ändras även avseende de bränslen för vilka skattebefrielsen även fortsättningsvis regleras i 7 kap. 3 a och 3 b §§ LSE.

Skälen för regeringens förslag: Som angetts i föregående avsnitt föreslår regeringen att skattebefrielse för biogas och biogasol efter den 31 december 2020 enbart medges för icke livsmedelsbaserade gaser. För att Skatteverket ska medge skattebefrielse ska bränslet omfattas av ett anläggningsbesked.

Regler om anläggningsbesked finns i hållbarhetslagen. Enligt det nuvarande regelverket är ett anläggningsbesked en förutsättning för att få göra avdrag för skatt på biodrivmedel enligt 7 kap. LSE. Detta gäller såväl flytande som gasformiga biodrivmedel. För att få ett anläggningsbesked krävs att aktören, i praktiken den skattskyldige, har ett kontrollsystem på plats som säkerställer att avdrag inte görs för livsmedelsbaserade biodrivmedel från anläggningar som tagits i drift efter den 31 december 2013 eller som är fullständigt avskrivna. För aktörer som endast hanterar biodrivmedel från restprodukter och avfall krävs enligt förordning (2011:1088) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen (hållbarhetsförordningen) i praktiken inget kontrollsystem utöver vad som omfattas av kontrollsystemet för hållbarhetskriterier.

Dessa anläggningsbesked omfattar inte biogas eller biogasol som används som bränsle för uppvärmning och inte heller motorbränslen som används för andra ändamål än transportändamål. Regeringen föreslår därför att kravet på anläggningsbesked för biogas och biogasol utökas till att omfatta situationer där bränslet förbrukats eller sålts även för andra ändamål än transportändamål. Ändringen som föreslås innebär även att för biogas och biogasol ska kravet för att få ett anläggningsbesked vara att aktören har ett kontrollsystem som visar att bränslet inte är framställt av livsmedels- eller fodergrödor. Kretsen av aktörer som kan begära ett anläggningsbesked utökas med dem som enligt 4 kap. LSE är skattskyldiga för biogas eller biogasol för andra ändamål än transportändamål. Dessa är i dagsläget inte rapporteringsskyldiga enligt 3 kap. 1 § hållbarhetslagen. Enligt förslaget ska därmed alla skattskyldiga för biogas och biogasol, oavsett användningsändamål, kunna begära ett anläggningsbesked.

I likhet med vad *Skatteverket* för fram föreslår regeringen att det även ska vara möjligt att begära ett anläggningsbesked för flytande biobaserade motorbränslen som används för andra ändamål än transportändamål, dvs. i stationära motorer. För dessa bränslen är skattebefrielsen i LSE villkorad av att bränslet omfattas av ett anläggningsbesked enligt hållbarhetslagen. Detta villkor är i dag inte möjligt att uppfylla, vilket åtgärdas genom förslaget. Kraven för dessa anläggningsbesked ska vara desamma som för biodrivmedel. Detta innebär ett kontrollsystem som visar att ett bränsle som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a eller 3 b § LSE antingen inte är framställt av livsmedels- eller fodergrödor, eller är framställt av sådana grödor men har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.

Den som inte är skattskyldig bör inte ges rätt att kunna ansöka om anläggningsbesked. Till skillnad från Skatteverket anser regeringen att endast den som är skattskyldig ska kunna ansöka om ett anläggningsbesked, vilket *Energigas Sverige* och *Statens energimyndighet* tillstyrker. Det anses nämligen innebära en alltför omfattande administration för dem som inte är skattskyldiga att bygga upp ett sådant kontrollsystem som krävs för att själva kunna få ett anläggningsbesked. Det kan röra sig om exempelvis fastighetsbolag, bostadsbolag eller tillverkningsindustrier som redan har fått en ökad administrativ börda jämfört med tidigare då de kunde köpa obeskattad biogas från sin leverantör. Till följd av att dessa bolag inte längre kan köpa obeskattad biogas har Oriiri konsult AB i en skrivelse (Fi2017/02141/S2) framfört önskemål om att kommunala bostadsbolag ska ges möjlighet att slippa betala mervärdesskatt på energi- och koldioxidskatterna på biogas. Detta föranleder inte någon åtgärd från regeringen. I fråga om Skatteverkets synpunkter menar regeringen att kontrollsystemet inte skulle tillföra någon ytterligare säkerhet angående gasens ursprung eftersom förbrukare, även med ett eget anläggningsbesked, måste förlita sig på uppgifter från aktörer som är tidigare i leveranskedjan. Även för Statens energimyndighet skulle ett sådant förfarande medföra en ökad administration om dessa drygt 270 förbrukare ska medges egna anläggningsbesked. Regeringen föreslår därför, vilket utvecklas i avsnittet ovan, att i det fall en förbrukare av gas ansöker om återbetalning måste förbrukaren säkerställa, och kunna visa, att bränslet som ligger till grund för ansökan vid skattskyldighetens inträde omfattas av ett anläggningsbesked.

I syfte att lagens tillämpningsområde och definitioner ska omfatta de ändringar som nu föreslås behöver lagens tillämpningsområde utvidgas till att omfatta anläggningsbesked för gasformiga biobränslen. Vidare föreslås en definition av begreppet gasformiga biobränslen, nämligen gasformiga bränslen för andra energjändamål än transportändamål, som framställs av biomassa. Några remissinstanser, exempelvis *Energigas Sverige*, påminner om att biogas även kan vara flytande. Flytande biogas är gasformig biogas som kondenserats till flytande form genom att den kylts ner. När biogasen omvandlas från gasform till vätskeform blir volymen ungefär 600 gånger

mindre, vilket gör den enklare att transportera och lagra. Regeringen anser att gas som komprimerats till vätskeform omfattas av den föreslagna definitionen. Avgörande för att omfattas av definitionen är att bränslet i rumstemperatur och normalt lufttryck uppträder i gasform.

Den definition som i dag finns för livsmedelsbaserade biodrivmedel avser biodrivmedel som framställs från spannmål eller andra stärkelserika grödor eller från socker- eller oljegrödor. Regeringen föreslår att definitionen omformuleras så att det är begreppet livsmedels- eller fodergrödor som avses för att definitionen ska överensstämma med det omarbetade förnybartdirektivet. Genom att begreppet definieras utifrån råvaran saknar det betydelse om bränslet är ett biodrivmedel eller ett biobränsle för annat ändamål än transportändamål. *Statens jordbruksverk* föreslår en delvis annan definition. Regeringen menar dock att definitionen i lagen ska överensstämma med den som finns i direktivet och delar Jordbruksverkets bedömning att begreppet mellangrödor vid behov kan definieras på föreskriftsnivå eller i vägledning från Energimyndigheten. Regeringen förtydligar, i enlighet med Statens jordbruksverks påpekande, att vallgrödor i Sverige sås på mark som räknas som åkermark.

Flera remissinstanser för fram att de nya reglerna bör samordnas med genomförandet av det omarbetade förnybartdirektivet. Regeringen anser att detta inte kan göras eftersom nu aktuella förslag måste träda i kraft senast den 1 januari 2021 för att överensstämma med statsstödsregelverket medan det omarbetade förnybartdirektivet ska vara genomfört i svensk rätt senast den 30 juni 2021.

Lagförslag

Förslaget föranleder dels att en ny paragraf, 3 a kap. 2 a §, införs i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen, dels att ändringar görs i 1 kap. 1 och 2 §§ samt 3 a kap. 1 och 2 §§ samma lag.

13.24.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2021. Äldre bestämmelser i lagen om skatt på energi ska dock fortfarande gälla i fråga om förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Skatteverket* för fram att det bör förtydligas att innebörden av övergångsbestämmelsen inte enbart gäller i förhållande till ändringarna av skattebefrielsen utan även i förhållande till den föreslagna utökningen av uppgiftsskyldigheten för den som medges skattebefrielse.

Skälen för regeringens förslag: Förslagen syftar till att den aktuella svenska skattelagstiftningen ska vara förenlig med EU-rätten även efter den 31 december 2020. De föreslagna förändringarna bör därför träda i kraft den 1 januari 2021.

Beträffande LSE föreslås en övergångsbestämmelse. Äldre bestämmelser i LSE föreslås fortfarande gälla i fråga om förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

I fråga om situationer där en skattskyldig gör avdrag för skatt vid egen förbrukning av ett bränsle ska förbrukningen ha skett före ikraftträdandet för att äldre bestämmelser ska vara tillämpliga. I det fall en skattskyldig gör avdrag för skatt på bränsle som sålts som motorbränsle ska försäljningen ha skett före ikraftträdandet för att äldre bestämmelser ska vara tillämpliga. I det fall en förbrukare som inte är skattskyldig ansöker om

återbetalning av skatt på ett bränsle ska förbrukningen ha skett före ikraftträdandet för att äldre bestämmelser ska vara tillämpliga.

13.24.6 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslaget effekter i den omfattning som är nödvändig i aktuella lagstiftningsärendet och avseende de aspekter som ska belysas enligt 6 och 7 §§ förordning (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. *Regelrådet* finner att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i förordningen. Regelrådet har funnit brister i beskrivningarna av de berörda företagens storlek, förslaget påverkan på företagens administrativa och andra kostnader samt påverkan på konkurrensförhållanden. Regeringen anser att kraven uppfylls efter att vissa remissinstanser beaktats i detta avsnitt och mot bakgrund av vilka uppgifter som är tillgängliga och därmed i vilken omfattning en analys är möjlig.

Syfte och alternativa lösningar

Syftet med förslaget om att begränsa skattebefrielsen till biogas och biogasol som inte är framställd av livsmedels- och fodergrödor är att följa EU:s statsstödsregelverk. Alternativet att inte genomföra den föreslagna begränsningen skulle innebära ett otillåtet statsstöd, då stöd till livsmedelsbaserade biobränslen inte får ges efter 2020. Någon alternativ lösning att uppnå detta finns inte. Alternativet att inte skattebefria någon biogas eller biogasol överhuvudtaget skulle innebära svårigheter att minska utsläppen av koldioxid och därmed även svårigheter att uppnå Sveriges och EU:s klimatmål.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget bedöms medföra försumbara offentligfinansiella effekter. I det fall något företag med de nya reglerna inte längre beviljas skattebefrielse är bedömningen att volymerna av biogas och biogasol är små och att de ersätts med biogas och biogasol som inte är framställda av livsmedels- eller fodergrödor. En viss del kan ersättas av beskattad naturgas och fossil gasol. Dessa volymer bedöms dock som så små att den offentligfinansiella effekten blir nära noll.

Effekter för företag

För att få ett anläggningsbesked för biogas och biogasol krävs enligt förslaget om ändrade förutsättningar för skattebefrielse att företagen har ett kontrollsystem på plats som säkerställer att avdrag inte görs för biogas och biogasol som framställts av livsmedels- eller fodergrödor.

Vidare föreslår regeringen att det även ska vara möjligt att begära ett anläggningsbesked för flytande biobaserade motorbränslen som används för andra ändamål än transportändamål. Kraven för dessa anläggningsbesked ska vara de samma som för biodrivmedel. Detta innebär ett kontrollsystem som visar att ett bränsle som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a eller 3 b § LSE antingen inte är framställt av livsmedels- eller fodergrödor, eller är framställt av sådana grödor men har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.

Företag som hanterar biogas som drivmedel har redan ett kontrollsystem i enlighet med hållbarhetslagen. För företag som endast hanterar biodrivmedel från restprodukter och avfall krävs inget kontrollsystem utöver kontrollsystemet för hållbarhetskriterier. Dock omfattas inte biogas och biogasol som används som bränsle för uppvärmning av hållbarhetslagens nuvarande krav. Förslaget om att utöka kravet

på anläggningsbesked för biogas och biogasol som används för andra ändamål än transportändamål omfattar inget ytterligare krav på hållbarhetsbesked utan endast ett krav på anläggningsbesked.

Cirka 100 företag är skattskyldiga för biogas och medges avdrag för biogas som förbrukas som bränsle för uppvärmning. För närvarande är biogasol för uppvärmning inte skattebefriad med anledning av att den framställts av biomassa. Regeringen har i en lagrådsremiss den 27 februari 2020 (Fi2020/00802/S2) föreslagit att befrielsen från energiskatt och koldioxidskatt utökas till att omfatta biogasol, vilket kan träda i kraft tidigast den 1 januari 2021. Därför finns inga uppgifter om antalet skattskyldiga biogasolföretag, men endast ett fåtal företag förväntas bli skattskyldiga. De aktörer som i dag redan har hållbarhetsbesked för biogas och biogasol för drivmedel kommer enbart få marginellt ökade kostnader. I slutet av 2019 hade 53 aktörer hållbarhetsbesked för biogas som drivmedel, nästan samtliga av dessa hade även ett anläggningsbesked. Det är rimligt att anta att i princip alla leverantörer av biogas till uppvärmningsändamål även levererar biogas för transportändamål och därmed redan omfattas av krav på hållbarhetsbesked och anläggningsbesked.

Aktörer som gör avdrag för biogas och biogasol som förbrukas som bränsle för uppvärmning enligt 7 kap. 1 § andra punkten LSE och som i dag inte har hållbarhetsbesked kommer få ökade kostnader av viss betydelse. Det bedöms röra sig om ca 50 aktörer. Exempel på sådana aktörer kan vara ett lantbruk som producerar biogas för egen uppvärmning eller ett energiföretag som enbart producerar biogas eller biogasol för uppvärmning. De behöver upprätta ett massbalanssystem enligt 14 § hållbarhetsförordningen, (jfr 19–20 §§ samma förordning som anger att ett massbalanssystem är en förutsättning för att få ett anläggningsbesked). Massbalanssystemet kan dock vara av enkelt slag. För aktörer som endast köper biogas av leverantörer med anläggningsbesked räcker det med en rutin om detta samt avtal om att endast köpa icke livsmedelsbaserad biogas. En lantbrukare som själv producerar och använder biogas behöver en rutin om att avtala med råvaruleverantörer om att råvaran inte ska utgöras av livsmedels- eller fodergrödor.

Den administrativa kostnaden för de aktörer som omfattas av hållbarhetslagen har uppskattats av Statens energimyndighet (Energimyndigheten) i rapporten Systemet för hållbarhetskriterier i Sverige: En utvärdering av regelverkets praktiska tillämpning (ER 2015:21). Kostnaden för ett stort företag uppskattades uppgå till omkring 2 kronor per megawattimme för biogas till drivmedel. Små företag hade en betydligt högre kostnad, omkring 27 kronor per megawattimme. Kostnaden för att uppfylla hållbarhetslagen är dock låg i jämförelse med skattebefrielsen för biogas som för 2020 motsvarar 264 kronor per megawattimme för drivmedel och 367 kronor per megawattimme för uppvärmning. Ansökan om hållbarhetsbesked och upprättande av kontrollsystem utgör en mindre del av kostnaden, 14 procent och resterande 86 procent utgjordes av kostnader för att förvalta kontrollsystemet och rapportera uppgifter till Energimyndigheten. Förvaltning av kontrollsystemet kan t.ex. avse kontroll och stickprov hos leverantörer. Reglerna om anläggningsbesked kräver inte att någon rapportering görs till Energimyndigheten, vilket minskar kostnaderna. Det krävs också ett betydligt mindre komplicerat kontrollsystem för att få ett anläggningsbesked jämfört med ett hållbarhetsbesked, vilket gör att kostnaden förväntas bli betydligt mindre. Den sammanlagda administrativa kostnaden för berörda företag beräknas till 0,8 miljoner kronor. *Regelrådet* anser att det är svårt att följa hur kostnaden beräknas. I beräkningen antas att 50 ytterligare företag omfattas av krav på ett anläggningsbesked, att kostnaderna i genomsnitt motsvarar 10 procent av kostnaderna för ett hållbarhetsbesked för biogas till drivmedel. Denna kostnad är beräknat som ett medelvärde för kostnader att uppfylla kravet för biogas till drivmedel: 2 kronor per megawattimme för stora företag och 27 kronor per megawattimme för små företag:

$(2+27)/2 \approx 14,50$ kronor per megawattimme. Produktionen har uppskattats utifrån att 40 procent av biogasproduktionen för uppvärmning 2018 (1 400 000 megawattimmar) berör de 50 företagen. Nämda antagande leder till uträkningen:
 $14,50 \text{ kr} * 10\% * 1\,400\,000 \text{ megawattimmar} * 40\% \approx 0,8$ miljoner kronor. Den redovisade beräkningen är osäker eftersom den utgår från kostnader för att uppfylla hållbarhetskriterier för biogas för drivmedel. Genomsnittskostnader för ett företag uppgår till 16 000 kronor ($\approx 0,8$ miljoner kronor/50 företag). Utifrån tillgänglig statistik kan dock inte storleken på berörda företag anges.

Förslaget om att begränsa skattebefrielsen till biogas och biogasol som inte är framställd av livsmedels- och fodergrödor bedöms inte nämnvärt påverka marknadsförutsättningar mellan företag inom branschen för biogas och biogasol. Förslaget bedöms inte heller påverka marknadssituationen gentemot företag inom branscher för andra bränslen. Förslaget bedöms i viss mån påverka små företag i någon större utsträckning än större företag då kostnaden för att hantera anläggningsbesked kan vara högre per producerade megawattimme för mindre företag.

13.25 Slopad nedsättning av energiskatt på bränslen i vissa sektorer

Regeringens bedömning: Nedsättningen av energiskatt för bränslen som förbrukas för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet och i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet bör slopas.

Även återbetalning av energiskatt för bränslen som förbrukas för framställning av värme eller kyla som levererats för sådana ändamål bör slopas.

Förändringarna bör genomföras i två steg med en sänkning av skattenedsättningen från 70 procent till 35 procent den 1 juli 2021 samt ett helt slopande av skattenedsättningen den 1 januari 2022.

Skälen för regeringens bedömning: För bränslen som förbrukas för uppvärmning eller drift av stationära motorer vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet samt i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet tas energiskatt ut med 30 procent av den generella skattenivån.

Det är önskvärt att energiskatten styr mot en mer effektiv energianvändning oavsett verksamhet. Den 1 augusti 2019 avskaffades energiskattenedsättningen för bränslen som förbrukas för framställning av värme i annan kraftvärmeproduktion än den som sker vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet.

I princip bör energiskatt tas ut på all energi på ett likformigt sätt. Riksdagens antagna mål är att Sverige år 2030 ska ha 50 procent effektivare energianvändning jämfört med 2005. För att uppnå målet krävs att samtliga sektorer i samhället genomför en omställning av sin energianvändning. I syfte att skapa incitament för detta bör dagens nedsättning av energiskatten på bränsle som förbrukas för uppvärmning eller drift av stationära motorer i vissa sektorer slopas. De sektorerna som avses är tillverkningsindustrin samt yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks-, och vattenbruksverksamhet.

I fråga om tillverkningsindustrin gäller det bränslen som förbrukas för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet. Full energiskatt bör tas ut oavsett om förbrukningen sker inom eller utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter, EU ETS. Skälet till detta är att uppdelningen i

handlande respektive icke handlande sektor endast är av betydelse avseende styrningen mot minskade utsläpp av växthusgaser.

I fråga om yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks-, och vattenbruksverksamhet bör energiskattenedsättning förbrukning av bränslen för annat ändamål än drift av motordrivna fordon slopas, dock inte avseende förbrukning i skepp eller båtar.

Det är vidare angeläget att det i möjligaste mån inte ska spela någon roll om värme eller kyla produceras i egen regi eller om den tillhandahålls av en extern leverantör. Därmed bör även möjligheten till återbetalning av energiskatt på bränslen som förbrukats för framställning av värme eller kyla som levererats för de ovan aktuella ändamålen slopas.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag under 2021. Det kommande förslaget bedöms kunna träda i kraft den 1 juli 2021. Förändringarna bör genomföras i två steg med en minskning av skattenedsättningen från 70 procent till 35 procent den 1 juli 2021 samt ett helt slopande av skattenedsättningen den 1 januari 2022.

Förslaget beräknas öka statens skatteintäkter med 0,15 miljarder kronor 2021 och därefter med 0,6 miljarder kronor per år.

13.26 Förstärkt och förenklad miljöstyrning i bonus–malus-systemet

Regeringens bedömning: För bensin- och dieseldrivna lätta fordon bör koldioxidbeloppet under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången vara summan av 107 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 90 gram och upp till och med 130 gram och 132 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 130 gram.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 april 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (januariavtalet) ska bonus–malus-systemet för lätta fordon förstärkas och förenklas under 2021. För att nå målet att minska växthusgasutsläppen från inrikes transporter med 70 procent till 2030 jämfört med 2010 och att nå noll nettoutsläpp av växthusgaser senast år 2045, behöver omställningen till en fossiloberoende fordonsflotta påskyndas. Reduktionsplikten och koldioxidskatten är centrala styrmedel för att nå dessa mål. Bonus–malus-systemet är ett komplement till dessa och syftar till att öka andelen miljöanpassade lätta fordon i nybilsförsäljningen.

En grundläggande princip i bonus–malus-systemet är att intäkterna ska täcka kostnaderna. Att systemet är självfinansierat och därigenom inte belastar de offentliga finanserna är en viktig utgångspunkt. Ett underskott i systemet innebär en netto-subsventionering av nybilsköp. Andelen laddbara bilar i nybilsförsäljningen ökar just nu snabbt vilket är positivt för omställningen av fordonsflottan men också en indikation på att den tekniska utvecklingen går framåt och att laddbara fordon blir mer konkurrenskraftiga. Av dessa skäl behöver bonus–malus-systemet kontinuerligt anpassas i takt med den tekniska utvecklingen.

För att förstärka miljöstyrningen och finansieringen av systemet bör malus höjas. Det bör ske genom att beloppen som ingår i beräkningen av det förhöjda koldioxidbeloppet höjs med 25 kronor. Av samma anledning bör den nedre gränsen för när det

förhöjda koldioxidbeloppet tas ut sänkas från 95 till 90 gram per kilometer och gränsen för när den högre nivån på det förhöjda koldioxidbeloppet tas ut sänkas från 140 till 130 gram per kilometer. Detta innebär sammantaget för bensin- och dieseldrivna lätta fordon att koldioxidbeloppet under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången bör vara summan av 107 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 90 gram och upp t.o.m. 130 gram och 132 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 130 gram.

För att förstärka systemet och öka incitamenten att köpa nollemissionsfordon har regeringen för avsikt att utforma bonusen på följande sätt. Det högsta bonusbeloppet, som ges till fordon som släpper ut noll gram koldioxid, bör höjas från 60 000 kronor till 70 000 kronor. För att öka incitamenten att välja laddhybridbilar med låga koldioxidutsläpp och begränsa kostnadsökningen för klimatbonus har regeringen för avsikt att sänka koldioxidgränsen för bonus från 70 till 60 gram per kilometer. Det högsta bonusbeloppet för fordon med utsläpp över noll bör uppgå till omkring 45 000 kronor. Ändringarna av klimatbonus kommer att införas i förordningen (2017:1334) om klimatbonusbilar.

Ändringarna bör gälla för fordon som för första gången blir skattepliktiga respektive ställs på fr.o.m. den dag då lagen och förordningen träder i kraft.

Det kommande förslaget avseende höjd malus bedöms ha en offentligfinansiell nettoeffekt på ca 0,33 miljarder kronor 2021, 0,85 miljarder kronor 2022 och 1,38 miljarder kronor 2023. Den varaktiga effekten bedöms uppgå till 1,49 miljarder kronor. De föreslagna ändringarna i förordningen om klimatbonusbilar beräknas därutöver innebära vissa mindre anslagsbesparingar. Ändringarna i sin helhet bedöms innebära att intäkterna med viss säkerhetsmarginal kommer att täcka kostnaderna under 2021. Med en snabbt ökande andel laddbara bilar i nybilsförsäljningen bedöms behovet av ekonomiskt stöd för inköp minska samtidigt som kostnaden för stödsystemet successivt ökar. Bonus–malus-systemet kommer löpande analyseras och systemet vid behov justeras. Regeringen avser återkomma till detta i budgetpropositionen för 2022.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag om höjd malus under 2020. Det kommande förslaget bedöms kunna träda i kraft den 1 april 2021.

13.27 Förmånligare villkor för återbetalning av fordonsskatt för husbilar vid avställning

13.27.1 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 28 november 2019 att ge Skatteverket i uppdrag att utreda förmånligare skatteregler för husbilar. Skatteverket redovisade uppdraget i promemorian Förmånligare villkor för återbetalning av fordonsskatt för husbilar vid avställning. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 16 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 16 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning av remissinstanserna finns i *bilaga 16 avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2020/01699/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 20 augusti 2020 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilaga 16 avsnitt 4*. Lagrådet lämnar förslagen utan erinran. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 16 avsnitt 5*.

13.27.2 Bakgrund och gällande rätt

Fordonsskatt för husbilar

Bestämmelser om fordonsskatt finns i vägtrafikskattelagen (2006:227) och i lagen (2006:228) med särskilda bestämmelser om fordonsskatt. Den nuvarande fordonsskatten enligt vägtrafikskattelagen för personbilar, lätta lastbilar och lätta bussar är baserad på fordonets uppmätta eller beräknade koldioxidutsläpp. Miljöstyrningen i fordonsskatten har skärpts ytterligare genom införandet av det s.k. bonus–malus-systemet. I vägtrafikskattelagen finns också bestämmelser om viktbaserad fordonsskatt för tunga lastbilar och bussar, traktorer, släpvagnar m.m. Bestämmelser om fordonsskatt för äldre personbilar, lätta lastbilar och lätta bussar som fortfarande har en viktbaserad skatt finns i lagen med särskilda bestämmelser om fordonsskatt (2006:228).

För husbilar som blivit skattepliktiga för första gången efter utgången av 2010 gäller som utgångspunkt att fordonsskatten uppgår till ett grundbelopp om 360 kronor med tillägg för ett koldioxidbelopp, 2 kap. 7–9 §§ vägtrafikskattelagen. Koldioxidbeloppets storlek varierar beroende på husbilens drivmedel. För diesel- och bensindrivna husbilar är koldioxidbeloppet 22 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram. För dieseldrivna husbilar ska totalbeloppet multipliceras med bränslefaktorn 2,37 och dessutom tillkommer ett miljö-tillägg med 250 kronor, 2 kap. 7 § andra stycket och 10 § vägtrafikskattelagen. För husbilar som kan drivas med alternativa drivmedel är koldioxidbeloppet 11 kronor per gram koldioxidutsläpp utöver 111 gram, dvs. hälften av koldioxidbeloppet för diesel- och bensindrivna husbilar.

Husbilar som blivit skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare och som är av fordonsår 2018 eller senare omfattas av bonus–malus-systemet. Huvudmotivet för bonus–malus-systemet är att öka andelen miljöanpassade fordon med lägre koldioxidutsläpp. Tanken är att systemet ska komplettera de mer generellt verkande drivmedelsskatterna och bidra till att minska transportsektorns oljeberoende och klimatpåverkan. Bonus–malus-systemet innebär att den som förvärvar ett fordon med låga utsläppsvärden premieras vid anskaffningen (bonus = bra) medan den som väljer att köpa ett fordon med högre utsläpp får betala ett förhöjt koldioxidsbelopp under fordonets första tre år (malus = dåligt). Bonuskomponenten i bonus–malus-systemet regleras i förordningen (2017:1334) om klimatbonusbilar. Det förhöjda koldioxidbeloppet ska inte betalas för husbilar som kan drivas med alternativa drivmedel.

Det förhöjda koldioxidbeloppet tas ut under de första tre åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången, 2 kap. 9 a § vägtrafikskattelagen. För tid därefter gäller för husbilar som omfattas av bonus–malus-systemet samma regler för beräkning av koldioxidbeloppet som för husbilar som blivit skattepliktiga före 1 juli 2018. Det förhöjda koldioxidbeloppet uppgår till summan av 82 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram och upp t.o.m. 140 gram och 107 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 140 gram. För husbilar som drivs med diesel tas det även ut ett bränsletillägg och ett miljö-tillägg, 2 kap. 7 § tredje stycket och 10 § vägtrafikskattelagen. Bränsletillägget är 13,52 multiplicerat med det antal gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer. Miljö-tillägget är detsamma som för husbilar som blivit skattepliktiga före den 1 juli 2018, dvs. 250 kronor.

Det följer av 2 kap. 1 § vägtrafikskattelagen att fordon som är avställda inte är skattepliktiga. Fordonsskatt tas bara ut för den tid då fordonet är skattepliktigt, men om skatteplikt föreligger under en del av en kalendermånad är huvudregeln att skatt

tas ut för hela månaden, 2 kap. 13 § första stycket vägtrafikskattelagen. Fordonsskatt tas dock ut per dag under vissa förutsättningar, 2 kap. 13 § andra stycket vägtrafikskattelagen. Bestämmelserna om beskattning per dag gäller bara i fråga om fordon med en skatt om minst 4 800 kronor per år. För sådana fordon gäller att skatt tas ut per dag under den månad då skatteplikten första gången inträder eller om skatteplikten upphör av annan anledning än avställning. Om ett sådant fordon har varit avställt och avställningstiden har omfattat minst 15 dagar eller om fordonet har gått över till en ny ägare under avställningstiden, tas skatt ut för dag under den månad då avställningen började eller upphörde.

Uppgifter om koldioxidutsläpp

Uppgifter om bränsleförbrukning, koldioxidutsläpp och utsläpp av föroreningar ska i första hand grundas på EU-gemensamma värden baserat på lagstiftning för typgodkännande, s.k. certifieringsvärden. I avsaknad av sådana värden ska allmänt vedertagna testförfaranden användas eller resultat från tester som utförts för den berörda myndigheten eller, i avsaknad av detta, information från tillverkaren. För lätta fordon (personbilar och lätta lastbilar) finns det certifieringsvärden att tillgå.

För husbilar som ska beskattas utifrån koldioxidutsläpp krävs att det finns ett koldioxidvärde i vägtrafikregistret. Utsläppsvärdet kan vara beräknat av tillverkaren enligt gällande EU-regler eller beräknat enligt en svensk administrativ beräkningsmetod, s.k. skälig grund. Den äldre testmetoden, NEDC (New European Driving Cycle), har inte gett värden som är representativa när bilar byggs och godkänns i flera steg, i många fall av olika tillverkare. Det beror på att värdena bara avsåg grundfordonet och inte tog hänsyn till den påbyggnad som vanligen görs för att få en färdigbyggd husbil. Det innebär att koldioxidvärdet och bränsleförbrukningen inte blev tillförlitligt för en färdigbyggd husbil. Från och med juni 2015 har därför de flesta husbilar ett registrerat värde på koldioxidutsläpp som är beräknat efter skälig grund och det är detta värde som normalt har gällt vid beskattningen. För vissa husbilar, som är byggda och godkända i ett enda steg, har utsläppsvärden enligt NEDC dock ansetts vara tillförlitliga för den färdigbyggda husbilen och därför kunnat användas vid beskattningen. Skatteverket har i ett ställningstagande angett att om det i vägtrafikregistret saknas uppgift om koldioxidutsläpp som avser den färdigbyggda husbilen medför det att fordonsskatten inte kan bestämmas tillförlitligt med ledning av uppgifter i registret och beskattning ska därför ske enligt skälig grund, 4 kap. 10 § vägtrafikskattelagen.

Från och med den 1 september 2019 ska husbilar som regel vara testade med en ny testmetod för koldioxidutsläpp och bränsleförbrukning. Den nya testmetoden benämns WLTP (Worldwide Harmonized Light Vehicle Test Procedure) och är utvecklad för att koldioxidutsläpp och bränsleförbrukning ska ge värden som bättre stämmer överens med utsläpp vid verklig körning. Det uppmätta koldioxidutsläppsvärde som blir resultatet av testet enligt WLTP förs sedan in i en EU-gemensam beräkningsformel (Road Load Matrix), vilken omsätter ett uppmätt koldioxidutsläpp för grundfordonet till ett tillförlitligt beräknat koldioxidutsläppsvärde för en färdigbyggd husbil. Detta värde ska föras in i vägtrafikregistret. I och med att denna beräkning resulterar i ett tillförlitligt värde för den färdigbyggda husbilen ska det, enligt Skatteverket, i de flesta fall användas som grund för beräkning av skatt för husbilen.

13.27.3 Förmånligare återbetalning av fordonsskatt vid avställning

Regeringens förslag: För husbilar av fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare ska den tid som en avställning minst måste vara för att medföra lägre fordonsskatt sänkas från 15 till 4 dagar. Det gäller dock bara för avställningsperioder som påbörjas under de tre första åren från det att husbilen blir skattepliktig för första gången, dvs. under den tid då det förhöjda koldioxidbeloppet i bonus–malus-systemet tas ut.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Energigas Sverige, Kommerskollegium, Konsumentverket, LO, Skatteverket, Sveriges Kommuner och Regioner, Svenska Petroleum och Biodrivmedel Institutet (SPBI), Svenskt Näringsliv, Trafikanalys, Trafikverket, Transportföretagen och Transportstyrelsen* har inga synpunkter eller är positiva till förslaget.

Konjunkturinstitutet och *Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)* framför synpunkter på att bonus–malus-systemet eller en fast årlig fordonsskatt inte är ett effektivt styrmedel för att minska koldioxidutsläpp.

Bil Sweden, Husbilsklubben.se, Husvagnsbranschens Riksförbund (HRF), Sveriges Bildelsgrossisters Förening, Sveriges Fordonsverkstäders Förening och SCR Svensk Camping avstyrker förslaget främst för att förslaget är otillräckligt och beskattningen av husbilar bör ändras i grunden. Flera anser att WLTP inte är anpassad för husbilar. *HRF, Husbilsklubben.se, Svenskt Näringsliv* och *Transportföretagen* anser därtill att förslaget ska utsträckas till att omfatta fler fordonstyper. *Naturvårdsverket* avstyrker av miljöskäl.

Skälen för regeringens förslag: Husbilar skiljer sig från andra fordon genom att de inte enbart är fordon för person- och godsbefordran, utan även används som boende- och fritidsfordon. Många husbilsägare missgynnas av dagens regler då användningsmönstret för husbilar är annorlunda än för andra fordon samtidigt som kortare avställningsperioder med medföljande begränsning av skatteuttaget inte medges. Det är även synpunkter som framkommit i många remissvar. Den nya EU-gemensamma testmetoden, WLTP, leder generellt till högre uppmätta utsläppsvärden. Effekten på beskattningen av WLTP på husbilar är betydligt större än vad som kunde antas när bonus–malus-systemet infördes. Regeringen anser mot denna bakgrund att det finns skäl att ändra reglerna för återbetalning av skatt för husbilar (personbil klass II) vid avställning.

Flera remissinstanser har framfört synpunkter som avser långtgående ändringar i fråga om utformningen av beskattningen av fordon och bonus–malus-systemet eller anser att fler och andra fordon än husbilar bör omfattas av förslaget. Regeringen noterar dessa synpunkter, men konstaterar att det aktuella lagstiftningsärendet avser förmånligare villkor för återbetalning av fordonsskatt för personbil klass II vid avställning och synpunkterna ligger utanför ärendet.

Regeringen anser vidare att de förmånligare reglerna för återbetalning av fordonsskatt vid avställning bör begränsas till den period då husbilen beskattas med det förhöjda koldioxidbeloppet som är en följd av malus-komponenten. Efter de inledande tre åren blir fordonsskatten ungefär densamma för en husbil som blivit skattepliktig för första gången efter den 1 juli 2018 som för en motsvarande husbil som blivit skattepliktig före det datumet. Om en tidsmässig begränsning inte införs får nya husbilar förmånligare regler vid avställning även under den tid då de har en fordonsskatt som beloppsmässigt motsvarar den som tas ut för äldre likvärdiga husbilar. De förmånligare reglerna vid avställning bör alltså gälla för husbilar av fordonsår 2018 eller

senare som blir skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare, om avställningsperioden påbörjas under de tre första åren från det att fordonet blivit skattepliktigt för första gången.

Regeringen angav i uppdraget till Skatteverket att karenstiden i första hand bör slopas och i andra hand reduceras. Av Skatteverkets utredning har fördelar med att helt slopa karenstiden framkommit. En fördel med att helt slopa karenstiden är att principen att skatt inte ska betalas för tid när husbilen är avställd skulle få fullt genomslag. En annan fördel är att fordonets användningsmönster inte skulle påverkas av skattemässiga överväganden. I stället kan den som är noggrann och inte har något emot en ökad administration ställa av och på husbilen med skattemässig verkan oavsett avställningsperiodens längd. Om karenstiden i stället kortas finns det risk för att vissa husbilsägare som har ställt av sin bil känner sig förhindrade av ekonomiska skäl att ställa på bilen igen innan karenstiden har gått ut. Det skulle innebära att fordonets användningsmönster styrs av skattemässiga överväganden.

Ett slopande av karenstiden skulle också ligga i linje med vad husbilsbranschen önskar. HRF anser att det är orimligt att skatt ska betalas när husbilen används som stuga, vilket är följden när karenstiden är mer än en dag. Svensk Näringsliv och Transportföretagen anser att 4 dagars karens underlättar för företagen, men skulle helst se att fordonsskatten kunde betalas tillbaka oavsett hur länge avställningen varar.

Det har dock framkommit ett antal nackdelar med att helt slopa karenstiden för husbilar som omfattas av bonus–malus-systemet. Bland dessa anser regeringen att följande talar starkt emot ett fullständigt slopande av karenstiden.

Den årliga fordonsskatt som faktiskt betalas för en husbil under den period då ingen karenstid gäller kan bli mycket låg. Vidare kan den skattemässiga effekten av återinförd karenstid efter tre år i vissa fall vara större än den minskning av skatten som sker på grund av att malus-komponenten då inte längre tas ut. Detta kan leda till effekten att den fordonsskatt som betalas för en husbil som omfattas av förslaget blir lägre under de första tre åren än för åren därefter, vilket är den motsatta effekten jämfört med tanken bakom bonus–malus-systemet.

En annan nackdel med att slopa karenstiden är att det kan uppstå incitament till skatteplanering på grund av att fordonsskatt inte tas ut för avställningsdagen. Om en husbil ställs på under morgonen dag 1 och sedan ställs av på kvällen dag 2, räknas det bara som en skattepliktig dag. Detta kan leda till beteendeförändringar på så sätt att husbilar ställs av varannan kväll och sedan ställs på morgonen efter, fastän de används i trafik under hela dagarna. Därigenom behöver fordonsägaren bara betala hälften av den avsedda fordonsskatten. Av Skatteverkets utredning och Transportstyrelsens remissvar framgår vidare att ett helt slopande av karenstiden innebär administrativa och systemmässiga påfrestningar.

Regeringens bedömning är att nackdelarna med att fullständigt slopa karenstiden vid avställning av sådana husbilar som omfattas av bonus–malus-systemet överstiger fördelarna med ett sådant förslag. Det förhållandet att en helt slopad karenstid skulle innebära att den effektiva fordonsskatten under malus-perioden beräknas bli lägre än den fordonsskatt som betalas för tiden efteråt, då malus har upphört, bedöms som särskilt besvärande.

Under utredningen har en karenstid på såväl 8 dagar som 4 dagar övervägts. Transportstyrelsen pekar på att en karenstid på 4 dagar för husbilar som omfattas av bonus–malus-systemet i princip motsvarar den beloppsmässiga effekten av en karenstid på 15 dagar för fordon som inte betalar malus-komponenten. Genom att ange karenstiden till 4 dagar uppstår inte effekten att en husbil som omfattas av den

kortare karenstiden får en lägre faktisk fordonsskatt för de tre första åren än för åren därefter. Skatteverket framför att de egentligen inte har egna synpunkter på hur lång eller kort karenstiden bör vara, men kan konstatera att betydelsen av sådana skattedrivna beteendeförändringar som beskrivs ovan bör vara mindre med en kortare karenstid jämfört med en längre. Regeringen delar denna bedömning och finner även att Transportstyrelsens resonemang är rimligt. Det finns därför ingen anledning att föreslå en annan karenstid än 4 dagar.

Regeringens förslag innebär således att för husbilar av fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare gäller att den minsta tid som fordonet måste vara avställt för att undvika att skatt tas ut för de avställda dagarna, sänks från 15 dagar till 4 dagar. Den kortare karenstiden gäller dock bara om avställningsperioden påbörjas under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändring av 2 kap. 13 § vägtrafikskattelagen.

13.27.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna ska träda i kraft den 1 mars 2021. Äldre bestämmelser gäller fortfarande vid bestämmande av fordonsskatt för fordon som har ställts av före ikraftträdandet. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för fordonsskatt som avser tid före ikraftträdandet.

Promemorians förslag är språkligt utformat på ett annat sätt.

Remissinstanserna: *Transportföretagen* anser att ändringarna, som även bör inkludera alla fordon i yrkesmässig trafik, behövs snarast och inte bör vänta till 2021. *Skatteverket* vill betona vikten av att ikraftträdandetidpunkten anpassas så att nödvändiga systemändringar som följer av förslaget hinner genomföras hos Transportstyrelsen. I annat fall kommer det att få påtagliga konsekvenser för Skatteverket i form av manuell ärendehantering.

Transportstyrelsen och *Skatteverket* har uppgett att det är oklart när karenstiden på 4 dagar ska börja tillämpas och att det behövs ett förtydligande.

Skälen för regeringens förslag: Med hänsyn till vad *Transportstyrelsen* och *Skatteverket* har framfört om systemutveckling och administrativa anpassningar bör ikraftträdandetidpunkten bestämmas till den 1 mars 2021.

I fråga om ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna finner regeringen anledning att förtydliga att lagändringarna ska börja tillämpas vid bestämmande av fordonsskatt som tas ut för tid efter den 28 februari 2021. Det innebär att en karenstid på 4 dagar ska tillämpas för fordonsskatt som avser tid efter den 28 februari 2021, även för husbilar som har en skatteperiod som löper över ikraftträdandetidpunkten.

En karenstid på 4 dagar ska dock bara tillämpas om fordonet ställts av den 1 mars 2021 eller senare. Vid beräkning av fordonsskatt för fordon som har ställts av före den 1 mars 2021 och för fordonsskatt som avser tid före den 1 mars 2021 gäller äldre bestämmelser fortfarande.

Den förslagna ändringen av karenstiden vid beräkning av fordonsskatt gäller fr.o.m. lagens ikraftträdande och avser alla husbilar som omfattas av förslaget som ställs av fr.o.m. ikraftträdandet. Vad som avses är alltså alla nyss nämnda fordon oavsett om de har blivit skattepliktiga för första gången före eller efter den 1 mars 2021.

13.27.5 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagets effekter i den omfattning som bedöms lämpligt i det aktuella lagstiftningsärendet och med beaktande av förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Regelrådet anser att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen om konsekvensutredning vid regelgivning. De offentligfinansiella effekterna beräknas i enlighet med Finansdepartementets beräkningskonventioner. Beräkningarna görs i ikraftträdandeårets priser och volymer och utgår vanligtvis från att beteendet hos individer och företag inte ändras till följd av de föreslagna förändringarna. Antagandet om oförändrat beteende ger en god uppskattning av åtgärdernas effekt på kort och medellång sikt. På längre sikt och för att bedöma andra effekter än de offentligfinansiella effekterna kan ett mer dynamiskt synsätt behöva användas.

Förslagets syfte och alternativa lösningar

Husbilarnas höga koldioxidutsläpp, jämfört med vanliga personbilar, innebär att husbilar av fordonsår 2018 eller senare som har blivit skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare och som därmed ingår i bonus–malus-systemet i genomsnitt har relativt hög fordonsskatt. Effekterna på fordonsskatten av övergången till WLTP-standarden för uppgift om koldioxidutsläpp har också varit större än väntat. Detta gäller i synnerhet för husbilar, som sedan 2015 i de flesta fall har koldioxiduppgift fastställd på skälig grund. Samtidigt skiljer sig användningsmönstret för husbilar från personbilar och lätta lastbilar. De körs betydligt kortare sträckor per år och är till skillnad från andra fordon även ämnade att bo i under semesterresor, camping och liknande. Det är rimligt att husbilar beskattas som övriga lätta fordon när de används. Det annorlunda användningsmönstret gör dock att det finns skäl att mildra effekterna av bonus–malus-systemet för denna fordonstyp.

Förslaget i denna lagrådsremiss innebär att karenstiden vid avställning förkortas från 15 till 4 dagar för husbilar. Detta gör det möjligt för husbilsägare att ställa av sitt fordon under kortare perioder (minst 4 dagar) och samtidigt undvika att bli debiterade fordonsskatt för avställningsperioden. På så sätt kan husbilsägare reducera den effektiva fordonsskatten som man betalar under ett år. Mer genomgripande förändringar av fordonsskattens konstruktion ligger utanför ramen för detta lagstiftningsärende.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget beräknas minska skatteintäkterna med omkring 0,03 miljarder kronor 2021 och 0,05 miljarder kronor per år på några års sikt. Förslaget påverkar inte kommuners eller regioners skatteintäkter. Förslaget påverkar inte heller de redovisade skatteutgifterna.

Förslaget omfattar husbilar som ingår i bonus–malus-systemet och därmed har förhöjd fordonsskatt de tre första åren som de är skattepliktiga. I genomsnitt har ca 5 600 husbilar nyregistreras per år sedan 2010. Under 2018 registrerades nästan 7 900 fordon, men under 2019 bara drygt 4 700. Effektberäkningen baseras på antagandet att 5 000 husbilar per år kommer att nyregistreras i vägtrafikregistret fr.o.m. 2020. Det innebär att ungefär 15 000 husbilar kommer att ingå i bonus–malus-systemet när det varit i kraft tre år den 1 juli 2021. Förslaget antas inte påverka efterfrågan på, och därmed registreringen av, nya husbilar. Förslaget antas heller inte påverka användningsmönstret av husbilar vad gäller körsträckor eller nyttjande under året. Förslaget antas endast påverka hur husbilar ställs av och på.

I beräkningen av effekterna på de offentliga finanserna antas att den genomsnittliga husbilsägaren kommer att ha sin husbil avställd 50 fler dagar per år med de nya reglerna. Detta antagande utgår från en förenklad beräkningsmodell med tre typer av husbilsägare som skiljer sig åt vad gäller antal dagar som husbilen är i trafik med nuvarande regler. De tre ägartyperna antas ha sin husbil påställd 50, 100 respektive 150 dagar per år. Den föreslagna regeländringen antas få som följd att den första gruppen ställer av sin husbil 20 fler dagar per år och att den andra och tredje ägargruppen ställer av sin husbil 50 respektive 75 fler dagar per år. Det viktade genomsnittet för de tre grupperna innebär ungefär 50 fler avställningsdagar per år.

Husbilars fordonsskatt beror på koldioxidutsläpp och drivmedel. Nästan samtliga husbilar är dieseldrivna. Koldioxidutsläppet per kilometer, som ligger till grund för fordonsskatten, är sedan 2015 för de flesta husbilarna fastställt på s.k. skälig grund. Det genomsnittliga koldioxidutsläppet för husbilar som ingår i bonus–malus-systemet och som har koldioxidvärde enligt skälig grund bedöms uppgå till 210 gram per kilometer. Detta innebär en årlig fordonsskatt på 14 600 kronor per år under de tre första åren som husbilen är skattepliktig. Kravet på att husbilar numera, med vissa undantag, ska ha uppgift om koldioxidutsläpp enligt den nya körcykeln WLTP bedöms innebära en väsentlig ökning av koldioxiduppgiften som ligger till grund för fordonsskatten. Baserat på uppgifter ur vägtrafikregistret, antas husbilar i genomsnitt få ett koldioxidutsläpp på 300 gram per kilometer enligt WLTP-standarden. Denna utsläppsnivå innebär en fordonsskatt på 25 500 kronor per år. Övergången till WLTP-standarden antas därför innebära att den genomsnittliga fordonsskatten för husbilar ökar successivt från 14 600 kronor 2021 till 25 500 kronor på några års sikt. Bedömningen baseras på nuvarande regler och tar inte hänsyn till den föreslagna höjningen av koldioxidbeloppet i bonus–malus-systemet som aviseras i avsnitt 13.26.

De uteblivna fordonsskatteintäkterna uppgår med ovanstående antaganden till 30 miljoner kronor 2021, 42 miljoner kronor 2022 och ca 53 miljoner kronor 2023 och därefter. De uteblivna fordonsskatteintäkterna 2021 beräknas som 15 000 husbilar \times 50 dagar \times 40 kronor = 30 miljoner kronor, där 40 kronor är den dagliga skatten för ett fordon med 14 600 kronor i årlig fordonsskatt. För 2022 och 2023 används 20 000 respektive 25 000 kronor som genomsnittlig fordonsskatt i beräkningen.

Effekter för enskilda och företag

Förslaget innebär att ägare av husbilar som omfattas av bonus–malus-systemet kan ställa av sitt fordon under kortare perioder, jämfört med i dag, utan att debiteras fordonsskatt. Vid utgången av 2019 fanns drygt 104 000 husbilar registrerade i vägtrafikregistret. Av dessa ingår ca 57 000 i det koldioxidbaserade fordonsskattesystemet. Givet att 5 000 husbilar per år nyregistreras, kommer ungefär 15 000 husbilar att ingå i bonus–malus-systemet vid lagändringens ikraftträdande och därefter. Det betyder att omkring 15 000 husbilsägare direkt kommer att beröras av förslaget. Indirekt berörs även de som har för avsikt att köpa husbil.

Som nämns ovan, bedöms den genomsnittliga fordonsskatten för husbilar som för närvarande ingår i bonus–malus-systemet uppgå till ca 14 600 kronor per år. I takt med att husbilar börjar beskattas baserat på koldioxiduppgift enligt WLTP, förväntas den genomsnittliga fordonsskatten för husbilar öka till omkring 25 500 kronor. Bedömningen utgår från nuvarande regelverk och tar inte hänsyn till justeringarna av fordonsskatten i bonus–malus-systemet som aviseras i avsnitt 13.26.

Att ställa av sitt fordon en dag innebär en besparing på 40 kronor vid en årlig fordonsskatt på 14 600 kronor och en besparing på 71 kronor vid en årlig skatt på 25 500 kronor. För en husbilsägare som till följd av förkortad karenstid väljer att ha

sitt fordon avställt 50 fler dagar per år, innebär det en besparing på ca 2 000 eller 3 550 kronor per år vid 14 600 respektive 25 500 kronor i årlig fordonsskatt.

Besparingen, i form av lägre effektiv årlig fordonsskatt, som en typisk ägare av en nyare husbil kan göra i och med kortare karenstid är liten relativt andra kostnader förknippade med husbilsägande. Detta gäller inte minst relativt värdeminskningen av en ny eller högst tre år gammal husbil. Av denna anledning antas förslaget inte påverka efterfrågan på nyare husbilar och därmed heller inte nyregistreringen av sådana. Användningen av husbilar antas heller inte påverkas av förslaget. Husbilsägare antas med andra ord i genomsnitt köra och nyttja sitt fordon på samma sätt och lika många dagar per år som tidigare, med enda skillnaden att fordonet ställs av under fler kortare perioder då det inte körs. Husbilsbranschen och andra närliggande branscher antas därför inte påverkas av förslaget. Inte heller konkurrerande näringar antas påverkas av förslaget.

Förslaget förväntas inte medföra något administrativt merarbete för små företag i förhållande till större företag eller för företag på landsbygden i förhållande till företag i städerna i form av förändrade rutiner, ytterligare uppgiftslämnande eller liknande. Särskilda hänsyn till små företag behöver därför inte tas vid utformningen av förslaget.

Effekter för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Skatteverket gör bedömningen att förslaget kommer leda till viss ökning av antalet frågor och ärenden hos myndigheten men att de sammantagna konsekvenserna för myndigheten är små. Eventuella merkostnader för Skatteverket ryms därmed inom befintliga ekonomiska ramar. Skatteverket gör vidare bedömningen att förslaget inte ger några konsekvenser för övriga myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna. Transportstyrelsen bedömer att förslaget kommer att leda till en ökning av antalet på- och avställningar med ca 155 000 registreringar och därmed en ökad belastning på ärendehandläggning i och med de systemmässiga bristerna i dess servicetjänster. Antalet in- och utbetalningar som kräver manuell hantering kommer att öka. Transportstyrelsen ser även behov av löpande informationsinsatser. Kostnaderna beräknas uppgå till 2–2,5 miljoner kronor årligen och ryms inom Transportstyrelsens befintliga ekonomiska ramar.

Effekter för miljön

Konsekvensanalysen baseras på bedömningen att varken efterfrågan på husbilar eller hur husbilar används påverkas av förslaget. Bedömningen att efterfrågan på husbilar inte påverkas av förslaget baseras på resonemanget ovan att besparingen som en typisk ägare av en nyare husbil kan göra i och med kortare karenstid är liten relativt andra kostnader förknippade med husbilsägande. Förslaget bedöms endast påverka själva på- och avställningsbeteendet bland husbilsägare. Om denna bedömning är riktig, har förslaget obefintliga effekter på klimat och miljö.

Skatteverket bedömer i sin promemoria att förslaget innebär en ökad efterfrågan på husbilar, som i sin tur leder till ökade utsläpp av koldioxid med ca 7 000 ton per år från användningen av husbilar. Naturvårdsverket avstyrker förslaget av denna anledning. I promemorian resonerar dock Skatteverket även kring hur de totala utsläppen påverkas och att mycket tyder på att den negativa inverkan på miljön av att förslaget genomförs blir betydligt lägre. Om vissa hushåll vid oförändrade regler i stället för att semestra med husbil väljer att semestra med husvagn, båt eller bil, kan nettoeffekten på koldioxidutsläppen av förslaget visa sig liten.

Det är svårt att fastslå med säkerhet om och hur förslaget totalt sett kommer att påverka växthusgasutsläppen från transportsektorn. Oavsett bedöms inte

förändringen leda till att förutsättningarna påverkas nämnvärt för att uppnå målet att minska växthusgasutsläppen från transportsektorn med 70 procent 2030 jämfört med 2010 års nivåer.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Förslaget bedöms vara förenligt med EU-rätten.

Kommerskollegium bedömer att förslagen inte omfattas av anmälningsskyldighet enligt EU-direktivet 2015/1535 (anmälningsskyldighetsdirektivet) och direktivet 2006/123 (tjänstedirektivet).

Övriga effekter av förslaget

Någon närmare analys av hur förslaget påverkar olika inkomstgrupper har inte kunnat göras. Förslaget bedöms dock få en mycket begränsad effekt på den ekonomiska jämlikheten. Förslaget bedöms inte påverka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män. Förslaget bedöms inte heller ha några sysselsättningseffekter. Förslaget bedöms heller inte ha någon effekt på kommuner, regioner eller offentlig sektor generellt. Förslaget bedöms inte heller ge några konsekvenser för det kommunala självstyret, för brottsligheten och för det brottsförebyggande arbetet, för offentlig service i olika delar av landet och för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

13.28 Trängselskatt i Marieholmstunneln

Regeringens bedömning: Trängselskatt börjar tas ut för resor genom Marieholmstunneln i Göteborg vid årsskiftet 2020/21.

Skälen för regeringens bedömning: Riksdagen har beslutat att trängselskatt ska tas ut för resor genom Marieholmstunneln i Göteborg (prop. 2019/20:30, bet. 2019/20:SkU16, rskr. 2019/20:176). Syftet med förändringen är att förbättra framkomligheten och miljön i Göteborg, men även att bidra till finansieringen av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg.

Av regeringens proposition 2019/20:30 framgår att förslaget att ta ut skatt för resor genom Marieholmstunneln bedöms medföra 25 miljoner kronor i ökade årliga bruttoskatteintäkter jämfört med om passagerarna är skattefria. Vidare framgår att skatteintäkterna bedöms öka med omkring 15 miljoner kronor per år jämfört med nuvarande intäkter. Eftersom det inte var möjligt att säga när tunneln skulle öppna för trafik så föreslogs lagändringarna gälla den dag som regeringen bestämmer.

Regeringen avser att under 2020 besluta att trängselskatt ska börja tas ut i samband med att Marieholmstunneln öppnar för trafik, vilket bedöms ske vid årsskiftet 2020/21.

13.29 Skatt på engångsartiklar

Regeringen beslutade den 12 september 2019 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag på hur en skatt för att minska negativa miljöeffekter av engångsartiklar kan utformas (dir. 2019:55). Syftet med en sådan skatt skulle enligt uppdraget främst vara att understödja en övergång till en mer resurseffektiv och biobaserad cirkulär ekonomi samt minska de negativa miljöeffekterna av engångsartiklar som orsakar nedskräpning.

Engångsartikelutredningens betänkande Skatt på engångsartiklar (SOU 2020:48) överlämnades till regeringen den 10 augusti 2020. I betänkandet föreslås att en punktskatt införs på engångsartiklar i form av muggar och livsmedelsbehållare som helt eller delvis består av plast. Skatten föreslås uppgå till 5 kronor per mugg och 7 kronor per livsmedelsbehållare. Det föreslås en möjlighet till partiellt avdrag på skatten för muggar och livsmedelsbehållare som innehåller en låg andel plast. Skattskyldighet föreslås uppkomma i samband med att skattepliktiga varor tillverkas, förs in eller tas emot från annat EU-land eller importeras till Sverige från ett land utanför EU. I likhet med andra nationella punktskatter föreslås även en möjlighet till uppskjuten beskattning för godkända lagerhållare. Enligt förslaget uppkommer ingen skattskyldighet för en fysisk persons införsel, mottagande och import av skattepliktiga varor som är avsedda för den fysiska personens eller dennes familjs personliga bruk. Från skattskyldighet undantas enligt förslaget även i andra fall införsel, mottagande och import av skattepliktiga varor som vid varje tillfälle inte överstiger 40 stycken engångsartiklar. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

13.30 Utökad befrielse från energiskatt för egenproducerad el

Regeringens bedömning: Undantaget från skatteplikt för egenproduktion av el i mindre anläggningar bör utvidgas genom höjda effektgränser. Därutöver bör skattenedsättningen i form av avdrag för förnybar el, inklusive solel, utvidgas till fullständig skattebefrielse med en motsvarande höjning av effektgränserna.

Ändringarna bör kunna träda i kraft den 1 juli 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Riksdagens antagna mål är 100 procent förnybar elproduktion år 2040. Regeringen har, i enlighet med vad som aviserades i budgetpropositionen för 2016, arbetat för att ge solelen bästa möjliga förutsättningar. Regeringen beslutade mot denna bakgrund den 30 augusti 2018 en lagrådsremiss innehållande ett förslag till undantag från beskattning för el, inklusive solel. Förslaget avsåg el som framställs av aktörer vars sammanlagda produktionskapacitet överskrider effektgränsen i det nuvarande undantaget från skatteplikt, men där elen uppfyller kravet på att inte överföras till ett koncessionspliktigt nät och kravet rörande de individuella anläggningarnas storlek. En förutsättning för att kunna gå vidare med lagförslaget bedömdes vara att Europeiska kommissionen godkände skattebefrielsen. Efter beslutet om lagrådsremiss anmälde regeringen därför åtgärden i oktober 2018 till Europeiska kommissionen för godkännande av undantag från beskattning. Vid de underhandskontakter som ägt rum mellan Regeringskansliet och kommissionen som en följd av anmälan har det framgått att ett godkännande inte kommer att vara möjligt för det förslag som fanns i lagrådsremissen.

I linje med regeringens ambition att det ska vara enklare och mer lönsamt att investera i förnybar energi för eget bruk avser regeringen att återkomma med förslag på andra ändringar i bestämmelserna om skattenedsättning och undantag från skatteplikt.

Undantaget från skatteplikt för egenproduktion av el i mindre anläggningar bör utvidgas genom höjda effektgränser för bl.a. solel. Effektgränsen för när undantag från energiskatten på el medges bör höjas från 255 kilowatt till 500 kilowatt för el som framställs från sol. Även de effektgränser som gäller för annan förnybar elproduktion bör justeras i motsvarande utsträckning. En effektgräns för el från sol på 500 kilowatt bedöms motsvara en årlig elproduktion om ca 400 000 kilowattimmar. För att effektgränserna även för annan elproduktion ska motsvara den årliga elproduktionsnivån bör den effektgräns som gäller för el som framställs från

vind/vågor höjas från 125 kilowatt till 250 kilowatt samt de effektgränser som gäller för el som framställs från bl.a. vattenkraft höjas från 50 kilowatt till 100 kilowatt. Sådana ändringar i effektgränserna bedöms kunna ske med respekt för intentionerna i avtalet mellan Sveriges regering och Norges regering om ambitionshöjning i elcertifikatssystemet och med respekt för de krav som EU-rätten ställer på att undantaget inte ska påverka handeln mellan medlemsstaterna eller hota att snedvrída konkurrensen.

Därutöver bör den befintliga skattenedsättningen i form av avdrag i deklarationen för förnybar el, inklusive solel, utökas. Skattenedsättningen för el som framställs av aktörer vars sammanlagda produktionskapacitet överskrider gränsen i undantaget från skatteplikt, men där elen uppfyller kravet rörande de individuella anläggningarnas storlek och inte överförs till ett koncessionspliktigt nät, bör utvidgas till fullständig skattebefrielse. I dag medges nedsättning genom avdrag till 0,5 öre per kilowattimme. Sänkningen innebär att avdrag ska ges ned till 0 öre per kilowattimme. Motsvarande justering som ovan nämnts av effektgränserna för anläggningarna bör göras även för skattenedsättningen genom avdrag. Sådana ändringar bedöms kunna omfattas av den allmänna gruppundantagsförordningen.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag under 2021. Det kommande förslaget bedöms kunna träda i kraft den 1 juli 2021.

Förslaget beräknas minska statens skatteintäkter med 18 miljoner kronor 2021. Därefter bedöms den offentligfinansiella nettokostnaden till 35 miljoner kronor per år.

Skatt på konsumtion m.m. – övriga punktskatter

13.31 Beskattning av högkoncentrerade e-vätskor

13.31.1 Ärendet och dess beredning

Kemikalieinspektionen inkom den 28 maj 2019 till Finansdepartementet med en hemställan om ändring i lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter. I denna föreslogs att akut toxiska e-vätskor inte skulle vara undantagna beskattning (se vidare avsnitt 13.31.2).

I en promemoria från Finansdepartementet, Beskattning av högkoncentrerade e-vätskor, föreslås vissa förändringar av hur e-vätskor med högt nikotinnehåll beskattas samt en möjlighet för lagerhållare att under tillsyn av Skatteverket förstöra skattepliktiga varor utan att det utlöser skattskyldighet. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 15 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 15 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 15 avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2020/00655/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 4 juni 2020 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilaga 15, avsnitt 4*. Lagrådet lämnar förslagen utan erinran. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 15, avsnitt 5*.

13.31.2 Bakgrund och Kemikalieinspektionens hemställan

Lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter trädde i kraft den 1 juli 2018. I den undantogs sådana produkter som vid klassificering och märkning enligt förordning

(EG) nr 1272/2008¹¹ tillhör faroklassen akut toxicitet i farokategorierna 1, 2 eller 3 från beskattning. Detta motiverades med att hanteringen av sådana produkter är reglerad i annan lagstiftning och att de inte lagligen får säljas till konsumenter. Undantaget tillstyrktes av Kemikalieinspektionen.

Kemikalieinspektionen inkom den 28 maj 2019 till Finansdepartementet med en hemställan om ändring i lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter. I hemställan gjorde Kemikalieinspektionen bedömningen att det i vissa fall skulle strida mot EU-rätten att tillämpa de svenska regler som hindrar försäljning till privatpersoner och utvecklade sitt resonemang enligt följande. Våren 2018 påbörjade Kemikalieinspektionen en utredning av om de svenska reglerna om försäljning av särskilt farliga kemiska produkter (tillståndsreglerna) strider mot EU-rätten, i detta fall tobaksproduktdirektivet¹². Vissa e-vätskor som innehåller högre halter av nikotin omfattas av tillståndsreglerna. Dessa regler innebär bl.a. krav på ett särskilt tillstånd för privat hantering av särskilt farliga kemiska produkter. Enligt Kemikalieinspektionen innebär kravet, med hänsyn till de begränsade möjligheterna att få sådant tillstånd, i praktiken ett förbud. Tobaksproduktdirektivet tillåter e-vätskor med ett nikotininnehåll upp t.o.m. 20 mg per ml, vilket innebär att frågan om högsta tillåtna nikotinhalt i e-vätskorna får anses harmoniserad genom direktivet. En medlemsstat har därför enligt Kemikalieinspektionen inte rätt att avvika från dessa krav, genom att exempelvis tillämpa nationella bestämmelser som i praktiken hindrar marknadstillträdet för vissa e-vätskor, åtminstone inte utan att anmäla en begränsning eller ett förbud under åberopande av ”specifika förhållanden” i Sverige vad gäller e-cigaretter. Kemikalieinspektionens bedömning är därför att de svenska tillståndsreglerna inte kan tillämpas på e-vätskor som omfattas av tobaksproduktdirektivet. Kemikalieinspektionen anser därmed att det inte längre finns något skäl för undantaget.

13.31.3 Ändrad beskattning av högkoncentrerade e-vätskor

Regeringens förslag: Undantaget från beskattning för akut toxiska produkter begränsas så att det inte omfattar e-vätskor med en koncentration nikotin som uppgår till minst 15 men inte överstiger 20 milligram per milliliter vätska. Sådana vätskor benämns ”högkoncentrerade e-vätskor” och beskattas med 4 000 kronor per liter vätska.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med regeringens. Promemorians definition av högkoncentrerade e-vätskor är mer preciserad.

Remissinstanserna: *Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN)* tillstyrker förslaget men påpekar att det finns viss osäkerhet kring beräkningen av skatteintäkter. Av alla e-cigarettanvändarna är det endast ca 73 procent som använder produkter med nikotin. Tas detta med i beräkningen blir den uppskattade skatteintäkten betydligt lägre än 78 miljoner kronor. *Folkhälsomyndigheten* tillstyrker förslaget men ser en risk med att det ges incitament för att skattefritt föra in 20 ml högkoncentrerad e-vätska från utlandet, med hänsyn till den fara som dessa produkter kan utgöra. *Kemikalieinspektionen* tillstyrker förslaget men påpekar att beskattningen av andra nikotinhaltiga produkter behöver ses över. Ett alternativ är att helt stryka undantaget för akut toxiska produkter. *Läkemedelsverket* tillstyrker förslaget och upplyser om att Giftinformationscentralen sedan 2011 har haft 217 ärenden kopplade till e-vätskor där personen har sökt sjukvård eller uppmanats att söka sjukvård. *Skatteverket* tillstyrker förslaget, men

¹¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, ändring och upphävande av direktiven 67/548/EEG och 1999/45/EG samt ändring av förordning (EG) nr 1907/2006.

¹² Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/40/EU av den 3 april 2014 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillverkning, presentation och försäljning av tobaksvaror och relaterade produkter och om upphävande av direktiv 2001/37/EG.

anser att den föreslagna definitionen av högkoncentrerade e-vätskor kan leda till gränsdragningsproblem och föreslår därför en annan definition. *Tobaksfakta* tillstyrker förslaget men anser att beskattningen är otillräcklig för att skydda såväl folkhälsan som barnen. Priset på e-cigarett har i synnerhet betydelse för att motverka e-cigarettdebut bland barn och ungdomar, men har också betydelse för vuxna konsumenter som vill minska eller helt avbryta sitt bruk. Starka folkhälsoskäl talar därför för regelbundna och avsevärda höjningar av skatterna. Den föreslagna höjningen måste betraktas som mycket måttlig och resultera i försumbara effekter på folkhälsan. Det är angeläget att prishöjningar sker återkommande, åtminstone varje år, och de bör som ett minimum hålla jämna steg med inflationen och köpkraftens utveckling. Från folkhälsosynpunkt bör även skatten på e-cigarett så långt som möjligt jämföras med andra tobaksvaror. *Svensket näringsliv* anser att förslaget förbättrar det befintliga regelverket. *Domstolsverket*, *Förvaltningsrätten i Falun*, *Kammarrätten i Sundsvall*, *Konkurrensverket*, *Konsumentverket*, *Kronofogdemyndigheten* och *Tullverket* har inga synpunkter på förslaget. *Kommerskollegiet* har inga synpunkter i sak på förslaget, men anser att lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter i sin helhet bör anmälas till kommissionen enligt anmälningsdirektivet¹³, eftersom förslaget innehåller nationell punktskattereglering som hänger samman med tekniska specifikationer gällande nikotinhalt i e-vätskan. *British American Tobacco (BAT)* tillstyrker att högkoncentrerade e-vätskor beskattas men är negativa till att de ges en högre skatt än övriga e-vätskor. De långsiktiga effekterna av att bruka nikotin är inte kända och Socialstyrelsen riktar in sig på att minska rökningen i samhället, inte nikotinbruket. När skatten infördes angavs i förarbetena att det var mycket sannolikt att e-cigarett var mindre skadliga än tobaksrök och det gjordes en tydlig skillnad mellan tobaksprodukter och nikotinprodukter. Genom förslaget minskar prisskillnaden mellan de starkare e-vätskorna och cigaretter. *Convenience Stores Sweden AB* anser det enklaste och mest konkurrensneutrala sättet att beskatta e-cigarett är att beskatta alla e-vätskor, med och utan nikotin, med samma skatt per liter vätska. Om e-vätskor dricks är det främst ett säkerhetsproblem som bör lösas på annat sätt. Att dubblera skatten på de starkare vätskorna innebär i praktiken ett förbud. *JTI Sweden AB* anser att det är logiskt att de aktuella e-vätskorna beskattas, men att det finns mer ändamålsenliga sätt att främja produktsäkerheten och de fiskala förutsättningarna än att införa en dubbelt så hög skatt. Risker vid hantering av e-cigarett och påfyllningsbehållare beror i större utsträckning på vilka system som används än på koncentrationen nikotin i vätskorna. Ett alternativt sätt att både bredda skattebasen och förenkla systemet kunde vara att beskatta alla e-vätskor från 0 till 20 milligram nikotin per milliliter med 2 000 kronor per liter. Man kan också överväga att införa en årlig KPI-baserad indexering av skattesatserna för nikotinhaltiga produkter, i likhet med vad som redan i dag gäller för tobaksprodukter. *Svenska tobaksleverantörsföreningen* anser att det borde vara en enhetlig skatt för alla e-vätskor. Differentierade skattesatser leder till en ökad administrativ börda och en påtaglig risk för ökad illegal införsel. Om alla e-vätskor, med eller utan nikotin, inkorporeras i samma system och skatten räknas om utifrån KPI beskattas fler produkter och man undviker kraftiga höjningar som riskerar att ge grogrund för smuggling. *Branschorganisationen för Elektroniska Cigaretter (BELC)*, tidigare Vape Sweden, anser att alla nikotinhaltiga e-vätskor bör beskattas likvärdigt. Skatteintäkten kommer att bli mycket lägre än beräknat samtidigt som förslaget orsakar stor skada på både folkhälsan och svenskt näringsliv. Forskning visar att ökat pris på e-cigarett bara gynnar försäljningen av traditionella cigaretter. En kraftigt höjd skatt på högkoncentrerade e-vätskor leder till att användarna konsumerar mer e-vätska med lägre koncentration och i stället ökar effekten på e-cigaretterna, vilket ökar risken för oönskade kemiska reaktioner. Andelen förgiftningstillbud där e-cigarett är

¹³ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster.

inblandade utgör en liten och sjunkande del av det totala antalet förgiftningar. Både cigaretter och snus har fler tillbud. En betydande del av handeln med e-vätskor sker från utlandet, utan att skatt betalas. Även illegal handel med akut toxiska produkter har blivit populär bland konsumenter. *New Nicotine Alliance Sweden (NNA)* instämmer i att undantaget för högkoncentrerade e-vätskor bör tas bort men anser att alla e-vätskor borde behandlas lika och ha samma skatt. Det enklaste sättet att administrera skatten är att använda volym e-vätska som skattebas, vilket de flesta EU-länder gör i dag. Att konsumenter blandar egna e-vätskor för att nå bästa möjliga prisbild är fullkomligt oundvikligt. Varken tobaksvaror eller nikotinpåsar beskattas utifrån nikotinnehåll. Det finns redan obligatoriska säkerhetskrav för e-cigaretter och påfyllningsbehållare inom EU. Förslaget kommer att leda till lägre säkerhet och mer skador. *LV Liquids AB* anser att den föreslagna skattesatsen är helt orimlig och skulle innebära en tredubbling av priset. Beräkningarna om kostnader för konsumenten är dessutom felaktiga. En konsument använder omkring 10 ml e-vätska per dag. För en konsument som använder vätska med 6 milligram nikotin per milliliter skulle den totala kostnaden inklusive smakbas öka från 30 kronor per dag till 45 kronor per dag, vilket skulle innebära att e-cigaretter blev dyrare än cigaretter. Många kunder skulle inte ha råd att handla e-vätskor och gå tillbaka till vanliga cigaretter eller importera nikotin från länder utanför EU.

Skälen för regeringens förslag: Som nämnts under rubriken Bakgrund och Kemikalieinspektionens hemställan undantogs produkter som vid klassificering och märkning enligt förordning (EG) nr 1272/2008 tillhör faroklassen akut toxicitet i farokategorierna 1, 2 eller 3 från beskattning bl.a. för att de i praktiken inte lagligen får säljas till konsumenter. Med hänsyn till vad Kemikalieinspektionen har framfört i sin hemställan angående hantering av e-vätskor kan det emellertid inte uteslutas att det numera finns situationer då konsumenter lagligen kan få tag på sådana produkter under förutsättning att de omfattas av tobaksproduktdirektivet. Det skäl som vid lagens införande angavs för att undanta de aktuella produkterna från beskattning finns således inte längre. Det finns därmed tre frågor att ta ställning till. Ska de aktuella e-vätskorna beskattas? Om de ska beskattas, ska de beskattas högre än övriga e-vätskor? Och om de ska beskattas högre, vilken skattenivå ska de ha?

Ingen av remissinstanserna har motsatt sig att de aktuella e-vätskorna över huvud taget ska beskattas, utan de invändningar som har inkommit har rört skattenivån (se nedan). Tobaksproduktdirektivet omfattar e-vätskor med en koncentration om upp t.o.m. 20 milligram nikotin per milliliter vätska. Regeringen anser att undantaget för akut toxiska produkter i farokategorierna 1, 2 eller 3 bör begränsas så att det inte längre omfattar e-vätskor med en koncentration om upp t.o.m. 20 milligram nikotin per milliliter vätska. *Kemikalieinspektionen* har föreslagit att ett alternativ är att undantaget för akut toxiska produkter helt stryks. Vätskor med en högre koncentration än 20 milligram nikotin per milliliter vätska omfattas inte av tobaksprodukt-direktivet, varför sådana vätskor i praktiken inte får säljas till privatpersoner. Regeringen anser därför att dessa även fortsättningsvis bör omfattas av undantaget.

Alla e-vätskor beskattas i dag med 2 000 kronor per liter vätska. Det kan emellertid ifrågasättas om denna skatt är tillräcklig för akut toxiska e-vätskor i farokategorierna 1, 2 eller 3. *Kemikalieinspektionen* har i sin hemställan angett att hanteringen av e-vätskor i hemmet ofta är orsak till att det sker olyckor och att de flesta av olyckorna sker i samband med att e-vätskor blandas och fylls på i påfyllningsbehållarna. Det är ofta barn som får tag på flaskorna och dricker e-vätskan, vilket i allvarliga fall kan leda till kramper och påverkan på andning och blodcirkulation. Enligt Giftinformationscentralen kan det innebära livsfara om vätskan innehåller en hög halt nikotin. *BELC* har angett att detta är en gravt överdriven tolkning av risker och att andelen förgiftningar med koppling till e-cigaretter utgör en liten och sjunkande del av det totala

antalet förgiftningar. *Läkemedelsverket* har angett att Giftinformationscentralen sedan 2011 har haft 217 ärenden kopplade till e-vätskor där personen har sökt sjukvård eller uppmanats att söka sjukvård och av dessa har 77 rört barn. Anledningen till att en e-vätska klassificeras som akut toxisk i farokategorierna 1, 2 eller 3 är normalt att den innehåller en hög koncentration av nikotin. Sådana vätskor används ofta inte direkt i e-cigarett utan för att blanda e-vätskor med lägre koncentration. Att en användare själv blandar ihop en e-vätska innebär en högre risk än om personen köper en färdigblandad vätska med lägre koncentration. Vätskorna har bedömts vara så farliga att om de inte hade omfattats av tobaksproduktdirektivet hade det i praktiken inte varit tillåtet att sälja dem till privatpersoner. Resultatet av en sådan blandning kommer även att vara en större mängd e-vätska än den mängd som beskattas. Om en användare exempelvis köper 10 milliliter e-vätska med 18 milligram nikotin per milliliter och använder den för att själv blanda ihop 30 milliliter vätska med en koncentration om 6 milligram nikotin per milliliter är den beskattningsbara volymen e-vätska 10 milliliter. Om användaren i stället hade köpt 30 milliliter färdigblandad vätska med koncentrationen 6 milligram per milliliter hade den beskattningsbara volymen varit 30 milliliter. När skatten infördes diskuterades om beskattning skulle ske utifrån nikotinmängd eller volym. Regeringen ansåg då att fördelarna med ett lättillämpat system där beskattning sker utifrån volym vägde tyngre än den ökade noggrannhet som följer av beskattning utifrån nikotininnehåll. Regeringen ansåg även att det då inte fanns skäl att införa specialregler för basvätskor som användes för att blanda vätskor med lägre koncentration men avsåg att följa utvecklingen på området (prop. 2017/18:187 s. 40). Även om det i nuläget inte finns skäl att göra några stora förändringar av skattens uppbyggnad finns det mycket som talar för att sådana akut toxiska e-vätskor i farokategorierna 1, 2 eller 3 som beskattas bör ha en högre skatt än övriga e-vätskor. Ett system med två skattenivåer är enklare att tillämpa än ett system där beskattningen sker helt utifrån nikotinmängd samtidigt som det tar större hänsyn till riskerna och det faktum att slutresultatet av en blandning kommer att bli en större volym vätska än den som beskattas.

Att koppla en högre skatt direkt till faroklassificeringen skulle dock i viss mån kunna försvåra hanteringen vid beskattningen, eftersom det i så fall skulle behövas information om klassificeringen även avseende produkter som säljs till konsumenter. Även om sådan information normalt ska finnas tillgänglig bedöms det lämpligare att koppla den högre skatten till nikotininnehållet. Gränsen för nikotininnehållet bör även bestämmas med viss marginal gentemot akut toxiska vätskor för att undvika en situation där en vätska bedöms vara akut toxisk i farokategorierna 1, 2 eller 3 men ändå inte omfattas av den högre skatten. De ovan angivna skälen för en högre beskattning gäller till stor del även för sådana vätskor som faller precis utanför definitionen av akut toxiska vätskor i farokategori 1, 2 eller 3.

I promemorian föreslås att e-vätskor med en nikotinhalt mellan 15 och 20 milligram nikotin per milliliter skulle benämnas ”högkoncentrerade e-vätskor” och beskattas med 4 000 kronor per liter vätska. *BAT*, *BELC*, *Convenience Stores Sweden AB*, *JTI Sweden AB*, *NNA* och *Svenska tobaksleverantörsföreningen* anser att skattenivån bör vara samma som för övriga e-vätskor och *LV Liquids AB* anser att den föreslagna skattenivån är orimlig och skulle innebära att e-cigarett blev dyrare än vanliga cigaretter. *BELC*, *Svenska tobaksleverantörsföreningen* och *LV Liquids AB* har även uttryckt oro för att den föreslagna skattenivån ska leda till ökad försäljning från utlandet, även olaglig sådan. *Tobaksfakta* anser att den föreslagna skattenivån är otillräcklig. Som nämnts ovan finns det flera starka skäl för att de högkoncentrerade vätskorna bör ha en högre skattesats än övriga e-vätskor. När det gäller förändringen av pris kan konstateras att den dagliga konsumtion av e-vätska som *LV Liquids AB* använder i sitt exempel ligger klart över vad som brukar anges i andra sammanhang

och skulle innebära ett nikotinintag som var mångdubbelt större än den mängd cigaretter som jämförs med. Även med den föreslagna skattenivån på 4 000 kronor per liter beskattas e-vätskor på en betydligt lägre nivå än cigaretter. När det gäller utlandshandel kan konstateras att även försäljning från utlandet omfattas av skatten, såväl inom EU som från tredjeland. Med de EU-harmoniserade reglerna kring försäljning av e-vätskor och de generella kontrollmöjligheter som står till buds för Skatteverket och Tullverket finns goda möjligheter att förhindra att aktörer försöker undvika att betala skatt. Regeringen avser dock följa utvecklingen på området. Regeringen anser att den skattenivån på 4 000 kronor per liter som föreslås i promemorian är rimlig. *Skatteverket* har föreslagit att avgränsningen av vilka e-vätskor som omfattas av den högre skatten bör formuleras som ”e-vätskor med en koncentration över 15 men inte över 20 milligram nikotin per milliliter vätska”. Med en sådan definition blir det tydligare vad som gäller för vätskor med en koncentration på exakt 15 eller 20 milligram nikotin per milliliter vätska. Den skulle dock innebära att vätskor med en koncentration på exakt 15 milligram nikotin per milliliter vätska inte omfattades av den högre skatten. Regeringen anser att även sådana vätskor bör omfattas. Regeringen föreslår därför sammantaget att e-vätskor med en koncentration nikotin som uppgår till minst 15 men inte överstiger 20 milligram per milliliter vätska ska benämnas ”högkoncentrerade e-vätskor” och beskattas med 4 000 kronor per liter vätska. Förslaget innebär att det i praktiken enbart är för vätskor med en koncentration av nikotin överstigande 20 milligram per milliliter vätska som en bedömning av faroklassificering behöver göras ur skatteperspektiv.

Convenience Stores Sweden AB, *JTI Sweden AB* och *Svenska tobaksleverantörsföreningen* har föreslagit att även e-vätskor utan nikotin ska beskattas. *JTI Sweden AB*, *Svenska tobaksleverantörsföreningen* och *Tobaksfakta* har föreslagit att skatten årligen ska justeras efter förändringar i konsumentprisindex. *Kemikalieinspektionen* har angett att beskattningen av andra nikotinhaltiga produkter behöver ses över. Regeringen noterar dessa synpunkter. Några sådana förändringar omfattas dock inte av detta lagstiftningsärende.

Utöver de ovan föreslagna ändringarna i lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter behöver även vissa följdändringar göras i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m. I lagens 4 kap. 3 § finns schablonbelopp för skatt och tull som under vissa förutsättningar kan användas i stället för den skatt och tull som annars skulle ha tagits ut. Regeringen föreslår att den paragrafen kompletteras med schablonbelopp för högkoncentrerade e-vätskor som är dubbla beloppen för övriga e-vätskor. Det föreslås även införas en definition av ”högkoncentrerad e-vätska” i 3 kap. 4 §.

Slutligen finns det både i lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter och i 3 kap. lagen om frihet från skatt vid import, m.m. bestämmelser om skattefrihet under vissa förutsättningar då e-vätskor förs in eller importeras till Sverige. Dessa bestämmelser gäller som mest för 20 milliliter e-vätska per person och tillfälle. *Folkhälsomyndigheten* har påpekat att det finns en risk med att högkoncentrerade e-vätskor får föras in skattefritt. Det går att argumentera för att bestämmelserna om införsel borde ändras så att högkoncentrerad e-vätska inte får föras in skattefritt i samma mängd som annan e-vätska. Med tanke på de begränsade volymer som reglerna är tillämpliga på kan det dock ifrågasättas om en sådan ändring skulle vara rimlig i förhållande till den ökade administration ändringen skulle medföra. Det föreslås därför i nuläget inga ändringar av dessa regler. Om det framöver skulle visa sig att stora mängder högkoncentrerad e-vätska förs in skattefritt genom dessa regler kan regeringen dock återkomma till frågan.

Kommerskollegium har angett att lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter bör anmälas till kommissionen enligt anmälningsdirektivet. Detta motiveras med att

förslaget innehåller bestämmelser som hänger samman med tekniska specifikationer gällande nikotinhalt i e-vätskan och därför omfattas av anmälningsplikt. Regeringen instämmer i den bedömningen. Med de nu föreslagna ändringarna kan regleringen i lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter anses utgöra en sådan teknisk föreskrift som ska anmälas enligt anmälningsdirektivet. Regeringskansliet beslutade den 18 juni 2020 att göra en sådan anmälan.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 2, 3 och 5 §§ lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter samt 3 kap. 4 § och 4 kap. 3 § lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.

13.31.4 Förstörelse av skattepliktiga produkter

Regeringens förslag: E-vätskor eller andra nikotinhaltiga produkter som förstörts under tillsyn av Skatteverket ska inte utlösa skattskyldighet för lagerhållare.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *CAN, Folkhälsomyndigheten, JTI Sweden AB, Kemikalieinspektionen, Läkemedelsverket, Skatteverket och Svenskt näringsliv* tillstyrker förslaget. *Domstolsverket, Förvaltningsrätten i Falun, Kammarrätten i Sundsvall, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Konsumentverket, Kronofogdemyndigheten och Tullverket* har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: För en godkänd lagerhållare är en av omständigheterna som utlöser skattskyldighet att varan tas i anspråk för annat ändamål än försäljning. Liknande regler finns både för lagerhållare och upplagshavare avseende andra punktskattepliktiga varor. För vissa andra punktskattepliktiga varor finns för upplagshavare undantag från skatteplikt för varor som blivit fullständigt förstörda under tillsyn av Skatteverket. Ett sådant undantag kan exempelvis bli aktuellt om rester från en tillverkningsprocess fortfarande räknas som en skattepliktig vara men i praktiken ändå inte kan säljas. Att förstöra varorna innebär att de tas i anspråk, vilket normalt skulle utlösa skattskyldighet. Upplagshavaren behöver därför ett sätt att bli av med restprodukterna utan att det utlöser skattskyldighet. Genom att varorna förstörs och det sker under tillsyn av Skatteverket försäkras att varorna inte konsumeras. Någon sådan möjlighet finns i dag inte i lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter. Eftersom definitionen av ”e-vätskor” i lagen omfattar alla vätskor som innehåller nikotin kan det dock inträffa att restprodukter från tillverkningsprocesser fortfarande uppfyller kraven för att räknas som en skattepliktig e-vätska. Det kan därför finnas ett behov för tillverkaren att kunna förstöra dessa restprodukter utan att det utlöser skattskyldighet. Det skulle även kunna förekomma situationer då det finns ett liknande behov för andra nikotinhaltiga produkter. Regeringen föreslår därför att det införs ett undantag som innebär att e-vätskor eller andra nikotinhaltiga produkter som förstörts under tillsyn av Skatteverket inte utlöser skattskyldighet för godkända lagerhållare.

Lagförslag

Förslaget föranleder att det införs en ny paragraf, 11 a §, i lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter.

13.31.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2021. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Har inte haft några synpunkter på ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: Förslagen om beskattning av högkoncentrerade e-vätskor syftar till att åtgärda en situation där de farligaste e-vätskorna i dag undgår beskattning, vilket talar för att förslagen bör träda i kraft så snart som möjligt. Med beaktande av detta föreslår regeringen att förslagen ska träda i kraft den 1 januari 2021. Eftersom förslagen medför en ökad skatt för vissa produkter och därmed inte bör ha retroaktiv verkan föreslås även att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

13.31.6 Konsekvensanalys

Syfte med förslaget och alternativa lösningar

Förslaget innebär att e-vätskor med en nikotinkoncentration mellan 15 milligram per milliliter och 20 milligram per milliliter ska beskattas med en högre skattenivå än andra e-vätskor. Den föreslagna skattenivån är dubbelt så hög som den för andra e-vätskor, dvs. 4 000 kronor per liter. I beräkningarna nedan har antagits att e-vätskor som vid klassificering och märkning enligt förordning (EG) nr 1272/2008 tillhör faroklassen akut toxicitet i farokategorierna 1, 2 eller 3 har en genomsnittlig nikotinkoncentration om 17 milligram per milliliter eller mer. Beräkningarna utgår således från att e-vätskor med en nikotinkoncentration mellan 15–17 milligram per milliliter i dag är beskattade med 2000 kronor per liter medan e-vätskor med en nikotinkoncentration mellan 17–20 milligram per milliliter är undantagna från beskattning.

Syftet med ändringen är att även de allra farligaste vätskorna som en konsument kan köpa ska beskattas och att dessa ska beskattas högre än mindre farliga vätskor.

En alternativ lösning skulle kunna vara att beskatta de högkoncentrerade e-vätskorna på samma nivå som andra e-vätskor. I så fall skulle det dock inte finnas några skattemässiga incitament till att välja bort de högkoncentrerade vätskorna. Med tanke på att de till stor del har bedömts medföra sådana hälsorisker att de i praktiken inte hade fått säljas till konsumenter om de inte hade omfattats av tobaksproduktsdirektivet, är en sådan lösning inte lämplig. Se avsnitt 13.31.2. för ett närmare resonemang avseende valet av skattenivå.

Offentligfinansiella effekter

För att beräkna den offentligfinansiella effekten av ett införande av en skatt på e-vätskor med en nikotinkoncentration mellan 17 och 20 milligram per milliliter med 4 000 kronor per liter krävs att konsumtionen av sådana e-vätskor kvantifieras. Eftersom det saknas offentlig statistik över användningen av sådana e-vätskor kan endast grova bedömningar göras. I lagrådsremissen uppskattades den offentligfinansiella effekten till knappt 40 miljoner kronor netto 2021. Bedömningen baserades bl.a. på en jämförelse mellan Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) enkätstudie över tobaksvanor i Sverige och en prognos över statens intäkter från skatt på vissa nikotinhaltiga produkter, där skillnaden delvis bedömdes förklaras av att det förekommer en konsumtion av högkoncentrerade e-vätskor som i dag inte beskattas. Statens intäkter från skatt på vissa nikotinhaltiga produkter har därefter visat sig vara högre än prognostiserat och volymen av obeskattade e-vätskor kan således vara något lägre. Den offentligfinansiella effekten bedöms därför något lägre än vad som angavs i lagrådsremissen i detta avseende.

Den offentligfinansiella effekten av en höjning av skatten med 2 000 kronor per liter e-vätska med en nikotinkoncentration mellan 15 och 17 milligram per milliliter

bedömdes i lagrådsremissen uppgå till ca 6 miljoner kronor netto 2021. Då statens intäkter från skatt på vissa nikotinhaltiga produkter har visat sig vara högre än tidigare prognos bedöms konsumtionen av dessa produkter vara högre än i lagrådsremissen och följaktligen bedöms den offentligfinansiella effekten för denna del av förslaget vara något högre. Den sammantagna effekten bedöms därför inte avvika från vad som angavs i lagrådsremissen.

Totalt uppgår den offentligfinansiella effekten till ca 35 miljoner kronor brutto och drygt 40 miljoner kronor netto 2021. Den varaktiga effekten uppgår till knappt 40 miljoner kronor.

Effekter för enskilda

E-vätskorna säljs med olika nikotinhalt. I butik går det ofta att välja mellan nikotinhalterna 0, 6, 12 och 18 milligram per milliliter. E-vätska med nikotinhalten 18 milligram per milliliter, som i dag inte är beskattad, är ibland billigare än e-vätskor med nikotinhalten 0, 6 eller 12 milligram per milliliter. E-vätskor säljs också nikotinfria men tillsammans med en nikotinhaltig shot som kan blandas i vätskan. Priset på e-vätskor varierar men generellt uppgår kostnaden för en dagligrökares konsumtion av e-vätska med en nikotinhalt på 18–20 milligram per millilitertill mellan 3,5 och 5,0 kronor per dag. Vid föreslagen skatt på 4 000 kronor per liter e-vätska med en nikotinkoncentration på mellan 17–20 milligram per milliliter skulle kostnaden för en dagligrökares konsumtion öka till mellan 11 och 14 kronor per dag. Prisökningen för e-vätskor med en nikotinkoncentration på mellan 15–17 milligram per milliliter som får en höjd skatt på 2 000 kr per liter uppgår till omkring hälften dvs. 5–7 kr per dag. För att konsumera e-vätskor behöver även en s.k. vape köpas i vilken man röker e-vätskorna. Denna kostar omkring 200–300 kr. Detta kan jämföras med kostnaden för en dagligrökare av cigaretter som röker omkring 11 cigaretter per dag till ett genomsnittligt pris om 33 kronor.

Effekter för företagen

Den som är registrerad för punktskatt, dvs godkända lagerhållare och distansförsäljare, ska lämna en punktskattedeklaration för varje redovisningsperiod även om det inte finns skatt att redovisa. Eftersom försäljningen av e-vätskor, med en nikotinhalt upp till 17 milligram per milliliter, och andra nikotinhaltiga produkter redan i dag är belagda med punktskatt bör den nya föreslagna punktskatten på e-vätskor inte påverka företagens administrativa börda nämnvärt. De företag som blir skattskyldiga bör huvudsakligen vara de som redan i dag hanterar punktskatten på e-vätskor.

De föreslagna reglerna gäller såväl för svenska som för utländska säljare vid försäljning på den svenska marknaden. De harmoniserade reglerna i tobaksproduktdirektivet om krav vid försäljning, såsom registrering vid gränsöverskridande distansförsäljning, innebär att det finns goda förutsättningar att kontrollera att beskattningen efterlevs även av utländska handlare. Förslaget bedöms därmed inte innebära någon förändring i konkurrenssituation mellan svenska och utländska säljare vid försäljning på den svenska marknaden.

Effekter för folkhälsan

Konsumtionen av tobak tenderar att minska när priset på tobaksvaror ökar. Detsamma bör gälla för e-cigaretter. De högkoncentrerade vätskorna har bedömts medföra sådana hälsorisker att de i praktiken inte hade fått säljas till konsumenter om de inte hade omfattats av tobaksproduktdirektivet. Det är således tydligt att en minskad konsumtion av e-vätskor har en positiv effekt på folkhälsan.

Folkhälsan påverkas också av vilken typ av tobak som konsumeras. Hur sammansättningen av konsumtionen av tobak förändras till följd av förslaget är svårbedömt. En högre beskattning kan generellt innebära en lägre konsumtion. I den mån konsumtionen av tobak minskar kan en positiv hälsoeffekt väntas.

Effekter för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Skatteverket är sedan tidigare beskattningsmyndighet i samtliga fall förutom när någon som inte är godkänd lagerhållare importerar skattepliktiga varor från tredjeland, då är Tullverket beskattningsmyndighet. Eftersom försäljningen av e-vätskor, med en nikotinhalt upp till 17 milligram per milliliter, och andra nikotinhaltiga produkter, redan i dag är belagda med punktskatt bör den föreslagna utvidgningen till att omfatta även högkoncentrerade e-vätskor inte innebära någon nämnvärd ökning i arbetsbelastningen för de båda myndigheterna. För Skatteverket tillkommer dock kostnader för bl.a. informationsinsatser och för att kontrollera efterlevnaden av de nya reglerna. Tillkommande utgifter för Skatteverket och Tullverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget kan även innebära vissa ökade kostnader för domstolarna då beslut enligt lagen kan överklagas. Det är i nuläget mycket svårt att uppskatta hur stor del av besluten som kommer att överklagas och därmed även att beräkna kostnaderna för överklagandenas hantering. Med beaktande av vad som sagts ovan om den begränsade tillkommande arbetsbördan för beskattningsmyndigheterna kommer det dock vara fråga om en förhållandevis liten mängd nya mål. Tillkommande utgifter för domstolarna ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Övriga effekter

Det saknas tillräckligt underlag för att bedöma eventuella fördelningseffekter av förslaget. Det kan dock noteras att en dagligrökarens kostnader ökar med knappt 3 000 kronor per år till följd av förslaget, om denne enbart använder sig av högkoncentrerade e-vätskor. I den mån dagligrökaren övergår till icke-högkoncentrerade e-vätskor eller minskar sin konsumtion blir kostnadsökningen mindre.

Vad gäller den ekonomiska jämställdheten visar CAN:s studie över tobaksvanor i Sverige att det är dubbelt så vanligt bland män som bland kvinnor att använda e-cigarett. Det är även vanligare bland män att använda e-cigarett dagligen. Således kan det konstateras att förslaget påverkar män i högre grad än kvinnor.

Förslaget bedöms inte ha några effekter på sysselsättning, miljö, integration eller den kommunala självstyrelsen.

13.32 Beskattning av övrig tobak

Regeringens bedömning: En skatt införs på sådan tobak som i dag inte beskattas. En sådan skatt bör kunna träda i kraft den 1 juli 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Finansdepartementet har remitterat en promemoria med förslag om att införa en skatt på sådan tobak som i dag inte beskattas, Ny punktskatt på övrig tobak (Fi2020/02469/S2). Syftet med förslaget är enligt promemorian framför allt att komma till rätta med de problem som gränsdragningen och skillnaderna mellan skattepliktig röktobak och tobak som inte är skattepliktig medför, och att motverka fusk.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bedöms kunna träda i kraft den 1 juli 2021. Förslaget beräknas öka statens inkomster med ca 20 miljoner kronor 2021 (delårseffekt) och drygt 30 miljoner kronor per år därefter. Denna bedömning är dock mycket osäker, bl.a. på grund av bristfälligt underlag kring skattebasens storlek.

13.33 Höjd skatt på alkohol

Regeringens bedömning: Alkoholskatten bör höjas från och med den 1 januari 2023.

Skälen för regeringens bedömning: Den svenska alkoholpolitikens mål är att främja folkhälsan genom att minska de medicinska och sociala skadorna av alkohol (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203). Den bygger på kunskapen om att minskad total konsumtion leder till minskade alkoholskador i befolkningen. Sambandet mellan pris på alkohol och konsumtion av alkohol medför att efterfrågan på alkoholprodukter tenderar att minska när priset på alkohol ökar. Alkoholskatten utgör därför ett viktigt alkoholpolitiskt instrument. Höjd skatt på alkohol bidrar till att uppnå alkoholpolitikens mål och därmed också till att främja en god hälsa i befolkningen.

Alkoholskatten höjdes senast den 1 januari 2017. Enligt en undersökning från Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, minskade den totala alkoholkonsumtionen mellan 2017 och 2018. Den registrerade delen av alkoholkonsumtionen (försäljning på Systembolaget och restauranger samt folkölsförsäljning) ökade något samtidigt som den oregistrerade delen (resandeförsel, smuggling, internethandel och hemtillverkning) minskade. Samma trend kan ses ända från 2004. Sedan den senaste höjningen har dock det allmänna prisläget ökat vilket minskat skattens styrande effekt. Det bedöms därmed finnas både behov av och utrymme för en väl avvägd höjning av alkoholskatten.

Regeringen anser därför att alkoholskatten bör höjas fr.o.m. den 1 januari 2023. Regeringen avser återkomma med ett förslag om detta i budgetpropositionen för 2023. Det kommande förslaget bedöms öka skatteintäkterna med ca 0,55 miljarder kronor 2023.

13.34 Höjd skatt på tobak

Regeringens bedömning: Tobaksskatten bör höjas från och med den 1 januari 2023.

Skälen för regeringens bedömning: Ett övergripande mål för samhället och regeringen är att främja folkhälsan. Pris- och beskattningsåtgärder lyfts i Världshälsoorganisationens ramkonvention om tobakskontroll fram som viktiga och effektiva medel för att sänka tobakskonsumtionen, speciellt bland unga. Den totala tobakskonsumtionen tenderar att minska när priset ökar.

Senast tobaksskatten höjdes förutom de årliga indexomräkningarna var den 1 januari 2015. Sedan dess har flera av Sveriges grannländer höjt skatten, i vissa fall flera gånger. Enligt en rapport från Europeiska kommissionen 2020 har den svenska tobaksskatten sedan 2010 närmat sig genomsnittet inom EU och i förhållande till invånarnas köpkraft har Sverige bland de lägsta cigarettpriserna i EU.

Regeringen anser därför att tobaksskatten bör höjas fr.o.m. den 1 januari 2023. Regeringen avser återkomma med ett förslag om detta i budgetpropositionen för

2023. Det kommande förslaget bedöms öka skatteintäkterna med ca 0,41 miljarder kronor 2023.

13.35 Skatt på kemikalier i kläder och skor

Regeringens bedömning: En skatt på kemikalier i kläder och skor bör införas. En sådan skatt bör kunna införas den 1 januari 2022.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen beslutade i april 2019 att en särskild utredare skulle analysera och lämna förslag på hur en skatt på skadliga kemikalier i kläder och skor kan utformas. Syftet med skatten skulle vara att minska förekomsten av eller risken för exponering och spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen från kläder och skor. Vid utformningen av skatten skulle utredaren även beakta risken att skadliga kemikalier hamnar i naturen och där ger upphov till skadlig inverkan på miljön. Utredningen om skatt på skadliga kemikalier i kläder och skor överlämnade betänkandet Skatt på modet – för att få bort skadliga kemikalier (SOU 2020:20) till regeringen den 1 april 2020. Betänkandet har skickats på remiss.

Det övergripande målet för den svenska miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Generationsmålet har utvecklats av riksdagen 2010 (se prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Riksdagen har också beslutat om 16 miljö kvalitetsmål som utgör stommen i den svenska miljöpolitiken. Ett av dessa är Giftfri miljö. Målet innebär bl.a. att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden.

Användningen av kemikalier regleras främst på EU-nivå, framför allt genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG (kallad Reachförordningen). Reachförordningen innehåller bl.a. bestämmelser om registrering och begränsning av ämnen och krav på tillstånd för särskilt farliga ämnen. Den innehåller också bestämmelser om informationsskyldighet för leverantörer. Användningen av s.k. biocider regleras i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 528/2012 av den 22 maj 2012 om tillhandahållande på marknaden och användning av biocidprodukter.

Regeringen är av uppfattningen att EU:s regler om kemikalier inte i tillräcklig utsträckning har begränsat skadliga kemikalier i kläder och skor. En skatt på kemikalier i kläder och skor har potential att påskynda en utfasning av ämnen som är särskilt farliga för människa och miljö.

Enligt utredningen är det fråga om ett stort antal skadliga kemikalier som används i eller kan bildas vid tillverkningen av kläder och skor, och som därför i varierande grad kan återfinnas i de färdiga varorna. Problemet är således inte reducerat till ett fåtal specifika varor eller ett fåtal kemikalier. Utöver att kemikalierna kan orsaka stora problem i arbetsmiljön och i den yttre miljön i tillverkningsländerna, blir de problematiska för vårt samhälle när varorna används, tvättas, slits och slutligen kasseras. Vissa av de skadliga kemikalierna kan orsaka hälsoproblem genom att människor exponeras för dem under stora delar av dagen vid användandet av kläder och skor. En del miljö- och hälsoskadliga ämnen kommer ut i vattenmiljön genom

tvätt av kläder, där de kan orsaka direkt skada på organismerna eller tas upp i näringskedjan. Andra, mer stabila ämnen, tvättas inte alltid ut men orsakar miljöproblem både i tillverknings- och i avfallsledet och motverkar en hög kvalitet i återvunnet material. Bland de aktuella kemikalierna finns även, enligt utredningen, ett betydande antal av sådana som utifrån sina inneboende egenskaper är att betrakta som särskilt farliga och vars användning därför bör fasas ut.

Regeringen anser mot denna bakgrund att det bör införas en skatt på kemikalier i kläder och skor. Skatten bör konstrueras som en skatt på alla kläder och skor med möjlighet till avdrag om varorna inte innehåller vissa ämnen. För vissa varugrupper bör en högre skattesats tas ut. Skattskyldig bör vara den som yrkesmässigt tillverkar skattepliktiga varor i Sverige och den som yrkesmässigt för in eller tar emot skattepliktiga varor från annat EU-land. Skattskyldig för import som är yrkesmässig för någon av de inblandade parterna bör vara den som är eller skulle ha varit skyldig att betala tullen. Även distansförsäljning av varor, dvs. försäljning där varorna transporteras till Sverige från ett annat EU-land av säljaren eller någon annan för säljarens räkning och där köpet inte är yrkesmässigt för köparen, bör omfattas av skatten.

Regeringen avser att föreslå att en skatt på skadliga kemikalier i kläder och skor införs 2022. Skatteintäkterna bedöms öka med ca 1 miljard kronor 2022.

Skatt på konsumtion m.m. – mervärdesskatt

13.36 Omvänd skattskyldighet vid omsättning av vissa varor

Regeringens bedömning: Omvänd skattskyldighet för mervärdesskatt bör införas vid omsättning mellan beskattningsbara personer av mobiltelefoner, integrerade kretsanordningar, spelkonsoler, pekdatorer och bärbara datorer.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 april 2021.

Skälen för regeringens bedömning: Skatteverket har informerat Finansdepartementet om nya former av mervärdesskattebedrägerier med mobiltelefoner och VoIP-tjänster. VoIP betyder Voice over Internet Protocol och är telefoni över internet. Det rör sig om konstruerade transaktioner för att få pengar utbetalda av staten.

Det förekommer även mervärdesskattebedrägerier med försäljning av mobiltelefoner där säljaren underlåter att betala in mervärdesskatten till staten. Samtidigt gör köparen avdrag för den ingående skatt som belöper på förvärvet. Därefter säljer köparen mobiltelefonerna vidare till företag i andra EU-länder. I vissa fall innebär denna typ av bedrägeri att samma varor därefter säljs vidare till bolaget som sålde varan från första början. Proceduren kan göras om och om igen. Varorna snurrar runt mellan samma företag i transaktionskedjan (s.k. karusellhandel) utan att mervärdesskatt betalas in till staten.

Bedrägerierna sker enligt Skatteverket i båda fallen på ett systematiskt sätt med ett flertal företag inblandade och med användande av olika mellanled för att försvåra upptäckt. Det är fråga om kvalificerad och organiserad ekonomisk brottslighet av mycket allvarlig karaktär.

Det finns inga säkra siffror på omfattningen av skattebedrägerierna. Skatteverket har tidigare beräknat att den nya formen av mervärdesskattebedrägerier under 2018 och delar av 2019 uppgick till 1,25 miljarder kronor. Nya uppdaterade beräkningar har gjorts av Skatteverket. Från och med den 1 juni 2018 t.o.m. 30 april 2020 beräknas skatteförlusterna uppgå till åtminstone 3,3 miljarder kronor. Beräkningen har gjorts utifrån pågående utredningar. Det finns ingen sammanställd information av de totala skatteförlusterna som uppstår till följd av mervärdesskattebedrägerier som består i att säljaren underlåter att betala in mervärdesskatten till staten.

Det är enligt Skatteverket mycket svårt att i kontrollen fånga upp inblandade företag innan bedrägerierna hinner genomföras. Bedrägerierna kräver omfattande och tidsödande utredningar. När bedrägerierna upptäckts är pengarna redan utbetalda och möjligheten att få tillbaka dem är liten. Skatteverket anser att införande av omvänd skattskyldighet i dessa fall är nödvändigt för att effektivt kunna förhindra denna typ av bedrägerier.

Omvänd skattskyldighet innebär att köparen, i stället för säljaren, är skattskyldig (redovisnings- och betalningsskyldig) för mervärdesskatt. Vid omvänd skattskyldighet betalar således köparen inte ett skattebelopp till den som säljer varan. Säljaren får därmed inte tillgång till ett skattebelopp som denne kan underlåta att betala in till staten. Det innebär att dessa typer av bedrägerier inte längre är möjliga.

Det är redan i dag många företag som redovisar mervärdesskatt med omvänd skattskyldighet. Omvänd skattskyldighet gäller bl.a. i många fall när en utländsk beskattningsbar person omsätter tjänster inom landet och vid varuhandel inom EU, s.k. unionsinternt förvärv av varor. Omvänd skattskyldighet gäller även vid vissa omsättningar av guld, byggtjänster, utsläppsrätter för växthusgaser samt avfall och skrot av vissa metaller.

Finansdepartementet har tagit fram promemorian Omvänd skattskyldighet vid omsättning av vissa varor och tjänster. Promemorian har remissbehandlats. Regeringen beslutade den 27 augusti 2020 att inhämta ett yttrande från Lagrådet. I lagrådsremissen föreslås att omvänd skattskyldighet ska införas vid nationell handel mellan beskattningsbara personer vid omsättning av mobiltelefoner, integrerade kretsanordningar, spelkonsoler, pekdatorer och bärbara datorer. Omvänd skattskyldighet ska endast gälla om det totala beskattningsunderlaget för omsättning av sådana varor överstiger 100 000 kronor i fakturan. Beskattningsunderlaget anges i fakturan och är det värde på vilket mervärdesskatt ska tas ut med viss procent.

Regeringen avser att under 2020 återkomma till riksdagen med ett förslag. Syftet med förslaget är att förhindra omfattande mervärdesskattebedrägerier som leder till stora skattebortfall. Skatteintäkterna bedöms öka med i storleksordningen 0,75 miljarder kronor 2021 och därefter i storleksordningen 1 miljard kronor årligen till följd av förslaget. Uppskattningsvis berörs omkring 300 000 företag som köper de berörda varorna av förslaget och ca 7 000 företag som säljer varorna. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 april 2021.

Övriga skattefrågor

13.37 Övriga åtgärder inom skatteförfarandet

Regeringen har vidtagit ett flertal åtgärder för att förhindra fel i folkbokföringen och förbättra samordningsnumren. Utredningen om folkbokföring och samordningsnummer (Fi 2019:05) fick under hösten 2019 i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder

som förbättrar förutsättningarna för att fastställandet av en persons bosättning är korrekt och att rätt personuppgifter registreras i folkbokföringsdatabasen om dem som är folkbokförda. Syftet med utredningen är att åstadkomma ett regelverk som ökar förutsättningarna för att folkbokföringen är tillförlitlig och ändamålsenlig samt förhindrar att folkbokföringsuppgifter kan utnyttjas på ett felaktigt sätt. I uppdraget ingår även att lämna förslag om ett säkrare system för samordningsnummer i syfte att tillgodose behovet för både enskilda och andra aktörer av en tillförlitlig och användbar identitetsbeteckning för personer som inte är eller har varit folkbokförda. Utredningen ska lämna sitt betänkande senast den 1 april 2021. Inom Finansdepartementet har dessutom en promemoria tagits fram i vilken bl.a. föreslås en skyldighet för samtliga myndigheter att underrätta Skatteverket om det kan antas att en uppgift i folkbokföringen är oriktig eller ofullständig. I promemorian lämnas även förslag som bl.a. syftar till att stärka systemet med samordningsnummer. Promemorian har remitterats under våren 2020 och ärendet bereds nu inom Regeringskansliet (Säkrare samordningsnummer och bättre förutsättningar för korrekta uppgifter i folkbokföringen, Fi2020/00131/S3).

Genom ett effektivt och ändamålsenligt informationsutbyte inom Skatteverket skapas bl.a. bättre förutsättningar för att öka kvaliteten i folkbokföringen. Regeringen har därför infört en sekretessbrytande bestämmelse i form av en uppgiftsskyldighet som möjliggör ett elektroniskt utlämnande av vissa uppgifter från beskattningsdatabasen till folkbokföringsverksamheten via medium för automatiserad behandling. Förordningsändringen trädde i kraft den 1 juni 2020. För att ytterligare effektivisera informationsutbytet inom Skatteverket infördes den 1 juni 2020 ömsesidiga uppgiftsskyldigheter i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet mellan å ena sidan verksamheterna beskattning, folkbokföring och id-kort och å andra sidan den brottsbekämpande verksamheten. Syftet med uppgiftsskyldigheterna är att förbättra brottsbekämpningen och att skattebesluten ska bli mer korrekta, att uppgifterna i folkbokföringen bättre ska återspegla verkligheten och att id-kort kan utfärdas på ett korrekt sätt. Uppgifter ska dock inte lämnas om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Uppgiftsskyldigheterna ingår också som en del av de kontrollåtgärder som regeringen genomfört för att stävja fusk och fel som har samband med de åtgärder som vidtagits med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19, såsom de tillfälliga anståndsreglerna, omställningsstödet och stödet för korttidsarbete (prop. 2019/20:166, bet. 2019/20:FiU59, rskr 2019/20:276).

Som ett led i det fortsatta arbetet för att förhindra skatteflykt infördes den 1 juli 2020 ett nytt regelverk som medför en uppgiftsskyldighet för bl.a. rådgivare som utformar, marknadsför, tillhandahåller eller organiserar ett rapporteringspliktigt arrangemang. Även användare av rapporteringspliktiga arrangemang kan bli uppgiftsskyldiga i vissa fall. För att ett arrangemang ska vara rapporteringspliktigt krävs att arrangemanget är gränsöverskridande och att det uppvisar ett av de s.k. kännetecknen, som indikerar att det kan finnas en risk för skatteflykt. Regelverket medför att rådets direktiv om ändring av direktivet om administrativt samarbete (se avsnitt 13.38) genomförs i svensk rätt. Upplysningar om de rapporteringspliktiga arrangemangen ska utbytas automatiskt mellan medlemsstaternas behöriga myndigheter och till Europeiska kommissionen. En ny form av rapporteringsavgift kan tas ut om föreskrivna uppgifter inte har lämnats i rätt tid till Skatteverket (prop. 2019/20:74, bet. 2019/20:SkU14, rskr. 2019/20:292).

Som ytterligare en åtgärd för att bekämpa skatteundandragande och skatteflykt har F-skatteutredningen (dir. 2017:108) haft i uppdrag att se över F-skattesystemet. Slutbetänkandet F-skattesystemet – en översyn (SOU 2019:31) har remitterats. I betänkandet görs bl.a. bedömningen att F-skattesystemet kan missbrukas genom att

personer som inte uppfyller näringskriterierna är godkända för F-skatt. Regeringen avser att återkomma i frågan under 2021.

Finansdepartementet har remitterat ett förslag för att effektivisera och modernisera reglerna om källskatt på utdelningar. Förslaget innebär bl.a. att det införs nya krav på den som är skattskyldig att lämna information på individnivå. Kravet införs bl.a. för att minska fel och fusk. Förslaget i den delen föreslås träda i kraft den 1 juli 2022 (Ds 2020:10).

För att Skatteverket ska få tillgång till de uppgifter som behövs för att Sverige ska kunna leva upp till sina åtaganden att utbyta upplysningar med andra stater och jurisdiktioner om förhandsbesked från Skatterättsnämnden och beslut om godkännande för tonnagesbeskattning, har regeringen föreslagit att de som ansöker om sådana besked och beslut ska lämna de ytterligare uppgifter som behövs till Skatteverket (prop. 2019/20:197).

Regeringen gav den 7 september 2017 Statskontoret i uppdrag att se över vissa bestämmelser i skatteförfarandelagen (2011:1244) som rör det skatterättsliga företrädaransvaret. Riksdagen begärde därefter i ett tillkännagivande att uppdraget borde utökas (bet. 2017/18:SkU12 punkt 12, rskr. 2017/18:202). Den 31 oktober 2019 tillsatte regeringen en utredning om det skatterättsliga företrädaransvaret (dir. 2019:74). Uppdraget ska redovisas senast den 30 oktober 2020. Det finns därför inte anledning att ge ett utökat uppdrag till Statskontoret. Regeringen anser således att tillkännagivandet är slutbehandlat.

För att skapa konkurrensneutralitet aviserade regeringen i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.7 s. 222) att ett ekonomiskt arbetsgivarbegrepp bör införas vid beskattning av utomlands bosatta personer som tillfälligt arbetar i Sverige. Regeringen har nu föreslagit att reglerna ska ändras när det gäller skyldigheten att göra skatteavdrag för ersättning som betalas ut till någon som utför arbete i Sverige. Förslagen innebär bl.a. att en utbetalare som hör hemma i en annan stat och inte bedriver verksamhet från ett fast driftställe i Sverige ska göra skatteavdrag från den ersättning som betalas ut för arbete i Sverige. En svensk utbetalare som betalar ersättning till en utländsk juridisk person eller en fysisk person som är begränsat skattskyldig i Sverige ska dock bara göra skatteavdrag om ersättningen avser arbete som mottagaren utför i Sverige. En fysisk eller juridisk person som hör hemma i en annan stat och inte bedriver verksamhet från ett fast driftställe i Sverige ska i vissa fall vara skyldig att lämna särskilda uppgifter till Skatteverket. Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2021 (prop. 2019/20:190).

13.38 Det internationella arbetet för att motverka skatteundandragande

Skatteflykt och skatteundandragande innebär mycket stora kostnader och drar undan resurser från den gemensamma välfärden. Sverige deltar därför mycket aktivt i det omfattande internationella arbete som bedrivs i dessa frågor inom EU och OECD.

Direktivet mot skatteundandraganden

I juni 2016 antog rådet direktivet mot skatteundandraganden med olika åtgärder, varav vissa i huvudsak överensstämmer med OECD:s rekommendationer för att motverka skattebaserosion och flyttning av vinster (BEPS, Base Erosion and Profit Shifting). De flesta åtgärderna har redan genomförts i svensk rätt, bl.a. införandet av regler mot hybrida mismatchningar och en ränteavdragsbegränsningsregel samt ändringar av CFC-reglerna och reglerna om utflyttningsbeskattning och anstånd. Bestämmelserna i

direktivet som motverkar omvända hybrida mismatchningar ska vara genomförda i svensk rätt senast den 31 december 2021 och tillämpas fr.o.m. den 1 januari 2022. Ett förslag om hur bestämmelserna ska implementeras i svensk rätt har remissbehandlats.

Finansiella konton

I december 2019 hade 108 länder, inklusive Sverige, undertecknat ett multilateralt avtal om att genomföra och tillämpa den globala standarden för automatiskt utbyte av upplysningar om finansiella konton. Standarden har även tagits in i EU-rätten. Många av länderna, däribland Sverige, påbörjade det automatiska utbytet om finansiella konton i september 2017. Övriga länder påbörjade eller kommer att påbörja utbytet under kommande år.

Land-för-land-rapporter på skatteområdet

I juli 2020 hade 86 länder undertecknat ett multilateralt avtal om standardiserad land-för-land-rapportering på skatteområdet och om automatiskt utbyte av sådana rapporter. Standarden, som även tagits in i EU-rätten, innebär att stora multinationella koncerner ska lämna vissa uppgifter om sin verksamhet i respektive land. Uppgifterna ska i huvudsak användas för övergripande riskanalys avseende skattebaserosion och flyttning av vinster på internprissättningsområdet.

Direktivet om administrativt samarbete

I maj 2018 antog rådet ett direktiv om ändring av direktivet om administrativt samarbete. Ändringen innebär att det införs gemensamma EU-regler om uppgiftsskyldighet avseende s.k. rapporteringspliktiga arrangemang och automatiskt utbyte av dessa upplysningar inom EU. Den svenska lagstiftningen som genomför direktivet ska tillämpas från den 1 juli 2020 (se avsnitt 13.37). Med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19 och medlemsstaternas svårigheter att inhämta och utbyta uppgifterna antogs snabbt ett ändringsdirektiv i juni 2020. Direktivet möjliggör för medlemsstaterna att justera tidsfristerna så att alla uppgifter som ska inhämtas och utbytas från den 1 juli i stället inhämtas och utbyts 6 månader senare.

Kommissionen har i juli 2020 föreslagit ytterligare ändringar av direktivet. Förslaget innebär att operatörer av digitala plattformar ska rapportera uppgifter om säljare på plattformarna. Dessa uppgifter ska sedan utbytas automatiskt mellan medlemsstaterna. Det föreslås även bestämmelser som syftar till att förbättra det befintliga administrativa samarbetet. Kommissionen föreslår att ändringarna ska ha genomförts och börja tillämpas i medlemsstaterna den 1 januari 2022.

EU-förteckningen över icke samarbetsvilliga jurisdiktioner

I december 2017 godkände och offentliggjorde Ekofinrådet slutsatser om en EU-förteckning över icke samarbetsvilliga jurisdiktioner på skatteområdet. Förteckningen, som senast uppdaterades i februari 2020, innehåller för närvarande 12 jurisdiktioner. Som en del av detta arbete ingår att införa motåtgärder mot listade jurisdiktioner senast den 1 januari 2021. Den 27 augusti 2020 beslutades en lagrådsremiss med förslag som bl.a. innebär att det införs ett avdragsförbud för ränteutgifter avseende skulder till företag i vissa icke samarbetsvilliga jurisdiktioner.

Digitala ekonomin

Sedan 2013 har Sverige deltagit i arbetet rörande digitaliseringens utmaningar för beskattningen inom ramen för det av OECD och G20 ledda BEPS-projektet. Den första fasen av arbetet avslutades genom en rapport hösten 2015. Den andra fasen

pågår för närvarande och en delrapport publicerades i mars 2018. OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS (f.n. omfattande 137 jurisdiktioner) antog vid sitt möte i maj 2019 ett arbetsprogram avseende det fortsatta arbetet baserat på två pelare. Pelare 1 innehåller förslag till nya regler för att fördela beskattningsrätten för vissa inkomster från digital verksamhet. Pelare 2 innehåller förslag som syftar till att ge en övergripande lösning på problemet med risken för flyttning av vinster och skattebaserosion genom att säkerställa att alla internationellt verksamma företag betalar en skatt som motsvarar en viss miniminivå. Vid sitt möte i januari 2020 uttalade Inclusive Framework sitt stöd för att nå en överenskommelse vid utgången av 2020.

13.39 Utvärdering av utjämningsordningen med Danmark

Riksdagen har under våren 2012 tillkännagett (bet. 2011/12:SkU13, rskr. 2011/12:170) att förhandlingar bör inledas med Danmark i syfte att förbättra balansen mellan bosättningskommun och arbetskommun vid beskattning av gränspendlare i Öresundsregionen. För att möjliggöra ett ställningstagande i frågan pågår ett gemensamt arbete med Danmark för att utvärdera den utjämningsordning som finns i 2003 års avtal mellan Sverige och Danmark om vissa skattefrågor, se lagen (1996:1512) om dubbelbeskattningsavtal mellan de nordiska länderna, bilaga 4. Tidigare diskussioner utgör utgångspunkten för hur denna utvärdering ska genomföras. Arbetet sker i linje med de förutsättningar som anges i avtalet och bedömdes i Regeringens skrivelse Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2019 (skr. 2019/20:75) kunna slutföras under 2020. Arbetet har dock fördröjts med anledning av spridningen av covid-19, vilket också innebär att arbetet inte bedöms kunna slutföras under 2020. När utvärderingen är klar kan ställning tas till om det utjämningsbelopp som överförs från Danmark till Sverige till sin storlek är tillräckligt för att möjliggöra kompensation för de kostnader för hemkommunerna som pendlarna medför.

13.40 Offentligfinansiella effekter – en sammanfattning

I tabell 13.6 redovisas de offentligfinansiella effekterna av de förändringar i skatte- och avgiftsreglerna som presenteras i denna proposition. För mer utförliga beskrivningar av konsekvenserna av de olika skatteåtgärderna hänvisas till tidigare avsnitt.

I tabellen redovisas tre olika offentligfinansiella effekter: bruttoeffekt för 2021, nettoeffekter för 2021–2023 och varaktig effekt. Bruttoeffekten beskriver den direkta förändringen av intäkterna från den skatt som regeländringen avser. Referensalternativet vid tolkningen av bruttoeffekten är de förväntade skatteintäkterna i frånvaro av regeländringar. Utöver den direkta effekten kan en regeländring ge upphov till indirekta effekter på de offentliga finanserna av olika slag. Indirekta effekter uppstår om skatteändringen påverkar underlaget för andra skatter eller offentliga utgifter och därigenom påverkar de offentliga finanserna. I de offentligfinansiella effektberäkningarna tas normalt hänsyn till indirekta effekter i form effekter av övervältring på löner, priser och vinster, effekter på mervärdesskatten av ändrade punktskatter och effekter av förändringar i konsumentprisindex. Den offentligfinansiella nettoeffekten utgörs av summan av bruttoeffekten och de indirekta effekterna. Vid bedömningen av hur en skatteförändring påverkar den offentliga sektorns finansiella sparande på kort sikt, är den offentligfinansiella nettoeffekten den mest relevanta.

Den offentligfinansiella effekten av en regelförändring förväntas i vissa fall vara olika stor för olika år. Det kan bero på att åtgärden är tillfällig eller på att åtgärdens indirekta effekter inte uppkommer omedelbart. Den varaktiga effekten är ett mått på den bestående årliga effekten av en skatteändring och möjliggör jämförelser av regeländringar vars nettoeffekter fördelas olika över tiden.

De offentligfinansiella effekterna utgår vanligtvis från att beteendet hos individer och företag inte ändras till följd av förändringar i skattereglerna. De efterfrågade och utbudna kvantiteterna av varor och tjänster är därmed opåverkade och aktivitetsnivån i ekonomin oförändrad. Undantag från antagandet om oförändrat beteende kan göras om utbud och efterfrågan bedöms ändras i stor utsträckning eller om substitution mot utländsk konsumtion förväntas ske i betydande omfattning.

De offentligfinansiella beräkningarna görs i 2021 års priser och volymer med utgångspunkt i den prognos för den ekonomiska utvecklingen och de offentliga finanserna som presenteras i denna proposition. Effekterna redovisas i periodiserade termer, vilket innebär att effekten hänförs till det år den skattepliktiga händelsen inträffar, oavsett när uppbörderna av skatten sker. Slutligen avser de offentligfinansiella effekterna i tabell 13.6 effekten på den konsoliderade offentliga sektorns finansiella sparande. För en detaljerad beskrivning av metodfrågor kopplade till de offentligfinansiella effektberäkningarna hänvisas till Finansdepartementets publikation Beräkningskonventioner, som publiceras på www.regeringen.se.

Tabell 13.6 Offentligfinansiella effekter av ändrade skatte- och avgiftsregler

Miljarder kronor

	Effekt från	Bruttoeffekt 2021	Nettoeffekt 2021	Nettoeffekt 2022	Nettoeffekt 2023	Varaktig effekt
Ytterligare skattesänkningar för personer över 65 år	2021-01-01	-2,36	-2,36	-2,36	-2,36	-2,36
Utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget ¹	2021-01-01	-0,25	-0,25	-0,25	-0,25	-0,25
Skattereduktion för installation av grön teknik	2021-01-01	-0,20	-0,20	-0,20	-0,20	-0,20
Ändrad beräkning av förmånsvärdet för fri kost	2021-01-01	0,00	0,00	-0,02	-0,05	-0,05
Skattereduktion för förvärvsinkomster ²	2021-01-01	-5,01	-5,01	-7,13	-13,48	-15,78
<i>varav skattereduktion för förvärvsinkomster</i>		-8,49	-8,49	-10,61	-16,96	-19,26
<i>varav tidigare avisering</i>		3,48	3,48	3,48	3,48	3,48
Tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin	2021-01-01	-5,00	-5,00	-5,00		0,01
Utvidgad tidsgräns för expertskatt	2021-01-01	0,00	0,00	0,00	-0,03	-0,29
Ändrade regler för kostförmån i särskilda fall	2020-03-01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Justerad beräkning av bilförmån	2021-07-01	0,16	0,15	0,73	1,31	2,33
Vissa ändrade åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet	2023-01-01				3,60	3,60
Tillfälligt nedsatta arbetsgivaravgifter för personer mellan 19 och 23 år	2021-04-01	-8,74	-7,52	-8,95	-1,43	0,02

	Effekt från	Bruttoeffekt 2021	Nettoeffekt 2021	Nettoeffekt 2022	Nettoeffekt 2023	Varaktig effekt
Ytterligare förstärkning av nedsättningen av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling	2021-07-01	-0,30	-0,25	-0,48	-0,47	-0,51
Tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifter för upp till två anställda	2021-07-01	-0,03	-0,02	-0,14	-0,18	0,00
Avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp	2021-01-01	-1,72	-1,72	-1,72	-1,72	-1,72
Tillfällig skattereduktion för investeringar	2022-01-01	-5,50	-5,50	-1,40	-0,10	0,01
Justerande bestämmelser om avdrag för koncernbidragsspärrade underskott och avdrag för negativt räntenetto	2021-01-01	-2,40	-2,40	-2,00	-1,60	0,01
Höjd skatt på finanssektorn	2023-01-01				1,00	1,00
Pausad BNP-indexering för drivmedel	2021-01-01	-0,92	-0,94	-1,80	-1,72	-1,72
Höjd energiskatt på viss elektrisk kraft	2021-01-01	0,05	0,04	0,04	0,04	0,04
Elförbrukare vid spårbunden trafik	2021-01-01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Avskaffad skattebefrielse för vissa biobränslen för uppvärmning	2021-01-01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Ändrad beskattning av biogas och biogasol ³	2021-01-01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01
Slopad nedsättning av energiskatt på bränslen i vissa sektorer	2021-07-01	0,19	0,15	0,60	0,60	0,60
Förstärkt och förenklad miljöstyrning i bonus-malus-systemet	2021-04-01	0,38	0,33	0,85	1,38	1,49
Förmånligare villkor för återbetalning av fordonsskatt för husbilar vid avställning	2021-03-01	-0,03	-0,03	-0,04	-0,05	-0,05
Trängselskatt i Marieholmstunneln	2021-01-01	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02
Utökad befrielse från energiskatt för egenproducerad el	2021-07-01	-0,02	-0,02	-0,04	-0,04	-0,04
Beskattning av högkoncentrerade e-vätskor	2021-01-01	0,04	0,04	0,04	0,04	0,04
Beskattning av övrig tobak	2021-07-01	0,02	0,02	0,03	0,03	0,03
Höjd skatt på alkohol	2023-01-01				0,55	0,49
Höjd skatt på tobak	2023-01-01				0,41	0,37
Skatt på kemikalier i kläder och skor	2022-01-01			0,97	0,97	0,97
Omvänd skattskyldighet vid omsättning av vissa varor	2021-04-01	0,75	0,75	1,00	1,00	1,00
Summa		-30,88	-29,71	-27,25	-12,72	-10,94

³ Den offentligfinansiella effekten utgörs av den sammanlagda effekten av förslagen om utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget och beslut om återbetalning av felaktigt utbetalda belopp avseende skattereduktion för hushållsarbete.

² Den lagstiftning som ska tas fram inom ramen för denna åtgärd inkluderar också den avisering om sänkt skatt på jobb och företagande på 3,48 miljarder kronor per år som gjordes i Budgetpropositionen för 2020. Den sammanlagda skattesänkningen uppgår då till 8,49 miljarder kronor 2021, 10,61 miljarder kronor 2022, 16,96 miljarder kronor 2023.

³ Den offentligfinansiella effekten utgörs av den sammanlagda effekten av förslagen om skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning och ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogasol.

Källa: Egna beräkningar.

Förslagen och bedömningarna i budgetpropositionen medför att skatteintäkterna sammantaget bedöms minska med 29,7 miljarder kronor 2021, se tabell 13.6. Av dessa avser 19,0 miljarder kronor tillfälliga skattesänkningar. Den varaktiga effekten av skatteändringarna bedöms innebära lägre skatteintäkter om 10,9 miljarder kronor.

13.41 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Men det finns också stöd eller utgifter som går via skattesystemet, s.k. skatteutgifter. Skatteutgifterna påverkar budgetens inkomstsida. De skatteutgifter som hör till respektive utgiftsområde redovisas i respektive utgiftsbilaga i denna budgetproposition.

En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Ett exempel är den reducerade mervärdesskattesatsen på livsmedel som är 12 procent. Normen är i detta fall 25 procent och skatteutgiften utgörs av skillnaden mellan 25 och 12 procent multiplicerat med underlaget.

Förutom skatteutgifter finns även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen. Exempel på skattesanktioner är fastighetsskatt på lokaler, på industrienheter samt på elproduktionsenheter.

Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför oftast jämföras med stöd på budgetens utgiftssida.

Beräkningarna av skatteutgifternas storlek kan dock inte användas som en exakt offentligfinansiell effekt för den möjliga intäktsförstärkningen om en viss skatteutgift skulle slopas. Om t.ex. en skattebas förväntas minska när en skatteutgift slopas, innebär det att den faktiska intäktsförstärkningen blir mindre än den redovisade skatteutgiften. Det är även möjligt att ett slopande av vissa skatteutgifter leder till lägre skatteintäkter, exempelvis om produktion flyttar utomlands till följd av ändrade skatteregler. Beräkningarna tar heller inte hänsyn till de indirekta effekter som kan tänkas uppstå om en skatteutgift slopas. Indirekta effekter kan t.ex. vara att intäkterna från andra skatter påverkas.

En skattesats som är lägre än normen inom skatteutgiftsredovisningen kan t.ex. vara hög i ett internationellt perspektiv, varför en skatteutgift inte definitionsmässigt ska ses som ett stöd eller en subvention. Skatteutgifter kan i vissa fall vara samhälls-ekonomiskt effektiva i den meningen att ett bibehållande av skatteutgiften kan vara samhälls-ekonomiskt mer effektivt än ett slopande. Vissa skatteutgifter kan inte slopas då det t.ex. kan finnas unionsbestämmelser eller andra internationella överenskommelser som förhindrar detta.

En utförlig beskrivning av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98).

13.42 Författningskommentar

13.42.1 Förslaget till lag om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik

Lagen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.

1 §

Paragrafen anger lagens innehåll.

2 §

Paragrafen ger hänvisningar till bestämmelserna om skattereduktion för installation av grön teknik i 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229).

3 §

I paragrafen anges att termer och uttryck som används i lagen har samma betydelse och tillämpningsområde som i inkomstskattelagen, om inget annat anges.

4 §

Paragrafen pekar ut Skatteverket som den myndighet som ska fatta beslut enligt lagen.

5 §

I paragrafen anges att uppgifter om belopp ska anges i hela krontal så att öretal faller bort. Det gäller såväl utbetalningar och återbetalningar som preliminär skattereduktion och kostnadsränta.

6 §

I paragrafen anges vem som kan begära utbetalning från Skatteverket enligt 8 §. Den som utfört installationen av grön teknik måste uppfylla kriterierna enligt 67 kap. 43 § inkomstskattelagen. Av nämnda bestämmelse framgår att utföraren ska vara godkänd för F-skatt. Har arbetet utförts utomlands och utföraren inte har bedrivit någon näringsverksamhet i Sverige krävs i stället att utföraren har ett intyg eller någon annan handling som visar att företaget i fråga om skatter och avgifter i sitt hemland genomgår motsvarande kontroll som den som är godkänd för F-skatt. I båda fallen krävs att köparen inte har betalat hela installationen av grön teknik.

7 §

Paragrafen reglerar utbetalningens storlek. Av *första stycket* framgår att utbetalningen får uppgå till ett belopp som motsvarar mellanskillnaden mellan den debiterade ersättningen för installationen av grön teknik inklusive mervärdesskatt och köparens faktiska betalning för installationen till utföraren. Med ersättningen för installationen avses ersättning för arbete och material. Utbetalningen får alltså inte avse utgifter för t.ex. resor eller utrustning.

Av *andra stycket första punkten* framgår att om utbetalningen avser en sådan installation som anges i 67 kap. 38 § första stycket 1 inkomstskattelagen, dvs. installation av ett nätanslutet solcellssystem, får utbetalningen uppgå till högst tre sjuttondelar av det belopp som köparen har betalat. Utbetalningen blir alltså maximalt 15 procent av vad köparen och Skatteverket betalat sammanlagt. I övriga fall, dvs. när utbetalningen avser installation av system för lagring av egenproducerad elenergi eller installation av laddningspunkt till elfordon, får utbetalningen enligt *andra stycket andra punkten* uppgå till högst samma belopp som köparen har betalat. Utbetalningen blir då maximalt 50

procent av den sammanlagda betalningen från köparen och Skatteverket. Dessa begränsningar aktualiseras i fall då köparen har betalat mindre än 85 respektive 50 procent av de totala debiterade kostnaderna för arbete och material inklusive mervärdesskatt.

I *tredje stycket* finns en uttrycklig bestämmelse som anger att i de fall som köparen har tillgodoräknats maximal preliminär skattereduktion, 50 000 kronor (se 16 § tredje stycket), ska ingen utbetalning till utföraren göras. Det kan innebära att en utbetalning vägras helt eller delvis.

8 §

Av *första stycket* framgår att arbetet, utöver att ha betalats, måste ha utförts för att utbetalning ska kunna begäras.

Av *andra stycket* framgår att en begäran om utbetalning från Skatteverket ska lämnas i elektronisk form. Begäran om utbetalning ska göras senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet betalades (i praktiken kalenderår, eftersom det är köparens beskattningsår som avses och fysiska personers beskattningsår alltid är kalenderår). Detta innebär att i de fallen utföraren har fått en förskottsbetalning från köparen år 1 och arbetet har utförts år 2 kan utbetalning från Skatteverket inte begäras förrän år 2 och då senast den 31 januari. Eftersom det följer av första stycket att begäran förutsätter att arbetet är utfört, måste utförandet i sådant fall ha skett senast den 31 januari. Om utförandet har skett den 1 februari eller senare kan begäran om utbetalning inte prövas.

Enligt *tredje stycket* ska begäran om utbetalning vara undertecknad av utföraren eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för utföraren.

Fjärde stycket innehåller en presumptionsregel som innebär att en begäran som lämnats för en utförare som är juridisk person, anses ha lämnats av utföraren, om det inte var uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda utföraren.

9 §

I paragrafen anges vad en begäran om utbetalning ska innehålla. I *första punkten* anges att begäran ska innehålla uppgifter om utförarens namn, adress samt organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer i de fall sådant nummer finns.

I *andra punkten* anges att begäran ska innehålla uppgift om köparens personnummer eller samordningsnummer i de fall sådant nummer finns.

I *tredje punkten* anges att begäran ska innehålla uppgifter om vilken bostad installationen är hänförlig till. Kravet på att begäran ska innehålla uppgifter om småhusets eller ägarlägenhetens beteckning omfattar även beteckningen för sådana byggnader under uppförande som avses i 67 kap. 39 § första stycket 3 inkomstskattelagen.

I *fjärde punkten* anges att begäran ska innehålla uppgifter om den debiterade ersättningen för installationen av grön teknik (inklusive mervärdesskatt), debiterad ersättning för annat än installation av grön teknik, det belopp köparen har betalat för installation, samt den dag som betalningen har kommit utföraren tillhanda. Med ersättning för annat än installation av grön teknik avses t.ex. ersättning för resor och maskinkostnader liksom eventuell administrativ avgift för utförarens hantering av begäran om utbetalning.

I *femte punkten* anges att begäran ska innehålla uppgifter om vad installationen avsett och antalet arbetade timmar.

I *sjätte punkten* anges att begäran ska innehålla uppgift om det belopp som utföraren begär som utbetalning från Skatteverket.

10 §

Paragrafen innehåller ett skyndsamhetskrav när det gäller Skatteverkets handläggning av en begäran om utbetalning. Skatteverket ska snarast fatta beslut om sådan utbetalning som avses i 7 §.

Skatteverkets beslut kan innebära att en begäran om utbetalning medges eller helt eller delvis vägras. Det kan också vara fråga om att en begäran om utbetalning avvisas såsom för sent inkommen (jfr 8 § andra stycket).

11 §

Paragrafen anger att utbetalning ska göras till utförarens bank- eller kreditmarknadsföretagskonto. Har utföraren inte anmält ett sådant konto är utbetalning således inte möjlig. I begreppet utförarens bank- eller kreditmarknadsföretagskonto inryms ett koncernkonto som är avsett för bl.a. utföraren, även om kontot tillhör ett annat företag i koncernen.

12 §

Av paragrafen framgår att om Skatteverket har gjort en utbetalning av ett belopp utan att mottagaren har varit berättigad till det är den som erhållit utbetalningen skyldig att snarast underrätta Skatteverket. Det kan t.ex. handla om att utbetalningen skett till någon som inte alls utfört någon installation av grön teknik eller att mottagaren visserligen är korrekt men att det utbetalade beloppet är felaktigt. En underrättelse ska även ske om utföraren till köparen betalar tillbaka ett belopp som tidigare har legat till grund för beslut om utbetalning av ett belopp från Skatteverket. Att den som mottagit utbetalningen i dessa situationer blir återbetalningsskyldig framgår av 13 §.

13 §

Paragrafen behandlar återbetalningsskyldigheten för belopp som utbetalats till utförare eller någon annan. I *första stycket* anges att om Skatteverket har betalat ut ett belopp utan att mottagaren har varit berättigad till det, ska Skatteverket snarast besluta att det felaktigt utbetalda beloppet ska betalas tillbaka. Det felaktigt utbetalda beloppet kan, beroende på felets omfattning, utgöras av en gjord utbetalning i dess helhet eller av endast en del av en utbetalning. En utbetalning är felaktig så snart någon av förutsättningarna för utbetalning brister. Det kan t.ex. handla om att det inte är fråga om ett sådant arbete som anges i 67 kap. 38 § inkomstskattelagen eller att lämnad uppgift om köparens betalning inte är korrekt. Det kan också t.ex. vara fråga om att Skatteverket har gjort en felregistrering av belopp eller personnummer.

Av *andra stycket* framgår att återbetalning också ska beslutas om utföraren till köparen betalar tillbaka ett belopp, som tidigare legat till grund för beslut om utbetalning av ett belopp från Skatteverket. Återbetalning ska då ske med ett belopp som motsvarar vad som har betalats tillbaka till köparen.

Ett exempel kan illustrera hur denna bestämmelse fungerar. I exemplet rör det sig om en installation av en laddningspunkt, för vilken skattereduktionen är 50 procent, och det belopp som har legat till grund för beslut om utbetalning av ett belopp från Skatteverket är 100. Detta belopp korrigeras sedan till 90. Som en följd av detta betalar utföraren tillbaka 5 till köparen. Utföraren ska då återbetala 5 till Skatteverket, vilket i det här fallet är det belopp som motsvarar vad som har betalats tillbaka till köparen.

Av *tredje stycket* framgår att Skatteverkets beslut om återbetalning måste meddelas före utgången av det sjätte året efter det beskattningsår som utbetalningen avser. Efter denna tid kan Skatteverket inte längre fatta beslut om återbetalning.

Av 12 § framgår att mottagaren är skyldig att lämna underrättelser till Skatteverket om felaktiga utbetalningar och att en utförare är skyldig att underrätta Skatteverket om återbetalningar till köparen.

14 §

Paragrafen anger att återbetalning ska ske genom insättning på ett särskilt konto för återbetalning. Återbetalningen anses ha gjorts den dag då betalningen har bokförts på det särskilda kontot.

15 §

I paragrafen anges att återbetalning ska göras senast den sista dagen i månaden efter den månad då Skatteverket har fattat beslutet om återbetalning.

16 §

Av *första stycket* framgår att köparen ska tillgodoräknas preliminär skattereduktion med ett lika stort belopp som Skatteverket har beslutat att betala ut till den som utfört arbetet.

I *andra stycket* anges att om Skatteverket har beslutat om återbetalning enligt 13 §, ska den tidigare tillgodoräknade preliminära skattereduktionen minskas med ett belopp motsvarande den beslutade återbetalningen. Det är inte en förutsättning för minskning av den preliminära skattereduktionen att återbetalning faktiskt har hunnit ske, utan det räcker med att Skatteverket fattat ett beslut om återbetalning.

Av *tredje stycket* framgår att den sammanlagda preliminära skattereduktionen enligt första stycket inte får överstiga 50 000 kronor för ett beskattningsår.

17 §

Paragrafen anger i vilken ordningsföljd som preliminär skattereduktion ska tillgodoräknas. Bestämmelsen innebär att preliminär skattereduktion ska tillgodoräknas i den ordning som den har registrerats av Skatteverket. Regeln har praktisk betydelse endast i de fall den preliminära skattereduktionen inte har passerat det högsta tillåtna beloppet på 50 000 kronor och det ungefär samtidigt kommer in en begäran om utbetalning från flera utförare, och detta tillsammans gör att den totala preliminära skattereduktionen kommer att överstiga 50 000 kronor.

18 §

Av paragrafen framgår att Skatteverket så snart som möjligt ska meddela köparen av installation av grön teknik om beslut om utbetalning och återbetalning. Genom en sådan ordning ges den skattskyldige möjlighet att fortlöpande få uppgift om den skattereduktion som har tillgodoräknats. Den skattskyldige ges även möjlighet att ifrågasätta gjorda eller vägrade utbetalningar. Vilka uppgifter som ett sådant meddelande ska innehålla framgår av *andra stycket*.

Bestämmelsen i *tredje stycket* innebär att köparen alltid har möjlighet att hos Skatteverket begära att få ett meddelande om vad den totala preliminära skattereduktionen som tillgodoräknats enligt 16 § uppgår till. I de fall då någon preliminär skattereduktion inte tillgodoräknats ska meddelandet innehålla uppgift om att skattereduktionen uppgår till noll kronor.

19 §

I paragrafen anges att den som begär utbetalning eller underrättar Skatteverket om en felaktig utbetalning ska ge Skatteverket tillfälle att granska underlaget för utbetalning eller återbetalning och lämna de uppgifter som behövs för granskningen.

20 §

Innan ett ärende om utbetalning, återbetalning eller avstående från kostnadsränta avgörs ska Skatteverket ge utföraren eller någon annan som är skyldig att underrätta Skatteverket enligt 12 § första stycket tillfälle att yttra sig om det inte är uppenbart obehövligt. Med att den som ärendet gäller inte behöver få tillfälle att yttra sig om det är uppenbart obehövligt avses en situation när beslutet är av så självklar karaktär att ett yttrande från den enskilde inte skulle kunna medföra ett bättre beslutsunderlag.

I fråga om rätten att få del av uppgifter som har tillförts ärendet genom någon annan gäller att kommunikation bara får underlätas i de särskilt angivna situationer som framgår av *tredje stycket*. Det som avses är uppgifter som har tillförts av Skatteverket eller av tredje man. Underrättelseskyldigheten gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

21 §

Kostnadsränta tas ut på en av Skatteverket beslutad återbetalning av tidigare utbetalat belopp. Räntan beräknas från den dag beloppet betalades ut till och med dagen för Skatteverkets beslut om återbetalning. Kostnadsräntan beräknas efter en räntesats motsvarande basräntan enligt 65 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244). Om det finns särskilda skäl får Skatteverket helt eller delvis avstå från kravet på ränta. Ett sådant skäl kan t.ex. vara att en felaktig utbetalning orsakats av ett misstag hos Skatteverket. Det är inte en förutsättning för avstående att utföraren begär detta. Skatteverket är således oförhindrat att på eget initiativ pröva frågan om avstående.

22 §

I paragrafen anges att ett beslut om återbetalning gäller omedelbart. Detta innebär att beslutet inte behöver få laga kraft för att få göras gällande och verkställas enligt utsökningsbalken. Det innebär t.ex. att skyldigheten att betala den fordran som har fastställts i ett beslut om återbetalning inte påverkas av ett överklagande. Att ett beslut om återbetalning gäller omedelbart innebär dock inte att den som beslutet gäller omgående måste betala fordran för att undvika indrivning. Återbetalning ska göras senast den förfallodag som följer av 15 §. Anstånd med att betala fordran kan även beviljas enligt 23 §. Förslaget behandlas i avsnitt 13.4.11.

23 §

Enligt paragrafen ska bestämmelserna om anstånd i 63 kap. 2 §, 4 § första stycket, 5–6, 8–10, 15–16, 22 och 23 §§ samt 71 kap. 1 § andra stycket skatteförfarandelagen (2011:1244) tillämpas på beslut om återbetalning. Det innebär bl.a. att anstånd kan beviljas om det är tveksamt hur stort belopp som kommer att behöva betalas, om ett beslut om återbetalning har överklagats och betalning skulle medföra betydande skadeverkningar eller annars framstå som oskäligt, om det annars finns synnerliga skäl för anstånd samt om anstånd kan antas vara till fördel för det allmänna. Vidare gäller bl.a. att anstånd i vissa fall bara kan ges om säkerhet ställs.

24 §

Om återbetalning inte görs i rätt tid (jfr 15 §), ska återbetalningskravet lämnas för indrivning. Indrivningsåtgärderna regleras i lagen (1993:891) om indrivning av statliga

fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet ske enligt utsökningsbalken. Regeringen ges rätt att föreskriva att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp.

Tredje stycket innebär att bestämmelserna om betalningssäkring i 46 kap. 2, 5–7 och 9–22 §§, 68 kap. 1 §, 69 kap. 13–18 §§ och 71 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) är tillämpliga på återbetalningar. Bestämmelser om överklagande av förvaltningsrättens beslut finns i 33 § förvaltningsprocesslagen (1971:291).

25 §

Paragrafen anger att Skatteverkets beslut enligt lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol och att prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. De beslut som kan överklagas är beslut om utbetalning, återbetalning, avstående från kostnadsränta och anstånd med återbetalning. Tillgodoräkning av preliminär skattereduktion enligt 16 § och överlämnande av obetald återbetalning till indrivning enligt 24 § är inte beslut som kan överklagas.

Av 44 § förvaltningslagen (2017:900) följer att överklagandetiden är tre veckor från den dag då den som överklagar fick del av beslutet. Köparen får normalt del av ett beslut om utbetalning eller återbetalning genom en underrättelse enligt 18 §.

13.42.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.

3 kap.

4 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.31 om beskattning av högkoncentrerade e-vätskor.

I paragrafen regleras skattefrihet för resande samt vissa definitioner som används i lagen. *Tredje stycket* kompletteras med en definition av ”högkoncentrerade e-vätskor”. Definitionen hänvisar till motsvarande definition i lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter. Begreppet är alltså detsamma som i den lagen.

4 kap.

3 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.31 om beskattning av högkoncentrerade e-vätskor.

I paragrafen finns en tabell med schablonbelopp för tull och skatt som, om de förutsättningar som anges i 4 kap. 1 § är uppfyllda, kan användas i stället för den tull och skatt som annars skulle ha tagits ut. Tabellen kompletteras med belopp för högkoncentrerade e-vätskor. Eftersom schablonbeloppet även avser mervärdesskatt överstiger beloppet i tabellen den skatt på högkoncentrerade e-vätskor som anges i lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter. Det förtydligas även att de befintliga schablonbeloppen för e-vätskor gäller övriga e-vätskor, dvs. sådana e-vätskor som inte är högkoncentrerade. Begreppen ”e-vätskor” och ”högkoncentrerade e-vätskor” definieras i 3 kap. 4 §.

13.42.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

1 kap.

9 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.23 om skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning.

I paragrafen finns definitioner av begreppen biomassa och biogas.

Genom ändringen införs i ett nytt *tredje stycke* en definition av begreppet biogasol. Enligt paragrafen är biogasol ett vätskeformigt eller gasformigt bränsle som framställts av biomassa och vars energiinnehåll till övervägande del härrör från propan eller butan. Rekviriten motsvarar de som finns i bestämmelsen om biogas i *andra stycket*, som beskrivs närmare i regeringens proposition Bättre skattemässiga förutsättningar för biogas samt för landansluten el till fartyg i hamn (prop. 2009/10:144 sid 18–21 och 35) med den skillnaden att den övervägande delen av energiinnehållet i biogasol härrör från propan eller butan. Med övervägande del avses mer än hälften. Dock ska produkten i sin helhet ha framställts av biomassa.

11 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.22 om avskaffad skattebefrielse för vissa biobränslen.

I paragrafen anges vad som avses med stödordning.

Ändringen i *punkt 9* är en följdändring med anledning av att skattebefrielsen i 6 a kap. 2 b § slopas.

6 a kap.

2 c §

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitt 13.23 om skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning och förslaget i avsnitt 13.24 om ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol.

I paragrafen regleras befrielse från energiskatt och koldioxidskatt för biogas som förbrukas som bränsle för uppvärmning.

Ändringen i *första stycket* innebär att skattebefrielsen utvidgas till att omfatta även biogasol.

Andra stycket är nytt och innebär att skattebefrielse endast medges om bränslet vid skattskyldighetens inträde omfattas av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen. Detta krav gäller oavsett om den skattskyldige själv gör avdrag i egen deklaration eller om någon som inte är skattskyldig ansöker om återbetalning. Att bränslet omfattas av ett anläggningsbesked innebär antingen att en skattskyldig har ett eget anläggningsbesked som visar rätten till skattebefrielse eller att en icke skattskyldig kan hänvisa till ett anläggningsbesked som innehas av en leverantör eller producent som är skattskyldig och som visar rätten till skattebefrielse. Någon av dessa situationer måste vara uppfylld för att skattebefrielse ska kunna medges. Innebörden är att skattebefrielse endast kommer att medges för biogas och biogasol som inte är framställd av livsmedels- eller fodergrödor.

7 kap.

1 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.22 om avskaffad skattebefrielse för vissa biobränslen.

I paragrafen regleras vissa avdrag som får göras av skattskyldiga, bl.a. avdrag för skatt på bränsle som de själva har förbrukat på ett sätt som ger rätt till skattebefrielse enligt 6 a kap.

Ändringen i *andra stycket* är en följdändring med anledning av att skattebefrielsen i 6 a kap. 2 b § slopas.

3 §

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitt 13.22 om avskaffad skattebefrielse för vissa biobränslen och avsnitt 13.23 om skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning.

I paragrafen regleras att en skattskyldig får göra avdrag för energiskatt och koldioxidskatt på vissa biobränslen som sålts som bränsle för uppvärmning till någon som inte är en stödmottagare.

Ändringen innebär att avdragsrätten utvidgas till att omfatta även biogasol. Genom den nya hänvisningen till 6 a kap. 2 c § omfattas såväl biogas som biogasol av bestämmelsen. Därmed behöver inte längre bränslet biogas nämnas uttryckligen. Därutöver görs en följdändring med anledning av att skattebefrielsen i 6 a kap. 2 b § slopas.

3 b §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.24 om ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol.

I paragrafen regleras avdrag som en skattskyldig får göra för den beståndsdel som framställs av biomassa och som ingår i vissa motorbränslen.

Ändringen innebär att biogasol undantas från tillämpningen av denna paragraf. Skattebefrielsen för biogasol regleras i stället i 4 § och omfattas därmed av samma villkor som gäller för biogas, se kommentar till 4 §.

4 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.24 om ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol.

I paragrafen regleras avdrag som en skattskyldig får göra för biogas som denne förbrukat eller sålt som motorbränsle.

Ändringen i *första stycket* innebär att biogasol läggs till och därmed omfattas av avdragsrätten enligt denna paragraf.

Andra stycket utökas med en ny *punkt 3* som innebär att en förutsättning för avdrag är att biogasen eller biogasolen omfattas av ett anläggningsbesked. Avdrag medges således endast för biogas och biogasol som inte är framställd av livsmedels- eller fodergrödor. Detta gäller oavsett om motorbränslet är för transportändamål eller andra ändamål.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att biogasol läggs till. Därutöver tas det specifika kravet på anläggningsbesked för motorbränsle för transportändamål bort eftersom det

nu omfattas av andra stycket. Kravet på hållbarhetsbesked gäller även fortsättningsvis om motorbränslet sålts eller förbrukats för transportändamål.

4 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.24 om ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol.

I paragrafen regleras en skyldighet för vissa aktörer att på begäran lämna de uppgifter som behövs för regeringens rapportering till Europeiska kommissionen i fråga om överkompensation.

Ändringen i *första stycket* innebär att de felaktiga hänvisningarna till 3 och 3 c §§, vilka efter tidigare författningsändringar inte längre är relevanta i detta sammanhang, tas bort. Därutöver ändras ordet avdraget till skattebefrielsen som täcker in även återbetalningssituationer.

Andra stycket är nytt och medför att skyldigheten att lämna uppgifter även omfattar de som, genom avdrag eller återbetalning, medges skattebefrielse för biogas eller biogasol som förbrukats som bränsle för uppvärmning.

9 kap.

2 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.22 om avskaffad skattebefrielse för vissa biobränslen.

I paragrafen regleras möjligheten till återbetalning av skatt för den som inte är skattskyldig eller skattebefriad förbrukare.

Ändringarna i *andra* och *tredje styckena* är följdändringar med anledning av att skattebefrielsen i 6 a kap. 2 b § slopas.

5 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.20 om höjning av energiskatt på el.

I paragrafen regleras förutsättningarna för återbetalning av energiskatt i vissa fall efter ansökan från förbrukaren.

I *andra stycket* ändras punkt 1 a på så vis att skattenivån höjs till 0,6 öre per kilowattimme.

5 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.20 om höjning av energiskatt på el.

I paragrafen regleras förutsättningarna för återbetalning av skatt på elektrisk kraft som förbrukats för produktion av värme eller kyla som levereras till en datorhall.

Andra stycket ändras på så vis att skattenivån höjs till 0,6 öre per kilowattimme.

11 kap.

5 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.21 om elförbrukare vid spårbunden trafik.

I paragrafen regleras vem som är skattskyldig för energiskatt på el.

Ändringen i andra stycket innebär att den som för in el från Danmark via Öresundsbronns icke-koncessionspliktiga nät för att försörja den svenska sidan av bron med el inte blir skattskyldig enligt första stycket 4 för införseln. Detta innebär att införseln inte medför skattskyldighet med krav på redovisning för varje händelse som medför skattskyldighet. Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

7 §.

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.21 om elförbrukare vid spårbunden trafik.

I paragrafen regleras när skyldigheten att betala energiskatt på el inträder. I första stycket 1, andra och tredje stycket regleras när skattskyldighet inträder för den som är skattskyldig som producent, nätinnehavare eller frivilligt skattskyldig.

I ett nytt tredje stycke regleras att skattskyldighet enligt första stycket 1 a inte inträder vid överföring av el till ett järnvägsfordon om kraften omfattas av 18 § första stycket 1. Genom undantaget kommer skattskyldighet i stället inträda vid förbrukningen av elen och då för den skattskyldige som enligt 18 § första stycket 1 ska anses förbruka elen.

9 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.20 om höjning av energiskatt på el.

Av paragrafen framgår att den som är skattskyldig för elektrisk kraft får göra avdrag för skatt i vissa fall.

Andra stycket ändras på så vis att skattenivån avseende elektrisk kraft som förbrukas i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall höjs till 0,6 öre per kilowattimme.

10 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.20 om höjning av energiskatt på el.

Av paragrafen framgår att den som är skattskyldig för elektrisk kraft under vissa förutsättningar får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som framställts från förnybara källor i en egen anläggning och inte överförts till ett koncessionspliktigt nät.

Fjärde stycket ändras på så vis att skattenivån höjs till 0,6 öre per kilowattimme.

12 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.20 om höjning av energiskatt på el.

I paragrafen regleras förutsättningarna för återbetalning av skatt på elektrisk kraft som förbrukats i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet.

Andra stycket ändras på så vis att skattenivån höjs till 0,6 öre per kilowattimme.

12 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.20 om höjning av energiskatt på el.

I paragrafen regleras förutsättningarna för återbetalning av skatt på elektrisk kraft som förbrukats i yrkesmässig vattenbruksverksamhet.

Tredje stycket ändras på så vis att skattenivån höjs till 0,6 öre per kilowattimme.

12 b §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.20 om höjning av energiskatt på el.

I paragrafen regleras förutsättningarna för återbetalning av skatt på elektrisk kraft som förbrukats som landström.

Andra stycket ändras på så vis att skattenivån höjs till 0,6 öre per kilowattimme.

14 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.20 om höjning av energiskatt på el.

I paragrafen regleras förutsättningarna för återbetalning av skatt på elektrisk kraft som förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet.

Andra stycket ändras på så vis att minimiskattenivån höjs till 0,6 öre per kilowattimme.

15 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.20 om höjning av energiskatt på el.

I paragrafen regleras förutsättningarna för återbetalning av skatt på elektrisk kraft som förbrukats i en datorhall.

Andra stycket ändras på så vis att minimiskattenivån höjs till 0,6 öre per kilowattimme.

18 §

Paragrafen som är ny föranleds av förslaget i avsnitt 13.21 om elförbrukare vid spårbunden trafik.

I paragrafen regleras vem som vid tillämpningen av 11 kap. 6 § första stycket 1, 7 §, 9 § första stycket 1, 13 a § första stycket 1 och 16 § ska anses förbruka el i vissa fall. Vem som rent faktisk förbrukat den i järnvägsnätet respektive spåranläggningen förbrukade elen kommer i dessa fall därmed inte ha någon betydelse vid tillämpningen av de uppräknade bestämmelserna. Bestämmelsen påverkar således tillämpningen av reglerna för skattskyldighetens inträde för energiskatt på el, godkännande som frivilligt skattskyldig, nedsättning av skatt på el som förbrukas vid spårbunden trafik samt vissa villkor för avdrag och återbetalning av skatt. För nedsättningen av skatt på el som förbrukas vid spårbunden trafik påverkar det således endast vem som kan ges nedsättning och inte vilka förbrukningsändamål som ger nedsättning. Bestämmelsen omfattar elförbrukning som sker i järnvägsnät, spåranläggningar och i fordon inom sådana nät eller spåranläggningar (jfr 11 kap. 9 § första stycket 1 och 13 a § första stycket).

Av *första stycket 1* framgår att el som förbrukats i järnvägsfordon i ett järnvägsnät inom ramen för en sådan tjänst som avses i 6 kap. 23 § eller 23 c § järnvägslagen anses förbrukad av den tjänsteleverantör som tillhandahållit elen. Det innebär t.ex. att tjänsteleverantören anses ha förbrukat den drivmotorström som denne tillhandahöll även om förbrukningen skedde när fordonet befann sig inom ett järnvägsnät för vilket någon annan än tjänsteleverantören var infrastrukturförvaltare. Ett annat exempel är i fall en tjänsteleverantör som vid tillhandahållande av teknisk kontroll av rullande materiel (6 kap. 23 c § tredje stycket 3) använder sig av drivmotorström som en annan tjänsteleverantör överfört till järnvägsfordonet i sitt tillhandahållande av drivmotorström (23 c § andra stycket 1) så ska den senare tjänsteleverantören anses förbruka elen eftersom det är denne som tillhandahållit elen som användes i järnvägsfordonet.

Av *första stycket 2* framgår att el som förbrukats i ett järnvägsnät, för annat ändamål än som avses i första punkten, anses förbrukad av den infrastrukturförvaltare som förvaltade järnvägsnätet med tillstånd enligt järnvägslagen vid förbrukningstillfället. Sådan förbrukning som visserligen skett inom ramen för en sådan tjänst som avses i 6 kap. 23 § eller 23 c § järnvägslagen, men där förbrukningen inte skett i ett järnvägsfordon, anses ha förbrukats för ett annat ändamål än som avses i 1.

I de fall där någon, efter en sådan upplåtelse som avses i 6 kap. 7 § järnvägsförordningen, övertagit ansvaret som infrastrukturförvaltare från Trafikverket för en viss del av järnvägsnätet och förvaltar delen med säkerhetstillstånd enligt järnvägslagen, ska den som övertagit ansvaret från Trafikverket anses förbruka elen.

Av *första stycket 3* följer att den el som förbrukats i en spåranläggning eller ett spårbundet fordon inom spåranläggningen anses förbrukad av den spårinnehavare som vid förbrukningstillfället drev anläggningen med tillstånd enligt lagen om säkerhet vid tunnelbana och spårväg.

Av *andra stycket första meningen* framgår att begreppen järnvägsnät, infrastrukturförvaltare och tjänsteleverantör har samma betydelse som i järnvägslagen. I 1 kap. 4 § järnvägslagen definieras järnvägsnät som järnvägsinfrastruktur som förvaltas av en och samma infrastrukturförvaltare. I samma paragraf i nämnda lag definieras vidare järnvägsinfrastruktur som spår-, signal- och säkerhetsanläggningar avsedda för järnvägstrafik, trafikledningsanläggningar, anordningar för elförsörjning av trafiken samt övriga fasta anordningar som behövs för anläggningarnas bestånd, drift eller brukande. Tjänsteleverantör definieras som varje offentlig eller privat enhet som ansvarar för förvaltningen av en anläggning för tjänster eller för tillhandahållande av sådana tjänster som avses i 6 kap. 23 § andra stycket eller 6 kap. 23 c §. I sistnämnda bestämmelsen behandlas bl.a. tilläggstjänsten tillhandahållande av drivmotorström.

Av *andra stycket andra meningen* framgår att spåranläggning och spårinnehavare har samma betydelse här som i lagen om säkerhet vid tunnelbana och spårväg. I 2 § lagen om säkerhet vid tunnelbana och spårväg anges att till spåranläggningar hör spår och de övriga fasta anordningar som behövs för spårens bestånd, drift eller brukande, signal- och säkerhetsanläggningar i övrigt, trafikledningsanläggningar samt anordningar för elförsörjning av trafiken. Bestämmelsen behandlas vidare i prop. 1990/91:1 om säkerheten vid järnväg, tunnelbana och spårväg, m.m. Enligt lagen om säkerhet vid tunnelbana och spårväg får spåranläggningar endast bedrivas av den som har tillstånd till verksamheten. Tillstånd till sådan verksamhet meddelas av Transportstyrelsen.

Av *tredje stycket* följer att första stycket endast gäller om den tjänsteleverantör som avses i första stycket 1, den infrastrukturförvaltare som avses i första stycket 2 eller den spårinnehavare som avses i första stycket 3 är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3.

Bestämmelsen gäller således endast i den utsträckning den aktör som utpekats som förbrukare är skattskyldig såsom producent, nätinnehavare eller frivilligt skattskyldig. Om aktören inte är en sådan skattskyldig aktör så innebär det att den faktiska förbrukaren fortsatt anses vara förbrukare, dvs. på motsvarande sätt som gäller för annan elförbrukning som inte omfattas av bestämmelsen. Vid prövningen av ansökan om godkännande som frivilligt skattskyldig enligt 6 § första stycket 1, där prövningen sker utifrån beräknad förbrukning, bör däremot utgångspunkten vara att bestämmelsen i det sammanhanget tillämpas som om den sökanden var skattskyldig.

Paragrafen har fått sin utformning efter synpunkter från *Lagrådet*.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2021.

Av den *andra punkten* framgår att äldre bestämmelser ska fortsätta att gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Detta innebär exempelvis följande.

I fråga om situationer där en skattskyldig gör avdrag för skatt vid egen förbrukning av ett bränsle ska förbrukningen ha skett före ikraftträdandet för att äldre bestämmelser ska vara tillämpliga. I det fall en skattskyldig gör avdrag för skatt på bränsle som sålts som motorbränsle ska försäljningen ha skett före ikraftträdandet för att äldre bestämmelser ska vara tillämpliga. I det fall en förbrukare som inte är skattskyldig ansöker om återbetalning av skatt på ett bränsle ska förbrukningen ha skett före ikraftträdandet för att äldre bestämmelser ska vara tillämpliga.

För tillämpningen av 11 kap. 5 § innebär bestämmelsen att undantaget inte gäller för el som förts in före ikraftträdandet. För 11 kap. 7 § innebär bestämmelsen att undantaget inte gäller för el som överförts före ikraftträdandet. För 11 kap. 18 § innebär bestämmelsen att äldre bestämmelser gäller för el som förbrukats före ikraftträdandet.

I fråga om höjd energiskatt på elektrisk kraft innebär bestämmelsen att den tidigare skattenivån är tillämplig när skattskyldighet inträtt före ikraftträdandet.

13.42.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet

1 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om en skattereduktion för installation av grön teknik.

I paragrafen regleras vilka brott som omfattas av Skatteverkets verksamhet enligt lagen. Av *första stycket femte punkten* framgår att bedrägeribrotten i 9 kap. 1–3 och 11 §§ brottsbalken omfattas, om gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt bl.a. lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete. I denna punkt görs ett tillägg som innebär att verksamheten även kommer att omfatta sådana bedrägeribrott där gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt den nya lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik. Ändringen medför att Skatteverkets skattebrottsenhet kommer att ha möjlighet att arbeta mot bedrägeribrott inom ramen för fakturamodellen för skattereduktion avseende installation av grön teknik.

13.42.5 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

1 kap.

11 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

Paragrafen kompletteras med en hänvisning till de nya bestämmelserna om skattereduktion för installation av grön teknik i 67 kap.

16 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

Paragrafen innehåller hänvisningar till vissa förfarandelagar på beskattningens område. Den nya lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik läggs till i uppräknningen.

3 kap.

18 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.15 om avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp.

I paragrafen finns en uppräkning av inkomster för vilka en begränsat skattskyldig fysisk person är skattskyldig och i vilket inkomstslag inkomsten ska tas upp. Ändringen i elfte punkten innebär att en begränsat skattskyldig fysisk person inte ska ta upp schablonintäkt enligt 47 kap. i inkomstlagen kapital.

6 kap.

11 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.15 om avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp.

Paragrafen innehåller en uppräkning av inkomster för vilka en begränsat skattskyldig juridisk person är skattskyldig. Ändringen i sjunde punkten innebär att en begränsat skattskyldig juridisk person inte är skattskyldig för schablonintäkt enligt 47 kap.

41 kap.

3 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.15 om avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp.

I paragrafen finns en uppräkning av företeelser som inte utgör löpande avkastning på kapital eller kapitalvinst men som ändå räknas till inkomstlagen kapital. I sjätte punkten stryks schablonintäkt enligt 47 kap. 11 b § som en följd av att en sådan intäkt inte längre ska tas upp till beskattning.

44 kap.

14 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

Ändringen i *andra stycket* i paragrafen innebär att utgifter för installation av grön teknik, till den del skattereduktion har tillgodoräknats för arbetet och materialet, inte ska räknas som anskaffnings- eller förbättringsutgifter vid beräkning av omkostnadsbeloppet. Skattereduktionen uppgår till 15 eller 50 procent av arbets- och materialkostnaderna, beroende på vilken typ av installation det är fråga om. Det är endast denna del av arbets- och materialkostnaderna som inte får räknas som anskaffnings- eller förbättringsutgift.

61 kap.

3 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.5 om ändrad beräkning av förmånsvärdet för fri kost.

I första stycket anges hur kostförmån ska beräknas. Ändringen i detta stycke innebär att kostförmån för en hel dag ska beräknas till ett belopp – avrundat till närmaste femtal kronor – som motsvarar 0,52 procent av prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet definieras i 2 kap. 27 §.

63 kap.

3 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.1 om ytterligare skattesänkningar för personer över 65 år.

Paragrafen innehåller bestämmelser om beräkningen av grundavdraget för personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år. Bestämmelserna innebär att grundavdraget för fysiska personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år uppgår till beloppet enligt 3 § med tillägg av ett särskilt belopp som anges för vissa inkomstintervall.

Ändringarna innebär med nuvarande prisbasbelopp att den beskattningsbara inkomsten och därmed skatten sänks för personer äldre än 65 år med inkomst mellan ca 213 000 och 1 418 000 kronor per år. För personer med en fastställd förvärvsinkomst som överstiger 1 423 000 kronor per år minskas det särskilda beloppet och upphör helt vid inkomster över ca 1 680 000 kronor.

67 kap.

1 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

I paragrafens *första stycke* ges upplysningar om vilka bestämmelser i kapitlet som reglerar skattereduktion för fysiska respektive juridiska personer. Ändringen är en följd av att nya bestämmelser införs och innebär att en hänvisning görs till bestämmelserna om skattereduktion för installation av grön teknik.

2 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

I paragrafens *första stycke* anges i vilken ordning skattereduktionerna ska göras när en skattskyldig har rätt till flera skattereduktioner. Bestämmelsen har kompletterats så att det framgår att skattereduktion för installation av grön teknik ska göras efter skattereduktion för hushållsarbete men före skattereduktion för gåva.

11 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.2 om utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget.

I paragrafen finns bestämmelser om vilka som har rätt till skattereduktion för hushållsarbete och vad som avses med utgifter för sådant arbete.

Ändringen i *fjärde stycket* är en lagteknisk följdändring som innebär att stycket flyttas till den nya 11 a §. Ändringen är en följd av att arbetskostnaden för rutavdraget avseende tvätteri- respektive bortforslingstjänsten ska beräknas enligt schablon.

11 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.2 om utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget.

I paragrafen, som är ny, anges vad som avses med utgifter för hushållsarbete.

Paragrafens *första stycke* motsvarar nuvarande 11 § fjärde stycket. I bestämmelsen anges att utgifterna för hushållsarbetet utgörs av det debiterade beloppet för arbetet inklusive mervärdesskatt.

Av *andra stycket* framgår att utgifter för sådant hushållsarbete som anges i 13 § 12 och 13, dvs. tvätteri- och bortforslingsarbete, utgörs av 50 procent av det debiterade beloppet för tjänsten i sin helhet inklusive mervärdesskatt. Det innebär att arbetskostnaden för rutavdraget avseende tvätteri- respektive bortforslingstjänsten ska beräknas enligt schablon.

13 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.2 om utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget.

Paragrafen anger vad som avses med hushållsarbete.

Ändringen i *sjunde punkten* innebär att även transport mellan bostad och utrymme för magasinering av bohag och annat lösöre utan samband med flytt ska räknas som hushållsarbete.

Genom ändringen slopas förutsättningen att magasinering måste utgöra ett led i flytten mellan bostäder för att omfattas av rutavdrag. Alla transporter av bohag och annat lösöre som utförs mellan bostaden och magasinering omfattas därmed av rutavdrag.

Vad som avses med bostad framgår av 14 §. Transport mellan magasinering och t.ex. en möbelåterförsäljare eller från eller till en annan privatperson omfattas inte. Arbetet ska vara utfört i den skattskyldiges eller dennes förälders bostad, vilket framgår av 15 §.

Den nya transporttjänsten omfattar, liksom dagens flyttjänst, arbete med packning eller annat iordningställande för transport, uppackning, lastning och lossning samt själva arbetstiden för transporten av bohaget. Andra kostnader, t.ex. transportkostnaden eller kostnad för flyttkartonger, omfattas inte.

Med bohag avses möbler, hushållsmaskiner och annat inre lösöre som är avsett för hemmet.

Av den nya *tionde punkten* framgår att möblering och förflyttning av bohag och annat lösöre som hör till hushållet samt montering och demontering av sådana föremål, när arbetet utförs i eller i nära anslutning till bostaden, ska omfattas av rutavdraget.

Vad som avses med bostad framgår av 14 §. Tjänsten är inte begränsad till bostaden. Även förflyttning av bohag och annat lösöre som utförs i nära anslutning till bostaden, t.ex. mellan bostad och tomt, trädgård, balkong eller altan, ingår.

De arbetsmoment som främst omfattas av möbleringstjänsten är ny- och ommöblering inom en och samma bostad. Även arbetsmoment som uppsättning och

nedtagning av t.ex. tavlor, gardiner, armaturer och tv, ska ge rätt till rutavdrag. Möblering och annan förflyttning av bohag och annat lösöre i del av en bostad där näringsverksamhet bedrivs omfattas däremot inte.

En inredningstjänst som innefattar arbete i form av att ta fram en skiss, plan eller liknande för hur en bostad ska inredas räknas inte som hushållsarbete. Det praktiska arbetet med att möblera och flytta bohag inom en bostad om det utgör en del i en större och mer omfattande inredningstjänst, och inte är föranledd av en försäljning av bostaden, är dock att anse som hushållsarbete.

Vidare är s.k. hemstajling inte ett hushållsarbete. Med hemstajling avses en tjänst som oftast köps i anslutning till en förestående försäljning av bostaden och syftar till att göra bostaden mer attraktiv på marknaden. Varken det planeringsarbete som föregår en hemstajling eller själva förflyttningen av bohaget inom bostaden utgör hushållsarbete. Det finns därför ett allmänt krav i bestämmelsen på att det bohag och lösöre som är föremål för möblering eller förflyttning ”hör till hushållet”. Med detta uttryck avses att bohaget eller lösöret används i hushållet under normala förhållanden och inte endast tillfälligt i samband med hemstajlingen. Att hushållet äger föremålen är förstås en tydlig indikation på att de hör till hushållet. Det kan emellertid även handla om bohag och lösöre som ägs av någon utanför hushållet när omständigheterna är sådana att det klart framgår att det aktuella bohaget eller lösöret inte har något samband med hemstajlingen, t.ex. om det regelmässigt och under längre tid används i hushållet. Även sådana föremål ska anses höra till hushållet.

När det gäller arbete med förflyttning av bohag och annat lösöre inom bostaden menas bl.a. förflyttning mellan biutrymmen och bostadsdelen. Det kan t.ex. handla om en flytt av en motionscykel mellan förråd och bostadsdel. Det kan också handla om att flytta kartonger från en bostadsdel till ett vindförråd eller ett garage eller flytt av enstaka möbler eller inredningsdetaljer, såsom gardiner, tavlor etc. inom bostaden. Arbete med packning i lådor eller annat iordningsställande av bohag och annat lösöre för att kunna flytta detta inom bostaden räknas också som rutarbete. Detsamma gäller arbete med att flytta bohag och annat lösöre mellan skåp och lådor. Ett exempel på förflyttning av bohag i nära anslutning till bostaden är att ta fram trädgårdsmöbler från förråd och placera möblemanget i trädgården.

Möbleringstjänsten omfattar även arbete med montering och demontering av bohag som hör till hushållet, nytt som gammalt, och som utförs i bostaden. Montering och demontering av föremål som utförs i utförarens lokaler omfattas däremot inte av bestämmelsen. Montering och demontering – eller förflyttning – av inredning som inte ses som bohag eller annat lösöre, t.ex. köks- och badrumsinredning och fasta garderober, dvs. sådant som kan ingå i rotarbete, ingår inte heller i tjänsten.

Arbetsmoment som till sin karaktär är reparation och underhåll av bohag och annat lösöre ska inte innefattas i montering och demontering av bohag. Reparation av en möbel ska således inte ge rutavdrag oavsett om reparationen sker i eller i närheten av bostaden eller någon annanstans. Reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden omfattas emellertid av rutavdrag enligt den nuvarande punkt 9.

Av den nya *elfte punkten* framgår att enklare tillsyn av bostaden när tillsynen utförs i eller i nära anslutning till bostaden ska räknas som hushållsarbete.

Vad som avses med bostad framgår av 14 §. Till bostad räknas även biutrymmen som garage, förråd och tvättstuga. Tillsynsarbeten som utförs i näringsverksamhet omfattas inte av rutavdrag. Det innebär t.ex. att en privatperson som i sin villa dels driver näringsverksamhet i en viss del av villan, dels bor i den övriga delen endast får medges rutavdrag för sådana arbeten som utförs i bostadsdelen.

Med ”i nära anslutning till bostaden” avses tomt, trädgård, gårdsplan och uppfart. Även tillsyn av hus som funktionellt hör samman med bostaden, exempelvis ett växthus eller liknande, omfattas. Däremot omfattas inte tillsyn som utförs på grannens fastighet, kommunal mark, allmänningar och samfälld mark av rutavdrag. Inte heller tillsyn av mark och byggnader som används i näringsverksamhet omfattas. Eftersom tillsynen ska utföras i eller i nära anslutning till bostaden omfattas inte t.ex. kameraövervakning eller annan övervakning som utförs på distans.

Tillsynen ska vara av enklare slag. Tillsyn som kräver tillstånd (auktorisering) enligt lagen (1974:191) om bevakningsföretag omfattas inte av rutavdrag.

Utgångspunkten bör vara att den föreslagna tillsynstjänsten ska utföras under den enskildes (eller dennes förälders) frånvaro från bostaden. Det är dock inte en förutsättning för att få rutavdrag för tjänsten. Rutavdrag kan också medges för tillsynstjänsten om den enskilde (eller dennes föräldrar) är hemma i bostaden. Anledningen till eller längden på frånvaron från bostaden påverkar dock inte rätten till rutavdrag. Det finns inte heller ett krav på att bostaden inte får vara uthyrd till någon annan för att köparen ska få rutavdrag för tillsynen av bostaden.

Tillsynstjänsten omfattar arbete med att ta hand om post, sköta om blommor, vädra, spola kranar och toaletter och liknande uppgifter för att se till att allt i bostaden fungerar och omhändertas. Det kan också handla om att tända och kontrollera lampor i och utanför bostaden. I tjänsten ingår även att ta hand om vissa typer av skador som kan ha inträffat i bostaden, t.ex. vid eller efter strömavbrott, som att ta hand om smältvatten och matvaror i kyl och frys. Även arbeten som kan behöva vidtas för att öppna upp eller stänga ner en bostad, t.ex. att sätta på eller stänga av vatten och värme, ingår.

Tillsynstjänsten omfattar även enklare tillsyn av bostaden utvändigt. När det är fråga om t.ex. ett småhus, kan det bli aktuellt att kontrollera om det uppstått skador på utsidan av huset.

Om det under en frånvaro från bostaden behöver utföras ett hantverksarbete eller liknande i bostaden, t.ex. om en vattenskada upptäckts eller att något har gått sönder, räknas även arbete med att möta upp hantverkare på uppdrag av köparen som rutarbete. Det gäller även att ta emot bud eller transporter till bostaden, när köparen av olika anledningar inte har möjlighet att göra det själv.

Av den nya *tolfte punkten* framgår att vattentvätt och vård av kläder och hemtextilier i samband med sådan tvätt vid tvättinrättning samt hämtning och lämning av sådant tvättgods till och från tvättinrättningen, om det ingår i tjänsten, ska räknas som rutarbete.

Kemtvätt omfattas inte av rutavdraget. Det gäller även matttvätt som utförs med särskild skurmaskin eller matttvättmaskin. Tvätt av mindre mattor som inte kräver särskilda maskiner eller specialkunskap hos den som utför tvätten, t.ex. trasmattor som kan tvättas i en vanlig tvättmaskin, omfattas däremot.

Tvätteritjänsten omfattar arbete med torkning och annan efterbehandling samt mindre reparationer av kläder och hemtextilier. Med annan efterbehandling avses t.ex. mangling, strykning och stärkning. Med mindre reparationer avses både lagning och ändring. Sådana arbeten kan bestå av t.ex. att laga hål och förslitningar, byta dragkedjor och knappar, upp- och nedläggning av byxben och ärmor samt omsömnad om kläderna har blivit för stora eller för små.

För att arbete med tvätt, efterbehandling och mindre reparationer av kläder och hemtextilier ska omfattas av rutavdrag krävs att det utförs vid tvättinrättningen. Vad som avses med tvättinrättning anges i den nya 14 a §.

Även hämtning och lämning av kläder och hemtextilier (tvättgods) vid bostaden eller annan plats, t.ex. arbetsplatsen, för transport till och från tvättinrättningen räknas som rutarbete. En förutsättning för att transporten ska ses som rutarbete är att den utgör en del av tvätteritjänsten och att köparens betalning för tjänsten i sin helhet sker till tvättinrättningen, eller i sin helhet utgör löneförmån.

Underlaget för rutavdraget avseende tvätteritjänsten beräknas enligt schablon enligt den nya 11 a §.

Av den nya *trettonde punkten* framgår att transport av bohag och annat lösöre från bostaden till försäljningsverksamhet som bedrivs i syfte att främja återanvändning ska räknas som rutarbete. Vad som avses med försäljningsverksamhet som bedrivs i syfte att främja återanvändning definieras i den nya 14 a §.

Bortforslingstjänsten omfattar arbete med att bära, lyfta och lasta vid bostaden, själva arbetstiden för transporten samt lossning och inforsling hos mottagaren (försäljningsverksamheten) som köparen uppgett. Fordon som används för transporten kan vara en för ändamålet lämplig bil men kan också vara t.ex. en cykel eller moped.

Bortforsling av bohag och annat lösöre som innehas av en näringsverksamhet omfattas dock inte.

Underlaget för rutavdraget avseende bortforslingstjänsten beräknas enligt schablon enligt den nya 11 a §.

13 c §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

Paragrafen anger i vilka fall arbete inte ska räknas som hushållsarbete i lagen. Uppräkningen kompletteras med en ny *fjärde punkten* enligt vilken arbete för vilket skattereduktion för installation av grön teknik beviljats inte räknas som hushållsarbete.

14 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.2 om utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget.

I paragrafen, som är ny, anges vad som avses med dels tvättinrättning, dels försäljningsverksamhet som bedrivs i syfte att främja återanvändning. Begreppen har betydelse vid tillämpningen av vilka tvätteritjänster respektive bortforslingstjänster som enligt 13 § 12 respektive 13 ska omfattas av rutavdraget.

Av *första stycket* första meningen framgår att med tvättinrättning avses lokaler som används för sådan tvätteriverksamhet, som avses i 39 kap. 2 § skatteförfarandelagen (2011:1244), inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Med tvätteriverksamhet avses näringsverksamhet som avser vattentvätt och vård av kläder och hemtextilier samt lagning eller ändring av textilier eller därmed jämförbara material som sker i samband med den näringsverksamheten. Med tvätteriverksamhet avses inte sådan verksamhet som är ett led i textilproduktionen eller i produktionen av sådana material som jämföras med textilier i detta sammanhang.

Lokalerna som används för tvätteriverksamhet ska disponeras av den som bedriver verksamheten. Det saknar betydelse om verksamhetsutövaren bedriver verksamheten äger eller hyr lokalerna. Tillämpningsområdet är avgränsat till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Tvättombud, dvs. företag som samarbetar med tvätterier såsom skräddare, livsmedelsbutik, skivaffär eller heminredningsaffär, anses inte bedriva tvätteriverksamhet enligt definitionen.

Av *första stycket andra meningen* framgår att till tvättinrättning räknas även andra lokaler som huvudsakligen används i verksamheten. Det innebär att arbete som utförs i en annan lokal än tvätteriets huvudlokaler, som t.ex. i en butik som tar emot och lämnar ut tvättgodis, omfattas av rutavdraget under förutsättning att lokalen huvudsakligen används i tvätteriverksamheten och är belägen inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Med huvudsaklig del avses ca 75 procent. Arbete som utförs i en lokal där både tvätteriverksamhet och annan verksamhet, t.ex. skrädderiverksamhet bedrivs självständigt omfattas således endast av rutavdrag om mer än ca 75 procent av lokalerna disponeras av tvätteriverksamheten.

I *andra stycket* anges vad som menas med försäljningsverksamhet som bedrivs i syfte att främja återanvändning vid tillämpning av 13 § 13. Här avses försäljningsverksamhet vid auktion, loppmarknad, andrahandsbutik och liknande, dvs. verksamheter som bedrivs av organisationer och företag i syfte att främja återanvändning inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Med liknande försäljningsverksamhet avses bl.a. antikvariat. Några krav på att verksamheten ska vara vinstdrivande ställs inte utan försäljningsverksamheten kan även bedrivas ideellt. Även om vissa föremål i slutet av t.ex. en loppmarknad bortskänkes ska kravet på försäljningsverksamhet anses vara uppfyllt.

19 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.2 om utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget.

I paragrafen finns bestämmelser om skattereduktionens storlek.

Ändringen i *andra stycket* innebär att den sammanlagda skattereduktionen för rut- och rotavdrag höjs till 75 000 kronor per beskattningsår och att den sammanlagda skattereduktionen för sådant hushållsarbete som anges i 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen, dvs. rotarbete, får uppgå till högst 50 000 kronor per beskattningsår. Det innebär att det finns ett utrymme om minst 25 000 kronor per skattskyldig och beskattningsår att använda för köp av rotarbete.

36 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om vilka personer som efter begäran kan få skattereduktion för installation av grön teknik.

Av *första stycket första punkten* framgår att personen måste ha fyllt 18 år under beskattningsåret. Av *andra punkten* i samma stycke framgår att personen ska ha varit obegränsat skattskyldig under någon del av beskattningsåret. Av *tredje punkten* framgår att det dels krävs att man har betalat för installationen, dels att installationen faktiskt har utförts. Denna reglering motsvaras av regleringen av utförarens begäran om utbetalning i 8 § första stycket lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik, se kommentaren till den paragrafen. Till vilket

beskattningsår skattereduktionen ska hänföras styrs dock endast av vilket år betalning gjorts – se kommentaren till 37 § samt avsnitt 13.4.3 (Preliminär skattereduktion).

Av *andra stycket* framgår att skattereduktion även kan tillgodoräknas vissa begränsat skattskyldiga personer. Det rör sig om sådana begränsat skattskyldiga som har skattepliktiga inkomster enligt 3 kap. 18 § första stycket 1 eller 2, dvs. utomlands bosatta som begärt att få sina tjänsteinkomster beskattade enligt inkomstskattelagen i stället för enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta eller lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl. samt skattskyldiga som beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet för inkomster från ett fast driftställe eller en fastighet i Sverige. Överskottet av förvärvsinkomster i Sverige, dvs. sådana som ska beskattas här, ska uteslutande eller så gott som uteslutande utgöra den skattskyldiges sammanlagda överskott av förvärvsinkomster från Sverige och andra länder. Med överskott av förvärvsinkomster avses summan av tjänsteintäkter och intäkter av näringsverksamhet efter avdrag för kostnader i respektive inkomstslag. Det ankommer på den skattskyldige att ange vilka inkomster denne uppbär utomlands.

Av *tredje stycket* framgår att skattereduktion även kan ges till ett dödsbo om installationen av grön teknik har utförts före dödsfallet. Rätten till skattereduktionen är oberoende av om utgiften för det utförda arbetet har betalats före eller efter dödsfallet.

Med utgifter för installation av grön teknik avses enligt *fjärde stycket* utgifter för arbete och material (inklusive mervärdesskatt) som är hänförliga till installationen.

37 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

Paragrafen, som är ny, anger när begäran om skattereduktion ska göras. Detta ska ske i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifterna för den utförda installationen av grön teknik har betalats.

38 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

I paragrafen, som är ny, anges vad som avses med installation av grön teknik. De olika definitionerna i *första stycket* har samma betydelse här som i förordningen (2009:689) om statligt stöd till solceller, förordningen (2016:899) om bidrag till lagring av egenproducerad elenergi och förordningen (2017:1318) om bidrag till privatpersoner för installation av laddningspunkt till elfordon. En installation av grön teknik kan enligt 39 § vara hänförlig till såväl en befintlig bostad som en byggnad under uppförande. En installation som avses i *första* eller *andra punkten* som är hänförlig till en byggnad under uppförande förutsätter att solcellssystemet respektive anläggningen för egenproduktion av förnybar el ska anslutas till elnätet för att det ska anses vara en installation av grön teknik. För att detta villkor ska vara uppfyllt krävs dels att det finns förutsättningar för att ansluta systemet eller anläggningen till elnätet när byggnaden är uppförd, dels att ägaren till byggnaden har den avsikten. Om installationen exempelvis hänför sig till en byggnad under uppförande på en fastighet där det saknas möjlighet att ansluta byggnader till elnätet, och en sådan möjlighet sannolikt inte heller kommer att finnas när byggnaden är uppförd, kan villkoret inte anses uppfyllt.

Installationen ska enligt *andra stycket* ha utförts i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

39 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

Paragrafen, som är ny, reglerar placeringen av en installation. Av *första stycket första* och *andra punkterna* framgår att installationen ska vara hänförlig till ett småhus eller en ägarlägenhet som ägs av den som begär skattereduktion, eller en lägenhet som upplåtits med bostadsrätt och som innehas av den som begär skattereduktion. Av 2 kap. 15 § framgår bl.a. att med småhus och ägarlägenhet avses egendom av de slag som avses i fastighetstaxeringslagen (1979:1152). Vad som utgör småhus respektive ägarlägenhet framgår av 2 kap. 2 § fastighetstaxeringslagen. Installationen kan också, enligt *tredje punkten*, vara hänförlig till en byggnad under uppförande som ägs av den som begär skattereduktion om byggnaden när den är uppförd ska vara ett småhus eller en ägarlägenhet. Att en installation ska vara hänförlig till ett småhus, en ägarlägenhet eller en lägenhet som upplåts med bostadsrätt innebär att installationen enbart ska avse den aktuella bostaden. Installationen ska vara kopplad till det aktuella småhuset eller lägenheten och nyttan av installationen ska enbart tillfalla småhuset eller lägenheten. När det gäller en installation som är hänförlig till en byggnad under uppförande ska nyttan av installationen enbart tillfalla småhuset eller ägarlägenheten när byggnaden är uppförd (se avsnitt 13.4.6).

Av *andra stycket* framgår att som ägare enligt första stycket 1 avses även den som enligt 1 kap. 5 § fastighetstaxeringslagen ska likställas med ägare.

40 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

Paragrafen, som är ny, anger i vilka fall åtgärder inte ska räknas som installation av grön teknik i lagen. Enligt *första punkten* ska inte åtgärder för vilka skattereduktion för hushållsarbete beviljats räknas som installation av grön teknik. Enligt *andra punkten* räknas inte heller arbete för vilket försäkringsersättning lämnats. Enligt *tredje punkten* ska inte heller arbete för vilket bidrag eller annat ekonomiskt stöd lämnats från staten, en kommun eller en region räknas som installation av grön teknik.

41 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

Av paragrafen, som är ny, framgår att för rätt till skattereduktion för en installation hänförlig till ett småhus, en ägarlägenhet eller en lägenhet som upplåtits med bostadsrätt krävs att den utförda installationen är hänförlig till hushållet för den som begär skattereduktion eller dennes förälders hushåll (*första stycket*). En installation anses hänförlig till hushållet för den som begär skattereduktion om t.ex. installationen är hänförlig till ett småhus där denne har sin bostad eller fritidsbostad. Om installationen i stället är hänförlig till ett småhus som visserligen ägs av den som begär skattereduktion men som inte disponeras av denne, exempelvis på grund av att det varaktigt hyrs ut, är installationen inte hänförlig till dennes hushåll. Om installationen är hänförlig till en byggnad under uppförande krävs för rätt till skattereduktion att den utförda installationen ska vara hänförlig till hushållet för den som begär skattereduktion eller dennes förälder när byggnaden är uppförd (*andra stycket*). I fråga om en förälder krävs att föräldern är bosatt i Sverige.

42 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

I paragrafen, som är ny, uppställs ett krav på att den utförda installationen av grön teknik ska ha betalats elektroniskt för rätt till skattereduktion. Betalningen ska anses ha skett elektroniskt endast om den har förmedlats av en betaltjänstleverantör enligt lagen (2010:751) om betaltjänster och innehåller uppgifter om avsändare, mottagare, belopp och tidpunkt. Exempel på en sådan elektronisk betalning är en betalning med inbetalningskort, kontokort, bank-id och Swish.

43 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

Enligt paragrafen, som är ny, ska den som utför installationen av grön teknik vara godkänd för F-skatt antingen när avtalet om arbetet träffas eller när ersättningen betalas ut.

Om installationen har utförts utomlands och utföraren inte har bedrivit någon näringsverksamhet i Sverige, ska utföraren när avtalet om installationen träffas eller när ersättningen betalas ut ha ett intyg eller någon annan handling som visar att företaget i fråga om skatter och avgifter i sitt hemland genomgår motsvarande kontroll som den som är godkänd för F-skatt.

44 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

Av den nya paragrafen framgår att underlaget för skattereduktion består av den preliminära skattereduktion som, enligt 16 § första stycket lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik, har tillgodoräknats för beskattningsåret, dvs. ett belopp motsvarande den utbetalning till utföraren som Skatteverket har beslutat om.

45 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

Av den nya paragrafens *första stycke* framgår att skattereduktionen uppgår till ett belopp som motsvarar den preliminära skattereduktion som avses i 44 § första stycket. Genom hänvisningen i 44 § första stycket till 16 § första stycket lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik, framgår att vad som avses är ett belopp motsvarande den utbetalning till utföraren som Skatteverket har beslutat om.

I *andra stycket* anges att den sammanlagda skattereduktionen får uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2021.

Av den *andra punkten* framgår att bestämmelserna i den nya lydelsen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

Av den *tredje punkten* anges att bestämmelserna i den nya lydelsen tillämpas första gången för hushållsarbete som har utförts och betalats efter den 31 december 2020, förmån av hushållsarbete som har tillhandahållits efter den 31 december 2020 samt hushållsarbete som har utförts efter den 31 december 2020 och för vilket ersättning har betalats ut och redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration efter detta datum.

Av den *fjärde punkten* framgår att bestämmelserna i den nya lydelsen tillämpas första gången på installation av grön teknik som har utförts och betalats efter den 31 december 2020.

13.42.6 Förslaget till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)

2 kap.

13 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.27 om Förmånligare återbetalning av fordonsskatt vid avställning av husbilar.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur fordonsskatt ska bestämmas när fordonet är skattepliktigt under en del av ett skatteår eller en skatteperiod.

I *andra stycket* finns bestämmelser om när fordonsskatt tas ut per dag. Vid avställning gäller att avställningstiden ska ha omfattat minst 15 dagar (eller att fordonet har gått över till en ny ägare under avställningstiden) för att skatt ska tas ut per dag under den månad då avställningen började eller upphörde. Ändringen innebär att för personbilar klass II gäller i stället för en avställningstid på minst 15 dagar, om fordonet ställs av under den tid då koldioxidbeloppet bestäms enligt 9 a §, att avställningstiden ska ha omfattat minst 4 dagar. Fordonet måste för att komma i fråga för beskattning per dag ha en årlig fordonsskatt på minst 4 800 kronor, vilket följer av första meningen. Om ett sådant fordon som har en minsta avställningstid för beskattning per dag på 4 dagar övergår till en ny ägare under fyradagarsperioden tas fordonsskatten ut per dag, på samma sätt som gäller för fordon med 15 dagars karenstid.

När skatteplikt föreligger för del av skatteår eller skatteperiod beräknas skatt för de kalendermånader under vilka skatteplikt till någon del föreligger. Om fordonsskatten för år uppgår till minst 4 800 kr beräknas skatten per dag. Vid avställningar som är kortare än 15 dagar används denna senare möjlighet bara om avställningen gjorts i samband med ett ägarbyte.

Vad som avses med fordonsår respektive skattepliktig för första gången framgår av 1 kap. 5 och 6 a §§.

Bestämmelserna tillämpas bara om fordonet ställs av under den tid då fordonets koldioxidbelopp beräknas enligt 9 a §, dvs. den kortare karenstiden gäller bara under husbilens första tre år, vilket motsvarar den period då ett förhöjt koldioxidbelopp tas ut till följd av bonus–malus-systemet. Begränsningen gäller oavsett skatteår eller skatteperiod, dvs. om skyldigheten att betala det förhöjda koldioxidbeloppet upphör under en skatteperiod, upphör också möjligheten att ställa av fordonet med den kortare avställningstiden för dygnsbeskattning vid den tidpunkten. Det räcker dock att avställningen görs under den tid då det förhöjda koldioxidbeloppet tas ut för att karenstiden om 4 dagar får tillämpas.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att lagen träder i kraft den 1 mars 2021. Lagändringen avser alla personbilar klass II som omfattas av 2 kap. 13 § i den nya lydelsen, oavsett om de

har blivit skattepliktiga för första gången före eller efter ikraftträdandet. En karenstid om 4 dagar ska gälla för fordonsskatt som avser tid efter den 28 februari 2021 om fordonet ställts av den 1 mars eller senare. Detta gäller även för husbilar som har en skatteperiod som löper över ikraftträdandetidpunkten.

Av *andra punkten* framgår att äldre bestämmelser fortfarande gäller vid bestämmande av fordonsskatt för fordon som har ställts av före ikraftträdandet.

Av *tredje punkten* framgår att de äldre bestämmelserna i 2 kap. 13 § fortfarande gäller för fordonsskatt som avser tid före ikraftträdandet.

13.42.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete

7 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.2 om utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget.

I paragrafen finns bestämmelser om utbetalningens storlek.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att den sammanlagda skattereduktionen för sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen (1999:1229), dvs. rotarbete, får uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår. Bestämmelsen ändras med anledning av ändringen i 17 § tredje stycket av storleken på den maximala preliminära skattereduktionen för rotarbete.

9 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.2 om utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget.

I paragrafen finns bestämmelser om vad en begäran om utbetalning ska innehålla.

Ändringen i *fjärde punkten* innebär att en begäran som avser sådant hushållsarbete som anges i punkterna 12 och 13 i 67 kap. 13 § inkomstskattelagen (1999:1229), dvs. tvätteri- eller bortforslingstjänsten, inte ska innehålla uppgifter om antalet arbetade timmar. Vad hushållsarbetet avsett, vilket regleras i fjärde punkten, ska däremot redovisas. Eventuell ersättning för material och ersättning för annat än hushållsarbete i samband med tjänsten ska liksom för övriga rut- och rotarbeten redovisas och ingår inte i underlaget för rutavdrag.

17 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.2 om utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget.

I paragrafen finns bestämmelser om den preliminära skattereduktionens storlek.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att den sammanlagda preliminära skattereduktionen för rut- och rotavdrag höjs till 75 000 kronor för ett beskattningsår och att den sammanlagda preliminära skattereduktionen för rotarbete får uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.

19 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.2 om utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget.

I paragrafen finns bestämmelser om Skatteverkets meddelande till köpare av rut- och rotarbete.

Ändringarna i *andra stycket tredje punkten* och *tredje stycket* innebär att det i Skatteverkets meddelande till köparen ska anges hur stor del av den preliminära skattereduktionen som tillgodoräknats köparen som avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen, dvs. rotarbete.

23 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.3 om utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om besluts giltighet.

I paragrafen anges att ett beslut om återbetalning gäller omedelbart. Detta innebär att beslutet inte behöver få laga kraft för att få göras gällande och verkställas enligt utskökningsbalken. Skyldigheten att betala den fordran som har fastställts i ett beslut om återbetalning påverkas inte av ett överklagande. Att ett beslut om återbetalning gäller omedelbart innebär dock inte att den som beslutet gäller omgående måste betala fordran för att undvika indrivning. Återbetalning ska göras senast den förfallodag som följer av 16 §. Anstånd med att betala fordran kan även beviljas enligt 23 a §.

23 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.3 om utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om anstånd.

I paragrafen anges att bestämmelserna om anstånd i 63 kap. 2 §, 4 § första stycket, 5, 6, 8–10, 15, 16, 22 och 23 §§ och 71 kap. 1 § andra stycket skatteförfarandelagen (2011:1244) tillämpas på beslut om återbetalning.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

I *första punkten* anges att lagen träder i kraft den 1 januari 2021.

I *andra punkten* anges att bestämmelserna tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

I *tredje punkten* anges att bestämmelserna i 23 och 23 a §§ tillämpas första gången på beslut om återbetalning avseende en begäran om utbetalning som har lämnats efter den 31 december 2020.

13.42.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen

1 kap.

1 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.24 om ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol.

I paragrafen beskrivs lagens innehåll.

Ändringen innebär att den hittillsvarande begränsningen att lagens tillämpningsområde avseende anläggningsbesked enbart omfattar biodrivmedel tas bort.

2 §

Ändringen föränleds av förslaget i avsnitt 13.24 om ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol.

I paragrafen definieras vissa begrepp som används i lagen.

Paragrafen ändras på så sätt att definitionen av livsmedelsbaserade biodrivmedel byts ut mot livsmedels- eller fodergrödor som ska vara tillämplig på fler bränslen än biodrivmedel. Med livsmedels- eller fodergrödor avses stärkelsesrika grödor, sockergrödor eller oljegrödor som produceras på jordbruksmark som huvudgrödor. I en punktlista föreskrivs att detta dock inte innefattar restprodukter och avfall, material som innehåller både cellulosa och lignin, eller mellangrödor som inte kräver att ytterligare mark tas i anspråk. Med mellangrödor avses exempelvis täckgrödor eller fånggrödor. Definitionen är hämtad från Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor.

Med stärkelsesrika grödor avses framförallt spannmål såsom vete, råg, havre och majs (oavsett om det enbart är sädeskornen eller hela växten som används), rotfrukter (t.ex. potatis, jordärtskocka, sötpotatis, maniok och jams) och stamknölar (t.ex. taro). Det finns ingen definition av sockergrödor och oljegrödor i direktivet. Sockergrödor bör avse t.ex. sockerbetor och sockerrör och oljegrödor bör avse t.ex. raps och oljepalmer. Råvaror som innehåller både cellulosa och lignin (såsom biomassa från skog och vedartade energigrödor) utgör inte livsmedels- och fodergrödor. Inte heller råvaror som innehåller cellulosa och hemicellulosa, men som har ett lägre lignininnehåll än material som innehåller både cellulosa och lignin, omfattas av definitionen. Det inkluderar gräsartade energigrödor med lågt stärkelseinnehåll, t.ex. rajgräs, jungfruhirs, miskantus, italienskt rör; täckgrödor före och efter huvudgrödor samt vallgrödor. Med vallgrödor och täckgrödor avses tillfällig och kortvarig sådd på betesmark eller åkermark av en blandning av gräs och baljväxter med låg halt av stärkelse för att få foder för boskap och förbättra jordens bördighet i syfte att få högre avkastning av huvudsakliga jordbruksgrödor. Restprodukter och avfall är inte livsmedels- och fodergrödor.

Det införs även en ny definition av gasformiga biobränslen. Med gasformiga biobränslen avses gasformiga bränslen för andra energiändamål än transportändamål, som framställs av biomassa. Detta omfattar även gaser som komprimerats till vätskeform. Definitionen har utformats med den befintliga definitionen av flytande biobränslen som förebild.

3 a kap.

1 §

Ändringen föränleds av förslaget i avsnitt 13.24 om ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol.

I paragrafen regleras vilka som kan begära ett anläggningsbesked.

Paragrafen delas upp i två stycken. I *första stycket* anges vilka som kan begära ett anläggningsbesked. Utöver de som tidigare kunnat begära ett anläggningsbesked, dvs. rapporteringsskyldiga för biodrivmedel enligt 3 kap. 1 § första stycket a, utvidgas kretsen till att även omfatta den som är skattskyldig för ett annat motorbränsle som framställts av biomassa eller ett gasformigt biobränsle enligt 4 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi.

I *andra stycket* anges att med anläggningsbesked avses ett beslut av tillsynsmyndigheten om att det finns ett kontrollsystem som visar att ett bränsle eller den anläggning där bränslet har producerats uppfyller de krav som följer av kapitlet.

Utöver att bestämmelsen omfattar fler bränslen än biodrivmedel innebär inte formuleringen någon ändring i sak.

2 §

Ändringen föränleds av förslaget i avsnitt 13.24 om ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol.

I paragrafen regleras vad kontrollsystemet ska visa för att ett anläggningsbesked ska kunna erhållas.

Ändringen innebär att hänvisningen till 7 kap. 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi, där skattebefrielse för biogas och biogasol som motorbränsle regleras, tas bort. Villkoren för biogas och biogasol flyttas i stället till en ny paragraf, se kommentar till 2 a §. Vidare ändras begreppet livsmedelsbaserat till framställt av livsmedels- eller fodergrödor. Därutöver utökas paragrafens tillämpningsområde till att omfatta andra motorbränslen som framställts av biomassa än biodrivmedel, dvs. motorbränslen för andra ändamål än transportändamål.

2 a §

Ändringen föränleds av förslaget i avsnitt 13.24 om ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol.

Paragrafen är ny och reglerar i *första stycket* att kontrollsystemet hos den som begär ett anläggningsbesked ska visa att ett gasformigt biobränsle som avses i 6 a kap. 2 c § första stycket lagen (1994:1776) om skatt på energi inte är framställt av livsmedels- eller fodergrödor. Bestämmelsen avser således biogas och biogasol som förbrukas som bränsle för uppvärmning.

Av *andra stycket* framgår att motsvarande ska gälla för biodrivmedel eller gasformiga biobränslen som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 4 § samma lag. Bestämmelsen avser således biogas eller biogasol som en skattskyldig har förbrukat eller sålt som motorbränsle, oavsett om det är för transportändamål eller andra ändamål.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Lagen träder i kraft den 1 januari 2021.

13.42.9 Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

11 kap.

14 §

Ändringen föränleds av förslaget i avsnitt 13.2 om utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget.

I paragrafen finns bestämmelser om skatteavdrag vid förmån av hushållsarbete enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229).

Andra stycket ändras på så sätt att reduceringen av skatteavdraget enligt första stycket gäller upp till ett belopp motsvarande maximal skattereduktion för rut- och rotarbete för ett beskattningsår. Enligt 67 kap. 19 § andra stycket inkomstskattelagen får den sammanlagda skattereduktionen uppgå till högst 75 000 kronor för ett beskattningsår.

Sista meningen i andra stycket är ny och innebär att det införs ett tak för förmån av sådant arbete som anges i 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen, dvs. rotarbete, om 50 000 kronor per beskattningsår.

31 kap.

33 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

Ändringen innebär att den som begär skattereduktion för installation av grön teknik ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen i inkomstdeklarationen.

56 kap.

9 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.4 om skattereduktion för installation av grön teknik.

I *tredje stycket* införs en ny *fjärde punkten* som innebär att preliminär skattereduktion enligt den nya lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik ska läggas till den slutliga skatten. Ändringen innebär att nuvarande fjärde och femte punkterna i samma stycke blir *femte* och *sjätte punkterna*.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

I *första punkten* anges att lagen träder i kraft den 1 januari 2021.

I *andra punkten* anges att lagen tillämpas första gången i fråga om skattepliktig förmån av hushållsarbete som kommit den skattskyldige till del efter den 31 december 2020.

I *tredje punkten* anges att lagen tillämpas första gången i fråga om skattereduktion för installation av grön teknik på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

13.42.10 Förslaget till lag om ändring i lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter

2 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.31 om beskattning av högkoncentrerade e-vätskor.

I paragrafen anges vad som avses med vissa uttryck som förekommer i lagen. *Första stycket* kompletteras med en definition av ”högkoncentrerade e-vätskor”. Detta är en underkategori till e-vätskor och avser sådana e-vätskor som har en koncentration nikotin som uppgår till minst 15 men inte överstiger 20 milligram per milliliter vätska. Definitionen innebär att både vätskor som har exakt 15 milligram nikotin per milliliter och exakt 20 milligram nikotin per milliliter omfattas, såväl som alla vätskor med koncentrationer däremellan. En högkoncentrerad e-vätska räknas fortfarande som en e-vätska. I vissa fall finns dock särreglering för just högkoncentrerade e-vätskor. Begreppet ”e-vätska” definieras sedan tidigare i paragrafen. I definitionen av ”förordning (EG) nr 1272/2008” ändras hänvisningen till att avse den senaste lydelsen av förordningen.

3 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.25 om beskattning av högkoncentrerade e-vätskor.

I paragrafen fastställs skattesatsen för e-vätskor. Paragrafen kompletteras med ett *andra stycke* där det anges att skatt för högkoncentrerade e-vätskor ska tas ut med 4 000 kronor per liter vätska i stället för vad som anges i första stycket. Första stycket kommer därmed att vara tillämpligt för sådana e-vätskor som inte är högkoncentrerade.

5 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.25 om beskattning av högkoncentrerade e-vätskor.

I paragrafen anges vissa fall då skatt inte tas ut. I *fjärde punkten* anges i dag att skatt inte tas ut för produkter som vid klassificering och märkning enligt förordning (EG) nr 1272/2008 tillhör faroklassen akut toxicitet i farokategorierna 1, 2 eller 3. Punkten kompletteras med en bestämmelse om att den inte gäller för högkoncentrerade e-vätskor. Sådana vätskor kommer således att beskattas enligt 3 § andra stycket.

11 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 13.25 om beskattning av högkoncentrerade e-vätskor.

Paragrafen är ny och reglerar ett undantag från skattskyldighet för godkända lagerhallare. Om en godkänd lagerhallare förstör en skattepliktig vara anses det normalt innebära att varan tas i anspråk för annat ändamål än försäljning, vilket utlöser skattskyldighet enligt 11 § 1 b. I paragrafen införs ett undantag för de fall då e-vätskor och andra nikotinhaltiga produkter fullständigt förstörts under tillsyn av Skatteverket.

Bilaga 1

Specifikation av budgetens utgifter och inkomster 2021

Innehållsförteckning

1	Specifikation av budgetens utgifter för 2021	2
2	Specifikation av budgetens inkomster för 2021	15

I denna bilaga sammanställs budgetens utgifter och inkomster för 2021. Utgifterna är fördelade på 27 utgiftsområden och inkomsterna på inkomsttyper och inkomstitlar.

1 Specifikation av budgetens utgifter för 2021

Tabell 1.1 Specifikation av budgetens utgifter för 2021

Tusental kronor

Utgiftsområde

1	Rikets styrelse	15 907 564
	1 Statschefen	147 838
	1 Kungliga hov- och slottsstaten	147 838
	2 Riksdagen samt Riksdagens ombudsmän	2 461 372
	1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	976 869
	2 Riksdagens förvaltningsanslag	914 583
	3 Riksdagens fastighetsanslag	100 000
	4 Riksdagens ombudsmän (JO)	117 562
	5 Riksrevisionen	352 358
	3 Sametinget och samepolitiken	59 351
	1 Sametinget	59 351
	4 Regeringskansliet m.m.	8 176 461
	1 Regeringskansliet m.m.	8 176 461
	5 Länsstyrelserna	3 450 489
	1 Länsstyrelserna m.m.	3 450 489
	6 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	487 253
	1 Allmänna val och demokrati	107 340
	2 Justitiekanslern	53 243
	3 Datainspektionen	111 740
	4 Valmyndigheten	20 730
	5 Stöd till politiska partier	169 200
	6 Institutet för mänskliga rättigheter	25 000
	7 Nationella minoriteter	119 271
	1 Åtgärder för nationella minoriteter	117 771
	2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	1 500
	8 Medier	976 224
	1 Mediestöd	932 119
	2 Myndigheten för press, radio och tv	44 105
	9 Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	29 305
	1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	29 305
2	Samhällsekonomi och finansförvaltning	17 501 844
	1 Statskontoret	102 450
	2 Kammarkollegiet	72 578
	3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	20 250
	4 Arbetsgivarpolitiska frågor	2 443
	5 Statliga tjänstepensioner m.m.	14 107 000
	6 Finanspolitiska rådet	10 512
	7 Konjunkturinstitutet	67 076

Utgiftsområde		
8	Ekonomistyrningsverket	188 476
9	Statistiska centralbyrån	585 608
10	Bidragsfastigheter	340 600
11	Finansinspektionen	654 555
12	Riksgäldskontoret	330 185
13	Bokföringsnämnden	13 782
14	Vissa garanti- och medlemsavgifter	110 116
15	Statens servicecenter	760 705
16	Finansmarknadsforskning	39 929
17	Upphandlingsmyndigheten	95 579
3	Skatt, tull och exekution	12 413 921
1	Skatteverket	8 023 985
2	Tullverket	2 279 964
3	Kronofogdemyndigheten	2 109 972
4	Rättsväsendet	56 430 577
1	Polismyndigheten	30 488 405
2	Säkerhetspolisen	1 739 849
3	Åklagarmyndigheten	1 718 907
4	Ekobrottsmyndigheten	744 509
5	Sveriges Domstolar	6 420 878
6	Kriminalvården	10 448 290
7	Brottsförebyggande rådet	171 919
8	Rättsmedicinalverket	500 248
9	Gentekniknämnden	4 771
10	Brottsoffermyndigheten	43 553
11	Ersättning för skador på grund av brott	121 953
12	Rättsliga biträden m.m.	3 650 857
13	Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	39 987
14	Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	19 174
15	Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	62 157
16	Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	21 472
17	Domarnämnden	9 648
	18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	224 000
5	Internationell samverkan	1 999 265
1	Avgifter till internationella organisationer	1 328 554
2	Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	165 299
3	Nordiskt samarbete	13 595
4	Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	4 826
5	Inspektionen för strategiska produkter	49 445
6	Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	70 858
7	Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	28 402
8	Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	19 175
9	Svenska institutet	130 421
10	Information om Sverige i utlandet	15 475
11	Samarbete inom Östersjöregionen	173 215

Utgiftsområde		
6	Försvar och samhällets krisberedskap	71 153 370
	1 Försvar	66 100 264
	1 Förbandsverksamhet och beredskap	41 920 370
	2 Försvarsmaktens insatser internationellt	1 466 571
	3 Anskaffning av materiel och anläggningar	17 808 296
	4 Forskning och teknikutveckling	716 905
	5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	11 361
	6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	295 568
	7 Officersutbildning m.m.	250 806
	8 Försvarets radioanstalt	1 417 711
	9 Totalförsvarets forskningsinstitut	237 373
	10 Nämnder m.m.	6 536
	11 Försvarets materielverk	1 957 997
	12 Försvarsunderrättelsedomstolen	10 770
	2 Samhällets krisberedskap	4 576 186
	1 Kustbevakningen	1 353 934
	2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	24 850
	3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	27 580
	4 Krisberedskap	1 304 454
	5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	381 671
	6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 435 898
	7 Statens haverikommission	47 799
	3 Strålsäkerhet	409 945
	1 Strålsäkerhetsmyndigheten	409 945
	4 Elsäkerhet	66 975
	1 Elsäkerhetsverket	66 975
7	Internationellt bistånd	46 828 602
	1 Internationellt utvecklingssamarbete	46 828 602
	1 Bistandsverksamhet	44 965 687
	2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 583 163
	3 Nordiska Afrikainstitutet	17 189
	4 Folke Bernadotteakademin	191 101
	5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	50 000
	6 Utvärdering av internationellt bistånd	21 462
8	Migration	9 268 385
	1 Migrationsverket	4 420 863
	2 Ersättningar och bostadskostnader	2 879 869
	3 Migrationspolitiska åtgärder	127 915
	4 Domstolsprövning i utlänningsmål	771 136
	5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	226 800
	6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	362 150
	7 Utresor för avvisade och utvisade	324 202
	8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	155 450
9	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	101 941 904
	1 Hälsö- och sjukvårdspolitik	63 531 327
	1 Socialstyrelsen	749 805
	2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	90 426
	3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	154 206

Utgiftsområde	
4 Tandvårdsförmåner	7 294 796
5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	31 705 000
6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	16 826 486
7 Sjukvård i internationella förhållanden	513 238
8 Bidrag till psykiatri	2 163 643
9 Läkemedelsverket	159 899
10 E-hälsomyndigheten	119 401
11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	3 000 000
12 Inspektionen för vård och omsorg	754 427
2 Folkhälsopolitik	836 801
1 Folkhälsomyndigheten	500 005
2 Insatser för vaccinberedskap	120 500
3 Bidrag till WHO	45 165
4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	75 502
5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	95 629
3 Funktionshinderspolitik	250 306
1 Myndigheten för delaktighet	61 564
2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	188 742
4 Politik för sociala tjänster	36 472 094
1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	32 311
2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	782 514
3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	263 395
4 Kostnader för statlig assistansersättning	24 475 898
5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	9 008 490
6 Statens institutionsstyrelse	1 346 567
7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	525 151
8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	37 768
5 Barnrättspolitik	48 810
1 Barnombudsmannen	26 549
2 Barnets rättigheter	22 261
6 Forskningspolitik	802 566
1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	39 063
2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	763 503
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	98 410 400
1 Ersättning vid sjukdom och funktionsnedsättning	89 126 329
1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	37 798 912
2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	40 472 849
3 Merkostnadsersättning och handikappersättning	1 355 000
4 Arbetsskadeersättningar m.m.	2 421 000
5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	36 868
6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	2 441 700
7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	4 600 000
2 Myndigheter	9 284 071
1 Försäkringskassan	9 212 424
2 Inspektionen för socialförsäkringen	71 647
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	37 715 888
1 Ersättning vid ålderdom	36 938 300
1 Garantipension till ålderspension	14 141 100

Utgiftsområde		
2	Efterlevandepensioner till vuxna	9 343 300
3	Bostadstillägg till pensionärer	10 273 800
4	Äldreförsörjningsstöd	1 190 100
5	Inkomstpensionstillägg	1 990 000
	2 Myndigheter	777 588
1	Pensionsmyndigheten	777 588
12	Ekonomisk trygghet för familjer och barn	103 578 007
1	Barnbidrag	33 680 849
2	Föräldraförsäkring	47 651 790
3	Underhållsstöd	2 593 662
4	Adoptionsbidrag	14 784
5	Barnpension och efterlevandestöd	1 018 600
6	Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	5 366 856
7	Pensionsrätt för barnår	8 070 800
8	Bostadsbidrag	5 180 666
13	Jämställdhet och nyanlända invandras etablering	7 790 741
	1 Nyanlända invandras etablering	6 538 283
1	Etableringsåtgärder	172 030
2	Kommunersättning vid flyktmottagande	6 194 640
3	Hemutrustningslån	171 613
	2 Diskriminering	221 475
1	Diskrimineringsombudsmannen	128 556
2	Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	92 919
	3 Jämställdhet	512 775
1	Särskilda jämställdhetsåtgärder	409 039
2	Jämställdhetsmyndigheten	75 573
3	Bidrag för kvinnors organisering	28 163
	4 Segregation	518 208
1	Åtgärder mot segregation	500 000
2	Delegationen mot segregation	18 208
14	Arbetsmarknad och arbetsliv	105 724 319
	1 Arbetsmarknad	104 753 265
1	Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 853 774
2	Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	52 882 733
3	Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	11 738 323
4	Lönebidrag och Samhall m.m.	20 481 668
5	Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	122 394
6	Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014-2020	1 995 600
7	Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021-2027	50 000
8	Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	42 727
9	Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	79 498
10	Bidrag till administration av grundbeloppet	58 714
11	Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8 303
12	Bidrag till lönegarantiersättning	2 900 000
13	Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	4 843 289
14	Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	1 696 242
	2 Arbetsliv	971 054
1	Arbetsmiljöverket	695 281

Utgiftsområde	
2 Arbetsdomstolen	34 661
3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	33 722
4 Medlingsinstitutet	56 247
5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap	39 143
6 Regional skyddsombudsverksamhet	112 000
15 Studiestöd	28 313 111
1 Studiehjälp	4 388 624
2 Studiemedel	20 219 925
3 Avsättning för kreditförluster	2 029 714
4 Statens utgifter för studiemedelsränder	100 028
5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	62 150
6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	27 000
7 Studiestartsstöd	542 000
8 Centrala studiestödsnämnden	926 576
9 Överklagandenämnden för studiestöd	17 094
16 Utbildning och universitetsforskning	92 077 789
1 Barn-, ungdoms- och vuxenutbildning	31 044 337
1 Statens skolverk	1 156 702
2 Statens skolinspektion	468 004
3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	769 676
4 Sameskolstyrelsen	58 003
5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	4 797 193
6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	315 218
7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	3 903 000
8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	208 720
9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	109 986
10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	504 026
11 Skolforskningsinstitutet	24 735
12 Praktisknära skolforskning	18 543
13 Bidrag till lärarlöner	4 875 000
14 Särskilda insatser inom skolområdet	163 418
15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	6 230 000
16 Bidrag till vissa studier	17 525
17 Statligt stöd till vuxenutbildning	3 660 422
18 Myndigheten för yrkeshögskolan	135 043
19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	3 629 123
2 Universitet och högskolor	51 378 480
1 Universitetskanslersämbetet	158 416
2 Universitets- och högskolerådet	243 365
3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 024 767
4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 286 199
5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 338 713
6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 349 033
7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 367 673
8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 683 952
9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 956 642
10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 724 084

Utgiftsområde	
11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 574 894
12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 199 438
13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 745 179
14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 032 655
15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	794 587
16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 684 033
17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 392 824
18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 772 596
19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	765 899
20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	419 006
21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	762 672
22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	261 982
23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 193 374
24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	358 437
25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	891 450
26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	289 187
27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	641 734
28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	264 093
29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 065 801
30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	258 068
31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	294 155
32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	105 476
33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	691 524
34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	132 056
35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	213 734
36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	52 549
37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	121 873
38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	39 747
39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	575 147
40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	89 866
41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	483 805
42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	88 454
43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	528 496
44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	110 977
45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	456 042
46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	80 509
47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	456 297
48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	70 141
49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	366 811
50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	57 261
51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	423 937
52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	77 740
53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	179 761
54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	20 487
55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	69 450

Utgiftsområde	
56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	11 399
57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	144 329
58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	20 620
59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	478 043
60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	93 612
61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	39 182
62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	21 518
63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 773 958
64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	2 230 797
65 Särskilda medel till universitet och högskolor	471 718
66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 733 676
67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet	72 580
3 Forskning	9 479 567
1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	6 995 846
2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	420 061
3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	183 119
4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 117 356
5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	40 796
6 Institutet för rymdfysik	57 273
7 Kungl. biblioteket	419 797
8 Polarforskningssekreteriatet	49 663
9 Sunet	49 183
10 Överklagandenämnden för etikprövning	5 381
11 Etikprövningsmyndigheten	43 788
12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	8 309
13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	88 995
4 Vissa gemensamma ändamål	175 405
1 Internationella program	81 589
2 Avgift till Unesco och ICCROM	30 886
3 Kostnader för Svenska Unescorådet	10 787
4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	52 143
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	17 790 875
1 Kulturområdesövergripande verksamhet	3 649 002
1 Statens kulturråd	67 099
2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	1 589 084
3 Skapande skola	201 465
4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45 153
5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 852
6 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 719 049
7 Myndigheten för kulturanalys	17 300
2 Teater, dans och musik	1 466 593
1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	1 116 333
2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	227 614
3 Statens musikverk	122 646

Utgiftsområde

3 Litteraturen, läsandet och språket	399 204
1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	200 735
2 Myndigheten för tillgängliga medier	127 349
3 Institutet för språk och folkminnen	71 120
4 Bildkonst, arkitektur, form och design	136 790
1 Statens konstråd	11 007
2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	67 947
3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	11 767
4 Bidrag till bild- och formområdet	46 069
5 Kulturskaparnas villkor	545 399
1 Konstnärsnämnden	22 568
2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	522 831
6 Arkiv	441 117
1 Riksarkivet	441 117
7 Kulturmiljö	1 024 538
1 Riksantikvarieämbetet	288 996
2 Bidrag till kulturmiljövård	267 542
3 Kyrkoantikvarisk ersättning	460 000
4 Bidrag till arbetslivsmuseer	8 000
8 Museer och utställningar	1 800 589
1 Centrala museer: Myndigheter	1 400 991
2 Centrala museer: Stiftelser	268 714
3 Bidrag till vissa museer	71 019
4 Forum för levande historia	59 785
5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	80
9 Trossamfund	120 131
1 Myndigheten för stöd till trossamfund	13 212
2 Stöd till trossamfund	106 919
10 Film	553 444
1 Filmstöd	553 444
11 Medier	81 841
1 Sändningar av TV Finland	8 721
2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3 434
3 Avgift till europeiska audiovisuella observatoriet	483
4 Statens medieråd	23 722
5 Stöd till taltidningar	45 481
12 Ungdomspolitik	344 319
1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor	51 639
2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	290 680
3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	2 000
13 Politik för det civila samhället	2 203 518
1 Stöd till idrotten	1 966 811
2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	102 164
3 Stöd till friluftorganisationer	47 785
4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000
5 Insatser för den ideella sektorn	71 758
14 Folkbildning	4 948 172
1 Bidrag till folkbildningen	4 559 683

Utgiftsområde		
2	Bidrag till tolkutbildning	55 331
3	Särskilda insatser inom folkbildningen	140 000
4	Särskilt utbildningsstöd	193 158
15	Tillsyn över spelmarknaden	76 218
1	Spelinspektionen	76 218
18	Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	5 578 679
1	Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	5 305 025
1	Bostadspolitisk utveckling	20 600
2	Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	12 500
3	Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	43 000
4	Boverket	342 583
5	Statens geotekniska institut	55 328
6	Lantmäteriet	669 014
7	Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	955 000
8	Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	3 150 000
9	Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	20 000
10	Innovativt och hållbart byggande	37 000
2	Konsumentpolitik	273 654
1	Konsumentverket	169 689
2	Allmänna reklamationsnämnden	52 148
3	Fastighetsmäklarinspektionen	29 884
4	Åtgärder på konsumentområdet	17 559
5	Bidrag till miljömärkning av produkter	4 374
19	Regional utveckling	4 173 425
1	Regionala tillväxtåtgärder	1 804 037
2	Transportbidrag	400 864
3	Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014-2020	1 818 524
4	Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021-2027	150 000
20	Allmän miljö- och naturvård	16 202 213
1	Miljöpolitik	15 012 042
1	Naturvårdsverket	595 611
2	Miljöövervakning m.m.	507 714
3	Åtgärder för värdefull natur	1 962 035
4	Sanering och återställning av förorenade områden	1 146 718
5	Miljöforskning	98 825
6	Kemikalieinspektionen	280 699
7	Avgifter till Internationella organisationer	272 131
8	Klimatbonus	2 910 000
9	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	294 952
10	Klimatanpassning	78 000
11	Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 399 565
12	Insatser för internationella klimatinvesteringar	265 000
13	Internationellt miljösamarbete	47 400
14	Skydd av värdefull natur	1 685 500
15	Havs- och vattenmyndigheten	247 966

Utgiftsområde	
16 Klimatinvesteringar	1 935 000
17 Klimatpremier	170 000
18 Stöd för gröna och trygga samhällen	150 000
19 Industriklivet	749 926
20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	215 000
2 Miljöforskning	1 190 171
1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	101 263
2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 088 908
21 Energi	4 514 129
1 Statens energimyndighet	365 421
2 Insatser för energieffektivisering	28 000
3 Insatser för förnybar elproduktion	25 000
4 Energiforskning	1 515 223
5 Infrastruktur för elektrifierade transporter	550 000
6 Energimarknadsinspektionen	152 757
7 Energiteknik	1 462 400
8 Elberedskap	270 000
9 Avgifter till internationella organisationer	25 328
10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	120 000
22 Kommunikationer	73 916 227
1 Transportpolitik	71 557 995
1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	30 803 884
2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	28 105 316
3 Trafikverket	1 418 687
4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	188 308
5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	62 284
6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	88 013
7 Trafikavtal	1 058 000
8 Viss internationell verksamhet	28 757
9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	86 694
10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	150 000
11 Trängselskatt i Stockholm	2 238 770
12 Transportstyrelsen	2 232 912
13 Trafikanalys	70 855
14 Trängselskatt i Göteborg	1 008 049
15 Sjöfartsstöd	1 630 000
16 Internationell tågtrafik	5 000
17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst	231 000
18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik	2 000 000
19 Lån till körkort	151 466
2 Politiken för informationssamhället	2 358 232
1 Post- och telestyrelsen	74 724
2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	136 278
3 Grundläggande betaltjänster	28 037
4 Informationsteknik och telekommunikation	54 844
5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	1 845 014
6 Myndigheten för digital förvaltning	145 691

Utgiftsområde	
7 Digital förvaltning	73 644
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	22 581 344
1 Skogsstyrelsen	545 190
2 Insatser för skogsbruket	360 073
3 Statens veterinärmedicinska anstalt	161 222
4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	127 557
5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	9 933
6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	133 349
7 Ersättningar för viltskador m.m.	52 778
8 Statens jordbruksverk	614 194
9 Bekämpande av växtskadegörare	12 000
10 Gårdsstöd m.m.	7 159 000
11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	137 000
12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	31 250
13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	167 000
14 Livsmedelsverket	270 012
15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	194 160
16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	42 913
17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	5 310 097
18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	3 732 376
19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	249 830
20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	14 116
21 Åtgärder på fjällägenheter	1 529
22 Främjande av rennäringen m.m.	128 915
23 Sveriges lantbruksuniversitet	2 143 772
24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	695 664
25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1 177
26 Nedsättning av slakteriavgifter	107 237
27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet	29 000
28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	30 000
29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	120 000
24 Näringsliv	15 355 253
1 Näringspolitik	14 637 462
1 Verket för innovationssystem	255 442
2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	3 548 255
3 Institutens strategiska kompetensmedel	1 054 268
4 Tillväxtverket	327 175
5 Näringslivsutveckling	977 022
6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	65 342
7 Turistfrämjande	144 613
8 Sveriges geologiska undersökning	244 872
9 Geovetenskaplig forskning	5 923
10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	14 000
11 Bolagsverket	45 898
12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	8 327
13 Konkurrensverket	164 697

Utgiftsområde		
14	Konkurrensforskning	10 804
15	Upprustning och drift av Göta kanal	119 910
16	Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	24 850
17	Kapitalinsatser i statligt ägda företag	1 401 000
18	Avgifter till vissa internationella organisationer	16 780
19	Finansiering av rättegångskostnader	18 000
20	Bidrag till företagsutveckling och innovation	269 472
21	Patent- och registreringsverket	340 812
22	Stöd vid korttidsarbete	2 080 000
23	Stöd till enskilda näringsidkare	1 500 000
24	Omställningsstöd	2 000 000
	2 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	717 791
1	Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	36 059
2	Kommerskollegium	92 240
3	Exportfrämjande verksamhet	339 867
4	Investeringsfrämjande	97 772
5	Avgifter till internationella handelsorganisationer	20 517
6	Bidrag till standardiseringen	31 336
7	AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	100 000
25	Allmänna bidrag till kommuner	153 452 049
1	Kommunalekonomisk utjämning	148 511 444
2	Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	4 683 455
3	Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	7 150
4	Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner	250 000
26	Statsskuldräntor m.m.	165 200
1	Räntor på statsskulden	10 000
2	Oförutsedda utgifter	10 000
3	Riksgäldskontorets provisionsutgifter	145 200
27	Avgiften till Europeiska unionen	45 037 439
1	Avgiften till Europeiska unionen	45 037 439
	Summa anslag	1 165 822 520

2 Specifikation av budgetens inkomster för 2021

Tabell 2.2 Specifikation av budgetens inkomster för 2021

Tusental kronor

Skatt på arbete	1 281 073 207
1100 Direkta skatter på arbete	669 157 777
1110 <i>Inkomstskatter</i>	832 911 617
1111 Statlig inkomstskatt	49 800 443
1115 Kommunal inkomstskatt	783 111 174
1120 <i>Allmän pensionsavgift</i>	133 861 530
1121 Allmän pensionsavgift	133 861 530
1130 <i>Artistskatt</i>	-27
1131 Artistskatt	-27
1140–1160 <i>Skattereduktioner</i>	-297 615 343
1141 Allmän pensionsavgift	-133 831 603
1144 Fastighetsavgift	-346 961
1151 Sjöinkomst	-48 612
1153 Jobbskatteavdrag	-129 602 399
1154 Husavdrag	-17 900 488
1155 Gåvor till ideell verksamhet	-250 000
1156 Övriga skattereduktioner	-5 081 487
1157 Grön skattereduktion	-1 350 000
1158 Skattereduktion sjuk- och aktivitetsersättning	-420 430
1159 Skattereduktion för förnybar el	-55 840
1161 Skattereduktion för installation av grön teknik	-198 000
1162 Skattereduktion för förvärsinkomster	-8 529 523
1200 Indirekta skatter på arbete	611 915 430
1210 <i>Arbetsgivaravgifter</i>	605 667 789
1211 Sjukförsäkringsavgift	65 933 752
1212 Föräldraförsäkringsavgift	48 289 508
1213 Arbetsskadeavgift	3 714 578
1214 Ålderspensionsavgift	199 841 436
1215 Efterlevandepensionsavgift	11 143 733
1216 Arbetsmarknadsavgift	48 445 627
1217 Allmän löneavgift	215 816 957
1218 Ofördelade avgifter	0
1219 Nedsatta avgifter	12 482 198
1240 <i>Egenavgifter</i>	13 509 366
1241 Sjukförsäkringsavgift	436 661
1242 Föräldraförsäkringsavgift	723 300
1243 Arbetsskadeavgift	88 706
1244 Ålderspensionsavgift, netto	5 165 518
1245 Efterlevandepensionsavgift	266 371
1246 Arbetsmarknadsavgift	44 288
1247 Allmän löneavgift	4 544 303
1248 Ofördelade avgifter	0

1249	Nedsatta avgifter	2 240 219
1260	Avgifter till premiepensionssystemet	-41 758 053
1261	Avgifter till premiepensionssystemet	-41 758 053
1270	Särskild löneskatt	48 632 802
1271	Pensionskostnader, företag	42 955 980
1272	Pensionskostnader, staten	4 416 527
1273	Förvärvsinkomster	512 012
1274	Egenföretagare	748 283
1275	Övrigt	0
1280	Nedsättningar	-14 722 417
1282	Arbetsgivaravgifter	-12 482 198
1283	Egenavgifter, generell nedsättning	-2 165 689
1284	Egenavgifter, regional nedsättning	-74 530
1290	Tjänstegruppiv	585 943
1291	Tjänstegruppiv	585 943
1300	Skatt på kapital	246 944 398
1310	Skatt på kapital, hushåll	60 534 887
1311	Skatt på kapital	82 557 329
1312	Skattereduktion kapital	-22 185 246
1313	Expansionsmedelsskatt	162 804
1320	Skatt på företagsvinster	125 570 044
1321	Skatt på företagsvinster	131 071 148
1322	Skattereduktioner	-5 501 104
1330	Kupongskatt	6 508 667
1331	Kupongskatt	6 508 667
1340	Avkastningsskatt	5 721 541
1341	Avkastningsskatt, hushåll	184 467
1342	Avkastningsskatt, företag	5 428 581
1343	Avkastningsskatt på individuellt pensionssparande	108 493
1350	Fastighetsskatt	35 375 273
1351	Fastighetsskatt, hushåll	812 746
1352	Fastighetsskatt, företag	14 472 375
1353	Kommunal fastighetsavgift, hushåll	16 195 517
1354	Kommunal fastighetsavgift, företag	3 894 635
1360	Stämpelskatt	13 233 986
1361	Stämpelskatt	13 233 986
1400	Skatt på konsumtion och insatsvaror	611 020 722
1410	Mervärdesskatt	470 220 374
1411	Mervärdesskatt	470 220 374
1420	Skatt på alkohol och tobak	27 938 700
1421	Skatt på tobak	12 541 801
1422	Skatt på etylalkohol	4 532 201
1423	Skatt på vin	6 237 475
1424	Skatt på mellanklassprodukter	148 148
1425	Skatt på öl	4 399 806
1426	Privatinförsel av alkohol och tobak	269
1427	Skatt på vissa nikotinhaltiga produkter	79 000
1430–1460	Skatt på energi och miljö	83 477 148

1430	Energiskatt	53 023 457
1431	Skatt på elektrisk kraft	26 941 190
1432	Energiskatt bensin	11 432 199
1433	Energiskatt oljeprodukter	14 440 859
1434	Energiskatt övrigt	209 209
1440	Koldioxidskatt	21 293 489
1441	Koldioxidskatt bensin	7 339 759
1442	Koldioxidskatt oljeprodukter	13 790 322
1443	Koldioxidskatt övrigt	163 408
1450–1460	Övriga skatter på energi och miljö	9 160 202
1451	Svavelskatt	9 810
1452	Skatt på råttalolja	0
1453	Särskild skatt mot försurning	64 949
1454	Skatt på bekämpningsmedel	148 097
1456	Avfallsskatt	242 515
1457	Avgifter till Kemikalieinspektionen	56 308
1458	Övriga skatter	102 338
1459	Intäkter från EU:s handel med utsläppsrätter	1 461 561
1461	Kemikalieskatt	1 827 832
1462	Skatt på flygresor	1 797 792
1463	Skatt på avfallsförbränning	540 000
1464	Skatt på plastbärkassar	500 000
1465	Intäkter från handel med Elcertifikat	2 409 000
1470	Skatt på vägtrafik	23 709 923
1471	Fordonsskatt	16 357 227
1472	Vägavgifter	1 410 786
1473	Trängselskatt	3 073 000
1474	Skatt på trafikförsäkringspremier	2 868 910
1480	Övriga skatter	5 674 577
1481	Systembolaget AB:s överskott	249 985
1482	Inlevererat överskott från Svenska Spel AB	1 274 216
1483	Skatt på spel	3 836 170
1485	Spelavgifter	65 000
1486	Skatt på annonser och reklam	137 206
1491	Avgifter för telekommunikation	112 000
1500	Skatt på import	6 601 330
1511	Tullmedel	6 601 638
1512	Socketavgifter	-308
1600	Restförda och övriga skatter	15 651 276
1610	Restförda skatter	-5 308 005
1611	Restförda skatter, hushåll	-1 581 528
1612	Restförda skatter, företag	-3 726 477
1620	Övriga skatter, hushåll	6 221 217
1621	Omprövningar aktuellt beskattningsår	91 929
1622	Omprövningar äldre beskattningsår	1 000 000
1623	Anstånd	500 000
1624	Övriga skatter	4 264 460
1625	Skattetillägg	166 551

1626	Förseningsavgifter	198 277
1630	Övriga skatter företag	61 475
1631	Omprövningar aktuellt beskattningsår	-1 201 697
1632	Omprövningar äldre beskattningsår	400 000
1633	Anstånd	-500 000
1634	Övriga skatter	-2 000
1635	Skattetillägg	933 449
1636	Förseningsavgifter	431 723
1640	Intäkter som förs till fonder	5 594 544
1641	Insättningsgarantiavgifter	1 535 614
1644	Batteriavgifter	2 177
1645	Kväveoxidavgifter	639 753
1647	Resolutionsavgift	3 417 000
1650	Avgifter till public service	9 082 045
1651	Avgifter till public service	9 082 045
Totala skatteintäkter		2 161 290 933
1700	Avgående poster, skatter till EU	-6 601 331
1710	EU-skatter	-6 601 331
1711	EU-skatter	-6 601 331
Offentliga sektorns skatteintäkter		2 154 689 602
1800	Avgående poster, skatter till andra sektorer	-1 077 667 045
1810	Skatter till andra sektorer	-1 077 667 045
1811	Kommunala skatter	-802 846 625
1812	Avgifter till AP-fonder	-274 820 420
Statens skatteintäkter		1 077 022 557
1900	Periodiseringar	55 302 717
1910	Uppbördsförskjutningar	11 862 425
1911	Uppbördsförskjutningar	11 862 425
1920	Betalningsförskjutningar	7 440 292
1921	Kommuner och regioner	10 998 991
1922	Ålderspensionssystemet	2 947 609
1923	Företag och hushåll	-6 223 775
1924	Kyrkosamfund	-316 638
1925	EU	34 105
1930	Anstånd	36 000 000
1931	Anstånd	36 000 000
1000	Statens skatteinkomster	1 132 325 274
2100	Rörelseöverskott	8 609 867
2110	Affärsverkens inlevererade överskott	338 000
2114	Luffartsverkets inlevererade överskott	0
2116	Affärsverket svenska kraftnäts inlevererade utdelning och inleverans av motsvarighet till statlig skatt	338 000
2118	Sjöfartsverkets inlevererade överskott	0
2120	Övriga myndigheters inlevererade överskott	471 867
2124	Inlevererat överskott av Riksgäldskontorets garantiverksamhet	59 500
2126	Inlevererat överskott av statsstödd exportkredit	0
2127	Inlevererat överskott av övriga myndigheter	412 367
2130	Riksbankens inlevererade överskott	7 800 000

2131	Riksbankens inlevererade överskott	7 800 000
2200	Överskott av statens fastighetsförvaltning	235 000
2210	Överskott av fastighetsförvaltning	235 000
2215	Inlevererat överskott av statens fastighetsförvaltning	235 000
2300	Ränteinkomster	1 969 440
2320	Räntor på näringslån	0
2314	Ränteinkomster på lån till fiskerinäringen	0
2322	Räntor på övriga näringslån	0
2323	Räntor på övriga näringslån	0
2324	Ränteinkomster på lokaliseringlån	0
2340	Räntor på studielån	33 000
2342	Ränteinkomster på allmänna studielån	33 000
2390	Övriga ränteinkomster	1 936 440
2391	Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	0
2394	Övriga ränteinkomster	35 750
2397	Räntor på skattekonto m.m., netto	1 900 690
2400	Inkomster av statens aktier	15 000 000
2410	Inkomster av statens aktier	15 000 000
2411	Inkomster av statens aktier	15 000 000
2500	Offentligrättsliga avgifter	11 083 382
2511	Expeditions- och ansökningsavgifter	1 170 075
2525	Finansieringsavgift från arbetslöshetskassor	3 884 160
2527	Avgifter för statskontroll av krigsmaterietillverkning	36 000
2528	Avgifter vid bergsstaten	10 300
2529	Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	436 500
2531	Avgifter för registrering i förenings- m.fl. register	2 227
2532	Avgifter vid kronofogdemyndigheterna	1 585 000
2534	Avgifter vid Transportstyrelsen	1 498 000
2537	Miljöskyddsavgifter	160 000
2548	Avgifter för Finansinspektionens verksamhet	660 700
2551	Avgifter från kärnkraftverken	289 000
2552	Övriga offentligrättsliga avgifter	457 448
2553	Registreringsavgift till Fastighetsmäklarinspektionen	24 705
2558	Avgifter för årlig revision	153 113
2559	Avgifter för etikprovning av forskning	28 784
2561	Efterbevaknings- och tillsynsavgifter	18 870
2562	CSN-avgifter	668 500
2600	Försäljningsinkomster	72 000
2624	Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	72 000
2627	Offentlig lagring, försäljningsintäkter	0
2700	Böter m.m.	1 305 893
2711	Restavgifter och dröjsmålsavgifter	94 000
2712	Bötesmedel	1 010 000
2713	Vattenföreningssavgift m.m.	0
2714	Sanktionsavgifter m.m.	147 218
2717	Kontrollavgifter vid särskild skattekontroll	54 675
2800	Övriga inkomster av statens verksamhet	1 180 074
2811	Övriga inkomster av statens verksamhet	1 180 074

2000	Inkomster av statens verksamhet	39 455 656
3100	Inkomster av försålda byggnader och maskiner	0
3120	<i>Statliga myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner</i>	0
	3125 Fortifikationsverkets försäljning av fastigheter	0
3200	Övriga inkomster av markförsäljning	0
	3211 Övriga inkomster av markförsäljning	0
3300	Övriga inkomster av försäld egendom	5 000 000
	3311 Inkomster av statens gruvegendom	0
	3312 Övriga inkomster av försäld egendom	5 000 000
3000	Inkomster av försäld egendom	5 000 000
4100	Återbetalning av näringslån	92
4120	<i>Återbetalning av jordbrukslån</i>	0
	4123 Återbetalning av lån till fiskerinäringen	0
4130	<i>Återbetalning av övriga näringslån</i>	92
	4131 Återbetalning av vattenkraftslån	0
	4136 Återbetalning av övriga näringslån	9
	4137 Återbetalning av övriga näringslån, Statens jordbruksverk	0
	4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	0
	4139 Återbetalning av lokaliseringslån	83
4300	Återbetalning av studielån	433 018
	4312 Återbetalning av allmänna studielån	18
	4313 Återbetalning av studiemedel	433 000
4500	Återbetalning av övriga lån:	237 219
	4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	92 946
	4526 Återbetalning av övriga lån	144 273
4000	Återbetalning av lån	670 329
5100	Avskrivningar och amorteringar	0
5120	<i>Avskrivningar på fastigheter</i>	0
	5121 Amortering på statskapital	0
5200	Statliga pensionsavgifter	17 262 000
	5211 Statliga pensionsavgifter	17 262 000
5000	Kalkylmässiga inkomster	17 262 000
6100	Bidrag från EU:s jordbruksfonder	10 984 430
6110	<i>Bidrag från Europeiska garantifonden för jordbruket</i>	7 300 430
	6111 Gårdsstöd	7 159 000
	6113 Övriga interventioner	137 000
	6114 Exportbidrag	0
	6115 Djurbidrag	0
	6116 Offentlig lagring	0
	6119 Övriga bidrag från Europeiska garantifonden för jordbruket	4 430
6120	<i>Bidrag från EU till landsbygdsutvecklingen</i>	3 684 000
	6124 Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2007–2013	-1 000
	6125 Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2014–2020	1 667 000
	6126 Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2021–2027	2 018 000
6200	Bidrag från EU till fiskerinäringen	287 000
	6214 Bidrag från Europeiska havs- och fiskerifonden 2014–2020	167 000

6215	Bidrag från Europeiska havs- och fiskerifonden 2021–2027	120 000
6300	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden	1 969 000
6314	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020	1 819 000
6315	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2021–2027	150 000
6400	Bidrag från Europeiska socialfonden	2 046 000
6414	Bidrag från Europeiska socialfonden 2014–2020	1 996 000
6415	Bidrag från Europeiska socialfonden 2021–2027	50 000
6500	Bidrag till transeuropeiska nätverk	150 000
6511	Bidrag till transeuropeiska nätverk	150 000
6600	Bidrag från Europeiska faciliteten för återhämtning och motståndskraft	14 000 000
6611	Bidrag från Europeiska faciliteten för återhämtning och motståndskraft	14 000 000
6900	Övriga bidrag från EU	880 000
6911	Övriga bidrag från EU	880 000
6000	Bidrag m.m. från EU	30 316 430
7100	Tillkommande skatter	11 250 680
7110	<i>EU-skatter</i>	6 567 225
7112	Tullmedel	6 567 531
7113	Jordbrukstullar och sockeravgifter	-306
7120	<i>Kommunala utjämningsavgifter</i>	4 683 455
7121	Utjämningsavgift för LSS-kostnader	4 683 455
7200	Avräkningar	-130 286 285
7210	<i>Intäkter som förs till fonder</i>	-5 594 543
7211	Intäkter som förs till fonder	-5 594 543
7220	<i>Kompensation för mervärdesskatt</i>	-113 200 697
7221	Avräknad mervärdesskatt, statliga myndigheter	-34 916 518
7222	Kompensation för mervärdesskatt, kommuner	-78 284 179
7230	<i>Övriga avräkningar</i>	-11 491 045
7231	Avgifter till public service	-9 082 045
7232	Intäkter från handel med elcertifikat	-2 409 000
7000	Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-119 035 605
8127	Stöd till korttidsarbete	0
8000	Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0
9000	Löpande redovisade skatter m.m.	0
Summa inkomster		1 105 994 084

Bilaga 2

Tabellsamling makroekonomisk utveckling och offentliga finanser

Innehållsförteckning

1	Den makroekonomiska utvecklingen.....	2
2	Den offentliga sektorns finanser.....	9

I den makroekonomiska utvecklingen och den offentliga sektorns finanser. Dessa prognoser beskrivs i avsnitt 4 och 9. Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

1 Den makroekonomiska utvecklingen

Tabell 1.1 Internationella variabler

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2014–2019, prognos 2020–2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
BNP, euroområdet	1,4	2,1	1,9	2,6	1,9	1,3	-8,0	6,5	3,5	3,5
BNP, USA	2,5	3,1	1,7	2,3	3,0	2,2	-5,0	4,5	4,0	3,0
BNP, Kina	7,4	7,0	6,8	6,9	6,8	6,1	2,0	8,0	6,0	5,5
BNP i världen, PPP-vägd ¹	3,6	3,5	3,4	3,9	3,6	2,9	-4,0	5,0	5,0	4,5
BNP i världen, KIX-vägd ²	2,3	2,3	2,4	2,9	2,6	1,9	-5,7	5,4	3,8	2,9
Svensk exportmarknad ³	3,5	4,3	3,4	5,1	3,7	2,5	-9,0	6,0	5,0	3,5
Inflation, euroområdet ⁴	0,4	0,2	0,2	1,5	1,8	1,2	0,4	1,0	1,3	1,6
Inflation, USA ⁵	1,6	0,1	1,3	2,1	2,4	1,8	0,8	1,6	2,1	2,2
Styrränta, euroområdet ⁶	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Styrränta, USA ⁶	0,3	0,3	0,5	1,1	1,9	2,3	0,5	0,3	0,3	0,5
Råoljepris ⁷	99,0	52,4	43,5	54,2	71,0	64,3	42,0	46,0	47,8	49,5

Anm.: Baserad på publicerad statistik till och med 2020-08-07.

¹ BNP sammanviktad med köpkraftsjusterade BNP-vikter enligt Internationella valutafonden.

² BNP sammanviktad med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel. De senaste beräknade vikterna används för 2020 och därefter skrivs de fram med trenden från de föregående fem åren.

³ Den sammanvägda importen i de länder som Sverige exporterar till. Respektive lands vikt utgörs av dess andel i svensk varuexport.

⁴ Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP).

⁵ Konsumentprisindex (KPI).

⁶ Årsgenomsnitt, procent. Avser refinansräntan för euroområdet, dvs. den ränta som banker i euroområdet får betala för lån i en vecka från Europeiska centralbanken, och Federal funds ränta för USA.

⁷ Brent, USD per fat.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

Tabell 1.2 Finansiella variabler

Procent, årsgenomsnitt, om inte annat anges. Utfall 2014–2019, prognos 2020–2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Reporänta	0,5	-0,3	-0,5	-0,5	-0,5	-0,3	0,0	0,0	-0,3	-0,5
Statsobligationsränta 10 år	1,7	0,7	0,5	0,7	0,7	0,1	0,0	0,1	0,2	0,3
Statsobligationsränta 5 år	0,9	0,2	-0,2	-0,1	0,1	-0,4	-0,3	-0,1	-0,1	0,1
Växelkurs, kronindex KIX ¹	106,8	112,6	111,7	112,9	117,6	122,1	119,2	116,1	116,2	116,3
Växelkurs SEK per EUR	9,1	9,4	9,5	9,6	10,3	10,6	10,5	10,4	10,5	10,7
Växelkurs SEK per USD	6,9	8,4	8,6	8,5	8,7	9,5	9,4	9,0	8,8	8,6

Anm.: Baserad på publicerad statistik till och med 2020-08-07.

¹ 18 november 1992 = 100.

Källor: Riksbanken, Macrobond och egna beräkningar.

Tabell 1.3 Försörjningsbalans, fasta priser

Procentuell förändring i fasta priser om inte annat anges. Utfall 2014–2019, prognos 2020–2023

	2019 ¹	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
BNP	5 021	2,7	4,5	2,1	2,6	2,0	1,2	-4,6	4,1	3,8	2,7
Hushållens konsumtion	2 277	2,9	3,9	2,3	2,6	1,8	1,2	-4,7	4,3	4,3	3,2
Offentlig konsumtion	1 303	1,2	2,2	3,7	0,1	0,8	0,3	1,2	0,8	-0,1	-1,4
<i>varav stat</i>	335	1,0	1,8	2,6	-2,0	0,6	-1,2	1,5	1,0	1,5	-1,9
<i>varav kommunsektor²</i>	969	1,4	2,3	4,1	0,9	0,9	0,8	1,1	0,7	-0,6	-1,2
Fasta bruttoinvesteringar	1 227	6,0	6,9	4,0	5,5	1,4	-1,3	-9,0	3,5	5,5	4,2
<i>i näringslivet</i>	995	7,1	8,3	3,2	5,3	0,5	-1,8	-12,3	3,2	6,5	5,3
<i>varav bostadsinvesteringar</i>	234	18,2	15,8	9,8	7,1	-6,4	-8,2	-3,0	-6,4	2,0	1,5
<i>i offentliga myndigheter</i>	226	1,5	0,7	8,0	6,5	6,2	0,9	5,5	4,5	1,5	-0,1
<i>varav stat</i>	110	-2,9	-3,0	6,6	3,5	1,4	3,8	10,6	8,0	0,5	-0,7
<i>varav kommunsektor</i>	117	7,1	4,8	9,5	9,6	10,9	-1,6	0,7	0,9	2,6	0,4
Lagerinvesteringar ³	36	0,2	0,4	-0,2	0,1	0,3	-0,1	-1,0	1,0	0,0	0,0
Export	2 360	4,4	5,8	2,4	4,1	4,2	3,2	-6,8	4,8	5,7	5,0
Import ⁴	2 183	6,4	6,1	4,5	4,7	3,8	1,1	-8,3	5,0	4,8	4,2
Nettoexport ⁵	177	-0,6	0,1	-0,7	-0,1	0,3	1,0	0,4	0,1	0,6	0,6
BNP per invånare⁶	0,5	1,6	3,4	0,8	1,2	0,8	0,2	-5,5	3,2	3,1	2,0

Anm.: Baserad på publicerad statistik till och med 2020-08-07. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

¹ Löpande priser, miljarder kronor. År 2019 är referensår för prognosen för försörjningsbalansen i fasta priser.

² Konsumtionsvolymen i kommunsektorn mäts till största delen med s.k. volymindex vilka främst påverkas av demografiska faktorer och inte nödvändigtvis är detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

³ Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

⁴ I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

⁵ Export minus import, uttryckt som bidrag till BNP-tillväxt (procentenheter).

⁶ BNP per person i totala befolkningen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.4 Försörjningsbalans, fasta priser, kalenderkorrigerad

Procentuell förändring i fasta priser om inte annat anges. Utfall 2014–2019, prognos 2020–2023

	2019 ¹	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
BNP	5 021	2,8	4,2	1,8	2,8	2,1	1,2	-4,9	4,0	3,8	2,9
Hushållens konsumtion	2 277	2,9	3,8	2,2	2,7	1,9	1,3	-4,8	4,3	4,3	3,3
Offentlig konsumtion	1 303	1,4	1,8	3,4	0,5	1,0	0,4	0,8	0,6	-0,1	-1,0
<i>varav stat</i>	335	1,1	1,6	2,4	-1,7	0,7	-1,2	1,3	0,9	1,5	-1,7
<i>varav kommunsektor²</i>	969	1,6	1,9	3,7	1,3	1,1	0,9	0,6	0,5	-0,6	-0,8
Fasta bruttoinvesteringar	1 227	6,2	6,6	3,7	5,9	1,5	-1,3	-9,3	3,3	5,5	4,5
<i>i näringslivet</i>	995	7,3	7,9	2,9	5,7	0,6	-1,8	-12,7	3,0	6,6	5,7
<i>varav bostadsinvesteringar</i>	234	18,2	15,8	9,7	7,2	-6,4	-8,2	-3,1	-6,4	2,0	1,5
<i>i offentliga myndigheter</i>	226	1,5	0,7	8,1	6,4	6,1	0,9	5,5	4,5	1,5	-0,2
<i>varav stat</i>	110	-2,9	-2,9	6,7	3,5	1,3	3,8	10,6	8,0	0,5	-0,7
<i>varav kommunsektor</i>	117	7,1	4,9	9,6	9,5	10,9	-1,6	0,7	1,0	2,5	0,4
Lagerinvesteringar ³	36	0,2	0,4	-0,1	0,1	0,3	-0,1	-1,0	1,0	0,0	0,0
Export	2 360	4,6	5,3	2,0	4,6	4,4	3,2	-7,2	4,6	5,8	5,4
Import ⁴	2 183	6,6	5,6	4,1	5,2	4,0	1,1	-8,6	4,8	4,8	4,6
Nettoexport ⁵	177	-0,5	0,1	-0,6	-0,1	0,25	1,1	0,3	0,1	0,6	0,6

Anm.: Baserad på publicerad statistik till och med 2020-08-07. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

¹ Löpande priser, miljarder kronor. Beloppen är inte kalenderkorrigerade. År 2019 är referensår för prognosen för försörjningsbalansen i fasta priser.

² Konsumtionsvolymen i kommunsektorn mäts till största delen med s.k. volymindex vilka främst påverkas av demografiska faktorer och inte nödvändigtvis är detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

³ Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

⁴ I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

⁵ Export minus import, uttryckt som bidrag till BNP-tillväxt (procentenheter).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.5 Försörjningsbalans, löpande priser

Procentuell förändring i löpande priser om inte annat anges. Utfall 2014–2019, prognos 2020–2023

	2019 ¹	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
BNP	5 021	4,4	6,7	3,6	4,8	4,4	4,0	-3,2	5,6	5,3	4,6
Hushållens konsumtion	2 277	3,9	5,0	3,2	4,4	4,3	3,2	-4,4	5,6	5,8	4,9
Offentlig konsumtion	1 303	4,0	5,2	6,2	3,4	4,5	3,6	4,4	3,3	1,8	2,0
<i>varav stat</i>	335	2,9	4,1	4,0	0,7	3,7	3,0	4,4	2,9	3,4	1,8
<i>varav kommunsektor</i>	969	4,4	5,6	7,1	4,4	4,9	3,8	4,4	3,4	1,2	2,1
Fasta bruttoinvesteringar	1 227	8,1	9,1	5,6	8,8	4,6	0,9	-7,8	5,1	7,1	5,8
<i>i näringslivet</i>	995	9,3	10,8	4,9	8,5	3,5	0,4	-11,2	4,8	8,2	6,9
<i>varav bostadsinvesteringar</i>	234	20,8	20,2	16,1	12,6	-4,4	-7,1	-0,6	-3,1	5,5	5,0
<i>i offentliga myndigheter</i>	226	2,9	1,7	9,0	10,1	10,2	3,3	6,4	5,5	3,4	2,2
<i>varav stat</i>	110	-1,6	-2,1	7,3	7,2	5,1	5,9	11,7	8,9	2,2	1,4
<i>varav kommunsektor</i>	117	8,7	6,1	10,9	13,0	15,1	1,1	1,4	1,9	4,7	3,0
Export	2 360	6,3	7,9	1,1	7,3	9,0	7,0	-8,2	5,7	6,8	6,1
Import ²	2 183	8,2	7,5	2,8	8,9	10,1	4,1	-10,0	6,1	6,0	5,5
BNI	5 147	4,3	5,3	3,4	5,9	4,5	4,8	-3,3	5,0	5,0	4,5
Bytesbalans, procent av BNP³		4,0	3,0	2,3	2,7	2,3	4,1	4,6	4,0	4,3	4,6

Anm.: Baserad på publicerad statistik till och med 2020-08-07. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

¹ Miljarder kronor. År 2019 är referensår för prognosen för försörjningsbalansen i fasta priser.

² I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

³ Baserat på statistik från nationalräkenskaperna (NR).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.6 Hushållens ekonomi

Procentuell förändring för hushållens inkomster. Andel av disponibel inkomst för hushållens sparande. Utfall 2014–2019, prognos 2020–2023

	2019 ¹	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Hushållens inkomster											
Real disponibel inkomst ²		2,1	2,7	3,6	2,0	1,9	3,4	-0,7	2,4	2,2	1,6
Prisindex ³		1,0	1,0	0,9	1,8	2,5	1,9	0,3	1,2	1,4	1,6
Nominell disponibel inkomst	2 452	3,2	3,8	4,5	3,8	4,4	5,4	-0,4	3,6	3,7	3,3
Lönesumma ⁴	2 003	3,9	3,9	4,5	4,9	4,9	3,9	0,6	2,4	4,4	4,4
Övriga faktorinkomster ⁵	208	0,6	-2,6	4,4	5,6	6,6	6,4	2,1	1,7	3,1	3,3
Räntor och utdelningar, netto ⁶	190	0,9	1,8	1,7	0,2	-0,7	0,6	-2,9	1,6	0,9	0,3
Offentliga transfereringar	667	0,8	2,6	3,2	2,4	2,8	2,2	6,9	1,2	0,0	-0,2
<i>varav pensioner</i>	374	0,3	2,8	4,9	3,7	2,6	2,9	3,6	2,3	2,5	2,0
<i>varav sjukdom</i>	108	3,7	4,4	-2,5	-1,1	-0,1	-1,2	7,8	-8,5	-1,7	0,0
<i>varav arbetsmarknad</i>	31	-7,2	-1,2	1,2	-0,6	-4,8	0,2	54,3	11,6	-17,3	-19,6
<i>varav familjer och barn</i>	81	2,6	2,6	3,3	3,2	8,6	2,7	4,8	-0,3	1,7	1,4
<i>varav studier</i>	17	1,2	-2,3	-1,3	1,7	11,9	11,3	13,7	9,1	-0,8	-4,2
<i>varav övrigt</i>	55	1,4	2,5	7,1	2,2	4,2	1,8	1,8	4,7	0,0	-1,6
Privata transfereringar ⁷	160	1,9	10,2	5,2	2,6	5,1	6,2	2,8	-1,0	2,3	4,1
Skatter och avgifter	-775	4,0	7,8	7,8	4,9	1,5	-0,1	0,5	1,1	3,8	3,7
Hushållens sparande⁸											
Nettosparande, exklusive sparande i avtalspensioner	175	5,6	4,5	5,7	5,1	5,2	7,1	10,9	9,2	7,3	5,9
Nettosparande i avtalspensioner (inklusive pps ⁹)	229	9,4	8,3	8,8	8,0	9,4	9,3	9,2	9,6	9,7	9,8
Totalt nettosparande ¹⁰	404	13,7	11,9	13,3	12,2	13,3	15,1	18,4	17,1	15,5	14,3
Finansiellt sparande	315	12,5	9,3	10,3	8,4	10,4	12,9	16,7	15,5	13,5	12,0

Anm.: Baserad på publicerad statistik till och med 2020-08-07. Skillnaden mellan begreppen nettosparande och finansiellt sparande är framför allt att kapitalförslitning på hushållens kapitalstock utgör en avdragspost vid beräkningen av nettosparandet, medan investeringsutgifter är en avdragspost vid beräkning av det finansiella sparandet. Om nettoinvesteringar överstiger kapitalförslitningen blir det finansiella sparandet lägre än nettosparandet.

¹ Löpande priser, miljarder kronor.

² Hushållens reala disponibla inkomst beräknas genom att den nominella inkomsten korrigeras för prisförändringar enligt implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

³ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

⁴ Totala lönesumman för arbetsgivare i Sverige och i utlandet till svenska hushåll.

⁵ Består bl.a. av egenföretagares inkomster.

⁶ Vid räntor och utdelningar anges nettobidraget i procentuell volymförändring.

⁷ Består främst av utbetalda privatfonderade avtalspensioner.

⁸ Procentuell andel av disponibel inkomst.

⁹ Premiepensionssparande.

¹⁰ Total sparkvot = nettosparande inklusive sparande i avtalspensioner (inklusive premiepensionssparande) / (disponibel inkomst + nettosparande i avtalspensioner [inklusive premiepensionssparande]).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.7 Produktivitet och arbetsmarknad

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2014–2019, prognos 2020–2023

	2019 ¹	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Produktivitet ²	541	1,0	3,1	-0,6	0,7	0,3	1,7	-0,7	0,9	2,0	1,3
<i>i näringslivet²</i>	598	1,6	4,0	-0,3	1,1	0,5	2,0	-0,1	0,8	1,9	1,3
<i>i offentlig sektor²</i>	407	-1,3	0,1	-1,6	-0,8	-0,7	0,7	-0,9	0,2	1,3	-0,1
Arbetade timmar ³	8 261	1,8	0,9	2,0	2,3	1,9	-0,3	-4,3	3,0	1,8	1,6
<i>varav näringslivet³</i>	5 861	1,8	0,9	1,7	2,3	1,9	-0,2	-6,3	4,2	2,9	2,6
<i>varav offentlig sektor³</i>	2 229	2,1	0,6	3,1	2,4	1,7	-0,6	1,0	0,3	-1,0	-1,0
Medelarbetstid ⁴	1 610	0,4	-0,4	0,5	0,0	0,3	-0,9	-2,2	2,7	-0,6	-0,1
Sysselsatta, 15–74 år	5 132	1,4	1,4	1,5	2,3	1,5	0,7	-2,1	0,3	2,4	1,7
Sysselsatta, näringslivet ⁵	3 538	1,4	1,1	1,5	2,7	1,9	0,6	-3,3	0,1	3,7	2,7
Sysselsatta, offentlig sektor ⁵	1 462	1,2	2,2	2,7	1,7	0,9	0,6	0,5	0,6	-0,5	-0,5
<i>varav stat⁵</i>	264	1,2	0,4	1,2	1,1	1,4	1,0	0,8	0,3	1,1	-0,8
<i>varav kommunsektor⁵</i>	1 198	1,2	2,7	3,1	1,9	0,8	0,5	0,4	0,6	-0,9	-0,4
Sysselsättningsgrad 15–74 år ⁶		66,2	66,6	67,1	67,8	68,3	68,3	66,6	66,5	67,8	68,7
Sysselsättningsgrad 20–64 år ^{6,7}		79,9	80,5	81,2	81,8	82,4	82,1	80,2	80,1	81,7	82,8
Arbetslösa, 15–74 år	373	0,0	-6,1	-5,1	-2,2	-3,9	8,2	32,6	7,3	-14,6	-11,4
Arbetslöshet, 15–74 år ⁸		7,9	7,4	6,9	6,7	6,3	6,8	9,0	9,5	8,1	7,1
Arbetskraft, 15–74 år	5 504	1,3	0,8	1,0	2,0	1,1	1,1	0,2	0,9	0,8	0,6
Arbetskraftsdeltagande, 15–74 år ⁹		71,9	72,0	72,1	72,7	72,9	73,3	73,2	73,5	73,8	73,9
Befolkning, total ¹⁰	10 279	1,0	1,1	1,3	1,4	1,2	1,0	0,9	0,8	0,7	0,7
Befolkning, 15–74 år ¹⁰	7 510	0,7	0,7	0,9	1,1	0,8	0,7	0,4	0,4	0,4	0,4

Anm.: Baserad på publicerad statistik till och med 2020-08-07.

¹ Nivå, avser tusental om inte annat anges.² Produktivitet mätt som förädlingsvärde till baspris per arbetad timme, kalenderkorrigerat.³ Enligt nationalräkenskaperna (NR). Nivå avser miljoner timmar, kalenderkorrigerat.⁴ Avser antal arbetade timmar per år enligt NR (kalenderkorrigerat) dividerat med årsmedeltal för antal sysselsatta enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU).⁵ Sysselsättning enligt NR. Näringslivet och offentlig sektor summerar inte till totalt antal sysselsatta enligt AKU. Med begreppet kommunsektor avses det som i NR benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.⁶ Sysselsatta som andel av befolkningen i den aktuella åldersgruppen.⁷ Sysselsättningsgrad enligt EU:s 2020-mål.⁸ Arbetslösa som andel av arbetskraften i den aktuella åldersgruppen.⁹ Arbetskraften som andel av befolkningen i den aktuella åldersgruppen.¹⁰ Utfall för 2019 är ett beräknat årsmedelvärde.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.8 Potentiella variabler och resursutnyttjande

Procentuell förändring i fasta priser om inte annat anges

	2019	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Potentiell BNP ¹	4 995 ²	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7
Potentiell produktivitet	604 ³	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0	1,0	1,1	1,2
Potentiellt arbetade timmar	8 263 ⁴	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	0,9	0,8	0,7	0,6	0,5
Potentiell sysselsättning	5 122 ⁵	1,2	1,2	1,3	1,2	1,2	1,0	0,9	0,8	0,7	0,6
BNP-gap ⁶		-1,6	0,5	0,3	1,1	1,3	0,7	-5,9	-3,8	-1,8	-0,6
Produktivitetsgap ⁶		-0,5	2,0	0,9	0,7	0,1	0,7	-0,8	-1,0	-0,1	0,0
Timgap ⁶		-1,1	-1,4	-0,7	0,4	1,2	0,0	-5,1	-2,9	-1,7	-0,6
Sysselsättningsgap ⁶		-1,1	-1,0	-0,8	0,2	0,6	0,2	-2,8	-3,3	-1,7	-0,6
Jämviktsarbetslöshet ⁷		6,9	6,8	6,7	6,7	6,6	6,6	6,5	6,5	6,5	6,5
Potentiell BNP i löpande pris ⁸	4 995 ⁹	3,8	4,2	3,6	4,2	4,3	4,7	3,2	3,2	3,1	3,6

Anm.: Fasta priser, referensår 2019, kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Med potentiell avses den nivå på respektive variabel som skulle uppnås vid ett balanserat konjunkturläge. Potentiella variabler går inte att observera utan bedöms utifrån statistiska modeller och indikatorer.

¹ Potentiell BNP till marknadspris.

² Nivå, avser miljarder kronor.

³ Nivå, avser kronor per timme, marknadspris.

⁴ Nivå, avser miljoner timmar.

⁵ Nivå, avser tusental.

⁶ Skillnaden mellan faktisk och potentiell variabel i procent av potentiell variabel.

⁷ I procent av potentiell arbetskraft.

⁸ Beräknad som potentiell BNP till marknadspris (fasta priser, referensår 2019) multiplicerad med BNP-deflatorn, som är ett prisindex för producerade varor och tjänster.

⁹ Nivå, avser miljarder kronor.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.9 Löner och priser

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2014–2019, prognos 2020–2023

	2019	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lönesumma ²	2 003 ¹	3,9	3,9	4,5	4,9	4,9	3,9	0,6	2,4	4,4	4,4
Timlön enligt NR ³		1,9	3,0	2,3	2,5	2,7	3,9	5,0	-0,6	2,5	2,8
Timlön enligt KL ⁴		2,8	2,4	2,4	2,3	2,6	2,6	1,8	2,2	2,5	2,8
Reallön ⁵		3,0	2,5	1,4	0,5	0,6	0,8	1,5	1,1	1,5	1,5
KPI ⁶		-0,2	0,0	1,0	1,8	2,0	1,8	0,3	1,1	1,0	1,3
KPIF ⁷		0,5	0,9	1,4	2,0	2,1	1,7	0,3	1,2	1,4	1,7
KPIF exkl. energi		0,7	1,4	1,4	1,7	1,4	1,6	1,2	1,1	1,3	1,6
KPI-KS ⁸		-0,2	-0,3	0,8	1,7	1,9	1,7	0,3	1,1	1,0	1,3
HIKP ⁹		0,2	0,7	1,1	1,9	2,0	1,7	0,4	0,9	1,2	1,4
BNP-deflator		1,7	2,1	1,5	2,1	2,4	2,8	1,4	1,5	1,4	1,9
Prisbasbelopp ¹⁰		44,4	44,5	44,3	44,8	45,5	46,5	47,3	47,6	48,0	48,5

Anm.: Baserad på publicerad statistik till och med 2020-08-07.

¹ Nivå, avser miljarder kronor.

² Totala lönesumman för arbetsgivare i Sverige och i utlandet till svenska hushåll.

³ Nominell löneutveckling, kalenderkorrigerad. Timlönen enligt nationalräkenskaperna (NR) mäts som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

⁴ Nominell löneutveckling. Konjunkturlönestatistiken (KL) för 2019 avser prognos.

⁵ Reallön beräknas som timlön enligt konjunkturlönestatistiken korrigerad för prisförändringar enligt konsumentprisindex.

⁶ Konsumentprisindex.

⁷ KPI med fast ränta.

⁸ KPI med konstanta skatter.

⁹ Harmoniserat index för konsumentpriser.

¹⁰ Tusental kronor.

Källor: Medlingsinstitutet, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

2 Den offentliga sektorns finanser

Tabell 2.10 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2014–2019, prognos 2020–2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Inkomster	1 917	2 058	2 193	2 294	2 390	2 437	2 384	2 473	2 590	2 713
Procent av BNP	48,0	48,3	49,7	49,6	49,5	48,5	49,1	48,2	47,9	48,0
Skatter och avgifter ¹	1 678	1 810	1 941	2 033	2 107	2 141	2 080	2 155	2 261	2 372
Procent av BNP	42,0	42,5	44,0	44,0	43,6	42,6	42,8	42,0	41,8	42,0
Kapitalinkomster	64	64	68	66	76	79	81	77	80	86
Övriga inkomster ²	174	184	185	195	207	217	223	241	248	255
Utgifter	1 977	2 058	2 150	2 228	2 352	2 422	2 651	2 650	2 675	2 697
Procent av BNP	49,5	48,3	48,7	48,2	48,7	48,2	54,6	51,6	49,5	47,7
Transfereringar och subventioner	730	751	768	787	827	845	1 007	943	941	927
Hushållen	587	603	622	637	655	669	715	724	723	723
Näringslivet m.m. ³	74	77	85	84	93	94	199	128	124	108
Utlandet	69	71	61	67	80	82	93	91	94	96
Konsumtion	1 041	1 096	1 164	1 204	1 258	1 303	1 361	1 405	1 430	1 458
Investeringar m.m.	172	179	187	208	233	246	257	276	280	287
Ränteutgifter ⁴	34	32	31	29	33	28	27	26	24	24
Finansiellt sparande	-61	0	44	66	38	15	-268	-177	-85	16
Procent av BNP	-1,5	0,0	1,0	1,4	0,8	0,3	-5,5	-3,5	-1,6	0,3
Staten	-50	5	63	75	64	63	-248	-137	-48	49
Pensionssystemet	5	10	6	0	7	6	-3	-5	3	7
Kommunsektorn	-16	-15	-25	-10	-33	-55	-16	-36	-40	-40
Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	-0,7	-0,4	0,3	0,4	0,0	0,3	-2,6	-1,0	-0,3	0,8
Finansiell ställning										
Konsoliderad bruttoskuld	1 792	1 863	1 866	1 884	1 876	1 765	2 070	2 169	2 237	2 231
Procent av BNP	44,9	43,7	42,3	40,7	38,9	35,2	42,6	42,3	41,4	39,5
Nettoställning	714	730	919	1 115	1 167	1 418	1 041	983	1 008	1 096
Procent av BNP	17,9	17,1	20,8	24,1	24,2	28,2	21,4	19,2	18,7	19,4

Anm.: Baserad på publicerad statistik till och med 2020-08-07.

¹ Utfall 2019 enligt nationalräkenskaperna (NR), vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2019 som redovisas i avsnitt 6.

² Utgörs av bl.a. tillräknade inkomster som bruttoförs i NR, t.ex. kapitalförslitningen av investeringar.

³ Inklusive övriga ofördelade utgifter.

⁴ Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.11 Statens finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2014–2019, prognos 2020–2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Inkomster	985	1 076	1 168	1 219	1 265	1 281	1 199	1 262	1 333	1 405
Skatter och avgifter ¹	846	934	1 021	1 071	1 106	1 116	1 026	1 077	1 144	1 210
Kapitalinkomster	24	22	24	22	29	29	34	30	31	35
Övriga inkomster ²	115	119	123	126	130	136	139	154	158	160
Utgifter	1 035	1 071	1 106	1 144	1 201	1 218	1 447	1 399	1 381	1 355
Transfereringar privat sektor ³	408	416	407	415	446	451	591	519	508	490
Bidrag till kommunsektorn	203	218	246	271	277	278	339	337	323	307
Ålderspensionsavgifter	22	23	26	25	24	23	25	26	26	25
Konsumtion	284	296	308	310	321	331	346	356	368	374
Investeringar m.m.	89	90	93	100	105	114	126	144	141	144
Ränteutgifter ⁴	28	27	26	24	27	21	19	17	15	16
Finansiellt sparande	-50	5	63	75	64	63	-248	-137	-48	49
Procent av BNP	-1,2	0,1	1,4	1,6	1,3	1,3	-5,1	-2,7	-0,9	0,9
Budgetsaldo	-72	-33	85	62	80	112	-296	-67	-26	49
Procent av BNP	-1,8	-0,8	1,9	1,3	1,7	2,2	-6,10	-1,3	-0,48	0,86
Statsskuld (okonsoliderad)	1 394	1 403	1 347	1 328	1 262	1 113	1 373	1 432	1 458	1 407
Procent av BNP	34,9	32,9	30,5	28,7	26,1	22,2	28,3	27,9	27,0	24,9
Statsskuld (konsoliderad)	1 347	1 352	1 292	1 265	1 197	1 054	1 313	1 371	1 396	1 344
Procent av BNP	33,7	31,7	29,3	27,4	24,8	21,0	27,0	26,7	25,8	23,8

Anm.: Baserad på publicerad statistik till och med 2020-08-07.

¹ Utfall 2019 enligt nationalräkenskaperna (NR), vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2019 som redovisas i avsnitt 6.² Utgörs av bl.a. tillräknade inkomster som bruttoförs i NR, t.ex. kapitalförslitningen av investeringar.³ Inklusive övriga ofördelade utgifter.⁴ Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.12 Ålderspensionssystemets finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2014–2019, prognos 2020–2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Inkomster	265	279	294	302	317	327	328	334	346	361
Socialförsäkringsavgifter ¹	214	224	234	245	257	267	269	275	286	298
Statliga ålderspensionsavgifter m.m.	23	24	26	25	24	23	25	26	26	25
Räntor, utdelningar m.m.	29	32	34	32	36	37	34	33	35	37
Utgifter	260	269	287	301	310	320	331	339	344	354
Pensioner	255	265	283	296	305	315	326	333	338	348
Övriga utgifter ²	4	5	5	5	5	5	5	6	6	6
Finansiellt sparande	5	10	6	0	7	6	-3	-5	3	7
Procent av BNP	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	-0,1	-0,1	0,0	0,1

Anm.: Baserad på publicerad statistik till och med 2020-08-07.

¹ Utfall 2019 enligt nationalräkenskaperna (NR), vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2019 som redovisas i avsnitt 6.² Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.13 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2014–2019, prognos 2020–2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Inkomster	903	955	1 014	1 079	1 119	1 140	1 231	1 250	1 268	1 289
Skatter ¹	603	636	670	700	726	740	766	783	811	843
Kommunal fastighetsavgift	16	16	16	17	18	19	19	20	20	20
Statsbidrag	148	159	184	205	206	204	262	258	242	225
Skatter och statsbidrag, procent av BNP	19,2	19,0	19,7	19,9	19,7	19,2	21,6	20,7	19,9	19,3
Kapitalinkomster	14	11	11	13	12	13	13	14	15	15
Övriga inkomster	124	134	133	144	157	164	170	175	180	186
<i>varav kompensation för moms</i>	<i>55</i>	<i>59</i>	<i>61</i>	<i>66</i>	<i>72</i>	<i>74</i>	<i>78</i>	<i>79</i>	<i>81</i>	<i>82</i>
Utgifter	920	971	1 039	1 088	1 151	1 194	1 247	1 286	1 308	1 329
Transfereringar till hushåll	41	41	43	43	44	45	48	50	51	51
Övriga transfereringar	35	38	45	42	40	43	51	50	53	48
Konsumtion	754	796	853	890	933	969	1 011	1 045	1 058	1 080
Investeringar ²	83	90	94	108	128	131	130	132	139	143
Ränteutgifter ³	8	5	5	5	6	7	7	8	8	8
Finansiellt sparande	-16	-15	-25	-10	-33	-55	-16	-36	-40	-40
Procent av BNP	-0,4	-0,4	-0,6	-0,2	-0,7	-1,1	-0,3	-0,7	-0,7	-0,7
Resultat före extraordinära poster⁴	14	16	25	26	15					
Resultat efter finansiella poster⁴							26	38	19	17
									19	

Anm.: Baserad på publicerad statistik till och med 2020-08-07. Skatter och statsbidrag som andel av BNP inkluderar inkomster från den kommunala fastighetsavgiften.

¹ Utfall 2019 enligt nationalräkenskaperna (NR), vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2019 som redovisas i avsnitt 6.

² Investeringarna inkluderar även köp och försäljningar av fastigheter, netto.

³ Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

⁴ Från och med 2019 har måttet resultat efter finansiella poster ersatt måttet resultat före extraordinära poster i kommunal redovisning.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.14 Strukturellt sparande

Procent av potentiell BNP om inte annat anges. Utfall 2014–2019, prognos 2020–2023

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Finansiellt sparande, miljarder kronor	-61	0	44	66	38	15	-268	-177	-85	16
Finansiellt sparande, procent av BNP	-1,5	0,0	1,0	1,4	0,8	0,3	-5,5	-3,5	-1,6	0,3
Justering för BNP-gap	0,8	-0,2	-0,2	-0,5	-0,6	-0,3	3,0	1,8	0,8	0,3
Justering för arbetslöshetsgap	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,4	0,2	0,1
Justering för skattebasernas sammansättning	-0,2	0,1	-0,4	-0,5	-0,2	0,0	-0,4	0,3	0,3	0,2
Justering för engångseffekter ¹	0,1	-0,4	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Strukturellt sparande	-0,7	-0,4	0,3	0,4	0,0	0,3	-2,6	-1,0	-0,3	0,8
BNP-gap ²	-1,6	0,5	0,3	1,1	1,3	0,7	-5,9	-3,8	-1,8	-0,6

Anm.: Baserad på publicerad statistik till och med 2020-08-07.

¹ Engångseffekter 2014–2016 beror på periodiseringar av Sveriges avgift till EU. År 2015 inkluderar även en engångsinbetalning av skatt från en internationell koncern samt återbetalning av försäkringspremier från AFA Försäkring.

² Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.15 Den offentliga sektorns okonsoliderade tillgångar och skulder samt nettoförmögenhet 2019

	Miljarder kronor	Procent av BNP
Tillgångar	9 234	183,9
Finansiella tillgångar	4 563	90,9
<i>varav aktier</i>	2 261	45,0
Kapitalstock	4 671	93,0
<i>varav mark</i>	1 061	21,1
Skulder	3 145	62,6
<i>varav Maastrichtskuld¹</i>	1 765	35,2
<i>varav pensionsskuld</i>	473	9,4
<i>varav övrigt</i>	907	18,1
Nettoförmögenhet	6 089	121,3
Staten	1 620	32,3
Ålderspensionssystemet	1 615	32,2
Kommunsektorn	2 854	56,8
Finansiell nettoförmögenhet	1 418	28,2
Statens nettoförmögenhet inkl. löneskatt på kommunsektorns pensionsskuld ²	1 709	34,0

Anm.: Baserad på publicerad statistik till och med 2020-08-07.

¹ Maastrichtskulden är redovisad konsoliderad i denna tabell. Posten Övrigt inkluderar konsolideringsfaktorn mellan staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn samt skillnader mellan marknadsvärdet och den nominellt värderade Maastrichtskulden.

² Statens nettoförmögenhet redovisad med löneskatt på kommunsektorns pensionsskuld är i enlighet med redovisningen i årsredovisningen för staten.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Bilaga 3

Fördelningsspolitisk redogörelse

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
1.1	Konjunktur nedgången 2020 syns ännu inte i inkomststatistiken	3
1.2	Långtidsutredningen 2019.....	4
1.3	Kort om beräkningsförutsättningar.....	4
2	Inkomstfördelningens utveckling	5
2.1	Den ekonomiska standarden har ökat mest i den övre delen av inkomstfördelningen	5
2.2	Den samlade inkomstspridningen har ökat.....	8
2.3	Olika typer av kapitalinkomster bidrar olika mycket till den ökade inkomstspridningen.....	10
2.4	Inkomstspridningen väntas fortsätta att öka de närmaste 20 åren	13
2.5	Inkomstspridningen har ökat även internationellt	14
3	Ekonomisk utsatthet.....	15
3.1	Ekonomisk utsatthet kan mätas på olika sätt.....	15
3.2	Andelen med låg ekonomisk standard har stabiliserats mot slutet av perioden	16
3.3	Hälften av de ekonomiskt utsatta är varaktigt utsatta.....	18
3.4	Jämfört med andra länder i Europa har Sverige en låg andel ekonomiskt utsatta.....	19
4	Den regionala inkomstfördelningen.....	21
4.1	Ökad inkomstspridning inom regioner.....	21
4.2	Ökade skillnader mellan regioner.....	22
4.3	Boendekostnader har en måttlig inverkan på de regionala skillnaderna	24
5	Fördelningen av offentligt finansierade välfärdstjänster	26
5.1	Offentliga välfärdstjänster är en viktig del av fördelningsspolitiken.....	26
5.2	Behovet av välfärdstjänster varierar över livet.....	27
5.3	Mer välfärdstjänster till grupper med lägre ekonomisk standard.....	28
5.4	Välfärdstjänsterna utjämnar fördelningen av ekonomiska resurser.....	29
6	Fördelningseffekter av reformer	29
6.1	Fördelningseffekter av regeringens reformer 2019–2021	30
6.2	Fördelningseffekter av de samlade reformerna 2019–2021.....	32
	Tabellbilaga.....	34

I den fördelningspolitiska redogörelsen analyseras inkomstfördelningens utveckling över tid. Den kraftiga nedgången i ekonomin 2020, i spåren av spridningen av sjukdomen covid-19, avspeglas ännu inte i inkomststatistiken. Inkomststatistiken baseras på uppgifter från inkomsttaxeringen, och data för inkomståret 2020 kommer att finnas tillgängliga först i början av 2022. Det inledande avsnittet i denna bilaga innehåller dock en kortfattad och mycket översiktlig bedömning av hur konjunktur nedgången kan komma att påverka inkomsterna för olika grupper och den samlade inkomstspridningen. Avsnitt 2 beskriver inkomstfördelningens utveckling mellan 1995 och 2018. I avsnitt 3 analyseras utvecklingen av andelen som lever i ekonomisk utsatthet. Avsnitt 4 beskriver hur individers inkomster varierar inom och mellan olika regioner i Sverige. I avsnitt 5 visas hur fördelningen av ekonomiska resurser påverkas om hänsyn tas till offentligt subventionerade individuella välfärdstjänster. Avslutningsvis, i avsnitt 6, analyseras fördelningseffekterna av de reformer som har genomförts under innevarande mandatperiod.

Sammanfattning

- I ett längre perspektiv, 1995–2018, har den ekonomiska standarden ökat mest i toppen av inkomstfördelningen, och mer i mitten än i den nedre delen av fördelningen. Mot slutet av perioden har den ekonomiska standarden utvecklats jämnt i större delen av inkomstfördelningen. Toppinkomsttagarna har dock dragit ifrån ytterligare.
- De senaste årens ökade inkomstspridning kan i stort sett helt hänföras till kapitalinkomsternas utveckling. Det är främst ökade fastighetsrelaterade kapitalvinster och utdelningar i fåmansbolag i toppen av inkomstfördelningen som har bidragit till den ökade inkomstspridningen.
- Andelen personer som har låg ekonomisk standard, mätt i relation till medianinkomsten, har ökat mellan 1995 och 2018. Mot slutet av perioden har andelen dock stabiliserats runt 14–15 procent. För ungefär hälften av personerna i denna grupp är den ekonomiska utsattheten av mer långvarig karaktär, och denna andel har ökat över tid.
- Jämfört med andra länder har Sverige fortfarande en relativt jämn inkomstfördelning och en förhållandevis låg andel personer som lever i fattigdom och social utestängning. Sverige är det EU-land som redovisar lägst andel av befolkningen i materiell fattigdom.
- Inkomstspridningen har ökat inom samtliga regioner i Sverige sedan mitten av 1990-talet. Den ekonomiska standarden har ökat mer i Stockholms- och Göteborgsregionen än i övriga regioner. Orsaken är främst att kapitalinkomsterna i dessa regioner har ökat betydligt mer än i resten av landet.
- Individuella välfärdstjänster, som äldreomsorg, utbildning samt hälso- och sjukvård, är en viktig del av fördelningspolitiken. När värdet av dessa tjänster beaktas reduceras inkomstskillnaderna med ca 20 procent, främst till följd av att hushåll med barn och äldre pensionärer flyttas uppåt i inkomstfördelningen.
- Regeringens reformer under mandatperioden bedöms bidra till att inkomstspridningen minskar. Andelen personer med låg ekonomisk standard bedöms också minska till följd av reformerna.
- Regeringens välfärdssatsningar under mandatperioden bedöms tillföra ekonomiska resurser i alla inkomstgrupper. Effekten bedöms dock vara störst i den nedre delen av inkomstfördelningen.

1 Inledning

På uppdrag av riksdagen lämnar regeringen sedan 1994 en fördelningspolitisk redogörelse. I redogörelsen analyseras inkomstfördelningen i ett historiskt och internationellt perspektiv.

1.1 Konjunkturedgången 2020 syns ännu inte i inkomststatistiken

Den ekonomiska aktiviteten i Sverige har sjunkit kraftigt 2020, vilket påverkar hushållens inkomster. Trots de omfattande åtgärder som har vidtagits för att stötta företag har många individer förlorat sitt jobb. Många av de som har drabbats hade redan tidigare en svag förankring på arbetsmarknaden. Det gäller t.ex. unga med gymnasial utbildning och kort arbetslivserfarenhet. En annan grupp som har påverkats är de som redan var arbetslösa när lågkonjunkturen inleddes. Den svaga efterfrågan på arbetskraft innebär att deras chanser att hitta ett arbete har minskat och att tiden i arbetslöshet har förlängts. Detta bedöms särskilt ha drabbat personer med svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden, t.ex. utomeuropeiskt födda och personer som saknar gymnasial utbildning.¹

Ökad arbetslöshet bidrar i sig till ökad inkomstspridning när arbetsinkomsterna fördelas mer ojämnt i befolkningen. Även om inkomstbortfallet kan vara betydande för enskilda individer förväntas den ökade arbetslösheten dock få en begränsad effekt på den samlade inkomstspridningen. Det kan förklaras dels av att det sociala skyddsnätet ger ett inkomstskydd (som också har förstärkts genom förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen 2020), dels av att de arbetslösa är relativt få i förhållande till den övriga befolkningen.

En annan förväntad effekt av lågkonjunkturen är att många företag kommer att redovisa sämre resultat. Detta kan i sin tur förväntas påverka hushållens förmögenheter och kapitalinkomster. Ägandet av kapital är starkt koncentrerat till personer i toppen av inkomstfördelningen, och minskade toppinkomster tenderar att reducera den samlade inkomstspridningen.² Sett över hela året har dock priserna på aktier hittills förändrats relativt måttligt under 2020.

Kapitalstarka individer gynnas som regel dock när konjunkturen vänder uppåt, aktiekurser och bostadspriser stiger och nya investeringsmöjligheter uppstår. Därmed kan dessa ofta snabbt återhämta de inkomstförluster som sker i början av lågkonjunkturen. För dem som blir arbetslösa är risken för långvariga konsekvenser mer uppenbar. Svårigheterna att komma tillbaka till arbetsmarknaden kan vara stora för vissa grupper. Det kan innebära lägre inkomster under en längre tid. Även för yngre vars etablering på arbetsmarknaden fördröjs eller försvåras kan konsekvenserna bli kännbara. En bestående hög arbetslöshet riskerar att leda till att den samlade inkomstspridningen på längre sikt etablerar sig på en högre nivå än före lågkonjunkturen.

Det kommer att dröja ytterligare några år innan man med den offentliga statistiken kan utvärdera hur lågkonjunkturen har påverkat inkomsterna för olika grupper och den samlade inkomstfördelningen. Inkomststatistiken baseras på uppgifter från inkomsttaxeringen, och data för inkomståret 2020 kommer att finnas tillgängliga först

¹ Se Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna våren 2020, Arbetsförmedlingen analys 2020:02.

² Det inkomstbortfall som höginkomsttagare drabbas av under den initiala fasen av en lågkonjunktur kan vara betydande. Exempelvis upplevde personer i toppen av inkomstfördelningen stora inkomstbortfall när finanskrisen inleddes 2008 (se Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65), avsnitt 2.2.1). En bidragande orsak var att kapitalvinster och utdelningsinkomster föll kraftigt till följd av en svag utveckling på aktiemarknaden.

i början av 2022. För närvarande finns det bara inkomststatistik t.o.m. 2018. Analyserna i denna fördelningspolitiska redogörelse har därför nästan uteslutande 2018 som senaste observationsår.

1.2 Långtidsutredningen 2019

Långtidsutredningen publiceras med ungefär fyra års mellanrum. Utredningens huvudbetänkande utarbetas av tjänstemän inom Finansdepartementet. Syftet med Långtidsutredningen är att den ska vara ett underlag för utformningen av den ekonomiska politiken och den ekonomisk-politiska debatten. Temat för Långtidsutredningen 2019 var ojämlikhet och utredningen redovisade sitt arbete i ett huvudbetänkande (SOU 2019:65), nio bilagor och två underlagsrapporter.

I Långtidsutredningen 2019 analyseras vad som förklarar de ökade inkomstskillnaderna och på vilket sätt de kan påverka ekonomins funktionssätt. Utredningen visar att de ökade inkomstskillnaderna främst beror på att kapitalinkomsterna har ökat och att de är koncentrerade till den övre delen av inkomstfördelningen. Utredningen presenterar också scenarier för hur inkomstskillnaderna kan komma att utvecklas till 2035. Utvecklingen kommer i hög grad bero på kapitalinkomsternas tillväxttakt, men även på transfereringsinkomsternas utveckling i relation till den allmänna inkomstutvecklingen (se även avsnitt 2.4 nedan). Utredningen analyserar också ojämlikhet i möjligheter. Detta görs genom analyser av sambandet mellan föräldrars och barns inkomster (den s.k. intergenerationella rörligheten). Ju starkare samband mellan föräldrars och barns inkomster, desto mindre intergenerationell rörlighet och desto mindre jämlikhet i möjligheter. I ett internationellt perspektiv är den intergenerationella rörligheten hög i Sverige och har totalt sett varit nästan oförändrad för personer födda mellan 1955 och 1980. I huvudbetänkandet behandlas också arbetsmarknadens betydelse för inkomstfördelningen, regional utveckling, familjebakgrundens betydelse för skolresultaten samt möjligheten att producera välfärdstjänster i olika delar av landet i skenet av en åldrande befolkning.

Huvudbetänkandet har remissbehandlats. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2020/00727/E4). De flesta av remissinstanserna anser att temat är angeläget och att utredningen har bidragit med värdefull kunskap.

1.3 Kort om beräkningsförutsättningar

Data

Analyserna i redogörelsen grundar sig i huvudsak på Sveriges officiella inkomstfördelningsstatistik som t.o.m. 2013 baseras på Hushållens ekonomi (HEK). Därefter baseras den på Totalräknad inkomstfördelningsstatistik (TRIF). För 2013–2018 grundas analyserna i denna redogörelse på ett urval från TRIF benämnt Statistiskt analysregister (STAR). Datamaterial, modeller, metoder, begrepp och definitioner beskrivs närmare i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse september 2020 på www.regeringen.se.

Begreppet ekonomisk standard

Fördelningsanalyser använder i regel ett inkomstbegrepp som brukar benämnas ekonomisk standard. Analyserna i denna redogörelse baseras också i huvudsak på detta inkomstbegrepp.

Ekonomisk standard har hushållet som inkomstenhet och individen som analysenhet. Det betyder för det första att alla hushållsmedlemmars disponibla inkomster summeras. Den disponibla inkomsten består av ett antal olika komponenter: inkomst från

arbete, kapital och näringsverksamhet samt skattepliktiga och skattefria transfereeringar, med avdrag för direkt skatt. För det andra beaktas hushållets försörjningsbörd och de stordriftsfördelar som uppstår när flera delar på fasta kostnader. Detta görs genom att hushållets totala disponibla inkomst justeras utifrån hushållets storlek och sammansättning och fördelas lika mellan hushållets medlemmar.

Kvinnors och mäns individuella inkomster

Ur ett jämställdhetsperspektiv kan det argumenteras för att det i stället för det hushållsbaserade inkomstbegreppet ekonomisk standard är mer relevant att studera hur stora resurser individen direkt förfogar över. Hur kvinnors och mäns individuella disponibla inkomster har utvecklats redovisas utförligt varje år i en bilaga till budgetpropositionen (se bilaga 4 i denna proposition).

Realiserade kapitalvinster

I Sveriges officiella inkomststatistik räknas realiserade vinster och förluster från kapital med när individers disponibla inkomst beräknas. Värdeökningar som ackumulerats under många år kan därför komma att registreras som en stor inkomst under ett enskilt år. Vissa forskare och statistikproducenter bortser av olika skäl från kapitalvinster vid beräkning av disponibel inkomst och i internationella jämförelser ingår de i regel inte. I de fördelningspolitiska redogörelserna inkluderas dock realiserade vinster från kapital i den disponibla inkomsten om inte annat framgår.

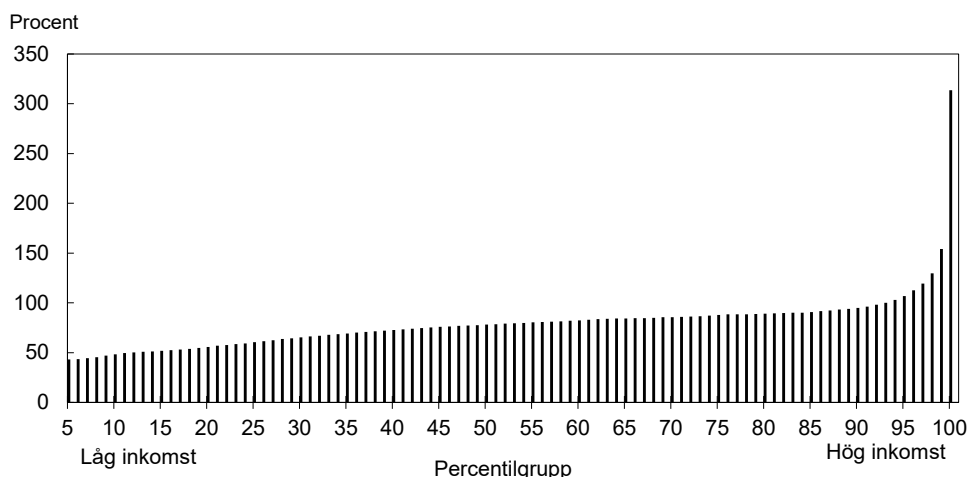
Offentliga välfärdstjänster

En stor del av den offentliga sektorns omfördelning sker i form av subventionerade välfärdstjänster, som t.ex. skola och hälso- och sjukvård. Värdet av dessa tjänster ingår dock inte i den disponibla inkomsten. Som ett komplement till de traditionella fördelningsanalyserna tillämpas därför i två separata avsnitt (5 och 6) i denna bilaga ett utvidgat inkomstbegrepp. I det inkluderas även de resurser som tillhandahålls i form av offentligt finansierade välfärdstjänster.

2 Inkomstfördelningens utveckling

2.1 Den ekonomiska standarden har ökat mest i den övre delen av inkomstfördelningen

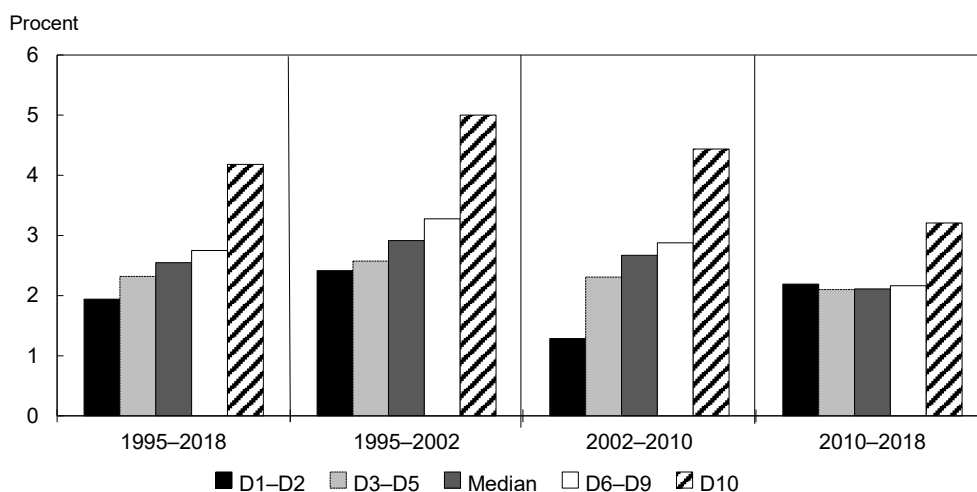
Mellan 1995 och 2018 ökade den reala ekonomiska standarden över hela inkomstfördelningen (se diagram 2.1). Ökningen var störst i toppen av fördelningen, större i den övre halvan än i mitten och större i mitten än i den nedre delen av fördelningen. Medianen för ekonomisk standard ökade med 78 procent, eller med i genomsnitt 2,5 procent per år.

Diagram 2.1 Real förändring av ekonomisk standard 1995–2018

Anm.: Alla individer i 1995 respektive 2018 års befolkning har rangordnats efter ekonomisk standard och därefter delats in i 100 lika stora inkomstgrupper, s.k. percentilgrupper. Staplarna visar förändringen av medelinkomsten i respektive percentilgrupp.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

I diagram 2.2 har befolkningen rangordnats efter ekonomisk standard och därefter delats in i tio lika stora inkomstgrupper. När perioden 1995–2018 delas upp i tre delperioder, 1995–2002, 2002–2010 och 2010–2018, framgår det att inkomstgrupp 10, dvs. den översta tiondelen, hade en betydligt starkare inkomstillväxt än övriga inkomstgrupper under samtliga delperioder. Diagrammet visar också att det finns vissa skillnader mellan olika delperioder. För inkomstgrupp 1–9 utvecklades t.ex. inkomsterna jämnt 2010–2018, medan utvecklingen var mer ojämn i denna del av fördelningen 1995–2002 och 2002–2010. Det gäller särskilt 2002–2010, då inkomsterna för de två lägsta inkomstgrupperna utvecklades svagt i förhållande till övriga inkomstgrupper.

Diagram 2.2 Genomsnittlig årlig förändring av ekonomisk standard under olika delperioder

Anm.: Individerna i befolkningen har varje år rangordnats efter ekonomisk standard och därefter delats in i tio lika stora inkomstgrupper. Till inkomstgrupp 1 (D1) hör tiondelen med lägst ekonomisk standard och till inkomstgrupp 10 (D10) hör tiondelen med högst ekonomisk standard.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

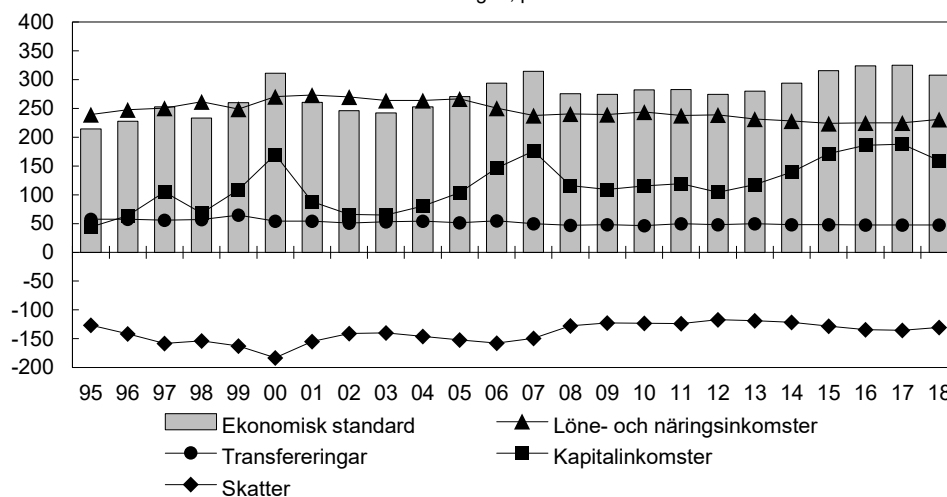
Ett sätt att analysera varför inkomstutvecklingen skiljer sig mellan olika inkomstskikt är att studera utvecklingen för de olika inkomstslag som bildar den disponibla inkomsten. Uppdelningen på inkomstslag kan göras på olika sätt, men här görs uppdelningen efter 1) löne- och näringsinkomster, 2) kapitalinkomster (realiserade kapitalvinster, ränteinkomster och utdelningar), 3) transfereringar (skattepliktiga och skattefria), och

4) skatter. Genom att relatera utvecklingen för olika inkomstslag i en viss inkomstgrupp till utvecklingen av medianen för ekonomisk standard kan man få en uppfattning om vilka inkomstslag som särskilt har bidragit till att den ekonomiska standarden för en viss inkomstgrupp har vuxit snabbare eller långsammare än medianinkomsten.

År 1995 hade en genomsnittlig person i tiondelen med högst ekonomisk standard 2,1 gånger högre ekonomisk standard än medianinkomsttagaren (se diagram 2.3). År 2010 hade avståndet ökat till 2,8 och 2018 till 3,1 gånger medianinkomsttagarens standard. Det är vidare tydligt att kapitalinkomster är det inkomstslag som mest påverkat denna utveckling. I mitten av 1990-talet hade inkomsttoppen kapitalinkomster som i genomsnitt motsvarade ungefär hälften av medianinkomsttagarens totala inkomst. År 2010 var toppens kapitalinkomster 1,2 gånger större och 2018 1,6 gånger större än medianinkomsttagarens totala inkomst. Efter 2010 kan den ökade skillnaden i ekonomisk standard mellan toppen och mitten av inkomstfördelningen i stort sett helt hänföras till kapitalinkomsternas utveckling (kapitalinkomsternas sammansättning och utveckling analyseras mer utförligt nedan).

Diagram 2.3 Medelinkomst från olika inkomstslag i inkomstgrupp 10 i relation till medianen för ekonomisk standard i befolkningen

Andel av medianen för ekonomisk standard i befolkningen, procent

Anm.: Medelinkomsten från de olika inkomstslagen summerar till den genomsnittliga ekonomiska standarden för inkomstgruppen. Alla inkomster har dividerats med medianen för ekonomisk standard i befolkningen det aktuella året.

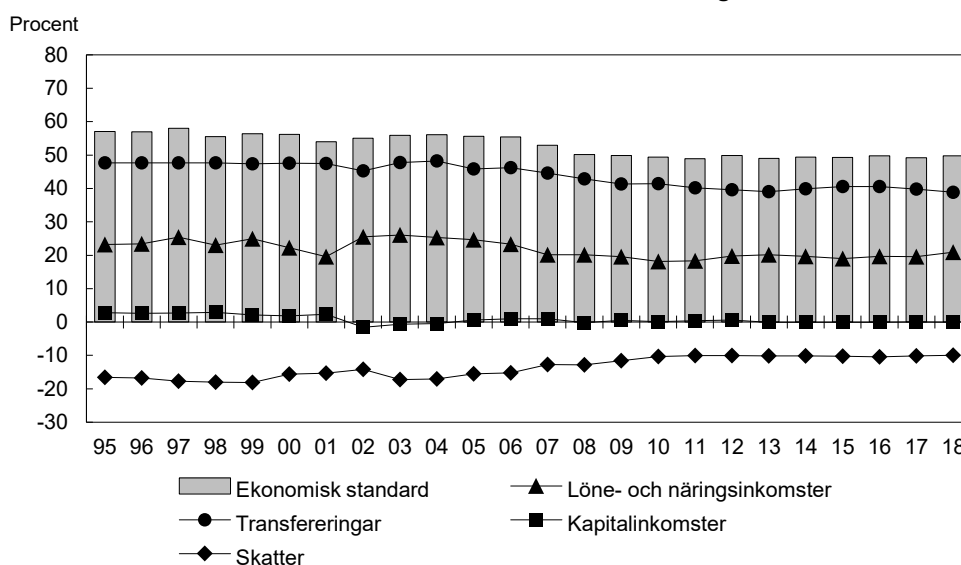
Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Skillnaderna mellan olika inkomstslags utveckling är mindre iögonfallande i inkomstfördelningens nedre del (inkomstgrupp 1 och 2). Som framgick av diagram 2.2 utvecklades den ekonomiska standarden förhållandevis svagt i denna del av fördelningen i början av perioden, och den relativa ekonomiska standarden sjönk därför från 57 till 50 procent av medianinkomsttagarens ekonomiska standard mellan 1995 och 2010 (se diagram 2.4). Orsaken var att både den genomsnittliga transfereringsinkomsten och den genomsnittliga arbetsinkomsten i de två lägsta tiondelarna ökade långsammare än medianinkomsten. Efter 2010 har den ekonomiska standarden i den nedre delen av fördelningen däremot utvecklats i ungefär samma takt som medianinkomsten. Den genomsnittliga transfereringsinkomsten har visserligen fortsatt att öka långsammare än medianinkomsten, men den genomsnittliga arbetsinkomsten har ökat något snabbare än medianinkomsten.³

³ Den genomsnittliga arbetsinkomsten för de som har arbetsinkomster i de två lägsta tiondelarna har ökat snabbare än medianinkomsten 2010–2018. Dessutom har andelen personer i de två lägsta tiondelarna som har arbetsinkomster ökat från 58,5 till 60,9 procent under samma tidsperiod.

Att den genomsnittliga transfereringsinkomsten successivt har sjunkit i förhållande till medianinkomsten kan främst kopplas till hur transfereringarna räknas upp.⁴ Medan medianinkomstens ökning i hög grad bestäms av hur snabbt löneinkomsterna ökar, är transfereringarna vanligtvis kopplade till prisutvecklingen eller bestämda i fasta belopp. Ersättningsnivåerna justeras ibland också genom aktiva politiska beslut, vilket gör att ersättningsnivåerna i merparten av transfereringssystemen ändå har vuxit något snabbare än prisutvecklingen sedan mitten av 1990-talet. De flesta transfereringarna har dock inte vuxit i takt med löneinkomsterna.⁵ Minskningen av genomsnittliga transfereringsinkomsten i förhållande till medianinkomsten var särskilt tydlig mellan 2006 och 2010. Under dessa år förstärktes utvecklingen av sänkta ersättningsnivåer i bl.a. arbetslöshets- och sjukförsäkringen.

Diagram 2.4 Medelinkomst från olika inkomstslag i inkomstgrupp 1–2 i relation till medianen för ekonomisk standard i befolkningen

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

2.2 Den samlade inkomstspridningen har ökat

Som visades i diagram 2.2 har de senaste decenniernas inkomstillväxt inte fördelats jämnt över olika inkomstgrupper. Konsekvensen av denna utveckling är att den samlade inkomstspridningen har ökat. Det relativa avståndet mellan den översta delen och mitten av fördelningen har ökat i stort sett kontinuerligt sedan mitten av 1990-talet. Det relativa avståndet mellan mitten och den nedersta delen av fördelningen ökade också 1995–2010, men därefter har avståndet varit relativt konstant.

Gini-koefficienten är det vanligaste sammanfattande måttet på spridningen i en inkomstfördelning. Vid maximal ekonomisk jämlikhet (alla har samma ekonomiska standard) antar koefficienten värdet 0. Vid maximal ojämlikhet (en person får alla inkomster) antar koefficienten värdet 1.⁶

Gini-koefficienten för ekonomisk standard har ökat gradvis sedan 1995, men den varierar en del mellan olika år (se diagram 2.5). Gini-koefficienten växte från 2003 och nådde en ny toppnivå 2007. Den ekonomiska kris som inleddes 2008, med kraftigt fallande kapitalvinster till följd av en svag utveckling på aktie- och bostadsmarknaden, fick till följd att inkomstspridningen föll tillbaka. Mellan 2009 och 2013 var

⁴ En närmare granskning av data visar att andelen personer i de två lägsta inkomstgrupperna som får sin huvudsakliga försörjning från olika typer av transfereringsinkomster har varit i stort sett konstant mellan 1995 och 2018.

⁵ Se Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65), avsnitt 2.2.3.

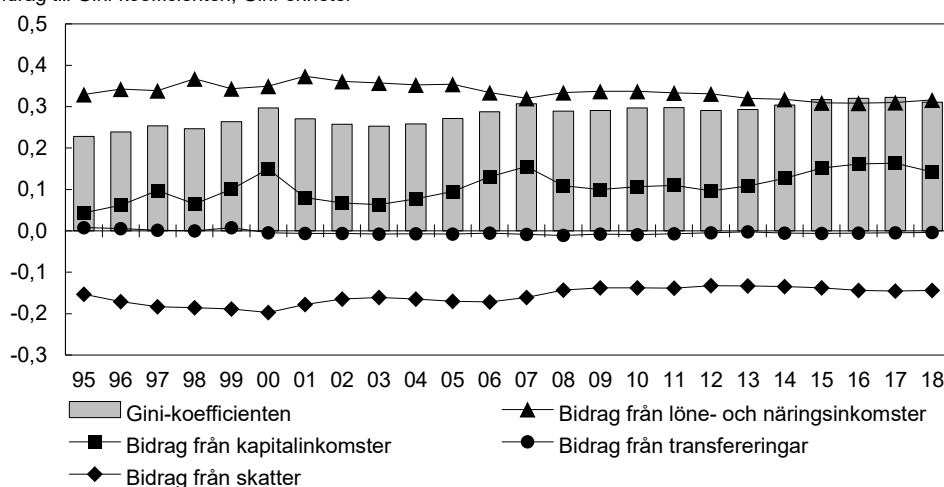
⁶ Se Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse september 2020 på www.regeringen.se.

Gini-koefficienten förhållandevis stabil. År 2014–2017 ökade inkomstspridningen successivt till följd av kraftigt ökande kapitalinkomster i toppen av inkomstfördelningen. Den förda politiken under dessa år hade dock en utjämnande fördelningsprofil, vilket bidrog till att uppgången dämpades.⁷ Gini-koefficienten vände ner något 2018. Detta berodde främst på att kapitalinkomsterna föll tillbaka jämfört med nivån 2017, men också på de reformer som genomfördes 2018.⁸

För att få en tydligare bild av vad som har drivit förändringarna i inkomstspridningen kan man se närmare på hur olika inkomstslags bidrag till Gini-koefficienten har förändrats över tid.⁹ Vissa inkomstslag, t.ex. löneinkomster och kapitalinkomster, är ojämnt fördelade och ger ett positivt bidrag till Gini-koefficienten. Andra inkomstslag, såsom skatter och många transfereringar, verkar utjämnande och ger därför ett negativt bidrag. De positiva och negativa bidragen från de olika inkomstslagen i diagram 2.5 summerar till den totala Gini-koefficienten.

Diagram 2.5 Olika inkomstslags bidrag till den samlade inkomstspridningen

Bidrag till Gini-koefficienten, Gini-enheter

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Sett över hela perioden är det framför allt ökade kapitalinkomster, samt en ökad koncentration av dessa till toppen av inkomstfördelningen, som förklarar den ökade inkomstspridningen. Den ökade spridning som har registrerats efter 2010 kan i stort sett helt hänföras till kapitalinkomsternas utveckling. Löne- och näringsinkomsternas bidrag till Gini-koefficienten har minskat sedan början av 2000-talet. Orsaken till det minskade bidraget är att lönernas andel av den disponibla inkomsten har minskat, medan kapitalinkomsternas andel har ökat.¹⁰ De samlade transfereringarnas bidrag till Gini-koefficienten har legat på en stabil och låg nivå under hela perioden. Skatternas utjämnande effekt var som störst under senare delen av 1990-talet. Den utjämnande effekten minskade 2000–2008, bl.a. till följd av ett antal reformer som sänkte skatte-

⁷ Se 2017 års fördelningspolitiska redogörelse (prop. 2016/2017:100 bilaga 2).

⁸ Fördelningsprofilen beskrivs i diagram 1.13 i 2018 års finansplan (prop. 2017/18:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m.)

⁹ Varje inkomstslag påverkar Gini-koefficienten genom två faktorer, dels en vikt som anger inkomstslagets relativa storlek i förhållande till den disponibla inkomsten och dels inkomstslagets s.k. koncentrationsindex som sammanfattar inkomstslagets fördelningsprofil i förhållande till den totala disponibla inkomsten. Metoden beskrivs i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse september 2020 på www.regeringen.se.

¹⁰ Denna utveckling har delvis påverkats av de förändrade reglerna kring utdelningar i s.k. fåmansbolag, som har inneburit att en del av arbetsinkomsterna i de övre inkomstskikten har omvandlats till kapitalinkomster (se Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65), fördjupningsruta 3.1). Det tycks däremot inte ha skett någon märkbar förändring av löne- och näringsinkomsterna fördelning i förhållande till total inkomst mellan 1995 och 2018.

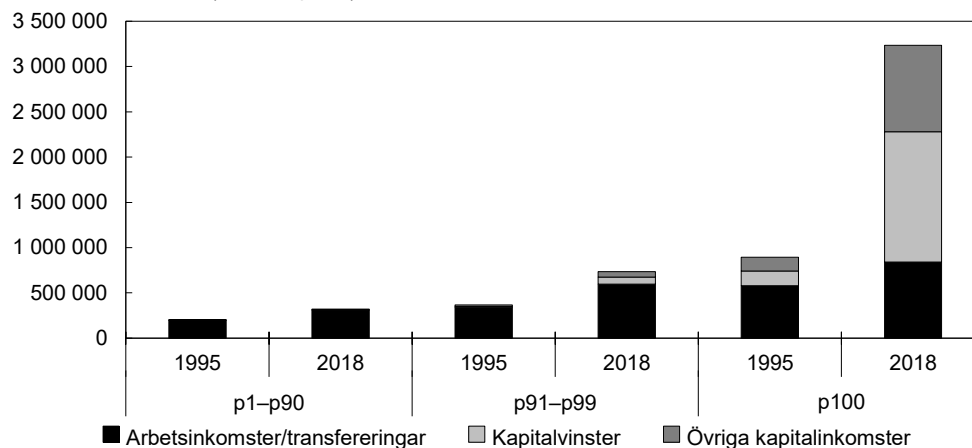
uttaget.¹¹ Under den senaste tioårsperioden har skatternas utjämnande effekt legat på en relativt stabil nivå.¹²

2.3 Olika typer av kapitalinkomster bidrar olika mycket till den ökade inkomstspridningen

Analysen ovan visar att toppinkomsternas utveckling förklarar en stor del av den ökade inkomstspridningen. Toppinkomsternas utveckling beror i sin tur huvudsakligen på att kapitalinkomsterna har ökat kraftigt sedan mitten av 1990-talet och att dessa är relativt kraftigt koncentrerade till personer med höga disponibla inkomster. Denna utveckling har lett till en påtaglig förändring av inkomststrukturen i toppen av inkomstfördelningen. För den översta tiondelen exklusive toppprocenten har kapitalinkomstandelen ökat från 7 till 19 procent 1995–2018 (se diagram 2.6). För toppprocenten har kapitalinkomstandelen ökat från 35 till 74 procent, och arbetsinkomster har gått från att vara den största inkomstkällan till att bli mindre än såväl kapitalvinster som övriga kapitalinkomster.

Diagram 2.6 Bruttoinkomstens sammansättning i olika delar av inkomstfördelningen

Medelinkomst i kronor (2020 års priser) för individer som är 20 år eller äldre

Anm.: Med arbetsinkomster avses inkomster från tjänst och näringsverksamhet. Med kapitalvinster avses nettot av kapitalvinster och kapitalförluster. p1–p90 avser de nedersta nio tiondelarna av inkomstfördelningen, dvs. inkomstgrupp 1–9. p91–p99 avser den översta tiondelen (inkomstgrupp 10) exklusive den översta procenten. p100 avser den översta procenten i fördelningen.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Resterande del av detta avsnitt tränger lite djupare bakom kapitalinkomsternas ökade betydelse. Kapitalinkomster delas här upp i ett antal olika delar. Kapitalvinster består av vinster som uppstår vid försäljning av fastigheter eller finansiella tillgångar. Övriga kapitalinkomster består av olika typer av ränte- och utdelningsinkomster. Begränsningar i data gör att uppdelningen av kapitalinkomsterna i olika delar inte medger en lika lång tidsserie som analysen i föregående avsnitt av de aggregerade kapitalinkomsterna. Därför har analysen i detta avsnitt 2001 som startår.

¹¹ Den utjämnande effekten minskade till följd av bl.a. kompensationen för egenavgiften i början av 2000-talet, avskaffandet av fastighets- och förmögenhetsskatten samt det successiva införandet av jobbskatteavdraget fr.o.m. 2007.

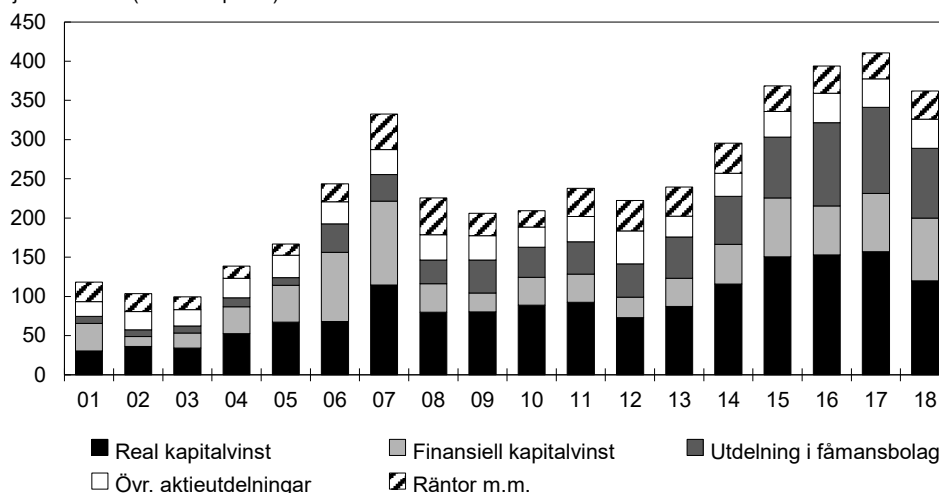
¹² Om skatten delas upp på skatt på förvärsinkomster och skatt på kapitalinkomster finner man dock att den utjämnande effekten av skatt på förvärsinkomster har avtagit och att kapitalskattens utjämnande effekt har ökat under den senaste tioårsperioden. Att skatt på förvärsinkomster bidrar mindre till utjämnningen beror på att förvärsinkomsternas vikt i förhållande till total disponibel inkomst har minskat och att skatten på förvärsinkomster har sänkts under perioden. Att kapitalskatterna bidrar mer till utjämnningen är en effekt av kapitalinkomsternas ökade betydelse och starkare koncentration. Därmed har även kapitalinkomstsskatten ökat och blivit mer koncentrerad till toppen av fördelningen (trots att kapitalinkomstbeskattningen inte har skärpts).

Olika kapitalinkomster har vuxit olika snabbt

Mellan 2001 och 2018 ökade den genomsnittliga kapitalinkomsten, i fasta priser, med ca 170 procent, dvs. avsevärt mer än andra inkomstslag (se diagram 2.7).¹³ Sett över hela perioden är det främst ökade fastighetsrelaterade kapitalvinster och ökade inkomster från utdelningar i fåmansbolag som förklarar ökningen. Kapitalinkomsternas uppgång 2012–2017 bröts 2018, då både fastighetsrelaterade kapitalvinster och utdelningar i fåmansbolag minskade.¹⁴

Diagram 2.7 Hushållens samlade kapitalinkomster

Miljarder kronor (2020 års priser)

Anm.: Räntor m.m. är en restpost som bl.a. inkluderar bankränta, schablonintäkt på investeringssparkonto och intäkt vid uthyrning av privatbostad.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

De realiserade kapitalvinsternas utveckling beror i hög grad på förändringen i tillgångspriser, dvs. prisutvecklingen för bostäder och finansiella tillgångar. Det är väl känt att det har skett en kraftig prisuppgång i olika tillgångar sedan mitten av 1990-talet. Detta gäller i synnerhet för bostadsrättslägenheter och småhus, men även Stockholmsbörsen har ökat kraftigt.¹⁵ Orsakerna till dessa prisförändringar är flera, bl.a. låg realränta, ökade hushållsinkomster, vissa skatteförändringar och en bostadsproduktion som har ökat långsammare än befolkningen.

De s.k. 3:12-reglerna reglerar möjligheterna för ägarna till fåmansbolag att omvandla arbetsinkomster till utdelningsinkomster. Reglerna har ändrats ett antal gånger sedan början av 2000-talet, t.ex. 2006 då bl.a. skattesatsen på utdelningar sänktes med 10 procentenheter och gränsen för hur mycket som fick tas ut i utdelning höjdes, samt 2014 då reglerna för beräkning av gränobeloppet gjordes mer generösa.¹⁶ Regeländringarna tycks ha bidragit till ökade utdelningsinkomster. Vid 2000-talets början uppgick utdelningarna till ca 10 miljarder kronor fördelade på ca 70 000 personer. År 2006 fördubblades utdelningarna, och de efterföljande åren fortsatte antalet personer som redovisade utdelningsinkomster, och det belopp som i genomsnitt redovisades, att öka

¹³ Under samma period, 2001–2018, ökade medianen för ekonomisk standard med ca 50 procent. De samlade kapitalinkomsterna kan variera mycket mellan enskilda år, vilket är en konsekvens av att kapitalvinster tenderar att realiseras extra mycket vissa år (t.ex. 2007).

¹⁴ Kapitalvinsternas nedgång kan sannolikt delvis kopplas till den avmattning på bostadsmarknaden som ägde rum 2018 (se Statistiska centralbyrån för utvecklingen av småhusprisindex och Svensk Mäklarstatistik för utvecklingen av bostadsrättsprisindex). De lägre utdelningarna i fåmansbolag 2018 jämfört med föregående år kan möjligen tillskrivas den osäkerhet kring regelverket som rådde 2016–2017, då bl.a. regeringen aviserade att ändrade regler för fåmansbolag skulle införas 2018 (förslaget drogs dock tillbaka inför 2018 års budgetproposition).

¹⁵ Se avsnitt 2.3.1 i Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65) för en mer detaljerad beskrivning av hur priserna på olika tillgångar har utvecklats de senaste 20 åren.

¹⁶ Från och med 2014 får 50 procent av hela löneunderlaget ingå i gränobeloppet. Detta har, särskilt för mindre företag, medfört möjlighet att tillgodoräkna sig betydligt högre gränobelopp än tidigare.

gradvis. År 2014–2017 ökade utdelningarna kraftigt, till ca 110 miljarder kronor fördelade på knappt 200 000 personer.¹⁷

Olika kapitalinkomster är olika starkt koncentrerade till toppen av inkomstfördelningen

De samlade kapitalinkomsterna är starkt koncentrerade till toppen av inkomstfördelningen, och koncentrationen har ökat de senaste 15–20 åren. I början av 2000-talet tillföll drygt 70 procent av de samlade kapitalinkomsterna tiondelen med högst ekonomisk standard. År 2018 hade andelen stigit till ca 85 procent. Kapitalvinster från bostadsförsäljningar var det kapitalinkomstslag som 2018 var mest koncentrerat till toppen av inkomstfördelningen (se tabell 2.1). Den starka koncentrationen av fastighetsrelaterade kapitalvinster förklaras av att det är förhållandevis få personer som redovisar inkomster från detta inkomstslag, och att det belopp som redovisas i genomsnitt är betydande. Detsamma gäller för utdelningar i fåmansbolag. Personer med inkomster från dessa två inkomstslag kommer därför med stor sannolikhet att hamna högt upp i inkomstfördelningen ett givet år. Övriga aktieutdelningar och ränteinkomster är mer spridda över befolkningen, och går därför i högre grad än kapitalvinster och utdelningar i fåmansbolag till personer som inte befinner sig i den översta tiondelen av inkomstfördelningen.

Tabell 2.1 Koncentrationen av olika kapitalinkomster 2018

	Real kapitalvinst	Finansiell kapitalvinst	Utdelning i fåmansbolag	Övr. aktieutdelningar	Räntor m.m.
Antal med inkomst från inkomstslaget (1000-tal personer)	233	1 171	182	1 454	5 058
Medelinkomst från inkomstslaget för berörda personer (1000-tal kronor)	515	68	490	26	7
Andel av total inkomstsumma som tillfaller inkomstgrupp 10 (procent)	94	88	88	78	53

Anm.: Belopp i kronor är uttryckta i 2020 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Fastighetsrelaterade kapitalvinster och utdelningar i fåmansbolag har bidragit mest till den ökade inkomstspridningen

I diagram 2.8 har kapitalinkomsternas bidrag till Gini-koefficienten delats upp i bidrag från fastighetsrelaterade kapitalvinster, finansiella kapitalvinster, utdelningar i fåmansbolag, övriga aktieutdelningar och räntor m.m. Summan av de enskilda bidragen är lika med bidraget från de aggregerade kapitalinkomsterna i diagram 2.5 ovan.

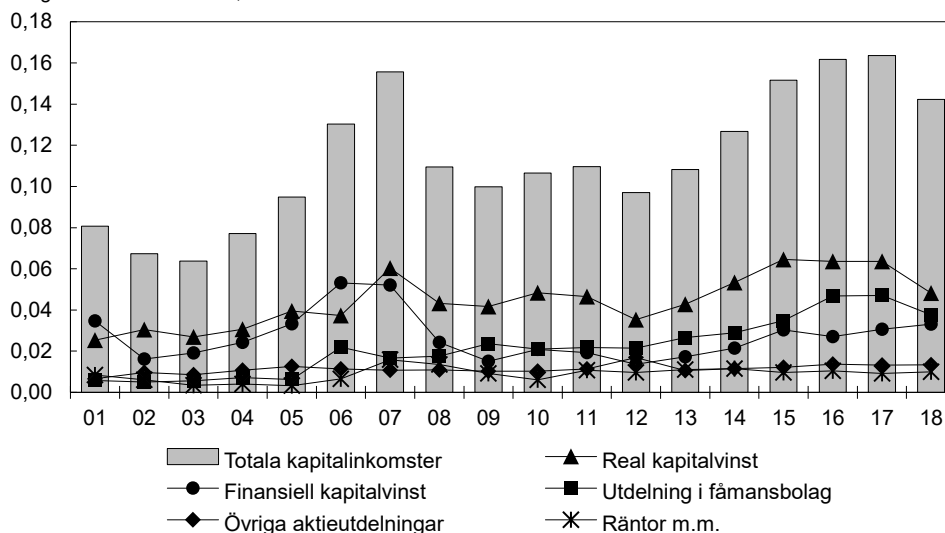
Sett över perioden 2001–2018 är det ökade bidrag till Gini-koefficienten från fastighetsrelaterade kapitalvinster och utdelningar i fåmansbolag som förklarar uppgången i bidraget från de samlade kapitalinkomsterna.¹⁸ Det ökade bidraget från dessa två kapitalinkomstslag beror dels på att deras vikt i förhållande till total inkomst har ökat och dels på att de har blivit mer koncentrerade till toppen av inkomstfördelningen. Bidragen till Gini-koefficienten från finansiella kapitalvinster, övriga aktieutdelningar och ränteinkomster har däremot inte förändrats nämnvärt mellan 2001 och 2018.

¹⁷ Se figur 2.19 i Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65).

¹⁸ Det bör poängteras att förändringen av utdelningsinkomsternas bidrag till Gini-koefficienten inte bör tolkas som fåmansbolagens totala effekt på den ökade inkomstspridningen. I den mån utdelningsinkomsternas ökning är resultatet av inkomstmvandling bör det ökade bidraget från utdelningar ha en motsvarighet i ett minskat bidrag från fåmansbolagens arbetsinkomster.

Diagram 2.8 Olika typer av kapitalinkomsters bidrag till den samlade inkomstspridningen

Bidrag till Gini-koefficienten, Gini-enheter

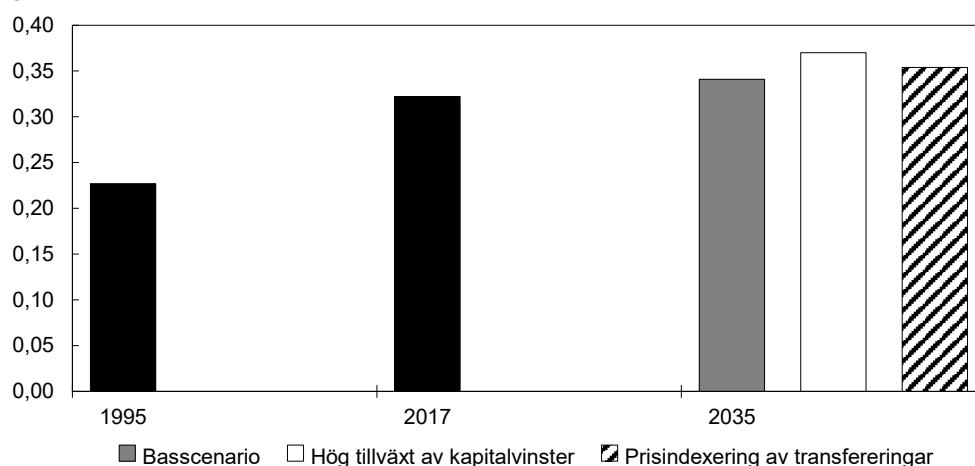
Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

2.4 Inkomstspridningen väntas fortsätta att öka de närmaste 20 åren

Långtidsutredningen 2019 presenterar några olika scenarier för hur inkomstspridningen kan komma att utvecklas till 2035.¹⁹ I basscenariot ökar Gini-koefficienten mellan 2017 och 2035 från 0,32 till 0,34, vilket är en mindre ökning än de senaste decennierna (se diagram 2.9). Förändringen motsvarar ca en femtedel av ökningen mellan 1995 och 2017. Den ökade spridningen i basscenariot beror på att kapitalinkomsterna antas öka snabbare än övriga inkomster. Tillväxten i kapitalinkomster antas dock i basscenariot bli betydligt långsammare än vad som har varit fallet sedan mitten av 1990-talet.

Diagram 2.9 Olika scenarier för inkomstspridningens utveckling

Gini-koefficienten

Anm.: Utfall 1995 och 2017, framskrivning 2035.

Källa: Bearbetning av figur 4 i Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65).

¹⁹ Framställningen i Långtidsutredningens huvudbetänkande bygger på en bilaga, Inkomstfördelningen 2035 vid olika scenarier (SOU 2019:57), som har författats av tjänstemän på Ekonomiska avdelningen på Finansdepartementet.

I ett första alternativscenario antas att den ena delen av kapitalinkomsterna, de realiserade kapitalvinsterna, följer den genomsnittliga utvecklingen de senaste 20 åren. Den andra delen av kapitalvinsterna, ränte- och utdelningsinkomster, antas utvecklas som i basscenariot. Detta ger högre inkomstskillnader 2035 än i basscenariot, vilket åskådliggör kapitalvinsternas betydelse för utvecklingen av inkomstskillnaderna i Sverige.

Ett andra alternativscenario skiljer sig från basscenariot vad gäller antagandet om transfereringsinkomsternas utveckling. I basscenariot antas transfereringarna öka i samma takt som arbetsinkomsterna. En sådan utveckling skulle innebära att nuvarande förhållande mellan transfereringsinkomster och förvärvsinkomster bevaras. Transfereringarna skulle därmed öka snabbare än vad som har varit fallet de senaste decennierna. I det andra alternativscenario antas nivåerna i transfereringssystemen i stället växa med inflationen. Det är mer i linje med utvecklingen sedan mitten på 1990-talet. Även i detta alternativscenario växer inkomstspridningen mer än i basscenariot, men inte lika mycket som i det första alternativscenario med högre tillväxt av kapitalvinster.

Inkomstskillnaderna ökar således i samtliga scenarier. Det betyder dock inte att ökad inkomstspridning är oundviklig. Den ekonomiska politiken påverkar inkomsternas tillväxt i olika delar av inkomstfördelningen och även hur sysselsättningen utvecklas i olika delar av befolkningen. Kapitalinkomsternas utveckling beror bl.a. på hur bostadsmarknaden utvecklas och på kapitalbeskattningens utformning. Hur inkomsterna utvecklas i den nedre delen av fördelningen beror i hög grad på reglerna i transfereringssystemen, men också på sysselsättningsutvecklingen. Utan åtgärder talar dock mycket för att inkomstspridningen kommer att fortsätta att växa till 2035, om än i en långsammare takt än vad som varit fallet de senaste decennierna.

2.5 Inkomstspridningen har ökat även internationellt

I ett internationellt perspektiv har Sverige och de övriga nordiska länderna en jämn fördelning av inkomsterna (se diagram 2.10).²⁰ År 2000 hade Sverige och Danmark lägst inkomstspridning i Norden, och tillhörde då också de medlemsstater i EU som hade allra lägst spridning. År 2017 hade Sverige och Danmark i stället högst inkomstspridning i Norden, men skillnaderna mellan länderna är relativt små.

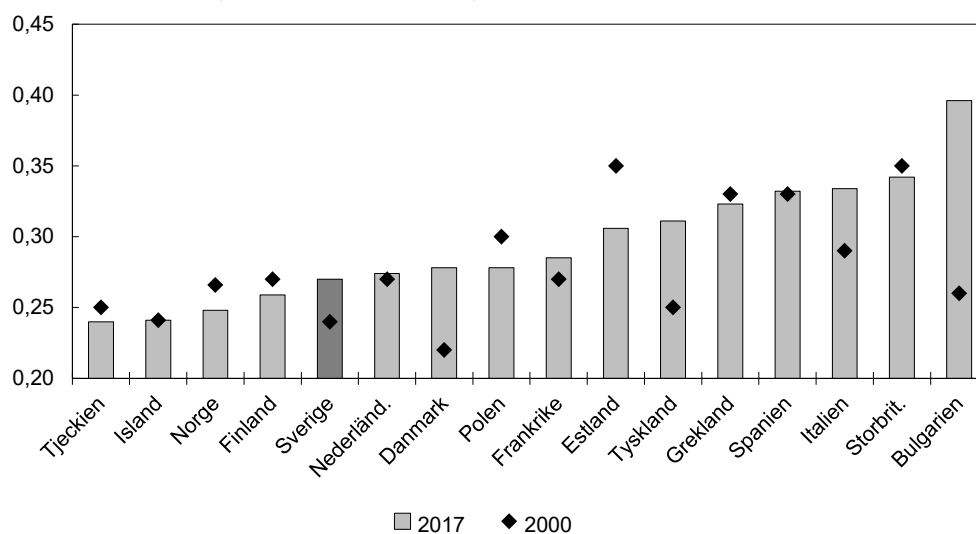
Inkomstspridningen i EU:s medlemsstater utanför Norden varierar betydligt mer. Både bland äldre och nyare medlemsstater finns länder där Gini-koefficienten ligger på ungefär samma nivå som i de nordiska länderna. Det gäller exempelvis Nederländerna samt några av de centraleuropeiska länderna, t.ex. Tjeckien. I Frankrike och Tyskland är inkomstspridningen något större än i de nordiska länderna. I Storbritannien och de sydeuropeiska länderna Italien, Grekland och Spanien är spridningen avsevärt större än i de nordiska länderna. Detsamma gäller för flertalet av de nyare medlemsstaterna i EU.

Inkomstspridningen har ökat i de flesta länder under 2000-talet. Under krisåren 2008–2010 sjönk Gini-koefficienten i många länder, vilket tillfälligt bromsade utvecklingen mot ökad inkomstspridning. År 2010–2017 har spridningen återigen ökat i en majoritet av länderna.

²⁰ Internationellt jämförbar statistik över inkomstfördelningen sammanställs av olika statistikproducenter. Skillnader i data och metodval innebär att de beräkningar av Gini-koefficienten från Eurostat som redovisas här och beräkningar för Sverige som redovisas i andra delar av denna redogörelse inte är helt jämförbara. Eurostat använder t.ex. en annan ekvivalensskala för att justera för försörjningsbördor och inkluderar inte realiserade kapitalvinster.

Diagram 2.10 Inkomstspridning inom EU och de nordiska länderna (urval av länder)

Gini-koefficienter för disponibel inkomst exklusive kapitalvinst

Anm.: I diagrammet rangordnas länder efter storleken på Gini-koefficienten 2017. För Norge saknas data för 2000; i stället används data för 2002. För Island saknas data för 2000 och 2017; i stället används data för 2003 och 2015.

Källa: Eurostat (EU-SILC).

3 Ekonomisk utsatthet

3.1 Ekonomisk utsatthet kan mätas på olika sätt

Det finns olika sätt att mäta hur många som är ekonomiskt utsatta, eller fattiga, i samhället. Måtten kan vara indirekta eller direkta. Indirekta mått baseras på ekonomiska data. En vanlig indirekt ansats är att betrakta dem vars ekonomiska standard ligger under en given gräns som individer med låg ekonomisk standard. Med denna ansats kan måtten vara absoluta eller relativa. Med en absolut låginkomstgräns är det den absoluta köpkraften som avgör om en individ har låg ekonomisk standard och beloppsgränsen definierar samma reala ekonomiska standard från ett år till ett annat. Med en relativ låginkomstgräns följer beloppsgränsen med när medelinkomsten i ett samhälle ökar. Internationellt används ofta ett relativt mått för att mäta andelen individer som har låg ekonomisk standard. Detta mått tillämpas också i större delen av detta avsnitt.

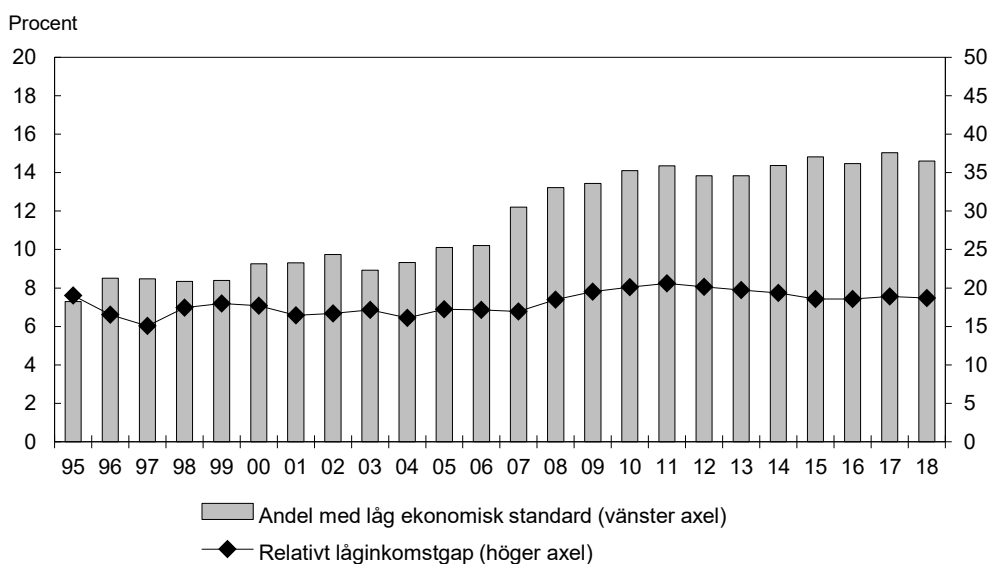
Direkta mått bygger i stället på observationer av olika aspekter av den faktiska materiella levnadsstandarden. Ett motiv till att använda direkta mått är svårigheterna att identifiera människor med låg levnadsstandard enbart genom att beakta deras registrerade årsinkomster.²¹ Inom EU har det tagits fram ett direkt mått som baseras på enkätfrågor. Måttet avser att fånga frånvaron av varor och tjänster och oförmågan att delta i vardagliga aktiviteter som uppfattas som socialt nödvändiga. Detta mått berörs kortfattat i det avslutande underavsnittet.

²¹ Registrerade årsinkomster fångar t.ex. inte upp ekonomiska resurser i form av förmögenhet, arv och liknade överföringar inom familjen eller mellan olika hushåll, och inte heller inkomster från svart arbete.

3.2 Andelen med låg ekonomisk standard har stabiliserats mot slutet av perioden

Med en relativ låginkomstgräns, här beräknad som 60 procent av medianinkomsten, har andelen med låg ekonomisk standard ökat sedan mitten av 1990-talet (se diagram 3.1).²² Medianinkomstens tillväxt har gradvis höjt låginkomstgränsen. Eftersom inkomstillväxten har varit svagare för grupper i de nedre inkomstskikten har andelen med inkomster under gränsen ökat. Utvecklingen accelererade 2006–2010, vilket bl.a. berodde på att den successiva utbyggnaden av jobbskatteavdraget och de sänkta ersättningarna i arbetslöshets- och sjukförsäkringen förstärkte skillnaderna mellan förvärvsarbetande i mitten av inkomstfördelningen och icke förvärvsarbetande i den nedre delen av fördelningen. År 2011–2018 har andelen med låg ekonomisk standard stabiliserats runt 14–15 procent. Detta bekräftar den utveckling som beskrivs i diagram 2.2 ovan, dvs. att inkomsterna i den nedre delen av inkomstfördelningen under senare år har utvecklats i takt med medianinkomsten.

Diagram 3.1 Andel med låg ekonomisk standard och relativt låginkomstgap

Anm.: Låginkomstgapet visar skillnaden mellan låginkomstgränsen och den ekonomiska standarden för medianpersonen bland dem med låg ekonomisk standard (uttryckt i procent av låginkomstgränsen).

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Andelen med låg ekonomisk standard visar hur många som hamnar under låginkomstgränsen, men inte om individerna hamnar strax under eller långt under gränsen. I diagrammet visas därför också det relativa låginkomstgapet. Gapet mäts här som den procentuella skillnaden mellan låginkomstgränsen och den ekonomiska standarden för medianpersonen bland dem med låg ekonomisk standard.²³ År 2018 var låginkomstgapet 19 procent. Medianpersonen bland dem med låg ekonomisk standard hade således en ekonomisk standard motsvarande 81 procent av låginkomstgränsen, eller 49 procent av den ekonomiska standarden för medianpersonen i befolkningen som helhet. Låginkomstgapet har varit relativt stabilt över tid.

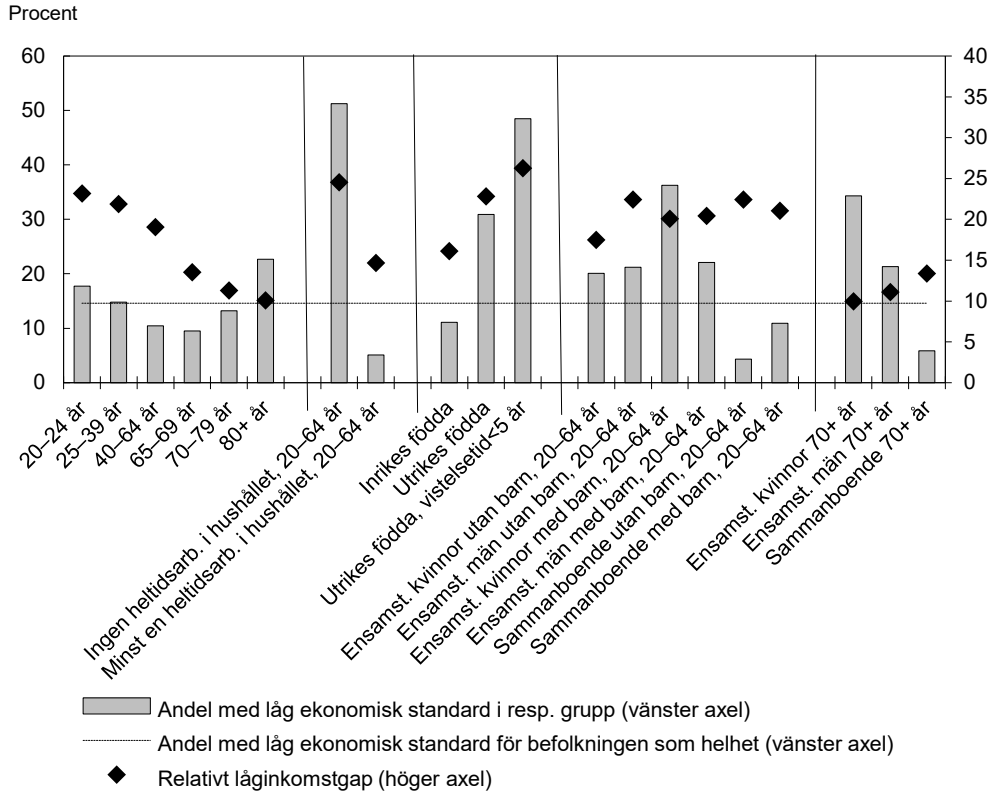
²² Utvecklingen av andelen med låg ekonomisk standard, beräknad med en absolut låginkomstgräns, redovisas i tabell a.1 i tabellbilagan. Med en absolut gräns, beräknad som 60 procent av 1995 års prisjusterade medianinkomst, har andelen med låg ekonomisk standard minskat i stort sett kontinuerligt sedan mitten av 1990-talet. Minskningen beror på att de reala inkomsterna har ökat även för dem med förhållandevis låga inkomster.

²³ Detta begrepp brukar i den engelskspråkiga litteraturen benämnas poverty gap index. På svenska används ibland begreppet fattigdomsgap.

Vad utmärker individer med låg ekonomisk standard?

På ett övergripande plan har risken för låg ekonomisk standard ett tydligt samband med individers ålder och arbetsmarknadsanknytning (se diagram 3.2). Bland unga vuxna (20–24 år), varav många är studerande, är andelen med låg ekonomisk standard högre än för befolkningen som helhet. Andelen sjunker med stigande ålder fram till pensioneringen vid 65–70 års ålder. Därefter ökar andelen med stigande ålder.

Diagram 3.2 Andel med låg ekonomisk standard och relativt låginkomstgap i olika befolkningsgrupper 2018

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Inom olika ålderskategorier är det svårt att identifiera en enskild orsak till att vissa individer har låg ekonomisk standard. Orsaken förefaller i stället ofta vara en kombination av förhållanden: en egen låg inkomst, försörjningsansvar för barn och en partner med låg inkomst eller avsaknad av en partner. Om ingen hushållsmedlem arbetar heltid är risken för låg ekonomisk standard betydande. Utrikes födda, i synnerhet personer med kort vistelsetid i Sverige, har lägre sysselsättningsgrad och högre arbetslöshet än inrikes födda. De löper därmed en betydligt större risk för ekonomisk utsatthet än inrikes födda. Ensamstående, framför allt kvinnor med barn, är en grupp där andelen med låg ekonomisk standard är förhållandevis stor, särskilt jämfört med gruppen sammanboende med eller utan barn. Det finns också betydande skillnader mellan individer i den äldre delen av befolkningen (70 år och äldre). I denna grupp har t.ex. ensamstående, och i synnerhet ensamstående kvinnor, en avsevärt högre andel med låg ekonomisk standard än sammanboende.

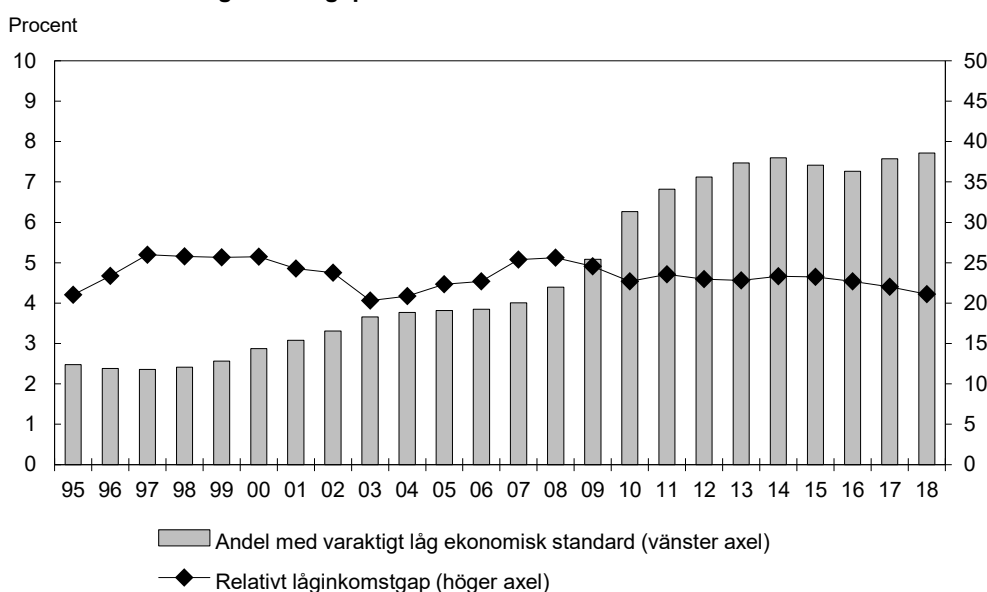
Det relativa låginkomstgapet varierar också mellan olika grupper i diagram 3.2. En typisk person (20–64 år) i ett låginkomsthushåll där ingen arbetar heltid hade 2018 en ekonomisk standard som låg ca 25 procent under låginkomstgränsen. För en typisk person i den äldre delen av befolkningen (70 år och äldre) med låg ekonomisk standard var gapet betydligt mindre, ca 10 procent. Det beror på att grundskyddet för pensionärer ligger på en högre nivå än grundskyddet för personer i förvärsaktiv ålder.

3.3 Hälften av de ekonomisk utsatta är varaktigt utsatta

En del individer har tillfälligt låga inkomster under kortare perioder till följd av t.ex. studier, arbetslöshet eller sjukdom. För andra är den låga ekonomiska standarden ett mer permanent tillstånd. I detta avsnitt undersöks hur stor andel av befolkningen som varaktigt har en låg ekonomisk standard.

Varaktiga låginkomsttagare avser här dem som ett givet år har haft låg ekonomisk standard under minst fyra på varandra följande år.²⁴ Med detta mått har andelen varaktiga låginkomsttagare ökat sedan mitten av 1990-talet (se diagram 3.3). Andelen ökade relativt kontinuerligt mellan 1998 och 2008. Utvecklingen accelererade 2009–2010, och uppgången fortsatte även de efterföljande åren. Från och med 2013 har andelen varaktiga låginkomsttagare dock stabiliserats runt 7 procent.

Diagram 3.3 Andel med varaktigt låg ekonomisk standard och relativt låginkomstgap

Anm.: Låginkomstgapet visar skillnaden mellan låginkomstgränsen och den ekonomiska standarden för medianpersonen bland dem med långvarigt låg ekonomisk standard (uttryckt i procent av låginkomstgränsen).

Källor: Statistiska centralbyrån (LINDA) och egna beräkningar.

Ökningen av andelen varaktiga låginkomsttagare har i relativa termer varit större än den ökning som visas för samtliga med låg ekonomisk standard i diagram 3.1 ovan. Sammansättningen av gruppen samtliga med låg ekonomisk standard har därmed förändrats över tid. I mitten av 1990-talet utgjorde varaktiga låginkomsttagare ungefär en tredjedel av samtliga med låg ekonomisk standard. År 2018 hade andelen stigit till ca 50 procent.

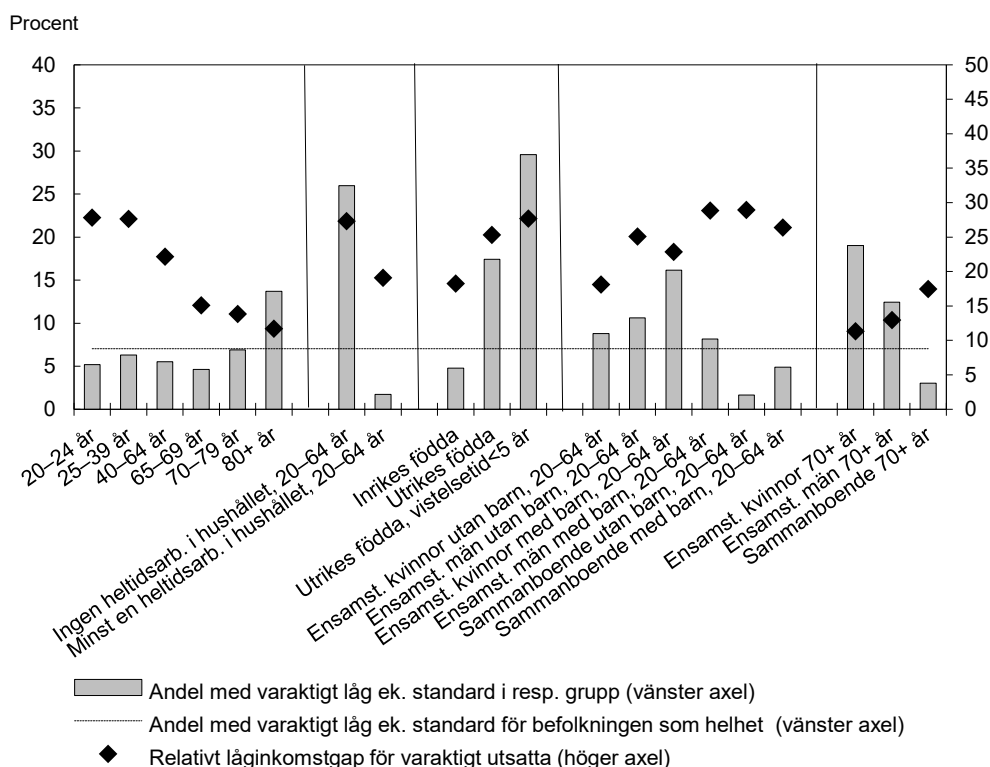
En typisk person med varaktigt låg ekonomisk standard har något lägre ekonomisk standard än en typisk person bland samtliga med låg ekonomisk standard. År 2018 var det relativa låginkomstgapet för varaktiga låginkomsttagare 21 procent, vilket är större än gapet bland samtliga med låg ekonomisk standard (19 procent).

De flesta grupper i diagram 3.2 ovan har ungefär samma relativa risk för låg ekonomisk standard som för varaktigt låg ekonomisk standard (se diagram 3.4). Med relativ risk avses här andelen utsatta i respektive grupp i förhållande till andelen i

²⁴ Varaktiga låginkomsttagare kan definieras på många olika sätt. Den definition som används i detta avsnitt avviker något från hur exempelvis Statistiska centralbyrån (SCB) definierar varaktiga låginkomsttagare. SCB:s indikator avser dem som, förutom observationsåret, har haft låg ekonomisk standard under minst två av de tre föregående åren.

befolkningen som helhet. De äldsta (80 år och äldre) avviker dock från det generella mönstret. För dessa är risken för låg ekonomisk standard 1,5 gånger högre än för befolkningen som helhet, medan risken för varaktigt låg ekonomisk standard är 2,0 gånger högre än för befolkningen som helhet. Den högre relativa risken för varaktigt låg ekonomisk standard hänger samman med att inkomströrligheten är låg bland de äldre eftersom inkomstnivåerna i hög grad bestäms av de inkomstnivåer som genererades under den yrkesverksamma delen av livet. Det motsatta förhållandet gäller för unga vuxna (20–24 år). Bland dessa är inkomströrligheten stor och den relativa risken för varaktigt låg ekonomisk standard är lägre än den relativa risken för låg ekonomisk standard.²⁵

Diagram 3.4 Andel med varaktigt låg ekonomisk standard och relativt låginkomstgap i olika befolkningsgrupper 2018

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

3.4 Jämfört med andra länder i Europa har Sverige en låg andel ekonomiskt utsatta

Inom EU används ett sammansatt mått på andelen människor som lever eller riskerar att leva i fattigdom och social utestängning. Det mäter andelen personer som uppfyller minst ett av följande tre kriterier:

- Personen har en ekonomisk standard som understiger 60 procent av den nationella medianinkomsten.
- Personen har en mycket låg materiell standard.
- Personen tillhör ett hushåll som har låg förvärvsintensitet.

Personer med mycket låg materiell standard saknar förmåga inom minst fyra av nio områden, såsom att möta oväntade utgifter, att hålla hemmet tillräckligt varmt, att ha

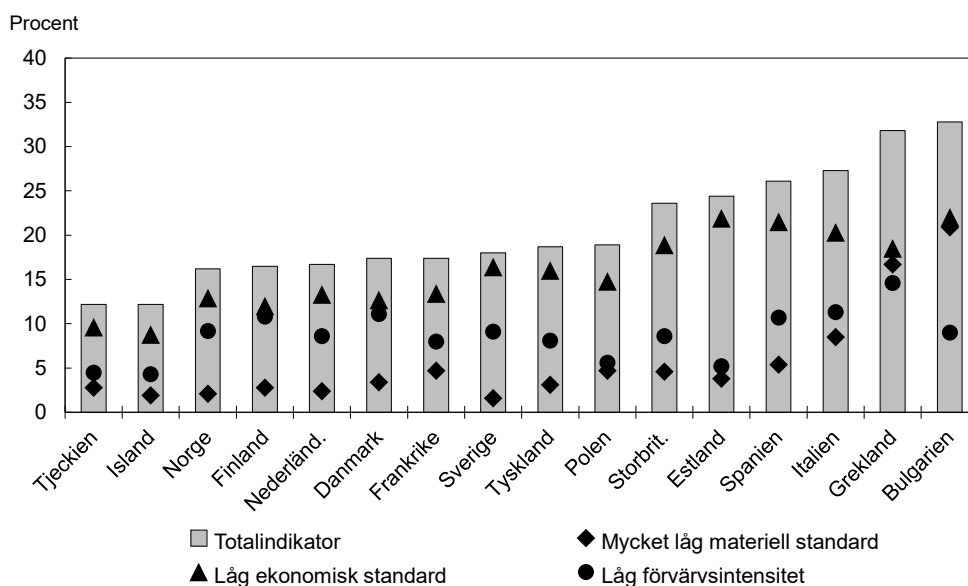
²⁵ Av diagram 3.2 framgår att unga vuxna (20–24 år) har ca 20 procent högre risk för låg ekonomisk standard än befolkningen som helhet. Av diagram 3.4 framgår att risken för varaktigt låg ekonomisk standard är ca 25 procent lägre än för befolkningen som helhet.

en tvättmaskin och att äga en bil. Indikatorn avser att fånga bristande möjligheter till sådant som kan uppfattas som socialt nödvändigt. Hushåll med låg förvärvsintensitet är hushåll där medlemmarna i förvärvsaktiv ålder (18–59 år) arbetar mindre än 20 procent av den samlade arbetstiden i ett lika stort hushåll där alla arbetar heltid.

År 2008 beräknades 23,7 procent av befolkningen inom EU befinna sig i riskzonen för fattigdom och social utestängning (dvs. de uppfyllde ett eller fler av de tre kriterierna ovan). Andelen ökade under finanskrisen och åren närmast därefter. Sedan 2012 har andelen minskat och uppgick 2018 till 21,9 procent, dvs. lägre än 2008.

Sverige och övriga nordiska länder har förhållandevis låg risk för fattigdom och social utestängning (se diagram 3.5). Mellan 2008 och 2018 ökade andelen i Sverige från 16,7 till 18,0 procent. Det berodde dels på att andelen personer med en ekonomisk standard under 60 procent av medianinkomsten ökade och dels på att andelen personer i hushåll med låg förvärvsintensitet ökade. År 2018 var Sverige det land i Norden som hade högst andel i riskzonen för fattigdom och social utestängning, men skillnaderna mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge är relativt små.

Diagram 3.5 Risk för fattigdom och social utestängning inom EU och de nordiska länderna 2018 (urval av länder)

Anm.: För Island saknas data för 2018; i stället används 2016. I diagrammet rangordnas länderna från lägsta till högsta värde för totalindikator. Totalindikatorn mäter andelen personer som identifieras via minst en av de tre delindikatorerna. För delindikatorn låg relativ ekonomisk standard används den mest aktuella inkomststatistiken från Eurostat, vilken avser inkomståret 2017 (2015 för Island).

Källa: Eurostat (EU-SILC).

Andelen individer med mycket låg materiell standard varierar kraftigt mellan de olika länderna i diagram 3.5, från 2 procent till 21 procent. Låga andelar finns bl.a. i Sverige och de övriga nordiska länderna, medan de högsta andelarna finns i Grekland och i vissa av EU:s nyare medlemsstater, t.ex. Bulgarien. Detta avspeglar till stor del skillnader i levnadsstandard mellan länderna. Sedan 2008 har andelen med mycket låg materiell standard minskat i ungefär två tredjedelar av länderna inom EU och ökat i en tredjedel. I Sverige har andelen legat på en konstant låg nivå 2008–2018.

Skillnaden mellan olika länder är mindre om den ekonomiska utsattheten mäts med relativa inkomstmått. Andelen med en inkomst understigande 60 procent av den nationella medianinkomsten varierar mellan ca 10 och 22 procent. Låga andelar finns bl.a. i Tjeckien och i de nordiska länderna. Sedan 2008 har andelen med låg relativ ekonomisk standard ökat i ungefär två tredjedelar och minskat i en tredjedel av länderna inom EU.

Indikatorn som mäter andelen personer i hushåll med låg förvärvsintensitet varierar mellan 5 och 15 procent i de olika länderna i diagram 3.5. Lägst andelar finns i Island och Tjeckien, medan den högsta andelen finns i Grekland. Sedan 2008 har andelen personer i hushåll med låg förvärvsintensitet i EU minskat från 9,2 till 8,8 procent. För Sverige har andelen ökat från 7,0 till 9,1 procent.

4 Den regionala inkomstfördelningen

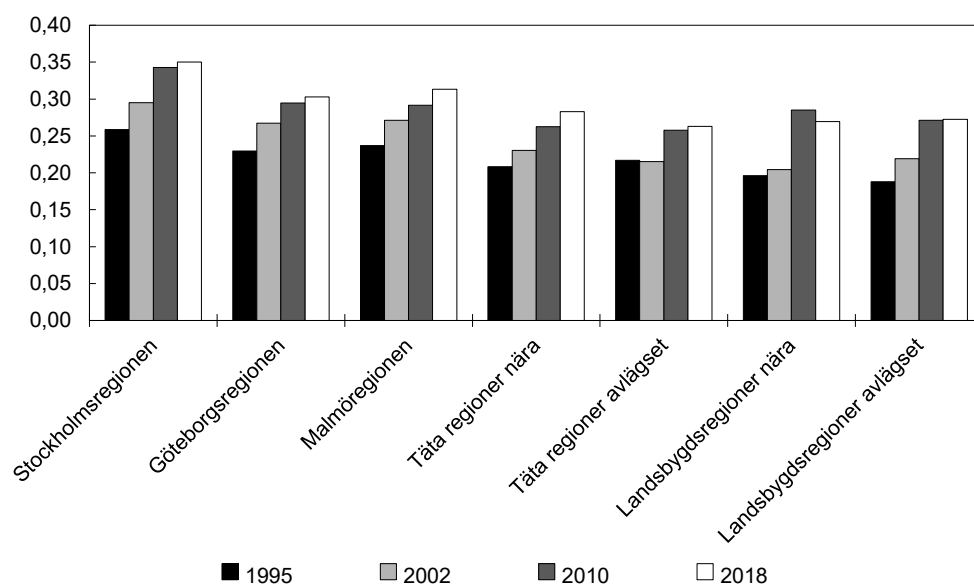
I detta avsnitt redovisas hur den ekonomiska standarden har utvecklats i olika delar av landet sedan mitten av 1990-talet. Först analyseras inkomstspridningen inom olika regioner. Därefter beskrivs hur den ekonomiska standarden varierar mellan olika regioner. Som utgångspunkt för den regionala indelningen används den indelning i sex regionstyper som har tagits fram av Tillväxtanalys. Indelningen är baserad på befolkningstäthet och befolkningens närhet till större tätbebyggda områden inom olika pendlingsregioner.²⁶ Indelningen i detta avsnitt skiljer sig dock från Tillväxtanalys indelning genom att storstadsregionen är uppdelad i tre delar, Stockholm, Göteborg och Malmö, samt att regionstyperna Landsbygdsregion avlägset belägna och Landsbygdsregion mycket avlägset belägna är sammanslagna till en regionstyp.

4.1 Ökad inkomstspridning inom regioner

Inkomstspridningen, mätt med Gini-koefficienten, är större i storstadsregionerna än i övriga regioner (se diagram 4.1). Spridningen är särskilt stor i Stockholmsregionen. Inkomstspridningen har ökat i samtliga regioner mellan 1995 och 2018. I relativa termer har spridningen ökat mest i avlägset belägna landsbygdsregioner. Detta var också den regionstyp som hade lägst inkomstspridning i mitten av 1990-talet. Spridningen har ökat minst i täta regioner där en stor del av befolkningen är bosatt långt från en större tätort. I övriga regionstyper har Gini-koefficienten ökat i ungefär samma takt.

Diagram 4.1 Inkomstspridning inom regioner

Gini-koefficienten

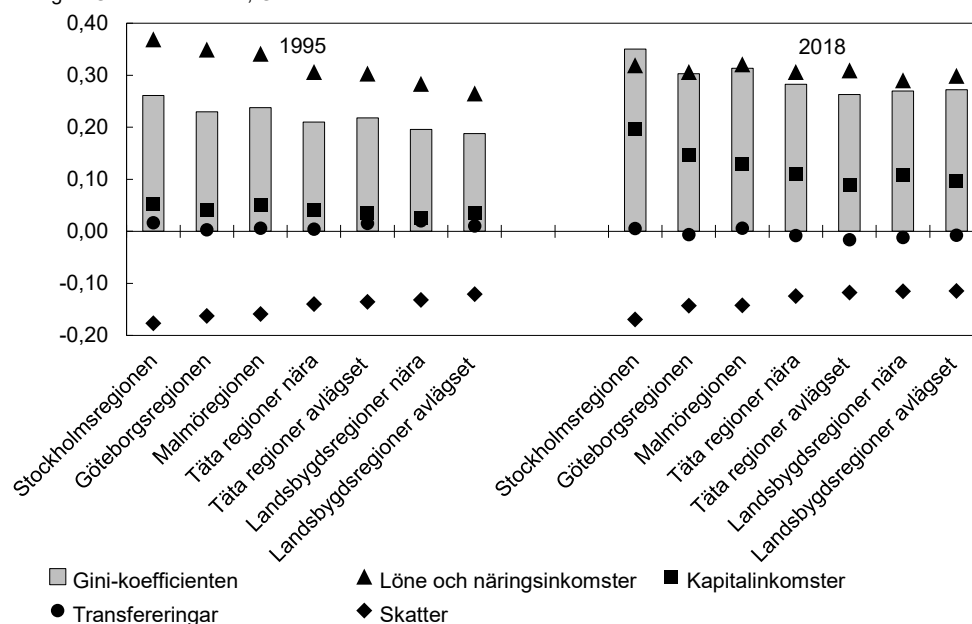
Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

²⁶ Se Tillväxtanalys, Funktionella analysregioner – revidering 2015, promemoria 2015:22, 2015.

Som visades i avsnitt 2 kan Gini-koefficienten delas upp på de inkomstslag som ingår i den disponibla inkomsten. I diagram 4.2 har motsvarande uppdelning gjorts av Gini-koefficienterna för respektive region. Resultatet visar tydligt att det är kapitalinkomsternas utveckling som förklarar merparten av den ökade inkomstspridningen inom respektive region. Av diagrammet framgår också att kapitalinkomsternas bidrag till Gini-koefficienten varierar mellan regioner, och att detta var den huvudsakliga anledningen till att inkomstspridningen varierade mellan olika regioner 2018. Löne- och näringsinkomsterna bidrog däremot ungefär lika mycket till inkomstspridningen i samtliga regioner. År 1995 var det i stället löne- och näringsinkomsternas bidrag till Gini-koefficienten som varierade förhållandevis mycket mellan regioner och förklarade merparten av skillnaderna i inkomstspridning mellan regioner.

Diagram 4.2 Olika inkomstslags bidrag till inkomstspridningen inom regioner

Bidrag till Gini-koefficienten, Gini-enheter

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

4.2 Ökade skillnader mellan regioner

Den allra största delen av inkomstspridningen i Sverige beror på skillnader i ekonomisk standard mellan individer inom regioner.²⁷ Men det finns även skillnader i genomsnittlig ekonomisk standard mellan regioner. Hur inkomstskillnader mellan regioner utvecklas över tid är en komplex process som bl.a. beror på den regionala näringslivsstrukturen, åldersstrukturen, och befolkningsutvecklingen samt den regionala tillväxtpolitiken. Ansatsen i detta avsnitt är huvudsakligen deskriptiv. En mer djupgående analys av den ekonomiska utvecklingen i olika regioner finns t.ex. i Långtidsutredningen 2019.

Diagram 4.3 visar hur den ekonomiska standarden har utvecklats i olika regioner i förhållande till genomsnittet i Sverige. Ett värde större (mindre) än 100 betyder att regionen har en högre (lägre) genomsnittlig ekonomisk standard än genomsnittet i riket. Den ekonomiska standarden är i genomsnitt högst i storstadsregioner, följt av täta regioner och landsbygdsregioner. Den ekonomiska standarden är högst i

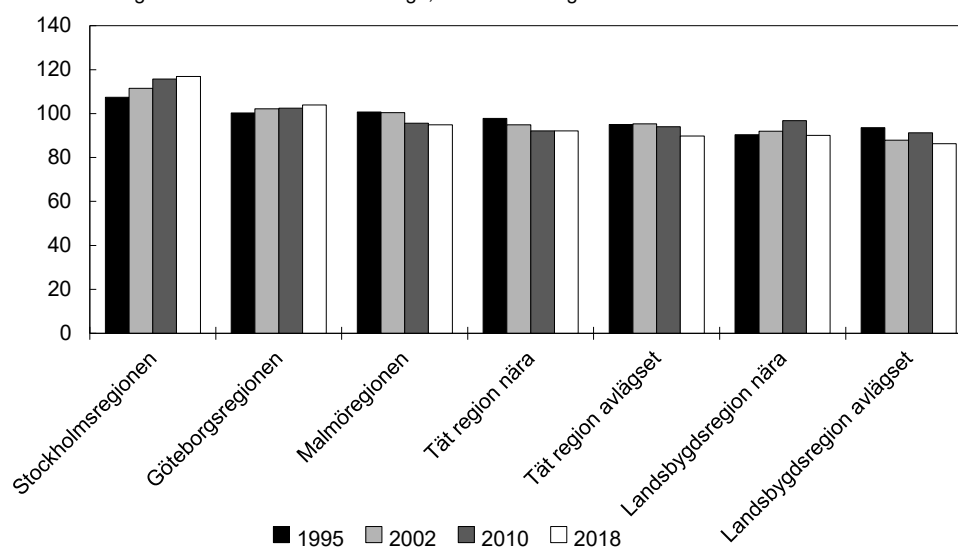
²⁷ I 2018 års fördelningspolitiska redogörelse (prop. 2017/18:100 bilaga 2) undersöktes hur stor del av den samlade inkomstspridningen i Sverige 2016 som härstammade från skillnader mellan regioner och hur stor del som kom från skillnader inom regionerna. Resultaten visade att knappt 4 procent av den totala inkomstspridningen kunde hänföras till skillnader mellan regioner. Samma undersökning visade att ökade skillnader mellan regionerna svarar för en mycket begränsad del, omkring 5 procent, av ökningen i den samlade inkomstspridningen de senaste två decennierna. Resterande 95 procent förklaras av ökade skillnader inom regionerna.

Stockholmsregionen och lägst i avlägset belägna landsbygdsregioner. Detta mönster har varit oförändrat sedan mitten av 1990-talet, men skillnaderna mellan regionerna har ökat något.

I Stockholm och Göteborg har den relativa ekonomiska standarden ökat sedan mitten av 1990-talet, medan den har sjunkit i övriga regioner.²⁸ I mitten av 1990-talet hade en genomsnittlig person i Stockholmsregionen 7 procent högre ekonomisk standard än genomsnittet i Sverige. År 2018 hade avståndet ökat till 17 procent. En genomsnittlig person i en avlägset belägen landsbygdsregion hade i mitten av 1990-talet 6 procent lägre ekonomisk standard än genomsnittet i Sverige. Skillnaden har ökat över tid och uppgick 2018 till 14 procent.

Diagram 4.3 Relativ ekonomisk standard i regioner

Genomsnitt i region i förhållande till hela Sverige, index för Sverige=100

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Ett sätt att undersöka varför inkomstutvecklingen skiljer sig åt mellan regioner är att studera hur olika inkomstslag har utvecklats i regionerna. Diagram 4.4 visar hur den genomsnittliga löne- och näringsinkomsten respektive kapitalinkomsten i olika regioner förhåller sig till genomsnittet för dessa inkomstslag i hela Sverige. Löne- och näringsinkomsterna är i genomsnitt högst i Stockholms- och Göteborgsregionen. År 2018 var den genomsnittliga löne- och näringsinkomsten i Stockholm ca 20 procent högre än riksgenomsnittet. Löne- och näringsinkomsterna är i genomsnitt lägst i landsbygdsregionerna. År 2018 var den genomsnittliga löne- och näringsinkomsten i avlägset belägna landsbygdsregioner 18 procent lägre än riksgenomsnittet. Skillnaderna mellan regionernas genomsnittliga löne- och näringsinkomst har varit relativt konstanta sedan mitten av 1990-talet. De kan därför inte förklara varför den ekonomiska standarden har ökat i förhållande till riksgenomsnittet i Stockholm och Göteborg medan den har minskat i förhållande till riksgenomsnittet i övriga regioner.

Däremot har skillnaderna i kapitalinkomster mellan olika regioner ökat väsentligt sedan mitten av 1990-talet. År 2018 var de betydligt större än skillnaderna mellan löne- och näringsinkomster. Orsaken är att kapitalinkomsterna i Stockholm och Göteborg har ökat betydligt mer än i resten av landet.²⁹ År 2018 var den genom-

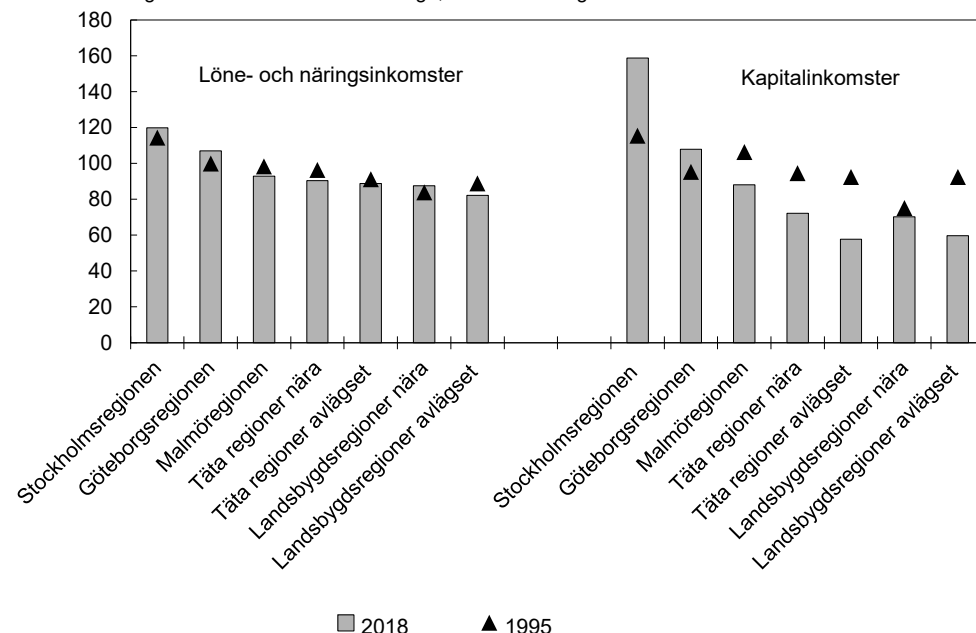
²⁸ Den genomsnittliga ekonomiska standarden har dock ökat i samtliga regioner sedan mitten av 1990-talet. För riket som helhet var ökningen 93 procent. Ökningen var störst i Stockholmsregionen (110 procent), och minst i avlägset belägna landsbygdsregioner (78 procent).

²⁹ Den enskilt största förklaringen till de regionala skillnaderna i kapitalinkomster ligger i de realiserade kapitalvinsterna som i huvudsak har sin grund i regionala skillnader i prisutvecklingen på bostäder. Skillnaderna i kapitalinkomster kan utöver detta till viss del hänföras till utdelningarna från fåmansaktiebolag.

snittliga kapitalinkomsten i Stockholm knappt 60 procent högre än riksgenomsnittet. I regionerna utanför storstadsområdena var den genomsnittliga kapitalinkomsten 30–40 procent lägre än riksgenomsnittet. Kapitalinkomsternas utveckling är den viktigaste faktorn bakom det vidgade gapet i ekonomisk standard mellan Stockholm (och Göteborg) och övriga landet sedan mitten av 1990-talet.³⁰

Diagram 4.4 Relativa löne- och näringsinkomster och kapitalinkomster i regioner

Genomsnitt i region i förhållande till hela Sverige, index för Sverige=100

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

4.3 Boendeutgifter har en måttlig inverkan på de regionala skillnaderna

Att enbart jämföra de disponibla inkomsterna mellan personer i olika delar av landet ger inte en helhetsbild av den regionala inkomstfördelningen. Regionala skillnader i t.ex. resekostnader, matpriser eller boendeutgifter påverkar också hushållens ekonomi. Många av dessa regionspecifika förhållanden är svåra att beakta då statistiskt underlag saknas. Statistik över hushållens boendeutgifter redovisas dock kontinuerligt av Statistiska centralbyrån. Boendeutgiften svarar för en stor del av hushållens samlade utgifter. Den uppgår i genomsnitt till ca 20 procent av hushållets disponibla inkomst.³¹ Samtidigt varierar förhållandena på bostadsmarknaden mellan regionerna. Därför kan det vara intressant att undersöka om de skilda förhållandena på bostadsmarknaden medför att hushållens konsumtionsutrymme efter boendeutgifter skiljer sig mindre mellan regionerna än den ekonomiska standarden som redovisades ovan.

³⁰ Om transfereringarnas och skatternas utveckling analyseras på samma sätt som i diagram 4.4 visar det sig att den genomsnittliga transfereringsinkomsten varierar betydligt mindre mellan regionerna än löne- och näringsinkomster och kapitalinkomster. Transfereringarna är i genomsnitt något högre i landsbygdsregioner än i storstadsregioner. Skillnaderna har ökat något jämfört med mitten av 1990-talet då det inte fanns några systematiska skillnader mellan regioner. Det är främst pensioner som har drivit denna utveckling. Eftersom löne- och näringsinkomster och kapitalinkomster är högre i storstadsregioner än i övriga regioner är också skattebetalningarna i genomsnitt högre i storstadsregioner. Skillnaderna mellan regionernas genomsnittliga skattebetalningar har ökat något sedan mitten av 1990-talet.

³¹ Se Statistiska centralbyrån, Hushållens boendeutgifter 2017, statistiknyheter. I litteraturen görs i regel en distinktion mellan boendeutgifter och boendekostnader. Boendeutgiften för ägda bostäder inkluderar driftskostnader och hushållens ränteutgifter för boendet efter skatt men, till skillnad från boendekostnaden, inte (alternativ)kostnaden för det egna bostadskapitalet.

En majoritet av befolkningen äger sin bostad. I landet som helhet bor närmare 70 procent av befolkningen i ägda bostäder.³² Samtidigt kan konstateras att varierande tillgång och efterfrågan på ägda bostäder i olika regioner har gett upphov till allt större skillnader i bostadspriserna de senaste decennierna. De stora regionala skillnaderna i bostadspriser visar sig i betydande skillnader i marknadsvärde per kvadratmeter för ägda bostäder. År 2018 var marknadsvärdet per kvadratmeter fyra gånger högre i Stockholmsregionen än i landsbygdsregioner där en stor del av befolkningen är bosatt långt från en större tätort (se tabell 4.1). Om dessa skillnader skulle återspeglas i de genomsnittliga utgifterna för boendet i regionerna skulle det till viss del motverka skillnaderna i ekonomisk standard. Av tabell 4.1 framgår dock att skillnaderna i ekonomisk standard mellan regionerna är i stort sett desamma före och efter bostadsutgifter.

Tabell 4.1 Bostadsutgifternas inverkan på ekonomisk standard 2018

Index, hela riket=100, boyta i kvadratmeter

	Marknads- värde per kvm (ägt boende)	Ek. standard före boende- utgifter	Ek. standard efter boende- utgifter	Boende- utgift per kvm, ägd bostad	Boende- utgift per kvm, hyrd bostad	Boyta per individ, ägd bostad	Boyta per individ, hyrd bostad
Stockholmsregionen	166	117	118	131	114	40	32
Göteborgsregionen	130	104	104	102	102	44	34
Malmöregionen	90	95	94	98	105	46	35
Täta regioner nära en större stad	64	92	92	86	93	48	37
Täta regioner avlägset belägna	48	90	90	79	88	48	39
Landsbygdsregioner nära en större stad	50	90	90	81	87	49	40
Landsbygdsregioner avlägset och mkt avlägset belägna	43	86	86	73	85	50	39
Sverige	100	100	100	100	100	45	35

Anm.: För småhus antas marknadsvärdet motsvara taxeringsvärdet multiplicerat med den genomsnittliga köpeskillingskoefficienten för 2018 i det aktuella området. För bostadsrättslägenheter har uppgifter om bostadslägenheternas yta multiplicerats med det genomsnittliga priset per kvadratmeter för sålda bostadsrätter 2018 i olika kommuner och kommundelar enligt Svensk Mäklarstatistik. Beräkningarna avser endast den bostad där individen är folkbokförd. Boendeutgift i ägda bostäder inkluderar driftskostnader och hushållets ränteutgifter för boendet efter skatt. Boendeutgiften i hyrda bostäder motsvaras enbart av hyran.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR), Svensk Mäklarstatistik och egna beräkningar.

För att undersöka orsakerna till att de regionala skillnaderna i genomsnittlig ekonomisk standard är ungefär desamma före och efter bostadsutgifter redovisas i tabell 4.1 även genomsnittlig boendeutgift per kvadratmeter i respektive region i förhållande till genomsnittet i Sverige. Det visar sig att bostadsutgiften per kvadratmeter för ägda bostäder varierar betydligt mindre mellan regionerna än marknadsvärdet per kvadratmeter. En förklaring till detta är att den relativt snabba prisutvecklingen i vissa regioner inte bara har resulterat i höga priser. Hushåll som har ägt en bostad under en längre tid har dessutom kunnat bygga upp ett betydande eget kapital i boendet. Hushållens egna kapital i ägda bostäder är därför i genomsnitt betydligt större i storstadsregionerna än i övriga regioner.³³ Detta får till följd att ränteutgifterna per kvadratmeter, som i allmänhet utgör en väsentlig del av boendeutgifterna, varierar betydligt mindre mellan regionerna än marknadsvärdet per kvadratmeter.

³² Med ägda bostäder avses här bostäder som upplåts med bostadsrätt eller äganderätt. Fördelningen mellan äganderätt och bostadsrätt varierar betydligt mellan regionerna, men andelen som bor i någon form av ägd bostad ligger mellan 66 och 75 procent i de olika regiontyperna.

³³ Se Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65), figur 6.31.

En annan tänkbar förklaring till bostadsutgifternas måttliga effekt på de regionala skillnaderna är att hushållen anpassar sitt bostadsval till prisnivån. Det kan t.ex. handla om att hushåll i regioner med höga bostadspriser väljer att bo på mindre yta eller i områden som är mindre centralt belägna. Det bekräftas till viss del av tabell 4.1, som visar att den genomsnittliga boendeytan per individ är mindre i regioner med hög prisnivå. Minst boyta har individer i Stockholms- och Göteborgsregionerna och störst boyta har personer som bor i landsbygdsregionerna. Skillnaden uppgår i genomsnitt till ca 10 kvadratmeter per individ.³⁴

5 Fördelningen av offentligt finansierade välfärdstjänster

5.1 Offentliga välfärdstjänster är en viktig del av fördelningspolitiken

En stor del av omfördelningen genom den offentliga sektorn sker i form av subventionerade tjänster, som t.ex. skola, hälsovård och omsorg. Välfärdstjänsterna är generella och i huvudsak tillgängliga efter behov oavsett betalningsförmåga. Eftersom värdet av välfärdstjänsterna inte ingår i den disponibla inkomsten tenderar traditionella fördelningsanalyser, som använder disponibel inkomst som inkomstbegrepp, att underskatta de ekonomiska resurser som tillfaller individen.³⁵ Vidare överskattas skillnader i fördelningen av ekonomiska resurser mellan inkomstgrupper när välfärdstjänsterna inte beaktas. Detta beror på att de resurser som satsas på välfärdstjänster är mer jämnt fördelade än den ekonomiska standarden. Även vid fördelningsanalyser över tid kan det vara av stor vikt att inkludera de offentligt finansierade tjänsterna, då dessa och de disponibla inkomsterna kan utvecklas på olika sätt. Jämförelser av det ekonomiska välståndet mellan länder påverkas också av om offentligt finansierade välfärdstjänster inkluderas i de resurser som tillfaller individen, eftersom inriktningen och omfattningen av de offentliga välfärdstjänsterna skiljer sig mellan länder.

Det är därför angeläget att komplettera de traditionella fördelningsanalyserna genom att även belysa hur de resurser som läggs på offentligt finansierade individuella välfärdstjänster är fördelade i befolkningen. Sådana analyser har presenterats i flera tidigare fördelningspolitiska redogörelser. Ett huvudresultat är att de ekonomiska resurser som tillfaller äldre (som erhåller vård- och omsorgstjänster) ökar i förhållande till resurserna för yngre och mindre vårdbehövande äldre. Detsamma gäller hushåll med barn och ungdomar som erhåller subventionerad utbildning. De ekonomiska resurser som tillfaller dessa hushåll ökar mer än resurserna för hushåll med enbart vuxna. Analyserna visar också att kvinnor totalt sett mottar större subventioner i form av välfärdstjänster än män. De resurser som läggs på dessa tjänster bidrar därigenom även till att minska de ekonomiska skillnaderna mellan kvinnor och män.³⁶

³⁴ Värt att notera är att detta gäller både för ägda och hyrda bostäder trots att de regionala skillnaderna i hyra per kvadratmeter är betydligt mindre än skillnaderna i boendeutgift per kvadratmeter i ägda bostäder.

³⁵ De individuellt inriktade offentliga tjänsterna motsvarar ungefär 18 procent av BNP. Detta kan ställas i relation till de kontanta inkomstöverföringarna från offentlig sektor som uppgår till ca 14 procent av BNP. Offentligt finansierade tjänster som kan konsumeras av många personer gemensamt (kollektiva tjänster), såsom infrastruktur, försvar och rättsväsende, beaktas inte i detta avsnitt.

³⁶ Kvinnor mottar i genomsnitt mer av samtliga välfärdstjänster förutom kultur och fritid än män. Det kan förklaras av att kvinnor i genomsnitt studerar i högre grad än män samt att kvinnor i genomsnitt lever längre än män. Särskilt stor är skillnaden vad gäller socialt skydd, främst äldreomsorg. Se prop. 2016/2017:1 Förslag till statsbudget, finansplan m.m. bilaga 3 för en utförligare redovisning.

5.2 Behovet av välfärdstjänster varierar över livet

De individuella offentliga tjänsterna inkluderar välfärdstjänster inom områdena hälso- och sjukvård, utbildning, barnomsorg, socialt skydd (bl.a. äldreomsorg och arbetsmarknadsinsatser), samt fritid och kultur.³⁷ År 2018 uppgick utgifterna för individuellt inriktade välfärdstjänster till 912 miljarder kronor (se tabell 5.1). Utgifterna var störst inom hälso- och sjukvårdsområdet, som svarade för drygt en tredjedel av de totala utgifterna på individuellt inriktade välfärdstjänster.³⁸

Tabell 5.1 Individuella välfärdstjänster efter ändamål 2018

Miljarder kronor (2020 års priser)

Hälso- och sjukvård	311
Utbildning	233
Socialt skydd	233
Barnomsorg	92
Fritid och kultur	43
Totalt	912

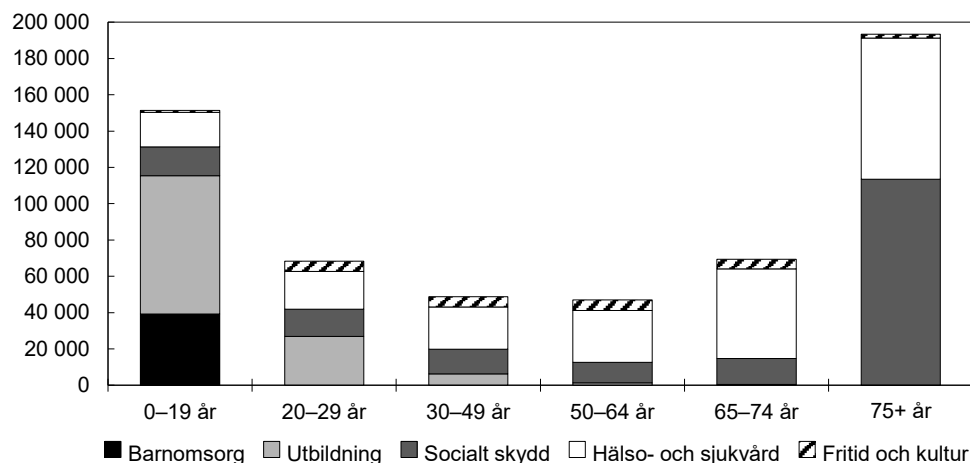
Anm.: I tabellen används benämningen barnomsorg för välfärdstjänster inom områdena förskola, pedagogisk omsorg och fritidshem (se fotnot 37). Redovisningen är exkl. ingående mervärdesskatt.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

De välfärdssubventioner som fördelades på individerna 2018 motsvarade i genomsnitt 90 400 kronor per person. Behovet och konsumtionen av välfärdstjänster varierar dock över livet och är störst för barn och unga samt för de äldsta i befolkningen (se diagram 5.1). För barn 0–19 år var subventionen i genomsnitt 151 300 kronor och utgjordes till största delen av utbildning. För personer som är 75 år eller äldre var den totala subventionen i genomsnitt 193 300 kronor, där största delen utgjordes av socialt skydd (framför allt äldreomsorg) och hälso- och sjukvård.

Diagram 5.1 Välfärdstjänster för olika åldersgrupper 2018

Kronor (2020 års priser)

Anm.: I diagrammet används benämningen barnomsorg för välfärdstjänster inom områdena förskola, pedagogisk omsorg och fritidshem (se fotnot 37).

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

³⁷ De offentliga konsumtionsutgifterna redovisas i detta avsnitt enligt den s.k. COFOG-indelningen (Classification of the function of Government). Barnomsorg är dock inte en egen kategori enligt COFOG-indelningen, men i detta avsnitt används benämningen barnomsorg för tjänster inom områdena förskola, pedagogisk omsorg och fritidshem. Förskola ingår enligt COFOG-indelningen egentligen i utbildning, medan pedagogisk omsorg och fritidshem ingår i socialt skydd.

³⁸ För en närmare beskrivning av hur värdet av olika offentliga välfärdstjänster har beräknats, se Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse september 2020 på www.regeringen.se.

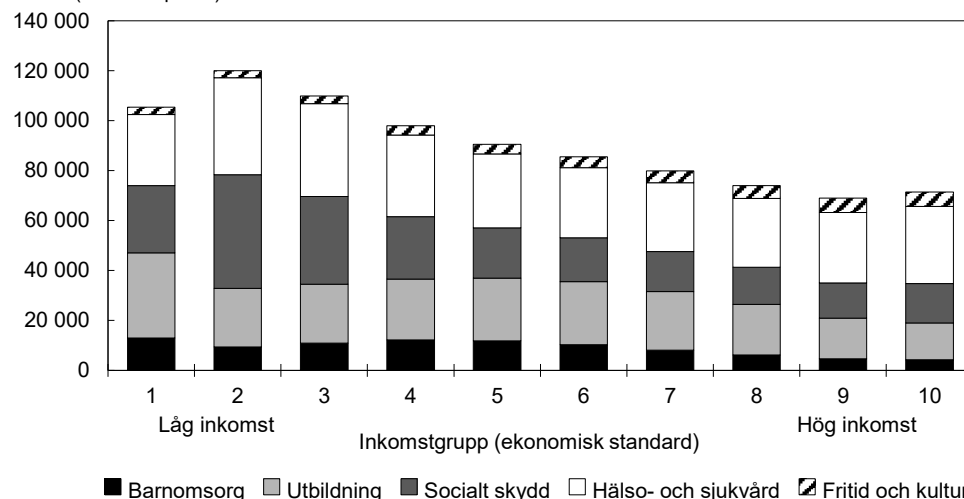
5.3 Mer välfärdstjänster till grupper med lägre ekonomisk standard

I den följande redogörelsen förutsätts alla i hushållet ha lika stor nytta av de subventioner som tillfaller hushållet, exempelvis i form av barns utbildning. De totala subventionerna räknas därför samman för varje hushåll och fördelas sedan lika på varje medlem i hushållet.

Nedan rangordnas alla individer i befolkningen efter ekonomisk standard och delas därefter in i tio lika stora inkomstgrupper. Välfärdstjänsterna bidrar till att de ekonomiska resurserna ökar i alla inkomstgrupper. De bidrar också till en jämnare fördelning av de ekonomiska resurserna genom att omfattningen av tjänsterna är större i de lägre inkomstgrupperna än i de högre (se diagram 5.2). I de tre lägsta inkomstgrupperna motsvarar de offentliga tjänsterna 105 000–120 000 kronor per individ och år, medan värdet i de tre högsta inkomstgrupperna motsvarar 71 000–74 000 kronor.

Diagram 5.2 Välfärdstjänster i olika inkomstgrupper 2018

Kronor (2020 års priser)

Anm.: I diagrammet används benämningen barnomsorg för välfärdstjänster inom områdena förskola, pedagogisk omsorg och fritidshem (se fotnot 37).

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Välfärdstjänsterna har med andra ord en större betydelse för vissa grupper än för andra. Det leder till att många personer i dessa grupper kommer att lyftas upp i inkomstfördelningen om individer rangordnas efter det utvidgade inkomstbegreppet – utökad inkomst – som avser summan av ekonomisk standard och värdet av individuella välfärdstjänster per person (se tabell 5.2). En stor andel av de personer som tillhör hushåll där de vuxna är 75 år eller äldre förflyttas uppåt i inkomstfördelningen. Personer som tillhör ett hushåll med barn förflyttas också i stor utsträckning uppåt i fördelningen. Det gäller framför allt personer med flera barn. Bland de som får en försämrad relativ inkomstposition finns främst personer i förvärvsaktiv ålder 20–64 år utan barn, men också de i åldersgruppen 65–74 år.

Tabell 5.2 Rörelser i inkomstfördelningen 2018 när rangordning sker efter utökad inkomst i stället för ekonomisk standard

Procent	Barn i hushållet	20–64 år utan barn	65–74 år utan barn	75+ år utan barn	Hela befolkningen
Upp minst två inkomstgrupper	3	2	1	51	6
Upp en inkomstgrupp	27	3	2	18	16
Samma inkomstgrupp	56	35	46	28	46
Ned en inkomstgrupp	12	40	46	2	24
Ned minst två inkomstgrupper	2	20	5	0	8
Totalt	100	100	100	100	100

Anm.: Indelningen i inkomstgrupper har gjorts dels utifrån ekonomisk standard, dels utifrån utökad inkomst. Hushåll som innehåller såväl barn som personer äldre än 65 år har grupperats som barnhushåll.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

5.4 Valfärdstjänsterna utjämnar fördelningen av ekonomiska resurser

I vilken grad valfärdstjänster bidrar till en jämnare fördelning av ekonomiska resurser kan belysas på olika sätt. Ett sätt är att stegvis analysera olika inkomstslags effekter på inkomstspridningen (se tabell 5.3). Spridningen för ekonomisk standard 2018, mätt med Gini-koefficienten, är 0,31. För den utökade inkomsten, där hänsyn också tas till värdet av valfärdstjänster, är spridningen 0,24. Den är alltså ca 23 procent lägre.

Tabell 5.3 Inkomstspridning för olika inkomstslag 2018

Gini-koefficienter	
Faktorinkomst (F)	0,51
Ekonomisk standard (E)	0,31
Utökad inkomst (U)	0,24
Total effekt (U-F)	-0,27
Valfärdstjänsteffekt (U-E)	-0,07

Anm.: Resultaten baseras på inkomster som beräknats med simuleringsmodellen FASIT. Faktorinkomsten (inkomster av lön, näringsverksamhet och kapital) är, liksom ekonomisk standard, justerad för försörjningsbörda.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

6 Fördelningseffekter av reformer

Inledningsvis redovisas hur regeringens reformer i skatte- och transfereringssystemen samt satsningar på offentligt finansierade valfärdstjänster under innevarande mandatperiod bedöms påverka fördelningen av de ekonomiska resurserna i befolkningen. Beräkningarna inkluderar förslagen i denna proposition.³⁹ Reformerna har tillkommit som resultat av överenskommelser mellan regeringspartierna, Centerpartiet och Liberalerna. Därefter utvidgas analysen till att också omfatta beslutade reformer som inte har initierats av regeringen. I dessa beräkningar ingår, utöver regeringens reformer, även reformerna i den av riksdagen beslutade budgeten för 2019 och det av Finansutskottet initierade tillskottet till kommunsektorn som riksdagen beslutade om i februari 2020.

Fördelningsanalysen av reformer som påverkar hushållens disponibla inkomster beaktar helårseffekten av reformer som har en direkt påverkan på hushållens inkomster via

³⁹ För en särredovisning av fördelningseffekterna av förslagen i budgetpropositionen för 2021, se diagram 1.2 i avsnitt 1.5 i denna proposition.

förändringar i skatte- och transfereringssystemen.⁴⁰ Det innebär att beräkningarna t.ex. bortser från effekterna på hushållens ekonomi av de omfattande åtgärder som har vidtagits för att stötta företag under konjunkturnedgången 2020. Åtgärderna har dock medverkat till att färre har förlorat sin arbetsinkomst jämfört med en situation utan dessa åtgärder. Även ägare av företag som berörs av åtgärderna har gynnats i den utsträckning som stöden har haft en positiv effekt på företagets resultat.

Effektberäkningarna är vidare statiska i den meningen att de inte beaktar eventuella beteendeförändringar som kan uppkomma till följd av reformerna. Det innebär bl.a. att beräkningarna inte tar hänsyn till de förändringar av sysselsättning och arbetade timmar, och de därav följande effekterna på disponibel inkomst, som reformerna kan tänkas medföra. Beräkningarna bortser även från förändringar av inkomsternas köpkraft då prisförändringar kan uppstå till följd av ändrad indirekt beskattning eller ändrade avgifter.

6.1 Fördelningseffekter av regeringens reformer 2019–2021

Inledningsvis redovisas hur regeringens reformer i skatte- och transfereringssystemen 2019–2021 bedöms påverka hushållens ekonomiska standard. De reformer som har beaktats finns redovisade i tabellbilagan (se tabell a.2). Därefter utvidgas analysen till att även omfatta regeringens satsningar på individuella välfärdstjänster. Den totala omfattningen av de välfärdsreformer som har beaktats finns redovisade i tabellbilagan uppdelat på olika områden (se tabell a.3).

Ökad ekonomisk standard över hela inkomstfördelningen

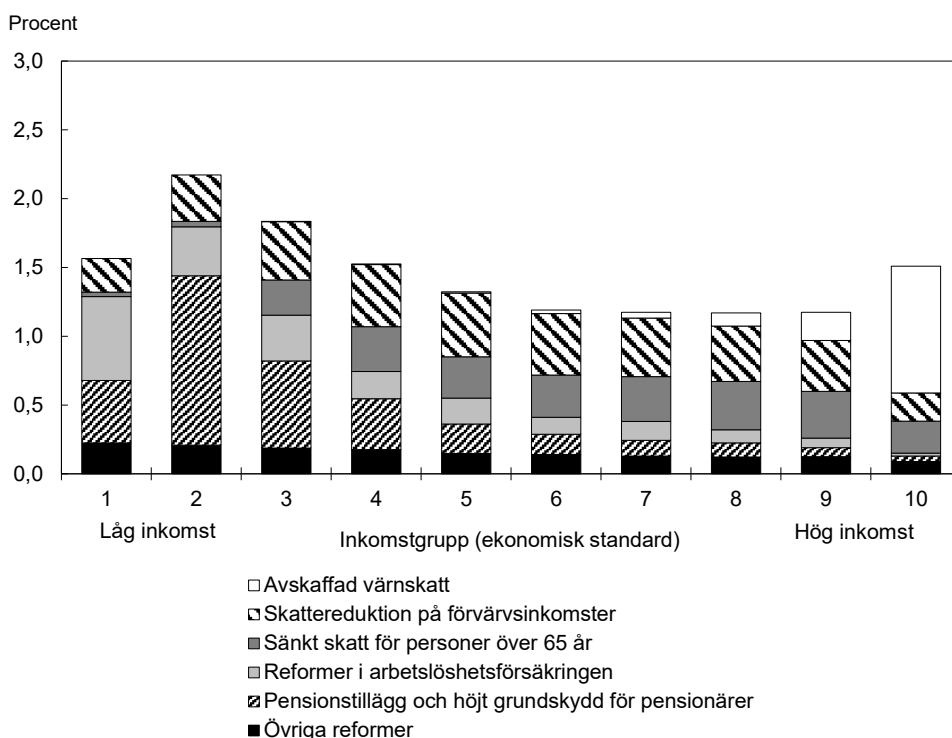
Hushållens disponibla inkomster bedöms öka med 35 miljarder kronor till följd av regeringens reformer 2019–2021. Av detta belopp står förslagen i denna proposition för 20 miljarder kronor. Reformerna har mycket olika fördelningsprofil (se diagram 6.1). En del reformer, t.ex. det stärkta grundskyddet för pensionärer, pensionstillägget, förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen, det höjda underhållsstödet och skattereduktionen i vissa glest befolkade områden, har en utjämnande effekt, dvs. de har störst effekt på inkomsterna i den nedre delen av inkomstfördelningen. Andra reformer, t.ex. avskaffandet av den s.k. värnskatten och de sista stegen i borttagandet av skillnaden i beskattning mellan löneinkomst och pension, har störst effekt på inkomsterna i den övre delen av inkomstfördelningen.⁴¹ Det finns också reformer som har störst effekt för inkomstgrupperna i mitten av inkomstfördelningen, t.ex. den breda skattereduktion på förvärvsinkomster som aviseras i denna proposition.

Den genomsnittliga förändringen i ekonomisk standard för olika inkomstgrupper bedöms variera mellan 1,2 och 2,2 procent. Den ekonomiska standarden bedöms öka mest för inkomstgrupp 2.

⁴⁰ Fördelningseffekterna av reformer som påverkar hushållens disponibla inkomster beräknas genom att hushållens förväntade inkomster 2021 (simulerade utifrån 2021 års regler) jämförs med hur inkomsterna skulle ha sett ut 2021 utan reformerna. Beräkningarna har gjorts med mikrosimuleringsmodellen FASIT. Modellen beskrivs närmare i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse september 2020 på www.regeringen.se.

⁴¹ Skatten har tidigare sänkts för pensionärer med lägre inkomster. De steg som genomförts 2019–2021 har främst berört pensionärer med högre inkomster.

Diagram 6.1 Genomsnittlig effekt på ekonomisk standard i olika inkomstgrupper till följd av regeringens reformer 2019–2021

Anm.: Utöver reformerna i detta diagram aviseras i denna proposition en tillfällig skattereduktion på arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader i samband med pandemin. Den exakta utformningen av skattereduktionen är inte klar, och därför är fördelningseffekterna av reformen inte beräkningsbara. Reformen ska dock ha en låginkomstprofil, vilket innebär att den kommer att bidra till en jämnare inkomstfördelning.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Regeringens reformer bedöms bidra till en minskning av den samlade inkomstspridningen mätt med Gini-koefficienten (se tabell 6.1). Andelen personer med låg ekonomisk standard (under 60 procent av medianen) bedöms också minska till följd av reformerna.

Tabell 6.1 Effekt på Gini-koefficienten och andelen med låg ekonomisk standard till följd av regeringens reformer 2019–2021

Andelar i procent och förändring av andelar i procentenheter

	2021 exkl. reformer	2021 inkl. reformer	Reformeffekt
Gini-koefficienten	0,310	0,309	-0,001
Andel med ek. standard under 60 % av medianen	16,2	15,7	-0,5

Anm.: Det finns en betydande osäkerhet i den redovisade nivån på Gini-koefficienten exkl. och inkl. reformer då beräkningarna görs på framskrivna data. Osäkerheten bedöms dock inte påverka den beräknade reformeffekten. En utvärdering inom Finansdepartementet av träffsäkerheten i Gini-koefficienten beräknad på framskrivna data visar att framskrivningen som sådan fungerar väl när prognosfelen i de makrotal som används i framskrivningen är små. Gini-koefficienten är dock känslig för avvikelser i vissa av de makrotal som är särskilt svåra att prognosticera.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

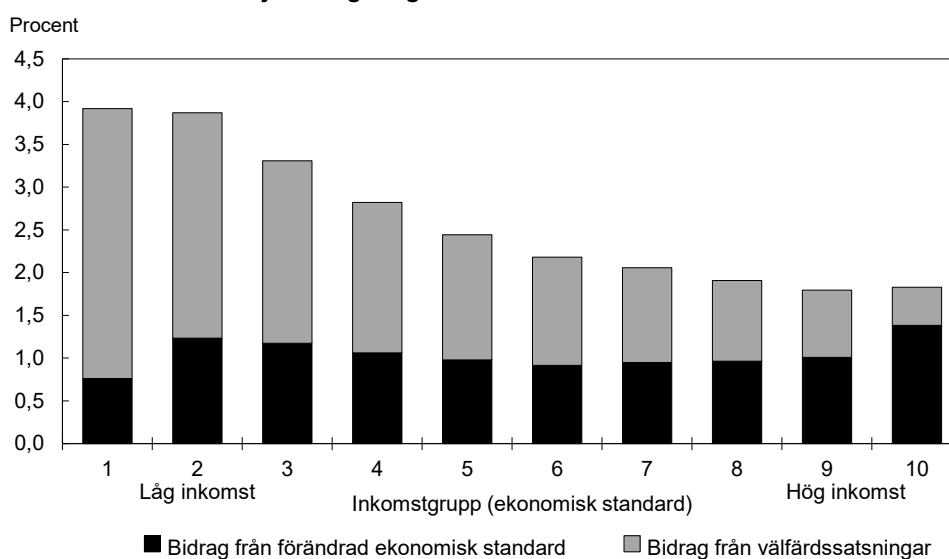
Välfärdssatsningar tillför ekonomiska resurser i alla inkomstgrupper

Under mandatperioden har regeringen även genomfört satsningar på individuella välfärdstjänster. De har också betydelse för hushållens välstånd, men ingår inte i den disponibla inkomsten. För att ge en mer fullständig bild av hur de resurser som satsats på olika reformer fördelar sig mellan hushållen i olika inkomstgrupper görs därför också en utvidgad analys där effekten av regeringens satsningar på välfärdstjänster inkluderas i beräkningarna.

Med hänsyn tagen också till förslagen i denna proposition beräknas regeringens satsningar ha ökat de individuella välfärdstjänsternas omfattning med 54 miljarder kronor 2019–2021. Av detta belopp står förslagen i denna proposition för 29 miljarder kronor.

Välfärdssatsningarna bedöms tillföra ekonomiska resurser i alla inkomstgrupper. Effekten av välfärdssatsningarna, uttryckt som andel av den utökade inkomsten (dvs. summan av ekonomisk standard och värdet av välfärdstjänster), är störst i de lägre inkomstgrupperna (se diagram 6.2). Förändringen i utökad inkomst har därför en mer utjämnande profil än förändringen i ekonomisk standard i diagram 6.1 ovan. Den utökade inkomsten bedöms i genomsnitt öka mest för personer i de lägsta inkomstgrupperna.

Diagram 6.2 Genomsnittlig förändring av utökad inkomst i olika inkomstgrupper till följd av regeringens reformer 2019–2021

Anm.: Bidrag från förändrad ekonomisk standard och bidrag från välfärdssatsningar avser förändringen i ekonomisk standard respektive välfärdssatsningar som andel av den utökade inkomsten före reformerna. Att stapeln för ekonomisk standard är högre i diagram 6.1 än i diagram 6.2 beror på att förändringen i ekonomisk standard divideras med ett lägre belopp (ekonomisk standard före reformerna) i diagram 6.1.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

6.2 Fördelningseffekter av de samlade reformerna 2019–2021

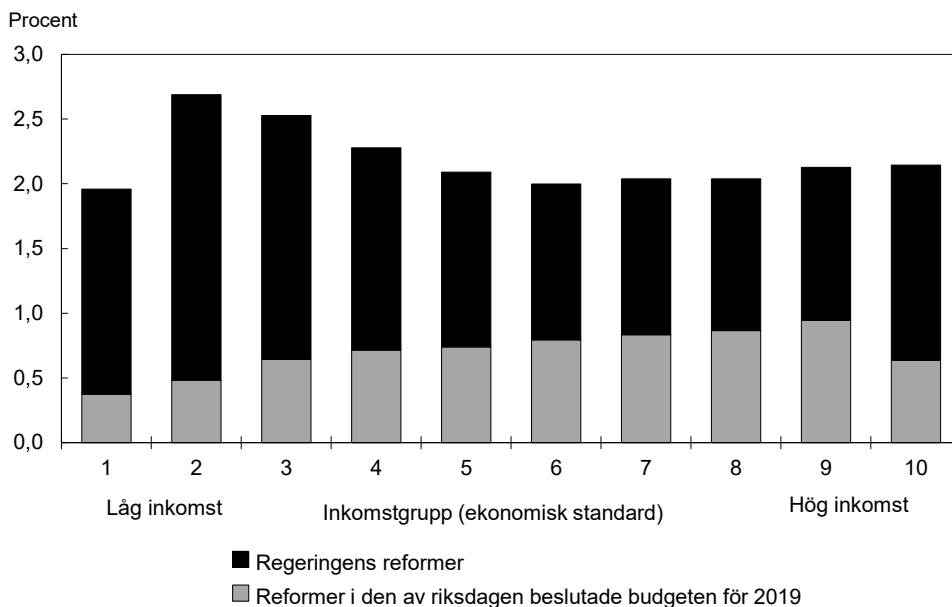
I detta avsnitt (6.2) redovisas fördelningseffekterna av de samlade reformerna 2019–2021. Skillnaden jämfört med beräkningarna i avsnitt 6.1 är att även reformerna i den av riksdagen beslutade budgeten för 2019 (t.ex. utökad jobbskatteavdrag, höjd brytpunkt för statlig inkomstskatt och höjt tak för rutavdraget) och det av Finansutskottet initierade tillskottet till kommunsektorn som riksdagen beslutade om i februari 2020 beaktas i detta avsnitt.

Med hänsyn tagen också till förslagen i budgetpropositionen för 2021 bedöms hushållens disponibla inkomster öka med 52 miljarder kronor till följd av de samlade reformerna i skatte- och transfereringssystemen 2019–2021. Fördelningsprofilen är något mindre utjämnande än den profil som visades för regeringens reformer i avsnitt 6.1 (se diagram 6.3). De samlade reformerna bedöms inte leda till någon nämnvärd förändring av den samlade inkomstspridningen mätt med Gini-koefficienten.

Sammantaget, med hänsyn tagen också till förslagen i denna proposition, beräknas de individuella välfärdstjänsternas omfattning öka med 58 miljarder kronor 2019–2021.

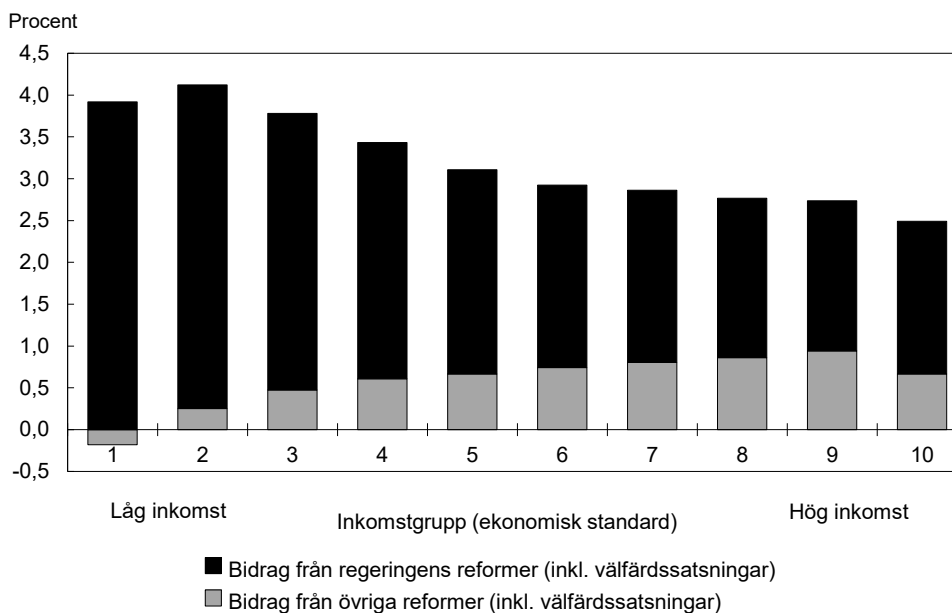
Eftersom välfärdssatsningarna har en tydligt utjämnande profil har förändringen i utökad inkomst (dvs. summan av förändringar i ekonomisk standard och värdet av välfärdstjänster) en mer utjämnande profil än förändringen i ekonomisk standard (se diagram 6.4).

Diagram 6.3 Genomsnittlig effekt på ekonomisk standard i olika inkomstgrupper till följd av de samlade reformerna 2019–2021

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Diagram 6.4 Genomsnittlig förändring av utökad inkomst i olika inkomstgrupper till följd av de samlade reformerna 2019–2021

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabellbilaga

Tabell a.1 Nyckeltal 1995, 2000 och 2005–2018

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kvinnors individuella disponibla inkomst som andel av männens (procent) ^{1,2}	80,3	81,1	80,8	82,0	80,4	81,0	82,0	81,2
Gini inkl. kapitalvinster ²	0,227	0,294	0,271	0,287	0,307	0,289	0,291	0,297
Gini exkl. kapitalvinster ²	0,213	0,240	0,237	0,245	0,257	0,259	0,267	0,265
Inkomstandel för översta procenten (procent) ²	4,0	8,7	6,7	7,6	8,3	6,8	6,4	7,0
Inkomstandel för översta tiondelen (procent) ²	19,7	25,8	23,6	25,0	26,4	24,1	23,9	24,6
Låg ek. standard, relativ 60 (procent) ²	7,3	9,3	10,1	10,2	12,2	13,2	13,4	14,1
Låg ek. standard, absolut 60 (procent) ²	7,3	5,4	3,8	3,3	3,2	3,9	4,1	4,0
Mycket låg materiell standard (procent) ³	-	-	2,3	2,1	2,2	1,8	2,0	1,9
Andel hushåll med ek. bistånd (procent) ⁴	9,9	7,2	6,1	5,8	5,6	5,7	6,2	6,5
Marginal-effekt (procent) ^{2,5}	-	42,6	40,0	39,4	36,4	35,7	33,3	32,8
Ersättningsgrad (procent):								
Arbetslöshet ^{2,7}	-	-	-	74,2(79,1)	-	-	-	-
Sjukpenning ^{2,6,8}	-	85,0	84,0	86,7	83,4	81,9	81,2	80,2
Sjuk- och aktivitetsersättning ^{2,6,8}	-	-	75,0	77,0	74,8	73,1	72,5	71,4
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kvinnors individuella disponibla inkomst som andel av männens (procent) ^{1,2}	81,3	81,2	83,4	83,6	84,1	84,8	84,8	85,1
Gini inkl. kapitalvinster ²	0,298	0,291	0,293	0,304	0,317	0,32	0,323	0,311
Gini exkl. kapitalvinster ²	0,268	0,269	0,267	0,271	0,275	0,279	0,28	0,273
Inkomstandel för översta procenten (procent) ²	6,8	6,3	6,8	7,3	8,3	9,1	9,0	8,7
Inkomstandel för översta tiondelen (procent) ²	24,7	24	24,3	25,3	26,6	27,1	27,2	26,2
Låg ek. standard, relativ 60 (procent) ²	14,4	13,8	13,8	14,4	14,8	14,5	15,0	14,6
Låg ek. standard, absolut 60 (procent) ²	3,9	3,5	3,0	2,8	2,4	2,2	2,3	2,1
Mycket låg materiell standard (procent) ³	1,7	1,8	1,9	1,0	1,1	0,8	1,1	1,6
Andel hushåll med ek. bistånd (procent) ⁴	6,0	5,7	5,7	5,6	5,6	6,1	5,9	5,6
Marginal-effekt (procent) ^{2,5}	33,6	33,4	33,7	32,7	33,3	33,7	34,1	34,0
Ersättningsgrad (procent):								
Arbetslöshet ^{2,7}	-	-	-	-	-	-	66,4(73,5)	65,7(72,7)
Sjukpenning ^{2,6,8}	80,1	80	80,7	80,0	80,0(86,0)	79,9(86,6)	79,9(86,6)	79,8(86,5)
Sjuk- och aktivitetsersättning ^{2,6,8}	71,9	72,0	72,4	72,0	71,3(82,2)	70,9(82,2)	70,8(82,3)	70,9(82,8)

¹ Avser åldersgruppen 20–64 år. Andelen avser kvoten mellan kvinnors medianinkomst och mäns medianinkomst.

² På grund av dataomläggning är serien före 2013 inte helt jämförbar med serien 2013–2018 (HEK 1995–2012, STAR 2013–2018).

³ Data från Eurostat.

⁴ Data från Socialstyrelsen. Från och med 2012 ingår inte längre introduktionsersättning i redovisningen av ekonomiskt bistånd, vilket skapar ett brott i serien för andel med ekonomiskt bistånd.

⁵ Tidsseriebrott till följd av att Statistiska centralbyrån fr.o.m. FASIT 2011 använder en ny metod för att beräkna skattefria transfereringar.

⁶ På grund av ändrade beräkningskonventioner för ersättningsgrader är serierna före och efter 2006 inte helt jämförbara.

⁷ Inför årets redogörelse har metodiken för att beräkna ersättningsgrader vid arbetslöshet reviderats. Med den tidigare metoden antogs alla individer vara berättigade till inkomstrelaterad ersättning vid arbetslöshet. En längre tidsserie baserad på den gamla metoden finns publicerad i tidigare fördelningspolitiska redogörelser, se t.ex. prop. 2018/2019:100 bilaga 2. Med den nya metoden görs separata beräkningar, som sedan vägs ihop, för olika grupper som skiljer sig åt med avseende på graden av arbetsmarknadsanknytning och typ av ersättning som kan förväntas utgå från det allmänna vid arbetslöshet. Se Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse september 2020 på www.regeringen.se för en beskrivning av hur ersättningsgraden beräknas. Inom parentes anges ersättningsgraden när hänsyn även tas till avtals- och inkomstersättning.

⁸ Från och med 2015 kan ersättningsgraden beräknas när hänsyn även tas till avtalsersättningar. Ersättningsgraden beräknad på detta sätt anges inom parentes.

Källor: Statistiska centralbyrån, Socialstyrelsen, Eurostat och egna beräkningar.

Tabell a.2 Reformers som beaktas vid beräkning av politikens effekter på ekonomisk standard

2021
Bred skattereduktion på förvärsinkomster
Sänkt inkomstskatt för pensionärer
Inkomstpensionstillägg
Avskaffad schablonintäkt på uppskovsränta
Höjt tak för rutavdrag
Höjt underhållstöd
2020
Höjt tak i arbetslöshetsförsäkringen
Höjd grundnivå i arbetslöshetsförsäkringen
Höjd lägstanivå i arbetslöshetsförsäkringen
Sänkt inkomstskatt för pensionärer
Stärkt grundskydd för äldre
Slopade värnskatt
Skattereduktion i vissa glest befolkade områden
Höjt tak för uppskov vid försäljning av bostad
2019
Utökat jobbskatteavdrag
Sänkt inkomstskatt för pensionärer
Höjd brytpunkt för statlig inkomstskatt
Höjt tak för rutavdrag
Avskaffad skattereduktion för fackföreningsavgift
Införande av skattereduktion för gåva till ideell verksamhet
Införande av fritidspeng

Källa: Egna beräkningar.

Tabell a.3 Fördelning av reformer på välfärdstjänstområdet på olika verksamhetsområden

Procent

	Regeringens reformer	Samtliga reformer
Fritid och kultur	6	5
Hälso- och sjukvård	30	42
Socialt skydd	35	17
Utbildning	25	31
Barnomsorg	4	5
Totalt	100	100

Anm.: Av de totala satsningarna på individuella välfärdstjänster på 58 miljarder kronor svarar höjningar av det generella bidraget till kommuner och regioner för 30 miljarder kronor. Reformers som är av mer generell karaktär fördelas i enlighet med det konsumtionsmönster som gäller för välfärdstjänsterna totalt.

Källa: Egna beräkningar.

Bilaga 4

Ekonomisk jämställdhet

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
1.1	Lågkonjunkturen påverkar kvinnors och mäns inkomster, men det syns ännu inte i inkomststatistiken	3
2	Kvinnors och mäns arbetsinkomster	4
2.1	Kvinnor står oftare utanför arbetsmarknaden än män.....	6
2.2	Kvinnor har kortare arbetstid än män.....	9
2.3	Kvinnor har lägre lön än män.....	16
3	Inkomstbaserade pensioner	18
3.1	Pensionsåldern mer utspridd bland män än bland kvinnor	19
3.2	Inkomstbaserad pension är en återspeglning av det tidigare arbetslivet	21
4	Från arbetsinkomst till disponibel inkomst.....	24
4.1	Stora skillnader mellan kvinnors och mäns kapitalinkomster	24
4.2	Transfereringar jämnar ut skillnaden i inkomst mellan kvinnor och män	27
4.3	Skatter jämnar också ut skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomster ..	30
4.4	Kvinnor har i genomsnitt drygt 20 procent lägre disponibel inkomst än män	31
5	Välfärdstjänster och utökad inkomst	35
5.1	Värdet av välfärdstjänsterna högre för kvinnor än för män	35
5.2	Värdet av välfärdstjänster utjämnar inkomstskillnader mellan kvinnor och män.....	37
6	Effekter av reformer 2019–2021.....	38
6.1	Effekter på ekonomisk jämställdhet av regeringens reformer 2019–2021	39
6.2	Effekter på ekonomisk jämställdhet av de samlade reformerna 2019–2021	40
	Tabellbilaga.....	42

I denna bilaga analyseras utvecklingen av fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män fr.o.m. 1995 och framåt. Bilagan inleds med en analys av utvecklingen av arbetsinkomster, följt av analyser av inkomstrelaterade pensioner. Därefter följer ett avsnitt som analyserar disponibel inkomst för kvinnor och män. Efter detta beskrivs betydelsen av offentligt finansierade tjänster. Bilagan avslutas med en beskrivning av effekten på fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män av reformer under perioden 2019–2021.

Sammanfattning

- Det av riksdagen beslutade övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Enligt delmålet om ekonomisk jämställdhet ska kvinnor och män ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- I åldersgruppen 20–64 år uppgick kvinnors arbetsinkomster i genomsnitt till 76 procent av mäns 2018. Kvinnors lägre arbetsinkomster beror delvis på att sysselsättningsgraden är lägre för kvinnor än för män. Fler kvinnor än män arbetar också deltid, och kvinnors frånvaro från arbete på grund av föräldradighet och ohälsa är högre än mäns. Ytterligare en förklaring till kvinnors lägre arbetsinkomster är att arbetsmarknaden kännetecknas av en könsmässig uppdelning, där män är överrepresenterade i sektorer, yrken och befattningar med högre löner. Kvinnors arbetsinkomster har dock ökat i snabbare takt än mäns sedan 1995.
- Både skillnader i arbetsinkomster, och att den könsuppdelade arbetsmarknaden medför att kvinnor och män till stor del omfattas av olika tjänstepensionsavtal, leder till skillnader i pensionsinkomster mellan kvinnor och män efter arbetslivets slut.
- Den utjämning av arbetsinkomster som skett mellan kvinnor och män sedan 1995 har motverkats av skillnader i kapitalinkomster. Kapitalinkomsternas andel av de samlade inkomsterna har ökat, samtidigt som kvinnors kapitalinkomster i genomsnitt är lägre än mäns. År 2018 uppgick kvinnors kapitalinkomster till 46 procent av mäns.
- Transfereringar och skatter utjämnar till viss del skillnaderna mellan kvinnors och mäns inkomster. Den utjämnande effekten har dock minskat sedan 1995.
- Kvinnors disponibla inkomst, dvs. samtliga inkomster minus skatter, som andel av mäns har inte förändrats nämnvärt sedan 1995. Kvinnors disponibla inkomst uppgick i genomsnitt till 77 procent av mäns i befolkningen 20 år och äldre 2018.
- Skillnaderna i disponibel inkomst mellan kvinnor och män varierar mellan åldersgrupper. Fram till omkring 70 års ålder minskar kvinnors andel av mäns disponibla inkomst, från 96 procent i tjugofemårsåldern till runt 70 procent i sjuttioårsåldern. Därefter ökar kvinnors andel.
- Betydelsen av olika inkomstslag varierar i olika åldersgrupper, för både kvinnor och män. Mäns arbetsinkomster, kapitalinkomster och pensioner, liksom skatteinbetalningarna, är dock i genomsnitt högre än kvinnors i alla åldersgrupper, medan det omvända gäller för transfereringar exkl. pensioner.
- Offentligt finansierade tjänster omfördelar ekonomiska resurser mellan kvinnor och män. Kvinnor använder totalt sett mer välfärdstjänster än män.
- Regeringens reformer av skatter och transfereringar samt satsningar på välfärdstjänster under mandatperioden bedöms sammantaget tillföra ekonomiska resurser till kvinnor i högre utsträckning än män.

1 Inledning

I enlighet med ett beslut i riksdagen (prop. 1987/88:105, bet. 1987/88:AU 17, rskr. 1987/88:364) har regeringen sedan 1988 redovisat fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män som en del av budgetpropositionen.

Det av riksdagen beslutade övergripande målet för jämställdhetspolitiken innebär att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Fördelningen av ekonomiska resurser är en central del av detta övergripande mål. Delmålet om ekonomisk jämställdhet innebär att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk jämställdhet livet ut. Vidare inbegriper delmålet att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och förutsättningar i fråga om tillgång till arbete och samma möjligheter och villkor i fråga om såväl anställnings-, löne- och andra arbetsvillkor som utvecklingsmöjligheter i arbetet. Målet har ett livscykelperspektiv, dvs. det avlönade arbetet ska innebära ekonomisk trygghet och självständighet även under pensionsåren.

Årets bilaga anknyter till livscykelperspektivet i delmålet om ekonomisk jämställdhet genom att komplettera analysen av skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga inkomster med beskrivningar av kvinnors och mäns inkomster i åldersgrupper.

Händelser och skeenden i livet, som t.ex. parbildning, barnafödande och ansvar för barnen, men också position på arbetsmarknaden, påverkar såväl inkomsternas nivå som sammansättning. Eftersom livssituationen förändras över livet, och ofta påverkar kvinnor och män på olika sätt, påverkar detta fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män. Den kompletterande analysen ger därmed en mer nyanserad bild av hur de ekonomiska resurserna fördelar sig mellan kvinnor och män och en antydning om de bakomliggande mekanismerna.

1.1 Lågkonjunkturen påverkar kvinnors och mäns inkomster, men det syns ännu inte i inkomststatistiken

Den ekonomiska aktiviteten i Sverige har sjunkit kraftigt 2020, vilket påverkar kvinnors och mäns inkomster. Trots de omfattande åtgärder som har vidtagits för att rädda svenska jobb har arbetslösheten ökat och förväntas fortsätta öka ytterligare. I gruppen arbetslösa finns många som redan tidigare hade en svag förankring på arbetsmarknaden. Det gäller framför allt unga med gymnasial utbildning och kort arbetslivserfarenhet. I denna grupp är andelen kvinnor och män ungefär lika stora. En annan grupp som har påverkats är de som redan var arbetslösa när lågkonjunkturen inleddes. Den svaga efterfrågan på arbetskraft innebär att deras chanser att hitta ett arbete minskar och att tiden i arbetslöshet riskerar att förlängas. I denna grupp är utomeuropeiskt födda och personer som saknar gymnasial utbildning överrepresenterade.¹ Generellt gäller att andelen män som förvärvsarbetar bland utomeuropeiskt födda och personer som saknar gymnasial utbildning är betydligt högre än andelen kvinnor och förvärvsfrekvensen är konjunkturkänslig, särskilt bland kvinnor. Om den ekonomiska nedgången blir långvarig kan detta bidra till att skillnaden i förvärvsfrekvens mellan kvinnor och män förstärks, vilket i förlängningen kan leda till att inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män ökar.

¹ Se Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna våren 2020, Arbetsförmedlingen analys 2020:02.

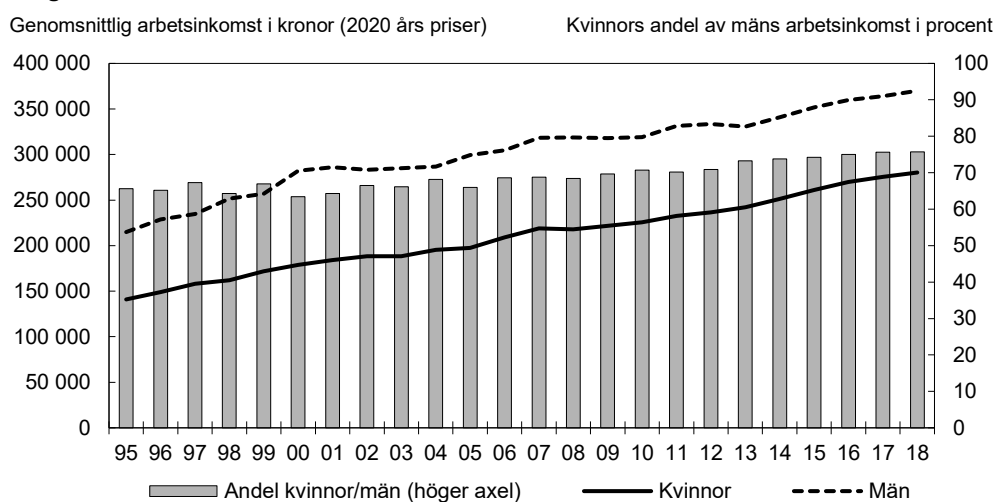
En annan förväntad effekt av lågkonjunkturen är att många företag kommer att redovisa sämre resultat. Detta kan i sin tur förväntas påverka kvinnors och mäns förmögenheter och kapitalinkomster. Eftersom män har en större andel av de samlade kapitalinkomsterna kan detta leda till minskade inkomstskillnader mellan kvinnor och män. Hittills tyder dock inte utvecklingen på aktiemarknaden på några större effekter av detta slag. I vilken utsträckning lågkonjunkturen påverkar utdelningar från fåmansaktiebolag, som till största delen tillfaller män, är för tidigt att säga.

Det kommer att dröja ytterligare några år innan det är möjligt att med den offentliga inkomststatistiken utvärdera hur lågkonjunkturen har påverkat inkomsterna för kvinnor och män. Denna statistik baseras på uppgifter från inkomsttaxeringen, och data för inkomståret 2020 kommer att finnas tillgängliga först i början av 2022. De inkomstuppgifter som beskrivs i denna bilaga sträcker sig fram t.o.m. 2018.

2 Kvinnors och mäns arbetsinkomster

För de allra flesta i åldern 20–64 år utgör inkomster från arbete, dvs. löne- och företagarincomester, den största delen av inkomsten. Arbetsinkomsten är även viktig för andra inkomster, eftersom arbetsinkomsten till stor del ligger till grund för exempelvis sjukpenning, föräldrapenning och pension. Kvinnors arbetsinkomster är i genomsnitt lägre än mäns, men skillnaden minskade mellan 1995 och 2018. Kvinnors arbetsinkomst i åldersgruppen 20–64 år ökade i genomsnitt med 99 procent mellan 1995 och 2018, medan mäns arbetsinkomst ökade med 72 procent under samma period. Detta medförde att kvinnors andel av mäns arbetsinkomst ökade från 66 till 76 procent 1995–2018 (se diagram 2.1).

Diagram 2.1 Arbetsinkomst

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Genomsnittlig arbetsinkomst är beräknad som total arbetsinkomst för kvinnor respektive män i åldersgruppen 20–64 år delat med befolkningen för kvinnor respektive män i åldersgruppen 20–64 år.

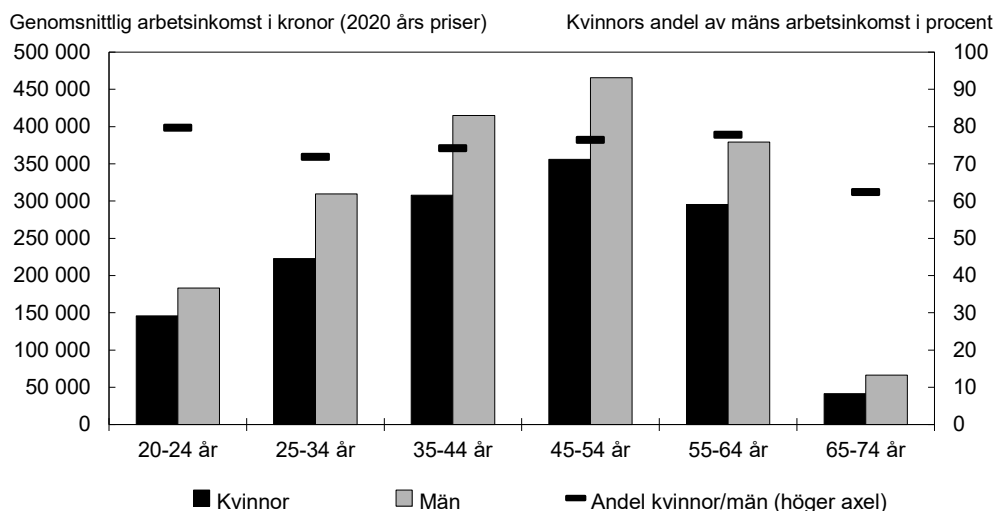
Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Kvinnor har lägre arbetsinkomster i samtliga åldersgrupper

Den genomsnittliga arbetsinkomsten ökar med åldern för både kvinnor och män upp till åldersgruppen 45–54 år, för att sedan minska. I åldersgruppen 65–74 år är andelen sysselsatta lägre, vilket också får till följd att den genomsnittliga arbetsinkomsten är lägre i denna åldersgrupp.

Kvinnors arbetsinkomster är lägre än mäns i samtliga åldersgrupper. För kvinnor och män under 65 år varierade kvinnors andel av mäns arbetsinkomst mellan 72 och 80 procent. Andelen var lägst i åldersgruppen 25–34 år, en åldersgrupp där många har småbarn och är föräldralediga. I åldersgruppen 65–74 år uppgick kvinnors andel av mäns arbetsinkomster till 62 procent, till stor del beroende på att fler män än kvinnor förvärvsarbetar i denna åldersgrupp (se diagram 2.2).

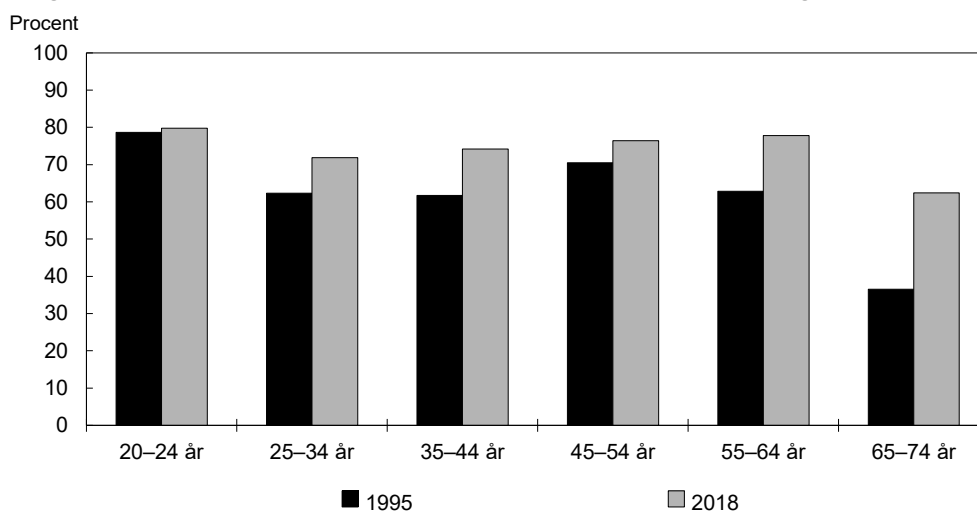
Diagram 2.2 Arbetsinkomst i olika åldersgrupper, 2018

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Jämfört med mitten av 1990-talet har arbetsinkomsterna ökat mer för kvinnor än för män i alla åldersgrupper (se diagram 2.3). Förändringen är störst i de äldsta åldersgrupperna, vilket återspeglar den ökning av kvinnors förvärvsfrekvens som skett sedan 1970-talet. År 1995 var de i åldersgruppen 65–74 år födda åren 1921–1930, och 2018 var de födda 1944–1953. Förvärvsfrekvensen bland kvinnor var betydligt högre i de senare födelsekohorterna (kvinnor och män födda samma kalenderår), vilket påverkar arbetsinkomsten. Flera politiska reformer från 1960-talet och framåt har bidragit till att fler kvinnor kommit ut på arbetsmarknaden. Det har handlat om utbildningsreformer, skattelagstiftning, föräldraförsäkring, utbyggd barnomsorg och övrig offentlig sektor.

Diagram 2.3 Kvinnors andel av mäns arbetsinkomst i olika åldersgrupper

Anm.: Genomsnittlig arbetsinkomst beräknas som total arbetsinkomst för kvinnor respektive män i åldersgrupperna delat med befolkningen för kvinnor respektive män i åldersgrupperna.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Den minskade skillnaden i arbetsinkomster kan dock till viss del ha sin grund i att skattelagstiftningen ger ett visst utrymme för s.k. inkomstomvandling, främst genom reglerna för utdelning från fåmansbolag. En utvärdering av förändringar i dessa regler visar att delägare i fåmansbolag har minskat sin löneinkomst från bolaget för att i stället öka utdelningsinkomsterna, utan att de totala inkomsterna har ökat.² Den minskade skillnaden mellan kvinnors och mäns arbetsinkomster kan därför delvis bero på att män i betydligt högre grad än kvinnor använt de ökade möjligheterna att som delägare i fåmansbolag omvandla arbetsinkomster till utdelningsinkomster.

Kvinnors lägre arbetsinkomster beror delvis på att färre kvinnor än män är sysselsatta och att kvinnor i genomsnitt har kortare faktisk arbetstid än män. Dessutom är lönen per arbetad timme i genomsnitt lägre för kvinnor än för män. För att ge en djupare förståelse av skillnaderna i arbetsinkomster mellan kvinnor och män beskrivs i detta avsnitt dessa skillnader i arbetslivet.

2.1 Kvinnor står oftare utanför arbetsmarknaden än män

En av orsakerna till att kvinnor i genomsnitt har lägre arbetsinkomster än män är att arbetskraftsdeltagandet är lägre bland kvinnor än bland män. Sedan slutet av 1980-talet har kvinnors arbetskraftsdeltagande i åldersgruppen 20–64 år legat ca 5–7 procentenheter lägre än mäns, som högst 7,0 procentenheter 2010 och som lägst 4,6 procentenheter 1993. År 2019 ökade skillnaden marginellt från 4,8 till 5,0 procentenheter till följd av att kvinnors arbetskraftsdeltagande minskade marginellt, medan mäns i stället ökade något.

Skillnaden i arbetskraftsdeltagande beror främst på att kvinnor i större utsträckning än män står utanför arbetskraften till följd av sjukdom och studier. Dessa faktorer bidrar tillsammans till mer än halva skillnaden mellan kvinnors och mäns arbetskraftsdeltagande. År 2019 bidrog sjukdom och studier till 38 respektive 24 procent av skillnaden i arbetskraftsdeltagande mellan kvinnor och män.

Födelseregion och utbildning spelar stor roll

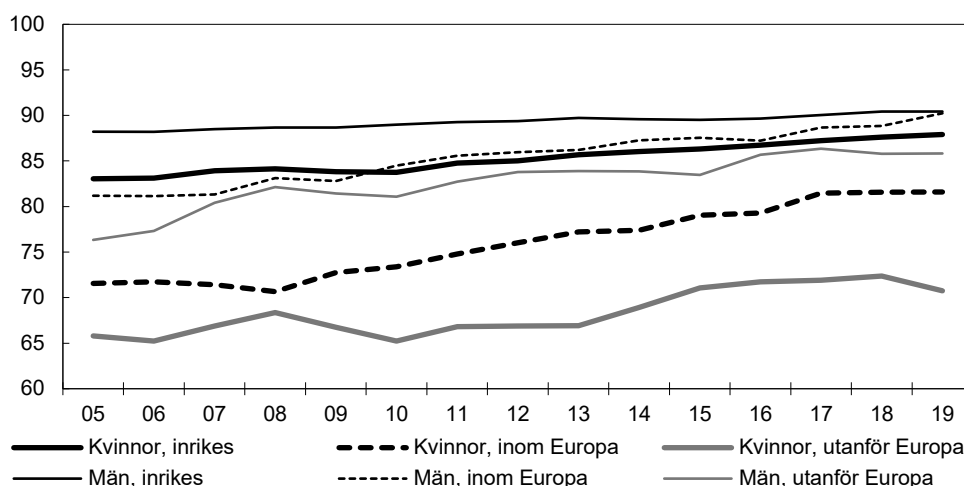
Kvinnors lägre arbetskraftsdeltagande beror numera i hög grad på ett lågt arbetskraftsdeltagande bland utrikes födda kvinnor, särskilt bland kvinnor födda utanför Europa. År 2019 stod 29 procent av alla utomeuropeiskt födda kvinnor i åldern 20–64 år utanför arbetskraften, jämfört med 14 procent av alla utomeuropeiskt födda män. Detta kan jämföras med att 12 procent av inrikes födda kvinnor och 10 procent av inrikes födda män stod utanför arbetskraften (se diagram 2.4).

Skillnaden i arbetskraftsdeltagande mellan utomeuropeiskt födda kvinnor och män har varierat under de senaste åren, men ökade under 2019 då utomeuropeiskt födda kvinnors arbetskraftsdeltagande minskade samtidigt som arbetskraftsdeltagandet bland män i samma grupp var oförändrat. Skillnaden var 2019 den största sedan 2013.

² Se Alstadsæter och Jacob, Dividend Taxes and Income Shifting, Scandinavian Journal of Economics, 2016. Reglerna för utdelning från fåmansbolag har ändrats flera gånger sedan 2006, men utvärderingen avser reformen 2006. Se även prop. 2019/20:1 bilaga 3. Eftersom skattesatsen för utdelning från fåmansbolag, som beskattas som kapitalinkomst, är lägre än skattesatsen för löneinkomster, som beskattas som förvärvsinkomst, är det privatekonomiskt fördelaktigt att omvandla löneinkomst till utdelning från fåmansbolag. Detta gäller särskilt för inkomster över brytpunkten för statlig inkomstskatt.

Diagram 2.4 Arbetskraftsdeltagande efter födelseregion

Procent av befolkningen

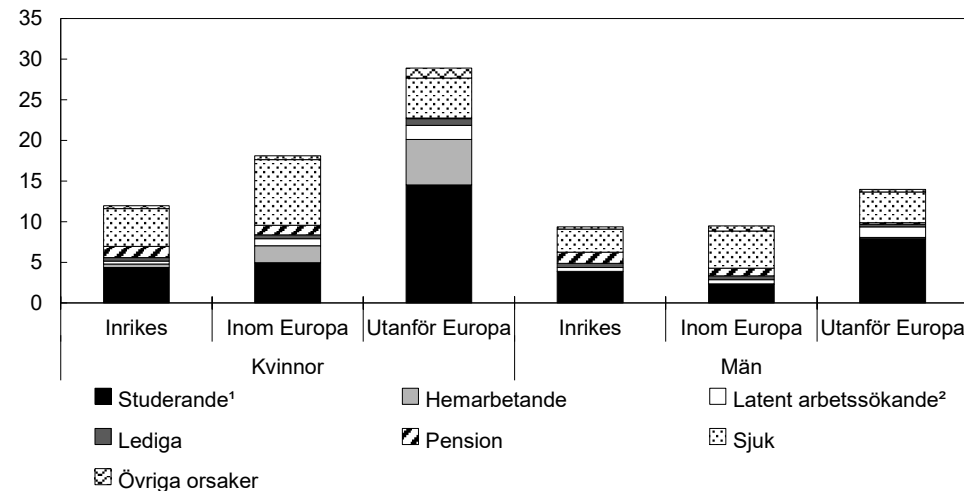

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Inom Europa avser personer födda inom Europa men utanför Sverige.
Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Både sjukdom och studier är viktiga orsaker till utrikes födda kvinnors lägre arbetskraftsdeltagande. Bland dessa kvinnor står också en stor andel utanför arbetskraften på grund av hemarbete (se diagram 2.5). Av de utomeuropeiskt födda kvinnor som står utanför arbetskraften uppgav 20 procent att de står utanför arbetsmarknaden på grund av hemarbete 2019. Bland inrikes födda kvinnor som står utanför arbetsmarknaden var det 4 procent som angav denna orsak.

Diagram 2.5 Andel av befolkningen utanför arbetskraften efter orsak och födelseregion, 2019

Procent

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Europa avser personer födda inom Europa men utanför Sverige. Orsak till utanför arbetskraften är uppgiven orsak av respondenter.

¹ Avser både hel- och deltidstuderande.

² Beträktar sig som arbetssökande men uppfyller inte definitionskraven för arbetslösa i arbetskraften.

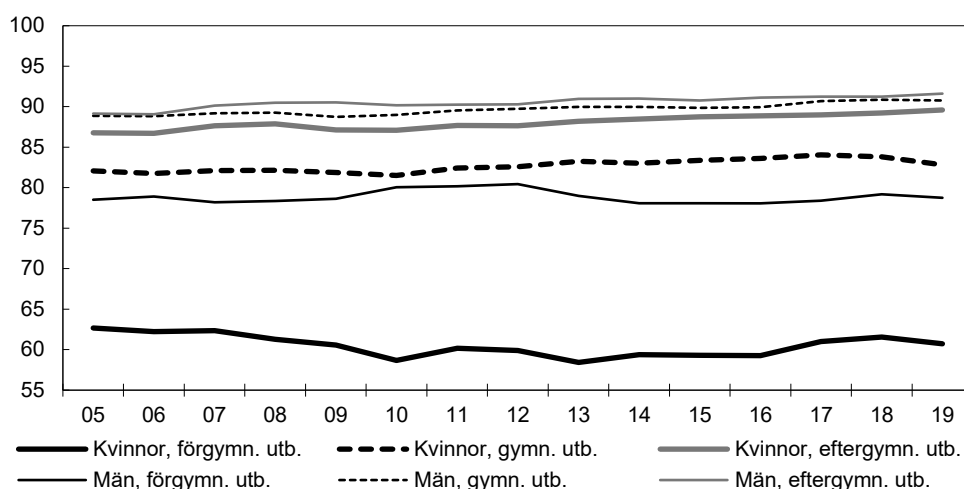
Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Skillnaden i arbetskraftsdeltagande mellan kvinnor och män varierar även med utbildningsnivå. Bland kvinnor med högst förgymnasial utbildning är arbetskraftsdeltagandet betydligt lägre än bland män i samma grupp, oavsett födelseregion (se diagram 2.6). I denna grupp stod 39 procent av kvinnorna utanför arbetskraften 2019, att jämföra med 21 procent av männen. Bland kvinnor och män med eftergymnasial utbildning var motsvarande siffror 9 respektive 8 procent. En svagare utveckling av arbetskraftsdeltagandet bland kvinnor med högst förgymnasial utbildning har medfört

att skillnaden mellan kvinnor och män ökade mer i gruppen med högst förgymnasial utbildning än i gruppen med gymnasial utbildning mellan 2018 och 2019.

Diagram 2.6 Arbetskraftsdeltagande efter utbildningsnivå

Procent av befolkningen

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

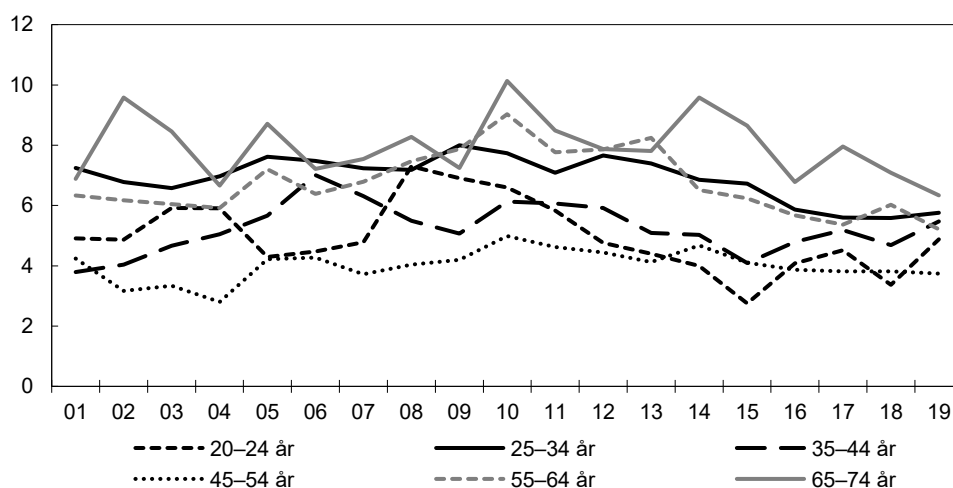
Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Kvinnors arbetskraftsdeltagande är lägre i alla åldersgrupper

Arbetskraftsdeltagandet var högre bland män än bland kvinnor i alla åldersgrupper 2019 (se diagram 2.7). Under de senaste tio åren har arbetskraftsdeltagandet ökat bland både kvinnor och män. Den relativa skillnaden mellan kvinnor och mäns arbetskraftsdeltagande har dock inte förändrats nämnvärt, varken bland kvinnor och män totalt eller i enskilda åldersgrupper. I åldersgrupperna yngre än 65 år var skillnaden mellan kvinnor och män störst i åldersgruppen 25–34 år. Skillnaden minskar därefter något i äldre åldersgrupper, för att återigen öka i åldersgruppen 55–64 år. I åldersgruppen 65–74 år ökar skillnaden ytterligare.

Diagram 2.7 Skillnad i arbetskraftsdeltagande i olika åldersgrupper

Skillnad i arbetskraftsdeltagande mellan kvinnor och män, procent

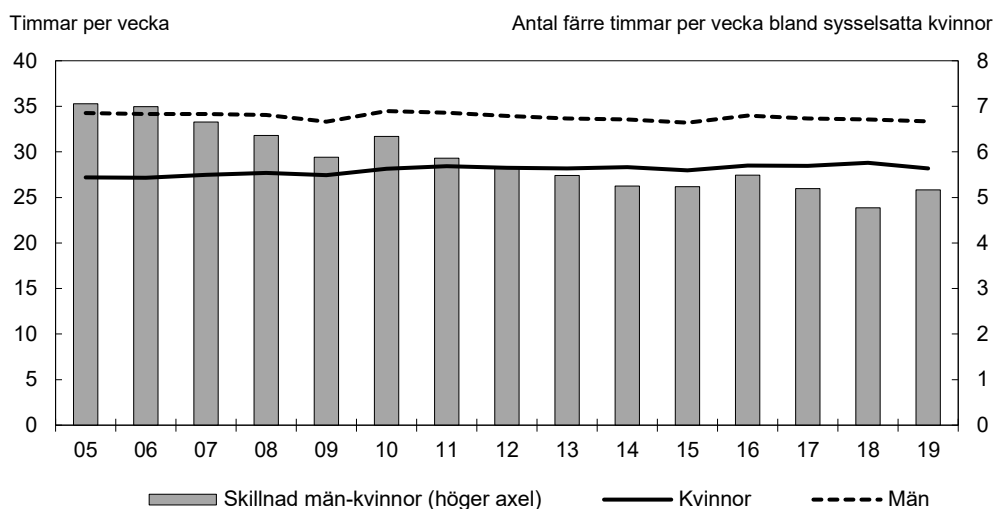
Anm.: Skillnaden är beräknad som mäns arbetskraftsdeltagande minus kvinnors arbetskraftsdeltagande.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

2.2 Kvinnor har kortare arbetstid än män

År 2019 var medelarbetstiden för sysselsatta kvinnor i genomsnitt ca 28 timmar per vecka, ca 5 timmar mindre än för män (se diagram 2.8). Skillnaden beror dels på att kvinnor i större utsträckning arbetar deltid, dels på att kvinnor i högre grad är frånvarande från arbetet till följd av t.ex. föräldraledighet, vård av barn eller sjukskrivning. Skillnaden i arbetad tid mellan kvinnor och män har minskat med ca 2 timmar per vecka sedan 2005, vilket beror både på att kvinnors arbetstid har ökat och att mäns arbetstid har minskat.

Diagram 2.8 Medelarbetstid

Anm.: Statistiken avser faktisk medelarbetstid per vecka bland sysselsatta i åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Fler kvinnor än män arbetar deltid

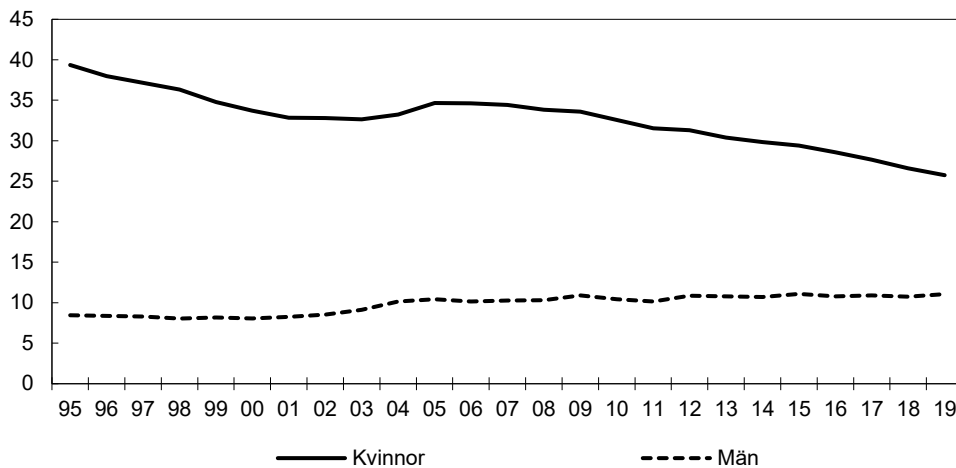
Såväl svensk som internationell forskning visar att deltidarbete har en negativ effekt på timlönen. Den negativa effekten tenderar att öka ju längre deltidarbetet pågår. Kvinnors deltidarbete kan därför vara en orsak till kvinnors lägre löner.

Av alla sysselsatta kvinnor i åldern 20–64 år arbetade drygt 580 000 kvinnor och knappt 280 000 män deltid 2019. Detta motsvarar ca 26 procent av alla sysselsatta kvinnor respektive 11 procent av alla sysselsatta män (se diagram 2.9). Andelen kvinnor som arbetar deltid har minskat de senaste tio åren, samtidigt som andelen deltidarbetande män varit oförändrad.

Skillnaden mellan andelen kvinnor och män som arbetar deltid är större i grupper där många står utanför arbetsmarknaden, t.ex. personer födda utanför Europa, personer med högst förgymnasial utbildning och personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Diagram 2.9 Andel deltidsarbetande

Procent av sysselsatta

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Med deltid avses för anställda en överenskommen arbetstid kortare än 35 timmar per vecka. För företagare och medhjälpande hushållsmedlemmar och anställda utan överenskommen arbetstid avses en genomsnittlig arbetstid kortare än 35 timmar per vecka. Anställda i yrken där en överenskommen arbetstid kortare än 35 timmar anses utgöra heltidsanställning räknas här som deltidsarbetande. Dessa är dock relativt få.

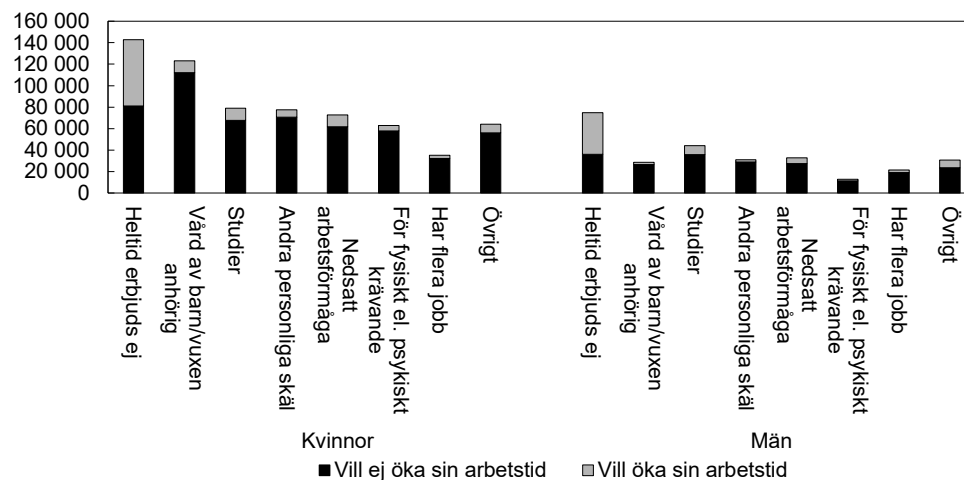
Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Den vanligaste orsaken till deltidsarbete, bland både kvinnor och män, är att heltidsarbete inte erbjuds. År 2019 arbetade drygt 140 000 kvinnor och ca 75 000 män deltid på grund av denna orsak, vilket motsvarar ca 24 respektive 27 procent av alla deltidsarbetande kvinnor respektive män (se diagram 2.10). Det är dock endast en minoritet av kvinnorna och ungefär hälften av männen i denna grupp som faktiskt vill öka sin arbetstid.

Den näst vanligaste orsaken till att kvinnor arbetar deltid är att de tar hand om barn eller annan anhörig. Omkring 120 000 av de deltidsarbetande kvinnorna uppgav denna orsak 2019, medan motsvarande siffra för männen var omkring 30 000. Antalet män som anger att de tar hand om barn eller annan anhörig som orsak till deltidsarbete har nästan fördubblats under de tio senaste åren. Under samma period har antalet kvinnor som anger denna orsak minskat betydligt.

Diagram 2.10 Orsak till deltidsarbete, 2019

Antal personer

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Det finns flera orsaker till att det är vanligare bland kvinnor än bland män att arbeta deltid. En sådan är att fler kvinnor än män går ner i arbetstid när de får sitt första barn. En annan orsak kan vara att det i många kvinnodominerade yrken finns en deltidskultur som kan göra det svårt, både för kvinnor och män, att bli erbjudna en heltidstjänst.³

Arbetsvillkoren kan också påverka möjligheterna till att arbeta heltid. Ett exempel är s.k. delade turer dvs. att arbetsdagen består av två arbetsperioder med en lång rast mellan perioderna. Delade turer förekommer främst i den offentliga sektorn, och är betydligt vanligare bland kvinnor än bland män.⁴

Ofrivilligt deltidarbete har minskat bland kvinnor

Antalet ofrivilligt deltidarbetande, dvs. deltidarbetande som vill arbeta mer men inte kan på grund av att de inte erbjuds heltidsarbete, uppgick 2019 till omkring 60 000 kvinnor och 40 000 män (se diagram 2.10).⁵

Antalet ofrivilligt deltidarbetande kvinnor har minskat med nästan 40 000 under de senaste tio åren, vilket innebär att andelen har minskat från 4,9 procent av antalet sysselsatta kvinnor 2009 till 2,7 procent 2019. Minskningen har framför allt skett i den kommunala sektorn. Utvecklingen bland kvinnor kontrasterar mot utvecklingen bland män, där antalet som arbetar ofrivillig deltid inte förändrats nämnvärt de senaste tio åren.

Deltid är vanligast bland de äldsta och de yngsta

Kvinnor arbetar deltid i högre grad än män i samtliga åldersgrupper (se diagram 2.11). Men skillnaderna varierar mellan olika åldersgrupper både när det gäller hur vanligt det är att arbeta deltid, och hur stor skillnaden är mellan kvinnor och män.

Det är vanligast att arbeta deltid i de yngsta och äldsta åldersgrupperna, både bland kvinnor och män. I grupperna 65 år och äldre har många lämnat arbetskraften till förmån för pension. Bland de som fortsätter att arbeta jobbar de allra flesta deltid. I den yngsta åldersgruppen, 20–24 år, är skillnaden mellan kvinnor och män större. Nästan varannan sysselsatt kvinna i denna åldersgrupp arbetade deltid jämfört med knappt 30 procent av männen. Detta kan bl.a. bero på att en stor andel av de sysselsatta i åldern 20–24 år studerar samtidigt som de arbetar.

De åldersgrupper där lägst andel arbetar deltid, bland både kvinnor och män, är 45–49 år och 50–54 år. Detta kan bl.a. bero på att det är relativt få i dessa åldersgrupper som studerar eller vårdar barn. Dessutom har 45–54-åringarna ofta en starkare förankring på arbetsmarknaden jämfört med yngre åldersgrupper, vilket ger bättre förutsättningar till heltidsarbete.

Andelen kvinnor som arbetar deltid har minskat i de flesta åldersgrupper under de senaste tio åren, men mest i åldrarna 45–49 år. Bland män har andelen som arbetar deltid minskat i åldrarna 45–69 år, men ökat i övriga åldersgrupper. Gemensamt för både kvinnor och män är att andelen som arbetar deltid i åldersgruppen 70–74 år har ökat betydligt jämfört med för tio år sedan, vilket till stor del beror på att andelen

³ Hela lönen, hela tiden – Utmaningar för ett jämställt arbetsliv (SOU 2015:50).

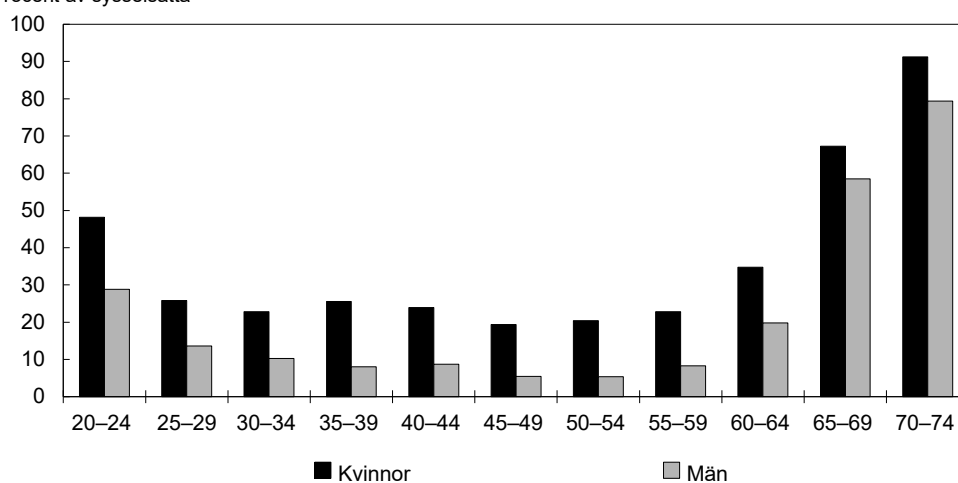
⁴ Kvinnors och mäns arbetsvillkor – betydelsen av organisatoriska faktorer och psykosocial arbetsmiljö för arbets- och hälsorelaterade utfall (Arbetsmiljöverket, Kunskapssammanställning 2016:2).

⁵ Ofrivilligt deltidarbete, de som vill arbeta mer men inte kan på grund av att de inte erbjuds heltidsarbete, utgör en delmängd av de som arbetar deltid på grund av att heltidstjänst inte erbjuds. Resterande, de som arbetar deltid på grund av att de inte erbjuds heltidstjänst men som anger att de inte vill arbeta mer, klassificeras inte som ofrivilligt deltidarbete.

sysselsatta kvinnor och män i åldersgruppen 70–74 år ökat, och att en stor del av den ökade sysselsättningen består av deltidssarbetande.

Diagram 2.11 Deltidsarbete i olika åldersgrupper, 2019

Procent av sysselsatta

Anm.: Med deltid avses för anställda en överenskommen arbetstid kortare än 35 timmar per vecka. För företagare och medhjälpande hushållsmedlemmar och anställda utan överenskommen arbetstid avses en genomsnittlig arbetstid kortare än 35 timmar per vecka. Anställda i yrken där en överenskommen arbetstid kortare än 35 timmar anses utgöra heltidsanställning räknas här som deltidssarbetande. Dessa är dock relativt få.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Skillnaden mellan faktisk och överenskommen arbetstid är större för kvinnor än för män

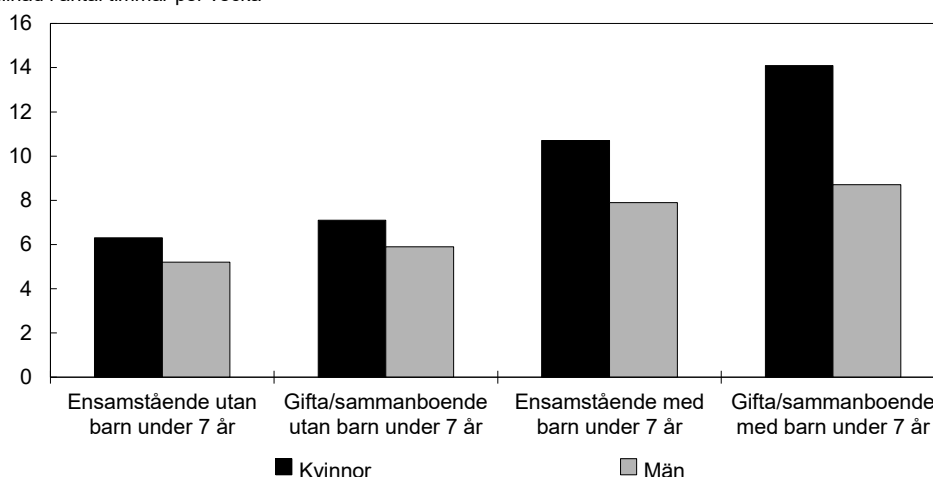
Förutom att fler kvinnor än män arbetar deltid är också skillnaden mellan den faktiska och den överenskomna arbetstiden större för kvinnor än för män, eftersom kvinnor är frånvarande från arbetet i större utsträckning än män.

Semester är den vanligaste orsaken till frånvaro i alla hushållstyper, men för framför allt kvinnor med barn under 7 år är även föräldraledighet och sjukdom en vanlig frånvarorsak. Detta får till följd att skillnaden i frånvaro mellan kvinnor och män med barn under 7 år är betydligt större än bland övriga kvinnor och män, framför allt bland sammanboende kvinnor.

År 2019 var sammanboende kvinnor med barn under 7 år frånvarande från arbetet i genomsnitt ca 14 timmar per vecka, vilket motsvarar 39 procent av den överenskomna arbetstiden (se diagram 2.12). Mäns arbetstid påverkas inte i lika stor utsträckning av förekomsten av små barn. Sammanboende män med barn under 7 år var i genomsnitt frånvarande 9 timmar per vecka, eller 22 procent av den överenskomna arbetstiden. I hushåll utan barn under 7 år varierar frånvaron med i genomsnitt mellan 5 och 7 timmar per vecka, bland både kvinnor och män.

Diagram 2.12 Skillnaden mellan överenskommen och faktisk arbetstid i olika hushållstyper, 2019

Skillnad i antal timmar per vecka

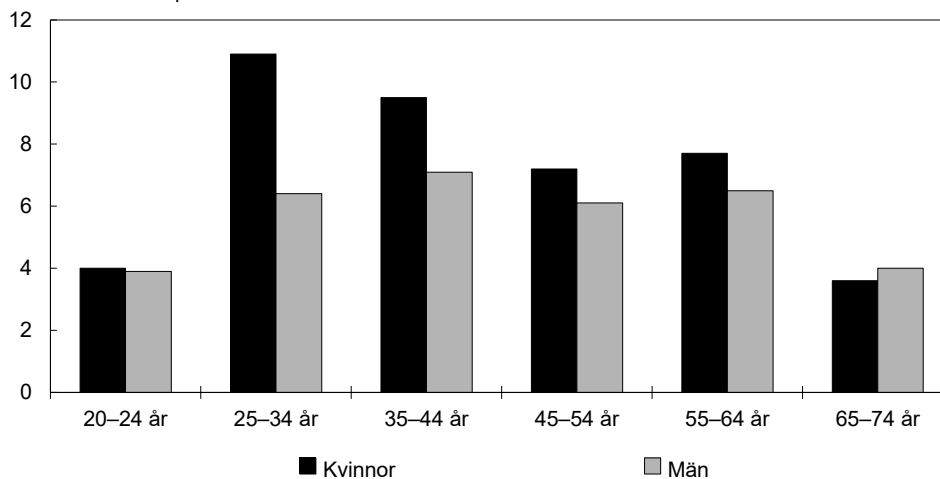
Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Överenskommen arbetstid avser den tid en arbetstagare skulle arbeta utan någon frånvaro. Skillnaden mellan överenskommen arbetstid och faktisk arbetstid utgörs av frånvaro, exempelvis semester, sjukfrånvaro, föräldraledighet eller vård av barn.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Kvinnor är frånvarande från arbetet i högre grad än män i samtliga åldersgrupper. Skillnaden mellan kvinnor och män är störst i åldersgrupperna 25–34 år och 35–44 år, där många har barn under 7 år. Mäns frånvaro varierar inte lika mycket mellan olika åldersgrupper som kvinnors (se diagram 2.13).

Diagram 2.13 Skillnaden mellan överenskommen och faktisk arbetstid i olika åldersgrupper, 2019

Skillnad i antal timmar per vecka

Anm.: Överenskommen arbetstid avser den tid en arbetstagare skulle arbeta utan någon frånvaro. Skillnaden mellan överenskommen arbetstid och faktisk arbetstid utgörs av frånvaro, t.ex. semester, sjukfrånvaro, föräldraledighet eller vård av barn.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

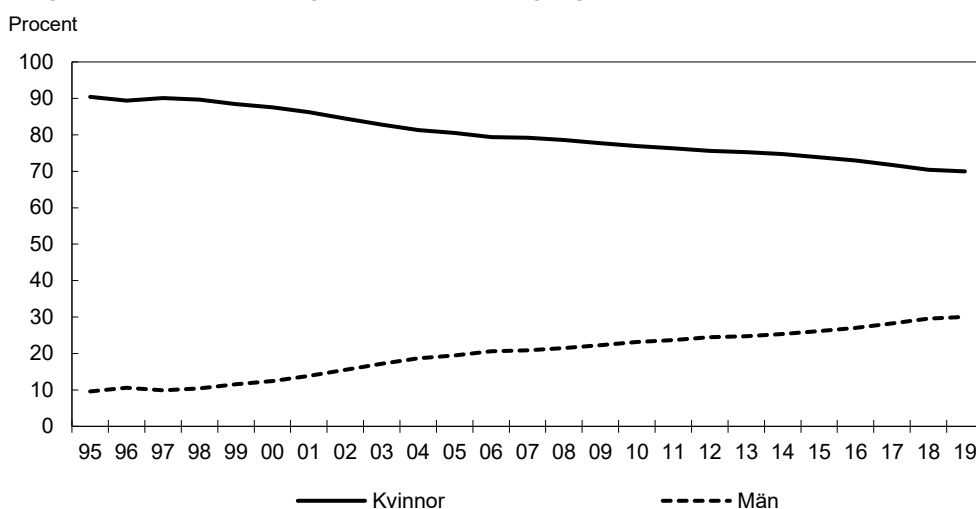
Kvinnor tar ut mer föräldrapenning än män

Kvinnor är i högre grad än män frånvarande från arbetet till följd av föräldraledighet, vilket påverkar både arbetsinkomsten och den kommande pensionen. Kvinnor tar i genomsnitt ut en betydligt större andel av föräldrapenningdagarna, men även en större

del av den totala föräldraledigheten, dvs. summan av både de betalda och de obetalda dagarna under föräldraledigheten.⁶

År 2019 tog kvinnor ut 70 procent av de betalda föräldrapenningdagarna. Fördelningen av föräldrapenningen mellan kvinnor och män har dock blivit mindre ojämn de senaste decennierna. Under de senaste tio åren har kvinnornas andel av föräldrapenninguttaget minskat med 8 procentenheter (se diagram 2.14).

Diagram 2.14 Fördelning av föräldrapenningdagar

Källa: Försäkringskassan.

Under barnets två första levnadsår är kvinnors andel av de uttagna föräldrapenningdagarna högre än under resten av den berättigade föräldraledighetstiden. Bland barn födda 2017 tog kvinnor ut 78 procent av föräldrapenningdagarna under barnets två första levnadsår. Ungefär 18 procent av föräldrarna hade ett jämställt uttag av föräldrapenningdagarna, dvs. en fördelning inom intervallet 40–60 procent, under barnets två första år. Det är en ökning med 8 procentenheter jämfört med tio år tidigare.⁷

Sannolikheten för ett jämställt uttag av föräldrapenningdagarna samvarierar med flera faktorer. Sannolikheten ökar om föräldrarna har eftergymnasial utbildning, särskilt om kvinnan har eftergymnasial utbildning. Om föräldrarna är födda i Sverige, sysselsatta i offentlig sektor, har ungefär lika höga inkomster eller bor i ett storstadsområde ökar också sannolikheten för ett jämställt uttag.⁸

Förutom att ta ut en större andel av föräldrapenningdagarna är kvinnor i större utsträckning än män frånvarande från arbetet för vård av barn (VAB). Skillnaden mellan kvinnors och mäns uttag av s.k. VAB-dagar är mindre än för föräldrapenningdagarna, men skillnaden har inte minskat i samma uträkning som skillnaden i föräldrapenninguttag. Under de senaste tio åren har kvinnors andel av VAB-dagarna minskat med 3 procentenheter, till 61 procent 2019.

Forskning visar att en stor del av löneskillnaden mellan kvinnor och män uppstår vid det första barnets födelse. Kvinnors genomsnittliga arbetsinkomster minskar efter första barnets födelse, både på grund av att de allra flesta kvinnor är föräldralediga och att det inte är ovanligt att kvinnor går ned i arbetstid efter föräldraledigheten. Även

⁶ För mer information om föräldrapenningen ur ett könsperspektiv, se utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

⁷ För mer information om föräldrapenningen ur ett könsperspektiv, se budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 bilaga 3).

⁸ De jämställda föräldrarna (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2013:8).

om effekten minskar med tiden kvarstår ett betydande lönegap även tio år efter första barnets födelse.⁹ Även mäns arbetsinkomster sjunker initialt i samband med första barnets födelse, men inga långsiktiga löneeffekter kvarstår för män.¹⁰

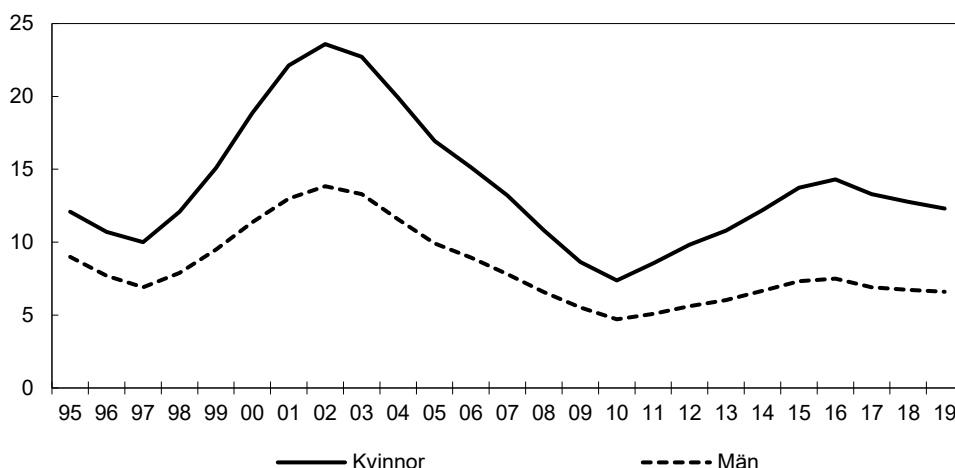
Kvinnors längre föräldraledighet kan påverka löneutvecklingen. En lång föräldraledighet verkar dock inte ha samma inverkan på löneutvecklingen på 2000-talet som på 1990-talet. Givet lika lång ledighet är effekten på lönen ungefär lika stor för kvinnor och män. En förklaring till de minskade skillnaderna i arbetsinkomst kan vara att det under 2000-talet blivit allt vanligare att både kvinnor och män tar ut föräldraledighet, vilket kan minska den statistiska diskrimineringen.¹¹

Kvinnor har högre sjukfrånvaro än män

Sjukfrånvaron har varierat kraftigt sedan mitten av 1990-talet (se diagram 2.15). Under 2010-talet ökade sjukpenningtalet t.o.m. 2016, särskilt bland kvinnor. Därefter har sjukpenningtalet minskat något, både bland kvinnor och män. Skillnaden mellan kvinnors och mäns sjukpenningtal är dock stor, under de senaste fem åren har sjukfrånvaron bland kvinnor varit nästan dubbelt så hög som bland män.¹²

Diagram 2.15 Sjukpenningtalet

Antal sjukpenningdagar per försäkrad

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 16–64 år. Alla dagar är omräknade till nettodagar, t.ex. blir två dagar med halv ersättning en nettodag. Sjukpenningtalet är definierat som antalet nettodagar från sjukpenning och rehabiliteringspenning dividerat med antalet försäkrade exklusive antal personer som har aktivitetsersättning eller sjukersättning med hel omfattning.

Källa: Försäkringskassan.

Det kan finnas flera orsaker till skillnaden i sjukfrånvaro mellan kvinnor och män. En är att kvinnor i större utsträckning än män arbetar i yrken och sektorer där den upplevda psykosociala arbetsmiljön är sämre.¹³ En annan är att kvinnor och män ofta utför olika slags arbetsuppgifter med olika typer av belastningar, även inom samma

⁹ Se bl.a. Parenthood and the Gender Gap in Pay (Angelov et al. 2016. Journal of Labor Economics) och Familjepolitik för alla? (ESO 2015:5).

¹⁰ Detta mönster är inte unikt för Sverige, utan återfinns i en rad länder, vilket antyder att det inte främst är den förhållandevis långa föräldraledigheten i Sverige som orsakar mönstret. Se t.ex. Child Penalties Across Countries: Evidence and Explanations (Kleven et. al. 2019. NBER Working Papers).

¹¹ Lönsamt arbete – familjeansvarets fördelning och konsekvenser (SOU 2014:28). Statistisk diskriminering innebär att individer diskrimineras på basis av vissa stereotyper om någon grupp (t.ex. kön eller etnicitet) som individerna tillhör, men inte med nödvändighet delar karaktärsdrag med. Om individer i beslutssituationer (t.ex. när en arbetsgivare ska göra en anställning) där det råder osäkerhet och ofullständig information om motparten kan individerna grunda sin uppfattning på egenskaper för den grupp som motparten tillhör genom att använda enkla observerbara egenskaper som kön och etnicitet.

¹² Se även utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

¹³ Kvinnors sjukfrånvaro, Redovisning av regeringsuppdrag (Försäkringskassan 2013). Se även Jämställdhet i socialförsäkringen? (SOU 2014:74).

yrke.¹⁴ Ett större ansvar för hem, barn och föräldrar i kombination med förvärvsarbete kan vara ytterligare en orsak till kvinnors högre sjukfrånvaro.¹⁵

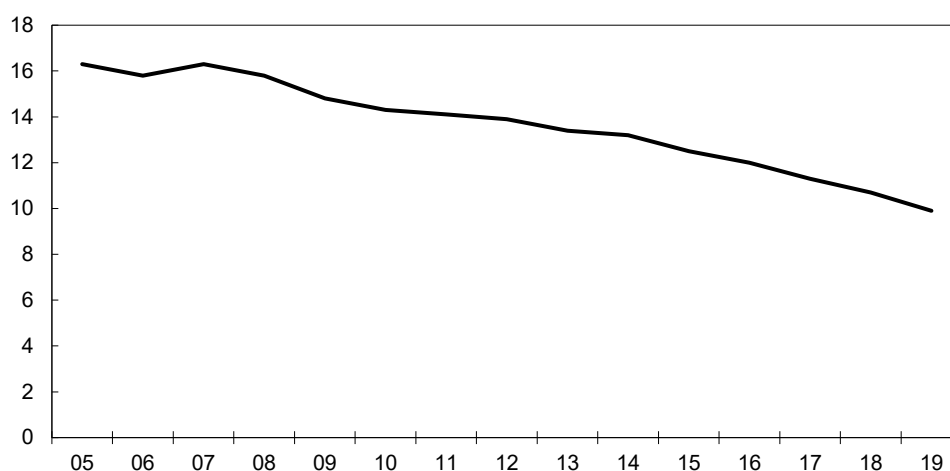
2.3 Kvinnor har lägre lön än män

Utöver skillnader i sysselsättningsgrad och arbetstid påverkas skillnaden i kvinnors och mäns arbetsinkomster av den ersättning som de får för sitt arbete, dvs. tim- eller månadslönen. Deltidslöner är uppräknade till heltids- och månadslöner i hela detta avsnitt (2.3).

År 2019 var kvinnors månadslön i genomsnitt 33 500 kronor, medan mäns uppgick till 37 200 kronor, vilket motsvarar ett lönegap på 9,9 procent. Lönegapet har dock minskat varje år sedan 2007, från 16,3 procent 2007 till 9,9 procent 2019 (se diagram 2.16). Mellan 2018 och 2019 minskade lönegapet med 0,8 procentenheter till följd av att kvinnors genomsnittliga månadslön steg med 900 kronor medan mäns månadslön steg med 700 kronor.

Diagram 2.16 Lönegap

Skillnad mellan kvinnors och mäns löner i procent

Anm.: Det totala lönegapet mäter procentuell skillnad mellan kvinnors och mäns månadslöner uppräknade till heltid. Lönegapet är beräknat med standard för svensk yrkesklassificering (SSYK12 nivå 4).

Källa: Medlingsinstitutet.

En viktig orsak till den totala löneskillnaden mellan kvinnor och män är att kvinnor och män i stor utsträckning arbetar inom olika yrken där kvinnodominerade yrken i genomsnitt har lägre löner än mansdominerade samtidigt som skillnaden i genomsnittlig lön bland kvinnor respektive män är mindre i många kvinnodominerade yrken (se diagram 2.17).¹⁶

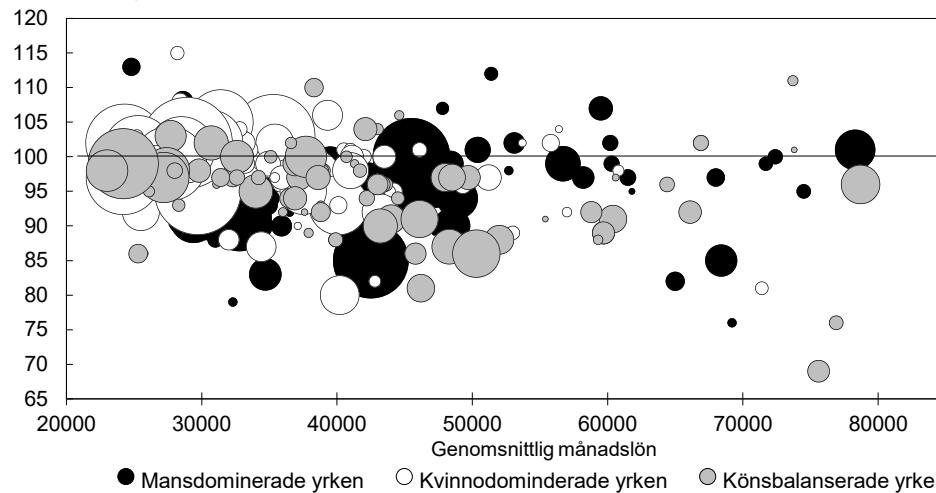
¹⁴ Kunskapsutvärdering – Belastning, genus och hälsa i arbetslivet (Arbetsmiljöverket 2013:9).

¹⁵ Se Kvinnors och mäns sjukfrånvaro (IFAU 2011:2) och Kvinnors sjukfrånvaro. En studie av förstagångsföräldrar (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2014:14).

¹⁶ Se t.ex. Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2019 – Vad säger den officiella lönestatistiken? Medlingsinstitutet (2020).

Diagram 2.17 Löneskillnad, genomsnittlig grundlön och könsuppdelning inom yrken, 2019

Kvinnors lön i procent av mäns lön

Anm.: Storleken på bubblorna representerar storleken på respektive yrke, dvs. ju större bubbla desto fler anställda inom yrket. De vita representerar kvinnodominerade yrken, dvs. yrken med mer än 60 procent kvinnor, de svarta mansdominerade yrken med mindre än 40 procent kvinnor och de grå könsbalanserade yrken där andelen kvinnor är 40–60 procent. I diagrammet visas 275 av de 430 yrken som finns i standard för svensk yrkesklassificering (SSYK12 nivå 4). Resterande yrken är exkluderade på grund av att data saknas. Två yrken är även exkluderade på grund av s.k. outliervärden, det rör sig om två yrken med en genomsnittlig månadslön på över 100 000 kronor.

Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Skillnaderna i yrkesstruktur grundas i hög grad av att kvinnor och män i stor utsträckning har olika utbildningsinriktningar. Även möjligheten till högre befattningar påverkas av utbildningens inriktning och längd.¹⁷ Kvinnor har sedan slutet av 1970-talet varit överrepresenterade inom högre utbildning och under senare år har allt fler kvinnor valt traditionellt mansdominerade högskoleutbildningar. Motsvarande tendenser återfinns dock inte bland män.

Kvinnor är också underrepresenterade bland chefer. Andelen kvinnor i chefsposition varierar mellan olika sektorer, men mönstret är detsamma i alla sektorer, andelen kvinnor i chefsposition är lägre än andelen anställda kvinnor.

De förändringar som har skett i könsfördelningen inom olika utbildningar har successivt slagit igenom på arbetsmarknaden. Arbetsmarknaden är därför ofta mer könsuppdelad i äldre åldersgrupper än i yngre. Inom flera yrkesgrupper där män är i majoritet i de äldre åldersgrupperna är mönstret det omvända i de yngre åldersgrupperna. Detta är särskilt tydligt inom vissa yrken som kräver eftergymnasial utbildning, som exempelvis arkitekt och jurist. Mellan 2014 och 2019 ökade andelen kvinnor i 84 av 132 mansdominerade yrken, samtidigt som andelen kvinnor minskade i 63 av 104 kvinnodominerade yrken.¹⁸

Det standardvägda lönegapet

Den löneskillnad mellan kvinnor och män som kvarstår när hänsyn har tagits till skillnader i ålder, utbildning, sektor, yrke och arbetstid kallas för det standardvägda lönegapet. År 2019 uppgick det standardvägda lönegapet till 4,2 procent, jämfört med det totala lönegapet på 9,9 procent (se diagram 2.18). Sedan 2005 har det standardvägda lönegapet minskat med 2,6 procentenheter, vilket är mindre än vad det totala lönegapet minskat, som under samma period har minskat med 6,4 procentenheter.

¹⁷ Se Underlag till jämställdhetsutredningen (U2014:06) och Hela lönen, hela tiden – Utmaningar för ett jämställt arbetsliv (SOU 2015:50) för en beskrivning av kvinnors och mäns utbildningsval, samt Könsstruktur per utbildning och yrke 1990–2030 (SCB: Tema: Utbildning, Temarapport 2010:1).

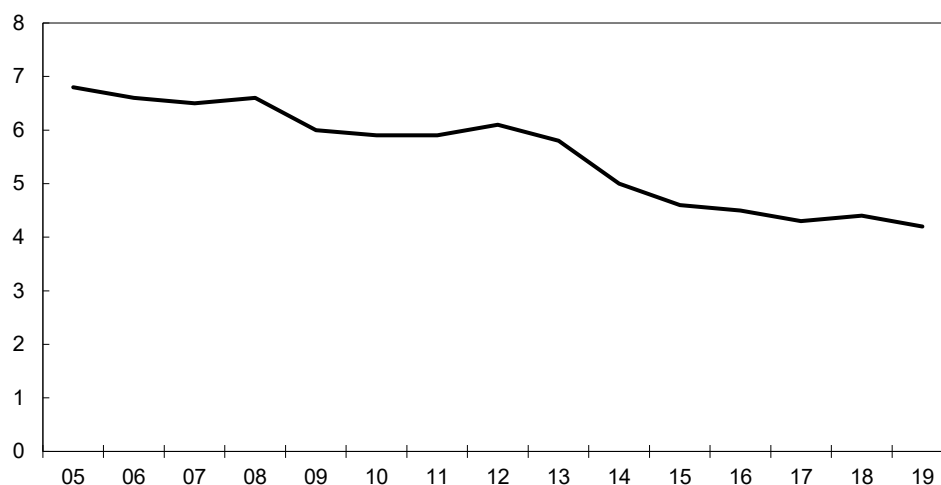
¹⁸ Se Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2019 – Vad säger den officiella lönestatistiken? Medlingsinstitutet (2020).

Sedan 2014 har det standardvägda lönegapet minskat förhållandevis lite, från 4,6 procent 2014 till 4,2 procent 2019. Under samma period minskade det totala lönegapet från 13,2 till 9,9 procent. Den minskade skillnaden mellan kvinnors och mäns löner beror alltså delvis, men inte helt, på att skillnader i ålder, utbildning, sektor, yrke och arbetstid har minskat.

Det standardvägda lönegapet ger en statistisk förklaring av löneskillnaderna mellan kvinnor och män. Att det även efter standardvägning finns en skillnad i lön mellan kvinnor och män innebär att det finns andra faktorer än de som redovisas i statistiken som påverkar löneskillnader. Det kan exempelvis handla om diskriminering, skillnader i arbetsuppgifter inom samma yrke och individuella egenskaper eller förväntningar på kvinnors respektive mäns karriärer.

Diagram 2.18 Standardvägt lönegap

Skillnad mellan kvinnors och mäns löner i procent

Anm.: Det standardvägda lönegapet är det lönegap som kvarstår när hänsyn tagits till att kvinnor och män har olika ålder, utbildning, arbetstid samt arbetar inom olika yrken och sektorer. Det standardvägda lönegapet är beräknat med standard för svensk yrkesklassificering (SSYK12 nivå 4).

Källa: Medlingsinstitutet.

Storleken på det standardvägda lönegapet varierar mellan olika sektorer. Det är minst inom primärkommuner (0,2 procent) och störst inom den privata sektorn (5,2 procent). I den privata sektorn är det standardvägda lönegapet betydligt högre för tjänstemän (6,4 procent) än för arbetare (3,6 procent). Det kan bero på att individuell lönesättning är vanligare bland tjänstemän än bland arbetare, men också på att lönespridningen generellt sett är större inom tjänstemannayrken än inom arbetaryrken.¹⁹

Den största skillnaden mellan totalt och standardvägt lönegap finns inom regionerna, där lönegapet minskar från 18,8 procent till 3,3 procent när hänsyn tas till ålder, utbildning, arbetstid och yrke. Det är till stor del ett resultat av att kvinnor och män i större utsträckning har olika yrken inom regionerna än i andra sektorer.

3 Inkomstbaserade pensioner

Arbetsinkomsterna är för de flesta inte bara det viktigaste inkomstslaget under arbetslivet. De påverkar också i hög grad inkomsten även efter arbetslivet. Den inkomstbaserade pensionen, som består av den allmänna inkomstpensionen

¹⁹ Lönebildningsrapporten 2012, Konjunkturinstitutet. Lönebildningsrapportens analys inkluderar förutom ålder, utbildning, yrke och arbetstid (beräknat som hel- eller deltid), även region, näringsgren, födelseland, utbildningsinriktning, arbetsplatsstorlek samt om arbetstagaren får tim- eller månadslön.

(inkomstpension och premiepension) och tjänstepensionen, utgör en övervägande del av pensionerna och är knutna till tidigare arbetsinkomster.²⁰ I detta avsnitt beskrivs hur uttaget av inkomstbaserad pension och utträdet från arbetsmarknaden förändrats 2003–2018 för kvinnor respektive män. Därefter redovisas hur skillnader i arbetsinkomst under de yrkesverksamma åren, som redovisades i avsnitt 2, återspeglas i skillnader i inkomstrelaterad pension mellan kvinnor och män.²¹ Det nuvarande pensionssystemet infördes 2003 och därför redovisas utvecklingen fr.o.m. det året.

3.1 Pensionsåldern mer utspridd bland män än bland kvinnor

Den allmänna inkomstpensionen bygger på kvinnors och mäns intjänade pensionsrätter under hela det yrkesverksamma livet. En viktig faktor för de samlade pensionsinkomsternas utveckling är vid vilken ålder som kvinnor och män börjar ta ut pension och när de lämnar arbetslivet.

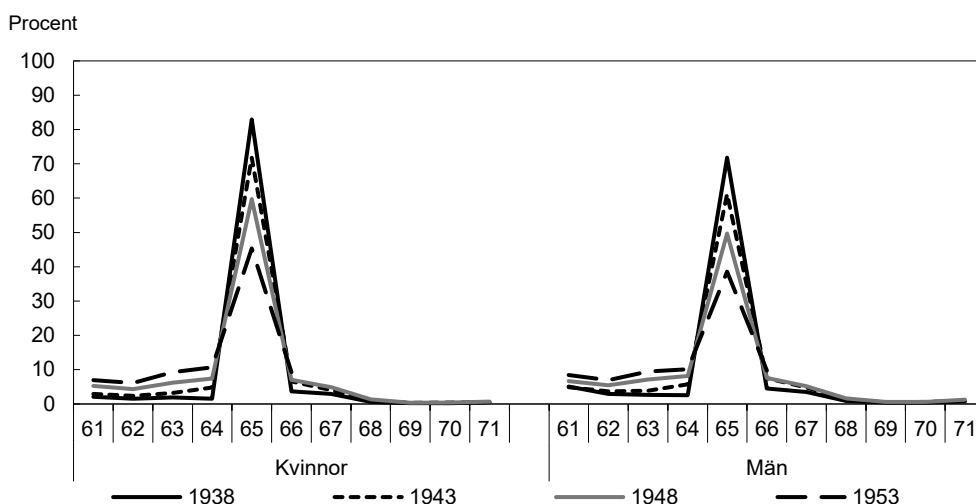
Allt färre kvinnor och män börjar ta ut pension vid 65 års ålder

Åldersfördelningen bland de kvinnor och män som börjar ta ut allmän inkomstpension förändrades betydligt mellan 2003 och 2018 eftersom spridningen i uttagsålder ökade. Fler börjar ta ut allmän inkomstpension både före och efter 65 års ålder. Utvecklingen går åt samma håll för både kvinnor och män, men andelen kvinnor som börjar ta ut allmän inkomstpension både före och efter 65 års ålder är lägre än andelen män. Därmed är spridningen i männens uttagsålder större än spridningen i kvinnornas uttagsålder (se diagram 3.1).

Spridningen i uttagsålder har ökat successivt mellan olika kohorter. Bland de födda 1938 började 83 procent av kvinnorna och 72 procent av männen ta ut allmän inkomstpension vid 65 års ålder. För de födda 1953 hade andelen sjunkit till 45 procent för kvinnorna och 39 procent av männen. Andelen som börjar ta ut allmän inkomstpension före 65 års ålder ökade mer än andelen som började sitt uttag efter 65 års ålder. Bland de födda 1938 började 7 procent av kvinnorna och 13 procent av männen sitt uttag före 65 års ålder. För de födda 1953 hade dessa andelar ökat till 33 procent för kvinnorna och 35 procent för männen. Andelen som började sitt uttag efter 65 års ålder ökade från 10 till 22 procent för kvinnorna och från 15 till 26 procent för männen.

²⁰ Det är inte bara arbetsinkomster som de definieras i föregående avsnitt som är pensionsgrundande. Även skattepliktiga transfereringar, tid med småbarn och studietid kan vara pensionsgrundande. Tjänstepension kan också erhållas genom lönevaxling. Arbetsinkomsterna ligger dock bakom den absoluta majoriteten av de intjänade pensionsrätterna.

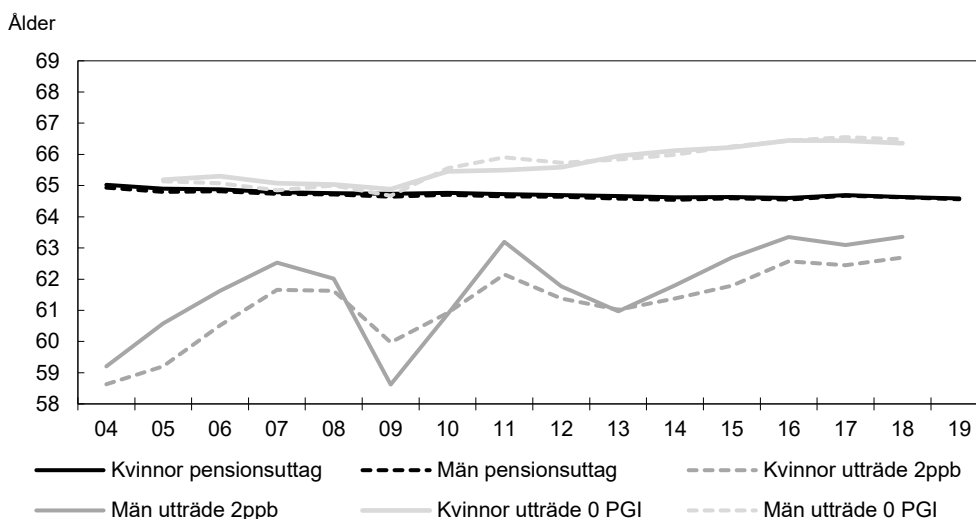
²¹ En beskrivning av hur samtliga pensioner och andra transfereringar påverkar inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män i åldersgruppen 20 år och äldre återfinns i avsnitt 4.2 i denna bilaga.

Diagram 3.1 Andel av befolkningen i olika kohorter som börjar ta ut allmän inkomstpension vid olika åldrar

Källa: Pensionsmyndigheten.

Allt fler kvinnor och män kombinerar pension med arbete

Eftersom andelen som började ta ut den allmänna pensionen före 65 års ålder är större än andelen som började ta ut den efter 65 års ålder har den ökade spridningen i uttagsålder resulterat i att den genomsnittliga åldern för uttag av allmän pension sjunkit något för både kvinnor och män sedan 2004. Förändringen är dock inte stor. 2004 var den genomsnittliga åldern för uttag av allmän pension ca 65,0 år, 2019 var den 64,6 år, för både kvinnor och män (se diagram 3.2).

Diagram 3.2 Genomsnittlig pensionsålder och genomsnittligt utträde från arbetslivet för kvinnor och män

Anm.: Utträde 2 ppb innebär att personen inte har en löneinkomst som överstiger två prisbasbelopp. Utträde 0 PGI innebär att personen inte har någon pensionsgrundande inkomst (löneinkomst samt inkomster från sjukpenning, arbetslöshetsförsäkring, sjuk- och aktivitetsersättning m.m.).

Källa: Pensionsmyndigheten.

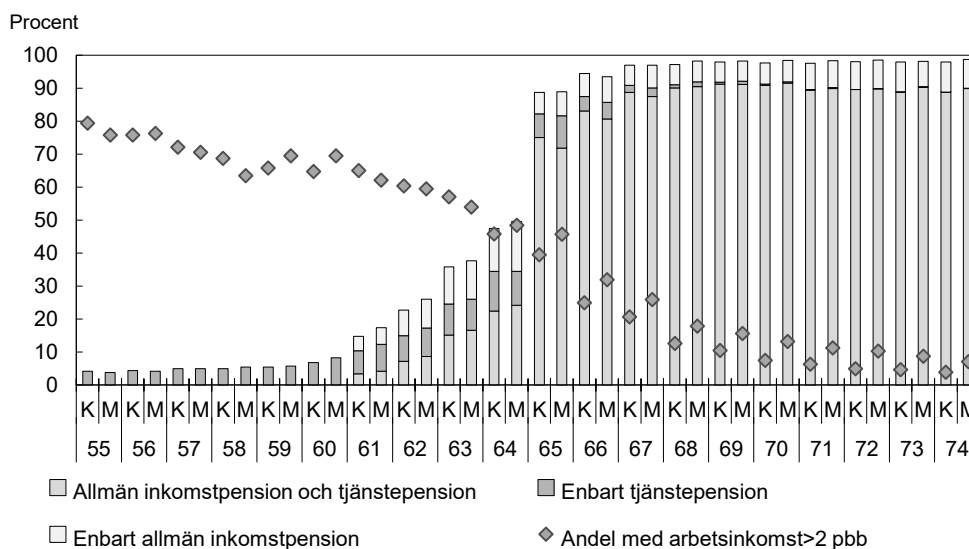
Samtidigt har det blivit vanligare att ta ut allmän inkomstpension och samtidigt stanna kvar i arbetslivet mellan 2004 och 2019, både för kvinnor och män. Utträdet ur arbetslivet kan mätas på flera olika sätt. I diagram 3.2 redovisas två olika mått, dels genomsnittlig ålder då individer inte längre har en pensionsgrundande inkomst (löneinkomst samt inkomster från sjukpenning, arbetslöshetsförsäkring, sjuk- och aktivitetsersättning mm.), dels genomsnittlig ålder då personer inte längre har en

löneinkomst som överstiger två prisbasbelopp.²² Båda måtten indikerar att arbetslivet förlängts för både kvinnor och män under mellan 2004 och 2019.

Något fler män än kvinnor kombinerar pension och arbete

Det är fler män än kvinnor som kombinerar uttag av inkomstbaserad pension med förvärvsarbete. Före 60 års ålder är det omkring 5 procent bland både kvinnor och män som tar ut tjänstepension. En stor del av dessa, 65–80 procent, har också arbetsinkomst (löne- och företagarkomst) (se diagram 3.3). Mellan 61 och 64 års ålder ökar andelen kvinnor och män som tar ut inkomstbaserad pension, och något fler män än kvinnor tar ut inkomstbaserad pension i dessa åldersgrupper. Andelen som kombinerar uttag av inkomstbaserad pension med förvärvsarbete sjunker samtidigt, från 60–65 procent vid 61 års ålder till strax under hälften vid 64 års ålder. I dessa åldersgrupper är det något fler män än kvinnor som kombinerar uttag av inkomstbaserad pension med förvärvsarbete. Från och med 65 års ålder ökar andelen som tar ut inkomstbaserad pension betydligt, samtidigt som andelen som kombinerar uttag av pension och förvärvsarbete minskar. Skillnaden mellan andelen kvinnor och män som tar ut pension samtidigt som de också förvärvsarbetar ökar i dessa åldersgrupper.

Diagram 3.3 Andel som tagit ut pension vid viss ålder samt hur stor andel av dessa som har en arbetsinkomst på minst 2 prisbasbelopp 2018, 55–74 år

Anm.: K avser kvinnor, M avser män.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

3.2 Inkomstbaserad pension är en återspeglning av det tidigare arbetslivet

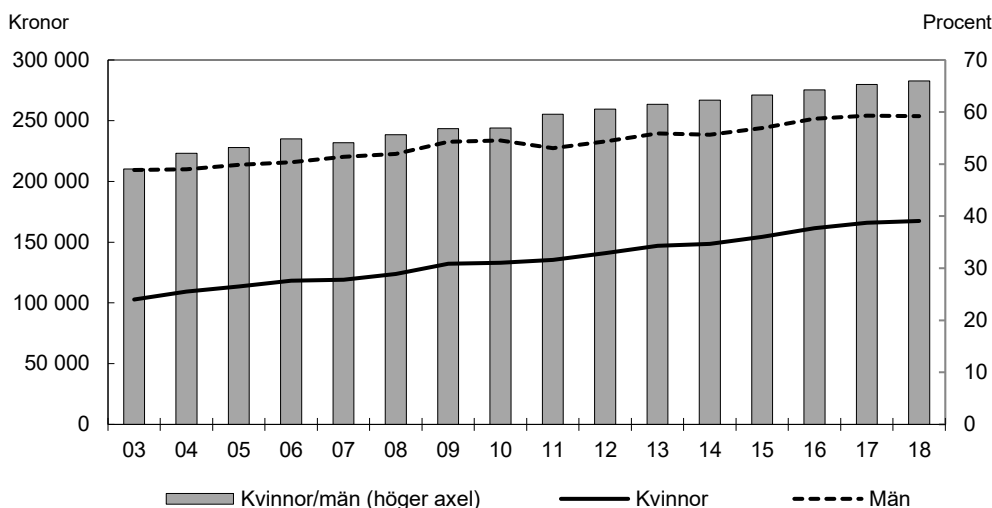
För det stora flertalet i åldersgruppen 65 år och äldre är pensionsinkomsten det viktigaste inkomstslaget. I följande avsnitt (3.2) redovisas därför hur den inkomstbaserade pensionen utvecklats för kvinnor och män i åldersgruppen 65 år och äldre sedan 2003.

²² 93 000 kronor 2020.

Kvinnors pensionsinkomster lägre än mäns

Skillnaden mellan kvinnors och mäns arbetstid och arbetsinkomst under de yrkesverksamma åren avspeglas i den inkomstbaserade pensionen, vilket får till följd att kvinnors inkomstbaserade pension i genomsnitt är lägre än mäns. Skillnaden har dock minskat mellan 2003 och 2018. Det beror till stor del på att yngre kohorter, där förvärvsfrekvensen bland kvinnor varit högre, uppnått 65 års ålder. Mellan 2003 och 2018 har kvinnors inkomstbaserade pension ökat med 53 procent, medan mäns ökat med 21 procent. Detta har lett till att kvinnors andel av mäns inkomstbaserade pension har ökat från 49 till 66 procent (se diagram 3.4).

Diagram 3.4 Genomsnittlig inkomstrelaterad pensionsinkomst för kvinnor och män 65 år och äldre

Anm.: I inkomstrelaterad pension ingår inkomstgrundad allmän pension och tjänstepension.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Andelen kvinnor i åldersgruppen 65 år och äldre, som 2018 tog ut inkomstbaserad allmän pension, var i princip lika stor som andelen män. Detsamma gäller tjänstepensionen (se tabell 3.1). Andelen kvinnor som uppbar inkomstbaserad pension ökade mellan 2003 och 2018, vilket är en återspeglning av den ökade förvärvsfrekvensen bland kvinnor.

Kvinnor hade dock i genomsnitt lägre pensionsinkomster än män. År 2018 uppgick kvinnors inkomstgrundade allmänna pension i genomsnitt till 74 procent av mäns. För tjänstepensionen var motsvarande andel 51 procent.

Tabell 3.1 Inkomstrelaterade pensionsinkomster 2003 och 2018, 65 år och äldre

Inkomster i kronor (2020 års priser) och andelar i procent

	Medelinkomst för personer med inkomst från inkomstslaget			Andel med inkomst	
	Kvinnor	Män	Kvinnor/män (%)	Kvinnor	Män
2003					
Inkomstgrundad allmän pension	100 200	169 100	59	83	97
Tjänstepension	26 400	53 600	49	72	84
2018					
Inkomstgrundad allmän pension	134 900	181 400	74	95	96
Tjänstepension	45 800	89 100	51	87	89

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

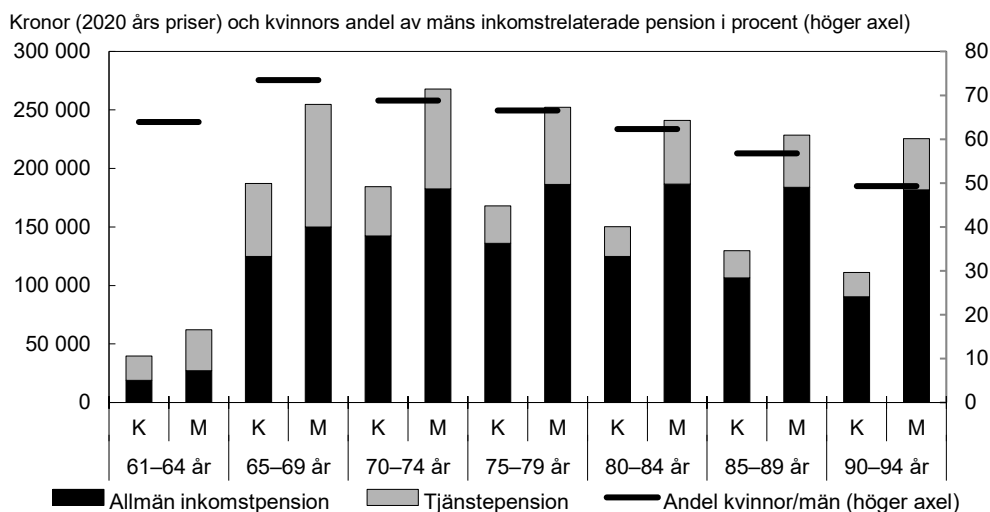
Den främsta orsaken till att skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomstgrundande allmänna pension är mindre än skillnaden i tjänstepension är att pensionsrätter för den allmänna inkomstpensionen enbart avsätts för inkomster upp till ett tak medan pensionsrätter för tjänstepensionen avsätts även för inkomster över taket.²³ Eftersom män i högre grad har inkomster över taket än kvinnor, och avsättningen till tjänstepensionen ofta är högre över än under taket, blir skillnaden mellan kvinnors och mäns tjänstepension större än skillnaden i den allmänna pensionen.

Kvinnors inkomstbaserade pensioner ökade mer än mäns främst på grund av att den allmänna inkomstrelaterade pensionen ökade mer för kvinnor än för män. Under denna period ökade denna med 35 procent för kvinnor och 7 procent för män. Även tjänstepensionen ökade relativt sett mer för kvinnor än för män, men skillnaden var mindre. Mellan 2003 och 2018 ökade tjänstepensionen med 73 procent för kvinnor och 66 procent för män.

Skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomstbaserade pensioner är större i äldre åldersgrupper

Kvinnor hade 2018 i genomsnitt lägre inkomstbaserad pension än män i samtliga åldersgrupper (se diagram 3.5).²⁴ Skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomstbaserade pensioner var minst i åldersgruppen 65–69 år, och ökade därefter i äldre åldersgrupper. I den yngsta åldersgruppen, 61–64 år, tog endast en liten andel kvinnor och män ut inkomstbaserad pension, varför genomsnittet för alla kvinnor och män i denna åldersgrupp blir relativt lågt. För åldersgrupperna äldre än 64 år var den inkomstbaserade pensionen i genomsnitt högst i åldersgrupperna 65–69 år och 70–74 år, för både kvinnor och män, för att därefter sjunka med åldern. Detta beror främst på att de intjänade pensionsrätterna under den förvärvsaktiva tiden ökat i de yngre åldersgrupperna, och mer för kvinnor än för män.

Diagram 3.5 Genomsnittlig inkomstrelaterad pension för kvinnor och män efter ålder, 2018

Anm.: K avser kvinnor, M avser män. Genomsnittlig inkomstbaserad pension är beräknat som total inkomstbaserad pension för kvinnor respektive män i åldersgruppen i åldersgrupperna delat med befolkningen för kvinnor respektive män i åldersgrupperna.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

²³ Pensionsrätt för allmän pension avsätts för pensionsgrundande inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp, vilket 2018 motsvarade en månadsinkomst på ca 42 000 kronor.

²⁴ Eftersom inkomstrelaterad allmän pension år 2018 kunde tas ut fr.o.m. 61 års ålder redovisas också åldersgruppen 61–64 år i diagram 3.5. Tjänstepension kan i vissa fall tas ut fr.o.m. 55 års ålder. Det är dock så få som gör detta att detta inte redovisas här.

4 Från arbetsinkomst till disponibel inkomst

Arbetsinkomsterna är det största inkomstslaget, och ligger till grund för inkomst-baserade pensioner och flera andra transfereringar. Men även andra inkomstslag bidrar till kvinnors och mäns disponibla inkomster, som består av summan av arbetsinkomster, kapitalinkomster och transfereringar med avdrag för skatter.

Kapitalinkomsterna är en allt viktigare inkomstkälla för både kvinnor och män, och olika transfereringsinkomster har stor betydelse för många, samtidigt som de flesta inkomster beskattas. I detta avsnitt analyseras utvecklingen av dessa inkomstslag och skatter för kvinnor och män sedan mitten av 1990-talet. I analysen ingår samtliga kvinnor och män 20 år och äldre i befolkningen. Avsnittet avslutas med en redogörelse för utvecklingen av kvinnors och mäns disponibla inkomster.

4.1 Stora skillnader mellan kvinnors och mäns kapitalinkomster

Kvinnor har ungefär hälften så stora kapitalinkomster som män

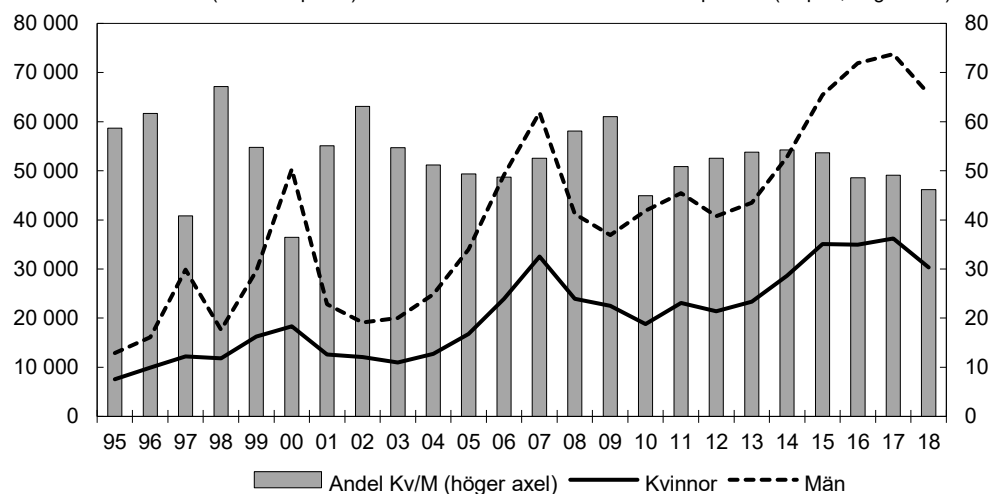
Kapitalinkomsterna varierar relativt mycket mellan enskilda år, men trenden är tydligt uppåtående. Den ökning av kapitalinkomsterna som skett sedan mitten av 1990-talet har inneburit att dessa har ökat i betydelse i förhållande till andra inkomstslag.

År 2018 uppgick kvinnors genomsnittliga kapitalinkomst till 30 000 kronor och mäns till ca 65 000 kronor (se diagram 4.1). Detta förhållande, dvs. att kvinnors kapitalinkomster i genomsnitt uppgår till ungefär hälften av mäns, har varit relativt konstant sedan mitten av 1990-talet. Kvinnors andel av mäns kapitalinkomster har dock tenderat att minska de år då de samlade kapitalinkomsterna ökat kraftigt.

Kapitalinkomsterna är ojämnt fördelade i befolkningen, och tillfaller främst en liten andel kvinnor och män. Detta innebär att de allra flesta har kapitalinkomster som är betydligt lägre än genomsnittet.²⁵

Diagram 4.1 Genomsnittliga kapitalinkomster för kvinnor och män

Medelinkomst i kronor (2020 års priser) och kvinnors andel av mäns inkomst i procent (staplar, höger axel)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

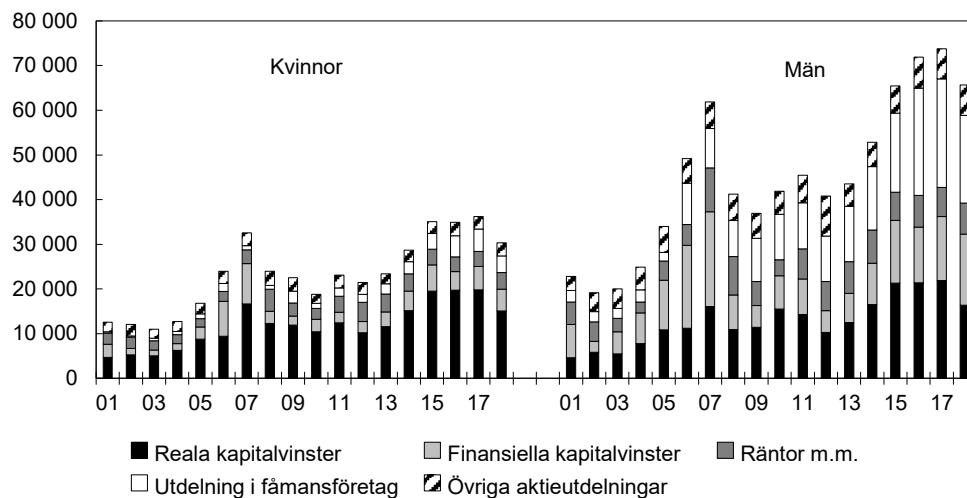
²⁵ Se prop. 2019/20:1 bilaga 3 för en analys av kapitalinkomsterna i olika inkomstgrupper för kvinnor och män.

Det finns skillnader i sammansättningen av kvinnors och mäns kapitalinkomster

Kapitalinkomster kan delas in i två huvudkategorier, realiserade kapitalvinster och övriga kapitalinkomster. Kapitalvinster består av vinster som uppstår vid försäljning av reala tillgångar (t.ex. fastigheter) eller finansiella instrument (t.ex. aktier), medan övriga kapitalinkomster består av olika typer av ränte- och utdelningsinkomster. Av diagram 4.2 framgår hur de olika kapitalinkomstslagen har utvecklats sedan början av 2000-talet.²⁶ Det är främst ökade realiserade kapitalvinster och ökade inkomster från utdelningar i fåmansbolag som ligger bakom utvecklingen för både kvinnor och män.²⁷

Diagram 4.2 Kapitalinkomsternas sammansättning

Medelinkomst i kronor (2020 års priser)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga kapitalinkomst beror både på skillnader i antalet kvinnor och män som redovisar inkomster från olika kapitalinkomstslag och på hur stora belopp dessa redovisar. År 2018 redovisade ungefär lika många kvinnor och män fastighetsrelaterade kapitalvinster. Bland dessa redovisade kvinnor i genomsnitt ett något högre belopp än män (se tabell 4.1). För kvinnor var detta det viktigaste kapitalinkomstslaget – 50 procent av kvinnors samlade kapitalinkomster utgjordes av fastighetsrelaterade kapitalvinster, medan motsvarande andel för män var 25 procent. Betydligt fler personer, och betydligt fler män än kvinnor, redovisade kapitalvinster från försäljning av finansiella tillgångar. De redovisade beloppen var i genomsnitt lägre än de fastighetsrelaterade kapitalvinsterna. Män redovisade dock i genomsnitt ett betydligt större belopp än kvinnor.

²⁶ Begränsningar i data gör att uppdelningen av kapitalinkomsterna i olika delkomponenter inte medger en lika lång tidsserie som serien för de aggregerade kapitalinkomsterna (1995–2018) i diagram 4.1.

²⁷ De realiserade kapitalvinsternas utveckling beror i hög grad på förändringen i tillgångspriser, dvs. prisutvecklingen för bostäder och finansiella tillgångar. Det är väl känt att det har skett en kraftig prisuppgång i olika tillgångar sedan mitten av 1990-talet. Detta gäller i synnerhet för bostadsrättslägenheter och småhus, men även Stockholmsbörsen har ökat kraftigt. Orsakerna till dessa prisförändringar är flera, bl.a. låg realränta, ökade hushållsinkomster, vissa skatteförändringar och en bostadsproduktion som har ökat långsammare än befolkningen.

De s.k. 3:12-reglerna reglerar möjligheterna för ägarna till fåmansbolag att omvandla arbetsinkomster till utdelningsinkomster. Reglerna har ändrats ett antal gånger sedan början av 2000-talet, t.ex. 2006 då bl.a. skattesatsen på utdelningar sänktes med 10 procentenheter och gränsen för hur mycket som fick tas ut i utdelning höjdes, samt 2014 då reglerna för beräkning av gränsvärdet gjordes mer generösa. Regeländringarna tycks ha bidragit till ökade utdelningsinkomster.

Se avsnitt 2.3 i Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65) för en mer utförlig redogörelse av faktorer som kan tänkas ligga bakom de olika kapitalinkomstslagets utveckling de senaste decennierna.

Bland övriga kapitalinkomster var utdelningar i fåmansbolag det dominerande inkomstslaget. År 2018 redovisade ungefär 45 000 kvinnor och 136 000 män inkomster från detta inkomstslag. Män redovisade också i genomsnitt ett betydligt större belopp än kvinnor. År 2018 stod utdelning i fåmansbolag för 30 procent av mäns samlade kapitalinkomster, vilket innebar att det var det enskilt största kapitalinkomstslaget bland män. Motsvarande andel för kvinnor var 12 procent.

Tabell 4.1 Genomsnittlig inkomst för personer som hade olika typer av kapitalinkomst 2018

Inkomst i kronor (2020 års priser) och andelar i procent

	Kvinnor	Män	Kvinnors andel av mäns inkomst	Andel kvinnor med inkomst	Andel män med inkomst
Real kapitalvinst	519 000	511 700	101	3	3
Finansiell kapitalvinst	39 700	96 000	41	12	17
Räntor m.m.	6 500	12 200	53	57	57
Utdelning i fåmansbolag	318 400	547 800	58	1	4
Övriga aktieutdelningar	18 600	32 500	57	16	21
Total kapitalinkomst	49 900	104 400	48	61	63

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre. Belopp i kronor är uttryckta i 2020 års priser. Ränteinkomster inkluderar bl.a. bankränta, schablonintäkt på investeringssparkonto och intäkt vid uthyrning av privatbostad.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

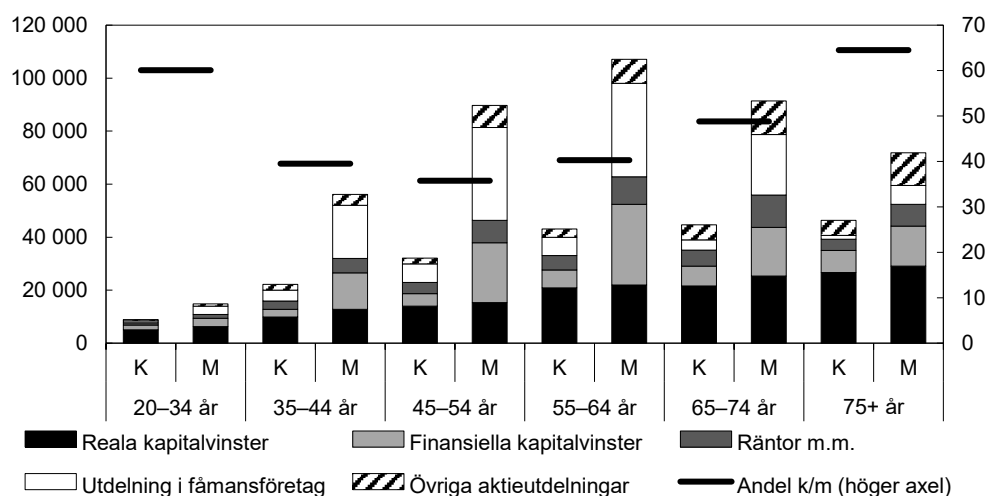
Skillnaden mellan kvinnors och mäns kapitalinkomster är minst bland yngre och äldre

Kvinnor hade i genomsnitt lägre kapitalinkomst än män i samtliga åldersgrupper 2018 (se diagram 4.3). I den yngsta åldersgruppen, 20–34 år, var kapitalinkomsterna förhållandevis låga för både kvinnor och män, och den relativa skillnaden mellan kvinnors och mäns kapitalinkomster var också mindre än för befolkningen som helhet.

Skillnaden var störst i åldersgruppen 45–54 år, där kvinnors andel av mäns kapitalinkomster uppgick till 36 procent. I åldersklasserna mellan 35 och 74 år var det till stor del skillnader i utdelningar i fåmansbolag och finansiella kapitalvinster som orsakade skillnaderna mellan kvinnors och mäns samlade kapitalinkomster.

Diagram 4.3 Genomsnittlig kapitalinkomst för kvinnor och män efter ålder, 2018

Medelinkomst i kronor (2020 års priser) och kvinnors andel av mäns kapitalinkomst i procent (streck, höger axel)

Anm.: K avser kvinnor, M avser män.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

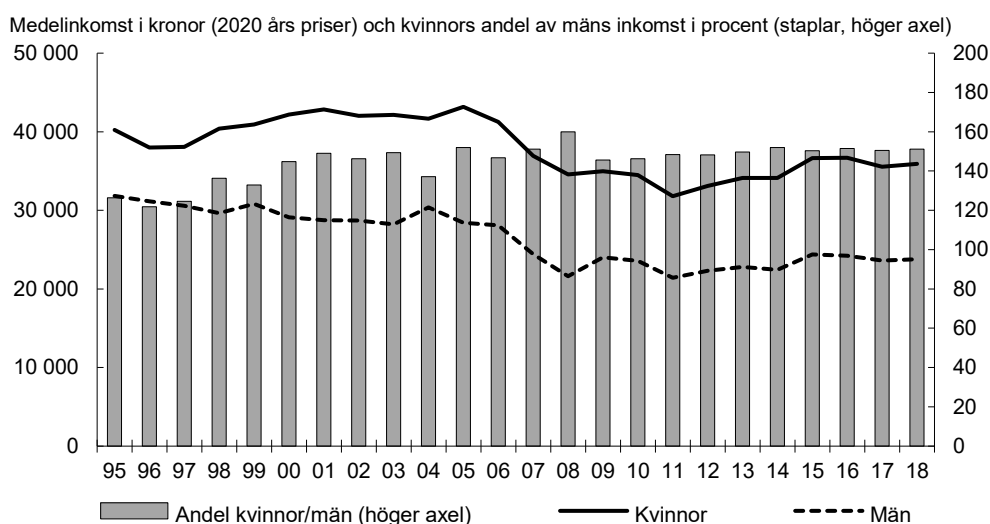
I de äldsta åldersgrupperna har män lägre finansiella kapitalvinster och lägre utdelningar från fåmansbolag än män i åldersklasserna mellan 45 och 64 år, särskilt bland de allra äldsta. Bland kvinnor minskar inte den genomsnittliga kapitalinkomsten i de äldsta åldersgrupperna. Som en konsekvens av detta är kvinnors andel av mäns kapitalinkomster högre än i andra åldersgrupper, 65 procent i åldersgruppen 75 år och äldre.

4.2 Transfereringar jämnar ut skillnaden i inkomst mellan kvinnor och män

Kvinnor har högre inkomster från transfereringar än män

Kvinnor har i genomsnitt högre transfereringsinkomster exklusive pension än män (se diagram 4.4). Både kvinnors och mäns genomsnittliga transfereringsinkomster har minskat sedan mitten av 1990-talet. Eftersom kvinnors genomsnittliga transfereringsinkomster inte har minskat lika mycket som mäns har den relativa skillnaden mellan kvinnors och mäns transfereringsinkomster ökat. År 1995 var kvinnors genomsnittliga transfereringsinkomster 26 procent högre än mäns. År 2018 var skillnaden 51 procent.

Diagram 4.4 Genomsnittliga transfereringsinkomster exkl. pension för kvinnor och män

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre.

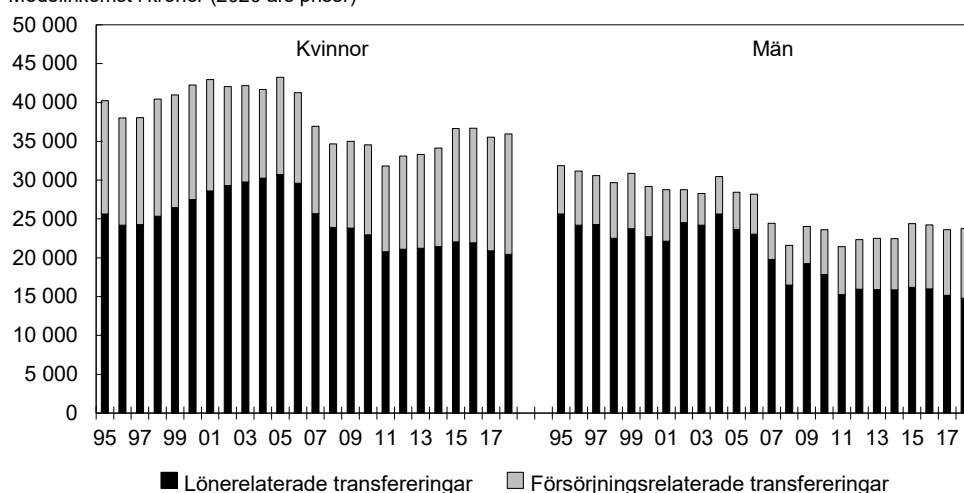
Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Lönerelaterade transfereringar har minskat, medan försörjningsrelaterade transfereringar har ökat något

I diagram 4.5 delas transfereringar exklusive pension upp i lönerelaterade respektive försörjningsrelaterade transfereringar. Lönerelaterade transfereringar har till uppgift att ersätta inkomstbortfall under arbetslivet när individen inte kan förvärvsarbeta på grund av t.ex. arbetslöshet, sjukdom eller vård av barn. De försörjningsrelaterade transfereringarna (t.ex. barnbidrag, bostadsbidrag och ekonomiskt bistånd) syftar till att öka inkomsten i hushåll med låga inkomster och/eller hög försörjningsbörda.

Diagram 4.5 Transfereringsinkomsternas sammansättning

Medelinkomst i kronor (2020 års priser)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

De minskade genomsnittliga transfereringsinkomsterna sedan mitten av 1990-talet beror på att de lönerelaterade transfereringarna har minskat. De försörjningsrelaterade transfereringarna har ökat något, men inte lika mycket som de lönerelaterade transfereringarna har minskat. De lönerelaterade transfereringarna minskade huvudsakligen mellan 2006 och 2011, och orsakades till stor del av förändringar i regelverken som resulterade i att inkomsterna från sjukpenning, sjukersättning och arbetsmarknadsstöd (arbetslöshetsersättning och aktivitetsersättning) sjönk. Både andelen i befolkningen som erhöll dessa ersättningar och den genomsnittliga ersättningen per mottagare sjönk.

Stor skillnad i sammansättningen av kvinnors och mäns transfereringar och pensioner

Skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga transfereringsinkomster beror både på skillnader i antalet kvinnor och män som redovisar inkomster från olika transfereringar och på hur stora belopp dessa redovisar. Fler kvinnor än män hade lönerelaterade transfereringar 2018 (se tabell 4.2). Kvinnor med inkomst från lönerelaterade transfereringar hade dessutom i genomsnitt 17 procent högre inkomster från dessa transfereringar än män. Skillnaden berodde till stor del på att kvinnor använde fler föräldrapenningdagar och därför hade högre total inkomst från föräldrapenning än män. Det var även fler kvinnor än män som hade försörjningsrelaterade transfereringar 2018, särskilt mottaget underhållsstöd och bostadstillägg. Kvinnor med inkomst från dessa transfereringar hade i genomsnitt 51 procent högre inkomster från försörjningsrelaterade transfereringar än män.

En större andel kvinnor än män i åldersgruppen 20 år och äldre hade någon form av pensionsinkomst 2018. Detta beror främst på att kvinnor i genomsnitt lever längre än män och att det därmed finns fler äldre kvinnor än män. Kvinnor med någon form av pensionsinkomst hade dock i genomsnitt 28 procent lägre pensionsinkomst än motsvarande grupp bland män. Detta beror på att pensionen till stor del baseras på tidigare förvärvsinkomst (se även avsnitt 3). Eftersom färre kvinnor än män förvärvat arbetat, och fler kvinnor än män arbetat deltid, är andelen kvinnor som har garantipension högre än andelen män. Män som har garantipension har dock i genomsnitt något högre garantipension än kvinnor.

Tabell 4.2 Genomsnittlig ersättning för kvinnor och män som hade inkomst från olika typer av transfereringar 2018

Inkomst i kronor (2020 års priser) och andelar i procent

	Kvinnor	Män	Kvinnors andel av mäns inkomst	Andel kvinnor med inkomst	Andel män med inkomst
Lönerelaterade transfereringar	66 500	57 000	117	33	27
Arbetsmarknadsstöd	62 000	71 500	87	5	5
Ersättning i samband med sjukdom ¹	55 600	55 400	100	11	6
Sjuk- och aktivitetsersättning	107 100	117 100	91	5	3
Föräldrapenning	37 300	26 400	141	18	15
Vårdbidrag	54 700	46 100	119	1	0
Övriga lönerelaterade transfereringar	15 300	30 700	50	3	2
Försörjningsrelaterade transfereringar	28 100	18 600	151	51	45
Barnbidrag	16 800	14 900	113	28	24
Underhållsstöd och underhållsbidrag (mottaget) ²	23 300	13 800	169	6	2
Underhållsstöd och underhållsbidrag (givet) ³	-11 200	-18 000	62	2	5
Bostadsbidrag	21 900	14 200	154	4	3
Bostadstillägg	33 000	34 100	97	8	4
Ekonomiskt bistånd	56 200	48 600	116	2	3
Äldreförsörjningsstöd	46 500	34 400	135	0	0
Studiestöd	63 400	60 300	105	7	5
Studiestöd (återbetalning)	-11 100	-11 300	98	18	12
Övriga försörjningsrelaterade transfereringar	30 000	19 400	155	2	3
Pensioner	177 900	247 500	72	33	29
Inkomstrelaterad allmän pension	133 000	177 900	75	28	25
Tjänstepension	47 800	91 000	53	28	25
Garantipension	20 500	22 600	91	12	3
Änkepension	43 100	0	-	6	-
Privat pension	35 400	45 100	78	10	10
Övriga pensioner	27 400	48 900	56	1	1
Samtliga transfereringar	116 200	128 300	91	82	75

¹ Sjukpenning, rehabiliteringsersättning, arbetsskadeersättning och avtalsersättning under sjukpenningperioden.² Här ingår såväl underhållsstöd via Försäkringskassan som underhållsbidrag som föräldrarna reglerar själva.³ Här ingår både underhållsbidrag som föräldrarna reglerar själva och återbetalning av underhållsstöd till Försäkringskassan.

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

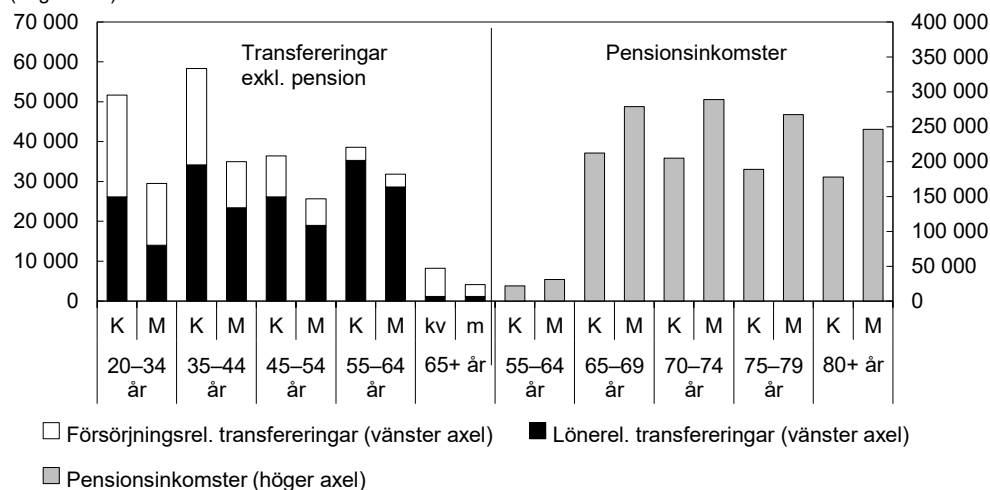
Skillnaden mellan kvinnors och mäns transfereringsinkomster är störst bland yngre

De samlade löne- och försörjningsrelaterade transfereringarna var 2018 i genomsnitt högre för kvinnor än för män i samtliga åldersgrupper (se diagram 4.6). För personer i åldern 20–64 år var den relativa skillnaden mellan kvinnor och män störst bland de yngre (20–34 år), där kvinnor i genomsnitt hade 75 procent högre transfereringsinkomster än män. Skillnaden mellan kvinnor och män avtar med stigande ålder, och i åldersgruppen 55–64 år hade kvinnor i genomsnitt 21 procent högre transfereringsinkomster än män. I åldersgruppen 65 år och äldre är de samlade löne- och försörjningsrelaterade transfereringarna i genomsnitt betydligt lägre än i de yngre åldersgrupperna. I denna åldersgrupp har kvinnor dock i genomsnitt ungefär dubbelt så stora transfereringsinkomster som män.

De samlade pensionsinkomsterna var 2018 i genomsnitt lägre för kvinnor än för män i samtliga åldersgrupper. Den relativa skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga pensionsinkomst var ungefär densamma i samtliga åldersgrupper, 25–30 procent.²⁸

Diagram 4.6 Genomsnittlig transfererings- och pensionsinkomst för kvinnor och män efter ålder, 2018

Medelinkomst i kronor (2020 års priser), transfereringar exkl. pension (vänster axel) och pensionsinkomster (höger axel)

Anm.: K avser kvinnor, M avser män.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

4.3 Skatter jämnar också ut skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomster

Som framgår av tidigare avsnitt har både kvinnors och mäns inkomster från arbete, kapital och pensioner ökat mellan 1995 och 2018, medan övriga transfereringar i stället minskat något.

Utvecklingen av kvinnors och mäns direkta skatter är i stora drag en återspeglning av hur inkomsterna före skatt har utvecklats. Både kvinnors och mäns skattebetalningar har därför ökat sedan mitten av 1990-talet (se diagram 4.7). Kvinnors genomsnittliga skattebetalning har ökat med 54 procent och mäns med 42 procent. Kvinnors andel av mäns skatter har därmed ökat något sedan mitten av 1990-talet och låg 2018 på 64 procent.

Det finns flera orsaker till att kvinnors skatter i genomsnitt har ökat snabbare än mäns. En viktig orsak är att kvinnors arbetsinkomster i genomsnitt har ökat mer än mäns. Skatten på arbete är dessutom progressiv, vilket har bidragit till att skillnaden i skatternas ökningstakt mellan kvinnor och män har varit större än skillnaderna i ökningstakt för inkomster före skatt. En annan bidragande orsak är de förändrade reglerna kring utdelningar i fåmansbolag de senaste 10–15 åren. Arbetsinkomster i de övre inkomstskikten har i stigande omfattning omvandlats till kapitalinkomster som beskattas med en lägre skattesats. Som visades i tabell 4.1 är det betydligt färre kvinnor än män som redovisar inkomst av utdelning i fåmansbolag.

Män betalade under hela perioden en större andel av de samlade inkomsterna i skatt. Detta beror främst på att skatten på förvärvsinkomster (löne- och företagarinkomster

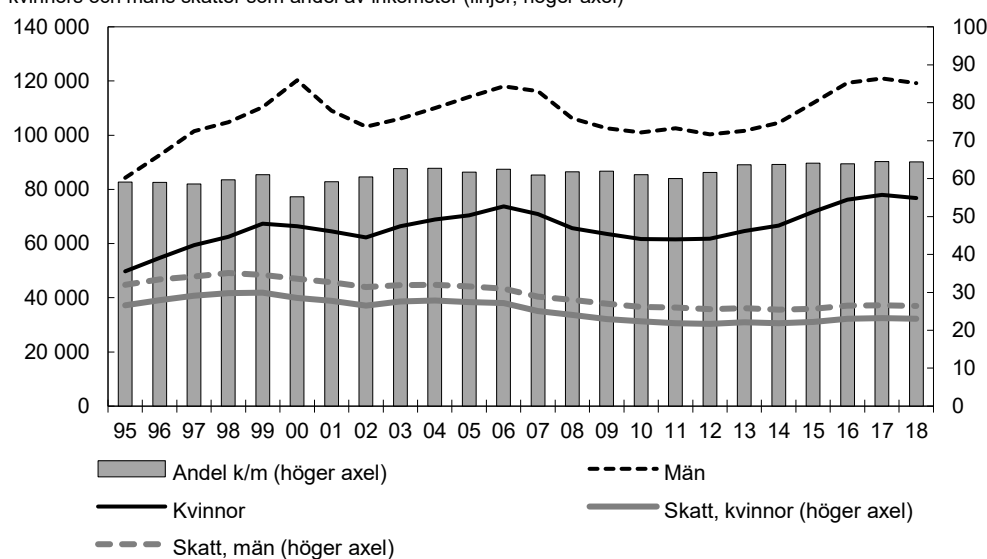
²⁸ År 2018 kunde tjänstepension tas ut från 55 års ålder och allmän inkomstpension från 61 års ålder. Redovisningen av pensionsinkomster i diagram 4.6 börjar därför med åldersgruppen 55–64 år.

samt beskattningsbara transfereringar) är progressiv, och fler män än kvinnor har förvärvsinkomster över brytpunkten för statlig inkomstskatt.

Skattebetalningarna har inte ökat i samma takt som inkomsterna före skatt, vilket i diagram 4.7 framgår av att skatternas andel av kvinnors och mäns inkomster sjunker mellan 1995 och 2018. Skatternas andel av inkomsten har sjunkit något mer för män än för kvinnor, från 27 procent till 23 procent för kvinnor och från 32 procent till 26 procent för män. Utvecklingen förklaras delvis av olika skattesänkningar som ägt rum under perioden, t.ex. införandet av jobbskatteavdraget. Utvecklingen har också påverkats av förändrade regler kring utdelningar i fåmansbolag, som har gjort det mer förmånligt att omvandla arbetsinkomster till lägre beskattade kapitalinkomster, särskilt för kvinnor och män med inkomster över brytpunkten för statlig inkomstskatt.²⁹

Diagram 4.7 Direkta skatter för kvinnor och män

Skatt i kronor (2020 års priser) och kvinnors andel av mäns skatter i procent (staplar, höger axel) samt kvinnors och mäns skatter som andel av inkomster (linjer, höger axel)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

4.4 Kvinnor har i genomsnitt drygt 20 procent lägre disponibel inkomst än män

Summan av alla arbetsinkomster, kapitalinkomster och transfereringar med avdrag för skatter ger kvinnors och mäns disponibla inkomst. Den genomsnittliga skillnaden i disponibel inkomst mellan kvinnor och män är mindre än skillnaden i marknadsinkomst (arbets- och kapitalinkomst). Det beror på att kvinnor i genomsnitt har högre transfereringsinkomster än män och att män betalar mer skatt än kvinnor.

Stabil relation mellan kvinnors och mäns disponibla inkomster sedan mitten av 1990-talet

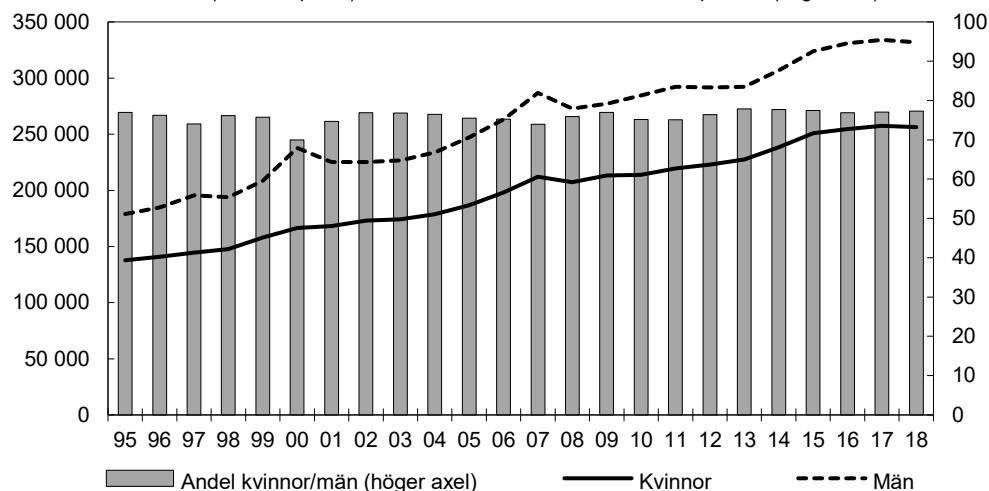
Skillnaden mellan kvinnors och mäns genomsnittliga disponibla inkomst har varit relativt stabil sedan mitten av 1990-talet (se diagram 4.8). Kvinnors genomsnittliga

²⁹ Se t.ex. Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65), avsnitt 2.3 och fördjupningsruta 3.1.

disponibla inkomst har sedan mitten av 1990-talet varit 20–25 procent lägre än mäns. År 2018 hade kvinnor i genomsnitt 23 procent lägre disponibel inkomst än män.³⁰

Diagram 4.8 Disponibel inkomst för kvinnor och män

Medelinkomst i kronor (2020 års priser) och kvinnors andel av mäns inkomst i procent (höger axel)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre.

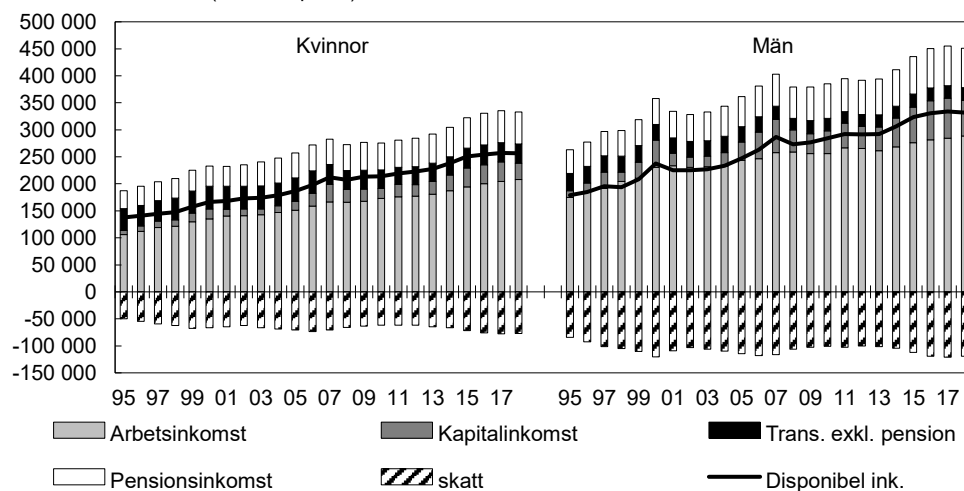
Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Inkomsternas sammansättning olika för kvinnor och män

Som framgick av diagram 4.8 har både kvinnors och mäns samlade disponibla inkomst ökat sedan mitten av 1990-talet. Arbets- och pensionsinkomster har ökat mer för kvinnor än för män, medan mäns kapitalinkomster har ökat mer än kvinnors. Transfereringsinkomster exklusive pension har minskat något, och minskat mer för män än för kvinnor (se diagram 4.9).

Diagram 4.9 Inkomsternas sammansättning

Medelinkomst i kronor (2020 års priser)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

³⁰ Ibland redovisas relationen mellan kvinnors och mäns disponibla inkomster utifrån medianinkomster istället för medelinkomster. Män är överrepresenterade bland personer med de allra högsta inkomsterna (se prop. 2019/20:1 bilaga 3). Dessa inkomster påverkar medelinkomsten men inte medianinkomsten. Skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst blir därför mindre om jämförelsen görs med medianinkomster istället för medelinkomster. År 2018 var t.ex. kvinnors medianinkomst 19 procent lägre än mäns. Skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst har också minskat något över tid när jämförelsen görs med medianinkomster.

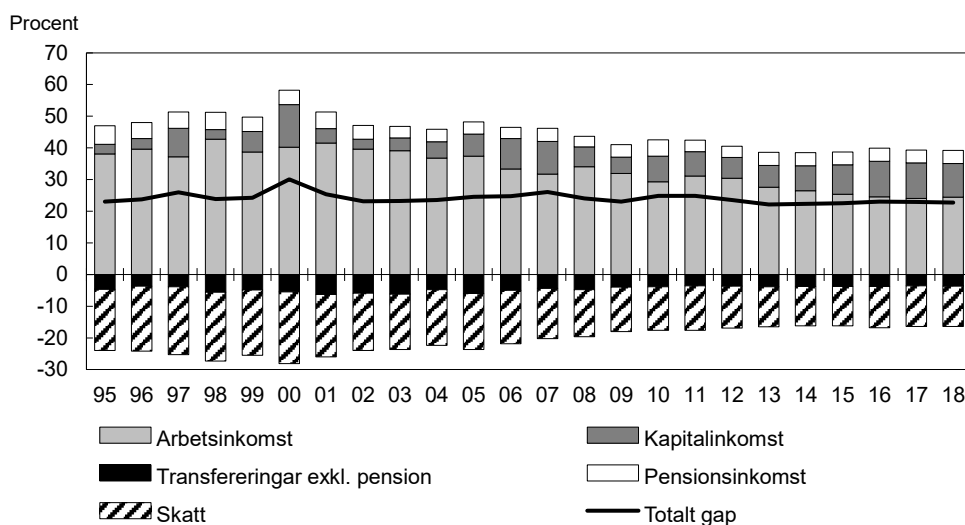
Denna utveckling har fått till följd att kapitalinkomsternas andel av disponibel inkomst ökat för både kvinnor och män, men mer för män än för kvinnor mellan 1995 och 2018. Under samma period har transfereringar exklusive pensioners andel av den disponibla inkomsten minskat.

Inkomstgapet mellan kvinnor och män oförändrat sedan mitten av 1990-talet

Det relativa inkomstgapet mellan kvinnor och män kan delas upp på de inkomstslag som bildar den disponibla inkomsten.³¹ Därigenom är det möjligt att ange varje enskilt inkomstslags bidrag till gapet. Ett positivt bidrag innebär att inkomstslaget bidrar till att öka den relativa skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst, medan ett negativt bidrag innebär det motsatta.

Diagram 4.10 visar att skillnaden i arbetsinkomst bidrog mest till skillnaden i disponibel inkomst såväl 1995 som 2018. Bidraget från arbetsinkomster har dock minskat sedan början av 2000-talet. Samtidigt har kapitalinkomsternas bidrag till inkomstgapet ökat. Dessutom har skatternas utjämnande effekt avtagit över tid. Kapitalinkomsternas och skatternas utveckling har således motverkat det minskade bidraget från arbetsinkomsterna. Bidragen från transfereringar och pensioner är relativt små, och minskar något under perioden.

Diagram 4.10 Bidrag från olika inkomstslag till inkomstgapet mellan kvinnor och män

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

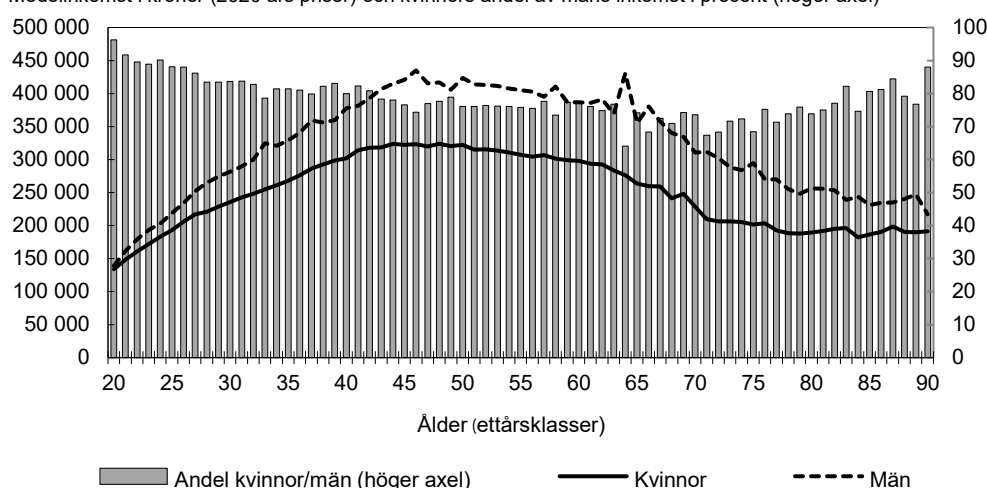
Gapet mellan kvinnors och mäns disponibla inkomster varierar tydligt med åldern

Den disponibla inkomsten har en tydlig åldersprofil (se diagram 4.11). Den disponibla inkomsten ökar i genomsnitt från 20-årsåldern upp till ungefär 45 års ålder för både kvinnor och män. Därefter sjunker mäns disponibla inkomst med stigande ålder. För kvinnor sjunker den disponibla inkomsten i åldersgrupperna upp till åttioårsåldern, men planar därefter ut i de äldsta åldersgrupperna.

³¹ Det relativa inkomstgapet definieras som skillnaden mellan mäns respektive kvinnors genomsnittliga disponibla inkomst, uttryckt som andel av mäns genomsnittliga disponibla inkomst. Bidraget från ett enskilt inkomstslag till det totala inkomstgapet beräknas som $100 \cdot (\text{mäns genomsnittliga inkomst från inkomstslaget} - \text{kvinnors genomsnittliga inkomst från inkomstslaget}) / \text{mäns genomsnittliga disponibla inkomst}$. Bidragen från de olika inkomstslagen summeras till det totala inkomstgapet.

Diagram 4.11 Disponibel inkomst för kvinnor och män efter ålder, 2018

Medelinkomst i kronor (2020 års priser) och kvinnors andel av mäns inkomst i procent (höger axel)

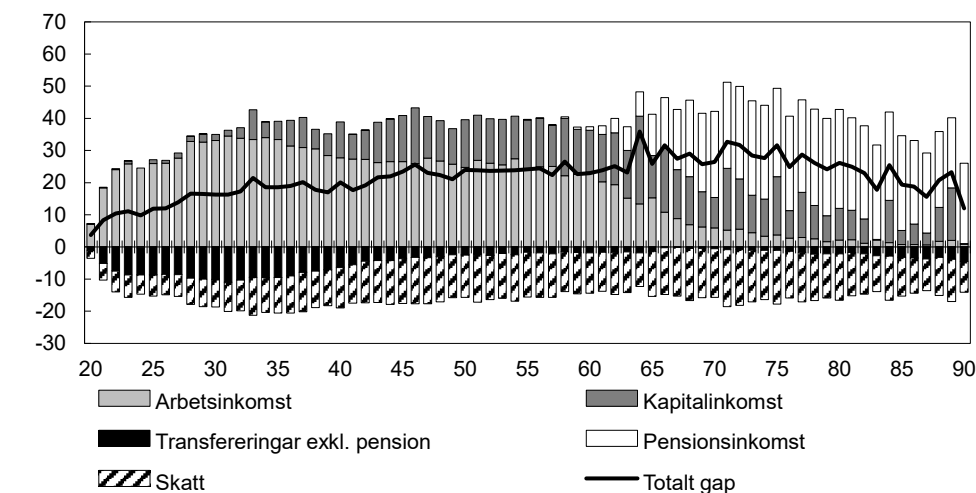

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Även inkomstgapet mellan kvinnor och män har en tydlig åldersprofil (se diagram 4.12). I åldersgrupperna upp till omkring 70 års ålder ökar skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst, från 4 procent vid tjuugoårsåldern till runt 30 procent vid 70-årsåldern. Inkomstgapet minskar därefter i äldre åldersgrupper (med undantag för vissa enskilda åldersgrupper).

Diagram 4.12 Inkomstgapet, bidrag från olika inkomstslag fördelat efter ålder, 2018

Procent

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Av diagram 4.12 framgår också hur olika inkomstslag bidrar till inkomstgapet i olika åldersgrupper. Fram till omkring 30 års ålder ökar arbetsinkomsten i betydelse för inkomstgapet. Skatter och transferringar verkar i motsatt riktning, medan kapitalinkomster spelar en väldigt liten roll för inkomstgapet bland de yngre. Från 35 års ålder minskar arbetsinkomstens betydelse för inkomstgapet. Samtidigt bidrar kapitalinkomsterna allt mer till gapet mellan kvinnor och män med stigande ålder och den utjämnade effekten från olika transferringar avtar. Vid 60 års ålder börjar pensionsinkomstens betydelse för inkomstgapet öka och stiger fram till 80 års ålder. Vid 70 års ålder avtar kapitalinkomsterna, vilket gör att inkomstgapet trendmässigt minskar för pensionärer i åldersgruppen 70–90 år.

5 Välfärdstjänster och utökad inkomst

En viktig del av den offentliga sektorns verksamhet består av att finansiera individuella välfärdstjänster som skola, omsorg och hälsovård. Värdet av välfärdstjänsterna motsvarade 2018 ca 18 procent av BNP, att jämföra med bidrag och transfereringar som uppgick till ca 14 procent av BNP samma år.

Eftersom värdet av välfärdstjänsterna inte ingår i den disponibla inkomsten kan analyser som använder disponibel inkomst som enda inkomstbegrepp underskatta kvinnors och mäns tillgång till ekonomiska resurser och ge en ofullständig bild av skillnaden i ekonomiska resurser mellan kvinnor och män.

När välfärdstjänsterna och dess betydelse för fördelningen av ekonomiska resurser analyseras i denna bilaga inkluderas individuella välfärdstjänster inom områdena utbildning, barnomsorg, hälso- och sjukvård, socialt skydd (främst äldreomsorg), samt fritid och kultur.³² Kollektiva tjänster, som kan konsumeras av många personer gemensamt, såsom infrastruktur, försvar och rättsväsende, beaktas däremot inte.³³

5.1 Värdet av välfärdstjänsterna högre för kvinnor än för män

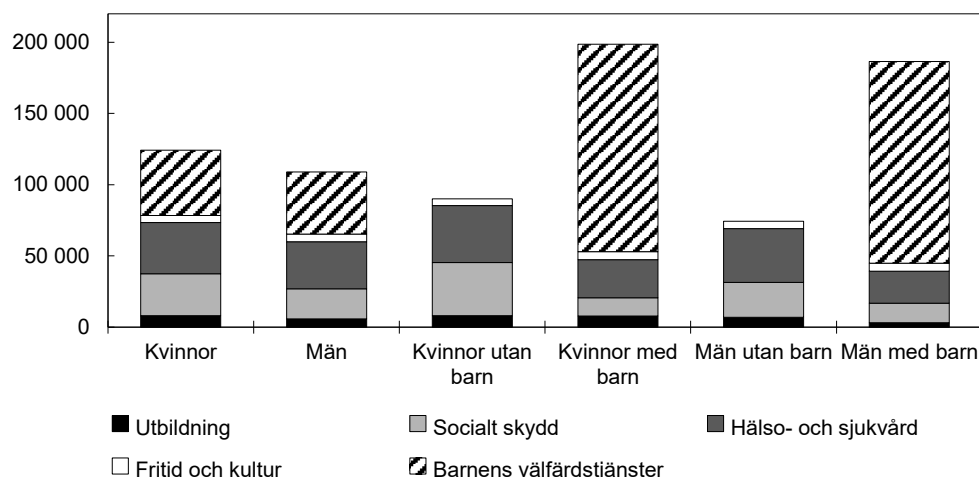
Behovet av välfärdstjänster varierar betydligt i olika faser av livet. Sammansättningen av välfärdstjänsterna varierar därför i olika åldersgrupper och olika typer av hushåll. I diagram 5.1 redovisas det genomsnittliga värdet av välfärdstjänster 2018, uppdelat efter kön och förekomst av barn upp till 19 år. Av diagrammet framgår att kvinnor i genomsnitt mottar välfärdstjänster till ett högre värde än vad män gör. Detta beror främst på att fler kvinnor än män studerar och att kvinnor lever längre än män. Detta får till följd att värdet för utbildning, hälso- och sjukvårdstjänster samt socialt skydd, där bl.a. äldreomsorg ingår, är högre för kvinnor än för män.

³² De offentliga konsumtionsutgifterna redovisas enligt den s.k. COFOG-indelningen (Classification of the Functions of Government). Barnomsorg är dock inte en egen kategori enligt COFOG-indelningen, men i detta avsnitt används benämningen barnomsorg för tjänster inom områdena förskola, pedagogisk omsorg och fritidshem. Förskola ingår enligt COFOG-indelningen egentligen i utbildning, medan pedagogisk omsorg och fritidshem ingår i socialt skydd.

³³ I tidigare bilagor om ekonomisk jämställdhet har värdet av barnens välfärdstjänster i beräkningarna fördelats på de vuxna i det hushåll där barnet är skrivet. Sedan utfallsdata för 2017 delas värdet av barnens välfärdstjänster i stället lika mellan föräldrarna oavsett om de är sammanboende eller särlevande. Den förälder barnet är folkbokfört hos tilldelas med andra ord hälften av värdet av barnets välfärdstjänster medan den andra hälften tilldelas den förälder barnet inte är folkbokfört hos.

Diagram 5.1 Valfärdstjänster bland kvinnor och män 2018

Medelbelopp i kronor (2020 års priser)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre. I diagrammet beaktas individuella välfärdstjänster inom områdena utbildning, hälsa- och sjukvård, socialt skydd (främst äldreomsorg) samt fritid och kultur. Valfärdstjänster för barn (upp till 19 år) utgör värdet för utbildning inklusive barnomsorg, hälsa- och sjukvård, socialt skydd samt fritid och kultur. Barnomsorg utgör välfärdstjänster inom områdena förskola, pedagogisk omsorg samt fritidshem (se fotnot 32). I diagrammet fördelas barnens välfärdstjänster lika mellan föräldrarna, oavsett vem barnen är folkbokförda hos.

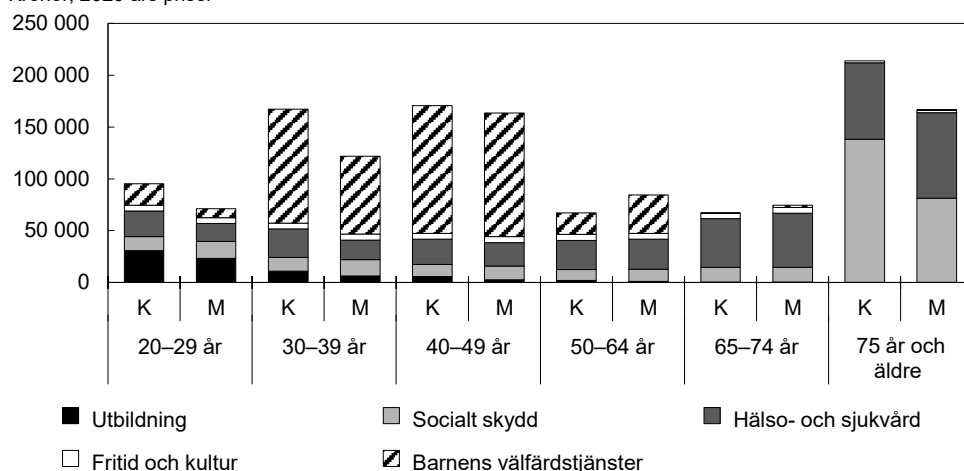
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

I diagram 5.2 redovisas välfärdstjänsternas fördelning mellan kvinnor och män i åldersgrupper. Diagrammet visar att kvinnor mottar välfärdstjänster till ett högre värde än män i yngre åldersgrupper och i den äldsta åldersgruppen, medan det motsatta gäller i åldersgrupperna 50–74 år.

Utbildning bland vuxna går i stor utsträckning till åldersgruppen 20–29 år. Barns välfärdstjänster tillfaller framför allt föräldrar mellan 30 och 49 år där kvinnorna i genomsnitt mottar ett något högre belopp jämfört med männen. Socialt skydd (där äldreomsorg utgör en stor del) går i större utsträckning till äldre, liksom hälsa- och sjukvårdstjänster. Av diagrammet framgår också att män 65 år och äldre får ett högre värde av hälsa- och sjukvårdstjänster än kvinnor i samma åldersgrupper.

Diagram 5.2 Valfärdstjänster för kvinnor och män i olika åldersgrupper 2018

Kronor, 2020 års priser

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre. K avser kvinnor, M avser män.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

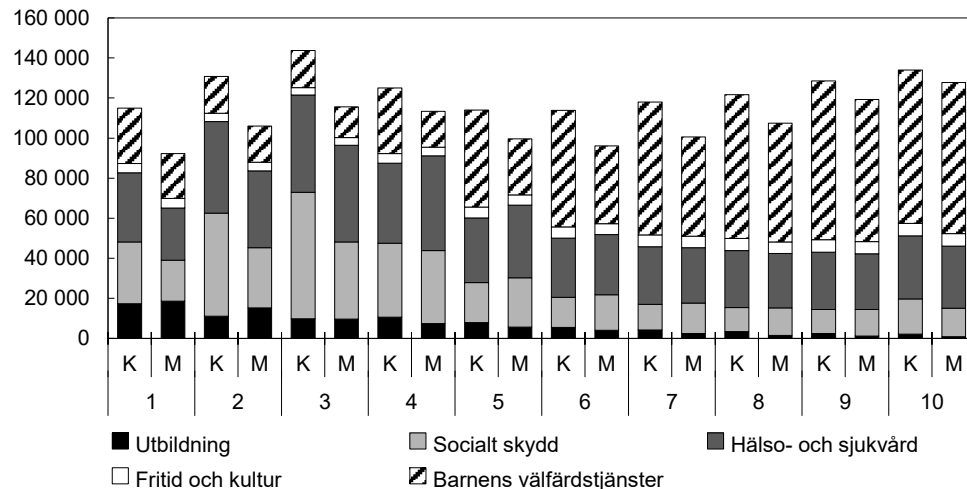
5.2 Värdet av välfärdstjänster utjämnar inkomstskillnader mellan kvinnor och män

Kvinnor mottar i genomsnitt välfärdstjänster till ett högre värde än män i alla inkomstgrupper. Skillnaden är störst i de tre lägsta inkomstgrupperna (se diagram 5.3). Eftersom kvinnor och män med förvärvsinkomster till stor del finns i den övre delen av fördelningen (jämfört med exempelvis kvinnor och män med pensionsinkomster) och kvinnor och män med barn i allmänhet befinner sig i förvärvsaktiv ålder, går värdet av barnens välfärdstjänster till stor del till personer i den övre delen av fördelningen.

Av diagrammet framgår att hälso- och sjukvårdstjänster samt socialt skydd (där äldreomsorg utgör en stor del) i hög grad går till den nedre delen av fördelningen och i högre grad till kvinnor än till män. Det förklaras av att dessa välfärdstjänster i hög grad riktas till ålderspensionärer som ofta finns i den nedre delen av fördelningen. Även utbildningstjänster går i stor utsträckning till kvinnor och män med relativt låg disponibel inkomst, i första hand studerande.

Diagram 5.3 Välfärdstjänster för kvinnor och män i olika inkomstgrupper 2018

Kronor, 2020 års priser

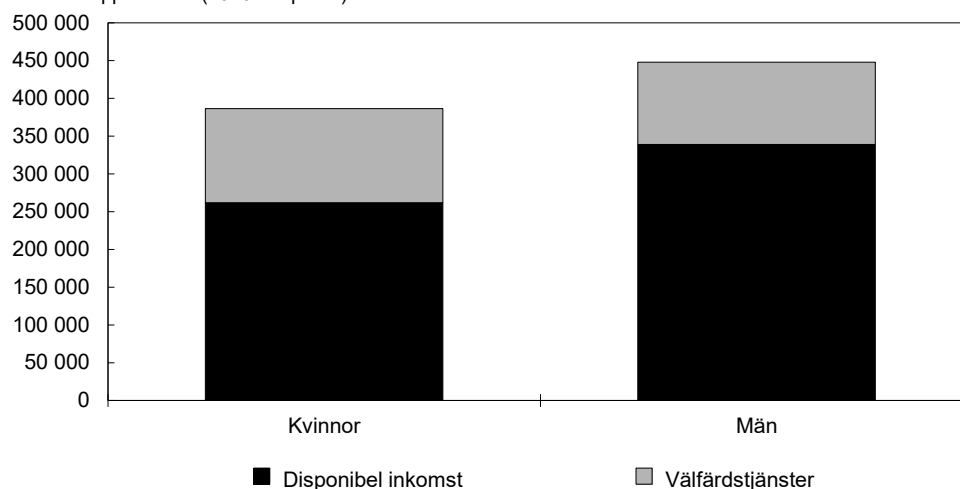
Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre. K avser kvinnor, M avser män. Vid indelningen i inkomstgrupper ordnas individer efter den disponibla inkomsten (summan av arbetsinkomst, kapitalinkomst och transfereringar minus skatter) och delas in i tio lika stora grupper. Den tiondel av befolkningen som har lägst inkomster återfinns i inkomstgrupp 1, och tiondelen med högst inkomster i inkomstgrupp 10.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Eftersom kvinnor i genomsnitt mottar mer välfärdstjänster än män minskar skillnaden mellan kvinnors och mäns ekonomiska resurser om värdet av välfärdstjänsterna räknas in. Med andra ord är skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomster större än skillnaden mellan deras utökade inkomster (disponibel inkomst plus värdet av välfärdstjänster) (se diagram 5.4). Kvinnors disponibla inkomst utgör i genomsnitt 77 procent av mäns, medan kvinnors utökade inkomst utgör 86 procent av mäns.

Diagram 5.4 Utökad inkomst bland kvinnor och män 2018

Medelbelopp i kronor (2020 års priser)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre. Barnens välfärdstjänster tillförs föräldrarnas välfärdstjänster.
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

6 Effekter av reformer 2019–2021

I detta avsnitt redovisas hur regeringens reformer i skatte- och transfereringssystemen, samt satsningar på offentligt finansierade välfärdstjänster under innevarande mandatperiod, bedöms påverka fördelningen av de ekonomiska resurserna mellan kvinnor och män. Beräkningarna inkluderar förslagen i budgetpropositionen för 2021.³⁴ Reformerna har tillkommit som resultat av överenskommelser mellan regeringspartierna, Centerpartiet och Liberalerna. Därefter utvidgas analysen till att också omfatta beslutade reformer som inte har initierats av regeringen. I dessa beräkningar ingår, utöver regeringens reformer, även reformerna i den av riksdagen beslutade budgeten för 2019 och det av Finansutskottet initierade tillskottet till kommunsektorn som riksdagen beslutade om i februari 2020.

Analysen av reformer som påverkar kvinnors och mäns disponibla inkomster beaktar helårseffekten av reformer som har en direkt påverkan på den disponibla inkomsten via förändringar i skatte- och transfereringssystemen.³⁵ Det innebär att beräkningarna t.ex. bortser från effekterna på kvinnors och mäns disponibla inkomster av de omfattande åtgärder som har vidtagits för att stötta företag under konjunkturunedgången 2020. Åtgärderna har dock medverkat till att färre har förlorat sin arbetsinkomst jämfört med en situation utan dessa åtgärder. Även ägare av företag som berörs av åtgärderna har påverkats i den utsträckning som stöden har haft en positiv effekt på företagets resultat.

Beräkningarna är även statiska i den meningen att de inte beaktar eventuella beteendeförändringar som kan uppkomma till följd av reformerna. Det innebär bl.a. att beräkningarna inte tar hänsyn till de förändringar av sysselsättning och arbetade timmar, och de därav följande effekterna på disponibel inkomst, som reformerna kan

³⁴ I tidigare bilagor om ekonomisk jämställdhet har effekterna av reformer i skatte- och transfereringssystemen, samt satsningar på offentligt finansierade välfärdstjänster av förslagen i den föreslagna budgeten redovisats. En sådan redovisning finns i denna proposition i finansplanen.

³⁵ Effekterna av reformer som påverkar kvinnors och mäns disponibla inkomster beräknas genom att kvinnors och mäns förväntade inkomster 2021 (simulerade utifrån 2021 års regler) jämförs med hur inkomsterna i stället skulle ha sett ut 2021 utan reformerna. Beräkningarna har gjorts med mikrosimuleringsmodellen FASIT. Modellen beskrivs närmare i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Ekonomisk jämställdhet september 2020 på www.regeringen.se.

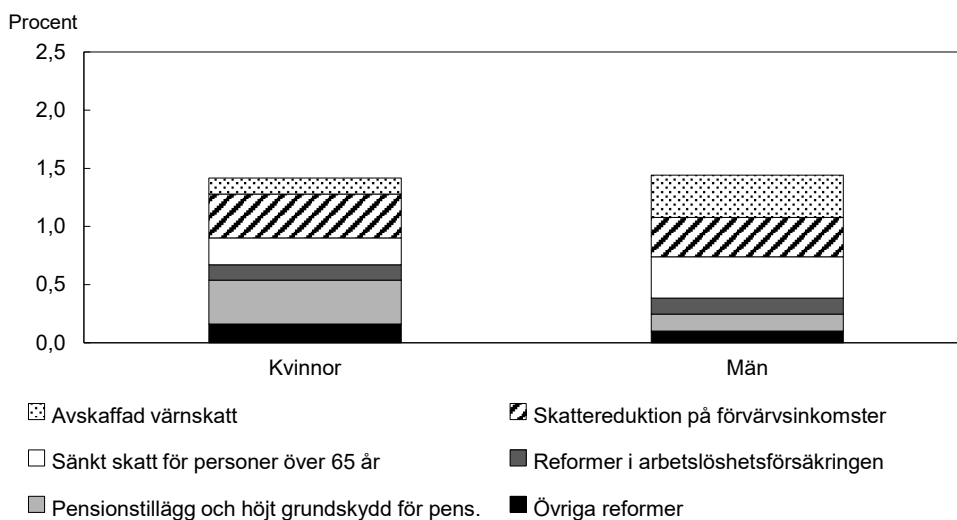
tänkas medföra. Beräkningarna bortser även från förändringar av inkomsternas köpkraft då prisförändringar kan uppstå till följd av ändrad indirekt beskattning eller ändrade avgifter.

6.1 Effekter på ekonomisk jämställdhet av regeringens reformer 2019–2021

I detta avsnitt (6.1) redovisas hur regeringens reformer i skatte- och transfereringssystemen 2019–2021 bedöms påverka kvinnors och mäns disponibla inkomster. De reformer som har beaktats finns redovisade i tabellbilagan (se tabell a.1). Därefter utvidgas analysen till att även omfatta regeringens satsningar på individuella välfärdstjänster. Den totala omfattningen av de välfärdsreformer som har beaktats finns redovisade i tabellbilagan uppdelat på olika områden (se tabell a.2).

Kvinnors och mäns disponibla inkomster bedöms öka med ca 35 miljarder kronor till följd av regeringens reformer 2019–2021. Av detta belopp står förslagen i denna proposition för ca 20 miljarder kronor. I vilken utsträckning reformerna främst tillfaller kvinnor eller män varierar (se diagram 6.1). Den avskaffade s.k. värnskatten och sista steget i borttagandet av skillnaden i beskattning mellan lön och pension tillföll i högre utsträckning män än kvinnor. Det motsatta gällde för pensionstillägg samt det höjda grundskyddet för pensionärer (transfereringar till pensionärer), den breda skattereduktionen på förvärvsinkomster och övriga skattereformer (förändrat rutavdrag, regional skattesänkning, uppskovsränta och underhållsstöd). Sammantaget ökar regeringens reformer både kvinnors och mäns disponibla inkomst med ca 1,4 procent.

Diagram 6.1 Genomsnittlig förändring av kvinnors och mäns disponibla inkomster till följd av regeringens reformer 2019–2021

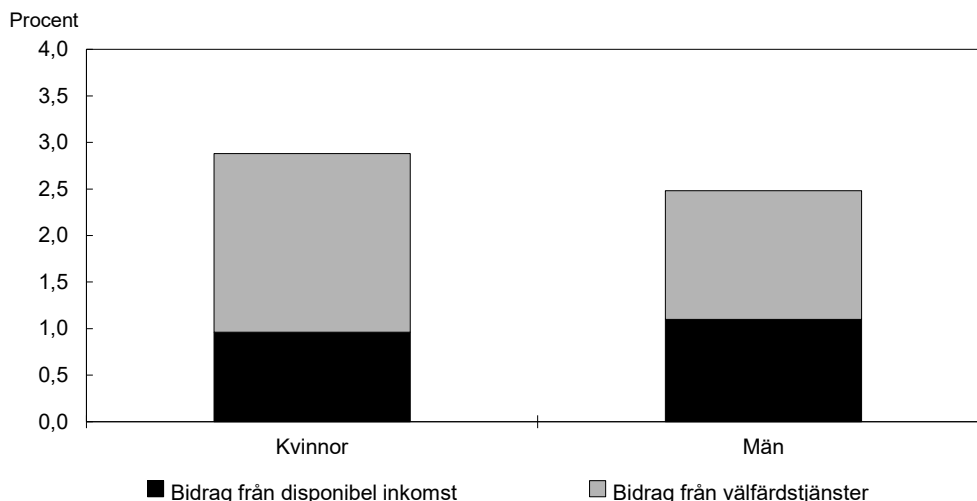
Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre. Utöver reformerna i detta diagram aviseras i denna proposition en tillfällig skattereduktion på arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader i samband med pandemin. Den exakta utformningen av skattereduktionen är inte klar och därmed är fördelningseffekten av reformen inte beräkningsbar. Reformen ska ha en låginkomsttagarprofil och bedöms därmed bidra till att jämna ut inkomstspridningen och stärka den ekonomiska jämställdheten.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Under mandatperioden har regeringen även genomfört betydande satsningar på individuella välfärdstjänster. För att ge en mer fullständig bild av hur de resurser som satsats på olika reformer fördelar sig mellan kvinnor och män redovisas också en utvidgad analys där effekten av regeringens satsningar på välfärdstjänster inkluderas i beräkningarna.

Med hänsyn tagen också till förslagen i budgetpropositionen för 2021 beräknas regeringens satsningar ha ökat de individuella välfärdstjänsternas omfattning med ca 54 miljarder kronor 2019–2021. Av detta belopp står förslagen i budgetpropositionen för 2021 för ca 29 miljarder kronor.

Diagram 6.2 Genomsnittlig förändring av kvinnors och mäns utökade inkomster till följd av regeringens reformer 2019–2021

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre. Bidrag från förändrad disponibel inkomst och bidrag från satsningar på välfärdstjänster avser förändringen i disponibel inkomst respektive satsningar på välfärdstjänster som andel av den utökade inkomsten före reformerna. Att stapeln för disponibel inkomst är högre i diagram 6.1 än i diagram 6.2 beror på att förändringen i disponibel inkomst divideras med ett lägre belopp (disponibel inkomst före reformerna) i diagram 6.1.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

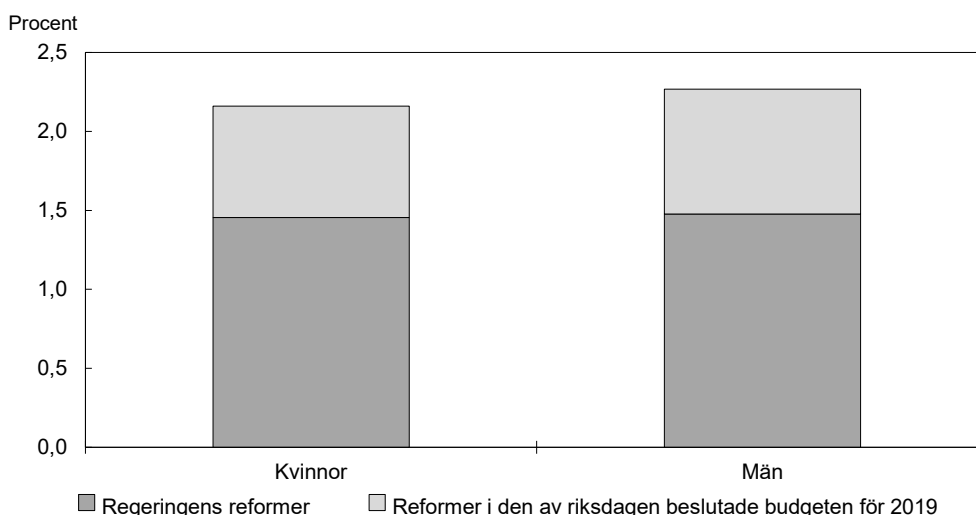
Satsningarna på välfärdstjänster bedöms tillföra ekonomiska resurser till kvinnor i högre utsträckning än män. Effekten av satsningarna på välfärdstjänster, uttryckt som andel av den utökade inkomsten (dvs. summan av disponibel inkomst och värdet av välfärdstjänster), uppgår till ca 2,9 procent för kvinnor och ca 2,5 procent för män (se diagram 6.2).

6.2 Effekter på ekonomisk jämställdhet av de samlade reformerna 2019–2021

I detta avsnitt (6.2) redovisas fördelningseffekterna av de samlade reformerna 2019–2021. Skillnaden jämfört med beräkningarna i avsnitt 6.1 är att även reformerna i den av riksdagen beslutade budgeten för 2019 (t.ex. utökad jobbskatteavdrag, höjd brytpunkt för statlig inkomstskatt och höjt tak i rutavdraget) och det av Finansutskottet initierade tillskottet till kommunsektorn som riksdagen beslutade om i februari 2020 finns med i detta avsnitt.

Kvinnors och mäns disponibla inkomster bedöms öka med ca 52 miljarder kronor till följd av de samlade reformerna 2019–2021 med hänsyn tagen också till förslagen i denna proposition. Fördelningen mellan kvinnor och män blir ungefär densamma som i avsnitt 6.1 (se diagram 6.3). De samlade reformerna i skatte- och transfereringssystemen bedöms öka kvinnors disponibla inkomst med ca 2,2 procent och mäns med ca 2,3 procent.

Diagram 6.3 Genomsnittlig förändring av kvinnors och mäns disponibla inkomster till följd av de samlade reformerna 2019–2021

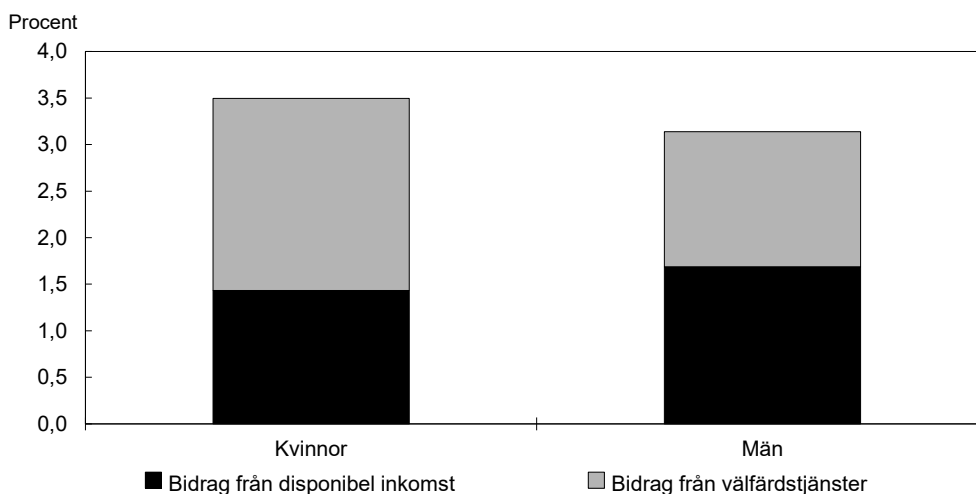

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Sammantaget, med hänsyn tagen också till förslagen i denna proposition, beräknas välfärdstjänsternas omfattning öka med 58 miljarder kronor 2019–2021. Eftersom satsningar på välfärdstjänster i högre utsträckning tillfaller kvinnor än män ökar kvinnors utökade inkomst (dvs. summan av förändringar i ekonomisk standard och värdet av välfärdstjänster) mer än mäns. Kvinnors utökade inkomst ökar med ca 3,5 procent och mäns med ca 3,1 procent (se diagram 6.4).

Diagram 6.4 Genomsnittlig förändring av kvinnors och mäns utökade inkomster till följd av de samlade reformerna 2019–2021

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre. Bidrag från förändrad disponibel inkomst och bidrag från satsningar på välfärdstjänster avser förändringen i disponibel inkomst respektive satsningar på välfärdstjänster som andel av den utökade inkomsten före reformerna. Att stapeln för disponibel inkomst är högre i diagram 6.3 än i diagram 6.4 beror på att förändringen i disponibel inkomst divideras med ett lägre belopp (disponibel inkomst före reformerna) i diagram 6.3.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Tabellbilaga

Tabell a.1 Reformerna som beaktas vid beräkning av politikens effekter på disponibel inkomst

2021	2020	2019
Bred skattereduktion på förvärvsinkomster	Höjt tak i arbetslöshetsförsäkringen	Utökad jobbskatteavdrag
Sänkt inkomstskatt för pensionärer	Höjd grundnivå i arbetslöshetsförsäkringen	Sänkt inkomstskatt för pensionärer
Inkomstpensionstillägg	Höjd lägstanivå i arbetslöshetsförsäkringen	Höjd brytpunkt för statlig inkomstskatt
Avskaffad schablonintäkt på uppskovsränta	Sänkt inkomstskatt för pensionärer	Höjt tak i rutavdraget
Höjt tak för rutavdrag	Stärkt grundskydd för äldre	Avskaffad skattereduktion för fackföreningsavgift
Höjt underhållstöd	Slopad värmskatt	Införande av skattereduktion för gåva till ideell verksamhet
	Skattereduktion i vissa glest befolkade områden	Införande av fritidspeng
	Höjt tak för uppskov vid försäljning av bostad	

Källa: Egna beräkningar.

Tabell a.2 Fördelning av reformer på välfärdstjänstområdet på olika verksamhetsområden

Procent

	Regeringen	Mandatperioden
Fritid och kultur	6	5
Hälso- och sjukvård	30	42
Socialt skydd	35	17
Utbildning	25	31
Barnomsorg	4	5

Anm.: Av de totala satsningarna på individuella välfärdstjänster på 58 miljarder kronor svarar höjningar av det generella bidraget till kommuner och regioner för 30 miljarder kronor. Reformerna som är av mer generell karaktär fördelas i enlighet med det konsumtionsmönster som gäller för välfärdstjänsterna totalt.

Källa: Egna beräkningar.

Bilaga 5

Miljöbilaga

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	2
1.1	Klimatet förändras globalt och i Sverige.....	2
1.2	Klimatförändringarna påverkar värdet på tillgångar, investeringar och arbetsproduktivitet	3
1.3	Omställningen kan innebära ökade kostnader på kort och medellång sikt men även möjligheter.....	4
2	Studier visar att de makroekonomiska konsekvenserna kan bli betydande	5
2.1	Flera olika metoder och modeller används för att förstå följderna för ekonomin	6
2.2	Modellresultaten visar att utsläppen behöver minska snabbt för att inte riskera att medföra omfattande kostnader.....	8
2.3	Den regionala variationen är stor.....	10
2.4	Om omställningen påbörjas tidigt kan kostnaderna hållas nere.....	11
2.5	Klimatförändringarnas effekter på svensk ekonomi väntas framför allt komma via omvärlden	12
3	Regeringen arbetar aktivt för att motverka klimatförändringarna och minska klimatrelaterade risker.....	13

1 Inledning

Syftet med miljöbilagan är att belysa perspektiv som inte behandlas mer utförligt i resultatredovisningen i utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård och den årliga klimatredovisningen i budgetpropositionen. I år fokuserar bilagan på hur klimatförändringarna kan påverka makroekonomin.

FN:s klimatpanel IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) bedömer att klimatförändringarna kan innebära allvarliga och omfattande risker redan vid lägre temperaturökningar, och att det kommer innebära risker även för den ekonomiska tillväxten. Den ekonomiska nedgången till följd av pandemin har visserligen medfört en minskning i de globala växthusgasutsläppen men denna förändrar inte de grundläggande premisserna för klimatförändringarna. Inte ens en djup och långvarig lågkonjunktur kommer att påverka koncentrationen av växthusgaser i atmosfären nämnvärt, eftersom utsläppen bryts ned väldigt långsamt.

Vikten av att agera preventivt och kraftfullt för att minska utsläppen kvarstår därför, inte minst för återhämtningen efter spridningen av sjukdomen covid-19. De insatser som görs för att återstarta ekonomin ska bidra till att öka takten i klimatomställningen. Genom klimatavtalet från Paris, det s.k. Parisavtalet, har världens länder enats om att begränsa den globala uppvärmningen till långt under 2 grader Celsius över förindustriell nivå, samt göra ansträngningar för att begränsa den till under 1,5 grader över förindustriell nivå. Anpassningsförmågan till skadliga effekter av klimatförändringarna ska förbättras och motståndskraften mot klimatförändringarna främjas. Finansiella flöden ska göras förenliga med en väg mot låga utsläpp av växthusgaser. I Sverige ger det klimatpolitiska ramverket och regeringens strategi för klimatanpassning långsiktiga förutsättningar för att Sverige ska leva upp till Parisavtalet. IPCC bedömer att utsläppsscenarioer som klarar att begränsa uppvärmningen till under 1,5 grader är förknippade med flera synergier än konflikter med andra hållbarhetsmål. Nettoeffekten beror dock på omställningens takt och omfattning, vilka åtgärder som sätts in, hur åtgärder interagerar med varandra samt hur de förvaltas. Att bättre förstå de makroekonomiska konsekvenserna av klimatförändringarna kan öka förståelsen för vilka ekonomiska risker det innebär om takten för omställningen inte ökar tillräckligt snabbt och klimatmålen inte nås.

Denna bilaga belyser översiktligt olika tänkbara makroekonomiska risker till följd av klimatförändringarna och hur de väntas påverka ekonomin. Det är framför allt effekterna på den reala ekonomin av ett förändrat klimat som behandlas medan finansiella stabilitetsrisker berörs i mindre utsträckning. Precis som i fallet med spridningen av sjukdomen covid-19 kan klimatförändringarna få svårförutsedda konsekvenser i alla delar av samhället. Makroekonomisk analys utgör därmed endast en del i den totala analysen av de risker och komplexa utmaningar som klimatförändringarna innebär för samhället i stort.

1.1 Klimatet förändras globalt och i Sverige

Det är i dag välbelagt att klimatet förändras i snabbare takt än historiskt och att det är människans påverkan på klimatet som är den huvudsakliga förklaringen till de pågående klimatförändringarna. De senaste fem åren har t.ex. varit de varmaste som någonsin uppmäts. Den globala medeltemperaturen har totalt stigit med ungefär 1 grad jämfört med förindustriell tid. Om utsläppen fortsätter att öka i samma takt som under de senaste åren uppskattar IPCC att den globala uppvärmningen sannolikt

kan komma att nå 1,5 grader någon gång mellan 2030 och 2052.¹ I många regioner och länder går uppvärmningen snabbare än det globala genomsnittet, däribland Sverige. Enligt SMHI har årsmedeltemperaturen i Sverige stigit med 1,7 grader som ett genomsnitt under de senaste 30 åren jämfört med förindustriell tid, vilket är mer än dubbelt så mycket som den globala temperaturökningen.²

Uppvärmningen som orsakas av mänsklig påverkan leder till konsekvenser vilka kommer att hålla i sig under århundraden till årtusenden, som t.ex. långsamt stigande havsnivåer. Samtidigt ökar sannolikheten för fler och mer ihållande extrema väderhändelser, som värmeböljor, torka och översvämningar. Sannolikheten för intensiv och långvarig kyla minskar. Utsläpp av växthusgaser påverkar även t.ex. havsförsurning.

I många ekosystem går det redan att se förändringar till följd av uppvärmningen. Isavsmältning i Arktis och utbredd korallblekning är två exempel. I Sverige och Europa har de senaste årens översvämningar, värmeböljor och torka drabbat ekosystem, människor och företag. Klimatrisker är komplexa och det råder stor osäkerhet kring dessa och hur de påverkar ekonomin. Därmed skiljer de sig från andra risker som världsekonomin nu står inför såsom exempelvis handelskonflikter, där kanalerna för hur dessa risker kan påverka ekonomin och effekterna på BNP är mer tydliga. Vissa effekter kan vara av ihållande eller oåterkallelig art, t.ex. förlusten av vissa ekosystem. Risker för irreversibla brytpunkter i klimatsystemet, då processer sätts igång som förvärrar uppvärmningen (s.k. tröskeeffekter), är osäkra men bedöms kunna öka med stigande temperaturer. Den globala uppvärmningen påverkar alla regioner, länder och sektorer om än i olika grad, oavsett var på jorden utsläppen sker.

Klimatförändringarna kan ha betydande långsiktig påverkan på den globala ekonomin. Stigande temperaturer, ändrade nederbördsmonster och extrema väderhändelser kan påverka ekonomin i flera olika dimensioner, bl.a. genom minskade reala och finansiella tillgångar, minskad och mer volatil inkomst och tillväxt samt lägre potentiell produktion. Det kan också finnas betydande skillnader i fördelningen av ekonomiska risker mellan regioner, länder och sektorer. Samtidigt finns det många dimensioner av klimatförändringarna där de ekonomiska konsekvenserna fortfarande är relativt okända, t.ex. förändringar i ekosystemen, försurning av haven och tinande permafrost.³

I litteraturen brukar de ökade ekonomiska riskerna delas upp i två huvudsakliga kategorier: fysiska risker och omställningsrisker. Dessa risker kan påverka såväl den reala ekonomin som det finansiella systemet. Eftersom de är nära sammanlänkade kan det också uppstå negativa återkopplingar mellan den reala och den finansiella sektorn som förstärker de ursprungliga riskerna. Nedan beskrivs dessa risker mer ingående och genom vilka kanaler de kan påverka ekonomin.

1.2 Klimatförändringarna påverkar värdet på tillgångar, investeringar och arbetsproduktivitet

De fysiska riskerna består av de risker för ekonomin som följer direkt av extrema väderhändelser och den gradvisa förändringen av klimatet. Dessa risker kan påverka

¹ Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty (IPCC 2018).

² Se SMHI:s sammanställning av klimatdata 2018 på www.smhi.se

³ Se t.ex. Hsiang och Kopp, An Economist's Guide to Climate Change Science, Journal of Economic Perspectives, 2018.

ekonomin på flera olika sätt och på olika tidshorisonter. För extrema väderhändelser tenderar kostnaderna för ekonomin att vara störst på kort (till medellång) sikt efter att de har inträffat, medan den gradvisa klimatförändringen främst påverkar ekonomin på medellång till lång sikt.⁴ IPCC slår fast att sannolikheten för flera extrema väderhändelser redan har ökat och kommer fortsätta att öka.⁵ Det är emellertid svårt att förutsäga exakt var och när en extrem händelse ska inträffa och vilken påverkan den därmed kan få på ekonomin.

Extrema väderhändelser kan påverka hushåll och företag genom att egendom skadas eller förloras. Företag kan även påverkas om produktionskapacitet slås ut och de förlorar intäkter. Om hushållens reala tillgångar (främst bostäder) minskar i värde påverkar det sparandet och därmed också hushållens konsumtion. Även företagens vilja att investera kan påverkas av finansiella förluster och en osäkerhet om den framtida efterfrågan. Ersättningsinvesteringar i skadad infrastruktur och egendom samt kostnader för anpassning till klimatförändringarna kan tränga ut andra, mer produktiva investeringar. Den internationella handeln kan också påverkas av störningar till följd av extrema väderhändelser. Det gör att även ett land som inte är direkt utsatt för en extrem väderhändelse, men som är beroende av export till eller import från ett mer utsatt land eller en region, kan komma att påverkas negativt. Extrema väderhändelser kan vidare leda till prisökningar. Minskade skördar till följd av t.ex. värmeböljor kan påverka priset på vissa grödor och därmed också inflationen. Stormar och översvämningar kan påverka produktionskapaciteten negativt, vilket pressar upp såväl insats- som producentpriser. Genom den internationella handeln kan dessa prisökningar också få en mer global påverkan.

Arbetsproduktiviteten är central för ekonomisk tillväxt och därmed medborgarnas levnadsstandard på lång sikt. Det finns empiriskt stöd för att arbetsproduktivet kan vara en viktig påverkanskanal för klimatförändringarnas effekt på ekonomin. Högre temperaturer kan påverka arbetsproduktiviteten negativt framför allt i regioner och länder som redan har ett relativt varmt klimat, se vidare avsnitt 2.3.

1.3 Omställningen kan innebära ökade kostnader på kort och medellång sikt men även möjligheter

Omställningen till en ekonomi som inte är beroende av fossila bränslen minskar de långsiktiga ekonomiska konsekvenserna som klimatförändringarna väntas medföra. Samtidigt väntas omställningen kräva en omfattande omstrukturering av ekonomin vilket kan medföra vissa risker, bl.a. kan ändrade relativpriser påverka den ekonomiska aktiviteten. Det kan handla om politiska beslut, ny teknik eller ändrade preferenser bland konsumenter som gör att värderingen av tillgångar och förväntningar om framtida vinster ändras eller att produktionskostnader och marknadsandelar för företag eller länder ökar eller minskar. Exempelvis kan värdet på fossila energitillgångar som kol, olja och gas eller energiproduktionsanläggningar minska eller förlora helt i värde (s.k. strandade tillgångar efter engelskans ”stranded assets”), vilket även kommer att påverka andra sektorer som är beroende av fossil energi eller som har investerat i dessa tillgångar. Då omställningsrisker består av de risker för ekonomin som uppkommer i samband med övergången till en mindre fossilbaserad

⁴ Se t.ex. Batten, Climate change and the macro-economy: a critical review, Bank of England Staff Working Paper No. 706, 2018.

⁵ Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty (IPCC 2018).

ekonomi kan de väntas klinga av när aktörerna anpassat sig fullt ut till de nya förhållandena.

Kostnaderna bedöms variera mellan länder och bero på landspecifika egenskaper, såsom landets socioekonomiska förutsättningar och möjligheter att ställa om. Beroende av när i tiden en omställning sker och i vilken takt, kan kostnaderna uppkomma på kort eller medellång sikt.⁶

Omställningen behöver dock inte enbart medföra kostnader. Innovation och teknologiska framsteg kan ha en betydande effekt på produktivitet och ekonomisk tillväxt.⁷ Samhällsekonomiskt lönsamma investeringar i infrastruktur för transporter som innebär relativt sett lägre utsläpp, t.ex. järnväg och sjöfart, kan generera positiva tillväxteffekter. Pandemin har även ökat behovet av ekonomiska stimulanser generellt, vilket ger en möjlighet att skynda på omställningen och samtidigt bidra till återhämtningen av ekonomin, något som lyfts fram av bl.a. IMF och Hepburn m.fl.⁸ Andra ekonomiska fördelar som följer av en omställning kan handla om förbättrad hälsa genom minskade luftföroreningar och klimatrelaterade befolkningsomflyttningar. Bland andra IMF, Karlsson och Alfredsson och IPCC lyfter fram att det i uppskattningar av kostnaderna förknippade med en omställning inte tas tillräcklig hänsyn till olika fördelar som följer av omställningen, vilket bl.a. kan förklaras av att det finns stora svårigheter med att beräkna och därmed modellera dessa fördelar.⁹

2 Studier visar att de makroekonomiska konsekvenserna kan bli betydande

Klimatförändringarnas påverkan på ekonomin är ett forskningsområde under utveckling. Klimatförändringarna sammanfattas ofta som förändringen i den globala medeltemperaturen, men inbegriper flera olika aspekter. Man kan analysera dels klimatförändringarnas påverkan på global BNP, dels hur klimatförändringarna påverkar enskilda makroekonomiska variabler, såsom arbetsproduktivitet. Att analysera effekterna på global BNP kan t.ex. ge vägledning om vilka ekonomiska risker det skulle innebära om politiskt satta mål inte skulle uppnås. Skattningarna är dock förknippade med stor osäkerhet och regionala variationer och påverkan på enskilda variabler framgår inte, något som beskrivs mer utförligt nedan.

⁶ Batten, Climate change and the macro-economy: a critical review, Bank of England Staff Working Paper No. 706, 2018.

⁷ Frankhausen, Sehleier och Stern, Climate change, innovation and jobs, Climate Policy, 2008.

⁸ Greening the Recovery (IMF, 2020); Hepburn, O'Callaghan, Stern, Stiglitz och Zenghelis, Will COVID-19 fiscal recovery packages accelerate or retard progress on climate change? Oxford Review of Economic Policy, 2020.

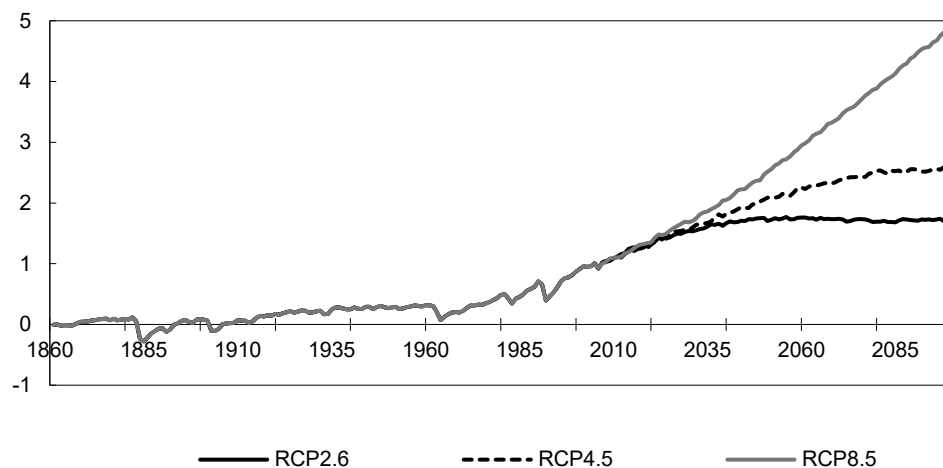
⁹ Fiscal Monitor: How to Mitigate Climate Change (IMF 2019); Karlsson och Alfredsson, Klimatpolitik under osäkerhet Kostnader och nyttor – bevis och beslut, Bilaga 9 till SOU 2016:47, 2016; Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability (IPCC, 2014).

Fördjupning 2.1 IPCC:s utvecklingsbanor över hur den globala uppvärmningen kommer utvecklas

IPCC tar fram olika representativa utvecklingsbanor (Representative Concentration Pathways, RCP), över hur den globala uppvärmningen kommer att förstärkas i framtiden. Scenarierna visar möjliga utvecklingsbanor för klimatförändringarna beroende på halten av växthusgaser i atmosfären. Scenarierna benämns RCP2.6, RCP4.5, RCP6.0 och RCP8.5, utifrån den beräknade strålningsdrivningen 2100 uttryckt i watt per kvadratmeter (W/m²). RCP2.6 är det scenario som ligger närmast ambitionerna i Parisavtalet och inkluderar en mycket kraftfull klimatpolitik med en betydande begränsning av framtida utsläpp, medan det scenario med högst strålningsdrivning – RCP8.5 – inte inkluderar någon tillkommande klimatpolitik. Scenarierna ser mycket olika ut och indikerar att det finns flera möjliga vägar vad gäller framtida utsläpp. Vilket scenario som ligger närmast den faktiska utvecklingen i framtiden beror på dels hur snabbt utsläppen av växthusgaser och luftföroreningar kan minskas, dels förändrad markanvändning (främst avskogning). Dessa faktorer är i sin tur beroende av befolkningsutvecklingen, hur energianvändningen förändras och den ekonomiska tillväxten. Det finns därför skäl att beakta flera olika scenarier i bedömningen av risker och effekter.

Diagram 2.1 Globala temperaturavvikelser för olika scenarier

Grader C

Anm.: Scenarierna avser temperaturavvikelsen jämfört med medelvärdet för 1861–1890 för RCP2.6, RCP4.5 och RCP8.5 från 24 globala klimatmodeller. För varje år är det medelvärdet i modellensembeln.

Källa: SMHI.

2.1 Flera olika metoder och modeller används för att förstå följderna för ekonomin

Det finns flera olika ekonomiska modeller och metodansatser som används för att kvantifiera de ekonomiska konsekvenserna av klimatförändringarna. En sådan ansats handlar om att identifiera de mekanismer som påverkar människors välfärd i syfte att ta fram en skadefunktion, dvs. effekten av klimatförändringarna på ett visst förhållande. Den vanligaste typen av modeller som används är s.k. IAM-modeller (Integrated Assessment Models) eller integrerade bedömningsmodeller. Modellerna, som både är kvantitativa och interdisciplinära, beskriver systemen i klimat och ekonomi och samspelet dem emellan. IAM-modeller innehåller typiskt sett en modell som beräknar förväntade utsläpp, en modell för hur utsläppen kommer att påverka klimatet, en funktion som uppskattar vilka skador klimatförändringarna förväntas leda till och en funktion som återger hur detta kommer att påverka välfärden över en

längre tid och i olika regioner.¹⁰ IAM-modeller är mer eller mindre komplexa och används för att undersöka olika problemställningar. I analyser av Nordhaus och Stern används exempelvis stiliserade IAM-modeller till att uppskatta samhällsekonomiska kostnader av koldioxidutsläppen (kostnads-nyttoanalys).¹¹ Andra, mer process-orienterade IAM-modeller, kan användas för att undersöka hur klimatmål kan nås på ett kostnadseffektivt sätt (kostnadseffektivitetsanalys). Ett exempel är IPCC, som i sin specialrapport för 1,5-gradersmålet sammanställer resultaten från IAM-modeller genom att skatta kostnaden på marginalen för de utsläppsminskningar som krävs för att uppnå ett 1,5- respektive 2-gradersmål.¹² I teorin kan integrerade bedömningsmodeller inkludera även komplexa, icke-marknadsprissatta variabler, såsom människors hälsa, effekter på biologisk mångfald etc. De kan därför inbegripa värden som ligger utanför BNP-begreppet. En kritik mot modellerna har dock varit att de ofta i praktiken har utelämnat viktiga variabler.¹³ Även om IAM-modeller med tiden blivit alltmer sofistikerade finns det fortfarande begränsningar som diskuteras längre ned.

En annan metodansats är av mer statistisk karaktär, där sambandet mellan historiska variationer i medeltemperaturer och BNP-nivå eller tillväxt studeras. Denna ansats exkluderar helt icke-marknadsprissatta variabler. Eftersom utgångspunkten är historiska data undantar ansatsen också sådana effekter som inte fångas av variationer i genomsnittlig temperatur, såsom extrema väderhändelser. Ansatsen kan av samma anledning inte heller hantera tillstånd som ännu inte har inträffat, som t.ex. tröskeleffekter.

På senare tid har man även börjat använda allmänna jämviktsmodeller. Denna typ av modeller avser att visa hur klimatförändringarnas effekter på en sektor påverkar övriga delar av ekonomin, hur effekter i ett land kan påverka andra länder och hur effektiva styrmedel kan väntas vara för att påverka utsläppen.¹⁴

Alla ansatser har sina styrkor och svagheter beroende på vilken kontext de används i. En jämförelse mellan resultat från olika modeller kan därför vara vanskelig. Modellerna och metoderna speglar kunskapsläget som det ser ut vid den aktuella tidpunkten och utvecklas och förbättras kontinuerligt. BNP är ett viktigt mått som ger information om ekonomins storlek och tillväxt, men som inte visar alla detaljer kring välståndsutveckling och fördelning eller utvecklingen inom andra samhällsområden. IPCC understryker därför även värdet av en multi-målsanalys, dvs. strategier som är gynnsamma för klimatet och flera andra samhällsmål samtidigt.¹⁵

¹⁰ Karlsson och Alfredsson, Klimatpolitik under osäkerhet Kostnader och nyttor – bevis och beslut, Bilaga 9 till SOU 2016:47.

¹¹ Nordhaus, *Managing the Global Commons: The Economics of Climate Change*, 1994; Nordhaus, *Estimates of the Social Cost of Carbon: Concepts and Results from the DICE-2013R Model and Alternative Approaches*, *Journal of the Association of Environmental and Resource Economists*, 2014; Nordhaus, *Revisiting the Social Cost of Carbon*, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 2017; Stern, *The Economics of Climate Change*, *The Stern Review*, 2007.

¹² *Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty* (IPCC 2018).

¹³ För en längre diskussion se Howard and Sterner, *Few and Not So Far Between: A Meta-analysis of Climate Damage Estimates*, *Environmental and Resource Economics*, 2017, och Revesz, Howard, Arrow, Goulder, Kopp, Livermore, Oppenheimer och Sterner, *Global warming: Improve economic models of climate change*, *Nature*, 2014.

¹⁴ *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability* (IPCC 2014).

¹⁵ *Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty* (IPCC 2018).

2.2 Modellresultaten visar att utsläppen behöver minska snabbt för att inte riskera att medföra omfattande kostnader

Det finns ett stort och växande antal studier som undersöker hur klimatförändringarna kan komma att påverka ekonomin, både från forskarvärlden och internationella organisationer som granskar den ekonomiska utvecklingen. En väsentlig andel av studierna indikerar att den långsiktiga påverkan av klimatförändringarna på den globala ekonomin kan bli betydande, i synnerhet under andra hälften av detta århundrade, samt att riskerna ökar redan vid relativt låga temperaturökningar.¹⁶

Sannolikheten för fler, kraftigare och mer ihållande extrema väderhändelser väntas fortsätta att öka till följd av klimatförändringarna.¹⁷ Dessa kan ha en betydande effekt på viktiga ekonomiska variabler. Dell m.fl. har exempelvis sammanställt resultaten från ett flertal studier som indikerar att extremväder som vindstormar, värmeböljor och torka har en negativ påverkan på bl.a. arbetsproduktiviteten, produktiviteten inom jordbruket och industrin, energiefterfrågan och den ekonomiska tillväxten.¹⁸ Skadorna av extrema väderhändelser uppstår framför allt på kort sikt efter att de inträffat, men det finns även studier som visar på att skadorna kan bli mer långsiktiga.¹⁹

Även de gradvisa klimatförändringarna väntas påverka ekonomin negativt. Kahn m.fl. bedömer att klimatförändringar, mätt som avvikelser i temperatur från det historiska medelvärdet, väntas påverka ekonomin negativt genom lägre arbetsproduktivitet, minskade investeringar och minskad handel, störningar i globala värdekedjor och skador på infrastruktur till följd av bl.a. översvämningar. Andra studier kommer fram till liknande slutsatser.²⁰

IPCC lyfter fram att många för samhällsekonomin centrala sektorer är särskilt känsliga för klimatförändringarna, som t.ex. jordbruk, energi, vatten, transport, fiske, hälsa, försäkring och turism.²¹ Jordbruket är en sektor där klimatförändringarnas direkta effekter på ekonomin är som tydligast och värmeböljor kan påverka tillväxten av viktiga grödor. Större produktionsbortfall i jordbrukssektorn och lägre produktivitet kan få stora konsekvenser, då möjligheten att hitta fullgoda substitut kan vara begränsad särskilt på kort sikt.²² Klimatförändringar och energi är nära sammankopplade. I många studier dras slutsatsen att höga temperaturer ökar efterfrågan på energi, i synnerhet i varmare regioner, då energisystemen spelar en

¹⁶ Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability (IPCC 2014); Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty (IPCC 2018); Fiscal Monitor: How to Mitigate Climate Change (IMF 2019); A call for action Climate change as a source of financial risk (Network for Greening the Financial System 2019).

¹⁷ Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty (IPCC 2018).

¹⁸ Dell, Jones och Olken, What Do We Learn from the Weather? The New Climate–Economy Literature, Journal of Economic Literature, 2014.

¹⁹ Acevedo Mejia, Mrkaic, Novta, Pugacheva och Topalova, The Effects of Weather Shocks on Economic Activity: What are the Channels of Impact? IMF Working Papers, 2018; Dell, Jones och Olken, What Do We Learn from the Weather? The New Climate–Economy Literature, Journal of Economic Literature, 2014.

²⁰ Kahn, Mohaddes, Ng, Pesaran, Raissi och Yang, Long-Term Macroeconomic Effects of Climate Change: A Cross-Country Analysis, IMF Working Paper, 2019; Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability (IPCC 2014); The Economic Consequences of Climate Change (OECD 2015).

²¹ Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability (IPCC 2014).

²² Dell, Jones och Olken, What Do We Learn from the Weather? The New Climate–Economy Literature, Journal of Economic Literature, 2014; Persson och Sterner, Konsensus i förändring – klimatekonomi efter Stern, ekonomisk debatt, 2008.

viktig roll vad gäller t.ex. avkylning. Samtidigt spelar energianvändningen i sig en avgörande roll för de globala utsläppen.²³

Det finns studier som tyder på att klimatförändringarna kan få betydande påverkan på den globala ekonomin på lång sikt medan andra studier indikerar att de ekonomiska konsekvenserna är mer begränsade. Det finns därför skäl att beakta flera studier för att bilda sig en uppfattning om den potentiella storleken på de globala konsekvenserna och också vara medveten om att effekterna inte omfattar alla de skador som kan uppkomma i samhället. Metaanalys, dvs. en sammanvägning av flera studier med olika metodansatser, är ett sätt att hantera den stora osäkerheten kring ekonomiska effekter. I tabell 3.1 finns exempel på några studier från internationella organisationer och forskningslitteraturen. Denna genomgång ska dock inte på något sätt betraktas som uttömmande och det bör noteras att de regionala skillnaderna kan vara stora, vilket inte framgår av resultaten i tabellen (se avsnitt 2.3).

Tabell 2.1 Resultat från ett antal studier som visar klimatförändringarnas långsiktiga påverkan på den globala ekonomin

Studie	Temperaturökning till 2100 jämfört med förindustriell nivå	Global BNP	Not
Kahn m.fl. ²⁴	0,01; 0,04 grader ¹	-1%; -7% ²	Scenarierna jämför om Parisavtalet uppnås med ett scenario utan åtgärder
Pretis m.fl. ²⁵	1,5; 2 grader	-8%; -13% ³	
Howard och Sterner ²⁶	3 grader	-7; -10%	Sammanvägning av andra studier
Nordhaus och Moffat ²⁷	3; 6 grader	-2%; -8%	Sammanvägning av andra studier
Burke m.fl. ²⁸	3,7 grader	-23%	Icke-linjära samband
OECD²⁹	1,5; 4,5 grader	-2%; -10%	

¹ Temperaturökningen avser här grader per år.

² Avser real BNP per capita.

³ Avser BNP per capita.

Studierna i tabellen visar att spridningen av resultaten i olika studier är stor, vilket illustrerar en del av den osäkerhet och känslighet för olika antaganden som omgärdar modellskattningarna. Resultaten beror till stor del på val av modell och metodansats, vilka variabler som inkluderas i analysen samt underliggande antaganden om hur förändringar i utsläpp påverkar temperatur och klimat och hur det i sin tur påverkar den ekonomiska aktiviteten. Det beror också på vilka antaganden som görs om hur olika ekonomier kommer att anpassa sig till klimatförändringarna och hur den tekniska utvecklingen kommer att påverka framtida utsläpp. Osäkerheten ökar över tid. Konsekvenserna av klimatförändringarna kommer att uppkomma under en lång tid framöver och bäras av framtida generationer. Eftersom effekterna beräknas för en lång tidsperiod spelar det stor roll hur händelser i dag värderas gentemot händelser i framtiden. Även små skillnader i den diskonteringsränta som används kan få stor

²³ Carleton och Hsiang, Social and economic impacts of climate, Science, 2016; Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability (IPCC 2014).

²⁴ Kahn, Mohaddes, Ng, Pesaran, Raissi och Yang, Long-Term Macroeconomic Effects of Climate Change: A Cross-Country Analysis, IMF Working Paper, 2019.

²⁵ Pretis, Schwarz, Tang, Haustein och Allen, Uncertain impacts on economic growth when stabilizing global temperatures at 1.5°C or 2°C warming, Philosophical Transactions of the Royal Society, 2018.

²⁶ Howard and Sterner, Few and Not So Far Between: A Meta-analysis of Climate Damage Estimates, Environmental and Resource Economics, 2017.

²⁷ Nordhaus och Moffat, A survey of global impacts of climate change: replications, survey methods and a statistical analysis, NBER Working Paper 2017.

²⁸ Burke, Hsiang och Miguel, Global non-linear effect of temperature on economic production, Nature, 2015.

²⁹ The Economic Consequences of Climate Change (OECD 2015).

påverkan på det beräknade nuvärdet av de framtida konsekvenserna.³⁰ Även antaganden om skadefunktionens form kan få stora effekter. Burke m.fl. utgår exempelvis från att sambandet mellan temperaturökningar och ekonomisk produktivitet inte är linjärt, vilket leder till en betydligt högre uppskattning av de globala kostnaderna fastän beräkningarna inte tar hänsyn till andra klimatförändringar än de direkta temperaturökningarna.³¹

Oåterkalleliga brytpunkter tillhör de potentiella konsekvenser av klimatförändringarna som skulle kunna leda till mycket stora skador på ekonomin och samhället i stort. Det finns makroekonomiska skattningar som inkluderar risken för tröskeeffekter och extrema utfall³², men kunskapsluckorna är fortfarande stora. Många forskare menar att risken för extrema utfall motiverar att man utgår från försiktighetsprincipen, och att beslutsfattare bör införa styrmedel och åtgärder för att undvika riktigt skadliga utfall trots att det är osäkert när de inträffar.³³

Även om osäkerheten är stor och det är svårt att jämföra olika studier visar resultaten i de viktigaste globala makroekonomiska modellerna att de ekonomiska konsekvenserna av klimatförändringarna kommer bli omfattande om inte utsläppen minskar, och att det behövs snabba och långtgående styrmedel för att åstadkomma den minskning som är nödvändig.³⁴ Bland annat Cai m.fl., Stern och IPCC menar att kostnaderna av att inte vidta åtgärder vida överstiger kostnaderna av att göra det.³⁵ Då modellerna ofta utesluter många av de faktorer som kan få störst effekt på ekonomin – som t.ex. kostnader till följd av konflikter och risken för katastrofala utfall och tröskeeffekter – underskattar modellerna sannolikt klimatförändringarnas inverkan på ekonomin.³⁶ Inte heller den regionala variationen framgår i de globala uppskattningarna, något som behandlas i nästa avsnitt.

2.3 Den regionala variationen är stor

De uppskattade konsekvenserna av klimatförändringarna på global nivå är en sammanvägning av de ekonomiska konsekvenserna i olika delar av världen. Sådana uppskattningar visar därför inte de regionala variationer som finns, där den större påverkan i vissa regioner och länder balanseras av en mindre påverkan i andra. Det kan naturligtvis också finnas skillnader inom ett land, till följd av klimatvariationer inom landet. Exempelvis väntas länder med mindre ekonomisk diversifiering och mindre kapacitet till anpassning vara mer utsatta än andra. Det innebär att klimatförändringarna riskerar att öka de redan befintliga ekonomiska klyftorna inom och mellan olika länder och regioner. Flera studier indikerar att de regionala skillnaderna kan vara betydande och att relativt sett redan varmare länder tenderar att

³⁰ För en längre discussion se t.ex. Hänsel, Drupp, Johansson, Nesje, Azar, Freeman, Groom och Sterner, Climate economics support for the UN climate targets, *Nature Climate Change*, 2020 och Nordhaus, Revisiting the social cost of carbon, PNAS, 2017; Stern, *The Economics of Climate Change*, The Stern Review, 2007.

³¹ Burke, Hsiang och Miguel, Global non-linear effect of temperature on economic production, *Nature*, 2015.

³² Se t.ex. Cai, Lenton och Lontzek, Risk of multiple interacting tipping points should encourage rapid CO2 emission reduction, *Nature Climate Change*, 2016.

³³ Lenton, Rockström, Gaffney, Rahmstorf, Richardson, Steffen and Schellnhuber, Climate tipping points - too risky to bet against, *Nature*, 2019; Weitzman, On Modeling and Interpreting the Economics of Catastrophic Climate Change, *Review of Economics and Statistics*, 2009.

³⁴ *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability (IPCC 2014)*; Karlsson och Alfredsson, Klimatpolitik under osäkerhet Kostnader och nyttor – bevis och beslut, Bilaga 9 till SOU 2016:47.

³⁵ Cai, Lenton och Lontzek, Risk of multiple interacting tipping points should encourage rapid CO2 emission reduction, *Nature Climate Change*, 2016; Stern, Why Are We Waiting? The Logic, Urgency, and Promise of Tackling Climate Change, 2015; *Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty (IPCC 2018)*.

³⁶ Revesz, Howard, Arrow, Goulder, Kopp, Livermore, Oppenheimer och Sterner, Global warming: Improve economic models of climate change, *Nature*, 2014; Weitzman, Fat-Tailed Uncertainty in the Economics of Catastrophic Climate Change, *Review of Environmental Economics and Policy*, 2011; Lemoine och Traeger, Watch Your Step: Optimal Policy in a Tipping Climate, *American Economic Journal: Economic Policy*, 2014; *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability (IPCC 2014)*.

påverkas i högre utsträckning av klimatförändringar. Skadorna sker i form av bl.a. sämre skördar, lägre arbetsproduktivitet i utomhussektorer och sämre hälsa.³⁷ Landsbygden väntas i allmänhet drabbas hårdare än städerna eftersom jordbruket är mycket känsligt för klimatförändringar.

IPCC gör bedömningen att de regionala skillnaderna av en ökning från 1,5 graders till 2 graders uppvärmning kan vara betydande, och att det är låg- och medelinkomstländer och regioner som påverkas i högst utsträckning, t.ex. den afrikanska kontinenten, södra Asien, och delar av Sydamerika. Detta innebär att klimatförändringarna kan förstärka inkomstklyftorna mellan hög- och låginkomstländer och regioner.³⁸ IPCC framhåller att klimatförändringarna ofta fungerar som en riskmultiplikator, i den bemärkelsen att den innebär extra påfrestningar på redan hotade ekosystem samt på de mest utsatta människorna i samhället. Skador i olika delar av samhället kan dessutom förstärka varandra vilket kan innebära stora påfrestningar.³⁹

Resultaten i Burke m.fl. indikerar en förhållandevis stor effekt på den globala ekonomin (jämför tabell 2.1), vilket förklaras av att ökningarna i temperaturen påverkar BNP icke-linjärt genom förändringar i arbetsutbud och i arbetsproduktivitet.⁴⁰ Produktiviteten i ekonomin väntas minska när den årliga genomsnittliga temperaturen överstiger 13 grader och minskningen väntas accelerera vid högre temperaturer. Eftersom låginkomstländer överlag är koncentrerade i geografiska områden med varmare klimat kan temperaturökningar vara särskilt skadliga för dessa ekonomier.

Arbetsproduktivitet är en viktig drivkraft för långsiktig ekonomisk tillväxt. Flera studier har visat att arbetsproduktiviteten minskar över en viss temperaturnivå, i synnerhet för utomhusnäringar som jordbruk, gruv- och skogsnäringar. Alltför höga temperaturer kan påverka möjligheten till arbete utomhus och även inomhus om det saknas tillgång till luftkonditionering. Europeiska kommissionens PESETA-projekt har uppskattat effekten av klimatförändringar på arbetsproduktivitet i olika delar av Europa. Resultaten indikerar att för RCP8.5, dvs. ett scenario för utsläppen utan tillkommande klimatpolitik, kan den genomsnittliga dagliga arbetsproduktiviteten för arbete utomhus i flera länder i södra Europa minska med 10–15 procent mot slutet av århundrandet, jämfört med dagens nivåer. För länder i norra Europa är effekterna betydligt mindre, 2–4 procent mot slutet av århundrandet. Inom ramen för projektet konstateras dock att anpassning och omställning har potentialen att betydligt mildra effekterna av temperaturökningar på arbetsproduktiviteten.⁴¹

2.4 Om omställningen påbörjas tidigt kan kostnaderna hållas nere

Vilka kostnader en omställning beräknas få beror i hög utsträckning på vilka antaganden som görs avseende takt och omfattning på omställningen samt hur den faktiskt genomförs.⁴² Beroende på bl.a. utsläppsintensitet och omställningsförmåga i olika länder och sektorer kan kostnaderna för omställningen skilja sig åt. Det finns

³⁷ Acevedo Mejia, Mrkaic, Novta, Pugacheva och Topalova, The Effects of Weather Shocks on Economic Activity: What are the Channels of Impact? IMF Working Papers, 2018; The Economic Consequences of Climate Change (OECD 2015).

³⁸ Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty (IPCC 2018).

³⁹ Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability (IPCC 2014).

⁴⁰ Burke, Hsiang och Miguel, Global non-linear effect of temperature on economic production, Nature, 2015.

⁴¹ Climate impacts in Europe: Final report of the JRC PESETA III project (PESETA 2018).

⁴² Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty (IPCC 2018).

stöd i litteraturen för att kostnaderna kan hållas nere när omställningen påbörjas tidigt, eftersom det medger en ordnad övergång av den existerande kapitalstocken och infrastrukturen.⁴³ Genom att främja synergier och minska konflikter mellan minskade utsläpp och övriga samhällsmål kan även kostnaderna för en bredare omställning mot hållbar utveckling minska. En studie av IMF visar exempelvis att minskade utsläpp ofta innebär stora vinster även för luftkvaliteten. I många länder är vinsterna t.o.m. så stora att dessa i sig väger upp kostnaderna för klimatåtgärder.⁴⁴

Bland annat Furman m.fl. menar att minskade utsläpp är av central betydelse för att minska risken för katastrofala utfall. Furman m.fl. genomför en metaanalys av tidigare studier och resultaten indikerar att en senareläggning av omställningen med 10 år kan öka kostnaderna med 40 procent, nuvärdesberäknat. Osäkerheten om framtida effekter och eventuella tröskelvärden motiverar enligt författarna mer klimatpolitik i dag som en typ av försäkringspremie.⁴⁵

2.5 Klimatförändringarnas effekter på svensk ekonomi väntas framför allt komma via omvärlden

Hur Sveriges ekonomi kommer att påverkas av klimatförändringarna beror i hög grad på hur stora de globala klimatförändringarna blir. Generellt förväntas andra regioner i världen drabbas hårdare av klimatförändringarnas effekter, även om konsekvenserna också kan bli stora i Sverige för exempelvis kustnära infrastruktur och bebyggelse, vattenkvaliteten i sjöar och hav och människors hälsa till följd av värmeböljor och ökad smittspridning.⁴⁶ I enlighet med vad som anges i förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete görs sektorsvisa klimat- och sårbarhetsanalyser. Som ett exempel kan nämnas att Skogsstyrelsen beräknar att klimatförändringarna kan leda till flera miljarder i förluster årligen fram till 2050 om inte skogsbruket anpassar sig.⁴⁷ Det stämmer överens med slutsatsen i flera internationella studier som visar att kostnaderna av att inte vidta åtgärder vida överstiger kostnaderna av att göra det.⁴⁸ Sverige, som är en liten, öppen ekonomi, kan också påverkas indirekt av fysiska risker och omställningsrisker i andra länder. Effekterna kan komma av bl.a. förändrade handelsmönster, högre inflation och ökad migration till följd av ökad risk för konflikter.

En viktig påverkanskanal för svensk ekonomi är handeln. Sverige har nära band till länder som troligen är mer exponerade för klimatrisker än vad Sverige är. Förändrade förutsättningar för produktion i omvärlden eller ändringar i länders relativa konkurrenskraft kan påverka efterfrågan på svenska varor och tjänster, exempelvis från skogs- och jordbruk samt energi. Sveriges ekonomi kan också påverkas genom ändrade priser och tillgång på insatsvaror som importeras från utlandet och används i den svenska produktionen.

En ökad frekvens och intensitet av extremväder i flera länder i Europa kan leda till högre transportkostnader som påverkar priset på både svensk export och import, vilket i förlängningen kan få genomslag på konsumentpriserna i Sverige. Ett minskat utbud av råvaror och livsmedel eller en stor förändring av produktiviteten till följd av klimatförändringar i omvärlden kan skapa ett inflationstryck. För Sverige kan det leda

⁴³ A call for action Climate change as a source of financial risk (Network for Greening the Financial System 2019).

⁴⁴ Fiscal Monitor: How to Mitigate Climate Change (IMF 2019).

⁴⁵ Furman, Shadbegian och Stock, The cost of delaying action to stem climate change: A meta-analysis, 2015.

⁴⁶ SOU 2007:60.

⁴⁷ Klimatanpassning av skogen och skogsbruket - mål och förslag på åtgärder (Skogsstyrelsen 2019:23).

⁴⁸ Adapt Now: A Global Call for Leadership on Climate Resilience (Global Commission on Adaptation 2019); COM(2013) 216 final.

till högre importpriser, eftersom hälften av de livsmedel som konsumeras är importerade, och en stor del utgörs av produkter som inte heller kan produceras i Sverige.⁴⁹ Extrema väderhändelser som t.ex. förstör skördar kan leda till tillfälliga kraftiga prisuppgångar som periodvis driver upp inflationen. Livsmedel utgör strax över 10 procent av svenska hushålls konsumtionsutgifter (SCB), och 14 procent av den konsumtionskorg som ligger till grund för konsumentprisindex (KPI).

Arbetsproduktiviteten kan också påverkas av högre medeltemperaturer och värmeböljor, men då huvuddelen av arbetet i Sverige utförs i en klimatreglerad inomhusmiljö är de ekonomiska konsekvenserna troligen begränsade.⁵⁰

De direkta effekterna av klimatförändringar på svensk ekonomi har bl.a. undersökts av Klimat- och sårbarhetsutredningen och Konjunkturinstitutet.⁵¹ Dessa studier har utgått från sektorsvisa bedömningar av intäkter och kostnader för hela ekonomin fram till 2100. I ett makroperspektiv bedöms intäkter och kostnader uppgå till i storleksordningen någon tiondels procent av BNP. Uppskattningarna om de direkta sammantagna effekterna på svensk ekonomi är dock förknippade med stor osäkerhet. När det gäller kostnadssidan kommer ett förändrat klimat att kräva en anpassning av samhället på ett stort antal områden. Den sammanlagda kostnaden för åtgärderna kan bli betydande för enskilda anläggningar, insatser och sektorer. Kostnaden kan även variera beroende på område: regionalt och lokalt kan effekterna bli stora.

Finansinspektionen bedömer att stabilitetsriskerna för de svenska finansiella företagen kopplade till klimatförändringar är begränsade. Placeringar i fossila tillgångar hos finansiella företag, t.ex. inom pensionssystemet, kan dock leda till att tillgångar förlorar i värde eftersom de inte kan nyttjas.⁵² Enligt vissa studier skulle mer än 80 procent av världens fossila tillgångar behöva förbli outnyttjade fram till 2050 för att begränsa den globala uppvärmningen i linje med Parisavtalet.⁵³ Dessa tillgångar och tillhörande investeringar skulle därmed generera förluster för de företag som äger dem. Även om svenska finansiella företag tycks relativt sett mindre exponerade för klimatrisker än många företag i omvärlden kan strandade tillgångar innebära betydande förluster även för dem. Dessutom är den svenska finanssektorn starkt beroende av vad som händer i omvärlden.

3 Regeringen arbetar aktivt för att motverka klimatförändringarna och minska klimatrelaterade risker

Enligt IPCC behövs det snabba, långtgående förändringar av aldrig tidigare skådat slag i alla delar av samhället för att stoppa jordens uppvärmning.⁵⁴ Omställningen till ett fossilfritt samhälle i enlighet med Parisavtalet och de nationella klimatmålen kommer att kräva stora och genomgripande förändringar av samhället. För att motverka både

⁴⁹ Importens andel av livsmedelskonsumtionen (LRF 2018), promemorian finns tillgänglig på www.lrf.se.

⁵⁰ Konjunkturläget oktober 2019: Klimatförändringens och klimatpolitikens effekter på arbetsproduktiviteten (Konjunkturinstitutet 2019).

⁵¹ SOU 2007:60; Kostnader och intäkter i Sverige av långsiktiga klimatförändringar – en litteraturoversikt (Konjunkturinstitutet 2017).

⁵² Klimatförändringar och finansiell stabilitet (Finansinspektionen 2016).

⁵³ Bos och Gupta, Stranded assets and stranded resources: Implications for climate change mitigation and global sustainable development, Energy Research & Social Science, 2019.

⁵⁴ Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty (IPCC 2018).

fysiska risker och omställningsrisker är det viktigt för regeringen att skapa förutsättningar för en ambitiös, långsiktig, samhällsekonomiskt effektiv och stabil klimatpolitik i bred förankring över partigränser och mandatperioder. Regeringen bedömer att klimatpolitiken bör skapa långsiktiga spelregler, utgå från principen om att sätta pris på utsläpp och stödja omställningen till ett fossilfritt samhälle. För att vara effektiv behöver den även vara inkluderande och ta hänsyn till de olika förutsättningarna som finns i städer och på landsbygden, liksom i olika inkomstgrupper, och göra det möjligt för alla att delta i arbetet med att ställa om samhället till fossilfrihet. Anpassning av samhället till de klimatförändringar som kommer att ske trots en ambitiös utsläppsminskning är särskilt viktigt vid investeringar som har lång livslängd inom sektorer som bedöms som sårbara och samhällsviktiga. Det kan röra vattenförsörjning, avloppssystem, elförsörjning, elektroniska kommunikationer, vattenleder, vägar och järnvägar, bebyggelse och byggnader, samt inom de areella näringarna. Regeringens klimatpolitik redovisas i klimatbilagan under Allmän miljö- och naturvård och i den klimatpolitiska handlingsplan som regeringen överlämnade till riksdagen i december 2019 samt i den nationella strategin för klimatanpassning.⁵⁵

⁵⁵ Utg.omr. 20, bilaga 1; prop. 2019/20:65 och prop. 2017/18:163.

Bilaga 6

Ändringar i vissa bestämmelser om ränta för kommuner

Bilaga till avsnitt 6.4.1

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Kostnadsränta för kommuner	2
2	Promemorians lagförslag.....	3
3	Förteckning över remissinstanserna	4
4	Lagrådsremissens lagförslag.....	5
5	Lagrådets yttrande	6

1 Sammanfattning av promemorian Kostnadsränta för kommuner

Om en kommun felaktigt ansökt om ersättning enligt lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund, förkortad LEMK, i stället för att yrka avdrag enligt mervärdesskattelagen (1994:200), förkortad ML, tas kostnadsränta enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund ut. Eftersom kostnadsränta enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund är högre än intäktsränta enligt skatteförfarandelagen (2011:1244) innebär en rättelse en kostnad för kommunen.

Skatteverket strävar efter att det ska vara lätt att göra rätt samt efter ett samhälle där alla vill göra rätt för sig. Kommuner har rätt till avdrag för ingående mervärdesskatt enligt mervärdesskattelagen när de bedriver mervärdesskattepliktig verksamhet. För övrig verksamhet har de rätt till ersättning för ingående mervärdesskatt enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund. Att en kommun sökt ersättning enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund i stället för att göra avdrag enligt mervärdesskattelagen innebär inte ett skatteundandragande eller att kommunen gör någon skattevinst. Även om ärenden enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund respektive enligt mervärdesskattelagen ska hanteras i två separata system är det inte bra att en kommun som vill rätta fel, i nyss nämnda situation, påförs en räntekostnad. I promemorian föreslås därför att kommuners räntekostnader vid rättelse från lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund till mervärdesskattelagen ska minskas när en kommun på eget initiativ begärt omprövning. I promemorian föreslås även att ränta enligt lagen om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund ska beräknas dagligen.

Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund

Häri genom föreskrivs att 17 § lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §¹

Ränta ska beräknas dagligen i enlighet med 65 kap. 2 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Kostnadsränta tas ut på ersättning som kommunen ska betala tillbaka efter beslut av Skatteverket. Räntan beräknas från den dag beloppet betalades ut till och med den dag beloppet senast ska betalas enligt 17 b § andra stycket.

Kostnadsränta tas ut på justeringsbelopp om justering av ersättning. Räntan beräknas från och med dagen efter den då beloppet senast skulle ha betalats in till Skatteverket enligt 17 b § andra stycket och till och med den dag beloppet betalas.

Intäktsränta betalas på ersättning som ska betalas till kommunen. Räntan beräknas från utgången av första månaden efter den månad då ansökan om ersättning kom in till Skatteverket och till och med den dag beloppet betalas ut.

Kostnadsränta och intäktsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan enligt 65 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Kostnadsränta och intäktsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan enligt 65 kap. 3 § skatteförfarandelagen.

När en kommun på eget initiativ begärt omprövning av ett ersättningsbeslut och kommunen i stället har rätt till avdrag eller återbetalning enligt mervärdesskattelagen (1994:200) ska kostnadsränta vid beslut enligt andra stycket beräknas efter en räntesats som motsvarar intäktsräntan enligt 65 kap. 4 § skatteförfarandelagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

¹ Senaste lydelse 2011:1418.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över promemorian Kostnadsränta för kommuner kommit in från Askersunds kommun, Degerfors kommun, Huddinge kommun, Karlstads kommun, Kiruna kommun, Melleruds kommun, Mora kommun, Sandvikens kommun, Skövde kommun, Stockholms kommun, Norrbottens läns landsting, Uppsala läns landsting och Sveriges Kommuner och Landsting.

Borgholms kommun, Flens kommun, Gagnefs kommun, Göteborgs kommun, Hedemora kommun, Härjedalens kommun, Härnösands kommun, Jönköpings kommun, Kramfors kommun, Nordmalings kommun, Sigtuna kommun, Surahammars kommun, Svedala kommun, Söderhamns kommun, Tranås kommun, Umeå kommun, Vadstena kommun, Varbergs kommun, Åtvidabergs kommun, Älmhults kommun, Gävleborgs läns landsting och Östergötlands läns landsting har avstått från att yttra sig eller inte inkommit med något svar.

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund

Härigenom föreskrivs att 17 § lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §²

Kostnadsränta tas ut på ersättning som kommunen ska betala tillbaka efter beslut av Skatteverket. Räntan beräknas från den dag beloppet betalades ut till och med den dag beloppet senast ska betalas enligt 17 b § andra stycket.

Kostnadsränta tas ut på justeringsbelopp som kommunen ska betala enligt beslut om justering av ersättning. Räntan beräknas från och med dagen efter den då beloppet senast skulle ha betalats in till Skatteverket enligt 17 b § andra stycket och till och med den dag beloppet betalas.

Intäktsränta betalas på ersättning som ska betalas till kommunen. Räntan beräknas från utgången av första månaden efter den månad då ansökan om ersättning kom in till Skatteverket och till och med den dag beloppet betalas ut.

Kostnadsränta och intäktsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan enligt 65 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Ränta ska beräknas dagligen.

Kostnadsränta tas ut på ersättning som kommunen ska betala tillbaka efter beslut av Skatteverket. Räntan beräknas från och med dagen efter den dag beloppet betalades ut till och med den dag beloppet senast ska betalas enligt 17 b § andra stycket.

Kostnadsränta tas ut på justeringsbelopp som kommunen ska betala enligt beslut om justering av ersättning. Räntan beräknas från och med dagen efter den dag då beloppet senast skulle ha betalats in till Skatteverket enligt 17 b § andra stycket och till och med den dag beloppet betalas.

Intäktsränta betalas på ersättning som ska betalas till kommunen. Räntan beräknas från utgången av första månaden efter den månad då ansökan om ersättning kom in till Skatteverket och till och med den dag beloppet betalas ut.

Kostnadsränta och intäktsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan enligt 65 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244), om inte annat följer av sjätte stycket.

Kostnadsränta enligt andra stycket ska beräknas efter en räntesats som motsvarar intäktsränta enligt 65 kap. 4 § tredje stycket skatteförfarandelagen om en kommun har begärt omprövning av ett ersättningsbeslut på grund av att den i stället har rätt till avdrag eller återbetalning enligt mervärdesskattelagen (1994:200).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

¹ Lagen omtryckt 2008:909.

Senaste lydelse av lagens rubrik 2012:385.

² Senaste lydelse 2011:1418.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2018-08-27

Närvarande: Justitieråden Kerstin Calissendorff, Erik Nymansson och Thomas Bull

Ändringar i vissa bestämmelser om ränta för kommuner

Enligt en lagrådsremiss den 16 augusti 2018 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, landsting, kommunalförbund och samordningsförbund.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Håkan Eriksson, biträdd av departementssekreteraren Maria Antonsson.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Bilaga 7

Ytterligare skattesänkningar för personer över 65 år

Bilaga till avsnitt 13.1

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Ytterligare skattesänkningar för personer över 65 år	2
2	Promemorians lagförslag.....	3
3	Förteckning över remissinstanserna.....	6

1 Sammanfattning av promemorian Ytterligare skattesänkningar för personer över 65 år

Inför budgetpropositionen för 2021 är det angeläget att skatteförslag kan förberedas genom remittering. Om förslagen kommer att presenteras i budgetpropositionen för 2021, och med vilken utformning, blir beroende av de överläggningar som förs i det slutliga arbetet med budgetpropositionen.

I promemorian lämnas förslag på ytterligare skattesänkningar för personer över 65 år. Enligt förslaget sänks skatten genom att det förhöjda grundavdraget förstärks för personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år och har en fastställd förvärvsinkomst mellan ca 213 000 och 1 418 000 kronor per år.

Syftet med förändringarna i det förhöjda grundavdraget är att sluta klyftan i beskattningen mellan löneinkomst och pension på så sätt att personer över 65 år inte betalar högre skatt än personer som är under 65 år. För inkomster som understiger ca 213 000 kronor per år är skatten med gällande regler redan lika eller lägre för personer över 65 år med pensionsinkomster jämfört med skatten på arbetsinkomster för personer under 65 år. Det föreslås därför att det förhöjda grundavdraget lämnas oförändrat för dessa inkomster. På inkomster som överstiger ca 1 423 000 kronor per år gör avtrappningen av jobbskatteavdraget att skatten med gällande regler är högre för arbetande under 65 år. Det föreslås därför att det förhöjda grundavdraget sänks för dessa inkomster på så sätt att skatten för personer över 65 år blir densamma som för arbetande under 65 år även för dessa inkomster.

Förslaget föranleder ändringar i inkomstskattelagen (1999:1229). Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2021.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 63 kap. 3 a § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

63 kap.

3 a §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

<u>Fastställd förvärsinkomst</u>	<u>Särskilt belopp</u>
överstiger inte 0,99 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,99 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	34 procent av den fastställda förvärsinkomsten minskat med 0,169 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,21 prisbasbelopp	44 procent av den fastställda förvärsinkomsten minskat med 0,480 prisbasbelopp
överstiger 3,21 men inte 4,45 prisbasbelopp	0,207 prisbasbelopp ökat med 22,8 procent av den fastställda förvärsinkomsten
<i>överstiger 4,45 men inte 7,88 prisbasbelopp</i>	<i>0,488 prisbasbelopp ökat med 16,5 procent av den fastställda förvärsinkomsten</i>
överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	1,276 prisbasbelopp ökat med 6,5 procent av den fastställda förvärsinkomsten
överstiger 8,08 men inte 11,06 prisbasbelopp	2,205 prisbasbelopp minskat med 5 procent av den fastställda förvärsinkomsten
överstiger 11,06 men inte 12,15 prisbasbelopp	7,182 prisbasbelopp minskat med 50 procent av den fastställda förvärsinkomsten

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

överstiger 12,15 men inte 29,65 prisbasbelopp	1,654 prisbasbelopp <i>minskat med 4,5 procent av den fastställda förvärvsinkomsten</i>
överstiger 29,65 men inte 34 prisbasbelopp	1,031 prisbasbelopp minskat med 2,4 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 34 prisbasbelopp	0,215 prisbasbelopp

*Föreslagen lydelse***63 kap.**3 a §²

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

<u>Fastställd förvärvsinkomst</u>	<u>Särskilt belopp</u>
överstiger inte 0,99 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,99 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,600 prisbasbelopp ökat med 5,7 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	34 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,169 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,21 prisbasbelopp	44 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,480 prisbasbelopp
överstiger 3,21 men inte 7,88 prisbasbelopp	0,207 prisbasbelopp ökat med 22,8 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 7,88 men inte 8,08 prisbasbelopp	0,995 prisbasbelopp ökat med 12,8 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 8,08 men inte 11,28 prisbasbelopp	2,029 prisbasbelopp
överstiger 11,28 men inte 12,53 prisbasbelopp	9,023 prisbasbelopp minskat med 62 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 12,53 men inte 13,54 prisbasbelopp	1,253 prisbasbelopp

² Senaste lydelse 2019:1164.

överstiger 13,54 men inte 35,36
prisbasbelopp

2,03 prisbasbelopp minskat med 5,74
procent av den fastställda
förvärsinkomsten

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

3 Förteckning över remissinstanserna

Arbetsgivarverket, Ekonomistyrningsverket, Företagarna, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Linköping, Konjunkturinstitutet, Landsorganisationen i Sverige, Näringslivets Skattedelegation, Pensionsmyndigheten, Pensionärernas Riksorganisation, Skatteverket, SPF Seniorerna, Svenska Kommunalpensionärernas Riksförbund, Svenskt Näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges Kommuner och Regioner, Tjänstemännens Centralorganisation.

Bilaga 8

Utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget

Bilaga till avsnitt 13.2 och 13.3

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av betänkandet Fler ruttjänster och höjt tak för rutavdraget (SOU 2020:5)	2
2	Betänkandets lagförslag	4
3	Förteckning över remissinstanserna	10
4	Sammanfattning av promemorian Omedelbar verkställighet av beslut om återbetalning enligt husavdragets fakturamodell	11
5	Promemorians lagförslag	12
6	Förteckning över remissinstanserna	13
7	Lagrådsremissens lagförslag	14
8	Lagrådets yttrande	21

1 Sammanfattning av betänkandet Fler ruttjänster och höjt tak för rutavdraget (SOU 2020:5)

Rutavdraget föreslås utökas med fyra tjänster och att taket för rutavdraget ska höjas till 75 000 kronor per person och beskattningsår medan rotavdragets tak på 50 000 kronor ska lämnas oförändrat.

Tvätt vid tvättinrättning

Hushållen ska kunna få rutavdrag för att lämna sin tvätt till en tvätt-inrättning. Om tvättinrättningen erbjuder transport av tvättgodset kan kostnaden för transporten också ge rutavdrag. Arbeten som normalt förknippas med tvättning ska ingå, t.ex. torkning, mangling, strykning och vikning.

För att ge rätt till rutavdrag krävs att kläderna eller hemtextilierna tvättas i vatten. Varken kostnader för att tvätta t.ex. äkta mattor i särskilda mattvättmaskiner eller för att tvätta kläder eller hemtextilier på kemisk väg (kemtvätt) ska ingå i rutavdraget.

Tvättningen ska utföras vid en tvättinrättning för att ge rutavdrag. Vad som menas med tvättinrättning ska definieras i lagen.

Kostnader för arbeten som ligger nära tvättning ska också ge rutavdrag. På motsvarande sätt som när tvättning utförs i bostaden ska det vara möjligt att få rutavdrag för bl.a. mindre reparationer av kläder, förutsatt att detta tas om hand av tvättinrättningen.

Det föreslås att en schablon ska användas för att fastställa arbetskostnaden. Schablonen ska bestämmas till 50 procent av den totala kostnaden, inklusive mervärdesskatt, för tjänsten.

Möblering

Kostnader för att få hjälp med att möblera och flytta bohag och annat lösöre i en bostad ska kunna ge rutavdrag. Det gäller även montering och demontering av möbler.

Arbetet ska utföras i eller i nära anslutning till bostaden. Om en möbel monteras någon annanstans ges inget rutavdrag.

Inredning och s.k. hemstajling inför t.ex. en försäljning av bostaden omfattas inte av möbleringstjänsten eftersom detta är mer specialiserade och kompetenskrävande arbeten.

Transporttjänster

Rutavdraget ska utvidgas med två separata transporttjänster.

Den ena är transport eller bortforsling av bohag och annat lösöre från bostaden till en plats där det kan komma till återanvändning, närmare bestämt till en försäljningsverksamhet som bedrivs i syfte att främja återanvändning. Det kan exempelvis vara transporter till andrahandsbutiker, loppmarknader, auktionsverk, antikvariat och liknande.

Den andra tjänsten är transport av bohag och annat lösöre mellan bostaden och utrymmen för magasinering av bohaget. Transport till och från magasinering kan redan i dag ge rutavdrag, om den utförs i samband med en flytt. Sambandet med flytt

mellan bostäder slopas därmed och alla transporter av bohag mellan en bostad och magasinering kan ge rätt till rutavdrag, om en transportör anlitas.

En schablon ska användas för att beräkna arbetskostnaden och att schablonen ska bestämmas till 50 procent av den sammanlagda kostnaden, inklusive mervärdesskatt, för transporten. När det gäller transport av bohag och annat lösöre till och från magasinering ska underlaget utgöras av arbetskostnaden enligt nuvarande regler.

Varustransporter eller persontransporter föreslås inte ingå i rutavdraget.

Trygghetsjänster – tillsyn av bostad

Rutavdraget föreslås utvidgas med en tjänst som avser enklare tillsyn av bostad. Tillsynen ska utföras i eller i nära anslutning till bostaden. Det kan t.ex. handla om att vattna blommor, spola kranar och toaletter och att se efter om något inträffat i bostaden eller om något behöver tas om hand, t.ex. vid strömavbrott.

Kostnader för hemlarm eller bevakningstjänster som säkerhetsföretagen erbjuder ska inte ge rätt till rutavdrag. Det gäller både för installationer och utryckningar.

Rutavdrag ska ges för tillsyn av såväl permanentbostad som fritidsbostad. Anledningen till eller längden på frånvaron från bostaden ska inte påverka rätten till rutavdrag. Frånvaro från bostaden bör dock vara en förutsättning för rutavdrag.

Höjt tak för rutavdraget

Det sammanlagda taket för rut- och rotavdragen höjs från 50 000 kronor till 75 000 kronor per person och beskattningsår.

Rotavdraget får uppgå till högst 50 000 kronor per person och beskattningsår.

2 Betänkandets lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹

dels att 67 kap. 11, 13 och 19 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 67 kap. 11 a § och 14 a §, och närmast före 67 kap. 11 a § ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

67 kap.

11 §²

Rätt till skattereduktion enligt 12–19 §§ har efter begäran de som

1. vid beskattningsårets utgång har fyllt 18 år,
2. är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret, och
3. har haft utgifter för utfört hushållsarbete, fått förmån av hushållsarbete som ska tas upp i inkomstslaget tjänst eller har redovisat ersättning för utfört hushållsarbete i en förenklad arbetsgivardeklaration.

Sådan rätt till skattereduktion har efter begäran också de som är begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3, om deras överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige.

Även dödsbon har efter begäran rätt till skattereduktion för hushållsarbete som har utförts före dödsfallet.

Utgifterna för hushållsarbetet utgörs av det debiterade beloppet för arbetet inklusive mervärdesskatt.

Utgifter för hushållsarbete

11 a §

Utgifterna för hushållsarbetet utgörs av det debiterade beloppet för arbetet inklusive mervärdesskatt, om inte annat följer av andra stycket.

Utgifter för sådant hushållsarbete som anges i 13 § 12 och 13 utgörs av 50 procent av det debiterade beloppet för tjänsten i sin helhet inklusive mervärdesskatt.

13 §³

Med hushållsarbete avses vid tillämpningen av detta kapitel följande.

1. Enklare städarbete eller annat rengöringsarbete samt flyttstädning som utförs i bostaden.
2. Vård av kläder och hemtextilier när vården utförs i bostaden.
3. Snöskottning som utförs i nära anslutning till bostaden.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2011:1256.

³ Senaste lydelse 2016:1055.

4. Häck- och gräsklippning, krattning och ogräsrensning samt beskärning och borttagande av träd och buskar som utförs på tomt eller i trädgård i nära anslutning till bostaden.

5. Barnpassning som inte mer än i ringa omfattning innefattar hjälp med läxor och annat skolarbete och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden samt lämning och hämtning till och från förskola, skola, fritidsaktiviteter eller liknande.

6. Annan omsorg och tillsyn än barnpassning som en fysisk person behöver och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden eller i samband med promenader, bankbesök, besök vid vårdcentral eller andra liknande enklare ärenden.

7. Flytt av bohag och annat lösöre mellan bostäder samt till och från magasinering i samband med flytt mellan bostäder. 7. Flytt av bohag och annat lösöre mellan bostäder samt till och från magasinering.

8. Arbete som avser installation, reparation och underhåll av data- och informationsteknisk utrustning, dataprogram och dataförbindelser samt handledning och rådgivning i samband med sådant arbete, när arbetet, handledningen och rådgivningen utförs i eller i nära anslutning till bostaden.

9. Reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden.

10. Möblering och förflyttning av bohag och annat lösöre som hör till hushållet samt montering och demontering av sådana föremål, när arbetet utförs i eller i nära anslutning till bostaden.

11. Enklare tillsyn av bostaden när tillsynen utförs i eller i nära anslutning till bostaden.

12. Vattentvätt och vård av kläder och hemtextilier vid tvätt-inrättning samt hämtning och lämning av sådant tvättgods till och från tvättinrättningen, om det ingår i tjänsten.

13. Transport av bohag och annat lösöre från bostaden till försäljningsverksamhet som bedrivs i syfte att främja återanvändning.

14 a §

Med tvättinrättning avses vid tillämpning av 13 § 12 lokaler som används för sådan tvätterverksamhet som avses i 39 kap. 2 § skatteförfarandelagen (2011:1244) inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Till tvättinrättning räknas även andra lokaler som huvudsakligen används i verksamheten.

Med försäljningsverksamhet som bedrivs i syfte att främja återanvändning avses vid tillämpning av 13 § 13 auktion, loppmarknad, andrabandsbutik och liknande som bedrivs inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

19 §⁴

Skattereduktionen uppgår till

1. belopp motsvarande den preliminära skattereduktion som avses i 18 § första stycket 1,

2. 50 procent av underlaget enligt 18 § första stycket 2 till den del det avser sådant hushållsarbete som anges i 13 § och 30 procent av underlaget till den del det avser annat hushållsarbete, och

⁴ Senaste lydelse 2019:450.

3. belopp motsvarande de arbetsgivaravgifter i fråga om sådan ersättning för hushållsarbete som har redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration enligt 18 § första stycket 3.

Den sammanlagda skattereduktionen får uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.

Den sammanlagda skattereduktionen får uppgå till högst 75 000 kronor för ett beskattningsår. *Skattereduktionen för så-dant hushållsarbete som anges i 13 a § och 13 b § får dock uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

2. Lagen tillämpas första gången på hushållsarbete som har utförts och betalats efter den 31 december 2020, förmån av hushållsarbete som har tillhandahållits efter den 31 december 2020 samt hushållsarbete som har utförts efter den 31 december 2020 och för vilket ersättning har betalats ut och redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration efter detta datum.

Förslag till lag om ändring i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete

Härigenom föreskrivs att 7, 9, 17 och 19 §§ lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Förslagen lydelse

7 §¹

Utbetalningen får uppgå till ett belopp som motsvarar mellan-skillnaden mellan den debiterade ersättningen för hushållsarbetet inklusive mervärdesskatt och köparens faktiska betalning för arbetet till utföraren före begäran om utbetalning.

Utbetalningen får dock uppgå till högst

1. samma belopp som köparen har betalat om den avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 § inkomstskattelagen (1999:1229), och
2. tre sjundedelar av det belopp som köparen har betalat om den avser annat hushållsarbete.

Utbetalning får inte ske till den del köparens sammanlagda preliminära skattereduktion enligt 17 § skulle uppgå till ett belopp som överstiger 50 000 kronor för ett beskattningsår.

Utbetalning får inte ske till den del köparens sammanlagda preliminära skattereduktion enligt 17 § skulle uppgå till ett belopp som överstiger 75 000 kronor för ett beskattningsår. *Utbetalning får inte ske till den del den preliminära skattereduktionen för sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a § och 13 b § inkomstskattelagen skulle överstiga 50 000 kronor för ett beskattningsår.*

9 §²

En begäran om utbetalning ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren,
2. personnummer eller samordningsnummer i de fall sådant nummer finns för köparen,
3. debiterad ersättning för hushållsarbete, debiterad ersättning för material och debiterad ersättning för annat än hushållsarbete och material, betalt belopp för hushållsarbete och den dag som betalningen för hushållsarbetet kommit utföraren tillhanda,
4. vad hushållsarbetet avsett och antalet arbetade timmar, *och*
4. vad hushållsarbetet avsett och antalet arbetade timmar *förutom i fråga om sådant arbete som avses i 67 kap. 13 § 12 och 13 inkomstskattelagen (1999:1229), och*
5. det belopp som utföraren begär som utbetalning från Skatteverket.

17 §³

Köparen ska tillgodoräknas preliminär skattereduktion med

1. ett belopp motsvarande den utbetalning som Skatteverket enligt 11 § beslutat om till utföraren, och
2. ett belopp motsvarande redovisade arbetsgivaravgifter i fråga om sådan ersättning för hushållsarbete som har redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration enligt 26 kap. 4 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

¹ Senaste lydelse 2019:451.

² Senaste lydelse 2014:1458.

³ Senaste lydelse 2019:451.

Om Skatteverket har beslutat om återbetalning enligt 14 §, ska den tidigare tillgodoräknade preliminära skattereduktionen minska med belopp motsvarande den beslutade återbetalningen.

Den preliminära skattereduktionen får sammanlagt uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår. Den preliminära skattereduktionen får sammanlagt uppgå till högst 75 000 kronor för ett beskattningsår. *Den preliminära skattereduktionen för sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a § och 13 b § inkomstskattelagen (1999:1229) får uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.*

19 §⁴

Skatteverket ska så snart som möjligt skriftligen meddela köparen av hushållsarbetet om

1. beslut enligt 11 § om utbetalning,
2. beslut enligt 14 § om återbetalning, och
3. belopp motsvarande redovisade arbetsgivaravgifter i fråga om sådan ersättning för hushållsarbete som har redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration enligt 26 kap. 4 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Meddelandet ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren eller annan mottagare som avses i 13 § första stycket,
2. utbetalt belopp till eller återbetalt belopp från respektive utförare eller annan mottagare som avses i 13 § första stycket, och
3. den totala preliminära skattereduktionen som tillgodoräknats köparen enligt 17 §.

Skatteverket ska på begäran av köparen lämna denne ett särskilt meddelande om den totala preliminära skattereduktionen som tillgodoräknats enligt 17 §.

Skatteverket ska på begäran av köparen lämna denne ett särskilt meddelande om den totala preliminära skattereduktionen som tillgodoräknats enligt 17 §. *Det ska av meddelandet framgå hur stor del av denna skattereduktion som avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a § och 13 b § inkomstskattelagen.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 januari 2021.

⁴ Senaste lydelse 2019:451.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 14 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

14 §¹

Skatteavdrag för förmån av hushållsarbete enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229) ska reduceras, om den som har utfört arbetet var godkänd för F-skatt vid någon av de tidpunkter som anges i 67 kap. 16 § 1 inkomstskattelagen. Detsamma gäller om utföraren har ett intyg eller någon annan handling som avses i 67 kap. 17 § samma lag. Reduktionen ska vara

1. 50 procent av värdet på förmån av sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 § inkomstskattelagen, och
2. 30 procent av värdet på förmån av annat hushållsarbete.

Skatteavdraget ska som mest reduceras med 50 000 kronor per beskattningsår.

Skatteavdraget ska som mest reduceras med 75 000 kronor per beskattningsår. *I fråga om förmån av sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a § och 13 b § inkomstskattelagen ska dock skatteavdraget som mest reduceras med 50 000 kronor per beskattningsår.*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Lagen tillämpas första gången i fråga om skattepliktig förmån av hushållsarbete som kommit den skattskyldige till del efter den 31 december 2020.

¹ Senaste lydelse 2019:452.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Almega, Arbetsförmedlingen, Avfall Sverige, Ekobrottsmyndigheten, Ekonomistyrningsverket, Företagarförbundet, Företagarna, Förvaltningsrätten i Linköping, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)

Kammarrätten i Jönköping, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Kronofogdemyndigheten, Landorganisationen i Sverige (LO), Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Näringslivets Regelnämnd, Näringslivets skattedelegation, Pensionärernas Riksorganisation (PRO), Regelrådet, Skatteverket, Småföretagarnas Riksförbund, SPF Seniorerna, Statskontoret, Svenska taxiförbundet, Sveriges Tvätteriförbund, Säkerhetsföretagen, Teknikföretagen, Tillväxtverket och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Yttranden har även inkommit från Akademikerförbundet SSR, Applia \cap Home Appliances Sweden, IATA, Kommunal, Norweigan, SFSA Holding Kommanditbolag, Scandinavian Airlines (SAS) och Transportföretagen – flyg.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Svensk Handel, Svenska Transportarbetarförbundet, Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco) och Sveriges Kommuner och Regioner.

4 Sammanfattning av promemorian Omedelbar verkställighet av beslut om återbetalning enligt husavdragets fakturamodell

I promemorian föreslås att beslut om återbetalning av felaktigt utbetalda belopp avseende skattereduktion för hushållsarbete ska gälla omedelbart. Vidare föreslås att vissa av skatteförfarandelagens bestämmelser om anstånd ska vara tillämpliga på beslut om återbetalning. Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2020.

5 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete

Härigenom förskrivs i fråga om lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete

dels att rubriken närmast efter 22 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 22 a och 22 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Verkställighet och betalningssäkring

Verkställighet, anstånd och betalningssäkring

22 a §

Beslut om återbetalning enligt denna lag gäller omedelbart.

22 b §

I fråga om beslut om återbetalning enligt denna lag gäller vad som sägs om anstånd i 63 kap. 2, 4–6, 8–10, 15–16, 22 och 23 §§ samt 71 kap. 1 § andra stycket skatteförfarandelagen (2011:1244) i tillämpliga delar.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.
 2. Bestämmelserna tillämpas första gången på beslut om återbetalning avseende en begäran om utbetalning som har lämnats efter den 31 december 2019.

6 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Akademikerförbundet, Almega, Bolagsverket, Brottsförebyggande rådet, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Linköping, Kammarrätten i Jönköping, Kommerskollegium, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Kronofogdemyndigheten, Landsorganisationen i Sverige (LO), Nacka tingsrätt, Näringslivets Skattedelegation, Pensionsmyndigheten, Polismyndigheten, Regelrådet, Skatteverket, Småföretagarnas Riksförbund, Stockholms universitet Juridiska fakultetsnämnden, Svenska Transportarbetareförbundet, Svenskt Näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges Byggindustrier, Tillväxtverket och Åklagarmyndigheten.

7 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹

dels att 67 kap. 11, 13 och 19 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 67 kap. 11 a och 14 a §§, och närmast före 67 kap. 11 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

67 kap.

11 §²

Rätt till skattereduktion enligt 12–19 §§ har efter begäran de som

1. vid beskattningsårets utgång har fyllt 18 år,
2. är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret, och
3. har haft utgifter för utfört hushållsarbete, fått förmån av hushållsarbete som ska tas upp i inkomstslaget tjänst eller har redovisat ersättning för utfört hushållsarbete i en förenklad arbetsgivardeklaration.

Sådan rätt till skattereduktion har efter begäran också de som är begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3, om deras överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige.

Även dödsbon har efter begäran rätt till skattereduktion för hushållsarbete som har utförts före dödsfallet.

Utgifterna för hushållsarbetet utgörs av det debiterade beloppet för arbetet inklusive mervärdesskatt.

Utgifter för hushållsarbete

11 a §

Utgifterna för hushållsarbetet utgörs av det debiterade beloppet för arbetet inklusive mervärdesskatt, om inte annat följer av andra stycket.

Utgifter för sådant hushållsarbete som anges i 13 § 12 och 13 utgörs av 50 procent av det debiterade beloppet för tjänsten i dess helhet inklusive mervärdesskatt.

13 §³

Med hushållsarbete avses vid tillämpningen av detta kapitel följande.

1. Enklare städarbete eller annat rengöringsarbete samt flyttstädning som utförs i bostaden.
2. Vård av kläder och hemtextilier när vården utförs i bostaden.
3. Snöskottning som utförs i nära anslutning till bostaden.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2011:1256.

³ Senaste lydelse 2016:1055.

4. Häck- och gräsklippning, krattning och ogräsrensning samt beskärning och borttagande av träd och buskar som utförs på tomt eller i trädgård i nära anslutning till bostaden.

5. Barnpassning som inte mer än i ringa omfattning innefattar hjälp med läxor och annat skolarbete och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden samt lämning och hämtning till och från förskola, skola, fritidsaktiviteter eller liknande.

6. Annan omsorg och tillsyn än barnpassning som en fysisk person behöver och som utförs i eller i nära anslutning till bostaden eller i samband med promenader, bankbesök, besök vid vårdcentral eller andra liknande enklare ärenden.

7. Flytt av bohag och annat lösöre mellan bostäder samt till och från magasinering *i samband med flytt mellan bostäder.*

8. Arbete som avser installation, reparation och underhåll av data- och informationsteknisk utrustning, dataprogram och dataförbindelser samt handledning och rådgivning i samband med sådant arbete, när arbetet, handledningen och rådgivningen utförs i eller i nära anslutning till bostaden.

9. Reparation och underhåll av vitvaror som utförs i bostaden.

10. Möblering och förflyttning av bohag och annat lösöre som hör till busbället samt montering och demontering av sådana föremål, när arbetet utförs i eller i nära anslutning till bostaden.

11. Enklare tillsyn av bostaden när tillsynen utförs i eller i nära anslutning till bostaden.

12. Vattentvätt och vård av kläder och hemtextilier i samband med sådan tvätt vid en tvätt-inrättning samt hämtning och lämning av sådant tvättgods till och från tvättinrättningen, om det ingår i tjänsten.

13. Transport av bohag och annat lösöre från bostaden till en försäljningsverksamhet som bedrivs i syfte att främja återanvändning.

14 a §

Med tvättinrättning avses vid tillämpning av detta kapitel lokaler inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet som används för sådan tvätterverksamhet som avses i 39 kap. 2 § skatteförfarandelagen (2011:1244). Till tvättinrättning räknas även andra lokaler som huvudsakligen används i verksamheten.

Med försäljningsverksamhet som bedrivs i syfte att främja återanvändning avses vid tillämpning av detta kapitel auktion, loppmarknad, andrahandsbutik och liknande som bedrivs inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

19 §⁴

Skattereduktionen uppgår till

1. belopp motsvarande den preliminära skattereduktion som avses i 18 § första stycket 1,

⁴ Senaste lydelse 2019:450.

2. 50 procent av underlaget enligt 18 § första stycket 2 till den del det avser sådant hushållsarbete som anges i 13 § och 30 procent av underlaget till den del det avser annat hushållsarbete, och

3. belopp motsvarande de arbetsgivaravgifter i fråga om sådan ersättning för hushållsarbete som har redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration enligt 18 § första stycket 3.

Den sammanlagda skattereduktionen får uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.

Den sammanlagda skatte-reduktionen får uppgå till högst 75 000 kronor för ett beskattningsår. *Skattereduktionen för sådant hushållsarbete som anges i 13 a och 13 b §§ får dock uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Lagen tillämpas första gången på
 - a) hushållsarbete som har utförts och betalats efter den 31 december 2020,
 - b) förmån av hushållsarbete som har tillhandahållits efter den 31 december 2020, och
 - c) hushållsarbete som har utförts efter den 31 december 2020 och för vilket ersättning har betalats ut och redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration efter detta datum.

Förslag till lag om ändring i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion

- dels* att rubriken närmast före 23 § ska utgå,
- dels* att nuvarande 23 §¹ ska betecknas 23 b §,
- dels* att 7, 9, 17 och 19 §§ ska ha följande lydelse,
- dels* att det ska införas två nya paragrafer, 23 och 23 a §§, och närmast före 23 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §²

Utbetalningen får uppgå till ett belopp som motsvarar mellanskillnaden mellan den debiterade ersättningen för hushållsarbetet inklusive mervärdesskatt och köparens faktiska betalning för arbetet till utföraren före begäran om utbetalning.

Utbetalningen får dock uppgå till högst

1. samma belopp som köparen har betalat om den avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 § inkomstskattelagen (1999:1229), och
2. tre sjundedelar av det belopp som köparen har betalat om den avser annat hushållsarbete.

Utbetalning får inte ske till den del köparens sammanlagda preliminära skattereduktion enligt 17 § skulle uppgå till ett belopp som överstiger 50 000 kronor för ett beskattningsår.

Utbetalning får inte ske till den del köparens sammanlagda preliminära skattereduktion enligt 17 § skulle uppgå till ett belopp som överstiger 75 000 kronor för ett beskattningsår. *Utbetalning får inte ske till den del den preliminära skattereduktionen för sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen skulle överstiga 50 000 kronor för ett beskattningsår.*

9 §³

En begäran om utbetalning ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren,
2. personnummer eller samordningsnummer i de fall sådant nummer finns för köparen,
3. debiterad ersättning för hushållsarbete, debiterad ersättning för material och debiterad ersättning för annat än hushållsarbete och material, betalt belopp för hushållsarbete och den dag som betalningen för hushållsarbetet kommit utföraren tillhanda,
4. vad hushållsarbetet avsett och antalet arbetade timmar, *och*
4. vad hushållsarbetet avsett och antalet arbetade timmar, *utom i fråga om sådant arbete som avses i 67 kap. 13 § 12 och 13 inkomstskattelagen (1999:1229), och*
5. det belopp som utföraren begär som utbetalning från Skatteverket.

17 §⁴

Köparen ska tillgodoräknas preliminär skattereduktion med

¹ Senaste lydelse av 23 § 2014:1458.

² Senaste lydelse 2019:451.

³ Senaste lydelse 2014:1458.

⁴ Senaste lydelse 2019:451.

1. ett belopp motsvarande den utbetalning som Skatteverket enligt 11 § beslutat om till utföraren, och

2. ett belopp motsvarande redovisade arbetsgivaravgifter i fråga om sådan ersättning för hushållsarbete som har redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration enligt 26 kap. 4 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Om Skatteverket har beslutat om återbetalning enligt 14 §, ska den tidigare tillgodoräknade preliminära skattereduktionen minska med belopp motsvarande den beslutade återbetalningen.

Den preliminära skattereduktionen får sammanlagt uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.

Den preliminära skattereduktionen får sammanlagt uppgå till högst 75 000 kronor för ett beskattningsår. *Den preliminära skattereduktionen för sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen (1999:1229) får uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.*

19 §

Skatteverket ska så snart som möjligt skriftligen meddela köparen av hushållsarbetet om

1. beslut enligt 11 § om utbetalning,
2. beslut enligt 14 § om återbetalning, och
3. belopp motsvarande redovisade arbetsgivaravgifter i fråga om sådan ersättning för hushållsarbete som har redovisats i en förenklad arbetsgivardeklaration enligt 26 kap. 4 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Meddelandet ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren eller annan mottagare som avses i 13 § första stycket,
2. utbetalt belopp till eller återbetalt belopp från respektive utförare eller annan mottagare som avses i 13 § första stycket, och
3. den totala preliminära skattereduktionen som tillgodoräknats köparen enligt 17 §.

Skatteverket ska på begäran av köparen lämna denne ett särskilt meddelande om den totala preliminära skattereduktionen som tillgodoräknats enligt 17 §.

3. den totala preliminära skattereduktionen som tillgodoräknats köparen enligt 17 §, *och hur stor del av denna skattereduktion som avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen (1999:1229).*

Skatteverket ska på begäran av köparen lämna denne ett särskilt meddelande om den totala preliminära skattereduktionen som tillgodoräknats enligt 17 §. *Det ska framgå av meddelandet hur stor del av denna skattereduktion som avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen.*

Verkställighet, anstånd och betalningssäkring

23 §

Beslut om återbetalning enligt denna lag gäller omedelbart.

23 a §

I fråga om beslut om återbetalning enligt denna lag gäller vad som sägs om anstånd i 63 kap. 2 §, 4 § första stycket, 5, 6, 8–10, 15,

*16, 22 och 23 §§ och 71 kap. 1 § andra stycket
skatteförfarandelagen (2011:1244).*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.
 3. Bestämmelserna i 23 och 23 a §§ tillämpas första gången på beslut om återbetalning avseende en begäran om utbetalning som har lämnats efter den 31 december 2020.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 14 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

14 §¹

Skatteavdrag för förmån av hushållsarbete enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229) ska reduceras, om den som har utfört arbetet var godkänd för F-skatt vid någon av de tidpunkter som anges i 67 kap. 16 § 1 inkomstskattelagen. Detsamma gäller om utföraren har ett intyg eller någon annan handling som avses i 67 kap. 17 § samma lag. Reduktionen ska vara

1. 50 procent av värdet på förmån av sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 § inkomstskattelagen, och

2. 30 procent av värdet på förmån av annat hushållsarbete.

Skatteavdraget ska som mest reduceras med 50 000 kronor per beskattningsår.

Skatteavdraget ska som mest reduceras med 75 000 kronor per beskattningsår. *I fråga om förmån av sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen ska dock skatteavdraget som mest reduceras med 50 000 kronor per beskattningsår.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

2. Lagen tillämpas första gången i fråga om skattepliktig förmån av hushållsarbete som kommit den skattskyldige till del efter den 31 december 2020.

¹ Senaste lydelse 2019:452.

8 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2020-08-19

Närvarande: F.d. justitierådet Ella Nyström samt justitieråden Per Classon och Stefan Johansson

Utvidgat rutavdrag och höjt tak för rutavdraget

Enligt en lagrådsremiss den 13 augusti 2020 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande

över förslag till

1. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
2. lag om ändring i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete,
3. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Henrik Hasslemark och departementssekreteraren Gabriel Cleverdahl.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 9

Skattereduktion för installation av grön teknik

Bilaga till avsnitt 13.4

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Skattereduktion för installation av grön teknik	2
2	Promemorians lagförslag.....	3
3	Förteckning över remissinstanserna	14
4	Lagrådsremissens lagförslag.....	15
5	Lagrådets yttrande	27

1 Sammanfattning av promemorian Skattereduktion för installation av grön teknik

I promemorian föreslås en ny skattereduktion för privatpersoner för installation av grön teknik. Skattereduktionen ersätter de nuvarande stöden till fysiska personer enligt förordningen (2009:689) om statligt stöd till solceller, förordningen (2016:899) om bidrag till lagring av egen-producerad elenergi och förordningen (2017:1318) om bidrag till privatpersoner för installation av laddningspunkt till elfordon. Skattereduktionen ges för arbets- och materialkostnader. Reduktionen utformas med en fakturamodell av motsvarande slag som den som finns för rut- och rotavdrag så att köparna kan få del av skattelättnaden redan vid köpet. I promemorian föreslås vidare att Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet även ska omfatta bedrägeribrott, om gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt lagen om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik och att Skatteverket ska vara skyldigt att anmäla dessa brott till åklagare. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2021. Bestämmelserna om skattereduktion i inkomstskattelagen tillämpas på installation av grön teknik som har utförts och betalats efter den 31 december 2020. Bestämmelserna i skatteförfarandelagen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § I denna lag finns bestämmelser om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229).

Hänvisningar

2 § I 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229) finns bestämmelser om

- vilka som kan få skattereduktion (34 §),
- begäran om skattereduktion (35 §),
- definitioner (36 och 37 §§),
- villkor för skattereduktion (38 och 39 §§),
- underlag för skattereduktion (40 §), och
- skattereduktionens storlek (41 §).

Definitioner

3 § Termer och uttryck som används i denna lag har samma betydelse och tillämpningsområde som i inkomstskattelagen (1999:1229), om inget annat anges.

Beslutande myndighet

4 § Beslut enligt denna lag fattas av Skatteverket.

Belopp

5 § Uppgifter om belopp ska anges i hela krontal så att öretal faller bort.

Begäran om utbetalning från Skatteverket

Vem som får begära utbetalning från Skatteverket

6 § Om den som kan ha rätt till skattereduktion för installation av grön teknik (köparen) inte har betalat hela utgiften för installationen, får en sådan utförare som anges i 67 kap. 39 § inkomstskattelagen (1999:1229) begära utbetalning från Skatteverket enligt 8 §.

Utbetalningens storlek

7 § Utbetalningen får uppgå till ett belopp som motsvarar mellanskillnaden mellan den debiterade ersättningen för installation av grön teknik inklusive mervärdesskatt och köparens faktiska betalning för installationen till utföraren före begäran om utbetalning.

Utbetalningen får dock uppgå till högst

1. tre sjuttondelar av det belopp som köparen har betalat om utbetalningen avser sådan installation som anges i 67 kap. 36 § första stycket 1 inkomstskattelagen (1999:1229), och

2. samma belopp som köparen har betalat om utbetalningen avser sådan installation som anges i 67 kap. 36 § första stycket 2 eller 3 samma lag.

Utbetalning får inte ske till den del köparens sammanlagda preliminära skattereduktion enligt 17 § skulle uppgå till ett belopp som överstiger 50 000 kronor för ett beskattningsår.

Begäran om utbetalning

8 § Utbetalning får begäras efter det att installationen av grön teknik har utförts och betalats.

Begäran ska lämnas elektroniskt och ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet betalades.

Begäran ska vara undertecknad av utföraren eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för utföraren.

En begäran som lämnats för en utförare som är juridisk person, anses ha lämnats av utföraren, om det inte var uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda utföraren.

9 § En begäran om utbetalning ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren,

2. personnummer eller samordningsnummer i de fall sådant nummer finns för köparen,

3. debiterad ersättning för installation av grön teknik, debiterad ersättning för annat än installation av grön teknik, betalt belopp för installation av grön teknik och den dag som betalningen för installationen kommit utföraren tillhanda,

4. vad installationen av grön teknik avsett och antalet arbetade timmar, och

5. det belopp som utföraren begär som utbetalning från Skatteverket.

Skatteverkets beslut om utbetalning

10 § Skatteverket ska snarast fatta beslut om sådan utbetalning som avses i 7 §.

11 § Utbetalning ska göras till utförarens bank- eller kreditmarknadsföretagskonto.

Aterbetalning

Underrättelse om felaktig utbetalning och om återbetalning till köpare

12 § Om Skatteverket har betalat ut ett belopp utan att mottagaren har varit berättigad till det, ska mottagaren snarast underrätta Skatteverket om denna utbetalning.

Om utföraren till köparen betalar tillbaka ett belopp, som tidigare har legat till grund för beslut om utbetalning av ett belopp från Skatteverket, ska utföraren snarast underrätta Skatteverket om denna återbetalning.

Beslut om återbetalning

13 § Om Skatteverket har betalat ut ett belopp utan att mottagaren har varit berättigad till det, ska Skatteverket snarast besluta att det felaktigt utbetalda beloppet ska betalas tillbaka.

Om utföraren till köparen betalar tillbaka ett belopp, som tidigare har legat till grund för beslut om utbetalning av ett belopp från Skatteverket, ska verket snarast besluta att återbetalning ska ske med ett belopp som motsvarar vad som betalats tillbaka till köparen.

Ett beslut om återbetalning får inte meddelas efter utgången av det sjätte året efter det beskattningsår som utbetalningen avser.

14 § Beslut om återbetalning enligt denna lag gäller omedelbart.

Inbetalning till konto

15 § Återbetalning ska göras genom insättning på ett särskilt konto för återbetalning enligt denna lag.

Återbetalningen anses ha gjorts den dag då betalningen har bokförts på det särskilda kontot.

16 § Återbetalning ska göras senast den sista dagen i månaden efter den månad då Skatteverket fattat beslutet om återbetalning.

Preliminär skattereduktion

Den preliminära skattereduktionens storlek

17 § Köparen ska tillgodoräknas preliminär skattereduktion med ett belopp motsvarande den utbetalning som Skatteverket enligt 10 § beslutat om till utföraren.

Om Skatteverket har beslutat om återbetalning enligt 13 §, ska den tidigare tillgodoräknade preliminära skattereduktionen minska med belopp motsvarande den beslutade återbetalningen.

Den preliminära skattereduktionen får sammanlagt uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.

I vilken ordning olika belopp ska tillgodoräknas

18 § Preliminär skattereduktion ska tillgodoräknas i den ordning som Skatteverket registrerar utbetalda belopp enligt 17 § första stycket.

Skatteverkets meddelande till köparen

19 § Skatteverket ska så snart som möjligt skriftligen underrätta köparen av installationen av grön teknik om

- 1 beslut enligt 10 § om utbetalning, och
2. beslut enligt 13 § om återbetalning.

Meddelandet ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren eller annan mottagare som avses i 12 § första stycket,

2. utbetalt belopp till eller återbetalt belopp från respektive utförare eller annan mottagare som avses i 12 § första stycket, och

3. den totala preliminära skattereduktion som tillgodoräknats köparen enligt 17 §.

Skatteverket ska på begäran av köparen lämna denne ett särskilt meddelande om den totala preliminära skattereduktion som tillgodo-räknats enligt 17 §.

Skatteverket ska på begäran av köparen lämna denne ett särskilt meddelande om den totala preliminära skattereduktion som tillgodoräknats enligt 17 §.

Utredning

20 § Den som begär utbetalning enligt 8 § eller underrättar Skatteverket om felaktig utbetalning enligt 12 § ska ge Skatteverket tillfälle att granska underlaget för utbetalning eller återbetalning och lämna de uppgifter som behövs för granskningen.

Tillfälle att yttra sig

21 § Ett ärende får inte avgöras till nackdel för utföraren eller annan mottagare som avses i 12 § första stycket utan att denne har fått tillfälle att yttra sig i ärendet. Om det är uppenbart obehövt, behöver den som ärendet gäller inte få tillfälle att yttra sig.

Om ett ärende har tillförts uppgifter av någon annan, får det bara avgöras om den som ärendet gäller har underrättats om uppgifterna och fått tillfälle att yttra sig över dem.

Andra stycket gäller inte om

1. avgörandet inte är till nackdel för den som ärendet gäller,
2. uppgiften saknar betydelse eller om det av någon annan anledning är uppenbart obehövt att den som ärendet gäller underrättas och får tillfälle att yttra sig,
3. det finns risk att en underrättelse skulle göra det avsevärt svårare att genomföra beslutet i ärendet, eller
4. avgörandet inte kan skjutas upp.

Underrättelseskyldigheten gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Ränta

22 § Kostnadsränta tas ut på sådant belopp som enligt 13 § ska betalas tillbaka efter beslut av Skatteverket. Räntan beräknas från den dag beloppet betalades ut till och med dagen för Skatteverkets beslut enligt 13 §.

Kostnadsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan enligt 65 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Om det finns särskilda skäl, får Skatteverket helt eller delvis avstå från kravet på ränta.

Verkställighet och betalningssäkring

23 § Om återbetalning enligt denna lag inte görs i rätt tid, ska fordran lämnas för indrivning. Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet ske enligt utsökningsbalken.

I fråga om återbetalning enligt denna lag gäller vad som sägs om betalningssäkring i 46 kap. 2, 5–7 och 9–22 §§, 68 kap. 1 §, 69 kap. 13–18 §§ och 71 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

24 § I fråga om beslut om återbetalning enligt denna lag gäller vad som sägs om anstånd i 63 kap. 2, 4–6, 8–10, 15–16, 22 och 23 §§ samt 71 kap. 1 § andra stycket skatteförfarandelagen (2011:1244) i tillämpliga delar.

Överklagande

25 § Skatteverkets beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Skatteverkets verksamhet enligt denna lag omfattar brott enligt

1. skattebrottslagen (1971:69),
2. 30 kap. 1 § första stycket 4 aktiebolagslagen (2005:551),
3. 11 § tredje stycket lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.,
4. 4 kap. 6 b §, 14 kap. 1–4 och 10 §§ och 15 kap. 10–13 §§ brottsbalken, om gärningen avser uppgift eller handling i ärende hos Skatteverket,
5. 9 kap. 1–3 och 11 §§ brottsbalken, om gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete,
5. 9 kap. 1–3 och 11 §§ brottsbalken, om gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete eller lagen (2020:000) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik,
6. 11 kap. 5 § brottsbalken,
7. lagen (2014:836) om näringsförbud,
8. folkbokföringslagen (1991:481), samt
9. lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott.

Skatteverket får medverka vid undersökning också i fråga om annat brott än som anges i första stycket, om åklagaren finner att det finns särskilda skäl för detta.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2017:453.

² Senaste lydelse 2019:317.

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹

dels att 1 kap. 11 och 16 §§, och 44 kap. 14 § och 67 kap. 13 c § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas tio nya paragrafer, 67 kap. 34–43 §§, och närmast före 67 kap. 34, 35, 36, 39, 42 och 43 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 §²

Bestämmelser om hur skatten ska beräknas finns i 65 kap.

Bestämmelser om beräkning av skatt på ackumulerad inkomst finns i 66 kap.

Bestämmelser om skattereduktion för underskott av kapital, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), sjukersättning och aktivitetsersättning, allmän pensionsavgift, sjöinkomst, hushållsarbete, gåva och mikroproduktion av förnybar el finns i 67 kap.

Bestämmelser om skatte-reduktion för underskott av kapital, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), sjukersättning och aktivitetsersättning, allmän pensionsavgift, sjöinkomst, hushållsarbete, gåva, mikroproduktion av förnybar el *och installation av grön teknik* finns i 67 kap.

16 §³

Bestämmelser om

– förfarandet vid uttag av skatten finns i skatteförfarandelagen (2011:1244), *och* – förfarandet vid uttag av skatten finns i skatteförfarandelagen (2011:1244),
– förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete finns i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete.

– förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete finns i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete, *och*
– förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik finns i lagen (2020:000) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.

44 kap.

14 §⁴

Med omkostnadsbelopp avses, om inte annat föreskrivs, utgifter för anskaffning (anskaffningsutgifter) ökade med utgifter för förbättring (förbättringsutgifter).

Utgifter för arbete enligt 67 kap. 13 a och 13 b §§ ska inte ingå i omkostnadsbeloppet till den del skattereduktion har tillgodoräknats enligt 67 kap.

Utgifter för arbete och material enligt 67 kap. 13 a, 13 b och 36 §§ ska inte ingå i omkostnadsbeloppet till den del skattereduktion har tillgodoräknats enligt 67 kap.

67 kap.

13 c §

Som hushållsarbete räknas inte

1. arbete som enbart avser installationer eller service på maskiner och andra inventarier vid tillämpningen av 13 a eller 13 b §,

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2019:454.

³ Senaste lydelse 2015:775.

⁴ Senaste lydelse 2009:536.

2. arbete för vilket försäkringsersättning lämnats,
3. arbete för vilket bidrag eller annat ekonomiskt stöd lämnats från staten, en kommun eller en region,

4. om- eller tillbyggnad av ett småhus för vilket fastighetsavgift inte har tagits ut för de fem första kalenderåren efter beräknat värdeår, eller

5. sådana tjänster som anges i 7 kap. 1 § andra stycket 5 mervärdesskattelagen (1994:200).

4. arbete för vilket skatte-reduktion för installation av grön teknik gjorts,

5. om- eller tillbyggnad av ett småhus för vilket fastighetsavgift inte har tagits ut för de fem första kalenderåren efter beräknat värdeår, eller

6. sådana tjänster som anges i 7 kap. 1 § andra stycket 5 mervärdesskattelagen (1994:200).

Installation av grön teknik

Vilka som kan få skattereduktion

34 §

Rätt till skattereduktion enligt 35–41 §§ har efter begäran de som

1. vid beskattningsårets utgång har fyllt 18 år,
2. är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret, och
3. har haft utgifter för utförd installation av grön teknik.

Sådan rätt till skattereduktion har efter begäran också de som är begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3, om deras överskott av förvärsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärsinkomster i Sverige.

Även dödsbon har efter begäran rätt till skattereduktion för installation av grön teknik som har utförts före dödsfallet.

Utgifterna för installation av grön teknik utgörs av det debiterade beloppet för arbete och material inklusive mervärdesskatt.

Begäran om skattereduktion

35 §

En begäran om skattereduktion för installation av grön teknik ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifter för installation av grön teknik har betalats.

Definitioner

36 §

Med installation av grön teknik avses vid tillämpningen av detta kapitel följande slags installationer.

1. Installation av nätanslutet solcellssystem. För ett system för samtidig produktion av sol och solvärme gäller att elproduktionen måste uppgå till

minst 20 procent av systemets beräknade sammanlagda årliga el- och värmeproduktion.

2. Installation av system för lagring av egenproducerad el-energi som är kopplat till en anläggning för egenproduktion av förnybar el som är ansluten till elnätet och där systemet bidrar till att

a) lagra elenergi för användning vid ett annat tillfälle än produktionstillfället, och

b) öka den årliga andelen egenproducerad elenergi som används inom fastigheten för att tillgodose det egna elbehovet.

3. Installation av laddningspunkt till elfordon som är förberedd för elmätning och debitering av elkostnad och utrustas med minst de uttag eller anslutningsdon som beskrivs i

a) standarden EN 62196-2 för elfordon av typ 2, eller

b) standarden EN 62196-3 för elfordon av typ Combo.

Installationen ska ha utförts i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

37 §

Som installation av grön teknik räknas bara installation som är hänförlig till

1. ett småbus, en tomtmark till ett småbus, eller en ägarlägenhet som ägs av den som begär skattereduktion, eller

2. en lägenhet som upplåtits med bostadsrätt och som innehas av den som begär skattereduktion.

Med ägare enligt första stycket 1 avses även den som enligt 1 kap. 5 § fastighetstaxeringslagen (1979:1152) ska likställas med ägare.

38 §

Som installation av grön teknik räknas inte

1. åtgärder för vilka skattereduktion för hushållsarbete gjorts,

2. åtgärder för vilka försäkringsersättning lämnats, eller

3. åtgärder för vilka bidrag eller annat ekonomiskt stöd lämnats från staten, en kommun eller en region.

Villkor för skattereduktion

39 §

För rätt till skattereduktion krävs att den utförda installationen är hänförlig till hushållet för den som begär skattereduktion eller dennes förälder. Föräldern ska dock vara bosatt i Sverige.

40 §

För rätt till skattereduktion krävs att den utförda installationen har betalats elektroniskt.

Betalningen ska anses ha skett elektroniskt endast om den har förmedlats av en betaltjänstleverantör enligt lagen (2010:751) om betaltjänster och innehåller uppgifter om avsändare, mottagare, belopp och tidpunkt.

41 §

För rätt till skattereduktion krävs också att den som utför installationen av grön teknik (utföraren) är godkänd för F-skatt när avtalet om installationen träffas eller när ersättningen betalas ut.

Om installationen har utförts utomlands och utföraren inte har bedrivit någon näringsverksamhet i Sverige, ska utföraren när avtalet om installationen träffas eller när ersättningen betalas ut ha ett intyg eller någon annan handling som visar att företaget i fråga om skatter och avgifter i sitt hemland genomgår motsvarande kontroll som den som är godkänd för F-skatt.

Underlag för skattereduktion

42 §

Underlag för skattereduktion består av belopp som har legat till grund för preliminär skattereduktion som har tillgodoräknats för beskattningsåret enligt 17 § första stycket lagen (2020:000) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.

Skattereduktionens storlek

43 §

Skattereduktionen uppgår till belopp motsvarande den preliminära skattereduktion som avses i 42 §.

Den sammanlagda skattereduktionen får uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. De nya bestämmelserna i 67 kap. 34–41 §§ tillämpas på installation av grön teknik som har utförts och betalats efter den 31 december 2020.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 31 kap. 33 § och 56 kap. 9 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 kap.

33 §¹

Den som begär skattereduktion för hushållsarbete, gåva eller mikroproduktion av förnybar el enligt 67 kap. 11–33 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen.

Den som begär skattereduktion för hushållsarbete, gåva, mikroproduktion av förnybar el eller installation av grön teknik enligt 67 kap. 11–41 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen.

I fråga om förmån av sådant arbete som räknas som hushållsarbete enligt 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen ska även sådana uppgifter som avses i 9 a § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete lämnas.

56 kap.

9 §²

Efter att ett beslut om slutlig skatt har fattats ska Skatteverket beräkna om den som beslutet gäller ska betala skatt eller tillgodoräknas skatt (slutskatteberäkning).

Från den slutliga skatten ska avdrag göras för

1. debiterad F-skatt och särskild A-skatt,
2. avdragen A-skatt,
3. A-skatt som ska betalas på grund av beslut enligt 59 kap. 3 § andra stycket,
4. skatt som har förts över från en stat som Sverige har träffat överenskommelse med om att ta ut och föra över skatt,
5. skatt enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta eller lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl. som har betalats för den tid under beskattningsåret då den som beslutet gäller har varit obegränsat skattskyldig i Sverige,
6. skatt enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta som har betalats, om en begäran har gjorts enligt 4 § den lagen, och
7. skatt enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl. som har betalats, om Skatteverket har meddelat beslut enligt 5 a § tredje stycket den lagen.

Till den slutliga skatten ska följande belopp läggas:

1. skatt som har betalats tillbaka enligt 64 kap. 5 § första stycket,
2. skatt som har förts över till en annan stat enligt 64 kap. 7 och 8 §§,
3. preliminär skattereduktion enligt 17 § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete,
4. skattetillägg som har beslutats med anledning av beslut om slutlig skatt, och
5. förseningsavgift som har beslutats för att en inkomstdeklaration inte har kommit in i rätt tid.

4. preliminär skattereduktion enligt 17 § lagen (2020:000) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik,

5. skattetillägg som har beslutats med anledning av beslut om slutlig skatt, och
6. förseningsavgift som har beslutats för att en inkomstdeklaration inte har kommit in i rätt tid.

¹ Senaste lydelse 2019:455.

² Senaste lydelse 2015:918.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Lagen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från BIL Sweden, Boverket, Datainspektionen, Domstolsverket, Ekonomistyrningsverket, Elsäkerhetsverket, Energiföretagen Sverige, Energimarknadsinspektionen, Företagarna, Förvaltningsrätten i Karlstad, Förvaltningsrätten i Umeå, Installatörsföretagen, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Lantbrukarnas Riksförbund, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Näringslivets Skattedelegation, Power Circle AB, Regelrådet, Skatteverket, Solelkommissionen, Statens energimyndighet, Statskontoret, Svensk Solenergi, Svenskt Näringsliv, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Energiföreningars Riksorganisation, Tillväxtverket och Villaägarnas Riksförbund.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Elbil Sverige, Gröna bilister, Konsumenternas energimarknadsbyrå, Näringslivets Regelnämnd NNR och Svenska Elektrikerförbundet.

Yttrande har dessutom kommit in från 100% Förnybart, 2030-Sekretariatet, Bengt Stridh, Byggföretagen, Byggmaterialindustrierna, Companion Kalmar Län, E.On Sverige AB, El- och belysningsföretagen i Sverige AB, Fastighetsägarna, Innovationsföretagen, Ludvig & Co, Riksbyggen, Svensk Ventilation, Swedisol AB och Vattenfall AB.

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § I denna lag finns bestämmelser om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229).

Hänvisningar

2 § I 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229) finns bestämmelser om

- vilka som kan få skattereduktion (36 §),
- begäran om skattereduktion (37 §),
- definitioner (38–40 §§),
- villkor för skattereduktion (41–43 §§),
- underlag för skattereduktion (44 §), och
- skattereduktionens storlek (45 §).

Definitioner

3 § Termer och uttryck som används i denna lag har samma betydelse och tillämpningsområde som i inkomstskattelagen (1999:1229), om inget annat anges.

Beslutande myndighet

4 § Beslut enligt denna lag fattas av Skatteverket.

Belopp

5 § Uppgifter om belopp ska anges i hela krontal så att öretal faller bort.

Begäran om utbetalning från Skatteverket

Vem som får begära utbetalning från Skatteverket

6 § Om den som kan ha rätt till skattereduktion för installation av grön teknik (köparen) inte har betalat hela utgiften för installationen, får en sådan utförare som anges i 67 kap. 43 § inkomstskattelagen (1999:1229) begära utbetalning från Skatteverket enligt 8 §.

Utbetalningens storlek

7 § Utbetalningen får uppgå till ett belopp som motsvarar mellanskillnaden mellan den debiterade ersättningen för installation av grön teknik inklusive mervärdesskatt och köparens faktiska betalning för installationen till utföraren före begäran om utbetalning.

Utbetalningen får dock uppgå till högst

1. tre sjuttondelar av det belopp som köparen har betalat om utbetalningen avser sådan installation som anges i 67 kap. 38 § första stycket 1 inkomstskattelagen (1999:1229), och

2. samma belopp som köparen har betalat om utbetalningen avser sådan installation som anges i 67 kap. 38 § första stycket 2 eller 3 samma lag.

Utbetalning får inte ske till den del köparens sammanlagda preliminära skattereduktion enligt 16 § skulle uppgå till ett belopp som överstiger 50 000 kronor för ett beskattningsår.

Begäran om utbetalning

8 § Utbetalning får begäras efter det att installationen av grön teknik har utförts och betalats.

Begäran ska lämnas elektroniskt och ska ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari året efter det beskattningsår då arbetet betalades.

Begäran ska vara undertecknad av utföraren eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för utföraren.

En begäran som lämnats för en utförare som är juridisk person anses ha lämnats av utföraren, om det inte var uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda utföraren.

9 § En begäran om utbetalning ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registreringsnummer för utföraren,

2. personnummer eller samordningsnummer i de fall sådant nummer finns för köparen,

3. småhusets eller ägarlägenhetens beteckning eller beteckningen på lägenheten som upplåtits med bostadsrätt, samt vad gäller lägenheten som upplåtits med bostadsrätt även föreningens eller bolagets organisationsnummer eller motsvarande,

4. debiterad ersättning för installation av grön teknik, debiterad ersättning för annat än installation av grön teknik, betalt belopp för installation av grön teknik och den dag som betalningen för installationen kommit utföraren tillhanda,

5. vad installationen av grön teknik avsett och antalet arbetade timmar, och

6. det belopp som utföraren begär som utbetalning från Skatteverket.

Skatteverkets beslut om utbetalning

10 § Skatteverket ska snarast fatta beslut om sådan utbetalning som avses i 7 §.

11 § Utbetalning ska göras till utförarens bank- eller kreditmarknadsföretagskonto.

Återbetalning

Underrättelse om felaktig utbetalning och om återbetalning till köpare

12 § Om Skatteverket har betalat ut ett belopp utan att mottagaren har varit berättigad till det, ska mottagaren snarast underrätta Skatteverket om denna utbetalning.

Om utföraren till köparen betalar tillbaka ett belopp, som tidigare har legat till grund för beslut om utbetalning av ett belopp från Skatteverket, ska utföraren snarast underrätta Skatteverket om denna återbetalning.

Beslut om återbetalning

13 § Om Skatteverket har betalat ut ett belopp utan att mottagaren har varit berättigad till det, ska Skatteverket snarast besluta att det felaktigt utbetalda beloppet ska betalas tillbaka.

Om utföraren till köparen betalar tillbaka ett belopp, som tidigare har legat till grund för beslut om utbetalning av ett belopp från Skatteverket, ska Skatteverket snarast besluta att återbetalning ska ske med ett belopp som motsvarar vad som betalats tillbaka till köparen.

Ett beslut om återbetalning får inte meddelas efter utgången av det sjätte året efter det beskattningsår som utbetalningen avser.

Inbetalning till konto

14 § Återbetalning ska göras genom insättning på ett särskilt konto för återbetalning enligt denna lag.

Återbetalningen anses ha gjorts den dag då betalningen har bokförts på det särskilda kontot.

15 § Återbetalning ska göras senast den sista dagen i månaden efter den månad då Skatteverket fattat beslutet om återbetalning.

Preliminär skattereduktion

Den preliminära skattereduktionens storlek

16 § Köparen ska tillgodoräknas preliminär skattereduktion med ett belopp motsvarande den utbetalning som Skatteverket enligt 10 § beslutat om till utföraren.

Om Skatteverket har beslutat om återbetalning enligt 13 §, ska den tidigare tillgodoräknade preliminära skattereduktionen minska med ett belopp som motsvarar den beslutade återbetalningen.

Den preliminära skattereduktionen får sammanlagt uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.

I vilken ordning olika belopp ska tillgodoräknas

17 § Preliminär skattereduktion ska tillgodoräknas i den ordning som Skatteverket registrerar utbetalda belopp enligt 16 § första stycket.

Skatteverkets meddelande till köparen

18 § Skatteverket ska så snart som möjligt skriftligen underrätta köparen av installationen av grön teknik om

1. beslut enligt 10 § om utbetalning, och
2. beslut enligt 13 § om återbetalning.

Meddelandet ska innehålla uppgifter om

1. namn, adress och, om sådant nummer finns, organisationsnummer, personnummer, samordningsnummer eller motsvarande registrerings-nummer för utföraren eller annan mottagare som avses i 12 § första stycket,
2. utbetalt belopp till eller återbetalt belopp från respektive utförare eller annan mottagare som avses i 12 § första stycket, och
3. den totala preliminära skattereduktion som tillgodoräknats köparen enligt 16 §.

Skatteverket ska på begäran av köparen lämna denne ett särskilt meddelande om den totala preliminära skattereduktion som tillgodoräknats enligt 16 §.

Utredning

19 § Den som begär utbetalning enligt 8 § eller underrättar Skatteverket om felaktig utbetalning enligt 12 § ska ge Skatteverket tillfälle att granska underlaget för utbetalning eller återbetalning och lämna de uppgifter som behövs för granskningen.

Tillfälle att yttra sig

20 § Ett ärende får inte avgöras till nackdel för utföraren eller annan mottagare som avses i 12 § första stycket utan att denne har fått tillfälle att yttra sig i ärendet. Om det är uppenbart obehövt, behöver den som ärendet gäller inte få tillfälle att yttra sig.

Om ett ärende har tillförts uppgifter av någon annan, får det bara avgöras om den som ärendet gäller har underrättats om uppgifterna och fått tillfälle att yttra sig över dem.

Andra stycket gäller inte om

1. avgörandet inte är till nackdel för den som ärendet gäller,

2. uppgiften saknar betydelse eller om det av någon annan anledning är uppenbart obehövt att den som ärendet gäller underrättas och får tillfälle att yttra sig,

3. det finns risk att en underrättelse skulle göra det avsevärt svårare att genomföra beslutet i ärendet, eller

4. avgörandet inte kan skjutas upp.

Underrättelseskyldigheten gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Ränta

21 § Kostnadsränta tas ut på sådant belopp som enligt 13 § ska betalas tillbaka efter beslut av Skatteverket. Räntan beräknas från den dag beloppet betalades ut till och med dagen för Skatteverkets beslut enligt 13 §.

Kostnadsränta beräknas efter en räntesats som motsvarar basräntan enligt 65 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Om det finns särskilda skäl, får Skatteverket helt eller delvis avstå från kravet på ränta.

Verkställighet, anstånd och betalningssäkring

22 § Beslut om återbetalning enligt denna lag gäller omedelbart.

23 § I fråga om beslut om återbetalning enligt denna lag gäller vad som sägs om anstånd i 63 kap. 2 §, 4 § första stycket, 5–6, 8–10, 15–16, 22 och 23 §§ samt 71 kap. 1 § andra stycket skatteförfarandelagen (2011:1244).

24 § Om återbetalning enligt denna lag inte görs i rätt tid, ska fordran lämnas för indrivning. Regeringen får meddela föreskrifter om att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet ske enligt utsökningsbalken.

I fråga om återbetalning enligt denna lag gäller vad som sägs om betalningssäkring i 46 kap. 2, 5–7 och 9–22 §§, 68 kap. 1 §, 69 kap. 13–18 §§ och 71 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Överklagande

25 § Skatteverkets beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

Förslag till lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Skatteverkets verksamhet enligt denna lag omfattar brott enligt

1. skattebrottslagen (1971:69),
2. 30 kap. 1 § första stycket 4 aktiebolagslagen (2005:551),
3. 11 § tredje stycket lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.,
4. 4 kap. 6 b §, 14 kap. 1–4 och 10 §§ och 15 kap. 10–13 §§ brottsbalken, om gärningen avser uppgift eller handling i ärende hos Skatteverket,
5. 9 kap. 1–3 och 11 §§ brottsbalken, 5. 9 kap. 1–3 och 11 §§ brottsbalken, om gärningen har samband med om gärningen har samband med Skatteverkets verksamhet enligt lagen Skatteverkets verksamhet enligt (2009:194) om förfarandet vid – lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete eller skattereduktion för hushållsarbete, lagen (2013:948) om stöd vid – lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete, eller – lagen (2020:000) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik,
6. 11 kap. 5 § brottsbalken,
7. lagen (2014:836) om näringsförbud,
8. folkbokföringslagen (1991:481),
9. lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, och
10. lagen (2020:548) om omställningsstöd.

Skatteverket får medverka vid undersökning också i fråga om annat brott än som anges i första stycket, om åklagaren finner att det finns särskilda skäl för detta.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2017:453.

² Senaste lydelse 2019:317.

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹

dels att 1 kap. 11 och 16 §§, 44 kap. 14 § och 67 kap. 1, 2 och 13 c §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tio nya paragrafer, 67 kap. 36–45 §§, och närmast före 67 kap. 36, 37, 38, 41, 44 och 45 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2019/20:175

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 §

Bestämmelser om hur skatten ska beräknas finns i 65 kap.

Bestämmelser om beräkning av skatt på ackumulerad inkomst finns i 66 kap.

Bestämmelser om skatte-reduktion för underskott av kapital, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), sjukersättning och aktivitetsersättning, boende i vissa områden (regional skattereduktion), allmän pensionsavgift, sjöinkomst, hushållsarbete, gåva och mikro-produktion av förnybar el finns i 67 kap.

Bestämmelser om skatte-reduktion för underskott av kapital, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), sjukersättning och aktivitetsersättning, boende i vissa områden (regional skattereduktion), allmän pensionsavgift, sjöinkomst, hushållsarbete, *installation av grön teknik*, gåva och mikro-produktion av förnybar el finns i 67 kap.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §²

Bestämmelser om

– förfarandet vid uttag av skatten finns i skatteförfarandelagen (2011:1244), *och* – förfarandet vid uttag av skatten finns i skatteförfarandelagen (2011:1244),
– förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete finns i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete.

– förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete finns i lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete, *och*
– *förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik finns i lagen (2020:000) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.*

44 kap.

14 §³

Med *omkostnadsbelopp* avses, om inte annat föreskrivs, utgifter för anskaffning (*anskaffningsutgifter*) ökade med utgifter för förbättring (*förbättringsutgifter*).

Utgifter för arbete enligt 67 kap. 13 a och 13 b §§ ska inte ingå i omkostnadsbeloppet till den del skattereduktion har tillgodoräknats enligt 67 kap.

Utgifter för arbete *och material* enligt 67 kap. 13 a, 13 b och 38 §§ ska inte ingå i omkostnadsbeloppet till den del skattereduktion har tillgodoräknats enligt 67 kap.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2015:775.

³ Senaste lydelse 2009:536.

Lydelse enligt prop. 2019/20:175

Föreslagen lydelse

67 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om skattereduktion för fysiska personer i 2–35 §§ och för juridiska personer i 2 och 27–33 §§.

Skattereduktion ska anges i hela krontal så att öretal faller bort.

2 §

Skattereduktion ska göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), sjukersättning och aktivitetsersättning, boende i vissa områden (regional skattereduktion), underskott av kapital, hushållsarbete, gåva och mikroproduktion av förnybar el i nu nämnd ordning.

Skattereduktion ska räknas av mot kommunal och statlig inkomstskatt som beräknats enligt 65 kap., mot statlig fastighetsskatt enligt lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt samt mot kommunal fastighetsavgift enligt lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift. Skattereduktion enligt 5–9 d, 34 och 35 §§ ska dock räknas av endast mot kommunal inkomstskatt.

13 c §⁴

Som hushållsarbete räknas inte

1. arbete som enbart avser installationer eller service på maskiner och andra inventarier vid tillämpningen av 13 a eller 13 b §,

2. arbete för vilket försäkringsersättning lämnats,

3. arbete för vilket bidrag eller annat ekonomiskt stöd lämnats från staten, en kommun eller en region,

4. om- eller tillbyggnad av ett småhus för vilket fastighetsavgift inte har tagits ut för de fem första kalenderåren efter beräknat värdeår, eller

5. sådana tjänster som anges i 7 kap. 1 § andra stycket 5 mervärdesskattelagen (1994:200).

4. arbete för vilket skattereduktion för installation av grön teknik gjorts,

5. om- eller tillbyggnad av ett småhus för vilket fastighetsavgift inte har tagits ut för de fem första kalenderåren efter beräknat värdeår, eller

6. sådana tjänster som anges i 7 kap. 1 § andra stycket 5 mervärdesskattelagen (1994:200).

Installation av grön teknik

Vilka som kan få skattereduktion

36 §

Rätt till skattereduktion enligt 37–45 §§ har efter begäran de som

1. vid beskattningsårets utgång har fyllt 18 år,

2. är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret, och

⁴ Senaste lydelse 2019:907.

3. har haft utgifter för utförd installation av grön teknik.

Sådan rätt till skattereduktion har efter begäran också de som är begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3, om deras överskott av förvärvs-inkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige.

Även dödsbon har efter begäran rätt till skattereduktion för installation av grön teknik som har utförts före dödsfallet.

Utgifterna för installation av grön teknik utgörs av det debiterade beloppet för arbete och material inklusive mervärdesskatt.

Begäran om skattereduktion

37 §

En begäran om skattereduktion för installation av grön teknik ska göras i inkomstdeklarationen för det beskattningsår då utgifter för installation av grön teknik har betalats.

Definitioner

38 §

Med installation av grön teknik avses vid tillämpningen av detta kapitel följande slags installationer.

1. Installation av nätanslutet solcellssystem eller, om installationen är hänförlig till en byggnad under uppförande, av solcellssystem som ska anslutas till elnätet. För ett system för samtidig produktion av solel och solvärme gäller att elproduktionen måste uppgå till minst 20 procent av systemets beräknade sammanlagda årliga el- och värmeproduktion.

2. Installation av system för lagring av egenproducerad elenergi som är kopplat till en sådan anläggning för egenproduktion av förnybar el som är ansluten till eller, om installationen är hänförlig till en byggnad under uppförande, som ska anslutas till elnätet och där systemet bidrar till att

a) lagra elenergi för användning vid ett annat tillfälle än produktionstillfället, och

b) öka den årliga andelen egenproducerad elenergi som används inom fastigheten för att tillgodose det egna elbehovet.

3. Installation av laddningspunkt till elfordon som är förberedd för elmätning och debitering av elkostnad och utrustas med minst de uttag eller anslutningsdon som beskrivs i

a) standarden EN 62196-2 för elfordon av typ 2, eller

b) standarden EN 62196-3 för elfordon av typ Combo.

Installationen ska ha utförts i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

39 §

Som installation av grön teknik räknas bara installation som är hänförlig till

1. ett småhus eller en ägarlägenhet som ägs av den som begär skattereduktion,

2. en lägenhet som upplåtits med bostadsrätt och som innehas av den som begär skattereduktion, eller

3. en byggnad under uppförande som ägs av den som begär skattereduktion och som när den är uppförd ska vara ett småhus eller en ägarlägenhet.

Med ägare enligt första stycket 1 avses även den som enligt 1 kap. 5 § fastighetsstaxeringslagen (1979:1152) ska likställas med ägare.

40 §

Som installation av grön teknik räknas inte

1. åtgärder för vilka skattereduktion för hushållsarbete gjorts,

2. åtgärder för vilka försäkringsersättning lämnats, eller

3. åtgärder för vilka bidrag eller annat ekonomiskt stöd lämnats från staten, en kommun eller en region.

Villkor för skattereduktion

41 §

För rätt till skattereduktion för en installation hänförlig till ett småhus, en ägarlägenhet eller en lägenhet som upplåtits med bostadsrätt krävs att den utförda installationen är hänförlig till hushållet för den som begär skattereduktion eller dennes förälder. Föräldern ska dock vara bosatt i Sverige.

För rätt till skattereduktion för en installation hänförlig till en byggnad under uppförande krävs att den utförda installationen ska vara hänförlig till hushållet för den som begär skattereduktion eller dennes förälder när byggnaden är uppförd. Föräldern ska dock vara bosatt i Sverige.

42 §

För rätt till skattereduktion krävs att den utförda installationen har betalats elektroniskt.

Betalningen ska anses ha skett elektroniskt endast om den har förmedlats av en betaltjänstleverantör enligt lagen (2010:751) om betaltjänster och innehåller uppgifter om avsändare, mottagare, belopp och tidpunkt.

43 §

För rätt till skattereduktion krävs också att den som utför installationen av grön teknik (utföraren) är godkänd för F-skatt när avtalet om installationen träffas eller när ersättningen betalas ut.

Om installationen har utförts utomlands och utföraren inte har bedrivit någon näringsverksamhet i Sverige, ska utföraren när avtalet om installationen träffas eller när ersättningen betalas ut ha ett intyg eller någon annan handling som visar att företaget i fråga om skatter och avgifter i sitt hemland genomgår motsvarande kontroll som den som är godkänd för F-skatt.

Underlag för skattereduktion

44 §

Underlag för skattereduktion består av belopp som har legat till grund för preliminär skattereduktion som har tillgodoräknats för beskattningsåret enligt 16 § första stycket lagen (2020:000) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik.

Skattereduktionens storlek

45 §

Skattereduktionen uppgår till belopp motsvarande den preliminära skattereduktion som avses i 44 §.

Den sammanlagda skattereduktionen får uppgå till högst 50 000 kronor för ett beskattningsår.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. De nya bestämmelserna i 67 kap. 36–45 §§ tillämpas första gången på installation av grön teknik som har utförts och betalats efter den 31 december 2020.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 31 kap. 33 § och 56 kap. 9 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 kap.

33 §¹

Den som begär skattereduktion för hushållsarbete, gåva eller mikroproduktion av förnybar el enligt 67 kap. 11–33 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen.

I fråga om förmån av sådant arbete som räknas som hushållsarbete enligt 67 kap. 13 a och 13 b §§ inkomstskattelagen ska även sådana uppgifter som avses i 9 a § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete lämnas.

Den som begär skattereduktion för hushållsarbete, gåva, mikroproduktion av förnybar el *eller installation av grön teknik* enligt 67 kap. 11–45 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen.

56 kap.

9 §²

Efter att ett beslut om slutlig skatt har fattats ska Skatteverket beräkna om den som beslutet gäller ska betala skatt eller tillgodoräknas skatt (slutskatteberäkning).

Från den slutliga skatten ska avdrag göras för

1. debiterad F-skatt och särskild A-skatt,
2. avdragen A-skatt,
3. A-skatt som ska betalas på grund av beslut enligt 59 kap. 3 § andra stycket,
4. skatt som har förts över från en stat som Sverige har träffat överenskommelse med om att ta ut och föra över skatt,
5. skatt enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta eller lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl. som har betalats för den tid under beskattningsåret då den som beslutet gäller har varit obegränsat skattskyldig i Sverige,
6. skatt enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta som har betalats, om en begäran har gjorts enligt 4 § den lagen, och
7. skatt enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl. som har betalats, om Skatteverket har meddelat beslut enligt 5 a § tredje stycket den lagen.

Till den slutliga skatten ska följande belopp läggas:

1. skatt som har betalats tillbaka enligt 64 kap. 5 § första stycket,
2. skatt som har förts över till en annan stat enligt 64 kap. 7 och 8 §§,
3. preliminär skattereduktion enligt 17 § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete,
4. skattetillägg som har beslutats med anledning av beslut om slutlig skatt, och
5. förseningsavgift som har beslutats för att en inkomstdeklaration inte har kommit in i rätt tid.

4. preliminär skattereduktion enligt 16 § lagen (2020:000) om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik,

5. skattetillägg som har beslutats med anledning av beslut om slutlig skatt, och
6. förseningsavgift som har beslutats för att en inkomst-deklaration inte har kommit in i rätt tid.

¹ Senaste lydelse 2019:455.

² Senaste lydelse 2015:918.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Lagen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2020-09-02

Närvarande: F.d. justitierådet Eskil Nord samt justitieråden Inga-Lill Askersjö och Petter Asp

Skattereduktion för installation av grön teknik

Enligt en lagrådsremiss den 27 augusti 2020 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande

över förslag till

1. lag om förfarandet vid skattereduktion för installation av grön teknik,
2. lag om ändring i lagen (1997:1024) om Skatteverkets brottsbekämpande verksamhet,
3. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
4. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Erik Sjöstedt och rättssakkunnige Omar Bembli.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 10

Ändrad beräkning av förmånsvärdet för fri kost

Bilaga till avsnitt 13.5

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Ändrad beräkning av förmånsvärdet för fri kost.....	2
2	Promemorians lagförslag.....	3
3	Förteckning över remissinstanserna.....	4

1 Sammanfattning av promemorian Ändrad beräkning av förmånsvärdet för fri kost

I denna promemoria föreslås ändring i hur kostförmån för en hel dag ska beräknas. Förslaget innebär att fri kost för en hel dag ska beräknas till ett belopp som motsvarar 0,5 procent av prisbasbeloppet.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2020 och tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2019.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 61 kap. 3 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

61 kap.

3 §²

Kostförmån ska för en hel dag beräknas till ett belopp – avrundat till närmaste femtal kronor – som motsvarar 250 procent av genomsnittspriset i Sverige för en normal lunch. Förmånsvärdet för lunch eller middag är 40 procent av värdet för kostförmån för en hel dag. Förmånsvärdet för frukost är 20 procent av värdet för kostförmån för en hel dag.

Kostförmån ska för en hel dag beräknas till ett belopp – avrundat till närmaste femtal kronor – som motsvarar 0,5 procent av prisbasbeloppet. Förmånsvärdet för lunch eller middag är 40 procent av värdet för kostförmån för en hel dag. Förmånsvärdet för frukost är 20 procent av värdet för kostförmån för en hel dag.

Om en anställds kostnader för en måltid är lägre än det belopp som motsvarar förmånsvärdet enligt första stycket på grund av att arbetsgivaren bidrar till kostnaderna för denna, ska förmånen behandlas som en kostförmån med ett värde som motsvarar mellanskillnaden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.
 2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2019.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2007:1419.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden inkommit från Arbetsgivarverket, Ekonomistyrningsverket, Föreningen Auktoriserade revisorer, Förvaltningsrätten i Linköping, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Landsorganisationen i Sverige, Srf konsulterna, Statistiska centralbyrån, Svenskt Näringsliv och Tillväxtverket.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Företagarna, Hotell- och restaurangfacket, Näringslivets regelnämnd, Regelrådet, Riksrevisionen, Sveriges Akademikers centralorganisation, Småföretagarnas Riksförbund, Sveriges Kommuner och Regioner, Tjänstemännens centralorganisation och Visita.

Bilaga 11

Avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp

Bilaga till avsnitt 13.15

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp	2
2	Promemorians lagförslag.....	3
3	Förteckning över remissinstanserna	5

1 Sammanfattning av promemorian Avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp

Den som avyttrar en privatbostad med vinst och förvärvar en ny bostad kan under vissa förutsättningar få uppskov med beskattning av kapital-vinsten. Ett uppskovsbelopp uppstår när den skattskyldige i samband med att kapitalvinsten redovisas gör ett avdrag för uppskovsbelopp. Den som har ett uppskovsbelopp betalar ränta för den latent skattecredit som uppskovsbeloppet innefattar. Räntebelägningen sker lagtekniskt genom att den som har ett uppskovsbelopp tar upp en särskild schablonintäkt i inkomstslaget kapital.

I promemorian föreslås att den som har ett uppskovsbelopp inte längre ska ta upp en schablonintäkt till beskattning. Ändringen ska gälla både för obegränsat och begränsat skattskyldiga.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2021.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹

dels att 47 kap. 11 b § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 47 kap. 11 b § ska utgå,

dels att 3 kap. 18 §, 6 kap. 11 § och 41 kap. 3 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

18 §²

Den som är begränsat skattskyldig är skattskyldig i

1. inkomstslaget tjänst för inkomster som anges i 5 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta med undantag för inkomster som anges i 6 § 1, 4 och 5 den lagen, om en begäran har gjorts enligt 4 § den lagen,

2. inkomstslaget tjänst eller näringsverksamhet för inkomster som anges i 7 § första stycket lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl., om Skatteverket har meddelat beslut enligt 5 a § tredje stycket den lagen,

3. inkomstslaget näringsverksamhet för inkomst från ett fast driftställe eller en fastighet i Sverige,

4. inkomstslaget näringsverksamhet för återförda avdrag på grund av att en näringsbostadsrätt som innefattar nyttjanderätt till ett hus eller en del av ett hus i Sverige avyttras eller blir privatbostadsrätt,

5. inkomstslaget näringsverksamhet för återförda avdrag för egen-avgifter,

6. inkomstslaget näringsverksamhet för återförda avdrag för periodiseringsfond och expansionsfond, samt inkomstslaget näringsverksamhet eller kapital för återförda avdrag för ersättningsfond,

7. inkomstslaget näringsverksamhet för uttag eller utbetalning

från ett skogskonto eller skogsskadekonto som avses i 21 kap.,

8. inkomstslaget kapital för ett positivt räntefördelningsbelopp som avser ett fast driftställe, en näringsfastighet i Sverige eller artistisk eller idrottslig verksamhet i Sverige,

9. inkomstslaget kapital för löpande inkomster av en privatbostads-fastighet eller en privatbostadsrätt i Sverige,

10. inkomstslaget kapital för kapitalvinst på en fastighet i Sverige eller på en privat- eller näringsbostadsrätt som innefattar nyttjanderätt till ett hus eller en del av ett hus i Sverige,

11. inkomstslaget kapital för återfört uppskovsbelopp samt *schablonintäkt* enligt uppskovsbelopp enligt 47 kap., 47 kap.,

12. inkomstslaget näringsverksamhet eller kapital för utdelning på andelar i svenska ekonomiska föreningar, och

13. inkomstslaget kapital för återfört investeraravdrag enligt 43 kap.

Ersättning i form av sådan royalty eller periodvis utgående avgift för att materiella eller immateriella tillgångar utnyttjas som ska räknas till inkomstslaget näringsverksamhet ska anses som inkomst från ett fast driftställe i Sverige, om ersättningen kommer från en näringsverksamhet med ett fast driftställe här.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

Senaste lydelse av 47 kap. 11 b § 2009:1409.

² Senaste lydelse 2019:1146.

Skattskyldighet för inkomster som avses i första stycket 12 gäller inte för sådana begränsat skattskyldiga personer som avses i 17 § 2–4.

6 kap.

11 §³

Den som är begränsat skattskyldig är skattskyldig för

1. inkomst från ett fast driftställe eller en fastighet i Sverige,
2. inkomst på grund av att en näringsbostadsrätt som innefattar nyttjanderätt till ett hus eller en del av ett hus i Sverige avyttras,
3. inkomst i form av utdelning på andelar i svenska ekonomiska föreningar,
4. inkomster som anges i 7 § första stycket lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl., om Skatteverket har meddelat beslut enligt 5 a § tredje stycket den lagen,
5. återförda avdrag för periodiseringsfond och ersättningsfond,
6. schablonintäkt enligt 30 kap. 6 a §, och
7. återfört uppskovsbelopp samt 7. återfört uppskovsbelopp enligt *schablonintäkt* enligt 47 kap. 47 kap.

Ersättning i form av royalty eller periodvis utgående avgift för att materiella eller immateriella tillgångar utnyttjas ska anses som inkomst från ett fast driftställe i Sverige, om ersättningen kommer från en näringsverksamhet med ett fast driftställe här.

En kapitalförlust ska dras av, om den som är begränsat skattskyldig skulle ha varit skattskyldig för en motsvarande kapitalvinst.

41 kap.

3 §⁴

Till inkomstslaget kapital räknas också

1. återfört avdrag för avsättning till ersättningsfond och särskilt tillägg i den omfattning som anges i 31 kap. 21 och 22 §§,
2. fördelningsbelopp vid räntefördelning i enlighet med bestämmelserna i 42 kap. 9 §,
3. avdrag som motsvarar inkomst av ränteförmån i enlighet med bestämmelserna i 42 kap. 11 §,
4. underskott av näringsverksamhet i den utsträckning som följer av 42 kap. 33 §, 45 kap. 32 § och 46 kap. 17 §,
5. underskott av avslutad näringsverksamhet i den utsträckning som följer av 42 kap. 34 §,
6. avdrag för uppskovsbelopp och 6. avdrag för uppskovsbelopp och återfört uppskovsbelopp enligt 47 kap. i återfört uppskovsbelopp enligt 47 kap. i den utsträckning som följer av 45 kap. den utsträckning som följer av 45 kap. 33 §, 46 kap. 18 § och 48 kap. samt 33 §, 46 kap. 18 § och 48 kap., schablonintäkt enligt 47 kap. 11 b §,
7. premier för pensionsförsäkringar och inbetalningar på pensionssparkonton i den utsträckning som följer av 59 kap. 15 §, och
8. investeraravdrag och återfört investeraravdrag enligt 43 kap.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

³ Senaste lydelse 2019:1146.

⁴ Senaste lydelse 2013:771.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande inkommit från Bostadsrätterna, Boverket, Byggföretagen, Ekonomistyrningsverket, Fastighetsmäklarförbundet, Fastighetsägarna, Finansinspektionen, Företagarna, HSB Riksförbund, Hyresgästföreningen Riksförbundet, Konjunkturinstitutet, LRF Lantbrukarnas Riksförbund, Länsstyrelsen i Stockholms län, Mäklarsamfundet, Riksbyggen, Skatteverket, Sparbankernas Riksförbund, Statskontoret, Svenskt Näringsliv, Tillväxtanalys och Villaägarnas Riksförbund.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Svenska Bankföreningen, Uppsala universitet, Bostadsrättsägarnas Riksförbund, Byggherrarna, Förvaltningsrätten i Karlstad, Kungl. Tekniska Högskolan, Stockholms Handelskammare, Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag och Sveriges Byggindustrier.

Bilaga 12

Avskaffad skattebefrielse för vissa biobränslen för uppvärmning samt ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol

Bilaga till avsnitt 13.22

Innehållsförteckning

1	Promemorians lagförslag.....	2
2	Förteckning över remissinstanser	9
3	Lagrådsremissens lagförslag.....	10
4	Lagrådets yttrande	16

1 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi¹

dels att 6 a kap. 2 b § ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 11 a §, 6 a kap. 2 c §, 7 kap. 1, 3, 3 b, 4 och 4 a §§ och 9 kap. 2 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 a §²

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,
8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2
9. 6 a kap. 2 *b* och 2 c §§, 9. 6 a kap. 2 c §,
10. 7 kap. 3 a och 3 b §§,
11. 7 kap. 4 §,
12. 9 kap. 5 och 5 a §§,
13. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 §,
14. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 15 §,
15. 11 kap. 9 § första stycket 8,
16. 11 kap. 10 §,
17. 11 kap. 12 §,
18. 11 kap. 12 a §,
19. 11 kap. 12 b §.

Lydelse enligt lagrådsremissen Skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning *Föreslagen lydelse*

6 a kap.

2 c §

För biogas eller biogasol som förbrukas som bränsle för uppvärmning medges befrielse från energiskatt med 100 procent och från koldioxidskatt med 100 procent.

Första stycket gäller endast om bränslet omfattas av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.

¹ Senaste lydelse av 6 a kap. 2 b § 2016:505.

² Senaste lydelse 2019:491.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.1 §³

Den som är skattskyldig får göra avdrag för skatt på bränsle

1. som av den skattskyldige exporterats till tredjeland eller förts till en frizon för annat ändamål än att förbrukas där,

2. som av den skattskyldige förbrukats på ett sätt som ger rätt till skattebefrielse enligt 6 a kap.,

3. som har tagits emot av en skattebefriad förbrukare i enlighet med vad som framgår av dennes godkännande,

4. som har tagits emot för förbrukning i skepp eller luftfartyg med de undantag i fråga om vissa bränslen som anges i 6 a kap. 1 § 3 och 5,

5. som har tagits emot för förbrukning i båtar som avses i 6 a kap. 1 § 4 med de undantag i fråga om vissa bränslen som anges i denna punkt.

Avdrag för skatt på bränsle som den skattskyldige förbrukat på ett sätt som ger rätt till skattebefrielse med stöd av 6 a kap. 1 § 9, 10, 11 eller 17 eller med stöd av 6 a kap. 2 a, 2 b eller 2 c § får dock göras endast om den skattskyldige inte är ett företag utan rätt till statligt stöd.

Avdrag för skatt på bränsle som den skattskyldige förbrukat på ett sätt som ger rätt till skattebefrielse med stöd av 6 a kap. 1 § 9, 10, 11 eller 17 eller med stöd av 6 a kap. 2 a eller 2 c § får dock göras endast om den skattskyldige inte är ett företag utan rätt till statligt stöd.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 b §⁴

För andra bränslen än biogas eller de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får en skattskyldig som har förbrukat eller sålt bränslet som motorbränsle göra avdrag för

1. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,

2. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motorbränsle för gnistända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och

3. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som utgörs av någon annan beståndsdel än som anges i 1 eller 2 och som framställts av biomassa.

För andra bränslen än biogas, *biogasol* eller de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får en skattskyldig som har förbrukat eller sålt bränslet som motorbränsle göra avdrag för

4 §⁵

En skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på biogas som den skattskyldige har förbrukat eller sålt som motorbränsle.

Första stycket gäller endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, *och*

2. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare.

En skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på biogas *och biogasol* som den skattskyldige har förbrukat eller sålt som motorbränsle.

Första stycket gäller endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd,

2. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare, *och*

³ Senaste lydelse 2019:491.

⁴ Senaste lydelse 2016:505.

⁵ Senaste lydelse 2016:505.

3. biogasen eller biogasolen omfattas av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.

Om *biogas* förbrukats eller sålts som motorbränsle för transport-ändamål, gäller skattebefrielse enligt denna paragraf endast om biogasen omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. *lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag.*

Om *biogasen eller biogasolen* förbrukats eller sålts som motorbränsle för transportändamål, gäller skattebefrielse enligt denna paragraf endast om biogasen eller *biogasolen dessutom* omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. *samma lag.*

4 a §⁶

En skattskyldig som gör avdrag för skatt på bränsle enligt 3–4 §§ är skyldig att till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer på begäran lämna de uppgifter som regeringen behöver för sin rapportering till Europeiska kommissionen när det gäller frågan om huruvida det statliga stöd som genom *avdraget* ges för bränslet medför överkompensation i strid med reglerna om statligt stöd i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

En skattskyldig som gör avdrag för skatt på bränsle enligt 3 a, 3 b eller 4 § är skyldig att till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer på begäran lämna de uppgifter som regeringen behöver för sin rapportering till Europeiska kommissionen när det gäller frågan om huruvida det statliga stöd som genom *skattebefrielsen* ges för bränslet medför överkompensation i strid med reglerna om statligt stöd i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Första stycket gäller även den som medges skattebefrielse med stöd av 6 a kap. 2 c §.

Regeringen eller den myndighet som föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas.

Regeringen bestämmer meddelar närmare

9 kap.

2 §⁷

Om någon som inte är skattskyldig eller skattebefriad förbrukare har förbrukat bränsle på ett sådant sätt som ger rätt till skattebefrielse enligt 6 a kap., medger beskattningsmyndigheten efter ansökan från förbrukaren återbetalning av skatten på bränslet.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 1 § 9, 10, 11 eller 17 eller med stöd av 6 a kap. 2 a, 2 b eller 2 c § medges endast om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd. I dessa fall krävs även att sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare för sin verksamhet, om återbetalning söks med belopp som medför att sökandens sammanlagda återbetalning inom stödordningen per kalenderår uppgår till minst

1. 15 000 euro i fall som avses i 6 a kap. 1 § 10 eller 2 a § första stycket 2, eller
2. 200 000 euro i övriga fall.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 2 b eller 2 c § medges endast i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 7 kap. 3 §.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 1 § 9, 10, 11 eller 17 eller med stöd av 6 a kap. 2 a eller 2 c § medges endast om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd. I dessa fall krävs även att sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare för sin verksamhet, om återbetalning söks med belopp som medför att sökandens sammanlagda återbetalning inom stödordningen per kalenderår uppgår till minst

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 2 c § medges endast i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 7 kap. 3 §.

⁶ Senaste lydelse 2014:1496.

⁷ Senaste lydelse 2019:491.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen

dels att 1 kap. 1 och 2 §§, 3 a kap. 1 och 2 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 3 a kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §¹

Lagen innehåller bestämmelser om kriterier som biodrivmedel och flytande biobränslen ska uppfylla för att anses vara hållbara (hållbarhetskriterier) och om hållbarhetsbesked som ska visa detta. Lagen innehåller även bestämmelser om anläggningsbesked för biodrivmedel.

Lagen innehåller bestämmelser om kriterier som biodrivmedel och flytande biobränslen ska uppfylla för att anses vara hållbara (hållbarhetskriterier) och om hållbarhetsbesked som ska visa detta. Lagen innehåller även bestämmelser om anläggningsbesked för biodrivmedel *och för gasformiga biobränslen.*

2 §²

I denna lag betyder

biomassa: den biologiskt nedbrytbara delen av produkter, avfall och restprodukter av biologiskt ursprung från jordbruk, skogsbruk och därmed förknippad industri inklusive fiske och vattenbruk, liksom den biologiskt nedbrytbara delen av industriavfall och kommunalt avfall,

biodrivmedel: vätskeformiga eller gasformiga bränslen som framställs av biomassa och som används för transportändamål,

livsmedelsbaserade biodrivmedel: biodrivmedel som framställs från spannmål eller andra stärkelserika grödor eller från socker- eller oljegrödor,

livsmedels- eller fodergroddor: stärkelserika grödor, sockergrödor eller oljegrödor som produceras på jordbruksmark som huvudgrödor, dock inte

1. restprodukter och avfall,
2. material som innehåller både cellulosa och lignin, eller
3. mellangrödor som inte kräver att ytterligare mark tas i anspråk,

flytande biobränslen: vätskeformiga bränslen för andra energiändamål än transportändamål, som framställs av biomassa,

gasformiga biobränslen: gasformiga bränslen för andra energiändamål än transportändamål, som framställs av biomassa,

avfall: ämne eller föremål som innehavaren gör sig av med eller avser eller är skyldig att göra sig av med, dock inte ett ämne som avsiktligt har manipulerats eller kontaminerats för att anses som avfall,

restprodukt: ett ämne som inte är den eller de slutprodukter som en produktionsprocess direkt ska producera eller är huvudsyftet med processen och där produktionsprocessen inte avsiktligt ändrats för att producera ämnet, och

produktionskedja: den produktionsprocess som pågår fram till och med användningen av biodrivmedlet eller det flytande biobränslet och börjar med

¹ Senaste lydelse 2015:838.

² Senaste lydelse 2017:1094.

- odling av biomassa, inbegripet framställning av gödsel för odlingen, eller
- omhändertagandet av avfall eller restprodukter som biodrivmedlet eller det flytande biobränslet framställs av, om inte restprodukterna har uppkommit direkt i en jordbruks-, vattenbruks-, fiske- eller skogsbruksverksamhet.

3 a kap.

1 §³

Om den som är rapporteringskyldig för ett biodrivmedel enligt 3 kap. 1 § första stycket a begär det och det finns ett kontrollsystem som visar att drivmedlet eller den anläggning där drivmedlet har producerats uppfyller de krav som följer av detta kapitel, ska tillsynsmyndigheten ange detta i ett särskilt beslut (anläggningsbesked).

Ett anläggningsbesked får begäras av den som är

- 1. rapporteringskyldig för ett biodrivmedel enligt 3 kap. 1 § första stycket a, eller*
- 2. skattskyldig för ett gasformigt biobränsle enligt 4 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi.*

Med anläggningsbesked anses ett beslut av tillsynsmyndigheten om att det i fråga om ett biodrivmedel eller gasformigt biobränsle finns ett kontrollsystem som visar att bränslet eller den anläggning där bränslet har producerats uppfyller de krav som följer av detta kapitel.

2 §⁴

Kontrollsystemet ska visa att ett biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a, 3 b eller 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi

- 1. inte är livsmedelsbaserat, eller*
- 2. är livsmedelsbaserat men har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.*

För ett biodrivmedel eller annat motorbränsle som framställts av biomassa och som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a eller 3 b § lagen (1994:1776) om skatt på energi ska kontrollsystemet visa att bränslet

- 1. inte är framställt av livsmedels- eller fodergrödor, eller*
- 2. är framställt av livsmedels- eller fodergrödor men har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.*

2 a §

För ett gasformigt biobränsle som avses i 6 a kap. 2 c § första stycket lagen (1994:1776) om skatt på energi ska kontrollsystemet visa att bränslet inte är framställt av livsmedels- eller fodergrödor.

Första stycket gäller också för ett biodrivmedel eller gasformigt biobränsle som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 4 § samma lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

³ Senaste lydelse 2015:838.

⁴ Senaste lydelse 2017:1216.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:000) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 2 c § och 7 kap. 3 § lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för lydelsen enligt lagen (2020:000) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremissen Skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning *Föreslagen lydelse*

6 a kap.

2 c §

För biogas eller biogasol som förbrukas som bränsle för uppvärmning medges befrielse från energiskatt med 100 procent och från koldioxidskatt med 100 procent.

Första stycket gäller endast om bränslet vid skattskyldighetens inträde omfattas av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.

7 kap.

3 §

Den som är skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på bränsle som avses i 6 a kap. 2 b eller 2 c § och som sålts som bränsle för uppvärmning till någon som inte är en stödmottagare.

Den som är skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på bränsle som avses i 6 a kap. 2 c § och som sålts som bränsle för uppvärmning till någon som inte är en stödmottagare.

2 Förteckning över remissinstanser

Efter remiss har yttrande över promemorian Avskaffad skattebefrielse för vissa biobränslen för uppvärmning samt ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol kommit in från 2030-sekretariatet, Avfall Sverige, Bil Sweden, Ekonomistyrningsverket, Energiföretagen Sverige, Energigas Sverige, Energimarknadsinspektionen, Fastighetsägarna, Jernkontoret, Kommerskollegium, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Lantbrukarnas riksförbund, Naturvårdsverket, Regelrådet, Skatteverket, Statens energimyndighet, Statens jordbruksverk, Svensk Sjöfart, Svenska Bioenergiföreningen, Svenska Petroleum och Biodrivmedel Institutet, Svenskt Näringsliv, Sveriges Allmännyttan, Sveriges Kommuner och Regioner, Tillväxtverket och Verket för innovationssystem (Vinnova).

Yttrande har dessutom inkommit från Adesso Bioproducts AB, Biogas Öst & Biodriv Öst, Energifabriken AB, E.ON Sverige AB, Flogas Sverige AB, Landvärme GmbH, Södra Skogsägarna ekonomisk förening och Tekniska verken i Linköping AB.

Följande remissinstanser har inte svarat: Fossilfritt Sverige, IKEM – Innovations- och kemiindustrierna i Sverige samt Transportföretagen.

3 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi¹

dels att 6 a kap. 2 b § ska upphöra att gälla,
dels att 1 kap. 11 a §, 7 kap. 1, 3 b, 4 och 4 a §§ och 9 kap. 2 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 a §²

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,
8. 6 a kap. 2 a § första stycket
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§, 9. 6 a kap. 2 c §,
10. 7 kap. 3 a och 3 b §§,
11. 7 kap. 4 §,
12. 9 kap. 5 och 5 a §§,
13. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 §,
14. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 15 §,
15. 11 kap. 9 § första stycket 8,
16. 11 kap. 10 §,
17. 11 kap. 12 §,
18. 11 kap. 12 a §,
19. 11 kap. 12 b §.

7 kap.

1 §³

Den som är skattskyldig får göra avdrag för skatt på bränsle

1. som av den skattskyldige exporterats till tredjeland eller förts till en frizon för annat ändamål än att förbrukas där,

2. som av den skattskyldige förbrukats på ett sätt som ger rätt till skattebefrielse enligt 6 a kap.,

3. som har tagits emot av en skattebefriad förbrukare i enlighet med vad som framgår av dennes godkännande,

4. som har tagits emot för förbrukning i skepp eller luftfartyg med de undantag i fråga om vissa bränslen som anges i 6 a kap. 1 § 3 och 5,

¹ Senaste lydelse av 6 a kap. 2 b § 2016:505.

² Senaste lydelse 2019:491.

³ Senaste lydelse 2019:491.

5. som har tagits emot för förbrukning i båtar som avses i 6 a kap. 1 § 4 med de undantag i fråga om vissa bränslen som anges i denna punkt.

Avdrag för skatt på bränsle som den skattskyldige förbrukat på ett sätt som ger rätt till skattebefrielse med stöd av 6 a kap. 1 § 9, 10, 11 eller 17 eller med stöd av 6 a kap. 2 a, 2 b eller 2 c § får dock göras endast om den skattskyldige inte är ett företag utan rätt till statligt stöd.

3 b §⁴

För andra bränslen än biogas eller de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får en skattskyldig som har förbrukat eller sålt bränslet som motorbränsle göra avdrag för

1. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,

2. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motorbränsle för gnisttända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och

3. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som utgörs av någon annan beståndsdel än som anges i 1 eller 2 och som framställts av biomassa.

4 §⁵

En skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på biogas som den skattskyldige har förbrukat eller sålt som motorbränsle.

Första stycket gäller endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, *och*

2. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare.

Om *biogas* förbrukats eller sålts som motorbränsle för transportändamål, gäller skattebefrielse enligt denna paragraf endast om biogasen omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen *och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag.*

För andra bränslen än biogas, *biogasol* eller de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får en skattskyldig som har förbrukat eller sålt bränslet som motorbränsle göra avdrag för

En skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på biogas och biogasol som den skattskyldige har förbrukat eller sålt som motorbränsle.

Första stycket gäller endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd,

2. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare, *och*

3. *biogasen eller biogasolen omfattas av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande bio-bränslen.*

Om *biogasen* eller *biogasolen* förbrukats eller sålts som motorbränsle för transportändamål, gäller skattebefrielse enligt denna paragraf endast om biogasen *eller biogasolen dessutom* omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.

⁴ Senaste lydelse 2017:1231.

⁵ Senaste lydelse 2016:505.

4 a §⁶

En skattskyldig som gör avdrag för skatt på bränsle enligt 3–4 §§ är skyldig att till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer på begäran lämna de uppgifter som regeringen behöver för sin rapportering till Europeiska kommissionen när det gäller frågan om huruvida det statliga stöd som genom avdraget ges för bränslet medför överkompensation i strid med reglerna om statligt stöd i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

En skattskyldig som gör avdrag för skatt på bränsle enligt 3 a, 3 b eller 4 § är skyldig att till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer på begäran lämna de uppgifter som regeringen behöver för sin rapportering till Europeiska kommissionen när det gäller frågan om huruvida det statliga stöd som genom skattebefrielsen ges för bränslet medför överkompensation i strid med reglerna om statligt stöd i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Första stycket gäller även den som medges skattebefrielse med stöd av 6 a kap. 2 c §.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas.

9 kap.

2 §⁷

Om någon som inte är skattskyldig eller skattebefriad förbrukare har förbrukat bränsle på ett sådant sätt som ger rätt till skattebefrielse enligt 6 a kap., medger beskattningsmyndigheten efter ansökan från förbrukaren återbetalning av skatten på bränslet.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 1 § 9, 10, 11 eller 17 eller med stöd av 6 a kap. 2 a, 2 b eller 2 c § medges endast om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd. I dessa fall krävs även att sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare för sin verksamhet, om återbetalning söks med belopp som medför att sökandens sammanlagda återbetalning inom stödordningen per kalenderår uppgår till minst

1. 15 000 euro i fall som avses i 6 a kap. 1 § 10 eller 2 a § första stycket 2, eller
2. 200 000 euro i övriga fall.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 2 b eller 2 c § medges endast i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 7 kap. 3 §.

Återbetalning med stöd av 6 a kap. 2 c § medges endast i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 7 kap. 3 §.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

⁶ Senaste lydelse 2014:1496.

⁷ Senaste lydelse 2019:491.

Förslag till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen

dels att 1 kap. 1 och 2 §§ och 3 a kap. 1 och 2 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 3 a kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §¹

Lagen innehåller bestämmelser om kriterier som biodrivmedel och flytande biobränslen ska uppfylla för att anses vara hållbara (hållbarhetskriterier) och om hållbarhetsbesked som ska visa detta. Lagen innehåller även bestämmelser om anläggnings-besked för *biodrivmedel*.

Lagen innehåller bestämmelser om kriterier som biodrivmedel och flytande biobränslen ska uppfylla för att anses vara hållbara (hållbarhetskriterier) och om hållbarhetsbesked som ska visa detta. Lagen innehåller även bestämmelser om anläggningsbesked.

2 §²

I denna lag betyder

biomassa: den biologiskt nedbrytbara delen av produkter, avfall och restprodukter av biologiskt ursprung från jordbruk, skogsbruk och därmed förknippad industri inklusive fiske och vattenbruk, liksom den biologiskt nedbrytbara delen av industriavfall och kommunalt avfall,

biodrivmedel: vätskeformiga eller gasformiga bränslen som framställs av biomassa och som används för transportändamål,

livsmedelsbaserade biodrivmedel: biodrivmedel som framställs från spannmål eller andra stärkelserika grödor eller från socker- eller oljegrödor,

livsmedels- eller fodergrödor:

stärkelserika grödor, socker-grödor eller oljegrödor som produceras på jordbruksmark som huvudgrödor, dock inte

1. restprodukter och avfall,

2. material som innehåller både cellulosa och lignin, eller

3. mellangrödor som inte kräver att ytterligare mark tas i anspråk,

flytande biobränslen: vätskeformiga bränslen för andra energiändamål än transportändamål, som framställs av biomassa,

gasformiga biobränslen: gasformiga bränslen för andra energiändamål än transportändamål, som framställs av biomassa,

avfall: ämne eller föremål som innehavaren gör sig av med eller avser eller är skyldig att göra sig av med, dock inte ett ämne som avsiktligt har manipulerats eller kontaminerats för att anses som avfall,

restprodukt: ett ämne som inte är den eller de slutprodukter som en produktionsprocess direkt ska producera eller är huvudsyftet med processen och där produktionsprocessen inte avsiktligt ändrats för att producera ämnet, och

produktionskedja: den produktionsprocess som pågår fram till och med användningen av biodrivmedlet eller det flytande biobränslet och börjar med

– odling av biomassa, inbegripet framställning av gödsel för odlingen, eller

¹ Senaste lydelse 2015:838.

² Senaste lydelse 2017:1094.

– omhändertagandet av avfall eller restprodukter som biodrivmedlet eller det flytande biobränslet framställs av, om inte restprodukterna har uppkommit direkt i en jordbruks-, vattenbruks-, fiske- eller skogsbruks-verksamhet.

3 a kap.

1 §³

Om den som är rapporteringskyldig för ett biodrivmedel enligt 3 kap. 1 § första stycket a begär det och det finns ett kontrollsystem som visar att drivmedlet eller den anläggning där drivmedlet har producerats uppfyller de krav som följer av detta kapitel, ska tillsynsmyndigheten ange detta i ett särskilt beslut (anläggningsbesked).

Ett anläggningsbesked får begäras av den som är

- 1. rapporteringskyldig för ett biodrivmedel enligt 3 kap. 1 § första stycket a, eller*
- 2. skattskyldig för ett annat motorbränsle som framställts av biomassa eller ett gasformigt biobränsle enligt 4 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi.*

Med anläggningsbesked avses ett beslut av tillsynsmyndigheten om att det i fråga om ett biodrivmedel, ett gasformigt biobränsle eller ett annat motorbränsle finns ett kontrollsystem som visar att bränslet eller den anläggning där bränslet har producerats uppfyller de krav som följer av detta kapitel.

2 §⁴

Kontrollsystemet ska visa att ett biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a, 3 b eller 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi

- 1. inte är livsmedelsbaserat, eller*
- 2. är livsmedelsbaserat men har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.*

För ett biodrivmedel eller annat motorbränsle som framställts av biomassa och som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a eller 3 b § lagen (1994:1776) om skatt på energi ska kontrollsystemet visa att bränslet

- 1. inte är framställt av livsmedels- eller fodergörödor, eller*
- 2. är framställt av livsmedels- eller fodergörödor men har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.*

2 a §

För ett gasformigt biobränsle som avses i 6 a kap. 2 c § första stycket lagen (1994:1776) om skatt på energi ska kontrollsystemet visa att bränslet inte är framställt av livsmedels- eller fodergörödor.

Första stycket gäller också för ett biodrivmedel eller gasformigt biobränsle som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 4 § samma lag

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

³ Senaste lydelse 2015:838.

⁴ Senaste lydelse 2017:1216.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:000) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 2 c § och 7 kap. 3 § lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för lydelsen enligt lagen (2020:000) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremissen Skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning *Föreslagen lydelse*

6 a kap.

2 c §

För biogas eller biogasol som förbrukas som bränsle för uppvärmning medges befrielse från energiskatt med 100 procent och från koldioxidskatt med 100 procent.

Första stycket gäller endast om bränslet vid skattskyldighetens inträde omfattas av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.

7 kap.

3 §

Den som är skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på bränsle som avses i 6 a kap. 2 b eller 2 c § och som sålts som bränsle för uppvärmning till någon som inte är en stödmottagare.

Den som är skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på bränsle som avses i 6 a kap. 2 c § och som sålts som bränsle för uppvärmning till någon som inte är en stödmottagare.

4 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2020-08-25

Närvarande: F.d. justitierådet Eskil Nord samt justitieråden Inga-Lill Askersjö och Sten Andersson

Avskaffad skattebefrielse för vissa biobränslen för uppvärmning samt ändrade förutsättningar för skattebefrielse för biogas och biogasol

Enligt en lagrådsremiss den 20 augusti 2020 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande

över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi,
2. lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen,
3. lag om ändring i lagen (2020:000) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av departementssekreteraren Henrik Kjellberg, biträdd av Andreas Kannesten, departementssekreterare på Infrastrukturdepartementet.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 13

Höjd skattenivå för viss elektrisk kraft

Bilaga till avsnitt 13.20

Innehållsförteckning

1	Promemorians lagförslag.....	2
2	Förteckning över remissinstanserna.....	6

1 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 5 och 5 a §§ samt 11 kap. 9, 10, 12–12 b, 14 och 15 §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

5 §¹

Beskattningsmyndigheten medger, i den omfattning som anges i andra–fjärde styckena, efter ansökan från förbrukaren återbetalning av skatt på elektrisk kraft och bränsle som denne förbrukat för framställning av värme eller kyla som levererats för ändamål som ger skattebefrielse enligt 6 a kap. 1 § 1, 6, 9, 10, 11 eller 16 eller enligt 11 kap. 9 § första stycket 2, 3 eller 5. Med förbrukning för framställning av värme eller kyla avses i fråga om återbetalning av skatt på elektrisk kraft även sådan förbrukning som skett i samband med framställningen för drift av pumpar, fläktar och andra hjälpanordningar som är nödvändiga för driften av anläggningen.

Återbetalning medges vid leverans för

1. tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller för yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet, för

a) elektrisk kraft med den del av energiskatten som överstiger 0,5 öre per kilowattimme,

a) elektrisk kraft med den del av energiskatten som överstiger 0,6 öre per kilowattimme,

b) råttolja med ett energiskattebelopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt som tas ut på bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a,

c) andra bränslen än råttolja med 70 procent av energiskatten,

2. annat ändamål än som avses under 1, med hela energiskatten på elektrisk kraft och med hela energiskatten, koldioxidskatten och svavelskatten på bränsle.

Om leverans skett för tillverkningsprocessen i sådan industriell verksamhet som tillhör en verksamhetskategori som anges i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG av den 13 oktober 2003 om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen och om ändring av rådets direktiv 96/61/EG, senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/29/EG, medges dock återbetalning enligt

1. andra stycket 1 b med ett energiskattebelopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt och 100 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a, och

2. andra stycket c med 70 procent av energiskatten och 100 procent av koldioxidskatten.

För bensen och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b medges inte någon återbetalning av skatt enligt denna paragraf.

5 §²

Beskattningsmyndigheten medger efter ansökan från förbrukaren återbetalning av skatt på elektrisk kraft som denne förbrukat för framställning av värme eller kyla som

¹ Senaste lydelse 2019:491.

² Senaste lydelse 2017:1208.

levererats för förbrukning i datorhall. Med förbrukning för framställning av värme eller kyla avses även sådan förbrukning som skett i samband med framställningen för drift av pumpar, fläktar och andra hjälpanordningar som är nödvändiga för driften av anläggningen.

Återbetalning medges med den del av energiskatten som överstiger 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning medges med den del av energiskatten som överstiger 0,6 öre per kilowattimme.

11 kap.

9 §³

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som

1. förbrukats hos den skattskyldige i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats hos den skattskyldige för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats hos den skattskyldige vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats hos den skattskyldige vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats hos den skattskyldige i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,

6. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,

7. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige,

8. förbrukats i kommuner som avses i 4 § för annat ändamål än

a) i industriell verksamhet,

b) i en datorhall,

c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,

d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet,

e) som landström, eller

f) i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning.

Avdrag enligt första stycket 6 och 7 medges med skillnaden mellan den skattesats som gällde vid skattskyldighetens inträde och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

Avdrag enligt första stycket 6 och 7 medges med skillnaden mellan den skattesats som gällde vid skattskyldighetens inträde och 0,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

10 §⁴

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft, om

³ Senaste lydelse 2017:1223.

⁴ Senaste lydelse 2018:1887.

1. denne framställt den elektriska kraften från förnybara källor i en anläggning med en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 50 kilowatt, och
2. den elektriska kraften inte har överförs till ett koncessionspliktigt nät.

Den installerade generatoreffekten ska för elektrisk kraft som framställs från

1. vind eller vågor, i stället motsvaras av 125 kilowatt installerad generatoreffekt,
2. sol, i stället motsvaras av 255 kilowatt installerad topp effekt, och
3. annan energikälla utan generator, i stället motsvaras av 50 kilowatt installerad effekt.

När elektrisk kraft framställs från olika energikällor ska, vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1, de installerade effekterna läggas samman. Vid sammanläggningen ska de effekter som anges i andra stycket först räknas om till motsvarande 50 kilowatt installerad generatoreffekt vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1.

Avdrag enligt första stycket medges med skillnaden mellan den skattesats som gällde vid skattskyldighetens inträde och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående bestämmelser.

12 §⁵

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda för skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

12 a §⁶

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i yrkesmässig vattenbruksverksamhet.

Återbetalning får endast göras om sökanden omfattas av kategorin små och medelstora företag enligt bilaga 1 i kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda för skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

⁵ Senaste lydelse 2017:1208.

⁶ Senaste lydelse 2017:1208.

12 b §⁷

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat som landström.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,6 öre per kilowattimme.

14 §⁸

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme och endast i den utsträckning rätt till återbetalning inte följer av föregående bestämmelser. Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,6 öre per kilowattimme och endast i den utsträckning rätt till återbetalning inte följer av föregående bestämmelser. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

15 §⁹

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i en datorhall.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår. Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,6 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för el som förbrukas före ikraftträdandet.

⁷ Senaste lydelse 2017:1208.

⁸ Senaste lydelse 2017:1208.

⁹ Senaste lydelse 2017:1208.

2 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian Höjd skattenivå för sådan förbrukning av elektrisk kraft som omfattas av minimiskattenivån i energiskattedirektivet lämnats av Energiföretagen Sverige, Energimarknadsinspektionen, Företagarna, IKEM – Innovations- och kemiindustrierna i Sverige, Jernkontoret, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Naturvårdsverket, Regelrådet, Skatteverket, SKGS, Skogsindustrierna, Småföretagarnas Riksförbund, Statens energimyndighet och Svenskt näringsliv.

Utöver instanserna på remisslistan har yttrande även inkommit från Svemin.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: IT & Telekom-företagen, Lantbrukarnas Riksförbund, Node Pole, Sveriges Kommuner och Regioner och Tillväxtverket.

Bilaga 14

Elförbrukare vid spårbunden trafik

Bilaga till avsnitt 13.21

Innehållsförteckning

1	Promemorians lagförslag.....	2
2	Förteckning över remissinstanserna.....	4
3	Lagrådsremissens lagförslag.....	5
4	Lagrådets yttrande	7

1 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi

dels att 11 kap. 5 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 11 kap. 18 §, och närmast före 11 kap. 18 § ska införas en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

5 §¹

Skyldig att betala energiskatt (skattskyldig) är den som i Sverige

1. framställer skattepliktig elektrisk kraft (producent),

2. är nätinnehavare,

3. godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §, eller

4. innehar ett elnät för vilket koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige.

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b. Skattskyldig enligt första stycket 2 är inte den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b. Skattskyldig enligt första stycket 2 är inte den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857). *Införsel av elektrisk kraft till Sverige via Öresundsbron medför inte att den som för in den elektriska kraften blir skattskyldig för införseln enligt första stycket 4.*

Förbrukare i vissa fall

18 §

Vid tillämpningen av 11 kap. 6 §, 7 §, 9 § första stycket 1, 13 a § första stycket 1 och 16 § ska elektrisk kraft som förbrukats

1. i järnvägsfordon inom ett järnvägsnät inom ramen för sådana tjänster som avses i 6 kap. 23–23 c §§ järnvägslagen (2004:519) anses förbrukad av den tjänsteleverantör som tillhandahåller tjänsten vid förbrukningstillfället,

2. i ett järnvägsnät, för annat ändamål än som avses i 1, anses förbrukad av den infrastrukturförvaltare som med säkerhetstillstånd enligt järnvägslagen förvaltade järnvägsnätet vid förbrukningstillfället,

3. i en spåranläggning eller ett järnvägsfordon inom spåranläggningen anses förbrukad av den spårinnehavare som med tillstånd enligt lagen (1990:1157) om säkerhet vid tunnelbana och spårväg drev spåranläggningen vid förbrukningstillfället.

¹ Senaste lydelse 2017:1223.

Järnvägsnät, infrastruktur-förvaltare och tjänsteleverantör har i första stycket samma betydelse som i järnvägslagen. Spåranläggning och spårinnehavare har i första stycket samma betydelse som i lagen om säkerhet vid tunnelbana och spårväg.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2020.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för elektrisk kraft som förbrukats före ikraftträdandet.

2 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian Elförbrukare vid spårbunden trafik lämnats av Energiföretagen Sverige, Göteborg kommun (Trafikkontoret), Göteborgs spårvägar, Lunds Kommun, Regelrådet, Region Stockholm (Trafikförvaltningen), Svenskt Näringsliv, Skatteverket, Trafikanalys, Trafikverket, Transportstyrelsen, Tåg företagen, Øresundsbro Konsortiet.

Utöver instanserna på remisslistan har yttranden även inkommit från Näringslivets transportråd, Svensk kollektivtrafik.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: A-Train AB, AB Stockholms Spårvägar, Arriva Sverige AB, Göteborgs Spårvägar AB, Malmö kommun (fastighetskontoret), MTR Tunnelbanan AB, Museispårvägen Malmköping AB (MUMA), Norrköpings kommun, Sveriges Hamnar, Sveriges Kommuner och Regioner, Transdev Sverige AB.

3 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi

dels att 11 kap. 5 och 7 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 11 kap. 18 §, och närmast före 11 kap. 18 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

5 §¹

Skyldig att betala energiskatt (skattskyldig) är den som i Sverige

1. framställer skattepliktig elektrisk kraft (producent),
2. är nätinnehavare,
3. godkännts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §, eller
4. innehar ett elnät för vilket koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige.

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b. Skattskyldig enligt första stycket 2 är inte den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b. Skattskyldig enligt första stycket 2 är inte den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857). *Införsel av elektrisk kraft till Sverige via Öresundsbron medför inte att den som för in den elektriska kraften blir skattskyldig för införseln enligt första stycket 4.*

7 §²

Skyldigheten att betala energiskatt inträder

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3, när skattepliktig elektrisk kraft

a) överförs till någon som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3, eller

- b) förbrukas av den skattskyldige, och b) förbrukas av den skattskyldige *eller till följd av 18 § inte förbrukas av den skattskyldige utan av någon som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3, och*

2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 4, när elektrisk kraft förs in till Sverige.

Skattskyldighet enligt första stycket 1 a inträder inte vid överföring av elektrisk kraft till det elnät som ägs av den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

Skattskyldighet enligt första stycket 1 inträder inte om skattskyldighet för den elektriska kraften redan har inträtt, utom i fråga om elektrisk kraft som omfattas av rätt till återbetalning enligt 13 §.

¹ Senaste lydelse 2017:1223.

² Senaste lydelse 2018:1887.

Förbrukare vid spårbunden trafik

18 §

Vid tillämpningen av 6 och 7 §§, 9 § första stycket 1, 13 a § första stycket 1 och 16 § ska elektrisk kraft som förbrukats

1. i järnvägsfordon i ett järnvägsnät inom ramen för sådana tjänster som avses i 6 kap. 23 eller 23 c § järnvägslagen (2004:519) anses förbrukad av den tjänsteleverantör som överfört den elektriska kraften till fordonet,

2. i ett järnvägsnät, för annat ändamål än som avses i 1, anses förbrukad av den infrastrukturförvaltare som med säkerhetstillstånd enligt järnvägs-lagen förvaltade järnvägsnätet vid förbrukningstillfället,

3. i en spåranläggning eller ett spårfordon inom spåranläggningen anses förbrukad av den spårinnehavare som med tillstånd enligt lagen (1990:1157) om säkerhet vid tunnelbana och spårväg drev spåranläggningen vid förbrukningstillfället.

Järnvägsnät, infrastruktur-förvaltare och tjänsteleverantör har i första stycket samma betydelse som i järnvägslagen. Spåranläggning och spårinnehavare har i första stycket samma betydelse som i lagen om säkerhet vid tunnelbana och spårväg.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för elektrisk kraft som förbrukats före ikraftträdandet.

4 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2020-06-18

Närvarande: F.d. justitierådet Ella Nyström samt justitieråden Per Classon och Stefan Johansson

Elförbrukare vid spårbunden trafik

Enligt en lagrådsremiss den 28 maj 2020 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Ulf Olovsson.

Förslaget föranleder följande yttrande.

Det huvudsakliga förslaget i lagrådsremissen utgörs av en särskild reglering om vem som ska anses förbruka elektrisk kraft som omfattas av skattenedsättningar för energiskatt på elektrisk kraft som förbrukas vid spårbunden trafik.

11 kap.

5 §

I den nya meningen i andra stycket bör framgå att bestämmelsen avser elektrisk kraft som förs in via ett elnät på Öresundsbron.

7 och 18 §§

Enligt lagen om skatt på energi finns möjlighet till avdrag och återbetalning av skatt på elektrisk kraft som förbrukats i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning. Om kraften som förbrukas vid spårbunden trafik har förbrukats av någon som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft, uppnås skatte-nedsättningen genom att denne yrkar avdrag i sin punktskatte-deklaration. I de fall kraften förbrukats av någon som inte är skatt-skyldig uppnås skattenedsättningen genom att denne ansöker om återbetalning av skatten.

De remitterade förslagen uppges syfta till såväl att reducera den administrativa bördan för företag som att undanröja osäkerhet rörande vem som är berättigad till avdrag för och återbetalning av energiskatt för el som används vid spårbunden trafik. Detta syfte anges uppnås genom bestämmelser som innebär att såvitt avser sådan el ska det för rätten till skattenedsättningen sakna betydelse vem som faktiskt förbrukat den aktuella kraften. Enbart den som anses som förbrukare enligt de föreslagna bestämmelserna ska ha rätt till skattenedsättningen.

I remissen anges att en förutsättning för en reglering av detta slag är att det är möjligt att dels peka ut en väl avgränsad grupp som ska ges rätten till skattenedsättning, dels säkerställa att flera aktörer inte kan göra anspråk på nedsättning för samma elförbrukning.

Den befintliga regleringen av skattenedsättningen genom avdrag respektive återbetalning av energiskatt på el utgör ett relativt invecklat regelverk. Lagrådet kan konstatera att förslaget i detta avseende medför att systemet blir än mer komplext.

Interaktionen mellan de olika regler som träffar skattskyldiga och andra aktörer inom spårbunden verksamhet blir svår att överblicka såvitt avser effekterna vid

tillämpningen av nedsättnings-bestämmelserna. Det gäller t.ex. frågor som risken för att el som förbrukas inte ska bli beskattad, fel aktör blir beskattad eller att aktörer som inte är skattskyldiga kan bli betagna möjligheten att söka nedsättning för förbrukad el.

Det sagda kan illustreras av förslaget till ändring av 7 § första stycket 1 b). Syftet med detta anges vara att förhindra att förbrukad el inte kommer att beskattas hos någon aktör alls till följd av den föreslagna regleringen i 18 §. Den situation som avses är enligt remissen när el överförs till infrastruktur som innehas av någon som är skattskyldig samtidigt som den utpekade förbrukaren inte är skattskyldig. I remissen uttalas att den nya bestämmelsen i 7 § första stycket ska undanröja den tveksamhet som Skatteverket pekat på beträffande risken för att el – givet de nya bestämmelserna i 18 § – blir obeskattad i denna situation. Under föredragningen har emellertid uppgetts att det inte är känt om denna situation överhuvudtaget förekommer och att det inte heller visat sig möjligt att konstruera ett exempel på den situation som bestämmelsen är tänkt att träffa.

Under föredragningen av förslagen har det också framkommit att den föreslagna regleringen kan ge upphov till oavsedda och oönskade effekter.

Beträffande utformningen av 18 § första stycket 1 har det framkommit att formuleringen kan ge en önskad och inte avsedd effekt eftersom denna förutsätter att det är tjänsteleverantören som överför el till järnvägsfordonet. Det skulle därmed finnas en risk för att denna punkt inte kommer att vara tillämplig ifråga om drivmotor-ström som överförs via en annan aktörs anläggning.

Slutligen har det även framkommit att i det fallet att en skattskyldig tjänsteleverantör tillhandahåller drivmotorström till en icke skatt-skyldig tågoperatör när den tillhandahållna drivmotorströmmen leds via en skattskyldig infrastrukturförvaltares anläggning, kan den föreslagna regleringen leda till att tjänsteleverantören får rätten till avdrag för energiskatten medan skattskyldigheten inträder för infrastrukturförvaltaren. Den oönskade effekten uppstår i det fallet att tjänsteleverantören och infrastrukturförvaltaren är olika aktörer.

Mot bakgrund av det sagda anser Lagrådet att det i vart fall är svårt att se att förslaget med nuvarande utformning tillgodoser det ena av de angivna syftena; att undanröja osäkerhet beträffande tillämpningen av skattenedsättningsreglerna vid spårbunden verksamhet. Det remitterade förslaget tillför i stället ytterligare en nivå av komplexitet i systemet med risk för oförutsedda och oönskade effekter.

Enligt Lagrådets mening bör i första hand övervägas en alternativ och mindre komplex lösning för att reducera företagens administrativa bördor och skapa klarhet avseende vilken aktör som har rätt till skattenedsättningarna. Med de ovan beskrivna oklarheterna i regleringen och särskilt beträffande dess effekter för olika aktörer i olika situationer krävs i vart fall en vidarebearbetning av förslaget innan det kan anses vara i skick för att läggas till grund för lagstiftning.

Avslutningsvis kan noteras att i hänvisningen till 6 § i 18 § första stycket bör avse 6 § första stycket 1.

Bilaga 15

Beskattning av högkoncentrerade e-vätskor

Bilaga till avsnitt 13.31

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Beskattning av högkoncentrerade e-vätskor	2
2	Promemorians lagtext	3
3	Förteckning över remissinstanserna	7
4	Lagrådsremissens lagförslag.....	8
5	Lagrådets yttrande	12

1 Sammanfattning av promemorian Beskattning av högkoncentrerade e- vätskor

I promemorian föreslås att undantaget från beskattning för akut toxiska produkter begränsas så att det inte omfattar e-vätskor med en koncentration mellan 15 och 20 milligram nikotin per milliliter vätska. Sådana vätskor benämns ”högkoncentrerade e-vätskor” och beskattas med 4 000 kronor per liter vätska.

Det föreslås även att e-vätskor eller andra nikotinhaltiga produkter som förstörts under tillsyn av Skatteverket undantas från skattskyldighet för godkända lagerhållare.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2021.

2 Promemorians lagtext

Förslag till lag om ändring i lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter

dels att 2, 3 och 5 ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 11 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

I denna lag avses med

– e-vätskor: vätskor som innehåller nikotin,

– högkoncentrerade e-vätskor: e-vätskor med en koncentration mellan 15 och 20 milligram nikotin per milliliter vätska.

– *andra nikotinhaltiga produkter*: nikotinhaltiga produkter för användning i mun eller näsa, med undantag för e-vätskor och produkter som innehåller tobak och som är hänförliga till kapitel 24 i den lydelse av Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan som gällde den 1 januari 2017,

– *yrkesmässig aktivitet*: sådan aktivitet som utförs av

1. en juridisk person, eller

2. en enskild person om den avser varor som inte är avsedda för den enskildes eller dennes familjs personliga bruk,

– *EU-land*: områden som tillhör Europeiska unionens punktskatteområde,

– *tredjeland*: länder och områden utanför Europeiska unionens punktskatteområde,

– *distansförsäljning*: försäljning där varorna transporteras till Sverige från ett annat EU-land av säljaren eller av någon annan för säljarens räkning och köpet inte är yrkesmässigt för köparen,

– *förordning (EG) nr 1272/2008*: – *förordning (EG) nr 1272/2008*:

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, ändring och upphävande av direktiven 67/548/EEG och 1999/45/EG samt ändring av förordning (EG) nr 1907/2006 i den lydelse som gällde den 1 januari 2017. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, ändring och upphävande av direktiven 67/548/EEG och 1999/45/EG samt ändring av förordning (EG) nr 1907/2006 i den lydelse som gällde den 1 januari 2020.

Med *import* avses i denna lag införsel av skattepliktig vara till Sverige från tredjeland under förutsättning att varan inte omfattas av sådant suspensivt tullförfarande eller suspensivt tullarrangemang som avses i artikel 4.6 i rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG. Med import avses även att varan frisläpps från ett sådant förfarande eller arrangemang.

Med *tullskuld* och *unionsvara* avses i denna lag detsamma som i artikel 5 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen.

3 §

Skatt tas ut för e-vätskor med 2 000 kronor per liter vätska.

Skatt tas ut för e-vätskor med 2 000 kronor per liter vätska.

För högkoncentrerade e-vätskor ska skatt i stället för vad som anges i första stycket tas ut med 4 000 kronor per liter vätska.

5 §

Skatt enligt 3 och 4 §§ tas inte ut för

1. produkter som är klassificerade som narkotika enligt narkotikastrafflagen (1968:64) eller som hälsofarliga varor enligt lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor,

2. läkemedel som uppfyller kraven för att få säljas enligt 5 kap. 1 § läkemedelslagen (2015:315) eller medicintekniska produkter som får släppas ut på marknaden eller tas i bruk i Sverige enligt 9 § lagen (1993:584) om medicintekniska produkter,

3. produkter som är skattepliktiga enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eller

4. produkter som vid klassificering och märkning enligt förordning (EG) nr 1272/2008 tillhör faroklassen akut toxicitet i farokategorierna 1, 2 eller 3.

4. produkter som vid klassificering och märkning enligt förordning (EG) nr 1272/2008 tillhör faroklassen akut toxicitet i farokategorierna 1, 2 eller 3, *förutom högkoncentrerade e-vätskor.*

11 a §

Från skattskyldighet enligt 11 § 1 b undantas e-vätskor och andra nikotinbaltiga produkter som fullständigt förstörts under tillsyn av Skatteverket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4 § och 4 kap. 3 § lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 §¹

Frihet från skatt ska under de förutsättningar som anges i 1 § samt med de begränsningar som framgår av 7 och 8 §§ medges en resande för import av

1. 200 cigaretter eller 100 cigariller eller 50 cigarrer eller 250 gram röktoak eller en proportionell blandning av dessa tobaksvaror,
2. en liter spritdryck eller två liter starkvin,
3. fyra liter vin, och
4. sexton liter starköl.

Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 4 § alkohollagen (2010:1622). En bestämmelse om förbud för den som inte fyllt 18 år att föra in tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare i landet finns i 5 kap. 20 § lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter.

I denna lag förstås med

spritdryck: alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 22 volymprocent,

starkvin: alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 15 volymprocent men inte 22 volymprocent samt mousserande vin,

vin: annat vin än starkvin samt annan alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 3,5 men inte 15 volymprocent och som inte är starköl,

starköl: öl med en alkoholhalt som överstiger 3,5 volymprocent,

e-vätskor: e-vätskor enligt lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,

högkoncentrerade e-vätskor: högkoncentrerade e-vätskor enligt lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,

andra nikotinhaltiga produkter: andra nikotinhaltiga produkter enligt lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter.

Nuvarande lydelse

4 kap.

3 §²

Tull och skatt enligt 1 § ska tas ut med följande belopp.

	tull	skatt
spritdryck	4 kr/liter	262 kr/liter
starkvin	2 kr/liter	81 kr/liter
vin	1 kr/liter	36 kr/liter
starköl	3 kr/liter	20 kr/liter
cigaretter	34 öre/styck	196 öre/styck
cigarrer	86 öre/styck	219 öre/styck
röktoak	428 kr/kg	2 422 kr/kg
snus	104 kr/kg	762 kr/kg
e-vätskor	320 kr/liter	3 300 kr/liter

¹ Senaste lydelse 2018:2089.

² Senaste lydelse 2018:697.

andra produkter	nikotinhaltiga	390 kr/kg	1 225 kr/kg

*Föreslagen lydelse***4 kap.**

3 §

Tull och skatt enligt 1 § ska tas ut med följande belopp.

	tull	skatt
spritdryck	4 kr/liter	262 kr/liter
starkvin	2 kr/liter	81 kr/liter
vin	1 kr/liter	36 kr/liter
starköl	3 kr/liter	20 kr/liter
cigaretter	34 öre/styck	196 öre/styck
cigarrer	86 öre/styck	219 öre/styck
röktobak	428 kr/kg	2 422 kr/kg
snus	104 kr/kg	762 kr/kg
<i>högkoncentrerade e-vätskor</i>	<i>320 kr/liter</i>	<i>6 600 kr/liter</i>
<i>övriga e-vätskor</i>	320 kr/liter	3 300 kr/liter
andra produkter	390 kr/kg	1 225 kr/kg

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian Beskattning av högkoncentrerade e-vätskor lämnats av Branschorganisationen för Elektroniska Cigaretter (tidigare Vape Sweden), British American Tobacco Sweden AB, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN), Convenience Stores Sweden, Domstolsverket, Folkhälsomyndigheten, Förvaltningsrätten i Falun, JTI Sweden AB, Kammarrätten i Sundsvall, Kemikalieinspektionen, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Konsumentverket, Kronofogdemyndigheten, LV Liquids AB, Läkemedelsverket, New Nicotine Alliance Sweden, Skatteverket, Svenska Tobaksleverantörs-föreningen, Svenskt Näringsliv, Tobaksfakta och Tullverket.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: A non smoking generation, Företagarna, Näringslivets regelnämnd, Philip Morris AB, Regelrådet, SMD Logistics AB, Swedish Match AB, Svensk dagligvaruhandel, Svensk digital handel och Svensk Handel.

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter

dels att 2, 3 och 5 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 11 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

I denna lag avses med

– e-vätskor: vätskor som innehåller nikotin,

– högek koncentrerade e-vätskor: e-vätskor med en koncentration nikotin som uppgår till minst 15 men inte överstiger 20 milligram per milliliter vätska.

– andra nikotinhaltiga produkter: nikotinhaltiga produkter för användning i mun eller näsa, med undantag för e-vätskor och produkter som innehåller tobak och som är hänförliga till kapitel 24 i den lydelse av Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan som gällde den 1 januari 2017,

– yrkesmässig aktivitet: sådan aktivitet som utförs av

1. en juridisk person, eller

2. en enskild person om den avser varor som inte är avsedda för den enskildes eller dennes familjs personliga bruk,

– EU-land: områden som tillhör Europeiska unionens punktskatteområde,

– tredjeland: länder och områden utanför Europeiska unionens punktskatteområde,

– distansförsäljning: försäljning där varorna transporterats till Sverige från ett annat EU-land av säljaren eller av någon annan för säljarens räkning och köpet inte är yrkesmässigt för köparen,

– förordning (EG) nr 1272/2008: – förordning (EG) nr 1272/2008:

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, ändring och upphävande av direktiven 67/548/EEG och 1999/45/EG samt ändring av förordning (EG) nr 1907/2006 i den lydelse som gällde den 1 januari 2017. Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar, ändring och upphävande av direktiven 67/548/EEG och 1999/45/EG samt ändring av förordning (EG) nr 1907/2006 i den lydelse som gällde den 1 januari 2020.

Med import avses i denna lag införsel av skattepliktig vara till Sverige från tredjeland under förutsättning att varan inte omfattas av sådant suspensivt tullförfarande eller suspensivt tullarrangemang som avses i artikel 4.6 i rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG. Med import avses även att varan frisläpps från ett sådant förfarande eller arrangemang.

Med tullskuld och unionsvara avses i denna lag detsamma som i artikel 5 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen.

3 §

Skatt tas ut för e-vätskor med 2 000 kronor per liter vätska.

Skatt tas ut för e-vätskor med 2 000 kronor per liter vätska.

För högkoncentrerade e-vätskor ska skatt i stället för vad som anges i första stycket tas ut med 4 000 kronor per liter vätska.

5 §

Skatt enligt 3 och 4 §§ tas inte ut för

1. produkter som är klassificerade som narkotika enligt narkotikastrafflagen (1968:64) eller som hälsofarliga varor enligt lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor,

2. läkemedel som uppfyller kraven för att få säljas enligt 5 kap. 1 § läkemedelslagen (2015:315) eller medicintekniska produkter som får släppas ut på marknaden eller tas i bruk i Sverige enligt 9 § lagen (1993:584) om medicintekniska produkter,

3. produkter som är skattepliktiga enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eller

4. produkter som vid klassificering och märkning enligt förordning (EG) nr 1272/2008 tillhör faroklassen akut toxicitet i farokategorierna 1, 2 eller 3.

4. produkter som vid klassificering och märkning enligt förordning (EG) nr 1272/2008 tillhör faroklassen akut toxicitet i farokategorierna 1, 2 eller 3, *med undantag för högkoncentrerade e-vätskor.*

11 a §

Från skattskyldighet enligt 11 § 1 b undantas e-vätskor och andra nikotinbaltiga produkter som fullständigt förstörts under tillsyn av Skatteverket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 4 § och 4 kap. 3 § lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 §¹

Frihet från skatt ska under de förutsättningar som anges i 1 § samt med de begränsningar som framgår av 7 och 8 §§ medges en resande för import av

1. 200 cigaretter eller 100 cigariller eller 50 cigarrer eller 250 gram röktobak eller en proportionell blandning av dessa tobaksvaror,
2. en liter spritdryck eller två liter starkvin,
3. fyra liter vin, och
4. sexton liter starköl.

Bestämmelser om hinder för den som inte fyllt 20 år att föra in spritdrycker, vin och starköl i landet finns i 4 kap. 4 § alkohollagen (2010:1622). En bestämmelse om förbud för den som inte fyllt 18 år att föra in tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare i landet finns i 5 kap. 20 § lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter.

I denna lag förstås med

spritdryck: alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 22 volymprocent,

starkvin: alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 15 volymprocent men inte 22 volymprocent samt mousserande vin,

vin: annat vin än starkvin samt annan alkoholdryck med en alkoholhalt som överstiger 3,5 men inte 15 volymprocent och som inte är starköl,

starköl: öl med en alkoholhalt som överstiger 3,5 volymprocent,

e-vätskor: e-vätskor enligt lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,

högkoncentrerade e-vätskor: högkoncentrerade e-vätskor enligt lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,

andra nikotinhaltiga produkter: andra nikotinhaltiga produkter enligt lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter.

¹ Senaste lydelse 2018:2089.

*Nuvarande lydelse***4 kap.**3 §²

Tull och skatt enligt 1 § ska tas ut med följande belopp.

	tull	skatt
spritdryck	4 kr/liter	262 kr/liter
starkvin	2 kr/liter	81 kr/liter
vin	1 kr/liter	36 kr/liter
starköl	3 kr/liter	20 kr/liter
cigaretter	34 öre/styck	196 öre/styck
cigarrer	86 öre/styck	219 öre/styck
röktobak	428 kr/kg	2 422 kr/kg
snus	104 kr/kg	762 kr/kg
e-vätskor	320 kr/liter	3 300 kr/liter
andra nikotinhaltiga produkter	390 kr/kg	1 225 kr/kg

*Föreslagen lydelse***4 kap.**

3 §

Tull och skatt enligt 1 § ska tas ut med följande belopp.

	tull	skatt
spritdryck	4 kr/liter	262 kr/liter
starkvin	2 kr/liter	81 kr/liter
vin	1 kr/liter	36 kr/liter
starköl	3 kr/liter	20 kr/liter
cigaretter	34 öre/styck	196 öre/styck
cigarrer	86 öre/styck	219 öre/styck
röktobak	428 kr/kg	2 422 kr/kg
snus	104 kr/kg	762 kr/kg
<i>högkoncentrerade e-vätskor</i>	<i>320 kr/liter</i>	<i>6 600 kr/liter</i>
<i>övriga e-vätskor</i>	320 kr/liter	3 300 kr/liter
andra nikotinhaltiga produkter	390 kr/kg	1 225 kr/kg

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

² Senaste lydelse 2018:697.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2020-06-08

Närvarande: F.d. justitierådet Ella Nyström samt justitieråden Per Classon och Stefan Johansson

Beskattning av högkoncentrerade e-vätskor

Enligt en lagrådsremiss den 4 juni 2020 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,
2. lag om ändring i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Johan Westlund.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 16

Förmånligare villkor för återbetalning av fordonsskatt för husbilar vid avställning

Bilaga till avsnitt 13.27

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Förmånligare villkor för återbetalning av fordonsskatt för husbilar vid avställning	2
2	Promemorians lagförslag.....	3
3	Förteckning över remissinstanserna	4
4	Lagradsremissens lagförslag.....	5
5	Lagrådets yttrande	6

1 Sammanfattning av promemorian Förmånligare villkor för återbetalning av fordonsskatt för husbilar vid avställning

I promemorian redovisar Skatteverket regeringens uppdrag till myndigheten att utreda förmånligare villkor för återbetalning av skatt för husbilar (personbil klass II) vid avställning, Fi2019/04007/S2.

Enligt nuvarande regelverk gäller en karenstid på 15 dagar vid avställning. Karenstiden innebär att om fordonet ställs på igen inom den angivna 15-dagarsperioden ska fordonsskatt betalas från avställnings-dagen i stället för från dagen för påställningen. Skatteverket föreslår att karenstiden sänks från 15 dagar till 4 dagar för husbilar (personbil klass II) av fordonsår 2018 eller senare som blivit skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare. Den kortare karenstiden gäller dock bara under husbilens tre första år i trafik, vilket motsvarar den period då det för fordonet tas ut ett förhöjt koldioxidbelopp till följd av det s.k. bonus–malus-systemet.

Skatteverkets bedömning är, vid de antaganden som redovisas i promemorian, att den effektiva fordonsskatten för en genomsnittlig husbil kommer att bli densamma under perioden med fyra dagars karenstid som efter denna period. Sänkningen av karenstiden neutraliserar därmed effekten av det förhöjda koldioxidbeloppet i bonus–malus-systemet för berörda husbilsägare.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 13 § vägtrafikskattelagen (2006:227) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. 13 §

Om ett fordon är skattepliktigt under endast en del av ett skatteår eller en skatteperiod, tas fordonsskatt ut för den tid då fordonet är skattepliktigt. Om skatteplikt föreligger under en del av en kalendermånad, tas dock skatt ut för hela månaden, om inte något annat följer av andra stycket.

I fråga om fordon för vilka fordonsskatten uppgår till minst 4 800 kronor för ett helt skatteår tas skatt ut per dag för den månad under vilken skatteplikten första gången inträder för fordonet eller skatteplikten upphör av annan anledning än avställning. Om ett sådant fordon har varit avställt och avställningstiden har omfattat minst 15 dagar eller om fordonet har gått över till en ny ägare under avställningstiden, tas skatt ut för dag under den månad då avställningen började eller upphörde.

I fråga om fordon för vilka fordonsskatten uppgår till minst 4 800 kronor för ett helt skatteår tas skatt ut per dag för den månad under vilken skatteplikten första gången inträder för fordonet eller skatteplikten upphör av annan anledning än avställning. Om ett sådant fordon har varit avställt och avställningstiden har omfattat minst 15 dagar eller om fordonet har gått över till en ny ägare under avställningstiden, tas skatt ut för dag under den månad då avställningen började eller upphörde. För personbilar klass II gäller i stället, om fordonet ställs av under den tid då koldioxidbeloppet beräknas enligt 9 a §, att avställningstiden ska ha omfattat minst fyra dagar.

För en kalendermånad utgör fordonsskatten en tolfedel och för en dag 1/360 av skatten för ett helt år.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2021 och tillämpas vid beräkning av fordonsskatt som tas ut för tid efter den 28 februari 2021. Vid beräkning av fordonsskatt som tas ut för tid före den 1 mars 2021 tillämpas äldre bestämmelser.

3 Förteckning över remissinstanserna

Följande remissinstanser har yttrat sig över promemorian: BIL Sweden, Husvagnsbranschens Riksförbund, Regelrådet, Kommerskollegium, Konjunkturinstitutet, Naturvårdsverket, Regelrådet, SCR Svensk camping, Skatteverket, Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI), Svenskt Näringsliv, Transportföretagen och Transportstyrelsen.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Centrum för transportstudier vid Kungliga Tekniska Högskolan, Energigas Sverige, Föreningen Elbil Sverige, Föreningen Gröna Bilister, Konsumentverket, Landsorganisationen i Sverige (LO), Motorbranschens Riksförbund, Motormännens Riksförbund, Naturskyddsföreningen, Statens energimyndighet, Svensk turism AB, Svenska Bioenergiföreningen (SVEBIO), Svenska Petroleum och Biodrivmedel Institutet (SPBI), Svenska turistföreningen, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges Åkeriföretag, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Trafikanalys, Trafikverket, Visita och Vätgas Sverige.

Utöver instanserna på remisslistan har yttranden även inkommit från följande: Bildelsgrossisters Förening, Caravan Club of Sweden, Fordonskomponentgruppen (FKG) och Sveriges Fordonsverkstäders Förening.

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 13 § vägtrafikskattelagen (2006:227) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

13 §

Om ett fordon är skattepliktigt under endast en del av ett skatteår eller en skatteperiod, tas fordonsskatt ut för den tid då fordonet är skattepliktigt. Om skatteplikt föreligger under en del av en kalendermånad, tas dock skatt ut för hela månaden, om inte något annat följer av andra stycket.

I fråga om fordon för vilka fordonsskatten uppgår till minst 4 800 kronor för ett helt skatteår tas skatt ut per dag för den månad under vilken skatteplikten första gången inträder för fordonet eller skatteplikten upphör av annan anledning än avställning. Om ett sådant fordon har varit avställt och avställningstiden har omfattat minst 15 dagar eller om fordonet har gått över till en ny ägare under avställningstiden, tas skatt ut för dag under den månad då avställningen började eller upphörde.

I fråga om fordon för vilka fordonsskatten uppgår till minst 4 800 kronor för ett helt skatteår tas skatt ut per dag för den månad under vilken skatteplikten första gången inträder för fordonet eller skatteplikten upphör av annan anledning än avställning. Om ett sådant fordon har varit avställt och avställningstiden har omfattat minst 15 dagar eller om fordonet har gått över till en ny ägare under avställningstiden, tas skatt ut för dag under den månad då avställningen började eller upphörde. *För personbilar klass II gäller i stället, om fordonet ställs av under den tid då koldioxidbeloppet bestäms enligt 9 a §, att avställningstiden ska ha omfattat minst 4 dagar.*

För en kalendermånad utgör fordonsskatten en tolftedel och för en dag 1/360 av skatten för ett helt år.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 2021.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande vid bestämmande av fordonsskatt för fordon som har ställts av före ikraftträdandet.
 3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för fordonsskatt som avser tid före ikraftträdandet.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2020-08-25

Närvarande: F.d. justitierådet Eskil Nord samt justitieråden Inga-Lill Askersjö och Sten Andersson

Förmånligare villkor för återbetalning av fordonsskatt för husbilar vid avställning

Enligt en lagrådsremiss den 20 augusti 2020 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande

över förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Alexandra Wingmark.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Bilaga 17

Skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning

Bilaga till avsnitt 13.23

Innehållsförteckning

1	Promemorians lagförslag.....	2
2	Förteckning över remissinstanser	3
3	Lagrådsremissens lagförslag.....	4
4	Lagrådets yttrande	5

1 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 1 kap 9 §, 6 a kap. 2 c § och 7 kap. 3 § lagen (1994:1776) om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

9 §¹

Med biomassa förstås den biologiskt nedbrytbara delen av produkter, avfall och restprodukter från jordbruk (inklusive material av vegetabiliskt och animaliskt ursprung), skogsbruk och därmed förknippad industri, samt den biologiskt nedbrytbara delen av industriavfall och kommunalt avfall.

Med biogas förstås ett vätskeformigt eller gasformigt bränsle som framställts av biomassa och vars energiinnehåll till övervägande del härrör från metan.

Med biogasol förstås ett vätskeformigt eller gasformigt bränsle som framställts av biomassa och vars energiinnehåll till övervägande del härrör från propan eller butan.

6 a kap.

2 c §²

För biogas som förbrukas som bränsle för uppvärmning medges befrielse från energiskatt med 100 procent och från koldioxidskatt med 100 procent.

För biogas eller biogasol som förbrukas som bränsle för uppvärmning medges befrielse från energiskatt med 100 procent och från koldioxidskatt med 100 procent.

7 kap.

3 §³

Den som är skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på *biogas eller* bränsle som avses i 6 a kap. 2 b § och som sålts som bränsle för uppvärmning till någon som inte är en stödmottagare.

Den som är skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på bränsle som avses i 6 a kap. 2 b *eller* 2 c § och som sålts som bränsle för uppvärmning till någon som inte är en stödmottagare.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2010:1089.

² Senaste lydelse 2016:505.

³ Senaste lydelse 2016:505.

2 Förteckning över remissinstanser

Efter remiss har yttrande över promemorian Skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning kommit in från Ekonomistyrningsverket, Energiföretagen Sverige, Energigas Sverige, Energimarknadsinspektionen, Kommerskollegium, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Naturvårdsverket, Regelrådet, Skatteverket, Statens energimyndighet, Svenska Bioenergiföreningen, Svenska Petroleum och Biodrivmedelsinstitutet, Svenskt Näringsliv och Tillväxtverket.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna synpunkter: Näringslivets regelnämnd och Sveriges Kommuner och Regioner.

Yttrande har dessutom inkommit från Jernkontoret.

3 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 1 kap 9 §, 6 a kap. 2 c § och 7 kap. 3 § lagen (1994:1776) om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

9 §¹

Med biomassa förstås den biologiskt nedbrytbara delen av produkter, avfall och restprodukter från jordbruk (inklusive material av vegetabiliskt och animaliskt ursprung), skogsbruk och därmed förknippad industri, samt den biologiskt nedbrytbara delen av industriavfall och kommunalt avfall.

Med biogas förstås ett vätskeformigt eller gasformigt bränsle som framställts av biomassa och vars energiinnehåll till övervägande del härrör från metan.

Med biogasol förstås ett vätskeformigt eller gasformigt bränsle som framställts av biomassa och vars energiinnehåll till övervägande del härrör från propan eller butan.

6 a kap.

2 c §²

För biogas som förbrukas som bränsle för uppvärmning medges befrielse från energiskatt med 100 procent och från koldioxidskatt med 100 procent.

För biogas *eller biogasol* som förbrukas som bränsle för uppvärmning medges befrielse från energiskatt med 100 procent och från koldioxidskatt med 100 procent.

7 kap.

3 §³

Den som är skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på biogas eller bränsle som avses i 6 a kap. 2 b § och som sålts som bränsle för uppvärmning till någon som inte är en stödmottagare.

Den som är skattskyldig får göra avdrag för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent på bränsle som avses i 6 a kap. 2 b *eller 2 c §* och som sålts som bränsle för uppvärmning till någon som inte är en stödmottagare.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2010:1089.

² Senaste lydelse 2016:505.

³ Senaste lydelse 2016:505.

4 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2020-03-05

Närvarande: F.d. justitierådet Ella Nyström samt justitieråden Per Classon och Stefan Johansson

Skattebefrielse för biogasol som förbrukas för uppvärmning

Enligt en lagrådsremiss den 27 februari 2020 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av departementssekreteraren Henrik Kjellberg.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 september 2020

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Lövin, Johansson, Baylan, Hallengren, Hultqvist, Andersson, Bolund, Damberg, Shekarabi, Ygeman, Eneroth, Dahlgren, Nilsson, Ernkrans, Lindhagen, Lind, Hallberg, Micko

Föredragande: statsminister Löfven och statsråden Lövin, Johansson, Baylan, Hallengren, Hultqvist, Andersson, Bolund, Damberg, Shekarabi, Ygeman, Eneroth, Dahlgren, Nilsson, Ernkrans, Lindhagen, Lind, Hallberg, Micko

Regeringen beslutar proposition 2020/21:1
Budgetpropositionen för 2021

Utgiftsområde 1

Rikets styrelse

Utgiftsområde 1 – Rikets styrelse

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagförslag.....	7
2.1	Förslag till lag om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173).....	7
2.2	Förslag till lag om ändring i inkassolagen (1974:182)	13
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister.....	15
2.4	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	16
3	Utgiftsområde 1 Rikets styrelse.....	17
3.1	Utgiftsområdets omfattning.....	17
3.1.1	Utvecklad resultatredovisning till riksdagen.....	17
3.2	Utgiftsutveckling.....	17
3.3	Mål för utgiftsområdet.....	18
3.3.1	Sametinget och samepolitiken	18
3.3.2	Demokratipolitik och mänskliga rättigheter.....	19
3.3.3	Nationella minoriteter.....	19
3.3.4	Medier.....	19
3.3.5	Övriga delområden.....	19
3.4	Resultatredovisning.....	19
3.5	Politikens inriktning	19
4	Statschefen.....	21
4.1	Budgetförslag.....	21
4.1.1	1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	21
5	Riksdagsförvaltningen.....	25
5.1	Utgångspunkter för Riksdagsförvaltningens verksamhet.....	25
5.1.1	Riksdagsförvaltningens uppgift.....	25
5.1.2	Riksdagsstyrelsens uppdrag till förvaltningen	25
5.2	Resultatredovisning	26
5.3	Analys och slutsatser	27
5.4	Den årliga revisionens iakttagelser.....	27
5.5	Budgetförslag.....	28
5.5.1	2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	28
5.5.2	2:2 Riksdagens förvaltningsanslag.....	30
5.5.3	2:3 Riksdagens fastighetsanslag.....	33
6	Riksdagens ombudsmän.....	37
6.1	Uppdrag och övergripande mål.....	37
6.2	Resultatredovisning.....	37
6.3	Analys och slutsatser	38
6.4	Den årliga revisionens iakttagelser.....	38
6.5	Budgetförslag.....	39
6.5.1	2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	39
7	Riksrevisionen.....	43
7.1	Riksrevisionen	43
7.2	Mål för Riksrevisionen.....	43
7.3	Resultatredovisning.....	43
7.4	Den externa revisionens iakttagelser	44
7.5	Budgetförslag.....	44
7.5.1	2:5 Riksrevisionen.....	44

8	Sametinget och samepolitiken.....	47
8.1	Mål för området.....	47
8.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	47
8.3	Resultatredovisning.....	47
8.3.1	Samiskt inflytande och delaktighet.....	47
8.3.2	Utveckling av det samiska språkets användning och ställning.....	48
8.3.3	Möjligheten att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv.....	49
8.4	Analys och slutsatser.....	49
8.5	Politikens inriktning.....	50
8.6	Budgetförslag.....	51
8.6.1	3:1 Sametinget.....	51
9	Regeringskansliet m.m.....	53
9.1	Budgetförslag.....	53
9.1.1	4:1 Regeringskansliet m.m.....	53
10	Länsstyrelserna.....	57
10.1	Mål för området.....	57
10.2	Resultatindikatorer och bedömningsgrunder.....	57
10.3	Resultatredovisning.....	57
10.3.1	Det sektorsövergripande, samordnande och samverkande arbetet har fortsatt.....	57
10.3.2	Främjande av länens utveckling.....	58
10.3.3	Tillsynsarbetet har samordnats och utvecklats.....	58
10.4	Analys och slutsatser.....	58
10.5	Politikens inriktning.....	59
10.6	Den årliga revisionens iakttagelser.....	60
10.7	Budgetförslag.....	60
10.7.1	5:1 Länsstyrelserna m.m.....	60
11	Demokratipolitik och mänskliga rättigheter.....	65
11.1	Mål för demokratipolitiken.....	65
11.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	65
11.3	Resultatredovisning.....	65
11.3.1	Allmänna val.....	65
11.3.2	Stärkta möjligheter till deltagande och delaktighet mellan valen ...	67
11.3.3	En mer motståndskraftig demokrati.....	70
11.3.4	Värna det demokratiska samtalet mot hot och hat.....	72
11.4	Analys och slutsatser.....	74
11.5	Politikens inriktning.....	74
11.5.1	Insatser för ett högt och mer jämlikt valdeltagande.....	74
11.5.2	Valmyndighetens förberedelser inför kommande val.....	75
11.5.3	Demokratin i Sverige fyller 100 år 2021.....	75
11.5.4	Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism.....	75
11.6	Mål för mänskliga rättigheter.....	75
11.7	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	76
11.8	Resultatredovisning.....	76
11.8.1	Synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan.....	76
11.8.2	Ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna.....	77
11.8.3	Ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet.....	78
11.8.4	Ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet.....	80

11.9	Analys och slutsatser	81
11.10	Politikens inriktning	81
11.11	Resultatredovisning för Justitiekanslern och Datainspektionen	82
11.11.1	Uppdrag för Justitiekanslern och Datainspektionen.....	82
11.11.2	Resultat.....	82
11.11.3	Analys och slutsatser	84
11.12	Budgetförslag.....	85
11.12.1	6:1 Allmänna val och demokrati	85
11.12.2	6:2 Justitiekanslern.....	86
11.12.3	6:3 Integritetsskyddsmyndigheten	87
11.12.4	6:4 Valmyndigheten.....	88
11.12.5	6:5 Stöd till politiska partier	88
11.12.6	6:6 Institutet för mänskliga rättigheter.....	90
11.13	Namnbyte för Datainspektionen	90
11.13.1	Ärendet och dess beredning	90
11.13.2	Datainspektionen blir Integritetsskyddsmyndigheten	91
12	Nationella minoriteter.....	93
12.1	Mål för området.....	93
12.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	93
12.3	Resultatredovisning.....	93
12.3.1	Efterlevnaden av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.....	93
12.3.2	Diskriminering och utsatthet.....	95
12.3.3	Inflytande och delaktighet.....	95
12.3.4	Språk och kultur.....	96
12.4	Analys och slutsatser	97
12.5	Politikens inriktning	98
12.6	Budgetförslag.....	98
12.6.1	7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	98
12.6.2	7:2 Åtgärder för nationella minoriteten romer	99
13	Medier.....	101
13.1	Budgetförslag.....	101
13.1.1	8:1 Mediestöd.....	101
13.1.2	8:2 Myndigheten för press, radio och tv.....	104
14	Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	107
14.1	Omfattning	107
14.2	Resultatredovisning.....	107
14.2.1	Resultat avseende Svenska institutet för europapolitiska studier	107
14.2.2	Resultat avseende EU-information.....	108
14.3	Analys och slutsatser	108
14.3.1	Analys och slutsatser avseende Svenska institutet för europapolitiska studier.....	108
14.3.2	Analys och slutsatser avseende EU-information.....	109
14.4	Politikens inriktning	109
14.4.1	Svenska institutet för europapolitiska studier	109
14.4.2	Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor.....	110
14.4.3	Rekrytering till EU:s institutioner	110
14.5	Budgetförslag.....	110
14.5.1	9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU- information.....	110
Bilaga 1	Namnbyte för Datainspektionen	
Bilaga 2	Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173) (avsnitt 2.1 och 11.13.2).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i inkassolagen (1974:182) (avsnitt 2.2 och 11.13.2).
3. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister (avsnitt 2.3 och 11.13.2).
4. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (avsnitt 2.4 och 11.13.2).
5. Riksdagen godkänner att stödskalen för distributionsstöd slopas helt och att stödnivån höjs till 20 öre per exemplar (avsnitt 13.1.1).
6. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse enligt tabell 1.1.
7. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Riksdagsstyrelsens förslag:

8. Riksdagen bemyndigar Riksdagsförvaltningen att under 2021 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 130 000 000 kronor (avsnitt 5.5.2).
9. Riksdagen godkänner investeringsplanen för 2021–2023 för anslaget 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* som en riktlinje för Riksdagsförvaltningens fastighetsinvesteringar (avsnitt 5.5.3).
10. Riksdagen bemyndigar Riksdagsförvaltningen att under 2021 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och tekniska anläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 2 000 000 000 kronor (avsnitt 5.5.3).
11. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse, när det gäller anslag som står till Riksdagsförvaltningens disposition, enligt tabell 1.1.

Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag:

12. Riksdagen beslutar att Riksdagens ombudsmän (JO) för 2021 får anslagsfinansiera anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet (avsnitt 6.5.1).
13. Riksdagen anvisar ett anslag för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse för Riksdagens ombudsmän (JO) enligt tabell 1.1.

Riksrevisionens förslag:

14. Riksdagen bemyndigar Riksrevisionen att under 2021 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i verksamheten som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 30 000 000 kronor (avsnitt 7.5.1).
15. Riksdagen anvisar ett anslag för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse för Riksrevisionen enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	147 838
2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	976 869
2:2 Riksdagens förvaltningsanslag	914 583
2:3 Riksdagens fastighetsanslag	100 000
2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	117 562
2:5 Riksrevisionen	352 358
3:1 Sametinget	59 351
4:1 Regeringskansliet m.m.	8 176 461
5:1 Länsstyrelserna m.m.	3 450 489
6:1 Allmänna val och demokrati	107 340
6:2 Justitiekanslern	53 243
6:3 Datainspektionen	111 740
6:4 Valmyndigheten	20 730
6:5 Stöd till politiska partier	169 200
6:6 Institutet för mänskliga rättigheter	25 000
7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	117 771
7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	1 500
8:1 Mediestöd	932 119
8:2 Myndigheten för press, radio och tv	44 105
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	29 305
Summa anslag inom utgiftsområdet	15 907 564

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
6:5 Stöd till politiska partier	169 200	2022
8:1 Mediestöd	200 000	2022–2024
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	369 200	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173)

Härigenom föreskrivs att 1, 3, 4, 5 a, 6, 7, 11, 13, 15–18, 22 och 23 §§ kreditupplysningslagen (1973:1173)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Denna lag gäller kreditupplysningsverksamhet som innebär att någon, utom i enstaka fall, lämnar kreditupplysningar mot ersättning eller som ett led i näringsverksamhet. Lagen gäller också annan kreditupplysningsverksamhet, om den är av större omfattning.

Lagen gäller inte när en myndighet lämnar ut uppgifter med stöd av lag, förordning eller ett särskilt beslut av regeringen eller en myndighet som regeringen har bestämt.

Lagen gäller inte heller för förmedling av kreditupplysningar mellan företag inom samma koncern, utom när upplysningen lämnas av ett företag som har tillstånd av *Datainspektionen* enligt 3 § första stycket.

Lagen gäller inte heller för förmedling av kreditupplysningar mellan företag inom samma koncern, utom när upplysningen lämnas av ett företag som har tillstånd av *Integritetsskyddsmyndigheten* enligt 3 § första stycket.

3 §³

Kreditupplysningsverksamhet får bedrivas endast efter tillstånd av *Datainspektionen*.

Datainspektionens tillstånd behövs dock inte för följande företag, om deras grundläggande tillstånd omfattar kreditupplysningsverksamhet:

1. ett svenskt kreditinstitut,
2. ett utländskt kreditinstitut som driver verksamhet i Sverige enligt 4 kap. 1 eller 2 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse, eller
3. ett utländskt kreditinstitut som har tillstånd att driva verksamhet i Sverige enligt 4 kap. 4 § lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Ett företag som avses i andra stycket 1 eller 3 får börja bedriva kreditupplysningsverksamhet två månader efter det att *Datainspektionen* har tagit emot en anmälan från företaget om att det avser att bedriva sådan verksamhet.

Tillstånd behövs inte för kreditupplysningsverksamhet, i den mån den bedrivs genom offentliggörande av kreditupplysning på ett sådant sätt som avses i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen.

Kreditupplysningsverksamhet får bedrivas endast efter tillstånd av *Integritetsskyddsmyndigheten*.

Integritetsskyddsmyndighetens tillstånd behövs dock inte för följande företag, om deras grundläggande tillstånd omfattar kreditupplysningsverksamhet:

Ett företag som avses i andra stycket 1 eller 3 får börja bedriva kreditupplysningsverksamhet två månader efter det att *Integritetsskyddsmyndigheten* har tagit emot en anmälan från företaget om att det avser att bedriva sådan verksamhet.

¹ Lagen omtryckt 1981:737.

² Senaste lydelse 1997:556.

³ Senaste lydelse 2004:301.

4 §⁴

Tillstånd att bedriva kreditupplysningsverksamhet får meddelas endast om verksamheten kan antas bli bedriven på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt.

Datainspektionen får besluta om villkor för hur ett företags kreditupplysningsverksamhet *skall* bedrivas och om skyldighet för ett företag att anmäla ändring av förhållanden som har betydelse för rätten att bedriva verksamheten.

Integritetsskyddsmyndigheten får besluta om villkor för hur ett företags kreditupplysningsverksamhet *ska* bedrivas och om skyldighet för ett företag att anmäla ändring av förhållanden som har betydelse för rätten att bedriva verksamheten.

5 a §⁵

Vad som gäller om tystnadsplikt i verksamheten hos svenska kreditinstitut, betalningsinstitut, institut för elektroniska pengar, värdepappersbolag och företag som med tillstånd driver verksamhet enligt lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter eller lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter hindrar inte att uppgifter om lämnade krediter, betalningsförsummelse och kreditmissbruk utväxlas för kreditupplysningsändamål inom en krets som utgörs av dessa företag samt sådana företag som har tillstånd av *Datainspektionen* enligt 3 § första stycket.

I den krets som anges i första stycket ingår även utländska kreditinstitut som avses i 4 kap. 1, 2, 4 och 6 §§ lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse, utländska företag som avses i 3 kap. 26 och 27 §§ lagen (2010:751) om betaltjänster, utländska företag som avses i 3 kap. 26–28 §§ lagen (2011:755) om elektroniska pengar, utländska företag som avses i 4 kap. 1 och 4 §§ lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden, utländska företag som avses i 2 § lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter och utländska företag som avses i 1 kap. 3 § lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter.

Bestämmelser om användningen av uppgifter om betalningsförsummelse och kreditmissbruk finns även i 7 §.

6 §⁶

Personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter) får inte behandlas i kreditupplysningsverksamhet.

Uppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden får inte utan medgivande av *Datainspektionen* behandlas i kreditupplysningsverksamhet. Ett medgivande får lämnas endast om det finns synnerliga skäl för det.

Uppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden får inte utan medgivande av *Integritetsskyddsmyndigheten* behandlas i kreditupplysningsverksamhet. Ett medgivande får lämnas endast om det finns synnerliga skäl för det.

Andra stycket hindrar inte att uppgifter om betalningsförsummelse, kreditmissbruk eller näringsförbud behandlas i kreditupplysningsverksamhet.

⁴ Senaste lydelse 1997:556.

⁵ Senaste lydelse 2016:1025.

⁶ Senaste lydelse 2018:405.

7 §⁷

Kreditupplysningar om fysiska personer som inte är näringsidkare får inte innehålla uppgifter om andra betalningsförsummelser än sådana som

1. har slagits fast genom en domstols eller en annan myndighets avgörande eller åtgärd eller
1. har slagits fast genom en domstols eller en annan myndighets avgörande eller åtgärd, eller
2. har lett till ett inledandebeslut om skuldsanering eller F-skuldsanering eller till betalningsinställelse, konkursansökan eller ackord.

Kreditupplysningar som avses i första stycket får inte heller innehålla uppgifter om kreditmissbruk, utom när krediten har lämnats av ett företag som står under Finansinspektionens tillsyn och kredittagaren i avsevärd utsträckning överskridit gällande kreditgräns eller på något annat sätt allvarligt missbrukat krediten.

Om det finns särskilda skäl, får *Datainspektionen* besluta att ett företag ska undantas helt eller delvis från första och andra styckena. Om det finns särskilda skäl får *Integritetsskyddsmyndigheten* besluta att ett företag ska undantas helt eller delvis från första och andra styckena.

Uppgifter som enligt första och andra styckena inte får lämnas ut får inte heller lagras i register som används i kreditupplysningsverksamhet.

Denna paragraf gäller inte uppgifter om betalningsförsummelser i allmänna mål om verkställighet. Bestämmelser om sådana uppgifter finns i 7 a §.

11 §⁸

När en kreditupplysning om en fysisk person lämnas ut, ska till den som avses med upplysningen samtidigt och kostnadsfritt sändas ett skriftligt meddelande om

1. vem som bedriver kreditupplysningsverksamheten och kontaktuppgifter till dataskyddsbudet, om ett sådant ombud krävs enligt artikel 37 i EU:s dataskyddsförordning,

2. ändamålen med och den rättsliga grunden för behandlingen,

3. vilka kategorier av personuppgifter som behandlas, varifrån uppgifterna hämtats och hur länge uppgifterna kommer att lagras,

4. de uppgifter, omdömen och råd som upplysningen innehåller om honom eller henne,

5. möjligheten att få tillgång till och rättelse av de uppgifter som rör honom eller henne,

6. vilka kategorier av mottagare som kan ta del av personuppgifterna och vem som har begärt upplysningen, och

7. möjligheten att framställa klagomål till *Datainspektionen*.

7. möjligheten att framställa klagomål till *Integritetsskyddsmyndigheten*.

Om kreditupplysningen lämnas ut till ett svenskt kreditinstitut eller värdepappersbolag, eller till ett motsvarande utländskt företag, för att användas endast som underlag för beräkning av kapitalkravet för kreditrisker med en sådan metod som avses i artikel 143.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 av den 26 juni 2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag och om ändring av förordning (EU) nr 648/2012, får meddelandet sändas senare men utan onödigt dröjsmål och begränsas till information enligt första stycket 1, 2 och 6. Om den som avses med upplysningen begär det, ska även information enligt 3, 4, 5 och 7 sändas till honom eller henne.

Första och andra styckena gäller också när en kreditupplysning lämnas om ett handelsbolag eller kommanditbolag.

Första–tredje styckena gäller inte kreditupplysningar som lämnas genom offentliggörande på ett sådant sätt som avses i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen, utom när upplysningarna tillhandahålls ur en databas enligt 1 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen på sätt som avses i den paragrafens första stycke 2 a–c.

⁷ Senaste lydelse 2017:599 (jfr 2018:1184).

⁸ Senaste lydelse 2018:1910.

13 §

Register som används i kreditupplysningsverksamhet får överlåtas eller upplåtas till annan endast efter medgivande av *datainspektionen*.

Den som upphör att bedriva kreditupplysningsverksamhet eller som avser att flytta sådan verksamhet till ett annat land eller att kassera ett register som används i sådan verksamhet *skall* anmäla detta till *datainspektionen*. *Inspektionen föreskriver* i sådana fall hur *det skall förfaras med* register som berörs av åtgärden.

Register som används i kreditupplysningsverksamhet får överlåtas eller upplåtas till *någon* annan endast efter medgivande av *Integritetsskyddsmyndigheten*.

Den som upphör att bedriva kreditupplysningsverksamhet eller som avser att flytta sådan verksamhet till ett annat land eller att kassera ett register som används i sådan verksamhet *ska* anmäla detta till *Integritetsskyddsmyndigheten*. *Myndigheten beslutar* i sådana fall hur register som berörs av åtgärden *ska hanteras*.

15 §⁹

Datainspektionen utövar tillsyn över efterlevnaden av denna lag.

Tillsynen ska utövas så att den inte vällar större kostnad eller olägenhet än som är nödvändig.

Vid tillsyn över sådan behandling av personuppgifter som omfattas av EU:s dataskyddsförordning gäller *Datainspektionens* befogenheter enligt denna lag utöver de befogenheter som tillsynsmyndigheten har enligt artikel 58.1–58.3 i den förordningen.

Integritetsskyddsmyndigheten utövar tillsyn över efterlevnaden av denna lag.

Vid tillsyn över sådan behandling av personuppgifter som omfattas av EU:s dataskyddsförordning gäller *Integritetsskyddsmyndighetens* befogenheter enligt denna lag utöver de befogenheter som tillsynsmyndigheten har enligt artikel 58.1–58.3 i den förordningen.

16 §¹⁰

Datainspektionen har rätt att *företa* inspektion hos den som bedriver kreditupplysningsverksamhet och att ta del av samtliga handlingar som rör verksamheten.

Den som bedriver kreditupplysningsverksamhet *skall* lämna *datainspektionen* de upplysningar om verksamheten som *inspektionen* begär för sin tillsyn.

Bedrivs kreditupplysningsverksamhet genom offentliggörande av kreditupplysning på sådant sätt som avses i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen *skall* den som bedriver verksamheten inom en vecka efter offentliggörandet se till att *datainspektionen* kostnadsfritt får del av det som offentliggjorts.

Integritetsskyddsmyndigheten har rätt att *göra* inspektion hos den som bedriver kreditupplysningsverksamhet och att ta del av samtliga handlingar som rör verksamheten.

Den som bedriver kreditupplysningsverksamhet *ska* lämna de upplysningar om verksamheten som *Integritetsskyddsmyndigheten* begär för sin tillsyn.

Om kreditupplysningsverksamhet *bedrivs* genom offentliggörande av kreditupplysning på *ett* sådant sätt som avses i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen, *ska* den som bedriver verksamheten inom en vecka efter offentliggörandet se till att *Integritetsskyddsmyndigheten* kostnadsfritt får del av det som *har offentliggjorts*.

⁹ Senaste lydelse 2018:405.

¹⁰ Senaste lydelse 1991:1563.

17 §¹¹

Om den som har rätt att bedriva kreditupplysningsverksamhet åsidosätter en bestämmelse i denna lag eller ett villkor som har meddelats med stöd av 4 § andra stycket, får *Datainspektionen* förelägga honom att vidta rättelse, besluta om att ändra ett villkor som tidigare meddelats eller meddela ett nytt villkor.

Om rättelse inte kan åstadkommas på något annat sätt, *såvitt* gäller någon som har tillstånd enligt 3 § första stycket, får *Datainspektionen* återkalla tillståndet. Detsamma gäller, om förutsättningarna för tillståndet i övrigt inte längre *föreligger*.

Om ett företag som avses i 3 § andra stycket 1 eller 3 inte vidtar rättelse, *skall* *Datainspektionen* underrätta Finansinspektionen.

Om ett företag som avses i 3 § andra stycket 2 inte vidtar rättelse, *skall* *Datainspektionen* underrätta den behöriga myndigheten i företags hemland. Om rättelse ändå inte sker, får *Datainspektionen* förbjuda företaget att göra nya åtaganden här i landet. Innan förbud meddelas *skall* *inspektionen* underrätta den behöriga myndigheten i företags hemland. I brådskande fall får *inspektionen* meddela förbud utan föregående underrättelse till hemlandsmyndigheten. Denna *skall* då underrättas så snart det kan ske.

Om den som har rätt att bedriva kreditupplysningsverksamhet åsidosätter en bestämmelse i denna lag eller ett villkor som har meddelats med stöd av 4 § andra stycket, får *Integritetskyddsmyndigheten* förelägga honom *eller henne* att vidta rättelse, besluta om att ändra ett villkor som tidigare *har* meddelats eller meddela ett nytt villkor.

Om rättelse inte kan åstadkommas på något annat sätt, *när det* gäller någon som har tillstånd enligt 3 § första stycket, får *Integritetskyddsmyndigheten* återkalla tillståndet. Detsamma gäller om förutsättningarna för tillståndet i övrigt inte längre *är uppfyllda*.

Om ett företag som avses i 3 § andra stycket 1 eller 3 inte vidtar rättelse, *ska* *Integritetskyddsmyndigheten* underrätta Finansinspektionen.

Om ett företag som avses i 3 § andra stycket 2 inte vidtar rättelse, *ska* *Integritetskyddsmyndigheten* underrätta den behöriga myndigheten i företags hemland. Om rättelse ändå inte sker, får *Integritetskyddsmyndigheten* förbjuda företaget att göra nya åtaganden här i landet. Innan förbud meddelas *ska* *Integritetskyddsmyndigheten* underrätta den behöriga myndigheten i företags hemland. I brådskande fall får *Integritetskyddsmyndigheten* meddela förbud utan föregående underrättelse till hemlandsmyndigheten. Denna *ska* då underrättas så snart det kan ske.

18 §¹²

Regeringen får *föreskriva* om skyldighet för den som bedriver kreditupplysningsverksamhet att betala avgift för *Datainspektionens* tillsynsverksamhet enligt denna lag.

Avgift påförs av Datainspektionen.

Regeringen får *meddela föreskrifter* om skyldighet för den som bedriver kreditupplysningsverksamhet att betala avgift för *Integritetskyddsmyndighetens* tillsynsverksamhet enligt denna lag.

En sådan avgift tas ut av Integritetskyddsmyndigheten.

22 §

Om den som bedriver kreditupplysningsverksamhet inte fullgör *vad som åligger honom* enligt 10, 11 eller 12 §, får *datainspektionen* förelägga vite. Detsamma gäller, om den som bedriver sådan verksamhet underlåter att *lämna* tillgång till

Om den som bedriver kreditupplysningsverksamhet inte fullgör *sina skyldigheter* enligt 10, 11 eller 12 §, får *Integritetskyddsmyndigheten* förelägga vite. Detsamma gäller om den som bedriver sådan verksamhet underlåter att *ge* tillgång till *en* handling eller att lämna *en* upp-

¹¹ Senaste lydelse 2004:301.

¹² Senaste lydelse 1997:556.

handling eller att lämna upplysning i fall lysning i fall som avses i 16 § första eller
som avses i 16 § första eller andra stycket. andra stycket.

23 §¹³

Datainspektionens beslut enligt denna lag får överklagas *hos* allmän förvaltningsdomstol. Justitiekanslern får föra talan för att ta till vara allmänna intressen.

Integritetskyddsmyndighetens beslut enligt denna lag får överklagas *till* allmän förvaltningsdomstol. Justitiekanslern får föra talan för att ta till vara allmänna intressen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av beslut om föreläggande av vite.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

¹³ Senaste lydelse 1998:380.

2.2 Förslag till lag om ändring i inkassolagen (1974:182)

Härigenom föreskrivs att 2, 10 a, 13–15 och 19 §§ inkassolagen (1974:182)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Inkassoverksamhet, som avser indrivning av fordringar för annans räkning eller fordringar som har övertagits för indrivning, får bedrivas endast efter tillstånd av *Datainspektionen*.

Om inkassoverksamheten utgör ett underordnat led i en annan verksamhet och inte någon av verksamheterna utgör näringsverksamhet eller om inkassoverksamheten bedrivs av ett företag för ett annat företag inom samma koncern behövs tillstånd endast i fall då inkassoverksamheten avser fordringar som tillkommer eller har övertagits från någon som inte utan tillstånd enligt denna lag hade kunnat driva in fordringarna.

Tillstånd behövs inte för inkassoverksamhet som bedrivs av företag under Finansinspektionens tillsyn eller av advokater.

Inkassoverksamhet som avser indrivning av fordringar för *någon* annans räkning eller fordringar som har övertagits för indrivning, får bedrivas endast efter tillstånd av *Integritetsskyddsmyndigheten*.

Om inkassoverksamheten utgör ett underordnat led i en annan verksamhet och inte någon av verksamheterna utgör näringsverksamhet, eller om inkassoverksamheten bedrivs av ett företag för ett annat företag inom samma koncern, behövs tillstånd endast i fall då inkassoverksamheten avser fordringar som tillkommer eller har övertagits från någon som inte utan tillstånd enligt denna lag hade kunnat driva in fordringarna.

10 a §

Register som avser gäldenärer och som används i tillståndspliktig inkassoverksamhet får överlätas eller upplätas till annan endast efter medgivande av *datainspektionen*.

Den som upphör med tillståndspliktig inkassoverksamhet eller som avser att flytta en sådan verksamhet till ett annat land eller att kassera ett register som avser gäldenärer och som används i sådan verksamhet *skall* anmäla detta till *datainspektionen*. *Inspektionen föreskriver* i sådana fall hur *det skall förfaras med register som nu nämnts och* som berörs av åtgärden.

Register som avser gäldenärer och som används i tillståndspliktig inkassoverksamhet får överlätas eller upplätas till *någon* annan endast efter medgivande av *Integritetsskyddsmyndigheten*.

Den som upphör med tillståndspliktig inkassoverksamhet eller som avser att flytta en sådan verksamhet till ett annat land eller att kassera ett register som avser gäldenärer och som används i sådan verksamhet *ska* anmäla detta till *Integritetsskyddsmyndigheten*. *Myndigheten beslutar* i sådana fall hur register som berörs av åtgärden *ska hanteras*.

13 §³

Datainspektionen utövar tillsyn över efterlevnaden av denna lag. *Inspektionens* tillsyn omfattar dock inte verksamhet som bedrivs av företag under Finansinspektionens tillsyn eller av advokater.

Integritetsskyddsmyndigheten utövar tillsyn över efterlevnaden av denna lag. *Myndighetens* tillsyn omfattar dock inte verksamhet som bedrivs av företag under Finansinspektionens tillsyn eller av advokater.

¹ Lagen omtryckt 1981:738.

² Senaste lydelse 1999:73.

³ Senaste lydelse 1999:73.

Tillsynen *skall* utövas så, att den inte vållar större kostnader eller olägenheter än som är nödvändigt.

Tillsynen *ska* utövas så, att den inte vållar större kostnader eller olägenheter än som är nödvändigt.

14 §

Datainspektionen har rätt att *företaga* inspektion hos den som bedriver inkasso-verksamhet och att *taga* del av samtliga handlingar som rör verksamheten.

Den som bedriver verksamheten *skall* lämna *datainspektionen* de upplysningar om verksamheten som *inspektionen* begär för sin tillsyn.

Underlåter den som bedriver verksamheten att *lämna* tillgång till handling eller att lämna upplysning i fall som avses i denna paragraf, får *inspektionen* förelägga vite.

Integritetskyddsmyndigheten har rätt att *göra* inspektion hos den som bedriver inkasso-verksamhet och att *ta* del av samtliga handlingar som rör verksamheten.

Den som bedriver verksamheten *ska* lämna de upplysningar om verksamheten som *Integritetskyddsmyndigheten* begär för sin tillsyn.

Om den som bedriver verksamheten *underlåter* att *ge* tillgång till *en* handling eller att lämna *en* upplysning i fall som avses i denna paragraf, får *myndigheten* förelägga vite.

15 §⁴

Om *datainspektionens* tillsyn föranleder det, kan *inspektionen* meddela föreskrifter om hur inkasso-verksamheten *skall* bedrivas och om skyldighet att anmäla ändring av förhållanden som har haft betydelse för tillståndet att bedriva inkasso-verksamheten. Föreskrifter om hur inkasso-verksamheten *skall* bedrivas får förenas med vite.

Om den som har fått tillstånd att bedriva inkasso-verksamhet åsidosätter bestämmelse i denna lag eller föreskrift som har meddelats med stöd av lagen och *rättelse ej vidtas* eller om förutsättningarna för tillståndet i övrigt inte längre *föreligger*, får *datainspektionen* återkalla tillståndet.

Om *Integritetskyddsmyndighetens* tillsyn föranleder det, kan *myndigheten* meddela föreskrifter om hur inkasso-verksamheten *ska* bedrivas och om skyldighet att anmäla ändring av förhållanden som har haft betydelse för tillståndet att bedriva inkasso-verksamheten. Föreskrifter om hur inkasso-verksamheten *ska* bedrivas får förenas med vite.

Om den som har fått tillstånd att bedriva inkasso-verksamhet åsidosätter *någon* bestämmelse i denna lag eller föreskrift som har meddelats med stöd av lagen och *inte vidtar rättelse*, eller om förutsättningarna för tillståndet i övrigt inte längre *är uppfyllda*, får *Integritetskyddsmyndigheten* återkalla tillståndet.

19 §⁵

Datainspektionens beslut enligt denna lag får överklagas *hos* allmän förvaltningsdomstol. Justitiekanslern får föra talan för att ta till vara allmänna intressen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av beslut om föreläggande av vite.

Integritetskyddsmyndighetens beslut enligt denna lag får överklagas *till* allmän förvaltningsdomstol. Justitiekanslern får föra talan för att ta till vara allmänna intressen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

⁴ Senaste lydelse 1985:356.

⁵ Senaste lydelse 1998:381.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1998:620) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Förslagen lydelse

6 §¹

Personuppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut om det begärs av

1. Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, *Datainspektionen* eller Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden för deras tillsynsverksamhet,

2. Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, Kustbevakningen, åklagarmyndighet eller allmän domstol för verksamhet som avses i 2 § första stycket 1–3,

3. förvaltningsdomstol för prövning enligt 2 § första stycket 4 eller

4. myndighet i övrigt i den utsträckning regeringen för vissa slag av ärenden föreskriver det eller för ett särskilt fall ger tillstånd till det.

Regeringen *får* meddela föreskrifter om att en myndighet som avses i första stycket får ha direktåtkomst till registret.

Uppgifter som har förts in i registret med stöd av 4 a § och som avser en gärning som inte motsvarar brott enligt svensk lag eller en gärning som någon har begått innan han eller hon har fyllt 15 år, får dock endast lämnas ut till dem som anges i första stycket 1 och endast om uppgifterna behövs där för tillsynen över Polismyndighetens personuppgiftsbehandling enligt denna lag.

1. Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, *Integritetsskyddsmyndigheten* eller Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden för deras tillsynsverksamhet,

2. Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, Kustbevakningen, *en* åklagarmyndighet eller allmän domstol för *sådan* verksamhet som avses i 2 § första stycket 1–3,

3. *allmän* förvaltningsdomstol för prövning enligt 2 § första stycket 4, eller

4. *en* myndighet i övrigt i den utsträckning regeringen för vissa slag av ärenden föreskriver det eller för ett särskilt fall ger tillstånd till det.

Regeringen *kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen* meddela föreskrifter om att en myndighet som avses i första stycket får ha direktåtkomst till registret.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

¹ Senaste lydelse 2015:449.

2.4 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att 32 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast efter rubriken till 32 kap. ska lyda ”Integritetsskyddsmyndigheten”.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

32 kap.

1 §

Sekretess gäller hos *Datainspektionen* i ärende om tillstånd eller tillsyn som enligt lag eller annan författning ska handläggas av *inspektionen* och i ärende om sådant bistånd som avses i Europarådets konvention om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter, för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller hos *Integritetsskyddsmyndigheten* i ärende om tillstånd eller tillsyn som enligt lag eller annan författning ska handläggas av *myndigheten* och i ärende om sådant bistånd som avses i Europarådets konvention om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter, för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men om uppgiften röjs.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

3 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar avsnitten Statschefen, Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän, Riksrevisionen, Sametinget och samepolitiken, Regeringskansliet m.m., Länsstyrelserna, Demokratipolitik och mänskliga rättigheter, Nationella minoriteter, Medier och Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet.

3.1.1 Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Statschefen	145	186	185	148	148	150
1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	145	186	185	148	148	150
Riksdagen samt Riksdagens ombudsmän	2 340	2 391	2 384	2 461	2 451	2 471
2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	966	969	938	977	976	986
2:2 Riksdagens förvaltningsanslag	822	861	882	915	898	905
2:3 Riksdagens fastighetsanslag	117	100	106	100	100	100
2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	105	112	112	118	121	120
2:5 Riksrevisionen	331	348	345	352	355	360
Sametinget och samepolitiken	56	55	55	59	56	56
3:1 Sametinget	56	55	55	59	56	56
Regeringskansliet m.m.	7 733	7 930	7 869	8 176	8 498	9 069
4:1 Regeringskansliet m.m.	7 733	7 930	7 869	8 176	8 498	9 069
Länsstyrelserna	3 053	3 377	3 344	3 450	3 383	3 358
5:1 Länsstyrelserna m.m.	3 053	3 377	3 344	3 450	3 383	3 358
Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	801	507	503	487	471	468
6:1 Allmänna val och demokrati	461	145	143	107	64	58
6:2 Justitiekanslern	52	53	52	53	54	54
6:3 Datainspektionen	101	120	117	112	113	114
6:4 Valmyndigheten	20	20	21	21	21	21
6:5 Stöd till politiska partier	168	169	169	169	169	169
6:6 Institutet för mänskliga rättigheter				25	50	51
Nationella minoriteter	132	119	118	119	119	119
7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	118	118	117	118	118	118
7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	14	2	1	2	2	2
Medier	681	1 501	1 486	976	976	921

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
8:1 Mediestöd	644	1 462	1 447	932	932	877
8:2 Myndigheten för press, radio och tv	37	39	39	44	43	44
Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	27	29	29	29	30	30
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	27	29	29	29	30	30
Totalt för utgiftsområde 1	14 968	16 096	15 972	15 908	16 130	16 643

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	15 131	15 131	15 131
Pris- och löneomräkning ²	234	339	499
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	544	661	1 014
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	-2	-2	-2
Ny utgiftsram	15 908	16 130	16 643

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	1 858
Verksamhetsutgifter ²	14 047
Investeringar ³	3
Summa utgiftsram	15 908

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen har beslutat följande mål för utgiftsområdet.

3.3.1 Sametinget och samepolitiken

- Samepolitikens övergripande mål är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1 utg.omr. 23, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

3.3.2 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter

- Målet för demokratipolitiken är en levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1, bet. 2017/18:KU1, rskr. 2017/18:74).
- Målet för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:59).

3.3.3 Nationella minoriteter

- Målet för politiken för nationella minoriteter är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83).

3.3.4 Medier

- Målen för medieområdet är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15:KrU6, rskr. 2014/15:96).

3.3.5 Övriga delområden

För övriga delområden inom utgiftsområdet finns inga mål beslutade av riksdagen.

Mål som regeringen eller, i förekommande fall, Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän (JO) och Riksrevisionen har beslutat redovisas på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

3.4 Resultatredovisning

Resultat för utgiftsområdet redovisas på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

För avsnittet Medier redovisas resultat samlat inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

För avsnittet Sametinget och samepolitiken redovisas resultat om rennäring och andra näringar inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

3.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning för utgiftsområdet redovisas i förekommande fall på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

För avsnittet Medier redovisas politikens inriktning samlat inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

4 Statschefen

4.1 Budgetförslag

4.1.1 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tabell 4.1 Anslagsutveckling 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tusental kronor

2019	Utfall	144 685	Anslagssparande	
2020	Anslag	186 400 ¹	Utgiftsprognos	184 503
2021	Förslag	147 838		
2022	Beräknat	148 395 ²		
2023	Beräknat	149 878 ³		

¹ Inkl. beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 147 838 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 147 838 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att täcka utgifter för statschefens officiella funktioner inklusive utgifter för kungafamiljen samt för Kungliga hovstatens och Kungliga slottsstatens förvaltningsutgifter.

Resultatredovisning

Verksamheten inom Hovstaten

Kungens konstitutionella statsceremoniella och officiella uppgifter utgör kärnan i Hovstatens årliga verksamhet. I dessa uppgifter ingår bl.a. öppnande av riksmötet, ordförandeskap i utrikesnämnden och i konseljer, audienser, statsbesök, officiella besök samt representation och möten med företrädare för den offentliga och den privata sektorn och med företrädare för det civila samhället. Kungen stöds i sitt uppdrag av kungafamiljen.

Av verksamhetsberättelsen för 2019 framgår att 31 utländska ambassadörer ackrediterats vid högtidliga audienser och att 12 avskedsaudienser hållits. Statsbesök från Republiken Korea togs emot och statsbesök till Irland och Italien genomfördes.

Det framgår vidare att det, som tidigare år, funnits ett stort intresse av kungligt deltagande i olika sammanhang. År 2019 inkom drygt 1 878 förfrågningar om kungligt deltagande. Kungen och kungafamiljen genomförde 967 officiella programpunkter under året, jämfört med 900 föregående år.

Till Hovstaten hör Riksmarskalksämberet med kansli, ekonomi- och personalavdelning, Hovmarskalkämberet och Informationsavdelningen.

Verksamheten inom Slottsstaten

Slottsstatens verksamhet omfattar huvudsakligen vård och underhåll av det kungliga kulturarvet samt utställnings- och visningsverksamhet. Organisatoriskt ansvarar Ståthållarämberet för den löpande skötseln och tillsynen av de elva kungliga slotten med tillhörande byggnader och parker. Husgerådskammaren med Bernadottebiblioteket svarar för förvaltning, underhåll och vård av det statliga lösöret på de kungliga slotten.

Ett flertal underhålls- och renoveringsprojekt utförs för närvarande i samarbete med Statens fastighetsverk. Det mest omfattande är den pågående fasadrenoveringen av Stockholms slott. Fortsatta investeringar i säkerhetshöjande åtgärder och informationssäkerhetsfrågor är prioriterade. Slottsstatens arbete med att öka tillgängligheten till de kungliga slotten fortsätter.

Hovstatens ekonomi

I enlighet med den överenskommelse som träffats mellan regeringen och Riksmarskalksämberet, vars huvudsakliga innehåll återges nedan under Regeringens överväganden, består den ekonomiska redovisningen av Hovstatens verksamhet av resultat- och balansinformation samt kommentarer i form av tilläggsupplysningar och noter. Redovisningen följer vedertagna principer som tillämpas för Slottsstaten. De anslagsmedel som avser Hovstaten uppgick 2019 till knappt 72 miljoner kronor. Medlen har använts för att finansiera kostnader för representation, statsbesök, resor, transporter, personal m.m. samt levnadsomkostnader som är direkt kopplade till statschefens funktion. Anslaget till Hovstaten utgjorde 81 procent av verksamhetens intäkter. Övriga intäkter bestod framför allt av avgifter och andra ersättningar. Likt föregående år utgjordes den största kostnadsposten, motsvarade 71 procent av de totala kostnaderna, av personalkostnader. Övriga driftskostnader, där de största posterna avsåg förbrukningskostnader och köpta tjänster, motsvarade 29 procent av kostnaderna. Verksamheten inom Hovstaten resulterade 2019 i en positiv kapitalförändring om 1,2 miljoner kronor.

Slottsstatens ekonomi

Slottsstaten har som tidigare år lämnat en årsredovisning enligt gängse utformning. Slottsstatens verksamhet finansieras med anslag, hyres- och arrendeintäkter, intäkter från visningar av de kungliga slotten och intäkter från försäljning i slottsbodarna. De anslagna medlen, som motsvarade 36 procent av verksamhetens intäkter, uppgick 2019 till 69 miljoner kronor plus ett engångsbelopp om 4 miljoner kronor för säkerhetshöjande åtgärder vid de kungliga slotten. Övriga intäkter härrör främst från avgifter och andra ersättningar och uppgick till 126 miljoner kronor, vilket var en ökning med drygt 9 miljoner kronor jämfört med föregående år.

Av verksamhetens kostnader uppgick personalkostnaderna till 122 miljoner kronor, vilket var en ökning med 3,7 procent jämfört med föregående år, och övriga driftskostnader till 69 miljoner kronor.

Anställda inom Kungliga hov- och slottsstaten

Omräknat till heltid motsvarade de tillsvidareanställda 2019 ca 277 årsarbetskrafter, vilket var en ökning med 17 årsarbetskrafter jämfört med föregående år. Därutöver anlitas ett stort antal personer för tillfälliga uppdrag i form av timanställningar. Även dessa ökade 2019 till motsvarande 85 heltidstjänster. Ökningen av antalet tillsvidareanställda och timanställda förklaras av utökade öppettider inom den publika verksamheten.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att verksamheten vid Hovstaten och Slottsstaten var omfattande under 2019.

Av Hovstatens verksamhetsberättelse för 2019 framgår att förbrukningen av anslaget varierar mellan åren. För 2019 redovisas en positiv kapitalförändring om 1,2 miljoner kronor. Kapitalförändringen över tid visar att verksamheten bedrivs på ett sätt som är förenligt med anslaget storlek.

Av årsredovisningen för Slottsstaten 2019 framgår att intäkterna från avgifter och andra ersättningar har fortsatt att vara betydande. I likhet med tidigare år översteg dessa ersättningar intäkterna från anslag. Slottsstatens satsningar på ökad tillgänglighet har inneburit större krav på säkerheten i och kring de kungliga slotten.

Regeringens överväganden

Tabell 4.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	146 400	146 400	146 400
Pris- och löneomräkning ²	1 985	2 544	4 032
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-547	-549	-555
varav BP21 ³	3 000	3 000	3 000
- Förstärkning av säkerheten kungliga slotten	3 000	3 000	3 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	147 838	148 395	149 878

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exkl. beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exkl. pris- och löneomräkning.

Kungliga hov- och slottsstaten ska enligt överenskommelse med regeringen årligen lämna en berättelse över den samlade verksamheten (prop. 1996/97:1 utg.omr. 1 avsnitt 4). Verksamhetsberättelsen ligger till grund för regeringens bedömning av medelsbehovet. Av det totala anslaget tillförs Hovstaten 51 procent, medan Slottsstaten tillförs 49 procent. Anslagsfördelningen mellan Hovstaten och Slottsstaten grundar sig på relationen mellan deras faktiska kostnader 1996. Kostnadsfördelningsnyckeln ska gälla långsiktigt och inte justeras till följd av smärre förändringar i organisationen eller verkliga kostnadsutfall. Några förändringar som gjort det motiverat att komma överens om en annan anslagsfördelning har hitintills inte inträffat. Anslagsmedlen som avser Hovstaten disponeras av Kammarkollegiet och betalas ut engångsvis efter rekvisition till H.M. Konungens hovförvaltning. Anslagsmedel som avser Slottsstaten utbetalas månadsvis i lika stora delar.

Regeringen och Riksmarskalksämberet har sedermera kommit överens om att som grund för en eventuell framtida ändring av anslagsfördelningen mellan Hovstaten och Slottsstaten ska större organisatoriska förändringar emellan redovisas i verksamhetsberättelsen för det budgetår då förändringen sker. Anslagets fördelning på de olika verksamhetsområdena ska dessutom bli föremål för en kontinuerlig diskussion mellan Riksmarskalksämberet och Regeringskansliet (prop. 2005/06:1 utg.omr. 1 avsnitt 6). Sådana diskussioner har förts under 2020 med hänvisning till vad verksamhetens allt högre krav på permanenta säkerhetshöjande åtgärder över tid vid de kungliga slotten innebär för Slottsstaten. Diskussionerna har lett fram till slutsatsen att det kan finnas skäl att se över anslagsfördelningen.

Enligt tidigare överenskommelse har tyngdpunkten i verksamhetsberättelsen legat på en redovisning av hur tilldelade medel använts när det gäller Slottsstaten. Regeringen och Riksmarskalksämberet enades emellertid 2013 om att den ekonomiska redogörelsen för Hovstaten ska utgöras av en uppställning som liknar den redogörelse som tidigare lämnats för Slottsstaten. Detta innebär att uppställningen ska bestå av resultat-

och balansinformation samt kommentarer i form av tilläggsupplysningar och noter (prop. 2013/14:1 utg.omr. 1 avsnitt 4).

Av förarbetena till regeringsformen framgår att Hovstaten står utanför den statliga förvaltningsorganisationen (prop. 1973:90 s. 176). Den verksamhet som Hovstaten bedriver omfattas inte av lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. Hovstaten omfattas inte heller av anslagsförordningens (2011:223) bestämmelser om bl.a. prövning av anslagssparande och indragning av anslag, eller andra delar av det ekonomiadministrativa regelverket för myndigheter under regeringen. Den ovan nämnda överenskommelsen ändrar inte ordningen att Kammarkollegiet betalar ut anslagsmedel engångsvis efter rekvisition.

Säkerheten vid de kungliga slotten behöver förstärkas. Riksmarskalksämberet har framfört att anslagsökningar för säkerhetshöjande åtgärder vid de kungliga slotten i sin helhet bör fördelas till Slottsstaten, även om det skulle innebära avsteg från den i övrigt gällande överenskommelsen om anslagsfördelning mellan Hovstaten och Slottsstaten. Regeringen anser därför att anslaget bör ökas med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2021 och att ökningen i sin helhet bör fördelas till Slottsstaten. Inför budgetpropositionen för 2022 kan det, i enlighet med vad som ovan anförts, finnas skäl att se över överenskommelsen.

Regeringen föreslår att 147 838 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Kungliga hov- och slottsstaten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 148 395 000 kronor respektive 149 878 000 kronor.

5 Riksdagsförvaltningen

5.1 Utgångspunkter för Riksdagsförvaltningens verksamhet

Riksdagen har som det främsta demokratiska statsorganet konstitutionellt fastställda uppgifter i det svenska statsskicket. Riksdagen med dess ledamöter har som folkets främsta företrädare också en central roll i opinionsbildningen och en skyldighet att verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. Riksdagen har även uppgifter som följer av internationella åtaganden och av medlemskapet i Europeiska unionen.

Riksdagens arbete bedrivs i enlighet med bestämmelserna i regeringsformen, riksdagsordningen och särskilda riksdagsbeslut om arbetets inriktning.

5.1.1 Riksdagsförvaltningens uppgift

Riksdagsförvaltningen är riksdagens förvaltningsmyndighet. Förvaltningens verksamhet regleras i riksdagsordningen och i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen samt i annan lagstiftning och i föreskrifter på riksdagsområdet.

Riksdagsförvaltningen har endast en verksamhetsgren: Stöd till den parlamentariska processen.

Riksdagsförvaltningen har till uppgift att stödja riksdagens arbete. Förvaltningen ska se till att kammaren, utskotten, EU-nämnden, ledamöterna och övriga riksdagsorgan får det stöd och den service de behöver. Förvaltningen ska också informera allmänheten om riksdagens arbete och om EU-frågor samt handlägga ärenden som rör riksdagens internationella kontakter. Dessutom ansvarar förvaltningen för att vårda riksdagens byggnader och samlingar samt för myndighets- och förvaltningsuppgifter.

5.1.2 Riksdagsstyrelsens uppdrag till förvaltningen

Riksdagsförvaltningen ska skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete genom att

- svara för ett väl fungerande stöd till arbetet i kammare och utskott med mera
- svara för ett väl fungerande stöd och service till ledamöter och partikanslier
- främja kunskapen om riksdagen och riksdagens arbete
- vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar
- vara en väl fungerande myndighet och arbetsgivare.

Dessa uppdrag utgör grunden för de fem uppdragsområden som Riksdagsförvaltningens verksamhet är indelad i:

- A. Stöd till arbetet i kammare och utskott med mera
- B. Stöd och service till ledamöter och partikanslier
- C. Kunskap om riksdagen och riksdagens arbete
- D. Vård och bevarande av byggnader och samlingar
- E. Myndighet och arbetsgivare.

Med utgångspunkt i uppdraget fastställer riksdagsstyrelsen en strategisk plan för Riksdagsförvaltningen varje valperiod. I den strategiska planen beskrivs ambitionerna och de övergripande prioriteringarna för valperioden. I mars 2019 beslutade riksdags-

styrelsen om en strategisk plan för Riksdagsförvaltningen för perioden 2019–2022. För en utförligare information se vidare Strategisk plan för Riksdagsförvaltningen 2019–2022 (dnr 1810-2018/19).

5.2 Resultatredovisning

Riksdagsförvaltningen har arbetat för att skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete. Nedan följer en sammanfattning av Riksdagsförvaltningens resultat sedan januari 2019.

Riksdagsförvaltningen har

- givit kammare och utskott ett väl fungerande stöd. Kammarsammanträdena har i huvudsak genomförts enligt plan. Riksdagsförvaltningen har bistått vid utskottens beredning av ärenden samt i övriga åtaganden som ingår i utskottens arbete. Förvaltningen har även bistått EU-nämnden i de samråd som hållits med regeringen. För att förbättra stödet har flera utvecklingsinsatser genomförts under året. Till exempel har arbetet med att skapa driftssäkra it-system fortsatt, en förstudie för att införa en plattform för digital signering har genomförts och förvaltningen har arbetat vidare med att ta hand om resultatet av EU-kommitténs arbete. Utvecklingsarbetet har även omfattat områden som kontinuitet, krisberedskap, särskild krisberedskap och civilt försvar.
- givit ledamöter och partikanslier ett väl fungerande stöd och en god service. Under 2019 gjordes en översyn av utredningstjänstens verksamhet. Resultatet visade att utredningarna håller god kvalitet men att det också finns utvecklingsmöjligheter, framför allt när det gäller processfrågor. Det digitala servicecentret har fortsatt att utvecklas och tjänster har lanserats på Intranätet. En central del i förvaltningens stöd är att upprätthålla rätt säkerhetsnivåer. Bland annat arbetar förvaltningen vidare utifrån den säkerhetsplan som togs fram 2018.
- givit externa målgrupper möjlighet att få information och kunskap om riksdagens arbete och beslut. En satsning på att förbättra tillgängligheten på webbplatserna har genomförts och kommunikationen via film och sociala medier har utvecklats ytterligare. Intresset för att besöka riksdagen var fortsatt högt under 2019 när det gäller både visningar och besök i Demokrativerkstaden. Firandet av demokrati-jubileet intensifierades med exempelvis utställningar, seminarier, panelsamtal, teater och nytt material på jubileets webbplats.
- fortsatt att utveckla sitt arbete med att vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar. Arbetet med Framtidens riksdagshus som ramverk för de större renoveringarna fortsätter. Totalrenoveringen av ledamotshuset har startat och en fördjupad förstudie om ombyggnad av kvarteret Cephalus har avslutats. Förvaltningen har arbetat med att utveckla normering och kravställning i fastighetsprojekt. Arbetet med att ta fram underhållsplaner för interiörer och konst samt planer för akut räddning av konst har fortsatt.
- varit en väl fungerande myndighet och arbetsgivare. Riksdagsförvaltningen har fortsatt att skapa förutsättningar för ett långsiktigt och hållbart förbättringsarbete. Kompetensförsörjningsstrategin har uppdaterats och en satsning på att utveckla och stärka ledningskommunikationen har genomförts. Chefer har utbildats i feedback och en medarbetarundersökning har genomförts. Förvaltningen har även påbörjat ett arbete för att utveckla processen för planering och uppföljning. Tillgången till it-stöd i förvaltningen har varit stabil och under 2019 nåddes huvuddelen av miljömålen.

I tabellen nedan framgår Riksdagsförvaltningens intäkter, kostnader och transfereringar för verksamhetsgrenen Stöd till den parlamentariska processen.

Tabell 5.1 Intäkter, kostnader och transfereringar

Miljoner kronor

	2017	2018	2019
Intäkter ¹	47	36	35
Kostnader	1 490	1 517	1 704
<i>Nettokostnad</i>	<i>1 443</i>	<i>1 481</i>	<i>1 669</i>
Transfereringar	505	518	516
Totalt²	1 948	1 999	2 185

¹ Exklusive intäkter av anslag.² Alla belopp i tabellen redovisas i miljoner kronor. Till följd av detta kan summeringsdifferenser förekomma.

De högre kostnaderna för 2019 jämfört med 2018 beror främst på ändrad redovisningsprincip för avsättningar för ledamöters pensioner och avgångsförmåner i resultaträkningen. Dessutom ökar kostnaderna för avgångsförmåner året efter ett valår. Kostnaderna för löner, pensioner och hyror har också ökat.

För en mer utförlig redogörelse hänvisas till Riksdagsförvaltningens årsredovisning för verksamhetsåret 2019 (2019/20:RS1) samt utskottens egna verksamhetsberättelser.

Konstitutionsutskottet kommer under hösten 2020 att behandla Riksdagsförvaltningens årsredovisning för 2019. Vid behandlingen av årsredovisningen för 2018 (bet. 2019/20:KU1) hade utskottet inget att invända och riksdagen lade årsredovisningen till handlingarna.

5.3 Analys och slutsatser

Sammanfattningsvis har Riksdagsförvaltningen genomfört sina uppdrag med ett tillfredsställande resultat.

Det parlamentariska läget har medfört att beredningen av riksdagsärenden blivit än mer komplex. Kraven på Riksdagsförvaltningen att ge ett professionellt stöd i beslutsprocessen och att informera om riksdagsarbetet har i och med det mött nya utmaningar. Trots detta bedömer förvaltningen att kammaren, utskotten och EU-nämnden har fått ett väl fungerande stöd.

En annan stor utmaning för förvaltningen är renoveringen av ledamotshuset. Under våren beslutade riksdagsstyrelsen om byggstart. Det har uppkommit vissa förseningar i projektet men bedömningen är att byggnaden ändå ska kunna tas i bruk enligt plan.

Riksdagen ska fungera även om en mindre eller större kris skulle inträffa. Att ytterligare förstärka kontinuitetsförmågan har därför varit ett prioriterat område under 2019. Kontinuitetsarbetet har utvecklats bland annat genom ökad samordning och utvecklade kontinuitetsplaner för prioriterade processer.

Från och med mars 2020 har coronapandemin påverkat Riksdagsförvaltningens arbete inom samtliga uppdragsområden. Förvaltningen har gjort nödvändiga anpassningar och bedömer att ett fullgott och välfungerande stöd har kunnat ges trots förändrade förutsättningar.

5.4 Den årliga revisionens iakttagelser

Enligt Riksrevisionens uppfattning ger årsredovisningen en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av Riksdagsförvaltningens finansiella ställning den 31 december 2019.

5.5 Budgetförslag

5.5.1 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tabell 5.2 Anslagsutveckling 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	966 492	Anslagssparande	-7 968
2020	Anslag	968 702 ¹	Utgiftsprognos	938 416
2021	Förslag	976 869		
2022	Beräknat	976 291 ²		
2023	Beräknat	986 486 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 970 868 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 970 869 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för kostnader för

- ersättningar som riksdagens ledamöter enligt lag har rätt till inom ramen för sitt ledamotsuppdrag,
- stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen,
- talmannens verksamhet, resor och representation,
- utskottens utgående besök samt utrikes och inrikes resor och utfrågningar,
- internationellt och interparlamentariskt samarbete samt bidrag till interparlamentariskt samarbete,
- bidrag till föreningar i riksdagen,
- bidrag till Stiftelsen Sveriges Nationaldag,
- språkutbildning till riksdagens ledamöter samt för
- klimatkompensation.

Riksdagsstyrelsens överväganden

Stödet till politiska sekreterare

Stödet till partigrupperna i riksdagen för politiska sekreterare till riksdagens ledamöter regleras i 3 kap. lagen (2016:1109) om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen och riksdagsstyrelsens föreskrift (RFS 2016:6) om tillämpningen av lagen. Stödet är avsett att täcka kostnaderna för handläggargjälpen åt riksdagens ledamöter och beräknas efter normen en politisk sekreterare per riksdagsledamot. Schablonbeloppet för stödet till politiska sekreterare räknas upp med ca 2 procent från nuvarande 64 600 kronor till 65 900 kronor fr.o.m. den 1 januari 2021. Förslaget innebär att nivån på anslaget behöver ökas med 5 444 000 kronor fr.o.m. 2021.

Natoförsamlingen och Östersjökonferensen

Under 2021 planeras Natos parlamentariska församlings vårsession att hållas i Stockholm. Riksdagen kommer även att stå värd för den parlamentariska Östersjökonferensen (BSPC) med anledning av att Sverige innehar ordförandeskapet i BSPC från augusti 2020 till augusti 2021. Anslaget föreslås därför ökas med 6 000 000 kronor för 2021.

Förtydligande av anslagets ändamål

Anslagets ändamål föreslås förtydligas med att bidrag även lämnas till Stiftelsen Sveriges Nationaldag.

Förstärkning av anslaget

Utfallet på ledamotsanslaget är svårt att beräkna eftersom det finns flera osäkerhetsfaktorer och kostnaden varierar över valperioden. De åren med högst kostnad är valåret och året därefter. Fluktuationer mellan åren har historiskt kunnat finansieras av upparbetat anslagssparande, men för 2019 var det nödvändigt att ta en del av anslagskrediten i anspråk. Sedan valet 2018 har kostnaderna ökat för främst pensioner, men också för arvoden. Efter förra valet har också kostnaderna för avgångsförmåner varit högre än vad de har varit efter tidigare val. De senaste åren har anslaget ökat genom engångshöjningar, men nu föreslås istället en nivåhöjning av anslaget så att den beräknade budgeten året före nästa val inryms. Riksdagsstyrelsen föreslår därför en förstärkning av anslaget med 30 000 000 kronor fr.o.m. 2021.

Riksdagsstyrelsen återkommer eventuellt i nästa års budgetproposition inför valåret 2022.

Anslagsförändringar

Tabell 5.3 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	968 702	968 702	968 702
Pris- och löneomräkning ²	7 013	12 463	22 708
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 154	-4 874	-4 924
varav BP21 ³	41 444	35 444	35 444
- Stödet till politiska sekreterare	5 444	5 444	5 444
- Natoförsamlingen och Östersjökonferensen	6 000		
- Förstärkning av anslaget	30 000	30 000	30 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	976 869	976 291	986 486

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Enligt riksdagsstyrelsens överväganden föreslås anslaget ökas med 41 444 000 kronor 2021 varav 35 444 000 kronor är nivåhöjande.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar av anslaget innebär samtidigt att anslagsnivån minskas med 40 290 000 kronor fr.o.m. 2021.

Riksdagsstyrelsen föreslår att 976 869 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Riksdagens ledamöter och partier m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 976 291 000 kronor respektive 986 486 000 kronor.

5.5.2 2.2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tabell 5.4 Anslagsutveckling 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tusental kronor

2019	Utfall	821 715	Anslagssparande	27 138
2020	Anslag	861 468 ¹	Utgiftsprognos	881 646
2021	Förslag	914 583		
2022	Beräknat	898 293 ²		
2023	Beräknat	905 139 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 891 492 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 888 221 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksdagsförvaltningens förvaltningsutgifter, bidrag till föreningar i riksdagen och resebidrag till skolor. Anslaget får också användas för kostnader för stipendier till skolungdomar och kostnader för nämnder och riksdagsorgan enligt lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.

Riksdagsstyrelsens överväganden

Demokratijubileet

2021 är det stora jubileumsåret för firandet. Då uppmärksammas att det är 100 år sedan det första valet med allmän och lika rösträtt genomfördes och demokratins slutliga genombrott. En rad aktiviteter planeras som på olika sätt ska manifesteras av de viktigaste politiska reformerna under 1900-talet. Firandet inleds den 26 januari 2021, på dagen 100 år sedan det andra riksdagsbeslutet togs om att införa allmän och lika rösträtt. I september 2021 planeras för jubileumsdagar med publika aktiviteter, seminarier och en föreställning.

Utveckling av webbplatsen frademokratin.riksdagen.se pågår med syfte att engagera människor i hela Sverige att vara delaktiga i demokratifirandet och öka kännedomen om att Sveriges riksdag firar demokratins 100-årsjubileum.

Utöver det stora firandet avser Riksdagsförvaltningen att fortsätta sprida kunskap om och väcka engagemang för demokratins betydelse i dåtid, nutid och framtid med en rad aktiviteter för att nå människor runt om hela landet.

Demokratijubileets webbplats utvecklas med filmer och fördjupande textmaterial som syftar till att inspirera och skapa engagemang för demokratifrågor. I den digitala kommunikationen ingår en virtuell utställning, som gör det möjligt att studera demokratins historia direkt i sin egen dator utan att behöva uppsöka en viss plats. Den nationella utställningen turnerar i landet, lokala tillägg görs. Panelsamtal och seminarier i egen regi ska genomföras, dessa filmas och görs tillgängliga via spridning på webbplatser och i riksdagens sociala mediekanalet. Riksdagsförvaltningen har för avsikt att vara aktiv på flera externa arenor under 2021.

Kostnaden beräknas till 18 900 000 kronor för vilket anslaget föreslås ökas 2021.

Riksdagsstyrelsen återkommer i nästa års budgetproposition med beräkningar för det avslutande jubileumsåret 2022.

Säkerhet och informations- och it-säkerhet

Under de senaste åren har det genomförts flera uppdrag och utvecklingsinitiativ inom ramen för områdena säkerhetsskydd (informationssäkerhet, tillträdesbegränsning och

säkerhetsprövning), krisberedskap, kontinuitet och planering för civilt försvar. Syftet är att på en övergripande nivå säkerställa att den parlamentariska beslutsprocessen kan fortgå över hela hotskalan, såväl i vardagen som vid incidenter, kriser och krigsfara eller krig.

För 2021 fortsätter utvecklingen, och förvaltningen har även identifierat ett utökat resursbehov då förvaltningen ökar uthålligheten inom krisberedskap samt arbetar med att säkra det fortsatta utvecklingsarbetet inom kontinuitet, säkerhetsskydd och planering för civilt försvar.

Att upprätthålla beslutade säkerhetsnivåer och ha en förmåga att hantera oönskade händelser leder till ökade bevakningskostnader. Det finns en ökad efterfrågan gällande bevakning samt en höjd ambitionsnivå med anledning av utvecklingen i omvärlden och aktuella hotbilder mot riksdagen. Det finns även ett ökat behov gällande informations- och it-säkerhet i plattformar och it-system.

Mot bakgrund av ovanstående behov av resursförstärkningar föreslås att anslaget ökas med 22 730 000 kronor 2021, varav 21 520 000 kronor är nivåhöjande.

Förstärkning inför EU-ordförandeskapet 2023

EU-samordningen behöver förstärkas inför planering och genomförande av EU-ordförandeskapet 2023 i riksdagen. Riksdagsvalet 2022 innebär att planeringen måste vara klar före valet. För detta föreslås anslaget ökas med 430 000 kronor 2021, 800 000 kronor 2022 och 430 000 kronor 2023.

Riksdagsstyrelsen planerar att återkomma till riksdagen i nästa års budgetproposition.

Bilateralt demokratifrämjande 2021–2023

Riksdagsstyrelsen har 18 december 2019 (Dnr 791-2019/20) fattat beslut om att 2020 inleda bilaterala demokratifrämjande samarbeten med ett till två parlament upp till tre år med möjlighet till förlängning. Riksdagens internationella kansli kommer att vara sammanhållande för projektet och vara sekretariat till styrgruppen som leder arbetet. Ytterligare en årsarbetskraft behöver också tillföras riksdagens internationella kansli. Anslaget föreslås därför ökas för åren 2021 till 2023 med 1 050 000 kronor för respektive år.

Utvärdering av penningpolitiken

Finansutskottet har i augusti 2018 beslutat om en utvärdering av penningpolitiken och utser de experter som ska genomföra uppdraget. Anslaget föreslås därför ökas med 1 600 000 kronor för 2021 och 2022.

Översyn av Riksdagens ombudsmän (JO)

En parlamentariskt sammansatt kommitté har sammankallats med uppdrag att göra en översyn av Riksdagens ombudsmän (JO). Översynen startade våren 2020 och uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2022. Översynen behandlar olika frågor som gäller bl.a. JO:s konstitutionella ställning, uppdrag, verksamhet och organisation. För åren 2021 och 2022 föreslås anslaget ökas med 2 780 000 kronor respektive 1 310 000 kronor.

Fortsatt utredning säkerhetsskyddslagen

En särskild utredare har tillsatts 2020 som ska överväga vissa frågor inom regelverket om säkerhetsskydd i riksdagen och dess myndigheter. Förslagen ska komplettera de förslag som lämnades i framställningen Ny lag om säkerhetsskydd i riksdagen och dess myndigheter (framst. 2018/19:RS6). För de kostnader som uppstår 2021 föreslås anslaget ökas med 560 000 kronor.

Kringkostnader vid renoveringen av ledamotshuset

I samband med renoveringen av ledamotshuset uppkommer även säkerhetsrelaterade kostnader 2021 på förvaltningsanslaget. Merparten av kringkostnaderna gällande ledamotshuset kommer dock att infalla 2022, dvs. närmare projektets färdigställande. Till detta tillkommer investeringar. Med anledning av ovanstående föreslås anslaget ökas med 650 000 kronor för 2021. Riksdagsstyrelsen avser att återkomma till riksdagen i nästa års budgetproposition.

Förstärkning av anslaget

Under de senaste åren har ett arbete med att fastställa servicenivåer, och därmed kunna effektivisera verksamheten, pågått. Riksdagsförvaltningen bedömer det dock vara svårt att effektivisera vissa delar av verksamheten utan att påverka stödet till den parlamentariska processen då en omfattande del av förvaltningsanslagets utgifter är hänförliga till ledamöter och partikanslier. Historiskt har det funnits ett anslags-sparande som har kunnat finansiera ambitions- och kostnadsökningar men inför 2021 finns inte den möjligheten.

Coronapandemin har dessutom påverkat riksdagens och därmed även Riksdagsförvaltningens arbetssätt. Förvaltningen har gjort nödvändiga anpassningar men ser att behovet kan komma att kvarstå och behöva utvecklas.

Riksdagsstyrelsen föreslår därför en förstärkning av anslaget med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2021.

Anslagsförändringar

Tabell 5.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	861 468	861 468	861 468
Pris- och löneomräkning ²	11 419	18 078	28 045
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	41 696	18 747	15 626
varav BP21 ³	58 700	36 280	33 000
- Demokratijubileet	18 900		
- Säkerhet och informations- och it-säkerhet	22 730	21 520	21 520
- Förstärkning inför EU-ordförandeskapet 2023	430	800	430
- Bilateralt demokratifrämjande 2021–2023	1 050	1 050	1 050
- Utvärdering av penningpolitiken	1 600	1 600	
- Översyn av Riksdagens ombudsmän (JO)	2 780	1 310	
- Fortsatt utredning säkerhetsskyddslagen	560		
- Kringkostnader vid renovering av ledamotshuset	650		
- Förstärkning av anslaget	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	914 583	898 293	905 139

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Enligt riksdagsstyrelsens överväganden föreslås anslaget ökas med 58 700 000 kronor 2021, varav 31 520 000 kronor är nivåhöjande.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär samtidigt att anslagsnivån minskas med 17 004 000 kronor 2021.

Riksdagsstyrelsen föreslår att 914 583 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Riksdagens förvaltningsanslag* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 898 293 000 kronor respektive 905 139 000 kronor.

Låneram

Riksdagsstyrelsens förslag: Riksdagsförvaltningen bemyndigas att under 2021 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 130 000 000 kronor.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag: För 2021 beräknas investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet uppgå till ca 50 000 000 kronor.

De investeringar som är planerade för 2021 gällande myndighetens verksamhet ryms inom nuvarande låneram.

5.5.3 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tabell 5.6 Anslagsutveckling 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tusental kronor

2019	Utfall	116 679	Anslagssparande	50 127
2020	Anslag	100 000 ¹	Utgiftsprognos	105 900
2021	Förslag	100 000		
2022	Beräknat	100 000		
2023	Beräknat	100 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för kostnader för särskilt beslutat underhåll i Riksdagsförvaltningens egna fastigheter och bostadsrätter. Det får också användas för kostnader för renoverings- och underhållsåtgärder, evakueringslokaler i samband med renoveringsarbeten, markskötsel och utemiljö, konst, fast inredning samt kostnader för it-system kopplade till denna verksamhet. Anslaget får även användas för att täcka kostnader för räntor och avskrivningar för ovanstående.

Anslaget får också användas för kostnader för förvärv av mark för framtida byggnation av en extern godsmottagning.

Riksdagsstyrelsens överväganden

Riksdagsförvaltningen har tagit fram en övergripande långsiktig planering för att förvalta och utveckla fastigheterna som kallas Framtidens riksdagshus. Detta övergripande och strategiska program innehåller planeringen för kommande ombyggnader, underhåll och utveckling av riksdagens fastigheter. Varje fastighet har dessutom en fastställd underhållsplan som uppdateras löpande.

Det finns ett stort underhållsbehov i fastighetsbeståndet och omfattande renoveringsarbeten beräknas pågå in på 2030-talet. Detta påverkar resursbehovet, kostnaderna för avskrivningar och räntor och medför behov av högre låneram. Som en följd av

renoveringarna kommer även kostnaderna för tillfälliga evakueringslokaler att vara höga.

Projekt ledamotshuset, fastigheten Mars och Vulcanus 1, pågår. Därtill pågår ett antal löpande underhållsprojekt och verksamhetsanpassningar av riksdagens byggnader och lokaler, exempelvis fönsterrenoveringar och fasadrenoveringar samt anpassningar av lokalen i Iason. Riksdagsförvaltningen fortsätter att planera för en ny godsmottagning samt ny larmcentral.

Projekt ledamotshuset (kvarteret Mars och Vulcanus 1)

Byggproduktion pågår i projekt ledamotshuset sedan våren 2019. Projektet beräknas att pågå fram till 2022. För 2021 uppskattas investeringskostnaden för projektet till 580 000 000 kronor. Den totala projektkostnaden uppskattas till mellan 1 500 000 000 kronor och 1 700 000 000 kronor.

Projekt ledamotshuset medför vissa investerings- samt anslagspåverkande kostnader även på förvaltningsanslaget under byggnadstiden och vid projektets färdigställande.

Renovering av fogar och fasader, riksbyggnaderna

Renoveringen av fogar och fasader gällande riksbyggnaderna fortsätter. Investeringen pågår under flera år och syftar till att bevara riksbyggnaderna och därmed anslagsfinansieras enligt lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter.

Ombyggnad av kvarteret Cephalus

Förstudien för ombyggnad av kvarteret Cephalus avslutades under 2019. Enligt planeringen inom ramen för programmet Framtidens riksdagshus ska renoveringen påbörjas efter att ledamotshuset är färdigställt. Riksdagsstyrelsen förväntas fatta beslut om ett eventuellt projekt under hösten 2020. Under år 2021 planeras en programhandling att tas fram. En ombyggnation av kvarteret Cephalus kan väntas uppgå till betydande belopp.

Ny godsmottagning

Riksdagsstyrelsen fattade beslut om att starta programarbete för ny godsmottagning i maj 2020. Ett eventuellt projekt kommer preliminärt att pågå till slutet av 2023. Under 2021 kan beslut om projektering fattas, och riksdagsstyrelsen återkommer i så fall i nästa års budgetproposition med närmare beräkningar. En tidig kostnadsuppskattning är mellan 100 000 000 kronor och 150 000 000 kronor.

Renovering storkök

En förstudie för renovering av storkök och självservering pågår under 2020. Därefter kan Riksdagsstyrelsen komma att fatta beslut om ett projekt under våren 2021. Förstudien tar fram ett förslag på tidplan för genomförande av projektet. Riksdagsstyrelsen planerar att återkomma till riksdagen i nästa års budgetproposition.

Larmcentral

Förstudien för ny larmcentral avslutades 2019. Under 2020 utreds förutsättningar för de verksamheter som behöver flytta innan produktion kan starta. Under våren 2021 kan Riksdagsstyrelsen komma att fatta beslut om ett projekt. Projektering planeras till 2021 och produktion år 2022. Riksdagsstyrelsen planerar att återkomma till riksdagen i nästa års budgetproposition.

Anslagsförändringar

Tabell 5.7 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	100 000	100 000	100 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	100 000	100 000	100 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Riksdagsstyrelsen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas under 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor respektive 100 000 000 kronor.

Investeringsplan

Riksdagsstyrelsens förslag: Investeringsplanen för 2021–2023 för anslaget 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* godkänns som riktlinje för Riksdagsförvaltningens fastighetsinvesteringar (tabell 5.8).

Tabell 5.8 Investeringsplan för Riksdagsförvaltningen

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Summa 2021– 2023
Anskaffning och utveckling av nya investeringar						
varav investeringar i anläggningstillgångar						
Finansiering av anskaffning och utveckling						
Vidmakthållande av befintliga investeringar	231	588	663	281	70	1 014
Underhåll och renoveringsplan	44	52	77	60	60	197
Projekt ledamotshuset	187	530	580	211		791
Fogar och fasader riksbyggnaderna	0	5	6	10	10	26
varav investeringar i anläggningstillgångar	231	588	663	281	70	1 014
- byggnader, mark och annan fast egendom	231	588	663	281	70	1 014
Finansiering vidmakthållande	231	588	663	281	70	1 014
Anslag 2:3 Riksdagens fastighetsanslag	9	8	6	10	10	26
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	223	580	657	271	60	988
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	231	588	663	281	70	1 014
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	231	588	663	281	70	1 014

Nivån på investeringar som föreslås för perioden 2021–2023 baserar sig på nuvarande beslutade och planerade underhålls- och renoveringsåtgärder av Riksdagsförvaltningens fastigheter. I jämförelse med investeringsplanen i budgetpropositionen för 2020 är beloppen för 2021 och 2022 höjda. Detta beror främst på projekt ledamotshuset.

Låneram

Riksdagsstyrelsens förslag: Riksdagsförvaltningen bemyndigas att under 2021 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och tekniska anläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 2 000 000 000 kronor.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag: De investeringar som är planerade för 2021 inryms inte inom nuvarande låneram. Därför föreslås en ökning av låneramen för 2021 med 500 000 000 kronor till 2 000 000 000 kronor. Ökningen av låneramen beror främst på projekt ledamotshuset. Då renoveringarna av riksdagens fastigheter kommer att pågå under flera år framöver kommer låneramen att behöva utökas.

6 Riksdagens ombudsmän

6.1 Uppdrag och övergripande mål

Riksdagens ombudsmäns (JO) uppgift är, enligt 13 kap. 6 § regeringsformen samt lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän (JO-instruktionen), att utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar. Ombudsmännen ska särskilt se till att domstolar och förvaltningsmyndigheter i sin verksamhet iakttar regeringsformens bud om saklighet och opartiskhet och att medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter inte träds för när i den offentliga verksamheten. Ombudsmännen ska också verka för att brister i lagstiftningen avhjälps.

JO har vidare till uppgift att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (National Preventive Mechanism, NPM) enligt det fakultativa protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Opcat).

Ett övergripande syfte med verksamheten är att främja rättssäkerheten och höja den rättsliga kvalitetsnivån i myndighetsutövningen.

En förutsättning för JO:s verksamhet är att den åtnjuter högt förtroende hos såväl allmänheten som de domstolar och myndigheter som JO granskar. JO:s verksamhet ska utgöra en förebild för offentlig verksamhet. För att säkerställa detta har följande övergripande mål satts upp för verksamheten:

- Verksamheten ska kännetecknas av hög kvalitet och effektivitet.
- JO:s funktion ska vara väl känd i alla delar av samhället och det ska vara lätt att komma i kontakt med JO.
- JO ska hålla sig välinformerad om förhållandena i den offentliga verksamheten och om enskilda gruppers aktuella situation.
- JO:s beslut ska ha stor genomslagskraft.
- JO ska ha en god arbetsmiljö och vara en attraktiv arbetsplats.

JO ska även delta i internationellt samarbete dels för att sprida idén om rättslig kontroll genom oberoende ombudsmannainstitutioner, dels för övrigt erfarenhetsutbyte.

I syfte att genomföra uppdraget och uppnå de övergripande målen har strategier utarbetats. Strategierna och mer preciserade mål för verksamheten kommer att anges i JO:s verksamhetsplan för 2021.

6.2 Resultatredovisning

JO:s tillsyn är inriktad på fri- och rättighetsfrågor och frågor som rör regeringsformens regler om saklighet och opartiskhet.

Riksdagens konstitutionsutskott har betonat att klagomålsprövningen är JO:s viktigaste uppgift och den som är bäst ägnad att uppfylla syftet med JO:s verksamhet i stort. Denna verksamhet har också prioriterats.

I verksamhetsplanen för 2019 satte JO upp mer preciserade mål rörande handläggningstider, ärendebalanser, utredning av klagomålsärenden, inspektioner,

Opcat-verksamheten, besvarande av lagstiftningsremisser och den internationella verksamhetens inriktning.

Under 2019 registrerades drygt 9 300 nya klagomålsärenden. Ett av verksamhetsmålen var att 80 procent av avskrivningsärendena skulle vara avslutade inom två månader från det att ärendet kom in. Av avskrivningsärendena avslutades ca 89 procent inom denna tid. Målet nåddes således. För de remitterade ärendena var målet att minst 60 procent skulle ha en handläggningstid som understeg ett år. Detta mål nåddes i det närmaste, då 59 procent av de remitterade ärendena hade en handläggningstid som understeg ett år. Målen att ärendebalansen inte skulle öka och att antalet ärenden äldre än ett år i balans skulle minska har båda nåtts. Ett ytterligare mål var att inga ärenden inkomna efter den 1 januari 2018 skulle ha en handläggningstid som översteg 18 månader. Detta mål har inte uppnåtts, JO hade vid 2019 års utgång 32 sådana ärenden i balans. I verksamhetsplanen för 2019 angavs också att ärenden som rör långa handläggningstider hos myndigheter och myndigheternas hantering av framställningar om utlämnande av allmänna handlingar skulle prioriteras. I praktiken har inte alla ärenden rörande långa handläggningstider handlagts med förtur och bedömningen görs att målet därmed inte helt har uppnåtts.

Tabell 6.1 Ärendebalansen vid utgången av åren 2017–2019

Antal	2017	2018	2019
Tillsynsärenden	1 384	1 535	1 447
Lagstiftningsremisser	25	8	17
Summa	1 409	1 543	1 464
<i>varav tillsynsärenden äldre än ett år</i>	<i>108</i>	<i>159</i>	<i>153</i>

För inspektionsverksamheten var målet att minst 20 inspektioner skulle avslutas på tillsynsavdelningarna. Detta mål nåddes och 24 inspektioner avslutades under 2019. Inom Opcat-verksamheten avslutades 30 inspektioner under året, vilket var 8 fler än det uppsatta målet.

Ytterligare mål som angavs i verksamhetsplanen för 2019 var att JO skulle belysa viktiga rättssäkerhetsaspekter i besvarandet av lagstiftningsremisser och i största möjliga utsträckning ta emot internationella besök som söker information om verksamheten. Bedömningen har gjorts att verksamhetsmålen i dessa delar har uppnåtts.

6.3 Analys och slutsatser

JO har en i huvudsak mycket god måluppfyllelse. Myndigheten har dock inte fullt ut nått samtliga mål när det gäller handläggningstider och inte heller när det gäller målsättningen att inte ha några ärenden inkomna efter den 1 januari 2018 som är äldre än 18 månader. Bidragande faktorer till detta bedöms vara bl.a. det ökade antalet nyregistrerade tillsynsärenden, det ökade antalet avslutade tillsynsärenden och ett relativt stort antal nyanställda under året (däribland två justitieombudsmän, en kanslichef och en byråchef).

För ytterligare resultatinformation hänvisas till JO:s ämbetsberättelse för verksamhetsåret 1 juli 2018 – 30 juni 2019 samt till årsredovisvisningen för 2019.

6.4 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har för 2019 bedömt årsredovisningen som i allt väsentligt rättvisande.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tusental kronor

2019	Utfall	105 029	Anslagssparande	5 330
2020	Anslag	112 428 ¹	Utgiftsprognos	112 482
2021	Förslag	117 562		
2022	Beräknat	120 588 ²		
2023	Beräknat	119 976 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 119 545 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 117 562 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksdagens ombudsmäns (JO) förvaltningsutgifter och anskaffningar av anläggningstillgångar.

Riksdagens ombudsmäns (JO) överväganden

Tabell 6.3 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	112 428	112 428	112 428
Pris- och löneomräkning ²	1 434	2 428	3 772
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	3 700	5 732	3 776
- Tjänstepensioner	3 000	3 000	3 000
- IT	1 200	1 200	1 200
- Kommunikation	900	900	900
- Externwebb		2 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	117 562	120 588	119 976

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

JO beviljades inför 2020 medel till ytterligare tre föredragande. Till sommaren 2020 har JO i princip full bemanning, inklusive det beviljade tillskottet av föredragande. Förutsättningarna för måluppfyllelse under 2020 är i det hänseendet goda, förutsatt att antalet nyregistrerade ärenden under 2020 hamnar på ungefär samma nivå som 2019, men resultatet kommer i viss mån också att påverkas av den pandemi som brutit ut under årets första kvartal. Antalet nyregistrerade ärenden ökade med ca 15 procent under årets tre första månader, jämfört med samma period 2019. Under januari och februari gällde det ökade antalet anmälningar många olika områden, medan ökningen under mars till stor del berodde på en kraftig ökning av antalet anmälningar mot kriminalvården och hälso- och sjukvården. På övriga områden låg antalet

nyregistrerade ärenden kvar på samma, eller något lägre, nivåer. Under april var det totala antalet nyregistrerade ärenden däremot nära tio procent lägre än förra året. Det är i dagsläget svårt att förutse om den stadiga ökningen av antalet nyregistrerade ärenden som konstaterats under senare år, och även under inledningen av detta år, kommer att fortsätta även under 2020. Det förefaller dock troligt, och JO bedömer att det för 2022 kan komma att behövas medel för ytterligare juristtjänster.

Mellan 2018 och 2019 ökade JO:s kostnader för tjänstepension med 3 775 000 kronor till 16 339 000 kronor. Under 2019 använde JO 3 513 000 kronor av anslagssparandet för att klara kostnadsökningen.

Prognosen för kostnaden för tjänstepension är att denna ligger kvar på en hög nivå för 2020 och 2021. Detta förklaras dels av generella kostnadsökningar inom statsförvaltningen, dels av att JO är en myndighet med stor andel specialister där mer än 75 procent av de anställda har en lönenivå som överstiger den brytpunkt där den förmånsbestämda delen av tjänstepensionen ökar. JO klarar inte att täcka den ökande kostnaden genom besparingar eller effektiviseringar i den övriga verksamheten utan att det skulle få större konsekvenser för verksamheten. JO:s anslag bör därför förstärkas med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2021.

Kostnaden för tjänstepension kan förändras ytterligare om det blir skiften på ledande befattningshavare, t.ex. om en anställd med hög lön som har arbetat kvar efter 65 år ska ersättas med en yngre person. JO:s prognostiserade kostnad för 2021 utgår från bemanningen i maj 2020.

Den pågående pandemin har ytterligare tydliggjort behovet av fortsatt utveckling av myndighetens it-stöd, även om den tillfälliga övergången till huvudsakligen hemarbete har fungerat väl. Den it-ansvarige som JO anställde 2019 har kartlagt och analyserat JO:s behov av utveckling inom it-området. Den viktigaste slutsatsen är att JO:s it-miljö är föråldrad och att flera delar, t.ex. intranätet, den externa webben, ärendehanteringssystemet och det digitala mötesverktyget, kommer att behöva ses över och bytas ut inom de närmast kommande åren. Nu nämnda satsningar bedöms leda till en ökad effektivitet i ärendehandläggningen, men också bättre kommunikation med omvärlden och därmed ökad kvalitet i verksamheten. Det rör sig alltså om ett successivt arbete och kostnadsökningen för de satsningar som behöver göras fr.o.m. 2021 bedöms stanna vid 200 000 kronor jämfört med 2020. Plattformen för den externa webben behöver bytas ut 2022 och i samband med det planerar JO att med stöd av extern part genomföra en större modernisering också av innehållet, till en uppskattad investeringskostnad om 2 000 000 kronor.

I JO:s utvärdering av olika it-driftsformer har bedömts att JO:s högt ställda krav på it- och informationssäkerhet, särskilt rörande känsliga personuppgifter, begränsar möjligheterna att utkontraktera i vart fall vissa delar av myndighetens it-drift. Behovet av att JO:s it-säkerhet analyseras ytterligare har också framhållits av JO:s internrevisorer. JO överväger att övergå till att delvis sköta den egna it-driften, vilket förutsätter en förstärkning av befintliga personalresurser. En sådan förstärkning behövs också för att bistå i arbetet med det utvecklingsarbete som planeras under de närmaste åren. Beräknad kostnad för detta uppgår till 1 000 000 kronor. JO bedömer att förstärkningen på sikt kommer att leda till att JO kan minska utgifterna för externa it-kostnader.

JO:s anslag förstärktes 2020 med 1 400 000 kronor för investering i ett e-arkiv. Det avtal om köp av e-arkiv som en tidigare upphandling lett till hävdades 2018, och under 2019 pågick arbete med en ny upphandling. Det statliga ramavtal som upphandlingen kunde ske mot löpte dock ut, och förhandlingarna om ett nytt ramavtal har inte avslutats. En ny egen upphandling och andra alternativ, bl.a. samarbete med

riksdagsförvaltningen, har utretts. JO:s överväganden rörande driftsformer kan påverka vilka alternativ som står till buds för investeringen i ett e-arkiv. Tidpunkten för investeringen, och den bedömda investeringskostnaden, kan därmed påverkas av nu nämnda överväganden.

Sammantaget leder den redovisade bedömningen av myndighetens behov av it-stöd till att JO:s anslag bör förstärkas med 1 200 000 kronor fr.o.m. 2021 och med 2 000 000 kronor 2022.

Som nämnts är det en förutsättning för JO:s verksamhet att den åtnjuter högt förtroende hos såväl allmänheten som de domstolar och myndigheter som JO granskar. JO:s verksamhet ska utgöra en förebild för offentlig verksamhet. Konkreta undersökningar av anmälarnas, allmänhetens och myndigheternas syn på JO:s verksamhet (så kallade brukarundersökningar), har inte utförts i någon omfattning. För att få ytterligare kunskap om behovet av åtgärder för att säkerställa att verksamheten är väl känd och åtnjuter högt förtroende samt att JO:s beslut har stor genomslagskraft behöver brukarundersökningar genomföras med viss regelbundenhet. JO har för avsikt att anlita en extern part för att bistå i arbetet med sådana undersökningar.

Ett av JO:s övergripande mål är att JO ska hålla sig välinformerad om förhållandena i den offentliga verksamheten och om enskilda gruppers aktuella situation. JO tar emot ett mycket stort antal klagomål, har en aktiv mediebevakning och har regelbundna kontakter med civilsamhället, framför allt rörande frihetsberövade personers situation. Under det pågående pandemiutbrottet har det tydliggjorts att ytterligare åtgärder bör vidtas för att säkerställa att JO verkligen får relevant information om sådana förhållanden i den offentliga verksamheten som JO kan behöva granska. Det handlar bl.a. om ytterligare dialogmöten med myndigheter och ytterligare kontakter med civilsamhället. JO har även för avsikt att anlita en extern part för att undersöka behovet av och möjligheterna till ytterligare metoder för informationsinhämtning.

Inom ramen för uppdraget som nationellt besöksorgan behöver fler rapporter översättas till engelska än vad som hittills varit fallet.

Sammantaget görs bedömningen att de undersökningar och ytterligare åtgärder som bör vidtas inom kommunikationsområdet, vissa av dem regelbundet, och de ytterligare översättningar som behöver göras, medför en kostnadsökning motsvarande 900 000 kronor och JO:s anslag bör därför förstärkas med det beloppet fr.o.m. 2021.

Riksdagens ombudsmän (JO) föreslår att 117 562 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Riksdagens ombudsmän (JO)* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 120 588 000 kronor respektive 119 976 000 kronor.

Anslagsfinansiering av anläggningstillgångar

Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag: Riksdagens ombudsmän (JO) får för 2021 anslagsfinansiera anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet.

Skälen för Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag: Enligt 4 kap. lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter ska anläggningstillgångar – med vissa särskilt angivna undantag – finansieras med lån i Riksgäldskontoret, om inte riksdagen beslutar att finansiering ska ske på annat sätt. JO har hittills fått använda anslagsmedel för att finansiera sina anläggningstillgångar, bl.a. med hänsyn till att dessa investeringar normalt är av ringa omfattning. JO bedömer att denna ordning bör gälla även under 2021.

7 Riksrevisionen

7.1 Riksrevisionen

Riksrevisionen är en myndighet under riksdagen med huvudsaklig uppgift att granska genomförandet och resultatet av det statliga åtagandet, att statliga insatser är effektiva och att god ordning råder i den statliga redovisningen.

Riksrevisionen har även i uppdrag att företräda Sverige som det nationella revisionsorganet samt att bedriva internationellt utvecklingsamarbete.

Närmare bestämmelser om Riksrevisionens verksamhet finns bl.a. i 13 kap. 7–9 §§ regeringsformen, lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. och lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen.

7.2 Mål för Riksrevisionen

Riksrevisionens verksamhet främjar en god förvaltning. Med detta avses att statens verksamhet ska bedrivas med hög effektivitet och enligt gällande regelverk, att den redovisas på ett tillförlitligt sätt samt att god hushållning av statens resurser iakttas.

Riksrevisionens internationella utvecklingsamarbete bidrar till att stärka de nationella revisionsorganens kapacitet och förmåga att bedriva revision enligt internationella standarder.

7.3 Resultatredovisning

Resultaten av Riksrevisionens verksamhet redovisas i myndighetens årsredovisning, i årliga rapporten och i uppföljningsrapporten. Riksrevisionen rapporterar därtill till riksdagen vart fjärde år (senast 2018) om resultatet av sitt internationella utvecklingsamarbete.

Under 2019 slutförde Riksrevisionen granskningen av myndigheternas årsredovisningar för räkenskapsåret 2018. Totalt lämnades 231 revisionsberättelser för myndigheter och andra organisationer som ingår i Riksrevisionens mandat, samtliga i tid. 21 myndigheter eller organisationer fick en modifierad revisionsberättelse för räkenskapsåret 2018 (2017: 14, 2016: 15). Det vanligaste skälet till en modifierad revisionsberättelse är att myndigheter överskrider sina anslag eller bemyndiganderamar.

Under 2019 publicerades 39 granskningsrapporter, vilka är väl fördelade över riksdagens utskott. Förhållandevis många granskningar genomfördes 2019 inom finans- och socialförsäkringsutskottens områden.

I rollen som nationellt revisionsorgan har Riksrevisionen aktivt bidragit till utvecklingen av revisionsstandarder inom INTOSAI (International Organization for Supreme Audit Institutions). Riksrevisionen genomförde under 2019 flera åtaganden på EU-nivå, till exempel genom kontakter med Europeiska revisionsrätten (ECA). I övrigt har Riksrevisionen avslutat en peer review (när en revisionsmyndighet granskar en annan revisionsmyndighet) av Kanadas revisionsmyndighet och påbörjat en peer review av Nederländernas revisionsmyndighet.

Verksamheten inom det internationella utvecklingssamarbetet genomfördes under 2019 i stort i enlighet med beslutade projektplaner och samförståndsavtal. Riksrevisionen bedrev under året verksamhet i tre regionala och tio bilaterala samarbetsprojekt.

Tabell 7.1 Verksamhetens nettokostnader 2019

Tusentals kronor

Verksamhetsgren	Belopp
Årlig revision	159 960
Effektivitetsrevision	153 299
Nationellt revisionsorgan	17 150
Internationellt utvecklingssamarbete	51 814
Summa	382 223

Anm.: Tabellen visar verksamhetens nettokostnader. Kostnader och lämnade bidrag (transfereringar) minus andra intäkter än av anslag.

7.4 Den externa revisionens iakttagelser

Konstitutionsutskottet har uppdragit åt en extern revisionsbyrå att utföra revision av Riksrevisionen. Revisionsbyrån har i sin revisionsberättelse bedömt att Riksrevisionens årsredovisning är i allt väsentligt rättvisande.

7.5 Budgetförslag

7.5.1 2:5 Riksrevisionen

Tabell 7.2 Anslagsutveckling 2:5 Riksrevisionen

Tusental kronor

2019	Utfall	330 555	Anslagssparande	-40
2020	Anslag	347 909 ¹	Utgiftsprognos	345 315
2021	Förslag	352 358		
2022	Beräknat	355 457 ²		
2023	Beräknat	359 628 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 352 358 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 352 358 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksrevisionens förvaltningsutgifter utom för Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete som finansieras inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Riksrevisionens överväganden

Tabell 7.3 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:5 Riksrevisionen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	347 909	347 909	347 909
Pris- och löneomräkning ²	4 449	7 548	11 719
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	352 358	355 457	359 628

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

Riksrevisionen bedömer att anvisat anslag det kommande året endast bör påverkas av pris- och löneomräkning.

Riksrevisionen föreslår att 352 358 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Riksrevisionen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 355 457 000 kronor respektive 359 628 000 kronor.

Låneramar

Riksrevisionens förslag: Riksrevisionen bemyndigas att under 2021 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i verksamheten som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 30 000 000 kronor.

Skälen för Riksrevisionens förslag: Investeringsbehovet har minskat något, bland annat avseende myndighetens flytt till nya lokaler under 2020 och en låneram inför 2021 på 30 000 000 kronor bedöms som tillräcklig. Därför föreslår Riksrevisionen att myndighetens låneram minskas med 5 000 000 kronor till 30 000 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Den årliga revision som Riksrevisionen utför är avgiftsbelagd. Inkomsterna tillförs inkomsttitel 2558 *Avgifter för årlig revision*.

Tabell 7.4 Offentligrättslig verksamhet: Avgifter för årlig revision, inkomsttitel 2558

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	153 456	0	147 386	6 070	1 809
Prognos 2020	153 000	0	153 000	0	1 809
Budget 2021	153 000	0	153 000	0	1 809

Den årliga revisionen ska vara avgiftsbelagd. Inkomsterna redovisas mot inkomsttitel och disponeras således inte av Riksrevisionen. Avgifterna ska beräknas så att full kostnadstäckning uppnås över tid. Riksrevisionen gör årligen en uppföljning av avgiftsområdet.

Tabell 7.5 Uppdragsverksamhet: Avgiftsfinansierade internationella uppdrag

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	226	192	34	707
Prognos 2020	220	220	0	707
Budget 2021	220	220	0	707

Den internationella uppdragsverksamheten har avsett revision av verksamheten inom Östersjöstaternas råd (Council of the Baltic Sea States, CBSS). Intäkterna disponeras av Riksrevisionen.

Överskott avses fortsatt disponeras av Riksrevisionen för att kunna användas i samband med framtida uppdrag.

8 Sametinget och samepolitiken

8.1 Mål för området

Det övergripande målet för samepolitiken är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologisk hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1 utg.omr. 23, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

Regeringens arbete ska även bidra till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling genomförs och att flera av målen i agendan uppfylls. Det gäller bl.a. agendans mål 2 om att uppnå en tryggad livsmedelsförsörjning och ett hållbart jordbruk, mål 8 om att skapa hållbar ekonomisk tillväxt och produktiv sysselsättning, mål 13 om att bekämpa klimatförändringar och dess konsekvenser samt mål 15 om att främja hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Centrala bedömningsgrunder är:

- insatser för samiskt inflytande och delaktighet
- insatser för utveckling av det samiska språkets användning och ställning, och
- insatser för att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv.

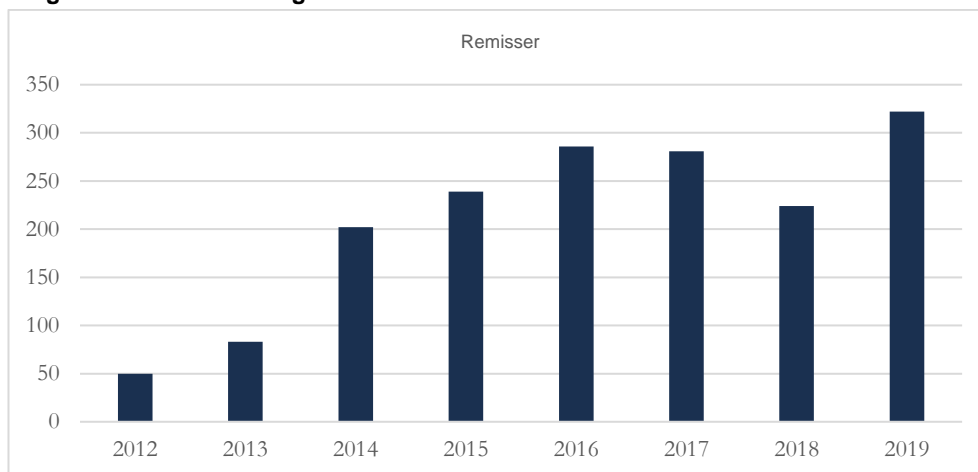
8.3 Resultatredovisning

Samepolitiken ingår i flera utgiftsområden: 1 Rikets styrelse, 16 Utbildning och universitetsforskning, 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid och 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

8.3.1 Samiskt inflytande och delaktighet

Sametinget ska enligt 2 kap. 1 § punkten 4 sametingslagen (1992:1433) medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid utnyttjande av mark och vatten. Till exempel kan nämnas att Sametinget deltar i myndighetsnätverket för klimatanpassning som arbetar för att stärka samhällets förmåga att hantera effekterna av klimatförändringarna.

Sametinget är remissinstans i ärenden kopplade till den samiska kulturen och språket samt är central förvaltningsmyndighet för rennäringen. Efterfrågan på samisk expertis och kunskap ökar.

Diagram 8.1 Sametingets besvarade remisser

Källa: Sametinget.

Arbetet med nordisk samekonvention har fortsatt under 2019 liksom arbetet med att etablera en konsultationsordning för frågor som rör det samiska folket. Ett utkast till lagrådsremiss har remissbehandlats och nya samråd har genomförts med Sametinget och Svenska Samernas Riksförbund, SSR.

Regeringen har beslutat om medel till Sametinget för genomförande av en förankringsprocess inför etableringen av en Sanningskommission (Ku2019/01253/CSM, A2020/01285/MRB).

Glesbygdsmedicinskt centrum har som bidragsmottagare av 3 miljoner kronor under åren 2017–2019 inrättat ett gemensamt kunskapsnätverk för samers hälsa inklusive ett klarläggande av aktörernas roller, ansvar och organisation. Regionerna Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Härjedalen och Dalarna har tillsammans med Sametinget och samiska organisationer arbetat för att öka tillgången på kultur- och språkpassade hälso- och sjukvårdstjänster, samt arbetat fram en gemensam samisk hälsost strategi.

Sametingets jämställdhetsuppdrag (JiM) och interna politiska jämställdhetsprogram har ökat kunskapen och medvetenheten om jämställdhetsaspekter inom verksamheten i stort och i bidragsgivningen.

8.3.2 Utveckling av det samiska språkets användning och ställning

Enligt 2 kap. 1 § punkten 3 sametingslagen (1992:1433) ska Sametinget fastställa mål för och leda det samiska språkarbetet.

Samiskt språkcentrum har fortsatt sitt arbete med metodutveckling och en stor bredd av stimulansåtgärder. Verksamheten redovisas årligen i en lägesrapport (Ku2020/00337/CSM). Sametingets rapport om Samiskt språkcentrums utvecklingsmöjligheter för att främja fler samiska språk lämnades till regeringen och remitterades under året (Ku2019/00736/CSM) (se avsnitt 12). Regeringen har beslutat om uppdrag till Sametinget att utarbeta förslag till långsiktigt och samlat handlingsprogram för revitalisering och bevarande av de fem samiska språken: nordsamiska, sydsamiska, lulesamiska, umesamiska och pitesamiska (Ku2019/01888/CSM) (se avsnitt 12). Ett viktigt steg för utvecklingen av de samiska språkens ställning och användning var att den pitesamiska ortografin officiellt godkändes 2019. Därmed har samtliga fem samiska språk i Sverige godkända ortografier.

Sametinget handlägger korttidsstudiebidrag enligt förordningen (2007:1347) om statsbidrag vid vissa studier i samiska. Totalt fördelades 509 400 kronor 2019, vilket var en minskning med 18 procent jämfört med 2018 och 21 procent jämfört med 2017. Antalet språkansökningar har minskat med nästan hälften jämfört med 2017. 2019 inkom 72 ansökningar. Som tidigare år är det fler kvinnor än män som söker bidrag för korttidsstudier i språk.

Det samnordiska språksamarbetet Sámi Giellagáldu har terminologi och språknormering som främsta uppgift. Verksamheten har utvecklats med sikte på att etablera ett permanent expertorgan, med kansli i Norge, med finansiering från Norge, Finland och Sverige. Regeringen har beslutat om bidrag om 2 miljoner kronor för 2020.

2019 var FN:s internationella år för urfolksspråk vilket syftade till att öka kunskapen om urfolksspråk och mobilisera resurser för att stödja, främja och öka tillgången till urfolkens hotade språk. Regeringen beslutade om bidrag om 800 000 kronor för att möjliggöra främjande och synliggörande av de samiska språken inom ramen för urfolksspråkåret. Flera aktiviteter, till exempel seminarier, genomfördes på olika platser i Sverige. Verksamheten har redovisats i en slutrapport (Ku2019/00926/CSM).

8.3.3 Möjligheten att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv

Enligt 2 kap. 1 § sametingslagen (1992:1433) ska Sametinget verka för en levande samisk kultur och ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur.

Sametinget har under 2019 fördelat 17,9 miljoner kronor till samisk kultur. Antalet ansökningar stiger något varje år men förändringarna är marginella. År 2019 fördelades 85 procent av anslaget medel som verksamhetsbidrag till samiska kulturinstitutioner, organisationer och föreningar (däribland sex samegårdar och kulturcentra), vilkas verksamheter bidrar till att sprida kunskap om samisk kultur. De största bidragen fördelade Sametinget till Giron Sámi Teáhter och branschorganisationen Samesløjdstiftelsen (Sámi Duodji). Giron Sámi Teáhter tilldelades 5,9 miljoner kronor, vilket utgör huvuddelen av teaterns totala budget om 8 miljoner kronor. Projektbidrag har beviljats inom musik, litteratur och samisk traditionell kunskap (árbediehtu), inklusive stöd till kursverksamhet i samiskt konsthantverk (duodji).

8.4 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de insatser som genomförts inom området bidrar till uppfyllelse av målet om en levande samisk kultur även om flera utmaningar kvarstår.

Den successiva förstärkningen av Sametingets förvaltningsanslag som skett över den senaste tioårsperioden bedöms möjliggöra för myndigheten att bidra till uppfyllande av målet för samepolitiken. Antalet besvarade remisser och samråd visar på en förstärkning av samernas inflytande och delaktighet tidigt i beslutsprocesser.

Införandet av en konsultationsordning förväntas få stor betydelse för samernas inflytande och delaktighet i beslutsprocesser som rör samiska frågor.

2019 var ett betydelsefullt år för den samiska språkutvecklingen bland annat genom de insatser som genomfördes till följd av FN:s internationella år för urfolksspråk. Urfolksspråkåret bedöms ha bidragit till ökad synlighet för språken bland annat genom en mängd aktiviteter som genomfördes av Sametinget i samarbete med andra aktörer. Den godkända ortografin för pitesamiskan och den fortsatta utvecklingen av

det nordiska språksamarbetet inom Sámi Giellagáldu har också bidragit till att stärka de samiska språkens ställning och användning.

Trots betydande framsteg under året bedömer regeringen att det återstår stora utmaningar för samisk språkrevitalisering.

8.5 Politikens inriktning

Regeringen anser att det är betydelsefullt med fortsatta insatser för att främja det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv i enlighet med regeringsformen. Det gäller bl.a. inom områdena samiskt inflytande och delaktighet, utveckling av de samiska språken och ett samiskt kulturliv.

Regeringen avser införa en konsultationsordning i frågor som rör det samiska urfolket. Konsultationsordningen befäster samernas rätt till inflytande och delaktighet i beslutsprocesser och inflytande över sina angelägenheter. Konsultationsordningen syftar även till att, med en höjd ambitionsnivå, möjliggöra det fortsatta arbetet med att främja det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla sitt kultur- och samfundsliv och stärka samernas rätt till självbestämmande.

Regeringen har ett ansvar att öka kunskapen om de oförrätter som har begåtts mot det samiska folket och kopplingen till dagens villkor för samer samt att verka för försoning. Dagens rasism och intolerans mot samer har samband med denna okunskap om det samiska folket. En förankringsprocess inom det samiska samhället under ledning av Sametinget utgör ett viktigt steg inför kommande etablering av en Sanningskommission (se avsnitt 12).

För att stärka det samiska folkets inflytande och möjligheter att bevara och utveckla sin kultur, sina språk och sitt samhällsliv kommer regeringen fortsätta att arbeta för att slutföra förhandlingarna om en nordisk samekonvention.

Sametinget och Valmyndigheten har olika lagstadgade arbetsuppgifter vid val till Sametinget vilket sker vart fjärde år. Sametingets valnämnd ansvarar bl.a. för att upprätta röstlängd samt ordna vallokaler och valförrättare. Regeringen föreslår att medel tillförs för genomförandet av 2021 års val till Sametinget.

8.6 Budgetförslag

8.6.1 3:1 Sametinget

Tabell 8.1 Anslagsutveckling 3:1 Sametinget

Tusental kronor

2019	Utfall	55 608	Anslagssparande	436
2020	Anslag	55 428 ¹	Utgiftsprognos	54 864
2021	Förslag	59 351		
2022	Beräknat	55 704 ²		
2023	Beräknat	56 310 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 55 351 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 55 350 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sametingets och Nationellt samiskt informationscentrums förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Samefonden.

Regeringens överväganden

Tabell 8.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:1 Sametinget

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	55 428	55 428	55 428
Pris- och löneomräkning ²	755	1 114	1 729
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 168	-838	-847
varav BP21 ³	3 170	-830	-830
- Val till Sametinget	4 000		
- Generell besparing i statsförvaltningen	-830	-830	-830
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	59 351	55 704	56 310

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 4 000 000 kronor för 2021 för att genomföra val till Sametinget. Anslaget minskas med 830 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 59 351 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Sametinget* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 55 704 000 kronor respektive 56 310 000 kronor.

9 Regeringskansliet m.m.

9.1 Budgetförslag

9.1.1 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tabell 9.1 Anslagsutveckling 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	7 733 325	Anslagssparande	516 516
2020	Anslag	7 929 771 ¹	Utgiftsprognos	7 869 107
2021	Förslag	8 176 461		
2022	Beräknat	8 497 552 ²		
2023	Beräknat	9 069 210 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 8 436 455 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 8 904 364 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Regeringskansliets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för utrikesrepresentationen, kommittéväsendet och gemensamma ändamål (hyror, kapitalkostnader m.m.).

Mål

Regeringskansliet ska vara ett effektivt och kompetent instrument för regeringen i dess uppgift att styra riket och förverkliga sin politik.

Regeringens överväganden

Regeringskansliets verksamhet

I följande tabell redovisas viss resultatinformation för Regeringskansliet.

Tabell 9.2 Viss resultatinformation för Regeringskansliet

Antal (om inte annat anges)

	2015	2016	2017	2018	2019
Tjänstgörande (inkl. tjänstgörande på politikeravtalet)	4 534	4 590	4 767	4 727	4 564
<i>andel kvinnor/män</i>	<i>60/40</i>	<i>61/39</i>	<i>61/39</i>	<i>61/39</i>	<i>61/39</i>
Tjänstgörande på politikeravtalet	181	189	204	203	181
<i>andel kvinnor/män</i>	<i>53/47</i>	<i>55/45</i>	<i>53/47</i>	<i>51/49</i>	<i>50/50</i>
Andel kvinnor/män tjänstgörande på chefsavtalet	48/52	50/50	53/47	54/46	53/47
Sjukfrånvaro andel av arbetstid	2,5	2,6	2,6	2,6	2,7
<i>bland kvinnor/män</i>	<i>3,1/1,5</i>	<i>3,1/1,7</i>	<i>3,3/1,4</i>	<i>3,1/1,7</i>	<i>3,3/1,8</i>
Diarieförda ärenden	83 883	72 865	69 707	58 493	53 827
Regeringsärenden	5 007	5 249	4 955	5 262	4 633
Propositioner och skrivelser	179	195	220	264	199
Författningsärenden	1 069	1 369	1 343	2 113	1 314
Kommitté- och tilläggsdirektiv	137	117	135	116	107
Regleringsbrev och ändringsbeslut	693	667	613	679	769

	2015	2016	2017	2018	2019
SOU-serien	109	94	115	92	69
Ds-serien	60	47	68	41	33
Interpellationssvar	804	636	548	310	433
Frågesvar till riksdagen	1 091	1 563	1 829	1 150	1 580
Brevsvar till enskilda	22 008	14 462	12 532	11 571	8 970
Resdagar i Sverige (med övernattnig)	8 177	6 971	8 821	7 618	5 929
Resdagar utomlands (med övernattnig)	37 481	34 522	34 693	34 391	32 847
Arbetsdagar i EU:s rådsarbetsgrupper	1 998	2 579	2 365	2 534	1 984
Arbetsdagar i kommissionens kommittéer och expertgrupper	1 598	1 454	1 480	1 448	1 261
Arbetsdagar i internationella organisationer utanför EU	3 717	4 445	4 262	4 379	4 203
Faktapromemorior till EU-nämnden	65	149	110	148	47
Registrerade internationella handlingar	11 167	12 399	14 970	14 950	16 424
Utlandsstationerade	579	588	604	605	593
<i>andel kvinnor/män</i>	<i>56/44</i>	<i>57/43</i>	<i>55/45</i>	<i>56/44</i>	<i>56/44</i>

Källor: Regeringskansliets årsböcker.

Regeringskansliet, kommittéerna och utlandsmyndigheterna hade i genomsnitt 4 564 tjänstgörande (exklusive lokalt anställda vid utlandsmyndigheterna) under 2019.

Av dessa var ca 4 procent tjänstgörande på politikeravtalet.

Bland tjänstgörande på politikeravtalet var det en lika stor andel män och kvinnor.

Andelen män som är tjänstgörande på chefsavtalet ökade något jämfört med 2018.

Sjukfrånvaron ökade något men är fortsatt låg i förhållande till staten i övrigt.

Ytterligare redovisning av Regeringskansliets arbete finns i Regeringskansliets årsbok för 2019 och på www.regeringen.se.

Utrikesrepresentationen

Utrikesrepresentationen bestod per den 1 augusti 2020 av 108 utlandsmyndigheter,

varav 93 ambassader, 8 karriärkonsulat samt 7 representationer och delegationer.

Sverige har diplomatiska förbindelser med i stort sett alla självständiga stater i världen.

Vidare har Sverige drygt 330 honorärkonsulat.

Från den 1 januari 2000 till den 1 augusti 2020 har regeringen beslutat att öppna

26 ambassader, 6 karriärkonsulat och 1 delegation. För samma period har regeringen

beslutat att stänga 21 ambassader och 7 karriärkonsulat.

Anslagsförändringar

Tabell 9.3 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	7 922 271	7 922 271	7 922 271
Pris- och löneomräkning ²	151 651	210 122	301 123
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	104 131	366 762	847 437
- Sveriges ordförandeskap i OSSE	71 000	3 000	
- Stärkt säkerhet	30 000	30 000	30 000
- Sveriges EU-ordförandeskap 2023	40 000	350 000	860 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-18 060	-18 060	-18 060
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt ⁴	-1 592	-1 604	-1 621
Förslag/beräknat anslag	8 176 461	8 497 552	9 069 210

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

⁴ Justeringar till följd av ändrade växelkurser och lokalkostnader utomlands.

Arbetet inför Sveriges ordförandeskap i Europeiska unionens råd första halvåret 2023 har påbörjats i Regeringskansliet. Den sammanlagda budgeten för att förbereda och genomföra EU-ordförandeskapet beräknas till 1 250 000 000 kronor. I detta ingår utgifter för bl.a. mötesverksamhet, kompetensutveckling och informationsinsatser. Det inrättas också ett särskilt sekretariat som kommer att planera, administrera och samordna mötesverksamheten i Sverige. Anslaget ökas med 40 000 000 kronor 2021 till följd av EU-ordförandeskapet. För 2022 beräknas anslaget ökas med 350 000 000 kronor och för 2023 beräknas anslaget ökas med 860 000 000 kronor.

Sverige ska vara ordförande i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under 2021. Anslaget ökas med 71 000 000 kronor 2021 för att genomföra det svenska ordförandeskapet. För 2022 beräknas anslaget ökas med 3 000 000 kronor. Finansiering sker genom att anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan minskas med 17 000 000 kronor 2021 samt att anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd minskas med 54 000 000 kronor 2021 och 3 000 000 kronor 2022.

Mot bakgrund av insatser som genomförs för att stärka säkerheten i Regeringskansliet ökas anslaget med 30 000 000 kronor från 2021.

Anslaget minskas med 18 060 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 8 176 461 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 8 497 552 000 kronor respektive 9 069 210 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 9.4 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	223 780	0	223 780	0
(varav tjänsteexport)				
Prognos 2020	200 000	0	200 000	0
(varav tjänsteexport)				
Budget 2021	230 000	0	230 000	0
(varav tjänsteexport)				

Inkomsterna från expeditionsavgifter och ansökningsavgifter för viseringar m.m., som redovisas på inkomsttitel, beräknas till 230 000 000 kronor för 2021. Verksamheten utförs vid utlandsmyndigheterna.

Tabell 9.5 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	3 460	3 460	0
(varav tjänsteexport)			
Prognos 2020	3 000	3 000	0
(varav tjänsteexport)			
Budget 2021	3 600	3 600	0
(varav tjänsteexport)			

Avgifterna för näringslivsfrämjande tjänster, vilka går utöver en utlandsmyndighets grundläggande uppdrag, beräknas till 3 600 000 kronor för 2021. Med näringslivsfrämjande tjänster avses tjänster för främjande av svensk export och främjande av investeringar och turism i Sverige.

10 Länsstyrelserna

10.1 Mål för området

Det saknas ett riksdagsbundet mål för området. I avsaknad av ett sådant mål är regeringens mål för området att nationella mål ska få genomslag i länen, samtidigt som hänsyn tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Detta mål omfattar samtliga län, oavsett ansvars- och uppgiftsfördelning mellan staten, kommunerna och regionerna.

10.2 Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

Några resultatindikatorer eller bedömningsgrunder används inte i detta avsnitt. Länsstyrelserna har uppgifter inom ramen för många nationella mål, fördelade på ett stort antal utgiftsområden. Flera av dessa mål är riksdagsbundna. Resultat inom de enskilda nationella målen redovisas under respektive utgiftsområde. De resultat som redovisas i detta avsnitt utgår från de uppgifter som länsstyrelserna har enligt 2 § förordningen (2017:868) med länsstyrelseinstruktion att arbeta sektorsövergripande, samordna olika samhällsintressen och främja samverkan mellan kommuner, regioner, statliga myndigheter och andra relevanta aktörer i länet samt att främja länets utveckling och ansvara för tillsyn.

10.3 Resultatredovisning

10.3.1 Det sektorsövergripande, samordnande och samverkande arbetet har fortsatt

I likhet med tidigare år samverkade länsstyrelserna 2019 med lokala, regionala och nationella aktörer i syfte att uppnå nationella mål inom en rad utgiftsområden, såsom samhällsplanering, kulturmiljö, jämställdhet, funktionshinder, miljö, mänskliga rättigheter, integration, rättsväsendet, civilt försvar och krisberedskap. Samverkan omfattade ett stort antal sektorer och aktörer såsom statliga myndigheter, kommuner och regioner, näringsliv och civilsamhället. Länsstyrelserna har upprätthållit kontakter och samverkat med näringslivet inom ramen för sina samverkansstrukturer, bl.a. genom strategiska samtal, ledningsforum och råd för statlig samordning. Vidare har länsstyrelserna lett ett antal olika råd, där berörda myndigheter, organisationer eller andra verksamhetsutövare samlas för att behandla frågor som påverkar eller har betydelse för myndigheternas och kommunernas verksamhet samt för länets utveckling. Länsstyrelserna har bidragit till att integrera Agenda 2030 i myndigheternas ordinarie verksamhet.

Länsstyrelserna fortsatte 2019 att utveckla den regionala krissamverkan tillsammans med övriga centrala aktörer på både lokal och regional nivå. Länsstyrelsernas gemensamma arbete inom området skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar ökade under året, vilket bidrog till en ökad nationell samordning av länsstyrelsernas planering och arbete.

I arbetet med den omfattande hanteringen av spridningen av sjukdomen covid-19 har länsstyrelserna haft en sammanhållande och samordnande roll inom ramen för sitt geografiska områdesansvar. Samtliga länsstyrelser har arbetat i ett stabsläge och upprättat en gemensam ledningsfunktion, vilket omfattat ett gemensamt kansli i syfte att säkra samordning, informationsutbyte och gemensam inriktning på de åtgärder

som behövde vidtas i länet. Länsstyrelsernas dagliga samordning har omfattat kommuner och statliga myndigheter samt dialoger med näringslivet. Dialogerna med berörda aktörer har bl.a. syftat till att inhämta kunskap till andra statliga myndigheter och regeringen om läget i kommunerna. Länsstyrelserna har fått ett flertal uppdrag av regeringen, t.ex. att regelbundet till Regeringskansliet redovisa arbetet i länen med anledning av spridningen av covid-19 och att bistå Socialstyrelsen i arbetet med att på nationell nivå säkra tillgången på skyddsutrustning och annat material.

10.3.2 Främjande av länens utveckling

Länsstyrelserna arbetar i varierande grad med att identifiera ett antal fokusområden och utmaningar för länets utveckling, som exempelvis arbetslöshet, utbildningsnivå, infrastruktur, bostadsförsörjning, samhällsplanering, social utsatthet, miljö och hållbar utveckling. Tillsammans med kommuner, regioner, näringsliv och andra aktörer har länsstyrelserna i flera län synliggjort olika strategiska frågor och utvecklingsområden. Som exempel på åtgärder som vidtagits kan nämnas framtagandet av strategier för länets energi- och klimatarbete, samt för grundläggande betaltjänster, kunskaps- höjande insatser hos kommuner och regioner gällande totalförsvar och krisberedskap samt arbete med regionala åtgärdsprogram för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Ett strategiskt arbete gällande kulturmiljö i den kommunala planeringen har ökat kunskaperna i kommunerna, men också efterfrågan på länsstyrelsernas kompetens. Länsstyrelsernas arbete för att motverka mäns våld mot kvinnor har utvecklats och blivit mer samordnat. Detta gäller särskilt arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck samt det våldsförebyggande arbetet. Länsstyrelserna har därtill lett ett flertal partnerskap, delegationer och råd som fokuserat på strategiska frågor för genomförandet av de nationella målen på området.

10.3.3 Tillsynsarbetet har samordnats och utvecklats

Länsstyrelserna bedriver tillsynsarbete inom en mängd områden. Tillsynen omfattar bl.a. miljö, djurskydd, jakt- och fiske, rennäring, veterinärverksamhet, samhällsplanering, kulturmiljö, förorenade områden, fastighetsinnehav, kommunernas arbete inom alkohol-, narkotika-, dopning- och tobaksområdet, skydd mot olyckor samt överförmyndarverksamhet. Under 2019 bedrev länsstyrelserna tillsyn och tillsynsvägledning inom de olika områdena i form av handläggning, tillsynsbesök, väglednings- och informationsinsatser samt uppföljning och utvärdering.

På ett generellt plan har länsstyrelserna fortsatt att utveckla tillsynsarbetet, bl.a. genom att gemensamma tillsynsinsatser för olika tillsynsområden har samlats vid en viss länsstyrelse. Vidare har länsstyrelserna fortsatt att fokusera på särskilda tillsynsveckor. Sammantaget bedöms insatserna ha lett till en effektivare och bättre tillsyn. I sina respektive årsredovisningar redovisar länsstyrelserna dock utmaningar med att möta behovet av bl.a. Seveso- och miljötillsyn samt tillsyn av djurhälsopersonal.

10.4 Analys och slutsatser

Länsstyrelserna bidrog 2019 utifrån sitt statliga helhetsperspektiv och tvärsektorieella arbetssätt till att inom sina ansvarsområden samordna samhällsintressen och statliga myndigheters insatser. Länsstyrelsernas samverkan med aktörer på nationell, regional och lokal nivå bedöms vara omfattande och till stora delar välfungerande. Länsstyrelserna har genom samverkansstrukturer skapat goda förutsättningar för ett utvecklat samarbete i olika frågor och i synnerhet för att främja länens utveckling och öka genomslaget för nationella målsättningar i länen.

Hanteringen av spridningen av covid-19 har krävt förstärkt samverkan mellan länsstyrelserna, regionerna och kommunerna i särskilt upprättade krisledningsstaber. Regeringen bedömer att länsstyrelsernas omfattande samverkansarbete i syfte att säkerställa samhällets funktionalitet har fungerat mycket väl.

Vid tillsynsarbetet kommer länsstyrelserna i kontakt med många aktörer inom olika sakområden och branscher. Regeringen anser att det är positivt att länsstyrelserna fortsätter att samordna tillsynen mellan myndigheterna inom flera områden, utbyta erfarenheter och utveckla nya tillsynsmetoder och strategier, i syfte att få ökad effekt på utförd tillsyn och att identifiera utmaningar. Länsstyrelserna behöver fortsätta sitt arbete med utveckla och effektivisera den egna tillsynsverksamheten och tillsynsvägledningen.

10.5 Politikens inriktning

Länsstyrelserna har en viktig roll i att upprätthålla en väl fungerande offentlig förvaltning och främja en hållbar utveckling i hela landet samt bidra till att skapa goda förutsättningar för att nationella mål ska få genomslag i länen. Regeringen anser att länsstyrelsernas uppdrag att inom sitt ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser i länet är fortsatt viktigt.

Länsstyrelserna har bedrivit och kommer med anledning av spridningen av covid-19 även fortsättningsvis att bedriva ett intensivt arbete i rollen som geografiskt områdesansvariga myndigheter. Myndigheterna har som en följd av virusutbrottet fått flera uppdrag och regeringen anser att det är viktigt att länsstyrelserna fortsätter att arbeta med beredskapsfrågor och civilt försvar samt att de vidtar åtgärder för att minska risker och sårbarheter i sina verksamheter.

Länsstyrelsernas uppgift att följa upp, utvärdera och rapportera till regeringen om tillståndet och utvecklingen inom myndighetens geografiska område bör utvecklas. Myndigheterna bör bl.a. vara fortsatt delaktiga i arbetet med kartläggning och utveckling av statlig närvaro och service. Regeringen anser vidare att uppgiften att främja länets utveckling bör kunna utvecklas inom ramen för länsstyrelsernas nuvarande ansvarsområde.

Länsstyrelserna behöver fortsatt verka för en ökad samverkan mellan varandra, inte minst för att öka synergieffekterna och effektiviseringsvinsterna inom sina verksamheter, men även för att säkerställa likvärdigheten i den tillsynsverksamhet som myndigheterna bedriver. För att förbättra länsstyrelsernas förutsättningar att bedriva en effektiv, ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet avser regeringen att fortsätta utveckla styrningen och samordningen av myndigheternas uppdrag samt den finansiella styrningen av dem. I detta arbete kan det bli aktuellt att se över möjligheterna att koncentrera vissa verksamheter till ett färre antal länsstyrelser.

Regeringens styrning av länsstyrelserna ska kännetecknas av en helhetssyn. Regeringen har sett ett behov av att principerna som bör ligga till grund för styrningen av länsstyrelserna görs mer transparenta och kända (skr. 2018/19:117 s. 6). Vägledande vid prövningen av vilka uppgifter och uppdrag som länsstyrelserna ska ansvara för bör enligt regeringens mening vara att de:

- kräver kunskap om lokala och regionala förhållanden,
- innebär statlig närvaro i olika delar av landet,
- omfattas av länsstyrelsernas roll som statens företrädare i länen,
- kräver geografisk närhet till brukare, allmänhet eller företag,
- omfattar fler statliga sektorer och beslut i vilka flera statliga intressen ska hanteras i samma ställningstagande,

- ställer krav på samordning av olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser, eller
- syftar till att främja länets utveckling.

Ytterligare en vägledande princip bör vara att en länsstyrelse i normalfallet inte ska ansvara för nationella uppgifter och uppdrag.

10.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med reservation för Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Reservationen lämnades med anledning av att länsstyrelsen hade överskridit villkoren för ett beställningsbemyndigande. Regeringen har efter dialog med myndigheten säkerställt att lämpliga åtgärder vidtas med anledning av Riksrevisionens reservation.

10.7 Budgetförslag

10.7.1 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tabell 10.1 Anslagsutveckling 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	3 053 314	Anslagssparande	34 145
2020	Anslag	3 377 290 ¹	Utgiftsprognos	3 344 195
2021	Förslag	3 450 489		
2022	Beräknat	3 382 777 ²		
2023	Beräknat	3 358 239 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 3 354 156 tkr i 2021 års prishå.

³ Motsvarar 3 291 759 tkr i 2021 års prishå.

Ändamål

Anslaget får användas för de 21 länsstyrelsernas förvaltningsutgifter samt för ersättningar till regioner och Gotlands kommun för de uppgifter som dessa övertagit från länsstyrelserna. Anslaget får användas för regeringens behov av vissa mindre utvecklingsinsatser och visst europeiskt samarbete. Anslaget får även användas för utgifter för den svenska offentliga medfinansieringen av tekniskt stöd i vissa av de territoriella programmen samt delfinansiering av förvaltningsorganisationen för Laponiatjuottjudus.

Regeringens överväganden

Tabell 10.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	3 172 290	3 172 290	3 172 290
Pris- och löneomräkning ²	52 175	79 691	117 296
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	226 026	130 798	68 656
varav BP21 ³	305 540	261 540	241 540
- Webbplatsen informationsverige.se	2 000	2 000	2 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-11 260	-11 260	-11 260
- Administration av EU:s territoriella samarbetsprogram	5 300	5 300	5 300
- Digital samhällsbyggnad	5 000	5 000	
- Privat initiativrätt i planprocessen	4 000	4 000	4 000
- Hantering av jordbruksstöden	70 000	50 000	50 000
- Arbete mot mäns våld mot kvinnor	100 000	100 000	100 000
- Höjd kvalitet tolktjänster	2 500	2 500	2 500
- Miljöprovning - kortade handläggningstider	35 000	30 000	15 000
- Miljötillsyn	23 000	23 000	23 000
- Civilt försvar 2021–2025: Säkerhetsskydd	15 000	15 000	15 000
- Civilt försvar 2021–2025: Organisation och ledning	30 000	36 000	36 000
- Omsättningsbaserat stöd till enskilda näringsidkare	25 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 450 489	3 382 777	3 358 239

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 30 000 000 kronor 2021 för att stärka myndigheternas organisation och ledning. Från och med 2022 beräknas anslaget ökas med 36 000 000 kronor.

Regeringen planerar under 2021 att lämna förslag om kompletteringar till säkerhetsskyddslagen (2018:585) som innebär ett starkare skydd för Sveriges säkerhet (utg.omr. 6 avsnitt 4). Anslaget bör med anledning av detta ökas med 15 000 000 kronor för tillsynsverksamhet fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår vidare i denna proposition att 5 000 000 kronor avsätts för utveckling och förvaltning av webbplatsen www.informationsverige.se (utg.omr. 13 avsnitt 3.5). Anslaget bör fr.o.m. 2021 ökas med 2 000 000 kronor för länsstyrelsernas arbete med webbplatsen. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Migrationsverket* inom utgiftsområde 8 Migration och anslaget 1:1 *Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader* inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och Arbetsliv minskas med 1 000 000 kronor vardera.

I syfte att skapa bättre förutsättningar att bidra till en digital samhällsbyggnadsprocess för andra myndigheter och för kommuner bör anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2021 och 2022.

Regeringen avser att utöka möjligheterna till en privat initiativrätt för enskilda planintressenter att bidra i kommunernas arbete med att ta fram detaljplaner. Inom

ramen för en sådan reform behöver länsstyrelserna i enskilda fall kunna ge besked om vilket planeringsunderlag som kan behövas för att planlägga marken. Anslaget bör därför ökas med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen avser att ge länsstyrelserna bättre och mer stabila förutsättningar att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel på regional nivå. Länsstyrelsernas långvariga uppdrag på detta område kommer därför att permanentas. I länsstyrelsernas arbete ingår att stödja utvecklingen av regionala resurscentra där insatser för barn och vuxna som är utsatta, eller riskerar att utsättas, för hedersrelaterat våld och förtryck samlas. Anslaget bör därför ökas med 100 000 000 kronor fr.o.m. 2021.

Länsstyrelsernas arbete med miljötillsyn är ett viktigt verktyg för att kunna nå miljömålen. Länsstyrelserna behöver ytterligare resurser för prövning och tillsyn enligt miljöbalken i syfte att korta handläggningstiderna vid tillståndsprövning, men också för att bättre kunna möta det behov som finns av tillsyn (se även utg.omr. 20 avsnitt 3.1). Anslaget bör därför ökas med 58 000 000 kronor 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget ökas med 53 000 000 kronor respektive 38 000 000 kronor.

Det är viktigt att säkerställa en effektiv ärendehandläggning för stöden inom landsbygdsprogrammet. Det gäller både handläggning av ärenden i nuvarande program och de s.k. återkraven av medel som felaktigt har betalats ut under programperioden. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 70 000 000 kronor 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget ökas med 50 000 000 kronor.

För att finansiera utgifter med anledning av EU:s territoriella program föreslås anslaget ökas med 5 300 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas ökas med motsvarande belopp fram t.o.m. 2027 för samma ändamål. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* inom utgiftsområde 19 Regional utveckling minskas med samma belopp.

I propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängda och förstärkta stöd och ersättningar med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:4) har regeringen föreslagit att anslaget ska ökas med 80 000 000 kronor för att länsstyrelserna ska handlägga och besluta om ett nytt ekonomiskt stöd till enskilda näringsidkare vars nettoomsättning minskat i större omfattning till följd av spridningen av covid-19. Eftersom stödet kommer att behöva handläggas även under 2021 bör anslaget ökas med 25 000 000 kronor.

Regeringen avser att lämna förslag om att länsstyrelserna ska ges ett utökat ansvar avseende tolkförmedlingar (utg.omr. 16 avsnitt 4.5). Anslaget bör därför ökas med 2 500 000 kronor. För 2022 och 2023 beräknas anslaget ökas med samma belopp.

Anslaget minskas med 11 260 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 3 450 489 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 3 382 777 000 kronor respektive 3 358 239 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.3 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	286 606	26 801	27 364	-563
Prognos 2020	275 529	25 099	27 325	-2 226
Budget 2021	274 424	24 921	27 232	-2 311

De avgiftsintäkter som disponeras utgörs bl.a. av intäkter från avgifter inom djur- och lantbruksområdet, avgifter för utbildningar inom miljöbalkens område och registreringsavgifter för jaktområden.

Tabell 10.4 Inkomstitlar 2019

Tusental kronor

Inkomstitel

2537	Miljöskyddsavgift	185 791
2714	Sanktionsavgifter m.m.	39 411
2511	Expeditions- och ansökningsavgifter	27 885
2552	Övriga offentligrättsliga avgifter	18 175
2811	Övriga inkomster av statens verksamhet	15 341
	Övriga inkomster mot inkomstitel	4
Summa		286 607

Sammanlagt redovisades 2019 inkomster på 10 inkomstitlar. I tabell 10.4 redovisas de volymmässigt största inkomstitlarna.

Tabell 10.5 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019 (varav tjänsteexport)	488 545	493 093	-4 548
Prognos 2020 (varav tjänsteexport)	499 530	511 140	-11 610
Budget 2021 (varav tjänsteexport)	502 130	513 740	-11 610

Uppdragsverksamheten avser till största delen resurssamordningen med anledning av den länsstyrelsegemensamma it-enhet som är placerad vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

11 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter

11.1 Mål för demokratipolitiken

Målet för demokratipolitiken är en levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika (prop. 2017/18:1, utg.omr. 1, bet. 2017/18:KU1, rskr. 2017/18:74).

Regeringens arbete ska även bidra till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling genomförs och att flera av målen i agendan uppfylls. Det gäller bl.a. agendans mål 16 om att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer och delmålet 16.7 om att säkerställa ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer.

11.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetet för att uppnå det demokratipolitiska målet bedöms utifrån följande punkter:

- utvecklingen av valdeltagandet i det senaste allmänna valet,
- omfattningen av medborgerligt engagemang i demokratiska processer och intresset för att engagera sig i och påverka samhällets utveckling,
- förtroendet för demokratin i allmänhet och för demokratins institutioner, såsom regering, riksdag och EU:s institutioner, och
- omfattning och konsekvenser av hot, våld och trakasserier mot centrala aktörer i det demokratiska samtalet, t.ex. förtroendevalda, journalister och opinionsbildare.

Antalet resultatindikatorer och bedömningsgrunder har minskats för att det ska bli tydligare vilka som är centrala för resultatbedömningen. I resultatredovisningen används dock vissa av de tidigare angivna resultatindikatorerna och bedömningsgrunderna som komplement.

11.3 Resultatredovisning

11.3.1 Allmänna val

Valdeltagandet i Europaparlamentsvalet 2019

Den 26 maj 2019 genomfördes val till Europaparlamentet. Valdeltagandet i Sverige ökade med 4,2 procentenheter jämfört med 2014 års val, från 51,1 procent till 55,3 procent. I juni 2020 redovisade Statistiska centralbyrån (SCB) uppdraget att genomföra en studie om det svenska valdeltagandet i Europaparlamentsvalet 2019 (Ku2020/01554/MD). Europaparlamentsvalet 2019 innebar en fortsättning på en trend av ökat valdeltagande, det svenska valdeltagandet ökade för tredje Europaparlamentsvalet i rad. Samtidigt visar SCB:s analyser att andelen röstande varierar mellan olika grupper i befolkningen. Totalt sett röstar kvinnor och män i nästan lika stor utsträckning. Kvinnors valdeltagande var drygt en procentenhet högre än männens i Europaparlamentsvalet 2019 – 50,6 jämfört med 49,4 procent.

Skillnaden mellan kvinnors och mäns valdeltagande varierar dock med åldern. Upp till 70 års ålder har kvinnor ett högre valdeltagande än män. För personer som är 70 år eller äldre är det istället män som har ett högre valdeltagande. För valet till Europaparlamentet finns tydliga variationer efter ålder, med ett lägre deltagande bland de yngre åldrarna och ett gradvis högre deltagande över åldersklasser, med det högsta valdeltagandet runt 75 års ålder. Bland förstagångsväljare var valdeltagandet i stort sett oförändrat jämfört med 2014 års val – 45,1 procent 2019. Utrikes födda röstade i mindre utsträckning än inrikes födda i 2019 års Europaparlamentsval – 36,8 procent jämfört 59,2. Bland utrikes födda röstade kvinnor i något högre utsträckning än män. Valdeltagande bland personer med funktionsnedsättning var lägre än bland övriga befolkningen med en skillnad på sex procentenheter i Europaparlamentsvalet 2019. Valdeltagandet varierar efter typ av funktionsnedsättning. Det är framför allt personer med hög grad av nedsatt rörelseförmåga som röstar i lägre grad. Även personer med hög grad av nedsatt aktivitetsförmåga och personer med neuropsykiatrisk diagnos har ett tydligt lägre valdeltagande än övriga befolkningen. Bland dem med funktionsnedsättning röstade kvinnor i något lägre utsträckning än män. Vidare finns stora regionala skillnader i valdeltagandet. I 2019 års val till Europaparlamentet fanns 183 valdistrikt där andelen röstande understeg 30 procent. Samtidigt fanns det valdistrikt som hade över 80 procent valdeltagande.

Insatser för ett högt och mer jämlikt valdeltagande

I regeringens arbete för ett högt och mer jämlikt valdeltagande i Europaparlamentsvalet 2019 har flera insatser genomförts. Utgångspunkten i arbetet har varit att öka medvetenheten om rösträttens betydelse och intresset för deltagande i valet 2019. Insatserna har främst riktats mot grupper av röstberättigade med lågt deltagande i tidigare val såsom unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning samt boende i områden med socioekonomiska utmaningar. Regeringen har bl.a. gett Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) i uppdrag att genomföra skolval samt fördelat särskilda medel till de politiska partierna för informationsinsatser. I april 2020 redovisade MUCF uppdraget att genomföra skolval i samband med Europaparlamentsvalet 2019 (Ku2020/00792/MD). Skolval riktar sig till elever i gymnasieskolan och grundskolans årskurs 7–9. Även elever i grund- och gymnasiesärskolan har möjlighet att delta i skolvalet. Skolval ger elever en konkret upplevelse av röstningsförfarandet och skolorna ett tillfälle att diskutera frågor om det demokratiska systemet och demokratins principer. Totalt 377 skolor anmälde sig och totalt 139 581 elever har haft möjlighet att rösta i skolvalet 2019. Antalet inrapporterande skolor var fler än 2014 och antalet röstande elever ökade med 47 procent jämfört med 2014 års skolval inför Europaparlamentsvalet.

Regeringen fördelade under 2019 särskilda medel till de politiska partierna för informationsinsatser inför Europaparlamentsvalet 2019. I april 2020 redovisade Mittuniversitetet uppdraget att utvärdera partiernas användning av de särskilda medlen (Ku2020/00771/MD). Utvärderingen visar att medlen är en viktig förstärkning av partiernas kampanjkassa som möjliggör informationsinsatser som annars inte hade blivit gjorda. Partierna har bl.a. stöttat sina ungdomsförbund ekonomiskt för att de ska kunna kommunicera med unga i sociala medier, kampanja samt resa runt till gymnasieskolor. Partierna har också översatt valinformation till olika språk och till lättläst information.

Valmyndigheten har förberett och genomfört allmänna val

Valmyndighetens arbete under 2019 har främst varit inriktat på genomförandet av Europaparlamentsvalet.

Parlamentarisk kommitté utreder delar av valsystemet

Regeringen beslutade den 26 mars 2020 att tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté för att utreda vissa delar av valsystemet (dir. 2020:30). Kommittén ska utreda behovet av att stärka skyddet mot manipulationer av valsystemet. Kommittén ska även utreda behovet av att ytterligare stärka skyddet av fria och hemliga val och öka tillgängligheten för vissa väljargrupper. Uppdraget ska redovisas senast den 15 oktober 2021.

11.3.2 Stärkta möjligheter till deltagande och delaktighet mellan valen

Befolkningens deltagande och delaktighet i demokratin har följts upp

För att öka kunskapen och förbättra uppföljningen av demokratipolitiken har Göteborgs universitet sedan 2015 haft i uppdrag att ta fram indikatorer om befolkningens deltagande och delaktighet i demokratin mellan valen (Ku2015/02716/D, Ku2016/02626/LS, Ku2017/02544/LS, Ku2018/01280/D). Uppdraget genomförs av SOM-institutet och indikatorerna grundar sig på frågor som institutet under flera decennier årligen har ställt i intervjuundersökningar till svenska folket. Uppdraget redovisades den 29 maj 2020 (Ku2020/01820/MD). I nedanstående redovisning kommenteras skillnader mellan könen i det fall det finns statistiskt säkerställda skillnader. I rapporten redovisas uppgifter från 2019 som visar att 64 procent av den vuxna befolkningen är mycket eller ganska intresserade av politik. Det politiska intresset i Sverige ligger därmed kvar på samma höga nivå som under de fem föregående åren. En större andel män än kvinnor uppger att de är intresserade av politik, 71 procent jämfört med 57 procent. Intresset för politik är också större i storstäderna än på landsbygden, 72 procent jämfört med 61 procent. Intresset för politik ökar med stigande ålder. I åldersgruppen 16–29 år är 52 procent intresserade av politik jämfört med 73 procent i åldersgruppen 65–85 år. Enligt rapporten anser 27 procent av den vuxna befolkningen att de har goda eller mycket goda möjligheter att påverka beslut på kommunal nivå och 23 procent på nationell nivå (tabell 11.1). Det är endast 9 procent av befolkningen som anser att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut som fattas på EU-nivå. Andelen som upplever att de kan påverka politiska beslut har ökat sedan slutet av 1990-talet när mätningarna inleddes. Andelen som anser att de har möjlighet att påverka politiska beslut är genomgående högre bland personer med hög utbildning jämfört med personer med låg utbildning. När det gäller möjligheten att påverka beslut nationellt är andelen som anser att de har möjlighet att påverka högre bland personer bosatta i storstäder jämfört med personer bosatta på landsbygden och i mindre tätorter.

Tabell 11.1 Möjligheter att påverka politiska beslut i EU, Sverige och i den egna kommunen, 2000–2019

Andel i befolkningen (procent), som svarar att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut

		2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Goda möjligheter påverka beslut i EU	Kvinnor	2	2	3	4	4	3	5	9
	Män	3	3	5	5	5	6	6	9
	Totalt	2	2	3	5	5	5	6	9
Goda möjligheter påverka beslut i Sverige	Kvinnor	7	10	15	20	18	19	23	24
	Män	10	14	17	19	20	22	22	22
	Totalt	9	12	15	19	19	21	22	23
Goda möjligheter påverka beslut i den egna kommunen	Kvinnor	14	16	23	25	25	24	27	26
	Män	18	20	23	26	26	26	27	28
	Totalt	17	18	23	26	25	25	27	27

Källa: Göteborgs universitet, SOM-institutet 2020

Nationell satsning för att uppmärksamma att demokratin i Sverige fyller 100 år 2021

I september 2021 är det 100 år sedan det första riksdagsvalet med allmän och lika rösträtt och valbarhet för både kvinnor och män genomfördes. Även om alla vuxna medborgare inte omfattades av rösträtten 1921 – omyndighetsförklaringen togs bort först 1989 – kan årtalet anses markera demokratins slutliga genombrott i Sverige. Detta efter en reformprocess 1918–21 som innebar ett avskaffande av graderad rösträtt i kommunalval, en demokratiskt vald sammansättning av riksdagens båda kammare, samt rätt för kvinnor att rösta och bli valbara till alla politiska uppdrag.

Under 2020 och 2021 genomför regeringen en nationell kraftsamling, Demokratin 100 år – samling för en stark demokrati, för att säkerställa en levande och uthållig demokrati för framtiden. Inom ramen för den satsningen avser regeringen att stärka förutsättningarna för att människor i större utsträckning aktivt ska kunna delta i demokratin bl.a. genom kunskapshöjande och folkbildande insatser. I budgetpropositionen för 2020 tillförde regeringen anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* 25 miljoner kronor 2020 och 25 miljoner kronor 2021 för att myndigheter, kommuner och organisationer i det civila samhället ska kunna genomföra särskilda demokratistärkande insatser i samband med satsningen Demokratin 100 år.

Som en del i satsningen har regeringen beslutat om uppdrag till 13 myndigheter: Barnombudsmannen (Ku2020/00467/MD), Brottsoffermyndigheten (Ku2020/00364/MD samt Ku2020/01463/MD), Forum för levande historia (Ku2020/00709/MD), Jämställdhetsmyndigheten (Ku2020/01402/MD), Kriminalvården (Ku2020/00468/MD), Länsstyrelsen i Jönköpings län (Fi2020/02602/SFÖ), Myndigheten för tillgängliga medier (Ku2019/00355/MD), Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (Ku2020/00497/MD), Sametinget (Ku2020/00468/MD), Statens institutionsstyrelse (Ku2020/00916/MD), Statens medieråd, (Ku2019/01659/MD), Stockholms universitet (Ku2020/00917/MD) och Totalförsvarets forskningsinstitut (Ku2019/02002/LS delvis). Medel har också beviljats Folkbildningsrådet (Ku2020/00920/MD) och Sveriges Riksidrottsförbund (Ku2019/00593/MD delvis). Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har, i enlighet med förordningen (2020:26) om statsbidrag för åtgärder som stärker demokratin, fått i uppdrag att fördela medel till ideella föreningar och stiftelser för åtgärder som syftar till att öka kunskapen om demokratin och stärka individens förutsättningar att delta i demokratin och dess beslutsprocesser. Regeringen

har därutöver träffat en överenskommelse på demokratiområdet med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) (Ku2020/01399/MD).

För att uppmärksamma demokratin genombrott tillsatte regeringen hösten 2018 kommittén Demokratin 100 år – samling för en stark demokrati. Uppdraget är att samla aktörer på lokal, regional och nationell nivå i hela landet i aktiviteter och insatser som uppmärksammar demokratin som styrelseskick och som bidrar till att främja, förankra och försvara den för framtiden (dir. 2018:53). Kommittén lämnade i mars 2019 en delredovisning till regeringen med förslag till aktiviteter (Ku2019/00593/MD). Uppdraget ska slutredovisas i sin helhet senast den 1 juni 2022.

Demokrati och delaktighet i områden med socioekonomiska utmaningar har analyserats

Delegationen mot segregation (Delmos) fick 2018 i uppdrag att genomföra en undersökning av politiskt deltagande och demokratisk delaktighet bland boende i områden med socioekonomiska utmaningar jämfört med boende i andra typer av bostadsområden. Uppdraget slutredovisades i mars 2020 (Ku2019/01286/MD, Ku2020/00785/MD). Rapporten En demokrati för alla? visar att deltagandet i demokratin i områden med socioekonomiska utmaningar skiljer sig åt jämfört med andra områdestyper och landet som helhet. Till exempel skiljer det närmare 19 procentenheter i valdeltagande mellan områden med socioekonomiska utmaningar och andra områden. Motsvarande skillnad för landstings- och kommunfullmäktigevalen är över 23 procentenheter. Undersökningen visar även att boende i områden med socioekonomiska utmaningar i mindre utsträckning är engagerade i civilsamhällsorganisationer jämfört med boende i samtliga övriga områdestyper och riket som helhet. Resultaten visar också att en lägre andel boende i områden med socioekonomiska utmaningar har tillit till människor i allmänhet jämfört med boende i andra typer av områden och att större andelar i områden med socioekonomiska utmaningar avstår från att delta politiskt och att uttrycka sina politiska åsikter av rädsla för att utsättas för hot, trakasserier eller våld.

Medborgardialog i frågor som rör trygghet, integration och social hållbarhet

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har under 2016–2019 beviljats medel för ett projekt som syftar till att stärka kommuner i att föra medborgardialog i frågor som riskerar att skapa motsättningar och polarisering i lokalsamhället (Ku2016/02241/D, Ku2017/01240/D, Ku2018/00979/D). Den 21 november 2019 fattade regeringen beslut om att bevilja medel för ett fortsatt arbete även under 2020 med ett förstärkt fokus på frågor om trygghet och förebyggande av brottslighet, social hållbarhet samt att främja integration (Ku2019/01828/MD). SKR har genom projektet hittills utbildat förtroendevalda och tjänstemän från 186 kommuner och 16 regioner (Ku2019/02133/MD).

Det europeiska medborgarinitiativet för ökat medborgardeltagande

För att öka möjligheten till delaktighet på EU-nivå har EU-medborgare sedan 2012 möjlighet att genom ett s.k. medborgarinitiativ uppmana Europeiska kommissionen att lägga fram lagförslag. För att förbättra förutsättningarna att organisera och stödja medborgarinitiativ har en ny förordning förhandlats fram under 2019.

Den nya förordningen, - Europaparlamentets och Rådets Förordning (EU) 2019/788 om det europeiska medborgarinitiativet, trädde i kraft den 1 januari 2020 och innebär bland annat inrättandet av ett centralt insamlingssystem för stödförklaringar som administreras av kommissionen samt nationella kontaktpunkter.

11.3.3 En mer motståndskraftig demokrati

I detta avsnitt redovisas resultatet av de åtgärder som regeringen har vidtagit för att stärka demokratins motståndskraft. Insatserna syftar till att öka kunskapen om demokratin och dess principer, att främja demokratiska värderingar samt till att förebygga antidemokratiskt beteende.

För att öka kunskapen och förbättra uppföljningen av demokratipolitiken har regeringen gett Göteborgs universitet i uppdrag att ta fram och redovisa indikatorer som belyser hur demokratins tillstånd i Sverige utvecklas över tid (Ku2018/01280/D). Uppdraget har genomförts av SOM-institutet vid universitetet. Mer om uppdraget redovisas i föregående avsnitt. I nedanstående redovisning kommenteras skillnader mellan könen i det fall det finns statistiskt säkerställda skillnader. Redovisningen visar att en majoritet av befolkningen i åldern 16–85 år är ganska eller mycket nöjd med hur demokratin fungerar i Sverige. År 2019 var andelen som är nöjda med demokratin 71 procent. En större andel kvinnor än män är nöjda med hur demokratin fungerar, 76 procent jämfört med 67 procent. Rapporten visar att lågutbildade är mindre nöjda med demokratin i Sverige än högutbildade och att personer bosatta på landsbygden och i mindre tätorter är mindre nöjda än personer bosatta i andra typer av regioner. Andelen av befolkningen som har ett mycket eller ganska stort förtroende för riksdagen var 31 procent 2019 och en något större andel kvinnor än män har förtroende. Motsvarande andel som har förtroende för regeringen var 34 procent och även där är andelen kvinnor med förtroende något högre än bland män. Andelen i befolkningen som har förtroende för kommunstyrelserna är 21 procent. Förtroende för riksdagen och regeringen är lägre bland personer med låg utbildning än bland personer med hög utbildning och lägre bland personer bosatta på landsbygden och i mindre tätorter än bland personer bosatta i storstäderna. En överväldigande majoritet av befolkningen, 93 procent, anser att det aldrig är rätt att använda våld för att påverka det svenska samhället. Sju procent av befolkningen menar dock att det under vissa omständigheter kan vara rätt att ta till våld i syfte att påverka. När det gäller synen på hur demokratin fungerar i EU går det att se en tydligt positiv utveckling över tid. Andelen som är mycket eller ganska nöjda uppgick år 2019 till 55 procent vilket är den näst största andelen sedan mätningarna inleddes 1999. Andelen som var nöjda med hur demokratin i EU fungerar är högre bland kvinnor än bland män, 61 procent jämfört med 49 procent. Andelen i befolkningen som har mycket eller ganska stort förtroende för Europeiska kommissionen respektive Europaparlamentet var under 2019 i båda fallen 23 procent vilket är den näst största andelen sedan mätningarna inleddes 1998. Andelen med förtroende för båda de europeiska institutionerna är något högre bland kvinnor än bland män.

Tabell 11.2 Förtroende för demokratiska institutioner 2000–2019*Andel i befolkningen (procent), 16–85 år, som svarar att de har mycket eller ganska stort förtroende*

		2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Riksdagen	Kvinnor	25	23	45	33	30	34	39	33
	Män	30	23	43	24	28	31	37	29
	Totalt	27	23	44	29	29	32	37	31
Regeringen	Kvinnor	24	20	50	35	33	39	40	36
	Män	30	22	54	28	31	39	39	31
	Totalt	27	21	52	32	31	39	39	34
Kommunstyrelserna	Kvinnor	19	17	28	23	22	26	29	21
	Män	20	17	24	17	20	24	27	21
	Totalt	20	17	26	20	21	24	28	21
EU-kommissionen	Kvinnor	7	10	23	19	19	25	27	25
	Män	8	10	19	14	15	18	24	21
	Totalt	8	10	21	17	16	21	26	23

Källa: Göteborgs universitet, SOM-institutet 2020

Under 2018–2019 har Forum för levande historia haft i uppdrag att stärka demokratis motståndskraft genom att förankra stödet för demokratin som styrelseskick och stärka de kunskaper och förmågor som krävs för ett aktivt medborgarskap (Ku2018/01402/D). Myndigheten har bl.a. producerat fyra utställningar med tillhörande workshoppar, tagit fram nytt klassrumsmaterial och en ny webbkurs för lärare samt nått nya målgrupper, bl.a. folkhögskolor och studieförbund.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om arbete mot antisemitism (bet. 2017/18:KU32 punkt 1, rskr. 2017/18:151). Tillkännagivandet innebär att regeringen ska arbeta för att sprida kunskap om antisemitism genom historien och att kunskap ska nå alla delar av den svenska befolkningen. Mot denna bakgrund har regeringen beslutat om uppdrag och bidrag för genomförande av hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser. Forum för levande historia har stärkt förutsättningarna för bland annat skolor att genomföra hågkomstresor och tagit fram ytterligare stödmaterial på myndighetens webbplats (Ku2018/01169/DISK). Svenska kommittén mot antisemitism har utbildat och genomfört hågkomstresor för skolor (Ku2018/00545/DISK). Regeringen har förstärkt satsningen, så att fler skolor ska kunna göra resor till Förintelsens minnesplatser 2020–2022.

Dessutom har regeringen beslutat om en nationell satsning 2020 med anledning av regeringens internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism. De myndigheter som ansvarar för uppdrag inom ramen för satsningen är Forum för levande historia, Statens historiska museer, Göteborgs universitet (Segerstedtinstitutet) och Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). Tillkännagivandet är dock ej slutbehandlat och regeringen fortsätter därför arbetet i enlighet med tillkännagivandet.

Demokratisk medvetenhet bland EU:s medborgare främjas

För att främja demokratisk delaktighet bland EU:s medborgare finns EU-programmet Ett Europa för medborgarna 2014–2020. Programmet, som ligger i linje med det svenska demokratipolitiska målet om en levande demokrati som är uthållig, ska också stimulera till reflektion om EU:s historia och framtid, samt visa den mångfald som finns inom EU. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) är svensk kontaktpunkt för programmet.

I början av 2019 togs ett partiellt beslut om det nya programmet Rättigheter och värden som kommissionen presenterade 2018 inom ramen för EU:s fleråriga budgetram för 2021–2027. Det nya programmet är en sammanslagning av de tidigare programmen Ett Europa för medborgarna och Rights, equality and citizenship.

Stöd till det civila samhället och trossamfunden för att värna demokratin

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) har sedan 2012 fördelat medel till det civila samhällets organisationer för att stödja förebyggande insatser mot våldsbejakande extremism enligt förordningen (2011:1508) om statsbidrag för verksamhet som värnar demokratin.

11.3.4 Värna det demokratiska samtalet mot hot och hat

Regeringen beslutade i juli 2017 om handlingsplanen Till det fria ordets försvar (Ku2017/02388/D), vilken omfattar åtgärder för ökad kunskap, stöd till dem som utsätts för hot och hat i det offentliga samtalet samt ett stärkt rättsväsende.

Hot och hat mot förtroendevalda ökar

Brottsförebyggande rådet (Brå) genomför på uppdrag av regeringen Politikernas trygghetsundersökning (PTU). Rapporterna visar att hot, våld och trakasserier mot förtroendevalda har ökat över tid. Den senaste rapporten PTU 2019 (Ku2019/01876/MD) avser hot, våld och trakasserier mot politiskt förtroendevalda under valåret 2018. Undersökningen visar att nästan var tredje förtroendevald (30 procent) utsattes för hot, våld eller trakasserier i samband med sitt politiska förtroendeuppdrag under valåret 2018. Detta är en ökning med två procentenheter jämfört med valåret 2014. Under mellansvalsåren ökade utsattheten från 20 procent år 2012 till 25 procent år 2016. Hot och trakasserier är vanligast, framförallt som hot och påhopp via sociala medier. En tredjedel uppfattade att förövaren tillhörde en politisk extremistgrupp. Majoriteten av dessa uppfattade att förövaren kom från högerextremistiskt håll.

Hot, våld och trakasserier får konsekvenser. Vanligast är att man undvikit att engagera sig eller uttala sig i en specifik fråga. Av samtliga förtroendevalda har ungefär var fjärde påverkats i sitt uppdrag, antingen till överväganden eller till faktiska handlingar, på grund av utsatthet eller oro för att utsättas. Av de utsatta förtroendevalda är andelen som upplever att de påverkats 42 procent. Det är vanligare bland kvinnor än bland män att på något vis påverkas av hot, våld eller trakasserier. Benägenheten att polisanmäla är låg.

Regeringen har sedan 2016 beviljat Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) medel för att stödja och utveckla kommuners och regioners systematiska arbete med att förebygga och hantera hot och hat mot förtroendevalda. Slutredovisningen (Ku2019/01757/MD) visar bl.a. att 107 utbildningar genomförts med ca 4 400 deltagare under 2018–2019. Sammantaget för perioden 2016–2019 har närmare 200 utbildningar genomförts lokalt med närmare 8 400 deltagare. SKR bedömer att det behövs ytterligare stöd till kommuner och regioner, med särskilt fokus på att skapa systematik i det förebyggande arbetet.

Fördjupad kunskap om hot mot journalister

Nästan var tredje journalist i Sverige har mottagit hot enligt den senaste undersökningen från JMG, Göteborgs universitet (2019). Situationen ser ut ungefär som vid tidigare undersökningar genomförda 2013 och 2016. Vanligast är hot om fysiskt våld. Hot om sexuellt våld drabbar i princip bara kvinnliga journalister. De

vanligaste sätten att bli hotad är via e-post och på sociala medier. Av de journalister som utsatts har drygt fyra av tio någon gång avstått från att bevaka vissa ämnen, personer eller grupper på grund av risken för hot. En av fem har någon gång funderat på att sluta som journalist. Benägenheten att polisanmäla är låg.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har i uppdrag att kartlägga och analysera våldsbejakande extremistiska budskap i digitala miljöer (utg.omr. 4, avsnitt 2). I oktober 2019 publicerade Tidningsutgivarna i samarbete med FOI en andra rapport om hot och hat mot journalister i digitala miljöer. Rapporten Ansiktet bakom hatet visar att personer som uttrycker hat eller skriver nedsättande kommentarer om journalister på nätforumet Flashback företrädesvis är män i åldern 40–60 år. Linnéuniversitetet har via Medieinstitutet Fojo sedan 2017 haft i uppdrag att identifiera, utveckla och genomföra insatser riktade till journalister och redaktioner för att förebygga och hantera hot och hat. Enligt den senaste redovisningen (Ku2019/02089/MD) har Fojo utökat den digitala kunskapsbank som tillhandahåller kunskap och verktyg för journalister och mediechefer. Fojo har också arrangerat tillfällen för erfarenhets- och kunskapsutbyte, bedrivit uppsökande verksamhet och tillhandahållit en tjänst där utsatta journalister och redaktionsledare kan söka råd och stöd. I uppdragets genomförande har ett jämställdhetsperspektiv beaktats. Regeringens insatser för att värna konstens och konstnärers frihet redovisas i utgiftsområde 17, avsnitt 4.

Stöd till det civila samhället

Brottsoffermyndigheten har under 2017–2019 haft i uppdrag att ta fram utbildnings- och informationsmaterial för att stödja deltagare i det demokratiska samtalet som utsätts för eller riskerar att utsättas för hot och hat. Enligt slutredovisningen (Ku2019/01686/MD) lanserade myndigheten i maj 2019 webbplatsen tystnainte.se. På webbplatsen erbjuder myndigheten bl.a. information om vad som är brottsligt, hur man gör en polisanmälan och vilket stöd som finns att få. Information finns både för den som utsätts och för den som möter utsatta personer. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har sedan 2018 i uppgift att fördela medel till det civila samhällets organisationer enligt förordningen (2018:32) om statsbidrag för insatser som motverkar hot och hat i det offentliga samtalet. Sedan 2018 har Kammarkollegiet i uppgift att fördela medel enligt förordningen (2018:1533) om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället (utg.omr. 17, avsnitt 12).

Ett stärkt rättsväsende

Chefsåklagaren Torsten Angervåg fick i januari 2014 i uppdrag att kartlägga och analysera domstolarnas bedömning av straffvärdet för brott som rör hot eller våld mot förtroendevalda (Ju2014/04250/D). Förslagen som utredaren lämnade i sin redovisning (Ku2015/00054/MD) omfattade att polis och åklagare borde ta fram en checklista för att identifiera brott, att anmälan ges en tydligare kodning, att förundersökningarna leds av ett begränsat antal åklagare som samverkar samt tydligare angivelser av försvårande motiv i gärningsbeskrivningen. Regeringen och berörda myndigheter har vidtagit en rad åtgärder sedan förslagen lades fram. Den 1 januari 2020 trädde en ny särskild straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § brottsbalken i kraft som innebär att en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet särskilt ska beaktas om ett brott har begåtts mot en förtroendevald. I regleringsbrevet för 2020 fick Polismyndigheten ett återrapporteringskrav att även fortsatt utveckla och förbättra arbetet för att bekämpa hatbrott och andra brott som hotar demokratin.

Regeringen beslutade den 14 maj 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. ta ställning till om det finns behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd mot brott som riktar sig mot någon som utövar sin yttrandefrihet, särskilt inom ramen för yrkesmässigt bedriven nyhetsförmedling eller annan journalistisk verksamhet (dir. 2020:54).

11.4 Analys och slutsatser

Valdeltagandets utveckling är fortsatt positiv. Andelen röstande ökade i Europaparlamentsvalet 2019 jämfört med 2014 års val. Samtidigt finns fortfarande stora skillnader mellan framförallt olika valdistrikt. Sammantaget är regeringens bedömning att de insatser som har genomförts för ett högt och mer jämlikt valdeltagande har aktualiserat valets och rösträttens betydelse vilket bör ha bidragit till viljan hos olika grupper av röstberättigade att rösta i Europaparlamentsvalet. Regeringen bedömer att Valmyndigheten har genomfört Europaparlamentsvalet med tillförlitlighet, effektivitet och rättssäkerhet.

Regeringen bedömer att de genomförda insatserna har bidragit till att stärka befolkningens möjligheter till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen. Engagemanget och intresset för politik och samhällsfrågor i befolkningen ligger kvar på en hög nivå. Samtidigt är det oroande att vissa grupper står utanför och varken deltar eller känner sig delaktiga i demokratin. Andelen som står utanför demokratin är högre i områden med socioekonomiska utmaningar. Det finns också en klyfta mellan stad och land, där en lägre andel av befolkningen på landsbygden än i storstadsregionerna anser att de har möjlighet att påverka politiska beslut på nationell nivå. Mot bakgrund av det låga antalet europeiska medborgarinitiativ är förhoppningen att den nya förordningen kommer resultera i att fler initiativ lämnas in.

En majoritet av befolkningen är nöjda med hur demokratin fungerar i Sverige och i EU, samtidigt som förtroendet för demokratiska institutioner visar en uppåtgående trend. Samtidigt finns tydliga skillnader mellan olika grupper i befolkningen. Personer med lägre utbildning och personer som är bosatta på landsbygden är i genomsnitt mindre nöjda med demokratin och har lägre förtroende för de nationella demokratiska institutionerna än personer med högre utbildning och personer som är bosatta i andra typer av regioner. Regeringen bedömer att de insatser som genomförts under året för att göra demokratin mer motståndskraftig har varit viktiga för att bidra till demokratipolitikens mål om en uthållig demokrati. EU-programmet Ett Europa för medborgarna bedöms ha varit ändamålsenligt.

Hot och hat mot förtroendevalda, journalister, konstnärer, det civila samhällets representanter och andra opinionsbildare är ett allvarligt problem som i förlängningen utgör ett hot mot demokratin. Åtgärderna inom ramen för regeringens handlingsplan Till det fria ordets försvar har varit viktiga i arbetet för att förebygga och motverka hot och hat i det demokratiska samtalet.

11.5 Politikens inriktning

11.5.1 Insatser för ett högt och mer jämlikt valdeltagande

Den representativa demokratin förverkligas genom de allmänna valen. Att rösta i allmänna val är den form av demokratiskt deltagande som omfattar flest människor och är det viktigaste medlet för ansvarsutkrävande. Valdeltagandet är också betydelsefullt för det demokratiska systemets legitimitet och den politiska jämlikheten. Regeringen kommer under mellanvalsperioden fortsätta att verka för ett högt och mer jämlikt valdeltagande. De insatser som genomförs utgör en del av ett långsiktigt arbete

där demokratifrämjande insatser under mellanvalsperioden kombineras med punktinsatser vid valår i syfte att uppmuntra röstberättigade att använda sin rösträtt.

11.5.2 Valmyndighetens förberedelser inför kommande val

Regeringen föreslår att Valmyndigheten tillförs medel för genomförande av Sametingsvalet 2021 och förberedelser inför de allmänna valen 2022. Arbetet innefattar produktion av röstkort, röstlängder, handledningar och manualer till lokala och regionala valmyndigheter, informationsmaterial till de politiska partierna och allmänheten.

11.5.3 Demokratin i Sverige fyller 100 år 2021

Som tidigare aviserats genomför regeringen under 2020 och 2021 en nationell samling för att säkerställa en levande och uthållig demokrati för framtiden och uppmärksamma att demokratin i Sverige fyller 100 år 2021. Utöver det arbete som bedrivs av Kommittén Demokratin 100 år (Ku 2018:2) har regeringen under 2020 gett ett antal myndigheter i uppdrag att förbereda och genomföra olika aktiviteter, i huvudsak under 2020–2021. Regeringen har även träffat en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om samverkan för en uthållig demokrati med stärkta förutsättningar för deltagande och delaktighet.

11.5.4 Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism

I oktober 2021 anordnas Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism. Till mötet har statsministern bjudit in stats- och regeringschefer, forskare, experter och civilsamhällesorganisationer från cirka 50 länder.

11.6 Mål för mänskliga rättigheter

Målet för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:62). Målet är sektorsövergripande och ska genomsyra all politik. Det berör bl.a. funktionshinderspolitiken och barnrättspolitiken som redovisas i utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 5 respektive 7, samt politiken mot diskriminering och jämställdhetspolitiken som redovisas i utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering, avsnitt 4 respektive 5.

Regeringens långsiktiga arbete i enlighet med strukturen i regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29) bidrar till att målet uppnås. Agenda 2030 betonar alla staters ansvar att respektera, skydda och främja mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla, utan åtskillnad av något slag. De mänskliga rättigheterna regleras bl.a. i folkrättsligt bindande konventioner och fastställer relationen mellan det allmänna och enskilda och vissa skyldigheter som det allmänna har gentemot enskilda. Politiken för mänskliga rättigheter är därför en viktig del i regeringens arbete med att nå de globala målen för hållbar utveckling och agendans princip att ingen ska lämnas utanför. Det handlar om flera av agendans mål, exempelvis de om att minska ojämlikheten (mål 10) och främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling m.m. (mål 16).

11.7 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av utvecklingen och redovisning av resultat av arbetet med att uppnå målet om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter görs i förhållande till strukturen i regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29) enligt nedan:

- ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna,
- ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet, och
- ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet.

Synpunkter och rekommendationer som Sverige får i internationella granskningar, uppdragsredovisningar och utredningsbetänkanden samt andra rapporter och initiativ utgör viktiga underlag i arbetet med att säkerställa att Sverige uppfyller sina internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

11.8 Resultatredovisning

Resultaten redovisas med utgångspunkt i beslutade propositioner, kommittédirektiv, uppdrag och andra insatser. Redovisning sker också i förhållande till de 15 miljoner kronor som finns på anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* för åtgärder för främjande av det nationella arbetet med mänskliga rättigheter.

11.8.1 Synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan

Synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan är inte juridiskt bindande men ger vägledning i arbetet med att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Inom ramen för den tredje cykeln av FN:s Universal Periodic Review (UPR) lämnade Sverige in en nationell rapport till FN den 14 oktober 2019, om uppföljningen av de rekommendationer som Sverige fick i januari 2015. Den 27 januari 2020 granskades Sverige i FN:s råd för mänskliga rättigheter inom ramen för UPR. Sammanlagt gav 117 länder 300 rekommendationer till Sverige. Rekommendationerna handlade bland annat om att stärka arbetet mot rasism, diskriminering och hatbrott, inrätta en nationell institution för mänskliga rättigheter, överväga att ratificera barnkonventionens tredje tilläggsprotokoll om ett individuellt klagomålsförfarande och stärka skyddet av rättigheter för bl.a. kvinnor, barn, hbtq-personer, intersex-personer, migranter, urfolket samerna, nationella minoriteter och personer med funktionsnedsättning. Regeringen accepterade 214 rekommendationer och noterade 85 rekommendationer. En rekommendation accepterades delvis och noterades delvis. Sverige lämnade i mars 2020 sin tionde rapport avseende konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) till kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor. I oktober 2019 lämnade Sverige in sin kombinerade andra och tredje rapport avseende FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning till kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Vidare har tillämpningen av flera ILO-konventioner rapporterats till Internationella arbetsorganisationen (ILO). I mars 2020 lämnade Sverige sin första rapport gällande 2014 års protokoll till 1930 års konvention (nr 29) gällande tvångsarbete. Sverige ratificerade protokollet i juni 2017.

11.8.2 Ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna

Svensk lagstiftning och mänskliga rättigheter

I detta avsnitt redovisas översiktligt några av de åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att mänskliga rättigheter får fullt genomslag i svensk lagstiftning. Principerna om likabehandling och icke-diskriminering är grundläggande för de mänskliga rättigheterna. Arbetet med att säkerställa en effektiv och heltäckande lagstiftning mot diskriminering har fortsatt. Regeringen har tillsatt en utredning om en effektiv och ändamålsenlig tillsyn över diskrimineringslagen (dir. 2018:99) (utg.omr. 13 avsnitt 4.3). Den 1 januari 2020 trädde lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter i kraft. För att barnets rättigheter ska få genomslag i praktiken krävs vid sidan av lagen en fortsatt och systematisk transformering av barnkonventionens bestämmelser i nationell rätt (utg.omr. 9 avsnitt 7). Den 1 juli 2020 trädde lagändringarna i propositionen Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (prop. 2019/20:131) i kraft. Det infördes ett nytt brott, barnäktenskapsbrott, som kan ge fängelse i högst fyra år och en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv. Vidare infördes ett utreseförbud som ska skydda barn från att föras utomlands för att ingå barnäktenskap eller könsstympas. Vidare har Hedersbrottsutredningen i uppdrag att bl.a. se över vissa frågor rörande kontaktförbud (dir. 2019:43). I det uppdraget ingår att analysera och vid behov föreslå de ytterligare förändringar på detta område som är lämpliga med anledning av den utvärdering av Sverige som Europarådets expertgrupp GREVIO genomfört i fråga om artiklarna 52 och 53 i Istanbulkonventionen. Regeringen har fortsatt arbetet med en reviderad könstillhörighetslagstiftning (utg.omr. 9 avsnitt 3). Regeringen har även tillsatt en utredning om utökade möjligheter att göra utländska föräldraskap gällande i Sverige (dir. 2020:19) (utg.omr. 13 avsnitt 4.3).

Ökat institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna

Sverige har återkommande fått rekommendationer från internationella granskningsorgan om att inrätta en oberoende institution för mänskliga rättigheter i enlighet med Parisprinciperna. En lagrådsremiss om ett institut för mänskliga rättigheter bereds för närvarande i Regeringskansliet. Den 19 mars 2020 beslutade regeringen kommittédirektiven Uppgörelse med historiska kränkningar och övergrepp mot tornedalningar, kväner och lantalaiset (dir. 2020:29). En kommitté i form av en sannings- och försoningskommission ska granska assimileringsspolitiken och dess konsekvenser, sprida kunskap om minoritetens historiska erfarenheter och främja försoning. Sametinget har i juni 2019 inkommit med en hemställan om att etablera en sanningskommission om den svenska statens övergrepp mot det samiska folket. Regeringen har uttalat att en sanningskommission ska etableras och det pågår en dialog med Sametinget inför inrättandet av kommissionen. Arbetet med att etablera en konsultationsordning för frågor som rör det samiska folket har fortsatt. Ett utkast till lagrådsremiss har remissbehandlats och nya samråd har genomförts med Sametinget och Svenska Samernas Riksförbund (SSR).

Grundläggande rättigheter inom EU

Europeiska kommissionen rapporterar årligen om tillämpningen av Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (stadgan) och i oktober 2019 antog rådet för rättsliga och inrikes frågor rådsslutsatser som svar på rapporten. Med utgångspunkt i att stadgan har varit i kraft i 10 år betonas i slutsatserna betydelsen av att stadgan tillämpas i praktiken. Olika intressenter såsom rådet, medlemsstaterna, kommissionen, EU:s byrå för grundläggande rättigheter och det civila samhället uppmanas till att på olika sätt bidra till genomförandet av stadgan inom sina respektive

kompetensområden. Kommissionen har under våren 2020 meddelat att den avser att utarbeta en ny strategi för stadgans tillämpning och har därför påbörjat konsultationsprocesser med olika intressenter. I mars 2019 nådde rådet och Europaparlamentet samsyn om finansieringsprogrammet Rättigheter och värden (programmet). Eftersom budgeten för programmet förhandlas separat kommer det slutliga beslutet om programmet inklusive budget när förhandlingen om budgetramen är avslutad. Sverige har under hösten 2019 varit avsändare av ett icke-papper i vilket Sverige har förordat att kommissionen ska lägga fram en ny jämställdhetsstrategi. Kommissionen presenterade en ny jämställdhetsstrategi den 5 mars 2020.

11.8.3 Ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet

Kunskap om mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet

Under 2019 och 2020 har Uppsala universitet fortsatt uppdraget med att stärka kompetensen om mänskliga rättigheter hos statligt anställda (Ku2017/00254/DISK, Ku2017/00961/DISK, Ku2018/01280/D, Ku2018/01912/D, Ku2018/01979/D, Ku2019/02002/LS [delvis] m.fl.). Uppdraget har under 2019 inneburit ett ökat intresse hos statliga myndigheter att få ta del av utbildningsinsatserna, särskilt de som har varit förlagda på myndigheterna. De verksamhetsförlagda utbildningsinsatserna har nästintill fördubblats i antal till att totalt omfatta 33 myndigheter och fler myndigheter har beslutat att den webbaserade utbildningen ska vara obligatorisk för alla anställda. Utvärderingarna av utbildningarna har varit övervägande positiva (A2020/00744/MRB). Folkbildningsrådet har i enlighet med uppdrag fortsatt sin utbildningssatsning om mänskliga rättigheter inom folkbildningen (Ku2017/01154/DISK, Ku2018/01280/D, Ku2018/01912/D, Ku2018/01979/D, Ku2019/02002/LS [delvis]). Satsningen har främst riktat sig till deltagare som har behov av ökade kunskaper om mänskliga rättigheter eller personer som utbildar sig till yrken som innebär skyldigheter gentemot enskildas rättigheter. Under 2019 har det funnits en viss övervikt av de projekt som har riktats till nyanlända eller kortutbildade kvinnor. Flera av projekten har resulterat i konkret material som studiematerial, handledningar, digitala utbildningar eller nytt innehåll i kursplaner. (A2020/00795/MRB). Jämställdhetsmyndigheten har fått i uppdrag att belysa och sprida kunskap om Pekingplattformens syfte samt dess tolv sakområden (A2019/01892/JÄM). I genomförandet av uppdraget ska kopplingen till FN:s konvention om avskaffandet av all form av diskriminering av kvinnor (CEDAW) och Agenda 2030 synliggöras. Forum för levande historia har fått i uppdrag att fortsätta genomföra en utbildningsinsats om rasism i historien och i dag (A2019/02320/MRB). För mer information hänvisas till utgiftsområde 13 avsnitt 4.3.

Tillämpning och beaktande av mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet

Sedan 2017 har regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) en överenskommelse om att stärka arbetet med mänskliga rättigheter. SKR har i enlighet med överenskommelsen fortsatt arbetet för att öka kunskapen om mänskliga rättigheter hos förtroendevalda och anställda i kommuner och regioner och öka integreringen av mänskliga rättigheter i ordinarie processer (Ku2017/00256/DISK, Ku2017/01466/DISK, Ku2018/01280/D, Ku2018/01912/D, Ku2018/01979/D, Ku2019/02002/LS [delvis]). Enligt SKR:s rapport från september 2019 finns en ökad efterfrågan hos kommuner och regioner på SKR:s utbildningsinstanser. SKR konstaterar att det har skett ökad integrering av mänskliga rättigheter i ordinarie styrnings- och ledningsprocesser, inklusive i ett antal mindre kommuner och regioner (A2019/01495/MRB). En kartläggning som Raoul Wallenberg institutet har

genomfört på uppdrag av SKR visar att det finns en större förståelse för mänskliga rättigheter som ett kommunalt och regionalt ansvar men att många kommuner fortfarande inte arbetar rättighetsbaserat och har ett fortsatt behov av stöd i arbetet (A2019/01044/MRB).

Länsstyrelsen i Dalarna har fortsatt sitt uppdrag att samordna och utveckla länsstyrelsernas arbete med mänskliga rättigheter (Ku2017/00707/DISK, Ku2017/00255/DISK, Ku2018/01280/D, Ku2018/01912/D, Ku2018/01979/D, Ku2019/02002/LS [delvis]). Enligt Länsstyrelsernas rapport över verksamhetsåret 2019 har uppdraget bl.a. resulterat i att länsstyrelserna har presenterat människorättsstatistik som ska utgöra ett stöd för att bedöma respekten och skyddet av de mänskliga rättigheterna. Eftersom statistiken presenterades i november är det för tidigt att bedöma vilket genomslag den har fått i länsstyrelsernas arbete. Uppdraget har också lett till en markant förstärkning av länsstyrelsernas stöd till regional samverkan och kommunernas arbete med mänskliga rättigheter. Vidare har arbetet med uppdraget kopplats till arbetet med Agenda 2030 vilket bland annat har lett till att frågor om mänskliga rättigheter har integrerats på en övergripande nivå som tidigare har varit svår att nå (A2019/00731/MRB, A2020/00374/MRB).

Barnombudsmannen har sedan 2017 haft i uppdrag att erbjuda stöd till ett antal statliga myndigheter, kommuner och regioner i deras uppdrag att arbeta med den praktiska tillämpningen av barnets rättigheter i sina verksamheter (S2016/07875/FST och S2016/07874/FST). Under 2020 har sju statliga myndigheter fått nya uppdrag i kunskapslyftet, med stöd av Barnombudsmannen, vilket bl.a. har resulterat i insatser för att säkra ett barnrättsperspektiv i styr- och ledningsprocesser hos dessa myndigheter. Sedan juni 2019 har länsstyrelserna i uppdrag att samordna och utveckla sin tillämpning av barnets rättigheter samt stödja arbetet med att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i kommuner och regioner (A2019/01274/MRB). Av redovisningen för 2019 framgår att ett flertal länsstyrelser bedömer att uppdraget har inneburit en väsentlig förstärkning av arbetet för barnets rättigheter (utg.omr. 9 avsnitt 7).

Regeringen har uppdragit åt Jämställdhetsmyndigheten att verka för kännedom bland kommuner, regioner och berörda statliga myndigheter om Europarådets rekommendationer avseende Sveriges efterlevnad av Istanbulkonventionen (A2019/02321/JÄM). Jämställdhetsmyndigheten ska vidare samla in och sprida exempel på verksamheter på lokal och regional nivå som svarar mot Europarådets rekommendationer. Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2021.

Sverige har under lång tid fått återkommande internationell och nationell kritik för sin häktnings- och restriktionsanvändning, bl.a. från kommittén mot tortyr och Europarådets kommitté för förhindrande av tortyr. Regeringen har beslutat propositionen Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering (prop. 2019/20:129). I propositionen föreslås bl.a. att isolering av häktade barn ska upphöra och att tidsgränser för häktning införs. Det pågår samtidigt ett utvecklingsarbete för att öka kvaliteten i det isoleringsbrytande arbetet som nu är en integrerad del av Kriminalvårdens arbete. Kriminalvården påbörjade under 2019 en kartläggning av häktade barn och ungdomar i Sverige 2019 och 2020. Det övergripande syftet och projekt målet är att fördjupa kunskapen om barn och ungdomar som sitter häktade.

Arbetet inom ramen för regeringens nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott har fortsatt och föreslås förstärkas under 2021 med 10 miljoner kronor (Ku2016/02629/DISK, utg.omr. 13 avsnitt 4.6.2).

Myndigheten för delaktighet har fortsatt sitt uppdrag att tillsammans med länsstyrelserna ge stöd till regioner och kommuner att genomföra sina

funktionshinderspolitiska strategier och planer (S2018/05853/SOF). Myndigheten har för 2019 rapporterat att många kommuner inte har ett strategiskt arbete kring funktionshinderspolitiska frågor. Kommunerna har däremot planer för enskilda områden, oftast kopplat till fysisk tillgänglighet eller omsorg (S2017/07302/RS [delvis]).

11.8.4 Ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet

Sakråd och samråd med det civila samhället

Sakråd, som är en arbetsmetod för att på ett systematiskt sätt ta vara på civilsamhällets expertis i olika sakfrågor, fortsätter att införas. Flera sakråd har hållits bl.a. inför Sveriges rapportering avseende UPR, CEDAW och CSW. Regeringen har beviljat medel till Funktionsrätt Sverige för framtagandet av en alternativ rapport om hur Sverige lever upp till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I samband med Sveriges kombinerade andra och tredje rapport avseende FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har flera möten genomförts med organisationer från det civila samhället.

Tillsammans med företrädare från de nationella minoriteterna har det arbetats fram förslag på nya former av samråd vilka ska genomföras under kommande år för att möta de ökade krav på strukturerade samråd enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Möten med Barnrättsdelegationen, som är ett forum för dialog mellan regeringen och civilsamhällesorganisationer i Sverige, ägde rum i mars 2019 och februari 2020. Digitala avstämningar gjordes också med anledning av utbrottet av covid-19 (utg.omr. 9 avsnitt 7). Ett digitalt möte med anledning av utbrottet av pandemin och hur det påverkar personer med funktionsnedsättning har också genomförts med funktionshindersdelegationen.

Bidrag har givits till Mänskliga Rättighetsdagarna (MR-dagarna) 2019. MR-dagarna syftar till att bredda och fördjupa det offentliga samtalet om mänskliga rättigheter, erbjuda kunskap och metoder för praktisk tillämpning av mänskliga rättigheter och utveckla samarbetet inom området (A2020/00816/MRB).

Hållbart företagande, företag och mänskliga rättigheter

En plattform för internationellt hållbart företagande har lanserats, baserad på skrivelsen om hållbart företagande (skr. 2015/16:69) och Sveriges nationella handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter, utarbetad i linje med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Plattformen har en bred ansats utifrån en tydlig förväntan på företag att respektera mänskliga rättigheter i all sin verksamhet, både i Sverige och utomlands. Regeringskansliets webbutbildning om hållbart företagande, framtagen för ambassaderna i syfte att förbättra stödet till företag i deras hållbarhetsarbete, har under året delats med och lanserats till EU-delegationerna runt om i världen. Under året har ett flertal möten hållits med representanter för civilsamhället för att samtala kring frågor om hållbart företagande. Samtalen har haft fokus på företagande och mänskliga rättigheter. Arbetet med mänskliga rättigheter har under året drivits vidare med utgångspunkt från statens ägarpolicy bl.a. genom löpande uppföljning av bolagens arbete samt kompetenshöjande insatser. Det har införts ett krav att bolagen med statligt ägande, när det är behövligt, ska ställa vissa krav på leverantörers arbetsvillkor gällande lön, arbetstid och semester, vid inköp som överstiger ett tröskelvärde. Kraven innebär ett förtydligande av de ambitioner som regeringen sedan tidigare har haft, att bolagen med statligt ägande ska arbeta för bl.a. en sund och säker arbetsmiljö, respekt för mänskliga rättigheter samt goda och anständiga arbetsvillkor.

11.9 Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att de insatser som har vidtagits inom ramen för regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29) bidrar till att uppfylla målet att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Insatserna har bl.a. resulterat i en ökad kunskap och kompetens om mänskliga rättigheter hos framför allt statligt anställda men även inom vissa andra yrkeskategorier. Insatserna har vidare bidragit till ett mer samordnat och systematiskt arbete för mänskliga rättigheter på regional och lokal nivå bl.a. genom ett rättighetsbaserat arbetssätt. Frågor om mänskliga rättigheter integreras i större utsträckning än tidigare i den ordinarie verksamheten. Även insatser som har gjorts inom andra politikområden t.ex. funktionshinderspolitiken, barnrättspolitik, jämställdhetspolitiken och politiken mot diskriminering bidrar till måluppfyllelsen.

Samtidigt visar olika rapporter och granskningar att det krävs fortsatt arbete för att nå målet om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Det finns bl.a. ett fortsatt behov av kompetenshöjande åtgärder om de mänskliga rättigheterna och av att integrera de mänskliga rättigheterna i ordinarie verksamheten. Det visar inte minst uppdragsredovisningarna från Uppsala universitet och Länsstyrelsen i Dalarnas län. Det är framför allt viktigt att säkerställa att det finns en långsiktig och tydlig styrning i frågorna. Sverige lägger stor vikt vid rekommendationer och synpunkter från internationella granskningsorgan. När allt fler länder ifrågasätter det internationella regelverket om mänskliga rättigheter är det angeläget att arbetet för att förverkliga de mänskliga rättigheterna fortsätter såväl nationellt som internationellt. Sverige kan på så sätt agera som en positiv kraft och förebild för andra länder.

11.10 Politikens inriktning

Vi lever i en tid som kräver att de internationella åtagandena om mänskliga rättigheter tas på största allvar. Den pågående pandemin utsätter samhället och dess olika funktioner för extra stora påfrestningar. Den innebär även en ökad risk för att de mänskliga rättigheterna begränsas och åsidosätts. Rapporter från internationella människorättsorgan pekar på en oroande utveckling vad gäller respekten för mänskliga rättigheter såväl som pandemins konsekvenser, där ojämlikhet och orättvisor gör att personer som hör till vissa grupper har drabbats särskilt hårt. Redan innan pandemin sågs en utveckling där mänskliga rättigheter allt oftare ifrågasätts och det finns risk att denna oroande trend förstärkts. Mot den bakgrunden anser regeringen att de mänskliga rättigheterna ska tas på största allvar och att Sverige med än mer fokus ska vara en positiv kraft och ständigt hålla frågor om mänskliga rättigheter på agendan både på internationell och nationell nivå.

Ett konkret sätt att försvara de internationella överenskommelserna om mänskliga rättigheter är att ständigt ta nya steg för att de ska efterlevas fullt ut i Sverige. Även om Sverige på många sätt är en förebild när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna får Sverige synpunkter såväl som kritik i både internationella och nationella granskningar. Efter granskningen av Sverige i januari 2020 i för FN:s råd för mänskliga rättigheter inom ramen för den universella granskningsmekanismen (Universal Periodic Review, UPR), accepterade regeringen ett stort antal rekommendationer och arbetet med att genomföra rekommendationerna är högt prioriterat. Rekommendationerna Sverige fick i granskningen handlade bland annat om att stärka arbetet mot rasism, diskriminering och hatbrott, att upprätta ett nationellt institut för mänskliga rättigheter och att stärka skyddet av mänskliga rättigheter för kvinnor, barn, migranter, urfolket samerna, nationella minoriteter och

personer med funktionsnedsättning, hbtq-personer och intersexpersoner. Kritiken som riktades i granskningen är en indikation på att det pågående arbetet i enlighet med regeringens strategi för mänskliga rättigheter behövs för att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. I detta sammanhang är det viktigt att svensk lagstiftning är utformad i överensstämmelse med dessa åtaganden.

Regeringens långsiktiga arbete i enlighet med strukturen i regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29) ska bidra till att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:62). Sverige har under en längre tid fått rekommendationer från internationella granskningsorgan om att inrätta en oberoende institution för mänskliga rättigheter. Regeringen föreslår att ett institut för mänskliga rättigheter inrättas. Regeringen anser att institutet ska ha i uppgift att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige. Denna reform ska föregås av en bred parlamentarisk förankring kring utformningen av lagstiftningen och regelverket för det nya institutet.

Ett samordnat och systematiskt arbete för mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet är fortsatt prioriterat. Rapporter och andra underlag som regeringen har fått ta del av visar att det har skett framsteg i arbetet men att fortsatta och långsiktiga insatser behövs. Arbetet på kommunal och regional nivå ska därför fortsätta.

Det civila samhället spelar en ovärderlig roll i att uppmärksamma, belysa och driva på frågor om mänskliga rättigheter, såväl som att lyfta den oroande situationen för människorättsförsvarare. Det är därför viktigt att säkra att civila samhället har goda förutsättningar för att fortsatt driva ett aktivt arbete med mänskliga rättigheter.

11.11 Resultatredovisning för Justitiekanslern och Datainspektionen

11.11.1 Uppdrag för Justitiekanslern och Datainspektionen

Justitiekanslern har tillsyn över att de som utövar offentlig verksamhet efterlever lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina åligganden. I detta ingår att vaka över tryck- och yttrandefriheten samt värna integriteten och rättssäkerheten i den offentliga verksamheten. Myndigheten ska bevaka statens rätt och föra eller låta föra statens talan, om inte någon annan myndighet har denna uppgift.

Datainspektionen har som huvudsaklig uppgift att arbeta för att människors grundläggande fri- och rättigheter skyddas i samband med behandling av personuppgifter. Myndigheten ska också verka för att god sed iakttas i kredit- och inkassoverksamhet. Inom ramen för sitt uppdrag är Datainspektionen tillsynsmyndighet inom en rad områden.

En samlad resultatbedömning görs för Justitiekanslern respektive Datainspektionen.

11.11.2 Resultat Justitiekanslerns verksamhet

Till Justitiekanslern inkom nästan 7 500 ärenden 2019, vilket är en minskning jämfört med föregående år. Antalet avgjorda ärenden minskade med ca 1 500 jämfört med 2018 och med ca 3 800 jämfört med 2017. Minskningen förklaras av att myndigheten under 2019 inte har hanterat några fall då ett stort antal personer väcker liknande ärenden, så som ärendet om skadeståndsanspråk från personer som registrerades i uppgiftssamlingen Kringresande.

Tillsyn och skadereglering är likt tidigare år de ärendeslag som dominerat Justitiekanslerns verksamhet.

Under 2019 handlade myndigheten nästan 1 200 tillsynsärenden, vilket är i linje med de senaste åren. Myndigheten har bland annat genomfört sju tillsynsprojekt, granskningar av myndigheters ärendeförteckningar och uppföljningar av tidigare tillsynsärenden. Tillsynsarbetet är särskilt viktigt för att bevaka hur berörda myndigheter tar om hand och följer upp anmärkningar.

Justitiekanslern har likt tidigare år riktat kritik mot myndigheter i sina tillsynsärenden. Denna kritik har bland annat riktats mot bristfällig handläggning av begäran om utlämnande av allmänna handlingar, serviceskyldigheten enligt förvaltningslagen och felaktig hantering av sekretessbelagd information. I skaderegleringsärenden har Justitiekanslern främst riktat kritik mot myndigheters dröjsmål i handläggning av olika ärenden.

Under 2019 inkom ca 3 600 skaderegleringsärenden till Justitiekanslern, vilket var nästan 50 procent av samtliga inkomna ärenden. I ca 90 procent av de avslutade ärendena om ersättning enligt lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder beviljades ersättning helt eller delvis, vilket är samma nivå som tidigare år.

Några principiellt intressanta frågor under året

Justitiekanslern har som företrädare för staten varit part i målet mot Girjas sameby. Där förklarade Högsta domstolen i januari 2020, med hänvisning till bland annat urminnes hävd, att Girjas sameby utan hinder av rennäringslagen (1971:437) får upplåta rätt till jakt och fiske på samebyns område.

I ett annat ärende blev den svenska staten stämd i en amerikansk domstol av en ättling till en person vid namn White Fox, som tillhörde den nordamerikanska pawneestammen. Målet gällde rätten till föremål som idag ingår i Statens museer för världskulturs samlingar. I augusti biföll domstolen svenska statens yrkande om att talan skulle avvisas med hänsyn till den statsrättsliga immuniteten.

Datainspektionens verksamhet

Datainspektionen har, genom sin roll som nationell tillsynsmyndighet inom dataskyddsområdet, samt inom områdena kamerabevakning, kreditupplysning och inkasso, utövat tillsyn över behandlingen av personuppgifter och där bidragit till att säkra individens rätt till integritet.

Verksamhetens utveckling

Under 2019 har Datainspektionen gått från att bygga upp ny verksamhet till att gå in i en operativ fas. Året har präglats dels av ett fortsatt stort inflöde av ärenden, dels av praktiska utmaningar med att harmonisera tillämpningen av dataskyddsreformen inom EU. Myndigheten har kunnat minska ärendebalanser på vissa områden väsentligt, så att exempelvis medborgare och företag snabbt kunnat få vägledning och svar. Under 2018 kunde svarstiden vara uppemot tre månader medan man under 2019 lyckades få ned tiden så att de flesta fick svar efter en vecka. Detta har bidragit till att samhället fått ett bättre stöd i arbetet med dataskyddsfrågor. Myndigheten har dock, på grund av ett fortsatt ansträngt läge under året, inte haft förutsättningar att prioritera handläggningen av tillstånd för kamerabevakning vilket resulterade i upp emot ett år långa handläggningstider för dessa ärenden under 2019.

Datainspektionen lade under 2019 ungefär 85 procent av sina resurser på uppdrag som följer av dataskyddsreformen. Samtidigt lades ca 12 procent på kamerabevakning

vilket är en högre siffra än 2018. Detta beror på att kamerabevakningslagen (2018:1200) trädde i kraft först i augusti 2018. För att Sverige ska kunna uppfylla de krav som framgår av EU:s dataskyddsförordning har Datainspektionen lagt huvuddelen av sina resurser för att kunna möta dessa. Under året registrerades ca 18 700 ärenden som rörde dataskyddsförordningen och Datainspektionen har kunnat arbeta ner balansen till att vid årets slut landa på 3 000 ärenden. Ungefär 500 ärenden inkom under året vad gäller tillstånd till kamerabevakning och under året avslutades knappt hälften av dessa. Det ansträngda arbetsläget kring kamerabevakning har gjort att Datainspektionen inte har kunnat bedriva tillsyn på området i den mån myndigheten anser har behövts, och mängden klagomål inom detta område som inkommer till Datainspektionen har ökat.

Antalet anmälda personuppgiftsincidenter mer än fördubblades från 2018 till 2019. Dessa incidenter ska anmälas till Datainspektionen som bedömer allvarlighetsgraden och eventuell vidare åtgärd. Anmälningarna och klagomål från enskilda, som också de fördubblades i antal från 2018 till 2019 då det kom in drygt 3 500, ger Datainspektionen en grund för hur myndigheten ska prioritera sina insatser och utöva tillsyn, baserat på var problemen och behoven verkar vara som störst.

Tillsynsverksamheten

Under 2019 inledde Datainspektionen 51 tillsynsändren och i två fall beslutades om sanktionsavgifter. Det är ofta klagomål som ligger till grund för inledande av tillsyn och under året initierades en hel del ärenden mot bolag med många användare på digitala plattformar. I sin tillsynsverksamhet fokuserar Datainspektionen på att genomföra insatser inom områden där befärade brister är särskilt systematiska eller graverande, exempelvis vid behandling av känsliga personuppgifter.

På kamerabevakningsområdet har Datainspektionen, prioriterat att inleda tillsyn i några fall, baserat på klagomål om otillåten kamerabevakning,

Datainspektionen har under 2019 haft ett något större fokus på uppgifterna att iakttä god sed i inkasso- och kreditupplysningsverksamhet än föregående år. Antalet klagomål på området kreditupplysning har ökat väsentligt och det är i princip även där en fördubbling jämfört med 2018. En förklaring är den ökade e-handeln.

Internationell verksamhet

Datainspektionen är en aktiv aktör som medlem i den Europeiska dataskyddsstyrelsen, där EU-gemensam praxis drivs fram. En harmonisering av tolkningen av dataskyddsförordningen har visat sig vara en utmaning för medlemsstaterna och många har vitt skilda uppfattningar, ofta grundade på olika praxis och förvaltningsrättsliga traditioner. Datainspektionen och dess systemmyndigheter inom EU har omfattande skyldigheter att samarbeta och bistå varandra i gränsöverskridande ärenden. Under året har Datainspektionen varit berörd i totalt 486 klagomål eller andra gränsöverskridande ärenden och ansvarig eller berörd i 186 ärenden där utredning eller eventuell tillsyn inletts. Sammanlagt uppgår detta till 672 ärenden, vilket är mer än en dubbling från 2018.

11.11.3 Analys och slutsatser

Justitiekanslern

Regeringen bedömer att Justitiekanslern på ett tillfredställande sätt har utfört de uppgifter som myndigheten ansvarar för.

Datainspektionen

Regeringen bedömer att Datainspektionen har utfört de uppgifter som myndigheten ansvarar för att hantera, på ett sätt som bidragit till att stärka den personliga integriteten. Med utgångspunkt i ett utökat och omfattande uppdrag med införandet av ett nytt regelverk på dataskyddsområdet, har Datainspektionen gjort väl avvägda prioriteringar i sin verksamhet under året.

11.12 Budgetförslag

11.12.1 6:1 Allmänna val och demokrati

Tabell 11.3 Anslagsutveckling 6:1 Allmänna val och demokrati

Tusental kronor

2019	Utfall	461 295	Anslagssparande	59 305
2020	Anslag	144 840 ¹	Utgiftsprognos	143 366
2021	Förslag	107 340		
2022	Beräknat	64 340		
2023	Beräknat	58 340		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för val, åtgärder för att främja, förankra och försvara demokratin samt åtgärder för främjande av de mänskliga rättigheterna på nationell nivå. Anslaget får användas för administrationskostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Regeringens överväganden

Tabell 11.4 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 6:1 Allmänna val och demokrati

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	142 340	142 340	142 340
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-35 000	-78 000	-84 000
varav BP21	10 000	2 000	2 000
- Genomförande och förberedelser av val samt valdatasystem	10 000	2 000	2 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	107 340	64 340	58 340

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 10 000 000 kronor 2021 för genomförande av Sametingsvalet 2021, för förberedelser inför de allmänna valen 2022 och för finansiering av det nya valdatasystemet 2021. För 2022 till 2030 beräknas anslaget ökas med 2 000 000 kronor för finansiering av det nya valdatasystemet. Anslaget minskar samtidigt med 45 000 000 kronor 2021 på grund av att tidsbegränsade medel löper ut.

Regeringen föreslår att 107 340 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 64 340 000 kronor respektive 58 340 000 kronor.

11.12.2 6:2 Justitiekanslern

Tabell 11.5 Anslagsutveckling 6:2 Justitiekanslern

Tusental kronor

2019	Utfall	52 143	Anslagssparande	-629
2020	Anslag	52 550 ¹	Utgiftsprognos	51 828
2021	Förslag	53 243		
2022	Beräknat	53 704 ²		
2023	Beräknat	54 331 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 53 243 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 53 243 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Justitiekanslerns förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 11.6 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 6:2 Justitiekanslern

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	52 550	52 550	52 550
Pris- och löneomräkning ²	703	1 164	1 791
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-10	-10	-10
- Generell besparing i statsförvaltningen	-10	-10	-10
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	53 243	53 704	54 331

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 10 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 53 243 000 kronor anvisas under anslaget 6:2 *Justitiekanslern* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 53 704 000 kronor respektive 54 331 000 kronor.

11.12.3 6:3 Integritetsskyddsmyndigheten

Tabell 11.7 Anslagsutveckling 6:3 Integritetsskyddsmyndigheten

Tusental kronor

2019	Utfall	100 570	Anslagssparande	-4 130
2020	Anslag	120 374 ¹	Utgiftsprognos	117 283
2021	Förslag	111 740		
2022	Beräknat	112 669 ²		
2023	Beräknat	113 974 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 111 740 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 111 740 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Integritetsskyddsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 11.8 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 6:3 Integritetsskyddsmyndigheten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	110 374	110 374	110 374
Pris- och löneomräkning ²	1 476	2 406	3 712
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-110	-110	-110
- Generell besparing i statsförvaltningen	-110	-110	-110
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	111 740	112 669	113 974

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 110 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 111 740 000 kronor anvisas under anslaget 6:3 *Integritetsskyddsmyndigheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 112 669 000 kronor respektive 113 974 000 kronor.

11.12.4 6:4 Valmyndigheten

Tabell 11.9 Anslagsutveckling 6:4 Valmyndigheten

Tusental kronor

2019	Utfall	19 829	Anslagssparande	862
2020	Anslag	20 447 ¹	Utgiftsprognos	20 836
2021	Förslag	20 730		
2022	Beräknat	20 923 ²		
2023	Beräknat	21 172 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 20 730 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 20 730 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Valmyndighetens verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 11.10 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 6:4 Valmyndigheten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	20 447	20 447	20 447
Pris- och löneomräkning ²	283	476	725
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	20 730	20 923	21 172

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

Regeringen föreslår att 20 730 000 kronor anvisas under anslaget 6:4 *Valmyndigheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 20 923 000 kronor respektive 21 172 000 kronor.

11.12.5 6:5 Stöd till politiska partier

Tabell 11.11 Anslagsutveckling 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

2019	Utfall	167 537	Anslagssparande	73
2020	Anslag	169 200 ¹	Utgiftsprognos	169 200
2021	Förslag	169 200		
2022	Beräknat	169 200		
2023	Beräknat	169 200		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till politiska partier. Enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier lämnas stöd till politiskt parti som deltagit i val till riksdagen dels som ett partistöd, dels som ett kanslistöd för ett år i taget räknat fr.o.m. den 15 oktober. Partistödet lämnas som ett mandatbidrag.

Regeringens överväganden

Tabell 11.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	169 200	169 200	169 200
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	169 200	169 200	169 200

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 169 200 000 kronor anvisas under anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 169 200 000 kronor respektive 169 200 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 169 200 000 kronor 2022.

Tabell 11.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

	Utfall År 2019	Prognos 2020	Förslag År 2021	Beräknat År 2022
Ingående åtaganden	126 941	126 941	169 200	
Nya åtaganden	126 941	169 200	169 200	
Infriade åtaganden	-126 941	-126 941	-169 200	-169 200
Utestående åtaganden	126 941	169 200	169 200	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	169 200	169 000	169 200	

Skälen för regeringens förslag: Enligt lagen (2006:999) om ekonomiadministrativa bestämmelser för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen krävs bemyndigande för beslut om bl.a. bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför utgifter under senare budgetår än det år budgeten avser, vilket gäller för stödet till politiska partier. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 169 200 000 kronor 2022.

11.12.6 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter

Tabell 11.14 Anslagsutveckling 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	0 ¹ Utgiftsprognos
2021	Förslag	25 000
2022	Beräknat	50 170 ²
2023	Beräknat	50 723 ³

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 49 831 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 49 831 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för mänskliga rättigheters förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 11.15 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	25 000	50 170	50 723
varav BP21	25 000	50 000	50 000
- Institutet för mänskliga rättigheter	25 000	50 000	50 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	25 000	50 170	50 723

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det är angeläget att kunna stärka arbetet med mänskliga rättigheter i Sverige, både vad gäller främjandearbete och förmågan att följa utvecklingen. Därför föreslår regeringen att ett Institut för mänskliga rättigheter inrättas. Ett nytt anslag 6:6 *Institutet för mänskliga rättigheter* föreslås därmed föras upp på statens budget fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 25 000 000 kronor anvisas under anslaget 6:6 *Institutet för mänskliga rättigheter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 50 170 000 kronor respektive 50 723 000 kronor.

11.13 Namnbyte för Datainspektionen

11.13.1 Ärendet och dess beredning

Inom Regeringskansliet (Justitiedepartementet) har en promemoria upprättats med förslag om att Datainspektionens ska byta namn till Integritetsskyddsmyndigheten. Promemorian har remissbehandlats. En sammanfattning av promemorian, promemorians lagförslag och en förteckning över remissinstanserna finns i bilaga 1. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju2018/02306/Å).

De föreslagna ändringarna är av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

11.13.2 Datainspektionen blir Integritetsskyddsmyndigheten

Regeringens förslag: Datainspektionen ska byta namn till Integritetsskyddsmyndigheten. Det nya namnet föranleder ändringar i kreditupplysningslagen, inkassolagen, lagen om belastningsregister och offentlighets- och sekretesslagen. Hänvisningar till ”Datainspektionen” i dessa lagar ska ersättas med hänvisningar till ”Integritetsskyddsmyndigheten”. Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2021.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker eller har inga invändningar mot promemorians förslag att Datainspektionen ska byta namn. Ett flertal remissinstanser ifrågasätter dock det namn som föreslås i promemorian. *Datainspektionen* påpekar att det nuvarande namnet kan uppfattas som ålderdomligt men anser att det kan diskuteras om det föreslagna namnet på ett tydligt sätt speglar myndighetens nya roll. Datainspektionen framhåller att ordet integritet har flera olika betydelser som faller utanför myndighetens tillsynsområde. Det föreslagna namnet kan enligt Datainspektionen också ifrågasättas från bl.a. ett klarspråksperspektiv. Datainspektionen anser att namnet lämpligen bör referera till dataskydd och förordar att myndighetens nya namn blir ”Dataskyddsmyndigheten”. Också *Kammarrätten i Stockholm*, *Förvaltningsrätten i Stockholm* och *Post- och telestyrelsen* anför att ordet integritet har flera olika betydelser som faller utanför Datainspektionens uppdrag. Såväl Förvaltningsrätten i Stockholm som Post- och telestyrelsen förordar att Datainspektionens nya namn ska vara ”Dataskyddsmyndigheten”. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* avstyrker förslaget och framför att det finns en uppenbar förväxlingsrisk mellan myndighetens namn och det föreslagna namnet.

Skälen för regeringens förslag: Datainspektionen har bl.a. till uppgift att verka för att människor skyddas mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter. Myndigheten inrättades 1973 och dess ansvarsområde har genomgått väsentliga förändringar genom åren. Sedan den 25 maj 2018 är Datainspektionen dessutom tillsynsmyndighet enligt både Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/680 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF.

Som *Datainspektionen* påpekar kan myndighetens nuvarande namn uppfattas som ålderdomligt. Datainspektionens förändrade uppdrag understryker dess roll som den centrala tillsynsmyndigheten när det gäller skyddet för den personliga integriteten. Ett nytt namn, som bättre speglar myndighetens roll, skulle tydligt kunna markera denna förändring.

På sätt som bl.a. *Kammarrätten i Stockholm*, *Förvaltningsrätten i Stockholm* och *Post- och telestyrelsen* anför har ordet integritet flera olika betydelser. En del av dessa betydelser faller utanför Datainspektionens uppdrag. Att ge myndigheten ett namn som i detalj beskriver omfattningen av dess uppdrag är dock svårt att förena med kravet på att namnet ska vara kärnfullt och samtidigt markera myndighetens förändrade uppdrag. Det avgörande bör vara att det nya namnet understryker den huvudsakliga inriktningen på myndighetens verksamhet.

Datainspektionen har ett brett ansvar för att människor ska skyddas mot kränkningar av den personliga integriteten. Det framstår därför som naturligt att låta myndighetens uppdrag när det gäller skyddet för den personliga integriteten avspeglas i dess namn. Genom namnbytet markeras också myndighetens nya roll. Risken för att Integritetsskyddsmyndigheten skulle komma att förväxlas med Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden bedöms vara liten.

Mot denna bakgrund föreslås att namnet på myndigheten ändras från Datainspektionen till Integritetsskyddsmyndigheten.

Förslaget att myndigheten ska byta namn föranleder ändringar i ett antal författningar. Namnet på myndigheten förekommer bl.a. i kreditupplysningslagen (1973:1173), inkassolagen (1974:182), lagen (1998:620) om belastningsregister och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). I bestämmelser i dessa lagar där ordet ”Datainspektionen” förekommer i olika böjningsformer föreslås det bytas ut mot ”Integritetsskyddsmyndigheten” i motsvarande form. Namnet på myndigheten förekommer dessutom i lagen (1975:55) om folk- och bostadsräkning år 1975. Med hänsyn till lagens särskilda karaktär bedöms det inte finnas något behov av att ändra namnet på myndigheten i den författningen.

Förslaget bedöms inte leda till några ökade kostnader för myndigheten eller enskilda, utöver mindre utgifter av engångskaraktär för Datainspektionen i direkt anslutning till namnbytet. Kostnaderna hanteras inom myndighetens befintliga anslagsram.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2021.

Några övergångsbestämmelser behövs inte.

12 Nationella minoriteter

12.1 Mål för området

Målet för politikområdet är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83).

Nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar.

Målet ska följas upp inom följande delområden (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272):

- diskriminering och utsatthet,
- inflytande och delaktighet, och
- språk och kulturell identitet.

Regeringens arbete ska även bidra till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling genomförs och att flera av målen i agendan uppfylls. Det gäller bl.a. agendans mål 3 om att säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar samt mål 5 om att uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt.

12.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningsgrunder är:

- kommuners, regioners och myndigheters efterlevnad av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen) och Sveriges internationella åtaganden inom området,
- informations- och kunskapshöjande insatser för att förstärka efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter,
- arbete mot diskriminering och utsatthet,
- utvecklingen av samråd med och inflytande för de nationella minoriteterna,
- språk- och kulturaktiviteter för och av de nationella minoriteterna, och
- insatser för att stärka de nationella minoritetsspråken.

12.3 Resultatredovisning

12.3.1 Efterlevnaden av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk

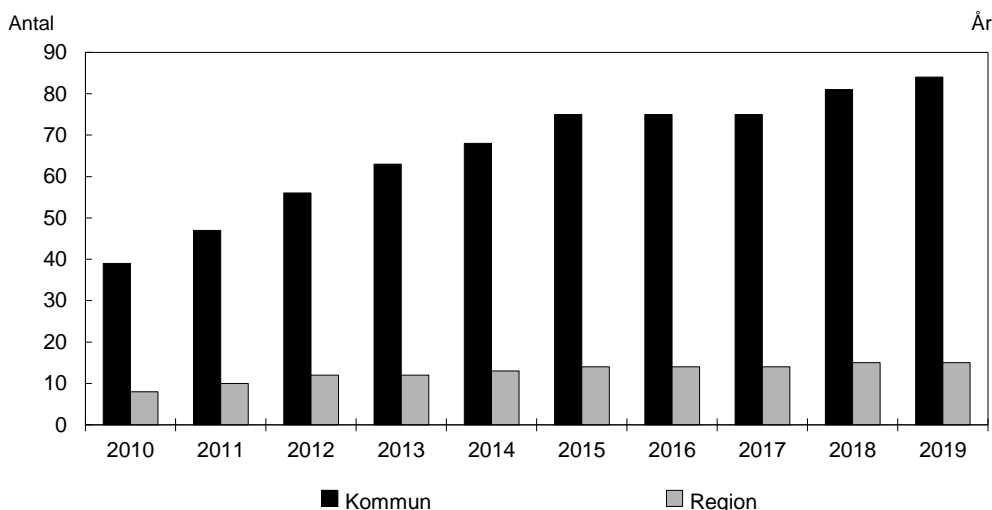
Sedan den 1 januari 2019 gäller ett starkt grundläggande skydd för samtliga nationella minoriteter, dessutom har rättigheterna för finska, meänkieli och samiska inom respektive språks förvaltningsområde stärkts. Den stärkta lagen har gett resultat i förhållande till kommuners och regioners arbete med att ta fram mål- och riktlinjer för sitt arbete med de nationella minoriteterna.

Utredningen om uppföljning av minoritetspolitiken (dir. 2018:86 och dir. 2019:7) har överlämnat betänkandet Högre växel i minoritetspolitiken – starkt samordning och uppföljning (SOU 2020:27). Betänkandet har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

Kommuners och regioners arbete inom förvaltningsområdena fortsätter att utvecklas

Enligt minoritetslagen kan en kommun efter ansökan ingå i förvaltningsområdet för finska, meänkieli eller samiska. Sedan 2010 har antalet kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområdena mer än fördubblats och uppgår till 84 kommuner och 15 regioner som framgår av tabell 12.1 nedan.

Diagram 12.1 Antalet kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområden för finska, meänkieli och samiska

Källa: Uppföljningsrapport 2019.

Av Sametingets och Länsstyrelsen i Stockholms läns rapport Nationella minoriteter och minoritetsspråk, Minoritetspolitikens utveckling 2019 (Ku2020/00875/CSM) (benämns fortsättningsvis Uppföljningsrapport 2019) framgår att Länsstyrelsen i Stockholms län under 2019 fördelade ca 56 miljoner kronor i statsbidrag till 59 kommuner och att Sametinget fördelade ca 25 miljoner kronor till 25 kommuner. Majoriteten av medlen har använts till samordning och till språk- och kulturaktiviteter. Myndigheterna fördelade sammanlagt ca 3 miljoner kronor i statsbidrag till 15 regioner. Detta har resulterat i språk- och kulturaktiviteter för och av de nationella minoriteterna samt ökad samordning.

I förvaltningsområdena uppgår 26 procent av kommunerna att de antagit mål och riktlinjer för det minoritetspolitiska arbetet och 19 procent att de varit antagna sedan tidigare. Av regionerna i förvaltningsområdena uppgår 14 av 15 att de antagit mål och riktlinjer eller att arbete pågår. Utanför förvaltningsområdena uppgår hälften av kommunerna att de antingen antagit mål och riktlinjer eller att arbete med detta pågår. En region utanför förvaltningsområdena uppgår att de antagit mål och riktlinjer.

Informations- och kunskapshöjande insatser stärker efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter

Kommuner och regioner ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar i enlighet med minoritetslagen. Av Uppföljningsrapport 2019 framgår att kommuner och regioner ger information om minoriteternas rättigheter i ungefär samma utsträckning som tidigare. Dessa efterfrågar dock ytterligare kunskapshöjande insatser och rådgivning om minoritetslagens ökade krav. Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har därför enligt Uppföljningsrapport 2019 bl.a. ökat digitaliseringen av informations- och utbildningsmaterial, främst via Minoritet.se. Webbplatsen hade närmare 360 000 besök 2019, en ökning med 17 procent jämfört med 2018 och med 30 procent jämfört med

2017. Via webbplatsen har 38 200 beställningar av handboken Nationella minoriteters rättigheter gjorts.

12.3.2 Diskriminering och utsatthet

Regeringen har tillsatt en kommitté i form av en sannings- och försoningskommission för granskning av kränkningar och övergrepp mot tornedalingar, kväner och lantalaiset till följd av 1800- och 1900-talens assimileringspolitik (dir 2020:29).

Uppdraget ska redovisas senast den 16 maj 2022.

Vid samråd med representanter för de nationella minoriteterna framgår att det har förekommit hot och hat. De insatser som genomförs för att motverka diskriminering och utsatthet är främst utbildningar riktade till förtroendevalda och tjänstepersoner på ledningsnivå.

Under 2019 har drygt hälften av kommunerna och regionerna inom förvaltningsområdena genomfört utbildningar eller liknande insatser om nationella minoriteters rättigheter, vilket innebär en minskning jämfört med 2018. Ungefär 40 procent av kommunerna och drygt hälften av regionerna har utbildat sin personal om diskrimineringsfrågor som även omfattat nationella minoriteter, vilket innebär en ökning jämfört med förra året. Knappt hälften av kommunerna och nästan 70 procent av regionerna uppger att de genomfört andra insatser för att motverka diskriminering och utsatthet av nationella minoriteter. Exempel är arbete med att främja mänskliga rättigheter, likabehandlingsplaner, utbildningar i rättighetsbaserat arbetssätt, arbete för antidiskriminering och jämlikhet. Dessa insatser har ökat jämfört med förra året. Kommuner och regioner utanför förvaltningsområdena har inte i lika stor utsträckning genomfört utbildningar eller liknande insatser.

Under 2019 har Länsstyrelsen i Stockholms län distribuerat ca 10 000 exemplar av boken ”Antiziganismen i Sverige”. Sedan 2018 har över 31 700 exemplar tryckts och spridits.

Flera myndigheter arbetar med romsk inkludering

I Länsstyrelsen i Stockholms läns rapport Romsk inkludering, Årsrapport 2019 (Ku2020/01102/CSM) konstateras att strategin är ett viktigt komplement till den nationella minoritetspolitiken där uppdrag till olika myndigheter är av stor vikt. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Arbetsförmedlingen, Boverket, Institutet för språk och folkminnen, Skolverket och Socialstyrelsen har haft i uppdrag att arbeta med romsk inkludering 2016–2019. Utöver detta har fem kommuner erhållit statsbidrag för att utveckla sitt arbete för romsk inkludering. De insatser som genomförts har bl.a. bidragit till stärkt tillit och ett ökat förtroende mellan den romska minoriteten och myndigheter och att fler barn och ungdomar genomför sin skolgång. (Ku2020/00239/CSM). Vidare har romers hälsa främjats, framförallt romska kvinnors hälsa har gynnats genom det riktade stödet (Ku2020/00518/CSM). Romska organisationers deltagande i samhällslivet har förbättrats och stärkts (Ku2020/00518/CSM). Genom såväl strategin för romsk inkludering och den stärkta minoritetslagstiftningen finns enligt Årsrapport 2019 en ökad efterfrågan från kommuner och myndigheter att samverka och samråda med företrädare för den romska minoriteten, vilket bidrar till ökat inflytande för romer på flera nivåer.

12.3.3 Inflytande och delaktighet

Enligt Uppföljningsrapport 2019 har majoriteten av kommunerna och regionerna inom förvaltningsområdena genomfört strukturerade samråd. Av dessa har knappt tio procent av kommunerna gett inflytande genom representation i ungdomsråd eller

motsvarande. Nationella minoriteters inflytande och delaktighet har framför allt påverkat kommuners och regioners beslut och inriktning inom kultur- och språkområdet samt äldreomsorg och förskola. Regionerna samverkar även kring frågor om hälso- och sjukvård. Endast ett fåtal kommuner utanför förvaltningsområdena har genomfört strukturerade samråd, vilka framförallt omfattat frågor om språk och kultur. Jämfört med tidigare år har inflytande genom strukturerade samråd legat kvar på en relativt hög nivå i förvaltningsområdena och en låg nivå utanför.

Länsstyrelsen i Stockholms län har genomfört två samordnade samrådsförfaranden där 22 myndigheter och 19 organisationer deltagit, vilket bidragit till att minoritetsfrågorna kommit upp på ytterligare myndigheters agenda.

12.3.4 Språk och kultur

Av Uppföljningsrapport 2019 framgår bl.a. att finska är det minoritetsspråk som till störst del omfattats av kommuner och regioners språk- och kulturinsatser och jiddisch minst. Samtliga kommuner och en majoritet av regionerna inom förvaltningsområdena har genomfört kulturverksamheter såsom teater, film, dans och utställningar. Den vanligaste insatsen i kommunerna utanför förvaltningsområdena har varit att tillgängliggöra böcker och tidskrifter på minoritetsspråk samt böcker och tidskrifter om de nationella minoriteterna på bibliotek. Flera myndigheter samt Stiftelsen Svenska Filminstitutet har haft uppdrag att stärka nationella minoriteters språk och kultur, bl.a. har följande redovisats.

- Institutet för språk och folkminnen och Sametinget har redovisat uppdrag för utveckling av språkcentrum för finska, meänkieli, jiddisch, romani chib samt samiska, (Ku2019/00160/CSM; Ku2019/01708/CSM, Ku2019/00736/CSM) (se avsnitt 8). Myndigheterna har även redovisat uppdrag att utarbeta förslag till handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken respektive samiska. Redovisningarna om språkcentrum bereds i Regeringskansliet.
- Samiskt språkcentrum har fortsatt att arbeta med metodutveckling och stimulansåtgärder, bl.a. har språkbadsläger genomförts för att främja och stimulera till ökad användning av de samiska språken (Ku2020/00337/CSM) (se avsnitt 8).
- Institutet för språk och folkminnen har fördelat 3 775 000 kronor till 47 språkrevitaliserande projekt som främst riktar sig till barn och ungdomar samt utökat omfattningen av undervisningsmaterial om de nationella minoriteterna på myndighetens hemsida (Ku2020/00952/CSM).
- Statens kulturråd har fördelat verksamhetsbidrag och projektbidrag om ca 16,4 miljoner kronor till nationella minoriteters organisationer med inriktning på bl.a. verksamhet som bedöms vara av nationell kulturpolitisk betydelse respektive barn- och ungdomsverksamhet (Ku2020/00319/KO) (utg.omr. 17, avsnitt 4). Statens kulturråd har även återrapporterat uppdraget om främjande och spridning av litteratur på nationella minoritetsspråk (Ku2020/00428/CSM) (utg.omr. 17, avsnitt 6).
- Skolverket har genomfört insatser för att öka tillgången på behöriga lärare för samiska. Tjugofem lärare (drygt en tredjedel av alla lärare i samiska) har deltagit i utbildningen (U2020/00681/S).
- Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB har ökat det totala utbudet av sändningar på minoritetsspråken (Ku2020/00432/MD) (utg.omr. 17 avsnitt 14).
- Stiftelsen Svenska Filminstitutet har tagit fram en strategi för att främja film för barn och unga på de nationella minoritetsspråken – 2025 (KU2018/02248/LS) (utg.omr. 17, avsnitt 13).

Modersmålsundervisning sker främst inom förvaltningsområdena

Modersmålsundervisning är en av de främsta insatserna för att stärka de nationella minoritetsspråken. Inom förvaltningsområdena erbjuder drygt 70 procent av kommunerna modersmål på minoritetsspråk i förskolan och något färre i förskoleklass. Det är en minskning jämfört med 2018. Närmare 90 procent av kommunerna erbjuder modersmålsundervisning i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan och 45 procent erbjuder modersmålsundervisning i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan. Det är knappt någon förändring jämfört med 2018.

Utanför förvaltningsområdena har drygt 20 procent av kommunerna erbjudit modersmål på minoritetsspråk i förskola och förskoleklass och ca 50 procent har erbjudit modersmålsundervisning i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan. Ungefär 40 procent har erbjudit modersmålsundervisning i gymnasieskolan. Jämfört med 2018 är undervisningen i grundskolan oförändrad och undervisningen i gymnasieskolan har ökat marginellt. Inom övriga områden har undervisningen minskat.

Statens skolinspektion genomförde 2019 en tillsyn av om huvudmän fullgör sin skyldighet att erbjuda och anordna modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk för elever i årskurs 7–9. Tillsynen visar brister i hur huvudmännen erbjuder modersmålsundervisning, särskilt när det gäller hur de säkerställer att elever och vårdnadshavare får tydlig information om rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk och om de olika möjligheter till undervisning som finns. Skolinspektionen konstaterar brister i informationsarbetet hos 22 av 25 huvudmän.

12.4 Analys och slutsatser

Kommuner och regioner respektive statliga myndigheter bidrar enligt regeringens bedömning på olika sätt till uppfyllelse av målet för politikområdet, även om det fortsatt finns mycket arbete kvar att göra för att de nationella minoriteterna ska kunna åtnjuta sina rättigheter fullt ut. Det är positivt att många kommuner och regioner har anslutit sig till förvaltningsområden för samiska, finska och meänkieli, bl.a. när det gäller möjligheter till inflytande och delaktighet. Möjligheter till inflytande och delaktighet är av avgörande betydelse för att nationella minoriteters frågor och behov ska synliggöras och i förlängningen en förutsättning för att förvaltningsmyndigheterna ska kunna leva upp till sina åtaganden enligt minoritetslagen. Det är väsentligt att alla berörda personer – såväl kvinnor och män, flickor och pojkar – får delta i samråd. Att ett stort antal kommuner och regioner har antagit mål och riktlinjer för det minoritetspolitiska arbetet tyder på en ökad medvetenhet om minoritetspolitiken på lokal och regional nivå. Kunskap om minoriteterna och deras livssituation är avgörande för att motverka antisemitism, antiziganism och andra former av rasism och intolerans. Det är därför viktigt med fortsatta insatser inom området. Det är även viktigt att särskilda insatser genomförs för att förbättra romers livsvillkor inom ramen för arbetet med strategin för romsk inkludering. Det är vidare angeläget att insatserna för att skydda och främja minoriteternas språk och kultur sker i alla kommuner och regioner för att nationella minoriteters språk och kultur ska kunna föras över till nästa generation. Ett starkt språk bidrar till en stark kulturell identitet.

Regeringen konstaterar att kommuner och regioner som erhåller statsbidrag för att ingå i något förvaltningsområde har kommit längre i sitt arbete med att säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter. Detsamma gäller kommuner som erhåller statsbidrag för romsk inkludering. Mycket arbete kvarstår för att nå målen i regeringens långsiktiga strategi för romsk inkludering då det enligt myndigheternas rapportering framgår att diskriminering av romer förekommer inom flera av strategins

områden, bl.a. arbetsmarknad och bostad. Enligt regeringens bedömning är det viktigt med fortsatta insatser för samtliga minoriteter över hela landet för att uppfylla målet för politikområdet.

12.5 Politikens inriktning

Att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter är en nationell angelägenhet och involverar många olika aktörer i det svenska samhället. En avgörande faktor i arbetet är att stärka samordningen, utvecklingen och uppföljningen av minoritetspolitiken. Ett jämställdhetsperspektiv ska alltid beaktas.

Regeringen fortsätter arbetet inom området för nationella minoriteter. Som ett led i detta arbete bereds förslagen i betänkandet Högre växel i minoritetspolitiken – stärkt samordning och uppföljning (SOU 2020:27) inom Regeringskansliet.

Regeringen fortsätter det strategiska och samlade arbetet mot bl.a. antisemitism, antiziganism och rasism och intolerans mot samer. Ett viktigt verktyg är att synliggöra de kränkningar och övergrepp som de nationella minoriteterna har utsatts för genom historien. Regeringen följer noga det arbete som pågår i sannings- och försoningskommissionen för granskning av kränkningar och övergrepp mot tornedalingar, kväner och lantalaiset (dir 2020:29). Regeringen följer även förankringsarbetet inför en kommande sanningskommission för samerna (se avsnitt 8).

Regeringen arbetar vidare med att bryta den pågående språkbytesprocessen som hotar att urholka de nationella minoriteternas kulturella identitet på ett oåterkalleligt sätt.

Regeringen fortsätter också arbetet med att förverkliga strategin för romsk inkludering.

12.6 Budgetförslag

12.6.1 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tabell 12.1 Anslagsutveckling 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tusental kronor

2019	Utfall	117 541	Anslagssparande	230
2020	Anslag	117 771 ¹	Utgiftsprognos	116 572
2021	Förslag	117 771		
2022	Beräknat	117 771		
2023	Beräknat	117 771		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för de nationella minoriteterna enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och enligt språklagen (2009:600) samt enligt Sveriges minoritetsåtaganden. Anslaget får även användas för Länsstyrelsens i Stockholms läns och Sametingets utgifter för det nationella samordningsansvaret för minoritetspolitiken samt för uppföljning enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Därutöver får anslaget användas för utgifter för statsbidrag enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk till kommuner och regioner inom förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska samt för utgifter för statsbidrag för verksamhet som främjar regeringens minoritetspolitik.

Regeringens överväganden

Tabell 12.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	117 771	117 771	117 771
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	117 771	117 771	117 771

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 117 771 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Åtgärder för nationella minoriteter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 117 771 000 kronor respektive 117 771 000 kronor.

12.6.2 7:2 Åtgärder för nationella minoriteten romer

Tabell 12.3 Anslagsutveckling 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer

Tusental kronor

2019	Utfall	14 145	Anslagssparande	355
2020	Anslag	1 500 ¹	Utgiftsprognos	1 484
2021	Förslag	1 500		
2022	Beräknat	1 500		
2023	Beräknat	1 500		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsarbete och samordning för att främja den nationella minoriteten romers rättigheter och livsvillkor. Anslaget får även användas för utgifter för utbildnings- och arbetsmarknadsåtgärder för den nationella minoriteten romer.

Regeringens överväganden

Tabell 12.4 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 500	1 500	1 500
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 500	1 500	1 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 500 000 kronor anvisas under anslaget 7:2 *Åtgärder för den nationella minoriteten romer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 500 000 kronor respektive 1 500 000 kronor.

13 Medier

13.1 Budgetförslag

13.1.1 8:1 Mediestöd

Tabell 13.1 Anslagsutveckling 8:1 Mediestöd

Tusental kronor

2019	Utfall	643 779	Anslagssparande	8 340
2020	Anslag	1 462 119 ¹	Utgiftsprognos	1 447 240
2021	Förslag	932 119		
2022	Beräknat	932 119		
2023	Beräknat	877 119		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till presstöd och mediestöd.

Regeringens överväganden

Tabell 13.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 8:1 Mediestöd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	762 119	762 119	762 119
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	170 000	170 000	115 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	932 119	932 119	877 119

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 200 000 000 kronor fr.o.m. 2020 för att bl.a. förstärka satsningen på lokal journalistik. Anslaget minskas samtidigt med 30 000 000 kronor 2021–2022 på grund av att tidsbegränsade medel löper ut.

Regeringen föreslår att 932 119 000 kronor anvisas under anslaget 8:1 *Mediestöd* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 932 119 000 kronor respektive 877 119 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 8:1 *Mediestöd* besluta om bidrag som, inklusive tidigare åtaganden, medför behov av framtida anslag på högst 200 000 000 kronor 2022–2024.

Tabell 13.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 8:1 Mediestöd

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	18 227	24 646	70 000			
Nya åtaganden	12 789	70 000	155 000			
Infriade åtaganden	-6 370	-24 646	-25 000	-70 000	-70 000	-60 000
Utestående åtaganden	24 646	70 000	200 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	70 000	70 000	200 000			

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra för mediestödsnämnden vid Myndigheten för press, radio och tv att fatta beslut om flerårigt lokalt stöd för svagt bevakade områden behövs ett bemyndigande. Det får användas för såväl lokalt stöd som för innovations- och utvecklingsstöd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 8:1 *Mediestöd* besluta om bidrag som, inklusive tidigare åtaganden, medför behov av framtida anslag på högst 200 000 000 kronor 2022–2024.

Förbättrat distributionsstöd

Ärendet och dess beredning

Myndigheten för press, radio och tv har på uppdrag av regeringen genomfört en kartläggning av förutsättningarna för tidningsdistribution. I uppdraget ingick bland annat att redovisa hur distributionen av papperstidningar ser ut i olika delar av landet och för olika nyhetstidningar. Redovisningen skulle belysa distributionsstödet roll för spridning av tidningar samt förutsättningar för en effektiv distribution av nyhetstidningar i hela landet. Redovisningen Kartläggning av förutsättningarna för tidningsdistribution inkom till regeringen (Kulturdepartementet) den 20 februari 2020 (Ku2020/00231/MD).

Kartläggningen bygger på inhämtade uppgifter från tidningsföretag och distributionsföretag samt kontakter med branschföreträdare. Distributionsstödet framhålls av majoriteten av de tillfrågade aktörerna som viktigt, bland annat för att samdistributionen till viss del håller volymerna uppe och för att det bidrar till samarbete mellan aktörerna, men också rent ekonomiskt. Flera aktörer efterfrågar ett högre stöd eller ett stöd som kan differentieras utifrån olika geografiska områden för att särskilt förbättra möjligheten att dela ut tidningen i de områden där distributionen är dyrast. Kartläggningen har presenterats för mediebranschen av Myndigheten för press, radio och tv.

Slopad stödskala och höjd stödnivå

Regeringens förslag: Stödskalet för distributionsstöd slopas helt och stödnivån höjs till 20 öre per exemplar.

Kartläggningens bedömning överensstämmer delvis med regeringens förslag. Myndigheten för press, radio och tv bedömde även att ett extra distributionsstöd till glest befolkade områden skulle bidra till att förbättra distributionsstödet men att utformningen av ett sådant stöd behöver utredas vidare.

Skälen för regeringens förslag: Tidningsbranschen har påverkats kraftigt av den digitala omställningen. Tidningsbranschens affärsmodell vilar fortfarande i stor utsträckning på den tryckta tidningen. Under den omställning som branschen befinner sig i behöver tidningsföretagen finnas på flera olika plattformar för att nå sina användare. Den tryckta nyhetstidningen är också viktig för många läsare som inte har faktisk tillgång till digital infrastruktur. En väl fungerande distribution av dagstidningar i hela landet är därför viktig ur ett demokratiskt perspektiv.

Av kartläggningen framgår att distributionsstödet har betydelse för att upprätthålla distributionen av dagstidningar. Regeringen anser, liksom Myndigheten för press, radio och tv, att det finns behov av fortsatt stöd för distribution av papperstidningar.

Kartläggningen visar att kostnaderna för distributionen mer än dubblats sedan 2012. I takt med minskade upplagor har kostnaderna för varje utdelat exemplar ökat och distributionsstödet står för en allt mindre del av kostnaden, 1–2 procent. Till följd av tidningarnas sedan lång tid tillbaka fallande upplagor är det allt färre tidningar som berörs av distributionsstödet stödskala för tidningar med hög upplaga.

Kartläggningen visar att de riksspridda tidningarna bär en stor del av kostnaderna för distributionen och förbättrar därmed möjligheten att fortsätta utdelningen av övriga papperstidningar, bland annat i delar av norra Sverige. Regeringen delar därför myndighetens bedömning att stödskalen baserad på upplagans storlek bör slopas.

Kostnaden för distributionsstödet sjunker årligen till följd av de fallande upplagorna. Stödnivåerna i distributionsstödet höjdes 2019 med 50 procent, vilket innebar att kostnaderna för distributionsstödet för 2019 ökade med ca 15 miljoner kronor jämfört med föregående år. Kostnaderna för distributionsstödet uppgick till 54 miljoner kronor 2019, vilket motsvarar kostnaderna för 2014 års nivå. Myndigheten för press, radio och tv konstaterar att ett högre stöd för distributionen skulle bidra till att branschen får bättre förutsättningar att fortsätta med distribution av papperstidningar under en övergångsperiod till digital utgivning. Regeringen delar den bedömningen. Ersättningsnivån bör avrundas till hela ören för att underlätta hanteringen för distributörer. Regeringen bedömer att stödnivån bör höjas från dagens 15,45 öre till 20 öre, vilket motsvarar en höjning på ca 30 procent.

Förändringarna innebär att samtliga ca 120 dagstidningar som ingår i samdistributionen får ökat stöd. Därutöver innebär slopandet av olika stödnivåer ett ytterligare högre distributionsstöd för ett 15-tal dagstidningar med hög upplaga, bl.a. högfrekventa riksspridda tidningar. Slopandet av olika stödnivåer innebär att förutsättningarna för distributionen förbättras även för de företag som samdistribuerar tillsammans med de tidningar som berörs av de slopade stödnivåerna. Kostnaden för slopandet av olika stödnivåer beräknas baserat på 2019 års siffror till 5,5 miljoner kronor. Kostnaderna för driftsstödet beräknas dock sjunka i motsvarande mån till följd av fortsatt sjunkande upplagor varför förändringen inte beräknas innebära ökade utgifter för distributionsstödet 2021. En generell ökning av stödnivåerna till 20 öre beräknas innebära en kostnadsökning med ca 15 miljoner kronor 2021 jämfört med föregående år. På sikt beräknas emellertid kostnaden för distributionsstödet att fortsätta sjunka. Förändringarna är positiva för tidningsprenumeranterna och för servicenivån i hela landet. Vidare innebär förslaget att förutsättningarna för fortsatt samdistribution mellan olika tidningar förbättras vilket är positivt ur miljösynpunkt samtidigt som det fortsatt innebär en separat turkörning.

13.1.2 8:2 Myndigheten för press, radio och tv

Tabell 13.4 Anslagsutveckling 8:2 Myndigheten för press, radio och tv

Tusental kronor

2019	Utfall	37 456	Anslagssparande	126
2020	Anslag	39 122 ¹	Utgiftsprognos	38 849
2021	Förslag	44 105		
2022	Beräknat	43 408 ²		
2023	Beräknat	43 892 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 43 106 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 43 106 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för press, radio och tv:s förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 13.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 8:2 Myndigheten för press, radio och tv

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	39 122	39 122	39 122
Pris- och löneomräkning ²	523	801	1 246
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	4 460	3 484	3 523
- Nya uppgifter förknippade med AV-proposition	3 500	3 500	3 500
- Förstärkt handläggarkapacitet	1 000		
- Generell besparing i statsförvaltningen	-40	-40	-40
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt		1	1
Förslag/beräknat anslag	44 105	43 408	43 892

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2021 för att myndigheten ska kunna hantera de uppgifter som tillkommer i och med Sveriges genomförande av ändringar i direktivet om audiovisuella tjänster som föreslås i propositionen En moderniserad radio- och tv-lag (prop. 2019/20:168) och ökad handläggning inom mediestöd. Anslaget ökas även med 1 000 000 kronor för 2021 för att myndigheten ska kunna hantera ökad handläggning inom mediestöd. Anslaget minskas med 40 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 44 105 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Myndigheten för press, radio och tv* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 43 408 000 kronor respektive 43 892 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 13.6 Offentligrättslig verksamhet – avgifter för analog kommersiell radio**

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2019	163 248			
Prognos 2020	163 000			
Budget 2020	163 000			

Under hösten 2017 beslutade Myndigheten för press, radio och tv om tre nationella och 35 lokala eller regionala tillstånd att bedriva analog kommersiell radio från och med den 1 augusti 2018. Tillståndshavarna betalade sammanlagt ca 1 306 000 000 kronor engångsvis i förskott för hela tillståndsperioden (2018–2026). De inkomna avgifterna periodiseras i statsredovisningen med lika stora belopp under tillståndsperioden, cirka 163 000 000 kronor årligen.

Tabell 13.7 Offentligrättslig verksamhet – särskild avgift och viten

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2019	900			
Prognos 2020 ¹	-			
Budget 2020 ¹	-			

¹Att lämna en prognos och budget för särskilda avgifter och viten är inte möjligt då dessa är beroende av framtida beslut av granskningsnämnden för radio och tv samt domstolsutslag.

Myndigheten för press, radio och tv ansvarar för inkassering och eventuell indrivning av särskild avgift enligt radio- och tv-lagen (2010:696). Under 2019 inkasserades sammanlagt 900 000 kronor i särskilda avgifter.

Tabell 13.8 Offentligrättslig verksamhet – avgifter för ansökan om att sända tv och digital kommersiell radio

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019		3 554	3 292	262
Prognos 2020		262	262	0
Budget 2020		262	262	0

Under 2019 genomfördes den större delen av processen med att fördela tillstånd för marksänd tv som började gälla från och med den 1 april 2020. Återstående intäkter från 2019 har förbrukats under 2020. Inga ytterligare tillståndsprocesser är inplanerade under 2020.

Tabell 13.9 Offentlighetsrättslig verksamhet – utgivningsbevis för webbsidor m.m.

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstittel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader ¹	Akkumulerat resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019		420	992	-572
Prognos 2020		400	400	0
Budget 2020		400	400	0

¹ Kolumnen avser 35 procent av kostnaderna, eftersom det ekonomiska målet är 35 procents kostnadstäckning.² Ackumulerat resultat är beräknat från år 2014.

Myndigheten för press, radio och tv ansvarar för att utfärda utgivningsbevis för webbplatser m.m. Verksamheten är delvis avgiftsfinansierad. Under 2019 betalades 420 000 kronor in i ansökningsavgifter medan kostnaderna var 2 835 000 kronor. Målet att avgifterna ska täcka 35 procent av kostnaderna för verksamheten uppfylldes därmed inte under 2019.

14 Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet

14.1 Omfattning

Området omfattar myndigheten Svenska institutet för europapolitiska studiers (Sieps) verksamhet samt informations- och kommunikationsinsatser gällande samarbetet inom EU.

Tabell 14.1 Utgiftsutveckling inom Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	27	29	29	29	30	30
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	27	29	29	29	30	30

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

14.2 Resultatredovisning

14.2.1 Resultat avseende Svenska institutet för europapolitiska studier

Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) ska bl.a. ta fram forskningsbaserade analyser och annat underlag i frågor om utvecklingen av Europeiska unionen och Sveriges europapolitik, göra detta tillgängligt för regeringen och övriga aktörer i den politiska beslutsprocessen i Sverige samt tillhandahålla utbildningar i ämnen som rör EU som en del av kompetensförsörjningen i offentlig verksamhet. Myndigheten hade ca 14 årsarbetskrafter under 2019.

Analys och spridning av forskningsrapporter

Sieps gav under 2019 ut 25 publikationer och arrangerade 19 öppna seminarier. Teman för dessa har varit både av institutionell och sakpolitisk karaktär. Flera av dem har berört frågor av större betydelse för Sveriges framtida relation till EU. Europaparlamentsvalet och den nya kommissionens tillsättning uppmärksammades. Riksdagens roll i EU-arbetet har också analyserats. Under 2019 fortsatte Sieps att utveckla tillgänglighet och målgruppsanpassning av sina analyser. Spridningen av verksamheten ökade vad avser publikationer samt deltagare vid seminarier.

EU-relaterad kompetensförsörjning

Under 2019 utbildades ca 1 400 personer, vilket är en ökning med 40 procent jämfört med året innan. Ökningen beror på fler utbildningstillfällen och en särskild satsning mot den kommunala och regionala nivån i samarbete med Sveriges Kommuner och Regioner. Utbildningarna till kommuner och regioner har genomförts på olika orter i Sverige med nästan 500 deltagare totalt. Sieps har på flera sätt arbetat med ökad målgruppsanpassning av sina utbildningar. Arbetet med att digitalisera utbildningarna har fortsatt.

14.2.2 Resultat avseende EU-information

Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor

Arbetet för att öka delaktigheten, kunskapen och engagemanget kring EU-relaterade frågor i Sverige utgår från betänkandet EU på hemmaplan (SOU 2016:10). Under 2019 fortsatte insatserna för att öka delaktigheten som initierats föregående år. Sieps genomför en särskild utbildningsinsats för förtroendevalda och anställda inom kommuner och regioner samt erbjuder utbildningar till myndighetsledningar om EU. Linnéuniversitetet har via Medicinstitutet Fojo genomfört fyra kurser med totalt 58 deltagare. En ny webbplats har tagits fram med aktuella EU-frågor ur ett svenskt journalistiskt perspektiv.

Under året har 59 lärare (35 kvinnor, 24 män) och 52 skolledare (32 kvinnor, 20 män) antagits till Universitets- och högskolerådets (UHR) skolambassadörsutbildning. Ett nätverksseminarium arrangerades för 151 skolambassadörer samt 37 skolledare. I samband med Europadagen anordnade UHR för tredje året i rad en filmtävling för elever i grundskolan och gymnasieskolan.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) har skapat ett utbildningspaket bestående av kurser i EU-kunskap och demokratifrågor som riktar sig till personer som arbetar med unga. MUCF har även tagit fram en webbaserad utbildning och en verktygslåda i form av presentationer, informationsfilm och en samling av olika metoder för att öka ungas kunskap om EU.

Under hösten bjöd regeringen in samtliga 77 aktörer som ingått EU-handslag till ett uppsamlade EU-forum. För att stärka dialogen med det civila samhället och andra samhällsaktörer har regeringen fortsatt att bjuda in till EU-sakråd om viktigare frågor. Statsministerns EU-råd med arbetsmarknadens parter har fortsatt att hållas två gånger per år.

Rekrytering till EU:s institutioner

UHR har i uppdrag att informera om möjligheter och tillvägagångssätt för praktiktjänstgöring och anställning inom EU:s institutioner. Under 2019 har myndigheten genomfört flera informationsinsatser, bland annat i samarbete med nio EU-karriärsambassadörer och med hjälp av ett digitalt nyhetsbrev. Utbildningsinsatser har genomförts med totalt 220 deltagare (145 kvinnor, 75 män), vilket är en fördubbling jämfört med 2018. I september 2019 stod UHR värd för en nätverkskonferens med 66 deltagare från alla länder i EU i Stockholm. Arbetet med att utvärdera verksamheten har fortsatt under 2019.

14.3 Analys och slutsatser

14.3.1 Analys och slutsatser avseende Svenska institutet för europapolitiska studier

Analys och spridning av forskningsrapporter

Regeringen bedömer att Sieps verksamhet fortsatt håller hög kvalitet och att myndigheten gjort viktiga insatser för att belysa för Sverige betydelsefulla politiska och institutionella frågeställningar. Regeringen välkomnar att myndigheten fortsatt arbetar med att öka tillgänglighet till och spridning av myndighetens analyser.

EU-relaterad kompetensförsörjning

Sieps står för en viktig del av den EU-relaterade kompetensförsörjningen inom offentlig sektor. Regeringens bedömning är att Sieps breda utbud av utbildningar på

ett bra sätt fångar upp det kunskapsbehov som finns på statlig, regional och kommunal nivå. Det är positivt att antalet personer som deltar i utbildningarna har fortsatt att öka, i synnerhet välkomnas ett ökat deltagande på den kommunala och regionala nivån.

14.3.2 Analys och slutsatser avseende EU-information

Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor

De genomförda åtgärderna bedöms ha lett till en ökad kunskap om EU bland förtroendevalda och anställda på lokal och regional nivå liksom i journalistkåren. Satsningen på att höja ungas kunskaper om EU har fortsatt genom det arbete MUCF bedriver. UHR:s utbildning Skolambassadör för EU har enligt regeringen varit betydelsefull för att höja kunskapen om EU i skolan. UHR:s utvärdering visar att deltagande lärare upplever att utbildningen bidrar till stärkt EU-undervisning. Utbildningen och rollen som skolambassadör upplevs även ha positiva effekter på hela skolans EU-undervisning, främst genom arrangemang av aktiviteter på skolan som sätter EU i fokus. Regeringen bedömer vidare att de utbildningssatser som erbjuds av Sieps för förtroendevalda och anställda inom kommuner och regioner samt myndighetsledningar bidrar till höjd kunskapsnivå om EU. Vidare ser regeringen positivt på att Sieps verkat för att tillgängliggöra sina publikationer och seminarium i högre utsträckning för att nå ut till en bredare målgrupp. Regeringen bedömer att EU-sakråden tagits emot väl och bidragit till såväl ökad transparens som en mer strukturerad form för dialog med olika aktörer i EU-relaterade frågor.

Rekrytering till EU:s institutioner

Sverige är i vissa tjänstekategorier underrepresenterat i institutionerna och är i andra på väg att bli det. Utvecklingen påskyndas av att en stor del av de svenskar som är anställda inom institutionerna beräknas att gå i pension under de kommande åren. En viktig grund för att fler svenska medborgare ska välja en karriär i EU:s institutioner är att nå ut med information till universitet och högskolor. Trots de insatser som utförts av UHR under 2019 ansöker inte tillräckligt många svenska studenter till uttagningarna till institutionerna. Det finns därför skäl att fortsatt utveckla och effektivisera verksamheten.

14.4 Politikens inriktning

EU-medlemskapet är ett fundament för Sverige. Det stärker Sveriges röst i omvärlden och är av stor vikt för att skapa jobb och ekonomisk utveckling. EU-samarbetet har ställts inför stora utmaningar i samband med covid-19-utbrottet, men ändå har EU kunnat ta flera viktiga och nödvändiga beslut för att motverka pandemins effekter och för att återstarta medlemsstaternas ekonomier. Regeringen lägger stor vikt vid att kunskapen om EU stärks i det svenska samhället och att det förs en bred diskussion om hur EU ska utvecklas framöver. Sammantaget syftar insatserna inom området till att öka medborgarnas kunskap om och delaktighet i EU-arbetet.

14.4.1 Svenska institutet för europapolitiska studier

I analysverksamheten bör Sieps möta kunskapsbehovet kring såväl långsiktiga och övergripande EU-processer, inklusive frågor kopplade till EU:s framtidskonferens, liksom aktuella frågor på EU:s löpande dagordning. Det är viktigt att Sieps fortsätter arbetet med att öka spridningen av myndighetens publikationer. Sieps ska erbjuda utbildningar till offentlig verksamhet i ämnen som rör EU. Det inkluderar utbildningar

till förtroendevalda och anställda i kommuner och regioner. Regeringen bedömer att behovet av EU-utbildningar i offentlig verksamhet kommer att öka inför det svenska EU-ordförandeskapet 2023. Sieps kommer att ha en viktig roll i att möta detta behov.

14.4.2 Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor

De åtgärder som regeringen har vidtagit med anledning av betänkandet EU på hemmaplan (SOU 2016:10) fortsätter under 2021. En central kunskapshöjande insats är utbildningen Skolambassadör för EU som tillhandahålls av Universitets- och högskolerådet och som erbjuds lärare och skolledare om det europeiska samarbetet. Det är regeringens avsikt att fler lärare och skolledare ska erbjudas en sådan utbildning. Det finns behov av fortsatta insatser i syfte att öka kunskapen och främja ungas möjligheter att vara delaktiga i beslut som fattas på EU-nivå. Aktiviteter kopplade till EU:s framtidskonferens kan vara ett sätt att bidra till stärkt dialog med medborgarna och öka engagemanget kring EU:s utveckling. Regeringen bedömer att det finns behov av fortsatta insatser som riktas till yrkesverksamma journalister om hur och var EU-relaterade politiska beslut fattas. Den särskilda utbildning som syftar till att stärka myndigheternas roll i EU-arbetet bör fortsatt erbjudas myndighetsledning. Likaså de utbildningar som Sieps arrangerar tillsammans med Sveriges Kommuner och Regioner och som riktar sig till förtroendevalda och anställda i kommuner och regioner.

14.4.3 Rekrytering till EU:s institutioner

Det är prioriterat att förstärka nyrekryteringen av svenska medborgare eftersom Sverige i vissa tjänstekategorier är underrepresenterat i institutionerna och i andra är på väg att bli det. Regeringen avser att verka för att fler svenska kvinnor och män söker till och blir anställda inom EU:s institutioner. Unga som är intresserade av att praktisera eller arbeta inom EU:s institutioner är en viktig målgrupp för ytterligare informationsinsatser.

14.5 Budgetförslag

14.5.1 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tabell 14.2 Anslagsutveckling 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tusental kronor

2019	Utfall	26 608	Anslagssparande	628
2020	Anslag	28 955 ¹	Utgiftsprognos	28 935
2021	Förslag	29 305		
2022	Beräknat	29 532 ²		
2023	Beräknat	29 867 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 29 305 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 29 304 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Svenska institutet för europapolitiska studier. Anslaget får användas för utbildnings- och kommunikationsinsatser på EU-området. Anslaget får användas för att medfinansiera medel från EU. Vidare

får anslaget användas för att främja rekrytering av svenska medborgare till tjänster inom EU:s institutioner, byråer och organ.

Regeringens överväganden

Tabell 14.3 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	28 955	28 955	28 955
Pris- och löneomräkning ²	380	607	943
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-30	-30	-31
varav BP21 ³	-30	-30	-30
- Generell besparing i statsförvaltningen	-30	-30	-30
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	29 305	29 532	29 867

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 30 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 29 305 000 kronor anvisas under anslaget 9:1 *Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 29 532 000 kronor respektive 29 867 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Sieps har möjlighet att ta ut avgifter för utbildningsverksamhet som myndigheten bedriver.

Tabell 14.4 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	1 400	2 724	-1 324
(varav tjänsteexport)			
Prognos 2020	600	2 500	-1 900
(varav tjänsteexport)			
Budget 2021	600	2 500	-1 900
(varav tjänsteexport)			

Sieps får ta ut avgifter upp till full kostnadstäckning för uppdragsverksamheten vid myndigheten samt disponera intäkterna i verksamheten.

Bilaga 1

Namnbyte för Datainspektionen

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Integritetsskyddsmyndigheten – ett nytt namn för Datainspektionen	2
2	Promemorians lagförslag.....	3
2.1	Förslag till lag om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173).....	3
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:599) om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173).....	9
2.3	Förslag till lag om ändring i inkassolagen (1974:182)	10
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister.....	12
2.5	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).13	
3	Förteckning över remissinstanserna	14

1 Sammanfattning av promemorian Integritetsskyddsmyndigheten – ett nytt namn för Datainspektionen

I promemorian föreslås att Datainspektionen ska byta namn till Integritetsskyddsmyndigheten. Bakgrunden till förslaget är bl.a. den förestående dataskyddsreformen. Ett namnbyte markerar de förändringar som reformen innebär för myndighetens uppdrag och återspeglar bättre myndighetens roll som den centrala tillsynsmyndigheten inom integritetsskyddsområdet.

Det nya namnet föreslås gälla från och med den 1 mars 2019.

2 Promemorians lagförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173)

Härigenom föreskrivs att 1, 3, 4, 5 a, 6, 7, 11, 13, 15–18, 22 och 23 §§ kreditupplysningslagen (1973:1173)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Denna lag gäller kreditupplysningsverksamhet som innebär att någon, utom i enstaka fall, lämnar kreditupplysningar mot ersättning eller som ett led i näringsverksamhet. Lagen gäller också annan kreditupplysningsverksamhet, om den är av större omfattning.

Lagen gäller inte när en myndighet lämnar ut uppgifter med stöd av lag, förordning eller ett särskilt beslut av regeringen eller en myndighet som regeringen har bestämt.

Lagen gäller inte heller för förmedling av kreditupplysningar mellan företag inom samma koncern, utom när upplysningen lämnas av ett företag som har tillstånd av *Datainspektionen* enligt 3 § första stycket.

Lagen gäller inte heller för förmedling av kreditupplysningar mellan företag inom samma koncern, utom när upplysningen lämnas av ett företag som har tillstånd av *Integritets- och skyddsmyndigheten* enligt 3 § första stycket.

3 §³

Kreditupplysningsverksamhet får bedrivas endast efter tillstånd av *Datainspektionen*.

Datainspektionens tillstånd behövs dock inte för följande företag, om deras grundläggande tillstånd omfattar kreditupplysningsverksamhet:

1. ett svenskt kreditinstitut,
2. ett utländskt kreditinstitut som driver verksamhet i Sverige enligt 4 kap. 1 eller 2 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse, eller
3. ett utländskt kreditinstitut som har tillstånd att driva verksamhet i Sverige enligt 4 kap. 4 § lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Ett företag som avses i andra stycket 1 eller 3 får börja bedriva kreditupplysningsverksamhet två månader efter det att *Datainspektionen* har tagit emot en anmälan från företaget om att det avser att bedriva sådan verksamhet.

Tillstånd behövs inte för kreditupplysningsverksamhet, i den mån den bedrivs genom offentliggörande av kreditupplysning på ett sådant sätt som avses i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen.

Kreditupplysningsverksamhet får bedrivas endast efter tillstånd av *Integritets- och skyddsmyndigheten*.

Integritets- och skyddsmyndighetens tillstånd behövs dock inte för följande företag, om deras grundläggande tillstånd omfattar kreditupplysningsverksamhet:

Ett företag som avses i andra stycket 1 eller 3 får börja bedriva kreditupplysningsverksamhet två månader efter det att *Integritets- och skyddsmyndigheten* har tagit emot en anmälan från företaget om att det avser att bedriva sådan verksamhet.

4 §⁴

¹ Lagen omtryckt 1981:737.

² Senaste lydelse 1997:556.

³ Senaste lydelse 2004:301.

⁴ Senaste lydelse 1997:556.

Tillstånd att bedriva kreditupplysningsverksamhet får meddelas endast om verksamheten kan antas bli bedriven på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt.

Datainspektionen får besluta om villkor för hur ett företags kreditupplysningsverksamhet *skall* bedrivas och om skyldighet för ett företag att anmäla ändring av förhållanden som har betydelse för rätten att bedriva verksamheten.

Integritets- och skyddsmyndigheten får besluta om villkor för hur ett företags kreditupplysningsverksamhet *ska* bedrivas och om skyldighet för ett företag att anmäla ändring av förhållanden som har betydelse för rätten att bedriva verksamheten.

5 a §⁵

Vad som gäller om tystnadsplikt i verksamheten hos svenska kreditinstitut, betalningsinstitut, institut för elektroniska pengar, värdepappersbolag och företag som med tillstånd driver verksamhet enligt lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter eller lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter hindrar inte att uppgifter om lämnade krediter, betalningsförsummelse och kreditmissbruk utväxlas för kreditupplysningsändamål inom en krets som utgörs av dessa företag samt sådana företag som har tillstånd av *Datainspektionen* enligt 3 § första stycket.

Vad som gäller om tystnadsplikt i verksamheten hos svenska kreditinstitut, betalningsinstitut, institut för elektroniska pengar, värdepappersbolag och företag som med tillstånd driver verksamhet enligt lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter eller lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter, hindrar inte att uppgifter om lämnade krediter, betalningsförsummelse och kreditmissbruk utväxlas för kreditupplysningsändamål inom en krets som utgörs av dessa företag samt sådana företag som har tillstånd av *Integritets- och skyddsmyndigheten* enligt 3 § första stycket.

I den krets som anges i första stycket ingår även utländska kreditinstitut som avses i 4 kap. 1, 2, 4 och 6 §§ lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse, utländska företag som avses i 3 kap. 26 och 27 §§ lagen (2010:751) om betaltjänster, utländska företag som avses i 3 kap. 26–28 §§ lagen (2011:755) om elektroniska pengar, utländska företag som avses i 4 kap. 1 och 4 §§ lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden, utländska företag som avses i 2 § lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter och utländska företag som avses i 1 kap. 3 § lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter.

Bestämmelser om användningen av uppgifter om betalningsförsummelse och kreditmissbruk finns även i 7 §.

Lydelse enligt prop. 2017/18:120

Föreslagen lydelse

6 §

Personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter) får inte behandlas i kreditupplysningsverksamhet.

Uppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden får inte utan medgivande av *Datainspektionen* behandlas i kreditupplysningsverksamhet. Ett medgivande får lämnas endast om det finns synnerliga skäl för det.

Uppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden får inte utan medgivande av *Integritets- och skyddsmyndigheten* behandlas i kreditupplysningsverksamhet. Ett medgivande får lämnas endast om det finns synnerliga skäl för det.

Andra stycket hindrar inte att uppgifter om betalningsförsummelse, kreditmissbruk eller näringsförbud behandlas i kreditupplysningsverksamhet.

⁵ Senaste lydelse 2016:1025.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*7 §⁶

Kreditupplysningar om fysiska personer som inte är näringsidkare får inte innehålla uppgifter om andra betalningsförsummelse än sådana som

1. har slagits fast genom en domstols eller en annan myndighets avgörande eller åtgärd eller
2. har lett till ett inledande beslut om skuldsanering eller F-skuldsanering eller till betalningsinställelse, konkursansökan eller ackord.

Kreditupplysningar som avses i första stycket får inte heller innehålla uppgifter om kreditmissbruk, utom när krediten har lämnats av ett företag som står under Finansinspektionens tillsyn och kredittagaren i avsevärd utsträckning överskridit gällande kreditgräns eller på något annat sätt allvarligt missbrukat krediten.

Om det finns särskilda skäl, får *Datainspektionen* besluta att ett företag ska undantas helt eller delvis från första och andra styckena.

Om det finns särskilda skäl får *Integritetskyddsmyndigheten* besluta att ett företag ska undantas helt eller delvis från första och andra styckena.

Uppgifter som enligt första och andra styckena inte får lämnas ut får inte heller lagras i register som används i kreditupplysningsverksamhet.

*Lydelse enligt lagrådsremissen Följändringar till Föreslagen lydelse
ändrade mediegrunder*

11 §

När en kreditupplysning om en fysisk person lämnas ut, ska till den som avses med upplysningen samtidigt och kostnadsfritt sändas ett skriftligt meddelande om

1. vem som bedriver kreditupplysningsverksamheten och kontaktuppgifter till dataskyddsombudet, om ett sådant ombud krävs enligt artikel 37 i EU:s dataskyddsförordning,
2. ändamålen med och den rättsliga grunden för behandlingen,
3. vilka kategorier av personuppgifter som behandlas, varifrån uppgifterna hämtats och hur länge uppgifterna kommer att lagras,
4. de uppgifter, omdömen och råd som upplysningen innehåller om honom eller henne,
5. möjligheten att få tillgång till och rättelse av de uppgifter som rör honom eller henne,
6. vilka kategorier av mottagare som kan ta del av personuppgifterna och vem som har begärt upplysningen, och
7. möjligheten att framställa klagomål till *Datainspektionen*.

7. möjligheten att framställa klagomål till *Integritetskyddsmyndigheten*.

Om kreditupplysningen lämnas ut till ett svenskt kreditinstitut eller värdepappersbolag, eller till ett motsvarande utländskt företag, för att användas endast som underlag för beräkning av kapitalkravet för kreditrisker med en sådan metod som avses i artikel 143.1 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 av den 26 juni 2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag och om ändring av förordning (EU) nr 648/2012, får meddelandet sändas senare men utan onödigt dröjsmål och begränsas till information enligt första stycket 1, 2 och 6. Om den som avses med upplysningen begär det, ska även information enligt 3, 4, 5 och 7 sändas till honom eller henne.

Första och andra styckena gäller också när en kreditupplysning lämnas om ett handelsbolag eller kommanditbolag.

⁶ Senaste lydelse 2016:679.

Första–tredje styckena gäller inte kreditupplysningar som lämnas genom offentliggörande på ett sådant sätt som avses i tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen, utom när upplysningarna tillhandahålls ur en databas enligt 1 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen på sätt som avses i den paragrafens första stycke 2 a–c.

Nuvarande lydelse

Register som används i kreditupplysningsverksamhet får överlåtas eller upplåtas till annan endast efter medgivande av *datainspektionen*.

Den som upphör att bedriva kreditupplysningsverksamhet eller som avser att flytta sådan verksamhet till ett annat land eller att kassera ett register som används i sådan verksamhet *skall* anmäla detta till *datainspektionen*. *Inspektionen* föreskriver i sådana fall hur *det skall förfaras med* register som berörs av åtgärden.

Lydelse enligt prop. 2017/18:120

Datainspektionen utövar tillsyn över efterlevnaden av denna lag.

Tillsynen ska utövas så att den inte vållar större kostnad eller olägenhet än som är nödvändig.

Vid tillsyn över sådan behandling av personuppgifter som omfattas av EU:s dataskyddsförordning gäller *Datainspektionens* befogenheter enligt denna lag utöver de befogenheter som tillsynsmyndigheten har enligt artikel 58.1–58.3 i den förordningen.

Nuvarande lydelse

Datainspektionen har rätt att *företa* inspektion hos den som bedriver kreditupplysningsverksamhet och att ta del av samtliga handlingar som rör verksamheten.

Den som bedriver kreditupplysningsverksamhet *skall* lämna *datainspektionen* de upplysningar om verksamheten som *inspektionen* begär för sin tillsyn.

Bedrivs kreditupplysningsverksamhet genom offentliggörande av kreditupplys-

Föreslagen lydelse

13 §⁷

Register som används i kreditupplysningsverksamhet får överlåtas eller upplåtas till *någon* annan endast efter medgivande av *Integritetsskyddsmyndigheten*.

Den som upphör att bedriva kreditupplysningsverksamhet eller som avser att flytta sådan verksamhet till ett annat land eller att kassera ett register som används i sådan verksamhet *ska* anmäla detta till *Integritetsskyddsmyndigheten*. *Myndigheten* föreskriver i sådana fall hur register som berörs av åtgärden *ska hanteras*.

Föreslagen lydelse

15 §

Integritetsskyddsmyndigheten utövar tillsyn över efterlevnaden av denna lag.

Vid tillsyn över sådan behandling av personuppgifter som omfattas av EU:s dataskyddsförordning gäller *Integritetsskyddsmyndighetens* befogenheter enligt denna lag utöver de befogenheter som tillsynsmyndigheten har enligt artikel 58.1–58.3 i den förordningen.

Föreslagen lydelse

16 §⁸

Integritetsskyddsmyndigheten har rätt att *göra en* inspektion hos den som bedriver kreditupplysningsverksamhet och att ta del av samtliga handlingar som rör verksamheten.

Den som bedriver kreditupplysningsverksamhet *ska* lämna de upplysningar om verksamheten som *Integritetsskyddsmyndigheten* begär för sin tillsyn.

Om kreditupplysningsverksamhet bedrivs genom offentliggörande av kreditupplys-

⁷ Senaste lydelse 1981:737.

⁸ Senaste lydelse 1991:1563.

ning på sådant sätt som avses i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen *skall* den som bedriver verksamheten inom en vecka efter offentliggörandet se till att *datainspektionen* kostnadsfritt får del av det som offentliggjorts.

Om den som har rätt att bedriva kreditupplysningsverksamhet åsidosätter en bestämmelse i denna lag eller ett villkor som har meddelats med stöd av 4 § andra stycket, får *Datainspektionen* förelägga honom att vidta rättelse, besluta om att ändra ett villkor som tidigare meddelats eller meddela ett nytt villkor.

Om rättelse inte kan åstadkommas på något annat sätt, *såvitt gäller* någon som har tillstånd enligt 3 § första stycket, får *Datainspektionen* återkalla tillståndet. Detsamma gäller, om förutsättningarna för tillståndet i övrigt inte längre *föreligger*.

Om ett företag som avses i 3 § andra stycket 1 eller 3 inte vidtar rättelse, *skall Datainspektionen* underrätta Finansinspektionen.

Om ett företag som avses i 3 § andra stycket 2 inte vidtar rättelse, *skall Datainspektionen* underrätta den behöriga myndigheten i företagens hemland. Om rättelse ändå inte sker, får *Datainspektionen* förbjuda företaget att göra nya åtaganden här i landet. Innan förbud meddelas *skall inspektionen* underrätta den behöriga myndigheten i företagens hemland. I brådskande fall får *inspektionen* meddela förbud utan föregående underrättelse till hemlandsmyndigheten. Denna *skall* då underrättas så snart det kan ske.

Regeringen får föreskriva om skyldighet för den som bedriver kreditupplysningsverksamhet att betala avgift för *Datainspektionens* tillsynsverksamhet enligt denna lag.

lysning på *ett* sådant sätt som avses i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen *ska* den som bedriver verksamheten inom en vecka efter offentliggörandet se till att *Integritetsskyddsmyndigheten* kostnadsfritt får del av det som offentliggjorts.

17 §⁹

Om den som har rätt att bedriva kreditupplysningsverksamhet åsidosätter en bestämmelse i denna lag eller ett villkor som har meddelats med stöd av 4 § andra stycket, får *Integritetsskyddsmyndigheten* förelägga honom *eller henne* att vidta rättelse, besluta om att ändra ett villkor som tidigare meddelats eller meddela ett nytt villkor.

Om rättelse inte kan åstadkommas på något annat sätt, *i fråga om* någon som har tillstånd enligt 3 § första stycket, får *Integritetsskyddsmyndigheten* återkalla tillståndet. Detsamma gäller om förutsättningarna för tillståndet i övrigt inte längre *är uppfyllda*.

Om ett företag som avses i 3 § andra stycket 1 eller 3 inte vidtar rättelse, *ska Integritetsskyddsmyndigheten* underrätta Finansinspektionen.

Om ett företag som avses i 3 § andra stycket 2 inte vidtar rättelse, *ska Integritetsskyddsmyndigheten* underrätta den behöriga myndigheten i företagens hemland. Om rättelse ändå inte sker, får *Integritetsskyddsmyndigheten* förbjuda företaget att göra nya åtaganden här i landet. Innan förbud meddelas *ska Integritetsskyddsmyndigheten* underrätta den behöriga myndigheten i företagens hemland. I brådskande fall får *Integritetsskyddsmyndigheten* meddela förbud utan föregående underrättelse till hemlandsmyndigheten. Denna *ska* då underrättas så snart det kan ske.

18 §¹⁰

Regeringen får föreskriva om skyldighet för den som bedriver kreditupplysningsverksamhet att betala avgift för *Integritetsskyddsmyndighetens* tillsynsverksamhet enligt denna lag.

⁹ Senaste lydelse 2004:301.

¹⁰ Senaste lydelse 1997:556.

Avgift påförs av Datainspektionen.

*En sådan avgift tas ut av Integritets-
skyddsmyndigheten.*

22 §¹¹

Om den som bedriver kreditupplysningsverksamhet inte fullgör *vad som åligger honom* enligt 10, 11 eller 12 §, får *datainspektionen* förelägga vite. Detsamma gäller, om den som bedriver sådan verksamhet underlåter att *lämna* tillgång till handling eller att lämna upplysning i fall som avses i 16 § första eller andra stycket.

Om den som bedriver kreditupplysningsverksamhet inte fullgör *sina skyldigheter* enligt 10, 11 eller 12 §, får *Integritetskyddsmyndigheten* förelägga vite. Detsamma gäller om den som bedriver sådan verksamhet underlåter att *ge* tillgång till *en* handling eller att lämna *en* upplysning i fall som avses i 16 § första eller andra stycket.

23 §¹²

Datainspektionens beslut enligt denna lag får överklagas *hos* allmän förvaltningsdomstol. Justitiekanslern får föra talan för att ta till vara allmänna intressen.

Integritetskyddsmyndighetens beslut enligt denna lag får överklagas *till* allmän förvaltningsdomstol. Justitiekanslern får föra talan för att ta till vara allmänna intressen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av beslut om föreläggande av vite.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2019.

¹¹ Senaste lydelse 1981:737.

¹² Senaste lydelse 1998:380.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:599) om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173)

Härigenom föreskrivs att 7 § kreditupplysningslagen (1973:1173) i stället för lydelse enligt lagen (2017:599) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2017:599

Föreslagen lydelse

7 §

Kreditupplysningar om fysiska personer som inte är näringsidkare får inte innehålla uppgifter om andra betalningsförsummelser än sådana som

1. har slagits fast genom en domstols eller en annan myndighets avgörande eller åtgärd eller

2. har lett till ett inledandebeslut om skuldsanering eller F-skuldsanering eller till betalningsinställelse, konkursansökan eller ackord.

Kreditupplysningar som avses i första stycket får inte heller innehålla uppgifter om kreditmissbruk, utom när krediten har lämnats av ett företag som står under Finansinspektionens tillsyn och kredittagaren i avsevärd utsträckning överskridit gällande kreditgräns eller på något annat sätt allvarligt missbrukat krediten.

Om det finns särskilda skäl, får *Datainspektionen* besluta att ett företag ska undantas helt eller delvis från första och andra styckena.

Om det finns särskilda skäl får *Integritetskyddsmyndigheten* besluta att ett företag ska undantas helt eller delvis från första och andra styckena.

Uppgifter som enligt första och andra styckena inte får lämnas ut får inte heller lagras i register som används i kreditupplysningsverksamhet.

Denna paragraf gäller inte uppgifter om betalningsförsummelser i allmänna mål om verkställighet. Bestämmelser om sådana uppgifter finns i 7 a §.

2.3 Förslag till lag om ändring i inkassolagen (1974:182)

Härigenom föreskrivs att 2, 10 a, 13–15 och 19 §§ inkassolagen (1974:182)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Inkassoverksamhet, som avser indrivning av fordringar för annans räkning eller fordringar som har övertagits för indrivning, får bedrivas endast efter tillstånd av *Datainspektionen*.

Om inkassoverksamheten utgör ett underordnat led i en annan verksamhet och inte någon av verksamheterna utgör näringsverksamhet eller om inkassoverksamheten bedrivs av ett företag för ett annat företag inom samma koncern behövs tillstånd endast i fall då inkassoverksamheten avser fordringar som tillkommer eller har övertagits från någon som inte utan tillstånd enligt denna lag hade kunnat driva in fordringarna.

Tillstånd behövs inte för inkassoverksamhet som bedrivs av företag under Finansinspektionens tillsyn eller av advokater.

Inkassoverksamhet som avser indrivning av fordringar för *någon* annans räkning eller fordringar som har övertagits för indrivning, får bedrivas endast efter tillstånd av *Integritetskyddsmyndigheten*.

Om inkassoverksamheten utgör ett underordnat led i en annan verksamhet och inte någon av verksamheterna utgör näringsverksamhet, eller om inkassoverksamheten bedrivs av ett företag för ett annat företag inom samma koncern, behövs tillstånd endast i fall då inkassoverksamheten avser fordringar som tillkommer eller har övertagits från någon som inte utan tillstånd enligt denna lag hade kunnat driva in fordringarna.

10 a §³

Register som avser gäldenärer och som används i tillståndspliktig inkassoverksamhet får överlätas eller upplätas till annan endast efter medgivande av *datainspektionen*.

Den som upphör med tillståndspliktig inkassoverksamhet eller som avser att flytta en sådan verksamhet till ett annat land eller att kassera ett register som avser gäldenärer och som används i sådan verksamhet *skall* anmäla detta till *datainspektionen*. *Inspektionen* föreskriver i sådana fall hur *det skall förfaras med* register som nu nämnts och som berörs av åtgärden.

Register som avser gäldenärer och som används i tillståndspliktig inkassoverksamhet får överlätas eller upplätas till *någon* annan endast efter medgivande av *Integritetskyddsmyndigheten*.

Den som upphör med tillståndspliktig inkassoverksamhet eller som avser att flytta en sådan verksamhet till ett annat land eller att kassera ett register som avser gäldenärer och som används i sådan verksamhet *ska* anmäla detta till *Integritetskyddsmyndigheten*. *Myndigheten* föreskriver i sådana fall hur register som nu nämnts och som berörs av åtgärden *ska hanteras*.

13 §⁴

Datainspektionen utövar tillsyn över efterlevnaden av denna lag. *Inspektionens* tillsyn omfattar dock inte verksamhet som

Integritetskyddsmyndigheten utövar tillsyn över efterlevnaden av denna lag. *Myndighetens* tillsyn omfattar dock inte verksamhet som bedrivs av företag under

¹ Lagen omtryckt 1981:738.

² Senaste lydelse 1999:73.

³ Senaste lydelse 1981:738.

⁴ Senaste lydelse 1999:73.

bedrivs av företag under Finansinspektionens tillsyn eller av advokater.

Tillsynen *skall* utövas så, att den inte vållar större kostnader eller olägenheter än som är nödvändigt.

Finansinspektionens tillsyn eller av advokater.

Tillsynen *ska* utövas så, att den inte vållar större kostnader eller olägenheter än som är nödvändigt.

14 §

Datainspektionen har rätt att *företaga* inspektion hos den som bedriver inkassoverksamhet och att *taga* del av samtliga handlingar som rör verksamheten.

Den som bedriver verksamheten *skall* lämna *datainspektionen* de upplysningar om verksamheten som *inspektionen* begär för sin tillsyn.

Underlåter den som bedriver verksamheten att *lämna* tillgång till handling eller att lämna upplysning i fall som avses i denna paragraf, får *inspektionen* förelägga vite.

Integritetskyddsmyndigheten har rätt att *göra en* inspektion hos den som bedriver inkassoverksamhet och att *ta* del av samtliga handlingar som rör verksamheten.

Den som bedriver verksamheten *ska* lämna de upplysningar om verksamheten som *Integritetskyddsmyndigheten* begär för sin tillsyn.

Om den som bedriver verksamheten *underlåter att ge* tillgång till *en* handling eller att lämna *en* upplysning i fall som avses i denna paragraf, får *myndigheten* förelägga vite.

15 §⁵

Om *datainspektionens* tillsyn föranleder det, kan *inspektionen* meddela föreskrifter om hur inkassoverksamheten *skall* bedrivs och om skyldighet att anmäla ändring av förhållanden som har haft betydelse för tillståndet att bedriva inkassoverksamheten. Föreskrifter om hur inkassoverksamheten *skall* bedrivs får förenas med vite.

Om den som har fått tillstånd att bedriva inkassoverksamhet åsidosätter bestämmelse i denna lag eller föreskrift som har meddelats med stöd av lagen och *rättelse ej vidtas* eller om förutsättningarna för tillståndet i övrigt inte längre *föreligger*, får *datainspektionen* återkalla tillståndet.

Om *Integritetskyddsmyndighetens* tillsyn föranleder det, kan *myndigheten* meddela föreskrifter om hur inkassoverksamheten *ska* bedrivs och om skyldighet att anmäla ändring av förhållanden som har haft betydelse för tillståndet att bedriva inkassoverksamheten. Föreskrifter om hur inkassoverksamheten *ska* bedrivs får förenas med vite.

Om den som har fått tillstånd att bedriva inkassoverksamhet åsidosätter *någon* bestämmelse i denna lag eller föreskrift som har meddelats med stöd av lagen och *inte vidtar rättelse*, eller om förutsättningarna för tillståndet i övrigt inte längre *är uppfyllda*, får *Integritetskyddsmyndigheten* återkalla tillståndet.

19 §⁶

Datainspektionens beslut enligt denna lag får överklagas *hos* allmän förvaltningsdomstol. Justitiekanslern får föra talan för att ta till vara allmänna intressen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av beslut om föreläggande av vite.

Integritetskyddsmyndighetens beslut enligt denna lag får överklagas *till* allmän förvaltningsdomstol. Justitiekanslern får föra talan för att ta till vara allmänna intressen.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2019.

⁵ Senaste lydelse 1985:356.

⁶ Senaste lydelse 1998:381

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1998:620) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

Personuppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut om det begärs av

1. Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, *Datainspektionen* eller Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden för deras tillsynsverksamhet,

2. Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, Kustbevakningen, åklagarmyndighet eller allmän domstol för verksamhet som avses i 2 § första stycket 1–3,

3. förvaltningsdomstol för prövning enligt 2 § första stycket 4 eller

4. myndighet i övrigt i den utsträckning regeringen för vissa slag av ärenden föreskriver det eller för ett särskilt fall ger tillstånd till det.

Regeringen får meddela föreskrifter om att en myndighet som avses i första stycket får ha direktåtkomst till registret.

Uppgifter som har förts in i registret med stöd av 4 a § och som avser en gärning som inte motsvarar brott enligt svensk lag eller en gärning som någon har begått innan han eller hon har fyllt 15 år, får dock endast lämnas ut till dem som anges i första stycket 1 och endast om uppgifterna behövs där för tillsynen över Polismyndighetens personuppgiftsbehandling enligt denna lag.

Personuppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut om det begärs av

1. Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, *Integritetsskyddsmyndigheten* eller Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden för deras tillsynsverksamhet,

2. Säkerhetspolisen, Skatteverket, Tullverket, Kustbevakningen, *en* åklagarmyndighet eller allmän domstol för *sådan* verksamhet som avses i 2 § första stycket 1–3,

3. *allmän* förvaltningsdomstol för prövning enligt 2 § första stycket 4 eller

4. *en* myndighet i övrigt i den utsträckning regeringen för vissa slag av ärenden föreskriver det eller för ett särskilt fall ger tillstånd till det.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2019.

¹ Senaste lydelse 2015:449.

2.5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) dels att 32 kap. 1 § ska ha följande lydelse, dels att rubriken närmast efter rubriken till 32 kap. ska lyda ”Integritetsskyddsmyndigheten”.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

32 kap.

1 §

Sekretess gäller hos *Datainspektionen* i ärende om tillstånd eller tillsyn som enligt lag eller annan författning ska handläggas av *inspektionen* och i ärende om sådant bistånd som avses i Europarådets konvention om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter, för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller hos *Integritetsskyddsmyndigheten* i ärenden om tillstånd eller tillsyn som enligt lag eller annan författning ska handläggas av *myndigheten* och i ärenden om sådant bistånd som avses i Europarådets konvention om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter, för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider skada eller men om uppgiften röjs.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2019.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över promemorian Integritetsskyddsmyndigheten – ett nytt namn för Datainspektionen inkommit från *Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Stockholm, Justitiekanslern, Polismyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Datainspektionen, Länsstyrelsen i Stockholms län, Statskontoret, Konsumentverket och Post- och telestyrelsen.*

Bilaga 2

Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna

Innehållsförteckning

1	Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna	2
1.1	Beskickningar (sidoackrediteringar inom parentes)	2
1.2	Delegationer	4
1.3	Karriärkonsulat	4
1.3.1	Generalkonsulat.....	4
1.4	Stockholmsbaserade ambassadörer	5

1 Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna

Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna per den 1 augusti 2020.

1.1 Beskickningar (sidoackrediteringar inom parentes)

- Abu Dhabi (Kuwait, Manama)
- Abuja (Accra, Yaoundé)
- Addis Abeba (Djibouti)
- Alger
- Amman
- Ankara
- Athen
- Bagdad
- Baku¹
- Bamako (Niamey, Nouakchott, Ouagadougou)
- Bangkok (Yangon, Vientiane)
- Beirut
- Belgrad (Podgorica)
- Berlin
- Bern (Vaduz)
- Bogotá D.C. (Caracas, La Paz, Quito)
- Brasilia
- Budapest (Ljubljana)
- Buenos Aires (Asunción, Montevideo)
- Bukarest
- Canberra (Apia, Funafuti, Nuku`alofa, Suva, Honiara, Port Moresby, Port Vila, Södra Tarawa, Yaren, Wellington)
- Chisinau
- Damaskus
- Dar es Salaam (Bujumbura)
- Dhaka
- Doha
- Guatemala (Belmopan, San Salvador, Tegucigalpa, San José, Managua, Panamá)
- Haag
- Hanoi
- Harare (Lilongwe, Port Louis)
- Havanna
- Helsingfors
- Islamabad
- Jakarta (Dili)

¹ Beskickningen förestås av en chargé d'affaires.

- Jerevan¹
- Kabul
- Kampala (Bangui, N'Djamena)
- Kairo
- Khartoum (Juba)
- Kiev
- Kigali
- Kinshasa (Brazzaville, Libreville, Malabo)
- Kuala Lumpur
- Köpenhamn
- La Paz¹
- Lima
- Lissabon (Bissau, Praia)
- London
- Luanda (Sao Tomé)
- Lusaka
- Madrid (Andorra la Vella)
- Manila
- Maputo (Antananarivo, Mbabane)
- Mexico
- Minsk
- Monrovia
- Moskva
- Nairobi (Moroni, Victoria)
- New Delhi (Colombo, Kathmandu, Thimphu, Malé)
- Nicosia
- Nur-Sultan (Bisjkek)
- Oslo
- Ottawa
- Ouagadougou¹
- Paris (Monaco)
- Peking (Ulan Bator)
- Phnom Penh
- Prag
- Pretoria (Gaborone, Maseru, Windhoek)
- Pristina
- Pyongyang
- Rabat
- Reykjavik
- Riga
- Riyadh (Muscat, Sana'a)
- Rom (San Marino)
- Santiago de Chile
- Sarajevo
- Seoul
- Singapore (Bandar Seri Bagawan)
- Skopje
- Tallinn
- Tbilisi (Jerevan)

¹ Beskickningen förestås av en chargé d'affaires.

- Teheran
- Tel Aviv
- Tirana
- Tokyo (Ngerulmud, Majuro, Palikir)
- Tunis (Tripoli)
- Vilnius
- Warszawa
- Washington
- Wien (Bratislava)
- Zagreb

1.2 Delegationer

- Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen (EU) i Bryssel
- Sveriges ständiga representation vid Förenta nationerna (FN) i New York
- Sveriges ständiga representation vid de internationella organisationerna i Genève
- Sveriges delegation vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur (Unesco) i Paris
- Sveriges ständiga representation vid Europarådet i Strasbourg
- Sveriges ständiga delegation vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) i Wien
- Sveriges delegation vid Nato i Bryssel

1.3 Karriärkonsulat

1.3.1 Generalkonsulat

- Hongkong
- Istanbul
- Jerusalem
- Mariehamn
- Mumbai
- New York
- S:t Petersburg
- Shanghai

1.4 Stockholmsbaserade ambassadörer

De åtta sändebuden har följande ackrediteringar (landets namn inom parentes):

1. Basseterre (St Christopher och Nevis), Bridgetown (Barbados), Castries (St Lucia), Georgetown (Guyana), Kingston (Jamaica), Kingstown (St Vincent och Grenadinerna), Nassau (Bahamas), Paramaribo (Surinam), Port-au-Prince (Haiti), Port of Spain (Trinidad och Tobago), Roseau (Dominica), Santo Domingo (Dominikanska Republiken), St George's (Grenada), St John's (Antigua och Barbuda)
2. Heliga Stolen, Valletta (Malta)
3. Asmara (Eritrea)
4. Baku (Azerbajdzjan) Asjchabad (Turkmenistan), Dusjanbe (Tadzjkistan), Tasjkent (Uzbekistan)
5. Sofia (Bulgarien)
6. Abidjan (Elfenbenskusten), Banjul (Gambia), Conakry (Guinea), Dakar (Senegal), Freetown (Sierra Leone), Lomé (Togo), Porto Novo (Benin)
7. Dublin (Irland)
8. Bryssel (Belgien), Luxemburg (Luxemburg)

Utgiftsområde 2

Samhällsekonomi och finansförvaltning

Utgiftsområde 2 – Samhällsekonomi och finansförvaltning

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.....	6
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	6
2.1.1	Utvecklad resultatredovisning till riksdagen.....	7
2.2	Utgiftsutveckling.....	7
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	8
2.3.1	Finansmarknadsområdet	8
2.3.2	Statlig förvaltningspolitik	9
2.3.3	Prognoser, redovisning, statistik och uppföljning.....	9
2.4	Resultatredovisning.....	10
2.5	Politikens inriktning	10
2.6	Den årliga revisionens iakttagelser.....	10
3	Finansmarknad och internationella finansiella institutioner.....	11
3.1	Mål för området.....	11
3.2	Resultatindikatorer och bedömningsgrunder.....	11
3.3	Resultatredovisning.....	11
3.3.1	Finansiell stabilitet	11
3.3.2	Väl fungerande marknader.....	17
3.3.3	Konsumentskyddets utveckling	18
3.3.4	Hållbar utveckling.....	20
3.3.5	Statlig finansförvaltning.....	22
3.3.6	Resultat för internationella finansiella institutioner	23
3.4	Analys och slutsatser	24
3.5	Politikens inriktning	26
3.5.1	Den finansiella stabiliteten ska fortsatt främjas	26
3.5.2	Åtgärder vidtas för att förbättra marknadernas funktionssätt.....	27
3.5.3	Konsumentskyddet ska stärkas	27
3.5.4	Finansmarknaden ska bidra till hållbar utveckling.....	28
3.6	Budgetförslag.....	29
3.6.1	1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter.....	29
3.6.2	1:11 Finansinspektionen.....	30
3.6.3	1:12 Riksgäldskontoret	32
3.6.4	1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	35
3.6.5	1:16 Finansmarknadsforskning	36
4	Statlig förvaltningspolitik och arbetsgivarfrågor.....	39
4.1	Mål för området.....	39
4.2	Resultatindikatorer och bedömningsgrunder.....	39
4.3	Resultatredovisning.....	40
4.3.1	Statlig förvaltningspolitik	40
4.3.2	Arbetsgivarfrågor.....	44
4.3.3	Det nationella genomförandet av Agenda 2030 för hållbar utveckling.....	54
4.4	Analys och slutsatser	55
4.4.1	Statlig förvaltningspolitik	55
4.4.2	Arbetsgivarfrågor.....	56
4.4.3	Det nationella genomförandet av Agenda 2030 för hållbar utveckling.....	57
4.5	Politikens inriktning	57

4.5.1	Statlig förvaltningspolitik och arbetsgivarfrågor.....	57
4.5.2	Agenda 2030 för hållbar utveckling.....	59
4.6	Den årliga revisionens iakttagelser.....	60
4.7	Budgetförslag.....	60
4.7.1	1:1 Statskontoret.....	60
4.7.2	1:2 Kammarkollegiet.....	61
4.7.3	1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor.....	63
4.7.4	1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.....	64
4.7.5	1:15 Statens servicecenter.....	66
5	Fastighetsförvaltning.....	69
5.1	Mål för området.....	69
5.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	69
5.3	Resultatredovisning.....	70
5.4	Analys och slutsatser.....	76
5.5	Politikens inriktning.....	76
5.6	Budgetförslag.....	77
5.6.1	Fortifikationsverket.....	77
5.6.2	Statens fastighetsverk.....	80
5.6.3	1:10 Bidragsfastigheter.....	83
6	Prognoser, redovisning, statistik och uppföljning.....	85
6.1	Mål för området.....	85
6.2	Resultatindikatorer och bedömningsgrunder.....	85
6.3	Resultatredovisning.....	85
6.4	Analys och slutsatser.....	89
6.5	Politikens inriktning.....	90
6.6	Budgetförslag.....	91
6.6.1	1:6 Finanspolitiska rådet.....	91
6.6.2	1:7 Konjunkturinstitutet.....	92
6.6.3	1:8 Ekonomistyrningsverket.....	93
6.6.4	1:9 Statistiska centralbyrån.....	94
6.6.5	1:13 Bokföringsnämnden.....	96
7	Offentlig upphandling.....	97
7.1	Mål för området.....	97
7.2	Resultatindikatorer och bedömningsgrunder.....	97
7.3	Resultatredovisning.....	97
7.4	Analys och slutsatser.....	99
7.5	Politikens inriktning.....	99
7.6	Budgetförslag.....	100
7.6.1	Upphandlingsmyndigheten.....	100
Bilaga	Statsförvaltningens utveckling	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen godkänner målet om att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen under området prognoser, redovisning, statistik och uppföljning (avsnitt 2.3.3).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 för stabilitetsfonden besluta om en kreditram på högst 50 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 750 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.3).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 för resolutionsreserven besluta om en kreditram på högst 100 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 200 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.3).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i samband med inrättandet av nya myndigheter som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 250 000 000 kronor (avsnitt 4.7.2).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor (avsnitt 4.7.2).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Statens tjänstepensionsverks behov av likviditet i pensionshanteringen som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor (avsnitt 4.7.4).
7. Riksdagen godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2021–2023 som en riktlinje för Fortifikationsverkets investeringar (avsnitt 5.6.1).
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta att Fortifikationsverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 22 500 000 000 kronor (avsnitt 5.6.1).
9. Riksdagen godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2021–2023 som en riktlinje för Statens fastighetsverks investeringar (avsnitt 5.6.2).
10. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta att Statens fastighetsverk får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor (avsnitt 5.6.2).
11. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning enligt tabell 1.1.
12. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statskontoret	102 450
1:2 Kammarkollegiet	72 578
1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	20 250
1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor	2 443
1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.	14 107 000
1:6 Finanspolitiska rådet	10 512
1:7 Konjunkturinstitutet	67 076
1:8 Ekonomistyrningsverket	188 476
1:9 Statistiska centralbyrån	585 608
1:10 Bidragsfastigheter	340 600
1:11 Finansinspektionen	654 555
1:12 Riksgäldskontoret	330 185
1:13 Bokföringsnämnden	13 782
1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	110 116
1:15 Statens servicecenter	760 705
1:16 Finansmarknadsforskning	39 929
1:17 Upphandlingsmyndigheten	95 579
Summa anslag under utgiftsområdet	17 501 844

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:10 Bidragsfastigheter	100 000	2022
1:16 Finansmarknadsforskning	40 000	2022–2024
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet	140 000	

2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning omfattar politiken för den statliga förvaltningspolitiken och för finansmarknaden. I utgiftsområdet ingår följande områden: finansmarknad och internationella finansiella institutioner, statlig förvaltningspolitik och arbetsgivarfrågor, fastighetsförvaltning, prognoser, redovisning, statistik och uppföljning samt offentlig upphandling.

Delområdet finansmarknad omfattar åtgärder för ett stabilt och hållbart finansiellt system som präglas av ett högt förtroende med väl fungerande marknader, starkt konsumentskydd och en effektiv statlig finansförvaltning. I området ingår Finansinspektionen, Riksgäldskontoret och Krigsförsäkringsnämnden. Delområdet internationella finansiella institutioner omfattar exempelvis årliga medlemsavgifter till tankesmedjan Bruegel, European Institute of Public Administration och Europarådets utvecklingsbank, samt garantier till sex internationella finansieringsinstitut.

Delområdet statlig förvaltningspolitik omfattar styrning, ledning, organisation och utveckling av de statliga myndigheterna samt vissa övergripande frågor om relationen mellan stat och kommun, inklusive regional ansvarsfördelning. Området omfattar myndigheterna Statskontoret, Kammarkollegiet och Statens servicecenter samt delar av Ekonomistyrningsverkets (ESV) verksamhet. Delområdet statliga arbetsgivarfrågor omfattar statliga personal- och lönepolitiska frågor, såsom löneutveckling, pensionsvillkor, arbets- och anställningsvillkor avseende offentliga anställningar, statlig arbetsrätt och kompetensförsörjning inom staten samt frågor om arbetsmiljö och hälsa, jämställdhet, mångfald och värdegrundarbete inom staten. Området omfattar Arbetsgivarverket, Statens tjänstepensionsverk, Statens ansvarsnämnd, Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd, Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor, Statens överklagandenämnd, Offentliga sektorns särskilda nämnd och Trygghetsstiftelsen – en kollektivavtalsstiftelse.

Digitalisering och it inom offentlig förvaltning redovisas fr.o.m. budgetpropositionen för 2021 inom utgiftsområde 22 Kommunikationer. En sammanfattning av de resultat på detta område som har särskild koppling till förvaltningspolitiken redovisas dock under området förvaltningspolitik och arbetsgivarfrågor.

Området fastighetsförvaltning omfattar förvaltning av fastigheter som av försvarspolitiska, kulturhistoriska eller andra skäl har ansetts lämpliga att förvaltas av staten. Området omfattar myndigheterna Fortifikationsverket (Fortv) och Statens fastighetsverk (SFV).

Området prognoser, redovisning, statistik och uppföljning omfattar myndigheterna Konjunkturinstitutet, ESV, Finanspolitiska rådet och Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, Statistiska centralbyrån och Bokföringsnämnden. Området omfattar vidare verksamhet som ska bidra till att det finanspolitiska ramverket följs, att politiska beslut och prioriteringar är välgrundade samt verksamhet som ska bidra till transparens vid redovisningen av den ekonomiska politiken. Utöver detta ingår

också arbetet med att tillvarata de resultat från den nationalekonomiska forskningen som är relevanta för utformningen av den ekonomiska politiken.

Området offentlig upphandling omfattar flera lagar med bestämmelser som syftar till att upphandlande myndigheter och enheter ska göra effektiva offentliga inköp. Området omfattar Upphandlingsmyndigheten och den del av Konkurrensverkets verksamhet som avser tillsyn över lagstiftningen.

2.1.1 Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år och att avsnittet budgetförslag har en delvis annan struktur.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
1:1 Statskontoret	96	99	97	102	103	104
1:2 Kammarkollegiet	78	71	72	73	74	73
1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	15	18	17	20	25	25
1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor	1	2	2	2	2	2
1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.	13 371	13 895	13 707	14 107	14 241	14 538
1:6 Finanspolitiska rådet	10	10	10	11	11	11
1:7 Konjunkturinstitutet	63	66	64	67	68	68
1:8 Ekonomistyrningsverket	164	175	173	188	175	177
1:9 Statistiska centralbyrån	567	583	588	586	590	597
1:10 Bidragsfastigheter	250	274	252	341	280	265
1:11 Finansinspektionen	612	623	632	655	660	667
1:12 Riksgäldskontoret	286	319	311	330	333	332
1:13 Bokföringsnämnden	9	11	11	14	14	14
1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	230	294	288	110	110	110
1:15 Statens servicecenter	558	684	667	761	812	836
1:16 Finansmarknadsforskning	31	30	30	40	50	61
1:17 Upphandlingsmyndigheten	95	94	92	96	95	96
Äldreanslag						
2020 1:18 Myndigheten för digital förvaltning ²	160	177	177			
Totalt för utgiftsområde 02	16 596	17 427	17 190	17 502	17 642	17 977

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Från och med budgetåret 2021 redovisas anslaget 1:18 *Myndigheten för digital förvaltning* inom utg.omr. 22 Kommunikationer och anslaget 2:6 *Myndigheten för digital förvaltning* respektive anslaget 2:7 *Digital förvaltning*.

Utgiftsområdets sammanlagda utgifter uppgick 2019 till 16,596 miljarder kronor. Prognosen för utfallet för 2020 är 17,427 miljarder, vilket är 237 miljoner kronor under de anvisade medlen. Den föreslagna anslagsnivån för utgiftsområdet för 2021 uppgår till 17,502 miljarder kronor, vilket är en ökning med totalt 252 miljoner kronor. Anslagsförändringarna redovisas detaljerat under respektive delområde.

**Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 2
Samhällsekonomi och finansförvaltning**

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	17 390	17 390	17 390
Pris- och löneomräkning ²	47	71	106
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	32	16	22
234	233	253	
Makroekonomisk utveckling	40	-24	35
Volym	172	370	608
Överföring till/från andra utgiftsområden	-179	-181	-184
Övrigt			
Ny utgiftsram⁴	17 502	17 642	17 977

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

⁴ Från och med budgetåret 2021 redovisas anslaget 1:18 Myndigheten för digital förvaltning inom utg.omr. 22 och anslag 2:6 Myndigheten för digital förvaltning respektive 2:7 Digital förvaltning.

**Tabell 2.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 2
Samhällsekonomi och finansförvaltning**

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	14 136
Verksamhetsutgifter ²	3 357
Investeringar ³	9
Summa utgiftsram	17 502

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Utgifter för transfereringar utgör 81 procent av den anslagsfinansierade verksamheten och utbetalningar sker främst ifrån anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* Verksamhetsutgifter för 11 myndigheter utgör 19 procent av utgiftsområdets anslagsmedel.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Nedan redovisas de av riksdagen beslutade målen för vissa verksamheter inom utgiftsområdet.

2.3.1 Finansmarknadsområdet

Målet för finansmarknadsområdet är att det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster samtidigt som det finns ett högt skydd för konsumenter. Det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling. Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt (prop. 2015/16:1 utg.omr. 2, bet. 2015/16:FiU2, rskr. 2015/16:118).

2.3.2 Statlig förvaltningspolitik

Målet för den statliga förvaltningspolitiken är en innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315).

2.3.3 Prognoser, redovisning, statistik och uppföljning

Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen lämnade i betänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59) ett förslag om att fastställa ett övergripande mål om att de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen ska minska. Betänkandet har remitterats.

Regeringens förslag: Det övergripande målet för att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar ska minska och fel ska motverkas.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I betänkandet föreslås att det fastställs ett övergripande mål för berörda utgiftsområden om att de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen ska minska. Det övergripande målet ska årligen följas upp på ett samlat sätt i budgetpropositionen.

Remissinstanserna: En stor majoritet av remissinstanserna som har yttrat sig tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget. *Ekobrottsmyndigheten*, *Pensionsmyndigheten*, *Kronofogdemyndigheten* och *Migrationsverket* uttrycker stöd för en samordnad och samlad styrning och uppföljning. *ESV* anser att det är angeläget med samlade och systematiska åtgärder för att motverka felaktiga utbetalningar.

Försäkringskassan avstyrker förslaget då myndigheten bedömer att ett övergripande mål för alla berörda utgiftsområden inte kommer att leda till ett ökat fokus på att motverka felaktiga utbetalningar. Den otydliga återrapporteringen i budgetpropositionen beror enligt myndigheten inte på avsaknaden av ett övergripande mål, utan på att det inte är möjligt att följa upp myndigheternas uppdrag på området med standardiserade mål och mått. Ett övergripande mål tar enligt Försäkringskassan inte hänsyn till myndigheternas olika uppdrag, förutsättningar och utmaningar och riskerar att leda till åtgärder för att nå målen snarare än att minska antalet felaktiga utbetalningar. *Statskontoret* avstyrker förslaget och framhåller att det redan framgår av bl.a. myndighetsförordningen (2007:515) och det förvaltningspolitiska målet att förvaltningen ska bedrivas effektivt. Antalet riksdagsbundna mål i budgetpropositionen har dessutom ökat över tid. Styrkraften för varje enskilt mål kan enligt myndigheten minska om antalet mål som regeringen ska styra mot blir alltför stort.

Skälen för regeringens förslag: Välfärdssystemen finansieras kollektivt av skattebetalarna. Det är mycket viktigt att utbetalningarna från systemen är korrekta och att de endast sker till de mottagare som de är avsedda för. Detta är angeläget, inte bara ur ett statsfinansiellt perspektiv, utan också för att upprätthålla förtroendet för välfärdssystemen och för välfärdssamhällets legitimitet.

I betänkandet från Delegationen för korrekta utbetalningar, Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59), uppskattas att ca 18 miljarder kronor årligen betalas ut felaktigt från välfärdssystemen. Det motsvarade 2018 ca 5,5 procent av de totala utgifterna från välfärdssystemen, exklusive ålderspensionssystemet. Av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar bedöms andelen som orsakas av misstänkta bidragsbrott vara hög. Andelen fel ligger enligt

delegationen på ungefär samma nivå som i den första studien av totala felaktiga utbetalningar som redovisades i betänkandet Rätt och riktigt – Åtgärder mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2008:74). Jämförelser med tidigare studier måste dock göras med stor försiktighet.

För att förbättra förutsättningarna att motverka felaktiga utbetalningar behövs en övergripande, långsiktig och tydlig styrning av arbetet. En kontinuerlig och samlad uppföljning av vad som görs och vilka effekter som de olika åtgärderna har ger en bättre helhetsbild. Det är först med kunskap om felens omfattning och orsaker som det går att prioritera resurser till rätt åtgärder, och därmed bedriva ett effektivt arbete för att minska felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Frågan om felaktiga utbetalningar berör olika utgiftsområden i statens budget. Till skillnad från *Försäkringskassan* anser regeringen att ett övergripande mål om att andelen felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska minska, och som på ett samlat sätt årligen följs upp i budgetpropositionen, kommer innebära ett ökat fokus på att motverka felaktiga utbetalningar. Kunskap om omfattningen av felaktiga utbetalningar samt dess utveckling och orsaker är, i enlighet med vad som ovan anförts, en förutsättning för att kunna identifiera effektiva åtgärder. Detta kräver en samordnad uppföljning baserad på enhetliga resultatindikatorer.

Avsaknaden av ett övergripande mål att minska andelen felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen innebär att det inte finns någon helhetsbild av vilka åtgärder som vidtas på området och vilka effekter dessa har. Uppföljningen blir därför splittrad och otydlig gentemot riksdagen. Till skillnad från *Statskontoret* bedömer regeringen att avsaknaden av ett övergripande mål försvårar arbetet med att ta fram effektiva åtgärder för att motverka felet.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att ett övergripande mål om att minska andelen felaktiga utbetalningar införs. Målet syftar till att ge en helhetsbild av arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar och fusk inom de olika välfärdssystemen. Dessutom ska målet bidra till en samlad styrning och uppföljning. Som en del av bedömningen av måluppfyllelsen kommer förekomsten och utvecklingen av felaktiga utbetalningar behöva uppskattas, analyseras och kontinuerligt följas upp.

2.4 Resultatredovisning

Resultat för utgiftsområdet redovisas på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

2.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning för utgiftsområdet redovisas i förekommande fall på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

2.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionens iakttagelser och redogörelse för vidtagna åtgärder avseende Kammarkollegiet finns i avsnitt 4.6.

3 Finansmarknad och internationella finansiella institutioner

3.1 Mål för området

Riksdagen har beslutat om följande mål för finansmarknadsområdet (prop. 2015/16:1 utg.omr. 2, bet. 2015/16:FiU2, rskr. 2015/16:118):

- Det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster samtidigt som det finns ett högt skydd för konsumenter.
- Det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling.
- Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt.

Statsskuldsförvaltningen, som också är en del av den statliga finansförvaltningen, redovisas under utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Arbetet med att uppnå målen för finansmarknadsområdet delas mellan regeringen, Finansinspektionen och Riksgäldskontoret. Även andra myndigheter, bl.a. Riksbanken och AP-fonderna, har uppgifter inom området, men omfattas formellt inte av målen. Detsamma gäller de internationella finansiella institutioner som Sverige är medlem i. Måluppfyllelsen påverkas dessutom av omvärldsfaktorer. Sveriges finansmarknader är globalt integrerade – i synnerhet med vårt närområde. Regelutvecklingen drivs därför i huvudsak internationellt både av EU och av olika standardsättande organ.

3.2 Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

Resultatindikatorerna skattar utvecklingen av måluppfyllelsen inom finansmarknadsområdet. Då ingen indikator enskilt kan beskriva den sammantagna måluppfyllelsen redovisas en helhetsbedömning utifrån ett flertal indikatorer. Till skillnad mot tidigare år listas endast de mest centrala indikatorerna för respektive delmål. Ytterligare indikatorer redovisas under resultatredovisningen. De mest centrala indikatorerna är

- hushållens skuldsättning (stabilitet)
- storbankernas marknadsandelar (stabilitet och väl fungerande marknader)
- storbankernas kapitaltäckning (stabilitet och högt förtroende)
- kundnöjdhet (konsumentskydd, högt förtroende)
- företagens finansieringsmöjligheter (väl fungerande marknader)
- gröna obligationer (hållbar utveckling)
- styckkostnad per statlig betalning (effektiv finansförvaltning).

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Finansiell stabilitet

Ökad oro på de finansiella marknaderna

Spridningen av sjukdomen covid-19 har medfört stora osäkerheter på de finansiella marknaderna runt om i världen. För att säkerställa den finansiella stabiliteten och den ekonomiska utvecklingen har regeringar och centralbanker både inom EU och globalt

genomfört kraftfulla åtgärder för att dämpa de negativa effekterna. Därtill har multilaterala insatser vidtagits för att minska krisens effekter, däribland av internationella finansiella institutioner. I Sverige har regeringen, Finansinspektionen, Riksgäldskontoret och Riksbanken genomfört flera åtgärder för att säkerställa den finansiella stabiliteten och underlätta kreditförsörjningen. Myndigheterna har också haft täta kontakter inom ramen för Finansiella stabilitetsrådet.

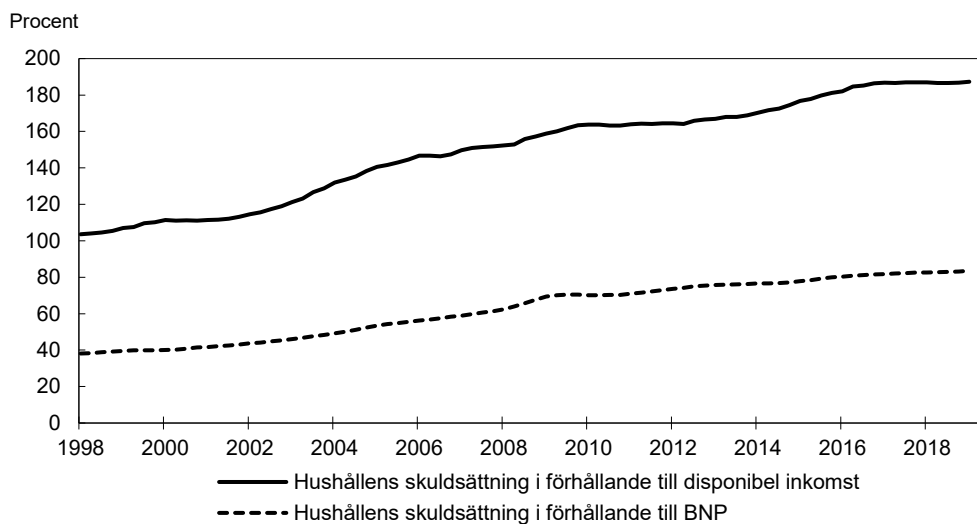
De finansiella konsekvenserna av spridningen av covid-19 har även visat på vikten av de reformer som genomförts sedan finanskrisen 2008–2009. Att de svenska bankerna är välkapitaliserade och har god likviditet har bidragit till att de kunnat upprätthålla sin verksamhet och därmed även bidragit till att upprätthålla stabiliteten i det finansiella systemet. De makrotillsynsåtgärder som har genomförts de senaste åren har även skapat en motståndskraft hos hushållen som gör att de står bättre rustade än tidigare.

Resultatredovisningen nedan tar till stor del inte hänsyn till de effekter som spridningen av covid-19 har medfört då indikatorerna framför allt redovisar utvecklingen fram till tidpunkter före covid-19.

Hushållens skulder har stabiliserats på en hög nivå

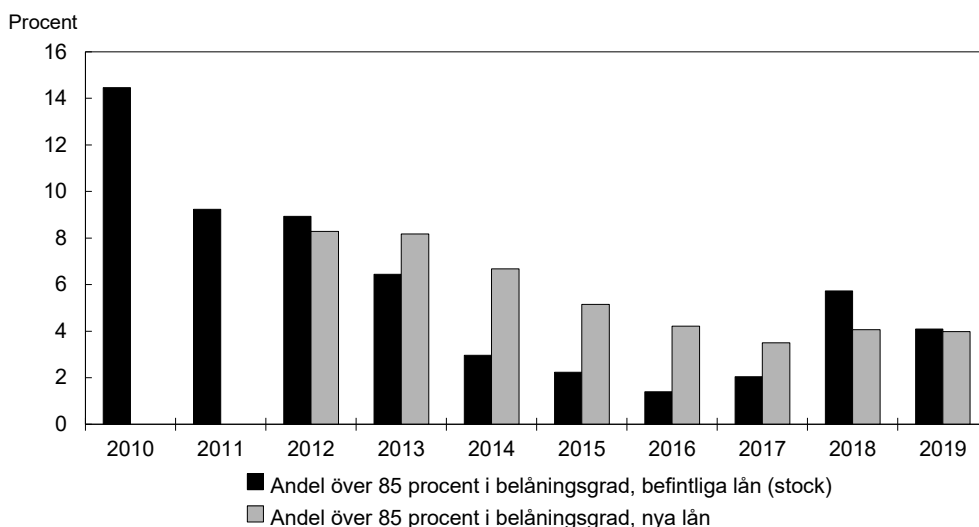
Hushållens skulder har under en längre period ökat. Hushållens skuldsättning uppgick under sista kvartalet 2019 till 187,3 procent av hushållens disponibla inkomst. Detta är en ökning med 0,3 procentenheter jämfört med sista kvartalet 2018. Under de senaste åren har det skett en stabilisering av ökningstakten eftersom hushållens skulder har vuxit mer i linje med hushållens inkomster. Hushållens skulder som andel av BNP har ökat kontinuerligt under en längre period. I slutet av 2019 uppgick hushållens skulder som andel av BNP till 83,6 procent, vilket kan jämföras med 82,6 procent 2018.

Diagram 3.1 Hushållens skuldsättning

Källa: Finansinspektionen.

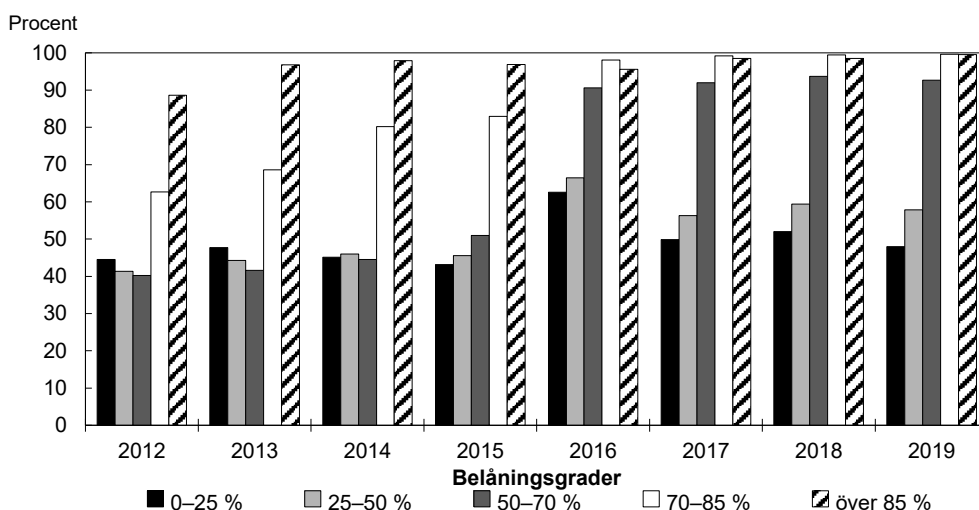
Sedan bolånetaket infördes 2010 har andelen befintliga lån med en belåningsgrad över 85 procent minskat. Denna trend bröts 2017 då andelen återigen började stiga, vilket bl.a. kan bero på att bostadspriserna föll tillbaka under hösten 2017 och sedan stabiliserades 2018. År 2019 minskade återigen andelen av de befintliga lånen med hög belåningsgrad (belåningsgrad över 85 procent) då bostadspriserna och amorteringarna steg. Avseende nya lån så minskade andelen med belåningsgrad över 85 procent mellan 2013 och 2017 men ökade under 2018 och var på ungefär samma nivå 2019.

Diagram 3.2 Andel hushåll med belåningsgrad över 85 procent

Källa: Finansinspektionen.

För att minska riskerna som är förknippade med hushållens skuldsättning har det införts två amorteringskrav, 2016 och 2018. De två kraven har lett till att en större andel av hushållen amorterar på sina bolån. Andelen hushåll med en belåningsgrad under 50 procent som amorterar minskade något 2019. Andelen hushåll med en belåningsgrad över 50 procent som amorterar är fortsatt hög och i linje med 2018 års nivå.

Med anledning av effekterna av spridningen av covid-19 beslutade Finansinspektionen att banker ska ges möjlighet att bevilja både nya och befintliga bolåntagare undantag från kravet på amortering. Undantaget gäller betalningar av amorteringar under en begränsad tid. I slutet av juni hade totalt ca 171 000 bolånekunder beviljats amorteringsfrihet, varav ca 121 000 beviljats av storbankerna.

Diagram 3.3 Andel som amorterar beroende på belåningsgrad

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.

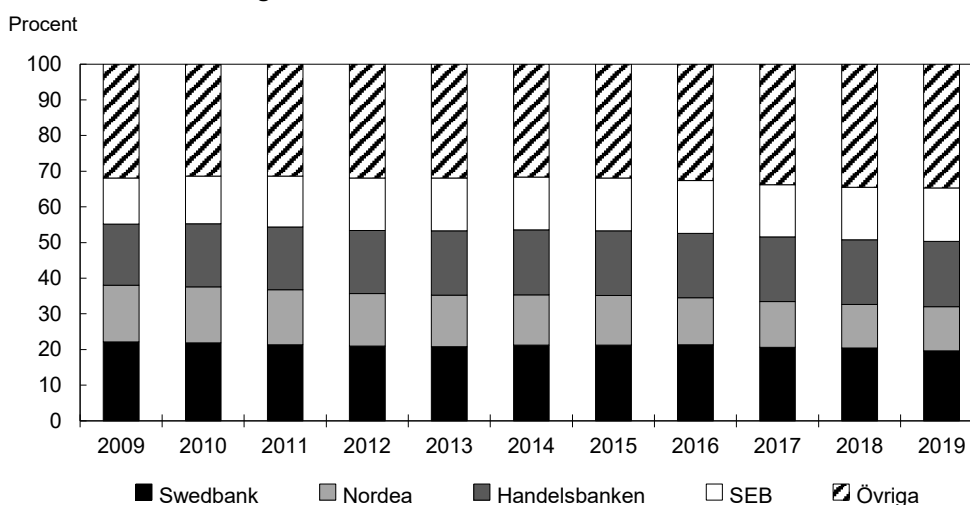
Källa: Finansinspektionen.

Sverige har ett stort och koncentrerat banksystem

Sveriges banksystem utgörs främst av ett fåtal storbanker som är tätt sammanlänkade. De fyra största aktörerna är Swedbank, Nordea, Handelsbanken och SEB. År 2019 stod de fyra storbankerna inklusive Nordea för 65 procent av utlåningen och

67 procent inlåningen. De senaste åren har storbankernas inklusive Nordeas andelar av både utlåningen och inlåningen minskat något.

Diagram 3.4 Bankernas marknadsandelar av den totala in- och utlåningen i Sverige

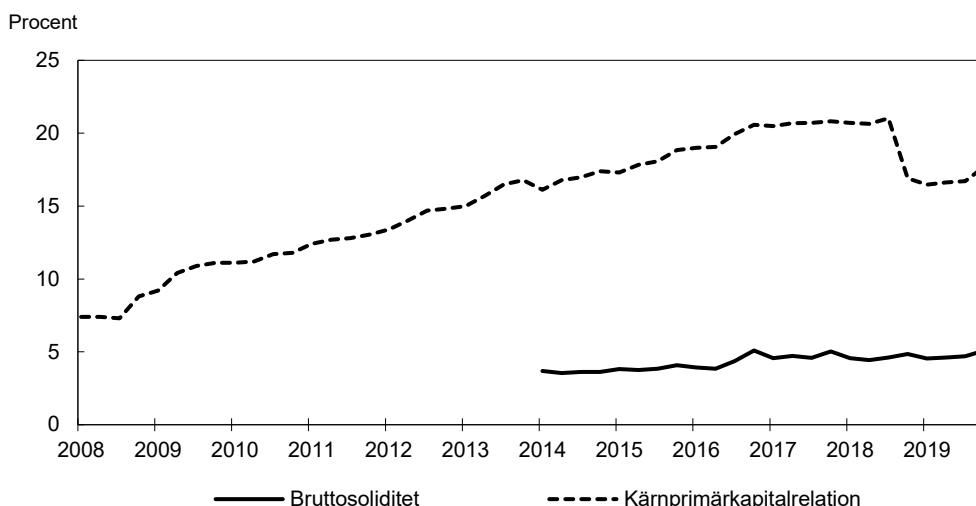

Anm.: Andelen Övriga står för övriga monetära finansiella institut utöver de fyra storbankerna.

Källa: Finansinspektionen.

Storbankernas motståndskraft

Ett mått på bankernas motståndskraft är genomsnittlig kärnprimärkapitalrelation (bankens kapital dividerat med riskvägda tillgångar), vilket för storbankerna har ökat varje år fram till 2017. Under 2017–2018 föll kärnprimärkapitalrelationen som en teknisk följd av att metoden för riskviktsgolvet för bolån ändrades. Svenska kreditinstitut är dock fortsatt lika motståndskraftiga eftersom de har lika mycket kapital i svenska kronor som tidigare. I slutet av 2019 var storbankernas genomsnittliga kärnprimärkapitalrelation 17,7 procent, vilket är en ökning med 0,8 procentenheter jämfört med slutet av 2018. Som komplement till att mäta kapitaltäckning i riskvägda tillgångar används bruttosoliditet. Storbankernas bruttosoliditet (storleken på det egna kapitalet i förhållande till bankens totala tillgångar och åtaganden utanför balansräkningen) var 2019 fortsatt ungefär 5 procent, vilket överstiger det minimikrav på 3 procent som kommer att införas i och med EU:s nya regler som antogs i maj 2019 och som ska börja tillämpas den 28 juni 2021.

Diagram 3.5 Storbankernas kapitaltäckning

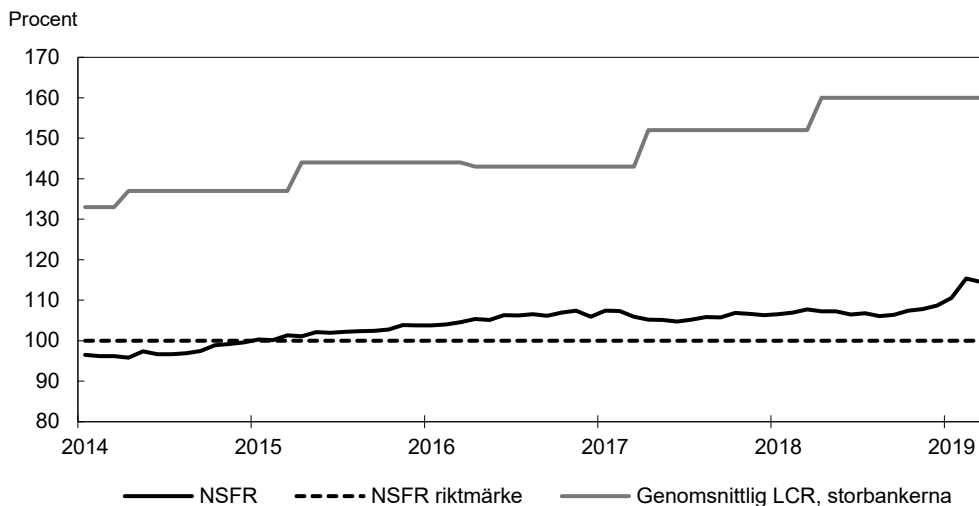
Anm.: Genomsnitt svenska storbanker exklusive Nordea.

Källa: Finansinspektionen.

Storbankernas likviditetsreserver är högre än EU-kravet

Under 2019 var den genomsnittliga likviditetstäckningsgraden 160 procent för storbankerna. Detta är något högre än 2018. Om kvoten överstiger 100 procent uppfyller banken EU-kravet, vilket är fallet för samtliga storbanker sedan kravet infördes 2013. Med anledning av effekterna av spridningen av covid-19 meddelade Finansinspektionen att myndigheten kommer tillfälligt tillåta att banker underskrider kravet för enskild valuta och för totala valutor.

Ett annat likviditetsmått är den s.k. stabila nettofinansieringskvoten (NSFR), som något förenklat innebär att banker ska finansiera tillgångar vars löptid överstiger ett år med skulder vars löptid också överstiger ett år eller som av annat skäl bedöms vara stabila. För närvarande föreligger enbart en skyldighet för bankerna att redovisa sin kvot, men genom EU:s nya regler – som antogs i maj 2019 och som ska börja tillämpas den 28 juni 2021 – kommer det införas ett bindande minimikrav som innebär att NSFR ska vara minst 100 procent. För de svenska storbankerna har NSFR generellt ökat över tid och från 2015 har kvoten i genomsnitt legat över det kommande minimikravet.

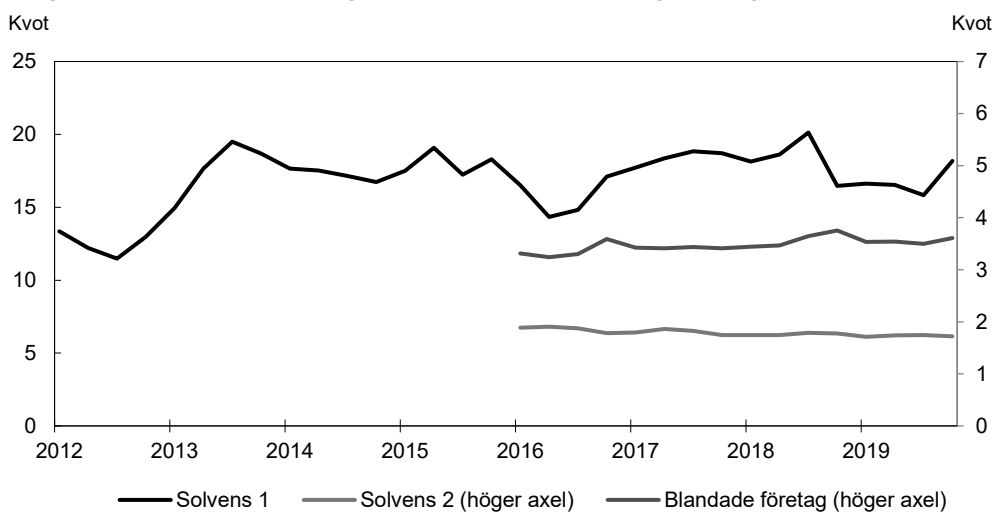
Diagram 3.6 Likviditetsreserver för storbankerna

Anm.: NSFR avser svenska storbankers tillgängliga stabila finansiering i förhållande till den stabila finansiering som krävs enligt Baselkommitténs definition från 2014, öviktat. Riktvärdet är 100. I EU-regleringen finns ett krav på 100 procent LCR, vilket innebär att bankerna ska hålla en tillräcklig likviditetsbuffert som motsvarar minst 30 dagars nettokassautflöden under stressade förhållande.

Källa: Finansinspektionen.

Försäkringsföretagens förmåga att fullgöra sina åtaganden

Försäkringsföretagens förmåga att möta sina åtaganden på kort och lång sikt mäts genom solvenskvoten, alltså det behov av buffertkapital som föreligger enligt Finansinspektionens bedömning. En kvot som överstiger 1,0 innebär att företaget uppfyller det kapitalkrav som gäller för företaget. Eftersom olika regelverk gäller på försäkringsområdet särredovisas tre grupper. För försäkringsföretag som tillämpar den äldre solvensregleringen (Solvens I) har solvenskvoten ökat något jämfört med utgången av 2018. Under 2019 noterades dock att solvenskvoterna påverkades negativt av kraftigt fallande räntor framför allt under tredje kvartalet. För företag som tillämpar det nyare regelverket (Solvens II) har solvenskvoterna varit stabila sedan reglerna trädde i kraft den 1 januari 2016. Även den genomsnittliga solvenskvoten för blandade företag har varit stabil under 2019. Till följd av tillgångsprisfallet i samband med spridningen av covid-19 har solvenskvoterna överlag fallit något under tidig vår 2020.

Diagram 3.7 Genomsnittlig solvenskvot för försäkringsföretag

Källa: Finansinspektionen.

3.3.2 Väl fungerande marknader

Väl fungerade marknader förutsätter goda finansieringsmöjligheter för företagen. Till skillnad från den globala finanskrisen 2008–2009 härstammar inte denna kris ur finanssektorn. Däremot riskerar de ekonomiska konsekvenserna av krisen att spilla över till finansmarknaderna genom bl.a. kreditåtstramning vilket ytterst kan hota den finansiella stabiliteten.

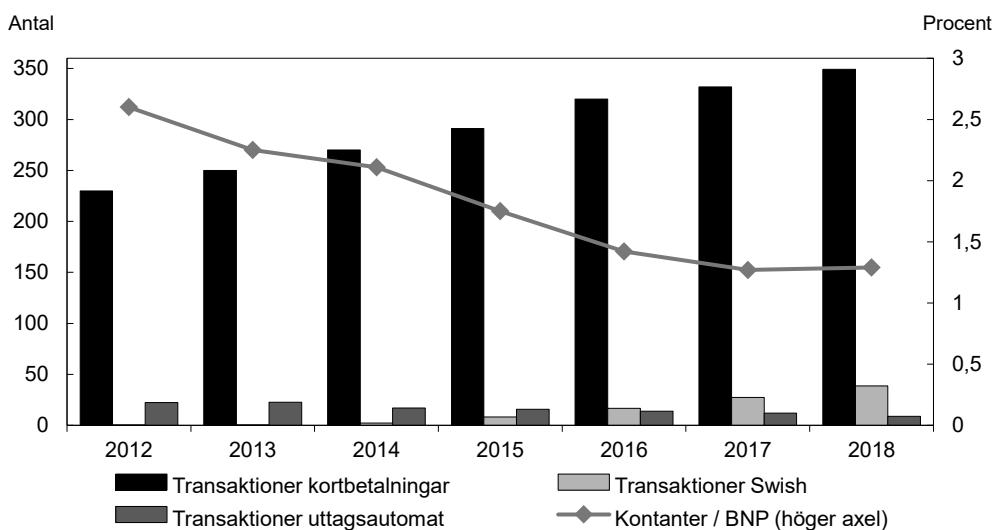
Väl fungerande marknader förutsätter goda finansieringsmöjligheter för företagen

I Konjunkturinstitutets barometer för 2019 uppgav 85 procent av de svarande att deras finansieringsmöjligheter var ”normala”, fyra procent uppgav ”lättare” och 11 procent ”svårare”. Detta är samma uppgifter som lämnades i barometern för 2018. Effekterna av spridningen av covid-19 kan dock ha påverkat finansieringsmöjligheterna för företagen. För att upprätthålla företagens finansieringsmöjligheter, i syfte att säkerställa väl fungerande marknader, har regeringen vidtagit ett flertal åtgärder, bl.a. inrättade regeringen den så kallade ”Företagsakuten” hos Riksgäldskontoret som ställer ut kreditgarantier för, i första hand, små och medelstora företag i Sverige vilket förenklar för företagen att få lån. Även Riksbanken och Finansinspektionen har vidtagit flera åtgärder för att motverka en kreditåtstramning som exempelvis en sänkning av den kontracykliska kapitalbufferten samt köp av värdepapper och likviditetsstöd. Ytterligare beskrivningar av företagens kapitalförsörjning lämnas under utgiftsområde 24 Näringsliv.

Fortsatt minskad kontantanvändning och ökade elektroniska betalningar

Efterfrågan på kontanter minskar och utvecklingen mot en minskad kontanthantering har gått snabbt i Sverige jämfört med i många andra länder. Särskilt snabb är omställningen bland unga. Kontanternas andel av BNP uppgick till 1,3 procent 2018, vilket är bland de lägsta i världen. Antalet transaktioner med uttagsautomat har fallit från 29 per person och år 2009 till 9 transaktioner 2018. I Sverige är Swish den vanligaste formen av omedelbar betalning och användningen har ökat snabbt, antalet transaktioner uppgick till nära 400 miljoner 2018, vilket är ungefär 40 transaktioner per person. Antalet privatpersoner som var anslutna till Swish under 2018 uppgick till omkring 7 miljoner, en ökning med 1 miljon sedan 2017. Från 2008 till 2018 har antalet kortbetalningar per person och år dubblats till 350.

Den 1 januari 2021 träder ny lagstiftning i kraft som innebär att banker och andra kreditinstitut ska säkra tillgången till bankomater och platser för dagskassainsättning över hela landet. Post- och telestyrelsen ska enligt regeringens förslag övervaka att bankerna uppfyller kraven om att erbjuda kontanttjänsterna. Det handlar bl.a. om antal, placering, öppettider och avgifter. Om en bank inte uppfyller sina skyldigheter ska Finansinspektionen kunna ingripa genom att besluta om en sanktionsavgift.

Diagram 3.8 Antal transaktioner per person och år samt kontanternas andel av BNP

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.

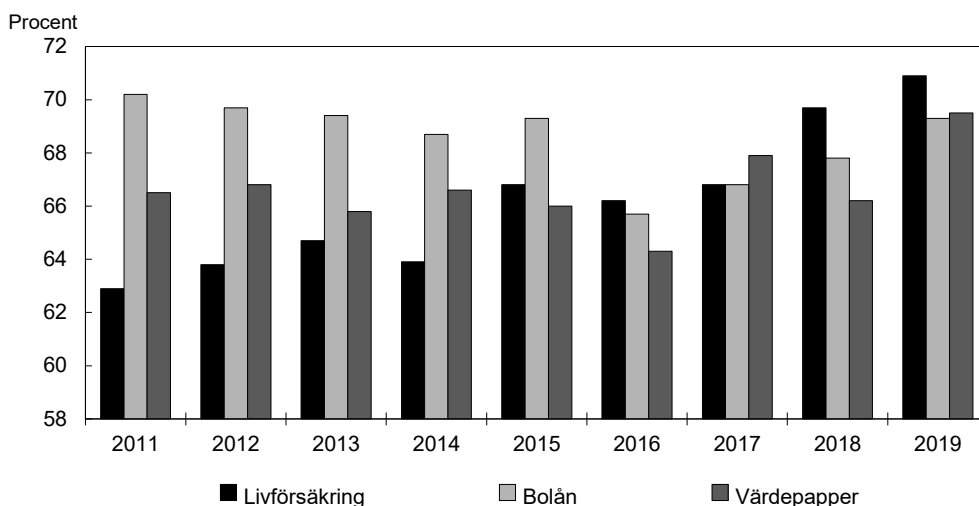
Källa: Riksbanken och Finansinspektionen.

3.3.3 Konsumentskyddets utveckling

Svenska konsumenter på finansmarknaden har en högre andel av sitt sparande i fonder och andra finansiella produkter jämfört med konsumenter i många andra länder i EU vilket medför att svenska konsumenter är mer utsatta vid finansiell turbulens. Av svenska hushålls finansiella tillgångar består 36 procent av försäkrings-sparande. 20 procent består av aktier och obligationer och 18 procent av bankinlåning. Fondandelar och premiepensionen utgör 11 procent vardera av hushållens finansiella tillgångar medan övriga 8 procent klassas som ”övrigt”. Historiskt sett har detta varit positivt för svenska konsumenter då börsen i genomsnitt har gett högre avkastning än vad genomsnittliga sparräntor på bankkonto har gjort. Samtidigt är svenska konsumenter därmed också mer utsatta vid finansiell turbulens.

Kundnöjdheten varierar mellan sektorer

För kundnöjdheten avseende privata livförsäkringar har tilliten successivt ökat sedan 2016. Det är framför allt de mindre företagen som har hög kundnöjdhet bland livförsäkringsföretagen. Kundnöjdheten för bolåneprodukter och sparandeprodukter i värdepapper ökade 2019 jämfört med 2018. Följderna av spridningen av covid-19 och kraftiga rörelser på de finansiella marknaderna under våren 2020 kan dock ha påverkat kundnöjdheten. Till exempel senarelade ett antal fonder med investeringar i företagsobligationer under mars inlösen av fondandelar, vilket innebar att investerare under en period inte kunde ta ut och göra sig av med sina innehav. Som mest uppgick antalet stängda fonder till ett trettiotal, motsvarande drygt 120 miljarder kronor.

Diagram 3.9 Kundnöjdhet inom olika delar av finansmarknaden för privatkunder

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.

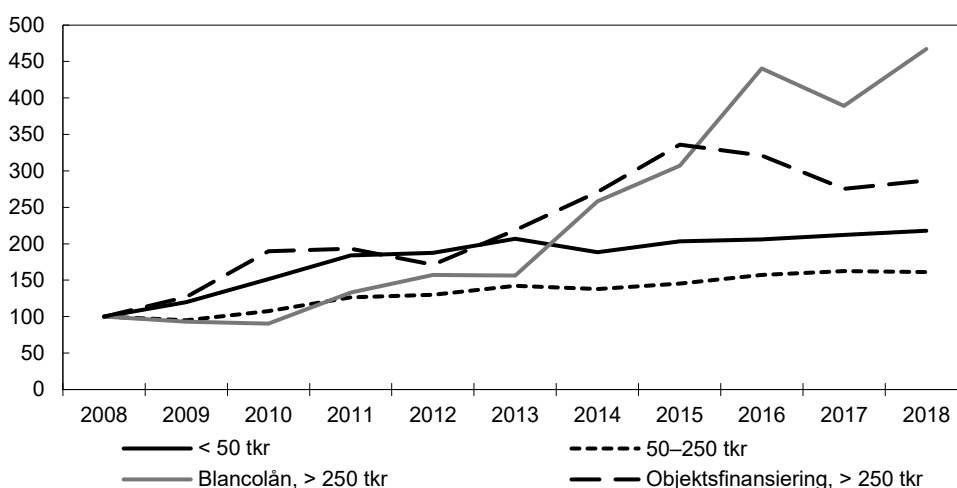
Källa: Finansinspektionen.

Konsumtionslånen fortsätter att öka

Utvecklingen av volymen av nya konsumtionslån som är mindre än 250 000 kronor har varit relativt oförändrad de senaste åren. Däremot har volymen av nya lån som är större än 250 000 kronor ökat från 2017 till 2018, från att ha fallit året dessförinnan. På tio år har volymen objektsfinansierade lån nästan tredubblats och volymen av blancolån större än 250 000 kronor har nästan femdubblats. Ökningen har varit särskilt stor de senaste fem åren, vilket hänger samman med en stark konjunktur och låga räntor. Finansinspektionen har tidigare pekat på att även bolånetak och amorteringskrav, till viss del, kan ha bidragit till att stora konsumtionslån i högre utsträckning använts för bostadsändamål. Även utvecklingen inom konsumtionslån väntas påverkas av effekterna av spridningen av covid-19.

Diagram 3.10 Nya konsumtionslån uppdelat på storlek

Index = 2008

Anm.: Diagrammet visar nyutlåning i total volym hos de 20 långgivarna uppdelat på storlek.

Källa: Finansinspektionen.

Insatser för att öka förtroendet för skaderegleringen vid personskada

Det har under lång tid förekommit att skadelidande uttrycker misstro mot försäkringsföretagens skadereglering, särskilt när det gäller användningen av medicinska rådgivare. Finansinspektionen föreslår i en rapport 2017 (Fi2017/04750/FPM) att en

utredning ska tillsättas i syfte att införa statlig medicinsk tillsyn över rådgivarna för att säkerställa kvaliteten i och öka förtroendet för skaderegleringen. Skadelidande befinner sig många gånger i en svår och utsatt position. De har enligt lag rätt till en skyndsamt skaderegleringsprocess som beaktar deras behöriga intressen och som följer god försäkringsstandard. Frågan om tillsyn över medicinska rådgivare har dock flera gånger utretts och behandlats av regeringen och riksdagen. Slutsatserna har varit att tillsyn inte bör införas av principiella skäl (se bl.a. propositionen 2009/10:210 Patient-säkerhet och tillsyn). Finansinspektionen framhåller i en uppföljande rapport 2019 att försäkringsbranschen inlett arbete med förtroendehöjande rutiner, och i ytterligare en uppföljning (maj 2020) anför myndigheten att branschens insatser kan bidra till en lösning på problemet med bristande förtroende. Mot denna bakgrund och eftersom faktiska brister i skaderegleringen på grund av den medicinska rådgivningen inte har konstaterats finns det inte anledning att tillsätta en sådan utredning som Finansinspektionen föreslår i rapporten 2017.

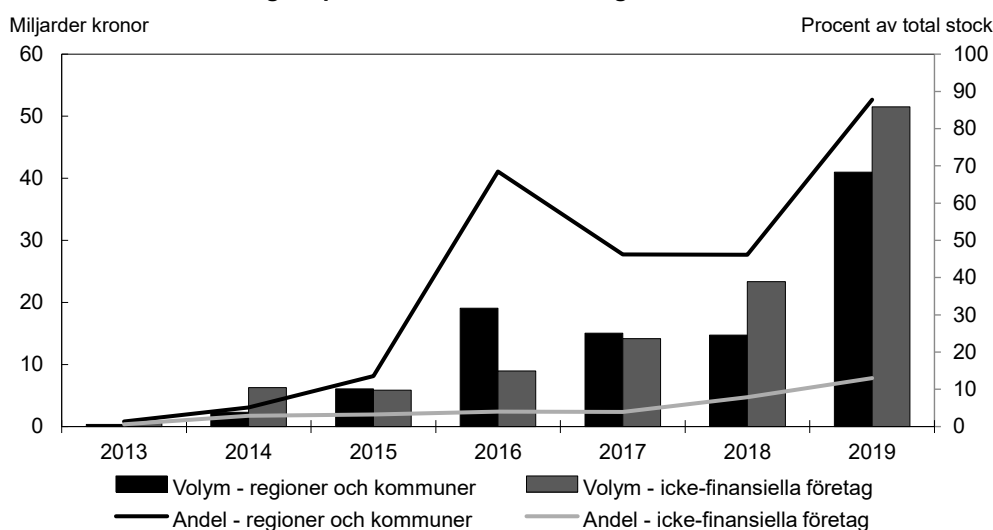
3.3.4 Hållbar utveckling

De finansiella marknaderna spelar en viktig roll i omställningen till en mer hållbar ekonomi. Ökad hållbarhet bidrar till ökad finansiell stabilitet, exempelvis så kan klimatförändringarna leda till ekonomiska förluster och risker, där investerat kapital riskerar att förlora i värde till följd av klimatrelaterade katastrofer.

Marknaden för gröna obligationer fortsätter att växa

Den svenska gröna obligationsmarknaden är den sjätte största i världen och svenska kronor är den fjärde mest använda valutan att emittera gröna obligationer i. Under 2019 ökade den gröna svenska obligationsstocken både i total volym, dvs. totalt utestående skuld, och som andel av den totala obligationsstocken både för icke-finansiella företag och för kommuner och regioner. För 2019 uppgick icke-finansiella företags totala utestående belopp i gröna obligationer till ungefär 52 miljarder kronor, vilket motsvarade ungefär 13 procent av den totala emissionsvolymen. För kommuner och regioner uppgick den totala volymen till 41 miljarder, vilket motsvarar 88 procent av kommuners och regioners totala emissionsvolym.

Diagram 3.11 Volym och andel emitterade gröna obligationer för icke-finansiella företag respektive kommuner och regioner

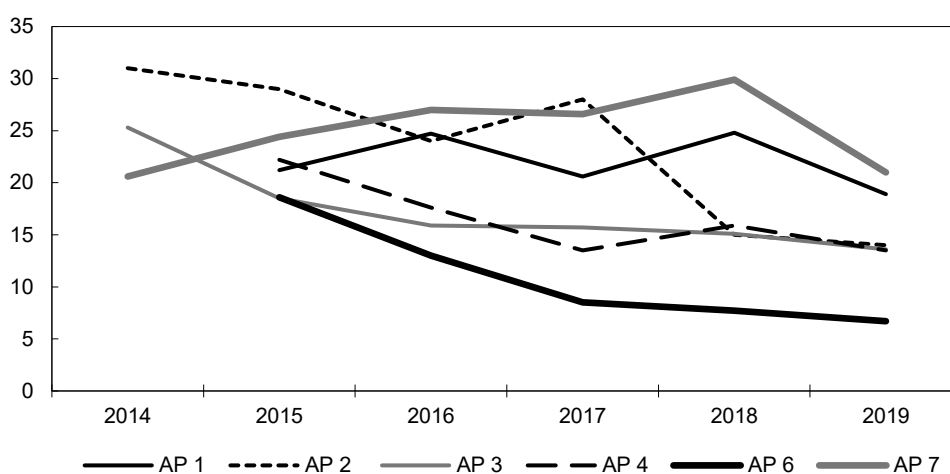
Källa: Finansinspektionen.

Koldioxidavtryck i AP-fonderna fortsätter att sjunka

Sedan den 1 januari 2019 har Första–Fjärde AP-fonderna ett nytt mål för placeringsverksamheten, att fondmedlen ska förvaltas på ett föredömligt sätt genom ansvarsfulla investeringar och ansvarsfullt ägande och att särskild vikt ska fästas vid hur en hållbar utveckling kan främjas utan att det görs avkall på det övergripande målet om avkastning och risk. AP-fondernas verksamhet följs upp årligen i en skrivelse till riksdagen. AP-fonderna arbetar kontinuerligt för att sänka koldioxidavtrycket i sina portföljer och redovisar sina aktieportföljers koldioxidavtryck med hjälp av indikatorn om koldioxidintensitet, där absolut koldioxidavtryck relateras till ägarandel av bolagens omsättning (tCO₂e/MSEK). Indikatorn bör dock tolkas med försiktighet, eftersom den inte ger en heltäckande bild av investeringars totala finansiella klimatrisker. Under 2019 har alla AP-fonder minskat sina koldioxidavtryck.

Diagram 3.12 AP-fondernas koldioxidavtryck

tCO₂e/MSEK

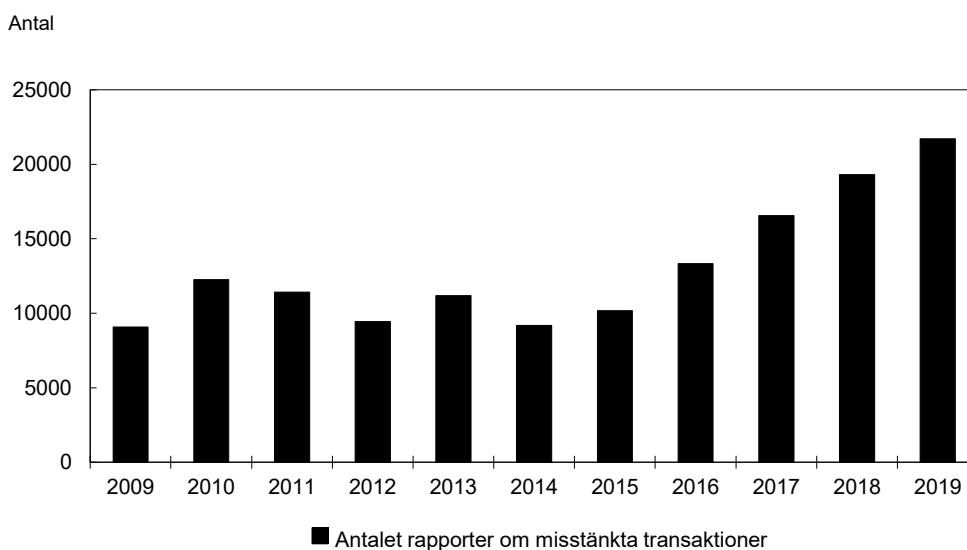

Anm.: Indikatorn gäller endast noterade bolag i AP-fonderna. Sjätte AP-fonden redovisar däremot koldioxidavtryck för största delen av sin portfölj av noterade bolag.

Källa: Finansinspektionen.

Antalet rapporter om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism ökar

Antalet inrapporterade misstänkta transaktioner har ökat stadigt sedan 2015 och totalt har de mer än fördubblats på årsbasis fram till 2019. Banker och andra kreditinstitut står för den allra största delen av rapporterade transaktioner. En förklaring till ökningen kan vara de skärpta lagkrav som under senare år förstärkt systemet för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism och som därmed inneburit att fler potentiella fall av penningtvätt eller finansiering av terrorism upptäckts.

Diagram 3.13 Antalet rapporter om misstänkta transaktioner mottagna av Finanspolisen

Källa: Polismyndigheten.

3.3.5 Statlig finansförvaltning

Effektiviteten i den statliga finansförvaltningen är hög

För att statens finansförvaltning ska kunna bedrivas på ett effektivt sätt krävs att de regelverk, avtal och kontostrukturer som stödjer statens betalningsmodell och modellen för statens garanti- och utlåningsverksamhet är ändamålsenliga. Riksgäldskontoret ansvarar, i sin roll som statens internbank, för att förvalta och utveckla den statliga betalningsmodellen samt för att tillhandahålla den infrastruktur som de statliga myndigheterna behöver för att genomföra sina betalningar och för att få tillgång till anslagsmedel och lån.

Kostnadseffektiviteten i den statliga betalningsmodellen, mätt som styckkostnad per betalning, var 59 öre 2019. Detta är lägre än 2018 vilket framför allt berodde på lägre användning av pappersbaserade tjänster.

Tabell 3.1 Styckkostnad per betalning

Kronor

	2015	2016	2017	2018	2019
Styckkostnad	0,55	0,51	0,59	0,62	0,59

Källa: Riksgäldskontoret.

Ökade utestående garantier och utlåning till låntagare utanför staten

Vid utgången av 2019 uppgick Riksgäldskontorets utestående garantier till 26,7 miljarder kronor, vilket var 3,4 miljarder kronor mindre än vid föregående årsskifte. Garantiverksamheten visade 2019 ett något större överskott än föregående år på grund av att den förväntade förlusten minskade mer än reservtillgångarna. De totala förväntade förlusterna minskade framför allt till följd av att den förväntade förlusten minskade i det största garantiåtagande till Öresundsbrokonsortiet (ÖSK). Under första halvåret 2020 har garantiverksamheten ökat till följd av regeringens åtgärder som syftar till att minska effekterna av spridningen av covid-19 på ekonomin.

Tabell 3.2 Utestående garantier, reservtillgångar och förväntade förluster

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020 (tom 30 juni)
Utestående garantier	29 655	30 050	26 713	29 126
Reservtillgångar	1 395	1 165	1 157	1 210
Reservkonto	443	532	472	514
Värdering fordringar	914	597	608	608
Förväntade framtida avgifter	38	69	77	88
Justering, kreditreserv	0	-33	0	0
Förväntade förluster	867	1 096	1058	1 165
Skillnad mellan tillgångar och förväntade förluster	528	70	99	45

Källa: Riksgäldskontoret.

Riksgäldskontorets utlåning till låntagare utanför staten (exklusive lån med villkorad återbetalning) ökade 2019 och uppgick till drygt 5,2 miljarder kronor vid årets slut. De förväntade förlusterna och reservtillgångarna var i stort oförändrade jämfört med föregående år. Överskott i utlåningsverksamheten utgörs av skillnaden mellan reservtillgångar och förväntade förluster och under 2019 visade verksamheten fortsatt överskott. Under första halvåret 2020 ökade de utestående lånen till låntagare utanför staten till följd av effekterna av spridningen av covid-19 på ekonomin.

Tabell 3.3 Utestående lån till låntagare utanför staten, reservtillgångar och förväntade förluster

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020 (tom 30 juni)
Utestående lån	5 643	5 118	5 207	15 404
Reservtillgångar	606	604	604	613
Reservkonto	606	570	604	613
Förväntade framtida avgifter för förväntad förlust	0	0	0	0
Justering, garantireserv	0	33	0	0
Förväntade förluster	0	0	0	0
Skillnad mellan tillgångar och förväntade förluster	606	604	604	613

Exklusive lån med villkorad återbetalning.

Källa: Riksgäldskontoret.

3.3.6 Resultat för internationella finansiella institutioner

Regeringen redogör för verksamheten i Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar (AIIB), Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling (EBRD), Europeiska investeringsbanken (EIB), Nordiska investeringsbanken (NIB) och Världsbanksgruppen i återkommande skrivelser till riksdagen (se t.ex. skr. 2018/19:35). Verksamheten för Europarådets utvecklingsbank (CEB) redovisas i den återkommande skrivelsen om verksamheten inom Europarådets ministerkommitté m.m. (se t.ex. skr. 2019/20:34).

Tankesmedjan Bruegel

Bruegel är en oberoende europeisk tankesmedja med fokus på internationell ekonomisk-politisk forskning. Tankesmedjan strävar efter att förbättra den ekonomiska politiken med öppen och faktabaserad forskning, analys och debatt. Under 2019 publicerade Bruegel bl.a. 56 rapporter, 186 blogginlägg och arrangerade 77 event. Dess medlemmar är företag, institutioner och majoriteten av EU:s

medlemsstater, inklusive Sverige. Genom det svenska medlemskapet finns en möjlighet att påverka tankesmedjans forskningsinriktning. Viktiga frågor för Sverige har bl.a. varit grön beskattning, inkluderande tillväxt och jämställdhet. Sedan 2017 ingår dessutom en svensk representant i Bruegels styrelse, som består av 11 ledamöter.

Garantier till vissa internationella finansiella institutioner

Sverige är medlem i elva internationella finansiella institutioner. Medlemskapen kan likställas med deläggande, eftersom varje medlemsland bidrar med en andel av institutionernas egna kapital. Det egna kapitalet består av inbetalt kapital och garantikapital. Garantikapitalet innebär att medlemsländerna utöver det inbetalda kapitalet förbinder sig att under vissa omständigheter tillskjuta ytterligare ett bestämt kapitalbelopp till institutionerna.

Riksdagen har godkänt att garantikapital till internationella finansiella institutioner inte ska hanteras inom ramen för den statliga garantimodellen, där riskavspeglande avgifter sätts in på ett konto i Riksgäldskontoret (prop. 2001/02:1, Förslag till statsbudget, reviderad finansplan m.m. avsnitt 7.2.3, bet. 2001/02:FiU2, rskr. 2001/01:129). Eventuella infrianden ska i stället belasta anslag. Infrianden av garantikapital till AIIB, CEB, EBRD, EIB, NIB och Världsbanken ska belasta anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter*. De utestående garantiåtagandena gentemot dessa institutioner, vilka har redovisats i skrivelsen Årsredovisning för staten 2019 (skr. 2019/20:101), uppgick vid utgången av 2019 till ca 122 miljarder kronor. Storbritanniens utträde ur EU innebar även att landet upphörde att vara delägare i EIB, varpå återstående EU-länder genomförde en kapitalhöjning för att ersätta Storbritanniens ägarandel. Kapitalhöjningen trädde i kraft den 31 mars 2020 och innebar att statens garantiåtagande till banken utökades med 1,26 miljarder euro till 7,83 miljarder euro (prop. 2018/19:46, bet. 2018/19:FiU33, rskr. 2018/19:148). Medlemsländerna i NIB ingick vidare den 28 februari 2020 en överenskommelse och beslutade att genomföra ändringar i bankens stadgar som trädde ikraft den 29 juni 2020. Riksdagen har godkänt stadgeändringarna, som bl.a. innebar att NIB:s guvernörsstyrelse beslutar om principer för bankens kapital- och likviditetshantering samt att sammansättningen av NIB:s kontrollkommitté ändras. Ändringarna innebar även att två tidigare separata lånefaciliteter upphörde och att belopp motsvarande särskilda garantier och fonderade kreditriskreserveringar tillfördes medlemsländernas kapital i banken. För svensk del ökade vidare det inbetalda kapitalet från 144 miljoner euro till 292 miljoner euro och garantikapitalet utökades från 1,98 miljarder euro till 2,60 miljarder euro (prop. 2019/20:1, utg.omr. 2, avsnitt 3.5.5, bet. 2019/20:FiU2, rskr. 2019/20:129).

Under 2020 har riksdagen godkänt ytterligare två garantiprogram som inte hanteras inom ramen för den statliga garantimodellen, och där infrianden i stället belastar anslag (prop. 2019/20:181, bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:351). Det är dels fråga om garantier om högst 863 337 362 euro till en garantifond till EIB för stöd till i första hand företag i ekonomiska svårigheter orsakade av utbrottet av covid-19, dels garantier om högst 848 537 250 euro till Europeiska unionen för ett europeiskt instrument för tillfälligt stöd för att minska risken för arbetslöshet i en krissituation till följd av utbrottet av covid-19 (SURE).

3.4 Analys och slutsatser

Måluppfyllelsen inom finansmarknadsområdet kommer att påverkas kraftigt av effekterna av spridningen av covid-19. Resultatredovisningens indikatorer har dock inte tagit hänsyn till effekter av spridningen av covid-19 då data ännu inte är tillgänglig. Det finns därmed en hög osäkerhetsmarginal för måluppfyllelsen i de indikatorer för finansmarknadsområdet som presenteras ovan.

Det svenska finansiella systemet fungerade fram till spridningen av covid-19 i huvudsak väl. Efter ett mycket omfattande regleringsarbete efter finanskrisen 2008–2009 bedöms motståndskraften i systemet ha ökat samtidigt som krishanteringssystemet har stärkts, framför allt för banker. Banksystemets koncentration till ett fåtal aktörer ökar dess sårbarhet eftersom problem kan sprida sig till hela banksystemet och skapa ett hot mot den finansiella stabiliteten och i förlängningen den reala ekonomin.

Den höga privata skuldsättningen medför en risk både för enskilda och samhälls-ekonomin i stort. Det är därför positivt att vidtagna makrotillsynsåtgärder bidragit till att öka hushållens motståndskraft. Samtidigt har konsumtionslånen ökat kraftigt de senaste åren men utgör, trots detta, endast en liten del av hushållens skulder och har därför en lägre inverkan på den finansiella stabiliteten. Ur ett konsumentskyddsperspektiv kan dock höga konsumtionslån innebära risker för den enskilde, inte minst eftersom ränteutgifterna för dessa lån är relativt höga. Regeringen har fortsatt arbeta aktivt för att stärka konsumentskyddet, bl.a. genom uppdrag till Finansinspektionen om att redovisa hur myndigheten utövar tillsyn över att kreditprövningar görs i enlighet med kraven i konsumentkreditlagen och hur detta leder till ett högt konsumentskydd. Regeringen bedömer att vidtagna åtgärder har bidragit till att konsumentskyddet stärkts.

Spridningen av covid-19 innebär stora prövningar för hela samhälls-ekonomin. Detta påverkar också de finansiella marknaderna vilka stundtals påvisat både hög volatilitet och låg likviditet. Svårigheterna att bedöma risker kan medföra en minskad vilja från kreditinstitut att låna ut pengar till bl.a. företagssektorn. Därutöver kan ökade kreditförluster skapa risker i det finansiella systemet som kan påverka den finansiella stabiliteten. För att möta den rådande situationen har regeringen och bl.a. Riksbanken och Finansinspektionen vidtagit åtgärder för att förbättra marknadens funktionssätt och säkerställa den finansiella stabiliteten.

Försäkringssektorns motståndskraft bedöms vara god då försäkringsföretagen bedöms kunna möta sina åtaganden på både kort och lång sikt. Det kan innebära en ökad osäkerhet och svårigheter framöver om det låga ränteläget består. Försäkringssektorn har också stora tillgångar såsom aktier, fastigheter och olika typer av obligationer som också påverkas av den ökade riskaversionen och de stora rörelserna på de finansiella marknaderna till följd av effekterna av spridningen av covid-19.

Utvecklingen inom digital finansiell innovation kan leda till effektivare, billigare och mer konsumentvänliga produkter och tjänster. Ett exempel är att betalningar förenklats och effektiviserats vilket inneburit fördelar för såväl konsumenter som företag men också bidragit till att minska kontantanvändningen. Den minskande kontantanvändningen medför också nya risker och utmaningar för vissa grupper i samhället som till följd av bl.a. digitalt utanförskap inte får tillgång till dessa nya produkter och tjänster. Större avbrott inom elnätet eller internet eller cyberangrepp mot kritisk infrastruktur skulle kunna få omfattande konsekvenser för konsumenter och den finansiella stabiliteten.

De finansiella marknadernas roll för att bidra till klimatomställningen och minska de ekonomiska riskerna kopplade till klimatomställningen integreras alltmer i aktörernas verksamhet. Flera av resultatindikatorerna visar att utvecklingen mot målet om att det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling går i rätt riktning. Även bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism är en viktig fråga ur ett hållbarhetsperspektiv. Regeringen har under 2019 vidtagit kraftfulla åtgärder bl.a. genom ny lagstiftning och förstärkt tillsyn. Åtgärderna har haft en tydlig effekt, t.ex. skulle det ökade antalet rapporterade misstänkta transaktioner kunna indikera att de finansiella mellanhandernas interna kontrollsystem har förbättrats och måluppfyllelsen stärkts.

Kostnadseffektiviteten i den statliga betalningsmodellen har ökat vilket regeringen bedömer bidra till att öka måluppfyllelsen om att statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt.

3.5 Politikens inriktning

Den politiska inriktningen – med målen att värna finansiell stabilitet, ett högt förtroende, väl fungerande marknader, ett högt konsumentskydd och att det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling – ligger fast. Effekterna av spridningen av covid-19 har ändrat läget på de finansiella marknaderna, både nationellt och globalt. Finansmarknadsforskningen bidrar med viktig kunskap för att öka måluppfyllelsen för finansmarknadsområdet och därför föreslår regeringen en tillfällig satsning för finansmarknadsforskning 2021–2024. Satsningen kommer att presenteras närmare i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen som regeringen avser att presentera under hösten 2020.

3.5.1 Den finansiella stabiliteten ska fortsatt främjas

Den finansiella stabiliteten och den makroekonomiska utvecklingen är nära sammanlänkade. Om den ekonomiska nedgången till följd av spridningen av covid-19 blir djup och långvarig kan därför även den finansiella stabiliteten hotas. Efter finanskrisen 2008–2009 har ett omfattande regleringsarbete skett vilket har ökat motståndskraften i det finansiella systemet. I det exceptionella läge som nu råder kan det uppstå ett behov att nyttja flexibiliteten i regelverken och använda de buffertar som har byggts upp för att stödja kreditgivning till den reala ekonomin. Men när den ekonomiska situationen tillåter bör buffertarna återigen byggas upp för att säkerställa det finansiella systemets motståndskraft.

För närvarande pågår därför viktigt regleringsarbete inom EU som påverkar stora delar av de finansiella marknaderna. Exempel är förordningen om ett ramverk för återhämtning och resolution av centrala motparter, förhandlingar om det s.k. bankpaketet som innehåller ändringar av regelverken om kapitaltäckning och krishantering för banker, samt arbetet med de revideringar av kapitaltäckningsregelverket som föranleds av slutförandet av Basel III, dvs. det reformpaket av reglering och standarder på finansmarknadsområdet som föranleddes av den globala finanskrisen 2008–2009. Europeiska kommissionens förslag förväntas presenteras under fjärde kvartalet 2020. Förhandlingar av förslaget kommer att pågå under 2021.

Återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Åtgärder för ett fungerande finansiellt system utgör en viktig del i ett motståndskraftigt civilt försvar vid höjd beredskap och ytterst i krig. Åtgärderna kan även bidra till att stärka förmågan att hantera svåra påfrestningar på det finansiella systemet i fredstid. Regeringen föreslår därför att medel tillförs Finansinspektionen och Riksgäldskontoret för att stärka myndighetens verksamhet avseende civilt försvar. Regeringen avser att återkomma med ett förslag till övergripande inriktning för det civila försvaret i den försvarspolitiska propositionen för perioden 2021–2025. Regeringen planerar under 2021 att lämna förslag om kompletteringar till säkerhetsskyddslagen (2018:585) som innebär ett starkare skydd för Sveriges säkerhet. För att Finansinspektion ska kunna fullgöra sina uppgifter som tillsynsmyndighet avsatte regeringen 12 miljoner kronor fr.o.m. 2021. Regeringens förslag till kompletteringar till den nya säkerhetsskyddslagen beskrivs i utgiftsområde 6 under avsnitt 4 Samhällets krisberedskap.

3.5.2 Åtgärder vidtas för att förbättra marknadernas funktionssätt

Det finansiella systemets grundläggande uppgifter är att möjliggöra betalningar, lån, sparande och försäkringar. Dessa tjänster är helt nödvändiga för att vårt samhälle ska fungera. Spridningen av covid-19 och dess ekonomiska konsekvenser har medfört att ett särskilt fokus riktats mot det finansiella systemets möjlighet att förse företag med krediter. Europeiska kommissionen har presenterat förslag på åtgärder för att upprätthålla kreditgivningen till hushåll och livskraftiga företag samt säkerställa företags möjligheter att finansiera på sig på kapitalmarknaden.

För att långsiktigt underlätta företagens, särskilt små och medelstora, tillgång till finansiering, skapa ändamålsenliga investeringsprodukter samt bidra till omställningen till en hållbar ekonomi fortsätter arbetet inom EU med att utveckla Kapitalmarknadsunionen. Ett exempel på arbete är ny EU-reglering av gräsrotsfinansieringsplattformar och kompletterande lagstiftning på nationell nivå. Syftet är att stärka olika finansieringskanaler för, framför allt, små och medelstora företag. I detta arbete är det prioriterat för regeringen att skapa goda förutsättningar för en fortsatt utveckling på marknaden samtidigt som ett högt konsumentskydd säkerställs. Ett annat exempel är skapandet av mer enhetliga regler för marknaden för säkerställda obligationer, som är en viktig finansieringskälla för svenska banker. Den svenska marknaden är i dag en av de största i Europa. Regeringen har tillsatt en särskild utredare som senast den 31 oktober 2020 ska lämna förslag till lagändringar som följer av ett nytt EU-regelverk och regeringen planerar att överlämna en lagrådsremiss under våren 2021 (dir. 2019:107). Ett tredje exempel är att anpassa kapitaltäckningsreglerna för värdepappersbolag till deras specifika verksamhet.

Den digitala utvecklingen kan bidra till att säkerställa väl fungerande finansiella marknader och tillgodose hushållens och företagens behov av finansiella tjänster. Samtidigt behöver det finnas ett högt skydd för konsumenter för sådana tjänster. Den snabba digitaliseringen av den svenska betalningsmarknaden tillsammans med en minskad kontantanvändning leder till många frågor, bl.a. om statens och den privata sektorns roller på betalningsmarknaden. Inom EU pågår även ett arbete med att ta fram en handlingsplan för fintech, inklusive en strategi för betalningslösningar, som kommer att bli vägledande på området. Relaterat till detta arbetar Europeiska kommissionen också med ny EU-reglering av marknaden för kryptotillgångar, där arbetet mot penningtvätt är särskilt viktigt. Regeringen anser att det fortsatta arbetet med att stärka den digitala utvecklingen måste säkerställa finansiell stabilitet och ett högt konsumentskydd.

Europeiska kommissionen arbetar också med en översyn av reglerna för handelsplatser för finansiella instrument och företag som ägnar sig åt värdepappersrörelse för att öka transparensen samt stärka investerarskyddet och förtroendet för de europeiska värdepappersmarknaderna. Översynen behandlar bl.a. vilka effekter reglerna har haft när det gäller var handeln äger rum och hur den sker samt hur transparensen i handeln kan förbättras.

Möjligheten till återköp och flytt av försäkrings-sparande är en viktig del för väl fungerande marknader på försäkringsområdet, men även för konsumentskyddet. För att effektivisera konsumenternas återköps- och flytträtt lämnade regeringen 2019 förslag till lagändringar (prop. 2018/19:124).

3.5.3 Konsumentskyddet ska stärkas

Svenska konsumenter är relativt högt exponerade mot finansiella risker jämfört med övriga länder i Europa då en större andel sparande placeras på t.ex. aktiemarknaden i

stället för på bankkonto. Ett högt konsumentskydd på de finansiella marknaderna är därför en prioriterad fråga för regeringen.

Regeringen arbetar aktivt, såväl nationellt som på EU-nivå, för att säkerställa ett högt konsumentskydd. För att bl.a. minska informationsunderläge på de finansiella marknaderna är det bl.a. viktigt att det t.ex. finns en välfungerande finansiell rådgivning. Regeringen har därför gett Finansinspektionen i uppdrag att redovisa effekterna av reglerna om tredjepartsersättningar och oberoende rådgivning som infördes 2018. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2021.

Nästan en tredjedel av hushållens finansiella tillgångar består av försäkringssparande som är antingen privat (framför allt i kapitalförsäkringar) eller kopplat till en anställning. Ett långsiktigt hållbart, sunt och effektivt pensionssystem är därför en prioritering för regeringen och arbete pågår inom hela pensionssystemet. Inom EU kommer regleringen för försäkringsföretag (Solvens II-regelverket), som avser att säkerställa att försäkringsföretag kan fullgöra sina åtaganden, att ses över under 2021. Stabila försäkringsföretag bidrar både till att ge försäkringstagarna ett gott skydd och till stabilitet i hela det finansiella systemet. Det är positivt att justeringar som stärker konsumentskyddet ytterligare genomförs, utan att förändra regelverket i grunden.

Premiepensionssystemet utgör en viktig del i pensionen och förvalsalternativet inom premiepensionen ska få bättre förutsättningar att kunna bidra till högre och stabilare pensioner till de pensions sparare som inte själva vill välja fonder inom premiepensionen. Regeringen ser därför över risknivån i förvalsalternativet, som förvaltas av Sjunde AP-fonden. Regeringen avser att återkomma i frågan om förslag till nytt mål för förvalsalternativet och ändrade placeringsregler

Tjänstepensionerna får en allt större betydelse för privatekonomin och är centrala för den svenska kollektivavtalsmodellen. Regeringen har vidtagit åtgärder och kommer att fortsätta arbeta för en ändamålsenlig och proportionell reglering av tjänstepensionssektorn. Regleringen ska samtidigt även i fortsättningen säkerställa ett fullgott skydd för de nuvarande och framtida pensionärerna.

Regeringen överlämnade i februari 2020 propositionen Presentation av betalningssätt vid marknadsföring av betaltjänster online (prop. 2019/20:79). Riksdagen har, i samband med behandlingen av propositionen, tillkännagett för regeringen att en uppföljning av lagstiftningens effekter ska vara genomförd senast den 1 juli 2021 (bet. 2019/20:FiU:37 punkt 3, rskr. 2019/20:191). Regeringen kommer att återkomma till hur effekterna av lagstiftningen ska utvärderas.

3.5.4 Finansmarknaden ska bidra till hållbar utveckling

Regeringen driver en ambitiös politik för att främja hållbara finansmarknader som kan bidra till uppfyllandet av Sveriges miljö- och klimatmål, FN:s globala mål för hållbar utveckling och Parisavtalet om klimatförändringar. Finansmarknaden har en fundamental roll i den nödvändiga omställningen till en hållbar realekonomi.

Att klimatrelaterade risker beaktas i riskhanteringen är viktigt i sig, men också en förutsättning för en riktig prissättning av finansiella tillgångar och investeringar. För detta krävs relevant och jämförbar information för att investerare ska kunna fatta välgrundade beslut. Ett steg i rätt riktning är en ny EU-förordning om hållbarhetsrelaterade upplysningar för vissa finansmarknadsaktörer och finansiella rådgivare som börjar tillämpas under 2021.

Regeringen är pådrivande för nya EU-initiativ för att främja utvecklingen till mer hållbara finansmarknader, såsom EU:s förnyade handlingsplan för hållbar finansiering som presenteras under hösten. Däri ingår en översyn av EU:s hållbarhetsdirektiv.

EU:s gröna taxonomi utgör en grund för framtida standarder och märkningar av hållbara finansiella produkter och har därför en central roll för andra åtgärder i den förnyade handlingsplanen.

Det finansiella systemet ska också vara motståndskraftigt mot allvarlig brottslighet och regeringen kommer därför att arbeta vidare med ytterligare skärpta åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. En utgångspunkt i detta arbete är den utredning som regeringen tillsatt (dir. 2019:80). Regeringen föreslår även att Finansinspektionen anvisas ökade resurser motsvarande 10 miljoner kronor per år fr.o.m. 2021 för att stärka myndighetens arbete med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism. Penningtvätt och finansiering av terrorism är ett gränsöverskridande problem. Regeringen arbetar därför aktivt även på EU-nivå och välkomnar de kommande diskussionerna om strukturreformer som kommer att inledas under 2021.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tabell 3.4 Anslagsutveckling 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tusental kronor

2019	Utfall	14 861	Anslagssparande	2 689
2020	Anslag	17 550 ¹	Utgiftsprognos	17 371
2021	Förslag	20 250		
2022	Beräknat	25 150		
2023	Beräknat	25 050		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter Europeiska bankmyndigheten, Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten samt Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten.

Regeringens överväganden

Tabell 3.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	17 550	17 550	17 550
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 700	7 600	7 500
varav BP21	2 700	7 600	7 500
- Ökade avgifter på grund av brexit	2 700	7 600	7 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	20 250	25 150	25 050

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att hantera de ökade kostnaderna som uppstår när Sveriges andel av kostnaderna för EU:s tillsynsmyndigheter ökar till följd av Storbritanniens utträde ur EU bör anslaget 1:3 *Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter* ökas med 2 700 000 kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 7 600 000 kronor och fr.o.m. 2023 beräknas anslaget öka med 7 500 000 kronor.

Regeringen föreslår att 20 250 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 25 150 000 kronor respektive 25 050 000 kronor.

3.6.2 1:11 Finansinspektionen

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:11 Finansinspektionen

Tusental kronor

2019	Utfall	611 953	Anslagssparande	9 714
2020	Anslag	623 253 ¹	Utgiftsprognos	632 134
2021	Förslag	654 555		
2022	Beräknat	659 772 ²		
2023	Beräknat	667 316 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 654 555 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 654 555 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Finansinspektionens förvaltningsutgifter och för Krigsförsäkringsnämndens verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 3.7 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:11 Finansinspektionen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	623 253	623 253	623 253
Pris- och löneomräkning ²	8 222	13 255	20 533
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	23 080	23 264	23 530
- Generell besparing i statsförvaltningen	-920	-920	-920
- Ökad tillsyn - motverka penningtvätt och finansiering av terrorism	10 000	10 000	10 000
- Civilt försvar 2021–2025: Säkerhetsskydd	12 000	12 000	12 000
- Civilt försvar 2021–2025: Finansiell beredskap	2 000	2 000	2 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	654 555	659 772	667 316

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslag 1:11 *Finansinspektionen* minskas med 920 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

För att ytterligare stärka Finansinspektionens arbete med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism bör anslaget ökas med 10 000 000 kronor 2021. Från och med 2022 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:11 *Finansinspektionen* ökas med 2 000 000 kronor 2021. Det beräknas ökas med 2 000 000 kronor 2022 och 2023.

För Finansinspektionens nya tillsynsuppgifter inom området säkerhetsskydd föreslår regeringen att anslaget 1:11 *Finansinspektionen* ökas med 12 000 000 kronor 2021. Från och med 2022 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 654 555 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Finansinspektionen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 659 772 000 kronor respektive 667 316 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.8 Offentligrättslig verksamhet

Tusentals kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	672 524	103 934	114 717	-10 783	9 183
Prognos 2020	698 973	120 000	140 000	-20 000	-10 817
Budget 2021	874 784	110 000	108 000	2 000	-8 817

Finansinspektionen tar i huvudsak ut två slag av avgifter, dels avgifter för tillstånd m.m. som regleras i förordningen (2001:911) om avgifter för prövning av ärenden hos Finansinspektionen, dels avgifter för Finansinspektionens anslagsfinansierade verksamhet enligt förordningen (2007:1135) om årliga avgifter för finansiering av Finansinspektionens verksamhet.

Avgifterna fastställs i syfte att uppnå full kostnadstäckning över tid. De årliga avgifterna har en konstruktion som innebär att en höjning av anslaget är saldoneutralt för den avgiftsfinansierade verksamheten, eftersom motsvarande belopp tas upp på inkomstsidan.

I beloppen för intäkter till inkomstitel ingår även sanktionsavgifter som företagen under tillsyn betalar vid överträdelse.

3.6.3 1:12 Riksgäldskontoret

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:12 Riksgäldskontoret

Tusental kronor

2019	Utfall	286 401	Anslagssparande	48 452
2020	Anslag	319 204 ¹	Utgiftsprognos	311 007
2021	Förslag	330 185		
2022	Beräknat	332 505 ²		
2023	Beräknat	332 209 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 330 186 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 326 257 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksgäldskontorets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:12 Riksgäldskontoret

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	319 204	319 204	319 204
Pris- och löneomräkning ²	4 241	6 513	10 142
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	6 740	6 787	2 863
varav BP21 ³	6 740	6 740	2 740
- Generell besparing i statsförvaltningen	-260	-260	-260
- Civilt försvar 2021–2025: Finansiell beredskap	7 000	7 000	3 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	330 185	332 505	332 209

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget 1:12 *Riksgäldskontoret* minskas med 260 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:12 *Riksgäldskontoret* ökas med 7 000 000 kronor 2021. Det beräknas ökas med 7 000 000 kronor 2022 och 3 000 000 kronor 2023.

Regeringen föreslår att 330 185 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Riksgäldskontoret* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 332 505 000 kronor respektive 332 209 000 kronor.

Ramar till stabilitetsfonden och resolutionsreserven

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 för stabilitetsfonden besluta om en kreditram på högst 50 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 750 000 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att för 2021 för resolutionsreserven besluta om en kreditram på högst 100 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 200 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I samband med genomförandet i svensk rätt av krishanteringsdirektivet ändrades reglerna för stabilitetsfonden och en ny fond för finansiering av krishanteringsåtgärder, resolutionsreserven, inrättades. Båda fonderna finansieras genom avgifter från banksystemet. I samband med inrättandet beslutades att riksdagen årligen ska fastställa krediter och garantiramar för stabilitetsfonden och resolutionsreserven. För ytterligare bakgrundsinformation om stabilitetsfonden och resolutionsreserven, se budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1).

Stabilitetsfonden kan komma att användas för att finansiera förebyggande åtgärder enligt lagen (2015:1017) om förebyggande statligt stöd till kreditinstitut. Åtgärderna innefattar kapital- eller likviditetsstöd till livskraftiga banker. Stabilitetsfondens behållning uppgår i dagsläget till ca 40 miljarder kronor. Regeringen bedömer att medlen utgör en betydande resurs för att vidta eventuella krisinsatser, dvs. förebyggande statligt stöd eller användning av statliga stabiliseringsverktyg. Det program som inrättades vid finanskrisen 2008 hade ett fastställt belopp om högst 50 miljarder kronor, vilket var det sammanlagda kapitaltillskott som staten kunde medge. Samma belopp utgör för närvarande utgångspunkt för stabilitetsfondens lånemöjligheter och föreslås gälla även för 2021.

Garantiramen för stabilitetsfonden bör bestämmas utifrån det faktum att i första hand generella stödåtgärder i form av garantiprogram till samtliga banker kan komma att bli aktuella. Garantiramen för stabilitetsfonden bör vara på ett högre belopp än den ram som gäller för resolutionsreserven, eftersom det här blir fråga om generella stödåtgärder till samtliga banker. Den ram som fanns i garantiförordningen från 2008 uppgick inledningsvis till 1 500 miljarder kronor och var baserad på de svenska bankernas upplåning under viss period. Ramen sänktes senare till 750 miljarder kronor även om utnyttjandet aldrig var över 400 miljarder. Samma belopp utgör för närvarande ramen för stabilitetsfondens möjlighet att medge garantier och föreslås även gälla för 2021.

Resolutionsreserven kan komma att användas för att finansiera åtgärder inom ramen för ett resolutionsförfarande, vilket innefattar åtgärder för att stötta rekonstruktion av systemviktiga banker som i utgångsläget inte bedöms som livskraftiga. Resolutionsreserven uppgår i dagsläget till ca 43 miljarder kronor. När det gäller resolutionsreservens kreditram bör den främst bli aktuell i fråga om olika återkapitaliseringsåtgärder efter det att nedskrivning av vissa av företagets skulder skett. Därutöver kan resolutionsreservens kreditram komma att användas till att betala ut kompensation till företagets ägare och borgenärer i de fall dessa fått ett sämre ekonomiskt utfall vid resolution än vid konkurs eller likvidation. Kreditramen som för närvarande uppgår till 100 miljarder kronor motiveras därför av att den bör ha åtminstone samma förmåga till återkapitaliseringsåtgärder som kreditramen till stabilitetsfonden, dvs. 50 miljarder kronor, samt dessutom innehålla utrymme för att hantera eventuella kompensationsfall. Kreditramen på 100 miljarder kronor föreslås därför även gälla under 2021.

Garantiramen för resolutionsreserven kan användas om banker i resolution initialt behöver stöd för sin finansiering (likviditet). Garantier kan ges till banken själv eller till Riksbanken. Att uppskatta likviditetsbehov i en krissituation är svårt, men

bedömningen är att likviditetsstöd till flera av Sveriges storbanker skulle behöva uppgå till minst 100 miljarder kronor. Det kan finnas en negativ signaleffekt i att under ett krisförlopp behöva justera garantiramen. Därför föreslår regeringen att garantiramen för resolutionsreserven även under 2021 sätts till 200 miljarder kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.11 Garanti- och utlåningsverksamhet

Tusentals kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	127 628	50 472	64 968	-14 496	601 960
Prognos 2020	44 000	24 100	19 800	4 300	606 260
Budget 2021	44 000	17 800	14 900	2 900	609 160

Avgifter tas ut för verksamheterna inom områdena garantier och utlåning, bankstöd samt insättningsgaranti och investerarskydd.

De riskavspeglande garanti- och kreditavgifterna finansieras av garanti- respektive låntagarna eller genom anslag via statsbudgeten. I enlighet med budgetlagen (2011:203) ska ränta eller avgift tas ut motsvarande statens förväntade kostnad för lånet eller åtagandet, om inte riksdagen för ett visst lån eller åtagande beslutat annat.

Vidare föreskrivs att om lån- eller garantitagaren ska betala en ränta eller avgift som inte täcker kostnaderna ska regeringen föreslå riksdagen hur mellanskillnaden ska finansieras. Dessa avgifter, samt återvinningar från tidigare infrianden, placeras på räntebärande konton hos Riksgäldskontoret och ska finansiera eventuella infrianden i myndighetens garanti- och kreditverksamhet.

De administrativa avgifter som tas ut disponeras av Riksgäldskontoret för att täcka de administrativa kostnaderna i verksamheten. Målet är att avgifterna ska täcka infrianden och administrationskostnaderna sett över en längre tid. Modellen ska vara finansiellt självbärande och tydligt visa vad kostnaderna för statens garanti- och kreditgivning uppgår till.

Tabell 3.12 Insättningsgaranti och investerarskydd

Tusentals kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	16 168			
Prognos 2020	18 700			
Budget 2021	21 400			

Verksamheten insättningsgaranti och investerarskydd finansieras genom Riksgäldskontorets förvaltningsanslag. Administrationskostnaden för denna verksamhet avräknas från efterföljande års avgifter och redovisas mot inkomsttitel 2552 *Övriga offentligt rättsliga avgifter*. Resterande avgifter placeras på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller i skuldförbindelser utfärdade av staten. Avgifter för insättningsgaranti och investerarskydd betalas av de institut som är anslutna till garantin respektive skyddet.

3.6.4 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter

Tusental kronor

2019	Utfall	230 073	Anslagssparande	55
2020	Anslag	294 343 ¹	Utgiftsprognos	287 910
2021	Förslag	110 116		
2022	Beräknat	110 116		
2023	Beräknat	110 116		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges årliga medlemsavgifter, avgifter eller statsbidrag till Bruegel, European Institute of Public Administration (EIPA) samt Europarådets utvecklingsbank (CEB). Anslaget får även användas för utgifter för infrianden av garantier till vissa internationella finansieringsinstitut. Anslaget får även användas för utgifter för eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv.

Anslaget får även användas för infrianden av statens åtaganden i enlighet med avtalen om Europeiska investeringsbankens garantifond för stöd till i första hand företag i ekonomiska svårigheter orsakade av utbrottet av covid-19 och avtalet med Europeiska kommissionen om en garanti för ett europeiskt instrument för tillfälligt stöd för att minska risken för arbetslöshet i en krissituation till följd av utbrottet av covid-19 (SURE).

Regeringens överväganden

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	240 520	240 520	240 520
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-130 404	-130 404	-130 404
varav BP21	107 746	107 746	107 746
- Garantifond EIB till följd av corona	107 646	107 646	107 646
- Valutakurs- och avgiftsfluktuationer	100	100	100
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	110 116	110 116	110 116

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Budgetförslaget baseras på antagandet om oförändrade eller svagt nominellt ökade utgifter för Bruegel, EIPA och CEB, motsvarande 139 453 euro, 55 000 euro respektive 28 421 euro 2021–2022. Inga medel beräknas behövas för infrianden av garantier som är del av ägarkapitalet i de internationella finansiella institutioner som behandlas i detta avsnitt.

I propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Förstärkt stöd till välfärd och företag, insatser mot smittspridning och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:181, bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:351) aviserades en ökning av anslaget 2021–2037 för infrianden av statens åtaganden i enlighet med avtalen om EIB:s garantifond för stöd till i första hand företag i ekonomiska

svårigheter orsakade av utbrottet av covid-19 och avtalet med Europeiska kommissionen om en garanti för ett europeiskt instrument för tillfälligt stöd för att minska risken för arbetslöshet i en krissituation till följd av utbrottet av covid-19. För SURE beräknas ingen utgift 2021–2023. För avtalen med EIB och deltagande länder beräknas däremot förväntade förluster för 2021–2023, där Sveriges andel av kostnaden beräknas uppgå till 107 646 000 kronor per år. Anslaget bör därför ökas med 107 646 000 kronor för 2021. Från och med 2021 beräknas anslaget ökas med 107 646 000 kronor.

Det svenska åtagandet i Bruegel, EIPA och CEB är bestämt i euro. Inför 2021 beräknas en medelsbrist uppstå till följd av att euron stärkts mot kronan. Regeringen föreslår därför en permanent ökning av anslaget med totalt 100 000 kronor fr.o.m. 2021, varav finansiering delvis sker med 13 000 kronor från anslaget 1:1 *Statskontoret*, med 27 000 kronor från anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* och med 10 000 kronor från anslaget 1:7 *Konjunkturinstitutet*.

Regeringen föreslår att 110 116 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Vissa garantier och medlemsavgifter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 110 116 000 kronor respektive 110 116 000 kronor.

3.6.5 1:16 Finansmarknadsforskning

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:16 Finansmarknadsforskning

Tusental kronor

2019	Utfall	30 659	Anslagssparande	442
2020	Anslag	29 921 ¹	Utgiftsprognos	30 054
2021	Förslag	39 929		
2022	Beräknat	50 041 ²		
2023	Beräknat	60 523 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 49 900 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 59 778 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för finansmarknadsforskning och högst 2 procent av anslaget får användas för programanknutna förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden**Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:16
Finansmarknadsforskning**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	29 921	29 921	29 921
Pris- och löneomräkning ²	8	92	381
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	10 000	20 028	30 221
- FOI-prop	10 000	20 000	30 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	39 929	50 041	60 523

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Det finansiella systemet har en central betydelse för samhällsekonomin och ökad kunskap om finansmarknadens funktionssätt är mot bakgrund av spridningen av covid-19 än mer aktuellt och betydelsefullt när förändringarna är stora och sker snabbt. För att skapa bättre förutsättningar för förståelsen om de nya utmaningar som väntar i ekonomin och möjligheten till att utveckla mer effektiva och träffsäkra verktyg för att hantera dessa bör anslaget ökas med 10 000 000 kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget ökas med 20 000 000 kronor och för 2023 beräknas anslaget ökas med 30 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 39 929 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 50 041 000 kronor respektive 60 523 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2022–2024.

Tabell 3.17 Beställningsbemyndiganden för anslaget 1:16 Finansmarknadsforskning

Tusentals kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	38 000	25 296	30 000			
Nya Åtaganden	6 296	30 000	40 000			
Infriade åtaganden	-19 000	-25 296	-30 000	-15 000	-15 000	-10 000
Utestående åtaganden	25 296	30 000	40 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	30 000	30 000	40 000			

Skälen för regeringens förslag: Forskning bedrivs i regel i fleråriga projekt. För att kunna finansiera sådana projekt behöver beslut kunna fattas som medför behov av medel kommande år.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2022–2024.

4 Statlig förvaltningspolitik och arbetsgivarfrågor

4.1 Mål för området

Målet för den statliga förvaltningspolitiken är en innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet, och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315).

Arbetsgivarpolitiken är en del av förvaltningspolitiken. Regeringens mål för arbetsgivarfrågor är en samordnad statlig arbetsgivarpolitik som säkerställer att myndigheterna har kompetens för att fullgöra sina uppgifter. Detta mål utgår från den långtgående delegeringen av arbetsgivarpolitiken i staten som utgör en viktig komponent i regeringens styrning av statsförvaltningen och beslutades av riksdagen 1994 (prop. 1993/9477, bet. 1993/94:Ku19, rskr. 1993/94:264, bet. 1994/95:KU3, rskr. 1994/95:7 och 8). Regeringen har satt upp följande delmål för de statliga arbetsgivarna.

- Den statliga sektorn ska totalt sett inte vara löneledande.
- En jämn könsfördelning på ledande befattningar i staten ska eftersträvas.
- Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska.
- Andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer.
- Arbetsmiljön i staten ska vara god.
- De statsanställda ska ha kunskap om och förståelse för grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statsanställd.

4.2 Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att redovisa resultaten inom delområdet statlig förvaltningspolitik:

- Civil Service Effectiveness Index (InCiSE), som används för att placera länder avseende effektivitet i den centrala statliga förvaltningen,
- OECD:s undersökning om allmänhetens förtroende för den nationella regeringen, och
- organisationen Transparency Internationals jämförelse av världens länder avseende korruption i den offentliga sektorn.

Indikatorerna förklaras närmare i avsnitt 4.3.1. I resultatredovisningen beaktas också särskilda åtgärder som vidtagits och den generella utvecklingen i statsförvaltningen. Statsförvaltningens resultat inom enskilda områden redovisas under respektive utgiftsområde. Vissa övergripande frågor om relationen mellan stat och kommun redovisas under utgiftsområde 25 avsnitt Allmänna bidrag till kommuner.

För att följa upp utvecklingen inom delområdet arbetsgivarfrågor i förhållande till regeringens mål och delmål används i huvudsak följande indikatorer:

- kompetensförsörjningsläget i staten,
- utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden,
- andelen kvinnor och män på ledande befattningar i staten,
- löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten,
- andelen anställda med utländsk bakgrund på olika nivåer i staten,

- den genomsnittliga sjukfrånvaron i staten,
- utvecklingen av nybeviljad sjukersättning och aktivitetsersättning för anställda i staten,
- utvecklingen av antalet anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet (PSA), och
- arbetsmiljöundersökningar (genomförs vartannat år).

I bilagan till utgiftsområdet ges en mer detaljerad redovisning av den statliga förvaltningens organisation och utveckling samt en övergripande redovisning av personalstrukturen m.m. inom staten och kompletterande information om uppföljningen av regeringens delmål för de statliga arbetsgivarna.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Statlig förvaltningspolitik

Statlig förvaltning i internationella jämförelser

De resultat som redovisas nedan omfattar dels mått för statsförvaltningens utveckling och resultat som helhet, dels mått som beskriver hur regeringens insatser inom utgiftsområdet har bidragit till att det förvaltningspolitiska målet uppnås. För att på ett bättre sätt kunna utveckla redovisningen har regeringen gett Statskontoret i uppdrag att ta fram förslag på former för en mer långsiktig redovisning med hjälp av indikatorer och andra bedömningsgrunder kopplade till det förvaltningspolitiska målet (Fi2020/01397/SFÖ). Uppdraget ska redovisas senast den 15 mars 2021.

InCiSE är ett omfattande index för mätningar av effektivitet i den offentliga sektorn. Det har tagits fram av Blavatnik School of Government och The Institute for Government vid Oxfords Universitet och publicerades för första gången 2019 efter en pilotstudie som genomfördes 2017. I dagsläget ingår sammanlagt 38 länder i indexet, bl.a. merparten av Europeiska unionens medlemsländer och samtliga nordiska länder.

Länderna rangordnas med avseende på effektivitet och kvalitet i förvaltningen. Syftet är att hjälpa länder att få en uppfattning om deras statsförvaltning och lära av varandra. Indexet mäter specifikt effektiviteten i statlig förvaltning och är sammansatt av tolv delindikatorer som mäter olika aspekter av förvaltningen, exempelvis digitala tjänster, anti-korruption och upphandling.

Sverige rankas som nummer 10 av 38 länder enligt det sammanvägda indexet. Medelvärde är 0,516 och maxvärdet 1.0. Sverige har fått ett medelvärde på 0,785, med högst poäng för kris- och riskhantering och finansiell förvaltning. När det gäller anti-korruption placeras Sverige som fjärde land, vilket bl.a. beror på höga poäng för vis-selblåsarskyddet för anställda i statsförvaltningen. Eftersom InCiSE är under utveckling och enbart en mätning har genomförts är det inte möjligt att säga något om utvecklingen över tid.

OECD ger vartannat år ut rapporten *Government at a Glance*, i vilken den offentliga sektorn följs upp inom en rad områden, bl.a. allmänhetens upplevda förtroende för den nationella regeringen genom indikatorn *Trust in Government*. I den senaste rapporten, som publicerades i november 2019 och som innehåller data från 2017, låg Sverige över genomsnittet för OECD-länderna. Förtroendet har dock sjunkit sedan 2007.

Corruption Perception Index (redovisas i tabell 4.1) är ett sammansatt index som mäter uppfattningar om korruption i den offentliga sektorn och baseras på bedömningar av experter och företagare. Data sammanställs från olika källor för att bilda ett sammansatt mått. För jämförelser över tid är poängen av intresse eftersom ett

lands ranking är beroende av andra länders poäng. Sverige har aldrig rankats lägre än sexa. Sveriges poäng har dock under de senaste sju åren haft en vikande trend. År 2019 låg Sverige kvar på samma poäng som 2018, men tappade däremot en placering och delar nu fjärdeplatsen med Schweiz och Singapore. Den försämrade placeringen beror på att Finland, som Sverige tidigare delade tredjeplatsen med, fick ytterligare ett poäng i utvärderingen.

Tabell 4.1 Uppfattningar om korruption i svensk offentlig sektor, Transparency Internationals Corruption Perceptions Index (CPI)

År	Poäng	Placering
2019	85	4
2018	85	3
2017	84	6
2016	88	4

Källa: Transparency Internationals Corruption index 2019.

Genomförandet av tillitsreformen, som inleddes 2015, fortsatte 2019 med ett fortsatt fokus på statliga myndigheter. Tillitsdelegationen har haft regeringens uppdrag att ge stöd till myndigheter som vill styra sin verksamhet på ett mer tillitsbaserat sätt (dir. 2017:119). Delegationen lämnade den 10 oktober 2019 sitt betänkande om hur tillitsbaserad styrning inom myndigheterna kan främjas (SOU 2019:43).

Regeringen gav 2017 en särskild utredare i uppdrag att se över regeringens analys- och utvärderingsresurser och hur dessa är organiserade (dir. 2017:79). Uppdraget redovisades den 30 oktober 2018 (SOU 2018:79). I betänkandet föreslås bl.a. att uppgifterna för analys- och utvärderingsmyndigheterna ska renodlas, att större reformer och investeringar ska utvärderas, att analys- och utvärderingsmyndigheterna ska ingå i ett statligt nätverk för erfarenhetsutbyte samt att tre nya myndigheter ska inrättas. Betänkandet har remitterats, förutom de delar som rör en ny myndighetsstruktur.

Regeringen anser att statens analys- och utvärderingsresurser är centrala verktyg för att utveckla den statliga styrningen. För att öka reformers effektivitet över tid behöver regeringen kunskap om resultat av tidigare insatser och satsningar. Flera av analys- och utvärderingsmyndigheterna har redan i dag uppgifter som överensstämmer med utredningens förslag. Regeringen bedömer att beslut om att utvärdera större reformer bör ses som en del i myndighetsstyrningen. Betänkandet om regeringens analys- och utvärderingsresurser utgör ett strategiskt underlag för en fortsatt utveckling av myndighetsstyrningen. Mot denna bakgrund avser regeringen att lägga betänkandet till handlingarna.

Statskontoret hade under 2019 uppdrag inom merparten av utgiftsområdena och bistod regeringen med underlag för utvecklingen av förvaltningspolitiken. Vid utgången av 2019 hade myndigheten 27 pågående uppdrag. Under året avrapporterades 32 uppdrag. Eftersom övergångsregeringen inte fattade några beslut om uppdrag till Statskontoret var antalet pågående uppdrag vid årets slut lägre än tidigare år. Statskontoret mäter hur Regeringskansliet bedömer kvaliteten på rapporter och genomförandet samt förtroendet för myndigheten. Mätningen av uppdragsgivarens bedömning av kvalitet visade för 2019 ett betyg på 1,84 av 2,0 poäng vilket var något högre än 2018 då betyget var 1,75.

Statskontorets arbete med att främja och samordna en god förvaltningskultur riktades 2019 särskilt mot chefer och ledarskapets betydelse. Myndigheten tillhandahöll utbildningar och handböcker samt arrangerade workshops och seminarier. Statskontoret fortsatte också arbetet med att samordna nätverket mot korruption för

statliga myndigheter (Fi2017/01595/SFÖ). Nätverket utgör en plattform för lärande och erfarenhetsutbyte och bestod vid utgången av 2019 av 232 myndigheter. Ett särskilt forum finns för de myndigheter som bedöms vara särskilt utsatta för risker i samband med stora inköp.

Utvecklade resultatredovisningar för både myndigheter och regeringen

Regeringen har ändrat reglerna för hur myndigheterna ska redovisa resultat i sina årsredovisningar. Ändringarna innebär bl.a. att myndigheterna ska göra bedömningar och analyser av resultatet i sina årsredovisningar och tillämpades för första gången i årsredovisningarna för 2019. ESV har haft i uppdrag att följa upp i vilken utsträckning de ändrade bestämmelserna fått genomslag. ESV konstaterar i rapporten Genomslaget (ESV 2020:28) att de nya kraven på myndigheternas resultatredovisningar har fått genomslag, men inte fullt ut på alla områden. ESV konstaterar även att myndigheten kan behöva ge mer stöd till myndigheterna på vissa områden.

Utöver arbete med myndigheternas resultatredovisningar till regeringen har det inom Regeringskansliet bedrivits ett utvecklingsarbete i syfte att förbättra regeringens resultatredovisningar i budgetpropositionen till riksdagen (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4).

Ökad effektivitet

Stöd vid effektivisering

ESV har på regeringens uppdrag tagit fram ett metodstöd som kan vara till hjälp för myndigheter i deras effektiviseringsarbete och även gett stöd till ett antal myndigheter i deras effektiviseringsarbete (ESV 2019:28-29). Stödet bygger bl.a. på ESV:s samlade erfarenheter från tidigare uppdrag och studier av myndigheters effektiviseringsarbeten, och är ett komplement till andra modeller och verktyg som redan finns för effektiviseringsarbete. ESV fick ett tillskott på 3 miljoner kronor 2020 för att stärka myndighetens förmåga att genomföra uppdrag, analysera myndigheter och verksamheter samt lämna förslag till effektiviseringar i staten inom myndighetens ansvarsområden. Inom ramen för denna satsning har regeringen gett ESV i uppdrag att göra en översyn av den finansiella styrningen av Trafikverket och att, tillsammans med Statskontoret, analysera och bedöma Styrelsen för internationellt utvecklings-samarbetes (Sida) effektivitet, ledning, styrning, kontroll och uppföljning (UD2019/17195).

Statens servicecenter tillhandahåller tjänster åt andra myndigheter inom ekonomi- och löneadministration. Kammarkollegiet ger service avseende bl.a. inköpssamordning, riskhantering och kapitalförvaltning.

Vid utgången av 2019 var 156 myndigheter anslutna till någon av de administrativa tjänster som Statens servicecenter tillhandahåller. Vid dessa myndigheter arbetade ca 46 procent av det totala antalet anställda i staten, vilket var en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2018. Statens servicecenter har fortsatt arbetet med att digitalisera och standardisera processer och system i syfte att öka effektiviteten i verksamheten. Kostnadseffektiviteten mätt som antal lönespecifikationer och leverantörsfakturor per årsarbetare ligger på en stabilt hög nivå, även om en viss minskning kunde noteras 2019. År 2019 hanterades i genomsnitt 935 lönespecifikationer och 46 956 leverantörsfakturor per årsarbetare, vilket kan jämföras med 1 010 respektive 47 571 per årsarbetare 2018. Avgifterna för lönetjänsterna har varit oförändrade sedan 2017. Under 2020 kommer myndigheten att sänka avgifterna för dessa tjänster. Kundnöjdheten uppgick 2019 till 70 för användarna, och till 51 för kontaktpersoner, vilket var ungefär samma nivå som 2018.

Statens servicecenter har i juni 2020 redovisat två uppdrag avseende dels vilka åtgärder myndigheten vidtagit och avser vidta för att hålla tillbaka kostnadsutvecklingen i sina administrativa tjänster, dels åtgärder för att bedriva ett systematiskt arbete med informationssäkerhet och säkerhetsskydd. Av rapporten Åtgärder för att minska kostnadsutvecklingen för administrativa tjänster framgår bl.a. att myndigheten har utvecklat en standardiserad grundtjänst för redovisning, lön- och e-handel riktad mot framför allt små och medelstora myndigheter, vilket medförts en kostnadsbesparing med totalt 23 miljoner kronor. Av rapporten Informationssäkerhet och säkerhetsskydd på Statens servicecenter framgår att säkerhetsarbetet de senaste åren har utvecklats i en mycket hög takt.

Marknadsvärdet för det kapital som förvaltas av Kammarkollegiet ökade 2019 med 2,7 miljarder kronor och uppgick vid årets slut till 212,6 miljarder kronor. En ökande kapitalförvaltning skapar goda förutsättningar för att myndigheten ska kunna upprätthålla konkurrenskraftiga avgifter och en professionell förvaltning.

Premieintäkterna i Kammarkollegiets försäkringsverksamhet ökade till 221 miljoner kronor 2019, vilket var en ökning med 4 procent jämfört med 2018. Myndighetens mål att driftkostnaderna i försäkringsverksamheten i förhållande till premieintäkterna högst ska uppgå till 20 procent uppnåddes även 2019, då driftkostnaderna uppgick till 18 procent.

Ett ökat nyttjande av samordnade ramavtal för ökad effektivitet

Omsättningen av de varor och tjänster som avropades från Kammarkollegiets ramavtal ökade från 13,9 miljarder kronor 2018 till 15 miljarder kronor 2019. Under 2019 stod statliga myndigheters avrop för 81 procent av omsättningen. Resterande 19 procent utgjordes av avrop från kommuner och regioner. Vid utgången av 2019 fanns 1 903 ramavtal tecknade med 765 unika leverantörer inom 47 ramavtalsområden, uppdelade på 1 045 delområden.

I syfte att underlätta tolkförmedlingar har Kammarkollegiet på regeringens uppdrag utvecklat en tjänst för avrop av tolkförmedlingstjänster. Under 2019 testades avrops-tjänsten av ett antal myndigheter, och i början av 2020 lanserades den till samtliga avropsberättigade myndigheter.

Stärkt statlig närvaro, service och tillgänglighet i hela landet

Arbetet med att säkerställa och stärka tillgången till grundläggande statlig service i hela landet har fortsatt. Den 1 juni 2019 överfördes ansvaret för verksamheten vid de 113 servicekontoren från Skatteverket, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten till Statens servicecenter. Genom en sammanhållen organisation har förutsättningarna för kontinuitet och en långsiktig planering av statlig servicesamverkan förbättrats.

Ytterligare steg har vidare tagits för att utveckla verksamheten vid servicekontoren. Bland annat har Statens servicecenter och Arbetsförmedlingen ingått ett serviceavtal enligt lagen (2019:212) om viss gemensam offentlig service, som innebär att servicekontoren framöver även ska erbjuda service avseende Arbetsförmedlingens kundtorgsverksamhet. I december 2019 gav regeringen en utredare i uppdrag att utreda analysera och föreslå hur de statliga servicekontoren kan utvecklas, både vad gäller var nya servicekontor ska etableras och möjligheten att utöka serviceutbudet med ytterligare myndigheters verksamheter (Fi 2019:B). I juni 2020 inrättade Statens servicecenter, efter uppdrag i myndighetens regleringsbrev för 2020, fyra nya servicekontor i Storuman, Torsby, Vansbro och Åsele. Det totala antalet servicekontor uppgår därmed till 117. Dessa är fördelade på 110 olika kommuner. Under 2019 tog servicekontoren emot drygt 3,1 miljoner besökare. Besöken har minskat med omkring en fjärdedel under den senaste femårsperioden, bl.a. på grund av de senaste årens

sjunkande migration, och då Skatteverket, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten har utvecklat sina e-tjänster. Kundundersökningar visar att besökarna generellt sett är nöjda med servicen som ges vid servicekontoren. En kundundersökning gjordes under hösten 2019, där enkätsvar samlades in från besökare vid 15 slumpmässigt utvalda servicekontor i olika storlekar. Totalt inkom 3 747 besvarade enkäter. Av resultatet framkom att 96 procent av besökarna ansåg att de fick ett bra bemötande, 92 procent ansåg att de fick den hjälp de behövde och 90 procent ansåg att de fick svar inom rimlig tid. Vidare har regeringen i juni 2020 gett Statens servicecenter i uppdrag att öppna nya servicekontor i Ulricehamns kommun samt i storstadsområdena Stockholm, Göteborg och Malmö. Kontoren ska öppnas under 2021 (Fi2020/01340/SFÖ).

I augusti 2019 redovisade Statskontoret ett regeringsuppdrag om att kartlägga tio större myndigheters beslut och planer för hur de ska lokalisera sin verksamhet 2014–2022. I rapporten (Statskontoret 2019:13) konstaterar Statskontoret att de flesta av de berörda myndigheternas lokalisering, med ett par undantag, präglas av stabilitet och inte planerar några stora förändringar av sin lokalisering. Flera av de myndigheter som omfattades av kartläggningen har planer på att flytta tjänster från Stockholm till andra delar av landet. Dessa förändringar avses genomföras inom ramen för myndigheternas befintliga kontorsstruktur. De avvecklingar som hade aviserats eller som planeras att genomföras kommer enligt Statskontoret leda till att antalet kommuner med minst ett myndighetskontor kommer att minska från 99 procent till 91 procent 2014–2022.

Digitalisering och it

Användningen av de digitala tjänster som tillhandahålls av den offentliga förvaltningen är fortsatt hög bland både kvinnor och män och mätningar visar att inställningen till den offentliga digitala servicen är positiv. Samtidigt visar andra länders utveckling på området att potentialen inte till fullo nyttjas i Sverige. I 2020 års mätningar avseende området offentliga tjänster i Digital Economy and Society Index (DESI) placerar sig Sverige på tionde plats, vilket var en nedgång jämfört med 2019 (nionde) och 2018 (sjätte). Till stor del beror den fallande placeringen på att andra länders digitaliseringstakt ökat, medan den avstannat i Sverige. Resultatet dras även ner av lägre placeringar inom områden där ett livshändelseperspektiv och öppna data används.

Efter förslag i 2020 års ekonomiska vårproposition har riksdagen beslutat om en flytt av området digitalisering och it inom offentlig förvaltning från utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning till utgiftsområde 22 Kommunikationer (prop. 2019/20:100, bet. 2019/20:KU19, rskr 2019/20:320). Under det senare utgiftsområdet ges en samlad beskrivning av digitaliseringspolitiken.

4.3.2 Arbetsgivarfrågor

En samordnad statlig arbetsgivarpolitik

Arbetsgivarpolitiken utvecklas i samverkan mellan alla myndigheter som har anställda och samordnas av Arbetsgivarverket. Nedan redovisas hur myndigheterna inom området och Trygghetsstiftelsen har bidragit till regeringens mål att den statliga arbetsgivarpolitiken ska vara samordnad, och hur detta mål förhåller sig till det förvaltningspolitiska målet.

Arbetsgivarverket är både en förvaltningsmyndighet under regeringen och en medlemsorganisation. Myndigheten har vidare i uppgift att utföra stabsuppgifter åt regeringen, bl.a. att ge ut en författningssamling.

Alla statliga myndigheter som har arbetsgivaransvar är medlemmar i Arbetsgivarverket. Därutöver företrädde Arbetsgivarverket 26 icke-obligatoriska medlemmar med anknytning till det statliga området 2019. Arbetsgivarverket sluter kollektivavtal för totalt ca 270 000 anställda. Vidare har Arbetsgivarverket serviceavtal med Riksdagsförvaltningen, Riksbanken, Riksrevisionen samt med Kungliga Hovstaterna. Arbetsgivarverket ger därutöver service till tre nordiska myndigheter och till Finsk-svenska gränsälvskommissionen. Arbetsgivarverket är en avgiftsfinansierad myndighet, vars verksamhet finansieras av medlemsavgifter.

Arbetsgivarverket bedriver tillsammans med sina medlemmar ett målmedvetet arbete inom ramen för den arbetsgivarpolitiska strategin som gäller fram t.o.m. 2025. Under 2019 omarbetades strategin i bred arbetsgivarverkan och ett utkast godkändes av arbetsgivarcollegiet. Den nya justerade strategin fastställdes av Arbetsgivarverkets styrelse i februari 2020.

Arbetsgivarverkets satsning för att stödja de myndigheter som fått i uppdrag att lokalisera hela eller delar av sin myndighet från Stockholm till annan ort fortsatte 2019.

Arbetsgivarverket har i samband med utbrottet av sjukdomen covid-19 lämnat stöd och rådgivning till sina medlemmar samt slutit avtal om korttidsarbete.

Det är i första hand Arbetsgivarverkets medlemmar som ska bedöma verkets resultat när det gäller dess roll som medlemsorganisation. Medlemsundersökningen för 2019 hade en lägre svarsfrekvens än undersökningen för 2018. Medlemmarnas nöjdhet när det gäller kärnverksamheten, t.ex. förhandling, rådgivning, utbildning och kommunikation, låg 2019 i intervallet 55–79 procents nöjdhet, vilket kan jämföras med 58–79 procent 2018.

Nöjdheten när det gäller de indikatorer som ska följa utvecklingen mot målbilderna i den arbetsgivarpolitiska strategin låg 2019 i intervallet 42–75 procents nöjdhet, vilket kan jämföras med 42–73 procent 2018.

Statliga tjänstepensioner och andra avtalsförsäkringar

Statens tjänstepensionsverk (SPV) ansvarar för frågor som rör den statliga tjänstepensioneringen och statens tjänstegrupplivförsäkring. De statliga tjänstepensionerna och andra avtalsförsäkringarna regleras till största delen i kollektivavtal som Arbetsgivarverket sluter på statens vägnar. SPV bidrar till en samordnad statlig arbetsgivarpolitik genom att administrera förmånerna och ge service och information till arbetsgivarna, de anställda och pensionärerna. Vidare ansvarar SPV för de försäkringstekniska beräkningarna av statens pensionsåtagande och för att arbetsgivarna betalar premier som täcker statens kostnader för förmånerna.

År 2019 presenterades den årliga pensionsinformationen för första gången på SPV:s webbplats. Uppföljningen visar att både kvinnor och män var mer nöjda med den digitala informationen än med utskicket på papper. Eftersom många vill få information digitalt har SPV låtit majoriteten av de frekventa utskicken expedieras till digitala brevlådor. SPV har även satsat på webbseminarier för att nå ut med information till större grupper, både anställda och arbetsgivare. För att möta framtida behov inledde SPV 2019 ett arbete med att införa ett nytt system för beräkning, finansiering och utbetalning av pensioner.

SPV:s uppföljning av hur nöjda de som kontaktar myndigheten eller använder myndighetens tjänster är med informationen och servicen, som genomfördes 2019, visade endast på marginella skillnader mellan kvinnor och män. För de anställda uppgick det sammanväga nöjdhetsvärdet till 3,8 på en femgradig skala, vilket var något lägre än SPV:s mål om 4,0. Pensionärerna var fortsatt mer nöjda än de anställda och

det sammanvägda nöjdhetsvärdet för denna grupp uppgick till 4,4. Arbetsgivarna var mycket nöjda och det sammanvägda nöjdhetsvärdet för denna grupp uppgick till 4,8.

SPV:s verksamhet finansieras med avgifter. Området Statlig pensionsverksamhet m.m. ska bedrivas med full kostnadstäckning över tid. Området Pensionsverksamhet på uppdrag, där SPV:s administration av premiebestämda pensioner ingår, har ett långsiktigt avkastningskrav på 6 procent. Som nyckeltal för att mäta effektiviteten används kostnaden per försäkrad. Resultatet för 2017–2019 redovisas i tabell 4.2.

Tabell 4.2 Effektiviteten i pensionsadministrationen 2017–2019

Kronor			
Kostnad per försäkrad	2017	2018	2019
Förmånsbestämd pension	395,50	374,80	386,20
Premiebestämd pension	44,50	47,50	50,50

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

Administrationskostnaderna för den förmånsbestämda pensionen påverkas av ett pågående arbete med systemutveckling. För den premiebestämda pensionen bidrar de årliga utskicken av pensionsinformation till att administrationskostnaderna successivt ökar.

SPV har till följd av lägre räntenivåer och en ökad livslängd för både kvinnor och män behövt göra större höjningar av premierna för de förmånsbestämda pensionerna än tidigare. År 2019 höjdes premierna med 17 procent och 2020 beräknas höjningen bli 13 procent. Som jämförelse kan nämnas att premierna höjdes med 6 procent både 2018 och 2017. Premierna kan förväntas fortsätta att höjas i ungefär samma takt som 2020 de närmaste åren.

Nämndmyndigheter inom området

Till området hör Statens ansvarsnämnd, Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd, Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor, Statens överklagandenämnd och Offentliga sektorns särskilda nämnd. Tvister rörande den statliga grupplivförsäkringen avgörs av Skiljenämnden för grupplivfrågor, som består av ledamöterna i Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd.

Ökad belastning för Trygghetsstiftelsen

Trygghetsstiftelsen, för vilken regeringen är en av stiftarna, hanterar det statliga avtalet om omställning som gäller för alla statliga myndigheter. Verksamheten finansieras genom avgifter från statliga myndigheter och andra arbetsgivare som kan omfattas av avtalet om omställning. Avgifterna fastställs genom centrala kollektivavtal. De totala avgiftsintäkterna uppgick till sammanlagt 353 miljoner kronor 2019, vilket motsvarade 0,3 procent av arbetsgivarnas lönesummor. Detta var samma andel som 2018.

Antalet anmälda till stiftelsen uppgick 2019 till 4 000 personer, vilket var en betydligt högre nivå än åren dessförinnan. Ökningen 2019 berodde framför allt på att Arbetsförmedlingen anmälde över 1 600 medarbetare.

De som lämnar Trygghetsstiftelsens verksamhet har antingen fått en permanent lösning eller så har tidsgränsen för trygghetsavtalet respektive ramtiden för avtalet om omställning infallit, vilket innebär att de inte längre omfattas av stiftelsens verksamhet. Nio av tio lämnar verksamheten för att de har fått ett nytt arbete.

Trygghetsstiftelsens nådde 2019 sin målsättning att 75 procent av de som anmäls ska ha fått en lösning på sin situation inom angivna tider, eftersom åtta av tio fick en lösning.

En attraktiv och föredömlig arbetsgivare

Arbetsgivarverket gav under 2019 fortsatt stöd till myndigheternas strategiska arbete med kompetensförsörjning, bl.a. genom webbplatsen Jobba statligt, rapporter och seminarier. Stödet syftar till att öka myndigheternas förmåga att locka rätt kompetens.

Kompetensförsörjningsläget i staten

På uppdrag av Arbetsgivarverket genomför Konjunkturinstitutet två gånger per år en enkätundersökning benämnd Konjunkturbarometern för den statliga sektorn, i vilken samtliga medlemmar hos Arbetsgivarverket tillfrågas. Av medlemmarna svarade 72 procent på konjunkturbarometern våren 2020. Dessa representerade 79 procent av de anställda hos Arbetsgivarverkets medlemmar. I undersökningen hösten 2019 svarade 75 procent av medlemmarna, med 78 procent av de anställda, på enkäten. Uppföljningen av utvecklingen i staten redovisas fr.o.m. 2008 enligt den internationella klassifikationen COFOG (Classification of the Functions of Government), och syftar till att redovisa sektorns uppgifter efter deras funktion eller ändamål.

Andelen medlemmar som uppgav att de hade brist på lämpliga sökande uppgick i undersökningen våren 2020 till 55 procent. Detta var en kraftig minskning från föregående år. Undersökningen visar, liksom tidigare år, att det finns störst brist på sökande inom it-verksamheten, men för både systemutveckling och it-drift har bristen sjunkit sedan föregående mätning. Samtidigt stiger bristen inom kriminalvårdsarbete och medicinskt arbete. Av redovisningen framgår att av de medlemmar som rapporterat brist har 38 procent haft brist inom it-systemutveckling och systemförvaltning samt att 21 procent haft brist inom it-drift, underhåll och support. Hösten 2019 var motsvarande andelar 44 respektive 29 procent. Svårigheten att behålla personal har minskat till en fjärdedel av medlemmarna. Den varierar dock inom olika arbetsområden.

Andelen medlemmar som upplever svårigheter att behålla personal fortsätter att minska, från 33 procent i undersökningen hösten 2019 till 24 procent våren 2020. Störst svårighet att behålla personal finns inom it-området.

Bristen på chefer med personalansvar ligger kvar på 7 procent i undersökningen våren 2020, samtidigt som andelen verksamheter som har sagt upp chefer ökar. Det är främst chefer på mellannivå och högre nivå inom verksamhetsinriktningarna Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvården och Allmän offentlig förvaltning som har sagt upp sig. Det är främst inom området Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård som det har varit svårt att behålla chefer.

Andelen medlemmar som har omfattande pensionsavgångar har sjunkit från 22 till 16 procent. Det är främst inom områdena Försvar och Näringslivsfrågor som pensionsavgångar sker.

Personalomsättningen väntas vara oförändrad hos 49 procent av Arbetsgivarverkets medlemmar 2020. Av medlemmarna räknar 7 procent med en ökad personalomsättning 2020, medan 44 procent bedömer att deras personalomsättning kommer att minska 2020.

Uppföljning av delmålen för de statliga arbetsgivarna

Nedan redovisas måluppfyllelsen för respektive delmål för de statliga arbetsgivarna. Kompletterande information lämnas i bilagan till utgiftsområdet.

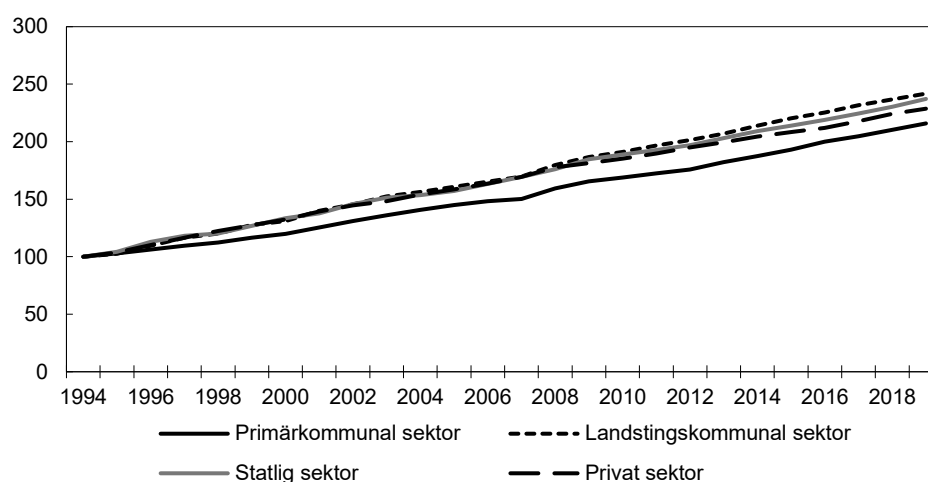
Den statliga sektorn ska totalt sett inte vara löneledande

Den svenska lönebildningsmodellen baseras på att den internationellt konkurrensutsatta sektorn är lönenormerande (se även utg.omr. 14 avsnitt 5). Lönekostnadsutvecklingen inom staten som helhet ska på sikt inte överstiga den konkurrensutsatta sektorn. Arbetsgivarverket, som sluter kollektivavtal på statens vägnar, har tolkat detta som att staten inte ska förhandla före den konkurrensutsatta sektorn inför en ny avtalsperiod.

Som underlag för uppföljningen av delmålet att den statliga sektorn ska totalt sett inte vara löneledande används utvecklingen av de genomsnittliga lönerna i olika sektorer.

Diagram 4.1 Utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden 1994–2019

Index 1994 = 100

Anm. Uppgifter avser nominella löner och är rensade med hänsyn till strukturella förändringar i utbildningsnivå, ålder och kön.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Som framgår av diagram 4.1 fortsätter löneutvecklingen i staten att relativt väl följa utvecklingen på arbetsmarknaden i stort, enligt jämförande statistik från tiden efter ramanslagsreformen.

Mellan 1994 och 2019 uppgick löneutvecklingen inom den landstingskommunala sektorn till 141,8 procent, inom den statliga sektorn till 137,2 procent, inom den privata sektorn till 128,7 procent och inom den kommunala sektorn till 115,9 procent. För tjänstemän inom den privata sektorn uppgick löneutvecklingen till 135,9 procent och för arbetare till 115,6 procent.

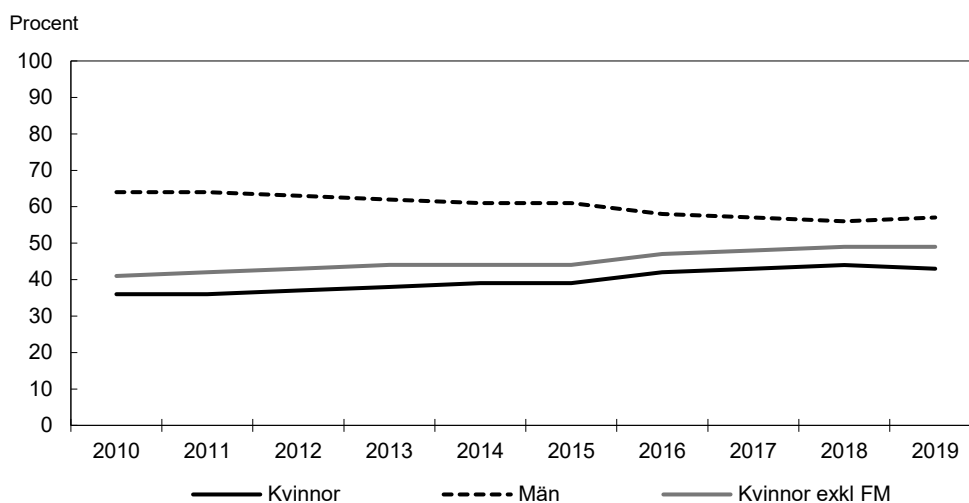
En jämn könsfördelning på ledande befattningar i staten ska eftersträvas

Som underlag för uppföljningen av delmålet att en jämn könsfördelning på ledande befattningar i staten ska eftersträvas används i första hand statistik över andelen kvinnor respektive män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet och som har personalansvar (ledningskompetens).

Av diagram 4.2 framgår dels den totala fördelningen av andelen kvinnor och män på ledande befattningar i staten 2010–2019, dels fördelningen exklusive ledningskompetens inom Försvarsmakten. Den totala andelen kvinnor på ledande befattningar minskade från 44,0 procent 2018 till 43,4 procent 2019, dvs. med 0,6 procentenheter, trots att antalet chefer som är kvinnor ökade. Att andelen minskade berodde på att antalet chefer som är män framför allt inom Försvarsmakten också ökade. Vid en

exkludering av Försvarsmakten uppgick andelen kvinnor till 49,2 procent 2019, vilket var en ökning med 0,3 procentenheter jämfört med 2018.

Diagram 4.2 **Fördelningen av kvinnor och män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet på olika nivåer 2010–2019. Visar även fördelningen exkl. Försvarsmakten**

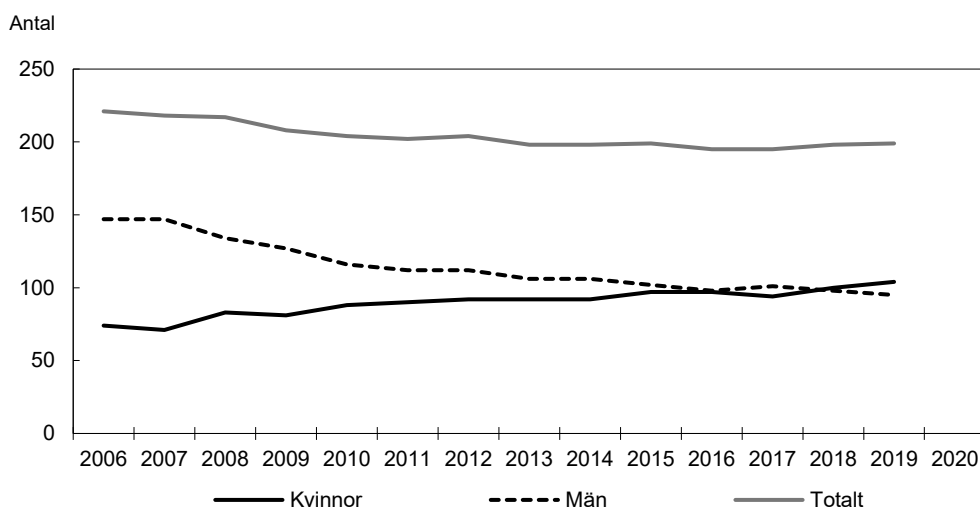

Källa: Arbetsgivarverket.

År 2019 anställde regeringen totalt 29 myndighetschefer, varav 19 (66 procent) var kvinnor och 10 (34 procent) var män. Den 3 september 2020 uppgick andelen kvinnor bland myndighetscheferna till 50,8 procent, vilket var marginellt lägre än 2019. Förändringar i myndighetsstrukturen kan påverka det totala antalet myndighetschefer som regeringen anställer

Av diagram 4.3 framgår fördelningen av kvinnor och män bland de myndighetschefer som regeringen anställt 2006–2020.

Diagram 4.3 **Fördelning av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt 2006–2020**

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska

Som underlag för uppföljningen av delmålet att löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska används den partsgemensamma lönestatistiken.

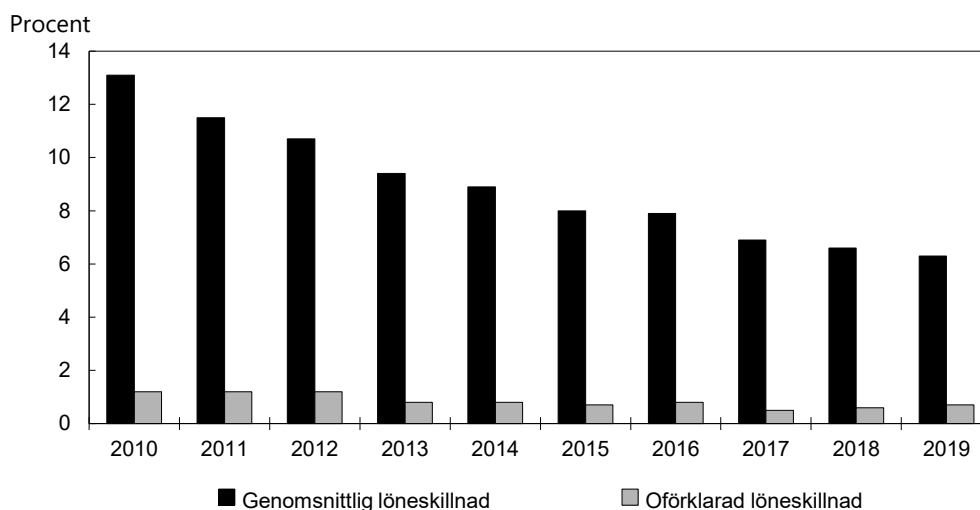
Den genomsnittliga löneskillnaden uppgick i september 2019 till 6,3 procent. Det innebär en minskning med 0,3 procentenheter jämfört med 2018. Arbetsgivarverket

har i rapporten Utveckling av löneskillnader mellan statsanställda kvinnor och män åren 2004–2019 (Fi2020/02966/ESA) analyserat de sakliga och mätbara faktorer som den totala löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten består av. De faktorer som har störst påverkan på den totala löneskillnaden är att kvinnor och män i olika omfattning arbetar med olika arbetsuppgifter och på olika nivåer i myndigheterna.

När hänsyn tas till dessa mätbara faktorer kvarstår en skillnad som inte kan förklaras av tillgänglig information i statistiken, den s.k. oförklarade löneskillnaden. Denna skillnad uppgick till 0,7 procent i september 2019, vilket innebar en ökning med 0,2 procentenheter jämfört med 2018 (se vidare utg.omr. 14 avsnitt 4 för en beskrivning av kvinnors och mäns löner enligt lönestrukturstatistiken).

I diagram 4.4 redovisas den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten och den oförklarade löneskillnaden under de senaste tio åren. Statistiken omfattar myndigheter under regeringen, exklusive Polismyndigheten.

Diagram 4.4 Genomsnittlig löneskillnad mellan kvinnor och män i staten och den oförklarade löneskillnaden 2010–2019

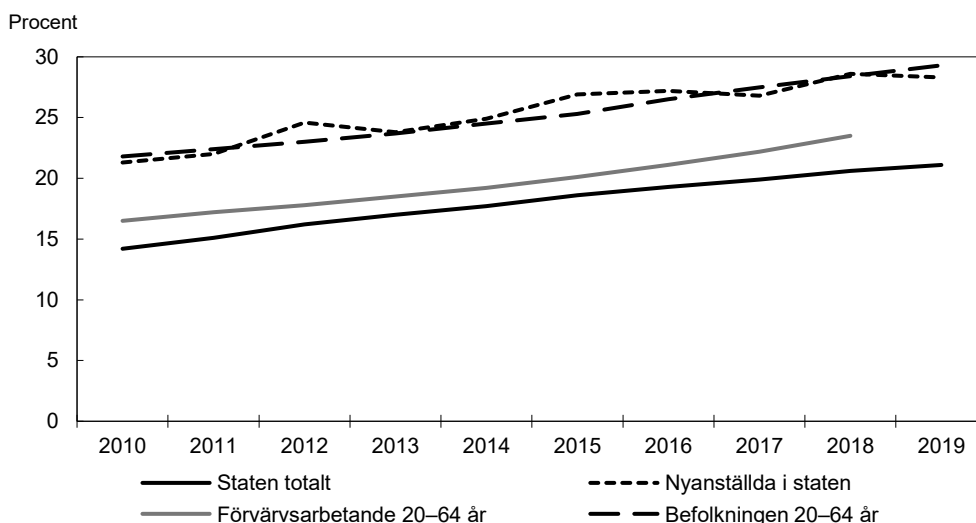
Källa: Arbetsgivarverket.

Andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer

Som underlag för uppföljningen av delmålet att andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer används statistik över hur stor andel av de statsanställda som har utländsk bakgrund. Med utländsk bakgrund avses i enlighet med Statistiska centralbyråns (SCB) definition personer som är utrikes födda och personer som är födda i Sverige och där båda föräldrarna är utrikes födda. Av diagram 4.6 framgår andelen med utländsk bakgrund bland de anställda i staten totalt, respektive nyanställda. Statistiken för 2019 omfattar inte anställda vid Polismyndigheten och statistiken har för åren dessförinnan justerats med hänsyn till detta.

Andelen anställda med utländsk bakgrund i staten fortsätter att öka och uppgick 2019 till 21,1 procent, vilket var en ökning med 0,5 procentenheter jämfört med 2018. Andelen kvinnor uppgick till 21,2 procent och andelen män till 20,9 procent. Det innebar en ökning med 0,5 procentenheter för kvinnor och med 0,4 procentenheter för män jämfört med 2018.

Diagram 4.5 Andel med utländsk bakgrund för staten totalt, nyanställda, förvärvsarbetande 20–64 år samt för befolkningen i arbetsför ålder 2010–2019

Anm.: Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket, exkl. Polismyndigheten. Timavlönade m.fl. ingår inte. Som nyanställda räknas individer som inte varit anställda i staten föregående år samt individer som bytt anställningsmyndighet sedan föregående år. I statistiken för förvärvsarbetande 20–64 år, ingår egna företagare och personer vars arbetstidsomfattning är minst en timme per vecka. Statistik för 2019 avseende förvärvsarbetande 20–64 år är ännu inte tillgänglig.

Källor: Arbetsgivarverket och Statistiska centralbyrån.

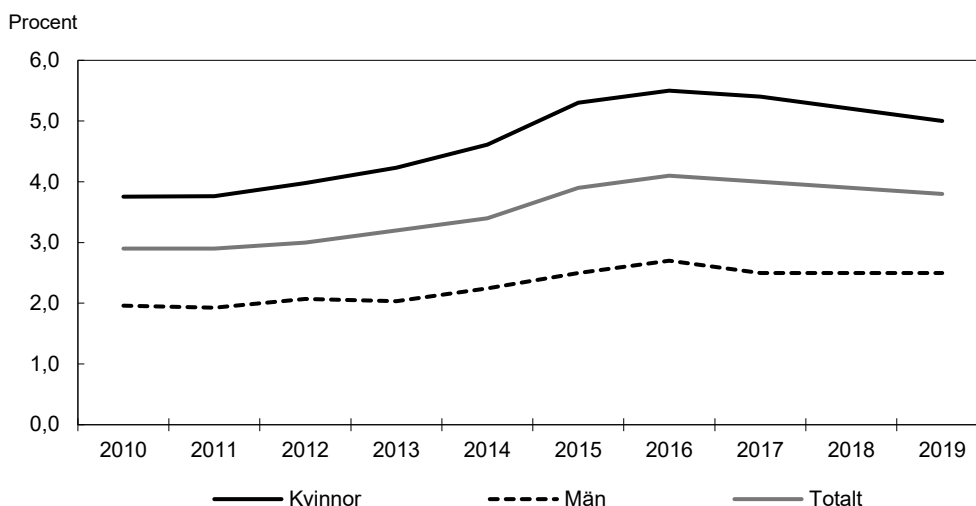
Som framgår av diagram 4.5 minskade andelen med utländsk bakgrund bland de nyanställda i staten 2019. Andelen uppgick 2019 till 28,3 procent. Den totala andelen med utländsk bakgrund i befolkningen 20–64 år uppgick till 29,3 procent 2019.

Andelen anställda med utländsk bakgrund ökade inom samtliga kompetenskategorier mellan 2018 och 2019.

Arbetsmiljön i staten ska vara god

Som underlag för uppföljningen av delmålet att arbetsmiljön i staten ska vara god används uppgifter om sjukfrånvaro, sjukpension enligt det statliga tjänstepensionsavtalet och anmälningar enligt PSA.

För tredje året i rad noterades en svag minskning i sjukfrånvaron i staten 2019. Sjukfrånvaron uppgick till 3,8 procent av den ordinarie arbetstiden 2019, vilket kan jämföras med 3,9 procent 2018. Kvinnors sjukfrånvaro om 5,0 procent var dubbelt så hög som männens. Jämfört med 2018 minskade sjukfrånvaron med 0,2 procentenheter för kvinnor, men var oförändrad för män. Förändringen över åren framgår av diagram 4.6.

Diagram 4.6 Sjukfrånvaron totalt och uppdelat på kön 2010–2019

Källa: Statskontoret.

Kvinnornas sjukfrånvaro har under en längre tid varit ungefär dubbelt så hög som männens. Statskontoret har på uppdrag av regeringen analyserat myndigheternas åtgärder för att förebygga och minska sjukfrånvaron bland anställda kvinnor (Statskontorets rapport 2020:12). Analysen visar bl.a. på vikten av ledarskap, handlingsutrymme och arbetsbelastning för att minska sjukfrånvaron. Vidare framhålls betydelsen av ett välfungerande systematiskt arbetsmiljöarbete som prioriteras av den högsta ledningen.

Statligt anställda som beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken har rätt till sjukpension enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. År 2019 beviljades 108 sjukpensioner, vilket kan jämföras med 92 sjukpensioner 2018 och 123 sjukpensioner 2017. Majoriteten av de som beviljades sjukpension var kvinnor. Av de som beviljades sjukpension 2019 var 73 procent kvinnor och 27 procent män. Det kan jämföras med 2018, då 63 procent var kvinnor och 37 procent män, och med 2017, då 71 procent var kvinnor och 29 procent var män.

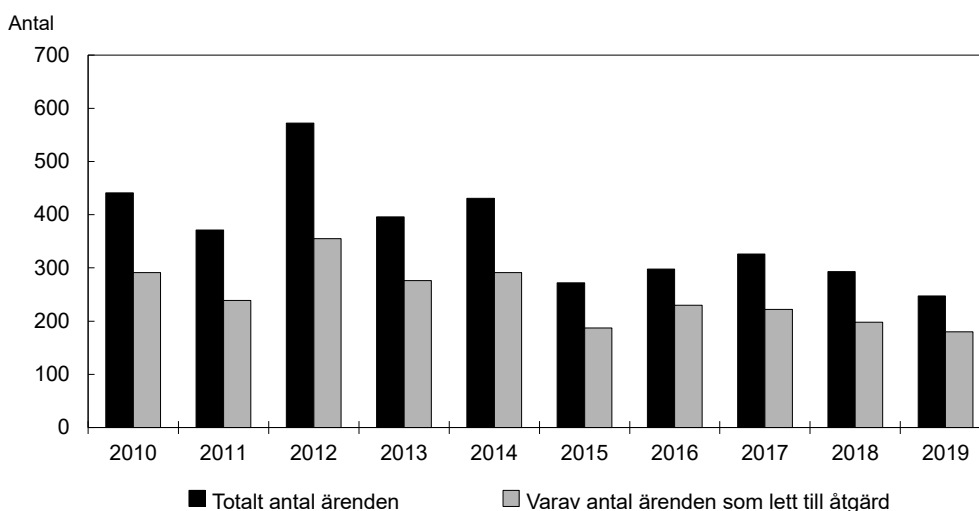
Om en statligt anställd drabbas av personskada som bedöms vara en arbetsskada har personen rätt till ersättning enligt PSA. Med arbetsskada avses arbetsolycksfall, färdolycksfall, vålds- eller misshandelsfall, smittskada eller särskild utlandsskada. Antalet anmälningar enligt PSA har legat på en stabil nivå de senaste tre åren. År 2019 gjordes det 5 095 anmälningar, vilket kan jämföras med 5 057 anmälningar 2018 och 5 089 anmälningar 2017. Av anmälningarna 2019 stod männen för 57 procent och kvinnorna för 43 procent. Det är samma fördelning som både 2018 och 2017.

Grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statsanställd

Som underlag för uppföljningen av delmålet om grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statsanställd redovisas nedan utvecklingen av antalet ärenden vid myndigheternas personalansvarsnämnder.

Myndigheternas personalansvarsnämnder handlägger ärenden som rör disciplinansvar, åtalsanmälan, avstängning och skiljande från anställning på grund av personliga förhållanden när det gäller statligt anställda. Nämnderna har viktiga funktioner när det gäller att upprätthålla allmänhetens förtroende för den statliga förvaltningen och tillgodose arbetstagarnas intresse av en korrekt handläggning av de enskilda ärendena.

De statliga myndigheterna hanterade totalt 247 personalansvarsärenden 2019, vilket var 46 färre än 2018. Av diagram 4.7 framgår utvecklingen av antalet personalansvarsärenden 2010–2019.

Diagram 4.7 Antal personalansvarsärenden och antal ärenden som lett till åtgärd 2010–2019

Anm.: Uppgifterna bygger på en enkätundersökning. Svarsfrekvensen uppgick för 2010 till 98 procent, 2011 till 99 procent, 2012 till 98,6 procent, 2013 till 99 procent, 2014 till 98,6 procent, 2015 till 96,7 procent, 2016 till 97,6 procent, 2017 till 99 procent, 2018 till 91 procent och 2019 till 85 procent.

Källa: Arbetsgivarverket.

Tabell 4.3 Personalansvarsärenden, typ av ärende och utfall 2017–2019

Typ av ärende	Ärende som lett till åtgärd		
	2017	2018	2019
Uppsägning	12	23	14
Avskedande	20	14	27
Varning	71	57	72
Löneavdrag	46	57	38
Åtalsanmälan	74	41	30
Avstängning	2	3	3
Totalt ¹	222	198	180

¹ Diskrepansen mellan del- och totalsummorna i tabellen beror på att vissa ärenden lett till mer än en åtgärd.

Källa: Arbetsgivarverket.

Övriga aktuella frågor inom den statliga arbetsgivarpolitiken

Regeringen har gett Statskontoret i uppdrag (Fi 2019/03818/ESA) att utvärdera hur den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten utvecklats sedan mars 2002, då den senaste utvärderingen redovisades.

Statskontoret ska bl.a. analysera hur myndigheterna och Arbetsgivarverket har tagit det arbetsgivarpolitiska ansvaret och belysa delegeringens betydelse för förtroendet för statsförvaltningen. Statskontoret ska vidare bedöma om delegeringen har medverkat till en utveckling av den statliga verksamheten och dess effektivitet, med beaktande av de mål som gäller för statliga arbetsgivarfrågor, där kompetensförsörjningen är central. Utvärderingen syftar däremot inte till att leda till någon förändring av vare sig ramanslagsmodellen eller den därtill hörande ordningen för den s.k. pris- och löneomräkningen. När det gäller lönebildningen i staten ska parternas befintliga ansvar på såväl den centrala som den lokala nivån utifrån gällande regelverk i form av författningar och kollektivavtal samt givna ekonomiska ramar ligga fast. Dessa områden omfattas således inte av utvärderingen. Uppdraget ska redovisas senast den 15 november 2020.

Regeringen gav i april 2018 flertalet myndigheter i uppdrag att fortsatt ta emot nyanlända arbetssökande och personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt

arbetsförmåga för praktik t.o.m. 2020 (Fi2018/01701/ESA och A2018/00925/A). Myndigheterna ska gemensamt ta emot i genomsnitt minst 1 000 nyanlända respektive kvinnor och män med funktionsnedsättning per år.

Statskontorets uppföljning den 1 juni 2020 visade att 150 myndigheter hade tagit emot 2 813 nyanlända för praktik under perioden 1 april 2016–29 februari 2020, varav 40 procent var kvinnor och 60 procent män. Övervikten av män avspeglar deras överrepresentation bland de nyanlända. Under samma period tog 138 myndigheter emot 1 165 personer med funktionsnedsättning för praktik, varav 56 procent var kvinnor och 44 procent män. Utfallet av antalet praktikplatser visar på en fortsatt nedgång och de uppsatta målen har inte nåtts. Regeringen överväger att förlänga uppdragen.

I en lagrådsremiss beslutad den 17 juni 2020 föreslog regeringen att en ny sekretessreglering ska införas i offentlighets- och sekretesslagen till skydd för enskilda för uppgifter i ärenden om statliga tjänstepensionsförmåner.

4.3.3 Det nationella genomförandet av Agenda 2030 för hållbar utveckling

Genom Agenda 2030 har Sverige åtagit sig att verka för att nå de globala målen om hållbar utveckling. Alla statsråd är inom sina respektive ansvarsområden ansvariga för genomförandet av agendan. Regeringen har i juni 2020 överlämnat en proposition till riksdagen om Sveriges genomförande av Agenda 2030 (prop. 2019/20:188), baserad bl.a. på Agenda 2030-delegationens slutbetänkande (SOU 2019:13). Propositionen omfattar även målet för politiken för global utveckling (prop. 2002/03:122). Propositionen kommer att vara en utgångspunkt i det fortsatta arbetet med att genomföra agendan. Genom propositionen anges en samlad inriktning för både det nationella och internationella arbetet med genomförandet av Agenda 2030, som präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför.

Av regeringens handlingsplan för Agenda 2030 framgår att hållbar utveckling ska vägleda all politik fram till 2030 ([Fi2018/02412/SFÖ]). Regeringen bedömer att propositionen ger en långsiktig och tydlig riktning för detta arbete. Propositionen är en utgångspunkt för offentliga aktörer på nationell, regional och lokal nivå när de i sin tur formulerar konkreta mål för de verksamheter de ansvarar för. Detta kan bidra till att nå det förvaltningspolitiska målet om en förvaltning, som bidrar till Sveriges utveckling.

Mänskliga rättigheter och jämställdhet är centrala utgångspunkter för Sveriges arbete med att genomföra agendan. Ett särskilt fokus ska läggas på barnets rättigheter, däribland barns och ungas perspektiv och rätt till delaktighet, samt på personer som befinner sig i en särskilt utsatt situation. Regeringen utsåg i februari 2020 en särskild utredare som ska fungera som nationell samordnare för Agenda 2030 (dir. 2020:17) och som har i uppdrag att stärka, främja och fördjupa olika aktörers arbete och samarbete inom Agenda 2030.

Agenda 2030 innehåller 17 globala mål och 169 delmål för hållbar utveckling. På global nivå följs målen upp med hjälp av drygt 230 indikatorer. För den nationella uppföljningen används ytterligare ett 50-tal nationellt anpassade indikatorer. Sverige ligger i täten i internationella jämförelser som granskar staters möjlighet att nå målen. SCB samordnar utveckling, produktion och tillgängliggörande av statistik för uppföljningen av Sveriges genomförande av Agenda 2030. SCB har under 2019 publicerat uppföljningen av Agenda 2030 på en särskild sida på myndighetens webbplats. SCB:s delrapport från mars 2020 innehåller en reviderad nationell indikatorlista och förslag på hur den statistiska uppföljningen kan förbättras framöver, bl.a. genom att säkerställa indikatorernas kvalitet. Sverige presenterade kortrapporter

om landets genomförande av agendan vid FN:s politiska högnivåforum för hållbar utveckling (HLPF) 2018, 2019 och 2020.

Under årets högnivåforum för Agenda 2030 präglades diskussionerna av de negativa effekterna av covid-19-pandemin på genomförandet av Agenda 2030 och världens chanser att uppnå målen i tid. Samtidigt rådde en samsyn kring behovet av att återuppbygga samhället mer hållbart och att Agenda 2030 är en god grund för detta arbete.

Statskontoret har följt upp och analyserat hur Agenda 2030 påverkar hållbarhetsarbetet i myndigheter, regioner och kommuner. Statskontorets delrapport från 2019 visar att en klar majoritet av dessa använder Agenda 2030 i sitt hållbarhetsarbete, men att ytterligare ansträngningar behövs för att åstadkomma förändringar i verksamheten.

4.4 Analys och slutsatser

4.4.1 Statlig förvaltningspolitik

Regeringen bedömer att den statliga förvaltningen fungerar väl i ett internationellt perspektiv, men att den ständigt bör utvecklas. Även om resultaten av de olika internationella indikatorerna ska tolkas med viss försiktighet, och med beaktande av att de till vissa delar även omfattar den kommunala sektorn, indikerar de sammantaget att den svenska statsförvaltningen presterar bra resultat.

Förmågan att styra den digitala strukturomvandlingen behöver utvecklas för att möta behoven, kraven och förväntningarna från privatpersoner och företag. Det sjunkande värdet avseende tillit och korruption i internationella index de senaste åren utgör också utmaningar som regeringen bemöter med olika åtgärder. Regeringen har bl.a. framhållit behovet av en mer samordnad och samverkande förvaltning och fortsätter tillämpa en tillitsbaserad styrning. Statskontorets utbildningar i att främja en god förvaltningskultur bedöms bidra till arbetet med att säkerställa en förvaltning som har medborgarnas förtroende.

Regeringen fortsätter ta fram metoder för att bättre kunna bedöma hur statsförvaltningen på lång sikt lever upp till det förvaltningspolitiska målet. Förvaltningens utveckling och uppfyllelsen av målet är, utöver de åtgärder som redovisas i detta avsnitt, beroende av ett stort antal av de övriga insatser som redovisas i denna proposition. ESV, Statskontoret, Statens servicecenter och Kammarkollegiet har viktiga roller i arbetet för att upprätthålla och utveckla en effektiv och rättssäker statsförvaltning. Regeringen bedömer att Statskontoret bidrar med utredningar som leder till effektivisering och utveckling i linje med det förvaltningspolitiska målet. Kammarkollegiets och Statens servicecenters arbete med samordnande tjänster bidrar till uppfyllelsen av den statliga förvaltningspolitikens delmål om effektivitet. ESV bistår vidare regeringen med underlag i syfte att öka effektiviteten samt förbättra den interna styrningen och kontrollen i statsförvaltningen.

En hög tillit till och ett stort förtroende för den offentliga sektorn är viktiga framgångsfaktorer för det ovan beskrivna arbetet. Genom Tillitsdelegationens uppdrag har de statliga myndigheterna getts möjlighet att praktiskt pröva konkreta förändringar i styrningen utifrån ett tillitsperspektiv.

Till följd av att den gemensamma lokala statliga servicekontorsverksamheten under 2019 samlats i en organisation fattas beslut om prioriteringar, resursplanering och ekonomiska förutsättningar i en organisation i stället för flera. Detta bedöms ha effektiviserat styrningen och ledningen av serviceorganisationen. Ett effektivt

resursutnyttjande inom servicekontorsverksamheten säkerställer en fortsatt god service för privatpersoner och företag i hela landet.

Regeringen ser positivt på att Statens servicecenter har vidtagit och fortsätter att vidta åtgärder i syfte att minska kostnadsutvecklingen för administrativa tjänster.

Den pågående pandemin har visat på de fördelar som finns utifrån ett sårbarhets- och riskperspektiv när administrativa tjänster utförs samordnat i staten och på flera verksamhetsställen, och där möjligheter finns att snabbt kunna flytta verksamhet mellan verksamhetsställen, i syfte att upprätthålla kontinuiteten i verksamheten.

Regeringen bedömer att den ökade användningen av samordnade ramavtal bidrar till besparingar och effektiviseringar för staten. Små och medelstora företags möjligheter att delta i upphandlingarna bör fortsatt uppmärksammas. En effektiv och rättssäker statsförvaltning är viktig för att upprätthålla allmänhetens förtroende för förvaltningen. Samordnade tjänster i staten bidrar till en effektivare statsförvaltning. Det är dock viktigt att arbetet med att effektivisera de administrativa tjänsterna, genom exempelvis ökad digitalisering och standardisering, fortsätter, och att kostnadsutvecklingen hålls tillbaka, särskilt för små myndigheter. Det är även viktigt att kvaliteten i de administrativa tjänsterna utvecklas, bl.a. för att säkerställa att de uppfyller höga krav på informationssäkerhet.

4.4.2 Arbetsgivarfrågor

Regeringen noterar att utvecklingen är fortsatt positiv för flertalet av de delmål som har ställts upp för staten som arbetsgivare och där utvecklingen följs upp med angivna resultatindikatorer.

Andelen kvinnor på ledande befattningar har ökat och uppgår till 49,2 procent, om Försvarsmakten exkluderas. Det tidigare delmålet om att andelen kvinnor på ledande befattningar ska öka har mot denna bakgrund justerats och är numera formulerat som att en jämn könsfördelning på ledande befattningar i staten ska eftersträvas.

Den nya säkerhetsskyddslagen (2018:585) har i viss utsträckning påverkat myndigheternas möjlighet att lämna uppgifter som ingår i den statistik som lämnas till Arbetsgivarverket, och som är ett viktigt underlag vid uppföljningen av utvecklingen på området. Detta har dels medfört att viss statistik har justerats, dels att tidigare angivna uppgifter om var i landet det finns statsanställda har utgått ur resultatredovisningen.

Kompetensförsörjningen i staten bedöms huvudsak fungera väl. Den statliga sektorn är den sektor som har högst andel högutbildade. Andelen statliga arbetsgivare med brist på lämpliga sökanden har minskat jämfört med tidigare år. Det finns fortsatt en brist på lämpliga sökanden med it-kompetens hos de statliga arbetsgivarna, men det är inte något som är unikt för staten. Utmaningen i att utveckla en effektiv och modern statsförvaltning försvåras dock av bristen på kompetens. Den ställer ytterligare krav på myndigheterna att stärka statens attraktivitet som arbetsgivare.

Regeringen anser att Arbetsgivarverkets verksamhet har bidragit till att utveckla och samordna den statliga arbetsgivarpolitiken. Myndigheten tar sitt arbetsgivarpolitiska ansvar och bedriver ett strategiskt arbete med sin egen kompetensförsörjning. Arbetsgivarverket ska fortsatt beakta sina dubbla roller som förvaltningsmyndighet och medlemsorganisation. Regeringen bedömer att myndigheten har utfört sina stabsuppgifter åt regeringen på ett tillfredsställande sätt.

Regeringen bedömer att SPV:s administration av statliga tjänstepensioner m.m. fungerar väl och att myndigheten bidrar till målet om en samordnad statlig

arbetsgivarpolitik. Myndigheterna är mycket nöjda med SPV:s service och information. Pensionärerna är fortsatt mer nöjda än de anställda. SPV arbetar för att effektiviteten och säkerheten i verksamheten ska öka. För att pensionskostnaderna ska täckas har SPV höjt de premier som myndigheterna ska betala för sina anställdas pensionsförmåner.

Nämndmyndigheterna inom området fyller viktiga funktioner. Regeringen bedömer att myndigheterna fungerar väl och att de bedriver en effektiv verksamhet.

4.4.3 Det nationella genomförandet av Agenda 2030 för hållbar utveckling

Regeringen bedömer att det bland samhällets aktörer finns ett stort och ökande intresse och engagemang för arbetet med Agenda 2030 och de globala målen. Omställningen till ett mer hållbart samhälle pågår över hela landet. För att skapa mer handlingskraft och uppnå en hållbar utveckling är det dock viktigt att samarbetet och partnerskap mellan olika aktörer inom näringsliv, forskning, civilsamhälle, regioner, kommuner samt universitet och högskolor ökar.

Den nationella samordnaren för Agenda 2030 skapar goda förutsättningar för att starta och främja samverkan och partnerskap vilket bidrar till att nå målet om en effektiv, innovativ och samverkande statsförvaltning. För att Sverige även fortsattvis ska vara ledande i arbetet för en hållbar utveckling behöver olika delar av samhället vara delaktigt både i det nationella och internationella genomförandet av Agenda 2030.

Den nationella uppföljningen av Agenda 2030 ger en övergripande bild av Sveriges genomförande av Agenda 2030. Av SCB:s rapport Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige – Statistisk lägesbild 2019 framgår att Sverige alltjämt har flera utmaningar att hantera. De största utmaningarna är att ojämlikheten på det ekonomiska området inte minskar. Samma sak gäller ojämlikhet när det handlar om hälsa, boende och våldutsatthet. De flesta av de nationella miljökvalitetsmålen bedöms inte möjliga att nå med de styrmedel som är beslutade och planerade idag. Våld och kränkningar minskar inte och fler unga utsätts för mobbning.

4.5 Politikens inriktning

4.5.1 Statlig förvaltningspolitik och arbetsgivarfrågor

Det förvaltningspolitiska målet är tillsammans med samhällets och enskildas behov utgångspunkten för regeringens arbete med att utveckla den statliga förvaltningen. De statliga myndigheternas förmåga att fullgöra sina uppgifter och hantera de behov som uppstår på ett effektivt och rättssäkert sätt ska utvecklas. Därmed kan tilliten och förtroendet för den statliga förvaltningen upprätthållas. För att få genomslag för regeringens förvaltningspolitiska mål är det även av avgörande betydelse att myndigheterna bedriver ett aktivt arbete med sin strategiska kompetensförsörjning och att deras personal har god kännedom om rollen som statsanställd. Detta är också viktigt för att upprätthålla legitimiteten och förtroendet för statsförvaltningen och dess anställda.

Statlig förvaltningspolitik

Utveckla regeringens styrning av statsförvaltningen

Regeringen kommer fortsatt att värna den svenska förvaltningsmodellen, med ett långtgående delegerat ansvar till och stort förtroende för de statliga myndigheterna. Styrningen av statsförvaltningen ska även fortsattvis vara långsiktig, strategisk,

helhetsinriktad, sammanhållen, verksamhetsanpassad och tillitsbaserad. Det innebär bl.a. att regeringen ska vara tydlig med vilken inriktning myndigheternas verksamhet ska ha, men att detaljstyrning och onödig administration bör undvikas. Ordningen förutsätter en bra uppföljning av myndigheternas resultat och verksamhet och att regeringen ingriper om den bedömer att myndigheterna inte sköter sina uppgifter på ett ändamålsenligt sätt. Regeringens arbete med att utveckla uppföljningen fortsätter. Regeringens inriktning är fortsatt att statsförvaltningen ska utvecklas och effektiviseras, att myndigheternas kärnverksamhet ska värnas samt att statsförvaltningens organisering ska vara ändamålsenlig och kostnadseffektiv (se även Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4).

Fortsatta effektiviseringsåtgärder i statsförvaltningen

Regeringen avser att vidta åtgärder för att öka effektiviteten i statsförvaltningen, bl.a. i syfte att hantera konsekvenserna av spridningen av covid-19 och fortsatt stärka den statliga närvaron i hela landet. Det ska ske genom utveckling servicekontorsorganisationen, samordning av gemensamma administrativa tjänster samt genom att pröva om nya uppgifter kan ges till befintliga myndigheter i stället för att inrätta nya. Den sammanhållna organisationen för lokal statlig service ska fortsatt utvecklas för att kunna ge medborgarservice på fler servicekontor runt om i landet på ett kostnadseffektivt sätt. Även åtgärder inom digitaliseringsområdet är fortsatt centrala för förvaltningens effektivisering (se vidare utg.omr. 22 avsnitt 4).

Kammarkollegiets och Statens servicecenters uppgifter när det gäller tillhandahållande av service inom det statliga området och samordnande tjänster ska fortsätta utvecklas för att bidra till en effektivare statsförvaltning. Arbetet med att standardisera och digitalisera de administrativa tjänsterna fortsätter. Vidare fortsätter arbetet med att utveckla en mer ändamålsenlig systemstruktur som möjliggör såväl en effektiv som säker drift av befintliga och kommande it-system.

Fortsatta insatser för att stärka den statliga närvaron

Regeringen anser att en fortsatt utveckling av den statliga närvaron och servicen i hela landet är viktig för att upprätthålla legitimitet och förtroende för statsförvaltningen. För att åstadkomma en mer jämn fördelning av statliga arbetstillfällen över landet är det angeläget att stärka den statliga närvaron utanför de största städerna. En utgångspunkt är att inga nya myndigheter ska lokaliseras i Stockholm under mandatperioden.

En fortsatt utbyggnad av antalet servicekontor är avgörande för att förbättra tillgången till statlig service på fler platser i landet. Utbyggnaden av servicekontor kommer därför att fortsätta 2021. I syfte att öka den statliga närvaron och stärka samhällsservicen i områden med socioekonomiska utmaningar tillförs ytterligare medel för att öppna nya servicekontor i vissa utsatta områden. Den utredning som för närvarande överväger hur serviceverksamheten vid servicekontoren kan utvecklas (Fi 2019:B) ska analysera om ytterligare myndigheter kan anslutas till Statens servicecenters organisation för lokal statlig service, i syfte att utnyttja statens koncernfördelar på ett mer effektivt sätt, samtidigt som tillgängligheten till service från statliga myndigheter kan förbättras på fler platser i landet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 16 november 2020. I slutredovisningen kommer frågan om nya servicekontor i gles- och landsbygdsområden särskilt behandlas. Regeringen avser även att ge utredningen i uppdrag att se över vilka kommuners utsatta områden som är lämpliga för nya servicekontor.

Statlig förvaltning på regional och lokal nivå

En utvecklad samordning mellan statliga myndigheter och en väl fungerande samverkan med kommuner och regioner är avgörande för att regeringens mål ska få genomslag i hela landet. Detta framgår särskilt tydligt vid olika typer av kriser, såsom den nu pågående pandemin. Regeringen kommer därför att fortsätta arbeta för att länsstyrelserna ska ha goda förutsättningar för att inom sitt ansvarsområde samordna statliga myndigheters insatser på regional nivå samt för att främja samverkan mellan relevanta aktörer i länet med hänsyn till regionala förutsättningar och förhållanden i olika delar av landet.

Utveckla arbetet med tillitsreformen och god förvaltningskultur

Den inriktning gällande tillitsreformen som redogjordes för i budgetpropositionen för 2020 ligger fast. De statsanställdas kunskap, erfarenhet och professionella omdöme är avgörande för att styrningen ska kunna präglas av en balans mellan tillit och uppföljning. Att stärka de statsanställda i deras tjänstemannaroll är också avgörande för att motverka korruption och förtroendeskadliga beteenden i förvaltningen. Regeringen fortsätter därför att utveckla arbetet mot korruption och för en god förvaltningskultur, och utarbetar en handlingsplan mot korruption.

Arbetsgivarfrågor

Förtroendet för staten och dess anställda är av stor vikt för legitimiteten för statsförvaltningen. Det utvidgade uppdraget till Tillitsdelegationen att lämna förslag till en obligatorisk gemensam introduktionsutbildning för statsanställda är ett led i arbetet med att öka detta förtroende.

Kunskapen om den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten behöver öka. Regeringen kommer att ta olika initiativ för att åstadkomma detta, såsom uppdraget till Statskontoret att utvärdera hur den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten utvecklats.

4.5.2 Agenda 2030 för hållbar utveckling

Omställningen till ett hållbart samhälle är en förutsättning för att kunna säkra en god ekonomisk utveckling, framtida välstånd, en god miljö och en god välfärd. I propositionen om Sveriges genomförande av Agenda 2030 föreslår regeringen målet att Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför.

Regeringen bedömer att för att målet ska nås, bör Sverige bedriva ett arbete som bidrar till hållbar utveckling i hela samhället, nationellt och internationellt. Två bärande utgångspunkter i arbetet bör vara ett rättighetsperspektiv och fattiga människors perspektiv på utveckling. Genomförandet av Agenda 2030 innebär att alla aktörer, i såväl offentlig som privat och civil sektor, och i forskarsamhället behöver bidra med att balansera och integrera de tre dimensionerna av hållbarhet – den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Regeringen avser främja partnerskap och samverkan kring agendan.

I propositionen framgår att arbetet med att genomföra Agenda 2030 nationellt ska ske inom ramen för ordinarie processer och med utgångspunkt i de mål som redan har beslutats av riksdagen. Sverige har i hög utsträckning lagstiftning och riksdagsbundna mål som väl motsvarar delmålen i Agenda 2030 men det krävs fortsatt arbete för att ett flertal mål som ännu inte uppnåtts ska kunna nås. Genom ytterligare åtgärder för att nå de mål som beslutats av riksdagen bidrar Sverige till de globala målen för hållbar

utveckling och att genomföra Agenda 2030. Barnets rättigheter, däribland barns och ungas rätt till inflytande och delaktighet, är viktiga i det fortsatta arbetet.

Sverige ska verka för att Agenda 2030-arbetet integreras i relevanta internationella processer, samarbeten och överenskommelser. EU:s engagemang är en viktig faktor för omställningen till ett hållbart samhälle både i Europa och globalt. Europeiska kommissionen bekräftar i sitt arbetsprogram för 2020 att dess arbete ska vägledas av Agenda 2030 samt att de globala målen för hållbar utveckling ska stå i centrum för det politiska beslutsfattandet och bli vägledande för allt arbete inom alla områden, både i och utanför EU.

Agendan sträcker sig till år 2030, men arbetet för hållbar utveckling måste fortsätta även därefter. Arbetet för hållbar utveckling behöver därför präglas av långsiktighet och uthållighet. Det är viktigt att följa upp hur genomförandet går på global, regional och nationell nivå. Uppföljningen är också viktig för att visa den förflyttning som Sverige gör mot målen. Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030 och regeringen avser stärka dess samordning och uppföljning.

4.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i sin revisionsberättelse för Kammarkollegiets redovisning för förvaltningen av Allmänna arvsfonden 2019 lämnat ett uttalande med reservation. Riksrevisionen anser att influtna arvsmedel är att likställa med intäkter av gåvor och att arvsmedel därmed borde redovisas vid bouppteckningstillfället. Att redovisa intäkten först vid inbetalning till fondens bankkonto innebär, enligt Riksrevisionen, en eftersläpning i intäktsredovisningen. Kammarkollegiet har med anledning av Riksrevisionens iakttagelser vidtagit åtgärder för att säkerställa att gällande redovisningsregelverk följs. Regeringen kommer att följa upp resultatet av detta arbete.

4.7 Budgetförslag

4.7.1 1:1 Statskontoret

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 1:1 Statskontoret

Tusental kronor

2019	Utfall	95 807	Anslagssparande	4 579
2020	Anslag	99 183 ¹	Utgiftsprognos	96 660
2021	Förslag	102 450		
2022	Beräknat	103 208 ²		
2023	Beräknat	104 348 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 102 450 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 102 450 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statskontorets förvaltningsutgifter och för regeringens behov av vissa förvaltningspolitiska insatser.

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Statskontoret

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	100 183	100 183	100 183
Pris- och löneomräkning ²	1 266	2 016	3 145
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 001	1 008	1 020
varav BP21 ³	-63	-63	-63
- Valutakurs- och avgiftsfluktuationer	-13	-13	-13
- Generell besparing i statsförvaltningen	-50	-50	-50
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	102 450	103 208	104 348

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget 1:1 *Statskontoret* minskas med 50 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

För att delfinansiera en permanent ökning av anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* med totalt 100 000 kronor föreslås att anslaget minskas med 13 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 102 450 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statskontoret* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 103 208 000 kronor respektive 104 348 000 kronor.

4.7.2 1:2 Kammarkollegiet

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 1:2 Kammarkollegiet

Tusental kronor

2019	Utfall	78 480	Anslagssparande	3 223
2020	Anslag	71 185 ¹	Utgiftsprognos	71 762
2021	Förslag	72 578		
2022	Beräknat	73 602 ²		
2023	Beräknat	73 150 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 73 074 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 71 823 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kammarkollegiets förvaltningsutgifter och för förvaltningsutgifter för vissa nämnder. Anslaget får även användas för att bevaka statens rätt och andra allmänna intressen samt för utbetalning av vissa mindre skadeståndersättningar.

Regeringens överväganden**Tabell 4.7 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Kammarkollegiet**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	71 185	71 185	71 185
Pris- och löneomräkning ²	4 552	5 099	5 952
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 159	-2 682	-3 987
varav BP21 ³	2 320	2 820	1 820
- Generell besparing i statsförvaltningen	-180	-180	-180
- Höjd kvalitet tolktjänster	2 500	3 000	2 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	72 578	73 602	73 150

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exkl. beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* minskas med 180 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

För att genomföra förslag med utgångspunkt i Tolkutredningens betänkande (SOU 2018:83) ökas anslaget med 2 500 000 kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget ökas med 3 000 000 kronor och fr.o.m. 2023 beräknas anslaget ökas med 2 000 000 kronor (se utg.omr. 16 avsnitt 4.5).

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 5 479 000 kronor 2021.

Regeringen föreslår att 72 578 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 73 602 000 kronor respektive 73 150 000 kronor.

Kredit avseende nya myndigheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i samband med inrättandet av nya myndigheter som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 250 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I avvaktan på ett riksdagsbeslut om anslag för ändamålet bör tillgångar och övriga utgifter för nya myndigheters räkning tillfälligt finansieras med en kredit hos Kammarkollegiet. När en myndighet har bildats bör anskaffningen av tillgångar eller övriga utgifter, inklusive ränta, regleras genom betalning av krediten. Under den senaste femårsperioden har en kredit av detta slag årligen utnyttjats med mellan 0 och 6 969 138 kronor. Under 2020 har krediten hittills inte utnyttjats. För vilka nya myndigheter som krediten behöver utnyttjas 2021, och i vilken utsträckning, är svårt att bedöma.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 låta Kammarkollegiet disponera en kredit på räntekonto i Riksgäldskontoret på högst 250 000 000 kronor för att tillgodose behovet av likviditet i samband med inrättandet av nya myndigheter.

Kredit avseende det statliga försäkringssystemet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Det behövs en kredit för att finansiera enstaka stora skador eller anhopningar av skador som hanteras inom det statliga försäkringssystemet. En utnyttjad kredit ska återbetalas inom ramen för systemet. Om den sammanlagda försäkringsersättningen som Kammarkollegiet ska betala för en enskild skadehändelse överstiger 50 000 000 kronor, ska dock regeringen besluta om hur det överstigande beloppet ska finansieras utanför det statliga försäkringssystemet.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.8 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	3 756	–	25 843	-22 087
Prognos 2020	3 800	–	25 820	-22 020
Budget 2021	3 800	–	25 938	-22 138

Källa: Kammarkollegiet.

Den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten avser auktorisation av tolkar m.m. och stiftelserätt. Intäkterna disponeras inte av Kammarkollegiet.

Tabell 4.9 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	240 463	231 819	8 644	49 987
Prognos 2020	243 969	254 473	-10 504	39 483
Budget 2021	252 799	258 155	-5 356	34 127

Källa: Kammarkollegiet.

Kammarkollegiets verksamhet finansieras till största delen av avgifter från uppdragsverksamheten.

4.7.3 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tusental kronor

2019	Utfall	1 078	Anslagssparande	1 364
2020	Anslag	2 443 ¹	Utgiftsprognos	2 418
2021	Förslag	2 443		
2022	Beräknat	2 443		
2023	Beräknat	2 443		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sådana uppgifter som Arbetsgivarverket utfört åt regeringen eller Regeringskansliet och som inte ingår i Arbetsgivarverkets uppgifter som medlemsorganisation, samt för regeringens behov av underlag och biträde inom det arbetsgivarpolitiska området. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter avseende vissa nämnder inom det arbetsgivarpolitiska området.

Regeringens överväganden

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020 ¹	2 443	2 443	2 443
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 443	2 443	2 443

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exkl. beslut om ändringar i statens budget

Regeringen föreslår att 2 443 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Arbetsgivarpolitiska frågor* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 443 000 kronor respektive 2 443 000 kronor.

4.7.4 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tabell 4.12 Anslagsutveckling 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	13 371 074	Anslagssparande	279 926
2020	Anslag	13 895 000 ¹	Utgiftsprognos	13 707 000
2021	Förslag	14 107 000		
2022	Beräknat	14 241 000		
2023	Beräknat	14 538 000		

¹ Inkl. beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statliga tjänstepensionsförmåner, avgångsförmåner, grupplivförmåner och personskadeersättningar samt liknande förmåner som följer av anställningar med statliga villkor. Därtill får anslaget användas för utgifter för räntor avseende sådana förmåner.

Vidare får anslaget användas för utgifter för löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster respektive enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader samt för premieskatt enligt lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring m.m. Anslaget får även användas för löneavgifter enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och arbetsgivaravgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980).

Anslaget får dessutom användas för förvaltningsutgifter vid Statens tjänstepensionsverk för biträde vid handläggningen av pensionsärenden avseende lärare m.fl. som

överförs från statligt reglerade anställningar genom riksdagens beslut om kommunalt huvudmannskap för lärare m.fl.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.13 Uppdragsverksamhet SPV

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	296 159	-286 387	9 772	30 535
Prognos 2020	289 300	-292 481	-3 181	27 354
Budget 2021	286 800	-284 437	2 363	29 717

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

SPV disponerar för administrationskostnader det belopp från inkomsttiteln 5211 *Statliga pensionsavgifter* som anges i myndighetens regleringsbrev. För 2020 uppgår detta belopp till 193 200 000 kronor. Därutöver fastställer regeringen årligen de administrationsavgifter som de myndigheterna m.fl. som skuldför sina pensionsåtaganden, ska betala till SPV. För 2019 uppgick dessa avgifter till sammanlagt ca 4 100 000 kronor.

Regeringens överväganden

Tabell 4.14 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	13 895 000	13 895 000	13 895 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	40 000	-24 000	35 000
Volymer	172 000	370 000	608 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	14 107 000	14 241 000	14 538 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exkl. beslut om ändringar i statens budget.

En stor del av de utbetalningar som belastar anslaget är hänförliga till redan beviljade förmåner. I posten Övriga makroekonomiska förutsättningar i tabell 4.14 ingår bl.a. effekten av att vissa förmåner som belastar anslaget årligen indexerar med prisbasbeloppets förändring. I posten Volymer avspeglas antalet förmåner som nybeviljas under budgetperioden och storleken på dessa förmåner.

Regeringen föreslår att 14 107 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 14 241 000 000 kronor respektive 14 538 000 000 kronor.

Kredit avseende SPV:s pensionshantering

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Statens tjänstepensionsverks behov av likviditet i pensionshanteringen som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: SPV får bedriva uppdragsverksamhet när det gäller pensionshanteringen. I sådan uppdragsverksamhet hanteras väsentliga penningflöden. Enbart flödet för premiebestämda pensioner enligt det statliga tjänstepensionsavtalet

omsätter ca 590 000 000 kronor varje månad och faktureras med kort tid för betalning. Skulle t.ex. betalningen för de två största fakturorna utebli en månad motsvarar det ett belopp och en räntekontobelastning på ca 180 000 000 kronor. Regeringen bedömer därför att SPV även fortsättningsvis har ett behov av ett rörelsekapital i form av en kredit i Riksgäldskontoret. För att minimera risken för övertrassering av likvida medel föreslås att krediten i Riksgäldskontoret 2021 uppgår till högst 100 000 000 kronor, inklusive tidigare utnyttjad kredit. År 2019 utnyttjades ca 30 800 000 kronor och 2018 ca 36 700 000 kronor av krediten.

Tabell 4.15 Övriga kontokrediter i statens verksamhet

Tusental kronor

Utgiftsområde	Ändamål	Beslutad kreditram 2019 ¹	Maximalt nyttjande 2019	Beslutad kreditram 2020 ¹	Begärd kreditram 2021
2	Statens tjänstepensionsverk behov av likviditet i pensionshanteringen	100 000	30 822	100 000	100 000
	Summa	100 000	30 822	100 000	100 000

¹ Av riksdagen beslutad låneram exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bör bemyndigas att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor för att tillgodose SPV:s behov av likviditet i samband med pensionshanteringen, dvs. hanteringen av premiebestämda pensioner och pensionsutbetalningar för uppdragsgivares räkning.

4.7.5 1:15 Statens servicecenter

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 1:15 Statens servicecenter

Tusental kronor

2019	Utfall	557 657	Anslagssparande	4 342
2020	Anslag	683 581 ¹	Utgiftsprognos	666 727
2021	Förslag	760 705		
2022	Beräknat	811 809 ²		
2023	Beräknat	836 108 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 805 346 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 820 059 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens servicecenters förvaltningsutgifter i den mån de inte finansieras med avgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 4.17 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	474 737	463 412	11 325	-173 500
Prognos 2020	479 923	471 923	8 000	-165 500
Budget 2021	489 900	477 900	12 000	-153 000

Anm.: Statens servicecenter disponerar även intäkter i verksamhet avseende lokal statlig service från pensionsmedlen för administration för ålderspension med ersättning från AP-fonderna samt premiepensionssystemet. Vidare disponerar Statens servicecenter intäkter från Skatteverket avseende id-korts verksamhet och intäkter från Arbetsförmedlingen för kundtorgsverksamheten. Dessa uppgifter redovisas inte i tabellen ovan. Under 2020 uppgår dessa intäkter och avgifter till 127 154 tkr.

Källa: Statens servicecenters årsredovisning 2019 och budgetunderlag 2021–2023.

Regeringens överväganden**Tabell 4.18 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:15 Statens servicecenter**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	698 581	698 581	698 581
Pris- och löneomräkning ²	14 235	19 955	28 185
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	67 889	113 434	129 733
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 040	-1 040	-1 040
- servicekontor i utsatta områden	15 000	60 000	75 000
Överföring till/från andra anslag	-20 000	-20 161	-20 391
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	760 705	811 809	836 108

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Samhällsservicen behöver stärkas i områden med socioekonomiska utmaningar. Regeringen föreslår därför att nya servicekontor öppnas i utsatta områden. Mot denna bakgrund ökas anslaget 1:15 *Statens servicecenter* med 15 000 000 kronor 2021, 60 000 000 kronor 2022 och 75 000 000 kronor 2023.

Anslaget minskas med 1 040 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 760 705 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Statens servicecenter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 811 809 000 kronor respektive 836 108 000 kronor.

5 Fastighetsförvaltning

5.1 Mål för området

Med utgångspunkt i de av riksdagen beslutade riktlinjerna inom lokalförsörjnings- och fastighetsområdet (prop. 1991/92:44, bet. 1991/92:FiU8, rskr. 1991/92:107) är regeringens mål för området en kostnadseffektiv statlig fastighetsförvaltning med rimligt risktagande samt med likvärdig avkastning och service i jämförelse med andra alternativ. Det saknas ett riksdagsbundet mål för den statliga fastighetsförvaltningen. Regeringen avser därför att återkomma med förslag till ett sådant mål.

Inom ramen för det ovan nämnda målet och de nationella miljö kvalitetsmålen har regeringen preciserat följande delmål för de fastighetsförvaltande myndigheterna Fortifikationsverket (Fortv) och Statens fastighetsverk (SFV).

- Fastigheterna ska förvaltas så att god hushållning och hög ekonomisk effektivitet uppnås.
- Fastigheternas värden ska bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå.
- Hyresgästerna ska ges ändamålsenliga och konkurrenskraftiga lokaler, markområden och anläggningar.
- Myndigheterna ska uppfattas som kompetenta och serviceinriktade hyresvärdar.
- Myndigheterna ska inom sitt område verka för att uppfylla de nationella miljö kvalitetsmålen.
- Hänsynen till miljö- och kulturmiljö värden ska i tillämpliga delar motsvara vad som gäller för andra stora fastighetsförvaltare.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att följa upp utvecklingen inom verksamhetsområdet i förhållande till målen används i huvudsak följande indikatorer:

- hyresintäkt i kronor per kvadratmeter,
- driftkostnad i kronor per kvadratmeter,
- underhållskostnad i kronor per kvadratmeter,
- driftnetto i kronor per kvadratmeter,
- ekonomisk vakansgrad,
- kundnöjdhet,
- energianvändning, och
- myndigheternas miljöledningsarbete.

Såväl Fortv som SFV ska, i enlighet med sina respektive regleringsbrev, för 2020 uppnå ett resultat i sin verksamhet som efter finansiella poster motsvarar en avkastning om 2,7 procent på 30 procent av myndighetens genomsnittliga lån i Riksgäldskontoret för investeringar och anläggningar.

Inom SFV:s fastighetsbestånd har fastigheterna kategoriserats i tre kategorier: de med en marknadsmässig hyressättning (marknadshyresfastigheter), de fem kulturinstitutionernas huvudbyggnader med en kostnadsbaserad hyressättning (kostnads-hyresfastigheter) och bidragsfastigheter. De senare fastigheterna saknar förutsättningar att ge ett långsiktigt ekonomiskt överskott. Regeringens ambition är att intäkterna från bidragsfastigheterna på sikt ska öka. För fastigheter med kostnadshyra gäller att

hyresgästen betalar en hyra som motsvarar kostnaderna för drift, underhåll, administration och kapitalkostnader. Därutöver finns kategorin mark. För övriga fastighetsförvaltande myndigheter finns inga särskilda mål för förvaltningen, eftersom denna endast utgör en liten del av respektive myndighetsverksamhet.

Det finns även ett riksdagsbundet mål för arkitektur, form och design. I enlighet med detta ska bl.a. Fortv och SFV, utifrån sina respektive förutsättningar, agera föredömligt för hållbara, tillgängliga gestaltade livsmiljöer inom staten (se utg.omr. 17).

5.3 Resultatredovisning

Fortv och SFV är de två största fastighetsförvaltande myndigheterna. De förvaltar bl.a. olika kulturhistoriskt värdefulla byggnader, stora markområden, inklusive skog, och ett stort antal försvarsanläggningar med tillhörande byggnader. Fastigheternas värdeförändring sedan 2015 framgår av tabell 5.1.

Fastigheternas värde

Tabell 5.1 Statens byggnader, mark och fast egendom

Bokfört värde i miljoner kronor

	2015	2016	2017	2018	2019
Staten totalt	39 723	39 384	40 215	43 786	45 842
- varav Fortv	10 122	9 989	10 359	10 997	11 709
- varav SFV	13 457	13 265	13 340	16 083	16 783
Fortv:s och SFV:s andel	59,4%	59,0%	58,9%	61,8%	62,2 %

Källa: Årsredovisningarna för staten 2015–2019.

Uppgifterna i tabellen bör bedömas med viss försiktighet, bl.a. då vissa tillgångar med kulturhistoriskt värde inte behöver tas upp i balansräkningen. Andra myndigheter som förvaltar fast egendom är bl.a. Naturvårdsverket, Sjöfartsverket, Luftfartsverket, Riksdagsförvaltningen, Sveriges lantbruksuniversitet, Trafikverket, Affärsverket svenska kraftnät och Kammarkollegiet. Värdet av statens innehav av fast egendom och byggnader ökade 2019. För de fastigheter som förvaltas av Fortv och SFV ökade värdet med sammanlagt ca 1,4 miljarder kronor. Fortv:s och SFV:s investeringstakt bedöms vara fortsatt mycket hög under de kommande åren.

Sedan 2015 har inga större förändringar skett av SFV:s totala lokalarea, vilket framgår av tabell 5.2. Uppgifterna om Fortv:s lokalarea i samma tabell omfattar enbart uthyrningsbar yta i det öppna beståndet, dvs. objekt som används av fredsforsorga_nisationen och som inte är av hemlig natur, såsom garnisoner, skjutfält och liknande.

Tabell 5.2 Omfattningen av de fastighetsförvaltande myndigheternas lokalbestånd

Lokalarea (1 000 m²)

	2015	2016	2017	2018	2019
Fortv¹	2 515	2 515	2 544	2 568	2 597
SFV	1 678	1 649	1 652	1 634	1 632
- varav marknadshyresfastigheter	1 204	1 176	1 174	1 174	1 168
- varav kostnadshyresfastigheter	97	97	98	98	98
- varav bidragsfastigheter	377	376	380	362	366

¹ Försvarsanläggningar redovisas normalt som bruttoarea. Omräkningsfaktor till lokalarea, som är ett vanligare jämförelsetal, är 0,83. Uppgifterna om Fortv:s lokalarea omfattar enbart uthyrningsbar yta i det öppna beståndet.

Källor: Fortifikationsverkets och Statens fastighetsverks årsredovisningar.

År 2016 infördes nya redovisningsregler för bl.a. Fortv och SFV. Reglerna innebär att delar av tidigare underhållskostnader omklassificerats till investeringar och därför redovisas som anläggningstillgångar i balansräkningen. Fortv har 2016–2019 reducerat hyran för hyresgästerna, med belopp motsvarande de underhållskostnader som har omklassificerats till investeringar, vilket innebär att resultatet inte har påverkats av de nya reglerna. Från och med 2020 har Fortv inarbetat förändringen i hyresavtalen för hyresgäster med en kostnadsbaserad hyresmodell. För SFV:s del innebär förändringen ett förbättrat resultat under ett antal år, som därefter kommer att följas av ett lägre resultat till följd av ackumulerade kostnader för avskrivningar och ökade finansiella kostnader, eftersom investeringar ska finansieras med lån hos Riksgäldskontoret.

För 2019 uppgick Fortv:s resultat till 33 miljoner kronor (se tabell 5.3). Det var en minskning jämfört med 2018. Fortv har i enlighet med det ovan nämnda avkastningskravet på 2,7 procent på 30 procent av myndighetens genomsnittliga lån för investeringar i fastigheter och anläggningar i Riksgäldskontoret betalat in 108 miljoner kronor på statens centralkonto.

Tabell 5.3 Uppgifter om det ekonomiska läget för Fortv

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Utfall 2017	Utfall 2018	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021
Totala intäkter	3 178	3 256	3 367	3 531	3 637	4 054
Totala kostnader	3 074	3 132	3 212	3 498	3 548	3 826
Resultat	104	124	154	33	88	228

Källor: Fortifikationsverkets årsredovisningar och budgetunderlag för 2021–2023.

För 2019 uppgick SFV:s resultat före fastighetsförsäljningar till 833 miljoner kronor (se tabell 5.4). Det ovannämnda avkastningskravet motsvarade 106 miljoner kronor. SFV har betalat in detta belopp till statens centralkonto.

Tabell 5.4 Uppgifter om det ekonomiska läget för SFV

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Utfall 2017	Utfall 2018	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021
Totala intäkter	2 875	2 957	3 001	3 191	3 179	3 195
Totala kostnader	2 270	2 128	2 124	2 358	2 420	2 408
Resultat	605	829	877	833	759	787

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar, budgetunderlag och avvikelserapportering för 2021–2023. Budget för 2021 är exklusive anslagsökning.

Resultatindikatorer

Fortv och SFV förvaltar olika typer av fastighetsbestånd. Fortv:s byggnadsbestånd är till ytan ca 50 procent större än SFV:s, och en inte obetydlig del av beståndet utgörs av enklare förrådsytor som ibland är kallförråd. Myndigheterna har inte samma marknadsförutsättningar för sina bestånd. Sammantaget medför detta att det i flera fall är missvisande att jämföra myndigheternas nyckeltal med varandra. Syftet med indikatorerna och nyckeltalen är därför framför allt att redovisa respektive myndighets utveckling över tid.

Hyresintäkt i kronor per kvadratmeter

Fortv:s intäkter per kvadratmeter ökade mellan 2018 och 2019 (se tabell 5.5). Detta beror på att både de totala hyresintäkterna och lokalarean ökade.

Tabell 5.5 Utveckling av hyresintäkter för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2017	2018	2019
Fortv	547	555	583

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

SFV:s hyresintäkter per kvadratmeter ökar något från år till år (se tabell 5.6). Hyresintäkterna påverkas bl.a. av omförhandlingar och vissa variationer i vakansgraden. Ökningen avseende verksamhetsgrenen marknadshyresfastigheter för 2019 förklaras bl.a. av ett nytt hyresavtal efter ombyggnaden av kvarteret Björnen i Stockholm. Ökningen avseende verksamhetsgrenen kostnadshyresfastigheter förklaras främst av det nya hyresavtalet för byggnaden som används av Nationalmuseum, som genomgått en omfattande renovering.

Tabell 5.6 Utveckling av hyresintäkter för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2017	2018	2019
Marknadshyresfastigheter	1 740	1 808	1 851
Kostnadshyresfastigheter	750	985	1 469
Bidragsfastigheter	193	219	221
Totalt	1 429	1 514	1 530

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

Driftkostnad i kronor per kvadratmeter

Fortv:s driftkostnad per kvadratmeter ligger på en stabil nivå. Myndigheten arbetar aktivt för att sänka driftkostnaderna, även om kostnadsnivån 2019 ökade något jämfört med föregående år (se tabell 5.7). Detta berodde på en ökad verksamhet, vilket bl.a. genererat fler avslutade investeringar och ökade kostnader för tillsyn och skötsel av fastighetsbeståndet.

Tabell 5.7 Utveckling av driftkostnaderna för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2017	2018	2019
Fortv	41	44	46

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

SFV hade något högre driftkostnader 2019 än föregående år, vilket bl.a. berodde på högre kostnader för fastighetsskatt utomlands samt högre kostnader för personal och för driftkonsulter (se tabell 5.8).

Tabell 5.8 Utveckling av driftkostnader för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2017	2018	2019
Marknadshyresfastigheter	280	289	303
Kostnadshyresfastigheter	254	311	308
Bidragsfastigheter	186	208	202
Totalt	270	291	297

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

Underhållskostnad i kronor per kvadratmeter

Fortv:s underhållskostnader för 2019 var oförändrade jämfört med föregående år (se tabell 5.9).

Tabell 5.9 Utveckling av underhållskostnaderna för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2017	2018	2019
Fortv	66	53	53

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

Ökningen av SFV:s underhållskostnader mellan 2018 och 2019 (se tabell 5.10) förklaras bl.a. av en ny gränsdragning mellan drift- och underhållskostnader, som inneburit att fler kostnader klassificerats som underhållskostnader. För kostnads- hyresfastigheterna förklaras ökningen bl.a. av ett ökat antal underhållsåtgärder i samband med renoveringen av byggnaden som används av Kungliga Dramatiska Teatern.

Tabell 5.10 Utveckling av underhållskostnaderna för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2017	2018	2019
Marknadshyresfastigheter	179	158	173
Kostnadshyresfastigheter	140	111	138
Bidragsfastigheter	389	525	544
Totalt	239	248	270

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

Driftnetto i kronor per kvadratmeter

Driftnettet motsvarar intäkter minus kostnader före avskrivningar och räntor. Det redovisade driftnettet speglar resultatet i den normala förvaltningsverksamheten.

Driftnettet för Fortv ökade 2019, vilket förklaras av att både intäkterna och kostnaderna ökade, samtidigt som den totala fastighetsytan ökade (se tabell 5.11).

Tabell 5.11 Utveckling av driftnetto för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2017	2018	2019
Fortv	223	244	267

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

Driftnettet ökade även för SFV under 2019 (se tabell 5.12) inom samtliga verksamhetsområden eftersom intäkterna ökade något mer än kostnaderna, bl.a. eftersom kostnaderna för vissa organisatoriska enheter överfördes från förvaltningsadministration till central administration. Ökningen avseende kostnadshyresfastigheterna kan bl.a. förklaras av de högre hyrorna för Nationalmuseum (se ovan).

Tabell 5.12 Utveckling av driftnetto för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2017	2018	2019
Marknadshyresfastigheter	1 124	1 174	1 201
Kostnadshyresfastigheter	280	422	752
Bidragsfastigheter	47	44	62
Totalt	837	897	911

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

Vakansgrad

I statens fastighetsbestånd finns vissa lokalytor som inte är uthyrda, vilket brukar beskrivas som en fastighetsförvaltares vakansgrad.

Fortv arbetar aktivt med att sänka vakansgraden. Myndigheten har de senaste åren sänkt vakansgraden med flera procentenheter, men 2017–2019 var vakansgraden för samtliga år 2,7 procent.

SFV:s vakansgrad minskade något mellan 2018 och 2019 (se tabell 5.13). Det beror bl.a. på att delar av Centralposthuset i Stockholm blev uthyrda fr.o.m. december 2019.

Tabell 5.13 Utveckling av vakansgrad för SFV

Vakansgrad i procent

	2017	2018	2019
SFV	5,7	5,9	5,6

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

Mätning av kundnöjdhet

Fortv och SFV genomför vanligen vartannat år kundundersökningar som kan användas för att bedöma om myndigheterna tillhandahåller det kunderna efterfrågar och hur kunderna uppfattar dem som hyresvärdar.

Indexvärdena för Fortv hade sjunkit med någon poäng de senaste tre genomförda kundundersökningarna före 2020. Nöjdhetsindex för 2020 uppgick till 58, vilket var en marginell ökning sedan den senaste undersökningen 2017 (57). Myndigheten arbetar aktivt vidare med att förbättra kundnöjdheten, bl.a. genom förbättrad kommunikation mellan myndigheten och dess kunder.

SFV har en kundnöjdhet som motsvarar branschen i övrigt. År 2018 uppgick den till 70,5.

Energianvändning

Myndigheterna har fortsatt fokus på miljö- och kulturmiljövärden och hållbar utveckling. Arbetet med att upprätta vårdprogram för alla statliga byggnadsminnen fortgår, vilket även omfattar åtgärder för ökad energieffektivisering.

Myndigheterna fick 2014 i uppdrag av regeringen att minska energianvändningen i de byggnader de förvaltar. Fortv skulle minska sin användning med 11,0 GWh och SFV skulle minska sin användning med 9,6 GWh fram till 2020. Som basår angavs energianvändningen och golvytan för 2013. Myndigheterna fick ett förnyat uppdrag att minska energianvändningen i december 2019. Fortv ska enligt detta minska sin användning med sammanlagt 26,7 GWh och SFV ska minska sin användning med 20,9 GWh under perioden 1 januari 2014–31 december 2030. Myndigheterna uppger att de kommer att klara regeringens mål. Trots en förbättrad energiprestanda 2019 bedömer Fortv att myndigheten till följd av verksamhetens tillväxt behöver utöka sina åtgärder för att energioptimera de byggnader som myndigheten förvaltar.

En försvårande faktor för både Fortv och SFV i deras arbete med att minska energiförbrukningen är att myndigheterna endast delvis kan påverka energiförbrukningen, eftersom förbrukningen är beroende av hur hyresgästerna använder fastigheterna. År 2019 ökade energianvändningen i Fortv:s byggnader med 5,3 GWh, främst på grund av ökad verksamhet hos hyresgästerna (se tabell 5.14). Ökningen i energianvändningen berodde på bl.a. återinförandet av värnplikten, en ökad volym i fastighetsbeståndet och en förändrad användning av befintliga lokaler med anledning av den inriktning för Sveriges försvar som riksdagen har beslutat om

(prop. 2014/15:109, bet 2014/15:FöU11, rskr 2014/15:251). Ökningen kan också delvis förklaras av att särskilda mätningar av fastighetsenergi och verksamhetsenergi, respektive energi nyttjad i pågående entreprenader, i vissa fall inte kunnat göras. Detta har omöjliggjort avräkningar från fastighetsenergin.

Tabell 5.14 Utveckling av energianvändningen för Fortv

Energianvändning i GWh

	2017	2018	2019
Fortv	372	398	403

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

Från och med november 2018 t.o.m. november 2019 minskade SFV sin energianvändning avseende köpt energi något (se tabell 5.15).

Tabell 5.15 Utveckling av energianvändningen för SFV

Energianvändning i GWh

	2017	2018	2019
Sverige	217	215	215
Utrikes	25	25	23
Totalt	242	240	238

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

Myndigheternas miljöledningsarbete

Naturvårdsverket har i rapporten Miljöledning i staten tidigare år inkluderat en rankning av myndigheternas miljöledningsarbete utifrån ett poängsystem. I 2019 års rapport har dock poängsättningen av myndighetsrapporter och rankningen av myndigheter utgått, då Naturvårdsverket fått i uppdrag av regeringen att under 2020 genomföra en översyn av miljöledningsförordningen (2009:907). År 2018 fick både Fortv och SFV 18 av totalt 23 poäng, vilket innebär att de sammantaget hade en hög grad av systematiskt miljöarbete som var integrerat i verksamheten.

I 2019 års rapport från Naturvårdsverket hamnar båda myndigheterna på listorna över de tio myndigheter som har störst utsläpp av koldioxid från maskiner och övriga fordon respektive de myndigheter som redovisat störst utsläpp av koldioxid per årsarbetskraft från bilresor. Detta beror till stor del på den typ av verksamhet myndigheterna bedriver. Båda myndigheterna arbetar aktivt med att sänka koldioxidutsläppen från bilresor och flygresor samt att öka antalet resefria möten och digitala möten. Fortv har dock behov av att använda ett stort antal större arbetsfordon. För SFV bedrivs en del av verksamheten utomlands och på andra kontinenter, varför en del flygresor behöver förekomma.

Myndigheterna arbetar systematiskt med sitt miljöarbete, är certifierade enligt ISO14001 och har tillhörande miljö- och hållbarhetspolicys. Båda myndigheterna hade en hög andel upphandlingar med miljökrav 2019. Fortv:s andel upphandlingar med miljökrav uppgick till 94 procent och SFV:s andel uppgick till 97 procent.

År 2019 inrapporterade 29 myndigheter sammanlagt 128 upphandlingar som låg över tröskelvärdet, där krav ställts enligt förordningen (2014:480) om statliga myndigheters inköp av energieffektiva varor, tjänster och byggnader. Detta innebär ett nära fördubblat antal jämfört med föregående år för staten som helhet. Av de 128 upphandlingarna stod Fortv för 56.

Fortv och SFV fortsatte 2019 sitt arbete med handlingsplaner för grön infrastruktur och insatser för ett hyggesfritt skogsbruk på sina fastigheter. Uppdraget redovisades till regeringen i mars 2020.

5.4 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att den statliga fastighetsförvaltningen fungerar i huvudsak väl. Arbetet med att säkerställa en god förvaltningskultur samt en väl fungerande intern styrning och kontroll i SFV bör fortsätta. Frågan om god förvaltningskultur är viktig, då både Fortv och SFV bedriver verksamhet i branscher med stora upphandlingar och betydande värden i omlopp. SFV:s förändringsarbete fortsätter, med fokus på intern styrning och kontroll samt värdegrundsarbete.

Regeringen anser att Fortv och SFV till stora delar genomfört sina uppdrag tillfredsställande och att myndigheterna uppfyllt sina mål. Resultatindikatorerna för de två myndigheterna pekar på en stabil verksamhet, där externa faktorer kan innebära att nyckeltalen varierar. Fastighetsförvaltningen bedöms dock uppnå delmålen om en god hushållning och en hög ekonomisk effektivitet.

Myndigheterna arbetar aktivt för att uppnå regeringens nya mål om att minska energianvändningen. Det är viktigt att SFV fortsätter arbetet med att minska energianvändningen på fastigheter belägna utomlands. Fortv arbetar för en fortsatt effektivisering av energianvändningen, men trots detta ökade energianvändningen i de förvaltade fastigheterna marginellt under 2019. Myndigheterna har dock i enlighet med vad som tidigare anförts bara delvis rådighet över detta, eftersom förbrukningen delvis beror på hur hyresgästerna använder fastigheterna.

Regeringen har låtit genomföra flera översyner av den statliga fastighetsförvaltningen, som bl.a. redovisats i betänkandena En effektivare förvaltning av statens fastigheter (SOU 2010:92), Staten som fastighetsägare och hyresgäst (SOU 2011:31), Statens kulturfastigheter (SOU 2013:55) och Försvarsfastigheter i framtiden (SOU 2013:61). Regeringen har tidigare beslutat om vissa förändringar utifrån förslagen i dessa betänkanden och har för närvarande inte för avsikt att gå vidare med övriga förslag. Utöver dessa översyner pågår för närvarande utredningen Översyn av hyresmodell för vissa kulturinstitutioner (dir. 2018:98 och dir. 2019:58).

5.5 Politikens inriktning

De av riksdagen beslutade riktlinjerna inom lokalförsörjnings- och fastighetsområdet ligger fast. Detta innebär bl.a. att statens fastighetsförvaltning bör vara skild från brukandet av lokaler och mark, att fastighetsförvaltningen bör bedrivas med ett avkastningskrav som i så stor utsträckning som möjligt är marknadsmässigt, samt att de fastigheter som av historiska eller andra skäl är olämpliga att föra över till bolag bör koncentreras i en samordnad förvaltning som bedrivs i myndighetsform. De fastighetsförvaltande myndigheterna ska bl.a. förvalta fastigheterna så att en god hushållning och en hög ekonomisk effektivitet uppnås. Värdet på fastigheterna ska bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå. Myndigheterna ska också inom sitt respektive område verka för att uppfylla de nationella miljökvalitetsmålen, särskilt vad gäller energieffektivisering och begränsning av klimatpåverkan.

SFV inkom i april 2019 (Fi2019/01565/ESA) med en framställan där myndigheten sökte regeringens medgivande att inom en investeringsram om 3,5 miljarder kronor i 2013 års kostnadsläge genomföra projektet Ny Opera i Operan. Framställningen bereds för närvarande i Regeringskansliet (se även utg.omr. 17 avsnitt 5.5).

Regeringen föreslår en ökning av anslaget 1:10 *Bidragfastigheter* som SFV disponerar 2021. Syftet är att möjliggöra fler åtgärder på de fastigheter som klassas som bidragfastigheter och utgör en del av det svenska kulturarvet.

Regeringen avser också även fortsättningsvis nära följa berörda myndigheters arbete med en god förvaltningskultur samt deras arbete med att säkerställa att kraven på en god intern styrning och kontroll uppfylls.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 Fortifikationsverket

Fortv:s huvuduppgift är att förvalta en viss del av statens fasta egendom, främst fastigheter avsedda för försvarsändamål, s.k. försvarsfastigheter. Fastigheterna ska förvaltas så att en god hushållning och en hög ekonomisk effektivitet uppnås, att ändamålsenliga mark-, anläggnings- och lokalresurser kan tillhandahållas på för brukaren konkurrenskraftiga villkor samt så att fastigheternas värden bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå.

Fortv ansvarar också för att etablera, förvalta och avyttra byggnader, anläggningar m.m. för försvarets behov i samband med internationella fredsbevarande och humanitära insatser. I myndighetens uppdrag ingår också att bedriva fortifikatoriskt utvecklingsarbete så att den kompetens som behövs för det svenska samhällets behov inom skydds- och anläggningsteknik kan utvecklas och säkerställas. Fortv bidrar genom sitt fastighetsbestånd till att bl.a. stärka den operativa förmågan i Försvarsmakten.

Fortv:s verksamhet finansieras främst med hyresintäkter samt med lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och anläggningstillgångar.

Större investeringar

Infrastrukturella frågor och fastighetsförvaltning är centrala förutsättningar för att förstärka det militära försvarets förmåga. Regeringen redogör för den försvarspolitiska inriktningen i utgiftsområde 6 Försvaret och samhällets krisberedskap.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2021–2023 godkänns som en riktlinje för Fortifikationsverkets investeringar (se tabell 5.16).

Tabell 5.16 Investeringsplan för Fortifikationsverket 2021–2023

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Summa 2021–2023
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	1 488	2 431	5 583	3 435	5 771	14 789
Byggnader och markanläggningar	964	925	1 485	2 411	3 762	7 658
Fastighetsförvärv	102	799	2 836	163	100	3 099
Försvarsanläggningar	360	660	991	774	1 822	3 587
Flygfält	62	47	271	87	87	445
varav investeringar i anläggningstillgångar	1 488	2 431	5 583	3 435	5 771	14 789
- byggnader, mark och annan fast egendom	1 488	2 431	5 583	3 435	5 771	14 789
Finansiering av anskaffning och utveckling	1 488	2 431	5 583	3 435	5 771	14 789
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	1 389	2 231	5 283	3 135	5 471	13 889
Övrig finansiering	99	200	300	300	300	900
Vidmakthållande av befintliga investeringar	919	1 177	1 535	1 573	1 364	4 472

	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Summa 2021–2023
Byggnader och markanläggningar	704	953	1 321	1 354	1 163	3 838
Försvarsanläggningar	208	174	194	200	200	594
Flygfält	7	50	20	19	1	40
varav investeringar i anläggningstillgångar	645	907	1 263	1 299	1 088	3 650
- byggnader, mark och annan fast egendom	645	907	1 263	1 299	1 088	3 650
Finansiering vidmakthållande	919	1 177	1 535	1 573	1 364	4 472
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	559	837	1 163	1 169	958	3 290
Övrig finansiering	360	340	372	404	406	1 182
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	2 407	3 608	7 118	5 008	7 135	19 261
Totala varav investeringar i anläggningstillgångar	2 133	3 338	6 846	4 734	6 859	18 439

Vissa justeringar har gjorts jämfört med föregående års investeringsplan. Det beror t.ex. på ett större tillkommande förvärv under 2020, några projekt där kostnader strukits ur planen och vissa ändrade kostnadsbedömningar.

Tabell 5.17 Fortifikationsverkets pågående och planerade investeringar över 40 miljoner kronor

Miljoner kronor

	Utfall t.o.m. 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Berga, förvärv			130		
Berga, hangar/garage	2	2	17	33	3
Boden, fordonshall			2	10	56
Eksjö, anslutningsväg			2	3	40
Eksjö, förråd			5	40	
Eksjö, utbildningsanordning		4	38	29	
Enköping, förband divisionsledningsbataljon och förråd ¹				10	40
Enköping, utökad kapacitet ledningsstridsskolan ¹				10	40
Enköping, nybyggnation ¹				25	50
Gotland, förstärkning P18 ¹				20	55
Gotland, servicecenter		1	10	80	109
Gotland, lokalförsvarsskytte ¹				10	50
Göteborg, logistikregemente ¹				50	100
Göteborg, amfibieregemente ¹				50	100
Göteborg, hamnen		2	11	109	23
Halmstad, infrastrukturella åtgärder			5	45	30
Halmstad, lagerhall			43		
Halmstad, lokalyta produktion tekniker			15	25	50
Halmstad, luftvärnshallar		5	40	250	420
Halmstad, utbildningsanordning			4	25	24
Halmstad, utbildningsproduktion			25	50	60
Kalixfors, flytt till Kalixfors	2	23	73	72	27
Karlberg, anpassning ökade kadettvolymers officersutbildning			20	80	735

	Utfall t.o.m. 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Karlberg, kadettflygel	7	8	50	50	27
Karlsborg, hangarer m.m.	36	4	133	322	188
Karlsborg, kasernbyggnad		3	37	20	
Karlsborg, rull- och taxibana m.m.	12	37	169	7	
Karlskrona, ombyggnation av skeppsbron		3	40	15	
Karlskrona, ombyggnation av vaktlokal	3	3	25	15	
Karlskrona, ubåtskaj		4	50	8	
Karlsborg, överföring av området Heden från Statens fastighetsverk			93		
Kungsängen, kontor och lokal stab			5	35	
Kungsängen, teknikhall			1	3	56
Kungsängen, vakt och entré			2	12	33
Luleå, drivmedelsanläggning	5	12	20	19	1
Luleå, fjärrvärme och ledningar		11	11	11	11
Luleå, flygfältsbelysning			13	27	17
Luleå, kombitvättthall för fordon m.m.	10	25	40	5	
Luleå, övnings- och vårdhall			2	2	36
Malmen, lokaler ¹				10	40
Malmen, verkstad		6	29	8	
Muskö, kanslibyggnad	7	2	35	33	
Revinge, ersättningsbyggnad camp Gripen	1	35	75	25	
Revinge, ersättningsbyggnad Skånelängan		7	40	43	20
Revinge, utbildningscentra	10	75	50		
Revingehed ¹				10	40
Ronneby, drivmedel baslager		2	71	28	
Ronneby, flygstation			10	30	10
Skredsvik, hemvärnsförråd	2	15	25	3	
Skredsvik, huvudförläggning och fys-hall		4	19	26	
Skövde, arbetsutrymmen			3	3	60
Skövde, skärmtak		5	23	20	
Sverige, hemlig anläggning	455	210	392	112	
Sverige, hemlig anläggning	1	15	30	50	95
Sverige, hemlig anläggning	2	2	90	5	
Sverige, hemlig anläggning	11	10	50	150	195
Sverige, hemlig anläggning			30	70	1 150
Sverige, hemlig anläggning		1	5	30	32
Sverige, hemlig anläggning ¹			29	48	162
Sverige, hemlig anläggning ¹					250
Sverige, hemliga lånefinansierade anläggningar	73	30	50	50	50
Sverige, fastighetsförvärv i det öppna beståndet kopplat till Försvarmaktens kompletterande budgetunderlag ²			430	50	

	Utfall t.o.m. 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Sverige, hemlig anläggning			2 000		
Såtenäs, dränering fältytor och stråkränering			2	2	51
Såtenäs, lokalanpassning			2	12	51
Umeå, CBRN-kompani ¹					40
Umeå, inomhusträningsanläggning	8	2	53	53	73
Umeå, konor och verkstäder		2	4	12	31
Uppsala, underrättelsecentrum ¹				20	50
Östersund, Lugnvik, logement, kontor, övningshall m.m.	3	3	76	38	

Anm.: Planerade investeringar som understiger 40 miljoner kronor för 2021–2023 ingår inte i tabellredovisningen ovan.

¹ Enligt Försvarsmaktens förändringsförslag.

² Avser en grov uppskattning utifrån bedömning gjord i tidigt skede då exakt utformning inte är klarlagd i Försvarsmaktens kompletterande budgetunderlag.

Låneram

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta att Fortifikationsverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 22 500 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Fortv disponerar en låneram i Riksgäldskontoret för 2020 om 18 000 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar. Den redovisade planen för investeringar bygger på de investeringsbehov som har angetts av brukarna. Den övriga krediten bör, med hänsyn till tidigare upplåning och de behov som brukarna har angett, utökas med 4 500 000 000 kronor jämfört med föregående år. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2021 besluta att Fortv får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 22 500 000 000 kronor.

5.6.2 Statens fastighetsverk

SFV:s uppgift är att förvalta det fastighetsbestånd som regeringen bestämmer. Det övergripande målet för myndigheten är att förvaltningen ska ske på ett sätt som innebär en god resurshushållning och en hög ekonomisk effektivitet, samtidigt som fastigheternas värden i vid mening ska bevaras och utvecklas. Förvaltningen av fastigheter ska tillgodose hyresgästernas behov av lokaler och ta hänsyn till deras nytta av de resurser som läggs ner på lokalanskaffningen.

SFV:s verksamhet finansieras med hyresintäkter samt med lån hos Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och anläggningstillgångar. SFV disponerar även anslaget 1:10 *Bidragfastigheter* för att finansiera underhållskostnader och löpande driftunderskott avseende bidragfastigheterna. Med bidragfastigheter avses de fastigheter som saknar förutsättningar att ge ett långsiktigt ekonomiskt överskott.

Större investeringar i pågående projekt

Några av de större projekt som SFV planerar de närmaste åren är bl.a. renoveringen och ombyggnaden av vissa regeringsbyggnader i Stockholm. Kvarteret Rosenbad i Stockholm genomgår för närvarande en renovering och i kvarteret Lejonet planeras en renovering. Vidare avser SFV genomföra en renovering och anpassning av ambassadkansliet i Tokyo, uppföra ett nytt ambassadkansli i Islamabad, samt genomföra en om- och tillbyggnad av ambassadkansliet i Peking och en grundförstärkning av

ambassadkansliet i Helsingfors. SFV kommer också att återställa Kasern II på Skeppsholmen i Stockholm efter en brand. Vidare planerar myndigheten att genomföra en ombyggnad av Botanhuset vid Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm. Även i kvarteret Krubban och Västra stallet i Stockholm planeras en ombyggnation och detsamma gäller flera av de byggnader som Domstolsverket hyr på Riddarholmen. På Skeppsholmen i Stockholm genomför SFV för närvarande en renovering av kajer och dykdalber. Även Kungshuset i Lund planeras att byggas om. SFV har också projekterat för en renovering och ombyggnad av Kungliga Operan. Ärendet bereds för närvarande i Regeringskansliet (se även utg.omr. 17 avsnitt 5.5).

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2021–2023 godkänns som en riktlinje för Statens fastighetsverks investeringar (se tabell 5.18).

Tabell 5.18 Investeringsplan för SFV 2021–2023

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Summa 2021– 2023
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	574	1 280	240	219	162	621
Summa marknadshyresfastigheter nyanskaffning	556	1 229	179	143	100	422
Summa mark nyanskaffning	18	49	61	76	62	199
Summa kostnadshyresfastigheter nyanskaffning	0	2	0	0	0	0
varav investeringar i anläggningstillgångar	574	1 280	240	219	162	621
- byggnader, mark och annan fast egendom	574	1 280	240	219	162	621
Finansiering av anskaffning och utveckling	574	1 280	240	219	162	621
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	574	1 280	240	219	162	621
Vidmakthållande av befintliga investeringar	1 507	1 854	2 290	1 702	1 649	5 641
Summa marknadshyresfastigheter vidmakthållande	1 063	1 488	1 813	1 251	1 202	4 266
Summa kostnadshyresfastigheter vidmakthållande	188	96	213	195	201	609
Summa bidragsfastigheter vidmakthållande	198	206	218	217	215	650
Summa mark vidmakthållande	59	64	46	39	31	116
varav investeringar i anläggningstillgångar	1 069	1 349	1 746	1 240	1 215	4 201
- byggnader, mark och annan fast egendom	1 069	1 349	1 746	1 240	1 215	4 201
Finansiering vidmakthållande	1 507	1 854	2 290	1 702	1 649	5 641
Anslag 1:10 Bidragsfastigheter	198	206	218	217	215	650
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	1 069	1 349	1 746	1 240	1 215	4 201
Övrig finansiering	241	299	326	245	219	790
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	2 081	3 134	2 530	1 921	1 811	6 262

	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Summa 2021– 2023
Totala varav investeringar i anläggningstillgångar	1 643	2 629	1 986	1 459	1 377	4 822

Vissa justeringar har gjorts jämfört med föregående års investeringsplan. Några av de av SFV planerade projekten som har tillkommit är renovering av tornspiran på Riddarholmskyrkan, investeringar på Karlsborgs fästning, renovering av fasader på Manillaskolan i Stockholm och tillkommande investeringar i Naturhistoriska riksmuseet.

Tabell 5.19 Statens fastighetsverks pågående och planerade investeringar över 40 miljoner kronor och deras beräknade utfall under 2021–2023

Miljoner kronor

	Utfall t.o.m. 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Birger Jarls torg, upprustning yttre Riddarholmen	3	0	0	0	8
Gråmunkeholmen, ombyggnation gymnasiehusen	0	3	29	22	16
Gustavianum, verksamhetsförändring, Uppsala	1	9	13	27	5
Helsingfors, grundförstärkning och lokalanpassning, Finland	9	10	99	0	0
Islamabad, nytt kansli, Pakistan	12	11	35	60	60
Kungshuset, tillgänglighet och hyresgästanpassning, Lund	8	16	28	0	0
Kv. Krubban, ombyggnad av västra stallet	2	1	2	46	46
Kv. Lejonet, renovering	0	2	5	30	305
Kv. Rosenbad, ombyggnad	370	400	420	10	0
Manilla, renovering fasader	1	0	3	20	20
Naturhistoriska riksmuseet, byte och ombyggnad av vatten- och avloppssystem i mark	0	1	19	20	15
Naturhistoriska riksmuseet, ombyggnation av Botanhuset	13	30	60	22	0
New York, invändiga lägenhetsarbeten 604 och 608 Park Avenue, USA	1	1	18	60	0
Norra Riddarholmshamnen, upprustning yttre Riddarholmen	4	5	16	33	0
Ny opera i Operan, renovering och ombyggnad	118	16	80	113	150
Peking, om- och tillbyggnad av kansli, Kina	58	26	41	0	0
Riddarholmen, övergripande säkerhet	0	2	5	10	50
Skeppsholmen, Kasern II, återställande efter brand	37	38	52	5	0
Skeppsholmen, Kasern III, förtätning Kungliga Konsthögskolan	0	1	14	75	60
Skeppsholmen, renovering kajer och dykdalber	121	10	0	46	54
Tokyo, om- och tillbyggnad av ambassaden, Japan	14	14	37	160	175
Uppsala Slott, ombyggnad, Uppsala	0	0	6	35	40

	Utfall t.o.m. 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Östra Riddarholmshamnen, upprustning yttre Riddarholmen	14	18	22	0	0

Anm.: Planerade investeringar med utfall 2021–2023. Projekt som understiger 40 miljoner kronor ingår inte i tabellredovisningen ovan. Investeringar där inte ort har angivits är kommunen Stockholm. Investeringar i bidragsfastigheter ingår inte eftersom de anslagsfinansieras och bokförs som underhåll.

Låneram

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta att Statens fastighetsverk får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: SFV disponerar en låneram i Riksgäldskontoret för 2020 om 15 200 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar. Den redovisade planen för investeringar bygger på de investeringsbehov som har angetts av brukarna. Låneramen bör, med hänsyn till tidigare upplåning och det behov som brukarna har angett, ligga kvar på samma nivå som föregående år. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2021 besluta att SFV får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor.

5.6.3 1:10 Bidragsfastigheter

Tabell 5.20 Anslagsutveckling 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

2019	Utfall	249 825	Anslagssparande	19 175
2020	Anslag	274 000 ¹	Utgiftsprognos	252 405
2021	Förslag	340 600		
2022	Beräknat	280 000		
2023	Beräknat	265 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhåll av och löpande driftunderskott för de bidragsfastigheter som SFV förvaltar. Anslaget får användas för utgifter för insatser för att utveckla bidragsfastigheter.

Regeringens överväganden**Tabell 5.21 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:10 Bidragsfastigheter**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	274 000	274 000	274 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	66 600	6 000	-9 000
varav BP21	60 600		
- Underhåll och utveckling av Bidragsfastigheter	60 600		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	340 600	280 000	265 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Förslaget innebär att anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* ökas med 60 600 000 kronor 2021 för att genomföra åtgärder på de fastigheter som klassas som bidragsfastigheter. Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär bl.a. att anslaget har ökats för att energieffektivisera bidragsfastigheter genom nyttjande av solceller. Regeringen föreslår att 340 600 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 280 000 000 kronor respektive 265 000 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* ingå avtal för underhåll av bidragsfastigheter som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2022.

Skälen för regeringens förslag: Vården och underhållet av de statliga fastigheter som utgör en del av det svenska kulturarvet förutsätter att fleråriga ekonomiska åtaganden kan göras. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* ingå avtal för underhåll av bidragsfastigheter som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2022.

Tabell 5.22 Beställningsbemyndiganden för anslaget 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	13 400	43 610	100 000			
Nya åtaganden	43 610	100 000	100 000			
Infriade åtaganden	-13 400	-43 610	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Utestående åtaganden	43 610	100 000	100 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	100 000	100 000	100 000			

6 Prognoser, redovisning, statistik och uppföljning

6.1 Mål för området

I linje med det riksdagsbundna målet för den statliga förvaltningspolitiken har regeringen beslutat om följande mål för området prognoser, redovisning, statistik och uppföljning:

- Prognoser samt analyser och uppföljningar av den samhällsekonomiska och statsfinansiella utvecklingen ska vara tillförlitliga och väldokumenterade.
- Statistiken ska vara av god kvalitet och tillgänglig för användarna. Kostnaden för uppgiftslämnarna ska minska, statistikproduktionen ska vara effektiv och samordningen av statistiken ska utvecklas.

6.2 Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

Målet att producera statistik av god kvalitet mäts bl.a. genom punktlighet i publicering, nöjdhetsindex och allmänhetens förtroende. Tillgängligheten till statistiken mäts bl.a. genom antal tabeller i och uttag från Statistiska centralbyråns (SCB) statistikdatabas (SSD) på myndighetens webbplats samt antal besök på webbplatsen. Kostnaderna för uppgiftslämnandet mäts genom uppgiftslämnarnas totala kostnader och kostnadsförändringen jämfört med föregående år. Effektiviteten i statistikproduktionen mäts genom produktivitetsförändringen.

6.3 Resultatredovisning

Konjunkturinstitutet

Prognosprecision

Konjunkturinstitutet analyserar årligen prognosfel för en rad makroekonomiska variabler, såsom BNP-tillväxt, arbetslöshet, inflation och offentligfinansiellt sparande. Prognosfelen jämförs med tio andra svenska prognosinstituts motsvarande fel, däribland regeringens. Jämförelsen av prognoser görs för innevarande och nästkommande års utfall, och för två olika utvärderingsperioder: det innevarande året respektive det innevarande året och de tre föregående åren. Den senaste utvärderingen (KI 2020:09) visade att Konjunkturinstitutets prognosprecision 2019 hade en hög precision, givet de metoder som finns tillgängliga, och saknade omotiverade systematiska fel. Detta överensstämmer med resultatet av utvärderingen för 2015–2019. Myndighetens analys är förankrad i nationalekonomisk teori och empiri.

Ekonomistyrningsverket

Prognosprecision

Ekonomistyrningsverkets (ESV) prognoser utvärderas bl.a. av Konjunkturinstitutet i myndighetens årliga prognosutvärdering. Den senaste utvärderingen visade att ESV:s prognoser generellt sett var i linje med övriga prognosmakare. Vidare visar ESV:s egna utvärderingar (se t.ex. ESV 2020:26) att tillförlitligheten i myndighetens prognoser är god jämfört med andra prognosmakare och att det inte finns några tecken på systematiska fel i prognoserna.

Finanspolitiska rådet

Finanspolitiska rådet publicerade i maj 2020 sin årliga rapport Svensk finanspolitik. Rapporten innehöll bedömningar av bl.a. finanspolitikens måluppfyllelse, inriktning och långsiktiga hållbarhet. Rapporten innehöll också en utvärdering av regeringens prognoser för den offentliga sektorns finansiella sparande samt ett avsnitt om teknologisk utveckling och svensk arbetsmarknad.

Statistiska centralbyrån

Löpande statistikproduktion

Kvalitetsutveckling

Andelen statistikprodukter som publicerades enligt fastställd tidsplan uppgick till 99 procent 2019, vilket var i nivå med 2018 års resultat (se tabell 6.1). Det var ingen nämnvärd skillnad i punktlighet mellan månads-, kvartals- och årspubliceringarna. Antalet korrigeringar i den publicerade statistiken var något fler än året innan. Ett av felen bedömdes som allvarligt och härrörde från arbetsmarknadsundersökningarna. Även antalet interna felrapporter var något fler än 2018. SCB fortsatte 2019 att utveckla sin statistik, med stöd av de som använder statistiken. Detta sker bl.a. i form av elva användarråd. SCB är certifierad enligt den internationella standarden ISO 20252:2012 för marknad, opinion och samhällsundersökningar. Under 2019 genomfördes en extern uppföljningsrevision som gav myndigheten en fortsatt certifiering.

Efter att kvalitetsbrister och fel i arbetsmarknadsundersökningarna identifierats under 2019 påbörjade SCB ett arbete med att stärka samordningen inom arbetsmarknadsstatistiken, där viktiga åtgärder inom myndigheten även omfattar en utvecklad analyskapacitet och insatser för att stärka kvalitetssäkringssystemet för statistiken. En av de centrala utmaningarna för SCB är att upprätthålla svarsnivåerna i individ- och hushållsundersökningar. Även 2019 var svarsbortfallet betydande. Den främsta orsaken till bortfallet var svårigheter att komma i kontakt med berörda individer. Bortfallet påverkas även av att individer avböjer att medverka i undersökningarna.

SCB arbetar med flera insatser för att förbättra svarsfrekvensen och minska bortfallet. Myndigheten har bl.a. genomfört organisatoriska förändringar för att uppnå en ökad effektivitet. Myndigheten har även fått tillgång till Arbetsförmedlingens kontaktuppgifter till individer. Vidare har nya tekniska och metodmässiga lösningar införts, så som kombinationer av webbaserad insamling av uppgifter och telefonintervjuer.

Tabell 6.1 Resultatindikatorer

	2017	2018	2019
Statistikdatabasen			
- antal tabeller	3 926	4 072	4 407
- antal uttag (1000-tal)	1 265	1 246	1 390
Webbplatsen			
- antal besök (1000-tal) ²	8 654	7 466	7 888
Punktlighet i publiceringen (%)	99	100	99
Kundnöjdhet i avgiftsfinansierad verksamhet - kundernas förtroende (5-gradig skala)³			
	-	4,6 ³	4,7 ³
Allmänhetens förtroende (mycket eller ganska stort förtroende) (%)³			
	43	44	44
Kostnad för uppgiftslämnandet			
	387	385	420
Uppgiftslämnarnas kostnader (förändring jämfört med föregående år i mnkr)¹			
	-13	-4	22
Produktivitetsförändring (%)			
	8,8	2,2	3,9

¹ Förändringen är beräknad på en justerad uppgift för föregående år.

² Innehållsmässiga och tekniska förändringar medför att jämförelser över åren gällande besöksstatistiken är svåra att göra.

³ Uppgifterna för 2018 baseras på svar som avser andra halvåret då undersökningarna introducerades.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Kostnaden för uppgiftslämnande

Kostnaderna för uppgiftslämnandet har minskats under flera år. År 2019 beräknas dock den totala kostnaden för uppgiftslämnandet ha ökat med 22 miljoner kronor eller 5,6 procent jämfört med 2018. Ökningen var främst hänförlig till företag och organisationer. Totalt uppgick kostnaden till 420 miljoner kronor, varav 346 miljoner kronor avsåg kostnader för företag och organisationer, 2 miljoner kronor kostnader för myndigheter och 72 miljoner kronor kostnader för kommuner och regioner.

År 2019 fortsatte SCB:s deltagande i arbetet med att samordna finansiella begrepp mellan myndigheter för digital ingivning av finansiell information om årsredovisningar med mera (N2016/04957/SUN och N2018/02033/FF). Arbetet består av en systematisering och klassificering av termer i tillämplig redovisningslagstiftning och god redovisningssed (taxonomier) så att finansiell information kan lämnas elektroniskt. Detta samordningsarbete är viktigt för att möjliggöra dels en effektiv hantering hos företagen, dels en större återanvändning av uppgifter från årsredovisningar. När årsredovisningar finns i ett digitalt och strukturerat format kommer SCB:s behov av att direkt samla in denna typ av information för statistikändamål att minska. Därmed kommer även kostnaden för uppgiftslämnandet att minska.

För att få stöd i arbetet med att begränsa uppgiftslämnarnas kostnader samråder SCB med Näringslivets regelnämnd och Sveriges Kommuner och Regioner inför ändringar i myndighetens statistikframställning som kan påverka kostnaden för uppgiftslämnarna. År 2019 fortsatte myndigheten sitt arbete med att kartlägga insamlingsvariabler för att få kontroll på eventuell dubbelinsamling och att i ökad utsträckning använda administrativa data som kan samlas in via automatiserade dataöverföringar från flera källor.

Tillgänglighet

Den viktigaste kanalen för att tillgängliggöra SCB:s statistik är myndighetens webbplats. Tillgången till den information som finns på webbplatsen är avgiftsfri. År 2019 uppmättes 7,9 miljoner besök på SCB:s webbplats, vilket var en ökning med knappt 6 procent jämfört med 2018 (se tabell 6.1). I syfte att nå fler målgrupper och öka kännedomen om myndigheten är SCB även aktiv på plattformar för sociala nätverk, där myndigheten bl.a. besvarar frågor och publicerar information om ny statistik. SCB arbetar löpande med att utveckla sin webbplats så att den ska kunna läsas på olika

sorters datorer, läsplattor och smarta telefoner. Andelen tabeller som finns tillgängliga på engelska uppgick till 60 procent och var i nivå med föregående år. SCB gjorde 2019 ett tiotal statistiktabeller tillgängliga som öppna geodata på demografiska statistikområden. Myndigheten bidrar därmed till att uppfylla målet om öppna geodata i den nationella geodatastrategin.

År 2019 vidtog myndigheten ytterligare åtgärder för att öka tillgängligheten till de uppgifter som används för forskningsändamål. SCB inrättade bl.a. ett användarråd för utlämnande av mikrodata för forskning. Detta ska ge representanter för forskningen möjlighet att lyfta fram synpunkter på hur forskning som inkluderar registerdata från SCB kan underlättas.

Förtroendeundersökningar

Den årliga förtroendeundersökning som 2019 publicerats av SOM-institutet vid Göteborgs universitet visar att 44 procent av de tillfrågade hade stort eller mycket stort förtroende för SCB, vilket var oförändrat från föregående års redovisning. Förtroendet för SCB kan utifrån undersökningens resultat bedömas ligga på en relativt hög nivå, också i förhållande till de andra myndigheter och samhällsinstitutioner som deltar i undersökningen.

Kundernas förtroende för SCB mättes 2019 genom en enkät. Kundernas förtroende för myndighetens uppdragsverksamhet uppgick till 4,7 på en femgradig skala, vilket var en ökning med 0,1 jämfört med föregående år (se tabell 6.1).

Produktivitetsutveckling

Produktiviteten inom SCB ska enligt myndighetens regleringsbrev öka med i genomsnitt 3 procent per år. Den totala produktiviteten ökade med 3,9 procent 2019. Endast förändringen av produktionsvolymen, och således inte förändringar i kvalitet och utvecklingsarbete, beaktas i dessa beräkningar (se tabell 6.1). Produktiviteten kan variera mellan enskilda år till följd av kalendereffekter och andra tillfälliga orsaker, och bör därför främst följas genom en jämförelse av utvecklingen under en längre period. Under den senaste femårsperioden har ökningen i genomsnitt uppgått till 3,1 procent per år.

Samordning av officiell statistik

En viktig del av SCB:s uppgift att samordna systemet för den officiella statistiken utgörs av aktiviteter för kompetensutveckling, erfarenhetsutbyte och samordning mellan de 28 statistikansvariga myndigheterna. År 2019 bildades bl.a. nätverk för jurister och dataskyddsombud, vid sidan av de arbetsgrupper som behandlar frågor om användbarhet, tillgänglighet, metoder och kvalitet samt uppgiftslämnarfrågor. SCB tillgängliggjorde under 2019 dessutom ytterligare it-verktyg som andra statistikansvariga myndigheter kan använda i sin statistikproduktion.

En uppföljning av kvaliteten i den officiella statistiken 2019 visade att samtliga 28 statistikansvariga myndigheter arbetar med kvalitet utifrån riktlinjerna för europeisk statistik (European Statistics Code of Practice) och har en god medvetenhet om de särskilda krav som ställs på officiell statistik (Sveriges officiella statistik. Årlig rapport, 2019, SCB 2019). Vid utgången av 2019 hade de statistikansvariga myndigheterna kvalitetsdeklarerat 87 procent av sin statistikproduktion, vilket var i nivå med tidigare år. Även punktligheten på publiceringarna låg i nivå med tidigare år och varierade mellan 98 och 99 procent.

Rådet för den officiella statistiken, som består av myndighetscheferna för 12 statistikansvariga myndigheter, har beslutat om en gemensam målbild för den officiella statistiken som fokuserar på tre områden; en aktuell och användbar statistik, lätt att

hitta rätt statistik samt smart och säker datafångst till den officiella statistiken. Samverkan kommer utvecklas inom dessa områden.

Jämställdhet och könsuppdelad statistik

SCB uppdaterade 2019 det särskilda temaavsnittet om jämställdhet som finns på myndighetens webbplats, där aktuell jämställdhetsstatistik redovisas i form av indikatorer för uppföljning av jämställdhetspolitiken och statistik inom några fördjupningsområden. SCB slutförde även under 2019 ett arbete med att ta fram nya riktlinjer och stödmaterial vid tillämpningen av kravet enligt 14 § förordningen (2001:100) om den officiella statistiken om att individbaserad officiell statistik ska vara uppdelad efter kön, om det inte finns särskilda skäl mot detta. Stödmaterial och riktlinjerna har gjorts tillgängliga på myndighetens webbsida.

Knappt 90 procent av den officiella statistiken och den övriga individbaserade statistik som SCB framställer bedöms vara könsuppdelad. Enligt myndigheten är det av praktiska och ekonomiska skäl svårt att komma upp i högre nivåer. Under 2019 arbetade SCB med utvecklingsinsatser för att underlätta för användarna av SSD att följa jämställdhetsutvecklingen på regional nivå.

Miljöstatistik

Inom ramverket för miljö- och nationalräkenskaperna har för första gången statistik om miljöpåverkan från konsumtion producerats som officiell statistik. Statistiken visar den miljöpåverkan som orsakas av den svenska konsumtionen.

6.4 Analys och slutsatser

Genom utvärderingar samt kvalificerade och fördjupade analyser bidrar Konjunkturinstitutet, ESV och Finanspolitiska rådet till en ökad förståelse för utvecklingen av svensk ekonomi. Genom seminarier m.m. bidrar myndigheterna till en ökad öppenhet och tydlighet kring den ekonomiska politikens syften och ändamålsenlighet. Regeringen anser att myndigheterna har en viktig roll för utformningen av den ekonomiska politiken, och att de genom sina olika verksamheter bidrar till att målet för området uppfylls.

SCB:s statistik används i stor utsträckning som underlag för forskning, beslutsfattande och samhällsdebatt, och den uppdragsbaserade statistikverksamheten bedöms ha bidragit till en ökad statistikanvändning i samhället.

Målet om att statistik ska vara av god kvalitet får i stor utsträckning anses ha uppnåtts och SCB bedöms även ha nått målet att öka tillgängligheten till statistiken, genom bl.a. utveckling av ny statistik och förbättringar av sina digitala lösningar för åtkomst till SSD och annat statistiskt material. Ytterligare samverkan med andra registerhållande myndigheter, och en fortsatt utveckling av digitala lösningar, är dock nödvändig för att även fortsättningsvis öka tillgängligheten till statistik för olika typer av användare. Myndigheten måste även hantera efterfrågan på ny statistik genom löpande förändringar av befintlig statistik och lansering av ny statistik. Detta kräver att löpande omprioriteringar av verksamheten görs inom myndigheten.

Regeringen bedömer att SCB har en god medvetenhet om problematiken rörande svarsbortfall och välkomnar att flera insatser genomförts i syfte att hantera och reducera de negativa effekterna av fallande svarsfrekvens, och söka andra möjliga datakällor för att upprätthålla kvalitet och effektiviteten i statistikproduktionen. Arbetet med att förbättra svarsfrekvensen och begränsa bortfallen är även fortsättningsvis av stor vikt. Regeringen bedömer vidare att myndigheten, självständigt och i

samverkan med andra myndigheter och intressenter, bedriver ett effektivt arbete för att minska kostnaderna för uppgiftslämnande.

Det redovisade resultatet av produktivetsförändringen för 2019 låg över målnivån. Produktiviteten bör dock bedömas över flera år. I ett femårsperspektiv ligger produktiviteten inom målnivån.

6.5 Politikens inriktning

Statistikens utveckling

Den officiella statistiken ska utgöra ett faktabaserat underlag för beslutsfattande och stöd till forskning samt bidra till den allmänna debatten och medborgarnas möjlighet till insyn. För att statistiken ska kunna bidra till samhällsnytta och en samhällsekonomisk effektivitet krävs att den är tillgänglig, opartisk, pålitlig och av god kvalitet.

De statistikansvariga myndigheternas arbete med att vidmakthålla kvaliteten är avgörande för att säkerställa förtroendet för den officiella statistiken. Regeringen anser att ett samordnat arbete med process- och metodutveckling ska bedrivas för att möta de kvalitetskrav som anges i lag och koden för framställning av officiell och europeisk statistik.

Regeringen kommer inom ramen för sin myndighetsstyrning att ställa krav på en fortsatt digitalisering vid samordningen av den officiella statistiken och underlätta detta genom författningsändringar där så är möjligt. En fortsatt digitalisering bedöms kunna möjliggöra betydande effektiviseringsvinster, bl.a. när det gäller framställning och tillgängliggörande av statistik och vid insamling av uppgifter, samt bidra till en ökad användning av registerinformation.

Det är av vikt att kostnaderna för uppgiftslämnarna inte ökar. Regeringens arbete med att underlätta en ökad samverkan mellan uppgiftsinsamlade myndigheter, genom t.ex. särskilda regeringsuppdrag eller förordningsändringar, kommer att fortsätta.

Nationellt och i internationella samarbeten ökar kraven på statistik med hög kvalitet som belyser nya områden. Dessa krav måste enligt regeringen främst mötas med löpande omprioriteringar och en ökad effektivitet i produktionen av statistik.

Minskade felaktiga utbetalningar och bidragsbrott

Den som är berättigad till medel från välfärdssystemen ska få det. Skattemedel ska enbart användas till det de är avsedda för att inte urholka betalningsviljan för våra kollektivt finansierade välfärdssystem. Nyligen gjorda studier visar att både omfattningen av felaktiga utbetalningar och andelen bidragsbrott är hög (SOU 2019:59). Förutsättningarna för att effektivt kunna motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott behöver därför förbättras.

Arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott omfattar flera myndigheter, departement och riksdagsutskott. Det ställer krav på styrning och att arbetet bedrivs på ett samordnat sätt och med en långsiktig inriktning. Detta möjliggör en samlad kontinuerlig uppföljning som ger en helhetsbild av omfattningen av och orsakerna till felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Regeringen föreslår därför i denna proposition ett nytt övergripande mål om att minska andelen felaktiga utbetalningar (se avsnitt 2.3).

För att effektivisera arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen föreslås medel tillföras för att inrätta en funktion som bl.a. ska

analysera, följa upp och bidra till samordning av myndigheternas arbete på detta område. Ekonomistyrningsverket bör vara värdmyndighet åt funktionen.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 1:6 Finanspolitiska rådet

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 1:6 Finanspolitiska rådet

Tusental kronor

2019	Utfall	10 007	Anslagssparande	394
2020	Anslag	10 396 ¹	Utgiftsprognos	10 294
2021	Förslag	10 512		
2022	Beräknat	10 597 ²		
2023	Beräknat	10 719 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 10 512 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 10 512 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Finanspolitiska rådets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 6.3 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Finanspolitiska rådet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	10 396	10 396	10 396
Pris- och löneomräkning ²	136	221	343
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-20	-20	-20
varav BP21 ³	-20	-20	-20
- Generell besparing i statsförvaltningen	-20	-20	-20
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 512	10 597	10 719

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 20 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 10 512 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Finanspolitiska rådet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 10 597 000 kronor respektive 10 719 000 kronor.

6.6.2 1:7 Konjunkturinstitutet

Tabell 6.4 Anslagsutveckling 1:7 Konjunkturinstitutet

Tusental kronor

2019	Utfall	63 087	Anslagssparande	2 665
2020	Anslag	66 295 ¹	Utgiftsprognos	64 339
2021	Förslag	67 076		
2022	Beräknat	67 679 ²		
2023	Beräknat	68 489 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 67 077 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 67 076 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konjunkturinstitutets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 6.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Konjunkturinstitutet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	66 295	66 295	66 295
Pris- och löneomräkning ²	831	1 434	2 245
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-50	-50	-51
- Valutakurs- och avgiftsfluktuationer	-10	-10	-10
- Generell besparing i statsförvaltningen	-40	-40	-40
- Förbättrade effektberäkningar	1 000	1 000	1 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	67 076	67 679	68 489

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att delfinansiera en permanent ökning av anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* med totalt 100 000 kronor fr.o.m. 2021 föreslås anslaget 1:7 *Konjunkturinstitutet* minskas med 10 000 kronor.

Anslaget minskas med 40 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Enligt klimatlagen (2017:720) ska regeringen årligen redovisa vad de viktigaste besluten inom klimatpolitiken under året kan betyda för utvecklingen av växthusgasutsläppen och bedöma om det finns behov av ytterligare åtgärder. För detta krävs förbättrade effektbedömningar. Av detta skäl föreslår regeringen att anslaget ökas med 1 000 000 kronor 2021. Anslaget beräknas av samma anledning även ökas med 1 000 000 kronor 2022 och 2023.

Regeringen föreslår att 67 076 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Konjunkturinstitutet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 67 679 000 kronor respektive 68 489 000 kronor.

6.6.3 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tabell 6.6 Anslagsutveckling 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tusental kronor

2019	Utfall	163 825	Anslagssparande	4 448
2020	Anslag	175 469 ¹	Utgiftsprognos	172 724
2021	Förslag	188 476		
2022	Beräknat	174 824 ²		
2023	Beräknat	176 621 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 173 448 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 173 251 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Ekonomistyrningsverkets förvaltningsutgifter och för verksamhetsstöd för den statliga budgetprocessen.

Regeringens överväganden

Tabell 6.7 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	175 469	175 469	175 469
Pris- och löneomräkning ²	2 289	3 699	5 746
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	10 718	-4 344	-4 594
- Finansiering ESVs uppföljning av FEAD	1 200	1 200	1 000
- Valutakurs- och avgiftsfluktuationer	-27	-27	-27
- Motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen	9 000	9 000	9 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-120	-120	-120
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	188 476	174 824	176 621

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

ESV utför årlig revision av Sveriges användning av medel från EU:s fond för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt. För revisionen av användningen av medel under den nya programperioden bör anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* tillföras 1 200 000 kronor 2021 och 2022 samt 1 000 000 kronor 2023. För att finansiera anslagsökningen föreslås anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, minskas med motsvarande belopp.

För att delfinansiera en permanent ökning av anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* med 100 000 kronor fr.o.m. 2021, föreslås anslaget minskas med 27 000 kronor.

Myndigheten bör tillföras medel för att för att inrätta en funktion som bl.a. ska analysera, följa upp och bidra till samordningen av myndigheternas arbete med att

motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet. Anslaget föreslås av denna anledning ökas med 9 000 000 kronor fr.o.m. 2021.

Anslaget minskas med 120 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 188 476 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Ekonomi-styrningsverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 174 824 000 kronor respektive 176 621 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.8 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	13 826	13 444	381	-155
Prognos 2020	15 100	14 800	300	145
Budget 2021	18 100	17 800	300	445

Källa: Ekonomistyrningsverket.

Uppdragsverksamheten avser områdena Ekonomisk styrning och tjänsteexport.

6.6.4 1:9 Statistiska centralbyrån

Tabell 6.9 Anslagsutveckling 1:9 Statistiska centralbyrån

Tusental kronor

2019	Utfall	567 003	Anslagssparande	11 546
2020	Anslag	582 629 ¹	Utgiftsprognos	588 129
2021	Förslag	585 608		
2022	Beräknat	589 797 ²		
2023	Beräknat	596 672 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 585 098 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 585 208 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statistiska centralbyråns förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden**Tabell 6.10 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:9 Statistiska centralbyrån**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	583 629	583 629	583 629
Pris- och löneomräkning ²	7 300	12 046	18 877
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 321	-5 878	-5 834
varav BP21 ³	-7 348	-7 752	-7 641
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-1 008	-1 412	-1 301
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 340	-2 340	-2 340
- Utökad tillsyn	-4 000	-4 000	-4 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	585 608	589 797	596 672

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera en ökning av anslaget 2:7 *Digital förvaltning* inom utgiftsområde 22 Kommunikation bör anslaget 1:9 *Statistiska centralbyrån* minskas med 1 008 00 kronor 2021. För 2022 och 2023 kronor beräknas anslaget av samma anledning minskas med 1 412 000 kronor respektive 1 301 000 kronor.

Anslaget minskas med 2 340 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

För att finansiera en ökning av anslaget 2:3 *Fastighetsmäklarinspektionen* inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik bör anslaget minskas med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 585 608 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Statistiska centralbyrån* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 589 797 000 kronor respektive 596 672 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 6.11 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	512 228	512 499	-271	23 893
Prognos 2020	474 100	482 400	-8 300	15 593
Budget 2021	500 000	500 000	0	15 593

Källa: Statistiska centralbyrån.

Av uppdragsverksamhetens intäkter avser 65 procent statistikproduktion åt främst andra statliga myndigheter. Tjänsteexport står för 16 procent och övriga tjänster för 19 procent.

6.6.5 1:13 Bokföringsnämnden

Tabell 6.12 Anslagsutveckling 1:13 Bokföringsnämnden

Tusental kronor

2019	Utfall	9 444	Anslagssparande	439
2020	Anslag	10 667 ¹	Utgiftsprognos	10 672
2021	Förslag	13 782		
2022	Beräknat	13 901 ²		
2023	Beräknat	14 063³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 13 782 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 13 782 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Bokföringsnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 6.13 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:13 Bokföringsnämnden

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	10 667	10 667	10 667
Pris- och löneomräkning ²	135	228	355
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 980	3 006	3 041
varav BP21 ³	2 980	2 980	2 980
- Förvaltning av taxonomier för digitala årsredovisningar	3 000	3 000	3 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-20	-20	-20
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	13 782	13 901	14 063

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget 1:13 *Bokföringsnämnden* föreslås ökas med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för arbete med taxonomier för års- och koncernredovisningar samt teknisk support avseende dessa. Finansiering sker genom att anslagen 1:1 *Skatteverket* och 1:2 *Tullverket* inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution minskas med 1 500 000 kronor respektive 1 000 000 kronor och genom att anslaget 1:11 *Bolagsverket* inom utgiftsområde 24 Näringsliv minskas med 500 000 kronor.

Anslaget minskas med 20 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 13 782 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Bokföringsnämnden* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 13 901 000 kronor respektive 14 063 000 kronor.

7 Offentlig upphandling

7.1 Mål för området

Utifrån det riksdagsbundna målet för den statliga förvaltningspolitiken har regeringen preciserat följande mål för den offentliga upphandlingen. Den offentliga upphandlingen ska vara effektiv, rättssäker och ta tillvara konkurrensen på marknaden, samtidigt som innovativa lösningar främjas samt miljöhänsyn och sociala hänsyn beaktas (prop. 2014/15:1 utg.omr. 2).

7.2 Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

Följande centrala resultatindikatorer används vid resultatbedömningen mot det förvaltningspolitiska målet:

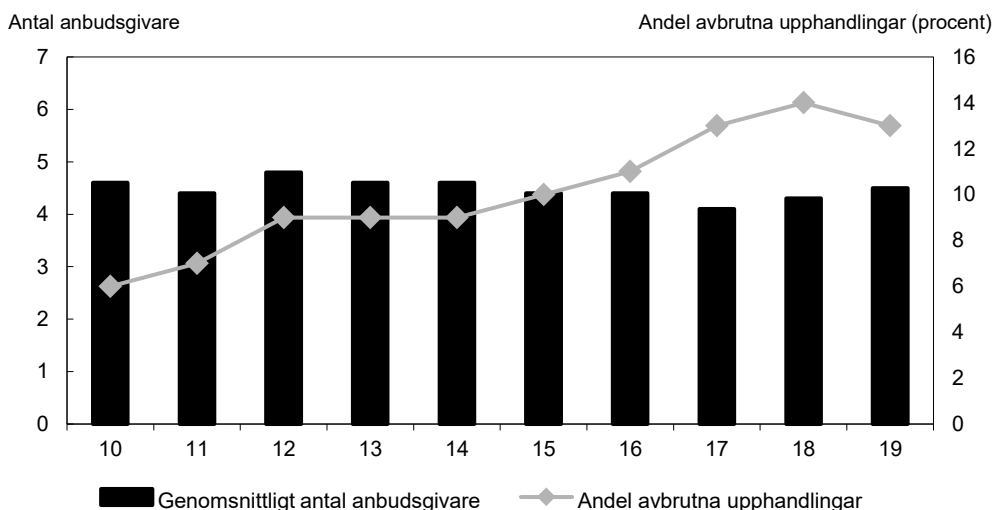
- andelen avbrutna upphandlingar,
- antal anbudsgivare per upphandling,
- andel överprövade upphandlingar, och
- andel överprövningar med helt eller delvis bifall i förvaltningsrätten.

I resultatbedömningen vägs även resultat in från exempelvis rapporter från Upphandlingsmyndigheten och Konkurrensverket.

7.3 Resultatredovisning

Fler anbudsgivare och minskad andel avbrutna upphandlingar

Diagram 7.1 Antal anbudsgivare och andelen avbrutna upphandlingar

Källor: Domstolsverket, Konkurrensverket, Upphandlingsmyndigheten och Visma Commerce AB.

Det genomsnittliga antalet anbudsgivare per upphandling visar om det finns en fungerande konkurrens inom offentlig upphandling. De senaste tio åren har det genomsnittliga antalet anbudsgivare varierat mellan 4,1 och 4,8 per upphandling (se diagram 7.1). År 2019 ökade det genomsnittliga antalet anbudsgivare per upphandling för andra året i rad efter en tidigare minskning, och uppgick till 4,5. Andelen upphandlingar där endast 1 eller 2 anbudsgivare deltog minskade från 41 till

30 procent. Det vanligaste antalet anbudsgivare var 2, vilket var fallet i 22 procent av upphandlingarna.

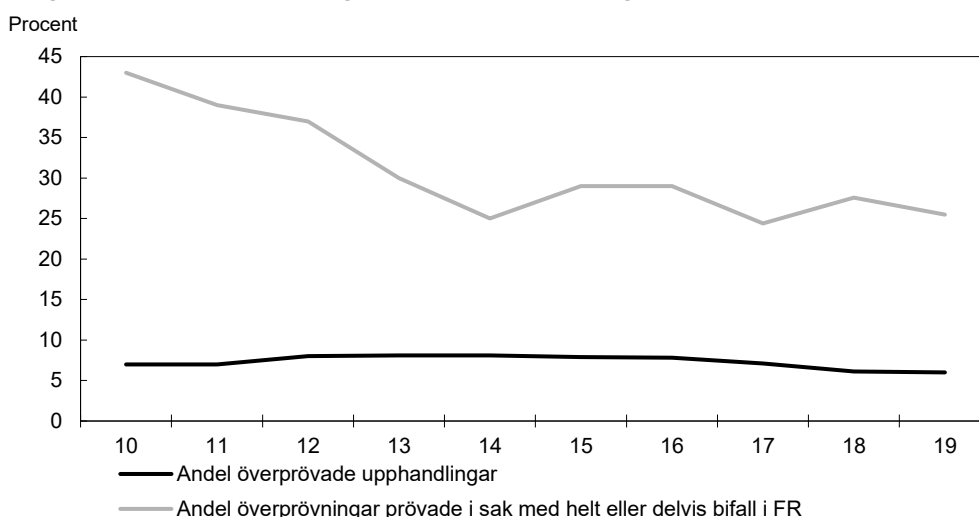
Andelen avbrutna upphandlingar är en indikation på hur effektiv den offentliga upphandlingen är. En avbruten upphandling innebär att det har lagts resurser på inköp som inte genomförs, samtidigt som det kan vara bättre att avbryta upphandlingen om det har framkommit att underlaget är bristfälligt. Andelen avbrutna upphandlingar har ökat under flera år, men minskade 2019 till 12,7 procent (se diagram 7.1).

Förbättrad statistik för ökad kunskap och strategisk styrning

Den 1 juli 2020 trädde lagen (2019:668) om upphandlingsstatistik i kraft. Enligt lagen ska en statistikmyndighet föra en nationell databas för statistik på upphandlingsområdet och den som driver en annonsdatabas ska lämna uppgifter till statistikmyndigheten. För att säkerställa att uppgifterna i annonserna är tillförlitliga ska alla annonser fr.o.m. den 1 januari 2021 publiceras i registrerade annonsdatabaser. Upphandlingsmyndigheten har utsetts till statistikmyndighet. Konkurrensverket har utsetts till registermyndighet, med ansvar för registreringen av annonsdatabaserna.

Minskad andel överprövningar och andel begäran om överprövning som bifalls i förvaltningsrätten

Diagram 7.2 Överprövningar och utfall i förvaltningsrätten

Källor: Konkurrensverket och Domstolsverket.

Överprövningar är en viktig del av rättssäkerheten vid offentliga upphandlingar. Samtidigt kan överprövningar bidra till osäkerhet och förseningar. Andelen upphandlingar som överprövades minskade från 7–8 procent 2010–2017 till ca 6 procent 2018 och 2019 (se diagram 7.2). Statliga myndigheter och bolag hade lägst andel överprövningar med 3,9 procent, kommuner och kommunala bolag ca 5,4 procent, medan regioner och regionägda bolag hade flest andel överprövningar med 6,5 procent. Kommunerna genomförde flest upphandlingar, ca 8 550, medan regionerna och staten genomförde ca 1 790 respektive 3 120 upphandlingar.

En och samma upphandling kan generera flera mål i domstol. Totalt avgjordes 3 024 mål om överprövning vid förvaltningsrätterna under 2019, varav 71 procent prövades i sak. Andelen överprövningar som får bifall i förvaltningsrätten har varierat inom ett spann om 24–30 procent sedan 2013, utan någon tydlig uppåt- eller nedåtgående trend, efter att ha legat på en högre nivå 2010–2012 (se diagram 7.2). Förvaltningsrättens beslut överklagades till kammarrätten i 742 mål 2018, och kammarrätten

ändrade utfallet i 87 (12 procent) av målen (Upphandlingsmyndigheten 2019:5, Konkurrensverket 2019:3).

Regeringen konstaterar i den nationella upphandlingsstrategin att en väl fungerande offentlig upphandling bygger på en tilltro till att rättssäkerheten fungerar (Fi2016/00833/OU [delvis]). Den 28 oktober 2019 remitterade Regeringskansliet Konkurrensverkets promemoria med förslag till utvecklad reglering av upphandlingstillsynen. I promemorian föreslås bl.a. att Konkurrensverkets tillsynsverksamhet på upphandlingsområdet regleras tydligare och att det införs utvidgade möjligheter till ingripande i samtliga upphandlingslagar. Promemorian innehåller även ett förslag till ändring i förordningen (2007:1147) med instruktion för Konkurrensverket, som innebär att myndigheten i sin tillsynsverksamhet ska motverka och uppmärksamma korrupcion och annat förtroendeskadligt beteende.

Stöd om beställarnätverk främjar innovationsupphandling

Upphandlingsmyndigheten utvecklade 2019 på regeringens uppdrag ett stöd för att etablera och driva beställarnätverk, som syftar till att öka beställares upphandlings- och innovationskompetens. Ett beställarnätverk innebär att upphandlande organisationer samordnar sina behov för att skapa större efterfrågan med fokus på nya lösningar.

7.4 Analys och slutsatser

Det är glädjande att den sedan flera år nedåtgående trenden för det genomsnittliga antalet anbudsgivare har brutits. Antalet anbudsgivare behöver dock fortfarande öka. Det är särskilt problematiskt att endast en eller två anbudsgivare deltar i så pass många upphandlingar. Att öka antalet anbudsgivare är viktigt då en ökad konkurrens skapar förutsättningar för effektivare offentliga inköp.

Att andelen avbrutna upphandlingar har ökat under senare år, samtidigt som andelen överprövningar minskat, skulle kunna vara ett resultat av att dialogen mellan upphandlande myndighet eller enhet och leverantörer har förbättrats, vilket är något Upphandlingsmyndigheten under en längre tid har förespråkat. I dialogen kan förhållanden uppmärksammas som resulterar i att den upphandlande myndigheten eller enheten väljer att avbryta den pågående upphandlingen, för att i stället påbörja en ny upphandling, med villkor som bättre motsvarar befintliga behov. Samtidigt innebär givetvis en avbruten upphandling en viss effektivitetsförlust i form av nedlagt arbete. Ett trendbrott är att andelen avbrutna upphandlingar minskade 2019. Detta bedöms, tillsammans med att andelen överprövade upphandlingar var oförändrat, ha bidragit till uppfyllelsen av målet om en effektiv upphandling och statsförvaltning.

Kombinationen av att andelen överprövningar har minskat något och att andelen upphandlingar där förvaltningsrätten ändrat utfallet har minskat med ca 20 procentenheter sedan 2010, skulle kunna tyda på att de upphandlande myndigheterna och enheterna har blivit bättre på att upphandla, vilket också bidrar till en effektivare och mer rättssäker upphandling.

7.5 Politikens inriktning

Offentlig upphandling är ett viktigt verktyg för myndigheter att åstadkomma positiva effekter i den egna verksamheten och samhället i stort. Upphandling kan bidra till att främja en sund konkurrens på marknaden, ökad jämställdhet, att sociala mål och miljö- och hållbarhetsmål nås, samt stimulera innovation och utveckling av nya varor och tjänster. Aviseringarna på upphandlingsområdet i den klimatpolitiska

handlingsplanen (prop. 2019/20:65 s. 63–66) och inriktningen i den nationella strategin för cirkulär ekonomi (M2020/01133/KE) kan bidra till att Sverige blir världens första fossilfria välfärdsland.

För att stimulera att myndigheter i ökad utsträckning använder den potential som upphandling erbjuder behöver upphandlingsstrategin följas upp och arbetet med att genomföra den intensifieras. Upphandlande myndigheter och enheter behöver i ökad utsträckning fokusera på att över tid bygga upp och säkerställa en sådan organisation, som möjliggör upphandlingar där verksamhetsutveckling och samhällsnytta står i centrum. Upphandlingsmyndigheten har en viktig roll i detta arbete.

Den statistikdatabas som Upphandlingsmyndigheten ska inrätta 2021 kommer att ha stor betydelse för det samlade faktaunderlaget om den offentliga upphandlingen och dess utveckling.

Det är fortsatt viktigt med ett högt förtroende för den offentliga upphandlingen. Leveranserna till samhällsviktig verksamhet måste fungera. För att upprätthålla förtroendet fortsätter regeringens arbete med att dels ta fram enklare och mer flexibla regler för icke-direktivstyrda upphandlingar, dels effektivisera överprövningsprocessen och minska de negativa konsekvenserna av att upphandlingar blir överprövade.

Regeringen avser att följa upp hur den pågående spridningen av sjukdomen covid-19 påverkar utvecklingen på upphandlingsområdet och vilka lärdomar som kan dras av detta.

7.6 Budgetförslag

7.6.1 Upphandlingsmyndigheten

Tabell 7.1 Anslagsutveckling 1:17 Upphandlingsmyndigheten

Tusental kronor

2019	Utfall	94 795	Anslagssparande	-1 355
2020	Anslag	94 419 ¹	Utgiftsprognos	92 117
2021	Förslag	95 579		
2022	Beräknat	95 321 ²		
2023	Beräknat	96 424³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 94 539 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 94 540 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Upphandlingsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden**Tabell 7.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:17 Upphandlingsmyndigheten**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	94 419	94 419	94 419
Pris- och löneomräkning ²	1 250	2 041	3 157
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-90	-1 139	-1 152
- Generell besparing i statsförvaltningen	-90	-90	-90
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	95 579	95 321	96 424

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget 1:17 *Upphandlingsmyndigheten* minskas med 90 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 95 579 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Upphandlingsmyndigheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 95 321 000 kronor respektive 96 424 000 kronor.

Bilaga

Statsförvaltningens utveckling

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	2
2	Den statliga förvaltningens organisation och utveckling	2
2.1	Statsförvaltningens utveckling.....	2
3	Personalstrukturen m.m. i staten	5
3.1	De anställda	6
3.1.1	Utbildningsbakgrund bland de statsanställda.....	7
3.1.2	Åldersstrukturen	7
3.1.3	Nybeviljade ålderspensioner	9
3.1.4	Nybeviljade delpensioner	11
3.2	Könsfördelningen.....	11
3.2.1	Andelen kvinnor och män på ledande befattningar.....	11
3.2.2	Anställda med utländsk bakgrund.....	13
3.2.3	Personalrörligheten	15
3.3	Uppsägningar i staten.....	16
3.4	Sjukfrånvaron vid statliga myndigheter.....	16
3.4.1	Sjukfrånvaron vid statliga myndigheter.....	16
3.4.2	Sjukfrånvaron i staten jämfört med andra sektorer	18
3.4.3	Sjukpensioner	19
3.4.4	Anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet	19
3.5	Lönenivåer och löneutveckling	20

1 Inledning

I denna bilaga lämnas en mer detaljerad redogörelse för den statliga förvaltningens organisation och utveckling. Vidare ges en övergripande redovisning av personalstrukturen m.m. inom staten. En ständigt pågående utveckling och förnyelse av statsförvaltningen är en förutsättning för att regeringens politik ska få genomslag inom alla områden. Utvecklingsarbete bedrivs både av regeringen och av myndigheterna. Denna bilaga kompletterar den redovisning på området som lämnas i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2 avsnitt 4).

2 Den statliga förvaltningens organisation och utveckling

2.1 Statsförvaltningens utveckling

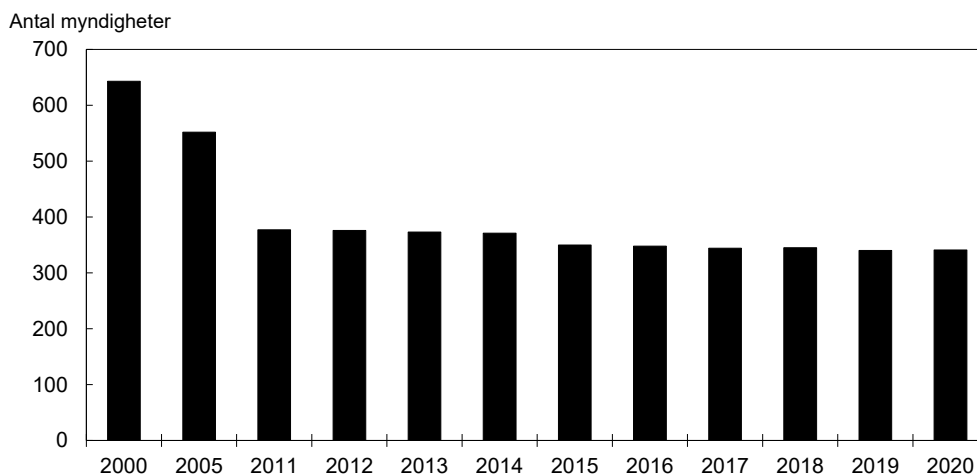
Statsförvaltningen utvecklas ständigt och måste vidareutvecklas för att medborgarnas förtroende ska upprätthållas. Det är viktigt att den offentliga sektorn är effektiv, rätts-säker och har en hög trovärdighet.

Antal myndigheter

Den 1 januari 2020 fanns det 341 myndigheter under regeringen. Det var 1 myndighet mer än 2019. Regeringen inrättade en ny myndighet den 1 januari 2020, Nämnden för prövning av oredlighet i forskning (se vidare nedan).

Antalet myndigheter har minskat över tid. Sedan 2000 har antalet myndigheter under regeringen nästan halverats (se diagram 2.1). Den främsta anledningen till att antalet myndigheter har minskat är att regeringen har ombildat regionala och lokala myndigheter till centrala myndigheter. Dessa har gått från att vara myndighets-koncerner till att bli en sammanhållen myndighet. Mindre myndigheter har också slagits ihop till större myndigheter eller införlivats i större myndigheter. Flera av de största myndigheterna i statsförvaltningen har tidigare varit myndigheter med en regional organisation. Det gäller t.ex. Forsvarsmakten, Polismyndigheten, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan (Statskontoret 2020, Staten i korthet).

Diagram 2.1 Antal myndigheter under regeringen

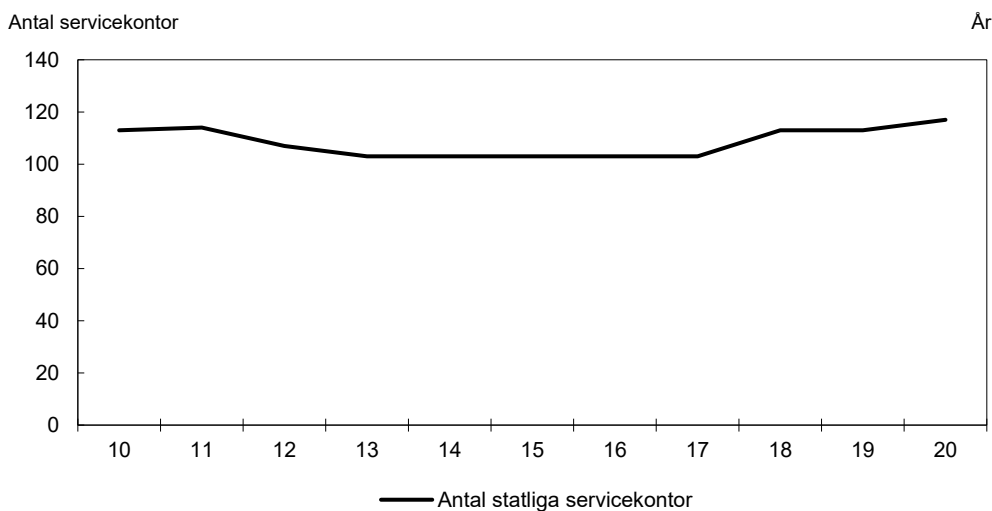
Källa: Statskontoret.

Den statliga närvaron i landet

De statliga myndigheterna är spridda över hela landet. Statskontoret kartlade 2016 den statliga närvaron i landet (Statskontoret 2019:13, Planerad lokalisering av statlig verksamhet. En kartläggning av tio större myndigheter). Kartläggningen visade att staten fanns representerad i samtliga län och i 265 av landets kommuner. Ungefär 60 procent av myndigheterna hade då sitt huvudkontor i Stockholms län. Flest statligt anställda fanns i Stockholms, Västra Götalands, Skåne och Uppsala län.

I juni 2020 öppnades 4 nya servicekontor av Statens servicecenter efter uppdrag från regeringen. Regeringen har i juni 2020 fattat beslut om att ge Statens servicecenter i uppdrag att öppna ytterligare 4 nya servicekontor. Sedan den 1 juni 2019 ansvarar Statens servicecenter för servicekontoren. Sammantaget finns det nu 117 statliga servicekontor på olika orter i landet fördelat på 110 kommuner. Det innebär att det finns minst ett statligt servicekontor i samtliga av Sveriges 60 funktionella analysregioner (FA-regioner). En FA-region är en region inom vilken människor bor och arbetar utan att behöva göra långa resor. I diagram 2.2 visas utvecklingen av antalet servicekontor de senaste åren.

Diagram 2.2 Antal statliga servicekontor

Källa: Statens servicecenter.

Myndigheternas verksamhetsområden, storlek och ledningsformer

Statskontoret redovisar i sin rapport Statsförvaltningen i korthet (Statskontoret 2020) att flest myndigheter, liksom tidigare år, är verksamma inom COFOG-gruppen Samhällsskydd och rättskipning. COFOG (Classification of Functions of Government) är OECD:s officiella indelning av offentlig verksamhet. Att flest myndigheter är verksamma inom denna grupp beror på att landets domstolar ingår i gruppen. Förhållandevis många myndigheter finns även inom grupperna Näringslivsfrågor, Allmän offentlig förvaltning och Utbildning.

Tre myndigheter har fler än 10 000 årsarbetskrafter. Den största myndigheten är Polismyndigheten, som har ungefär 30 000 årsarbetskrafter. Näst störst är Försvarsmakten, som följs av Försäkringskassan och sedan Kriminalvården. Försvarsmakten har omkring 21 000 årsarbetskrafter, Försäkringskassan har omkring 12 000 årsarbetskrafter och Kriminalvården nästan 10 000 årsarbetskrafter.

År 2019 ökade antalet årsarbetskrafter i myndigheterna under regeringen med ungefär 3 000. Årsarbetskräftorna har ökat varje år under de senaste tio åren.

Allmänhetens uppfattning av statsförvaltningen och några större myndigheter

Institutet för Samhälle, opinion, medier (SOM-institutet) vid Göteborgs universitet genomför i samverkan med Statskontoret mätningar av hur allmänheten uppfattar verksamheten vid ett antal myndigheter. I 2019 års mätning ingick 15 myndigheter. Av dessa har följande deltagit i samtliga genomförda mätningar:

- Skatteverket,
- Polismyndigheten,
- Arbetsförmedlingen,
- Försäkringskassan, och
- Migrationsverket.

Av de myndigheter som omfattades av mätningen 2019 hade 11 en positiv förtroendebalans. Det innebär att det är en större andel som tycker att myndigheten utför sitt arbete mycket eller ganska bra, än andelen som tycker att den utför sitt arbete mycket eller ganska dåligt. Fyra myndigheter hade en negativ förtroendebalans.

Allmänheten har i de senaste årens mätningar varit mest nöjd med hur Skatteverket sköter sin uppgift. Skatteverket fick 2019 högre betyg än föregående år och är nu tillbaka på samma nivå som för tre år sedan. Omkring sex av tio tyckte att Skatteverket sköter sin uppgift ganska eller mycket bra. I 2019 års mätning gav allmänheten också ett särskilt gott betyg till Polisen, Konsumentverket och Centrala studiestödsnämnden (CSN). Konsumentverket omfattades senast 2014 av mätningen och fick då samma betyg som 2019. CSN:s betyg var högre än de tidigare tillfällen då myndigheten omfattats av mätningen (2010 och 2015).

De myndigheter i mätningen som allmänheten var minst nöjd med var Migrationsverket, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Sedan 2018 års mätning har förtroendet för dessa tre myndigheter sjunkit ytterligare. Skolverket är den fjärde myndigheten som har en negativ förtroendebalans. Allmänhetens förtroende för Skolverket har mätts 2012 och 2017. I 2019 års mätning fick Skolverket lägre betyg än tidigare år.

De övervägande positiva betygen från allmänheten är ett tecken på att den överlag hyser förtroende för den statliga förvaltningen.

Organisationsförändringar per departement

Nedan följer en redogörelse för genomförda organisationsförändringar i staten under perioden augusti 2019–juli 2020.

Utbildningsdepartementet

Som anförts ovan inrättades Nämnden för prövning av oredlighet i forskning den 1 januari 2020. Nämnden ska pröva frågor enligt lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning. Nämnden är en egen myndighet, men Etikprövningsmyndigheten är värmyndighet och upplåter lokaler och sköter administrativa och handläggande uppgifter åt den.

3 Personalstrukturen m.m. i staten

Ansvar för den statliga arbetsgivarpolitiken har till stor del delegerats till de statliga myndigheterna. Det innebär att myndigheterna, utifrån sina uppgifter, har en betydande frihet bl.a. när det gäller att utforma sin organisation och sina arbetsprocesser samt sin lönebildning och kompetensförsörjning.

För att regeringen ska kunna följa utvecklingen av kompetensförsörjningen lämnar myndigheterna varje år sedan 1997 en redovisning av sin kompetensförsörjning till regeringen. Från och med 2003 sker denna redovisning i myndigheternas årsredovisning.

Myndigheterna ska genom sin kompetensförsörjning säkerställa att relevant kompetens finns för att fullgöra de uppgifter som de är ålagda och för att tillgodose sina behov på både kort och lång sikt. Myndigheterna ska vidare systematiskt analysera vilken kompetens som behövs för att de ska klara sina nuvarande och framtida uppgifter.

I det följande redovisas all individbaserad statistik uppdelad på kön, om dessa uppgifter är tillgängliga. Definitioner för redovisningen anges nedan.

- Ledningskompetens avser personal med ett formellt personalansvar som har till uppgift att planera och leda en myndighets verksamhet på olika nivåer, oavsett om uppgifterna avser kärn- eller stödkompetens.
- Kärnkompetens avser personal med sakområdeskompetens inom myndighetens verksamhetsområde.
- Stödkompetens avser personal med en stödfunktion åt personal med lednings- eller kärnkompetens inom myndighetens verksamhetsområde.
- COFOG-klassificeringen syftar till att redovisa sektorns uppgifter efter deras funktion eller ändamål.
- Med utländsk bakgrund avses, i enlighet med Statistiska centralbyråns (SCB) definition, personer som är utrikes födda eller personer som är födda i Sverige och där båda föräldrarna är utrikes födda.

3.1 De anställda

Anställningar i staten september 2019

Siffror inom parentes avser september 2014.

Antalet statsanställda uppgick till 262 821 (251 515), vilket innebar en ökning med drygt 2 200 jämfört med 2018. De statsanställda motsvarade ca 5,3 procent (5,6 procent) av samtliga sysselsatta på den svenska arbetsmarknaden.

Bland samtliga månadsavlönade statsanställda hade 95 procent av kvinnorna och 96 procent av männen en heltidsanställning. Detta var samma andelar som 2018. Heltid är således norm inom statsförvaltningen.

Andelen kvinnor uppgår sedan 2012 till 52 procent. Staten är den sektor som har jämnast könsfördelning på arbetsmarknaden.

Andelen tillsvidareanställningar med månadslön uppgick till 78 procent (75 procent). Av kvinnorna hade 80 procent (77 procent) en tillsvidareanställning och av männen 75 procent (73 procent).

Av de anställda var 17 procent (18 procent) visstidsanställda med månadslön. Bland kvinnorna var andelen 15 procent (17 procent) och bland männen 18 procent (20 procent). Återstående 5 procent (7 procent) av de anställda hade anställning med betings-, dag- eller timavlönning. Bland kvinnorna var andelen 5 procent (6 procent) och bland männen 6 procent (7 procent).

Fördelningen av de statsanställda totalt per kompetenskategori och könsfördelning inom respektive kategori (procent):

- ledningskompetens: 8 (7), varav kvinnor 43 (39) och män 57 (61)
- kärnkompetens: 68 (66), varav kvinnor 51 (50) och män 49 (50)
- stödkompetens: 23 (24), varav kvinnor 62 (62) och män 38 (38)
- oklassade: 1 (3), varav kvinnor 48 (44) och män 52 (56).

Totalt sett överensstämde fördelningen 2019 i stort med 2018. Könsfördelningen hade dock ändrats i tre kategorier. Andelen kvinnor minskade från 44 till 43,4 procent i gruppen ledningskompetens, medan andelen kvinnor ökade från 50 till 51 procent i gruppen kärnkompetens. Andelen kvinnor minskade från 50 till 48 procent i gruppen oklassade.

Den till antalet största ökningen av anställda mellan 2018 och 2019 stod Polismyndigheten för med närmare 1 390 nyanställda (4 procent). Lunds universitet växte med närmare 1 000 nyanställda (11 procent) och Trafikverket med ca 460 nyanställda (5 procent). Vid Statens servicecenter ökade antalet anställda med drygt 800 (63 procent), som till största delen berodde på verksamhetsövergångar från Försäkringskassan och Skatteverket. Andra myndigheter som ökade med mer än 200 anställda var Pensionsmyndigheten (ca 200), Försäkringskassan (drygt 330) och Kungl. Tekniska högskolan (ca 370).

Arbetsförmedlingen stod för den största minskningen av antalet anställda med ca 2 750 personer (25 procent), följt av Migrationsverket med ca 570 anställda (10 procent).

I september 2019 hade 6 (3 procent) av myndigheterna minst 10 000 anställda, 36 (17 procent) 1 000–9 999 anställda, 76 (37 procent)

200–999 anställda, 49 (24 procent) 50–199 anställda och 40 (19 procent) färre än 50 anställda.

Flest anställda fanns i COFOG-gruppen Utbildning (ca 29 procent), därefter i fallande ordning COFOG-grupperna Samhällsskydd och rättsskipning (ca 21 procent), Socialt skydd m.m. (ca 15 procent), Försvar, Allmän offentlig förvaltning och Näringslivsfrågor (ca 11 procent vardera), och Fritidsverksamhet, kultur och religion (ca 1 procent). Detta överensstämmer i stort med fördelningen 2018. Övervägande andel kvinnor, mer än 60 procent, fanns i COFOG-grupperna Socialt skydd m.m. (67 procent), Allmän offentlig förvaltning (63 procent) och Fritidsverksamhet, kultur och religion (62 procent). I COFOG-gruppen Försvar var männen i majoritet (78 procent).

Tidsbegränsade anställningar inom staten grundar sig till stor del på arbetets karaktär eller förutsättningar och ska ha stöd i lag, förordning eller kollektivavtal. Som exempel kan nämnas soldater och sjömän, vars anställningar regleras i både lag och kollektivavtal, samt notariernas författningsreglerade anställningar inom Sveriges Domstolar. Bland de tidsbegränsat anställda ingår bl.a. de som har en provanställning, de som fått möjlighet till tjänstledighet för att prova en annan statlig anställning och chefer för myndigheter som anställs av regeringen för en bestämd tid.

Andelen tidsbegränsade anställningar skiljer sig åt mellan olika myndigheter. År 2019 fanns, liksom tidigare år, den högsta andelen tidsbegränsat anställda inom universiteten och högskolorna. Eftersom de anställda vid universitets- och högskolorna utgör 28 procent av det totala antalet anställda får detta stor inverkan på den totala andelen visstidsanställda i staten. Om dessa skulle exkluderas hade ca 11 procent i staten visstidsanställningar. Även andelen visstidsanställningar med timavlönning skiljer sig åt mellan myndigheterna. Till exempel är säsonganställningar särskilt vanliga vid de statliga museerna.

3.1.1 Utbildningsbakgrund bland de statsanställda

Av de anställda inom den statliga sektorn 2019 hade nästan 80 procent eftergymnasial utbildning. En majoritet av dessa hade en eftergymnasial utbildning om två år eller längre. Både inom staten och på arbetsmarknaden i stort är andelen kvinnor med eftergymnasial utbildning högre än motsvarande andel för män. För befolkningen som helhet i åldern 16–75 år uppgick andelen med eftergymnasial utbildning till 37 procent 2019.

Bland de anställda i staten har kvinnor sedan 2013, en något högre genomsnittlig utbildningsnivå än män. Det beror på att fler kvinnor än män anställts i staten de senaste åren, och att nyanställda generellt sett har en hög utbildningsnivå.

Det finns stora skillnader mellan män och kvinnor när det gäller vilka utbildningsområden som är vanligast. Inom kategorin eftergymnasial utbildning är juridik och rättsvetenskap följt av företagsekonomi, handel och administration, vanligast bland statsanställda kvinnor. Bland statsanställda män med eftergymnasial utbildning är polisutbildning följt av militär utbildning vanligast.

3.1.2 Åldersstrukturen

År 2020–2029 beräknas ca 54 300 personer i statsförvaltningen uppnå sin pensionsålder. I denna grupp finns nästan 3 700 personer som uppnådde sin pensionsålder enligt gällande tjänstepensionsavtal före 2020, men som kvarstår i anställning.

Mellan 2014 och 2019 förändrades åldersstrukturen enligt följande.

I åldersgruppen under 35 år var könsfördelningen oförändrad. Andelen män uppgick till 25 procent och andelen kvinnor till 23 procent av det totala antalet anställda.

Andelen män i åldersgruppen 35–44 år var oförändrad, 25 procent, medan andelen kvinnor minskade från 28 till 27 procent av det totala antalet anställda.

Andelen män i åldersgruppen 45–54 år ökade från 25 till 26 procent och andelen kvinnor från 26 till 27 procent av det totala antalet anställda.

I åldersgruppen 55–65 år minskade andelen män från 23 till 22 procent och andelen kvinnor från 23 till 21 procent av det totala antalet anställda.

Könsfördelningen bland anställda över 65 år var oförändrad. Andelen män uppgick till 2 procent och andelen kvinnor till 1 procent av det totala antalet anställda.

År 2019 var i likhet med 2018 medelåldern för statligt månadsavlönade 44 år för både kvinnor och män. Genomsnittsåldern för kompetenskategorierna var oförändrade i förhållande till 2018, 49 år för ledningskompetens, 43 år för kärnkompetens och 46 år för stödkompetens.

Antalet anställda som hade månadslön och var 67 år eller äldre ökade endast marginellt mellan 2018 och 2019, från 1 919 till 1 935 personer. Fördelningen efter kompetenskategori redovisas i tabell 3.1.

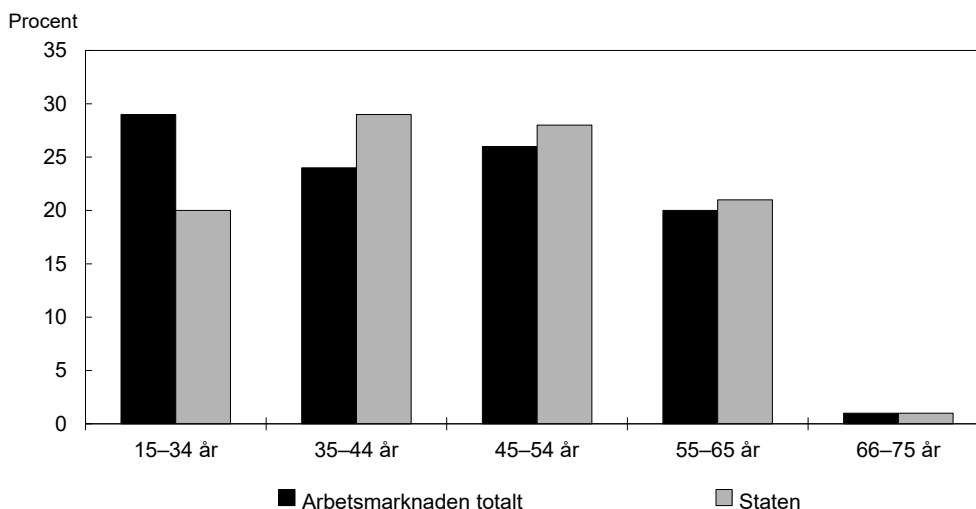
Tabell 3.1 Antal anställda 67 år eller äldre fördelade efter kompetenskategori

Antal	2017	2018	2019
Ledningskompetens	24	51	59
Kärnkompetens	1 183	1 238	1 237
Stödkompetens	241	245	230
Oklassade	359	385	409
Summa	1 807	1 919	1 935
-varav kvinnor	666	703	682
-varav män	1 141	1 216	1 253

Källa: Arbetsgivarverket.

År 2019 ökade 2019 antalet anställda som var 67 år eller äldre inom grupperna ledningskompetens och oklassade jämfört med 2018. Den största minskningen ägde rum inom gruppen stödkompetens. Av det totala antalet anställda som var 67 år eller äldre minskade andelen kvinnor med 3 procentenheter.

Staten har en äldre personalstyrka än arbetsmarknaden i övrigt (se diagram 3.). Att medelåldern för de statsanställda är högre kan till stor del förklaras av att utbildningsnivån i den statliga sektorn är högre än på arbetsmarknaden i övrigt, vilket innebär att antalet anställda i den yngsta åldersgruppen är få.

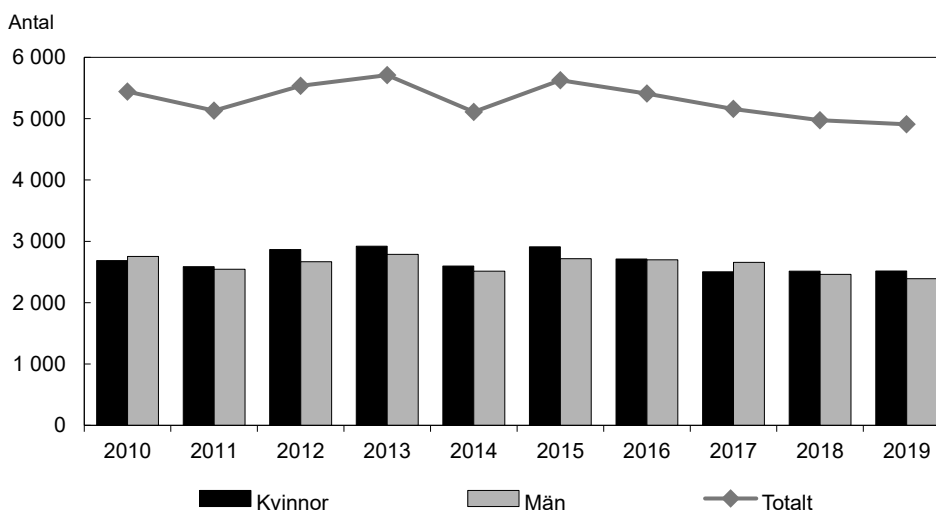
Diagram 3.1 Åldersstrukturen i staten och på arbetsmarknaden totalt 2019, andel fast anställda av de sysselsatta i arbetskraften

Anm. Eftersom AKU är en urvalsundersökning är samtliga skattningar behäftade med osäkerhet. Skattningen av utfallet i åldersgruppen 66-74 år uppgår till 1,2 procent utifrån en skattning för totalen, då antalet svarande inom staten är få och osäkerheten anses vara hög.

Källa: Statistiska centralbyrån.

3.1.3 Nybeviljade ålderspensioner

År 2019 nybeviljades 4 908 personer förmånsbestämda ålderspensioner enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. Det var 66 färre än 2018 (se diagram 3.2).

Diagram 3.2 Anställda som beviljats ålderspension

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

År 2019 var det något fler kvinnor än män som beviljades ålderspension.

Allt fler väljer uttag före den månad då de fyller 65 år

För anställda som har 65 år som pensionsålder enligt det statliga pensionsavtalet finns det en tydlig trend att allt färre avgår med ålderspension vid den månad då de fyller 65 år (65-års månaden). År 2019 uppgick andelen till 17 procent. I stället har andelen som tar ut ålderspensionen före 65-års månaden. Denna andel uppgick till 32 procent 2019.

Kvinnor med anställningar som har 65 år som pensionsålder tar i högre utsträckning än män ut ålderspension före 65-års månaden. År 2019 var det bland kvinnorna

34 procent som påbörjade uttag före 65-års månaden och 47 procent som påbörjade uttag efter 65-års månaden. Bland männen var motsvarande andel 30 respektive 54 procent.

Det är relativt stora skillnader mellan de olika COFOG-grupperna när det gäller uttag av pension för personer som haft anställningar med 65 år som pensionsålder. Bland statsanställda i gruppen Samhällsskydd och rättskipning valde en stor andel, 47 procent, att påbörja uttaget före 65 års månaden under 2019. Andelen som påbörjade uttag efter 65-års månaden uppgick till 39 procent. Bland statsanställda i gruppen Utbildning var mönstret det omvända, 15 procent påbörjade uttag före 65-års månaden och 67 procent påbörjade uttag efter denna tidpunkt.

De vanligaste tidpunkterna som statsanställda väljer att gå i pension är vid 65-års månaden och den månad då de fyller 67 år.

Temporärt uttag

I de fall då den första utbetalningen av förmånsbestämd ålderspension sker före 65-års månaden kan den anställda välja mellan temporärt eller livsvarigt uttag. Av de närmare 1 400 personerna som 2019 påbörjade uttag av ålderspension före 65 års månaden valde 57 procent ett temporärt uttag och 43 procent ett livsvarigt uttag. Mer än hälften av de som valde ett temporärt uttag kommer inte att ha någon utbetalning från sin förmånsbestämda tjänstepension efter 65-års månaden, och övriga kommer att ha lägre utbetalningar. För de som väljer livsvarigt uttag kommer i stället samma belopp att betalas ut före och efter 65-års månaden.

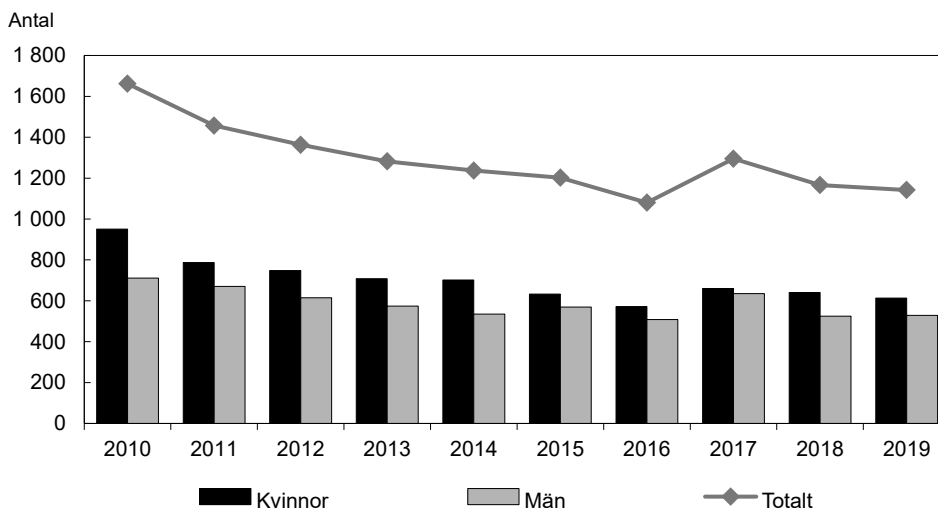
Pensionsunderlag

För att räkna ut hur mycket en anställd får i pension används pensionsunderlaget. I den allmänna pensionen kan inte pensionsunderlaget bli högre än 7,5 inkomstbasbelopp, även om den anställda haft en inkomst som överstigit denna gräns. För statligt anställda med en inkomst högre än 7,5 inkomstbasbelopp kompenserar tjänstepensionen för denna begränsning. Av de som 2019 påbörjade uttag av ålderspension, efter att ha haft en anställning med 65 år som pensionsålder, var det 54 procent av männen och 33 procent av kvinnorna som hade ett pensionsunderlag över 7,5 inkomstbasbelopp. Kvinnor med pensionsunderlag under 7,5 inkomstbasbelopp är den grupp som i högst utsträckning påbörjar uttag före 65-års månaden. Både kvinnor och män med pensionsunderlag över 7,5 inkomstbasbelopp väljer i högre utsträckning att påbörja uttag efter 65-års månaden än de med pensionsunderlag under 7,5 inkomstbasbelopp.

3.1.4 Nybeviljade delpensioner

År 2019 nybeviljades 1 142 delpensioner enligt avtalet om delpension för arbetstagare hos staten. Det var 24 färre än 2018 (se diagram 3.3).

Diagram 3.3 Nybeviljade delpensioner 2010–2019

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

De senaste tio åren har det varit fler kvinnor än män som beviljats delpension. De flesta kvinnor och män beviljas delpension upp till 20 procent. Männerna beviljas i högre utsträckning den högsta omfattningen av delpension, som är 50 procent. Detta har varit fallet samtliga år sedan delpensionsavtalet infördes 2003.

Det är vanligare att anställda inom kompetenskategorin stödkompetens beviljas delpension än anställda inom de övriga två kompetenskategorierna ledningskompetens och kärnkompetens. Av de som beviljades delpension 2019 hade en tredjedel stödkompetens. Inom den kompetenskategorin finns cirka en fjärdedel av de statsanställda. Totalt erhöll var sjätte statsanställd i åldern 61–64 år delpension 2019.

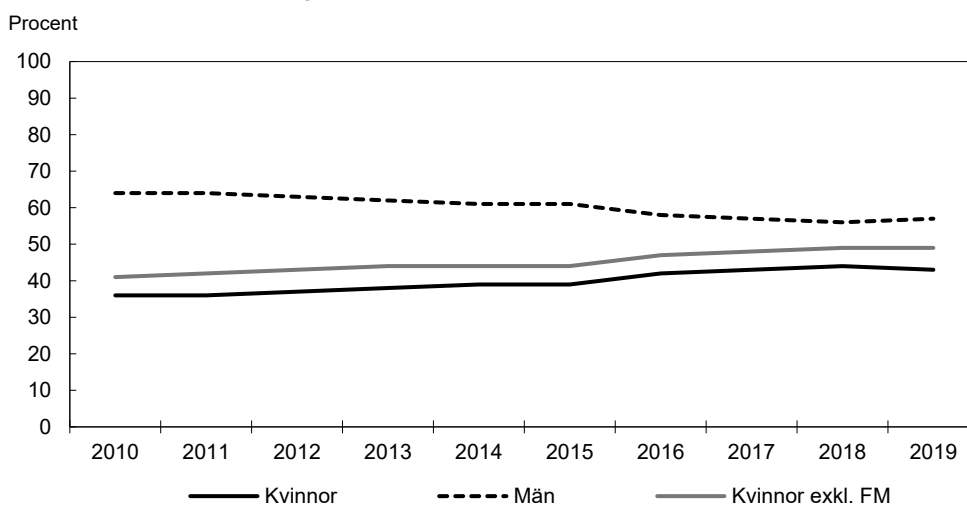
3.2 Könsfördelningen

3.2.1 Andelen kvinnor och män på ledande befattningar

Av diagram 3.4 framgår dels den totala fördelningen av kvinnor och män på ledande befattningar 2010–2019, dels fördelningen exklusive ledningskompetens inom Försvarsmakten.

Den totala andelen kvinnor på ledande befattningar minskade från 44,0 procent 2018 till 43,4 procent 2019, dvs. med 0,6 procentenheter. Att andelen minskade, trots att antalet chefer som är kvinnor ökade, berodde på att antalet chefer som är män, framför allt inom Försvarsmakten, också ökade. Vid en exkludering av anställda med ledningskompetens inom Försvarsmakten uppgick andelen kvinnor på ledande befattningar till 49,2 procent 2019, vilket var en ökning med 0,3 procentenheter jämfört med 2018.

Diagram 3.4 Fördelningen av kvinnor och män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet på olika nivåer 2010–2019. Visar även fördelningen exkl. Försvarmakten

Källa: Arbetsgivarverket.

Totalt fanns ca 8 000 chefer som var kvinnor och drygt 9 500 som var män.

Fördelning av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt

År 2019 anställde regeringen totalt 29 myndighetschefer, varav 19 (66 procent) var kvinnor och 10 (34 procent) var män., se tabell 3.2.

Den 3 september 2020 var andelen kvinnor bland myndighetscheferna 50,8 procent, vilket var marginellt lägre än 2019. Förändringar i myndighetsstrukturen kan påverka det totala antalet myndighetschefer som regeringen anställer. Antalet myndigheter uppgick precis som 2019 till 199.

Tabell 3.2 Fördelningen den 3 september 2020 av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt

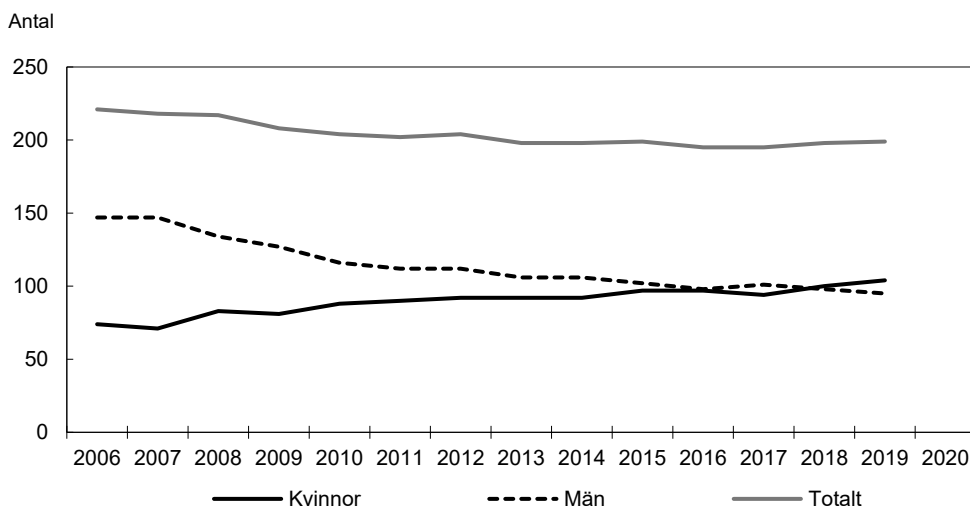
Antal	Kvinnor	Män	Totalt
Generaldirektörer	57	49	106
Landshövdingar	11	10	21
Rektorer ¹	11	20	31
Överintendenter	5	4	9
Övriga titlar ²	17	15	32
Myndighetschefer totalt³	101	98	199

¹ Regeringen anställer rektorer vid statliga universitet och högskolor efter förslag från lärosätets styrelse.

² Här ingår myndighetschefer med andra eller unika titlar såsom ombudsman, direktörer, ordförande samt rikspolischef, riksåklagare etc.

³ Inklusiva vikarierande myndighetschefer.

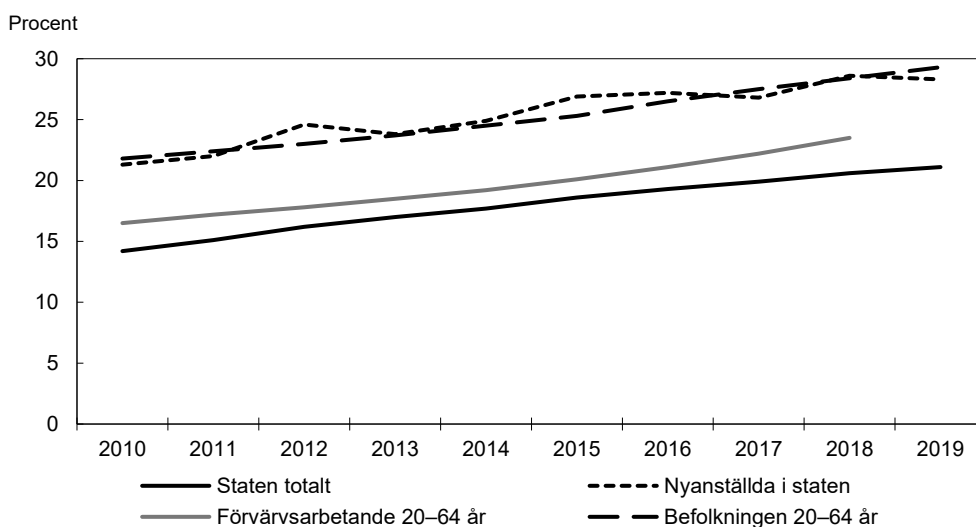
Av diagram 3.5 framgår fördelningen av kvinnor och män bland de myndighetschefer som regeringen anställt 2006–2019.

Diagram 3.5 Fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt 2006–2020

3.2.2 Anställda med utländsk bakgrund

Av diagram 3.6 framgår att andelen anställda med utländsk bakgrund i staten fortsätter att öka och att den 2019 uppgick till 21,1 procent. Detta var en ökning med 0,5 procentenheter jämfört med 2018. Andelen anställda med utländsk bakgrund ökade inom samtliga kompetens kategorier. Bland anställda med ledningskompetens ökade andelen med 0,3 procentenheter, bland anställda med kärnkompetens med 0,6 procentenheter och bland anställda med stödkompetens med 0,2 procentenheter.

Bland de nyanställda i staten hade 28,3 procent utländsk bakgrund 2019, vilket innebar en minskning med 0,3 procentenheter jämfört med 2018. Statistiken för 2019 omfattar inte anställda vid Polismyndigheten och statistiken har för åren dessförinnan justerats med hänsyn till detta.

Diagram 3.6 Andel med utländsk bakgrund för staten totalt, nyanställda, förvärvsarbetande 20–64 år samt för befolkningen i arbetsför ålder 2010–2019

Anm.: Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket, exkl. Polismyndigheten. Timavlönade m.fl. ingår inte. Som nyanställda räknas individer som inte varit anställda i staten föregående år samt individer som bytt anställningsmyndighet sedan föregående år. I statistiken för förvärvsarbetande 20–64 år, ingår egna företagare och personer vars arbetstidsomfattning är minst en timme per vecka. Statistik för 2019 avseende förvärvsarbetande 20–64 år är ännu inte tillgänglig.

Källor: Arbetsgivarverket och Statistiska centralbyrån.

Könsfördelningen

Andelen av de anställda kvinnorna i statsförvaltningen som hade en utländsk bakgrund uppgick 2019 till 21,2 procent. Bland männen uppgick motsvarande andel till 20,9 procent. Det innebar en ökning med 0,5 procentenheter för kvinnor och med 0,4 procentenheter för män jämfört med 2018.

Att andelen är något lägre bland männen beror främst på personalsammansättningen i COFOG-gruppen Försvar, som är mansdominerad.

Åldersstrukturen

De statsanställda männens medelålder var något högre än kvinnornas 2019.

Var och inom vilka kompetenskategorier respektive områden finns de anställda med utländsk bakgrund i staten?

Tabell 3.3 Andelen kvinnor resp. män med utländsk bakgrund inom staten totalt och per kompetenskategori 2019 jämfört med 2010 resp. 2014 samt förändringen jämfört med 2018

Procent	2010		2014		2019		Jämfört med 2018	
	Kv.	Män	Kv.	Män	Kv.	Män	Kv.	Män
Staten totalt	14,5	14,0	17,8	17,6	21,2	20,9	+0,5	+0,4
Ledningskompetens	7,8	5,9	9,5	7,4	12,0	9,9	+0,3	+0,4
Kärnkompetens	15,9	16,7	19,8	20,6	23,7	23,7	+0,6-	+0,6-
Stödkompetens	12,7	9,9	15,0	12,8	17,4	15,4	+0,4	+/-0

Anm.: Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket, exkl. Polismyndigheten. Timavlönade m.fl. ingår ej.

Källa: Arbetsgivarverket.

Andelen anställda med utländsk bakgrund varierar mellan olika delar av statsförvaltningen se tabell 3.3, bl.a. beroende på verksamhetens karaktär och krav på svenskt medborgarskap som följer av viss lagstiftning, bl.a. lagen (1994:260) om offentlig anställning. I tabell 3.4 redovisas andelen anställda med utländsk bakgrund fördelad på COFOG-grupper.

Tabell 3.4 Andelen anställda med utländsk bakgrund fördelade på COFOG-grupper 2019 jämfört med 2018

Procent	2019	Jämfört med 2018
Allmän offentlig förvaltning	15,2	14,5
Försvar	6,7	6,7
Samhällsskydd och rättskipning	16,6	16,3
Näringslivsfrågor	12,5	12,0
Fritidsverksamhet, kultur och religion	16,3	16,1
Utbildning	32,5	31,4
Socialt skydd m.m.	24,7	24,6
Totalt	21,10	20,6

Anm.: Uppgifterna i tabellen baseras på alla anställda med månadsavlönad anställning hos Arbetsgivarverkets obligatoriska medlemmar, exkl. Polismyndigheten. Timavlönade m.fl. ingår inte.

Källa: Arbetsgivarverket.

Den högsta andelen anställda med utländsk bakgrund, 32,5 procent, finns inom gruppen Utbildning. Det är också denna grupp som har flest antal anställda. Universitetens och högskolornas verksamhet karakteriseras av internationellt samarbete inom både

forskning och utbildning, och rekryteringar sker ofta internationellt. Det förklarar den relativt höga andelen anställda med utländsk bakgrund inom gruppen.

Gruppen Socialt skydd m.m. har den näst högsta andelen anställda med utländsk bakgrund, 24,7 procent. Övriga fem grupper har andelar under genomsnittet på 21,1 procent.

Andelen anställda med utländsk bakgrund ökade inom alla COFOG-grupper mellan 2018 och 2019, förutom inom gruppen Försvar, som var oförändrad. Denna grupp har också den lägsta andelen anställda med utländsk bakgrund.

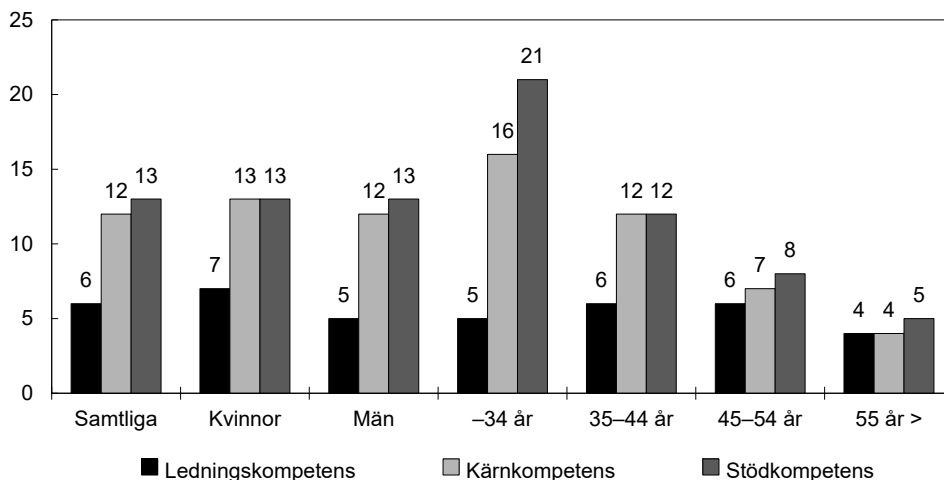
Inom båda grupperna Försvar och Näringslivsfrågor m.m., där affärsverken finns, samt inom gruppen Samhällsskydd och rättskipning, finns befattningar som förutsätter svenskt medborgarskap. Detta krav kan antas sänka andelen anställda med utländsk bakgrund inom dessa grupper.

3.2.3 Personlörligheten

Mellan september 2018 och september 2019 uppgick personlörligheten i staten till 12 procent. Det innebär att lörligheten minskade med 1 procentenhet jämfört med perioden september 2017-september 2018. Med personlörlighet avses här nyanställningar och avgångar vid myndigheterna, oavsett om det skett inom staten eller i förhållande till andra arbetsmarknadssektorer.

Diagram 3.7 Personlörlighet fördelad på kompetenskategorier, ålder och kön

Procent

Källa: Arbetsgivarverket.

I likhet med tidigare år var lörligheten 2018 totalt sett högre bland anställda under 35 år, för att sedan avta med stigande ålder (se diagram 3.7). Personlörligheten var också högre inom kompetenskategorierna kärn- och stödkompetens än inom kategorin ledningskompetens, framför allt i den yngsta åldersgruppen. Skillnaderna i personlörligheten mellan kvinnor och män var marginella. Den högsta personlörligheten, 19 procent, fanns i COFOG-gruppen Fritidsverksamhet, kultur och religion. Den lägsta, 10 procent, fanns i grupperna Allmän offentlig förvaltning, Försvar, Näringslivsfrågor m.m. och Samhällsskydd och rättskipning.

3.3 Uppsägningar i staten

År 2019 uppgick antalet anmälda personer till Trygghetsstiftelsen till 4 000 personer, vilket är 1 130 fler än 2018. Ökningen 2019 kom framför allt från Arbetsförmedlingen.

Det var fler kvinnor än män som anmäldes till Trygghetsstiftelsen 2019 än tidigare år. Andelen kvinnor uppgick till 58 procent 2019 jämfört med 53 procent under 2018. År 2017 uppgick andelen kvinnor till 47 procent. Snittåldern på de kunder som anmäldes till stiftelsen 2019 ökade med 2 år jämfört med 2018.

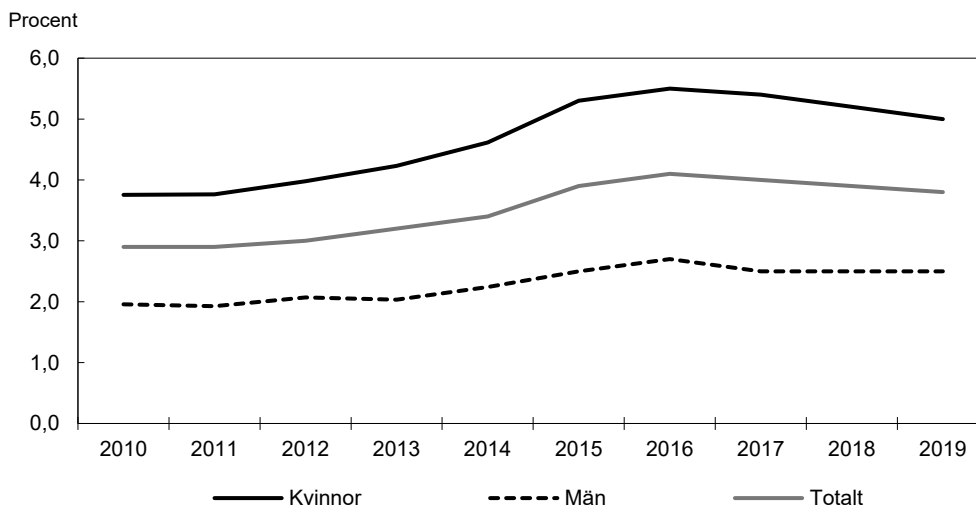
År 2019 lämnade 3 800 kunder Trygghetsstiftelsen. Det var 400 fler än 2018. Av de kunder som lämnade stiftelsen 2019 hade 92 procent fått ett nytt arbete, vilket ska jämföras med 90 procent 2018. Anledningen till detta var främst att arbetsmarknaden var fortsatt gynnsam 2019. Andelen kvinnor som hade fått ny sysselsättning ökade 2019. Majoriteten av de som lämnade Trygghetsstiftelsen var tidigare anställda av ett universitet eller en högskola. Även denna andel minskade med 20 procentenheter jämfört med 2018. Att andelen minskade kan förklaras av att det gått bra för de uppsagda från Arbetsförmedlingen att få en ny sysselsättning.

3.4 Sjukfrånvaron vid statliga myndigheter

3.4.1 Sjukfrånvaron vid statliga myndigheter

Enligt Statskontorets sammanställningar har sjukfrånvaron i staten minskat svagt de tre senaste åren, efter att ha ökat fem år i rad. Sjukfrånvaron uppgick till 3,8 procent av den ordinarie arbetstiden 2019. Förändringen över åren framgår av diagram 3.8.

Diagram 3.8 Sjukfrånvaron totalt uppdelat på kön 2010–2019

Källa: Statskontoret.

Kvinnornas sjukfrånvaro är dubbelt så hög som männens. Sjukfrånvaron uppgick 2019 till 5,0 procent för kvinnor och 2,5 procent för män. Jämfört med 2018 minskade sjukfrånvaron 2019 med 0,2 procentenheter för kvinnor, medan den var oförändrad för män.

Som anfördes i budgetpropositionen för 2019 har Statskontoret i rapporten Myndigheternas arbete med att förebygga och minska sjukfrånvaro (2017:14) gjort bedömningen att myndigheterna i vissa avseenden arbetar i linje med forskningen om friskfaktorer för att förebygga och minska sjukfrånvaron bland sina anställda, men att

många myndigheter kan göra mer för att minska sjukfrånvaron bland kvinnor (prop. 2018/19:1 utg.omr. 2 bilaga avsnitt 3.7).

Kvinnornas sjukfrånvaro har varit ungefär dubbelt så hög som männens under en längre tid. Statskontoret har på uppdrag av regeringen analyserat myndigheternas åtgärder för att förebygga och minska sjukfrånvaron bland anställda kvinnor vilket redovisas i rapporten Sjukfrånvaron bland kvinnor i statliga myndigheter (Statskontoret 2020:12). Analysen visar bl.a. på vikten av faktorer som ledarskap, handlingsutrymme och arbetsbelastning. Vidare betonas betydelsen av ett välfungerande systematiskt arbetsmiljöarbete som prioriteras av den högsta ledningen.

Sjukfrånvaron för anställda i åldersgruppen yngre än 30 år motsvarade 2,9 procent av gruppens sammanlagda ordinarie arbetstid. I gruppen 30–49 år var sjukfrånvaron 3,6 procent och i gruppen 50 år och äldre var sjukfrånvaron 4,4 procent. Det innebär att sjukfrånvaron har minskat med 0,1 procentenhet för samtliga tre åldersgrupper.

I tabell 3.5 redovisas sjukfrånvaron inom de olika COFOG-grupperna.

Tabell 3.5 Sjukfrånvaron inom lika COFOG-grupper

COFOG-grupp	2017	2018	2019
Allmän offentlig förvaltning	4	4	4
Försvaret	2,3	2,2	2,2
Samhällsskydd och rättsskipning	4,6	4,4	4,5
Näringsliv, miljö, bostad och samhällsutveckling	3,6	3,7	3,4
Fritidsverksamhet, kultur och religion	3,7	3,7	3,7
Utbildning	2,9	2,9	2,6
Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård	6,1	6,1	5,9
Totalt	4	3,9	3,8

Källa: Statskontoret.

Myndigheter inom gruppen Försvaret uppvisade den lägsta totala sjukfrånvaron. I den gruppen uppgick andelen män till ca 77 procent. Myndigheterna inom gruppen Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård uppvisade den högsta sjukfrånvaron. I den gruppen uppgick andelen kvinnor till drygt 66 procent.

I gruppen Utbildning var sjukfrånvaron den lägsta för såväl kvinnor, 3,7 procent, som män, 1,6 procent.

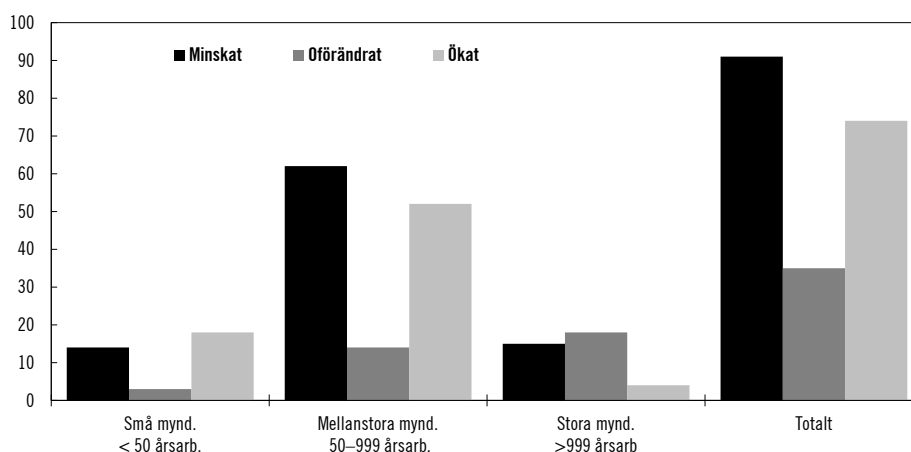
Gruppen med högst sjukfrånvaro bland både kvinnor och män var Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård, med en sjukfrånvaro om 6,8 procent bland kvinnor och 4,3 procent bland män.

Av de statliga myndigheterna hade 46 procent en lägre sjukfrånvaro 2019 än 2018, medan 18 procent låg på samma nivå och 37 procent hade en högre sjukfrånvaro 2019 än 2018.

Av de 35 myndigheter som hade färre än 50 årsarbetskrafter, och redovisade uppgifterna i årsredovisningen, hade drygt hälften, 17 myndigheter, en oförändrad eller minskad sjukfrånvaro 2019 jämfört med 2018, och resterande en högre sjukfrånvaro (se diagram 3.9). Enligt förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag ska uppgift om sjukfrånvaro inte lämnas om antalet anställda är färre än 10.

Diagram 3.9 Förändring i sjukfrånvaron mellan 2018 och 2019 vid myndigheterna

Antal

Källa: Statskontoret.

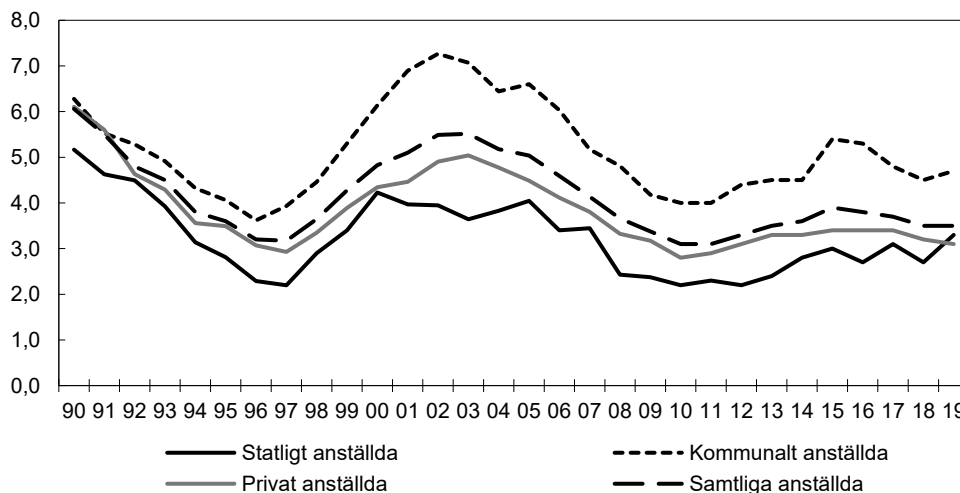
3.4.2 Sjukfrånvaron i staten jämfört med andra sektorer

I SCB:s arbetskraftsundersökningar jämförs sjukfrånvaron i olika arbetsmarknadssektorer. Definitioner och mätmetoder skiljer sig mellan sjukfrånvarouppgifterna i myndigheternas årsredovisningar, som Statskontoret sammanställer, och SCB:s undersökningar. Statskontorets redovisning är därmed inte jämförbar med SCB:s uppgifter.

Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar ökade sjukfrånvaron i staten 2019 med 0,6 procentenheter till 3,3 procent (se diagram 3.10). Sjukfrånvaron bland anställda på hela arbetsmarknaden var oförändrad och uppgick till 3,5 procent.

Diagram 3.10 Sjukfrånvaro enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar

Procent

Anm. AKU är en urvalsundersökning och det så kallade osäkerhetstalet påverkas av urvalens storlek. Staten är den minsta sektorn på arbetsmarknaden och har därmed störst osäkerhetstal, 0,5 procent. Felmarginalen uppges vara mellan 2,8 och 3,8 procent. Det betyder att den totala sjukfrånvaron i staten enligt denna undersökning med 95 procents sannolikhet ligger någonstans mellan 2,8 och 3,8 procent.

Källa: Arbetsgivarverket utifrån underlag från Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar.

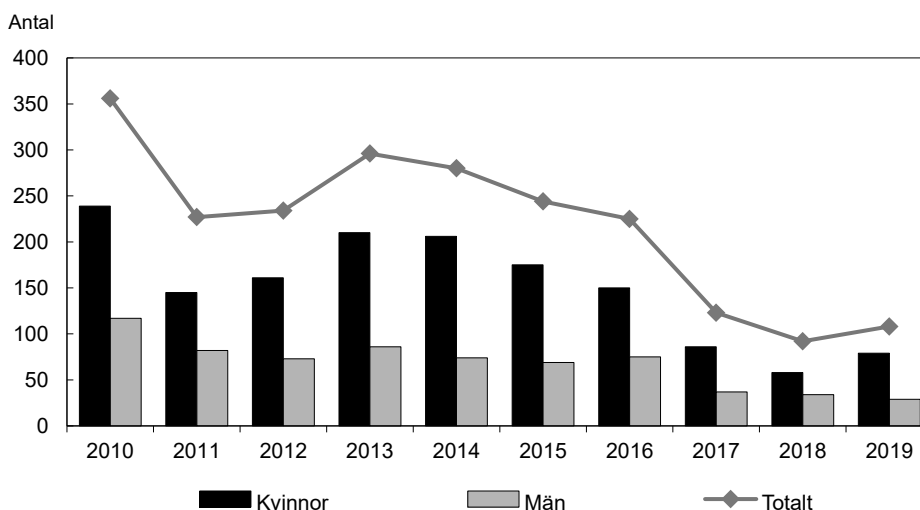
SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) visar att sjukfrånvaron sedan 1990 fram till 2019 varit lägre i staten än i de andra sektorerna. Sjukfrånvaron bland de privat anställda var dock lägst 2019. Att statsanställda i snitt är mindre sjuka än andra hänger samman med att staten har en större andel anställda med tjänstemannayrken än de andra arbetsmarknadssektorerna. Om enbart tjänstemannagrupper inom de olika

sektorerna skulle jämföras med varandra skulle skillnaderna sannolikt bli mindre. Utvecklingen inom de olika sektorerna följer ungefär samma trend.

3.4.3 Sjukpensioner

År 2019 nybeviljades 108 sjukpensioner enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. Det var 16 fler än 2018, men samtidigt det näst lägsta antalet sedan 2010 (se diagram 3.11).

Diagram 3.11 Anställda som har nybeviljats sjukpension 2010–2019

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

Det finns en tydlig skillnad mellan könen beträffande antalet nybeviljade sjukpensioner. År 2019 beviljades 79 kvinnor sjukpension, vilket var en ökning med 21 sjukpensioner jämfört med 2018. Antalet män som beviljades sjukpension minskade med 5 till totalt 29.

Sjukpension är en förmån enligt det statliga tjänstepensionsavtalet som kan beviljas om Försäkringskassan har beslutat om sjukersättning eller aktivitetsersättning med omfattningen 25–100 procent. År 2019 beviljades 61 procent av de nya sjukpensionerna på heltid. Det var en minskning jämfört med 2018, då andelen var som högst och uppgick till 72 procent. Av de män som 2019 beviljades sjukpension beviljades 69 procent sjukpension på heltid. Motsvarande andel för kvinnorna uppgick till 58 procent. Att männen beviljas sjukpension på heltid i större utsträckning än vad kvinnorna gör är ett mönster som noterats alla år sedan 2003, bortsett från 2016, då andelen var lika stor för kvinnor och för män.

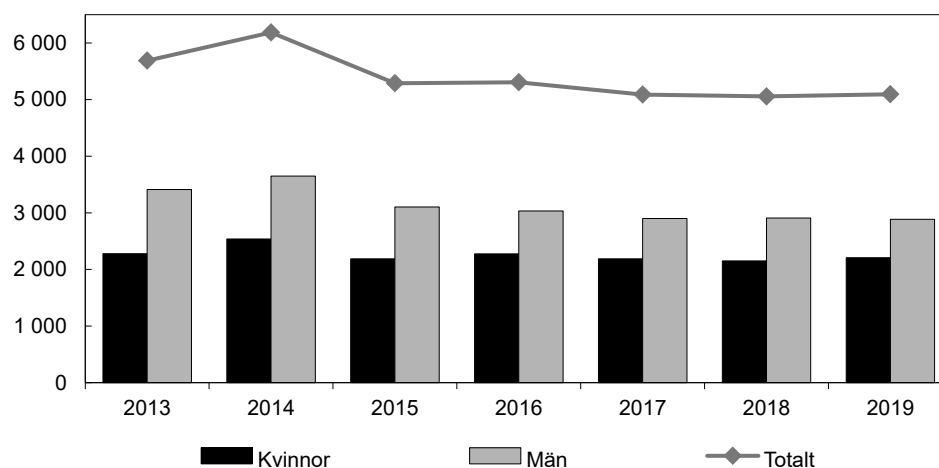
Medianåldern för de personer som 2019 beviljades sjukpensioner sjönk med 1 år och 8 månader till 55 år jämfört med 2018, med 11 månader för kvinnor och med 1 år för män. Det innebär att skillnaden i medianåldern mellan kvinnor och män ökade jämfört med föregående år.

3.4.4 Anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet

Som framgår av diagram 3.12 har antalet anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet (PSA) varit på en stabil nivå de senaste åren.

Diagram 3.12 Anmälningar enligt PSA 2013–2019

Antal

Källa: Arbetsgivarverket.

Majoriteten av anmälningarna enligt PSA avser män. Männens andel har dock minskat, från 60 procent 2013 till mellan 56 och 57 procent de senaste tre åren.

3.5 Lönenivåer och löneutveckling

Löneutvecklingen i staten

Arbetsgivarverket träffar som arbetsgivarpart avtal på statens vägnar med de fackliga parterna Offentliganställdas Förhandlingsråds förbundsområden inom det statliga förhandlingsområdet sammantagna (OFR/S,P,O), Sveriges Akademikers Centralorganisation Staten (Saco-S) samt Seko, service- och kommunikationsfacket (Seko).

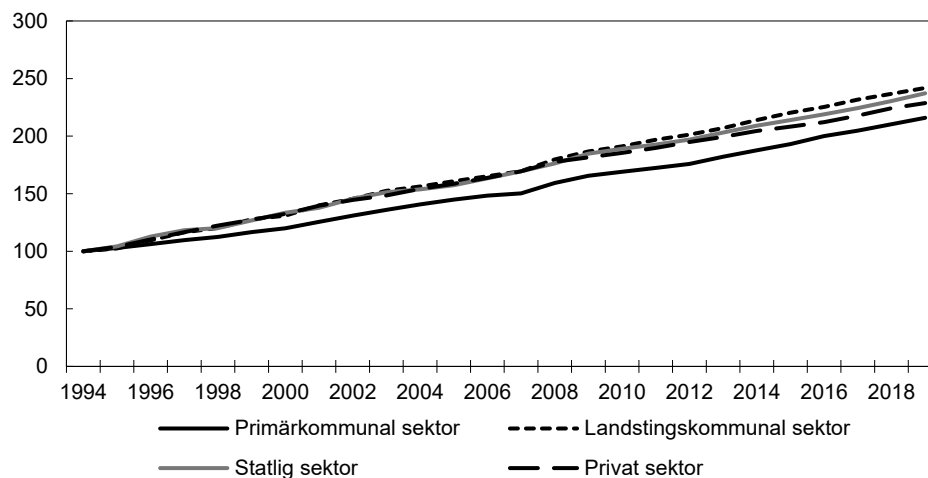
Nuvarande ramavtal om löner m.m. för arbetstagare inom det statliga avtalsområdet (RALS) gäller tills vidare med Saco-S. Med OFR/S,P,O och med Seko är avtalen tidsbegränsade och gäller fram t.o.m. den 30 november 2020.

Utvecklingen av genomsnittliga löner

Löneutvecklingstakten inom det statliga området har förhållandevis väl följt utvecklingen på arbetsmarknaden i stort, enligt jämförande statistik från tiden efter ramanslagsreformen (se diagram 3.13).

Diagram 3.13 Utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden 1994–2019

Index 1994 = 100

Anm.: Uppgifter avser nominella löner och är rensade med hänsyn till strukturella förändringar i utbildningsnivå, ålder och kön.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Mellan 1994 och 2019 ökade de genomsnittliga lönerna inom den landstingskommunala sektorn med 141,8 procent, inom den statliga sektorn med 137,2 procent, inom den privata sektorn med 128,7 procent och inom den kommunala sektorn med 115,9 procent (se diagram 3.13). För tjänstemän inom den privata sektorn uppgick ökade lönerna med 135,9 procent och för arbetare med 115,6 procent.

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män

Den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män uppgick i september 2019 till 6,3 procent. Arbetsgivarverket har i rapporten Utveckling av löneskillnader mellan statsanställda kvinnor och män åren 2004–2019 (Fi2020/02966/ESA) analyserat de sakliga och mätbara faktorer som den totala löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten består av.

När hänsyn tas till dessa mätbara faktorer kvarstår en skillnad som inte kan förklaras av tillgänglig information i statistiken, den s.k. oförklarade löneskillnaden. Denna skillnad uppgick till 0,7 procent i september 2019, vilket innebar en ökning med 0,2 procentenheter jämfört med 2018 (se vidare utg.omr. 14 avsnitt 5 för en beskrivning av kvinnors och mäns löner enligt lönestrukturstatistiken).

I regressionsanalysen i den partsgemensamma lönestatistiken, som syftar till att analysera vilka faktorer som kan förklara löneskillnaderna mellan män och kvinnor, ingår alla myndigheter under regeringen, förutom Polismyndigheten. Arbetsgivarverkets frivilliga medlemmar eller myndigheter som sorterar under riksdagen ingår inte i det statistiska materialet.

Materialet omfattar samtliga anställda som har månadslön. Myndighetschefer, vars löner beslutas av regeringen, har dock uteslutits.

Den genomsnittliga månadslönen för kvinnor uppgick 2019 till ca 36 500 kronor och för män till ca 38 900 kronor. Den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män uppgick till ca 2 400 kronor. Störst påverkan på den totala löneskillnaden hade att kvinnor och män i olika omfattning arbetade med olika arbetsuppgifter och på olika nivåer i myndigheterna. Att kvinnor arbetar deltid i större utsträckning än män samt

att kvinnor och män har olika inriktning och nivå på sin utbildning påverkade också löneskillnaden.

Genomsnittlig löneutveckling

Under perioden september 2018 september 2019 hade 85 procent av de statsanställda lönerrevision. Ett antal verksamheter, däribland Polismyndigheten, har längre revisionsperioder än tolv månader, vilket påverkar den årliga statistikinsamlingen. För statsanställda, exklusive chefer, var den genomsnittliga löneutvecklingen i årstakt för identiska individer, dvs. individer som ingått vid båda mättillfällena och vid dessa hade en anställning med samma BESTA-kod (se nedan), 3,2 procent för kvinnor och 3,3 procent för män.

Chefer som var kvinnor hade en något högre löneutveckling än chefer som var män, 4,7 respektive 4,6 procent. Skillnaden kan delvis förklaras av att de kvinnor som blir chefer oftare är yngre än de män som blir chefer, och att löneutvecklingen oftast är större i början av karriären.

Antalet enskilda överenskommelser där medarbetare ges möjlighet att få individanpassade villkorslösningar fortsätter att öka. Överenskommelser om individanpassade villkorslösningar ökade med ca 14 procent under perioden till drygt 8 700. De två vanligast förekommande överenskommelserna var att avstå lön för avsättning till tjänstepensionen enligt pensionsavtal och att avstå lön för extra semesterdagar.

Ett partsgemensamt arbete

Parterna på det statliga avtalsområdet har på alla nivåer ett gemensamt ansvar för att utjämna och förhindra skillnader i löner och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män, som utför arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt. Parterna ska också främja alla medarbetares lika möjligheter att på sakliga grunder påverka sin löneutveckling. Parterna ska vidare ta ställning till principerna för lönesättningen av de medarbetare som under viss tid inte befinner sig i arbete, t.ex. föräldralediga.

De centrala parterna på det statliga avtalsområdet har träffat en överenskommelse om att gemensamt fortsatt bedriva fem utvecklingsområden inom Partsrådet. Ett av områdena rör centrala parter stöd till lokal lönebildning. Arbetet inom detta område ska fortgå fram t.o.m. den 31 december 2020.

Närmare om grupperingsnivå (svårighetsgrad)

För att bättre kunna analysera lönestatistiken i staten har parterna på det statliga avtalsområdet kommit överens om BESTA-systemet, en indelning av arbetsuppgifter i 64 arbetsområden och olika grupperingsnivåer. För medarbetare finns det sex grupperingsnivåer (1–6), som anger arbetsuppgifternas omfång och komplexitet. Nivån ska också återspegla det ansvar, den självständighet, de kunskaper och de erfarenheter som krävs för att utföra arbetsuppgifterna. För chefer infördes en ny klassificering i september 2019 som innehåller fyra nivåer (A, Q, B och C).

Bland de statliga myndigheterna var det sammantaget ca 222 000 anställda som var klassificerade som medarbetare (anställda exklusive chefer) år 2019 (se tabell 3.6), ca 17 000 som var klassificerade chefer (se tabell 3.8) och ca 23 000 som inte var klassificerade. År 2018 var det ca 20 000 anställda som inte var klassificerade.

Tabell 3.6 BESTA-klassificering efter grupperingsnivå, medarbetare (anställda exklusive chefer), 2019

Antal och procent

Grupperingsnivå	Antal	Andel kvinnor	Andel män
Nivå 1	19 894	44	56
Nivå 2	35 114	61	39
Nivå 3	81 159	58	42
Nivå 4	59 963	54	46
Nivå 5	20 855	47	53
Nivå 6	5 053	30	70

Källa: Arbetsgivarverket.

Från och med insamlingen av lönestatistik i september 2019 har en ny modell för klassificering av chefer i BESTA-systemet införts. Detta har möjliggjort lönestatistik per arbetsområde för chefer, vilket nu ska tas fram. Myndighetschefer ingår inte i den nya klassificeringen.

Utgiftsområde 3

Skatt, tull och exekution

Utgiftsområde 3 – Skatt, tull och exekution

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Skatt, tull och exekution	5
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	5
2.1.1	Utvecklad resultatredovisning till riksdagen.....	5
2.2	Utgiftsutveckling.....	5
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	6
2.4	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	6
2.5	Resultatredovisning	7
2.5.1	Inbetalda skatter, tullar, avgifter och indrivna belopp ökade	7
2.5.2	Uppbördsförlusterna var fortsatt låga.....	8
2.5.3	På lång sikt har skattefelet minskat.....	9
2.5.4	Folkbokföringsfelet har uppskattats för första gången	11
2.5.5	Färre får en fordran fastställd.....	12
2.5.6	Fortsatt högt förtroende för myndigheterna.....	13
2.5.7	Högt antal beslag och fortsatt hög samhällsnytta.....	13
2.6	Analys och slutsatser	16
2.6.1	Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn	16
2.6.2	Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag ...	16
2.6.3	Motverka brottslighet.....	16
2.7	Politikens inriktning	17
2.7.1	Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn	17
2.7.2	Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag ...	17
2.7.3	Motverka brottslighet.....	18
2.7.4	Myndigheternas fortsatta utveckling	18
2.8	Budgetförslag.....	19
2.8.1	1:1 Skatteverket.....	19
2.8.2	1:2 Tullverket	21
2.8.3	1:3 Kronofogdemyndigheten.....	23

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1 Skatteverket	8 023 985
1:2 Tullverket	2 279 964
1:3 Kronofogdemyndigheten	2 109 972
Summa anslag inom utgiftsområdet	12 413 921

2 Skatt, tull och exekution

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution omfattar huvuduppgifterna att besluta och ta in skatter, tullar och avgifter. Nära knutet till och starkt integrerat med huvuduppgifterna finns verksamheter som folkbokföring, id-kort, gränsskydd och verkställighet av betalningsanspråk. Inom skatte-, tull- och exekutionsområdet bedrivs också brottsbekämpning. Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten är förvaltningsmyndigheter inom respektive område.

2.1.1 Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
1:1 Skatteverket	7 547	8 170	7 905	8 024	8 025	8 067
1:2 Tullverket	1 992	2 133	2 158	2 280	2 298	2 324
1:3 Kronofogdemyndigheten	1 981	2 009	2 002	2 110	2 122	2 114
Totalt för utgiftsområde 3	11 520	12 312	12 064	12 414	12 445	12 505

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	12 057	12 057	12 057
Pris- och löneomräkning ²	183	284	427
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	165	95	12
varav BP21 ³	173	114	93
Överföring till/från andra utgiftsområden	9	9	9
Övrigt			
Ny utgiftsram	12 414	12 445	12 505

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Utgiftsområdets sammanlagda utgifter uppgick 2019 till 11,5 miljarder kronor. Prognosen för utfallet 2020 är ca 500 miljoner kronor högre, vilket är ca 250 miljoner kronor lägre än anvisade anslag. Föreslagen anslagsnivå för utgiftsområdet 2021 är ca 100 miljoner kronor högre än 2020. Ökningen av utgiftsområdet beror huvudsakligen på pris- och löneomräkning samt beslut i denna proposition och tidigare budgetbeslut

i riksdagen. Förslagen i denna proposition innebär att Skatteverket och Kronofogdemyndigheten kan rekrytera.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Miljoner kronor	
	2021
Transfereringar ¹	29
Verksamhetsutgifter ²	12 327
Investeringar ³	58
Summa utgiftsram	12 414

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Utgiftsområdets utgifter är i huvudsak verksamhetsutgifter.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn och bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag samt motverka brottslighet (prop. 2017/18:1, bet. 2017/18:SkU1 rskr. 2017/18:78).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Till stöd för resultatbedömningen är bl.a. respektive myndighets årsredovisning, utvärderingar, rapporter och Riksrevisionens iakttagelser. Antalet resultatindikatorer och bedömningsgrunder har begränsats för att det ska bli tydligare vilka som är centrala för resultatbedömningen. Resultatindikatorer och bedömningsgrunder som beskriver resultatet för verksamhet som bidrar till att målet för utgiftsområdet uppnås är

- totalt inbetalda skatter, tullar, avgifter och indrivna belopp,
- uppbördsförlustens storlek,
- skattefelets storlek och utveckling,
- folkbokföringsfelets storlek och utveckling,
- fastställda fordringar och skuldsanering,
- myndigheternas rankning och resultat i kvalitets- och anseendemätningar, samt
- samhällsnytta av beslag av narkotika och dopningsmedel samt alkohol- och tobaksbeslag.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Inbetalda skatter, tullar, avgifter och indrivna belopp ökade

Tabell 2.4 Totalt inbetald skatt, tullar, avgifter och indrivna belopp

Miljarder kronor

	2015	2016	2017	2018	2019
Inbetalda skatter och avgifter till Skatteverket, brutto	1 735	1 936	1 993	2 089	2 116
Inbetalda skatter och avgifter till Skatteverket, netto ¹	1 011	1 173	1 189	1 261	1 256
Inbetalda tullar, skatter och avgifter till Tullverket ²	11	7	7	8	8
Indrivet belopp av Kronofogdemyndigheten	10	11	12	12	13
Totalt inbetalda skatter, tullar, avgifter och indrivet belopp, brutto	2 767	3 127	2 012	2 109	2 137

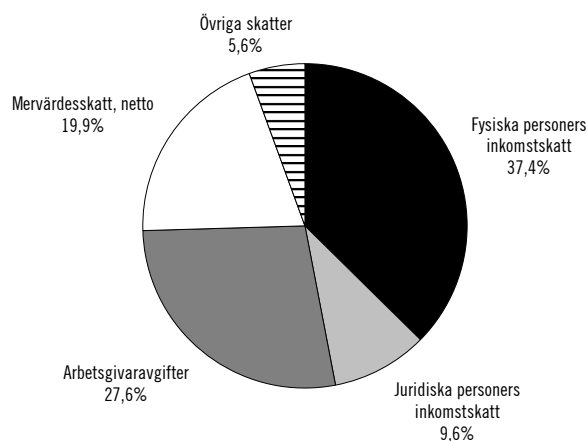
¹ I nettot avgår utbetalning av kommunalskattemedel och kompensation för mervärdesskatt till kommuner och regioner.

² Inbetald uppbörd som Tullverket redovisar mot inkomstitel.

Källor: Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten.

Skatteverket fastställer och redovisar den stora merparten av de skatter som betalas i Sverige. Under 2019 ökade inbetalda skatter med 1,3 procent jämfört med 2018, vilket motsvarar 27 miljarder kronor. Fördelningen av inbetalda skatter framgår av diagram 2.1.

Diagram 2.1 Bruttouppbörd fördelad på inkomstitel

Källa: Skatteverket.

Efter utbetalningar av kommunalskattemedel m.m. var nettouppbörderna 5 miljarder kronor lägre än 2018. Skatteverkets åtgärder påverkar skatteintäkternas storlek, men förändringen i inbetalda skatter berodde främst på förhållanden som Skatteverket inte kunde påverka såsom förändringar av skatteregler, löner, priser och konjunkturläge.

Tullverket fastställer och tar ut tullar, skatter och avgifter i samband med import och i förekommande fall export. Under 2019 minskade inbetalda tullar, skatter och avgifter med nära 1 procent jämfört med 2018, vilket främst berodde på att debiteringarna av energiskatt och tobaksskatt minskade. Den främsta orsaken till skillnader mellan åren är konjunkturläget effekt på varuimporten. Under 2019 uppgick det totala import-

värdet till nära 469 miljarder kronor, vilket var i nivå med föregående år. Importvolymen av oljeprodukter minskade jämfört med 2018, vilket minskade importvärdet med 21 miljarder kronor samtidigt som värdet för övriga produkter ökade. Flest importdeklarationer lämnades från Kina följt av USA och Norge, vilket även det speglade förhållandet 2018. Med en femtedel av det totala importvärdet var oljeprodukter värdemässigt störst. Därefter kom lax vilket beror på att Sverige är första EU-land för en stor del av importen till EU. Vanligast förekommande var dock tullfria importvaror. Av det totala exportvärdet på 669 miljarder kronor utgjorde farmaceutiska produkter den största andelen. På andra plats kom personbilar följt av järnmalm och telekomvaror.

En huvuduppgift för Kronofogdemyndigheten är att driva in skulder. Under 2019 ökade indrivet belopp med drygt 9 procent jämfört med föregående år och uppgick till 13 miljarder kronor. 6,9 miljarder kronor hänfördes till statliga fordringsägare och 6,1 miljarder kronor till enskilda. Det indrivna beloppet till staten ökade med 760 miljoner kronor och beloppet till enskilda borgenärer ökade med 311 miljoner kronor jämfört med 2018. Löneutmätning är den åtgärd som ger störst betalning till borgenärer i enskilda mål. De enskilda målen minskade i antal med 0,9 procent jämfört med föregående år. Två av tre skuldsatta var män.

Det totala antalet gäldenärer med skulder i Kronofogdemyndighetens indrivningsdatabas sjönk något – 3,8 procent av befolkningen var registrerade vilket är en historiskt låg nivå. Den totala skuld som Kronofogdemyndigheten har att driva in har dock ökat.

Tabell 2.5 Den totala skuldens utveckling

Miljarder kronor

	2017	2018	2019
Total skuld ¹	105,0	106,3	106,6
Varav kvinnor	19,4	19,9	20,1
Varav män	59,3	61,6	62,5
Varav skulder till stat, kommun och regioner	40,4	39,1	36,1
Varav skulder till enskilda	64,6	67,2	70,5
Privatpersoners skulder totalt	78,7	81,5	82,7
Totalt preskriberat belopp till stat, kommuner och regioner	7,2	7,6	8,0

¹ Inkluderar skulder som juridiska personer har hos Kronofogdemyndigheten.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Kronofogdemyndighetens förebyggande arbete bidrar till finansieringen av den offentliga sektorn och till ett väl fungerande samhälle genom att tillhandahålla information och stöd för att företag och privatpersoner inte ska ta på sig en större skuldbörda än de kan bära. Antalet personer som fick sin första skuld hos Kronofogdemyndigheten minskade med 13 procent till 119 000 under 2019. Myndigheten arbetar aktivt med att sprida information för att förebygga överskuldssättning, och samverkan sker brett med bl.a. lärare, budget- och skuldrådgivare och företag som lämnar många ansökningar. Information riktad till barn finns på Youtube där den visats 47 850 gånger vilket är en ökning med 52 procent jämfört med 2018.

2.5.2 Uppbördsförlusterna var fortsatt låga

Uppbördsförlusten är den andel av fastställda skatter respektive tullar och avgifter som inte har betalats till Skatteverket respektive Tullverket. För Skatteverket uppgick uppbördsförlusten 2019 till 0,24 procent vilket motsvarar 5 miljarder kronor. Det är 300 miljoner kronor mer än 2018 men andelen är på samma nivå som 2016. Andelen

har varit på en jämn låg nivå under flera år. Ökningen på 0,12 procentenheter 2019 för Tullverket avser en obetald debitering på ca 10 miljoner kronor.

Tabell 2.6 Uppbördsförluster

Procent

	2015	2016	2017	2018	2019
Andel fastställda skatter och avgifter som inte har betalats till Skatteverket	0,22	0,24	0,29	0,23	0,24
Andel fastställda tullar, skatter och avgifter som inte har betalats till Tullverket	0,19	0,23	0,21	0,18	0,30

Källor: Skatteverket och Tullverket.

2.5.3 På lång sikt har skattefelet minskat

Skattefelet är skillnaden mellan de fastställda beloppen och de teoretiskt riktiga. Utifrån resultatet av slumpvisa kontroller som Skatteverket har genomfört, beräkningar av mervärdesskattefelet och genom att använda en teoretisk modell har Skatteverket kunnat redovisa delar av det genomsnittliga kontrollerbara skattefelet för beskattningsåren 2014–2017. Företeelser som t.ex. svartarbete kan inte kontrolleras med de metoder som används för att bedöma skattefelet. Bedömningar av skattefel är förknippade med stora osäkerheter och resultatet måste användas med stor försiktighet. Vilka delar av skattefelet som har kunnat bedömas framgår av tabell 2.7. Metodutveckling för att öka bedömningarnas fullständighet sker kontinuerligt och därför kan bedömningen av skattefelets storlek inte jämföras med den bedömning som redovisades i budgetpropositionen för 2020. Skillnaden ska inte tolkas som att skattefelet har förändrats. Det behövs resultat från betydligt fler år innan det kan bli möjligt att bedöma skattefelets utveckling över tid.

Tabell 2.7 Skattefelets storlek 2014–2017 genomsnitt per år

Miljarder kronor och procent

	Belopp	Andel av teoretisk skatt
Privatpersoner	10,6	1,5
Varav kvinnor	2,5	0,9
Varav män	4,0	0,9
Varav skattekonsekvens för delägare och anställda i företag	4,1	i.u.
Kapitalavkastning på privatpersoners finansiella tillgångar utomlands	4,6	4,7
Mervärdesskatt ¹	9,9	2,2
Små och medelstora företag ²	14,4	3,4
Stora företag (arbetsgivaravgift)	0,6+0,5 ³	0,4
Punktskatt alkohol	2,4	14
Punktskatt tobak	0,2	1,4
Trängselskatt	0,01	0,4

¹ Medelvärde av beräkningar för 2017 gjorda av Statistiska centralbyrån respektive Center for Social and Economic Research (CASE).

² Beräkningarna i tabellen har gjorts med olika metoder och är därför till viss del överlappande. I skattefelskontrollerna av små och medelstora företag ingår även skattefel för mervärdesskatt som uppgår till 3,6 miljarder.

³ Skattefelet för arbetsgivaravgifter ger i sin tur ett skattefel för skatt på inkomst av tjänst på 0,6 miljarder kronor och för inkomst av näringsverksamhet -0,1 miljard kronor.

Källa: Skatteverket.

Sammantaget uppgick de delar för vilka skattefelet beräknats till ca 39 miljarder kronor. För privatpersoner är det framför allt resor till och från arbetet samt försäljning av småhus och bostadsrätt som bidrar till skattefelet. Det uppskattade skattefelet är större för män än för kvinnor. Av uppskattat skattefel för små och medelstora företag

står aktiebolag för 6,2 miljarder kronor och enskild näringsverksamhet för 7 miljarder kronor. För större företag har Skatteverket enbart kunnat uppskatta skattefelet för arbetsgivaravgifter.

Skatteverket har bedömt skattefelets utveckling sammantaget genom indikatorer som speglar utvecklingen av och faktorer som påverkar skattefelet. Indikatorerna i attitydundersökningen bland privatpersoner som Skatteverket genomfört 2019 visar att kännedomen om skattefusk, personer som arbetat svart eller anlitat svart arbetskraft minskat. Förändringen mellan 2018 och 2019 är statistiskt säkerställd för både kvinnor och män. Resultaten från attitydundersökningen riktad till företag visar ingen entydig utveckling och ingen förändring är statistiskt säkerställd.

Användningen av digitala tjänster fortsatte att öka 2019 vilket kan ses som en indikator på att förutsättningarna att göra rätt förbättrats. Många företag gick över till digital hantering när arbetsgivardeklaration på individnivå infördes. Bedömda felaktigheter ökade dock kraftigt för arbetsgivaravgifter, från 0,3 procent till 5 procent. I detta ingår sådant som inte tidigare redovisats som formella fel. Resultatet för enkätfrågor om upplevd risk för upptäckt, motivation och social tillit visade på en positiv utveckling för privatpersoner och var oförändrat vad gäller företag.

Skatteverket har även studerat skattefelets förändring på längre sikt genom att jämföra resultat från enkätundersökningar som Skatteverket genomfört. Samtliga jämförelser mellan olika år indikerar att skattefelet på lång sikt har minskat, åtminstone när det gäller sådant skattefusk som är synligt för privatpersoner och företag. Hushållens medvetna svartköp minskade mellan 2005 och 2019, privatpersoners kännedom om fusk halverades mellan 2002 och 2017 och andelen företag som upplevde illojal konkurrens från företag i den egna branschen minskade under samma period. Skatteverkets bedömning är att minskningen av skattefelet för privatpersoner har fortsatt 2017–2019, men att skattefelet var oförändrat för företag.

För att säkerställa att rätt skatt och avgifter fastställs och betalas så att skattefelet och uppbördsförlusterna begränsas genomför Skatteverket åtgärder som kan delas in i kategorierna vägledning, kontroll, strukturutveckling och attitydpåverkan. Åtgärderna utgör viktiga komponenter för att bidra till måluppfyllelsen. Även Tullverket ska bedöma skattefelets storlek. Skattefelet är skillnaden mellan de av myndigheten fastställda beloppen och de teoretiskt riktiga, dvs. att varor som ska deklarerats blir det, att deklarerade uppgifter är riktiga och att villkor som ställs vid olika förfaranden är uppfyllda. Myndigheten kan dock inte med säkerhet kvantitativt beräkna skattefelets storlek och i vilken grad felet förändrats. Detta är inte unikt för Sverige utan gäller även tulladministrationer i andra EU-länder. Tullverket tog 2016 i samarbete med Statistiska centralbyrån fram ett alternativt förfarande för att beräkna skattefelets (tullfelets) storlek. Detta eftersom utfallet inte kan avgränsas och statistiskt säkerställas. Baserat på denna teoretiska beräkningsmetod som är grundad på siffror från 2014 uppgick tullfelet (beräkningarna avser endast tullavgifter) 2017, 2018 och 2019 till 108, 112 respektive 118 miljoner kronor.

För att minska skattefelets storlek utför Tullverket ett antal åtgärder. Bland annat har myndigheten styrt användningen mot digitala kanaler och förbättrat strukturer för att lämna uppgifter. Kontroller bidrar även till att upprätthålla konkurrensneutralitet mellan företag. Majoriteten av tulldeklarationerna kontrolleras automatiskt. Under 2019 ökade det totala antalet tulldeklarationer med 9 procent jämfört med föregående år och de manuella kontrollerna ökade. Dokumentkontrollerna ökade med 6 procent, klareringskontrollerna minskade med 1 procent och varuundersökningarna ökade med 21 procent. Tullverket bedömer att myndigheten bidragit till att skattefelet vid import är mindre än vad det skulle ha varit om inte åtgärderna ovan genomförts.

2.5.4 Folkbokföringsfelet har uppskattats för första gången

Att uppgifterna i folkbokföringen speglar befolkningens bosättning, identitet och familjerättsliga förhållanden är en förutsättning för att samhällsfunktioner ska ha ett korrekt underlag för beslut och åtgärder. Folkbokföringsfelet är förekomsten av fel i förhållande till lagstiftningens krav. Skatteverket har för första gången kunnat redovisa en uppskattning av folkbokföringsfelets storlek från 2012 till 2017, se tabell 2.8.

Personer som vistas i landet utan laglig rätt ingår inte i folkbokföringsfelet och inte heller personer med samordningsnummer.

Tabell 2.8 Folkbokföringsfelet 2012–2017

Antal individer

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Personer som är folkbokförda men inte ska vara det (övertäckning)	65 600	67 300	67 100	61 500	62 200	64 600
Personer som inte är folkbokförda men ska vara det (undertäckning)	5 500	6 000	6 700	7 700	7 900	11 800
Personer med felaktig folkbokföringsadress	105 700	115 200	115 500	113 100	122 000	119 000
Totalt folkbokföringsfel	176 700	188 500	189 300	182 200	192 100	195 400
Andel av befolkningen	1,8 %	2,0 %	1,9 %	1,8 %	1,9 %	1,9 %

Anm.: 2017 är det senaste året som går att beräkna eftersom skattningsarna gjorts med uppgifter från Statistiska centralbyråns register som uppdateras med eftersläpning.

Källa: Skatteverket.

Antalet individer i folkbokföringsfelet har ökat över tid, men som andel av befolkningen är förändringen marginell. Felaktig adress står för mer än hälften av folkbokföringsfelet. Den största felkällan bland dem med felaktig adress är att många personer är folkbokförda på en boarea som inte anses tillräcklig.

Trots att Skatteverket ökade resurserna försämrades handläggningstiden för invandringens ärenden och fler personer fick vänta längre än 30 dagar för att få sitt ärende avslutat. Fokus för bosättningskontrollerna var personer som inte längre finns i landet och ärenden där det fanns risk för felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. De nya kontrollverktyg som Skatteverket har sedan juli 2018 användes under året men i begränsad omfattning. Under 2019 genomförde Skatteverket 50 kontrollbesök och avregistrerade 14 identiteter efter att de hade konstaterats vara falska. Folkbokföringens roll i utredningsarbetet kopplat till organiserad brottslighet och utnyttjande av falska identiteter har fortsatt att utvecklas under 2019 och bidrog till att Försäkringskassans nivå på återkrav 2019 inom ramen för det gemensamma arbetet mot organiserad brottslighet blev det högsta hittills. Tillsammans med Åklagarmyndigheten har Skatteverket påbörjat utveckling av en arbetsmetodik för att hantera folkbokföringsbrott.

2.5.5 Färre får en fordran fastställd

Tabell 2.9 Betalningsföreläggande och handräckning

Antal ansökningar, personer och procent

	2017	2018	2019
Antal ansökningar om betalningsföreläggande och handräckning	1 217 684	1 341 746	1 334 352
Avseende kvinnor	175 619	186 962	180 301 ¹
Avseende män	223 370	239 760	230 688
Andel ansökningar med kapitalsskuld under 500 kr	27	28	26
Avseende kvinnor	28	30	28
Avseende män	25	26	24

¹ Underlaget för 2019 års beräkning för antal kvinnor respektive män som var registrerade som svarande i verksamhetssystemet 2019. Inkomna ansökningar 2019 inkluderar även 27 069 ansökningar som inkom 2019 men inte registrerats under året. Oregistrerade ansökningar saknar uppgift om svarandens kön.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

För att få en fordran fastställd kan en sökande ansöka om betalningsföreläggande hos Kronofogdemyndigheten. Ansökningarna om betalningsföreläggande och handräckning riktades mot 411 000 enskilda fysiska personer jämfört med 428 000 personer 2018. Drygt 222 000 ansökningar eller 7 procent av ansökningarna om betalningsföreläggande och handräckning gjordes manuellt. Merparten av ansökningarna, 98 procent riktades mot fysiska personer. Av ansökningarna återkallades 43 procent efter att sökanden fått betalt eller en uppgörelse nåtts. Fler kvinnor än män är föremål för ansökningar som understiger 500 kronor. Handläggningstiderna har ökat väsentligt, särskilt för de manuella målen och Kronofogdemyndigheten har förstärkt verksamheten med medarbetare från andra delar av myndigheten. Denna insats kommer att fortsätta under 2020.

Handräckning kan avse vanlig eller särskild handräckning. Ansökningar om vanlig handräckning minskade med 8 procent till ca 29 000 ansökningar. Av dessa avsåg 95 procent avhysning. Särskild handräckning kan exempelvis avse att ge någon tillgång till ett utrymme för att avläsa en mätare. Dessa handräckningar minskade med 9 procent till ca 2 300 ansökningar.

Tabell 2.10 Fler ansöker om och får skuldsanering

Antal ansökningar, personer och procent

	2017	2018	2019
Antal ansökningar om skuldsanering	19 509	18 237	21 603
Varav kvinnor	8 836	8 266	9 856
Varav män	10 673	9 971	11 747
Antal beslut om skuldsanering	9 954	10 752	12 250
Varav kvinnor	4 869	5 303	6 062
Varav män	5 084	5 449	6 188
Andel beslut om skuldsanering	64	58	52
Varav kvinnor	68	63	57
Varav män	46	54	48
Antal ansökningar om omprövning av beslutad skuldsanering	4 799	6 631	7 360
Varav kvinnor	2 381	3 250	3 634
Varav män	2 418	3 381	3 726
Antal personer med skuldsanering	33 000	38 000	44 200
Varav kvinnor	16 576	19 136	21 788
Varav män	16 373	19 236	22 373

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Antalet ansökningar om skuldsanering ökade med 18 procent jämfört med 2018. Ett nytt standardiserat arbetssätt som infördes under 2019 har kortat handläggningstiderna och ökat produktiviteten med 21 procent. Andelen beviljade ansökningar har sjunkit med 6 procentenheter till 52 procent vilket beror på att beslut om avslag fattas tidigare i processen och att det har skett 2019. De ansökningar som beviljats och som kom in 2019 eller tidigare har i större utsträckning beslutats under 2020. En större andel kvinnor beviljas skuldsanering jämfört med män trots att fler män ansöker om skuldsanering. Sedan skuldsaneringens betalningsförmedling infördes har en rad brister identifierats som gör att manuella återkommande rättningar behövs för att redovisning och utbetalningar ska bli korrekta. Bristerna innebär förhöjd risk för felaktig redovisning och försenade utbetalningar till borgenärer. Myndigheten har infört maskinella rapporter som underlättar felsökning och kontroll.

Kronofogdemyndighetens arbete med tillsyn av konkursförvaltarna och deras arbete bidrar till finansieringen av den offentliga sektorn och till ett väl fungerande samhälle. Inkomna konkursärenden var 8 067, i nivå med 2018. Av de ärenden som avsåg fysiska personer gällde 22 procent kvinnor och 78 procent män. Genom att snabbare slutgranska konkurserna har myndigheten kortat handläggningstiden från 402 dagar 2018 till 373 dagar 2019. I 2 procent av ärendena har Kronofogdemyndigheten rekommenderat att tingsrätten sänker förvaltarens arvode. Domstolarna har gjort samma bedömning som Kronofogdemyndigheten i 74 procent av fallen. Detta är i nivå med 2018.

2.5.6 Fortsatt högt förtroende för myndigheterna

Tabell 2.11 Förtroendet för myndigheterna

	2017	2018	2019
Skatteverkets indexvärde i Kantar Sifos anseendemätning	50	49	50
Tullverkets indexvärde i Kantar Sifos anseendemätning	i.u	40	35
Kronofogdemyndighetens indexvärde i Kantar Sifos anseendemätning	38	42	42

Källor: Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten.

Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och Tullverket får höga resultat i förtroendeundersökningar. I Kantar Sifos anseendemätning 2019 – som är ett index från 0 till 100 – fick myndigheterna ett gott resultat. Ett anseendeindex på 50 eller över är ett högt anseende för myndigheter och medelvärdet var 32 för de 40 myndigheter som ingick i mätningen. Det minskade värdet i mätningen 2019 för Tullverket jämfört med föregående år är inte statistiskt säkerställt.

2.5.7 Högt antal beslag och fortsatt hög samhällsnytta

Tullverket beräknar samhällsnyttan av beslagtagna narkotika och dopningsmedel respektive beslagtagna och omhändertagna alkohol och tobak. Beslagen av narkotika och dopningsmedel leder till en effekt som motsvarar ett samhällsekonomiskt värde på kostnaden för missbruk. Samhällsnyttan varierar över enskilda år bl.a. beroende på vilka preparat som beslagtas. Ju farligare ett preparat är desto högre samhällsnyttovärde ges ett beslag av det. Samhällsnyttan gällande alkohol- och tobaksbeslag motsvaras av skattebortfallet.

Tabell 2.12 Samhällsnytta av narkotika-, alkohol- och tobaksbeslag

Miljoner kronor

	2015	2016	2017	2018	2019
Samhällsnytta av beslag av narkotika och dopningsmedel	1 057	1 456	3 001	2 655	2 487
Samhällsnytta av alkohol- och tobaksbeslag	154	119	164	84	123
Total samhällsnytta av narkotika-, alkohol- och tobaksbeslag	1 211	1 575	3 165	2 739	2 610

Källa: Tullverket.

Enligt Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol) är den illegala narkotikamarknaden den största illegala marknaden inom EU, därför beräknas samhällsnyttan kopplad till dessa beslag. Omräknat i samhällsnytta beslagtogs Tullverket 2019 narkotika och dopningsmedel till ett värde som var 6 procent lägre jämfört med föregående år. Minskningen berodde främst på att Tullverket inte gjorde lika stora beslag av kokain och heroin som 2018. Antalsmässigt nåddes dock en ny rekordnivå med 8 100 beslag, vilket var en ökning med 31 procent. Störst ökning stod beslag i post- och kurirflödet för. De illegala varor där beslag ökade mest i antal var narkotiska läkemedel, torkad kat och amfetamin. Tullverkets beslag av narkotika bedöms bero på att såväl efterfrågan som utbud av narkotika är stor, vilket inte är unikt för Sverige. Ett trendbrott har skett vad gäller beslagen av narkotiska läkemedel i tablettform som ökade kraftigt. Samhällsnyttan (skattebortfallet) av alkohol- och tobaksbeslag ökade med 46 procent 2019. Även antalet beslag ökade, alkohol med 26 procent och tobak med 31 procent. Många av dessa beslag har gjorts i samverkan med Polismyndigheten, Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten.

Antal beslag av skjutvapen ökade 2019 till 49 jämfört med 34 föregående år. Även antalet skjutvapen som togs i beslag ökade, 58 jämfört med 41 under 2018. Pistoler och revolverar dominerade.

Samverkan mot organiserad brottslighet har stärkts

I det myndighetsgemensamma arbetet mot grov och organiserad brottslighet deltog alla tre myndigheter. I flera insatser har arbetet riktats mot omfattande och strukturerade kriminella nätverk med ett betydande internationellt inslag. Den internationella samverkan är avgörande för att uppnå framgång i arbetet för att komma åt kriminella nätverk och deras brottslighet. Kronofogdemyndigheten begärde under året handräckning av Spanien. Inom ramen för en kontrolloperation med särskilt fokus mot postflödet gjorde Tullverket flera beslag hos mottagare i de områden som Polismyndigheten har definierat som utsatta samt ytterligare beslag vid efterföljande husrannsakingar.

Skatteverket prioriterade brottsutredningar avseende organiserad brottslighet under 2019 och eftersom folkbokföringsfrågor fått allt större betydelse i samverkansarbetet deltar folkbokföringsverksamheten nu i samtliga regionala underrättelsecentrum. Skatteverket stärkte även resurserna i myndighetssamverkan i de områden som Polismyndigheten definierat som utsatta. Exempelvis deltog Skatteverket i en insats i Malmö tillsammans med Försäkringskassan och Polismyndigheten för att hitta felaktig folkbokföring som kan vara grund för brott. Med hjälp av skrivbordskontroller identifierades personer som skrivit sig på fel adress för att få rätt till någon form av bidrag. Resultatet av insatsen var fyra anmälningar om bidragsbrott och 54 beslut om ändrad folkbokföring. Försäkringskassan uppskattade att ca 6,5 miljoner kronor i felaktiga bidrag som annars skulle ha betalats ut stoppades och av redan utbetalda bidrag krävdes 800 000 kronor tillbaka. I Ekobrottsmyndighetens årsredovisning

framgår att cirka var tredje förundersökning som inleddes utreddes av Skatteverket. Utredningarna höll regelmässigt hög kvalitet och skattebrottsutredarna var därmed en viktig utredningsresurs. Detta bekräftas i en enkätundersökning till åklagarna som Skatteverket genomförde 2019. Resultatet visade att åklagarna var nöjda med brottsutredarnas kompetens inom beskattning, samarbetsförmåga och bemötande. Tillsammans med Ekobrottsmyndigheten utredde Skatteverket även brottsanmälningar som rörde falska kontrolluppgifter. En sådan kontrolluppgift kan användas för utnyttjande av välfärdssystemet och Skatteverket bedömer att arbetet innebar att brottslig verksamhet stoppades eller stördes i ett tidigt skede. Under 2019 utredde Skatteverket bl.a. internetförsäljning av olagliga läkemedel, både narkotikaklassade med koppling till grovt kriminella personer och övriga läkemedel. Arbetet utfördes i samverkan med de andra myndigheterna i Centrum mot olagliga läkemedel. Eftersom det finns en direkt koppling mellan den olagliga läkemedelsförsäljningen och användandet av kontobulvaner och kryptovalutor fortsatte Skatteverket att identifiera och beskatta aktörer som använder kryptovalutor för att undandra skatt eller för olagliga verksamheter inklusive penningtvätt.

Tullverket har genom eget arbete och i myndighetssamverkan identifierat 37 kriminella nätverk under 2019 och slagit ut eller allvarligt skadat 17 nätverk. Motsvarande utfall för 2018 var 35 och 18. Ett kriminellt nätverk räknas som utslaget eller allvarligt skadat när hälften av nätverkets identifierade medlemmar dömts till fängelse, varav hälften för grovt brott.

Kronofogdemyndigheten samarbetar med bl.a. Polismyndigheten och Tullverket för att bidra i den tillgångsinriktade brottsbekämpningen. Genom jourverksamhet säkerställer och utmäter myndigheten tillgångar som påträffas utanför ordinarie arbetstid hos gäldenärer som misstänks för eller har samröre med organiserad brottslighet. Gemensamt för dessa gäldenärer är att Kronofogdemyndighetens tidigare tillgångsutredningar har visat att de saknat utmättningsbara tillgångar. Under 2019 säkrades drygt 6,5 miljoner kronor som ett resultat av samarbetet, en ökning med 1,8 miljoner kronor jämfört med 2018. Genom kvarstad i brottmål säkrade Kronofogdemyndigheten 222 miljoner kronor, motsvarande 21 procent av yrkat belopp. Under 2018 säkrades 81 miljoner eller 12 procent av yrkat belopp. I arbetet mot penningtvätt har myndigheten underrättat finanspolisen i 85 fall där kontanter betalats till myndigheten och misstanke om penningtvättbrott kan finnas, vilket är en minskning med 8 anmälningar jämfört med 2018.

I arbetet för att motverka välfärdsbrott anmälde Kronofogdemyndigheten till berörda myndigheter misstanke om sådana brott i 125 fall jämfört med i 100 fall 2018.

Tillkännagivanden

Riksdagen har tillkännagett att regeringen bör se över möjligheten att utöka Tullverkets befogenhet att besluta om postspärrar för postförsändelser samt att införa samma möjlighet för försändelser förmedlade av kurirföretag (bet. 2015/16:SkU21 punkt 3, rskr. 2015/16:161). Som svar på bl.a. detta tillkännagivande beslutade regeringen i april 2018 att ge en utredare i uppdrag att se över dessa frågor. I juli 2019 lämnade utredaren sina förslag i promemorian En strängare syn på vapenbrott och smuggling av vapen och explosiva varor (Ds 2019:14). Promemorian remissbehandlades t.o.m. oktober 2019. Frågan om postspärrar bereds inom Regeringskansliet. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Riksdagen har även tillkännagett att regeringen skyndsamt ska göra en konsekvensanalys av Skatteverkets tolkning att konsultlösningar i värden är mervärdesskattepliktiga och vid behov återkomma med ett förslag som neutraliserar konsekvenserna för vårdgivare och patienter snarast möjligt (bet. 2018/19:SkU25, rskr. 2018/19:299).

Regeringen beslutade i februari 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att undersöka förutsättningarna för förändrad lagstiftning i fråga om mervärdesskatt vid inhyrd vårdpersonal och inhyrd personal för social omsorg (dir. 2020:20). Om det finns förutsättningar för det ska nödvändiga författningsförslag lämnas. Huvudmotivet är att neutralisera konsekvenserna av en förändrad skatteplikt, för att på så sätt uppnå flexibilitet för bemanningen inom hälso- och sjukvården, tandvården och den sociala omsorgen. Uppdraget ska redovisas senast den 1 april 2021. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

2.6 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att måluppfyllelsen är god och att myndigheternas insatser i hög grad bidrar till att uppfylla målet för utgiftsområdet. Riksrevisionen har granskat myndigheternas årsredovisningar och dessa har bedömts som i allt väsentligt rättvisande.

2.6.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn

Myndigheternas verksamhet och resultat följer samhällsutvecklingen och konjunkturläget vilket t.ex. kan noteras i att skatteintäkterna och beloppet som Kronofogdemyndigheten drivit in har ökat samt att företag i högre grad har valt att använda förmånsarrangemang för att importera varor till lägre tullsatser. Uppbördsförlusterna är fortsatt låga.

Regeringens bedömning är att ett genomsnittligt kontrollerbart skattefel på ca 39 miljarder kronor för inkomstskatteåren 2014–2017 får anses vara begränsat. I ljuset av att det under 2018 betalades in 2 089 miljarder kronor i skatter och avgifter, vilket även omfattar skatter som inte kunnat tas med i beräkningen av skattefelet, tyder skattefelets storlek på att allmänhetens och företagens vilja att betala skatt är god och att Skatteverkets arbete med att säkerställa eftersträvade skatte- och avgiftsintäkter är effektivt. Regeringen bedömer att de informations- och kunskapsinsatser samt kontroller som har genomförts har bidragit till att begränsa skattefelet. Regeringen ser positivt på Tullverkets arbete för att bedöma skattefelet och anser att det är viktigt att det arbetet fortsätter.

2.6.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag

Allmänhetens och företagens förtroende för myndigheterna har historiskt sett varit högt. Regeringens bedömning utifrån myndigheternas rankning i kvalitets- och anseendemätningar är att förtroendet är fortsatt högt för utgiftsområdet och att samtliga myndigheter bedriver ett positivt och långsiktigt arbete för att stärka allmänhetens och företagens förtroende.

2.6.3 Motverka brottslighet

Regeringen bedömer att måluppfyllelsen att motverka brottslighet är god och att myndigheternas samverkan mot organiserad brottslighet har bidragit positivt till den. Resultatet för folkbokföringsverksamheten var dock fortsatt inte tillfredsställande. Resultatet av Tullverkets brottsbekämpande arbete, både i form av samhällsnytta och i antalet beslag, har bidragit till en minskad brottslighet. Kronofogdemyndighetens medverkan i gemensamma insatser med bl.a. Polismyndigheten och Tullverket har inneburit att myndigheten på plats kunnat utmäta tillgångar som annars troligen inte hade hittats.

2.7 Politikens inriktning

Allmänhetens och företagens förtroende för Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten påverkar myndigheternas möjligheter att bidra till målen för utgiftsområdet. Myndigheternas insatser för att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn, underlätta för allmänhet och företag att göra rätt för sig och motverka brottslighet är därför fortsatt viktiga. Skatteverkets, Tullverkets och Kronofogdemyndighetens verksamheter bidrar till mål inom flera politikområden och det är därför betydelsefullt att samverka med berörda myndigheter fortsatt vidareutvecklas och förbättras. Myndigheterna ska även fortsatt bidra enligt befintliga planer för statlig närvaro i hela landet (se utg.omr. 2 avsnitt 4.5.1).

2.7.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn

Allmänhet och företag ska ha ett högt förtroende för det svenska skattesystemet. Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten ska fortsatt prioritera insatser för att säkerställa enhetlighet och rättsäkerhet i sina respektive verksamheter. De regelverk och rutiner som myndigheterna själva disponerar över ska vara så enkla som möjligt. Regeringen understryker betydelsen av det fortsatta förenklingsarbetet och att myndigheterna aktivt bidrar med att utarbeta förslag till förenklingar av de nationella och internationella regelverken.

Skattefusk och skatteundandragande skadar en fri och rättvis konkurrens och undandrar samhället stora inkomster. Att motverka skattefusk och skatteundandragande är en fortsatt politisk prioritering. Skatteflykt och skatteundandragande samt fel och fusk drar undan resurser från vår gemensamma välfärd. Regeringen föreslår därför att Skatteverkets anslag ökas varaktigt för att förstärka och intensifiera arbetet mot skattefusk, skattebrott och organiserad brottslighet. Myndigheterna utvecklar löpande arbetssätt och samverka för att säkerställa att rätt skatter, tullar, avgifter och andra åtaganden betalas i rätt tid. Regeringen följer arbetet och anser bl.a. att det är viktigt att Skatteverket på ett effektivt sätt använder uppgifterna från informationsutbytet med andra länders skatteadministrationer.

2.7.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag

Myndigheterna ska bidra till ett väl fungerande samhälle, där det är enkelt att göra rätt, där var och en gör rätt för sig och inte blir överskuldssatt.

Felaktigheter i folkbokföringen skapar problem för hela samhället. Det kan handla om sådan problematik som att skolan inte vet var ett barn bor, att kommunen har svårt att följa upp en orosanmälan, otillåten handel med hyreskontrakt, handel med folkbokföringsadresser och svårigheter att följa upp förekomsten av trångboddhet. Vidare är att rätt personer får det stöd de är berättigade till en förutsättning för tilliten till välfärdssystemen. Stöd ska lämnas till dem det är avsett för och inte till oseriösa aktörer eller kriminella. Flera myndigheter har tidigare pekat på att det särskilt i socialt utsatta områden förekommer ett otillbörligt utnyttjande av välfärdssystemen och gett flera indikationer på att det där finns felaktigheter avseende lämnade folkbokföringsuppgifter. Skatteverket bidrar bl.a. med uppgifter från folkbokföringen som ligger till grund för andra myndigheters beslut. Det är viktigt att kunskapen om folkbokföringsfelet ökar och att folkbokföringsfelets utveckling kan följas över tid.

Arbetet med verktyg och it-stöd som effektiviserar handläggningen av ärenden och arbetet med att hitta, utreda och åtgärda fel är viktigt för att förbättra verksamhetens resultat och höja kvaliteten i folkbokföringen. Regeringen föreslår därför att Skatteverkets anslag ökas både tillfälligt och varaktigt för att förstärka och effektivisera

folkbokföringsverksamheten och för insatser mot fel i folkbokföringen, bland annat bosättningsutredningar inklusive oannonserade fysiska kontrollbesök. Regeringen avser också att ge Skatteverket ett uppdrag avseende folkbokföring. Tillskottet gör att Skatteverket kan förstärka sin verksamhet i att motarbeta felaktig folkbokföring och i att fortsatt bedöma var det förekommer överrepresentation av dessa felaktigheter. Det kommande uppdraget bedöms förbättra situationen ibland annat socialt utsatta områden exempelvis genom att myndigheternas kunskap om trångboddhet, brott mot välfärdssystemen och möjlighet att säkerställa rätten till skolgång stärks.

Återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras i linje med Försvarsberedningens förslag och samhället är beroende av att gränskontrollen fungerar även vid fredstida kriser samt under höjd beredskap och ytterst i krig. Regeringen föreslår därför att medel tillförs Tullverket för att stärka myndighetens verksamhet avseende civilt försvar. Åtgärder för ett fungerande finansiellt system utgör en viktig del i ett motståndskraftigt civilt försvar vid höjd beredskap och ytterst i krig. Åtgärderna kan även bidra till att stärka förmågan att hantera svåra påfrestningar på det finansiella systemet i fredstid. Regeringen föreslår därför att medel tillförs Skatteverket för att stärka myndighetens verksamhet avseende civilt försvar. Regeringen avser att återkomma med ett förslag till övergripande inriktning för det civila försvaret i den försvarspolitiska propositionen för perioden 2021–2025.

Kronofogdemyndighetens kompetens är viktig för att tidigt identifiera företeelser och fenomen som kan leda till överskuldssättning. Det är viktigt att Kronofogdemyndigheten utifrån denna kunskap vidtar förebyggande åtgärder samt stödjer parterna att själva lösa sina mellanhavanden på frivillig väg. Ärendeinflödena till myndigheten prognostiseras öka som en följd av utbrottet av covid-19. En snabb och korrekt handläggning av ärenden hos Kronofogdemyndigheten är av vikt för att skulder ska betalas och bl.a. kreditgivare ska få tillgång till aktuell information. Regeringen föreslår därför att Kronofogdemyndighetens anslag ökas tillfälligt.

2.7.3 Motverka brottslighet

Myndigheterna ska fortsatt arbeta med att förhindra och motverka ekonomisk brottslighet, penningtvätt och finansiering av terrorism. Terroristorganisationer och enskilda med kopplingar till terrorism hittar nya och fler tillvägagångssätt för att agera och finansiera sin verksamhet. Det kräver att myndigheterna kontinuerligt uppmärksammar risker och identifierar motåtgärder. Samverkan med andra är central eftersom frågorna är komplexa och berör flera myndigheter.

Riksdagen har tillkännagett att regeringen bör ge Tullverket ökade befogenheter att stoppa och kvarhålla gods och personer samt att Tullverket ges i uppdrag att intensifiera sitt arbete mot organiserad brottslighet (bet. 2019/20:JuU25 punkt 54, rskr. 2019/20:257). Frågan bereds inom Regeringskansliet.

2.7.4 Myndigheternas fortsatta utveckling

Myndigheterna har omfattande kontakter med allmänhet och företag. Alla ska ges samma möjligheter och villkor vid kontakt med myndigheterna. Därför anser regeringen att det är angeläget att fortsätta arbetet med jämställdhetsintegrering.

Allmänhetens och företagens uppgiftslämnande ska i första hand ske genom digitala lösningar eftersom det bidrar till ökad rättssäkerhet, kvalitet och effektivitet. Det är viktigt att arbetet med att utveckla de digitala tjänsterna för allmänhet och företag anpassas till olika behov och förutsättningar. Digitalisering av arbetsflöden liksom utveckling av digitala tjänster för att effektivisera är av stor betydelse. Av denna anledning skjuter regeringen till tillfälliga medel till Kronofogdemyndigheten.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Skatteverket

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:1 Skatteverket

Tusental kronor

2019	Utfall	7 547 318	Anslagssparande	57 279
2020	Anslag	8 169 955 ¹	Utgiftsprognos	7 904 734
2021	Förslag	8 023 985		
2022	Beräknat	8 024 863 ²		
2023	Beräknat	8 066 873³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 7 954 710 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 7 903 693 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skatteverkets förvaltningsutgifter inklusive vissa nämnder och bidrag till vissa internationella organisationer inom skatteområdet samt maximalt 30 000 000 kronor i ersättningsbelopp enligt vissa lagar.

Regeringens överväganden

Tabell 2.14 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Skatteverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	7 924 955	7 924 955	7 924 955
Pris- och löneomräkning ²	119 694	190 640	285 784
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-29 664	-99 812	-153 052
varav BP21 ³	98 282	40 899	28 829
- Förvaltning av taxonomier för digitala årsredovisningar	-1 500	-1 500	-1 500
- Utredning om stämpelskatt	-3 000		
- Nya regler om faderskap och föräldraskap		26 000	6 000
- Administration omställningsstöd	60 000		
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-8 438	-11 821	-10 891
- Indrag tillskott för hantering av ingångsavdrag	-19 000	-19 000	-19 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-11 780	-11 780	-11 780
- Förstärkta insatser mot skattefusk	30 000	30 000	30 000
- Samordnande myndighetsinsatser - förstärkning folkbokföringen	43 000	20 000	20 000
- Civilt försvar 2021–2025: Finansiell beredskap	9 000	9 000	16 000
Överföring till/från andra anslag	9 000	9 079	9 186
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	8 023 985	8 024 863	8 066 873

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget föreslås ökas varaktigt med 30 miljoner kronor fr.o.m. 2021 för att förstärka och intensifiera arbetet mot skattefusk, skattebrott och organiserad brottslighet. Anslaget föreslås ökas engångsvis med 60 miljoner kronor för Skatteverkets hantering av

omställningsstödet 2021. Vidare föreslås anslaget ökas med 43 miljoner kronor 2021 för att förstärka och effektivisera folkbokföringsverksamheten. Från och med 2022 beräknas anslaget ökas med 20 miljoner kronor.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras i linje med Förvarsberedningens förslag. Regeringen föreslår därför att anslaget bör ökas med 9 miljoner kronor 2021 och beräknas öka med 9 miljoner kronor 2022 och 16 miljoner kronor 2023.

Anslaget ökas för att finansiera förändringar till följd av det planerade införandet av nya regler om faderskap och föräldraskap. Anslaget ökas engångsvis med 26 miljoner kronor 2022 och därefter varaktigt med 6 miljoner kronor. Anslagsökningen finansieras genom en motsvarande minskning av det inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner uppförda anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*.

Anslaget föreslås minskas med 8,4 miljoner kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utgiftsområde 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minskas med 11,8 miljoner kronor respektive 10,9 miljoner kronor. Anslaget 2:7 *Digital förvaltning* inom utgiftsområde 22 föreslås öka med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 11,8 miljoner kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp. Anslaget föreslås minskas varaktigt med 1,5 miljoner kronor fr.o.m. 2021 för att finansiera Bokföringsnämndens arbete med taxonomier för års- och koncernredovisningar samt teknisk support avseende dessa. Anslaget 1:13 *Bokföringsnämnden* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ökas med motsvarande belopp. Anslaget föreslås minskas engångsvis med 3 miljoner kronor 2021 för att finansiera Lantmäteriets uppdrag att utreda om marköverföringar genom fastighetsbildningsåtgärder ska vara stämpelskattepliktiga. Anslaget 1:6 *Lantmäteriet* inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet ökas med motsvarande belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

I budgetpropositionen för 2020 ökades anslaget för att stärka Skatteverkets arbete med att bekämpa välfärdsbrott och penningtvätt vilket innebär att anslaget ökas med ca 68 miljoner kronor 2021 och beräknas öka med 58 miljoner kronor 2022 och varaktigt ökas med 28 miljoner kronor 2023.

Enligt anslagsberäkningen i budgetpropositionen för 2020 ökas anslaget varaktigt med 36 miljoner för att hantera fler ärenden vid beskattning av utomlands bosatta personer som tillfälligt arbetar i Sverige. I prop. 2019/20:190 föreslås de nya reglerna träda i kraft den 1 januari 2021.

I budgetpropositionen för 2020 ökades anslaget för Skatteverkets kostnader för att införa ingångsavdraget. Anslaget beräknades öka med 24 miljoner kronor varaktigt 2021. Ingångsavdraget genomfördes inte. Anslaget ökas därför endast med 5 miljoner kronor varaktigt för 2021.

I budgetpropositionen för 2018 ökades Skatteverkets anslag för att öppna tio nya servicekontor. Sedan den 1 juni 2019 ansvarar Statens servicecenter för lokal statlig service. Skatteverket har fortsatt kostnader för servicekontoren. Anslaget ökas därför 2021 med 9 miljoner kronor. För 2022 och 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

I budgetpropositionen för 2017 och i budgetpropositionen för 2019 ökades Skatteverkets anslag tillfälligt för förstärkta insatser för att bekämpa skattebrott, skattefusk och skatteundandragande. Anslaget minskas planerligt med 36,4 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 8 023 985 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Skatteverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 8 024 863 000 kronor respektive 8 066 873 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.15 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras) ¹	Intäkter som får disponeras ²	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	7 019	89 137	97 599	-1 443	1 723
Prognos 2020	6 800	80 400	87 837	-637	1 086
Budget 2021	7 350	84 400	91 850	-100	986

¹ Avser intäkter för förhandsbesked och låneförbud samt ansökningsavgift för äktenskapsregistret och europeiskt arvsintyg.

² Avser intäkter för prissättningsbesked, ID-kort och namnären den.

Källa: Skatteverket.

Tabell 2.16 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet ¹	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	797 628	825 755	-28 127	45 470
(varav tjänsteexport)	(45 945)	(46 827)	(-882)	(3 757)
Prognos 2020	815 571	836 315	-20 744	24 726
(varav tjänsteexport)	(38 000)	(42 000)	(-4 000)	(-243)
Budget 2021	816 059	824 880	-8 821	15 905
(varav tjänsteexport)	(45 000)	(45 000)	(0)	(-243)

¹ Avser pensionsadministration för AP-fonderna och premiepensionssystemet, verksamhetsstöd till Kronofogdemyndigheten, myndighetsgemensam infrastruktur för säkra elektroniska försändelser, tjänsteexport, SPAR, försäljning av uppgifter ur dataregister samt aviseringsystemet.

Källa: Skatteverket.

2.8.2 1:2 Tullverket

Tabell 2.17 Anslagsutveckling 1:2 Tullverket

Tusental kronor

2019	Utfall	1 992 036	Anslagssparande	48 050
2020	Anslag	2 133 025 ¹	Utgiftsprognos	2 157 816
2021	Förslag	2 279 964		
2022	Beräknat	2 297 633 ²		
2023	Beräknat	2 324 144³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 279 452 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 279 592 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Tullverkets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 2.18 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Tullverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 123 025	2 123 025	2 123 025
Pris- och löneomräkning ²	31 671	48 857	73 783
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	125 268	125 751	127 336
varav BP21 ³	-2 318	-2 834	-2 692
- Förvaltning av taxonomier för digitala årsredovisningar	-1 000	-1 000	-1 000
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-1 288	-1 804	-1 662
- Generell besparing i statsförvaltningen	-3 030	-3 030	-3 030
- Civilt försvar 2021–2025: Ordning och säkerhet	3 000	3 000	3 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 279 964	2 297 633	2 324 144

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras i linje med Försvarsberedningens förslag. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 3 miljoner kronor 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Anslaget föreslås minskas med 1 miljon kronor varaktigt fr.o.m. 2021 för att finansiera Bokföringsnämndens arbete med taxonomier för års- och koncernredovisningar samt teknisk support avseende dessa. Anslaget 1:13 *Bokföringsnämnden* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning föreslås ökas med motsvarande belopp.

Anslaget föreslås minskas med 1,3 miljoner kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utgiftsområde 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 1,8 miljoner kronor respektive 1,7 miljoner kronor. Anslaget 2:7 *Digital förvaltning* inom utgiftsområde 22 föreslås ökas med motsvarande belopp. Anslaget minskas även med 3 miljoner kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Tidigare beräknad anslagsökning för att förstärka Tullverkets verksamhet innebär att anslaget ökas med ca 127 miljoner kronor 2021.

Regeringen föreslår att 2 279 964 000 kronor anvisas under anslag 1:2 *Tullverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 297 633 000 kronor respektive 2 324 144 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 2.19 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras ²	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	491	27	27	0	-7
Prognos 2020	640	30	30	0	-7
Budget 2021	690	30	30	0	-7

Källa: Tullverket.

Tabell 2.20 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	117	126	-9	-115
(varav tjänsteexport)	75	75	0	0
Prognos 2020	75	75	0	-115
(varav tjänsteexport)	0	0	0	0
Budget 2021	180	180	0	-115
(varav tjänsteexport)	0	0	0	0

Källa: Tullverket.

2.8.3 1:3 Kronofogdemyndigheten**Tabell 2.21 Anslagsutveckling 1:3 Kronofogdemyndigheten**

Tusental kronor

2019	Utfall	1 980 916	Anslagssparande	12 078
2020	Anslag	2 009 009 ¹	Utgiftsprognos	2 001 583
2021	Förslag	2 109 972		
2022	Beräknat	2 122 288 ²		
2023	Beräknat	2 114 076³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Motsvarar 2 108 358 tkr i 2021 års prishävd.³ Motsvarar 2 077 446 tkr i 2021 års prishävd.**Ändamål**

Anslaget får användas för Kronofogdemyndighetens förvaltningsutgifter samt för forskning inom exekutionsområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 2.22 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 009 009	2 009 009	2 009 009
Pris- och löneomräkning ²	31 139	44 618	67 111
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	69 824	68 661	37 956
varav BP21 ³	76 824	76 200	66 372
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-1 556	-2 180	-2 008
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 620	-1 620	-1 620
- Digitalisering och automatisering av ärendehandläggning	50 000	50 000	40 000
- Ökad ärendehandläggning till följd av utbrottet av covid-19	30 000	30 000	30 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 109 972	2 122 288	2 114 076

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen satsar för att digitalisera delar av Kronofogdemyndighetens verksamhet. Anslaget ökas med 50 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget ökas med 50 miljoner kronor och för 2023 beräknas anslaget ökas med 40 miljoner kronor. Fler ärenden förväntas inkomma till Kronofogdemyndigheten till följd av sjukdomen covid-19. För att stärka en snabb och korrekt handläggning föreslås att anslaget ökas med 30 miljoner kronor 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Anslaget föreslås minska med 1,6 miljoner kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utgiftsområde 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 2,2 miljoner kronor respektive 2 miljoner kronor. Anslaget 2:7 *Digital förvaltning* inom utgiftsområde 22 föreslås ökas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas även med 1,6 miljoner kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

I budgetpropositionen för 2020 ökades anslaget tillfälligt för att stärka Kronofogdemyndighetens arbete med att bekämpa välfärdsbrott vilket innebär att anslaget plan enligt minskas med 5 miljoner kronor 2021. Dessutom minskas anslaget planenligt med 2 miljoner kronor för kostnader för att hantera fler ärenden vid beskattning av utomlands bosatta personer som tillfälligt arbetar i Sverige (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 13). I prop. 2019/20:190 föreslås de nya reglerna träda i kraft den 1 januari 2021.

Regeringen föreslår att 2 109 972 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Kronofogdemyndigheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 122 288 000 kronor respektive 2 114 076 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 2.23 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstittel (som inte får disponeras) ¹	Intäkter som får disponeras ²	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	1 425 004	94	94	0	629
Prognos 2020	1 585 000	104	104	0	0
Budget 2021	1 585 000	104	104	0	0

¹ Avser grundavgifter vid enskilda respektive allmänna mål, avgifter för försäljning, förberedelse, försäljning, kallelse på okända borgenärer, dödande av förkommen handling och betalningsförmedling inom skuldsanering.

² Avser avgifter för lösöre köpskontrakt och växelprotest.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Tabell 2.24 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet ¹	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	12 768	11 165	1 603	879
(varav tjänsteexport)	973	1 033	-60	-136
Prognos 2020	11 595	13 605	-2 010	-1 131
(varav tjänsteexport)	1 800	1 800	0	0
Budget 2021	15 710	14 715	995	-136
(varav tjänsteexport)	3 500	3 500	0	0

¹ Avser pensionsadministration för AP-fonderna och premiepensionssystemet samt tjänsteexport.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Utgiftsområde 4

Rättsväsendet

Utgiftsområde 4 – Rättsväsendet

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Rättsväsendet	4
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	4
2.2	Utgiftsutveckling.....	5
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	6
2.4	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	6
2.5	Resultatredovisning.....	7
2.5.1	Utvecklingen av brottsligheten, tryggheten och förtroendet för rättsväsendet.....	7
2.5.2	Flödet i rättskedjan.....	13
2.5.3	Dömande verksamhet.....	21
2.5.4	Brottsförebyggande arbete.....	23
2.5.5	Stöd till brottsoffer.....	25
2.5.6	Utveckling av rättsväsendets kostnader 2010–2019	29
2.6	Analys och slutsatser	30
2.7	Återrapportering av vissa tillkännagivanden som gäller rättsväsendet.....	33
2.8	Politikens inriktning	44
2.8.1	Fortsatta förstärkningar av rättskedjan	44
2.8.2	Insatser mot brott i kriminella nätverk	45
2.8.3	Åtgärder för att förebygga brott och stödja brottsutsatta.....	46
2.8.4	Effektivare och mer ändamålsenliga system	48
2.8.5	Insatser för att möta den tekniska och samhälleliga utvecklingen.....	48
2.9	Den årliga revisionens iakttagelser.....	49
2.9.1	Reservation avseende Brottsförebyggande rådet.....	49
2.10	Budgetförslag.....	50
2.10.1	1:1 Polismyndigheten.....	50
2.10.2	1:2 Säkerhetspolisen.....	53
2.10.3	1:3 Åklagarmyndigheten.....	54
2.10.4	1:4 Ekobrottsmyndigheten.....	55
2.10.5	1:5 Sveriges Domstolar.....	56
2.10.6	1:6 Kriminalvården.....	58
2.10.7	1:7 Brottsförebyggande rådet	60
2.10.8	1:8 Rättsmedicinalverket.....	61
2.10.9	1:9 Gentekniknämnden	63
2.10.10	1:10 Brottsoffermyndigheten.....	64
2.10.11	1:11 Ersättning för skador på grund av brott	65
2.10.12	1:12 Rättsliga biträden m.m.	65
2.10.13	1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.....	67
2.10.14	1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar.....	68
2.10.15	1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete.....	69
2.10.16	1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	70
2.10.17	1:17 Domarnämnden	71
2.10.18	1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering.....	72

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att för anslaget 1:1 *Polismyndigheten* besluta om förvärv av aktier eller andelar i företag och om kapitaltillskott till företag för att skydda de personer eller den verksamhet som bedrivs vid Polismyndigheten inom ramen för en särskilt beslutad skyddsidentitet enligt lagen (2006:939) om kvalificerade skyddsidentiteter samt att besluta om försäljning eller avveckling av företag som har förvärvats i detta syfte (avsnitt 2.10.1).
2. Riksdagen anvisar ramanslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet enligt tabell 1.1.
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Polismyndigheten	30 488 405
1:2 Säkerhetspolisen	1 739 849
1:3 Åklagarmyndigheten	1 718 907
1:4 Ekobrottsmyndigheten	744 509
1:5 Sveriges Domstolar	6 420 878
1:6 Kriminalvården	10 448 290
1:7 Brottsförebyggande rådet	171 919
1:8 Rättsmedicinalverket	500 248
1:9 Gentekniknämnden	4 771
1:10 Brottsoffermyndigheten	43 553
1:11 Ersättning för skador på grund av brott	121 953
1:12 Rättsliga biträden m.m.	3 650 857
1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	39 987
1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	19 174
1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	62 157
1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	21 472
1:17 Domarnämnden	9 648
1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	224 000
Summa anslag under utgiftsområdet	56 430 577

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	55 000	2022
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet	55 000	

2 Rättsväsendet

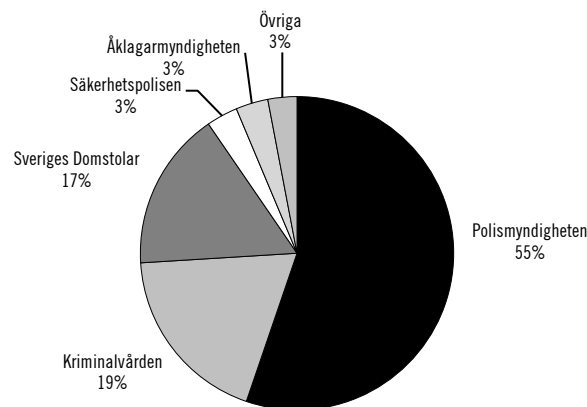
2.1 Utgiftsområdets omfattning

Huvuddelen av resurserna inom utgiftsområdet avser kriminalpolitiskt inriktad verksamhet. I övrigt är rättsväsendets verksamhet inriktad på att avgöra rättsliga tvister mellan enskilda och mellan enskilda och det allmänna samt att handlägga olika typer av ärenden. Den kriminalpolitiskt inriktade verksamheten syftar till att öka tryggheten, upprätthålla allmän ordning och säkerhet, förebygga brott, utreda brott, se till att den som begått brott lagförs, verkställa påföljder och rättsliga anspråk och ge stöd till dem som drabbats av brott. Utgiftsområdet innefattar myndigheter inom polisen och åklagarväsendet, Sveriges Domstolar samt Kriminalvården. Dessutom ingår Rättsmedicinalverket, Brottsförebyggande rådet (Brå), Brottsoffermyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Domarnämnden och Gentekniknämnden.

Under 2019 fördelade sig kostnaderna mellan myndigheterna inom rättsväsendet enligt diagram 2.1.

Diagram 2.1 Kostnad per myndighet inom rättsväsendet 2019

Procentuell fördelning

Källa: Årsredovisningarna för rättsväsendets myndigheter 2019.

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
1:1 Polismyndigheten	26 547	28 547	28 751	30 488	32 387	32 764
1:2 Säkerhetspolisen	1 555	1 681	1 574	1 740	1 764	1 785
1:3 Åklagarmyndigheten	1 602	1 699	1 685	1 719	1 734	1 755
1:4 Ekobrottsmyndigheten	692	736	737	745	749	757
1:5 Sveriges Domstolar	5 887	6 272	6 087	6 421	6 468	6 552
1:6 Kriminalvården	9 020	9 468	9 596	10 448	11 301	11 678
1:7 Brottsförebyggande rådet	153	166	166	172	173	175
1:8 Rättshjälpverket	451	484	482	500	516	522
1:9 Gentekniknämnden	5	6	4	5	5	5
1:10 Brottsförebyggande myndigheten	48	48	49	44	44	44
1:11 Ersättning för skador på grund av brott	105	122	120	122	202	202
1:12 Rättsliga biträden m.m.	3 063	3 663	3 714	3 651	2 386	2 386
1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	94	113	114	40	40	40
1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	13	19	15	19	19	19
1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	47	57	57	62	57	57
1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	17	21	20	21	22	22
1:17 Domarnämnden	8	9	8	10	10	10
1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	78	143	129	224	199	179
Totalt för utgiftsområde 4	49 383	53 255	53 309	56 431	58 076	58 953

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	51 731	51 731	51 731
Pris- och löneomräkning ²	795	1 202	1 782
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 904	5 143	5 440
varav BP21 ³	1 891	2 881	3 206
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	56 431	58 076	58 953

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	3 750
Verksamhetsutgifter ²	52 014
Investeringar ³	666
Summa utgiftsram	56 430

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och att öka människors trygghet. Målet för rättsväsendet är den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Rättssäkerhet innebär att rättsskipning och annan myndighetsutövning ska vara förutsebar och enhetlig samt bedrivs med hög kvalitet. Med rättstrygghet avses att enskilda personer och andra rättssubjekt ska vara skyddade mot brottsliga angrepp på liv, hälsa, frihet, integritet och egendom.

Målen är beslutade av riksdagen (prop. 1997/98:1, bet. 1997/98:JuU1, rskr. 1997/98:87).

Regeringens arbete ska även bidra till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling genomförs och att flera av målen i agendan uppfylls. Det gäller bl.a. agendans mål om att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling (mål 16), uppnå jämställdhet (mål 5) samt göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara (mål 11).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma måluppfyllelsen avseende riksdagens mål för kriminalpolitiken – minskad brottslighet och ökad trygghet – används följande indikatorer:

- upplevelse av trygghet enligt Nationella trygghetsundersökningen
- antal anmälda brott inom olika brottskategorier
- utsatthet för brott enligt Nationella trygghetsundersökningen.

Rättsväsendets mål, den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet, rör komplexa begrepp som är svåra att fånga i enskilda indikatorer. Såväl rättssäkerheten som rättstryggheten förutsätter dock ett välutvecklat och välfungerande rättsväsende, vilket kan beläggas med information som mäter kvaliteten och effektiviteten i rättsväsendet. Sådan information redovisas också i resultatredovisningen. En viktig del av rättsväsendets resultat är att följa upp hur de brott som anmäls hanteras i rättskedjans olika delar. Sådan information, tillsammans med information om brottsförebyggande arbete och stöd till brottsoffer, redovisas också. Rättssäkerheten och rättstryggheten är beroende av människors förtroende för rättsväsendet. Förtroendet är en viktig förutsättning för att människor ska anmäla brott, delta i brottsutredningar och ställa upp som vittnen. För att mäta förtroendet för rättsväsendet används följande indikator:

- förtroende för rättsväsendet enligt Nationella trygghetsundersökningen.

Nationella trygghetsundersökningen (NTU) är en frågeundersökning som genomförs årligen sedan 2006 av Brå. Undersökningen riktar frågor om utsatthet för brott, upplevelse av trygghet samt förtroende för och erfarenheter av rättsväsendet till ett urval av personer mellan 16 och 84 år i befolkningen. År 2017 reviderades undersökningens metod, flera nya brottstyper infördes och urvalet utökades från 20 000 till 200 000. För att möjliggöra jämförelser över tid har Brå genomfört nya beräkningar av resultat som publicerats före 2017. För motsvarande resultat före omräkningen, se tidigare NTU-publikationer. Den statistik som är individbaserad redovisas uppdelat på kön när sådan statistik finns och det är relevant i förhållande till det som redovisas.

2.5 Resultatredovisning

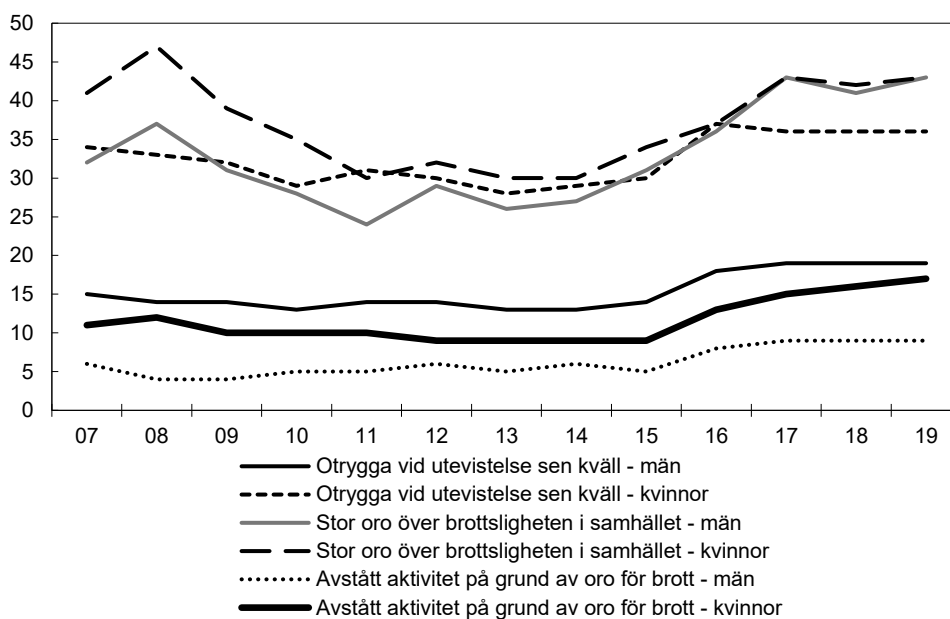
2.5.1 Utvecklingen av brottsligheten, tryggheten och förtroendet för rättsväsendet

Kvinnor mer otrygga än män

Att öka tryggheten är ett kriminalpolitiskt mål som rättsväsendets myndigheter, men även andra samhällsaktörer, bidrar till. NTU mäter flera olika aspekter av otrygghet, exempelvis otrygghet vid utevistelse en sen kväll i det egna bostadsområdet, oro över brottsligheten i samhället och om man avstått från någon aktivitet på grund av oro för att utsättas för brott. En majoritet av befolkningen uppger att de är trygga men sedan 2016 har nivåerna av otrygghet varit något högre än åren dessförinnan. År 2019 uppgav 28 procent av befolkningen att de var otrygga vid utevistelse sent på kvällen. Som framgår av diagram 2.2 upplever kvinnor överlag betydligt större otrygghet än män.

Diagram 2.2 Indikatorer på otrygghetens utveckling

Andel otrygga/oroliga/som avstått aktivitet

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

År 2019 uppgav 36 procent av kvinnorna att de känner sig otrygga vid utevistelse en sen kväll i det egna bostadsområdet, att jämföra med 19 procent av männen. Bland kvinnorna upplever 17 procent att oron för att utsättas för brott påverkat dem att avstå från någon aktivitet, exempelvis gå på en promenad eller besöka en restaurang,

jämfört med 9 procent av männen. Det finns således skäl att särskilt uppmärksamma kvinnors otrygghet. Otryggheten i samhället är ojämnt fördelad även på andra sätt. Betydligt fler äldre än yngre oroar sig för brottsligheten i samhället. Brå har också visat att otryggheten är särskilt utbredd i socialt utsatta områden (Brå 2018:6). Efter revideringen av metoden i NTU 2017 är det inte längre möjligt att på samma sätt som tidigare redovisa uppgifter om brott och otrygghet i socialt utsatta områden. Därför har Brå fått i uppdrag att föreslå hur man fortsatt kan ta fram dessa uppgifter (Ju2019/01031/KRIM). Uppdraget ska redovisas senast den 15 september 2020.

Fortsatt stort antal anmälda bedrägerier men färre bostadsinbrott

Efter en tydlig ökning av antalet anmälda brott under åren 2006–2009 stabiliserades nivån kring 1,4 miljoner anmälda brott per år under några år, för att från 2014 återigen öka. År 2019 anmäldes ungefär 1,55 miljoner brott i Sverige, vilket är i princip samma nivå som 2018. Även om denna utveckling inte behöver betyda att fler brott begås ställs stora krav på rättsväsendet, som fått allt fler ärenden att hantera.

Utvecklingen över tid av antalet anmälda brott har i hög grad påverkats av att antalet anmälda bedrägerier ökat kraftigt. Under den senaste tioårsperioden har anmälda bedrägerier ökat med 118 procent (se tabell 2.4). Utvecklingen beror i hög grad på ökad internetanvändning i samhället, som bidrar till nya metoder och möjligheter att begå bedrägeribrott. År 2019 låg antalet anmälda bedrägerier fortsatt på en antalsmässig hög nivå men antalet anmälda bedrägeribrott var färre 2019 än året innan (-4 procent). De bedrägerityper som hade flest anmälningar 2019 var kortbedrägerier (ca 129 000 anmälda brott), följt av identitetsbedrägeri (ca 27 300) och annonsbedrägeri (ca 16 300).

De anmälda tillgreppsbrotten utgör en antalsmässigt stor del av samtliga anmälda brott. Tillgreppsbrotten fortsatte att minska 2019, en trend som pågått i många år. Minskningen 2019 avsåg ett flertal olika brott, bl.a. minskade fickstölder och inbrott i bostad eller fritidshus. Under året minskade antalet anmälda bostadsinbrott tydligt. År 2019 anmäldes ca 14 700 inbrott i lägenhet eller villa, vilket motsvarar en minskning med 26 procent under de senaste tio åren och 14 procent jämfört med året innan.

Skadegörelsebrotten utgör också en betydande andel av de anmälda brotten. Antalet anmälda skadegörelsebrott har varierat kraftigt över åren utan någon tydlig trend men med betydande påverkan på det totala antalet anmälda brott enskilda år. År 2019 ökade antalet anmälda skadegörelsebrott jämfört med året innan.

De anmälda sexualbrotten fortsatte att öka 2019. Under året anmäldes tre procent fler sexualbrott än året innan. Majoriteten av anmälningarna rör våldtäkt eller sexuella ofredanden. Antalet anmälda våldtäkter ökade mot såväl flickor och kvinnor som mot pojkar och män. Antalet anmälda sexualbrott har länge ökat i Sverige. Enligt Brå (2017:5 och 2019:5) kan denna utveckling delvis förklaras av en ökad uppmärksamhet kring sexualbrott, som sannolikt har resulterat i en högre benägenhet att anmäla sådana brott. Även en ökad tillgång till internet och smarta mobiltelefoner kan i viss mån ha bidragit till att öka förutsättningarna för förövare att begå vissa typer av sexualbrott. Över tid har antalet anmälda våldtäkter också påverkats av lagändringar (2005, 2013 och 2018) som innebär att våldtäktsbegreppet har utvidgats.

Antalet anmälda fall av misshandel ökade något 2019 i jämförelse med året innan, vilket framför allt beror på fler sådana anmälda brott mot barn 0–17 år. Anmäld misshandel mot kvinnor 18 år eller äldre minskade något under året medan misshandelsbrott mot män 18 år eller äldre var oförändrat. Anmäld misshandel mot barn har ökat under flera decennier, vilket bl.a. beror på en ökad anmälningsbenägenhet vid exempelvis förskolor och skolor.

Tabell 2.4 Anmälda brott och procentuell utveckling

	Antal anmälda brott 2019	Procentuell förändring sedan 2010	Procentuell förändring sedan 2018
Misshandel	84 575	-4 %	2 %
Sexualbrott	23 197	35 %	3 %
Tillgrepp	435 962	-17 %	-2 %
Bedrägeri	228 473	118 %	-4 %
Skadegörelsebrott	204 562	24 %	8 %
Brott mot trafikbrottslagen	85 668	11 %	-7 %
Brott mot narkotikastrafflagen	113 071	29 %	6 %
Samtliga brott	1 548 406	13 %	0 %

Källa: Officiell kriminalstatistik.

Långt ifrån alla brott anmäls och benägenheten att anmäla kan variera över tid och mellan olika brottskategorier. Antalet anmälda brott är således ingen tillförlitlig indikator på brottslighetens utveckling. Exempelvis är nivån på antalet anmälda trafik- och narkotikabrott i stor utsträckning ett resultat av polisens spanings- och ingripandeverksamhet. Frågeundersökningar som NTU är ett viktigt komplement för att kunna bedöma brottsutvecklingen.

Utsattheten för brott har enligt NTU ökat något

NTU omfattar ett drygt tiotal vanliga brottstyper som drabbar enskilda personer och hushåll. I NTU 2019, som avser utsatthet för brott under 2018, uppgav 26,4 procent av de svarande att de utsatts för något brott mot enskild person. Det är något högre än året innan, då andelen var 24,7 procent. Bland kvinnor är det 27,7 procent som uppger att de utsattes för brott mot enskild person under 2018, medan motsvarande andel för män är 25 procent. I NTU är utsattheten störst för hot, sexualbrott och trakasserier. Män uppger i större utsträckning än kvinnor att de har utsatts för misshandel, personrån och bedrägerier, medan en större andel kvinnor än män uppger att de har utsatts för sexualbrott och trakasserier. Det är också vanligare att kvinnor uppger att de utsatts för brott i en nära relation. I NTU 2017, som avser utsatthet för brott 2016, uppgav de kvinnor som utsatts för misshandel att gärningspersonen i 40 procent av fallen var en närstående medan motsvarande andel bland män endast var 3 procent.

De allt fler anmälda bedrägerierna har under åren också återspeglats i NTU, om än inte lika tydligt. En förklaring till detta kan vara att NTU inte omfattar brott som riktas mot företag. Från och med NTU 2017 redovisas utsattheten för bedrägerier uppdelat på försäljningsbedrägerier och kort-/kreditbedrägerier. Det är ungefär lika vanligt att bli utsatt för båda dessa typer av bedrägerier, ca 5 procent uppgav att de utsatts under 2018. Sedan 2017 har även brottstyperna nätcränkning och fickstöld tillkommit i NTU. Som framgår av tabell 2.5 nedan var utsattheten för fickstöld ungefär densamma för både män och kvinnor 2018, medan en något högre andel män än kvinnor utsattes för nätcränkning.

Tabell 2.5 Andel utsatta för brott mot person 2018

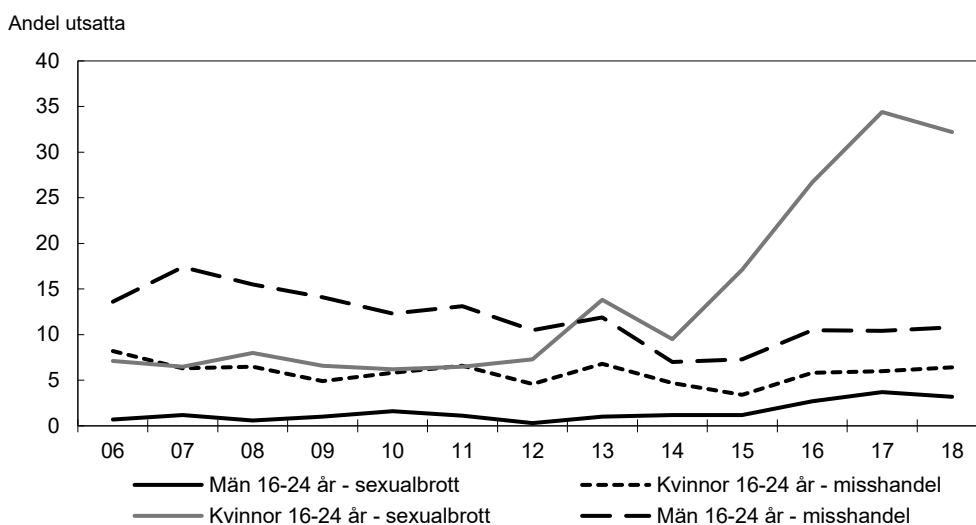
Procent

	Samtliga	Män	Kvinnor
Misshandel	3,5	4,4	2,8
Hot	9,1	9,4	8,9
Sexualbrott	6,0	1,6	9,9
Personrån	1,4	2,1	0,8
Trakasserier	8,2	7,4	8,9
Fickstöld	2,8	2,7	2,9
Försäljningsbedrägeri	5,1	5,7	4,5
Kort-/kreditbedrägeri	5,4	6,0	4,9
Nätkränkning	2,5	2,8	2,3
Något brott mot enskild person	26,4	25,0	27,7

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Efter några år på lägre nivåer har utsattheten för misshandel i NTU ökat något sedan 2016, från 3,1 procent till 3,5 procent 2018. Utsattheten för misshandel bland unga män, som är den mest utsatta gruppen, är dock fortfarande tydligt lägre än för tio år sedan (se diagram 2.3). Uppgifter från Socialstyrelsens patientregister visar också att allt färre personer det senaste decenniet har intagits i slutenvård och öppen specialistvård på grund av misshandel, en utveckling som är än mer tydlig i relation till den växande befolkningen.

De senaste åren har den självrapporterade utsattheten för sexualbrott ökat tydligt, både bland kvinnor och män. Sexualbrott i NTU innefattar ett brett spektrum av brott – från straffrättsligt lindrigare händelser såsom kränkande sexuella kommentarer, till mycket allvarliga brott såsom våldtäkt. Mest utsatta är yngre kvinnor, även om utsattheten minskat något 2018 jämfört med året innan (se diagram 2.3). De senaste årens utveckling är svårtolkad. Enligt Brå (2019:5) avser de senaste årens ökning i NTU främst mindre allvarliga sexualbrott. Till en betydande del torde detta handla om en ökad benägenhet att tala öppet om sin utsatthet. Enligt Brå är det dock inte möjligt att dra några säkra slutsatser kring utvecklingen och sexualbrotten behöver även fortsättningsvis följas noga över tid. Brå har utvärderat tillämpningen av den nya sexualbrottslagstiftningen som trädde i kraft den 1 juli 2018 (Brå 2020:6). Utvärderingen visar att lagen redan fått effekt i form av att antalet åtal och fällande domar har ökat efter lagändringen. Även nya typer av fall har gått till domstol.

Diagram 2.3 Andel unga kvinnor och män (16–24 år) utsatta för misshandel och sexualbrott

NTU mäter också egendomsbrott mot hushåll. Dessa har minskat sedan mätningarna började 2006, vilket beror på att de fordonsrelaterade brotten har blivit färre. Det vanligaste egendomsbrottet mot hushåll är cykelstöld, under 2018 uppgav 11 procent att de utsattes, en nivå som legat stabilt under hela mätperioden. Knappt två procent av hushållen uppger att de utsatts för bostadsinbrott under 2018, en siffra som varit relativt stabil genom åren.

Utsattheten för brott är ojämnt fördelad i befolkningen. NTU 2019 visar att 6,6 procent hade drabbats av nästan tre fjärdedelar av de brott mot person som rapporterades i undersökningen. Särskilt utsatta grupper är ensamstående föräldrar och svenskfödda personer med två utrikesfödda föräldrar. Yngre är mer utsatta för brott än äldre men många äldre är av åldersrelaterade skäl särskilt sårbara för exempelvis vissa typer av bedrägerier och stölder i hemmet.

NTU mäter även självrapporterad utsatthet för hatbrott. Hatbrott med främlingsfientliga motiv är klart vanligast, oftast uttryckta som hot eller trakasserier. Enligt de senaste resultaten, som avser ett medelvärde för åren 2014–2016, uppgav 1,6 procent av befolkningen att de utsatts för främlingsfientliga hatbrott (Brå 2018:10). Kvinnor och män är utsatta för främlingsfientliga hatbrott i ungefär samma utsträckning (1,3 respektive 1,9 procent under perioden 2014–2016). Utsattheten för hatbrott är tydligt högre bland yngre åldersgrupper, brotten sker ofta på allmänna platser och gärningspersonen är vanligtvis obekant för brottsoffret.

Som tidigare nämnts är otryggheten enligt NTU tydligt högre i vissa socialt utsatta områden än i landet som helhet. I dessa områden är även utsattheten för brott högre men skillnaden är relativt liten och har minskat över tid (Brå 2018:9). En möjlig förklaring till att otryggheten ändå är väsentligt mer utbredd i dessa områden kan vara att det där i högre grad förekommer brottslighet som inte fångas upp av NTU, såsom skjutningar, bilbränder och öppen narkotikahandel. Brå har visat att ordningsproblem som nedskräpning, buskörningar och skadegörelse i betydligt högre utsträckning upplevs som ett problem i dessa områden (2018:6). Det finns även i olika grad en tystnadskultur mot rättsväsendet i socialt utsatta områden. Orsakerna till tystnadskulturen uppges vara rädsla för hot och våld, att en polisanmälan inte leder till något och bristande förtroende för polis och andra myndigheter (Brå 2019:10).

Skjutningar och dödligt våld i den kriminella miljön har ökat

Det går varken utifrån kriminalstatistik eller NTU att få en heltäckande bild av den brottslighet som begås av kriminella nätverk. Enligt Brå (2016:12) finns en bredd av aktörer och nätverk inom den organiserade brottsligheten med delvis olika sammansättning och karaktär. Enligt den myndighetsgemensamma lägesbilden om organiserad brottslighet 2019 bedömer myndigheterna att den ökade globaliseringen och digitaliseringen påverkar den organiserade brottsligheten. De kriminella nätverken arbetar alltmer gränsöverskridande. Brottsligheten mot välfärds- och förmånssystemen är fortsatt omfattande. Det kan handla om felaktiga arbetstillstånd, osanna intyg och oriktig folkbokföring som orsakar felaktiga utbetalningar. För att få en bättre bild av den organiserade brottslighetens utveckling har Polismyndigheten tagit fram en nationell modell för att kartlägga kriminella nätverk.

Enligt statistik från Polismyndigheten har antalet skjutningar med dödlig utgång i kriminella miljöer ökat kraftigt, från ca tio fall per år i början av 2000-talet, till omkring 40 fall per år de senaste tre åren. Enligt uppgifter från Socialstyrelsens patientregister har även antalet personer som skadas av skjutvapenvåld ökat de senaste tio åren, från ca 60 personer år 2009 till knappt 150 personer år 2018, och av dessa är en majoritet män. Enligt Polismyndigheten uppgick det totala antalet skjutningar år 2019 till 334, vilket är något fler än 2018 och 2017, då 306 respektive 324 skjutningar bekräftades. Även antalet sprängningar har ökat. Enligt statistik från Brå anmäldes 2019 257 fall av allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning, motsvarande siffra för 2018 var 162 fall.

Narkotikabrottsligheten är en central del av den brottslighet som har koppling till kriminella nätverk. Den är också nära kopplad till våldsbrottsligheten. Uppgifter från Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) visar att narkotikabruket ökat något under senare år, i synnerhet avseende användning av cannabis och narkotikaklassade läkemedel. Antalet narkotikarelaterade dödsfall har blivit fler de senaste tio åren. Under de senaste åren har ungefär en fjärdedel av dödsfallen rört kvinnor (CAN 2019 rapport 180).

Skjutvapenvåldet har ofta sin grund i konflikter med koppling till narkotikamarknaden eller i personliga relationer (Brå 2019:3). Användning av skjutvapen kan även vara ett sätt att bygga upp, stärka och upprätthålla en position i den kriminella miljön, samtidigt som våldet kan öka behovet av att skydda sig från andra individer som agerar på samma sätt.

År 2019 konstaterades 111 fall av dödligt våld. Det är 3 fler fall än året innan. Vissa typer av dödligt våld har minskat över tid, medan andra ökar. Antalet fall av dödligt våld med skjutvapen har ökat betydligt de senaste åren, medan dödligt våld mot barn och alkoholrelaterat dödligt våld mellan vuxna män har minskat. Sett ur ett längre tidsperspektiv är det dödliga våldet totalt sett lägre i dag än vad det var under början av 1990-talet. Det dödliga våldet mot kvinnor har också minskat under de senaste decennierna. Särskilt tydligt är detta i förhållande till befolkningsutvecklingen. År 2019 uppgick antalet fall av dödligt våld mot kvinnor till 25 fall, varav 16 fall avsåg dödligt våld i parrelation (vilket är 6 färre fall än 2018). Den långsiktiga trenden är att dödligt våld mot kvinnor i parrelation minskar något.

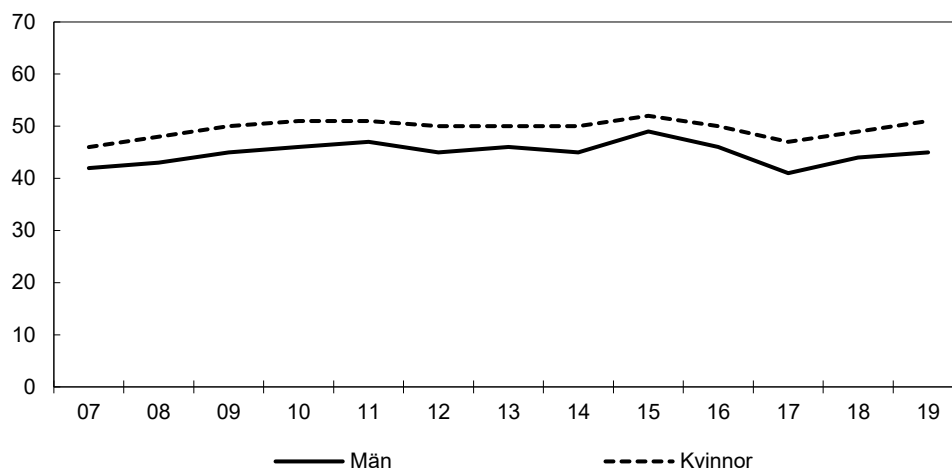
Fortsatt högt förtroende för rättsväsendet

Förtroendet för rättsväsendet fortsatte att öka 2019, då 48 procent uppgav att de hade ganska eller mycket stort förtroende för rättsväsendet som helhet. Motsvarande andel 2018 var 47 procent. Kvinnor har något högre förtroende för rättsväsendet än vad män har (se diagram 2.4). Det är också något vanligare att personer i medelåldern har högre förtroende för rättsväsendet än yngre och äldre. Utrikesfödda personer och

personer med minst en svenskfödd förälder har ett högre förtroende för rättsväsendet som helhet medan personer som är svenskfödda men har två utrikesfödda föräldrar har ett lägre förtroende för rättsväsendet som helhet.

Diagram 2.4 Förtroendet för rättsväsendet

Andel med mycket eller ganska stort förtroende

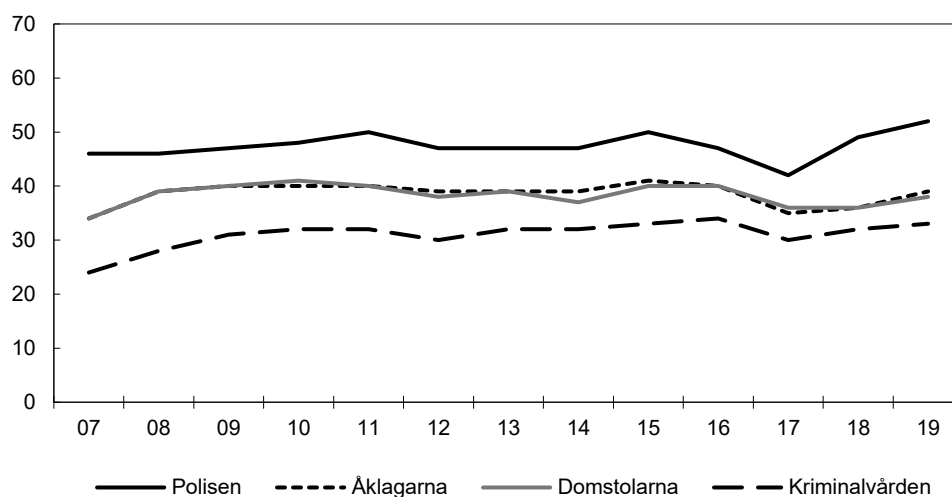

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Nivån på förtroendet skiljer sig åt mellan olika myndigheter i rättsväsendet, vilket är naturligt givet deras olika uppgifter och roller. År 2019 ökade förtroendet för alla myndigheter i rättsväsendet jämfört med 2018 (se diagram 2.5). För samtliga myndigheter är förtroendet högre än vid den första undersökningen 2007.

Diagram 2.5 Förtroende för myndigheter i rättsväsendet

Andel med mycket eller ganska stort förtroende

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

2.5.2 Flödet i rättskedjan

En viktig del i bedömningen av rättsväsendets resultat är att följa upp hur de brott som anmäls hanteras i rättskedjans olika delar. I detta avsnitt redovisas statistik över anmälda brott, utredning och lagföring samt verkställighet av utdömda påföljder. Domstolarnas verksamhet redovisas separat eftersom domstolarna inte enbart hanterar brottmål. Verksamhet som inte rör ärendeflödet i brottmålsprocessen, exempelvis brottsförebyggande arbete och stöd och information till brottsoffer ingår inte i denna beskrivning utan redogörs för separat.

Något ökat inflöde i rättskedjan

Enligt den officiella kriminalstatistiken anmäldes närmare 1,55 miljoner brott i Sverige 2019, vilket är i princip samma nivå som 2018 (ordningsböter som utfärdas av polis ingår inte i denna statistik). Ett ärende som inkommer till en brottsbekämpande myndighet innehåller ett eller flera anmälda brott. Under 2019 ökade antalet inkomna ärenden till Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Till Polismyndigheten inkom 1,26 miljoner brottsärenden, exklusive ärenden från övervakning med trafiksäkerhetskameror. Det är en ökning med 1,3 procent i förhållande till året innan och 6 procent under en tioårsperiod. Antalet inkomna ärenden till Åklagarmyndigheten uppgick till nästan 172 000, vilket är en ökning med 3 procent jämfört med föregående år. Vid Ekobrottsmyndigheten minskade antalet registrerade inkomna ärenden med 26 procent jämfört med året innan och uppgick till drygt 7 400. En inkommen anmälan till Ekobrottsmyndigheten innefattande ett stort antal ärenden hade dock inte helt hunnit registreras vid årets utgång och om man räknar med dessa inkomna men inte registrerade ärenden låg ärendeinflödet på motsvarande nivå som förra året.

Rättsväsendets förutsättningar att hantera och klara upp de anmälda brotten är i stor utsträckning beroende av hur brottsstrukturen ser ut, dvs. vilken typ av brott som anmäls. För att tolka utredningsresultatet krävs därför kunskap om de anmälda brotternas karaktär och sammansättning. Den anmälda brottsligheten kan grovt delas in i tre kategorier med olika förutsättningar för utredningsarbetet: ingripandebrott samt offerbrott med eller utan interaktion mellan gärningspersonen och den brottsdrabbade. Ingripandebrott såsom trafik- och narkotikabrott är generellt sett relativt enkla att klara upp medan offerbrott med interaktion, såsom hot och misshandel, i allmänhet bedöms vara medelsvåra att klara upp. Offerbrott utan interaktion, exempelvis skadegörelse samt vissa stölder och bedrägerier, är överlag svåra att klara upp.

Majoriteten av de brott som anmäldes 2019 var offerbrott utan interaktion (ca 56 procent), följt av offerbrott med interaktion (ca 23 procent) och ingripandebrott (ca 21 procent). Andelen ingripandebrott har minskat något under de senaste tio åren, medan andelen offerbrott utan interaktion varit på en stabil nivå. Andelen brott med interaktion mellan brottsoffer och gärningsperson har däremot ökat något. Brå (Kortanalys 1/2018) har tidigare konstaterat att förändringar i sammansättningen av anmälda brott har påverkat andelen uppklarade brott över tid. Sådana förändringar kan nästan helt förklara den ökade andelen uppklarade brott under perioden 2001–2010, medan den minskande andelen uppklarade brott under perioden 2010–2016 till en fjärdedel kan förklaras av sådana strukturförändringar i den anmälda brottsligheten.

Det finns också tecken på att viss brottslighet blivit mer tidskrävande att utreda. Brå (2017:4) har bedömt att antalet omfattande ärenden i rättsväsendet ökade från mitten av 00-talet till mitten av 10-talet. Det rörde främst ärenden om ekonomisk brottslighet, våldsbrott och narkotikabrott, ofta med ett omfattande analys- och bevismaterial, internationella inslag eller ett stort antal misstänkta, brottsoffer och vittnen. En ökning av sådana omfattande ärenden kan innebära att resurser behöver omfördelas inom en myndighet, t.ex. från verksamheter med större ärendeproduktion, vilket kan påverka det samlade resultatet negativt. Omfattande ärenden kan kräva stora resurser, även om de är få till antalet. Av Ekobrottsmyndighetens årsredovisning framgår att särskilt krävande ärenden endast utgör ett par procent av det totala ärendeinflödet vid myndigheten men att hanteringen av dessa ärenden står för cirka 40 procent av myndighetens samlade kostnader för utredning och lagföring. Det är dock generellt svårt att bedöma i hur stor utsträckning sådana omfattande ärenden påverkar myndigheternas sammantagna resursförbrukning och resultatutveckling.

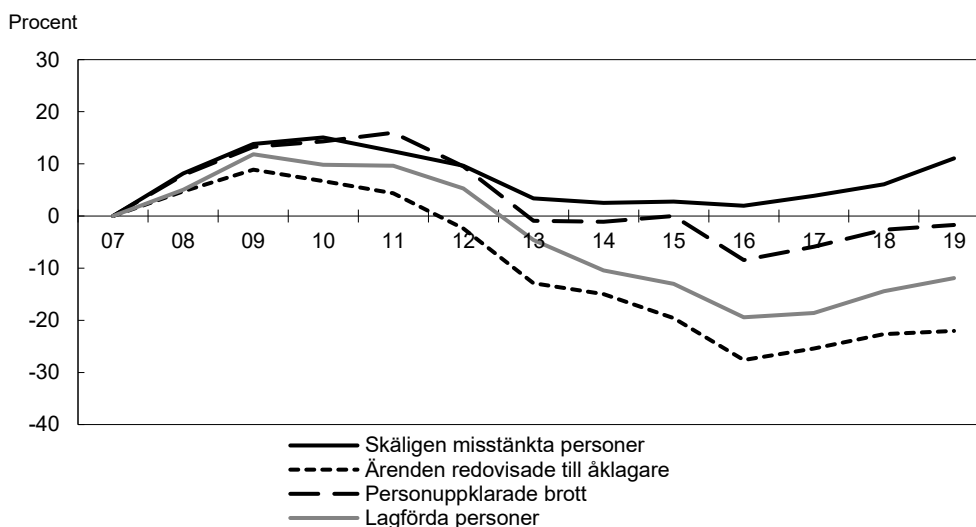
Marginell ökning av personuppklarade brott

I diagram 2.6 nedan illustreras den procentuella utvecklingen av antalet skäligen misstänkta personer, antalet ärenden som Polismyndigheten redovisat till åklagare, antalet lagförda personer hos Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten samt antalet personuppklarade brott sedan 2007. Ärenden som Polismyndigheten redovisar till åklagare är färdigutredda ärenden som redovisas till åklagare för beslut i åtalsfrågan. Lagförda personer avser personer som åklagare har fattat beslut om att åtala eller på annat sätt lagföra. Med personuppklarade brott avses brott för vilka åklagare har beslutat om åtal, meddelat åtalsunderlåtelse eller utfärdat strafföreläggande, dvs. brott till vilka det har knutits en eller flera gärningspersoner. Huvuddelen av de misstänka och lagförda personerna är män, andelen kvinnor har varit ca 20 respektive 16 procent de senaste åren.

Det generella mönstret karaktäriseras av tydliga ökningar åren efter 2007 följt av markanta minskningar under senare år. Med undantag för antalet misstänkta personer är nivåerna lägre än för tioalet år sedan. Särskilt tydligt har antalet ärenden redovisade från Polismyndigheten till åklagare minskat. Sedan 2017 ökar dock antalet ärenden redovisade till åklagare och antalet personuppklarade brott. Det går även att se en ökning av det totala antalet personer med lagföringsbeslut hos åklagare under senare år, men nivåerna är fortfarande lägre än före 2014.

År 2019 personuppklarades 212 000 brott, vilket är en ökning med 1 procent i förhållande till 2018. Till de brottstyper där antalet personuppklarade brott ökade hör bedrägeribrott och narkotikabrott, medan antalet personuppklarade brott mot person, stöld- och tillgreppsbrott, skadegörelsebrott och trafikbrott minskade. Ärenden redovisade till åklagare uppvisar samma mönster.

Diagram 2.6 Procentuell utveckling sedan 2007 av antalet skäligen misstänka personer, ärenden redovisade till åklagare, lagförda personer hos Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten och personuppklarade brott

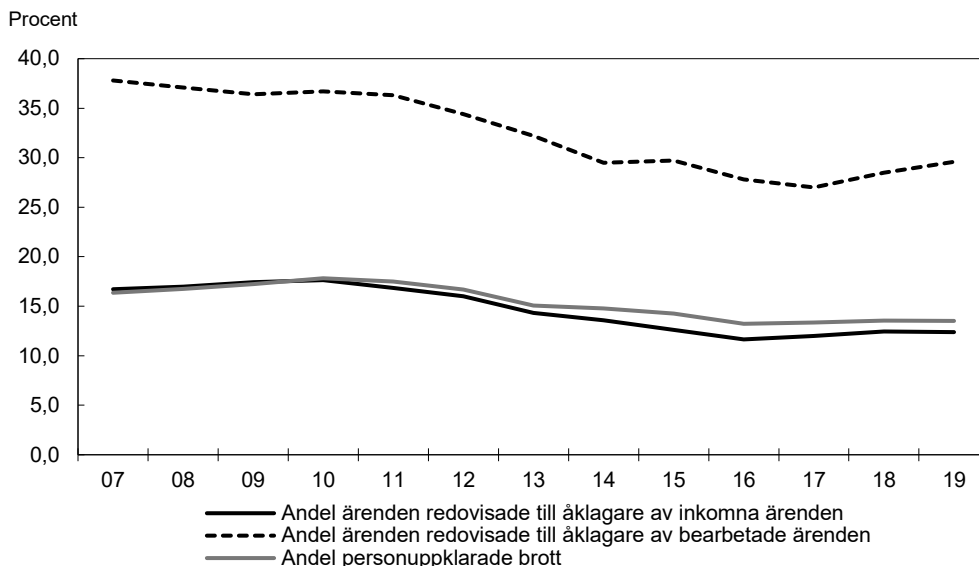

Källa: Officiell kriminalstatistik samt uppgifter från Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens årsredovisningar. Uppgifter saknas avseende brottsmisstankar inkomna till Åklagarmyndigheten 2007 och antalet detta år har därför uppskattats utifrån antalet ärenden redovisade till åklagare.

Som framgår av diagram 2.7 nedan har andelen personuppklarade brott totalt länge minskat. År 2016 var andelen personuppklarade brott den lägsta på flera decennier. Att andelen ärenden som Polismyndigheten redovisar till åklagare av inkomna ärenden har minskat på ett liknande sätt indikerar att minskningarna kan härledas redan till detta led. Sedan 2017 har dock såväl andelen ärenden redovisade till åklagare som andelen personuppklarade brott ökat marginellt. Andelen ärenden som redovisas till

åklagare av bearbetade ärenden, dvs. av ärenden där Polismyndigheten inlett förundersökning eller annan utredning, uppvisar över tid också en successiv minskning. De senaste två åren har andelen dock ökat. Den största procentuella ökningen mellan 2018 och 2019 gäller bedrägeribrott, där antalet ärenden redovisade från Polismyndigheten till åklagare ökade samtidigt som antalet inkomna och bearbetade ärenden minskade.

Diagram 2.7 Andelen ärenden redovisade till åklagare av inkomna ärenden, andelen ärenden redovisade till åklagare av bearbetade ärenden samt andelen personuppljade brott

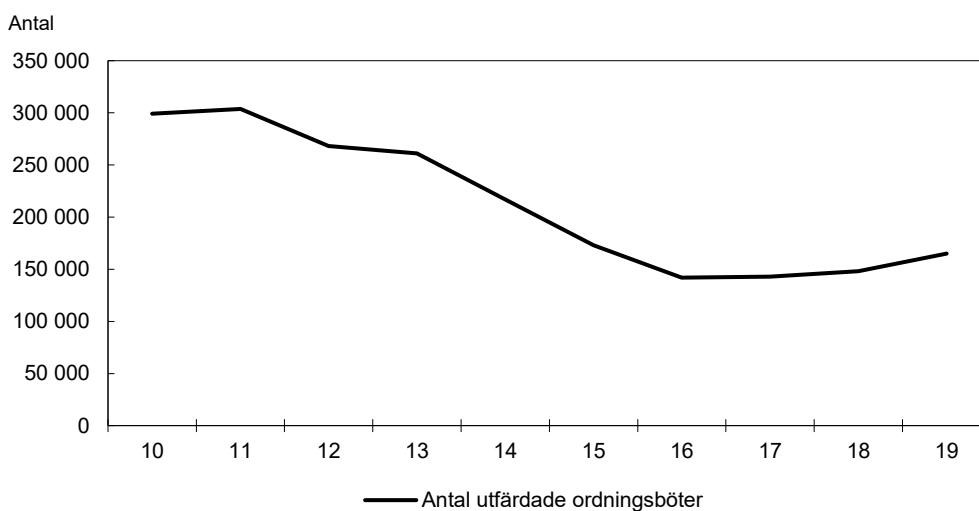

Anm: Från och med 2014 redovisas en justerad personupplklaringsprocent. Måttet är i princip konstruerat på samma sätt som tidigare, men med den skillnaden att det beräknas på de handlagda brotten istället för de anmälda brotten. Justeringen har en marginell påverkan på resultaten. Det är därför möjligt att jämföra den totala personupplklaringsprocenten för samtliga brott för att studera utvecklingen över tid.

Källa: Officiell kriminalstatistik samt uppgifter från Polismyndighetens årsredovisningar.

Antalet utfärdade ordningsböter ökade med 11 procent mellan 2018 och 2019. Som framgår av diagram 2.8 ligger antalet ordningsböter dock fortfarande på en låg nivå i förhållande till tidigare.

Diagram 2.8 Utfärdade ordningsböter

Källa: Polismyndigheten.

Möjligheterna till ekonomisk vinning är en av de främsta drivkrafterna för en stor del av brottsligheten i samhället. Genom att kombinera arbetet med utredning och

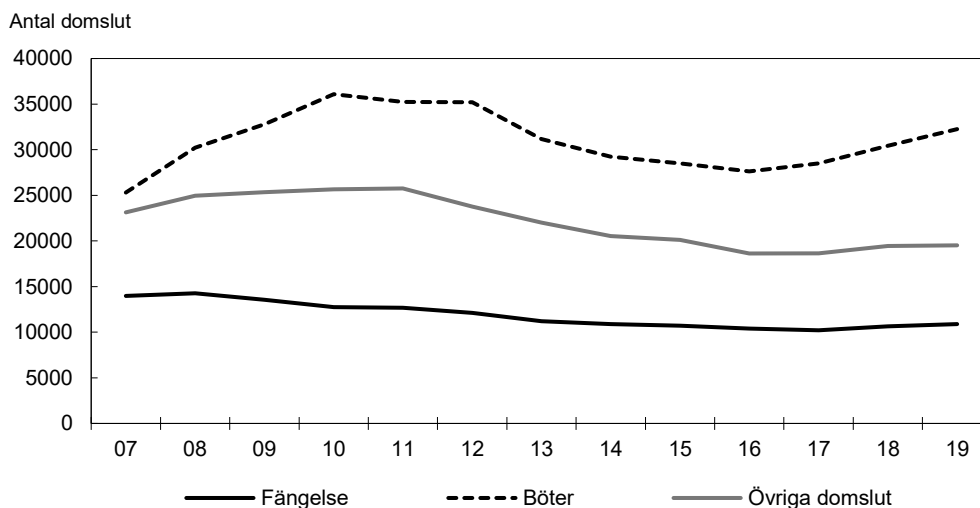
lagföring med insatser för att återföra brottsvinster kan rättsväsendet minska incitamenten att begå brott. Under 2019 framställdes t.ex. drygt 1 400 förverkandeyrkanden genom åklagare till ett belopp om totalt nästan 150 miljoner kronor, vilket är en ökning med drygt 60 miljoner kronor jämfört med året innan. Här bör det noteras att beloppen kan variera betydligt mellan åren eftersom det förekommer att enskilda ärenden omfattar stora belopp. Antalet yrkanden om företagsbot uppgick till ca 700, vilket är samma som för 2018. Vidare lagfördes över 1 000 personer för penningtvättsbrott, vilket är en ökning med drygt 600 personer jämfört med året innan.

Antalet lagföringsbeslut och domslut ökade under året

I linje med utvecklingen av antalet ärenden redovisade till åklagare och antalet personuppklarade brott ökade antalet lagföringsbeslut fram t.o.m. 2009 varefter utvecklingen vände. Med lagföringsbeslut avses här fällande dom i tingsrätt, godkänt strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse. Under perioden 2009–2017 minskade antalet lagföringsbeslut varje år. År 2018 ökade antalet lagföringsbeslut igen och ökningen fortsatte under 2019. Under 2019 fattades drygt 104 000 lagföringsbeslut, vilket är ca 3 200 fler beslut än 2018. Av samtliga lagföringsbeslut 2019 avsåg 16 procent kvinnor och 84 procent män, en fördelning som varit likartad de senaste tio åren.

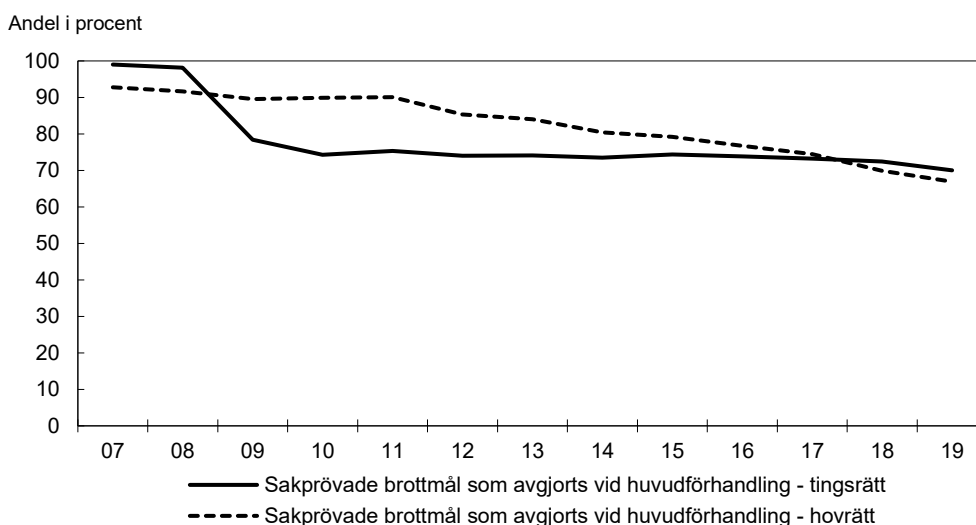
Antalet sakprövade brottmål i tingsrätt och antalet fällande domslut i sådana mål följer en liknande utveckling. Efter att ha ökat tydligt mellan 2007 och 2010 minskade dessa fram till 2016. Sedan 2017 ökar dock antalet domslut i tingsrätt igen. År 2019 ökade antalet domslut med 4 procent, till ca 62 700 domslut. Som framgår av diagram 2.9 nedan utgjordes ökningen i antalet domslut fram till 2010 huvudsakligen av enklare mål där påföljden bestämdes till böter. Ökningen 2019 utgörs också främst av domslut med påföljden böter men även domslut med påföljden fängelse och övriga domslut ökade något under året.

Diagram 2.9 Domslut i tingsrätt fördelat på påföljderna fängelse, böter och övriga domslut

Källa: Officiell kriminalstatistik.

En del av de enklare brottmålen avgörs på handlingarna och kräver därmed överlag mindre resurser än mål som avgörs efter huvudförhandling. Över tid har allt fler brottmål kommit att avgöras utan huvudförhandling (se diagram 2.10 nedan). Det beror i stor utsträckning på en regelförändring 2008. Andelen brottmål som avgörs med huvudförhandling har fortsatt att minska något även under senare år.

Diagram 2.10 Andel sakprövade mål i tingsrätt och hovrätt som avgjorts vid huvudförhandling

Källa: Domstolsverket.

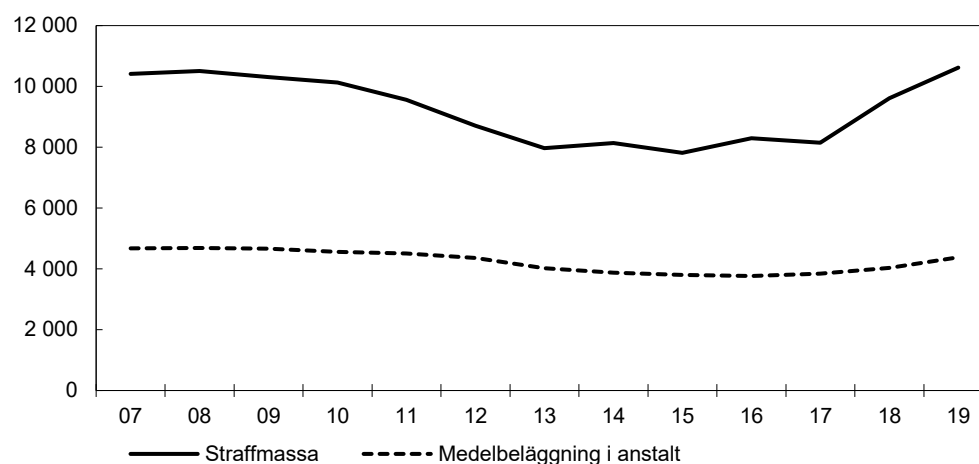
Domstolarnas belastning avseende brottmål har å andra sidan ökat genom att tiderna för huvudförhandling har blivit längre. År 2019 upptog en genomsnittlig huvudförhandling i tingsrätt ca 2,1 timmar, jämfört med 1,5 timmar 2007. I hovrätt har den genomsnittliga tiden för huvudförhandling ökat från 3,8 till 5 timmar under samma period. En viktig bidragande orsak till detta är den ovan nämnda reformen 2008; med fler mål som avgörs på handlingarna ökar den genomsnittliga förhandlingstiden för de brottmål som fortfarande går till huvudförhandling (Brå 2017:4). Emellertid har också mer komplicerade brottmål, som kräver särskilt långa förhandlingstider, blivit fler och tar allt mer resurser i anspråk. År 2007 utgjorde huvudförhandlingar som pågick över 18 timmar ca 13 procent av den totala förhandlingstiden i tingsrätt och hovrätt. År 2019 hade denna andel ökat till drygt 17 procent. Detta kan vara ett tecken på att rättsväsendet i allt större utsträckning hanterar komplex brottslighet som är tidskrävande att utreda och lagföra.

Fler utdömda fängelseår och ökad beläggning i Kriminalvården

Sett ur ett längre tidsperspektiv har antalet domslut med påföljden fängelse minskat. 2018 ökade antalet domslut med påföljden fängelse för första gången på tio år, en ökning som fortsatte under 2019. År 2019 utdömdes ca 10 900 påföljder med fängelse som huvudpåföljd, vilket är ca 240 fler än året innan men samtidigt ungefär 30 procent färre än i mitten av 00-talet. De flesta intagna i anstalt är män, andelen kvinnor i fängelse uppgick 2019 till 8 procent, en andel som är relativt stabil över tid. Straffmassan, dvs. den totala utdömda fängelsetiden under ett kalenderår, har också minskat under samma period men ökade tydligt 2018 och 2019. Medelbeläggningen i häkte, anstalt och medelantalet klienter i frivård, ökar också sedan 2017 efter flera år av tydliga minskningar. Sedan 2017 har medelbeläggningen i anstalt och häkte ökat med sammanlagt 1 000 intagna, vilket är en ökning med 18 procent.

Diagram 2.11 Utdömd straffmassa i antal fängelseår samt medelbeläggning i anstalt

Straffmassa (antal fängelseår) samt medelbeläggning (antal personer)

Källa: Officiell kriminalstatistik samt Kriminalvårdens årsredovisningar.

Kriminalvården har på regeringens uppdrag analyserat orsakerna till den ökade beläggningen i häkte och anstalt (Ju2019/03999/KRIM). Kriminalvården konstaterar att den ökade beläggningen i häkte beror på längre häktningstider och inte fler häktade. Anledningen är att tiderna hos Åklagarmyndigheten har blivit längre, vilket kan antas bero på utmaningar inom polisens utredningsverksamhet. Däremot har domstolarna inte bidragit till de längre tiderna. Den ökade beläggningen i anstalt beror enligt analysen både på ett ökat inflöde av klienter och längre strafftider. Som delförklaring pekar man på de senaste årens straffskärpningar, som kan ha bidragit till längre strafftider och ändrade prioriteringar inom myndigheterna. Man ser även ett ökat inflöde av klienter som begått brott som träffas av det myndighetsgemensamma uppdraget för att bekämpa den organiserade brottsligheten, vilket troligen också bidragit till ökningarna.

Den snabbt ökade beläggningen har inneburit utmaningar för framför allt Kriminalvården. Med hjälp av personalförstärkningar och överbeläggningar, t.ex. genom att placera två intagna i ett rum, har myndigheten kunnat ta emot fler intagna än verksamheten normalt är dimensionerad för. Trots den ansträngda beläggnings-situationen har antalet allvarliga incidenter, dvs. våld eller hot mot personal eller mellan intagna, minskat totalt sett. Detsamma gäller antalet rymningar och avvikelser. Den ökade beläggningen har inte heller haft någon negativ påverkan på andelen intagna i häkte som har fått del av isoleringsbrytande åtgärder. Regeringen beslutade i mars 2020 propositionen Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering (prop. 2019/20:129). I propositionen föreslås bl.a. att isolering av häktade barn ska upphöra och att tidsgränser för häktning införs.

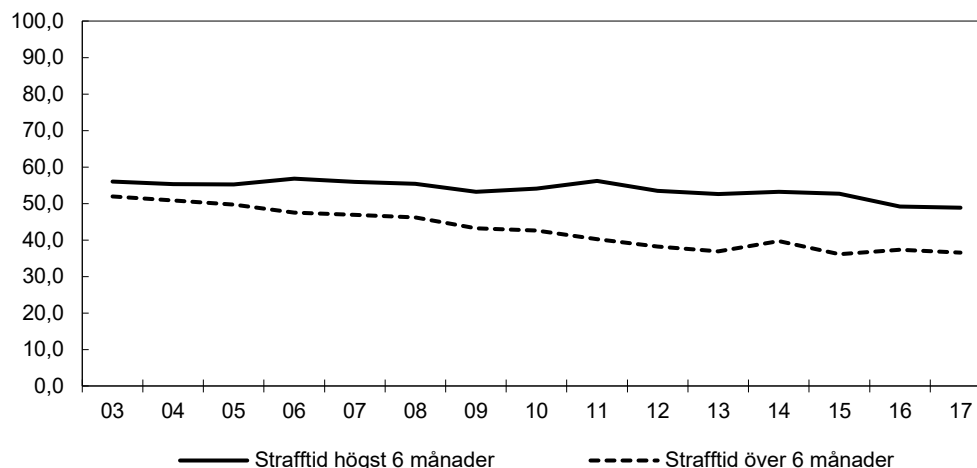
Återfall i brott

Statistiken över återfall i brott visar hur vanligt det är att personer lagförs på nytt efter frigivning eller annan tidigare lagföring. Med återfall i brott avses ny lagföring. Den senaste slutliga statistik från Brå som finns tillgänglig är från 2013 medan preliminär statistik finns från 2017. Återfallsproblematiken är särskilt tydlig bland män, ca 26 procent av männen återfaller i något nytt brott inom ett år. Motsvarande andel för kvinnor ligger runt 18 procent, enligt slutlig statistik från 2013. Störst är risken för återfall bland dem som är mest brottsbelastade sedan tidigare. Bland dem som frigges efter en fängelsepåföljd återfaller knappt hälften inom ett år, enligt preliminär statistik från 2017. I detta avseende är dock trenden positiv över tid. Enligt preliminär statistik

återföll 54 procent av dem som frigavs från fängelse 2003 inom ett år, jämfört med 43 procent bland dem som frigavs 2017. En jämförelse mellan 2008 och 2017 visar att minskningen är särskilt tydlig bland dem som dömts till fängelsestraff på mellan fyra månader och två år och fängelsestraff över fyra år (en minskning med ca 10 procentenheter). Enligt både Kriminalvården (2018) och Brå (4/2017) kan den minskande andelen återfall i brott efter frigivning från anstalt delvis förklaras av en förändrad klientsammansättning vad gäller exempelvis ålder, tidigare brottsbelastning och typ av brott.

Diagram 2.12 Andel frigivna från anstalt som återfaller i brott inom ett år

Andel i procent

Källa: Officiell kriminalstatistik (preliminära siffror).

Det är oklart i vilken utsträckning Kriminalvårdens återfallsförebyggande insatser har påverkat utvecklingen. Den återfallsförebyggande verksamheten inom myndigheten utgår dock från den forskning som finns i dag om vad som påverkar risken för återfall. Kriminalvårdens förmåga att bedöma risker och behov och planera dömdas verkställigheter har förbättrats ytterligare under året. Ett välfungerande sådant arbete är en förutsättning för att kunna erbjuda adekvata insatser på individnivå. Möjligheten för Kriminalvården att erbjuda intagna full sysselsättning har varit en extra utmaning under året till följd av det fortsatt ökade klientinflödet. Trots detta har sysselsättningsgraden varit i nivå med föregående år. Liksom föregående år har en femtedel av de intagna studerat under tiden i anstalt och en femtedel har fullföljt behandlingsprogram. Kvinnor har deltagit i behandlingsprogram i något lägre utsträckning än män men andelen har ökat i förhållande till föregående år. Andelen intagna som frigetts med någon av de i fängelselagen (2010:610) reglerade särskilda utslussningsåtgärderna var 12 procent totalt sett. För gruppen intagna med en strafftid på sex månader och över var andelen dock en tredjedel. Resultatet är i nivå med föregående år.

Något längre genomströmningstider i brottmålsprocessen

Brå har under senare år utvecklat statistik över genomströmningstider i brottmålsprocessen för handläggningen av skäligen brottsmisstankar i rättskedjan från registrering till beslut i åtalsfrågan. Den statistik som finns tillgänglig avser genomströmningstider under 2015–2018. För samtliga brottsmisstankar registrerade under 2018 var mediantiden från registrering till beslut i åtalsfrågan 69 dagar. Det är samma nivå som 2017 men en ökning jämfört med 2016 och 2015. Mediantiderna skiljer sig åt mellan olika brottsmisstankar. Kortast mediantid från registrering till beslut i åtalsfrågan 2018 hade tillgreppsbrott (36 dagar) och längst mediantid hade

skadegörelsebrott (123 dagar). Genomströmningstiderna 2018 var generellt sett längre för brottsmisstankar mot ungdomar 15–17 år än för vuxna (89 respektive 67 dagar).

2.5.3 Dömande verksamhet

För att nå riksdagens mål om den enskildes rättssäkerhets- och rättstrygghet förutsätts att allmänheten har förtroende för den dömande verksamheten och att mål och ärenden i domstol avgörs inom rimlig tid. Regeringen har därför konkretiserat riksdagens mål genom verksamhetsmål som består i att ange hur långa omloppstider olika mål och ärenden högst bör ha.

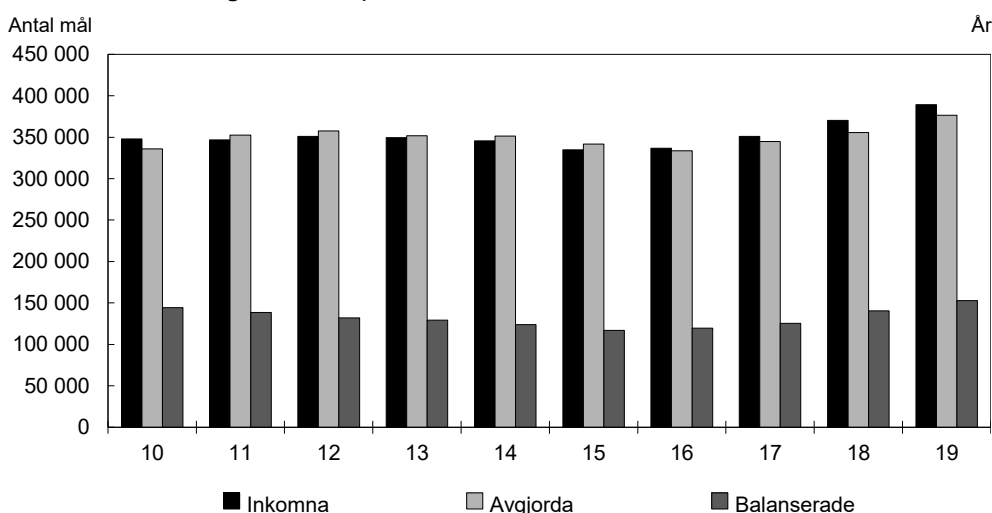
Antalet inkomna, avgjorda och balanserade mål samt överbalanser ger information om omloppstidernas utveckling och domstolarnas resultat.

Den dömande verksamheten bedrivs inom Sveriges Domstolar. Verksamheten omfattar de allmänna domstolarna, de allmänna förvaltningsdomstolarna, hyres- och arrendenämnderna, Rättshjälpsmyndigheten, Rättshjälpsnämnden samt Domstolsverket. Verksamheten vid migrationsdomstolarna redovisas under utgiftsområde 8 Migration. Domstolsverket ska skapa förutsättningar för domstolarna att uppfylla målet för verksamheten bl.a. genom en ändamålsenlig resursfördelning och stöd inom verksamhetsutveckling.

En fortsatt ökning av inkomna mål

Antalet inkomna mål (exklusive migrationsmål) till domstolarna ökade med 5 procent 2019 jämfört med 2018. Antalet avgjorda mål ökade med 8 procent och antalet balanserade mål ökade med 3,8 procent. Utvecklingen under de senaste tio åren framgår av diagram 2.13.

Diagram 2.13 Utvecklingen av inkomna, avgjorda och balanserade mål (exkl. migrationsmål)

Källa: Årsredovisningarna för 2010–2019 för Sveriges Domstolar.

Den markanta ökningen av antalet inkomna mål som började under 2017 har fortsatt under 2019. Antalet inkomna mål har ökat i alla domstolsslag. Ökningen vid tingsrätterna kan främst hänföras till inkomna brottmål. Detta går i linje med ett visst ökat utflöde från tidigare led i rättskedjan, ökat inflöde av förordnandemål samt att försöksverksamheten med snabbförfarande i brottmål lett till att fler brottmål inkommit till tingsrätterna. Totalt uppgick ökningen till 6 procent jämfört med 2018 och nivåerna är de högsta som uppmätts under perioden. Även vid hovrätterna ökade

antalet inkomna brottmål och tvistemål, totalt med 10 procent. Både vid förvaltningsrätterna och kammarrätterna ökade antalet inkomna mål med 3 procent.

Marginellt bättre resultat avseende omloppstiderna

Tabell 2.6 Uppfyllelse av verksamhetsmål: genomsnittlig omloppstid i månader för avgjorda mål och ärenden, 75:e percentilen

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Verksamhetsmål
Tingsrätter											
Brottmål exkl. förtursmål	5,1	5,2	4,9	4,9	4,8	4,5	4,3	4,2	4,1	3,9	5,0
Tvistemål exkl. gem. Ansökan om äktenskapsskillnad	7,6	7,9	7,3	7,2	7,0	7,0	6,7	6,4	6,2	6,5	7,0
Hovrätter											
Brottmål exkl. förtursmål	7,2	7,4	7,2	7,6	7,5	7,1	6,5	6,1	6,3	6,7	5,0
Tvistemål fram till beslut om prövningstillstånd					2,1	1,9	1,9	1,6	1,8	1,7	2,0
Tvistemål där prövningstillstånd beviljats					12,6	11,7	11,5	10,7	11,7	11,5	10,0
Förvaltningsrätter											
Samtliga mål exkl. förtursmål och migrationsmål	8,1	10,0	8,5	7,0	6,4	6,0	5,8	6,5	6,8	7,7	6,0
Kammarrätter											
Samtliga mål exkl. förtursmål och migrationsmål	9,5	7,2	6,8	7,5	7,0	7,9	7,4	11,3	5,3	5,4	6,0
Hyses- och arrendenämnder											
Samtliga ärenden exkl. avstående- och lokalmedlingsärenden	5,2	4,9	5,5	7,4	7,5	5,7	7,0	11,2	6,9	5,1	4,0

Anm.: Från och med 2016 är tvistemål vid hovrätter uppdelade i två delar, tvistemål fram till beslut om prövningstillstånd och tvistemål där beslut om prövningstillstånd har beviljats. Därför finns jämförelsetal endast tillgängliga för 2014–2017.

Källa: Årsredovisningarna 2010–2019 för Sveriges Domstolar.

Under 2019 fortsatte den positiva utvecklingen vid tingsrätterna när det gäller brottmålen. Verksamhetsmålen för både brottmålen och tvistemålen uppnåddes. Hovrätterna uppnådde fortsatt verksamhetsmålet för tvistemål fram till beslut om prövningstillstånd. De övriga verksamhetsmålen uppnåddes inte. Vid förvaltningsrätterna försämrades omloppstiden och verksamhetsmålet uppnåddes inte. Vid kammarrätterna uppnåddes verksamhetsmålet och omloppstiden var i stort sett oförändrad. Totalt sett, i förhållande till 2018, var resultatet marginellt bättre när det gäller antalet domstolar och nämnder som uppnådde verksamhetsmålen 2019.

Produktiviteten, mätt som antalet avgjorda mål och ärenden i förhållande till de totala kostnaderna, ökade under 2019. Ökningen kan härledas till en högre arbetsproduktivitet. Antalet avgjorda mål per årsarbetskraft ökade från föregående år.

Några av de försvärande omständigheter som Domstolsverket framhåller för måluppfyllelsen är den ökade måltillströmningen, vakanta domaranställningar i kombination med långa ledtider vid återbesättning, hög personalomsättning och sjukskrivningar. Som framgångsfaktorer framhålls effektiva organisationer med utvecklade arbetsmetoder, kompetenta och lojala medarbetare samt ökat digitalt arbetssätt. Internt utvecklingsarbete t.ex. avseende beredning, specialisering, snabbspårlösningar och effektivitetsåtgärder framhålls också.

Överbalanser

Domstolarnas totala balans kan delas upp i en s.k. arbetsbalans och en överbalans. Med arbetsbalans avses det antal mål i balans som statistiskt är förenligt med att kunna nå regeringens verksamhetsmål för omloppstider. Det antal mål som överstiger arbetsbalansen definieras som överbalans.

Vid utgången av 2019 hade överbalansen ökat till ca 16 600 mål, jämfört med ca 10 800 mål vid utgången av 2018. Balanssituationen är en viktig faktor för att nå verksamhetsmålen. Det finns ett tydligt samband mellan balansernas storlek, åldersstrukturen (dvs. hur gamla målen är) och omloppstidernas längd.

Patent- och marknadsdomstolarna

Sedan den 1 september 2016 finns två särskilda domstolar som handlägger immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden.

Patent- och marknadsdomstolen hade under 2019 en ökning av inkomna mål med 5 procent jämfört med år 2018. Domstolen har under de senaste tre åren (2017–2019) avgjort fler mål och ärenden än vad som inkommit vilket inneburit att balanserna stadigt minskat. Under 2019 minskade balansen med 15 procent jämfört med 2018. Huvuddelen (75 procent) av mål och ärenden avgjordes inom 10,5 månader (jämfört med 12,3 månader 2018).

I Patent- och marknadsöverdomstolen var antalet inkomna mål under 2019 (92), liksom antalet avgjorda mål (95), i stort sett oförändrat i förhållande till föregående år. Under 2019 minskade balansen med fem procent jämfört med 2018. Huvuddelen (75 procent) av mål och ärenden avgjordes inom 9,4 månader (jämfört med 12,5 månader 2018).

År 2019 var det tredje hela verksamhetsåret för de nya domstolarna och det är ännu för tidigt att närmare uttala sig om effekterna av reformen.

2.5.4 Brottsförebyggande arbete

Positiv utveckling av ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete

På uppdrag av regeringen tar Brå årligen fram en rapport om hur det brottsförebyggande arbetet har bedrivits och utvecklats på lokal, regional och nationell nivå (Ju2017/01526/KRIM). Brås sammantagna bedömning är att länsstyrelsernas arbete utvecklas i en positiv riktning; de har under året initierat och genomfört flera satsningar som på sikt kan stärka det brottsförebyggande arbetet. Som exempel kan nämnas en länsöverskridande utbildningsinsats som nått omkring 800 personer. På den lokala nivån har det brottsförebyggande arbetet getts något högre prioritet sedan 2017, även om utvecklingen inte är entydig. Andelen kommuner som har en brottsförebyggande samordnare på minst 50 procents arbetstid har ökat. Samtidigt har samordnaren i mer än hälften av kommunerna mindre än en halvtid avsatt för de brottsförebyggande frågorna. Regeringen har tillsatt en utredning som ska lämna förslag om hur kommunerna kan få ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete (dir. 2019:94), som ska redovisas senast den 15 juni 2021.

På uppdrag av regeringen har även 14 av de myndigheter som omnämns i regeringens skrivelse Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program (skr. 2016/17:126) haft i uppdrag att redovisa insatser som har genomförts eller påbörjats sedan 2017 och som på kort eller lång sikt kan ha betydelse för det brottsförebyggande arbetet.

Samverkan centralt i det brottsförebyggande arbetet

Av Brås årsrapport framgår att det i de flesta kommuner finns samverkansöverenskommelser, som är ett centralt verktyg för strukturell samverkan mellan polis och kommun. Andelen kommuner som har ett lokalt brottsförebyggande råd eller motsvarande ligger på en stabil nivå sedan 2017, omkring 85 procent. De lokala brottsförebyggande råden framstår därmed som en etablerad del av det lokala arbetet.

Samtliga länsstyrelser samverkar med kommun, polis och andra länsstyrelser. Samverkan sker även med civilsamhället och lärosäten, vilket enligt Brå ser ut att ha blivit något vanligare över tid. Länsstyrelsernas brottsförebyggande samordnare samverkar också internt med andra samordningsfunktioner inom exempelvis alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT), våldsförebyggande och samhällsplanering. Det sistnämnda har betydelse för den situationella brottspreventionen som tar sikte på åtgärder som påverkar förutsättningarna för brott på en specifik plats.

Som en del i sina brottsförebyggande uppdrag har statliga myndigheter samverkat med andra myndigheter och organisationer på lokal, regional och nationell nivå. Samverkan på nationell nivå har också skett genom att Brå har genomfört ett rådslag för de myndigheter som omnämns i det brottsförebyggande programmet. Myndigheterna har tagit del av de stöd- och samordningsstrukturer som Brå och länsstyrelserna skapat.

Polisen förstärker det brottsförebyggande arbetet

Under 2019 inrättade Polismyndigheten regionala brottsförebyggande samordnare, som ska stödja myndighetens förebyggande arbete. Samordnarna fungerar som en viktig länk mellan den strategiska ledningen och det operativa arbetet i lokalsamhället. Regelbundna möten genomförs tillsammans med Nationella operativa avdelningen och utöver erfarenhetsutbyte arbetar gruppen med att skapa en enhetlig dokumentation och uppföljning av det brottsförebyggande arbetet.

Härutöver genomfördes utbildningsinsatser, forumträffar och konferenser för att stärka kunskapen om det brottsförebyggande arbetet samtidigt som antalet områdespoliser ökade i antal.

I juni 2019 presenterade Polismyndigheten sin tredje nationella lägesbild av situationen i utsatta områden. Polismyndigheten bedömer att polisanställda möts av mindre våld och öppna konfrontationer i de utsatta områdena jämfört med tidigare år. Totalt skedde 96 skjutningar 2019 med koppling till något av de 60 utsatta områden som Polismyndigheten pekat ut, vilket är 23 färre skjutningar än året innan. Det innebär att en knapp tredjedel av de skjutningar som inträffade i landet 2019 hade koppling till något av dessa områden. Det är en minskning med tio procentenheter jämfört med året innan. Hälften av de skjutningar som fick en dödlig utgång 2019 hade koppling till de utsatta områdena.

En framgångsfaktor i de utsatta områdena anses vara en kontinuerlig polisiär närvaro som består över tid. Bedömningen är samtidigt att problematiken i utsatta områden kräver långsiktigt engagemang från många samhällsaktörer. Det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet har fortgått under året och en rad gemensamma insatser har riktats mot brottslighet i utsatta områden.

Förstärkt arbete mot våldsbejakande extremism

Under 2019 har Säkerhetspolisen intensifierat arbetet för att minska tillväxten i extremistmiljöerna, bl.a. genom samarbete med andra myndigheter. Samarbetet ska säkerställa att Säkerhetspolisens information når lokalpolisområdena för att det

löpande ska kunna genomföras reducerande åtgärder mot brottsaktiva individer och för att bidra till ett effektivt brottsförebyggande arbete. I Säkerhetspolisens årsbok för 2019 gör myndigheten bedömningen att ingen av extremistmiljöerna har förmåga att ändra det demokratiska statskicket som helhet. I Säkerhetspolisens årsbok framkommer dock att det finns en grogrund för rekrytering och tillväxt eftersom fler personer i extremistmiljöernas utkant upplevs sympatisera med extremistmiljöernas ideologier.

Center mot våldsbejakande extremism (CVE) vid Brå har stärkt och utvecklat det förebyggande arbetet på nationell, regional och lokal nivå under 2019. CVE har gjort besök i kommuner, genomfört konferenser och utbildningsdagar samt utvecklat samarbetet med nationella myndigheter och länsstyrelser. CVE har också ansvar för att samla och sprida kunskap om våldsbejakande extremism och har under 2020 tagit fram kunskapsöversikter över våldsbejakande djurrättsaktivism, den autonoma miljön, vit-maktmiljön och den våldsbejakande islamistiska miljön. Yrkesverksamma på lokal nivå erbjuds direkt stöd från CVE genom centrets stödtelefon. När det gäller stöd till individer har CVE och Rädda Barnen ingått en överenskommelse om en nationell stödtelefon, Orostelefonen om radikaliserings, dit bl.a. föräldrar, anhöriga och vänner anonymt kan ringa för att få stöd och hjälp.

Även andra myndigheter har gjort insatser i det förebyggande arbetet. Länsstyrelsen i Dalarnas län har utvecklat en modell för hur kommuner och regioner kan göra regelbundna lägesbilder och analyser av våldsbejakande extremism (A2020/00345/MRB). Kriminalvården har stärkt och integrerat arbetet mot våldsbejakande extremism i myndighetens säkerhetsrelaterade och återfallsförebyggande arbete.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) gör på uppdrag av regeringen kartläggningar och analyser av våldsbejakande extremistisk propaganda som sprids via internet och sociala medier. FOI följer utvecklingen av de olika extremistmiljöernas digitala närvaro. Under 2019 har FOI bl.a. tagit fram ny kunskap om innehållet i den radikalnationalistiska idéströmning som sprids via digitala plattformar och analyserat på vilka sätt våldsbejakande extremistisk propaganda bidrar till radikaliserings och kan inspirera till attentat. FOI:s analyser visar att extremistiskt hat och rasism frodas på olika digitala plattformar. I syfte att undkomma anmälningar och lagföring är budskapen ofta dolda under ironi, anspelningar och ett kodat språk.

2.5.5 Stöd till brottsoffer

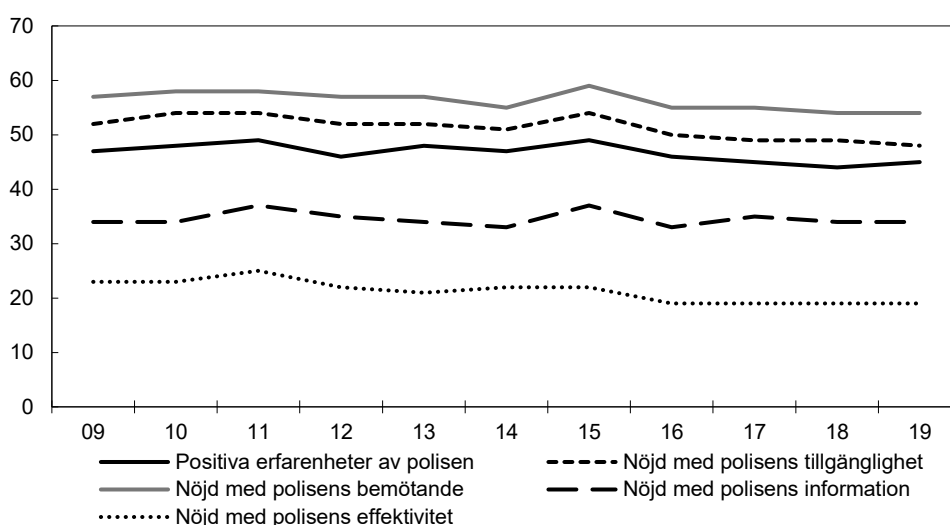
Brottsutsattas upplevelser av kontakterna med rättsväsendet är oförändrade

Brottsutsattas upplevelser av kontakterna med polis, åklagare, domstolar och målsägandebiträden ger värdefull information om hur rättsväsendet lever upp till riksdagens mål vad gäller den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet.

Av NTU 2019 framgår att 28 procent av befolkningen har stort förtroende för att rättsväsendet som helhet behandlar brottsutsatta på ett bra sätt, vilket är en ökning jämfört med 2018 då andelen var 26 procent. Kvinnor har något högre förtroende än män (29 respektive 27 procent).

Diagram 2.14 Brottsofs utsattas erfarenheter av polisen

Andel mycket eller ganska nöjda

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Av de personer som har utsatts för brott och anmält brottet till polisen under de senaste tre åren har 45 procent en sammantagen positiv erfarenhet. En något högre andel kvinnor än män har en positiv erfarenhet. Andelen brottsofs utsatta som har en positiv upplevelse av polisens tillgänglighet, bemötande, information samt effektivitet och förmåga att utreda och klara upp brott har gradvis minskat under en tioårsperiod men har legat på en i stort sett oförändrad nivå de tre senaste åren (se diagram 2.14). Kvinnor är i större utsträckning än män nöjda med polisens tillgänglighet, bemötande, effektivitet och information.

Resultat för hur brottsofs utsatta upplever bemötandet av åklagare, domstol och målsägandebiträde finns endast för 2018–2019. Andelen brottsofs utsatta som under de tre senaste åren har varit i kontakt med en åklagare och som har positiva erfarenheter av kontakten är relativt oförändrad (42 procent). Kvinnor har i något större utsträckning positiva erfarenheter än män. Av de personer som har varit i kontakt med domstol och målsägandebiträden de senaste tre åren har andelen som har positiva erfarenheter minskat mellan 2018 och 2019. 52 procent uppger sig vara nöjda med det bemötande som de fått i domstolen, vilket är en minskning från 2018 då andelen var 56 procent. Det finns inga större skillnader i upplevelsen mellan kvinnor och män. Andelen som har positiva erfarenheter av målsägandebiträde har minskat från 69 procent till 64 procent. Kvinnor har i högre grad positiva erfarenheter av målsägandebiträden än män.

Myndigheternas åtgärder för att öka brottsofs utsattas rättssäkerhet och rättstrygghet

I juni 2019 beslutade Polismyndigheten om en satsning för att förstärka myndighetens förmåga att fånga upp och utreda brott mot särskilt utsatta brottsoffer. Med särskilt utsatta brottsoffer avses i detta sammanhang personer som utsatts för brott i nära relation eller våldtäkt samt barn som utsatts för sexual- eller våldsbrott. Beslutet följer av att antalet anmälda brott mot särskilt utsatta brottsoffer har ökat. Satsningen innebär en permanent förstärkning av myndighetens utredningsresurser på området.

I syfte att utveckla det generella stödet till brottsofs utsatta samverkar Polismyndigheten, Brottsoffermyndigheten, Jämställdhetsmyndigheten, länsstyrelserna, Nationellt centrum för kvinnofrid och andra ideella organisationer i frågor gällande mäns våld mot kvinnor, våldspreventivt arbete, brottsofferarbete och hedersrelaterat våld och

förtryck. Under året har Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten genomfört en granskning av handläggningen av kontaktförbud. Granskningen visade att samarbetet mellan polis och åklagare kring kontaktförbudsfrågor för det mesta fungerar bra och att de styr- och stöddokument som finns på området i huvudsak följs. Det finns dock ett utbildningsbehov inom båda myndigheterna för att öka enhetligheten och kvaliteten i handläggningen. Åklagarmyndigheten har med anledning av de ändrade reglerna om rätten till målsägandebiträde tagit fram en vägledning för åklagare om målsägandens talan i hovrätten. Domstolsverket fortsatte under året att stötta domstolarna med att förbättra och utveckla hanteringen av och informationen till vittnesstödsverksamheten om kommande och inställda förhandlingar.

Brottsoffermyndigheten har haft i uppdrag av regeringen att ta fram en webbaserad utbildning för vittnesstöd. Domstolsverket fortsatte också införandet av kommunikationsmallar och informationsblad på klarspråk. Målsägande och vittnen kan därmed få viktig juridisk information i mer lättläst, tillgänglig och målgruppsanpassad utformning. Brottsoffermyndigheten har med stöd av EU-medel tagit fram en webbplats, Brottsofferguiden, med behovsanpassad information till brottsutsatta.

Vad gäller sexualbrott har Brottsoffermyndigheten genomfört en informationskampanj riktad till unga inom olika språkgrupper om den nya sexualbrottslagstiftningen och arrangerat temadagar för olika professioner om sexualbrott, barn och ungas utsatthet, hatbrott och funktionsnedsatta personers utsatthet för våld i nära relation.

För att utveckla arbetet mot hedersrelaterad brottslighet har Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten tagit fram nya metodstöd. Myndigheterna har också genomfört kompetenshöjande insatser tillsammans med Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötland. Lokal samverkan bedrivs kontinuerligt mellan framför allt Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kriminalvården, Migrationsverket, länsstyrelserna, hälso- och sjukvården, kommunerna samt brottsoffer-, kvinno- och mansjourer (fler åtgärder beskrivs i utgiftsområde 13).

Ett samarbete bedrivs mellan Polismyndigheten och nätverket Plattformen för civila Sverige mot människohandel. I nätverket ingår ett tjugotal aktörer som på olika sätt kan hjälpa personer som är utsatta för människohandel (fler åtgärder beskrivs i utgiftsområde 13).

Samverkansprojektet (Swevic) mellan Polismyndigheten och Brottsofferjouren Sverige syftar till att ge personer som utsätts för hatbrott och brott som hotar demokratin bättre stöd. Brottsoffermyndigheten har på uppdrag av regeringen tagit fram en webbplats som riktar sig till personer i samhällsdebatten som utsatts för hot och hat.

Bedrägeribrott mot äldre har ökat de senaste åren, vilket delvis kan bero på att den äldre generationen kan ha svårare att följa med i den snabba digitala utvecklingen. Polismyndigheten har i samverkan med Pensionärernas riksorganisation (PRO), SPF Seniorerna, SKPF Pensionärerna och Brottsofferjouren uppdaterat mötespaketet Försök inte lura mig för att stärka äldre personers förmåga att stå emot bedrägerier.

Sluta skjut i Malmö är ett samarbete mellan Polismyndigheten, Kriminalvården och Malmö stad där man försöker identifiera de individer som löper risk att bli delaktiga i det grova våldet kopplat till kriminella grupper. Därefter erbjuder man dem hjälp i form av sociala insatser om de önskar lämna den kriminella miljön.

Brottsoffermyndigheten stärker sitt arbete med att främja brottsoffers rättigheter, behov och intressen

Verksamhetsområdet omfattar både Brottsoffermyndighetens arbete och de transfereringar som utgörs av kostnader för brottsskadeersättning under anslaget 1:11 *Ersättning för skador på grund av brott*. Även Brottsofferfonden ingår i verksamheten. Brottsofferfondens medel är dock inte uppförda på statens budget utan finansieras huvudsakligen av lagöverträdare, som betalar en särskild avgift till fonden.

Det är främst transfereringskostnaderna som varierar från år till år. Under 2019 uppgick de till ca 144 miljoner kronor vilket är en ökning med knappt 11 miljoner kronor jämfört med 2018.

Ökad utbetalning av brottsskadeersättning

Under flera år har en ökad handläggningstid av brottsskadeärenden varit en stor utmaning för Brottsoffermyndigheten. Antalet inkomna brottsskadeärenden 2019 uppgick till ca 9 800, vilket är i nivå med föregående år. Antalet avgjorda ärenden ökade med 19 procent till drygt 10 000. Under 2019 har fokus framför allt varit att minska balansen av ärenden. Det har resulterat i en ökad handläggningstid men också en ökad utbetalning av brottsskadeersättning. Den genomsnittliga handläggningstiden för ett brottsskadeärende ökade till 88 dagar 2019, vilket motsvarar en ökning med 31 procent. Under 2019 utbetalades knappt 105 miljoner kronor i brottsskadeersättning, vilket är en ökning med knappt 15 procent jämfört med 2018.

Under 2019 inkom 397 ansökningar om brottsskadeersättning avseende barn som har bevittnat brott. Antalet inkomna ansökningar ökade med 44 procent mellan 2018–2019. En förklaring är sannolikt att frågan om barns rättsliga ställning varit högst aktuell under 2019. Totalt betalades knappt 1,9 miljoner kronor ut till sökande i denna ärendekategori, vilket är en kraftig ökning med ca 74 procent jämfört med föregående år.

I december 2019 beslutade regeringen att tillsätta en utredning i syfte att stärka brottsoffers rätt till skadestånd och möjlighet att få ut sådan ersättning. I utredningsuppdraget ingår bl.a. att ta ställning till i vilken utsträckning nivåerna på kränkingsersättning bör höjas, i vilken utsträckning polisens och andra särskilt utsatta yrkesgruppers rätt till kränkingsersättning bör utvidgas, hur efterlevande anhörigas rätt till ideellt skadestånd kan stärkas och hur reglerna om förbud mot utmätning av skadestånd med anledning av ett frihetsberövande bör ändras för att i större utsträckning möjliggöra utmätning till förmån för brottsoffer. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2021.

I betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32) föreslås det bl.a. att det införs en särskild straffbestämmelse om barnfridsbrott för att stärka det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar brott i nära relationer.

Ökade intäkter från regressverksamheten

Intäkterna från regressverksamheten ökade till 37 miljoner kronor, vilket motsvarar en ökning med drygt 6 procent. Det fortsatt stabila konjunkturläget samt det ökade antalet beslut i brottsskadeärenden kan vara en del av förklaringen.

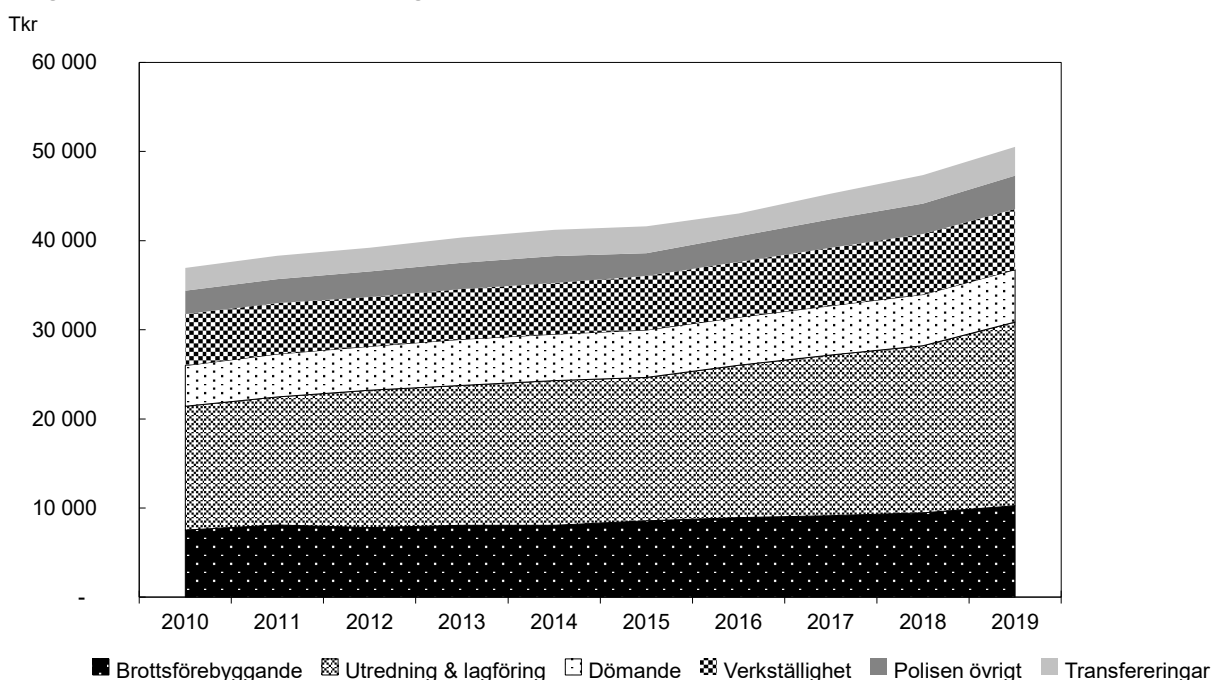
Ökade intäkter i Brottsofferfonden medför ökat stöd till brottsofferinriktade projekt och verksamheter

Under 2019 uppgick Brottsofferfondens intäkter till närmare 49 miljoner kronor, vilket var en ökning med knappt 12 procent jämfört med föregående år. Cirka 45 miljoner kronor fördelades under året ur fonden till olika brottsofferinriktade projekt och verksamheter. En mycket stor del av fondens medel går till Brottsofferjouren Sverige och de lokala brottsofferjourerna. Vidare beviljades 32 procent av fondens medel till brottsofferinriktade forskningsprojekt inom olika ämnen och inriktningar.

2.5.6 Utveckling av rättsväsendets kostnader 2010–2019

I diagram 2.15 framgår kostnadsutvecklingen i rättsväsendet 2010–2019.

Diagram 2.15 Kostnadsutveckling i rättsväsendet

Källa: Årsredovisningarna för rättsväsendets myndigheter 2010–2019.

De totala kostnaderna för rättsväsendet uppgick 2019 till ca 50 miljarder kronor. Det är en ökning med ca 3 miljarder kronor, eller 6,4 procent, jämfört med 2018.

Myndigheternas kostnader för verksamheten Brottsförebyggande uppgick till närmare 10,2 miljarder kronor 2019. Det är en ökning med 779 miljoner kronor eller 8,2 procent jämfört med föregående år. Polismyndigheten står för närmare 90 procent av ökningen.

Myndigheternas kostnader för verksamheten Utredning och lagföring uppgick 2019 till 20,6 miljarder kronor, vilket är 1,8 miljarder kronor eller 9,9 procent, mer än föregående år. Av den totala summan för verksamhetsområdet utgjorde Polismyndighetens kostnader tre fjärdedelar. Vid Polismyndigheten ökade kostnaderna med 1,7 miljarder kronor (12,2 procent), vid Åklagarmyndigheten med 87 miljoner kronor (5,9 procent) och vid Ekobrottsmyndigheten med 14 miljoner kronor (2,2 procent). Kriminalvårdens kostnader ökade med 19 miljoner kronor (0,8 procent).

Av Åklagarmyndighetens sammanlagda kostnader användes ca 95 procent till utredning och lagföring. Även Ekobrottsmyndigheten lägger huvuddelen av sina resurser på utredning och lagföring.

Kostnaderna för verksamhetsområdet Dömande uppgick till ca 5,9 miljarder kronor, vilket är en ökning med 122 miljoner kronor eller 2,1 procent, sedan 2018. Merparten av kostnadsökningen beror på högre kostnader för personal och lokaler inom Sveriges Domstolar.

Verksamhetsområdet Verkställighet av påföljd omfattar verksamhet inom frivården, anstalter samt Kriminalvårdens transportverksamhet för såväl nationella som internationella transporter. Internationella transporter inom migrationsområdet redovisas under utgiftsområde 8 Migration. Häktesverksamheten ingår som en del i verksamhetsområdet Utredning och lagföring. Kostnaderna för verksamhetsområdet har ökat med 34 miljoner kronor (0,5 procent) sedan 2018 vilket förklaras av ökade kostnader för personal, lokaler och övrig drift till följd av den högre beläggningen i anstalt.

Merparten av de kostnader som rör transfereringar avser rättsliga biträden. Kostnaderna ökade med ca 214 miljoner kronor (7,5 procent) mellan 2018 och 2019. Den största delen av ökningen bestod av ersättning till offentlig försvarare. Ökningen berodde dels på att antalet debiterade timmar per förordnande ökade, dels att antal förordnanden ökade.

2.6 Analys och slutsatser

Brottsutvecklingen och flödet i rättskedjan

Regeringen bedömer att de övergripande målen för kriminalpolitiken och rättsväsendet endast delvis har uppnåtts.

Brottslighetens omfattning är svår att beskriva på ett heltäckande sätt. Antalet anmälda brott 2019 var på ungefär samma nivå som åren dessförinnan. Den sammantagna brottsutvecklingen är inte entydig. Utsattheten ökade enligt NTU 2019 för samtliga brott mot person, med undantag för sexualbrott och fickstöld. Den självrapporterade utsattheten för sexualbrott har dock ökat kraftigt de senaste åren. Samtidigt tyder uppgifter från vården på att grovt våld, med undantag för skjutvapenvåld, snarare minskat det senaste decenniet. Även tillgreppsbrottligheten har minskat över tid. Det dödliga våldet är på lägre nivåer i dag än i början av 1990-talet. Regeringen följer brottsutvecklingen noga. Insatser för att öka tryggheten samt bekämpa och förebygga brott är fortsatt högt prioriterade.

Även om de flesta människor i samhället känner sig trygga har nivåerna av otrygghet legat på en högre nivå de senaste fyra åren. Regeringen ser allvarligt på detta och på att otryggheten fortsätter vara särskilt utbredd bland kvinnor. Samtidigt måste resultaten tolkas med viss försiktighet. Otrygghet är ett komplext och mångfacetterat fenomen som är svårt att mäta. Nivåerna kan också variera relativt kraftigt mellan olika år. Sambandet mellan otrygghet och utsatthet för brott är heller inte okomplicerat, exempelvis är äldre personer generellt mer otrygga än yngre trots att utsattheten för brott bland äldre är väsentligen lägre än bland yngre.

Förtroendet för rättsväsendet fortsatte att öka under 2019. Särskilt tydligt ökade förtroendet för Polismyndigheten. Allmänhetens förtroende är avgörande för att rättsväsendets myndigheter på ett effektivt sätt ska kunna förebygga, bekämpa och lagföra brott.

Brottsligheten och tryggheten påverkas av många faktorer, även sådana som ligger utanför kriminalpolitikens och rättsväsendets räckvidd. Rättsväsendets förutsättningar att hantera brottsligheten påverkas också av vilka resurser som tillförs myndigheterna. Rättsväsendet har fått betydande resursförstärkningar de senaste tio åren. Regeringen

fortsätter att genomföra sådana satsningar, inte minst genom förstärkningar av Polismyndigheten. Rättsväsendets verksamhetsvolymerna har under ett antal år präglats av minskningar trots ökade resurser. Sedan 2017 redovisar Polismyndigheten dock något fler ärenden till åklagare och antalet personupplästa brott och domslut har ökat något. Regeringen anser det vara av stor vikt att antalet redovisade ärenden från polis till åklagare och antalet personupplästa brott fortsätter att öka, såväl sammantaget som sett till olika brottstyper. I detta sammanhang är det också angeläget att Polismyndigheten, efter övergången till en enhetlig nationell polismyndighet 2015, fortsätter att kontinuerligt anpassa sin verksamhet för att öka effektiviteten i det brottsutredande arbetet.

Inom Kriminalvården har beläggningen i både häkte och anstalt ökat under senare år. Regeringen följer utvecklingen noga och vidtar de åtgärder som bedöms vara nödvändiga. Eftersom prognoserna över det kommande klientinflödet pekar på en fortsatt ökning är det angeläget att Kriminalvården fortsätter att vidta planerade och nya åtgärder för att utöka sin kapacitet på såväl kort som lång sikt. Regeringen anser, mot bakgrund av den mycket ansträngda beläggningssituationen, att det är ett positivt resultat att deltagandet i återfallsförebyggande verksamhet i anstalt samt isoleringsbrytande åtgärder i häkte har varit i nivå med tidigare år. Det är regeringens bedömning att såväl det återfallsförebyggande arbetet som den isoleringsbrytande verksamheten i häkte måste ha en fortsatt hög prioritet i syfte att utvecklingen inte ska stanna av. Regeringen förväntar sig att förslagen i propositionen Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering (prop. 2019/20:129) får en positiv inverkan på arbetet med att minska isoleringen av intagna i häkte.

Det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet har stor betydelse. Regeringen bedömer att det gemensamma arbetet ger ett tydligt mervärde i kampen mot den organiserade brottsligheten.

Dömande verksamhet

Regeringen bedömer att domstolarna har bidragit till riksdagens mål om den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Regeringen har angett omloppstider för att konkretisera riksdagens mål. Resultatet när det gäller omloppstiderna var relativt oförändrat mellan 2018 och 2019. Omloppstiderna är viktiga både ur ett rättssäkerhetsperspektiv och ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, eftersom effektiviteten försämras om domstolarna tvingas hantera många äldre mål. Regeringen framhåller vikten av att fortsätta det arbete som inletts kring utvecklade arbetsmetoder och digitalt arbetssätt för att nå rimliga omloppstider.

Den höga nivån av inkomna mål till domstolarna under 2019 har medfört högre balanser och överbalanser trots att domstolarna avgjort fler mål. Produktiviteten mätt som antalet avgjorda mål i förhållande till kostnaderna utvecklades dock positivt.

Med hänsyn till det höga antalet inkomna mål under 2019 är det positivt att effektiviteten ökat och att omloppstiderna varit relativt oförändrade. Det höga antalet inkomna mål till Sveriges Domstolar föranleder regeringen att följa utvecklingen noga.

Brottsförebyggande verksamhet

För att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället behövs ett effektivt brottsförebyggande arbete. Regeringen bedömer sammanfattningsvis att det har skett en positiv utveckling inom den brottsförebyggande verksamheten. Brås uppdrag att utveckla det nationella stödet för det brottsförebyggande arbetet har bidragit till ökat stöd på såväl nationell som regional och lokal nivå. Utvecklingen är positiv vad gäller länsstyrelsernas uppdrag att stödja och bidra till regional samordning. Det är samtidigt

angeläget att fortsätta följa utvecklingen för att säkerställa tillgången till praktisknära stöd för kommuner och andra aktörer på lokal och regional nivå. Det är också viktigt att utvecklingen av den situationella brottspreventionen fortsätter samt att det arbetas fram mer effektiva åtgärder för unga som begår brott. Det är positivt att det numera finns regionala brottsförebyggande samordnare i polisregionerna liksom att antalet områdespoliserna fortsätter att öka i antal. Det är viktigt att såväl samordnarna som områdes- och kommunpoliserna ges möjlighet att, långsiktigt och med uthållighet, prioritera de brottsförebyggande frågorna utan att tas i anspråk för annan verksamhet mer än nödvändigt. En fortsatt ökning av antalet polisanställda bedöms förbättra förutsättningarna för ett än mer effektivt och ändamålsenligt brottsförebyggande arbete. Polismyndigheten behöver även fortsatt verka för en ändamålsenlig uppföljning av vidtagna åtgärder. Förutsättningarna för polisens arbete påverkas av i vilken utsträckning det finns en samordning på kommunal nivå för att hålla ihop arbetet.

Att motverka och förebygga våldsbejakande extremism och terrorism är ett ansvar för hela samhället. Samverkan mellan ansvariga aktörer är en förutsättning för att arbetet ska bli framgångsrikt. Center mot våldsbejakande extremism (CVE) har bidragit till att kunskap och rådgivning till kommuner och myndigheter har fått en långsiktig, fast och tydlig struktur. Det har också bidragit till att yrkesverksamma på lokal nivå får tillgång till behovsanpassat stöd. CVE har också visat att de med kort varsel kan kraftsamla i för Sverige angelägna frågor. Våren 2019 handlade det om att snabbt kunna förbereda kommuner på mottagande av IS-återvändare, inklusive kvinnor och barn. Den uppbyggnad av ett kunskapsbaserat förebyggande arbete som CVE har inlett måste fortsätta.

Kriminalvårdens utvecklade kunskaper om våldsbejakande extremism och integreringen av dessa i den ordinarie verksamheten är viktigt. Det ger goda förutsättningar för en god kontinuitet i myndighetens arbete med att förebygga våldsbejakande extremism.

Digitala plattformar spelar en central roll i spridandet av våldsbejakande extremistisk propaganda, men också för radikalisering, rekrytering och planering av attentat. Det förebyggande arbetet behöver därför inkludera kontinuerliga kartläggningar och analyser om innehållet i den propaganda och i de budskap som sprids. FOI:s kartläggningar visar att hotfulla och skadliga budskap i dag är mycket lättillgängliga. Merparten av terrorattentaten i västvärlden under 2019 utfördes av ensamagerande gärningspersoner som radikaliserats på egen hand genom att de hade tagit del av våldsbejakande propaganda på internet och i sociala medier.

Stödet till brottsoffer

Rättsväsendets myndigheter har vidtagit ett antal åtgärder för att förbättra situationen för brottsutsatta. Samtidigt har brottsutsattas upplevelser av kontakterna med rättsväsendet fortsatt att vara oförändrade. Brottsoffermyndigheten konstaterar i årsredovisningen för 2019 att det finns flera förbättringsområden för rättsväsendet, bl.a. vad gäller barn och unga brottsutsatta, ökad kunskap om kommunernas stöd till brottsutsatta och utvecklad brottsofferkompetens hos såväl yrkesverksamma som ideellt aktiva. Att kvinnor generellt sett är mer nöjda än män med sina erfarenheter av rättsväsendet bör beaktas i det fortsatta arbetet. Regeringen bedömer att rättsväsendets myndigheter har vidtagit flera åtgärder för att förbättra stödet inte minst till vissa brottsutsatta grupper, men att fler insatser behöver komma till stånd.

Brottsoffermyndighetens handläggningstider för brottsskadeersättningen ökade samtidigt som andelen utbetalningar av ersättning ökade under 2019. Regeringen bedömer att det är viktigt att myndigheten fortsatt arbetar med att säkerställa en

långsiktigt effektiv och skyndsam handläggning. Att intäkterna från regressärenden, dvs. ärenden där staten kräver gärningspersonen på ersättning, fortsätter att öka ses som en positiv utveckling.

2.7 Återrapportering av vissa tillkännagivanden som gäller rättsväsendet

Svarandens ansvar för kostnader i den summariska processen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag som innebär att samma ansvar för kostnader ska gälla alla vid utslaget kända svarande (bet. 2016/17:CU13 punkt 4, rskr. 2016/17:275).

Enligt reglerna om avlägsnande gäller att endast de svarande som anges i ansökan kan bli skyldiga att ersätta sökandens kostnader. Om ytterligare svarande blivit identifierade vid tidpunkten för utslaget, omfattar kostnadsansvaret inte dessa svarande.

Regeringen har genom ett uppdrag till Kronofogdemyndigheten tagit initiativ till en uppföljning av den nya regleringen om avlägsnande. Kronofogdemyndigheten har i återrapporteringen till regeringen gett uttryck för att antalet identifierade svarande är litet, att de svarande mycket sällan har utmättningsbara tillgångar och att sökandena aldrig yrkar ersättning för sina kostnader i verkställighetsstadiet.

Kronofogdemyndigheten har därför inte ansett det motiverat att föreslå några förändringar i lagstiftningen. Regeringen delar den bedömningen. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet ska anses slutbehandlat.

Kriminalvårdens arbete mot våldsbejakande extremism

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen ska vidta åtgärder för att säkerställa att Kriminalvården följer upp den kartläggning som myndigheten gjort av arbetet mot våldsbejakande extremism och prioriterar arbetet för att upptäcka och motverka radikalering (bet. 2016/17:JuU19 punkt 19, rskr. 2016/17:203).

Kriminalvården har haft regeringens uppdrag att stärka och långsiktig förankra arbetet mot våldsbejakande extremism i myndigheten. Uppdraget slutredovisades den 30 mars 2020 (Ju2019/01233/KRIM). Av redovisningen framgår bl.a. att Kriminalvården har kunnat konstatera att de förutsättningar som existerar inom svensk kriminalvård utgör en god grund i arbetet mot våldsbejakande extremism. Kriminalvården har med stöd av den kunskap som finns på området utvecklat sitt säkerhetsarbete samt arbetet med riskbedömningar och behandling för målgruppen. Myndigheten har också utbildat medarbetare och chefer samt samarbetat och utbytt kunskaper med olika nationella och internationella aktörer. De särskilda åtgärder som bedömts nödvändiga för att stärka arbetet mot våldsbejakande extremism har anpassats och genomförts i det ordinarie arbetet. Kriminalvården fortsätter att kontinuerligt utveckla sitt arbete på området även efter att de särskilda regeringsuppdragen har upphört. Regeringen anser, med hänvisning till Kriminalvårdens utvecklingsarbete på området, att tillkännagivandet är slutbehandlat och avser att fortsatt behandla frågan i myndighetsstyrningen.

Mer kunskap om ensamagerande våldsverkare

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ensamagerande terrorister och forskning om mekanismerna bakom självradikalisering (bet. 2016/17:KU23 punkt 10 rskr, 2016/17:KU294).

Arbetet mot våldsbejakande extremism omfattar tre identifierade miljöer: vänsterextremism, högerextremism och islamistisk extremism, inklusive ensamagerande gärningspersoner som kan motiveras till våldshandlingar av olika extremistiska ideologier, men inte tillhör etablerade grupper eller nätverk. Under de senaste åren har frågor om självradikalisering och ensamagerande gärningspersoner lyfts fram i olika rapporter. Den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (Ju 2014:18) tog i samarbete med forskare från Uppsala universitet fram rapporten Den ensamme terroristen² – om lone wolfs, näthat och brinnande flyktingförläggningar (Ordfront 2017). Under 2017 redovisade den nationella samordnaren betänkandet Våldsbejakande extremism – en forskarantologi (SOU 2017:67) som innehåller en översikt av relevant forskning, inklusive riskfaktorer för självradikalisering. Totalförsvarets forskningsinstitut har haft uppdraget att öka kunskapen om vilken roll våldsbejakande extremistisk propaganda spelar vid självradikalisering med särskild fokus på ensamagerande personer (Ju2018/01289/KRIM). Den 11 februari 2019 redovisade FOI rapporten Ensamagerande våldsverkare – profiler, riskbedömningar och digitala spår (FOI, 2019). Myndigheten har analyserat befintlig forskning samt olika riskbedömningsinstrument. En av rapportens slutsatser är att ensamagerande gärningspersoner ofta lämnar digitala spår, till exempel i manifest och digitala dagböcker. I syfte att utveckla det förebyggande arbetet har FOI utvecklat ett nytt textanalysverktyg – PRAT – Profile Risk Assessment Tool – som kan användas som komplement i riskbedömningar av potentiella ensamagerande våldsverkare. Textanalysverktyget bygger på att många ensamagerande offentliggör åsikter, värderingar och planer skriftligt, via brev, online-dagböcker, foruminlägg och manifest. Ett utvecklingsarbete pågår för att analyser av sådan kommunikation ska användas som en del i olika myndigheters riskbedömningar i syfte att utveckla det förebyggande arbetet med att förhindra terroristattacker. I sin årsbok för 2019 lyfter Säpo fram att merparten av de terroristattacker som genomfördes under förra året har utförts av ensamagerande gärningspersoner och i många fall har de radikaliserats på egen hand genom att ta del av våldsbejakande propaganda på internet och i sociala medier. De kartläggningar och analyser som Totalförsvarets forskningsinstitut genomför om våldsbejakande extremistisk propaganda i digitala miljöer, samt den metodutveckling som myndigheten har initierat, spelar en mycket viktig roll i det förebyggande arbetet. Kartläggningarna har ökat kunskapen om hur våldsbejakande extremistiska budskap kan appellera till olika mottagare och hur budskapen används för rekrytering och inspiration till olika brott och terrorism. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Insatser för individer som lämnar extremistiska miljöer och kunskapshöjande åtgärder

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att det är viktigt att myndigheter och kommuner har beredskap för att hantera avhoppare som fortfarande förespråkar våldsbejakande ideologier eller som återvänder och misstänks ha begått grova brott utomlands (bet. 2015/16:KU4 punkt 9, rskr. 2015/16:137). Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen det som utskottet anför dels om behovet av avhopparverksamhet och om att regeringen bör överväga statlig avhopparverksamhet, dels om behovet av ökad kunskap hos kommunerna, skolan och andra aktörer (bet. 2016/17:KU23 punkt 8, rskr. 2016/17:294).

Regeringen har sedan 2014 tagit initiativ till ett åtgärds paket mot våldsbejakande extremism för ca 170 miljoner kronor och uppdrag gavs till flera myndigheter att utveckla olika insatser. Socialstyrelsen har till exempel tagit fram stöd för socialtjänstens insatser till barn och unga som riskerar att involveras i eller redan är involverade i våldsbejakande extremism. Myndigheten har även utvecklat ett kunskapsstöd till socialtjänsten för insatser till män och kvinnor som återvänt från Syrien och Irak och deras familjer (Ju2018/01244/KRIM). Statens institutionsstyrelse har utvecklat utbildningsmaterial och samtalsstöd för personalen som arbetar inom de särskilda ungdomshemmen och missbruksvården (Ju2018/02957/KRIM, Ku2016/02296/D). Kriminalvården har utvecklat vägledning, utbildning och stöd för sina personalgrupper i dessa frågor samt ett särskilt stöd för anlitande av trosföreträdare vid själavård. Myndigheten har också fått i uppdrag att långsiktigt förankra det förebyggande arbetet inom myndigheten (Ju2016/06988/KRIM, Ju2017/08663/KRIM). I december 2019 fick Kriminalvården, Polismyndigheten, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen uppdraget att ta fram ett gemensamt nationellt avhopparprogram som ska bidra till att förstärka samhällets stöd till individer som vill lämna kriminella och våldsbejakande extremistiska miljöer och grupperingar (Ju2019/02027/KRIM). Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2021 (Ju2020/02903/KRIM). När det gäller kunskapshöjande åtgärder har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor intervjuat ungdomar om deras erfarenheter (Ku2016/02190/D) och Barnombudsmannen har lyssnat till barn med direkta och indirekta erfarenheter av våldsbejakande islamistisk extremism samt sammanställt befintlig forskning om barns erfarenheter (Ku2018/00061/D). Även Statens skolverk har tagit fram kunskapsstöd för skolans personal i hur de ska hantera frågor om våldsbejakande extremism (U2018/04061/S). Effekterna av regeringens insatser sedan 2014 har bidragit till att det i dag finns en ökad kunskap om våldsbejakande extremism vilket framkommer av Statskontorets utvärdering av regeringens insatser (Ku2018/02222/D). När det gäller kommunernas kunskap anger 80 procent av de kommunala samordnare som tillfrågats i Statskontorets utvärdering att de har haft nytta av det arbete som utfördes av den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism (Ju 2014:18). Det är nu Center mot våldsbejakande extremism vid Brottsförebyggande rådet, som inrättades i januari 2018, som har uppdraget att samla och sprida kunskap om förebyggande av våldsbejakande extremism baserad på forskning och beprövad erfarenhet samt verka för en kunskapsbaserad praktik utifrån lokala behov. Regeringen bedömer att de genomförda insatserna har bidragit till ökad kunskap om våldsbejakande extremism hos berörda aktörer och även beredskap att hantera individer som är involverade i våldsbejakande extremism. Regeringen anser därmed att tillkännagivandena är slutbehandlade i de delar som avser avhoppare som fortfarande förespråkar våldsbejakande ideologier eller som återvänder och misstänks ha begått grova brott utomlands, samt ökad kunskap hos kommunerna, skolan och andra aktörer. Den del av tillkännagivandet som avser statlig avhopparverksamhet är ännu inte slutbehandlat.

Brottsförebyggande arbete

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anförde om att regeringen dels inte ska tillsätta en nationell samordnare för brottsförebyggande frågor, dels ska återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka konkreta brottsförebyggande åtgärder som regeringen avser att vidta och när man avser att vidta dessa åtgärder (bet. 2016/17:JuU15 punkt 5, rskr. 2016/17:321). Regeringens brottsförebyggande satsning pågår alljämt och arbetet bedrivs i enlighet med de mål som regeringen har slagit fast i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott (skr. 2016/17:126). Åtskilliga åtgärder har vidtagits. Bland annat har flera av de myndigheter som omnämns i Tillsammans mot brott fått i uppdrag och redovisat insatser som har genomförts eller påbörjats sedan

2017 och som på kort eller lång sikt haft betydelse för programmets strategiska målsättningar. Vidare lämnar Brå den 31 mars varje år en rapport om hur det brottsförebyggande arbetet har bedrivits och utvecklats (Ju2017/01526/KRIM). Regeringen avser att under 2020 lämna en återredovisning till riksdagen om arbetet. Punkten är inte slutbehandlad.

Ett nationellt exitprogram

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att införa ett nationellt exitprogram (bet. 2018/19:JuU13 punkt 3, rskr. 2018/19:192). Den 19 december 2019 beslutade regeringen att ge Kriminalvården, Polismyndigheten, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett gemensamt nationellt avhoppningsprogram som ska bidra till att förstärka samhällets stöd till individer som vill lämna kriminella och våldsbejakande extremistiska miljöer och grupperingar (Ju2019/02027/KRIM). Uppdraget samordnas av Kriminalvården. Uppdraget delredovisades den 15 april 2020 och slutredovisning ska ske den 1 mars 2021. Punkten är inte slutbehandlad.

En nationell domstolsjour för att förordna offentliga försvarare

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att det bör införas en nationell domstolsjour för att förordna offentliga försvarare utanför domstolarnas kontors- och beredskapstider (bet. 2018/19:JuU20 punkt 2, rskr. 2018/19:160). Regeringen gav i mars 2019 Domstolsverket i uppdrag att lämna förslag på en ordning för att utvidga beredskapen vid tingsrätterna för att förordna offentliga försvarare. Uppdraget redovisades i maj 2019 och regeringen remitterade därefter en promemoria med förslag på ändringar i förordningen (1988:31) om tingsrätternas beredskap för prövning av häktningsfrågor m.m. för att införa beredskapen. Regeringen beslutade förordningsändringarna den 7 november 2019.

Förordningsändringarna innebär att det införs en beredskap vid tingsrätterna för att förordna offentliga försvarare under andra tider än ordinarie öppet- och beredskapstider. Domstolsverket ges rätt att meddela närmare föreskrifter om beredskapen. Domstolsverket beslutade i mars 2020 föreskrifter och allmänna råd för beredskapen. Beredskapen skulle ha trätt i kraft den 1 april 2020. Med anledning av coronavirusets påverkan på arbetet i domstolarna kom Domstolsverket och fackförbundet Akavia i slutet av mars 2020 in med en hemställan om att senarelägga införandet av beredskapen. Regeringen beslutade den 27 mars 2020 att flytta fram ikraftträdandet till den 1 september 2020. Regeringen anser att tillkännagivandet är tillgodosett genom de vidtagna åtgärderna och att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Brottsofferportal för drabbade av bedrägerier och identitetskapningar

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att ta initiativ till att en brottsofferportal inrättas för dem som har drabbats av bedrägerier och identitetskapningar (bet. 2018/19:JuU14 punkt 50, rskr. 2018/19:182). Polismyndigheten arbetar förbyggande mot bedrägerier genom sitt nationella bedrägericenter (NBC). NBC samverkar bl.a. med aktörer inom bank- och finanssektorn och e-handelsbranschen. NBC genomför också informationsinsatser för att öka kunskapen i samhället om hur man kan skydda sig mot brott. Exempelvis deltog NBC under 2018 och 2019 i en nationell informationskampanj tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap för att öka allmänhetens samt små och medelstora företagskunskap om vilka grundläggande säkerhetsåtgärder som kan och bör vidtas för att skydda sig mot it-incidenter inklusive id-stölder.

På regeringens uppdrag har en särskild utredare i mars 2019 lämnat förslag som syftar till att minska antalet bedrägerier som begås med hjälp av förfalskade id-handlingar. Utredaren föreslår ett nytt statligt id-kort som ska utfärdas av Polismyndigheten. Det nya id-kortet ska utfärdas på ett säkert sätt och vara lätt att kontrollera. På så sätt ska identitetsmissbruk och bedrägerier kunna motverkas. Förslagen finns i betänkandet Ett säkert statligt ID-kort – med e-legitimation (SOU 2019:14). Betänkandet har remitterats och förslagen bereds nu i Regeringskansliet.

Brottsoffermyndigheten beviljades under våren 2017 närmare 2 miljoner kronor från EU:s fond för inre säkerhet för att ta fram en ny webbplats med behovsanpassad information för brottsoffer. Brottsoffer kan söka och få information bl.a. utifrån vilken typ av brott som de utsatts för, var i rättsprocessen de befinner sig och var de är bosatta. Ett mål med webbplatsen är att brottsoffer ska kunna få relevant och överskådlig information för varje del av processen. De ska även hitta information om vilka organisationer som erbjuder stöd för brottsoffer på deras bostadsort. Webbplatsen blev klar 2020.

Konsumentverket tillhandahåller en upplysningstjänst – Hallå konsument – som omfattar information och vägledning om konsumenters rättigheter och skyldigheter. Sedan den 1 april 2020 ingår även bland andra Polismyndigheten i den krets av s.k. informationsansvariga myndigheter och andra aktörer som är involverade i arbetet med upplysningstjänsten. Det ökar möjligheten att ge sammanhållen information till konsumenter om vilka åtgärder som behöver vidtas vid bedrägerier och identitetskapningar och hur man kan förebygga att bli utsatt för den typen av brott. Upplysningstjänsten erbjuder en samlad information riktad till den som har blivit utsatt för id-kapningar. Regeringen anser genom de ovan redovisade och vidtagna åtgärderna att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Tydliga och mätbara mål för polisens verksamhet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om tydliga och mätbara mål för polisens verksamhet (bet. 2017/18:JuU1 punkt 21, rskr. 2017/18:92). I samband med ombildningen av polisen gav regeringen i regleringsbrevet för 2015 Polismyndigheten i uppdrag att utveckla den interna styrningen och uppföljningen av verksamheten. I regleringsbrevet för 2017 fick Polismyndigheten i uppdrag att vidareutveckla och konkretisera uppföljningen samt säkerställa att den implementerades i hela myndigheten. Regeringen gav dessutom Polismyndigheten den 16 februari 2017 i uppdrag att ytterligare utveckla sitt arbete med att följa upp, analysera och presentera resultatet av myndighetens samlade verksamhet och de resurser som finansierar den verksamhetsuppföljningen. Polismyndigheten har utvecklat verksamhetsuppföljningen och rapporterar regelbundet resultat och statistik till regeringen. Polismyndigheten presenterar och bedömer utredningsresultaten i förhållande till de mål som riksdag och regering har beslutat om, d.v.s. att verksamheten ska bedrivas med högt ställda krav på rättssäkerhet, kvalitet och effektivitet och att brottsuppleringen ska öka. I regleringsbrevet för 2018 begär regeringen att Polismyndigheten månatligen ska redovisa statistik för ekonomi, verksamhet, personal, uppskattningar av dödligt våld och skjutningar. Därutöver har regeringen begärt att Polismyndigheten kvartalsvis redovisar en bild av situationen i utsatta områden. Polismyndigheten ska också redovisa vilka långsiktiga mål myndigheten har för arbetet i utsatta områden och hur målen ska operationaliseras. Vidare fick Polismyndigheten i uppdrag att analysera och bedöma vilka resultat som uppnåtts genom arbetet med medborgarlöften samt redovisa detta i årsredovisningen för 2018. Under 2019 har Polismyndigheten vidareutvecklat den interna styrningen och uppföljningen. Myndigheten har genomfört ett omfattande arbete med att ta fram en strategisk verksamhetsplan som ska gälla för åren 2020–2024. Den bygger på strategi 2024 i vilken myndigheten har

fastställt vision, verksamhetsidé, långsiktiga mål och strategiska initiativ. De tre långsiktiga målen är framgångsrik brottsbekämpning och uppkläring, stark lokal närvaro och attraktiv arbetsplats och samarbetspartner. Under varje långsiktigt mål finns ett antal delmål och till dessa knyts ett antal nyckelaktiviteter som kommer att genomföras och följas upp. Polismyndigheten har också tagit fram ett antal relevanta indikatorer för respektive delmål. Dessa ska följas upp och analyseras löpande. För varje indikator har myndigheten tagit fram ett utgångsvärde och en riktning för önskad utveckling. Intentionen är att indikatorerna tillsammans med nyckelaktiviteterna speglar framfarten i arbetet mot delmålen. Att skapa bra förutsättningar för att tolka, analysera och bedöma indikatorerna är därför centralt. Genom uppföljningen ges information om verksamheten rör sig i riktning mot de uppsatta målen. Uppföljningen syftar även till att utveckla verksamheten och bidra till lärande. Genom att koppla samman styrningen och uppföljningen ges möjlighet att löpande styra om och omprioritera, men även att justera delmål, nyckelaktiviteter och indikatorer om behov finns, så att myndigheten utvecklas i riktning mot de långsiktiga målen. Det är angeläget att brottsutvecklingen även redovisas på lokal nivå.

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisats ovan anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

En effektivare polis

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en effektivare polis (bet. 2015/16:JuU1 punkt 3, rskr. 2015/16:106). I skrivelse 2016/17:75 redovisades denna punkt som slutbehandlad. Riksdagen ansåg att de åtgärder som regeringen hade vidtagit var bra men inte tillräckliga för att tillkännagivandet skulle kunna anses slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6) meddelade regeringen att punkten därför åter står som öppen.

Regeringen har i en rad budgetar tillfört myndigheten mer resurser. Polisverksamhet är en personalintensiv verksamhet och för att stärka och utveckla den polisiära verksamheten är det därför främst mer personal som behövs. I budgetförslaget för 2021 tillför regeringen ytterligare medel som möjliggör Polismyndighetens fortsatta expansion mot 10 000 fler polisanställda 2024 och möjlighet att förstärka polisyrkets attraktivitet genom förbättrade villkor.

Polismyndigheten har haft regeringens uppdrag att redovisa hur resursförstärkningarna ska användas för att på bästa sätt stärka och utveckla polisverksamheten. Polismyndigheten har med anledning av uppdraget tagit fram en plan för hur myndigheten ska kunna öka antalet anställda med 10 000 till 2024. Myndigheten har också tillsatt ett tillväxtråd och i arbetet med den strategiska kompetensförsörjningen har en nationell kompetensförsörjningsstrategi och kompetensförsörjningsplan tagits fram. Polismyndigheten har också stärkt rekryteringskapaciteten för att möta verksamhetens behov i tillväxtarbetet. Vid halvårsskiftet 2020 hade antalet anställda ökat med mer än hälften av de totalt 10 000. Den betydande personalökning som satsningen medför innebär att både antalet civilanställda och antalet poliser kommer att bli väsentligt större. Det kommer också medföra att fler poliser kan arbeta med uppgifter där en polismans kompetens är nödvändig. Polismyndigheten har under 2019 ökat graden av systematiskt och enhetligt arbete med sin kompetensförsörjning för att säkerställa rätt kompetens i förhållande till verksamhetens behov.

Många av de civilanställda som har anställts under senare år har stärkt upp kärnverksamheten på olika områden. År 2015 arbetade enligt Polismyndighetens årsredovisning 20 492 personer i kärnverksamheten. År 2019 var motsvarande siffra 22 574 personer. Det är 2 082 fler och 75 procent av denna ökning utgörs av annan

personal än poliser. Exempelvis har antalet civilanställda som arbetar med utredningsverksamhet ökat och redan i dag finns möjligheter för civilanställda att erhålla polismans befogenhet. Polismyndigheten genomför funktionsutbildningar och avser att utvidga dessa ytterligare. Funktionsinriktad polisutbildning innebär att civilanställda i Polismyndigheten kan genomgå polisutbildning och därmed erhålla polismans fulla befogenhet. Utifrån den kraftfulla satsning som görs på polisverksamheten kommande år förväntar sig regeringen att verksamheten fortsätter att utvecklas och stärks vartefter personalresurserna ökar. En effektiv verksamhet kräver god planering och styrning samt bra förutsättningar att kunna följa upp verksamheten. Under 2019 har Polismyndigheten vidareutvecklat den interna styrningen och uppföljningen. Myndigheten har genomfört ett omfattande arbete med att ta fram en strategisk verksamhetsplan som ska gälla för åren 2020–2024. Den bygger på strategi 2024 i vilken myndigheten har fastställt vision, verksamhetsidé, långsiktiga mål och strategiska initiativ. De tre långsiktiga målen är framgångsrik brottsbekämpning och uppklaring, stark lokal närvaro och attraktiv arbetsplats och samarbetspartner. Under varje långsiktigt mål finns ett antal delmål och till dessa knyts ett antal nyckelaktiviteter som kommer att genomföras och följas upp. Polismyndigheten har också tagit fram ett antal indikatorer som ska följas upp och analyseras löpande.

Regeringen har skapat förutsättningar för att utbilda fler poliser, bl.a. genom att utöka antalet lärosäten som kan tillhandahålla polisutbildning. Från och med 2019 finns det fem sådana lärosäten. Den sista april 2020 fanns det 3 300 studenter på grundutbildningen till polis varav 610 genomgick aspirantutbildning och 52 funktionsinriktad polisutbildning.

För att göra polisverksamheten mer effektiv har regeringen dessutom genomfört en renodling av verksamheten. Vissa uppgifter, exempelvis en del transporter av frihetsberövade och en del djurärenden, har flyttats till andra myndigheter. Syftet med dessa reformer är att frigöra tid för polisens kärnverksamhet.

Vissa åtgärder har tidigare redovisats för riksdagen i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Polisens närvaro i brottsutsatta områden

Riksdagen har vid flera tillfällen påtalat för regeringen vikten av polisens närvaro i brottsutsatta områden. Riksdagen har tillkännagett det utskottet anför om vikten av polisens närvaro i brottsutsatta områden (bet. 2015/16:JuU1 punkt 7, rskr. 2015/16:106 samt bet. 2016/17:JuU1 punkt 17, rskr. 2016/17:90). I skrivelse 2016/17:75 redovisades dessa punkter som slutbehandlade. Riksdagen ansåg att flertalet av de åtgärder som regeringen hade vidtagit var viktiga i sig men inte tillräckliga för att tillkännagivandena skulle kunna anses slutbehandlade (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:295). I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6) meddelade regeringen att punkterna därför åter står som öppna. Därutöver har riksdagen ytterligare en gång ställt sig bakom det som utskottet anför om polisens närvaro i brottsutsatta områden och tillkännagett detta för regeringen (bet. 2017/18:JuU1 punkt 41, rskr. 2017/18:92). Nedan redovisas åtgärder som regeringen har vidtagit för att säkerställa polisens närvaro i brottsutsatta områden.

Med anledning av de ökade krav som ställs på Polismyndigheten till följd av utvecklingen i omvärlden och i vårt samhälle genomför regeringen en kraftfull satsning på Polismyndigheten. Regeringen har i en rad budgetar tillfört myndigheten mer resurser. Polisverksamhet är en personalintensiv verksamhet och för att stärka och utveckla den polisära verksamheten är det därför främst mer personal som behövs. I budgetförslaget för 2021 tillför regeringen ytterligare medel som möjliggör Polismyndighetens fortsatta expansion mot 10 000 fler polisanställda 2024. Vid

halvårsskiftet 2020 hade antalet anställda ökat med mer än hälften av dessa. De resursförstärkningar som har gjorts och kommer att göras kommer också brottsutsatta områden till del.

Ett av syftena med ombildningen av polisen var att säkerställa en lokalt förankrad och synlig polis i hela landet. För att följa upp utfallet av polisreformens intentioner har regeringen under flera år begärt in återrapportering av olika slag. I Polismyndighetens regleringsbrev för 2020 gav regeringen myndigheten ett fortsatt återrapporteringskrav om vilka åtgärder som vidtas för att säkerställa en långsiktig och tydlig polisiär närvaro i hela landet. Myndigheten ska också redovisa i vilken omfattning det finns områdespoliser på lokalpolisområdesnivå och vad som görs för att dessa ska få möjligheter att arbeta med kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete utan att tas i anspråk för annan verksamhet. En sådan redovisning ska även lämnas avseende kommunpoliser. I redovisningen ingår att beskriva vilka åtgärder som har vidtagits för att knyta rätt kompetens och erfarenhet till funktionerna områdes- och kommunpolis i syfte att skapa gynnsamma för-utsättningar för ett långsiktigt brottsförebyggande arbete i lokalsamhället.

Polismyndigheten har vidare i regleringsbrevet för 2020 fått i uppdrag av regeringen att månatligen redovisa en uppföljning av statistik över personal samt särskilda nyckeltal som visar personaltillväxten mot 2024. I detta ingår att tydliggöra prognoser över förväntat antal anställda (poliser respektive civila) för respektive år till 2024. Polismyndigheten ska också följa upp och tre gånger per år redovisa ett antal polisiärt relevanta indikatorer som tillsammans ger en bild av situationen i utsatta områden.

Regeringen har på flera vis adresserat problematiken i utsatta områden och vikten av att hela samhället gemensamt involveras i lösningen. I december 2015 beslutade regeringen att ge samtliga tolv myndigheter som omfattas av det myndighetsgemensamma arbetet mot grov och organiserad brottslighet i uppdrag att utveckla sin organisation och ha ett ökat fokus på utsatta områden. I mars 2020 fattade regeringen ytterligare ett beslut om att de tolv myndigheterna får uppgiften om att samverka mot grov och organiserad brottslighet inskriven i sina respektive instruktioner. Ändringen trädde ikraft den 31 mars 2020. Genom instruktionsändringen fick samtliga tolv myndigheter ett brottsbekämpande uppdrag och myndigheternas uppdrag i utsatta områden blev ännu tydligare. I juni 2020 beslutade regeringen om två uppdrag åt de tolv myndigheterna att inrätta pilotprojekt som rör näringsverksamhet och felaktig folkbokföring med koppling till organiserad brottslighet. Uppdragen ska bidra till att lyfta de utsatta områdena och öka kvaliteten i folkbokföringen. Uppdragen ska redovisas till regeringen senast den 1 oktober 2021.

Regeringen fortsätter att följa utvecklingen och kommer vid behov att vidta ytterligare åtgärder. Tillkännagivandena är därmed inte slutbehandlade.

Fler lokala poliser

Riksdagen har tillkännagett för regeringen vad utskottet anför om att regeringen bör återkomma med en redovisning av vilka åtgärder som vidtagits för att öka antalet lokala poliser (bet. 2014/15:JuU1 punkt 10, rskr. 2014/15:77). Riksdagen har också tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en lokalt förankrad polis (bet. 2016/17:JuU1 punkt 9, rskr. 2016/17:90). I skrivelse 2016/17:75 redovisades dessa punkter som slutbehandlade. Riksdagen ansåg dock att regeringen inte hade redovisat tillräckligt med vidtagna åtgärder för att tillkännagivandena skulle kunna anses slutbehandlade (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6) meddelade regeringen att punkterna därför åter stod som öppna. Därutöver har riksdagen ytterligare en gång tillkännagett

för regeringen det som utskottet anför om en lokalt förankrad, närvarande och synlig polis i hela landet (bet. 2017/18:JuU1 punkt 36, rskr. 2017/18:92).

Riksdagen har således vid flera tillfällen påtalat för regeringen att det behövs fler lokalt förankrade poliser som är närvarande och synliga i hela landet. Regeringen delar den uppfattningen och har återkommande rapporterat om de insatser som har genomförts för att säkerställa en långsiktig och hållbar polisiär närvaro i lokalsamhället. Polismyndigheten behöver anställa fler, både poliser och civilanställda, för att förbättra förutsättningarna för ett utökat numerär på lokal nivå. I budgetförslaget för 2021 tillför regeringen ytterligare medel som möjliggör Polismyndighetens fortsatta expansion mot 10 000 fler polisanställda 2024. Regeringen har även skapat förutsättningar för att utbilda fler poliser genom att utöka antalet lärosäten som tillhandahåller polisutbildning från tre till fem.

I myndighetens regleringsbrev för 2020 gavs ett fortsatt återrapporteringskrav om vilka åtgärder som vidtas för att säkerställa en långsiktig och tydlig polisiär närvaro i hela landet. Myndigheten ska också redovisa i vilken omfattning det finns områdespoliser på lokalpolisområdesnivå och vad som görs för att dessa ska få möjligheter att arbeta med kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghets-skapande arbete utan att tas i anspråk för annan verksamhet. En sådan redovisning ska även lämnas avseende kommunpoliser. I redovisningen ingår att beskriva vilka åtgärder som har vidtagits för att knyta rätt kompetens och erfarenhet till funktionerna områdes- och kommunpolis i syfte att skapa gynnsamma förutsättningar för ett långsiktigt brottsförebyggande arbete i lokalsamhället.

Polismyndigheten har vidare i regleringsbrevet för 2020 fått i uppdrag att månatligen redovisa en uppföljning av statistik över personal samt särskilda nyckeltal som visar personaltillväxten mot 2024. I detta ingår att tydliggöra prognoser över förväntat antal anställda (poliser respektive civila) för respektive år till 2024. Vid halvårsskiftet 2020 hade antalet anställda ökat med mer än hälften av de totalt 10 000.

Utifrån den kraftfulla satsning som görs på polisverksamheten kommande år förväntar sig regeringen att verksamheten utvecklas och stärks vartefter personalresurserna ökar. En effektiv verksamhet kräver god planering och styrning samt bra förutsättningar att kunna följa upp verksamheten. Under 2019 har Polismyndigheten vidareutvecklat den interna styrningen och uppföljningen. Myndigheten har genomfört ett omfattande arbete med att ta fram en strategisk verksamhetsplan som ska gälla för åren 2020–2024. Den bygger på strategi 2024 i vilken myndigheten har fastställt vision, verksamhetsidé, långsiktiga mål och strategiska initiativ. Ett av de tre långsiktiga målen är en stark lokal närvaro. Som synes har ett stort antal åtgärder vidtagits för att öka antalet lokalt förankrade poliser i hela landet och flera är pågående. Regeringen fortsätter att följa utvecklingen och kommer vid behov att vidta ytterligare åtgärder. Tillkännagivandena är därmed inte slutbehandlade.

Brott som begås av djurrättsaktivister

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att arbetet mot brott som begås av djurrättsaktivister ska prioriteras (bet. 2014/15:JuU1 punkt 22, rskr. 2014/15:77).

Justitiedepartementet har tidigare inhämtat och sammanställt information från Polismyndigheten avseende dessa brott. Därefter har regeringen tagit upp frågan med såväl rikspolischefen som säkerhetspolischefen samt vid flera tillfällen med Lantbrukarnas riksförbund. Detta har redovisats för riksdagen i tidigare skrivelser. I regeringens skrivelse 2016/17:75 angavs mot bakgrund av vidtagna åtgärder att skrivelsen i denna del avsåg läggas till handlingarna. Riksdagen har slutligt behandlat skrivelse 2016/17:75 (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:295). Regeringen beslutade

därför den 16 november 2017 att riksdagsskrivelse 2014/15:77 punkt 22 om brott som begåtts av djurrättsaktivister skulle läggas till handlingarna. I skrivelse 2017/18:75 upplyste regeringen riksdagen om att så hade skett och att punkten därmed var slutbehandlad. Av konstitutionsutskottets betänkande (2017/18:KU21, rskr. 2017/18:325) framgår dock att justitieutskottet anser att de redovisade åtgärderna inte kan anses innebära att arbetet mot brott som begås av djurrättsaktivister prioriteras. Enligt utskottet behövs en tydligare redovisning av vilka åtgärder som vidtagits för att prioritera arbetet mot sådana brott och att punkten därmed inte kan anses vara slutbehandlad. I budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6) meddelade regeringen därför riksdagen att punkten åter står som öppen. Även i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 4 avsnitt 2.6) meddelade regeringen riksdagen att punkten står som öppen.

Regeringen har därför den 21 mars 2019 gett Polismyndigheten i uppdrag att redovisa hur myndigheten arbetar för att motverka brottslighet kopplad till djurrättsaktivism. Redovisningen lämnades till regeringen den 28 februari 2020. Polismyndigheten bedömde att antalet brottsbenägna djurrättsaktivister som är aktiva i landet är få, och brotten som de begår är ofta relativt lindriga. Dessa individer skapar dock stor otrygghet för lantbrukare och andra, de orsakar ekonomisk skada för enskilda och för näringslivet och de utgör ett störningsmoment för enskild jakt och för licensjakt. Polismyndigheten arbetar därför med trygghetsskapande åtgärder, utredning och lagföring, och i samarbete med Säkerhetspolisen även med att reducera handlingsutrymmet för våldsbejakande extremister, i syfte att motverka brottslighet kopplad till djurrättsaktivism.

Regeringen har vidare, med beaktande av tillkännagivandet, internt påbörjat arbete med en översyn av lagstiftningen om olaga intrång och hemfridsbrott. I arbetet ingår att överväga straffbestämmelsernas tillämpningsområde, om kvalifikationsgrunder för grovt brott bör införas och om straffskalorna bör skärpas. De förslag som lämnas kommer att skickas på remiss till berörda myndigheter och organisationer för synpunkter. Regeringens ambition är att remittering ska ske under hösten. Regeringen har därutöver vidtagit ett antal andra åtgärder för att den typen av brott som avses ska hanteras effektivt av rättsväsendet. Lagändringar har t.ex. gjorts rörande skadegörelse och olaga hot. Straffskalan för grov skadegörelse har skärpts och bestämmelsen har kompletterats med en kvalifikationsgrund som bl.a. innebär att om skadegörelsen innebär en särskild integritetskränkning, bör brottet kunna bedömas som grovt även om skadan i ekonomiskt hänseende inte kan sägas vara betydande.

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisats anser regeringen att tillkännagivandet om att prioritera arbetet mot brott som begås av djurrättsaktivister är slutbehandlat.

Sociala insatsgrupper

Riksdagen har tillkännagett för regeringen vad utskottet anför om ökad användning av sociala insatsgrupper (bet. 2016/17:JuU21 punkt 2, rskr. 2016/17:224). Enligt riksdagen bör arbetsmetoden dessutom i högre grad användas för att komma till rätta med kriminella ungdomar som ännu inte har fyllt 15 år. Riksdagen anser också att regeringen kan vidta åtgärder för att det samarbete som bedrivs inom de sociala insatsgrupperna i högre utsträckning än i dag även används för att bryta upp de nätverk som finns i de kriminella gängen.

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att låta utvärdera såväl resultatet för de ungdomar som varit föremål för arbetet i en social insatsgrupp som hur själva samverkansformen fungerar. Uppdraget slutredovisades den 30 september 2017 och bereds i Regeringskansliet.

Inom ramen för regeringsuppdraget att främja kompetens och stabilitet samt kvalitetsutveckling inom den sociala barn- och ungdomsvården (S2018/00535/FST), uppger Socialstyrelsen att myndigheten avser komplettera den utvärdering av sociala insatsgrupper som redan genomförts med ytterligare en uppföljning av effekter på längre sikt. Syftet är att kunna visa om samverkansformen medfört långsiktiga förbättringar för de ungdomar som deltagit i sociala insatsgrupper. En långsiktig målsättning under de kommande tre åren är också att kunna fånga vilka arbetsformer och arbetsätt som är lovande för olika målgrupper för sociala insatsgrupper. Ytterligare en målsättning är att kunna utveckla ett mer konkret stöd, som är byggt på bästa tillgängliga kunskap, för det lokala arbetet med sociala insatsgrupper.

Regeringen har i regleringsbrevet 2020 (S2019/05315/RS [delvis]) gett Socialstyrelsen i uppdrag att stödja huvudmän samt yrkesverksamma inom den sociala barn- och ungdomsvården genom insatser för att främja kompetens och stabilitet samt kvalitetsutveckling inom området. Socialstyrelsen ska bl.a. vidta åtgärder för att stärka samverkan mellan socialtjänst, polis och andra relevanta aktörer i det brottsförebyggande arbetet. Socialstyrelsen ska genom utåtriktade aktiviteter sprida aktuell kunskap om metoder, arbetsätt och goda exempel till kommuner och andra berörda aktörer. Uppdraget ska bl.a. säkerställa att placerade barn och unga får en god, trygg och säker vård samt säkerställa den sociala barn- och ungdomsvårdens arbete med särskilt utsatta grupper av barn och unga stärks, inte minst i särskilt utsatta och prioriterade områden. En slutredovisning ska lämnas till regeringen senast den 31 mars 2023. En delredovisning med en plan för arbetet inom uppdraget lämnades den 24 mars 2020. Av denna plan framgår t.ex. att Socialstyrelsen och Polismyndigheten har skapat samverkansgrupper i syfte att samverka kring brottsförebyggande arbete mellan socialtjänst och polis lokalt. Även Skolverket har tillkommit i samverkansgrupperna. Vidare framgår av planen att Socialstyrelsen har påbörjat ett kartläggningsarbete av bästa tillgängliga kunskap om metoder och arbetsätt som syftar till att motverka att barn och unga från 7–20 år begår brott. Regeringskansliet kommer att följa detta arbete.

Med hänsyn till de åtgärder som vidtagits och redovisats anser regeringen att tillkännagivandet om ökad användning av sociala insatsgrupper är slutbehandlat.

Kriminalvårdsfrågor

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att försändelser till en intagen, förutom försändelser till och från den egna advokaten samt annan myndighetspost, i hög utsträckning kontrolleras av kriminalvårdspersonal (bet.2017/18:JuU16 punkt 14, rskr. 2017/18:184). Regeringen har i höständringsbudgeten för 2019, budgetpropositionen för 2020 och i vårändringsbudgeten för 2020 tillfört Kriminalvården ytterligare resurser för att bl.a. upprätthålla en god säkerhet i verksamheten. Regeringen har vidare den 25 juni 2020 uppdragit åt Kriminalvården att senast den 31 oktober 2020 återrapportera på vilket sätt myndigheten säkerställer att försändelser kontrolleras i den utsträckning det är motiverat och nödvändigt utifrån syftet med fängselagens (2010:610) bestämmelser. Regeringen anser genom de ovan redovisade och vidtagna åtgärderna att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

2.8 Politikens inriktning

2.8.1 Fortsatta förstärkningar av rättskedjan

Den fortsatta satsningen på Polismyndigheten

Satsningen på Polismyndigheten fortsätter. I syfte att stärka och vidareutveckla polisverksamheten ska Polismyndigheten till 2024 ha ökat antalet anställda med sammanlagt 10 000 personer jämfört med hur många anställda som fanns vid ingången av 2016. Ambitionen är att fördelningen mellan civilanställda och poliser upprätthålls. Det innebär att Polismyndigheten kommer att ha drygt 38 000 anställda när utbyggnaden är klar. Polismyndigheten har under de senaste åren stärkt sin rekryteringskapacitet men fortsatta åtgärder för att bygga ut kapaciteten och göra polisyrket attraktivare behövs. Vid halvårsskiftet 2020 hade antalet anställda ökat med mer än 5 000 sedan satsningen inleddes. I rekryteringskampanjerna har myndigheten fokuserat extra på att få fler sökande som är kvinnor och sökande med utländsk bakgrund. Det är viktigt med såväl rätt kompetens som mångfald i Polismyndigheten för att möta verksamhetens behov och framtidens utmaningar. Utöver att anställa ny personal är det viktigt att behålla de redan anställda samt att återrekrytera poliser som tidigare har slutat – ett arbete som hittills har varit framgångsrikt, då den tidigare utvecklingen mot att allt fler poliser slutar nu har brutits och mer än var fjärde polis som slutat sedan 2015 har återanställts. I enlighet med Polismyndighetens ambition att göra myndigheten till en än mer attraktiv arbetsgivare fortsätter arbetet med att stärka de polisanställdas arbetsvillkor och säkerhet, bl.a. genom ett intensifierat arbetsmiljöarbete. Även arbetet med att tydliggöra karriär- och utvecklingsvägar fortsätter. En funktionsinriktad polisutbildning har utvecklats vilket innebär att anställda experter utan polisutbildning kan genomgå en komprimerad polisutbildning för att få polismans befogenhet. Dessutom finns möjlighet för poliser att få en kandidatexamen i ämnet Polisiärt arbete. Åtgärder för såväl bättre arbetsvillkor och karriärvägar som bättre arbetsmiljö och säkerhet är viktiga delar i arbetet med att öka attraktiviteten i polisyrket. Satsningen på 10 000 fler polisanställda ligger fast. Behovet av ytterligare tillskott hanteras i kommande budgetpropositioner.

Parallellt med utbyggnaden behövs ett kontinuerligt arbete för att öka polisväsendets effektivitet sett till resursanvändning och resultat samt för att stärka den lokala polisiära närvaron.

Ett välfungerande domstolsväsende

Domstolars oberoende är en grundsten i demokratin. Det svenska domstolsväsendet fungerar väl. Det är prioriterat för regeringen att säkerställa rättssäkerheten och allmänhetens tilltro till domstolarna även på längre sikt. Därför har en parlamentarisk utredning tillsatts i syfte att ge förslag om hur domstolarnas oberoende kan stärkas.

Det är viktigt att brott möts av en snabb reaktion från samhället. Under 2021 utökas försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål till fler delar av landet. En utredning ser även över hur snabbförfarandet kan göras permanent och andra åtgärder för snabbare lagföring av brott, bl.a. hur strafföreläggande kan utvecklas för att även i fortsättningen utgöra ett snabbt och effektivt alternativ till en prövning i domstol.

Att den som är vittne eller målsägande känner sig trygg i rättssalen är avgörande både för att enskilda personer ska våga vittna och för samhällets förmåga att klara upp brott. För att öka tryggheten i rättssalen infördes under 2020 ett förbud mot att sprida bilder från rättegångar. Digitalisering av domstolarnas mål- och ärendehantering är viktig för att ge god service till medborgarna, stärka rättssäkerheten och effektivisera verksamheten. Regeringen genomför ändringar under 2021 som möjliggör och

underlättar digital kommunikation i domstolsprocesser. I princip all skriftlig kommunikation i domstolsprocesser kommer framöver att kunna ske i digital form.

Under 2020 är antalet inkomna, avgjorda och balanserade mål inom Sveriges Domstolar högre än tidigare år. Samtidigt som domstolarnas produktivitet är hög är covid-19-pandemins effekter för domstolarnas verksamhet svårbedömd. Regeringen följer därför utvecklingen inom Sveriges Domstolar noga och avser vid behov att återkomma i budgetpropositionen för 2022.

Fortsatt kapacitetsförstärkning inom Kriminalvården

Den på kort tid kraftiga beläggningsökningen i häkte och anstalt har inneburit en stor utmaning för Kriminalvården. Fler straffrättsliga reformer kommer fortsatt ha en påverkan på myndighetens kapacitetsbehov över en lång tid. Det finns även en förväntning på att effektiviteten i övriga rättskedjan kommer att förbättras, vilket även det i så fall kommer att påverka kapacitetsbehovet. Kriminalvården behöver därför fortsatta förutsättningar för att bedriva det långsiktiga arbetet med utformningen av den framtida platskapaciteten. Samtidigt behöver Kriminalvården ha tillräckliga resurser för de tillfälliga lösningar som är nödvändiga för att snabbt kunna utöka sin kapacitet och bibehålla säkerheten. Inom ramen för kapacitetsutökningen behöver Kriminalvården, förutom en utökning av antalet platser, anpassa och utveckla verksamhetsinnehållet. Det gäller bl.a. frivårdens arbete och åtgärder för att minska isoleringen av intagna i häkte. För dessa ändamål har regeringen föreslagit tillskott. Regeringen anser att det är av fortsatt stor vikt att Kriminalvårdens arbete med effektivisering fortsätter. Regeringen avser att följa arbetet.

Ytterligare resurser till Säkerhetspolisen

Säkerhetspolisen behöver ha bättre förutsättningar att möta det breddade hotet från främmande makt samt i större utsträckning kunna arbeta förebyggande mot våldsbejakande extremism. Med anledning av det breddade hotet från främmande makt behöver Säkerhetspolisen även förstärka sin tillsyn på säkerhetsskyddsområdet. Regeringen tillför därför Säkerhetspolisen medel de kommande åren.

Utökad kapacitet inom Rättsmedicinalverket

Rättsmedicinalverket gör undersökningar på uppdrag av en rad aktörer både inom och utom rättsväsendet. Det behövs fortsatt starkt mottagningskapacitet inom ramen för den rättspsykiatriska verksamheten. Därför behöver Rättsmedicinalverket tillföras medel för att kunna möta efterfrågan på myndighetens tjänster.

2.8.2 Insatser mot brott i kriminella nätverk

Förebyggande av brott

I Sverige ska alla vara trygga, oavsett var man bor eller vem man är. För att intensifiera arbetet mot kriminella gäng- och nätverksmiljöer genomför regeringen åtgärder som syftar till att på både kort och lång sikt utveckla såväl brottsbekämpningen som det brottsförebyggande arbetet. Däribland kan nämnas tillsättandet av en parlamentarisk trygghetsberedning som utgör ett viktigt led i utvecklingen av en långsiktig kriminalpolitik och ett uppdrag till Kriminalvården, Polismyndigheten, Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse om att utveckla ett nationellt avhopparprogram för dem som vill lämna ett liv i kriminalitet.

Kommunerna bidrar med viktiga och nödvändiga insatser i det brottsförebyggande arbetet. Regeringen bedömer att kommunernas roll på detta område behöver utvecklas. I november 2019 tillsattes därför en utredning som ska föreslå hur ett

lagstadgat kommunalt ansvar för brottsförebyggande arbete bör utformas. Utredningen ska redovisa sina förslag senast den 15 juni 2021. Regeringen vidtar också åtgärder för samordnade insatser för barn och unga i riskzon samt sociala insatser i områden med socioekonomiska utmaningar inom ramen för arbetet mot segregation. Det är viktigt att det lokala brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet bedrivs aktivt utifrån en lokal problembild och i samverkan med berörda aktörer.

Åtgärder mot tystnadskultur och mot brott i kriminella nätverk

Brott i kriminella nätverk kan av olika skäl vara särskilt svåra att utreda. Inte sällan finns det också en rädsla för de kriminella som påverkar vittnens benägenhet att medverka i brottsutredningar. Tystnadskulturen måste brytas. En utredare överväger därför just nu – på uppdrag av regeringen – en rad olika åtgärder med det övergripande syftet att stärka rättsprocessen och öka lagföringen, bl.a. vid brott i kriminella nätverk.

Regeringen har också aviserat ytterligare åtgärder mot brott i kriminella nätverk, bl.a. skärpta straff för brott kopplade till kriminella uppgörelser, för den som överlåter narkotika till andra och för den som rekryterar unga till kriminalitet. Regeringen anser också att det kan behövas mer frihetsberövande insatser vid vissa typer av brott som är vanliga i den kriminella miljön. Regeringen har därför tillsatt en utredning som avser dessa frågor.

En framgångsrik kamp mot organiserad brottslighet kräver även att åtgärder vidtas för att brottsvinster ska kunna tas från kriminella. Regeringen har tillsatt en utredning för att se över och modernisera förverkandelagstiftningen.

Utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda

Det är viktigt att Kriminalvården har de verktyg som krävs för att kunna kontrollera och ge adekvat stöd till dömda som avtjänar ett straff i kriminalvård i frihet. Regeringen har därför remitterat ett förslag som bl.a. innebär ökade möjligheter att bestämma – och med intensivövervakning med elektronisk kontroll (fotboja) kunna kontrollera – var den som har dömts till skyddstillsyn, liksom vad som gäller för den som har villkorligt frigetts från ett fängelsestraff, ska respektive inte får vistas. De utökade möjligheterna till kontroll över var dömda befinner sig kommer bli ett viktigt verktyg i Kriminalvårdens arbete med att förhindra återfall i brott. De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 maj 2021. Regeringen tillför Kriminalvården medel för detta ändamål.

2.8.3 Åtgärder för att förebygga brott och stödja brottsutsatta Ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete

För att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället krävs både ett effektivt brottsbekämpande arbete och ett brottsförebyggande arbete som involverar många aktörer i samhället. Utvecklingen av ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete i hela samhället måste fortsätta med full kraft. Det är inte minst viktigt i områden med socioekonomiska utmaningar. Målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott utgör grunden för det brottsförebyggande arbetet. Regeringen avser att lämna en redovisning till riksdagen om vilka åtgärder som vidtagits hittills för att uppnå målsättningarna i programmet. Brottsförebyggande rådet och länsstyrelserna kommer fortsatt att ha en viktig roll i att stödja och driva på det brottsförebyggande arbetet.

Brott mot välfärden och missbruk av stödåtgärder riktade till enskilda och företag måste motverkas. Regeringen har gett en utredare i uppdrag att analysera och föreslå

åtgärder som minskar risken för brott kopplade till stödåtgärder som beslutats med anledning av coronaviruset. Ett brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv behöver också i större utsträckning beaktas i planeringen av bebyggda miljöer.

Rättsväsendet kommer även fortsättningsvis att lägga stor vikt vid arbetet för att motverka och bekämpa hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Det vidtas även andra åtgärder inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott för att säkerställa allas rätt till trygghet, även för dem som i sin vardag utsätts för rasism.

Vidare har det förebyggande arbetet mot radikaliserings, våldsbejakande extremism och terrorism fortsatt hög prioritet. Det arbete som Center mot våldsbejakande extremism (CVE) bedriver syftar till att svara upp mot de lokala, regionala och nationella behov som finns. Regeringen anser att centret fortsatt ska bedrivas med bibehållen omfattning. Regeringen tillför därför Brottsförebyggande rådet medel för detta syfte.

Brottsförebyggande rådet har tidigare haft i uppdrag att undersöka förekomsten av parallella samhällsstrukturer i socialt utsatta områden (Brå-rapport 2018:6 Relationen till rättsväsendet i socialt utsatta områden). Regeringen avser att ge Brå i uppdrag att ta fram ett stöd för hur parallella samhällsstrukturer, inklusive nätverk och klanstrukturer, kan identifieras på lokal nivå och vilka motåtgärder som kan vidtas mot sådana strukturer.

Mäns våld mot kvinnor, våld mot barn och hedersrelaterad brottslighet ska upphöra

Mäns våld mot kvinnor fortsätter att vara ett samhällsproblem som innebär ett stort psykiskt och fysiskt lidande för den som drabbas. Detsamma gäller alla former av våld mot barn och hbtq-personers utsatthet för våld i nära relationer samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Samhället behöver även reagera kraftfullt mot alla former av hedersförtryck. Den 1 juli 2020 trädde lagändringarna i propositionen Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (prop. 2019/20:131) i kraft. Ändringarna innebär att det har införts ett nytt brott, barnäktenskapsbrott, och en ny särskild straffskärpningsgrund som innebär att om ett motiv för brottet har varit att bevara eller återupprätta heder ska det ses som en försvärande omständighet vid bedömningen av straffvärdet. Därtill har införts ett utreseförbud som ska skydda barn som riskerar att föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller att könsstympas. Det är centralt att kunskap om dessa lagändringar sprids så att fler brottsoffer kan skyddas och förövare straffas. Vidare har Hedersbrottsutredningen i uppdrag att analysera och ta ställning till om det bör införas en särskild straffbestämmelse, med en egen brottsbeteckning, som uttryckligen tar sikte på hedersrelaterat våld och förtryck. Utredningen ska även bl.a. överväga vissa frågor som gäller kontaktförbud. Detta ligger också i linje med tillkännagivanden från riksdagen.

Alla barn har rätt till en trygg uppväxt och en trygg hemmiljö. Det lever i dag omkring 210 000 barn i Sverige i familjer där det förekommer våld av olika slag. Förslag om att stärka det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar förväntas träda i kraft under nästa år. Regeringen avser även att under hösten 2020 ge en särskild utredare i uppdrag att ta fram en nationell strategi mot våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck (se även utg.omr. 9, kapitel 7).

När det gäller sexuella kränkningar har 2020 års sexualbrottsutredning i uppdrag att överväga ytterligare åtgärder i skärpande och förtydligande riktning. Utredningen ska bl.a. se över straffskalorna för sexualbrotten och lämna förslag på de förändringar som kan behövas för att dessa i tillräcklig mån ska spegla brottens allvar. Den ska också föreslå förändringar i straffskalan för köp av sexuell tjänst som innebär att

minimistraflet höjs från böter till fängelse. I uppdraget ingår bl.a. också att se över principerna för och bestämmelserna som rör straffansvaret för sexualbrott på distans samt för utnyttjande av barn för sexuell posering.

2.8.4 Effektivare och mer ändamålsenliga system

Förstärkta straffrättsliga åtgärder

Regeringen fortsätter arbetet med att förstärka det straffrättsliga skyddet, både inom ramen för arbetet mot brott i kriminella nätverk och inom andra angelägna områden.

Vid grova brott måste samhället kunna reagera kraftfullt och en kriminell livsstil kunna avbrytas i tid. I dag får unga myndiga lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år som begår allvarlig brottslighet sina straff nedsatta. Det medför att utdömda straff inte tillräckligt speglar brottets allvar. Riksdagen har också beslutat ett antal tillkännagivanden om förändringar av den straffrättsliga särbehandlingen av unga myndiga lagöverträdare. Mot den bakgrunden arbetar regeringen med förslag som innebär att straffrabatten tas bort för den åldersgruppen om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år. Det omfattar exempelvis brott som rån, grov misshandel och grov utpressning. Regeringen tillför Kriminalvården medel för detta ändamål.

En bättre hantering av stora brottmål

Regeringen har sedan tidigare konstaterat att rättsväsendet ställs inför allt större utmaningar att hantera stora förundersökningar och brottmål, en följd av mer komplex brottslighet med många inblandade personer och brottsmisstankar. Långa handläggningstider i brottmål riskerar att ge ett sämre bevisläge samt att enskilda personer binds upp i långdragna processer och långa häktningstider. Utredningen om processrätt och stora brottmål har lämnat förslag på hur handläggningen av stora brottmål med omfattande bevisning skulle kunna moderniseras och effektiviseras. Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

2.8.5 Insatser för att möta den tekniska och samhällsliga utvecklingen

Ett kunskapsbaserat rättsväsende

Globaliseringen och teknikutvecklingen innebär ständiga förändringar av kriminaliteten, vilket också kräver förändrade motåtgärder. För att stärka samhällets förutsättningar att långsiktigt möta samhällsutmaningarna med brottslighet och otrygghet finns behov av ökad forskning och tydligare tillämpning inom dessa områden. De forskningsåtgärder regeringen föreslår kommer att presenteras i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen som regeringen avser att överlämna till riksdagen senare under hösten 2020. Det är viktigt att de brottsbekämpande myndigheterna utvecklas och tar till sig ny kunskap. Regeringen satsar stora resurser på polisen och för att polisverksamheten ska fortsätta vara effektiv behöver Polismyndigheten i större utsträckning än i dag ingå i praktknära utvecklingsarbeten med vetenskaplig grund.

Modernare utredningsverktyg

Regeringen fortsätter arbetet med att modernisera de utredningsverktyg som behövs för en effektiv brottsbekämpning. Dessa verktyg måste vara anpassade till den tekniska och samhällsliga utvecklingen. En särskild utredare har haft i uppdrag att lämna förslag till regler om en registreringsskyldighet för kontantkort så att uppgifterna ska finnas tillgängliga för brottsbekämpande ändamål. Förslagen är nu ute

på remiss. Ny teknik och nya internetjänster försvårar användningen av hemliga tvångsmedel då kommunikationen ofta är krypterad. På regeringens initiativ har därför ny lagstiftning om hemlig dataavläsning trätt i kraft den 1 april 2020. Regeringen har också låtit en utredning se över och föreslå en modernisering av reglerna om beslag och husrannsakan, bl.a. för att det ska bli lättare att få fram och säkra bevisning som finns elektroniskt lagrad. Förslagen avser bl.a. möjligheten att kopiera information som finns lagrad i det s.k. molnet eller i den misstänktes dator eller mobiltelefon. Utredningens förslag har remitterats och bereds nu i Regeringskansliet.

Ett mer digitaliserat rättsväsende

Utvecklingen av ett digitaliserat informationsflöde i rättskedjan fortsätter. Arbetet bidrar till ökad effektivitet och att säkerställa statistik som ger bättre förutsättningar att följa upp utvecklingen och föreslå åtgärder som kan minska brottsligheten och öka människors trygghet. Det finns ett ökat behov av samverkan mellan rättsväsendets myndigheter även i andra frågor, till exempel ett bättre digitalt bemötande av enskilda, gemensamma rättsliga förfaranden inom EU samt användandet av ny teknik och innovationer. Det är därför angeläget att det av regeringen nyligen inrättade rådet för digitalisering av rättsväsendet tar vara på de möjligheter som digitaliseringen ger samtidigt som informationssäkerheten och den personliga integriteten upprätthålls.

Ett utvecklat digitaliserat informationsflöde innebär också ökade sårbarheter, vilket visar på vikten av ett systematiskt säkerhetsskydd för de verksamheter som bedriver säkerhetskänslig verksamhet. Regeringen skärper kraven på verksamhetsutövare av säkerhetskänslig verksamhet. Lagstiftning kommer att träda i kraft under 2021. Regeringen tillför även bl.a. Säkerhetspolisen ytterligare medel för att stärka tillsynen på området, som en del i det civila försvaret. Regeringen avser att återkomma med ett förslag till övergripande inriktning för det civila försvaret i den försvarspolitiska propositionen för perioden 2021–2025.

2.9 Den årliga revisionens iakttagelser

2.9.1 Reservation avseende Brottsförebyggande rådet

Av Riksrevisionens revisionsberättelse för Brå 2019 framgår att Brå, förutom det förhållande som beskrivs med reservation, i alla väsentliga avseenden använt myndighetens anslag och inkomster i enlighet med av riksdagen beslutade ändamål och i överensstämmelse med tillämpliga föreskrifter. Grunden för reservationen är att Brå, utan stöd i vare sig lag eller förordning, har betalat ut bidrag från anslag 1:7 *Brottsförebyggande rådet*, anslagsposten 2, Nationellt centrum mot våldsbejakande extremism. Bidragen uppgår till 5 229 000 kronor. Av anslagsvillkoret framgår att anslaget endast får användas för utgifter för verksamheten. Regeringen har efter dialog med myndigheten säkerställt att lämpliga åtgärder vidtas med anledning av Riksrevisionens reservation.

2.10 Budgetförslag

2.10.1 1:1 Polismyndigheten

Tabell 2.7 Anslagsutveckling 1:1 Polismyndigheten

Tusental kronor

2019	Utfall	26 546 651	Anslagssparande	301 202
2020	Anslag	28 546 852 ¹	Utgiftsprognos	28 751 417
2021	Förslag	30 488 405		
2022	Beräknat	32 386 813 ²		
2023	Beräknat	32 764 478 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 32 117 094 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 32 117 849 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende Polismyndighetens verksamhet. Anslaget får också användas för bidrag till organisationer som hjälper personer att lämna ett liv i kriminalitet (avhopparverksamhet).

Regeringens överväganden

Antalet polisanställda fortsätter att öka. Polismyndigheten har varit framgångsrik i sitt rekryteringsarbete och drygt hälften av de 10 000 som ska anställas till 2024 har nu rekryterats. Sedan tidigare finns tilldelade medel för fortsatt expansion under 2021. Anslaget ökas från och med 2022 med 1 650 000 000 kronor vilket möjliggör en fortsatt utbyggnad av Polismyndigheten.

Anslaget ökas 2021 också med 5 000 000 kronor för att stärka arbetet med att hjälpa personer som vill lämna ett liv i kriminalitet.

Anslaget minskas med 7 001 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utg.omr. 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minskas med 9 808 000 kronor respektive 9 037 000 kronor.

Anslaget minskas med 21 020 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 30 488 405 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Polismyndigheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 32 386 813 000 kronor respektive 32 764 478 000 kronor.

Tabell 2.8 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Polismyndigheten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	28 546 852	28 546 852	28 546 852
Pris- och löneomräkning ²	439 192	682 617	1 022 768
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 502 361	3 157 344	3 194 858
varav BP21 ³	-23 021	1 619 172	1 619 943
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-7 001	-9 808	-9 037
- Generell besparing i statsförvaltningen	-21 020	-21 020	-21 020
- 10 000 fler polisanställda		1 650 000	1 650 000
- Avhopparverksamhet	5 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	30 488 405	32 386 813	32 764 478

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Bemyndigande om förvärv av aktier eller andelar i och om kapitaltillskott till företag

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för anslaget 1:1 *Polismyndigheten* besluta om förvärv av aktier eller andelar i företag och om kapitaltillskott till företag för att skydda de personer eller den verksamhet som bedrivs vid Polismyndigheten inom ramen för en särskilt beslutad skyddsidentitet enligt lagen (2006:939) om kvalificerade skyddsidentiteter samt att besluta om försäljning eller avveckling av företag som har förvärvats i detta syfte.

Skälen för regeringens förslag: I enlighet med lagen (2006:939) om kvalificerade skyddsidentiteter kan, efter ett särskilt beslut, en så kallad kvalificerad skyddsidentitet skapas. I förarbetena till den lagen utvecklas närmare skälen till möjligheten att skapa en sådan identitet (prop. 2005/06:149).

Enligt 8 kap. 3 och 4 §§ budgetlagen (2011:203) krävs, med vissa undantag som nu inte är aktuella, riksdagens godkännande för förvärv och försäljning av aktier eller andelar i ett företag. Regeringen får inte heller utan riksdagens bemyndigande tillskjuta kapital till ett företag.

För att möjliggöra ett effektivt skydd av beslutade skyddsidentiteter, och den verksamhet som bedrivs inom ramen för ett sådant beslut, bör regeringen bemyndigas att besluta om förvärv av aktier eller andra andelar i företag och om kapitaltillskott till företag som används i nämnda syften. Regeringen bör även bemyndigas att besluta om avveckling eller försäljning av aktier eller andelar i företag som innehåses i motsvarande syften.

Förvärv och kapitaltillskott som sker inom Polismyndighetens verksamhet avses finansieras med medel från anslaget 1:1 *Polismyndigheten*.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 2.9 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

	Intäkter till Inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat för Intäkter som Disponeras	Akkumulerat Resultat för Intäkter som disponeras
Utfall 2019	69 413	801 653	898 417	-96 764	-832 891
Prognos 2020	83 000	530 900	734 600	-203 700	-1 036 591
Budget 2021	83 000	813 000	1 160 000	-347 000	-1 383 591

Källa: Polismyndigheten

De offentligrättsliga avgifter som inte får disponeras är främst avgifter från tillståndsgivningen. Polismyndigheten disponerar avgifter från stämmningsmannadelgivning, passhantering och nationella id-kort. Underskottet som redovisas ovan har främst uppstått i den avgiftsbelagda verksamheten stämmningsmannadelgivning men även passhanteringen har bidragit till underskottet. Den 1 januari 2020 ändrades det ekonomiska målet för stämmningsmannadelgivning från full kostnadstäckning till att avgiften ska bidra till att täcka verksamhetens kostnader. Underskottet i denna verksamhet kommer över tid att täckas med anslagsmedel.

Tabell 2.10 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

	Intäkter	Kostnader	Resultat	Ack. resultat
Utfall 2019	22 933	41 351	-18 418	-134 165
(varav tj.exp.)	(12 099)	(12 099)		
Prognos 2020	25 600	42 600	-17 000	-151 165
(varav tj.exp.)	(7 600)	(7 600)		
Budget 2021	25 600	42 600	-17 000	-168 165
(varav tj.exp.)	(7 600)	(7 600)		

Källa: Polismyndigheten

Den uppdragsverksamhet som ovanstående intäkter avser är, förutom tjänsteexport, prover som utförs av Nationellt forensiskt centrum, utbildning av ordningsvakter samt kontroller av väktarhundar.

2.10.2 1:2 Säkerhetspolisen

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:2 Säkerhetspolisen

Tusental kronor

2019	Utfall	1 554 674	Anslagssparande	21 864
2020	Anslag	1 681 279 ¹	Utgiftsprognos	1 573 820
2021	Förslag	1 739 849		
2022	Beräknat	1 764 461 ²		
2023	Beräknat	1 784 993 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 749 766 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 1 749 765 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Säkerhetspolisens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Med anledning av det allt mer omfattande och breddade hotet som Säkerhetspolisen har att förebygga och motverka, behöver myndigheten ytterligare förstärka den tekniska förmågan.

Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 15 000 000 kronor 2021–2023.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Regeringen föreslår därför att anslaget bör ökas med 24 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 24 000 000 kronor 2022 och 24 000 000 kronor 2023.

Till följd av de kommande förändringarna inom området säkerhetsskydd föreslår regeringen att Säkerhetspolisens anslag ökas med 30 000 000 kronor för 2021, 40 000 000 kronor 2022 och 40 000 000 kronor 2023.

I syfte att stärka cybersäkerheten inom ramen för nationellt cybersäkerhetscenter föreslås anslaget till Säkerhetspolisen öka med 10 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 10 000 000 kronor 2022 och 10 000 000 kronor 2023 (se även UO 6 avsnitt 3.7.1, 3.7.8, 4.6.6).

Anslaget minskas med 4 150 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 1 739 849 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Säkerhetspolisen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 764 461 000 kronor respektive 1 784 993 000 kronor.

Tabell 2.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Säkerhetspolisen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 641 279	1 641 279	1 641 279
Pris- och löneomräkning ²	23 720	37 703	57 241
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	74 850	85 479	86 473
varav BP21 ³	74 850	84 850	84 850
- Generell besparing i statsförvaltningen	-4 150	-4 150	-4 150
- Förstärkning	15 000	15 000	15 000
- Civilt försvar 2021–2025: Säkerhetsskydd	30 000	40 000	40 000
- Civilt försvar 2021–2025: Ordning och säkerhet	24 000	24 000	24 000
- Civilt försvar 2021–2025: Cybersäkerhetscenter	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 739 849	1 764 461	1 784 993

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.10.3 1:3 Åklagarmyndigheten

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:3 Åklagarmyndigheten

Tusental kronor

2019	Utfall	1 602 250	Anslagssparande	34 159
2020	Anslag	1 698 586 ¹	Utgiftsprognos	1 685 175
2021	Förslag	1 718 907		
2022	Beräknat	1 734 499 ²		
2023	Beräknat	1 755 039 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 718 907 tkr i 2021 års prishivå.

³ Motsvarar 1 718 908 tkr i 2021 års prishivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Åklagarmyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Anslaget minskar med 1 710 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 1 718 907 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åklagarmyndigheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 734 499 000 kronor respektive 1 755 039 000 kronor.

Tabell 2.14 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Aklagarmyndigheten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 698 586	1 698 586	1 698 586
Pris- och löneomräkning ²	23 049	38 666	59 238
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-2 728	-2 753	-2 785
varav BP21 ³	-1 710	-1 710	-1 710
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 710	-1 710	-1 710
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 718 907	1 734 499	1 755 039

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.10.4 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tusental kronor

2019	Utfall	691 573	Anslagssparande	18 418
2020	Anslag	736 115 ¹	Utgiftsprognos	737 419
2021	Förslag	744 509		
2022	Beräknat	748 834 ²		
2023	Beräknat	756 842 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 744 509 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 744 508 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Ekobrottsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Anslaget minskas med 680 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 744 509 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ekobrottsmyndigheten* för 2020. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 748 834 000 kronor respektive 756 842 000 kronor.

Tabell 2.16 Förändringar av anslagsnivån 202–2023 för 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	736 115	736 115	736 115
Pris- och löneomräkning ²	10 185	14 520	22 548
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 791	-1 801	-1 821
varav BP21 ³	-680	-680	-680
- Generell besparing i statsförvaltningen	-680	-680	-680
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	744 509	748 834	756 842

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.10.5 1:5 Sveriges Domstolar

Tabell 2.17 Anslagsutveckling 1:5 Sveriges Domstolar

Tusental kronor

2019	Utfall	5 886 829	Anslagssparande	114 657
2020	Anslag	6 271 698 ¹	Utgiftsprognos	6 087 417
2021	Förslag	6 420 878		
2022	Beräknat	6 467 946 ²		
2023	Beräknat	6 552 195 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 6 413 947 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 6 423 003 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende de allmänna domstolarnas, de allmänna förvaltningsdomstolarnas, hyres- och arrendenämndernas, Rättshjälpsmyndighetens, Rättshjälpsnämndens, Notarienämndens samt Domstolsverkets verksamhet. Vidare får anslaget användas för utgifter avseende den regionala avdelningen vid den enhetliga patentdomstolen.

Regeringens överväganden

För att delfinansiera förändringar till följd av det planerade införandet av nya regler om faderskap och föräldraskap beräknas anslaget minskas med 2 000 000 kronor från och med 2022. Anslaget 1:8 *Rättsmedicinalverket* beräknas ökas med motsvarande belopp.

Ansvaret för säkerhetsprövning av vissa domare flyttas från regeringen och Regeringskansliet till Domarnämnden den 1 april 2021. Från och med 2021 minskas anslaget med 1 000 000 kronor. Anslaget 1:17 *Domarnämnden* ökas med motsvarande belopp.

För att täcka initiala merkostnader med anledning av planerade nya regler inom ramen för 2021 års vårdnadsreform höjs anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under

utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner engångsvis med 9 000 000 kronor under 2022. Anslaget minskas med motsvarande engångsbelopp under 2022.

Anslaget föreslås minskas med 1 219 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utg.omr. 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minskas med 1 708 000 kronor respektive 1 574 000 kronor.

Anslaget minskas med 4 410 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Förslag om att stärka det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar förväntas träda i kraft under 2021. För att täcka kostnader för Sveriges Domstolar med anledning av förslaget höjs anslaget med 2 600 000 kronor från och med 2021. Regeringen föreslår att 6 420 878 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 6 467 946 000 kronor, respektive 6 552 195 000 kronor.

Tabell 2.18 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Sveriges Domstolar

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	6 241 698	6 241 698	6 241 698
Pris- och löneomräkning ²	146 473	200 255	274 964
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	32 707	25 993	35 533
varav BP21 ³	-4 029	-15 518	-6 384
- Nya regler om faderskap och föräldraskap		-2 000	-2 000
- Säkerhetsprövning av domare	-1 000	-1 000	-1 000
- 2021 års vårdnadsreform		-9 000	
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-1 219	-1 708	-1 574
- Generell besparing i statsförvaltningen	-4 410	-4 410	-4 410
- Barn som bevittnar brott	2 600	2 600	2 600
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	6 420 878	6 467 946	6 552 195

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.19 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Inkomster som får disponeras
Utfall 2019	165 055	20 400
Prognos 2020	177 000	19 350
Budget 2021	177 000	19 350

Källa: Domstolsverket

Under 2020 beräknas avgifter till Sveriges Domstolar medföra intäkter till inkomsttitel på statsbudgeten motsvarande 177 miljoner kronor, varav 144 miljoner kronor utgör ansökningsavgifter. Därutöver inkommer intäkter till inkomsttitel från kungörandeavgifter, efterbevaknings- och tillsynsavgifter samt återbetalning av medel för rättshjälpskostnader m.m. Intäkter som disponeras härrör i huvudsak från uthyrning av lokaler och kopior av domar.

2.10.6 1:6 Kriminalvården

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:6 Kriminalvården

Tusental kronor

2019	Utfall	9 020 463	Anslagssparande	-35 892
2020	Anslag	9 468 433 ¹	Utgiftsprognos	9 596 343
2021	Förslag	10 448 290		
2022	Beräknat	11 301 095 ²		
2023	Beräknat	11 678 167 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition

² Motsvarar 11 218 371 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 11 463 985 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kriminalvårdens förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för utgifter för:

- övervakningsnämnderna,
- övervakare, biträdande övervakare, förtroendemän och
- statsbidrag till organisationer inom kriminalvårdens område.

Regeringens överväganden

Regeringen avser att lämna en proposition om förändrad straffrabatt för unga myndiga. Förslagen kommer medföra ökade kostnader för Kriminalvården varför anslaget föreslås öka med 454 500 000 kronor från och med 2022. Regeringen avser också att lämna en proposition om utökade möjligheter till kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda. Förslagen innebär ökade kostnader för Kriminalvården varför anslaget föreslås öka med 39 000 000 kronor för 2021 och med 51 000 000 kronor från och med 2022.

Mot bakgrund av den ansträngda beläggningssituationen i häkten och anstalter behöver Kriminalvårdens anslag tillföras medel för att ge myndigheten fortsatta förutsättningar att kunna tillskapa fler tillfälliga och permanenta platser. Regeringen avser att lämna ytterligare ett antal propositioner inom det straffrättsliga området, vilka medför ökade kostnader för Kriminalvården. För att förslagen ska kunna finansieras

och för att Kriminalvården ska kunna upprätthålla kvalitet, effektivitet och tillräckligt god säkerhet inom verksamheten föreslår regeringen att anslaget ökas med 350 000 000 kronor 2021, 500 000 000 kronor 2022 och 750 000 000 kronor från och med 2023.

Anslaget minskas med 1 850 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur (se utg.omr. 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1). För 2022 och 2023 beräknas anslaget minskas med 2 591 000 kronor respektive 2 387 000 kronor.

Anslaget minskas med 18 260 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 10 448 290 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Kriminalvården* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 11 301 095 000 kronor respektive 11 678 167 000 kronor.

Tabell 2.21 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Kriminalvården

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	9 448 433	9 448 433	9 448 433
Pris- och löneomräkning ²	143 645	214 377	322 854
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	856 212	1 638 285	1 906 880
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-1 850	-2 591	-2 387
- Förändrad straffrabatt för unga myndiga		454 500	454 500
- Utökade möjligheter till kontroll och stöd skyddstillsynsdömda	39 000	51 000	51 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-18 260	-18 260	-18 260
- Platskapacitet	350 000	500 000	750 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 448 290	11 301 095	11 678 167

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.22 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

	Intäkter som inte får disponeras ¹	Intäkter som får disponeras ²
Utfall 2019	2 855	134 117
Prognos 2020	2 900	135 000
Budget 2021	2 900	135 000

¹ Avser avgifter för elektronisk övervakning

² Avser intäkter från arbetsdriften, praktisk arbetsträning och måltider.

Källa: Kriminalvården

2.10.7 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tabell 2.23 Anslagsutveckling 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tusental kronor

2019	Utfall	152 541	Anslagssparande	1 714
2020	Anslag	166 347 ¹	Utgiftsprognos	165 746
2021	Förslag	171 919		
2022	Beräknat	173 141 ²		
2023	Beräknat	175 073 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition

² Motsvarar 171 920 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 171 920 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Brottsförebyggande rådets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för verksamheten vid ett nationellt centrum för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.

Regeringens överväganden

Anslaget minskas med 160 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

För att säkerställa Brottsförebyggande rådets fortsatta arbete med att stärka och utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism föreslår regeringen att anslaget ökas med 20 000 000 kronor för 2021–2023.

Regeringen föreslår att 171 919 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Brottsförebyggande rådet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 173 141 000 kronor respektive 175 073 000 kronor.

Tabell 2.24 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	166 347	166 347	166 347
Pris- och löneomräkning ²	1 820	3 015	4 905
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 752	3 779	3 821
varav BP21 ³	19 840	19 840	19 840
- Generell besparing i statsförvaltningen	-160	-160	-160
- Centrum mot våldsbejakande extremism	20 000	20 000	20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	171 919	173 141	175 073

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.10.8 1:8 Rättsmedicinalverket

Tabell 2.25 Anslagsutveckling 1:8 Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

2019	Utfall	451 215	Anslagssparande	-10 675
2020	Anslag	484 273 ¹	Utgiftsprognos	482 298
2021	Förslag	500 248		
2022	Beräknat	516 336 ²		
2023	Beräknat	522 280 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 512 151 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 512 151 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Rättsmedicinalverkets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

För att möta den ökade efterfrågan inom den rättspsykiatriska verksamheten och i övrigt säkerställa en ändamålsenlig bemanning ökas anslaget med 40 000 000 kronor från och med 2021.

För att finansiera förändringar till följd av det planerade införandet av nya regler om faderskap och föräldraskap beräknas anslaget ökas med 12 000 000 kronor från och med 2022. Finansiering sker genom att anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* beräknas minska med 2 000 000 kronor och att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner beräknas minska med 10 000 000 kronor från och med 2022.

Anslaget minskas med 840 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 500 248 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Rättsmedicinalverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 516 336 000 kronor respektive 522 280 000 kronor.

Tabell 2.26 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	455 273	455 273	455 273
Pris- och löneomräkning ²	5 815	9 583	14 934
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	39 160	51 480	52 073
varav BP21 ³	39 160	51 160	51 160
- Nya regler om faderskap och föräldraskap		12 000	12 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-840	-840	-840
- Förstärkning	40 000	40 000	40 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	500 248	516 336	522 280

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.27 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	121 124	121 201	-77	18 196
Prognos 2020	120 627	133 502	-12 875	5 321
Budget 2021	129 100	131 409	-2 309	3 012

Källa: Rättsmedicinalverket

Rättsmedicinalverket bedriver avgiftsbelagd verksamhet inom framför allt rättsgenetik, delar av rättskemin samt inom rättsmedicin vad gäller utfärdande av rättsintyg. Rättsmedicinalverket tar också ut avgifter för rättsmedicinska åldersbedömningar. Under 2019 resulterade de avgiftsbelagda verksamheterna i ett negativt resultat, vilket bidrog till att det sedan tidigare ackumulerade överskottet minskade till drygt 18 000 000 kronor. För 2020 prognostiseras betydande underskott, främst i den rättsgenetiska verksamheten, eftersom inflödet av rättsgenetiska ärenden har minskat kraftigt till följd av den pågående pandemin. Även för 2021 prognostiseras ett samlat underskott och då huvudsakligen till följd av en planerad justering av avgifter inom den rättskemiska verksamheten.

2.10.9 1:9 Gentekniknämnden

Tabell 2.28 Anslagsutveckling 1:9 Gentekniknämnden

Tusental kronor

2019	Utfall	4 755	Anslagssparande	1 026
2020	Anslag	5 709 ¹	Utgiftsprognos	3 910
2021	Förslag	4 771		
2022	Beräknat	4 819 ²		
2023	Beräknat	4 878 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Motsvarar 4 771 tkr i 2021 års prisnivå.³ Motsvarar 4 772 tkr i 2021 års prisnivå.**Ändamål**

Anslaget får användas för utgifter för Gentekniknämndens verksamhet.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 4 771 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Gentekniknämnden* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 4 819 000 kronor respektive 4 878 000 kronor.

Tabell 2.29 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:9 Gentekniknämnden

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	5 709	5 709	5 709
Pris- och löneomräkning ²	62	120	191
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 000	-1 010	-1 022
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 771	4 819	4 878

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

2.10.10 1:10 Brottsoffermyndigheten

Tabell 2.30 Anslagsutveckling 1:10 Brottsoffermyndigheten

Tusental kronor

2019	Utfall	47 680	Anslagssparande	722
2020	Anslag	48 374 ¹	Utgiftsprognos	48 596
2021	Förslag	43 553		
2022	Beräknat	43 891 ²		
2023	Beräknat	44 389 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Motsvarar 43 553 tkr i 2021 års prisnivå.³ Motsvarar 43 552 tkr i 2021 års prisnivå.**Ändamål**

Anslaget får användas för Brottsoffermyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Anslaget minskas med 160 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 43 553 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Brottsoffermyndigheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 43 891 000 kronor respektive 44 389 000 kronor.

Tabell 2.31 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:10 Brottsoffermyndigheten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	48 374	48 374	48 374
Pris- och löneomräkning ²	640	1 020	1 581
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 461	-5 503	-5 566
varav BP21 ³	-160	-160	-160
- Generell besparing i statsförvaltningen	-160	-160	-160
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	43 553	43 891	44 389

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.10.11 1:11 Ersättning för skador på grund av brott

Tabell 2.32 Anslagsutveckling 1:11 Ersättning för skador på grund av brott

Tusental kronor

År	Utfall	104 562	Anslagssparande	21 050
2019	Utfall	104 562	Anslagssparande	21 050
2020	Anslag	121 953 ¹	Utgiftsprognos	119 769
2021	Förslag	121 953		
2022	Beräknat	201 953 ²		
2023	Beräknat	201 953 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 201 953 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 201 953 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättningar för skador på grund av brott i enlighet med bestämmelserna i brottsskadelagen (2014:322).

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 121 953 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Ersättning för skador på grund av brott* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 201 953 000 kronor respektive 201 953 000 kronor.

Tabell 2.33 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:11 Ersättning för skador på grund av brott

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	121 953	121 953	121 953
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		80 000	80 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	121 953	201 953	201 953

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.10.12 1:12 Rättsliga biträden m.m.

Tabell 2.34 Anslagsutveckling 1:12 Rättsliga biträden m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	3 063 396	Anslagssparande	-265 000
2019	Utfall	3 063 396	Anslagssparande	-265 000
2020	Anslag	3 663 357 ¹	Utgiftsprognos	3 713 992
2021	Förslag	3 650 857		
2022	Beräknat	2 385 857		
2023	Beräknat	2 385 857		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för rättsliga biträden som enligt 21 kap. 10 § rättegångsbalken, lagen (1988:609) om målsägandebiträde och rättshjälpslagen (1996:1619) ska betalas av allmänna medel. Anslaget får vidare användas för utgifter som enligt lagen (1996:1620) om offentligt biträde ska betalas av allmänna medel,

exklusive utgifter som avser offentligt biträde i ärenden enligt utlänningslagen (2005:716) och lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll. Anslaget får även användas för utgifter för medlare enligt 6 kap. 18 a § och 21 kap. 13 § andra stycket föräldrabalken samt rättegångsbiträde enligt 20 kap. 2 b § föräldrabalken. Anslaget får användas för utgifter för särskilda företrädare för barn enligt 12 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn samt för utgifter för bevisning, parter, tolk, översättning och god man, förvaltararvoden m.m. i konkurser samt ersättning till likvidatorer och bouppteckningsförrättare. Dessutom får anslaget användas för utgifter som hänför sig till internationellt straff- och civilrättsligt samarbete och som inte ska betalas av annan myndighet.

Regeringens överväganden

Statens utgifter för rättsliga biträden påverkas av flera faktorer, bl.a. utvecklingen av antalet förordnanden, debiterad tid per förordnande och uppräkningsnormen. Utgifterna för rättsliga biträden har ökat under flertalet år, delvis på grund av det ökade målinflödet till domstolarna. Anslagets utgifter för 2021 beräknas uppgå till 3 622 000 000 kronor, därför ökas anslaget med 1 265 000 000 kronor under 2021.

Förslag om att stärka det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar förväntas träda i kraft under 2021. För att täcka kostnader för rättsliga biträden med anledning av förslaget höjs anslaget med 29 000 000 kronor från och med 2021.

Regeringen föreslår att 3 650 857 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Rättsliga biträden m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 385 857 kronor respektive 2 385 857 kronor.

Tabell 2.35 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:12 Rättsliga biträden m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 356 357	2 356 357	2 356 357
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 294 500	29 500	29 500
varav BP21	1 294 000	29 000	29 000
- Förstärkning Rättsliga biträden m.m.	1 265 000		
- Barn som bevittnar brott	29 000	29 000	29 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 650 857	2 385 857	2 385 857

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.10.13 1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tabell 2.36 Anslagsutveckling 1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	94 372	Anslagssparande	156
2020	Anslag	112 987 ¹	Utgiftsprognos	114 186
2021	Förslag	39 987		
2022	Beräknat	39 987 ²		
2023	Beräknat	39 987 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Motsvarar 39 987 tkr i 2021 års prisnivå.³ Motsvarar 39 987 tkr i 2021 års prisnivå.**Ändamål**

Anslaget får användas för utgifter som uppkommer för staten i samband med vissa skaderegleringar samt för utgifter för ersättning till vissa ombuds- och rättegångskostnader. Anslaget får även användas för utgifter i samband med statens skadeståndsansvar om den enhetliga patentdomstolen överträder EU-rätten.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 39 987 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.* för 2020. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 39 987 000 kronor, respektive 39 987 000 kronor.

Tabell 2.37 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	39 987	39 987	39 987
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	39 987	39 987	39 987

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.10.14 1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tabell 2.38 Anslagsutveckling 1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2019	Utfall	13 386	Anslagssparande	10 788
2020	Anslag	19 174 ¹	Utgiftsprognos	14 847
2021	Förslag	19 174		
2022	Beräknat	19 174		
2023	Beräknat	19 174		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.**Ändamål**

Anslaget får användas till årsavgifter och bidrag till vissa internationella sammanslutningar, internationellt samarbete och forskning med anknytning till rättsväsendets område.

Kompletterande information

Vidare får bidrag till vissa andra internationella sammanslutningar samt internationellt samarbete och forskning med anknytning till Justitiedepartementets område betalas från anslaget.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 5 000 000 kronor från och med 2021. Besparing på anslaget sker på grund av att medel inte har förbrukats. Regeringen föreslår att 19 174 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Avgifter till vissa internationella sammanslutningar* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 19 174 000 kronor respektive 19 174 000 kronor.

Tabell 2.39 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	24 174	24 174	24 174
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 000	-5 000	-5 000
varav BP21	-5 000	-5 000	-5 000
- Besparing	-5 000	-5 000	-5 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	19 174	19 174	19 174

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.10.15 1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tabell 2.40 Anslagsutveckling 1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tusental kronor

2019	Utfall	46 622	Anslagssparande	535
2020	Anslag	57 157 ¹	Utgiftsprognos	56 575
2021	Förslag	62 157		
2022	Beräknat	57 157		
2023	Beräknat	57 157		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter i syfte att stimulera lokalt brottsförebyggande arbete. Brottsförebyggande rådet belastar anslaget med vissa egna kostnader direkt kopplade till denna verksamhet. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för åtgärder mot våldsbejakande extremism.

Regeringens överväganden

År 2017 inrättades regionala brottsförebyggande samordnare vid länsstyrelserna. Det är angeläget att detta arbete utvecklas bl.a. avseende regional samordning av avhopparkerksamhet. Anslaget ökas därför med 5 000 000 kronor för 2021. Regeringen avser att återkomma med närmare anvisningar för hur medlen ska användas.

Regeringen föreslår att 62 157 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 57 157 000 kronor respektive 57 157 000 kronor.

Tabell 2.41 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	57 157	57 157	57 157
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 000		
varav BP21	5 000		
- Avhopparkerksamhet	5 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	62 157	57 157	57 157

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.10.16 1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tabell 2.42 Anslagsutveckling 1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tusental kronor

2019	Utfall	16 579	Anslagssparande	4 893
2020	Anslag	21 224 ¹	Utgiftsprognos	20 451
2021	Förslag	21 472		
2022	Beräknat	21 635 ²		
2023	Beräknat	21 879 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Motsvarar 21 472 tkr i 2021 års prisnivå.³ Motsvarar 21 472 tkr i 2021 års prisnivå.**Ändamål**

Anslaget får användas för Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Anslaget minskas med 30 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 21 472 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 21 635 000 kronor, respektive 21 879 000 kronor.

Tabell 2.43 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	21 224	21 224	21 224
Pris- och löneomräkning ²	278	441	686
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-30	-30	-31
varav BP21 ³	-30	-30	-30
- Generell besparing i statsförvaltningen	-30	-30	-30
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	21 472	21 635	21 879

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.10.17 1:17 Domarnämnden

Tabell 2.44 Anslagsutveckling 1:17 Domarnämnden

Tusental kronor

2019	Utfall	7 990	Anslagssparande	695
2020	Anslag	8 574 ¹	Utgiftsprognos	8 414
2021	Förslag	9 648		
2022	Beräknat	9 711 ²		
2023	Beräknat	9 818 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Motsvarar 9 647 tkr i 2021 års prisnivå.³ Motsvarar 9 648 tkr i 2021 års prisnivå.**Ändamål**

Anslaget får användas för Domarnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att Domarnämnden ska ansvara för säkerhetsprövning när det gäller den som är chef för en allmän domstol eller allmän förvaltningsdomstol, Arbetsdomstolen och hyres- och arrendenämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö från den 1 april 2021 (Ju2020/02474/DOM). Domarnämndens utökade uppdrag medför kostnader och därför föreslår regeringen att anslaget ökas med 1 000 000 kronor från 2021. Anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* minskas med motsvarande.

Anslaget minskas med 40 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 9 648 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Domarnämnden* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 9 711 000 kronor respektive 9 818 000 kronor.

Tabell 2.45 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:17 Domarnämnden

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	8 574	8 574	8 574
Pris- och löneomräkning ²	114	171	267
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	960	966	977
varav BP21 ³	960	960	960
- Säkerhetsprövning av domare	1 000	1 000	1 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-40	-40	-40
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	9 648	9 711	9 818

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.10.18 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tabell 2.46 Anslagsutveckling 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tusental kronor

2019	Utfall	77 874	Anslagssparande	30 126
2020	Anslag	143 000 ¹	Utgiftsprognos	128 677
2021	Förslag	224 000		
2022	Beräknat	198 900		
2023	Beräknat	179 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende verksamhet som bedrivs inom ramen för fonden för inre säkerhet och fonden för integrerad gränsförvaltning, instrumentet för gränsförvaltning och visering, samt för administration av bägge.

Regeringens överväganden

Tabell 2.47 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	113 000	113 000	113 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	111 000	85 900	66 000
varav BP21	123 000	114 000	179 000
- Rev antagande om förbrukning av EU-medel	23 000	-23 000	
- Ny fondperiod 2021–2027, tilldelning av medel	47 000	64 000	84 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	224 000	198 900	179 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Under de närmaste åren kommer projekt som genomförts inom ramen för det nationella programmet under EU:s innevarande budgetperiod (2014–2020) att slutfinansieras. År 2021 inleds en ny budgetperiod som sträcker sig till och med 2027. Förhandlingar och förberedelser pågår fortfarande inom EU avseende den nya perioden. Polismyndigheten har i uppdrag att fortsatt vara nationell förvaltande myndighet för fonden för inre säkerhet samt för fonden för integrerad gränsförvaltning, instrumentet för gränskontroll och viseringar.

Regeringen föreslår att 224 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 198 900 000 kronor respektive 179 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 55 000 000 kronor 2022.

Tabell 2.48 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022
Ingående åtaganden	164 336	156 506	132 506	
Nya åtaganden	67 000	117 000	43 494	
Infriade åtaganden	-74 830	-141 000	-121 000	-55 000
Utestående åtaganden	156 506	132 506	55 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	210 000	185 000	55 000	

Skälen för regeringens förslag: Europaparlamentet och rådet antog den 16 april 2014 förordningarna (EU) nr 513/2014 och (EU) nr 515/2014 som tillsammans

inrättar Fonden för inre säkerhet (ISF). Fonden är en del av flera EU-fonder kopplade till EU:s fleråriga budgetram som sträcker sig från och med 2014 till och med 2020. Utbetalningar av fondmedel kommer dock att göras även under 2021 och 2022. Verksamheten ska bedrivas utifrån ett nationellt program som delvis omfattar fleråriga projekt. Åtaganden under anslaget medför således utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade insatser anseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 55 000 000 kronor 2022.

Utgiftsområde 5

Internationell samverkan

Utgiftsområde 5 – Internationell samverkan

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Utgiftsområde 5 Internationell samverkan.....	5
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	5
2.2	Utgiftsutveckling.....	5
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	6
2.4	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	6
2.5	Resultatredovisning.....	7
2.5.1	Sveriges engagemang i internationella organisationer.....	7
2.5.2	Verksamhet för fredsbyggande och säkerhetsfrämjande	10
2.5.3	Sveriges deltagande i internationell krishantering och fredsfrämjande insatser.....	11
2.5.4	Starkt engagemang för nedrustning och icke-spridning.....	15
2.5.5	Ökat genomslag för forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	16
2.5.6	Fortsatt effektiv exportkontroll.....	16
2.5.7	Utvecklat samarbete inom Östersjöregionen.....	17
2.5.8	Breddat samarbete med Ryssland	17
2.5.9	Regionalt samarbete	18
2.5.10	Norden ska bli världens mest hållbara och integrerade region	19
2.5.11	Sverige är ett fortsatt starkt varumärke	19
2.5.12	Konsulära insatser under utbrottet av covid-19	20
2.6	Analys och slutsatser	21
2.7	Politikens inriktning	22
2.8	Budgetförslag.....	27
2.8.1	1:1 Avgifter till internationella organisationer.....	27
2.8.2	1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet.....	28
2.8.3	1:3 Nordiskt samarbete.....	29
2.8.4	1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet.....	30
2.8.5	1:5 Inspektionen för strategiska produkter	31
2.8.6	1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	33
2.8.7	1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	34
2.8.8	1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	35
2.8.9	1:9 Svenska institutet.....	36
2.8.10	1:10 Information om Sverige i utlandet.....	37
2.8.11	1:11 Samarbete inom Östersjöregionen.....	37

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Avgifter till internationella organisationer	1 328 554
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	165 299
1:3 Nordiskt samarbete	13 595
1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	4 826
1:5 Inspektionen för strategiska produkter	49 445
1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	70 858
1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	28 402
1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	19 175
1:9 Svenska institutet	130 421
1:10 Information om Sverige i utlandet	15 475
1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	173 215
Summa anslag inom utgiftsområdet	1 999 265

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	50 000	2022–2023
1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	160 500	2022–2029
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	210 500	

2 Utgiftsområde 5 Internationell samverkan

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor som gäller Sveriges förhållande till och överenskommelser med andra stater och internationella organisationer. Inom utgiftsområdet verkar två myndigheter: Inspektionen för strategiska produkter och Svenska institutet.

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4).

Arbetet har medfört att resultat-redovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
1:1 Avgifter till internationella organisationer	1 671	1 417	1 402	1 329	1 329	1 329
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	191	193	194	165	182	184
1:3 Nordiskt samarbete	13	14	13	14	14	14
1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	10	30	30	5	5	5
1:5 Inspektionen för strategiska produkter	40	47	48	49	50	50
1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	52	72	72	71	74	74
1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	28	28	28	28	28	28
1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	19	19	19	19	19	19
1:9 Svenska institutet	125	131	132	130	132	133
1:10 Information om Sverige i utlandet	15	15	15	15	15	15
1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	172	176	174	173	165	165
Totalt för utgiftsområde 5	2 337	2 143	2 127	1 999	2 013	2 016

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 5 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 028	2 028	2 028
Pris- och löneomräkning ²	3	6	10
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-33	-22	-22
varav BP21 ³	-13	-2	-2
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	1 999	2 013	2 016

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 5 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	1 601
Verksamhetsutgifter ²	397
Investeringar ³	1
Summa utgiftsram	1 999

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet Internationell samverkan är att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder (prop. 2007/08:1 utg. omr. 5, bet. 2007/08:UU1).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En rad olika faktorer bidrar till målet att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder. Insatser som finansieras genom utgiftsområdet ska ses i ett sammanhang där även effekterna av andra offentliga insatser eller samverkan med berörda aktörer bidrar till måluppfyllelsen för utgiftsområdet. Det handlar om en bredd av samhälleliga kontakter och relationsskapande på olika nivåer och i olika forum, och med diplomatiska, politiska och ekonomiska medel. Utlandsmyndigheterna spelar här en central roll. Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader redovisas under utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

En bärande del av verksamheten inom utgiftsområdet utgörs av de principer och politiska prioriteringar som vägleder den förda politiken. Dessa är Agenda 2030 för hållbar utveckling, demokrati och mänskliga rättigheter, rättsstatens principer, dialog och medling, fred och säkerhet samt jämställdhet genom en feministisk utrikespolitik, som kommer till uttryck i regeringens årliga utrikesdeklaration. För utgiftsområdet finns följande indikatorer för utvecklingen på området och verksamhetens resultat:

- Internationell krishantering och fredsfrämjande insatser: Antal utsända i civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser.
- Forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning: Stockholms internationella fredsforskningsinstitutets och Utrikespolitiska institutets förekomst i mediereportage.
- Exportkontroll: Handläggningstider för tillståndsärenden, antal avgjorda ärenden och omfattningen av tillsynsverksamheten.
- Nordiskt samarbete: Antal undanröjda hinder för rörlighet över gränserna.
- Sverigefrämjande: Nation Brands index, Svenska institutets stipendier, alumner och alumnverksamhet samt antal institutioner utomlands som undervisar i svenska.

2.5 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2019. Sedan dess har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt. Den pågående spridningen av det nya coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19 innebär en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi i Sverige och internationellt. Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att minska effekterna av pandemin, bland annat för att svenska medborgare och personer som har hemvist i Sverige ska kunna resa hit. I resultatredovisningen beaktas även resultatet av åtgärder som vidtagits under 2020 i den utsträckning det finns relevant underlag tillgängligt.

2.5.1 Sveriges engagemang i internationella organisationer

I syfte att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder är Sverige engagerat i ett antal internationella organisationer. Arbetet är inriktat på bred internationell samverkan och samarbete.

Sverige var under 2019 en aktör i bland annat Förenta nationerna (FN), Europeiska Unionen (EU), Europarådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nordiska ministerrådet, Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och i sitt partnerskap med Nordatlantiska fördragsorganisationen (Nato). De obligatoriska avgifterna finansieras från anslag 1:1 *Avgifter till internationella organisationer* och utgjorde 2019 knappt 70 procent av utgiftsområdet. Utvecklingen av utgifter på anslaget är framför allt beroende av förändringar i organisationernas arbete och valutakurser och lämnar litet utrymme för svensk påverkan. I tabell 2.4 redovisas andelen kostnader av de totala årliga utbetalningarna till de internationella organisationerna.

Tabell 2.4 Avgifter för respektive organisation som finansieras av anslag 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Procent	2019	2018	2017	2016
FN	62	49	59	61
Nordiska ministerrådet	23	31	24	24
Europarådet	4	5	5	4
OSSE	5	6	5	4
OECD	3	4	4	3
Övriga organisationer	3	5	3	4
Total	100	100	100	100

Källa: Kammarkollegiet.

FN

FN är den främsta förvaltaren av en regelbaserad världsordning och en av de viktigaste arenorna för svensk utrikespolitik. FN:s roll är än viktigare i ljuset av konsekvenserna av utbrottet av covid-19.

Sverige bidrog 2019 till generalsekreterarens arbete med att reformera FN:s utvecklingssystem, freds- och säkerhetsarkitektur samt den interna förvaltningen av organisationen. Under toppmötet för de globala målen för hållbar utveckling, i samband med öppnandet av FN:s 74:e generalförsamling, antogs en politisk deklaration som förhandlades av Sverige och Bahamas. Deklarationen lyfter särskilt tio områden för en uppväxling av genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Under generalsekreterarens högnivåmöte om ökad klimatambition lanserade Sverige och Indien en ledarskapsgrupp för att driva på industrins klimatomställning.

Sverige bidrog 2019 till flera av FN:s fredsfrämjande insatser. Det enskilt största bidraget var till FN:s insats i Mali (Minusma). Sverige bidrog till arbetet med att utveckla FN:s fredsbevarande verksamhet och generalsekreterarens initiativ för att förbättra och effektivisera insatserna (Action for Peacekeeping).

Sverige fortsatte att vara aktivt i FN:s konfliktförebyggande och fredsbyggande arbete, inklusive som medlem i FN:s fredsbyggande kommission och som en av de största givarna till FN:s fredsbyggande fond. Sverige bidrog även till den pågående översynen av FN:s fredsbyggande arkitektur som pågår fram till september 2020. FN:s politiska högnivåforum om hållbar utveckling gjorde 2019 en särskild översyn av det globala målet om fredliga och inkluderande samhällen (mål 16). Sverige deltog aktivt i granskningen och lyfte särskilt fram klimatförändringar och ökad ojämlikhet i arbetet med fred och säkerhet.

Sverige fortsatte arbetet med kvinnor, fred och säkerhet som inleddes under medlemskapet i FN:s säkerhetsråd 2017–2018 genom nära erfarenhetsutbyte med nya medlemmar i rådet. Sverige arrangerade 2019 ett möte för säkerhetsrådets medlemmar och det civila samhället på detta tema. Sverige arbetade också för att EU-medlemmar och andra likasinnade säkerhetsrådsmedlemmar ska verka för att rådet ska hantera de allvarigaste konflikterna och bli bättre på att möta nya säkerhetsutmaningar såsom kopplingen mellan klimatförändringar och säkerhet.

EU

EU är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska plattform. Utvecklingen av den gemensamma säkerhets- och försvarspolitik inom ramen för genomförandet av den globala strategin för EU:s utrikes- och säkerhetspolitik fortsatte under 2019. Sverige deltog i 15 av EU:s 16 civila och militära krishanteringsinsatser och lämnade ett av de största personalbidragen till den civila krishanteringen 2019. Sverige verkade för genomförandet av den så kallade civila pakten som syftar till att EU:s civila krishantering ska bli mer handlingskraftig, effektiv och flexibel. En första översynskonferens genomfördes i november 2019. Beslut om att inrätta en ny civil rådgivande insats i Centralafrikanska republiken fattades i december 2019. Som en följd av ett svenskt initiativ etablerade EU:s rådgivande insats för civil säkerhetssektorreform i Ukraina närvaro i östra Ukraina 2019.

OSSE

OSSE är ett säkerhetspolitiskt samarbetsorgan med 57 deltagande stater. Verksamheten omfattar bland annat militär rustningskontroll, mänskliga rättigheter, rättssäkerhet och demokrati. Vid OSSE:s ministermöte i Bratislava valdes Sverige,

efter att ha ställt sig till förfogande, till ordförande 2021. Sedan den 1 januari 2020 ingår Sverige därmed i OSSE:s ordförandeskapstrojka (inkommande, nuvarande och utgående ordförande).

Svenskt fokus under 2019 var OSSE:s hantering av den ryska aggressionen mot Ukraina och den ryska illegala annekteringen av Krim och den konflikt som därmed har uppstått. Vidare bidrog Sverige till att stärka jämställdhetsintegrering i OSSE och lyfte särskilt fram agendan för kvinnor, fred och säkerhet. Sverige bidrog till den dialog som förs om konventionell rustningskontroll och militärt förtroendeskapande. Sverige verkade för en modernisering av Wiendokumentet. Vidare verkade Sverige för genomförande och full efterlevnad av fördraget om observationsflygningar. Sverige bidrog även till att öka det civila samhällets möjligheter att delta i OSSE:s arbete. Inom ramen för rollen i ordförandeskapstrojkan drev Sverige frågan om att det politiska ansvarsutkrävandet ska fortgå opåverkat under pandemin även då OSSE:s permanenta råd inte kan ha fysiska sammanträden. Vidare agerade Sverige för att säkerställa rörelsefriheten för OSSE:s observatörsmission SMM i östra Ukraina, efter att missionens observatörer tvingats i karantän av ryskstödda separatister.

Europarådet

Europarådet har 47 medlemsstater och arbetar bland annat med konventioner som skapar en normgrund för internationellt samarbete inom mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Sverige fortsatte att stödja Europarådets reformsträvanden och att prioritera organisationens kärnområden. Sverige verkade för att det unika övervakningssystemet enligt Europakonventionen och Europadomstolen kan fungera väl. Sverige värnade också Europarådets samarbete på ungdomsområdet.

För att trygga kärnverksamheten gav Sverige fortsatt särskilt stöd till Europadomstolen, Venedigkommissionen, Istanbulkonventionen och till Gruppen av stater mot korruption (Greco). Den ryska aggressionen mot Ukraina, inklusive den illegala annekteringen av Krim, präglade arbetet även under 2019. Under året återupptog Ryssland deltagandet i den parlamentariska församlingen. Sverige verkade för att stödja Ukraina genom Europarådets olika instrument och genom stöd till organisationens verksamhet och reformarbete i landet. Sverige bidrog även till Europarådets reformarbete i Armenien, Azerbajdzjan, Georgien, Moldavien och Belarus.

Partnerskapet med Nato

Sedan 1994 är Sverige ett partnerland till Nato. Sveriges prioriterade målsättningar för partnerskapet är politisk dialog, övnings- och utbildningssamarbete och informationsutbyte, framför allt kopplat till säkerhetsläget i Sveriges närområde. Sveriges partnerskap med Nato fortsatte under 2019 att utvecklas i linje med dessa målsättningar och inom ramen för vår status som Enhanced Opportunities Partner (EOP). Sverige verkade även för ett fördjupat samarbete mellan EU och Nato på en rad områden under 2019 såsom cybersäkerhet, civil krisberedskap och motverkande av hybridhot. Sverige förlängde under året även stödet till Natos utbildnings- och rådgivningsmission i Afghanistan (Resolute Support Mission) och till Natos insats i Kosovo (Kosovo Force).

Nato vidtog under 2020 åtgärder för att alliansens kärnuppgifter inte ska försvåras under utbrottet av covid-19. Sverige deltog som partnerland i politiska överläggningar om krishantering av covid-19, med fokus på bland annat samarbetet mellan EU och Nato och lärdomarna för alliansens och partnerländernas civila beredskap.

OECD

Genom expertgranskningar och erfarenhetsutbyte mellan medlemsländerna söker OECD lösningar på gemensamma utmaningar för en hållbar och inkluderande tillväxt och utveckling, högre levnadsstandard och en fungerande världshandel.

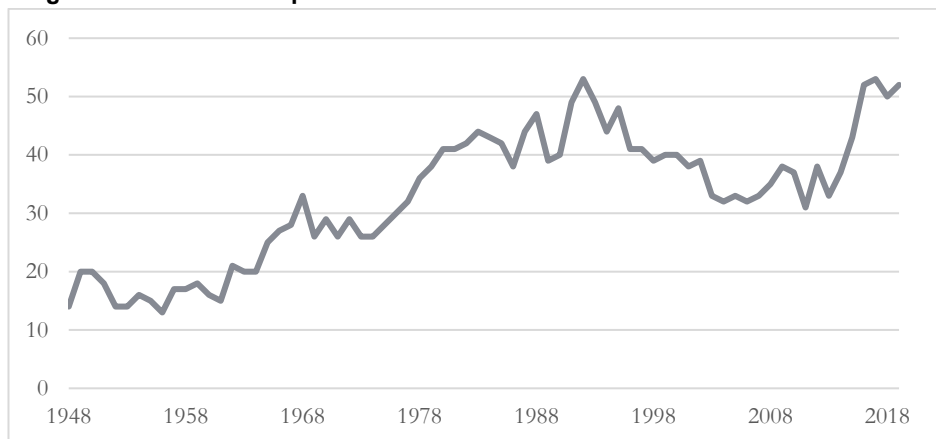
Organisationens rapporter, rekommendationer och granskningar har fortsatt att tjäna svensk policyutveckling väl inom flera områden, exempelvis 2019 års utvärderingar av svensk ekonomi, utvecklingssamarbete och humanitära bistånd samt skola (Pisa-undersökningen).

Frågor om framtidens arbetsmarknad var 2019 alltjämt högaktuella i OECD. En särskild stödenhet för det svenska Global Deal-initiativet inrättades i OECD med ansvar för att vidareutveckla partnerskapet. Sverige är sedan våren 2019 ordförande för initiativets styrkommitté, tillsammans med ILO och OECD. Arbetet med att bredda och fördjupa partnerskapet fortgick under året.

2.5.2 Verksamhet för fredsbyggande och säkerhetsfrämjande

Verksamhet för fredsbyggande och säkerhetsfrämjande finansieras från anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* inom utgiftsområde 5 och från utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. Genom stöd till mellanstatliga, multilaterala och enskilda organisationer för särskilda insatser och projekt bidrog Sverige till att främja konfliktförebyggande, freds- och säkerhetsfrämjande, medling, folkrätt och mänskliga rättigheter i vår omvärld under 2019. Stöden bidrog också till jämställdhet genom den feministiska utrikespolitiken samt till Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Läget i vår omvärld fortsätter att försämrats med fler väpnade konflikter och hot mot mänskliga rättigheter, se diagram 2.1. Antalet människor på flykt låg 2019 på den högsta nivån sedan andra världskrigets slut.

Diagram 2.1 Antal väpnade konflikter i världen 1948–2018

Källa: UCDP, Uppsala universitet

Dialog och fredsprocesser

År 2019 fortsatte satsningen på dialog och fredsprocesser. Sverige bidrog under året till dialoginitiativ på Cypern, Koreahalvön och i Jemen. Sverige startade också ett nytt dialoginitiativ för Venezuela. Sverige verkade för inkluderande fredsprocesser, där insatser med det civila samhället på lokal nivå kopplar till officiella processer på central nivå. Kvinnors och ungas deltagande på alla nivåer är en central prioritering för Sverige i detta arbete, eftersom väl förankrade fredsavtal är mer hållbara.

Medlemmarna i det svenska kvinnliga medlingsnätverket bidrog till att stärka kvinnors roll i fredsprocesser genom att stärka kvinnliga fredsledares kapacitet och färdigheter i dialog och medling från länder såsom Palestina, Zimbabwe, Mali och Georgien.

Genom stöd till Europeiska fredsinstitutet bidrog Sverige till institutets engagemang i dialog- och medlingsprojekt i främst Mellanöstern. Institutet bidrog till och kompletterade EU:s globala arbete för fred. Även Stockholms fredsforskningsinstitut SIPRI, med stöd från Sverige, bidrog till dialogansträngningar inom ramen för arbete med icke-spridning och nedrustning.

Expertstöd och metodutveckling för effektiva insatser

Sverige ställde under 2019 experter till förfogande för freds- och säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande verksamhet till bland annat FN:s insats på Cypern och till EU:s militära insats i Centralafrikanska republiken. Genom dessa experter bidrog Sverige till förbättrad mål- och mandatuppfyllnad för de mottagande organisationerna och insatserna. Folke Bernadotteakademien (FBA) bistod FN under 2019 i utveckling och uppdatering av FN:s riktlinjer för avvärjning, demobilisering och återanpassning av före detta kombattanter.

2.5.3 Sveriges deltagande i internationell krishantering och fredsfrämjande insatser

Målet med Sveriges deltagande i fred- och säkerhetsfrämjande insatser är att förebygga, hantera och lösa kriser och konflikter och i förlängningen att bygga hållbar fred. Sveriges utsända personal finansieras inom utgiftsområdet från anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet*, utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, anslaget 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt* samt utgiftsområde 7 Internationellt bistånd anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*, den del som enligt OECD:s biståndskommitté (DAC) räknas som bistånd. I det följande redogörs övergripande för resultaten av det svenska deltagandet i internationella fredsfrämjande insatser, finansierade under alla tre utgiftsområden.

Sveriges bidrag till internationell krishantering och fredsfrämjande insatser under 2019 koncentrerades till regioner och konflikter som är prioriterade ur ett utrikes-, säkerhets- och biståndspolitiskt perspektiv. Även det försvars- och rättspolitiska perspektivet beaktades.

Sverige verkade under året för att mandat och mål för de insatser som Sverige bidrar till blir så tydliga som möjligt med hänsyn tagen till den ofta komplexa, föränderliga och utmanande miljö som insatserna verkar i. Regeringen beslutade 2019 en ny strategi för internationell civil krishantering och fredsfrämjande 2020–2023 som styr Sveriges biståndsfinansierade bidrag till civila insatser. Sverige verkade för att internationella krishanterings- och fredsfrämjande insatser fortgår under utbrottet av covid-19, så långt det är möjligt med hänsyn till liv och hälsa.

Utsänd personal till närmare 50 insatser världen över

Sverige bidrog 2019 med utsänd personal till närmare 50 civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser under ledning av EU, FN, OSSE och Nato. De myndigheter som deltog med personal var Försvarsmakten, Polismyndigheten, Folke Bernadotteakademien, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Kriminalvården, Domstolsverket och Åklagarmyndigheten. Utöver utsänd personal bidrog Sverige med expertis till de internationella organisationernas högkvarter – främst EU, OSSE och FN. Ett mindre antal experter var också knutna till EU:s och OSSE:s delegationer och kontor.

Kvinnor, fred och säkerhet i internationell krishantering

Mellan 2018 och 2019 var andelen kvinnor i civila insatser oförändrad och Sveriges personaltid bidrag hade oftast en mycket högre andel kvinnor jämfört med respektive

insats totala andel kvinnor. För de militära bidragen ökade andelen kvinnor med en procentenhet, se tabell 2.5. Samtliga utsändande myndigheter arbetade med jämställdhetsintegrering under året. Sverige var även drivande för nya åtaganden på jämställdhetsområdet inom ramen för EU:s civila krishanteringsinsatser.

Det totala antalet utsända från Sverige redovisas i tabell 2.5. Antalet utsända 2019 var omkring 620, men antalet tjänstgörande varierade från månad till månad. Antalet utsända har minskat med omkring 110 personer jämfört med 2018.

Tabell 2.5 Antal utsända i civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser samt fördelningen kvinnor män 2017–2019, fördelat per region

Antal och procent

Insats	Totalt antal 2019	Totalt antal 2018	Totalt antal 2017	Andel kvinnor/ män 2019	Andel kvinnor/ män 2018	Andel kvinnor/ män 2017
Afrika söder om Sahara						
Civil	64	78	67	42/58	45/55	37/63
Militär	332	378	419	12/88	12/88	11/89
Mellanöstern och Nordafrika						
Civil	30	34	27	53/47	41/59	37/63
Militär	61	81	78	13/87	6/94	4/96
Östeuropa, Centralasien och Västra Balkan						
Civil	78	97	99	38/62	42/58	36/64
Militär	4	4	8	25/75	25/75	25/75
Asien						
Civil	4	4	4	75/25	75/25	75/25
Militär	35	35	35	10/90	13/87	14/86
Latinamerika						
Civil	6	12	21	0/100	17/83	29/71
Militär	0	0	0	0/0	0/0	0/0
Totalt	614	723	749			
Civil	182	225	209	42/58	42/58	38/62
Militär	432	498	540	12/88	11/89	10/90

Källa: Folke Bernadotteakademien, insatsstatistik civila insatser för december 2017, 2018, och 2019. Årsberättelse för Försvarmakten 2017, 2018 och 2019 (antal befattningar eller antal individer om dessa understiger antalet befattningar, andel män och kvinnor i procent på grund av personalrotation).

Tabell 2.6 illustrerar de svenska bidragen genom utsänd personal 2017–2019. Därefter beskrivs ett urval av insatser mer ingående för att ge en bild av insatsernas resultat. Kostnaden för Sveriges samlade engagemang 2019 var cirka 1 400 miljoner kronor, varav drygt 365 miljoner kronor för civila insatser som nästan uteslutande finansierats inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Tabell 2.6 Utsänd personal i civila och militära krishantering- och fredsfrämjande insatser 2017–2019

Land/insats	Organisation	Syfte	Insats	Svensk personal 2019	Svensk personal 2018	Svensk personal 2017
Afrika söder om Sahara						
Centralafrikanska republiken (CAR)/MINUSCA	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	4	6	6
CAR/EUTM	EU	Stabilisering och säkerhetssektorreform (SSR)	Militär	9	9	9
Demokratiska republiken Kongo (DRK)/MONUSCO	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	9	13	7
DRK/MONUSCO	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	2	4	2
Guinea Bissau/UNIOGBIS	FN	Stabilisering och fredsbyggande	Civil	0	1	1
Mali/MINUSMA	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	6	7	5
Mali/MINUSMA	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	297	330	330
Mali/EUCAP SAHEL	EU	Stöd för rättsstatsuppbyggnad och SSR	Civil	2	2	1
Mali/EUTM	EU	Utbildning och rådgivning till Malis försvarsmakt	Militär	8	15	7
Niger/EUCAP SAHEL	EU	Stöd för rättsstatsuppbyggnad och SSR	Civil	1	1	2
Somalia/UNSOM	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	6	6	8
Somalia/EUCAP	EU	Kapacitetsbyggande säkerhetssektor och maritim sektor	Civil	7	10	10
Somalia/EUNAVFOR Atalanta	EU	Marin insats mot sjöröveri och för skydd av humanitära leveranser/HQ	Militär	3	6	38
Somalia/EUTM	EU	Utbildning av försvarsmakt	Militär	9	8	8
Somalia/ UNODC Somaliland	FN	Stöd för rättsstatsuppbyggnad	Civil	3	5	4
Sydsudan/UNMISS	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	21	20	7
Sydsudan/UNMISS	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	2	2	2
Västsahara/MINURSO	FN	Övervakning stillestånd	Militär	2	4	4
Mellanöstern och Nordafrika						
Irak/EUAM	EU	Stöd säkerhetssektorreform	Civil	9	5	6
Irak/Operation Inherent Resolve (OIR)	Mellanstatlig koalition	Militär utbildningsinsats	Militär	50	70	70
Irak/UNITAD*	FN	Stöd utreda brott av ISIL	Civil	2	x	x
Jemen/Hodeidah/UNMHA*	FN	Stödja och övervaka genomförande av stilleståndsavtal	Civil	3	x	x
Jemen/Hodeidah/UNMHA*	FN	Stödja och övervaka genomförande av stilleståndsavtal	Militär	2	x	x
Libyen/EUBAM	EU	Stöd för rättstatsuppbyggnad och gränsförvaltning	Civil	4	4	4
Libyen/UNSMIL	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	0	1	1
Mellanöstern/UNTSO	FN	Övervakning av gränser/stilleståndslinjer	Militär	8	8	8
Södra centrala Medelhavet/EUNAVFORM ED Operation Sophia	EU	Marin kapacitet mot smuggling och trafficking samt bistå nödställda	Militär	2	3	3
Palestina/EUPOL COPPS	EU	Rättstatsstöd, främst polis	Civil	10	10	2
Palestina/EUBAM Rafah	EU	Stöd för gränsförvaltning	Civil	2	0	0
Palestina (Hebron)/TIPH**	TIPH	Övervakning Hebron	Civil	0	13	14
Östeuropa, Centralasien och Västra Balkan						

Land/insats	Organisation	Syfte	Insats	Svensk personal 2019	Svensk personal 2018	Svensk personal 2017
Cypern/UNFICYP	FN	Övervakning stillestånd	Civil	2	3	0
Georgien/EUMM	EU	Övervakning av stillestånd och verka för avspänning	Civil	16	20	20
Kosovo/EULEX	EU	Rättstødsinsats mot bl.a. org. brottslighet och korruption	Civil	17	16	21
Kosovo/OSCE Mission in Kosovo	OSSE	Demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatsuppbyggnad	Civil	2	3	3
Kosovo/KFOR	NATO	Stabilisering och säkerhet	Militär	4	4	4
Moldavien & Ukraina/EUBAM	EU	Stöd för gränsförvaltning	Civil	0	0	1
Tadzjikistan/OSSE	OSSE	Rättsstatsstöd och säkerhet	Civil	1	1	1
Ukraina/EUAM	EU	Civil säkerhetsreform. Främst stöd till polis	Civil	16	19	16
Ukraina/SMM	OSSE	Observationer av konflikten och säkerhetsläget samt konfliktförebyggande insatser	Civil	16	28	16
Ryssland	OSSE	Gränsövervakning Gukovo/Donetsk	Civil	1	0	0
Asien						
Afghanistan/Resolute Mission Support	NATO	Utbildnings- och rådgivningsinsats	Militär	25	24	24
Kashmir/UNMOGIP	FN	Övervakning stilleståndslinje	Militär	5	6	6
Koreahalvön/NNSC	Samarbete neutrala stater	Övervakning stilleståndslinje	Militär	5	5	5
Myanmar/UNDP	FN	Fredsbyggande	Civil	1	1	1
Latinamerika						
Colombiamissionen/UN Mission in Colombia	FN	Övervakning av fredsavtal	Civil	2	3	4
UNMAS i Colombia	FN	Stöd till minröjning	Civil	3	0	0
Guatemala/CICIG**	Oberoende/FN	Rättsstatsstöd	Civil	0	2	1
Haiti/MINJUSTH (MINSUTAH)	FN	Stabilisering, säkerhet och rättsstatsstöd	Civil	0	4	6

Källa: Folke Bernadotteakademien, insatsstatistik för december månad 2017, 2018 respektive 2019 för civila insatser (totalen varierar under året, uppdelning kvinnor/män per insats kan erhållas av FBA). Årsberättelse för Försvarsmakten 2017, 2018 och 2019 där max antal befattningar anges, exakt antal varierar något under året. Årsberättelse över GSFP-insatser, European External Action Service, 2019. Förklaring: * = ny insats 2019, ** = nedlagd insats 2019

Sahel och Mali

Säkerhetsläget i Mali och den bredare Sahelregionen var allvarligt under 2019. Genomförandet av fredsavtalet i Mali från juni 2015 har gått långsamt och det internationella samfundet har därför fortsatt att ge stöd till Mali. Sverige arbetade i Mali för att processen ska bli mer inkluderande så att kvinnor får utökade möjligheter att påverka och delta i fredsarbetet.

FN-insatsen Minusma verkar på bred front för att stabilisera landet. Sverige bidrog 2019 med personal från Försvarsmakten, vilket beskrivs närmare inom utgiftsområde 6, och med personal från Polismyndigheten. Målet för svenskt deltagande är att bidra till att uppfylla Minusmas mandat och därigenom bidra till förbättrad säkerhet i Mali samt understödja långsiktigt hållbara lösningar på krisen. Sverige bidrog även med ett specialiserat polisteam till Centralafrikanska republiken (Minusca) för att motarbeta genusbaserat våld.

Sverige fortsatte bidraget till EU:s rådgivnings- och utbildningsinsats till stöd för Malis försvarsmakt (EUTM Mali) och EU:s civila missioner (EUCAP Sahel Mali och

EUCAP Sahel Niger). De tre insatserna bidrog till kapacitetsuppbyggnad av Malis försvarsmakt och interna säkerhetsstyrkor i Mali och Niger.

Irak, Jemen och Afghanistan

Sverige fortsatte 2019 sitt breda och långsiktiga engagemang i Irak. Sverige deltar sedan 2015 i den militära utbildningsinsats som bedrivs inom ramen för den internationella koalitionen mot Isil/Daeshs insats, Operation Inherent Resolve, vilket beskrivs närmare inom utgiftsområde 6. Sverige bidrog även med personal till EU:s civila rådgivningsinsats i Irak (EUAM Irak).

Sverige bidrog med 30 utsända till Natos utbildnings- och rådgivningsinsats i Afghanistan, Resolute Support Mission (RSM) under 2019. RSM bidrar till att stärka de afghanska säkerhetsstyrkornas förmåga att självständigt hantera säkerheten i landet. Säkerhetssituationen i landet är utmanande och behovet av militär internationell närvaro förblir stort. Det svenska militära deltagandet beskrivs närmare inom utgiftsområde 6.

Ukraina och Georgien

EU:s civila rådgivande insats i Ukraina (EUAM) stöder arbetet med reformering av den civila säkerhetssektorn. Sverige bidrog 2019 till att en ny fältnärvaro ska öppnas i Mariupol, som ska arbeta med strategisk rådgivning och projektverksamhet med ukrainska departement och myndigheter. Sverige fortsatte att lämna bidrag till konfliktförebyggande och stabilisering i Georgien genom EU:s civila observatörsinsats EUMM. Insatsen övervakar avtalet om eldupphör mellan Ryssland och Georgien från år 2008, bland annat med höghöjdskameror för att bättre kunna övervaka på icke-regeringskontrollerat område.

Svensk personal deltog i OSSE:s särskilda observatörsmission (SMM) i Ukraina 2019. Missionen verkar konfliktförebyggande genom att underlätta dialog mellan konfliktens parter.

2.5.4 Starkt engagemang för nedrustning och icke-spridning

Insatser för nedrustning och icke-spridning finansieras från anslagen 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet*, 1:6 *Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning* och delvis även inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd för insatser som utgör internationellt bistånd enligt OECD DAC:s kriterier. Sveriges obligatoriska bidrag till de internationella konventionerna på området finansieras från anslaget 1:1 *Avgifter till internationella organisationer*.

Sveriges nedrustning- och ickespridningsarbete syftar till att reducera och eliminera massförstörelsevapen, motverka att dessa vapen används och sprids samt kontrollera och i vissa fall helt förbjuda även konventionella vapen. Genom en aktiv politik och god teknisk expertis fortsatte Sverige i FN, EU och bilateralt att bidra till nedrustning och icke-spridning under 2019.

Sverige lanserade i juni 2019 Stockholmsinitiativet för kärnvapennedrustning i samband med ett ministermöte i Stockholm. Initiativet samlar 16 icke-kärnvapenstater och syftar till att åstadkomma politiskt engagemang och konkreta framsteg inför icke-spridningsfördraget NPT:s översynskonferens. En politisk deklaration antogs vid Stockholmsmötet som anger gruppens gemensamma prioriteringar avseende nedrustningsagendan inom NPT:s ram.

Sverige tillträdde ett ettårigt uppdrag som ordförande för IAEA:s styrelse i september 2019. Sverige bidrog under året till att värna IAEA:s tre huvuduppgifter, att främja

fredlig användning, att kontinuerligt förbättra kärnsäkerhet och nukleärt strålskydd samt att bedriva kärnämneskontroll.

Sverige bidrog till insatser för att eliminera och förhindra spridning av biologiska och kemiska vapen, inte minst genom hanteringen av frågan om Syriens kemiska vapen i Organisationen för förbud mot kemiska vapen (OPCW). Sverige bidrog i den expertgrupp (CCW Group of Governmental Experts) som arbetar för att föra frågan om autonoma vapensystem framåt, bland annat vad gäller karakterisering av så kallade LAWS, den humanitära rättens krav och innebörden av begreppet mänsklig kontroll. Arbetet för jämställdhet och jämställd representation gick vidare genom riktat stöd för att öka kvinnors deltagande i multilaterala nedrustningsförhandlingar.

2.5.5 Ökat genomslag för forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (Sipri) och Utrikespolitiska institutet (UI) fortsatte 2019 att bedriva forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning med finansiering från anslagen 1:6 *Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning*, 1:7 *Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut* och 1:8 *Bidrag till Utrikespolitiska institutet*.

Som ett mått på genomslagskraften av Sipris forskning förekom institutet i mer än 30 100 mediereportage i mer än 140 länder under 2019, vilket är en betydande ökning från 2018, se tabell 2.7. Sipris databas om militärutgifter slog nytt rekord när den nådde fler än 3 870 medier under lanseringsveckan i april 2019.

Genom evenemangsverksamheten, utgivning av tryckta och digitala publikationer och genom expertmedverkan i medier under 2019 bidrog UI till förståelsen, kunskapen och intresset för utrikespolitik och globala frågor hos allmänheten. Institutets genomslagskraft tilltog under året, mätt som institutets närvaro i svenska respektive internationella medier. Jämfört med 2018 har det skett en ökning med 2 170 artiklar och även sett över en längre tidsperiod har institutets närvaro i svenska medier ökat.

Tabell 2.7 Sipri och UI:s förekomst i medier

Förekomst i medier

Procent	2015	2016	2017	2018	2019
Sipri (svenska och internationella medier)	100	100	126	122	167
UI (svenska medier)	100	126	140	98	177

Källa: Sipri årsredovisning 2015–2019, UI årsredovisning 2015–2019.

2.5.6 Fortsatt effektiv exportkontroll

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) och Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) är de centrala myndigheterna på exportkontrollområdet. Verksamheten vid ISP finansieras från anslag 1:5 *Inspektionen för strategiska produkter*, medan SSM:s verksamhet inom området finansieras inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Regeringen redovisar årligen grunderna för den svenska exportkontrollpolitiken, arbetet och dess resultat samt utvecklingen på området i en skrivelse till riksdagen, senast i Strategisk exportkontroll – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden 2019 (skr. 2019/20:114).

Tillståndsärenden hos ISP har över tid ökat i antal och blivit mer komplexa. Handläggningstiderna för ärenden som gäller produkter med dubbla användningsområden fortsatte att öka under 2019. Däremot minskade ärendebalansen för både

krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Åtta ärenden föredrogs för Exportkontrollrådet 2019, jämfört med 14 ärenden 2018.

Tillsynsbesök är en viktig del av ISP:s verksamhet för att förebygga och åtgärda brister i företags exporthantering. Under 2019 genomfördes 24 tillsynsbesök och elva av tillsynerna resulterade i föreläggande om åtgärder. Antalet tillsynsbesök gällande produkter med dubbla användningsområden ökade med 50 procent jämfört med föregående år.

2.5.7 Utvecklat samarbete inom Östersjöregionen

Regeringen har som övergripande mål att förbättra relationer och samarbeten inom Östersjöregionen. Östersjösamarbetet bedrivs genom regeringens strategi för Svenska institutets verksamhet inom Östersjösamarbetet 2016–2020 (UD2016/11388/EC). Verksamheten finansieras från anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen*.

En hållbar utveckling och stärkt global konkurrenskraft i regionen

Sverige gav under 2019 stöd till ett ökat antal lands- och sektorsövergripande samarbetsprojekt i syfte att möta gemensamma utmaningar i regionen. Utvärdering visar att denna stödform är effektiv och resulterat i utökade nätverk, långsiktiga samarbeten, kunskapsöverföring och kapacitetsutveckling. Stödet bidrog 2019 till genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen genom att bland annat öka engagemanget från svenska aktörer samt genom att underlätta inkluderingen av östeuropeiska länder utanför EU i olika samarbetsprojekt.

SI:s långtidsuppföljning 2019 visar att 80 procent av projektdeltagarna har fortsatt att samarbeta 2–3 år efter att projektet avslutats. Projektstöden har även breddats till nya aktörer och totalt har cirka 15 000 personer nåtts genom dessa projekt under perioden.

Ökad integration mellan EU:s medlemsstater och länderna inom EU:s östliga partnerskap samt Ryssland

Genom olika plattformar för dialog och nätverksbyggande, exempelvis ledarskapsprogram, besöksresor för svenskstuderande och kommunikationsinsatser, bidrog Sverige under 2019 till ökat förtroende och utbyte mellan unga, förändringsaktörer, beslutsfattare och offentlig sektor i regionen. Fokus låg på demokrati och mänskliga rättigheter, jämställdhet, hbtq-personers rättigheter, yttrandefrihet samt miljö- och hållbarhetsfrågor. Utbyten inom kultur och medier möjliggjordes inom programmet Creative Force. Stödet till regionala ledarskapsprogram ökade deltagarnas kunskaper inom innovation, hållbar förvaltning och genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Arbetet fortsatte med att främja samarbete på högskolenivå i regionen och bland annat beviljades drygt 100 nya stipendier för högskolestudier i Sverige.

2.5.8 Breddat samarbete med Ryssland

Arbetet till stöd för en demokratisk utveckling och ökad respekt för mänskliga rättigheter samt för en förbättrad miljö i Östersjön och nordvästra Ryssland hade under 2019 sin utgångspunkt i regeringens resultatstrategi för Sveriges stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och miljö i Ryssland 2014–2018 (UD2018/08515/EC). I januari 2020 fattade regeringen beslut om en ny strategi för Sveriges stöd till Ryssland för perioden 2020–2024. Verksamheten finansieras från anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* och genomförs av Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida).

Ökad respekt för mänskliga rättigheter samt stärkt demokratisk utveckling och medborgarinflytande

Sverige bidrog 2019 med stöd till civilsamhällesorganisationer. Stöd gavs fortsatt till verksamhet för ökad jämställdhet och minskad diskriminering. På medieområdet möjliggjorde det svenska stödet bland annat utbildning av journalister i nya medier och oberoende journalistik. Sverige bidrog till att stärka koordinationen mellan civilsamhällesorganisationer som är verksamma i Ryssland och skapade och utökade kontakter och samarbeten mellan ryska och svenska grund- och gymnasieskolor och andra organisationer.

Förbättrad miljö och minskad klimatpåverkan i Östersjöområdet

Sveriges stöd inom miljöområdet resulterade 2019 i ökad kapacitet i arbetet med planering för effektiv och hållbar havsanvändning i Barents- och Östersjöregionerna samt till ett ökat deltagande hos lokalbefolkningen i arbetet med nationalparker och naturskyddade områden.

Särskild satsning

Under 2017 anslog regeringen medel för en särskild satsning över fyra år på yttrandefrihet, cybersäkerhet, kontakter med det civila samhället och motverkan av desinformation. Sverige bidrog 2019 till stärkt kapacitet hos civilsamhällesorganisationer och ökad motståndskraft hos aktörer i det civila samhället, i synnerhet medier, mot yttre påverkan. Stöd lämnades till bland annat civilsamhällesorganisationer i Ryssland, till journalistutbyte genom Barents Press, till kurser i media management på SSE Riga och till projekt genom Medieinstitutet Fojo på Linnéuniversitetet för att stärka utvecklingen av fria, oberoende och professionella medier i Östeuropa.

2.5.9 Regionalt samarbete

Sverige var fram till oktober 2019 ordförandeland i Barentsrådet (2017–2019). Sverige deltar vidare i samarbetet inom Östersjöstaternas råd och Arktiska rådet. Det övergripande målet med vårt engagemang i dessa organisationer är att bidra till dialog och samverkan, vilket ökar samarbetet och därmed säkerheten i Barents-, Arktis-, och Östersjöregionerna. Sverige verkar också för ett fördjupat regionalt utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete i de nordiska och nordisk-baltiska formaten N5 och NB8.

Fokus för arbetet i Barentsrådet var under året hållbar utveckling, jämställdhet och respekt för mänskliga rättigheter. Arbete bedrevs för att reducera antalet särskilt förorenade områden i nordvästra Ryssland och fyra så kallade ”hot spots” har avvecklats under svenskt ordförandeskap. Samverkan utvecklades för att stärka den civila krisberedskapen och för att öka de mellanfolkliga kontakterna med särskild inriktning på ungdomar. Aktiviteter genomfördes för att skapa fler arbetstillfällen genom ökad turism samt för att slutföra uppdateringen av den regionala transportplanen och därmed synliggöra gränsöverskridande flaskhalsar som behöver ges åtgärdsprioritet.

Inom Östersjöstaternas råd (CBSS) bidrog Sverige till arbetet med att motverka klimatförändring och främja hållbar utveckling, stärka den civila krisberedskapen, bekämpa organiserad brottslighet, bland annat människohandel för arbetskraftsändamål, samt för ökad jämställdhet och ökade mellanfolkliga kontakter, särskilt mellan ungdomar samt för att stärka fokus på utsatta barn.

Arktiska rådets arbete under 2019 präglades av utrikesministermötet i Rovaniemi i maj då man inte lyckades anta en gemensam ministerdeklaration på grund av oenighet på

klimateområdet. Ministrarna kunde dock komma överens om arbetsplaner och politiskt prioriterade projekt för rådets arbetsgrupper under den isländska ordförandeskapsperioden (2019–2021). Exempel på viktiga aktiviteter för svensk del är lanseringen av projekten om marin nedskräpning och om våtmarker och biologisk mångfald. Vidare fortsatte Sverige att stödja jämställdhetsarbetet och arbetet med psykisk ohälsa bland urfolken.

2.5.10 Norden ska bli världens mest hållbara och integrerade region

Sverige främjar nordiskt samarbete inom utgiftsområde 5 via anslagen 1:1 *Angifter till internationella organisationer* och 1:3 *Nordiskt samarbete*. Regeringen redogjorde för de resultat som uppnåtts inom det nordiska regeringssamarbetet under 2019, med huvudsakligt fokus på arbetet i Nordiska ministerrådet, i skrivelsen Nordiskt samarbete (skr. 2019/20:90). Under året bidrog Sverige bland annat till att civilsamhällesorganisationer och gränsregionala informationstjänster kunnat verka för ett stärkt nordiskt samarbete genom kompetensbyggande seminarier och andra arrangemang.

De nordiska statsministrarna antog den 20 augusti 2019 en ny vision för det nordiska samarbetet, som ska styra verksamheten och budgeten i Nordiska ministerrådet: ”Vår Vision 2030: Norden ska bli världens mest hållbara och integrerade region”. Antalet hanterade gränshinder är en viktig indikator för visionen. Åtta gränshinder hanterades mellan de nordiska länderna 2019: fem blev helt eller delvis lösta och tre avskrevs. Bland annat löstes problemet med lägre ersättning vid föräldraledighet, när ersättningen grundats på studiemedel och studierna bedrivits i ett annat nordiskt land än Sverige.

2.5.11 Sverige är ett fortsatt starkt varumärke

Insatser inom Sverigefrämjande genomförs av utlandsmyndigheterna med finansiering från anslaget 1:10 *Information om Sverige i utlandet* samt av Svenska institutet (SI), vars främjandeverksamhet huvudsakligen finansieras från anslag 1:9 *Svenska institutet*. Detta avsnitt behandlar även verksamhet utförd av SI som finansieras inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning och 24 Näringsliv. Sverigefrämjandet under 2019 gav förutsättningar för regeringen att nå framgång även inom andra områden, framför allt export-, investerings- och turismfrämjande samt innovationsfrämjande. Dessa resultat redovisas inom utgiftsområde 24 Näringsliv. Svenska institutets biståndsfinansierade verksamhet redovisas inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Det långsiktiga arbetet med Sverigefrämjandet fortsatte under 2019. SI arbetar med att sprida information och kunskap om Sverige, främja svenska intressen internationellt och bygga långsiktiga relationer till Sverige. Sverigefrämjandet bedrivs genom bland annat utställningar, kommunikationsinsatser, besöksprogram, studentmässor, stipendier och utvecklings- och ledarskapsprogram. Tabell 2.8 visar utvecklingen inom relationsskapande insatser av vikt för det långsiktiga främjandet. Antalet stipendier ökade 2019 jämfört med 2018, liksom antalet alumner som nu uppgår till cirka 16 000 alumner i 140 länder. Alumnföreningarna skapade mötesplatser samt bidrog till utvecklade kontaktnät och synlighet för Sverige. Alumnföreningarnas aktiviteter fortsatte att öka 2019. Svenskundervisning vid utländska lärosäten öppnade upp för Sverigefrämjande dialoger och erfarenhetsutbyten. Antalet lärosäten är stabilt över tid.

Tabell 2.8 Stipendier, alumner och svenskundervisning

Aktivitet	2019	2018	2017
Antal utländska lärosäten som bedriver svenskundervisning	230	228	229
Antal beviljade stipendier (antal kvinnor/antal män)	518 (258/260)	446 (235/211)	577 (298/279)
Antal alumner i SI:s nätverk (könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig)	16 000	13 000	12 000
Antal aktiviteter arrangerade av alumnföreningar	157	63	38

Källa: Svenska institutet

En indikator för effekterna av Sverigefrämjande insatser är oberoende bedömningar av Sveriges varumärke. Enligt Nation Brands Index, ett av flera index som mäter länders varumärken, uppnådde Sverige 2019 plats 9 av de 50 länder som mäts, samma plats som 2018 men en högre placering än tidigare år, se tabell 2.9. Genom omvärldsbevakning och analys bygger SI kunskap om Sverige bilden och fångar såväl tendenser som specifika frågor. Bilden av Sverige har diversifierats de senaste åren, men bilden i medierna är i huvudsak god liksom den generella Sverige bilden.

Tabell 2.9 De tio länderna med bästa varumärket enligt Nation Brands Index 2015–2019

Land	2019	2018	2017	2016	2015
Tyskland	1	1	1	2	2
Frankrike	2	4	2	5	4
Kanada	3	5	4	4	5
Storbritannien	4	3	3	3	3
Japan	5	2	4	7	6
USA	6	6	6	1	1
Italien	7	6	7	6	7
Schweiz	8	8	8	8	8
Sverige	9	9	10	10	10
Australien	10	10	9	9	9

Källa: Källa: Nation Brands Index

2.5.12 Konsulära insatser under utbrottet av covid-19

Den konsulära verksamheten är en kärnuppgift för utrikesförvaltningen och finansieras från anslag 1:4 *Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet* och från utgiftsområde 1 Rikets styrelse. En konsulär krisberedskapsorganisation upprätthålls för att även vid en större kris eller katastrof utomlands kunna bistå drabbade.

Åtgärder under utbrottet av covid-19

Utrikesförvaltningen har bidragit med hjälp till svenska resenärer med assisterade hemresor genom såväl svenskarrangerade resor som samordning inom EU och den nordiska kretsen. Fram till den 10 maj 2020 har cirka 7 500 svenska medborgare och personer som har sin hemvist i Sverige fått hjälp att ta sig hem med runt 260 transporter, främst flyg.

Ökat antal konsulära ärenden

Antalet konsulära och civilrättsliga ärenden har ökat stadigt de senaste åren. Totalt 234 nya ärenden om bortförda barn och barn i behov av skydd inkom 2019, vilket kan jämföras med 231 (2018) och 169 (2017). Statistik uppdelad över kön saknas. Antal dödsfallsärenden 2019 var 1 782, att jämföra med 1 576 (2018) och 1 291 (2017).

Regeringens särskilda satsning på familjekonfliktområdet med särskilt fokus på barn- och tvångsäktenskap ökade under 2019 kapaciteten att handlägga ärenden om personer som förs eller kvarhålls utomlands mot sin vilja. En kunskapsbas togs fram för en mer förutsägbar och effektiv ärendehantering. Samverkan stärktes genom utbildning av cirka 1 600 personer inom socialtjänsten och andra relevanta aktörer och en större informationskampanj genomfördes i Sverige under året.

2.6 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att den verksamhet som bedrivs inom utgiftsområdet har bidragit till ökad måluppfyllelse av utgiftsområdets mål att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder.

Regeringen anser att Sverige under 2019 fortsatte att vara en respekterad partner i EU, FN, Nordiska ministerrådet, OSSE, Europarådet, OECD och partnerskapet med Nato. Vårt samlande internationella engagemang bygger på kontakter mellan stater, med civila samhället och samverkan i internationella organisationer och bidrog i bred bemärkelse till en gemensam säkerhet genom diplomati, medling och förtroendeskapande åtgärder. Därmed bidrog deltagandet i dessa internationella organisationer till att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder.

Mot bakgrund av det försämrade omvärldsläget bidrog Sverige till arbetet med att utveckla och förstärka Europeiska unionens gemensamma säkerhets- och försvarspolitik. Sverige verkade för att stärka EU:s säkerhetspolitiska aktörskap och arbetade även för ett nära samarbete mellan EU och FN och andra internationella organisationer i syfte att försvara, stärka och utveckla multilateralismen och den regelbaserade världsordningen. I en tid då den europeiska säkerhetsordningen utmanas arbetade Sverige för att folkrättsliga principer respekteras och internationella åtaganden följs, inklusive i OSSE som Sverige är ordförande i under 2021. Sverige bidrog till jämställdhet och ett stärkt genomförande av agendan för kvinnor, fred och säkerhet genom vårt engagemang i organisationer som EU, FN, OSSE och inom ramen för vårt partnerskapsavtal med Nato.

Antalet konflikter i världen har fortsatt att öka under senare år och fattigdom koncentreras alltmer till konfliktdrabbade och sviktande stater. Sveriges breda engagemang för inkluderande och hållbar fred, säkerhet, jämställdhet och genomförandet av Agenda 2030 och hållbar utveckling är centralt för att motverka och stävja denna utveckling. Den svenska freds- och säkerhetsfrämjande verksamheten bidrog 2019 till att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder, med insatser bland annat genom det svenska kvinnliga medlingsnätverket.

I det internationella arbetet för nedrustning och icke-spridning fortsatte Sverige att vara en stark och trovärdig röst. Teknisk sakkunskap från FOI och SSM, liksom studier och seminarier av Sipri gav sakunderlag i regeringens arbete med nedrustnings- och icke-spridningsfrågor, klimat och säkerhet och bidrog till att Sverige kunde inta en aktiv roll med hög trovärdighet. På detta sätt bidrog verksamheten till att säkerställa målsättningen att tillvarata Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder.

Regeringens bedömning är att svensk exportkontroll fortsatte att bedrivas strikt och effektivt, i enlighet med gällande nationellt regelverk och Sveriges internationella

åtaganden på icke-spridningsområdet. På detta sätt bidrog verksamheten till att säkerställa målsättningen att tillvarata Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder.

Regeringen bedömer att Utrikespolitiska institutet fortsatte att bidra till målet för utgiftsområdet genom analys och informerad samhällsdiskussion om internationella frågor i det svenska samhället.

Den Sverigefrämjande verksamheten fortsatte att ha god effekt genom att förmedla en fördjupad och nyanserad bild av Sverige i utlandet. Det samlade Sverigefrämjandet under 2019 bidrog till att öka omvärldens förtroende för Sverige och begränsade konsekvenserna av desinformation och falska nyheter. Främjandet av Sverige som studienation bidrog till att skapa relationer och nätverk inom nyckelområden, samt underlättade nya samarbeten och utbyten. Sverigefrämjandet gav också förutsättningar för regeringen att nå framgång även inom andra områden, framför allt export, investeringar och turism. Regeringens samlade bedömning är att de statliga insatserna för att främja Sverige utomlands har bidragit till målet för utgiftsområdet.

Östersjösamarbetet och främjande av demokrati och mänskliga rättigheter i Ryssland utgjorde 2019 fortsatt en viktig aspekt av svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Arbetet under 2019 resulterade i ökat regionalt samarbete och stärkta förutsättningar för ökat folk-till-folksamarbete i regionen och bidrog på så vis till att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder. Stödet för demokrati och mänskliga rättigheter, jämställdhet och minskad miljö- och klimatpåverkan i Ryssland har kunnat genomföras och vidareutvecklas bland annat vad gäller insatser för att motverka desinformation och inskränkningar av yttrandefrihet. Sverige bidrog även till mer inkluderande samhällen och ökat förtroende mellan människor bland annat genom utlandsmyndigheterna i Ryssland och de baltiska länderna, som fått stöd för insatser med fokus på rysktalande och andra minoritetsgrupper i Baltikum.

Regeringens bedömning är att Sveriges aktiva deltagande i det nordiska samarbetet 2019 bidrog till att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med övriga nordiska länder och fördjupa den regionala sammanhållningen. Norden har kommit en bra bit på väg mot målet att bli världens mest integrerade region och Sverige har fortsatt stått bakom ett tydligt fokus på klimat, miljö, jämställdhet och hållbar utveckling.

Regeringens bedömning är att svenska medborgare och personer som har hemvist i Sverige under 2019 fått adekvata råd och stöd av utrikesförvaltningen när de råkat i svårigheter utomlands eller befunnit sig i krisdrabbade områden. På detta sätt har verksamheten bidragit till målet för utgiftsområdet.

2.7 Politikens inriktning

Spridningen av covid-19 tydliggör Sveriges omvärldsberoende. Diplomati och internationellt samarbete ökar i betydelse för att säkra Sveriges intressen. Regeringens utrikespolitiska inriktning redovisas för riksdagen i den årliga utrikesdeklarationen.

Sverige är ordförande i OSSE 2021

Sveriges medlemskap i internationella organisationer möjliggör genomslag för regeringens utrikes- och säkerhetspolitik och samlade internationella engagemang. Regeringen anser att Sverige ska fortsätta att vara en ansvarfull medlem av dessa internationella organisationer.

Utrikesministern har utsetts att vara ordförande för OSSE under 2021. Därigenom kommer regeringen att ha möjlighet att påverka agendan i frågor av stor betydelse för Sveriges och Europas säkerhet, med fokus på de konflikter som pågår i OSSE-

regionen. Under ordförandeskapet kommer regeringen att verka för stärkt respekt för den europeiska säkerhetsordningen i syfte att föra konflikterna i regionen närmare sina lösningar. Sverige kommer även att verka för att demokrati och mänskliga rättigheter ska utgöra utgångspunkten för att bygga långsiktig säkerhet i linje med OSSE:s breda säkerhetsbegrepp. Denna utgångspunkt är vägledande för regeringens prioriteringar under ordförandeskapet. Regeringen verkar för ett stärkt samarbete med FN och EU inom ramen för OSSE.

Regeringen fortsätter att arbeta för ett mer effektivt, resultatorienterat, representativt och transparent FN bland annat med målsättningen att FN ska bistå länder i genomförandet av Agenda 2030. Prioriterade områden för regeringen i FN är fredsbyggande och förebyggande av väpnad konflikt, folkrätten och främjandet av de mänskliga rättigheterna, kvinnors och flickors inflytande och meningsfulla deltagande, fredsfrämjande insatser, miljö och klimat samt nolltolerans mot sexuella utnyttjanden, övergrepp och sexuella trakasserier. Sverige kommer att vara ledande i en global koalition för ekonomisk jämställdhet som initierats inom ramen för FN-systemet. Sverige ska aktivt arbeta för att motverka korruption inom FN-systemet och för att organisationen ska reformeras för att bättre kunna möta framtidens utmaningar.

Regeringen ska verka för och bidra till genomförande av åtagandena i EU:s samarbete för civil och militär krishantering och tillhöra kärnan i utformningen av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Regeringen kommer att arbeta aktivt för att utveckla EU:s förmåga att bemöta hybridhot, inklusive cyberangrepp. Regeringen ska verka för en stärkt samverkan mellan EU och FN och för integrering av FN:s säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet i EU:s insatser samt för att relevant policyutveckling i EU präglas av Agenda 2030. Regeringen ska betona vikten av samarbetet mellan EU och Nato och verkar för att samarbetet är komplementärt och ömsesidigt förstärkande.

Regeringen prioriterar Europarådets kärnområden: mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer, i syfte att bidra till en gemensam värdegrund och en stärkt europeisk säkerhetsordning.

Regeringen ska värna OECD:s plats i en regelbaserad multilateral världsordning. Organisationens bidrag till framtidens utbildning, arbetsmarknad, effektivt utvecklingssamarbete, hållbart företagande och god offentlig förvaltning ska värnas. Regeringen avser verka för och bidra till att OECD:s analysarbete kring covid-19 fortsatt utgör en viktig kunskapskälla för Sverige och övriga medlemsländer i arbetet med att minimera de negativa konsekvenserna av pandemin. Som ordförande i styrkommittén för Global Dealinitiativet ska Sverige bidra till att initiativets stödenhet ges förutsättningar att utveckla och bredda partnerskapet under OECD:s och ILO:s värdskap.

I enlighet med Sveriges säkerhetspolitiska linje utvecklas partnerskapet med Nato, med fokus på politisk dialog, övnings- och utbildningssamarbete och informationsutbyte, framför allt kopplat till säkerhetsläget i Sveriges närområde. Partnerskapet med Nato är även ett viktigt verktyg för att värna den transatlantiska länken. Regeringen ska bidra till att inom EU, med Nato och i andra sammanhang stärka samarbetet om hybridhot, inklusive cybersäkerhet och arbetet mot desinformation.

Fred och säkerhet

Sveriges arbete inom fred och säkerhet samt fredsmedling, dialog och fredsprocesser är än mer relevant, utifrån en förändrad omvärld. Sveriges engagemang i dialogprocesser i bland annat Jemen och Nordkorea fortsätter.

En av vår tids stora utmaningar är att främja demokrati, bekämpa ojämlikhet och visa att hela samhällen kan gynnas av globaliseringen. Regeringen ska värna principerna i Agenda 2030 och arbeta för att alla ska vara med och ingen ska lämnas utanför i det internationella arbetet för en hållbar utveckling. Arbetet med den feministiska utrikespolitiken fortsätter 2021. Sverige behövs mer än någonsin för att vara en tydlig röst för jämställdhet. Regeringen ska fortsatt arbeta för kvinnors fulla och lika deltagande i konfliktförebyggande, krishantering, konfliktlösning och fredsbyggande, som bidrar till internationell fred och säkerhet. Regeringen arbetar för att minska risken för utanförskap bland unga människor. För att öka stabiliteten i länder i konflikt krävs många olika insatser, bland annat främjande av ekonomisk utveckling och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor. Klimatförändringarnas konsekvenser bidrar redan i dag till social oro och instabilitet. Regeringens avsikt är därför att länken mellan klimat och säkerhet uppmärksammas i internationella forum.

Internationell krishantering och fredsfrämjande insatser

Sverige ska fortsatt lämna bidrag till internationell krishantering och fredsfrämjande insatser och vara en tydlig förespråkare för mänskliga rättigheter, demokratisk utveckling och rättsstatens principer samt jämställdhet och bidra till att dessa kärnvärden beaktas i det internationella fredsfrämjande arbetet. Sverige ska bidra till internationell fred och säkerhet också genom bidrag till fredsfrämjande militära insatser eftersom säkerhet och trygghet är grundförutsättningar för upprätthållandet av fred och för att skapa rätt förutsättningar för långsiktigt hållbar utveckling, demokrati och mänskliga rättigheter. Regeringens arbete för en fredligare och säkrare värld ska bedrivas i och i nära samarbete med organisationer som FN, EU, Nato och OSSE. Inom EU kommer regeringen särskilt att verka för genomförande av unionens strategi för kvinnor, fred och säkerhet samt för att EU:s handlingsplan för jämställdhet genomförs i alla delar av EU:s utrikespolitik.

Nedrustning och icke-spridning

Regeringen anser att nedrustning och icke-spridning av kärnvapen fortsatt är en svensk utrikes- och säkerhetspolitisk prioritering, inte minst mot bakgrund av kärnvapnens ökade aktualitet. Inför icke-spridningsfördraget NPT:s översynskonferens, som i ljuset av covid-19 senarelagts till 2021, ska regeringen verka för ett resultat som slår vakt om fördragets grundläggande roll, bekräftar de åtaganden som gjorts samt flyttar fram positionerna avseende genomförandet av dessa åtaganden. Utgångspunkten för det svenska engagemanget är det initiativ som regeringen lanserade sommaren 2019 tillsammans med 15 andra icke-kärnvapenstater. Det syftar till att bygga politiskt stöd för att konkreta framsteg i genomförandet av nedrustningsåtaganden ska kunna göras i samband med översynskonferensen.

Forskning och kunskap om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning ska bedrivas med statligt stöd av bland annat Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (Sipri) och Utrikespolitiska institutet (UI). Ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas. Regeringens ambition är att UI ska vara en relevant och policyinriktad tankesmedja som bistår med kritiskt tänkande, expertanalyser samt Sverigeperspektiv.

Exportkontroll

Sverige ska upprätthålla en strikt, effektiv och modern exportkontroll. Det fortsatta genomförandet av det skärpta svenska regelverket för export av krigsmateriel ska

prioriteras. Regeringen ska verka för ökad anslutning till och effektivt genomförande av vapenhandelsfördraget ATT. Sverige verkar inom EU för att nå ökad samstämmighet mellan medlemsländerna i tillämpningen av EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport. Utvecklingen inom framväxande känsliga teknologier påverkar exportkontrollen och ska fortsatt uppmärksammas. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) har det huvudsakliga ansvaret för att exportkontrollregelverken följs.

Sverigefrämjande

Svenska institutet och utlandsmyndigheterna fortsätter sitt arbete med att främja Sverige, bland annat genom att förmedla riktad information och kunskap om Sverige samt bidra till samarbete och långsiktiga relationer med andra länder. Arbetet med att motverka desinformation är prioriterat. Utlandsmyndigheternas främjandearbete fortsätter 2021 för ett integrerat främjande – där handels-, investerings-, värderings- och kulturfrämjande genomförs samfällt. I syfte att bygga bredare ekonomiska relationer med partnerländer avser regeringen fortsätta att utveckla synergier mellan utvecklingssamarbete, omställningen till en klimatneutral och cirkulär ekonomi, handel och främjande. Satsningarna på att marknadsföra svensk högre utbildning i andra länder och på alumnätverk är prioriterade.

Samarbete inom Östersjöregionen

Behovet av stärkt samarbete i Östersjöregionen och ökade mellanfolkliga kontakter med Ryssland är stort. Regeringen avser att fortsätta att bredda insatserna för stärkt demokrati och respekt för mänskliga rättigheter i Ryssland. Detta gäller särskilt stärkandet av fria och oberoende medier samt insatser mot desinformation. Regeringen förlänger satsningen på yttrandefrihet, cybersäkerhet, kontakter med det civila samhället och motverkan av desinformation som gjordes i budgetpropositionen för 2018 med ett år. Regeringen avser att se över verksamheten under 2021.

Regeringen kommer i Barentsrådet att verka för ökat mellanfolkligt samarbete med särskild tonvikt på unga samt hållbar utveckling i enlighet med Agenda 2030 och de globala målen. I Östersjöstaternas råd ska regeringen arbeta för att stärka samarbetet för stärkt krisberedskap, grön omställning, ett renare Östersjön och mot organiserad brottslighet. Under 2021 ska regeringen driva och utveckla en aktiv Arktispolitik med fokus på en fredlig och hållbar utveckling i regionen och med utgångspunkt i Sveriges Arktisstrategi.

Fortsatt starkt nordiskt samarbete

Regeringen fortsätter att prioritera det nordiska samarbetet och är drivande i arbetet med att förverkliga de nordiska statsministrarnas vision om att Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region år 2030. Sverige ska verka för att arbetet ska vara konkret och resultaten mätbara. Utbrottet av covid-19 har visat på behovet av ett ännu starkare nordiskt samarbete. Regeringen kommer därför att fortsätta verka för ökad mobilitet och stärkt samarbete i gränsregionerna samt för stärkt nordisk samverkan för att stå bättre rustade inför nästa kris. Sverige ska värna ett ökat fokus på digitalisering, hälsa, klimat och miljö och genomgående integrering av jämställdhets-, hållbarhets- och barn- och ungdomsperspektiven.

Konsulär verksamhet

Den konsulära verksamheten har ökat på senare år och den konsulära förmågan har prövats i samband med flera kriser utomlands, liksom vid utbrottet av covid-19. Arbetet fortsätter med att vidmakthålla och utveckla en god konsulär beredskap.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2019	Utfall	1 670 854	Anslagssparande	8 700
2020	Anslag	1 416 554 ¹	Utgiftsprognos	1 402 139
2021	Förslag	1 328 554		
2022	Beräknat	1 328 554		
2023	Beräknat	1 328 554		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifterna avseende Sveriges medlemskap i internationella organisationer, främst Förenta nationerna (FN), Europarådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nordiska ministerrådet och Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD).

Regeringens överväganden

Tabell 2.11 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 328 554	1 328 554	1 328 554
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 328 554	1 328 554	1 328 554

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 328 554 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Avgifter till internationella organisationer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 328 554 000 kronor respektive 1 328 554 000 kronor.

2.8.2 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tabell 2.12 Anslagsutveckling 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2019	Utfall	191 323	Anslagssparande	6 350
2020	Anslag	193 326 ¹	Utgiftsprognos	194 148
2021	Förslag	165 299		
2022	Beräknat	182 162 ²		
2023	Beräknat	183 575 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 181 302 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 181 302 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja fred och säkerhet, förebygga konflikter, genomföra sanktioner och humanitär verksamhet samt främja respekten för folkrätten och de mänskliga rättigheterna. Det får ske genom stöd till projekt, seminarier, konferenser, utbildnings- och forskningsinsatser och andra särskilda insatser, samt som statsbidrag till mellanstatliga eller enskilda organisationer och institutioner. Anslaget får även användas för utgifter för att ställa svensk personal till förfogande för fredsfrämjande-, säkerhetsfrämjande- och konfliktförebyggande verksamhet inom ramen för Förenta nationerna (FN), Europeiska unionen (EU), Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nato/PFF eller andra mellanstatliga eller enskilda organisationer.

Regeringens överväganden

Tabell 2.13 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	193 326	193 326	193 326
Pris- och löneomräkning ²	1 339	2 262	3 778
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-29 366	-13 424	-13 528
varav BP21 ³	-17 000		
- Sveriges ordförandeskap i OSSE	-17 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	165 299	182 162	183 575

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera ökningen av anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* inom utgiftsområde 1 för Sveriges ordförandeskap i OSSE 2021 föreslås anslaget minskas med 17 000 000 kronor 2021. Regeringen föreslår att 165 299 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 182 162 000 kronor respektive 183 575 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2022 och 2023.

Tabell 2.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusentals kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående Åtaganden	14 000	12 500	20 000	50 000	25 000
Nya åtaganden	5 500	20 000	50 000		
Infriade åtaganden	-7 000	-12 500	-20 000	-25 000	-25 000
Utestående åtaganden	12 500	20 000	50 000	25 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	50 000	50 000	50 000		

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för statsbidrag till mellanstatliga eller enskilda organisationer och institutioner. Regeringen behöver i vissa fall ingå fleråriga ekonomiska åtaganden i förhållande till organisationer som får årligen återkommande strategiska stöd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2022 och 2023.

2.8.3 1:3 Nordiskt samarbete

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:3 Nordiskt samarbete

Tusental kronor

2019	Utfall	12 815	Anslagssparande	780
2020	Anslag	13 595 ¹	Utgiftsprognos	13 457
2021	Förslag	13 595		
2022	Beräknat	13 595		
2023	Beräknat	13 595		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nordiskt bilateralt och multilateralt samarbete. Anslaget får också användas för utgifter för statsbidrag till Svenska Föreningen Norden. Anslaget får även användas för utgifter för insatser för att främja samarbetsprojekt i Norden, särskilt projekt med specifikt gränsregional prägel samt till samarbetsprojekt företrädesvis i närområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 2.16 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Nordiskt samarbete

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	13 595	13 595	13 595
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	13 595	13 595	13 595

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 13 595 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Nordiskt samarbete* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 13 595 000 kronor respektive 13 595 000 kronor.

2.8.4 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

Tabell 2.17 Anslagsutveckling 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

Tusental kronor

2019	Utfall	9 953	Anslagssparande	3 873
2020	Anslag	29 826 ¹	Utgiftsprognos	29 522
2021	Förslag	4 826		
2022	Beräknat	4 826		
2023	Beräknat	4 826		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter:

- enligt lagen (2003:491) om konsulärt ekonomiskt bistånd,
- för konsulära insatser vid en kris eller en katastrof utomlands enligt lagen (2010:813) om konsulära katastrofinsatser eller liknande händelser,
- för höjd beredskap och initiala åtgärder vid en konsulär kris,
- för insatser för bortförda och kvarhållna barn i utlandet samt utgifter för resor och andra utgifter som har till syfte att främja rätten till umgänge mellan barn och föräldrar,
- i samband med rättegång inför internationell domstol eller liknande organ där svenska staten är part eller deltar på annat liknande sätt,
- för särskilda informationsinsatser riktade till utlandsresenärer,
- för ersättning enligt sjöförklaringskungörelsen (1967:294) till person som enligt sjölagen (1994:1009) tillsammans med svensk utlandsmyndighet deltar vid sjöförklaring och enligt sjöförklaringskungörelsen till annan än befälhavaren och medlem av besättningen för inställelse till förhör vid sjöförklaring inför svensk utlandsmyndighet,
- för informations- och utbildningsinsatser för myndigheter som verkar inom familjekonfliktområdet med fokus på frågor om barn- och tvångsåktenskap samt för statsbidrag till enskilda organisationer som är verksamma i dessa frågor, och

- för specifika tidsbegränsade insatser i enskilda konsulära ärenden avseende barn- och tvångsäktenskap.

Regeringens överväganden

Tabell 2.18 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	4 826	4 826	4 826
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 826	4 826	4 826

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 826 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 4 826 000 kronor respektive 4 826 000 kronor.

2.8.5 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

Tusental kronor

2019	Utfall	40 372	Anslagssparande	4 774
2020	Anslag	47 029 ¹	Utgiftsprognos	47 852
2021	Förslag	49 445		
2022	Beräknat	49 843 ²		
2023	Beräknat	50 415 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 49 445 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 49 445 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för strategiska produkters (ISP) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 2.20 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	45 029	45 029	45 029
Pris- och löneomräkning ²	586	953	1 481
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	3 830	3 861	3 905
- Generell besparing i statsförvaltningen	-170	-170	-170
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	49 445	49 843	50 415

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

I propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Ersättning till riskgrupper, kapitalinsatser i statligt ägda företag och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:187), aviserades en ökning av anslaget från och med 2021 för myndighetens nya roll som nationell kontaktpunkt enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/452 av den 19 mars 2019 om upprättande av en ram för granskning av utländska direktinvesteringar i unionen. Anslaget bör därför ökas med 4 000 000 kronor. Från och med 2022 beräknas anslaget öka med 4 000 000 kronor.

Anslaget föreslås minskas med 170 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Vissa delar av inspektionens verksamhetskostnader ska inte täckas av avgifter. Det gäller internationell verksamhet som inte är kopplad till tillstånds- och tillsynsarbetet, inklusive exportkontrollstöd utomlands, samt den verksamhet som inspektionen bedriver som endast behörig myndighet för genomförandet av vissa internationella sanktioner.

Regeringen föreslår att 49 445 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Inspektionen för strategiska produkter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 49 843 000 kronor respektive 50 415 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Inspektionen för strategiska produkter tar ut avgifter i enlighet med förordningen (2013:707) om kontroll av vissa skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition. Dessa intäkter får disponeras av myndigheten. Vidare tas avgifter ut i enlighet med bestämmelserna i förordningen (2008:889) om finansiering av verksamheten vid Inspektionen för strategiska produkter. Dessa intäkter disponeras inte av myndigheten.

Tabell 2.21 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	325	627	-302	-895
(varav tjänsteexport)	0	0		
Prognos 2020	400	600	-200	-1095
(varav tjänsteexport)	0	0		
Budget 2021	400	650	-250	-1345
(varav tjänsteexport)	0	0		

Källa: ISP:s budgetunderlag och årsredovisning.

Tabell 2.22 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2019	33 198	0	33 092	106
Prognos 2020	36 600	0	36 500	100
Budget 2021	36 500	0	36 500	0

Källa: ISP:s budgetunderlag och årsredovisning.

2.8.6 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tabell 2.23 Anslagsutveckling 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tusental kronor

2019	Utfall	51 900	Anslagssparande	2 162
2020	Anslag	72 358 ¹	Utgiftsprognos	71 606
2021	Förslag	70 858		
2022	Beräknat	73 858		
2023	Beräknat	73 858		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning, däribland relevant verksamhet vid Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) och Utrikespolitiska institutet (UI) och statsbidrag till projekt som svenska och utländska organisationer och institut genomför på området.

Regeringens överväganden

Tabell 2.24 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	72 358	72 358	72 358
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 500	1 500	1 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	70 858	73 858	73 858

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 70 858 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 73 858 000 kronor respektive 73 858 000 kronor.

2.8.7 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

Tabell 2.25 Anslagsutveckling 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

Tusental kronor

2019	Utfall	28 402	Anslagssparande	
2020	Anslag	28 402 ¹	Utgiftsprognos	28 402
2021	Förslag	28 402		
2022	Beräknat	28 402		
2023	Beräknat	28 402		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till stiftelsen Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) för vetenskaplig forskning i konfliktfrågor samt frågor rörande internationellt samarbete för fred och säkerhet i enlighet med stiftelsens stadgar.

Regeringens överväganden

Tabell 2.26 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	28 402	28 402	28 402
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	28 402	28 402	28 402

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 28 402 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 28 402 000 kronor respektive 28 402 000 kronor.

2.8.8 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)

Tabell 2.27 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)

Tusental kronor

2019	Utfall	19 175	Anslagssparande	
2020	Anslag	19 175 ¹	Utgiftsprognos	19 175
2021	Förslag	19 175		
2022	Beräknat	19 175		
2023	Beräknat	19 175		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Utrikespolitiska institutet.

Regeringens överväganden

Tabell 2.28 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	19 175	19 175	19 175
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	19 175	19 175	19 175

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 19 175 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 19 175 000 kronor respektive 19 175 000 kronor.

2.8.9 1:9 Svenska institutet

Tabell 2.29 Anslagsutveckling 1:9 Svenska institutet

Tusental kronor

2019	Utfall	125 239	Anslagssparande	1 629
2020	Anslag	131 360 ¹	Utgiftsprognos	131 636
2021	Förslag	130 421		
2022	Beräknat	131 631 ²		
2023	Beräknat	133 155 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 130 421 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 130 421 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Svenska institutets förvaltningsutgifter. Anslaget används även för Svenska institutets Sverigefrämjande uppgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 2.30 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:9 Svenska institutet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	131 360	131 360	131 360
Pris- och löneomräkning ²	1 545	2 778	4 331
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-2 484	-2 507	-2 536
varav BP21 ³	-460	-460	-460
- Generell besparing i statsförvaltningen	-460	-460	-460
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	130 421	131 631	133 155

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget föreslås minskas med 460 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 130 421 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Svenska institutet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 131 631 000 kronor respektive 133 155 000 kronor.

2.8.10 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tabell 2.31 Anslagsutveckling 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tusental kronor

År	Utfall	15 114	Anslagssparande	361
2019	Utfall	15 114	Anslagssparande	361
2020	Anslag	15 475 ¹	Utgiftsprognos	15 318
2021	Förslag	15 475		
2022	Beräknat	15 475		
2023	Beräknat	15 475		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för information om Sverige i utlandet samt för det allmänna Sverigefrämjandet.

Regeringens överväganden

Tabell 2.32 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	15 475	15 475	15 475
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	15 475	15 475	15 475

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 475 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Information om Sverige i utlandet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 15 475 000 kronor respektive 15 475 000 kronor.

2.8.11 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tabell 2.33 Anslagsutveckling 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tusental kronor

År	Utfall	172 124	Anslagssparande	2 091
2019	Utfall	172 124	Anslagssparande	2 091
2020	Anslag	176 215 ¹	Utgiftsprognos	173 828
2021	Förslag	173 215		
2022	Beräknat	165 215		
2023	Beräknat	165 215		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för samarbete, samverkan och integration inom Östersjöregionen. Anslaget får vidare användas för utgifter för insatser som rör Ryssland avseende miljö samt mänskliga rättigheter och demokrati, Svenska institutets Östersjösamarbete samt insatser i eller i nära anslutning till Östersjöområdet bl.a.

inom ramen för Östersjöstaternas råd, Nordliga dimensionen, Arktiska rådet och Barentsrådet. Anslaget får även användas för räntesubvention, inklusive administrativa kostnader, avseende bilateralt lån till Ukraina.

Regeringens överväganden

Tabell 2.34 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	176 215	176 215	176 215
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 000	-11 000	-11 000
varav BP21	5 000	-5 000	-5 000
- Yttrandefrihet och motverkande av desinformation i Östersjöregionen	10 000		
- Kärnsäkerhetssamarbete med Ryssland	-5 000	-5 000	-5 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	173 215	165 215	165 215

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget föreslås ökas med 10 000 000 kronor 2021 för en fortsatt satsning på att öka åtgärderna för frågor inom områdena yttrandefrihet, cybersäkerhet, kontakter med det civila samhället och motverkan av desinformation. För att finansiera ökningen av anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö och naturvård för kärnsäkerhetssamarbete med Ryssland föreslås anslaget minska med 5 000 000 kronor från 2021.

Sverige har erbjudit Ukraina ett bilateralt lån om 100 miljoner US-dollar. En mindre del av lånets räntesubvention, inklusive administrativa kostnader, kommer att finansieras inom utgiftsområde 5.

Regeringen föreslår att 173 215 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 165 215 000 kronor respektive 165 215 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 160 500 000 kronor 2022–2029.

Tabell 2.35 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024– 2029
Ingående Åtaganden	82 834	91 126	160 500	160 500	38 039	10 692
Nya åtaganden	103 380	151 319	105 400			
Infriade åtaganden	-95 088	-81 945	-105 400	-122 461	-27 347	-10 692
Utestående åtaganden	91 126	160 500	160 500	38 039	10 692	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	145 500	160 500	160 500			

Skälen för regeringens förslag: Sida, Svenska institutet och Regeringskansliet behöver besluta om bidrag i form av fleråriga stipendier, långsiktiga insatser på miljöområdet samt insatser inom mänskliga rättigheter och demokrati. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 160 500 000 kronor 2022–2029.

Utgiftsområde 6

Försvar och samhällets krisberedskap

Utgiftsområde 6 – Försvar och samhällets krisberedskap

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.....	7
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	7
2.2	Utgiftsutveckling.....	8
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	9
2.3.1	Det militära försvaret.....	9
2.3.2	Samhällets krisberedskap.....	9
2.3.3	Elsäkerhet	10
2.4	Totalförsvaret.....	10
2.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	10
2.4.2	Resultatredovisning.....	11
2.4.3	Analys och slutsatser.....	14
2.4.4	Politikens inriktning.....	14
2.4.5	Budgetförslag	15
3	Försvar	17
3.1	Mål för det militära försvaret.....	17
3.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	17
3.3	Resultatredovisning	17
3.3.1	Försvarsmaktens operativa förmåga.....	17
3.3.2	Krigsduglighet.....	18
3.3.3	Nationella operationer.....	22
3.3.4	Försvarsunderrättelseverksamhet	22
3.3.5	Militär säkerhetstjänst	23
3.3.6	Internationella insatser.....	23
3.3.7	Internationellt försvarssamarbete	25
3.3.8	Personalförsörjning.....	28
3.3.9	Materiel- och logistikförsörjning.....	30
3.3.10	Forskning och utveckling.....	34
3.3.11	Fysisk planering och miljö	35
3.3.12	Försvarsmaktens grundorganisation.....	36
3.3.13	Styrning inom försvarsområdet.....	36
3.4	Analys och slutsatser	37
3.5	Politikens inriktning	40
3.5.1	Ett förstärkt militärt försvar	40
3.5.2	Internationella försvarssamarbeten och militära insatser.....	41
3.6	Den årliga revisionens iakttagelser.....	42
3.7	Budgetförslag.....	43
3.7.1	1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	43
3.7.2	1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt.....	47
3.7.3	1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	48
3.7.4	1:4 Forskning och teknikutveckling.....	52
3.7.5	1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten.....	53
3.7.6	1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet.....	54
3.7.7	1:7 Officersutbildning m.m.....	55
3.7.8	1:8 Försvarets radioanstalt	56
3.7.9	1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut.....	58
3.7.10	1:10 Nämnder m.m.	59
3.7.11	1:11 Försvarets materielverk.....	60
3.7.12	1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen	63

4	Samhällets krisberedskap.....	65
4.1	Mål	65
4.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	65
4.2.1	Bedömningsgrunder.....	65
4.2.2	Resultatindikatorer	65
4.2.3	Underlag till grund för resultatredovisningen.....	66
4.3	Resultatredovisning.....	66
4.3.1	Skydd mot olyckor	66
4.3.2	Krisberedskap och civilt försvar	70
4.3.3	Samhällets informationssäkerhet.....	74
4.4	Analys och slutsatser	75
4.4.1	Skydd mot olyckor	75
4.4.2	Krisberedskap och civilt försvar	76
4.4.3	Samhällets informationssäkerhet.....	77
4.5	Politikens inriktning	78
4.5.1	Skydd mot olyckor	78
4.5.2	Krisberedskap och civilt försvar	78
4.5.3	Samhällets informationssäkerhet.....	80
4.6	Budgetförslag.....	81
4.6.1	2:1 Kustbevakningen.....	81
4.6.2	2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	83
4.6.3	2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	84
4.6.4	2:4 Krisberedskap.....	85
4.6.5	2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal.....	87
4.6.6	2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	87
4.6.7	2:7 Statens haverikommission	91
5	Strålsäkerhet	93
5.1	Mål för området	93
5.2	Resultatredovisning.....	93
5.3	Analys och slutsatser	94
5.4	Politikens inriktning	94
5.5	Den årliga revisionens iakttagelser.....	95
5.6	Budgetförslag.....	95
5.6.1	3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	95
6	Elsäkerhet	99
6.1	Mål för området.....	99
6.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	99
6.3	Resultatredovisning.....	99
6.4	Analys och slutsatser	100
6.5	Politikens inriktning	101
6.6	Budgetförslag.....	101
6.6.1	4:1 Elsäkerhetsverket	101

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor (avsnitt 2.4.5).
2. Riksdagen godkänner investeringsplanen för vidmakthållande av försvarsmateriel för 2021–2032 som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (avsnitt 3.7.1).
3. Riksdagen godkänner investeringsplanen för anskaffning av försvarsmateriel för 2021–2032 som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (avsnitt 3.7.3).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försvarets materielverks behov av rörelsekapital som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 43 000 000 000 kronor (avsnitt 3.7.11).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om export av JAS 39 C/D genom upplåtelse eller överlåtelse av viss materiel, under förutsättning att exporten bidrar till den operativa tillgängligheten inom stridsflygssystemet och att exporten sker till förmån för den operativa tillgängligheten till JAS 39 C/D (avsnitt 3.7.11).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 1 550 000 000 kronor (avsnitt 4.6.6).
7. Riksdagen godkänner investeringsplanen för krisberedskap för 2021–2023 som en riktlinje för Myndigheten för samhällsskydd och beredskapsberedskapsinvesteringar (avsnitt 4.6.6).
8. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 under utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap enligt tabell 1.1.
9. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	41 920 370
1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt	1 466 571
1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	17 808 296
1:4 Forskning och teknikutveckling	716 905
1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	11 361
1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	295 568
1:7 Officersutbildning m.m.	250 806
1:8 Försvarets radioanstalt	1 417 711
1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut	237 373
1:10 Nämnder m.m.	6 536
1:11 Försvarets materielverk	1 957 997
1:12 Försvarsunderrättelsesdomstolen	10 770
2:1 Kustbevakningen	1 353 934
2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	24 850
2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	27 580
2:4 Krisberedskap	1 304 454
2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	381 671
2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 435 898
2:7 Statens haverikommission	47 799
3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	409 945
4:1 Elsäkerhetsverket	66 975
Summa anslag under utgiftsområdet	71 153 370

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	16 500 000	2022–2027
1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	73 300 000	2022–2030
2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	45 000	2022–2026
2:4 Krisberedskap	1 800 000	2022–2027
3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	80 000	2022–2025
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet	91 725 000	

2 Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap är uppdelat i följande områden med tillhörande myndigheter.

Försvar (avsnitt 3)

- Försvarsmakten inklusive Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten
- Försvarets materielverk
- Försvarsunderrättelsedomstolen
- Försvarets radioanstalt
- Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten
- Totalförsvarets forskningsinstitut
- Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

Området omfattar också bidrag till Centralförbundet Folk och Försvar, Svenska Röda Korset och vissa mindre nämnder.

Samhällets krisberedskap (avsnitt 4)

- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Kustbevakningen
- Statens haverikommission

Området omfattar också ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal.

Strålsäkerhet och elsäkerhet (avsnitt 5 och 6)

- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Elsäkerhetsverket

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 06 Försvar och samhällets krisberedskap

Milljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Försvar	55 410	59 809	58 458	66 100	71 460	77 372
1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	36 619	38 972	38 228	41 920	44 719	47 542
1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt	980	1 180	989	1 467	1 473	1 489
1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	13 649	15 202	14 793	17 808	19 972	22 721
1:4 Forskning och teknikutveckling	687	717	718	717	832	952
1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	10	11	11	11	11	12
1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	198	209	211	296	334	349
1:7 Officersutbildning m.m.	224	224	225	251	261	270
1:8 Försvarets radioanstalt	1 217	1 271	1 295	1 418	1 549	1 634
1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut	228	234	234	237	239	242
1:10 Nämnder m.m.	6	6	6	7	7	7
1:11 Försvarets materielverk	1 582	1 771	1 736	1 958	2 051	2 145
1:12 Försvarsunderrättelsesdomstolen	9	11	11	11	11	10
Samhällets krisberedskap	4 706	4 660	4 654	4 576	4 831	5 047
2:1 Kustbevakningen	1 261	1 304	1 283	1 354	1 362	1 377
2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	130	75	74	25	25	25
2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	174	68	53	28	28	28
2:4 Krisberedskap	1 366	1 306	1 307	1 304	1 520	1 706
2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	381	396	396	382	382	382
2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 349	1 463	1 492	1 436	1 468	1 481
2:7 Statens haverikommission	44	47	48	48	48	49
Strålsäkerhet	397	396	393	410	411	415
3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	397	396	393	410	411	415
Elsäkerhet	59	65	65	67	69	69
4:1 Elsäkerhetsverket	59	65	65	67	69	69
Totalt för utgiftsområde 06	60 572	64 930	63 570	71 153	76 770	82 903

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 06 Försvar och samhällets krisberedskap

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	64 800	64 800	64 800
Pris- och löneomräkning ²	1 317	1 574	2 315
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 037	10 396	15 789
varav BP21 ³	295	302	5 302
Överföring till/från andra utgiftsområden	-1	-1	-1
Övrigt		0	0
Ny utgiftsram	71 153	76 770	82 903

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4).

Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år.

2.3 Mål för utgiftsområdet

De övergripande målen för vår säkerhet är att värna samhällets funktionalitet och att värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter (prop. 2008/09:140, bet. 2008/09:FöU10, rskr. 2008/09:292). Hävdandet av vårt lands suveränitet och territoriella integritet är en förutsättning för att Sverige ska kunna uppnå målen för vår säkerhet.

2.3.1 Det militära försvaret

Riksdagen har beslutat att målet för det militära försvaret fr.o.m. 2016 ska vara att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251).

Detta ska ske genom att

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen
- förebygga och hantera konflikter och krig
- skydda Sveriges handlingsfrihet vid politisk, militär eller annan påtryckning och om det krävs försvara Sverige mot incidenter och väpnat angrepp
- skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.

2.3.2 Samhällets krisberedskap

Skydd mot olyckor

Riksdagens mål för skydd mot olyckor är enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor att i hela landet ge människors liv, hälsa, egendom och miljö ett – med hänsyn till de lokala förhållandena – tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor.

Krisberedskap

De av regeringen angivna målen, som förtydligades i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 6), indelas i ett förebyggande perspektiv och ett hanterande perspektiv. Med dessa utgångspunkter är målen för krisberedskapen att

- minska risken för olyckor och kriser som hotar vår säkerhet
- värna människors liv och hälsa samt grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter genom att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och hindra eller begränsa skador på egendom och miljö då olyckor och krissituationer inträffar.

Arbetet med krisberedskapen bör även bidra till att minska lidande och konsekvenser av allvarliga olyckor och katastrofer i andra länder. Krisberedskapsarbete utgör också en utgångspunkt för arbete med det civila försvaret.

Civilt försvar

Civilt försvar är den civila verksamhet som myndigheter, kommuner och regioner samt enskilda, företag och det civila samhället m.fl. vidtar för att förbereda Sverige för krig. I fredstid utgörs verksamheten av beredskapsplanering och förmågehöjande åtgärder. Under höjd beredskap och ytterst krig utgörs verksamheten av nödvändiga åtgärder för att upprätthålla målet för civilt försvar. Det civila försvaret ska bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred.

Riksdagen har beslutat (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) att målet för verksamheten inom det civila försvaret ska vara att

- värna civilbefolkningen
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- bidra till Försvarsmaktens förmåga vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld.

2.3.3 Elsäkerhet

Målet för området är enligt elsäkerhetslagen (2016:732) att främja hög elsäkerhet och minska risker för att el orsakar personskada eller sakskada.

2.4 Totalförsvaret

Totalförsvaret består av det militära och det civila försvaret och omfattar en mängd olika aktörer. Utöver myndigheter som tillhör utgiftsområde 6 finns det inom andra utgiftsområden ett flertal myndigheter som har uppgifter inom totalförsvaret. Ett exempel är länsstyrelserna som hör till utgiftsområde 1 Rikets styrelse. Följande avsnitt omfattar den sammanhållna utvecklingen av totalförsvaret inom utgiftsområde 6. I avsnitt 3 och 4 redovisas resultat och politikens inriktning för det militära försvaret respektive det civila försvaret.

2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I resultatredovisningen används följande bedömningsgrunder som utgår från inriktningen i regeringsuppdraget till Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) att främja och utveckla en sammanhängande planering av totalförsvaret (Fö2017/00688/MFI). Enligt uppdraget ska Försvarsmakten och MSB verka för att bevakningsansvariga myndigheter samt vissa regioner och kommuner vidtar åtgärder på följande områden:

- krigsplacering av personal
- planering för stöd till Försvarmakten med bl.a. kritiska förnödenheter
- säker och robust kommunikation inom totalförsvaret
- planering för att verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats.

Bevakningsansvariga myndigheter har i sina regleringsbrev haft i uppdrag att i arbetet med civilt försvar prioritera dessa områden.

Utvecklingen av totalförsvaret följs i resultatredovisningen även inom områdena informations- och cybersäkerhet samt genomförandet av övningar.

2.4.2 Resultatredovisning

Fortsatt utveckling av totalförvarsplaneringen

Under 2019 har arbetet med att utveckla en sammanhängande planering av totalförsvaret fortsatt utifrån det uppdrag som regeringen gav till MSB och Försvarmakten 2017. Under året har även ett antal olika utbildningar genomförts och en grundläggande webbaserad totalförvarsutbildning kvalitetssäkrats. Arbetet med en sammanhängande totalförvarsplanering, inkluderat tillsättandet av olika statliga utredningar avseende försörjningstrygghet inom samhällsviktig verksamhet, har genomförts, pågår eller planeras. Dessa har utgjort viktiga ingångsvärden i regeringens hantering av den pågående covid 19-pandemin.

Förbättrat skydd för totalförvarsverksamhet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den skyndsamt bör låta genomföra en bred och genomgripande utredning som syftar till att finna generella lösningar för de olika situationer där totalförsvarets intressen behöver särskilt skydd (bet. 2016/17:FöU5 punkt 8, rskr. 2016/17:175).

I linje med vad som har aviserats i den nationella säkerhetsstrategin den 4 januari 2017 beslutade regeringen den 23 mars 2017 om direktiv till en parlamentariskt sammansatt kommitté, Förbättrat skydd för totalförvarsverksamhet (dir. 2017:31). Kommittén fick i uppgift att bl.a. kartlägga det regelverk som syftar till att skydda totalförvarsverksamhet mot yttre hot. Utifrån kartläggningen skulle kommittén analysera befintligt regelverk och bedöma om det finns behov av författningsåtgärder vad gäller ansvarsförhållandet mellan staten, kommunerna och enskilda.

Kommittén lämnade den 4 juni 2019 sitt slutbetänkande Förbättrat skydd för totalförsvaret (SOU 2019:34). Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Krigsplacering av personal

Krigsplacering av personal är avgörande för att säkerställa att rätt kompetens finns till förfogande vid en förändrad konfliktnivå. Efter att de bevakningsansvariga myndigheternas krigsplacering av personal genomfördes vid utgången av 2018 har utvecklingen av krigsorganisation fortsatt under 2019, bl.a. med stöd till kommuner för att de ska kunna upprätthålla sin verksamhet under höjd beredskap.

Stöd till Försvarmakten med bl.a. kritiska förnödenheter

För att ge Försvarmakten ökad möjlighet att verka vid höjd beredskap krävs att myndigheter, med stöd av företag, tryggar kritisk försörjning av förnödenheter. Försvarmakten har identifierat att det i alla beredskapsnivåer finns brister på

förnödenheter och tjänster från aktörer inom totalförsvaret och att vissa produkter behöver lagerhållas då dessa inte kan garanteras genom i fredstid planerad uttagning, förfogande eller genom avtal. Beredskapsplaneringen, som genomförs med stöd av Försvarets materielverk (FMV), har också visat att planering med privata företag bör genomföras vid behov, i första hand av bevakningsansvariga myndigheter samt Försvarsmakten med stöd av FMV.

Arbetet med uttagningsfrågor har gått framåt bl.a. genom utvecklad samverkan och rutiner mellan Försvarsmakten och berörda myndigheter. Under 2019 har Försvarsmakten även fattat beslut om uttagning för drygt 2 000 fordon och sänt uttagningsbesked till fordonsägare runt om i landet.

I december 2019 presenterades betänkandet Näringslivets roll inom totalförsvaret (SOU 2019:51). Utredningen hade som uppdrag att föreslå åtgärder för näringslivets roll inom totalförsvaret samt försörjningstryggheten i fråga om försvarsmaterieförsörjningen (dir. 2018:64). Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Arbetet med att etablera ett koncept för sjukvårdssystemet inom totalförsvaret har fortsatt. Konceptet omfattar civil-militära kontaktytor på alla nivåer och över hela konfliktskalan och utgör en del av totalförsvärsövning 2020.

Säker och robust kommunikation inom totalförsvaret

Försvarsmakten och MSB har under 2019 fortsatt att arbeta med utveckling och förvaltning av säkra och robusta kommunikationstjänster som används för ledning och samverkan inom totalförsvaret. En säker kommunikation är viktig för att möjliggöra samverkan och ledning inför och vid höjd beredskap och då ytterst i krig. Förutom tekniska lösningar krävs ökad kunskap om säkerhetsskydd. I takt med att utvecklingen av totalförsvaret fortlöper ökar behovet av att kunna kommunicera och planera i säkra och robusta system. Försvarsmakten och MSB har i dialog med Regeringskansliet förberett de infrastrukturella förutsättningarna för att säkra behovet av säker och robust kommunikation inom totalförsvaret.

Planering för att verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats

Att verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats ger en ökad funktionalitet, tillförlitlighet, säkerhet och uthållighet för berörda myndigheter och andra aktörer. Planering för att verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats gäller främst civila aktörer och har därför primärt hanterats av MSB, med stöd av Försvarsmakten. MSB arbetar för närvarande med att utveckla ett koncept för mobila ledningsplatser som ett alternativ till skyddad ledningsplats.

Övningar för att stärka totalförsvärsförmågan

Inom ramen för arbetet med att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret är det av vikt att aktörer inom det militära och det civila försvaret övar tillsammans i syfte att stärka totalförsvärsförmågan. Under 2019 har ett intensivt planeringsarbete genomförts inför totalförsvärsövning 2020. Övningen syftar till att stärka allmänhetens kunskap om och förtroendet för totalförsvaret. Vidare kommer Sveriges totalförsvärsförmåga att prövas, utvecklas och stärkas samt viktiga erfarenheter för den fortsatta utvecklingen av totalförsvaret genereras. Övningen inleddes på lokal nivå i november 2019. Genomförandet har därefter också bedrivits på nationell och regional nivå och inkluderat privata aktörer. Avsikten är att över 5 000 individer totalt ska ha deltagit under hela övningen. Den pågående covid-19-pandemin har emellertid

inneburit att en del övningsaktiviteter under 2020 har ställts in alternativt skjutits fram till 2021.

Informations- och cybersäkerhet

I mars 2020 lämnade MSB, Försvarets radioanstalt, FMV, Försvarsmakten, Post- och telestyrelsen, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen en uppdaterad redovisning av den gemensamma handlingsplanen för myndigheternas arbete utifrån målen i den nationella strategin för samhällets informations- och cybersäkerhet (skr. 2016/17:213) (se vidare avsnitt 4.3.3 och 4.4.3.).

Regeringen uppdrog 2019 åt Försvarets radioanstalt, Försvarsmakten, MSB och Säkerhetspolisen att tillsammans vidta förberedande åtgärder och lämna förslag för att ett nationellt cybersäkerhetscenter ska kunna inrättas under 2020. Verksamheten ska stärka Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot mot Sverige och minska cybersårbarheterna. Den ska ge ett utvecklat och samordnat stöd om hur privat och offentlig sektor kan skydda sig mot cyberattacker. Myndigheterna redovisade uppdraget i december 2019. Myndigheterna skulle inom ramen för uppdraget samråda med och inhämta synpunkter från Polismyndigheten, Försvarets Materielverk och Post- och telestyrelsen och av redovisningen framgår att dessa myndigheter är delaktiga i det arbete som sker för att förbereda inrättandet av centret.

Särskilda åtgärder med anledning av utbrottet av covid-19

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2019. Sedan dess har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt. Den pågående covid 19-pandemin har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi samt för ekonomin i Sverige och internationellt. Regeringen och myndigheterna har vidtagit flera åtgärder för att minska effekterna av pandemin.

Försvarsmakten har under första halvåret 2020 fortlöpande hanterat ett stort antal förfrågningar om stöd med anledning av covid-19 och myndigheten har lämnat stöd utifrån tillgängliga resurser med bl.a. två fältsjukhus, tält vid ett antal sjukhus, skyddsutrustning, medicinsk utrustning och stabsstöd till bl.a. regioner, Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Försvarsmaktens stöd till samhället samordnas utifrån samverkan på central nivå med Socialstyrelsen och MSB.

FMV har stöttat Socialstyrelsen med upphandling med inköp av skyddsutrustning, samt planering inför eventuella andra inköp av annan typ av medicinsk utrustning. Totalförsvarets forskningsinstitut har stärkt upp ett flertal myndigheters analysfunktioner avseende omvärldsanalys och smittspridningsmodeller. Myndigheten har även genomfört analyser av kritiska försörjningsflöden, liksom av kliniska covid-19-prover för Region Västerbotten, samt testat andningsskydd åt sjukvården. Vidare har en stor mängd personligt skyddsmaterial skickats till Socialstyrelsen. MSB har lagt mycket resurser på att stödja andra aktörer, på analys av hur samhället i stort har påverkats liksom samordning och kommunikation. MSB har stöttat hanteringen genom bl.a. arrangerandet av regelbundna samverkanskonferenser, framtagande av nationella lägesbilder, utlån av kompetens och resurser samt resurssamordning. Den 19 mars fick MSB i uppdrag att säkerställa att myndigheternas information med anledning av utbrottet av det nya coronaviruset är samordnad och tydlig samt att det finns effektiva kanaler för att föra ut informationen. Den 4 maj fick MSB i uppdrag att vid behov stödja regioner, kommuner, företag och andra aktörer genom att hantera transport och logistik avseende skyddsutrustning och annan materiel till följd av covid-19.

Covid-19 och de restriktioner som pandemin givit upphov till har också påverkat verksamheten inom utgiftsområdet på andra sätt, exempelvis genom att viss nationell och internationell övningsverksamhet under 2020 har ställts in eller skjutits upp. Pandemin påverkar även näringslivet. Den 30 april uppdrog därför regeringen åt FMV och Försvarmakten att i samverkan analysera vilka åtgärder som, inom givna ekonomiska ramar, kan och bör vidtas för att dels upprätthålla leveransförmågan inom materiel- och logistikförsörjningen, dels understödja leverantörsbasens fortlevnad (Fö nr 6, Fö2020/00477/MFU). Den 29 maj respektive den 1 juni redovisade myndigheterna ett likalydande svar på uppdraget (Fö2020/00554/MFU). Av svaren framgick att det inte identifierats några övergripande problem vad gäller leverans av materiel. Ett antal risker kunde emellertid identifieras, liksom en rad möjliga åtgärder. I synnerhet lyftes betydelsen av att staten upprätthåller beställningstakten i enlighet med investeringsplanen för att inte konsekvenserna av krisen i näringslivet ytterligare skulle förvärras.

2.4.3 Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att arbetet med att utveckla totalförsvaret under 2019 fortsatt i enlighet med den försvarspolitiska inriktningen för 2016–2020. Försvarmakten och MSB har utifrån regeringens uppdrag fortsatt arbetet med att främja och utveckla en sammanhängande planering av totalförsvaret och stödja berörda aktörers totalförsvarsplanering. Kunskapen hos berörda aktörer har stärkts genom utbildning och övning, ett arbete som pågår på alla nivåer. Inom övningsverksamheten beaktas totalförsvaret vid planering och genomförande. Att de bevakningsansvariga myndigheternas krigsplacering nu är genomförd är viktigt för totalförsvarets förmåga. Samtidigt kan regeringen konstatera att myndigheternas interna arbete och organisation, liksom samverkan mellan myndigheterna, fortsatt kan behöva utvecklas för att tillgodose eventuella krav på bemanning dygnet runt, vid höjd beredskap och ytterst vid krig.

MSB, Försvarets radioanstalt, Försvarets materielverk, Försvarmakten, Post- och telestyrelsen, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen har genom uppdraget att ta fram en gemensam samlad handlingsplan genomfört ett flertal åtgärder för att stärka cyber- och informationssäkerheten. Regeringen bedömer att inrättandet av ett nationellt cybersäkerhetscenter under 2020 utgör ett viktigt steg på vägen.

De senaste årens ekonomiska förstärkningar har förbättrat förutsättningarna för att stärka den samlade förmågan i totalförsvaret och regeringen bedömer att fortsatta framsteg har gjorts i arbetet med totalförsvarsplaneringen under 2019. Ansvariga myndigheter har fortsatt totalförsvarsutvecklingen utifrån den rapport som Försvarmakten och MSB lämnade till regeringen i februari 2019 (Fö2019/00198/MFI). I takt med att allt mer arbete genomförs och fler aktörer engageras stärks totalförsvarsförmågan i Sverige. Regeringen bedömer att arbetet måste fortsätta de kommande åren för att uppnå önskad effekt. Erfarenheterna från hanteringen av covid 19-pandemin kommer att utgöra viktiga ingångsvärden i den fortsatta processen.

2.4.4 Politikens inriktning

Totalförsvarets förmåga behöver fortsatt stärkas. Regeringen avser att under hösten 2020 lämna en försvarspolitisk proposition till riksdagen. Regeringen avser bl.a. att föreslå ett övergripande mål för totalförsvaret, samt reviderade mål för det militära försvaret respektive det civila försvaret. Propositionen kommer även att behandla den säkerhetspolitiska utvecklingen samt inriktning för säkerhetspolitiken och våra internationella försvarssamarbeten.

Cyberhoten mot Sverige och svenska intressen är omfattande. Inrättandet av det nationella cybersäkerhetscentret innebär att Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot stärks. Den utökade samordning som etableringen av centret innebär kommer att utgöra en viktig komponent i utvecklingen av informations- och cybersäkerheten i Sverige. Regeringen föreslår att sammanlagt 50 miljoner kronor tillförs 2021 för det samlade arbetet med att inrätta ett cybersäkerhetscenter. Det systematiska arbetet med informations- och cybersäkerhet bör stärkas ytterligare hos aktörer inom totalförsvaret. Det är också av vikt att myndigheter och organisationer med ansvar inom totalförsvaret har tillgång till säkra och robusta kommunikationstjänster samt nätlösningar med höga säkerhetskrav som är ändamålsenliga för hantering och kommunikation av säkerhetsskyddsklassificerad information. Av särskild vikt är den it-infrastruktur som stöder verksamheten så att information kan utbytas på ett säkert och robust sätt.

För att totalförsvaret ska stärkas under den kommande försvarsbeslutsperioden föreslås anslagen till såväl det militära som det civila försvaret tillföras ytterligare medel. Regeringen föreslår att 5 miljarder kronor tillförs det militära försvaret och 1 miljard kronor tillförs det civila försvaret 2021. Vidare aviserades i budgetpropositionen för 2020 att anslagen till det militära försvaret, utöver tidigare fattade beslut, ökas med fem miljarder kronor årligen 2022 t.o.m. 2025. Denna inriktning ligger fast. Det civila försvaret ska tillföras 1,5 miljarder kronor 2022, 2,5 miljarder kronor 2023, 3 miljarder kronor 2024 och 3,8 miljarder kronor 2025. Från och med 2023 ska utgiftsökningen finansieras med avgifter så långt möjligt. En avgift ska i första hand finansiera statens kostnader för den funktion för nationellt samordnad försörjningsberedskap som först ska utredas.

2.4.5 Budgetförslag

Beredskapskredit för totalförsvaret

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen fick nyttja en kredit i Riksgäldskontoret på högst 40 000 000 000 kronor för 2020. Regeringen anser att motsvarande bemyndigande bör lämnas för 2021. Beredskapskrediten ska säkerställa att en nödvändig beredskapshöjning inte förhindras eller fördröjs därför att regeringen inte disponerar nödvändiga betalningsmedel. Om beredskapskrediten utnyttjas avser regeringen att återkomma till riksdagen med redovisning av behovet av medel för den fortsatta verksamheten. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2021 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor.

3 Försvar

3.1 Mål för det militära försvaret

Målet för det militära försvaret framgår i avsnitt 2.3.1.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I resultatredovisningen används följande bedömningsgrunder:

- Försvarsmaktens operativa förmåga
- krigsduglighet
- nationella operationer
- försvarsunderrättelseverksamhet och militär säkerhetstjänst
- internationella insatser
- internationellt försvarssamarbete
- personalförsörjning
- materiel- och logistikförsörjning
- forskning och utveckling.

Vidare används merparten av tidigare angivna resultatindikatorer, exempelvis antal som genomfört repetitionsutbildning och krigsplaceringsläget av personal, i resultatredovisningen. Följande justeringar har gjorts. Till följd av den nya finansiella styrmodellen i materieförsörjningen som infördes 2019 har förutsättningarna för att följa indikatorerna återinvesteringskvot och materieförsörjningskostnader förändrats. Det underlag som återinvesteringskvoten baseras på har bytt innehåll och värdena kommer uppvisa mer variation mellan åren, vilket redovisas nedan. De underlag som använts för att beräkna materieförsörjningskostnaderna är inte längre tillgängliga. Regeringen avser att se över indikatorerna och justera dessa utifrån den nya finansiella styrmodellen.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Försvarsmaktens operativa förmåga

Försvarsmaktens operativa förmåga utgörs av myndighetens förmåga att använda krigsförbanden i militära operationer, i fredstid och ytterst för att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp. Förmågan att mobilisera krigsförbanden är central för att skyndsamt kunna nyttja Försvarsmaktens operativa förmåga vid beslut om höjd beredskap.

Försvarsmaktens förmåga har under 2019 upprätthållits och utvecklats genom övningar, insatser, kompetensutveckling, studier samt forskning och utveckling.

Försvarsmakten har under året genomfört övningsverksamhet med hög frekvens vilket har bidragit till att flera krigsförband ökat sin krigsduglighet i enlighet med regeringens beslut. Större övningar som genomförts är Nordanvind 19, Våreld 19, Baltic Operations (BALTOPS), Baltic Protector, Northern Coasts (NOCO) och Arctic Challenge Exercise (ACE). Försvarsmakten har hållit enheter och förband i beredskap.

Försvarmakten har kunnat lösa myndighetens uppgifter såsom att genomföra omvärldsbevakning, upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet, värna Sveriges suveräna rättigheter och nationella intressen. Myndigheten har därmed i stort kunnat lösa de uppgifter som föreligger för den fredstida verksamheten. Det finns dock fortfarande begränsningar avseende förmågan att mobilisera hela krigsorganisationen och försvara Sverige mot ett väpnat angrepp. Det finns dessutom vissa begränsningar inom ramen för uppgiften att ta emot militärt stöd.

Försvarmakten har deltagit i flera internationella insatser, exempelvis den globala koalitionen militära insats i Irak (OIR), den Natoleda utbildnings- och träningsinsatsen i Irak (NMI) och FN:s fredsbevarande insats i Mali (Minusma). Insatserna redovisas i avsnitt 3.3.6.

Försvarmakten har lämnat stöd till civil verksamhet vid ett antal tillfällen med befintlig förmåga och resurser. Försvarmakten har även under året lämnat stöd till polisen med helikoptertransporter.

Under 2019 har flera planerade och viktiga materielleveranser skett vilket har bidragit till att öka myndighetens förmåga. Det förekommer dock begränsningar i tillgången på viss materiel, främst materiel till grund- och systemutbildningar, vilket har haft en negativ inverkan på förmågan inom samtliga stridskrafter.

Försvarmakten har, med stöd av Försvarets radioanstalt, fortsatt att utveckla och förstärka cyberförsvarsförmågan, inklusive förmågan att genomföra aktiva operationer i cybermiljön.

3.3.2 Krigsduglighet

Krigsorganisationen har under 2019 fortsatt utvecklats i enlighet med riksdagens och regeringens beslut.

Utvecklingen i krigsförbanden följs främst genom Försvarmaktens värdering av förbandens krigsduglighet. Med krigsduglighet avses hur väl ett krigsförband i sin helhet kan utföra förbandets huvuduppgifter och övriga uppgifter efter mobilisering. Försvarmaktens värdering sammanfattar förbandens förmåga och beror främst på tillgången till materiel och övad personal. Vidare följer regeringen utvecklingen i krigsorganisationen genom bl.a. krigsplaceringsläget av personal, materieluppfyllnadsgrad och utvecklingen inom försvarsgrenarna.

Krigsplaceringsläget av personal

Krigsplaceringsläget av Försvarmaktens personal var under 2019, i likhet med 2018, i huvudsak gott med ett generellt krigsplaceringsläge runt 90 procent. Vidare har personal krigsplacerats i de mobiliseringsreserver som är knutna till krigsförbanden.

Materieluppfyllnadsgrad

Materieluppfyllnadsgraden är ett genomsnitt av krigsförbandschefernas bedömning av i vilken utsträckning förbanden förfogar över den materiel som krävs för att de ska kunna lösa sina uppgifter. Bedömningen ingår i Försvarmaktens värdering av krigsförbanden.

Det genomsnittliga värdet var marginellt sämre jämfört med föregående år, vilket innebär att det 2019 alltjämt fanns materiel- och förnödenhetsbrister som resulterade i begränsningar i krigsförbandens förmåga att lösa sina uppgifter.

Materieluppfyllnadsgraden varierar mellan krigsförbanden. Jämfört med föregående år redovisade 7 procent av förbandscheferna en förbättring och 13 procent en

försämring. För resterande 80 procent av krigsförbanden redovisades inga förändringar. Brister i krigsplaceringen av materiel innebär att den underliggande värderingen av förbandens tillgång till kravställd materiel är baserad på ofullständigt underlag. Det medför att också värderingen av materieluppfyllnadsgraden är förenad med osäkerhet.

Försvarsgrenar och funktioner

Armén

Förbandsproduktionen inom armén har under 2019 sammantaget genomförts enligt plan. Fokus har främst varit riktat mot grundutbildning med värnpliktsamt förstågeuppbyggnad mot två brigader samtidigt som beredskap har upprätthållits och internationella militära insatser genomförts.

Samarbetet med Finland har fortsatt utvecklats, särskilt i och med övningen Nordanvind. Utöver den övningen har samövningar med Finland genomförts inom flera av arméns funktioner.

Under året har nationella operationer och internationella insatser genomförts vilka utvecklat berörda krigsförbands förmåga på lägre taktisk nivå, samtidigt som det begränsat förbandens möjligheter att genomföra övningar och annan förmågehöjande verksamhet. Under året har bl.a. den nya granatkastarpansarbandvagnen 90/120 levererats. Arbetet med luftvärnsrobotsystem 103 (Patriot) har fortsatt under året, vilket bl.a. innefattat utbildning och infrastrukturella åtgärder. Inom materielområdet har dock den bristande tillgängligheten på såväl stridsfordon och stridsvagnar som lastbilar till del påverkat förbandsproduktionen negativt. Främsta anledningen till dessa brister har varit att antalet fordon varit begränsat på grund av renoveringar och reparationer då flertalet fordonssystem är gamla.

Hemvärnsförband

Vissa hemvärnsbataljoner har under 2019 ökat sin förmåga medan ett antal förband fortsatt påverkats av infrastrukturella behov, materielbrister samt av vakanser.

Hemvärnsförbanden har löst sina nationella beredskapsuppgifter och utvecklat sin förmåga samtidigt som de lämnat stöd till det övriga samhället.

Under 2019 bestod hemvärnsförbanden av 20 744 personer, av dessa var 13 procent kvinnor och 87 procent män. Under 2018 var motsvarande antal 21 223, även det året var könsfördelningen 13 procent kvinnor och 87 procent män. Regeringen konstaterar att bemanningen inom hemvärnsförbanden i huvudsak är fortsatt god även om detta i huvudsak upprätthålls av personal som tidigare genomfört värnpliktsutbildning. Rekryteringen till hemvärnsförbanden kan bli utmanande innan de ökande grundutbildningsvolymerna åter kan ge avkastning till hemvärnsförbanden.

Under året har ett stort antal övningar genomförts, exempelvis 40 krigsförbandsövningar (KFÖ) och 86 särskild övning förband (SÖF). Under året har hemvärnsförbandens beredskap kontrollerats genom oannonserade beredskapskontroller, med delar ur hemvärnsförbanden tillsammans med förband ur andra stridskrafter.

Marinen

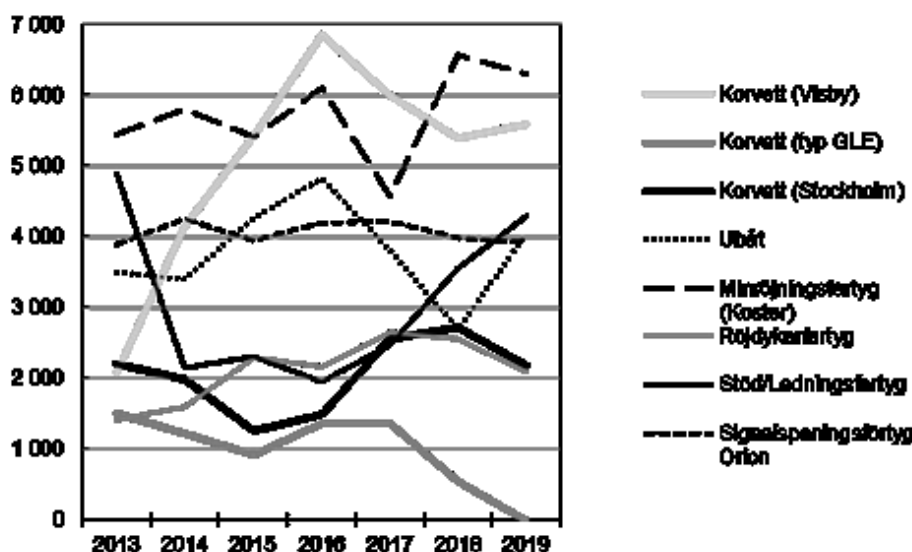
Under 2019 har genomförd nationell och internationell insats- och övningsverksamhet bidragit till de marina stridskrafternas förmågeutveckling, främst avseende ubåtsjakt, amfibiestrid och minröjning. Bilateralt marint samarbete med Finland och USA har fördjupats under 2019, bl.a. genom övningsverksamhet. Under hösten 2019 påbörjades förberedelser för deltagande i insatsen i Irak, OIR, där Amfibieregementet

har ansvaret för förbandsbidraget under första halvåret 2020. Samverkan med flygstridskrafterna har utvecklats under året, inte minst avseende gemensam sjömålsstrid med stridsflyg. Den materiella tillgängligheten har ökat under året även om vissa begränsningar kvarstår avseende bl.a. delsystem, vilket till del påverkat förbandsproduktion och operativ tillgänglighet. Vakanser kvarstår för marinen inom vissa personalkategorier.

För flertalet plattformar inom marinstridskrafterna har antalet gångtimmar ökat under 2019 jämfört med 2018, främst till följd av omfattande övningsverksamhet. En begränsning utgörs av reservdelstillgång för ålderstigen materiel. Nedgångar i antalet gångtimmar för fartyg förklaras främst genom underhållsåtgärder och modifieringar då fartygen är på varv och kan i vissa fall även kopplas till bristande materieltillgänglighet. Det totala antalet gångtimmar för fartyg redovisas i diagram 3.1.

Diagram 3.1 Gångtimmar per fartygstyp

Gångtimmar

Källa: Försvarsmaktens årsredovisning för 2019.

Flygvapnet

Under 2019 har flygstridskrafterna på grund av personella vakanser och brister i materielen tvingats prioritera insatsverksamhet och utbildning före förmågeutveckling. Övningsverksamheten har fortsatt legat på hög nivå där exempelvis den nordiska flygövningen Arctic Challenge Exercise (ACE), under svensk ledning, för första gången 2019 uppnådde den högsta nivån av övningskomplexitet, s.k. flaggstatus. Försvarsmakten har lämnat stöd till bekämpning av skogsbränder främst med helikopterresurser och vid ett antal tillfällen genomfört taktiska transportflygningar till pågående internationella insatser.

Tabell 3.1 Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp

Antal flygtimmar	2014	2015	2016	2017	2018	2019
JAS 39	10 643	11 287	10 974	10 622	10 233	9 624
SK 60	4 937	4 905	5 118	4 699	4 526	3 475
TP 84	2 250	2 504	2 242	2 099	2 196	1 952
Fpl 100	1 495	1 512	1 495	1 647	1 602	1 693
Fpl 102	1 599	1 987	1 809	1 795	1 607	1 596
Helikopter 14	866	1 288	1 523	1 473	1 454	1 025
Helikopter 15	2 823	3 609	3 701	4 057	3 637	3 653
Helikopter 16	2 192	2 393	2 531	2 716	2 815	2 449

Källa: Försvarmaktens årsredovisning för 2019.

Flygtidsproduktionen minskar för flera flygsystem, exempelvis JAS 39, Hkp 14 och Sk 60, i förhållande till både 2018 och 2017. För JAS 39 har flygtidsproduktionen sjunkit för fjärde året i rad vilket Försvarmakten uppger beror på bl.a. att större tillsyner har tagit längre tid än planerat. Skolflygplanet Sk 60 infördes i Försvarmakten 1967 och har i flera steg livstidsförväntats. Regeringen bemyndigade i mars 2020 Försvarmakten att anskaffa ett nytt skolflygplan för den grundläggande flygutbildningen.

Ledningsfunktionen

Försvarmakten har under 2019 utvecklat den operativa förmågan vid ledningsförbanden, främst avseende personell kompetens genom samövning i vintermiljö. Det finns dock fortsatt brister vad gäller tillgång till materiel för att bl.a. kunna genomföra grundutbildning med värnplikt parallellt med att de stående förbanden utbildar och övar vilket påverkar både förbandsutvecklingen och förbandsproduktionen. Vidare har förbanden verkat kontinuerligt med en hög tillgänglighet och parallellt utfört övriga tilldelade stöd- och utvecklingsuppgifter. Eftersom dessa verksamheter har varit resurskrävande har det påverkat möjligheterna att utveckla krigsförbanden, men förbandsproduktionen har i huvudsak genomförts enligt plan.

Cyberförmåga

Försvarmakten har fortsatt arbetet med att utveckla och etablera en militär utbildningsanläggning för att förstärka möjligheterna att bedriva utbildning, träning och övningar med bäring på Sveriges cyberförsvar. Planeringen för införandet av cybersoldater 2020 har fortsatt och sker i nära samarbete med Totalförsvarets rekryteringsmyndighet och Kungliga Tekniska högskolan. Satsningar inom forskning och utveckling har även initierats för att vidmakthålla och på sikt stärka cyberförmågan. Inom cyberområdet har Försvarmakten kontinuerligt övervakat Försvarmaktens ledningsstödssystem samt vid flera tillfällen kartlagt och avvisat försök till intrång.

Logistikfunktionen

Logistikförbanden har under 2019 genomfört bl.a. repetitionsutbildningar, träning och deltagande i övningar. Under året har arbete genomförts för att höja nivån på samtliga krigsförbands underhållssäkerhet och uthållighet främst vad avser förplägnad för fred, kris och krig. Försvarmakten arbetar intensivt för att höja myndighetens uthållighet även inom övriga förnödenhetsslag. Försvarmakten har inom ramen för det finsk-svenska logistiksamarbetet utarbetat ett gemensamt logistikkoncept vilket inkluderar en gemensam logistikplanering av vissa övningar.

Depåförbanden

Sedan januari 2016 har Försvarsmakten inrättat en depåorganisation där 20 depåer organiserats. Under 2019 har myndigheten har fortsatt sitt arbete med att etablera och tydligare definiera depåorganisationen.

3.3.3 Nationella operationer

Beredskap och nationella operationer

Nationella operationer har upprätthållits i enlighet med Försvarsmaktens grundoperationsplan. Skyddet av den territoriella integriteten har upprätthållits genom att flygplan och fartyg med incidentberedskapsuppgifter har funnits tillgängliga för identifiering och ingripande mot överträdelser av tillträdesförordningen (1992:118). Frivilliga flygkåren har använts som stöd till sjöövervakningsuppgifter. På land har beredskapsstyrkor och bevakningsresurser ständigt funnits avdelade och utfört skyddsuppgifter av skyddsvärd verksamhet. Beredskapsanpassningar har genomförts mot den periodvis höga militära aktiviteten i närområdet.

Under 2019 skedde 9 kränkningar av svenskt luft-och sjöterritorium. Detta är färre än 2018 då Försvarsmakten rapporterade 13 överträdelser. Sverige har under året inte brutit mot andra staters tillträdesbestämmelser vid något tillfälle.

Försvarsmaktens stöd till samhället

Under 2019 har Försvarsmakten lämnat stöd till samhället vid 83 tillfällen i enlighet med lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, förordningen (2017:113) om Försvarsmaktens stöd till polisen med helikoptertransporter samt förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet.

Stöd enligt lagen om skydd mot olyckor har lämnats vid 63 tillfällen 2019 jämfört med 138 tillfällen under 2018. 41 av stödinsatserna under 2019 var kopplade till eftersök av försvunna personer. Försvarsmaktens kostnad för lämnat stöd enligt denna lag uppgick under 2019 till 10,2 miljoner kronor.

Stöd enligt förordningen om Försvarsmaktens stöd till polisen med helikoptertransporter har lämnats vid ett tillfälle, vid en gemensam övning mellan Polismyndigheten och Försvarsmakten. Kostnader för stöd till polisen med helikopterresurser finansieras inom ramen för Försvarsmaktens anslag 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*.

Stöd enligt förordningen om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet har lämnats vid 19 tillfällen under 2019 jämfört med 48 tillfällen 2018. Försvarsmaktens kostnad för lämnat stöd enligt denna förordning uppgick under 2019 till 2,6 miljoner kronor.

3.3.4 Försvarsunderrättelseverksamhet

Försvarsunderrättelseverksamheten har fortsatt präglats av att den militära och säkerhetspolitiska utvecklingen såväl globalt som i Europa och vårt närområde har försämrats över tid. Den militära verksamheten i Sveriges närområde har fortsatt varit hög med frekvent militär närvaro och ett flertal större övningar. Under 2019 har förmågan hos försvarsunderrättelsemyndigheterna, dvs. Försvarsmakten, Försvarets radioanstalt, Försvarets materielverk och Totalförsvarets forskningsinstitut, att följa och analysera den aktuella situationen och de övergripande trenderna i Sveriges närområde utvecklats. Försvarsunderrättelsemyndigheterna har även följt den säkerhetspolitiska och militära utvecklingen i de områden där Sverige bidrar till internationella insatser. Delar av de underrättelser som den militära underrättelse- och

säkerhetstjänsten (Must) producerar bidrar även till EU:s lägesuppfattning. Terrorhotet i och mot Europa är fortsatt allvarligt. Under 2019 har formerna för samarbetet avseende kontraterrorism mellan Must, Försvarets radioanstalt och Säkerhetspolisen utvecklats. Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT) har alltjämt utgjort en viktig plattform för rapportering och bedömningar om utländska förhållanden som påverkar terrorhotet mot Sverige.

Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten har under 2019 genomfört granskningar och kontroller i enlighet med gällande lagstiftning.

3.3.5 Militär säkerhetstjänst

Den militära säkerhetstjänsten har under året fått en ökad betydelse inte minst beroende på arbetet inför återinförandet av värnplikten som medfört att antalet säkerhetsprövningar har ökat, införandet av 5G och andra samhällsgenomgripande frågor. Vidare har återuppbyggnaden av totalförsvaret ställt ökade krav på den militära säkerhetstjänsten inom såväl utbildnings-, som tillsynsområdet och inom utveckling och införande av vissa kryptografiska funktioner.

3.3.6 Internationella insatser

Sverige har under 2019 deltagit i internationella insatser samt lämnat stöd till arbetet med säkerhetssektorreform i olika länder, vilket bidrar till mål 16 i Agenda 2030. Antalet individer som var insatta i internationella insatser och övrig internationell tjänstgöring under året var 1 424, varav 148 kvinnor och 1 276 män. Det är en ökning jämfört med 2018, då 1 307 individer (varav 136 kvinnor och 1 171 män) var insatta i internationella insatser.

Operation Inherent Resolve (OIR), Irak. Sedan början av 2019 har det svenska bidraget till den globala koalitionen militära insats i Irak varit stationerat på Taji-basen, nordväst om Bagdad. Det svenska bidraget har bestått av utbildare samt personal för skydd och bevakning. Det svenska bidraget minskade från ca 70 personer 2018 till ca 50 personer 2019 på grund av minskat behov av stödfunktioner i och med samlokaliseringen med ett brittiskt förband på Taji. Under början av 2020 har bl.a. Taji-basen utsatts för omfattande beskjutning av indirekt eld. Detta tillsammans med utbrottet av covid-19 under första halvåret 2020 medförde att Försvarsmakten fattade beslut att tillfälligt omgruppera den svenska personalen till Sverige.

Minusma, Mali. Försvarsmakten har under 2019 fortsatt bedrivit verksamhet inom ramen för FN:s fredsbevarande insats i Mali, Minusma. Det svenska bidragets huvuduppgift har varit att förse insatsens underrättelseenhet med information som kan användas för att uppfylla säkerhetsrådets mandat. Utöver förbandsbidraget har det svenska bidraget också utgjorts av stabsofficerare vid regionala och centrala staber. Det svenska bidraget fram till den 1 december uppgick till ca 250 personer på plats. Den 1 december 2019 påbörjades nedmonteringen av den svenska infrastrukturen i Timbuktu. Samtidigt har Försvarsmakten stegvis utökat närvaron i Gao, i Minusmas östra sektor, som under 2020 kommer bli det svenska förbandsbidragets nya förlägningsplats.

Resolute Support Mission (RSM), Afghanistan. Försvarsmakten har under 2019 fortsatt arbetet med att bistå de afghanska försvars- och säkerhetsstyrkorna inom ramen för Natos utbildnings- och rådgivningsinsats RSM. Det svenska styrkebidraget uppgick vid årets slut till 25 befattningar och har bestått av rådgivare till de afghanska försvars- och säkerhetsstyrkorna, stabspersonal och personal för att stödja styrkan på plats. Personalen har i huvudsak varit baserad på Camp Marmal i Mazar-e-Sharif. Sverige har även bemannat en befattning som helikopterinstruktör vid basen i Kandahar. RSM

har under 2019 reducerat delar av insatsens verksamhet, vilket har påverkat Sveriges bidrag under 2019 då fyra rådgivare togs hem i förtid. Säkerhetsläget har fortsatt varit ansträngt med höga förluster för såväl talibaner som afghanska försvars- och säkerhetsstyrkor och civila.

European Training Mission (EUTM), Mali. Försvarsmakten har under 2019 bidragit med åtta personer till EU:s utbildningsinsats EUTM Mali, bestående av en stabsofficerare baserad i Bamako samt sju instruktörer i ett träningssteam som varit baserade vid utbildningsplatsen i Koulikoro. Insatsen ingår i en långsiktig EU-strategi för hela regionen och har till uppgift att bistå med utbildning, rådgivning och mentorskap till stöd för Malis försvarsmakt och försvarssektor.

European Training Mission (EUTM), Somalia. Försvarsmakten har under 2019 bidragit med nio personer till EUTM Somalia. Fem stabsofficerare har deltagit i insatsen, varav tre placerade i Mogadishu och två i Nairobi. I insatsen har även fyra instruktörer deltagit under perioden oktober 2018–mars 2019 med placering i Mogadishu. EU:s utbildningsinsats i Somalia har till uppgift att bistå med rådgivning och stöd till den somaliska försvarssektorn samt i form av utbildning och mentorskap för stöd till den somaliska nationella armén i syfte att förbättra säkerheten i landet.

European Training Mission (EUTM), Centralafrikanska republiken (CAR/RCA). Försvarsmakten har under 2019 bidragit med nio personer till EUTM RCA, bestående av en stabsofficer, sex instruktörer samt två tolkar i ett träningssteam vid utbildningsplatsen i Camp Kassa i huvudstaden Bangui. Styrkan har ingått i en större organisation som gett utbildning och stöd till Centralafrikanska republikens armé. Insatsen syftar till att bistå Centralafrikanska republiken genom stöd till pågående reform av försvars- och säkerhetssektorn.

EUNAVFOR Operation Atalanta. Försvarsmakten har under 2019 bidragit med tre stabsofficerare till Operation Atalantas operationshögkvarter i Rota, Spanien. Omlokaliseringen av operationshögkvarteret från Northwood i Storbritannien till Rota kom som en följd av att Storbritannien lämnat EU. Försvarsmakten har under året utökat bemanningen från två stabsofficerare till tre.

EUNAVFOR MED Operation Sophia. Försvarsmakten har under 2019 till att insatsen avvecklades den 31 mars 2020 bidragit med en stabsofficerare till Operation Sophias operationshögkvarter i Rom, Italien. Försvarsmakten har därmed reducerat bemanningen från 2018.

KFOR, Kosovo. Under 2019 har Försvarsmakten fortsatt lämnat stöd till Kosovos säkerhetsstruktur genom placering av personal i högkvarteret för Kosovo Force (KFOR). Det svenska bidraget har utgjorts av upp till tre personer på plats. Försvarsmakten har även bemannat en rådgivarbefattning vid NATO Advisory and Liaison Team (NALT). Vissa av befattningarna har inneburit delad bemanning med andra länder.

Säkerhetssektorreform

Försvarsmakten har under 2019 lämnat stöd till arbetet för säkerhetssektorreform (SSR) i Ukraina, Georgien, Moldavien och Kenya. Försvarsmaktens stöd till Ukraina har under 2019 fortsatt kanaliserats främst genom den kanadensiskt ledda utbildningsinsatsen Operation UNIFIER. Under året har bidraget omstrukturerats från veckovis roterande instruktörer till permanent placerad personal bestående av fyra befattningar. Under 2019 har Försvarsmakten fortsatt att lämna SSR-stöd till Georgien med en rådgivare vid Natos tränings- och utbildningscentrum (JTEC) i Tbilisi. Försvarsmakten har även deltagit i planering och genomförande av

militärövningen NATO-Georgia Exercise och utbytt erfarenheter inom totalförsvansområdet med Georgien. I Moldavien har Försvarsmaktens SSR-stöd under 2019 främst inriktats på områdena jämställdhet samt kvinnor, fred och säkerhet. Stödet har lämnats via det nordiska centret för gender i militära operationer (NCGM). Till den östafrikanska fredsstyrkan Eastern Africa Standby Force i Kenya har Försvarsmakten lämnat stöd genom kursverksamhet, system för tidig förvarning (Early Warning System) samt övningar.

Tabell 3.2 Anslagsförbrukning för 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Miljoner kronor

Insats	Ramar till Försvarsmakten	Utfall
Minsuma Mali	850	721
OIR Irak	142	104
RSM Afghanistan	67	58
Övrigt	50	42
Summa	1 109	925

Källa: Försvarsmaktens årsredovisning 2019.

3.3.7 Internationellt försvarssamarbete

Regeringen och berörda myndigheter har genom aktiva åtgärder bidragit till att Sveriges försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten med enskilda länder och organisationer har fortsatt fördjupats under 2019 i enlighet med den försvarspolitiska inriktningen (prop. 2014/15:109).

Norden

Förvarssamarbetet mellan Sverige och Finland har under 2019 fördjupats i enlighet med det bilaterala samförståndsavtal som ingicks 2018. På försvarsmaktsnivå fortsätter arbetet med att utveckla förmågan till gemensamt militärt agerande i fred, kris och krig. Under 2019 har detta skett bl.a. genom bilateral operationsplanering, personalutbyte, utarbetande av gemensam finsk-svensk militärstrategisk- och operativ styrning och ett omfattande övningssamarbete inom samtliga stridskrafter. Samarbetet på politisk nivå har fortsatt och bl.a. inkluderat en bilateral scenariobaserad övning med deltagande på ministernivå. Förvarsdepartementet har under 2019 fortsatt arbeta med förslagen i betänkandet En lag om operativt militärt stöd mellan Sverige och Finland (SOU 2018:31). Regeringen överlämnade i mars 2020 en proposition till riksdagen om en ny lag om operativt militärt stöd mellan Sverige och Finland. Lagförslaget syftar till att möjliggöra snabbare beslut om att ge respektive ta emot operativt militärt stöd inom ramen för det svensk-finska förvarssamarbetet, bl.a. genom att regeringen bemyndigas att fatta fler beslut än i dagsläget. Vidare föreslås lagändringar som ska skapa bättre förutsättningar för finsk militär att lämna stöd i Sverige. Riksdagen godkände den 8 september 2020 regeringens lagförslag (bet. 2019/20:UFöU5, rskr. 2020/21:3). Lagen och lagändringarna träder i kraft den 15 oktober 2020.

Samarbetet med Danmark och Norge har under 2019 utvecklats genom såväl möten på politisk nivå som försvarsmaktssamarbete. Regeringen har fortsatt arbetet med implementeringen av samförståndsavtalet med Danmark från 2016 med tyngdpunkt på samarbete mellan sjö- och flygstridskrafter. Under 2019 har aktiviteter med försvarsdepartementet i Norge vidtagits i enlighet med den bilaterala aktivitetslistan för förstärkt förvarssamarbete. Försvarmaktens bilaterala samarbete med Norge fokuserar framför allt på ett nära utbildnings- och övningsutbyte på förbandsnivå. Under 2019 har samverkan skett med norska försvarsmakten bl.a. inför och under

arméövningen Nordanvind. Vidare har svenska, norska och finska flygstridskrafter genomfört regelbunden gemensam övningsverksamhet inom ramen för Cross Border Training (CBT).

Under året har fortsatt utveckling skett av försvarssamarbetet mellan de nordiska länderna inom ramen för Nordic Defence Cooperation (Nordefco) i linje med det strategiska styrdokumentet Vision 2025. Sverige tog i januari 2019 över det roterande ordförandeskapet i Nordefco och har under året haft värdskap för möten på såväl politisk som militär nivå. Under året har de nordiska försvarsministrarna enats om en mekanism för kriskonsultationer och informationsutbyte mellan försvarsdepartementen som kan användas i händelse av kris eller konflikt. Under året ingicks även ett avtal mellan de fem nordiska länderna rörande samarbete om alternativa landningsbaser, vilket även omfattar bestyckade stridsflygplan. I maj-juni 2019 genomfördes under svensk ledning flygövningen Arctic Challenge Exercise för första gången på s.k. flaggnivå vilket är en norm för att ange att en flygövning uppnått vissa kriterier avseende komplexitet och storlek. Vidare har initiativ tagits för att identifiera möjliga samarbetsprojekt inom totalförsvarsområdet. Finland, Norge och Sverige har under året ingått ett avtal rörande försörjningstrygghet inom materielområdet och på militär nivå har ett samarbetsforum för logistikfrågor etablerats. Anskaffningen av ett gemensamt nordiskt uniformssystem har inneburit försöksverksamhet och utvärdering av olika uniformslösningar (se även tabell 3.4).

Andra europeiska länder

Bilateralt samarbete med Estland, Lettland och Litauen har under 2019 främst fokuserat på utbildnings- och övningsarbete. Under året har ett flertal möten genomförts på politisk nivå, såväl bilateralt som inom ramen för det nordiska försvarssamarbetet.

Det bilaterala försvarssamarbetet med Polen, Tyskland och Frankrike har fortsatt att utvecklas under 2019, genom såväl möten på politisk nivå som försvarsmaktssamarbete. Samarbetet med Polen avseende materielanskaffning inom den marina domänen och undervattensområdet har varit av särskilt intresse. Därtill har Försvarsmakten genomfört utbyten med Polen och Tyskland i samband med större övningar. Försvarsmakten har under 2019 fortsatt deltagit i det av Tyskland ledda samarbetet Framework Nations Concept där myndigheten bl.a. deltagit i samarbeten kring försvarsmedicinska frågor. Fokusområden för samarbetet med Frankrike har bl.a. varit internationella insatser och samarbeten på försvarsmaterielområdet. Under 2019 anslöt sig Sverige till det franskiniterade försvarssamarbetet European Intervention Initiative (EI2). Samarbetet syftar till att utveckla en gemensam strategisk kultur och förbättra lägesbilden mellan de deltagande länderna och därmed den europeiska förmågan att agera i krishanteringsinsatser.

Det bilaterala försvarssamarbetet med Storbritannien har fortsatt att utvecklas under 2019. I juli 2019 undertecknades ett samförståndsavtal om samarbete kring framtida stridsflygsutveckling (Future Combat Air Systems Cooperation, FCASC). Det militära övningsarbetet har varit omfattande och genomförts såväl bilateralt som inom ramen för multilaterala övningar. Under 2019 har Sverige och Storbritannien också samarbetat inom ramen för internationella insatser. Sverige har bidragit till den fortsatta utvecklingen av den brittiskledda snabbinsatsstyrkan Joint Expeditionary Force (JEF). Medlemsländerna enades om att JEF i första hand ska kunna verka i en gråzonssituation i Östersjö- och nordområdet. I maj-juni 2019 genomfördes den maritima övningen Baltic Protector i Östersjöområdet.

Under andra halvåret 2019 innehade Sverige ordförandeskapet i det försvarspolitiska forumet Norra gruppen. Ett möte på ministernivå arrangerades i Sverige. Därtill

fortskred arbetet med strategisk kommunikation, militär rörlighet samt säkerhetspolitisk dialog.

USA

Försvarssamarbetet med USA har under 2019 fortsatt att utvecklas i enlighet med inriktningen i den bilaterala avsiktsförklaringen från 2016 samt den svensk-finsk-amerikanska trilaterala avsiktsförklaringen från 2018. Möten har genomförts på såväl politisk som tjänstemanna- och myndighetsnivå. Gemensamma övningar, interoperabilitetsutveckling samt samarbete kring materielanskaffning och i multinationella operationer har genomförts.

EU

Sverige har under 2019 fortsatt sitt deltagande i samarbetsprojekt inom ramen för Europeiska försvarsbyrån (EDA). Inom det permanent strukturerade samarbetet (Pesco) fortsätter arbete med såväl åtaganden som projekt. Under 2019–2020 genomförs även den första ordinarie koordinerade försvarsöversynen CARD som samlar information om det europeiska förmågelandskapet. Europeiska kommissionens förslag till förordning om inrättande av Europeiska försvarsfonden (EDF), som beskrivs närmare i avsnitt 3.3.9, väntas träda ikraft 2021. Regeringen har under 2019 följt utvecklingen av EU-kommissionens arbete med försvarsfrågor, inklusive inrättandet av ett generaldirektorat för försvarsindustri och rymd samt det generella arbetet inom EU med hanteringen av hybridhot och cyber. Sverige har även deltagit i det mellanstatliga samarbetet för att förenkla militära transporter, bl.a. med fokus på att underlätta procedurer för gränspassage och arbetet med förbättrad transportinfrastruktur för dubbel användning. Därtill har regeringen deltagit i förhandlingar för att upprätta den europeiska fredsfaciliteten (EPF) som ska utgöra en samlad struktur för finansiering av säkerhetsinstrumentet som ligger utanför EU:s budget. Sverige har deltagit med sekunderad personal i EU:s militära planerings- och ledningsstruktur (MPCC), som fortsatt arbetet mot att uppnå full operativ förmåga. Svenskt engagemang i EU:s insatser och träningsmissioner beskrivs närmare i avsnitt 3.3.6.

Nato

Det svenska partnerskapet med Nato fortsatte att fördjupas under 2019, med särskilt fokus på samarbete i Sveriges närområde. Sveriges status som Enhanced Opportunities Partner (EOP) skapar möjlighet till ett anpassat partnerskap baserat på Sveriges och Natos gemensamma intressen. Det svenska partnerskapet med Nato har varit fortsatt viktigt för Försvarsmaktens förmågeutveckling vad gäller den nationella försvarsförmågan, förmågan att genomföra internationella insatser och möjlighet till forskningssamarbeten. Sverige deltog i Natos krishanteringsövning Crisis Management Exercise (CMX) 2019, där bl.a. förmågan till samverkan med Nato övades.

FN

Sveriges samarbete med FN har fortsatt att utvecklas under året. Sverige har bl.a. bidragit med stabsofficerare eller militärobservatörer till flertalet FN-insatser. Sveriges förbandsdeltagande i Minusma har bidragit till en fortsatt utveckling av insatsens och FN:s förmåga att framarbete och nyttja underrättelseförmågor i sina operationer. Minusma var därtill under ledning av en svensk styrkechef. Därtill har Sverige och Finland bidragit till Minusma inom ramen för Nordefco-projektet Nordic Mobile Training Teams.

OSSE

Regeringen har under 2019 fortsatt bidragit till OSSE:s arbete för militärt förtroendeskapande och konventionell rustningskontroll. Försvarsmakten har medverkat i ansträngningarna att utveckla Wiendokumentet. Inom ramen för Wiendokumentet har Försvarsmakten även bl.a. genomfört ett flygbas- och förbandsbesök. OSSE är ett av de forum där Sverige har verkat för att bevara den regelbaserade europeiska säkerhetsordningen och för att brott mot de åtaganden som ingår i denna ska uppmärksammas. Inom ramen för Fördraget för observationsflygningar har Sverige verkat för att öka militär transparens och förutsägbarhet.

3.3.8 Personalförsörjning

Försvarsmakten har under 2019 fortsatt arbetet med åtgärder för att kunna fylla upp krigsorganisationen med personal. Bl.a. har Försvarsmakten ändrat kraven på vissa befattningar från militära till civila i syfte att frigöra produktionskapacitet där det krävs militär kompetens. Åtgärden har inneburit att ca 600 civila anställts. Totalt har antalet anställda i Försvarsmakten ökat från ca 20 000 (18 procent kvinnor och 82 procent män) till ca 22 700 (19 procent kvinnor och 81 procent män) under 2019 jämfört med 2018. Personalkostnaderna under 2019 uppgick till ca 16 miljarder kronor vilket är en ökning med ca 2 miljarder kronor jämfört med 2018. Ökningen i personalkostnader och av antalet anställda relaterar främst till verksamhetsövergången från Försvarets materielverk till Försvarsmakten, som innebar ca 1 900 fler anställda för Försvarsmaktens del.

Antalet anställda gruppbefäl, soldater och sjömän uppgick vid årets slut till 5 477 (varav 11 procent kvinnor och 89 procent män), vilket är en ökning med 127 jämfört med 2018.

Officersförsörjning

Andelen yrkesofficerare har ökat under året till följd av att fler slutfört såväl Officersprogrammet (OP) som Specialistofficersutbildningen (SOU) samt att yrkesofficerare, som tidigare lämnat Försvarsmakten, har återanställts i större utsträckning och att officerare har fortsatt sin anställning efter ordinarie pensionsålder. Den Särskilda officersutbildningen (SOFU) har bidragit till den förbättrade tillgången av yrkesofficerare. Inflödet behöver dock fortsatt öka för att kompensera för de närmaste årens höga antal pensionsavgångar och tillväxt i krigsorganisationen. För de grundläggande officersutbildningarna, OP respektive SOU, har intresset ökat. För båda utbildningarna har antalet som påbörjat desamma ökat relativt 2018, med 73 elever på OP (från 123 till 196), respektive 75 på SOU (från 280 till 355). 2019 års målsättning för antagna till OP överträffades, inklusive antagna till SOFU. Motsvarande målsättning för SOU uppnåddes dock inte.

Grundutbildning med värnplikt

Från grundutbildningsomgången 2018/19 uppgick antalet krigsplaceringsbara soldater och sjömän till drygt 3 400 samtidigt som antalet avgångar från utbildningen minskade.

I den pågående grundutbildningsomgången 2019/20 har drygt 4 500 totalförsvarspliktiga ryckt in till grundutbildning med värnplikt under 2019. Detta är en ökning mot 2018 med 750 totalförsvarspliktiga. Andelen kvinnor är 16 procent vilket är något högre än föregående år då andelen var 15,5 procent och innebär en

fortsatt ökning jämfört med åren med frivillighet då andelen kvinnor uppgick till 12–13 procent.

Mönstring inför grundutbildning med värnplikt

2019 skickade Totalförsvarets rekryteringsmyndighet mönstringsunderlag till 94 000 totalförsvarspliktiga födda 2001. Svarsfrekvensen uppgick till drygt 95 procent vilket är högre än föregående år. 19 000 individer ansågs ha lämnat kvalificerade svar på frågor om hälsa och fysik samt vara positivt inställda till att göra grundutbildning med värnplikt.

Under 2019 har 16 200 totalförsvarspliktiga genomgått mönstring vid Totalförsvarets rekryteringsmyndighet, vilket är en ökning om ca 2 000 jämfört med 2018. Av de mönstrade var 3 800 kvinnor och 12 400 män.

För grundutbildning som påbörjas 2019 skrevs totalt 4 672 totalförsvarspliktiga in till Försvarsmaktens 4 000 utbildningsplatser varav 802 var kvinnor och 3 870 var män.

Med anledning av Folkhälsomyndighetens rekommendationer om begränsat resande för att minska smittspridningen av coronaviruset beslutade Totalförsvarets rekryteringsmyndighet den 20 mars 2020 om nedstängning av provningsverksamheten. Myndigheten har därefter successivt öppnat upp sin provningsverksamhet men kommer inte kunna genomföra samtliga provningar som planerats under året. Konsekvenserna inför grundutbildningsomgång 20/21 bedöms dock vara begränsade.

Frivillig försvarsverksamhet

Det totala antalet tecknade hemvärns- och frivilligavtal uppgick vid årsskiftet 2019/2020 till 20 744 och nådde därmed inte upp till Försvarsmaktens målsättning om minst 21 700 avtal. Det är en minskning med 2,3 procent jämfört med 2018. Andelen kvinnor uppgår till 13 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2018.

Tillgången av frivilliga i gruppen tidigare totalförsvarspliktiga, som utgör hemvärnets mest betydelsefulla rekryteringsgrupp, minskar över tiden och snittåldern är ökande vilket är en konsekvens av tidigare reducerade grundutbildningsvolymerna och att grundutbildning med värnplikt lades vilande 2010.

Jämställdhet och likabehandling

Myndigheternas arbete med jämställdhet och likabehandling har fortsatt under året, vilket är viktigt för att nå de nationella jämställdhetspolitiska målen liksom mål 5 i Agenda 2030. Försvarsmakten, Försvarets materielverk och Totalförsvarets rekryteringsmyndighet har under året fortsatt deltagit i regeringens program Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM). Under 2019 har andelen kvinnor inom Försvarsmakten ökat, framför allt på officersutbildningarna. Som helhet nås dock inte myndighetens målsättningar förutom vad avser andelen kvinnor som är officerare, där målsättningen om 6,8 procent uppnåddes. Försvarsmakten redovisar att andelen kvinnor inte ökar i takt med förväntningar och målsättningar och menar att fortsatta ansträngningar för att identifiera och ta bort eventuella hinder för att kvinnor ska söka sig till och ta anställning i Försvarsmakten är av stor vikt. Försvarsmakten har under året vidtagit åtgärder inom information och kommunikation, översyn av befattningskrav, forskning och utveckling samt materielutveckling och studier. Som ett resultat av Försvarsmaktens utvärdering av arbetet med jämställdhetsintegrering under 2015–2018 har myndigheten också börjat utveckla metoder för att systematiskt kunna integrera jämställdhetsperspektivet i ordinarie berednings- och beslutsprocesser.

Försvarsmakten har även fokuserat på att utveckla förmågan att omhänderta kränkande särbehandling, trakasserier och sexuella trakasserier och vidtagit åtgärder, bl.a. genom tillsättning av ett centralt verksamhetsstöd.

Försvarets materielverks arbete med integration av humanfaktorer (HFI, Human Factor Integration) har fortsatt i syfte att åstadkomma en mer jämställd arbetsmiljö för personal. Ett systematiskt arbetssätt har införts och bl.a. använts i kravställningen av Försvarsmaktens nya uniformssystem (se även tabell 3.4 Redovisning av pågående materielprojekt).

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet har fortsatt sitt kontinuerliga arbete med att säkerställa att de medicinska och psykologiska metoder som används i mönstrings- och provningsprocesserna är validerade och icke-diskriminerande. Myndigheten ser även över momenten som sker före mönstring såsom mönstringsunderlag och selektering, och det som genomförs i mönstringens slutskede, vid inskrivning och nominering. Myndigheten har fortsatt arbetet med bl.a. text- och bildspråk i informationsmaterial för att säkerställa att informationen når alla målgrupper och inte upplevs exkluderande.

3.3.9 Materiel- och logistikförsörjning

Under 2019 har arméns förmåga att bekämpa markmål stärkts genom ny materiel som artillerisystem Archer och nya granatkastarbandvagnar. Samtidigt har luftvärnsförmågan stärkts i och med modifiering av spaningsradarsystem 23 och eldenheter till luftvärnsrobotsystem 97. Inom det marina området har livtidsförlängning av stridsbåtsflottan och anskaffning av nya skyddade stridsbåtar utgjort ett viktigt tillskott för amfibie-, bas- och hemvärnsförband. Satsningen på flygbaserna har fortsatt med anskaffning av materiel för flygplats- och flygbasdrift inklusive nya landningssystem och kommunikationssystem. Krypto- och it-säkerhetsprodukter har levererats, vilket bidrar till att upprätthålla kapaciteten till robust och säker kommunikation inom totalförsvaret. Utveckling och uppgradering har genomförts på materiel till Telekrigsbataljonen. En ökad lagerhållning av finkalibrig ammunition, reservdelar och utbytesenheter har genomförts. Leverans av materiel till två traumatroppar har förbättrat sjukvårdsförmågan.

Under året har beställningar lagts av statushöjning av granatgevär, lastbilar och andra typer av fordon till markstridskrafterna. Det har vidare gjorts beställningar av bl.a. klargöringsfordon till flygbaser, en versionsuppgradering av helikopter 14 samt ledningsplatser för försvarsgrensstaberna.

Flera stora utvecklings- och anskaffningsprojekt har pågått under 2019. Stridsflygsystem JAS 39 E, ubåtssystem A26, luftvärnssystem 103 (Patriot) samt utvecklingen av det marktaktiska sambandet och ledningen är de mest omfattande exemplen (se vidare tabell 3.4 nedan).

Uppföljning av riktlinjebeslut för investeringar

I förhållande till riksdagens riktlinjebeslut för investeringar (prop. 2018/19:99, bet 2018/19:FiU21, rskr. 2018/19:288) var utfallet 2019 för de investeringar som belastar anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* totalt ca 14,1 miljarder kronor, vilket är 2 procent lägre än beslutad budget (se tabell 3.3). För nästan alla objektsgrupper har avvikelserna från budgeterade nivåer varit kraftiga. Förseningar av leveranser av modifierade stridsfordon 90 och stridsvagn 122 har bidragit till att underskridandet av budgeten uppgick till 40 procent eller 1,1 miljarder kronor för armémateriel. Underskridandet av budget 2019 för anskaffning av flygmateriel och materiel för operativ ledning orsakades i huvudsak av försenad leverans av helikopter 14 respektive

radiomateriel och krypton. De outnyttjade medlen har i stället kunnat användas inom marin- och logistikmateriel samt materiel för stödfunktionerna, bl.a. har anslagsbelastningen tidigare lagts för HTM Gotland och A26.

Tabell 3.3 Utfall av investeringar under 2019 (miljoner kronor) och i relation till budget 2019 (procent) fördelat på anskaffning och vidmakthållande

Objektsgrupp	Anskaffning		Vidmakthållande	
	Utfall miljoner kronor	Utfall procent av budget	Utfall miljoner kronor	Utfall procent av budget
Arméstridskrafter	1 661	60	915	121
Marinstridskrafter	5 034	124	1 335	103
Flygstridskrafter	4 399	93	2 002	104
Operativ ledning	1 060	79	1 013	88
Logistik	540	127	1 716	120
Stödfunktioner	1 448	135	645	64
Summa utgifter	14 142	98	7 645	101

Källa: Försvarmakten och egna beräkningar.

När det gäller investeringar i vidmakthållande, som belastar anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*, har utfallet varit totalt 7,6 miljarder kronor, vilket är en procent över budget. En lägre omfattning av verksamhet än planerat och lägre kostnader inom operativ ledning och vidmakthållande för stödfunktioner har lett till outnyttjade medel. Dessa har i stället kunnat användas för en särskild satsning på lageruppbyggnad av ammunition inom arméstridskrafterna och för ökade satsningar på reservmateriel och utbytesenheter inom logistik.

Redovisning av pågående materielprojekt

För att förenkla och förtydliga redovisningen av pågående materielprojekt redovisas projekten i tabellform i stället för som i tidigare budgetpropositioner i löptext. Redovisningen omfattar större materielobjekt där beställningar till industrin föreligger eller leveranser har påbörjats. Beviljade anskaffningar som påbörjats, men ännu inte beställts av industrin redovisas om de är av större omfattning. Ekonomiskt utfall per materielobjekt utgörs av leverantörskostnader och direkta projektkostnader vid Försvarets materielverk. Tidigare år har motsvarande värde angetts till anslagsupparbetning baserat på milstolpefakturerering mellan Försvarmakten och Försvarets materielverk.

Tabell 3.4 Redovisning av pågående materielprojekt

Anskaffningsobjekt	Beslutsår	Beställt (J/N)	Planerad leverans	Ekonomiskt utfall (mnkr) ¹	Projekt-/leveransläge
Armétridskrafter					
Korträckviddigt luftvärn	2013	J	2021	1 430	3 eldenheter och 2 spaningsradarstationer har levererats till Försvarsmakten.
Brobandsvagn	2014/2015	J	2017–2019	625	6 brobandsvagnar och 18 krigsbroar har levererats till Försvarsmakten.
Artillerisystem Archer (övertagna pjäser) ²	2016	J	2019–2021	900	3 pjäser har levererats till Försvarsmakten (materielreserv).
Granatkastarpansarbandvagn	2016	J	2017–2020	390	8 vagnar har levererats till Försvarsmakten.
Renovering Stridsvagn	2016	J	2019–2023	640	11 stridsvagnar och 4 bärgningsbandvagnar har levererats till FMV.
Renovering Stridsfordon	2016	J	2019–2023	1 300	47 stridsfordon har levererats till FMV.
Medelräckviddigt luftvärn	2018	J	2021–2024	850	Pågående.
Ledningsstödsystem Mark ³	2019	N	2020–2030	-	Beställning förbereds.
Sensorkedja	2019	N	2020–2027	-	Beställning förbereds.
Marinétridskrafter					
Signalspaningsfartyg	2010	J	2021	634	Pågående.
Uppgradering av stridsbåtar	2013	J	2022	156	Under 2019 har 6 av 18 båtar levererats.
Halvtidsmodifiering ubåt typ Gotland	2014	J	2020	956	Pågående.
A26	2015	J	2024–2025	5 187	Pågående.
Anskaffning av bojbåtar	2016	J	2020	104	Det första av 6 fartyg har under 2019 överlämnats till Försvarsmakten.
Ersättning lätt torped	2016	J	2023 ⁴	1 005	Under utveckling.
Åtgärder korvett typ Visby	2017	J	Löpande	33	Pågående.
Halvtidsmodifiering korvett typ Gävle	2017	J	2020	714	Pågående.
Anskaffning av sjömålsrobot	2017	J	2025	624	Pågående.
Livstidsförlängning Stridsbåt 90 steg 2	2017	J	2021	255	Under 2019 har 35 av 76 båtar levererats.
Anskaffning Länk 16 och Länk 22	2017	J	2020	83	Pågående.
Flygétridskrafter					
Helikopter 14	2001	J	2022	7 314	1 st Hkp 14 levererades 2019.
Radarjaktrobot Meteor	(2001 utv.) 2010	J	2020	- ⁵	Pågående.
Stridsflygplan JAS 39 E	2013	J	2026	20 847	Pågående, första serieversionen genomför test och evaluering.
Livstidsförlängning Tp84	2016	J	2027	29	Till del beställd.
Operativ ledning, logistik och stödfunktioner					
Uniformssystem	2016/2019	N	2023-		Projekt för gemensam nordisk uniform inleddes inom Nordefco 2016. Den svenska anskaffningen (ekonomisk ram/volym) bemyndigades 2019.
Terränglastbilar	2013	J	2020-	420	152 oskyddade fordon har levererats till Försvarsmakten. Leverans av skyddade fordon planeras fr.o.m. 2020.

¹ Ekonomiskt utfall anges till leverantörskostnader och direkta projektkostnader vid FMV för materielobjektet. Tidigare år har motsvarande värde angetts till anslagsupparbetning baserat på milstolpefakturerering mellan Försvarsmakten och Försvarets materielverk.

² Regeringen har i budgetpropositionen för 2020 redovisat att anskaffningen av de 24 Archerpjäserna med kringutrustning har slutförts. Dessa pjäser utgjorde den ursprungliga svenska beställningen i den gemensamma anskaffningen med Norge. Efter riksdagens bemyndigande (prop. 2016/17:2, bet. 2016/17:FIU11, rskr. 2016/17:53) beslutade regeringen 2016 att Sverige skulle överta de 24 pjäser som Norge beslutat att avstå från.

³ Regeringen har i tidigare budgetpropositioner informerat om den initiala anskaffningen av ledningsstödsystem för markområdet som inleddes 2013. 2019 bemyndigade regeringen Försvarsmakten att anskaffa en utökad volym av ett flertal olika hård- och mjukvaruprodukter (datorer, radioapparater och programvaror) samt därtill kopplade tjänster (utbildning, installationer och prov).

⁴ Det nya torpedsystemet avses integreras i ubåt typ Gotland samt i korvett typ Visby.

⁵ Sekretessbelagd information.

Investeringsutgifter inom stridsflyg- och undervattensområdet

Försvarsberedningen konstaterade i rapporten Värnkraft (Ds 2019:8) behovet av att klarlägga och kostnadsberäkna den inhemska tekniska kompetens och systemkunskap som krävs över tid för att realisera framförallt stridsflyg- och undervattenförmågorna. Detta bland annat för att öka transparensen kring storleken på dessa utgifter i förhållande till övriga investeringsutgifter.

De beräknade utgifterna för stridsflyg- och undervattenförmågorna framgår av tabell 3.5. I tabellen redovisas ett glidande medelvärde för att visa på trenden i utgiftsutvecklingen. Redovisningen baseras på Försvarsmaktens underlag, vilket tagits fram i samverkan med Försvarets materielverk.

Utgifterna kommer att belasta anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* samt, i mindre omfattning, anslagen 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*, 1:4 *Forskning och teknikutveckling* och 1:11 *Försvarets materielverk*. Utgifter för personal- och lokalkostnader som belastar anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* är inte inkluderade.

Tabell 3.5 Investeringar inom stridsflyg- och undervattensområdet

Miljoner kronor

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027–2032
Stridsflyg	7 059	7 393	9 202	10 900	11 778	11 523	50 084
Undervatten	3 992	4 686	4 820	5 303	6 324	7 069	40 767

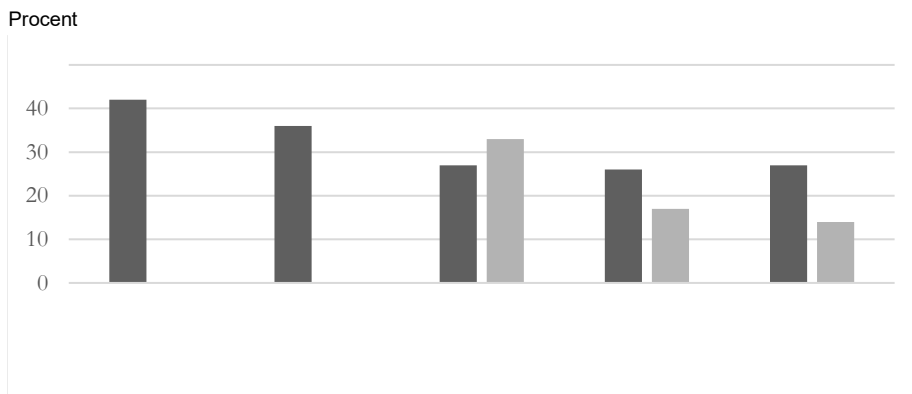
Återinvestering och effektivitet i materieförsörjningen

Återinvesteringsskvot

Återinvesteringsskvoten beskriver hur det bokförda värdet på Försvarsmaktens materiel förändras över tiden. Det bokförda värdet är en indikation på mängden materiel i Försvarsmakten. En kvot större än 1 indikerar att mängden materiel ökar, medan en kvot under 1 indikerar att den minskar. Återinvesteringsskvoten för 2019 är 0,25. Detta är en stor förändring jämfört med föregående år, då den var 0,99. Förändringen beror på övergången till den nya finansiella styrmodellen 2019, vilken medför att det bokförda värdet endast förs över från Försvarets materielverk (FMV) till Försvarsmakten vid faktiska leveranser och inte som tidigare i samband med när milstolpar belastat anslaget. I och med förändringen kommer återinvesteringsskvoten att kunna variera kraftigt mellan åren.

Effektivitet i materieförsörjningen

Antal omtag och omförhandlingar i relation till planerade respektive beställda uppdrag är en indikation på hur väl processen för investeringsplanering fungerar mellan Försvarsmakten och FMV och inom myndigheterna. Omtag inom planerade beställningar och omförhandlingar inom beställda uppdrag innebär att förutsättningarna i ett uppdrag förändrats, vilka kräver förnyade beslut och beslutsunderlag. Ju färre omtag och omförhandlingar desto bättre fungerar processen.

Diagram 3.2 Omtag och omförhandlingar i relation till antalet uppdrag, procent

Källa: Försvarsmakten.

Andelen omtag i relation till planerade materielobjekt var i genomsnitt 27 procent under 2019, vilket innebär motsvarande nivåer som 2017 och 2018. Andelen omförhandlingar av beställda materielobjekt uppgick under 2019 till 14 procent vilket innebär en fortsatt minskning. Det huvudsakliga skälet till såväl omtag som omförhandlingar är de tillskott som riksdagens beslut om budgetpropositionen för 2019 medförde (prop. 2018/19:1, bet. 2018/19:FöU1, rskr. 2018/19:89).

Materielsamarbete inom EU och internationellt

Under 2019 har förhandlingarna om den europeiska försvarsfonden (EDF) fortsatt. EDF tar vid efter de förberedande programmen inom försvarsforskning (PADR 2017–2019) och försvarsindustri (EDIDP 2019–2020). För att främja ett aktivt svenskt deltagande i fonden har regeringen uppdragit åt Försvarets materielverk att förbereda etableringen av ett nationellt koordineringskontor för EDF. Kontoret är verksamt sedan den 1 januari 2020. Regeringen har även uppdragit åt Försvarsmakten att med stöd av Försvarets materielverk redovisa ett förslag till medfinansieringsmekanism som ska öka förutsättningarna för svenskt deltagande i projekt inom ramen för EDF.

Sveriges bilaterala materielsamarbeten med andra länder regleras ofta genom s.k. samförståndsavtal. Sverige har för närvarande sådana avtal med drygt 30 länder. Under 2019 har dessa bilaterala materielsamarbeten upprätthållits genom möten och besöksutbyte med flera av dessa samarbetsländer.

Exportrelaterad verksamhet

Den exportrelaterade verksamheten har under 2019 legat i nivå med tidigare år, med svensk närvaro i ett flertal utländska anskaffningsprojekt i olika faser. Verksamheten har under året riktats till ett tiotal länder. Störst fokus har legat på stöd till Saab AB:s offerering av JAS 39 E och flygande spaningsradar (GlobalEye) till Finland. Därutöver har exportrelaterad verksamhet på ubåtsområdet varit prioriterat. Samtal om möjligt framtida ubåtssamarbete har förts med Polen. Regeringen och myndigheter har även följt den nederländska processen för anskaffning av ett nytt ubåtssystem.

En grundläggande förutsättning för den exportrelaterade verksamheten är att exporten godkänns av ansvarig exportkontrollmyndighet.

3.3.10 Forskning och utveckling

Forskning och utveckling på försvarsområdet ska bidra till att anpassa och utveckla Försvarsmaktens operativa förmåga och öka dess möjligheter att möta framtida hot och utmaningar. Försvarsutskottet konstaterade i betänkande 2018/19:FöU1 att det

finns ett behov av att stärka forskning i fråga om både civilt och militärt försvar mot bakgrund av ett försämrat omvärldsläge. Anslaget 1:4 *Forskning och teknikutveckling* förstärktes med 50 miljoner kronor 2019. Under 2019 har forskning och utveckling bl.a. bedrivits avseende civil-militär samverkan, försvarsmedicin, sensorteknik samt inom undervatten-, telekrig-, cyber- och det luftoperativa området. Även anslaget 1:9 *Totalförsvarets forskningsinstitut* förstärktes 2019 med 50 miljoner kronor avsedda för verksamhet av strategisk betydelse och med ett fortsatt totalförsvarsfokus. Dessa medel har bl.a. använts till att starta multidisciplinär spelverksamhet, forska kring nya metoder för skydd och sanering avseende kemiska stridsmedel samt till fördjupning kring vissa kvantteknologier. Medel har även använts för att stärka kärnkompetens inom ammunitionssäkerhet och civilt försvar.

3.3.11 Fysisk planering och miljö

Miljöfrågor

Det systematiska miljösamarbete som myndigheterna inom försvarsområdet bedriver har fortsatt under 2019. Försvarsmakten är en av de 26 nationella myndigheter som har ett utpekat ansvar att verka för att nå de nationella miljö kvalitetsmålen och generationsmålet för miljöarbetet, och har under 2019 fortsatt att utveckla miljö- och hållbarhetsarbetet. Arbetet bidrar också till det nationella genomförandet av Agenda 2030, exempelvis när det gäller mål 14 och mål 6.

Övningsverksamheten är den verksamhet som påverkar miljön mest. Genom en utvecklad arbetsmetodik och tillämpning av s.k. miljöannex har Försvarsmakten kunnat ta större miljöhänsyn i ett tidigare skede vid planeringen av övningar och insatser, exempelvis när det gäller att anpassa övningar efter marinbiologiska förutsättningar.

Vidare har arbetet med hantering av PFAS-föreningar som orsakats av försvarssektorns verksamhet fortsatt. En strategi och samordnad åtgärdsplan har tagits fram för försvarssektorn med syfte att finna lösningar för rening och sanering samt utbyte till släckmedel som inte innehåller PFAS. Regeringen beslutade i december 2019 om uppdrag till flera statliga myndigheter med statligt förorenade områden (se utg.omr. 20 avsnitt 3.9). Regeringen beslutade bl.a. att Försvarsmakten ska ta fram en handlingsplan för PFAS-förorenade områden. Försvarsmakten har också utvecklat en metod för klimat- och sårbarhetsanalyser som har lagt grunden för det fortsatta klimatanpassningsarbetet. Sammantaget redovisar Försvarsmakten att arbetet under 2019 har resulterat i ökad kunskap och medvetenhet om hur verksamheten påverkar miljön och hur ett förändrat klimat påverkar verksamheten, liksom ett strukturerat och systematiskt arbetssätt på flera områden.

Vind- och vågkraft

Med utgångspunkt i luftfartsförordningens bestämmelser om höga objekt och flyghinder gör Försvarsmakten en s.k. hinderprövning.

Försvarsmakten har utpekade områden runt myndighetens flygfält inom vilka myndigheten kommer att avråda från etablering av höga objekt och flyghinder. Vidare har Försvarsmakten klassificerat vissa områden som lågflygsområden inom vilka myndigheten också avråder från denna typ av etablering.

Försvarsmakten deltar därför i samhällsplaneringen genom att bedöma förslag på nya vindkraftverk och vindkraftparker. Processerna för detta löper ofta under ett flertal år. Myndigheten svarar på inkommande remisser i flera skeden och enligt olika förslag på

utformning, för att om möjligt hitta ett alternativ som är godtagbart både ur myndighetens perspektiv och enligt vindkraftsbolagens önskemål.

Försvarsmakten besvarade under året 197 remisser om vindkraft. Av de inskickade remisserna bedömdes 79 procent inte utgöra någon påtaglig risk eller skada. 2018 bedömdes ca 60 procent av de inskickade remisserna inte utgöra någon påtaglig risk eller skada. I bedömningen vägs synpunkter från övriga försvarsmyndigheter in. Föregående år var antalet remisser 150 och 2017 var det 147.

Försvarsmakten fick i regleringsbrevet för 2020 i uppdrag att i sina yttranden i våg- och vindkraftsärenden utveckla förmågan till tidig dialog och samverkan med övriga i samhället. Vidare ska Försvarsmakten analysera jämförbara länders och grannländers erfarenheter av fungerande samexistens mellan försvarsmakt och kraftigt utbyggd vindkraft inom samma geografiska område. Försvarsmakten ska återkomma med förslag på hur det svenska systemet kan förbättras i det avseendet.

När det gäller vågkraft har Försvarsmakten under året besvarat remisser i enskilda ärenden som främst gällt översiktsplanering där vågkraft nämnts.

3.3.12 Försvarsmaktens grundorganisation

Riksdagen beslutade i december 2018 om att inrätta tre försvarsgrensstaber som egna grundorganisationer (prop. 2018/19:18, bet. 2018/19:FöU3, rskr. 2018/19:91). Från och med den 1 januari 2019 finns tre försvarsgrensstaber organiserade som egna organisationsenheter i Försvarsmakten: Arméstaben i Enköping, Marinstaben på Muskö samt Flygstaben i Uppsala. Samtliga försvarsgrensstaber har sedan den första januari 2019 arbetat i den nya strukturen.

Etableringen av Arméstaben påbörjades under inledningen av 2019 och slutfördes under året, med viss försening mot ursprunglig tidsplan. Sedan den 1 juni 2019 är Marinstaben till större del etablerat på Muskö och har i stort genomförts enligt plan. Etableringen av Flygstaben påbörjades vid årsskiftet 2018/19 och samtliga delar av Flygstaben etablerades i Uppsala under första halvåret av 2020.

Vidare beslutade riksdagen i december 2019 om att inrätta fyra militärregionsstaber (prop. 2019/20:1 utg.omr. 6, bet. 2019/20:FöU1, rskr. 2019/20:107). Från och med februari 2020 finns fyra militärregionstaber som egna organisationsenheter: Norra militärregionstaben, Mellersta militärregionstaben, Västra militärregionstaben och Södra militärregionstaben lokaliserade i Boden, Upplands-Bro/Kungsängen, Skövde respektive Lund/Revinge.

Försvarsmaktens lokalkostnader uppgick under 2019 till ca 2,5 miljarder kronor. Det är en ökning med ca 263 miljoner kronor jämför med 2018 och beror huvudsakligen på verksamhetsövergången där Försvarsmakten övertog verksamhet som tidigare bedrivits av Försvarets materielverk.

3.3.13 Styrning inom försvarsområdet

Under 2019 har Ekonomistyrningsverket (ESV) haft regeringens uppdrag att stödja Försvarsmakten och Försvarets materielverk (FMV) i framtagandet av budgetunderlag och underlag till den försvarspolitiska propositionen för 2021–2025 liksom i den fortsatta utvecklingen av investeringsplaner. ESV:s stöd har bl.a. bedrivits i form av direkt stöd på plats hos myndigheterna och har lett till att löpande justeringar till följd av ESV:s rekommendationer och förslag till hantering integrerats i myndigheternas budgetunderlag samt de underlag till den försvarspolitiska propositionen som myndigheterna lämnade den 15 november 2019.

Försvarsmaktens utvecklingsarbete, med stöd av ESV och FMV, avseende investeringsplaneringen har fortsatt. Arbetet har bl.a. resulterat i att Försvarsmaktens investeringsplanering nu utgår från beslutade budgetramar, det vill säga utan ofinansierad verksamhet (överplanering). Ett visst utrymme har även avsatts i planen för att hantera risker och försämrade köpkraft. Förändringarna innebär att styrningen, planeringen och uppföljningen har blivit mer rättvisande.

Den ändrade uppgiftsfördelningen mellan Försvarsmakten och FMV samt förändringarna av den finansiella styrningen inom materielområdet har under 2019 inneburit ett omfattande förändringsarbete för båda myndigheterna. Verksamhetsövergången från FMV till Försvarsmakten för verkstads- och förrådspersonal samt funktioner inom upphandlings-, besluts- och beställarkompetenser har fullföljts. Under året har nya arbetssätt utvecklats mellan myndigheterna. Därtill har myndigheterna justerat sina respektive organisationer utifrån den nya ansvarsfördelningen.

Regeringen mottog i november 2019 ESV:s rapport om Finansiell styrning av Totalförsvarets forskningsinstitut (ESV 2019:30). ESV har haft uppdraget att analysera strukturen för den finansiella styrningen och uppföljningen av Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) samt föreslå förändringar. ESV konstaterar bl.a. att nuvarande finansieringsmodell, som kan beskrivas som en beställar- och utförarmodell, begränsar möjligheterna att utföra verksamhet som inte specifikt efterfrågas av någon annan myndighet. ESV anser även att det är lämpligt att öka andelen anslagsfinansiering av FOI:s verksamhet. Rapporten bereds nu inom Regeringskansliet.

3.4 Analys och slutsatser

Under 2019 har omvärldsutvecklingen fortsatt präglats av oförutsägbarhet. Det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa har försämrats över tid. Sveriges närområde har i ökad utsträckning präglats av en större närvaro av militära styrkor och ökad militär aktivitet. Ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas. Det kan inte heller uteslutas att militära maktmedel eller hot om sådana kan komma att användas mot Sverige. Sverige blir oundvikligen påverkat om en säkerhetspolitisk kris eller väpnad konflikt uppstår i vårt närområde. Det försämrade säkerhetspolitiska läget bekräftar vikten av att stärka den svenska totalförsvarsförmågan. Regeringen avser att, inom ramen för Sveriges säkerhetspolitiska linje, fortsätta fördjupa bi- och multilaterala försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten.

Förmågan att försvara Sverige har ökat men har fortsatt begränsningar

Regeringens samlade bedömning är att det militära försvarets förmåga att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet har ökat under året. Genomförandet av den försvarspolitiska inriktningen som gäller för perioden 2016–2020 har fortsatt. 2019 ökade anslagen till det militära försvaret med 4,6 miljarder jämfört med 2018. De ekonomiska tillskotten har stärkt förutsättningarna för att öka försvarsförmågan och fullfölja genomförandet av den försvarspolitiska inriktningen för 2016–2020. Viktiga åtgärder för att kunna stärka försvarsförmågan har vidtagits, men begränsningar kvarstår för Försvarsmakten att hantera händelseutvecklingar som kan uppstå vid ett försämrade omvärldsläge och då ytterst ett väpnat angrepp.

Regeringens bedömning är att den operativa förmågan har utvecklats under 2019, men det finns dock fortfarande begränsningar avseende förmågan att mobilisera hela krigsorganisationen och försvara Sverige mot ett väpnat angrepp. Det finns dessutom

vissa begränsningar inom ramen för uppgiften att ta emot militärt stöd. Regeringen konstaterar att det fortsatt är angeläget att stärka den operativa förmågan.

Regeringen bedömer att krigsdugligheten för samtliga försvarsgrenar och funktioner har ökat till följd av ökad övningsverksamhet och tillförsel av personal och materiel. Regeringen bedömer dock att förmågan att kunna agera samtidigt med två brigader gällande armén är begränsad. Brigadernas förmåga fortsätter att utvecklas men brister kvarstår. Regeringen konstaterar vidare att den begränsade flygtidsproduktionen inom flygvapnet gör att samtliga målsättningar inte har kunnat uppnås. Regeringen bedömer därtill att det fortsatt finns utmaningar inom ledningsfunktionen avseende tillgänglighet på lednings- och sambandsmateriel och att det kvarstår begränsningar i logistikförbandens förmåga att lösa sina uppgifter i händelse av höjd beredskap eller krig. Logistikfunktionen är underdimensionerad och detta begränsar logistikförbandens förmåga att stödja hela krigsorganisationens samtidiga mobilisering och användning i krig. Regeringen kommer fortsatt att följa utvecklingen av krigsförbanden. Vidare bedömer regeringen att etableringen av depåorganisationen behöver fortsätta då dess stöd till krigsförbanden är vitalt vid höjd beredskap, liksom dess funktion som bl.a. stödjepunkt även efter aktivering och mobilisering.

Regeringen bedömer att Försvarsmakten, med stöd av Försvarets radioanstalt, har fortsatt att utveckla och stärka cyberförsvarsförmågan, inklusive förmågan att genomföra aktiva operationer i cybermiljön. Regeringen konstaterar att cyberförsvarsförmågan är en viktig komponent i krigsorganisationen och bidrar till den operativa förmågan.

Ökad stabilitet i personalförsörjningen

Regeringen bedömer att bemanningsläget, vid utgången av 2019, i stort varit gott inom de flesta personalkategorier, men att det finns utmaningar inom officersförsörjningen. Detta kan komma att påverka Försvarsmaktens möjlighet till tillväxt. Mot bakgrund av att den avslutade utbildningsomgången 2018/2019 av grundutbildning med värnplikt varit betydligt större än under frivilligtiden och att det genererat högre antal sökande och antagna till officersutbildning visar resultatet på möjligheten att genom plikt effektivt fylla upp krigsorganisationen.

Materieförsörjningen har bidragit till förmågeutvecklingen

Materiel- och logistikförsörjningen har bidragit till krigsförbandens krigsduglighet och Försvarsmaktens möjligheter att lösa sina uppgifter. Året har präglats av flera pågående, större utvecklings- och anskaffningsprojekt, bl.a. JAS 39 E, ubåt A26, ny sjömålsrobot, ny lätt torped och medelräckviddigt luftvärn. En stor andel av medlen på anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* har i enlighet med den redovisade planeringen ianspråktagits för att fullfölja dessa projekt.

Leveranser av artillerisystem Archer och granatkastarpansarbandvagnar har bl.a. medfört att arméns förmåga att bekämpa markmål har ökat. Även luftvärnsförmågan har stärkts genom modifiering av sensorer och eldenheter. Nya och livstidsförlängda stridsbåtar har stärkt förmågan inom amfibie-, bas- och hemvärnsförband.

Införandet av en ny finansiell styrmodell och förändrad ansvarsfördelning mellan Försvarsmakten och Försvarets materielverk har varit resurskrävande. Arbetet med bl.a. överföringar och omförhandlingar av avtal har varit omfattande.

Metodutvecklingen i försvarsmaktsplaneringen innebär bl.a. att investeringsplanerna inbegriper kostnadsutvecklingen på objektsgruppsnivå samt att planeringen är i årsvis balans, vilket leder till ökad realiserbarhet. Ett fortsatt utvecklingsarbete som utgår

från Statskontorets och Ekonomistyrningsverkets rekommendationer är viktigt för att skapa goda planeringsmässiga förutsättningar.

I syfte att öka graden av förutsägbarhet och transparens i den ekonomiska planeringen för de två mest resurskrävande materielområdena, stridsflygs- och undervattensförmåga, har regeringen utvecklat redovisningen i avsnitt 3.3.9.

Sveriges internationella samarbeten har fördjupats

Sveriges säkerhets- och försvarspolitiska samarbeten har fortsatt att fördjupas. Regeringen bedömer att utvecklingen av de internationella samarbetena under året bidragit såväl till Försvarsmaktens operativa förmåga som till att öka stabiliteten i närområdet. De har också tjänat ett viktigt säkerhetspolitiskt syfte. Samarbetena utgör en integrerad del av den solidariska säkerhetspolitiken, som förutsätter att Försvarsmakten och andra myndigheter kan verka tillsammans med andra. Det är avgörande att Sverige kan ta emot och ge militärt och civilt stöd för att skapa en reell möjlighet att agera tillsammans och samordnat i händelse av en kris eller krig. Den internationella övningsverksamheten har under året skapat goda möjligheter att samöva med andra länder, vilket är viktigt för att kunna verka effektivt med förband från andra nationer. Samarbeten med olika länder kring, eller med engagemang i, Östersjöregionen är av särskilt stor betydelse eftersom de har bidragit till stabiliteten i närområdet. Samarbetet med Finland har särskilt bidragit till Försvarsmaktens förmåga att agera med andra då en central målsättning med samarbetet är att möjliggöra gemensamt operativt agerande i fred, kris och krig. Sveriges samarbete med Nato har fortsatt utgjort en central del av Försvarsmaktens förmågeutveckling, såväl för den nationella förmågan som för förmågan att genomföra operationer med andra i eller utanför närområdet.

Försvarsunderrättelseverksamheten har utvecklats och stärkts

Regeringen bedömer att försvarsunderrättelseverksamheten har utvecklats och stärkts. Ökningen av anslaget till Försvarets radioanstalt har bidragit till att myndigheten har kunnat hantera den snabba tekniska utvecklingen och stärka stödet till centrala aktörer som Regeringskansliet, Försvarsmakten och övriga myndigheter inom försvars- och säkerhetsområdet. Försvarsunderrättelseverksamheten har fortsatt bidragit med underlag till Försvarsmaktens omvärldsbevakning, insatser samt utveckling av krigsorganisationen. Regeringen bedömer att den planerade utvecklingen och förstärkningen av försvarsunderrättelseförmågan behöver fullföljas, inte minst mot bakgrund av händelseutvecklingen under 2019 när det gäller bl.a. den politiska och militära utvecklingen i närområdet, utvecklingen i Mellanöstern, terrorism, cyberangrepp och hybridhot. Försvarsunderrättelseförmågan ökar möjligheterna till förvarning och är därmed väsentlig för Försvarsmaktens operativa förmåga.

Regeringen bedömer att kraven på och betydelsen av den militära säkerhetstjänsten har ökat till följd av omvärldsutvecklingen, ikraftträdandet av en ny säkerhetsskyddslag den 1 april 2019 och uppbyggnaden av totalförsvaret. Med ökad övningsverksamhet och aktivitet inom Försvarsmakten och totalförsvaret ökar också exponeringen av den skyddsvärda verksamheten.

Regeringen bedömer att kontrollen av försvarsunderrättelseverksamheten har fungerat på det sätt som regelverket föreskriver. Försvarsunderrättelseverksamheten är noga reglerad i lagar och förordningar, i syfte att säkerställa att ändamålen med verksamheten inte överträds samt att enskildas personliga integritet värnas.

Deltagandet i internationella insatser har påverkat förmågeutvecklingen

Regeringen bedömer att de förband som har deltagit i internationella insatser har uppfyllt de krav som har ställts i respektive insatsområde. Deltagandet i de internationella insatserna har påverkat förbandsproduktionen och krigsförbandens utveckling på olika sätt. Inom vissa delområden har det medfört en kompetenshöjning för den personal som deltagit, samtidigt som det i vissa fall reducerat möjligheten till utveckling av krigsförbandens förmåga att lösa sina huvuduppgifter i en nationell kontext. De internationella militära insatserna innehåller ofta en stor andel officerare, främst med taktisk kompetens, vilket innebär en resurskonflikt med förbandsproduktionen vid förband, centrum och skolor. Samtidigt bedömer regeringen att deltagandet i de internationella insatserna har bidragit till Försvarmaktens förmåga att samverka med andra länder i en multinationell kontext och inom ramen för skarp operationsmiljö.

Ökad långsiktighet i forskning och utveckling

Regeringens bedömning är att forskning och utveckling inom försvarsområdet har tagit steg framåt för att uppnå en högre grad av långsiktighet. Vissa integritetskritiska kunskapsområden har kunnat förstärkas och några nya områden har kunnat initieras.

Förändringar inom styrning och organisation

Regeringen bedömer att det arbete som Försvarmakten, Försvarets materielverk och Ekonomistyrningsverket bedrivit under året har bidragit till att de underlag som inkommer till regeringen har förbättrats. Regeringen bedömer vidare att reformerna inom materielområdet har skapat bättre förutsättningar för en långsiktig och strategisk styrning av materielinvesteringarna och för ökade leveranser av försvarsmateriel till krigsförbanden. Detta utgör omfattande förändringar som behöver tid för att konsolideras och få genomslag. Även om flera åtgärder har vidtagits anser regeringen att styrningen och uppföljningen på försvarsområdet behöver utvecklas ytterligare bl.a. mot bakgrund av rekommendationerna från Statskontoret i rapporten *När planeringen möter verkligheten – Försvarmaktens interna ledning, styrning och uppföljning* (2018:27) och Försvarsberedningens slutsatser (Ds 2019:8). Mot bakgrund av de ekonomiska tillskott som tillförts Försvarmakten och de utmaningar som funnits i Försvarmaktens ekonomiska planering och underlag, anser regeringen att det fortsatt är angeläget att säkerställa att Försvarmakten har väl fungerande metoder för ekonomisk styrning, planering och uppföljning.

Regeringen bedömer att de inrättade försvarsgrensstaberna allt eftersom de når full effektivitet kommer att bidra till en ökad robusthet av Försvarmaktens ledningsorganisation genom en ökad geografisk spridning.

3.5 Politikens inriktning

3.5.1 Ett förstärkt militärt försvar

Det militära försvaret behöver fortsatt stärkas och den samlade operativa förmågan öka. Regeringen föreslår att 5 miljarder kronor tillförs det militära försvaret 2021. Vidare aviserades i budgetpropositionen för 2020 att anslagen till det militära försvaret, utöver tidigare fattade beslut, ökas med fem miljarder kronor årligen 2022 t.o.m. 2025. Denna inriktning ligger fast.

Regeringen avser att under hösten 2020 lämna en försvarspolitisk proposition till riksdagen. Propositionen kommer bl.a. innehålla förslag på mål för det militära försvaret. Propositionen kommer vidare behandla krigsorganisationens utveckling

fram till 2030 samt politikens inriktning avseende säkerhetspolitik, materieförsörjning, forskning och utveckling, personalförsörjning, försvarsunderrättelseverksamhet, militär säkerhetstjänst, cyberförsvar, internationella försvarssamarbeten m.m.

För politikens inriktning hänvisas därför till den försvarspolitiska propositionen. Nedan beskrivs endast vissa åtgärder 2021.

Totalförsvarspiktens möjligheter måste tillvaratas ytterligare och fler totalförsvarspiktiga behöver genomföra grundutbildning med värnplikt. För att kunna mönstra och pröva tillräckligt många individer behöver kapaciteten hos Totalförsvarets rekryteringsmyndighet (TRM) öka och ytterligare ett prövningskontor etableras. Regeringen föreslår därför att anslaget till TRM ökas från och med 2021 (se avsnitt 3.7.6).

Den exportstödande verksamheten, som bedrivs vid bl.a. Försvarets materielverk, syftar till att främja en kostnadseffektiv materieförsörjning som bidrar till Försvarets operativa förmåga. I syfte att bl.a. stärka den exportstödande verksamheten ökas anslaget 1:11 *Försvarets materielverk* från och med 2021 (se avsnitt 3.7.11). Inför enskilda beslut om exportaffärer och internationella materielsamarbeten krävs grundliga analyser av möjligheter och risker.

Sveriges cyberförsvarsförmåga, inbegripet förmågan att genomföra defensiva och offensiva operationer i cyberdomänen, bör stärkas ytterligare. En förutsättning för ett effektivt cyberförsvar är att det systematiska arbetet med informations- och cybersäkerhet stärks ytterligare hos aktörer inom totalförsvaret. Regeringen planerar under 2021 att lämna förslag om kompletteringar till säkerhetsskyddslagen (2018:585) som innebär ett starkare skydd för Sveriges säkerhet. Regeringen avser med anledning av detta att ge Försvarets materielverk ett utökat ansvar och avsätter därför 4 miljoner kronor för samordnande verksamhet vid Försvarets materielverk 2021 samt 14 miljoner kronor för tillsynsverksamhet vid Försvarets materielverk 2021. Regeringens förslag till kompletteringar till den nya säkerhetsskyddslagen beskrivs i avsnitt 4.

En god försvarsunderrättelseförmåga är en förutsättning för Sveriges möjligheter att föra en självständig och aktiv utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik samt för kartläggning av yttre hot mot landet. Regeringen anser att försvarsunderrättelseförmågan och den militära säkerhetstjänsten bör stärkas och utvecklas. Regeringen föreslår därför att anslagen för försvarsunderrättelseförmåga och militär säkerhetstjänst ökas från och med 2021.

3.5.2 Internationella försvarssamarbeten och militära insatser

Sveriges säkerhetspolitiska linje ligger fast. Sverige är inte med i någon militär allians. Samtidigt bygger Sverige säkerhet tillsammans med andra. Sveriges internationella försvarssamarbeten och våra nationella försvarsansträngningar utgör de två ben på vilken den svenska försvarspolitiken står. De internationella försvarssamarbetena bidrar till att höja det nationella försvarets förmåga och interoperabilitet samt tjänar ett viktigt säkerhetspolitiskt syfte. De utgör en integrerad del av vår solidariska säkerhetspolitik. Regeringen kommer under 2021 att fortsätta arbetet med att förstärka Sveriges bi- och multilaterala försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten då dessa stärker stabiliteten och säkerheten i och bortom vår region.

Samarbetet med Finland kommer under 2021 koncentreras mot att skapa förutsättningar för gemensamt operativt militärt agerande i olika scenarier, inklusive frågor som rör värdlandsstöd och operationsplanering, samt ett utvecklat

övnings-samarbete inom samtliga stridskrafter. Regeringen kommer under 2021 också att lägga vikt vid samarbetet med Norge och Danmark, liksom inom Nordefco.

Samarbetena med Storbritannien och USA kommer under 2021 att fortsätta utvecklas. Implementeringen av det trilaterala försvarssamarbetet mellan Finland, Sverige och USA ska fortsätta enligt den avsiktsförklaring som signerades i maj 2018.

Under 2021 avser regeringen fortsätta engagemanget inom det av Storbritannien ledda Joint Expeditionary Force (JEF), det franskledda försvarssamarbetet European Intervention Initiative (EI2) samt det av Tyskland ledda formatet Framework Nations Concept (FNC).

Regeringens inriktning är att under 2021 verka inom EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik i enlighet med EU:s globala strategi. Europeiska kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av Europeiska försvarsfonden (EDF) väntas träda i kraft 2021. Regeringen anser att EDF bör vara en integrerad del i den svenska materielförsörjningen. EDF ingår som en del i EU:s långtidsbudget och finansieras genom den samlade EU-avgiften via utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen. Regeringens inriktning är också att under 2021 bidra till EU:s nyupprättade utombudgetära fond, Europeiska fredsfaciliteten (EPF).

Regeringen kommer under 2021 lägga vikt vid att utveckla partnerskapet med Nato inom ramen statusen Enhanced Opportunities Partner.

Som ordförande i OSSE 2021 avser Sverige verka för att värna den europeiska säkerhetsordningen och det breda säkerhetsbegreppet liksom ansträngningarna att lösa konflikterna i OSSE-regionen.

Regeringen anser att Sverige under 2021 ska bidra till Minusma (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali), den globala koalitionen ansträngningar att besegra Daesh i Irak, Natos utbildnings- och rådgivningsinsats RSM (Resolut Support Mission) i Afghanistan, Natos insatser i Irak (Nato Mission Iraq) och i Kosovo (Kosovo Force) samt till EU:s träningsinsatser, EUNAVFOR Somalia Operation Atalanta, EU:s marina insats EUNAVFORMED Irini och i den av Frankrike ledda insatsen operation Takuba i Mali.

3.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat revisionsberättelse med reservation för Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten med anledning av att årsredovisningen lämnades för sent. En årsredovisning ska, enligt 2 kap. 1 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, lämnas senast den 22 februari. Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten lämnade sin årsredovisning den 25 februari och har därmed inte uppfyllt förordningens villkor. Regeringskansliet har följt upp detta med Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten.

3.7 Budgetförslag

Regeringen föreslår att 5 miljarder kronor tillförs det militära försvaret 2021. Vidare aviserades i budgetpropositionen för 2020 att anslagen till det militära försvaret, utöver tidigare fattade beslut, ökas med fem miljarder kronor årligen 2022 t.o.m. 2025. Denna inriktning ligger fast. I budgetpropositionen för 2020 gjordes det en tillfällig fördelning av tillskottet 2022 mellan anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* och 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* i beräkningen av anslagen för 2022.

3.7.1 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

2019	Utfall	36 619 305	Anslagssparande	-342 801
2020	Anslag	38 972 457 ¹	Utgiftsprognos	38 228 256
2021	Förslag	41 920 370²		
2022	Beräknat	44 719 339 ³		
2023	Beräknat	47 541 661 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 105 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2021.

³ Motsvarar 44 502 966 tkr i 2021 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 46 789 796 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utbildnings- och övningsverksamhet för utvecklingen av Försvarsmaktsorganisationen, planering, insatser samt försvarsunderrättelseverksamhet. Anslaget får vidare användas till att finansiera åtgärder med avsikt att bibehålla materielens eller anläggningens tekniska förmåga eller prestanda samt åtgärder för att upprätthålla minsta bestånd av beredskapsvaror i lager. Anslaget får även användas för stöd till frivilliga försvarsorganisationer samt för stöd till veteran- och anhörigorganisationer. Även fasta kostnader för multinationella samarbeten får finansieras från detta anslag. Anslaget får vidare användas för det säkerhetsfrämjande samarbetet med andra länder samt till exportfrämjande åtgärder inom försvarssektorn.

Regeringens överväganden

Tabell 3.7 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	38 972 457	38 972 457	38 972 457
Pris- och löneomräkning ²	700 196	893 085	1 337 696
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	2 220 058	4 826 004	7 203 405
- Ökad ersättning till Svenska Röda Korset	-235	-235	-235
- Förändrad finansieringsstruktur Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	-20 000	-20 000	-20 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-74 880	-74 880	-74 880
- Återföring	74 880	74 880	74 880
- Försvarsöverenskommelse för 2021–2025	550 000	-463 000	2 346 000
- Civilt försvar 2021–2025: Säkerhetsskydd	4 000	4 000	4 000
- Civilt försvar 2021–2025: Cybersäkerhetscenter	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag	27 659	27 793	28 103
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	41 920 370	44 719 339	47 541 661

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 235 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget 1:10 *Nämnder m.m.* ökas med motsvarande belopp i syfte att öka ersättningen till Svenska Röda Korset för beredskapsplaneringen för Nationella upplysningsbyrån.

För att skapa en enhetlig finansiering av bemanningsstödet till krigsförbanden minskas anslaget med 20 miljoner kronor fr.o.m. 2021. Anslaget 1:6 *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* ökas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 74,9 miljoner kronor fr.o.m. 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4). Anslaget ökas med 74,9 miljoner kronor fr.o.m. 2021 att bibehålla samma ram.

I syfte att stärka det militära försvaret och öka den operativa förmågan ökas anslaget med 550 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget minska med 463 miljoner kronor genom att en del av de medel som tillfälligt fördelades till anslaget i budgetpropositionen för 2020 fördelas till andra anslag inom det militära försvaret. För 2023 beräknas anslaget öka med 2 346 miljoner kronor.

Till följd av de kommande förändringarna inom området säkerhetsskydd föreslår regeringen att anslaget ökas med 4 miljoner kronor fr.o.m. 2021. Ökningen finansieras genom satsningen på civilt försvar.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. I syfte att stärka cybersäkerheten inom ramen för ett nationellt cybersäkerhetscenter ökas anslaget med 10 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 10 miljoner kronor och för 2023 beräknas anslaget öka med 10 miljoner kronor. Ökningen finansieras genom satsningen på civilt försvar (se även avsnitt 3.7.8 och 4.6.6 och utg. omr 4 avsnitt 2.10.2).

För att finansiera tidigare verksamhetsövergång från Försvarets materielverk till Försvarsmakten avseende delar av verksamheten inom Test och Evaluering (T&E) Vidsl ökas anslaget med 27,7 miljoner kronor fr.o.m. 2021. Anslaget 1:11 *Försvarets materielverk* minskas med motsvarande belopp.

Försvarsutskottet har framfört att anslagsändamålet behöver utformas på ett sådant sätt så att det tydligare beskriver den verksamhet som anslaget är avsett att finansiera (bet. 2018/19:FöU1, rskr. 2018/19:89 och bet. 2019/20:FöU1, rskr. 2019/20:107). Regeringen anser alltså att de insatser som anges i anslagsändamålet inkluderar det stöd som Försvarsmakten ger med helikoptrar till polisen och den verksamhet som myndigheten bedriver med statsflyget och regeringen har för att förtydliga detta även gjort vissa tillägg i ett anslagspostvillkor under anslaget i regleringsbrevet avseende Försvarsmakten. Regeringen anser därför inte att anslagets ändamål ska ändras på det sätt som utskottet har påtalat.

Regeringen föreslår att 41 920 370 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 44 719 339 000 kronor respektive 47 541 661 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* besluta om beställningar av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 16 500 000 000 kronor 2022–2027.

Tabell 3.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

	Utfall	Prognos	Förslag	Beräknat	Beräknat	Beräknat
	2019	2020	2021	2022	2023	2024–2027
Ingående åtaganden	13 897 743	11 012 442	12 491 040			
Nya åtaganden	1 916 173	8 144 555	10 562 117			
Infriade åtaganden	-4 801 474	-6 665 957	-6 919 486	-6 058 585	-4 190 079	-5 885 007
Utestående åtaganden	11 012 442	12 491 040	16 133 671			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	18 300 000	18 500 000	16 500 000			

Skälen för regeringens förslag: I förslaget till bemyndigande för 2021 ingår sedan tidigare beställda objekt som kommer att belasta anslaget fr.o.m. 2022 (utestående åtaganden) och objekt som planeras beställas under 2021 (nya åtaganden). Anskaffningar inom anslaget hänför sig till vidmakthållande av tidigare investeringar i materiel och anläggningar. Bemyndigandet omfattar bl.a. underhåll av Försvarsmaktens materiel och anläggningar som inte är av löpande eller driftskaraktär. Verksamheten bidrar därmed till att uppfylla målen för det militära försvaret och bibehålla krigsförbandens krigsduglighet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* besluta om beställningar av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 16 500 000 000 kronor 2022–2027.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för vidmakthållande av försvarsmateriel för 2021–2032 godkänns som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (tabell 3.9).

Tabell 3.9 Investeringsplan för vidmakthållande av försvarsmateriel

Miljoner kronor

	Utfall 2018	Utfall 2019	Prognos 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027– 2032
Vidmakthållande av befintliga investeringar	7 269	7 646	8 395	10 105	10 802	11 824	12 532	13 187	12 959	82 461
Arméstridskrafter	964	915	1 218	1 800	1 643	2 714	2 877	2 904	3 060	21 012
Marinstridskrafter	1 381	1 355	1 151	1 287	1 647	1 464	1 541	1 886	1 808	9 455
Flygstridskrafter	1 780	2 002	1 964	2 655	2 996	2 870	2 918	3 037	2 855	18 679
Operativ ledning	1 020	1 013	1 512	1 416	1 408	1 482	1 719	1 755	1 643	11 029
Logistik	724	1 716	541	828	983	999	998	979	998	5 505
Stödfunktioner	1 400	645	2 009	2 119	2 126	2 294	2 479	2 626	2 595	16 781
Varav investeringar i anläggningstillgångar	1 417	1 458	1 589	1 926	2 060	2 255	2 390	2 515	2 648	19 551
Finansiering vidmakthållande	7 269	7 646	8 395	10 105	10 802	11 824	12 532	13 187	12 959	82 461
Anslag 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	7 269	7 646	8 395	10 105	10 802	11 824	12 532	13 187	12 959	82 461

Anm. Till följd av anslagsstrukturförändringen som genomfördes 2019 har raden Varav projektrelaterade förvaltningsutgifter (anslag 1:11) utgått.

Skälen för regeringens förslag: Investeringsplanen är regeringens förslag till riktlinje för vidmakthållande av befintliga investeringar för åren 2021–2032. Den föreslagna investeringsplanen bygger på regeringens förslag till anslag 2021, beräknade anslag 2022 och 2023 samt en fördelning av de anslagsökningar 2024–2025 som regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2020. Beloppen per område är regeringens bedömning av investeringarnas omfattning och inriktning för perioden.

Redovisning av vidmakthållande och aveckling

Förslaget till investeringsplan utgörs av samtliga pågående och planerade investeringar i investeringsplaneringsperioden. För att visa på det närmare innehållet i planen redovisas i tabellen nedan ett urval av de större vidmakthållandeåtgärder som Försvarsmakten har beställt under 2020 eller tidigare, alternativt avser att beställa under den kommande tolvåriga investeringsplansperioden, enligt den nuvarande planeringen.

Tabell 3.10 Redovisning av vidmakthållande och avveckling

Materielområde	Beställning
Arméstridskrafter	Vidmakthållande markstridssystem
	Vidmakthållande stridsfordonsystem
	Vidmakthållande indirekt eldsystem
	Vidmakthållande markbaserade luftvärnssystem
Marinstridskrafter	Vidmakthållande sensorer
	Vidmakthållande undervattens- och ubåtssystem
	Vidmakthållande sjöstridssystem
Flygstridskrafter	Vidmakthållande stridsflygsystem
	Vidmakthållande helikoptersystem
	Vidmakthållande transportflygsystem
	Vidmakthållande flygbassystem
	Vidmakthållande ledningssystem flyg
	Vidmakthållande RBS 15
Ledning och Underrättelse	Vidmakthållande fast nät, infrastruktur
	Vidmakthållande tele- och datakommunikation
	Vidmakthållande signalskydd och IT-säkerhet
Logistik	Vidmakthållande personligt utrustningssystem
	Vidmakthållande logistikledningssystem

3.7.2 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tusental kronor

2019	Utfall	979 573	Anslagssparande	217 405
2020	Anslag	1 180 488 ¹	Utgiftsprognos	988 983
2021	Förslag	1 466 571		
2022	Beräknat	1 473 423 ²		
2023	Beräknat	1 488 505 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Motsvarar 1 466 571 tkr i 2021 års prisnivå.³ Motsvarar 1 466 571 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för särutgifter för den verksamhet med förband utomlands som Försvarsmakten genomför efter beslut av riksdag och regering. Vidare får anslaget användas för Sveriges del av de gemensamma kostnader som kan komma att uppstå i samband med EU-ledda insatser internationellt, som finansieras via den s.k. ATHENA-mekanismen. Anslaget får också användas för Sveriges del av de gemensamma kostnaderna för EU:s utombudgetära fond Europeiska fredsfaciliteten (EPF). Vidare får anslaget användas för särutgifter för Försvarsmaktens bidrag till insatser internationellt som inte innebär sändande av väpnad styrka till andra länder, förutom militärobservatörer, samt sekondering av personal till internationella stabsbefattningar kopplade till pågående insatser.

Regeringens överväganden

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 180 488	1 180 488	1 180 488
Pris- och löneomräkning ²	16 688	22 281	34 593
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	269 395	270 654	273 424
varav BP21 ³	270 000	270 000	270 000
- Avgiften till Europeiska fredsfaciliteten EPF	270 000	270 000	270 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 466 571	1 473 423	1 488 505

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera Sveriges del av de gemensamma kostnaderna för EU:s utombudgetära fond Europeiska fredsfaciliteten (EPF) ökas anslaget med 270 miljoner kronor fr.o.m. 2021. I anslagets ändamål görs ett tillägg om detta. Ökningen görs utöver tidigare aviserade tillskott till det militära försvaret.

Regeringen föreslår att 1 466 571 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 473 423 000 kronor respektive 1 488 505 000 kronor.

3.7.3 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

2019	Utfall	13 648 621	Anslagssparande	-257 240
2020	Anslag	15 202 092 ¹	Utgiftsprognos	14 792 772
2021	Förslag	17 808 296		
2022	Beräknat	19 972 377 ²		
2023	Beräknat	22 721 271 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 19 978 371 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 22 454 068 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utveckling, anskaffning, återanskaffning och avveckling av anslagsfinansierad materiel och anläggningar. Anslaget finansierar även åtgärder, avseende anslagsfinansierad materiel och anläggningar, där avsikten är att förändra teknisk förmåga eller prestanda inklusive förlängning av livstiden. Vidare får anslaget användas för finansiering av förstagångsanskaffning av beredskapsvaror samt anskaffning med syfte att öka minsta bestånd av beredskapsvaror i lager. Anslaget finansierar omställnings- och avvecklingskostnader som kan komma att uppstå inom ramen för pågående omstrukturering av logistik- och materielförsörjningen samt forskning och utveckling.

Regeringens överväganden

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	15 202 092	15 202 092	15 202 092
Pris- och löneomräkning ²	484 946	480 239	671 622
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 121 258	4 290 047	6 847 557
varav BP21 ³	-920 000	-250 000	1 661 000
- Försvarsöverenskommelse för 2021–2025	-920 000	-250 000	1 661 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	17 808 296	19 972 377	22 721 271

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

I syfte att stärka det militära försvaret och öka den operativa förmågan omfördelas medel till andra anslag inom det militära försvaret. Anslaget minskas därför med 920 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget minska med 250 miljoner kronor genom att en del av medlen som tillfälligt fördelades till anslaget i budgetpropositionen för 2020 fördelas till andra anslag inom det militära försvaret. För 2023 beräknas anslaget öka med 1 661 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 17 808 296 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 19 972 377 000 kronor respektive 22 721 271 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* besluta om beställningar och avveckling av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 73 300 000 000 kronor 2022–2030.

Tabell 3.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2030
Ingående åtaganden	73 839 340	64 713 782	64 749 623			
Nya åtaganden	2 048 674	12 499 997	22 399 410			
Infriade åtaganden	-11 174 232	-12 464 156	-14 140 586	-16 131 100	-15 127 862	-41 749 484
Utestående åtaganden	64 713 782	64 749 623	73 008 447			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	67 000 000	72 000 000	73 300 000			

Skälen för regeringens förslag: I förslaget till bemyndigande för 2021 ingår sedan tidigare beställda objekt som kommer att belasta anslaget fr.o.m. 2022 (utestående åtaganden) och objekt som planeras beställas under 2021 (nya åtaganden). Försvarsmakten och Försvarets materielverk behöver besluta om anskaffning av materiel och anslagsfinansierade anläggningar som sträcker sig över flera år. Anskaffningarna bidrar till att uppfylla målen för det militära försvaret och säkerställa

krigsförbandens krigsduglighet. Verksamheten omfattar även avveckling av tidigare investeringar i materiel samt utfasning av förbrukad eller utsliten materiel. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* besluta om beställningar och avveckling av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 73 300 000 000 kronor 2022–2030.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för anskaffning av försvarsmateriel för 2021–2032 godkänns som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (tabell 3.16).

Tabell 3.16 Investeringsplan för anskaffning av försvarsmateriel

Miljoner kronor

	Utfall 2018	Utfall 2019	Prognos 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027– 2032
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	10 790	14 142	15 529	18 467	20 667	23 437	28 380	32 386	31 572	188 493
Arméstridskrafter	1 777	1 661	4 892	6 194	6 343	6 752	7 523	8 800	7 031	47 627
Marinstridskrafter	2 111	5 034	2 177	3 823	3 894	3 820	4 014	5 807	7 411	44 866
Flygstridskrafter	4 186	4 399	5 489	5 224	6 475	7 536	11 192	12 062	10 966	55 379
Operativ ledning	1 271	1 060	1 170	1 078	1 402	1 652	1 747	2 041	2 275	16 155
Logistik	294	540	350	463	609	1 427	1 564	1 555	1 660	13 401
Stödfunktioner	1 151	1 448	1 451	1 686	1 944	2 250	2 340	2 121	2 229	11 065
varav investeringar i anläggningstillgångar	7 909	2 274	2 964	12 005	14 466	17 578	21 285	24 290	23 679	141 370
Finansiering av anskaffning och utveckling										
Anslag 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	10 729	13 640	14 945	17 808	19 972	22 721	27 670	31 657	30 822	183 842
Anslag 1:11 Försvarets materielverk		472	584	659	695	716	710	729	750	4 651

Anm. Anläggningstillgångar utgår från leveranser från Försvarets materielverk till Försvarsmakten och visar bedömt årligt belopp som aktiveras i Försvarsmaktens balansräkning. Utfallen 2018 och 2019 finansieras även med övriga intäkter om 61 respektive 30 miljoner kronor. Till följd av anslagsstrukturförändringen som genomfördes 2019 har raden Varav projektrelaterade förvaltningsutgifter (anslag 1:11) utgått.

Skälen för regeringens förslag: Investeringsplanen är regeringens förslag till riktlinje för anskaffning av materielinvesteringar 2021–2032. Den föreslagna investeringsplanen bygger på regeringens förslag till anslag 2021, beräknade anslag 2022 och 2023 samt en fördelning av de anslagsökningar 2024–2025 som regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2020. Beloppen per område är regeringens bedömning av investeringarnas omfattning och inriktning för den aktuella perioden.

Regeringen svarar för att riksdagen delges sådan information som är nödvändig för att riksdagen ska kunna utöva sin finansmakt. Osäkerheterna i verksamheten, vad avser bl.a. prissättning, inköp, produktion och leverans, innebär att förändringar av investeringsplanen, inom ramen för beslutat anslag och beställningsbemyndigande, kan förekomma.

Redovisning av anskaffningar

Förslaget till investeringsplan utgörs av samtliga pågående och planerade investeringar i investeringsplaneringsperioden. För att visa på det närmare innehållet i planen redovisas i tabellen nedan ett urval av de större anskaffningar som Försvarsmakten har

beställt under 2020 eller tidigare, alternativt avser att beställa under det kommande budgetåret eller den närmsta tiden därefter enligt den nuvarande planeringen.

Tabell 3.17 Redovisning av anskaffningar

Materielområde	Beställning
Arméstridskrafter	Anskaffning Archer, pjäser och systemutrustning
	Renovering av Stridsfordon 90 och Stridsvagn 122
	Anskaffning fordonsburet granatkastarsystem
	Uppgradering granatgevär
	Anskaffning pansarvärnsutrustning
	Anskaffning markstridsensorer, mörkerstridsutrustning
	Anskaffning eldhandvapensystem
	Anskaffning skyddsutrustning och Soldatutrustning
	Anskaffning skyddade lastbilar, Terrängfordon, Tunga lastbilar och Standardfordon
	Anskaffning bandvagnar
Anskaffning medelräckviddigt luftvärn	
Marinstridskrafter	Modifiering av korvetter Gävle/Sundsvall
	Åtgärder korvett typ Visby
	Modifiering av korvetter typ Visby
	Anskaffning av ytstridsfartyg
	Anskaffning undervattenssensorer
	Anskaffning av Ubåt A-26
	Halvtidsmodifiering av ubåt typ Gotland
	Anskaffning av nytt lätt torpedsystem
	Åtgärder tung torped
	Modifiering av stridsbåt 90
	Anskaffning av stridsbåt
Anskaffning av modifiering Marinbas	
Anskaffning sjörorlig logistik	
Flygstridskrafter	Utveckling och anskaffning av JAS 39 E
	Anskaffning system JAS 39 C/D
	Anskaffning sjömålsrobot
	Anskaffning av helikopter 14
Ledning och Underrättelse	Anskaffning Ledningsstödsystem Mark
	Livstidsförlängning sensorkedja
	Anskaffning krypto- och Radioutrustning
Logistik	Anskaffning uniformssystem
	Anskaffning fältförplägnadssystem

3.7.4 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tusental kronor

2019	Utfall	687 055	Anslagssparande	4 850
2020	Anslag	716 905 ¹	Utgiftsprognos	717 622
2021	Förslag	716 905		
2022	Beräknat	831 905		
2023	Beräknat	951 905		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera forskning och teknikutveckling. Anslaget får vidare finansiera det nationella flygtekniska forskningsprogrammet (NFFP), verksamhet vid luftstridssimuleringscentrum (FLSC) samt övrig flygteknisk forskning. Anslaget får också finansiera forsknings- och utvecklingsverksamhet som genomförs inom ramen för det svenska deltagandet i den europeiska försvarsbyrån (EDA).

Regeringens överväganden

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	716 905	716 905	716 905
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		115 000	235 000
varav BP21		115 000	235 000
- Försvarsöverenskommelse för 2021–2025		115 000	235 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	716 905	831 905	951 905

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

En fortsatt ökning av försvarsförmågan ställer ökade krav på en hållbar och långsiktig tillgång till forskning och utveckling, inklusive teknikutveckling. För 2022 beräknas anslaget därför öka med 115 miljoner kronor. För 2023 beräknas anslaget öka med 235 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 716 905 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Forskning och teknikutveckling* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 831 905 000 kronor respektive 951 905 000 kronor.

3.7.5 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tusental kronor

2019	Utfall	10 146	Anslagssparande	1 173
2020	Anslag	11 191 ¹	Utgiftsprognos	11 404
2021	Förslag	11 361		
2022	Beräknat	11 434 ²		
2023	Beräknat	11 557 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 11 362 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 11 360 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten bedriver med att kontrollera försvarsunderrättelseverksamheten hos de myndigheter som bedriver sådan verksamhet, samt för att verkställa beslut om tillgång till signalbärare.

Kompletterande information

De myndigheter som bedriver sådan verksamhet framgår av förordningen (2000:131) om försvarsunderrättelseverksamhet. Beslut om tillgång till signalbärare fattas av Försvarsunderrättelsedomstolen enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	11 191	11 191	11 191
Pris- och löneomräkning ²	200	273	397
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-30	-30	-31
- Generell besparing i statsförvaltningen	-30	-30	-30
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	11 361	11 434	11 557

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 30 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4).

Regeringen föreslår att 11 361 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 11 434 000 kronor respektive 11 557 000 kronor.

3.7.6 1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

Tusental kronor

2019	Utfall	198 467	Anslagssparande	4 372
2020	Anslag	209 195 ¹	Utgiftsprognos	211 394
2021	Förslag	295 568		
2022	Beräknat	333 617 ²		
2023	Beräknat	349 323 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 331 320 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 343 107 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Totalförsvarets rekryteringsmyndighets förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för ersättningar för kost, resor och logi till totalförsvarspliktiga.

Regeringens överväganden

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	209 195	209 195	209 195
Pris- och löneomräkning ²	7 443	8 945	11 368
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	78 930	115 477	128 760
- Förändrad finansieringsstruktur Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	20 000	20 000	20 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 970	-1 970	-1 970
- Försvarsöverenskommelse för 2021–2025	62 000	98 000	110 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	295 568	333 617	349 323

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att skapa en enhetlig finansiering av bemanningsstödet till krigsförbanden ökas anslaget med 20 miljoner kronor fr.o.m. 2021. Anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* minskas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 2 miljoner kronor fr.o.m. 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4).

I syfte att möta Försvarsmaktens behov av fler totalförsvarspliktiga behöver kapaciteten hos Totalförsvarets rekryteringsmyndighet (TRM) öka och ytterligare ett prövningkontor etableras. Därför ökas anslaget med 62 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 98 miljoner kronor och för 2023 beräknas anslaget öka med 110 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 295 568 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 333 617 000 kronor respektive 349 323 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.24 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	85 918	98 795	-12 877	7 512
(varav tjänsteexport)	0	0	0	0
Prognos 2020	109 150	116 400	-7 250	262
(varav tjänsteexport)	0	0	0	0
Budget 2021	92 800	92 800	0	262
(varav tjänsteexport)	0	0	0	0

3.7.7 1:7 Officersutbildning m.m.

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:7 Officersutbildning m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	223 826	Anslagssparande	3 518
2020	Anslag	224 275 ¹	Utgiftsprognos	225 475
2021	Förslag	250 806		
2022	Beräknat	261 489 ²		
2023	Beräknat	270 363 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 259 746 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 265 641 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera det treåriga officersprogrammet och annan grundläggande officersutbildning vid Förvarshögskolan. Vidare får anslaget finansiera forskning och utveckling m.m. inom vissa av högskolans kompetensområden.

Anslaget får även användas för att finansiera kurser inom ramen för Partnerskap för fred (PFF) samt viss forskning och analysstöd för regeringens behov.

Regeringens överväganden

Tabell 3.26 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Officersutbildning m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	224 275	224 275	224 275
Pris- och löneomräkning ²	2 993	4 518	7 033
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	23 538	32 696	39 055
varav BP21 ³	23 540	32 540	38 540
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 460	-1 460	-1 460
- Försvarsöverenskommelse för 2021–2025	25 000	34 000	40 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	250 806	261 489	270 363

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 1,5 miljoner kronor fr.o.m. 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4).

För att antalet studenter vid officersprogrammet ska kunna öka i relation till krigsorganisationens behov ökas anslaget med 25 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 34 miljoner kronor och för 2023 beräknas anslaget öka med 40 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 250 806 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Officersutbildning m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 261 489 000 kronor respektive 270 363 000 kronor.

3.7.8 1:8 Försvarets radioanstalt

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:8 Försvarets radioanstalt

Tusental kronor

2019	Utfall	1 217 069	Anslagssparande	41 622
2020	Anslag	1 271 189 ¹	Utgiftsprognos	1 294 898
2021	Förslag	1 417 711		
2022	Beräknat	1 548 685 ²		
2023	Beräknat	1 633 545 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 538 943 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 607 875 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera signalspaning och informationssäkerhetsverksamhet m.m. som Försvarets radioanstalt bedriver och kapitalkostnaden för den teknikutveckling som behövs för dessa verksamheter. Anslaget får även användas för Försvarets radioanstalts bidrag till att ge förvarning om förändrade förhållanden i vår omvärld samt myndighetens lämnande av stöd vid fredsfrämjande internationell verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 3.28 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Försvarets radioanstalt

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 271 189	1 271 189	1 271 189
Pris- och löneomräkning ²	19 449	27 619	40 054
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	127 073	249 877	322 302
varav BP21 ³	113 750	220 750	347 143
- Generell besparing i statsförvaltningen	-3 250	-3 250	-3 250
- Försvarsöverenskommelse för 2021–2025	102 000	204 000	273 000
- Civilt försvar 2021–2025: Cybersäkerhetscenter	15 000	20 000	20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 417 711	1 548 685	1 633 545

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 3,2 miljoner kronor fr.o.m. 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4).

I syfte att stärka försvarsunderrättelseförmågan ökas anslaget med 102 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 204 miljoner kronor och för 2023 beräknas anslaget öka med 273 miljoner kronor.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. I syfte att stärka cybersäkerheten inom ramen för ett nationellt cybersäkerhetscenter ökas anslaget med 15 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 20 miljoner kronor och för 2023 beräknas anslaget öka med 20 miljoner kronor. Ökningen finansieras genom satsningen på civilt försvar (se även avsnitt 3.7.1, 4.6.6 och utg.omr 4 avsnitt 2.10.2).

Regeringen föreslår att 1 417 711 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Försvarets radioanstalt* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 548 685 000 kronor respektive 1 633 545 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.29 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	1 992	1 992	0	11
(varav tjänsteexport)	-	-	-	
Prognos 2020	1 600	1 600	0	11
(varav tjänsteexport)	-	-	-	
Budget 2021	3 000	3 000	0	11
(varav tjänsteexport)	-	-	-	

3.7.9 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tabell 3.30 Anslagsutveckling 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tusental kronor

2019	Utfall	227 907	Anslagssparande	3 258
2020	Anslag	233 501 ¹	Utgiftsprognos	234 309
2021	Förslag	237 373		
2022	Beräknat	239 347 ²		
2023	Beräknat	242 115 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 237 373 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 237 373 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera internationell verksamhet inom försvarsmateriel- och forskningsområdet samt åtgärder för att främja den svenska försvarsindustrins exportverksamhet. Anslaget får även finansiera forskning avseende skydd mot kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära stridsmedel (CBRN) samt forskning och analysstöd för regeringens behov. Anslaget får vidare finansiera forskning med inriktning mot Polismyndighetens och Säkerhetspolisens verksamhetsområden.

Regeringens överväganden

Tabell 3.31 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	233 501	233 501	233 501
Pris- och löneomräkning ²	8 108	10 117	12 935
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-4 236	-4 271	-4 321
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 500	-2 500	-2 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	237 373	239 347	242 115

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 2,5 miljoner kronor fr.o.m. 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4).

Regeringen föreslår att 237 373 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Totalförsvarets forskningsinstitut* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 239 347 000 kronor respektive 242 115 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 3.32 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor			Resultat	Ackumulerat resultat
	Uppdragsverksamhet ¹	Intäkter	Kostnader	
Utfall 2019	976 838	975 783	1 055	74 917
(varav tjänsteexport)	39 257	36 873	2 384	7 583
Prognos 2020	1 039 000	1 049 000	-10 000	64 917
(varav tjänsteexport)	30 000	30 000	0	7 583
Budget 2021	1 071 699	1 081 699	-10 000	54 917
(varav tjänsteexport)	30 000	30 000	0	7 583

¹ Fr.o.m. 2019 ingår bidrag och räntor i den avgiftsbelagda verksamheten.

3.7.10 1:10 Nämnder m.m.**Tabell 3.33 Anslagsutveckling 1:10 Nämnder m.m.**

Tusental kronor				
2019	Utfall	5 997	Anslagssparande	304
2020	Anslag	6 301 ¹	Utgiftsprognos	6 237
2021	Förslag	6 536		
2022	Beräknat	6 536		
2023	Beräknat	6 536		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som bedrivs av vissa mindre nämnder samt bidrag till exempelvis Svenska Röda Korset och Centralförbundet Folk och Försvar.

Regeringens överväganden**Tabell 3.34 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:10 Nämnder m.m.**

Tusental kronor	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	6 301	6 301	6 301
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	235	235	235
varav BP21	235	235	235
- Ökad ersättning till Svenska Röda Korset	235	235	235
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	6 536	6 536	6 536

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I syfte att öka ersättningen till Svenska Röda Korset för beredskapsplaneringen för Nationella upplysningsbyrån ökas anslaget med 235 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 6 536 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Nämnder m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 6 536 000 kronor respektive 6 536 000 kronor.

3.7.11 1:11 Försvarets materielverk

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:11 Försvarets materielverk

Tusental kronor

2019	Utfall	1 582 362	Anslagssparande	199 257
2020	Anslag	1 770 787 ¹	Utgiftsprognos	1 736 303
2021	Förslag	1 957 997		
2022	Beräknat	2 050 599 ²		
2023	Beräknat	2 145 255 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 039 658 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 2 111 573 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Försvarets materielverks förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas till utgifter för Sveriges certifieringsorgan för it-säkerhet (CSEC) samt signatärskapet för Common Criteria Recognition Arrangement (CCRA).

Regeringens överväganden

Tabell 3.36 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:11 Försvarets materielverk

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 770 787	1 770 787	1 770 787
Pris- och löneomräkning ²	28 249	37 898	56 946
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	186 620	269 721	345 621
- Generell besparing i statsförvaltningen	-8 380	-8 380	-8 380
- Försvarsöverenskommelse för 2021–2025	181 000	263 100	336 160
- Civilt försvar 2021–2025: Säkerhetsskydd	14 000	14 000	14 000
Överföring till/från andra anslag	-27 659	-27 807	-28 100
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 957 997	2 050 599	2 145 255

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 8,4 miljoner kronor fr.o.m. 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4).

I syfte att kunna möta Försvarsmaktens ökade beställningar av materiel ökas anslaget med 176 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 258 miljoner kronor och för 2023 beräknas anslaget öka med 331 miljoner kronor.

För att främja en kostnadseffektiv materieförsörjning som bidrar till Försvarsmaktens operativa förmåga förstärks den exportstödande verksamheten och därför ökas anslaget med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2021.

Till följd av de kommande förändringarna inom området säkerhetsskydd föreslår regeringen att anslaget ökas med 14 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 14 miljoner kronor och för 2023 beräknas anslaget öka med 14 miljoner kronor. Ökningen finansieras genom satsningen på civilt försvar.

För att finansiera tidigare verksamhetsövergång från Försvarets materielverk till Försvarsmakten avseende delar av verksamheten inom Test och Evaluering (T&E) Vidsetel minskas anslaget med ca 27,7 miljoner kronor fr.o.m. 2021. Anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* ökas med motsvarande belopp.

Anslagsändamålet för anslag 1:11 ändrades i budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 6 avsnitt 3.3.11) i samband med inrättande av ett förvaltningsanslag för Försvarets materielverk. Anslagsändamålets utformning följde gängse principer för myndigheters förvaltningsanslag. Någon ändring i sak var inte avsedd utan anslaget ska användas för utgifter för de uppgifter som ingår i myndighetens verksamhet, dvs. myndighetens förvaltningsutgifter. Försvarsutskottet invände emot denna förändring och framförde att anslagsändamålet bör beskriva den verksamhet som anslaget är avsett att finansiera (bet. 2018/19:FöU1, rskr. 2018/19:89 och bet. 2019/20:FöU1, rskr. 2019/20:107). Begreppet förvaltningsutgifter är ett formellt begrepp som används i flera olika sammanhang i staten, bl.a. i budgetlagen, anslagsförordningen, inom ramen för pris- och löneomräkningen och vid avgränsningen av anslagsändamål. Begreppet definieras i Ekonomistyrningsverkets föreskrifter till 12 § anslagsförordningen. Där anges att med förvaltningsutgifter avses i huvudsak sådana utgifter som i myndighetens resultaträkning redovisas under rubriken Verksamhetens kostnader, dvs. kostnader för personal, lokaler, övriga driftkostnader, finansiella kostnader, avskrivningar och nedskrivningar. Huvudregeln är att myndigheters förvaltningsutgifter budgeteras på förvaltningsanslag, vilka har myndighetsnamnet som anslagsnamn, medan utgifter för transfereringar, samhällsinvesteringar och övriga utgifter budgeteras på sakanslag. Principen att förvaltningsanslag och sakanslag hålls åtskilda har betonats av finansutskottet vid flera tillfällen (bet. 2000/01:FiU27 och bet. 2006/07:FiU20). Sedan flera år tillbaka är det praxis i budgetpropositionen att ändamålet för myndigheternas förvaltningsanslag anges som att anslaget får användas för myndighetens förvaltningsutgifter. Det ger en tydlig avgränsning av förvaltningsanslagen i förhållande till sakanslagen och det innebär att man kan undvika långa uppräknningar av anslagets användningsområde som riskerar att bli både svåröverskådliga och bristfälliga. Regeringen anser därför att anslagets ändamål bör utformas i enlighet med den praxis som tillämpas för förvaltningsanslag i budgetpropositionen.

Regeringen föreslår att 1 957 997 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Försvarets materielverk* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 050 599 000 kronor respektive 2 145 255 000 kronor.

Rörelsekapital

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försvarets materielverks behov av rörelsekapital som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 43 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Försvarets materielverk behöver tillgång till rörelsekapital för att finansiera utestående förskott till industrin och för hantering av avtal inom försvarsexportområdet. Försvarets materielverk behöver även tillgång till rörelsekapital för att hantera övergången till en ny finansiell styrmodell inom materieförsörjningen.

Överlåtelse och upplåtelse av materiel

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om export av JAS 39 C/D genom upplåtelse eller överlåtelse av viss materiel, under förutsättning att exporten bidrar till den operativa tillgängligheten inom stridsflygssystemet och att exporten sker till förmån för den operativa tillgängligheten till JAS 39 C/D.

Skälen för regeringens förslag: Export av JAS 39 C/D som baseras på flygplan som byggts i produktionsbevarande syfte och som inte ingår i Försvarmaktens bestånd, bedöms i likhet med tidigare budgetår främja staten genom kostnadsdelning, bibehållen utvecklings- och produktionskapacitet samt finansiering av en ökad operativ tillgänglighet i stridsflygssystemet. Exporten kan förutsätta att staten tillhandahåller viss materiel i form av så kallade apparatsatser (utbytesenheter och komponenter från demonterade JAS 39 A/B), vilka kan användas i Försvarmaktens verksamhet och således inte omfattas av regeringens mandat enligt 8 kap. 6 § budgetlagen (2011:203). Mot denna bakgrund föreslås riksdagen bemyndiga regeringen att besluta om export av JAS 39 C/D genom upplåtelse eller överlåtelse av viss materiel, under förutsättning att exporten bidrar till den operativa tillgängligheten inom stridsflygssystemet och att exporten sker till förmån för den operativa tillgängligheten till JAS 39 C/D. En export förutsätter vidare att ett separat tillstånd lämnas enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.37 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	7 386 983	7 359 123	27 860	270 043
(varav tjänsteexport)	245 577	194 734	50 843	47 898
Prognos 2020	5 950 000	5 950 000	0	270 043
(varav tjänsteexport)	100 000	100 000	0	47 898
Budget 2021	5 330 000	5 330 000	0	270 043
(varav tjänsteexport)	100 000	100 000	0	47 898

3.7.12 1:12 Försvarsunderrättelsesdomstolen

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:12 Försvarsunderrättelsesdomstolen

Tusental kronor

2019	Utfall	9 364	Anslagssparande	329
2020	Anslag	10 584 ¹	Utgiftsprognos	10 755
2021	Förslag	10 770		
2022	Beräknat	10 848 ²		
2023	Beräknat	9 933 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Motsvarar 10 770 tkr i 2021 års prisnivå.³ Motsvarar 9 753 tkr i 2021 års prisnivå.**Ändamål**

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som Försvarsunderrättelsesdomstolen bedriver med att pröva frågor om tillstånd till signalspaning enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet.

Regeringens överväganden**Tabell 3.39 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:12 Försvarsunderrättelsesdomstolen**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	10 584	10 584	10 584
Pris- och löneomräkning ²	186	264	385
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-1 036
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 770	10 848	9 933

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

Regeringen föreslår att 10 770 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Försvarsunderrättelsesdomstolen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 10 848 000 kronor respektive 9 933 000 kronor.

4 Samhällets krisberedskap

4.1 Mål

Mål för samhällets krisberedskap omfattar områdena skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar. Målen framgår av avsnitt 2.3.2.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Sveriges förmåga att förebygga, hantera och lära från olyckor och kriser, liksom att upprätthålla ett civilt försvar, bygger på den samlade förmågan hos alla aktörer i samhället. Bedömningen av vilka resultat som har uppnåtts i förhållande till målen baseras på de aktiviteter och prestationer som har utförts inom främst utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, men även inom andra utgiftsområden. Även privata verksamheter och andra faktorer i omvärlden påverkar utvecklingen av samhällets krisberedskap. Förmågan att hantera allvarliga olyckor och kriser i samhället i fredstid skapar också en grundläggande förmåga att hantera höjd beredskap och ytterst krig.

4.2.1 Bedömningsgrunder

Redovisningen av resultaten inom samhällets krisberedskap utgår från följande bedömningsgrunder:

- samhällets förmåga att förebygga olyckor och kriser samt vidta förberedande åtgärder mot krig
- samhällets förmåga att hantera olyckor, kriser och krig.

4.2.2 Resultatindikatorer

För att beskriva utvecklingen av samhällets krisberedskap används (när så är möjligt) resultatindikatorer, vilka följs över tid.

Antal omkomna i bränder

Ett målinriktat och samordnat brandförebyggande arbete bör på sikt leda till ett minskat antal personer som omkommer eller skadas allvarligt vid bränder.

Antal utbildade brandmän

Utbildning av hel- och deltidsbrandmän är en avgörande förutsättning för förmågan inom området skydd mot olyckor och syftar till att säkerställa en likvärdig och grundläggande kompetens inom den kommunala räddningstjänsten i hela landet.

Medelsvarstid på 112-samtal

Tidsfaktorn vid alarmering är av avgörande betydelse för att nödställda personer snabbt och effektivt ska kunna få den hjälp som de behöver av samhällets hjälporgan.

Genomförda övningar

Den främsta åtgärden för att stå väl rustad vid kriser och ytterst krig är att berörda organisationer har genomfört övningar inför möjliga händelser. Därmed är det av intresse att bl.a. studera antalet genomförda övningar av krishanteringsorganisationen respektive ledningen vid myndigheter och regioner.

Antal Rakelabonnemang

Rakelsystemet stödjer en skyddad och driftsäker kommunikation mellan samhällsviktiga organisationer vid en kris. Fler Rakelabonnemang är en indikator på att aktörernas möjlighet att kommunicera skyddat och driftsäkert har stärkts, vilket bidrar till en effektivare hantering av en uppkommen kris.

Inrapporterade it-incidenter

Statliga myndigheters rapportering av allvarliga it-incidenter ger information om hoten mot samhällets informations- och cybersäkerhet och underlag för att stärka förmågan att förebygga, upptäcka och hantera it-incidenter.

4.2.3 Underlag till grund för resultatredovisningen

Sammantaget ger bedömningsgrunder och resultatindikatorer en viss information om samhällets krisberedskap, men resultaten påverkas även av andra faktorer såsom demografiska förändringar, teknisk utveckling, det säkerhetspolitiska läget, ändringar i befolkningens levnadsvanor och hälsoutveckling samt ett förändrat klimat.

Underlag som ligger till grund för resultatredovisningen är bl.a. årsredovisningar och andra rapporter från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Kustbevakningen, Statens haverikommission och SOS Alarm Sverige AB.

Övriga underlag är bl.a. utredningar och uppföljningar av inträffade händelser, risk- och sårbarhetsanalyser, Riksrevisionens rapporter samt länsstyrelsernas årsredovisningar.

4.3 Resultatredovisning

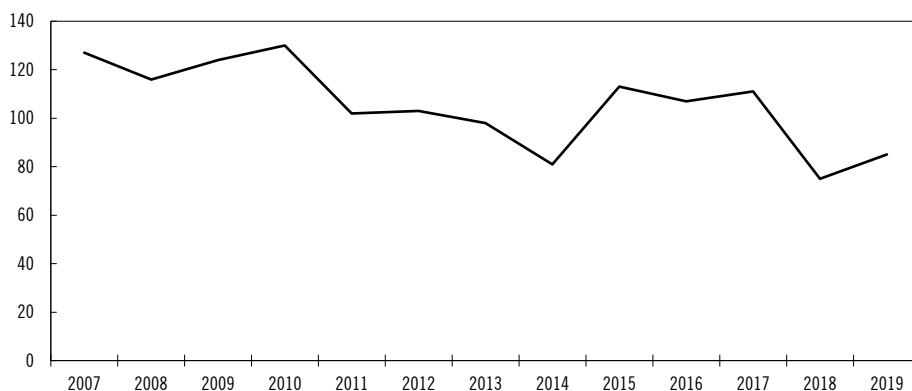
4.3.1 Skydd mot olyckor

Stärkt brandförebyggande arbete

Den brandförebyggande verksamheten i samhället har stor betydelse för människors säkerhet och trygghet. MSB arbetar tillsammans med myndigheter, kommuner och andra organisationer för att uppnå visionen i MSB:s nationella strategi – ingen i Sverige ska omkomma eller allvarligt skadas till följd av brand.

Under 2019 omkom 85 personer i brand, varav 27 kvinnor, 57 män och 1 okänd. Det är en liten ökning jämfört med föregående år, men antalet omkomna är lägre än de föregående 10 åren (se diagram 4.1).

Diagram 4.1 Antal omkomna i bränder 2007–2019

Källa: MSB:s årsredovisningar 2007–2019.

Befolkningsökningen under samma period var ca 11 procent. En viktig faktor för att minska antalet omkomna och allvarligt skadade till följd av brand är att påverka enskildas beteende och beredskap. Under året genomförde MSB kampanjen Aktiv mot brand (ett samarbete mellan 200 organisationer) där fokus var på det brandskydd som enskilda bör ha i hemmet.

Stärkt räddningstjänst genom ökad samverkan

Kommunala och statliga räddningstjänster har grundläggande betydelse för människors säkerhet och trygghet. Kommunala räddningstjänster genomförde knappt 104 000 räddningsinsatser 2019 medan statliga räddningstjänster genomförde drygt 2 000 insatser.

Kommunala räddningstjänster har vidtagit flera åtgärder för att stärka sin beredskap och förmåga att genomföra räddningsinsatser, särskilt vid omfattande olyckor. Ett flertal kommuner har t.ex. genom utvecklad samverkan stärkt sin förmåga att övergripande leda och snabbt kunna kraftsamla vid komplexa eller omfattande räddningsinsatser, t.ex. vid stora skogsbränder.

MSB har vidtagit flera åtgärder för att stödja kommunal och statlig räddningstjänst. Möten för kommunal och statlig räddningstjänst har bl.a. anordnats genom olika räddningstjänstforum i syfte att stärka samverkan mellan de ansvariga aktörerna. Aktörerna har även analyserat förutsättningarna för ett mer enhetligt ledningssystem för statlig och kommunal räddningstjänst.

En nationell förmåga att prioritera och fördela förstärkningsresurser vid flera pågående och geografiskt utspridda räddningsinsatser, t.ex. skogsbränder, har utvecklats i nära samarbete mellan MSB och kommunal räddningstjänst. MSB har dessutom genom utökade medel om 65 miljoner kronor stärkt förmågan att bistå kommunal räddningstjänst med förstärkningsresurser, bl.a. i fråga om materiel för skogsbrandsläckning, stabs- och ledningsstöd samt helikoptrar för brandsläckning.

MSB har även utarbetat ett flertal vägledningar för att stödja kommunal räddningstjänst, bl.a. inom skogsbrandsläckning, eldningsförbud och räddningstjänst under höjd beredskap. Vidare har myndigheten på regeringens uppdrag utarbetat förslag till vilka åtgärder kommuner kan göra för inrättande av räddningsvårn som på olika sätt kan stödja räddningstjänsterna, t.ex. vid skogsbränder.

Genomförda utbildningar

MSB ska tillhandahålla utbildning i skydd mot olyckor. Utbildningarna ska säkerställa en likvärdig och grundläggande kompetens hos räddningstjänstpersonal i hela landet. De mest omfattande är grund- och vidareutbildningar för del- och heltidsbrandmän samt räddningsledare.

Under 2019 har antalet utbildningsplatser utökats genom att myndigheten tillförts 36 miljoner kronor. MSB har under året tillhandahållit 572 utbildningsplatser för utbildning av heltidsbrandmän och sammanlagt 1 195 utbildningsplatser för deltidsbrandmän. De sistnämnda utbildningarna består av två delar och har bedrivits på ett flertal platser i landet. Vidare har myndigheten tillhandahållit 351 utbildningsplatser för räddningsledare. Tabell 4.1 nedan redovisar utvecklingen av utbildningsplatser sedan 2017.

Tabell 4.1 Antal utbildningsplatser

	2017	2018	2019
Heltidsanställda	502	527	572
Deltidsanställda (Grib 1) ¹	551	630	675
Deltidsanställda (Grib 2)	-	315	520
Räddningsledare	349	344	351

¹ Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap.

Källa: MSB:s årsredovisningar 2017–2019.

För att öka kunskapen kring skogsbrandssläckning genomfördes även särskilda skogsbrandutbildningar med över 200 deltagare, främst från kommunal räddningstjänst, Försvarsmakten och Kustbevakningen.

Säker hantering av farliga ämnen

Arbetet inom ramen för den nationella arbetsgruppen för sprängämnessäkerhet har intensifierats för att motverka de illegala sprängningar som har genomförts. Vidare har arbetet med den aktörsgemensamma CBRNE-strategin (kemiska, biologiska, radiologiska, nukleära och explosiva ämnen) fortsatt. Strategin riktar sig till aktörer verksamma inom området och anger en gemensam inriktning för arbetet för att bl.a. kunna identifiera behov av förbättringar vad gäller samverkan och planering. Inom ramen för EU:s civilskyddsmekanism på CBRN-området har arbetet fortsatt med fokus på områdena detektion, sanering och lagerhållning.

Tillsynsverksamhet

MSB har följt upp sju länsstyrelser tillsyn av kommunala planer för räddningsinsatser. Uppföljningen visade att antalet uppdaterade och övade kommunala planer har ökat. MSB bedömer att länsstyrelsernas tillsyn av kommunerna behöver förbättras i flera avseenden.

Förebyggande arbete mot naturolyckor

MSB har i uppgift att på olika sätt stödja aktörer att förbereda sig för såväl dagens naturolyckor som olyckor ett förändrat klimat kan föra med sig. Utifrån förordningen om myndigheters klimatanpassningsarbete har en klimat- och sårbarhetsanalys genomförts och en handlingsplan utarbetats för klimatanpassningsarbete 2020–2025. I syfte att förebygga och förbättra hanteringen av naturolyckor har flera åtgärder genomförts såsom stabilitetskarteringar, översvämningskarteringar samt gemensamma samordningsaktiviteter. I samordningsarbetet har en arbetsgrupp bildats. Utöver MSB och två länsstyrelser deltar även ett tiotal andra statliga myndigheter tillsammans med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

För att möjliggöra förebyggande åtgärder mot naturolyckor i utsatta riskområden har regeringen avsatt bidragsmedel. Under 2019 tilldelades extra medel om 55 miljoner kronor för detta arbete. Medlen har fördelats till kommuner som har vidtagit olika förebyggande åtgärder för att anpassa lokalsamhället till de effekter som följer av ett förändrat klimat. Åtgärder som främjar utsatta områden där en naturolycka kan komma att få omfattande konsekvenser och som berör flera kommuner har prioriterats. Det kan handla om områden där marken har för låg stabilitet och behöver förstärkas eller områden som behöver skydd mot översvämmning.

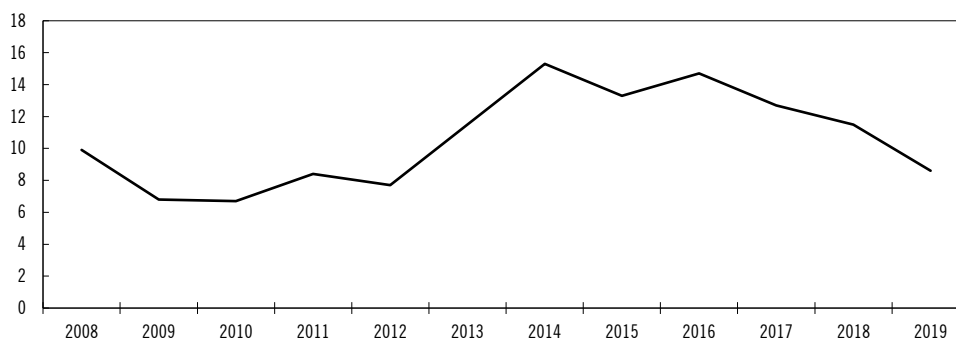
En säker och effektiv 112-tjänst hos SOS Alarm

I alarmeringsavtalet mellan staten och SOS Alarm Sverige AB har bolaget åtagit sig att upprätthålla en medelsvarstid på 8 sekunder för inkomna larmanrop till det nationella

nödnumret 112. Under 2019 besvarade SOS Alarm drygt 3,3 miljoner samtal till 112, varav 68 procent bedömdes föranleda ett akut behov av hjälp från samhällets hjälporgan, dvs. i första hand från polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård. Antalet samtal med tolkbehov har under en period av fyra år ökat från ca 5 800 till ca 10 000. Tolkning har skett på ca 80 språk. Medelsvarstiden har sänkts avsevärt under de tre senaste åren och var 8,6 sekunder under 2019 (se diagram 4.2).

Diagram 4.2 SOS Alarms medelsvarstider på 112-samtal

Antal sekunder

Källa: SOS Alarms verksamhetsrapport 2019.

Under 2019 lanserade SOS Alarm en 112-app för varning och information om inträffade olyckor och kriser. Applikationen möjliggör också en exakt positionering av var den som ringer 112 befinner sig. 112-appen har hittills laddats ned ca 1,5 miljoner gånger. SOS Alarm har under förra året även beslutat införa användningen av en teknik som gör det möjligt för bolaget att kunna ta emot och till samhällets hjälporgan vidareförmedla exakta positionsuppgifter som vid 112-samtal genereras automatiskt genom inbyggda GPS-mottagare i smarta telefoner (Advanced Mobile Location, AML). Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den skyndsamt bör se över möjligheterna att samhällets alarmeringstjänst ska tillåtas positionera hjälpsökandes mobiltelefoner per automatik (bet. 2018/19:FöU7 punkt 19, rskr. 2018/19:179). Positionering av hjälpsökandes mobiltelefoner har med ovan beskrivna åtgärder införts i Sverige. Regeringen anser att tillkännagivandet är tillgodosett genom de vidtagna åtgärderna och att det därmed är slutbehandlat.

Räddningstjänst till sjöss och sjöövervakning

Räddningstjänst till sjöss har stor betydelse för människors säkerhet och trygghet till sjöss och skyddet av den maritima miljön. Kustbevakningen är en central aktör på det området och har till uppgift att utföra miljöräddningstjänst och annan räddningstjänst till sjöss samt bedriva sjöövervakning.

Under 2019 genomfördes 57 miljöräddningsoperationer, jämfört med 52 operationer 2018. Samtliga insatser gällde oljeutsläpp eller risk för oljeutsläpp. Vidare har drygt 75 900 kontroller till sjöss genomförts inom flera olika områden, bl.a. fiske, farligt gods, tull, nykterhet och gräns. Utöver det har myndigheten under året deltagit i 308 sjöräddningsinsatser, vilket var på samma nivå som året innan.

Under 2019 har Kustbevakningen trots vidtagna åtgärder inte fullt ut kunnat upprätthålla sin beslutade beredskap för miljöräddningstjänst, vilket enligt myndigheten berodde på ett fortsatt ansträngt personalläge. Kustbevakningen bedömer dock att samtliga utförda räddningsinsatser ändå har kunnat genomföras på ett tillfredställande sätt.

Genom kustbevakningslagen (2019:32), som trädde i kraft i april 2019, har Kustbevakningen getts nya befogenheter när det gäller brottsbekämpning och ordningshållning

till sjöss. Kustbevakningen har bl.a. fått utvidgade möjligheter att självständigt genomföra brottsutredningar, vilket har resulterat i kortare handläggningstider.

Kustbevakningen har på olika sätt medverkat inom ramen för den europeiska gräns- och bevakningsbyråns (Frontex) verksamhet, bl.a. genom att med eget flygplan utföra uppdrag över Medelhavet. Syftet var att bistå grekiska myndigheter med gränskontroll. Myndigheten har även påbörjat att planera för ett utökat uppdrag enligt EU:s nya förordning om en ny europeisk gräns- och kustbevakning.

Flera åtgärder har vidtagits för att stärka och utveckla Kustbevakningens förmåga inom området för det civila försvaret och militära försvaret. Kustbevakningen har bl.a. ingått en övergripande överenskommelse med Försvarsmakten om hur resurser ur Kustbevakningen ska användas inom Försvarsmakten i händelse av höjd beredskap och i yttersta fall krig.

Utredningar av olyckor

Verksamheten vid Statens haverikommission påverkas i stor utsträckning av antalet inträffade olyckor och tillbud. Den utgör en viktig del av det statliga systematiska säkerhetsarbetet. En haveriutredning ska bl.a. besvara frågan vad som kan göras för att förebygga eller begränsa effekten av liknande händelser i framtiden. Vid behov ges säkerhetsrekommendationer till berörda aktörer så att de kan vidta relevanta åtgärder.

Antalet haveriutredningar var under året 26, vilket är en ökning med 6 jämfört med föregående år. Myndigheten lämnade 47 säkerhetsrekommendationer. Enligt 13 § förordningen (1990:717) om undersökning av olyckor ska Statens haverikommission slutföra sina undersökningar snarast, och om möjligt inom 12 månader från dagen för olyckan eller tillbudet. Under 2019 understeg den genomsnittliga utredningstiden 10 månader och endast en utredning översteg 12 månader i utredningstid. Vid komplexa och omfattande olyckor är det av undersökningsmässiga och andra skäl inte alltid möjligt för myndigheten att slutföra utredningarna inom i förordningen stipulerad tid.

4.3.2 Krisberedskap och civilt försvar

Övningar stärker beredskapen

För att stärka samhällets förmåga att hantera olyckor, kriser och krig är genomförande av olika övningar betydelsefullt. För 2018 redovisade ett 60-tal myndigheter och regioner, inom ramen för arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser, antalet genomförda övningar samt utbildnings- och övningsplaner. För 2019 har inga nya uppgifter redovisats av myndigheterna eftersom de rapporterar sina risk- och sårbarhetsanalyser vartannat år. Regionerna rapporterar dock dessa uppgifter varje år och för 2019 visar en sammanställning följande (siffran i parentes är för 2018).

- 15 (12) av 21 regioner har en utbildnings- och övningsplan som efterföljs
- 11 (11) av 21 regioner har övat sin krisledningsnämnd
- 18 (17) av 21 regioner har övat sin krishanteringsorganisation.

Under 2019 har även ett antal större gemensamma övningar påbörjats och genomförts, bl.a. KKÖ 2019 (kärnkraftsövning i Uppsala län), Barents Rescue 2019 (krishanteringsövning i Barentsregionen) samt TFÖ 2020 (nationell totalförsvarsövning) i de delar som genomförs.

Insatser genom särskilda krisberedskapsmedel

Anslag 2:4 *Krisberedskap* som disponeras av MSB har möjliggjort bidragsmedel för åtgärder som stärker samhällets samlade beredskap och förmåga inom bl.a. samhällsviktig verksamhet. Sammanlagt fördelades 1 354 miljoner kronor varav

närmare 500 miljoner kronor till myndigheter och länsstyrelser för genomförandet av drygt 130 utvecklingsprojekt.

Några av resultaten från projekten som myndigheterna genomfört har redan kommit till användning vid inträffade händelser bl.a. vid strömavbrott, misstänkt kontamination av farliga ämnen m.m. Myndigheternas utvecklingsprojekt avser även i ökad utsträckning konkreta beredskapsåtgärder och civilt försvar. Trafikverket har bl.a. drivit ett projekt avseende fördjupad nordisk samverkan inom transportsektorn, för att säkerställa transportleders funktionalitet i alla beredskapslägen genom en gemensam planering.

Medel om ca 540 miljoner kronor har finansierat kommuners och regioners uppgifter enligt lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Frivilliga försvarsorganisationer har tilldelats 53 miljoner kronor för bl.a. utbildningsinsatser för en robust personalförsörjning och övningar avseende bl.a. skogsbränder, sjöräddning och kärnkraftsolyckor.

MSB har genom medel motsvarande 105 miljoner kronor beställt och kvalitetssäkrat forskning om skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar. Ett flertal tematiska forskningsutlysningar och en ny typ av utlysning som sammanför forskare och praktiskt verksamma aktörer har genomförts. Inom civilt försvar finansieras t.ex. forskningsprojekt som studerar frågor om bland annat gråzonsproblematik, försvarsvilja och försörjningsförmåga.

Utvecklingen av det civila försvaret

I syfte att förstärka totalförsvaret tillfördes i budgetpropositionen för 2018 permanenta medel till det civila försvaret på 430 miljoner kronor årligen. Utvecklingen av civilt försvar har fortsatt under 2019. Regeringen beslutade att förlänga den pågående utredningen Ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar (dir. 2018:79) till den 1 mars 2021. Utredningen ska föreslå tydligare ansvars- och ledningsförhållanden och en stärkt samordning inom civilt försvar på såväl nationell och-, regional som lokal nivå. Målet är att den nya strukturen ska skapa ett effektivare civilt försvar, men också stärka samhällets förmåga att hantera fredstida kriser.

I december 2019 överlämnade utredningen Näringslivets roll inom totalförsvaret sitt betänkande (SOU 2019:51). Utredningen föreslår bl.a. att totalförsvarsviktiga företag identifieras, att ett antal förordningar avseende statens samverkan med näringslivet uppdateras och att ett näringslivsråd etableras. I betänkandet föreslås också att personalförsörjningen inom det civila försvaret utreds närmare. Utredningens förslag analyseras nu vidare inom Regeringskansliet.

Myndigheter, kommuner och regioner har under året fortsatt arbetet med det civila försvaret, bl.a. genom krigsplacering av personal och utarbetande av krigsorganisation, olika kompetenshöjande åtgärder, stärkta rutiner för informationsdelning samt planer för alternativ och eller skyddad ledningsplats (se även avsnitt 2.4.2.).

Bevakningsansvariga myndigheter inom prioriterade områden har utifrån ett regeringsuppdrag (Ju2019/02477/SSK) genomfört analyser om den fortsatta inriktningen av det civila försvaret. Områden i fokus var transporter, energiförsörjning, livsmedelsförsörjning inklusive dricksvattenförsörjning, ordning och säkerhet, finansiell beredskap samt elektroniska kommunikationer och post. Myndigheterna har analyserat behov och åtgärdsförslag avseende det civila försvaret som Försvarsberedningen redovisat inom dessa områden (Ds 2017:66) samt de förslag som MSB och Försvarsmakten tidigare redovisat i ett annat regeringsuppdrag avseende en sammanhängande planering för totalförsvaret (Fö2017/00688/MFI). Underlagen från myndigheterna ligger till grund för den försvarspolitiska inriktningen.

MSB har arbetat vidare utifrån en modell för sammanhängande planering av det civila försvaret som myndigheten tillsammans med Försvarsmakten redovisade till regeringen i februari 2019.

Under året har MSB lanserat flera stödverktyg för att utveckla krisberedskap och civilt försvar. Det handlar bland annat om ett stödpaket för kontinuitetshantering samt stöd för krigsorganisation och krigsplacering för regioner och kommuner. MSB har också arbetat med frivilliga försvarsorganisationer för att stötta deras arbete med civilt försvar. Under 2019 har förberedelser inför den stora totalförsvarsövningen (TFÖ2020) pågått och involverat stora delar av samhället, totalt ca 400 aktörer.

I regleringsbrevet för 2019 fick länsstyrelserna i uppdrag att i sitt arbete med skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar särskilt prioritera att planera och genomföra övningar. Övningar har skett både inom myndigheten, mellan regioner, samt i nationella och internationella sammanhang så som Barents Rescue 2019. Samtliga länsstyrelser anser att övningarna bidragit till myndighetens förmåga att samverka vid samhällsstörningar, hantera förstärkningsresurser och utöva värdlandsstöd. Övningarna har bidragit till att förbereda länsstyrelserna inför pågående krishantering.

Säkerhetsskydd är av grundläggande betydelse för vår förmåga att hantera antagonistiska hot och för att minska sårbarheter för de allra mest skyddsvärda verksamheterna i samhället. Ett väl fungerande säkerhetsskyddsarbete är därmed grunden för hela totalförsvaret. Den 1 april 2019 trädde en ny säkerhetsskyddslag och förordning i kraft. Regelverket gäller för både myndigheter och privata verksamheter som bedriver säkerhetskänslig verksamhet och ger bättre möjligheter att förebygga sårbarheter. I samband med att den nya säkerhetsskyddslagen trädde i kraft tog Säkerhetspolisen fram föreskrifter samt sex vägledning om säkerhetsskydd. Under 2020 har Säkerhetspolisens tillsynsverksamhet successivt ökat främst med fokus på ledning och styrning av säkerhetsskyddsarbetet samt säkerhetsskyddsanalys.

Psykologiskt försvar och informationspåverkan

Inom ramen för det civila försvaret aktualiseras behovet av ett psykologiskt försvar anpassat efter dagens förhållanden. Berörda aktörers samverkan för att stärka det psykologiska försvaret bör utvecklas. Mot denna bakgrund tillsatte regeringen en utredning om en ny myndighet för psykologiskt försvar som lämnade sitt betänkande i slutet av maj 2020. Utredningens uppdrag var bland annat att analysera och lämna förslag om en ny myndighet som ska ha det övergripande ansvaret för att utveckla och samordna det psykologiska försvaret. Regeringens inriktning är att inrätta den nya myndigheten 2022.

MSB bedömer att hotet avseende informationspåverkan har fortsatt att öka. Ökningen avser både mängd och komplexitet.

Utvecklat samarbete inom Norden, EU och Nato

Inom Norden har krisberedskapssamarbetet fortsatt under 2019 i enlighet med de så kallade Hagadeklarationerna. Samarbetet syftar till att stärka de nordiska ländernas förmåga att motstå och hantera allvarliga olyckor och kriser som kan drabba ett eller flera länder i Norden. Hagasamarbetet firade under året 10-årsjubileum.

Vid ett ministermöte i oktober 2019 antogs utvecklingsmål för Hagasamarbetet för 2019–2021 och de så kallade Oslokonklusionerna, vilket innebar en överenskommelse om en fortsatt utveckling av det nordiska samarbetet kring hantering av skogsbrand, nödkommunikation och arbetet med att förebygga och hantera olyckor och kriser med kemiska, biologiska, radiologiska eller nukleära ämnen. Klimatförändringarna och dess

konsekvenser för beredskapen lyftes också fram som viktigt att belysa liksom behov av att utveckla civil-militär samverkan och att öka kunskapen om hybrida aktiviteter.

Inom EU började den nya reviderade civilskyddslagstiftningen att gälla i mars 2019. Genom revideringen av civilskyddsmekanismen ökar kraven på medlemsländerna vad gäller det förebyggande och förberedande arbetet på nationell nivå. Möjligheterna att ge operativt stöd till medlemsstaterna vid större allvarliga händelser utökas. En ny beredskapsresurs, det s.k. rescEU, har etablerats som ett operativt stöd då nationella resurser inte räcker till. I ett första skede kommer rescEU att fokusera på flygande resurser med kapacitet att släcka skogsbränder, CBRN-resurser samt katastrofmedicin. Under 2019 anmälde Sverige sex helikoptrar till att ingå i rescEU-kapaciteten.

Inom ramen för partnerskapet med Nato har bevakningsansvariga myndigheter deltagit vid olika planeringsmöten med Natos civila kommitté i arbetet med implementering av nödvändiga civila förmågor för stärkt motståndskraft och beredskap.

Internationella insatser

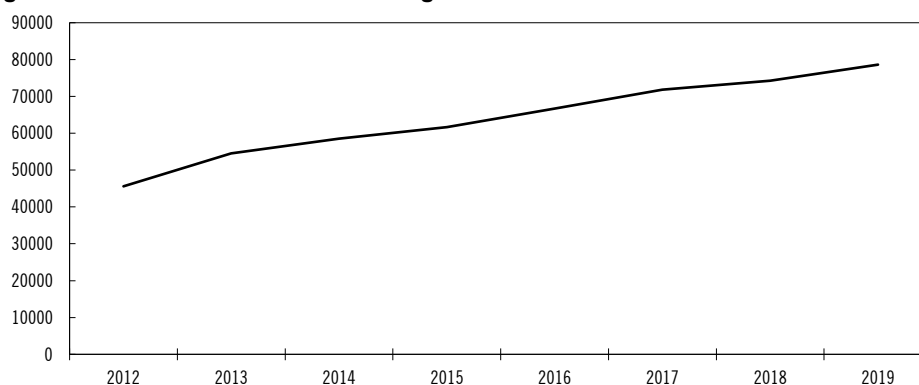
Stora delar av MSB:s internationella humanitära biståndsinsatser under 2019 har genomförts i Centralafrikanska republiken (CAR), Kamerun och Sydsudan. Boenden och kontorslösningar för biståndspersonal har etablerats, vilket möjliggjort humanitär närvaro i dessa länder. Vidare har MSB sekonderat expertis som stöd till FN:s humanitära verksamhet. Exempel på expertområden där stöd har lämnats under 2019 är vatten och sanitet, informationshantering samt jämställdhet och arbete mot könsbaserat våld.

Inom området internationell civil krishantering har insatser främst inriktats mot multilaterala organisationer som EU, FN och OSSE i syfte att dessa ska kunna utföra sina uppdrag effektivt och kvalificerat. Ett exempel är insatsen avseende EU:s civila rådgivningsmission i Irak där MSB:s insatser fokuserats på områdena sjukvård och säkerhet med totalt fem sekonderade experter. MSB har vidare fortsatt att utveckla EU-lagret Strategic Warehouse II (i Kristinehamn) som förser samtliga civila missioner inom den gemensamma säkerhets- och försvarspolitikerna med materiel som t.ex. bilar, skyddsvästar, it- och sambandsmateriel.

Utvecklad, robust och säker kommunikation

Robustheten och säkerheten i Rakel har förstärkts. Från och med sommaren 2019 har MSB nio mobila basstationer tillgå för att förstärka nätet vid extraordinära händelser. Under 2019 tillkom ett lågt antal nya användarorganisationer i Rakel, vilket indikerar att de som bör vara aktörer i Rakel redan är det. Samtidigt ökade antalet abonnemang med närmare 6 procent till 78 625 vid utgången av 2019 (se diagram 4.3).

Diagram 4.3 Antal Rakelabonnemang 2012–2019

Källa: MSB:s årsredovisningar 2012–2019.

Intäkter för Rakel 2019 uppgår till 576 miljoner kronor (557 år 2018). Resultatet för 2019 uppgår till ett överskott på 72 miljoner kronor, vilket är samma summa som för 2018. Rakel och de finska och norska motsvarigheterna till Rakel (Virve och Nødnet) har under året sammankopplats för att underlätta samhällsviktig kommunikation.

Tjänsten WIS är ett nationellt webbaserat informationssystem som stöttar krishanterande organisationer genom möjligheten att dela information och upprätthålla lägesbilder. Användandet av WIS fortsätter att öka och under 2019 har framförallt fler kommunala och privata bolag samt frivilligorganisationer anslutit sig. Under året har WIS utökats med visualiseringar för lägesbilder. Arbeta har påbörjats för att öka robustheten pga. nya krav från totalförsvaret.

Swedish Government Secure Intranet (SGSI) är ett avgiftsfinansierat krypterat myndighetsnät för att utbyta information mellan myndigheter i Sverige och i Europa på ett säkert sätt. Intresset för att ansluta sig till SGSI fortsätter att öka. Från 2019 erbjuds SGSI även till kommuner och regioner.

Riksdagen har tillkännagett att regeringen mot bakgrund av utredningen Kommunikation för vår gemensamma säkerhet (Ds 2017:7) utan dröjsmål bör vidta åtgärder i syfte att åstadkomma en utvecklad och säker kommunikationslösning för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar (bet. 2017/18:FöU7 punkt 43, rskr. 2017/18:218). Tillgång till säkra och robusta mobila system för både tal- och datakommunikation är idag en förutsättning för att samhällsviktiga aktörer ska kunna utföra sina uppdrag på ett effektivt sätt. Det nuvarande Rakelsystemet bygger på äldre teknik med begränsad kapacitet och räcker inte till för att möta användarnas nuvarande och framtida behov. I vårändringsbudgeten för 2020 aviserade regeringen därför att MSB kommer att ges två uppdrag avseende etablering av ett utvecklat och säkert kommunikationssystem för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar (prop. 2019/20:99). Regeringen har därefter uppdragit åt MSB att anskaffa och tillhandahålla tjänster för mobil datakommunikation till användare av Rakelsystemet (Ju2020/02484/SSK) och genom det påbörjat arbetet för att utveckla och etablera Rakel Generation 2 (Rakel G2). För att på sikt helt kunna ersätta det befintliga Rakelsystemet har regeringen även uppdragit åt MSB att analysera och lämna förslag på hur det samlade behovet av ett utvecklat och säkert kommunikationssystem för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar bäst kan tillgodoses (Ju2020/02485/SSK). Regeringen anser att tillkännagivandet är tillgodosett genom de vidtagna åtgärderna och att det därmed är slutbehandlat.

4.3.3 Samhällets informationssäkerhet

Informations- och cybersäkerhet

År 2019 inkom 296 rapporter till MSB gällande allvarliga it-incidenter från 101 myndigheter, vilket motsvarar 40 procent av det totala antalet rapporteringsskyldiga myndigheterna. Motsvarande siffror för 2018 var 297 rapporter från 34 procent av myndigheterna (se tabell 4.2). Den vanligaste typen av incident under 2019 var handhavandefel, följd av rapporterade angrepp och oönskad eller oplanerad störning i kritisk infrastruktur. Antalet angrepp har konsekvent minskat sedan 2016. MSB har arbetat med att revidera nuvarande föreskrifter, bl.a. i syfte att göra det enklare för statliga myndigheter att avgöra vilka incidenter som ska rapporteras.

Tabell 4.2 Antal it-incidenter

	2017	2018	2019
Totalt antal rapporter	281	297	296
Andel rapporterade myndigheter	32	34	40

Källa: MSB:s årsrapport gällande it-incidentrapportering 2019.

I syfte att höja nivån på informationssäkerhetsarbetet i offentlig sektor har regeringen uppdragit åt MSB att genomföra riktade utbildningsinsatser till statliga myndigheter, kommuner och regioner. Regeringen har också uppdragit åt MSB att ta fram en struktur för uppföljning av det systematiska informationssäkerhetsarbetet i den offentliga förvaltningen. MSB har under 2019 arbetat med utbildningsinsatser för kommuner, regioner och länsstyrelser och med att utveckla datorstödd informationssäkerhetsutbildning med det övergripande syftet att informationssäkerhetsarbete ytterligare integreras i verksamheter.

Myndigheterna inom Samverkansgruppen för informationssäkerhet (SAMFI) har fortsatt arbetet enligt den samlade informations- och cybersäkerhetsbehandlingsplan för 2019–2022, i enlighet med regeringens uppdrag. Regeringen konstaterar att en betydande andel av åtgärderna nu sträcker sig bortom innevarande verksamhetsår och att samverkan ökat med aktörer utanför SAMFI.

Under 2019 har MSB bedrivit ett arbete med de nya uppgifter som myndigheten ålagts genom förordningen (2018:1175) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster, särskilt inom ramen för det samarbetsforum för en effektiv och likvärdig tillsyn som myndigheten leder. Flertalet myndigheter med tillsynsansvar har i någon form påbörjat sitt tillsynsarbete och flera myndigheter har också påbörjat arbetet med att ta fram egna föreskrifter.

Regeringen uppdrog 2019 åt Försvarets radioanstalt, Försvarmakten, MSB och Säkerhetspolisen att tillsammans vidta förberedande åtgärder och lämna förslag för att ett nationellt cybersäkerhetscenter ska kunna inrättas under 2020. Det nationella cybersäkerhetscentret ska stärka Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot mot Sverige och minska cybersårbarheterna. Det ska ge ett utvecklat och samordnat stöd om hur privat och offentlig sektor kan skydda sig mot cyberattacker. Myndigheterna redovisade uppdraget i december 2019. Myndigheterna skulle inom ramen för uppdraget samråda med och inhämta synpunkter från Polismyndigheten, Försvarets Materielverk och Post- och telestyrelsen och av redovisningen framgår att dessa myndigheter är delaktiga i det arbete som sker för att förbereda inrättandet av centret.

4.4 Analys och slutsatser

I syfte att uppfylla målen för skydd mot olyckor, krisberedskapen och det civila försvaret har en omfattande verksamhet bedrivits under 2019. Regeringen bedömer att målen delvis har uppfyllts och att de extra medel som MSB har tilldelats för 2019 har bidragit till en ökad förmåga att förebygga och hantera olyckor, kriser och ytterst krig.

4.4.1 Skydd mot olyckor

Regeringen anser att det är av stor betydelse att samhället har god förmåga att förebygga olyckor och genomföra räddningsinsatser.

Samhällets förmåga att förebygga bränder har utvecklats positivt, men det finns områden där det behövs en vidareutveckling. Arbetet behöver i större utsträckning samordnas och inriktas mot enskildas behov. MSB:s stöd till ansvariga aktörer har bl.a. bidragit till att stärka samhällets förmåga inom området. Ytterst har arbetet bidragit till att minska antalet omkomna och svårt skadade i bränder.

Det är viktigt att kunna möta kommunernas kompetensbehov inom området skydd mot olyckor. Utbildningarna är centrala för att säkerställa en likvärdig och grundläggande kompetens inom kommunal räddningstjänst i hela landet.

Kommunal och statlig räddningstjänst har bidragit till att såväl rädda liv som att begränsa skador på egendom och miljö. Den samlade förmågan att genomföra räddningsinsatser är i grunden god, men särskilt vissa kommuner behöver utveckla sin förmåga att hantera komplexa och omfattande olyckor. Många kommuner har utvecklat sin förmåga till övergripande ledning och samverkan vid omfattande räddningsinsatser. Förmågan varierar dock över landet. Hanteringen av skogsbränderna 2018 visade att det finns förbättringsområden, bl.a. i fråga om övergripande ledning, nationell prioritering, och fördelning av förstärkningsresurser samt samverkan mellan kommunala räddningstjänster.

MSB:s stöd till och samarbete med kommunala räddningstjänster har bidragit till bättre samordnade och effektivare räddningsinsatser, särskilt vid omfattande och komplexa olyckor. Samarbetet bör fortsätta att utvecklas.

Kustbevakningens räddningstjänstverksamhet till sjöss och sjöövervakning har bidragit till att såväl rädda liv som att begränsa skador på maritim miljö. Över tid har dock beredskapen inte kunnat upprätthållas fullt ut i fråga om miljöräddningstjänst. Det är enligt regeringen angeläget att Kustbevakningen kan upprätthålla den beredskapen. I detta ingår ett stärkt skydd av Sveriges stora råvattentäkter (Vänern, Vättern och Mälaren). Vidare är det angeläget att myndigheten fortsatt har god förmåga att bedriva övervakning och brottsbekämpning till sjöss.

Regeringen bedömer att SOS Alarms samhällsuppdrag att hantera nödsamtal och annan nödkommunikation till samhällets nödnummer 112 håller hög kvalitet och effektivitet. SOS Alarms tydliga resultatförbättring i fråga om medelsvarstiden för larmanrop till nödnumret 112 har bibehållits under 2020. I förening med bolagets användande av ny teknik (AML) för exakt positionering av hjälpsökande vid hantering av larmanrop till 112, bedöms detta sammantaget ha bidragit till att enskilda hjälpsökande snabbare har kunnat få hjälp av samhällets hjälporgan.

Undersökningsverksamheten vid Statens haverikommission har väl uppfyllt uppsatta mål och på ett ändamålsenligt sätt bidragit till det olycksförebyggande arbetet i samhället.

4.4.2 Krisberedskap och civilt försvar

Regeringen konstaterar att fler regioner än tidigare år har en utbildnings- och övningsplan som de följer och att de övar regelbundet, vilket är positivt. Flera regioner, kommuner och myndigheter avser även genomföra egna övningar och har deltagit i den gemensamma totalförsvarsövningen, vilket kommer att kunna ge goda ingångsvärden för områden som behöver förbättras.

När det gäller ökade insatser för beredskap så bedömer regeringen att genomförda åtgärder som finansierats med medel från anslag 2:4 *Krisberedskap* har stärkt samhällets samlade beredskap mot olyckor, kriser och krig. Myndigheternas utvecklingsprojekt har stärkt den tvärsektoriella samverkan inom flera samhällsviktiga områden och konkreta beredskapsåtgärder har ökat förmågan att hantera kriser och ytterst krig. Länsstyrelserna har bidragit med kunskapsuppbyggnad och genomfört totalförsvarskonferenser med bl.a. kommuner och regioner. De frivilliga försvarsorganisationerna har kunnat utbilda och öva många frivilliga för att bidra till en robust personalförsörjning när kriser inträffar.

Ett förändrat klimat kommer att innebära nya utmaningar. Mer extremväder såsom torka och stora skyfall kommer att bli vanligare i framtiden med stora påfrestningar som följd. Utvecklingen av det civila försvaret ska även bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera bl.a. klimatrelaterade svåra påfrestningar i fred.

Vidare anse regeringen att det finns flera positiva exempel på åtgärder som utvecklar och stärker förmågan samt en sammanhängande planering för aktörerna inom det civila försvaret. Fortfarande ligger mycket fokus på kunskapshöjande aktiviteter men utvecklingen av civilt försvar går mot mer konkreta åtgärder som bidrar till ökad motståndskraft för individer och organisationer. Regeringen bedömer att detta arbete behöver fortsätta.

Det är positivt att MSB och Försvarsmakten arbetar vidare med en sammanhängande planering av totalförsvaret i enlighet med det övergripande planeringsarbetet på nationell nivå, dvs. de femåriga försvarsbesluten.

Bevakningsansvariga myndigheternas arbete inom civilt försvar fortsätter att utvecklas i enlighet med lämnade regeringsuppdrag. MSB har arbetat vidare med att utveckla myndighetens roll vid höjd beredskap. Regeringen anser att myndigheters redovisningar liksom betänkanden från utredningar utgör viktiga underlag i den fortsatta inriktningen av det civila försvaret.

Vad gäller humanitära biståndsinsatser bedömer regeringen att dessa sammantaget har bidragit till humanitär närvaro och bistånd till drabbade människor och samhällen i flera av de länder där denna typ av insatser är påkallade. MSB har vidare på ett positivt sätt fortsatt att utveckla sin roll som strategisk lagerhållare för EU:s civila krishanteringsinsatser. Arbetet har underlättat för de pågående missionerna att snabbt kunna initiera, justera och avsluta sina insatser samt flytta nödvändig materiel.

Tillgång till säkra och robusta mobila system för både tal- och datakommunikation är idag en förutsättning för att polis, räddningstjänst och andra samhällsviktiga aktörer ska kunna utföra sina uppdrag på ett effektivt sätt. Det nuvarande radiokommunikationssystemet Rakel behöver ersättas för att användarna ska kunna utnyttja de möjligheter som teknikutvecklingen ger.

4.4.3 Samhällets informationssäkerhet

Regeringen bedömer att det alljämt finns ett behov av att utveckla samhällets informations- och cybersäkerhet. En förutsättning för ett systematiskt informations-säkerhetsarbete är en god kunskap om sårbarheter och risker. Det är också angeläget att arbetet löpande följs upp, både av enskilda aktörer och på systemnivå.

Statliga myndigheters rapportering av allvarliga it-incidenter behöver öka. En förutsättning för detta är att etablerade rutiner för att identifiera och rapportera sådana incidenter finns på plats.

Rapporteringen ger viktig information om hoten mot samhällets informations- och cybersäkerhet och utgör därmed ett värdefullt underlag för att vidta åtgärder för att stärka denna. De rapporter som kommer in till MSB visar att många incidenter hade kunnat förebyggas, vilket bekräftar att det finns behov av ett utvecklat arbete med informations- och cybersäkerhet hos statliga myndigheter.

Regeringen bedömer att myndigheternas arbete med den samlade informations- och cybersäkerhetsbehandlingsplanen ökar förutsättningarna att uppnå målen i den nationella strategin för samhällets informations- och cybersäkerhet (skr. 2016/17:213) för perioden 2019–2022. Att tidshorisonten i samarbetet nu sträcker sig längre fram och att samverkan också utanför SAMFI-gruppen ökat är positivt.

Vidare finns fortsatt behov av informations- och utbildningsinsatser riktade mot hela samhället och en metodik för uppföljning.

4.5 Politikens inriktning

4.5.1 Skydd mot olyckor

En effektivare kommunal räddningstjänst

För att stärka samhällets samlade förmåga till räddningsinsatser vid bränder och andra olyckor har regeringen i juni 2020 beslutat propositionen En effektivare kommunal räddningstjänst (prop. 2019/20:176). Som aviserades i BP20 tillförs kommunerna 45 000 000 kronor från och med 2021 för att kontinuerligt kunna upprätthålla en övergripande ledning av räddningstjänsten.

SOS Alarms samhällsuppdrag konsolideras och tydliggörs

Samhällets alarmeringsverksamhet, inom vilken SOS Alarm har en central funktion, har varit föremål för två utredningar: Alarmeringstjänstutredningen (2013) och 112-utredningen (2018). Regeringen gör den samlade bedömningen att den framtida utvecklingen av samhällets alarmeringsverksamhet bör ske inom ramen för det nuvarande och sedan lång tid etablerade systemet för hantering av larm till nödnummer 112. Det finns inte något behov av att ytterligare behandla de betänkanden som har lämnats av Alarmeringstjänstutredningen och 112-utredningen.

Regeringen anser att det är av grundläggande betydelse att SOS Alarm ges goda förutsättningar att konsolidera nuvarande höga kvalitet i 112-verksamheten. Det är angeläget att de påtagligt förbättrade resultat som SOS Alarm har uppnått i 112-verksamheten under de tre senaste åren kan upprätthållas. Den nivå på ersättning 2020 som är ett resultat av tillfälliga förstärkningar av anslaget 2018–2020 föreslås bli permanent från 2021 i syfte att ge SOS Alarm goda planeringsförutsättningar och klara sitt uppdrag enligt avtalet med staten.

Farliga ämnen

Samhällets samlade förmåga att förebygga och förhindra oönskade händelser med farliga ämnen behöver öka. Regeringen kommer att följa arbetet inom ramen för det nationella forumet för sprängämnessäkerhet.

Genom förändringen av beredskapszoner vid kärntekniska anläggningar kommer större geografiska områden att omfattas av bl.a. planering för utrymning och inomhusvistelse samt intag av jodtabletter. Det är viktiga åtgärder för att öka säkerheten kring dessa anläggningar. Regeringen föreslår därför att MSB får tillskott med 14 000 000 kronor som MSB även fördelar till berörda länsstyrelser.

4.5.2 Krisberedskap och civilt försvar

Ett stärkt civilt försvar

Civilt försvar berör hela samhället och återuppbyggandet är en pågående process som behöver fortsätta under kommande år. Berörda aktörer behöver fortsätta att utveckla och stärka den egna organisationens förmåga att möta de krav som höjd beredskap innebär. Den samverkan som har initierats mellan myndigheter, näringsliv och frivilligorganisationer behöver fördjupas.

Under hösten 2020 kommer regeringen att presentera en försvarspolitisk proposition för perioden 2021–2025, vilken avser både civilt och militärt försvar. Propositionen kommer bl.a. att ge en huvudsaklig inriktning för det fortsatta arbetet med civilt försvar.

I syfte att stärka och ytterligare intensifiera återuppbyggnaden av det civila försvaret föreslår regeringen en stegvis förstärkning som omfattar 1 miljard kronor 2021,

1,5 miljarder kronor 2022, 2,5 miljarder kronor 2023, 3 miljarder kronor 2024 och 3,8 miljarder kronor 2025. Tillsammans med de medel som tillfördes i budgetpropositionen 2018 uppgår summan av förstärkningarna avseende civilt försvar till sammanlagt 4,2 miljarder kronor per år 2025.

Medel för civilt försvar 2021–2023 fördelas i denna budgetproposition inom följande utgiftsområden: 1, 2, 3, 4, 6, 9, 10, 11, 21, 22 och 23 (se tabell 4.3). Fördelningen per område för hela perioden 2021–2025 kommer att framgå i den kommande försvarspolitiska propositionen.

Tabell 4.3 Förslag till satsningar inom civilt försvar 2021–2023

Miljoner kronor

Område	Tidigare medel från och med 2018	2021	2022	2023
Hälso- och sjukvård (UO9)	40	450	600	1 100
Transporter (UO22)	40	80	130	230
Energiförsörjning (UO6, UO21)	10	30	40	60
Finansiell beredskap (UO2, UO3, UO10, UO11)	0	30	30	40
Livsmedel och dricksvatten (UO23)	40	70	80	100
Ordning och säkerhet (UO3, UO4, UO6)	10	30	30	30
Organisation och ledning (UO1, UO6)	220	50	200	500
Psykologiskt försvar (UO6)	0	0	70	90
Befolkningsskydd och räddningstjänst (UO6)	35	0	0	0
Personalförsörjning (UO6)	0	0	0	0
Stöd till näringslivet (UO6)	0	0	0	0
Frivilliga försvarsorganisationer (UO6)	24	30	30	30
Forskning och utveckling (UO6)	0	0	0	0
Elektroniska kommunikationer och post (UO22) ¹	10	80	120	150
Cybersäkerhetscenter (UO4, UO6)	0	50	60	60
Säkerhetsskydd (UO1, UO2, UO4, UO6, UO21, UO22)	0	100	110	110
Summa	429	1 000	1 500	2 500

¹ Inom området ingår från och med 2022 en höjning av avgiften för finansiering av åtgärder mot allvarliga fredstida hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation.

Ett stärkt säkerhetsskydd

Regeringen ser behov av att stärka skyddet för Sveriges säkerhet genom att förstärka tillsynen på säkerhetsskyddsområdet, införa bättre kontrollmöjligheter när säkerhetskänslig verksamhet exponeras för utomstående och etablera en mekanism för att överlåtelse av säkerhetskänslig verksamhet i vissa fall ska kunna stoppas.

Lagstiftning som tillgodoser dessa behov planeras att träda i kraft under 2021. Totalt föreslår regeringen att ett antal myndigheter tillförs sammanlagt 100 000 000 kronor 2021 och finansieras genom satsningen på civilt försvar.

Internationella insatser vid kriser och katastrofer

Regeringen anser att MSB även fortsättningsvis ska ha en aktiv roll i det internationella samarbetet inom civil krishantering. Det gäller främst samarbete och insatser till stöd för FN och EU. Ett särskilt EU-fokus inom detta område är ett fortsatt svenskt ansvar genom MSB för EU:s CSDP Strategic Warehouse II i Kristinehamn. Vidare ska MSB för Sveriges räkning delta i implementeringen av den beslutade revideringen av EU:s civilskyddsmekanism, och mekanismens operativa förmåga - det s.k. rescEU. Svenska resurser för skogsbrandsbekämpning från luften ingår redan i rescEU och Sverige har uttryckt intresse för att även bidra med resurser inom områdena CBRN och katastrofmedicin. Regeringen anser även att Kustbevakningen bör fortsätta sin samverkan med Polismyndigheten och den Europeiska gräns- och kustbevakningsbyrån (Frontex) inom området.

Rakel Generation 2

Regeringen har påbörjat arbetet med att utveckla och etablera Rakel Generation 2. För att skapa användarnytta så tidigt som möjligt har regeringen uppdragit åt MSB att anskaffa och tillhandahålla tjänster för mobil datakommunikation till Rakelanvändare som ett komplement till det befintliga systemet. Parallellt ska MSB analysera och lämna förslag på hur det samlade behovet av ett utvecklat och säkert kommunikationssystem för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar bäst kan tillgodoses. Förslaget ska utgå från en lösning mellan staten och en eller flera kommersiella mobilnätoperatörer. Det ska anpassas till det säkerhetspolitiska läget i omvärlden och kunna fungera oberoende av funktioner i andra länder. Förslaget ska även anpassas till en förväntad snabb teknikutveckling på området och säkerställa en effektiv användning av statens resurser för att minimera kostnadsökningar. Regeringen avser att återkomma avseende hur Rakel Generation 2 ska realiseras.

4.5.3 Samhällets informationssäkerhet

Den snabba digitaliseringen ställer krav på ett långsiktigt, systematiskt och effektivt arbete med informations- och cybersäkerhet inom hela samhället. Säkerhetsperspektivet måste utgöra en integrerad del av alla digitaliseringsprocesser. En god informations- och cybersäkerhet i samhället utgör också en viktig komponent i Sveriges totalförsvar.

Cyberhoten mot Sverige och svenska intressen är omfattande. Inrättandet av det nationella cybersäkerhetscentret innebär att Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot stärks. Den utökade samordning som etableringen av centret innebär kommer att utgöra en viktig komponent i utvecklingen av informations- och cybersäkerheten i Sverige. Regeringen föreslår att sammanlagt 50 000 000 kronor tillförs 2021 för det samlade arbetet med att inrätta ett cybersäkerhetscenter och finansieras genom satsningen på civilt försvar.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Kustbevakningen

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:1 Kustbevakningen

Tusental kronor

2019	Utfall	1 261 437	Anslagssparande	30 777
2020	Anslag	1 304 152 ¹	Utgiftsprognos	1 282 962
2021	Förslag	1 353 934		
2022	Beräknat	1 361 967 ²		
2023	Beräknat	1 376 626 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 353 934 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 353 933 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kustbevakningens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:1 Kustbevakningen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 304 152	1 304 152	1 304 152
Pris- och löneomräkning ²	20 282	28 140	42 480
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	29 500	29 675	29 994
varav BP21 ³	500	500	500
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 500	-2 500	-2 500
- Civilt försvar 2021–2025: Ordning och säkerhet	3 000	3 000	3 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 353 934	1 361 967	1 376 626

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Regeringen föreslår därför att anslaget bör ökas med 3 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 3 000 000 kronor 2022 och 3 000 000 kronor 2023.

Anslaget minskar med 2 500 000 kronor 2021 till följd av att myndighetens kostnader för resor förväntas minska och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Anslagsändamålet för anslaget ändrades i budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 6 avsnitt 4.3.1) för att följa gängse principer för myndigheters förvaltningsanslag. Någon ändring i sak var inte avsedd utan anslaget ska användas för utgifter för de uppgifter som ingår i myndighetens verksamhet, dvs. myndighetens förvaltningsutgifter. Försvarsutskottet invände emot denna förändring och framförde att anslagsändamålet bör beskriva den verksamhet som anslaget är avsett att finansiera (bet. 2018/19:FöU1, rskr. 2018/19:89 och bet. 2019/20:FöU1, rskr. 2019/20:107). Begreppet förvaltningsutgifter är ett formellt begrepp som används i flera olika sammanhang i staten, bl.a. i budgetlagen, anslagsförordningen, inom ramen för pris-

och löneomräkningen och vid avgränsningen av anslagsändamål. Begreppet definieras i Ekonomistyrningsverkets föreskrifter till 12 § anslagsförordningen. Där anges att med förvaltningsutgifter avses i huvudsak sådana utgifter som i myndighetens resultaträkning redovisas under rubriken Verksamhetens kostnader, dvs. kostnader för personal, lokaler, övriga driftkostnader, finansiella kostnader, avskrivningar och nedskrivningar. Huvudregeln är att myndigheters förvaltningsutgifter budgeteras på förvaltningsanslag, vilka har myndighetsnamnet som anslagsnamn, medan utgifter för transfereringar, samhällsinvesteringar och övriga utgifter budgeteras på sakanslag. Principen att förvaltningsanslag och sakanslag hålls åtskilda har betonats av finansutskottet vid flera tillfällen (bet. 2000/01:FiU27 och bet. 2006/07:FiU20). Sedan flera år tillbaka är det praxis i budgetpropositionen att ändamålet för myndigheternas förvaltningsanslag anges som att anslaget får användas för myndighetens förvaltningsutgifter. Det ger en tydlig avgränsning av förvaltningsanslagen i förhållande till sakanslagen och det innebär att man kan undvika långa uppräkningsav anslaget användningsområde som riskerar att bli både svåröverskådliga och bristfälliga. Regeringen anser därför att anslaget bör utformas i enlighet med den praxis som tillämpas för förvaltningsanslag i budgetpropositionen.

Regeringen föreslår att 1 353 934 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Kustbevakningen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 361 967 000 kronor respektive 1 376 626 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.6 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	108	-	-	-
Prognos 2020	2 000	-	-	-
Budget 2021	2 000	-	-	-

Källa: Kustbevakningen.

Intäkterna avser krav på ersättning enligt sjölagen (1994:1009) för kostnader för räddningstjänst och vattenföroreningsavgift enligt lagen (1980:424) om åtgärder mot förorening från fartyg.

Tabell 4.7 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	5 501	5 502	-1	11
Prognos 2020	6 000	6 000	0	11
Budget 2021	6 000	6 000	0	11

Källa: Kustbevakningen.

Kustbevakningen utför uppdrags- och serviceverksamhet åt samverkande myndigheter samt andra uppdragsgivare. Myndigheten får disponera intäkterna.

4.6.2 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

2019	Utfall	129 850	Anslagssparande	
2020	Anslag	74 850 ¹	Utgiftsprognos	74 088
2021	Förslag	24 850		
2022	Beräknat	24 850		
2023	Beräknat	24 850		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera ersättning till kommuner för åtgärder som vidtas för att förebygga jordskred och andra naturolyckor.

Anslaget får även användas för finansiering av vissa åtgärder för att stärka samhällets förmåga att bedöma och hantera översvänningsrisker.

Regeringens överväganden

Tabell 4.9 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	74 850	74 850	74 850
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-50 000	-50 000	-50 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	24 850	24 850	24 850

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 24 850 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 24 850 000 kronor respektive 24 850 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2022–2026.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet avser fleråriga beslut om bidrag till kommunernas verksamhet att förebygga jordskred och andra naturolyckor som förväntas öka i ett förändrat klimat och för att stimulera sådana förebyggande åtgärder. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2022–2026.

Tabell 4.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2026
Ingående åtaganden	96 390	53 461	37 154			
Nya åtaganden	44 970	22 500	22 500			
Infriade åtaganden	-87 898	-38 807	-14 654	-18 000	-18 000	-9 000
Utestående åtaganden	53 461	37 154	45 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	80 000	55 000	45 000			

4.6.3 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	173 540	Anslagssparande	-14 450
2020	Anslag	67 580 ¹	Utgiftsprognos	52 589
2021	Förslag	27 580		
2022	Beräknat	27 580		
2023	Beräknat	27 580		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att, i enlighet med lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, finansiera vissa ersättningar till följd av uppkomna kostnader vid genomförda räddningsinsatser och finansiera insatser för att bekämpa olja m.m. till sjöss. Anslaget får även användas för att finansiera vissa kostnader för stöd från andra länder till Sverige avseende räddningstjänst eller för beredskapsåtgärder för sådant stöd. Anslaget får också användas för bidrag för skogsbrandsbevakning.

Regeringens överväganden

Tabell 4.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	27 580	27 580	27 580
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	27 580	27 580	27 580

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utfallet på anslaget varierar mellan åren eftersom det varken går att förutsäga antalet eller omfattningen av olyckor som kräver räddningsinsatser samt konsekvenserna av dessa.

Regeringen föreslår att 27 580 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Ersättning för räddningstjänst m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 27 580 000 kronor respektive 27 580 000 kronor.

4.6.4 2:4 Krisberedskap

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

2019	Utfall	1 365 975	Anslagssparande	52 078
2020	Anslag	1 306 104 ¹	Utgiftsprognos	1 307 130
2021	Förslag	1 304 454		
2022	Beräknat	1 519 514 ²		
2023	Beräknat	1 706 012 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 497 067 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 659 514 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera åtgärder som stärker samhällets samlade beredskap och förmåga att hantera allvarliga kriser och deras konsekvenser. Anslaget får också i viss utsträckning finansiera åtgärder för att kunna ge stöd till och ta emot stöd från andra länder vid en allvarlig kris eller inför en möjlig allvarlig kris. Anslaget får även i viss utsträckning finansiera åtgärder som syftar till att skapa eller vidmakthålla förmågan till höjd beredskap för det civila försvaret. Anslaget får även i viss utsträckning användas för att finansiera offentliga aktörers kostnader i samband med extraordinära händelser.

Regeringens överväganden

Tabell 4.14 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 311 104	1 311 104	1 311 104
Pris- och löneomräkning ²	4 850	24 582	41 722
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-11 500	183 828	353 187
varav BP21 ³	33 500	229 000	396 000
- MSBs förvaltningskostnader med anledning av Rakel G2	-9 500	-18 000	-18 000
- Civilt försvar 2021–2025: Organisation och ledning	20 000	154 000	301 000
- Civilt försvar 2021–2025: Psykologiskt försvar		70 000	90 000
- Civilt försvar 2021–2025: Frivilliga försvarsorganisationer	23 000	23 000	23 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 304 454	1 519 514	1 706 012

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Regeringen föreslår därför att anslaget bör ökas med 43 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 247 000 000 kronor 2022 och 414 000 000 kronor 2023. Medlen

avser finansiera bidrag till ledningsplatser med 20 000 000 kronor 2021 och 2022 samt 50 000 000 kronor från och med 2023. Vidare ingår medel för uppdragsersättning riktat för ett stärkt civilt försvar till frivillig försvarsverksamhet med 23 000 000 kronor från och med 2021. På anslaget finns även reserverade medel från och med 2022 för kostnader för den nya myndigheten för psykologiskt försvar och för kostnader avseende de förslag som utredningen om civilt försvar kommer att lämna kring nya uppgifter, roller och ansvar avseende sektorsmyndigheter, en högre regional ledning, kommuner och regioner m.m. samt ev. andra behov inom ledningen av totalförsvaret.

Anslaget föreslås minskas med 9 500 000 kronor 2021 och 18 000 000 från och med 2022 för att finansiera Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förvaltningskostnader avseende Rakel Generation 2.

Regeringen föreslår att 1 304 454 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Krisberedskap* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 519 514 000 kronor respektive 1 706 012 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:4 *Krisberedskap* besluta om avtal och beställningar av tjänster, utrustning och anläggningar för beredskapsåtgärder samt åtgärder för att hantera allvarliga extraordinära händelser som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 800 000 000 kronor 2022–2027.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet avser verksamhet som bedrivs inom samverkansområdena vilka framgår av förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap. Bemyndigandet avser också de forskningsmedel som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap fördelar.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:4 *Krisberedskap* besluta om avtal och beställningar av tjänster, utrustning och anläggningar för beredskapsåtgärder samt åtgärder för att hantera allvarliga extraordinära händelser som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 800 000 000 kronor 2022–2027.

Tabell 4.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2027
Ingående åtaganden	397 817	1 957 960	1 827 349			
Nya åtaganden	1 771 909	780 429	961 401			
Infriade åtaganden	-211 766	-911 040	-988 750	-1 210 000	-380 000	-210 000
Utestående åtaganden	1 957 960	1 827 349	1 800 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	2 000 000	2 000 000	1 800 000			

4.6.5 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tusental kronor

2019	Utfall	381 471	Anslagssparande	
2020	Anslag	396 471 ¹	Utgiftsprognos	396 471
2021	Förslag	381 671		
2022	Beräknat	381 671		
2023	Beräknat	381 671		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera ersättning från staten till SOS Alarm Sverige AB enligt avtal.

Regeringens överväganden

Tabell 4.17 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	381 471	381 471	381 471
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	200	200	200
varav BP21	69 000	69 000	69 000
- SOS Alarm	69 000	69 000	69 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	381 671	381 671	381 671

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det finns behov av en fortsatt förstärkning av anslaget för att bolaget ska klara sitt uppdrag. Regeringen föreslår därför att anslaget bör ökas med 69 000 000 kronor från och med 2021.

Regeringen föreslår att 381 671 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 381 671 000 kronor respektive 381 671 000 kronor.

4.6.6 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tabell 4.18 Anslagsutveckling 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

2019	Utfall	1 349 457	Anslagssparande	2 760
2020	Anslag	1 463 330 ¹	Utgiftsprognos	1 492 248
2021	Förslag	1 435 898		
2022	Beräknat	1 467 501 ²		
2023	Beräknat	1 481 038 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 457 530 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 454 888 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förvaltningsutgifter. Anslaget får finansiera verksamhet avseende skydd mot olyckor, krisberedskap, civilt försvar samt beredskap och indirekta kostnader för internationella räddnings- och katastrofinsatser samt andra internationella insatser inom ramen för EU-samarbetet och Nato/PFF. Vidare får anslaget finansiera verksamhet för att upprätthålla beredskap samt indirekta kostnader beträffande Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förmåga att stödja utlandsmyndigheter och nödställda i en situation då många svenska medborgare eller personer med hemvist i Sverige drabbas till följd av allvarlig olycka eller katastrof i utlandet. Anslaget får även användas för bidrag till främjande av den enskilda människans förmåga. Anslaget får även finansiera utbildningsverksamhet inom området. Anslaget får även finansiera verksamhet med anledning av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor. Anslaget får även finansiera den verksamhet som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap genomför inom områdena massmediernas beredskap, kunskapsspridning och information om säkerhetspolitik, information om försvar, samhällets krisberedskap och totalförsvar samt opinionsundersökningar. Anslaget får även finansiera drift och vidmakthållande av vissa reservfunktioner inom etermedia. Anslaget får även användas för stöd till frivilliga försvarsorganisationer.

Regeringens överväganden

Tabell 4.19 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 383 330	1 383 330	1 383 330
Pris- och löneomräkning ²	16 803	26 381	41 969
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	35 765	57 790	55 739
- MSBs förvaltningskostnader med anledning av Rakel G2	8 000	15 000	15 000
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-547	-767	-707
- Generell besparing i statsförvaltningen	-5 830	-5 830	-5 830
- Nya beredskapszoner för hantering av kärnteknisk olycka	14 000	14 000	14 000
- Civilt försvar 2021–2025: Cybersäkerhetscenter	15 000	20 000	20 000
- Civilt försvar 2021–2025: Organisation och ledning		10 000	163 000
- Civilt försvar 2021–2025: Frivilliga försvarsorganisationer	7 000	7 000	7 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 435 898	1 467 501	1 481 038

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Regeringen föreslår att myndigheten tillförs medel i syfte att stärka cybersäkerheten inom ramen för nationellt cybersäkerhetscenter med 15 000 000 kronor 2021, 20 000 000 kronor 2022 och 20 000 000 kronor 2023 (se även UO4, avsnitt 2.10.2, UO 6 avsnitt 3.7.1 och 3.7.8). Vidare föreslår regeringen att 10 000 000 kronor tillförs från och med 2022 för att stärka myndighetens förutsättningar för aktörsgemensam

samverkan. Regeringen föreslår också att 153 000 000 kronor tillförs från och med 2023 för att permanenta tillförda medel från 2019. Vidare föreslår regeringen att 7 000 000 kronor tillförs från och med 2021 för att öka organisationsstödet till frivillig försvarsverksamhet.

För att skapa förutsättningar för en stärkt kärnenergiBEREDSKAP, ökas anslaget med 14 000 000 kronor från och med 2021.

Anslaget föreslås tillföras 8 000 000 kronor 2021 och 15 000 000 kronor från och med 2022 för att finansiera myndighetens förvaltningskostnader avseende Rakel Generation 2.

Anslaget minskas med 5 830 000 kronor 2021 till följd av att myndighetens kostnader för resor förväntas minska och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Anslaget minskar med 547 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utgiftsområde 22 Kommunikationer, avsnitt 4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 767 000 kronor respektive 707 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 435 898 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 467 501 000 kronor respektive 1 481 038 000 kronor.

Beredskapsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 1 550 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Låneramen för beredskapsinvesteringar behövs för att stärka krisberedskapen.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för krisberedskap för 2021–2023 godkänns som en riktlinje för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap beredskapsinvesteringar.

Skälen för regeringens förslag: Under perioden 2021–2023 kommer nödvändiga investeringar att genomföras i Rakelsystemet. Investeringarna behövs bland annat med anledning av ökat antal användare. Under perioden kommer också investeringar avseende anskaffning och etablering av kärnnätet till Rakel Generation 2 att genomföras.

Tabell 4.20 Investeringsplan för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Summa 2021- 2023
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	216	213	209	148	155	512
Rakel och Rakel generation 2	216	213	209	148	155	512
varav investeringar i anläggningstillgångar	216	213	209	148	155	512
- maskiner, inventarier och installationer	216	213	209	148	155	512
Finansiering av anskaffning och utveckling	216	213	209	148	155	512
Anslag 2:4 Krisberedskap	12	3	5			5
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	204	210	164	98	95	357
Övrig finansiering (balanserat överskott nuvarande Rakelverksamhet)			40	50	60	150
Vidmakthållande av befintliga investeringar	35	30	30	30	30	89
Beredskapstillgångar	35	30	30	30	30	89
varav investeringar i anläggningstillgångar	35	30	30	30	30	89
- beredskapstillgångar	35	30	30	30	30	89
Finansiering vidmakthållande	35	30	30	30	30	89
Anslag 2:4 Krisberedskap	16	18	13	13	13	39
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	19	12	17	17	17	50
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	251	242	239	178	185	601
Totala varav investeringar i anläggningstillgångar	251	242	239	178	185	601

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 4.21 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnader)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	-	4 893	5 134	-241	-327
Prognos 2020	-	6 825	7 825	-1 000	-1 327
Budget 2021	-	8 000	8 220	-220	-1 547

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Enligt lagen om transport av farligt gods (2006:263) får avgifter tas ut för prov och intyg. Intäkter som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får disponera avser intyg för förare och säkerhetsrådgivare vad gäller transport av farligt gods på väg.

Inkomster från oljeskadeersättning enligt sjölagen (1994:1009) redovisas mot inkomsttitel 2713 Vattenföreningssavgifter m.m.

Tabell 4.22 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	792 884	724 254	68 630	285 089
(varav tjänsteexport)	(18 111)	(18 579)	(-468)	(53)
Prognos 2020	810 189	798 310	11 879	296 968
(varav tjänsteexport)	(14 700)	(14 753)	(-53)	(0)
Prognos 2021	853 189	920 189	-67 000	247 864
(varav tjänsteexport)	(12 000)	(12 000)	(0)	(0)

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Med uppdragsverksamhet avses i detta sammanhang den avgiftsbelagda verksamhet som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska bedriva.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får ta ut avgifter för finansiering av drift och förvaltning av Rakelsystemet. Intäkterna disponeras av myndigheten. Myndigheten får använda högst 170 000 000 kronor av det balanserade överskottet i nuvarande Rakelverksamhet för att finansiera anskaffning och etablering av kärnnätet till Rakel Generation 2.

Myndigheten får åta sig att mot avgift utveckla och förvalta tekniskt stöd åt andra myndigheter samt åt kommuner och regioner.

Vidare ska myndigheten utföra uppdrags- och serviceverksamhet åt samverkande myndigheter och andra uppdragsgivare. Med uppdragsverksamhet avses i detta sammanhang bl.a. tjänsteexport. Myndigheten får disponera intäkterna.

Myndigheten får delta i internationella räddnings- och katastrofinsatser förutsatt att det finns en extern finansiering. Vidare får myndigheten, om verksamheten har anknytning till dess uppgifter, mot avgift tillhandahålla fortbildning, uppdragsutbildning samt tjänster kopplade till konferenser och internat.

Myndigheten får mot avgift tillhandahålla lager, logistik, varor och övrigt stöd till EU:s strategiska lager för civila krishanteringsinsatser. Myndigheten får disponera intäkterna.

4.6.7 2:7 Statens haverikommission

Tabell 4.23 Anslagsutveckling 2:7 Statens haverikommission

Tusental kronor

2019	Utfall	43 881	Anslagssparande	4 071
2020	Anslag	47 332 ¹	Utgiftsprognos	48 233
2021	Förslag	47 799		
2022	Beräknat	48 183 ²		
2023	Beräknat	48 736 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 47 799 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 47 799 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Statens haverikommissionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för myndighetens verksamhet med

undersökningar enligt lagen (1990:712) om undersökning av olyckor och samverkan med berörda myndigheter i deras olycksförebyggande verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 4.24 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:7 Statens haverikommission

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	47 332	47 332	47 332
Pris- och löneomräkning ²	617	1 002	1 557
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-150	-151	-153
varav BP21 ³	-150	-150	-150
- Generell besparing i statsförvaltningen	-150	-150	-150
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	47 799	48 183	48 736

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 150 000 kronor 2021 till följd av att myndighetens kostnader för resor förväntas minska och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 47 799 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Statens haverikommission* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 48 183 000 kronor respektive 48 736 000 kronor.

5 Strålsäkerhet

5.1 Mål för området

Resultatredovisningen för miljö kvalitetsmålet Säker strålmiljö finns under avsnitt 3.11 i utgiftsområde 20. I detta avsnitt redovisas resultatredovisning för strålsäkerhetsfrågor med koppling till mål för samhällets krisberedskap (avsnitt 2.3.2). Det rör riksdagsbundna mål för skydd mot olyckor enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor och mål för civilt försvar samt för regeringens mål om krisberedskap.

5.2 Resultatredovisning

Inga allvarliga tillbud eller haverier har inträffat vid kärntekniska anläggningar i Sverige under 2019. Inga dosgränser har överskridits vid svenska kärnkraftverk eller andra kärntekniska anläggningar under 2019.

Under 2015 beslutade ägarna att stänga fyra kärnkraftsreaktorer, och sedan dess har flera reaktorer avvecklats. Ringhals AB ställde permanent av Ringhals 2 den 30 december 2019 och Ringhals 1 planeras att ställas av under 2020. Det betyder att Sverige efter 2020 har sex reaktorer i drift. Med anledning av avvecklingsbesluten har Strålsäkerhetsmyndigheten bedrivit förstärkt tillsyn i syfte att identifiera eventuella förändringar som skulle kunna påverka strålsäkerhetsarbetet negativt.

Strålsäkerhetsmyndigheten finansierar forskning inom myndighetens verksamhetsområde vilket bidrar till att stärka den nationella kompetensförsörjningen. Under 2019 användes 74 miljoner kronor från anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* för att finansiera grundläggande och tillämpad forskning för att utveckla nationell kompetens inom myndighetens verksamhetsområde och för att stödja och utveckla myndighetens tillsyn.

Sverige arbetar inom EU och internationellt för att bidra till ett strålsäkert samhälle

Sverige har varit aktivt inom Internationella atomenergiorganet (IAEA) och är ordförande i IAEA:s styrelse från hösten 2019 till hösten 2020. Under året har t.ex. Strålsäkerhetsmyndigheten deltagit i flera granskningar av andra länders system för strålskydd och kärnsäkerhet. I maj lämnade regeringen en rapport om Sveriges uppfyllande av konventionen om fysiskt skydd av kärnämne och kärnanläggningar (CPPNM) till IAEA.

Sverige har tagit fram en nationell handlingsplan till följd av den internationella granskning av åldringshantering som genomförts i samarbete mellan EU:s medlemsländer med kärnkraft inom ramen för de tematiska så kallade Topical peer review.

Arbete för att stärka beredskapen särskilt vid kärntekniska anläggningar

Riksrevisionen har granskat om regeringen och ansvariga myndigheters arbete med säkerheten för kärnteknisk verksamhet är tillfredställande (RiR 2019:30). Riksrevisionens övergripande slutsats är att säkerhetsarbetet till stora delar bedrivs på ett ändamålsenligt sätt men att det finns brister i väsentliga delar. Regeringen har vidtagit vissa åtgärder i enlighet med rekommendationerna (skr. 2019/20:93) bl.a. genom att ge Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap (S 2018:09) i uppdrag genom tilläggsdirektiv (dir. 2019:83) att analysera rättsläget för hantering av

jodtabletter inom ramen för kärnenergiberedskapen. Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2021. Den 14 maj 2020 gav regeringen Strålsäkerhetsmyndigheten m.fl. ett uppdrag som rör jodtabletter. Uppdraget innebär bl.a. att Strålsäkerhetsmyndigheten ska ansvara för att jodtabletter upphandlas och lagerhålls eftersom befintliga jodtabletter har en begränsad förbrukningstid på fem år och måste ersättas under 2021. Strålsäkerhetsmyndigheten har under året också arbetat för att återställa förmågan och förstärkt tillsynen inom fysiskt skydd och informationssäkerhet.

Den 14 maj 2020 beslutade regeringen om ändringar i förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor. De innebär bl.a. att de tidigare beredskapazonerna runt kärnkraftverken får ny utvidgad utsträckning som överensstämmer med internationella krav. Ändringarna träder i kraft den 1 juli 2022. Strålsäkerhetsmyndigheten har under 2019 arbetat för att stärka kärnenergiberedskapen och har bl.a. deltagit i övning och planering i en av Sveriges största kärnkraftstövningar i modern tid för att utveckla förmåga att hantera en kärnkraftsolycka.

I februari 2020 redovisade Statens energimyndighet tillsammans med Strålsäkerhetsmyndigheten och Affärsverket svenska kraftnät regeringsuppdraget om den fortsatta inriktningen för en utvecklad civilförsvarsförmåga inom energiförsörjningen. Förslagen behandlas inom ramen för den kommande försvarspolitiska inriktningspropositionen.

Med anledning av Riksrevisionens granskning om Finansieringssystemet för kärnavfallshantering (RiR 2017:31)

Regeringen gav i regleringsbrevet för 2019 och 2020 Riksgäldskontoret i uppdrag att åiterrapportera hur arbetet bedrivits enligt förordningen (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter. I regleringsbrevet för 2020 har Riksgäldskontoret också fått i uppdrag att redovisa en samlad bild av finansieringssystemet med en analys och bedömning av statens samlade risk i systemet. Regeringen arbetar som tidigare aviserats (skr. 2017/18:141) för att utveckla redovisningen till riksdagen vad gäller systemet för omhändertagande av kärntekniska restprodukter. Redovisningen om kärnavfallsfonden och finansieringssystemet framgår under avsnitt 3.23.3. Kärnavfallsfonden utg. omr. 20 och kommer endast redovisas där framöver.

5.3 Analys och slutsatser

Regeringen anser att det är viktigt att arbeta för att säkerställa en långsiktig nationell kompetensförsörjningen inom området bl.a. eftersom vissa strålskyddskompetenser behövs om en större olycka skulle inträffa. Regeringen gör bedömningen att Strålsäkerhetsmyndigheten under året har bidragit till att verksamheter med strålning t.ex. kärntekniska anläggningar bedrivs strålsäkert. Regeringen bedömer att steg har tagits för att stärka beredskapen vid kärntekniska anläggningar. Sveriges arbete inom EU och internationellt inom dessa frågor bidrar också till att stärka skyddet för Sverige.

5.4 Politikens inriktning

Det är mycket viktigt att myndigheternas oberoende från industrin förblir intakt i en situation med både avveckling av reaktorer och fortsatta säkerhetsförbättringar av de reaktorer som planeras att behållas i drift framöver.

Beredskapen inom kärnenergiområdet behöver utvecklas och stärkas. Regeringen har därför bl.a. beslutat om ändringar i förordningen (2003:879) om skydd mot olyckor

för att förbättra möjligheterna att genomföra effektiva skyddsåtgärder i samband med en kärnkraftsolycka.

Återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Samhället är starkt beroende av en väl fungerande energiförsörjning bl.a. för att kunna upprätthålla förmågan hos samhällsviktiga verksamheter. Regeringen föreslår ökade medel till anslag 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* för att kunna stärka myndighetens arbete inom civilt försvar. Regeringen avser att återkomma med ett förslag till övergripande inriktning för det civila försvaret i den försvarspolitiska propositionen för perioden 2021–2025. Regeringen planerar under 2021 att lämna förslag om kompletteringar till säkerhetsskyddslagen (2018:585) som innebär ett starkare skydd för Sveriges säkerhet. Regeringen avser med anledning av detta att ge Strålsäkerhetsmyndigheten ett utökat ansvar och avsätter därför ökade medel för tillsynsverksamhet vid Strålsäkerhetsmyndigheten. Regeringens förslag till kompletteringar till den nya säkerhetsskyddslagen beskrivs under utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, avsnitt 4 Samhällets krisberedskap.

5.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsrapport med reservation när det gäller Strålsäkerhetsmyndighetens årsredovisning. En reservation innebär att Riksrevisionen bedömer att årsredovisningen, utöver de brister som beskrivs nedan, ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild.

Strålsäkerhetsmyndigheten har överskridit ramen för beställningsbemyndigandet gällande anslag 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten*. Bemyndiganderamen uppgår till 70 000 tusen kronor medan utestående åtaganden enligt årsredovisningen uppgår till 83 959 tusen kronor. Strålsäkerhetsmyndigheten har även överskridit det av regeringen beslutade slutåret (2023) avseende beställningsbemyndigandet för samma anslag genom att ingå åtaganden på 375 tusen kronor för år 2024. Myndigheten har korrigerat avtalet till inom det beslutade slutåret i efterhand.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tabell 5.1 Anslagsutveckling 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

2019	Utfall	397 077	Anslagssparande	2 482
2020	Anslag	395 666 ¹	Utgiftsprognos	393 039
2021	Förslag	409 945		
2022	Beräknat	410 725 ²		
2023	Beräknat	415 197 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 407 828 tkr i 2021 års prisnivå. ³ Motsvarar 407 827 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Strålsäkerhetsmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får användas för utgifter för grundläggande och tillämpad forskning för att utveckla nationell kompetens inom myndighetens verksamhetsområde och för att stödja och utveckla myndighetens tillsyn. Anslaget får även användas för statsbidrag till Internationella strålskyddskommissionen (ICRP) samt till ideella miljöorganisationer.

Regeringens överväganden

Tabell 5.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor			
	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	395 666	395 666	395 666
Pris- och löneomräkning ²	4 725	7 569	11 960
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	10 054	7 993	8 080
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 030	-2 030	-2 030
- Civilt försvar 2021-2025: Säkerhetsskydd	3 000	3 000	3 000
- Civilt försvar 2021-2025: Energi	11 000	12 000	12 000
Överföring till/från andra anslag	-500	-504	-509
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	409 945	410 725	415 197

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:3 *Strålsäkerhetsmyndigheten* ökas med 11 miljoner kronor 2021 för att Strålsäkerhetsmyndigheten ska kunna genomföra sina uppgifter inom civilt försvar. Regeringen beräknar att anslaget ökas med 12 miljoner kronor per år 2022 respektive 2023 för detta ändamål. Till följd av de kommande förändringarna inom området säkerhetsskydd föreslår regeringen att anslaget ökas med 3 miljoner kronor för 2021. Regeringen beräknar att anslaget därefter ökas med 3 miljoner kronor per år fr.om. 2022 och ökas med ytterligare 2 miljoner kronor per år fr.om. 2024 för samma ändamål.

Regeringen föreslår vidare att anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* minskas med 0,5 miljoner kronor fr.om. 2021 till följd av att viss verksamhet flyttas till anslaget 3:11 *Etikprövningsmyndigheten* som ökas med motsvarande belopp (se utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning avsnitt 7.6).

Anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* minskas med 2 030 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till Statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 409 945 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 410 725 000 kronor respektive 415 197 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 80 000 000 kronor 2022–2025.

Tabell 5.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2025
Ingående åtaganden	59 305	83 959	70 000			
Nya åtaganden	38 227	25 041	49 000			
Infriade åtaganden	-13 573	-39 000	-39 000	-23 000	-8 000	-49 000
Utestående åtaganden	83 959	70 000	80 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	70 000	70 000	80 000			

Skälen för regeringens förslag: Det behövs ett bemyndigande för myndighetens forskningsverksamhet för att kunna hantera de utmaningar som myndigheten och industrin står inför när det gäller den långsiktiga kompetensförsörjningen inom området strålsäkerhet. Bemyndigandet för 2021 föreslås öka med 10 miljoner kronor jämfört med 2020. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 80 000 000 kronor 2022–2025.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.4 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	270 366	42 589	365 258	-52 303	-15 537
Prognos 2020	302 000	28 000	371 000	-42 000	-57 000
Budget 2021	330 000	40 000	373 000	-3 000	-60 000

Klicka här för att ange fotnot, eller radera om ingen fotnot behövs.

Källa: Klicka här för att ange källa.

Strålsäkerhetsmyndighetens verksamhet finansieras delvis via avgifter enligt förordningen (2008:463) om vissa avgifter till Strålsäkerhetsmyndigheten. En del av avgifterna disponeras av myndigheten och rör främst avgifter för anmälningspliktig verksamhet samt ansökningsavgifter för kärnteknisk verksamhet. Resterande avgiftsintäkter får inte disponeras av myndigheten utan redovisas mot inkomsttitel. Majoriteten av dessa avgiftsintäkter är för kärnteknisk verksamhet och en mindre del används även för beredskapsverksamhet vid länsstyrelser och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Regeringen och myndigheten har under en tid arbetat för att komma i en bättre balans vad gäller avgifterna i den offentligrättsliga verksamheten, särskilt vad gäller den kärntekniska verksamheten som haft ett historiskt ackumulerat överskott. Det ackumulerade överskottet för den kärntekniska verksamheten är nu i balans. Resultatet för den avgiftsbelagda verksamheten visar ett negativt resultat 2019 och 2020 främst till följd av att avgiftsnivåerna för tillsyn över kärnteknisk verksamhet har varit lägre

för att hantera tidigare ackumulerat överskott och att kostnaderna för den icke kärntekniska verksamheten samt den kärntekniska tillsynen för övriga tillståndshavare överstiger avgiftsintäkterna. Volymerna för avgiftsintäkter för allmänpliktig verksamhet, som myndigheten disponerar, varierar något mellan åren vilket också påverkar resultatet 2019 och 2020.

Strålsäkerhetsmyndigheten kommer att lämna ett förslag på nödvändiga justeringar av avgiftsnivåer i förordningen (2008:463) om vissa avgifter till Strålsäkerhetsmyndigheten för 2021 senast oktober 2020. De sammanlagda avgiftsintäkterna för 2021 beräknas öka främst med anledning av ökade avgifter för beredskap i och med beslut om utökade beredskapszoner. De totala kostnaderna 2021 beräknas dock ligga på ungefär samma nivå som 2020 även om kostnader för den kärntekniska tillsynen beräknas minska till följd av att totala tillsynsbehovet av kärnkraftverk i drift kommer att minska med färre reaktorer i drift.

Tabell 5.5 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnader)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	1 269	-	-	-
(varav tjänsteexport)	0	-	-	-
Prognos 2020	990	-	-	-
(varav tjänsteexport)	0	-	-	-
Budget 2021	1 350	-	-	-
(varav tjänsteexport)	0	-	-	-

Strålsäkerhetsmyndigheten bedriver uppdragsverksamhet för t.ex. utbildning, radonlab och mätningar vilket inte kräver full kostnadstäckning. Därför framgår inga kostnader eller resultat.

6 Elsäkerhet

6.1 Mål för området

Målet för Elsäkerhet framgår i avsnitt 2.3.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att målen ska nås krävs att det finns säkra och fungerande elanläggningar och elektriska varor, rätt kompetens hos yrkesfolk och branschaktiva samt tillräckligt medvetande hos allmänheten. Följande indikatorer används därför för att mäta måluppfyllelsen:

- Antal anmälda elolyckor, inklusive dödsolyckor orsakade av el
- Antal elprodukttyper som stoppats på marknaden
- Antal elinstallationsföretag som avregistrerats på grund av bristande regelefterlevnad
- Antal unika besök på Elsäkerhetsverkets webbplats
- Antal slagningar i e-tjänsten Kollaelföretaget.se.

6.3 Resultatredovisning

Antalet anmälda elolyckor som sker ger en indikation på säkerhet och funktion hos elanläggningar och varor. Det ger även en indikation om kompetens hos yrkesfolk och branschaktiva. Som framgår av tabell 6.1 har antalet anmälda elolyckor ökat de senaste åren totalt sett och bland elyrkesmän i arbete. Antalet anmälda dödsolyckor orsakade av el varierar mellan åren, men uppgår till i genomsnitt drygt två dödsfall per år under den senaste tioårsperioden.

Tabell 6.1 Antal anmälda elolyckor och dödsolyckor orsakade av el

Antal	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Antal elolyckor, elyrkesmän	158	173	139	167	157	154	190	211	227	263
<i>varav dödsolyckor</i>	2	2	0	0	0	0	2	0	1	1
Antal elolyckor, lekmän	244	257	209	192	194	189	213	213	226	263
<i>varav dödsolyckor</i>	4	1	1	0	5	1	1	2	0	2

Källa: Elsäkerhetsverket.

Många elolyckor i arbetslivet beror på brister i rutiner eller på att rutiner inte följs. Elsäkerhetsverket har undersökt anmälningstiljanden bland företag vid olika tillfällen. År 2005 var anmälningstiljanden 16 procent för att 2017 ha stigit till 71 procent.

När det gäller lekmän, dvs. personer som inte är elektriker, är det framförallt lekmän i arbete som drabbas av elolyckor. Mörkertalet för elolyckor på fritiden är stort då det inte finns någon anmälningsskyldighet. Elyckorna orsakas oftast av fel i konstruktion och tillverkning av varor, felaktig installation och felaktig användning av varor samt slitage på varor. Det handlar således oftast inte om att lekmän gör fel, även om det är vanligt förekommande att lekmän på sin fritid utför olagliga elinstallationer med risk för olyckor som följd.

Antalet produkttyper som stoppas på marknaden ger en indikation på hur säkra och väl fungerande elektriska varor är. Som framgår av tabell 6.2 har antalet produkttyper som stoppats på marknaden ökat kraftigt de senaste åren. Drygt 56 procent av Elsäkerhetsverkets tillsynsändanden resulterade i försäljningsförbud eller motsvarande åtgärd, vilket är en markant ökning jämfört med 2018, då 48 procent av alla produkttyper som varit föremål för Elsäkerhetsverkets tillsyn stoppades. Antalet företag som avregistreras på grund av bristande lagefterlevnad ger i sin tur en indikation om kompetensen hos elyrkesmän. Vid årsskiftet 2019/20 fanns 12 400 företag registrerade. Sedan det nya regelverket för elbehörighet trädde i kraft under 2017 har 63 företag avregistrerats på grund av bristande regelefterlevnad. Under 2019 avregistrerades 63 procent fler företag än året innan.

Tabell 6.2 Antal produkttyper och elinstallationsföretag som stoppats

Antal	2015	2016	2017	2018	2019
Antal produkttyper som stoppats på marknaden	101	92	158	187	246
Antal elinstallationsföretag som avregistrerats	-	-	-	24	39

Källa: Elsäkerhetsverket.

För att stärka det förebyggande arbetet med elsäkerhet och elektromagnetisk kompatibilitet (EMC) har Elsäkerhetsverket de senaste åren ökat arbetet med strategisk information och kommunikation som komplement till tillsyn och marknadskontroll. Användningen av Elsäkerhetsverkets e-tjänster (se tabell 6.3) kan ge en indikation om medvetenheten hos allmänheten om elsäkerhetsfrågor. Antalet unika besök på myndighetens webbplats har ökat stadigt sedan 2016. Under våren 2020 lanserade myndigheten en ny e-tjänst, Kopplasäkert.se, där hushåll som ska göra elinstallationsarbeten får information om vilken typ av elarbeten som får göras på egen hand och vilka elarbeten som måste utföras av en behörig elinstallatör. Tjänsten är kopplad till e-tjänsten Kollaelföretaget.se så att det går att hitta elinstallationsföretag på den egna orten. I Kollaelföretaget.se finns uppgifter om vilka företag som är behöriga att utföra elinstallationsarbete av olika slag. Antalet slagningar i Kollaelföretaget.se ökade markant mellan 2017 och 2018 och låg under 2019 kvar på ungefär samma nivå som föregående år.

Tabell 6.3 Användning av Elsäkerhetsverkets e-tjänster

Antal	2016	2017	2018	2019
Antal unika besök på Elsäkerhetsverkets webbplats	296 481	475 560	478 000	692 700
Antal slagningar i "Kollaelföretaget.se"	- ¹	26 018	132 712	127 220

¹Tjänsten lanserades 2017.

Källa: Elsäkerhetsverket.

6.4 Analys och slutsatser

Sett över tid har antalet dödsolyckor orsakade av el minskat, men fortfarande sker i genomsnitt två dödsfall per år. När det gäller antalet anmälda elolyckor är trenden ökande. Det går dock inte att säga att antalet faktiska olyckor har ökat. Regeringen bedömer att det är positivt att fler olyckor anmäls då det visar att arbetsgivare i ökande grad tar elolyckor på allvar.

Tillsynen av elektriska anläggningar, elinstallationsföretag, elinstallatörer och elektriska varor som Elsäkerhetsverket bedriver utgör en viktig grund för ökad elsäkerhet och EMC. Regeringen bedömer att tillsynen av elinstallationsföretag ger resultat och företag som inte lever upp till kraven avregistreras.

Regeringen ser positivt på utvecklingen av marknads kontroll av elektriska varor. Elsäkerhetsverket kompletterar tillsynen genom provning av varor med dokumentationskontroll, vilket bedöms ha lett till en mer effektiv och ändamålsenlig marknads kontroll.

Regeringen ser även positivt på arbetet med strategisk information och kommunikation som komplement till tillsyn och marknads kontroll. Informationen bidrar till att förändra beteenden så att företag och hushåll gör rätt från början.

Regeringens sammantagna bedömning är att elsäkerheten och EMC i Sverige är tillfredställande. Ett systematiskt arbete med elsäkerhet och EMC är av mycket stor vikt för att fortsätta förebygga skador på person och egendom orsakade av elektricitet samt störningar på radiokommunikation, el- och telenät samt utrustning anslutna till dessa.

6.5 Politikens inriktning

Elsäkerheten och den elektromagnetiska kompbiliteten (EMC) i Sverige är i grunden god, men digitaliseringen och energiomställningen skapar nya utmaningar och behov av utökade insatser.

Den energiomställning som behöver ske i Sverige till följd av riksdagens beslut om långsiktiga energi- och klimatmål innebär att en stor mängd nya elektriska varor, aktörer och elanläggningar kan medföra problem och risker när det gäller elsäkerhet och EMC.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 4:1 Elsäkerhetsverket

Tabell 6.4 Anslagsutveckling 4:1 Elsäkerhetsverket

Tusental kronor

2019	Utfall	59 318	Anslagssparande	-62
2020	Anslag	65 303 ¹	Utgiftsprognos	64 898
2021	Förslag	66 975		
2022	Beräknat	68 508 ²		
2023	Beräknat	69 290³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 67 968 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 67 967 tkr i 2021 års prisnivå.

Anslaget ändamål

Anslaget får användas för Elsäkerhetsverkets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 6.5 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 4:1 Elsäkerhetsverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	65 303	65 303	65 303
Pris- och löneomräkning ²	964	1 491	2 254
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	708	1 714	1 733
varav BP21 ³	-290	-290	-290
- Generell besparing i statsförvaltningen	-290	-290	-290
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	66 975	68 508	69 290

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 290 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 66 975 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Elsäkerhetsverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 68 508 000 kronor respektive 69 290 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.6 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras) ¹	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad) ²
Utfall 2019	316 024		289 813	-
Prognos 2020	323 600		331 600	-
Budget 2021	327 300		390 000	-

¹ Varav elsäkerhetsavgift motsvarande 59 042 tkr 2019, 64 100 tkr 2020 och 65 100 tkr 2021. Elberedskapsavgift motsvarande 235 150 tkr 2019, 237 500 tkr 2020 och 239 900 tkr 2021. Nätövervakningsavgift motsvarande 21 832 tkr 2019, 22 000 tkr 2020 och 22 300 tkr 2021.

² Resultat kan ej redovisas eftersom nätövervakningsavgiften saknar bestämt ekonomiskt mål.

Elsäkerhetsverkets verksamhet finansieras i huvudsak med elsäkerhetsavgiften. Förordningen (2017:1040) om elberedskapsavgift, nätövervakningsavgift och elsäkerhetsavgift innehåller bestämmelser om avgifter för att finansiera statlig verksamhet enligt elsäkerhetslagen (2016:732), verksamhet vid nätmyndigheten samt åtgärder och verksamhet enligt elberedskapslagen (1997:288).

Av förordningen (1997:294) om elberedskap respektive elförordningen (2013:208) framgår att Affärsverket svenska kraftnät är elberedskapsmyndighet och Energi-marknadsinspektionen nätmyndighet (utg. omr. 21 Energi). Dessa tre avgifter redovisas i tabell 6.6 ovan som intäkter till inkomsttitel, eftersom det är Elsäkerhetsverket som administrerar dessa avgifter. Elsäkerhetsverket tar även ut en avgift för auktorisation som elinstallatör samt ersättning för vissa kostnader i samband med Elsäkerhetsverkets marknadskontroll.

Utgiftsområde 7

Internationellt bistånd

Utgiftsområde 7 – Internationellt bistånd

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.....	5
2.1	Omfattning	5
2.2	Utgiftsutveckling.....	8
2.3	Mål	9
2.4	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	10
2.5	Resultatredovisning.....	11
2.6	Analys och slutsatser	38
2.7	Politikens inriktning	42
2.8	Beskrivning av indikativ fördelning på verksamheter.....	47
2.9	Budgetförslag.....	48
2.9.1	1:1 Biståndsverksamhet	48
2.9.2	1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete	51
2.9.3	1:3 Nordiska Afrikainstitutet	53
2.9.4	1:4 Folke Bernadotteakademin.....	54
2.9.5	1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	55
2.9.6	1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	56
Bilaga	Samarbetsstrategier	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen fastställer biståndsramen för 2021 till 1 procent av vid budgeteringstillfället beräknad bruttonationalinkomst (BNI) för 2021 beräknat enligt EU-förordningen för nationalräkenskaperna ENS 2010 (avsnitt 2.1).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 17 000 000 000 kronor (avsnitt 2.9.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott på högst 1 000 000 000 kronor till Swedfund International AB (avsnitt 2.9.1).
4. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, när det gäller anslag som står till regeringens disposition, enligt tabell 1.1.
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Riksrevisionens förslag:

6. Riksdagen anvisar ett anslag för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, som står till Riksrevisionens disposition, enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Biståndsverksamhet	44 965 687
1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 583 163
1:3 Nordiska Afrikainstitutet	17 189
1:4 Folke Bernadotteakademin	191 101
1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	50 000
1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	21 462
Summa anslag inom utgiftsområdet	46 828 602

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Biståndsverksamhet	108 000 000	2022–2034
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	108 000 000	

2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

2.1 Omfattning

Inom utgiftsområdet Internationellt bistånd finns sex anslag: biståndsverksamhet, förvaltningsanslagen för Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida), Nordiska Afrikainstitutet (NAI), Folke Bernadotteakademin (FBA), Riksrevisionens anslag för internationellt utvecklingssamarbete samt anslaget för utvärdering av internationellt bistånd.

Biståndsramen

Regeringens förslag: Riksdagen fastställer biståndsramen för 2021 till 1 procent av vid budgeteringstillfället beräknad bruttonationalinkomst (BNI) för 2021 beräknat enligt EU-förordningen för nationalräkenskaperna ENS 2010.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår att biståndsramen för 2021 uppgår till 52,3 miljarder kronor, vilket motsvarar 1 procent av beräknad BNI för 2021 enligt EU-förordningen för nationalräkenskaperna ENS 2010. I biståndsramen ingår ODA-fähiga kostnader, dvs. kostnader som klassificeras som bistånd (Official Development Assistance, ODA) i enlighet med den definition som används av biståndskommittén vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD-DAC). Majoriteten av kostnaderna återfinns under anslag inom detta utgiftsområde.

Den föreslagna utgiftsramen för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd uppgår till 46,8 miljarder kronor 2021. I utgiftsområde 7 ingår 5,0 miljoner kronor som avser förvaltningsutgifter för samarbete inom Östersjöregionen som inte klassificeras som bistånd och därmed inte ingår i biståndsramen. I biståndsramen ingår kostnader från andra delar av statens budget som kan klassificeras som bistånd. Kostnaderna uppgår till 5,5 miljarder kronor 2021. Som andel av biståndsramen uppgår kostnaderna inom andra utgiftsområden till 10,4 procent 2021, jämfört med 10,3 procent 2020 (inklusive propositionen Vårändringsbudget för 2020 och propositionen Höständringsbudget för 2020).

Kostnader inom andra utgiftsområden som ingår i biståndsramen

Kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande

Kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande från låg- och medelinkomstländer under deras första år i Sverige ingår i den svenska biståndsramen. I OECD-DAC:s riktlinjer anges att kostnaderna räknas som bistånd på humanitära grunder och för att spegla ett gemensamt ansvarstagande med låg- och medelinkomstländer, vilka är värdar för de flesta av världens flyktingar. Regeringen redovisade i budgetproposition prop. 2019/20:1 utg. omr. 7 avsnitt 2.1 den beräkningsmodell som används för att bestämma dessa kostnader fr.o.m. 2019. I biståndskostnaderna ingår fr.o.m. 2020 dels kostnader inom utgiftsområde 8 Migration, dels kostnader inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv. Under 2019 ingick även vissa kostnader inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

Inom Utgiftsområde 8 används en så kallad kvotmodell. I tabell 2.1 syns de anslag inom utgiftsområde 8 som helt eller delvis räknas som bistånd (första kolumnen). Det prognostiserade utfallet på dessa anslag (andra kolumnen) multipliceras med andelen av det totala antalet inskrivna i mottagningssystemet som beräknas uppfylla OECD-DAC:s kriterier för bistånd (tredje kolumnen), vilket ger det prognostiserade biståndsutfallet (fjärde kolumnen). För att uppfylla OECD-DAC:s kriterier för bistånd ska en person ha en vistelsetid i mottagandesystemet på högst 12 månader, komma från ett låg- eller medelinkomstland som uppfyller OECD:s kriterier för officiellt statligt utvecklingsbistånd, inte ha ansökt om och fått sitt asylärende prövat tidigare, inte ha ett asylärende som handläggs enligt Dublinförordningen och inte ha fått avslag på asylansökan i Migrationsdomstol. Personer som överklagar avslag i Migrationsdomstol till Migrationsöverdomstolen ingår därmed inte.

Tabell 2.1 Kostnadsprognos asylsökande och skyddsbehövande inom biståndet för utgiftsområde 8 Migration för 2021

Miljoner kronor och procent

Anslag	Prognos, totalt	Biståndsandel ¹	Prognos, biståndsutfall
1:1 Migrationsverkets kostnader för mottagandet (förvaltningsanslag), exklusive indirekta administrationskostnader	450	29 %	131
1:2 Ersättningar och boendekostnader, exklusive stöd till personer som har återvänt till hemlandet	2 840	29 %	825
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning	197	8 %	16
1:6 Offentligt biträde i utlämningsärenden	332	18 %	59
Totalt	3 820		1 030

¹ Kvoten som används för att beräkna biståndskostnaderna på anslag 1:1 *Migrationsverket* och anslag 1:2 *Ersättningar och bostadskostnader* beräknas på antalet inskrivna som uppfyller biståndskriterierna och ingår i någon av kategorierna: har ett öppet grundärende hos Migrationsverket; har ett överklagandeärende hos Migrationsverket; har ett öppet mål i migrationsdomstol eller har ett uppehållstillstånd. Kvoten som används för att beräkna biståndskostnaderna på anslag 1:5 *Rättsliga biträden m.m.* vid domstolsprövning i utlämningsmål beräknas på antalet inskrivna som uppfyller biståndskriterierna och har ett överklagandeärende vid Migrationsverket eller har ett öppet mål i migrationsdomstol. Kvoten som används för att beräkna biståndskostnaderna på anslag 1:6 *Offentligt biträde* beräknas på antalet inskrivna som uppfyller biståndskriterierna och har ett öppet grundärende hos Migrationsverket.

Källa: Migrationsverket.

De kostnader inom utgiftsområde 14 som utgörs av bistånd enligt prognos för 2021 är etableringsersättning (inklusive etableringstillägg och bostadsersättning) till före detta asylsökande, 2 miljoner kronor, till vidarebosatta (kvotflyktingar), 173 miljoner kronor, samt till skyddsbehövande som är anhöriga till personer som beviljats asyl, 187 miljoner kronor. De kostnader som räknas som bistånd avser utgifter under högst 12 månader sedan ankomsten till Sverige. För personer som beviljats uppehållstillstånd efter att ha varit asylsökande ingår tiden i Migrationsverkets mottagandesystem i 12-månadersperioden, vilket innebär att de månader som kvarstår efter att personerna lämnat Migrationsverkets mottagande räknas med. Före detta asylsökande som beviljats asyl, kvotflyktingar samt anhöriga till skyddsbehövande, antas komma från låg- och medelinkomstländer.

Totalt beräknas kostnader för asylsökande och skyddsbehövande inom biståndet uppgå till 1 392 miljoner kronor 2021.

EU-bistånd

I biståndsramen ingår även kostnader för det svenska bidraget till den del av EU:s gemensamma bistånd som finansieras genom EU:s reguljära budget. De kostnader inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen om 2 539 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2021 utgörs av Sveriges del av de faktiska kostnaderna för biståndet inom den totala EU-budgeten 2019.

EU bedriver utvecklingssamarbete med nästan alla låg- och medelinkomstländer och inom ett stort antal sektorer. Allokering av resurser liksom utvecklingssamarbetets inriktning slås fast i s.k. externa finansiella instrument som har varierande geografiskt och tematiskt fokus.

I ministerrådets arbetsgrupper utarbetar Sverige tillsammans med övriga medlemsstater, Europeiska kommissionen och Europeiska utrikestjänsten (EEAS) EU:s gemensamma utvecklingspolitik. Sverige bidrar även till att påverka utformningen av EU:s bistånd i genomförandekommittéerna, expertgrupper och via berörda ambassader.

Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader

I biståndsramen ingår biståndsrelaterade förvaltningskostnader för utlandsmyndigheter och enheter i Stockholm. OECD-DAC:s riktlinjer lägger fast ett antal principer för vad som kan räknas som förvaltningsresurser för policyarbete och genomförande av bistånd. OECD-DAC:s regler omfattar lönekostnader för personal med biståndsrelaterat arbete vid huvudkontor och vid utlandsmyndigheter samt drift av berörda myndigheter, inklusive kostnader för lokaler, it, fordon m.m. De kostnader inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse om 476 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2021 utgörs av 2019 års faktiska utfall för dessa verksamheter. Kostnadsberäkningen grundas på tidsåtgång för biståndsrelaterat arbete på respektive utlandsmyndighet och UD-enhet i Stockholm. Det handlar t.ex. om dialog och rapportering om utvecklingspolitiska frågor och om värdlandets roll i utvecklingspolitiken i multilaterala forum såsom FN samt i EU.

Övrigt

I biståndsramen ingår beredskapskostnader och indirekta kostnader för internationella insatser genom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap. De kostnader om ca 111 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2021 utgörs av faktiskt utbetalt belopp 2019.

Vidare ingår i biståndsramen bidrag till demokratiinsatser i låg- och medelinkomstländer, som uppfyller OECD:s kriterier för officiellt statligt utvecklingsbistånd om ca 44 miljoner kronor, inom ramen för utgiftsområde 5 Internationell samverkan.

I biståndsramen inkluderas även den del av Sveriges bidrag till vissa FN-organ och andra internationella organisationers reguljära budget som belastar anslag inom andra utgiftsområden men som klassificeras som bistånd. Dessa organisationer är FAO, Cites, IAEA, ILO, IOM, ITU, IUCN, OSSE, Unctad, Unep, Unesco, Unidir, Unido, UNO, UNPKO, UPU, Wipo, WHO, WMO, WMU och Europarådet. De kostnader om ca 634 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2021 utgörs av faktiskt utbetalt belopp 2019 till dessa organisationer.

Från och med 2011 fördelas stipendiemedel till universitet och högskolor avseende stipendier för särskilt kvalificerade studieavgiftsskyldiga studenter. Stipendiemedel som avser studenter från länder som enligt OECD-DAC klassificeras som mottagarländer för bistånd inkluderas i biståndsramen, i enlighet med OECD-DAC:s riktlinjer. De kostnader inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning om ca 51 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2021, utgörs av 2019 års faktiska utfall.

Kapitaltillskott till Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar (AIIB) utbetalas från utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning. Den del av

kapitaltillskottet som klassificeras som bistånd, i enlighet med OECD-DAC:s riktlinjer, uppgår till 85 procent. Biståndsdelen av utbetalningen till AIIB 2020 uppgår till ca 200 miljoner kronor och ingår i biståndsramen 2021.

Från och med 2021 t.o.m. 2025 disponerar Konsumentverket medel för stöd till Konsumentverkets remitteringstjänst, Money from Sweden, för att finansiera drift och utveckling av tjänsten och därigenom möjliggöra ytterligare sänkta avgifter för remitteringar. År 2021 beräknas Konsumentverket disponera 3,5 miljoner kronor och för 2022 t.o.m. 2025 3,2 miljoner kronor per år.

Tabell 2.2 Härlledning av utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2019	2020 ¹	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Biståndsram	50 710	52 110	52 280	54 910	57 390
Kostnader inom andra utgiftsområden	6 259	5 376	5 456	5 793	6 013
Varav:					
Asylkostnader	2 605	1 589	1 392	2 000	2 220
EU-bistånd	2 354	2 511	2 539	2 539	2 539
Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader	424	442	476	481	488
Övrigt	876	834	1 049	773	766
Kostnader inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	44 451	46 734	46 824	49 117	51 377
Biståndsram i procent av beräknad BNI enligt ENS 2010	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Kostnader inom utgiftsområde 7 som inte finansieras från biståndsramen och inte definieras som bistånd	7	5	5	5	5
Totalt för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	44 458	46 739	46 829	49 122	51 382

¹ Inklusive eventuella beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.3 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Internationellt utvecklingssamarbete	44 240	46 739	46 661	46 829	49 122	51 382
1:1 Biståndsverksamhet	42 751	45 010	45 010	44 966	47 177	49 351
1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 279	1 515	1 445	1 583	1 662	1 740
1:3 Nordiska Afrikainstitutet	15	17	17	17	17	17
1:4 Folke Bernadotteakademien	125	127	129	191	195	202
1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	52	50	42	50	50	50
1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	18	20	20	21	22	22
Totalt för utgiftsområde 7	44 240	46 739	46 661	46 829	49 122	51 382

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.4 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	45 989	45 989	45 989
Pris- och löneomräkning ²	24	34	52
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	354	379	313
	-97	-97	-166
Makroekonomisk utveckling	119	2 749	5 089
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	342	-29	-61
Ny utgiftsram	46 829	49 122	51 382

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning. beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 2.5 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	42 353
Verksamhetsutgifter ²	4 469
Investeringar ³	7
Summa utgiftsram	46 829

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagensanvändning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål

Målet för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd är att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck (prop. 2013/14:1 utg.omr. 7, bet. 2013/14:UU2, rskr. 2013/14:75).

Utgiftsområdets verksamhet är därtill central för Sveriges politik för global utveckling (prop. 2002/03:122, bet. 2003/04:UU3, rskr. 2003/04:112) och för det internationella genomförandet av de 17 globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030.

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att skapa förutsättningar för förbättrade levnadsvillkor för människor i fattigdom och förtryck spänner biståndet över flera verksamhetsområden. I redovisningen används följande centrala bedömningsgrunder, vilka också tjänar som struktur för redovisningen:

- demokrati och ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer,
- jämställdhet och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna,
- miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser,
- fredliga och inkluderande samhällen,
- inkluderande ekonomisk utveckling,
- ökning av migrationens positiva utvecklingseffekter samt minskade negativa konsekvenser av ofrivillig och irreguljär migration,
- jämlik hälsa,
- likvärdig och inkluderande utbildning av god kvalitet samt forskning av hög kvalitet av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling, samt
- räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet.

Dessa bedömningsgrunder grundar sig på regeringens policyramverk för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd (skr. 2016/17:60). För var och en av bedömningsgrunderna redovisas resultat mot ett antal mer specifika delmoment, vilka framgår av underrubrikerna till respektive avsnitt.

Redovisningen baseras främst på myndigheters och multilaterala organisationers årsrapporter, uppföljningar, utvärderingar och analyser av biståndet. De mest centrala källorna utgörs av årsredovisning och strategirapportering från Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) respektive Folke Bernadotteakademien (FBA) samt årsrapporter, uppföljningar, analyser och utvärderingar från multilaterala organisationer, EU och Expertgruppen för biståndsanalys (EBA).

Inom varje tematiskt område redovisas resultat från den rapportering som inkommit under 2019. Därtill redovisas två stapeldiagram vilka visar Sidas bedömning av utvecklingen mot de strategimål som regeringen beslutat om samt Sidas bedömning av huruvida myndigheten har en relevant sammansättning av aktiviteter och insatser för att bidra till förändring i linje med regeringens strategimål. Sidas bedömning av utvecklingen mot strategimålen innebär att Sida genom omvärldsbevakning och annan typ av rapportering analyserat om utvecklingen gått bakåt, framåt, delvis bakåt eller delvis framåt för det specifika målet. Sidas bedömning av huruvida sammansättningen av aktiviteter och insatser som målområdet rymmer är relevant eller inte, görs mot bakgrund av mål, utvecklingen i kontexten och insatsernas förväntade resultat. En relevant portfölj är, enligt Sida, en sammansättning av aktiviteter och insatser som på ett effektivt sätt väntas bidra till förändring i linje med regeringens strategimål inom området.

Redovisning av internationellt bistånd görs även inom andra utgiftsområden i budgetpropositionen. Inom utgiftsområde 1 redovisas Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete, inom utgiftsområde 5 redovisas resultaten av civila krishanteringsinsatser, inom utgiftsområde 1 redovisas utrikesförvaltningens förvaltningskostnader och inom utgiftsområde 8 och utgiftsområde 13 ingår kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande från låg- och medelinkomstländer som definieras som biståndskostnader (fr.o.m. 2020 belastar

biståndskostnaderna utgiftsområde 14 i stället för utgiftsområde 13). Vissa FN-organ får bidrag från andra utgiftsområden i tillägg till utgiftsområde 7 och deras resultat redovisas inom dessa utgiftsområden.

2.5 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2019. Sedan dess har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt. Den pågående coronapandemin har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi i Sverige och internationellt. Regeringen har genom det internationella biståndet vidtagit omfattande åtgärder för att minska effekterna av pandemin. Inom utgiftsområde 7, fram till den 6 augusti 2020, har Sverige bidragit till internationellt covid-19-specifikt stöd motsvarande ca 1,5 miljarder kronor.

Sveriges finansiella bidrag till hanteringen av covid-19-krisen vägleds av principer som gör att stödet riktas till de svagaste och mest utsatta grupperna och länderna, med ett integrerat jämställdhets- och rättighetsperspektiv på alla områden och i alla faser. Finansiellt är Sveriges huvudstrategi för det multilaterala stödet att bidra med icke-öronmärkt kärnstöd som organisationer snabbt kan använda flexibelt och som gör att de även snabbt kan agera när så behövs, snarare än att invänta specifika ansökningar om stöd. Sveriges samlade humanitära bidrag är omfattande och flexibelt och därmed uppbyggt för att hantera kriser, vilket möjliggör för många partners att anpassa verksamheten när så behövs.

Regeringen har beslutat om stöd motsvarande totalt 370 miljoner kronor till multilaterala aktörer så som FN:s krishanteringsfond (Cerf), Världslivsmedelsprogrammet (WFP), WHO:s Afrikakontor (WHO Afro), Världshälsoorganisationens krishanteringsfond (WHO CFE), Internationella valutafonden (IMF) och FN:s givargemensamma fond för covid-19.

Sverige har tillsammans med Europeiska kommissionen och övriga medlemsstater tagit fram en plan för att stödja EU:s partnerländer i kampen mot pandemin inom ramen för en Team Europa-ansats. EU och medlemsstaterna har säkerställt finansiellt stöd till EU:s partnerländer med 20 miljarder euro, varav 15,6 miljarder euro kommer från existerande medel från kommissionen och Europeiska investeringsbanken (EIB).

Sida har beslutat stöd om totalt 1 168 miljoner kronor, varav 147 miljoner kronor för humanitära ändamål. Det humanitära stödet inkluderar bl.a. stöd till FN:s barnfond (Unicef), FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) och Internationella Rödakorskommittén (ICRC). Sidas resterande stöd har gått till verksamhet för att såväl stärka hälsoresponser som att lindra de bredare socioekonomiska effekterna av pandemin. Detta inkluderar exempelvis stöd till stärkta sociala skyddsnet och för ökad tillgång till och åtnjutande av sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter samt till internationell forskning och vaccinutveckling och det svenska civila samhällets verksamhet i andra länder.

I det bilaterala utvecklingssamarbetet ställer Sverige om delar av det samlade arbetet för att möta pandemins utmaningar såväl vad gäller hälsoaspekterna som de bredare fattigdomsutmaningarna. Behoven ser olika ut i olika länder och omställningen kräver kontextspecifika analyser och bedömningar. Många av Sidas partner inom hälsa inklusive sexuella och reproduktiva hälsa och rättigheter (SRHR), mänskliga rättigheter, demokrati, jämställdhet, utbildning, sysselsättning och andra områden, programmerar om för att svara upp mot direkta och/eller indirekta konsekvenser av covid-19. I de länder där Sverige har bilaterala hälsosektorstöd kan svenska medel

bidra till ytterligare hälsosystemstärkande insatser som uppbyggnad av epidemiologiska övervakningssystem samt förstärkning av den lokala hälso- och sjukvården.

Denna resultatredovisning görs med hänvisning och i komplement till den skrivelse avseende resultat av Sveriges utvecklingssamarbete och humanitära bistånd genom multilaterala organisationer som regeringen lämnade till riksdagen den 10 mars 2020 (skr. 2019/20:91). Som en följd av den översyn som gjorts av resultatredovisningen redovisas det multilaterala biståndet och EU-biståndet i år inte genom ett antal organisationsspecifika indikatorer i tabellform såsom gjorts tidigare.

Sverige bidrar till ländernas egna utvecklingsansträngningar tillsammans med lokala aktörer. Resultaten uppnås gemensamt med nationella och internationella samarbetsorganisationer i ett lokalt sammanhang med många samverkande faktorer. Resultat som redogörs för i denna redovisning anges således främst i termer av hur Sverige bidragit till att nå olika mål för biståndet.

Fördelning av det svenska utvecklingssamarbetet

Riksdagen fastställde Sveriges biståndsram för 2019 till 1 procent av beräknad bruttonationalinkomst (BNI), beräknad enligt det europeiska regelverket för nationalräkenskaperna (ENS) 2010, vilket motsvarade 50,7 miljarder kronor. Utfallet av biståndet som redovisades till OECD:s biståndskommitté DAC (OECD-DAC) uppgick till 49,2 miljarder kronor motsvarande 0,96 procent av senast tillgängliga BNI-uppgift för 2019. Den svenska biståndsvolymen överstiger därmed FN:s mål om ett bistånd på 0,7 procent av BNI och gör att Sverige, räknat i procent av BNI, är den tredje största biståndsgivaren bland OECD-DAC-länderna.

Att utfallet, som rapporterades till OECD-DAC, understiger biståndsramen med 1,5 miljarder kronor beror framför allt på att lagda skuldsedlar rapporteras i sin helhet till OECD-DAC det år de deponeras, även om utbetalningar från en och samma skuldsedel kan vara fördelade över flera år. Därtill blev bl.a. utfallet för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande från låg- och medelinkomstländer lägre än det belopp som ingick i biståndsramen efter propositionen Höständringsbudget för 2019 (prop. 2018/19:2 utgiftsområde 7 avsnitt 3), samtidigt som Sveriges bidrag till EU:s gemensamma bistånd var högre än i budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1). I skrivelsen Årsredovisning för staten 2019 redovisas utfallet för biståndet 2009–2019 (skr. 2019/20:101).

Merparten av det utfall som redovisas till OECD-DAC utgörs av verksamhet inom utgiftsområde 7 (42,9 miljoner kronor, 87,1 procent av utfallet). Dessutom förekommer kostnader inom andra utgiftsområden, s.k. avräkningar, vilka definieras som bistånd enligt OECD-DAC:s regelverk. Dessa omfattar mottagande av asylsökande och skyddsbehövande från låg- och medelinkomstländer (2 483 miljoner kronor, 5,0 procent varav 1 380 miljoner kronor på utgiftsområde 8 och 1 103 miljoner kronor på utgiftsområde 13), EU:s gemensamma bistånd (2 539 miljoner kronor, 5,2 procent), utrikesförvaltningens förvaltningskostnader (476 miljoner kronor, 1,0 procent) samt bidrag till vissa FN-organ och andra internationella organisationers reguljära budget (828 miljoner kronor, 1,7 procent).

Delar av utvecklingssamarbetet bidrar också till generering av andra resurser för utveckling, såsom Sidas garantiverksamhet. Sidas garantiverksamhet finansieras av garantiavgifter som betalas av motparten. Vid behov kan Sida subventionera motpartens garantiavgifter och det är bara i dessa fall som biståndsmedel tas i anspråk. Eventuella skadefall finansieras från den garantireserv som byggts upp genom avgifterna över tid. Per den 31 december 2019 hade Sida 37 utestående garantier till ett

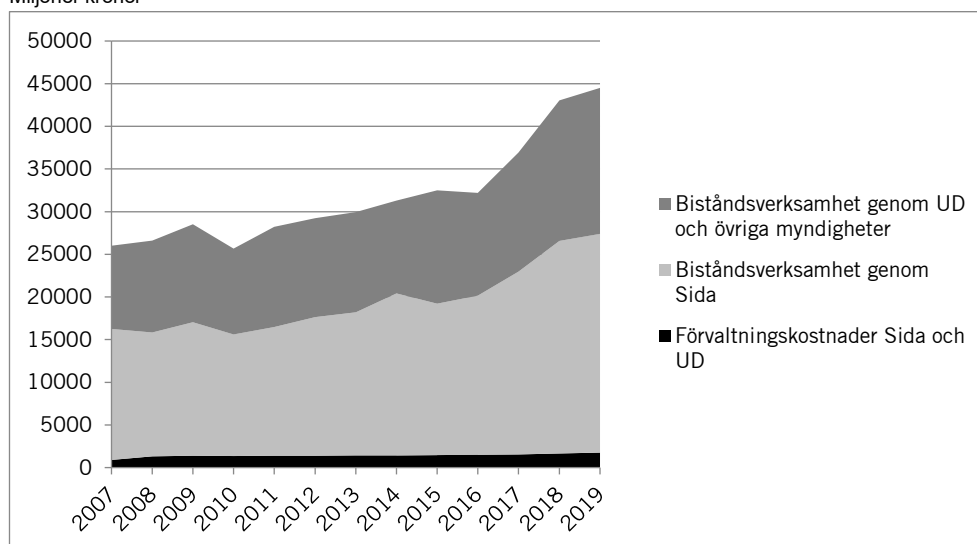
sammanlagt värde av 6,8 miljarder kronor, som stöder målen i 21 bilaterala, regionala och tematiska strategier. Dessa garantier har mobiliserat finansiering från andra aktörer till ett värde av 16,7 miljarder kronor. Det är de resurser som en motpart, exempelvis en bank i ett samarbetsland, är villig att låna ut till följd av Sidas garanti. Under 2019 beslutade Sida om fem nya garantier till ett sammanlagt värde av 372 miljoner kronor, vilka mobiliserar finansiering om 617 miljoner kronor. Under 2019 subventionerades motpartens garantiavgifter med biståndsmedel om 32 miljoner kronor. Det innebär att 32 miljoner kronor i biståndsmedel har genererat finansiering för investeringar i Sveriges samarbetsländer om 617 miljoner kronor. Skadefallen har hittills varit begränsade och skadeståndbetalningarna uppgick 2019 till 1,4 miljoner kronor.

Diagram 2.1 visar det totala biståndets utfall genom Sida respektive UD och övriga myndigheter som disponerar medel under anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*, samt förvaltningsanslag för Sida och UD över tid.

Tabell 2.6 visar biståndsverksamhetens utfall genom Sida, UD och övriga myndigheter som disponerar medel under anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*.

Diagram 2.1 Bistånd genom myndigheter samt förvaltningsanslag för Sida och UD

Miljoner kronor

Källor: Respektive myndighets årsredovisningar samt egna beräkningar.

Tabell 2.6 Utfall: Utvecklingssamarbete genom Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, UD samt myndigheter som disponerar medel under anslaget 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	2017	2018	2019
Verksamhet genom Sida	21 447 777	24 899 925	25 649 089
Humanitära insatser	3 730 448	4 140 559	4 179 580
Informations- och kommunikationsverksamhet	139 715	149 357	148 167
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället	1 811 246	1 824 631	1 837 773
Regionala och bilaterala strategier för Asien	1 792 702	2 211 363	2 291 489
Bilaterala strategier för Latinamerika	614 603	653 096	695 590
Regionala och bilaterala strategier för Afrika	5 740 366	6 789 722	6 993 841
Regionala och bilaterala strategier för Mellanöstern och Nordafrika	1 211 847	1 303 660	1 296 708
Reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet	1 279 683	1 334 243	1 609 139
Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer ¹	768 396	912 364	1 020 976
Hållbar utveckling	-	3 548 185	3 552 750
Globala insatser för miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling ²	849 162	-	-
Globala insatser för socialt hållbar utveckling ²	1 333 905	-	-
Globala insatser för ekonomiskt hållbar utveckling ²	598 875	-	-
Hållbar fred ³	278 321	423 443	412 295
Kapacitetsutveckling och Agenda 2030 ⁴	485 179	681 676	690 882
Forskningssamarbete	813 332	927 626	919 898
Verksamhet genom UD	12 703 899	14 935 352	15 494 836
Multilaterala utvecklingsbanker, fonder och skuldavskrivningar	2 824 146	3 538 306	4 122 896
Multilaterala och internationella organisationer och fonder	8 861 279	10 797 113	10 711 993
Strategiskt inriktade bidrag	973 883	538 025	635 319
Globalt utvecklingssamarbete	44 591	61 908	24 627
Verksamhet genom övriga myndigheter	1 249 921	1 556 724	1 606 859
Polismyndigheten	167 261	170 736	185 739
Kriminalvården	28 252	37 696	35 992
Åklagarmyndigheten	6 887	6 324	6 174
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	41 378	56 281	55 008
Domstolsverket	4 679	7 284	5 899
Folke Bernadotteakademin	120 644	165 408	192 865
Svenska institutet	219 433	232 570	241 867
Nordiska Afrikainstitutet	13 926	15 963	16 427
Kammarkollegiet	454 333	662 996	659 000
Kommerskollegium	14 257	17 401	20 530
Vetenskapsrådet	163 943	168 517	171 111
Riksgäldskontoret	1 723	1 549	862
Strålsäkerhetsmyndigheten	13 206	13 999	15 384
SUMMA TOTALT ANSLAG 1:1 BISTÅNDSVERKSAMHET	35 401 597	41 392 001	42 750 784

¹ Till och med 2018 benämndes verksamheten Särskilda insatser för mänskliga rättigheter och demokratisering.² Från och med 2018 ingår verksamheten i Hållbar utveckling.³ Till och med 2018 benämndes verksamheten Globala insatser för mänsklig säkerhet.⁴ Till och med 2018 benämndes verksamheten Kapacitetsutveckling och utbyten.

Källa: Respektive myndighets årsredovisning samt egna beräkningar.

Bilateralt bistånd

Det bilaterala biståndet, exklusive avräkningar, uppgick 2019 till 29,8 miljarder kronor. Som bilateralt bistånd räknas enligt OECD-DAC allt bistånd som inte är kärnstöd till multilaterala och internationella organisationer eller multilaterala utvecklingsbanker. Merparten av det bilaterala biståndet hanteras av Sida.

En del av det bilaterala biståndet utgörs av öronmärkt stöd via multilaterala organisationer, s.k. multi-bi-bidrag, vilka framför allt hanteras av Sida, exempelvis miljöprogram via FN. Multi-bi-bidragen uppgick 2019 till 12,5 miljarder kronor. En annan del kanaliseras genom organisationer i det civila samhället, vilka 2019 mottog 10,4 miljarder kronor. Övrigt bilateralt bistånd, exklusive avräkningar, uppgick 2019 till 6,9 miljarder kronor.

Tabell 2.7 visar en områdesmässig fördelning för det bilaterala biståndet enligt OECD-DAC:s kategoriseringar. Området demokrati och mänskliga rättigheter, inklusive jämställdhet och förvaltning, är fortsatt det största inom det bilaterala biståndet, motsvarande 24,4 procent. De största ökningarna i andel av utbetalt bistånd 2019 märks inom områdena demokrati och mänskliga rättigheter, inklusive jämställdhet och förvaltning, miljö, klimat och energi samt övrigt. Andelen utbetalat till hälsa har minskat. Det kan även noteras att området miljö, klimat och energi ökat från 5,3 procent 2014 till 9,0 procent 2019, vilket är den största ökningen under denna period.

Tabell 2.7 Områdesmässig fördelning för det bilaterala biståndet enligt OECD-DAC:s kategoriseringar

Procent

Område	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Demokrati och mänskliga rättigheter, inkl. jämställdhet och förvaltning	25,6	25,4	24,8	24,5	23,5	24,4
Miljö, klimat, energi	5,3	7,5	5,4	7,9	8,3	9,0
Fred och säkerhet	5,1	5,6	5,1	5,5	5,7	5,5
Ekonomisk utveckling ¹	11,7	9,8	10,5	12,0	12,8	12,9
Hälsa ²	10,6	11,2	10,8	11,6	11,8	10,2
Utbildning och forskning	7,2	5,7	6,5	5,3	6,8	6,1
Humanitärt bistånd	18,2	15,3	17,2	15,7	15,0	15,3
Övrigt ³	16,4	19,5	19,7	17,5	16,1	16,5
Social infrastruktur och tjänster	-	-	-	-	-	3,6
Administrativa kostnader	-	-	-	-	-	5,3
Multi-sektor och ospecificerat	-	-	-	-	-	7,7
SUMMA	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Totalt utbetalat, miljoner kronor	21 672	20 046	23 095	25 812	28 314	29 807

¹ Inkluderar följande DAC-kategorier: "trade", "industry", "mineral/mining", "agriculture", "forestry", "fishing", "banking", "financial services", "business", "transport", och "communications".

² Inkluderar följande DAC-kategorier: "health", "water and sanitation" och "population policies and programmes".

³ Redovisas uppdelat på delposter fr.o.m.2019. Social infrastruktur och tjänster är direktöversättning av DAC-huvudkategori "Other social infrastructure and services" och inkluderar framför allt utfall inom DAC-kategorier: "Social protection", "Employment creation" och "Multisector aid for basic social services". Administrativa kostnader inkluderar ej utrikesförvaltningens förvaltningskostnader för biståndsarbete, som avräknas. Multi-sektor och ospecificerat inkluderar framför allt utfall inom DAC-kategorier: "Multisector aid", "Urban development and management", "Rural development", "Disaster risk reduction", "Sectors not specified" och "Promotion of development awareness".

Källa: Sveriges CRS-rapportering till OECD-DAC och enligt UD:s beräkningar. Det bilaterala utfallet är exklusive avräkningar. Områdena avser samhällssektorer i samarbetsländerna som mottagit bistånd (sektorerna är ömsesidigt exkluderande).

Tabell 2.8 visar det bilaterala biståndets fördelning inom miljö och klimat, demokrati och mänskliga rättigheter, jämställdhet respektive konflikt. Till skillnad från tabell 2.7, som syftar på samhällssektorer i samarbetslandet som mottagit stöd, visar tabell 2.8 på syften med stöden som kan vara bredare än sektorn insatsen riktat sig mot.

Exempelvis kan en insats i hälsosektorn även ha jämställdhet som ett huvudsyfte. I rapporteringen till OECD-DAC kan varje insats endast rikta sig till en sektor, medan policymarkörer tillåts vara överlappande, för att visa på tvärgående perspektiv.

Andelarna per policymarkör har tenderat att vara relativt konstanta över åren.

Tabell 2.8 Områdesmässig fördelning av bilateralt bistånd enligt policymarkörer

Procent

Område	2016	2017	2018	2019
Miljö och klimat				
Huvudsyfte	13	14	14	15
Delsyfte	31	29	35	31
Demokrati och mänskliga rättigheter				
Huvudsyfte	41	39	40	39
Delsyfte	37	36	32	30
Jämställdhet				
Huvudsyfte	19	20	21	19
Delsyfte	68	68	67	68
Konflikt				
Huvudsyfte	7	9	9	8
Delsyfte	51	46	43	43

Källa: Sveriges CRS-rapportering till OECD-DAC och underlag från Sida. Det bilaterala utfallet är exklusive avräkningar. En insats kan ha flera huvud- eller delsyften. Därför risk för dubbelräkning ifall belopp för olika policymarkörer summeras.

Multilateralt bistånd

Det multilaterala biståndet, exklusive avräkningar, uppgick 2019 till 13,1 miljarder kronor. Multilateralt bistånd definieras som det stöd som kanaliseras som kärnstöd till multilaterala och internationella organisationer, såsom FN:s fonder och program samt Världsbanksgruppen, regionala utvecklingsbanker och utvecklingsfonder. Kärnstöd avser icke öronmärkt stöd direkt till organisationens centrala budget, bidrag som lämnas i samband med utvecklingsbankernas påfyllnadsförhandlingar eller betalning av uttaxerat bidrag/medlemsavgift till FN-organen.

Genom kärnstöden bidrar Sverige till att uppnå organisationernas samtliga resultat och därmed bättre förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Beslut om kärnstöd till multilaterala organisationer fattas av regeringen. De 15 organisationer som tagit emot mest svenskt kärnstöd 2019 återfinns i tabell 2.9.

Tabell 2.9 De 15 multilaterala organisationer som mottagit mest kärnstöd¹

Tusental kronor, netto

Organisation	Totalt svenskt kärnstöd	Svenskt multi-bi-stöd	Totalt svenskt stöd	Sveriges procentuella bidrag till organisationens totala kärnstödsinkomster	Sveriges ranking bland kärnstöds-givare
Världsbanksgruppen (VBG) ²	2 956 124	1 730 810	4 686 935	3,1 %	7
Gröna klimatfonden (GCF)	1 390 000	2 731	1 392 731	5,6 %	6
Globala fonden (GFATM)	850 000	0	850 000	2,7 %	8
FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)	783 000	335 409	1 118 409	15,2 %	1
Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)/Afrikanska utvecklingsfonden (AfDF) 2	749 886	70 000	819 886	5,1 %	8
Världslivsmedelsprogrammet (WFP)	684 000	548 658	1 232 658	24,9 %	1
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	627 983	2 134 952	2 762 936	11,0 %	3
FN:s fond för katastrofbistånd (CERF)	626 000	0	626 000	9,9 %	3
FN:s barnfond (UNICEF)	585 000	1 365 761	1 950 761	12,2 %	3
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	555 000	733 663	1 288 663	16,5 %	2
Globala miljöfonden (GEF)	444 498	0	444 498	7,6 %	6
FN:s hjälpororganisation för palestinska flyktingar (UNRWA)	423 000	60 000	483 000	9,8%	3
FN:s samlade program mot hiv och aids (UNAIDS)	314 000	923	314 923	18,4 %	2
Globala vaccinalliansen (GAVI) 3	300 000	0	300 000	2,1 %	12
Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)	250 000	30 699	280 699	5,9 %	6

¹ Utbetalningarna i tabellen, som är nettoutbetalningar, kan skilja sig från utfallen som redovisas till OECD-DAC. Det beror på att redovisningen till OECD-DAC avser lagda skuldsedlar medan tabellen visar faktiska utbetalningar. Utbetalningarna inkluderar inte bidrag till EU:s institutioner och fonder.

² Sveriges procentuella bidrag till VBG och AfDB/AfDF avser bördeandel i påfyllnaderna till bankernas respektive fonder för låginkomstländer.

³ Sveriges procentuella andel till Gavi avser perioden 2016 – 2020.

Källa: Sveriges CRS-rapportering till OECD-DAC och enligt UD:s beräkningar samt enligt uppgifter från multilaterala organisationer.

EU-biståndet

Det svenska bidraget till EU:s gemensamma bistånd uppgick 2019 till 2,5 miljarder kronor, 2,6 procent av EU:s totala biståndsbudget. Detta är en viss ökning med 27 miljoner kronor jämfört med föregående år. Utöver detta bidrog Sverige 2019 med bl.a. 1,4 miljarder kronor till Europeiska utvecklingsfonden (EDF). Sverige utövar inflytande över EU:s utvecklingsarbete genom deltagande i arbetsgrupper och genomförandekommittéer i Bryssel samt genom samarbete med EU-institutionerna i Bryssel och EU-delegationer i partnerländer.

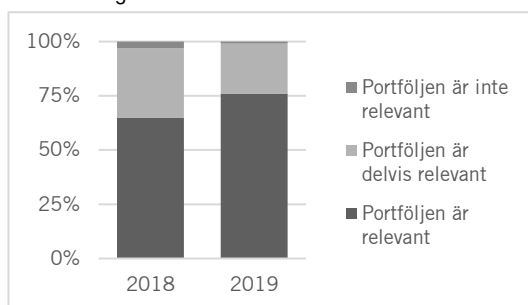
Demokrati, ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer

Nedan redovisas resultat i relation till regeringens strategimål med avseende på demokrati, ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Ett urval av dessa strategimål synliggörs i underrubrikerna.

Diagram 2.2 redovisar Sidas bedömning av relevansen i de aktiviteter och insatser som målområdet rymmer. Diagram 2.3 redovisar Sidas bedömning av utvecklingen mot strategimålen.

Diagram 2.2 Demokrati och mänskliga rättigheter: Portföljens relevans

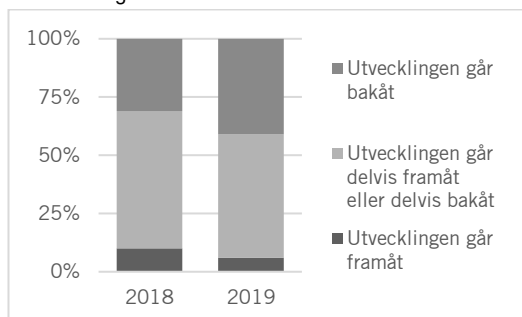
Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Diagram 2.3 Demokrati och mänskliga rättigheter: Utveckling mot strategimål

Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Sidas bedömningar för strategimål inom demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer indikerar att en övervägande andel av Sidas insatser och aktiviteter under 2019 var relevanta i förhållande till mål, utvecklingen i kontexten och insatsernas förväntade resultat. En sammanvägd bedömning av insatserna och aktiviteterna inom samtliga mål inom området visar att relevansen har ökat något sedan 2018, vilket tyder på att Sida under året utvecklat sitt arbete inom området. Detta utvecklingsarbete har skett under en period där Sida bedömer att utvecklingen mot strategimålen gått bakåt för en ökande andel strategimål. Det hör till stor del samman med en globalt negativ trend på området 2019 med försämrade förutsättningar för det civila samhället att verka. Regeringen ser utvecklingen som oroväckande. Regeringens sammantagna bedömning är att Sidas verksamhet i många fall har bidragit till att hålla tillbaka en än mer negativ utveckling samt i andra fall till att driva på en positiv utveckling.

Demokratiska styrelseskick

Även om 2019 innehöll framgångar på lokal och nationell nivå, såsom i Etiopien, fortsatte demokratin i många länder att försvagas. Samtidigt har Sveriges utvecklings-samarbete under året bidragit till bl.a. stärkta valförvaltningar i Mellanöstern och Nordafrika. Genom stöd till valkommissioner i elva länder i regionen har dessa kunnat skapa en regional organisation för kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Sveriges samarbete med Interparlamentariska unionen har resulterat i stärkt oberoende i nio länders parlament. Genom organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och EU sekunderades 208 valobservatörer till totalt 21 insatser, bl.a. till val i Ukraina, Moçambique, Kosovo, Kazakstan och El Salvador. Vidare har stöd genom svenska partianknutna organisationer bidragit till att stärka demokratiska politiska partier i samarbetsländerna och uppbyggnad av plattformar för politisk dialog och alliansbildande.

Ett livskraftigt pluralistiskt civilsamhälle

Det demokratiska utrymmet för civilsamhället fortsätter att krympa i många länder. Genom svenska civilsamhällesorganisationer bidrar Sverige till kapacitetsutveckling av civilsamhället i utvecklingsländer, vilket under året bidragit till att stärka livskraftiga civilsamhällen. Svenskt stöd som riktar sig till utsatta grupper, t.ex. journalister, människorättsförsvarare, särskilt kvinnliga MR-försvarare, hbtq-personer, urfolk och de som försvarar miljö och naturresurser, spelar en viktig roll. Genom European Endowment for Democracy och Prague Civil Society Centre har Sverige bidragit till att MR- och demokratiörelser på gräsrotsnivå kunnat fortsätta sin verksamhet i extremt repressiva och fientliga miljöer. Sveriges stöd till MR-försvarare har bidragit till förbättrade förutsättningar för dessa att verka. En utvärdering från Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) av det svenska demokratistödet i Kambodja under en tjugoårsperiod. konstaterar att detta bl.a. bidragit till att bygga demokrati underifrån, genom att exempelvis stärka civilsamhället och enskilda organisationer. Däremot har stödet inte förmått stärka framväxten av ett oberoende rättsväsende.

Rättsstatens principer och välfungerande förvaltning

Genom påverkansarbete, kapacitetsutveckling och erfarenhetsutbyte, där inte minst svenska regioner, kommuner och myndigheter spelat en viktig roll, har Sverige bidragit till ett ökat genomslag för rättsstatens principer. Sveriges stöd till UNDP:s globala rättsstatsprogram har bidragit till större ansvarsutkrävande i bl.a. Irak där nationella utredare agerat på 28 komplexa högprofilerade korruptionsfall. I Somalia har programmet bidragit till att lokalsamhällets kapacitet att medla i lokala rättstvister stärkts genom satsningar på mobila domstolar och utbildning av personal inom polis och fängelser. Stöd genom Europarådet har bidragit till ett mer effektivt rättsväsende i Albanien, Georgien, Moldavien och Ukraina. Bland annat har kapaciteten att tillämpa den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna ökat. Genom EU:s utvecklingssamarbete har Sverige bidragit till att 168 000 personer mottagit juridisk rådgivning under 2018. I Guatemala fortsatte försvagandet av rättsstaten när landets regering efter tolv år avslutade samarbetet med den FN-ledda internationella kommissionen mot straffrihet i Guatemala (CICIG). Sverige, som stöttat CICIG sedan start, har under denna tid bidragit till att motverka korruption och straffrihet i landet.

Yttrandefrihet och fria och oberoende medier

Yttrandefriheten och tillgången till information, inte minst på internet, begränsades ytterligare under 2019. Antalet journalister som dödats och fängslats ökade jämfört med föregående år. Det svenska stödet har samtidigt haft en direkt påverkan på det internationella globala arbetet för ökad yttrandefrihet och främjandet av de mänskliga rättigheterna online. Sverige har exempelvis genom Access Now, Privacy International och Freedom Online Coalition bidragit till att öka tillgången till ett öppet, fritt, säkert och jämlikt internet. Sverige har också bidragit till att stärka kapaciteten hos kvinnliga MR-försvarare, civilsamhällesorganisationer, journalister och andra medieaktörer att bemöta hot mot yttrandefrihet och demokratiskt deltagande, såväl online som offline. I Turkiet har Sverige stöttat det turkiska civila samhället, kulturlivet, medierna och andra aktörer som arbetar för att stärka respekten för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstaten. Bland annat har Sverige bidragit till att en fristående medieplattform kunnat producera och publicera rättighetsbaserad journalistik.

Respekt för allas lika värde och rättigheter

En stor del av dialog- och påverkansarbetet har skett inom ramen för samarbetet med de multilaterala utvecklingsorganisationerna. Bland andra FN:s högkommissarie för

mänskliga rättigheter (OHCHR) har bidragit till att stärka statliga MR-institutioner, lagstiftning och handlingsplaner för arbetet med mänskliga rättigheter och rättsstatens principer i Sveriges samarbetsländer. Genom Sidas stöd har OHCHR även stärkt arbetet relaterat till jämställdhet, miljö, yttrandefrihet och företagande och mänskliga rättigheter. Sverige har främjat respekt för allas lika värde och rättigheter inom ramen för det bilaterala, regionala, multilaterala och EU-biståndet. Inom FN har Sverige exempelvis genom stöd till påverkansarbete bidragit till att stärka förutsättningar för urfolk och minoriteter, hbtq-personer och personer med funktionsnedsättning att utkräva och åtnjuta sina rättigheter. Genom EU:s utvecklingssamarbete har Sverige under 2018 bidragit till att 42 000 personer som drabbats av kränkningar av de mänskliga rättigheterna fått stöd.

Resultat avseende sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter redovisas under rubriken Jämlik hälsa.

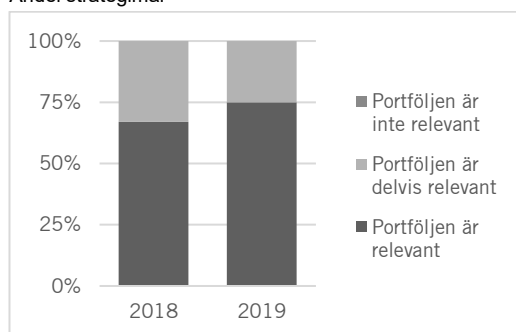
Jämställdhet och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Nedan redovisas resultat i relation till regeringens strategimål med avseende på jämställdhet och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Ett urval av dessa strategimål synliggörs i underrubriceringen.

Diagram 2.4 redovisar Sidas bedömning av relevansen i de aktiviteter och insatser som målområdet rymmer. Diagram 2.5 redovisar Sidas bedömning av utvecklingen mot strategimålen.

Diagram 2.4 Jämställdhet: Portföljens relevans

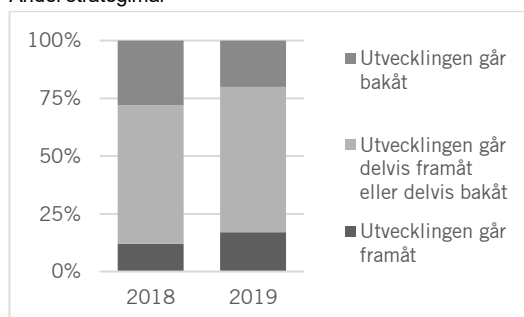
Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Diagram 2.5 Jämställdhet: Utveckling mot strategimål

Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Sidas bedömningar för strategimål inom jämställdhet indikerar att Sidas insatser och aktiviteter under 2019 haft en hög relevans i förhållande till mål, utvecklingen i kontexten och insatsernas förväntade resultat. En sammanvägd bedömning av

insatserna och aktiviteterna inom samtliga mål visar att relevansen har ökat något jämfört med 2018, då den globala strategin var relativt ny och portföljen av insatser och aktiviteter fortfarande var under utformning. Utvecklingen mot strategimål inom jämställdhet har bedömts vara något mer positiv 2019 än föregående år. Detta hör bl.a. samman med en delvis positiv utveckling för kvinnors deltagande i demokratiska- och fredsbyggande processer i några kontexter. Regeringen ser positivt på att både relevansen har ökat och att utvecklingen gått i tydligare riktning mot strategimålen i jämförelse med föregående år.

Kvinnors och flickors ekonomiska egenmakt

Sverige har bidragit till en positiv utveckling genom att motverka hinder såsom diskriminerande lagstiftning, sociala normer och bristande tillgång till resurser, inklusive mark och teknologiska och finansiella tjänster. I Kambodja har svenskt stöd bidragit till att flickor i landet numera går ut grundskolan i lika hög grad som pojkar. Swedfund har genom sina investeringar bidragit till att skapa arbetstillfällen som stärker kvinnors försörjningsmöjligheter, och till bättre arbetsvillkor och utvecklingsmöjligheter för kvinnor anställda i portföljbolagen. Genom Svenska institutets ledarskapsprogram har Sverige bidragit till att stärka kvinnors roll på arbetsmarknaden i bl.a. Mellanöstern och Nordafrika. Sverige har fortsatt att verka för jämställdhet inom EU:s utvecklingssamarbete, bl.a. genom samarbete med EU-institutionerna i Bryssel och EU-delegationer i partnerländer. Andelen EU-finansierat samarbete som till viss del bidrar till jämställdhet och stärkt egenmakt för kvinnor har ökat från 51 procent 2015 till 68 procent 2018. Genom Världsbanken har Sverige bidragit till att stärka kvinnors ekonomiska egenmakt genom att bl.a. ha möjliggjort ökad tillgång till skolgång och ett stärkt försörjningsstöd för 33 000 kvinnor i Zambia.

Kvinnors och flickors representation och inflytande

Sverige har bidragit till kvinnors och flickors representation och inflytande genom stöd till multilaterala organisationer som UN Women, civilsamhällesorganisationer och särskilt kvinnorättsorganisationer. På så sätt har Sverige bidragit till reformering av lagstiftningen i flertalet länder och till att kvinnliga politiker och politiska kandidater har förbättrat sina kunskaper genom ledarskapsutbildningar. Till exempel har tekniskt stöd till valkommissionen i Demokratiska republiken Kongo bidragit till att 46 procent av de kvinnliga väljarna registrerades. För att främja agendan för kvinnor, fred och säkerhet och därmed stärkta förutsättningar för kvinnors meningsfulla deltagande i fredsprocesser, har Sverige bl.a. bidragit till att handlingsplaner för agendan antagits i 38 länder. Sverige har också bidragit till att kvinnors deltagande i fredsförhandlingarna i Georgien kunnat stärkas. Inom FN har Sverige varit pådrivande för att öka kvinnors representation, i synnerhet på chefsnivå i FN-systemet, och under 2019 uppnåddes målet om att varannan FN-landschef ska vara kvinna.

Minskat könsrelaterat våld

Utvecklingssamarbete i syfte att motverka alla former av våld mot kvinnor och flickor och könsrelaterat våld har bl.a. utgjorts av strategiskt jämställdhetsarbete inom det humanitära stödet och av arbete med att engagera män för att förebygga våld. I Bosnien och Hercegovina har Sverige bidragit till att kvinnor som utsatts för våld fått ett bättre stöd. I Afghanistan har utsatta kvinnor fått tillgång till rådgivning, utbildning och skyddsboende. Sverige har vidare bidragit till internationella kapacitetsutvecklingsprogram med poliser, åklagare, myndigheter, hälsoarbetare och civilsamhällesaktörer i Moldavien, Ukraina, Kosovo, Albanien och Montenegro. Detta program har bl.a. resulterat i ett förbättrat bemötande av kvinnor och flickor som drabbas av våld. Via

FN och multilaterala organisationer som UNFPA och UN Women har det normativa arbetet för att motverka könsrelaterat våld stärkts, liksom utbudet av tjänster kring psykosocialt och juridiskt stöd till våldsutsatta, i synnerhet kvinnor och flickor. Genom det EU- och FN-gemensamma s.k. Spotlight Initiative har Sverige bidragit till att minska könsrelaterat våld i Afrika söder om Sahara, Latinamerika, Asien och Stilla havsregionen. Sverige har även bidragit till att motverka och hantera sexuella utnyttjanden, övergrepp och sexuella trakasserier inom biståndet (SEAH), bl.a. genom framtagandet av OECD-DAC:s rekommendation i frågan.

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

För att bidra till kvinnors och flickors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter stöder Sverige bl.a. kvinnoorganisationer, vilka är centrala för att driva jämställdhetsagendan framåt och för att nå de allra mest utsatta kvinnorna och flickorna. Sverige har också bidragit, inte minst genom multilaterala organisationer såsom UN Women, till arbete med att förbättra lagstiftning för kvinnors och flickors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter och jämställdhet. I Uganda antogs en lag som stärkte kvinnors rättigheter vid giftermål och skilsmässa och i Sierra Leone antogs en lag för att förbjuda barnäktenskap. Utvecklingssamarbete i Afrika har kunnat stärka regionala och subregionala institutioner för mänskliga rättigheter och juridiska organ. Ett resultat är ett domslut om att Malis familjelagstiftning vad gäller minimiålder för äktenskap, kvinnors arvsrättigheter samt samtycke till äktenskap bryter mot det s.k. Maputo-protokollet, ett protokoll för mänskliga rättigheter som Afrikanska unionen antagit. EU:s utvecklingssamarbete inom jämställdhet har särskilt främjat kvinnors och flickors politiska och medborgerliga rättigheter, inte minst i dialogen med partnerländer. EU:s stöd till kvinnorrättsorganisationer, andra civilsamhällesorganisationer och MR-försvare ökad 2017 jämfört med 2016.

Med svenskt stöd kunde Tunisien, UN Women och UNDP organisera den globala konferensen Tunis Forum on Gender Equality, vilken samlade nära 600 jämställdhetsaktörer från hela världen för erfarenhetsutbyte i syfte att föra jämställdhetsagendan framåt. Mötet resulterade i över 40 rekommendationer om hur den globala jämställdhetsagendan bör genomföras under jubileumsåret 2020 med genomslag för svenska prioriteringar, såsom betydelsen av kvinnorrättsorganisationer i arbetet för kvinnor och flickors åtnjutande av mänskliga rättigheter.

Sverige är ledande bland DAC:s medlemsländer vad gäller internationellt utvecklingssamarbete för global jämställdhet. Sveriges feministiska utrikespolitik har, enligt OECD-DAC, bl.a. varit framgångsrik vad gäller att mobilisera aktörer och åstadkomma normativ förändring.

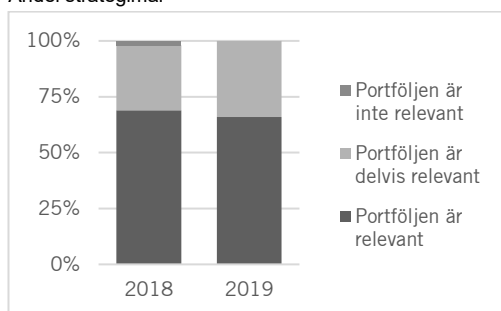
Miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser

Nedan redovisas resultat i relation till regeringens strategimål med avseende på miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser. Ett urval av dessa strategimål synliggörs i underrubrikerna.

Diagram 2.6 redovisar Sidas bedömning av relevansen i de aktiviteter och insatser som målområdet rymmer. Diagram 2.7 redovisar Sidas bedömning av utvecklingen mot strategimålen.

Diagram 2.6 Miljö och klimat: Portföljens relevans

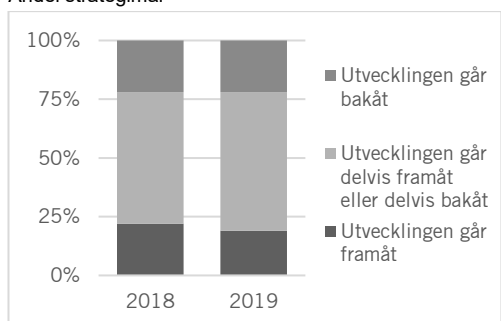
Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Diagram 2.7 Miljö och klimat: Utveckling mot strategimål

Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Sidas bedömningar för strategimål inom miljö och klimat indikerar att Sidas insatser och aktiviteter var helt eller delvis relevanta i förhållande till mål, utvecklingen i kontexten och insatsernas förväntade resultat. Det finns ingen entydig trend när det gäller utvecklingen mot strategimål inom området. Utvecklingen bedömts ha gått framåt för vissa strategier och bakåt inom andra. Utvecklingen har gått delvis framåt när det gäller ökad tillgång till förnybar energi och framåt när det gäller energi-effektivisering på global nivå. Den allmänna utvecklingen i de kontexter där Sida är aktiv har i flera fall gått bakåt när det gäller klimatförändringar, biologisk mångfald och annan miljöpåverkan. Ett stort antal faktorer påverkar utvecklingstrenderna och Sverige kan genom biståndet endast påverka den övergripande utvecklingen till en viss del. Regeringens bedömning är att verksamheten inom området bl.a. har bidragit till att motverka en annars än mer negativ utveckling.

Institutionell kapacitet att bidra till miljömässig hållbarhet

Sverige har bidragit både till att partnerländer kan delta i internationella förhandlingar och till nationellt genomförande av internationella åtaganden. Sida har t.ex. genom klimatkonventionens (UNFCCC) sekretariat bidragit till att öka utvecklingsländernas kapacitet att mäta, rapportera och verifiera utsläpp av växthusgaser. Regionalt stöd till Afrika har t.ex. bidragit till stärkt kapacitet att hantera miljö- och klimatfrågor hos organisationer på lokal nivå. Samtidigt har regionalt stöd till Asien och Oceanien bidragit till att öka länders institutionella kapacitet att planera och budgetera för klimatrelaterade investeringar för att minska risker och negativ påverkan från klimatförändringar. Genom EU:s utvecklingssamarbete har Sverige under perioden 2015–2018 bidragit till att 91 länder tagit fram eller antagit strategier för klimatförändringar eller katastrofer. Sverige har givit stöd genom Västafrikanska staters ekonomiska gemenskap (Ecowas) och FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) till en hållbar skogs- och markförvaltning i de 15 länderna i regionen, vilket har

bidragit till minskad avskogning. Resultaten innebär att fler länder stärkt sin kapacitet att mäta klimatförändringarna och därmed kan sätta in rätt typ av åtgärder som också motverkar fattigdom.

Motståndskraft och anpassningsförmåga mot klimatförändringar, miljöpåverkan och naturkatastrofer

Sverige var 2019 det första landet som ingick avtal om flerårigt stöd till både Anpassningsfonden (AF) och Fonden för de fattigaste länderna (LDCF). Det faktum att stödet är flerårigt har bidragit till att öka förutsägbarheten i fondernas finansiering och möjligheterna till långsiktigt hållbara resultat. I oktober 2019 hade AF sedan starten bidragit till ökad motståndskraft och anpassningsförmåga för 8,7 miljoner människor i ca 90 länder. Sveriges stöd till LDCF fortsätter att bidra till utformande och genomförande av nationella handlingsplaner för klimatanpassning. Sveriges stöd till Gröna klimatfonden (GCF) har under året lett till minskad klimatpåverkan och stärkt förmåga i partnerländerna att säkra hållbar tillväxt och öka motståndskraften mot negativa effekter av klimatförändringar. I förlängningen leder detta till minskad sårbarhet hos människor som lever i fattigdom. Sveriges har bidragit, bl.a. i form av ett dubblerat ekonomiskt stöd, från 4 miljarder kronor för perioden 2015–2018 till 8 miljarder kronor för perioden 2020–2023. I västra Indiska oceanen förväntas 340 000 människor gynnas av klimatsäkring av bostäder, klimatanpassade sanitära latrinlösningar och klimatrelianta odlingar samtidigt som marina och kustnära ekosystem, biologisk mångfald samt ekosystemtjänster skyddas.

Sverige har via UNHCR och IOM bidragit till finansieringen av ett system för användning av gasspisar i Bangladesh. Detta är ett svar på den omfattande skogsskövling och jorderosion som orsakats bl.a. av rohingyaflyktingarnas beroende av ved för matlagning. Resultaten av gas- och energisnåla pisar, i kombination med skogsplantering – en återplantering av över 850 000 träd – har visat sig mycket goda. Resultat i form av minskad luftförorening i hemmen, minskad tidsåtgång för matlagning, förbättrad hushållsekonomi och minskade risker för trakasserier vid inhämtning av ved har förbättrat livssituationen för flyktingarna, framför allt för kvinnor.

Genom stöd till FN:s miljöprogram Unep har Sverige även bidragit till organisationens stöd till låg- och medelinkomstländer att bygga teknisk kapacitet för att integrera ekosystembaserade anpassningsmetoder. Sverige verkar därtill för att minska skadliga miljö- och hälsoeffekter av kemikalier och avfall.

Anslutning till och genomförande av miljö- och klimatkonventionsåtaganden

Med kapacitetsstärkande bistånd har Sverige bidragit till att samarbetsländer i ökad grad både kan delta i förhandlingar om de internationella klimat- och miljökonventionerna och bidra till genomförandet av internationella åtaganden. Sverige har bidragit till att den globala handeln med plastavfall ska regleras bättre och att importerande länder, vilka ofta är låginkomstländer, ska få större möjlighet att stoppa oönskat avfall.

Sverige har vidare bidragit till förbättringar av Globala miljöfondens (GEF) resultatramverk och kontrollmekanismer för ansvarsutkrävande i fondens verksamhet. Sverige har i GEF:s styrelse varit starkt pådrivande för en förbättrad social och miljömässigt hållbar investeringspolicy för fonden. Inom ramen för de internationella klimatförhandlingarna har Sverige genom European Capacity Building Initiative (ECBI) bidragit till att stärka kapaciteten hos klimatförhandlare från partnerländer, varmed låginkomstländers behov och perspektiv kan komma tydligare till uttryck i

förhandlingarna. Under 2019 fokuserade ECBI särskilt på att stärka kapaciteten hos kvinnliga förhandlare vilket lett till stärkta färdigheter, ökat engagemang i klimatförhandlingarna och genomförande av klimatkonventionsåtaganden.

Hållbar förvaltning av vattenresurser, hav, kustvatten och marina resurser

Hållbar förvaltning av vattenresurser, hav, kustvatten och marina resurser motverkar och lindrar de svårt negativa effekter som naturkatastrofer orsakar och som drabbar människor i fattigdom som hårdast. Sverige har via Blue Action Fund bidragit till att lokala företrädare kunnat upprätta och förbättra förvaltningen av marina skyddsområden, främja hållbart nyttjande av resurser och mer stabila inkomster för kustbefolkningen. Blue Action Fund rapporterar att de projekt som har fått stöd resulterat i 31 040 km² nya marina skyddsområden, vilket förväntas bidra till förbättrade levnadsvillkor för strax över 274 000 personer. Sverige har också bidragit till minskade utsläpp av föroreningar i havsområden och förbättrad hantering av marint avfall, t.ex. genom stöd till FN:s miljöprogram (Unep), som möjliggjort för olika sektorer i 36 länder att använda en ekosystemansats i hanteringen av marint skräp. Sverige har vidare bidragit till att bekämpa illegalt, orapporterat och oreglerat fiske via FAO samt drivit frågor om hållbar havsförvaltning inom EU. Genom EU:s utvecklingssamarbete skyddades havsområden till en yta av 2 700 km² under 2018.

Hållbara energisystem

Genom satsningen Power Africa, ett partnerskap mellan offentlig och privat sektor, har Sverige bidragit till mobilisering av privata resurser och aktörer för ökad tillgång till förnybar energi och energieffektivisering. Ett exempel på lärdomar och erfarenhet som nu sprids genom Power Africa är ”Beyond the Grid Fund for Africa”. Den första fasen, ”Beyond the Grid Fund for Zambia”, har hittills resulterat i att ca 800 000 människor fått tillgång till förnybar och prisvärd energi. Omkring 1 700 jobb har skapats och 330 miljoner kronor har mobiliserats i ytterligare kapital från framför allt privata investerare. Projektet vann 2019 FN:s klimatpris Global Climate Action Award i finansieringskategorin. Hållbara energisystem leder till både minskade koldioxidutsläpp och förbättrade levnadsvillkor för kvinnor, män, flickor och pojkar i Sveriges samarbetsländer.

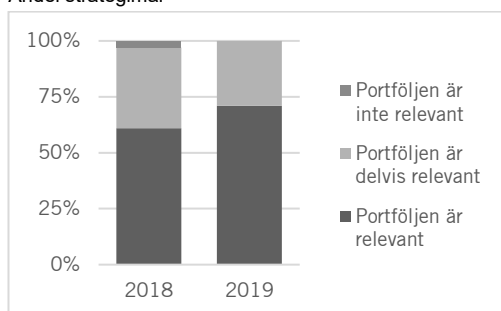
Fredliga och inkluderande samhällen

Nedan redovisas resultat i relation till regeringens strategimål med avseende på fredliga och inkluderande samhällen. Ett urval av dessa strategimål synliggörs i underrubrikerna.

Diagram 2.8 redovisar Sidas bedömning av relevansen i de aktiviteter och insatser som målområdet rymmer. Diagram 2.9 redovisar Sidas bedömning av utvecklingen mot strategimålen.

Diagram 2.8 Fredliga inkluderande samhällen: Portföljens relevans

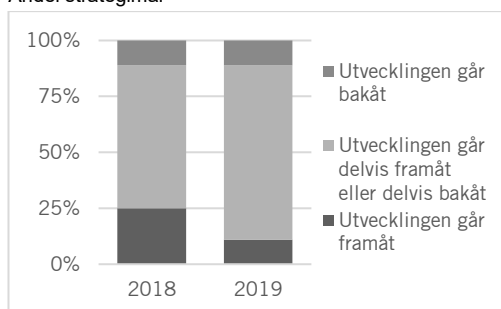
Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Diagram 2.9 Fredliga inkluderande samhällen: Utveckling mot strategimål

Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Sidas bedömningar för strategimål inom fredliga och inkluderande samhällen indikerar att Sidas insatser och aktiviteter haft en hög relevans i förhållande till mål, utvecklingen i kontexten och insatsernas förväntade resultat. Portföljernas relevans har ökat i jämförelse med föregående år. När det gäller utvecklingen mot strategimålen bedöms utvecklingen 2019 ha gått framåt i mindre utsträckning än under 2018. Utvecklingen har varit mindre positiv när det gäller den globala kapaciteten att främja mänsklig säkerhet och inkluderande freds- och statsbyggande processer samt motverka korruption och straffrihet i sviktande och konflikttrubbade stater. De mål där utvecklingen varit positiv avser bl.a. stärkt kapacitet att motverka våldsbejakande extremism på regional och global nivå.

Förebyggande av våldsamt konflikt

Sverige har under året fortsatt arbeta för att dels integrera ett konfliktperspektiv i hela utvecklingssamarbetet, dels stärka kopplingen mellan klimat och säkerhet. Sverige har bidragit till konfliktlösning och fredsfrämjande i bl.a. Somalia, Demokratiska republiken Kongo och Irak. Genom att stödja lokala dialogprocesser har Sverige bidragit till att stärka lokala förutsättningar för fred och demobilisering av väpnade grupper. Kvinnors inkluderande i dialoger har fortsatt att visa sig betydelsefullt. Genom EU:s utvecklingssamarbete har 285 000 individer under 2018 nåtts av fredsbyggande insatser och/eller konfliktförebyggande insatser. Sida har vidare möjliggjort för flera partnerorganisationer att utnyttja medel flexibelt. Detta har inneburit att organisationerna kunnat reagera på plötsligt uppkomna eller snabbt förvärrade situationer på lokal och regional nivå världen över. Den flexibla finansieringsformen har också inneburit att organisationerna har kunnat verka mer konfliktförebyggande.

Inkluderande dialog- och fredsprocesser

Sveriges bilaterala utvecklingsamarbete har bidragit till att stärka kvinnors egenmakt i fredsprocesser i länder som Colombia och Sydsudan. Genom UN Women har Sverige bidragit till att flera länder utvecklat nationella handlingsplaner i enlighet med FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet. Detta har exempelvis lett till att fler kvinnor deltar i fredsförhandlingarna i Georgien. Sida och Folke Bernadotteakademin (FBA) har genom att ha skapat plattformar, nätverk och partnerskap bidragit till stärkta förutsättningar för en mer inkluderande fredsprocess i Afghanistan. I Liberia har FBA bidragit till att ungdomar ökat sina kunskaper och färdigheter att delta som fredsledare i konfliktförebyggande initiativ och förtroendefulla relationer har vuxit fram mellan och över organisatoriska och geografiska gränser.

Sverige har under 2019 stärkt samordningen mellan humanitärt bistånd, långsiktigt utvecklingsamarbete och fredsbyggande verksamhet, det s.k. trippelnexus. Detta har lett till en förbättrad förmåga för fredsbyggande aktörer att identifiera och bemöta bakomliggande orsaker till konflikt och sårbarhet. Sverige har varit drivande för en stärkt ansats till trippelnexus inom FN och i framtagandet av OECD-DAC:s rekommendation på området, som följs upp gentemot alla medlemsstater i OECD-DAC.

Freds- och statsbyggande

Sverige har genom FBA, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket, Kriminalvården samt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap under 2019 sekunderat ca 200 personer till uppdrag inom EU, FN och OSSE:s civila kris- hantering. Verksamheten har främst bidragit till att stärka partnerländerns polis- och rättsväsende, reformera säkerhetssektorn samt bedriva civil observation och övervakning. Myndigheterna har sekunderat kvinnor och män med rätt kompetens till positioner av hög relevans, vilket har lett till en stärkt verksamhet och internationellt samarbete för freds- och statsbyggande. Resultat avseende civil krishantering redovisas även inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan.

Sverige har också bidragit till att stärka övergångsrättvisa och offers rätt till sanning, försoning och reparation efter konflikter, t.ex. i Colombia och i Bosnien och Hercegovina. Sverige har vidare bidragit till FN:s fredsbyggande arbete genom att vara en av de största givarna till FN:s fredsbyggandefond och genom ett fortsatt starkt engagemang i Fredsbyggande kommissionen, där man inte minst bidragit som ordförande i landkonfigurationen för Liberia. Sverige har även verkat för fredliga och hållbara lösningar på världens konflikter genom stöd till FN:s avdelning för politiska och fredsbyggande frågor.

Minskning av vapenspridning och hot från minor

Sveriges stöd för minskad spridning av små och lätta vapen och genomförande av vapenhandelsfördraget (ATT), liksom inom minhantering, har bidragit till att minska mänskligt lidande och att främja fred och socioekonomisk utveckling. Sveriges stöd har resulterat i att mark har röjts från minor och andra explosiva lämningar i bl.a. Irak, Ukraina och Bosnien och Hercegovina. I Irak har utvecklingsamarbete vidare lett till stärkt kapacitet hos irakiska myndigheter som är ansvariga för minhantering.

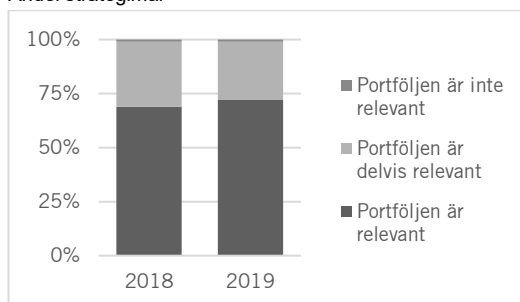
Inkluderande ekonomisk utveckling

Nedan redovisas resultat i relation till regeringens strategimål med avseende på inkluderande ekonomisk utveckling. Ett urval av dessa strategimål synliggörs i underrubrikerna.

Diagram 2.10 redovisar Sidas bedömning av relevansen i de aktiviteter och insatser som målområdet rymmer. Diagram 2.11 redovisar Sidas bedömning av utvecklingen mot strategimålen.

Diagram 2.10 Inkluderande ekonomisk utveckling: Portföljens relevans

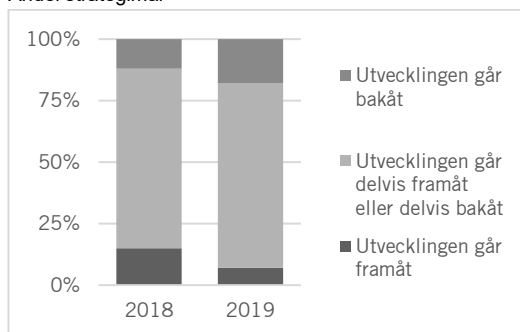
Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Diagram 2.11 Inkluderande ekonomisk utveckling: Utveckling mot strategimål

Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Sidas bedömningar för strategimål inom inkluderande ekonomisk utveckling indikerar att Sidas insatser och aktiviteter haft en hög relevans i förhållande till utvecklingen i kontexten, mål och insatsernas förväntade resultat. Arbetet inom området har blivit mer innovativt, exempelvis i form av fler partnerskap med nya typer av aktörer. I högre utsträckning har näringslivssamverkan och innovativ finansiering kombinerats med långsiktig kapacitetsutveckling vilket bidragit till positiva resultat och en bredare bas för långsiktig samverkan med hela den svenska resursbasen, i linje med Agenda 2030. Utvecklingen mot mål inom området har dock varit något mer negativ i relation till föregående år. Inte minst gäller detta mål om tryggad livsmedelsförsörjning där externa chocker såsom cykloner, översvämningar och torka inneburit ökad otrygghet för redan utsatta människor i länder såsom Mocambique och Zimbabwe.

Handel och ekonomisk integration

Fri och rättvis handel är ett kraftfullt verktyg för ekonomisk tillväxt, hållbar utveckling och fattigdomsbekämpning. Sverige har inom ramen för flera strategier bidragit till att stärka länders kapacitet att formulera, förhandla om och genomföra handelspolitik. Det afrikanska frihandelsavtalet African Continental Free Trade Area (AfCFTA) som Sverige har stöttat har lagt grund för ökad regional integration och handel. Sverige har även bidragit till att stärka synergierna mellan handelspolitiken och andra politikområden, såsom klimatpolitiken. Genom stöd till International Trade Center (ITC) har Sverige bidragit till att små och medelstora företag fått ökad motståndskraft mot klimatförändringar samt ökad förmåga att utnyttja hållbarhetsstandarder för export.

Privatsektorutveckling, stärkande av näringsliv och affärsklimat

Sverige har bidragit till reformer som stimulerat privatsektorutveckling och ett mer gynnsamt affärsklimat samt skapat varaktiga lösningar för ökade inkomster och förbättrad levnadsstandard. Sveriges stöd till bl.a. International Finance Corporation (IFC) i Etiopien har bidragit till 35 affärsklimatreformer som möjliggjort investeringar för över 50 miljoner US-dollar. I Bolivia har Sverige bidragit till innovativ teknik och kapacitetsuppbyggnad hos små hushåll. Det har bl.a. resulterat i att småskaliga jordbrukare sålt produkter på nya marknader och/eller diversifierat sin produktion samt att landet har ökat sin produktion med 30 procent. Under 2018 har Sverige genom EU:s utvecklingsamarbete bidragit till att 1,1 miljoner människor fått tillgång till finansiella tjänster. Under 2019 har Sverige arbetat med Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling (EBRD), med inriktning på kvinnors entreprenörskap vilket bidragit till ökad omsättning och fler arbetstillfällen. 1 533 kvinnor sysselsattes av de 3 000 ytterligare arbetstillfällen som skapades.

Produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor

Produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor är av betydelse för fattigdomsbekämpning och för att minska social oro. Sveriges stöd har gett goda resultat med fokus på fattiga och utsatta individer, särskilt unga och kvinnor, inklusive personer i informell sektor, egenföretagare och småskaliga bönder. Sverige har bidragit till att Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing (WIEGO) och ILO för första gången kunnat publicera global statistik gällande informell sysselsättning. Sveriges stöd har även möjliggjort jobbskapande utanför jordbruket i bl.a. Rwanda med fokus på kvinnor och unga, för vilka inkomster ökat med 56 procent. Sveriges arbete för bättre fungerande arbetsmarknader, social dialog och arbetsvillkor har fått genomslag såväl i multilaterala institutioner som i enskilda samarbetsländer. I Bangladesh har Sverige via ILO bidragit till att över 800 personer i textiltorn, knappt hälften kvinnor, utbildats inom hantering av klagomål och fackliga rättigheter. Svenska institutets ledarskapsprogram som genomförts i Afrika, Asien och Bolivia har bidragit till Sveriges arbete för anständiga arbetsvillkor och hållbar tillväxt.

Hållbart företagande

Ett dynamiskt och hållbart näringsliv, och ett företagsklimat som gynnar detta, är viktigt för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Sveriges stöd till utveckling av näringslivet har bidragit till att påverka länder att ställa om till en mer hållbar utveckling inom områden såsom antikorrupktion, jämställdhet, arbetsvillkor, mänskliga rättigheter och integrering av miljö- och klimatfrågor i affärsmodeller. Sveriges utvecklingsamarbete i Östeuropa har bidragit till flera avslöjande reportage som relaterar till organiserad brottslighet. Genom arbetet har arresteringar och beslag av tillgångar utförts och väckt starka reaktioner från civilsamhället, vilket i förlängningen lett till att åtgärder mot korrupktion vidtagits av politiker och företag.

Genom öppen konkurrens i s.k. Challenge Funds har Sverige gett stöd till civilsamhället och privata aktörer för att ta fram innovativa och kostnadseffektiva lösningar på olika utvecklingsutmaningar. Sveriges finansiering på 1,2 miljarder kronor genom Challenge Funds under den senaste tioårsperioden har genererat ytterligare finansiering från givare om 5,8 miljarder kronor och dubbelt så mycket kapital från genomförandepartners. Swedfund har fortsatt arbetet med att integrera social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet genom hela investeringsprocessen. Andelen av Swedfunds investeringar med ett fungerande ledningssystem för miljö och sociala frågor samt antikorrupktion har ökat i de investeringar som Swedfund har haft i mer än tre år. Inom ramen för ett särskilt uppdrag har Swedfund stärkt offentliga projektägare

i låg- och medelinkomstländer att utveckla och upphandla projekt som uppfyller hållbarhetskriterier.

Inhemsk resursmobilisering

Sverige har bidragit till ökade möjligheter för inhemsk resursmobilisering på global och landnivå. Sveriges stöd till OECD har bidragit till att utvecklingsländerna fått större inflytande i de internationella processer som påverkar deras förmåga att mobilisera mer resurser. Under 2019 har Sverige gett stöd till inhemsk resursmobilisering, bl.a. genom Skatteverket, och bidragit till förändringsledning inom skatteområdet, ökad skatteuppbörd och utvidgad skattebas, liksom förbättrad efterlevnad av skatteregler i exempelvis Kenya.

Tryggad livsmedelsförsörjning

I ljuset av det ökade antal människor som lever med otrygg livsmedelsförsörjning har Sverige bidragit till en motståndskraftig jordbruksproduktion och mer tryggad livsmedelsförsörjning i bl.a. Afrika söder om Sahara. I Etiopien har stöd till klimat-smarta jord- och skogsbruk bidragit till förbättrad livsmedelsförsörjning och att drygt 12 000 skolbarn har mottagit närings tillskott. Sveriges bidrag till EU:s utvecklings-samarbete resulterade 2018 i att över 12 miljoner människor med osäker livsmedels-försörjning fick ta del av EU:s stöd. Mot bakgrund av det ökade antalet konflikter och utdragna kriser har Sverige fortsatt att utveckla kombinationen och växelverkan mellan det långsiktiga utvecklingssamarbetet och det humanitära biståndet. Genom Asiatiska utvecklingsbanken har Sverige bidragit till att 105 000 familjer i Afghanistan och Uzbekistan fått stöd för att öka sin jordbruksproduktion och förbättra sina bevattningssystem. Sverige har också via FN:s jordbruksutvecklingsfond (IFAD) bidragit till tryggad livsmedelsförsörjning för 119 000 jordbrukare i Tchad.

Sociala trygghetssystem

Sveriges utvecklingssamarbete har i bl.a. Kenya, Uganda och Zambia bidragit till kapacitetsutveckling avseende sociala trygghetssystem. Sverige har bl.a. i Kenya bidragit till att eliminera de ekonomiska hinder som begränsar tillgången till hälso för mödrar, nyfödda och barn vilket har gynnat över 50 000 kvinnor. I Uganda har Sveriges stöd genom Unicef resulterat i att andelen säkra förlossningar ökat i åtta av nio deltagande distrikt.

Migration och utveckling

Nedan redovisas resultat med avseende på ökning av migrationens positiva utvecklingseffekter samt minskade negativa konsekvenser av ofrivillig migration. Inom utvecklingssamarbetet är migration till stor del en tvärfråga som är relevant i flertalet sektorer och som Sverige arbetat integrerat med beroende på kontext. Det innebär att ett fåtal av regeringens strategier har specifika mål där migration uttryckligen anges och därmed att endast ett fåtal insatser haft direkt fokus på migration. I stället rapporteras en stor del av verksamheten med bäring på migration, så som livsmedeltrygghet och tillgång till utbildning, under andra sektorer.

Den största volymen av migrationsrelaterade insatser genomförs som en del av det humanitära biståndet. Insatser har även ingått i det bilaterala utvecklingssamarbetet med Somalia, Afghanistan, Irak, Demokratiska republiken Kongo och Bangladesh samt regionalt, globalt och genom multilaterala och internationella organisationer och fonder.

Åtgärder mot grundorsaker till ofrivillig och irreguljär migration

Sverige har genom det humanitära biståndet, inklusive genom EU:s humanitära bistånd, bidragit till att rädda liv, lindra nöd, skydda och ge assistans till flyktingar, internt fördrivna personer och migranter i utsatthet i samband med naturkatastrofer och väpnade konflikter. Detta minskar i förlängningen risken för ofrivillig och irreguljär migration.

Genom utvecklings-samarbete i Afghanistan och Kenya har Sverige exempelvis bidragit till att stärka motståndskraft och anpassningsförmåga och därmed förebyggt ofrivillig migration på grund av klimatrelaterade orsaker och kriser. Utvecklings-samarbetet har exempelvis bidragit till att stärka motståndskraften för människor som lever i fattigdom, inklusive i flyktingmottagande samhällen, samt ökat kapaciteten att förebygga kriser, konflikter och katastrofer. Flera goda resultat har nåtts i att möta och förebygga behov hos flyktingar och värdsamhällen. Vikande ekonomier samt politisk ovilja har dock inneburit ett hinder mot mer långsiktiga resultat i vissa länder. Vidare har Sverige, genom stöd till EU:s förvaltningsfond för nödatgärder i Afrika, bidragit till att påverka grundorsaker till ofrivillig migration genom stärkt motståndskraft och ökade ekonomiska försörjningsmöjligheter. Fonden har bidragit till att utsatta grupper har fått tillgång till grundläggande sociala tjänster (såsom sjukvård, utbildning samt energiförsörjning) samt utökat sitt samarbete med regionala partnerskap och initiativ.

Tillvaratagande av migrationens positiva effekter på utveckling

Sverige har främjat hållbara lösningar för migranter och flyktingar vilket bidrar till att tillvarata migrationens positiva utvecklingseffekter. Svenskt stöd till Världsbanken och ILO har resulterat i stärkta rättigheter för arbetskraftsmigranter och försörjnings-möjligheter för människor som lever i fattigdom, inklusive flyktingar, i Mellanöstern och Nordafrika. Stöd till EU:s förvaltningsfond för nödatgärder i Afrika har säkerställt hållbara försörjningsmöjligheter i ursprungs-, transit- och destinationsländer. 10 000 arbeten skapades under första halvan av 2019. Sverige har stärkt Afrikanska unionens kapacitet att hantera arbetskraftsmigration, samla in migrationsdata samt minska remitteringskostnader och därigenom stärkt förutsättningarna för att tillvarata migrationens positiva effekter på utveckling.

Säkerställande av migranternas och flyktingarnas åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Trots begränsande lagstiftning i vissa landkontexter har Sverige genom utvecklings-samarbetet bidragit till att stärka migranternas och flyktingarnas skydd och åtnjutande av mänskliga rättigheter i ett flertal länder. Sverige har exempelvis bidragit med ökad tillgång till grundläggande infrastruktur och social service i Irak. I Jordanien bedöms kombinationen av svenskt stöd och normativ dialog ha bidragit till lättade restriktioner för flyktingars tillträde till arbetsmarknaden. I Bangladesh har samarbetet främjat sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, skydd av barn samt jämställdhet och kvinnors egenmakt. Sverige har även bidragit till ökad tillgång till utbildning för flickor och pojkar på flykt, inklusive internt fördrivna personer och återvändande, i exempelvis Afghanistan. I Libanon har informell utbildning utökats till flyktingläger och värdsamhällen och nått 3 000 skolelever. Svenskt utvecklings-samarbete och humanitärt bistånd har bidragit till att stärka venezolanska migranternas och flyktingarnas rättigheter och främjat deras integration i mottagarsamhällen i Sydamerika.

Sedan 2016 har Sverige genom stöd till EU:s facilitet för flyktingar i Turkiet bl.a. bidragit till att möta 2,68 miljoner flyktingarnas grundläggande behov genom månatliga kontantbidrag, och finansierat ca nio miljoner besök inom primärhälsovården. Faciliteten har också främjat flyktingarnas integration i det turkiska samhället, och över

en halv miljon barn har fått tillgång till utbildning. Vidare har Sverige, genom EU:s regionala förvaltningsfond med anledning av Syrienkrisen, bidragit till att tillgodose grundläggande behov (utbildning, sjukvård samt försörjningsmöjligheter) för flyktingar och utsatta grupper i värdsamhällen.

Stärkta förutsättningar för säker, ordnad och reglerad migration

Sverige har bidragit till stärkta förutsättningar för säker, ordnad och reglerad migration, bl.a. genom minröjningsarbete i Irak där 116 kvadratkilometer har genomsökts. 191 000 internflyktingar har återvänt till områden som tidigare kontrollerats av Islamiska staten. Sverige har även bidragit till att stärka kapaciteten hos irakiska kommuner att hantera migrationen lokalt och migrationsmyndigheten i Turkiet för att hantera migration. Genom EU:s förvaltningsfond för nödåtgärder i Afrika har Sverige, fram till juni 2019, bidragit till över 1 500 frivilliga återvändanden och humanitär repatriering samt till skyddsprojekt längs den centrala medelhavsrutten.

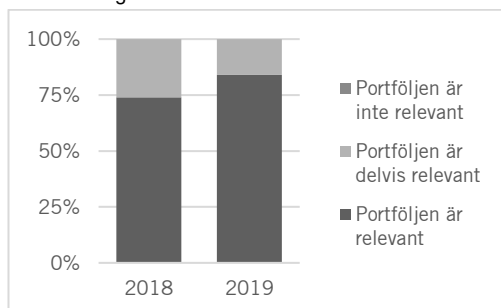
Jämlik hälsa

Nedan redovisas resultat i relation till regeringens strategimål med avseende på jämlik hälsa. Ett urval av dessa strategimål synliggörs i underrubrikerna.

Diagram 2.12 redovisar Sidas bedömning av relevansen i de aktiviteter och insatser som målområdet rymmer. Diagram 2.13 redovisar Sidas bedömning av utvecklingen mot strategimålen.

Diagram 2.12 Jämlik hälsa: Portföljens relevans

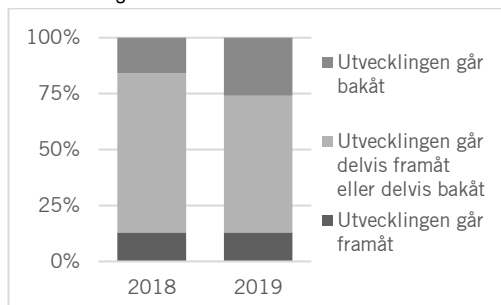
Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Diagram 2.13 Jämlik hälsa: Utveckling mot strategimål

Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Sidas bedömningar för strategimål inom jämlik hälsa indikerar att Sidas insatser och aktiviteter är relevanta. Ett utvecklingsarbete pågår för att bl.a. identifiera relevanta insatser och aktiviteter för att förhindra hälsopåverkan av miljöföroreningar och klimatförändringar. När det gäller utvecklingen mot strategimålen är bedömningen att

utvecklingen gått bakåt i flera kontexter. Det är bl.a. kopplat till försämrade förutsättningar för tillgång till och respekt för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. På global nivå har det politiska klimatet för SRHR hårdnat vilket bl.a. försvårat tillgången till säker och laglig abort, särskilt i låginkomstländer. Trots utmaningarna antog FN en historisk politisk deklaration (Universal Health Coverage, UHC) som fastställer en plan för arbetet med allas lika rätt till allmän och jämlik hälsovård, inklusive sexuell och reproduktiv hälsa och reproduktiva rättigheter, oavsett betalningsförmåga.

Medvetenhet om och tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR)

Sverige samarbetade framgångsrikt för att försäkra att SRHR inkluderades i UHC, vilket resulterade i förbättrade förutsättningar för prioriteringar och ansvarsutkrävande. Sveriges regionala utvecklingssamarbete i Afrika söder om Sahara har ökat tillgången och efterfrågan på preventivmedel och resulterat i att ca 10 miljoner sexuellt aktiva par per år i 27 länder har fått tillgång till skydd mot graviditet och sexuellt överförbara sjukdomar och hiv. Svenskt påverkansarbete har resulterat i att ett läkemedel för medicinsk abort inkluderades i Världshälsoorganisationens (WHO) lista över nödvändiga läkemedel 2019, vilket bidragit till ökad tillgång till säker och laglig abort. I Latinamerika har Sverige bidragit till att skydda hbtq-personers rättigheter. I Myanmar har stöd till att integrera förebyggande av könsrelaterat våld i arbetet med SRHR resulterat i s.k. ”trygga hälsokliniker” och förbättrat tillgången för särskilt utsatta kvinnor och flickor i konflikttrubbade områden. Genom Världsbanksgruppen har Sverige bidragit till att 18 000 flickor i länderna runt Stora sjöarna fått tillgång till förbättrad reproduktiv hälsovård.

Grundläggande hälsoservice, inklusive barn- och mödrahälsa

Det internationella antagandet av deklarationen om Universal Health Care (UHC) har varit en viktig draghjälp i arbetet för grundläggande hälsoservice. Svenskt stöd till bl.a. förebyggande mödravård och förlossningsvård har resulterat i ökad överlevnad för kvinnor och barn. I Myanmar har svenskt stöd via en givargemensam fond exempelvis bidragit till att mödra- och barnhälsovård har nått ungefär en tiondel av landets regioner. Utbildad personal förlöste närmare 44 000 barn, och uppemot 48 000 kvinnor gick på minst fyra mödravårdskontroller innan förlossning. Sveriges stöd till EU:s utvecklingssamarbete har vidare resulterat i att nästan 64 miljoner ettåringar blev fullständigt vaccinerade under 2018.

Stärkta nationella hälsosystem och institutioner

Sverige har bidragit till starka hälsosystem, som bl.a. omfattar styrning och ledarskap, personalförsörjning, data- och informationshantering samt tillhandahållande av tjänster, som är nödvändiga för att uppnå jämlik hälsa. Sveriges utvecklingssamarbete för stärkta hälsosystem i samarbetsländerna, bl.a. i form av utbildning av barnmorskor i t.ex. Demokratiska republiken Kongo, Myanmar och Zambia, har resulterat i att fler människor har fått tillgång till hälsojourer av god kvalitet. Sveriges regionala stöd i Afrika söder om Sahara har bidragit till förbättrad datainsamling och användande av evidensbaserad information och statistik, vilket har bidragit till mer effektiva och ansvarsutkrävande policyer och hälsoplaner i åtta länder. Utmaningar i att stärka länders hälsosystem återfinns i strukturella hinder såsom ekonomisk ineffektivitet och ojämn resursfördelning, politisk ovilja samt diskriminerande lagstiftning. Arbetet är därför nära sammankopplat och beroende av det institutionsbyggande utvecklingssamarbetet.

Förebyggande och hantering av hälsohot

Hälsohot, såsom utbrott av sjukdomar, drabbar människor som lever i fattigdom och förtryck särskilt hårt. Stöd till att stärka länders hälsosystem har bidragit till att länder står bättre rustade att möta hälsohot, och därmed upprätthållandet av det internationella hälsoreglementet (IHR). Under 2019 fortsatte Sverige att ge stöd till hanteringen av den ebolaepidemi som upptäcktes året innan i Norra Kivu, Demokratiska republiken Kongo. Sverige har bidragit till att förhindra spridning av smitta samt till behandling av insjuknade personer, bl.a. genom stöd till civilsamhällesorganisationer. Antibiotikaresistens (AMR) utgör ett påtagligt globalt problem. Tack vare svenskt stöd har sju afrikanska länder haft möjlighet att utveckla nationella handlingsplaner mot AMR. Detta bedöms ha stärkt förutsättningarna för hantering av antibiotika och säker behandling samt minska risken för spridning av resistens.

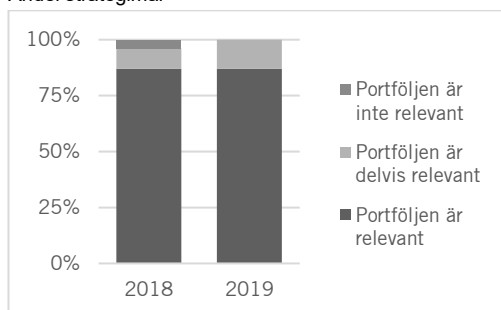
Likvärdig och inkluderande utbildning av god kvalitet, samt forskning av hög kvalitet och av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling

Nedan redovisas resultat i relation till regeringens strategimål med avseende på likvärdig och inkluderande utbildning av god kvalitet, samt forskning av hög kvalitet och av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling. Ett urval av dessa strategimål synliggörs i underrubrikerna.

Diagram 2.14 redovisar Sidas bedömning av relevansen i de aktiviteter och insatser som målområdet rymmer. Diagram 2.15 redovisar Sidas bedömning av utvecklingen mot strategimålen.

Diagram 2.14 Utbildning och forskning: Portföljens relevans

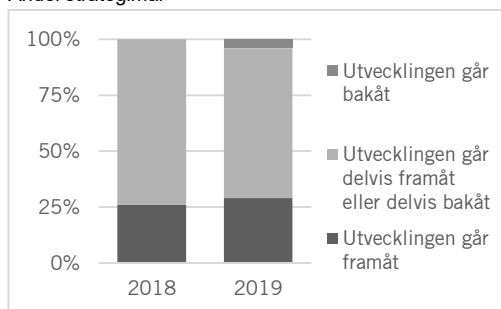
Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Diagram 2.15 Utbildning och forskning: Utveckling mot strategimål

Andel strategimål

Källa: Sidas strategirapportering.

Sidas bedömningar för strategimål inom utbildning och forskning indikerar att Sidas insatser och aktiviteter har haft en mycket hög relevans i relation till kontext, mål och

förväntade resultat. När det gäller utvecklingen mot strategimålen bedömer Sida att utvecklingen går framåt i ungefär lika stor utsträckning som föregående år.

Välfungerande nationella utbildningssystem

Sveriges stöd till Global Partnership for Education (GPE) har bidragit till att stärka nationella utbildningssystem i 67 partnerländer vilket möjliggjort för ca 22 miljoner barn att gå i skolan. Sveriges kärnstöd till FN:s organisation för utbildning, vetenskap, kultur och kommunikation (Unesco) har bidragit till ett viktigt normativt arbete avseende bl.a. livslångt lärande och utbildning för hållbar utveckling, samt till internationell utbildningsstatistik. Sveriges stöd till Unesco har därtill mer specifikt lett till att drygt 45 000 lärare från ca 40 länder fått utbildning i jämställdhetsfrämjande pedagogik. I Kambodja har Sverige bidragit till att stärka lärarutbildningen och decentraliseringen av landets skolväsende. Svenskt stöd till Tanzania har bidragit till att stärka det nationella utbildningssystemet också genom Sveriges roll att koordinera globala medel från GPE.

Stärkta förutsättningar för fullgjord, avgiftsfri och likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning

I Afghanistan har Sverige genom bilateralt bistånd möjliggjort för 90 000 flickor och pojkar att gå i skolan. I Kambodja har svenskt stöd medverkat till en lagstadgad rätt till utbildning på modersmål för minoritetsgrupper och att fler barn därigenom fullföljer grundskolan. Sverige har samfinansierat ett resultatbaserat stöd i Tanzania som bidragit till att ca 90 procent flickor nu fullföljer grundskolan. Gravida tonårsflickor och unga mödrar, som förhindrats fullfölja grundskolan, får i Tanzania nya möjligheter genom nationella folkhögskolor. Genom EU:s utvecklingssamarbete har Sverige bl.a. bidragit till att över 10 miljoner barn skrivits in i skolan.

Tillgång till utbildning i konflikt, postkonflikt och humanitära situationer

Svenskt stöd till fonden Education Cannot Wait (ECW) har bidragit till utbildning för över en miljon barn och ungdomar i 19 länder. Genom utvecklingssamarbetet med Afghanistan har ca 246 000 flickor och pojkar på flykt fått möjlighet att gå i skolan. I Uganda, har Sverige bidragit till sektorspecifika strategier, inklusive utbildning, för integration och samordning av flyktingar och värdbefolkning. Under ebolaepidemin, då skolorna i Sierra Leone var stängda, bidrog GPE till att sända lärarledda lektioner via radio.

Ökad kunskap om sex- och samlevnad

Sverige har genom Unesco bidragit till att 14 miljoner elever i 32 länder i Afrika fått kunskap om sex- och samlevnad (CSE) inklusive SRHR. Sveriges stöd till Unesco har gjort det möjligt för regeringar att införa eller stärka policyer för att integrera CSE i nationella läro- och utbildningsplaner. Därtill har 164 000 lärare och 50 000 föräldrar fått utbildning i CSE. Ökad kunskap om kroppen, sex och samlevnad kan minska tidiga och oönskade graviditeter, könsbaserat våld och barnnäktenskap, vilka är tydliga hinder för likvärdig utbildning.

Stärkt forskningskapacitet

Sverige har fortsatt utvecklingssamarbetet för stärkt forskningskapacitet med sju länder. Fokus på ägarskap för nationella och regionala program har fortsatt att bidra till stärkt kapacitet hos nationella universitet, forskningsråd, partnerländers regeringar och regionala aktörer. Detta har i flera fall stärkt forskningen och bidragit till ett mer öppet kunskapsamhälle. Som exempel har statlig finansiering av forskning i Uganda

ökat, delvis genom svenskt stöd som i ett nästa steg förväntas kunna fasas ut. Svenskt stöd till ett internationellt forskningsinstitut har vidare resulterat i förbättrade förutsättningar för produktion av näringsriktiga livsmedel.

Stöd till ökad kapacitet för forskning och ny kunskap, vilket omfattade omkring hälften av det svenska forskningsstödet, ger ofta mätbara resultat först senare. Ett viktigt mått är att Sveriges stöd bedöms bidra till 3 000 – 4 000 vetenskapliga publikationer per år. I Bolivia har Sverige bidragit till en ny nationell plan för innovation med universitet, civilsamhälle och näringsliv. Bilateralt stöd för stärkta forskningsråd uppvisar blandade resultat bl.a. i Mocambique och Tanzania. Brist på resurser och kompetens vid universitet, och svagt stöd från ministerier och forskningsråd, har trots mångårigt bilateralt stöd, hämmat utvecklingen av starka forskningsmiljöer.

Forskning och högre utbildning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling

Forskning med svenskt stöd har i Moçambique bidragit till utveckling av småskaliga vatten- och biomassakraftverk, vilka ger elektricitet på landsbygden. Stöd till forskning i Etiopien har medverkat till förbättrade jordbruksmetoder vilket tydligt ökat skörden och minskat kostnaderna för bönder. Vid forskningsinstitutet WorldFish fortsätter forskning om bl.a. motståndskraftiga fiskarter och förbättrade fiskodlingsmetoder med stöd till omkring 140 samhällen. Tack vare dessa forskningsresultat rapporteras fiskproduktionen hos låginkomsthushåll i Kambodja ha ökat med upp till 70 procent, vilket betyder ökad inkomst och hållbar fiskkonsumtion för många. Inom European and Development Countries Clinical Trials Partnerships (EDCTP) bedrivs forskning om exempelvis alternativa behandlingar mot malaria och sexuellt överförda sjukdomar hos gravida kvinnor i Kenya, Tanzania och Malawi. Nordiska Afrikainstitutet (NAI) har genom forskning och stipendieverksamhet bidragit till att främja kunskap om det moderna Afrika och samarbeten mellan nordiska och afrikanska forskare. Svenska institutet har bidragit till förbättrad tillgång till stipendier för högre utbildning för kvinnor och män i partnerländerna.

Räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet

Nedan redovisas resultat med avseende på räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet. Bilaterala insatser på området har finansierats främst genom strategin för Sveriges humanitära bistånd genom Sida. Av detta följer att det inte är möjligt att redovisa uppfyllelse av strategimål genom diagram på samma sätt som för andra områden. Ett urval av de mål som regeringen har beslutat inom området synliggörs i underrubriceringen.

Humanitärt bistånd ges också i form av kärnstöd till multilaterala organisationer med sådan verksamhet. För 2019 uppgick det humanitära biståndet till 7,5 miljarder kronor, varav 4,6 miljarder kronor fördelades som bilateralt stöd genom i huvudsak Sida som behovsbaserat stöd och 2,9 miljarder kronor genom Regeringskansliet för kärnstöd till multilaterala organisationer med humanitär verksamhet.

Behovsbaserad, snabb och effektiv humanitär respons

Utvecklingen mot en behovsbaserad, snabb och effektiv humanitär respons har gått i positiv riktning. Den internationella humanitära responsen har ökat i effektivitet, blivit snabbare och metoder för att identifiera behov och nå de människor som har störst behov har förfinats. Sverige har bidragit till detta framför allt som den största givaren av kärnstöd till humanitära organisationer men också genom att en allt större andel av

de svenska humanitära medlen betalas ut tidigt på året. Under 2019 hade 81 procent betalats ut före utgången av mars, att jämföras med 75 procent 2018.

Sverige har bidragit med stöd för att bemöta kriserna främst i Syrien, Tchadsjön, Demokratiska republiken Kongo och Jemen. Sverige stod tillsammans med FN och Schweiz värd för en givarkonferens för Jemen som resulterade i att 2,6 miljarder USD utlovades till FN:s responsplan för krisen. Svenskt värdskap, tillsammans med Jordanien, för möten till stöd för FN:s hjälporganisation för palestinaflyktingar (UNRWA) bidrog till att organisationen kunde fortsätta att tillhandahålla humanitärt stöd till palestinaflyktingar utan större neddragningar.

För att effektivisera humanitär respons och bidra till hållbar utveckling har Sverige intensifierat ansträngningarna för att öka samverkan mellan humanitära insatser och långsiktigt utvecklingssamarbete. Sverige finansierar t.ex. humanitära insatser mot extrem undernäring i Sahelregionen parallellt med insatser genom FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) som främjar jordbruket med medel från strategierna för långsiktigt utvecklingssamarbete. Som ett resultat har tillgången till mat ökat där projektet genomförts. Sveriges stöd till den globala fonden Education Cannot Wait (ECW) har möjliggjort att utbildningsbehov vid nyligen uppkomna eller försummade krissituationer kunnat mötas. Till exempel har ECW bidragit till att stärka det nationella utbildningssystemet i Afghanistan och utbildning för flickor och pojkar drabbade av konflikter och naturkatastrofer.

Ökat skydd för krisdrabbade människor samt ökad respekt för humanitära principer och internationell humanitär rätt

Sveriges stöd till organisationer med specifika skyddsmandat har bidragit till att hundratals krisdrabbade människor nåts av skydd och stöd, exempelvis i Afghanistan, Bangladesh, Myanmar, Sydsudan, Syrien och Venezuela. Genom metodstöd för att stärka det humanitära systemets kapacitet inom skydd och respekt för internationell humanitär rätt, har humanitära organisationer i t.ex. Nigeria och Irak fått hjälp med att utforma sina skyddsinsatser på bättre sätt. Sverige har bidragit till stärkt skydd av barn genom stöd till The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action och deras framtagande av ett nytt verktyg för att stärka samordning, förbättra programkvalitet och tydliggöra principer för aktörer som arbetar med skydd av barn.

Allt fler humanitära kriser präglas av bristande respekt för internationell rätt och de humanitära principerna. Sverige fortsätter vara drivande för att stärka efterlevnaden av internationell humanitär rätt, inklusive bland icke-statliga aktörer. Svenskt stöd har bidragit till ökad kapacitet inom internationell humanitär rätt hos flera lokala aktörer och humanitära samordnare i Mellanöstern, för att förbättra möjligheterna att förhandla om humanitärt tillträde samt bedriva påverkansarbete för skyddsfrågor. Stödet bidrog bl.a. till att underlätta dialogen mellan FN:s kontor för samordning av humanitär hjälp (OCHA) och parter i Syrienkonflikten gällande barnsoldater. Vid den 33:e Rödakorskongressen var Sverige pådrivande för bl.a. integreringen av ett jämställdhetsperspektiv och för antagandet av en ny resolution om kvinnor och ledarskap i humanitära kriser.

Ökat inflytande för krisdrabbade människor

Sverige har bidragit till kapacitetsutveckling för att öka krisdrabbade människors inflytande över hur humanitära insatser utformas. Som ett resultat har humanitära organisationers kapacitet för att förbättra kvaliteten i responsen ökat. Genom svenskt stöd har bl.a. de humanitära responsplanerna i Tchad och Centralafrikanska republiken på ett tydligare sätt förankrats bland de drabbade. Under 2019 deltog

Sverige i framtagandet av gemensamma riktlinjer mellan ett antal givare om hur kontantstöd ska utformas och bedrivas, vilket bidrar till att stödet hanteras på ett mer koherent sätt mellan de större givarna, och att transparens, ansvarsutkrävande och mottagarpreferenser står i centrum för stödformen.

Stärkt kapacitet och effektivitet i det humanitära systemet

Svenskt engagemang för att genomföra den humanitära reformagendan har bl.a. bidragit till att öka förutsägbarheten och flexibiliteten i det svenska humanitära biståndet. Samtidigt har reformarbetet inte gått framåt inom alla områden. Givares åtaganden om att gå mot mer flexibel finansiering har inte infriats i den takt som var tänkt, och det har visat sig svårt att få gehör för svensk argumentation kring fördelarna med flexibla medel. Enligt OECD-DAC är Sverige en erfaren, principfast och effektiv humanitär givare som bl.a. bedöms bidra till stärkt internationell koordinering.

2.6 Analys och slutsatser

Verksamhet inom utgiftsområdet Internationellt bistånd präglas av långsiktighet och brett ägarskap. Genomförandet äger ofta rum i svåra sammanhang. Till detta hör vissa utmaningar för resultatredovisning av verksamheten. Att redovisa resultat av enskilda insatser och aktiviteter är i regel enklare än att redovisa de samlade effekterna av det svenska bidraget, med anledning av långa orsakskedjor och många samverkande faktorer. Regeringen har i denna resultatredovisning analyserat verksamheten inom utgiftsområdet och bedömt måluppfyllelsen i relation till det riksdagsbundna målet. Regeringen bedömer att Sveriges internationella bistånd under 2019 har bidragit till att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

Resultat har uppnåtts inom regeringens samtliga prioriterade områden

I syfte att bidra till det riksdagsbundna målet har regeringen sedan 2016 lagt fast en inriktning för biståndet vilken spänner över flera verksamhetsområden. Regeringen anser att verksamhet inom vart och ett av dessa har bidragit positivt till att målet för utgiftsområdet har uppnåtts.

Under 2019 försvagades demokratin i flera länder och det demokratiska utrymmet för civilsamhället krympte ytterligare på flera håll. Utvecklingen har många gånger varit negativ vad gäller yttrandefrihet och respekt för rättsstatens principer och allas lika värde och rättigheter. Samtidigt har Sverige genom utvecklingssamarbetet bidragit till stärkta demokratiska institutioner och processer, mer livskraftiga civilsamhällen, mer välfungerande förvaltning, minskad korruption samt ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Arbete mot diskriminering bidrar inte bara till minskad diskriminering utan också till reducerad fattigdom, så som bl.a. Expertgruppen för biståndsanalys påpekat (EBA 2019:05). En betydande del av resultaten består av att ha motverkat en annars mer långtgående demokratisk tillbakagång, både på lokal och nationell nivå. Regeringen ser att dess lansering av en demokratisatsning i utrikespolitiken är ett viktigt steg för att Sverige ska få ytterligare genomslag inom detta område.

OECD-DAC konstaterade i 2019 års granskning av svenskt bistånd att Sverige är ledande bland DAC:s medlemsländer vad gäller internationellt utvecklingssamarbete för global jämställdhet. Regeringen ser att den feministiska utrikespolitiken har inspirerat flera andra länder till liknande ansatser. Utvecklingssamarbetet har bl.a.

bidragit till framsteg för jämställdhet, inte minst i form av kvinnors och flickors stärkta ekonomiska egenmakt och agendan för kvinnor, fred och säkerhet. Samtidigt ser regeringen stora utmaningar för global jämställdhet, exempelvis i det könsrelaterade våldet och i de bristande möjligheterna för kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna.

Genom flexibla och innovativa stödformer och påverkansarbete har Sverige bidragit till att minska klimatpåverkan, öka samarbetsländernas motståndskraft och anpassningsförmåga mot klimatförändringar, miljöpåverkan och naturkatastrofer, att skydda biologisk mångfald, att främja en säker kemikalie- och avfallshantering, öka hållbar förvaltning av natur- och vattenresurser på land, i hav och i kustvatten samt att tillhandahålla förnybar och prisvärd energi. Klimatkrisen har samtidigt blivit alltmer allvarlig. Motståndskraft och anpassningsförmåga mot klimatförändringar, miljöpåverkan och naturkatastrofer är i ljuset av detta av ännu större vikt än tidigare. Ett hållbart nyttjande av naturresurser och bevarandet av biologisk mångfald är nära sammankopplat med människors förutsättningar att ta sig ur fattigdom och samhällets förmåga att motstå kriser.

Mot bakgrund av dagens många och svårlösta konflikter har biståndet bidragit till att förebygga konflikt och skapa hållbar fred, inte minst genom att stärka kvinnors deltagande i fredsprocesser så som i till exempel Sudan och Colombia. Arbetet med det s.k. trippelnexus – ett starkt samarbete och växelverkan mellan det humanitära biståndet, det långsiktiga utvecklingsarbetet och det fredsbyggande arbetet – är enligt DAC välfungerande samtidigt som det finns utrymme att stärka arbetet. Sverige har under året verkat för detta, inte minst inom FN och i fält. Sveriges fredsbyggande arbete utmärker sig internationellt och har en komparativ fördel genom att vara värdebaserat och starkt förankrat i rättighetsperspektivet, med särskilt fokus på kvinnors rättigheter.

Biståndet har bidragit till mer inkluderande och hållbar ekonomisk utveckling i partnerländerna, bl.a. genom näringslivssamverkan och innovativ finansiering, såsom garantier, i kombination med långsiktig kapacitetsutveckling. Resultaten består inte minst av kvinnors och ungas stärkta ekonomiska egenmakt. Regeringen välkomnar utvecklingen om ett närmare samarbete mellan bistånd och näringsliv. Det har möjliggjort för viss ökad tillgång till utvecklingsfinansiering och för biståndet att vara mer innovativt och katalytiskt. Kapital och ökat samarbete för en hållbar utveckling behövs mer än någonsin.

Biståndets roll vad gäller migration och utveckling är komplex. Konflikter, naturkatastrofer och ekonomiska kriser gör att allt fler människor fortsätter att tvingas på flykt. Biståndet har bidragit till att värna migranternas och flyktingarnas åtnjutande av de mänskliga rättigheterna och minskat orsaker till ofrivillig migration, bl.a. genom att skapa sysselsättningsmöjligheter och stärka tillgång till hälso- och sjukvård för migranter och flyktingar.

Inom SRHR har påverkansarbete samt samarbete med nationella och internationella aktörer motarbetat det påtagliga motståndet och fört SRHR-agendan framåt. Detta gäller inte minst i framtagandet av FN:s deklaration för allas lika rätt till allmän och jämlik hälsovård oavsett betalningsförmåga. Utvecklingsarbetet har även stärkt länders hälsosystem och därigenom deras förmåga att hantera globala hälsohot.

Biståndet har särskilt bidragit till att barn och ungdomar, särskilt flickor, kunnat fullfölja skolan och att fler barn i konfliktsituationer fått tillgång till utbildning. I flera länder har utbildning om sex och samlevnad blivit en del av läroplanerna. Forskningsarbetet har fortsatt att stärka forskningsmiljöer i samarbetsländerna samt generera forskningsresultat för samtliga globala hållbarhetsmål. Stöd till högre utbildning och

forskning har också visat sig öka förutsättningarna för en demokratisk utveckling, enligt EBA.

Det humanitära biståndet har räddat liv, lindrat nöd och upprätthållit mänsklig värdighet för miljontals människor. Sverige har stått upp för de humanitära principerna och stärkt det humanitära responssystemet. Regeringen bedömer att de fleråriga kärnstöden till ett antal multilaterala organisationer har framgångsrikt ökat flexibiliteten och förutsägbarheten.

Flexibilitet och kontinuerlig anpassning i genomförandet har bidragit till goda resultat

För det bilaterala biståndet illustreras måluppfyllelse av det riksdagsbundna målet om att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck, även i form av Sidas bedömningar av utvecklingen mot de strategimål som regeringen beslutat om och av huruvida myndigheten har en relevant sammansättning av aktiviteter och insatser för att bidra till förändring i linje med regeringens strategimål. En sammanvägd bild av dessa bedömningar visar att utvecklingen i de kontexter där Sida var aktiv under 2019 har gått framåt i relation till ca 15 procent av strategimålen. I en majoritet av kontexterna, 55 procent, är utvecklingen mot strategimålen varierad och uppvisar en varken entydigt positiv eller negativ trend. Andelen strategimål för vilka utvecklingen har gått bakåt är 30 procent. Detta speglar en negativ utveckling inom de tematiska områdena demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer, miljö och klimat samt hållbar fred. Regeringen bedömer att måluppfyllelsen i förhållande till det riksdagsbundna målet har motverkats av utvecklingen inom dessa områden. Regeringen ser att dessa bedömningar synliggör att Sida är aktiv i kontexter där behoven av Sveriges internationella utvecklingssamarbete och humanitära bistånd är betydande. I dessa sammanhang handlar det både om att bidra till positiv utveckling och att hålla tillbaka en annars än mer negativ utveckling.

Regeringen bedömer att det bilaterala biståndet i stor utsträckning har genomförts på sätt som bidrar till att uppfylla regeringens strategimål och, i förlängningen, det riksdagsbundna målet för utgiftsområdet om att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Under 2019 har Sida haft en väl avvägd portfölj av insatser och aktiviteter som bidrar till förändring i linje med strategimålen i relation till 75 procent av de av regeringen beslutade strategimålen. De resterande 25 procent, där portföljen bedöms som delvis välavvägd i sin sammansättning, speglar ett pågående utvecklings- och omställningsarbete i de kontexter som förändrats snabbt, där insatser inte levererat förväntade resultat och i de strategier där det tillkommit nya strategimålsområden.

Regeringen bedömer att Sidas verksamhet i hög utsträckning har bidragit till en utveckling i linje med regeringens strategimål och i förlängningen det riksdagsbundna målet för utgiftsområdet. Regeringen anser att flexibilitet och kontinuerlig anpassning av genomförandet till förändrade förutsättningar – att lära från erfarenhet och evidens, planera och planera om, analysera och hantera risker samt pröva nya idéer – har bidragit till ett effektivt genomförande och goda resultat.

Sverige är en ledande utvecklingspolitisk aktör

Det internationella utvecklingssamarbetet inrymmer en bred verksamhet. Sverige har fortsatt att verka för stärkta synergier inom och mellan biståndets olika tematiska områden, dess verksamhet på global- och regional nivå och landsnivå samt dess verktyg och aktörer. Det är regeringens bedömning att dessa slag av integrerade ansatser har bidragit till goda resultat, skapat mervärden och förstärkt samarbeten.

Den systematiska integreringen av de fem perspektiven (fattiga människors perspektiv på utveckling, rättighetsperspektiv, konfliktperspektiv, jämställdhetsperspektiv samt miljö- och klimatperspektiv) har fortsatt att utgöra ett viktigt verktyg för att uppmärksamma och hantera målkonflikter och möjliga synergier i biståndet. Genomslaget för perspektiven har ökat ytterligare tack vare Sidas verktyg för mångdimensionell fattigdomsanalys.

Sverige har värnat om efterlevnad av de internationellt överenskomna principerna om effektivt utvecklingssamarbete: partnerländernas ägarskap, fokus på resultat, breda inkluderande partnerskap, transparens och ömsesidigt ansvarsutkrävande. Till principerna hör även att i möjligaste mån använda samarbetsländernas och samarbetsorganisationernas egna system för uppföljning, utvärdering och statistik. Sverige har bidragit till att långsiktigt stärka partnerländernas kapacitet, som i detta sammanhang ofta är begränsad.

Biståndet har fortsatt att vara av hög relevans för det globala genomförandet av Agenda 2030 och för att inte någon lämnas efter när utvecklingen går framåt. Sveriges har, tillsammans med lokala aktörer, bidragit till samarbetsländers egna utvecklingsansträngningar och uppfyllandet av de 17 globala målen för hållbar utveckling inom Agenda 2030.

Sverige är en ledande utvecklingspolitisk aktör, med ett anpassningsbart, ambitiöst och inflytelserikt utvecklingssamarbete, enligt OECD-DAC:s bedömning i 2019 års granskning av svenskt internationellt bistånd. Sverige har fortsatt vara en stark röst i världen och i den internationella utvecklingspolitiken, bilateralt och inom ramen för det multilaterala samarbetet och EU. Sverige har bidragit till positiv utveckling på lokal, regional och global nivå, samt till att hålla tillbaka en än mer negativ utveckling inom de sektorer och i de kontexter som är särskilt drabbade av fattigdom och förtryck. Det här har, enligt regeringen, inneburit att verksamheten bidragit till bättre förutsättningar för människor som lever i fattigdom och förtryck.

2.7 Politikens inriktning

Omvärld och perspektiv inom samt prioriteringar för utvecklingssamarbetet

Covid-19-pandemin leder till omfattande fattigdomsökning och har långsiktiga effekter inom hälsa, ekonomi, demokrati och mänskliga rättigheter samt jämställdhet. Demokratisk tillbakagång och inskränkningar i mänskliga rättigheter noteras i allt fler länder, liksom utbredd korruption. Samtidigt accelererar klimatkrisen, antalet konflikter ökar och multilateralismen ifrågasätts. Utvecklingen globalt för jämställdhet och kvinnors och flickors åtnjutande av mänskliga rättigheter, inklusive allas tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR), samt de ekonomiska konsekvenser som slår särskilt hårt mot kvinnor och flickor, oroar, inte minst med anledning av pandemin. Jordens ekosystem är under press och utrotningen av arter hotar den biologiska mångfalden och därmed grunden för vår försörjning. Sammantaget påverkar detta även möjligheterna att nå de globala målen för hållbar utveckling inom Agenda 2030.

Regeringens prioriteringar, i linje med skrivelsen Policyramverk för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd (skr. 2016/17:60) står fast, vilket är centralt i ljuset av de långsiktiga effekterna av covid-19-pandemin. Biståndet ska uppgå till 1 procent av BNI. Regeringen avser ytterligare stärka demokratifokuset och öka demokratibiståndet för att möta den globala trenden av demokratisk tillbakagång och inskränkningar av mänskliga rättigheter, som ser ut att förstärkas av pandemin och länders respons på den. Regeringen avser även att verka för att återhämtningen från pandemin blir mer hållbar och motståndskraftig.

Regeringen betonar inför 2021 särskilt de områden som framgår nedan.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Demokrati och mänskliga rättigheter är fortsatt centrala frågor för svenskt bistånd. Regeringen stärker demokratifokuset i ljuset av otillbörliga inskränkningar av demokrati och mänskliga rättigheter. Som ett led i stärkandet av demokratin ingår fria och rättvisa val, allmän rösträtt, representativt styre, oberoende institutioner, medborgerligt deltagande, mänskliga rättigheter och maktodelning som viktiga centrala komponenter i en välmående demokrati. Ett starkt ansvarsutkrävande präglas även av oberoende rättsväsende, oberoende institutioner också lokalt och regionalt, fri och oberoende media, ett livskraftigt civilsamhälle i urbana och rurala miljöer, fria och oberoende parter på arbetsmarknaden, ett fritt kulturliv, tillgång till information liksom motverkande av desinformation. Lokalsamhällesperspektivet, vare sig urbant eller ruralt, ska inkluderas i problemformuleringar och lösningar. Som ett led i stärkandet värnas, bland annat, ett digitalt fokus i yttrandefrihetsarbetet och det långsiktiga stödet för fria och oberoende val och demokratiska partier. Bemötandet av utmaningar som nya demokratier står inför fortsätter. Anti-korruptionsarbetet förstärks. Stödet till mänskliga rättigheter ska prioriteras och innefatta stöd till MR-försvare och civilsamhällesorganisationers röstbärare också på lokal och regional nivå. Mot bakgrund av den negativa demokratiska utvecklingen i många länder ser regeringen över hur ökade krav kan ställas på de länder som mottar svenskt bistånd att leva upp till rättsstatens principer och mänskliga rättigheter. Som utgångspunkt ska stödet till staten minska vid en negativ utveckling vad gäller mänskliga rättigheter och demokrati.

Jämställdhet

Regeringens prioritering av jämställdhet och den feministiska utrikespolitiken är fortsatt central. Regeringen avser att lägga ytterligare fokus på att motverka alla former av våld mot kvinnor och flickor, inte minst i kris och konflikt, samt på SRHR. Särskilt fokus kommer även att läggas på att främja kvinnors och flickors ekonomiska och sociala villkor för att stärka kvinnors ekonomiska egenmakt, samt agendan för kvinnor, fred och säkerhet. Arbetet för att förebygga sexuellt och könsrelaterat våld fortsätter. Därtill är tillgången på kvalitativ utbildning för flickor och pojkar viktig.

Miljö, klimat, hav och naturresurser

Regeringen avser att stärka åtaganden för att hantera klimatkrisen samt lansera en satsning på bevarande och skydd av biologisk mångfald och ekosystem, då bl.a. covid-19-pandemin har aktualiserat vikten av dessa frågor för att både minska risken för nya pandemier och stärka återhämtning av ekonomier. En god miljö och hållbart nyttjande av naturresurser är förutsättningar för en hållbar ekonomisk tillväxt och tryggad livsmedelsförsörjning, sammankopplat med människors förmåga att ta sig ur fattigdom och samhällens möjligheter att motstå kriser. Utfasningen av fossila bränslen, stöd till förnybar energi, energieffektivisering och klimatanpassning, motverkande av avskogning och utarmning av havet förblir centrala prioriteringar. Stödet genom miljö- och klimatfonderna är fortsatt centralt, liksom åtgärder inom havsområdet och klimatrelaterade säkerhetsrisker. Sveriges arbete inom partnerskapet Power Africa expanderar.

Fred och säkerhet

Regeringen avser att stärka arbetet med förebyggande av väpnad konflikt och inkluderande fredsbyggande, inte minst genom kvinnors deltagande i fredsprocesser. Detta då effekterna från covid-19-pandemin kan utgöra ett hot mot internationell fred och säkerhet, särskilt i redan konfliktdrabbade och fattiga länder och samtidigt innebära nya möjligheter till konfliktlösning. Regeringen verkar aktivt för ett ökat samspel mellan insatser för humanitärt bistånd, långsiktigt utvecklingssamarbete, krishantering och fredsfrämjande verksamhet. Fortsatt uppföljning av FN-resolutionen (2417) om kopplingen mellan konflikt och svält är en viktig del i arbetet. Det är vidare angeläget att nya konflikt drivande faktorer, så som exempelvis försämrad demokratisk utveckling, beaktas både i bilaterala och multilaterala insatser för fredsbyggande. Stödet till FN:s agenda för hållbar fred står fast och regeringen driver på reformerandet av FN och starkare samverkan mellan olika aktörer på landsnivå, inklusive EU, FN och Världsbanken. Samspelet mellan aktiv svensk diplomati och biståndsinsatser för fredsbyggande vidareutvecklas.

Ekonomisk utveckling

Regeringen vill genom utvecklingssamarbetet bidra till en mer inkluderande hållbar ekonomisk utveckling. Regeringen vill stärka utvecklingsländers kapacitet att delta i och dra nytta av en fri och rättvis handel, arbeta mot korruption samt stärkt inhemsk resursmobilisering. Utvecklingssamarbetet ska bidra till en omställning till en fossilfri ekonomisk utveckling, byggd på resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi med giftfria kretslopp. Utvecklingssamarbetet ska även stödja hållbar försörjning, produktiv sysselsättning, med anständiga arbetsvillkor, och främja social dialog globalt, bl.a. genom fortsatt arbete i Global Deal, samt stärkt fokus på uppbyggnad av sociala trygghetssystem. Utvecklingssamarbetet ska vara katalytiskt och även stödja innovation och näringslivsutveckling, tillvarata digitaliseringens potential och stärka arbetet med innovativa finansieringsformer.

Migration och utveckling

Regeringen vill stärka migrationens positiva utvecklingseffekter och motverka negativa konsekvenser som kan följa av irreguljär migration och tvångsfördrivning, skapa förutsättningar för att de som väljer att migrera ska kunna göra så på ett säkert, ordnat och reglerat sätt samt motverka grundorsaker till irreguljär migration och tvångsfördrivning. Coronapandemin har genom reserestriktioner och förlorade arbetsmöjligheter förändrat förutsättningarna och villkoren för global migration. Regeringen avser att fortsätta stödja samarbetsländerns förmåga att hantera migration på ett sätt som säkrar individens rättigheter, särskilt kvinnors och flickors. Vidare ska regeringen verka för genomförande av det globala flykting- respektive migrationsramverket i linje med Agenda 2030.

Hälsa (inklusive SRHR)

Covid-19-pandemin medför fortsatt fokus på hållbara, effektiva nationella hälso-system, inklusive tillgång till dessa, och institutioner samt förstärkning av det internationella hälsoregimentet genom kapacitetsutveckling för tidig varning, riskreducering och hantering av hälsohot. Regeringen medverkar till att säkerställa tillgängligheten till vaccin för alla samt motverka utträngningseffekterna för bekämpandet av andra sjukdomar i ljuset av pandemin. SRHR kommer fortsatt vara en högt prioriterad fråga. Säkra förlossningar, sex- och samlevnadsundervisning samt säkra och lagliga aborter kommer att utgöra viktiga delar. Regeringen ska fokusera på minskade hälsoskillnader, riskfaktorer för ohälsa samt möjliggöra mer hälsosamma levnadsvanor. Regeringen ska bidra aktivt till FN:s toppmöte för livsmedelssystem. Arbetet mot antimikrobiell resistens fortgår, med särskilt fokus på förebyggande åtgärder, tillverkning av, tillgång till och ansvarsfull användning av antibiotika, samt forskning och innovation. Regeringen ska fortsatt visa internationellt ledarskap och verka för ansvarsfull användning av antimikrobiella medel i världen.

Utbildning och forskning

Regeringen avser att genom utvecklingssamarbetet fortsätta verka för en likvärdig, inkluderande utbildning och livslångt lärande av god kvalitet, för flickor och pojkar samt kvinnor och män, inklusive att ytterligare stärka nationella utbildningssystem. I ljuset av covid-19-pandemin lägger regeringen än större vikt vid rätten till utbildning för att motverka att ett stort antal elever, särskilt flickor, uteblir från skolan. Dessutom ges ökad uppmärksamhet till utbildning i länder och regioner i kris. Covid-19-pandemin har visat på vikten av forskning och kunskap för att klara av att möta stora samhällsutmaningar och regeringen avser att fortsätta satsningar på forskning och innovation för att effektivt möta nuvarande och framtida samhällsutmaningar i låg- och medelinkomstländer. När det ekonomiska läget i samhälle och näringsliv påverkar förutsättningarna för investeringar i forskning och innovation ämnar regeringen att genom biståndet fortsätta stödja forskning genom globala och regionala aktörer samt i utmanande miljöer.

Humanitärt bistånd

För att bidra till att möta de rekordhöga humanitära behoven avser regeringen att fortsätta uppfylla sina åtaganden om förutsägbar finansiering genom fleråriga avtal om kärnstöd med humanitära organisationer. Regeringen kommer att spela en aktiv roll i samordningen av det humanitära systemet och vara en betydande aktör i några av världens största humanitära kriser såsom Jemen, Syrien och Venezuela. Pandemin förvärrar otrygg livsmedelsförsörjning och hunger, varför regeringen avser att stärka arbetet med tryggad livsmedelsförsörjning, inte minst i humanitära kriser. Regeringen

kommer att uppmärksamma humanitära konsekvenser av klimatförändringar. Regeringen betonar samspelet mellan insatser för humanitärt bistånd, långsiktigt utvecklingssamarbete, krishantering och fredsfrämjande verksamhet, med respekt för de humanitära principerna, då väpnade konflikter är den största drivkraften bakom ökade globala humanitära behov. Arbetet inkluderar även förebyggande av kriser och katastrofer, inklusive naturkatastrofer.

Metod och verktyg i utvecklingssamarbetet inför 2021

Regeringen driver aktivt arbetet med ett effektivt utvecklingssamarbete och verkar för ett internationellt engagemang samt för stärkt tillämpning och uppföljning av principerna för effektivt utvecklingssamarbete. Utvecklingssamarbetet ska stödja länders egen utveckling samt vara flexibelt, ändamålsenligt och anpassat till rådande omständigheter.

Regeringen har inlett arbetet med fokusering av biståndet i syfte att åstadkomma tydligare styrning. Bland annat ökar betoningen på de fattigaste och mest utsatta länderna. I detta ses fattigdom och utsatthet i ett brett perspektiv. Utgångspunkten för arbetet med fokusering är rekommendationerna från OECD-DAC peer review 2019. Regeringens ambition är att öka samverkan mellan svenska myndigheters biståndsfinansierade verksamhet och övrigt svenskt utvecklingssamarbete i Sveriges bilaterala samarbetsländer.

Utvecklingssamarbetet spelar en viktig roll för att stärka länders offentliga resursmobilisering och mobilisera näringslivets investeringar i hållbar utveckling i enlighet med Addis Ababa Action Agenda och Agenda 2030. Genom att dela risk möjliggör garantier nödvändig finansiering för bl.a. små och medelstora företag i utvecklingsländer. Regeringen föreslår därför en höjning av Sidas garantiram.

Regeringen kommer att fortsätta utveckla arbetssättet bredare relationer, i syfte att hitta synergier mellan utvecklingssamarbete, handel och främjande.

Sida

Sida är regeringens främsta verktyg för genomförande av utvecklingssamarbetet. De medel som tilldelas Sida 2021 ska användas till att fortsatt stärka utvecklingssamarbetet och bygga vidare på den internationella tätplats som OECD-DAC peer review tilldelat svenskt bistånd. Det gäller även fortsatt stärkande av uppföljning, utvärdering, resultatredovisning och lärande liksom anti-korruptionsarbetet. Regeringen avser att vidareutveckla styrningen av Sida för att fortsätta stärka kvalitet och effektivitet i utvecklingssamarbetet. Effektiviseringen ska värna varje biståndsforms specifika karaktär och bistånd som till sin karaktär är personalintensivt ska inte minskas enbart av effektivitetsskäl. Sida ska säkerställa att det finns en helhetssyn på det samlade svenska stödet till en region, ett land och inom tematiska områden i genomförandet av en strategi. Sida ska tillvarata digitaliseringens potential, verka för resursmobilisering och biståndets katalytiska effekt men även potentialen hos innovativa instrument för utveckling. Regeringen lägger här vikt vid att Sida stärker sin garantiverksamhet. Transparensgarantin som antogs 2010 ska följas och Openaid utvecklas.

Folke Bernadotteakademien (FBA)

FBA:s verksamhet är ett viktigt verktyg i genomförandet av biståndet och myndigheten har de senaste åren fått fler uppdrag i bilaterala biståndsstrategier. För att säkerställa kvaliteten i genomförandet och uppföljningen av myndighetens verksamhet föreslår regeringen att FBA:s förvaltningsanslag ökas med 64,1 miljoner kronor. Ett

ökat förvaltningsanslag ger myndigheten förutsättningar att stärka och förbättra uppföljning, utvärdering och resultatredovisning för att vidareutveckla utvecklings-samarbetet. Ökningen innebär också en renodling av FBA:s anslagsstruktur genom att förvaltningskostnader som tidigare finansierats över anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* nu överförs till myndighetens förvaltningsanslag.

Swedfund International AB

Regeringen anser att Swedfunds förutsättningar att bidra till minskad fattigdom bör stärkas, genom att utveckla hållbara företag som bidrar till grön omställning och mildra effekterna av covid-19 särskilt i Afrika. Regeringen förslår därför ett kapitaltillskott till Swedfund om 1 000 miljoner kronor för 2021. För 2022 och 2023 beräknar regeringen ett kapitaltillskott om 1 200 miljoner kronor per år till bolaget.

Det multilaterala utvecklingssamarbetet

Så kallat multi-bi stöd via multilaterala organisationer ska vara förenligt med svenska prioriteringar och förhållningssätt i samarbete med de multilaterala organisationerna. Utmanandet av multilateralismen i en tid då globalt samarbete är viktigare än någonsin ger regeringen skäl att bibehålla ett starkt svenskt engagemang i multilaterala organisationer. Regeringen kommer särskilt att verka för en ökad koordinering mellan EU, FN och de multilaterala utvecklingsbankerna för att stärka multilateralismen samt att det multilaterala systemet stärker sin hantering av hälsohot, både avseende de direkta hälsoriskerna och de bredare socioekonomiska och säkerhetspolitiska konsekvenserna. Regeringen kommer att fortsätta vara en stark röst för långsiktig och flexibel finansiering till FN:s utvecklingssystem, genom flerårig kärnstödsfinansiering och stöd till gemensamma fonder, för att kunna hantera situationer som covid-19-pandemin och bidra till den pågående reformeringen av FN:s utvecklingssystem. De multilaterala utvecklingsbankerna är nyckelaktörer i hanteringen av de ekonomiska och sociala konsekvenserna av pandemin. Sverige stödjer utvecklingsbankernas covid-19-respons samt verkar för att de fortsatt ska vara centrala aktörer för att finansiera en hållbar utveckling, och att de ökar ambitionerna i arbetet med klimatomställning. Regeringen kommer aktivt att följa upp åtagandena från de avslutade påfyllnaderna inom utvecklingsbankernas fonder för de fattigaste länderna samt Internationella jordbruksutvecklingsfonden och säkerställa genomslag för svenska prioriteringar.

EU:s utvecklingssamarbete

EU är Sveriges viktigaste utrikespolitiska arena. Regeringen arbetar för genomslag för svenska prioriteringar i EU:s utvecklingssamarbete och bidrar till att stärka EU som global aktör. Regeringen står bakom EU:s samlade respons på covid-19, Team Europa, som, fram till juni allokerat 36 miljarder euro för att möta krisen och understryker vikten av samordning av responsen i fält.

Bilateralt lån till Ukraina

Den ryska aggressionen mot Ukraina har destabiliserat Ukrainas politiska och ekonomiska utveckling. Den 11 mars 2015 erbjöd Sverige Ukraina ettilateralt lån om 100 miljoner US-dollar i syfte att bidra till landets finansiella och ekonomiska stabilitet. Lånet avses kopplas till utbetalningarna av Internationella valutafondens lån till Ukraina. Delar av lånets ränta avses subventioneras med medel från utgiftsområde 5 Internationell samverkan samt från utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. Även vissa administrativa kostnader avses finansieras från utgiftsområde 5. Ett avtal om lån till Ukraina förutsätter riksdagens godkännande. Förhandlingarna om lånet fortgår och det är osäkert när regeringen kan återkomma till riksdagen med förslag om ett avtal.

2.8 Beskrivning av indikativ fördelning på verksamheter

I tabellerna redovisas budget 2020 samt som upplysning en indikativ fördelning 2021 av anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* per verksamhet.

Tabell 2.10 Utvecklingssamarbete genom Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, UD samt myndigheter som disponerar medel under anslaget 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	Budget 2020 ¹	Indikativ fördelning 2021
Verksamhet genom Sida	26 030 000	26 710 000
Humanitära insatser	4 125 000	4 225 000
Informations- och kommunikationsverksamhet	155 000	155 000
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället	1 875 000	1 875 000
Regionala och bilaterala strategier för Asien	2 365 000	2 115 000
Bilaterala strategier för Latinamerika	690 000	850 000
Regionala och bilaterala strategier för Afrika	7 150 000	7 650 000
Regionala och bilaterala strategier för Mellanöstern och Nordafrika	1 350 000	1 425 000
Reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet	1 590 000	1 635 000
Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer	1 000 000	1 000 000
Hållbar fred	430 000	430 000
Kapacitetsutveckling och Agenda 2030	710 000	710 000
Forskningssamarbete	920 000	920 000
Hållbar utveckling	3 670 000	3 720 000
Verksamhet genom UD	16 355 451	16 187 187
Multilaterala utvecklingsbanker, fonder och skuldavskrivningar	5 000 000	4 870 000
Multilaterala och internationella organisationer och fonder	10 350 000	10 337 000
Strategiskt inriktade bidrag	953 801	938 537
Konferenser, seminarier, utredningar och projekt	26 000	16 000
Svenska dialoginstitutet för Mellanöstern och Nordafrika	16 650	16 650
Sektionen för turkiskt-svenskt samarbete vid generalkonsulatet i Istanbul	9 000	9 000
Verksamhet genom övriga myndigheter	1 897 707	2 068 500
Polismyndigheten	197 000	189 000
Kriminalvården	40 000	40 000
Åklagarmyndigheten	8 500	8 500
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	62 000	70 000
Domstolsverket	6 500	6 500
Folke Bernadotteakademin	212 500	180 000
Svenska institutet	254 000	254 000
Nordiska Afrikainstitutet	18 000	18 000
Kammarkollegiet	879 000	1 079 000
Kommerskollegium	20 000	23 500
Vetenskapsrådet	185 000	185 000
Riksgäldskontoret	207	0
Strålsäkerhetsmyndigheten	15 000	15 000
SUMMA TOTALT ANSLAG 1:1 BISTÅNDSVERKSAMHET	44 283 158	44 965 687

¹ Enligt indikativ fördelning redovisad i budgetproposition 2020 (exklusive vårändringsbudget och förslag till höständringsbudet 2020).

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Biståndsverksamhet

Tabell 2.11 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

2019	Utfall	42 750 784	Anslagssparande	125 930
2020	Anslag	45 009 634 ¹	Utgiftsprognos	45 009 634
2021	Förslag	44 965 687		
2022	Beräknat	47 176 869		
2023	Beräknat	49 351 287		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för internationellt bistånd. Medlen från anslaget får även användas för viss verksamhet vid Sida Partnership forum i Härnösand. Anslaget får även användas för att subventionera avgifter avseende garantigivning inom ramen för internationellt bistånd, till den del avgiften avser förväntad förlust. Anslaget får även användas för viss metodutveckling, studier, utvärderingar och erfarenhetsredovisningar, revisioner samt temporär verksamhet inom avgränsade projekt. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter, vilka beräknas uppgå till ca 140 miljoner kronor, vid myndigheter som genomför internationellt bistånd.

Regeringens överväganden

Tabell 2.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020 ¹	44 283 158	44 283 158	44 283 158
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	221 559	173 793	40 297
varav BP21	-161 621	-163 387	-236 883
- Money from Sweden	-3 500	-3 200	-3 200
- Förvaltning FBA	-64 100	-66 100	-71 100
- Expertgruppen för biståndsanalys	-1 000	-1 000	-1 000
- Sveriges ordförandeskap i OSSE	-54 000	-3 000	
- Omräkning fastighetskostnader utomlands Sida	-6 380	-6 380	-6 380
- Bibehållen biståndsram anledning av minskade förvaltningsanslag	5 890	5 890	5 890
- Justering för valutakursutveckling Sida	818	818	818
- Effekt av tillskott till Migrationsdomstolarna	-39 349	-90 415	-161 911
Makroekonomisk utveckling	118 900	2 748 900	5 088 900
Volym			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	342 070	-28 982	-61 068
Förslag/beräknat anslag	44 965 687	47 176 869	49 351 287

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att finansiera ökningen av anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse för genomförandet av det svenska ordförandeskapet i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) 2021, av den del som bedöms vara ODA-fähig, föreslås anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* minskas med 54 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget minska med 3 miljoner kronor. För att finansiera ökningen av anslaget 2:1 *Konsumentverket* inom utgiftsområde 18 för stöd till Konsumentverkets remitteringstjänst, Money from Sweden, för drift och utveckling av tjänsten, och därigenom möjliggöra ytterligare sänkta avgifter för remitteringar, föreslås anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* minskas med 3,5 miljoner kronor 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 3,2 miljoner kronor per år. Anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* föreslås ökas med 5 890 000 kronor fr.o.m. 2021 på grund av justering för den föreslagna minskningen av förvaltningsanslagen inom utgiftsområdet. Regeringen avser att inrätta ett stipendium för kvinnor, fred och säkerhet till minne av Zaida Catalán. Folke Bernadotteakademin kommer att stå som huvudman för stipendiet. Stipendiets omfattning bör inte överstiga 1 500 000 kronor per år.

Regeringen föreslår att 44 965 687 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 47 176 869 000 kronor respektive 49 351 287 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 108 000 000 000 kronor 2022–2034.

Tabell 2.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2034
Ingående åtaganden	81 938 277	82 063 050	95 539 661			
Nya åtaganden	26 846 105	43 621 448	46 579 879			
Infriande åtagande	-26 366 715	-30 144 837	-34 119 540	-35 976 400	-26 175 796	-45 847 804
Utestående åtaganden	82 063 050 ¹	95 539 661	108 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	103 100 000	99 000 000	108 000 000			

¹Utestående åtaganden 2019 i svenska kronor beräknade enligt balansdagens kurs.

Skälen för regeringens förslag: För att främja en högre grad av förutsägbarhet i biståndsgivningen behöver ekonomiska avtal inom biståndsverksamheten kunna ingås. Nya åtaganden beräknas uppgå till ca 46,6 miljarder kronor. Myndigheter som disponerar bemyndiganden under anslaget är bl.a. Regeringskansliet, Sida, Svenska institutet, Vetenskapsrådet, Nordiska Afrikainstitutet, Folke Bernadotteakademin och Strålsäkerhetsmyndigheten. För den del av anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* som regeringen respektive Regeringskansliet beslutar om beräknas nya åtaganden göras 2021 till ett belopp om ca 24 miljarder kronor. Framför allt rör det sig om förnyade fleråriga avtal med ett urval av multilaterala och internationella organisationer som Sverige har långsiktiga och omfattande samverkan med på det humanitära området och i utvecklingssamarbetet. För den del av anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* som Sida disponerar, beräknas nya åtaganden göras 2021 till ett belopp om 22 miljarder kronor. Åtagandena består av insatser som löper under flera år och som berör alla Sidas verksamheter. De angivna beloppen avseende nya och infriade åtaganden är indikativa inom förslag till bemyndiganderam för 2021, då utfallet bl.a. kan komma att påverkas av att avtal tecknas senare än beräknat samt att det i mottagarländerna inträffar oförutsedda händelser som inverkar på planerade beslut om projekt och program.

Förändringar kan även inträffa på grund av att utbetalningar av redan beslutade insatser förskjuts över tiden.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 108 000 000 000 kronor 2022–2034.

Garantigivning

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 17 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet omfattar ett statligt garantiåtagande avseende Sidas garantigivning. Denna garantigivning innefattar såväl beviljade kreditgarantier kopplade till det tidigare systemet för u-krediter, samt garantier beviljade inom ramen för det nuvarande systemet med fristående garantier för utvecklings-samarbete. Regeringen bedömer att garantiinstrumentet på ett kostnadseffektivt sätt bidrar till att mobilisera andra resurser, fr.a. privat kapital, för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling. Garantier utgör därför ett viktigt komplement till gävo-biståndet. Vidare bedömer regeringen att garantier har potential att bidra till att minska de negativa ekonomiska effekterna av covid-19 i Sidas samarbetsländer.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 17 000 000 000 kronor.

Kapitaltillskott till Swedfund International AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott på högst 1 000 000 000 kronor till Swedfund International AB.

Skälen för regeringens förslag: Swedfund bidrar till det biståndspolitiska målet genom att investera i hållbara företag i låg- och medelinkomstländer som skapar arbetstillfällen med anständiga arbetsvillkor, främjar jämställdhet och bidrar till en hållbar samhällsutveckling. Behovet av investeringar för att genomföra Agenda 2030 är stort och det privata näringslivet har en nyckelroll när det gäller att mobilisera de resurser och den kompetens som behövs. De ekonomiska konsekvenserna av covid-19 är dock betydande i många låg- och medelinkomstländer och många företag har drabbats av akuta finansieringsbehov. Pandemin slår hårt mot människors försörjning i länder där sociala skyddsnet ofta saknas.

Swedfund ska genomföra investeringar som är socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbara och verksamheten ska bedrivas på ett affärsmässigt sätt. Den ägaranvisning som beslutades i december 2019 lägger en bra grund för Swedfunds fortsatta verksamhet. Nya uppdragsmål stärker fokus på utveckling av finansiellt bärkraftiga företag, en klimatneutral portfölj och investeringar i förnybar energi, ökad jämställdhet, anständiga arbetsvillkor och mobilisering av privat kapital i Swedfunds investeringar. Målen är ambitiösa, men ska också möjliggöra risktagande och långsiktighet i syfte att åstadkomma goda utvecklingseffekter i de fattigaste länderna.

Den affärsmodell som Swedfund tillämpar och som innebär att bolaget i investeringskontrakten reglerar frågor bl.a. vad gäller miljö, arbetsvillkor och affärsetik, i kombination med ett aktivt stöd till portföljbolagen, har visat sig

framgångsrik. Regeringen bedömer att Swedfund har goda förutsättningar att öka investeringstakten och därmed sitt bidrag till genomförandet av Agenda 2030. Vidare medför covid-19 ett ökat kapitalbehov då bolaget bistår portföljbolagen med finansiering för att överbrygga krisen, minska behovet av permitteringar samt åtgärder för att minska smittspridning.

Det är regeringens uppfattning att bolaget bör ha en finansiering och kapitalstruktur som motsvarar den risk som följer på uppdraget som utvecklingsfinansiär och att kapitaltillskott ger Swedfund förutsättningar att bedriva en verksamhet som svarar mot det biståndspolitiska målet.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2021 besluta om kapitaltillskott till Swedfund om 1 000 miljoner kronor, vilket innebär en ökning med 200 miljoner kronor jämfört med det kapitaltillskott som ges under 2020. Utgiften belastar anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*. Regeringen avser återkomma i kommande budgetpropositioner med förslag till kapitaltillskott om 1 200 miljoner kronor per år 2022 och 2023.

2.9.2 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Tabell 2.14 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

2019	Utfall	1 279 273	Anslagssparande	5 802
2020	Anslag	1 515 000 ¹	Utgiftsprognos	1 444 878
2021	Förslag	1 583 163		
2022	Beräknat	1 662 056 ²		
2023	Beräknat	1 739 777 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 652 575 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 711 656 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter avseende Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida). Anslaget får även användas för att subventionera avgifter avseende garantigivning inom ramen för internationellt bistånd, till den del avgiften avser Sidas administrativa kostnader. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter för samarbete inom Östersjöregionen som inte klassificeras som bistånd enligt OECD-DAC:s definition.

Regeringens överväganden

Tabell 2.15 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020 ¹	1 491 976	1 491 976	1 491 976
Pris- och löneomräkning ²	20 593	29 271	45 443
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	70 594	140 809	202 358
varav BP21 ³	2 336	2 146	2 198
- Omräkning fastighetskostnader utomlands Sida	6 380	6 380	6 380
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-476	-666	-614
- Justering för valutakursutveckling Sida	-818	-818	-818
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 750	-2 750	-2 750
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 583 163	1 662 056	1 739 777

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Sida ska fortsätta att verka för stärkt kvalitet och effektivitet i genomförandet av det bilaterala utvecklingssamarbetet. Myndigheten ska också fortsätta att utveckla sin förmåga till flexibilitet för att snabbt kunna agera när situationer i samarbetsländer förändras. Regeringen avser att utveckla styrningen av myndigheten i syfte att öka Sidas effektivitet. Regeringsuppdraget till Statskontoret (UD2019/17195/IU) att utreda och analysera effektiviteten i myndighetens förvaltning ska redovisas senast den 30 november 2020 och avses utgöra grund för utvecklingen av styrningen av Sida. För 2021 föreslår regeringen att anslaget 1:2 *Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete* ökas med 6 380 000 kronor för att justera för högre kostnadsutveckling för lokaler i de länder och orter där Sida har fältnärvaro. Vidare föreslås anslaget 2021 minskas med 818 000 kronor som en justering för valutakursutveckling. Anslaget föreslås därutöver minskas med 476 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utgiftsområde 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 666 000 kronor respektive 614 000 kronor. Anslaget föreslås minskas med 2 750 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 1 583 163 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 662 056 000 kronor respektive 1 739 777 000 kronor.

Tabell 2.16 Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter ¹	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	8 023	12 293	-4 270	-25
Prognos 2020	16 200	14 500	1 700	1 675
Budget 2021	18 900	18 900	0	1 675

¹ Sida får disponera intäkterna från avgifterna inom garantiverksamheten.

Avgiftsbelagd verksamhet avser i huvudsak avgifter för administration av Sidas garantiverksamhet. Därtill tas avgifter ut enligt 4 § avgiftsförordningen för lokaler och konferenser med mera.

2.9.3 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tabell 2.17 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tusental kronor

2019	Utfall	14 717	Anslagssparande	2 045
2020	Anslag	16 532 ¹	Utgiftsprognos	16 847
2021	Förslag	17 189		
2022	Beräknat	17 274 ²		
2023	Beräknat	17 453 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Motsvarar 17 189 tkr i 2021 års prisnivå.³ Motsvarar 17 189 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Nordiska Afrikainstitutets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 2.18 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020 ¹	16 532	16 532	16 532
Pris- och löneomräkning ²	887	973	1 155
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-230	-231	-234
varav BP21 ³	-230	-230	-230
- Generell besparing i statsförvaltningen	-230	-230	-230
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	17 189	17 274	17 453

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Myndigheten har stärkt forskningens policyrelevans och bidragit till att främja, sprida, befästa och utveckla den kunskap om det moderna Afrika som produceras. Det är av vikt att detta arbete fortsätter. Anslaget föreslås minskas med 230 000 kronor 2021 till

följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 17 189 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Nordiska Afrikainstitutet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 17 274 000 kronor respektive 17 453 000 kronor.

2.9.4 1:4 Folke Bernadotteakademien

Tabell 2.19 1:4 Folke Bernadotteakademien

Tusental kronor

2019	Utfall	125 298	Anslagssparande	2 575
2020	Anslag	127 311 ¹	Utgiftsprognos	128 564
2021	Förslag	191 101		
2022	Beräknat	194 703 ²		
2023	Beräknat	201 959 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 193 084 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 197 986 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till Folke Bernadotteakademins förvaltningsuppgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 2.20 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Folke Bernadotteakademien

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	127 311	127 311	127 311
Pris- och löneomräkning ²	2 600	3 689	5 207
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	61 190	63 703	69 441
- Förvaltning FBA	64 100	66 100	71 100
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 910	-2 910	-2 910
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	191 101	194 703	201 959

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Folke Bernadotteakademien har rekryterat och sänt ut civil personal till internationella fredsinsatser, bedrivit utbildning och övning, främjat och bedrivit erfarenhets- hantering, policy- och metodutveckling och forskning samt betalat ut stöd till svenska civilsamhällesorganisationer inom sitt verksamhetsområde. Därtill har myndigheten genomfört uppdrag inom biståndsstrategier. Folke Bernadotteakademien har därtill bidragit till regeringens satsning på fredsdiplomati, såsom specificerat i budgetpropositionen för 2018. Myndighetens verksamhet är ett viktigt verktyg i genomförandet av biståndet. Mot denna bakgrund har myndigheten de senaste åren fått allt

fler uppdrag i bilaterala strategier. För 2021 föreslås anslaget 1:4 *Folke Bernadotteakademien* ökas med 64 100 000 kronor för att dels säkerställa kvaliteten i myndighetens genomförande och uppföljning av verksamheten, dels för att renodla myndighetens anslagsstruktur där förvaltningskostnader som tidigare finansierats över anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* nu överförs till myndighetens förvaltningsanslag. Anslaget föreslås minska med 2 910 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 191 101 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Folke Bernadotteakademien* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 194 703 000 kronor respektive 201 959 000 kronor.

Tabell 2.21 Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter ¹	Kostnader
Utfall 2019	1 362	-
Prognos 2020	1 500	-
Budget 2021	2 500	-

¹ Folke Bernadotteakademien får disponera intäkterna från avgifter inom utbildningsverksamheten.

2.9.5 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tabell 2.22 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

2019	Utfall	51 814	Anslagssparande	681
2020	Anslag ¹	50 000	Utgiftsprognos	41 800
2021	Förslag	50 000		
2022	Beräknat	50 000		
2023	Beräknat	50 000		

¹ Inklusiv eventuella beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Källa: Riksrevisionen.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete, i överensstämmelse med OECD-DAC:s definition av bistånd och inom ramen för målen för svensk biståndspolitik.

Riksrevisionens överväganden

Tabell 2.23 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	50 000	50 000	50 000
Förändringar till följd av:			
Beslut ²			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	50 000	50 000	50 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² I raden ingår tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer och finansieringar.

Källa: Riksrevisionen

Verksamheten redovisas under avsnittet Riksrevisionen inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse. Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete bidrar till att stärka de nationella revisionsorganens kapacitet och förmåga att bedriva revision enligt internationella standarder. Huvudinriktningen bör vara långsiktigt institutionellt samarbete. Utvecklingssamarbetet sker framför allt i globala, regionala och bilaterala program i Afrika, Asien, västra Balkan och Östeuropa. Riksrevisionen använder framför allt sin egen personal och kompetens i genomförandet av kapacitetsutvecklingsprojekt.

Riksrevisionen föreslår att 50 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 50 000 000 kronor respektive år.

2.9.6 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tusental kronor

2019	Utfall	18 389	Anslagssparande	-215
2020	Anslag	20 176 ¹	Utgiftsprognos	19 758
2021	Förslag	21 462		
2022	Beräknat	21 565 ²		
2023	Beräknat	21 787³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 21 462 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 21 462 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för den verksamhet som bedrivs av Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) och för EBA:s förvaltningsuppgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 2.25 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	20 176	20 176	20 176
Pris- och löneomräkning ²	286	384	596
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 000	1 005	1 015
varav BP21 ³	1 000	1 000	1 000
- Expertgruppen för biståndsanalys	1 000	1 000	1 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	21 462	21 565	21 787

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen anser att utvärdering och analys av biståndet och dess resultat är centralt för att stärka biståndets genomslag. EBA har en viktig roll i det hänseendet. Under 2020 har EBA kommit långt i genomförandet av den åtgärdsplan som antogs efter Statskontorets översyn 2018. EBA har bl.a. vidtagit åtgärder för att öka rapporternas relevans och kvalitet samt ytterligare anpassat sin kommunikation efter målgrupper. EBA har även vidareutvecklat styrdokument som bidrar till en mer effektiv och ändamålsenlig verksamhet. För att öka EBA:s kapacitet att genomföra utvärderingar och analyser som bidrar till att förbättra och vidareutveckla biståndet föreslås anslaget ökas med 1 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 21 462 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Utvärdering av internationellt bistånd* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 21 565 000 kronor respektive 21 787 000 kronor.

Bilaga

Samarbetsstrategier

Innehållsförteckning

1	Samarbetsstrategier.....	59

1 Samarbetsstrategier

Tabell 1.26 Samarbetsstrategier

Miljoner kronor	Tidsperiod för gällande strategi	Utbetalat stöd 2019
AFRIKA		
Regional strategi Afrika söder om Sahara ¹	2016–2021	992
Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) i Afrika söder om Sahara	2015–2021	581
Burkina Faso	2018–2022	365
Demokratiska republiken Kongo	2015–2020	321
Etiopien	2016–2020	305
Kenya	2016–2020	352
Liberia	2016–2020	305
Mali	2016–2020	286
Moçambique	2015–2020	577
Rwanda	2020–2024	169
Somalia	2018–2022	555
Sudan	2018–2022	228
Sydsudan	2018–2022	231
Tanzania	2020–2024	564
Uganda	2018–2023	307
Zambia	2018–2022	498
Zimbabwe	2017–2021	359
ASIEN, MELLANÖSTERN OCH NORDAFRIKA		
Regional strategi Asien	2016–2021	411
Regional strategi Mellanöstern och Nordafrika	2016–2020	409
Regional strategi Syrien	2016–2020	400
Afghanistan	2014–2020	1059
Bangladesh	2014–2020	385
Irak	2017–2021	194
Kambodja ¹	2014–2021	200
Myanmar	2018–2022	236
Palestina	2020–2024	293
LATINAMERIKA		
Bolivia	2016–2020	221
Colombia	2016–2020	205
Guatemala	2016–2020	232
Kuba	2016–2020	28
ÖSTEUROPA OCH CENTRALASIEN²		
Strategi för reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet	2014–2020	1 609

¹ Summan består av regionalt stöd avseende Regionalt Afrika, Afrika söder om Sahara, Afrikas horn, Centralafrika, Södra Afrika, Victoriasjön, Västra Afrika och Östra Afrika.

² Den bilaterala strategin för Kambodja avvecklas fram till den 1 juli 2021.³ De enskilda landstrategierna ersattes under 2014 av Resultatstrategi för Sveriges reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet 2014–2020.

Miljoner kronor	Tidsperiod för gällande strategi	Utbetalt stöd 2019
TEMATISKA STRATEGIER¹		
Humanitärt bistånd genom Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	2017–2020	4 180
Informations- och kommunikations-verksamhet, inklusive genom organisationer i det civila samhället	2016–2022	148
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället	2016–2022	1 838
Arbetet med de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer	2018–2022	924
Särskilt demokratistöd genom svenska partianknutna organisationer	2016–2020	97
Hållbar miljö, hållbart klimat och hav, samt hållbart nyttjande av naturresurser	2018–2022	1 317
Socialt hållbar utveckling	2018–2022	1 236
Hållbar ekonomisk utveckling	2018–2022	792
Hållbar fred	2017–2022	412
Kapacitetsutveckling, partnerskap och metoder som stödjer Agenda 2030 för hållbar utveckling	2018–2022	691
Forskningssamarbete och forskning inom utvecklingssamarbetet	2015–2021	920
Global jämställdhet samt kvinnors och flickors rättigheter	2018–2022	207

	Tidsperiod för gällande strategi
MULTILATERALA ORGANISATIONSSTRATEGIER²	
Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)	2020–2023
Asiatiska utvecklingsbanken (ADB)	2016–2020
FN:s Livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO)	2018–2021
Globala vaccinalliansen (GAVI)	2015–2020
Globala miljöfonden (GEF)	2016–2020
Globala fonden för aids, tuberkulos och malaria (GFATM)	2019–2023
Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)	2016–2020
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	2017–2021
FN:s miljöprogram (UNEP)	2020–2023
FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO)	2018–2021
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	2017–2021
FN:s barnfond (UNICEF)	2018–2022
World Bank (Världsbanken)	2020–2023
FN:s världslivsmedelsprogram (WFP)	2020–2023
Världshälsoorganisationen (WHO) ³	2016–2019

¹ Medel från utgiftsområde 7 finansierar också verksamhet som styrs av resultatstrategin för internationell civil krishantering, redovisad under utgiftsområde 5.

² Vidare finns strategier för organisationer som belastar anslag inom andra utgiftsområden, såsom FAO, UNEP, UNESCO och WHO. I biståndsramen inkluderas den del av Sveriges bidrag som enligt OECD/DAC klassificeras som bistånd.

³ Organisationsstrategin avseende WHO förlängs under 2020.

Utgiftsområde 8

Migration

Utgiftsområde 8 – Migration

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Utgiftsområde 8 Migration.....	3
2.1	Omfattning	3
2.2	Målet för utgiftsområdet.....	5
2.3	Resultatredovisning	5
2.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	5
2.3.2	Del 1 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten	6
2.3.3	Del 2 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser och främjar en behovsstyrd arbetskrafts-invandring	15
2.3.4	Del 3 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter	22
2.3.5	Del 4 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som fördjupar det europeiska och internationella samarbetet	22
2.4	Analys och slutsatser	23
2.5	Politikens inriktning	24
2.6	Budgetförslag.....	26
2.6.1	1:1 Migrationsverket.....	26
2.6.2	1:2 Ersättningar och bostadskostnader.....	28
2.6.3	1:3 Migrationspolitiska åtgärder	29
2.6.4	1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål	30
2.6.5	1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	31
2.6.6	1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden.....	32
2.6.7	1:7 Utresor för avvisade och utvisade	32
2.6.8	1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	33

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 8 Migration enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Migrationsverket	4 420 863
1:2 Ersättningar och bostadskostnader	2 879 869
1:3 Migrationspolitiska åtgärder	127 915
1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål	771 136
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	226 800
1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	362 150
1:7 Utresor för avvisade och utvisade	324 202
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	155 450
Summa anslag under utgiftsområdet	9 268 385

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	920 000	2022–2027
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet	920 000	

2 Utgiftsområde 8 Migration

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor som rör utlänningars rätt att resa in i, vistas och arbeta i Sverige, mottagandet av asylsökande, medborgarskap, samt återvändande av personer som fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd. Utgiftsområdet innefattar myndigheterna Migrationsverket, Sveriges Domstolar, Polismyndigheten och Kriminalvården.

Inom utgiftsområdet finansieras Migrationsverkets förvaltningsutgifter, utgifter för ersättningar och bostadskostnader, utgifter för offentliga biträden och utgifter för avvisade och utvisade. Vidare finansieras verksamheten vid migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen, deltagande i EU-samarbete och annat internationellt samarbete, samt EU-fonder inom området.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 8 Migration

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
1:1 Migrationsverket	4 550	4 444	4 393	4 421	4 354	4 279
1:2 Ersättningar och bostadskostnader	5 058	4 936	4 240	2 880	2 390	2 560
1:3 Migrationspolitiska åtgärder	114	128	127	128	105	105
1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål	949	962	861	771	740	780
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	278	250	198	227	227	227
1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	294	402	312	362	335	335
1:7 Utresor för avvisade och utvisade	291	349	244	324	329	329
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	119	155	154	155	376	690
Äldre anslag						
2019 1:9 Tillfälligt stöd till kommuner för ensamkommande unga asylsökande m. fl.	195					
Totalt för utgiftsområde 08	11 847	11 626	10 530	9 268	8 856	9 305

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivå 2021–2023. Utgiftsområde 8 Migration.

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	11 446	11 446	11 446
Pris- och löneomräkning ²	118	161	223
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-558	-1 200	768
varav BP21 ³	38	-74	-12
Volym	-1 738	-1 518	-3 098
Överföring till/från andra utgiftsområden		0	0
Övrigt	0	-34	-34
Ny utgiftsram	9 268	8 856	9 305

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Ramnivå 2021 realekonomiskt fördelat. Utgiftsområde 8 Migration.

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	3 136
Verksamhetsutgifter ²	6 124
Investeringar ³	8
Summa utgiftsram	9 268

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.2 Målet för utgiftsområdet

Målet som riksdagen har fastslagit för utgiftsområdet är att säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten och som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser, främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring och tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter samt fördjupar det europeiska och internationella samarbetet (prop. 2009/10:1 utg.omr. 08, bet. 2009/10: SfU2, rskr. 2009/10:132).

2.3 Resultatredovisning

2.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I syfte att förbättra bedömningen av måluppfyllelsen har de centrala resultatindikatorerna justerats något sedan föregående budgetproposition.

Målet för utgiftsområdet delas upp i fyra delar för att säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik som

1. värnar asylrätten,
2. inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser och främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring,
3. tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter,
4. fördjupar det europeiska och internationella samarbetet.

Centrala resultatindikatorer för bedömning av del 1 om att ”värna asylrätten”:

- andel avgjorda och öppna ärenden inom författningsstyrd tid¹,
- vistelsetid från inkommen asylansökan till utskrivning ur Migrationsverkets mottagande inom olika ärendekategorier,
- andel mål i migrationsdomstol som avgjorts inom de av regeringen uppställda verksamhetsmålen om en rimlig handläggningstid²,
- andel mål i migrationsdomstol som lett till ändrad utgång,
- antal utresor.

Centrala resultatindikatorer för bedömning av del 2 om att ”inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser och främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring”:

- andel avgjorda och öppna anknytnings-, arbetsmarknads- samt studerandeärenden inom författningsstyrd tid³,
- genomsnittlig handläggningstid för anknytnings-, arbetsmarknads- samt studerandeärenden,
- andel mål i migrationsdomstol som lett till ändrad utgång.

Det finns inga indikatorer som mäter hur migrationspolitiken har tillvaratagit och beaktat migrationens utvecklingseffekter (del 3) eller fördjupat det europeiska och internationella samarbetet (del 4). Därför görs en kvalitativ bedömning av måluppfyllelsen inom dessa områden.

¹ Den författningsstyrda tiden är 180 dagar för asylärenden.

² Tid till avgörande i måltypen för ensamkommande barn är maximalt två månader, för verkställighetsmål maximalt en månad, för övriga avlägsnandemål maximalt fyra månader samt för övriga migrationsmål maximalt fem månader.

³ Den författningsstyrda tiden skiljer sig åt mellan olika ärendeslag. Den är 120 dagar för arbetsmarknadsärenden och 180 dagar för studerandeärenden. När det gäller ärenden om anknytning är den 270 dagar för förstagångsärenden och 180 dagar för förlängningsärenden.

Migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen omfattas av de övergripande målen för den dömande verksamheten som redovisas under utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

2.3.2 Del 1 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten

Förutsättningar för god måluppfyllelse

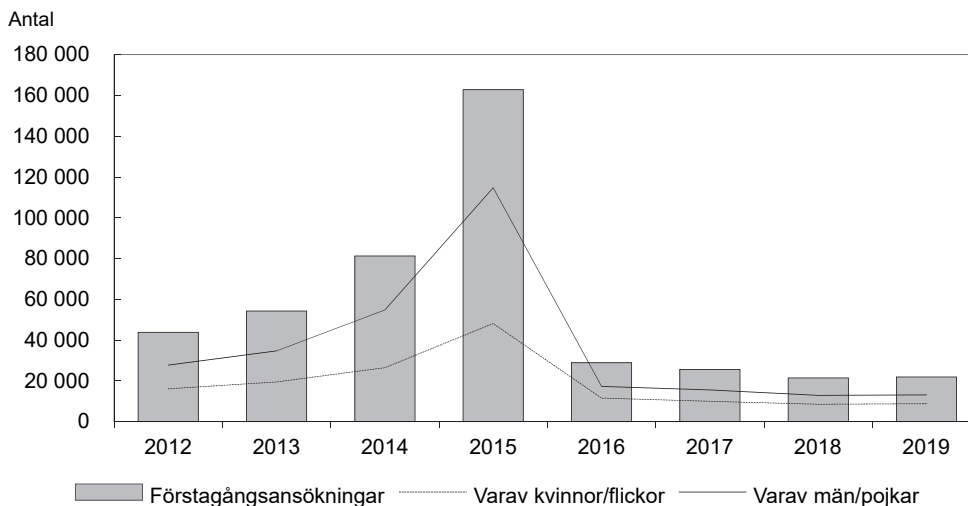
För att migrationspolitiken ska vara långsiktigt hållbar och värna asylrätten behöver de asylsökande som har skyddsskäl beviljas uppehållstillstånd och bosättas i kommun, och de som får ett lagakraftvunnet av- eller utvisningsbeslut lämna landet. Vidare måste Migrationsverket och andra ansvariga myndigheter bedriva en effektiv verksamhet där de sökande får en snabb prövning som håller en hög rättslig kvalitet. Långa handläggningstider och vistelsetider i Migrationsverkets mottagande leder till höga kostnader för staten och motverkar såväl etablering som återvändande. Det är därför viktigt att tiden från ansökan till beslut hålls så kort som möjligt. Beslutsfattandet måste också vara förutsebart och enhetligt.

Fler asylärenden avgjordes inom författningsstyrd tid

Asylprövningen påverkas av en rad faktorer som ligger utom Migrationsverkets, migrationsdomstolarnas och andra myndigheters kontroll. Sådana faktorer är exempelvis vilken nationalitet de asylsökande har och hur stor andel av ärendena som är utredningskrävande. Dessa faktorer varierar över tid vilket kan försvåra jämförelser mellan åren.

Flerdubbling av antalet förlängningsansökningar

Under senare år har antalet nya asylsökande i Sverige varit relativt stabilt och uppgick 2019 till knappt 22 000, se diagram 2.1. Könsfördelningen bland nya asylsökande har under de senaste fyra åren i stort sett varit oförändrad, 40 procent kvinnor och 60 procent män. Trenden med ett minskat antal förstagångsärenden avseende ensamkommande barn fortsatte. Cirka 900 ensamkommande barn sökte asyl 2019, vilket är det lägsta antalet sedan 2006 då antalet uppgick till cirka 800. Av de cirka 900 var 78 procent i åldrarna 13 till 17 år och fördelningen mellan pojkar och flickor var 72 respektive 28 procent. Andelen ensamkommande barn utgjorde under 2019 fyra procent av antalet asylsökande, samma andel som 2018.

Diagram 2.1 Antal inkomna förstagångsansökningar asyl, fördelat på kön

Inkomna förstagångsansökningar exklusive personer som beviljats uppehållstillstånd i Sverige som vidarebosatta i Sverige, så kallade kvotflyktingar.

Källa: Migrationsverket.

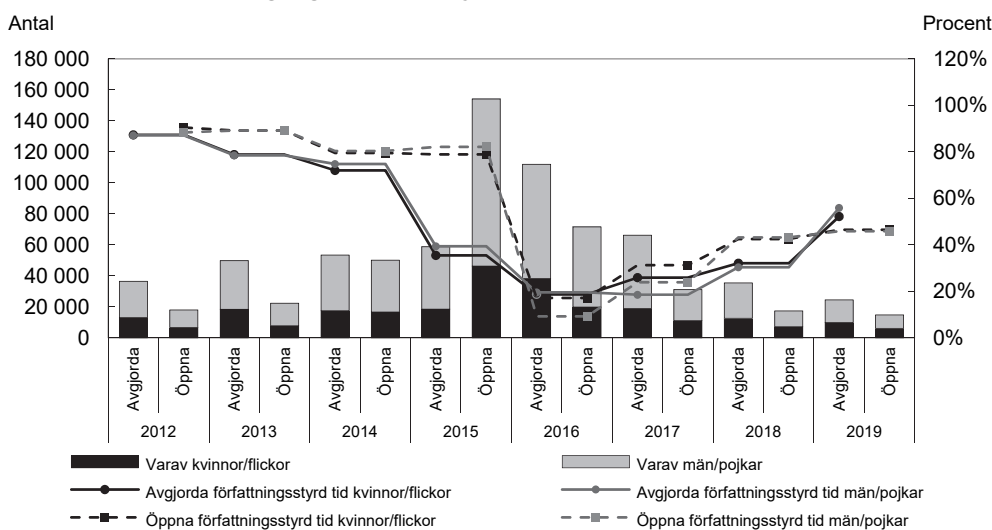
När det gäller inkomna förlängningsansökningar ökade de under 2019 till drygt 36 000 från drygt 7 000 året innan. Detta eftersom ett stort antal tidsbegränsade uppehållstillstånd, som beviljades enligt lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige, löpte ut 2019. Antal förlängningsärenden avseende ensamkommande barn minskade med 18 procent från 440 till 360. Fördelningen mellan pojkar och flickor var 74 respektive 26 procent.

Färre asylärenden avgjordes men fler avgjordes inom författningsstyrd tid

Sammantaget avgjordes drygt 2 400 färre asylärenden jämfört med 2018. Antalet avgjorda förstagångsänden minskade med knappt 10 900, medan antalet avgjorda förlängningsärenden ökade med drygt 8 500. Förlängningsärendena utgjorde hela 45 procent av totalt cirka 32 300 avgjorda ärenden, vilket är en ökning med 21 procentenheter.

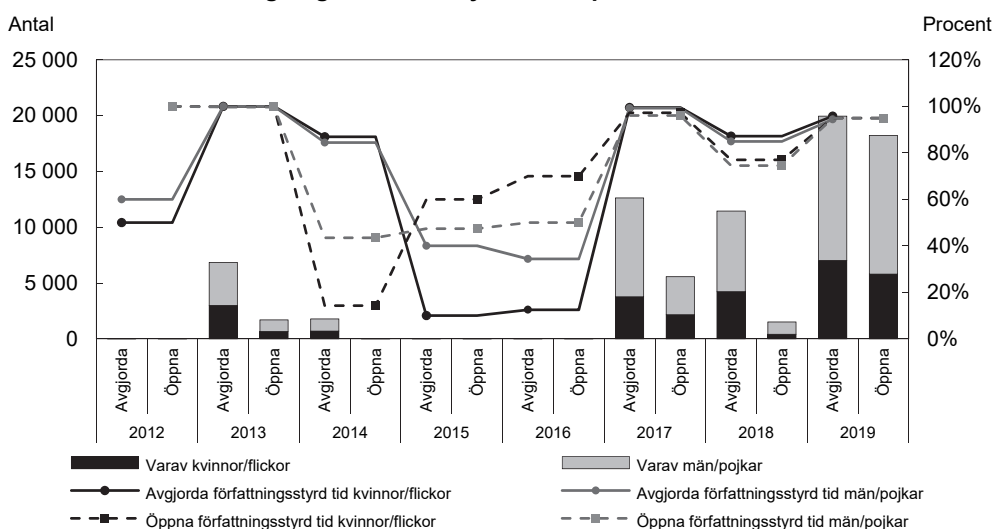
Totalt antal ärenden som avgjordes inom författningsstyrd tid ökade från cirka 20 800 till 32 200 och utgjorde 73 procent av totalt antal avgjorda ärenden. Andelen avgjorda ärenden inom författningsstyrd tid förbättrades därmed och ökade med totalt 28 procentenheter. Förstagångsänden ökade med 23 procentenheter medan förlängningsärenden ökade med 9 procentenheter. Av andelen ärenden som avgjordes inom författningsstyrd tid var 41 procent förstagångsänden, vilket var en minskning med 12 procentenheter jämfört med 2018. Förlängningsärenden är mindre tids- och utredningskrävande än förstagångsänden och andelen utredningskrävande ärenden var därmed lägre än året innan. Se diagram 2.2 och 2.3 över utvecklingen av avgjorda samt öppna förstagångsänden respektive förlängningsärenden under perioden 2012 till 2019.

Diagram 2.2 Andel avgjorda och öppna förstagsärenden asyl inom författningsstyrd tid, samt totalt antal avgjorda och öppna förstagsärenden asyl fördelat på kön

Exklusive personer som beviljats uppehållstillstånd i Sverige som vidarebosatta i Sverige, så kallade kvotflyktingar.
Källa: Migrationsverket.

Diagram 2.3 Andel avgjorda och öppna förlängningsärenden asyl inom författningsstyrd tid, samt totalt antal avgjorda och öppna förlängningsärenden asyl fördelat på kön

Exklusive personer som beviljats uppehållstillstånd i Sverige som vidarebosatta i Sverige, så kallade kvotflyktingar.
Källa: Migrationsverket.

Totalt antal avgjorda ärenden som rör ensamkommande barn minskade med nära hälften till cirka 1 030, vilket till stor del berodde på den betydande avarbetning som gjordes i denna ärendekategori under 2018. Utöver dessa ärenden avgjordes cirka 600 ärenden där personen blivit myndig under asylprocessen och ytterligare cirka 200 där personen uppgett sig vara ensamkommande barn men där det i ett senare skede bedömts att personen var myndig.

Antalet öppna asylärenden fortsätter att minska

Antalet öppna förstagsärenden hos Migrationsverket var i slutet av året lägre än året innan. När det gällde förlängningsärenden skedde istället en ökning till följd av fler inkomna ärenden. Sammantaget innebar det att totalt antal öppna ärenden vid utgången av året ökade. Samtidigt ökade andelen öppna ärenden inom författningsstyrd tid, både för förstags- och förlängningsärenden. Det innebar att

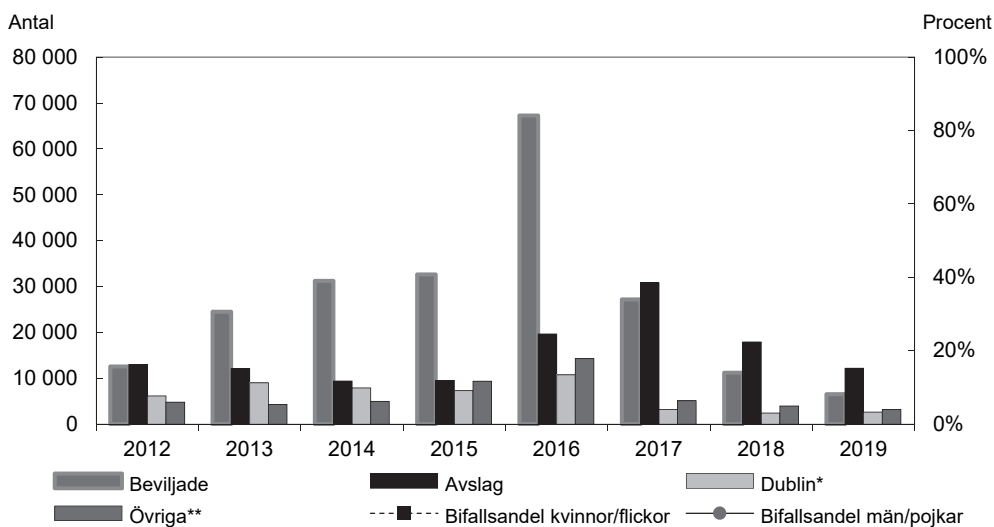
andelen öppna äldre ärenden minskade. Förstagångsärenden ökade med cirka tre procentenheter och låg vid utgången av året på 46 procent. När det gäller öppna förlängningsärenden var 95 procent inom författningsstyrd tid, vilket var en förbättring med cirka 20 procent.

Andelen som beviljas uppehållstillstånd fortsätter att minska

Andelen förstagångsansökningar som bifalls av Migrationsverket fortsatte att sjunka och hade nästan halverats sedan 2016 då den var som högst, se diagram 2.4. Förändringen i förhållande till 2018 berodde huvudsakligen på en ökad andel sökande från länder med en hög avslagsfrekvens. Utvecklingen över tid var densamma för både kvinnor och män, men andelen bifall för flickor och kvinnor låg högre än för pojkar och män. En anledning till det var att fler flickor än pojkar kommer från Eritrea, Somalia eller Syrien, länder som har en högre bifallsandel än genomsnittet. En annan förklaring var att kvinnor från exempelvis Afghanistan, Irak och Somalia som saknar ett manligt nätverk riskerade att bli utsatta för förföljelse på grund av kön och att andelen kvinnor från dessa länder ökade i förhållande till andelen män från dessa länder.

För förlängningsärenden har bifallsfrekvensen varit stabil de senaste åren och låg 2019 på 98 procent. Ingen skillnad fanns mellan kvinnor och män.

Diagram 2.4 Avgjorda förstagångsärenden asyl utifrån utgång i ärendet samt bifallsandel i förstagångsärenden fördelat på kön

Avser beslut i första instans dvs. som fattats av Migrationsverket och är exklusive personer som beviljats uppehållstillstånd i Sverige som vidarebosatta i Sverige, så kallade kvotflyktingar.

*Asylprövningen ska övertas av annan stat enligt den så kallade Dublinförordningen, dvs. Sverige prövar inte ansökan i sak.

**Övriga ansökningar Migrationsverket inte prövat i sak, exempelvis avskrivna ansökningar. En ansökan avskrivs bl.a. när den sökande avviker eller återtar sin ansökan.

Källa: Migrationsverket.

Antal inkomna mål till migrationsdomstolarna ökade totalt sett under 2019 med knappt 6 900 eller 14 procent. Mål angående av- eller utvisning minskade däremot med drygt 6 000. Mål gällande ensamkommande barn minskade från cirka 500 till 150.

Antal avgjorda mål ökade totalt med knappt 13 300 eller 26 procent. Drygt 13 250 avgjorda mål avsåg övriga migrationsmål, där bland andra viseringsmål och mål rörande dröjsmålstalan ingick. Antalet öppna mål, även kallat balanserade mål, minskade med cirka 6 700, varav 91 procent utgjordes av måltypen avlägsnandemål asyl.

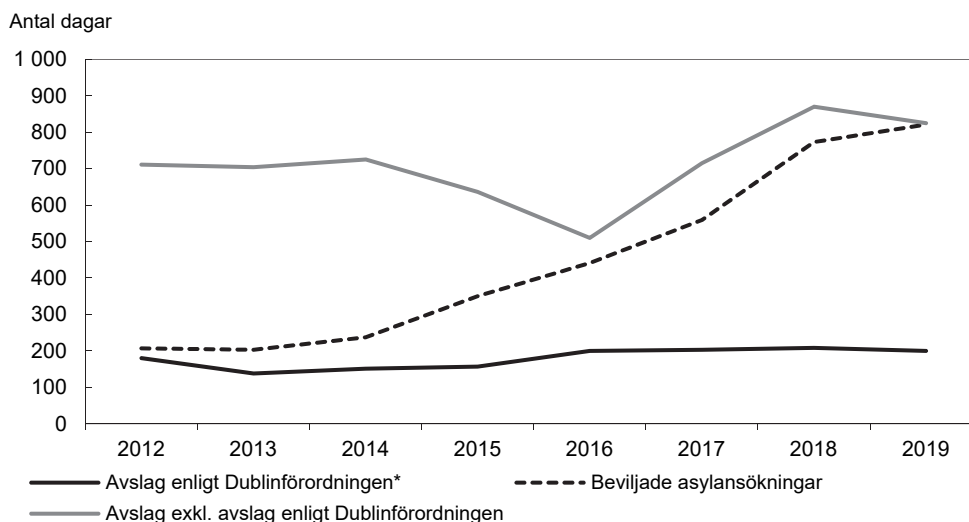
Trendbrott i vistelsetiden från ansökan om asyl till utskrivning ur Migrationsverkets mottagande

Den sammanlagda vistelsetiden i Migrationsverkets mottagande avser tiden från att asylansökan lämnas in tills den sökande skrivs ut ur mottagandet. Vistelsetidens längd påverkas, förutom av Migrationsverkets handläggning, av flera andra aktörer och deras insatser som, t.ex. migrationsdomstolarnas arbete med att avgöra mål och kommunernas mottagande av nyanlända för bosättning. Den enskildes vilja att återvända självmant eller länders vilja att återta sina egna medborgare som ska återvända påverkar också eftersom vuxna med minderåriga barn skrivs ut ur mottagandet först när de lämnar landet. Vistelsetiden är en central indikator för att bedöma effektiviteten i asylprocessen som helhet. Handläggningstider hos Migrationsverket, migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen säger mer om effektiviteten hos respektive instans.

Vistelsetiden för de som lämnat mottagandet redovisas utifrån utgång i ärendet i diagram 2.5. Då de personer som lämnat mottagandet ett visst år kan ha fått sitt ärende prövat tidigare år, är vistelsetiden inte ett mått för effektiviteten ett givet år utan på hur väl asylsystemet fungerar i stort. Att det 2019 skedde ett trendbrott i vistelsetid för de som lämnade Migrationsverkets mottagande var således ett resultat av både insatser under året samt tidigare insatser som exempelvis avarbetning av äldre ärenden under 2018.

Vistelsetiden består främst av den genomsnittliga handläggningstiden hos Migrationsverket och migrationsdomstolarna, samt tiden från beslut om uppehållstillstånd till bosättning i kommun. Se de följande avsnitten om handläggningstider samt tid till bosättning.

Diagram 2.5 Genomsnittlig vistelsetid för samtliga personer som lämnat mottagandet, utifrån utgång i ärendet

*Asylprövningen ska övertas av annan stat enligt den så kallade Dublinförordningen, dvs. Sverige prövar inte ansökan i sak.

Källa: Migrationsverket.

Kortare vistelsetider för personer vars ansökan avslagits

Vistelsetiden för personer som fick avslag sjönk med cirka 50 dagar och bröt därmed trenden med en uppåtgående vistelsetid sedan 2016, se diagram 2.5. För gruppen ensamkommande barn som fått avslagsbeslut ökade dock vistelsetiden med drygt 100 dagar.

För personer som beviljades uppehållstillstånd ökade vistelsetiden med cirka 50 dagar eller sex procent. En större andel av de beviljade uppehållstillstånden beslutades av migrationsdomstolarna eller av Migrationsverket efter återförvisning från domstol, vilket utgjorde den främsta orsaken till förlängda vistelsetider. Vistelsetiden för denna kategori har ökat varje år sedan 2014, men ökningen avtog 2019 och var inte lika stor som tidigare år. För ensamkommande barn som beviljades uppehållstillstånd minskade tiderna betydligt, från cirka 700 till 400 dagar.

Minskad genomsnittlig handläggningstid hos Migrationsverket men ökad hos migrationsdomstolarna

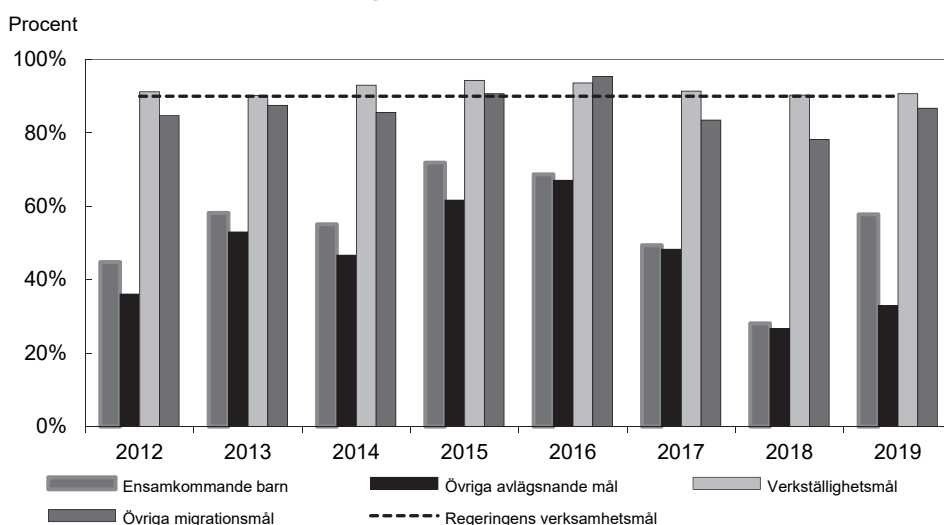
Likt vistelsetiden kan handläggningstiden för ett visst ärende pågå under fler än ett verksamhetsår, dvs. handläggning av ett ärende kan börja ett visst år och fortsätta in på kommande år. Hela handläggningstiden för ett avslutat ärende inkluderas i den tid som redovisas för det aktuella året.

Migrationsverkets handläggningstider minskade jämfört med året innan med cirka 220 dagar för förstagångsärenden, från knappt 510 till 290 dagar. När det gäller förlängningsärenden minskade den från 100 till knappt 70 dagar. Ingen nämnvärd skillnad fanns mellan kvinnor och män. De förkortade handläggningstiderna var bl.a. resultatet av att myndigheten i ett större antal ärenden än tidigare lyckades minska tiden mellan olika handläggningsåtgärder samt att många äldre ärenden avgjordes under 2018.

Vid migrationsdomstolarna ökade den genomsnittliga handläggningstiden, även kallad omloppstid, i asylmål med cirka 90 dagar, se diagram 2.6. Skillnader mellan könen kan inte redovisas för handläggningstiden i domstol eftersom ett mål kan avse en hel familj och således inkludera både kvinnor och män, flickor och pojkar.

Ärenden och mål som rör ensamkommande barn prioriterades av både Migrationsverket och migrationsdomstolarna. Den totala genomsnittliga handläggningstiden för ensamkommande barn minskade vid bägge instanser och mest vid Migrationsverket.

Diagram 2.6 Andel mål i migrationsdomstol som avgjorts inom de av regeringen uppställda verksamhetsmålen om en rimlig handläggningstid för respektive måltyp

Tid till avgörande i måltypen för ensamkommande barn är maximalt två månader, för verkställighetsmål maximalt en månad, för övriga avlägsnandemål maximalt fyra månader samt för övriga migrationsmål maximalt fem månader.

Källa: Migrationsverket.

Minskad väntetid från beviljat uppehållstillstånd till bosättning i kommun

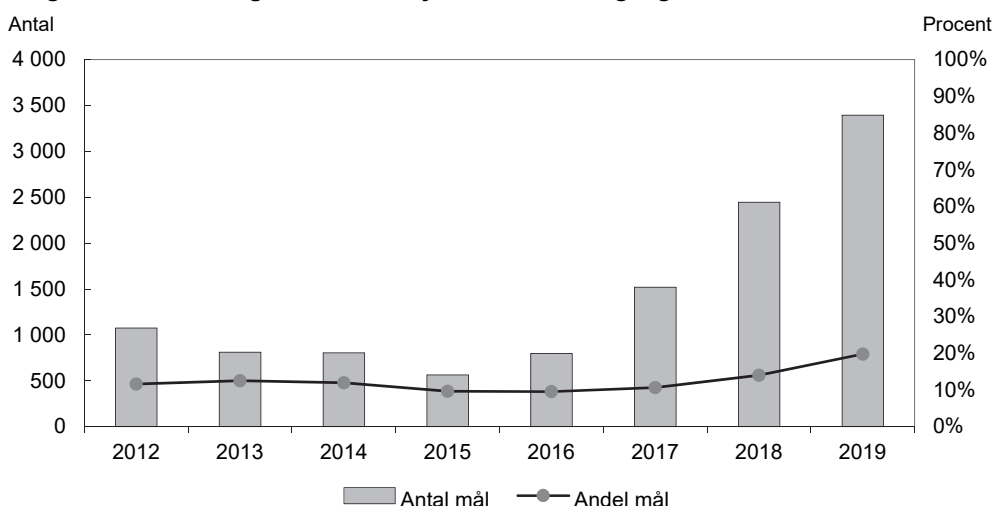
Drygt 9 200 personer, omfattades av anvisningar till kommun enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. 8 800 personer, varav 4 500 män och pojkar respektive 4 300 kvinnor och flickor, togs emot under året medan 400 fortfarande väntade på att bli mottagna vid årsskiftet. Det inkluderar beslut om anvisningar av 5 000 vidarebosatta som Migrationsverket har haft i uppdrag att överföra till Sverige. Den genomsnittliga tiden från beslut om uppehållstillstånd till det att bosättning i kommun skedde minskade med 46 dagar 2019 till totalt 111 dagar. Anledningen var bl.a. att Migrationsverket kunde anvisa personer löpande till kommunerna medan myndigheten i början av 2018 hade ett stort antal öppna ärenden som väntade på anvisning. I genomsnitt var tiden från beslut om uppehållstillstånd till bosättning i kommun 106 dagar för män och pojkar respektive 117 dagar för kvinnor och flickor.

Andelen fall av försenat mottagande av kommunerna, dvs. då den maximala tidsfristen på två månader från beslut om anvisning till mottagande överskreds, minskade med 14 procentenheter. Under året togs 86 procent av alla anvisade från anläggningsboende emot av kommuner inom författningsstyrd tid.

Rättslig kvalitet i asylprövningen

För att bedöma den rättsliga kvaliteten i asylprövningen används indikatorn andelen mål i migrationsdomstolarna som har lett till ändrad utgång. Den indikerar om Migrationsverkets beslut har varit materiellt och formellt riktiga. En ökad andel mål med ändrad utgång eller som återförvisas till Migrationsverket för ny handläggning kan emellertid inte alltid förklaras av felaktig rättstillämpning och brister i handläggningen. Migrationsdomstolarna kan t.ex. ändra utgång eller återförvisa mål när förhållandena i ursprungslandet förändrats eller när nya yrkanden eller ny bevisning tillkommit i ärendet. I och med att det kan finnas andra orsaker till att mål ändras i migrationsdomstolarna används Migrationsverkets kvalitetsuppföljning som en kompletterande indikator för den rättsliga kvaliteten. I dessa uppföljningar granskas både beslut om avslag och bifall vilket också är ett skäl att använda uppföljningarna som en kompletterande indikator.

Den stigande trenden för andel mål med ändrad utgång i domstol fortsatte och ökade med cirka sex procentenheter 2019, se diagram 2.7. Enligt Migrationsverkets tertialvisa analyser förklarades detta huvudsakligen av den nya möjligheten till uppehållstillstånd för studier på gymnasial nivå, som finns i lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige och som infördes den 1 juli 2018. Ansökningar som Migrationsverket tidigare avslagit kunde som en följd av lagändringen bifallas i domstol. Så var fallet för cirka 2 600 personer som efter att ha överklagat Migrationsverkets avslagsbeslut beviljades uppehållstillstånd för gymnasiestudier. Merparten av dessa beslut fattades under 2019, resten under 2018.

Diagram 2.7 Avlägsnandemål asyl med ändrad utgång

Inkluderar mål där den sökande beviljats uppehållstillstånd för gymnasiestudier efter att ha överklagat till domstol.
Källa: Domstolsverket.

Sedan 2016 har Migrationsverket årligen genomfört nationella uppföljningar av den rättsliga kvaliteten i asylprövningen. Under 2019 följde myndigheten upp delprocesserna vidarebosättning och Dublin. Uppföljningarna visade på ett gott resultat vad gäller om ärendet hade utretts i enlighet med sin beskaffenhet och om utgången i ärendet var korrekt.

Under året gjorde Migrationsverket även en kvantitativ uppföljning av den rättsliga kvaliteten i samband med att projektet Asylrättens kärna avslutades. Projektet syftade till att höja kvaliteten i värdering av den sökandes muntliga utsaga och bedömning av den sökandes framtida risk vid ett återvändande. Det framgick av uppföljningen att utgången i en halv procent av ärendena, motsvarande ett ärende, bedömdes vara felaktig. I 2,5 procent var den diskutabel, medan utgången i 97 procent av ärendena var korrekt. Av en kartläggning framkom det att det sannolikt fanns brister i enhetligheten när det gäller ärenden där konversion eller ateism återopas. Migrationsverket kommer därför under 2020 undersöka orsaken till det för att säkerställa kvalitet och likformig tillämpning.

Sammantaget bedöms inte den rättsliga kvaliteten ha försämrats, trots ökningen av andel mål med ändrad utgång.

Migrationsverket har arbetat samlat med frågorna om jämställdhetsintegrering, arbetet som hbtq-strategisk myndighet, kunskapslyftet för barnets rättigheter, könsrelaterat våld och människohandel i en handlingsplan som har det övergripande målet att alla sökande ska behandlas likvärdigt oavsett kön, könsuttryck och sexuell läggning och oavsett om den sökande är ett barn eller en vuxen.

Minskat antal utresor

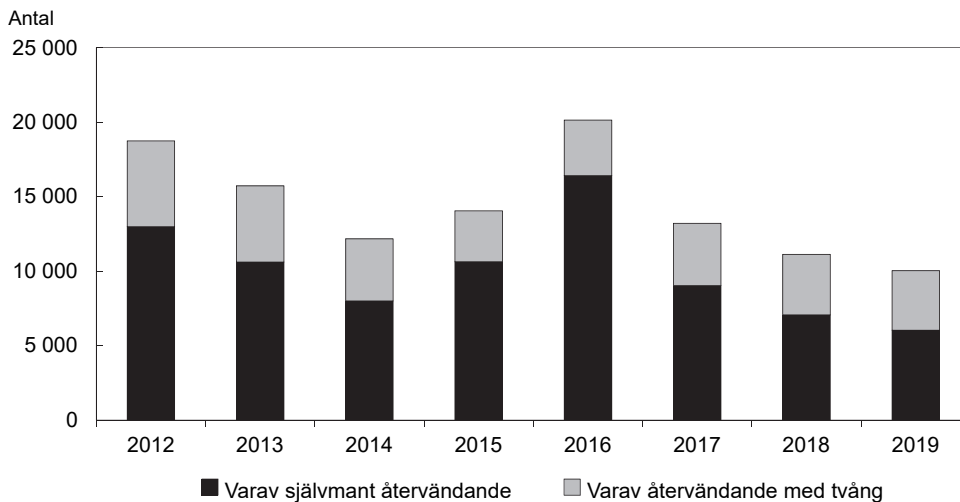
Många olika faktorer påverkar hur många personer som återvänder, t.ex. ärendesammansättning och medborgarskap. Återvändandet ska i första hand ske självmant och om det inte är möjligt verkställs beslutet om av- eller utvisning med tvång.

Sammantaget återvände 10 000 personer under 2019, vilket är något färre än under 2018, se diagram 2.8. Av dessa gjorde 60 procent det självmant. Fler män än kvinnor återvände vilket är ett resultat av att fler män än kvinnor sökte asyl. Sedan 2010 har

cirka 60 procent av återvändandeärendena avslutats genom att personen lämnat Sverige. Det är en väsentligt högre nivå än EU-genomsnittet.

Nära 6 000 beslut om av- eller utvisning överlämnades till Polismyndigheten för verkställighet på grund av att personen avvikit, vilket var cirka 250 färre än 2018. Av dessa avsåg drygt en procent personer som var ensamkommande barn vid ansökningstillfället och majoriteten, cirka 77 procent, av de avvikna var män eller pojkar. Antalet beslut som lämnades över till Polismyndigheten för verkställighet med tvång uppgick till cirka 1 700, vilket var 350 färre än 2018. Av dessa var 70 procent män eller pojkar och 30 procent kvinnor eller flickor.

Diagram 2.8 Totalt antal utresor fördelade på självmant återvändande och återvändande med tvång

Källa: Migrationsverket.

Förvarstagande används för att säkerställa att en person är tillgänglig så att ett beslut om av- eller utvisning kan verkställas, eller för att utreda identitet eller rätt att vistas i landet. Beslut om förvarstagande fattas av Migrationsverket, Polismyndigheten eller migrationsdomstolarna. Regeringen har under de senaste åren tillfört medel för att antalet förvarsplatser ska öka.

Genom öppnandet av ett nytt förvar samt förtätning på befintliga, utökades antalet platser under året med 111 och uppgick vid utgången av året till 528 platser. Det är drygt en 100 procentig ökning sedan utbyggnaden av förvarsverksamheten påbörjades 2016. Beläggningsgraden var under året närmare 100 procent och den genomsnittliga förvarstiden minskade från 29 till 28 dagar. Av det totala antalet avslutade förvarsvistelser, cirka 4 300, avsåg knappt 400 kvinnor och drygt 3 900 män. I genomsnitt vistades kvinnor sju dagar kortare i förvar jämfört med män, vilket förklaras av att kvinnorna i högre utsträckning kom från länder dit återvändande lättare kunde genomföras.

2.3.3 Del 2 – En långsiktig hållbar migrationspolitik som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser och främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring

Förutsättningar för god måluppfyllelse

För att nå målet om att inom ramen för den reglerade invandringen underlätta rörlighet och främja den behovsstyrda arbetskraftsinvandringen krävs bl.a. att prövning av ärenden om uppehålls- och arbetstillstånd är effektiv och har en hög rättslig kvalitet.

Inom området för arbetskraftsinvandring har riksdagen beslutat ett antal tillkännagivanden. Riksdagen har tillkännagett att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag om införande av direktåtkomst för Migrationsverket till vissa uppgifter hos andra myndigheter och om ett uppdrag till Migrationsverket som syftar till ett förstärkt arbete mot missbruk av reglerna för arbetskraftsinvandring (bet. 2016/17:SfU17 punkt 5, rskr. 2016/17:236). Riksdagen har också tillkännagett att regeringen bör vidta ytterligare åtgärder för att utveckla regelverket och tillämpningen av regelverket för arbetskraftsinvandringen (bet. 2016/17:SfU22 punkt 1, rskr. 2016/17:318). Vidare har riksdagen tillkännagett att regeringen skyndsamt ska återkomma med ett lagförslag som kan träda i kraft så snart som möjligt, dock senast den 1 juli 2018, som stärker proportionaliteten och säkerställer att en arbetskraftsinvandrare inte ska utvisas på grund av att arbetsgivaren utan uppsåt begått mindre eller obetydliga fel i fråga om villkoren för arbetstillstånd, även om felet upptäcks efter det att tillståndstiden löpt ut eller om Migrationsverket uppmärksammat det (bet. 2017/18: SfU7 punkt 2, rskr. 2017/18:41). Riksdagen har tillkännagett det som utskottet anför om att förkorta handläggningstiderna för arbetstillstånd och utöka den digitala hanteringen och om ett regeringsuppdrag till Migrationsverket som syftar till ett förstärkt arbete mot missbruk av reglerna om arbetskraftsinvandring (bet. 2017/18:SfU17 punkterna 8 och 11, rskr. 2017/18:208). Slutligen har riksdagen tillkännagett att regeringen senast den 1 maj 2020 ska ge utredningen om åtgärder för att attrahera internationell kompetens och motverka utnyttjande av arbetskraftsinvandrare nya direktiv (bet. 2019/20:SfU25 punkt 1, rskr. 2019/20:198).

Migrationsverket har kommit in med en hemställan om förordningsändringar för att möjliggöra ett effektivt informationsutbyte med vissa andra myndigheter i ärenden som rör uppehållstillstånd för arbete och andra tillstånd för arbete. I hemställan anges bl.a. att det är möjligt att konstruera informationsöverföringen som ett utlämnande på medium för automatiserad behandling i stället för att använda sig av direktåtkomst och att såväl Migrationsverket som de utlämnande myndigheterna anser att det är den lösning för informationsöverföringen som bör väljas. De av Migrationsverket efterfrågade förordningsändringarna beslutades av regeringen den 20 februari 2020 (SFS 2020:49 och SFS 2020:50) och trädde i kraft den 1 april 2020. Regeringen gör därför bedömningen att det inte finns något behov av att införa direktåtkomst för Migrationsverket. Informationsutbytet är även av betydelse bl.a. för att Migrationsverket ska kunna förhindra missbruk av regelverket för arbetskraftsinvandring, korta ned handläggningstiderna och hantera ärenden digitalt. I förordningen (2019:502) med instruktion för Migrationsverket anges också att myndigheten ska vidta åtgärder för att motverka missbruk av regler, felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Regeringen beslutade dessutom den 6 februari 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. kartlägga olika former av missbruk av reglerna för arbetskraftsinvandring och vid behov lämna författningsförslag eller föreslå andra åtgärder (dir. 2020:8). Enligt tilläggsdirektiv som beslutades den 25 juni 2020 ska utredaren även bl.a. lämna författningsförslag om skärpta straff för arbetsgivare som utnyttjar systemet för arbetskraftsinvandring (dir. 2020:69). Mot

denna bakgrund bedömer regeringen att det inte heller finns något behov av att ge Migrationsverket ett uppdrag om ett förstärkt arbete mot missbruk av reglerna för arbetskraftsinvandring.

Regeringen har i regleringsbrevet för 2017 gett Migrationsverket i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att korta handläggningstiderna avsevärt samt i regleringsbrevet för 2018 och 2019 angett att handläggningstiderna för ansökningar om uppehållstillstånd på grund av bl.a. arbete ska vara så korta som möjligt. I förordningen med instruktion för Migrationsverket anges vidare att myndigheten ska verka för att handläggningstiderna för arbetstillstånd blir så korta som möjligt utifrån ärendets beskaffenhet. Regeringen har följt Migrationsverkets arbete med att genomföra handlingsplanen och kan konstatera att förbättringar skett under 2018 och 2019. I direktiven till den ovan nämnda utredningen (dir. 2020:8) anges också att det genomgående bör beaktas vad som kan göras för att hålla korta handläggningstider samtidigt som kravet på en rättssäker och ändamålsenlig handläggning upprätthålls.

Av gällande praxis följer bl.a. att det ska göras en helhetsbedömning av anställningsvillkoren (MIG 2017:24 och MIG 2017:25). Om en sådan bedömning utmynnar i att förutsättningarna för arbetstillståndet, trots vissa brister, varit uppfyllda innebär det att arbetskraftsinvandraren inte utvisas. Av de ovan nämnda direktiven framgår att utredaren bl.a. ska analysera rättsläget efter Migrationsöverdomstolens avgöranden från 2017 och överväga om ytterligare åtgärder bör vidtas och vid behov lämna författningsförslag (dir. 2020:8). Enligt tilläggsdirektiven ska utredaren lämna författningsförslag som syftar till att utvisningar som sker på grund av försumbara och ursäktliga brister ska upphöra (dir. 2020:69).

När det gäller tillkännagivandet om att regeringen senast den 1 maj 2020 skulle ge utredningen om åtgärder för att attrahera internationell kompetens och motverka utnyttjande av arbetskraftsinvandrare nya direktiv var tidsgränsen för regeringen att besluta om tilläggsdirektiv ungefär fyra veckor. Att på den korta tiden ta fram och bereda tilläggsdirektiv är inte möjligt utan att frångå gängse beredningsrutiner, särskilt inte under en pågående pandemi (covid-19). I direkt anslutning till riksdagens beslut påbörjades ett arbete för att tillgodose tillkännagivandet och tilläggsdirektiv beslutades den 25 juni 2020. Till skillnad från vad riksdagen har tillkännagett bedömer regeringen inte att det är lämpligt att tidigarelägga redovisningen av den första delen av uppdraget från den 1 februari 2021 till den 31 december 2020, eftersom en allt för kort utredningstid kan riskera att leda till mindre genomarbetade förslag. I övrigt får tillkännagivandet anses tillgodosett.

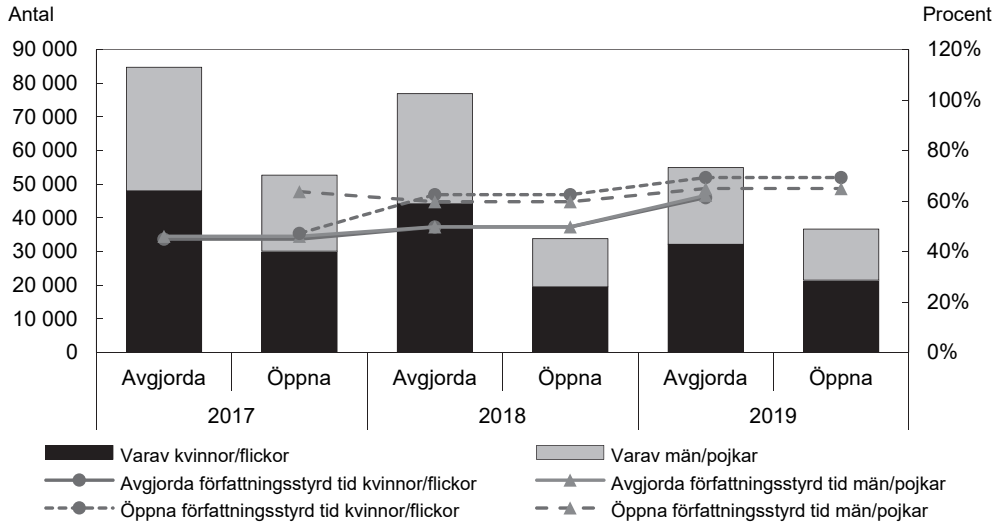
Regeringen bedömer tillkännagivandena om införande av direktåtkomst för Migrationsverket och om ett uppdrag till Migrationsverket som syftar till ett förstärkt arbete mot missbruk av reglerna för arbetskraftsinvandring (bet. 2016/17:SfU17 punkt 5, rskr. 2016/17:236), om att förkorta handläggningstiderna för arbetstillstånd och utöka den digitala hanteringen och om ett uppdrag till Migrationsverket om ett förstärkt arbete mot missbruk (bet. 2017/18:SfU17 punkterna 8 och 11, rskr. 2017/18:208) och om att ge utredningen om arbetskraftsinvandring nya direktiv (bet. 2019/20:SfU25 punkt 1, rskr. 2019/20:198) är slutbehandlade. Övriga tillkännagivanden är inte slutbehandlade.

Färre avgjorda anknytningsärenden men fler avgjorda studerande- och arbetsmarknadsärenden

Antalet inkomna anknytningsärenden under 2019 låg på ungefär samma nivå som under 2018. Trots det minskade antalet avgjorda ärenden med cirka 22 000, eller 29 procent. Andelen ärenden inom författningsstyrd tid ökade med 12 procentenheter, samtidigt som det var cirka 4 000 färre ärenden som avgjordes inom

författningsstyrd tid, se diagram 2.9. Den huvudsakliga anledningen till det var Migrationsverkets anställningsstopp i början av året som ledde till en lägre bemanning inom området.

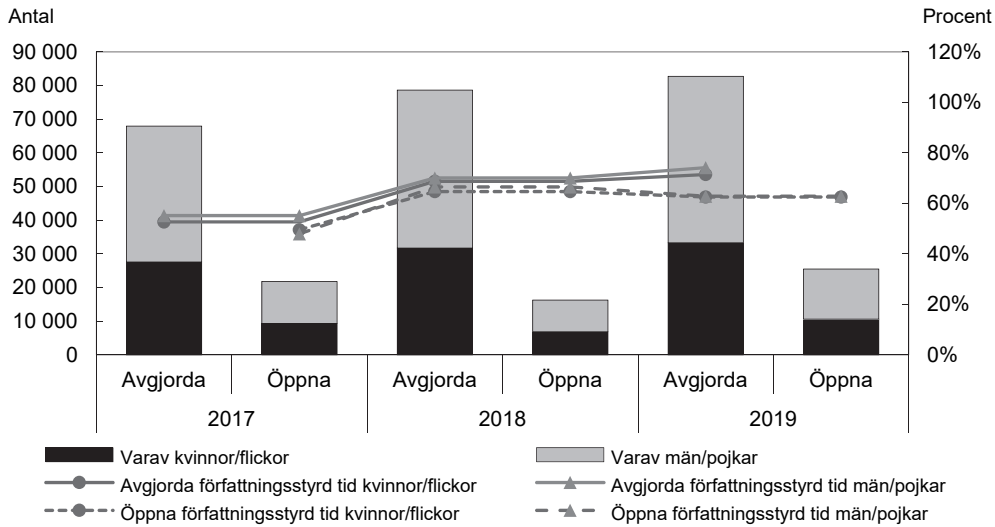
Diagram 2.9 Andel avgjorda och öppna anknyningsärenden inom författningsstyrd tid, samt totalt antal avgjorda och öppna anknyningsärenden fördelat på kön

Källa: Migrationsverket.

Under 2019 ökade totalt antal inkomna arbetsmarknadsärenden från cirka 72 800 till 91 200. Andelen avgjorda arbetsmarknadsärenden inom författningsstyrd tid ökade med cirka 3,5 procentenheter, se diagram 2.10, vilket var en förbättring med cirka 6 000 ärenden. Inom författningsstyrd tid ökade även andelen avgjorda förlängningsärenden, som för arbetsmarknadsärenden generellt sett är mer utredningskrävande än förstagångsärenden, med drygt 4,5 procentenheter. De huvudsakliga anledningarna till att antalet avgjorda ärenden ökade var dels digitalisering av handlägningsprocesserna som ledde till en högre andel webbansökningar och fler kompletta inkomna ärenden, dels en ökad andel ärenden som omfattades av certifieringssystemet. Certifiering av en arbetsgivare innebär att en överenskommelse mellan arbetsgivaren och Migrationsverket tecknas. Överenskommelsen innebär att arbetsgivaren levererar en komplett ansökan via webben och att Migrationsverket fattar beslut inom högst 20 arbetsdagar.

Diagram 2.10 Andel avgjorda och öppna arbetsmarknadsärenden inom författningsstyrd tid, samt totalt antal avgjorda och öppna arbetsmarknadsärenden fördelat på kön

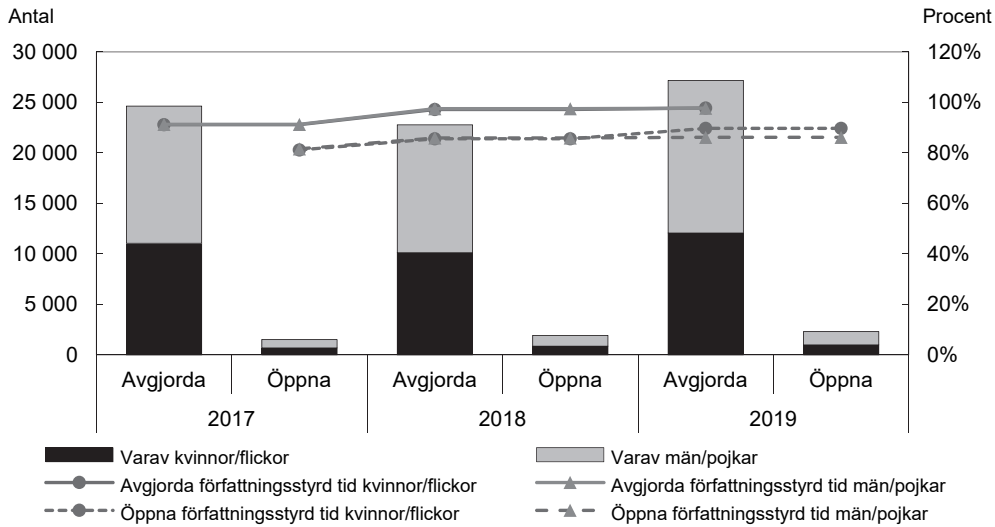
Källa: Migrationsverket.

Inkomna ansökningar om uppehållstillstånd för studier ökade under 2019 med cirka 4 400 till cirka 27 500, där knappt 63 procent av ökningen bestod av förstagsansökningar. För den största ökningen stod främst sökande från Bangladesh, Indien och Pakistan. Även antalet avgjorda ärenden ökade med drygt 4 000 och av de personer som beviljades uppehållstillstånd för studier fick 99 procent sitt beslut innan terminsstart. Likt 2018 avgjordes cirka 98 procent av samtliga studerandeärenden inom författningsstyrd tid trots att antalet inkomna ansökningar var fler. En bibehållen bemanning och en låg personalomsättning på Migrationsverkets enheter som arbetade med studerandeärenden, en tidsbegränsad resursförstärkning vid vissa utlandsmyndigheter och en ökad samverkan med Migrationsverket var de främsta förklaringarna till det ökade antalet avgjorda ärenden och att en större andel beslut fattades innan terminsstart jämfört med 2018.

Under året ökade antalet avsiktsutredningar, dvs. utredningar som har till syfte att avgöra om den sökande har för avsikt att studera i Sverige.

Antalet avslag ökade, i första hand för ansökningar från män. Det var i första hand en följd av att fler sökande, oftast män, bedömdes sakna studieavsikt. Ökningen av avslag sammanföll med ett ökat antal ansökningar från sökande från bl.a. Bangladesh och Pakistan. Skillnaden i avslagsfrekvens mellan kvinnor och män berodde på att det var fler män än kvinnor som sökte uppehållstillstånd för studier från de ovan nämnda länderna.

Diagram 2.11 Andel avgjorda och öppna studerandeärenden inom författningsstyrd tid, samt totalt antal avgjorda och öppna studerandeärenden fördelat på kön

Källa: Migrationsverket.

Ökat antal öppna ärenden om uppehålls- och arbetstillstånd

Antalet öppna anknävningsärenden ökade med knappt 3 000 till totalt cirka 36 700 vid årets utgång, samtidigt som antal öppna ärenden inom författningsstyrd tid ökade med knappt 4 000. Detta då de äldsta och mer utredningskrävande ärendena prioriterades.

Fler inkomna arbetsmarknadsärenden 2019 ledde till att antalet öppna ärenden ökade med cirka 9 200 till totalt cirka 25 500 vid årets utgång. Öppna försttagångsärenden ökade från cirka 9 000 till 16 300 och förlängningsärenden från cirka 7 300 till 9 200. Av de öppna arbetsmarknadsärendena låg knappt 63 procent vid årsskiftet inom författningsstyrd tid, vilket var en försämring med tre procentenheter jämfört med 2018 och innebär att andelen öppna äldre ärenden ökade.

Antalet öppna försttagångsansökningar för studier låg på samma nivå som för 2018, cirka 1 200, medan antalet förlängningsärendena ökade från knappt 700 till drygt 1 000.

Minskad genomsnittlig handläggningstid för anknytnings- och arbetsmarknadsärenden

Den genomsnittliga handläggningstiden för anknytnings- och arbetsmarknadsärenden minskade under 2019 men ökade något för studerandeärenden, se tabell 2.4.

Tabell 2.4 Genomsnittlig handläggningstid för tillståndsärenden 2014–2019

Dagar

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Anknytning	189	250	290	336	320	255
varav flickor/kvinnor	182	245	288	334	318	253
varav pojkar/män	197	258	294	339	323	259
Arbete*	115	146	159	197	122	90
varav flickor/kvinnor	117	151	167	201	127	94
varav pojkar/män	113	143	154	194	119	87
varav förstagsansökningar	103	126	139	141	98	81
varav flickor/kvinnor	110	138	153	151	105	88
varav pojkar/män	99	119	131	134	94	77
varav förlängningsansökningar	135	183	202	285	168	104
varav flickor/kvinnor	129	175	194	274	164	102
varav pojkar/män	139	189	208	294	172	106
Studier*	47	52	70	64	48	52
varav flickor/kvinnor	41	49	66	63	47	49
varav pojkar/män	52	54	73	66	48	55

*Inkluderar anhöriga till arbetstagare och studerande.

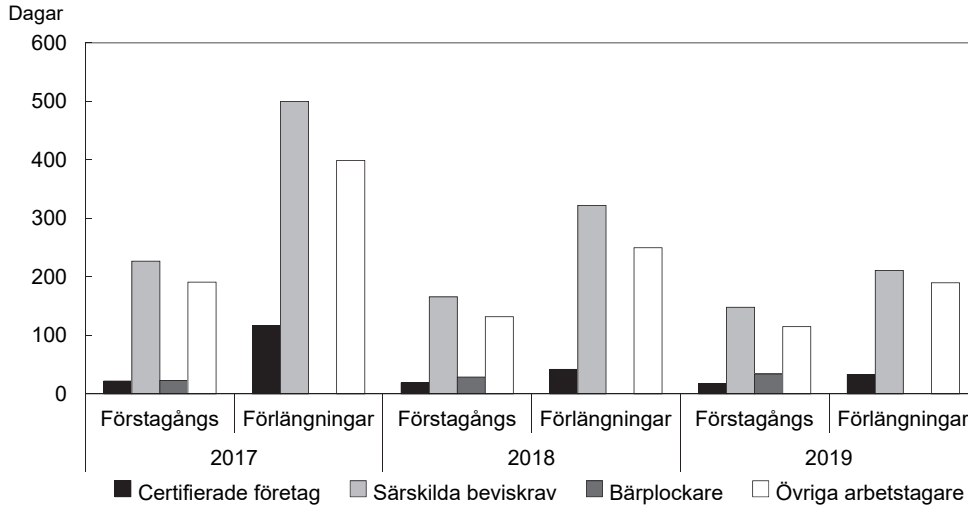
Källa: Migrationsverket.

Den genomsnittliga handläggningstiden för anknytningsärenden minskade både för förstags- och förlängningsärenden, något som förklarades av ökad digitalisering av handlägningsprocessen samt en avarbetning av äldre ärenden. För kvinnor med ett förstagsärende inom anknytning var handläggningstiden längre än för män. Anledningen var att det bland de manliga sökande fanns en större andel minderåriga och att handläggningstiden för ärenden som avser minderåriga generellt var kortare än för vuxna.

Den genomsnittliga handläggningstiden för arbetsmarknadsärenden, dvs. ärenden om arbetstillstånd samt ärenden om uppehållstillstånd för anhöriga till arbetskraftsinvandrare, minskade med 32 dagar jämfört med året innan. Anledningarna till förbättringen är desamma som för fler avgjorda arbetsmarknadsärenden, se s.17. Skillnaden i handläggningstid för arbetsmarknadsärenden mellan kvinnor och män var små, men handläggningstiden var något längre avseende kvinnors förstagsansökan. Det beror på att handläggningstiden för ärenden om uppehållstillstånd som anhörig till en person som har beviljats uppehållstillstånd för arbete generellt sett är längre och att det under 2019 var en större andel kvinnor i denna kategori.

Den genomsnittliga handläggningstiden för beviljade uppehållstillstånd minskade för förstagsärendena, med undantag för bärplockare. Avseende förlängningsärenden minskade handläggningstiderna i samtliga ärendekategorier, se diagram 2.12.

Diagram 2.12 Genomsnittlig handläggningstid för arbetstillståndsärenden

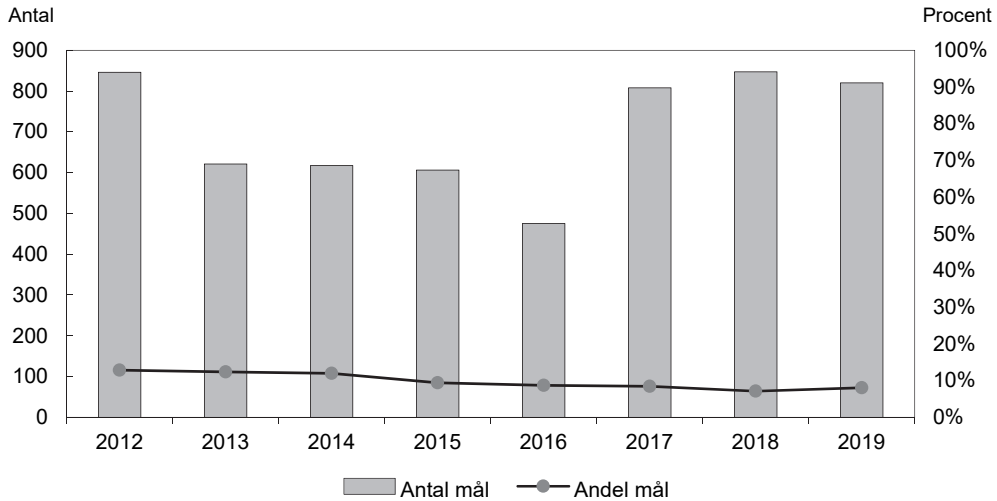
Källa: Migrationsverket.

För studerandeärenden ökade den genomsnittliga handläggningstiden med fyra dagar och handläggningstiden var i genomsnitt längre för män än för kvinnor. Förklaringen till skillnaden är densamma som för avgjorda studerandeärenden, se s. 18.

Fortsatt hög rättslig kvalitet

Andelen mål med ändrad utgång minskade under året för arbetsmarknadsärenden, från åtta till två procent, samt för studerandeärenden från sju till fem procent. Anknytningsärenden låg sedan 2017 kvar på samma låga nivå, två procent. För den sammantagna ändringsfrekvensen på tillståndsmål utan uppdelning, se diagram 2.13.

Diagram 2.13 Uppehållstillståndsmål avseende anknytning, arbete och studier med ändrad utgång

Källa: Domstolsverket.

2.3.4 Del 3 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter

Genom stöd till internationella organisationer och samarbete med myndigheter och civila samhällen i andra länder bidrog Sverige till att främja en långsiktigt hållbar migrationspolitik som beaktar migrationens utvecklingseffekter. Genom aktivt engagemang i Globala forumet för migration och utveckling (GFMD) bidrog regeringen till att utveckla den globala dialogen om kopplingen mellan migration och utveckling. Regeringen har genom ekonomiska bidrag bl.a. möjliggjort civilsamhällets deltagande i GFMD:s möten. Sverige ökade även kunskapen om de migrationsrelaterade delarna av Agenda 2030 genom att bistå FN:s migrationsorganisation, International Organization for Migration (IOM), med lanseringen av en publikation om kopplingen mellan migration och utveckling.

2.3.5 Del 4 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som fördjupar det europeiska och internationella samarbetet

Regeringen verkade för ett stärkt internationellt samarbete och förbättrad global styrning på migrationsområdet samt ett större globalt ansvarstagande i hanteringen av flyktingströmmar. Antagandet av FN:s globala ramverk för säker, ordnad och reglerad migration i december 2018 medförde större krav på IOM att samordna FN på det globala migrationsområdet. Sveriges kärnstöd till IOM 2019 (100 miljoner kronor) bidrog bland annat till att IOM etablerat en policyfunktion. Vidare har kärnstödet stärkt IOM:s kapacitet att koordinera FN:s migrationsnätverk. Sverige bidrog även till genomförandet av det globala flyktingramverket genom att delta aktivt i arbetet med UNHCR:s treårsstrategi för ökad global vidarebosättning. Som medordförande i UNHCR:s kärngrupp för prioriterade flyktingsituationer 2019–2020 drev Sverige på för ett ökat globalt ansvarstagande för personer i behov av internationellt skydd.

Inom EU verkade Sverige för att få till stånd ett reformerat europeiskt asylsystem som är effektivt, rättssäkert, långsiktigt hållbart, humant och medger beslut av hög kvalitet som värnar asylrätten och en solidarisk ansvarsfördelning av asylsökande. Sverige bidrog under 2019 till de gemensamma åtgärder som vidtagits på EU-nivå genom att bl.a. bidra med experter till EU:s asylmyndighet EASO för insatser i Grekland. Sverige deltog även aktivt i EU:s arbete i den yttre dimension, inklusive i regionala migrationsdialoger. Sverige bidrog till stärkt integration för eritreanska flyktingar och dess värdsamhällen i Etiopien genom ett bidrag om en miljon kronor till ett regionalt skyddsprojekt ombesörjt av EU, Trust Fund for Africa.

Migrationsverket bidrog i ett gemensamt projekt med den turkiska migrationsmyndigheten till att stärka skyddet för barn och kvinnor på flykt som utsatts för sexuellt och genusbaserat våld. Migrationsverket deltog också i ett EU-projekt i Serbien som syftar till stärkt asylhantering vilket bl.a. resulterat i en ny asylslagstiftning i landet.

Insatser gjordes även för att främja återintegrering av återvändande migranter. Sverige ingick i det europeiska samarbetsprogrammet European Return and Reintegration Network (ERRIN) som bl.a. erbjöd stöd till återintegrering för dem som har fått avslag på sin asylansökan och ska återvända.

2.4 Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att det övergripande målet för migrationspolitiken delvis har uppnåtts.

Den negativa trenden med ökade vistelsetider för asylsökande ser ut att ha bromsat in under 2019. Vistelsetiderna för sökande som beviljades asyl ökade men kurvan har under året inte stigit lika brant som tidigare och vistelsetiderna för sökande vars ansökan avslogs minskade markant.

Regeringen förväntar sig att Migrationsverket når författningsstyrda handläggningstider inom samtliga ärendeslag till utgången av 2023. Vid utgången av 2019 hade handläggningstiderna för asylärenden förkortats, men låg fortfarande längst från författningsstyrda tider när det gäller förstagsärenden. För anknytnings- och arbetsmarknadsärenden har handläggningstiderna minskat och andelen avgjorda ärenden inom författningsstyrd tid ökat något. Trots det avgjordes enbart cirka 60 procent av anknytningsärendena inom författningsstyrd tid. Nästintill samtliga ansökningar om uppehållstillstånd för studier avgjordes innan terminsstart.

Migrationsdomstolarna har under året avarbetat äldre ärenden vilket lett till längre handläggningstider, även kallad omloppstid, under 2019, men samtidigt skapat bättre förutsättningar för kortare handläggningstider och ökad måluppfyllelse framöver.

Detta sammantaget gör att regeringen bedömer att trenden för vistelsetider och handläggningstider går åt rätt håll.

Det har skett en ökning av andelen överklagade asylmål som lett till ändrad utgång i migrationsdomstol. I många fall beror ändringen av Migrationsverkets beslut på att migrationsdomstolen har beviljat klaganden uppehållstillstånd för gymnasiestudier som infördes den 1 juli 2018. Regeringen gör därför bedömningen att den rättsliga kvaliteten generellt är fortsatt god. Det är samtidigt viktigt att följa upp den framöver. Det indikerar även den interna uppföljning som Migrationsverket har genomfört.

Antalet utresor har fortsatt att minska. Regeringen gör bedömningen att de åtgärder som vidtagits för att öka återvändandet ännu inte har fått avsedd effekt. Den pågående pandemin har vidare påverkat återvändandet i negativ riktning.

Delmålen avseende att ta tillvara och beakta migrationens utvecklingseffekter och att fördjupa det europeiska och internationella samarbetet bedöms som uppnått. Bland annat har Sveriges stöd till IOM 2019 bidragit till att öka organisationens interna förmåga att bistå medlemsstater som efterfrågar FN:s stöd för effektiv migrationshantering.

2.5 Politikens inriktning

Antalet asylsökande i Europa och Sverige har legat på en relativt stabil nivå de senaste tre åren. Utbrottet av sjukdomen covid-19 fick till följd att antalet ansökningar minskade under 2020. Det är svårt att förutse konsekvenserna av pandemin för migrationsflödena under budgetperioden.

Flera utredningar ska bidra till att utveckla den svenska migrationspolitiken

Inom migrationsområdet pågår flera stora utredningar vilka väntas lämna över betänkanden till regeringen under det kommande året.

Den parlamentariskt sammansatta kommitté som har haft i uppdrag att utreda den framtida svenska migrationspolitiken (dir. 2019:32) lämnade sitt betänkande den 15 september 2020. Utformningen av det regelverk som ska gälla när den tillfälliga lagen löper ut den 19 juli 2021 pågår inom Regeringskansliet.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att se över det svenska systemet för arbetskraftsinvandring. Syftet är att göra det lättare för högkvalificerade personer att arbeta i Sverige och motverka s.k. kompetensutvisningar, samtidigt som det tas ett brett grepp om problemen med missbruk och exploatering av arbetskraft.

Regeringen har också gett en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på hur regeringen kan åstadkomma skärpta regler för utvisning på grund av brott. Inriktningen är att utvisning på grund av brott ska användas i fler fall. Utredaren ska även ta ställning till hur skyddet kan stärkas för den som drabbas av hedersrelaterad brottslighet och för offer för människohandel.

Vidare har regeringen gett en utredare i uppdrag att lägga förslag kopplade till det svenska medborgarskapet. Det handlar om ett språk- och samhällskunskapsprov för medborgarskap samt vissa andra frågor om förvärv och förlust av medborgarskap.

Samhällsintroduktion till asylsökande utökas

Samhällsintroduktion ska bli obligatorisk för alla asylsökande. Den befintliga informationen till asylsökande om bland annat rättigheter och skyldigheter föreslås blir mer sammanhängande och mer omfattande. Samhällsintroduktionen ska vara en obligatorisk del av asylprocessen och påbörjas så kort tid som möjligt efter att en ansökan om asyl har registrerats och utgångspunkten ska vara att kvinnor och män ska ha lika förutsättningar att kunna delta.

Kortare handläggningstider och effektiv återvändandeprocess

Migrationsverkets handläggningstider har under senare år förkortats, men är fortfarande för långa inom ett antal ärendeslag. Myndigheten behöver därför fortsätta arbetet med att öka verksamhetens effektivitet.

Balanserna av asylmål vid migrationsdomstolarna är fortfarande omfattande och medför långa handläggningstider. Detta kan försvåra en skyndsam etablering i det svenska samhället för individen och försämrar myndigheternas förutsättningar för en effektiv återvändandeprocess. Regeringen föreslår därför att migrationsdomstolarna ges förbättrade långsiktiga ekonomiska förutsättningar för att kunna bedriva den verksamhet som krävs för att minska balanserna och förkorta handläggningstiderna. Kortare handläggningstider vid migrationsdomstolarna medför även lägre utgifter för staten, bland annat genom minskade utgifter för boende samt för ersättningar till kommuner, regioner och asylsökande.

De personer som har fått ett lagakraftvunnet avvisnings- eller utvisningsbeslut ska återvända så snart som möjligt, om det inte föreligger verkställighetshinder. Merparten av de som återvänder gör det självmant och det är här tyngdpunkten bör ligga framöver. Regeringen har gett Statskontoret i uppdrag att analysera och föreslå åtgärder för att effektivisera verksamheten.

Ökade medel för medfinansiering av den nya asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF)

EU:s Asyl-, migrations- och integrationsfond (AMIF) kommer att förstärkas för budgetperioden 2021–2027 i enlighet med EU:s långtidsbudget. Migrationsverket har fått i uppdrag att förbereda för att vara nationell förvaltande myndighet för fonden och regeringen föreslår att medel tillförs för att möjliggöra ett ändamålsenligt nyttjande av EU:s fondmedel.

Motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott

För att värna legitimiteten i välfärdssystemen behöver förutsättningarna för att effektivt kunna motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott förstärkas. Berörda myndigheter föreslås därför tillföras resurser för ökat fokus på kontroll, uppföljning och återrapportering av felaktiga utbetalningar och för ett antal uppdrag m.m. i enlighet med förslag i betänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59).

Mot ett gemensamt asylsystem i EU som värnar asylrätten

Frågan om hur ansvar för mottagande av asylsökande ska fördelas mellan medlemsstaterna är fortfarande en av de största utmaningar som EU har att hantera. Regeringen ska fortsätta att verka för att EU får en gemensam asyllagstiftning. Det gemensamma asylsystemet måste leda till en jämnare fördelning av asylsökande inom EU. Systemet ska vara effektivt, rättssäkert, långsiktigt hållbart, humant och medge beslut av hög kvalitet som värnar asylrätten. Ett prioriterat område för Europiska kommissionen är att förebygga sekundära förflyttningar inom EU.

Regeringen ska genom långsiktiga migrationsdialoger med prioriterade tredjeländer och regioner stödja EU:s samarbeten för att motverka grundorsaker till irreguljär migration och tvångsfördrivning samt stärka ursprungs-, transitländer och mottagarländer egen kapacitet att hantera alla aspekter av migration med särskilt fokus på asyl- och skyddsfrågor samt återvändande. Vidare ska regeringen verka för genomförande av det globala flykting- respektive migrationsramverket i linje med Agenda 2030.

Sverige ska fortsätta att ta ett ansvar för kvotflyktingar

Sverige ska vara drivande i att, i samarbete med FN:s flyktingorgan UNHCR, öka antalet vidarebosatta i världen och verka för genomförandet av det globala flyktingramverket med fokus på varaktiga lösningar för flyktingar såsom vidarebosättning. Den pågående pandemin har orsakat ett uppehåll i Migrationsverkets arbete med kvotflyktingar under 2020. Arbetet har dock återupptagits under året. Regeringens bedömning är att pandemin och det uppehåll den har orsakat i Migrationsverkets arbete med kvotflyktingar under 2020 kan komma att innebära att en större andel än vanligt av 2020 års beslutade kvotflyktingar inreser först under 2021. Regeringen följer frågan.

2.6 Budgetförslag

2.6.1 1:1 Migrationsverket

Tabell 2.5 Anslagsutveckling 1:1 Migrationsverket

Tusental kronor

2019	Utfall	4 549 767	Anslagsparande	-5 443
2020	Anslag	4 443 762 ¹	Utgiftsprognos	4 493 154
2021	Förslag	4 420 863		
2022	Beräknat	4 353 531 ²		
2023	Beräknat	4 278 644 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 4 318 859 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 4 196 481 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Migrationsverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för försvarslokaler samt resor som möjliggör asylsökandes deltagande i tidiga insatser.

Regeringens överväganden

Tabell 2.6 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Migrationsverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	4 443 762	4 443 762	4 443 762
Pris- och löneomräkning ²	62 586	127 874	190 737
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-55 171	-55 970	-56 740
varav BP21 ³	-30 313	-133 136	-257 910
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-2 053	-2 876	-2 650
- Nedtrappning av Migrationsverkets förvaltningsanslag	-25 000	-50 000	-100 000
- Utökad samhällsintroduktion	9 000	32 000	32 000
- Motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen	5 000	5 000	5 000
- Webbplatsen informationsverige.se	-1 000	-1 000	-1 000
- Effekt av tillskott till Migrationsdomstolarna		-100 000	-175 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-16 260	-16 260	-16 260
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	4 420 863	4 353 531	4 278 644

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen bedömer att verksamheten vid Migrationsverket bör bli mer effektiv och att stödverksamhetens storlek behöver minska. Regeringen föreslår därför att anslaget minskas med 25 miljoner kronor 2021, 50 miljoner kronor 2022 och 100 miljoner kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår, i enlighet med vad som anförts i avsnitt 2.5, att den befintliga information om bland annat asylsökandes rättigheter och skyldigheter som Migrationsverket erbjuder asylsökande byggs ut till en obligatorisk och mer

omfattande samhällsintroduktion. Regeringen föreslår att 8,5 miljoner kronor tillförs anslaget 2021 och 32 miljoner kronor fr.o.m. 2022 för detta ändamål.

I enlighet med vad som anförs i avsnitt 2.5 behöver förutsättningarna för att effektivt kunna motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott förstärkas. Anslaget bör därför att ökas med 5 miljoner kronor, bland annat för ökat fokus på kontroll, uppföljning och åiterrapportering av felaktiga utbetalningar i enlighet med förslag i betänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdsystemen (SOU 2019:59). Från och med 2022 beräknas anslaget öka med 5 miljoner kronor för detta ändamål.

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 2 miljoner kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur (utg.omr. 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1). Anslaget 2:7 *Digital förvaltning* inom utgiftsområde 22 Kommunikation ökas med motsvarande belopp. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 2,9 miljoner kronor respektive 2,7 miljoner kronor. Regeringen föreslår vidare att anslaget minskas med 1 miljon kronor fr.o.m. 2021 samtidigt som anslag 5:1 *Länsstyrelserna* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas, för utveckling och förvaltning av webbplatsen www.informationsverige.se.

Anslaget minskas med 16,3 miljoner kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 4 420 863 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Migrationsverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 4 353 531 000 kronor respektive 4 278 644 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.7 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2019	321 236	0	1 057 918	-736 682
Prognos 2020	366 000	0	1 059 513	-693 513
Budget 2021	354 500	0	1 058 543	-704 043

Källa: Migrationsverket

Intäkterna från den avgiftsbelagda verksamheten består av ansökningsavgifter som betalas av sökande för handläggning av uppehålls- och arbetstillstånd. De offentligrättsliga avgiftsintäkterna får inte disponeras av myndigheten.

2.6.2 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tabell 2.8 Anslagsutveckling 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tusental kronor

2019	Utfall	5 058 498	Anslagsparande	508 502
2020	Anslag	4 936 000 ¹	Utgiftsprognos	4 240 000
2021	Förslag	2 879 869		
2022	Beräknat	2 390 001		
2023	Beräknat	2 559 876		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för stöd till asylsökande och övriga kategorier som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., statsbidrag till kommuner och regioner samt boende för asylsökande.

Regeringens överväganden

Tabell 2.9 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	4 936 000	4 936 000	4 936 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-318 318	-1 028 228	722 066
varav BP21	-120 318	-370 228	-619 934
- Effekt av tillskott till Migrationsdomstolarna	-120 318	-370 228	-619 934
Makroekonomisk utveckling			
Volym	-1 737 813	-1 517 771	-3 098 190
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 879 869	2 390 001	2 559 876

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 879 869 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Ersättningar och bostadskostnader* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 390 001 000 kronor respektive 2 559 876 000 kronor.

2.6.3 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tusental kronor

2019	Utfall	113 901	Anslagsparande	791
2020	Anslag	127 915 ¹	Utgiftsprognos	126 613
2021	Förslag	127 915		
2022	Beräknat	105 013		
2023	Beräknat	105 013		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

- migrationspolitiska projekt och analyser,
- statsbidrag till internationella organisationer inom migrationsområdet,
- statsbidrag till Svenska Röda Korset för efterforskning och familjeåterförening under fredstid,
- förberedelser för återvandring eller tillfälligt återvändande för deltagande i återuppbyggnad och utveckling av ursprungslandet,
- återvandringsprojekt och bidrag i samband återvandring samt
- anhörigresor.

Regeringens överväganden

Tabell 2.11 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	127 915	127 915	127 915
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		11 000	11 000
varav BP21	40 000	51 000	51 000
- Tillskott för bibehållen verksamhet	40 000	51 000	51 000
Överföring till/från andra anslag		314	314
Övrigt		-34 216	-34 216
Förslag/beräknat anslag	127 915	105 013	105 013

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att medlemsavgifter och kärnstöd till internationella organisationer ska kunna utbetalas i enlighet med de ekonomiska åtaganden som Sverige har förbundit sig till bör 40 miljoner kronor tillföras anslaget 2021 och 51 miljoner kronor fr.o.m. 2022. Finansiering sker delvis genom att anslaget 1:6 *Offentligt biträde i utlänningsärenden* minskas med 23 miljoner kronor 2021.

Regeringen föreslår att 127 915 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Migrationspolitiska åtgärder* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 105 013 000 kronor respektive 105 013 000 kronor.

2.6.4 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tabell 2.12 Anslagsutveckling 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

2019	Utfall	948 901	Anslagsparande	-29 767
2020	Anslag	961 903 ¹	Utgiftsprognos	861 147
2021	Förslag	771 136		
2022	Beräknat	739 748 ²		
2023	Beräknat	779 709 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 733 459 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 764 173 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för:

- migrationsdomstolarnas och Migrationsöverdomstolens förvaltningsutgifter för prövning av utlännings- och medborgarskapsmål,
- utgifter för Högsta förvaltningsdomstolens handläggning av resningsansökningar av utlännings- och medborgarskapsmål samt
- Domstolsverkets förvaltningsutgifter för de aktuella domstolarnas verksamhet med utlännings- och medborgarskapsmål.

Regeringens överväganden

Tabell 2.13 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	781 903	781 903	781 903
Pris- och löneomräkning ²	55 375	62 554	72 398
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-66 142	-104 709	-74 592
- Tillskott till Migrationsdomstolarna	172 000	157 000	280 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	771 136	739 748	779 709

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att säkerställa att migrationsdomstolarna har en tillräcklig kapacitet att avgöra fler asylmål bör 172 miljoner kronor tillföras anslaget 2021, 157 miljoner kronor 2022 och med 280 miljoner kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 771 136 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Domstolsprövning i utlänningsmål* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 739 748 000 kronor respektive 779 709 000 kronor.

2.6.5 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tabell 2.14 Anslagsutveckling 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

2019	Utfall	277 935	Anslagsparande	51 377
2020	Anslag	249 831 ¹	Utgiftsprognos	197 965
2021	Förslag	226 800		
2022	Beräknat	226 800		
2023	Beräknat	226 800		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för:

- migrationsdomstolarnas och Migrationsöverdomstolens direkta utgifter för nämndemän, sakkunniga och vittnen i utlännings- och medborgarskapsmål,
- utgifter för ersättning till offentligt biträde och tredje man enligt 4 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde i mål enligt utlänningslagen (2005:716),
- utgifter för ersättning till tolkar enligt 52 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) och ersättning till part och parts ställföreträdare enligt 15 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) i mål enligt utlänningslagen (2005:716) och lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap. I kostnaderna för tolkar får även kostnader för tolkförmedlings administrativa avgifter ingå.

Regeringens överväganden

Tabell 2.15 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	249 831	249 831	249 831
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-23 031	-23 031	-23 031
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	226 800	226 800	226 800

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 226 800 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 226 800 000 kronor respektive 226 800 000 kronor.

2.6.6 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tabell 2.16 Anslagsutveckling 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tusental kronor

2019	Utfall	293 701	Anslagsparande	128 326
2020	Anslag	402 150 ¹	Utgiftsprognos	312 806
2021	Förslag	362 150		
2022	Beräknat	335 150		
2023	Beräknat	335 150		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentligt biträde och tolk i ärenden enligt utlänningslagen (2005:716) eller enligt lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll.

Regeringens överväganden

Tabell 2.17 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	402 150	402 150	402 150
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-40 000	-67 000	-67 000
varav BP21	-23 000		
- Finansiering anslag 1:3	-23 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	362 150	335 150	335 150

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att finansiera utbetalning av medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer bör 23 miljoner kronor överföras för 2021 till anslag 1:3

Migrationspolitiska åtgärder.

Regeringen föreslår att 362 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Offentligt biträde i utlänningsärenden* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 335 150 000 kronor respektive 335 150 000 kronor.

2.6.7 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tabell 2.18 Anslagsutveckling 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tusental kronor

2019	Utfall	290 556	Anslagsparande	58 646
2020	Anslag	349 202 ¹	Utgiftsprognos	244 487
2021	Förslag	324 202		
2022	Beräknat	329 202		
2023	Beräknat	329 202		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för resor ut ur landet och andra åtgärder för utlännningar som avvisats eller utvisats med stöd av utlänningslagen (2005:716) eller lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll. Anslaget får vidare användas för kostnader för resor ut ur Sverige för de asylsökande som återkallat sin ansökan, samt för kostnader för Migrationsverkets personal vid övervakning av tvångsvisa resor.

Regeringens överväganden

Tabell 2.19 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	349 202	349 202	349 202
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-25 000	-20 000	-20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	324 202	329 202	329 202

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 324 202 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Utresor för avvisade och utvisade* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 329 202 000 kronor respektive 329 202 000 kronor.

2.6.8 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

2019	Utfall	118 875	Anslagsparande	36 575
2020	Anslag	155 450 ¹	Utgiftsprognos	153 868
2021	Förslag	155 450		
2022	Beräknat	376 450		
2023	Beräknat	690 450		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för projekt som beviljas medel inom ramen för den Europeiska flyktingfonden III, Europeiska återvändandefonden och Asyl-, migrations- och integrationsfonden, motsvarande EU:s finansiering av dessa program. Vidare får anslaget användas för statlig medfinansiering för projekt inom dessa fonders områden och administration av fonderna.

Regeringens överväganden

Tabell 2.21 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	155 450	155 450	155 450
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		221 000	535 000
varav BP21		221 000	535 000
- Anslagsmedel för ny AMIF-programperiod		221 000	535 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	155 450	376 450	690 450

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Förordningen för inrättandet av en ny asyl-migrations- och integrationsfond för perioden 2021–2027 är under förhandling och väntas träda i kraft under 2021. I förslaget för nästa programperiod (2021–2027) kommer den totala budgeten för fonden att öka avsevärt jämfört med nuvarande fond (Asyl-, migrations- och integrationsfonden, förkortat AMIF). För nästa programperiod kommer således Sverige tilldelas en större budget. För att Sverige i så hög utsträckning som möjligt ska utnyttja de fondmedel som tilldelas bör 221 miljoner kronor tillföras anslaget 2022 och 535 miljoner kronor 2023–2027 för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 155 450 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 376 450 000 kronor respektive 690 450 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 355 000 000 kronor 2022.

Tabell 2.22 Beställningsbemyndigande för anslag 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022
Ingående åtaganden		356 400	265 700	920 000
Nya åtaganden		3 300	785 000	
Infriade åtaganden		94 000	131 000	355 000
Utestående åtaganden		265 700	920 000	565 700
Erhållet/föreslaget bemyndigande		265 700	920 000	

Skälen för regerings förslag

Migrationsverket är ansvarig myndighet i Sverige för Asyl-, migrations- och integrationsfonden. En ny fond för perioden 2021–2027 är under förhandling och det är av stor vikt att Sverige kan nyttja den föreslagna ökningen av fondmedel som föreslås. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 920 000 000 kronor 2021–2023.

Utgiftsområde 9

Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Utgiftsområde 9 – Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	7
2.1	Omfattning	7
2.2	Skatteutgifter	9
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	9
3	Hälsa- och sjukvårdspolitik	11
3.1	Mål för området	11
3.2	Resultatindikatorer och bedömningsgrunder.....	11
3.3	Resultatredovisning.....	12
3.4	Analys och slutsatser	38
3.5	Politikens inriktning	42
3.6	Budgetförslag.....	48
3.6.1	1:1 Socialstyrelsen.....	48
3.6.2	1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	50
3.6.3	1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	51
3.6.4	1:4 Tandvårdsförmåner	52
3.6.5	1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	53
3.6.6	1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård.....	55
3.6.7	1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	60
3.6.8	1:8 Bidrag till psykiatri	61
3.6.9	1:9 Läkemedelsverket.....	63
3.6.10	1:10 E-hälsomyndigheten.....	64
3.6.11	1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	66
3.6.12	1:12 Inspektionen för vård och omsorg	67
3.6.13	Övrig verksamhet	68
4	Folkhälsopolitik	71
4.1	Mål för området.....	71
4.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	71
4.3	Resultatredovisning.....	71
4.4	Analys och slutsatser	104
4.5	Politikens inriktning	105
4.6	Budgetförslag.....	112
4.6.1	2:1 Folkhälsomyndigheten	112
4.6.2	2:2 Insatser för vaccinationsberedskap	113
4.6.3	2:3 Bidrag till WHO	114
4.6.4	2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	115
4.6.5	2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	116
5	Funktionshinderspolitik.....	118
5.1	Mål för området	118
5.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	118
5.3	Resultatredovisning.....	118
5.4	Analys och slutsatser	122
5.5	Politikens inriktning	122
5.6	Budgetförslag.....	123
5.6.1	3:1 Myndigheten för delaktighet	123
5.6.2	3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	124

6	Politik för sociala tjänster.....	126
6.1	Mål för området.....	126
6.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	126
6.3	Resultatredovisning.....	128
6.4	Analys och slutsatser.....	160
6.5	Politikens inriktning.....	166
6.6	Budgetförslag.....	170
6.6.1	4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.....	170
6.6.2	4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet.....	172
6.6.3	4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning.....	173
6.6.4	4:4 Kostnader för statlig assistansersättning.....	174
6.6.5	4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet.....	176
6.6.6	4:6 Statens institutionsstyrelse.....	178
6.6.7	4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.....	180
6.6.8	4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.....	182
7	Barnrättspolitik.....	183
7.1	Mål för området.....	183
7.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	183
7.3	Resultatredovisning.....	183
7.4	Analys och slutsatser.....	190
7.5	Politikens inriktning.....	191
7.6	Budgetförslag.....	193
7.6.1	5:1 Barnombudsmannen.....	193
7.6.2	5:2 Barnets rättigheter.....	194
8	Forskning.....	195
8.1	Mål för området.....	195
8.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	195
8.3	Resultatredovisning.....	195
8.4	Analys och slutsatser.....	196
8.5	Politikens inriktning.....	196
8.6	Budgetförslag.....	197
8.6.1	6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning.....	197
8.6.2	6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning.....	198

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 som beredskapsinvestering ingå avtal om vaccin mot sjukdomen covid-19 (avsnitt 3.6.6).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 2 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.6).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta att Socialstyrelsen får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 5 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.6).
4. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg enligt tabell 1.1.
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1 Socialstyrelsen	749 805
1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	90 426
1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	154 206
1:4 Tandvårdsförmåner	7 294 796
1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	31 705 000
1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	16 826 486
1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	513 238
1:8 Bidrag till psykiatri	2 163 643
1:9 Läkemedelsverket	159 899
1:10 E-hälsomyndigheten	119 401
1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	3 000 000
1:12 Inspektionen för vård och omsorg	754 427
2:1 Folkhälsomyndigheten	500 005
2:2 Insatser för vaccinerberedskap	120 500
2:3 Bidrag till WHO	45 165
2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	75 502
2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	95 629
3:1 Myndigheten för delaktighet	61 564
3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	188 742
4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	32 311
4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	782 514
4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	263 395
4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	24 475 898
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	9 008 490
4:6 Statens institutionsstyrelse	1 346 567
4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	525 151
4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	37 768
5:1 Barnombudsmannen	26 549
5:2 Barnets rättigheter	22 261

Anslag	
6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	39 063
6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	763 503
Summa anslag inom utgiftsområdet	101 941 904

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	1 008 000	2022–2023
6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	2 300 000	2022–2027
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	3 308 000	

2 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Hälsa- och sjukvårdspolitik, Folkhälsopolitik, Funktionshinderspolitik, Politik för sociala tjänster, Barnrättspolitik samt verksamhet inom utbildning och universitetsforskning.

Myndigheter som verkar inom utgiftsområdet är Socialstyrelsen, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, Läkemedelsverket, E-hälsomyndigheten, Inspektionen för vård och omsorg, Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Statens institutionsstyrelse, Myndigheten för vård- och omsorgs- analys, Barnombudsmannen och Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition är något förändrad jämfört med tidigare år och att avsnittet budgetförslag har en delvis annan struktur.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 09 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Hälsa- och sjukvårdspolitik	49 876	72 032	70 565	63 531	58 554	51 743
1:1 Socialstyrelsen	663	927	864	750	706	714
1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	81	88	90	90	91	92
1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	142	152	155	154	155	157
1:4 Tandvårdsförmåner	6 644	7 070	6 590	7 295	7 103	7 328
1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	28 428	30 039	30 041	31 705	31 705	31 705
1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	8 774	27 134	26 341	16 826	12 062	6 444
1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	518	548	506	513	520	527
1:8 Bidrag till psykiatri	2 037	2 160	2 109	2 164	2 168	721
1:9 Läkemedelsverket	138	150	143	160	162	164
1:10 E-hälsomyndigheten	118	120	118	119	120	121
1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	1 610	2 900	2 870	3 000	3 000	3 000
1:12 Inspektionen för vård och omsorg	723	745	737	754	761	770
Folkhälsopolitik	768	865	774	837	781	787
2:1 Folkhälsomyndigheten	406	528	473	500	454	459
2:2 Insatser för vaccinberedskap	88	121	89	121	121	121
2:3 Bidrag till WHO	41	46	43	45	36	36
2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	74	76	75	76	76	76
2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	159	96	95	96	96	96

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Funktionshinderspolitik	248	250	250	250	251	251
3:1 Myndigheten för delaktighet	60	61	61	62	62	63
3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	188	189	189	189	189	189
Politik för sociala tjänster	27 982	29 526	28 907	36 472	33 914	33 393
4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	25	31	31	32	33	33
4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	594	798	730	783	783	753
4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	143	263	143	263	263	264
4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	24 175	24 451	24 025	24 476	24 345	24 178
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	1 070	2 039	2 014	9 008	6 579	6 289
4:6 Statens institutionsstyrelse	1 105	1 407	1 445	1 347	1 273	1 287
4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	833	499	482	525	600	550
4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	38	37	36	38	38	38
Barnrättspolitik	48	99	98	49	49	49
5:1 Barnombudsmannen	26	26	26	27	27	27
5:2 Barnets rättigheter	22	72	72	22	22	22
Forskningspolitik	669	698	689	803	827	878
6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	36	36	36	39	41	43
6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	633	662	653	764	787	835
Totalt för utgiftsområde 09	79 592	103 470	101 283	101 942	94 377	87 101

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 09 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	84 167	84 167	84 167
Pris- och löneomräkning ²	64	95	139
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	18 408	10 714	3 343
varav BP21 ³	19 688	15 141	9 378
Makroekonomisk utveckling	-153	-170	-131
Volym	-517	-398	-384
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	-27	-32	-32
Ny utgiftsram	101 942	94 377	87 101

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	94 550
Verksamhetsutgifter ²	7 360
Investeringar ³	32
Summa utgiftsram	101 942

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.2 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 9.

Tabell 2.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	Prognos 2020	Prognos 2021
Förmån av hälso- och sjukvård	-	-
Nedsatt förmånsvärde alkohol	-	-
Läkemedel	2 550	2 610
Totalt för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	2 550	2 610

Ett "-" innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.

2.3 Mål för utgiftsområdet

I det följande redovisas de mål som gäller för utgiftsområdet Hälsovård, sjukvård och social omsorg och underliggande områden.

Hälso- och sjukvårdspolitik (avsnitt 3)

- Befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:SoU1, rskr. 2015/16:102).

Folkhälsopolitik (avsnitt 4)

- Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhällsliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation (prop. 2017/18:249, bet. 2017/18:SoU26, rskr. 2017/18:406).
- Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitikerna är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203).

- Målet för samhällets insatser mot spelberoende är att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145).

Funktionshinderspolitik (avsnitt 5 och 6)

- Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

Politiken för sociala tjänster (avsnitt 6)

Omsorg om äldre

Äldre ska

- kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
- kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
- bemötas med respekt,
- ha tillgång till god vård och omsorg (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127) och
- erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg (prop. 2019/20:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.4, bet. 2019/20:SoU1, rskr. 2019/20:135).

Individ- och familjeomsorg

Målet är

- att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer, och
- att stärka skyddet för utsatta barn (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127).

Personer med funktionsnedsättning

- Målet är att med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

Barnrättspolitik (avsnitt 7)

- Barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127).

Forskningspolitik (avsnitt 8)

Målet redovisas inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning avsnitt 6.2 Mål för området.

3 Hälsa- och sjukvårdspolitik

3.1 Mål för området

Målet för hälso- och sjukvårdspolitikerna är att befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:SoU1, rskr. 2015/16:102).

En behovsanpassad hälso- och sjukvård innebär att vården ska ges med hänsyn till den enskilda patientens behov. Vården ska vara samordnad och tillgodose patientens behov av kontinuitet. Behovens storlek ska styra vårdens prioriteringar. Hälso- och sjukvården ska så långt som möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten. Detta är grunden för en patientcentrerad vård.

En samhällsekonomiskt effektiv hälso- och sjukvård innebär att tillgängliga resurser används på bästa sätt för att kunna erbjuda bästa möjliga hälso- och sjukvård till befolkningen. En hälso- och sjukvård av god kvalitet innebär bland annat att den ska baseras på bästa tillgängliga kunskap.

En jämlik vård innebär att alla ska erbjudas vård utifrån behov, på lika villkor och med ett gott bemötande, oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder, bostadsort, utbildning och ekonomi. Att kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa och erbjudas vård och omsorg på lika villkor är ett av de jämställdhetspolitiska delmålen.

En vård som är tillgänglig i alla delar av landet innebär bland annat att den är lätt att komma i kontakt med och att vården ges i rimlig tid.

Den pågående pandemin har inneburit en historiskt svår påfrestning för hälso- och sjukvården och dess personal. Precis som i många andra länder har verksamheter behövt ställa om för att kunna omhänderta svårt sjuka virusmittade och patienter med andra akuta, allvarliga sjukdomstillstånd. Nu står vårt samhälle inför uppgiften att ge människor som har fått sin vård uppskjuten den vård de behöver. En stor satsning genomförs för att möta de uppdämda vårdbehoven. Staten kommer att stödja regionerna i deras arbete för att säkerställa tillgängligheten i hälso- och sjukvården.

Målet för hälso- och sjukvårdspolitikerna bidrar till Sveriges genomförande av mål och delmål i FN:s globala mål för hållbar utveckling Agenda 2030.

3.2 Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

Måluppfyllelsen inom hälso- och sjukvårdspolitikerna bedöms bl.a. utifrån följande indikatorer:

- påverkbar slutenvård och sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall,
- dödlighet efter diagnos i några av de stora sjukdomsgrupperna,
- omdömen avseende centrala aspekter inom hälso- och sjukvården,
- väntetider inom hälso- och sjukvården och besöksfrekvens inom tandvården.

Indikatorn påverkbar slutenvård mäts som vårdtillfällen inom slutenvården som orsakats av utvalda sjukdomstillstånd och som enligt bedömningen hade kunnat undvikas. Med sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall avses dödsfall som orsakats av

sjukdomar vilka bedöms kunna påverkas genom medicinska insatser, tidig upptäckt och behandling. Vad gäller indikatorn omdömen avseende centrala aspekter inom hälso- och sjukvården avses t.ex. patientupplevd kvalitet i primärvården och upplevd tillgång till sjukvård. Där det är möjligt redovisas resultaten uppdelat på kön, ålder och socioekonomi. Indikatorer och bedömningsgrunder som används för att följa upp måluppfyllelsen bygger framför allt på statistik och rapporter från myndigheter och andra organisationer.

3.3 Resultatredovisning

Statens ansvar för hälso- och sjukvården innebär att främja goda förutsättningar för hälso- och sjukvårdssystemet. Regionerna och kommunerna har ett primärt ansvar för hälso- och sjukvårdens planering, drift och finansiering.

Ansvarsfördelningen för hälso- och sjukvården redovisas i tabell 3.1 som visar utgiftsutvecklingen inom området. De totala utgifterna för hälso- och sjukvården som del av BNP har legat relativt konstant kring 11 procent 2013–2018, se tabellen nedan.

Tabell 3.1 Hälso- och sjukvårdsutgifter 2009–2018

Miljarder kronor, löpande priser (andel i procent av utgifterna för offentlig sektor och totala hälso- och sjukvårdsutgifter)

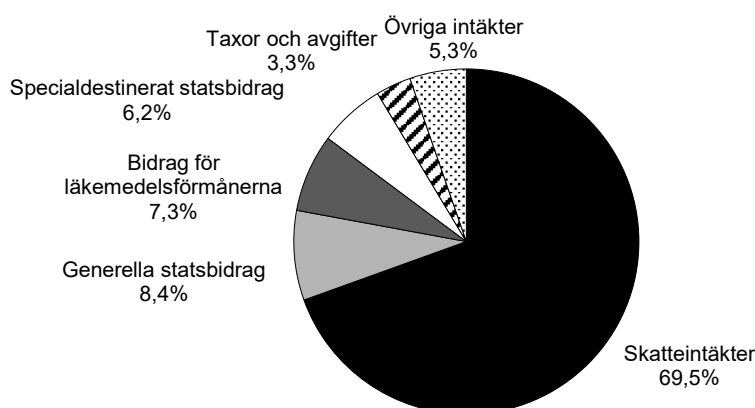
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 ¹
Offentlig sektor ²	242 (82)	245 (82)	328 (84)	338 (84)	350 (84)	367 (84)	387 (84)	404 (84)	423 (85)	448 (85)
Staten	7 (3)	6 (3)	7 (2)	7 (2)	7 (2)	8 (2)	8 (2)	8 (2)	8 (2)	9 (2)
Kommuner	24 (10)	24 (10)	97 (30)	101 (30)	106 (30)	111 (30)	117 (30)	122 (30)	128 (30)	135 (30)
Regioner	210 (87)	214 (87)	224 (68)	230 (68)	237 (68)	249 (68)	262 (68)	274 (68)	286 (68)	304 (68)
Frivilliga sjukvårdsförsäkringar	1 (0)	2 (0)	2 (1)	2 (1)	2 (1)	2 (1)	3 (1)	3 (1)	3 (1)	3 (1)
Hushållens ideella organisationer	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Företag	2 (0)	2 (0)	2 (0)	2 (0)	2 (0)	2 (0)	2 (0)	2 (0)	2 (0)	2 (0)
Hushållens utgifter ur egen ficka	48 (16)	49 (16)	57 (15)	59 (15)	62 (15)	65 (15)	68 (15)	69 (15)	70 (14)	72 (14)
Totala hälso- och sjukvårdsutgifter	293	298	388	402	417	437	460	479	499	526
Andel av bruttonationalprodukt (BNP)	8,8	8,3	10,4	10,8	10,9	11,0	10,8	10,8	10,8	10,9

¹ Uppgifterna är baserade på preliminära årsberäkningar av nationalräkenskaperna.

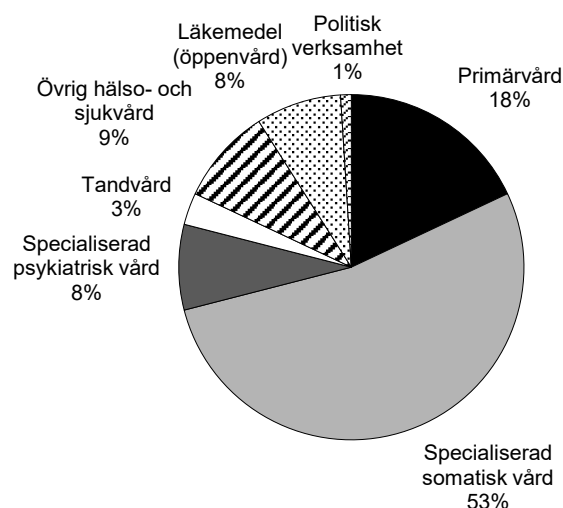
² Offentlig sektor är en delsumma baserad på uppgifterna för stat, kommun och region. Andelen för stat, kommun och region baseras följaktligen på delsumman för offentlig sektor som nämnare.

Källa: Statistiska centralbyrån (Hälsoräkenskaperna).

I diagram 3.1 redovisas fördelningen av regionernas intäkter och i diagram 3.2 redovisas fördelningen av regionernas kostnader för hälso- och sjukvård. Av regionernas totala kostnader 2019 uppgick kostnaderna för hälso- och sjukvård till cirka 90 procent. Skatteintäkter och avgifter finansierar 80 procent av verksamheterna.

Diagram 3.1 Regionernas intäkter 2019, procentuellt fördelade på intäktslag

Källa: Sveriges Kommuner och Regioner och Statistiska centralbyrån.

Diagram 3.2 Regionernas kostnader för hälso- och sjukvård 2019, procentuellt fördelade på verksamhetsområde

Källa: Sveriges Kommuner och Regioner och Statistiska centralbyrån.

Hantering av sjukdomen covid-19

Omställningen av hälso- och sjukvården

Det övergripande målet för Sveriges hantering av det nya coronaviruset och dess effekter är att begränsa smittspridningen för att skydda människors liv och hälsa och säkra sjukvårdens kapacitet. Att säkerställa resurser till hälso- och sjukvård, begränsa inverkan på annan samhällsviktig verksamhet, lindra konsekvenser för medborgare och företag samt dämpa oro är också del av målen. Utbrottet av covid-19 har inneburit att hälso- och sjukvården bland annat behövt ställa om sina verksamheter för att kraftigt utöka kapaciteten för intensivvård. För att stötta regionerna i detta arbete har regeringen gett Socialstyrelsen i uppdrag att inrätta en samordningsfunktion för intensivvårdsplatser. Den 23 april fanns 1 131 IVA-platser med respirator jämfört med 526 platser innan vården började ställa om. Vidare har regionerna behövt ställa om för att utöka antalet intermediärvårdsplatser för patienter som är svårt sjuka i covid-19 men inte krävt intensivvård. Den 4 juli 2020 gav regeringen även

Socialstyrelsen i uppdrag att stödja samordningen av regionernas hälso- och sjukvårdsresurser under sommaren 2020 med anledning av utbrottet av covid-19. Uppdraget syftade till att stärka hälso- och sjukvårdens kapacitet på lämpliga platser i landet, exempelvis genom nationella förstärkningsresurser. I uppdraget ingick även att samordna och vid behov stärka regionernas kapacitet att transportera patienter mellan olika regioner.

Omställningen av hälso- och sjukvården har inneburit att fysiska besök ibland inte är möjliga. Regeringen har därför gett Kammarkollegiet i uppdrag att utbetala 24 miljoner kronor i år till regionerna i syfte att utveckla och stärka de digitala kontaktmöjligheterna till verksamheter som möter patienter med psykisk ohälsa. Regeringen har vidare beslutat att tillfälligt möjliggöra för vårdgivare på nationella taxan att få ersättning för digitala vårdkontakter. Syftet är att reducera antalet icke nödvändiga fysiska vårdbesök och därigenom minska risken för spridning av covid-19.

Det pågående utbrottet av covid-19 innebär att många vård- och omsorgsverksamheter är hårt belastade. Under dessa omständigheter är det viktigt med en effektiv tillsyn och tillståndsprovning. Regeringen har därför gett Inspektionen för vård och omsorg (IVO) i uppdrag att särskilt analysera vad covid-19 innebär för kvaliteten och säkerheten inom vård och omsorg. Syftet är att bidra med viktig kunskap både under nuvarande omständigheter och inför framtida sjukdomsutbrott.

Minskade administrativa krav med mera till följd av covid-19

För att underlätta för regionerna i det svåra läge de befinner sig i har regeringen tagit bort ett flertal av prestationskraven för att få del av kömiljarderna 2020. Regeringen har även beslutat att ta bort krav på rapportering för 2020 inom fem överenskommelser mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Vidare har införandet av lagen (2018:1212) om nationell läkemedelslista och reformen bastjänstgöring för läkare senarelagts. Lagen om den nationella läkemedelslistan börjar gälla den 1 maj 2021. De delar i lagen som rör krav på anslutning för hälso- och sjukvårdens aktörer och uppgiftsskyldigheter, börjar dock gälla först den 1 maj 2023. Reglerna om att införa bastjänstgöring för läkare börjar gälla den 1 juli 2021.

Ekonomiskt stöd till hälso- och sjukvården

Regeringen arbetar med att se till att kommuner och regioner, där vården bedrivs, har alla nödvändiga resurser. Därför har regeringen bl.a. gett Socialstyrelsen i uppdrag att under 2020 fördela bidrag till regioner och kommuner i syfte att ekonomiskt stödja verksamheter för merkostnader för hälso- och sjukvård samt inom äldreomsorgen och omsorgen av personer med funktionsnedsättning till följd av sjukdomen covid-19. Totalt har 10 miljarder kronor avsatts för merkostnader som regioner och kommuner har haft inom de områden som beskrivs ovan till följd av sjukdomen covid-19 för 2020. Statsbidrag får bl.a. lämnas för merkostnader avseende hälso- och sjukvårdspersonal. Ifall en kommun eller region beslutat att överlämna skötseln av verksamhet åt annan aktör kan de sedan ansöka om ersättning även för den andra aktörens extrakostnader. Regeringen har också gett stöd för att öka Sveriges förmåga att testa för covid-19 och att bedriva smittspårning, se avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Utmaning i fråga om tillgång till sjukvårdsmaterial och skyddsutrustning

Utbrottet av covid-19 utlöste en mycket stor efterfrågan på skyddsutrustning i vården och omsorgen. En kritisk situation när det gällde tillgången till skyddsutrustning uppstod i princip omedelbart i de regioner som drabbades tidigt av utbrottet. Ansvar för inköp och lagring av skyddsutrustning åligger enligt ansvarsprincipen varje region och kommun. Redan innan utbrottet av covid-19 nått någon större spridning i Sverige

stod det klart att regionernas beredskap inte varit tillräcklig för att klara en kris av det mått som följde med spridningen av covid-19. Den 16 mars 2020 gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att vara nationell inköpscentral för sjukvårdsmaterial, skyddsutrustning och viss medicinteknisk utrustning, med anledning av covid-19. Vid sidan av att köpa in och distribuera sjukvårdsmaterial och skyddsutrustning till landets regioner och kommuner ska Socialstyrelsen på nationell nivå svara för fördelning och vid behov omfördela utrustning mellan huvudmännen. Socialstyrelsen hade i slutet av maj 2020 beställt material för ca 1,3 miljarder kronor. Socialstyrelsen hade då fördelat ut bl.a. 5 miljoner skyddshandskar, 1,3 miljoner andningsskydd och ansiktsmasker och 150 000 liter handsprit till regioner och kommuner samt hyrt ut medicinteknisk utrustning i form av respiratorer. Socialstyrelsen lämnade den 8 maj 2020 en redogörelse för arbetet vad gäller inköp av skyddsutrustning till regeringen där bl.a. samverkan med regioner ingår. Samarbeten med flera olika aktörer har lett till utvecklad inköps- och logistiksystem av skyddsutrustning till vården. Syftet är att genom ett aktivt arbete med att identifiera vårdens behov av såväl skyddsmateriel som medicinteknisk utrustning, exempelvis respiratorer, förhindra att brist uppstår. Sveriges regering har också verkat aktivt för hävandet av de nationella exportrestriktioner av viss medicinsk utrustning som infördes i flera EU-länder och deltagit i EU-gemensamma upphandlingar av medicinsk utrustning. Sverige har även drivit på för att avskaffa tullar och handelshinder på den här typen av varor.

Utmaningar i fråga om tillgång till läkemedel

Utbrottet av covid-19 har inneburit ytterligare utmaningar när det gäller att säkerställa tillgång till läkemedel. De mest akuta bristsituationerna avser sådana läkemedel som används i intensivvården, t.ex. narkosmedel för att söva patienter som ska få respiratorvård. Under utbrottets första fas ökade också efterfrågan på läkemedel som går att köpa på öppenvårdsapotek. Hamstring av både receptförskrivna och receptfria läkemedel förekom under den tiden. En generell oro finns för att tillgången till läkemedel oavsett användningsområde kan påverkas av covid-19-relaterade störningar i produktions- och distributionsprocessen.

Frågan om hamstring har regeringen hanterat genom en ändring i förordningen (2009:659) om handel med läkemedel. Ändringen innebär att apoteken inte får lämna ut en större mängd läkemedel än den mängd som patienten behöver för en tremånadersperiod. Läkemedelsverket fick i mars 2020 i uppdrag att kartlägga sårbarheter i produktion och distribution av läkemedel som kan uppstå med anledning av utbrottet av covid-19 i världen. Läkemedelsverket ska inom ramen för uppdraget också undersöka möjligheten för partihandlare och apotek att ha kvar läkemedel med kort hållbarhetstid i särskilda förråd och fördröja kassering.

Vad gäller läkemedel som kan användas i vården av patienter som insjuknat i covid-19 ska Socialstyrelsen, som en del av uppdraget om att på nationell nivå säkra tillgången till medicinteknisk utrustning m.m., vid behov ta initiativ till att på nationell nivå också säkra tillgången till sådana läkemedel. I detta ligger att genomföra eller, om möjligt, samordna inköp samt förbereda och vid behov fatta beslut om fördelning mellan huvudmännen. Socialdepartementet bevakar området aktivt och har frekvent kontakt med flera berörda aktörer.

Uppdämda vårdbehov

Utbrottet av covid-19 har inneburit att hälso- och sjukvården behövt ställa in eller skjuta upp en stor mängd planerade åtgärder. Det har gjorts för att kunna säkra ett akut omhändertagande av såväl patienter med sjukdomen covid-19 som patienter med andra akuta och svåra sjukdomstillstånd. Enligt den nationella väntetidsdatabasen var

antalet genomförda besök och operationer i april och maj 2020 drygt 30 respektive cirka 50 procent lägre än föregående år. I juni 2020 genomfördes 12 respektive 31 procent färre besök och operationer än i juni 2019. Samtidigt har antalet personer som söker för akuta problem, bl.a. hjärtinfarkt och stroke, minskat kraftigt på flera håll i landet under pandemin, enligt uppgifter från det svenska hjärtinfarktregistret Swedeheart.

För att stärka förutsättningarna för patienter i hela landet att få vård i rimlig tid fick Socialstyrelsen i uppdrag i juni 2020 att lämna förslag på hur myndigheten kan stödja regionernas hantering av de uppdämda vårdbehov som har orsakats av utbrottet av covid-19. I augusti 2020 tillsatte regeringen en kommitté i form av en delegation med uppdraget att verka för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården, med fokus på kortare väntetider. Detta gäller inte minst i det efterarbete som följer på utbrottet av covid-19, då en stor mängd uppskjutna vårdinsatser kommer att behöva omhändertas.

Behovsanpassad hälso- och sjukvård

Hälso- och sjukvården ska anpassas utifrån individuella behov och bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet. Det är viktigt inte minst för att uppnå en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen och för att upprätthålla förtroendet för hälso- och sjukvården.

Rätt anpassad information och patientens delaktighet ökar följsamheten till olika medicinska behandlingar och skapar förutsättningar för en trygg och säker vård. Den nationella patientenkäten 2019 avseende primärvården, som samordnas av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), indikerar övergripande stabilitet i patienternas upplevelse gällande delaktighet, kontinuitet, bemötande, emotionellt stöd, tillgänglighet och information jämfört med samma mätningar 2015. Resultaten visar att män genomgående är mer nöjda med sin vård än kvinnor. Bland annat svarar cirka 70 procent av männen att de får tillräcklig information om varningssignaler att vara uppmärksam på beträffande sin sjukdom eller sin medicinering jämfört med cirka 63 procent av kvinnorna. Vissa resultat har dock försämrats sedan 2015. Exempelvis har andelen som svarar att de får träffa samma läkare vid sina besök på vårdcentralen minskat, från 51 procent 2016 till 48,5 procent 2019. Andelen positiva svar från kvinnor respektive män har minskat i ungefär samma utsträckning.

Patientlagen (2014:821) som trädde i kraft den 1 januari 2015 är ett viktigt led i arbetet med att stärka och tydliggöra patientens ställning samt att främja patientens integritet, självbestämmande och delaktighet. Mot denna bakgrund ser regeringen behov av att följa upp om patientlagen har fått den effekt som lagen syftar till. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har därför fått i uppdrag att analysera patientlagens genomslag och efterlevnad.

Patientkontrakt

För att främja arbetet med samordning och kontinuitet i vården har regeringen tagit initiativ till införandet av patientkontrakt. Patientkontrakt ska på sikt vara en sammanhållen överenskommelse över patientens samtliga vård- och omsorgsinsatser som ska visualiseras via 1177 Vårdguiden. För att patienten ska kunna vara en aktiv medskapare i sin egen vård behöver patienten ha tillgång till information om bland annat planerade vård- och behandlingsåtgärder och väntetider. Regeringen fördelar därför medel till regionerna för att utveckla ett system med patientkontrakt genom överenskommelsen om god och nära vård 2020 som regeringen träffat med Sveriges Kommuner och Regioner. Regionernas redovisningar med anledning av överenskommelsen om god och nära vård 2019 visar att arbetet har kommit olika långt i regionerna. En del regioner arbetar med att integrera patientkontraktet i arbetet

med samordnad plan och Min vårdplan cancer medan andra genomför informationsinsatser och utvecklar handlingsplaner. En utgångspunkt för arbetet med patientkontrakt är att det ska underlätta för vårdens medarbetare och inte leda till administrativt merarbete.

Personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp

Regeringen har avsatt 300 miljoner kronor 2020 i syfte att införa personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp inom hälso- och sjukvården. De sammanhållna vårdförloppen syftar till att öka jämlikheten, effektiviteten och kvaliteten i vården. Syftet är även att patienter ska uppleva en mer välorganiserad och helhetsorienterad process utan onödig väntetid i samband med utredning och behandling. Genom satsningen på sammanhållna vårdförlopp ska patienternas livskvalitet och nöjdhet med vården förbättras samtidigt som vården kan bli mer jämlik och jämställd. Regeringen beslutade 2020 även att fortsatt bevilja 12 miljoner kronor till SKR för att stödja samverkan och införande av nya rutiner och arbetssätt med anledning av lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård. Under 2019 har arbetet med vårdförlopp inom tio sjukdomsområden påbörjats, exempelvis reumatoid artrit, schizofreni, stroke, hjärtsvikt, höftledsartros, KOL och sepsis. Under 2020 har tre av vårdförloppen beslutats och det har tagits fram vårdförlopp för ett antal områden.

Hälso- och sjukvårdens roll i sjukskrivningsprocessen

Regeringen har vidtagit insatser i syfte att utveckla hälso- och sjukvårdens roll i sjukskrivningsprocessen. En redogörelse för dessa finns i utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Privata sjukvårdsförsäkringar

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys fick i uppdrag i januari 2020 att beskriva riskerna med privata sjukvårdsförsäkringar. Uppdraget avrapporterades i mars 2020. Slutsatserna var att personer med sjukvårdsförsäkringar på gruppnivå ges vård snabbare än personer inom den offentligfinansierade vården, sannolikt utan att det finns skillnader i medicinska behov, att det är svårt att visa hur patienter i den offentligt finansierade vården påverkas av privata sjukvårdsförsäkringar, att enskilda personer eller arbetsgivare som tecknar privata sjukvårdsförsäkringar gör det för att de vill ha insatser som de inte anser sig få i det offentliga systemet, och att det är osäkert hur befolkningens förtroende och vilja att betala skatt kan påverkas på sikt.

Effektiv hälso- och sjukvård

Digitaliseringen möjliggör vårdens utveckling

En förstärkt första linjens digitala vård

Regeringen har under flera år verkat för att primärvården ska bli basen i hälso- och sjukvården. Som ett led i det arbetet inledde regeringen under 2019 en särskild satsning för att stärka första linjens digitala vård genom att stötta Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) insatser för att utveckla 1177 Vårdguiden. Regeringen har under 2019–2020 tilldelat 163 miljoner kronor för detta ändamål. Med stöd av medlen har SKR och regionerna genomfört utvecklingsprojekt som rör bl.a. digitala vårdmöten och möjligheter för patienter att hantera sin egen provtagning. När det gäller den sistnämnda funktionen har tjänsten Egen provtagning utvecklats där patienten själv kan beställa provtagning och ta del av sina egna provsvar.

En ny strategi för genomförande av vision e-hälsa 2025

Av regeringens och SKR:s gemensamma vision för e-hälsoarbetet fram till 2025 framgår att Sverige ska bli bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter i syfte att underlätta för människor att uppnå en god och jämlik hälsa och välfärd. I visionsdokumentet framgår att en eller flera handlingsplaner ska tas fram som förtydligar insatser som kan bidra till att uppnå visionen. Den första handlingsplanen, som avsåg 2017–2019, har följts av en partsgemensam strategi som gäller för 2020–2022. Strategin består bland annat av fyra nya inriktningsmål som syftar till att skapa ett ramverk som ska vägleda arbetet de kommande tre åren.

Utifrån den tidigare handlingsplanen har regeringen gjort ett antal insatser under 2019 och 2020. Inom ramen för överenskommelsen God och nära vård 2020 tilldelades regionerna 100 miljoner kronor för arbete med standarder och informations säkerhet. Som en del i arbetet med enhetligare begrepps användning har Socialstyrelsen fått i uppdrag att skapa förutsättningar att följa patientens väg genom vården genom att fortsätta utveckla ett nationellt kodverk för kontaktorsak samt stötta SKR och regionerna i arbetet med att ta fram sammanhållna vårdförlopp.

Inom ramen för bl.a. det arbete som sker när det gäller regelverk tillsatte regeringen 2019 en utredning som ska göra en översyn av vissa frågor som rör personuppgiftshantering i socialtjänst- och hälso- och sjukvårds verksamhet (dir. 2019:37).

Läkemedel och medicinteknik

En nationell läkemedelslista

Den 1 juni 2020 skulle lagen om nationell läkemedelslista ha trätt i kraft enligt den ursprungliga tidsplanen. Med anledning av det pågående utbrottet av covid-19 har tidpunkterna för ikraftträdande av lagen flyttats fram med ungefär ett år. Lagen möjliggör införandet av ett nytt nationellt register (nationell läkemedelslista), som blir en gemensam källa för samlad information om patienters förskrivna läkemedel och andra varor. Det övergripande målet med det nya registret är att bidra till ökad patientsäkerhet och en mer effektiv ordinationsprocess, samtidigt som patienters personliga integritet skyddas från otillbörlig behandling av personuppgifter.

Parallellt med det tekniska utvecklingsarbetet arbetar flera myndigheter samt SKR med strukturering och standardisering av sådan läkemedelsinformation som behöver hanteras vid både ordination och förskrivning av läkemedel. Detta arbete, som bl.a. innefattar en strukturering av flera av de uppgifter som enligt Läkemedelsverkets föreskrifter ska finnas med på receptblanketter och som därmed behöver ingå i det nya registret, har redovisats för regeringen mellan december 2019 och mars 2020.

Den nationella läkemedelsstrategin

I mars 2020 fattade regeringen och SKR beslut om en reviderad nationell läkemedelsstrategi för 2020–2022. Strategins vision är som tidigare rätt läkemedelsanvändning till nytta för patienten och samhället, vilket innebär att rätt läkemedel ges i rätt dos till rätt patient vid varje enskilt tillfälle samt med patientanpassad information. Sedan hösten 2019 har ett flertal regeringsuppdrag och andra aktiviteter från den tidigare strategiperioden redovisats för regeringen och vissa av dessa fortsätter även under den nya strategiperioden.

Regeringen och SKR är överens om att strategins huvudsakliga inriktning även under kommande strategiperiod ska vara att förbättra förutsättningar för ökad patientsäkerhet och en mer jämlik läkemedelsanvändning. Specifika områden där utmaningarna är särskilt stora, eller är av stor betydelse för att uppnå målen med strategin är hantering av restnoterade läkemedel (dvs. när ett läkemedelsföretag under en period inte kan

leverera ett läkemedel), förutsättningar för uppföljning av läkemedelsanvändning och utveckling av metoder för värdering av kunskap och evidens.

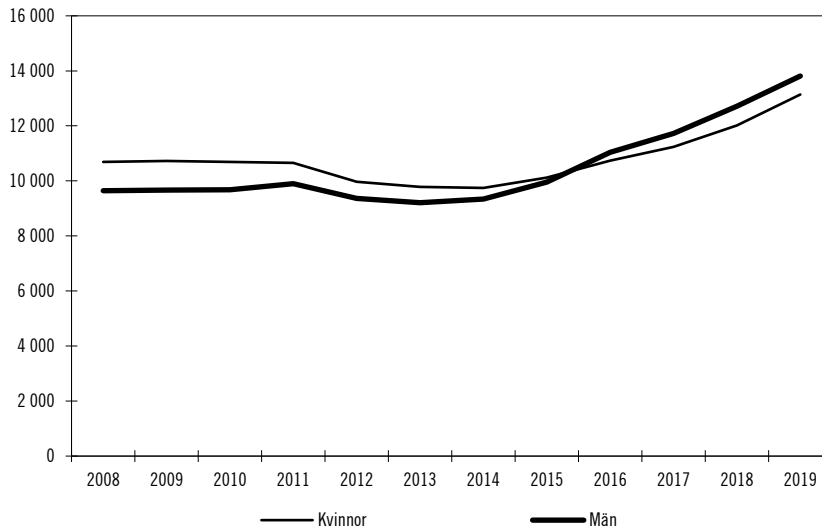
Strategin kompletteras med en handlingsplan, som en till två gånger per år kommer att uppdateras fram till slutet av den nu aktuella strategiperioden.

Kostnaderna för läkemedelsförmånerna ökade

De senaste åren har kostnaderna för läkemedelsförmånerna ökat. Bakom ökningen finns underliggande demografiska faktorer som en växande och åldrande befolkning, men också introduktion av nya kostsamma produkter samt en ökad användning av vissa äldre produkter. År 2019 uppgick kostnaderna till 26 969 miljoner kronor, vilket var en ökning med 9 procent jämfört med 2018. Samtidigt har åtgärder gjorts för att dämpa kostnadsökningen. Se vidare under avsnittet Kostnadsdämpande insatser. I diagram 3.3 nedan visas utvecklingen av kostnader för läkemedelsförmånerna sedan 2008. Längre var kostnaderna för kvinnor högre än kostnaderna för män i fråga om läkemedelsförmånerna. Kvinnor använder generellt sett mer läkemedel än män. Andelen kvinnor som hämtade ut minst ett läkemedel var 74 procent under 2019 jämfört med 59 procent för män. Sedan 2016 är kostnaderna högre för män, vilket delvis kan förklaras av att nya läkemedel mot prostatacancer ingår i förmånerna sedan 2015.

Diagram 3.3 Kostnaderna för läkemedelsförmånerna

Miljoner kronor (exklusive mervärdesskatt)

Källa: E-hälsomyndigheten.

Tabell 3.2 Kostnader för läkemedel, 2013–2019

Miljoner kronor (exklusive mervärdesskatt)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Läkemedelsförmånerna ¹	19 025	19 100	20 089	21 796	22 983	24 749	26 969
Patientens kostnad ²	5 700	5 733	5 886	5 534	5 629	5 908	6 251
Andel patientkostnad ³	23,1%	23,1%	22,7%	20,2%	19,7%	19,3%	18,8%
Receptläkemedel utan förmån ⁴	2 102	2 871	3 636	3 595	3 100	4 252	3346
Slutenvård ⁵	6 999	7 194	7 843	7 965	8 374	9 041	9 868
Receptfritt ⁶	3 986	4 127	4 369	4 598	4 642	4 754	4942
Total	37 811	39 025	41 823	43 487	44 728	48 704	51 375
Läkemedelskostnadernas andel av totala hälso- och sjukvårdskostnaderna ⁷	9,4%	9,1%	9,1%	9,1%	9,1%	9,0%	9,3%

¹ Läkemedel samt förbrukningsartiklar inom förmånen.² Avser egenavgift och merkostnad.³ Beräknat som andel av förmån och patientens kostnad.⁴ Inklusive smittskyddsläkemedel.⁵ Avser humanläkemedel på rekvisition inom slut- och öppenvård. Slutenvårdskostnaderna är svåra att jämföra mellan åren beroende på att nettopriser införts successivt och avsaknad av data vissa år. Uppgifterna finns ej tillgängliga uppdelat på kön.⁶ Avser receptfria humanläkemedel som säljs över disk på apotek samt i detaljhandeln. Uppgifterna finns ej tillgängliga uppdelat på kön.⁷ Uppgifter om totala hälso- och sjukvårdskostnader saknas för 2019. Uppgifterna inkluderar mervärdesskatt.

Källa: E-hälsomyndigheten och Statistiska centralbyrån, Hälsoräkenskaperna.

Kostnadsdämpande insatser

Sedan 2014 har regioner och läkemedelsföretag tecknat sidoöverenskommelser för vissa läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna. Överenskommelserna innebär att kostnaderna för att använda läkemedlen sänks. Återbäring från sidoöverenskommelser och prissänkningar har haft en dämpande effekt på kostnadsökningen för läkemedel. Sidoöverenskommelser mellan regioner och läkemedelsföretag har resulterat i återbäring om ca 3 miljarder kronor 2019, varav regionerna fått 60 procent och staten 40 procent.

Utöver det genomför Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) regelbundet omprövningar av läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna.

Den så kallade 15-årsregeln innebär att priserna på läkemedel som är äldre än 15 år från tidpunkten för när läkemedlet godkändes för försäljning sänks med 7,5 procent. Besparingar till följd av 15-årsregeln var totalt 81 miljoner kronor 2019.

TLV har även på regeringens uppdrag sett över besparingspotentialen på läkemedel. En del i översynen var att göra en analys av Läkemedelsutredningens förslag (SOU 2018:89) att ge TLV i uppdrag att inom två år genomföra prissänkningar på läkemedel äldre än fem år på totalt 700 miljoner kronor. Uppdraget redovisades i april 2020. TLV bedömer att det är möjligt att uppnå en besparing på mellan 400 och 800 miljoner kronor under en period på 2–4 år. Besparingen skulle enligt TLV kunna ske genom en fortsatt utvecklad värdebaserad prissättning, bl.a. genom omprövningar, trepartsöverläggningar och sidoöverenskommelser.

Utfallet av 2019 års överenskommelse om formerna för statens bidrag till läkemedelsförmånerna

Överenskommelsen för 2019 innebar bl.a. att statens bidrag till regionerna för läkemedelsförmånerna med mera uppgick till ca 29,7 miljarder kronor. I detta ingick ett bidrag om ca 1 miljard kronor för läkemedel för behandling av hepatit C. Regionernas kostnader för läkemedel för behandling av hepatit C blev dock lägre än överenskommen belopp vilket innebar att regionerna, i enlighet med överenskommelsens vinst- och förlustdelningsmodell, fick betala tillbaka ca 93 miljoner

kronor till staten. Överenskommelsen innebar också att regionerna och staten var överens om att dela på den återbäring som gemensamt framtagna sidoöverenskommelser inom ramen för TLV:s ärendehantering resulterade i. Återbäringen uppgick 2019 till 3 084 miljoner kronor totalt varav 1 850 miljoner kronor tillföll regionerna och 1 233 miljoner kronor tillföll staten.

Överenskommelse 2020 om formerna för statens bidrag till läkemedelsförmånerna

Överenskommelsen innebär bl.a. att regionerna 2020 får ett statligt bidrag om 31,7 miljarder kronor för kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. Beloppet omfattar även bidrag för vissa andra kostnader inom läkemedelsområdet som tidigare finansierats på motsvarande sätt. Överenskommelsen innebär också att regionerna och staten ska dela på den återbäring som gemensamt framtagna sidoöverenskommelser inom ramen för TLV:s ärendehantering resulterar i. Under 2020 ska 60 procent av återbäringen tillfalla regionerna och 40 procent tillfalla staten.

Kostnadsfria läkemedel för barn

Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag följt upp reformen om kostnadsfria läkemedel för barn. Uppdraget slutrapporterades i oktober 2019. I slutredovisningen konstaterar Socialstyrelsen att det finns vissa begränsningar, bland annat vad gäller tillgång till data, för att myndigheten fullt ut ska kunna svara på uppdragets frågeställningar. Socialstyrelsens sammantagna bedömning är dock att reformen haft god effekt på så sätt att den har träffat familjer som förmodas ha ett stort behov av kostnadsfriheten, att kännedomen om kostnadsfriheten är god bland vårdnadshavare och att uthämtade läkemedel används. Kostnaderna för reformen har blivit högre än förväntat. Förmånskostnaderna för regionerna förväntades öka med 410 miljoner kronor per år i och med reformen (Ds 2014:42). Under reformåret 2016 var ökningen drygt 550 miljoner kronor, men har därefter stabiliserats. Drygt 70 procent av kostnadsökningen förklaras av att egenavgifterna tagits bort. Cirka 8 procent förklaras av befolkningstillväxten i åldersgruppen. Den resterande kostnadsökningen förklaras av en ökad läkemedelskonsumtion men också av tillkomsten av nya läkemedel inom förmånen.

Läkemedel och miljö

Regeringen verkar för ökad miljöhänsyn både i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt i övrigt. Delmål har nåtts genom att revidering av riktlinjen för miljöriskbedömning för humanläkemedel pågår och genom att nya förordningar för veterinärmedicinska läkemedel, respektive foder som innehåller läkemedel, har trätt i kraft. Europeiska kommissionen presenterade 2019 en strategi för läkemedel i miljön. Farmaceutiska kommittén, en expertgrupp under kommissionen, har startat en arbetsgrupp som leds av Sverige och som ska fokusera på några områden i strategin. Frågan om läkemedel i miljön har kopplingar till arbetet mot antibiotikaresistens, se avsnitt 4 Folkhälsopolitik, och behandlas även inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Restnoterade läkemedel

Arbetet med hantering av restnoterade läkemedel har fortsatt på olika nivåer. Läkemedelsverket redogjorde i början av 2020 för den första delen av ett regeringsuppdrag som myndigheten fick i augusti 2019. Uppdraget gick ut på att beskriva vilka steg som i nuläget kan tas av Läkemedelsverket för att informera om restnoteringar och bristsituationer samt begränsa deras effekter. Inom ramen för uppdraget har Läkemedelsverket i samråd med andra aktörer utvecklat en struktur för dialog som gör det möjligt att dela information om restnoteringar och bristsituationer mellan i första hand representanter för apotek och hälso- och sjukvården. Strukturen togs i bruk i mars 2020.

På internationell nivå har Sverige intensifierat sitt arbete med att, i EU-sammanhang, fortsätta lyfta behovet av insatser riktade mot de bakomliggande orsakerna till att restnotering uppstår på global nivå. Frågan är också prioriterad i samarbetet med nordiska grannländer.

Medicinteknik

Under 2019 har Socialdepartementet arbetat fram en departementspromemoria med förslag till anpassning av svensk rätt till de nya EU-förordningarna om medicinteknik som ska börja tillämpas den 26 maj 2021 respektive den 26 maj 2022 (Ds 2019:32). Förslagen innebär bl.a. att lagen (1993:584) om medicintekniska produkter ska ersättas med en ny lag med kompletterande bestämmelser till EU-förordningarna om medicintekniska produkter. Den nya lagen innehåller kompletterande bestämmelser om bland annat kliniska prövningar, prestandastudier, tillsyn, sanktioner och bemyndiganden. För att anpassa EU-förordningarnas bestämmelser om etisk granskning av ansökningar om att få genomföra kliniska prövningar och prestandastudier föreslås även en ny lag med kompletterande bestämmelser om etisk granskning till EU:s förordningar om medicintekniska produkter. Departementspromemorian har remitterats.

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att, i samråd med Inspektionen för vård och omsorg och Läkemedelsverket, utreda om det, ur ett patientsäkerhetsperspektiv, finns förutsättningar för att tillåta att medicintekniska engångsprodukter kan återanvändas.

Hälsofrämjande hälso- och sjukvård bidrar till en hållbar hälso- och sjukvård

Genom hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser kan människors hälsa främjas och sjukdom förebyggas. Primärvården har en central roll i det förebyggande arbetet. För 2019 och 2020 har regeringen avsatt medel till regionerna för att arbeta med utvecklingen av en nära vård med fokus på primärvården. Det stärker primärvårdens förutsättningar för att arbeta sjukdomsförebyggande och hälsofrämjande. Det hälsofrämjande arbetet lyfts även i propositionen Inriktningen för en nära och tillgänglig vård – en primärvårdsreform (2019/20:164). Särskilt lyfts det förebyggande arbetet i regeringens förslag om ett förtydligt uppdrag för primärvården att tillhandahålla förebyggande insatser utifrån såväl befolkningens behov som patientens individuella behov och förutsättningar.

Även inom cancerområdet har hälsofrämjande arbete bedrivits. Inom ramen för canceröverenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) för 2020 ska bl.a. regionala cancercenter i samverkan (RCC i samverkan) ta fram och påbörja genomförandet av en plan för RCC:s arbete med att förebygga cancer. Även hälsofrämjande åtgärder vid cancersjukdom och behandling ska ingå.

God kvalitet i hälso- och sjukvården

Hälso- och sjukvården ska ges i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. Svensk hälso- och sjukvård kännetecknas av hög kvalitet inom flera områden, vilket t.ex. yttrar sig i goda medicinska resultat. Den intensiva kunskapsutvecklingen inom området ställer höga krav på styrning med kunskap för att upprätthålla den höga kvaliteten. Uppföljning av hälso- och sjukvårdens resultat är grundläggande för ett gott kvalitetsutvecklingsarbete och för forskning och innovation. Den nationella strategin för life science, som regeringen beslutade om i december 2019, sätter upp flera långsiktiga mål för forskning och innovation inom hälso- och sjukvården. Se vidare utgiftsområde 24 Näringsliv – Näringspolitik.

Regeringens arbete med att förbättra den statliga styrningen med kunskap bidrar tillsammans med regionernas samlade kunskapsstyrningsarbete på ett positivt sätt till hälso- och sjukvårdens förutsättningar att erbjuda en vård av hög kvalitet. I detta avseende levererar kvalitetsregister och kunskapsstöd såsom nationella riktlinjer, öppna jämförelser och andra nationella uppföljningar och utvärderingar viktiga resultat.

Påverkbar slutenvård

Behovet av slutenvård kan påverkas om patienter med vissa sjukdomstillstånd eller diagnoser får ett mer optimalt omhändertagande i andra delar av vården, som t.ex. via den öppna vården och hemsjukvården. De kroniska sjukdomstillstånd som ingår i indikatorn, dvs. hjärtsvikt, diabetes, astma och kroniskt obstruktiv lungsjukdom (KOL), kan i de flesta fall behandlas effektivt i primärvården eller i öppen specialiserad vård. Genom förebyggande insatser, kontinuerlig uppföljning av behandling, rehabilitering m.m. kan en del inskrivningar i slutenvård undvikas.

Antalet slutenvårdsperioder 2018 var totalt 685 per 100 000 invånare i hela riket, vilket är en viss nedgång jämfört med 2017. För både män och kvinnor kan kontinuerliga förbättringar ses under de åtta senaste åren. Män vårdas inom slutenvården i högre utsträckning än kvinnor. Under 2018 vårdades 757 män per 100 000 och 586 kvinnor per 100 000 i slutenvården. Oavsett utbildningsnivå vårdas fler män inom slutenvården än kvinnor, enligt uppgifter från Socialstyrelsens patientregister. Kvinnor och män med kortare utbildning vårdas i större utsträckning i slutenvården.

I jämförelse med många andra länder har Sverige lägre förekomst av slutenvård vid KOL, astma och diabetes men högre andel i slutenvård jämfört med övriga OECD-länder för hjärtsvikt.

Sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall

Indikatorn sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall speglar förtida dödlighet i ett antal dödsorsaker relaterade till diagnoser som särskilt bedöms vara möjliga att påverka med medicinska insatser, tidig upptäckt och behandling. Ett lågt antal beräknade åtgärdbara dödsfall kan ses som en framgång för såväl folkhälsoarbetet som resultaten i hälso- och sjukvården.

Den sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödligheten är högre för män än kvinnor. Den åldersstandardiserade dödligheten per 100 000 män 2018 var 58, jämfört med 48 för kvinnor. Även om det förekommer könsspecifika dödsorsaker kan merparten av skillnaden förklaras av stora folksjukdomar där den åldersstandardiserade dödligheten är högre bland män. Dödligheten som fångas av indikatorn har minskat med nära 45 procent för män under perioden 2000–2018 och knappt 37 procent för kvinnor under samma period. Det förklaras i stor utsträckning av minskningarna för dödlighet i hjärtinfarkt och stroke.

För både kvinnor och män finns ett tydligt mönster där dödligheten som mäts med indikatorn är högre bland personer med kortare utbildning. Gruppen med högst värde är män med endast förgymnasial utbildning, men under 2000–2018 har denna grupp haft störst förbättring. Skillnaden mellan män och kvinnor har också minskat inom respektive utbildningsgrupp.

Sverige förekommer bland de OECD-länder som har lägre förekomst av åtgärdbar dödlighet som relateras till hälso- och sjukvårdens kvalitet än många andra OECD-länder. Länder som exempelvis Norge och Schweiz har dock lägre värden än Sverige. I

Sverige var det åldersstandardiserade värdet drygt 51 per 100 000 invånare 2016, medelvärdet av OECD-länderna i redovisningen är drygt 74.

Dödlighet efter diagnos i några av de stora sjukdomsgrupperna

Indikatorerna dödlighet efter stroke och hjärtinfarkt avser att mäta kvaliteten i hela vårdkedjan från ambulansverksamheten till det akuta omhändertagandet och efterföljande vård. Därför fångas även effekterna av samverkan mellan regionernas olika verksamheter och kommunernas hälso- och sjukvård.

Dödlighet efter stroke har minskat

Andelen patienter som avlider inom 90 dagar efter en förstagångsstroke har sjunkit över tid men har sedan de senaste åren legat på ungefär samma nivå, kring 26 procent för kvinnor och 25 procent för män.

Dödlighet efter hjärtinfarkt minskar

Dödligheten efter hjärtinfarkt har kontinuerligt förbättrats sedan början på 1990-talet och för den senaste mätperioden 2016–2018 är dödligheten under 25 procent för både kvinnor och män. För män finns det en liten men över tid tydligt högre andel som dör inom 28 dagar. Skillnaden mellan könen har dock minskat och är för 2016–2018 drygt en halv procentenhet. Skillnaden i dödlighet efter hjärtinfarkt är större mellan utbildningsgrupper än mellan kvinnor och män.

Nationell tillsyn av vård och omsorg

Under 2019 har Inspektionen för vård och omsorg (IVO) initierat fler tillsynsinsatser än föregående år. En ökning av antalet tillsynsinsatser har skett inom hälso- och sjukvården. IVO har även gjort mer riskbaserad tillsyn av boende för barn och unga.

För verksamhetsåret 2019 lyfter IVO ett antal slutsatser om vårdens och omsorgens brister, bl.a. utmaningar vad gäller ekonomistyrning och systematiskt kvalitetsarbete. Vidare pekar IVO på att kvaliteten och säkerheten i vården och omsorgen påverkas negativt av bristen på personal och kompetens samt av bristande personcentrering och samordning.

Utredning rekommenderar utvecklad statlig tillsyn

Utredningen om offentlig-privat samverkan, styrning och kontroll, som antog namnet OPS-utredningen, pekar i sitt betänkande (SOU 2020:15) bland annat på betydelsen av att vårdgivare säkerställer patientsäkerheten och arbetsmiljön samt bedriver ett systematiskt patientsäkerhets- respektive arbetsmiljöarbete i samband med större investeringar, omorganisationer och införande av nya styr- och verksamhetsmodeller. För att bidra till ett ökat patientsäkerhetsarbete understryker OPS-utredningen vikten av statliga tillsynsinsatser vid struktur- och organisationsförändringar. Den statliga tillsynen behöver utökas men också utvecklas för att öka genomslaget av tillsynens resultat. I fallet med Nya Karolinska Solna har IVO i huvudsak genomfört tillsyn efter att händelser inträffat i verksamheten och efter att anmälningar gjorts. Utredningen konstaterar mot denna bakgrund att den statliga tillsynen behöver bli mer förebyggande, för att i tid förhindra och förebygga risker. Utredningens betänkande har remitterats.

Patientsäkerhet i vården

Omkring 100 000 patienter drabbas av vårdskador varje år. Detta motsvarar en årlig kostnad på cirka 8 miljarder kronor enbart för de extra vård dagar som beror på vårdskadorna. Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen tagit fram Sveriges första

nationella handlingsplan för ökad patientsäkerhet 2021–2024. Planen innehåller fem prioriterade fokusområden och ett 30-tal nationella åtgärder. Syftet med handlingsplanen är att stödja kommuner och regioner i det systematiska patientsäkerhetsarbetet och bidra till att förebygga att patienter drabbas av vårdskador. Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att under 2020–2024 ansvara för samordning av insatser för genomförandet av den nationella handlingsplanen.

För att stärka patientsäkerheten inom skönhetsbranschen har regeringen remitterat ett lagförslag om estetiska kirurgiska ingrepp och injektionsbehandlingar.

Regeringen har även inom ramen för överenskommelsen om insatser för patientsäkerhet, nationella kvalitetsregister m.m. tilldelat SKR medel för insatser som bidrar till en mer säker vård. SKR ska bl.a. stödja arbetet med att identifiera vårdskador inom primärvården och den prehospitala vården. Inom ramen för de medel som regeringen tilldelade SKR under 2019 för patientsäkerhetsarbete på totalt 4 miljoner kronor, har SKR i samverkan med Socialstyrelsen bl.a. utvecklat ett analysverktyg som stöd till kommunernas patientsäkerhetsarbete, genomfört utbildningar i markörbaserad journalgranskning samt utvecklat Infektionsverktyget som syftar till att underlätta för vårdpersonal att följa upp vårdrelaterade infektioner och antibiotikaanvändning. Vidare fördelas medel inom ramen för överenskommelsen om insatser för psykisk hälsa för att stärka förutsättningarna för att kommuner och regioner ska kunna bedriva en kunskapsbaserad och säker vård och omsorg för personer med psykisk ohälsa.

Insatser för en stärkt psykiatri och förbättringar inom den psykiatriska tvångsvården

Psykiatri och psykisk hälsa är prioriterade frågor för regeringen. Under 2015–2020 har regeringen mer än fördubblat de medel som avsätts till psykiatri och psykisk hälsa, från ca 1 miljard kronor 2015 till ca 2,2 miljarder kronor 2020. Under 2020 har ca 1,7 miljarder kronor fördelats till förstärkta insatser i kommuner och regioner inom området genom en överenskommelse mellan staten och SKR. Överenskommelsen bygger på tidigare överenskommelser och är en fortsättning på det långsiktiga arbete som stimulerats av staten och där SKR bidragit med utvecklingsstöd till kommuner och regioner. Socialstyrelsen har haft i uppdrag att utvärdera utvecklingsarbetet under 2016–2018. Utvärderingen visar att överenskommelserna mellan staten och SKR inom området har resulterat i utvecklingsarbeten i kommuner och regioner vilka sammantaget stärker förutsättningarna för en mer kunskapsbaserad, säker, individanpassad, effektiv och tillgänglig vård och omsorg. Samtidigt konstateras att behoven av utveckling inom området psykisk hälsa är fortsatt stora. I 2020 års överenskommelse ingår insatser för att stärka förutsättningarna för en tillgänglig, kunskapsbaserad, jämlik och effektiv vård och omsorg med särskilt fokus på psykiatri. Vidare ingår särskilda satsningar på mobila lösningar, patientsäkerhet, traumavård och suicidprevention samt insatser för att förbättra och stärka samverkan inom och mellan olika huvudmän för personer som behöver insatser från flera aktörer. Regeringen har uppdragit åt Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten att följa, utvärdera och stödja genomförandet av överenskommelsen samt att lämna en samlad bedömning av överenskommelsens resultat. Resultatet av 2020 års arbete ska presenteras senast den 30 september 2020. Regeringens insatser inom området psykisk hälsa behandlas vidare i avsnitt 4 Folkhälsopolitik. Insatser för personer som är eller riskerar att bli sjukskrivna i psykiatriska diagnoser behandlas i utgiftsområde 10.

Förbättringar i den psykiatriska tvångsvården

Den 1 juli 2020 trädde ändringar i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård i kraft. Ändringarna innebär bl.a. en

skärpning av kriterierna för när vissa tvångsåtgärder får vidtas mot barn, dvs. patienter som är under 18 år (prop. 2019/20:84, bet. 2019/20:SoU15, rskr. 2019/20:270). Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra åtgärder för att förbättra möjligheterna till uppföljning av tvångsvård och rättspsykiatrisk vård. Efter första delen av detta regeringsuppdrag, som redovisades i december 2017, har Socialstyrelsen initierat de möjliga förändringar som i dagsläget kan genomföras utan lagändringar. Socialstyrelsen bedömer att dessa ändringar kommer att förbättra statistikens kvalitet vilket är en viktig förutsättning för att följa vårdens innehåll och utveckling.

En jämlik och jämställd hälso- och sjukvård

Nationell uppföljning av vårdens resultat och processer för jämlik och jämställd vård

En förutsättning för strukturerad statlig uppföljning av vårdens resultat och processer för jämlik och jämställd vård är tillgång till relevanta data. Utredningen Sammanhållen kunskapsstyrning (S2018:12) lämnade sitt slutbetänkande i juni i år. Utredningen har lämnat förslag på en funktion för en samlad uppföljning av hälso- och sjukvården och vidare analyserat hur vårdens förbättringsarbete kan stärkas, särskilt på lokal nivå. Regeringen ingick också en överenskommelse med SKR i maj 2019 i syfte att nationella kvalitetsregister ska kunna behålla den utveckling som åstadkommit inom ramen för tidigare satsningar.

För att det ska vara möjligt att följa resultat av omstruktureringar och andra reformer på nationell nivå har Socialstyrelsen fått i uppdrag att utveckla uppföljningen av primärvården men även följa omställningen till en mer nära vård. Uppföljningen syftar även till att stärka vårdgivare och huvudmän i att bedriva verksamhets- och kvalitetsutveckling.

TLV har fått i uppdrag att analysera förutsättningarna för uppföljning av läkemedel och medicintekniska produkter med hjälp av t.ex. data från nationella tjänsteplattformen (NTP). Syftet är att utforska nya datakällor för att stärka statens dataförsörjning och uppföljning av hälso- och sjukvården.

Socialstyrelsen publicerade i februari 2020 sin årsrapport baserad på öppna jämförelser. Rapporten är en del i en redovisning av indikatorer som rör uppföljning av hälso- och sjukvårdens kvalitet och effektivitet. Totalt visar 31 av de 51 indikatorerna i rapporten på en positiv utveckling. Hälsoläget i Sverige förbättras generellt sett, men stora och varaktiga skillnader mellan socioekonomiska grupper kvarstår, vilket i rapporten framför allt framgår av självskattad hälsa och sjukvårdsrelaterad åtgärdbar dödlighet, där personer med förgymnasial utbildning skattar sin hälsa betydligt lägre än de med eftergymnasial. En lägre andel än tidigare har förtroende för att sjukvården ges på lika villkor. Andelen som anser sig ha tillgång till den vård de behöver har minskat och överbeläggningar och utlokalisering har ökat under de senaste åren. Majoriteten av indikatorer kopplade till hälsoutfall visar däremot på goda resultat både över tid och jämfört med andra länder. Ett sådant exempel är femårsöverlevnaden efter cancer.

Kvalitetsregister

Inför 2020 ingick regeringen en överenskommelse med SKR om stöd till nationella kvalitetsregister. Nytt för 2020 års överenskommelse är att parterna åtar sig att verka för att en förordning för nationella kvalitetsregister kommer på plats. Socialstyrelsen har under året haft i uppdrag att förbereda för införandet av en förordning för utbetalning av medel till regionala register- och cancercentrum.

Vård och behandling för sällsynta sjukdomstillstånd

Sedan 2018 har staten årligen ingått en överenskommelse med SKR om en långsiktig inriktning för vård och behandling av sällsynta sjukdomar. Målet är att skapa ökade förutsättningar för en god, jämlik och tillgänglig vård med patienten i centrum. Genom överenskommelsen för 2020 tilldelas landets sex centrum för sällsynta diagnoser medel och medel avsätts även för den nationella samordningen på området. Även Socialstyrelsen tilldelas årligen medel att fördela till organisationer på området.

Nya kunskapsunderlag när det gäller könstillhörighet samt vård och behandling vid intersexuella tillstånd

I augusti 2018 beslutade regeringen att inhämta Lagrådets synpunkter på förslag till en ny lag om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och en ny lag om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen. Lagrådet avstyrkte regeringens förslag och framförde allvarlig kritik. Regeringen beslöt därefter att inhämta nödvändigt beredningsunderlag för att arbeta fram ett reviderat lagförslag. Bland annat har Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) genomfört en systematisk kunskapsöversikt över det vetenskapliga underlaget för utredning av diagnos och behandling av barn och unga med könsdysfori och vad som är känt om långtidseffekter på fysisk och psykisk hälsa avseende vård och behandling. SBU konstaterade att litteraturen är sparsam och att det finns få studier om barn och ungdomar specifikt. I september 2019 fick Socialstyrelsen i uppdrag att, utifrån förslagen i lagrådsremissen från 2018, bl.a. analysera och bedöma om den föreslagna åldersgränsen på 15 år för att, i de fall det finns synnerliga skäl, få genomgå ett kirurgiskt ingrepp i könsorganen är lämplig eller om en annan åldersgräns bör gälla. Socialstyrelsen bedömer att det i dagsläget är mer som talar emot än som talar för att möjliggöra de aktuella kirurgiska ingreppen före 18 års ålder. Socialstyrelsen fick även i uppdrag att kartlägga behovet av att införa en bestämmelse som innebär att socialnämnden ska kunna besluta om en ansökan om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen (avseende barn mellan 12 och 15 år) när en av vårdnadshavarna inte samtycker, och analysera om den kompetens som krävs för denna uppgift finns inom socialtjänsten. Socialstyrelsen bedömer att socialtjänsten har den särskilda kompetens som krävs för att göra de avvägningar som är nödvändiga för att kunna bedöma vad som är bäst för barnet. Myndighetsrapporterna bereds i Regeringskansliet.

Socialstyrelsen har även tagit fram ett kunskapsstöd med rekommendationer till hälso- och sjukvårdens professioner om vård och behandling vid intersexuella tillstånd. Kunskapsstödet som publicerades den 31 mars 2020 avser att stärka barnets rättigheter och en större restriktivitet gällande kirurgiska ingrepp. Socialstyrelsen har även tagit fram information och stödmaterial till patienter och anhöriga samt gjort en rättslig analys av barnets rätt till information om sin medicinska historik.

Standardiserade vårdförlopp för en mer effektiv och jämlik cancervård med kortare köer

Sedan 2015 har regeringen avsatt 500 miljoner kronor årligen för att korta väntetiderna och minska de regionala skillnaderna i cancervården. Fokus för överenskommelserna som staten ingått med SKR har varit arbetet med att införa ett gemensamt nationellt system med standardiserade vårdförlopp (SVF). Systemet med SVF syftar till att cancerpatienter ska uppleva en välorganiserad, helhetsorienterad och professionell process utan onödigt väntetid i samband med utredning och behandling. Ett SVF beskriver för de aktuella cancerdiagnoserna vilka utredningar och första behandlingar som ska göras och hur lång tid varje moment behöver ta.

SKR:s uppföljningar visar att cirka 74 procent av alla cancerpatienter inkluderades i ett SVF under 2019 och att över 124 000 personer utreddes enligt ett SVF 2019, varav 50 procent var kvinnor och 50 procent var män. Detta innebär att de flesta cancerpatienter i Sverige utreds på ett enhetligt och kvalitetssäkrat sätt. Samtidigt kvarstår utmaningar när det gäller väntetiderna. Mellan 2017 och 2019 stod väntetiderna i cancervården generellt sett stilla. Cancersjukvården ligger dock högt i relation till andra sjukdomsområden med 98 procent andel genomförda besök till specialist inom 90 dagar, som är vårdgarantins gräns.

Enkätundersökningar visar också att cancerpatienternas nöjdhet med vården har förbättrats i flera avseenden och att majoriteten av de patienter som genomgått ett SVF är mycket nöjda med bl.a. tillgänglighet, bemötande och information.

Cancervården ger goda medicinska resultat

Cancervården i Sverige har goda medicinska resultat och utvecklas snabbt vad gäller patientcentrering, diagnostik, behandling och användning av digitala stöd. Detta speglas i statistiken över dödligheten där prognosen för cancerpatienter i Sverige har utvecklats i positiv riktning sedan början på 1970-talet. 10-årsöverlevnaden har enligt Socialstyrelsen förbättrats kraftigt och beräknades 2018 vara 69 procent för både män och kvinnor och ca 85 procent för barn. Att överlevnaden ökar bidrar till att fler lever med sin cancer i dag än tidigare. Detta innebär att cancervården behöver förutsättningar att klara av de ökade behov som detta medför.

För att möta utmaningarna inom cancervården har regeringen beslutat att den nationella cancerstrategin ska uppdateras årligen genom överenskommelser mellan staten och SKR. I överenskommelsen 2020 ingår, utöver väntetidsarbetet, att stärka patienten med bättre rehabilitering, uppföljning och palliativ vård. Den syftar även till att minska behoven av vård och behandling genom förebyggande åtgärder. Ett område som är särskilt prioriterat är barncancerområdet. Regeringen riktar 80 miljoner kronor 2020 för att stärka och öka kvaliteten inom området, både genom samverkan mellan landets regionala cancercentrum (RCC) och inom respektive RCC. Områden som landets barncancercentrum lyft som viktiga att utveckla är bl.a. psykosocialt stöd, uppföljning av barn med förvärvad hjärnskada och samordning mellan barn- och vuxenvård. Ett annat viktigt område är tidig upptäckt av cancer. Regeringen avsätter 5 miljoner kronor till Regionalt Cancercentrum Norr under 2020 för att med hjälp av biobanker identifiera blodprov som kan användas för att upptäcka fler cancerformer än tidigare.

Regeringen har ingått ett partnerskap med regionerna inom ramen för regeringens life science-strategi. Som en del av detta partnerskap har Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) fått i uppdrag att analysera och lämna förslag på hur hälsoekonomiska bedömningar av precisionsmedicin kan utvecklas. Syftet är att skapa bättre förutsättningar för genomförande av bland annat diagnostiska tester och avancerade terapier, framför allt inom cancerområdet.

Socialstyrelsen publicerade i april 2020 en rapport om framtidens cancerscreening. I rapporten lyfts frågan om individanpassad screening, vilket är en viktig del i det fortsatta arbetet med att utveckla cancerscreeningen i Sverige.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys publicerade i december 2019 sin rapport om omotiverade skillnader i vården av cancersjuka. Av rapporten framgår att de regionala skillnaderna är generellt mer framträdande än de socioekonomiska. Rapporten är en viktig del i regeringens arbete med en jämlik cancervård.

Förstärkning av förlossningsvården och vården som rör kvinnors hälsa

År 2019 avsattes cirka 1,7 miljarder kronor till förlossningsvården och kvinnors hälsa, hälsa i primärvården samt avgiftsfri livmoderhalscancerscreening. Huvuddelen av medlen fördelades till regionerna inom ramen för överenskommelsen mellan staten och SKR 2019 med fokus på insatser för att stärka mödrahälsovården, förlossningsvården och kvinnors hälsa samt neonatalvården.

SKR har under 2019 genomfört en nationell kartläggning av den vård som erbjuds personer som utsatts för sexuellt våld. Kartläggningen har identifierat ett antal förbättringsområden. Bemötandet av personer som utsatts för sexuellt våld behöver stärkas. Tillgängligheten till vård i ett icke-akut skede behöver stärkas. Kunskapen om adekvat behandling vid komplex problematik och traumatisering behöver öka. Omhändertagandet i akuta skeden behöver bli mer jämlikt över landet. Vården behöver i högre utsträckning anpassas för att möta behoven hos särskilt utsatta grupper. Ett osäkert och ostrukturerat bemötande skadar patientens förtroende för vården, vilket kan ha stor betydelse för patientens mottaglighet för fortsatt stöd.

Under 2019 har SKR genomfört intervjuer med företrädare för fyra verksamheter som har särskild erfarenhet av att behandla och ge stöd till könstypade kvinnor. Resultatet av intervjuerna visade att det är viktigt att se till helheten dvs. fysiskt, psykiskt och socialt samt ha ett pragmatiskt, kliniskt synsätt. Det är också viktigt att patienten får den information hon behöver. Unga könstypade kvinnor som inte upplever att de berörs av skolans sex- och samlevnadsundervisning kan exempelvis behöva stöd att ta makten över sin kropp och sin sexualitet.

Därtill avsattes cirka 30 miljoner kronor för olika regeringsuppdrag till Socialstyrelsen, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys och Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) med kartläggande, kunskapshöjande samt uppföljande insatser för att stärka kvinnors hälsa och förlossningsvården. Statistik från Socialstyrelsen visar att allvarliga bristningar vid vaginal förlossning minskat med nästan en tredjedel sedan 2013. En rapport från Myndigheten för vård- och omsorgsanalys om omotiverade regionala skillnader i graviditetsvårdkedjan visar att det pågår utvecklingsarbete inom många förlossningskliniker. Framgångsfaktorer för de förbättringar som skett har till exempel varit en sammanhängande styrning och gemensamt mål, tillgång till aktuella data, tillgängliggjorda kunskapsstöd, stärkt professionell kompetens, strukturer för förbättringsarbete samt motivation till förändring. Trots detta kvarstår väsentliga regionala skillnader i graviditetsvårdkedjan. År 2020 omfattar satsningen 1 miljard kronor och en treårig överenskommelse har tecknats mellan staten och SKR.

Fortsatt god tandhälsa men ojämlik tandvård

Tandhälsan hos vuxna fortsätter att förbättras

Antalet kvarvarande tänder och antalet intakta tänder är det övergripande måttet på tandhälsa. Sedan 2009 har antalet ej intakta tänder för personer i åldersgruppen 23–67 år minskat, samtidigt som antalet kvarvarande tänder varit relativt stabilt över tid. Den största förbättringen beträffande kvarvarande tänder finns i gruppen 60 år och äldre. Personer som upplevt ekonomisk kris eller varit arbetslösa bedömer sin tandhälsa som sämre än genomsnittet. Detta gäller även för t.ex. personer som är dagligrökare och riskkonsumenter av alkohol.

Besöksfrekvensen till tandvården skiljer sig åt beroende på var i landet man bor, kön och utbildningsnivå. Under 2009–2018 besökte 78 procent av 30–79-åringarna med minst treårig eftergymnasial utbildning tandvården tre eller flera gånger för basundersökning. Detta kan jämföras med personer med förgymnasial utbildning där

51 procent genomgick tre eller flera basundersökningar under 2009–2018. Under 2019 besökte 52 procent av kvinnorna och 46 procent av männen tandvården åtminstone en gång för basundersökning. Enligt SCB:s årliga undersökning om levnadsförhållanden har ca 3 procent av samtliga personer över 16 år inte uppsökt tandvården 2018, trots behov.

De totala tandvårdsutgifterna uppgick till 29,3 miljarder kronor för 2018, enligt preliminära uppgifter från Statistiska centralbyrån. Regionernas utgifter för tandvård uppgick till 7,3 miljarder kronor, kommunernas till 13 miljarder kronor och hushållens till 16,6 miljarder kronor. Av de totala utgifterna utgjorde hushållens utgifter cirka 57 procent.

Totalt betalade staten ut 6,7 miljarder kronor i statligt tandvårdsstöd för 2019. Detta var 300 miljoner kronor mer än 2018 och motsvarade en ökning på 4,5 procent. Skälet till denna ökning var sannolikt att 2019 var det första året som en höjd nivå för allmänt tandvårdsbidrag hade full effekt.

Tabell 3.3 Utbetalad ersättning för statligt tandvårdsstöd, 2010–2019

Miljoner kronor

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Allmänt tandvårdsbidrag¹										
kvinnor	530	516	488	527	525	535	532	558	964	1 120
män	451	452	458	464	461	469	467	488	845	979
Särskilt tandvårdsbidrag²										
kvinnor				11	18	24	29	33	36	40
män				5	9	11	13	15	16	18
Högekostnadsskydd³										
kvinnor	1 957	1 958	1 970	2 094	2 119	2 123	2 247	2 317	2 254	2 254
män	1 957	1 955	1 961	2 075	2 111	2 111	2 251	2 348	2 269	2 252
Samtliga tre tandvårdsstöd										
Kvinnor	2 487	2 474	2 458	2 632	2 662	2 682	2 808	2 908	3 254	3 414
Män	2 408	2 407	2 419	2 544	2 581	2 591	2 731	2 851	3 130	3 249
Totalt	4 895	4 881	4 877	5 184	5 243	5 273	5 539	5 759	6 384	6 663

¹ Det allmänna tandvårdsbidraget ska stimulera till regelbundna besök hos tandläkare och är främst tänkt att användas för undersökningar och förebyggande tandvård.

² Det särskilda tandvårdsbidraget riktar sig till personer som har sjukdomar eller funktionsnedsättningar som ökar risken för försämrad tandhälsa. Det särskilda tandvårdsbidraget infördes 2013.

³ Högekostnadsskyddet innebär att den försäkrade vid större behandlingar inte behöver betala hela kostnaden själv.

Källa: Försäkringskassan.

Prisjämförelsetjänst för tandvård

I februari 2020 lanserade TLV en webbaserad prisjämförelsetjänst för tandvård med namnet tandpriskollen.se. Prisjämförelsetjänsten ska öka möjligheten för allmänheten att få en bättre bild av priserna inom tandvården och möjliggöra prisjämförelser mellan olika tandvårdsmottagningar. I förlängningen är syftet att prisjämförelsetjänsten ska stärka patientens ställning och öka konkurrensen på marknaden för tandvård.

Utökad uppdrag till Utredningen om jämlik tandhälsa

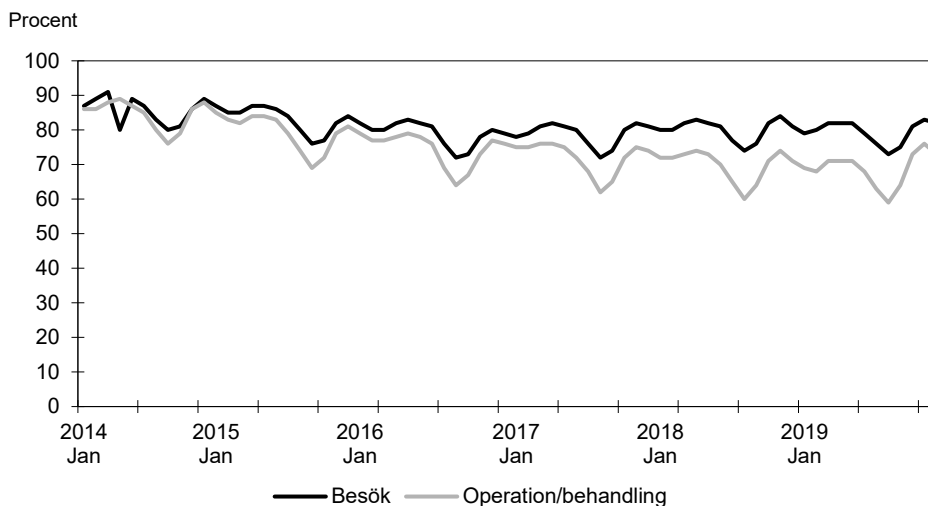
Regeringen har gett Utredningen om jämlik tandhälsa ett tilläggsdirektiv (dir. 2020:1) med uppdraget att föreslå förbättringar av de regionfinansierade tandvårdsstöden och det särskilda statliga tandvårdsstödet (STB). Syftet är att göra tandvården mer effektiv

och jämlik och att förbättra situationen för patienter som har särskilda tandvårdsbehov på grund av långvarig sjukdom.

Tillgängligheten i vården

Enligt nationella väntetidsdatabasen har andelen patienter som får vård inom vårdgarantins fyra tidsgränser sjunkit sedan 2014. Tydligast är försämringen för väntetider till operation där andelen patienter som får vård inom vårdgarantins 90 dagar har minskat från 88 procent i november 2014 till 76 procent i november 2019, diagram 3.4. En viss stabilisering har dock skett de senaste åren. Samtidigt väntar allt fler patienter en längre tid på vård i dag. I november 2014 hade 40 888 personer väntat längre än 90 dagar på första besök eller operation inom specialistvården. I november 2019 hade den siffran stigit till 79 813 personer. Det är fortsatt stora skillnader i väntetider mellan regionerna, liksom mellan olika specialistområden. I november 2019 skiljde det 35 procentenheter mellan regionen med högst respektive lägst uppfyllnadsgrad av vårdgarantin till operation. Vad gäller olika specialistområden varierade uppfyllnadsgraden av vårdgarantin till första besök mellan 58 procent inom allergisjukvården till 99 procent inom cancervården.

Diagram 3.4 Andel besök och operation/behandling som uppfyller vårdgarantin per månad under perioden jan 2014 till dec 2019

Källa: Väntetidsdatabasen. Kvinnor och män redovisas inte separat på grund av att det är små skillnader.

Väntetiderna förbättrades under hösten 2019

Regeringen bedömer att en god tillgänglighet är av stor vikt för patienten, för vårdens kvalitet och resultat samt för medborgarnas förtroende för vården. Insatser för att öka tillgängligheten i vården är därför prioriterade för regeringen under mandatperioden. I överenskommelser mellan staten och SKR för 2019 och för 2020 avsätts medel till regionerna för åtgärder som syftar till att utveckla och förändra arbetssätt eller genomföra andra insatser som stärker tillgängligheten i såväl primärvården och den specialiserade vården som i barn- och ungdomspsykiatri (BUP).

I juni 2019 kom regeringen och SKR överens om att fördela 1,6 miljarder kronor till en ny, uppdaterad kömiljard som syftar till att korta väntetiderna och köerna inom den specialiserade vården. Antalet regioner som fick del av medlen ökade gradvis under hösten 2019: från 16 regioner i september till 21 regioner i november. Det innebär att samtliga regioner hade kortat sina väntetider i november 2019 jämfört med november 2018.

Regeringen och SKR beslutade i december 2019 om överenskommelsen Ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården 2020 som innebär att regeringen avsätter närmare 3 miljarder kronor för att korta väntetiderna och köerna inom hälso- och sjukvården. Överenskommelsen är en vidareutveckling av kömiljarden och omfattar fler delar av vårdkedjan, såsom primärvården, återbesök inom den specialiserade vården och barn- och ungdomspsykiatri (BUP).

Tillgängligheten till psykiatri

Regeringen anser att tillgängligheten till psykiatri fortsatt behöver förbättras. Regeringen har under flera år gjort betydande satsningar för att huvudmännen för vården ska uppnå de mål som satts för väntetiderna inom barn- och ungdomspsykiatri, men fortsatt finns stora utmaningar inom området. I Socialstyrelsens uppföljning av överenskommelsen mellan staten och SKR om insatser inom området psykisk hälsa 2018, konstateras att fyra av tio barn och unga som sökte specialistvård under 2018 inte fick ett första besök inom 30 dagar. Nästan lika många barn och unga som sökte specialistvård fick inte heller tillgång till en fördjupad utredning eller behandling inom 30 dagar efter ett första besök. Utifrån regionernas inrapporterade data framgår att antalet flickor som fått insatser inom den s.k. första linjen är nästan dubbelt så stort som antalet pojkar nationellt (31 flickor per 1 000 invånare, jämfört med 18 pojkar per 1 000 invånare). Vad dessa skillnader beror på är inte känt. Omfattningen av inrapporteringen av data i den s.k. Väntetidsdatabasen varierar mellan huvudmännen. Enligt uppföljningen anför regionerna att personalbrist och låg produktivitet är de främsta orsakerna till att regionerna inte kan tillhandahålla den vård som efterfrågas av befolkningen. Under 2020 har regeringen fortsatt sin satsning på en förbättrad tillgänglighet för barn och ungdomar med psykisk ohälsa. För att snabbare kunna ge vård och stöd i första linjens vård och hos ungdomsmottagningarna har regeringen aviserat att dessa verksamheter behöver stärkas och väntetiderna till den specialiserade barn- och ungdomspsykiatri kortas ytterligare. Målet är att ingen ska behöva vänta längre än 30 dagar på en bedömning och därefter högst 30 dagar för fördjupad utredning eller behandling. Totalt avsätts 370 miljoner kronor för detta ändamål under 2020. Utöver detta fördelas ytterligare 150 miljoner kronor till ungdomsmottagningarna för att främja arbete med psykisk hälsa och motverka psykisk ohälsa bland barn och unga. Insatser för att öka tillgängligheten till psykiatri ingår också som en del av överenskommelsen mellan staten och SKR om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården 2020. Insatser som berör området psykisk hälsa redovisas även i avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Strukturutvecklingen av hälso- och sjukvården till en mer nära och tillgänglig vård

Som en central del i den påbörjade reformeringen av primärvården har regeringen beskrivit inriktningen för en nära och tillgänglig vård (prop. 2019/20:164). Regeringen anser att tillgängligheten till primärvården behöver öka. Om tillgängligheten är god och patienter i primärvården möts av rätt kompetens för att ta hand om deras vårdbehov, kommer förutsättningarna för att patienterna i första hand söker sig till primärvården att öka. Som en följd av detta kan det förebyggande arbetet stärkas och möjligheterna att avlasta övrig specialiserad vård öka. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har fått i uppdrag att utvärdera utvecklingen till en god och nära vård ur ett system- och patientperspektiv. Utvärderingen ska ta sin utgångspunkt i de mål som regeringen har fastställt för inriktningen i propositionen.

I syfte att underlätta och stödja genomförandet av denna strukturutveckling har regeringen och SKR tecknat en överenskommelse för 2019 och 2020 som stöder utvecklingen mot en mer nära och tillgänglig vård. För 2020 fördelas drygt

2,9 miljarder kronor till regionerna för att bl.a. förbättra och utveckla tillgängligheten i primärvården. I de redovisningar som regionerna sammanställt för arbetet under 2019 framgår att insatser för att förbättra tillgängligheten till exempel har handlat om att inrätta lättakuter och särskilda äldremottagningar, arbeta med kompetensplanering, utveckla digitala tjänster och att förbättra rapporteringen till den nationella väntetidsdatabasen.

Stärkt stöd till kommunalt finansierad hälso- och sjukvård

Kommunerna ska erbjuda en god hälso- och sjukvård åt personer som bl.a. bor i särskilt boende i kommunen och till den som vistas i dagverksamhet. I alla regioner utom i en har kommunerna dessutom tagit över ansvaret för hälso- och sjukvård i hemmet i ordinärt boende (hemsjukvård). Regionen ska till kommunerna inom regionen avsätta de läkarresurser som behövs för att enskilda ska kunna erbjudas en god hälso- och sjukvård i de verksamheter som kommunen ansvarar för. Socialstyrelsen har genomfört en förstudie för att analysera hur myndigheten bäst kan stärka stödet till den kommunalt finansierade hälso- och sjukvården och närliggande omsorgen. Med anledning av förstudien har regeringen givit myndigheten i uppdrag att stärka stödet till den kommunalt finansierade hälso- och sjukvården och slutrapportera uppdraget senast den 31 mars 2021. En delrapport som överlämnades den 30 mars 2020 visar vilka insatser som Socialstyrelsen har påbörjat inom olika utvecklingsområden. Myndigheten skriver bl.a. att den kommunala hälso- och sjukvården behöver integreras bättre i hälso- och sjukvårdssystemet och att ett sätt att åstadkomma det är att öka kunskapen om den hälso- och sjukvård som ges i kommunerna. Nya indikatorer har utvecklats inom områden såsom patientsäkerhet, samordning och samverkan, fallprevention och läkemedelshantering.

Inom ramen för överenskommelser 2019 och 2020 mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner har medel tillförts kommunerna i syfte att utveckla goda förutsättningar för vårdens medarbetare. I det ligger bl.a. att stödja hälsofrämjande och hållbar arbetsmiljö och att stärka förutsättningarna för ledarskapet. I överenskommelsen för 2020 har totalt 500 miljoner kronor avsatts för kommunerna.

En sammanhållen god och nära vård för barn och unga

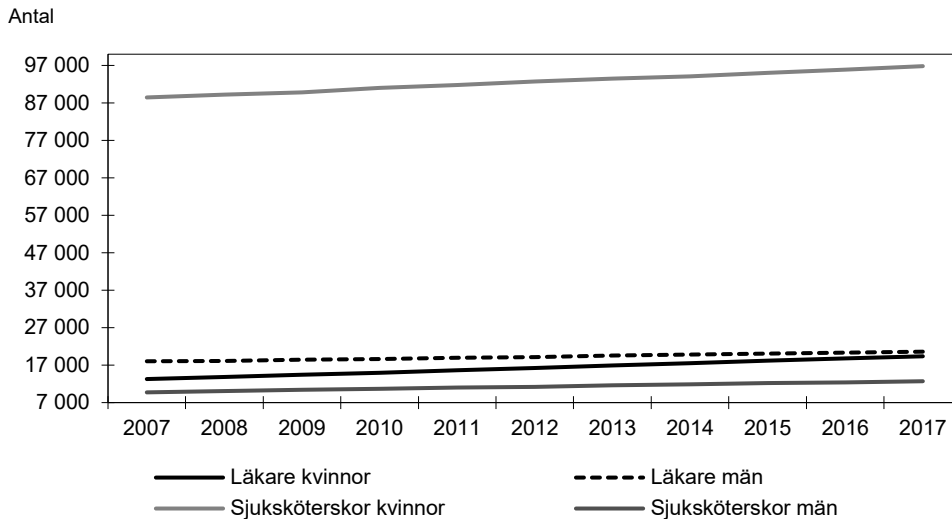
Förebyggande och hälsofrämjande insatser för barn och unga i hela landet är viktiga för att uppnå en mer likvärdig vård. Regeringen har tillsatt utredningen En sammanhållen god och nära vård för barn och unga (dir. 2019:93) som har i uppdrag att utreda förutsättningarna för en sammanhållen och resurseffektiv god och nära vård för barn och unga. Utredningen ska föreslå hur en sådan reform ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt. Ett syfte med uppdraget är att avlasta den specialiserade barn- och ungdomspsykiatrin, BUP, genom insatser inom den nära vården för barn och unga som lider av psykisk ohälsa. Utredaren ska även ta fram underlag som regeringen kan använda i utformningen av en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) som syftar till att uppnå målet om en köfri barn- och ungdomspsykiatri.

Kompetensförsörjningen i hälso- och sjukvården en förutsättning för en tillgänglig vård

En hållbar kompetensförsörjning på både kort och på lång sikt är en förutsättning för att säkerställa en jämlik och patientsäker vård av hög kvalitet. Socialstyrelsen tar fortlöpande fram underlag för analys av tillgången och efterfrågan på legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Rapporten från 2020 visar att för de flesta hälso- och sjukvårdsyrkena ökar antalet utfärdade legitimationer och det är fler kvinnor än män

som legitimeras. Trots att antalet utbildade är stort inom vården bedömer regionerna att det råder brist inom många legitimationsyrken och att det särskilt är erfaren personal som efterfrågas men behovet varierar även inom olika verksamheter så som inom vissa läkar- och sjuksköterskespecialiteter. Enligt Socialstyrelsen rapporterar samtliga regioner brist på specialistsjuksköterskor och 20 av 21 bedömer sig även ha brist på grundutbildade sjuksköterskor.

Diagram 3.5 Antal legitimerade läkare och sjuksköterskor sysselsatta i hälso- och sjukvården

Källa: Statistikdatabas för hälso- och sjukvårdspersonal, Socialstyrelsen.

Förbättrade förutsättningar för personalen

I syfte att ge personalen i vården bättre förutsättningar har regeringen genom en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tillfört regioner och kommuner motsvarande 2,9 miljarder kronor för 2020. Av dessa medel avsätts 1,8 miljarder kronor till regionerna och 500 miljoner kronor till kommunerna. Medlen kan bland annat användas till att förbättra förutsättningarna på arbetsplatserna, utbilda framtidens medarbetare och utveckla personalens kompetens. Av satsningens resterande medel avsätts 500 miljoner kronor till regionerna för att fler sjuksköterskor ska ges möjlighet att läsa till specialistsjuksköterska med betald utbildning. Därtill avsätts 100 miljoner kronor till regionerna för att möjliggöra exempelvis karriärtjänster för specialistsjuksköterskor med fördjupad kompetens inom centrala områden. Socialstyrelsens uppföljning av föregående års överenskommelser visar att regionerna redovisar en stor bredd av insatser inriktade på kompetensförsörjning. Insatserna avser såväl satsningar för att attrahera och rekrytera nya medarbetare som att introducera, utveckla och behålla befintliga medarbetare. Samtliga regioner redovisar insatser i form av uppgiftsväxling som innebär att arbetsuppgifter flyttas mellan olika yrkeskategorier, i syfte att åstadkomma en effektivare arbetsfördelning. Flera regioner redovisar goda resultat vad gäller uppgiftsväxling, t.ex. att arbetsmiljön har förbättrats och att det finns bättre förutsättningar för mer patientnära tid.

Översyn av yrket undersköterska

Regeringen gav i oktober 2017 en särskild utredare i uppdrag att överväga och lämna förslag till hur yrket undersköterska kan regleras i syfte att öka kvaliteten och säkerheten i hälso- och sjukvården och omsorgen. Utredningen om reglering av yrket undersköterska lämnade i april 2019 sitt slutbetänkande Stärkt kompetens i vård och omsorg (SOU 2019:20) med bl.a. förslag om att den som har en undersköterskeexamen eller motsvarande kompetens efter ansökan ska få ett bevis om

rätt att få använda denna yrkestitel på hälso- och sjukvårdens område, socialtjänstens område eller enligt LSS. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Läkarutbildningen och specialiseringen

Regeringen har under en längre tid arbetat för att modernisera läkarutbildningen och vidareutbildningen till specialistläkare. Denna förändring av läkarutbildningen och vägen till legitimation medför behov av ytterligare förändring av läkarnas specialisering. En strukturerad introduktion till svensk hälso- och sjukvård, benämnd bastjänstgöring, införs som ett obligatoriskt tjänstgöringsavsnitt vid specialisering för alla läkare. För att verkställa denna reform fick Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram reviderade myndighetsföreskrifter för läkarnas specialiseringstjänstgöring där bastjänstgöring införs som en inledande tjänstgöringsdel. Socialstyrelsen har tagit fram förslag om en reviderad ST-föreskrift som har remitterats. Regelverket för reformen var beslutat att träda i kraft den 1 juli 2020 men med anledning av utbrottet av covid-19 och den stora belastning det innebär för hälso- och sjukvården har ikraftträdandet senarelagts till den 1 juli 2021.

För att ge vårdgivare och blivande läkare bästa möjliga förutsättningar för att utforma och genomgå tjänster för allmäntjänstgöring gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att se över myndighetens reglering av läkarnas allmäntjänstgöring och särskilt förordnande att utöva läkaryrket som icke legitimerad. Förslagen om revidering av föreskrifter redovisades till regeringen den 31 mars 2020. Myndigheten arbetar nu vidare med förslagen utifrån inkomna synpunkter.

Kartläggning och samverkan för en långsiktig kompetensförsörjning av hälso- och sjukvårdspersonal

Arbetskraftsutbudet av personal inom hälso- och sjukvården är beroende av flera saker men olika aktörer som t.ex. lärosäten och kommuner och regioner har stor påverkan. För att långsiktigt kunna planera för kompetensförsörjningen i hälso- och sjukvården behövs en dialog och samverkan mellan alla berörda aktörer. Den 1 januari 2020 inrättade regeringen Nationella vårdkompetensrådet som är ett rådgivande samverkansforum. Rådet ska initialt rikta sitt arbete mot de yrken som kräver högskoleutbildning. Socialstyrelsen fick samtidigt i uppdrag att till 2021 analysera och föreslå hur rådet ska kunna omfatta fler yrkesgrupper, exempelvis undersköterskor och specialistundersköterskor. Utöver denna nationella nivå av samverkan ska regionala samverkansarenor upprättas. För att stödja detta arbete har ett kansli inrättats på Socialstyrelsen för arbete med kartläggning av bl.a. statistik och kunskapsunderlag.

Vårdkompetensrådets kansli vid Socialstyrelsen har även i uppdrag att årligen bedöma tillgång och efterfrågan på legitimerade yrkesutövare i hälso- och sjukvården och tandvården. Myndighetens årliga rapportering i februari 2020 omfattade även en kartläggning av behoven och efterfrågan av personal inom kommunal hälso- och sjukvård. Syftet är att kartläggningen ska kunna fungera som ett stöd till regionerna i deras arbete med att mer långsiktigt planera för läkarnas specialiseringstjänstgöring.

Apoteksmarknadens utveckling

Uppföljning av apoteksmarknaden

I november 2019 presenterade Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets (TLV) sin rapport om apoteksmarknadens utveckling. Myndigheten bedömer att marknaden på en övergripande nivå fortsätter att visa god försäljningsutveckling och lönsamhet på bruttoresultatnivå. Den ökade konkurrensen inom samtliga segment på marknaden

och brist på farmaceuter påverkar apotekens rörelseresultat. Det finns oavsett detta goda förutsättningar för en fortsatt god tillgänglighet till läkemedel och kvalificerad rådgivning. Utifrån de resultat som framkommer i nämnda uppföljning anser TLV inte att det finns skäl att förändra vare sig handelsmarginalens nivå eller konstruktion.

Apoteksstöd i glesbygd

Under 2020 har TLV för verksamhetsåret 2019 beviljat sammanlagt 31 apotek stöd enligt förordningen (2013:80) om bidrag till öppenvårdsapoteksservice av allmänt ekonomiskt intresse. Det totala utbetalade beloppet uppgick till strax under 9,5 miljoner kronor. I maj 2020 gav regeringen myndigheten i uppdrag att se över kriterierna för att få bidrag.

Farmaceutiska tjänster på apotek och indikatorer för apoteksverksamhet

Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) har inom ramen för ett regeringsuppdrag genomfört två förstudier, dels om en försöksverksamhet med en farmaceutisk tjänst på apotek, dels om indikatorer för att mäta och följa upp apotekens verksamhet. TLV lämnar i sina rapporter förslag om det fortsatta arbetet på dessa områden. I samverkan med apoteksbranschen har TLV tagit fram ramar till en försöksverksamhet i form av ett s.k. policylabb för att ta fram nytt regelverk för farmaceutiska tjänster. TLV föreslår vidare ett antal indikatorer och fokusområden, varav de flesta rör rådgivning och säker läkemedelsanvändning, som ska ge information om apotekens verksamhet och stärka apotekens incitament att förbättra kvaliteten inom grunduppdraget.

Utökade möjligheter till utbyte av läkemedel på apotek

I juni 2020 börjar nya regler att gälla som möjliggör att läkemedel som har förskrivits utanför läkemedelsförmånerna till en förmånsberättigad person byts ut på apoteket mot ett likvärdigt läkemedel som omfattas av högkostnadsskyddet.

Maskinell dosdispensering

För att minska risken för problem i samband med produktionsstörningar hos aktörer som bedriver maskinell dosdispensering har regeringen gett E-hälsomyndigheten i uppdrag att se över vilka åtgärder som myndigheten kan vidta. Enligt ett annat regeringsuppdrag ska TLV fortsätta arbetet med att utforma en ny modell för utbyte på apotek av maskinellt dosdispenserade läkemedel. Avsikten är att detta ska leda till lägre läkemedelskostnader.

Tillkännagivanden

Tillkännagivande om en parlamentarisk utredning om ansvarsfördelning inom hälso- och sjukvården

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som anförs i reservation 5 under punkt 6 om att den bör tillsätta en parlamentarisk utredning för att klarlägga förutsättningarna för en ändamålsenlig ansvarsfördelning mellan staten och nuvarande huvudmän när det gäller sjukvården (bet. 2017/18:SoU18 punkt 6 reservation 5, rskr. 2017/18:176).

Vad gäller ansvarsfördelningen mellan staten och de nuvarande huvudmännen, har regeringen tidigare konstaterat att frågan om statens respektive läns och regioners ansvar nyligen utretts av den s.k. Indelningskommittén, som lämnade betänkandet Myndighetsgemensam indelning – samverkan på regional nivå (SOU 2018:10). Regeringen har inlett en analys avseende tillkännagivandet men bedömer att frågan behöver analyseras vidare i ljuset av de nya situationer och de behov som uppstått

under hanteringen av covid-19. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med anledning av tillkännagivandet i budgetpropositionen för 2022.

Tillkännagivanden om riktade statsbidrag

Riksdagen beslutade i juni 2017 om fem tillkännagivanden till regeringen med anledning av motionsyrkanden som rör riktade statsbidrag inom hälso- och sjukvården (bet. 2016/17:SoU19 punkt 1-5, rskr. 2016/17:346), bland annat att de riktade statsbidragen bör utformas på ett sätt som underlättar uppföljning och effektutvärdering och att staten bör ta fram en nationell övergripande plan för att få till stånd en systematisk process vid beslut om att införa nya riktade statsbidrag. Regeringen gav den 13 december 2017 Statskontoret i uppdrag att fr.o.m. 2018 t.o.m. 2020 översiktligt redovisa och analysera utvecklingen av statens styrning av kommuner och landsting och deras verksamheter. Till följd av regeringens arbete med det nya coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19 och på grund av att regeringen behövt göra nödvändiga prioriteringar avser regeringen att återkomma i frågorna om riktade statsbidrag inom hälso- och sjukvården senast 2022.

Tillkännagivande om kvalitetsskillnader hos vårdmottagningar

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att ta fram förslag på hur de nationella kvalitetsregistren kan bli tillgängliga för den enskilde så att kvaliteten mellan olika vårdmottagningar kan jämföras (bet. 2017/18:SoU9 punkt 10, rskr. 2017/18:293). Regeringen ingick 2019 en överenskommelse med SKR angående nationella kvalitetsregister för att det fortsatta arbetet med att utveckla och tillgängliggöra kvalitetsregistren. Vidare har Socialstyrelsen ett pågående uppdrag att analysera förutsättningarna för ett primärvårdsregister, vilket också är en grundförutsättning för att kunna jämföra kvaliteten mellan olika vårdmottagningar. Regeringen avser att återkomma i frågan 2021.

Tillkännagivande om en ny cancerstrategi

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör ta fram en ny cancerstrategi (bet. 2017/18:SoU9 punkt 27, rskr. 2017/18:293). I budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg. omr. 9 avsnitt 3.5 s. 45) redogjorde regeringen för tillkännagivandet och anförde att en långsiktig inriktning för det nationella arbetet med cancervården presenterades av regeringen i maj 2018. Syftet med den långsiktiga inriktningen är att skapa tydlighet kring hur regeringen vill att det nationella arbetet med cancervården ska utvecklas nu och i framtiden. Dessutom ska inriktningen ligga till grund för fortsatta insatser för att rusta cancervården inför framtidens utmaningar. Regeringen ansåg i budgetpropositionen att tillkännagivandet var tillgodosett och därmed slutbehandlat.

Riksdagen ansåg dock att tillkännagivandet inte kunde anses slutbehandlat genom de redovisade åtgärderna (bet. 2018/19:SoU1, rskr. 2018/19:111).

I budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg. omr. 9 avsnitt 3.4.4) redogjorde regeringen återigen för tillkännagivandet och anförde följande. Betänkandet En nationell cancerstrategi för framtiden (SOU 2009:11) har sedan 2009 utgjort grunden för arbetet med att utveckla cancervården i Sverige. Regeringen anser att den inriktning som anges i denna strategi fortsatt ska vara vägledande för arbetet. Däremot behöver cancerstrategin förnyas för att möta de utmaningar som den svenska cancervården står inför i dag och i framtiden. Regeringen har därför i överenskommelsen mellan staten och SKR om jämlik och effektiv cancervård med kortare köer 2020 aviserat att cancerstrategin kommer uppdateras årligen, bl.a. genom

överenskommelser mellan staten och SKR. Genom överenskommelserna vidareutvecklas och anpassas de insatser som genomförs med utgångspunkt i strategin, för att möta de utmaningar som den svenska cancervården står inför i dag och i framtiden. Detta kommer bidra till att cancerstrategin förnyas och hålls relevant.

Mot bakgrund av detta anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och att det därmed är slutbehandlat.

Tilkännagivande om att utveckla patientlagen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör ta initiativet till en översyn av patientlagen med syftet att stärka patientens ställning och återkomma till riksdagen (bet. 2016/17:SoU10 punkt 5, rskr. 2016/17:254).

Regeringen gav den 2 april 2020 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys i uppdrag att följa upp genomslaget för patientlagen. Uppdraget innebär att myndigheten ska analysera hur patientlagen har efterlevts, patienternas inställning till de valmöjligheter som följer av lagen samt vad individens möjlighet att välja utförare av offentligt finansierad öppen vård har inneburit för hälso- och sjukvården. I uppdraget ingår det även att redogöra för exempel på andra pågående insatser som myndigheter, huvudmän och vårdgivare har tagit initiativ till och som syftar till att stärka patientens ställning i svensk hälso- och sjukvård. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys ska dessutom ge förslag på hur patientens ställning kan stärkas ytterligare, med utgångspunkt i principen vård efter behov. Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2021.

Regeringen anser i och med detta att tillkännagivandet är slutbehandlat.

3.4 Analys och slutsatser

Nedan redovisas regeringens analys och slutsatser utifrån målet för hälso- och sjukvårdspolitiken, dvs. att befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig.

Konsekvenser av sjukdomen covid-19

Ökad robusthet i hälso- och sjukvården

Utbrottet av covid-19 har tydligt visat på behovet att stärka beredskapen inom hälso- och sjukvården. Beredskapsplaneringen för hälso- och sjukvården behöver ske utifrån ett bredare perspektiv än traumavård och omfatta alla delar av hälso- och sjukvården, inklusive smittskydd, primärvård och kommunal hälso- och sjukvård och regionens åtagande om att avsätta läkarresurser för att enskilda ska kunna erbjudas en god hälso- och sjukvård i bl.a. särskilt boende för äldre. Planeringen för hälso- och sjukvården fokuserar ofta på traumavård och hälso- och sjukvårdens förmåga att ta hand om masskadeutfall. Det är viktigt att ha beredskap för detta, eftersom sjukvården normalt inte möter den typen av händelser i vardagen. Men det är också viktigt att beakta att förmågan att ta hand om traumapatienter är beroende av att andra delar av hälso- och sjukvården fungerar. Ett omhändertagande av ett stort antal trauman medför också undanträngningseffekter för annan akutvård och även för planerad vård vilket kan påverka vårdens kapacitet under lång tid. Utöver de tillkommande vårdbehov som kan uppstå kommer de allvarliga sjukdomstillstånd som vi möter i vardagen att finnas kvar. Patienter som är inskrivna för vård på sjukhus är i dag ofta så sjuka att det vid platsbrist inte alltid är möjligt att skriva ut dem och överlämna dem till den kommunala hälso- och sjukvården.

Efter initiala svårigheter att med kort framförhållning genomföra mycket stora inköp av skyddsutrustning och medicinteknisk utrustning till vården till följd av spridningen av covid-19, gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att köpa in, distribuera och omfördela skyddsutrustning mellan huvudmännen. Ansvarsprincipen innebär att den som har ansvar för en viss fråga i vardagen också har det i kris. När det gäller inköp av materiel till sjukvården innebär det att samtliga regioner köper in materiel självständigt för eget bruk. I en situation med mycket hög global efterfrågan och även en global brist innebär det svårigheter för regionerna att hävda sig i konkurrensen på världsmarknaden. Efter att regeringen fattat beslut om uppdrag till Socialstyrelsen, samt att SKR tagit en samordnade roll som dialogpartner till Socialstyrelsen har en bättre samordning skett.

Definitiva slutsatser av utbrottet av covid-19 är för tidiga att dra. Dock kan det konstateras att en samordningsfunktion när det gäller att identifiera behov av material till sjukvården kommer att vara nödvändig för att i framtiden säkra tillgången till skyddsutrustning och medicinteknisk utrustning till vården vid olika typer av påfrestningar, då efterfrågan är stor och utbudet begränsat.

En stor mängd uppskjutna eller inställda planerade åtgärder, t.ex. screeningbesök och operationer, innebär att hälso- och sjukvården efter covid-19 förväntas behöva omhänderta många fler patienter än tidigare. Av dessa kommer vissa patienter ha större vårdbehov på grund av försämrat hälsotillstånd som följd av uppskjutna vårdinsatser. Vidare medför covid-19 att antalet patienter i behov av rehabiliteringsinsatser kommer att öka. Det innebär att det bildas en kö av patienter som framöver kommer att behöva vård och behandling. Därmed ökar de totala vårdbehoven, vilket i sig leder till ökad administration av de köer som bildats. Sammantaget finns det ett behov av att följa och analysera utvecklingen av väntetider och vårdköer inom hälso- och sjukvården, med särskilt fokus på konsekvenser av covid-19.

Med anledning av covid-19 har många tandvårdspatienter behövt skjuta upp sina tandvårdsbehandlingar. Regeringen har därför beslutat att tillfälligt anpassa bestämmelserna om ersättningsperioderna för de som inte kunnat besöka tandvården under perioden 1 april till 31 augusti 2020. Detta omfattar de tandvårdspatienter som haft en pågående ersättningsperiod den 1 april 2020 (Promemoria om särskild beräkning av tandvårdsersättning med anledning av sjukdomen covid-19, dnr S2020/05503/FS).

I och med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet (prop. 2014/15:109) har planeringen för totalförsvaret återupptagits. Regeringen tog i augusti 2018 initiativ till att tillsätta en utredning om beredskapen inom hälso- och sjukvården. Syftet är bl.a. att göra en översyn av hälso- och sjukvårdens beredskap inför och vid allvarliga händelser i fredstid och höjd beredskap samt lämna förslag på hur hälso- och sjukvårdens förmåga att hantera denna typ av händelser långsiktigt bör utvecklas. I november 2019 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv som anger att utredningen ska lämna en delredovisning som innehåller en analys av de åtgärdsförslag avseende det civila försvaret som Försvarsberedningen, Försvarsmakten och MSB har redovisat när det gäller hälso- och sjukvården. Delbetänkandet som lämnades den 2 april 2020 redovisar utredningens bedömningar som är avsedda att utgöra ett underlag för regeringens inriktning av det civila försvaret. Utredningen har även fått tilläggsdirektiv till följd av covid-19. Utredningen ska redovisa ett slutbetänkande senast den 28 februari 2022.

Behovsanpassad hälso- och sjukvård

Regeringen bedömer att det krävs fortsatt arbete för att hälso- och sjukvården i större utsträckning ska ges utifrån den enskildes behov. För många patienter med långvariga och komplexa vårdbehov är samordningen mellan vård och omsorg betydelsefull.

Regeringen anser att den pågående utvecklingen mot en nära och tillgänglig vård med fokus på primärvården kommer att leda till effektivare samordning av insatser för patienten och till en mer behovsanpassad hälso- och sjukvård. I prop. 2019/20:164 föreslår regeringen ett nationellt grunduppdrag för primärvården, i vilket ingår att regioner och kommuner inom ramen för verksamhet som utgör primärvård särskilt ska samordna olika insatser för patienten i de fall det är mest ändamålsenligt att samordningen sker inom primärvården. Hälso- och sjukvården behöver bli bättre på att anpassa information och involvera patienterna i vården. Den förnyade uppföljningen av patientlagens genomslag och efterlevnad är ett viktigt verktyg för att synliggöra utmaningar på området. Regeringen lyfter särskilt betydelsen av att patienten blir mer delaktig i sin egen vård.

Effektiv hälso- och sjukvård

Vårdens resurser kan användas mer effektivt, bl.a. genom den inledda primärvårdsreformen till en mer god och nära vård. Det är viktigt att arbetet med en god och nära vård fortsätter trots att vården kommer att stå inför en rad utmaningar till följd av covid-19.

I propositionen Inriktningen för en nära och tillgänglig vård – en primärvårdsreform (prop. 2019/20:164) konstaterar regeringen att en stärkt primärvård är av grundläggande betydelse för såväl enskilda patienter som befolkningen i stort. En utvecklad nära vård med en stärkt primärvård kan ge förbättrade förutsättningar för en samhällsekonomiskt effektiv hälso- och sjukvård där tillgängliga resurser används på bästa sätt. Utvecklingen till en mer god och nära vård bedöms öka förutsättningarna för patienter att i större utsträckning vara involverade i sin egen vård vilket i sin tur innebär ökad följsamhet för behandlingsråd, vilket bidrar till en bättre hälsa och en mer effektiv hälso- och sjukvård.

Regeringen strävar efter att digitaliseringen ska säkerställa tillgång till god och nära vård i hela landet samt leda till en ökad tillgänglighet, jämlikhet och effektivitet. Digitalisering är en viktig förutsättning för att nå en mer effektiv hälso- och sjukvård. Det kan t.ex. handla om att utveckla nya kontaktvägar via videosamtal, distanskonsultationer mellan professioner samt hemmonitorering där patienter själva kan rapportera information till vården. Samtidigt behöver de nya digitala tjänsterna följas upp och erbjuda en god säkerhetsnivå. Detta gäller både hur den ökande användningen av digitala tjänster förändrar kontaktmönster och hur den påverkar resursanvändningen i hälso- och sjukvården.

E-hälsomyndigheten har inom ramen för arbetet med e-hälsovisionen tagit fram en uppföljningsrapport för e-hälsoarbetet under 2019. I denna konstateras bl.a. att det under 2019 gjorts över 50 miljoner inloggningar på nationella hälsoportalen 1177 Vårdguidens e-tjänster vilket är en ökning med 35 procent jämfört med 2018. Utvecklingsområden som lyfts i rapporten är bl.a. fortsatt nationell samverkan om standarder för att underlätta informationsutbyte mellan olika verksamheter. Som framgått ovan har regeringen gjort ett antal insatser för att stödja digitaliseringen dock behöver ytterligare insatser göras.

Trots att det finns strukturer för samverkan inom e-hälsoområdet sker fortfarande för många initiativ parallellt utan tillräckligt bra samordning. Det behövs stärkta insatser från huvudmän och statliga myndigheter för ett nationellt samordnat

vårdinformationsarbete i syfte att utveckla-sammanhållna digitala stöd för patienter, vårdpersonal och vårdgivare. Digitaliseringen innebär oftast att verksamheter i grunden förändras och med det påverkas alltid de inblandade. Det är därför viktigt att aktivt stödja all personal och öka förståelsen för varför, hur, när och på vilket sätt digitala verktyg ska användas i hälso- och sjukvården.

God kvalitet i hälso- och sjukvården

Den svenska sjukvården har goda medicinska resultat. För att regeringen ska kunna anpassa sin styrning av de insatser som görs inom hälso- och sjukvården och rikta resurserna dit behoven är som störst behövs kunskap om vårdens utveckling och behov. Den statliga uppföljningen och analysen behöver utvecklas och förbättras för att möjliggöra effektiva satsningar. En förutsättning för detta är att staten agerar mer sammanhållet samt har tillgång till relevant data för mer djupgående analyser. Den statliga uppföljningen av hälso- och sjukvården är i dag beskrivande och bör istället bli mer fokuserad på att belysa möjliga insatser. Uppföljningen behöver bli snabbare, för att kunna hantera aktuella problem.

En jämlik och jämställd hälso- och sjukvård

Regeringen har genom en rad åtgärder arbetat för att vården ska bli mer jämlik och jämställd, bl.a. inom områden som tillgänglighet, styrning med kunskap och uppföljning. Satsningen på kvinnors hälsa och förlossningsvården har pågått ett antal år och regionerna har genomfört viktiga insatser. För att uppnå kontinuitet och för att underlätta för regionernas möjlighet att planera sina insatser på längre sikt ingår staten och SKR en treårig överenskommelse för andra gången. Satsningen på området har medfört betydande förbättringar för både kvinnors hälsa och förlossningsvården. Regeringen bedömer dock att det fortsatt finns brister inom förlossningsvården. Även vårdkedjan, eftervården och kunskapsstöd måste fortsätta förbättras.

Införandet av standardiserade vårdförlopp i cancervården bedöms ha haft en positiv inverkan på jämlikheten i cancervården. Målnivån avseende andel patienter som ska ha genomgått ett SVF inom utsatta ledtider är dock inte uppnådd totalt sett, varför arbetet behöver intensifieras. Även cancervården bedöms ha påverkats av covid-19 vilket kan ha effekter på jämlikhetsarbetet beroende på hur situationen sett ut i olika regioner. Till exempel har viss screeningverksamhet pausats i flera regioner och vissa vårdprogram anpassats för att inte riskera onödig smittspridning. Regeringen ser ett behov av att analysera i vilken utsträckning cancervården påverkats till följd av covid-19 och hur det påverkar förutsättningarna för jämlik, tillgänglig och effektiv cancervård.

Tillgänglig hälso- och sjukvård

Tillgängligheten till både den specialiserade vården och primärvården behöver öka och att korta väntetiderna till vården är en av regeringens prioriterade frågor. Som en följd av utbrottet av covid-19 görs för närvarande omprioriteringar i hälso- och sjukvården. Det handlar t.ex. om att planerade vårdinsatser som operationer, screeningar och utredningar har behövt skjutas upp. Sammantaget kommer det att ställa höga krav på hälso- och sjukvården framöver för att patienter ska få vård i rimlig tid. Regeringen bedömer att det krävs flera olika insatser för att möta denna utmaning.

När det gäller tillgängligheten till cancervården bedöms även den ha påverkats negativt av covid-19, även om införandet av standardiserade vårdförlopp i cancervården hittills bedöms ha haft en positiv inverkan på tillgängligheten i cancervården och på utvecklingen av väntetiderna i cancervården generellt sett.

Vidare behöver den pågående strukturutvecklingen av hälso- och sjukvården till en mer nära och tillgänglig vård fortgå. I det ingår att den kommunalt finansierade hälso- och sjukvården, som en del av primärvården, stärks ytterligare, liksom samverkan mellan den av regionerna finansierade hälso- och sjukvården och den kommunala hälso- och sjukvården. Dessa delar är centrala för att tillgängligheten till hälso- och sjukvården ska kunna öka.

Tillgängligheten till psykiatri och särskilt barn- och ungdomspsykiatri är fortsatt ansträngd. Det är viktigt att de insatser som pågår för att minska köerna till psykiatri fortgår. För att minska köerna till den specialiserade psykiatri krävs även fortsatta insatser med förebyggande arbete och första linjens vård för personer med psykisk ohälsa.

Satsningen på förlossningsvården och överenskommelsen mellan staten och SKR innehåller mål om en sammanhållen vårdkedja från graviditet till eftervård, liksom mål om en god bemanning under förlossningen. Båda dessa är viktiga faktorer för att öka tillgängligheten i förlossningsvården.

Tillgång till läkemedel på lika villkor förutsätter en ekonomiskt hållbar och kunskapsbaserad läkemedelsanvändning. Staten har genom en överenskommelse med SKR bidragit till en god tillgång till effektiv läkemedelsbehandling. Genom samarbetet inom den nationella läkemedelsstrategin hanteras också en del av dessa frågor, liksom sådana aspekter som hantering av restnoteringar och hur eventuella bristsituationer ska kunna förebyggas. Konkreta resultat har redan åstadkommit, men mycket arbete kvarstår.

3.5 Politikens inriktning

Alla ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig.

Svensk hälso- och sjukvård håller hög kvalitet och står sig väl i jämförelse med andra länder. Uppföljningar visar på goda medicinska resultat, att patienter överlag är nöjda med kvaliteten och att förtroendet för hälso- och sjukvården är gott och stigande. Samtidigt står svensk hälso- och sjukvård inför att hantera ökande vårdbehov till följd av en längre livslängd och den medicinska möjligheten att behandla fler sjukdomstillstånd. Det behövs fler som vill arbeta i vården, goda arbetsvillkor och en förstärkt nära vård. En stark primärvård har särskilt goda förutsättningar att både förebygga och behandla stora folksjukdomar. Den kommunalt finansierade hälso- och sjukvården utgör en betydande del av primärvårdsnivån och är en viktig aktör för att utvecklingen till en nära vård med fokus på primärvården ska lyckas. Alla aktörer inom välfärden oavsett driftsform ska ha likvärdiga villkor. Patienternas rättigheter ska stärkas och principen om vård efter behov tryggas. Patientens rätt till information och rätt att välja ska värnas och utvecklas. Det är viktigt med förbättrad öppenhet i fråga om väntetider, tillgänglighet och kvalitet inom vården. Rätt information ska ges i rätt tid och på ett sätt som alla kan ta till sig och förstå. Nya arbetssätt tillsammans med en ökad användning av digitala verktyg och ny teknik kan bidra till den önskade utvecklingen. Regeringen arbetar också vidare för att presentera förslag till en modern konstillhörighetslagstiftning.

Sverige och svensk hälso- och sjukvård genomgår stora prövningar på grund av det pågående utbrottet av covid-19. Svensk sjukvård har visat att den har en god förmåga till omställning och att personalen gör kraftfulla insatser.

Utbrottet av covid-19 har tvingat fram en krävande omställning och mobilisering som genomförs i hela samhället. Hälso- och sjukvårdens förmåga att hantera smittsamma

sjukdomar och andra hälsohot behöver emellertid förstärkas. Hälso- och sjukvården samt tandvården måste hantera den uppskjutna vård som pandemin medfört. Utbrottet av covid-19 understryker hur central såväl kommunal som regional hälso- och sjukvård är för tryggheten i samhället. Därtill har utbrottet av covid-19 visat på att Sverige har ett starkt civilsamhälle och kommersiella aktörer som under krisen bidragit med viktiga insatser. Arbetet med att skapa en långsiktig beredskap i hela samhället samt specifikt i hälso- och sjukvården är nödvändig och kommer att behöva prioriteras under en lång tid. Pandemin har även belyst behovet av ökad nationell samordning och kontroll, sektorsövergripande ansats, uppföljning och analys av hälso- och sjukvårdens utveckling och behov. Ytterligare slutsatser av hanteringen av pandemin förväntas dras från resultat av coronakommissionens arbete.

Ytterligare insatser till följd av sjukdomen covid-19

Förstärkta förvaltningsanslag till centrala myndigheter

Regeringen föreslår att Folkhälsomyndigheten tillförs 50 miljoner kronor 2021 för att säkra den uthållighet som krävs i arbetet med covid-19 och för det fortsatta arbetet med att samordna den utökade provtagningen för covid-19 till dess att det finns ett vaccin att köpa in på marknaden.

Socialstyrelsen föreslås tillföras 45 miljoner kronor 2021 för fortsatt arbete kopplat till det nya coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19.

Hantering av uppskjuten vård

Regeringen har beslutat om ett flertal satsningar under mandatperioden i syfte att förbättra tillgängligheten inom hälso- och sjukvården. Under 2020 avsätter regeringen t.ex. 2,9 miljarder kronor till regionerna för att korta väntetiderna och för att möta de ökade tillgänglighetsbehov som det nya coronaviruset medför. Spridningen av det virus som orsakar covid-19 har skapat en ny situation, som innebär att många har fått vänta på vård.

Pandemin är den allvarligaste påfrestningen för hälso- och sjukvården i modern tid. Det har varit nödvändigt för vården att planera om och skjuta upp ett betydande antal planerade besök och operationer. Samtidigt som beredskap för eventuella nya utbrott behöver finnas, måste fokus ligga på att människor får tillgång till den vård de har behov av och har fått beslutad. För att hälso- och sjukvården ska klara den nödvändiga återhämtningen och kunna hantera den uppskjutna vården och den covid-19-relaterade vården som utbrottet av covid-19 inneburit föreslår regeringen 4 miljarder kronor 2021. För 2022 beräknas 4 miljarder kronor.

Samordningsfunktion för materiel till sjukvården

Samordningsfunktionen när det gäller att identifiera behov av material till sjukvården kommer fortsatt att finnas kvar under 2021, och den beredskapslåneram som Socialstyrelsen disponerar över kommer tillsvidare att uppgå till 5 miljarder kronor också för 2021. Regeringen ser ett behov av att utveckla hållbara lösningar, på hur denna typ av försörjningsfrågor bör hanteras.

Tillgängligheten till vården ska förbättras

Nationell kraftsamling för bättre tillgänglighet

Att förbättra tillgängligheten inom hälso- och sjukvården genom kortare köer har varit en av de viktigaste frågorna för regeringen under innevarande mandatperiod. Den pågående pandemin har emellertid inneburit att ett stort antal planerade besök och

operationer har behövts ställas in. Det har medfört att antalet personer som väntat på vård längre än vårdgarantins 90 dagar har ökat kraftigt. Ökad tillgänglighet i vården kräver en kombination av lösningar och regeringen avser att genomföra insatser för att stödja regionerna i arbetet med att korta väntetiderna och minska köerna. En viktig del utgörs av delegationen för ökad tillgänglighet som regeringen har gett i uppdrag att bl.a. samverka med regionerna och stödja deras arbete med att ta fram och genomföra regionala handlingsplaner för kortare väntetider. Socialstyrelsen har även lämnat förslag på hur myndigheten kan stödja regionernas hantering av uppdämda vårdbehov orsakade av utbrottet av covid-19. För att patienterna ska kunna följa väntetiderna ska dessa finnas lätt tillgängliga, t.ex. via 1177. En annan viktig del i arbetet för att korta köerna är att regionernas och vårdgivarnas, oavsett utförare, samlade kapacitet används mer effektivt.

En uppdaterad kömiljard

Regeringen fortsätter att avsätta 3 miljarder kronor för 2021 för en vidareutvecklad kömiljard med syfte att korta köerna och minska väntetiderna i hälso- och sjukvården. Av dessa bör 380 miljoner kronor avsättas för insatser som syftar till att korta köerna i barn- och ungdomspsykiatri.

Privata sjukvårdsförsäkringar

Vård ska finnas tillgänglig för alla i Sverige på lika villkor. Den offentligt finansierade hälso- och sjukvården ska vara jämlik och ges efter behov och inte betalningsförmåga. Regeringen har därför tillsatt en utredning som ska beskriva de effekter som privata sjukvårdsförsäkringar har lett till inom hälso- och sjukvården. Utredningen ska slutredovisas senast den 30 september 2021.

Investering i hälso- och sjukvårdspersonalen

Rätt kompetens en förutsättning

Behovet av att stärka personalen och arbetsmiljön har ökat under utbrottet av covid-19. Rätt kompetens i hälso- och sjukvården är en grundläggande förutsättning för att vården ska fungera väl och för att de satsningar som görs av regeringen ska ge önskade resultat. Regeringen föreslår därför att det för 2021 fortsatt avsätts cirka 3 miljarder kronor för att stödja regioner och kommuner i deras arbete med kompetensutveckling och kompetensförsörjning i hälso- och sjukvården, varav cirka en miljard kronor inom ramen för Professionssatsningen samt 2 miljarder kronor inom ramen för Personalsatsningen.

Stort behov av specialistsjuksköterskor

Behovet av specialistsjuksköterskor i både den kommunalt och regionalt finansierade sjukvården är stort och förväntas öka varför fler sjuksköterskor behöver vidareutbilda sig till specialistsjuksköterskor. Regeringen kommer därför att fortsätta satsningen på betald vidareutbildning för sjuksköterskor och föreslår att 500 miljoner kronor avsätts för ändamålet 2021. Regeringen föreslår vidare att satsningen vidgas till att även omfatta den kommunala hälso- och sjukvården.

Fortsatt satsning på utvecklings- och karriärmöjligheter

För att öka attraktiviteten att bli specialistsjuksköterska och för att möjliggöra utvecklings- och karriärmöjligheter, däribland karriärtjänster, föreslår regeringen en fortsatt satsning på området med 100 miljoner kronor 2021.

Återhämningsbonus inom hälso- och sjukvården

Arbetsituationen för de anställda inom hälso- och sjukvården behöver bli bättre. Regeringen avser därför att införa ett statsbidrag för att främja ett hållbart arbetsliv inom hälso- och sjukvården. Det kan ske genom förbättrad arbetsmiljö, nya arbetssätt eller genom att utveckla arbetstidsmodeller som till exempel poängsystem, tidbanker och 3–3-scheman vilket också kan innebära arbetstidsförkortning. För 2021 föreslår regeringen en satsning på 105 miljoner kronor för ändamålet. För 2022 och framåt beräknas 350 miljoner kronor per år.

Utvecklingen till en nära vård

Den nära vården med fokus på primärvården ska stärkas

Primärvården ska vara navet i hälso- och sjukvården och bidra till samordning och kontinuitet av vårdinsatser oavsett huvudman eller vårdaktör. En fortsatt reformering av primärvården ska bygga vidare på målen om en ökad tillgänglighet i hela landet, kontinuitet och delaktighet i syfte att bl.a. stärka patientens ställning och planeringsförutsättningarna för utförare. För att stödja utvecklingen av den nära vården med fokus på primärvården i både kommuner och regioner föreslår regeringen en fortsatt satsning med 3 miljarder kronor 2021. Från 2022 och framåt beräknas 3 miljarder kronor. Funktionen fast läkarkontakt i primärvården ska fortsätta att utvecklas och stärkas. Inom ramen för de 3 miljarder kronor som avsätts för att utveckla den nära vården ska 200 miljoner kronor årligen användas för arbetet med att säkerställa att patienter som önskar en namngiven fast läkarkontakt i primärvården ska få det, kopplad till den utförare patienten har valt. En stark primärvård som främjar jämlik hälsa i befolkningen kräver personal med ändamålsenlig kunskap och kompetens. Vidare behöver de digitala tjänsterna i vården fortsätta utvecklas. Även detta är viktigt för att stärka vården på landsbygden. Erfarenheterna från pandemin gör att både befolkningen och personalen är digitalt redo i större utsträckning än för bara ett år sedan. Det behövs stärkta insatser av berörda aktörer för ett mer nationellt sammanhållet vårdinformationsarbete i syfte att utveckla digitala stöd för patienter, vårdpersonal och vårdgivare. Regeringen föreslår att ytterligare 300 miljoner kronor tillförs 2021 för att stärka primärvården och beräknar att det avsätts 300 miljoner kronor även 2022. Därmed uppgår satsningen totalt till 3,3 miljarder kronor 2021 och 2022 och därefter 3 miljarder kronor årligen.

Det är viktigt att alla utförare av primärvård, även små, ska kunna bidra till en nära och tillgänglig vård. Då behövs lika villkor för offentliga, ideella och privata vårdgivare och är det viktigt att konkurrensneutralitet råder. Socialstyrelsen och Konkurrensverket har fått i uppdrag att kartlägga möjligheten för flera utförare av hälso- och sjukvård att tillsammans få delta i ett valfrihetssystem enligt LOV respektive gemensamt delta i en upphandling enligt LOU. Om det finns behov av författningsförslag kommer Socialstyrelsen att redovisa dessa senast den 1 november 2021. Ett utvecklingsområde för att den svenska sjukvården ska bli mer tillgänglig för människor i hela landet är att främja små privata vårdenheter som kan bidra till att det blir attraktivt för bl.a. läkare att arbeta i primärvården och därigenom öka tillgänglighet och valfrihet. En egen verksamhet kan ge kontinuitet i mötet mellan patient och läkare samtidigt som läkaren får större möjligheter att påverka sin arbetsituation. Det skulle också göra det enklare att bedriva vård på landsbygden.

Ökad statlig uppföljning av hälso- och sjukvårdens utveckling och behov

Förmågan att snabbt kunna ställa om och rikta statliga medel dit de bäst behövs har visat sig nödvändig, inte minst med anledning av utbrottet av covid-19. Statens kapacitet avseende uppföljning och analys av hälso- och sjukvårdens utveckling och

behov behöver därför öka. En förutsättning för detta är att tillgången till relevanta data ökar samt ett mer strategiskt, samordnat och enhetligt statligt arbetssätt.

Cancervården stärks

För att intensifiera arbetet med att öka tillgängligheten och minska de regionala skillnaderna och för att hantera de uppdämda vårdbehoven som finns efter covid-19 behöver hela vårdkedjan i cancervården stärkas. För en ökad vårdkvalitet behöver behandling med nya avancerade terapier, långtidsuppföljning och rehabilitering utvecklas. För att möta den snabba utvecklingstakt som bl.a. digitalisering och innovation möjliggör behöver det löpande arbetet med att uppdatera den nationella cancerstrategin intensifieras. Arbetet vid landets regionala cancercentrum liksom ökad uppföljning och analys av cancervården ska också prioriteras. Regeringen bedömer att cancervården bör stärkas och föreslår en ökning med 100 miljoner kronor för 2021 och beräknar 100 miljoner kronor per år 2022–2023. Regeringens samlade satsning för att stärka cancervården uppgår därmed till 600 miljoner kronor per år 2021–2023.

Personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp

Syftet med personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp är att patienter och närstående ska uppleva en mer förutsägbar, välorganiserad och personcentrerad process oavsett var i vårdkedjan man befinner sig, under utredning, behandling, uppföljning eller rehabilitering. Under 2021 föreslås en fortsatt insats på 300 miljoner kronor med fokus på genomförande och uppföljning. För 2022 och 2023 beräknas 300 miljoner kronor för respektive år.

Ambulanssjukvården stärks

Flera akutmottagningar upplever en obalans mellan sitt uppdrag och sina resurser. Ambulans- och akutsjukvård är nära förknippade med varandra och att det finns en väl fungerande och sammanhängande vårdkedja mellan dem är avgörande för att patienter med akut vårdbehov ska få en snabb, god och säker vård i hela landet. Den prehospitala vården är ett viktigt utvecklingsområde som kan ge patienter ett bättre omhändertagande och samtidigt avlasta akutsjukvård och sjukhus. En avgörande del är att det finns en tillräcklig och stabil bemanning och att ambulanspersonalen har rätt kompetens. Detta är områden som behöver förbättras och förstärkas. För att sjuktransporterna ska fungera effektivt behöver även samordningen förbättras. Regeringen föreslår en satsning på förstärkt ambulansvård med 100 miljoner kronor 2021. För 2022 och 2023 beräknas 100 miljoner kronor per år.

Patienten i fokus

Hälso- och sjukvården ska anpassas ytterligare utifrån individuella behov och respekt för patientens självbestämmande och integritet. Arbetet med att stödja regionerna i utvecklingen av en mer personcentrerad vård ska fortsätta. Regeringen fördelar bland annat medel till regionerna för att utveckla ett system med patientkontrakt genom överenskommelsen om god och nära vård 2020 som regeringen träffat med Sveriges Kommuner och Regioner. En utgångspunkt för patientkontrakt är att det ska underlätta för vårdens medarbetare och inte leda till administrativt merarbete.

En stärkt psykiatri

För att möta de negativa effekterna av covid-19, främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa, stärka psykiatrin samt suicidprevention föreslås en ökning med 1 177,5 miljoner kronor under 2021. För 2022 beräknas en motsvarande ökning av resurserna. Medlen ska bl.a. användas till att stärka tillgängligheten och kvaliteten i

vård, omsorg och andra stödsatser för personer med psykisk ohälsa, exempelvis på grund av våldsutsatthet eller sexuella övergrepp.

Psykiatrin ska stärkas och ett mål om en köfri barn- och ungdomspsykiatri ska slås fast, se utredningen om en sammanhållen god och nära vård för barn och unga (dir. 2019:93). Barn- och ungdomspsykiatrin (BUP) ska ges ökade förutsättningar att använda sina resurser till de barn och unga som behöver specialiserade insatser från psykiatrin varför även de s.k. första linje-verksamheterna, t.ex. primärvård och ungdomsmottagningar, stärks för att avlasta BUP. Politikens inriktning inom området psykisk hälsa och suicidprevention beskrivs mer ingående i avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Kvinnors hälsa och förlossningsvården stärks

Förlossningsvården behöver fortsatt stärkas över hela vårdkedjan. Den pågående satsningen för att stärka förlossningsvården, kvinnors hälsa och neonotalvården är en långsiktig förstärkning av området och regeringen föreslår att satsningen ska öka med 500 miljoner kronor och omfatta 1,5 miljarder kronor 2021. Insatser på området ska bland annat omfatta nationella riktlinjer inom förlossningsvården. Riktlinjerna ska främja kontinuitet för kvinnan under graviditet, förlossning och eftervård. Detta har redan testats framgångsrikt på ett par håll i landet, men behöver utvecklas för alla kvinnor. Förlossningsvården ska bli mer sammanhållen över hela vårdkedjan, inklusive eftervården. En sammanhållen vårdkedja med kontinuitet hela vägen ökar tryggheten för den födande kvinnan. Det ger också ökade möjligheter till en kvalitativ eftervård där det blir enklare att fånga upp de mammor som lider av fysiska eller psykiska problem efter en förlossning, samt insatser för att stärka och göra vården mer sammanhållen över hela vårdkedjan, inklusive eftervården. Kartläggande, kunskapshöjande och uppföljande insatser på området utgör viktiga beståndsdelar i det fortsatta arbetet inom satsningen. Satsningen ska bidra till ökad tillgänglighet till och kvalitet i förlossningsvården och annan vård till kvinnor, ett viktigt bidrag till att stärka jämställdheten mellan kvinnor och män. Kartläggande, kunskapshöjande och uppföljande insatser på området utgör viktiga beståndsdelar i det fortsatta arbetet inom satsningen. Satsningen ska bidra till ökad tillgänglighet till och kvalitet i förlossningsvården och annan vård till kvinnor, ett viktigt bidrag till att stärka jämställdheten mellan kvinnor och män.

Tandvård och statlig tandvårdsersättning

Regeringen har beslutat att tillfälligt anpassa bestämmelserna om ersättningsperioderna i det statliga tandvårdssystemet på grund av covid-19 för de patienter som inte kunnat besöka tandvården under perioden 1 april till 31 augusti 2020. Förlängningen börjar löpa den 1 september 2020. För att säkerställa att patienter får den ersättning de har rätt till föreslår regeringen att anslaget 1:4 *Tandvårdsförmåner* ökas med 412 miljoner kronor 2021.

Långsiktigt hållbar finansiering av läkemedel

De senaste åren har kostnaderna för läkemedelsförmånerna ökat kraftigt. TLV har på regeringens uppdrag sett över besparingspotentialen på läkemedel. En del i översynen var att göra en analys av Läkemedelsutredningens förslag att ge TLV i uppdrag att inom två år genomföra prissänkningar på läkemedel äldre än fem år på totalt 700 miljoner kronor. TLV bedömer att det är möjligt att uppnå en besparing på mellan 400 och 800 miljoner kronor under en period på 2–4 år.

Regeringen avser att ge TLV i uppdrag att genomföra kostnadsdämpande åtgärder som kan säkra en långsiktig hållbar läkemedelsfinansiering och en samhällsekonomiskt effektiv användning av läkemedel.

Miljöhänsyn och läkemedel

Läkemedelstillverkning leder i vissa fall till omfattande utsläpp av läkemedelsrester och farliga ämnen. Regeringen avser därför att starta en försöksverksamhet för en miljöpremie i förmånssystemet. Genom en sådan försöksverksamhet har Sverige möjlighet att ta en ledarroll i omställningen till hårdare miljökrav på läkemedelsproduktion. För att finansiera försöksverksamheten föreslår regeringen att 5 miljoner kronor tillförs 2021. För 2022 och 2023 beräknas 11 miljoner kronor respektive 3 miljoner kronor.

Förstärkt civilt försvar

Ett väpnat angrepp mot Sverige och ett krig på svenskt territorium skulle resultera i förluster av människoliv samt masskadeutfall. En sådan situation skulle ställa mycket höga krav på sjukvården. Vid krig förutsätts den civila sjukvården hantera huvuddelen av de samlade civila och militära sjukvårdsbehoven, men med en begränsad förmåga. Vid större fredstida kriser eller vid krig skulle idag en obalans mellan behov och resurser såväl totalt i landet som i olika geografiska delar snabbt uppstå. Covid-19-pandemin har visat att det i nuläget saknas tillräckliga resurser och uthållighet för sådana allvarliga situationer. Förmågan att inom kort eller mycket kort tid ta hand om många skadade och hälso- och sjukvårdens robusthet vid allvarliga händelser i fredstid och vid väpnat angrepp behöver öka inom flera områden. Beredskapsplaneringen för hälso- och sjukvården, inom krisberedskap och inom ramen för civilt försvar, behöver omfatta alla delar av hälso- och sjukvården, inklusive smittskydd, traumavård, primärvård och kommunal hälso- och sjukvård. En mer robust vård i vardagen skapar bättre förutsättningar för krisberedskap och därmed bättre förutsättningar för ett civilt försvar. Det behöver skapas en tydlig samordningsfunktion för civila och militära sjuktransporter. Även personal- och kompetensförsörjningen för det civila försvaret behöver ses över. Försörjningen av läkemedel och sjukvårdsmaterial behöver säkerställas och det behövs ett nationellt system för lagerhållning av läkemedel och sjukvårdsmateriel för fredstida kriser. Regeringen föreslår därför att det satsas 450 miljoner kronor 2021 avseende hälso- och sjukvården inom ramen för civilt försvar. Regeringen avser att återkomma med ett förslag till övergripande inriktning för det civila försvaret i den försvarspolitiska propositionen för perioden 2021–2025.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Socialstyrelsen

Tabell 3.4 Anslagsutveckling 1:1 Socialstyrelsen

Tusental kronor

2019	Utfall	662 986	Anslagssparande	13 864
2020	Anslag	926 850 ¹	Utgiftsprognos	864 116
2021	Förslag	749 805		
2022	Beräknat	706 208 ²		
2023	Beräknat	714 227 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 700 805 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 700 805 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Socialstyrelsens förvaltningsutgifter och för förvaltningsutgifter för Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

Regeringens överväganden

Tabell 3.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Socialstyrelsen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	699 850	699 850	699 850
Pris- och löneomräkning ²	20 728	26 284	34 529
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	29 227	-19 926	-20 152
varav BP21 ³	55 520	10 520	10 520
- SoS för eget arbete avseende arbetet att motverka våld i nära relationer m.m.	4 000	4 000	4 000
- Förstärkt arbete på grund av covid-19	45 000		
- Generell besparing i statsförvaltningen	-980	-980	-980
- Civilt försvar 2021–2025: Hälso- och sjukvård	7 500	7 500	7 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	749 805	706 208	714 227

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökades 2017 till 2020 med 10 miljoner kronor för att etablera ett kunskapscentrum om ensamkommande barn och unga vid Socialstyrelsen. För 2021 föreslås anslaget minska med 10 miljoner kronor då satsningen avslutas.

I budgetpropositionen för 2019 tillförde regeringen 24 miljoner kronor för myndighetens arbete med nivåstrukturering av högspecialiserad vård. Anslaget ökades med 19 miljoner kronor 2020 och föreslås ökas med 4 miljoner kronor 2021 jämfört med 2018. År 2022 beräknas anslaget minska med 4 miljoner kronor i enlighet med budgetpropositionen för 2018.

I syfte att renodla finansieringen av Socialstyrelsen föreslås anslaget ökas med 4 miljoner kronor för 2021 och beräknas öka med motsvarande nivå 2022 och framåt för myndighetens arbete inom ramen för uppdraget om utvecklingsmedel och kompetensstöd för att kvalitetsutveckla arbetet avseende våld i nära relationer, sexuellt våld, hedersrelaterat våld och förtryck samt för att stödja arbete med vuxna och barn i prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Uppdraget är av permanent karaktär. För att finansiera ökningen minskas anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.*

Regeringen har under 2020 tillfört totalt 227 miljoner kronor till Socialstyrelsens förvaltningsanslag för myndighetens arbete kopplat till det nya coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19. Av dessa medel har 127 miljoner kronor avsett ökad bemanning samt medel för att förstärka vissa funktioner och system m.m. Anslaget föreslås ökas med 45 miljoner kronor 2021 för Socialstyrelsens fortsatta arbete kopplat till pandemin.

Anslaget minskas med 980 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. För att stärka hälso- och sjukvården inom ramen för det civila försvaret föreslår regeringen att anslaget ökas med 7,5 miljoner kronor 2021. Från 2022 och framåt beräknas samma belopp tillföras anslaget för ändamålet.

Regeringen föreslår att 749 805 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Socialstyrelsen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 706 208 000 kronor respektive 714 227 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.6 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	20 517				
Prognos 2020	26 400				
Budget 2021	26 900				

Intäkterna för offentligrättslig verksamhet avser Socialstyrelsens avgifter för utfärdandet av legitimationer, intyg m.m.

3.6.2 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tusental kronor

2019	Utfall	80 862	Anslagssparande	5 146
2020	Anslag	87 923 ¹	Utgiftsprognos	89 509
2021	Förslag	90 426		
2022	Beräknat	91 169 ²		
2023	Beräknat	92 220 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 90 426 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 90 426 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens beredning för medicinsk och social utvärderings (SBU) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	87 923	87 923	87 923
Pris- och löneomräkning ²	2 788	3 533	4 588
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-285	-287	-291
varav BP21 ³	-190	-190	-190
- Generell besparing i statsförvaltningen	-190	-190	-190
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	90 426	91 169	92 220

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 190 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 90 426 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 91 169 000 kronor respektive 92 220 000 kronor.

3.6.3 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tusental kronor

2019	Utfall	142 470	Anslagssparande	6 007
2020	Anslag	152 349 ¹	Utgiftsprognos	155 095
2021	Förslag	154 206		
2022	Beräknat	155 484 ²		
2023	Beräknat	157 282 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 154 206 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 154 206 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets (TLV) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	152 349	152 349	152 349
Pris- och löneomräkning ²	1 977	3 256	5 055
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-120	-121	-122
varav BP21 ³	-120	-120	-120
- Generell besparing i statsförvaltningen	-120	-120	-120
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	154 206	155 484	157 282

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 120 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 154 206 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 155 484 000 kronor respektive 157 282 000 kronor.

3.6.4 1:4 Tandvårdsförmåner

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:4 Tandvårdsförmåner

Tusental kronor

2019	Utfall	6 643 734	Anslagssparande	-30 821
2020	Anslag	7 069 781 ¹	Utgiftsprognos	6 589 778
2021	Förslag	7 294 796		
2022	Beräknat	7 103 431		
2023	Beräknat	7 327 612		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statliga tandvårdsförmåner enligt lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd, enligt socialförsäkringsbalken och enligt lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. En mindre del av anslaget får användas för utgifter för kompetenscentrum på tandvårdsområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Tandvårdsförmåner

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	7 069 781	7 069 781	7 069 781
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	412 000		
varav BP21	412 000		
- Tillfälligt anpassade ersättningsperioder på grund av Covid-19	412 000		
Makroekonomisk utveckling	-14 042	-30 842	7 707
Volym	-172 943	64 492	250 124
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	7 294 796	7 103 431	7 327 612

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

På grund av covid-19 kommer utfallet på anslaget 2020 att påverkas. Många tandvårdspatienter har befunnit sig i en ersättningsperiod men haft svårigheter att besöka sin tandvårdsgivare. Regeringen har beslutat om en förordning om särskild beräkning av tandvårdsersättning med anledning av sjukdomen covid-19. Tandvårdskostnader ska i vissa fall kunna föras över till en ny ersättningsperiod. Den nya ersättningsperioden påbörjas den 1 september 2020 vilket innebär att kostnader förskjuts framåt. Merparten av kostnaden beräknas infalla 2020. För 2021 beräknas anslaget belastas med cirka 412 miljoner kronor på grund av denna senareläggning.

Utöver detta revideras anslagsnivån för 2021 och framåt eftersom anslaget är regelstyrt och nivån anpassas efter utgiftsprognoser för kommande år. Anslaget beräknas ökas successivt under prognosperioden till följd av befolknings- och prisökningar.

Regeringen föreslår att 7 294 796 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tandvårdsförmåner* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 7 103 431 000 kronor respektive 7 327 612 000 kronor.

3.6.5 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tusental kronor

2019	Utfall	28 428 151	Anslagssparande	-9 151
2020	Anslag	30 039 000 ¹	Utgiftsprognos	30 041 328
2021	Förslag	31 705 000		
2022	Beräknat	31 705 000		
2023	Beräknat	31 705 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för det särskilda statsbidraget till regionerna för deras kostnader för läkemedelsförmånerna. Syftet är att ändamålsenliga och säkra läkemedel ska kunna förskrivas till en rimlig kostnad för den enskilde. Anslaget får även användas för att ersätta regionerna och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) för vissa kostnader inom läkemedelsområdet som inte ingår i läkemedelsförmånerna.

Regeringens överväganden

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	29 680 000	29 680 000	29 680 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 025 000	2 025 000	2 025 000
varav BP21	2 025 000	2 025 000	2 025 000
- Ökade kostnader för läkemedelsförmånerna	2 025 000	2 025 000	2 025 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	31 705 000	31 705 000	31 705 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Under 2019 beslutades och utbetalades bidrag om ca 28,43 miljarder kronor till regionerna för deras kostnader för läkemedelsförmånerna m.m.

I december 2019 ingick regeringen och SKR en överenskommelse om statens bidrag till regionerna för kostnaderna för läkemedelsförmånerna m.m. Överenskommelsen innebär att statens bidrag till regionerna för deras kostnader 2020 uppgår till 31 705 miljoner kronor. I detta belopp ingår ett bidrag om 795 miljoner kronor för läkemedel för behandling av hepatit C. Därutöver får regionerna ett bidrag för ett antal kostnadsposter som inte heller ingår i läkemedelsförmånerna, t.ex. dosdispensering, kompensation för vissa rekvisitionsläkemedel och förbrukningsartiklar. I överenskommelsen uppgår detta belopp till 1 620 miljoner kronor. Bidraget till regionerna från anslaget utbetalas med två månaders fördröjning, vilket medför att överenskommet belopp och faktisk anslagsbelastning skiljer sig åt.

I samband med propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99) ökades anslaget med 359 miljoner kronor för att hantera ökade läkemedelskostnader.

För 2021 finns ännu ingen överenskommelse med SKR. Regeringen bedömer dock att anslaget behöver ökas även 2021. Anslaget bör ökas med 2 025 miljoner kronor vilket är samma nivå som regionerna erhåller för sina kostnader under 2020. Eventuella förändringar med anledning av förslagen i Läkemedelsutredningen kan komma att påverka bidraget (SOU 2018:89). Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen föreslår att 31 705 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Bidrag för läkemedelsförmånerna* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 31 705 000 000 kronor respektive år.

3.6.6 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

2019	Utfall	8 773 606	Anslagssparande	216 364
2020	Anslag	27 133 886 ¹	Utgiftsprognos	26 341 068
2021	Förslag	16 826 486²		
2022	Beräknat	12 062 386		
2023	Beräknat	6 444 386		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Den beräknade statliga ålderspensionsavgiften för 2021 uppgår till 302 tkr. Beloppet består av en preliminär avgift om 416 tkr för 2021 samt regleringsbelopp för 2018 om -114 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag för att genom riktade insatser arbeta för att säkerställa att hälso- och sjukvården håller en god tillgänglighet och kvalitet, baseras på kunskap, är behovsanpassad och effektiv, samt stärker patientens delaktighet i vården. Anslaget får även användas för bidrag och statsbidrag för att förbättra förutsättningarna för ökad bemanning inom vården, för professionen att utföra sitt arbete och för att hälso- och sjukvårdens resultat följs upp på ett öppet och jämförbart sätt. Därtill får anslaget användas för att förbättra förutsättningarna för att kunskap och erfarenheter tas tillvara för att förbättra hälso- och sjukvården liksom för en god och mer jämlik vård. Inom ramen för anslaget får medel också användas för utbetalning av ersättning i vissa fall vid ingripanden för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom, ersättning till smittbärare samt statlig ålderspensionsavgift kopplad till ersättning till smittbärare. Detta anslag får också användas för utgifter för insatser inom regeringens arbete med hälso- och sjukvård och folkhälsa. Medel inom anslaget får användas för överenskommelser med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Anslaget får dessutom användas till bidrag till nationella och internationella organisationer inom folkhälso- och sjukvårdsområdet, andra internationella åtaganden på området, samt för forskning inom farmaci. Medel på anslaget får också användas för ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi till följd av vaccinering med Pandemrix. Anslaget får även användas till beredskapslager av antivirala läkemedel. Inom ramen för anslaget finns också medel för ersättning till steriliserade i vissa fall, samt till talidomidskadade i vissa fall. Dessa medel får användas för att bevilja medel till personer som ansöker om ersättning för sådana skador eller ingrepp, i enlighet med de riktlinjer som tidigare har använts. Anslaget får också användas för statsbidrag till regioner för ersättning till privata utförare inom vårdsektorn för bemanningstjänster. Anslaget får användas för statsbidrag till regioner för karriärtjänster för sjuksköterskor. Anslaget får även användas för utgifter för extraordinära smittskyddsåtgärder som kan behöva vidtas i arbetet med utbrottet av coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19 samt för att ersätta kommuner för merkostnader inom omsorgen som uppstår i det arbetet. Vidare får anslaget användas till utgifter för Apotek Produktion & Laboratorier AB:s utgifter för utförande av sitt samhällsuppdrag. Anslaget får användas till utgifter för en försöksverksamhet att införa en miljöpremie i läkemedelsförmånssystemet.

Regeringens överväganden

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	9 257 886	9 257 886	9 257 886
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	7 568 600	2 804 500	-2 813 500
varav BP21	7 437 600	5 716 500	1 408 500
- Insatser för vaccinberedskap	-32 000	-32 000	-32 000
- Hantering av uppskjuten vård och covid-19-relaterad vård	4 000 000	4 000 000	
- Stärk cancersjukvården	100 000	100 000	100 000
- Stärkning av förlossningsvården, kvinnors hälsa och neonatalvården	500 000	500 000	
- Fortsatta resurser för testning och smittspårning covid-19	2 000 000		
- Minskning av medel till standardiserade vårdförlopp	-200 000	-200 000	-200 000
- Förstärkt säkerhetsuppföljning/-övervakning av vacciner	-5 000	-5 000	-5 000
- Kostnader för uppbyggnad av beredskapslager på grund av covid-19	122 100		
- Medel till APL för samhällsuppdraget	40 000	40 000	40 000
- Finansiering tillskott APL	-40 000	-40 000	-40 000
- Återhämtningsbonus	105 000	350 000	350 000
- Förstärkning resurser God och Nära vård	300 000	300 000	
- Stärk ambulansvården	100 000	100 000	100 000
- Försöksverksamhet för miljöpremie i läkemedelsförmånssystemet	5 000	11 000	3 000
- Civilt försvar 2021–2025: Hälso- och sjukvård	442 500	592 500	1 092 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	16 826 486	12 062 386	6 444 386

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen har under 2020 tillfört anslaget totalt 17 456 miljoner kronor med anledning av utbrottet av det nya coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19. Av dessa har 10 000 miljoner kronor avsatts för att ersätta kommuner och regioner för merkostnader inom hälso- och sjukvården och omsorgen och 6 800 miljoner kronor för att skyndsamt utöka antalet tester för covid-19. För 2021 föreslås att anslaget minskas med ca 10 000 miljoner kronor jämfört med 2020 till följd av att vissa delar avsåg engångsvisa förstärkningar.

Anslaget föreslås minska med 32 miljoner kronor 2021 och fr.o.m. 2022 och framåt beräknas anslaget minska med motsvarande nivå för att delfinansiera kostnaderna för det avtal som Folkhälsomyndigheten har tecknat med en vaccintillverkare för att Sverige vid en influensapandemi ska ges möjlighet att få vaccin levererat. Anslag 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* ökas med motsvarande belopp.

För att hälso- och sjukvården ska klara den nödvändiga återhämtningen och kunna omhänderta de stora uppdämda vårdbehoven som utbrottet av covid-19 inneburit föreslår regeringen att 4 000 miljoner kronor tillförs anslaget 2021. För 2022 beräknas motsvarande nivå för ändamålet. För 2023 beräknas dock anslaget minskas med 4 000 miljoner kronor då satsningen beräknas avslutas.

För att finansiera satsningen på stärkt ambulansvård och förstärkningen av en jämlik och effektiv cancervård på 100 miljoner kronor vardera omdisponeras medel från

satsningen på patientcentrerade och sammanhållna vårdförlopp inom ramen för anslaget. Omdisponeringen av medel påverkar inte nivån på anslaget.

I budgetpropositionen för 2018 aviserade regeringen att anslaget skulle tillföras 1 000 miljoner kronor per år till och med 2022 för insatser för förlossningsvård och för neonatalvård. För att fortsatt stärka området föreslås anslaget ökas med 500 miljoner kronor 2021 och beräknas ökas med motsvarande belopp 2022. För 2021 och 2022 avsätts därmed 1 500 miljoner kronor per år för insatser för förlossningsvård, kvinnors hälsa och för neonatalvård. Från 2023 beräknas anslaget minskas med samma belopp eftersom satsningen avslutas.

För att fortsatt möjliggöra testning och smittspårning av covid-19 föreslår regeringen att 2 000 miljoner kronor avsätts på anslaget för 2021. För 2022 beräknas anslaget minskas med motsvarande belopp.

För 2021 föreslår regeringen att anslaget minskas med 5 miljoner kronor och beräknar motsvarande minskning för 2022 och 2023. Anledningen till detta är att motsvarande belopp ökas på anslag 1:9 *Läkemedelsverket* för att möjliggöra utökad nationell säkerhetsövervakning av kommande vaccinationer mot covid-19.

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen genomfört inköp av skyddsutrustning och annan materiel under coronapandemin för att säkra tillgången till skyddsutrustning och annan materiel i de fall kommuners och regioners egen kapacitet inte räcker till. För att säkra den nationella tillgången till skyddsutrustning och annan materiel under den pågående coronapandemin och möjliggöra Socialstyrelsens lagerhållning av skyddsutrustning och annan materiel föreslår regeringen att anslaget tillförs 122 miljoner kronor 2021.

I budgetpropositionen för 2020 minskades anslaget med 75 miljoner kronor för att Apotek Produktion & Laboratorier (APL) behövde ett kapitaltillskott för att klara av sitt samhällsuppdrag som innebär ett ansvar för att utveckla och tillhandahålla ett medicinskt ändamålsenligt och kvalitetssäkrat sortiment av extemporeläkemedel. Anslaget minskade med ytterligare 75 miljoner kronor i propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99) för samma ändamål. För 2021 föreslås att 40 miljoner kronor avsätts inom anslaget för att APL ska klara sitt samhällsuppdrag och för 2022 och 2023 beräknas samma nivå.

För att främja ett hållbart arbetsliv genom en bättre arbetsmiljö eller utvecklade arbetstidsmodeller där en möjlighet är arbetstidsförkortning föreslår regeringen att 105 miljoner kronor avsätts för 2021 på anslaget och beräknar avsätta 350 miljoner kronor per år fr.o.m. 2022.

I samband med riksdagens beslut om budgeten för 2019 ökades anslaget med 1 500 miljoner för att stödja utvecklingen av hälso- och sjukvården med fokus på primärvården. År 2020 ökades anslaget med ytterligare 1 500 miljoner kronor för samma ändamål. Medlen får användas för åtgärder inom regionernas primärvård och kommunalt finansierad hälso- och sjukvård som är ändamålsenliga i syfte att stödja utvecklingen mot en nära och tillgänglig vård med fokus på primärvården, exempelvis insatser inom ramen för överenskommelser med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) eller som kan utföras av myndigheter. Regeringen föreslår att ytterligare 300 miljoner kronor avsätts under 2021 och beräknar samma belopp 2022 bl.a. för att stärka vården på landsbygden. Från 2023 och framåt beräknas 3 000 miljoner kronor.

För att finansiera försöksverksamhet med att införa en miljöpremie i läkemedelsförmånssystemet föreslås anslaget ökas med 5,3 miljoner kronor 2021 och beräknas ökas med 11,2 miljoner kronor 2022 och 3 miljoner kronor 2023. För åren 2024–2027

bedöms årligen ca 24–27 miljoner kronor behöva tillföras, och för 2028 bedöms 4 miljoner kronor behöva tillföras.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 443 miljoner kronor 2021 och beräknas ökas med 593 miljoner kronor 2022. För 2023 beräknas 1 093 miljoner kronor, för 2024 beräknas 992,5 miljoner kronor och för 2025 beräknas 1 042,5 miljoner kronor.

För 2018–2020 ökade anslaget med 137 miljoner kronor för att öka tillgängligheten i barnhälsovården för grupper som har sämre hälsa och tandhälsa, samt för att förstärka arbetet med information och kommunikation om vaccinationer. Anslaget föreslås minskas med samma nivå 2021 eftersom satsningen tar slut, i enlighet med vad som aviserades i budgetpropositionen för 2018.

Den 1 juni 2020 skulle lagen om nationell läkemedelslista ha trätt i kraft enligt den ursprungliga tidsplanen. Med anledning av det pågående utbrottet av covid-19 har ikraftträdandetidpunkten dock ändrats till den 1 maj 2021. Arbetet med den nationella läkemedelslistan innebär utökade arbetsuppgifter för E-hälsomyndigheten. Anslaget tillfördes därför 5 miljoner kronor 2019 och ytterligare 50 miljoner kronor 2020. Anslaget föreslås minskas med 7 miljoner kronor 2021 jämfört med 2020 för detta ändamål.

I samband med riksdagens beslut om budgeten för 2019 ökades anslaget med 400 miljoner kronor per år för bättre villkor för sjuksköterskor som vidareutbildar sig till specialistsjuksköterskor. I budgetpropositionen för 2020 tillfördes ytterligare 100 miljoner kronor 2020–2022 för samma ändamål. Regeringen föreslår därför 500 miljoner kronor 2021 och beräknar motsvarande nivå 2022. Från 2023 beräknas att 400 miljoner kronor per år avsätts för bättre villkor för sjuksköterskor att vidareutbilda sig. Medlen får användas för vidareutbildning av sjuksköterskor både inom regionalt och kommunalt finansierad hälso- och sjukvård.

I budgetpropositionen för 2018 aviserade regeringen att anslaget skulle höjas med 2 000 miljoner kronor per år under en fyraårsperiod med syftet att bl.a. stödja landstingens arbete med att skapa en god arbetsmiljö. Regeringen föreslår motsvarande nivå 2021 för samma ändamål och beräknar att anslaget minskas med 2 000 miljoner kronor 2022 eftersom satsningen då avslutas.

För 2020 avsattes 210 miljoner kronor för att regionerna ska kunna omförhandla ingångna avtal med privata utförare som fått ökade bemanningskostnader. Motsvarande nivå föreslås för 2021 och beräknas för 2022. Därefter beräknas anslaget minskas med samma belopp då satsningen tar slut.

Regeringen föreslår att 16 826 486 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 12 062 386 000 kronor respektive 6 444 386 000 kronor.

Beredskapsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 som beredskapsinvestering ingå avtal om vaccin mot sjukdomen covid-19.

Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 2 000 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta att Socialstyrelsen får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 5 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Tillgång till vaccin mot sjukdomen covid-19 är avgörande för att samhället ska kunna återgå till ett mer normaliserat läge samt för att skydda riskgrupper, minimera antalet dödsfall och undvika fortsatta ekonomiska förluster i samhället. Det finns dock ännu inget vaccin på marknaden. För att säkra tillgången till vaccin mot sjukdomen covid-19 kan Sverige komma att behöva teckna avtal med flera vaccinutvecklare, t.ex. i form av förköpsavtal. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 som beredskapsinvestering ingå avtal om vaccin mot sjukdomen covid-19.

Regeringen bedömer att det även fortsättningsvis behövs låneramar i samma storlek som faststälts under 2020, för att ha en beredskap om det inträffar allvarliga händelser som medför att materiel behöver införskaffas. Det kan t.ex. vara tillgång till läkemedel för att förhindra utbrott av smittsamma sjukdomar eller hälso- och sjukvårdsutrustning. Även utifrån att planeringen för totalförsvaret nu har återupptagits finns ett behov av att ha den föreslagna låneramen för eventuella beredskapsinvesteringar.

Utifrån sitt ansvarsområde behöver Folkhälsomyndigheten en låneram för att kunna genomföra beredskapsinvesteringar i syfte att hantera utbrott av smittsamma sjukdomar, t.ex. influensapandemier. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2021 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till 2 miljarder kronor för beredskapsinvesteringar.

Utifrån sitt ansvarsområde behöver Socialstyrelsen en låneram för att kunna genomföra beredskapsinvesteringar i syfte att hantera allvarliga händelser som kan medföra konsekvenser för hälso- och sjukvården eller socialtjänsten. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2021 besluta att Socialstyrelsen får ta upp ett lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till 5 miljarder kronor för beredskapsinvesteringar.

3.6.7 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tusental kronor

2019	Utfall	518 367	Anslagssparande	-27 086
2020	Anslag	548 187 ¹	Utgiftsprognos	506 358
2021	Förslag	513 238		
2022	Beräknat	520 255		
2023	Beräknat	527 412		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för vårdförmåner enligt rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, lagen (2013:513) om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, gällande överenskommelser om social trygghet som Sverige tecknat med andra länder samt för sådan övrig vård som Sverige vid tillämpning av EU-rätten är skyldigt att erbjuda.

Regeringens överväganden

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	498 187	498 187	498 187
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	15 051	22 068	29 225
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	513 238	520 255	527 412

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det är svårt att prognostisera anslaget eftersom utgifterna på anslaget bestäms av faktorer som till övervägande del är svåra att påverka eller förutse. Utgifterna beror av människors mönster för boende, studier, arbete och resande. Det finns även administrativa förhållanden som bidrar till osäkerhet i prognoserna för vård i internationella förhållanden, som exempelvis eftersläpning i debiteringen från andra länder för turist- och pensionärsvård. Regeringen justerar anslagsnivån utifrån prognostiserade utgifter.

Regeringen föreslår att 513 238 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Sjukvård i internationella förhållanden* för 2021. För 2021 och 2022 beräknas anslaget till 520 255 000 kronor respektive 527 412 000 kronor.

3.6.8 1:8 Bidrag till psykiatri

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till psykiatri

Tusental kronor

2019	Utfall	2 037 158	Anslagssparande	75 834
2020	Anslag	2 160 393 ¹	Utgiftsprognos	2 109 495
2021	Förslag	2 163 643		
2022	Beräknat	2 168 393		
2023	Beräknat	720 893		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag för insatser inom psykiatri och psykisk hälsa. Anslaget får även användas för utgifter för forskning inom psykiatri och psykisk hälsa.

Regeringens överväganden

Tabell 3.20 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Bidrag till psykiatri

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 160 393	2 160 393	2 160 393
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 250	8 000	-1 439 500
varav BP21	1 130 750	1 135 500	-42 000
- Funktion för psykisk hälsa	-12 000	-12 000	-12 000
- Forsknings-satsning psykiatri	-30 000	-30 000	-30 000
- Bekämpa psykisk ohälsa- stärkt psykiatri	1 177 500	1 177 500	
- Ökade kostnader för medlemsavgift på grund av växelkursförändringar	-4 750		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 163 643	2 168 393	720 893

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Insatserna består i huvudsak av uppdrag till myndigheter, bidrag till det civila samhällets organisationer och en överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) inom området psykisk hälsa.

Anslaget ökade med 100 miljoner kronor under 2018 (prop. 2016/17:99, utg.omr. 9, avsnitt 5.8) i syfte att förstärka regeringens pågående satsningar på barn- och ungdomspsykiatri (BUP) inklusive första linjens psykiatri i primärvården (prop. 2015/16:1 utg.omr. 9, avsnitt 4.5). Satsningen avslutas 2020 och anslaget föreslås därmed minskas med 100 miljoner kronor 2021.

Anslaget ökade med 40 miljoner kronor per år under perioden 2017–2020 för att motverka psykisk ohälsa i gruppen asylsökande och nyanlända (prop. 2016/17:1, utg.omr. 9, avsnitt 4.9.8). Satsningen avslutades 2020 och anslaget föreslås därmed minskas med 40 miljoner kronor 2021.

Anslaget ökade med 500 miljoner kronor 2018 och ytterligare 500 miljoner kronor 2019 i syfte att förstärka den pågående satsningen på psykisk hälsa med särskilt fokus på första linjens psykiatri för barn och unga samt psykiatrisk vård för vuxna (prop. 2017/18:1, utg.omr. 9, avsnitt 3.7.8). Satsningen uppgick till totalt 1 000 miljoner kronor under 2019 respektive 2020. Satsningen avslutades 2020 och anslaget föreslås därmed minskas med 1 000 miljoner kronor 2021.

Anslaget minskade med 30 miljoner kronor 2020 för att öka bidraget till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud för personer med psykisk funktionsnedsättning (prop. 2019/20:1, utg.omr. 9, avsnitt 3.7.9). Anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionsbinderområdet* ökade med motsvarande medel för detta ändamål. För 2021 föreslås motsvarande minskning och för 2022 beräknas anslaget minskas med samma nivå. Satsningen avslutas 2022 och anslaget beräknas därmed öka med 30 miljoner kronor från 2023.

Anslaget minskade med 7,5 miljoner kronor 2018–2020 för att öka sysselsättningen (prop. 2018/19:1, utg.omr. 9 avsnitt 3.7.8). Anslaget 13:1 *Stöd till idrotten* inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid ökade med motsvarande medel för detta ändamål. Satsningen avslutas 2020 och anslaget 1:8 föreslås därmed ökas med 7,5 miljoner kronor 2021 och beräknas öka med motsvarande nivå från 2022 och framåt.

Anslaget ökade med 300 miljoner kronor 2020 för att bidra till en förstärkning av barn- och ungdomspsykiatri och insatser för barn och unga med psykisk ohälsa (prop. 2019/20:1, utg.omr. 9 avsnitt 3.7.9). Motsvarande belopp föreslås för 2021 och beräknas för 2022 i syfte att öka tillgängligheten till vård och behandling och korta vårdköerna. Då satsningen avslutas 2022 beräknas anslaget minskas med 300 miljoner kronor från 2023.

Regeringen gav den 30 januari 2020 Folkhälsomyndigheten i uppdrag att lämna förslag på hur en särskild funktion för psykisk hälsa och suicidprevention kan inrättas vid myndigheten. Medel för att tillskapa och driva funktionen föreslås överföras till Folkhälsomyndighetens förvaltningsanslag i syfte att renodla myndighetens finansiering. Anslaget föreslås därför minskas med 12 miljoner kronor 2021 och beräknas minskas med motsvarande nivå från 2022. Anslag 2:1 *Folkhälsomyndigheten* föreslås ökas med 10 miljoner kronor för detta ändamål.

Anslaget minskade med 1 miljon kronor 2019 och 5 miljoner kronor 2020 i syfte att bidra till att finansiera Sveriges medlemskap i Världshälsoorganisationen (WHO). Till följd av en försämrad valutakurs för den svenska kronan föreslås anslaget minskas med 4,75 miljoner kronor för 2021 för att delfinansiera en ökning av anslag 2:3 *Bidrag till WHO*.

Regeringen avser att stärka forskning inom psykiatriområdet. Anslaget föreslås därmed minskas med 30 miljoner kronor 2021 och minskningen beräknas kvarstå under perioden 2022–2030 för detta ändamål. Anslag 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning beräknas öka med motsvarande medel.

Anslaget föreslås ökas med 1 177,5 miljoner kronor 2021 för att bekämpa psykisk ohälsa och sjukdom. För 2022 beräknas motsvarande belopp till samma ändamål.

Regeringen föreslår att 2 163 643 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* för 2021. För 2022 respektive 2023 beräknas anslaget uppgå till 2 168 393 000 kronor respektive 720 893 000 kronor.

3.6.9 1:9 Läkemedelsverket

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:9 Läkemedelsverket

Tusental kronor

2019	Utfall	137 863	Anslagssparande	-1 000
2020	Anslag	149 768 ¹	Utgiftsprognos	142 807
2021	Förslag	159 899		
2022	Beräknat	161 535 ²		
2023	Beräknat	163 511 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 159 899 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 159 898 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter vid Läkemedelsverket för:

- tillsyn av medicintekniska produkter,
- producentobunden läkemedelsinformation,
- utökade ansvarsområden till följd av lagen (2006:496) om blodsäkerhet och lagen (2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler,
- strukturerad uppföljning av nya läkemedel,
- utökade ansvarsområden till följd av ny lagstiftning på EU-nivå inom områden för kosmetika, medicinteknik och avancerade terapier,
- utökade ansvarsområden som ålagts Läkemedelsverket efter apoteksomregleringen,
- tillsyn av tatueringsfärger,
- centrum för läkemedel och miljö,
- tillsyn enligt förordningen (2012:596) om införsel av och handel med sprutor och kanyler,
- drift av substansregister,
- tillsyn över systemstöd i vården, samt
- fördjupad säkerhetsövervakning av vacciner mot covid-19.

Regeringens överväganden

Tabell 3.22 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:9 Läkemedelsverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	149 768	149 768	149 768
Pris- och löneomräkning ²	1 931	3 483	5 358
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 300	4 344	4 397
varav BP21 ³	4 300	4 300	4 300
- Förstärkt säkerhetsuppföljning/-övervakning av vacciner	5 000	5 000	5 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-700	-700	-700
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	3 900	3 940	3 988
Förslag/beräknat anslag	159 899	161 535	163 511

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För framtida utvärdering av Sveriges hantering av pandemin med covid-19 finns det behov av utökad nationell säkerhetsövervakning av kommande vaccinationer mot covid-19. Regeringen föreslår därför att 5 miljoner kronor tillförs under 2021 för detta ändamål. För 2022 och 2023 beräknas motsvarande belopp tillföras anslaget. För att finansiera detta föreslås anslag 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* minskas med 5 miljoner kronor 2021 och beräknas minskas med samma nivå 2022 och 2023.

Anslaget minskas med 700 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 159 899 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Läkemedelsverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 161 535 000 kronor respektive 163 511 000 kronor.

3.6.10 1:10 E-hälsomyndigheten

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:10 E-hälsomyndigheten

Tusental kronor

2019	Utfall	118 440	Anslagssparande	3 516
2020	Anslag	119 603 ¹	Utgiftsprognos	118 386
2021	Förslag	119 401		
2022	Beräknat	119 734 ²		
2023	Beräknat	121 073 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 119 104 tkr i 2021 års prinsnivå.

³ Motsvarar 119 185 tkr i 2021 års prinsnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för E-hälsomyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:10 E-hälsomyndigheten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	119 603	119 603	119 603
Pris- och löneomräkning ²	1 679	2 320	3 600
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 881	-2 189	-2 130
varav BP21 ³	-1 881	-2 179	-2 097
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-741	-1 039	-957
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 140	-1 140	-1 140
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	119 401	119 734	121 073

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget föreslås minska med 741 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utgiftsområde 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 1 039 000 kronor respektive 957 000 kronor.

Anslaget minskar med 1 140 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 119 401 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *E-hälsomyndigheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 119 734 000 kronor respektive 121 073 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.25 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt -kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019		187 717	171 476	16 241	56 221
Prognos 2020		215 900	223 851	-7 951	48 270
Budget 2021		215 500	244 000	-28 500	19 770

Intäkterna som avser offentligrättslig verksamhet tas ut via avgifter enligt lagen (1996:1156) om receptregister, lagen (2005:258) om läkemedelsförteckning samt lagen (2009:366) om handel med läkemedel. Myndigheten disponerar intäkterna från verksamheten. Den offentligrättsliga verksamheten har sedan tidigare uppvisat ett ackumulerat överskott.

Tabell 3.26 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	22 197	29 995	-7 798	1 066
Prognos 2020	23 025	31 490	-8 465	-7 399
Budget 2021	14 467	32 033	-17 566	-24 965

Intäkterna som avser uppdragsverksamhet regleras främst i myndighetens instruktion. Det rör bl.a. granskning av elektroniska system som ska ansluta till myndighetens register och tillhandahållande av en teknisk plattform för uppgifter om läkemedel och andra varor som regioner subventionerar utöver läkemedelsförmånerna.

3.6.11 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna**Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna¹**

Tusental kronor

2019	Utfall	1 610 000	Anslagssparande	10 000
2020	Anslag	2 900 000 ¹	Utgiftsprognos	2 870 489
2021	Förslag	3 000 000		
2022	Beräknat	3 000 000		
2023	Beräknat	3 000 000		

¹ Anslagsnamnet föreslås ändras från Insatser för ökad tillgänglighet inom hälso- och sjukvården till Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna.

² Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för prestationsbundna statsbidrag till regionerna för att kontinuerligt arbeta för att korta köer och väntetider samt förbättra tillgängligheten i hälso- och sjukvården. Medel inom anslaget får också användas för bidrag till Sveriges Kommuner och Regioner och till myndigheter för att stödja och följa upp regionernas tillgänglighetsarbete.

Regeringens överväganden**Tabell 3.28 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 900 000	2 900 000	2 900 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	100 000	100 000	100 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 000 000	3 000 000	3 000 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Att förbättra tillgängligheten inom hälso- och sjukvården genom att fler får vård i tid och att köerna minskar är en av de viktigaste frågorna för regeringen under innevarande mandatperiod. I juni 2019 beslutade regeringen om en första uppdaterad

kömiljard för 2019. Den följdes i december 2019 av överenskommelsen Ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården 2020.

På grund av utbrottet av det nya coronaviruset har regionerna i olika utsträckning behövt ställa om hälso- och sjukvården för att kunna bemöta de ökade behov av akut- och intensivvård som sjukdomen covid-19 medför. Bland åtgärderna ingår bl.a. inställd elektiv vård och en utbyggnad av intensivvårdsplatser. Mot denna bakgrund beslutade riksdagen i vårändringsbudgeten i juni 2020 att anslaget namn och ändamål tillfälligt ändras så att de medel som anslaget omfattar för resterande del av 2020 kan användas för tillgänglighetsinsatser anpassade till den rådande situationen.

Inför 2021 återgår anslaget namn och ändamål till dess ursprungliga utformning. Medel som har tillförts anslaget kan användas för insatser som ligger i linje med regeringens nuvarande och kommande arbete. Regeringen föreslår att anslaget ökar till 3 miljarder kronor 2021 och beräknar att anslaget ligger kvar på en nivå om 3 miljarder kronor per år fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 3 000 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 3 000 000 000 kronor respektive år.

3.6.12 1:12 Inspektionen för vård och omsorg

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:12 Inspektionen för vård och omsorg

Tusental kronor

2019	Utfall	722 854	Anslagssparande	66 675
2020	Anslag	744 578 ¹	Utgiftsprognos	737 001
2021	Förslag	754 427		
2022	Beräknat	760 722 ²		
2023	Beräknat	769 530 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 754 427 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 754 426 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för vård och omsorgsförvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.30 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:12 Inspektionen för vård och omsorg

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	744 578	744 578	744 578
Pris- och löneomräkning ²	10 729	17 031	25 850
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-880	-887	-898
- Generell besparing i statsförvaltningen	-880	-880	-880
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	754 427	760 722	769 530

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 880 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 754 427 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Inspektionen för vård och omsorg* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 760 722 000 kronor respektive 769 530 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.31 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	50 896				
Prognos 2020	45 487				
Budget 2021	47 621				

Intäkter för offentligrättslig verksamhet avser avgifter för tillstånd rörande blodverksamhet och verksamhet som rör insamling, kontroll, framställning, förvaring och distribution av vävnader och celler. Från den 1 januari 2019 gäller nya regler för vilka verksamheter som behöver tillstånd från IVO. För 2019 och 2020 avser intäkterna därmed även tillståndsprövningar avseende SoL och LSS-verksamheter. I avgiftsintäkterna ingår också vitesförelägganden.

3.6.13 Övrig verksamhet

Avgiftsfinansierad verksamhet vid Läkemedelsverket

Läkemedelsverket ansvarar för bland annat tillstånd, godkännande och kontroll av läkemedel och narkotika. Läkemedelsverket utövar även tillsyn av bland annat medicintekniska produkter och kosmetiska produkter. Verksamheten finansieras främst genom avgifter, anslag och bidrag. Den största finansieringskällan är avgiftsfinansieringen som genererade 74,96 procent av intäkterna 2019.

Anslagsintäkten utgjorde 15,31 procent, bidrag 9,64 procent och finansiella intäkter 0,1 procent.

Under 2019 omsatte Läkemedelsverket ca 900 miljoner kronor vilket var en ökning med 47 miljoner kronor.

Tabell 3.32 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter som inte får disponeras	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	1 638	673 412	672 143	1 269	53 145
Prognos 2020	1 638	667 893	718 036	-50 143	3 002
Budget 2021	1 638	720 362	765 700	-45 338	-42 336

4 Folkhälsopolitik

4.1 Mål för området

Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation (prop. 2017/18:249, bet. 2017/18:SoU26, rskr. 2017/18:406).

Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203). Målet för samhällets insatser mot spelberoende är att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145). Inom politikområdet finns även delmålet Ett samhälle som främjar ökad fysisk aktivitet och bra matvanor för alla (2017/18:249, bet. 2017/18:SoU26, rskr. 2017/18:406). Jämställd hälsa är ett delmål inom jämställdhetspolitiken.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande resultatindikatorer och bedömningsgrunder används för att redovisa och beskriva utvecklingen av folkhälsan:

- medellivslängd,
- antal insjuknade och döda i folksjukdomar,
- förekomsten av smittsamma sjukdomar,
- sunda levnadsvanor.

Resultatindikatorerna bygger framför allt på statistik och rapporter från myndigheter och andra organisationer. Indikatorer och bedömningsgrunder ska beakta kön och kan även inkludera andra parametrar av betydelse, exempelvis socioekonomiska faktorer.

4.3 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2019. Sedan dess har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt. Den pågående pandemin som orsakas av det nya coronaviruset har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi. Regeringen har vidtagit omfattande åtgärder för att minska effekterna av pandemin. I resultatredovisningen beaktas även resultatet av åtgärder som vidtagits under 2020 i den utsträckning det finns relevant underlag tillgängligt.

Utvecklingen av spridningen av sjukdomen covid-19

Det första fallet av covid-19 i Sverige bekräftades den 31 januari 2020, en månad senare hade fall av covid-19 observerats i samtliga regioner och omfattande smittspridning skett i hela samhället. Den 1 februari beslutade regeringen att de bestämmelser som gäller allmänfarliga och samhällsfarliga sjukdomar i smittskyddslagen (2004:168) även ska gälla covid-19.

Den svenska strategin

Det övergripande målet för Sveriges hantering av det nya coronaviruset och dess effekter är att begränsa smittspridningen för att skydda människors liv och hälsa och säkra sjukvårdens kapacitet. Att säkerställa resurser till hälso- och sjukvård, begränsa inverkan på annan samhällsviktig verksamhet, lindra konsekvenser för medborgare och företag samt dämpa oro är också del av målen. Den svenska strategin innebär att de åtgärder som vidtas ska baseras på kunskap och beprövad erfarenhet samt att rätt åtgärder ska vidtas vid rätt tidpunkt. För att upprätthålla denna strategi omprövas vidtagna åtgärder löpande. De åtgärder som vidtas ska präglas av uthållighet och delaktighet. När åtgärder vidtas för att minska smittspridningen ska dessutom effekter på samhället och folkhälsan i stort beaktas. Samarbetet inom EU och övrigt internationellt samarbete ska värnas.

I ett tidigt skede utfärdade Folkhälsomyndigheten rekommendationer om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19 vilket innebär att alla i största möjliga mån ska minska sociala kontakter, framför allt de som är 70 år eller äldre. Därtill fattade regeringen den 30 mars beslut om förbud mot besök på äldreboenden i syfte att skydda denna utsatta grupp. Den 11 mars hemställde Folkhälsomyndigheten om att regeringen (inom sitt bemyndigande enligt 2 kap. 15 § ordningslagen [1993:1617]) skulle föreskriva att allmänna sammankomster och offentliga tillställningar med fler än 500 personer inte ska få hållas. Samma dag beslutade regeringen i enlighet med myndighetens hemställan. Regeringen fattade därefter beslut att skärpa begränsningen till 50 personer, efter en ny hemställan från Folkhälsomyndigheten. Regeringen har i jämförelse med många andra länder infört relativt få förbud och har varit tydlig med att de råd och rekommendationer som ges behöver fungera i ett långsiktigt perspektiv och även ha folkhälsan i åtanke. Samhället har hållits öppet i större utsträckning än i flera andra länder, till exempel har grundskolor fortsatt bedriva undervisning på plats.

Regeringen föreslog den 4 juni 2020 en ny lag om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen. Syftet med lagen är att minska riskerna för ytterligare samhällspridning av det virus som orsakar covid-19, samt göra tillsynsprocessen enklare, tydligare och mer effektiv. Lagen innebär att kommunerna, istället för de regionala smittskyddsläkarna, ska fatta beslut om smittskyddsåtgärder på serveringsställen. Regeringen avsätter totalt 82 miljoner kronor för att stärka smittskyddstillsynen på serveringsställen 2020. Lagen trädde i kraft den 1 juli 2020 och upphör att gälla vid utgången av 2020. Folkhälsomyndigheten har i en rapport i september 2020 rekommenderat att lagen förlängs. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan.

Ökad testning och smittspårning

Den 30 mars gav regeringen Folkhälsomyndigheten i uppdrag att skyndsamt samordna arbetet med att utöka antalet tester för covid-19. I samband med uppdraget avsattes 1 miljard för utökad testning (prop. 2019/20:1469). Syftet med uppdraget är att säkerställa provtagning av prioriterade grupper inom hälso- och sjukvården och omsorgen samt lindra de samhällseffekter ett stort bortfall av personal har inom verksamheter som kan anses särskilt viktiga för samhällets funktionalitet. Folkhälsomyndigheten leder arbetet med att koordinera de aktörer som behövs för att provtagningen ska kunna utökas. Den 11 juni fattade regeringen beslut om en överenskommelse med SKR om att möjliggöra för storskalig testning både vid symptom för att påvisa infektion, så kallad PCR-testning, och antikroppstester efter genomgången infektion, så kallad serologisk testning. För att möjliggöra detta och en aktiv smittspårning avsattes ytterligare 5,9 miljarder kronor samtidigt som regionerna åtog sig att utföra testningen. Parallellt med testning av aktiv infektion med PCR bygger regionerna upp kapacitet för serologisk testning utifrån de rekommendationer Folkhälso-

myndigheten lämnar för att säkerställa kvalitet och säkerhet i testningen. Sådan testning ska vara avgiftsfri för hälso- och sjukvårdspersonal, personal inom omsorg, brukare i särskilt boende och hemtjänst. Serologisk testning erbjuds övriga befolkningen mot en egenavgift. Det är upp till varje region att organisera och skala upp kapaciteten för sin testning utifrån sina förutsättningar och det lokala behovet. Folkhälsomyndigheten har samtidigt fått i uppdrag av regeringen att i samråd med länsstyrelserna och regionerna skyndsamt säkerställa adekvata flödeskedjor för storskalig antikroppstestning. I uppdraget till Folkhälsomyndigheten ingår även att säkerställa att testningen är ändamålsenlig och resurseffektiv utifrån förväntad immunitetsnivå, det vill säga förekomst av antikroppar i befolkningen.

Vaccin

Coronaepidemin har gett upphov till ett stort antal vaccinutvecklingsprojekt över hela världen. I augusti 2020 fanns över 200 projekt igång och drygt 20 hade gått in i klinisk fas, dvs har börjat prövas på människa. Sverige deltar i de EU-gemensamma förhandlingarna om förhandsavtal med ett antal vaccinutvecklare inom ramen för EU:s vaccinstrategi. Den 17 juni 2020 presenterade Europeiska kommissionen en gemensam EU-strategi för att påskynda utveckling, tillverkning, och distribution av vaccin mot covid-19. Strategin syftar till att säkerställa tillräcklig tillgång till ett säkert och effektivt vaccin för EU:s medlemsstater. Detta ska uppnås genom förhandsavtal med vaccinproducenter inom ramen för instrumentet för krisstöd (Emergency Support Instrument, ESI). Ett viktigt steg mot en gemensam strategi togs tidigare i år genom en så kallad vaccinallians (Inclusive Vaccine Alliance) mellan Tyskland, Frankrike, Italien och Nederländerna. Kommissionens förslag bygger vidare på detta initiativ. Vissa av förhandsavtalen ger medlemsländerna rätt att köpa vaccin medan andra avtal innebär att medlemsländerna förbinder sig att köpa doser av vaccinet om det blir godkänt. Det är viktigt att teckna avtal med flera vaccinutvecklare eftersom det ännu inte är säkert vilket vaccin som kommer att godkännas. Dessutom finns flera olika typer av vaccin under utvecklande och vissa kan passa bättre för vissa grupper i befolkningen, såsom äldre personer.

Regeringens vaccinstrategi vilar på tre ben. Det första är regeringens fortsatta internationella arbete inom till exempel EU- och FN-systemet. Det andra är tillsättandet av en nationell vaccinsamordnare med uppdrag att trygga tillgången till vaccin till de som behöver vaccineras i Sverige. Det tredje är ett uppdrag till Folkhälsomyndigheten att ta fram en nationell vaccinationsplan med prioritetsordning utifrån olika scenarier baserat på olika vaccinkandidater som kan tänkas bli godkända. Regeringen har framhållit vikten av global solidaritet i vaccinfrågan och framhåller att ingen är säker mot covid-19 förrän alla är säkra. WHO har tagit fram ett allokeringsramverk med rekommendationer bland annat om vilka grupper i befolkningen som ska få vaccin först.

Smittbärapenningen

De nuvarande bestämmelserna innebär att smittbärapenning betalas ut till den som kan arbeta, men inte får göra det på grund av risken för att smitta andra. Syftet med denna ersättningsform är att skydda samhället från en person som bär på en smittsam sjukdom. Med anledning av utbrottet av det nya coronaviruset förväntades antalet individer som har rätt till smittbärapenning öka. Anslagsmedlen ökades därför med 500 miljoner kronor 2020. Antalet utbetalningar under perioden januari–mars 2020 var 178 vilket innebär en ökning med 218 procent (122 fler utbetalningar) jämfört med samma period 2019 då antalet utbetalningar var 56. Utgifterna för hantering av smittbärapenning för Försäkringskassan ökade under samma period med 106 procent jämfört med samma period förra året.

Särskilt infektiöskänsliga personer och deras anhöriga

De patientdata för covid-19 som finns tillgängliga hittills har påvisat att den främsta riskfaktorn för ett allvarligare sjukdomsförlopp vid insjuknande i covid-19 är hög ålder. Personer över 70 år utgör därmed den främsta riskgruppen. Personer med hög ålder i kombination med vissa underliggande sjukdomar är överrepresenterade bland de svåra fallen. Det är dock möjligt att yngre personer med allvarliga sjukdomar eller sjukdomstillstånd också har ökad risk för ett allvarligare sjukdomsförlopp. Socialstyrelsen fick därför i uppdrag att identifiera de grupper av individer som löper störst risk att drabbas av ett särskilt allvarligt sjukdomsförlopp vid insjuknande i covid-19. Syftet med uppdraget var att hitta de individer som skulle kunna ha behov av att arbeta hemifrån för att skyddas mot smitta på arbetsplatsen eller tillfälligt avstå från arbete i de fall arbete hemifrån inte är möjligt. Myndigheten inkom den 17 april 2020 med sin redovisning, som visar att det finns grupper av individer i arbetsför ålder som löper ökad risk att drabbas av ett särskilt allvarligt sjukdomsförlopp vid insjuknande i covid-19.

En ny tillfällig förordning med bestämmelser om förebyggande sjukpenning och smittbärrpenning med anledning av sjukdomen covid-19 beslutades av regeringen den 25 juni 2020. Personer i vissa angivna riskgrupper som, helt eller delvis, avstår från förvärvsarbete för att undvika att smittas av viruset som orsakar sjukdomen covid-19 ska ha rätt till förebyggande sjukpenning. Rätt till smittbärrpenning har vissa anhöriga till personer i riskgrupp. Förordningen trädde i kraft den 1 juli 2020 och gäller till utgången av september 2020.

Barn har enligt Folkhälsomyndigheten generellt mycket låg risk för att bli allvarligt sjuka i covid-19. De förhållandevis få barn som rapporteras sjuka i covid-19 verkar i huvudsak få mycket milda symtom. I syfte att stödja professionerna i rådgivning när det gäller barn och unga och covid-19 fick Folkhälsomyndigheten den 14 maj 2020 i uppdrag att tillsammans med Socialstyrelsen ta fram och sprida ett informationsmaterial till hälso- och sjukvården samt elevhälsan om insatser riktade till särskilt infektiöskänsliga barn och unga med anledning av covid-19. Den 25 juni 2020 beslutade regeringen om en tillfällig reglering inom den tillfälliga föräldrapenningen. Syftet med den tillfälliga regleringen är att ett barn som nyligen har varit allvarligt sjukt och som på grund av den allvarliga sjukdomen eller en behandling som barnet har genomgått för den allvarliga sjukdomen ska kunna skyddas mot smitta av det virus som orsakar sjukdomen covid-19.

Insatser inom hälso- och sjukvård, äldreomsorg m.m.

Utbrottet av covid-19 har ställt hälso- och sjukvårdsverksamheter i kommuner och regioner inför enorma utmaningar. En viktig del i regeringens arbete har varit att säkerställa nödvändiga resurser till hälso- och sjukvården. En annan viktig del har varit att på olika sätt stötta hälso- och sjukvårdens arbete, till exempel när det gäller att utöka antalet intensivvårdsplatser och bistå i försörjningen av sjukvårdsmaterial (se vidare i avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik). Enligt Folkhälsomyndigheten är personer med hög ålder den grupp som riskerar att få svårare symtom med framför allt lunginflammation och andningsbesvär om de smittas av covid-19. Detta gäller särskilt i kombination med en rad andra sjukdomar såsom fetma eller diabetes. Trots tidiga rekommendationer om att särskilt skydda denna grupp har spridningen av covid-19 nått såväl äldreboenden som äldre med behov av hemtjänst (se vidare avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik).

Samarbete inom EU och internationellt

Covid-19, orsakad av det nya coronaviruset, förklarades den 30 januari 2020 av Världshälsoorganisationen (WHO) som ett internationellt hot mot människors hälsa, så kallad PHEIC (Public Health Emergency of International Concern). Med anledning av utbrottet av covid-19 beslutade regeringen under 2020 att avsätta 40 miljoner kronor till WHO:s krisfond och 50 miljoner kronor till WHO:s Afrikaregion med fokus på covid-19 och initierade reformer av WHO:s landskontor.

Aktiviteten inom EU har varit omfattande och ett stort antal möten på hälsominister-nivå med fokus på hanteringen av covid-19 har ägt rum. Vid Epsco den 13 februari antogs rådslutsatser om det nya coronaviruset. Sverige har vidare deltagit i det arbete som bedrivs av EU:s hälsosäkerhetskommitté och som syftar till att underlätta informationsutbyte och koordinering mellan medlemsstater i frågor som rör gräns-överskridande hälsohot. Genom stöd från EU-arrangemanget för integrerad politisk krishantering (IPCR) har även medlemsstaterna mötts på ambassadörsnivå en gång i veckan med start i mars, för att löpande diskutera frågor såsom medlemsstaternas arbete på nationell nivå för att kartlägga sektorsövergripande luckor och att utarbeta konkreta EU-motåtgärder.

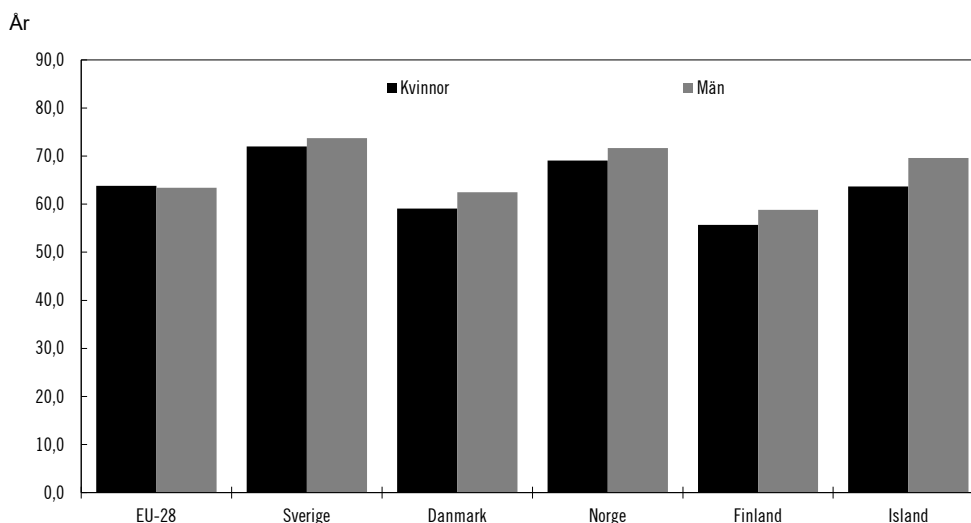
Vidare antog WHO:s medlemsstater vid WHO:s högsta beslutande församling (Världshälsoförsamlingen) en resolution om covid-19, som bland annat fokuserar på en rättvis och lika tillgång till vaccin när ett sådant finns tillgängligt. Sverige har stöttat resolutionen och varit aktiv i processen. Regeringen har också haft bilaterala kontakter med länder både inom och utanför EU kopplat till bland annat tillgång till medicinsk utrustning och läkemedel.

Folkhälsan blir bättre men är ojämlik

Ur ett globalt perspektiv är folkhälsan i Sverige god och i flera avseenden utvecklas hälsan positivt: medellivslängden ökar, fler skattar sin allmänna hälsa som god och förtida död minskar. Resultaten visar emellertid fortsatt ojämlikhet i hälsa och ingen förbättring syns från 2006 och framåt. Exempelvis har hbtq-personer, det samiska folket, personer som tillhör andra nationella minoriteter, personer med funktionsnedsättning och personer med utländsk bakgrund generellt sämre hälsa jämfört med den övriga befolkningen.

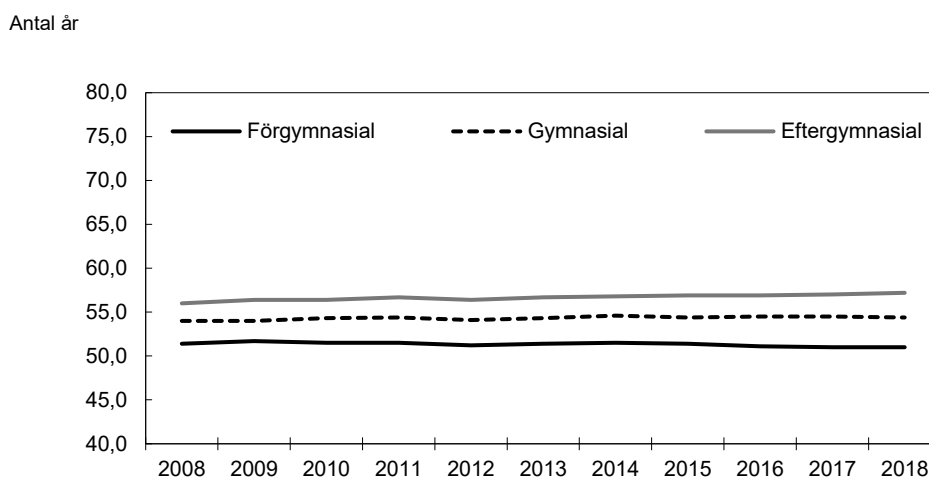
Skillnader i socioekonomiska förhållanden har betydelse för folkhälsans utveckling. Detta påvisas bland annat genom att fler skattar sin allmänna hälsa som god 2018 än 2006, men andelen var lägre bland dem med förgymnasial utbildning jämfört med dem med eftergymnasial utbildning. Till exempel rapporterar fler män än kvinnor god allmän hälsa och färre nedsatt psykiskt välbefinnande. Samtidigt vårdas fler män för våldsrelaterade skador och dör i till exempel suicid. Psykisk ohälsa är ett fortsatt stort folkhälsoproblem och antalet suicid per 100 000 har inte minskat. Andelen som uppger att de röker dagligen har däremot halverats sedan 2006, till 7 procent 2018. Förekomst av övervikt och fetma har ökat från 46 till 51 procent av befolkningen.

Miljöfaktorer har betydelse för folkhälsan och både exponering och effekter är fortsatt ojämlik i befolkningen. Fysisk aktivitet och tillgång till friluftsliv är viktiga för folkhälsan. Ett mått på hälsa är återstående friska levnadsår. I jämförelse med såväl EU:s medlemsländer som de nordiska länderna har Sverige en topplacering för såväl kvinnor som män med 72,0 respektive 73,7 friska återstående levnadsår vid 0 års ålder.

Diagram 4.1 Återstående friska levnadsår (HLY) vid 0 års ålder, kvinnor och män, 2018

Källa: Eurostat

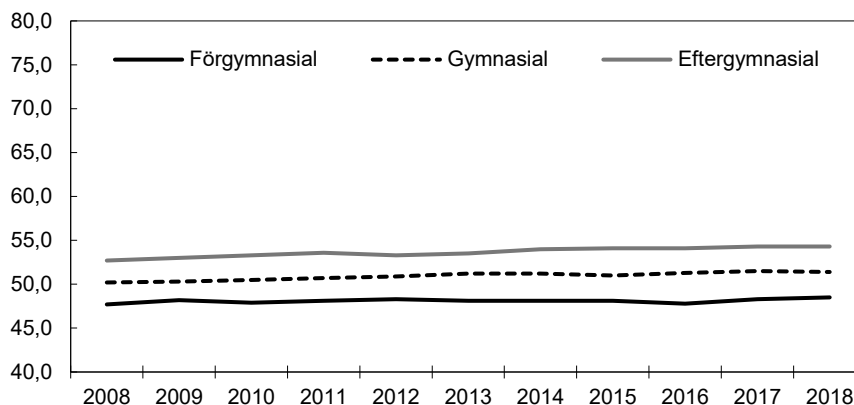
Medellivslängden ökar under perioden 2006–2018 för både kvinnor och män och för alla utbildningsgrupper, med undantag för kvinnor med förgymnasial utbildning. Skillnaden i återstående medellivslängd vid 30 års ålder är dubbelt så stor mellan personer med förgymnasial och eftergymnasial utbildning som mellan kvinnor och män.

Diagram 4.2 Återstående medellivslängd vid 30 års ålder, utbildningsnivå, kvinnor, 2008–2018

Källa: Statistiska centralbyrån

Diagram 4.3 Återstående medellivslängd vid 30 års ålder, utbildningsnivå, män, 2008–2018

Antal år

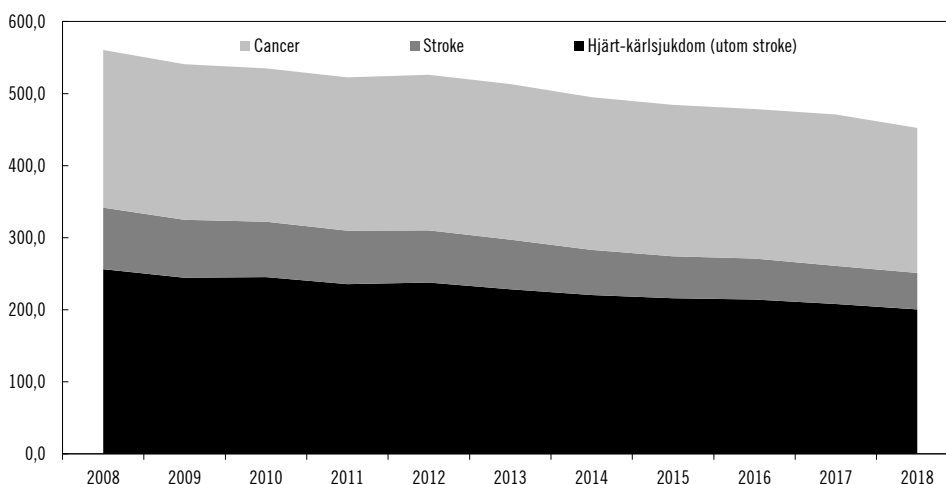
Källa: Statistiska centralbyrån

Insjuknande och dödlighet i folksjukdomar

De icke-smittsamma sjukdomarna är de som i dag orsakar störst dödlighet i Sverige. Sannolikheten att insjukna i icke-smittsamma sjukdomar påverkas av de systematiska skillnader i livsvillkor och levnadsvanor som finns i samhället, vilket leder till ojämlikhet i hälsa. Sedan början av 2000-talet är det möjligt att konstatera en nedåtgående trend för insjuknande i hjärtinfarkt och stroke för både kvinnor och män. Dödligheten i hjärtsjukdom, stroke och cancer har minskat under 2000-talet (diagram 4.4 och diagram 4.5). Det finns en social gradient i hälsa som innebär att människors hälsa i allmänhet är sämre ju lägre socioekonomisk position de har. Den sociala gradienten för män och kvinnor är tydlig när det gäller dödlighet i hjärtsjukdom samt i fråga om hjärtinfarkt (diagram 4.6 och diagram 4.7). Dödlighet avseende bröstcancer för kvinnor är i stort sett på samma nivå oavsett utbildningsbakgrund. Däremot är dödligheten fortsatt högre för män med endast förgymnasial utbildning avseende prostatacancer (diagram 4.8 och diagram 4.9).

Diagram 4.4 Antal döda i hjärtsjukdom, stroke och cancer, kvinnor

Antal per 100 000

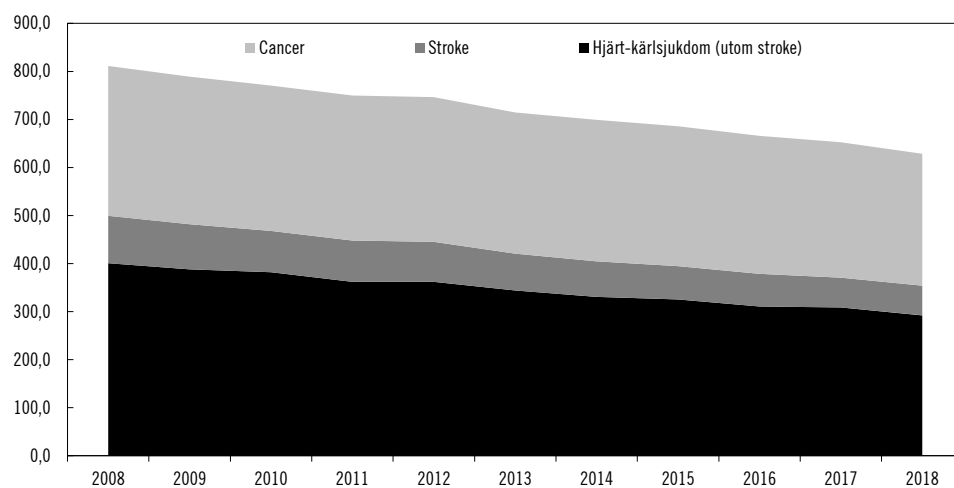

Åldersstandardiserade värden

Källa: Socialstyrelsen

Diagram 4.5 Antal döda i hjärtsjukdom, stroke och cancer, män

Antal per 100 000

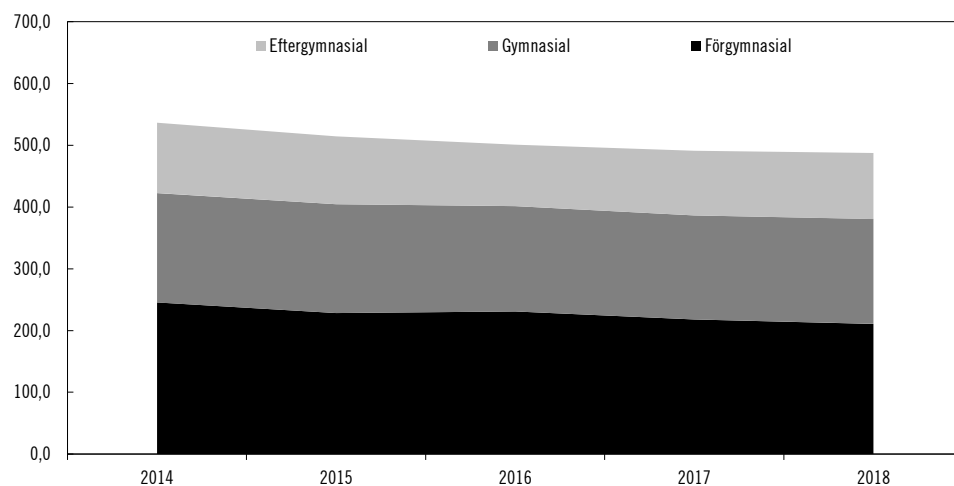

Ålderstandardiserade värden

Källa: Socialstyrelsen

Diagram 4.6 Antal fall per 100 000 i hjärtinfarkt, kvinnor, 35–79 år, utbildningsnivå, 2014–2018

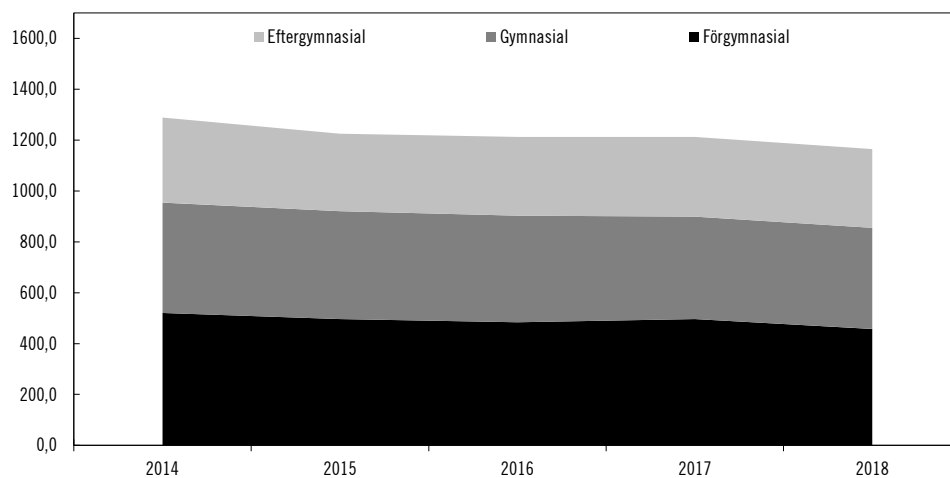
Antal

Källa: Socialstyrelsen

Diagram 4.7 Antal fall per 100 000 i hjärtinfarkt, män, 35–79 år, utbildningsnivå, 2014–2018

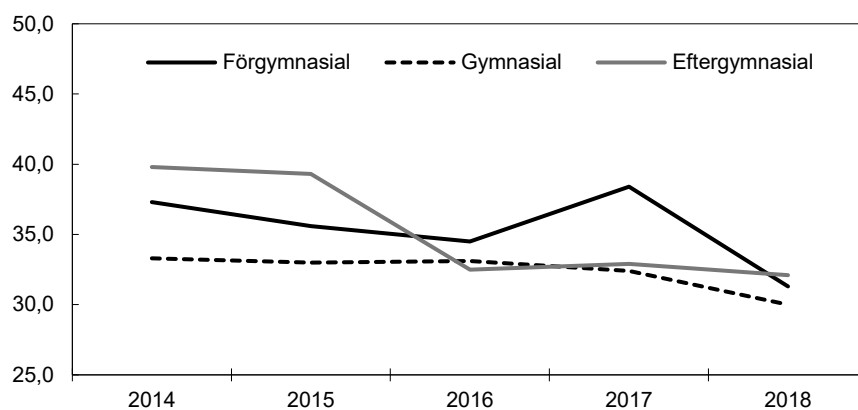
Antal

Källa: Socialstyrelsen

Diagram 4.8 Antal fall per 100 000 för dödlighet i bröstcancer, kvinnor, 35–79 år, utbildningsnivå, 2014–2018

Antal döda per 100 000 invånare

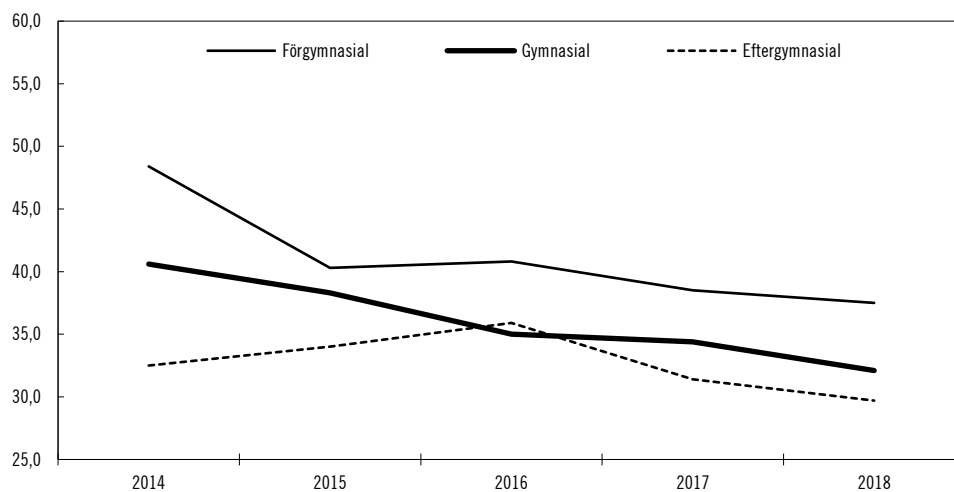

Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

Källa: Cancerregistret och Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen

Diagram 4.9 Antal fall per 100 000 för dödlighet i prostatacancer, män, 35–79 år, utbildningsnivå, 2014–2018

Antal döda per 100 000 invånare

Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

Källa: Cancerregistret och Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen

Psykisk ohälsa i befolkningen

Under de senaste åren har den självrapporterade psykiska ohälsan, mätt som nedsatt psykiskt välbefinnande, ökat både bland kvinnor och män och i de flesta ålders- och utbildningsgrupper. Enligt den nationella folkhälsoenkäten (2018) uppgav sammanlagt 17 procent av befolkningen i åldern 16–84 år att de hade ett nedsatt psykiskt välbefinnande. Bland kvinnor var andelen 20 procent och bland män 14 procent. Det var vanligare för personer med endast förgymnasial utbildning att uppge ett nedsatt psykiskt välbefinnande, jämfört med personer med gymnasial eller eftergymnasial utbildning. Nedsatt psykiskt välbefinnande var också vanligare bland kvinnor än bland män samt bland yngre (16–29 år) än bland äldre (30–84 år), och högst var andelen bland 16–29-åringarna. I den åldersgruppen uppgav var tredje kvinna och var femte man att de hade nedsatt psykiskt välbefinnande.

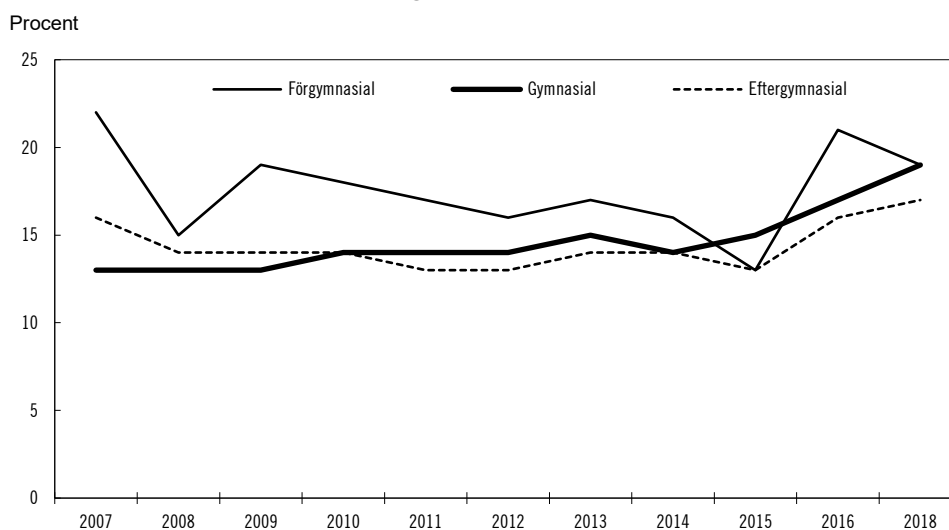
Även om de flesta barn och unga mår bra och har en hög livstillfredsställelse är det vanligt att barn och unga uppger psykosomatiska symtom till exempel magont, sömnsvårigheter eller oro. I undersökningen Skolbarns hälsovanor (2017/18) där skolbarn i åldern 11, 13 och 15 år får besvara frågor om livsvillkor, levnadsvanor och hälsa framgår att andelen 13- och 15-åringar som uppger psykosomatiska besvär har ökat under 2000-talet. Vid mätningen 2017/18 sågs även en ökning bland 11-åringarna. Högst andel med återkommande psykosomatiska besvär finns bland 15-åriga flickor, med 62 procent år 2017/18. Bland 15-åriga pojkar var andelen 35 procent. Lägst förekomst fanns bland 11- och 13-åriga pojkar där andelen låg runt 30 procent. Den senaste internationella rapporten i undersökningen Skolbarns hälsovanor som kom 2016 visade att det i hela världen är en relativt hög andel skolbarn som uppger att de har återkommande psykosomatiska besvär. Sverige låg dock något över världsgenomsnittet och betydligt högre än andra nordiska länder. För mer information om regeringens arbete med ungas psykiska hälsa, se utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 15 samt avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik.

Det finns en koppling mellan psykisk ohälsa och annan utsatthet. Att leva med psykisk ohälsa är kopplat till ogynnsamma livsvillkor och sämre villkor i arbetslivet, till exempel lägre inkomst eller arbetslöshet. Det är även vanligare att personer med exempelvis funktionsnedsättning, asylsökande och nyanlända, hbtq-personer eller

personer som varit utsatta för våld till exempel i en nära relation, uppger ett nedsatt psykiskt välbefinnande. Personer som har varit utsatta för fysiskt våld uppger till exempel oftare att de har psykiska besvär än de som inte har varit utsatta, och andelen är högst bland de som utsatts i hemmet. Under 2018 var det tre gånger vanligare med nedsatt psykiskt välbefinnande bland personer som uppgett våld i nära relation, jämfört med de som inte varit våldsutsatta. Svåra besvär av ängslan, oro eller ångest liksom suicidtankar var också 6–7 gånger vanligare i denna grupp.

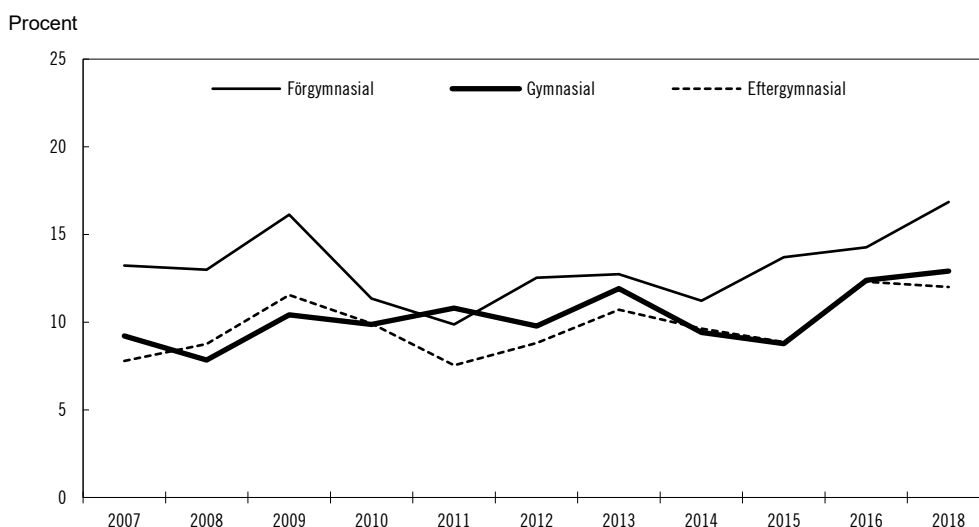
Sedan början på 1990-talet har andelen personer med nedsatt arbetsförmåga på grund av psykiatriska diagnoser ökat kraftigt. Ökningen är stadig under hela perioden och gäller oavsett om sjukpenning, rehabiliteringsersättning, aktivitetsersättning eller sjukersättning studeras. Ökningen har skett bland både kvinnor och män även om den är störst bland kvinnor. Av alla pågående sjukskrivningar i Sverige utgör psykiatriska diagnoser cirka 46 procent. Inom de psykiatriska diagnoserna har den största ökningen skett för diagnosen anpassningsstörningar och reaktion på svår stress. Denna diagnos ligger bakom ungefär hälften av alla påbörjade sjukfall inom gruppen psykiatriska diagnoser, där exempel på underliggande diagnoser är akut stressreaktion, posttraumatiskt stressyndrom och utmattningssyndrom. Det tar i dag längre tid att komma tillbaka i arbete vid en psykiatrisk diagnos, genomsnittstiden (median) för sjukskrivningar i psykiatriska diagnoser är 75 dagar, jämfört med 44 dagar för samtliga diagnoser. Utvecklingen i denna del beskrivs mer ingående inom utgiftsområde 10.

Diagram 4.10 Andel som anger att de har nedsatt psykiskt välbefinnande, kvinnor, 25–84 år, utbildningsnivå, 2007–2016, 2018

Ålderstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Diagram 4.11 Andel som anger att de har nedsatt psykiskt välbefinnande, män, 25–84 år, utbildningsnivå, 2007–2016, 2018

Ålderstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

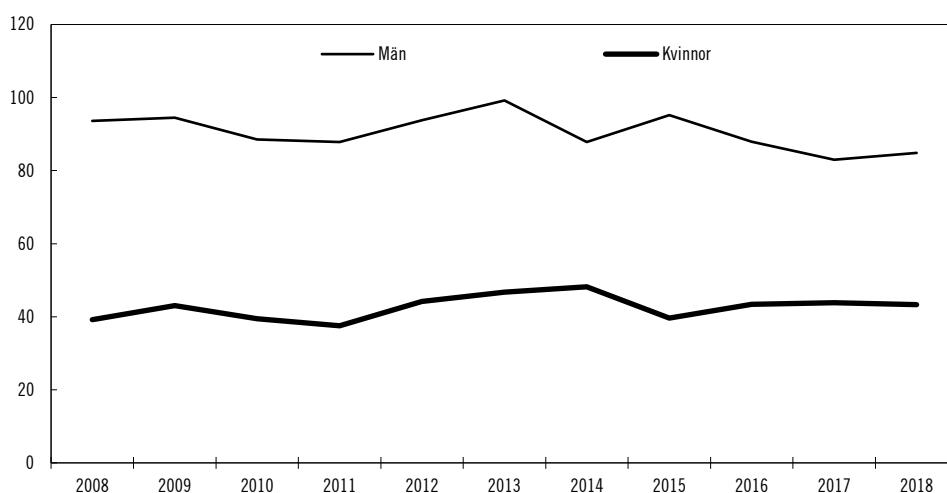
Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Suicid i befolkningen

Över tid har antalet självmord i befolkningen minskat, förutom i åldersgruppen 15–29 år. Fortfarande dör ca 1 300 personer av självmord årligen i Sverige. Under 2018 avled sammanlagt 886 män och 382 kvinnor av självmord. Av dessa var 161 män och 85 kvinnor i åldern 15–29 år. I gruppen 30–44 år avled 200 män och 65 kvinnor under 2018 och i åldersgruppen 45–64 år 290 män och 137 kvinnor. I åldersgruppen 65–84 år dog 189 män och 76 kvinnor under 2018 och i åldersgruppen 85+ år avled 41 män och 15 kvinnor. Suicidtalet (antal suicid per 100 000 invånare) i Sverige 2018 var 15. Det högsta fanns bland män 85 år och äldre, med suicidtalet 45, vilket är nästan tre gånger högre än bland män i den yngsta åldersgruppen, 15–29 år. Suicidtalet för kvinnor var högst bland 45–64-åringar. Talet beräknas i relation till åldersgruppernas storlek i befolkningen, och skiljer sig därför från det faktiska antalet suicid. Antalet suicid var lägst för män i den äldsta åldersgruppen, 41 personer, medan åldersgruppen 45–64 år hade flest, 290 personer. Man kan också studera suicid i relation till det totala antalet dödsfall i varje åldersgrupp. Unga personer har lägre risk än äldre att avlida till följd av sjukdom och i gruppen unga stod suicid för 31 procent av alla dödsfall 2018. Motsvarande andel för personer över 65 år var mindre än 1 procent.

Diagram 4.12 Antal suicid och dödsfall med oklar avsikt

Antal fall per 100 000 invånare

Åldersstandardiserade värden

Källa: Socialstyrelsen

Insatser för att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa och suicid

Inriktningen för arbetet med psykisk hälsa framgår av regeringens strategi Fem fokusområden fem år framåt. I strategin identifieras fem områden som de mest angelägna att utveckla under perioden 2016–2020: förebyggande och främjande arbete, tidiga och tillgängliga insatser, enskildas delaktighet och rättigheter, utsatta grupper samt ledning, styrning och organisation.

Under perioden 2015–2020 har regeringen mer än fördubblat de medel som avsätts till insatser inom området, från 1 miljard kronor 2015 till 2,2 miljarder kronor 2020. Barn och unga är en särskilt viktig målgrupp för regeringens insatser inom området. Under 2020 avsätts 1,7 miljarder kronor av dessa medel inom ramen för en överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Merparten av medlen riktas till insatser i kommuner och regioner för att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid samt att stärka förutsättningarna för en tillgänglig, kunskapsbaserad, jämlik och effektiv vård och omsorg. Vidare ingår särskilda satsningar inom områden som regeringen och SKR gemensamt har bedömt behöver prioriteras. Det rör till exempel satsningar på mobila lösningar, en kunskapsbaserad och säker hälso- och sjukvård och socialtjänst samt insatser för att förbättra och stärka samverkan inom och mellan olika huvudmän för personer som behöver insatser från flera aktörer.

Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen arbetar, inom sina respektive verksamhetsområden, med insatser som syftar till att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid samt att stödja huvudmännen i arbetet med att skapa förutsättningar för en tillgänglig, kunskapsbaserad, jämlik och effektiv vård och omsorg. Under 2020 har regeringen gett myndigheterna i uppdrag att ytterligare förstärka arbetet inom området. Regeringen har bland annat gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att lämna förslag på hur en särskild funktion kan inrättas vid myndigheten i syfte att sprida kunskap om psykisk hälsa och suicid till allmänheten (S2020/00438/FS). Regeringen har vidare gett Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen i uppdrag att följa, utvärdera och stödja överenskommelsen mellan staten och SKR inom området psykisk hälsa (S2020/01044/FS). Uppdraget syftar till att stödja huvudmännen i genomförandet av överenskommelsen samt att följa insatsernas resultat. Resultatet av 2020 års arbete ska redovisas senast den 30 september 2020.

Regeringen gav under 2017 Polismyndigheten i uppdrag att stärka kompetensen hos polisanställda för att bemöta personer med psykisk ohälsa genom förstärkta utbildningsinsatser (Ju2017/06176/PO). Uppdraget redovisades den 11 juni 2020. Av redovisningen framgår att uppdraget har bidragit till en positiv utveckling av polisanställdas kompetens att bemöta personer som lider av psykisk ohälsa och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Nio kompetensutvecklingsinsatser har genomförts och ytterligare fem insatser är under utveckling. Det handlar till exempel om fortbildning inom ramen för polisiär konflikthantering, kurser för receptionister och ungdomsutredare samt utbildning för akut omhändertagande av självmordsnära personer.

Regeringen har under 2020 förstärkt stödet till civilsamhällets organisationer inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Under 2020 har Folkhälsomyndigheten uppdragits att fördela 60 miljoner kronor till det civila samhällets organisationer för att främja hälsa och förebygga psykisk ohälsa och suicid inklusive barn i migration. Folkhälsomyndigheten har på uppdrag av regeringen vidare genomfört en fördjupningsstudie samt fördelat medel rörande psykisk hälsa och suicidprevention riktad till transpersoner. I september 2019 överlämnade Folkhälsomyndigheten en redovisning av resultatet som visar att unga hbtq-personer gör fler självmordsförsök än unga som identifierar sig som heterosexuella och att det är viktigt att inkludera hbtq-perspektivet i det förebyggande arbetet och i stödinsatser för unga. Vidare har Folkhälsomyndigheten fått i uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser i syfte att minska stigma kring psykisk ohälsa och suicid. Under 2020 har ca 30 miljoner kronor fördelats till regionerna för detta ändamål. Regeringen har sedan 2016 årligen ingått överenskommelser med SKR inom sjukskrivnings- och rehabiliteringsområdet. Syftet med överenskommelserna att stimulera tillgången till medicinska behandlings- och rehabiliteringsinsatser för patienter med smärtproblematik eller lindrig och medelsvår psykisk ohälsa. Genom överenskommelsen En effektiv och kvalitetssäker sjukskrivningsprocess 2020 avsätts 550 miljoner kronor till regionerna. Utvecklingen i denna del beskrivs mer ingående inom utgiftsområde 10.

Asylsökandes och nyanländas psykiska hälsa samt insatser till psykiatrisk traumavård

Under perioden 2018–2020 avsätter regeringen 90 miljoner kronor per år för insatser som syftar till att stärka psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa i gruppen asylsökande och nyanlända. Medel inom satsningen 2020 har bland annat fördelats genom överenskommelsen mellan staten och SKR inom området psykisk hälsa i syfte att stärka arbetet med psykiatrisk traumavård för både barn och vuxna. Vidare har medel fördelats till organisationer inom det civila samhället som arbetar med att främja psykisk hälsa och motverka psykisk ohälsa och suicid hos asylsökande barn och unga i syfte att stödja utvecklingen av ett långsiktigt, hållbart och kunskapsbaserat förebyggande arbete på nationell nivå. Regeringen har vidare, inom ramen för satsningen, fördelat medel till bland annat Röda Korset, Stiftelsen Vårsta Diakonigård och Region Skåne för att stärka och utveckla verksamhet kring traumabehandling samt för att effektivisera insatserna för målgruppen. Medlen ska bland annat användas till att utveckla verksamhet för personer som har eller riskerar att utveckla posttraumatiskt stressyndrom (PTSD), att utveckla och förstärka verksamheter som arbetar hälsofrämjande för nyanlända och asylsökande samt att förstärka och utveckla behandlingscenter för psykiatrisk traumavård för krigsskadade och torterade.

Starkt samverkan mellan regioner och kommuner för personer med samsjuklighet

Personer med samsjuklighet i form av psykisk ohälsa och missbruk och/eller beroende är en särskilt utsatt grupp. År 2018 vårdades 52 000 personer, 10 år eller äldre,

inom specialiserad öppenvård eller slutenvård på grund av avsiktligt intag av beroendeframkallande substanser. Detta motsvarar 0,6 procent av befolkningen. Av de 52 000 vårdade var 1 812 barn i åldern 10–17 år. Andelen personer som vårdas för intag av beroendeframkallande substanser har ökat med omkring 20 procent den senaste tioårsperioden (2008–2018). Av dem som vårdades hade 64 procent av kvinnorna och 52 procent av männen också vårdats för en eller flera psykiatriska diagnoser under perioden 2016–2018. Vanligast var depressioner, ångestsyndrom och adhd samt personlighetsyndrom (personlighetsstörning) bland unga kvinnor.

Personer med samsjuklighet i form av psykisk ohälsa och beroendeproblematik har behov av vård och behandling för båda eller flera av sina tillstånd. Därför berörs flera myndigheter och behandlingsverksamheter. För att vården och omsorgen ska fungera, och patienten eller brukarens sammansatta behov ska kunna mötas på ett effektivt sätt, krävs samverkan mellan både huvudmän och verksamheter. I syfte att stärka samverkan mellan regioner och kommuner och förbättra stödet till personer med komplexa vårdbehov har regeringen, inom ramen för överenskommelsen mellan staten och SKR inom området psykisk hälsa 2020, avsatt 200 miljoner kronor till regioner och kommuner för att förbättra samverkan för personer med samsjuklighet. Regeringen har vidare tilldelat Socialstyrelsen 4 miljoner kronor under 2020 för att genomföra ett utvecklingsarbete avseende viss verksamhet vid Statens Institutionsstyrelse (SiS). Syftet är att förbättra vården för vissa unga som vårdas vid SiS med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, och som även har stora behov av psykiatrisk vård. Regeringen har även tillsatt en utredare med uppgift att se över hur vården för personer med samsjuklighet kan förbättras samt hur samverkan mellan huvudmännen kan stärkas. I uppdraget ingår att lämna förslag på hur ansvaret för personer med samsjuklighet kan samlas hos en huvudman.

Skydd mot smittsamma sjukdomar

Förebyggande och hantering av globala hälsohot

Den närmare resultatredovisningen i förhållande till covid-19 görs under avsnitt 4.1.2. Utvecklingen av spridningen av covid-19. Folkhälsomyndigheten har det övergripande nationella ansvaret för befolkningens skydd mot smittsamma sjukdomar och samordnar smittskyddet samt beredskapen för gränsöverskridande hälsohot. Folkhälsomyndigheten har under utbrottet av covid-19 tagit fram och förmedlat kunskap om smittskydd, gett vägledning åt hälso- och sjukvården och kommunerna i deras hantering av det pågående utbrottet. Folkhälsomyndigheten har bland annat utfärdat allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19. Regeringen har beslutat om flera uppdrag till Folkhälsomyndigheten med anledning av covid-19-utbrottet.

Den 1 februari beslutade regeringen vidare om en förordning som innebar att bestämmelserna i smittskyddslagen om allmänfarlig och samhällsfarlig sjukdom skulle tillämpas på covid-19 för att därmed möjliggöra beslut om bland annat extraordinära smittskyddsåtgärder. Förordningen upphävdes i samband med att ändringarna i smittskyddslagen trädde i kraft den 1 juli 2020, i enlighet med regeringens proposition Covid-19 och ändringar i smittskyddslagen (prop. 2019/20:144).

Tidigare under året fick Folkhälsomyndigheten i uppdrag att samordna arbetet med att genomföra en svensk Joint External Evaluation (JEE). Syftet med uppdraget är att utveckla förutsättningarna för att stärka Sveriges beredskap mot gränsöverskridande hälsohot. Med anledning av utbrottet av covid-19 kommer detta uppdrag behöva justeras, antingen genom en förlängning eller alternativt med en annan inriktning. Detta framför allt då Folkhälsomyndigheten liksom andra nationella aktörer samt WHO (koordinerande aktör) av förklarliga skäl behöver prioritera utbrottshantering.

Regeringen beslutade den 7 april om propositionen Tillfälliga bemyndiganden i smittskyddslagen med anledning av det virus som orsakar covid-19 (prop. 2019/20:155). I propositionen föreslås en tillfällig ändring i smittskyddslagen som innebär att regeringen, inom grundlagens ramar, får rätt att meddela föreskrifter om särskilda åtgärder för att hantera spridningen av det nya coronaviruset. Lagen trädde i kraft den 18 april och upphörde att gälla vid utgången av juni 2020.

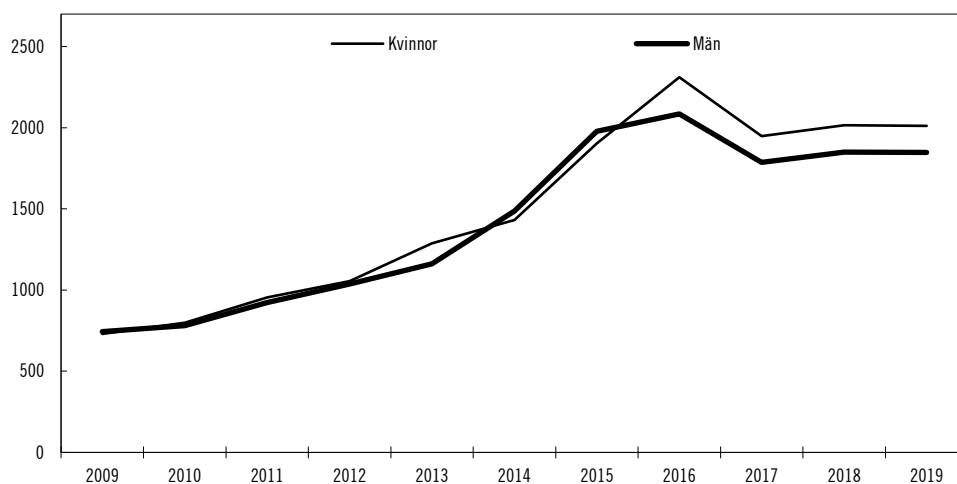
Folkhälsomyndigheten har förstärkt beredskapen vad gäller beredskapslager av vissa smittskyddsläkemedel (antivirala läkemedel och antibiotika) genom att teckna avtal om köp av antiviraler för långtidslagring. Folkhälsomyndigheten har även säkerställt förutsättningar för att fortsatt genomföra hållbarhetstester på lagerhållna antiviraler som har passerat godkänt hållbarhetsdatum. I början av 2019 gav regeringen Folkhälsomyndigheten i uppdrag att säkerställa tillgången till vissa antibiotika för beredskapsändamål. Uppdraget gäller till och med år 2021. Regeringen gav även Folkhälsomyndigheten i uppdrag att säkerställa tillgång till vaccinbehandling för befolkningen vid en influensapandemi. Folkhälsomyndigheten har under 2019 uppdaterat de planeringsunderlag som ska vara ett stöd för den regionala och lokala pandemi-beredskapsplaneringen.

Antibiotikaresistensen ökar i Sverige

Antibiotikaresistensläget är bättre i Sverige än i många andra länder och antibiotikaanvändningen är relativt sett låg. Dock fortsätter antibiotikaresistensen hos människor att öka även i Sverige. Utvecklingen vad gäller antalet anmälda fall av MRSA (meticillinresistenta gula stafylokokker) presenteras i diagram 4.13. Under 2019 var det totala antalet anmälda fall 3 858 (2 011 bland kvinnor och 1 847 bland män).

Diagram 4.13 Antal anmälda fall av infektion med meticillinresistenta gula stafylokokker (MRSA), kvinnor och män, 2009–2019

Antal fall

Data är hämtad ur så kallad "levande" databas, vilket gör att små variationer kan förekomma i presenterade data beroende på tidpunkt för datauttag.

Källa: Sminet, Folkhälsomyndigheten

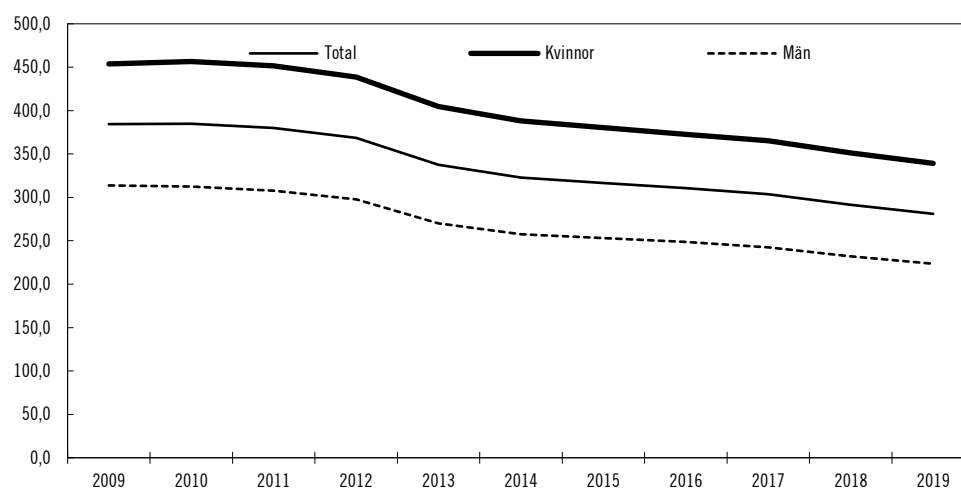
Regeringen presenterade i februari 2020 en uppdaterad strategi för arbetet mot antibiotikaresistens. Strategin ska gälla fram till och med 2023 och utgör en färdriktning för arbetet. Det svenska samhället ska vara väl rustat för att hantera ökad förekomst av resistenta bakterier och andra mikroorganismer och Sverige ska visa ledarskap inom EU och internationellt samarbete. Arbetet ska bedrivas enligt "one health"-konceptet och involverar både människors och djurs hälsa samt miljö. Dessutom måste forskning och utbildning samt internationellt utvecklingssamarbete involveras. Regeringen

har gett ett 20-tal myndigheter i uppdrag att ingå i en nationell samverkansfunktion som även involverar icke-statliga aktörer. Inom ramen för samverkansfunktionen har under 2019 en rad aktiviteter utförts i enlighet med den handlingsplan som tagits fram.

Inom vården bedrivs ett viktigt arbete med att begränsa antibiotikaresistens, och antibiotikaförskrivningen i Sverige har sjunkit över tid. Under 2019 minskade den totala expedieringen av antibiotika jämfört med 2018, från 291 till 281,1 expedieringar per 1 000 invånare och år. Antalet expedieringar av antibiotika per 1 000 invånare 2019 var 339,2 för kvinnor och 223,5 för män (diagram 4.14). Detta kan bland annat förklaras av att kvinnor i högre utsträckning får diagnosen urinvägsinfektion.

Diagram 4.14 Antal expedieringar av antibiotika per 1 000 invånare

Per 1 000 invånare

Källa: Läkemedelsregistret, Socialstyrelsen

Även inom tandvården minskar antibiotikaförskrivningen. Under 2018–2019 förskrev tandläkare 17,5 antibiotikarecept per 1 000 invånare. Det är en minskning med 1,7 recept per 1 000 invånare jämfört med 2017 och en minskning med 6,5 recept jämfört med 2015. Det finns stora regionala skillnader i förskrivningen, och privata mottagningar förskriver mer antibiotika än Folktandvården.

Regeringen har gett E-hälsomyndigheten, Statens jordbruksverk och Läkemedelsverket i uppdrag att se över vilka uppgifter om expedieringar av förskrivningar av läkemedel för djur som öppenvårdsapoteken ska rapportera in till E-hälsomyndigheten. Tillgång till dessa uppgifter är viktig för uppföljning av antibiotikaanvändningen både nationellt och inom EU. Uppgifterna ska kunna lämnas ut till olika myndigheter och enskilda veterinärer. Uppdraget redovisades i januari 2020. Antibiotikaresistens behandlas även inom andra utgiftsområden, såsom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Vaccinationsprogram

Utifrån Folkhälsomyndighetens rapport från 2019 om de nationella vaccinationsprogrammen framgår att ca 97 procent av 2-åringarna är fullvaccinerade. I juni 2018 gav regeringen Folkhälsomyndigheten i uppdrag att under 2018–2020 genomföra åtgärder för att förstärka och utveckla arbetet med information och kommunikation om vaccinationer. Med anledning av covid-19 har regeringen beslutat att förlänga uppdraget till 2021. Åtgärderna ska stärka det arbete med vaccinationer som regionerna och kommunerna bedriver och som i första hand riktas mot barn. Sedan 2019 erbjuds alla barn vaccination mot rotavirusinfektion och 88 procent av barnen födda augusti 2019 till december 2019 har minst en registrerad dos och 80 procent har 2

doser. Från augusti 2020 erbjuds pojkar vaccination mot HPV inom ramen för det allmänna vaccinationsprogrammet för barn.

Ersättning till personer som har insjuknat i narkolepsi

Personer som har fått narkolepsi, som med övervägande sannolikhet har orsakats genom användning av vaccinet Pandemrix, kan få ersättning för personskada enligt lagen (2016:417) om statlig ersättning till personer som har insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccinering. Ersättningen hanteras i första hand av Läkemedelsförsäkringen och i andra hand av staten. Kammarkollegiet har ansvar för att pröva rätten till den statliga ersättningen. Fram till och med april 2020 har Läkemedelsförsäkringen mottagit 690 anmälningar (376 från flickor och kvinnor samt 314 från pojkar och män). Kammarkollegiet har tagit emot 242 anmälningar (128 från kvinnor och flickor och 114 från män och pojkar). Läkemedelsförsäkringen har lämnat godkännande i 437 ärenden (229 ärenden avseende flickor och kvinnor och 208 för pojkar och män). Sammantaget har Kammarkollegiet lämnat godkännande i 106 ärenden (56 avseende kvinnor och flickor samt 50 avseende män). Narkolepsiföreningen Sverige har beviljats ekonomiskt bidrag för 2011–2019.

Hälsofrämjande sjukvård

Hälsofrämjande hälso- och sjukvård bidrar till en hållbar hälso- och sjukvård

Detta avsnitt beskrivs i avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik.

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

Hivinfektion och andra sexuellt överförbara sjukdomar

Sjukdomsstatistik från 2019 visar att antal rapporterade fall av hiv var 449, vilket är likt föregående år. Flest fall rapporterades i åldersgruppen 30–39 år. Antal rapporterade klamydiafall ökade med 8 procent jämfört med föregående år. Klamydiainfektion överförs i Sverige huvudsakligen genom heterosexuell kontakt, och mer än hälften av fallen är kvinnor. År 2019 ökade antalet fall av gonorré med 20 procent jämfört med föregående år. Den vanligaste smittvägen var män som smittats genom sex med män, och gonorré är tre gånger så vanligt bland män som bland kvinnor. Störst var ökningen bland kvinnor och män i åldersgruppen 25–34 år. 431 fall av syfilis rapporterades under 2019, vilket är en minskning med 9,5 procent från föregående år. Antalet fall av hepatit C har sjunkit successivt under de senaste åren. Under 2019 rapporterades 1397 fall av hepatit C, vilket är cirka 200 fall färre än föregående år. Unga och unga vuxna (15–24 år) utgjorde ca 15 procent av alla fall som fått infektionen via injektion av droger i Sverige. Folkhälsomyndigheten fördelade 2019 totalt drygt 60 miljoner kronor i statsbidrag till organisationer med verksamhet inriktad mot hiv/aids och vissa andra sjukdomar, varav 39 miljoner kronor till aktörer på regional och lokal nivå. Sakanslaget är på totalt 75,5 miljoner kronor men för 2019 kunde 2 miljoner kronor inte fördelas på grund av administrativa förseningar, och 13,5 miljoner kronor disponerades av Folkhälsomyndigheten för nationella insatser.

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

Regeringen har sedan 2016 gett ekonomiskt stöd till ett projekt som Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) driver. Projektet syftar dels till att förbättra den sexuella och reproduktiva hälsan hos kvinnor med migrantbakgrund, dels att sprida kunskap om sexuella och reproduktiva rättigheter till samma målgrupp. RFSU beviljades 4 740 000 kronor för projektaktiviteter under 2019. Inom projektet har bland annat 12

filmer på 14 språk tagits fram. Filmerna vänder sig till kvinnor i syfte att informera om kropp, hälsa och sexualitet och har även spridits internationellt.

SKR har inom ramen för överenskommelsen med staten om ökad tillgänglighet och jämlikhet i mödrhälso- och förlossningsvården samt förstärkta insatser för kvinnors hälsa under 2019 genomfört en kartläggning om hur ungdomsmottagningarna kan stärkas för att bättre möta behoven hos ungdomar i fråga om sexualitet och egenmakt. I kartläggningen framkommer det att Sveriges ungdomsmottagningar har ett högt förtroende hos de ungdomar som besöker dem, men att mottagningarna har svårigheter att nå vissa grupper av unga med särskilda behov av att förbättra sin sexuella hälsa såsom killar, unga i socioekonomiskt utsatta situationer, unga hbtq-personer, unga med intellektuella funktionsnedsättningar, nyanlända och unga som lever i hederskulturer. Därutöver identifierar kartläggningen att uppdraget behöver tydliggöras, att kunskapsstyrningen och kunskapsutbytet behöver stärkas och att samverkan mellan ungdomsmottagningar och andra aktörer behöver förbättras. Under 2020 kommer SKR, utifrån kartläggningens slutsatser, att fortsätta arbeta med att stödja regionernas arbete med ungdomsmottagningarnas verksamhet när det gäller sexualitet och egenmakt.

Folkhälsomyndigheten har på uppdrag av regeringen under 2019 genomfört en analys om sexuell och reproduktiv hälsa bland hbtq-personer. Resultatet visar att majoriteten är överlag nöjda med sitt sexliv och upplever egenmakt över sin sexualitet och sexuella relationer. Men i likhet med tidigare studier visar även SRHR2017 att hbtq-personer ofta har sämre utfall när det gäller sexuell och reproduktiv hälsa, särskilt framträder den höga utsattheten för sexuella trakasserier, övergrepp och våld.

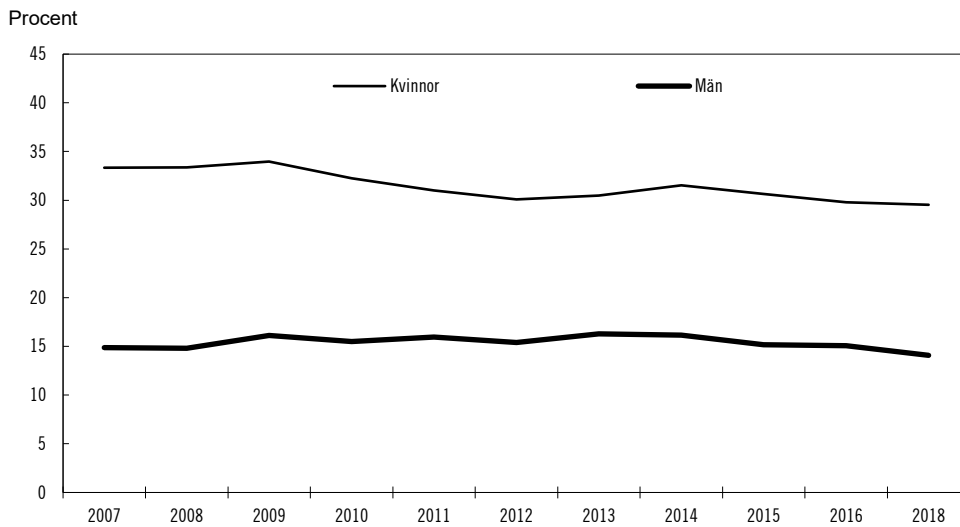
Folkhälsomyndighetens redovisning vad gäller unga med intellektuell funktionsnedsättning visar att unga med intellektuell funktionsnedsättning har behov av stärkt sex- och samlevnadsundervisning som är anpassad efter målgruppens behov. Vidare rapporteras att det behövs ett kunskapsbaserat förebyggande och stödjande arbete för att motverka sexuell utsatthet och sexuella kränkningar. Det behövs också mer kunskap om hedersrelaterade normer om sexualitet och funktionsnedsättning för att stärka sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter i gruppen.

SKR har som en del av överenskommelsen med staten under 2019 även genomfört en kartläggning om hur vården kan stärkas för att bättre möta behoven hos sexuellt våldsutsatta personer samt för kvinnor och flickor som utsatts för könsstympning. I kartläggningen framkommer det att det finns viktiga förbättringsmöjligheter i såväl det akuta som långsiktiga omhändertagandet. Under 2020 kommer SKR utifrån kartläggningens slutsatser att fortsätta stödja regionerna i deras arbete att stärka vården till personer som utsatts för sexuella övergrepp.

Matvanor och fysisk aktivitet

Ohälsosamma matvanor och låg fysisk aktivitet är kopplade till några av de främsta orsakerna till sjukdomsburden och förlorade friska levnadsår i Sverige. Konsumtionen av frukt och grönt minskar. Andelen i befolkningen som anger att de äter lite frukt och grönsaker (0–1,3 gånger/dag) har under det senaste decenniet ökat något bland kvinnor men varit oförändrat bland män. Diagram 4.17 visar att män med endast för-gymnasial utbildning äter lägst andel frukt och grönt.

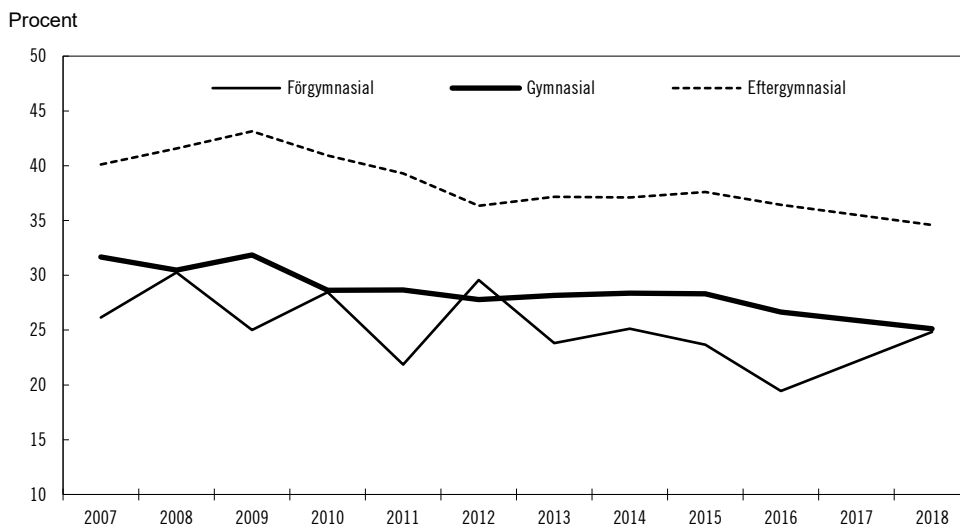
Diagram 4.15 Andel som anger att de äter frukt och grönsaker 5 gånger per dag, kvinnor och män, 16–84 år, 2007–2016, 2018

Ålderstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

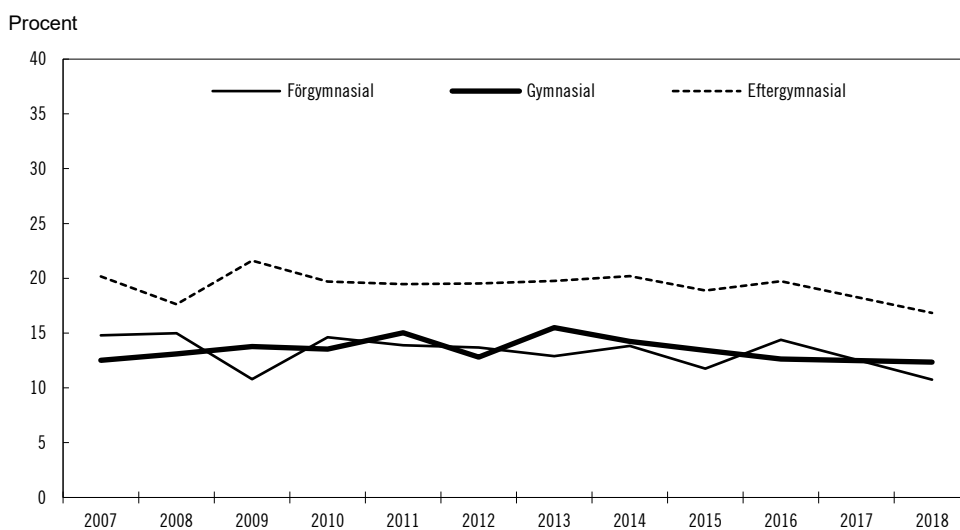
Diagram 4.16 Andel som anger att de äter frukt och grönsaker 5 gånger per dag, kvinnor, 25–84 år, utbildningsnivå, 2007–2016, 2018

Ålderstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Diagram 4.17 Andel som anger att de äter frukt och grönsaker 5 gånger per dag, män, 25–84 år, utbildningsnivå, 2007–2016, 2018

Ålderstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Övervikt och fetma

Övervikt och fetma ökar risken för att drabbas av ett flertal olika sjukdomar och är bland de främsta orsakerna till förlorade friska levnadsår i Sverige. Övervikt och fetma ökar bland annat risken för typ 2-diabetes, högt blodtryck och hjärt- och kärlsjukdom. Fetma är vanligare i grupper med låg socioekonomisk position än i grupper med hög socioekonomisk position. Andelen med fetma har tredubblats sedan 1980-talet, och i dag har över en miljon vuxna svenskar fetma. Mer än hälften (51 procent) av Sveriges befolkning i åldern 16–84 år uppgav 2018 övervikt eller fetma (BMI 25,0 eller högre). Förekomsten var högre bland män, 58 procent, än bland kvinnor, 45 procent. Motsvarande siffror för fetma enbart (BMI 30,0 eller högre) var 16 procent bland män och 15 procent bland kvinnor. Skillnaden mellan kvinnor och män i övervikt och fetma sammantaget var statistiskt säkerställd, och kvarstod när hänsyn togs till ålder, utbildningsnivå, födelseland och län. Skillnaden mellan kvinnor och män består i huvudsak av skillnader i övervikt, inte i fetma. Förekomsten av övervikt och fetma varierade mellan olika grupper och var vanligare bland äldre än bland yngre och bland personer med förgymnasial respektive gymnasial utbildningsnivå än bland personer med eftergymnasial utbildningsnivå. Andelen invånare som har övervikt eller fetma, och andelen som har fetma, ökade i alla åldersgrupper 2006–2018. Ökningen var särskilt stor i den yngsta åldersgruppen, 16–29 år. Övervikt och fetma var vanligare bland personer födda i övriga Norden och utanför Europa än bland personer födda i Sverige. Cirka 21 procent av barn i åldern 6–9 år hade övervikt eller fetma läsåret 2018/19. Av dessa hade 15 procent övervikt och 6 procent fetma. Bland 9-åriga pojkar var andelen som hade fetma 12 procent, medan motsvarande siffror för flickor var 9 procent. Hos 6–8-åringar var det däremot vanligare att flickor hade övervikt än jämnåriga pojkar. Förekomsten av övervikt och fetma ökade även signifikant med åldern och var mer än dubbelt så vanligt för 9-åringar som för 6-åringar.

Fysisk aktivitet och stillasittande fritid

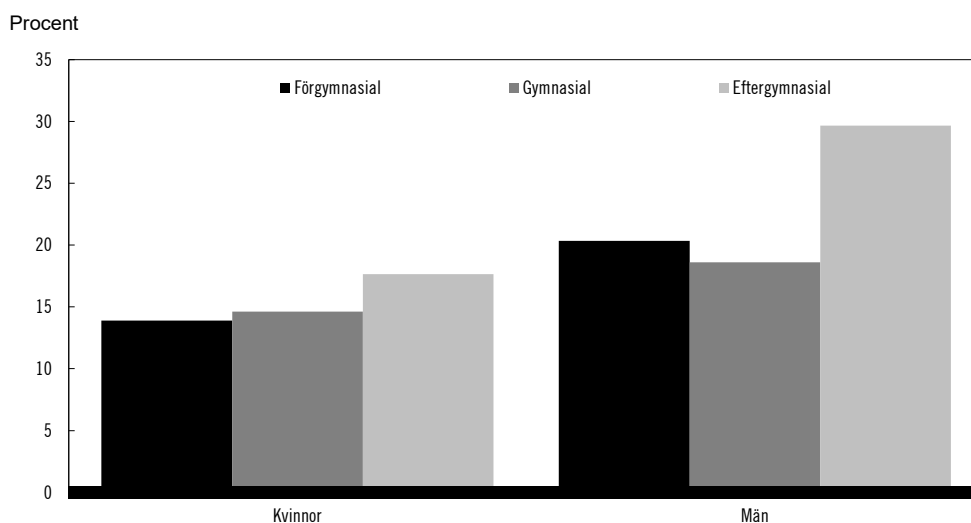
Människors fysiska aktivitet påverkas av förutsättningar i vardagen såsom den fysiska, sociala och kulturella miljön och socioekonomiska resurser. Diagram 4.19 visar att andelen kvinnor respektive män som anger att de är fysiskt aktiva minst 300 minuter per vecka i åldersgrupperna 25–84 år är ungefär lika stor, oavsett utbildningsnivå. Dock spelar utbildningsnivå något större roll för kvinnor än för män, kvinnor med högst

förgymnasial utbildning är de som i lägst grad anger att de är fysiskt aktiva minst 300 minuter per vecka. Men mellan de olika utbildningsnivåerna urskiljer sig gruppen med eftergymnasial utbildning, där 58 procent av männen och 61 procent av kvinnorna uppger att de är fysiskt aktiva mindre än 300 minuter per vecka. De flesta människor tillbringar en majoritet av sin vakna tid i stillasittande aktiviteter, till exempel via skärmbaserad underhållning och arbete, motoriserade transporter och skrivbordsjobb. På senare år har enskilda vetenskapliga studier visat att långvarigt stillasittande sannolikt medför en ökad risk för ohälsa och dödlighet, även för personer som brukar klassas som regelbundet fysiskt aktiva. Av diagram 4.18 framgår att bland den vuxna befolkningen är det vanligast att män sitter minst 10 timmar per dygn. Trettio procent av män med eftergymnasial utbildning är stillasittande medan motsvarande siffra för kvinnor är 18 procent.

Sedan 2010 har andelen barn mellan 9 och 16 år som använder internet minst 3 timmar om dagen ökat kraftigt. Ökningen tycks sammanfalla med ökningen av fetma i samma åldersgrupp under samma period. Andelen elever som är fysiskt aktiva, dvs. säger att de rör på sig minst en timme varje dag har i stort sett varit oförändrat sedan början av 2000-talet. Samtidigt har andelen pojkar och flickor som säger att de tränar utanför skoltid minst fyra gånger i veckan ökat. Barns och ungas rörelsemönster skiljer sig åt utifrån ålder och kön. Sammantaget är 11-åringar mer fysiskt aktiva jämfört med 13- och 15-åringar, och pojkar är mer aktiva än jämnåriga flickor. Skoldagen bidrar med cirka 35 procent av veckans totala fysiska aktivitet på måttlig och hög ansträngningsnivå.

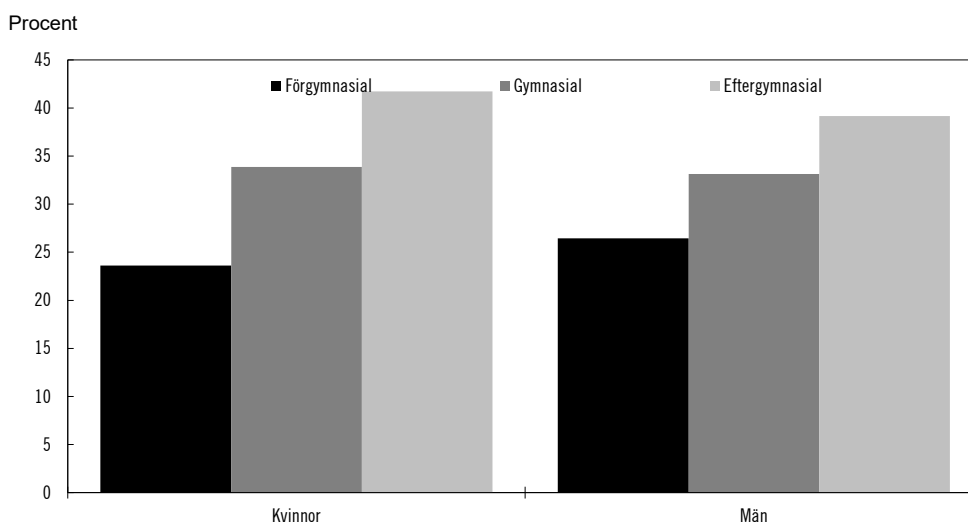
Med anledningen av att övervikt och fetma ökat de senaste decennierna tillsatte regeringen den 24 april 2020 en särskild utredare, som ska fungera som nationell samordnare för fysisk aktivitet. Samordnaren har i uppdrag att genom ett utåtriktat arbete dels öka den allmänna kunskapen om de positiva effekter som fysisk aktivitet bidrar till för den enskilda individen, dels mobilisera och engagera relevanta aktörer i samhället. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2023. Folkhälsomyndigheten koordinerar införandet av den svenska modellen fysisk aktivitet på recept (FaR®) i nio europeiska länder. Inom ramen för det treåriga EU-projektet EUPAP har myndigheten bidragit med metodstöd och utbildning av hälso- och sjukvårdspersonal från de andra länderna för att stödja införandet av modellen. I projektet ingår också att identifiera viktiga faktorer för genomförande och att utveckla uppföljning.

Diagram 4.18 Andel som anger att de sitter minst 10 timmar per dygn, kvinnor och män, 25–84 år, utbildningsnivå, 2018

Ålderstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Diagram 4.19 Andel som anger att de är fysiskt aktiva minst 300 minuter per vecka, kvinnor och män, 25–84 år, utbildningsnivå, 2016

Ålderstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Folkhälsoarbete inom EU och internationellt

Folkhälsoarbetet inom EU genomförs till stor del genom det s.k. hälsoprogrammet. Under 2020 har ekonomiskt stöd gått till en rad olika samarbetsprojekt mellan myndigheter inom EU. Medel har även tilldelats projekt för bland annat tobaks-kontroll, psykisk hälsa, genomförande av EU:s dataskyddsförordning i hälsosektorn samt utvärdering av medicinsk teknik. Under 2020 fortsatte förhandlingar inom EU avseende förslaget om bindande krav på innehållsmärkning av vin. För närmare redovisning i förhållande till gränsöverskridande hälsohot och covid-19 hänvisas till 4.1.2 Utvecklingen av spridningen av covid-19, övergripande avsnitt om covid-19.

Sverige har under 2019 gett stöd till arbetet inom Världshälsoorganisationen (WHO). Inom WHO har Sverige bland annat medverkat till ett beslut om att WHO ska ta fram en rapport om gränsöverskridande marknadsföring av alkohol samt en handlingsplan för alkoholarbetet till WHO:s 150:e styrelsemöte. Inom ramen för dessa processer har regeringen verkat för en folkhälsobaserad syn på alkohol.

Antibiotikaresistensläget i Sverige påverkas av utvecklingen internationellt. Sverige verkar för att driva frågan i EU och globalt. Sverige har engagerat sig aktivt i den process som syftar till att följa upp högnivåmötet om AMR som genomfördes i FN:s generalförsamling 2016 bland annat genom hälsoministeralliansen Alliance of Champions. Regeringen anslog 20 miljoner kronor 2019 till den nystartade fond som ska bidra till genomförandet av låginkomstländernas nationella handlingsplaner mot antimikrobiell resistens (Multi Partner Trust Fund AMR). I samband med det fick Folkhälsomyndigheten i uppdrag att möjliggöra för svenska experter att delta i Tripartitens (WHO, OIE och FAO i samarbete) AMR-arbete i låginkomstländer. Folkhälsomyndigheten står sedan tidigare värd för ett samarbetscentrum för WHO inom antibiotikaresistensområdet.

Sverige stöder sedan 2019 på uppdrag av Europeiska kommissionen Lettland med att genomföra deras nationella handlingsplan mot antimikrobiell resistens (Latvia One Health One Plan, LATOHOP, TAIEX ID: 68629). Projektet är tvärsektorielt och Folkhälsomyndigheten och Jordbruksverket har delat ansvar för genomförande från svensk sida. Arbetet för en ökad miljöhänsyn i läkemedelslagstiftningen inom EU och internationellt är också angeläget ur ett antibiotikaresistensperspektiv (avsnitt 3 Hälsa- och sjukvårdspolitik).

Främjandearbetet är en viktig del av folkhälsoarbetet inom EU och internationellt liksom inom det nordiska samarbetet.

Alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT)

En samlad strategi för ANDT 2016–2020

Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken återfinns i avsnitt 4.1 Mål för området. Den nationella ANDT-strategin omfattar sex mål som anger centrala områden för arbetet med dessa frågor på alla nivåer i samhället. För varje mål finns ett antal prioriterade insatsområden. Regeringen har låtit ta fram ett uppföljningssystem kopplat till strategins målstruktur i syfte att kunna mäta effekterna av samhällets insatser. Totalt finns ett hundratal indikatorer samlade i en databas som är tillgänglig på Folkhälsomyndighetens webbplats (www.andtuppfoljning.se). Folkhälsomyndighetens samlade uppföljning över perioden för ANDT-strategin visar att utvecklingen av bruk och debutålder hos barn och unga samt skadligt bruk går i linje med ANDT-strategins mål avseende alkohol- och tobaksområdet men i motsatt riktning inom narkotikaområdet. När det gäller skador och dödlighet på grund av alkohol, narkotika och tobak går utvecklingen delvis i linje med målet. Utvecklingen på dopningsområdet är genomgående svårare att följa. Folkhälsomyndigheten påvisar fortsatt tydliga skillnader mellan grupper utifrån kön, socioekonomisk situation och sexuell läggning vad gäller ANDT-relaterad hälsa. Någon betydande minskning i ojämlikhet kan inte ses över tid. Barn och unga som har flera riskfaktorer löper särskilt förhöjd risk för att drabbas av ANDT-relaterad ohälsa, varför tidiga och förebyggande insatser är av vikt.

Utvecklingen på ANDT-området

Mål 1 Tillgång till alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak ska minska

Tillgänglighetsbegränsande insatser på såväl alkohol- som tobaksområdet ger resultat. Alkoholkonsumtion har minskat med 8 procent mellan 2009–2019. Systembolaget står för 66 procent av anskaffningen av alkohol i befolkningen. Antalet systembolagsbutiker har varit relativt oförändrat med drygt 0,5 butiker per 10 000 invånare 15 år och äldre mellan 2008 och 2019. Försäljning på restauranger och resandeförsel stod för ungefär lika stora andelar, 11,0 procent respektive 10,4 procent. Sammantaget har därför tillgången till alkohol varit relativt oförändrad. Antalet försäljningsställen av tobak har minskat med en dryg fjärdedel under 2006–2018, från 17 till 12 försäljningsställen per 10 000 invånare 15 år och äldre. Priset på cigaretter ökade med ungefär 50 procent under 2000–2019. Under samma period fördubblades i stort sett priset på snus. Mellan 2018–2019 har priset på både cigaretter och snus varit relativt oförändrat. Gatupriserna på narkotika har minskat under 2000–2018 med undantag för marijuana som har ökat i pris. Under perioden minskade exempelvis priset på amfetamin med 24 procent. Prisutvecklingen på marijuana 2018 var däremot 41 procent högre än år 2000. Tillgången till narkotika är svårbedömd men totalt sett tyder aktuella data på att tillgången har ökat. Den ökade beslagsstatistiken beror till stor del på Polismyndighetens och Tullverkets insatser men kan även förklaras av ökad införsel i landet. För exempelvis marijuana ökade antalet beslag från 110 beslag per 100 000 invånare 2007 till 220 beslag 2017. Vad gäller tillgängligheten av dopningspreparat är bilden mer svårbedömd. Antalet beslag av dopningspreparat har under 2007–2017 ökat, från 1 400 beslag till knappt 1 800. Detta påverkas dock av polisens och tullens prioriteringar och insatser.

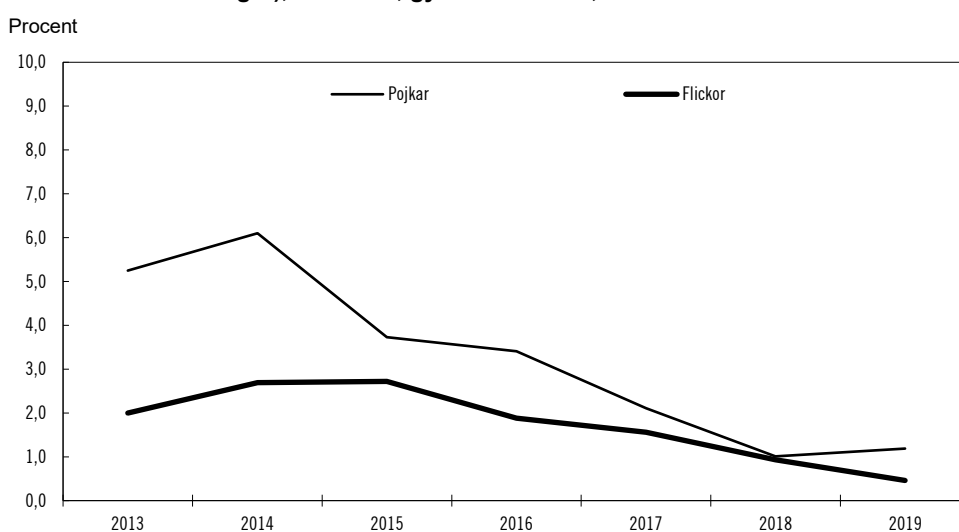
Mål 2 Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel och tobak eller debuterar tidigt med alkohol ska successivt minska

Bedömningen av utvecklingen inom mål 2 under strategiperioden visar att andelen flickor och pojkar i årskurs 9 som har druckit alkohol de senaste 12 månaderna har minskat under 2007–2019, även om andelen sedan 2016 legat kring en relativt oförändrad nivå. Från 69 procent för flickorna och 66 procent för pojkarna jämfört med 45 procent och 39 procent 2019. Även andelen flickor och pojkar i gymnasiets år 2 som druckit har alkohol de senaste 12 månaderna har minskat under 2007–2019. Från 85 procent 2009 för både flickor och pojkar till ca 70 procent för både flickor och pojkar 2019.

Under 2012–2019 fortsatte andelen elever som uppgett att de har rökt de senaste 12 månaderna och fortfarande röker att minska både bland flickor och pojkar, även om minskningen planat ut sedan 2016. Vid mätningen 2019 var det 12 procent av flickorna och 8 procent av pojkarna i årskurs 9 som upp gav att de röker. Av eleverna i gymnasieskolans år 2 upp gav 21 procent av flickorna och 20 procent av pojkarna att de röker. Detta jämfört med 25 procent för flickorna och 35 procent för pojkarna 2012. I Folkhälsomyndighetens undersökning 2019 upp gav drygt 3 procent av flickorna och 13 procent av pojkarna i årskurs 9 att de snusat de senaste 12 månaderna. Siffrorna gentemot 2012 är i stort sett oförändrade. I gymnasiets år 2 upp gav 5 procent av flickorna och 21 procent av pojkarna 2012 att de snusat de senaste 12 månaderna. Motsvarande siffra för 2019 är 10 procent för flickorna och 21 procent för pojkarna.

Andelen flickor i årskurs 9 som uppgett att de använt narkotika någon gång har varierat mellan 5 och 9 procent under 2000–2019. Andelen flickor och pojkar i årskurs 9 som någon gång använt narkotika uppgick 2009 till 7 respektive 9 procent. Motsvarande siffra 2019 var oförändrat för både flickor och pojkar. Av eleverna i år 2 i gymnasieskolan upp gav 15 procent av flickorna och 17 procent av pojkarna att de någon gång använt narkotika 2009. År 2019 var andelen flickor som använt narkotika oförändrat medan andelen pojkar hade ökat till 19 procent.

Diagram 4.20 Andelen elever som någon gång använt en så kallad nätdrog (i enkäten även kallat designerdroger, RC-droger, nya syntetiska droger), efter kön, gymnasiets år 2, 2013–2019

Källa: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Antalet elever med erfarenhet av anabola androgena steroider (AAS) är lågt, vilket begränsar tillförlitligheten i resultatet. På grund av begränsade data är det svårt att

uttala sig om andelen barn och unga som använt dopningsmedel. År 2019 var det 0,4 procent av flickorna och 1,3 procent av pojkarna i årskurs 9 som uppgav att de någon gång använt AAS. I gymnasiets år 2 var motsvarande andelar 0,2 procent respektive 0,8 procent.

Mål 3 Antalet kvinnor och män, flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska

Den totala alkoholanskaffningen har minskat under perioden 2005–2018. År 2018 var den totala alkoholanskaffningen 8,83 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre jämfört med drygt 10 liter 2005. I åldersgruppen 16–29 år skedde den största minskningen, från 37 procent 2004 till 22 procent 2018. Även i åldersgruppen 30–44 år har andelen med riskkonsumtion minskat under denna period. I åldersgruppen 65–84 år, där andelen med riskkonsumtion varit lägst över tid, ökade andelen under 2004–2018 från 5 till 10 procent. Under 2004–2018 minskade andelen män i åldern 16–84 år med riskkonsumtion av alkohol, från 23 till 20 procent. Bland kvinnor i samma åldersgrupp har andelen med riskkonsumtion varit runt 13 procent under hela perioden. I åldersgruppen 16–29 år har andelen med riskkonsumtion av alkohol varit högre än i övriga åldersgrupper.

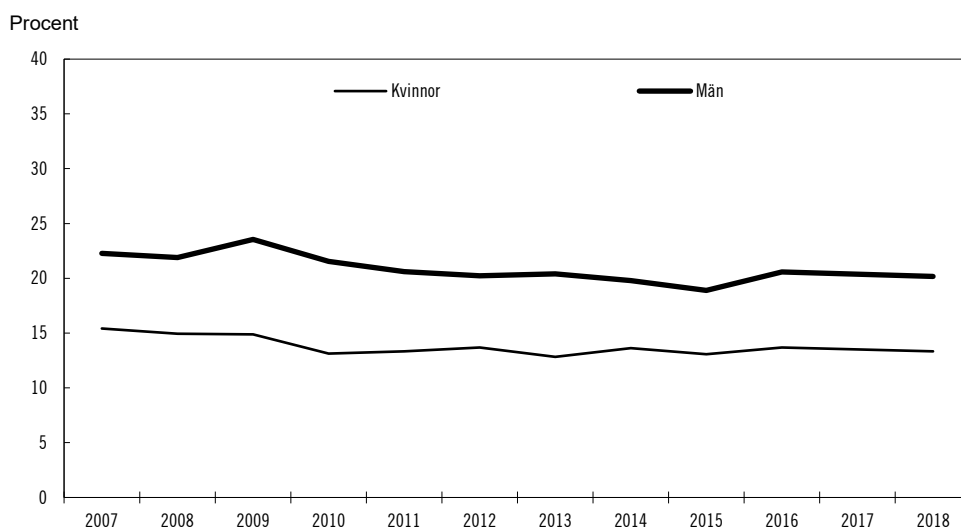
För tobak går utvecklingen sammantaget i linje med målet. Under 2004–2018 har andelen personer i åldern 16–84 år som röker dagligen minskat med 12 procentandelar bland kvinnor och med 7 procentandelar bland män. Andelen kvinnor och män som röker dagligen uppgår 2018 till 7 procentandelar vilket ska jämföras med 2004 då 19 procent kvinnor och 14 procent män rökte dagligen. Andelen män i åldern 16–84 år som snusar dagligen har minskat från 22 till 18 procent under 2004–2018. Bland kvinnor har andelen som snusar dagligen varierat mellan 3 och 4 procent under 2004–2018.

Vad gäller narkotika går utvecklingen inte i linje med målet under samma period. Under 2004–2018 ökade andelen som uppgett att de använt cannabis under de senaste 12 månaderna från 1,8 till 3,0 procent av befolkningen i åldern 16–84 år. År 2004 var det 1,1 procent av kvinnorna och 2,4 procent av männen som uppgav att de hade använt cannabis under de senaste 12 månaderna. I 2018 års undersökning var motsvarande siffra 1,8 procent av kvinnorna och 4,1 procent av männen.

När det gäller beroende av narkotika saknas data som möjliggör jämförelser över tid.

År 2017 uppgav 0,08 procent bland kvinnor och 1,12 procent bland män i åldersgruppen 17–84 år att de någon gång använt anabola androgena steroider (AAS) eller tillväxthormon utan läkares ordination. När det gäller användning senaste året var motsvarande andelar 0,04 procent bland kvinnor och 0,12 procent bland män. Det hade inte skett några förändringar jämfört med 2013.

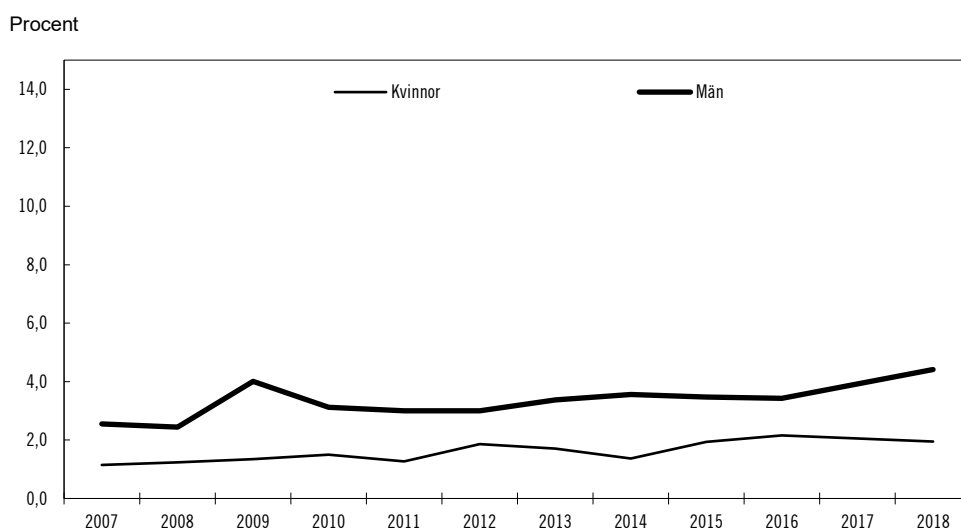
Diagram 4.21 Andel som anger att de har en riskkonsumtion av alkohol, kvinnor och män, 16–84 år, 2007–2016, 2018

Ålderstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

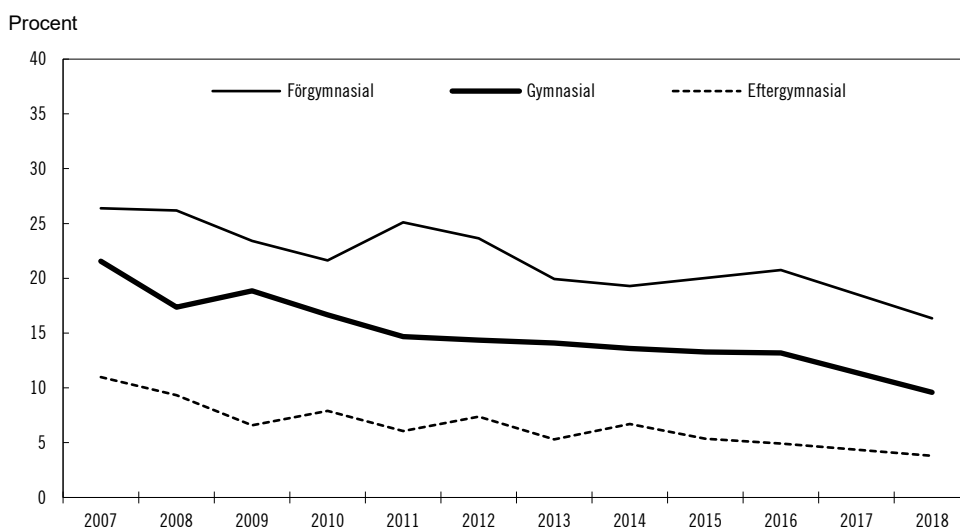
Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Diagram 4.22 Andel som anger att de använt cannabis senaste 12 månaderna, kvinnor och män, 16–84 år, 2007–2016, 2018

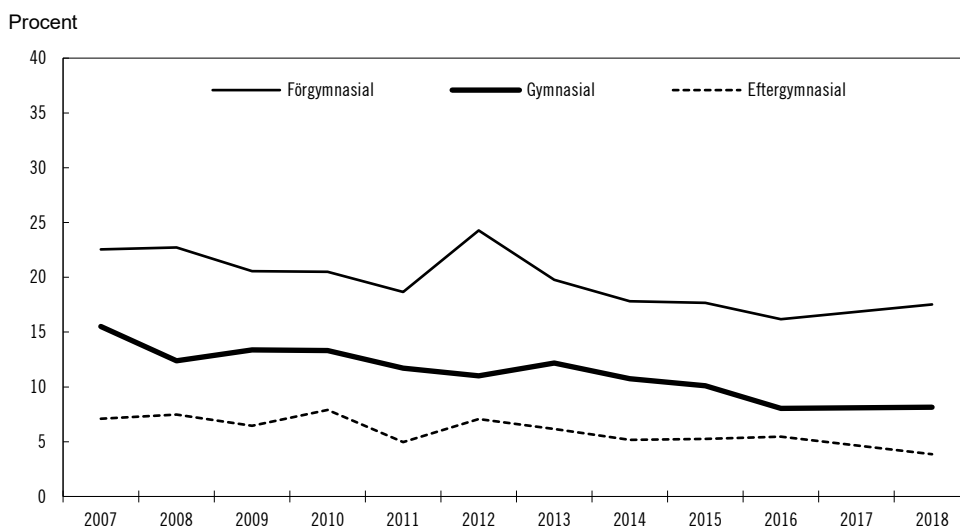
Ålderstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Diagram 4.23 Andel som anger att de röker dagligen, kvinnor, 25–84 år, utbildningsnivå, 2007–2016, 2018

Ålderstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Diagram 4.24 Andel som anger att de röker dagligen, män, 25–84 år, utbildningsnivå, 2007–2016, 2018

Ålderstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten

Mål 4 Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet

Individuellt behovsprövade öppna insatser sker under frivillighet. Antalet vuxna personer med missbruk och beroende med individuellt behovsprövade öppna insatser har under perioden 2000–2018 som lägst legat på 133 och som högst 195 per 100 000 invånare. 2018 var det drygt dubbelt så många män som kvinnor med missbruks- eller beroendeproblematik som fick individuellt behovsprövade insatser. Antalet kvinnor per 100 000 invånare uppgick till drygt 110 medan antalet män uppgick till ca 210. Antalet är ungefär detsamma för både kvinnor och män 2014. Antalet inskrivningar i frivillig familjehemsvård som berör personer med missbruk och beroende var, år 2000, 11,5 per 100 000 invånare och år 2018 låg nivån på 7,3. Under perioden låg nivån som högst på 12,7 och som lägst 6,1 inskrivningar per 100 000 invånare. Antalet

utskrivna vuxna personer med missbruk och beroende i vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall har under 2000–2018 som lägst legat på 12,4 per 100 000 invånare och som högst på 15,2. År 2000 låg antalet personer på 14,8 per 100 000 invånare och i den senaste mätningen 2018 låg värdet på 12,8. Detta motsvarar en total nedgång på 14 procent jämfört med nivån 2000.

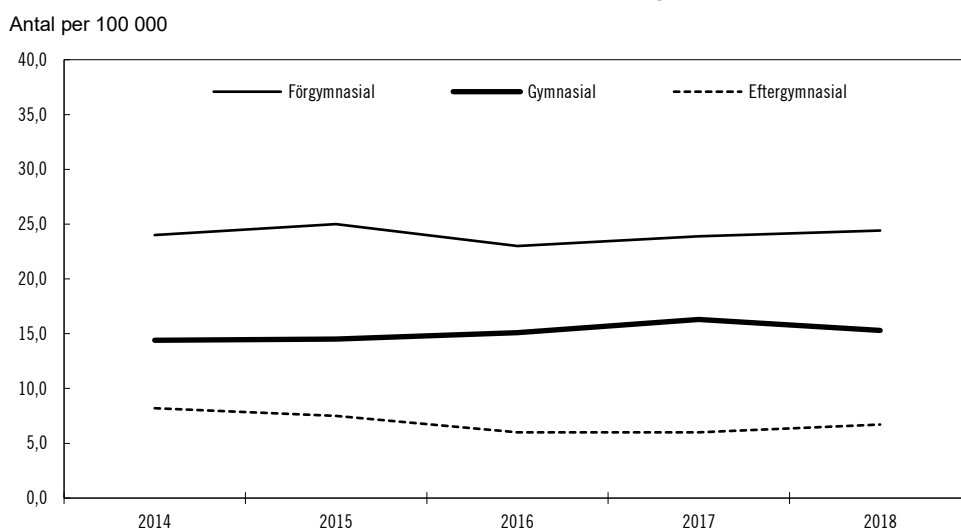
Mål 5 Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska

Riskbruk av alkohol hos gravida undersöks vid inskrivningssamtalet på mödrahälsovårdscentralen (MHV). Under 2012–2018 var det högre andel gravida med riskbruk av alkohol i åldersgruppen 17–29 år jämfört med åldersgruppen 30–49 år. Under samma period minskade andelen gravida som uppgav att de hade ett riskbruk i båda åldersgrupperna, från 8,9 till 5,0 procent i åldersgruppen 17–29 år och från 4,0 till 3,1 procent i åldersgruppen 30–49 år. Mödrahälsovården undersöker även tobaksbruk bland gravida i vecka 30–32 av graviditeten. Under 2000–2017 minskade andelen kvinnor som uppgav att de rökte under de aktuella veckorna från 7,3 till 3,3 procent. För tidsperioden 2000–2016 ökade andelen gravida som uppgav att de snusade från 0,5 till 0,7 procent.

För att belysa akuta skadekonsekvenser redovisas antalet vårdade i sluten- eller specialiserad öppenvård med alkoholförgiftning. Under 2006–2013 ökade antalet med alkoholförgiftning för att sedan minska något fram till 2018. Antal vårdade i sluten- och/eller specialiserad öppenvård med alkoholförgiftning som huvud- eller bidiagnos per 100 000 invånare 15 år och äldre under 2018 var 130 kvinnor per 100 000 invånare och 210 män per 100 000 invånare. Detta ska jämföras med 2006 då antalet kvinnor uppgick till 110 och antalet män till 170 per 100 000 invånare. Antalet avlidna med alkoholförgiftning som underliggande eller bidragande dödsorsak minskade under 2000–2018 från 8,0 till 3,9 avlidna per 100 000 invånare 15 år och äldre. Antalet kvinnor uppgick 2018 till 10 per 100 000 invånare medan motsvarande siffra för män var 38. Jämfört med 2008 var siffran oförändrad för kvinnor medan antalet män låg på 45 per 100 000 invånare.

Antalet patienter som vårdats i sluten- eller specialiserad öppenvård med explicit narkotikadiagnos har ökat under 2006–2018. År 2018 uppgick antalet kvinnor till 280 per 100 000 invånare medan motsvarande siffra för män var 510. Detta ska jämföras med 2006 då antalet kvinnor uppgick till 150 och män till 290 per 100 000 invånare.

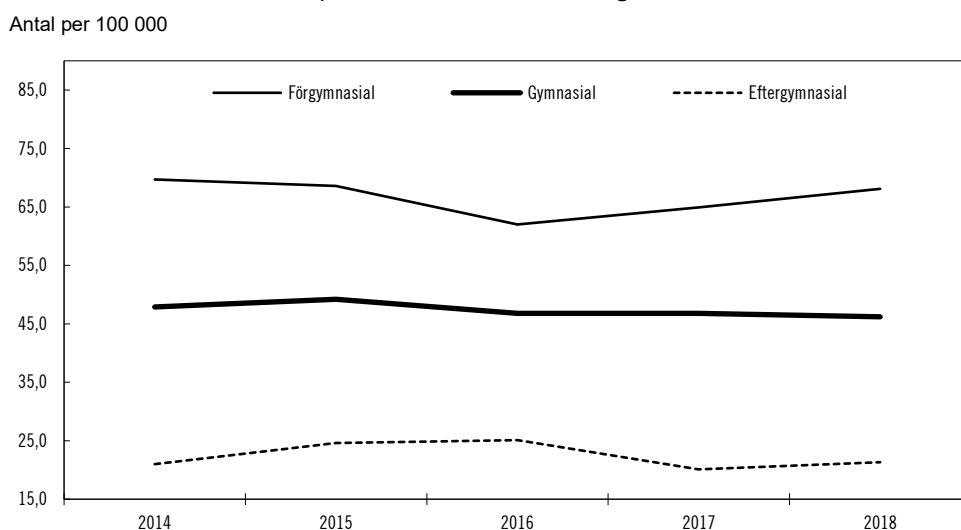
Diagram 4.25 Antal fall per 100 000 för dödlighet enligt alkoholindex (antalet döda med explicit alkoholdiagnos som underliggande eller bidragande dödsorsak), kvinnor, 25–84 år, utbildningsnivå, 2014–2018

Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

Källa: Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen

Diagram 4.26 Antal fall per 100 000 för dödlighet enligt alkoholindex (antalet döda med explicit alkoholdiagnos som underliggande eller bidragande dödsorsak), män, 25–84 år, utbildningsnivå, 2014–2018

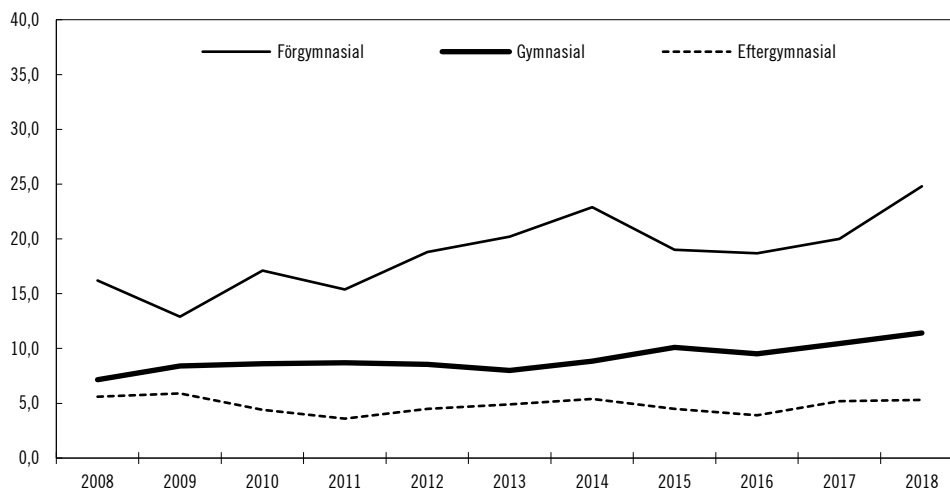

Antal fall per 100 000 för dödlighet enligt alkoholindex (antalet döda med explicit alkoholdiagnos som underliggande eller bidragande dödsorsak), kvinnor och män, 25–84 år, utbildningsnivå, 2014–2018.

Källa: Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen

Diagram 4.27 Antal fall per 100 000 i narkotikarelaterad dödlighet (dödsfall i förgiftningar av narkotikaklassade läkemedel eller narkotika), kvinnor, 25–84 år, utbildningsnivå, 2008–2018

Antal per 100 000

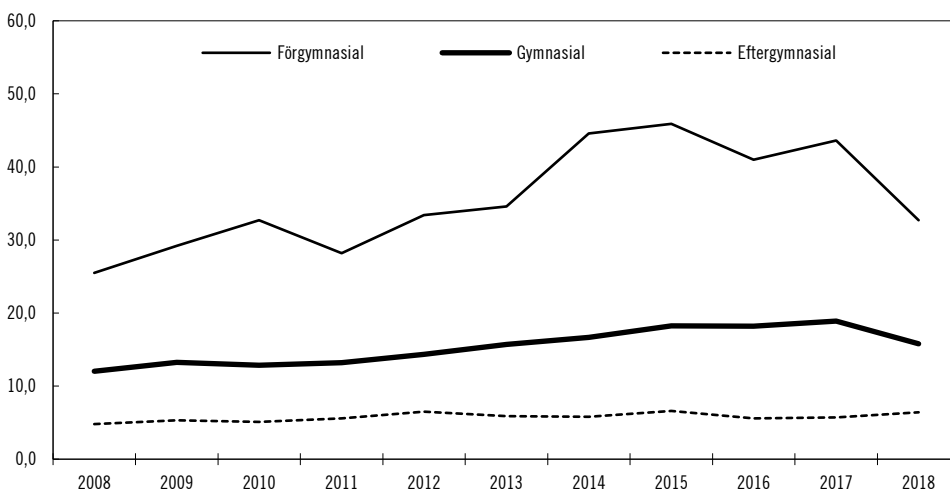

Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

Källa: Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen

Diagram 4.28 Antal fall per 100 000 i narkotikarelaterad dödlighet (dödsfall i förgiftningar av narkotikaklassade läkemedel eller narkotika), män, 25–84 år, utbildningsnivå, 2008–2018

Antal per 100 000

Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2016.

Källa: Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen

Mål 6 En folkhälsobaserad syn på ANDT inom EU och internationellt

Regeringens arbete på ANDT-området inom EU och internationellt redovisas under 4.1.2 Folkhälsoarbete inom EU och internationellt.

Centrala åtgärder inom ramen för ANDT-strategin och inom spelområdet

I detta avsnitt redovisas centrala åtgärder som regeringen har beslutat inom ramen för den nationella ANDT-strategin och inom spelområdet.

Medel för att genomföra ANDT-strategin

För 2020 har regeringen bland annat avsatt 18,5 miljoner kronor till Folkhälsomyndigheten för att stödja genomförande och uppföljning av strategin och 42 miljoner kronor för länsstyrelsernas arbete med att samordna åtgärder inom ramen för ANDT-strategin och stärka tillsynen inom alkohol- och tobaksområdet. Folkhälsomyndigheten har fördelat 15 miljoner kronor till utvecklingsprojekt på ANDT-området. Regeringen har även betalat ut bidrag om 20,5 miljoner kronor till Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning.

Åtgärder på tobaksområdet

Folkhälsomyndigheten ska under 2020 fördela sammanlagt 9,5 miljoner kronor i organisationsbidrag till ideella organisationer på riksnivå vars huvudsakliga verksamhet är att bedriva förebyggande arbete i syfte att minska tobaksbruket i Sverige (förordningen [2015:456] om statsbidrag till organisationer som bedriver förebyggande arbete för att minska tobaksbruket eller verksamhet mot överdrivet spelande). Regeringen har även gett en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av vissa frågor på tobaksområdet (dir. 2020:9). Syftet med utredningen är att säkerställa en sammanhållen och systematisk reglering med utgångspunkten att den ska skydda folkhälsan, både avseende de produkter som i dag finns på marknaden och nya produkter som kan komma att lanseras i framtiden.

Reglering av nya psykoaktiva substanser

Regeringen har under 2019 klassificerat 20 nya psykoaktiva substanser som hälsofarliga varor och 29 nya psykoaktiva substanser som narkotika. Under 2020 har arbetet fortsatt, och då genom att regeringen avsatt extra resurser till Polismyndigheten. Arbetet behöver fortsätta att bedrivas under 2021.

Ökad tillgänglighet till sprututbytesprogram

Den 1 december 2019 redovisade Socialstyrelsen regeringsuppdrag från 2016 om att följa upp konsekvenserna av ändringar i lagen (2006:323) om utbyte av sprutor och kanyler. Av redovisningen framgår bland annat att lagändringarna har inneburit en ökad tillgänglighet till sprututbytesverksamhet för personer som injicerar narkotika i Sverige.

Varningssystem för att motverka narkotikarelaterad dödlighet

Regeringen ändrade i februari 2020 Folkhälsomyndighetens uppdrag om att genomföra ett pilotprojekt i syfte att etablera ett varningssystem för att motverka narkotikarelaterade dödsfall. Uppdraget förlängdes och myndigheten ska inom ramen för det fortsatta arbetet pilottesta varningssystemet i fler regioner. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 oktober 2020.

Uppdrag till Polismyndigheten att förstärka bekämpningen av illegal handel med narkotika

Den 23 juni 2020 delredovisade Polismyndigheten regeringsuppdraget från augusti 2020 att förstärka och utveckla bekämpningen av illegal handel med narkotika, inbegripet narkotikaklassade läkemedel. I uppdraget ingår även att förstärka bekämpningen av illegal produktion av narkotika. Av redovisningen framgår att Polismyndigheten bland annat utvecklar arbetsmetoder och kompetensinsatser. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 oktober 2021.

Uppföljning av genomförande av rekommendationer i UNGASS-deklarationen

Den 27 februari 2020 gav regeringen Folkhälsomyndigheten i uppdrag att ge en övergripande lägesbild av hur Sveriges arbete förhåller sig till rekommendationerna i den politiska deklarationen från FN:s generalförsamlings särskilda högnivåsession om narkotika (UNGASS) 2016. Uppdraget har förlängts och ska slutredovisas senast den 31 januari 2021.

Stärkt kunskapsläge om läkemedelsberoende

Läkemedelsverket påbörjade under 2019 en kartläggning av förskrivningen av opioider i Sverige. Kartläggningen var tänkt att utgöra underlag för ett kunskapsbaserat arbete mot läkemedelsberoende i samhället samt för framtida informationsinsatser eller lagstiftningsåtgärder på området. För att få en heltäckande bild av förskrivningen av narkotikaklassade läkemedel gav regeringen i oktober 2019 Läkemedelsverket i uppdrag att även inkludera bensodiazepiner och bensodiazepinliknande z-läkemedel i kartläggningen. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2020.

Insatser för en stärkt samverkan vid samsjuklighet

Socialstyrelsen redovisade den 30 november 2019 arbetet med regeringsuppdraget om att kartlägga förekomsten av samsjuklighet i form av psykisk ohälsa och beroendeproblematik. Kartläggningen visade bland annat att drygt 50 000 personer vårdades för intag av beroendeframkallande substanser under 2017 samt att adhd och flera psykiatriska diagnoser var vanligast bland personer med skadligt bruk eller beroende. I överenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner om psykisk hälsa 2020 avsätter regeringen 200 miljoner kronor till kommuner och regioner gemensamt för att skapa en mer sammanhållen vård för personer i behov av insatser från både kommuner och regioner. Personer med samsjuklighet i beroende och annan samtidig psykiatrisk diagnos är en särskilt prioriterad grupp.

Spel

Under 2019 har Folkhälsomyndigheten fortsatt att utveckla och sprida nationellt kunskapsstöd om förebyggande arbete mot spelproblem samt verka för en nationell samordning på området. Målgrupper för insatsen är aktörer som kan bidra med att förbygga spelproblem på lokal, regional eller nationell nivå.

Folkhälsomyndigheten har tillsammans med Jämlikhetskommissionen finansierat och bistått i analyserna till en hälsoekonomisk studie för att belysa de ekonomiska konsekvenserna av spelproblem. Sammantaget beräknas de totala samhällsekonomiska kostnaderna för spelproblem uppgå till ca 14,4 miljarder kronor år 2018.

På uppdrag av regeringen har Folkhälsomyndigheten kartlagt behovet av kunskapsstöd om spel om pengar för föräldrar och andra vuxna i barns närhet. Kartläggningen visar att ett kunskapsstöd behövs och efterfrågas. Syftet med detta kunskapsstöd är att minska spelande och spelproblem hos unga. Folkhälsomyndigheten har också under 2020 fördelat sammanlagt 3,5 miljoner kronor i organisationsbidrag för att bedriva förebyggande arbete i syfte att minska skadeverkningar av spel om pengar.

Under 2019 har antalet besökare på spelprevention.se ökat med 25 procent jämfört med 2018. En bidragande orsak till ökningen tros vara spridning av spelprevention.se i olika sammanhang samt ändringarna i bland annat nya spellagen (2018:1138). Under 2019 registrerade Stödlinjen 4 500 besvarade kontakter, vilket var 23 procent fler än år 2018. Däremot minskade antalet verksamhetsrelevanta samtal med 24 procent från

föregående år. Detta beror, enligt årsrapporten, sannolikt på att det nationella självavstängningsregistret Spelpaus infördes i januari 2019.

4.4 Analys och slutsatser

Utbrottet av sjukdomen covid-19

Arbetet i Sverige med anledning av covid-19 syftar i likhet med arbetet i andra länder först och främst till att dämpa smittspridningen och skydda människors liv, hälsa och jobb. Eftersom pandemin inte är över globalt är det inte möjligt att dra säkra slutsatser om effekter av enskilda länders strategi.

Sveriges medborgare har tagit ett mycket stort ansvar för att följa myndigheternas rekommendationer. Resandet har minskat kraftigt, och enligt en undersökning av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har en stor majoritet minskat sina fysiska kontakter med andra. Bristerna i arbetet med att skydda de äldre granskas av berörda myndigheter, och här finns mycket att ta lärdom av, för alla aktörer. Det behöver säkras att alla medarbetare arbetar enligt basala hygienrutiner samt att det finns tillräckligt med adekvat skyddsutrustning som används korrekt.

På ett internationellt plan är Sverige aktivt inom flera områden. Sverige stöder forskning om vaccin och nya läkemedel mot covid-19, är aktivt i processen för att ett eventuellt vaccin ska komma Sverige till del och för att säkerställa global vaccintillgång, samt driver på för att säkra tillgången till sjukvårdsutrustning. Arbetet sker både genom att motverka handelshinder och genom att Socialstyrelsen är nationell inköpscentral. Covid-19 understryker behovet av att gränsöverskridande hälsohot kräver ett ökat strategiskt och situationsanpassat samarbete på global nivå samt effektiva preventions- och skyddsmekanismer både i Sverige och i andra länder.

På grund av social isolering, ökad stress, ökad alkoholkonsumtion och en försämrad ekonomisk situation riskerar pandemin även att leda till att ytterligare förvärra situationen för personer som utsätts för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, däribland kvinnor, barn, hbtq-personer och personer med funktionsnedsättning. Därtill kan risken öka för att fler personer utsätts för våld och övergrepp. Det blir även svårare för myndigheter och andra aktörer att upptäcka våldsutsatthet.

Folkhälsa

Medellivslängden i Sverige ökar, antalet insjuknade och döda i folksjukdomar minskar och Sverige ligger i topp inom både Norden och EU när det gäller antalet friska levnadsår i befolkningen. Samtidigt har den självrapporterade psykiska ohälsan i befolkningen ökat över tid. Särskilt påtaglig är ökningen bland barn och unga och fortfarande avlider omkring 1 300 personer i suicid varje år. Trots förebyggande arbete finns det påtagliga skillnader i hälsa mellan framför allt utbildningsgrupper i samhället, men även mellan kvinnor och män och mellan åldersgrupper. Hur den pågående pandemin med covid-19 kommer att påverka folkhälsan i Sverige, på kort och på lång sikt, är för tidigt att säga. Hälsoutvecklingen behöver följas även framöver för att förebygga ohälsa och hälsoskillnader till följd av till exempel arbetslöshet och ekonomisk utsatthet. Sverige står relativt väl rustat när det gäller antibiotikaresistens och vi har ett bättre utgångsläge än många andra länder. Resistensen ökar emellertid även här på humansidan och vi påverkas av det försämrade resistensläget i världen.

Vaccinationsprogrammets framgång under lång tid innebär att många svåra sjukdomar inte längre sprids inom landet eller att de är under god kontroll. Det finns fortfarande vissa grupper i samhället med lägre vaccinationstäckning.

Sverige påverkas i hög grad av utvecklingen internationellt. Därför är det svenska arbetet inom såväl EU som Världshälsoorganisationen (WHO) centrala verktyg i det globala arbetet mot hälsohot.

På området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter sker fortlöpande insatser som syftar till att bland annat öka kunskapen om och stärka den sexuella och reproduktiva hälsan hos exempelvis kvinnor med migrantbakgrund. Det är också viktigt att fortsätta att bedriva ett arbete som stärker sexuellt våldsutsatta kvinnor och de som utsatts för könsstympning. Fortfarande finns också behov av åtgärder för att generellt förbättra kvinnors hälsa.

Generellt är utvecklingen positiv när det gäller alkohol, dopning och tobak både bland ungdomar och vuxna. Detta är bland annat ett resultat av ett samordnat arbete i enlighet med ANDT-strategin. Vad gäller utvecklingen på narkotikaområdet syns inte samma positiva utveckling. Exempelvis har Sverige en alltför hög narkotikadödlighet. Det finns statistik som visar på en ökning av den narkotikarelaterade dödligheten. Socialstyrelsen har konstaterat att den ökning av de narkotikarelaterade dödsfallen som rapporterats i huvudsak förklaras av metodförändringar, men att en reell ökning inte kan uteslutas. 2018 och 2019 har antalet narkotikarelaterade dödsfall i Sverige minskat, men det är för tidigt att avgöra om detta är ett trendbrott eller inte. Dödligheten i Sverige är hög i förhållande till andra EU-länder. Det kan dock vara problematiskt att jämföra olika länders narkotikarelaterade dödlighet eftersom statistiken samlas in och rapporteras på olika sätt. I arbetet med att begränsa tillgängligheten till alkohol har Systembolaget en mycket viktig roll inom svensk alkoholpolitik. Rökningen minskar i Sverige, även om det finns skillnader mellan utbildningsgrupper. Andelen som snusar är dock oförändrad. Tillgängligheten till tobak har minskat.

4.5 Politikens inriktning

Målet för folkhälsopolitiken är en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Minskad ojämlikhet i hälsa och en friskare befolkning innebär också bättre förutsättningar för välbefinnande och en ökad hållbar tillväxt genom bland annat minskad sjukfrånvaro, ökad sysselsättning, och minskat behov av vård och omsorg. Den nationella folkhälsopolitiken är också i linje med FN:s globala mål för hållbar utveckling, Agenda 2030. För att nå det övergripande målet för folkhälsopolitiken har Folkhälsomyndigheten i uppdrag att senast den 31 december 2020 presentera en sektorsövergripande mål- och uppföljningsstruktur för det samlade folkhälsoarbetet utifrån folkhälsopolitikens åtta målområden:

1. Det tidiga livets villkor
2. Kunskaper, kompetenser och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård.

Sverige ska vara ett bra land att leva i – för alla. Att öka jämlikheten och minska orättvisorna i samhället främjar också hälsan. Ambitionen att minska de ojämlika förutsättningarna för en god hälsa bör vara vägledande för folkhälsoarbetet och en central del i Sveriges nationella genomförande av Agenda 2030. I regeringens proposition God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik (prop. 2017/18:249) framgår

vikten av att aktörer på alla samhällsnivåer aktivt arbetar med att främja en god och jämlik hälsa. Sverige ska fortsätta att vara ledande i genomförandet av Agenda 2030.

Åtgärder mot sjukdomen covid-19

Det övergripande målet för Sveriges hantering av det nya coronaviruset och dess effekter är att begränsa smittspridningen för att skydda människors liv och hälsa och säkra sjukvårdens kapacitet. Att säkerställa resurser till hälso- och sjukvård, begränsa inverkan på annan samhällsviktig verksamhet, lindra konsekvenser för medborgare och företag samt dämpa oro är också del av målen. Den svenska strategin är att de åtgärder som vidtas ska baseras kunskap och beprövad erfarenhet och att rätt åtgärder ska vidtas vid rätt tidpunkt. För att upprätthålla denna strategi omprövas vidtagna åtgärder löpande. De åtgärder som vidtas ska präglas av uthållighet och delaktighet. När åtgärder vidtas för att minska smittspridningen ska dessutom effekter på samhället och folkhälsan i stort beaktas. Samarbetet inom EU och övrigt internationellt samarbete ska värnas.

Att öka Sveriges förmåga att testa för covid-19 och att bedriva smittspårning är viktigt för att bekämpa pandemin. De satsningar som regeringen vidtagit för att möjliggöra för storskalig testning både vid symptom för att påvisa infektion, så kallad PCR-testning, samt antikroppstester efter genomgången infektion, så kallad serologisk testning, behöver därför fortsätta. Regionerna ska kunna testa alla som behöver testas. Folkhälsomyndigheten har på regeringens uppdrag tagit fram en nationell strategi för ökad testning av pågående respektive genomgången covid-19. Båda typerna av tester är värdefulla i arbetet för att motverka pandemin. Samtidigt är det viktigt att agera mot undermåliga tester och motverka att testresultat tolkas felaktigt, annars kan människors hälsa vara i fara. Även regionernas arbete med smittspårning är viktigt för att tidigt kunna bryta smittkedjor och kunna vidta andra smittskyddsåtgärder. Även dessa insatser behöver fortsätta under 2021 och regeringen avsätter därför 2 miljarder kronor för fortsatt testning och smittspårning.

Att säkra tillgång till ett eventuellt vaccin mot covid-19 är högt prioriterat för regeringen. Ett stort antal vaccinutvecklingsprojekt pågår i världen och takten i utvecklingsarbetet är av ett aldrig tidigare skådat slag. I väntan på att vaccin ska finnas på marknaden förbereder sig både Sverige och omvärlden på att kunna säkerställa en rättvis tillgång till vaccinet. För att förhindra att pandemin kommer tillbaka måste en tillräckligt heltäckande immunitet uppstå på tillräckligt många ställen. Regeringen arbetar därför enligt en vaccinstrategi som består av tre delar. Den första delen i vaccinstrategin handlar bland annat om regeringens fortsatta arbete i EU, Norden och WHO för att säkra en rättvis global fördelning av ett kommande vaccin, till Sverige och andra länder. Sverige verkar även internationellt genom bland annat FN för att finna gemensamma lösningar för de globala behoven. Den andra delen handlar om att en vaccinsamordnare har inrättats med uppdrag att se till att de nationella behoven tillgodoses. Samordnaren ska bland annat utarbeta en plan för Sveriges agerande, identifiera och följa intressanta vaccinprojekt i Sverige och utomlands. Genom EU-gemensamma upphandlingar tecknas förhandsavtal med flera olika vaccinutvecklare för att garantera tillgång till vaccin för EU:s medborgare på lika villkor, samt för att EU ska kunna verka för en solidarisk fördelning även i övriga världen. Inom EU-arbetet är Sverige ett av de sju länder som sköter förhandlingarna med vaccinutvecklare för EU:s räkning. Den tredje delen i regeringens vaccinstrategi är ett uppdrag till Folkhälsomyndigheten att ta fram en nationell vaccinationsplan för covid-19. Folkhälsomyndigheten ska bland annat ta fram en prioritetsordning och en plan för hur vaccinet ska distribueras och hanteras i Sverige, uppskatta vilka vaccinvolymer som behövs inför kommande inköp och utreda hur vaccinering mot covid-19 kan

införas i det nationella vaccinationsregistret. En första version av planen lämnades in den 31 augusti i år. Planen ska uppdateras i takt med kunskapsläget.

Kunskapen om vaccin mot covid-19 kommer med stor sannolikhet att vara begränsad till resultat från kliniska studier, och det är möjligt att vaccination på sikt kan komma att omfatta stora delar av befolkningen. Att noggrant följa och kommunicera om säkerheten för de kommande vaccinationerna bedöms mycket viktigt för allmänhetens tillit till vaccinationer, hälso- och sjukvård, och myndigheter. Kontinuerlig utvärdering av vaccinernas säkerhetsprofil har även betydelse för andra statliga och regionala aktörers behov av kunskap. För framtida utvärdering av Sveriges hantering av pandemin finns det behov av utökad nationell säkerhetsövervakning av kommande vaccinationer.

Regeringen har också föreslagit att den får riksdagens bemyndigande att besluta om att Folkhälsomyndigheten under 2020 får ta upp lån upp till två miljarder kronor för beredskapsinvesteringar. Detta utgör ett viktigt led i förberedelserna för att till exempel kunna sluta förköpsavtal med vaccintvecklare, och säkra tillgången till vaccin mot covid-19 i Sverige. Regeringen bedömer att detta är satsningar som kommer behöva fortsätta även 2021.

Regeringen beslutade den 30 juni 2020 om att tillsätta en kommitté i form av en kommission med uppdrag att utvärdera regeringens, berörda förvaltningsmyndigheters, regionernas och kommunernas åtgärder för att begränsa spridningen av det virus som orsakar sjukdomen covid-19 och spridningens effekter. Kommissionen ska också göra en internationell jämförelse med relevanta länder av de olika åtgärder som vidtagits. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 april 2022.

Regeringen tog redan i augusti 2018 initiativ till att tillsätta en utredning om beredskapen inom hälso- och sjukvården. Syftet är bland annat att göra en översyn av hälso- och sjukvårdens beredskap inför och vid allvarliga händelser i fredstid och höjd beredskap samt lämna förslag på hur hälso- och sjukvårdens förmåga att hantera denna typ av händelser långsiktigt bör utvecklas. Utbrottet av covid-19 har fått stora konsekvenser för hälso- och sjukvården och föranlett ett flertal åtgärder från regeringens, myndigheternas, regionernas och kommunernas sida. Flera uppdrag har beslutats som rör beredskapsområdet och försörjningsfrågor. Regeringen beslutade därför den 20 augusti 2020 om tilläggsdirektiv till utredningen. Uppdraget utvidgades då på så sätt att utredningen ska beakta erfarenheter av utbrottet av sjukdomen covid-19 under det fortsatta utredningsarbetet. Utredningstiden förlängdes. Uppdraget ska i stället redovisas slutligt senast den 28 februari 2022. Utredningen ska dock lämna en delredovisning senast den 1 april 2021 av de delar som avser försörjning av hälso- och sjukvårdsmaterial och läkemedel.

Krafftfulla åtgärder för att bekämpa psykisk ohälsa

Förutom förlust av människoliv medför pandemin ökade risker för arbetslöshet och ekonomisk osäkerhet vilket får konsekvenser för människors psykiska hälsa och välmående till exempel depression och oro i befolkningen. Den försämrade psykiska hälsan kan också leda till ökad konsumtion av alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel, såsom läkemedel, liksom en ökad förekomst av våld och annan utsatthet. Personer med allvarligare former av psykisk ohälsa och personer i riskzon för suicid är särskilt utsatta i samband med pandemier eller liknande samhällskriser.

I regeringens arbete med att begränsa konsekvenserna av smittspridningen av covid-19 ingår satsningar på att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa, stärka psykiatrin och suicidpreventionen samt skapa förutsättningar för en patientcentrerad, tillgänglig och säker vård och omsorg av god kvalitet. För att möta de negativa

effekterna av pandemin och stärka insatserna inom området avsätter regeringen därför drygt 2 miljarder kronor under 2021. Medlen ska användas till att utveckla det förebyggande och främjande arbetet på grupp- och befolkningsnivå samt att stärka tillgänglighet och kvalitet i vård, omsorg och andra stödinsatser för personer med psykisk ohälsa och sjukdom. En starkt samverkan mellan huvudmän och ett utvecklat arbete med suicidprevention är viktiga delar i detta arbete. Barn och unga är fortsatt en särskilt prioriterad målgrupp för regeringens insatser inom området, inte minst mot bakgrund av att barn och unga riskerar att drabbas särskilt hårt av pandemin, till exempel till följd av utsatthet och våld i nära relationer.

Regeringen har aviserat att psykiatrin ska stärkas och att ett mål om en köfri barn- och ungdomspsykiatri ska slås fast. För att kunna nå detta mål avser regeringen att fortsatt prioritera insatser som syftar till att barn- och ungdomspsykiatri (BUP) ges möjlighet att använda sina resurser till barn och unga i behov av specialiserade insatser från psykiatrin. För att avlasta BUP och medverka till vård på mest effektiva omhändertagandenivå anser regeringen att de s.k. första linje-verksamheterna, till exempel primärvård och ungdomsmottagningar, behöver stärkas. Syftet är att barn och unga ska få ett tidigt och samordnat stöd vid lättare psykisk ohälsa (se även avsnitt 3 Hälsa- och sjukvårdspolitik om utredningen En sammanhållen god och nära vård för barn och unga (dir. 2019:93)). Regeringen kommer fortsatt att prioritera insatser som syftar till att stärka primärvården och den första linjens vård för vuxna personer med psykisk ohälsa eller lättare psykiska besvär, till exempel oro eller ångest.

Regeringen anser att vården och omsorgen för personer med samsjuklighet i form av missbruk och beroende och psykiatriska diagnoser eller närliggande tillstånd behöver förbättras. Regeringen har därför uppdragit åt en särskild utredare att föreslå hur samordnade insatser avseende vård, behandling och stöd för personer med samsjuklighet kan säkerställas (dir. 2020:68). Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2021.

Det är regeringens uppfattning att kunskapen om psykisk ohälsa, och hur man bibehåller psykisk hälsa, behöver öka i befolkningen. En sådan kunskap kan, förutom att förbättra folkhälsan, bidra till minskat stigma av personer med psykisk ohälsa och av personer med svår psykisk sjukdom eller funktionsnedsättning. Det behövs även kunskap om den omfattande psykiska ohälsan bland hbtq-personer och skillnaderna mellan kvinnors och mäns psykiska hälsa. Folkhälsomyndigheten har därför fått i uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser för att minska stigma kopplat till psykisk ohälsa och suicid samt lämna förslag på hur en särskild funktion kan inrättas vid myndigheten vars roll ska vara att sprida kunskap om psykisk hälsa och suicid till allmänheten. Regeringen har i uppdraget angett att funktionen ska inleda sitt arbete den 1 januari 2021.

Regeringen bedömer att evidensbaserade behandlingsmetoder behöver användas i större utsträckning samt att det kvalitets- och utvecklingsarbete som bland annat har initierats genom stöd till kvalitetsregister behöver fortgå. Regeringen avser även att vidta åtgärder inom de områden som staten ensam ansvarar för såsom lagstiftning och forskning. Det finns behov av att prioritera forskning kring psykisk hälsa, vilket är särskilt angeläget mot bakgrund av covid-19. Det finns även behov av en stärkt och utvecklad forskning inom psykiatriområdet, särskilt avseende psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård.

God förmåga att förebygga, upptäcka och hantera gränsöverskridande hälsohot

I den nationella säkerhetsstrategin framhålls att hälsohot, såsom smittsamma sjukdomar samt kemiska, biologiska och radionukleära hot (CBRN) är hot mot både människors hälsa och vår säkerhet. Utbrottet av covid-19 har inneburit en global kris

och visar vikten av att fortsatt stärka förmågan att förebygga, upptäcka och hantera hoten samt ha väl fungerande nationella och internationella samarbeten. WHO, OIE och FAO arbetar tätt tillsammans enligt ”one health”-konceptet för att förebygga uppkomst av nya pandemier. Sverige stödjer sedan tidigare detta och har länge varit drivande i AMR-frågan internationellt. I enlighet med Svensk strategi för arbetet mot antibiotikaresistens (2020–2023) ska Sverige fortsatt visa internationellt ledarskap i arbetet mot antimikrobiell resistens och verka för ansvarsfull användning av antimikrobiella medel i världen.

Hotet från resistenta bakterier bemöts nationellt, internationellt och inom EU

Antibiotika räddar liv. Tack vare antibiotika har vi vant oss vid att kunna behandla också mycket allvarliga bakteriella infektionssjukdomar. Covid-19-pandemin har visat hur allvarliga konsekvenser infektioner kan få när det saknas effektiv behandling. Kampen mot den ökande antibiotikaresistensen måste därför fortgå. Regeringen prioriterar arbetet mot antibiotikaresistens högt. Den svenska strategin för arbetet mot antibiotikaresistens uppdaterades i februari 2020 och anger inriktningen för Sveriges arbete. Användningen av antibiotika har minskat i Sverige under ett antal år och betydelsefulla insatser görs inom flera olika sektorer. Det är bra, men inte tillräckligt. Resistensen hos människor fortsätter att öka och inom några år riskerar även Sverige att nå kritiska nivåer av antibiotikaresistens. Mer behöver göras.

Arbetet behöver bedrivas tvärsektoriellt och involvera hela samhället. Kampen mot antibiotikaresistensen är ytterst en fråga om vår framtida välfärd. Den nationella samverkansfunktionen mot antibiotikaresistens bör fortsätta sitt arbete i linje med den beslutade nya strategin. Samverkansfunktionens handlingsplan för 2018–2020 bör uppdateras följdenligt. Antibiotikaresistens är ett globalt hälsohot. Utvecklingen av antibiotikaresistens i världen påverkar även Sverige. Regeringen framhåller i den nya strategin vikten av att Sverige fortsatt visar ledarskap internationellt, inom EU och genom bilaterala kontakter och samarbeten. Arbetet ska bedrivas i enlighet med den globala handlingsplanen som antogs av WHO:s medlemsländer 2015 och den av FN tillsatta samordningsgruppen IACG:s rekommendationer som publicerades 2019.

Sverige verkar aktivt inom EU för att driva på genomförandet av handlingsplanen om AMR som Europeiska kommissionen publicerade i juni 2017, de rådslutsatser om AMR som beslutades 2019 samt de relevanta förordningarna om veterinärmedicinska läkemedel och om foder som innehåller läkemedel från 2019. Folkhälsomyndigheten och andra myndigheter från olika sektorer bidrar genom sina verksamheter till arbetet nationellt, inom EU och internationellt.

Vaccinationer är viktiga för att förebygga ohälsa

En av de enskilt viktigaste insatserna inom folkhälsoområdet har varit införandet av vaccinationsprogram på befolkningsnivå. Pojkar omfattas sedan 2020 av vaccination mot HPV inom det nationella vaccinationsprogrammet för barn. Sverige har ett framgångsrikt nationellt vaccinationsprogram för barn. Regeringen anser att det är viktigt att värna detta och vill fortsätta utveckla vaccinationsområdet. Sverige har internationellt sett en mycket hög vaccinationstäckning, men det finns grupper och områden med vaccintveksamhet och lägre vaccintäckning. I till exempel sociala medier sprids ibland även felaktig information om vaccinationer. Folkhälsomyndigheten har därför i uppdrag t.o.m. 2021 att genomföra åtgärder för att förstärka och utveckla arbetet med information och kommunikation om vaccinationer. Utbrottet av covid-19 understryker ytterligare betydelsen av tillgången till vaccin (för ytterligare insatser till följd av covid-19, se avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik). Som framgår av avsnitt 4.2

Politikens inriktning, har regeringen beslutat att ge en särskild utredare i uppdrag att skapa förutsättningar och utarbeta en handlingsplan för att Sverige ska få tillgång till ett eller flera kommande vaccin mot covid-19 i sådan utsträckning att de nationella behoven tillgodoses. Regeringen har samtidigt gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att ta fram en vaccinationsplan.

Regeringen beslutade den 22 juni 2020 att Sverige ska delta i EU-gemensamma upphandlingar för att säkra tillgången till vaccin mot covid-19. Avtalet innebär att EU-kommissionen kan teckna förköpsavtal med flera olika vaccinutvecklare för Sveriges räkning. Upphandlingsprocessen leds av en styrelse (steering board) som består av en ledamot per medlemsland.

Fortsatt fokus på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR)

En god sexuell och reproduktiv hälsa är en av flera faktorer som påverkar den enskilda individens livskvalitet och upplevda hälsa. Regeringen avser att fortsätta arbetet med att stärka den sexuella och reproduktiva hälsan.

Fysisk aktivitet och bra matvanor för ökad hälsa

Hälsosam mat och fysisk aktivitet är grundläggande för en god hälsa för alla individer under hela livet. Hälsosam mat och regelbunden fysisk aktivitet främjar var för sig och tillsammans god hälsa och välbefinnande. Möjligheten att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv är också viktigt för folkhälsa, vilket slås fast i ett av regeringens friluftslivsmål, Friluftsliv för god folkhälsa (skr. 2012/13:51, bet. 2012/13:KrU4, rskr. 2012/13:278).

Vi rör oss mindre i vardag och arbetsliv. Mat och fysisk aktivitet är kopplade till några av de främsta orsakerna till sjukdomsburden och förlorade friska levnadsår i Sverige. En medveten folkhälsopolitik kan och bör förbättra villkoren för de grupper som är socialt och ekonomiskt mest utsatta och som därmed löper störst risk att drabbas av ohälsa och för tidig död. En befolkning som är frisk och mår bra skapar bättre förutsättningar för välbefinnande och ökad tillväxt genom minskad sjukfrånvaro, ökad sysselsättning, högre produktivitet och minskade behov av vård och omsorg.

Fortsatt alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksförebyggande arbete

Folkhälsopolitiken handlar också om att begränsa bruket av alkohol, narkotika, dopning och tobak. Regeringens strategi på ANDT-området (alkohol, narkotika, dopning och tobak) för perioden 2016–2020 går mot sitt slut. I syfte att fortsätta arbetet är regeringen i färd med att ta fram en förnyad strategi som ska gälla fr.o.m. 2021. Den förnyade strategin kommer att ha ett ökat fokus på tidiga och förebyggande insatser för barn och unga samt deras föräldrar och narkotikaprevention. Användningen av narkotika orsakar stora problem på samhälls- och individnivå. Den illegala narkotikahandeln utgör en central del i de kriminella nätverkens aktiviteter och utgör inte sällan en huvudsaklig inkomstkälla i den kriminella verksamheten. Narkotikabruk innebär också ökade risker för skador ur både ett medicinskt och ett socialt perspektiv. Samtidigt medför det stora kostnader för samhället, bland annat i form av kriminalitet. Under perioden 2012–2018 har cirka 900 personer per år avlidit till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Regeringens arbete mot dopning och tobak fortsätter och kommer att utgöra en viktig del i arbetet med en förnyad strategi på området.

Sociala och medicinska skadeverkningar från alkohol ska minska

Skyddet för folkhälsan är och ska även fortsatt vara grunden för alkoholpolitiken. Sjukdomarna kopplade till alkohol, som till exempel cancersjukdomar, innebär stort lidande för dem som drabbas och stora kostnader för samhället. Även närstående drabbas negativt av andras alkoholkonsumtion. Barn är särskilt utsatta. Alkoholkonsumtion hos förövaren ökar även förekomsten av våld i nära relationer och kvinnor med missbruksproblematik är särskilt utsatta för våld. Ett fortsatt systematiskt och kunskapsbaserat arbete för att minska de medicinska och sociala skadeverkningarna av alkohol är nödvändigt för en långsiktigt hållbar hälso- och sjukvård.

Regeringen anser att det är viktigt att bibehålla en restriktiv alkohollagstiftning. En hörnsten i den svenska alkoholpolitiken är Systembolaget. Sveriges befolkning har ett högt förtroende för Systembolaget. Folkhälsouppdraget är centralt, samtidigt som bolaget behöver anpassa sin verksamhet efter konsumenternas förändrade inköpsmönster, såsom ökad e-handel och utnyttjande av möjligheten till hemleverans, liksom det ökade intresset för småskaliga och närproducerade produkter. En utredning om gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker ska genomföras. En förutsättning är att Systembolagets monopol säkras.

Folkhälsobaserad narkotikapolitik

Regeringen driver en folkhälsobaserad narkotikapolitik med syftet att minska ojämlikheten i hälsa. Regeringen vill ta ett helhetsgrepp om narkotikafrågan och strävar efter att skapa en balans mellan tillgångsminskande och efterfrågereducerande åtgärder. Det är viktigt med effektiva och tillgängliga insatser som förebygger användning av narkotika. Det förebyggande narkotikaarbetet behöver bedrivas tvärsektorielt och samordnas med liknande insatser inom alkohol-, dopnings- och tobaksområdet samt även med förebyggande insatser inom andra relevanta områden såsom psykisk ohälsa samt det brottsförebyggande området.

Den narkotikarelaterade dödligheten i Sverige är för hög. Regeringen anser att dödligheten måste minska kraftigt. Bland dem som har ett missbruk eller är beroende av narkotika har mer än dubbelt så många någon gång under livet haft en psykiatrisk diagnos, jämfört med befolkningen i övrigt. Personer med samsjuklighet i form av psykisk ohälsa och beroendeproblematik är en särskilt utsatt grupp. Se även 4.1.2 Stärkt samverkan mellan regioner och kommuner för personer med samsjuklighet. Balansen mellan olika insatser behöver förbättras såväl nationellt som internationellt. Samverkan mellan olika aktörer som verkar inom narkotikaområdet behöver stärkas. Regeringen har också fått ett tillkännagivande om att utvärdera den nuvarande narkotikapolitiken. Detta ärende bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen anser att en folkhälsoorienterad syn på narkotika, med utgångspunkt i politiken för mänskliga rättigheter, behöver stärkas ytterligare inom EU och globalt. Såväl WHO som EU:s narkotikabyrå har fört fram oro för utvecklingen både avseende vårdens resurser och risk för ökat riskbruk med anledning av covid-19. Stängda gränser mellan länder innebär också större svårighet för insmuggling av exempelvis narkotika och andra beroendeframkallande medel. För dem som befinner sig i missbruk innebär det att risken ökar för att testa andra och farligare preparat.

Behov av förebyggande åtgärder mot spelberoende

I spåren av covid-19 ökar risken för social isolering och ekonomisk utsatthet. Detta innebär att personer i högre utsträckning riskerar att söka sig till spel om pengar och då utsätter sig för att fastna i särskilt riskfyllda spelformer som till exempel onlinekasinon. Regeringen ser allvarligt på den tydliga ökningen av personer med spelberoende. Flera

större bolag som profilerat sig på onlinekasino går nu starkt framåt jämfört med tidigare, vilket är oroande när allt fler i dag söker och får vård och insatser relaterade till spelproblem och spelberoende. Regeringen vill säkerställa att det förebyggande arbetet kring spelproblem i kommuner och regioner får bra förutsättningar, och kan bidra till fortsatt kunskapsutveckling inom området.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tabell 4.1 Anslagsutveckling 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tusental kronor

2019	Utfall	406 422	Anslagssparande	1 964
2020	Anslag	527 599 ¹	Utgiftsprognos	473 189
2021	Förslag	500 005		
2022	Beräknat	453 951 ²		
2023	Beräknat	459 291 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 450 004 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 450 004 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Folkhälsomyndighetens förvaltningsutgifter samt för utgifter för suicidprevention.

Regeringens överväganden

Tabell 4.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	434 599	434 599	434 599
Pris- och löneomräkning ²	5 876	9 739	14 966
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	59 530	9 613	9 726
- Funktion för psykisk hälsa	10 000	10 000	10 000
- Förstärkt arbete på grund av covid-19	50 000		
- Generell besparing i statsförvaltningen	-470	-470	-470
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	500 005	453 951	459 291

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget föreslås ökas med 10 miljoner kronor 2021 för Folkhälsomyndighetens arbete med funktionen för psykisk hälsa och suicidprevention. Från 2022 beräknas motsvarande nivå. Finansieringen sker genom en neddragning av anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri*. Anslaget föreslås ökas med 50 miljoner kronor 2021 för Folkhälso-myndighetens arbete med covid-19.

Anslaget minskas med 470 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 500 005 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Folkhälsomyndigheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 453 951 000 kronor respektive 459 291 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.3 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019		26 675	18 322	8 353	1 001
Prognos 2020		16 200	19 950	-3 750	-2 749
Budget 2021		16 270	19 154	-2 884	-5 633

Folkhälsomyndigheten bedriver verksamhet i enlighet med förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel. Myndigheten tar ut avgifter för denna verksamhet och inkomsterna ska disponeras av Folkhälsomyndigheten. Folkhälsomyndigheten bedriver även verksamhet kopplad till EU:s tobaksprodukt direktiv (2014/40/EU). Myndigheten ska ta ut avgifter från tillverkare och importörer av tobaksvaror samt elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare. Avgifterna regleras i förordning och disponeras av Folkhälsomyndigheten.

Tabell 4.4 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	26 697	28 016	-1 319	8 841
Prognos 2020	27 200	28 500	-1 300	7 541
Budget 2021	27 500	28 000	-500	7 041

Myndigheten bedriver uppdragsverksamhet inom speciell diagnostik och inkomsterna för denna diagnostik ska disponeras av Folkhälsomyndigheten.

4.6.2 2:2 Insatser för vaccinationsberedskap

Tabell 4.5 Anslagsutveckling 2:2 Insatser för vaccinationsberedskap

Tusental kronor

2019	Utfall	87 740	Anslagssparande	760
2020	Anslag	120 500 ¹	Utgiftsprognos	88 500
2021	Förslag	120 500		
2022	Beräknat	120 500		
2023	Beräknat	120 500		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser för vaccinberedskap för att stärka Sveriges förutsättningar att vid influensapandemier skydda befolkningen med hjälp av vacciner.

Regeringens överväganden

Tabell 4.6 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	88 500	88 500	88 500
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	32 000	32 000	32 000
varav BP21	32 000	32 000	32 000
- Insatser för vaccinberedskap	32 000	32 000	32 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	120 500	120 500	120 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Folkhälsomyndigheten tecknade 2016 avtal med två vaccintillverkare till en kostnad av 85 miljoner kronor per år. Utbetalningarna har skett årsvis 2016–2019. Dessa avtal var giltiga till och med april 2020. I juni 2020 tecknades ett nytt avtal, denna gång med en vaccintillverkare. Det nya avtalet löper till maj 2024. Upphandlingen påverkades av världsmarknadspriser, storleken på befolkningen, inkomna anbud, flexibilitet i avtalet gällande till exempel antal doser samt typ av vaccin m.m. För att kunna hantera dessa ökade kostnader behöver anslagets nivå anpassas efter det nya avtalet.

För att täcka de ökade kostnaderna för det nya avtalet föreslås anslaget ökas med 32 miljoner kronor 2021 och beräknas ökas med motsvarande belopp 2022 och 2023. Finansiering sker genom en neddragning av anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* med motsvarande belopp. Anslaget kommer utöver avtalskostnader på grund av betalningar till vaccintillverkare också att belastas för att täcka kostnader som Folkhälsomyndigheten har för att hantera vaccinavtalet och för förberedande åtgärder för att ta emot vaccin vid en influensapandemi.

Regeringen föreslår att 120 500 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 120 500 000 kronor respektive år.

4.6.3 2:3 Bidrag till WHO

Tabell 4.7 Anslagsutveckling 2:3 Bidrag till WHO

Tusental kronor

2019	Utfall	41 391	Anslagssparande	-2 726
2020	Anslag	45 665 ¹	Utgiftsprognos	43 278
2021	Förslag	45 165		
2022	Beräknat	35 665		
2023	Beräknat	35 665		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Världshälsoorganisationen (WHO). Anslaget får även användas för Sveriges andel av utgiften för WHO:s ramkonvention om tobakskontroll.

Regeringens överväganden

Tabell 4.8 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:3 Bidrag till WHO

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	45 665	45 665	45 665
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-500	-10 000	-10 000
varav BP21	9 500		
- Ökade kostnader för medlemsavgift på grund av växelkursförändringar	9 500		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	45 165	35 665	35 665

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sveriges medlemsavgift till WHO för 2021 uppgår till ca 2 200 000 US-dollar samt ca 2 250 000 schweiziska franc. Sverige har ratificerat WHO:s ramkonvention för tobaks-kontroll (WHO FCTC) och dess protokoll. Sveriges andel av kostnaden för WHO:s ramkonvention om tobakskontroll uppgår till ca 103 500 US-dollar för perioden 2020–2021, dvs. ca 52 000 US-dollar per år.

Till följd av en försämrad valutakurs för den svenska kronan ökade anslaget en-gångsvis med 10 miljoner kronor 2020, jämfört med tidigare beräkning i budget-propositionen för 2019. Anslaget föreslås ökas med 9,5 miljoner kronor 2021. Finansiering sker delvis genom en sänkning av anslag 1:8 *Bidrag till psykiatri* med 3,5 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 45 165 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Bidrag till WHO* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 35 665 000 kronor respektive år.

4.6.4 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tabell 4.9 Anslagsutveckling 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tusental kronor

2019	Utfall	73 877	Anslagssparande	1 625
2020	Anslag	75 502 ¹	Utgiftsprognos	74 734
2021	Förslag	75 502		
2022	Beräknat	75 502		
2023	Beräknat	75 502		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar med koppling till hiv/aids. Anslaget får användas för utgifter för insatser på nationell nivå och övergripande samordning och uppföljning.

Regeringens överväganden

Tabell 4.10 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	75 502	75 502	75 502
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	75 502	75 502	75 502

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 75 502 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Insatser mot hiv/ aids och andra smittsamma sjukdomar* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 75 502 000 kronor respektive år.

4.6.5 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tusental kronor

2019	Utfall	158 887	Anslagssparande	6 742
2020	Anslag	95 629 ¹	Utgiftsprognos	94 656
2021	Förslag	95 629		
2022	Beräknat	95 629		
2023	Beräknat	95 629		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Regeringens överväganden

Tabell 4.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	95 629	95 629	95 629
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	95 629	95 629	95 629

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Den samlade strategin för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken pågår sedan 2016 och sträcker sig till och med 2020. I enlighet med denna tidsperiod sker en

successiv nedtrappning. Anslaget minskade därför med 30 miljoner kronor 2019 och med ytterligare 70 miljoner kronor under 2020. För 2021 och framåt föreslås samma nivå på anslaget som för 2020.

Regeringen föreslår att 95 629 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 95 629 000 kronor respektive år.

5 Funktionshinderspolitik

5.1 Mål för området

Funktionshinderspolitiken omfattar de mål för och inriktning av funktionshinderspolitiken som anges i propositionen Nationellt mål och inriktning av funktionshinderspolitiken (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Genomförandet av det nationella målet för funktionshinderspolitiken ska inriktas mot de fyra områdena:

- principen om universell utformning,
- befintliga brister i tillgängligheten,
- individuella stöd och lösningar för individens självständighet och
- att förebygga och motverka diskriminering.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I resultatredovisningen återges utvecklingen inom områdena utbildningsnivå, diskriminering samt arbetsmarknadssituation. De indikatorer som använts för att redovisa resultaten av utvecklingen är följande: sysselsättningsgrad, utbildningsnivå och antal diskrimineringsärenden hos Diskrimineringsombudsmannen (DO).

Vidare har Myndigheten för delaktighet (MFD) lämnat rapporten Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2019 (2020:4) med redovisning av utvecklingen inom funktionshinderspolitiken 2019. De bedömningsgrunder som redovisas från denna rapport gäller digitalisering, demokrati, krisberedskap, det funktionshinderspolitiska arbetet i statliga myndigheter, regioner och kommuner samt barn och unga med funktionsnedsättning.

5.3 Resultatredovisning

Stor andel utanför arbetskraften

Sysselsättningsgraden är lägre bland kvinnor och män med funktionsnedsättning jämfört med den övriga befolkningen (16–64 år). Vidare har personer som har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga en lägre sysselsättningsgrad än personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga, övriga i befolkningen samt befolkningen totalt. På grund av låg tillförlitlighet i statistiken är det inte möjligt att ange skillnader mellan kvinnor och män i dessa avseenden (Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2019, Statistiska centralbyrån och Arbetsförmedlingen, 2020).

Tabell 5.1 Andelen sysselsatta bland personer med funktionsnedsättning (16–64 år) med/utan nedsatt arbetsförmåga och övriga i befolkningen*

Procent

	Personer med funktionsnedsättning		Övriga i befolkningen	Befolkningen totalt
	Samtliga	Med nedsatt arbetsförmåga		
2019	68,9	64,7	77,8	80,9

*) Statistiken är inte helt tillräcklig för samtliga delgrupper för att kunna redovisas efter kön.

Källa: SCB/AKU

Utbildningsnivån fortfarande lägre hos personer med funktionsnedsättning i jämförelse med övrig befolkning

Kvinnor och män med funktionsnedsättning har i genomsnitt lägre utbildningsnivå än övriga befolkningen. Exempelvis är andelen med eftergymnasial utbildning som högsta utbildning betydligt mindre bland personer med funktionsnedsättning än bland personer utan funktionsnedsättning. Motsvarande statistik från tidigare år visar att utbildningsnivån inom respektive grupp tenderar att höjas sedan 2013 men att skillnaderna kvarstår. En mindre andel män (29 procent) än kvinnor (40 procent) med funktionsnedsättning har eftergymnasial utbildning. En större andel män (49 procent) än kvinnor (45 procent) har gymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå. Vidare har en större andel män (18 procent) än kvinnor (15 procent) med funktionsnedsättning förgymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå. (Statistiska centralbyrån, Arbetskraftsundersökningarna, SCB/AKU).

Tabell 5.2 Högsta utbildningsnivå 2017–2019^{1,2,3}

Procent

	2017	2018	2019
Personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga, förgymnasial nivå	16,3	17	15,7
Personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga, gymnasial nivå	53,3	51,1	48,8
Personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga, eftergymnasial nivå	30,1	31,9	34,1
Personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga, förgymnasial nivå	24,3	22,4	17,7
Personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga, gymnasial nivå	40,4	39,2	41,9
Personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga, eftergymnasial nivå	34,2	37,1	36,6
Övriga, förgymnasial nivå	13,1	13,6	13,6
Övriga, gymnasial nivå	39,3	39,6	37,8
Övriga, eftergymnasial nivå	46,3	46,1	47,2

¹ Statistiken är inte tillräcklig för samtliga delgrupper för att kunna delredovisas efter kön.² Eftergymnasial utbildning kan t.ex. vara yrkeshögskoleutbildning, högskoleutbildning, folkhögskoleutbildning m.m.³ Summorna inom delgrupperna blir inte alltid 100 eftersom viss andel saknar utbildningskod.

Källa: SCB/AKU

Antalet anmälningar avseende diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning har ökat

Funktionsnedsättning är en av de diskrimineringsgrunder som oftast förekommer i anmälningar till DO. Anmälningarna som rör funktionsnedsättning har ökat sedan bristande tillgänglighet infördes som en form av diskriminering den 1 januari 2015.

Anmälningarna som rör funktionsnedsättning har främst handlat om utbildning, arbetsliv och tillgång till varor och tjänster. På områdena utbildning och varor och tjänster rör majoriteten av anmälningarna bristande tillgänglighet. Inom arbetslivsområdet är direkt diskriminering (när någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan i en jämförbar situation) den vanligaste typen av ärende (dessa uppgifter särredovisas dock inte i tabellen). Det finns inga uppgifter om hur stor andel av anmälningarna som gäller kvinnor respektive män. För ytterligare information se UO 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

Tabell 5.3 Inkomna anmälningar avseende diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning*

Samhällsområde	2015	2016	2017	2018	2019
Arbetslivet	88	118	116	145	136
Arbetsförmedling m.m.	24	20	24	19	22
Medlemskap i arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer m.m.	1	6	3	0	5
Näringsverksamhet samt yrkesbehörighet	1	2	0	1	3
Utbildning	135	146	129	192	219
Hälso- och sjukvård	77	75	84	75	67
Socialtjänst	102	55	76	95	92
Varor, tjänster och bostäder	203	139	185	165	201
Socialförsäkring m.m.	16	18	27	29	34
Offentlig anställning	33	31	35	52	59
Värnplikt	0	3	2	5	4
Totalt	680	613	681	778	842

* Statistiken är inte tillräckligt tillförlitlig för att kunna särredovisas efter kön.

Anmälningar som avser kategorin "Område som är okänt eller ligger utanför diskrimineringslagen" redovisas inte i tabellen.

Källa: Diskrimineringsombudsmannen

Redovisning av övriga bedömningsgrunder för funktionshinderspolitiken

Digitalisering

För många personer med funktionsnedsättning har digitaliseringen inneburit möjligheter genom att skapa nya förutsättningar för självbestämmande och delaktighet. Trots den utvecklingen använder kvinnor och män med funktionsnedsättning i mindre utsträckning än den övriga befolkningen internet för att betala räkningar, beställa, boka eller köpa varor och tjänster. Det finns hinder som försvårar för personer med funktionsnedsättning. Årlig uppföljning av e-hälsa och välfärdsteknik visar t.ex. att inte alla personer som bor i bostäder med särskild service har internettillgång. I 75 procent av kommunerna kunde den enskilde erbjudas uppkoppling till internet genom wifi eller kabel. Personer med intellektuell funktionsnedsättning har en betydligt lägre internetanvändning än övriga befolkningen, men även jämfört med andra grupper av personer med funktionsnedsättning (Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2019 sid. 43f., Myndigheten för delaktighet 2020). Ytterligare hinder utgörs av utformningen av tjänster och bristande tillgång till digital teknik (Svenskarna med funktionsnedsättning och internet 2019). För fler resultat och insatser rörande digital delaktighet se UO 22 Politiken för informationssamhället och Digitalisering och it inom offentlig förvaltning.

Demokrati

Valdeltagandet skiljer sig mellan personer med funktionsnedsättning och övrig befolkning. I riksdagsvalet 2018 var valdeltagandet 84 procent bland personer med funktionsnedsättning jämfört med 91 procent i övrig befolkning. Valdeltagandet var lägre bland både kvinnor och män med funktionsnedsättning jämfört med kvinnor och män i övriga befolkningen. Det är dock betydande skillnader i valdeltagandet mellan personer med olika typer av funktionsnedsättningar. De som röstar i lägst utsträckning är de med nedsatt rörelseförmåga, nedsatt aktivitetsförmåga samt de med svåra besvär av dyslexi eller dyskalkyli. Det finns dock ingen skillnad i valdeltagande mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning. (Uppföljningen av funktionshinderspolitiken 2019, bilaga med statistik och fakta, sid. 32 f.f, Myndigheten för delaktighet, 2020).

För resultat om valdeltagandet i Europaparlamentsvalet 2019 se Utgiftsområde 1 Rikets styrelse, avsnittet Demokratipolitik och mänskliga rättigheter.

Krisberedskap

MFD framför i sin rapport Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2019 (s. 33) att krisberedskap är ett område med många aktörer och ett delat ansvar mellan dem. Det är också ett område där kunskapsutveckling och en inkludering av funktionshindersperspektivet i alltför stor utsträckning saknas. För att samhällets krisberedskap ska fungera för alla invånare behöver behov identifieras och mötas hos grupper med särskilda behov av tillgänglig information och kommunikation. Trots att den generella krisberedskapen i samhället har förbättrats är den fortfarande låg för personer som är i stort behov av samhällets stöd eller som behöver information på sätt som är tillgängligt.

Uppföljning av statliga myndigheter, regioner och kommuner

MFD har följt upp det funktionshinderspolitiska arbetet i kommuner, regioner och statliga myndigheter under hösten 2019 (Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2019, s. 16f., Myndigheten för delaktighet, 2020). Uppföljningen visar att det hos vissa statliga myndigheter, kommuner och regioner saknas kunskap och medvetenhet om vad det nationella målet för funktionshinderspolitiken innebär. Flertalet kommuner (94 procent) och samtliga regioner som redovisat uppgifter till MFD anger dock att de har anlagt ett funktionshindersperspektiv i sina styrdokument. I majoriteten av dessa kommuner och regioner har konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning varit vägledande för verksamheten.

Resultat från de statliga myndigheterna visar att en majoritet av dessa arbetar systematiskt med att förbättra tillgängligheten i lokaler, verksamhet och information. Enkät svar visar också att den fysiska tillgängligheten för besökare till myndigheterna är god och att myndigheterna verkar för att den information de tillhandahåller externt ska vara tillgänglig. Samtidigt redovisas områden där myndigheter kan utveckla arbetet som t.ex. rollen som arbetsgivare och i samråd med civilsamhället.

Barn och unga med funktionsnedsättning

Funktionshinderspolitiken inkluderar ett barnrättsperspektiv och ett ungdomsperspektiv. När det gäller uppföljningen av funktionshinderspolitiken saknas det till väsentlig del statistik som specifikt belyser resultat som rör barn och unga med funktionsnedsättning. För ytterligare information om resultat av åtgärder för att stärka rättigheterna för barn och unga med funktionsnedsättning, se respektive utgiftsområde, t.ex. UO 9 Barnrättspolitik, UO 9 Politik för sociala tjänster, UO 16

Utbildning och universitetsforskning, kap 4 Barn- och ungdomsutbildning och UO 17, avsnitt 15 Ungdomspolitik.

Förstärkt tolktjänst för jämlikhet och delaktighet

Riksdagen har tillkännaggett att regeringen bör tillsätta en ny utredning om tolktjänst för personer med funktionsnedsättning och språkstörning (bet. 2018/19:SoU12 punkt 16, rskr. 2018/19:156). Regeringen beslutade den 30 juli 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en fördjupad analys av förslagen i betänkandet En samlad tolktjänst – samordning och utveckling av tolktjänst för barndomsdöva, vuxendöva, hörselskadade och personer med dövblindhet (SOU 2011:83) samt i departementspromemorian Tolktjänst för vardagstolkning (Ds 2016:7). Den särskilde utredaren ska ta fram en handlingsplan för den långsiktiga utvecklingen av tolktjänsten samt lämna nödvändiga författningsförslag. Uppdraget ska redovisas den 15 januari 2022. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat.

5.4 Analys och slutsatser

Att uppnå det nationella målet för funktionshinderspolitiken handlar till stor del om att göra samhällslivet tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Genom möjlighet att utbilda sig och arbeta ökar också förutsättningar för delaktighet, inte minst ekonomiskt och socialt. Det finns dock skillnader i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning jämfört med den övriga befolkningen även om situationen kan skilja sig mellan olika grupper av personer med funktionsnedsättning. Enligt regeringen är det viktigt att synliggöra dessa förhållanden för att kunna ge en så rättvisande bild som möjligt av hur väl det nationella målet med funktionshinderspolitiken uppnås. Det går dock inte att dra några långtgående slutsatser av den beskrivna utvecklingen i relation till funktionshinderspolitikens mål eftersom det saknas fullt jämförbara indikatorer över tid. Det gäller även möjligheten att dra säkra slutsatser utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Regeringen kan dock konstatera att det också finns viss positiv utveckling. Exempelvis har digitaliseringen skapat nya förutsättningar för självbestämmande och delaktighet och framsteg har också redovisats i de verksamheter som bedrivs av statliga myndigheter, kommuner och regioner.

Sammantaget visar analysen att jämfört med befolkningen i övrigt har personer med funktionsnedsättning totalt sett sämre levnadsvillkor, även om situationen kan skilja sig mellan olika grupper av personer med funktionsnedsättning. Det återstår därför ytterligare arbete för att nå det nationella målet för funktionshinderspolitiken.

5.5 Politikens inriktning

En funktionshinderspolitik som utgår från mänskliga rättigheter

Regeringens funktionshinderspolitik tar sin utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter och är en del i arbetet för ett mer jämlikt samhälle, där människors olika bakgrund eller förutsättningar inte ska avgöra möjligheten till delaktighet i samhället. Agenda 2030 pekar ut ett antal områden där insatser för personer med funktionsnedsättning särskilt behövs och utgör därmed en viktig del i arbetet med funktionshinderspolitiken. Sverige följer arbetet om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning i multilaterala sammanhang som t.ex. FN och EU samt verkar för att konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska efterlevas.

Styrningen av funktionshinderspolitiken

Regeringen kommer att fortsätta arbetet för en mer effektiv, systematisk och långsiktigt hållbar funktionshinderspolitik i enlighet med FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. De mål som har beslutats inom ramen för Agenda 2030, vilka bl.a. syftar till att förverkliga mänskliga rättigheter för alla, utgör en viktig del i arbetet.

Betänkandet Styrkraft i funktionshinderspolitiken (SOU 2019:23) lämnades till Regeringen i maj 2019. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet. För att nå det nationella målet för funktionshinderspolitiken finns det behov bl.a. av att stimulera tillämpningen av principen om universell utformning, stödja kommuner och regioner i deras funktionshinderspolitiska arbete samt verka för att statistiken inom området förbättras. En viktig utgångspunkt är ansvars- och finansieringsprincipen.

Boende i gruppboende eller bostad med särskild service

I mars 2020 gav regeringen en utredare i uppdrag att se över reglerna och klargöra rättsläget för boende med särskild service enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Syftet med översynen är att den enskilde inte ska drabbas av merkostnader för sitt boende på grund av sin funktionsnedsättning. Uppdraget ska redovisas senast den 23 mars 2021.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tabell 5.2 Anslagsutveckling 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tusental kronor

2019	Utfall	60 051	Anslagssparande	884
2020	Anslag	60 896 ¹	Utgiftsprognos	61 151
2021	Förslag	61 564		
2022	Beräknat	62 031 ²		
2023	Beräknat	62 733 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 61 564 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 61 565 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas av Myndigheten för delaktighets (MFD) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 5.3 Förändringar anslagsnivån 2021–2023 för 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	60 896	60 896	60 896
Pris- och löneomräkning ²	788	1 256	1 959
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-120	-120	-120
- Generell besparing i statsförvaltningen	-120	-120	-120
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	61 564	62 031	62 733

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 120 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 61 564 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Myndigheten för delaktighet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 62 031 000 kronor respektive 62 733 000 kronor.

5.6.2 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tabell 5.4 Anslagsutveckling 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tusental kronor

2019	Utfall	187 786	Anslagssparande	956
2020	Anslag	188 742 ¹	Utgiftsprognos	188 525
2021	Förslag	188 742		
2022	Beräknat	188 742		
2023	Beräknat	188 742		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till funktionshindersorganisationer för att stödja organisationerna i deras arbete för att personer med funktionsnedsättning ska uppnå full delaktighet och jämlikhet i samhället.

Regeringens överväganden**Tabell 5.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	188 742	188 742	188 742
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	188 742	188 742	188 742

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 188 742 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Bidrag till funktionshindersorganisationer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 188 742 000 kronor för respektive år.

6 Politik för sociala tjänster

6.1 Mål för området

Politiken för sociala tjänster omfattar följande övergripande av riksdagen beslutade mål:

Omsorg om äldre

Äldre ska

- kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
- kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
- bemötas med respekt,
- ha tillgång till god vård och omsorg, och
- erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg.

Individ- och familjeomsorg

- att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer, och
- att stärka skyddet för utsatta barn.

Personer med funktionsnedsättning

- Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma utveckling och resultat inom områdena används ett antal resultat- och bakgrundsindikatorer. I de fall redovisningen inte uppdelas på kön finns ingen sådan information tillgänglig. Ansvar för verksamhetsområdet ligger främst hos kommunerna. En rad olika åtgärder, såväl statliga som kommunala påverkar måluppfyllelsen.

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att minska effekterna av pandemin, t.ex. gett Socialstyrelsen i uppdrag att sprida information om det nya coronaviruset till all personal inom socialtjänstens verksamhetsområden inkluderat lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, och assistansverksamhet. I resultatredovisningen beaktas även resultatet av åtgärder som vidtagits under 2020 i den utsträckning det finns relevant data och underlag tillgängligt.

Omsorg om äldre

De resultat- och bakgrundsindikatorer som används exemplifierar och följer utvecklingen inom äldreområdet. Följande indikatorer används:

- medellivslängd i befolkningen,
- andel äldre som uppger att de är ganska eller mycket nöjda med hemtjänsten eller särskilt boende,
- bemötande, förtroende och trygghet i äldreomsorgen,
- andel äldre som upplever inflytande och tillräckligt med tid i utförandet i hemtjänst eller särskilt boende,
- riskförebyggande åtgärder i särskilt boende,
- fallskador bland personer 80 år och äldre,
- olämpliga läkemedel i gruppen 75 år och äldre (i särskilt boende eller hemtjänst).

I år har två indikatorer tagits bort. Den första är Andel av befolkningen och antal personer 65 år och äldre med insatsen hemtjänst. Den andra är Andel av befolkningen och antal personer 65 år och äldre boende i särskilda boendeformer. I stället har två andra indikatorer tillkommit: Andel äldre som uppger att de är ganska eller mycket nöjda med hemtjänsten eller särskilt boende och Andel äldre som upplever inflytande och tillräckligt med tid i utförandet i hemtjänst eller särskilt boende. Dessa nya indikatorer bedöms bättre svara mot de fem målen för omsorgen om äldre.

Individ- och familjeomsorg

Följande indikatorer används för att följa utvecklingen:

Den sociala barn- och ungdomsvården:

- antal öppenvårdsinsatser och öppenvårdsform,
- antal placerade barn samt placeringsform,
- andel 17-åringar (flickor respektive pojkar) som varit placerade i familjehem eller hem för vård eller boende (HVB) under årskurs 9 och har behörighet att söka till nationellt program i gymnasieskolan,
- antal anställda handläggare med socionomexamen och minst ett års yrkeserfarenhet av socialt arbete med barnutredningar, minst tre års erfarenhet av barnutredningar, mer än fem års erfarenhet av barnutredningar samt andel konsulthandläggare (årsarbete) inom social barn- och ungdomsvård.

Ekonomiskt bistånd:

- antal mottagare och utbetalning av ekonomiskt bistånd,
- andel av biståndsmottagare som är långvariga mottagare (10–12 månader under ett kalenderår),
- andel kommuner som har en aktuell överenskommelse om samverkan med Arbetsförmedlingen.

Missbruks- och beroendevården:

- tillgängligheten till socialtjänstens missbruks- och beroendevård utifrån väntetider.

Hemlöshet:

- antal personer i olika typer av hemlöshet,
- typ av insats för beviljat bistånd vid hemlöshet.

Brottsutsatta:

- antal kommuner som gör systematiska uppföljningar av insatser för brottsoffer,
- antal kommuner som använder standardiserade bedömningsinstrument för våld i nära relationer,

- antal kommuner som har rutiner för att säkra rätten till skolgången för barn i skyddat boende.

Familjerätt:

- antal barn som är föremål för familjerättsliga insatser inom socialtjänsten.

Personer med funktionsnedsättning

Inom avsnittet Funktionshinderspolitik (avsnitt 5) redovisas främst det sektorsövergripande arbetet för att genomföra och följa upp funktionshinderspolitiken.

I resultatavsnittet som följer redovisas stödinsatser till personer med funktionsnedsättning.

För att bedöma och redovisa utvecklingen och resultaten inom området används ett antal resultatindikatorer. Dessa indikatorer är nedbrutna på kvinnor och män respektive flickor och pojkar enligt följande:

- antal personer med funktionsnedsättning med insatser enligt LSS och SoL och kostnader för detta,
- andel personer som uppger att de får bestämma över saker som är viktiga och som känner trivsel och trygghet i gruppboende och serviceboende enligt LSS,
- antal anmälningar enligt SoL och LSS,
- antal personer och antal beviljade timmar med assistansersättning och kostnader för assistansersättning, och
- antal personer som beviljats bilstöd och kostnader för bilstöd.

6.3 Resultatredovisning

Omsorg om äldre

Kostnadsutvecklingen i äldreomsorgen

Den största delen av kommunernas kostnader för vård och omsorg om äldre är särskilt boende. Vid en jämförelse med 2018 kan det konstateras att kommunernas sammanlagda kostnader har ökat med 1,7 miljarder kronor.

Tabell 6.1 Kommunens kostnader för vård och omsorg om äldre

Miljarder kronor

	2015	2016	2017	2018	2019
Vård och omsorg i ordinärt boende	47,6	48,9	50,7	52,8	53,6
Vård och omsorg i särskilt boende	64,4	66,9	69,3	71,8	72,7
Öppen verksamhet	1,6	1,6	1,7	1,7	1,7
Totalt	113,6	117,4	121,7	126,3	128,0

Källa: Statistiska centralbyrån, Statistikdatabasen Kommunernas och regionernas verksamhetsindelade bokslut, 2019, Rikstotal, RS för kommuner. Siffrorna för 2019 härrör från juni 2020 och är preliminära.

Medellivslängden ökar

Den långsiktiga trenden i Sverige är att medellivslängden ökar och att männens livslängd ökar mer än kvinnornas. Sedan 1980 har männens medellivslängd ökat med närmare 8 år och är nu 80,8 år, medan kvinnornas medellivslängd har ökat med lite drygt 5 år och är 84,3 år (Socialstyrelsen, Vård och omsorg om äldre, lägesrapport 2020).

Tabell 6.2 Medellivslängd efter kön och årsintervall

	2006-2010	2007-2011	2008-2012	2009-2013	2010-2014	2011-2015	2012-2016	2013-2017	2014-2018	2015-2019
män	79,12	79,34	79,52	79,72	79,93	80,08	80,24	80,41	80,55	80,75
kvinnor	83,16	83,32	83,43	83,55	83,69	83,79	83,88	83,99	84,10	84,24

Källa: Statistiska centralbyrån, Statistikdatabasen, befolkningsstatistik.

Fortsatt stöd för utveckling av kvalitet i vård och omsorg om personer med demenssjukdom

I maj 2018 antog regeringen en nationell strategi för omsorg om personer med demenssjukdom. Målet med den nationella strategin är att personer med demenssjukdom ska kunna åldras i trygghet och med ett bibehållet oberoende. I den nationella strategin identifieras sju strategiska områden för att långsiktigt kunna förbättra förhållandena för de som drabbas av demenssjukdom och för deras anhöriga. De sju områdena är samverkan mellan hälso- och sjukvård och social omsorg, personal, kunskap och kompetens, uppföljning och utvärdering, anhöriga och närstående, samhälle samt digitalisering och välfärdsteknik.

Socialstyrelsen har i uppdrag att följa upp och långsiktigt hantera strategiska frågor inom ramen för denna nationella strategi. En delrapport från Socialstyrelsen lämnas senast 30 september 2020.

I juni 2019 publicerade Socialstyrelsen Ett standardiserat insatsförlopp vid demenssjukdom – en modell för mångprofessionell samverkan för personcentrerad vård och omsorg vid demenssjukdom. Modellen syftar till att ge hälso- och sjukvård och socialtjänst stöd för att förbättra samverkan och utveckla ett systematiskt arbetssätt kring personer med demenssjukdom. Svenskt Demenscentrum och fem kommuner beviljades under 2019 medel av regeringen för att tillsammans påbörja ett projekt med syfte att införa det standardiserade insatsförloppet för personer med demenssjukdom i de fem kommunerna. Svenskt Demenscentrum har även tagit fram en ny omarbetad basutbildning ”Demens ABC 2.0” samt vidareutvecklat och spridit utbildningsmodellen Stjärnmärkt.

Kvalitetsregistret BPSD-registret (beteendemässiga störningar och psykologiska symtom vid demenssjukdom) har av regeringen beviljats medel och bl.a. utvecklat indikatorer samt tagit fram utbildningsmaterial för att höja kunskapen om registret. Svenska Demensregistret har beviljats medel för att kunna fortsätta arbetat med att implementera en ny modul för hemsjukvård och omsorgsinsatser. En uppföljning visar att en förbättring skett inom den personcentrerade vården för de enheter som deltog i ett pilotprojekt året innan, då modulen utvärderades. Vidare har Socialstyrelsen under våren 2020 publicerat ett kunskapsstöd om covid-19 vid demenssjukdom samt på regeringens uppdrag tagit fram en vägledning för dagverksamhet för personer som har en demenssjukdom.

Satsning för att motverka ensamhet bland äldre och för ökad kvalitet i vården och omsorgen om personer med demenssjukdom

För 2020 har regeringen avsatt 610 miljoner kronor i ett brett stöd till landets kommuner. Dessa medel kan bl.a. användas till att motverka ensamhet bland äldre och till att öka kvaliteten i vården och omsorgen om personer med demenssjukdom.

Samordnad vård och omsorg

Regeringen beslutade 2019 att bevilja 12 miljoner kronor till Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, för att stödja samverkan och införande av nya rutiner och arbetssätt med anledning av den nya lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från sluten

hälso- och sjukvård (S2019/01539/FST). För att ytterligare stärka förutsättningarna för samverkan mellan huvudmännen och verksamhetsområdena har regeringen tillsatt utredningen om sammanhållen information inom vård och omsorg (S 2019:01). Utredningen rapporterar senast den 21 maj 2021.

Socialstyrelsen har initierat en rad olika projekt för att genomföra en åtgärdsplan för kommunalt finansierad hälso- och sjukvård. Det handlar bl.a. om stöd till samverkan och att utveckla mål och nyckeltal för en god kommunal hälso- och sjukvård (Kommunalt finansierad hälso- och sjukvård – delredovisning, Socialstyrelsen 2020).

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har regeringens uppdrag att följa genomförandet av den nya lagen om samverkan vid utskrivning för slutna hälso- och sjukvård och konstaterar att patienter skrivs ut snabbare från sjukhusen sedan lagen infördes 2018 och att samverkan har förbättrats (Rapport 2020:4). Myndigheten menar samtidigt att det finns ett behov av att fortsätta utveckla samverkan mellan och inom huvudmännen, både före, under och efter utskrivningen. Myndigheten framhåller vidare att utskrivningsprocessen behöver utvecklas ytterligare, och att det behövs mer kunskap om hur lagen påverkar vård- och omsorgskvaliteten för patienter och brukare.

De flesta är nöjda med hemtjänst och äldreboende

De allra flesta äldre är fortsatt nöjda med den vård och omsorg som ges i hemtjänst och särskilt boende. Det framkommer av ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?”, Socialstyrelsens årliga enkätundersökning. Undersökningen riktar sig till alla personer 65 år och äldre som bor i ordinärt boende med stöd av hemtjänst eller bor på permanentt särskilt boende.

Tabell 6.3 Andel äldre som uppger att de är ganska eller mycket nöjda med hemtjänsten

Procent	2013*	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Män	90	89	89	90	90	89	89
Kvinnor	89	89	89	89	89	88	87
Totalt	89	89	89	89	89	88	88

* Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? byggde fram till 2012 på NKI (nöjd kund index) och från 2013 blev det en total undersökning.

Källa: Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? 2010–2019, Socialstyrelsen.

Tabell 6.4 Andel äldre som uppger att de är ganska eller mycket nöjda med särskilt boende

Procent	2013*	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Män	82	82	81	82	82	81	80
Kvinnor	83	83	83	83	83	82	81
Totalt	83	83	82	83	82	81	81

* Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? byggde fram till 2012 på NKI (nöjd kund-index) och från 2013 blev det en total undersökning.

Källa: Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? 2010–2019, Socialstyrelsen.

Bemötande, förtroende och trygghet i princip oförändrat

Socialstyrelsen mäter årligen andelen äldre som uppger att de bemöts på ett bra sätt, känner förtroende för personal och upplever trygghet i ordinärt boende med hemtjänst respektive särskilt boende. Sedan 2015 har resultaten försämrats något, även om något fler 2019 uppgav att de bemöts på ett bra sätt, känner förtroende för personal och upplever trygghet i hemtjänsten jämfört med 2018. Samtidigt är det stor

spridning mellan kommuner, andelen positiva svar varierar mellan 14 och 59 procent inom hemtjänsten och mellan 19 och 60 procent i särskilt boende.

Tabell 6.5 Andel äldre som uppger att de bemöts på ett bra sätt av personalen, känner förtroende för personal och upplever trygghet i hemtjänsten

Procent	2015*	2016	2017	2018	2019
Män	41	41	37	38	39
Kvinnor	39	38	35	35	36
Totalt	40	39	36	36	37

*Indikator (index) redovisades i Öppna jämförelser- Vård och omsorg om äldre första gången 2015. Tidigare år har resultat som handlar om bemötande respektive trygghet redovisats som separata indikatorer i Öppna jämförelser-Vård och omsorg om äldre.

Källa: Vad tycker äldre om äldreomsorgen? åren 2015–2019, Socialstyrelsen.

Tabell 6.6 Andel äldre som uppger att de bemöts på ett bra sätt av personalen, känner förtroende för personal och upplever trygghet i särskilt boende

Procent	2015*	2016	2017	2018	2019
Män	40	38	37	38	37
Kvinnor	41	39	38	39	39
Totalt	40	38	38	38	38

*Indikator (index) redovisades i Öppna jämförelser- Vård och omsorg om äldre första gången 2015. Tidigare år har resultat som handlar om bemötande respektive trygghet redovisats som separata indikatorer i Öppna jämförelser-Vård och omsorg om äldre.

Källa: Vad tycker äldre om äldreomsorgen? åren 2015–2019, Socialstyrelsen.

Personalkontinuitet

En kvalitetsaspekt vid vård och omsorg om äldre kvinnor och män är kontinuitet. Personalkontinuitet innebär att den äldre, i största möjligaste mån, får vård och omsorg av samma personal. Socialstyrelsen mäter årligen hur många personer en äldre person med hemtjänst möter under en tvåveckorsperiod. De senaste tio åren har det skett en gradvis försämring från 13 personer 2010 till 16 personer 2019. Det finns dock skillnader mellan kommunerna och siffran varierar från 7 till 25 personer (Öppna jämförelser 2019 – Vård och omsorg om äldre, Socialstyrelsen 2020).

Tabell 6.7 Antalet hemtjänstpersonal som den enskilde möter under en 14-dagarsperiod

Antal	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Totalt	13	13	13	14	15	15	15	15	15	16

Källa: Kommun- och landstingsdatabasen (Kolada), Sveriges Kommuner och Regioner, SKR.

Möjlighet att påverka

Inflytande och delaktighet är grundläggande faktorer för att en äldre kvinna eller man ska kunna påverka sin livssituation och behålla sitt självbestämmande. Män upplever i något högre grad än kvinnor att det är möjligt att påverka hemtjänstens utförande.

Tabell 6.8 Andel äldre som upplever inflytande och tillräckligt med tid i utförandet i hemtjänst

Procent	2015*	2016	2017	2018	2019
Män	51	50	50	53	53
Kvinnor	48	47	48	50	49
Totalt	49	48	49	51	50

*Indikator (index) redovisades i Öppna jämförelser–Vård och omsorg om äldre första gången 2015. Tidigare år har resultat som handlar om inflytande och tillräckligt med tid redovisats som separata indikatorer i Öppna jämförelser–Vård och omsorg om äldre.

Källa: Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? åren 2015–2019, Socialstyrelsen.

Tabell 6.9 Andel äldre som upplever inflytande och tillräckligt med tid i utförandet i särskilt boende

Procent	2015*	2016	2017	2018	2019
Män	41	40	41	43	42
Kvinnor	40	40	41	42	42
Totalt	40	40	41	42	42

*Indikator (index) redovisades i Öppna jämförelser–Vård och omsorg om äldre första gången 2015. Tidigare år har resultat som handlar om inflytande och tillräckligt med tid redovisats som separata indikatorer i Öppna jämförelser–Vård och omsorg om äldre.

Källa: Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? åren 2015–2019, Socialstyrelsen.

Tillgänglighet när det gäller särskilda boendeformer

Väntetiden på att få flytta till ett särskilt boende för äldre har ökat det senaste året. På riksnivå var antalet väntedagar 2019 i genomsnitt 67 dagar. Spridningen mellan kommunerna var stor (Socialstyrelsen, vård- och omsorg om äldre, lägesrapport 2020). Regeringen har under 2019 gett Socialstyrelsen i uppdrag att på nationell nivå beskriva behoven av och tillgången till platser, dels i särskilt boende för äldre, dels i biståndsbedömt trygghetsboende enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. I uppdraget ingår att analysera vad som utmärker de kommuner som har brist på särskilda boendeformer för äldre jämfört med de kommuner som inte har brist. Utifrån aktuellt kunskapsläge ska myndigheten också ge förslag på hur utvecklingen av antalet platser kan följas framöver. Socialstyrelsen ska senast den 31 januari 2021 redovisa uppdraget till Regeringskansliet

Tabell 6.10 Väntetid till särskilt boende för äldre

	2015	2016	2017	2018	2019
Antal dagar	57	57	56	53	67

Källa: Kolada.

2020 års bostadsmarknadsenkät från Boverket visar att 109 kommuner hade ett underskott på särskilda boendeformer för äldre, vilket är en minskning med året innan. Sedan 2014 har antalet kommuner som uppgett att de har ett underskott på särskilda boendeformer för äldre varierat från 77 till 127.

Tabell 6.11 Tidsserie: Läget på bostadsmarknaden gällande särskilda boendeformer (SÄBO) för äldre personer

Utbud av särskilda bostäder för äldre. Antal kommuner.	BME 2011	BME 2012	BME 2013	BME 2014*	BME 2015	BME 2016	BME 2017	BME 2018	BME 2019	BME 2020
Underskott	0	0	0	77	122	109	125	116	127	109
Balans	0	0	0	182	143	149	143	143	134	140
Överskott	13	16	24	23	16	21	15	12	19	28
Ej svarat	0	0	0	8	9	11	7	19	10	13

*Fram till BME 2013 ställdes ej frågan om underskott/balans, varför endast svar på frågan om överskott kan redovisas.

Källa: Boverkets bostadsmarknadsenkät 2011–2020.

Den 15 november 2016 trädde förordningen (2016:848) om statligt stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer, i kraft. Stöd lämnas för ny- och ombyggnad av särskilda boendeformer för äldre, för ny- och ombyggnad av hyresbostäder för äldre på den ordinarie bostadsmarknaden samt för anpassning av gemensamma utrymmen i befintliga hyres- eller bostadsrättshus. Stöd får även lämnas för biståndsbedömt trygghetsboende. Under 2019 avsattes 695,5 miljoner kronor till ändamålet och drygt 580 miljoner kronor betalades ut till 74 företag. För 2020 avsattes 500 miljoner kronor i investeringsstöd.

Biståndsbedömt trygghetsboende

I april 2019 infördes en ny biståndsbedömd särskild boendeform för äldre – biståndsbedömt trygghetsboende för äldre. Insatsen syftar till att öka tryggheten för äldre personer som inte är trygga med att bo kvar hemma. Målgruppen behöver inte vård och omsorg dygnet runt, utan insatsen syftar till att bryta isoleringen och öka tryggheten genom bl.a. gemensamma måltider och aktiviteter. Den 31 december 2019 hade det till Inspektionen för vård och omsorg, IVO, kommit in åtta ansökningar om tillstånd för biståndsbedömt trygghetsboende. En av dessa hade fått beslut om bifall och resterande sju utreddes fortfarande (Socialstyrelsen, vård och omsorg om äldre, lägesrapport 2020).

Bemanning och kompetens

Socialstyrelsen publicerade 2019 en uppföljning av den så kallade bemanningssatsningen inom äldreomsorgen. Regeringen satsade under perioden 2015–2018 totalt 7 miljarder kronor för att öka bemanningen inom äldreomsorgen. Socialstyrelsen bedömer i slutrapporten att satsningen har bidragit till såväl ökad trygghet och kvalitet för den enskilde som utrymme för personalen att tillbringa mer tid med den enskilde. Enligt Socialstyrelsen beräknas satsningen ha finansierat i genomsnitt 4 800 årsarbetare. Medlen har främst använts till att öka tillgången på personal som arbetar nära de äldre, t.ex. vårdbiträden, undersköterskor, fysioterapeuter, arbetsterapeuter, dietister och arbetsledare på verksamhetsnivå. Den ökade bemanningen har kommit till användning inom såväl hemtjänst som särskilt boende, korttidsboende och dagverksamhet, och både kommunala och enskilda utförare har tagit del av medlen. Kommunerna har genom den ökade bemanningen bl.a. kunnat skapa team för trygg och säker hemgång efter sjukhusvistelse, öka bemanningen nattetid och vid måltider och öka kontinuiteten i bemanningen (Socialstyrelsen, vård- och omsorg om äldre, lägesrapport 2020).

Det finns i dag drygt 180 000 yrkesverksamma undersköterskor. Utredningen om reglering av yrket undersköterska lämnade i april 2019 sitt slutbetänkande Stärkt kompetens i vård och omsorg (SOU 2019:20) med förslag om att den som har en

undersköterskeexamen eller motsvarande kompetens efter ansökan ska få ett bevis om rätt att få använda denna yrkestitel på hälso- och sjukvårdens område, socialtjänstens område eller enligt LSS. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Äldreomsorgslyft för att stärka kompetensen

Regeringen beslutade i maj 2020 om att ett äldreomsorgslyft ska genomföras. Syftet är att stärka kompetensen inom kommunalt finansierad vård och omsorg om äldre genom att ge ny och befintlig personal möjlighet att genomgå utbildning till vårdbiträde eller undersköterska på betald arbetstid. Staten kommer att finansiera kostnaden för den tid den anställde är frånvarande på grund av studier. Satsningen planeras att sammanlagt omfatta ca 2,2 miljarder kronor under 2020 och 2021.

Nationell samordnare stöder kompetensförsörjning och främjar en god arbetsmiljö

Regeringen tillsatte hösten 2019 en särskild utredare, en nationell samordnare, för att stödja kommunerna i deras arbete med att skapa förutsättningar för en hållbar kompetensförsörjning inom den kommunalt finansierade vården och omsorgen om äldre. En viktig aspekt är att tillsättandet av den nationella samordnaren avser att stödja huvudmännen i deras situation, inte att överta ansvaret. Samordnaren ska bl.a. initiera förändringsarbete i kommunalt finansierade verksamheter inom vård och omsorg i syfte att göra det möjligt att behålla och rekrytera personal, såväl kvinnor som män, föreslå och förmedla goda exempel på ändamålsenliga och kostnadseffektiva välfärdstekniska lösningar samt bidra till forum för erfarenhetsutbyte mellan kommuner för en god arbetsmiljö. Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2021.

Förebyggande insatser för att undvika fall bland äldre

Fallolyckor utgör ca 70 procent av alla olycksfall, vilket motsvarar 69 000 personer fördelat på 40 000 kvinnor (58 procent) och 29 000 män (42 procent). I åldersgruppen 80 år och äldre har antalet personer per 1 000 invånare som drabbas av fallskador legat mellan 58 och 61 de senaste tio åren. Livsmedelsverket har under hösten 2019 publicerat råd för att främja hälsosamma matvanor och förebygga fall hos äldre kvinnor och män. Myndigheten har mellan 2018 och 2019 haft i uppdrag att ta fram och sprida kunskapsstöd kring såväl mat och måltider som fallprevention, både till verksamheter för äldre och till äldre kvinnor och män själva.

**Tabell 6.12 Fallskador bland personer 80 år och äldre
(Antal personer per 1 000 invånare)**

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Män	-	-	-	48	48	48	47	47	47	48
Kvinnor	-	-	-	68	69	69	68	67	66	67
Totalt	58	59	60	61	61	61	60	60	58	59

Källa: Socialstyrelsen, Patientregistret.

RisKFörebyggande åtgärder i särskilt boende

Arbetet med att förebygga fall, undernäring, trycksår och nedsatt munhälsa är en viktig del i en säker vård och omsorg av äldre. Inom ramen för överenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om Patientsäkerhet, nationella kvalitetsregister m.m. 2020 stödjer regeringen bl.a. Senior Alert, som är ett nationellt kvalitetsregister och ett verktyg för att stödja vårdprevention, prevention för äldre personer som riskerar att falla, få trycksår, minska i vikt, utveckla ohälsa i munnen

och/eller har problem med blåsdysfunktion. På riksnivå arbetade 62 procent av kommunerna systematiskt med att identifiera och åtgärda risker för de boende 2019. (Socialstyrelsen 2020, Öppna jämförelser Vård och omsorg om äldre 2019).

Tabell 6.13 Andel personer 65 år och äldre som erhållit riskförebyggande åtgärder i särskilt boende

Procent	2014	2015	2016	2017	2018*	2019
Män	55	54	60	56	61	62
Kvinnor	55	55	63	56	61	62
Totalt	55	55	62	56	61	62

* Ny mätperiod från 2018, därmed ej helt jämförbart med tidigare år.

Källa: Socialstyrelsen.

Färre olämpliga läkemedel förskrivs till äldre

Kvaliteten i läkemedelsbehandlingen för äldre har förbättrats på flera sätt mellan 2005 och 2018, enligt Socialstyrelsens lägesrapport om vård och omsorg om äldre 2020. Den positiva trenden har hållit i sig även 2019 när det exempelvis gäller olämpliga läkemedel, som jämfört med 2018 minskat ytterligare för gruppen 75 år och äldre både i särskilt boende och med hemtjänst. Skillnaderna mellan kommunerna är dock fortsatt stora t.ex. vad gäller förskrivning av tio preparat eller fler, eller förskrivning av olämpliga läkemedel. När det gäller förskrivning av tio eller fler preparat till en enskild person på särskilt boende varierar det mellan 0 procent och drygt 50 procent. I fråga om förskrivning av olämpliga läkemedel på särskilt boende varierar det mellan 0 procent och knappt 28 procent (Öppna jämförelser 2019, vård och omsorg om äldre).

Tabell 6.14 Olämpliga läkemedel i gruppen 75 år och äldre i särskild boende

Procent	2015*	2016	2017	2018**	2019
Män	9,7	9,1	8,7	9,0	8,2
Kvinnor	9,2	8,7	8,1	8,5	7,8
Totalt	9,4	8,8	8,3	8,7	7,9

* Indikatorn redovisades uppdelat på ordinärt och särskilt boende i Öppna jämförelser-Vård och omsorg om äldre första gången 2015. Tidigare år var resultat sammanslaget för boendeformerna.

** År 2018 reviderades indikatorn i Öppna jämförelser-Vård och omsorg om äldre, enligt revidering i indikatorer för god läkemedelsterapi hos äldre, där ett antal läkemedel tillkom till indikatorn. Indikatorn är därmed från 2018 inte helt jämförbara med tidigare år.

Källa: Läkemedelsregistret, Socialstyrelsen; Registret över socialtjänstinsatser till äldre och personer med funktionsnedsättning, Socialstyrelsen.

Tabell 6.15 Olämpliga läkemedel i gruppen 75 år och äldre med hemtjänst

Procent	2015*	2016	2017	2018**	2019
Män	9,9	9,1	8,6	9,5	8,8
Kvinnor	11,4	10,6	10,1	11,0	10,4
Totalt	10,9	10,1	9,6	10,5	9,8

* Indikatorn redovisades uppdelat på ordinärt och särskilt boende i Öppna jämförelser-Vård och omsorg om äldre första gången 2015. Tidigare år var resultat sammanslaget för boendeformerna.** År 2018 reviderades indikatorn i Öppna jämförelser-Vård och omsorg om äldre, enligt revidering i indikatorer för god läkemedelsterapi hos äldre, där ett antal läkemedel tillkom till indikatorn. Indikatorn är därmed från 2018 inte helt jämförbara med tidigare år.

Källa: Läkemedelsregistret, Socialstyrelsen, Registret över socialtjänster till äldre och personer med funktionsnedsättning, Socialstyrelsen.

Hemtjänst i vistelsekommuner

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den skyndsamt ska bereda ett lagförslag som innebär en tidsbegränsad möjlighet för en vistelsekommun att neka hemtjänst för

personer med en annan bosättningskommun och återkomma till riksdagen (bet. 2019/20:SoU24, rskr. 2019/20:291). Den lagändring som riksdagen anfört är komplicerad och förutsätter en grundlig juridisk analys. Givet att lagändringen skulle vara tillfällig och gälla under sommaren 2020 bedömer regeringen att detta inte är möjligt att hinna genomföra. Frågan om behovet av ändringar i socialtjänstlagen har varit aktuell under våren men de signaler regeringen hittills har fått tyder på att kommunerna själva har lyckats lösa detta genom dialog. Regeringen avser inte att gå riksdagen till mötes i denna fråga. Regeringen anser i och med detta att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Individ- och familjeomsorg

Den sociala barn- och ungdomsvården

Öppna insatser ökar

Socialnämnden ansvarar för att det finns tillgång till öppna insatser för att kunna möta barns, ungas och vårdnadshavares olika behov. Socialtjänstlagen innehåller bestämmelser om insatser i form av bl.a. kontaktperson och kontaktfamilj. Det kan handla om stöd för att förebygga psykosociala svårigheter längre fram eller rikta sig till en viss målgrupp utifrån en redan identifierad och påtaglig problematik. Insatsen är oftast frivillig och kan riktas direkt till barnet eller den unge eller till vårdnadshavare utifrån tanken att insatsen därigenom gynnar barnet. Den 1 november 2018 hade knappt 33 800 barn och unga minst en biståndsbedömd öppenvårdsinsats (Socialstyrelsens lägesrapport 2020).

Tabell 6.16 Antal barn med behovsprövade öppenvårdsinsatser

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Flickor	12 474	12 467	12 378	12 846	13 676	14 275	13 865		14 954
Pojkar	15 832	15 808	15 792	16 240	17 372	18 299	17 827		18 814
Totalt	28 306	28 277	28 170	29 086	31 048	32 574	31 692		33 768

Källa: Socialstyrelsen; Barn och unga registret, mängdstatistik, mättdag 1 nov.

Barn i heldygnsvård ökar

Antalet barn och unga placerade i samhällsvård ökar. Under 2018 fick 38 800 barn och unga någon gång en insats i form av heldygnsvård enligt SoL eller insatser enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU. Knappt 30 procent av de barn som placerades i samhällsvård var ensamkommande. Från och med 2018 ingår även asylsökande i statistiken. Eftersom dessa inte ingick tidigare kan statistiken inte jämföras med tidigare år. Även information om huruvida barnet varit ensamkommande samlas nu in. Cirka 70 procent av samtliga beslutade heldygnsinsatser omfattade unga 15–20 år (Socialstyrelsens lägesrapport 2020).

Tabell 6.17 Antal barn som blivit placerade (SoL eller LVU) i heldygnsvård

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Flickor	10 865	10 902	11 711	12 308	11 913	12 437	12 336		12 496
Pojkar	14 029	15 347	17 857	20 254	16 796	17 511	18 174		26 329
Totalt	24 894	26 249	29 568	32 562	28 709	29 948	30 510		38 825

Källa: Socialstyrelsen; Barn och unga registret, individstatistik. 2010–2013 Samtliga barn, 2014–2016 Enbart med korrekta personnummer (osäker kvalitet 2015), 2017 Register saknas, 2018 Samtliga barn, LVU inklusive omedelbart omhändertagande. Insats någon gång under respektive år.

Placeringar inom den statligt bedrivna ungdomsvården

Inför 2019 beslutade SiS om totalt 731 platser vid 23 ungdomshem, vilket var en ökning med 14 platser eller 2 procent jämfört med året innan. Antalet platser ökade

med 3 procent för pojkar och minskade med 2 procent för flickor. För slutna ungdomsvård ökade platserna med 17 procent.

Tabell 6.18 Avslutad vård vid SiS ungdomshem

	2015	2016	2017	2018	2019
LVU, SoL					
Antal utskrivningar efter vård enligt LVU					
Flickor	411	429	380	409	410
Pojkar	833	796	732	728	846
Antal utskrivningar efter vård enligt SoL					
Flickor	11	7	7	4	1
Pojkar	18	11	11	19	7
Genomsnittligt antal vård dygn vid utskrivning LVU och SoL					
Flickor	160	151	164	161	135
Pojkar	156	175	195	191	177
Samtliga					
Antal utskrivningar efter vård enligt LVU, SoL	1 273	1 243	1 130	1 160	1 264
Genomsnittligt antal vård dygn vid utskrivning LVU och SoL	157	166	184	180	163
LSU					
Samtliga					
Antal frigivningar efter vård enligt LSU	46	47	69	77	59
Genomsnittlig strafftid för frigivna, månader	9,0	9,7	10,0	9,8	10,4

Källa: KIA.

Under 2019 har antalet utskrivningar ökat i förhållande till 2018. Ökningen avser pojkar medan antalet utskrivningar när det gäller flickor ligger på samma nivå som 2018. Vårdtiderna minskade under 2019 i jämförelse med 2017–2018. Minskningen gäller både flickor och pojkar även om den är större när det gäller flickor.

Under året frigavs 59 ungdomar från slutna ungdomsvård, vilket är en minskning från 2018. Genomsnittlig strafftid var 10,4 månader, vilket är en ökning och den längsta under mätperioden. Antalet vård dygn inom den slutna ungdomsvården (LSU) har ökat med över 9 procent jämfört med föregående år vilket i huvudsak beror på fler domar. Genomsnittligt antal vårdade ungdomar inom den slutna ungdomsvården uppgick till 63, vilket är 6 personer fler än under 2017.

Av de beslutade platserna var 659 till för vård enligt LVU, varav 31 procent för flickor, 66 procent för pojkar och 3 procent för både pojkar och flickor. För ungdomar i slutna ungdomsvård fanns 58 platser avsatta.

Genomlysning av SiS

I mars 2020 presenterade Statskontoret en myndighetsanalys över Statens institutionsstyrelse (SiS). Statskontoret konstaterar att det finns variationer i hur institutionerna bedriver verksamheten och att SiS har svårt att erbjuda vård som är anpassad efter alla de målgrupper som kommer till myndigheten. Därför föreslår Statskontoret att SiS bör utveckla uppföljningen av vårdens innehåll och kvalitet samt uppföljningen av sin samverkan med regionerna för att förbättra förutsättningarna för en god eftervård.

Även tillsynsmyndigheterna Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och Justitieombudsmannen (JO) har i sina inspektioner vid SiS noterat bl.a. bristande kompetens och bemanning och brister i vårdinnehåll.

Placerade barns skolgång

Skolan är den enskilt viktigaste faktorn för hur det går för placerade barn senare i livet. Unga som är placerade i samhällsvård fullgör dock gymnasiestudier i betydligt lägre utsträckning än andra unga. 43 procent av unga kvinnor och 34 procent av unga män som var placerade hela åk 9 hade avslutat treårigt program i gymnasieskolan vid 20 års ålder 2018. Detta kan jämföras med jämnåriga som inte varit placerade, där andelen var 81 respektive 75 procent (Socialstyrelsens lägesrapport 2020).

Tabell 6.19 Andel som har treårig gymnasieutbildning (inkl. dem utan slutbetyg) vid 20 års ålder bland personer som var placerade under hela årskurs nio

Procent	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Flickor	46,9	39,5	38,0	47,9	42,6	40,4	42,6	44,0	42,8
Pojkar	36,1	36,1	37,7	33,5	34,7	34,8	34,1	32,0	34,3
Totalt	41,4	37,7	37,9	40,6	38,2	37,4	37,6	36,6	37,9

Källa: Registret över insatser för barn och unga, Socialstyrelsen och Utbildningsregistret, SCB.

Kompetensförsörjningen i socialtjänstens barn- och ungdomsvård är en utmaning

Kompetensförsörjningen inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård har varit en utmaning under flera år. Socialstyrelsens öppna jämförelser visar att andelen anställda handläggare med socionomexamen och minst ett års yrkeserfarenhet av socialt arbete med barnutredningar har minskat något från 78 procent 2018 till 75 procent 2019, medan andelen handläggare med minst tre års erfarenhet av barnutredningar däremot har ökat något från 57 procent till 59 procent och andelen handläggare med mer än fem års erfarenhet av barnutredningar har ökat från 34 procent till 36 procent.

Andelen konsulthandläggare (årsarbete) inom social barn- och ungdomsvård den 1 februari 2019 var 3,4 procent vilket är en minskning från 5,8 procent samma tid 2018. Det är en förbättring jämfört med året innan. Av Socialstyrelsens lägesrapport 2019 framgår att det finns tecken på stabilitet men samtidigt en viss oro inom verksamhetsområdet. Kommunerna vittnar om en fortsatt ansträngd situation med ett stort antal inkommande ärenden samt svårigheter att rekrytera personal, särskilt socialsekreterare.

Tabell 6.20 Andel handläggare med socionomutbildning och minst 3 eller 5 års erfarenhet av barnutredningar*

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Minst 3 års erfarenhet	67	70	-	-	75	59
Minst 5 års erfarenhet	50	49	-	-	34	36

*Könsuppdelad statistik saknas.

Källa: ÖJ.

Insatser för att främja kompetens och stabilitet samt kvalitetsutveckling

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att under 2018 och 2019 stödja huvudmän och yrkesverksamma inom den sociala barn- och ungdomsvården genom insatser för att främja kompetens och stabilitet samt kvalitetsutveckling inom området. Under 2018 fördelades för ändamålet 18 miljoner kronor. Under 2019 fördelades 30 miljoner kronor. Uppdraget slutredovisades i mars 2020. Av slutredovisningen framgår att Socialstyrelsen utgått från socialtjänstens behov av stöd inom både det juridiska och kunskapsutvecklande området och utvecklat stödet till professionen. Socialstyrelsen har även utvecklat stödet till socialtjänsten i arbetet med särskilt utsatta grupper. Myndigheten har bl.a. genomfört en kartläggning av anmälningar om barn som misstänks fara illa och studier av arbetet med sociala insatsgrupper.

Det nationella kunskapscentrumet Barnafrid med uppdraget att samla och sprida kunskap om våld mot barn och andra övergrepp mot barn har genomfört flera aktiviteter under året riktade mot yrkesverksamma inom bl.a. rättsväsende, skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård. Centrumet har exempelvis tillhandahållit utbildningar om barnmisshandel och sexuella övergrepp samt traumafokuserad KBT.

Stärkt bemanning inom den sociala barn- och ungdomsvården

Regeringen har under 2016–2020 avsatt medel för stärkt bemanning inom den sociala barn- och ungdomsvården (S2016/04469/FST). Medelstillelningen omfattar sammanlagt 360 miljoner kronor per år under perioden 2017–2019, samt 150 miljoner kronor 2020. Medlen för att stärka bemanningen och till kompetens- och kvalitetsutveckling syftar till att stärka både verksamheten och förutsättningarna för de flickor och pojkar som befinner sig i den sociala barn- och ungdomsvården. Medlen förväntas också kunna bidra till en bättre arbetsmiljö för de kvinnor som är i majoritet bland personalen. Slutredovisningen ska lämnas till Regeringskansliet senast den 1 juni 2021.

År 2019 har 289 kommuner rekviderat sammantaget 359 miljoner kronor, vilket är fler än 2018 då 285 kommuner rekviderade medel. Av kommunernas återrapporteringar framgår att 251 kommuner har anställt socialsekreterare, 120 kommuner har anställt arbetsledare och 159 kommuner har anställt administratörer.

Närmare 40 kommuner har inte anställt socialsekreterare vilket bl.a. beror på brist på kvalificerade sökanden eller att statsbidraget inte har räckt till. Flera kommuner svarar att de har behövt göra prioriteringar mellan vilka yrkesgrupper som de har haft störst behov av att anställa med bidraget. Exempelvis har några kommuner valt att anställa arbetsledare för att bättre kunna introducera och stödja nyexaminerade socialsekreterare i yrket. Andra kommuner har valt att anställa administratörer i syfte att avlasta och underlätta arbetet för befintliga socialsekreterare och arbetsledare i verksamheten (Stärkt bemanning inom den sociala barn- och ungdomsvården, redovisning av 2019 års statsbidrag Socialstyrelsen).

Insatser för barn och unga med psykisk ohälsa

Undersökningar visar att psykisk ohälsa bland barn och unga ökar. Barn och unga med exempelvis funktionsnedsättning, asylsökande och nyanlända samt hbtq-personer uppgår oftare än andra ett nedsatt psykiskt välbefinnande. De barn och unga som är i behov av insatser från socialtjänsten tillhör i många fall de mest sårbara och utsatta i vårt samhälle.

Regeringen har därför gett Socialstyrelsen i uppdrag att fördela 100 miljoner kronor årligen i statsbidrag till kommuner under 2018–2020 för att stärka socialtjänstens insatser för barn och unga med psykisk ohälsa (S2018/00368/FST). Av delredovisningen av 2019 års statsbidrag för att stärka insatserna för barn och unga med psykisk ohälsa framgick att 290 kommuner rekviderat medel. Av det totala statsbidraget betalades i princip samtliga medel ut till kommunerna. Sammanlagt 45 mottagare återbetalade ca sju procent av medlen, varav fem kommuner återbetalade hela det rekviderade beloppet. Flera kommuner uppgav att medlen betalats ut för sent på året för att kunna användas eller uppgav egen bristfällig planering av insatser.

Enligt Socialstyrelsen har en stor andel av kommunerna använt medlen till att stärka socialtjänstens insatser till barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa, för att stärka samverkan mellan kommunernas egna verksamheter och för kompetensutveckling. Ungas psykiska hälsa beskrivs även i utgiftsområde 17, avsnitt 1 Ungdomspolitik och i utgiftsområde 9, avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Integrerade vårdformer inom SiS

Barn och unga som vårdas vid SiS institutioner med stöd av LVU har ofta psykiatriska vårdbehov som behöver tillgodoses samtidigt som de sociala vårdbehoven. Socialstyrelsen har fått regeringens uppdrag att förbereda och samordna ett pilotprojekt inom psykiatri och vid Statens institutionsstyrelse (SiS) (S2019/03898/FS). Syftet med utvecklingsarbetet är att förbättra vården för vissa unga som vårdas med stöd av LVU och som även har stora behov av psykiatrisk vård. Arbetet ska ske i nära samarbete med berörda verksamheter och SiS samt i dialog med Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Delredovisningar kommer att lämnas årligen senast den 31 maj och uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2025.

Insatser mot att unga och barn utsätts för och begår brott

Det förebyggande arbetet för att hindra att barn och unga utsätts eller utsätter andra för brott är viktigt. Som en del av regeringens 34-punktsprogram mot gängkriminaliteten har Statens skolverk och Socialstyrelsen getts ett utökad uppdrag att inom ramen för det långsiktiga utvecklingsarbetet för tidiga och samordnade insatser för barn och unga, rikta särskilda satsningar mot riskgrupper i socialt utsatta områden samt barn och unga som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck (U2020/00363/S). Syftet är att förbättra samverkan mellan elevhälsan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Uppdraget förlängdes samtidigt och ska slutredovisas till regeringen i juni 2023.

Regeringen har även uppdragit åt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) att samordna ett antal myndigheter, bl.a. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Socialstyrelsen, i att analysera och utveckla ett nationellt samordnat stöd till unga som varken arbetar eller studerar (Ku2020/01216/CSM).

Regeringen har även gett Socialstyrelsen i uppdrag att under 2020 och 2021 inom ramen för sitt fortsatta kompetensuppdrag vidta åtgärder som riktar sig till huvudmän och yrkesverksamma inom den sociala barn- och ungdomsvården, samt att vidta åtgärder för att stärka samverkan mellan socialtjänst, polis och andra relevanta aktörer i det brottsförebyggande arbetet.

Ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd är det yttersta skyddsnetet inom det sociala trygghetssystemet och är avsett att vara ett tillfälligt stöd vid akuta försörjningskriser. Antalet biståndsmottagare har minskat något det senaste året men utbetalningarna har ökat i kronor. Under 2019 betalade kommunerna ut drygt 11,6 miljarder kronor i ekonomiskt bistånd, vilket är en ökning med två procent i fasta priser jämfört med år 2018.

Antalet personer (barn och vuxna) som någon gång under året tagit emot ekonomiskt bistånd uppgick 2019 till ca 382 000 (3,7 procent av befolkningen). Fördelningen mellan män och kvinnor är relativt jämn (3,2 procent av samtliga män och 2,8 procent av samtliga kvinnor). Antalet barn som lever i hushåll med ekonomiskt bistånd uppgick till 133 000, vilket motsvarade 6,3 procent av samtliga barn (Socialstyrelsen Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2019).

Tabell 6.21 Andel biståndsmottagare i befolkningen, inom respektive grupp

Procent

År	Biståndsmottagare i befolkningen				Unga vuxna (18–24 år) med ekonomiskt bistånd			
	Inrikes födda kvinnor	Inrikes födda män	Utrikes födda kvinnor	Utrikes födda män	Inrikes födda kvinnor	Inrikes födda män	Utrikes födda kvinnor	Utrikes födda män
2016	1,4	1,8	10,6	11,2	3,6	4,0	21,9	25,3
2017	1,3	1,7	10,4	11	3,1	3,4	20,8	25,5
2018	1,3	1,7	10,0	10,5	3,2	3,5	19,9	23,3

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser.

Andelen biståndsmottagare är större bland utrikesfödda, speciellt vad gäller unga utrikesfödda män, där en fjärdedel fick bistånd någon gång under 2018. Andelen biståndsmottagare i befolkningen varierar i kommunerna, mellan tolv och en procent av befolkningen under 2018. Andelen mottagare av långvarigt bistånd (10 månader eller mer per kalenderår) av samtliga mottagare av ekonomiskt bistånd har dock visat en uppgående trend sedan lång tid och nådde en topp på 40 procent under 2012. Därefter har andelen minskat och uppgick under 2018 till 36 procent. Under 2019 ökade andelen långvariga biståndsmottagare till 40 procent. Två tredjedelar av de vuxna biståndsmottagarna var utrikesfödda. Under 2019 fanns 51 304 barn i hushåll med långvarigt bistånd, vilket är en ökning med 1 300 barn sedan 2018. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ta fram kunskapsstöd som riktas till kvinnor och män i syfte att förbereda dem inför återinträdet på arbetsmarknaden efter föräldraledigheten.

Samverkan med Arbetsförmedlingen är viktig

Arbetsmarknadspolitik är ett statligt ansvar och samverkan mellan olika parter är centralt för att individer snabbare ska kunna nå arbetsmarknaden och bli självförsörjande. Av Socialstyrelsens öppna jämförelser 2020 framgår att andelen kommuner som har formaliserad samverkan i enskilda ärenden med Arbetsförmedlingen är 44 procent, vilket är en minskning med 4 procentenheter från 2019.

Det ekonomiska biståndet ska stärka den enskildes förmåga till självständigt liv. Den som kan arbeta ska enligt socialtjänstlagen stå till arbetsmarknadens förfogande för att ha rätt till försörjningsstöd. Det kan innebära att vara inskriven hos Arbetsförmedlingen, att vara aktivt arbetssökande, delta i Arbetsförmedlingens arbetsmarknadspolitiska program och vid behov delta i grundutbildning i svenska.

Av resultatet från Socialstyrelsens öppna jämförelser 2020 framgår att 32 procent av kommunerna erbjuder alla arbetslösa personer mellan 18 och 24 år någon arbetsmarknadsinsats, vilket är en minskning jämfört med 2019. För personer över 24 år är motsvarande andel 30 procent 2020, densamma som för 2019. Kommunerna bedriver sedan länge frivillig arbetsmarknadsverksamhet, med insatser riktade företrädesvis till personer med försörjningsstöd. Enligt Sveriges Kommuner och Regioner deltog under 2018 ca 108 000 individer i dessa insatser. Kommunernas kostnader för arbetsmarknadsinsatser har successivt ökat och uppgick till ca 5 miljarder kronor netto under 2018.

Missbruks- och beroendevården

Tillgänglighet till vård utvecklas både positivt och negativt

I den nationella strategin för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken, den s.k. ANDT-strategin, som avser perioden 2016–2020 är ett av de långsiktiga målen att personer med missbruk eller beroende ska ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet (mål 4), se vidare utgiftsområde 9 avsnitt 4 Folkhälsa.

När det gäller att få tillgång till kommunens missbruks- och beroendevård redovisar Socialstyrelsen uppgifter om genomsnittstid innan en enskild får tid för ett personligt besök (nybesök) efter att denne tagit en första kontakt med socialtjänsten.

Utvecklingen är både positiv och negativ visar uppgifterna från Socialstyrelsen.

För ca 51 procent av kommunerna tog det fyra–sju dagar 2019 att erbjuda ett nybesök vilket var en mindre andel jämfört med 61 procent året innan, 22 procent uppger mellan 8–14 dagar vilket var en större andel jämfört med 17 procent 2018. För 18 procent av kommunerna tar det endast tre dagar innan en enskild person får tid för ett personligt besök, vilket kan jämföras med 13 procent året innan (Statistikbearbetning av Socialstyrelsen, statistiken finns ej könsuppdelad). Se vidare utgiftsområde 9 avsnitt 4 Folkhälsa.

Tillgänglighet till socialtjänstens missbruks- och beroendevård är relativt oförändrad

Av statistik från Socialstyrelsen framgår att tillgängligheten för personer med missbruk och beroende till vård och stöd inom socialtjänsten varit relativt oförändrad de senaste tre åren. Haldygnsvården har dock minskat medan öppna insatser och boendeinsatser har ökat i omfattning. Den näst vanligaste insatsen till personer i missbruk och beroende är boendeinsatser.

Allt fler personer söker och får vård och insatser för spelproblem och spelberoende. Under 2018 vårdades 901 personer med diagnosen spelberoende inom slutenvården eller den specialiserade öppenvården, varav 78 procent var män och 22 procent kvinnor (Socialstyrelsens lägesrapport 2020).

Tabell 6.22 Antal personer som fått individuellt behovsprövade öppenvårdsinsatser för missbruk och beroende

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kvinnor	3 571	3 535	3 412	3 361	3 426	3 325	3 346	2 971	3 665
Män	8 094	7 761	7 778	7 332	7 460	7 298	7 281	6 306	7 667
Totalt	11 665	11 296	11 190	10 693	10 886	10 623	10 627	9 649	11 332

Källa: Socialstyrelsen, Missbruk – SoL, mättag 1 november respektive år.

Tabell 6.23 Antal personer som fått heldygnsvård för missbruk och beroende

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kvinnor	1 829	1 829	1 875	1 853	1 874	2 017	1 887	1 845	1 765
Män	5 695	5 516	5 504	5 168	5 247	5 532	5 260	5 137	5 229
Totalt	7 434	7 345	7 379	7 021	7 121	7 549	7 147	7 225	6 994

Källa: Socialstyrelsen, Missbruk – SoL, enbart socialtjänstinsatser efterfrågas.

Se vidare utgiftsområde 9 avsnitt 4 Folkhälsa.

Statligt bedriven missbruksvård

Tabell 6.24 Avslutad vård vid SiS LVM-hem

	2015	2016	2017	2018	2019
Genomsnittligt antal vårddygn LVM					
Kvinnor	151	158	157	158	151
Män	156	157	159	161	151
Antal utskrivningar efter vård enligt LVM					
Kvinnor	376	353	351	344	345
Män	730	660	745	666	698
Antal utskrivningar efter vård enligt SoL					
Kvinnor	4	1	3	4	10
Män	28	26	17	12	21
Samtliga					
Totala antalet utskrivningar vårdade enligt LVM	1 106	1 013	1 096	1 010	1 043
Genomsnittligt antal vårddygn samtliga vårdade enligt LVM	154	158	158	160	151
Genomsnittligt antal vårdade enligt 4§ LVM	174	176	177	180	179

Källa: KIA

Inför 2019 beslutade SiS om totalt 391 platser vid 11 LVM-hem, vilket är en ökning med 3 platser eller 1 procent jämfört med året innan. Platser för kvinnor ökade med 9 procent och platser för män ökade med 1 procent. Förmågan att kunna anvisa plats omedelbart till personer med akuta behov har stärkts för både kvinnor och män.

Utskrivning sker när vården vid SiS institution avslutas. Inom missbruksvården avgör institutionschefen när syftet med vården är uppnått och utskrivning ska ske. Vården får som längst pågå sex månader. Vårdtiderna ligger i stort sett på samma nivå som föregående år.

Inom missbruksvården har antalet fakturerade vårddygn minskat med ca 5 procent jämfört med föregående år. Vård enligt 4 § LVM har minskat med ca 5 procent medan vård enligt 27 § LVM har minskat med 6 procent. Vårddygnsintäkten har ökat med ca 4 procent, vilket beror på högre avgift 2019 jämfört med föregående år. Vårddygnskostnaden har ökat med över 11 procent vilket till stor del kan förklaras av en lägre beläggningsgrad jämfört med föregående år.

Samsjuklighet

Personer med samsjuklighet i form av missbruk och beroende och psykisk ohälsa är en särskilt utsatt grupp. Forskning har visat att personer med olika former av psykisk ohälsa har en ökad risk att utveckla missbruk eller beroende. På samma sätt har personer med missbruk eller beroende en förhöjd risk för att utveckla olika former av psykisk ohälsa.

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att kartlägga förekomsten av sådan samsjuklighet och analysera hur samverkan mellan vård- och behandlingsansvariga huvudmän och verksamheter fungerar (S2018/04564/FS). Socialstyrelsens redovisning visar att personer med stora behov av vård och stöd ofta drabbas hårt och riskerar att falla mellan stolarna när samverkan mellan huvudmännen inte fungerar. Riksdagen har i april 2019 tillkännagett det som utskottet anför om ansvar för vård vid samsjuklighet i form av psykisk ohälsa i kombination med beroendesjukdom m.m. Av tillkännagivandet följer att regeringen bör se över frågan om ansvarsfördelning mellan huvudmännen (bet. 2018/19: SoU15 punkt 18, rskr. 2018/19:193). Regeringen beslutade den 17 juni 2020 om direktiv till Utredningen om samordnade insatser vid samsjuklighet i form av missbruk och beroende och annan psykiatrisk diagnos eller närliggande tillstånd (dir. 2020:68). En särskild utredare ska föreslå hur samordnade insatser när det gäller vård, behandling och stöd kan säkerställas för barn, unga och

vuxna personer med samsjuklighet i form av missbruk och beroende och annan psykiatrisk diagnos eller närliggande tillstånd. Syftet med uppdraget är att skapa förutsättningar för att personer med sådan samsjuklighet erbjuds en samordnad, behovsanpassad och patientcentrerad vård och omsorg och får tillgång till de medicinska, farmakologiska, psykiatriska och sociala insatser som de är i behov av. Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2021. Riksdagens tillkännagivande är inte slutbehandlat.

Hemlöshet

Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden är en fortsatt utmaning

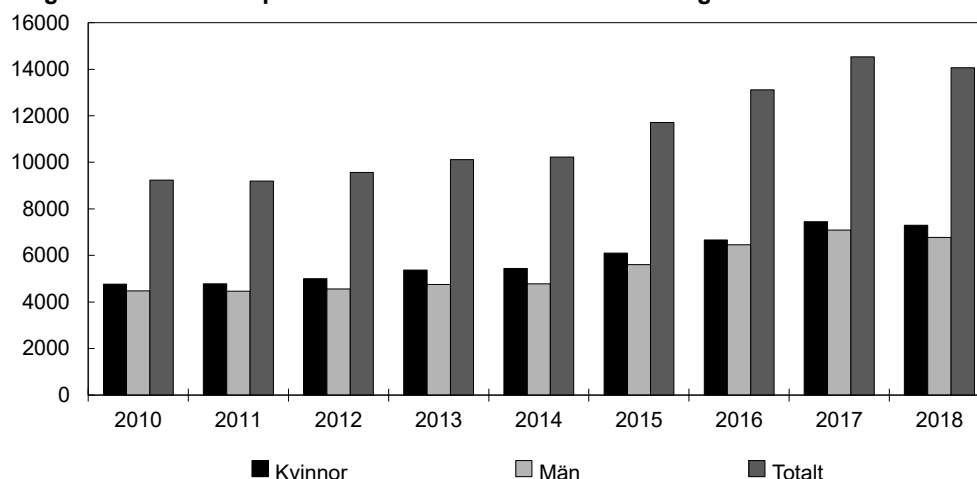
Det råder fortfarande brist på bostäder i stora delar av landet. I Boverkets bostadsmarknadsenkät 2020 uppgav 74 procent av landets kommuner att de hade underskott på bostäder och 90 procent att det var bostadsbrist i centralorterna.

Den strukturella hemlösheten fortsätter att vara ett problem. Många har svårt att komma in på den ordinarie bostadsmarknaden på grund av t.ex. låg inkomst eller betalningsanmärkningar. Regeringen beslutade den 7 maj 2020 om direktiv till Utredningen om en socialt hållbar bostadsförsörjning (dir. 2020:53). Utredningen syftar bl.a. till att skapa förutsättningar för en socialt hållbar bostadsförsörjning som underlättar situationen för hushåll som har svårt att skaffa en bostad på marknadens villkor, bl.a. strukturellt hemlösa. Se vidare utgiftsområde 18.

Under 2019 berördes totalt 467 barn av en verkställd avhysning. Det är en ökning med 4,2 procent jämfört med 2018 då antalet uppgick till 448. År 2019 verkställdes 238 avhysningar av personer och familjer där barn var berörda, vilket är en minskning med 3,6 procent jämfört med 2018 då antalet uppgick till 247 (Socialstyrelsens lägesrapport 2020).

14 059 personer fick insatsen bistånd som avser boende enligt socialtjänstlagen (boendeinsatser) den 1 november 2018, vilket innebär en minskning med knappt 3 procent jämfört med den 1 november 2017 (Socialstyrelsen Statistik boendeinsatser, 2019).

Diagram 6.1 Antal personer som fått boendeinsatser enligt SoL

Källa: Socialstyrelsen, Boendeinsatser, anhörigstöd, mättag 1 nov.

Tabell 6.25 Antal personer som fått boendeinsatser enligt SoL

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kvinnor	4 760	4 782	5 002	5 366	5 443	6 104	6 663	7 449	7 292
Män	4 471	4 463	4 561	4 754	4 786	5 608	6 454	7 086	6 767
Totalt	9 231	9 191	9 563	10 120	10 229	11 712	13 117	14 535	14 059

Källa: Socialstyrelsen, Boendeinsatser, anhörigstöd, mättag 1 nov.

Den näst vanligaste insatsen till personer i missbruk och beroende är någon form av boende, vilket är en insats som är en rekommendation i Socialstyrelsens nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende. Andelen personer som hade ett långsiktigt boende har ökat från 39 procent 2015 till 53 procent 2018. Andelen personer som har fått akut boende (härbärge, akuta skyddade boenden m.m.) har varit i det närmaste konstant, medan andelen som har fått övergångsboende har minskat (Socialstyrelsens statistik om insatser till vuxna personer med missbruk och beroende 2019).

Tabell 6.26 Antal personer med missbruk och beroende som fått boendeinsatser enligt SoL

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kvinnor	1 464	1 434	1 452	1 433	1 426	1 365	1 542	1 472	1 545
Män	4 730	4 600	4 756	4 729	4 651	4 528	4 705	4 583	4 652
Totalt	6 194	6 034	6 208	6 162	6 077	5 893	6 247	6 055	6 197

Källa: Socialstyrelsen, Missbruk – SoL, antal respektive år mättag 1 nov.

För att stärka kommunernas arbete med akut hemlöshet har regeringen beslutat om statsbidrag på 25 miljoner kronor årligen under perioden 2018–2021. Medlen riktas främst till kommuner med ett stort antal personer i akut hemlöshet.

Av Socialstyrelsens delredovisning (dnr S2020/04704/SOF) av 2019 års statsbidrag framgår att tio kommuner tagit del av bidraget. För att förbättra situationen för akut hemlösa personer har sex av tio kommuner utökat antalet tillfälliga akuta boendeplatser (härbärge, jourplatser, vandrarhem, hotell och akutboende skyddat boende). För att motverka akut hemlöshet har sex av sju kommuner förstärkt den uppsökande verksamheten. Ungefär en tredjedel av personer i akut hemlöshet är kvinnor och två tredjedelar är män. Sammanlagt uppges 3 944 personer i akut hemlöshet ha omfattats av de aktiviteter som finansierats av statsbidraget.

Brottsutsatta

För att förebygga våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor inklusive hedersrelaterat våld och förtryck har regeringen antagit en tioårig nationell strategi som började gälla den 1 januari 2017.

Socialstyrelsen är en av de myndigheter som ska stödja genomförandet av strategin. Myndigheten har fått ett flertal uppdrag av regeringen för att stödja kunskapsutvecklingen i verksamheter inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården (S2018/03516/JÄM). Se vidare utgiftsområde 13, avsnitt 5.

Tabell 6.27 Andel kommuner som gör systematiska uppföljningar av insatser till våldsutsatta och våldstövare i nära relationer

	2016	2017	2018	2019
Totalt	11	9	10	8

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser.

Det är fortfarande få kommuner, 8 procent, som uppger att de systematiskt följt upp resultaten av insatser till enskilda vuxna, sammanställt dem på gruppnivå och använt sammanställningen för att utveckla verksamheten. Resultaten har legat på ungefär samma nivå under de senaste fyra åren.

Tabell 6.28 Andel kommuner som använder standardiserade bedömningsinstrument för att utreda våldsutsatta vuxna

	2016	2017	2018	2019
Totalt	84	90	95	99

Källa: Socialstyrelsen.

Standardiserade bedömningsinstrument är ett kunskapsbaserat stöd i utredningar av en enskild persons situation och behov. Till stöd för socialnämndens arbete med att upptäcka, utreda och riskbedöma våldsutsatta vuxna har Socialstyrelsen utvecklat bedömningsinstrumenten FREDA. Vid bedömningen av risken för fortsatt våld rekommenderar Socialstyrelsen att socialnämnden använder en standardiserad bedömningsmetod (SOSFS 2014:4). Användandet av standardiserade bedömningsinstrument till stöd för utredningen av våldsutsatta vuxna har ökat kontinuerligt under de senaste fyra åren och i princip alla kommuner uppger nu att de använder ett sådant instrument.

Utvecklingsmedel och kompetensstöd bidrar till kvalitetsutveckling

Regeringen avsätter årligen 109 miljoner kronor i utvecklingsmedel och kompetensstöd till kommuner, regioner och ideella organisationer för att kvalitetsutveckla arbetet mot våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor.

Av Socialstyrelsens slutredovisning av det senaste treåriga uppdraget (2016–2018) framgår att myndigheten årligen fördelat sammanlagt 50 miljoner kronor till kommunerna och 20 miljoner kronor till regionerna. Resterande medel har använts till insatser inom ramen för kompetensstödet. Antalet kommuner som tagit del av utvecklingsmedlen har varit ökande och uppgick 2018 till 273 kommuner. Samtliga regioner har tagit del av utvecklingsmedlen. Utvecklingsmedlen, med en förbrukning på över 90 procent 2018, har i första hand använts till insatser för att stärka kompetensen hos personalen, samverkan och det långsiktiga systematiska kvalitetsarbetet. Fler kommuner och regioner har ett strukturerat arbetssätt och strukturerade rutiner jämfört med tidigare men utvecklingen är ojämn över landet. Fortsatta utvecklingsbehov har identifierats, bl.a. när det gäller arbetet med att stödja våldsutsatta barn och barn som har bevittnat våld.

Regeringen har i mars 2020 gett Socialstyrelsen ett förnyat treårigt uppdrag att i samverkan med Jämställhetsmyndigheten, länsstyrelserna, Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid) och Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum) fördela utvecklingsmedel och ge nationellt och regionalt kompetensstöd.

Barn i skyddat boende

Tabell 6.29 Andel kommuner som har rutiner för att säkra rätten till skolgång för barn i skyddat boende

	2016	2017	2018	2019
Totalt	16	14	15	22

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser.

Skolpliktiga barn som följer med en förälder till skyddat boende har fortsatt skolplikt och rätt till fortsatt skolgång. Skriftliga rutiner för hur personalen ska agera för att

tillgodose barns skolgång kan vara ett viktigt stöd i det arbetet. En större andel kommuner än tidigare, 22 procent, hade 2019 en skriftlig och på ledningsnivå beslutad rutin för hur handläggare ska säkra skolgången för barn i skyddat boende.

En särskild utredare har haft i uppdrag att föreslå åtgärder för att stärka barnrättsperspektivet för barn som vistas i skyddat boende tillsammans med en av vårdnadshavarna. Utredningen lämnade i januari 2018 betänkandet Ett fönster av möjligheter (SOU 2017:112) med förslag om att insatsen skyddat boende ska lagregleras som en placeringsform för våldsutsatta vuxna och medföljande barn, definieras och omfattas av särskilda kvalitetskrav och tillståndsplikt. Betänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Familjerätt

Det familjerättsliga området avser ärenden i socialtjänsten om barns vårdnad, boende och umgänge, fastställande av faderskap och föräldraskap samt samarbetsamtal och familjerådgivning. Det ingår även föräldraförberedelse, medgivandeutredning och stöd till barn och föräldrar i samband med internationell adoption.

Familjerådgivning vänder sig till par, föräldrar och familjer. Antalet familjerådgivningsärenden ökade något under året, från 38 692 under 2018 till 39 011 ärenden. Antalet barn som under 2019 berörts av samarbetsamtal har minskat jämfört med 2018. Avsikten med samarbetsamtal är att separerade föräldrar under sakkunnig ledning ska bli eniga i frågor som rör barns vårdnad, boende, umgänge och försörjning. Under 2019 deltog föräldrar till 22 290 barn i åldrarna 0–17 år i sådana samtal jämfört med 22 783 under 2018. Antalet barn som har berörts av snabbupplysningar och utredningar om vårdnad, boende och umgänge har ökat något under året. Under 2019 begärdes snabbupplysningar på totalt 12 258 barn jämfört med 12 193 barn under 2018. Under 2019 var totalt 6 637 barn i åldern 0–17 år aktuella för utredning om vårdnad, boende eller umgänge jämfört med 6 243 barn under 2018. (Statistik om familjerätt 2019, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2020, Statistik om kommunal familjerådgivning 2019, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2020).

Internationella adoptioner

Ett ökat ansvar för stärkt kompetens och stöd inom internationella adoptioner

I Sverige fortsatte antalet internationella adoptioner att minska under 2019. Under året genomfördes 170 adoptioner till Sverige via de svenska adoptionsorganisationerna. Antalet har stadigt minskat sedan början av 2000-talet då adoptionerna låg runt 1 000 per år. Antalet pojkar var 102 och antalet flickor 68.

I budgetpropositionen för 2020 (2019/20:1) uppmärksammade regeringen behovet av stöd till adopterade och svårigheterna för kommunerna att upprätthålla kompetens inom adoptionsområdet som följd av de minskade antalet adoptioner i landet. Detta resulterade i ett ökat ansvar för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFOF) för att stärka kompetensen kring internationella adoptioner hos landets kommuner samt för att åtgärda brister gällande stöd före, under och efter en adoption.

Föräldraskapsstöd

Barns relationer till sina föräldrar har stor betydelse för både den psykiska och fysiska hälsan under hela livet. Ett gott och förtroendefullt förhållande mellan föräldrar och barn fungerar som en skyddsfaktor för barnen. Regeringen beslutade i augusti 2018 om En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd. Strategin betonar att barnets

rättigheter ska stå i centrum, och att föräldraskapsstödet ska bidra till jämställt föräldraskap och jämlikhet i hälsa.

MFoF har regeringens uppdrag att stödja genomförandet av den nationella strategin och följa upp föräldraskapsstödet och strategins mål och målområden. Myndigheten inkom med en delredovisning i april 2020 som visar att en rad samarbeten pågår för att ta fram ny kunskap inom området. Flertalet kunskapsunderlag har tagits fram och myndigheten har genomfört en mängd kunskapshöjande insatser.

Insatser för personer med funktionsnedsättning

Fler personer med insatser enligt LSS

Insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Antalet personer med insatser enligt LSS fortsätter att öka men inte i samma ökningstakt som tidigare. I oktober 2019 hade 75 000 personer en eller flera LSS-insatser varav 41 procent lämnats till kvinnor och 59 procent till män. Totalt ökade andelen personer med insatser med drygt en procent jämfört med 2018.

Tabell 6.30 Kvinnor och män med insats enligt LSS 2010–2019

Antal personer med olika insatser enligt LSS 2010–2019*

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1. Råd och stöd	5 100	4 700	4 500	4 300	4 300	4 400	4 100	3 000	2 100	1 400
Kvinnor	2 282	2 104	2 031	1 886	1 905	1 961	1 825	1 339	978	662
Män	2 796	2 576	2 516	2 384	2 439	2 390	2 290	1 617	1 117	713
2. Personlig assistans	3 600	3 800	3 900	3 900	4 100	4 300	4 600	4 900	5 100	5 200
Kvinnor	1 700	1 818	1 860	1 825	1 950	1 996	2 099	2 226	2 288	2 344
Män	1 860	1 942	2 016	2 071	2 144	2 299	2 476	2 679	2 829	2 861
3. Ledsagarservice	9 300	9 200	8 700	8 500	8 400	8 300	8 000	7 700	7 500	7 300
Kvinnor	4 139	3 994	3 802	3 672	3 626	3 600	3 457	3 333	3 248	3 135
Män	5 148	5 169	4 899	4 785	4 801	4 706	4 581	4 368	4 298	4 147
4. Kontaktperson	19 500	19 500	19 600	19 400	19 500	19 500	19 400	19 300	19 100	18 700
Kvinnor	9 106	8 960	8 980	8 801	8 861	8 777	8 756	8 636	8 580	8 381
Män	10 389	10 497	10 595	10 556	10 654	10 717	10 665	10 662	10 509	10 318
5. Avlösarservice	3 400	3 400	3 400	3 500	3 600	3 800	3 800	3 900	4 000	4 000
Kvinnor	1 151	1 146	1 134	1 170	1 183	1 210	1 206	1 226	1 192	1 190
Män	2 239	2 248	2 274	2 337	2 464	2 552	2 585	2 646	2 790	2 792
6. Korttidsvistelse	10 000	9 900	9 700	9 600	9 600	9 700	9 600	9 400	9 300	9 100
Flickor	3 706	3 641	3 552	3 516	3 499	3 525	3 412	3 324	3 273	3 221
Pojkar	6 304	6 239	6 100	6 085	6 141	6 170	6 181	6 123	6 049	5 891
7. Korttidstillsyn	5 200	5 000	4 800	4 500	4 500	4 400	4 400	4 400	4 500	4 600
Flickor	1 931	1 865	1 775	1 642	1 672	1 634	1 644	1 649	1 661	1 694
Pojkar	3 231	3 144	2 976	2 879	2 829	2 743	2 778	2 740	2 827	2 872
8. Boende, barn	1 400	1 300	1 200	1 100	1 000	1 000	1 000	1 000	900	900
Flickor	533	481	442	411	375	382	364	356	330	339
Pojkar	910	847	774	697	657	666	622	612	612	585
9. Boende, vuxna	23 400	23 900	24 400	25 000	25 800	26 500	27 100	27 800	28 200	28 700
Kvinnor	10 101	10 278	10 427	10 678	10 926	11 164	11 411	11 668	11 802	11 912
Män	13 332	13 645	13 942	14 366	14 916	15 320	15 687	16 164	16 444	16 774
10. Daglig verksamhet	30 200	31 100	32 000	32 400	33 800	35 300	36 600	37 500	37 800	38 300
Kvinnor	12 623	13 478	13 764	13 945	14 457	15 004	15 520	15 780	15 935	16 047

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Män	17 126	17 668	18 213	18 414	19 343	20 336	21 078	21 700	21 878	22 246
Totalt antal insatser	111 100	111 800	112 200	112 200	114 600	117 200	118 600	118 800	118 600	118 100

* Kvinnor och män redovisas utan avrundning.

Källa: Register över insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, Socialstyrelsen.

Antalet insatser minskade från 118 600 år 2018 till 118 100 år 2019. Om insatsen råd och stöd exkluderas ökar dock antalet något. Sedan 2010 har den totala andelen insatser ökat med 6 procent. Daglig verksamhet och vuxenboende har länge varit de två största insatstyperna inom LSS. De är båda insatser som riktar sig till vuxna personer och pågår ofta under en stor del av personens liv. Daglig verksamhet och boende för vuxna stod 2019 för 32 procent respektive 24 procent av samtliga LSS-insatser. Insatsen daglig verksamhet och insatsen boende för vuxna har tillsammans ökat med 25 procent sedan 2010. Den procentuellt största ökningen har insatsen personlig assistans haft. De insatser som har minskat mest är ledsagarservice och boende för barn.

Kommunalt beslutad assistans fortsätter att öka

Antalet personer med insatsen personlig assistans har ökat från 3 600 personer 2010 till 5 200 personer 2019, vilket innebär en ökning med 44 procent. Könsfördelningen har förskjutits över tid. År 2010 hade 52 procent män och 48 procent kvinnor personlig assistans enligt LSS jämfört med 2019 då fördelningen var 55 procent män och 45 procent kvinnor. Kommunernas ökade kostnader för personlig assistans har mattats av och den största ökningen skedde under åren 2015–2017. Enligt Socialstyrelsen är bidragande faktorer till kostnadsökningen de senaste årens indragningar i den statliga assistansen och att personer som i stället fick beslut om personlig assistans enligt LSS beviljades ett högt antal timmar, (Socialstyrelsen, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2020). Mellan 85 och 90 procent av assistansanvändarna uppger att de trivs med sina personliga assistenter. Det är fler män än kvinnor som uppger att de är nöjda (SKR, Brukarundersökning 2019).

Vanligaste LSS-insatsen för barn är korttidsvistelse

År 2019 beviljades korttidsvistelse till 9 100 barn i åldrarna 0–12 år och är den vanligaste insatsen för åldersgruppen. För yngre barn mellan 0–6 år är avlösarservice den vanligaste insatsen, och den gavs till 600 barn 2019 varav knappt en tredjedel flickor och två tredjedelar pojkar. Skillnaden mellan flickor och pojkar när det gäller hur stor andel som beviljas minst en LSS-insats återfinns i de flesta insatser. Skillnaderna minskar vid 30 års ålder och därefter är könsskillnaderna betydligt mindre. Forskningen visar att flickor många gånger får diagnoser senare än pojkar vilket kan förklara varför könsskillnaderna minskar i de högre åldersgrupperna. Sedan 2009 har andelen barn och unga i boende för barn enligt LSS i åldern 0–22 år halverats. Minskningen gäller framförallt barn i åldrarna 13–22 år som oftast beviljas boende för skolgång på annan ort. I oktober 2019 hade 842 barn och unga, varav 310 flickor och 532 pojkar, insatsen boende enligt LSS. Barn i åldrarna 0–13 år varav 26 flickor och 45 pojkar utgör ungefär 10 procent av de som beviljas boende enligt LSS. Socialstyrelsen anger att trots att antalet barn och unga som är beviljade boende minskar utgör nybeviljandet en stor andel av det totala antalet barn i boenden. I oktober 2019 var det 299 barn i åldrarna 0–22 år som nybeviljats insatsen vilket är en liten ökning jämfört med 2018. Socialstyrelsen har genomfört enkätundersökningar som syftar till att öka kunskapen om kvalitet och utvecklingen när det gäller boende för barn. Undersökningarna visar att barn i åldrarna 0–13 år som beviljas boende ofta

har komplexa behov och omvårdnadsbehov där de medicinska behoven är omfattande. Undersökningen visar vidare att hälften av de kommuner som besvarat enkäten följer upp insatsen varje halvår och drygt 40 procent följer upp besluten en gång per år. Knappt 40 procent av kommunerna uppger att de har en skriftlig rutin för hur barnen ska kunna framföra sina åsikter vid uppföljningen. Av de svarande kommunerna uppger 71 procent att de kan tillgodose behovet av boende medan omkring en tredjedel av kommunerna bedömer att behovet kommer att öka. Det finns dock inte någon entydig bild om varför behovet kan öka eller minska men flera kommuner menar att ökningen av antalet barn och unga med komplexa behov är en förklaring. Andra lyfter istället svårigheter att få personlig assistans, brister i föräldraskap eller att andra stöd inte räcker till. Vissa kommuner tycks också fokusera på att minska behovet av insatsen genom olika strategier (Socialstyrelsen, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2020).

Självbestämmande och inflytande ökar

Nio av tio personer i boenden för vuxna enligt LSS har genomförandeplaner med individuellt utformade mål. Mellan 2017 och 2019 har det skett en ökning av andelen planer som innehåller dokumentation om den enskildes delaktighet.

I Sveriges Kommuners och Regioners (SKR) brukarundersökning tillfrågas brukare om hur de upplever sina möjligheter till inflytande och självbestämmande över saker som är viktiga.

Tabell 6.31 Brukarinflytande i grupp- och servicebostäder enligt LSS

Får du bestämma över saker som är viktiga?	2017	2018	2019
Gruppboende			
Kvinnor	69	70	79
Män	74	66	80
Serviceboende			
Kvinnor	79	78	81
Män	86	78	84

Källa: Kolada.

En majoritet av brukarna svarar ja på frågan om de får bestämma om saker som är viktiga för dem. Andelen som svarar ja har ökat och ökningen är störst i gruppboende.

Tabell 6.32 Brukarens bedömning av trivsel och trygghet i boende för vuxna enligt LSS

Trivs du med personalen/hemma?	2016	2017	2019
Gruppboende			
Kvinnor	81	83	81
Män	85	83	84
Serviceboende			
Kvinnor	76	73	74
Män	78	78	79
Känner du dig trygg med personalen?			
Gruppboende			
Kvinnor	76	74	75
Män	75	76	78
Serviceboende			
Kvinnor	71	65	71
Män	75	76	77

Källa: Kolada.

Generellt ger de svarande höga betyg på frågor om trygghet och trivsel men skillnader finns mellan svarande som bor i gruppboende respektive serviceboende. Mätningen från 2019 visar också att en större andel män än kvinnor svarat positivt på frågor om trygghet och trivsel. Samtidigt som brukarundersökningen visar på positiva resultat så förekommer det fortsatt att barn och vuxna utsätts för tvångs- och begränsningsåtgärder i boenden (IVO, Vad har IVO sett 2019). Förutom att personalen behöver mer kunskap om att hantera utmanande beteende behövs därför mer kunskap om skillnaden mellan begränsningsåtgärder och åtgärder för att skydda den enskilde (Socialstyrelsen, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2020).

En förutsättning för att skapa delaktighet för barn och unga är att personalen har kompetens i olika kommunikationsstöd. Framför allt är tillgång till alternativ kompletterande kommunikation (AKK) särskilt viktigt för barn med kommunikationssvårigheter. En majoritet av de boende (89 procent) som besvarade Socialstyrelsens enkät uppgav att de anställda hade tillgång till kommunikationsstöd (Socialstyrelsen, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2020).

Fler kommuner har samlade kompetensutvecklingsplaner

Bristande kunskap i verksamheterna för personer med funktionsnedsättning innebär risk för den enskilde och att personalen kan bemöta den enskilde på ett olämpligt sätt (IVO, Vad har IVO sett 2019). Personalens bemötande är av betydelse för den enskildas trygghet och trivsel i LSS-boende och ett sätt att motverka olämpligt bemötande är att skapa förutsättningar för kompetensutveckling. I drygt 30 procent av kommunerna finns en samlad kompetensutvecklingsplan som bygger på kompetensbehov och verksamhetens mål. Andelen kommuner med en samlad plan har ökat med omkring 10 procentenheter under åren 2016–2019 (Socialstyrelsen, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2020).

Insatser enligt socialtjänstlagen

Personer med funktionsnedsättning kan även få insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. Under 2019 hade 57 200 personer med

funktionsnedsättning i åldern 0–64 år en pågående insats enligt SoL. I princip var det inga könsskillnader bland dem som beviljades en insats. De tre vanligaste insatserna som tillsammans utgör en övervägande del var boendestöd, följt av hemtjänst och trygghetslarm.

Boendestöd är en insats i form av stöd i den dagliga livsföringen i eget boende. Insatsen boendestöd har ökat med ca 8 procent jämfört med 2018. Boendestöd är ett såväl praktiskt som socialt stöd för att stärka en persons förmåga att klara vardagen i bostaden och ute i samhället. Kön fördelningen var jämn mellan dem som fick en insats. Insatsen hemtjänst beviljades ca 16 800 personer 2019. Av de personer som hade fått insatsen beviljad var ca 54 procent kvinnor och 46 procent män.

Antalet personer med funktionsnedsättning, under 65 år, som bor på särskilt boende 2019 var ca 4 700, och då främst i boenden som drivs av den egna kommunen. Av dessa är 40 procent kvinnor och 60 procent män. I jämförelse med 2015 har andelen personer i särskilt boende ökat med 15 procent (Socialstyrelsen, infoblad Art.nr: 2020-4-6718).

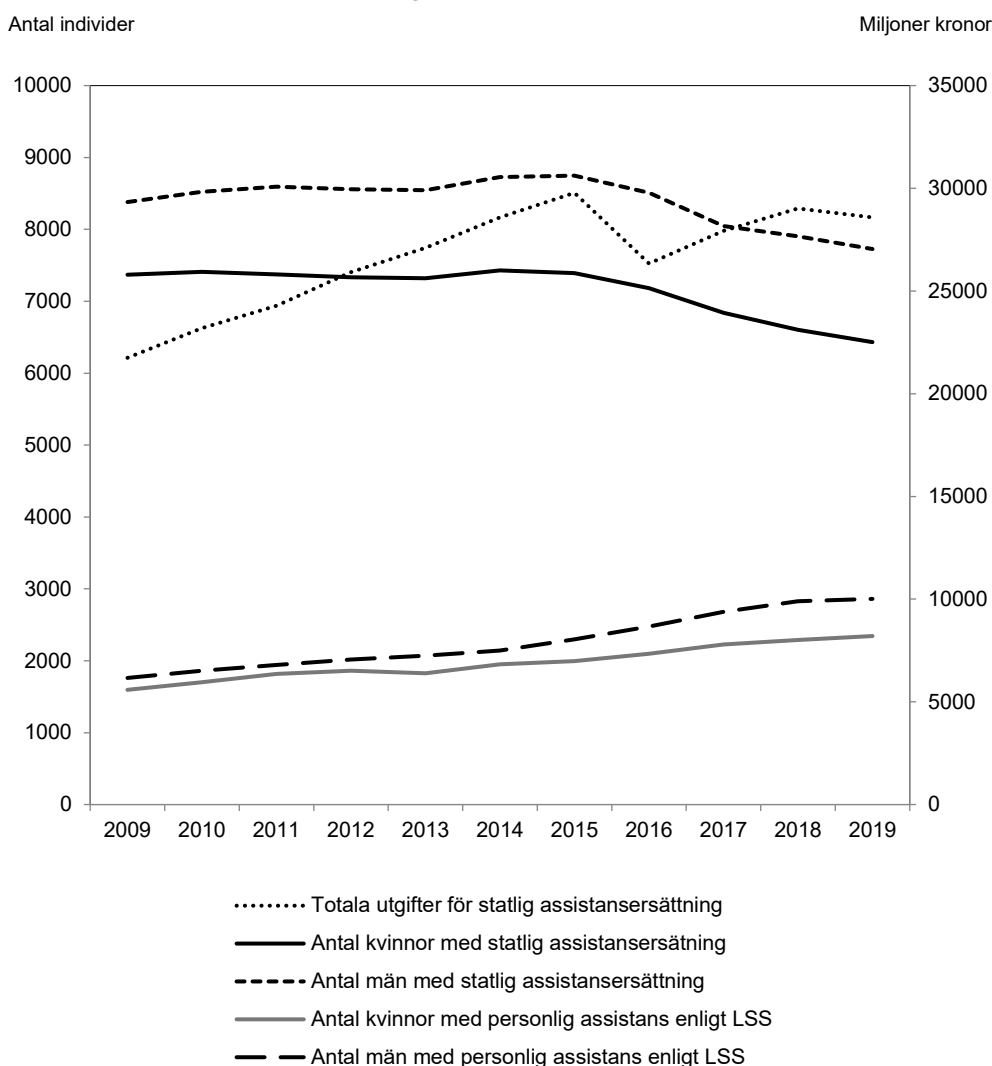
Kostnader för LSS och insatser enligt SoL

Kommunens kostnader för insatser enligt LSS för 2019 var 57,3 miljarder kronor vilket är en ökning med ca 1,9 miljarder kronor sedan 2018. Kostnaden för insatser till personer med funktionsnedsättning enligt SoL för 2019 var 14,7 miljarder kronor vilket är en ökning med 175 miljoner kronor sedan 2018. För LSS-insatserna har kostnaderna ökat mellan år 2018 och 2019, med undantag för kommunernas kostnad för personlig assistans som har minskat med 270 miljoner kronor jämfört med året innan. Kostnaden för insatsen bostad med särskild service för vuxna var knappt 30 miljarder kronor vilket utgör mer än hälften av kommunernas totala kostnader för LSS-insatser. Kostnaden för insatsen har ökat med 1,5 miljarder kronor sedan 2018 (SCB, statistikdatabasen, verksamhetsindelad statistik för kommuner, RS för kommuner).

Den statliga assistansersättningen

Assistansersättning lämnas till personer som ingår i någon av personkretsarna i LSS och som har behov av personlig assistans med fler än i genomsnitt 20 timmar per vecka. Assistansersättning betalas ut av Försäkringskassan.

Diagram 6.2 Utveckling av antal individer som mottar personlig assistans enligt LSS och assistansersättning samt totala utgifter för assistansersättning 2009–2019.

Anm: Antal individer redovisas på vänster axel och utgifter i miljoner kronor på höger axel.

Källa: Försäkringskassan.

Antalet mottagare av assistansersättning var under 2019 i genomsnitt 14 596, varav 46 procent kvinnor och 55 procent män. Antalet mottagare har minskat med 345 personer, motsvarande ca 2 procent, sedan 2018. Antalet mottagare ökade kontinuerligt fram till 2010 och var därefter någorlunda stabilt fram till 2015, för att sedan minska. Nedgången i antalet mottagare beror framför allt på att färre personer beviljas ersättning till följd av förändringar i praxis och tillämpning (S2020/04648/SOF). Antalet ansökningar har minskat något de senaste åren men har varit relativt konstant över tid och 2019 fattades totalt 1 929 beslut på de ansökningar som kom in. Andelen som inte bedömts ha rätt till assistansersättning och har fått avslag på sin ansökan har ökat gradvis över tid och 2019 fick 81 procent av de som ansökte om ersättning avslag. Detta är en ökning jämfört med 2014 då 61 procent av ansökningarna avslogs. Motsvarande andel 2018 var 83 procent. Andelen barn som får bifall på sin ansökan har minskat från 42 procent 2014 till 17 procent 2019. Den vanligaste orsaken till avslag är att den sökandes grundläggande hjälpbehov inte bedöms överstiga i genomsnitt 20 timmar per vecka. Fler män än kvinnor beviljas assistansersättning, och könsskillnaden är större mellan barn än vuxna. Däremot är andelen som beviljas ersättning lika stor bland flickor som bland pojkar. Anledningen till detta är att fler pojkar ansöker om assistansersättning. Under 2019 beviljades

personer med assistansersättning i genomsnitt 128,9 timmar per vecka. Det innebär att det genomsnittliga antalet timmar är oförändrat sedan året innan. Kvinnor beviljades i genomsnitt 130,1 timmar per vecka och män 136,7 timmar. Försäkringskassan anger att det är svårt att veta vad skillnaden i timmar beror på. Bland flickor och pojkar är mönstret ett annat och skillnader i vilka som har beviljats flest timmar har varierat över tid. Under 2019 beviljades flickor 108,1 timmar och pojkar 109,2 timmar (S2020/04647/SOF).

Åtgärd för att stärka den personliga assistansen

Som ett led i arbetet med att säkerställa att den personliga assistansen präglas av hög kvalitet har regeringen beslutat om propositionen Personlig assistans för samtliga moment som avser andning och måltider i form av sondmatning (prop. 2019/20:92). I propositionen föreslås att hjälp med de grundläggande behoven andning och måltider i form av sondmatning ska grunda rätt till personlig assistans enligt LSS. Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 2020. Resultatet av lagändringen förväntas bli att antalet personer som beviljas assistansersättning kommer att öka men hur många fler som berörs är svårt att bedöma.

Försäkringskassans administration av assistansersättningen

Regeringens mål för Försäkringskassan är att myndighetens arbete med assistansersättning ska bidra till det nationella målet för funktionshinderspolitiken och att handläggning av assistansersättning under 2019 ska präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet så att rätt person får rätt ersättning och besluten är likvärdiga över hela landet. Försäkringskassan ska bl.a. verka för att utredningar håller hög kvalitet och att myndigheten säkerställer en god kontroll.

Försäkringskassan bidrar till jämlikhet och delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning, bl.a. genom att utreda och bevilja assistansersättning. Detta ger assistansberättigade möjlighet att leva som andra. Kvaliteten och rättssäkerheten i handläggningen bedöms inte vara tillfredsställande och är oförändrad sedan föregående år. En orsak till detta är att utredningarna i vissa fall är otillräckliga. För att öka kvaliteten behöver bl.a. de försäkringsmedicinska analyserna förbättras, och ett utvecklingsarbete har inletts. En ytterligare orsak är långa handläggningstider och dessa har även ökat något sedan tidigare år. Den service som ges de försäkrade och produktiviteten i handläggningen bedöms enligt Försäkringskassan vara tillfredsställande. I mätningar av de försäkrades upplevelse av den rättsliga kvaliteten bedöms den vara oförändrad sedan förra året, men befinner sig dock fortfarande på en låg nivå jämfört med andra ersättningar. När det gäller tillgänglighet och bemötande är de försäkrades upplevelse något bättre än tidigare år (Försäkringskassan, Årsredovisning 2019).

Under 2019 genomfördes totalt 1 012 kontrollutredningar av både assistenter och assistansberättigade, vilket är en minskning med ca 300 utredningar jämfört med 2018. Antalet ärenden som leder till åtgärder har också minskat något. Trots detta uppgår de felaktiga utbetalningarna i kontrollutredningarna till ett högre belopp, vilket enligt Försäkringskassan är en indikation på att arbetet har blivit mer effektivt. Under 2019 har 23 assistansanordnare anmälts till IVO, vilket är färre jämfört i nivå med föregående år. Minskningen kan delvis förklaras av att till skillnad från 2018 gäller ett flertal anmälningar 2019 fler än en person. Försäkringskassan har också stoppat utbetalningarna till nio anordnare (Försäkringskassan, Årsredovisning 2019).

Tillsyn och tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg (IVO)

Inom funktionshindersområdet berör de flesta ärenden som kommer in till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) personer som får insatser enligt LSS. År 2019 har IVO fått in 1 551 anmälningar inom funktionshinderområdet varav antalet beslutade anmälningar till IVO inom LSS var 1 224 vilket är en ökning med 370 anmälningar sedan 2018. Flest anmälningar gäller personer som bor på särskilt boende för vuxna och insatsen personlig assistans.

IVO:s sammanfattande iakttagelser från 2019 visar att barn och unga får bättre möjligheter att själva beskriva sina behov när boendena arbetar med alternativ och kompletterande kommunikation (AKK). Nio av tio boenden hade 2019 kompetent personal inom AKK, eller hade genomfört utbildningsinsatser inom området. I boende där tvångs- och begränsningsåtgärder förekommer ser IVO att det ofta handlar om brister i personalens kompetens när det gäller pedagogiska metoder eller kommunikation. Under 2019 har IVO fattat beslut i 360 lex Sarahanmälningar som avser personer som har en insats enligt SoL eller LSS insats. I drygt 30 procent av anmälningarna handlar det om olika typer av övergrepp. Under 2019–2020 genomför IVO en nationell tillsyn för att granska brister i boendemiljö och omsorg som personer med funktionsnedsättning kan utsättas för (IVO, Vad har IVO sett 2019).

Habiliteringsersättning

I förarbetena till lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, rekommenderas att kommunen lämnar viss ersättning till deltagare i daglig verksamhet (habiliteringsersättning). Regeringen införde 2018 ett bidrag om 350 miljoner kronor per år i syfte att stödja kommunerna i deras arbete med att stimulera deltagande i daglig verksamhet. Bidraget får användas av kommunerna för att införa, bibehålla eller höja en låg dagpenning till dem som deltar i daglig verksamhet enligt LSS.

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att betala ut statsbidraget till kommunerna. För 2019 har regeringen förtydligat att statsbidraget även får användas till att bibehålla en nivå på dagpenningen som tidigare höjts. Under 2019 rekvirerades medlen av 248 kommuner. Av de 350 miljoner som har betalats ut har 14 procent återbetalats. Det kan jämföras med 2018 då endast 50 procent av medlen förbrukades (S2020/05562/SOF).

Personligt ombud

Verksamhet med personligt ombud har funnits sedan år 2000. Under 2019 hade 260 kommuner verksamhet med personligt ombud vilket är en ökning med 7 kommuner jämfört med föregående år. Det har under 2019 funnits 350 personliga ombud i landet. Sammanlagt arbetade ombuden med 10 007 klienter, varav 5 752 kvinnor och 4 255 män. Ombuden har uppgett att 2 286 klienter har helt eller delvis hemmaboende barn, vilket är en ökning jämfört med föregående år. Några grupper som ökar är hushåll med hemmavarande barn där flera i familjen har behov av stöd, personer med samsjuklighet samt unga vuxna med neuropsykiatriska diagnoser. Kommunerna uppger att det blivit vanligare att klienter önskar ombudens hjälp med överklagande av beslut om avslag på ansökningar om sjukpenning, aktivitets- och sjukersättning samt på grund av problem med bostadssituationen. Klienterna har också svårigheter kopplade till den omfattande digitaliseringen hos myndigheter vilket påverkar förutsättningar för de grupper som saknar e-legitimation eller bank-id. Årligen avsätts ca 105 miljoner kronor till insatsen varav ca 100 miljoner kronor för att subventionera kostnaderna för personliga ombud.

Bilstöd

Den 1 januari 2017 infördes ett ändrat regelverk för bilstöd. Reformen genomfördes i syfte att bl.a. minska behovet av fördyrande anpassningar.

Sedan införandet av det nya regelverket har antalet ansökningar minskat, handläggningstiderna har förlängts och en lägre andel av de medel som är avsatta för bilstöd har använts. Under 2019 ökade dock antalet mottagare med ca 200 personer jämfört med 2018 och totalt tog 1 366 personer emot bilstöd, varav 45 procent kvinnor och 55 procent män. Utgifterna för bilstödet ökade kraftigt jämfört med under 2018 och steg till 143 miljoner kronor 2019.

Regeringen har lämnat förslag för att öka ändamålsenligheten och träffsäkerheten i bilstödet genom att förbättra den enskildes möjligheter att hitta, köpa och få anpassning av en lämplig bil (prop. 2019/20:107). Lagändringarna träder i kraft den 1 oktober 2020.

Övergripande insatser

Insatser med anledning av sjukdomen covid-19

Med anledning av utbrottet beslutade regeringen den 12 mars att ge Socialstyrelsen i uppdrag att sprida information om det nya coronaviruset till all personal inom socialtjänstens verksamhetsområden. Informationsinsatsen ska bygga på Folkhälsomyndighetens rekommendationer samt påbörjas skyndsamt och pågå så länge behov finns. Socialstyrelsen ska också ha en beredskap för att skyndsamt sammanställa och sprida sådan information som kan behövas i händelse av att nya situationer och behov uppstår och säkerställa att informationen är tillgänglig. Regeringen beslutade även om besöksförbud på samtliga äldreboenden i landet för att förhindra spridningen av sjukdomen covid-19. Beslutet trädde i kraft den 1 april och är generellt. Den verksamhetsansvarige för ett boende får i det enskilda fallet medge undantag från förbudet om det finns särskilda omständigheter som motiverar ett undantag och om risken för spridning av coronaviruset är liten. I april 2020 beslutade regeringen förordningen (2020:193) om statsbidrag till regioner och kommuner för att ekonomiskt stödja verksamheter inom hälso- och sjukvård respektive socialtjänst som till följd av sjukdomen covid-19 fått ökade kostnader. Förordningen innehåller bestämmelser om statsbidrag till regioner och kommuner för vissa merkostnader till följd av sjukdomen covid-19 inom bl.a. socialtjänstverksamhetens omsorg om äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Regeringen har även gett länsstyrelserna i uppdrag att bistå Socialstyrelsen i arbetet med att samordna kommunernas lägesbilder och behov av skyddsutrustning och sjukvårdsmaterial (S2020/02676/SOF). Arbetet sker inom ramen för det uppdrag som Socialstyrelsen fått om att på nationell nivå säkra tillgången på skyddsutrustning och annat material till följd av spridningen av covid-19 (S2020/01558/FS och S2020/01594/FS). (Se även utg.omr. 9 avsnitt 4.)

Framtidens socialtjänst

Utredningen Framtidens socialtjänst (S 2017:03) har haft i uppdrag att se över socialtjänstlagens struktur och konstruktion, tillgången till en jämlik, jämställd och likvärdig socialtjänst, en hållbar socialtjänst som främjar långsiktigt strukturellt förebyggande arbete och minskar behovet av individuella insatser samt vissa av socialtjänstens uppgifter. Utredningen har även sett över behovet av ett förtydligat barnrättsperspektiv i socialtjänstlagen, analyserat vilken funktion en särreglering för äldre skulle ha samt sett över socialnämndens delegationsmöjlighet i olika avseenden. Utredningen lämnade sitt slutbetänkande den 26 augusti 2020.

Statens styrning med kunskap

Enligt förordningen (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst är det övergripande syftet med den statliga styrningen med kunskap att ge stöd till huvudmän och olika professioner i arbetet med att ge patienter och brukare en god vård och insatser av god kvalitet. Rådet för styrning med kunskap, tillsammans med den huvudmannagrupp som är kopplad till rådet, är en central aktör som bl.a. ska verka för att styrningen med kunskap är samordnad och effektiv och anpassad till målgruppernas behov.

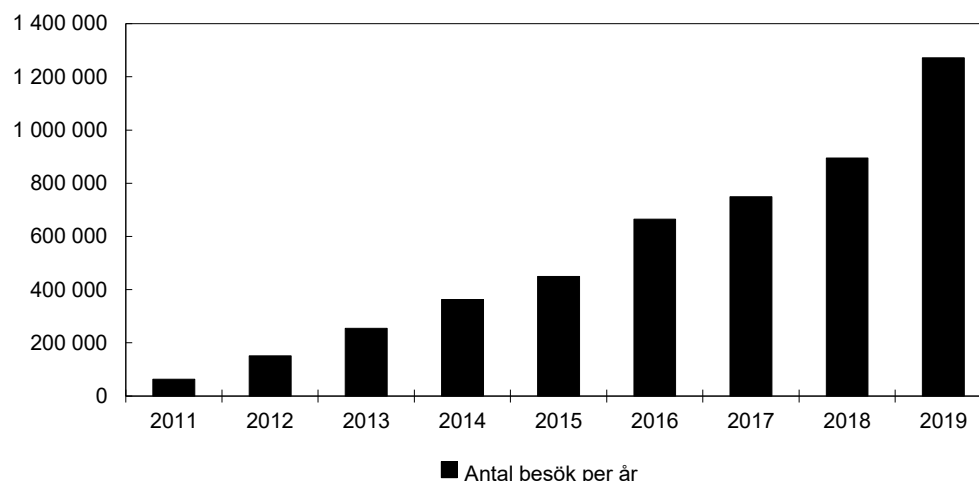
19 statliga myndigheter uppger i enkätundersökning från Statskontoret att de under 2019 har tagit fram nya stöd och vägledningar som har betydande påverkan på kommuner eller regioner eller väsentligt förändrat i befintliga sådana stöd och vägledningar. Ett flertal av de kunskapsstöden som riktar sig mot socialtjänstens verksamheter under 2019 berör olika aspekter av våld, t.ex. förebyggande av våldsbejakande extremism, hedersrelaterat våld och förtryck samt kunskapsstöd för omsorg, gränssättning och våldsförebyggande arbete riktat till personal på HVB för barn och unga.

Av Statskontorets enkätundersökning framgår att även om Socialstyrelsen ansvarar för de flesta av de kunskapsstöden som riktar sig till socialtjänsten under 2019 så har även statliga myndigheter såsom Brottsförebyggande rådet, Länsstyrelsen i Stockholm och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd tagit fram vägledning och stöd som har haft socialtjänsten som en viktig målgrupp.

Kunskapsspridning och genomslag

Många kunskapsstöden publiceras på kunskapsguiden.se som är en nationell webbplats som samlar kvalitetssäkrad kunskap från flera myndigheter och andra aktörer. Första halvåret 2020 lanserades en ny version av Kunskapsguiden. Syftet var att förbättra funktionalitet, sökbarhet och att kunna erbjuda en mer anpassad tjänst för målgrupperna och deras behov.

Diagram 6.3 Antal besök på Kunskapsguiden maj 2011–december 2019

Källa: Socialstyrelsen

Styrningen med kunskap handlar inte bara om lättillgänglighet utan även att det statliga stödet är samordnat och anpassat till professionernas behov. Myndigheterna inom Rådet för styrning med kunskap har mot den bakgrunden genomfört flera gemensamma aktiviteter under året, bl.a. om psykisk ohälsa bland äldre och brukarmedverkan.

Ökat genomslag för evidensbaserad praktik och praktknära forskning inom socialtjänsten

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Forte, ansvarar för det pågående nationella forskningsprogrammet för tillämpad välfärdsforskning med syfte att främja långsiktig kunskapsuppbyggnad och utveckling inom socialtjänstens verksamhetsområden genom att stärka praktik- och klientnära forskning. Under året har en strategisk agenda för programmet fastställts, med prioriterade områden som t.ex. effekter av interventioner, socialtjänstens förebyggande arbete och tidiga insatser och implementering samt förändrings- och förbättringsarbete mm. Programmet rymmer även en forskarskola för yrkesverksamma i socialtjänsten som under året välkomnade 10 licentiander.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, SBU, har genomfört flera utbildningar om vetenskapliga kunskapssammanställningar inom socialtjänsten (S2018/01952/SOF). Utbildningarna riktar sig till viktiga målgrupper som utvecklingsledare och chefer inom kommunala och regionala verksamheter, samt till forskare och medarbetare vid myndigheter.

E-hälsa och välfärdsteknik

I februari 2020 godkände regeringen en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, om äldreomsorg – teknik, kvalitet och effektivitet med den äldre i fokus (S2020/00577/SOF). Överenskommelsen omfattar 200 miljoner kronor och syftar till att stödja digitaliseringen inom äldreomsorgen. Totalt fördelades 168,7 miljoner kronor som ett riktat statsbidrag till kommunerna. Tio kommuner får ta del av sammanlagt 15 miljoner kronor för särskilda uppgifter som modellkommuner för digitalisering inom äldreomsorgen. SKR får 16,3 miljoner kronor för att bl.a. inrätta en stödfunktion för införande av välfärdsteknik och andra digitala lösningar. Satsningen avses fortgå t.o.m. 2022 för att ge kommunerna bästa planeringsförutsättningar. Regeringen har i april 2020 även gett Post- och telestyrelsen i uppdrag att bidra till tillgänglighet och användning av it och elektroniska kommunikationsinsatser för äldre med anledning av coronapandemin (I2020/01296/D). (Se utg.omr. 22.)

En särskild utredare har haft i uppdrag att se över och lämna förslag på åtgärder som kan främja införandet av välfärdsteknik. I mars 2020 presenterades betänkandet Framtidens teknik i omsorgens tjänst (SOU 2020:14). Utredaren har identifierat flera hinder för ett bredare införande av välfärdsteknik, bl.a. osäkerhet kring de juridiska förutsättningarna att tillhandahålla välfärdsteknik till dem med nedsatt beslutsförmåga, bristande digital infrastruktur över landet samt brister i kompetens om digitalisering i alla yrkesgrupper inom äldreomsorgen. I utredningen framhålls vikten av att staten stödjer utvecklingen av välfärdsteknik i äldreomsorgen. Betänkandet har remitterats (Se utg.omr. 22).

Regeringen och SKR antog under 2020 en ny strategi för att genomföra Vision e-hälsa 2025, där socialtjänsten och dess verksamheter också ingår (se även utg.omr. 09, Hälsa- och sjukvårdspolitik).

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys fick 2019 i uppdrag att undersöka vilka effekter välfärdstekniska lösningar har för enskilda och personal som använder välfärdsteknik och hur ökad användning av välfärdsteknik påverkar kostnader och effektivitet i omsorgens organisation. Myndigheten visar i redovisningen av uppdraget att välfärdsteknik har övervägande positiva effekter för brukare, personal och närstående, men att det finns risk för att tekniken leder till negativa effekter som

minskad trygghet om den inte implementeras på ett klokt sätt (Innovation efter funktion, Rapport 2020:2, Vårdanalys).

Hjälpmedel

Tillgång till hjälpmedel är avgörande för att personer som av ålder, skada eller sjukdom har fått en funktionsnedsättning ska kunna leva ett aktivt och självständigt liv och vara delaktiga i samhället. Det ger möjlighet till inflytande och bidrar även till trygghet inom äldreomsorgen. Regeringen har fortsatt det arbete som påbörjades under förra mandatperioden (2014–2018) för att öka likvärdigheten över landet i fråga om hjälpmedel, och stödja sjukvårdshuvudmännen för ökad effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen. Myndigheten för delaktighet (MFD) har på regeringens uppdrag under 2019 kartlagt lokala och regionala satsningar för att främja aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning, samt kartlagt enskildas tillgång till fritidshjälpmedel. MFD har under 2020 publicerat konkreta tips till kommuner och regioner på hur de kan främja aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning. Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag spridit exempel på överenskommelser mellan skolhuvudmän och hälso- och sjukvårdshuvudmän som syftar till att säkerställa att barn med funktionsnedsättning får sitt hjälpmedelsbehov tillgodosett. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har kartlagt förskrivningen av icke medicintekniska produkter för rehabilitering och habilitering ur ett patient-, brukar- och samhällsperspektiv. Kartläggningen visar bl.a. att omfattningen av förskrivningen av sådana produkter varierar över landet.

Stöd till anhöriga

Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) är ett expertstöd till kommuner, regioner och enskilda utförare och ska bidra till högre kvalitet och produktivitet i stödet till anhöriga. Under 2019 publicerade Nka kunskapsöversikten ”Vad tänker anhöriga om fall och fallprevention” (Nka 2019:1 Kunskapsöversikt). I oktober 2019 gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett underlag till en nationell strategi för anhöriga som vårdar eller stödjer närstående äldre personer (S2019/04223/FST). I februari 2020 fick Socialstyrelsen även i uppdrag att ta fram ett underlag för en nationell strategi för personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller som stödjer en närstående som har funktionsnedsättning. Swedish National Study on Ageing, SNAC, har under 2020 publicerat en rapport om anhöriga och andra närståendes insatser i ordinärt boende. SNAC ser ingen påtaglig förändring i omfattningen av informell och formell vård mellan 2001–2015, men bedömer att den kommer att öka då antalet äldre blir allt fler.

Statsbidrag till sommarlovsaktiviteter

Mellan 2016 och 2019 fanns ett statsbidrag på 200 miljoner kronor per år för sommarlovsaktiviteter som är avgiftsfria för barn i åldern 6–15 år. Av Socialstyrelsens slutredovisning av utbetalt statsbidrag under 2019 framgår att samtliga av Sveriges 290 kommuner rekviderade medel under det senaste året. Sammanlagt förbrukades 97,8 procent av medlen. Det användes i huvudsak till finansiering av köp av tjänst, i form av att kommunerna gett uppdrag till föreningar och till lönekostnader. De vanligaste förekommande lovaktiviteterna var idrott, friluftsliv och konstnärliga aktiviteter. Könsfördelningen mellan pojkars och flickors deltagande var jämn. Av Socialstyrelsens uppföljning framgår även att kommuner beskriver att synergieffekter uppnåtts när föreningar fått barn att prova aktiviteter de inte tänkt på tidigare och fortsatt sitt engagemang under hösten. Satsningar på kommunala fritidsgårdar har även varit särskilt värdefullt för de barn som av olika anledningar inte kunnat anmäla sig till aktiviteter i förhand.

Insatser för de tillfälliga medlen IVO tilldelats 2017–2019 med anledning av flyktingsituationen

IVO fick i regleringsbrevet för 2017 (S2016/07779/RS) i uppdrag att särskilt redovisa de insatser som genomförts med de tillfälliga medel som tillförts myndigheten 2017–2019 med anledning av flyktingsituationen. Av slutredovisningen, som lämnades till Regeringskansliet (Socialdepartementet) den 26 februari 2020, framgick att IVO lyckats att nyttja de tillfälliga medlen på ett effektivt sätt. Med resursförstärkningen kunde IVO uppfylla sitt uppdrag inom frekvenstillsynen och tillståndsprövningen. Dessutom motverkade resursförstärkningen utträngningseffekter inom övrig verksamhet.

Krav på tillstånd inom socialtjänsten

Riksdagen har i två tillkännagivanden tillkännaggett att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som innebär att samma krav på tillstånd som gäller för enskilda för att yrkesmässigt bedriva verksamhet inom socialtjänsten även ska gälla för offentlig verksamhet (bet. 2016/17:SoU11 punkt 2, rskr. 2016/17:156) och (bet. 2017/18:SoU1 punkt 2, rskr. 2017/18:121). Frågan bereds inom ramen för den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (Januariavtalet punkt 61). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Norden och EU

Under 2019 deltog Ministerrådet för social- och hälsopolitik i arbetet med att ta fram Nordiska ministerrådets vision och strategiska prioriteringar för 2021–2024. Under året fortsatte arbetet inom det svenska ordförandeskapsprojektet Vård och omsorg på distans. I september publicerades de 24 mest betydelsefulla digitala lösningarna inom vård och omsorg i de fem nordiska länderna. Inom ramen för Europeiska kommissionen påbörjades 2019 arbetet med att ta fram en rapport om behovet av vård och omsorg för äldre. Syftet är bl.a. att medlemsländerna ska kunna utbyta erfarenheter inom området.

6.4 Analys och slutsatser

Omsorg om äldre

Regeringens sammantagna bedömning är att de övergripande målen för omsorg om äldre delvis har uppnåtts.

Stöd för utveckling av kvalitet i vård och omsorg om personer med demenssjukdom

En förutsättning för att kvinnor och män med en demenssjukdom ska ha tillgång till en god vård och omsorg samt kunna åldras i trygghet med så långt det är möjligt bibehållet oberoende, är att personalen har rätt kunskap och kompetens. De satsningar som regeringen har gjort på området ligger i linje med den nationella strategin för omsorg om personer med demenssjukdom (S2018/03241/FS) och har bidragit till och i första hand gett kommuner förutsättningar att öka kunskapen om demenssjukdom bland personal, anhöriga och beslutsfattare. Satsningen på 610 miljoner till landets kommuner har även gett dessa möjlighet att använda medel för att öka kvaliteten i vården och omsorgen om personer med demenssjukdom. Samtidigt finns det fortfarande brister i vården och omsorgen om personer med demenssjukdom och för målgrupper med särskilda behov behövs mer kunskap för att säkerställa en jämlik vård. Regeringen vill därför fortsätta att stärka kommunernas

förutsättningar för att implementera kunskapsstöd och nationella riktlinjer, samt stärka Svenskt Demenscentrums roll som kunskapsbank.

Samordnad vård och omsorg

Det är viktigt att samordning och samverkan mellan den av regionerna finansierade hälso- och sjukvården och den kommunala hälso- och sjukvården fungerar. De insatser som regeringen har gjort för att stödja kommuner och regioner med anledning av lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård, har enligt regeringens bedömning bl.a. bidragit till att äldre kan erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg samt åldras i trygghet med bibehållet oberoende. Ökad samordning och samverkan är ständigt aktuell och utmaningar inom området kvarstår.

Många äldre nöjda – men utmaningar kvarstår när det gäller bemötande, förtroende, trygghet och delaktighet

Ett sätt att få en indikation på hur målen för omsorgen om äldre uppfylls är att fråga de äldre om deras egen uppfattning. Socialstyrelsens årliga undersökning Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? visar att de allra flesta äldre är nöjda med insatserna i hemtjänst och särskilt boende. Så har det varit sedan undersökningen startade och det visar enligt regeringens bedömning att den genomförda politiken bidrar till att äldre har tillgång till en god vård och omsorg. Samtidigt kvarstår utmaningar vad gäller bemötande, förtroende och trygghet. Över tid har andelen äldre som uppger att de bemöts på ett bra sätt av personalen, känner förtroende för personal och upplever trygghet minskat inom hemtjänsten, från 40 procent 2015 till 37 procent 2019.

Tillgänglighet till särskilda boendeformer

Många äldre är ensamma och socialt isolerade i sina bostäder, vilket kan bidra till psykisk och fysisk ohälsa. Den nya boendeformen biståndsbedömt trygghetsboende infördes 2019 och är relativt ny. Den förväntas komplettera utbudet för den grupp äldre som framför allt har behov av trygghetsskapande insatser och social samvaro i sitt boende. Boendeformen bidrar till att uppfylla de politiska målen att äldre kan leva ett aktivt liv, ha inflytande i sin vardag samt åldras i trygghet. Samtidigt finns det utmaningar i fråga om särskilda boenden för äldre, det visar t.ex. det faktum att väntetiden till särskilt boende har ökat från 53 dagar 2018 till 67 dagar 2019.

Bemanning och kompetens inom äldreomsorgen

De satsningar som regeringen har gjort och gör för att stärka bemanningen och kompetensen inom äldreomsorgen, exempelvis det pågående Äldreomsorgslyftet, bidrar till att delvis uppfylla de politiska målen inom området. Sett mot bakgrund av den växande befolkningen och den demografiska utvecklingen med fler äldre är behovet av att rekrytera personal inom äldreomsorgen en fortsatt utmaning. För att äldreomsorgens insatser ska vara av god kvalitet är en viktig förutsättning att medarbetarna har lämplig utbildning och erfarenhet. En viktig faktor är även att äldreomsorgens medarbetare har en god arbetsmiljö och att sjukfrånvaron minskar.

Fallolyckor

Fallskador får ofta stora negativa konsekvenser för enskilda äldre i form av bestående men och ett ökat behov av vård och omsorg i vardagen. Fallolyckor genererar även stora kostnader för samhället. Ett förebyggande arbete för att undvika fall bidrar till att äldre kan åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, vilket regeringen satsningar på området har bidragit till under 2019.

Risikförebyggande åtgärder i särskilt boende

Arbetet med att förebygga fall, undernäring, trycksår och nedsatt munhälsa bidrar till en ökad livskvalitet för enskilda äldre. Samtidigt skulle fler äldre kunna få riskförebyggande åtgärder i särskilt boende. Andelen är i dag 62 procent. Genom att stödja de nationella kvalitetsregistren, bl.a. Senior Alert, bidrar regeringen till att äldre ska kunna åldras i trygghet med bibehållet oberoende och ha tillgång till en god vård och omsorg samt en vård och omsorg som är både jämställd och jämlik.

Färre olämpliga läkemedel förskrivs äldre

Det är positivt att kvaliteten i läkemedelsbehandlingen fortsätter att förbättrats. Det bidrar enligt regeringens bedömning till en god vård och omsorg om äldre. De senaste fem åren har olämpliga läkemedel i åldersgruppen 75 år eller äldre minskat, t.ex. i särskilt boende från 9,4 procent 2015 till 7,9 procent 2019. Men det finns fortsatta utmaningar inom området läkemedel och äldre, t.ex. när det gäller de stora skillnaderna mellan landets kommuner i fråga om förskrivning av olämpliga läkemedel.

Individ- och familjeomsorg

Den sociala barn- och ungdomsvården har fortsatta utmaningar

Den sociala barn- och ungdomsvården är fortsatt belastad, inte minst vad gäller kompetensförsörjning och bemanning. Regeringen bedömer att de insatser som skett på området har bidragit till att förbättra situationen, men också att det finns fortsatta utmaningar. Regeringen bedömer även att tryggheten för barn som placeras i tidig ålder eller under lång tid behöver stärkas.

Vidare bedömer regeringen att socialtjänsten är en viktig aktör i det brottsförebyggande arbetet. Som en del av regeringens 34-punktsprogram mot gängkriminalitet har Statens skolverk och Socialstyrelsen getts ett utökat uppdrag att inom ramen för det långsiktiga utvecklingsarbetet för tidiga och samordnade insatser för barn och unga, rikta särskilda satsningar mot riskgrupper i socialt utsatta områden samt barn och unga som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck (U2020/00363/S). Regeringen bedömer att samverkan mellan berörda myndigheter fortsatt behöver stärkas.

Statens institutionsstyrelse

SiS förmåga att omedelbart anvisa plats har förbättrats, men samtidigt har SiS tidvis haft svårt att matcha efterfrågan utifrån ungdomens behov mot tillgängliga platser. Fortfarande finns svårigheter med att kunna placera ungdomar med koppling till gängkriminalitet på olika institutioner, trots ett ökat behov av detta. SiS behöver stärka säkerheten för barn, ungdomar och personal på sina boenden. Det finns även behov för stärkt uppföljning av kompetensförsörjning och stärkt samverkan med socialtjänsten före, under och efter en placering. Behoven hos målgrupperna har förändrats på senare tid, vilket medför behov av att anpassa och utveckla både behandlingsmetoder och arbetssätt utifrån olika målgruppers behov.

Ekonomiskt bistånd

Det finns både strukturella och individuella orsaker till att individer har behov av ekonomiskt bistånd. Hur stor andel av befolkningen som har svårigheter att klara sin försörjning beror således exempelvis på tillgång till arbete, utformningen av trygghetssystemen, flyktmottagandet samt den enskildes utbildningsnivå, ålder, kön, fysisk och psykisk ohälsa och vistelsetid i Sverige. Eftersom en betydande andel av biståndsmottagarna är arbetslösa är det viktigt med insatser som på olika sätt bidrar

till att stärka den enskildes förmåga till självförsörjning samtidigt som strukturella möjligheter ges. Insatser inom ramen för arbetsmarknadspolitik, utbildningspolitik och den ekonomiska familjepolitiken har stor betydelse. Det behövs genomgående ett tydligt jämställdhetsperspektiv i alla olika insatser.

Missbruks- och beroendevården

Samsjukligheten är stor mellan psykisk ohälsa och beroendeproblematik. Personer med samsjuklighet riskerar att få sämre vård när samordningen mellan olika vårdgivare brister. Regeringen bedömer att det är angeläget att samtidiga och samordnade insatser ges till målgruppen. Regeringen har därför tillsatt en utredning, Samsjuklighetsutredningen (S 2020: 08), som ska se över ansvarsfördelningen mellan huvudmännen.

Hemlöshet

Ett stort antal individer är utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden på grund av bl.a. låga inkomster och brist på bostäder. Många i denna grupp söker sig till socialtjänsten för att få hjälp att lösa sin bostadssituation när de inte själva klarar det. Regeringen beslutade den 7 maj 2020 om en utredning om en socialt hållbar bostadsförsörjning (dir. 2020:53) som bl.a. syftar till att skapa förutsättningar för en socialt hållbar bostadsförsörjning som underlättar situationen för hushåll som har svårt att skaffa en bostad på marknadens villkor, bl.a. strukturellt hemlösa. (Se utg.omr. 18). Socialtjänstens ansvarar för att tillhandahålla olika typer av stödjande insatser som motverkar hemlöshet och avhysning.

Brottsutsatta

Brottsutsattas behov av stöd och hjälp kan variera beroende på brottets allvar och individuella faktorer. En särskilt utsatt grupp av brottsoffer är personer som utsatts för våld i nära relationer, ofta kvinnor och barn, inklusive de som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. Fysisk och psykisk ohälsa på såväl kort som lång sikt är exempel på våldets allvarliga konsekvenser.

Kunskap om våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor är en viktig faktor för att samhället ska kunna agera i tid. Det nationella och regionala kompetensstödet utgör sedan flera år tillbaka en plattform för att kontinuerligt nå ut med kunskapsstöd till kommuner och regioner, om exempelvis baskunskaper om våld, om hur våldet kan upptäckas tidigt eller om hedersrelaterat våld och förtryck. Kvalitetsutvecklingsarbetet inom området behöver fortsätta. Uppdraget om att fördela utvecklingsmedel och ge kompetensstöd syftar till att främja regeringens övergripande mål om att insatser till enskilda ska vara av likvärdig kvalitet över hela landet. Ett viktigt utvecklingsområde är att kommunerna i större utsträckning sammanställer och följer upp arbetet med enskilda individer systematiskt för att på så sätt analysera och utveckla verksamheten.

Barn som vistas i skyddat boende är en mycket sårbar grupp. Deras rättigheter i form av tillgång till insatser från socialtjänsten och hälso- och sjukvården liksom rätten till skolgång tillgodoses inte alltid.

Internationella adoptioner

Det internationella adoptionsområdet har genomgått stora förändringar under det senaste decenniet. Antalet adoptioner i världen har minskat kraftigt samtidigt som adoptionsärendena har blivit mer komplexa och svårutredda. Fler barn kan adopteras nationellt i ursprungsländerna eller vara kvar hos sina biologiska föräldrar. De barn som blir aktuella för internationell adoption är färre till antalet och har ofta större omsorgsbehov på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller svår social bakgrund.

Utvecklingen med färre antal adoptioner innebär att socialnämnderna hanterar adoptionsutredningar allt mer sällan. Detta har lett till en brist på kunskap inom området. Mot bakgrund av denna utveckling har regeringen vidtagit flera insatser som ska stärka stöd och kompetens inom området.

Stöd till personer med funktionsnedsättning

Målet för funktionshinderspolitiken är att med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas. Regeringens bedömning är att de insatser som görs inom funktionshinderspolitiken bidrar till måluppfyllelsen men att det finns fortsatta utmaningar. Antalet personer som får insatser enligt LSS från kommunerna ökar något. Boende för vuxna är en av de största insatstyperna inom LSS. Undersökningar visar att vuxna personer med funktionsnedsättning generellt ger höga betyg när det gäller trivsel och trygghet i sina LSS-boenden. Det är positivt men samtidigt visar Inspektionen för vård och omsorg (IVO) tillsyn att missförhållanden ändå förekommer och Socialstyrelsen menar att personalen behöver mer kunskap och arbetsledning för att situationen för de boende ska förbättras. Regeringen är medveten om detta och har gett Socialstyrelsen i uppdrag att göra en kartläggning och analys av kompetensen hos personal som arbetar i LSS-boenden och av vilka kompetensinsatser som erbjuds. Vidare ska Socialstyrelsen undersöka om den nuvarande kompetensnivån bedöms vara tillräcklig för att brukarna ska ha en trygg och säker boendemiljö, inklusive om brister i kompetens och bemanning påverkar risken för tvångs- och begränsningsåtgärder. Om kartläggning och analys visar på brister i kompetensen, ska Socialstyrelsen lämna en beskrivning av lämpliga åtgärder. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2021.

Under 2019 har även andelen kommuner som rekviderar statsbidraget för att införa, höja eller bibehålla dagpenning i form av habiliteringsersättning till dem som deltar i daglig verksamhet enligt LSS, ökat. Det innebär att en större andel av de medel som avsatts kommer personer som har behov av habiliteringsersättning till del.

Personlig assistans

Antalet personer som får statlig assistansersättning fortsätter att minska, och ökningen av antalet timmar har planat ut. Det är regeringens ansvar att kontinuerligt följa utvecklingen inom assistansersättningen och orsaker till att antalet personer med omfattande funktionsnedsättningar som får assistansersättning minskar. Försäkringskassan menar att nuvarande domstolspraxis och tillämpning har medfört att färre personer beviljas ersättning vilket innebär att det totala antalet personer som mottar ersättningen fortsätter att minska. Regeringen har tagit flera initiativ för att stärka rätten till personlig assistans, såsom att andning infördes som ett grundläggande behov i november 2019. Regeringen har också lämnat förslag om att hjälp med de grundläggande behoven andning och måltider i form av sondmatning ska grunda rätt till personlig assistans (prop. 2019/20:92). Lagändringarna trädde i kraft 1 juli 2020.

Försäkringskassan behöver fortsätta att öka kvaliteten och rättssäkerheten i handläggningen och regeringen ser positivt på det arbete som är påbörjat när det gäller att förbättra kvaliteten i utredningarna. Positivt är också att de assistansberättigade upplever att tillgänglighet och bemötande är något bättre jämfört med föregående års mätningar.

Regeringen har också tagit emot betänkandet Översyn av yrket personlig assistans (SOU 2020:01). Betänkandet är remitterat.

Bilstöd

Bilstödet är en betydelsefull förmån för att främja delaktigheten i samhället för personer med funktionsnedsättning och har bl.a. till syfte att underlätta för personer som behöver ett motorfordon för att kunna ta sig till arbetet eller studier.

Regeringen har lämnat förslag för att öka ändamålsenligheten och träffsäkerheten i bilstödet genom att förbättra den enskildes möjligheter att hitta, köpa och få anpassning av en lämplig bil (prop. 2019/20:107). Lagändringarna träder i kraft den 1 oktober 2020.

Övergripande insatser

Statens styrning med kunskap

Statskontoret konstaterar i en analys att kunskapsstyrning är ett stöd för kommuner och landsting i hanteringen av andra styrmedel och att kommunföreträdare främst ser positiva effekter av kunskapsstyrning. Samtidigt visar kartläggningar inom området att det fortfarande saknas kunskap om t.ex. evidensbaserade metoder inom socialtjänsten. Fortsatt kunskapsutveckling inom området är därför angeläget.

Ändamålsenliga former för samarbete mellan statliga, regionala och kommunala aktörer är en viktig del av statens styrning med kunskap. Socialtjänsten omfattar många verksamheter och det är centralt att de kunskapsstöd som tas fram svarar upp mot de många olika behov som finns i verksamheterna och att kunskapsstöden är samstämda. Rådet för styrning med kunskap och Huvudmannagruppen är ett exempel på ett samarbete mellan statlig, regional och kommunal nivå, där representanter för huvudmännen enligt förordning ska informera myndigheterna i rådet om kunskapsbehov i kommuner och landsting. Även Partnerskapet för kunskapsstyrning inom socialtjänsten är ett exempel på ett samarbete som ska bidra till behovsanpassad kunskapsutveckling och stöd för genomförande. För att kunna uppfylla målen med den statliga styrningen med kunskap är det viktigt att dessa samarbeten fortsätter att utvecklas.

E-hälsa och välfärdsteknik

Regeringen bedömer att de satsningar som gjorts inom E-hälsa och välfärdsteknik bidrar till att uppfylla målen inom politikområdet. Rätt använt kan t.ex. välfärdsteknik medverka till att äldre kan leva ett aktivt liv och åldras i trygghet med bibehållet oberoende, till full delaktighet för personer med funktionsnedsättning samt stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer.

Hjälpmedel

Enligt regeringens bedömning bidrar arbetet som påbörjades under förra mandatperioden inom hjälpmedelsområdet till att delvis uppnå politikrådets mål för omsorg om äldre, personer med funktionsnedsättning och för individ- och familjeomsorgen. I betänkandet På lika villkor! – Delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen (SOU 2017:43) behandlas vidare vissa frågor gällande hjälpmedelsförsörjningen i kommuner och regioner samt avgifter. Betänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Stöd till anhöriga

Regeringen stödjer årligen Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka). Dessutom har ett arbete inletts med att dels ta fram en nationell anhörigstrategi för anhöriga som

vårdar eller stöder närstående äldre personer (S2019/04223/FST), dels ta fram en nationell strategi för personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller som stöder en närstående som har funktionsnedsättning. De satsningar som görs på området bidrar enligt regeringens bedömning till att uppnå målen för området Politik för sociala tjänster.

6.5 Politikens inriktning

Omsorg om äldre

Kunskaphöjande åtgärder inom demensområdet

Av demensstrategin framgår att det finns bristande kunskap om behoven hos personer med demenssjukdom i alla yrkeskategorier inom socialtjänst och inom hälso- och sjukvård. En viktig aktör för att öka kunskapen nationellt om demenssjukdomar är Svenskt Demenscentrum, SDC, som bl.a. tar fram kunskapsstöd och utbildningar som finns tillgängligt utan kostnad på SDC:s webbplats. Regeringen föreslår en höjning av SDC:s grundanslag med 6 miljoner kronor, vilket ökar förutsättningarna för att ge kommuner och regioner stöd att öka kunskapen om demens bland personal och beslutsfattare inom äldreomsorgen och därmed förbättra kvaliteten i vården och omsorgen om personer med demenssjukdom.

Genom den nationella strategin för demenssjukdom vill regeringen verka för förbättringar inom sju strategiska områden, varav kunskap och kompetens är ett. De sex andra områdena är samverkan mellan hälso- och sjukvård och social omsorg, personal, uppföljning och utvärdering, anhöriga och närstående, samhälle, samt digitalisering och välfärdsteknik. Socialstyrelsen har i uppdrag att följa upp och långsiktigt hantera strategiska frågor inom ramen för strategin. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 juni 2022 och en delrapport lämnas 30 september 2020. Regeringen avser under 2021 att följa upp delrapporten och fortsätta utveckla insatserna inom ramen för strategin.

Stärka kompetensförsörjningen efter utbrottet av sjukdomen covid-19

Utbrottet av covid-19 har synliggjort det svåra bemanningsläge som vård och omsorg står inför och inte minst vården och omsorgen om äldre. Regeringen bedömer att det finns behov av att stödja kommunerna i syfte att höja kompetensen inom vård och omsorg om äldre hos såväl personal som chefer.

Regeringen ser även behov av att främja undersköterskeyrket och att säkerställa att undersköterskors kompetens tas tillvara inom vården och omsorgen och förbereder en proposition med förslag om att undersköterska blir en skyddad yrkestitel.

Regeringen presenterade våren 2020 satsningen Äldreomsorgslyftet. Satsningen innebär att ge ny och befintlig personal möjlighet att genomgå utbildning till vårdbiträde eller undersköterska inom kommunal vuxenutbildning eller motsvarande utbildning på folkhögskola på betald arbetstid. Staten kommer att finansiera kostnaden för den tid den anställde är frånvarande på grund av studier till vårdbiträde eller undersköterska under 2020 och 2021. Utöver att utbilda sig till undersköterska eller vårdbiträde ges personalen även möjlighet att fortbilda sig genom kompetenshöjande utbildningar inom vård och omsorg. Satsningen bedöms även bidra till att underlätta möjligheterna att utbilda sig till undersköterska inför den planerade regleringen av yrket. Äldreomsorgslyftet föreslås fortsätta fram till 2023.

Inom ramen för Äldreomsorgslyftet avser regeringen att även skapa förutsättningar för att stärka kompetensen hos första linjens chefer. Från 2021 får första linjens chefer som arbetar inom vård och omsorg om äldre möjlighet att utbilda sig på arbetstid.

Äldremiljarder till landets kommuner

Som en del av satsningen på äldreomsorgen i denna budget ges kommunerna ett resurstillskott med 4 miljarder kronor årligen från och med 2021. Det handlar om ett bidrag som fördelas med en fördelningsnyckel där hänsyn tas till andel äldre i respektive kommun.

Återhämtningsbonus inom vården och omsorgen

Arbetsituationen för de anställda inom hälso- och sjukvården behöver bli bättre. Regeringen avser därför att införa ett statsbidrag för att främja ett hållbart arbetsliv inom hälso- och sjukvården. Det kan ske genom förbättrad arbetsmiljö, nya arbetssätt eller genom att utveckla arbetstidsmodeller som till exempel poängsystem, tidbanker och 3-3-scheman vilket också kan innebära arbetstidsförkortning. För 2021 föreslår regeringen att 195 miljoner kronor avsätts som ska användas inom omsorgen. För 2022 och framåt beräknar regeringen avsätta 650 miljoner kronor per år.

Individ- och familjeomsorg

Behov av ökad trygghet och säkerhet inom den sociala barn- och ungdomsvården

Det finns fortsatta utmaningar inom den sociala barn- och ungdomsvården, inte minst när det gäller tryggheten för barn som placeras i tidig ålder eller under lång tid. Riksdagens socialutskott har beslutat om ett utskottsinitiativ i syfte att öka tryggheten för placerade barn och unga. Utskottet har remitterat förslag till ändringar i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och i socialtjänstlagen (2001:453) till Lagrådet. Regeringen ser skyndsamt över frågan om ytterligare lagändringar utöver de som socialutskottet föreslår, i syfte att öka tryggheten för placerade barn. Socialdepartementet har därför uppdragit åt en särskild utredare att, i syfte att öka tryggheten för barn som placeras i tidig ålder eller under lång tid, utreda hur principen om barnets bästa kan stärkas i samband med bedömning av om vård enligt LVU ska upphöra. Utredaren ska även se över om det bör införas en skyldighet för socialnämnden att följa upp barns situation efter det att en placering har upphört. Ett sätt att säkra kontinuitet och trygghet i vården för barn och unga som vårdas i familjehem är att socialnämnden överväger om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning. Regeringen har beslutat att ge Socialstyrelsen i uppdrag att under perioden 2020–2022 genomföra kunskaphöjande insatser inom familjehemsvården om bl.a. nationella adoptioner. I uppdraget ingår att stödja kommunerna i utvecklingen av sitt rekryteringsarbete av familjehem.

Placering i familjehem är den vanligaste placeringsformen och de barn som placeras idag har ofta särskilda behov som behöver tillgodoses av familjehem och socialtjänst. Familjehemmen behöver stöd från socialtjänsten för att kunna genomföra sitt uppdrag. Socialtjänsten behöver resurser och kunskap för att kunna utforma och följa upp vården så att de placerade barnen får sina rättigheter och behov tillgodosedda. En placering i familjehem är en viktig möjlighet för många utsatta barn och unga. Regeringen vill därför ge kommunerna förutsättningar till att stimulera familjehemsplaceringar och avser därför att avsätta 250 miljoner kronor årligen under perioden 2021–2022 och 200 miljoner kronor 2023 för subventioner av familjehemsplaceringar.

Åtgärder för förstärkt kapacitet och kvalitet samt ökad trygghet och säkerhet på SiS

Myndigheter som JO, IVO och Statskontoret har uppmärksammat flera allvarliga brister på SiS. Bl. a. lyfts behovet av fler platser inom ungdomsvården (inklusive den slutna ungdomsvården) på grund av en ökad ungdomsbrottslighet men även ett ökat vårdbehov. Det finns även behov för att se över insatserna som erbjuds efter avslutad placering och samarbetet mellan SiS ungdomshem och socialtjänsten i ungdomarnas eller klienternas hemkommuner.

God och effektiv vård och behandling kräver kompetenta medarbetare. IVO, Statskontoret och JO har påtalat vikten av rätt kompetens bland de anställda på SiS. Myndighetens utbildningsorganisation behöver därför förstärkas i syfte att säkerställa en ökad kvalitet, stabilitet och rättssäkerhet i verksamheten som är likvärdig över landet.

SiS behöver säkerställa en trygg, rättssäker och ändamålsenlig vård- och behandlingsmiljö för ungdomar och klienter samt en bra arbetsmiljö för sina medarbetare. Det finns ett stort behov av att anpassa säkerheten på dessa ungdomshem efter rådande förhållanden. Ett bra perimeterskydd och en god och stabil säkerhetsorganisation är viktigt för att undvika missförhållanden samt fritagningar och avvikelser av klienter från institutionerna. Även IVO och JO har påtalat vikten av god säkerhet och effektivitet på SiS. För att Statens institutionsstyrelse långsiktigt ska kunna fullfölja arbetet med att bygga ut kapaciteten, kvaliteten och säkerheten i verksamheten föreslår regeringen att anslaget till SiS ökas med 110 miljoner kronor för 2021 och beräknar att anslaget bör ökas med 100 miljoner kronor från 2022 och framåt.

Förstärkning av Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Regeringen bedömer att det är nödvändigt att förstärka Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd för att myndigheten ska kunna stärka stödet och kunskapsförmedlingen till kommuner och andra aktörer inom myndighetens olika ansvarsområden. Regeringen ser även att myndigheten kan ha en viktig roll inom det brotts- och våldsförebyggande arbetet genom ansvaret att utveckla föräldraskapsstöd. Regeringen avser att höja myndighetens anslag med 5 miljoner kronor årligen.

Hemlöshet

Socialtjänsten har en betydelsefull uppgift när det gäller att förebygga hemlöshet. Det handlar både om strukturinriktade insatser som medverkan i samhällsplaneringen och individuellt inriktade insatser. Socialtjänsten kan erbjuda olika former av insatser, t.ex. samtal, rådgivning och boendeinsatser med olika former av stöd. Regeringen avser att fortsätta fördela statsbidrag också under 2021 för att stärka kommunernas arbete att förbättra situationen för hemlösa kvinnor och män i akut hemlöshet till de kommuner med högst antal hemlösa.

Jobbstimulans och kommunala insatser

Det är centralt att fler personer når arbetsmarknaden och blir självförsörjande. Det är bland annat viktigt att det blir mer lönsamt för biståndsmottagare att ta tillfälliga jobb och utöka sin arbetstid. Regeringen föreslår därför en förändring av jobbstimulansens särskilda beräkningsregel vid försörjningsstöd, så att 50 procent av arbetsinkomsten beaktas vid bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd. Den tidigare beräkningsregeln avsåg 25 procent av arbetsinkomsten. Den särskilda beräkningsregeln gäller i 24 månader. Syftet med förändringen är att minska

marginaleffekterna vid arbete. Förändringen i beräkningen av jobbstimulansen föreslås träda i kraft den 1 januari 2022. Reformeringen av ekonomiskt bistånd beräknas till 100 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2022. Regeringen föreslår att medel för detta avsätts i budgeten för kommande år.

Översyn i syfte att öka drivkraft till arbete i försörjningsstöd

Regeringen avser att tillsätta en utredning för att se över möjligheter att öka drivkraft till arbete i försörjningsstöd, och belysa möjligheter att göra försörjningsstödet beskattningsbart för att minska marginaleffekterna.

Stödinsatser till personer med funktionsnedsättning

Regeringen fortsätter under mandatperioden med åtgärder för att förbättra stödinsatserna för personer med funktionsnedsättning. Stöd och serviceinsatser enligt LSS och assistansersättning samt det sektorsövergripande arbetet för funktionshinderspolitiken är båda viktiga delar för att personer med funktionsnedsättning ska uppnå möjlighet till jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället (Se utg.omr. 9 avsnitt 5).

Stärkt assistans och mer ändamålsenliga LSS-insatser

I januari 2020 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att se över möjligheten att stärka rätten till personlig assistans för stöd vid egenvårdsinsatser. Utredaren ska även ge förslag på hur rätten till personlig assistans för behov av hjälp med tillsyn kan stärkas samt göra en översyn av föräldraansvaret vid bedömningen av barns rätt till personlig assistans. Syftet är att öka kontinuiteten och förutsägbarheten inom personlig assistans och assistansersättning. Uppdraget ska redovisas senast den 24 maj 2021.

Regeringen har remitterat LSS-utredningen (SOU 2018:88) och utredningen om översyn av yrket personlig assistans (SOU: 2020:1). Förslagen bereds vidare i Regeringskansliet.

Höjd schablonersättning för assistansersättning

Timbeloppet för assistansersättning, det s.k. schablonbeloppet, har under flera år räknats upp med 1,5 procent eller mindre. Schablonbeloppet ska gå till kostnader för personlig assistans och uppräknningen ska motsvara de kostnader som arbetsgivare har. Regeringen har beslutat att räkna upp schablonbeloppet med 3,5 procent för 2021 för att förbättra såväl möjligheterna till god kvalitet i insatsen som arbetsvillkoren för assistenterna.

Övergripande insatser

Framtidens socialtjänst

Den 26 augusti 2020 överlämnade utredningen Framtidens socialtjänst (S 2017:03) sitt slutbetänkande SOU 2020:47. Utredningen föreslår en helt ny socialtjänstlag där socialtjänsten bl. a. inriktas på att ha ett förebyggande perspektiv och vara lätt tillgänglig. Utredningen föreslår även en rad olika lagändringar som syftar till att förtydliga barnrättsperspektivet i lagen.

Statens styrning med kunskap

Arbetet med att utveckla statens styrning med kunskap fortsätter. Regeringen bedömer att behovet av kunskapsbaserade metoder och forskning inom

politikområdet är fortsatt stort. Långsiktiga satsningar på forskning och kunskapsutveckling inom området, som t.ex. det pågående nationella forskningsprogrammet om tillämpad välfärdsvetenskap, är därför viktiga.

För att forskning och annan kunskap i högre utsträckning ska kunna nå ut till verksamheterna och omsättas i praktiken krävs även andra insatser. Rådet för styrning med kunskap och huvudmannagruppen är fortsatt viktiga forum för dialog mellan statliga myndigheter och huvudmännen kring t.ex. prioriterade områden för kunskapsutveckling och kunskapsspridning. Regeringen följer arbetet inom Partnerskapet för kunskapsstyrning inom socialtjänsten med stort intresse då stödstrukturer för implementeringen av kunskap är en central utvecklingsfråga inom området. Statens styrning med kunskap syftar ytterst till att brukare ska erbjudas vård, service och omsorg som baseras på forskning och bästa tillgängliga kunskap.

Samtidigt behöver staten fortsatt utveckla stödet till huvudmännen i arbetet med att styra med kunskap. Särskilt angeläget är att stödja kommunerna i detta. Stöd till kommunal hälso- och sjukvård är en central del av stödet till en omställning mot en mer nära vård

En nationell anhörigstrategi

Regeringen avser att under 2021 fortsätta arbetet med att ta fram en nationell anhörigstrategi. Nästan var femte person i Sverige vårdar, hjälper eller stöder regelbundet en närstående som är långvarigt fysiskt eller psykiskt sjuk, som är äldre eller som har en funktionsnedsättning. De flesta informella vårdgivare är kvinnor. Regeringen anser att stödet till anhöriga behöver förbättras.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tabell 6.33 Anslagsutveckling 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tusental kronor

2019	Utfall	24 967	Anslagssparande	500
2020	Anslag	31 098 ¹	Utgiftsprognos	31 276
2021	Förslag	32 311		
2022	Beräknat	32 538 ²		
2023	Beräknat	32 900 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 32 311 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 32 311 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF). Anslaget får även användas för utbetalning av statsbidrag till auktoriserade adoptionssammanslutningar och till de adopterades organisationer.

Regeringens överväganden

Tabell 6.34 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	27 598	27 598	27 598
Pris- och löneomräkning ²	433	630	944
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	4 280	4 310	4 358
- Anslagsökning MFoF	5 000	5 000	5 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-220	-220	-220
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	32 311	32 538	32 900

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen bedömer att MFoF behöver stärka stödet och kunskapsförmedlingen till kommuner och andra aktörer inom myndighetens olika ansvarsområden. Regeringen bedömer vidare att myndigheten kan ha en viktig roll inom det brotts- och våldsförebyggande arbetet genom att utveckla föräldraskapsstödet. Regeringen föreslår därför att detta anslag ökas med 5 000 000 kronor för 2021 och framåt. För att finansiera ökningen av detta anslag minskas anslaget 1:4 *Adoptionsbidrag* inom utgiftsområde 12 Ekonomisk familjepolitik med 6 000 000 kronor för 2021 och framåt. Anledningen till att minskningen av anslag 1:4 *Adoptionsbidrag* är större än motsvarande ökning av detta anslag beror på att anslaget pris- och löneuppräknas.

Anslaget minskas med 220 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 32 311 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 32 538 000 kronor respektive 32 900 000 kronor.

6.6.2 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tabell 6.35 Anslagsutveckling 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tusental kronor

2019	Utfall	593 795	Anslagssparande	173 718
2020	Anslag	797 514 ¹	Utgiftsprognos	730 455
2021	Förslag	782 514		
2022	Beräknat	782 514		
2023	Beräknat	752 514		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag för insatser inom funktionshindersområdet och för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen. Kostnaderna för de administrativa utgifterna får utgöra högst 1,5 procent av anslaget.

Regeringens överväganden

Tabell 6.36 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	797 514	797 514	797 514
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-15 000	-15 000	-45 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	782 514	782 514	752 514

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Från anslaget finansieras bl.a.

- rådgivning och annat personligt stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
- statsbidrag till tolktjänst,
- bidrag till utrustning för elektronisk kommunikation,
- bidrag till nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor,
- verksamhet med service- och signalhundar,
- granskning av hur Sverige lever upp till Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning,
- anskaffning och placering av ledarhundar för synskadade och därmed sammanhängande åtgärder,
- statsbidrag för viss verksamhet inom funktionshindersområdet,
- bidrag till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud för personer med psykisk funktionsnedsättning,
- statsbidrag för habiliteringsersättning,
- insatser för fallprevention,
- insatser för att stimulera universell utformning,
- stödstrukturen för implementering av funktionshinderspolitik.

År 2020 är sista året i den tidsbegränsade satsningen på insatser för förbättrad tolktjänst i arbetslivet och detta anslag minskas därför med 15 000 000 kronor 2021.

År 2022 är sista året i den tidsbegränsade satsningen på ökade insatser med personliga ombud och detta anslag beräknas därför minska med 30 000 000 kronor 2023.

Regeringen föreslår att 782 514 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersonrådet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 782 514 000 kronor respektive 752 514 000 kronor.

6.6.3 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tabell 6.37 Anslagsutveckling 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

2019	Utfall	143 203	Anslagssparande	120 192
2020	Anslag	263 395 ¹	Utgiftsprognos	142 725
2021	Förslag	263 395		
2022	Beräknat	263 395		
2023	Beräknat	264 395		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utgifter för bilstöd till personer med funktionsnedsättning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken

Regeringens överväganden

Tabell 6.38 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	263 395	263 395	263 395
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	39 000	39 000	40 000
varav BP21			1 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser			1 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-39 000	-39 000	-39 000
Förslag/beräknat anslag	263 395	263 395	264 395

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för bilstödet har sedan införandet av en ny lagstiftning den 1 januari 2017 varit lägre än anvisat anslag. De minskade utgifterna har flera orsaker men beror bl.a. på att de nya reglerna ställer större krav på val av bil, på färre ansökningar och även på fördröjningar i handläggningen. Under 2019 steg utgifterna något, men det är ännu en stor del av de medel som anslås för bilstöd som inte kommer de sökande till del.

För att öka ändamålsenligheten och träffsäkerheten i bilstödet har regeringen lämnat förslag om att förbättra den enskildes möjligheter att hitta, köpa och få anpassning av en lämplig bil (prop. 2019/20:107). Lagändringarna träder i kraft den 1 oktober 2020, men bedöms främst påverka utgifterna från 2021. De ekonomiska konsekvenserna av lagändringarna tillsammans med effektiviseringar i handläggningen bedöms innebära att utgifterna för bilstöd ökar under kommande år.

Ökning av kostnaden för 2023 hänför sig till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem, se utg.omr. 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom avsnitt 3.8.1.

Regeringen föreslår att 263 395 000 kronor anvisas anslaget 4:3 *Bilstöd till personer med funktionsnedsättning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 263 395 000 kronor respektive 264 395 000 kronor.

6.6.4 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tabell 6.39 Anslagsutveckling 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tusental kronor

2019	Utfall	24 174 997	Anslagssparande	811 591
2020	Anslag	24 450 971 ¹	Utgiftsprognos	24 025 280
2021	Förslag	24 475 898		
2022	Beräknat	24 345 256		
2023	Beräknat	24 177 955		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statlig assistansersättning till personer med funktionsnedsättningar enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Tabell 6.40 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	24 450 971	24 450 971	24 450 971
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	514 886	514 886	526 886
varav BP21	472 000	472 000	484 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser			12 000
- Höjning schablon	472 000	472 000	472 000
Makroekonomisk utveckling	-139 100	-139 100	-139 100
Volymer	-358 883	-484 426	-663 727
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	8 024	2 925	2 925
Förslag/beräknat anslag	24 475 898	24 345 256	24 177 955

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För 2020 prognostiseras utgifter för assistansersättning bli 24,2 miljarder kronor vilket är 426 000 000 kronor lägre än vad som anvisats i budgetpropositionen för 2020. Utgifterna för 2020 beräknas därmed bli ca 175 000 000 kronor lägre än utgifterna för 2019.

Den kostnadsminskning som har skett för assistansersättningen sedan 2018 beror till stor del på att antalet brukare med assistansersättning minskar. Mellan åren 2019 och 2020 bedöms antalet brukare minska med ca 300 personer. Antalet timmar per brukare ökar och bedöms fortsätta öka, dock med en lägre ökningstakt än tidigare.

Enligt socialförsäkringsbalken ska varje år ett schablonbelopp för assistansersättning bestämmas och beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Regeringen utfärdar föreskrifter om beloppet i förordningen om assistansersättning. För 2021 har regeringen beslutat om en höjning av schablonbeloppet med 3,5 procent. Schablonbeloppet för assistansersättningen blir därmed 315 kronor per timme för 2021, en höjning med 10 kronor och 70 öre.

Ökning av kostnaden för 2023 hänför sig till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem, se utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom avsnitt 3.8.1.

Regeringen föreslår att 24 475 898 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Kostnader för statlig assistansersättning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 24 345 256 000 kronor respektive 24 177 955 000 kronor.

6.6.5 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tabell 6.41 Anslagsutveckling 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

2019	Utfall	1 069 682	Anslagssparande	297 807
2020	Anslag	2 039 490 ¹	Utgiftsprognos	2 013 788
2021	Förslag	9 008 490		
2022	Beräknat	6 579 490		
2023	Beräknat	6 289 490		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att

- genom riktade insatser ge bättre förutsättningar för en ökad bemanning och kvalitet i omsorgen,
- främja ett hållbart arbetsliv inom vård- och omsorg,
- främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte inom äldreområdet,
- öka kunskap och kompetens inom äldreområdet,
- öka antalet platser i särskilt boende samt öka antalet bostäder för äldre personer på den ordinarie bostadsmarknaden,
- stödja och utveckla anhöriga och närståendes insatser,
- fördela statsbidrag till pensionärsorganisationer, samt
- fördela statsbidrag till organisationer för dem som vårdar och hjälper närstående.

Anslaget får även användas för utgifter för forskning och för utgifter för medlemskap i internationella organisationer inom äldreområdet och för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen. Kostnaderna för de administrativa utgifterna får utgöra högst en procent av anslaget.

Regeringens överväganden

Tabell 6.42 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 427 490	1 427 490	1 427 490
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	7 581 000	5 152 000	4 862 000
varav BP21	7 593 000	5 164 000	4 874 000
- Omsorgslyftet	1 700 000	510 000	210 000
- Återhämtningsbonus	195 000	650 000	650 000
- Äldreomsorgssatsning	4 000 000	4 000 000	4 000 000
- Skyddad yrkestitel undersköterska			10 000
- Höjt basanslag Svenskt Demenscentrum	6 000	6 000	6 000
- Finansiering Höjt basanslag Svenskt Demenscentrum	-2 000	-2 000	-2 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	9 008 490	6 579 490	6 289 490

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

År 2020 är sista året i den tidsbegränsade satsningen med stöd till samordnad vård och omsorg och detta anslag beräknas därför minska med 12 000 000 kronor 2021.

Regeringen aviserade ökning av anslaget för 2021 med 1 694 000 000 kronor i samband med att satsningen på ökad kompetens bland baspersonalen i äldreomsorgen, det så kallade äldreomsorgslyftet, beslutades i extra ändringsbudget. I budgetpropositionen för 2021 föreslås satsningen vidgas ytterligare till att omfatta samtlig personal inom äldreomsorgen och ytterligare 1 700 000 000 kronor avsätts för kompetenslyftet. Sammantaget innebär det att anslaget ökas 2021 med 3 394 000 000 kronor för ändamålet. För 2022 beräknas avsatta medel för satsningen till 510 000 000 kronor och för 2023 med 210 000 000 kronor som också är sista året i satsningen.

Vidare föreslår regeringen en riktad långsiktig bred satsning inom äldreområdet. Anslaget föreslås ökas med 4 000 000 000 kronor från 2021 och framåt för detta ändamål.

Regeringen avser att förbättra arbetsvillkoren för personalen inom äldreomsorgen genom en satsning på återhämtningsbonus. Anslaget föreslås ökas med 195 000 000 kronor 2021 för detta ändamål och beräknas till 650 000 000 kronor från 2022 och framåt.

Grundfinansieringen av Svenskt Demenscentrum föreslås ökas med 6 000 000 kronor från 2021 och för detta ändamål ökas detta anslag med 4 000 000 kronor från 2021 och framåt.

Regeringen förbereder en proposition med förslag om att undersköterska ska bli en skyddad yrkestitel och beräknar att anslaget behöver ökas 2023 med 10 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 9 008 490 000 kronor anvisas under anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 6 579 490 000 kronor respektive 6 289 490 000 kronor.

Bemyndigande och ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 008 000 000 kronor 2022–2023.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen avser att besluta om bidrag till forskning om äldre som ska utlysas av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte). Vidare avser regeringen besluta om investeringsstöd för att stimulera ombyggnation och nybyggnation av särskilt boende samt bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden som riktar sig till personer över 65 år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 008 000 000 kronor 2022–2023.

Tabell 6.43 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	646 993	762 380	770 000		
Nya åtaganden	474 560	594 580	504 000		
Infriade åtaganden	-359 173	-586 960	-266 000	-504 000	-504 000
Utestående åtaganden	762 380	770 000	1 008 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	865 000	770 000	1 008 000		

6.6.6 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tabell 6.44 Anslagsutveckling 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tusental kronor

2019	Utfall	1 104 590	Anslagssparande	59 391
2020	Anslag	1 407 143 ¹	Utgiftsprognos	1 445 143
2021	Förslag	1 346 567		
2022	Beräknat	1 272 680 ²		
2023	Beräknat	1 287 408 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 262 101 tkr i 2021 års prishivå.

³ Motsvarar 1 262 100 tkr i 2021 års prishivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens institutionsstyrelses förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Statens institutionsstyrelses (SiS) uppgift att initiera och stödja forsknings- och utvecklingsverksamhet inom myndighetens verksamhetsområde.

Regeringens överväganden**Tabell 6.45 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:6 Statens institutionsstyrelse**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 157 143	1 157 143	1 157 143
Pris- och löneomräkning ²	15 765	25 596	39 284
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	173 659	89 941	90 981
varav BP21 ³	107 690	97 690	97 690
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 310	-2 310	-2 310
- ökad kvalitet, kapacitet och säkerhet	110 000	100 000	100 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 346 567	1 272 680	1 287 408

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

SiS är förvaltningsmyndighet för de hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilda ungdomshem) och lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård samt 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM-hem). Verksamheten är indelad i ungdomsvård, sluten ungdomsvård och missbruksvård. Ungdomsvården och missbrukarvården finansieras till omkring två tredjedelar med avgifter medan sluten ungdomsvård finansieras helt via myndighetens anslag.

Till följd av tidigare beslut ökas SiS anslag tillfälligt med 68 000 000 kronor 2021. Regeringen bedömer att det finns behov att öka anslaget ytterligare och föreslår därför i denna proposition att anslaget ökas med 110 000 000 kronor 2021 och beräknar att anslaget ökas med 100 000 000 kronor från 2022 och framåt.

Anslaget minskas med 2 310 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 1 346 567 000 kronor anvisas under anslaget 4:6 *Statens institutionsstyrelse* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 272 680 000 kronor respektive 1 287 408 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 6.46 Uppdragsverksamhet**

Tusentals kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat	
			(intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	1 991 843	-2 028 438	-36 595	-80 119
Prognos 2020	2 020 840	-2 076 240	-55 400	-135 519
Budget 2021	2 182 507	-2 102 507	80 000	-55 519

Källa: SiS

6.6.7 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.**Tabell 6.47 Anslagsutveckling 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.**

Tusental kronor

2019	Utfall	833 259	Anslagssparande	92 692
2020	Anslag	499 351 ¹	Utgiftsprognos	481 762
2021	Förslag	525 151		
2022	Beräknat	600 151		
2023	Beräknat	550 351		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.**Ändamål**

Anslaget får användas för utgifter för bidrag för att stimulera utvecklingen av socialt arbete samt för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen och för utgifter kopplade till utvecklingen av Ersättningsnämnden. De administrativa utgifterna och utgifterna för utvecklingen av Ersättningsnämnden får utgöra högst 1 procent av anslaget. Anslaget får även användas för att medfinansiera programmet för fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt.

Regeringens överväganden**Tabell 6.48 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	749 351	749 351	749 351
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-224 200	-149 200	-199 000
varav BP21	243 800	343 800	294 000
- SoS för eget arbete avseende arbetet att motverka våld i nära relationer m.m.	-5 000	-5 000	-5 000
- Finansiering ESVs uppföljning av FEAD	-1 200	-1 200	-1 000
- Subvention familjehem	250 000	250 000	200 000
- Ökad jobbstimulans inom ekonomiskt bistånd		100 000	100 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	525 151	600 151	550 351

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår i denna proposition att anslag 8:1 *Socialstyrelsen* ökas med 4 000 000 kronor för dess arbete inom ramen för uppdraget om utvecklingsmedel och kompetensstöd för att kvalitetsutveckla arbetet avseende våld i nära relationer m.m. Uppdraget är av permanent karaktär. För att finansiera ökningen minskas detta anslag med 5 000 000 kronor. Anledningen till att minskningen är större än motsvarande ökning beror på att detta anslag inte pris- och löneuppräknas vilket anslaget 8:1 *Socialstyrelsen* gör.

Europeiska fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt förlängs till 2022 och därav finns behov av revision av fondens arbete till och med 2023.

Regeringen föreslår därför att anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ökas med 1 200 000 kronor 2021. Ökningen beräknas till 1 200 000 kronor för 2022 och med 1 000 000 kronor 2023.

År 2020 är sista året i den tidsbegränsade satsningen på ökad bemanning m.m. i den sociala barn- och ungdomsvården och detta anslag minskas därför 250 000 000 kronor 2021.

Anslaget för 2020 minskades i vårändringsbudget med 250 000 000 kronor för att finansiera motsvarande ökning av anslaget till Statens institutionsstyrelse för att subventionera SiS-placeringar.

Från detta anslag har finansiering hämtats under perioden 2017–2020 till regeringens nationella strategi mot mäns våld mot kvinnor. Detta anslag ökas därför 2021 med 30 000 000 kronor.

Under perioden 2017–2020 har finansiering hämtats från detta anslag för inrättandet av en ambassadör mot människohandel. Finansieringen upphör och detta anslag ökas därför med 2 000 000 kronor och anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse minskas med motsvarande belopp.

År 2021 är sista året i den tidsbegränsade satsningen på att motverka akut hemlöshet och detta anslag beräknas därför minskas med 25 000 000 kronor 2022.

Regeringen föreslår i denna proposition ett riktat statsbidrag till kommunerna för att subventionera familjehemsplaceringar och därför ökas anslaget för 2021 med 250 000 000. Anslaget beräknas till 250 000 000 kronor för 2022 och till 200 000 000 kronor för 2023 som är sista året i satsningen.

Regeringen vill stärka incitamenten till arbete för personer som uppbär ekonomiskt bistånd. Regeringen föreslår därför att satsningen på jobbstimulans i försörjningsstödet höjs och därmed beräknas anslaget ökas från 2022 och framåt med 100 000 000 kronor.

Regeringen avser att använda beräknade medel för 2022 för utbetalningar från ESF-rådet som avser de ekonomiska åtaganden som myndigheten har ingått 2019 och som ska infrias 2022. (Se utg.omr.14).

Regeringen föreslår att 525 151 000 kronor anvisas under anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 600 151 000 kronor respektive 550 351 000 kronor.

6.6.8 4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tabell 6.49 Anslagsutveckling 4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tusental kronor

2019	Utfall	37 543	Anslagssparande	-649
2020	Anslag	37 320 ¹	Utgiftsprognos	36 298
2021	Förslag	37 768		
2022	Beräknat	38 013 ²		
2023	Beräknat	38 427 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 37 769 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 37 768 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 6.50 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	37 320	37 320	37 320
Pris- och löneomräkning ²	498	743	1 158
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-50	-50	-50
- Generell besparing i statsförvaltningen	-50	-50	-50
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	37 768	38 013	38 427

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 50 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 37 768 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 38 013 000 kronor respektive 38 427 000 kronor.

7 Barnrättspolitik

7.1 Mål för området

Målet för barnrättspolitikerna är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127).

Målet grundar sig bl.a. på de åtaganden som Sverige gjort genom att ratificera FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och syftar till att främja och skydda barnets rättigheter och intressen i samhället. Målet innebär att alla barn, oavsett bl.a. ålder, kön, ursprung och funktionsnedsättning, ska få sina rättigheter tillgodosedda. Regeringens arbete ska även bidra till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling genomförs, bl.a. berörs mål 10 om att minska ojämlikheten inom och mellan länder samt mål 16.2 om att eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn.

7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Barnrättspolitikerna är sektorsövergripande. Det innebär att barnets rättigheter och intressen ska genomsyra all politik, liksom alla verksamheter som berör barn. Resultat av genomförda insatser kopplade till barnrättspolitikernas mål redovisas inom respektive politikområde.

Följande resultatindikatorer och bedömningsgrunder används för att redovisa och beskriva barnrättspolitikerna:

- barns delaktighet och inflytande hemma, uppgifter från Barnombudsmannens digitala statistiktjänst Max18 med samlad statistik om barns och ungas levnadsförhållanden
- slutsatser och rekommendationer som FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) enligt artiklarna 44 och 45 i barnkonventionen regelbundet tar fram om genomförandet av barnets rättigheter i Sverige
- Barnombudsmannens och andra myndigheters redovisningar och rapporter.

7.3 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas de åtgärder regeringen vidtagit för att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter och för att uppnå målet med barnrättspolitikerna, såväl strategiskt och systematiskt arbete nationellt och internationellt som särskilda insatser riktade mot barn i olika situationer av utsatthet. Det samlade nationella arbetet för mänskliga rättigheter redovisas under utgiftsområde 1 Rikets styrelse, avsnitt 11.

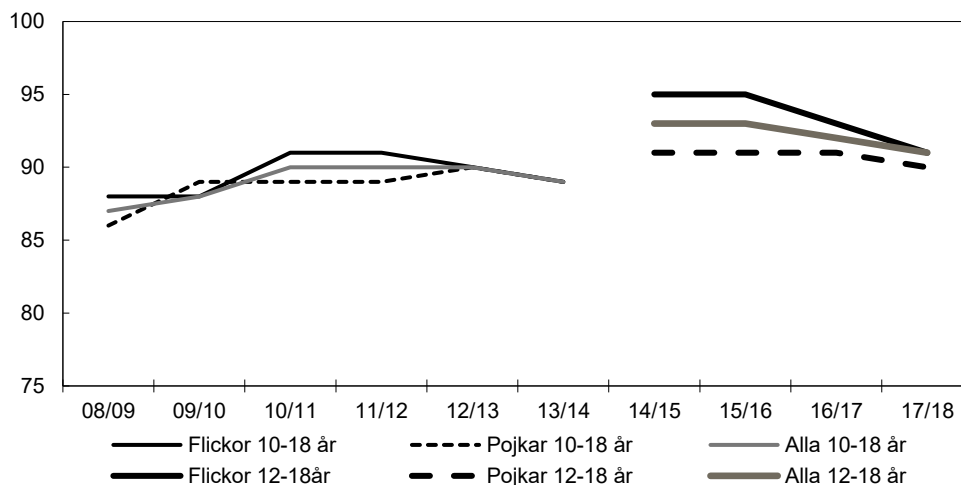
Det strategiska och systematiska arbetet för att tillförsäkra barn deras rättigheter fortsätter

FN:s barnrättskommitté har i sina senaste rekommendationer uttryckt oro över att skillnader kvarstår i kommuner och regioner som leder till att barns tillgång till stöd och tjänster inte är likvärdig, samt att barns rätt att komma till tals är otillräckligt genomförd i praktiken (Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015 punkt 11, 19 och 20).

Barns delaktighet och inflytande hemma och i skolan

Diagram 7.1 Barn som får vara med och bestämma hemma om saker som rör dem

Procent

Anmärkning: För att säkerställa tillförlitligheten redovisas två år tillsammans. År 2014 gjordes en förändring i åldersgrupperna, från 10–18 år till 12–18 år, vilket ger ett brott i tidsserien.

Källa: SCB, Undersökning av barns levnadsvillkor (Barn-ULF).

Barnombudsmannens digitala statistiktjänst Max18 sammanställer statistik över barns och ungas levnadsvillkor, bl.a. statistik över barns inflytande hemma och i skolan. Barns inflytande hemma är generellt sett högt, se diagram 1.1.

En annan viktig arena för barn och unga är skolan. I Skolverkets undersökning Attityder till skolan, vilken genomförs vart tredje år, visas för eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan, att deras upplevda inflytande har minskat sedan 2009. Även deras vilja att vara med och bestämma har minskat under samma tidsperiod. Bland elever i årskurs 4–6 har det inte skett några tydliga förändringar av deras upplevda inflytande under perioden. Enligt senaste undersökningen finns inga könsskillnader gällande det upplevda inflytandet. Då statistiken inte ges könsuppdelad är det inte möjligt att redovisa utvecklingen över tid med avseende på kön.

Förutsättningarna för delaktighet och inflytande för barn med funktionsnedsättning i sin vård och behandling är begränsade. Det gäller även insatser enligt LSS. Enligt Socialstyrelsen har endast var femte kommun tagit fram material om LSS-insatser som har anpassats för barn.

Synen på barn som rättighetsbärare har inte slagit igenom

Barnombudsmannens årsrapport 2020 baseras bl.a. på en attitydundersökning till allmänheten, samtal med barn och unga och en granskning av tingsrättsdomar. Rapporten pekar på bristande kunskap om barnets rättigheter. Av attitydundersökningen framgår bl.a. att även om 95 procent känner till barnkonventionen, så är det bara drygt hälften som känner till innehållet, något fler kvinnor än män. De med god kännedom om konventionen är också mer positivt inställda till barnets rättigheter än de som inte känner till konventionen.

I samtalen med barn framkom att få av barnen faktiskt kände till barnkonventionen, och ett återkommande tema i samtalen med barn var att många upplevde orättvisor på grund av att vara barn eller utifrån tillhörighet till en minoritet eller en grupp som befinner sig i en utsatt situation. Ingen statistik eller könsskillnader har redovisats.

Vidare framgår av attitydundersökningen att vissa barn i Sverige inte anses ha samma rättigheter som andra barn. Endast sex av tio ansåg till exempel att asylsökande barn

ska ha samma rätt till sjukvård som andra barn (75 procent av kvinnorna och 50 procent av männen). Respondenterna ansåg att det är viktigare att barn får komma till tals i de beslut som ligger nära barnet än i beslut på mer övergripande nivå.

I rapporten läggs tre huvudsakliga förslag; att barnrättsperspektivet i utredningar och rättsprocesser bör stärkas, att föräldrarättens inskränkningar på barnrätten begränsas och att barns möjligheter att hävda sina rättigheter och att få upprättelse säkerställs. Särskilt lyfts vikten av att stärka principen om barnets bästa och barnets rätt att komma till tals.

Barnkonventionen är lag och det systematiska transformeringsarbetet fortsätter

Den 1 januari 2020 trädde lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter i kraft. För att barnets rättigheter ska få genomslag i praktiken krävs vid sidan av lagen en fortsatt och systematisk transformering av barnkonventionens bestämmelser i nationell rätt. Utredningen som har till uppgift att kartlägga och belysa hur svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med barnkonventionen (dir. 2018:20) har fått förlängt uppdrag och ska redovisa sitt uppdrag senast den 15 november 2020.

I november 2019 publicerades en vägledning för hur olika aktörer metodmässigt kan gå tillväga när en internationell konvention som barnkonventionen tolkas och tillämpas. Barnombudsmannen har fått i uppdrag att dels genomföra utbildningsinsatser om vägledningen, dels i en databas samla rättspraxis avseende barnkonventionen från nationella och internationella domstolar. Uppdragen ska redovisas senast den 31 mars 2021.

Satsning om barnets rättigheter i kommuner, regioner och statliga myndigheter bidrar till att öka kunskapen

Barnombudsmannen har sedan 2017 haft i uppdrag att erbjuda stöd till ett antal statliga myndigheter, kommuner och regioner i deras uppdrag att arbeta med den praktiska tillämpningen av barnets rättigheter i sina verksamheter, det så kallade kunskapslyftet för barnets rättigheter (S2016/07875/FST och S2016/07874/FST). I Barnombudsmannens redovisning avseende uppdraget riktat mot kommuner och regioner konstateras att insatserna har bidragit till att öka kunskapen om barnkonventionen och hur den kan genomföras. Samtidigt framgår att det behövs ytterligare insatser. Avseende uppdraget riktat till myndigheter visar en rapport, som Barnombudsmannen har låtit konsultföretaget EY ta fram, att uppdraget har lett till att kunskapen om barnkonventionen har höjts och handlingsplaner och strategier har tagits fram. Dock visar rapporten att det finns behov av ytterligare stöd från Barnombudsmannen i det fortsatta barnrättsarbetet. Det handlar t.ex. om stöd metodmässigt för att tolka och tillämpa barnkonventionen utifrån vägledningen. Under året har ytterligare sju statliga myndigheter fått uppdrag om att säkerställa barnrättsperspektivet i sina verksamheter med stöd av Barnombudsmannen.

Sedan juni 2019 har länsstyrelserna i uppdrag att samordna och utveckla sin tillämpning av barnets rättigheter samt stödja arbetet med att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i kommuner och regioner (A2019/01274/MRB). Av redovisningen för 2019 framgår att ett flertal länsstyrelser bedömer att uppdraget har inneburit en väsentlig förstärkning av arbetet för barnets rättigheter.

Inom ramen för uppdragen har Barnombudsmannen tagit fram olika verktyg för implementering av barnkonventionen såsom webbutbildning om barnkonventionen,

webbseminarium och det digitala processtödet Barnrättsresan som lanserades den 20 november 2019.

Fortsatta möten med Barnrättsdelegationen

Möten med Barnrättsdelegationen, som är ett forum för dialog mellan regeringen och civilsamhällesorganisationer i Sverige, ägde rum i mars 2019 och februari 2020.

Digitala avstämningar gjordes också med anledning av covid-19-utbrottet.

Utgångspunkt är genomförandet av FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Sverige och barnrättsorganisationerna bidrog med fördjupad och breddad kunskap om olika grupper av barn, barns livsvillkor och barnets rättigheter.

Sveriges internationella engagemang för att tillförsäkra barnets rättigheter fortsätter

Den 27 januari 2020 granskades Sverige i FN:s råd för mänskliga rättigheter inom ramen för den universella granskningsmekanismen, (Universal Periodic Review [UPR]). Sammanlagt gav 117 länder 300 rekommendationer till Sverige.

Rekommendationerna handlade bl.a. om att stärka skyddet av rättigheter för barn och att överväga att ratificera barnkonventionens tredje tilläggsprotokoll om ett individuellt klagomålsförfarande (se utg.omr. 1 avsnitt 11).

År 2019 uppmärksammades att 40 år gått sedan det svenska barnagaförbudet infördes 1979. Sverige har under lång tid tagit en aktiv roll i det internationella arbetet för ett fullständigt förbud mot barnaga. I 59 av världens länder finns i dag ett förbud mot alla former av barnaga, det innebär att endast 13 procent av den globala barnpopulationen är fullt skyddade i lag mot barnaga. Sverige har också fortsatt engagemanget och arbetet som det första vägvisarlandet i Globala Partnerskapet mot våld mot barn som lanserades i juli 2016. Initiativet är kopplat till de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 och Sverige deltar i partnerskapet för att främst uppnå delmålet 16.2 om att eliminera alla former av våld mot barn. Under året har Sverige deltagit vid möten med styrelsen och exekutivkommittén.

Sverige följer arbetet om barnets rättigheter inom FN och EU och deltar bl.a. i Europeiska kommissionens expertgrupp om barnets rättigheter samt i EU:s arbetsgrupp för mänskliga rättigheter (Cohom). Under året redovisades en halvtidsutvärdering av Europarådets strategi för barnets rättigheter för perioden 2016–2021. För att genomföra strategin har en styrkommitté inrättats, CDENF, i vilken Sverige bidrar med en representant.

Sverige har sedan ratificeringen 2013 av Europarådets konvention om skydd av barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (Lanzarotekonventionen) bidragit till konventionens genomslag genom deltagande i Lanzarotekommitténs arbete och översyn av nationell sexualbrottslagstiftning.

Stärkt stöd till barn i särskilt utsatta situationer fortsätter

Enligt målet för barnrättspolitiken ska alla barn få sina rättigheter tillgodosedda. FN:s barnrättskommitté påpekar i den senaste rekommendationen att Sverige bör fokusera mer på att arbeta förebyggande mot diskriminering och vidta åtgärder för att skydda barn i sårbara situationer (Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015 punkt 16). Genom bl.a. Barnombudsmannens årsrapporter, barnrättskommitténs granskningar och dialogen med Barnrättsdelegationen får regeringen kunskap om vilka grupper av barn som är särskilt utsatta för rättighetskränkningar.

Tydliga skillnader i uppväxtvillkor

Barns förutsättningar och utsatthet ser olika ut bl.a. beroende på var de bor. Det finns oroväckande tecken på en ökad segregation och stora skillnader mellan olika bostadsområden vad gäller t.ex. ekonomi, skolresultat, boende och hälsa. I SCB:s rapport om uppväxtvillkor för barn med utländsk bakgrund från 2020 undersöks barns levnadsvillkor och vilka förutsättningar de har för en bra uppväxt. Resultaten i rapporten pekar på tydliga skillnader i uppväxtvillkor mellan barn med olika bakgrund. Barn med utländsk bakgrund, särskilt utrikes födda barn, har ofta en sämre socioekonomisk situation jämfört med barn med svensk bakgrund. Barn med utländsk bakgrund bor i högre grad än barn med svensk bakgrund i områden med socioekonomiska utmaningar och de går oftare i skolor där en stor andel av barnen har föräldrar som har förgymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå. Resultaten visar också att kön har betydelse, på så sätt att pojkar i lägre utsträckning än flickor uppnår gymnasiebehörighet. Det gäller inom alla grupper av utländsk och svensk bakgrund. Barn med utländsk bakgrund som har gått i skola i Sverige sedan skolstart har ungefär lika goda förutsättningar att uppnå kunskapsresultat som barn med svensk bakgrund. För utrikes födda barn påverkas förutsättningarna för att uppnå behörighet till gymnasieskolans nationella program av hur länge eleven har gått i skolan i Sverige (se utg.omr. 13 avsnitt 6 och utg.omr. 17 avsnitt 15).

Barnombudsmannen har tidigare lyft hur ekonomisk utsatthet samverkar med hemlöshet och utestängning från den ordinarie bostadsmarknaden vilket kan leda till ökad risk för kränkningar av barnets rättigheter (se t.ex. Inget rum för trygghet – barn och unga om vräkning och hemlöshet från 2016). Kronofogdemyndighetens statistik över vräkningar visar på ett trenderbrott vid halvårsskiftet 2018 då siffror ökade för barn som berörs av vräkning. Trenden har hållit i sig fram till årsskiftet 2020 (se utg.omr. 18 avsnitt 3).

Antalet ensamkommande barn som ansöker om asyl fortsätter minska. År 2019 ansökte 902 ensamkommande barn om asyl i Sverige, varav 28 procent flickor och 72 procent pojkar. Ansvar för omsorgen för ensamkommande barn och unga som behöver insatser ligger hos socialtjänsten i kommunen. Det finns rapporter, bl.a. från Barnombudsmannen (Ensamkommande barn som försvinner) som visar på att utsatthet hos ensamkommande barn och unga kan medföra risk för att hamna i hemlöshet, utnyttjande, drogmissbruk och kriminalitet. I Socialstyrelsens lägesrapport 2020 om Individ- och familjeomsorg uppmärksammas att det är särskilt vanligt att ensamkommande flickor placeras i nätverkshem, och att det kan innebära en ökad risk för hedersrelaterat våld och förtryck, människohandel samt exploatering i hushållslaveri.

Barns utsatthet i digitala miljöer behöver uppmärksammas

I rapporten Ungar och medier från 2019 (Statens medieråd) anges att cirka hälften av tonårspojkarna (13–18 år) och drygt 20 procent av flickorna har sett pornografi det senaste året samt att de flesta, både killar och tjejer, sökt upp det själva.

Barnombudsmannen har fått i uppdrag att kartlägga befintlig kunskap om hur barns och ungas hälsa och relationer påverkas av pornografi samt att inventera metoder för att stärka barns och ungas motståndskraft mot negativ inverkan av pornografi.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2021. Statens medieråds arbete för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan redovisas inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 14.

Översyn av rättigheter för barn och unga i samhällsvård

Regeringen beslutade i april 2017 kommittédirektiv för översyn av socialtjänstlagen Framtidens socialtjänst (dir. 2017:39). I juli 2018 beslutade regeringen ett tilläggsdirektiv till utredningen om bl.a. ett förtydligt barnrättsperspektiv (dir. 2018:69). Uppdraget redovisades den 26 augusti 2020 (se utg.omr. 9 avsnitt 6).

Regeringen anser att tryggheten för barn som placeras i tidig ålder eller under lång tid behöver stärkas. En särskild utredare har därför fått i uppdrag att bl.a. utreda och lämna lagförslag på hur principen om barnets bästa kan stärkas i samband med bedömning av om vården enligt LVU ska upphöra (S2020/03820/SOF). Uppdraget ska slutredovisas senast den 26 februari 2021 (se utg.omr. 9 avsnitt 6).

Riksdagens socialutskott har beslutat om ett utskottsinitiativ i syfte att öka tryggheten för placerade barn och unga. Utskottet har remitterat förslag till ändringar i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och i socialtjänstlagen (2001:453) till Lagrådet.

Tidiga insatser är ofta avgörande för barn och unga som riskerar att fara illa. Regeringen har givit Statens skolverk och Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans genomföra ett treårigt utvecklingsarbete som ska syfta till att förbättra samverkan mellan elevhälsan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten så att barn och unga får tidiga och samordnade insatser (U2017/01236/GV). Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2021. Socialstyrelsen har också fått i uppdrag av regeringen att lämna förslag på hur möjligheterna att ge öppna insatser utan samtycke kan öka. Uppdraget ska redovisas senast den 2 december 2020.

Satsningar för att förebygga psykisk ohälsa och suicid

Inom ramen för regeringens strategi inom området psykisk hälsa 2016–2020 har flera åtgärder genomförts, bl.a. har medel tillförts för att stärka tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och förstärka första linjens vård, t.ex. primärvård och ungdomsmottagningar. Arbetet med att stärka barnrättsperspektivet inom psykiatri och den psykiatriska tvångsvården är viktigt för att förbättra situationen för några av de mest utsatta barnen (se utg.omr. 9 avsnitt 3 och 4 och utg.omr. 17 avsnitt 15).

Regeringen har även gett Socialstyrelsen i uppdrag att fördela 100 miljoner kronor årligen i statsbidrag till kommuner under 2018–2020 för att stärka socialtjänstens insatser för barn och unga med psykisk ohälsa (S2018/00368/FST) (se utg.omr. 9 avsnitt 6).

Skydd för barn mot våld

Arbetet för att motverka våld mot barn berör flera politikområden och redovisas separat (se framför allt utg.omr. 4, utg.omr. 9 avsnitt 6 och utg.omr. 13 avsnitt 5). Sedan 2000 har Stiftelsen Allmänna Barnhuset i samarbete med Karlstads universitet genomfört en nationell kartläggning av våld mot barn vart femte år med medel från regeringen. Under 2019 beviljades stiftelsen medel för att fortsatt sprida resultaten från senaste kartläggningen, Våld mot barn 2016 – en nationell kartläggning, 2017, vilket resulterat i bl.a. en fördjupningsrapport Multiutsatta barn – om barn som utsatts för flera typer av barnmisshandel, 2019. Rapporten visar bl.a. att fler flickor än pojkar, 11 procent jämfört med 5 procent, var multiutsatta och att mer än var femte elev som var våldsutsatt hade varit utsatt för tre eller flera former av barnmisshandel. Bland de barn som utsatts för upprepat fysiskt våld var 71 procent multiutsatta. Bland de ungdomar som inte själva får välja partner var 46 procent multiutsatta. De hade också oftare utsatts för allvarligt våld än dem som själva fick välja framtida partner. Barn som rapporterade någon form av funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom var

oftare utsatta för alla former av misshandel och var multiutsatta i högre grad (11 procent) än de som inte rapporterade det (4 procent). De främsta riskfaktorerna för multiutsatthet är relaterade till någon form av svårighet eller problembeteende hos vuxna. Det handlar om att leva med en vuxen med alkohol/drogproblem, att leva med en vuxen med psykisk sjukdom eller som försökt ta sitt liv, att leva med en vuxen som är dömd för flera brott samt att som tonåring inte få bestämma sin framtida partner. Rapporten visar även att multiutsatta barn har sämre fysisk, psykisk och social hälsa, de använder oftare tobak, alkohol och droger, de presterar sämre i skolan, de är oftare involverade i mobbning och det är vanligare att de försvarar fysisk barnmisshandel.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har även beviljats medel under 2019 och 2020 av regeringen för att genomföra en nationell och återkommande studie om ungdomars sexualitet, utsatthet för sexuella övergrepp, sexuell exploatering och sexuell exponering via digitala medier (Unga, sex och internet efter #metoo). Studiens resultat ska redovisas till regeringen senast den 31 mars 2021.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har med beviljade medel från regeringen under åren 2016–2019 tagit fram vägledningen Fjärde rummet – en modell för stöd och behandling för barn som utsatts för våld och övergrepp, som bygger på samverkansformen barnahus. Arbetet i ett barnahus kan delas upp i tre faser; förberedelse, förhör och uppföljning och därmed i tre rum; skydd, brott och fysisk hälsa. Stiftelsen föreslår att en fjärde fas och ett fjärde rum införs för stöd och behandling som har fokus på den psykiska hälsan och stöd efter förhöret. I det fjärde rummet kan även barn som kommer in till barnahus i ett senare skede, och inte nödvändigtvis i samband med en polisanmälan, få stöd och behandling. I rapporten föreslås att barnhusen ska styras nationellt för att uppnå likvärdig tillgång och bättre kvalitet. Därtill föreslås att det införs en lagändring som gör det möjligt för samverkande parter att dela information under utredningen samt möjlighet att föra gemensam statistik över insatser till våldsutsatta barn.

Den 12 juni 2019 överlämnades betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32). I betänkandet föreslås bl.a. att en särskild straffbestämmelse om barnfridsbrott införs för att stärka det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar i nära relationer. Betänkandet har remitterats och bereds nu vidare i Regeringskansliet (se utg.omr. 4).

I januari 2018 överlämnades betänkandet Ett fönster av möjligheter (SOU 2017:112) med förslag om att insatsen skyddat boende ska lagregleras, definieras och omfattas av särskilda kvalitetskrav. Förslagen syftar till att de barn som vistas i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare ska få sina rättigheter tillgodosedda på ett bättre sätt än vad som sker idag. Betänkandet har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen har beslutat att ge Brottsoffermyndigheten i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd för berörda aktörer som t.ex. socialtjänstens familjerätter, ombud och domstolar avseende behoven hos barn som har bevittnat våld och som vistas i skyddat boende (Ju2019/04178/LP). Uppdraget ska redovisas senast den 29 januari 2022.

Den 1 juli i år trädde lagändringarna i propositionen Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (prop. 2019/20:131) i kraft. Det infördes ett nytt brott, barnäktenskapsbrott, som kan ge fängelse i högst fyra år och en straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv. Vidare infördes ett utreseförbud som ska skydda barn från att föras utomlands för att ingå barnäktenskap eller könsstympas. Regeringen avser att med ett stärkt barnrättsperspektiv utveckla det förebyggande arbetet mot

hedersrelaterat våld och förtryck, liksom skyddet och stödet för utsatta barn och vuxna inom ramen för jämställdhetspolitiken (se utg.omr. 13 avsnitt 5).

Regeringen har också beslutat att ge Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att kartlägga hur uppgifter om våld eller andra övergrepp beaktas i mål om vårdnad, boende eller umgänge. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2021. Inom ramen för regeringens strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10) har också flera åtgärder genomförts som stärkt skyddet för barn som riskerar att utsättas för våld och sexuell exploatering (utg.omr. 13 avsnitt 5).

Regeringen beslutade i mars 2020 propositionen Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering (prop. 2019/20:129). Bakgrunden till propositionen är internationell och nationell kritik avseende användningen av häktning och restriktioner särskilt när det gäller häktade barn. I propositionen föreslås bl.a. att isolering av häktade barn ska upphöra och att tidsgränser för häktning införs (utg.omr. 1 avsnitt 11). Regeringen har även beslutat att ge en särskild utredare i uppdrag att överväga en rad straffrättsliga åtgärder mot brott i kriminella nätverk. Utredaren ska bl.a. överväga och lämna förslag till ändringar i lagstiftningen som innebär en skärpt straffrättslig reaktion mot dem som involverar unga i kriminalitet.

Konsekvenser av utbrottet av sjukdomen covid-19 ökar behovet av stöd till barn i utsatta situationer

Till följd av utbrottet av covid-19 fick Socialstyrelsen under 2020 extra medel att fördela till civilsamhällesorganisationer som bl.a. arbetar med barn i utsatta situationer så att de kan utöka sina stödverksamheter för att möta ökade och förändrade behov.

7.4 Analys och slutsatser

Alla barn ska få sina rättigheter tillgodosedda. Det är därför särskilt angeläget att fortsatt uppmärksamma de barn som löper förhöjd risk att utsättas för rättighetskränkningar eller övergrepp. Att barn blir utsatta för eller upplever våld, inklusive hedersrelaterat våld, kan medföra stora konsekvenser för barn på både kort och lång sikt och för samhället i stort. Trots en tydlig målsättning om att inget barn ska utsättas för våld drabbas en stor andel barn och unga av våld i Sverige under sin uppväxt och rätten att skyddas från våld är fortfarande inte fullt tillgodosedd för alla barn trots genomförda insatser. Att barn utsätts för våld är oacceptabelt och kräver därför fortsatta åtgärder inom flera politikområden.

Regeringen bedömer att de insatser som vidtagits för att stärka barns rättigheter bidrar till att uppfylla målet om att barn ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande vilket bl.a. grundar sig på åtaganden i barnkonventionen. Det gäller såväl arbetet med inkorporering och fortsatt transformering av barnkonventionen som särskilda insatser för att främja och skydda barnets rättigheter.

Att barnkonventionen blivit svensk lag bedöms bidra till att synliggöra barnets rättigheter och skapa förutsättningar för ett barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet. Den innebär också att barnets roll som rättssubjekt med egna specifika rättigheter tydliggörs och kan därmed förväntas medverka till att barnet i högre grad hamnar i fokus i de situationer som gäller barnet. Transformeringsarbetet behöver samtidigt fortsätta och bli mer systematiskt.

Det behövs ett långsiktigt stöd i den praktiska tillämpningen av barnkonventionen. Barn är experter på sin egen situation och har rätt till delaktighet och inflytande. Att ta del av barns egna erfarenheter och åsikter medför också att beslut kan bli bättre

underbyggda och av högre kvalitet. Regeringen bedömer att insatser för att öka barns kunskaper om sina rättigheter spelar en central roll för deras möjligheter att åtnjuta rättigheterna. Ökad kunskap hos, respektive utbyte mellan, statliga myndigheter, kommuner och regioner är också viktiga förutsättningar för att barnkonventionen ska få genomslag i praktiken. Fortsatt spridning av kunskap om barnets rättigheter, den pågående kartläggningen och arbetet med att sprida kunskap om vägledningen är enligt regeringens bedömning viktiga delar i arbetet.

7.5 Politikens inriktning

Fortsatt behov av ett strategiskt och systematiskt arbete för att tillförsäkra barn deras rättigheter

Alla barn har rätt att känna sig trygga och ska ges förutsättningar att växa upp som fritt tänkande individer. Trots att det gått 40 år sedan Sverige 1979 införde barnagaförbudet lever alltför för många barn med våld i hemmet. Trots att Sverige infört en rad lagar mot hedersrelaterat våld och förtryck lever barn fortfarande med detta i alltför hög utsträckning. Trots att det gått 30 år sedan Sverige ratificerade barnkonventionen har barns rättigheter inte fått tillräckligt genomslag i beslutsprocesser som rör barn. Det är särskilt tydligt när barn befinner sig i utsatta situationer och har svårt att tillvarata sina rättigheter, exempelvis barn som utsätts för våld, lever i hemlöshet eller drabbas av människohandel, exploatering och sexuella övergrepp eller är i kontakt med och i behov av insatser från socialtjänsten av andra skäl. Det kan handla om barn som rekryteras in i kriminalitet eller våldsbejakande extremism. Det kan också handla om barn som har behov av särskilt stöd för att komma till tals. Ett tydligt barnrättsperspektiv ska genomsyra all verksamhet som rör barn, barn ska ses som individer med egna rättigheter. Därför krävs bl.a. ett fortsatt systematiskt och strategiskt arbete med utgångspunkt i barnkonventionen och den av riksdagen godkända Strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige (prop. 2009/10:232, bet. 2010/11:SoU3, rskr. 2010/11:35). Regeringen är angelägen om att barn ska få sina rättigheter tillgodosedda, åtnjuta det skydd och det stöd som lagstiftningen garanterar, samt att implementering av barnkonventionen som lag, som trädde i kraft den 1 januari 2020, sker på ett bra sätt och får genomslag. Regeringen kommer därför fortsättningsvis att vidta åtgärder för att säkerställa detta. Åtgärderna sker inom olika politikområden för att barn ska få sina rättigheter tillgodosedda, bl.a. när det gäller barnets rätt till respekt, utveckling och trygghet samt rätt till delaktighet och inflytande och rätten att inte utsättas för diskriminering.

Resultatet och erfarenheterna av kunskapslyftet för barnets rättigheter visar på att det i statliga myndigheter, kommuner och regioner finns ett fortsatt behov av kunskap och stärkt kompetens om barnets rättigheter och barnkonventionen. Att sådan kunskap förmedlas är därför centralt för det fortsatta implementeringsarbetet. Arbetet inom kunskapslyftet kommer att utvecklas och fördjupas inriktat på särskilt angelägna rättigheter, åtgärder för att förverkliga barns rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem och handfast kunskap om tolkning och tillämpning av barnkonventionen som lag.

I arbetet med att barnets rättigheter ska få genomslag är civila samhällets organisationer helt centrala. Regeringen för en systematisk dialog med organisationer inom ramen för Barnrättsdelegationen.

För att barn ska ha möjligheter till delaktighet och inflytande behöver de ha kännedom om sina rättigheter. Barnombudsmannen fortsätter att sprida och utveckla portalen minarättigheter.se. För att barn ska kunna få sina rättigheter tillgodosedda är det också viktigt att de har förutsättningar att utkräva dem, såväl lokalt, nationellt som

internationellt. Ett sådant utkrävande kan ske på olika sätt. Barnrättskommittén såväl som flera stater inom ramen för UPR-granskningen har rekommenderat Sverige att ratificera det tredje tilläggsprotokollet om ett individuellt klagomålsförfarande. Regeringen har svarat att en ratifikation av tilläggsprotokollet ska övervägas.

Regeringen avser att fortsatt delta i arbetet med att stärka skyddet av barnets rättigheter på internationell nivå, bland annat utifrån arbetet för Agenda 2030. Sverige fortsätter även att delta i det Globala Partnerskapet för att eliminera alla former av övergrepp och våld mot barn.

Fortsatt stort behov av insatser för barn i utsatta situationer

Regeringens arbete med att säkerställa att särskilt utsatta grupper av barn och unga får sina rättigheter tillgodosedda fortsätter. Uppväxtvillkoren behöver förbättras bl.a. för barn som lever i områden med socioekonomiska utmaningar, i hemlöshet, som är utsatta för eller bevittnar våld eller behöver samhällets vård eller stöd. Covid-19-pandemin har lett till stora samhällsutmaningar. Det finns risk för att de mest utsatta i samhället drabbas hårt, vilket kan leda till ökad utsatthet för barn och unga.

För att förbättra barns uppväxtvillkor i områden med socioekonomiska utmaningar, såsom barnets rätt att växa upp i en trygg och stabil miljö, kommer arbetet med att minska och motverka segregation vara fortsatt viktigt (utg.omr. 13 avsnitt 6). Barnfamiljer ska t.ex. inte behöva leva i trångboddhet eller hemlöshet.

Regeringen anser att det är oroväckande att den psykiska ohälsan är fortsatt hög bland barn och unga och avser, som aviserats tidigare, att fortsätta satsningen på en förstärkt psykiatri och ökad psykisk hälsa (se utg.omr. 9 avsnitt 3 och 4).

Regeringen bedömer att tryggheten behöver stärkas för barn som i tidig ålder eller under lång tid placeras i familjehem, bl.a. genom att tidigare överväga möjlighet till vårdnadsöverflyttning till familjehemsföräldrarna samt att öka kunskapen om nationella adoptioner. Möjligheterna till uppföljning för barn som beviljats insatser av socialtjänsten måste också ses över (se utg.omr. 9 avsnitt 6).

Det har förts fram att uppgifter om våld inte beaktas i tillräckligt stor utsträckning vid avgörandet av frågor om barns umgänge med sina föräldrar.

Jämställdhetsmyndighetens pågående uppdrag om att kartlägga hur uppgifter om våld eller andra övergrepp beaktas i mål om vårdnad, boende eller umgänge kommer vidare att ge viktig kunskap för regeringens fortsatta arbete med frågorna. I uppdraget ingår också att belysa om barnet har kommit till tals och om barnets åsikter beaktats i dessa mål (se utg.omr. 13 avsnitt 5).

Den starka föräldrarätten kan innebära stora problem för utsatta barn. Det krävs ett perspektivskifte där barns rättigheter kommer i främsta rummet.

Arbetet för att förebygga, upptäcka och motverka alla former av våld mot barn måste också fortsätta. Det gäller såväl hedersrelaterat våld och förtryck som andra former av våld mot barn. Här kan komma att krävas både lagstiftningsåtgärder och främjande åtgärder. Som ett led i detta permanentas nuvarande kompetensteamet mot hedersförtryck och blir därmed ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län (se utg.omr. 13 avsnitt 5). Ökat skydd för barn och unga mot våld är även centralt i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2026. Regeringen lägger särskild vikt vid ett utökat och verkningsfullt våldsförebyggande arbete och straffrättsligt skydd (utg.omr. 4 och utg.omr. 13 avsnitt 5). För att arbetet ska få kraft anser regeringen att det är nödvändigt med ett fortsatt samlat grepp för att motverka våld mot barn och avser att vidta ytterligare åtgärder. Regeringen avser bl.a. att under

hösten 2020 ge en särskild utredare i uppdrag att ta fram en nationell strategi mot våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.

7.6 Budgetförslag

7.6.1 5:1 Barnombudsmannen

Tabell 7.1 Anslagsutveckling 5:1 Barnombudsmannen

Tusental kronor

2019	Utfall	26 087	Anslagssparande	512
2020	Anslag	26 257 ¹	Utgiftsprognos	26 497
2021	Förslag	26 549		
2022	Beräknat	26 724 ²		
2023	Beräknat	27 016 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 26 549 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 26 549 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Barnombudsmannens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 7.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 5:1 Barnombudsmannen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	26 257	26 257	26 257
Pris- och löneomräkning ²	352	527	820
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-60	-60	-61
varav BP21 ³	-60	-60	-60
- Generell besparing i statsförvaltningen	-60	-60	-60
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	26 549	26 724	27 016

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 60 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp. Regeringen föreslår att 26 549 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Barnombudsmannen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 26 724 000 kronor respektive 27 016 000 kronor.

7.6.2 5:2 Barnets rättigheter

Tabell 7.3 Anslagsutveckling 5:2 Barnets rättigheter

Tusental kronor

2019	Utfall	22 005	Anslagssparande	256
2020	Anslag	72 261 ¹	Utgiftsprognos	71 526
2021	Förslag	22 261		
2022	Beräknat	22 261		
2023	Beräknat	22 261		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förverkliga barnets rättigheter i Sverige med utgångspunkt i barnkonventionen.

Regeringens överväganden

Tabell 7.4 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 5:2 Barnets rättigheter

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	22 261	22 261	22 261
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	22 261	22 261	22 261

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 22 261 000 kronor anvisas under anslaget 5:2 *Barnets rättigheter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 22 261 000 kronor respektive 22 261 000 kronor.

8 Forskning

8.1 Mål för området

Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar upp mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt (prop. 2016/17:50 utg.omr. 16 avsnitt 4.1, bet. 2016/17:UbU:12, rskr. 2016/17:208).

8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den samlade forskningspolitiken redovisas i utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Indikatorer och bedömningsgrunder i detta avsnitt rör kvalitetsförstärkning av forskningen, samverkan, samhällspåverkan och jämställdhet, t.ex. beviljandegraden av forskningsmedel uppdelat på kön. Underlagen för bedömning av hur Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärds (Fortes) verksamhet bidrar till att nå forskningspolitikens mål är myndighetens resultatredovisning i årsredovisningen samt övriga rapporter myndigheten lämnat under 2019 och första halvåret 2020.

8.3 Resultatredovisning

Regeringens uppföljning av forskningspolitikens mål redovisas främst i utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, under avsnitt 7 Forskning. I detta avsnitt redovisas resultat relaterade till anslagen *6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning* och *6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning*.

Ökat antal handlagda ansökningar

Under 2019 hanterade Forte 1 675 ansökningar med en beviljandegrad på 12,2 procent (könsuppdelad statistik redovisas i kommande avsnitt). Efter att ansökningarna minskade under 2018, till följd av den mängdbegränsning som infördes för antalet ansökningar som varje forskare får skicka in per bidragsform och utlysning, ökade antalet handlagda ansökningar 2019. Under 2019 har Forte betalat ut forskningsmedel om totalt 685 miljoner kronor. Det är en ökning med 67 miljoner kronor jämfört med 2017. Medlen är jämnt fördelade över Fortes ansvarsområden.

God kvalitet på ansökningarna till de nationella forskningsprogrammen

I februari 2019 lanserade Forte strategiska forskningsagendor för de två tioåriga nationella forskningsprogrammen om arbetslivsforskning respektive tillämpad välfärdsforskning, som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016 (prop. 2016/17:50). Agendorna bygger på kartläggningar, analyser, dialoger och samverkan mellan forskning och samhälle, i syfte att identifiera och prioritera kunskapsbehov. I början av 2019 genomförde Forte utlysningar av forskningsmedel inom ramen för båda programmen. Tydlig kommunikation om programmens syfte

och utlysningarnas inriktningar har resulterat i ett stort antal relevanta ansökningar av god kvalitet.

Ökad spridning av forskningsresultat

Under 2019 arrangerade Forte ett tjugotal konferenser och seminarier som spreds i olika kanaler. Fortes uppföljning av spridningsarbetet av forskningsresultat visar på en ökad räckvidd i medier och sociala medier och ett ökat antal besökare på hemsidan.

Fortsatt jämn beviljandegrad mellan kvinnor och män

Forte bedriver ett kontinuerligt utvecklingsarbete för att säkerställa att beredningsprocessen är jämställd och rättssäker. Av beviljade forskningsansökningar 2019 hade 66 procent en kvinna och 34 procent en man som huvudsökande. Kvinnor hade en något högre beviljandegrad (13 procent) än män (12 procent), vilket de haft de tre senaste åren. Över tid har mäns högre beviljandegrad sjunkit i förhållande till kvinnors. Det genomsnittliga bidragsbeloppet är något högre för män jämfört med kvinnor (3,8 jämfört med 3,5 miljoner kronor).

8.4 Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att Forte genom sitt forskningsstöd och en kontinuerlig utveckling av bedömningsprocesserna samt samverkan och kommunikation bidrar till att nå regeringens mål om en övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen. Regeringen bedömer även att Fortes arbete för att främja jämställdhet i fördelningen av forskningsstöd, och som perspektiv i den forskning som beviljas bidrag, bidrar till att uppnå målet att jämställdheten ska öka. Avseende målet att samverkan och samhällspåverkan ska öka bedöms Forte bidra genom sin samverkan med strategiska aktörer både nationellt och internationellt och inte minst inom ramen för de nationella forskningsprogrammen om arbetsliv respektive tillämpad välfärdsforskning. Regeringen bedömer att forskningsprogrammen bidrar till långsiktigt uppbyggande av kunskap och samhällspåverkan inom angelägna områden. Fortes spridningsarbete av forskningsresultat har fått en ökad räckvidd vilket också ger bättre förutsättningar för att nå målet om ökad samhällspåverkan. Fortes verksamhet bidrar också till flera av målen för Agenda 2030, med tyngdpunkt i den sociala dimensionen.

8.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning för forskning redovisas inom utgiftsområde 16 avsnitt 7 Forskning. Inom utgiftsområde 9 prioriterar regeringen forskning om arbetsliv, psykisk hälsa, prevention och folkhälsa och en förstärkning av Fortes forskningsanslag. I den forsknings- och innovationspolitiska proposition som kommer att presenteras under hösten 2020 kommer satsningarna och inriktningen för politiken för de kommande tio åren att presenteras närmare.

Arbetslivsforskning

Arbetslivsforskning är viktigt för att kunna möta utmaningarna på arbetslivsområdet. Det behövs forskningsbaserad kunskap om ett hälsosamt och hållbart arbetsliv och kompetensförsörjning.

Forskning om psykisk hälsa

Psykisk ohälsa är en stor och växande hälsoutmaning och omfattningen får konsekvenser för såväl sjukförsäkringen som andra delar av välfärdssystemet och

samhället i stort. Ökad förståelse och kunskap inom området bidrar till att förebygga och minska den psykiska ohälsan.

Forskning om prevention och folkhälsa

Regeringen har som målsättning att sluta de påverkningsbara hälsoklyftorna inom en generation. För att kunna nå målet behövs ökad forskningsbaserad kunskap om prevention och folkhälsa. Ett mer preventivt arbete förväntas leda till att färre insjuknar i de vanligaste folksjukdomarna och bidra till en mer jämlik och jämställd hälsa i befolkningen.

Äldreforskning

Forskning inom äldreområdet är prioriterat för att säkerställa en trygg ålderdom. Forskning kan bidra till utveckling både på policy- och praktisk nivå, inte minst inom äldreomsorgen och hälso- och sjukvården samt samarbetet dem emellan, som är av särskild vikt för gruppen äldre kvinnor och män.

Förstärkning av Fortes forskningsanslag

En förstärkning av forskningsanslaget syftar till att öka möjligheterna för Forte att genomföra utlysningar utifrån identifierade kunskapsbehov inom myndighetens ansvarsområden hälsa, arbetsliv och välfärd. Ett sådant handlingsutrymme är viktigt för forskningsrådets arbete och inte minst vid olika typer av kriser. Stora delar av den forskning som Forte finansierar har direkt eller indirekt betydelse för den pågående coronapandemin och bedöms också kunna leda till avgörande kunskaper och insikter för att samhället ska klara kommande kriser bättre.

8.6 Budgetförslag

8.6.1 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tabell 8.1 Anslagsutveckling 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tusental kronor

2019	Utfall	35 963	Anslagssparande	-422
2020	Anslag	36 488 ¹	Utgiftsprognos	35 699
2021	Förslag	39 063		
2022	Beräknat	40 948 ²		
2023	Beräknat	43 008 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 40 651 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 42 223 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärds förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 8.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tusental kronor			
	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	36 488	36 488	36 488
Pris- och löneomräkning ²	485	755	1 173
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 090	3 705	5 347
varav BP21 ³	2 090	3 690	5 290
- Generell besparing i statsförvaltningen	-310	-310	-310
- Höjning av Fortes förvaltningsanslag	2 400	4 000	5 600
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	39 063	40 948	43 008

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 2 400 000 kronor 2021 för att finansiera ökade kostnader till följd av att antalet uppdrag har ökat. För 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med 4 000 000 kronor respektive 5 600 000 kronor. Ökningen finansieras genom att anslaget 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* minskas med 3 000 000 kronor för 2021 och för 2022 och 2023 med 5 000 000 kronor respektive 7 000 000 kronor. Vidare minskas anslaget med 310 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp. Regeringen föreslår att 39 063 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 40 948 000 kronor respektive 43 008 000 kronor.

8.6.2 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tabell 8.3 Anslagsutveckling 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor			
2019	Utfall	633 212	Anslagssparande -1 709
2020	Anslag	661 503 ¹	Utgiftsprognos 653 080
2021	Förslag	763 503	
2022	Beräknat	786 503	
2023	Beräknat	834 503	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera forskning om arbetsliv, socialvetenskap och folkhälsovetenskap samt kostnader för utvärderingar, beredningsarbete, kommunikationsinsatser, konferenser, vissa resor och seminarier som är kopplade till forskningsstödet.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2021–2023 beräknats enligt följande.

Tabell 8.4 Förändring av anslagsnivån 2021–2023 för 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	661 503	661 503	661 503
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	102 000	125 000	173 000
varav BP21	102 000	125 000	173 000
- FOI-prop	105 000	130 000	180 000
- Höjning av Fortes förvaltningsanslag	-3 000	-5 000	-7 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	763 503	786 503	834 503

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen, som regeringen avser att presentera under hösten 2020, föreslår regeringen att anslaget 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* ökas med totalt 105 000 000 kronor 2021, se avsnitt 1.5 Politikens inriktning. För 2022 beräknas anslaget öka med 130 000 000 kronor och med 180 000 000 kronor 2023. Vidare minskas anslaget med 3 000 000 kronor för 2021 och för 2022 och 2023 med 5 000 000 kronor respektive 7 000 000 kronor för att finansiera ökningen på anslaget 6:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltningskostnader*. Sammantaget föreslår regeringen att 763 503 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 786 503 000 kronor respektive 834 503 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 300 000 000 kronor 2022–2027.

Skälen för regeringens förslag: Den forskning som Forte finansierar ges vanligen i form av flerårigt stöd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 300 000 000 kronor 2022–2027.

Tabell 8.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2027
Ingående åtaganden	1 301 132	1 421 445	1 303 133			
Nya åtaganden	745 313	522 705	1 766 228			
Infriade åtaganden	-625 000	-641 017	-769 361	-801 283	-684 062	-814 655
Utestående åtaganden	1 421 445	1 303 133	2 300 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	2 800 000	2 800 000	2 300 000			

Utgiftsområde 10

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Utgiftsområde 10 – Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagförslag.....	5
2.1	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	5
3	Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	7
3.1	Utgiftsområdets omfattning.....	7
3.2	Utgiftsutveckling.....	7
3.3	Skatteutgifter	8
3.4	Mål för utgiftsområdet.....	8
3.5	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	9
3.6	Resultatredovisning.....	9
3.6.1	Sjukfrånvarons utveckling.....	10
3.7	Analys och slutsatser	23
3.8	Politikens inriktning	25
3.9	Förslag om särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning.....	28
3.9.1	Ärendet och dess beredning	28
3.9.2	Ändrade bestämmelser om särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjuk- eller aktivitetsersättning	28
3.9.3	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	34
3.9.4	Konsekvenser.....	34
3.9.5	Författningskommentar.....	36
3.10	Budgetförslag.....	36
3.10.1	1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	36
3.10.2	1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	40
3.10.3	1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning	41
3.10.4	1:4 Arbetskadeersättningar m.m.....	43
3.10.5	1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet.....	44
3.10.6	1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen.....	45
3.10.7	1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader.....	47
3.10.8	2:1 Försäkringskassan	48
3.10.9	2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	51
Bilaga	Ändrade bestämmelser avseende särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1 och 3.9).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 170 000 000 kronor (avsnitt 3.10.8).
3. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	37 798 912
1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	40 472 849
1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning	1 355 000
1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.	2 421 000
1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	36 868
1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	2 441 700
1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	4 600 000
2:1 Försäkringskassan	9 212 424
2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	71 647
Summa anslag inom utgiftsområdet	98 410 400

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 33 kap. 27 och 28 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 kap.

27 §

Försäkringskassan *ansvarar för* att sådana insatser som avses i 26 § *kommer till stånd*.

Försäkringskassan *ska med den försäkrades samtycke se till* att sådana insatser som avses i 26 § *inleds*.

28 §¹

För den som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning, och som får lönebidrag för anställning eller får en anställning hos Samhall Aktiebolag som motsvarar den återstående arbetsförmågan, ska Försäkringskassan betala ersättning för kostnader för anställningen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om sådan ersättning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om sådana insatser som avses i 26 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

¹ Senaste lydelse 2016:1269.

3 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar sjukpenning, sjukersättning och andra liknande ersättningar. I utgiftsområdet ingår myndigheterna Försäkringskassan och Inspektionen för socialförsäkringen (ISF).

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4).

Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år och att avsnittet budgetförslag har en delvis annan struktur.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutvecklingen inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ersättning vid sjukdom och funktionsnedsättning	88 909	119 050	118 086	89 126	82 591	82 850
1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	37 246	49 342	48 324	37 799	37 439	37 946
1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	44 108	42 150	42 541	40 473	38 744	38 451
1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning	1 304	1 408	1 303	1 355	1 372	1 394
1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.	2 677	2 608	2 590	2 421	2 362	2 366
1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	38	37	37	37	36	35
1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	2 445	2 466	2 312	2 442	1 498	1 498
1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	1 090	21 040	20 980	4 600	1 140	1 160
Myndigheter	8 963	9 461	9 622	9 284	9 213	9 290
2:1 Försäkringskassan	8 897	9 391	9 559	9 212	9 141	9 217
2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	66	71	62	72	72	73
Totalt för utgiftsområde 10	97 872	128 512	127 707	98 410	91 803	92 140

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	95 706	95 706	95 706
Pris- och löneomräkning ²	135	207	311
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	4 944	-870	594
Makroekonomisk utveckling	4 960	-862	600
Volym	767	1 633	2 425
Överföring till/från andra utgiftsområden	-3 126	-4 858	-6 866
Övrigt	-14	-15	-29
Ny utgiftsram	98 410	91 803	92 140

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2020 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet för sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor	2021
Transfereringar ¹	88 398
Verksamhetsutgifter ²	9 998
Investeringar ³	15
Summa utgiftsram	98 411

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll redovisas i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 10.

Tabell 3.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor	Prognos 2020	Prognos 2021
Skattereduktion för personer med sjuk- eller aktivitetsersättning	450	420
Totalt för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	450	420

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98).

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att frånvaron från arbete på grund av sjukdom ska ligga på en långsiktigt stabil och låg nivå (prop. 2008/09:1 utg.omr. 10 avsnitt 2.3, bet.

2008/09:SfU1, rskr. 2008/09:138). Regeringen har beslutat om följande precisering av målet:

- Sjukfrånvaron ska inte variera mer än inom ramen för normala säsongsvariationer.
- Osakliga regionala skillnader i sjukfrånvaron ska inte förekomma.
- Skillnaden i sjukfrånvaron mellan kvinnor och män ska minska.

3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- Ohälsotalet – antal nettodagar per år som personer 16–64 år i genomsnitt har sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning eller aktivitetsersättning.
- Sjukpenningtalet – antal nettodagar per år som personer 16–64 år i genomsnitt har sjuk- eller rehabiliteringspenning.
- Antal pågående sjukfall.
- Antal nybeviljade sjuk- och aktivitetsersättningar.
- Observerat och standardiserat medelantal sjukpenningdagar per person 16–64 år i respektive län.

Utöver detta görs en internationell jämförelse av hur den svenska sjukfrånvaron förhåller sig till sjukfrånvaron i länderna i EU15 med hjälp av arbetskraftsundersökningarna (AKU). De huvudsakliga källorna för uppföljning av indikatorerna är Försäkringskassans redovisningar, rapporter från ISF samt uppgifter från Statistiska centralbyrån (SCB). Som en följd av den översyn som gjorts av resultatexterna har resultatindikatorn arbetsskadelivräntans utveckling utgått.

3.6 Resultatredovisning

Regeringen har vidtagit omfattande åtgärder för att minska effekterna av utbrottet av sjukdomen covid-19. Inom utgiftsområde 10 har staten tagit över arbetsgivarens kostnader för sjuklön helt för perioden april – juli 2020 och delvis för augusti och september. Individer har fått kompensation för karensavdrag. Egenföretagare har fått ersättning för karensdagar och kravet på läkarintyg har skjutits från den 8:e dagen till den 15:e dagen i ett sjukfall. Det har införts tillfälliga undantag vad gäller bedömning av sjukskrivnas arbetsförmåga mot ett normalt förekommande arbete vid rehabiliteringskedjans dag 180 och dag 365 när vård eller rehabilitering har försenats till följd av effekter av pandemin. Personer som tillhör riskgrupper har fått möjlighet att i vissa fall kunnat stanna hemma med förebyggande sjukpenning under en begränsad period.¹ Nytt är också att covid-19 ses som en arbetsskada enligt socialförsäkringsbalken om övervägande skäl talar för att sjukdomen har ådragits i arbetet. I resultatredovisningen har det i den mån det har varit möjligt redovisats resultatet av de åtgärder som vidtagits under 2020. Utgiftsökningar till följd av genomförda åtgärder framgår av avsnittet Budgetförslag.

¹ En ny tillfällig förordning med bestämmelser om förebyggande sjukpenning och smittbärrpenning med anledning av sjukdomen covid-19 beslutades av regeringen den 25 juni 2020. Se även utgiftsområde 9, avsnitt 4.1.2

3.6.1 Sjukfrånvarons utveckling

Ohälsotalet

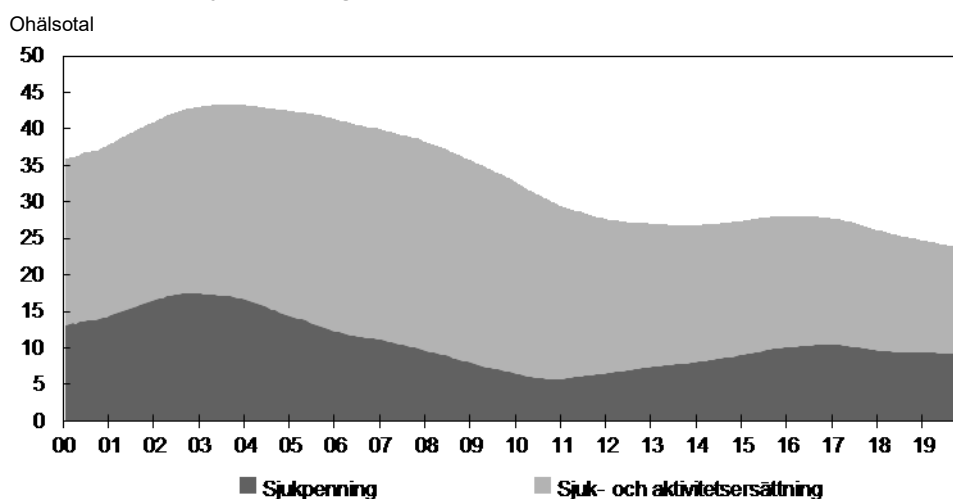
Den sammantagna sjukfrånvaron fortsätter sjunka från låg nivå

Den totala sjukfrånvaron mätt som ohälsotalet uppgick i december 2019 till 23,5

dagar. För kvinnor uppgick ohälsotalet till 28,3 dagar och för män till 18,8 dagar.

Kvinnor står således för en betydligt större del av sjukfrånvaron än män. Som framgår av diagrammet nedan bestod ohälsotalet 2019 till drygt 60 procent av frånvaro genom sjuk- och aktivitetsersättning.

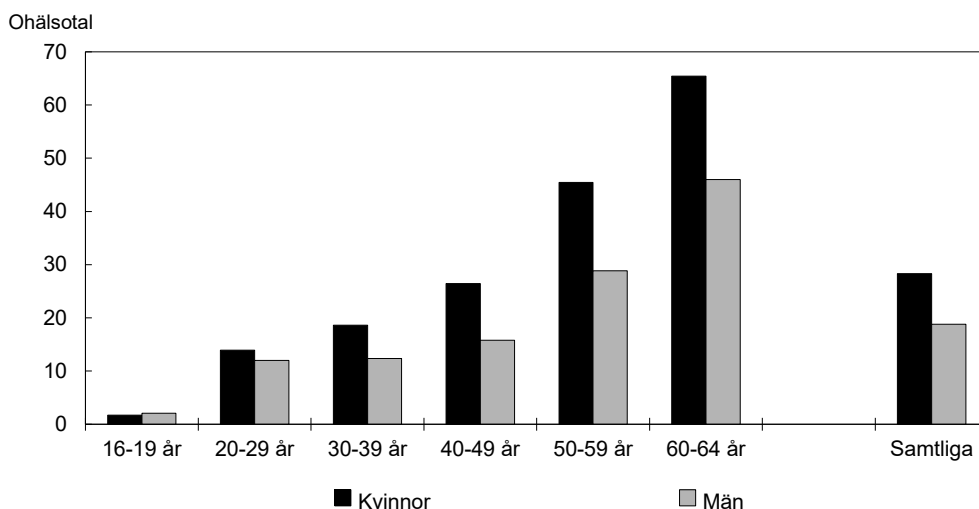
Diagram 3.1 Ohälsotalet fördelat på sjuk- och aktivitetsersättning samt sjukskrivningar

Källa: Försäkringskassan.

Under 2019 minskade ohälsotalet med 1,3 dagar. Ungefär 80 procent av minskningen berodde på att antalet med sjuk- och aktivitetsersättning minskade, resterande del av minskningen berodde på lägre sjukskrivningstal. För kvinnor har ohälsotalet minskat med 1,6 dagar under 2019 och för män med 1,0 dagar.

Som framgår av diagrammet nedan skiljer sig ohälsotalet åt beroende på kön och ålder. Exempelvis är ohälsotalet cirka 3,6 gånger så högt bland 60–64-åringar som bland 30–39-åringar. Vidare har kvinnor ett högre ohälsotal än män i samtliga åldersgrupper från 20 år och äldre. Sammantaget är kvinnors ohälsotal 51 procent högre än mäns. Den minskning som har skett avseende ohälsotalet mellan 2018 och 2019 gäller i samtliga åldersklasser för både kvinnor och män.

Diagram 3.2 Ohälsotalet december 2019 efter ålder och kön

Källa: Försäkringskassan.

Sjukpenningtalet

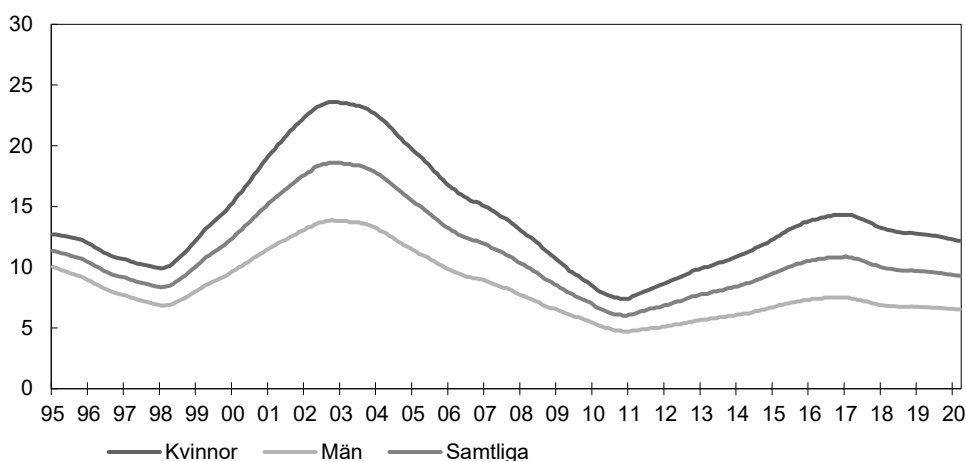
Minskande sjukpenningtal men stora skillnader mellan kvinnor och män

Sjukpenningtalet har det senaste året fortsatt att minska. I december 2019 uppgick sjukpenningtalet till 9,4 dagar, vilket var en minskning med 3,4 procent jämfört med 2018. Skillnaden i sjukpenningtal mellan kvinnor och män är stor. Vid utgången av 2019 hade kvinnor 87 procent högre sjukpenningtal än män, vilket dock är en minskning med 2 procentenheter jämfört med året innan.

Den pågående pandemin påverkar i viss utsträckning sjukpenningtalet. Pandemin har lett till ett ökat antal ansökningar om sjukpenning under våren 2020. Under den mest akuta perioden av pandemin i mitten av april var antalet ansökningar om sjukpenning mer än dubbelt så många som motsvarande period 2019. Pandemin har vidare medfört att vård och behandling har skjutits upp, vilket i sin tur inneburit längre sjukskrivningar. Regeringen har beslutat om tillfälliga undantag vad gäller bedömning av sjukskrivnas arbetsförmåga mot normalt förekommande arbeten vid rehabiliteringskedjans dag 180 och dag 365 när vård eller rehabilitering har försenats till följd av effekter av pandemin. Personer som tillhör riskgrupper, och som inte har möjlighet att arbeta hemifrån eller måste avstå från arbete för att undvika att smittas av covid-19, har tillfälligt getts rätt till ersättning i form av förebyggande sjukpenning. Den ersättning för karensavdrag som införts i samband med pandemin inkluderas däremot inte i sjukpenningtalet. Sammantaget innebär detta att den ökade sjukfrånvaron på grund av pandemin endast bedöms påverka sjukpenningtalet i begränsad utsträckning. Sjukpenningtalet prognostiseras under 2020 att ligga nära samma nivå som vid utgången av 2019.

Diagram 3.3 Sjukpenningtalet 1995–2020

Sjukpenningtal

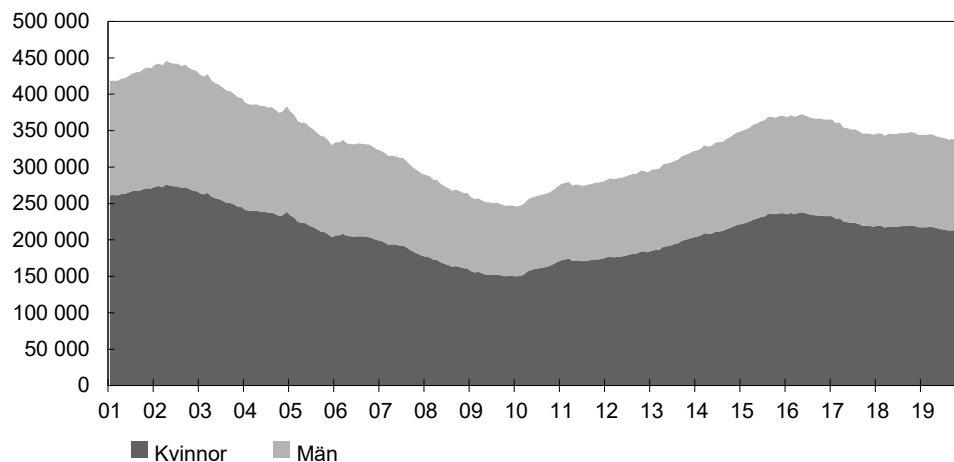
Källa: Försäkringskassan.

Inflödet till sjukpenningen har minskat

Under 2019 har inflödet till sjukpenningen (antal påbörjade sjukfall som blivit minst 30 dagar långa) minskat. Under året var inflödet cirka 330 000 sjukfall, vilket var drygt 3 procent färre än 2018. Andelen kvinnor bland startade sjukfall var 63 procent.

Diagram 3.4 Antalet startade sjukfall som blivit minst 30 dagar, rullande 12-månadersvärde 2001–2019

Antalet startade sjukfall

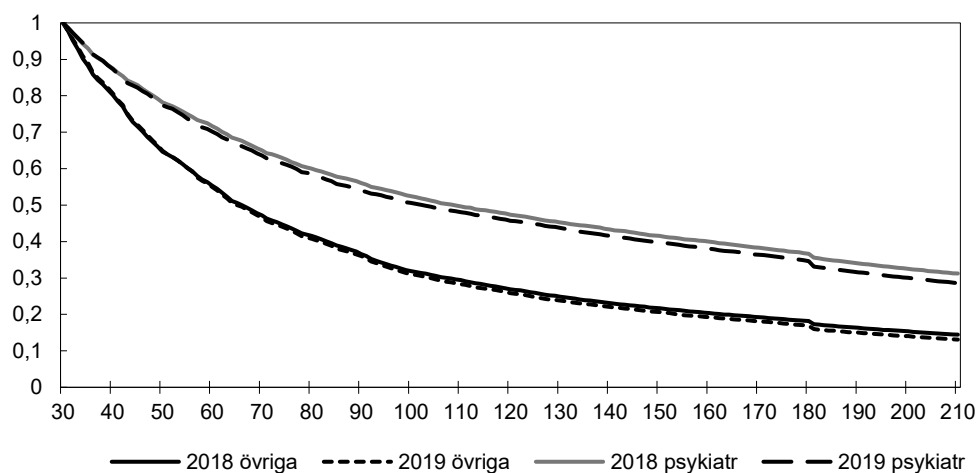
Källa: Försäkringskassan.

Svag minskning i sjukfallslängd

Sjukfrånvarons totala nivå bestäms av hur många sjukfall som startas och hur långa dessa sjukfall blir. I detta avsnitt redovisas i vilken takt sjukfallen har avslutats vid olika tidpunkter, där utvecklingen av sjukfall som startats under andra kvartalet 2018 jämförs med motsvarande utveckling 2019. Sjukfallen är uppdelade på psykiatriska diagnoser och övriga diagnoser. Dessa studeras upp till en falllängd om 210 dagar, och på axeln visas hur stor andel som kvarstår vid respektive tidpunkt. Endast sjukfall som blivit minst 30 dagar långa är inkluderade. Av diagrammen nedan framgår dels att sjukfall med psykiatriska diagnoser i genomsnitt pågår längre än övriga diagnoser, dels att en viss minskning skedde av sjukfallens varaktighet mellan åren. Minskningen är större för psykiatriska diagnoser, för kvinnor samt efter dag 180.

Diagram 3.5 Andelen kvarvarande sjukfall av sjukfall som blivit minst 30 dagar, kvinnor

Andelen kvarstående

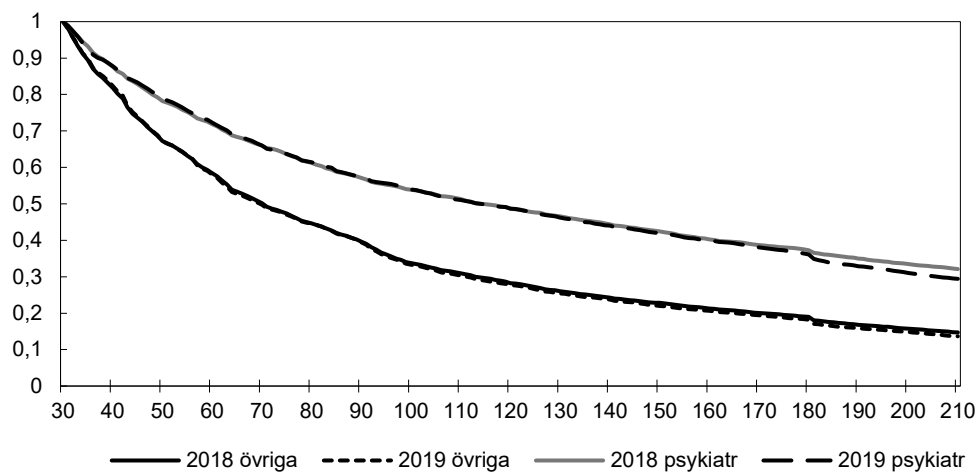

Sjukfall startade under andra kvartalet 2018 resp. 2019.

Källa: Försäkringskassan.

Diagram 3.6 Andelen kvarvarande sjukfall av sjukfall som blivit minst 30 dagar, män

Andelen kvarstående

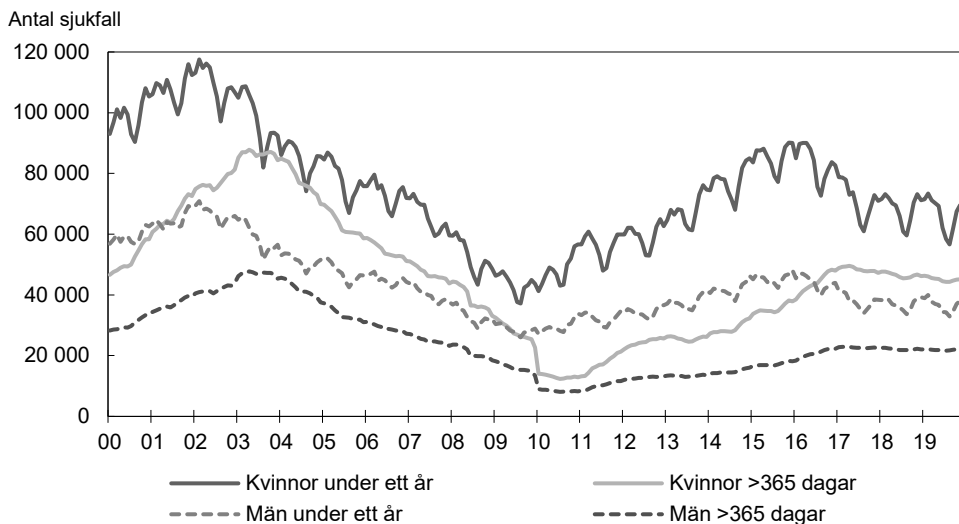

Sjukfall startade under andra kvartalet 2018 resp. 2019.

Källa: Försäkringskassan.

Svag minskning i antalet pågående sjukfall

I december 2019 uppgick antalet pågående sjukfall till totalt 172 000, varav 65 procent var kvinnor och 35 procent var män. Denna könsfördelning har varit relativt stabil över tid. Utvecklingen under 2019 kan i relation till den historiska utvecklingen beskrivas som stabil. Små förändringar har skett av antalet sjukfall. Totalt sett har antalet sjukfall minskat med ca 7 000 jämfört med utgången av 2018, varav antalet sjukfall bland kvinnor minskat med cirka 5 500. Den största delen av denna minskning utgörs av sjukfall som pågått kortare tid än ett år.

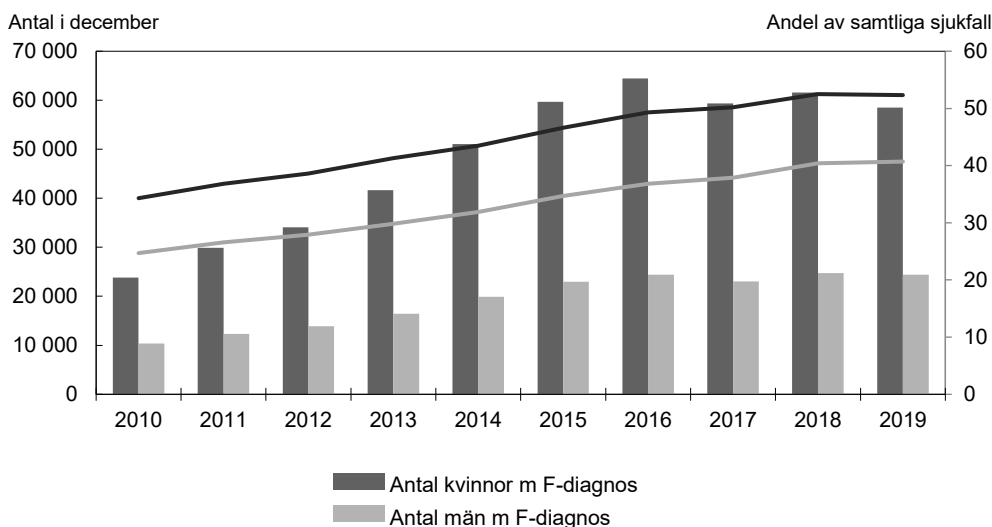
Diagram 3.7 Pågående sjukfall 2000–2019

Källa: Försäkringskassan.

Psykisk ohälsa vanligaste sjukskrivningsorsaken

Sjukfrånvarons sammansättning sett till diagnos har förändrats över tid. Eftersom sjukskrivning i psykiatriska diagnoser genomsnittligt sett blir längre än övriga diagnoser har diagnossammansättningen en påverkan på målet för utgiftsområdet. Sjukskrivning till följd av psykisk ohälsa, i form av bl.a. ångest och depressioner, är i dag den vanligaste sjukskrivningsorsaken för både kvinnor och män. Vid utgången av 2019 hade drygt 80 000 personer med pågående sjukfall en psykiatrisk diagnos (58 000 kvinnor, 24 000 män). Av sjukskrivna kvinnor hade ca 52 procent en psykiatrisk diagnos och motsvarande för män var ca 41 procent. Psykiatriska diagnoser dominerar framför allt bland sjukskrivna som är yngre än 50 år.

Som framgår av diagrammet nedan minskade antalet pågående sjukfall med psykiska sjukdomar och syndrom samt beteendestörningar (sk. F-diagnoser) mellan 2018 och 2019 i absoluta tal. Andelen av sjukfallen med psykiatriska diagnoser är densamma som 2018 vilket innebär att den kontinuerliga uppgången avstannade under 2019.

Diagram 3.8 Antalet pågående sjukfall med psykiatrisk diagnos samt andel av samtliga sjukfall med psykiatrisk diagnos 2010–2019

Källa: Försäkringskassan.

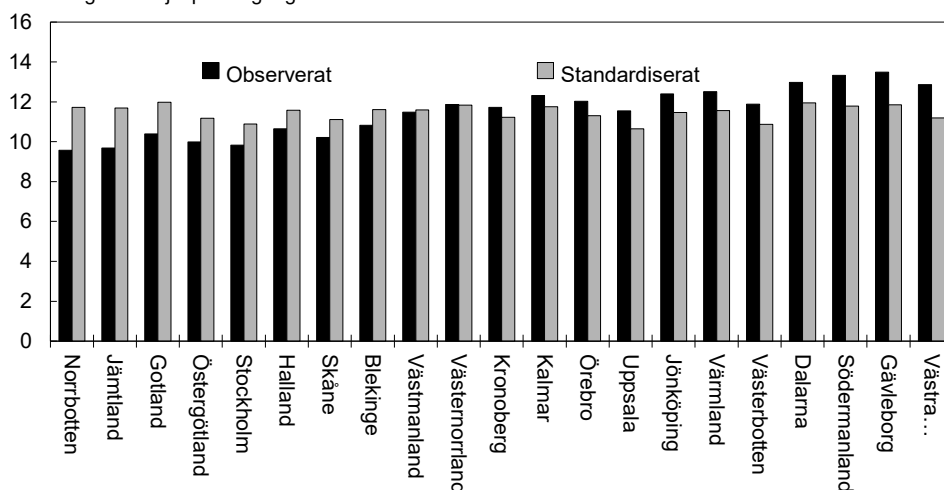
Oförklarade skillnader i sjukfrånvaro på länsnivå

I följande avsnitt redovisas en jämförelse av länens genomsnittliga sjukfrånvaro, där hänsyn tas till hur befolkningssammansättningen med avseende på kön, ålder och utbildningsnivå är i respektive län. Tolkningen av detta standardiserade genomsnitt är att om länets individer skulle ha varit sjukskrivna i samma utsträckning som deras motsvarigheter i riket med avseende på ålder, kön och utbildning skulle sjukfrånvaron i länet ha motsvarat det standardiserade talet. Det standardiserade värdet är därmed ett ”förväntat” genomsnittligt antal sjukpenningdagar per person i länet givet de strukturella skillnader i ålder, kön och utbildning som finns mellan länen. Detta standardiserade genomsnitt kan då jämföras med det faktiska genomsnittliga antalet sjukpenningdagar netto per person 16–64 år under året.

I diagrammen nedan har länen sorterats efter hur stor skillnaden är mellan observerad och standardiserad sjukfrånvaro. Länen längst till vänster har en sjukfrånvaro som understiger den befolkningsmässigt ”förväntade” sjukfrånvaron. Länen som ligger till höger i diagrammen har en sjukfrånvaro som är högre än vad den befolkningsmässiga sammansättningen motiverar. Skillnaderna varierar beroende på län och kön.

Diagram 3.9 Observerad och standardiserad sjukfrånvaro per län 2018 för kvinnor

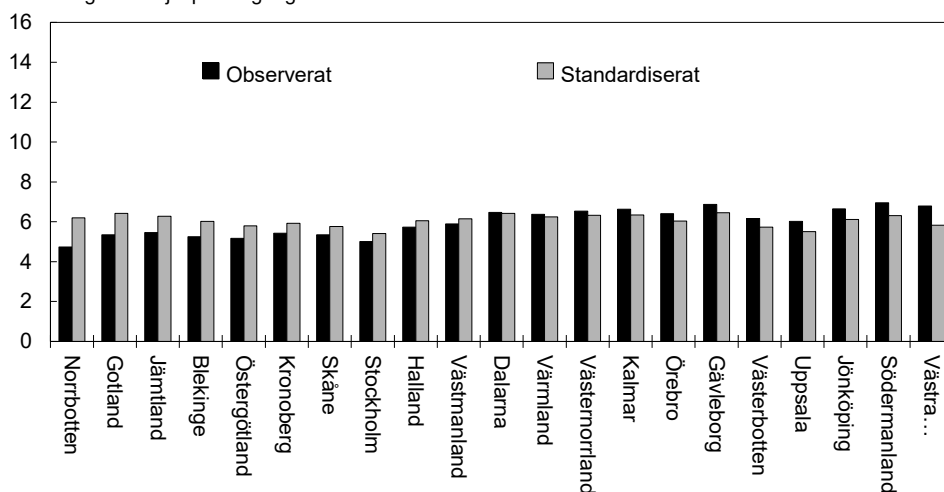
Genomsnittligt antal sjukpenningdagar

Källa: Socialdepartementets beräkningar i LISA, SCB 2018.

Diagram 3.10 Observerad och standardiserad sjukfrånvaro per län 2018 för män

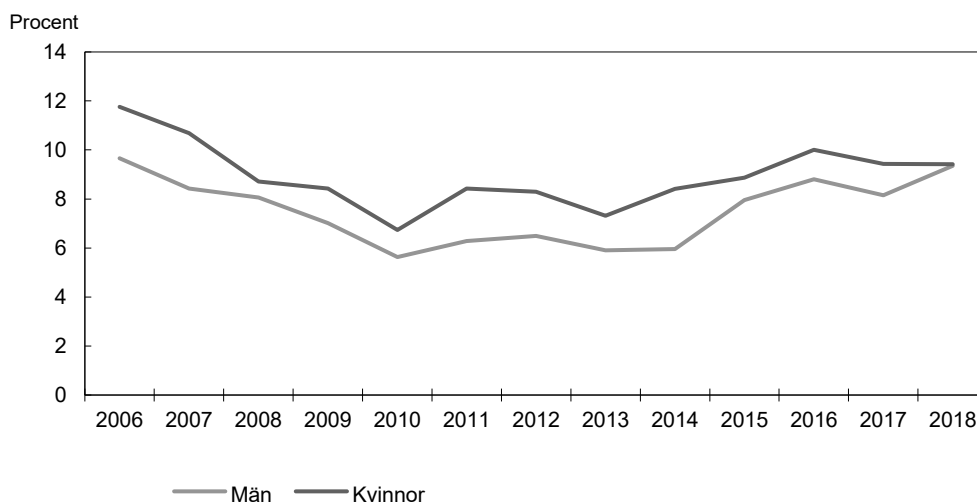
Genomsnittligt antal sjukpenningdagar

Källa: Socialdepartementets beräkningar i LISA, SCB 2018.

För kvinnor i Västra Götalands län är den observerade sjukfrånvaron exempelvis 1,7 dagar högre än den standardiserade per person och år, vilket motsvarar en relativ avvikelse om 16 procent. För kvinnor i Norrbottens län understiger den observerade sjukfrånvaron den standardiserade med 28 procent. I genomsnitt är dessa relativa avvikelser per län 9 procent för både kvinnor och män. De oförklarade variationerna per län har därmed ökat något för män 2018 och varit oförändrat för kvinnor jämfört med 2017.

Diagram 3.11 Genomsnittlig relativ avvikelse per län mellan observerad och standardiserad sjukfrånvaro 2006–2018

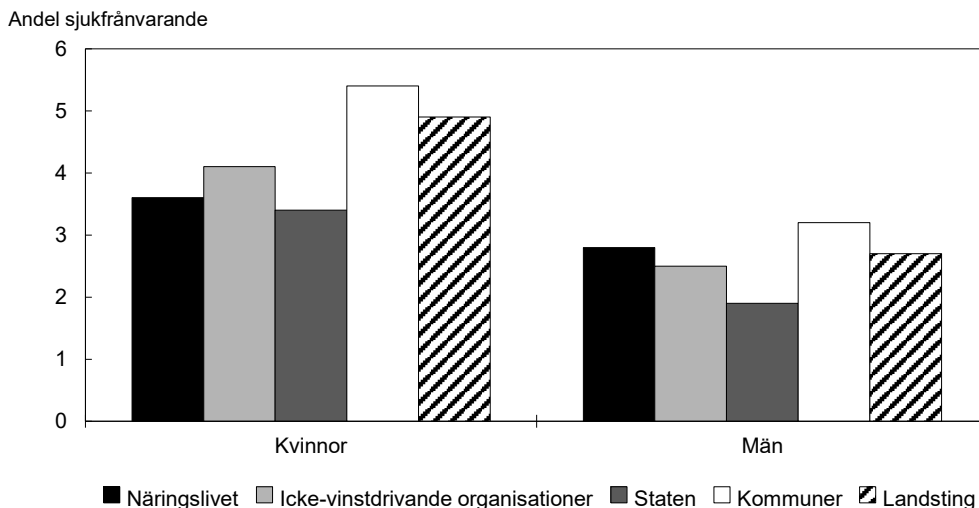

Källa: Socialdepartementets beräkningar i LISA, SCB 2006–2018.

Den utifrån befolkningssammansättningen oförklarade sjukfrånvaron per län har under hela tidsperioden varit lägre för män än för kvinnor förutom under 2018.

Sjukfrånvaron är högst för kvinnor anställda i kommuner och regioner

Sjukfrånvaron skiljer sig åt mellan olika sektorer. Högst är sjukfrånvaron för kvinnor anställda i kommuner och regioner med en sjukfrånvaro om cirka 5 procent under fjärde kvartalet 2019. Andelen sjukfrånvarande kvinnor var totalt – för samtliga sektorer – 4,2 procent. Andelen sjukfrånvarande män var 2,8 procent. Jämfört med fjärde kvartalet 2018 har sjukfrånvaron totalt sett inte förändrats. För enskilda sektorer finns däremot säkerställda förändringar. För verksamhetsområden som regioner (tidigare landsting) ansvarar för finns en liten säkerställd minskning mellan 2018 och 2019.

Diagram 3.12 Sjukfrånvaron per sektor fjärde kvartalet 2019

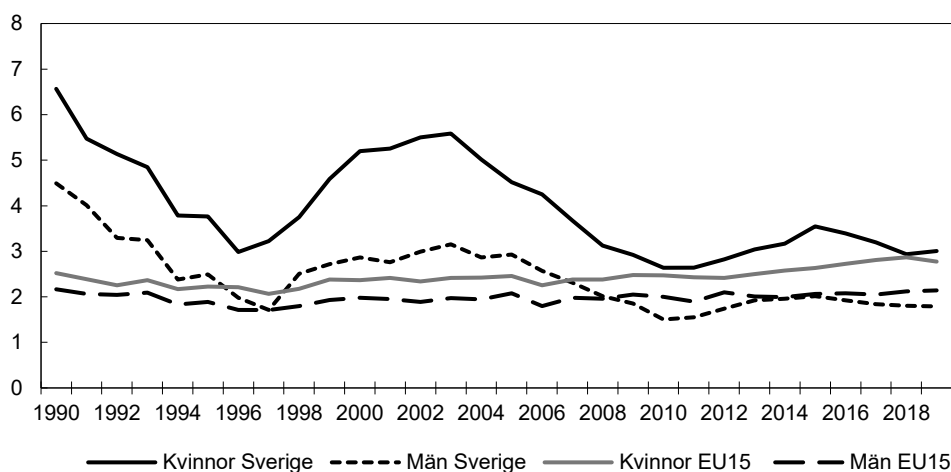
Källa: SCB.

Svensk sjukfrånvaro i nivå med EU-genomsnittet

Enligt SCB:s arbetskraftsundersökning (AKU, internationellt Labour Force Survey) ligger den svenska sjukfrånvaron i nivå med EU-genomsnittet. Den svenska sjukfrånvaron har dock varierat betydligt mer över tid jämfört med EU-genomsnittet. Nivåmässigt ligger sjukfrånvaron för anställda kvinnor och män i Sverige nära det som gäller EU15. Bland män i Sverige är nivån lägre än för EU 15. Kvinnor i Sverige har en något högre nivå än kvinnor EU 15.

Diagram 3.13 Andel anställda 20–64 år som varit frånvarande under hela veckan på grund av sjukdom eller skada, Sverige och EU 15 åren 1990–2019

Procent, årsgenomsnitt

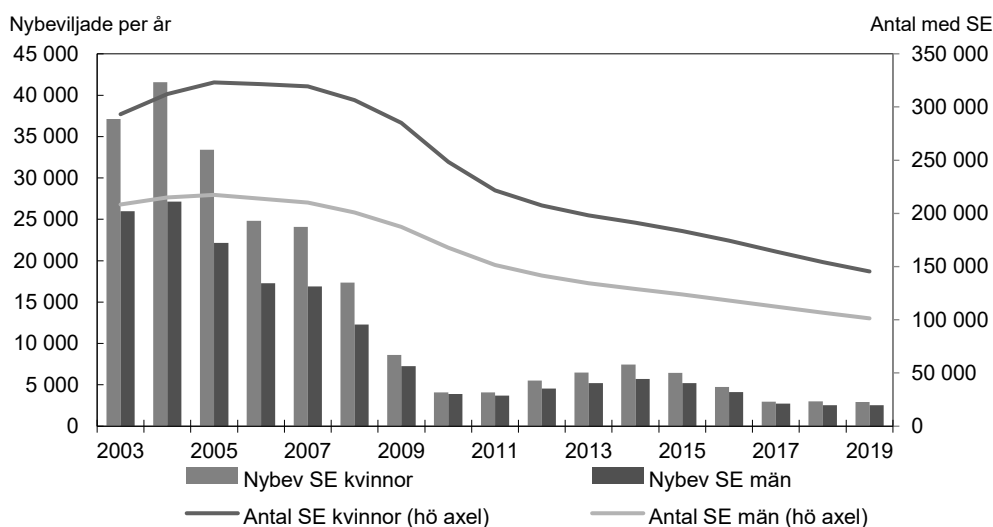
Källa: AKU, SCB samt Eurostat.

Sjukersättning och aktivitetsersättning**Lågt nybeviljande av sjukersättning**

Under 2019 nybeviljades totalt 5 500 personer sjukersättning, vilket är i nivå med 2018 och en historiskt låg nivå (53 procent av personerna med nybeviljade sjukersättningar var kvinnor och 47 procent män). Avslagsandelen avseende nya ansökningar i sjukersättningsärenden har varit oförändrad mellan 2018 och 2019, 69 procent, där kvinnor har en något högre avslagsandel (72 procent) än män (65 procent). Ungefär 74 procent av dem som beviljades sjukersättning under 2019 hade ansökt om förmånen själva. I resten av fallen hade Försäkringskassan tagit initiativet till ett utbyte

från sjukpenning till sjukersättning. Avslag registreras när personer själva ansöker om sjukersättning och ansökan avslås. Andelen utbytesärenden har minskat över tid. Det totala antalet personer med sjukersättning har fortsatt att minska under 2019. Vid utgången av 2019 uppbar knappt 247 000 personer (145 000 kvinnor och 101 000 män) sjukersättning, vilket var 14 000 färre än ett år tidigare. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har i rapporten Hel sjukersättning från 19 års ålder granskat hur möjligheten att bevilja personer hel sjukersättning från 19 års ålder, som infördes 2017, tillämpas av Försäkringskassan. Enligt granskningen är besluten om sjukersättning av god kvalitet och rätt personer har beviljats ersättning, men Försäkringskassan borde i större utsträckning informera unga om möjligheten att ansöka om sjukersättning (S2019/02736).

Diagram 3.14 Antal nybeviljade sjukersättningar samt antal med sjukersättning i december 2003–2019

Källa: Försäkringskassan.

Färre med aktivitetsersättning

I december 2019 hade drygt 29 000 personer aktivitetsersättning, varav 13 000 kvinnor och 16 000 män. Det motsvarar en minskning med ca 2 000 personer jämfört med december 2018. När antalet som lämnar aktivitetsersättning är högre än antalet nytillkommande personer minskar det totala antalet vilket skett de senaste åren. Utflödet består till största del av personer med aktivitetsersättning fyller 30 år och därmed inte har rätt till förmånen.

De allra flesta (82 procent) som har aktivitetsersättning har det på grund av nedsatt arbetsförmåga. Cirka 74 procent av alla som har aktivitetsersättning har det på grund av en psykiatrisk diagnos eller psykisk funktionsnedsättning.

Under 2019 ökade antalet personer som för första gången får aktivitetsersättning (nybeviljad ersättning). Under året nybeviljades drygt 6 300 personer, (3 000 kvinnor, 3 300 män) aktivitetsersättning, vilket är en ökning med 15 procent jämfört med 2018. Ökningen är olika stor för aktivitetsersättning vid förlängd skolgång (5 procent) och aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga (30 procent).

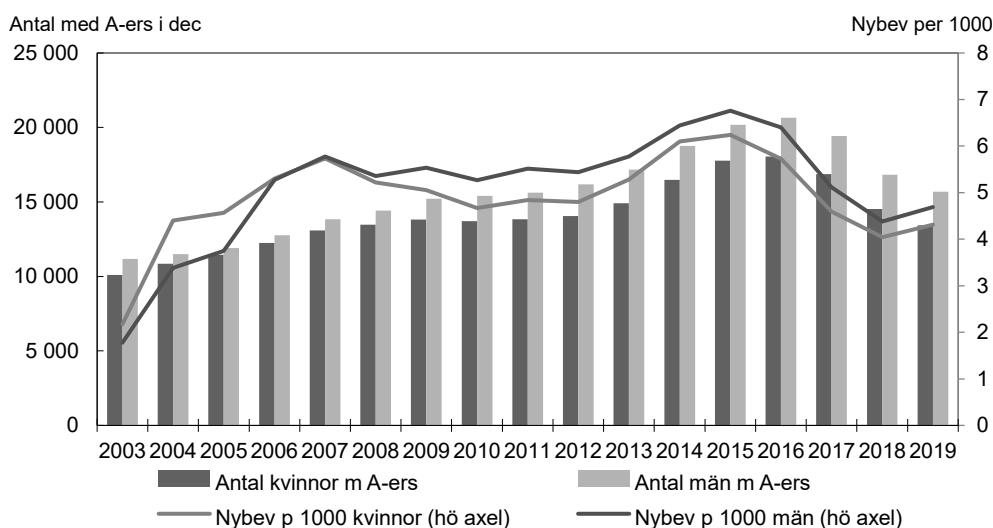
Den främsta anledningen till att fler personer nybeviljades aktivitetsersättning 2019 än 2018 är att fler personer (10 procent) ansökte om förmånen 2019. Försäkringskassan beviljade även en större andel av ansökningarna 2019 än 2018. Det finns dock skillnader mellan de två olika delarna av aktivitetsersättningen. Inom aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga minskade andelen avslag på ansökningar om aktivitetsersättning från 57 till 49 procent mellan 2018 och 2019. Inom aktivitets-

ersättning vid förlängd skolgång ökade i stället andelen avslag från 17 till 19 procent. Gruppen unga med psykiatriska diagnoser stod bakom en stor del av ökningen av nybeviljade aktivitetsersättningar vid nedsatt arbetsförmåga under 2019. Detta år var en psykiatrisk diagnos orsaken till 82 procent av de nybeviljade ersättningarna. Nybeviljandet inom psykiatriska diagnoser ökade med 37 procent mellan 2018 och 2019. Ökningen var störst för diagnoser inom störningar av psykisk utveckling, där antalet nybeviljade ersättningar ökade med 52 procent (Försäkringskassan 2020: Sjukfrånvarons utveckling, S2020/03561/SF).

En viss nedgång i andelen avslag på ansökningar om aktivitetsersättning skedde 2019. Att andelen avslag inom aktivitetsersättning vid nedsatt arbetsförmåga minskade mellan 2018 och 2019 kan enligt Försäkringskassans ha ett samband med vägledande domar från kammarrätt (Kammarrätten i Jönköpings dom den 11 november 2018 i mål nr 2629-2630-17-09) och Högsta förvaltningsdomstolen (Högsta förvaltningsdomstolens dom den 11 oktober 2019 i mål nr 707-19).

Försäkringskassan har under 2019 arbetat in den nya rättstillämpningen till följd av domarna i handläggning, vilket bör ha påverkat utvecklingen av avslag inom aktivitetsersättning. Detta framgår av Försäkringskassans rapport Uppföljning av sjukfrånvarons utveckling 2020.

Diagram 3.15 Antal kvinnor och män med aktivitetsersättning samt nybeviljade per 1 000 försäkrade

Källa: Försäkringskassan.

Aktörer i sjukskrivningsprocessen

Sjukfrånvarons utveckling påverkas i hög grad av de insatser som Försäkringskassan vidtar i sin handläggning. Detta framgår bl.a. av de analyser som har gjorts av ISF i rapporten Förändrad styrning av och i Försäkringskassan (rapport 2018:169). Hur Försäkringskassan agerar har således stor betydelse för måluppfyllelsen. Andra viktiga aktörer som genom insatser eller genom frånvaro av sådana insatser kan påverka sjukfrånvarons utveckling och därigenom måluppfyllelsen är arbetsgivare, Arbetsförmedlingen och hälso- och sjukvården. Det stöd Socialstyrelsen ger hälso- och sjukvården i dess arbete med sjukskrivningar påverkar också sjukfrånvarons utveckling.

Åtgärder på arbetsplatser

Under 2019 har Försäkringskassan betalat ut cirka 48 miljoner kronor i ersättning till arbetsgivare för att förebygga och förkorta sjukfall. Jämfört med 2018 har utbetalda

bidrag minskat med ungefär 36 procent. Enligt Försäkringskassan är en möjlig förklaring den förordningsändring som trädde i kraft den 1 juli 2018, som innebar en begränsning av ersättningen till högst 200 000 kr per arbetsgivare och år, mot tidigare obegränsat belopp. Före förordningsändringen 2018 kunde stora arbetsgivare beviljas höga belopp. För att öka arbetsgivarnas kännedom om ersättningen och få fler arbetsgivare att ansöka om bidraget genomför Försäkringskassan informationskampanjer till arbetsgivare.

Riksrevisionen har granskat om stora statliga arbetsgivare upprättar plan för återgång i arbete, och om Försäkringskassan har kännedom om arbetsgivarnas insatser (Vägen till arbete efter nekad sjukpenning, RiR 2020:12). Granskningen visar att de granskade statliga arbetsgivarna (Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Polismyndigheten, Kriminalvården och Skatteverket) inte följer lagkravet att upprätta plan för återgång i arbete i samtliga sjukfall. Det är stora skillnader mellan arbetsgivarna, men i genomsnitt saknas en plan för återgång eller annan dokumentation i vart tredje ärende. Granskningen visar också att Försäkringskassan saknar information om arbetsgivarnas insatser i ungefär en fjärdedel av de granskade ärendena. Det förekommer att de som nekas sjukpenning återgår till arbete utan att Försäkringskassan har information om eventuella insatser på arbetsplatsen.

De åtgärder som har vidtagits inom arbetsmiljöområdet redovisas inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Försäkringskassans handläggning av sjukförsäkringsärenden

Utredningen En trygg sjukförsäkring med människan i centrum (S 2018:05) har haft i uppdrag att analysera tillämpningen av begreppet normalt förekommande arbete vid bedömningen av rätten till sjukpenning. Utredningen har genom intervjuer med handläggare på Försäkringskassan och genom att granska ärenden om sjukpenning funnit kvalitetsbrister när Försäkringskassan ska bedöma en persons förmåga att utföra ett på arbetsmarknaden normalt förekommande arbete. I betänkandet En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering (SOU 2020:6) bedömer utredningen att Försäkringskassans beslutsmotiveringar vid avslag på ansökan om sjukpenning inte är tillräckligt transparenta. Vidare framför utredningen att det saknas utredningar till stöd för slutsatser i besluten om att neka sjukpenning med motiveringen att den försäkrade klarar av ett på arbetsmarknaden normalt förekommande arbete.

En del av Försäkringskassans samordningsuppdrag är att ha kontakt med den sjukskrivnes arbetsgivare. Sådana kontakter sker i form av avstämningsmöten. Antalet avstämningsmöten under 2019 var i det närmaste oförändrat jämfört med 2018. Fler kvinnor än män deltar i avstämningsmöten, vilket till stor del förklaras av könsfördelningen för långa sjukfall. Det genomsnittliga antalet sjukskrivningsdagar till det första avstämningsmötet är för kvinnor 400 dagar och för män 392 dagar.

Försäkringskassan fick den 15 augusti 2019 i uppdrag att förbättra stödet till unga som får avslag på ansökan om aktivitetsersättning (S2019/03413/SF). Uppdraget delredovisades i juni 2020. I redovisningen lyfter Försäkringskassan fyra fokusområden för myndigheten att utveckla för att förbättra stödet till målgruppen. Försäkringskassan har regelbundna möten på nationell nivå med Arbetsförmedlingen, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor för att identifiera faktorer som kan försvåra för individen att få det stöd han eller hon behöver. Försäkringskassan utvecklar även arbetssätten för att säkerställa att stöd ges till individen och att samverkan fungerar med aktuella aktörer. Vidare utvecklar Försäkringskassan utredningen med individen för att kunna ge relevant stöd vid avslag. Slutligen arbetar Försäkringskassan aktivt

med att förbättra individens förståelse för Försäkringskassans beslut om aktivitetsersättning. Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 april 2021.

Samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen för individens återgång i arbete

Samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen syftar till att öka kvinnors och mäns förutsättningar att utveckla eller återfå arbetsförmåga och därmed kunna komma i arbete eller studier. Samarbetet bedrivs enligt gemensamma regleringsbrevsuppdrag och finansieras med medel inom utgiftsområde 10, anslag 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen. För 2019 tilldelades myndigheterna 709 miljoner kronor för denna samverkan, varav 607 miljoner kronor har använts.

Samarbetet består av dels förstärkta insatser i form av gemensam kartläggning och aktiva insatser för personer som är i sjukförsäkringen, dels stöd till personer i övergången från sjukförsäkringen till arbetsmarknaden.

Under 2019 har det genomförts 8 662 gemensamma kartläggningar, jämfört med 8 638 gemensamma kartläggningar 2018. Av dessa kartläggningar avsåg 62 procent kvinnor och 38 procent män. De flesta individer, drygt 70 procent, som omfattas av en gemensam kartläggning har psykiatriska diagnoser. Av de 4 852 individer som har avslutat sina rehabiliteringsinsatser under 2019 har 54 procent fått eller återfått sin arbetsförmåga och lämnat sjukförsäkringen, jämfört med 58 procent 2018. Resultatet är högre för män än för kvinnor, 56 respektive 53 procent (Försäkringskassan, Förstärkt stöd för personer som är sjukskrivna och för unga med aktivitetsersättning, dnr S2020/04154/SF).

För att ge personer en bättre övergång mellan sjukförsäkringen och arbetsmarknaden har myndigheterna fr.o.m. den 1 juli 2018 infört en ny mötesform benämnd omställningsmöte.

Enligt Riksrevisionen fungerar inte övergången från Försäkringskassan till Arbetsförmedlingen effektivt. I granskningsrapporten Vägen till arbete efter nekad sjukpenning (RiR 2020:12) framgår att endast 29 procent av dem som skriver in sig på Arbetsförmedlingen efter att ha nekats sjukpenning har haft ett omställningsmöte. Granskningen visar samtidigt att det är oklart vilket värde omställningsmötet, såsom det är utformat, tillför den försäkrade. Enligt Riksrevisionen är mötet ingen garanti för att viktig information når den försäkrade, t.ex. för att skydda sin sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Riksrevisionen bedömer därför att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen bör se över mötesformen i samband med nekad sjukpenning.

Den nationella samordnaren för en välfungerande sjukskrivningsprocess gör en likartad bedömning. Nuvarande samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen bedöms inte i tillräckligt hög utsträckning tillgodose de behov individer har av stöd för att kunna ta tillvara sin arbetsförmåga när de går från sjukförsäkringen till arbetsmarknaden. Samordnaren rekommenderar därför att myndigheterna vidareutvecklar sin samverkan (Tillsammans för en välfungerande sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess, SOU 2020:24). Samordnaren rekommenderar flera åtgärder som bedöms viktiga för att, med individens och samhällets bästa i fokus, främja samverkan mellan de olika aktörerna i sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocessen. Betänkandet har remissbehandlat och bereds vidare i Regeringskansliet.

Samordnade rehabiliteringsinsatser genom samordningsförbund

För individer som har behov av samordnade rehabiliteringsinsatser är det möjligt för Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, regioner och kommuner att, enligt lagen (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser, genom samordnings-

förbund finansiera sådana insatser så att dessa individer uppnår eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete. Vid utgången av 2019 fanns det 80 samordningsförbund som innefattade 269 av Sveriges 290 kommuner och samtliga regioner.

Totalt har 31 167 personer omfattats av de insatser som finansieras av samordningsförbunden under 2019, vilket är en ökning med cirka 15 procent jämfört med 2018. Under 2019 har 10 976 deltagare avslutat en insats, 55 procent kvinnor och 45 procent män. Efter avslutad insats arbetade eller studerade 31 procent i någon omfattning.

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har i uppdrag att arbeta för att samordningsförbunden prioriterar att finansiera insatser för långtidssjukskrivna, unga med funktionsnedsättning och unga med aktivitetsersättning. Under 2019 har totalt 1 861 individer med aktivitetsersättning, varav 54 procent var kvinnor och 46 procent män, samt 4 131 individer med sjukpenning, varav 70 procent var kvinnor och 30 procent män, omfattats av någon insats finansierad av samordningsförbund. Både antalet individer med aktivitetsersättning och antalet individer med sjukpenning som har påbörjat en insats under 2019 var färre än 2018. Försäkringskassan bedömer att både medlemsparterna tillsammans och Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan var för sig behöver arbeta mer effektivt för att identifiera och se till att fler individer som har behov av samordnade rehabiliteringsinsatser ges möjlighet att få sådana insatser. (Försäkringskassan, Insatser finansierade genom samordningsförbund för personer som är långtidssjukskrivna, unga med funktionsnedsättning och unga med aktivitetsersättning, dnr S2020/04218/SF).

Hälso- och sjukvårdens insatser

Flera studier visar att läkare upplever arbetet med sjukskrivning som svårt. Särskilt gäller detta bedömningar av patientens funktions- och aktivitetsförmåga vid psykiatriska diagnoser. Regeringen har under 2019 vidtagit flera insatser med särskilt fokus på att utveckla hälso- och sjukvårdens arbete med psykisk ohälsa.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att initiera en översyn av det försäkringsmedicinska beslutsstödet och Försäkringskassans modell för försäkringsmedicinsk analys (bet. 2018/19:SfU13, rskr. 2018/19:145).

Med anledning av bl.a. tillkännagivandet har Försäkringskassan och Socialstyrelsen fått i uppdrag att vidta åtgärder i syfte att vidareutveckla sjukförsäkringshandläggningen i dialog med hälso- och sjukvården (S2019/05192/SF). Tillkännagivandet bedöms därmed vara slutbehandlat.

Myndigheterna har delredovisat uppdraget den 15 juni. Det framgår att myndigheterna har påbörjat arbetet med utvecklingsinsatser som syftar till att förbättra dialogen mellan hälso- och sjukvården och Försäkringskassan och att bidra till en mer ändamålsenlig sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess. Försäkringskassan har tydliggjort hur handläggare ska använda DFA-kedjan vid värdering av uppgifter i läkarintyget samt klargjort syftet och användningen av det försäkringsmedicinska beslutsstödet. Socialstyrelsen har tagit fram en strategisk utvecklingsplan för myndighetens försäkringsmedicinska arbete och kartlagt användarnas behov av stöd.

Regeringen har avsatt 1,7 miljarder kronor för 2020 i överenskommelsen Insatser inom området psykisk hälsa mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (S2020/00441/FS). Överenskommelsen bygger på tidigare överenskommelser och är en fortsättning av det långsiktiga arbete som stimulerats av staten och där SKR bidragit med utvecklingsstöd till kommuner och regioner. Vidare får regionerna 500 miljoner kronor genom överenskommelsen mellan regeringen och SKR om en kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess 2020 till

behandlings- och rehabiliteringsinsatser för patienter med lindrig eller medelsvår psykisk ohälsa eller smärtproblematik (se vidare nedan). Regionerna har återrapporterat utnyttjandet av motsvarande medel för 2019. Det framgår att det totala antalet behandlingar som genomfördes under det året uppgick till ca 81 000 stycken, varav ca 90 procent avsåg behandling av psykisk ohälsa. Cirka 71 procent av deltagarna var kvinnor.

Riksrevisionen har granskat om skillnader i läkares bedömning av patienters behov av sjukskrivning kan vara en bidragande orsak till att kvinnor sjukskrivs mer än män (RiR:2019:19). Granskningen visar att män och kvinnor med lindrig eller medelsvår psykisk ohälsa sjukskrivs i olika stor utsträckning även i de fall de har likvärdig arbetsförmåga. Riksrevisionen bedömer därför att det finns osakliga skillnader mellan kvinnor och mäns sjukskrivningstid i denna grupp.

Överenskommelsen mellan regeringen och SKR om en kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess

Sedan 2006 har regeringen och SKR ingått överenskommelser för att stimulera regionerna till att ge sjukskrivningsfrågan högre prioritet i hälso- och sjukvården och för att utveckla sjukskrivningsprocessen.

Den överenskommelse som gäller för 2019, En kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess 2019 (S2019/05999/SF), omfattar totalt 1 326 miljoner kronor. Överenskommelsen består av ett antal villkor som regionerna ska uppfylla för att medlen ska betalas ut.

Enligt Försäkringskassans sammanställning för 2019 uppfyller samtliga regioner villkoren som avser att vidareutveckla kompetenssatsning i försäkringsmedicin respektive att införa en funktion för koordinering inom hälso- och sjukvården. Ett nationellt programområde för rehabilitering, habilitering och försäkringsmedicin bildades i slutet av 2018 och har under 2019 påbörjat sitt arbete med att leda regionernas kunskapsstyrning inom områdena rehabilitering, habilitering och försäkringsmedicin.

Socialstyrelsen tillgängliggör kunskap

Socialstyrelsen kan bidra till en låg och stabil sjukfrånvaro genom att tillgängliggöra kunskap och verktyg till hälso- och sjukvården så att de på ett effektivt och systematiskt sätt ska kunna arbeta med sjukskrivningsfrågor. Ett centralt verksamhetsområde är att fortsätta utveckla det försäkringsmedicinska beslutsstödet (FMB). Under 2019 har Socialstyrelsen bland annat uppdaterat beslutsstödet avseende hudsjukdomar och bröstcancer samt påbörjat uppdateringen av stödet för rörelseorganens sjukdomar. Vidare har Socialstyrelsen utvecklat FMB genom att läkare får tillgång till ett ifyllnadsstöd i Försäkringskassans läkarintyg för sjukpenning. Stödet hjälper läkaren att strukturera och systematiskt beskriva sjukdomens konsekvenser för individens arbetsförmåga. Av den uppföljning som Socialstyrelsen har gjort bland 352 läkare angav 70 läkare att de använt stödet någon gång i veckan eller någon gång i månaden. Majoriteten upplevde stödet som relevant.

3.7 Analys och slutsatser

Sjukfrånvaron minskar

Sjukfrånvarons nivå var under 2019 låg och så även dess förändringstakt. Sjukfrånvaron – sett till indikatorn sjukpenningstal – har under 2019 fortsatt att sjunka. Det beror på att såväl inflöde som varaktighet har minskat. I ett historiskt perspektiv är utvecklingen stabil i den bemärkelsen att förändringstakten på senare tid varit relativt låg. En förklaring till denna stabila utveckling är att det varken skett regeländringar

eller omfattande ändringar i Försäkringskassans tillämpning av försäkringen under året. Historiskt sett är dessa två faktorer de huvudsakliga förklaringarna till kraftiga förändringar i sjukfrånvarons nivå. Dessa tecken på stabilisering ligger i linje med målet om en stabil sjukfrånvaro.

Minskningen av sjukpenningtalet under resultatåret har sammanfallit med mycket låga nivåer på nybeviljande av sjukersättning. Antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning har därigenom fortsatt att minska under 2019. Sett till indikatorn ohälsotal har sjukfrånvaron aldrig varit så låg som den var 2019. Minskningen av ohälsotal kommer sannolikt att fortsätta de närmaste åren, då antalet försäkrade med sjuk- och aktivitetsersättning väntas minska ytterligare.

Det bedöms finnas ett antal underliggande förhållanden som är bekymmersamma. Ett av dessa är de fortsatt stora skillnaderna mellan kvinnor och män i sjukfrånvaro. Denna relativa skillnad har visserligen minskat något under 2019 men kvinnors sjukfrånvaro bedöms fortfarande vara alltför hög. Detta kan förklaras av flera faktorer. Höga prestationskrav, minskade resurser i arbetet och yrken med krav på högt emotionellt och psykologiskt engagemang, vilket kännetecknar de s.k. kontaktyrken där många kvinnor arbetar, bidrar till att kvinnor har en högre risk för sjukskrivning med psykiatriska diagnoser. Ytterligare en faktor som bidrar till kvinnors högre sjukskrivningar är att kvinnor fortfarande tar ett större ansvar för obetalt hem- och omsorgsarbete, dvs. i större utsträckning än män kombinerar förvärvsarbete med att ha huvudansvaret för barn och hem.

Andelen sjukfall som grundar sig på en psykiatrisk diagnos är fortsatt hög och dessa diagnoser leder ofta till längre sjukskrivning. Det finns också oförklarade skillnader i sjukfrånvaro mellan män och kvinnor med lindrig eller medelsvår psykisk ohälsa. Hälso- och sjukvårdens insatser i form av bedömningar och behandlingar är centrala i arbetet för att motverka och minska den psykiska ohälsan liksom sjukskrivningar i psykiatriska diagnoser. En utmaning som är särskilt tydlig vid psykisk ohälsa är svårigheterna för vården att bedöma individens arbetsförmåga. Det är angeläget att osäkerheten i bedömningen av arbetsförmåga vid psykiatriska diagnoser minskar. Det utvecklingsarbete som bedrivs av Försäkringskassan och Socialstyrelsen i samråd med hälso- och sjukvården, på uppdrag från regeringen, är viktigt i sammanhanget och bedöms kunna bidra till att minska osäkerheterna.

Pandemins effekter på sjukfrånvaron

Pandemins utbrott har inneburit en ökad sjukfrånvaro. I mitten av april var antalet ansökningar om sjukpenning mer än dubbelt så många som motsvarande period 2019. Vid sidan av denna högre sjukfrånvaro – oftast då genom korta sjukfall – har utgiftsområdets finansiella omfattning påverkats av de åtgärder regeringen genomfört med anledning av pandemin. Det rör sig om tillfälliga åtgärder för minskad smittspridning i form av ersättning för karensavdrag, förlängd läkarintygstid, förebyggande sjukpenning för riskgrupper samt ersättning till arbetsgivare för sjuklönekostnader. Pandemins effekter på sjukfrånvaron totalt sett bedöms dock huvudsakligen vara tillfälliga. Pandemin har också påverkat tillgången till vård och rehabilitering genom de prioriteringar som hälso- och sjukvården har tvingats till. Detta innebär att sjukskrivningstiderna förlängs för de personer som väntar på en insats från hälso- och sjukvården. Regeringen har gett Försäkringskassan i uppdrag att analysera hur den förändrade situationen inom vården på grund av pandemin inverkar på sjukförsäkringen och de sjukskrivnas rätt till ersättning och stöd för återgång i arbete (S2020/06726/SF).

Tryggheten och stödet till individen behöver stärkas

De insatser som vidtas av aktörerna i sjukskrivningsprocessen – Försäkringskassan, arbetsgivarna, hälso- och sjukvården och Arbetsförmedlingen – syftar till att bidra till en stabil och låg sjukfrånvaro. Den minskade sjukfrånvaron sedan 2017, som medfört ett historiskt lågt ohälsotal, kan i första hand förklaras av att Försäkringskassan har ändrat sin tillämpning av regelverket i syfte att uppnå högre rättssäkerhet. Det har inneburit ett ökat antal avslag i pågående sjukfall och ett minskat nybeviljande av sjukersättning och aktivitetsersättning. Samtidigt kan regeringen konstatera att det finns brister i den ekonomiska tryggheten och stödet till individen.

En förutsättning för tilltron till sjukförsäkringen är att Försäkringskassans beslut är begripliga och att myndighetens slutsatser är underbyggda. Detta är också viktigt för att människor ska få en rättssäker prövning av sina ärenden. Mot bakgrund av de brister som presenterats i betänkandet En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering (SOU 2020:6) kan regeringen konstatera att Försäkringskassan behöver säkerställa att kvaliteten i ärenden om avslag på ansökan om sjukpenning från dag 180 i sjukperioden är hög, att utredningarna i dessa ärenden är tillräckliga samt att besluten är väl underbyggda och begripliga.

En välfungerande sjukskrivningsprocess förutsätter att individen vid behov ges stöd för återgång i arbete eller omorientering till andra arbeten på arbetsmarknaden. Regeringen kan konstatera att det fortfarande finns utmaningar i att rätt person ska få rätt åtgärd i tid. Som framgår i Riksrevisionens granskning (Vägen till arbete efter nekad sjukpenning, RiR 2020:12) följer arbetsgivare inte lagkravet att upprätta en plan för återgång i arbete i samtliga sjukfall. I Riksrevisionens granskning framgår också att Försäkringskassan i flera fall saknar information om arbetsgivarnas insatser vid handläggningen av sjukpenningärenden. Regeringen bedömer att Försäkringskassans pågående arbete för att utveckla handläggningen och sitt samordningsuppdrag är mycket viktigt för att ge individen stöd att komma tillbaka till arbete. Dessutom behöver Försäkringskassan tillsammans med Arbetsförmedlingen se till att arbetsstätt och samarbetsformer säkerställer att individen ges nödvändigt stöd såväl under som efter en sjukskrivning.

Nuvarande utveckling och tillämpning av sjukförsäkringen har synliggjort brister i regelverket. Utredningen om en trygg sjukförsäkring med människan i centrum har analyserat sjukförsäkringens regelverk och tillämpning. I betänkandet En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för rehabilitering lämnas förslag för en mer flexibel och trygg sjukförsäkring med fungerande rehabilitering. Betänkandet har remitterats och bereds vidare i Regeringskansliet.

3.8 Politikens inriktning

De allmänna socialförsäkringarna är en central del i den svenska välfärdsmodellen och har under lång tid bidragit till att skapa trygghet och motverka ekonomisk utsatthet. Det gäller även i samband med pandemin. Under 2020 har regeringen vidtagit flera tillfälliga åtgärder inom sjukförsäkringen för att hantera konsekvenserna av utbrottet av covid-19. Dessa åtgärder syftar till att avlasta hälso- och sjukvården, stärka människors ekonomiska trygghet och skydda företagen. Det har medfört tillfälligt ökad sjukfrånvaro liksom ökad arbetsbelastning för Försäkringskassan.

I arbetet med att uppnå en långsiktigt stabil och låg sjukfrånvaro har regeringen vidtagit ett flertal åtgärder som har bidragit till att bryta den dåvarande ökningen av sjukfrånvaron och i förlängningen resulterat i en låg nivå på sjukfrånvaron. Samtidigt har regeringen identifierat områden där arbetet behöver utvecklas.

En trygg försäkring med ett starkt stöd till individen

Sjukförsäkringens syfte är att ge ersättning för inkomstbortfall vid sjukdom och rehabilitering. Människor behöver känna sig trygga med att det finns en sjukförsäkring som ger ekonomisk ersättning om de blir sjuka och inte kan arbeta. Människor behöver också känna sig trygga med att de får det stöd de behöver för att kunna återgå i arbete. Målet måste därvid i första hand vara att individen blir frisk och arbetsförmögen och kan återgå i arbete. Om individen behöver ställa om till ett nytt arbete, är det viktigt att hon eller han får stöd i den omställningen.

En tryggare sjukförsäkring

Utredningen om en trygg sjukförsäkring med människan i centrum har lämnat två betänkanden: En begriplig och trygg sjukförsäkring med plats för individen (SOU 2020:6) och En sjukförsäkring anpassad efter individen (SOU 2020:26). I betänkandena föreslås flera åtgärder för att säkerställa en mer ändamålsenlig och rättssäker sjukförsäkring. De har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

Mot bakgrund av de brister i sjukförsäkringshandläggningen som redovisats av utredningen har regeringen gett Försäkringskassan i uppdrag att redovisa vidtagna och planerade åtgärder för att säkerställa kvaliteten i handläggningen av ärenden där sjukpenning från dag 180 i sjukperioden nekas (S2020/06863/SF). Detta uppdrag syftar till att identifiera och åtgärda eventuella brister i handläggningen. Människor ska kunna lita på trygghetssystemen när de saknar arbetsförmåga på grund av sjukdom. Beslut om avslag måste vara begripliga för den enskilde. Detta är avgörande för sjukförsäkringens legitimitet.

Den allmänna sjukförsäkringen infördes när en tillsvidareanställning var normen för de flesta i Sverige. Det innebär att regelverket har utformats med en sådan anställning som utgångspunkt. Utredningen om en trygg sjukförsäkring med människan i centrum har haft i uppdrag att utreda behovet av anpassningar av försäkringsskyddet för personer med tidsbegränsade anställningar och föreslår i betänkandet (SOU 2020:26) förändringar för att stärka försäkringsskyddet för dessa personer. Förslagen har remissbehandlats och bereds vidare i Regeringskansliet. Det finns också behov av stärkt förutsebarhet och trygghet för kvinnor och män som är egenföretagare. Den 25 juni 2020 beslutade regeringen om kommittédirektiven Tydligt, enkelt och förutsägbart – Företagares trygghetssystem (dir. 2020:71). Utredningens uppdrag syftar till att göra trygghetssystemen för företagare tydligare, enklare och mer förutsägbara. Uppdraget ska delredovisas senast den 2 november 2020 och slutredovisas senast den 15 december 2021.

Den 26 mars 2020 beslutade regeringen om kommittédirektiven Ett mer ändamålsenligt regelverk i sjuk- och aktivitetsersättningen och för förmåner vid rehabilitering (dir. 2020:31). Syftet med utredningen är att säkerställa att sjuk- och aktivitetsersättningen ger trygghet vid långvarigt nedsatt arbetsförmåga, god förutsebarhet för den enskilde samt stabilitet i tillämpningen över tid. Vidare syftar utredningen till att skapa ett mer modernt regelverk som kan bidra till att förebygga ohälsa och ge stöd vid såväl rehabilitering som omställning till annat arbete. Utredningen ska redovisa uppdraget senast den 30 juli 2021.

Stödet till individen behöver bli bättre

Sjukförsäkringens regler om rätten till ersättning ska kombineras med nödvändigt stöd till individen i olika skeden i sjukskrivningsprocessen. Regeringen kan konstatera att stödet behöver fortsatt utvecklas.

Mot bakgrund av de brister som påtalats av Utredningen om en trygg sjukförsäkring med människan i centrum, anser regeringen att Försäkringskassan behöver säkerställa att behovet av rehabiliteringsinsatser utreds och vid behov vidtas så tidigt som möjligt. I det ovannämnda uppdraget till Försäkringskassan om att redovisa åtgärder för att säkerställa att utredningen i ärenden där sjukpenning nekas från dag 180 i sjukperioden är tillräcklig ingår därför att även redovisa vidtagna och planerade åtgärder för att säkerställa att kvinnor och män får behövlig rehabilitering.

Ingen ska falla mellan olika trygghetssystem på grund av bristande samarbete mellan myndigheterna. Regeringen kan konstatera att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen behöver fortsatt vidareutveckla sin samverkan så att kvinnor och män ges ett bra stöd för att kunna återgå i arbete eller ställa om till ett nytt arbete. Regeringen kommer att följa myndigheternas arbete med att utveckla sin samverkan.

Hälso- och sjukvårdens arbete ska fortsatt stödjas och utvecklas

Överenskommelsen mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om en kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess har bidragit till att sjukskrivningsfrågan i ökad utsträckning har blivit en integrerad del i hälso- och sjukvårdens arbete. För att upprätthålla och vidareutveckla hälso- och sjukvårdens arbete anser regeringen att Socialstyrelsen har en strategiskt central roll i egenskap av kunskapsmyndighet för vård och omsorg. Socialstyrelsens utvecklingsplan för försäkringsmedicin beskriver hur myndigheten avser att utveckla sitt stöd till hälso- och sjukvården. Regeringen anser att Socialstyrelsens utvecklingsplan är central i det fortsatta arbetet för att sjukskrivning ska vara ett verktyg i god vård och behandling. Regeringen har gett Socialstyrelsen ökade resurser för detta arbete.

Stärkta förutsättningar att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott

För att socialförsäkringssystemet ska uppfattas som trovärdigt krävs att ersättningar som betalas ut kommer rätt person eller rätt företag till del. För att värna legitimiteten i välfärdssystemen behöver förutsättningarna för att effektivt kunna motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott förstärkas. Försäkringskassan föreslås därför tillföras resurser för att intensifiera arbetet inom detta område bl.a. mot bakgrund av vad som föreslagits i betänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59).

Åtgärder för att stärka det civila försvaret

Återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Åtgärder för ett fungerande finansiellt system utgör en viktig del i ett motståndskraftigt civilt försvar vid höjd beredskap och ytterst i krig. Åtgärderna kan även bidra till att stärka förmågan att hantera svåra påfrestningar på det finansiella systemet i fredstid. Regeringen föreslår därför att medel tillförs Försäkringskassan för att stärka myndighetens verksamhet avseende civilt försvar. Regeringen avser att återkomma med ett förslag till övergripande inriktning för det civila försvaret i den försvarspolitiska propositionen för perioden 2021–2025.

3.9 Förslag om särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning

3.9.1 Ärendet och dess beredning

Arbetsmarknadsdepartementet har i samarbete med Socialdepartementet upprättat promemorian Ändrade bestämmelser avseende särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning (Ds 2019:29). En sammanfattning av promemorian finns i *bilagan, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilagan, avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilagan, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Arbetsmarknadsdepartementet (A2019/02221/A).

3.9.2 Ändrade bestämmelser om särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjuk- eller aktivitetsersättning

En förändrad ersättningshantering

Regeringens förslag: Försäkringskassan ska inte längre betala ersättning för kostnader för anställning för den som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning och som får lönebidrag för anställning eller får en anställning hos Samhall.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar inga synpunkter på det. Flera remissinstanser, däribland *Arbetsförmedlingen* och *Försäkringskassan*, anser att förslaget förenklar administrationen av ersättningen. *Samhall Aktiebolag (Samhall)* välkomnar en enhetlig och transparent ersättning för bolagets merkostnader. Bolaget påpekar dock att antalet personer med tre fjärdedels sjukersättning som kan erbjudas anställning i Samhall inte är volymsatt och att en ökning av målgruppen skulle kunna leda till att arbetet med målgruppen blir underfinansierat i relation till bolagets övriga uppdrag. Samhall anger vidare att bolaget önskar att det förtydligas att samtliga personer med tre fjärdedels sjukersättning som får en anställning hos Samhall ska ha en dokumenterad funktionsnedsättning. *Inspektionen för socialförsäkringen* betonar vikten av att det även i fortsättningen finns en kontroll av att de individer för vilka ersättning ska betalas ut omfattas av regelverket.

Skälen för regeringens förslag

Särskilda insatser och ersättning vid sådana insatser

För den som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning ska särskilda insatser göras för att han eller hon ska kunna få en anställning motsvarande den återstående arbetsförmågan, se 33 kap. 26 § socialförsäkringsbalken. Syftet är att dessa personer, som inte har ett tillräckligt stort arbetsutbud för att ha rätt till arbetslöshetsersättning, ska få en varaktig sysselsättning och inkomst. Enligt 27 § samma kapitel ansvarar Försäkringskassan för att sådana insatser som avses i 26 § kommer till stånd.

Försäkringskassan ska, enligt 33 kap. 28 § socialförsäkringsbalken, betala ersättning för kostnader för anställning för den som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning och som får lönebidrag för anställning genom Arbetsförmedlingen eller får en anställning hos Samhall som motsvarar den återstående arbetsförmågan. Närmare föreskrifter om ersättningen finns i förordningen (1998:1773) om ersättning vid särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitets-

ersättning. Av förordningen framgår att ersättning betalas till Arbetsförmedlingen vid anställning med lönebidrag för anställning med ett belopp som motsvarar lönebidraget och till Samhall vid anställning hos bolaget med ett belopp som motsvarar kostnaden för lön och andra förmåner enligt kollektivavtal samt avgifter som ska betalas enligt socialavgiftslagen (2000:980) och lagen (1994:1920) om allmän löneavgift. Vidare framgår att ersättningen betalas ut av Försäkringskassan efter särskild framställning.

Det behövs en enhetlig reglering av ersättningen till Samhall

I december 2017 delgavs Sverige ett beslut i Europeiska kommissionens ärende SA.38469 Skyddad sysselsättning i Sverige. I beslutet drog kommissionen slutsatsen att ordningen för den statliga finansieringen av Samhall inte uppfyllde kraven för att anses förenlig med EU:s statsstödsregler. På uppmaning av kommissionen åtog sig Sverige att vidta lämpliga åtgärder för att göra stödet till Samhall förenligt med dessa regler.

För att uppfylla Sveriges åtagande finns sedan den 1 januari 2019 bestämmelser om statens ersättning till Samhall i förordningen (2018:1528) om statlig ersättning till Samhall Aktiebolag för en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse. I förordningen finns bland annat bestämmelser om beräkningen av högsta möjliga ersättning till Samhall för uppdraget att tillhandahålla en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse, bestämmelser om hur ersättningen ska betalas ut och bestämmelser om kontroll och återkrav.

Samhall har till uppgift att, där behoven finns, skapa meningsfulla och utvecklande arbeten åt personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. En anställning hos Samhall är antingen ett skyddat arbete enligt 37–39 §§ förordningen (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga eller en anställning med lönebidrag för utveckling i anställning enligt 25–27 §§ samma förordning.

Sedan 2019 är det, i enlighet med förordningen om statlig ersättning till Samhall Aktiebolag för en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse, Kammarkollegiet som betalar ut den statliga ersättningen till Samhall för anställningar med lönebidrag för utveckling i anställning och för flertalet av de skyddade arbetena. Det är endast ersättning för anställning av de som omfattas av socialförsäkringsbalkens bestämmelser om särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning som betalas ut i särskild ordning via Försäkringskassan. Denna avvikelse från den huvudsakliga ersättningshanteringen kan göra den totala ersättningen till Samhall svårare att överblicka. Sverige har meddelat kommissionen att avsikten är att även denna del av Samhalls ersättning på sikt ska betalas inom ramen för den nämnda förordningen.

Nuvarande ersättningshantering är administrativt betungande

Bestämmelsen i 33 kap. 28 § socialförsäkringsbalken om att Försäkringskassan ska betala ersättning för vissa kostnader för anställning är inte bara ett avsteg från hur ersättningen till Samhall normalt betalas utan också ett avsteg från handläggningen av andra ärenden med lönebidrag hos Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingens kostnader för anställning med lönebidrag ersätts normalt genom anslag på statens budget. Bestämmelsen medför därför att Samhall och Arbetsförmedlingen behöver ha särskilda administrativa rutiner för ett fåtal ärenden.

För Försäkringskassan innebär utbetalningen av ersättning en omständlig hantering av fakturor och därmed en administrativ kostnad. När Försäkringskassan får fakturorna från Arbetsförmedlingen och Samhall för kostnader för lönebidrag respektive lön måste myndigheten kontrollera att personen som kostnaderna hänför sig till omfattas av reglerna innan ersättning kan betalas ut. Försäkringskassan har i ett svar på regleringsbrevsuppdrag (S2016/01585/SF) uppskattat att administrationen av fakturorna uppgår till ca 1 600–1 700 arbetstimmar per år.

Försäkringskassan bör inte längre betala ut ersättning

Förändringarna i regleringen av ersättningen till Samhall har gjorts i syfte att tydliggöra hur och för vad bolaget ska få merkostnadsersättning från staten. Med hänsyn till vad som har kommunicerats med kommissionen anser regeringen att det är angeläget att denna reglering även kan omfatta ersättningen till Samhall för anställningar av personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning. En sådan enhetlig reglering av ersättningen för Samhalls uppdrag skulle göra det tydligare att den ersättning som lämnas är i enlighet med statsstödsregelverket. Ett avskaffande av Försäkringskassans ersättningshantering skulle enligt regeringens bedömning dessutom leda till mindre administration, vilket bekräftas av flera remissinstanser. Detta gäller både Försäkringskassans hantering av utbetalningarna till Samhall och myndighetens hantering av utbetalningarna till Arbetsförmedlingen för lönebidragsanställningar.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att Försäkringskassan inte längre ska betala ersättning för kostnader för anställning för den som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning och som får lönebidrag för anställning eller får en anställning hos Samhall.

Om det inte längre regleras att Försäkringskassan ska betala ersättning, kommer ersättningen för Samhalls merkostnader för anställning av personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning att omfattas av samma reglering som den övriga ersättningen för bolagets uppdrag. Ersättningen kommer i det fallet att betalas ut av Kammarkollegiet i enlighet med förordningen om statlig ersättning till Samhall Aktiebolag för en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse. Ersättningen till Samhall för anställning av personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning kommer då att bli en del av den totala statliga ersättning som lämnas för de merkostnader som bolaget har för sitt uppdrag.

En förändrad ersättningshantering medför att statens utgifter för anställningarna bör belasta samma anslag som ersättningen för bolagets uppdrag i övrigt. Även ersättningen till Arbetsförmedlingen för lönebidragsanställningar bör lämnas direkt via anslaget för dessa insatser, på samma sätt som för andra anställningar med lönebidrag.

Samhall påpekar att antalet personer med tre fjärdedels sjukersättning som kan erbjudas anställning i Samhall inte är volymsatt och att en ökning av målgruppen skulle kunna leda till att arbetet med målgruppen blir underfinansierat i relation till bolagets övriga uppdrag. Vidare önskar Samhall, eftersom ersättningen för anställning av målgruppen ska omfattas av samma regelverk som ersättningen för medarbetarna i bolagets kärnuppdrag, att det förtydligas att samtliga personer med tre fjärdedels sjukersättning som får en anställning hos Samhall ska ha en dokumenterad funktionsnedsättning.

Regeringen konstaterar att antalet personer som omfattas av de särskilda insatserna för personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning och som Försäkringskassan betalar kostnader för anställning för sedan 2011 har legat på sammanlagt omkring 600 personer per år. För Samhalls del har det skett en ökning av antalet personer över tid. Under de senaste tre åren har dock ökningen mattats av till en ökning om i genomsnitt en till fyra anställda per år. År 2018 stod ersättning till Samhall för 84 procent av den ersättning som Försäkringskassan betalade ut. Ökningar eller minskningar av antalet personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning som anvisas en anställning hos Samhall är en av de aspekter som kommer att beaktas vid bestämmandet av den totala merkostnadsersättningen till bolaget. Avsikten med förslaget är inte att förändra bedömningen av vilka som ingår i målgruppen för de särskilda insatserna eller av vilka som kan anvisas ett skyddat arbete

hos Samhall. Regeringen kommer att följa utvecklingen för att säkerställa att personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning inte påverkas negativt. Frågan om det finns behov av förtydliganden vad gäller anvisningar till Samhall kommer att övervägas i det fortsatta arbetet.

Bestämmelsen i 33 kap. 28 § socialförsäkringsbalken anger inte endast att Försäkringskassan ska betala ersättning utan också för vilka anställningar som ersättning ska betalas. Denna ersättningshantering föreslås nu tas bort. *Inspektionen för socialförsäkringen* betonar vikten av att det även i fortsättningen finns en kontroll av att de individer för vilka ersättning ska betalas ut omfattas av regelverket. Regeringen delar uppfattningen att det är viktigt att statliga medel går till avsett ändamål. Anställningar med skyddat arbete eller lönebidragsanställningar ska komma i fråga endast om förutsättningarna för sådana anställningar är uppfyllda. För personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning bör Samhall, på samma sätt som för övriga anställda med skyddat arbete hos bolaget, verka för en övergång till en anställning på den reguljära arbetsmarknaden i det fall det finns förutsättningar för detta. Syftet med det nu aktuella förslaget är att den statliga ersättningen för anställningar hos Samhall respektive lönebidragsanställningar genom Arbetsförmedlingen ska lämnas på samma sätt för kostnader för personer som omfattas av bestämmelserna om särskilda insatser som för andra som har sådana anställningar. Det kommer därmed inte längre att finnas något behov av att kontrollera vilka av kostnaderna för sådana anställningar som hänför sig till anställningar av personer som omfattas av särskilda insatser.

Försäkringskassans ansvar förtydligas

Regeringens förslag: Det ska förtydligas att Försäkringskassan ska se till att särskilda insatser inleds för att den som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning ska kunna få en anställning motsvarande den återstående arbetsförmågan och att sådana insatser ska inledas med den försäkrades samtycke.

Det ska också införas en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela ytterligare föreskrifter om de särskilda insatserna.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian föreslås i stället begreppet samråd för att tydliggöra att särskilda insatser är frivilliga för den enskilde.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker förslagen eller lämnar inga synpunkter på dem. *Försäkringskassan* anger att den föreslagna formuleringen i 33 kap. 27 § socialförsäkringsbalken tydliggör ansvarsfördelningen mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen och ligger i linje med vad Försäkringskassan tidigare har framfört till regeringen. *Arbetsförmedlingen* har, i anslutning till förslaget om upplysningsbestämmelsen, synpunkter på vilka insatser som personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning bör erbjudas.

Skälen för regeringens förslag

Särskilda insatser – ett delat ansvar

Försäkringskassan har enligt 33 kap. 27 § socialförsäkringsbalken ansvar för att sådana särskilda insatser kommer till stånd som enligt 26 § samma kapitel ska göras för att personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning ska kunna få en anställning motsvarande den återstående arbetsförmågan.

Försäkringskassan förfogar inte själv över några åtgärder för att få en person i arbete utan ska, enligt 3 § förordningen om ersättning vid särskilda insatser för personer med

tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning, underrätta Arbetsförmedlingen om vilka personer som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning och som står till förfogande för arbete motsvarande den återstående arbetsförmågan. I praktiken föregås en sådan underrättelse av att Försäkringskassan informerar den enskilde om möjligheten till särskilda insatser och undersöker om han eller hon är intresserad av att få ett arbete motsvarande den återstående arbetsförmågan. Det är sedan Arbetsförmedlingen som har ansvar för att det erbjuds åtgärder för att få personen i arbete. Av förarbetena till lagstiftningen (prop. 1998/99:1 utg.omr. 10 s. 32 f.) framgår att Arbetsförmedlingen i första hand ska hjälpa personen till ett arbete på den ordinarie arbetsmarknaden, eventuellt med hjälp av lönebidrag. Om det inte är möjligt inom sex månader ska, enligt propositionsuttalandena, personen erbjudas en anställning hos Samhall. Arbetsförmedlingen ska inom sju månader från Försäkringskassans underrättelse meddela Försäkringskassan om vidtagna åtgärder och resultatet av dessa, se 5 § samma förordning.

Varken av lagstiftningen eller av förarbetena till denna framgår mer i detalj vad som avses med särskilda insatser. Det är dock tydligt av uttalanden i förarbetena att regleringen omfattar allt från att Försäkringskassan identifierar de personer för vilka insatser ska göras och meddelar Arbetsförmedlingen detta till de åtgärder som Arbetsförmedlingen vidtar. Mot bakgrund av de uttalanden som har gjorts om syftet med den reglering som finns i dag gör regeringen bedömningen att särskilda insatser enligt 33 kap. 26 § socialförsäkringsbalken avser hela detta förfarande, dvs. inte endast de åtgärder som Arbetsförmedlingen vidtar utan även kontakten mellan myndigheterna.

Försäkringskassans ansvar för särskilda insatser bör förtydligas

I socialförsäkringsbalken anges att Försäkringskassan ansvarar för att särskilda insatser kommer till stånd. Denna formulering ger intrycket av ett brett ansvar för myndigheten och att det kan inkludera ett ansvar för att även sådana åtgärder som hör till Arbetsförmedlingens verksamhetsområde vidtas.

Personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning som står till arbetsmarknadens förfogande motsvarande den återstående arbetsförmågan är en grupp som har bedömts ha särskilda behov av arbetsmarknadsåtgärder. I samband med att bestämmelserna om särskilda insatser infördes uttalades att Försäkringskassan borde få ansvaret för att i samverkan med arbetsförmedling och arbetsmarknadsinstitut, Samhall eller annan aktör hjälpa personer i denna grupp till en anställning (prop. 1997/98:150 s. 103 och prop. 1998/99:1 utg.omr. 10 s. 33).

Eftersom personer som omfattas av bestämmelserna om särskilda insatser har sin huvudsakliga ersättning från socialförsäkringssystemet är det naturligt att Försäkringskassan i någon mån har ett uttalat ansvar för att hjälpa dessa personer så att de inte hamnar mellan systemen. Försäkringskassan saknar dock möjlighet att se till att arbetsmarknadspolitiska insatser faktiskt erbjuds. Ansvaret för att besluta om arbetsmarknadspolitiska insatser ligger hos Arbetsförmedlingen. Mot denna bakgrund anser regeringen att formuleringen att Försäkringskassan ansvarar för att särskilda insatser kommer till stånd framstår som otydlig.

I begreppet särskilda insatser bedöms det alltså ligga både åtgärder som Försäkringskassan vidtar och sådana arbetsmarknadspolitiska insatser som Arbetsförmedlingen erbjuder. Det Försäkringskassan gör i dag är att vidta åtgärder som leder till att de berörda personerna kommer i kontakt med Arbetsförmedlingen, så att de där kan erbjudas det stöd som de behöver för att få ett arbete. Regeringen anser att det är detta som Försäkringskassans ansvar bör omfatta. Försäkringskassan bör däremot inte ha något ansvar för samtliga de åtgärder som ligger i begreppet särskilda insatser,

vilket bör tydliggöras i lagtexten. Regeringen föreslår därför att det i socialförsäkringsbalken ska anges att Försäkringskassan ska se till att särskilda insatser inleds.

För att särskilda insatser enligt 33 kap. 26 § socialförsäkringsbalken över huvud taget ska bli aktuella förutsätts att personen med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning har en återstående arbetsförmåga, står till arbetsmarknadens förfogande och är intresserad av sådana insatser. Försäkringskassans ansvar omfattar således redan i dag bedömningar av om dessa förutsättningar är uppfyllda. Detta påverkas inte av förslaget om en omformulering av Försäkringskassans ansvar. Särskilda insatser bygger på frivillighet för den enskilde. Regeringen anser att det för tydlighetens skull bör framgå av lagstiftningen och att det bör formuleras som ett krav på samtycke. Den omständigheten att Försäkringskassan ska göra de övriga bedömningarna som avses ovan får enligt regeringens bedömning anses ligga i den grundläggande bestämmelsen i 33 kap. 26 § socialförsäkringsbalken och behöver inte anges särskilt i lagen.

Möjlighet att meddela föreskrifter om de särskilda insatserna

Det anges i dag inte direkt i någon författning vilka åtgärder som Arbetsförmedlingen ska vidta sedan Försäkringskassan har underrättat Arbetsförmedlingen om att det finns en person med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning som står till arbetsmarknadens förfogande motsvarande den återstående arbetsförmågan. Av ersättningsbestämmelserna i 33 kap. 28 § socialförsäkringsbalken och förordningen om ersättning vid särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning framgår vilka anställningar som ersätts och från och med vilken tidpunkt som ersättning för anställning hos Samhall betalas, vilket ger viss ledning också för Arbetsförmedlingens arbete. Det är dock endast i förarbetena som det finns en direkt beskrivning av Arbetsförmedlingens uppgift. Där anges att Arbetsförmedlingen inom sex månader ska placera personer med tre fjärdedels ersättning på den ordinarie arbetsmarknaden, eventuellt med hjälp av lönebidrag, och om inte detta är möjligt ska berörda personer erbjudas en anställning hos Samhall (prop. 1998/99:1 utg.omr. 10 s. 32 f.). I praktiken är det också på detta sätt som Arbetsförmedlingen arbetar med målgruppen.

Det förfarande som beskrivs i propositionen syftar till att personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning ska få en varaktig sysselsättning. För att ta tillvara dessa personers återstående arbetsförmåga kommer det sannolikt att även framöver i många fall vara aktuellt med lönebidrag eller en anställning hos Samhall. Regeringen anser dock att det bör finnas en flexibilitet i hur man på bästa sätt uppnår det angivna syftet. Vilka arbetsmarknadspolitiska insatser som ska ges den berörda personkategorin och inom vilken tid sådana insatser ska erbjudas bör därför inte vara bundet med riksdagen utan bör kunna beslutas av regeringen med stöd av restkompetensen enligt 8 kap. 7 § regeringsformen. Regeringens föreskrifter med stöd av nämnda paragraf bör också kunna avse andra frågor om de särskilda insatserna. Regeringen får dessutom enligt 8 kap. 11 § regeringsformen bemyndiga en myndighet att meddela föreskrifter inom området för regeringens restkompetens.

Eftersom riksdagen har meddelat föreskrifter på regeringens restkompetensområde bör det markeras att regeringen trots lagregleringen ska kunna meddela föreskrifter på området. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att det i socialförsäkringsbalken införs en upplysningsbestämmelse som anger att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela ytterligare föreskrifter om de särskilda insatserna.

Arbetsförmedlingen har synpunkter på vilka insatser som personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning bör erbjudas. Dessa synpunkter är sådana som lämpligen kan beaktas i förordningsarbetet.

3.9.3 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Ikraftträdande

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2021.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Lagändringarna bör träda i kraft vid ett årsskifte för att omfatta ett helt budgetår. Detta bedöms vara det lämpligaste dels i förhållande till hur riksdagen anslår medel för de anslag som förändringen påverkar, dels i förhållande till hur staten lämnar ersättning för merkostnader till Samhall och hur Kammarkollegiet följer upp ersättningen enligt förordningen om statlig ersättning till Samhall Aktiebolag för en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse. Ändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt, vilket bedöms vara den 1 januari 2021.

Behovet av övergångsbestämmelser

Regeringens bedömning: Det finns inte behov av några övergångsbestämmelser.

Promemorians förslag: Överensstämmer inte med regeringens förslag. I promemorian föreslås en övergångsbestämmelse om att de upphävda föreskrifterna om ersättning för kostnader för anställning fortfarande ska gälla i fråga om kostnader för anställning som avser tid före ikraftträdandet.

Remissinstanserna: *Försäkringskassan* anser att det med anledning av övergångsbestämmelsen bör anges en tidpunkt för när ersättningsanspråk som avser tid före lagändringen senast kan framställas. Övriga remissinstanser har inte yttrat sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens bedömning: Den nuvarande ordningen innebär att kostnader för vissa anställningar ersätts av Försäkringskassan i efterhand efter en särskild framställning av Samhall respektive Arbetsförmedlingen. I promemorian föreslås en övergångsbestämmelse med innebörden att de upphävda föreskrifterna om att Försäkringskassan ska betala ersättning fortfarande ska gälla i fråga om kostnader för anställning som avser tid före ikraftträdandet. Försäkringskassan anser att det med anledning av en sådan övergångsbestämmelse bör anges en tidpunkt för när ersättningsanspråk som avser tid före lagändringen senast kan framställas.

Regeringen anser att det bör eftersträvas att övergången till en ny ersättningshantering kan ske utan onödig administration och att den överflyttning av utgifterna från ett utgiftsområde till ett annat som den nya ersättningshanteringen medför kan göras fullt ut från årsskiftet. Enligt regeringens bedömning skulle all ersättning som betalas ut under 2021 kunna följa den nya ordningen utan att summan av den från staten utbetalade ersättningen under 2020 eller 2021 skulle påverkas i någon större omfattning. Regeringen anser därför, till skillnad från vad som anförs i promemorian, att det inte finns något behov av övergångsbestämmelser. Därmed kommer det inte heller att bli aktuellt för Försäkringskassan att hantera ersättningsanspråk efter ikraftträdandet.

3.9.4 Konsekvenser

Övergripande konsekvenser

Förslaget att Försäkringskassan inte längre ska betala ersättning för vissa anställningskostnader syftar främst till att åstadkomma en tydligare och mer ändamålsenlig ordning för statens finansiering av de särskilda insatserna för personer med tre

fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning. Regeringen lämnar också förslag som syftar till att åstadkomma en ökad tydlighet av Försäkringskassans ansvar för sådana insatser. Konsekvenserna av förtydligandet av Försäkringskassans ansvar förväntas bli små, eftersom det inte bedöms medföra några avgörande förändringar i förhållande till hur nuvarande bestämmelser tillämpas.

Förslagen bedöms inte ha några samhällsekonomiska konsekvenser utöver de som nämns nedan när det gäller konsekvenser för myndigheter respektive enskilda och företag.

Konsekvenser för statens budget

Som en följd av förslaget om ändrad ersättningshantering bedöms kostnaderna inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning minska med 31 miljoner kronor från och med 2021. Av samma anledning bedöms kostnaderna inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och Arbetsliv öka från och med 2021 i motsvarande omfattning. Se vidare utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, anslaget 1:2 *Aktivitets- och sjukersättningar m.m.* och utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och Arbetsliv anslag 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.*

Konsekvenser för enskilda och företag

Förslaget om en förändrad ersättningshantering förväntas medföra en administrativ förenkling för Samhall genom att bolaget inte behöver rekvirera ersättning för anställningen via Försäkringskassan. Förslaget medför även att all ersättning för Samhalls merkostnader för anställningar med skyddat arbete eller lönebidrag lämnas via Kammarkollegiet, vilket förväntas ge en tydligare bild av hur mycket merkostnadsersättning som beräknas för bolagets uppdrag. Ersättning till Samhall kommer framöver inte att lämnas specifikt för utgifter i form av lön som bolaget har haft för anställningar av personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning, utan kommer att ingå i den samlade merkostnadsersättningen.

Förslagen förväntas i övrigt inte ge några konsekvenser för administration, arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller kostnader för företag. Förslagen förväntas inte heller medföra några konsekvenser för enskilda.

Konsekvenser för myndigheter

Förslaget om en förändrad ersättningshantering förväntas medföra vissa administrativa förenklingar för Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen till följd av att rekvireringsförfarandet, där Försäkringskassan betalar ersättning för lönebidragsanställningar till Arbetsförmedlingen efter en särskild framställning, avskaffas.

Inget av förslagen bedöms medföra någon förändring av utgifterna för insatserna för målgruppen.

Konsekvenser för jämställdheten

Förslagen förväntas inte få några konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms stämma överens med EU:s statsstödsregler. De bedöms inte medföra några konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden i övrigt. Förslagen bedöms inte ha några konsekvenser för miljön.

3.9.5 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

33 kap.

27 § Försäkringskassan *ska med den försäkrades samtycke se till* att sådana insatser som avses i 26 § *inleds*.

I paragrafen regleras Försäkringskassans ansvar för sådana särskilda insatser som ska göras för att den som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning ska kunna få en anställning motsvarande den återstående arbetsförmågan.

Paragrafen ändras så att det blir tydligare att Försäkringskassans ansvar för särskilda insatser omfattar vissa inledande åtgärder men inte sträcker sig så långt som att se till att arbetsmarknadspolitiska insatser erbjuds. Genom tillägget att insatserna ska inledas med den försäkrades samtycke förtydligas att särskilda insatser bygger på frivillighet för den enskilde.

28 § *Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om sådana insatser som avses i 26 §.*

I paragrafen införs en nödvändig upplysningsbestämmelse som anger att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av den bestämmelse i regeringsformen som reglerar regeringens restkompetens har möjlighet att meddela ytterligare föreskrifter om de särskilda insatserna som avses i 26 §. Bestämmelsen tydliggör att det kan finnas ytterligare reglering av de särskilda insatserna i förordning och myndighetsföreskrifter. Sådan reglering kan exempelvis avse vilka arbetsmarknadspolitiska insatser som ska erbjudas den berörda personkategorin.

Den tidigare regleringen i paragrafen, om Försäkringskassans ersättning till Arbetsförmedlingen och Samhall för vissa kostnader för anställning, tas bort.

3.10 Budgetförslag

3.10.1 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	37 246 309	Anslagssparande	-303 609
2020	Anslag	49 341 977 ¹	Utgiftsprognos	48 323 526
2021	Förslag	37 798 912²		
2022	Beräknat	37 439 470		
2023	Beräknat	37 946 207		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 3 206 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagit till regleringsbeloppet för 2018 som uppgick till -154 329 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sjukpenning, rehabiliteringspenning, närstående-penning och arbetshjälpmedel enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får vidare användas för utgifter för boendetillägg och sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall enligt socialförsäkringsbalken. Anslaget får dessutom användas för utgifter som kan uppkomma med anledning av vissa bestämmelser i sjuklönesystemet, nämligen den s.k. sjuklönegarantin och det särskilda högriskskyddet enligt lagen (1991:1047) om sjuklön. Anslaget får även användas för utgifter för återbetalningspliktiga studiemedel avseende

studerandes sjukperioder enligt studiestödslagen (1999:1395). Därtill får anslaget användas för utgifter för ersättning för skada orsakad av deltagare i arbetslivsinriktad rehabilitering, arbetshjälpmedel m.m. Anslaget får också användas för utgifter för statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	36 925 977	36 925 977	36 925 977
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	805 000	28 000	270 000
varav BP21	778 000		241 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser			241 000
- Ersättning för karensavdrag: Möjlig förlängning jan-feb 2021	635 000		
- Stöd till egenföretagare vid sjukdom: Möjlig förlängning jan-feb 21	33 000		
- Sjukpenning tfa inställd vård: Möjlig förlängning jan-feb 2021	110 000		
Makroekonomisk utveckling	468 000	922 000	1 436 000
Volym	-400 065	-436 507	-685 770
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	37 798 912	37 439 470	37 946 207

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sjukpenning

Utgiftsutvecklingen för sjukpenningen styrs dels av antalet ersatta dagar, dels av medelersättningen. Antalet dagar påverkas av förändringar inom regelverk och regelverkets tillämpning och administration. Utöver detta har framför allt demografiska förändringar, utvecklingen på arbetsmarknaden samt frånvaroförändringar på individnivå betydelse för utvecklingen. Medelersättningen påverkas framför allt av ersättningsnivån samt löneutvecklingen.

Nedan redogörs för regeringens bedömning av utvecklingen framöver som i sin tur ligger till grund för utgiftsprognoserna.

En central bestämningsfaktor för den framtida volymutvecklingen är hur många sjukfall som startar. Efter att antalet startade sjukfall minskat under 2017 stabiliserades nivån på inflödet under 2018. Under 2019 har inflödet åter minskat något och för helåret blev antalet startade sjukfall 3 procent lägre än 2018. Under 2020 beräknas inflödet fortsätta minska med 1 procent jämfört med 2019, detta exklusive de extra sjukfall som startas på grund av pandemin. De efterföljande åren antas antalet startade sjukfall öka i samma takt som arbetskraftens storlek. Nivån på det årsvisa antalet startade sjukfall som blir minst 30 dagar långa ligger runt 330 000 under prognosperioden. Varaktigheten för sjukfall i fallängder upp till 1 år har varit stabil de senaste åren, efter att tidigare ha varierat kraftigt. Nu finns tydliga tecken på fallande varaktighet då sjukfall startade under sommaren 2019 är signifikant kortare än de som startade ett år tidigare. Framför allt avslutas fler sjukfall omkring 180 dagars sjukskrivning. Denna minskande effekt motverkas dock av att fler sjukfall kommer

omfattas av tillfälliga undantag från bedömning av arbetsförmåga enligt rehabiliteringskedjan med anledning av covid-19. I prognosen antas därför en konstant varaktighet under hela prognosperioden.

Antalet sjukpenningdagar beräknas uppgå till ca 54,9 miljoner nettodagar under 2020 och ca 50,9 miljoner nettodagar 2020. Medelersättningen per nettodag för sjukpenning har för 2020 beräknats till 631 kronor och för 2021 till 638 kronor.

För 2020 beräknas utgifterna, inklusive statlig ålderspensionsavgift, uppgå till 46 900 miljoner kronor. Utgifterna för sjukpenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2021 beräknas till 36 306 miljoner kronor. För åren 2022 och 2023 beräknas utgifterna till 35 910 respektive 36 371 miljoner kronor.

Rehabiliteringspenning

Om en försäkrad person påbörjar en arbetslivsinriktad rehabilitering kan Försäkringskassan bevilja rehabiliteringspenning. Utgiftsutvecklingen för rehabiliteringspenning styrs till största delen av samma faktorer som sjukpenningutgifterna. Utgiftsutvecklingen påverkas också av i vad mån Försäkringskassan bedömer behovet av rehabilitering och påbörjar samordnade rehabiliteringsinsatser. Utgifterna för rehabiliteringspenning har minskat under en längre tid. År 2017 minskade utgifterna med drygt 23 procent jämfört med 2016 och under 2018 och 2019 fortsatte utgifterna att minska med 19 respektive 12 procent i årstakt. Den kraftiga minskningen beräknas nu upphöra och utgifterna prognostiseras att utvecklas förhållandevis stabilt under prognosperioden. Detta då andelen av samtliga sjukfall (sjuk- och rehabiliteringspenning sammantaget) som ersätts med rehabiliteringspenning nu verkar ha stabiliserats efter den tidigare minskningen.

Antalet rehabiliteringsdagar beräknas uppgå till ca 1,3 miljoner nettodagar under 2020 och 1,3 miljoner nettodagar 2021. Medelersättningen per nettodag för rehabiliteringspenning har för 2020 beräknats till 520 kronor och för 2021 till 526 kronor.

För 2020 beräknas utgifterna, inklusive statlig ålderspensionsavgift, uppgå till 667 miljoner kronor. Utgifterna för sjukpenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2021 beräknas till 709 miljoner kronor. För åren 2022 och 2023 beräknas utgifterna till 726 respektive 751 miljoner kronor.

Arbetshjälpmedel m.m.

Försäkringskassan har särskilda medel för köp av arbetstekniska hjälpmedel, läkarutlåtanden och läkarundersökningar samt för särskilt bidrag och för ersättning för resor till och från arbetet. Försäkringskassan har främst använt medlen för köp av arbetstekniska hjälpmedel. I övrigt har medlen använts för bl.a. utgifter för läkarutlåtanden samt för bidrag till resor.

För 2020 beräknas utgifterna uppgå till 149 miljoner kronor. Utgifterna för arbets-hjälpmedel m.m. beräknas till 150 miljoner kronor för 2021. För åren 2022 och 2023 beräknas utgifterna till 151 respektive 154 miljoner kronor.

Sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall

Förmånerna kan lämnas till en försäkrad som helt eller delvis har fått tidsbegränsad sjukersättning under det högsta antalet månader som sådan ersättning kan betalas ut. Ersättningarna kan också lämnas till försäkrade vars rätt till aktivitetsersättning upphör till följd av att han eller hon fyller 30 år.

Sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall kan lämnas till en försäkrad person som saknar sjukpenninggrundande inkomst (SGI), eller till en försäkrad som har en låg SGI.

Inflödet till sjukpenning i särskilda fall utgörs numer enbart av personer som tidigare haft aktivitetsersättning och fyllt 30 år.

Utgifterna för 2020 beräknas uppgå till 178 miljoner kronor. Utgifterna för sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall beräknas till 192 miljoner kronor för 2021. För åren 2022 och 2023 beräknas utgifterna till 202 respektive 209 miljoner kronor.

Boendetillägg

Boendetillägg kan lämnas till en försäkrad person som fått tidsbegränsad sjukersättning under det högsta antal månader som sådan ersättning kan lämnas, om den personen får sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall. Boendetillägg kan också lämnas till en person vars aktivitetsersättning upphör till följd av att han eller hon fyller 30 år. Den som har rätt till bostadstillägg har inte rätt till boendetillägg. En ökning i antalet mottagare samt medelersättning medför att utgifterna under prognosperioden väntas öka.

Utgifterna för 2020 beräknas uppgå till 226 miljoner kronor. Utgifterna för boendetillägg beräknas till 231 miljoner kronor för 2021. För åren 2020 och 2023 beräknas utgifterna till 234 respektive 239 miljoner kronor.

Närståendepenning

Närståendepenning utbetalas till den som avstår från förvärsarbete för att vårda en närstående svårt sjuk person. Utgiftsutvecklingen för närståendepenning styrs av antal ersatta dagar samt löneutvecklingen. Antalet dagar beräknas uppgå till 182 000 under 2020 och 184 000 nettodagar 2021.

Utgifterna för närståendepenning inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2020 beräknas uppgå till 203 miljoner kronor. Utgifterna för sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall beräknas till 210 miljoner kronor för 2021. För åren 2022 och 2023 beräknas utgifterna till 216 respektive 223 miljoner kronor.

Effekter på anslaget till följd av Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser

Ökning av kostnaden för sjukpenning 2023 hänför sig till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem, se utgiftsområde 11 *Ekonomisk trygghet vid ålderdom*, avsnitt 3.8.1.

Effekter på anslaget till följd av covid-19

Med anledning av pandemin har det tillfälligt införts ersättning för karensavdrag samt för karensdagar för egenföretagare. Regeringen har i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängda och förstärkta stöd och ersättningar med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:4) föreslagit att medel anvisas för en förlängning av dessa åtgärder till och med december 2020. Med anledning av pandemin har regeringen också beslutat om ett tillfälligt undantag för sjukrivna från att prövas mot ett normalt förekommande arbete efter rehabiliteringskedjans dag 180 och 365, i de fall när försäkrades vård förskjutits till följd av effekterna av covid-19. Detta gäller till och med december 2020. På grund av osäkerheten om smittspridningen har medel budgeterats som möjliggör beslut om ytterligare förlängning av de beskrivna åtgärderna efter årsskiftet vid behov.

Regeringen föreslår att 37 798 912 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Sjukpenning och rehabilitering m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 37 439 470 000 kronor respektive 37 946 207 000 kronor.

3.10.2 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	44 108 449	Anslagssparande	-165 081
2020	Anslag	42 150 170 ¹	Utgiftsprognos	42 541 083
2021	Förslag	40 472 849²		
2022	Beräknat	38 743 762		
2023	Beräknat	38 450 696		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 4 696 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagit till regleringsbeloppet för 2018 som uppgick till -173 070 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för aktivitets- och sjukersättning, bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättning samt för kostnader för sysselsättning av vissa personer med aktivitets- och sjukersättning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	42 150 170	42 150 170	42 150 170
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-31 000	-31 000	1 121 000
varav BP21	-31 000	-31 000	1 121 000
- Individer med 3/4-dels sjukersättning	-31 000	-31 000	-31 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser			1 152 000
Makroekonomisk utveckling	281 916	639 156	868 221
Volymer	-1 928 237	-4 014 564	-5 688 695
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	40 472 849	38 743 762	38 450 696

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Aktivitetsersättning betalas ut till personer i åldrarna 19–29 år och sjukersättning till personer i åldrarna 19–64 år. I åldrarna 19–29 år utges sjukersättning endast i hel omfattning. Utgiftsutvecklingen för aktivitetsersättning och sjukersättning är framför allt beroende av utvecklingen av antalet sjukskrivningar, den demografiska utvecklingen samt utvecklingen av prisbasbeloppet.

Nuvarande utgiftsutveckling påverkas i hög grad av att många inte längre kommer att få sjukersättning på grund av att de fyller 65 år, i kombination med att nybeviljandet är lågt i förhållande till utflödet. Det totala antalet personer med sjuk- eller aktivitetsersättning väntas minska under prognosperioden. År 2020 prognostiseras medelantalet vara 270 000 för att minska till 229 000 år 2023.

Utgifterna för aktivitets- och sjukersättningar inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2021 beräknas uppgå till 37 463 miljoner kronor. Utgifterna beräknas till 35 416

miljoner kronor för 2021. För åren 2022 och 2023 beräknas utgifterna till 33 743 respektive 33 414 miljoner kronor.

Bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättning

Syftet med bostadstillägg till personer med aktivitets- eller sjukersättning är att förbättra förutsättningarna för skälig bostadsstandard för dem med låg ersättning. Utgiftsutvecklingen för bostadstillägget styrs av antal personer med aktivitets- respektive sjukersättning. Utöver detta styrs det också av utvecklingen för prisbasbeloppet, boendekostnaderna och av medelersättningen.

Utgifterna för bostadstillägg 2020 beräknas uppgå till 5 050 miljoner kronor. Utgifterna för beräknas till 5 028 miljoner kronor för 2021. För åren 2022 och 2023 beräknas utgifterna till 4 972 respektive 5 008 miljoner kronor.

Ändrade bestämmelser om särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjuk- eller aktivitetsersättning

Förslaget om att Försäkringskassan inte längre ska betala ersättning för särskilda insatser till den som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning innebär att utgifterna på anslaget minskar med 31 miljoner kronor från och med 2021.

Utgifterna kommer i stället att belasta anslag 1:4 *Lönebidrag och Samball m.m.* utg.omr. 14 Arbetsmarknad och Arbetsliv.

Effekter på anslaget till följd av Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser

Ökning av kostnaden för aktivitets- och sjukersättningar 2023 hänför sig till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem, se utgiftsområde 11 *Ekonomisk trygghet vid ålderdom*, avsnitt 3.8.1.

Regeringen föreslår att 40 472 849 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Aktivitets- och sjukersättningar m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 38 743 762 000 kronor respektive 38 450 696 000 kronor.

3.10.3 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning

Tusental kronor

2019	Utfall	1 304 033	Anslagssparande	86 967
2020	Anslag	1 408 000 ¹	Utgiftsprognos	1 303 000
2021	Förslag	1 355 000		
2022	Beräknat	1 372 000		
2023	Beräknat	1 394 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för merkostnadsersättning och handikappersättningar enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden**Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 408 000	1 408 000	1 408 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			1 000
varav BP21			1 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser			1 000
Makroekonomisk utveckling	15 000	37 000	46 000
Volym	-68 000	-73 000	-61 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 355 000	1 372 000	1 394 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Den 1 januari 2019 infördes den nya förmånen merkostnadsersättning. Anslaget omfattar med anledning av detta utgifter för merkostnadsersättning och handikappersättning (se vidare prop. 2017/18:190, bet. 2017/18:SFU23, rskr. 2017/18:388). Ett beslut om handikappersättning som har fattats enligt de äldre bestämmelserna ska enligt övergångsbestämmelserna fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna fortfarande hade varit tillämpliga. Det innebär att det kommer att ske en successiv överföring av utgifter mellan anslagsdelen Handikappersättning och anslagsdelen Merkostnadsersättning under de kommande åren. Ersättning för merkostnader inom vårdbidraget (utg. omr. 12 anslaget 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag) avskaffades fr.o.m. den 1 januari 2019 och därför belastar merkostnader för barn med funktionsnedsättning anslaget 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Regeringen gav i mars 2020 Konsumentverket i uppdrag att bistå Försäkringskassan med ett referensmaterial om normala levnadskostnader (S2020/01859/SF). Syftet är att underlätta Försäkringskassans bedömning av vad som är skäliga merkostnader för personer med funktionsnedsättning. På sikt bedöms detta kunna bidra till att förenkla Försäkringskassans handläggning av merkostnadsersättning och förkorta de i nuläget långa handläggningstiderna.

Antalet personer med handikappersättning uppgick i december 2019 till ca 58 000. Till följd av regelförändringarna kommer antalet personer med handikappersättning minska, och antalet personer med merkostnadsersättning att öka. I december 2019 hade knappt 400 personer merkostnadsersättning för vuxna, och drygt 200 föräldrar fick merkostnadsersättning för sina barns merkostnader. Försäkringskassan har under 2020 ökat produktionen vad gäller ansökningar om merkostnadsersättning. Regeringen följer utvecklingen noggrant, och har en pågående dialog med Försäkringskassan kring utvecklingen av handläggningstiderna.

Effekter på anslaget till följd av Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser

Ökning av kostnaden för merkostnadsersättning och handikappersättning 2023 hänförs till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensions-

systemet och angränsande trygghetssystem, se utgiftsområde 11 *Ekonomisk trygghet vid ålderdom*, avsnitt 3.8.1.

Regeringen föreslår att 1 355 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Merkostnadsersättning och handikappersättning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 372 000 000 kronor respektive 1 394 000 000 kronor.

3.10.4 1:4 Arbets-skadeersättningar m.m.

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:4 Arbets-skadeersättningar m.m.

Tusental kronor

År	Slagsnamn	Belopp	Slagsnamn	Belopp
2019	Utfall	2 677 299	Anslagssparande	95 701
2020	Anslag	2 608 000 ¹	Utgiftsprognos	2 590 000
2021	Förslag	2 421 000²		
2022	Beräknat	2 362 000		
2023	Beräknat	2 366 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition

² 169 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagit till regleringsbeloppet för 2018 som uppgick till -19 427 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för arbets-skadeersättning enligt 40, 41, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Arbets-skadeersättning kan lämnas i form av bl.a. livränta till den skadade, ersättning för tandvård samt begravningshjälp och livränta till efterlevande. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Arbets-skadeersättningar m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 608 000	2 608 000	2 608 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 650	1 650	82 650
varav BP21			81 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser			81 000
Makroekonomisk utveckling	1 626	35 201	74 464
Volymer	-190 276	-282 851	-399 114
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 421 000	2 362 000	2 366 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna inom arbets-skadeförsäkringen har de senaste åren reducerats betydligt. Antalet arbets-skadelivräntor har minskat under lång tid till följd av att antalet tillkomna ärenden varit betydligt lägre än antalet upphörda ärenden. Även yrkesskadelivräntor och övriga ersättningar bedöms minska under prognosperioden.

Effekter på anslaget till följd av Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser

Ökning av kostnaden för arbetsskadeersättningar 2023 hänför sig till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem, se utgiftsområde 11 *Ekonomisk trygghet vid ålderdom*, avsnitt 3.8.1.

Regeringen föreslår att 2 421 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Arbetsskadeersättningar m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 362 000 000 kronor respektive 2 366 000 000 kronor.

3.10.5 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tusental kronor

2019	Utfall	37 785	Anslagssparande	-1 479
2020	Anslag	36 923 ¹	Utgiftsprognos	36 743
2021	Förslag	36 868²		
2022	Beräknat	35 737		
2023	Beräknat	35 041		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 2 042 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagit till regleringsbeloppet för 2018 som uppgick till 579 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättningar inom det statliga personskadeskyddet enligt 7, 43, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Anslaget får också användas för utgifter för krigsskadeersättning till sjömän enligt 7, 44, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	36 923	36 923	36 923
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volym	-55	-1 186	-1 882
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	36 868	35 737	35 041

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för ersättning inom det statliga personskadeskyddet domineras av utgifterna för äldre skador, vilka står för cirka två tredjedelar av de totala utgifterna. De sammanlagda anslagsutgifterna väntas minska över tid, vilket främst drivs av att ersättningar enligt äldre regler fasas ut.

Regeringen föreslår att 36 868 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Ersättning inom det statliga personskadeskyddet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 35 737 000 kronor respektive 35 041 000 kronor.

3.10.6 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tusental kronor				
2019	Utfall	2 444 930	Anslagssparande	456 070
2020	Anslag	2 465 500 ¹	Utgiftsprognos	2 311 646
2021	Förslag	2 441 700		
2022	Beräknat	1 497 700		
2023	Beräknat	1 497 700		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och bidrag till berörda aktörer i sjukskrivningsprocessen. Medlen avser bidrag till hälso- och sjukvården för arbetet med sjukskrivningsprocessen, bidrag till arbetsgivare för arbetsplatsinriktad rehabiliteringsstöd, samt bidrag till företagshälsovården för medicinsk service. Medlen avser även kostnader för rehabiliteringsinsatser i samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, försäkringsmedicinska utredningar, finansiell samordning genom samordningsförbund samt vissa förvaltningsutgifter. Därtill avser medlen utgifter för kunskapsutveckling för sjukskrivningsprocessen och åtgärder för en effektiv sjukskrivningsprocess.

Regeringens överväganden

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 508 500	2 508 500	2 508 500
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-66 800	-1 010 800	-1 010 800
varav BP21	-68 000	-1 012 000	-1 012 000
- Arbetsplatsinriktad rehabiliteringsstöd	-68 000	-68 000	-68 000
- Riktat statsbidrag för sjukskrivningsprocessen upphör		-944 000	-944 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 441 700	1 497 700	1 497 700

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Rehabiliteringsinsatser i samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen samarbetar i syfte att vidta insatser som bidrar till att den som är sjukskriven återfår arbetsförmågan och kan återgå i arbete. Insatserna ska bidra till att skapa goda förutsättningar för övergång till arbetsmarknaden och förkorta tiden i sjukförsäkringen. För 2020 avsattes 700 miljoner kronor till detta samarbete och dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2021 beräknas till 700 miljoner kronor.

Finansiell samordning genom samordningsförbund

Finansiell samordning genom samordningsförbund syftar till att ge individer som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser stöd så att dessa uppnår eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete. Finansiell samordning genom samordningsförbund är en frivillig samverkan mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, regioner (tidigare landsting) samt en eller flera kommuner. Vid utgången av 2018 fanns det 83 samordningsförbund som omfattade 260 av Sveriges 290 kommuner och samtliga landsting.

Av resurserna till samordningsförbunden ska Försäkringskassan bidra med statens andel motsvarande hälften av medlen. Regionerna och kommuner ska bidra med varsin fjärdedel. För 2020 uppgick de statliga medlen till 339 miljoner kronor och dessa bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2021 beräknas till 339 miljoner kronor.

Bidrag till hälso- och sjukvården

Regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) träffade i december 2018 en överenskommelse om En kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess 2019. Överenskommelsen omfattade totalt 1 326 miljoner kronor, varav 500 miljoner kronor utbetalades 2019 och 944 miljoner kronor kan utbetalas 2020.

Regeringen och SKR träffade i december 2019 en överenskommelse om En kvalitets-säker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess 2020. Överenskommelsen omfattar totalt 944 miljoner kronor som utbetalas 2021. Därefter upphör dessa riktade statsbidrag för sjukskrivningsprocessen.

Utgifterna för 2021 beräknas till 944 miljoner kronor.

Försäkringsmedicinska utredningar

Den 1 januari 2019 trädde lagen (2018:744) om försäkringsmedicinska utredningar i kraft. Lagen anger att en region ska tillhandahålla försäkringsmedicinska utredningar på begäran av Försäkringskassan. Regionen har rätt till ersättning från staten för sina kostnader. Syftet med utredningarna är att tillgodose Försäkringskassans behov av att i rätt tid få tillgång till kvalificerade medicinska underlag för beslut i vissa mer svårbedömda ärenden. För 2020 avsattes 250 miljoner kronor och dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2021 beräknas till 250 miljoner kronor.

Arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd

Arbetsgivare kan få statligt bidrag för arbetsplatsinriktade rehabiliteringsinsatser. Sådant bidrag regleras i förordningen (2014:67) om bidrag till arbetsgivare för köp av arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd för återgång i arbete. Bidraget täcker halva kostnaden upp till 10 000 kr per arbetstagare och år, men högst med 200 000 kr per arbetsgivare och år.

För 2020 avsattes 218 miljoner kronor i budgetpropositionen för 2020 och av dessa medel bedöms 90 miljoner kronor förbrukas. Mot bakgrund av lägre beräknad förbrukning under 2020 minskades medlen med 43 miljoner kronor i vårändringsbudgeten 2020 för att finansiera Pensionsmyndighetens förvaltningsanslag. På grund av lägre medelförbrukning minskas medlen med 68 miljoner kronor fr.o.m. 2021.

Utgifterna för 2021 beräknas till 150 miljoner kronor.

Medicinsk service

I förordningen (2017:117) om bidrag till företagshälsovården för köp av medicinsk service finns bestämmelser om bidrag till anordnare av företagshälsovård för dennes kostnader för köp av medicinsk service från offentliga eller privata vårdgivare. Syftet med bidraget är att förebygga sjukskrivning samt att vid sjukskrivning öka arbetstagares möjligheter att återgå i arbete. Detta ska uppnås genom att bidrag lämnas för företagshälsovårdens kostnader för köp av sådan medicinsk service som ingår som ett led i bedömningen av en arbetstagares arbetsförmåga.

För 2020 har 55 miljoner kronor avsatts för bidrag till kostnader för medicinsk service. Bedömningen är att dessa medel förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2021 beräknas till 55 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 2 441 700 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 497 700 000 kronor respektive 1 497 700 000 kronor.

3.10.7 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tusental kronor

2019	Utfall	1 090 274	Anslagssparande	1 726
2020	Anslag	21 039 858 ¹	Utgiftsprognos	20 979 849
2021	Förslag	4 600 000		
2022	Beräknat	1 140 000		
2023	Beräknat	1 160 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sjuklönekostnader enligt lagen (1991:1047) om sjuklön.

Regeringens överväganden

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 189 858	1 189 858	1 189 858
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 950 000		
varav BP21	3 950 000		
- Sjuklönekostnader: Förlängd utvidgad ersättning	3 750 000		
- Förlängd läkarintygstid	200 000		
Makroekonomisk utveckling			
Volym	-539 858	-49 858	-29 858
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 600 000	1 140 000	1 160 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sedan 2015 finns en ersättning som kompenserar arbetsgivare som har höga sjuklöne-kostnader. Kompensationen riktar sig främst till mindre arbetsgivare. Antalet arbets-givare som fått ersättning för sina rapporterade sjuklönekostnader 2019, vilka ersätts 2020, uppgick till cirka 49 000. Sett till den totala rapporterade sjuklönekostnaden (drygt 24 miljarder kronor) betalas cirka 4,5 procent tillbaka till arbetsgivarna i form av ersättning för höga sjuklönekostnader. De allra minsta arbetsgivarna (med en löne-summa upp till tre miljoner kronor) är den grupp som främst fått ersättning. Av de arbetsgivare som fick ersättning var ca 70 procent sådana små arbetsgivare. Dessa små arbetsgivare fick en kompensation motsvarande 56 procent av sin totala inrapporterade sjuklönekostnad.

Med anledning av pandemin har det införts särskilda och tillfälliga bestämmelser inom förmånen. För månaderna april-juli 2020 ska hela den inrapporterade sjuklöne-kostnaden arbetsgivarna haft kompenseras. För månaderna augusti och september ska all sjuklönekostnad över den normala nivån kompenseras. Regeringen har i extra ändringsbudget föreslagit att detta förlängs till och med december 2020. Detta medför att anslagets omfattning ökar kraftigt under 2020. Utgiften för ersättning för höga sjuklönekostnader beräknas 2020 uppgå till 20 980 miljoner kronor.

Effekter på anslaget till följd av sjukdomen covid-19

På grund av osäkerheten om smittspridningen har medel budgeterats som möjliggör beslut om ytterligare förlängning av ersättningen för sjuklönekostnader efter årsskiftet vid behov.

Regeringen föreslår att 4 600 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Ersättning för höga sjuklönekostnader* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 140 000 000 kronor respektive 1 160 000 000 kronor.

3.10.8 2:1 Försäkringskassan

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 2:1 Försäkringskassan

Tusental kronor

2019	Utfall	8 896 800	Anslagssparande	2 638
2020	Anslag	9 390 593 ¹	Utgiftsprognos	9 559 183
2021	Förslag	9 212 424		
2022	Beräknat	9 140 535 ²		
2023	Beräknat	9 217 437 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 9 067 856 tkr i 2021 års prisnivå

³ Motsvarar 9 040 567 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Försäkringskassans förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för forskning inom socialförsäkringens område.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

För administration av vissa resultatområden disponerar Försäkringskassan avgifts-inkomster. Dessa områden avser i huvudsak administration av familjebidrag och dag-penning till totalförsvarspliktiga, ersättning från affärsdrivande verk samt avgifter för tjänster som tillhandahålls åt Pensionsmyndigheten. Försäkringskassans uppdrag att administrera den svenska kontaktpunkten för EESSI (Electronic Exchange of Social Security Information), genom regeringsuppdrag S2009/02024/SF och S2011/02476/SF, är också avgiftsfinansierat. Myndigheten har även i uppdrag att

erbjuda samordnad och säker statlig IT-drift (SSSID) genom regeringsuppdrag FI2017/03257/DF och I2019/02515/DF. Uppdraget är avgiftsfinansierat. Försäkringskassan har även andra avgiftsintäkter från bl.a. administration av statlig fordran samt intäkter enligt 4 § avgiftsförordningen (1992:191) och övriga ersättningar. Försäkringskassan får, utöver vad som anges i avgiftsförordningen, utföra datorbearbetningar och tillhandahålla tjänster inom systemutveckling, statistik m.m. mot ersättning. Avgifterna disponeras av myndigheten.

Tabell 3.20 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	295 772	-315 087	-19 315	-19 523
(varav Pensionsmyndigheten)	236 303	-236 303	0	0
(varav EESSI)	1 761	-1 817	-56	-56
(varav SSSID)	27 043	-46 510	-19 467	-19 467
Prognos 2020	367 116	-361 415	5 701	-13 822
(varav Pensionsmyndigheten)	271 562	-271 561	1	1
(varav EESSI)	3 794	-3 794	0	-56
				-13 767
(varav SSSID)	61 000	-55 300	5 700	
Budget 2021				
	368 144	-362 444	5 700	-8 122
(varav Pensionsmyndigheten)	272 000	-272 000	0	1
(varav EESSI)	3 801	-3 801	0	-56
(varav SSSID)	61 000	-55 300	5 700	-8 067

Bemyndigande om kredit

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 170 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Krediten behövs för att finansiera Försäkringskassans betalning av utländska vårdfakturor. Sedan 2013 har regionerna (tidigare landstingen) och kommunerna kostnadsansvaret för vissa ersättningar vid vård utomlands genom lagen (2013:514) om regionernas och kommunernas kostnadsansvar för viss vård i utlandet. Försäkringskassan betalar de utländska vårdfakturorna och kräver i efterhand ersättning från berörd region, på grund av att en viss utredning bör göras innan utbetalning sker. Krediten ges med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen (2011:203). Den räntekostnad som uppstår ska betalas av regionerna. Regeringen bör bemyndigas att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder som uppgår till högst 170 000 000 kronor.

Regeringens överväganden

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:1 Försäkringskassan

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	8 807 593	8 807 593	8 807 593
Pris- och löneomräkning ²	133 866	205 531	308 797

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	285 409	141 971	130 221
varav BP21 ³	330 801	180 699	168 469
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-6 989	-9 791	-9 021
- Motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen	110 000	110 000	110 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-10 010	-10 010	-10 010
- Covid-19	120 000		
- Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning	120 000	100 000	80 000
- Utvecklingstid	-11 200	-18 500	-18 500
- Civilt försvar 2021–2025: Finansiell beredskap	9 000	9 000	16 000
Överföring till/från andra anslag	-14 444	-14 560	-29 175
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	9 212 424	9 140 535	9 217 437

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

På grund av den pågående pandemin har inflödet av ärenden ökat kraftigt för flera förmåner, och flera reformer har implementerats med anledning av pandemin. Det medför ökad administration och behov av att stärka myndighetens tekniska system. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 120 000 000 kronor under 2021.

För att stärka handläggningen och korta handläggningstiderna i förmånerna omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning föreslår regeringen att anslaget ökas med 120 000 000 kronor 2021 och beräknar att anslaget ökar med 100 000 000 kronor 2022 och 80 000 000 kronor 2023.

För att värna legitimiteten i välfärdssystemen behöver förutsättningarna för att effektivt kunna motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott förstärkas. Försäkringskassan föreslås därför tillföras resurser för att intensifiera arbetet inom detta område bl.a. mot bakgrund av betänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59) och för att fler impulser om felaktiga utbetalningar ska utredas. Det är också angeläget att arbetet med återkrav och fordringshantering stärks. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 110 000 000 kronor fr.o.m. 2021. Från och med 2022 beräknas anslaget öka med 110 000 000 kronor för detta ändamål.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 9 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 9 000 000 kronor 2022 och 16 000 000 kronor 2023.

Anslaget minskas med 6 989 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utgiftsområde 22 *Kommunikation*, avsnitt 4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 9 791 000 kronor respektive 9 021 000 kronor.

Anslaget minskas med 10 010 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Införandet av utvecklingstid har upphört och medel avsatta för reformen dras in. Anslaget minskas därför med 11 200 000 kronor 2021 och 18 500 000 kronor fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 9 212 424 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Försäkringskassan* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 9 140 535 000 kronor respektive 9 217 437 000 kronor.

3.10.9 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tusental kronor

2019	Utfall	66 173	Anslagssparande	3 908
2020	Anslag	70 822 ¹	Utgiftsprognos	62 359
2021	Förslag	71 647		
2022	Beräknat	72 162 ²		
2023	Beräknat	72 968 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 71 646 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 71 646 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för socialförsäkringens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	70 822	70 822	70 822
Pris- och löneomräkning ²	907	1 423	2 230
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-82	-83	-84
- Generell besparing i statsförvaltningen	-120	-120	-120
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	71 647	72 162	72 968

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Inspektionen för socialförsäkringen bidrar genom sina granskningar till att värna rättssäkerhet och effektivitet inom socialförsäkringsområdet.

Anslaget minskas med 120 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 71 647 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Inspektionen för socialförsäkringen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 72 162 000 kronor respektive 72 968 000 kronor.

Bilaga

Ändrade bestämmelser avseende särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Ändrade bestämmelser avseende särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning (Ds 2019:29)	2
2	Promemorians lagförslag.....	3
3	Förteckning över remissinstanserna	4

1 Sammanfattning av promemorian Ändrade bestämmelser avseende särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning (Ds 2019:29)

I denna promemoria föreslås vissa ändringar i socialförsäkringsbalkens regler om särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning.

Det föreslås att Försäkringskassan inte längre ska betala ersättning för anställningskostnader för den som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning och som får lönebidrag för anställning eller får en anställning hos Samhall Aktiebolag. Tanken är att ersättningen för kostnaderna i stället ska lämnas på samma sätt som för andra lönebidragsanställningar respektive anställningar hos Samhall.

Vidare föreslås att det ska förtydligas att Försäkringskassan ska se till att särskilda insatser inleds och att sådana insatser ska inledas i samråd med den försäkrade. Det föreslås också att det ska införas en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela ytterligare föreskrifter om de särskilda insatserna.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2021

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 33 kap. 27 och 28 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 kap.

27 §

Försäkringskassan *ansvarar för* att sådana insatser som avses i 26 § *kommer till stånd.*

Försäkringskassan *ska i samråd med den försäkrade se till* att sådana insatser som avses i 26 § *inleds.*

28 §¹

För den som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitets-ersättning, och som får lönebidrag för anställning eller får en anställning hos Samball Aktiebolag som motsvarar den återstående arbetsförmågan, ska Försäkringskassan betala ersättning för kostnader för anställningen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om sådan ersättning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare före-skrifter om sådana insatser som avses i 26 §.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

2. Äldre bestämmelser i 33 kap. 28 § gäller fortfarande i fråga om kostnader för anställning som avser tid före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2016:1269.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Diskrimineringsombudsmannen, Ekonomistyrnings-verket, Försäkringskassan, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Inspektionen för socialförsäkringen, Justitiekanslern, Kammarkollegiet, Myndigheten för arbetsmiljökunskap, Samhall Aktiebolag och Sveriges dövas ungdomsförbund.

Följande remissinstanser har inte svarat: DHR – Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder, Förbundet unga rörelsehindrade, Funktionsrätt Sverige och Synskadades riksförbund.

Utgiftsområde 11

Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Utgiftsområde 11 – Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagförslag.....	5
2.1	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	5
2.2	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	14
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken	15
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2019:648) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen.....	16
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen	17
3	Ekonomisk trygghet vid ålderdom	19
3.1	Utgiftsområdets omfattning.....	19
3.2	Utgiftsutveckling.....	19
3.3	Skatteutgifter	20
3.4	Mål för utgiftsområdet.....	21
3.5	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	21
3.6	Resultatredovisning.....	22
3.6.1	Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd	22
3.6.2	Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara av omställningen efter ett dödsfall	29
3.6.3	Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare.....	31
3.6.4	Pensionärers och pensionssparares kunskap om den framtida pensionen.....	31
3.7	Analys och slutsatser	32
3.8	Politikens inriktning	33
3.8.1	Pensionsöverenskommelsen ska genomföras.....	33
3.8.2	Pensionerna ska höjas.....	35
3.8.3	Pensionsmyndigheten ska ges förutsättningar att genomföra kommande reformer, motverka felaktiga utbetalningar samt stärka arbetet inom civilt försvar	35
3.8.4	Garantipensionens framtida konstruktion ska analyseras.....	36
3.9	Förslag om inkomstpensionstillägg	36
3.9.1	Ärendet och dess beredning	36
3.9.2	Bakgrund.....	37
3.9.3	Inkomstpensionstillägg – en ny pensionsförmån.....	41
3.9.4	Rätt till inkomstpensionstillägget	44
3.9.5	Vilken pension bör ligga till grund för rätt till inkomstpensionstillägg för försäkrade födda 1938 eller senare? ...	48
3.9.6	Vilken pension bör ligga till grund för rätt till inkomstpensionstillägg för försäkrade födda 1937 eller tidigare?..	52
3.9.7	Inkomstpensionstilläggets storlek.....	55
3.9.8	Avkortning av inkomstpensionstillägget.....	59
3.9.9	Ändring av inkomstpensionstillägget när de förmåner som ger rätt till förmånen ändras	62
3.9.10	Uttag och utbetalning av inkomstpensionstillägget	63

3.9.11	Inkomstpensionstillägget bör varken minska andra pensionsförmåner eller påverka avgifter enligt socialtjänstlagen ...	65
3.9.12	Handläggning av ärenden m.m.....	68
3.9.13	Inkomstpensionstillägget och de EU-rättsliga samordningsbestämmelserna och socialförsäkringskonventioner	71
3.9.14	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	75
3.9.15	Konsekvenser.....	76
3.9.16	Författningskommentar.....	88
3.10	Förslag om utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket.....	96
3.10.1	Ärendet och dess beredning	96
3.10.2	Bakgrund.....	97
3.10.3	Utbetalning av garantipension till personer som inte bor i Sverige	100
3.10.4	Konsekvenser.....	103
3.10.5	Författningskommentar.....	104
3.11	Budgetförslag.....	105
3.11.1	1:1 Garantipension till ålderspension.....	105
3.11.2	1:2 Efterlevandepensioner till vuxna.....	107
3.11.3	1:3 Bostadstillägg till pensionärer.....	108
3.11.4	1:4 Äldreförsörjningsstöd.....	109
3.11.5	1:5 Inkomstpensionstillägg	110
3.11.6	2:1 Pensionsmyndigheten.....	111
Bilaga 1	Förslag om inkomstpensionstillägg	
Bilaga 2	Förslag om utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1 och 3.9).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) (avsnitt 2.2 och 3.9).
3. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.3 och 3.10).
4. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2019:648) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen (avsnitt 2.4 och 3.10).
5. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen (avsnitt 2.5 och 3.10).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 8 000 000 000 kronor (avsnitt 3.11.6).
7. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1	Garantipension till ålderspension 14 141 100
1:2	Efterlevandepensioner till vuxna 9 343 300
1:3	Bostadstillägg till pensionärer 10 273 800
1:4	Äldreförsörjningsstöd 1 130 100
1:5	Inkomstpensionstillägg 1 990 000
2:1	Pensionsmyndigheten 777 588
Summa anslag inom utgiftsområdet 37 715 888	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 1 kap. 3 §, 6 kap. 6, 13 och 16 §§, 53 kap. 2 och 3 §§, 72 kap. 1 §, 102 kap. 7 §, 106 kap. 26 §, 110 kap. 6 §, 112 kap. 4 och 7 §§ och 113 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas ett nytt kapitel, 74 a kap., en ny paragraf, 113 kap. 36 a §, och närmast före 113 kap. 36 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §¹

Övergripande bestämmelser finns i 1–7 kap. (avdelning A).

Vidare finns bestämmelser om

- familjeförmåner i 8–22 kap. (avdelning B),
- förmåner vid sjukdom eller arbetsskada i 23–47 kap. (avdelning C),
- särskilda förmåner vid funktionshinder i 48–52 kap. (avdelning D),
- förmåner vid ålderdom i 53–74 kap. (avdelning E),
- förmåner vid ålderdom i 53–74 a kap. (avdelning E),
- förmåner till efterlevande i 75–92 kap. (avdelning F), och
- bostadsstöd i 93–103 e kap. (avdelning G).

Vissa gemensamma bestämmelser om förmånerna, handläggningen och organisationen finns i 104–117 kap. (avdelning H).

Nuvarande lydelse

6 kap.

6 §

Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. graviditetspenning,	(10 kap.)
2. föräldrapenning på grundnivå eller sjukpenningnivå och tillfälligt föräldrapenning,	(11–13 kap.)

Avdelning C Förmåner vid sjukdom eller arbetsskada

3. sjukpenning,	(24–28 kap.)
4. rehabilitering, rehabiliteringsersättning och bidrag till arbets- hjälpmedel	(29–31 kap.)
5. inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivi- tetsersättning,	(33, 34, 36 och 37 kap.)
6. arbetsskadeersättning,	(39–42 kap.)
7. närståendepenning,	(47 kap.)

¹ Senaste lydelse 2011:1513.

Avdelning E Förmåner vid ålderdom

8. inkomstgrundad ålderspension, (55–64 och 69–71 kap.)

Avdelning F Förmåner till efterlevande

9. inkomstrelaterad efterlevandepension, (77, 78, 80 och 82–85 kap.)
 10. efterlevandeförmåner från arbetsskadeförsäkringen, och (87 och 88 kap.)
 11. efterlevandeskydd i form av premiepension. (89–92 kap.)

*Föreslagen lydelse***6 kap.**

6 §

Avdelning B Familjeförmåner

1. graviditetspenning, (10 kap.)
 2. föräldrapenning på grundnivå eller sjukpenningnivå och tillfälligt föräldrapenning, (11–13 kap.)

Avdelning C Förmåner vid sjukdom eller arbetsskada

3. sjukpenning, (24–28 kap.)
 4. rehabilitering, rehabiliteringsersättning och bidrag till arbets-
 hjälpmedel (29–31 kap.)
 5. inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivi-
 tetsersättning, (33, 34, 36 och 37 kap.)
 6. arbetsskadeersättning, (39–42 kap.)
 7. närståendepenning, (47 kap.)

Avdelning E Förmåner vid ålderdom

8. inkomstgrundad ålderspension, (55–64 och 69–71 kap.)
 8 a. inkomstpensionstillägg, (74 a kap.)

Avdelning F Förmåner till efterlevande

9. inkomstrelaterad efterlevandepension, (77, 78, 80 och 82–85 kap.)
 10. efterlevandeförmåner från arbetsskadeförsäkringen, och (87 och 88 kap.)
 11. efterlevandeskydd i form av premiepension. (89–92 kap.)

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***6 kap.**

13 §

Arbetsbaserade förmåner enligt 6 § 1–5, 7 och 8 får inte lämnas för längre tid tillbaka än tre månader före den månad då Försäkringskassan fick kännedom om arbetet. Arbetsbaserade förmåner enligt 6 § 1–5 och 7–8 a får inte lämnas för längre tid tillbaka än tre månader före den månad då Försäkringskassan fick kännedom om arbetet.

Bestämmelser om anmälan om arbete för den som inte är bosatt i Sverige finns i 110 kap. 44 §.

16 §

Förmåner enligt 6 § 5, 6 och 8–11 lämnas för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. Detta gäller också i fråga om för- Förmåner enligt 6 § 5, 6, 8 och 9–11 lämnas för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. Detta gäller också i fråga om för-

gäller också i fråga om föräldrapenning på grund- eller sjukpenningnivå enligt 6 § 2,
1. om barnet är bosatt i Sverige, eller
2. om Försäkringskassan medger det, när ett barn hämtas i samband med adoption.

äldrapenning på grund- eller sjukpenningnivå enligt 6 § 2,
1. om barnet är bosatt i Sverige, eller
2. om Försäkringskassan medger det, när ett barn hämtas i samband med adoption.

Första stycket första meningen gäller också i fråga om inkomstpensionstillägg enligt 6 § 8 a om den försäkrade anses vara bosatt i Sverige.

53 kap.

2 §

Förmåner vid ålderdom enligt denna avdelning är

1. allmän ålderspension i form av
 - a) inkomstgrundad ålderspension, och
 - b) garantipension,
2. särskilt pensionstillägg som tillägg till allmän ålderspension, *och*
3. äldreförsörjningsstöd som tillägg till eller i stället för allmän ålderspension.

2. särskilt pensionstillägg som tillägg till allmän ålderspension,
3. äldreförsörjningsstöd som tillägg till eller i stället för allmän ålderspension, *och*
4. *inkomstpensionstillägg som tillägg till inkomstgrundad ålderspension.*

3 §

I detta kapitel finns inledande bestämmelser om förmåner vid ålderdom.

Vidare finns

- övergripande bestämmelser om allmän ålderspension i 54–56 kap.,
- bestämmelser om inkomstgrundad ålderspension i 57–64 kap.,
- bestämmelser om garantipension i 65–67 kap.,
- vissa gemensamma bestämmelser om allmän ålderspension i 68–71 kap., och
- bestämmelser om särskilda förmåner vid ålderdom i 72–74 kap.

- bestämmelser om särskilda förmåner vid ålderdom i 72–74 a kap.

72 kap.

1 §

I denna underavdelning finns bestämmelser om

- särskilt pensionstillägg i 73 kap., *och*
- äldreförsörjningsstöd i 74 kap.

- särskilt pensionstillägg i 73 kap.,
- äldreförsörjningsstöd i 74 kap., *och*
- *inkomstpensionstillägg i 74 a kap.*

Föreslagen lydelse

74 a kap. Tillägg till inkomstgrundad ålderspension

Innehåll

1 § I detta kapitel finns en inledande bestämmelse i 2 §.

Vidare finns bestämmelser om

- rätten till inkomstpensionstillägg i 3 §,
- försäkringstid i 4–6 §§,
- uttag av inkomstpensionstillägg m.m. i 7 och 8 §§,
- beräkningsunderlag för inkomstpensionstillägg i 9–12 §§,
- beräkning av inkomstpensionstillägg i 13–22 §§,
- ändring av beräkningsunderlag för inkomstpensionstillägg i 23 §, och
- likställande med allmän ålderspension vid utbetalning i 24 §.

Inledande bestämmelse

2 § Ett inkomstpensionstillägg kan lämnas till den inkomstgrundade ålderspensionen enligt 55 kap. 5 och 6 §§.

Rätten till inkomstpensionstillägg

3 § Inkomstpensionstillägg kan lämnas till en försäkrad som har en försäkringstid enligt 4–6 §§ om minst ett år och som tar ut inkomstgrundad ålderspension.

Försäkringstid

Försäkrade födda 1938 eller senare

4 § Som försäkringstid för inkomstpensionstillägg för en försäkrad som är född 1938 eller senare räknas kalenderår för vilket det har fastställts pensionsgrundande inkomst enligt 59 kap. Försäkringstiden ska dock endast räknas fram till och med det andra året före det år inkomstpensionstillägget avser.

Försäkrade födda 1937 eller tidigare

5 § Som försäkringstid för inkomstpensionstillägg för en försäkrad som är född 1937 eller tidigare räknas kalenderår för vilket han eller hon har tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggs pension enligt 61 kap.

År med sjömansskatt

6 § För en försäkrad som inte är svensk medborgare ska år före 1974, för vilka sjömansskatt har betalats, likställas med år för vilka pensionspoäng har beräknats vid bedömningen av försäkringstiden för inkomstpensionstillägg.

Uttag av inkomstpensionstillägg m.m.

7 § Inkomstpensionstillägg lämnas tidigast från och med den månad då den försäkrade fyller 65 år.

8 § Det som föreskrivs om allmän ålderspension i 56 kap. i fråga om förmånstid i 4, 5 och 7 §§, ökat uttag i 9 §, återkallelse och minskning av uttag i 10 § och omräkning i 13 § ska även gälla inkomstpensionstillägg.

Inkomstpensionstillägg får lämnas utan ansökan från och med den månad den försäkrade fyller 65 år om den försäkrade fick hel sjukersättning omedelbart före den månaden.

Beräkningsunderlag för inkomstpensionstillägg

9 § Till grund för beräkning av inkomstpensionstillägget enligt 13–22 §§ ska ligga den inkomstgrundade ålderspension som den försäkrade har rätt till för samma år med de ändringar och tillägg som anges i 10–12 §§ (beräkningsunderlaget).

10 § Med inkomstgrundad ålderspension enligt 9 § avses inkomstgrundad ålderspension enligt denna balk före sådan minskning som anges i 69 kap. 2–12 §§.

Inkomstpension och premiepension ska beräknas som om den försäkrade endast hade tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt, före sådan minskning enligt 61 kap. 10 §, hade utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget.

11 § Arbetskadelivränta som betalas ut enligt 4 kap. 40 § lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken ska ingå i beräkningsunderlaget.

12 § Om den försäkrade har rätt till inkomstpension eller tilläggspension ska beräkningsunderlaget alltid bestämmas som om inkomstpensionen och tilläggspensionen hade börjat lyftas den kalendermånad då den försäkrade fyller 65 år. Om sådant garantitillägg lämnas som avses i 63 kap. 18 och 19 §§ och inkomstpension eller tilläggspension har tagits ut före den kalendermånad då den försäkrade fyllde 65 år ska, när beräkningsunderlaget bestäms, detta tillägg ökas på motsvarande sätt som hel årlig tilläggspension har minskats enligt 63 kap. 20 §.

Vidare ska

- det som föreskrivs om garantipension i fråga om obetalda avgifter i 67 kap. 18 § tillämpas på inkomstpensionstillägg för en försäkrad som är född 1938 eller senare, och
- det som föreskrivs i 66 kap. 7 § och 67 kap. 19 § om garantipension i fråga om överföring av pensionsrättigheter enligt lagen (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna tillämpas på inkomstpensionstillägg.

Beräkning av inkomstpensionstillägg

Inkomstgränser och förmånsbelopp

13 § Inkomstpensionstillägg lämnas med följande förmånsbelopp per år i kronor för kalenderår 2021. För efterföljande år räknas inkomstgränserna om på det sätt som anges i 14–16 §§.

Fastställt beräkningsunderlag i kronor		Förmånsbelopp i kronor
Nedre gräns	Övre gräns	
108 000	109 999	300
110 000	111 999	900
112 000	113 999	1 500
114 000	115 999	2 100
116 000	117 999	2 700
118 000	119 999	3 300
120 000	121 999	3 900
122 000	123 999	4 500
124 000	125 999	5 100
126 000	127 999	5 700
128 000	129 999	6 300
130 000	131 999	6 900
132 000	167 999	7 200
168 000	170 999	6 900
171 000	173 999	6 300
174 000	176 999	5 700
177 000	179 999	5 100
180 000	182 999	4 500
183 000	185 999	3 900
186 000	188 999	3 300
189 000	191 999	2 700
192 000	194 999	2 100
195 000	197 999	1 500
198 000	200 999	900
201 000	203 999	300

Indexering av inkomstgränserna

14 § För kalenderåret 2022 och följande år ska inkomstgränserna i 13 § räknas om genom indexering vid varje årsskifte.

15 § Indexeringen beräknas som produkten av

- den inkomstgräns som gäller före årsskiftet och
- kvoten mellan inkomstindexet efter årsskiftet och inkomstindexet före årsskiftet, sedan den nämnda kvoten dividerats med talet 1,016.

De framräknade inkomstgränserna enligt första stycket avrundas till hela kronor.

För år då balansindex fastställs ska beräkningen göras med hänsyn till detta index i stället för inkomstindexet.

16 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringens formen meddela närmare föreskrifter om inkomstgränserna.

Avkortning om försäkringstiden understiger viss tid

17 § För en försäkrad född 1945 eller senare som inte kan tillgodoräknas 40 års försäkringstid för inkomstpensionstillägg ska förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan

- försäkringstiden, och
- talet 40.

18 § För en försäkrad född under något av åren 1938–1944 som inte kan tillgodoräknas 35 års försäkringstid för inkomstpensionstillägg ska förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan

- försäkringstiden, och
- talet 35.

19 § För en försäkrad född under något av åren 1924–1937 som inte kan tillgodoräknas 30 års försäkringstid för inkomstpensionstillägg ska förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan

- försäkringstiden, och
- talet 30.

20 § För en försäkrad född under något av åren 1915–1923 som inte kan tillgodoräknas försäkringstid för inkomstpensionstillägg motsvarande 20 år ökat med 1 för varje helt år från och med 1915 till utgången av den försäkrades födelseår, ska förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan

- försäkringstiden, och
- talet 20 ökat med 1 för varje år från och med 1915 till utgången av den försäkrades födelseår.

21 § För en försäkrad född 1914 eller tidigare som inte kan tillgodoräknas 20 års försäkringstid för inkomstpensionstillägg ska förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan

- försäkringstiden, och
- talet 20.

Partiellt inkomstpensionstillägg

22 § Uttag av inkomstpensionstillägg får endast göras i samma utsträckning som den försäkrade tar ut inkomstpension eller tilläggs pension för samma tid.

Partiellt inkomstpensionstillägg utgör en så stor andel av inkomstpensionstillägget beräknat enligt 13–21 §§ vid helt uttag som svarar mot den andel som tas ut.

Ändring av beräkningsunderlag för inkomstpensionstillägg

23 § Ett beslut om inkomstpensionstillägg ska ändras av Pensionsmyndigheten om det föranleds av en ändring som har gjorts i fråga om den inkomstgrundade ålderspensionen eller den försäkringstid som har legat till grund för beräkningen av inkomstpensionstillägget.

Den försäkrade ska skriftligen underrättas om ändringen och om möjligheten att begära omprövning av beslutet.

Likställande med allmän ålderspension vid utbetalning

24 § Det som föreskrivs om utbetalningsperiod om allmän ålderspension i 71 kap. 2 § och om inkomst- och tilläggspension i 71 kap. 3 och 4 §§ ska tillämpas på inkomstpensionstillägg.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

102 kap.

7 §²

Den bidragsgrundande inkomsten är summan av

1. ett uppskattat överskott i inkomstslaget tjänst enligt 10 kap. 16 § inkomstkattelagen (1999:1229),
2. ett uppskattat överskott i inkomstslaget näringsverksamhet beräknat enligt 8 §,
3. överskott i inkomstslaget kapital beräknat enligt 9 § utifrån de uppgifter som har legat till grund för Skatteverkets beslut om slutlig skatt, för senast möjliga beskattningsår, som har fattats närmast före den första månad som prövningen av bostadstillägget avser,
4. del av förmögenhet enligt 10–13 §§, och
5. vissa andra inkomster enligt 15 §.

1. ett uppskattat överskott i inkomstslaget tjänst enligt 10 kap. 16 § inkomstkattelagen (1999:1229) *minskat med inkomstpensionstillägg enligt 74 a kap.*,

106 kap.

26 §

Bestämmelserna i 27–29 §§ gäller allmän ålderspension, särskilt pensionstillägg och äldreomsorgsstöd. När det gäller äldreomsorgsstöd tillämpas även det som föreskrivs om bostadstillägg i 35 §.

Bestämmelserna i 27–29 §§ gäller allmän ålderspension, särskilt pensionstillägg, äldreomsorgsstöd *och inkomstpensionstillägg*. När det gäller äldreomsorgsstöd tillämpas även det som föreskrivs om bostadstillägg i 35 §.

Lydelse enligt SFS 2020:432

Föreslagen lydelse

110 kap.

6 §

Ansökan behöver, trots det som föreskrivs i 4 §, inte göras om följande förmåner.

1. Barnbidrag, i annat fall än som avses i 15 kap. 6 §. Det finns dock särskilda bestämmelser om anmälan som gäller flerbarnstillägg i 16 kap. 12 §.
2. Sjukpenning i fall där den försäkrade på grund av sjukdomen är förhindrad eller har synnerliga svårigheter att göra en ansökan.
3. Assistansersättning när kommunen har anmält till Försäkringskassan att det kan antas att den enskilde har rätt till sådan ersättning.

² Senaste lydelse 2017:554.

Om omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen ska lämnas förlängas utan att ansökan om detta har gjorts.

Ytterligare bestämmelser om att förmåner lämnas utan ansökan finns beträffande

1. sjukersättning och aktivitetsersättning i 36 kap. 25–27 §§,
2. allmän ålderspension i 56 kap. 4 a och 6 §§,
3. *inkomstpensionstillägg i 74 a kap. 8 § andra stycket,*
3. efterlevandepension och efterlevandestöd i 77 kap. 13 §,
4. efterlevandelivränta i 88 kap. 10 § första stycket, och
4. efterlevandepension och efterlevandestöd i 77 kap. 13 §,
5. premiepension till efterlevande i 92 kap. 2 § första stycket.
5. efterlevandelivränta i 88 kap. 10 § första stycket, och
6. premiepension till efterlevande i 92 kap. 2 § första stycket.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

112 kap.

4 §³

Interimistiska beslut om ersättning enligt 2 och 3 §§ får inte fattas i ärenden om adoptionsbidrag, bilstöd eller särskilt pensionstillägg.

Interimistiska beslut enligt 2 § får inte fattas i ärenden om allmän ålderspension, efterlevandepension eller efterlevandestöd.

Interimistiska beslut enligt 2 § får inte fattas i ärenden om allmän ålderspension, *inkomstpensionstillägg*, efterlevandepension eller efterlevandestöd.

Interimistiska beslut enligt 3 § får inte fattas i ärenden om assistansersättning.

7 §⁴

Beslut om allmän ålderspension får fattas genom automatiserad behandling av Pensionsmyndigheten om en klagörande motivering för beslutet får utelämnas enligt 32 § första stycket förvaltningslagen (2017:900). Detsamma gäller i tillämpliga delar för beslut om efterlevandepension och efterlevandestöd.

Beslut om allmän ålderspension får fattas genom automatiserad behandling av Pensionsmyndigheten om en klagörande motivering för beslutet får utelämnas enligt 32 § första stycket förvaltningslagen (2017:900). Detsamma gäller i tillämpliga delar för beslut om *inkomstpensionstillägg*, efterlevandepension och efterlevandestöd.

113 kap.

1 §⁵

I detta kapitel finns allmänna bestämmelser i 2 §.

Vidare finns bestämmelser om

- ändring av beslut i 3–6 §§,
- omprövning av beslut i 7–9 §§,
- överklagande av Försäkringskassans och Pensionsmyndighetens beslut i 10–15 §§,
- överklagande av allmän förvaltningsdomstols beslut i 16 och 17 §§,
- tidsfrister för begäran om omprövning och överklagande i 19 och 20 §§,
- handlingar till fel myndighet i 20 a §, och
- avvisningsbeslut i 21 §.

Slutligen finns särskilda bestämmelser om

- allmän ålderspension i 22–36 §§,

– *inkomstpensionstillägg i 36 a §,*

³ Senaste lydelse 2017:554.

⁴ Senaste lydelse 2018:780.

⁵ Senaste lydelse 2018:772.

- förmåner till efterlevande i 37–40 §§, och
- beslut som rör fondförvaltare i 41 §.

Särskilda bestämmelser om inkomstpensionstillägg

36 a §

De bestämmelser som anges i 22 § om ändring och omprövning av beslut i ärenden om allmän ålderspension, gäller i tillämpliga delar i ärenden om inkomstpensionstillägg.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 februari 2021.
 2. De nya bestämmelserna tillämpas första gången för inkomstpensionstillägg som avser tid från och med den 1 september 2021.
 3. Inkomstpensionstillägg ska lämnas utan ansökan till en försäkrad som har påbörjat uttag av inkomstgrundad ålderspension om förutsättningarna för inkomstpensionstillägg i 74 a kap. i övrigt är uppfyllda när lagen tillämpas första gången.
 4. En ansökan om allmän inkomstpension, tilläggspension eller premiepension som har kommit in till Pensionsmyndigheten när lagen tillämpas första gången ska även anses omfatta en ansökan om inkomstpensionstillägg.

2.2 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 5 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

5 §²

Med pension avses ersättningar som betalas ut

1. som allmän ålderspension, efterlevandepension och premiepension till efterlevande enligt socialförsäkringsbalken samt motsvarande utländska ersättningar, 2. som ålders-, invaliditets- och efterlevandepension enligt Europaparlamentets beslut nr 2005/684/EG, Euratom av den 28 september 2005 om antagande av Europaparlamentets ledamotsstadga, 3. på grund av tidigare tjänst på annat sätt än genom försäkring, 4. på grund av pensionsförsäkring eller återköp av sådan försäkring, eller 5. till förmånstagare enligt ett sådant avtal om tjänstepension som avses i 28 kap. 2 § andra stycket.	1. som allmän ålderspension, <i>inkomst-pensionstillägg</i>, efterlevandepension och premiepension till efterlevande enligt socialförsäkringsbalken samt motsvarande utländska ersättningar, 2. som ålders-, invaliditets- och efterlevandepension enligt Europaparlamentets beslut nr 2005/684/EG, Euratom av den 28 september 2005 om antagande av Europaparlamentets ledamotsstadga, 3. på grund av tidigare tjänst på annat sätt än genom försäkring, 4. på grund av pensionsförsäkring eller återköp av sådan försäkring, eller 5. till förmånstagare enligt ett sådant avtal om tjänstepension som avses i 28 kap. 2 § andra stycket.

Med pension avses också ersättningar som betalas ut från pensionssparkonto

1. till pensionsspararen,
 2. till förmånstagare på grund av förmånstagarförordnande,
 3. till den som fått rätten till pension genom bodelning,
 4. till make eller bröstarvinge på grund av att ett förmånstagarförordnande jämkats, eller
 5. vid återbetalning enligt 13 kap. 4 § äktenskapsbalken.
- I 58 kap. finns ytterligare bestämmelser om pensionsförsäkringar och pensions-sparkonton.

Denna lag träder i kraft den 1 februari 2021.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2015:775.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att ikraftträdandebestämmelsen till lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2019:646

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:648) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att lagen (2019:648) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen ska utgå.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 4 a § lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen ska upphöra att gälla vid utgången av 2021.

3 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Redovisningen av den allmänna pensionen är uppdelad på två avsnitt. Grundskyddet för äldre och ersättning till efterlevande redovisas inom detta utgiftsområde och den inkomstgrundade ålderspensionen redovisas under avsnittet Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. Utgiftsområde 11 omfattar garantipension, bostadstillägg till pensionärer, åldreförsörjningsstöd, efterlevandepensioner till vuxna och inkomstpensionstillägg. Utgiftsområdet omfattar även Pensionsmyndigheten.

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år och att avsnittet budgetförslag har en delvis annan struktur.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ersättning vid ålderdom	33 920	35 947	35 917	36 938	40 238	38 999
1:1 Garantipension till ålderspension	13 175	14 941	14 484	14 141	13 764	13 368
1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	10 382	9 805	9 974	9 343	8 639	8 221
1:3 Bostadstillägg till pensionärer	9 196	10 026	10 275	10 274	10 565	10 451
1:4 Åldreförsörjningsstöd	1 167	1 175	1 184	1 190	1 230	1 229
1:5 Inkomstpensionstillägg				1 990	6 040	5 730
Myndigheter	566	673	706	778	692	700
2:1 Pensionsmyndigheten	566	673	706	778	692	700
Totalt för utgiftsområde 11	34 486	36 619	36 623	37 716	40 929	39 699

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	36 542	36 542	36 542
Pris- och löneomräkning ²	9	13	20
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 160	6 120	5 325
varav BP21 ³	2 217	6 184	5 394
Makroekonomisk utveckling	-174	-71	0
Volymer	-824	-1 678	-2 191
Överföring till/från andra utgiftsområden	3	3	3
Övrigt			
Ny utgiftsram	37 716	40 929	39 699

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	36 938
Verksamhetsutgifter ²	768
Investeringar ³	10
Summa utgiftsram	37 716

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll redovisas i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98).

Den nedsatta avkastningsskatten på pensionsmedel redovisas inom utgiftsområde 11, se tabell 3.4. Fördelningen på utgiftsområden vägleds av vilket utgiftsområde som förväntas vara mest berört av skatteutgiften. Nedsatt avkastningsskatt på pensionsmedel redovisas inom utgiftsområde 11 med anledning av att utgiftsområdet berör pensionärer. De förmåner som ligger inom utgiftsområdet genererar emellertid ingen avkastning och därmed inte heller någon avkastningsskatt. Tolkningar av vilka grupper som gynnas av nedsättningen bör därmed göras med försiktighet.

Tabell 3.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	Prognos 2020	Prognos 2021
Arbetsgivares kostnader för arbetstagares pension	-	-
Avdrag för pensionspremier	-	-
Nedsatt avkastningsskatt på pensionsmedel	3 030	2 930
Totalt för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	3 030	2 930

Anm.: Ett "-" innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98).

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målen för utgiftsområdet är:

- Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd.
- Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall.
- Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare.
- Informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den.
- Kunskapen om livsinkomstprincipens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män.

Målen för utgiftsområdet har fastställts av riksdagen (prop. 2017/18:1 utg.omr. 11, bet. 2017/18:SfU2, rskr. 2017/18:111).

3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Garantipensionen och äldreförsörjningsstödet är kopplade till prisutvecklingen och därmed värdesäkrade. Bostadstillägget är inte indexerat. Den centrala indikatorn för att följa upp målet "Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd" är därför:

- Andelen personer med bostadstillägg som har en bostadskostnad över bostadskostnadstaket.

Därutöver redovisas ett antal nyckeltal för att ge en övergripande bild av grundskyddets utveckling och omfattning. För att följa utvecklingen av pensionärernas ekonomiska situation redovisas också olika mått som ger en bild av den ekonomiska standarden i gruppen.

Den centrala indikatorn för att följa upp målet "Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall" är:

- Efterlevandes ekonomiska standard i förhållande till andra grupper.

Den centrala indikatorn för att följa upp målet "Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare" är:

- Handläggningstid.

De centrala indikatorerna för att följa upp målet ”Informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den” är:

- I vilken omfattning pensionsspararna vet hur de kan göra en prognos för sin framtida pension.
- I vilken omfattning pensionsspararna har gjort en prognos för sin framtida pension.
- I vilken omfattning prognosen har gett pensionsspararna bättre förutsättningar att fatta beslut i frågor kring pensionen.
- Andelen unika individer (bland pensionärer och pensionssparare) som har gjort en pensionsprognos.

Den centrala indikatorn för att följa upp målet ”Kunskapen om livsinkomstens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män” är:

- Andel av pensionsspararna som svarar ”Antal år som jag arbetar” respektive ”Hur mycket jag arbetar (hel/deltid)” på frågan ”Vilka faktorer tror du påverkar hur stor din pension kommer att bli?”.

De huvudsakliga källorna för uppföljning av indikatorerna är Pensionsmyndigheten och Statistiska centralbyrån.

3.6 Resultatredovisning

3.6.1 Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd

Vem är pensionär?

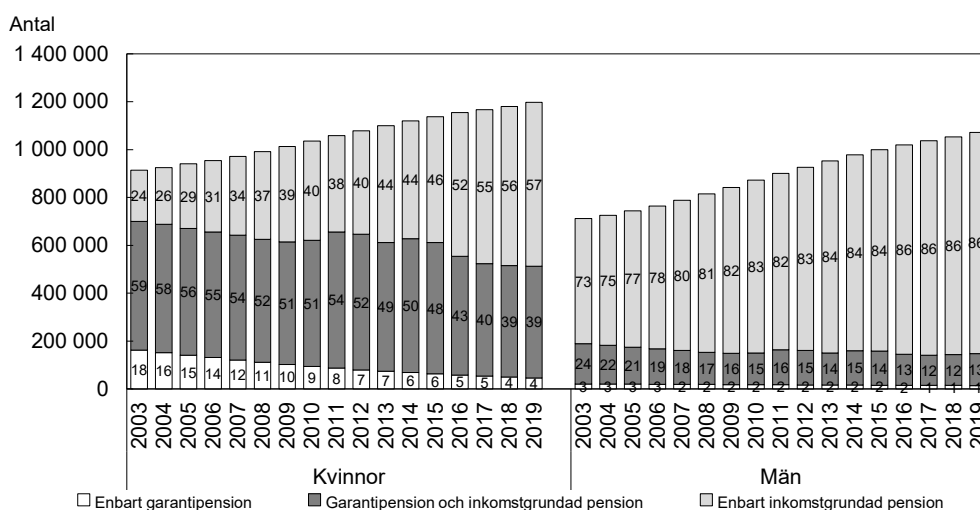
I tidigare års resultatredovisningar har pensionär ofta likställts med en person äldre än 65 år. Sedan det nuvarande pensionssystemet med en flexibel pensionsålder infördes, har skillnaden mellan gruppen 65 år och äldre och pensionärer blivit allt större. Av dem som föddes 1938 gick 77 procent i pension 2003 vid 65 års ålder. För varje yngre årskull har denna andel minskat och bland dem som fyllde 65 år under 2019, dvs. årskullen född 1954, var motsvarande siffra ca 40 procent. Mot bakgrund av att en majoritet numera tar ut sin pension vid en annan ålder än just 65 år har definitionen av pensionär förändrats och förtydligats i detta års resultatredovisning. I beräkningarna definieras pensionär som någon som tagit ut allmän pension till någon del (inkomstgrundad pension eller garantipension) eller har äldreförsörjningsstöd, i stället för någon som uppnått en viss ålder. Ett skäl att ändra definitionen är att den lägsta åldern för att ta ut inkomstpension nu har höjts och att en riktålder införts i pensionssystemet som från 2026 planeras styra de pensionsrelaterade åldersgränserna (prop. 2018/19:133, bet. 2019/20:SfU5, rskr. 2019/20:10). För att kunna se effekten av dessa regeländringar är det nödvändigt att begreppet pensionär framöver avser någon med pension. Skillnaden i resultat när man använder de olika definitionerna är i nuläget liten, men kommer att öka i takt med att de pensionsrelaterade åldersgränserna justeras. Ett mått där pensionär likställs med någon som är 65 år eller äldre blir därför allt mer missvisande med tiden.

Fler kvinnor än män har garantipension

I december 2019 var det ungefär 2,3 miljoner personer som tog ut ålderspension till någon del. Av dem var 1,2 miljoner kvinnor och 1,1 miljoner män. Den ekonomiska standarden inom gruppen varierar stort. Garantipension betalas ut som ett komplement till personer som saknar eller har låg inkomstgrundad pension. Av

samtliga pensionärer fick ungefär 30 procent viss garantipension 2019. I takt med att de nybeviljade inkomstgrundande pensionerna blivit högre har andelen med garantipension minskat. Skillnaden mellan kvinnor och män vad gäller hur stor andel av pensionen som utgörs av inkomstgrundad pension respektive garantipension har minskat över tid men är fortfarande stor. Av diagram 3.1 framgår att 43 procent av kvinnorna i gruppen pensionärer hade garantipension till någon del 2019. Bland männen i samma grupp var motsvarande andel 14 procent. Andelen som får garantipension är högre bland utrikes födda än bland inrikes födda. Det beror bland annat på att utrikes födda i genomsnitt har arbetat färre år i Sverige och därmed har en lägre intjänad inkomstgrundad pension. Skillnaden är större mellan utrikes och inrikes födda män än mellan utrikes och inrikes födda kvinnor. Av utrikes födda män hade 38 procent garantipension 2019, jämfört med 10 procent bland inrikes födda män. Bland kvinnor var motsvarande andel 58 respektive 42 procent.

Diagram 3.1 Antal och andel kvinnor respektive män med inkomstgrundad pension och garantipension (siffrorna i staplarna avser andelen av pensionärerna i procent)

Källa: Pensionsmyndigheten.

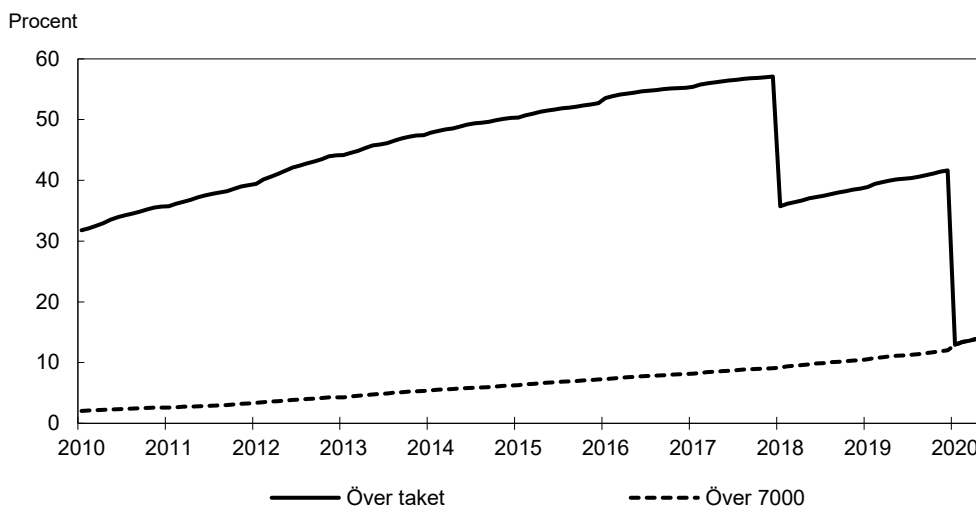
Efter årsskiftet 2019/2020 har antalet nybeviljade garantipensioner ökat relativt mycket till följd av att grundnivån i garantipensionen höjdes med 200 kronor den 1 januari 2020 (prop. 2018/19:134, bet. 2019/20:SfU7, rskr. 2019/20:12). Bland dem som nybeviljats garantipension efter årsskiftet finns pensionärer i alla åldrar. Reformen om förbättrat grundskydd medförde att knappt 47 000 pensionärer, som inte hade garantipension i december 2019, fick en garantipension på 0–200 kronor i januari 2020.

Andelen med bostadskostnad över taket har minskat kraftigt

Diagram 3.2 visar utvecklingen av andelen av dem med bostadstillägg som haft en bostadskostnad över bostadskostnadstaket sedan 2007. Som framgår av diagrammet ökade andelen fram till 2018 när bostadskostnadstaket höjdes från dåvarande nivå på 5 000 kronor per månad till 5 600 kronor per månad. Den höjningen bidrog till att andelen med en bostadskostnad över taket sjönk från 54 till 37 procent.

Den 1 januari 2020 höjdes bostadskostnadstaket till 7 000 kronor per månad. Som framgår av diagrammet har det inneburit att andelen med en bostadskostnad över taket minskat kraftigt mellan 2019 och 2020. I april 2020 hade 14 procent av dem med bostadstillägg en bostadskostnad över taket, vilket är den lägsta andelen under mätperioden.

Diagram 3.2 Utveckling av andelen som får bostadstillägg och har en bostadskostnad över taket

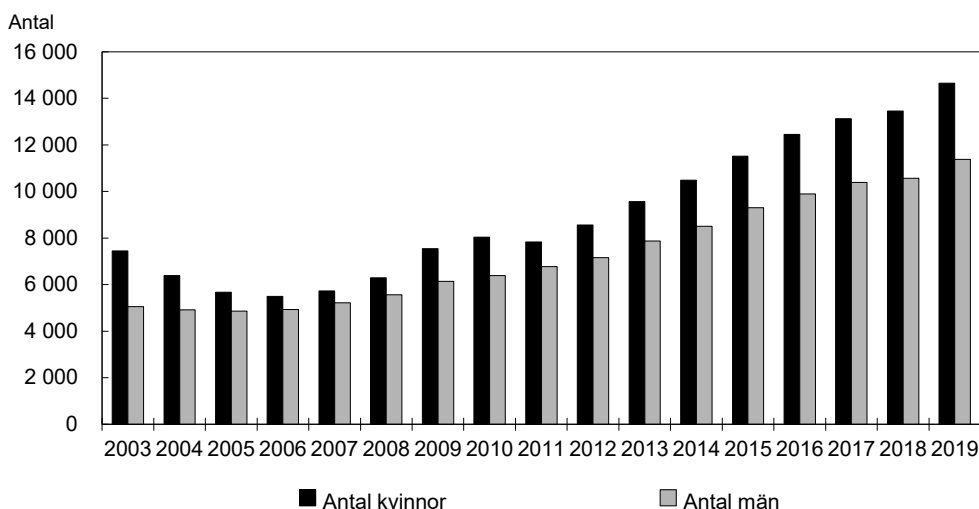
Anm.: Linjen "Över taket" avser andelen av dem med bostadstillägg som haft en bostadskostnad över taket med då gällande regler. Linjen "Över 7000" visar andelen av dem med bostadstillägg som hade haft en bostadskostnad över taket med nuvarande regler.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Få har äldreförsörjningsstöd men antalet ökar

Äldreförsörjningsstödet är det yttersta grundskyddet inom pensionssystemet. De som får äldreförsörjningsstöd är de som inte har ett tillräckligt grundskydd i form av garantipension och bostadstillägg. Det gäller främst personer som inte har bott i Sverige tillräckligt länge för att få hel garantipension, och vars hushåll inte har tillräcklig annan inkomst. Av diagram 3.3 framgår att antalet personer som får äldreförsörjningsstöd är litet men att det ökar. Trots att antalet personer med äldreförsörjningsstöd ökar utgjorde de endast omkring 1 procent av samtliga ålderspensionärer 2019.

Att antalet personer med äldreförsörjningsstöd ökar beror delvis på att fler personer inte har bott tillräckligt många år i Sverige för att kvalificera sig för full garantipension. En annan förklaring är att äldreförsörjningsstöd är vanligare bland yngre generationer, vilket beror på att reglerna för rätt till garantipension förändrades på 1990-talet. För dem som är födda 1937 eller tidigare kunde hel garantipension beviljas redan efter 10 års bosättning i Sverige, medan det för dem födda därefter krävs 40 års bosättning.

Diagram 3.3 Antal kvinnor och män med äldreförsörjningsstöd åren 2003–2019

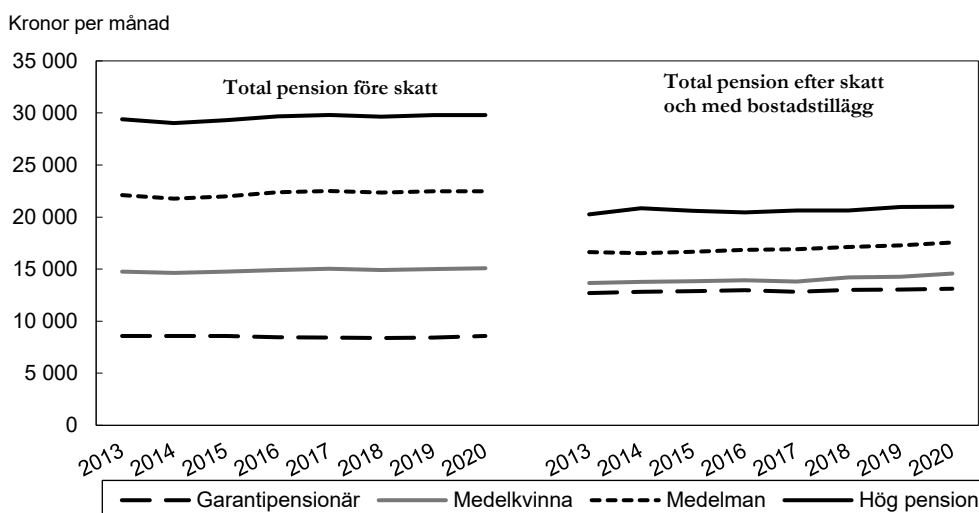
Källa: Pensionsmyndigheten.

Målkonflikten mellan ett starkt grundskydd och drivkrafter till arbete

Ett bra grundskydd i ett allmänt pensionssystem är nödvändigt för att minska risken för ekonomisk utsatthet bland äldre. Samtidigt ska grundskyddet vara just en grund. I möjligaste mån ska det löna sig att arbeta även för personer med låga inkomster. Om grundskyddet ger höga ersättningsnivåer blir drivkrafterna till arbete sämre. Det finns med andra ord en målkonflikt mellan ett högt grundskydd och ett system som ger goda drivkrafter till arbete. Nivån på grundskyddet är en avvägning mellan dessa två mål. Avvägningen leder till att skillnaden i inkomst, som ofta brukar kallas respektavståndet, i vissa fall inte är så stor för personer med olika mycket intjänad pension.

Diagram 3.4 visar utvecklingen av inkomster för fyra olika typfall. Typfallen utgörs av en pensionär med enbart garantipension, en med medelpension för kvinnor, en med medelpension för män samt en pensionär med hög allmän pension.¹ I diagrammets vänstra del visas utvecklingen av samtliga pensioner (dvs. allmän pension, tjänstepension och privat pension) före skatt. Skillnaden mellan dem med lägst och högst pension var ca 21 200 kronor före skatt 2020. Den högra delen av diagrammet visar samma typfall som tidigare, men efter skatt och med bostadstillägg. Som framgår av diagrammet har grundskyddet och skatten en tydligt utjämnande effekt mellan olika inkomstnivåer. Skillnaden mellan typfallen med högst och lägst inkomst minskar till ca 7 900 kronor efter skatt och bostadstillägg.

¹ Typfallen avser ensamstående kvinnor och män som tog ut pension 2009 vid 65 års ålder. Pensionär med hög allmän pension baseras på medelvärdet av 80:e-90:e percentilen. Diagrammet visar hur dessa individers pension har utvecklats under en tioårsperiod till följd av indexeringar, ändrade regler m.m. Beräkningarna baseras på den genomsnittliga bostadskostnaden för personer 65 år och äldre 2018. Boendekostnaden räknas om med boendekostnadsindex till aktuellt redovisningsår.

Diagram 3.4 Total pension före skatt respektive total pension efter skatt och med bostadstillägg för fyra olika typfall

Källa: Pensionsmyndigheten (typfallsmodellen) samt egna beräkningar.

Viss ökning av det s.k. respektavståndet till följd av sänkt skatt och förändringar i bostadstillägget

Den 1 januari 2020 förbättrades grundskyddet i pensionssystemet (prop. 2018/19:134, bet. 2019/20:SfU7, rskr. 2019/20:12). Reformen innebar att garantipensionen höjdes och att vissa förändringar i bostadstillägget gjordes. Bostadskostnadstaket höjdes för att bättre motsvara dagens hyresnivåer och inkomstprövningen förändrades för att göra bostadstillägget mer träffsäkert. Viktningen av olika typer av inkomster i inkomstprövningen ändrades i syfte att göra det mer lönsamt att ha arbetat. Numera reducerar alla inkomster som härrör från arbete bostadstillägget i mindre utsträckning än vad inkomster som inte härrör från arbete gör.

Tabell 3.5 visar förändringen i total pension efter skatt och med bostadstillägg mellan åren 2019 och 2020, för samma fyra typfall som i diagram 3.4 ovan. Som framgår av tabellen har alla typfall fått ökad pension (efter skatt och bostadstillägg) i fasta priser. De typfall som har fått störst ökning mellan 2019 och 2020 är medelpensionärerna. För kvinnan med medelpension beror det i huvudsak på ett ökat bostadstillägg, medan det för mannen med medelpension i huvudsak beror på sänkt skatt. Det innebär att respektavståndet, dvs skillnaden i inkomst jämfört med en garantipensionär, har ökat för både medelkvinnan (213 kronor per månad) och medelmannen (162 kronor per månad). Däremot har respektavståndet minskat något mellan garantipensionären och typfallet med hög pension (-71 kronor per månad).

Tabell 3.5 Total pension efter skatt och med bostadstillägg 2019–2020, 2020 års priser

	2019	2020	Skillnad mellan åren
Garantipensionär	13 026	13 120	95
Medelpension kvinna	14 276	14 584	308
Medelpension man	17 290	17 547	257
Hög pension	20 965	20 989	24

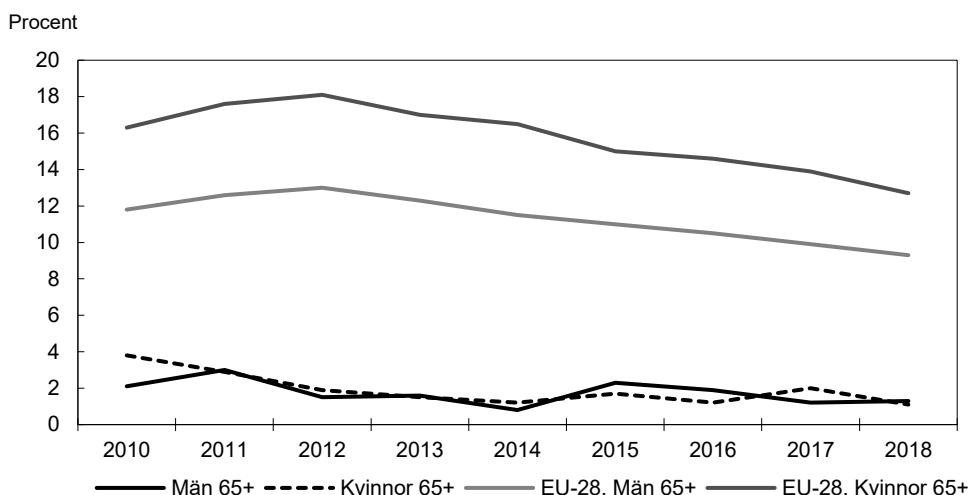
Källa: Pensionsmyndigheten (typfallsmodellen) samt egna beräkningar.

Ekonomisk standard bland pensionärer

Grundskyddet ska bidra till att upprätthålla en rimlig levnadsstandard för pensionärer. När grundskyddets funktion ska analyseras är det därför viktigt att se hur det påverkar den ekonomiska situationen för pensionärer. Fattigdom brukar beskrivas som avsaknad av resurser som medför att personer inte har den levnadsnivå som anses vara allmänt accepterad i samhället. Faktum är dock att det saknas givna kriterier för när en person ska betraktas som fattig. Beroende på vilket mått som används blir också analysen och utvecklingen olika över tid. De olika måtten har olika för- och nackdelar och för att få en så fullständig och rättvisande bild som möjligt bör därför flera mått användas i analysen.

Ett sätt att mäta fattigdom är att mäta andelen med låg materiell standard. För att räknas som fattig enligt det måttet ska man inte ha råd med minst tre av nio nödvändiga varor eller tjänster.² Av diagram 3.5 framgår att andelen med låg materiell standard mätt på detta sätt bland svenska pensionärer är låg. År 2018 beräknades 1,1 procent av kvinnorna och 1,3 procent av männen ha en låg materiell standard. Det motsvarar ungefär 12 000 kvinnor och lika många män. Nivån har varit tämligen konstant sedan 2006. Jämfört med övriga EU-länder är andelen kvinnor och män med låg materiell standard mycket låg i Sverige. Nivåskillnaden mellan kvinnor och män är liten, medan det i övriga EU är en betydligt större andel bland kvinnorna än bland männen som har låg materiell standard.

Diagram 3.5 Andelen kvinnor och män med låg materiell standard i Sverige och EU-28, 65 år och äldre

Anm.: EU-28 refererar till EU:s 28 medlemsländer.

Källa: Eurostat, EU-SILC.

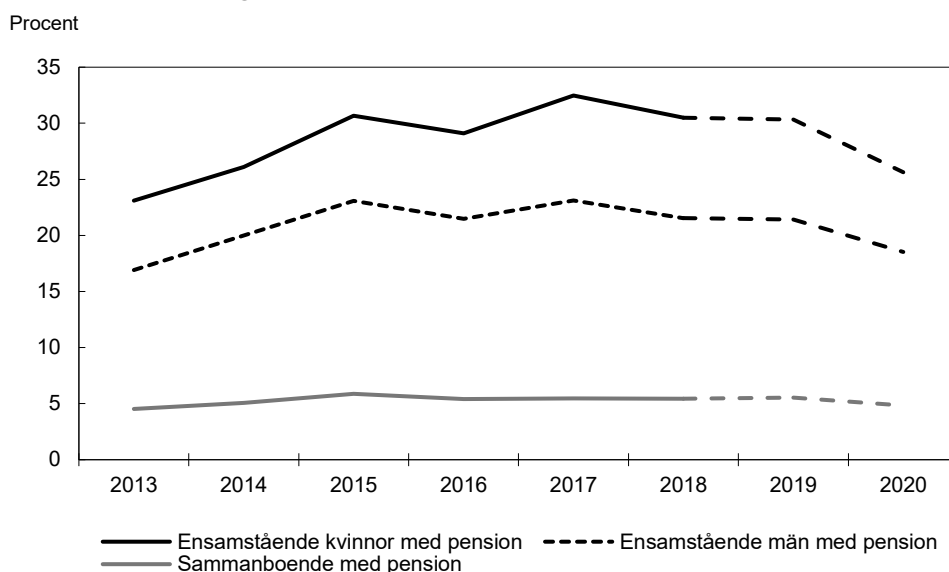
Ett annat sätt att analysera fattigdom är att mäta andelen med låg relativ ekonomisk standard³, dvs. hur den ekonomiska standarden bland pensionärer förhåller sig till den ekonomiska standarden för befolkningen i stort. Andelen med låg relativ ekonomisk standard är ett internationellt vedertaget mått. Det definieras som andelen som har en ekonomisk standard som understiger 60 procent av medianen för hela befolkningen. Eftersom pensionärernas situation relateras till hela befolkningen påverkas andelen med låg relativ ekonomisk standard också av utvecklingen för andra. Av diagram 3.6 framgår att andelen pensionärer med låg relativ ekonomisk standard har ökat sedan

² Saknar möjlighet att betala hyra eller amortering/ränta på lån, tillräcklig värme i bostaden, en oväntad utgift, äta kött, fisk eller likvärdig måltid minst varannan dag, en veckas semester på annan ort, TV, telefon, tvättmaskin och bil. Måttet används inom EU.

³ Med ekonomisk standard avses hushållets sammanlagda disponibla inkomst korrigerad för hushållets sammansättning. Alla personer i ett hushåll har samma ekonomiska standard.

2013. Den största ökningen har skett bland ensamstående kvinnor. Prognosen är dock att andelen ensamstående kvinnor och män med låg relativ ekonomisk standard kommer att minska något under 2020.

Diagram 3.6 Andelen kvinnor och män med låg relativ ekonomisk standard, prognos 2019–2020, pensionärer

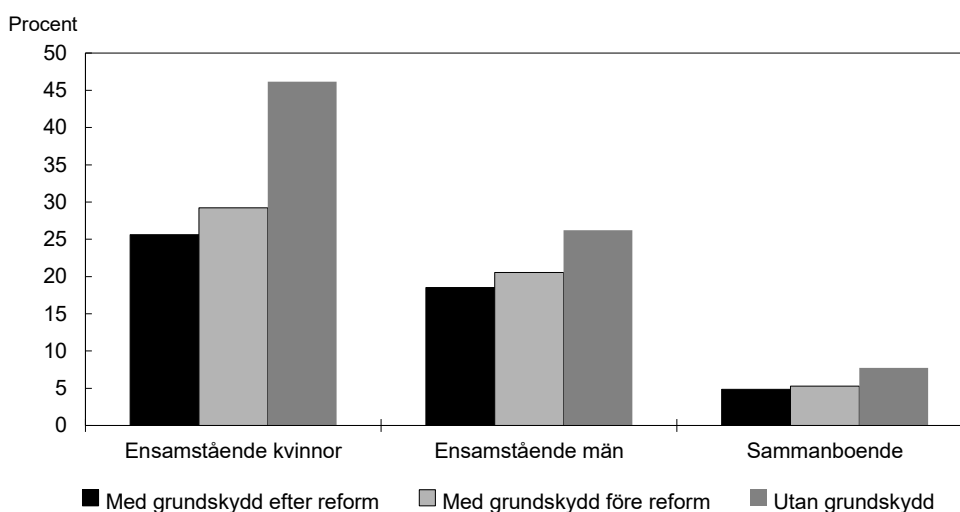
Anm.: Låg relativ ekonomisk standard mäts som andelen individer som har en disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är mindre än 60 procent av medianinkomsten för samtliga.

Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2013–2018.

Sett till samtliga pensionärer är andelen med låg relativ ekonomisk standard i Sverige något lägre än i övriga EU. Andelen är även lägre bland yngre pensionärer (65–74 år), såväl kvinnor som män, samt bland äldre män (75 år och äldre). Däremot är andelen högre i Sverige än i övriga EU bland kvinnor över 75 år.

Grundskyddet har stor betydelse för att minska andelen med låg relativ ekonomisk standard. I diagram 3.7 visas andelen med låg relativ ekonomisk standard med respektive utan grundskydd. Av diagrammet framgår även att den förstärkning av grundskyddet som trädde i kraft 2020 bidrar till att sänka andelen med låg relativ ekonomisk standard i de olika grupperna. Störst skillnad har reformen inneburit bland ensamstående kvinnor, bland vilka andelen med låg relativ ekonomisk standard minskat med knappt 4 procentenheter, vilket motsvarar 12 procent av alla i den gruppen.

Diagram 3.7 Andelen med låg relativ ekonomisk standard med grundskydd efter reform, grundskydd före reform och utan grundskydd, prognos 2020, pensionärer

Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2018.

Ovan framkommer att relativt många lyftes över gränsen för låg ekonomisk standard genom det förstärkta grundskyddet. Förklaringen till detta är att många ensamstående kvinnor och män ligger mycket nära gränsen för låg ekonomisk standard. Detta innebär att även vid små inkomstförändringar för dessa kommer många, främst ensamstående kvinnor, att hamna ovanför gränsen för låg ekonomisk standard.

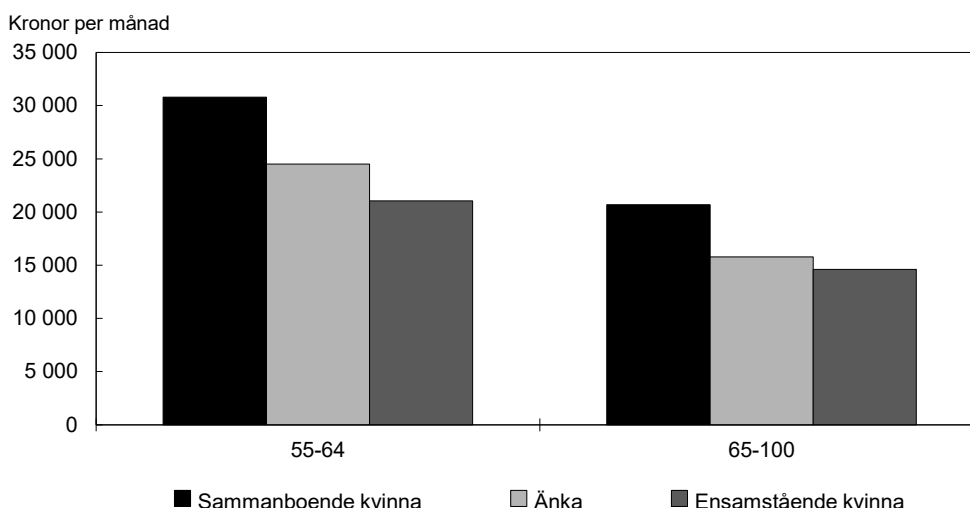
3.6.2 Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara av omställningen efter ett dödsfall

Efterlevandepension till vuxna består av omställningspension och änkepension. Båda förmånerna syftar till att ge ett skydd för efterlevande vid dödsfall. Förmånerna är emellertid olika utformade och speglar behovet för olika tidsåldrar och olika generationer.

Efterlevandepensionerna förbättrar den ekonomiska standarden för dem som får förmånerna

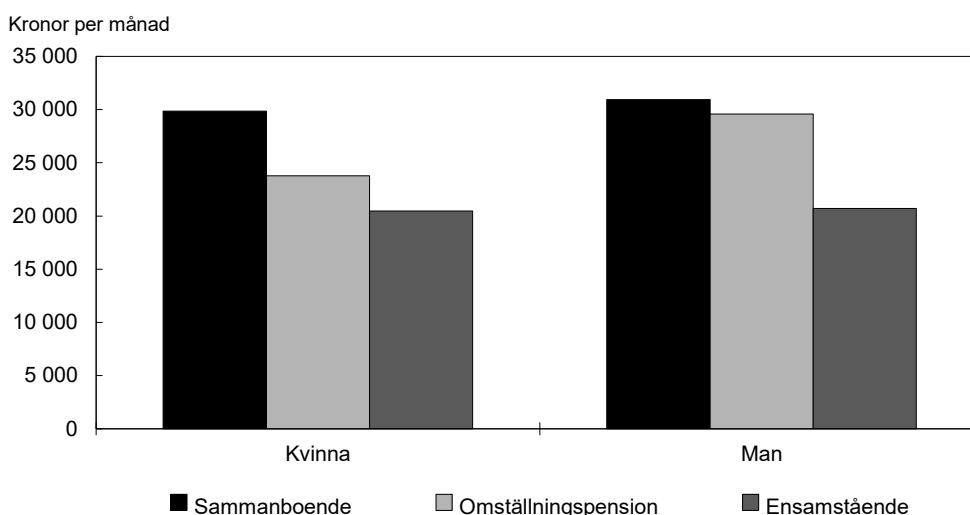
Vid en jämförelse av den ekonomiska standarden för sammanboende, ensamstående med efterlevandepensioner och ensamstående utan efterlevandepensioner framgår det att personer med efterlevandepensioner har en högre ekonomisk standard än ensamstående utan förmånerna.

I diagram 3.8 illustreras skillnaden i inkomst mellan olika grupper av kvinnor. Diagrammet visar att kvinnor med änkepension har högre ekonomisk standard än övriga ensamstående kvinnor. Det gäller såväl yngre som äldre kohorter. Sammanboende kvinnor har högst ekonomisk standard i båda åldersgrupperna. Skillnaden är större för personer under 65 år eftersom reglerna är mer generösa före 65 års ålder.

Diagram 3.8 Genomsnittlig ekonomisk standard för änkor jämfört med övriga kvinnor (2018)

Anm.: Beräkningen är åldersstandardiserad.
Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2018.

Omställningspension betalas ut till kvinnor och män under 65 års ålder. I de flesta fall betalas stödet ut under ett år för att underlätta den efterlevande makens omställning omedelbart efter ett dödsfall. Om den efterlevande har vårdnaden om barn kan omställningspension betalas ut under en längre tid. Av diagram 3.9 framgår att kvinnor och män med omställningspension har en ekonomisk standard närmare sammanboende än vad övriga ensamstående har. Kvinnor med omställningspension hade 2018 en ekonomisk standard som var omkring 16 procent högre än för ensamstående kvinnor utan omställningspension. Motsvarande skillnad för männen var 43 procent.

Diagram 3.9 Genomsnittlig ekonomisk standard för kvinnor och män med omställningspension jämfört med sammanboende och övriga ensamstående (2018)

Anm.: Beräkningen är åldersstandardiserad.
Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2018.

3.6.3 Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare

Godtagbart resultat på flera områden, men fortsatt förbättring behövs inom bostadstilläggshandläggningen och i kundservice

Resultaten är goda inom flera delar av Pensionsmyndighetens ärendehantering. Särskilt väl fungerar handläggningen av allmän pension där automatiseringsgraden är hög, handläggningstiderna korta och kvaliteten i besluten god. För ärenden med internationell koppling var de genomsnittliga handläggningstiderna dock längre under 2019 jämfört med tidigare år. De längre tiderna beror till största delen på den EU-dom från 2017 som medförde förändringar inom handläggningen av garantipension. Handläggningen är numera beroende av information från andra länder vilket ofta innebär fördröjningar. Några könsskillnader när det gäller handläggningstider har inte identifierats för vare sig nationella eller internationella ärenden.

Handläggningen av bostadstilläggsärenden har varit ansträngd under en längre tid och ingen förbättring skedde under 2019. Handläggningstiderna ökade under året och uppgick i genomsnitt till 113 dagar. För kvinnor var handläggningstiderna längre än för män men myndigheten har inte kunnat identifiera orsaken till detta. För att förbättra resultaten och öka automatiseringsgraden i handläggningen av bostadstillägg har myndigheten utvecklat ett nytt systemstöd. Införandet av systemstödet har försenats vilket inneburit att förväntade effektiviseringar under 2019 uteblev. För att stärka handläggningen av bostadstillägg tillfördes extra medel 2019 och 2020. Resultatet har förbättrats under första halvåret 2020 då den genomsnittliga handläggningstiden var 93 dagar.

Även tillgängligheten och svarstiden i kundservice försämrades under 2019. Det beror delvis på ett ökat inflöde av samtal varav merparten är en konsekvens av de långa handläggningstiderna inom bostadstillägg. Den genomsnittliga svarstiden ökade och uppgick i genomsnitt till cirka 20 minuter, men med stora variationer i svarstid under året. Resultaten har förbättrats under det första halvåret 2020 till följd av färre inkommande samtal. Då var den genomsnittliga svarstiden 14 minuter i jämförelse med 21 minuter första halvåret 2019.

3.6.4 Pensionärers och pensionssparares kunskap om den framtida pensionen

Användandet av prognostjänsten minPension.se fortsätter att öka

I den senaste enkätundersökningen som Pensionsmyndigheten genomfört uppgav 67 procent av de svarande att de vet hur de kan göra en prognos för sin framtida pension. Det är en ökning jämfört med 2018 då andelen uppgick till 65 procent. I förhållande till undersökningen som genomfördes 2017 är det dock en försämring, då 70 procent uppgav att de visste hur de kunde göra en prognos. Liksom tidigare år angav ungefär hälften av de svarande i enkätundersökningen att de faktiskt har gjort eller fått en prognos för sin pension under 2019. Bland dem som gjort en prognos uppgav 45 procent att prognosen gav dem bättre förutsättningar att fatta beslut i frågor om pension. Inga större skillnader kan observeras mellan kvinnor och män.

Under 2019 ökade antalet nyregistrerade användare av prognostjänsten minPension.se med 42 procent jämfört med 2018. Det innebär en fortsatt positiv utveckling då det även under 2018 skedde en stor ökning av antalet nyregistrerade användare i förhållande till 2017. Antalet unika individer (både pensionssparare och pensionärer) som gjorde en prognos under 2019 uppgick till ca 1,7 miljoner. Det motsvarar 22 procent av samtliga pensionärer och pensionssparare och är en liten ökning jämfört

med 2018 då motsvarande andel var 21 procent. Av de 1,7 miljoner som gjorde en prognos 2019 var 45 procent kvinnor och 55 procent män.

Kunskapen om livsinkomstprincipens betydelse är fortsatt låg

Den indikator som används för att följa upp målet ”Kunskapen om livsinkomstens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män” är andelen pensionssparare som svarar ”Antal år som jag arbetar” respektive ”Hur mycket jag arbetar (hel/deltid)” på frågan ”Vilka faktorer tror du påverkar hur stor din pension kommer att bli?”.

I den senaste mätningen som Pensionsmyndigheten genomfört svarade 34 procent av pensionsspararna ”Antal år som jag arbetar” på frågan om vilka faktorer som tros påverka pensionen. På samma fråga svarade 19 procent ”Hur mycket jag arbetar (hel/deltid)”. Mätt på detta sätt har andelen pensionssparare som känner till livsinkomstens betydelse legat på en konstant och låg nivå de senaste åren. Liksom tidigare år var det betydligt fler kvinnor än män som svarade att antalet år som man arbetar och hur mycket man arbetar är faktorer som påverkar pensionen.

3.7 Analys och slutsatser

Ett av målen för utgiftsområdet är att kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd. Garantipensionen och äldreförsörjningsstödet är värdesäkrade genom kopplingen till prisutvecklingen. Resultatredovisningen visar att det förbättrade grundskyddet som trädde i kraft vid årsskiftet har bidragit till att minska andelen med låg relativ ekonomisk standard bland pensionärer. För att mäta om bostadstillägget är värdesäkrat analyseras andelen av dem med bostadstillägg som har en bostadskostnad över taket. Resultatredovisningen visar att grundskyddsreformen även har haft en stor effekt på hur stor andel av dem som har bostadstillägg som har en bostadskostnad över taket. I april 2020 hade 14 procent en bostadskostnad över taket, vilket är den lägsta siffran som kan observeras under mätperioden. Syftet med reformen var att förbättra den ekonomiska situationen för pensionärerna med de lägsta inkomsterna. Mot bakgrund av den minskade andelen ekonomiskt utsatta i gruppen och den historiskt låga andel som nu har en bostadskostnad över taket bedömer regeringen att reformen fyller sitt syfte och att målet om att kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd kan anses vara uppfyllt.

Regeringen bedömer att målet om att efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall kan anses vara uppfyllt. Efterlevandestödet till vuxna består av änkepensionen och omställningspensionen. Förmånerna är olika konstruerade men resultatredovisningen visar att både änkepensionen och omställningspensionen bidrar till att höja den ekonomiska standarden för dem som får förmånerna. Mot bakgrund av det bedömer regeringen att förmånerna uppfyller sitt syfte.

Regeringens bedömning är att stora delar av Pensionsmyndighetens ärendehandläggning fungerar väl. Den sedan länge ansträngda situationen inom handläggningen av bostadstillägg och i kundservice är dock bekymmersam. Det är glädjande att handläggningstiderna har minskat under första halvan av 2020, men det är av största vikt att resultaten fortsätter att förbättras så att fler kvinnor och män får rätt utbetalning i rätt tid, samt att tillgängligheten i kundservice är god. Mot bakgrund av resultaten i bostadstilläggshandläggningen och kundservice bedömer regeringen att målet om att administrationen för ålderspensionssystemet ska bedrivas

kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare, inte helt kan anses vara uppfyllt.

Det är glädjande att antalet användare på minPension.se fortsätter att öka och därmed rimligt att anta att allt fler faktiskt får bättre möjligheter att bedöma sin framtida pension. Regeringen bedömer att målet om att informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den, är uppfyllt.

Trots att fler tycks göra prognoser för sin pension går det emellertid inte att se någon ökning vad gäller kvinnor och mäns kunskap om livsinkomstens betydelse. Att verka för att öka den nationella kunskapsnivån är ett långsiktigt arbete. Andelen som har kännedom om livsinkomstens betydelse har inte förändrats i någon nämnvärd riktning de senaste åren. Mot bakgrund av det bedömer regeringen att målet om att kunskapen om livsinkomstprincipens betydelse ska öka för kvinnor och män inte kan anses vara uppfyllt.

3.8 Politikens inriktning

Den ekonomiska tryggheten för äldre är en central del av den svenska välfärdsmodellen och ett prioriterat område för regeringen. Vårt pensionssystem vilar på livsinkomstprincipen, vilket innebär att fler arbetade timmar under yrkeslivet ger en högre pension. Det är en grundläggande princip som ska värnas. Samtidigt är det nödvändigt att även äldre som inte haft möjlighet att tjäna in en tillräcklig egen pension ska ha en rimlig ekonomisk standard. Pensionssystemets grundskydd är därför helt avgörande för att skydda kvinnor och män från ekonomisk utsatthet under ålderdomen. Regeringen har höga ambitioner på pensionsområdet och målsättningen är att alla pensionärer, såväl kvinnor som män, ska kunna känna ekonomisk trygghet när de lämnar arbetslivet.

Grundskyddet förstärktes den 1 januari 2020, vilket har bidragit till att förbättra den ekonomiska standarden för många pensionärer. Det var en viktig reform, men regeringens arbete för högre pensioner stannar inte där. I dag upplever många människor att pensionsnivåerna är otillräckliga, inte sällan efter ett långt och slitsamt arbetsliv. Regeringen är inte nöjd med detta och lämnar därför i denna proposition förslag för att på kort sikt höja pensionsnivåerna. Regeringen tar samtidigt nästa steg för långsiktigt höjda pensioner genom fördjupade diskussioner inom Pensionsgruppen med start under 2020.

3.8.1 Pensionsöverenskommelsen ska genomföras

För att uppnå långsiktigt trygga och höjda pensioner har Pensionsgruppen, med företrädare för de partier som står bakom pensionsöverenskommelsen, enats om en rad åtgärder för att förbättra pensionssystemet (S2017/07369/SF). Arbetet med att genomföra de överenskomna åtgärderna pågår inom flera områden. Regeringens ambition är att åtgärderna ska genomföras i enlighet med vad som anges i överenskommelsen.

För att upprätthålla drivkrafterna till arbete är det av största vikt att pensionen för den som har arbetat ett helt arbetsliv är högre än nivån för grundskyddet. För att öka det s.k. respektavståndet mellan dem som arbetat och dem som inte har gjort det behöver den allmänna inkomstgrundade pensionen förstärkas. Pensionsgruppen har enats om flera åtgärder som syftar till att åstadkomma just det.

Pensionsavgiftens storlek ska analyseras. Avgiften har betydelse för att i framtiden uppnå hållbara och högre pensioner och det är därför centralt att den är på rätt nivå.

För att upprätthålla pensionsnivåerna behöver också arbetslivet förlängas i takt med att medellivslängden ökar. Ett senarelagt pensionsuttag leder till högre pension för den enskilde och minskar behovet av grundskydd. I syfte att förlänga arbetslivet och på så vis höja pensionerna har Pensionsgruppen enats om att koppla åldersgränserna i pensionssystemet och i angränsande trygghetssystem till medellivslängdens utveckling. Hur åldersgränserna ska justeras framgår av promemorian Höjda åldersgränser i pensionssystemet och i andra trygghetssystem (Ds 2019:2).

I ett första steg har åldersgränsen för när det som tidigast är möjligt att ta ut den allmänna inkomstgrundade pensionen höjts från 61 till 62 år (prop. 2018/19:133, bet. 2019/20:SfU5, rskr. 2019/20:10). I samband med det har även åldersgränsen för rätten att kvarstå i anställning, den s.k. las-åldern, höjts från 67 till 68 år (prop. 2018/19:91, bet. 2018/19:AU12, rskr. 2018/19:276). I enlighet med pensionsöverenskommelsen ska dessa åldersgränser justeras ytterligare 2023 och 2026.

Av pensionsöverenskommelsen framgår att åldersgränsen för när garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd tidigast kan lämnas ska höjas från 65 till 66 år 2023. Personer som haft ett långt arbetsliv men ändå har behov av garantipension ska dock även fortsättningsvis kunna ges rätt till garantipension från 65 års ålder. Det gäller personer med minst 44 år i arbetslivet. När åldersgränsen för garantipension justeras är det nödvändigt att angränsande trygghetssystem hänger med. Av den anledningen kommer också åldersgränsen för hur länge bl.a. sjukpenning, sjukersättning och arbetslöshetsersättning kan lämnas att höjas, från 65 till 66 år. Det innebär att personer med dessa ersättningar får pensionsrätt ett år till. Justeringar kommer även att göras av vissa åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet, se volym 1, avsnitt 13.11 Förslag till statens budget, finansplan m.m.

Från och med 2026 kopplas samtliga åldersgränser till riktåldern, som i sin tur är knuten till medellivslängdens utveckling. Riktåldern för 2026 är 67 år. Åldersgränsen för rätt till grundskydd kommer 2026 att knytas till riktåldern och därmed vara 67 år. Samma justering av åldersgränserna i övriga trygghetssystem kommer då att genomföras. Den lägsta åldern för att ta ut inkomstgrundad pension kommer att knytas till att vara tre år lägre än riktåldern, vilket 2026 är 64 år.

Att justera åldersgränserna leder till högre pensionsnivåer för enskilda och stärker samhällsekonomin. Tabell 3.6 visar den samlade effekten på de offentliga finanserna 2023 av förändringarna i pensions- och trygghetssystemen samt i skatte- och socialavgiftssystemen. Ändrade åldersgränser påverkar inte bara statens budget, utan även pensionssystemets och kommunsektorns finanser. Statens utgifter för bl.a. garantipension, bostadstillägg till pensionärer och statsbidrag till kommunerna minskar, medan utgifterna för arbetsmarknads- och ohälsorelaterade ersättningar ökar. Samtidigt ökar sysselsättningen och BNP, vilket medför att både kommunsektorns och statens inkomster ökar något. Sammantaget beräknas reformen förbättra den offentliga sektorns finansiella sparande med ca 5 miljarder kronor 2023, en förbättring som kommer att öka på längre sikt.

Tabell 3.6 Effekt på de offentliga finanserna av ändrade åldersgränser 2023

Miljarder kronor

	Kommunsektorn	Ålderspensionssystemet	Staten	Offentlig sektor
Finansiellt sparande	0	2	3	5
Bruttoskuld				-1

Anm.: De kommunala konsumtionsutgifterna bedöms öka lika mycket som sektorns skatteinkomster bedöms öka.

Källa: Egna beräkningar.

Regeringen avser att återkomma med förslag i enlighet med Pensionsgruppens överenskommelse.

Utöver att det behövs en analys av pensionsavgiften och åtgärder för att förlänga arbetslivet har Pensionsgruppen också konstaterat att det behövs ett långsiktigt arbete för att minska skillnaden mellan kvinnor och mäns pension. Att pensionssystemet vilar på livsinkomstprincipen resulterar i att kvinnor i genomsnitt har lägre inkomstgrundad pension än män, eftersom kvinnor i genomsnitt lönearbetat färre timmar under livet. Ojämsställdhet under förvärvslivet ger med andra ord ojämställda pensioner. Regeringen och Pensionsgruppen har därför ett särskilt fokus på att följa och analysera hur skillnaden i kvinnor och mäns pension utvecklas.

3.8.2 Pensionerna ska höjas

För dagens pensionärer måste pensionen förstärkas och respektavståndet öka. Många av de pensionärer som har arbetat ett helt arbetsliv med låg lön befinner sig inkomstmässigt mycket nära dem som inte har arbetat alls. Detta gäller särskilt kvinnor som i regel har lägre löner än vad män har. Regeringen föreslår därför i denna budgetproposition att ett inkomstpensionstillägg införs under 2021 med syfte att förstärka pensionen för vissa inkomstgrupper. Pensionsgruppen har kommit överens om att på kort sikt införa ett inkomstpensionstillägg.

Inkomstpensionstillägget ska lämnas med upp till 600 kronor per månad för dem som har en inkomstgrundad allmän ålderspension mellan 9 000 och 17 000 kronor per månad. Den nya förmånen beräknas öka den disponibla inkomsten för 55 procent av samtliga äldre än 65 år. Andelen är något högre bland kvinnor än bland män, 62 procent jämfört med 48 procent, och förslaget bidrar därmed till att utjämna inkomstskillnaden mellan kvinnor och män äldre än 65 år. Pensionsgruppen är överens om att med start under 2020 fortsätta diskussioner om en långsiktig gemensam lösning för höjda pensioner.

3.8.3 Pensionsmyndigheten ska ges förutsättningar att genomföra kommande reformer, motverka felaktiga utbetalningar samt stärka arbetet inom civilt försvar

Regeringen och Pensionsgruppen har höga ambitioner på pensionsområdet. Inom de närmsta åren planeras för flera stora reformer vilket ställer höga krav på Pensionsmyndigheten. För att myndigheten ska ha förutsättningar att realisera kommande reformer utan att riskera kvaliteten i den övriga verksamheten föreslår regeringen att medel tillförs myndigheten.

För att socialförsäkringssystemet ska uppfattas som trovärdigt krävs att ersättningar som betalas ut kommer rätt person eller rätt företag till del. För att värna legitimiteten i välfärdssystemen behöver förutsättningarna för att effektivt kunna motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott förstärkas. Pensionsmyndigheten föreslås därför tillföras resurser för att intensivifiera arbetet inom detta område bl.a. mot bakgrund av betänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59).

Återuppbyggnaden av det civila försvaret intensivifieras. Åtgärder för ett fungerande finansiellt system utgör en viktig del i ett motståndskraftigt civilt försvar vid höjd beredskap och ytterst i krig. Åtgärderna kan även bidra till att stärka förmågan att hantera svåra påfrestningar på det finansiella systemet i fredstid. Regeringen föreslår därför att medel tillförs Pensionsmyndigheten för att stärka myndighetens verksamhet avseende civilt försvar. Regeringen avser att återkomma med ett förslag till

övergripande inriktning för det civila försvaret i den försvarspolitiska propositionen för perioden 2021–2025.

3.8.4 Garantipensionens framtida konstruktion ska analyseras

Förutsättningarna för beräkning och utbetalning av den svenska garantipensionen förändrades i samband med en dom från EU-domstolen som meddelades i december 2017. En konsekvens av domen var att det inte längre finns lagstöd för att betala ut garantipension till personer bosatta utanför Sverige så som tidigare gjorts. Efter att domen meddelades tillsatte regeringen en utredning som fick i uppdrag att analysera domens konsekvenser och behovet av förändringar i regelverket. Utredningen slutredovisade sitt uppdrag den 5 juni 2020. Regeringen har nu tillsammans med Pensionsgruppen analysera och ta ställning till utredningens förslag och garantipensionens framtida konstruktion. I avvaktan på det har en tillfällig lag gjort det möjligt att fortsatt betala ut garantipension till personer som bor i ett annat EES-land eller i Förenade kungariket. Regeringen föreslår i denna proposition att den tillfälliga lagen förlängs med ett ytterligare ett år så att garantipension fortsatt ska betalas ut till dessa grupper. Bestämmelserna är tillfälliga och föreslås gälla fram till och med utgången av 2021.

3.9 Förslag om inkomstpensionstillägg

3.9.1 Ärendet och dess beredning

Regeringen har i budgetpropositionen för 2020 framfört behovet av att förstärka den allmänna inkomstgrundade ålderspensionen i syfte att upprätthålla det så kallade respektavståndet, det vill säga att det ska finnas en skillnad i pension mellan dem som arbetat och dem som inte har gjort det. På kort sikt är Pensionsgruppen överens om att år 2021 höja pensionerna genom en ny förmån, ett inkomstpensionstillägg.

Därtill pågår arbete inom Pensionsgruppen med olika förslag som syftar till att långsiktigt öka respektavståndet, det vill säga att det alltid ska löna sig att ha arbetat och att pensionen för den som har arbetat ett helt arbetsliv är högre än nivån för grundskyddet.

I augusti 2019 tillsattes en arbetsgrupp inom Socialdepartementet med uppdrag att lämna förslag till ett inkomstpensionstillägg för personer med inkomstgrundad allmän ålderspension och ett långt arbetsliv i syfte att ge dem en pensionshöjning på kort sikt. Arbetsgruppen presenterade sitt förslag i departementspromemorian Inkomstpensionstillägg (Ds 2020:7). Promemorian remissbehandlades under våren 2020. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 1, avsnitt 2*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2020/01478/SF).

Pensionsmyndigheten har efter remissbehandlingen inkommit med ytterligare synpunkter på bestämmelserna i 74 a kap. 12 § socialförsäkringsbalken i promemorians förslag. Synpunkterna behandlas i avsnitt 3.9.6. Synpunkterna finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2020/01478/SF). Under den fortsatta beredningen har Förvaltningsrätterna i Malmö och Stockholm, Kammarrätten i Göteborg och Pensionsmyndigheten beretts tillfälle att yttra sig över ett reviderat förslag i 113 kap. 36 a § socialförsäkringsbalken i fråga om ändring och omprövning, samt en ändring i fråga om överklagande av beslut. Synpunkterna behandlas i avsnitt 3.9.12. Synpunkterna finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2020/01478/SF).

I denna proposition behandlas promemorians lagförslag, dock inte förslagen om att på sikt höja den lägsta åldern för inkomstpensionstillägget och koppla den till riktåldern. Promemorians förslag i den delen bereds vidare inom Regeringskansliet.

Lagrådet

Förslaget till ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) är av sådan karaktär att ett yttrande från Lagrådet normalt ska inhämtas. Ändringen innebär dock endast att inkomstpensionstillägg läggs till i uppräkningsen av vilka ersättningar som utgör skattepliktig pension. Lagförslaget är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande över förslaget.

3.9.2 Bakgrund

Gällande regelverk

Nuvarande pensionssystem har sin grund i den blocköverskridande överenskommelsen om ett reformerat pensionssystem som träffades i januari 1994. Några månader senare avlämnade Pensionsarbetsgruppen betänkandet Reformerat pensionssystem (SOU 1994:20) som våren 1994 resulterade i princippropositionen Reformering av det allmänna pensionssystemet (prop. 1993/94:250). Den 8 juni 1998 fattade riksdagen beslut om en pensionsreform genom att anta propositionerna Inkomstgrundad ålderspension, m.m. (prop. 1997/98:151) och Garantipension, m.m. (prop. 1997/98:152). Huvudlinjerna i pensionsreformen kan sammanfattas enligt följande.

Det allmänna ålderspensionssystemet

Ålderspensionssystemet i Sverige utgörs av dels inkomstgrundade pensionsförmåner, dels ett grundskydd. De inkomstgrundade förmånerna är inkomstpension och premiepension. Grundskyddet utgörs av garantipension och tilläggsförmånerna bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. Pensionssystemet har fasats in successivt sedan införandet den 1 januari 1999 så att personer födda före 1954 fortfarande får delar av eller hela sin pension i form av tilläggspension enligt det tidigare ATP-systemet. Personer födda 1954 eller senare får hela sin pension enligt de nya reglerna.

Intjänande

Den inkomstgrundade ålderspensionen är baserad på livsinkomstprincipen, vilket betyder att den baseras på individens samlade inkomst under livet. Den inkomstgrundade pensionen är helt avgiftsfinansierad och finansiellt fristående från övriga socialförsäkringar och från statens budget.

Pensionsgrundande inkomst (PGI) fastställs för varje år som en person har varit försäkrad och haft inkomst av anställning eller annat förvärvsarbete samt skattepliktiga socialförsäkringar. Pensionsrätt fastställs på 18,5 procent av pensionsunderlaget upp till intjänandetaket om 7,5 inkomstbasbelopp, varav 16 procentenheter ger rätt till inkomstpension och 2,5 procentenheter ger rätt till premiepension. Det finns ingen övre eller undre åldersgräns för intjänande av pensionsrätt.

Pensionsgrundande belopp (PGB) kompenserar för frånvaro från arbetslivet under vissa specifika perioder i livet. Det gäller under tid med små barn, sjuk- eller aktivitetsersättning, studier samt plikttjänstgöring. I dessa situationer fastställs ett pensionsgrundande belopp, som tillsammans med PGI också ingår i pensionsunderlaget och därför ger ytterligare pensionsrätt.

Omräkning av intjänade pensionsrätter

En försäkrads samlade pensionsbehållning, dvs. summan av intjänade pensionsrätter för inkomstpension, räknas årligen om utifrån:

- tilldelade arvsvinster för årskullen,
- förändringar i inkomstindex och
- kostnader för förvaltning avseende upparbetad pensionsbehållning.

Inkomstgrundade pensionsförmåner

Inkomstpension

Inkomstpension betalas ut efter ansökan och sedan 2020 tidigast från 62 års ålder. Den försäkrade väljer själv om hela pensionen ska betalas ut eller endast delar av den i valfritt antal fjärdedelar och hon eller han kan senare även ändra uttagsnivån under tiden som pensionär. Ändringar av uttagsnivån påverkar storleken av den framtida pensionen.

Beräkningen av inkomstpensionen utgår från den försäkrades upparbetade pensionsbehållning, som i sin tur grundas på dennes arbetsinkomster. Pensionsbehållningen räknas årligen om utifrån eventuella ytterligare pensionsrätter, tilldelade arvsvinster, indexering och avdrag för förvaltningskostnader.

Inkomstpensionens årsbelopp beräknas genom att pensionsbehållningen divideras med ett delningstal. Det innebär att den pensionsbehållning som en person har tjänat in under sin förvärvsaktiva tid ska fördelas på så många år som motsvarar den genomsnittligt återstående livslängd som gäller för personer i den pensionsberättigades ålder. Genom delningstalet tillgodoräknas den pensionsberättigade även en viss framtida tillväxt och framtida arvsvinster. Tjänar personen in ytterligare pensionsrätter räknas pensionen automatiskt om med hänsyn till dessa.

Från det att inkomstpension börjar tas ut, indexerar pensionen årligen genom att den följer de förvärvsarbetandes genomsnittliga inkomstutveckling minskat med den lagreglerade förskottsräntan om 1,6 procentenheter som jämnar ut pensionen under utbetalningstiden. Om pensionssystemets tillgångar understiger dess samlade skulder aktiveras automatiskt den så kallade balanseringen. Balanseringen begränsar indexeringen av pensionsrätter och utgående pensioner.

Premiepension

Precis som för inkomstpensionen gäller att premiepension betalas ut efter ansökan, dock tidigast från 62 års ålder i valfritt antal fjärdedelar.

Premiepensionen är den delen av den inkomstgrundande ålderspensionen som var och en själv får placera i fonder. Den enskilde kan själv välja fonder på ett fondtorg som Pensionsmyndigheten administrerar. För den som avstår från att själv välja fonder placeras pensionsmedlen i Sjunde AP-fondens AP7 Såfa. AP7 Såfa är en fondportfölj med en aktiefond och en räntefond som kombineras enligt en livscykelprofil som ger en lämplig risknivå utifrån spararens ålder.

När premiepension börjar betalas ut väljer spararen om pensionsmedlen även fortsatt ska vara placerade i fonder eller om pensionsmedlen i stället ska förvaltas av Pensionsmyndigheten i en traditionell livförsäkring. Även premiepensionen utjämnas under utbetalningstiden med hjälp av en förskottsränta som fastställs utifrån Pensionsmyndighetens antaganden om den framtida avkastningen i premiepensionssystemet.

Grundskydd

Garantipension

Garantipensionen syftar till att ge en grundtrygghet till den med ingen eller låg inkomstgrundad ålderspension. För att få full garantipension krävs att den försäkrade har varit bosatt i Sverige under minst 40 år mellan 16 och 64 års ålder. För dem som har bott en kortare tid i landet, men dock minst tre år, ges garantipensionen med 1/40 per år. Garantipension kan betalas ut först från det att den försäkrade fyller 65 år.

Garantipensionen påverkas även av individens civilstånd på så sätt, att ogifta (och likställda med ogifta) får högre garantipension än gifta (och likställda med gifta). Full garantipension (basnivå) är 1,951 prisbasbelopp för den som är gift och likställd med gift och 2,181 prisbasbelopp för en ogift och likställd med ogift person (7 690 kronor respektive 8 597 kronor per månad 2020). För den som helt saknar inkomstgrundad allmän ålderspension är den årliga garantipensionen lika med basnivån. För den som har tjänat in inkomstgrundad pension avtrappas basnivån beroende på den inkomstgrundade pensionens storlek.

För en försäkrad som tar ut sin inkomstgrundade allmänna ålderspension före 65 års ålder, så kallat tidigt uttag, eller skjuter upp uttaget av den inkomstgrundade pensionen, beräknas garantipensionen alltid som om den försäkrade börjat ta ut den inkomstgrundade pensionen den månad då han eller hon fyller 65 år.

Bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd

Till grundskyddet hör, förutom garantipension, även tilläggsförmånerna bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd.

Bostadstillägg är ett skydd mot höga bostadskostnader för pensionärer med låga inkomster och låg förmögenhet. Bostadstillägget är skattefritt och kan betalas ut från det att den försäkrade fyller 65 år.

Bostadskostnaderna ersätts med 100 procent för bostadskostnader upp till 3 000 kronor, 90 procent för bostadskostnader mellan 3 001 och 5 000 kronor och 70 procent för bostadskostnader mellan 5 001 och 7 000 kronor för den som är ogift. När det gäller gifta eller sammanboende ska bostadskostnaden för var och en av dem beräknas till hälften av deras sammanlagda bostadskostnad. Det gäller oavsett om båda eller endast en av dem har rätt till bostadstillägg. För ensamstående pensionärer ska ett belopp om 340 kronor läggas till bostadskostnaden. För pensionärer som är gifta eller sammanboende ska ett belopp om 170 kronor läggas till bostadskostnaden för var och en.

Bostadstillägget som har beräknats enligt ovan reduceras med hänsyn till den försäkrades inkomster. Som inkomst räknas inkomst av tjänst där pensionerna är inkluderade, näringsverksamhet och kapital. Det finns ett fribelopp om 24 000 kronor per år för arbetsinkomster. Även vissa skattefria inkomster ingår i beräkningen. Tillägg görs för den sökandes förmögenhet.

Bostadstillägget kan högst uppgå till 6 540 kronor per månad för en ensamstående pensionär och 3 270 kronor per månad för den som är gift eller sammanboende.

Särskilt bostadstillägg kan betalas ut till den som har bostadstillägg. Det sker i de fall där den sökandes inkomst, efter avdrag för skälighets bostadskostnad, understiger skälighets levnadsnivå. Inkomsterna beräknas efter avdrag för skatt.

Äldreförsörjningsstöd avser att tillgodose det grundläggande försörjningsbehovet för bosatta i Sverige som har fyllt 65 år och som inte har sin försörjning tryggad genom allmän ålderspension eller andra inkomster. Äldreförsörjningsstödet kan därmed ses

som det yttersta skyddsnetet för den äldre delen av befolkningen. Äldreförsörjningsstöd betalas ut till den ålderspensionär vars inkomster, efter avdrag för skälig bostadskostnad, understiger skälig levnadsnivå. I likhet med reglerna för bostadstillägget finns det ett fribelopp för arbetsinkomsterna om 24 000 kronor per år. Bostadskostnaden och inkomsterna beräknas på liknande sätt som för särskilt bostadstillägg. För gifta ålderspensionärer utgörs inkomsten för var och en av makarna av hälften av deras sammanlagda inkomster. Detsamma gäller för makarnas bostadskostnader.

Övergångsregler för dem som omfattas av det äldre pensionssystemet

Ålderspension för födda 1937 eller tidigare

Personer som är födda 1937 eller tidigare får hela sin inkomstgrundade allmänna ålderspension enligt regelverket för ATP-systemet, dvs. enligt de regler som gällde före pensionsreformen. Personer som är födda 1938–1954 har en del av sin inkomstgrundade allmänna ålderspension beräknad enligt reglerna för ATP-systemet och en del enligt det nuvarande regelverket. Den inkomstrelaterade pensionen från ATP-systemet består av tilläggs pension.

Tilläggs pensionen är en inkomstgrundad pension som baseras på de pensionspoäng som tillgodoräknats den enskilde. Tilläggs pensionen består av två delar som motsvarar:

1. allmän tilläggs pension (ATP) enligt reglerna i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) före den 1 januari 2003,
2. den folkpension som, enligt reglerna i den upphävda AFL före den 1 januari 2003, grundades på antal år med pensionspoäng. Denna del kallas för ”folkpensionstillägget”.

Tilläggs pensionen baseras på den enskildes årliga pensionsgrundande inkomster. För varje år som personen har haft pensionsgrundande inkomster har det fastställts pensionspoäng för individen. För oreducerad tilläggs pension har det krävts 30 år med pensionspoäng. ATP-delen i tilläggs pensionen har beräknats utifrån genomsnittet för de femton åren med de högsta poängen.

Storleken på folkpensionstillägget i tilläggs pensionen beror på den enskildes civilstånd. De grundläggande ersättningsgraderna är 96 procent av prisbasbeloppet för ogifta respektive 78,5 procent av prisbasbeloppet för gifta.

Tilläggs pensionen följer de förvärvsarbetandes genomsnittliga inkomstutveckling genom årlig indexering enligt samma principer som gäller för inkomstpensionen.

Om den enskilde har tagit ut sin ålderspension tidigare än från den månad som han eller hon fyllde 65 år, har tilläggs pensionen minskats med 0,5 procent för varje månad som pensionen tas ut före 65-års månaden. Vid ett pensionsuttag senare än från 65-års månaden har pensionen höjts. Höjningen har varit 0,7 procent för varje månad som uttaget har skjutits fram efter 65-års månaden. Det grundläggande kravet för att ha rätt till tilläggs pension är att den enskilde kan tillgodoräknas minst tre år med pensionspoäng. Den som har låg tilläggs pension eller helt saknar sådan pension har rätt till garantipension. Garantipensionen för födda 1937 eller tidigare har utformats så att den motsvarar det grundskydd som fanns i ATP-systemet i form av folkpension, pensionstillskott och ett särskilt grundavdrag som tidigare fanns för pensionärer. Som mest kan den garantipensionen bli 7 861 kronor i månaden för en gift och 8 799 kronor för en ensamstående pensionär. För en hel förmån krävs 40 bosättningsår i Sverige.

Tjänstepension

Tjänstepensionen utgör ett viktigt komplement till den allmänna pensionen och höjer den ekonomiska standarden för pensionärer. De allra flesta som förvärvsarbetar får avsättning till tjänstepensionen. Enligt en undersökning som Inspektionen för socialförsäkringen har gjort avseende åren 2001–2014 ligger täckningsgraden mellan 96 och 97 procent bland anställda. Den är i regel runt två procentenheter högre för kvinnor än för män. I den offentliga sektorn får alla anställda avsättningar till tjänstepension genom kollektivavtal. I den privata sektorn finns det däremot företag som saknar kollektivavtal. Då beror de eventuella pensionsavsättningarna på överenskommelser mellan arbetsgivare och anställda. Bland privatanställda ligger tjänstepensionernas täckningsgrad runt 94 procent under den undersökta perioden. Genom tjänstepensionen får pensionerade anställda dels ett tillägg till den allmänna ålderspensionen, dels ersättning för inkomster överstigande intjänandetaket i det allmänna ålderspensionssystemet.

3.9.3 Inkomstpensionstillägg – en ny pensionsförmån

Regeringens förslag: Det ska införas en ny särskild förmån vid ålderdom. Förmånen ska utgöra ett tillägg till den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen och heta inkomstpensionstillägg. Förmånen ska finansieras med medel från statens budget och vara skattepliktigt.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Utfallet är blandat. Flera, däribland *Ekonomistyrningsverket (ESV)*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *Sveriges akademikers centralorganisation (SACO)*, pensionärsförbunden *Pensionärernas riksförbund (PRO)*, *Riksförbundet pensionärsgemenskap (RPG)*, *Svenska kommunalpensionärernas förbund (SKPF)* och *SPF Seniorerna* samt *Svenskt Näringsliv* håller med om förslaget utgångspunkt att respektavståndet behöver öka. Flera remissinstanser, till exempel *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)*, *Pensionsmyndigheten*, *SACO* och *Svensk Försäkring*, anser dock att respektavståndet i första hand borde ökas på annat sätt än genom att införa inkomstpensionstillägget och på ett sätt där respektavståndet ökas inom ramen för det nuvarande pensionssystemet och i linje med dess grundläggande principer.

Pensionärsförbunden, *Akademikerförbundet SSR*, *Arbetsgivarverket*, *DIK*, *Lärarnas Riksförbund* och *Jämställdhetsmyndigheten* tillstyrker förslaget. Det är även flera remissinstanser som avstyrker förslaget, såsom *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)*, *Offentliganställdas förhandlingsråd (OFR)*, *Svensk Försäkring*, *Svenskt Näringsliv* och *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*. Därutöver är det ett flertal instanser som varken tillstyrker eller avstyrker förslaget, men som ställer sig tveksamma till förslaget och lämnar synpunkter på dess utformning och innehåll, däribland *ISF*, *Pensionsmyndigheten*, *PTK* och *Statens tjänstepensionsverk (SPV)*.

Genomgående konstaterar många remissinstanser, oavsett om de avstyrker, tillstyrker eller endast lämnar synpunkter, att inkomstpensionstillägget bryter mot pensionssystemets grundläggande principer om livsinkomst och avgiftsfinansiering. Det gäller bland annat *DIK*, *ESV*, *IFAU*, *ISF*, pensionärsförbunden, *Pensionsmyndigheten*, *PTK*, *Svensk Försäkring* och *TCO*.

Skälen för regeringens förslag

Huvudprinciperna i det allmänna pensionssystemet är att den inkomstgrundade ålderspensionen baseras på individens förvärvsinkomster under hela livet, den så kallade livsinkomstprincipen, och att pensionerna finansieras via avgifter. Dessa

principer ger en långsiktig stabilitet för systemet och drivkrafter för individen att arbeta.

Den inkomstgrundade pensionen kompletteras med ett grundskydd i form av garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. Grundskyddet har ett annat syfte än den inkomstgrundade pensionen, det ska säkerställa att även de pensionärer som inte har haft möjlighet att arbeta eller som bara har arbetat i mindre omfattning ska kunna ha en godtagbar ekonomisk standard. I utformningen har det också beaktats att individer med ett långt arbetsliv med låg lön kan behöva komplettera sin inkomstgrundade ålderspension med garantipension, bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd.

Var och en av dessa förmåner har utformats så att marginaleffekterna i möjligaste mån begränsas och att drivkrafterna för arbete på så sätt bibehålls i någon omfattning. De sammantagna marginaleffekterna blir ändå relativt höga för de individer som har rätt till både garantipension och bostadstillägg. Det gäller relativt många av de personer som har arbetat ett helt arbetsliv med låg lön och som inkomstmässigt befinner sig mycket nära dem som inte arbetat alls eller arbetat i mindre utsträckning. Det gäller särskilt kvinnor, som vanligen har lägre löner än männen.

Avståndet mellan dem som har ett helt arbetsliv med låg lön och dem som inte har arbetat alls eller arbetat i mindre utsträckning kallas för respektavstånd. För pensionssystemets legitimitet krävs att det alltid ska löna sig att ha arbetat och att pensionen för den som har arbetat ett helt arbetsliv är högre än nivån för grundskyddet. Samtidigt behöver grundskyddet vara tillräckligt högt för att möjliggöra acceptabla livsvillkor även för de pensionärer som inte har haft möjlighet att arbeta. För att upprätthålla respektavståndet mellan dem som har arbetat ett helt arbetsliv med låg lön och dem som inte har gjort det, bör pensionen för dem med inkomstgrundad allmän ålderspension som arbetat ett helt arbetsliv förstärkas genom en ny särskild förmån vid ålderdom – ett inkomstpensionstillägg – som finansieras med medel från statens budget.

Behovet av en ny förmån för att öka respektavståndet till förmån för dem som har ett långt arbetsliv med låg lön

DIK, ESV, LO, pensionärsförbunden, PTK, SACO, Svenskt Näringsliv, SPV och TCO instämmer i förslagets utgångspunkt, att det bör finnas ett rimligt respektavstånd mellan pensionärer som förvärvat arbetat ett helt yrkesliv och dem som inte gjort det. *Arbetsgivarverket* framhåller att förslaget ur ett kompetensförsörjningsperspektiv är riktigt, eftersom det tydligare stödjer arbetslinjen i pensionssystemet. Enligt *Arbetsgivarverket* är det en bra princip att de som jobbat ett fullt arbetsliv, även med låga inkomster, får en högre pension än de som jobbat väldigt lite eller inte alls. Flera remissinstanser reagerar dock på att förslaget strider mot pensionsreformens grundläggande principer om livsinkomst och avgiftsfinansiering, det gäller *DIK, ESV, Företagarna, IFAU, ISF, OFR, SACO, Svensk Försäkring, Pensionsmyndigheten, PTK, Svenskt Näringsliv* och *TCO*. Sammantaget menar de att ett pensionssystem ska vara långsiktigt med en hög grad av förutsägbarhet och förslaget med finansiering genom statens budget riskerar att minska stabiliteten i pensionssystemet, exempelvis vid försämrade statsfinansieringar eller ändrade statsfinansiella prioriteringar. Legitimiteten och stabiliteten i det gällande pensionssystemet riskerar att äventyras genom förslaget.

Flera av remissinstanserna lyfter fram att respektavståndet kan ökas på andra sätt genom att göra förändringar inom ramen för det befintliga pensionssystemet. *Pensionsmyndigheten* betonar betydelsen av höjd pensionsålder för ett ökat respektavstånd. Enligt myndighetens beräkningar skulle de planerade höjningarna av åldersgränserna i pensionssystemet, som delvis redan har beslutats, bidra till att höja

respektavståndet med cirka 1 000 kronor i månaden för en genomsnittlig individ. Pensionsmyndigheten nämner också att en ökning av respektavståndet exempelvis kan göras genom ändrad beskattning av pensioner eller höjda avsättningar till det inkomstgrundade pensionssystemet. Även *IFAU*, *ISF*, *Lärarnas Riksförbund*, *OFR*, *PTK*, *SACO* och *TCO* anser att en avgiftshöjning vore att föredra, förslagsvis från dagens 17,21 procent upp till den ursprungligt planerade nivån 18,5 procent av årsinkomsten, en höjning som enligt *SACO* också kan ske retroaktivt. *IFAU*, *Företagarna* och *Svensk Försäkring* anser också att en höjning av åldersgränserna inom pensionssystemet bäst bidrar till höjda pensioner. Svensk Försäkring lyfter också fram vikten av en jämlik arbetsmarknad och att det skapas förutsättningar för alla individer att själva spara till sin pension.

Därutöver påpekar Pensionsmyndigheten att respektavståndet inte har minskat före 2020. Myndigheten visar genom en beräkning utifrån promemorians typfall att respektavståndet har ökat över tid, i fasta priser. *ESV* och *IFAU* anser att förslaget borde ha föregåtts av en mer utförlig utredning och analys. Även Svenskt Näringsliv poängterar att stora förändringar av pensionssystemet kräver väsentliga konsekvensanalyser.

Regeringen vill med anledning av dessa synpunkter betona att det är viktigt för pensionssystemets trovärdighet att skillnaden i pensionsinkomst mellan de pensionärer som har arbetat och tjänat in pensionsgrundande inkomster och de pensionärer som helt eller delvis inte har arbetat och därmed saknar pensionsgrundande inkomster är större än vad den är i dag. Som Pensionsmyndighetens beräkningar visar ökar respektavståndet över tid. Det ska det också göra, eftersom det är knutet till reallönetillväxten i samhället. Den allmänna ålderspensionen följer utvecklingen av inkomstutvecklingen, medan grundskyddet följer inflationen. Så länge Sverige har reallönetillväxt, dvs. att hushållens inkomster ökar mer än inflationen, kommer också respektavståndet att öka. Dessutom är det inte enbart pensionssystemet som påverkar respektavståndet, även skattesystemet påverkar det. Trots det faktum att respektavståndet har ökat något över tid anser regeringen att det är för litet och således behöver öka.

Regeringen anser att en pensionsförmån i form av det föreslagna inkomstpensionstillägget kan tillgodose behovet av att skyndsamt och på kort sikt höja pensionerna för dem som har arbetat ett helt arbetsliv med låg lön. Enligt regeringen ger en inkomsthöjning i form av ett inkomstpensionstillägg också en tydlig signal om att det är *pensionerna* som höjs för dem som har arbetat ett helt arbetsliv. Inkomstpensionstillägget ger således, förutom en höjning i individuell disponibel inkomst, en tydlig signal om att det ska löna sig att arbeta. Samtidigt är regeringen medveten om att inkomstpensionstillägget kan ha negativ påverkan på incitamenten till fortsatt arbete för vissa grupper. Inkomstpensionstillägget ska inte ses som en del av grundskyddet, utan som ett komplement till den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen – till inkomstpension, premiepension och tilläggs pension – för dem med låga pensioner och långt arbetsliv.

Det är emellertid viktigt att detta avsteg från livsinkomstprincipen ses som ett undantag. Det pågår diskussioner inom Pensionsgruppen som syftar till att långsiktigt öka respektavståndet. Regeringen anser att principerna om livsinkomst och avgiftsfinansiering i pensionssystemet är viktiga och avsikten är att de även fortsättningsvis ska vara grundläggande för konstruktionen av den svenska allmänna ålderspensionen. Inkomstpensionstillägget ska därför ses som en lösning på kort sikt medan arbete pågår för en mer långsiktig lösning för höjda pensioner, något *ESV*, *ISF*, *LO*, *Lärarnas Riksförbund*, pensionärsförbunden, Svenskt Näringsliv och *SPV* efterlyser.

Som belysts ovan är det flera remissinstanser som pekar på riskerna med att inkomstpensionstillägget innebär ett avsteg från pensionssystemets livsinkomstprincip och principen om att pensionerna finansieras via avgifter och att detta avsteg minskar pensionssystemets transparens och på sikt dess legitimitet. Regeringen förstår remissinstansernas oro, men bedömer att det samtidigt är viktigt att respektavståndet ökar mellan pensionärer som förvärvsarbetat ett helt yrkesliv och de som inte har gjort det. Mot denna bakgrund anser regeringen att inkomstpensionstillägget ger möjlighet att på kort sikt och snabbt – redan under införandeåret – åstadkomma en ekonomisk förbättring för den grupp ålderspensionärer som har arbetat ett helt arbetsliv med låga inkomster. På så sätt uppnås en ökning av respektavståndet samtidigt som legitimiteten för pensionssystemet därmed stärks.

Inkomstpensionstillägget bör vara skattepliktig inkomst

Som kommer att beskrivas i följande avsnitt föreslår regeringen att rätten till och storleken på inkomstpensionstillägget ska vara kopplad till den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen. Allmän pension beskattas i inkomstslaget tjänst och regeringen anser att det är lämpligt att inkomstpensionstillägget behandlas på samma sätt. Regeringen föreslår således att inkomstpensionstillägget ska beskattas i inkomstslaget tjänst (se 10 kap. 5 § inkomstskattelagen [1999:1229]). Pensionärsförbunden tillstyrker denna del av förslaget. Övriga remissinstanser har inte uttalat sig om detta.

3.9.4 Rätt till inkomstpensionstillägget

Regeringens förslag: Den som har arbetat i Sverige ska vara försäkrad för inkomstpensionstillägg.

Som försäkringstid ska räknas år med pensionsgrundande inkomst (PGI) fram till och med det andra året före det år inkomstpensionstillägget avser. Även år med tillgodoräknade pensionspoäng för tilläggspension ska räknas som försäkringstid. En särskild bestämmelse ska införas för utländska sjömän för år före 1974.

Förmånen ska kunna lämnas till den som har en försäkringstid om minst ett år och som tar ut inkomstgrundad allmän ålderspension.

Förmånen ska kunna lämnas så länge den försäkrade är bosatt i Sverige. Förmånen ska lämnas tidigast från och med den månad då den försäkrade fyller 65 år.

Regeringens bedömning: Åldersgränsen för inkomstpensionstillägget bör anpassas till den planerade höjningen av åldersgränserna inom pensionssystemet som Pensionsgruppen har kommit överens om.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag och bedömning. Promemorian föreslår att åldersgränsen för rätt till inkomstpensionstillägg anpassas till den höjda åldersgränsen för garantipensionen.

Remissinstanserna: *Pensionsmyndigheten* konstaterar att förslaget har drag av såväl bosättnings- som arbetsbaserade förmåner. Det avviker därför från hur svensk socialförsäkring är uppbyggd och påverkar förutsägbarheten för pensions sparare och pensionärer. *DIK* välkomnar att PGI ger rätt till inkomstpensionstillägget. *Pensionärsförbunden* tillstyrker förslaget att förmånen utges tidigast från 65 års ålder men avstyrker den del av förslaget som innebär att inkomstpensionstillägget inte ska betalas ut till personer som inte är bosatta i Sverige. *LO* anser att förslaget behöver justeras så att försäkringstiden också påverkar bedömningen av om man har rätt till inkomstpensionstillägg. Övriga remissinstanser har inte lämnat några synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Inkomstpensionstillägget bör vara en arbetsbaserad förmån

Socialförsäkringsförmånerna är indelade i bosättningsbaserade förmåner, arbetsbaserade förmåner och övriga förmåner. Den som är bosatt i Sverige är försäkrad för de bosättningsbaserade förmånerna och den som arbetar i Sverige är försäkrad för de arbetsbaserade förmånerna.

Till arbetsbaserade förmåner ska generellt sett rena inkomstbortfallsförsäkringar hänföras. Det ska alltså vara fråga om förmåner som lämnas på grund av och i relation till förlorad arbetsinkomst. Inkomstgrundad ålderspension utgör arbetsbaserade förmåner eftersom det rör sig om inkomstrelaterade förmåner. De inkomster som inverkar på förmånens storlek härrör i allmänhet direkt eller indirekt från anställning eller annat förvärvsarbete, se propositionen Socialförsäkringens personkrets (prop. 1998/99:119 s. 101 och 111). Bosättningsbaserade förmåner lämnas till försäkrade som anses ha sin hemvist, sin bosättning, i Sverige. Det rör sig om förmåner som utgör ett grundskydd för den enskilde, som beviljas försäkrade som är bosatta i Sverige och utan koppling till arbete. Det gäller bland annat garantipension och äldreomsorgstöd.

Även om inkomstpensionstillägget skiljer sig från de övriga arbetsbaserade pensionsförmånerna på så sätt att den inte är avgiftsfinansierad har den ett tydligt samband med den försäkrades allmänna inkomstgrundade ålderspension, som är en effekt av den försäkrades arbetsliv. Med hänsyn till att syftet med inkomstpensionstillägget är att ge dem som har arbetat ett helt arbetsliv med låg inkomst en ny förmån anser regeringen att det är den som arbetat i Sverige som ska vara försäkrad för förmånen. Inkomstpensionstillägget bör därför vara en arbetsbaserad förmån. Inkomstpensionstillägget blir då också en del av de samlade ekonomiska incitament som enligt regeringens bedömning har en positiv inverkan på drivkraften till arbete.

Som försäkringstid bör år med pensionsgrundande inkomst och år med tillgodoräknade pensionspoäng för tilläggspension räknas

Regeringen föreslår att försäkringstid för inkomstpensionstillägget ska baseras på tid som den försäkrade har arbetat. Tid i arbetslivet bör alltså leda till att den försäkrade kan tillgodoräknas försäkringstid för inkomstpensionstillägg.

PGI fastställs årligen av Skatteverket och utgörs av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete. Det är därför lämpligt att utgå från dessa inkomster när bedömningen av försäkringstid för inkomstpensionstillägget ska göras. Regeringen anser att utgångspunkten bör vara att om PGI fastställts för ett visst år, tillgodoräknas den försäkrade försäkringstid för samma år.

Som inkomst av anställning räknas även ett flertal sociala förmåner som exempelvis inkomstbaserad sjuk- och aktivitetsersättning, sjukpenning och föräldrapenning. Ett alternativ vore enligt regeringen att det ska krävas inkomst i form av aktivt arbete för att tillgodoräknas försäkringstid. Det vore dock enligt regeringen orimligt att enbart år där PGI för aktivt förvärvsarbete fastställts skulle ge rätt till inkomstpensionstillägget. Detta eftersom det skulle innebära att personer, som under sitt yrkesliv exempelvis har haft en period av sjukskrivning eller föräldraledighet och varit frånvarande från sitt ordinarie arbete, på grund av denna typ av frånvaro från arbetslivet inte skulle få full förmån. Därutöver skulle det vara administrativt betungande att särskilja år med PGI som grundas på sociala förmåner.

Utöver PGI ger även tillgodoräknade pensionsgrundande belopp (PGB) pensionsrätt för inkomstgrundad allmän ålderspension. PGB kan fastställas för försäkrade som har små barn, studerar, har sjuk- eller aktivitetsersättning eller som genomgår

pliktjänstgöring. Regeringen anser att förekomsten av PGB inte ska innebära att den försäkrade tillgodoräknas försäkringstid vid beräkning av inkomstpensionstillägget. Det är således endast fastställd PGI som ger den försäkrade rätt till tillgodoräkning av försäkringstid.

PGI fastställs inte för personer som är födda 1937 eller tidigare. I det tidigare pensionssystemet fastställdes i stället pensionspoäng för tilläggspension. Regeringen föreslår därför att försäkrade i denna åldersgrupp tillgodoräknas försäkringstid för de år för vilka de tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension.

År före 1974, för vilka sjömansskatt betalats för en försäkrad som inte är svensk medborgare, likställs med år med pensionspoäng vad gäller folkpensionstillägget inom tilläggspensionen. Eftersom ATP-systemet gäller från 1960 innebär detta i praktiken att en person som betalat sjömansskatt under åren 1960–1973, vilket betalades för att fartyget som sjömannen arbetade på var svenskt, kan tillgodoräkna sig dessa år vid bedömningen av rätt till och nivån på folkpensionstillägget. Det föreslås att dessa likställda år även bör beaktas vid tillgodoräkning av försäkringstid för inkomstpensionstillägget. Förslaget är således att som försäkringstid för inkomstpensionstillägget räknas även år före 1974 för vilka sjömansskatt betalats för den försäkrade.

Ett års försäkringstid bör krävas för rätt till inkomstpensionstillägget

Regeringen anser att det bör finnas ytterligare kvalifikationskrav som ska vara uppfyllda för att en försäkrad ska ha rätt till inkomstpensionstillägget. Eftersom rätten till tillägget är beroende av den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen som den försäkrade har rätt till, är det rimligt att kvalifikationskravet kopplas till den försäkrades försäkringstid.

Frågan är då hur många års försäkringstid som bör krävas för att ge de försäkrade en rätt till inkomstpensionstillägget. För att skapa en så stark anknytning till Sverige som möjligt finns argument för att kvalifikationskravet bör ställas högt. För de försäkrade som omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, fortsättningsvis benämnd EU-förordning 883/2004, innebär dock sammanläggningsprincipen i förordningen att dessa personer även kommer att ha rätt att tillgodoräkna sig försäkringsperioder i andra medlemsstater för att kvalificera sig för inkomstpensionstillägget. Med begreppet medlemsstat avses alla stater som ingår i EU, de Efta-länder som har ingått avtal om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och Schweiz. Ett högt ställt krav på försäkringstid skulle således få en begränsad effekt. Ett högre krav än ett års försäkringstid skulle även leda till ökad administration hos Pensionsmyndigheten som skulle behöva beakta försäkringsperioder från andra medlemsstater.

Mot bakgrund av det som anges ovan anser regeringen att det ska krävas att den försäkrade som ska ha rätt till inkomstpensionstillägget ska ha en koppling till arbete i Sverige på så sätt, att han eller hon har tjänat in svensk inkomstgrundad allmän ålderspension. Kvalifikationskravet bör därmed vara att en person ska ha tillgodoräknats minst ett års försäkringstid för att ha rätt till inkomstpensionstillägget. Att som LO efterfrågar låta försäkringstiden påverka rätten till inkomstpensionstillägget bedömer regeringen inte vara rimligt i förhållande till den begränsade effekt som skulle kunna uppnås.

Försäkringstid bör kunna tillgodoräknas under hela livet

Som framgår ovan är förslaget att det ska krävas ett års försäkringstid för rätt till inkomstpensionstillägget. Nedan ger regeringen förslag till att förmånen ska avkortas i proportion till den försäkrades försäkringstid.

Försäkringstid för försäkrade som är födda 1938 och senare utgörs av år med PGI och för försäkrade som är födda 1937 eller tidigare av år med tillgodoräknade pensionspoäng för tilläggs pension. PGI kan tillgodoräknas under hela livet. För år före 1999 fanns dock en nedre åldersgräns på 16 år för tillgodoräknande av PGI. Vidare gäller att pensionspoäng bara tillgodoräknas till och med det år den försäkrade fyller 64 år.

En åldersgräns för tillgodoräknande av försäkringstid för inkomstpensionstillägget skulle kunna införas vilket skulle innebära att försäkringstid bara tillgodoräknas om den infaller när den försäkrade är i en viss ålder. Regeringen anser dock att försäkringstid bör kunna tillgodoräknas för alla år som intjänande av inkomstgrundad allmän ålderspension faktiskt har skett. Förslaget är således att det inte ska finnas någon begränsning av under vilken period som försäkringstid ska tillgodoräknas. Möjligheten att tillgodoräknas försäkringstid under hela livet kan även bidra till ett mer flexibelt och längre arbetsliv.

Från vilket år bör försäkringstiden påverka förmånen?

PGI fastställs kalenderåret efter det kalenderår som inkomsterna har intjänats. Den pensionsgrundande inkomsten fastställs generellt sett under den senare halvan av det året. Som ovan nämns ska försäkringstid för inkomstpensionstillägget tillgodoräknas för alla år för vilken PGI fastställs. Det innebär att för försäkrade som inte kan tillgodoräknas så lång försäkringstid som krävs för ett oavkortat inkomstpensionstillägg, kan ytterligare år med PGI leda till en omräkning av inkomstpensionstillägget och att den försäkrade därmed tillgodoräknas mer försäkringstid. En sådan omräkning bör göras vid ett årsskifte när inkomstpensionstillägget samtidigt räknas om med hänsyn till nya pensionsbelopp och indexering av inkomstgränser (se nedan). Om försäkringstiden ska omfatta även nya år med PGI när denna inkomst fastställs i slutet av året, innebär det att inkomstpensionstillägget behöver räknas om för det innevarande året, om tillägget varit föremål för avkortning. För att undvika den typen av retroaktiva omräkningar föreslås det att i försäkringstiden ska ingå endast år för vilka PGI fastställts fram till och med det andra året före det år som inkomstpensionstillägget avser. Generellt sett innebär det att intjänande av PGI kommer att få genomslag i beräkningen av inkomstpensionstillägget det andra året efter intjänandeåret. Det överensstämmer även med tidpunkten när den pensionsrätt som intjänas under detta arbetsår leder till en höjd inkomstgrundad allmän ålderspension.

Inkomstpensionstillägget bör inte betalas ut till personer som inte är bosatta i Sverige

Utgångspunkten för förslaget om inkomstpensionstillägget är att de som har arbetat ett helt liv med låg lön bör få en högre pension än vad de har rätt till i dag. Syftet är att ge dessa individer en inkomstförstärkning genom ett tillägg till den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen. Bedömningen att berörda individer ska få en inkomstförstärkning grundar sig främst på aktuell levnadsstandard och inkomstnivåer i Sverige, vilket talar för att utbetalning av inkomstpensionstillägget bör begränsas till personer som är bosatta i Sverige.

Som regel betalas dock arbetsbaserade förmåner ut även vid bosättning utomlands och det gäller även de befintliga arbetsbaserade pensionerna. Pensionärsförbunden anser också i sitt remissyttrande att eftersom rätten till inkomstpensionstillägget grundas på arbete bör utbetalningen av förmånen inte vara beroende av var en person

är bosatt, utan betalas ut även vid bosättning utanför Sverige. Regeringen anser dock att inkomstpensionstillägget skiljer sig väsentligt från de övriga arbetsbaserade pensionsförmånerna, eftersom den inte är avgiftsfinansierad. Det handlar således inte om en förmån som den försäkrade tjänat in, och som svarar mot de avgifter som betalats för den försäkrade, utan om ett tillägg till den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen och som finansieras genom statens budget.

Sammantaget anser regeringen att inkomstpensionstillägget inte bör betalas ut till dem som varaktigt vistas utomlands varför en begränsning bör införas som innebär att inkomstpensionstillägget inte ska betalas ut till personer som inte är bosatta i Sverige.

Längre ner redogörs för de internationella regelverk och åtaganden som innebär att detta villkor inte kommer att kunna upprätthållas i alla situationer.

Från vilken ålder bör inkomstpensionstillägget tidigast betalas ut?

Den nya förmånen utgör ett tillägg till den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen. En förutsättning för att ha rätt till förmånen bör följaktligen vara att den försäkrade tar ut sådan pension. Inkomstgrundad allmän ålderspension kan tidigast tas ut från 62 års ålder. Garantipension kan tidigast tas ut från 65 års ålder. För att verka för ett längre arbetsliv och en enhetlig tillämpning anser regeringen att inkomstpensionstillägget bör anpassas till den åldersgräns som gäller för garantipensionen och lämnas tidigast från 65 års ålder.

I promemorian ges också förslag till anpassning till de höjda åldersgränserna inom pensionssystemet som Pensionsgruppen har kommit överens om. Enligt promemorian bör åldern för när inkomstpensionstillägget tidigast lämnas höjas till 66 år 2023 och därefter kopplas till riktåldern från och med år 2026. Som framgår av avsnitt 3.8.1 avser regeringen att återkomma med förslag i enlighet med Pensionsgruppens överenskommelse. Regeringen bedömer att åldersgränsen för när inkomstpensionstillägget tidigast lämnas bör anpassas till de höjda åldersgränser som planeras i enlighet med Pensionsgruppens överenskommelse.

3.9.5 Vilken pension bör ligga till grund för rätt till inkomstpensionstillägg för försäkrade födda 1938 eller senare?

Regeringens förslag: Till grund för beräkningen av inkomstpensionstillägget ska den inkomstgrundade ålderspensionen ligga som den försäkrade har rätt till för samma år med vissa ändringar och tillägg (beräkningsunderlaget). För en försäkrad som är född 1938 eller senare innebär det att beräkningsunderlaget ska utgöras av inkomstpension och premiepension. För en försäkrad som är född något av åren 1938–1953 ska beräkningsunderlaget även utgöras av tilläggspension.

Ålderspension som har reducerats med hänsyn till den livränta som betalas ut med stöd av äldre författningar (yrkesskadelivränta) ska också ingå i beräkningsunderlaget före samordningen med yrkesskadelivränta.

Beräkningsunderlaget ska bestämmas som om den försäkrade endast hade tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt hade utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget.

Det som föreskrivs i socialförsäkringsbalken för försäkrade födda 1938 eller senare om garantipension i fråga om obetalda avgifter, överföring av pensionsrätter enligt lagen om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna samt uttag av inkomstgrundad ålderspension från annan tidpunkt än vid 65 års ålder, ska även tillämpas på inkomstpensionstillägget.

Regeringens bedömning: Den ålder som används vid beräkning av inkomstpensionstillägget bör anpassas till den planerade höjningen av åldersgränserna inom pensionssystemet som Pensionsgruppen har kommit överens om.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag och bedömning. Promemorian föreslår att bestämmelsen om vilken ålder som ska användas vid beräkning av inkomstpensionstillägget vid uttag från annan tidpunkt än vid 65 års ålder ska anpassas till de planerade höjningarna av de pensionsrelaterade åldersgränserna i det allmänna pensionssystemet.

Remissinstanserna: *Pensionärsförbunden* tillstyrker förslaget och tycker att det är bra att inkomstpensionstillägget grundas på den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen. De är positiva till förslaget utformning avseende hanteringen av premiepension och yrkesskadelivränta. De tillstyrker även förslaget att samma princip som gäller för garantipension när det gäller pensionsrättigheter som överförs till EU även gäller för inkomstpensionstillägget. *Pensionsmyndigheten* konstaterar att det till följd av de planerade pensionsåldershöjningarna (se prop. 2018/19:133 En riktålder för höjda pensioner och följsamhet till ett längre liv) kommer att bli relativt stora skillnader i beräkningsunderlaget för blivande pensionärer. Enligt promemorians förslag har man från år 2022 rätt till inkomstpensionstillägget från 65 års ålder, medan den år 2026 uppkommer först vid 67 års ålder. Det medför att motsvarande beräkningsunderlag år 2026 kommer att vara högre vilket även påverkar vilka inkomstgrupper som kommer att ha rätt till inkomstpensionstillägget. Allteftersom gruppen pensionärer byts ut mot yngre årskullar, men högre inkomstpensioner, kommer det föreslagna inkomstpensionstillägget att gå till pensionärer med inkomstgrundade pensioner som är lägre än den grupp som tillägget har utformats för. Pensionsmyndigheten menar också att användningen av ett fiktivt beräkningssätt vid fastställande av inkomstpensionstilläggets belopp kommer att vara svårt att förstå för många personer. Erfarenheter från beräkningen av garantipensionen visar att 65 procent av pensionärerna har en felmarginal om -5 till +10 procents skillnad mellan det fiktiva beloppet och det belopp som faktiskt betalas ut, men stora individuella avvikelser finns. Det kommer därmed bli svårt för pensionären att förstå inkomstpensionstilläggets beräkning. Övriga remissinstanser lämnar inte någon synpunkt på förslaget.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Inkomstpensionstillägget bör grundas på den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen

Syftet med inkomstpensionstillägget är att stärka pensionerna för dem som arbetat ett helt arbetsliv med låg lön. Regeringen anser därför att utgångspunkten för vilken pension som ska ligga till grund för rätten till inkomstpensionstillägget ska bedömas utifrån den pension som den enskilde tjänat in genom *arbete*, dvs. den inkomstgrundade pensionen. Pensionsförmåner som inte har koppling till arbete, såsom garantipension och äldreförsörjningsstöd ska inte ingå i underlaget vid bedömning av rätt till inkomstpensionstillägget. Med inkomstgrundad allmän ålderspension avses inkomstpension, premiepension och tilläggspension. Tilläggspension kan vara en del av den allmänna pensionen för personer födda mellan 1938–1953. För personer som är födda 1938–1953 kan även förmånen garantitillägg lämnas. Då garantitillägget utbetalas som tilläggspension, anser regeringen att det är motiverat att förmånen ingår i underlaget vid beräkning av inkomstpensionstillägget.

Änkepensionen är en efterlevandeförmån, vars storlek grundar sig på den avlidna makens tilläggspension. Änkepension bygger således på inkomst från arbete. Vid beräkning av inkomstpensionstillägget anser dock regeringen att det är den egna

intjänade pensionen som ska ligga till grund för tillägget. Änkepension ska därför inte ingå i underlaget för beräkning av rätt till inkomstpensionstillägget.

Beräkning vid uttag av inkomstgrundad allmän ålderspension före eller efter 65 års ålder

Pensionsåldern är flexibel och den försäkrade kan ta ut sin inkomstgrundade allmänna ålderspension från 62 års ålder. Pensionen som betalas ut blir högre ju senare uttaget sker eftersom pensionen då ska betalas ut under en kortare tid än om pensionen tas ut tidigare. För att uttagstidpunkten inte ska vara avgörande för om den försäkrade får inkomstpensionstillägget eller inte, eller för storleken på tillägget som den försäkrade har rätt till, föreslår regeringen att beräkningsunderlaget bestäms genom att det är den inkomstgrundade allmänna ålderspension som den försäkrade skulle ha haft om pensionen hade börjat lyftas den månad den försäkrade fyller 65 år som används. Det är även samma beräkningsmetod som används vid beräkning av garantipension.

I avsnitt 3.8.1 framgår att regeringen har för avsikt att återkomma med förslag om justerade åldersgränser i pensionssystemet i enlighet med Pensionsgruppens överenskommelse. Regeringen bedömer att den ålder som används vid beräkning av inkomstpensionstillägget bör anpassas till den planerade höjningen av åldersgränserna inom pensionssystemet som Pensionsgruppen har kommit överens om.

Även om det kan vara svårt för mottagare av inkomstpensionstillägg att förstå det föreslagna beräkningssättet, anser regeringen att fördelen med att använda samma beräkningssätt för både garantipensionen och inkomstpensionstillägget väger tyngre än skälen för att tillämpa olika beräkningssätt för dessa två förmåner. Att samma beräkningssätt ligger till grund för beräkningen borde också underlätta för Pensionsmyndigheten när de ska informera om förmånerna.

Faktisk premiepension bör inte beaktas

Vid beräkningen av garantipension, som påverkas av den inkomstgrundade allmänna ålderspension som personen i fråga har rätt till, beräknas inkomstpension och premiepension som om den försäkrade endast hade tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt hade utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget. Den faktiskt utbetalda premiepensionen beaktas således inte, utan i stället beräknas den inkomstpension som hade varit aktuell om pensionsrätten för premiepension i stället gett pensionsrätt för inkomstpension. Anledningen till detta beräkningssätt är att premiepensionens faktiska storlek varierar beroende på när premiepensionen börjar tas ut samt om den försäkrade valt att ta ut premiepensionen med eller utan efterlevandeskydd. Om faktisk premiepension skulle beaktas vid beräkning av garantipension, skulle exempelvis den som valt efterlevandeskydd, och som därför får en lägre premiepension, få en högre garantipension än den som inte valt efterlevandeskydd. När garantipensionen infördes var därför bedömningen att beräkningen av garantipensionen skulle grundas på en fiktiv premiepension. Det ur administrativ synvinkel enklaste och lämpligaste sättet ansågs vara att beräkna den inkomstgrundade pensionen som om enbart pensionsrätt för inkomstpension hade tillgodoräknats, se propositionen Garantipension, m.m., (prop. 1997/98:152 s. 72).

Frågan om hur premiepensionen ska hanteras uppstår även vid bestämmande av beräkningsunderlaget för inkomstpensionstillägget. När det gäller inkomstpensionstillägget anser regeringen att inkomstpension och premiepension beräknas som om den försäkrade endast hade tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt hade utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget.

Såsom Pensionsmyndigheten konstaterar, kan beräkningssättet bli svårt att förstå för vissa pensionärer, eftersom beräkningen sker utifrån ett fiktivt beräkningsunderlag.

Många av mottagarna är vana vid en förhållandevis enkel pensionsberäkning utan fiktivt beräkningsunderlag. De som har garantipension är dock vana vid en fiktiv beräkning. Regeringen anser att det bör eftersträvas att så långt som möjligt ha samma regler för pensionsberäkning och inte skapa ett nytt system. Den fiktiva pensionsberäkningen kan försvåra informationen till blivande pensionärer, men det är sådan information som ges till de med garantipension idag, varför Pensionsmyndigheten borde ha informationsunderlag som kan anpassas till information om inkomstpensionstillägget.

Obetalda avgifter

Om en försäkrad, som ska tillgodoräknas pensionsrätt eller pensionspoäng på pensionsgrundande inkomst av annat förvärvsarbete, exempelvis som egenföretagare, inte själv betalar in ålderspensionsavgiften enligt socialavgiftslagen (2000:980) och den allmänna pensionsavgiften enligt lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift för inkomsten, påverkas den försäkrades pensionsrätt eller pensionspoäng. Den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen blir då lägre än den hade varit om avgifterna betalats på rätt sätt.

Om den försäkrade inte har tillgodoräknats pensionsrätt eller pensionspoäng på grund av att han eller hon inte har betalat sina avgifter, ska underlaget för beräkningen av garantipensionen vara den inkomstpension och tilläggspension som skulle ha betalats ut om full avgift hade erlagts. På så sätt undviks situationen att obetalda avgifter leder till en höjd garantipension.

Regeringen föreslår att samma princip tillämpas när beräkningsunderlaget för inkomstpensionstillägget ska bestämmas. Således beaktas den inkomstgrundade allmänna ålderspension som den försäkrade skulle ha haft om alla avgifter hade betalats på rätt sätt. En sådan hantering ger enligt regeringens uppfattning en enhetlighet i beräkningen av den allmänna ålderspensionen avseende både garantipensionen och inkomstpensionstillägget. Genom att beakta den pension som skulle ha varit aktuell om avgifterna hade betalats, undviks också situationen där en försäkrad genom att inte ha betalat sina avgifter hamnar i det inkomstintervall som ger rätt till inkomstpensionstillägg. En regel i enlighet med detta förslag innebär också att personer, som i praktiken på grund av obetalda avgifter inte har en inkomstgrundad allmän ålderspension i rätt intervall för att få inkomstpensionstillägget, ändå kan komma att ha rätt till förmånen.

Ålderspension som är samordnad med utbetald yrkesskadelivränta

Den nuvarande lagstiftningen om livränta från arbetsskadeförsäkringen, som i dag finns i socialförsäkringsbalken, trädde i kraft den 1 juli 1977. Skador som har inträffat före denna tidpunkt regleras enligt bestämmelserna i äldre författningar. Således utbetalas och även nybeviljas alltjämt ersättningar enligt ett stort antal upphävda författningar om obligatorisk försäkring för yrkesskador och motsvarande. Det är i dessa fall fråga om ersättning för skador som inträffat åren 1903–1977. Huvuddelen av dessa livräntor utges enligt 1954 års lag om yrkesskadeförsäkring. Samlingsnamnet för dessa ersättningar är därför yrkesskadelivräntor.

Yrkesskadelivräntor samordnas med ålderspensionen. Samordningen går till så att inkomstpensionen, tilläggspensionen och garantipensionen minskas med hänsyn till utbetald livränta. Minskningen ska i första hand göras på garantipensionen och därefter på tilläggspensionen och inkomstpensionen (69 kap. SFB).

Samordningen mellan yrkesskadelivräntan och ålderspensionen sker således genom att ålderspensionen minskas. Om den därigenom minskade ålderspensionen skulle beaktas i beräkningsunderlaget för inkomstpensionstillägget, skulle inkomstpensions-

tillägget baseras på en pension som är lägre än den faktiska pension som den försäkrade tjänat in. Regeringen föreslår därför att den ålderspension som har reducerats med hänsyn till den livränta som betalas ut med stöd av äldre författningar ingår i beräkningsunderlaget före samordningen med yrkesskadelivränta. Ett sådant beräkningssätt överensstämmer med hur beräkningsunderlaget för garantipension bestäms enligt 67 kap. 16 § SFB för försäkrade födda 1938 eller senare och enligt 66 kap. 5 § 1 SFB för försäkrade födda 1937 eller tidigare där garantipensionen beräknas på den inkomstgrundade pensionen före minskning med anledning av livränta.

Hantering av pensionsrättigheter som överförts till EU

Enligt lagen (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna har den som är tjänsteman inom EU-institutionerna rätt att få sina pensionsrättigheter för inkomstgrundad ålderspension överförda från Sverige till EU. Om en sådan överföring sker, finns inte längre någon rätt till svensk inkomstgrundad allmän ålderspension. Avslutar tjänstemannen sin anställning inom EU, kan tjänstemannen begära att pensionsrättigheterna från EU överförs tillbaka till Sverige. Om så sker finns åter en rätt till inkomstgrundad allmän ålderspension i Sverige. För det fall pensionsrättigheterna har överförts till EU, utan att sedan återföras till det svenska pensionssystemet, beräknas emellertid garantipensionen som om pensionsrättigheterna inte hade förts över till EU. Syftet är att säkerställa att en försäkrad inte får garantipension på grund av låg eller ingen svensk inkomstgrundad allmän ålderspension, trots att personen i fråga har höga pensionsinkomster från EU som härrör från arbete i Sverige.

Regeringen föreslår att samma princip som gäller för garantipensionen i detta avseende ska gälla även rätten till inkomstpensionstillägget. Förslaget innebär således att beräkningsunderlaget för inkomstpensionstillägget ska beräknas som om pensionsrättigheter inte har förts över till EU.

3.9.6 Vilken pension bör ligga till grund för rätt till inkomstpensionstillägg för försäkrade födda 1937 eller tidigare?

Regeringens förslag: Vissa särskilda regler ska gälla för personer födda 1937 eller tidigare. För denna grupp ska inkomstpensionstillägget lämnas som ett tillägg till tilläggspensionen.

Livränta från arbetsskadeförsäkringen eller det statliga personskadeskyddet som betalas ut till försäkrade födda 1937 eller tidigare ska också medräknas i beräkningsunderlaget för inkomstpensionstillägget.

Den bestämmelse som föreslås gälla för personer födda 1938 eller senare om att hänsyn ska tas till obetalda avgifter ska inte gälla för personer födda 1937 eller tidigare.

I övrigt ska samma bestämmelser gälla som för personer födda 1938 eller senare.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian föreslås att vid underlåten eller bristande avgiftsbetalning ska den inkomstgrundade allmänna ålderspension som den försäkrade hade haft om samtliga avgifter betalats beaktas också för dem som är födda 1937 eller tidigare.

Remissinstanserna: *Pensionärsförbunden* tillstyrker förslaget. Övriga remissinstanser har inte lämnat några synpunkter på förslaget.

Pensionsmyndigheten har efter remissbehandlingen inkommit med ytterligare synpunkter på bestämmelserna i 74 a kap. 12 § socialförsäkringsbalken i promemorians förslag om

att den inkomstgrundade allmänna ålderspension som den försäkrade född 1937 eller tidigare skulle ha haft om alla avgifter hade betalats ska beaktas. Myndigheten uppger att den behöver avdela administrativa resurser och utveckla sitt it-system för att kunna göra nödvändiga omräkningar av pensionen för de personer som har obetalda avgifter samt därefter beräkna deras inkomstpensionstillägg. Vidare uppger Pensionsmyndigheten att en sådan fiktiv beräkning av hela tilläggspensionen skulle vara ett sådant belopp som inte tidigare beräknats eller används för dessa pensionärer. Det är endast den del av tilläggspensionen som motsvarar den tidigare gällande ATP som i dag är beräknad som om alla avgifter var betalda, inte den del av tilläggspensionen som motsvarar den tidigare gällande folkpensionen. Beräkningen som görs på den tidigare ATP-delen används endast för att reducera det tidigare gällande pensionstillskottet, som i dag är en del av garantipensionen för personer födda 1937 eller tidigare.

Skälen för regeringens förslag

Tilläggspension ligger till grund för förmånen

Personer födda 1937 eller tidigare omfattas helt av det äldre pensionssystemet. Det innebär att den allmänna pensionen för dessa personer består av tilläggspension och garantipension. Även premiepension kan betalas ut till dem som är födda 1937 eller tidigare, men endast om någon som är född 1938 eller senare har överfört fastställda premiepensionsrätter i enlighet med 61 kap. 11–16 §§ SFB eller att premiepensionen utbetalas som premiepension till efterlevande enligt 91 kap. SFB.

Regeringen föreslår att tilläggspensionen ska vara den förmån som ligger till grund för rätt till pensionstillägget. Vidare ingår eventuell inkomstgrundad allmän ålderspension från andra medlemsstater i underlaget.

Vad gäller garantipensionen är förmånens övergripande syfte att ge den enskilde en ekonomisk grundtrygghet. Den garantipension som kan beviljas personer födda 1938 eller senare bygger enbart på bosättningstid i Sverige. För personer födda 1937 eller tidigare påverkas garantipensionens storlek av såväl bosättningstid i Sverige som av år med pensionspoäng, alltså poäng som grundas på den försäkrades pensionsgrundande inkomster. Konstruktionen är en följd av att garantipensionen för denna grupp ersätter vissa förmåner i det äldre pensionssystemet (den bosättningsbaserade folkpensionen och pensionstillskottet samt det särskilda grundavdraget vid beskattning). Garantipensionen för personer födda 1937 eller tidigare skiljer sig följaktligen något från den garantipension som ges till personer födda 1938 eller senare, då den förutom bosättning också i någon mån speglar inkomster från arbete. Med beaktande härav kan det finnas skäl till att inkludera hela eller de arbetsrelaterade delarna i garantipensionen i underlaget för inkomstpensionstillägget. Regeringen anser dock att garantipensionen i detta fall ska ses som en kompensation för äldre förmåner och inte som en kompensation för arbete som sådant. Det är därför inte önskvärt att i detta fall inkludera garantipensionen i underlaget. Dessutom bedömer regeringen att en utformning, där de arbetsrelaterade delarna av garantipensionen räknades in i underlaget, skulle innebära en alltför komplicerad handläggningsprocess för Pensionsmyndigheten. Regeringen anser att en sådan mer komplicerad handläggning inte heller uppvägs av de eventuella ”vinster” som skulle kunna uppstå för den försäkrade. Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen således att garantipensionen för den aktuella gruppen inte ingår i underlaget.

När det gäller premiepension för personer födda 1937 eller tidigare föreslår regeringen att den inte ska ingå i underlaget vid bedömning av rätt till pensionstillägget. Principen vid beräkning av pensionstillägget är att det är den egna intjänade pensionen som ska ligga till grund för pensionstillägget. Eftersom premiepensionen i dessa fall överförs

från en annan försäkrad, kan inte premiepension för försäkrade födda 1937 eller tidigare räknas som egen intjänad pension.

Obetalda avgifter m.m.

Promemorian föreslår att inkomstpensionstillägget ska beräknas på samma sätt för personer födda 1937 eller tidigare som för personer födda 1938 eller senare när det gäller obetalda pensionsavgifter, det vill säga att beräkningen av inkomstpensionstillägget ska göras som om personerna i fråga skulle ha betalat avgifterna i fråga fullt ut. Pensionsmyndigheten har framfört att för personer födda 1937 eller tidigare saknar myndigheten komplett data och system som möjliggör en sådan fiktiv beräkning av tilläggs pensionen. Enligt Pensionsmyndigheten rör det sig om drygt 5 000 pensionärer.

Som framgår ovan omfattas personer födda 1937 eller tidigare helt av det äldre pensionssystemet. Det har medfört att Pensionsmyndigheten över tid har utvecklat olika it-system för att hantera pensionsberäkningarna för personer födda 1937 eller tidigare respektive personer födda 1938 eller senare. Såsom promemorians förslag är utformat skulle Pensionsmyndigheten därför behöva utveckla och anpassa sitt it-systemet för personer födda 1937 eller tidigare för att kunna beräkna vilket inkomstpensionstillägg dessa personer är berättigade till. Eftersom ett sådant utvecklingsarbete endast skulle omfatta en mindre grupp av dagens pensionärer, föreslår Pensionsmyndigheten att bestämmelsen om att inkomstpensionstillägget ska beräknas som om den försäkrade har betalat avgifterna fullt ut inte ska gälla dem som är födda 1937 eller tidigare. Regeringen konstaterar att obetalda avgifter påverkar garantipensionsberäkningen på olika sätt för dessa två åldersgrupper och det vore administrativt komplicerat att tillämpa samma beräkningssätt för dem som är födda 1937 eller tidigare som för dem som är födda 1938 eller senare. Till följd härav anser regeringen därför att den bestämmelse som föreslås införas för dem födda 1938 eller senare om att inkomstpensionstillägget ska beräknas som om den försäkrade har betalat avgifterna fullt ut, inte ska gälla dem som är födda 1937 eller tidigare. Pensionsmyndigheten anser att beräkningen av en tilläggs pension utifrån att alla avgifter skulle varit betalda kräver stora utvecklingsinsatser tillsammans med manuella moment för att säkerställa att beräkningen håller tillräckligt god kvalitet. Dessutom skulle en fiktiv tilläggs pension beräknas som inte tidigare använts för denna grupp av pensionärer, vilket skulle försvåra informationen till dem och också försvåra förståelsen för inkomstpensionstillägget. Vid en samlad bedömning anser regeringen att det utifrån de skäl Pensionsmyndigheten anger inte är motiverat att tillämpa samma beräkningsmodell för personer födda 1937 eller tidigare som föreslås för personer födda 1938 eller senare. Regeringen understryker att de som är berörda i denna del är födda 1937 eller tidigare och tjänar således inte in tilläggs pension i dag.

När det gäller beräkningen vid uttag av inkomstgrundad allmän ålderspension och hanteringen av pensionsrättigheter som har överförts till EU föreslår regeringen att samma regelverk gäller för personer födda 1937 eller tidigare som för personer födda 1938 eller senare.

Försäkrade med livränta enligt garantiregeln

Fram till 2003 kunde livränta betalas ut även efter 65 års ålder i den mån den försäkrades ålderspension inte uppgick till minst 65 procent av livräntans bruttobelopp. Livräntan betalades då ut med ett belopp som motsvarade skillnaden mellan ålderspensionen och 65 procent av livräntans bruttobelopp. Denna så kallade garantiregel avskaffades i samband med att bestämmelserna om det reformerade pensionssystemet trädde i kraft. Övergångsbestämmelser gäller dock för dem som är födda 1937 eller tidigare och som hade ålderspension och livränta i december 2002.

Det innebär att livränta fortfarande betalas ut till dessa försäkrade enligt garantiregeln. Dessa personer får således, utöver sin ålderspension, livränta utbetald enligt garantiregeln. Genom denna garanti säkerställs att den försäkrade, trots arbetsskadan, får en pension som motsvarar den pensionsinkomst den försäkrade skulle ha haft om arbetsskadan inte hade inträffat. Livräntan kan i dessa fall anses vara en del av ålderspensionen. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att livränta som betalas ut från arbetsskadeförsäkringen eller från det statliga personskadeskyddet för personer som är födda 1937 eller tidigare ingår i beräkningsunderlaget för inkomstpensionstillägget.

I december 2018 fanns det enligt uppgift från Försäkringskassan 8 340 personer födda 1937 eller tidigare som fick livränta med stöd av garantiregeln. Den genomsnittliga livräntan uppgick till 1 137 kronor per månad.

3.9.7 Inkomstpensionstilläggets storlek

Regeringens förslag: Inkomstpensionstillägget ska lämnas om beräkningsunderlaget uppgår till mellan 108 000 och 204 000 kronor per år (9 000 och 17 000 kronor per månad). Understiger eller överstiger beräkningsunderlaget intervallet ska något inkomstpensionstillägg inte lämnas.

Förmånsbeloppet ska vara som högst när beräkningsunderlaget ligger mellan 132 000 och 168 000 kronor (11 000 och 14 000 kronor per månad). I detta intervall ska förmånsbeloppet vara 7 200 kronor, dvs. 600 kr per månad.

Vid ett beräkningsunderlag mellan 108 000 och 132 000 kronor (9 000 och 11 000 kronor per månad) ska förmånsbeloppet fastställas utifrån flera inkomstintervall där beloppet ska vara 300 kronor, dvs. 25 kronor per månad, i det lägsta intervallet och 6 900 kronor, dvs. 575 kronor per månad, i det högsta.

Vid ett beräkningsunderlag mellan 168 000 och 204 000 kronor (14 000 och 17 000 kronor per månad) ska förmånsbeloppet fastställas utifrån flera inkomstintervall där beloppet ska vara 6 900 kronor (575 kronor per månad), i det lägsta intervallet och 300 kronor (25 kronor per månad), i det högsta intervallet.

Inkomstintervallen ska gälla för kalenderåret 2021. För följande år ska inkomstgränserna följsamhetsindexeras. Intervallen ska avrundas till hela kronor.

En upplysningsbestämmelse ska införas om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om inkomstgränserna.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Promemorians förslag avviker från regeringens genom att promemorians förslag på hur bestämmelserna om indexeringen av inkomstgränserna bör vara utformade medför att beräkningen alltid kommer att utgå från inkomstindex för 2021. Regeringens förslag på utformning av bestämmelserna innebär i stället att beräkningen kommer att utgå från inkomstindex för året före det år för vilket inkomstgränserna ska fastställas.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser lämnar synpunkter på förslaget. *DIK* och *pensionärsförbunden* tillstyrker förslaget om att det krävs inkomstgrundad ålderspension i det föreslagna intervallet för att få inkomstpensionstillägget. De tillstyrker också förslaget om att det är nivån på den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen som ska styra nivån på inkomstpensionstillägget och att de föreslagna inkomstgränserna följsamhetsindexeras. De anser dock att inkomstpensionstilläggets maxnivå på 600 kronor per månad före skatt är långt ifrån tillräckligt för att dagens och framtidens pensionärer ska uppleva att det har lönat sig att ha arbetat i 40 år eller för att systemets

legitimitet ska bibehållas och helst öka. Även *Akademikerförbundet SSR* ställer sig frågande till om nivån med ett maxbelopp på 600 kronor per månad kommer att skapa det respektavstånd som utredningen eftersträvar. De ser dock ett betydande mervärde i att färre ålderspensionärer kommer att behöva söka försörjningsstöd för att de har otillräcklig pension. *ISF*, *Pensionsmyndigheten* och *Skatteverket* lyfter fram att inkomstpensionstilläggets trappvisa utformning ger upphov till tröskeeffekter i de fall en beloppsgräns passeras och att avkastningen av ökad livsinkomst minskar för dem som kommer att få inkomstpension i intervallet 14 000–17 000. Pensionsmyndigheten uppskattar att det rör sig om omkring en miljon individer, som beräknas få en inkomstpension i det intervallet, där mer arbete således ger en totalt sett lägre allmän pension. *OFR* konstaterar att förslaget skapar nya marginaeffekter och nya orättvisor som endast förskjuts något uppåt i inkomstskikten. Pensionsmyndigheten konstaterar även att den indexering som promemorian föreslår inte följer den beräkning som används för att följsamhetsindexera övriga delar av den inkomstgrundade ålderspensionen. Det får enligt Pensionsmyndigheten till följd att indexeringen av inkomstgränserna för inkomstpensionstillägget kommer att ge en annan utveckling jämfört med indexeringar för andra inkomstgrundade pensioner. Pensionsmyndigheten och *Svensk Försäkring* konstaterar också att värdet av inkomstpensionstillägget kommer att minska över tid eftersom tillägget enligt förslaget ska bestå av ett fast nominellt belopp samtidigt som inkomstgränserna årligen kommer att följsamhetsindexeras.

Skälen för regeringens förslag

Inkomstgrundad allmän ålderspension i ett visst intervall bör krävas för att få inkomstpensionstillägget

Den nya förmånen ska enligt förslaget betalas ut som ett tillägg till den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen. Det krävs således att den försäkrade tar ut inkomstgrundad allmän ålderspension för att det ska finnas rätt till inkomstpensionstillägget. Syftet med tillägget är att tillförsäkra dem som har arbetat ett helt liv med låg lön en högre pension. Som det svenska inkomstgrundade allmänna pensionssystemet är uppbyggt är livsinkomsten styrande för vilken pension den försäkrade får. Det innebär att två försäkrade kan ha lika höga pensioner trots att arbetslivet sett olika ut för de båda. Den ene kan ha arbetat hela livet med låg lön och den andra kan ha arbetat färre år men då med en högre lön. Förslaget är att inkomstpensionstillägget bör lämnas till de försäkrade som har en inkomstgrundad allmän ålderspension mellan 9 000 och 17 000 kronor per månad före skatt. Beloppen avser år 2021.

Olika nivåer på inkomstpensionstillägget i olika inkomstintervall

Inkomstpensionstillägget lämnas till dem med en inkomstgrundad allmän ålderspension, det vill säga inkomstpension, premiepension och tilläggspension, i intervallet 9 000–17 000 kronor per månad. Som emellertid tidigare har sagts i föregående avsnitt är det inte alltid den faktiskt utbetalda pensionen som ska beaktas, utan särskilda beräkningsregler gäller avseende exempelvis uttagstidpunkt, premiepension, obetalda avgifter och pensionsrätter som överförts till EU.

Regeringens förslag innebär att de personer som har arbetat ett helt liv med låg lön i första hand ska vara berättigade till föreslagen förmån. Det innebär att olika nivåer på den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen även ger olika nivåer på inkomstpensionstillägget, i enlighet med nedanstående tabell.

Tabell 3.7 Inkomstintervall och inkomstpensionstillägg (kr), kalenderår 2021

Kronor

Inkomstgrundad allmän ålderspension, per år		Inkomstpensionstillägg, per år	Inkomstgrundad allmän ålderspension, per månad		Inkomstpensionstillägg, per månad
Nedre gräns	Övre gräns		Nedre gräns	Övre gräns	
108 000	109 999	300	9 000	9 167	25
110 000	111 999	900	9 168	9 333	75
112 000	113 999	1 500	9 334	9 500	125
114 000	115 999	2 100	9 501	9 667	175
116 000	117 999	2 700	9 668	9 833	225
118 000	119 999	3 300	9 834	10 000	275
120 000	121 999	3 900	10 001	10 167	325
122 000	123 999	4 500	10 168	10 333	375
124 000	125 999	5 100	10 334	10 500	425
126 000	127 999	5 700	10 501	10 667	475
128 000	129 999	6 300	10 668	10 833	525
130 000	131 999	6 900	10 834	10 999	575
132 000	167 999	7 200	11 000	14 000	600
168 000	170 999	6 900	14 001	14 250	575
171 000	173 999	6 300	14 251	14 500	525
174 000	176 999	5 700	14 501	14 750	475
177 000	179 999	5 100	14 751	15 000	425
180 000	182 999	4 500	15 001	15 250	375
183 000	185 999	3 900	15 251	15 500	325
186 000	188 999	3 300	15 501	15 750	275
189 000	191 999	2 700	15 751	16 000	225
192 000	194 999	2 100	16 001	16 250	175
195 000	197 999	1 500	16 251	16 500	125
198 000	200 999	900	16 501	16 750	75
201 000	203 999	300	16 751	17 000	25

Anm. Som framgår ovan är dock förslaget att det inte alltid är den faktiskt utbetalda pension som ska beaktas, utan särskilda beräkningsregler bör gälla avseende exempelvis uttagstidpunkt, premiepension, obetalda avgifter och pensionsrätter som överförs till EU.

Källa: Socialdepartementets beräkningar.

Avsikten med den trappvisa utformningen är att de som har arbetat ett helt liv med låg lön ska ha rätt till den högsta nivån av inkomstpensionstillägget, men att även de med en lägre respektive högre inkomstgrundad allmän ålderspension i någon mån får rätt till inkomstpensionstillägg. Det är främst i intervallet 11 000–14 000 kronor i månaden i inkomstgrundad allmän ålderspension som personer med ett långt arbetsliv och låg lön återfinns och det är också i detta intervall som det maximala förmånsbeloppet betalas ut.

Regeringens förslag innebär att förmånen lämnas även till dem med en lägre respektive högre inkomstgrundad pension, ner till 9 000 kronor i månaden och upp till 17 000 kronor i månaden. Förslaget innebär dock inte att förmånen lämnas med maximalt förmånsbelopp, utan den är utformad så att det finns ett antal intervall där en viss inkomstgrundad allmän ålderspension i intervallet ger rätt till en viss nivå av inkomstpensionstillägg. Förslaget innebär också att inkomstpensionstillägg inte lämnas till dem med en inkomstgrundad allmän ålderspension lägre än 9 000 respektive högre än 17 000 kronor per månad.

ISF, Pensionsmyndigheten och Skatteverket har framhållit att den trappvisa utformningen ger upphov till negativa margineffekter när en beloppsgräns passeras.

Det medför att avkastningen av ökad livsinkomst minskar för alla dem som omfattas av intervallet 14 000–17 000. Regeringen instämmer i att höga marginaleffekter bör undvikas, men att marginaleffekten beloppsmässigt inte är så stor. Med hänsyn till att inkomstpensionstillägget är en kortsiktig lösning, får det enligt regeringen vara en effekt som kan accepteras. När det gäller marginaleffekten ska det också beaktas att inkomstpensionstillägget utgör endast en liten del i den försäkrades samlade pension, se mer i konsekvensavsnittet nedan.

Regeringen föreslår att den lägsta nivån på inkomstpensionstillägg är 300 kronor per år, eller 25 kronor per månad. Den högsta nivån föreslås vara 7 200 kronor per år, eller 600 kronor per månad. DIK och pensionärsförbunden menar att det är ett belopp som kan betyda mycket för pensionärer som lever på marginalen. Samtidigt lyfter samma remissinstanser, liksom Akademikerförbundet SSR, att inkomstpensionstilläggets maxnivå på 600 kronor per månad före skatt är för lågt för att skapa det eftersträvade respektavståndet. Regeringen anser att storleken på inkomstpensionstillägget är rimligt för att i tillräcklig omfattning öka respektavståndet i avvaktan på Pensionsgruppens arbete med en mer långsiktig lösning för höjda pensioner och ett större respektavstånd.

Endast nivån på den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen styr nivån på tillägget
Som beskrivits ovan innebär regeringens förslag att nivån på den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen styr nivån på inkomstpensionstillägget. Avsikten är att nivån på inkomstpensionstillägget inte ska påverkas av andra omständigheter som exempelvis den försäkrades civilstånd eller övriga inkomster. Däremot påverkas förmånsbeloppet av den försäkrades försäkringstid då det krävs ett visst antal år med pensionsgrundande inkomst eller pensionspoäng för full förmån, den frågan utvecklas i avsnitt 3.9.8.

Inkomstintervallen bör räknas om på samma sätt som inkomstpensionen

Inkomstpensionen och tilläggspensionen är knutna till inkomstutvecklingen i samhället genom att förmånerna är kopplade till förändringen i inkomstindex. Den indexering som används till inkomstpensionen och tilläggspensionen kallas följsamhetsindexering. Den är ett mått på den genomsnittliga inkomstutvecklingen, men med ett avdrag på 1,6 procentenheter till följd av konstruktionen med en förskottsbetalning på pensionerna. Måttet används för att räkna om pågående utbetalningar av inkomstgrundad pension från ett år till ett annat. Om balanseringen slår till, det vill säga när systemets skulder är större än tillgångarna, räknas pensionerna om med hänsyn till balansindex.

Följsamhetsindexeringen innebär att den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen, som ligger till grund för inkomstpensionstillägget, årligen räknas om. Om inkomstintervallen för inkomstpensionstillägget skulle vara oförändrad varje år, skulle den försäkrades inkomstpensionstillägg ändras enbart när den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen räknats om och den försäkrade av den anledningen hamnat i ett annat intervall än tidigare. I vissa fall skulle det innebära att personen i fråga inte längre har rätt till inkomstpensionstillägget eftersom denne, förutsatt att pensionerna höjs genom omräkningarna, till slut har en högre inkomstgrundad allmän ålderspension än 17 000 kronor per månad.

För att undvika ovan beskrivna effekt anser regeringen att det är rimligt att inkomstgränserna för inkomstpensionstillägget följer den årliga förändringen i inkomstgrundad allmän ålderspension. Det uppnås genom att inkomstgränserna räknas om på samma sätt som inkomstpensionen och tilläggspensionen, således att inkomstgränserna följsamhetsindexeras. Regeringen anser därmed att följsamhetsindexering av inkomstgränserna är det mest ändamålsenliga sättet att säkerställa att den utvalda

gruppen av försäkringstagare får bibehållen rätt till förmånen. I annat fall kommer målgruppen, och därmed syftet med inkomstpensionstillägget, att förändras efter 2021.

Som Pensionsmyndigheten påpekar innebär dock promemorians lagförslag på hur indexeringen bör utformas att inkomstgränserna räknas om på ett annat sätt än vad inkomstpensionen och tilläggs pensionen gör. Det skulle medföra att inkomstgränserna inte skulle följa samma utveckling som de inkomstgrundade pensionerna. Regeringen föreslår därför en annan utformning av lagförslaget när det gäller indexeringen av inkomstgränserna, en utformning som överensstämmer med följsamhetsindexeringen av inkomstpensionen och tilläggs pensionen. För år då balansindex fastställs ska beräkningen, så som föreslås i promemorian, göras med hänsyn till balansindex i stället för inkomstindex.

De inkomstgränser som ska gälla för nästkommande år fastställs lämpligen av Pensionsmyndigheten inför varje årsskifte. Regeringen har för avsikt att ge Pensionsmyndigheten ett sådant bemyndigande.

Förmånsbeloppet indexeras inte

Som *Pensionsmyndigheten* och *Svensk Försäkring* påpekar är det endast nivåerna för inkomstintervallerna som ska räknas om enligt förslaget, medan nivån på inkomstpensionstillägget nominellt är bestämd. De menar att med tiden kommer därför nivån på inkomstpensionstillägget att urholkas och antingen vara så litet att det inte uppnår sitt syfte med att skapa ett ökat respektavstånd eller att riksdagen kommer att behöva besluta om en höjning av nivån. Regeringen har förståelse för synpunkten men har inte för avsikt att redan nu föreslå på vilket sätt inkomstpensionstilläggets nominella belopp bör hanteras i framtiden, och inte föregripa det arbete som pågår i Pensionsgruppen för att långsiktigt öka respektavståndet. Den framtida utvecklingen av respektavståndet måste först utvärderas, liksom den ekonomiska utvecklingen i samhället generellt. Regeringen ser därför inte några skäl till att nu föreslå en indexering även av förmånsbeloppet.

3.9.8 Avkortning av inkomstpensionstillägget

Regeringens förslag: För en försäkrad som är född 1945 eller senare och som inte kan tillgodoräknas försäkringstid om minst 40 år ska inkomstpensionstillägget avkortas med så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 40.

För en försäkrad som är född under något av åren 1938–1944 och som inte kan tillgodoräknas försäkringstid om minst 35 år ska inkomstpensionstillägget avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 35.

För en försäkrad som är född under något av åren 1924–1937 och som inte kan tillgodoräknas försäkringstid om minst 30 år ska inkomstpensionstillägget avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 30.

För en försäkrad som är född under något av åren 1915–1923 och som inte kan tillgodoräknas försäkringstid om minst det antalet år som motsvaras av 20 år ökat med 1 för varje helt år från och med 1915 till utgången av den försäkrades födelseår, ska inkomstpensionstillägget avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 20 ökat med 1 för varje år från och med 1915 till utgången av den försäkrades födelseår.

För en försäkrad som är född 1914 eller tidigare som inte kan tillgodoräknas försäkringstid om minst 20 år ska inkomstpensionstillägget avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 20.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Synpunkterna i denna del är blandade. *Pensionsmyndigheten* konstaterar att den föreslagna beräkningen av inkomstpensionstillägget där antalet år med pensionsgrundande inkomst beaktas är en ny variabel i det nuvarande inkomstbaserade pensionssystemet. Varje ny beräkningsgrund i systemet medför att systemet blir svårare att förstå och förvalta. En stor andel av pensionärerna har tillräckligt med pensionsgrundande år för att få rätt till oavkortat inkomstpensionstillägg, varför Pensionsmyndigheten anser att förmånen bör utges utan avkortning. Om förmånen ska avkortas delar Pensionsmyndigheten bedömningen att det maximala antal år som krävs för en oavkortad förmån bör skilja sig åt mellan de olika ålderskategorierna. *Pensionärsförbunden* tillstyrker att ett helt arbetsliv bör krävas för oavkortad förmån. Pensionärsförbunden uppger att de, i avvaktan på en bredare utredning, tillstyrker att ett helt arbetsliv för dem som är födda 1945 eller senare bestäms till 40 år och att de som inte har en sådan försäkringstid får rätt till avkortad förmån samtidigt som rätten till oavkortad förmån bör vara olika för åldersgrupperna födda 1938–1944 och för 1924–1937 samt före 1924 i enlighet med förslaget. *DIK* tillstyrker förslaget men anser att det är problematiskt att många låg- och medelinkomsttagare inte omfattas av förmånen, eftersom det krävs 40 år med pensionsgrundande inkomst för ett fullt inkomstpensionstillägg. Det innebär att akademiker med långa utbildningar och låga inkomster och utrikes födda som flyttat till Sverige i vuxen ålder och börjat arbeta först senare i livet missgynnas. *Svensk Försäkring* anser att motiven till att sätta olika tidsgränser för olika kohorter är tveksamma, eftersom det ger upphov till nya problem med krympande respektavstånd beroende av födelseår.

Skälen för regeringens förslag

Ett helt arbetsliv bör krävas för oavkortad förmån

Syftet med inkomstpensionstillägget är att höja pensionen för de personer som har arbetat ett helt liv med låg lön. För att få hel förmån bör det således krävas att den försäkrade har ett helt arbetsliv. Försäkringstiden för inkomstpensionstillägget baseras på den försäkrades arbete och den försäkrades försäkringstid bör därför påverka inkomstpensionstilläggets storlek. Det ska därför krävas att den försäkrade har viss försäkringstid för att få fullt inkomstpensionstillägg. Samtidigt bör även de med kortare försäkringstid kunna få tillägget, men avkortat. Pensionsmyndigheten konstaterar att det är en stor andel av pensionärerna som har tillräckligt med pensionsgrundande år för att få helt förmånsbelopp och de anser att förmånen därför bör utges utan avkortning. Eftersom syftet med inkomstpensionstillägget är att nå just dem som har arbetat ett helt arbetsliv med låg lön anser regeringen dock att det är viktigt att det också är denna grupp som främst får del av fullt tillägg. För att säkerställa att så är fallet behöver avkortning ske för dem med ett kortare arbetsliv.

DIK anser att det är problematiskt att avkortningen medför att personer med låga löner och kortare arbetsliv missgynnas. Även IFAU lyfter att förslagens utformning medför att utrikes födda som börjar arbeta i Sverige senare i livet inte har samma möjlighet att ta del av full förmån. Syftet med förslaget är att de som har ett långt arbetsliv i Sverige ska få ett tillägg till sin inkomstgrundande allmänna ålderspension. För dem med kort eller inget arbetsliv bakom sig ger i stället pensionssystemets grundskydd en grundläggande ekonomisk trygghet. Inkomstpensionstillägg utgör inte en del av grundskyddet, utan är en arbetsbaserad förmån som kräver att den

försäkrade har arbetat i Sverige och har en fastställd PGI. Regeringens förslag innebär att en person blir försäkrad för inkomstpensionstillägget redan efter ett år med fastställd PGI, vilket är ett lågt ställt krav. Den som träder in i arbetslivet sent har därför möjlighet att ta del av förmånen, om än i avkortad form.

Det finns ingen definition av vad som är ett helt arbetsliv. Genomsnittliga antal år i arbetslivet har successivt ökat, främst för kvinnor. I det gamla ATP-systemet krävdes, för försäkrade födda 1924 och senare, 30 arbetsår för att få oreducerad tilläggs-pension. Synen på arbetslivets längd har dock ändrats och i dag anses ett helt arbetsliv utgöras av betydligt fler år än 30. I pensionsreformen på 1990-talet var ett riktmärke för Pensionsarbetsgruppen att en normal yrkesperiod är 40 år lång. Inkomstpensionstillägget ska lämnas till alla försäkrade med en inkomstgrundad allmän ålderspension i ett bestämt intervall. Dessa försäkrade är födda vid olika tidpunkter och förutsätt-ningarna för att tillgodoräknas arbetsår har varit skiftande. Regeringen anser därför att kravet på försäkringstid för att ha rätt till oavkortat inkomstpensionstillägg bör vara olika för olika åldersgrupper.

Försäkrade födda 1945 och senare

Pensionsgrundande inkomst tillgodoräknas från 1960 vilket innebär att försäkrade födda 1945 och senare har haft möjlighet att tillgodoräknas sådan inkomst under hela sitt liv i arbetsför ålder. För dessa personer föreslår regeringen att kravet på försäkringstid bör vara 40 år för att få oavkortat inkomstpensionstillägg.

I takt med att medellivslängden ökar, och de pensionsrelaterade åldrarna också ökar, förlängs arbetslivet för de flesta. I promemorian anføres att det därför kan vara rimligt att kravet på 40 års försäkringstid för rätt till oavkortat tillägg ökar i takt med att antal år i arbetslivet ökar, men att frågan inte bör hanteras innan den statliga utredning som har i uppdrag att analysera frågan avseende garantipensionen redovisat sitt arbete. Garantipensionsutredningens förslag i denna fråga har redovisats och är under beredning. Regeringen lämnar därför inte något förslag i denna del i denna proposition, utan avvaktar ytterligare beredning.

Försäkrade födda 1938–1944

Kravet på försäkringstid bör vara lägre för dem som är födda mellan 1938 och 1944 än för yngre generationer. En anledning till detta är att synen på vad som är ett helt arbetsliv på många sätt ändrats från det att dessa årskullar började arbeta till nu, särskilt för kvinnor. Eftersom pensionsgrundande inkomst tillgodoräknas tidigast från 1960 har många försäkrade i dessa åldersgrupper inte heller tillgodoräknats pensionsgrundande inkomst för hela arbetslivet om de arbetat före 1960.

Den sammantagna bedömningen är att kravet för dessa åldersgrupper bör vara en försäkringstid om 35 år för att få oavkortat inkomstpensionstillägg.

Försäkrade födda 1924–1937

De som är födda före 1938 omfattas inte av dagens reformerade pensionssystem och för dessa försäkrade fastställs inte pensionsgrundande inkomst. För personer i dessa åldersgrupper består i stället intjänandet av inkomstgrundad allmän ålderspension på tillgodoräknade år med pensionspoäng.

För de personer som är födda 1924–1937 är kravet 30 år med pensionspoäng för att ha rätt till oreducerad tilläggs-pension. Kravet för dessa personer för att få oavkortat inkomstpensionstillägg bör vara detsamma, dvs. 30 års försäkringstid.

Försäkrade födda före 1924

För personer födda före 1924 är inte kravet 30 år med pensionspoäng för oreducerad tilläggspension utan lägre. För personer födda 1923 är kravet 29 år med pensionspoäng, för personer födda 1922 är kravet 28 år. På så sätt minskas kravet ner till 20 år med pensionspoäng för personer som är födda 1914 och för de ännu äldre åldersgrupperna är kravet också 20 år.

Kravet för att få oavkortat inkomstpensionstillägg för personer som är födda före 1924 bör vara detsamma som kravet för oreducerad tilläggspension för samma åldersgrupp.

Principer för avkortning av inkomstpensionstillägget

Som framgår ovan föreslår regeringen att det ska krävas att den försäkrade har viss försäkringstid för att ha rätt till oavkortat inkomstpensionstillägg. En person som inte uppfyller kravet på försäkringstid ska ha rätt till förmånen till viss del, dock inte hel förmån. Inom garantipensionen finns ett krav på 40 bosättningsår i Sverige för hel garantipension. Färre antal år med bosättning i Sverige leder till en avkortning av garantipensionen. För inkomstpensionstillägget anser regeringen därför att ett liknande beräkningssätt som det som gäller för garantipensionen ska användas, dock med skillnaden att försäkringstiden för inkomstpensionstillägget baseras på år med pensionsgrundande inkomst och inte bosättningsår.

Regeringen föreslår därför att avkortning av inkomstpensionstillägget ska ske på följande sätt för de olika åldersgrupperna:

- För en försäkrad född 1945 eller senare som inte kan tillgodoräknas 40 års försäkringstid bör förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 40.
- För en försäkrad född 1938–1944 som inte kan tillgodoräknas 35 års försäkringstid bör förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 35.
- För en försäkrad född 1924–1937 som inte har tillgodoräknats 30 års försäkringstid bör förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 30.
- För en försäkrad född under något av åren 1915–1923 bör förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 20 ökat med ett för varje år från och med 1915 till utgången av den försäkrades födelseår.
- För en försäkrad född 1914 eller tidigare bör förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 20.

3.9.9 Ändring av inkomstpensionstillägget när de förmåner som ger rätt till förmånen ändras

Regeringens förslag: Ett beslut om inkomstpensionstillägg ska ändras om en ändring har gjorts i fråga om den inkomstgrundade ålderspension eller den försäkringstid som har legat till grund för beräkningen. Den försäkrade ska skriftligen underrättas om ändringen och om möjligheten att begära omprövning.

Regeringens bedömning: Inkomstpensionstillägget som en försäkrad får kommer att räknas om årligen i samband med att den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen räknas om vid varje årsskifte. Någon särskild bestämmelse om detta behöver inte införas.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: *Pensionärsförbunden* tillstyrker förslaget och bedömningen, övriga remissinstanser lämnar inte några synpunkter.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Ändring av ett beslut

En ändring av inkomstpensionstillägget bör ske när omständigheter som legat till grund för ett beslut om inkomstpensionstillägg förändras. Det kan exempelvis handla om att pensionen som ligger till grund för beslutet ändras eller att den försäkrades försäkringstid har ändrats vilket medför att avkortningen av förmånsbeloppet påverkas. Även omständigheten att den försäkrade flyttar till eller från Sverige kan påverka rätten till inkomstpensionstillägget beroende på vilket land som är aktuellt. En ändring kan också bli aktuell när den inkomstgrundade allmänna ålderspension som en försäkrad får utbetalt från andra medlemsstater ändras. Flertalet uppgifter, särskilt de som berör försäkrade som är bosatta utanför Sverige eller som handlar om utländsk pension, får Pensionsmyndigheten generellt sett inte information om automatiskt. Den försäkrade har dock genom 110 kap. 46 § SFB skyldighet att anmäla sådana ändrade förhållanden till Pensionsmyndigheten då de påverkar beräkningen av inkomstpensionstillägget. När en ändring av ett beslut om inkomstpensionstillägg görs bör den försäkrade skriftligen informeras om detta och om hur han eller hon kan begära omprövning av beslutet.

Årlig omräkning

Den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen räknas om vid varje årsskifte med hänsyn till utvecklingen av inkomstindex, den så kallade följsamhetsindexeringen. Utöver indexeringen kan den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen räknas om för att den försäkrade tillgodoräknats nya pensionsrätter eller för att uttagsandelen ändras. För de försäkrade som har tilläggspension kan pensionen även räknas om med anledning av att den försäkrade byter civilstånd.

Inkomstpensionstillägget bör räknas om när den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen räknas om vid varje årsskifte. Omräkningen av pensionen bör således leda till att inkomstpensionstillägget omräknas. Detta följer av att förmånen är ett tillägg till den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen som utges till den försäkrade samma år. Någon särskild bestämmelse om detta behöver inte införas.

3.9.10 Uttag och utbetalning av inkomstpensionstillägget

Regeringens förslag: Inkomstpensionstillägg ska endast kunna tas ut med samma andel som inkomstpensionen eller tilläggspensionen tas ut med, dvs. tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av helt tillägg.

Det som föreskrivs om allmän ålderspension i socialförsäkringsbalken i fråga om förmånstid, ansökan, ökning av uttag, återkallelse och minskning av uttag och omräkning ska gälla inkomstpensionstillägg. Även det som föreskrivs om utbetalningsperiod om allmän ålderspension ska tillämpas på inkomstpensionstillägg.

Inkomstpensionstillägg ska få lämnas utan ansökan från och med den månad den försäkrade fyller 65 år om den försäkrade fick hel sjukersättning omedelbart före den månaden.

Promemorians förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag. Lagtekniska förändringar har gjorts i förhållande till förslaget i promemorian.

Remissinstanserna: *Pensionärsförbunden* tillstyrker förslaget. *Pensionsmyndigheten* är positiv till att uttaget av det föreslagna inkomstpensionstillägget utgår från samma

princip som gäller för den inkomstgrundade ålderspensionen och därmed får tas ut i samma utsträckning som den försäkrade tar ut inkomstgrundad ålderspension. Myndigheten konstaterar dock att premiepension kan tas ut helt fristående gentemot inkomstpensionen, vilket innebär att den kan tas ut med en annan andel än inkomstpensionen. Pensionsmyndigheten bedömer därför att uttagsandelen för inkomstpensionstillägget i stället bör styras av uttagsandelen för inkomstpensionen respektive tilläggs pensionen.

Skälen för regeringens förslag

Partiellt uttag av inkomstpensionstillägget

Den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen – inkomstpension, premiepension och tilläggs pension – kan tas ut som hel förmån eller med tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av hel förmån. Har den försäkrade rätt till både inkomstpension och tilläggs pension ska båda förmånerna tas ut i samma utsträckning. En försäkrad som har rätt till inkomstpension eller tilläggs pension och samtidigt har rätt till garantipension får endast ta ut garantipensionen i samma utsträckning som inkomstpensionen och tilläggs pensionen.

Regeringen föreslår att inkomstpensionstillägget följer samma princip som den allmänna ålderspensionen. Regeringen instämmer således i promemorians förslag att det bör vara möjligt att ta ut inkomstpensionstillägget med tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av hel förmån om samma andelar tas ut för inkomstpensionen och tilläggs pensionen. Det bör vara enklare för den enskilde att förstå om uttagsprincipen är densamma som för inkomstpension, tilläggs pension och garantipension. Möjligheten att ta ut inkomstpensionstillägget partiellt kan också sägas bidra till ett mer flexibelt arbetsliv då en person kan fortsätta arbeta till viss del om det finns en möjlighet att ta ut pension delvis. En sådan utformning skulle också göra administrationen enklare för Pensionsmyndigheten.

I promemorians förslag anges att uttag av inkomstpensionstillägget endast får göras i samma utsträckning som den försäkrade tar ut inkomstgrundad allmän ålderspension för samma tid. Som Pensionsmyndigheten konstaterar kan dock premiepension tas ut helt fristående gentemot inkomstpensionen och tilläggs pensionen, vilket innebär att premiepensionen kan tas ut med en annan andel än de båda andra pensionsförmånerna. Regeringen instämmer i Pensionsmyndighetens bedömning att det därför bör tydliggöras att inkomstpensionstillägget tas ut i samma andel som inkomstpensionen eller tilläggs pensionen.

Uttag av inkomstpensionstillägget

I promemorian föreslås att inkomstpensionstillägget liksom de allmänna ålderspensionsförmånerna ska vara en förmån som den enskilde ansöker om. Enligt 110 kap. 4 § SFB ska den person som önskar att ta ut allmän ålderspension, dvs. inkomstpension, premiepension, garantipension och tilläggs pension ansöka om detta skriftligen. Ansökan görs hos Pensionsmyndigheten. För att underlätta hanteringen för såväl den enskilde som Pensionsmyndigheten föreslås i promemorian att ansökan om inkomstpensionstillägget hanteras i samma ansökningsprocess som den om allmän ålderspensionen och bör ingå i den första ansökan om allmän pension som den försäkrade gör. Om ansökan inkommer innan det att den enskilde uppnått rätt ålder, sparas ansökan hos myndigheten och prövas när rätt ålder uppnåtts. På samma sätt fungerar prövningen av garantipensionen i dag. Regeringen instämmer i promemorians förslag.

För allmän ålderspension gäller enligt 56 kap. 10 § SFB att återkallelse eller minskning av pensionsuttaget skriftligen ska anmälas till Pensionsmyndigheten. En anmälan om

minskning eller återkallelse av uttag av allmän ålderspension gäller från och med den månad som anges i anmälan, dock tidigast från och med månaden efter den månad då anmälan kom in till Pensionsmyndigheten. Detsamma bör gälla även minskning och återkallelse av inkomstpensionstillägget.

I avsnitt 3.9.9 framgår att regeringen föreslår att omräkning ska ske när exempelvis den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen ändras. Regeringen anser att omräkning av inkomstpensionstillägget ska ske från och med månaden efter den då anledning till omräkning uppkom likt omräkning av allmän ålderspension (56 kap. 13 § SFB).

Regeringen föreslår också att inkomstpensionstillägget lämnas till och med den månad då rätten till förmånen upphör (56 kap. 7 § SFB). Rätten till inkomstpensionstillägget kan till exempel upphöra genom att den berättigade personen avlider men också genom att personen bosätter sig utomlands.

Ansökan för personer som får sjukersättning

Allmän ålderspension får lämnas utan ansökan från och med den månad den försäkrade fyller 65 år om den försäkrade fick hel sjukersättning omedelbart före den månaden (56 kap. 4 a § SFB). Syftet med bestämmelserna är att undvika att det blir ett glapp i utbetalningarna när den försäkrade går från att få ersättning från sjukförsäkringen till att få allmän ålderspension, se propositionen Enklare regler i socialförsäkringen (prop. 2012/13:169). Det föreslås att inkomstpensionstillägget ska hanteras som de allmänna pensionsförmånerna för de personer som har hel sjukersättning, dvs. att rätten till förmånen automatiskt prövas av Pensionsmyndigheten när den försäkrade fyller 65 år.

Allmän ålderspension får lämnas för högst tre månader före ansökningsmånaden om den försäkrade fick sjukersättning omedelbart före 65 års ålder. Detta gäller endast pension som lämnas tidigast från och med den månad då den försäkrade uppnår 65 års ålder (56 kap. 5 § SFB). Samma regler bör gälla för inkomstpensionstillägget.

Utbetalning av inkomstpensionstillägget

Samtliga förmåner vid ålderdom betalas som huvudregel ut månadsvis. Det belopp som betalas ut varje månad bestäms genom att summan av årspensionen för inkomstpension, tilläggspension och garantipension avrundas till närmaste hela kronor som är jämnt delbart med tolv. Det finns undantag från de månadsvisa utbetalningarna för utbetalningar av låga belopp. Om årspensionen beräknas uppgå till högst 2 400 kronor, ska utbetalning ske i efterskott en eller två gånger per år. Inkomstpensionstillägget bör hanteras på samma sätt som ålderspensionsförmånerna i dessa avseenden, vilket skulle innebära att inkomstpensionstilläggets årsbelopp skulle ingå i summan av årspensionerna innan avrundning sker. På samma sätt skulle inkomstpensionstilläggets årsbelopp ingå i den totala årspensionen när det ska avgöras om utbetalning ska ske vid färre tillfällen än månadsvis.

3.9.11 Inkomstpensionstillägget bör varken minska andra pensionsförmåner eller påverka avgifter enligt socialtjänstlagen

Regeringens förslag: Inkomstpensionstillägget ska inte ingå i den bidragsgrundande inkomst som ligger till grund för bostadstillägg, särskilt bostadstillägg, äldreomsorgsstöd och för beräkningen av avgifter för insatser enligt socialtjänstlagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Pensionsmyndigheten* påtalar att det strider mot det grundläggande syftet med förmånerna i fråga att inte beakta samtliga inkomster vid beräkningen. Pensionsmyndigheten förordar att det föreslagna inkomstpensionstillägget ska beaktas vid beräkningen av dessa förmåner. Pensionsmyndigheten uppger vidare att förslaget i denna del får indirekt påverkan på individer, som inte uppbär inkomstpensionstillägg. Myndigheten pekar på att det i de situationer då bostadstillägg betalas ut till ett sammanboende par, där den ena uppbär ålderspension och den andra uppbär sjukersättning, kommer förslaget även att gynna personen med sjukersättning, då det är deras gemensamma inkomster som ligger till grund för beräkningen. Även *Försäkringskassan* lyfter fram detta. *LO* tillstyrker att inkomstpensionstillägget inte ska ingå i den bidragsgrundande inkomst som ligger till grund för bostadstillägg, särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd, då det är i linje med tilläggets syfte att öka respektavståndet genom att höja pensionerna för de som har arbetat ett helt arbetsliv med låg lön. *LO* avstyrker däremot förslaget om att inkomstpensionstillägget inte ska ingå i den bidragsgrundande inkomst som ligger till grund för avgifter för insatser enligt socialtjänstlagen, eftersom dessa avgifter vilar på principen om att de, upp till ett tak, får täcka kommunernas självkostnader men inte får vara så stora att den som får insatserna inte har tillräckliga medel för personliga behov och andra normala levnadskostnader. *LO* anser att det inte är motiverat att frångå denna enkla princip just för pensionärer med en inkomstgrundad allmän ålderspension på mellan 9 000 och 17 000 kronor. Slutligen pekar Pensionsmyndigheten och *SPV* på att de pensionärer som har särskilda avtalsvillkor om bruttosamordning i sina respektive tjänstepensionsavtal påverkas av denna hantering. Övriga remissinstanser lämnar inte några synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Principen att inkomstpensionstillägget inte bör minska andra pensionsförmåner

En viktig princip vid utformningen av inkomstpensionstillägget är att förmånen inte ska minska nivån på andra pensionsförmåner som den försäkrade eller hushållet erhåller. Utgångspunkten för förslaget är att de personer som kvalificerar sig för inkomstpensionstillägget genom att uppfylla de krav som ställs ska ha rätt till samma ökning i disponibel inkomst, oavsett om de eller någon annan i hushållet samtidigt får andra pensionsförmåner. De förmåner som blir aktuella i detta fall är pensionärens eget bostadstillägg, särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. Om pensionären är gift (eller likställs med gift) med en person med sjukersättning eller aktivitetsersättning och som uppbär bostadstillägg kan, såsom *Försäkringskassan* och Pensionsmyndigheten lyfter fram, även den förmånen beröras.

En annan viktig utgångspunkt är att inkomstpensionstillägget ska vara en förmån som inte är att likställa med inkomstgrundad allmän ålderspension. Därför anser regeringen att inkomstpensionstillägget inte ska påverka de socialförsäkringsförmåner vars nivå minskas av den inkomstgrundade ålderspensionen, till exempel garantipension och änkepension.

Storleken på bostadstillägg, särskilt bostadstillägg, äldreförsörjningsstöd eller socialtjänstavgifter påverkas inte av inkomstpensionstillägg

Huvudregeln vid beräkning av den bidragsgrundande inkomsten som ligger till grund för beräkningen av bostadstillägg och särskilt bostadstillägg är att inkomster i bland annat inkomstslaget tjänst, till exempel inkomst från anställning och allmän pension, tas med i beräkningen av förmånerna (102 kap. 7 § 1 SFB). Det innebär i praktiken att dessa inkomster påverkar (minskar) storleken på förmånerna. Även äldreförsörjningsstödet beräknas på liknande sätt (74 kap. 16 § jämförd med 102 kap. 29 § SFB).

Denna huvudregel gäller för hushållets samlande skattepliktiga inkomster för samtliga tre förmåner.

Som regeringen tidigare har redovisat förslås inkomstpensionstillägget skattemässigt att betrakta som inkomst av tjänst och enligt huvudregeln bör inkomstpensionstillägget därför påverka storleken på nämnda förmåner. Promemorians förslag innebär dock ett avsteg från denna huvudregel. Det innebär i sin tur att den logik som följer av att personer som har bostadstillägg, särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd och får en ökad inkomst också får en reducering av förmånerna till viss del försvinner. Till skillnad från Pensionsmyndigheten instämmer regeringen i den bedömning som görs i promemorian om att det i detta fall finns starka skäl för att avvika från huvudregeln. Utgångspunkten för den nya förmånen bör vara att alla som har arbetat ett helt arbetsliv med låg lön och uppfyller de krav som ställs för rätt till inkomstpensionstillägget också ska få en höjning av den disponibla inkomsten. Att följa huvudregeln skulle i detta fall innebära att ca 128 000 personer som har rätt till inkomstpensionstillägget (eller bor i ett hushåll med någon som har rätt till inkomstpensionstillägget) och som också har bostadstillägg, särskilt bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd inte skulle få en höjning eller endast en marginell höjning i disponibel inkomst jämfört med de övriga som inkomstpensionstillägget riktar sig till. Den effekten framstår enligt regeringens mening inte som försvarbar. Regeringen föreslår därför att inkomstpensionstillägget inte ska beaktas vid bestämmandet av den bidragsgrundande inkomsten som i sin tur påverkar storleken på bostadstillägg, äldreförsörjningsstöd och särskilt bostadstillägg.

Avgifterna för insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453), exempelvis avgifter för hemtjänst, baseras bland annat på regler om inkomstberäkning i socialförsäkringsbalken. De förslag som lämnas i denna proposition blir således tillämpliga även vid beräkningen av inkomstunderlaget för avgifter enligt socialtjänstlagen. Det kommer i sin tur att innebära att inte heller dessa avgifter påverkas av inkomstpensionstillägget, i likhet med bostadstillägget, det särskilda bostadstillägget och äldreförsörjningsstödet. Vad LO anför om att inkomstpensionstillägget ska ingå i den bidragsgrundande inkomst som ligger till grund för avgifter för insatser enligt socialtjänstlagen ändrar inte regeringens bedömning i denna del.

Bruttosamordning i tjänstepensionsavtal

Både SPV och Pensionsmyndigheten påpekar att förslaget kan påverka vissa avtal om tjänstepension för det fall tjänstepensionen lämnas som en bruttoförmån och således samordnas (minskas) med socialförsäkringsförmåner. Det gäller särskilt de tjänstepensioner som lyder under äldre pensionsbestämmelser inom stat, region eller kommun. För det fall en pensionär som beviljas den nya förmånen också har tjänstepension från något av dessa avtal, riskerar hon eller han att få sänkt tjänstepension med belopp motsvarande inkomstpensionstilläggets storlek. Som SPV beskriver i sitt yttrande är det avtalsparterna som har att tolka avtalsbestämmelser om samordningen av bruttoförmånen.

3.9.12 Handläggning av ärenden m.m.

Regeringens förslag: De särskilda bestämmelserna för allmän ålderspension i fråga om verkställighet i anstalt eller vård på institution m.m., ansökan, interimistiska beslut, beslut genom automatiserad behandling, samt om ändring och omprövning av beslut ska även tillämpas på inkomstpensionstillägget i berörda delar.

Regeringens bedömning: Det behövs inte någon lagändring för att de gemensamma bestämmelserna i socialförsäkringsbalken om handläggning och överklagande av förmåner enligt balken ska bli tillämpliga för inkomstpensionstillägget i berörda delar.

Även bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen om allmän pension kommer på samma sätt att gälla för inkomstpensionstillägg utan att någon ytterligare bestämmelse behöver införas.

Den personuppgiftsbehandling som inkomstpensionstillägget ger upphov till är förenlig med EU:s dataskyddsförordning. Den befintliga reglering som finns på personuppgiftsområdet utgör tillräcklig reglering för personuppgiftsbehandlingen. Någon ytterligare reglering om denna behandling behöver inte införas.

Promemorians förslag och bedömning: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag och bedömning. I promemorian föreslås att de särskilda bestämmelserna som gäller allmän ålderspension vid överklagande även ska gälla inkomstpensionstillägget. Redaktionella ändringar har gjorts i förhållande till förslaget i promemorian, bl.a. placeras bestämmelsen om ändring och omprövning i 113 kap. med bestämmelser om ändring, omprövning och överklagande av beslut och inte i det nya kapitlet om inkomstpensionstillägget.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Malmö* påpekar att det går emot socialförsäkringsbalkens konstruktion att placera särskilda bestämmelser om ändring, omprövning och överklagande i kapitlet om inkomstpensionstillägg. *Förvaltningsrätten i Stockholm* anför att bestämmelsen om ändring, omprövning och överklagande är svåröverskådlig och att det är svårt att se i vilken utsträckning bestämmelserna kommer att vara tillämpliga på inkomstpensionstillägget. *Datainspektionen* har utifrån promemorians bedömningar i denna del inga synpunkter på förslaget. Myndigheten konstaterar att bestämmelserna om behandling av personuppgifter i socialförsäkringsbalken är exempel på när nationell rätt kompletterar bestämmelserna i EU:s dataskyddsförordning om behandling av personuppgifter. Myndigheten bedömer också att bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) om allmän pension kommer på samma sätt att gälla för inkomstpensionstillägg, utan att någon ytterligare bestämmelse behöver införas.

Som nämnts i avsnitt 3.9.1 har Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Stockholm, *Kammarrätten i Göteborg* och *Pensionsmyndigheten* beretts tillfälle att yttra sig över ett reviderat lagförslag i fråga om ändring och omprövning, samt en ändring i fråga om överklagande av beslut. Förvaltningsrätterna och Pensionsmyndigheten tillstyrker eller har inget att invända mot lagförslaget och ändringen. Kammarrätten i Göteborg anser att det uttryckligen bör framgå vilka bestämmelser om ändring och omprövning som ska tillämpas.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Gemensamma bestämmelser i socialförsäkringsbalken

I avdelning H, 104–117 kap., i socialförsäkringsbalken finns vissa gemensamma bestämmelser. Dessa bestämmelser avser

- förmåner vid verkställighet i anstalt eller vård på institution m.m. (106 kap.),

- andra gemensamma bestämmelser om förmåner (107 kap.),
- återkrav och ränta (108 kap.),
- handläggning av ärenden (110 kap.),
- självbetjäningstjänster via Internet (111 kap.),
- om beslut (112 kap.),
- ändring, omprövning och överklagande av beslut (113 kap.),
- behandling av personuppgifter (114 kap.),
- straffbestämmelser (115 kap.), och
- socialförsäkringen under krig och krigsfara (117 kap.).

För allmän ålderspension, dvs. all inkomstgrundad ålderspension och garantipension, finns också ett antal särskilda bestämmelser i den nämnda avdelningen i balken. Även om inkomstpensionstillägget föreslås vara en särskild förmån vid ålderdom och inte ingå i den allmänna ålderspensionen är tillägget på grund av sin konstruktion nära knuten till den inkomstgrundade ålderspensionen och bör enligt regeringens mening därför omfattas av flera av de särskilda bestämmelserna.

En försäkrad som tar ut allmän ålderspension ska i vissa fall betala för sitt uppehälle om han eller hon vistas på anstalt eller institution på statens bekostnad (106 kap. 26–29 §§). Betalningen sker genom att den handläggande myndigheten gör avdrag för detta från ersättningen när den ska betalas ut (106 kap. 38–40 §§). Dessa bestämmelser bör gälla även för inkomstpensionstillägget.

Den som vill begära en förmån enligt socialförsäkringsbalken ska som regel ansöka om den skriftligen (110 kap. 4 §). Ansökningskravet gäller dock inte i alla situationer (110 kap. 6 §). Som framgår tidigare i denna proposition får till exempel allmän ålderspension lämnas utan ansökan från och med den månad den försäkrade fyller 65 år om den försäkrade fick hel sjukersättning omedelbart före den månaden. Som det har föreslagits tidigare i denna proposition bör inkomstpensionstillägget hanteras likadant. En upplysning om detta bör därför tas in i de gemensamma bestämmelserna på motsvarande sätt som för allmän ålderspension.

Som huvudregel gäller att under vissa förhållanden får gynnande interimistiska beslut fattas för förmåner enligt socialförsäkringsbalken (112 kap. 2 §). Sådana beslut får dock inte fattas i ärenden om allmän ålderspension eftersom det till följd av förmånernas utformning i praktiken saknas utrymme för detta (se 112 kap. 4 § andra stycket och prop. 2016/17:152 s. 27). Av samma anledning bör även inkomstpensionstillägget undantas.

Beslut om allmän ålderspension får fattas genom automatiserad behandling av Pensionsmyndigheten om en klagörande motivering för beslutet får utelämnas enligt 32 § första stycket förvaltningslagen (112 kap. 7 §). Detsamma bör gälla för inkomstpensionstillägget.

I socialförsäkringsbalken finns gemensamma bestämmelser om hur beslut i ärenden om förmåner enligt balken kan ändras och omprövas. För den allmänna ålderspensionen finns dock särskilda bestämmelser som ersätter eller kompletterar socialförsäkringsbalkens vanliga bestämmelser om ändring och omprövning (se 113 kap. 22–31 §§ SFB). De särskilda bestämmelserna är anpassade till hur pensionssystemet är konstruerat. Regeringen instämmer i promemorians förslag att de särskilda bestämmelserna om ändring och omprövning av beslut om allmän ålderspension även ska tillämpas på inkomstpensionstillägget. Som Förvaltningsrätten i Stockholm anför kan dock bestämmelsen om detta i promemorians förslag uppfattas som svåröverskådlig. Regeringen föreslår därför att bestämmelsen utformas efter förebild av den motsvarande bestämmelsen som gäller för premiepension till

efterlevande i 113 kap. 39 § SFB. I den av regeringen föreslagna bestämmelsen anges att de bestämmelser som den hänvisar till ska gälla i ”tillämpliga delar”, vilket tar sikte på att de särskilda bestämmelser som uttryckligen bara gäller vissa beslut i ärenden om allmän ålderspension inte kommer att tillämpas på inkomstpensionstillägget. Det gäller inkomstgrundad ålderspension, pensionsgrundande inkomst, pensionsgrundande belopp, pensionsrätt och pensionspoäng. Kammarrätten i Göteborg anför att det uttryckligen av lagtexten bör framgå vilka bestämmelser om ändring och omprövning som ska tillämpas. Som beskrivs ovan är dock bestämmelsen utformad på ett liknande sätt som den nu gällande 113 kap. 39 § SFB som tillämpas på premiepension till efterlevande. Förslaget ansluter således till befintlig reglering i socialförsäkringsbalken. Regeringen anser därför att det inte finns anledning att utforma bestämmelsen om inkomstpensionstillägg på ett väsentligt annat sätt än den bestämmelse som tjänar som förebild.

Som Förvaltningsrätten i Malmö påpekar bör inte bestämmelsen placeras i kapitlet om inkomstpensionstillägget, eftersom det bryter mot socialförsäkringsbalkens struktur. Regeringen föreslår därför att bestämmelsen placeras i en ny paragraf i 113 kap. SFB.

I 113 kap. finns även särskilda bestämmelser om överklagande som gäller för den allmänna ålderspensionen och som kompletterar de vanliga överklagandebestämmelserna i socialförsäkringsbalken. I promemorian föreslås att också dessa särskilda bestämmelser ska tillämpas på inkomstpensionstillägget. Något annat skäl för det än att inkomstpensionstillägget är kopplat till den inkomstgrundade ålderspensionen anføres inte. Till skillnad från promemorian anser regeringen inte att det utgör något skäl till att införa särregler om överklagande för inkomstpensionstillägget. En hänvisning till de särskilda överklagandebestämmelserna för den allmänna ålderspensionen får ingen betydelse i sak för inkomstpensionstillägget och det saknas därför enligt regeringens bedömning skäl att låta inkomstpensionstillägget omfattas av dem, vilket också Pensionsmyndigheten påpekar i sitt yttrande. Det är regeringens uppfattning att de vanliga bestämmelserna som gäller för övriga förmåner i socialförsäkringsbalken bör tillämpas på inkomstpensionstillägget. Inkomstpensionstillägget omfattas av dessa bestämmelser utan att någon ytterligare bestämmelse behöver införas (se 113 kap. 2 § SFB).

I övrigt bedömer regeringen att inkomstpensionstillägget omfattas av de gemensamma bestämmelserna om handläggning som finns för förmåner enligt socialförsäkringsbalken, utan att någon ytterligare bestämmelse behöver införas.

Sekretess i ärenden om inkomstpensionstillägg

I offentlighets- och sekretesslagen finns bestämmelser om sekretess i ärenden om allmän pension (28 kap. 1 och 6 §§). Eftersom inkomstpensionstillägget föreslås vara en särskild förmån vid ålderdom, bedömer regeringen att förmånen är en del av den allmänna pensionen och omfattas därför av bestämmelserna om sekretess utan att några ytterligare bestämmelser behöver införas.

Personuppgiftsbehandling

Förslaget innebär att Pensionsmyndigheten kommer att behandla personuppgifter. Förutom den försäkrades namn- och adressuppgifter, kommer myndigheten att behöva behandla framförallt uppgifter om den försäkrades inkomster och bosättning. Eftersom den föreslagna förmånen utgör ett tillägg till den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen som den försäkrade tar ut, hanterar Pensionsmyndigheten redan de nödvändiga personuppgifterna i dag med stöd av det regelverk som finns för personuppgiftsbehandling på området. Det regelverket är framför allt

- Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), nedan kallad EU:s dataskyddsförordning,
- lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning,
- förordningen (2018:19) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning,
- socialförsäkringsbalkens bestämmelser om behandling av personuppgifter, och
- förordningen (2003:766) om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration.

Den rättsliga grunden för behandlingen är mot denna bakgrund att den är nödvändig för att utgöra en uppgift av allmänt intresse och utgör ett led i myndighetsutövning (artikel 6.1.e i EU:s dataskyddsförordning). Den rättsliga grunden är fastställd i socialförsäkringsbalken och i förordningen (2009:1173) med instruktion för Pensionsmyndigheten. De närmare ändamålen för behandlingen finns i ovan nämnda förordning om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration.

Vad gäller frågan om huruvida personuppgiftsbehandlingen är proportionerlig bör det beaktas att det handlar om att handlägga och pröva en förmån till de enskilda som gör anspråk på den. Uppgifterna som kommer att behandlas är dessutom bara sådana uppgifter som behövs för att Pensionsmyndigheten ska kunna handlägga och pröva frågor om inkomstpensionstillägg.

Sammanfattningsvis anser regeringen att det befintliga regelverk som nämns ovan utgör en tillräcklig reglering för den personuppgiftsbehandling som det föreslagna inkomstpensionstillägget kommer att medföra. Någon ytterligare reglering med anledning av den nya förmånen behöver därför inte införas.

3.9.13 Inkomstpensionstillägget och de EU-rättsliga samordningsbestämmelserna och socialförsäkringskonventioner

Regeringens bedömning: Inkomstpensionstillägget kan klassificeras som en förmån vid ålderdom enligt artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Inkomstgrundad allmän ålderspension från andra medlemsländer, liksom från konventionsländer, kan komma att ligga till grund för beräkningen av inkomstpensionstillägget. Inkomstpensionstillägget är att bedöma som en sådan förmån som avses i artikel 52.4 i förordningen för vilken en pro rata-beräkning kan avstås och som därför ska antecknas i bilaga VIII till förordningen.

Inkomstpensionstillägget kommer att betalas ut även om den försäkrade är bosatt i ett annat medlemsland och kan även komma att betalas ut om den försäkrade är bosatt i ett konventionsland.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Pensionsmyndigheten* delar promemorians uppfattning att det faktum att förmånen riktar sig till personer, som uppbär pension av en viss storleksordning inom ett visst intervall och att detta inte är det lägsta pensionsintervall, kan tala för att förmånen inte är att betrakta som en minimiförmån enligt

EU-förordning 883/2004. Samtidigt tillförsäkras pensionären en inkomst som överstiger storleken på de förmåner som hade kunnat fås enbart med stöd av fullgjorda försäkringsperioder och erlagda avgifter. Pensionsmyndigheten anser att det därmed inte är uteslutet att EU-domstolen kan komma att göra en annan bedömning av klassificeringsfrågan.

Skälen för regeringens bedömning

Klassificering av förmåner enligt EU-förordning 883/2004

Inkomstpensionstilläggets syfte och dess utformning är avgörande för hur förmånen kommer att klassificeras EU-rättsligt. Klassificeringen ger sedan konsekvenser för hur inkomstpensionstillägget ska beräknas för försäkrade som har bott eller arbetat i andra medlemsstater än Sverige samt om tillägget ska betalas ut till försäkrade som bor i andra medlemsstater.

Ett av de sakområden som en förmån kan klassificeras under är förmåner vid ålderdom. Vad som är en förmån vid ålderdom är inte definierat, däremot har EU-domstolen funnit att en förmån vid ålderdom huvudsakligen utmärks av det faktum att denna ska tillförsäkra personer som uppnår en viss ålder och som inte längre är skyldiga att stå till arbetsmarknadens förfogande, medel för deras försörjning.

En förmån vid ålderdom omfattas av bestämmelserna om samordning av ålders- och efterlevandepension i kapitel 5 i EU-förordning 883/2004, härafter kallade för pensionsförmåner.

Inom pensionsförmånerna finns särskilda bestämmelser för förmåner som kan sägas vara minimiförmåner. Enligt EU-rätten är en minimiförmån en sådan förmån som har den funktionen att den ska tillförsäkra de försäkrade en viss minimiinkomst som överstiger storleken på de förmåner som den försäkrade hade kunnat göra anspråk på enbart med stöd av fullgjorda försäkringsperioder och erlagda avgifter. Det ska alltså handla om en sorts garanti om en lägsta inkomst.

Inkomstpensionstillägget är att klassificera som en pensionsförmån

I promemorian görs bedömningen att inkomstpensionstillägget inte har ett sådant syfte att det är att betrakta som en minimiförmån. Inkomstpensionstilläggets syfte är att ge de som har arbetat ett helt arbetsliv med låg lön en högre pension. Förmånen har inte som syfte att tillförsäkra pensionärerna en skälig levnadsnivå, detta är särskilt tydligt när man beaktar att de som kommer att få inkomstpensionstillägget inte är de med lägst pension utan de som bland annat uppfyller villkoret om att uppbära en pension i ett visst intervall.

De utformningar och konsekvenser som presenteras i denna proposition bygger således på förutsättningen att inkomstpensionstillägget kommer att klassificeras som en pensionsförmån och inte betraktas som en minimiförmån enligt artikel 58 i EU-förordning 883/2004. Såsom Pensionsmyndigheten påpekar är EU-domstolen inte bunden av denna bedömning, för det fall frågan skulle underställas domstolens prövning.

Kravet på ett år med pensionsgrundande inkomst innebär att sammanläggning inte blir aktuellt

Det följer av sammanläggningsprincipen i EU-förordning 883/2004 (artikel 6) att försäkringsperioder från andra medlemsstater beaktas när rätten till en förmån villkoras av att försäkringsperioder fullgjorts. Det innebär i praktiken att försäkringsperioder i andra medlemsstater ska läggas samman med svenska försäkringsperioder, om det behövs för att rätten till förmånen ska uppnås. Som framgår ovan föreslår regeringen att villkor för rätt till inkomstpensionstillägget är att den försäkrade har

fastställd svensk pensionsgrundande inkomst (PGI) om minst ett år. Det innebär att kravet för att en försäkrad ska ha rätt till inkomstpensionstillägget är att denne har en försäkringsperiod om minst ett år. Sammanläggningsprincipen kommer således inte att bli aktuell vad gäller inkomstpensionstillägget, eftersom villkoret för att ha rätt till förmånen är begränsat till minst ett år.

Inkomstgrundad allmän ålderspension från andra medlemsstater

Likställighetsprincipen inom EU (artikel 5 i EU-förordning 883/2004) innebär att om förmåner från medlemsstatens trygghetssystem har vissa rättsverkningar, ska de relevanta bestämmelserna i den lagstiftningen också tillämpas på motsvarande förmåner som förvärvats enligt en annan medlemsstats lagstiftning. Det får till följd att inkomstgrundad allmän ålderspension från andra medlemsstater bör kunna likställas med svensk inkomstgrundad allmän ålderspension vid bedömningen av rätt till inkomstpensionstillägget för försäkrade som omfattas av EU-förordning 883/2004. En försäkrad kan således uppfylla kravet på inkomstgrundad allmän ålderspension mellan 9 000 och 17 000 kronor per månad genom både inkomstgrundad allmän ålderspension från Sverige och inkomstgrundad allmän ålderspension från andra medlemsstater.

Eventuella likställighetsbestämmelser i socialförsäkringskonventioner mellan Sverige och andra länder kan också innebära att inkomstgrundad allmän ålderspension från andra konventionsländer ska beaktas i beräkningsunderlaget för inkomstpensionstillägget.

Pro rata-beräkning av en pensionsförmån

Som nämns är bedömningen att inkomstpensionstillägget ska klassificeras som en förmån vid ålderdom för vilken samordningsbestämmelserna för pensionsförmåner (avdelning 3, kapitel 5 i EU-förordning 883/2004) är tillämpliga. Dessa samordningsbestämmelser blir tillämpliga när en försäkrad har fullgjort försäkringsperioder både i Sverige och i en eller flera andra medlemsstater. Samordningsbestämmelserna innebär att i dessa situationer ska en svensk förmån beräknas enligt principen om pro rata-beräkning. Pro rata-beräkning av pensionsförmåner tillämpas när försäkrade till följd av arbete eller bosättning i flera medlemsstater har tjänat in rätt till pension i mer än en medlemsstat. Den försäkrade har då rätt till en proportionellt beräknad förmån från var och en av de medlemsstater där han eller hon tjänat in rätt till pension.

Pro rata-beräkningen går till så att den behöriga institutionen, som i Sverige är Pensionsmyndigheten, räknar ut vilket belopp en enskild ska beviljas genom en beräkning av ett *oberoende belopp* och ett *pro rata-belopp*.

Uträkning av det oberoende beloppet sker helt enligt svensk nationell rätt, och endast om villkoren för att ha rätt till förmånen uteslutande har uppfyllts enligt nationell rätt.

Uträkning av pro rata-beloppet görs i två steg. Först beräknas ett *teoretiskt belopp* för den förmån som personen har rätt till som om alla de försäkrings- och/eller bosättningsperioder som personen fullgjort i olika medlemsstater hade fullgjorts i den beräknande myndighetens medlemsstat. Därefter fastställs förmånens *faktiska belopp* på grundval av det teoretiska beloppet enligt proportionen mellan längden av de försäkrings- och/eller bosättningsperioder som har fullgjorts i den behöriga institutionens medlemsstat och den totala längden av de försäkrings- och/eller bosättningsperioder som har fullgjorts i de olika medlemsstaterna.

Jämförelse görs sedan mellan det oberoende beloppet och det pro rata-beräknade beloppet, varav det högsta beloppet ska betalas ut.

Inkomstpensionstillägget kan undantas från pro rata-beräkning

I EU-förordningen 883/2004 finns vissa undantag från skyldigheten att göra pro rata-beräkning av en förmån. Sammanfattningsvis innebär dessa bestämmelser att den behöriga institutionen kan avstå från pro rata-beräkning om beräkningen av pensionsförmånen alltid leder till att det oberoende beloppet blir samma som eller högre än det pro rata-beräknade beloppet, eller om de nationella reglerna innebär att tidsperioder saknar relevans för beräkningen.

Den konstruktion av inkomstpensionstillägget som presenteras i denna proposition innebär att för att få rätt till förmånen krävs ingen sammanläggning av försäkringsperioder från andra medlemsstater. Rätten till förmånen uppfylls alltid genom villkoren i nationell rätt, och ett oberoende belopp kan räknas fram. Eftersom de nationella bestämmelserna för inkomstpensionstillägget innebär att förmånen beräknas med hänsyn till kvoten mellan försäkringstiden och det antal år som krävs för oavkortat inkomstpensionstillägg kommer den nationella beräkningen och pro rata-beräkning alltid leda till samma resultat. De nationella bestämmelserna om beräkning av inkomstpensionstillägget innebär att förmånen ska avkortas baserat på försäkringstid. Även vid beräkning av det faktiska beloppet vid en pro-rata beräkning avkortas förmånen baserat på försäkringstid, dvs. år för vilken svensk pensionsgrundande inkomst har fastställts. Detta i sig innebär att den nationella beräkningen och pro rata-beräkningen alltid leder till samma resultat. Nedan visas ett exempel på hur en pro rata-beräkning skulle gå till och där det framgår att resultatet alltid blir detsamma vid nationell beräkning och pro rata-beräkning.

A har arbetat 10 år i Sverige och 25 år i Tyskland under sitt arbetsliv. A har en total inkomstgrundad allmän ålderspension om 12 000 kronor per månad (4 000 kronor från Sverige och 8 000 kronor från Tyskland).

A får ett inkomstpensionstillägg enligt nationell beräkning om 150 kronor per månad (600 kronor x 10/40).

Det teoretiska beloppet beräknas till 525 kronor per månad (600 kronor x 35/40).

Det faktiskt beloppet beräknas till 150 kronor per månad (525 kronor x 10/35).

En pro rata-beräkning kan dock inte underlåtas om den nationella lagstiftningen innehåller så kallade minskningsregler. Med minskningsregler menas regler som innebär att en utländsk förmån minskar den svenska förmånen. Som tidigare har beskrivits kommer inkomstpensionstillägget att utges i olika nivåer och alla nivåer har olika villkor för vilken pensionsinkomst som krävs. Konstruktionen av förmånen innebär således inte att andra förmåner minskar inkomstpensionstillägget, eller att inkomstpensionstillägget minskar andra förmåner. Regeringen ställer sig bakom promemorians bedömning att förslaget inte innebär att den svenska lagstiftningen innehåller sådana minskningsregler som skulle kunna förhindra möjligheten att avstå pro rata-beräkning.

Mot bakgrund av det ovanstående instämmer regeringen i promemorians bedömning att pro rata-beräkning av inkomstpensionstillägget kommer att kunna avstås.

Eftersom bedömningen är att pro rata-beräkning kan avstås ska detta, i enlighet med artikel 52.4, antecknas i bilaga VIII till förordningen.

Utbetalning av inkomstpensionstillägget till försäkrade som är bosatta utanför Sverige

Som tidigare har sagts ska inkomstpensionstillägget inte betalas ut till försäkrade som inte är bosatta i Sverige. På grund av internationella regelverk och åtaganden kommer detta villkor dock inte kunna upprätthållas i alla situationer.

I EU-förordning 883/2004 uttrycks en exportabilitetsprincip (artikel 7) som bedöms innebära att det finns en skyldighet för Sverige att betala ut inkomstpensionstillägget även till försäkrade som är bosatta i andra medlemsstater, förutsatt att den försäkrade uppfyller villkoren för att få förmånen. Inkomstpensionstillägget för dem kommer att beräknas på samma sätt som för försäkrade bosatta i Sverige.

Sverige har även ingått socialförsäkringskonventioner med ett antal länder utanför EES-området och Schweiz. Dessa konventioner innehåller i många fall bestämmelser som innebär att svenska pensionsförmåner ska utbetalas även om pensionsmottagaren är bosatt i det andra konventionslandet. Denna typ av bestämmelser kan innebära att inkomstpensionstillägget således kommer att betalas ut till försäkrade som är bosatta även i dessa länder.

3.9.14 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Bestämmelserna om inkomstpensionstillägget ska träda i kraft den 1 februari 2021 och tillämpas för tid från och med den 1 september 2021.

Inkomstpensionstillägget ska få lämnas utan ansökan till en försäkrad som tar ut inkomstgrundad allmän ålderspension när lagen börjar tillämpas. En ansökan om allmän inkomstpension, tilläggs pension eller premiepension som är under handläggning hos Pensionsmyndigheten när lagen tillämpas första gången ska även anses omfatta en ansökan om inkomstpensionstillägg.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Inte någon instans har lämnat någon synpunkt på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Ingen ansökan för dem som redan börjat ta ut pension

I syfte att få uppnå snabbt genomförande av förslaget, bör det träda i kraft den 1 februari 2021 och börja betalas ut i september 2021. De flesta som då ska beviljas förmånen har redan pågående pensionsutbetalningar sedan många år tillbaka. Om det skulle krävas att dessa personer ansöker om inkomstpensionstillägget skulle det krävas en mycket stor insats för att nå alla med informationen att det finns en ny förmån som de kan ansöka om. Risken är att det också skulle resultera i att ett stort antal personer som skulle ha rätt till inkomstpensionstillägget inte ansöker om det. För samtliga som tar ut ålderspension när de nya bestämmelserna om inkomstpensionstillägget börjar att tillämpas bör inkomstpensionstillägget därför prövas utan ansökan.

Retroaktiv utbetalning vid införandet

Förslaget är att inkomstpensionstillägget ska betalas ut från och med den månad som rätten till förmånen uppkommer men tidigast från och med den månad då ansökan inkommit till Pensionsmyndigheten. Inför det att de nya bestämmelserna börjar att tillämpas den 1 september 2021 kommer Pensionsmyndigheten behöva efterfråga information om försäkrades pensionsinkomster från andra medlemsstater. Det kan innebära att Pensionsmyndigheten inte kommer att kunna bevilja samtliga personer som har rätt till inkomstpensionstillägget förmånen i september 2021 eftersom fullständiga uppgifter inte inkommit från de andra medlemsstaterna. Det kan även uppstå andra situationer som gör att den försäkrades rätt till inkomstpensionstillägget inte kan prövas till september 2021 eftersom information saknas eller ytterligare utredning behöver ske.

Genom de övergångsbestämmelser som föreslås blir det möjligt att betala ut inkomstpensionstillägget retroaktivt från och med september 2021 för de personer som vid denna tidpunkt hade rätt till inkomstpensionstillägget och hade en pågående utbetalning av inkomstgrundad allmän ålderspension men som av någon anledning inte kunnat beviljas inkomstpensionstillägget förrän senare.

3.9.15 Konsekvenser

I nedanstående konsekvensavsnitt presenteras de ekonomiska konsekvenserna för individen samt för statens och kommunernas ekonomi. Även ett avsnitt avseende jämställdhetsaspekten finns med. Vid såväl kostnadsberäkningar för offentlig sektor som fördelningsanalys har främst SCB:s FASIT-modell⁴ använts. Eftersom varken uppgifter om personernas antal år med pensionsgrundande inkomst eller personer som inte är folkbokförda i Sverige finns med i dessa register, har kostnadsberäkningarna kompletterats utifrån uppgifter från Pensionsmyndigheten. I och med detta finns effekten av den föreslagna avkortningen av inkomstpensionstillägget och utbetalning till utomlands bosatta enbart med i kostnadsberäkningarna men inte i fördelningsanalysen. Pensionsmyndigheten kommer dessutom behöva ta med utländska inkomstgrundade allmänna ålderspensioner vid beräkning av tillägget. Dessa finns i nuläget inte tillgängliga och hur de påverkar inkomstpensionstillägget går inte att förutse. Inkomstpensionstillägget kan såväl öka som minska då dessa tas med i beräkningarna. I avsnittet presenteras de ekonomiska konsekvenserna för individerna i allmänhet samt fördelat på kvinnor och män.

Ekonomiska konsekvenser för individen

Vilka och hur många berörs?

Totalt kommer 55 procent av samtliga kvinnor och män äldre än 65 år att få en ökad disponibel inkomst genom inkomstpensionstillägget. Bland kvinnor är andelen högre, 62 procent jämfört med män, 48 procent.

Inkomstpensionstillägget minskar inkomstgapet mellan kvinnor och män, äldre än 65 år, marginellt från 27,2 till 26,9 procent. Gapet mäts här som skillnaden i procent mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst.

Tabell 3.8 Antal och andel berörda av samtliga äldre än 65 år, 2021

	Oförändrad disponibel inkomst	Ökad disponibel inkomst	Samtliga
Kvinnor	429 000	692 000 (62 %)	1 121 000
Män	510 000	476 000 (48 %)	9 86 000
Samtliga	939 000	1 168 000 (55 %)	2 107 000

Källa: Egna beräkningar i FASIT, prognos 2021.

Förutom antalet ovan tillkommer personer som inte är folkbokförda i Sverige.⁵ Enligt förslaget utbetalas inte inkomstpensionstillägget till personer som inte är bosatta i Sverige. Dock innebär samordningsbestämmelserna i EU-förordning 883/2004 att förmånen även ska betalas ut till försäkrade bosatta inom EU/EES och Schweiz. Även socialförsäkringskonventioner som Sverige har ingått med länder utanför EU/EES eller Schweiz kan innehålla bestämmelser som innebär att svenska pensionsförmåner ska betalas ut även om pensionsmottagaren är bosatt i det andra konventionslandet. Utifrån statistik från Pensionsmyndigheten för år 2018 beräknas

⁴ FASIT 2018 version 1. Se vidare <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efteramne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/fordelningsanalytisktstatistiksystem-for-inkomster-och-transfereringar-fasit/>.

⁵ Enbart personer som är folkbokförda i Sverige finns i det använda datamaterialet från SCB. Uppskattningen avseende 2021 görs utifrån uppgifter från Pensionsmyndigheten för 2018.

cirka 26 000 kvinnor och ca 32 000 män som bor utomlands ha rätt till inkomstpensionstillägget.

Av tabell 3.9 framgår vilka som har för låga respektive för höga inkomstgrundade allmänna ålderspensioner för att ha rätt till inkomstpensionstillägget. Av redovisningen syns också hur stor andel som har för låga respektive för höga pensioner för att få maximalt inkomstpensionstillägg. Tabellen visar att det är vanligare att kvinnorna inte får maximalt tillägg på grund av låga pensioner medan männen inte får maximalt inkomstpensionstillägg på grund av för höga pensioner. Totalt får 29 procent av kvinnorna och 15 procent av männen med inkomstgrundad allmän ålderspension maximalt inkomstpensionstillägg. Konstruktionen är avsedd att ge extra pension till individer inom ett specifikt pensionsintervall. De som förväntar sig att få ett högre inkomstpensionstillägg genom att arbeta mer får därmed större incitament till arbete, medan de som förväntar sig att komma över intervallet som ger maximalt tillägg får mindre incitament till att arbeta mer under sitt förvärvsliv. Regeringen konstaterar att detta alltid är en konsekvens då en förmån innehåller upp och nertrappning kopplat till inkomstnivån. Individens incitament avgörs dock utifrån hela pensionens storlek där inkomstpensionstillägget enbart utgör en liten del. Dessutom är det svårt för individen att veta exakt vilken pension denna kommer få då den slutligen går i pension. Regeringen anser därför att denna konstruktion är ändamålsenlig för att träffa den aktuella målgruppen.

Tabell 3.9 Andel av de med inkomstgrundad allmän ålderspension som befinner sig i olika inkomstintervall, 2021

	Andel kvinnor	Andel män
För låg inkomstpension för tillägg	23	7
För låg inkomstpension för maximalt tillägg	17	4
Maximalt tillägg	29	15
För hög inkomstpension för maximalt tillägg	19	31
För hög inkomstpension för tillägg	12	43
Totalt med inkomstgrundad pension	100	100

* Observera att i tabellen ingår enbart personer som har en inkomstgrundad allmän ålderspension till skillnad från Tabell 3.8 där samtliga äldre än 65 år ingår.

Källa: Egna beräkningar i FASIT, prognos 2021.

År 2020 gjordes reformer som stärkte grundskyddet, såväl höjning av garanti-pensionen som taket i bostadstillägget. Tabellen nedan visar att det är något färre bland de med inkomstpensionstillägg som har grundskydd än bland samtliga äldre. Detta resultat stödjer syftet med reformen att det ska ha varit lönsamt att arbeta, dvs. respektavståndet ökar, vilket innebär att skillnaden i pension ökar mellan de som har arbetat ett helt arbetsliv med låg lön och de som inte har arbetat eller har arbetat i mindre omfattning. Eftersom inkomstpensionstillägget ges redan från en inkomstgrundad allmän ålderspension på 9 000 kronor i månaden samt att grundskyddet, speciellt bostadstillägget, går relativt högt upp i inkomsterna är det ofrånkomligt med överlappning.

Tabell 3.10 Överlappning mellan inkomstpensionstillägg och grundskydd

	Andel med garantipension		Andel med bostadstillägg	
	Samtliga 65+	Med tillägg	Samtliga 65+	Med tillägg
Kvinnor	41	27	19	15
Män	11	8	8	8
Samtliga	27	19	14	12

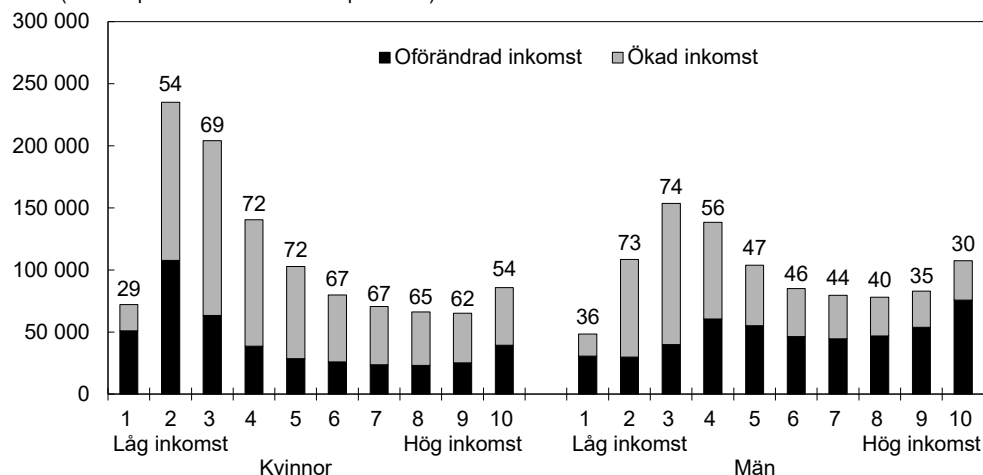
Källa: Egna beräkningar i FASIT, prognos 2021.

Tillägget ökar pensionärernas disponibla inkomst

I diagram 3.10 visas antalet personer över 65 år uppdelat på de som får en ökad ekonomisk standard med inkomstpensionstillägget och de som har en oförändrad ekonomisk standard fördelat på inkomstgrupp.⁶ Diagrammet visar att pensionärerna är överrepresenterade i den lägre delen av inkomstfördelningen. Störst andel av kvinnorna som får en ökad disponibel inkomst befinner sig i inkomstgrupperna 4 och 5 medan männen till störst del befinner sig i inkomstgrupperna 2 och 3. Minst andel som får ökad inkomst återfinns i den lägsta och de högsta inkomstgrupperna.

Diagram 3.10 Antal och andel med ökad disponibel inkomst 2021, äldre än 65 år fördelat på inkomstgrupper

Antal (över staplarna visas andel som påverkas)

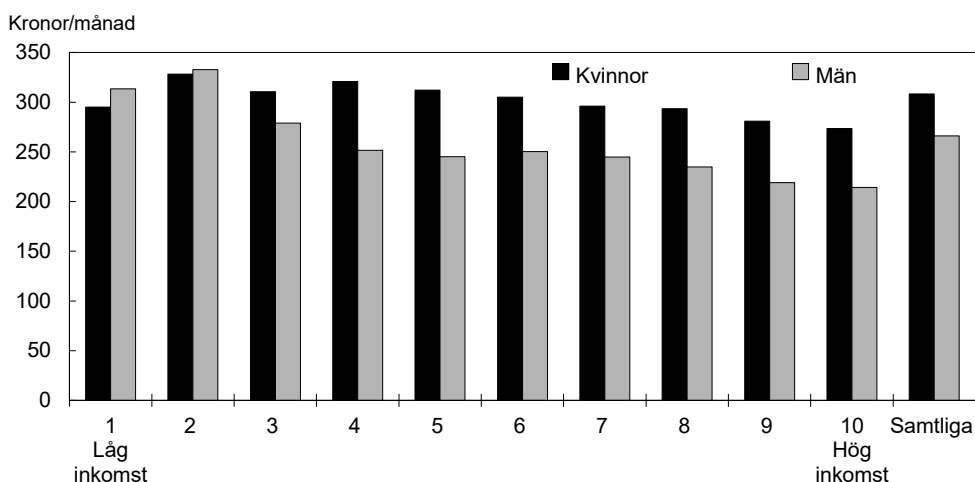

Källa: Egna beräkningar i FASIT, prognos 2021.

I genomsnitt får de berörda kvinnorna en något större ökning i disponibel inkomst än männen. Kvinnorna beräknas få i genomsnitt 308 kronor per månad medan männen får 266 kronor per månad. Detta beror på att en större andel av kvinnorna som får inkomstpensionstillägget får maximalt inkomstpensionstillägg jämfört med männen. Det genomsnittliga beloppet är högre i de lägre inkomstgrupperna. Dessa uppgifter är dock en överskattning eftersom beräkningarna inte har kunnat ta hänsyn till att de som inte arbetat ett helt arbetsliv och därmed får ett lägre, avkortat, förmånsbelopp.

⁶ Inkomstgrupper. Grupper som skapas när befolkningen delas in i tio lika stora grupper, deciler, ordnade efter stigande ekonomisk standard. Med ekonomisk standard avses hushållets sammanlagda disponibla inkomst korrigerad efter hushållets sammansättning. Alla personer i ett hushåll har samma ekonomiska standard.

Diagram 3.11 Genomsnittlig förändring i disponibel inkomst per månad för de med inkomstpensionstillägg, innan hänsyn tagits till försäkringstid

Källa: Egna beräkningar i FASIT, prognos 2021.

Yngre pensionärer har i genomsnitt fler år med pensionsgrundande inkomst

Diagram 3.12 visar att en ganska stor andel bland dem med låga pensioner kommer att få avkortat inkomstpensionstillägg. Som tidigare nämnts är reglerna olika för olika kohorter. I diagrammet nedan visas två grupper av årskullar. För att personer födda 1938–1944 ska få oavkortat inkomstpensionstillägg krävs en försäkringstid om 35 år och för de födda senare krävs en försäkringstid om 40 år. För att nå en inkomstgrundad allmän ålderspension på de aktuella nivåerna har de flesta personerna även om de inte arbetat tillräckligt för att få maximalt inkomstpensionstillägg nästan arbetat tillräckligt många år för att få ett oavkortat inkomstpensionstillägg. Detta innebär att avkortningen med hänsyn till försäkringstid inte minskar inkomstpensionstillägget speciellt mycket. Eftersom kvinnor i lägre grad tillgodoräknas tillräcklig försäkringstid kommer deras genomsnittliga belopp minska något mer än männens. I genomsnitt beräknas avkortningen minska inkomstpensionstillägget med drygt 3 procent för kvinnorna och 2 procent för männen vilket innebär att genomsnittet för kvinnorna beräknas bli cirka 10 kronor lägre och för männen cirka 5 kronor lägre än i beräkningarna i diagram 3.11. Med andra ord kommer genomsnittet endast ändras marginellt då hänsyn tas till antalet arbetade år.

Konsekvenser för drivkrafter till arbete

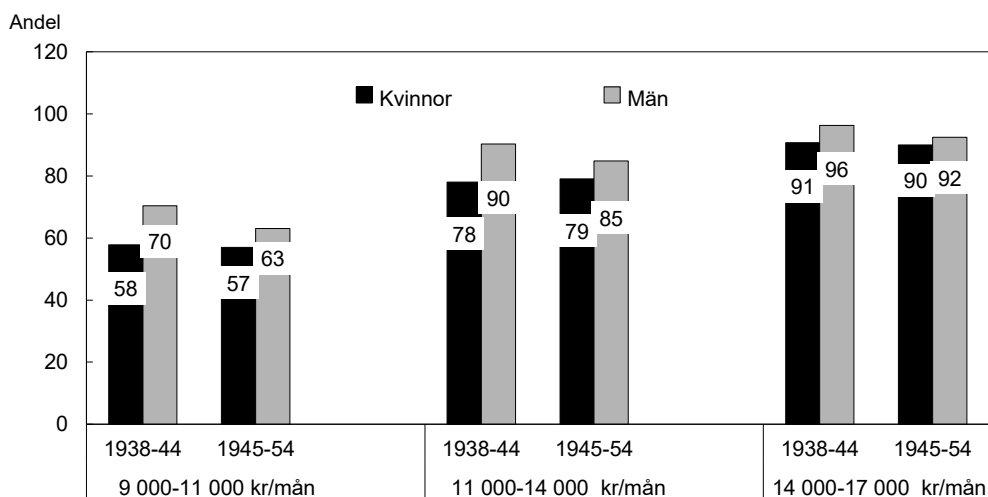
Skatteverket konstaterar att inkomstpensionstillägget kan ha både positiva och negativa effekter på pensioneringsbeslutet. Det ger en inkomsteffekt som kan leda till tidigare pensionering, men som också påverkar utbytet av ytterligare tid på arbetsmarknaden. Skatteverket beskriver att det senare kan, beroende på om personen befinner sig i upp- eller avtrappningen av tillägget, antingen öka eller minska. Ett ökat (minskat) utbyte kan förväntas leda till längre (kortare) tid på arbetsmarknaden. ISF bedömer att förslaget inte bidrar till ökad drivkraft till arbete, eftersom inkomstpensionstillägget endast utgår i ett avgränsat inkomstintervall. Konsekvenserna av eventuella val att öka eller minska sitt förvärvsarbete blir enligt ISF mycket svåröversäglbara för pensions-spararna. Om det föreslagna tillägget dessutom är en tillfällig lösning, anser ISF att det blir ännu mer svåröversäglbart hur olika arbetsrelaterade val påverkar den framtida pensionen.

IFAU pekar på att förslaget medför bristande ekonomiska incitament till ökad drivkraft till arbete, eftersom storleken på inkomstpensionstillägget inte påverkas av om man tar ut det vid 65 års ålder eller senare, men däremot går den försäkrade miste

om inkomstpensionstillägget under den tid uttaget skjuts fram. Regeringen konstaterar att detta även är fallet vid uttag av andra förmåner som till exempel garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. IFAU anmärker även på att det inte görs några beräkningar av hur det påverkar de ekonomiska incitamenten till ett förlängt arbetsliv för pensionärer med olika lång försäkringstid.

Vid en sådan partiell analys stämmer det att ett ytterligare arbetsår för de flesta inte ger ökade incitament till ett förlängt arbetsliv. Syftet med att låta försäkringstiden påverka förmånen är att det ska träffa de som arbetat ett helt arbetsliv. Regeringen anser dessutom att en sådan partiell analys inte skulle visa pensionärens ekonomiska incitament till ett förlängt arbetsliv totalt sett, eftersom pensionären antas se till helheten. Som har beskrivits ovan vid tabell 3.9 kommer inkomstpensionstillägget att utgöra endast en liten del av den totala pensionen, varför regeringen bedömer att enbart inkomstpensionstillägget i sig inte kommer att vara en avgörande faktor vid den enskilde individens ekonomiska överväganden avseende ett förlängt arbetsliv.

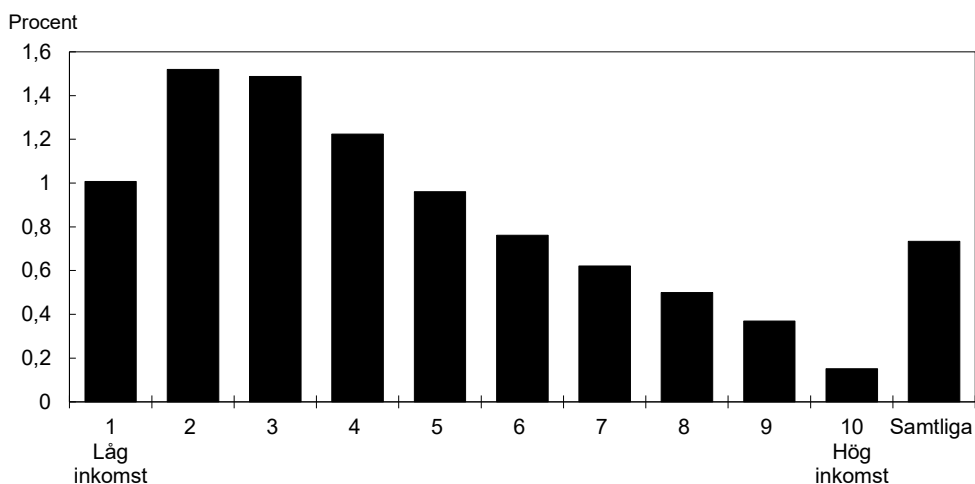
Diagram 3.12 Andel personer som har tillräckligt med PGI-år för oavkortat inkomstpensionstillägg

Källa: Pensionsmyndigheten 2018.

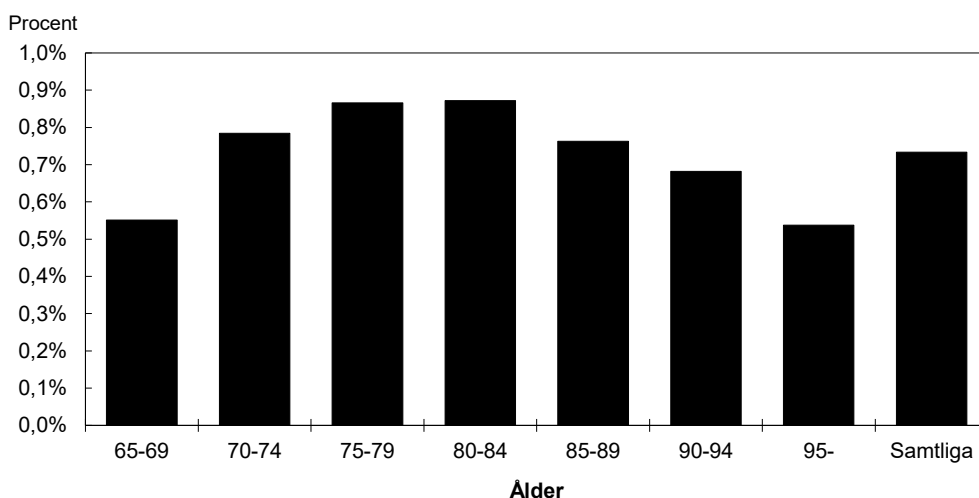
Ökad ekonomisk standard för pensionärerna

I diagram 3.11 visades förändringen i disponibel inkomst för dem som fick del av inkomstpensionstillägget. I diagram 3.13 presenteras hur inkomstpensionstillägget förändrar den ekonomiska standarden för samtliga personer äldre än 65 år. Störst ökning får pensionärerna i inkomstgrupperna 2 och 3. Ökningen avtar högre upp i inkomstfördelningen. Detta är en naturlig följd eftersom inkomstpensionstillägget nästan är lika stort i de olika inkomstgrupperna, se diagram 3.11, och utgör därmed en mindre andel av den totala inkomsten vid högre inkomster. Personer som befinner sig i inkomstgrupp 1 är ofta inte föremål för tillägget vilket gör att ökningen i denna grupp är mindre.

Diagram 3.13 Procentuell ökning i ekonomisk standard, samtliga 65+ år

Källa: Egna beräkningar i FASIT, prognos 2021.

I diagram 3.14 visas förändringen i ekonomisk standard för personer 65 år och äldre fördelat på åldrar. De grupper som får störst påverkan är de i åldrarna 75–84 år. Detta beror på att det såväl är flest som berörs i dessa åldersgrupper samt att det är de som i genomsnitt får högst tillägg.

Diagram 3.14 Procentuell ökning i ekonomisk standard fördelat på ålder, samtliga 65+

Källa: Egna beräkningar i FASIT, prognos 2021.

Ekonomiska konsekvenser för den offentliga sektorn

Som beskrivs i inledningen är det inte möjligt att göra alla beräkningar av de ekonomiska konsekvenserna för offentlig sektor i FASIT-modellen. Nedan visas kostnadsberäkningarna i tre steg. Först görs en beräkning i FASIT-modellen. Därefter visas hur de övriga förslagen som inte är beräkningsbara i FASIT-modell påverkar offentlig sektorns finanser. Slutligen summeras beräkningar för att visa den totala effekten.

Ekonomiska konsekvenser för staten

Effekterna på statens budget är beräknade med hjälp av FASIT-modellen utifrån basår 2018 och med framskrivning till år 2021–2023. Till dessa beräkningar läggs kostnadsberäkningar från uppgifter som kommer från Pensionsmyndigheten.

Eftersom inkomstpensionstillägget ska börja betalas ut i september 2021 blir det en delårseffekt det första året. Kostnaden utifrån FASIT-beräkningen uppgår till knappt 2 miljarder kronor år 2021. För år 2022 och 2023 är effekterna på statens budget 6 respektive 5,7 miljarder kronor. Kostnaden framåt antas vara i samma storleksordning se vidare under nästa avsnitt, ”Effekter på lång sikt”.

Budgeteffekterna av avkortningen med hänsyn till försäkringstid samt effekterna för personer bosatta utomlands har beräknats med hjälp av kompletterande statistik från Pensionsmyndigheten. När det gäller avkortningen bygger beräkningarna på antalet år med pensionsgrundande inkomst (PGI-år). Dessa uppgifter finns för kohorterna födda efter 1938, med inte för födda tidigare än 1938.

Vid beräkningarna har det antagits att antalet arbetsår för kohorter födda före 1938 är fördelade på samma sätt som för kohorter födda 1938–1944. Avkortningen med hänsyn till försäkringstid beräknas minska utgifterna för statens budget med 55 miljoner kronor år 2021, 165 miljoner kronor 2022 och 157 miljoner kronor 2023.

Som framgått tidigare föreslår regeringen att inkomstpensionstillägget inte ska betalas ut till den som inte är bosatt i Sverige. Dock innebär samordningsbestämmelserna i EU-förordning 883/2004 att förmånen även ska betalas ut till försäkrade bosatta inom EES och Schweiz. Även socialförsäkringskonventioner som Sverige har ingått med länder utanför EES eller Schweiz kan innehålla bestämmelser som innebär att svenska pensionsförmåner ska utbetalas även om pensionsmottagaren är bosatt i det andra konventionslandet. Utifrån Pensionsmyndighetens statistik beräknas hur många av de som inte är folkbokförda i Sverige som är berättigade samt hur lång försäkringstid dessa personer i genomsnitt har i Sverige. Inkomstpensionstillägget ska baseras på svensk inkomstgrundad allmän ålderspension. Som tidigare har redovisats innebär dock likställighetsprincipen inom EU att inkomstgrundad allmän ålderspension från andra medlemsstater ska likställas med svensk inkomstgrundad allmän ålderspension vid bedömningen av rätt till inkomstpensionstillägget för försäkrade som omfattas av EU-förordning 883/2004. Eventuella likställighetsbestämmelser i socialförsäkringskonventioner mellan Sverige och andra länder kan också innebära att inkomstgrundad allmän ålderspension från andra konventionsländer ska beaktas i beräkningsunderlaget för inkomstpensionstillägget. Eftersom det i dagsläget inte finns några uppgifter om storleken på utländsk pension används det genomsnittliga beloppet för inkomstpensionstillägget för folkbokförda i Sverige även för personer bosatta utomlands. Den totala utgiften beräknas sedan genom att antalet multipliceras med genomsnittsbeloppet och att beloppet därefter avkortas baserat på försäkringstid i Sverige. Kostnaden för inkomstpensionstillägget till personer bosatta utomlands beräknas uppgå till 31 miljoner kronor 2021, 93 miljoner kronor år 2022 och 88 miljoner kronor år 2023.

Den sammanlagda kostnaden för inkomstpensionstillägget åren 2021 (delårseffekt), 2022 och 2023 visas i tabell 3.11. För år 2021 beräknas kostnaden bli knappt 2 miljarder kronor. Det första året med helårseffekt är 2022, då effekten på statens budget uppgår till -6 miljarder kronor. För 2023 beräknas kostnaden till 5,7 miljarder kronor.

Tabell 3.11 Effekt på statens budget för inkomstpensionstillägget år 2021–2023

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Inkomstpensionstillägg	-1 990	-6 039	-5 728

Ekonomiska konsekvenser för kommunerna

Vi beräkningen av de ekonomiska konsekvenserna för kommunerna har samma metod använts som för beräkningen av effekterna för staten, dvs. först en beräkning i FASIT och därefter läggs andra beräkningsunderlag till. En skillnad är att exporten av förmånen till utomlands bosatta inte påverkar effekterna för kommunerna eftersom dessa varken betalar kommunalskatt eller får ekonomiskt bistånd.

Den kommunala inkomstskatten beräknas öka med 578 miljoner kronor år 2021 (delårseffekt), 1 749 miljoner kronor år 2022 och 1 645 miljoner kronor år 2023.⁷ Kommunernas utgifter för ekonomiskt bistånd beräknas minska marginellt, 2 miljoner kronor år 2022 och 2023. Att kostnadsminskningen blir relativt liten beror på att inkomstpensionstillägget riktar sig till pensionärer som har arbetat ett helt arbetsliv och få av dessa borde ha behov av ekonomiskt bistånd.

Tabell 3.12 Effekter på kommunernas budget år 2021–2023

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Kommuner	579	1 751	1 647
varav kommunal inkomstskatt	578	1 749	1 645
varav ekonomiskt bistånd	1	2	2

Effekter på lång sikt

Storleken på inkomstpensionstillägget är satt till ett nominellt belopp som inte automatiskt kommer att indexeras. Det innebär att inkomstpensionstillägget kommer att minska såväl i förhållande till den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen som prisutvecklingen. Detta sker under förutsättning att följsamhetsindex utvecklas positivt, dvs att inkomstutvecklingen kommer att överstiga 1,6 procent, och att det råder viss inflation.

Eftersom gränserna i inkomstpensionstillägget följsamhetsindexeras kommer de kvinnor och män som får inkomstpensionstillägget år 2021 att vara i samma relativa intervall under hela pensionstiden förutsatt att de inte tjänar in nya pensionsrätter.

Gruppen som får inkomstpensionstillägget kommer dock att förändras över tid beroende på att nya kohorter tillkommer. Denna förändring kommer att ske successivt. Hur detta kommer att påverka kostnadsutvecklingen för inkomstpensionstillägget är svårt att uppskatta eftersom det finns motverkande effekter. Trenden har varit att tillkommande kohorter i genomsnitt haft fler arbetsår än äldre kohorter. Framför allt gäller detta för kvinnor i berörda kohorter. Samtidigt är kravet på antalet arbetsår för att få oavkortat inkomstpensionstillägg högre för tillkommande kohorter. Givet att trenden med ökat antal arbetsår håller i sig lång tid framöver så kommer det innebära att nytillkommande kohorter i större utsträckning kommer att få oavkortat inkomstpensionstillägg.

En annan faktor som kan påverka inkomstpensionstilläggets effekter på den offentliga sektorns ekonomi på lång sikt är hur inkomstpensionen utvecklas framöver för

⁷ I kommunalskatten ingår både skatt till kommuner och regioner.

nyttillkomna kohorter i relation till de kohorter som får inkomstpensionstillägget år 2021. Det är inte heller här givet åt vilket håll effekterna går. Om vi exempelvis antar att nyttillkomna kohorter i genomsnitt har högre inkomstgrundad allmän ålderspension beror effekten på statens budget på hur inkomstökningarna är fördelade i de olika intervallen. Om inkomstökningen i huvudsak sker i grupper som tidigare låg under eller i upptrappningsintervallet kommer fler att få högre inkomstpensionstillägg. Det omvända gäller för de grupper som tidigare hade maximalt tillägg eller ligger i nedtrappningsintervallet. På lång sikt beror även utgiftsutvecklingen på kohorternas storlek och sammansättning till exempel hur stor andel som invandrat och vid vilken ålder kommer att påverka kostnaden.

Något som dock är beräkningsbart är tillgodoräkandet av PGI-år före 16 års ålder. PGI före 16 års ålder började räknas först 1999 så denna kostnad kommer inte uppkomma förrän på mycket lång sikt. Kostnaden för att få tillgodoräkna sig PGI-år innan 16 års ålder uppskattas till knappt 500 000 kronor per år på lång sikt.

Regeringen konstaterar att det generellt är svårt att göra långsiktiga bedömningar över statens kostnader, då det finns många osäkra faktorer att ta hänsyn till. Någon större utredning än vad som gjorts ovan av de offentligfinansiella konsekvenserna av förslaget enligt IFAU:s synpunkter har därför inte gjorts.

IFAU efterlyser en analys av hur förslaget påverkar olika generationer och menar att dagens pensionärer ur ett generationsperspektiv redan framstår som en gynnad grupp. Regeringen vill med anledning härav hänvisa till det arbete som pågår inom Pensionsgruppen om att höja pensionsåldrarna för att på så sätt trygga pensionssystemet för framtida generationer.

Konsekvenser för jämställdhet

Det av riksdagen beslutade målet för jämställdhet i Sverige är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Till detta mål finns sex delmål:

1. en jämn fördelning av makt och inflytande,
2. ekonomisk jämställdhet,
3. jämställd utbildning,
4. en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet,
5. jämställd hälsa och
6. mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Kvinnor har i genomsnitt lägre pensioner än män. Detta beror dels på att kvinnor har lägre löner än män, dels på att kvinnor har något sämre anknytning till arbetsmarknaden än män.

Förslaget innebär att inkomstpensionstillägget avkortas för personer som inte har fullt arbetsliv. Vad som krävs för ett oavkortat inkomstpensionstillägg är olika för olika åldersgrupper. De som är födda 1945 eller därefter behöver ha minst 40 år med pensionsgrundande inkomster för att kunna få ett oavkortat inkomstpensionstillägg. De som är födda 1938–1944 behöver ha 35 år med pensionsgrundande inkomster. För de födda 1924–1937 är kravet 30 år med pensionspoäng. För dem som är födda före 1924 krävs färre än 30 år med pensionspoäng. Dessa krav gynnar män, vilket framgår av diagram 3.12 ovan. Där redovisas andelen kvinnor och män med oavkortat inkomstpensionstillägg bland de som är födda under åren 1938 och 1953. Det framgår att en större andel män får ett oavkortat inkomstpensionstillägg, oavsett pensionens storlek.

Det finns andra delar i den föreslagna konstruktionen som gynnar kvinnor mer än män. Framför allt finns kvinnorna oftare i de inkomstintervall där inkomstpensionstillägget är som högst. Detta gör att en större andel kvinnor får förbättringar av sin disponibla inkomst jämfört med män. Av diagram 3.11 framgår att även den procentuella ökningen av den disponibla inkomsten är större för kvinnor än män. Undantaget är de pensionärer som har de allra lägsta inkomsterna (inkomstgrupp 1). För denna grupp pensionärer ökar den disponibla inkomsten procentuellt mer för män än för kvinnor.

DIK är positiva till den marginella förbättring som förslaget innebär för ökad ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män. *Akademikerförbundet SSR* föreslår att respektavståndet ökas genom åtgärder enbart riktade till kvinnor. Regeringen konstaterar dock att det skulle vara diskriminerande mot de män som har arbetat ett långt arbetsliv med låga inkomster. Det bör främst hanteras genom strukturella förändringar i mäns och kvinnors förutsättningar i arbetslivet.

Eftersom en större del av satsningen, cirka 60 procent av de ökade utgifterna, tillfaller kvinnor bedömer regeringen att den direkta effekten av införandet av ett inkomstpensionstillägg är ökad ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män. Därigenom bidrar förslaget till uppfyllelsen av målet om jämställdhet mellan kvinnor och män i Sverige. Inkomstpensionstillägget minskar gapet mellan kvinnor och män, äldre än 65 år, i disponibel inkomst marginellt från 27,2 till 26,9 procent. På längre sikt är det svårare att avgöra hur förslaget påverkar den ekonomiska jämställdheten eftersom det är oklart hur mycket arbetsincitamenten kommer att påverkas för såväl kvinnor som män.

Konsekvenser för myndigheterna

Konsekvenser för Pensionsmyndigheten

Förslagen i denna proposition bedöms medföra ökad administration, inklusive ärendehandläggning, samt behov av systemutveckling och utveckling av informationstjänster till blivande och nuvarande pensionärer för Pensionsmyndigheten. Vid införandet av den nya förmånen kommer administrationen och antalet försäkringsärenden hos Pensionsmyndigheten att öka, då samtliga försäkrade med pensionsutbetalning som har uppnått åldern för att ha rätt till förmånen ska prövas för rätten till den nya förmånen. Pensionsmyndigheten kommer också att ha behov av att få in och därefter granska information om utländska pensionsutbetalningar. Vidare uppskattar Pensionsmyndigheten att antalet omprövningsärenden hos myndigheten avseende inkomstpensionstilläggets storlek kommer att öka med ca 5 000 ärenden vid förmånens införande. Dessutom bedöms inkomstpensionstillägget generera ytterligare ca 1 000 återkravsärenden och ca 1 000 omprövningsärenden per år efter dess införande. Myndigheten behöver också anpassa och utveckla it-system som kan hantera beräkning, handläggning och utbetalning av den nya förmånen.

Regeringen har gett Pensionsmyndigheten i uppdrag att förbereda införandet av den nya förmånen. I uppdraget ingår att underrätta regeringen om arbetet och om tillhörande kostnader. En första delrapport lämnades i maj 2020, Förberedelser för införande av en ny pensionsförmån – delrapport enligt uppdrag i regleringsbrev (dnr PID176503), och i juli har Pensionsmyndigheten lämnat en mer detaljerad prognos över anpassnings- och utvecklingsarbetet. Regeringen har således en nära dialog med myndigheten och regeringen har också för avsikt att säkerställa att myndigheten har nödvändiga förutsättningar att införa förmånen i tid. Regeringen föreslår därför i denna proposition att Pensionsmyndighetens anslag ska tillföras medel för att finansiera förslaget (se avsnitt 3.11.6).

Pensionsmyndigheten har i sitt remissyttrande även framhållit svårigheter att fullgöra sitt informationsuppdrag. Pensionsmyndigheten uppger att myndigheten inledningsvis inte kommer att kunna inkludera inkomstpensionstillägget i pensionsplaneringsverktyget ”Uttagsplaneraren” eller i de prognosverktyg som tillhandahålls på Pensionsmyndighetens och MinPensions webbplatser. *Företagarna*, ISF, *pensionärsförbunden*, PTK, SACO och TCO menar att förslaget leder till ett ökat behov av information för både enskilda och företag, då pensionssystemet blir än mer komplicerat. Såväl ISF som Pensionsmyndigheten framhåller att det blir svårt för blivande pensionärer att kunna förutse och förstå hur beslut påverkar framtida pensionsutfall, vilket försvårar möjligheten att göra välgrundade val. De pekar även på att det kommer att bli svårt för pensionsspararna att förutse konsekvenserna av eventuella val om att öka eller minska sitt förvärvsarbete, eftersom inkomstpensionstillägget endast gäller i ett avgränsat inkomstintervall och dessutom är kortsiktig. Företagarna hänvisar å sin sida till en undersökning som visar att även svenska företagare har dålig kunskap om pensionsvillkor för företagare och att var femte företagare är oroad eller mycket oroad över sin ekonomiska trygghet vid pensionen. Företagarna anser därför att informationsinsatser om den egna pensionen och framtida försörjningen bör öka.

Regeringen konstaterar att Pensionsmyndigheten under lång tid har haft som konsumentstärkande uppdrag att informera både dagens och framtidens pensionärer om pensionssystemet, vilka faktorer och livsval som påverkar pensionen, hur stor den framtida pensionen kan antas bli, samt betydelsen av ett längre arbetsliv. En central uppgift är att informera om vikten av att göra en pensionsprognos på Minpension.se för att på så sätt få en uppfattning om hela den framtida pensionen. Eftersom inkomstpensionstillägget är en ny förmån kommer Pensionsmyndigheten att behöva anpassa och utveckla sin information och sina informationstjänster till nuvarande och blivande pensionärer. Regeringen anser att det är fråga om åtgärder som faller inom ramen för Pensionsmyndighetens ordinarie informationsuppdrag.

Konsekvenser för Försäkringskassan

Förslagen i denna proposition innebär att vid beräkningen av den bidragsgrundande inkomsten för bostadstillägg ska inkomstpensionstillägget inte ingå. Bostadstillägg till försäkrade med sjuk- och aktivitetsersättning, som har en make med ålderspension, administreras till viss del av Försäkringskassan. Försäkringskassan uppger att viss anpassning av it-system och handläggning kommer att bli nödvändigt med anledning av förslaget. Av Pensionsmyndighetens delrapport 2020-05-06 till regeringen Förberedelser för införande av en ny pensionsförmån – delrapport enligt uppdrag i regleringsbrev (dnr PID176503) framgår att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten har en pågående dialog kring utveckling av och ersättning för de tjänster Försäkringskassan tillhandahåller Pensionsmyndigheten. Försäkringskassans ökade administrativa kostnader bör därför enligt regeringens uppfattning kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Konsekvenser för domstolarna

Inkomstpensionstillägget betalas automatiskt ut till de individer som redan uppbär pension. Nyttillkomna pensionärer ska ansöka om tillägget. Det görs i samband med ansökan om ålderspension.

Det vanligaste skälet till överklagande bland personer som ansökt om allmän ålderspension gäller den inkomstgrundade pensionen i dess helhet. Det förekommer sällan att överklagandet avser storleken eller rätten till en enskild del av pensionen. Det kan därför antas att överklaganden av beslut om inkomstpensionstillägg inte kommer att ske i någon större omfattning.

Överklaganden av Kronofogdemyndighetens beslut om omräkning av pågående löneutmätningar bedöms öka i någon mån, liksom överklaganden av Pensionsmyndighetens beslut om inkomstpensionstilläggets storlek. Regeringen bedömer dock att denna ökning av mål och ärenden till domstolarna sammantaget endast är marginell och därför bör kunna hanteras inom domstolarnas befintliga ekonomiska ramar.

Konsekvenser för Kronofogdemyndigheten

Förslaget i denna proposition påverkar enligt Kronofogdemyndigheten kostnaderna för dels omräkning av pågående löneutmätningar med ca 400 000 kronor, dels förvaltning av de justerade löneutmätningens besluten med ca 1,5 miljoner kronor. Regeringen konstaterar att dessa kostnader uppstår inom ramen för Kronofogdemyndighetens ordinarie verksamhet och förslaget innebär därför inte några nya eller tillkommande uppgifter för myndigheten. De ökade kostnaderna får enligt regeringen anses rymmas inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

Konsekvenser för Statistiska centralbyrån (SCB)

Den nya förmånen kommer enligt SCB att omfattas av SCB:s verksamhet med att ta fram register- och statistikproduktion avseende officiell statistik över bland annat inkomster. Regeringen bedömer att förslaget inte kommer att påverka SCB:s kostnader avseende denna verksamhet i någon större omfattning, varför det även i denna del får anses inrymmas i myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

Konsekvenser för Skatteverket

Förslaget innebär att Skatteverket kommer att få samtal och skriftliga förfrågningar om PGI, eftersom varje år med fastställd PGI räknas som försäkringstid. Enligt regeringens bedömning kommer det att röra sig om ett mindre antal personer som kontaktar Skatteverket, varför tillkommande kostnader kan hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Konsekvenser för övriga myndigheter

Förslagen i denna proposition bedöms inte medföra några konsekvenser för övriga delar av statsförvaltningen.

Konsekvenser för företagen

Förslagen i denna proposition berör i första hand personer som har lämnat arbetslivet för pension och bedöms därvid inte ha några konsekvenser för Sveriges företag.

Konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden

EU-rätten

Förslagen i denna proposition bedöms vara förenliga med Sveriges EU-rättsliga åtaganden.

En mer utförlig beskrivning av hur förslaget förhåller sig till EU-rätten finns tidigare i denna proposition.

Internationell rätt

Förslagen i denna proposition bedöms vara förenliga med Sveriges internationella åtaganden.

Sverige har ratificerat Internationella arbetstagarorganisationens (ILO) konvention om invaliditets-, ålders-, och efterlevandeförmåner (nr 128) den 26:e juli 1968. I konventionens artikel 15.2 finns särskilda bestämmelser om vilka åldersgränser som

ska gälla för rätt till pension och i artikel 15.3 bestämmelser om vilka möjligheter det ska finnas till att få pension vid tidigare åldrar. *Svenska ILO-kommittén* anser att det finns anledning att fortsatt överväga och beakta de krav som följer av konvention (nr 128) om invaliditets-, ålders- och efterlevandeförmåner i arbetet med förslagen, särskilt vad gäller de krav som följer av artikel 15.3. Eftersom den föreslagna förmånen är ett komplement till den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen och således inte påverkar åldersgränserna i pensionssystemet, anser regeringen att förslagen inte står i strid med de åtagande Sverige åtagit sig genom den ratificerade ILO-konventionen.

3.9.16 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

1 kap.

3 §

Paragrafen beskriver hur socialförsäkringsbalken är indelad.

Andra stycket fjärde strecksatsen, som anger i vilka kapitel det finns bestämmelser om förmåner vid ålderdom, ändras genom att kapitel 75 a läggs till i uppräkningsdelen. Ändringen är föranledd av att ett nytt kapitel införs om den nya förmånen inkomstpensionstillägg.

6 kap.

6 §

I paragrafen regleras vilka förmåner som är arbetsbaserade.

En ny punkt, 8 a, om inkomstpensionstillägg läggs till i bestämmelsen. Av 11 § första stycket följer att försäkringen för inkomstpensionstillägg gäller när rätten till förmånen kan härledas från ett arbete i Sverige. Enligt 11 § andra stycket gäller försäkringen också när rätten till förmånen kan härledas från sådan ersättning som anges i 19 och 20 §§.

13 §

I paragrafen anges de arbetsbaserade förmåner som inte får lämnas för längre tid tillbaka än tre månader före den månad då Försäkringskassan fick kännedom om arbetet. *Första stycket* ändras genom att den nya punkten 8 a i 6 § läggs till i uppräkningsdelen av de förmåner för vilka bestämmelsen ska gälla.

16 §

I paragrafen anges de arbetsbaserade förmåner som lämnas för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. *Första stycket* ändras på så sätt att uppräkningsdelen av de förmåner som omfattas av bestämmelsen justeras så att den inte inkluderar den nya punkten 8 a i 6 §.

Ett nytt *andra stycke* införs som innebär att inkomstpensionstillägg får lämnas för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består och under förutsättning att den försäkrade anses vara bosatt i Sverige. Bosättningsbedömningen utgår från de kriterier om bosättning som anges i 5 kap. 2 och 3 §§.

Unionsrätten inom EU, EES och avtal som har ingåtts med andra stater kan medföra begränsningar i tillämpligheten av bosättningsbegreppet när en försäkrad vistas i ett unions- eller konventionsland. En upplysningsbestämmelse om detta finns i 2 kap. 5 §.

53 kap.

2 §

I paragrafen, som anger vilka förmåner som regleras i avdelningen, läggs en ny *fjärde punkt* till om inkomstpensionstillägg.

3 §

Paragrafen upplyser om att det i kapitlet finns inledande bestämmelser om förmåner vid ålderdom och i vilka kapitel de olika förmånerna regleras. *Andra stycket femte strecksatsen* ändras genom att kapitel 74 a läggs till i uppräknningen av var det finns bestämmelser om särskilda förmåner vid ålderdom.

72 kap.

1 §

I paragrafen, som anger vilka förmåner som regleras i underavdelningen, läggs en ny *tredje strecksats* till om inkomstpensionstillägg.

74 a kap. Tillägg till inkomstgrundad ålderspension

Ett nytt kapitel införs med bestämmelser om inkomstpensionstillägg

1 §

Paragrafen innehåller upplysningar om vilka slags bestämmelser som finns i kapitlet och i vilka paragrafer dessa är införda.

2 §

Paragrafen utgör en inledande bestämmelse till kapitlet och anger att ett inkomstpensionstillägg kan lämnas som ett tillägg till den inkomstgrundade ålderspensionen enligt 55 kap. 5 och 6 §§. I 55 kap. 5 och 6 §§ finns bestämmelser om inkomstgrundad ålderspension i form av inkomstpension, tilläggspension och premiepension.

För en försäkrad som är född 1938 eller senare innebär detta att förmånen utgör ett tillägg till inkomstpension och premiepension. För en försäkrad som är född 1937 eller tidigare utgör förmånen ett tillägg till tilläggspension. Även för en försäkrad som är född något av åren 1938–1953 kan förmånen utgöra ett tillägg till tilläggspension.

3 §

I paragrafen anges de förutsättningar som måste vara uppfyllda för att en försäkrad ska ha rätt till inkomstpensionstillägg.

Inkomstpensionstillägget är som framgår av 6 kap. 6 § 8 a en arbetsbaserad förmån. De gemensamma bestämmelserna om försäkringsskydd för arbetsbaserade förmåner i 6 kap. gäller därför för inkomstpensionstillägget. När det gäller inkomstpensionstillägg vid utlandsvistelse finns dock en särskild bestämmelse om bosättning i Sverige, se det nya andra stycket i 6 kap. 16 §.

För rätt till inkomstpensionstillägg krävs vidare en försäkringstid om minst ett år. Vad som räknas som försäkringstid framgår av 4–6 §§.

Som beskrivs i författningskommentaren till 2 § utgör den nya förmånen ett tillägg till inkomstgrundad ålderspension. Ytterligare en förutsättning är därför att den försäkrade tar ut inkomstgrundad ålderspension.

4 §

I paragrafen anges hur försäkringstiden beräknas för en försäkrad som är född 1938 eller senare. Av bestämmelsen följer att för dessa försäkrade räknas som försäkringstid sådana kalenderår för vilka det har fastställts pensionsgrundande inkomst enligt 59 kap. Det framgår också att försäkringstiden endast ska räknas fram till och med det andra året före det år inkomstpensionstillägget avser. Något krav på att den försäkrade har arbetat hela året ställs inte. Hela kalenderåret ska därför tillgodoräknas oavsett hur lång tid den försäkrade faktiskt har arbetat under året.

Bestämmelsen innebär att för en försäkrad som tar ut inkomstpensionstillägg för till exempel år 2025, kan de år fram till och med år 2023 som det har fastställts pensionsgrundande inkomst för räknas som försäkringstid. Fastställs det pensionsgrundande inkomst för den försäkrade i exemplet även för år 2024 respektive år 2025 räknas de åren som försäkringstid först år 2026 respektive år 2027. Hur lång försäkringstiden är har betydelse när förmånsbeloppet ska beräknas och avkortas eller utökas enligt 17 och 18 §§.

5 §

För försäkrade födda 1937 eller tidigare fastställs inte pensionsgrundande inkomst (59 kap. 6 §). Paragrafen anger därför att som försäkringstid för dessa försäkrade räknas kalenderår för vilka den försäkrade har tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension enligt 61 kap.

6 §

I paragrafen anges att en försäkrad som inte är svensk medborgare ska år före 1974, för vilka sjömansskatt har betalats, likställas med år för vilka pensionspoäng har beräknats vid bedömningen av försäkringstiden för inkomstpensionstillägg (se vidare prop. 1999/2000:138 s. 66 f.). Bestämmelsen är utformad efter förebild av 63 kap. 4 §.

7 §

Enligt paragrafen får inkomstpensionstillägg lämnas tidigast från och med den månad den försäkrade fyller 65 år.

8 §

I paragrafen finns bestämmelser om uttag av inkomstpensionstillägg. I *första stycket* anges att det som föreskrivs om allmän ålderspension i 56 kap. i fråga om förmånstid i 4, 5 och 7 §§, ökat uttag i 9 §, återkallelse och minskning av uttag i 10 § och omräkning i 13 § även ska gälla inkomstpensionstillägg.

Genom att inkludera inkomstpensionstillägget i tillämpningen av dessa bestämmelser möjliggörs ett gemensamt ansökningsförfarande för den allmänna ålderspensionen och inkomstpensionstillägget. Bestämmelsen innebär också att inkomstpensionstillägget ska räknas om från och med månaden efter den då anledning till omräkning uppkom. Inkomstpensionstillägget lämnas till och med den månad då rätten till förmånen upphör. Rätten till inkomstpensionstillägg upphör när den försäkrade avlider eller när förutsättningarna för förmånen inte längre är uppfyllda, t.ex. om den försäkrade bosätter sig utomlands (6 kap. 16 § tredje stycket).

I *andra stycket* anges att inkomstpensionstillägget får lämnas utan ansökan från och med den månad den försäkrade fyller 65 år om den försäkrade fick hel sjukersättning omedelbart för den månaden. Bestämmelsen motsvarar det som gäller för den allmänna ålderspensionen enligt 56 kap. 4 a §. Förslaget har ändrats redaktionellt med

anledning av synpunkter från *Förvaltningsrätten i Stockholm* om att promemorians lagförslag var svåröverskådligt i denna del.

9 §

I paragrafen anges vad som ligger till grund för beräkningen av inkomstpensions-tillägget. Beräkningsunderlaget utgörs av den inkomstgrundade ålderspensionen, dvs. inkomstpension, tilläggspension och premiepension, som den försäkrade har rätt till för samma år som inkomstpensionstillägget avser. I beräkningsunderlaget görs dock vissa ändringar och tillägg, vilka beskrivs i författningskommentaren till 10–12 §§.

Som en följd av att den nya förmånen är ett tillägg till den inkomstgrundade ålderspensionen och att tillägget ska beräknas på den inkomstgrundade ålderspensionen för samma år kommer inkomstpensionstillägget att räknas om vid varje årsskifte i samband med att pensionen räknas om. Resulterar den årliga omräkningen av den inkomstgrundade ålderspensionen i att storleken på pensionen ändras och hamnar i ett *annat* av de inkomstintervall som framgår av 13–16 §§, medför detta således en omräkning av inkomstpensionstillägget. Även tillgodoräknande av ytterligare ett år med pensionsgrundande inkomst kan resultera i en omräkning av inkomstpensionstillägget med ytterligare ett år till den fyrtiondelsberäkning som görs i enlighet med 17 och 18 §§.

10 §

I paragrafen regleras hur den inkomstgrundade ålderspensionen som ingår i beräkningsunderlaget ska beräknas.

Av *första stycket* framgår att beräkningsunderlaget utgörs av den inkomstgrundade ålderspensionen före den minskning som görs av den inkomstgrundade ålderspensionen om den försäkrade har rätt till yrkesskadelivränta enligt 69 kap. 2–12 §§.

Av *andra stycket* följer att inkomstpension och premiepension ska beräknas som om den försäkrade endast hade tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt hade utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget. Den faktiska premiepension som den försäkrade har rätt till beaktas alltså inte.

11 §

I paragrafen anges att även sådan arbetsskadelivränta som betalas ut enligt övergångsbestämmelserna i 4 kap. 40 § lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken ingår i beräkningsunderlaget. Sådan arbetsskadelivränta betalas ut till en person som är född 1937 eller tidigare och som vid utgången av år 2002 hade rätt till sådan livränta.

12 §

I paragrafen finns ytterligare bestämmelser om beräkningsunderlaget. Av *första stycket* följer att om den försäkrade har rätt till inkomstpension eller tilläggspension ska beräkningsunderlaget alltid bestämmas som om inkomstpensionen och tilläggs-pensionen hade börjat lyftas från den kalendermånad då den försäkrade fyller 65 år. Vidare följer av första stycket att för det fall garantitillägg lämnas och inkomstpension eller tilläggspension har tagits ut före den kalendermånad då den försäkrade fyllde 65 år ska, när beräkningsunderlaget bestäms, garantitillägg ökas på motsvarande sätt som hel årlig tilläggspension har minskats enligt 63 kap. 20 §.

Bestämmelsen innebär att beräkningsunderlaget för inkomstpensionstillägget alltid ska bestämmas som om den försäkrade hade börjat lyfta sin inkomstgrundade allmänna

ålderspension vid 65 års ålder. Bestämmelsen i första stycket gäller försäkrade i alla åldersgrupper.

I *andra stycket första strecksatsen* anges att det som föreskrivs om garantipension för den som är född 1938 eller senare i fråga om obetalda avgifter i 67 kap. 18 § ska tillämpas på inkomstpensionstillägg för den åldersgruppen.

Bestämmelsen innebär att om en försäkrad som är född 1938 eller senare har fått en lägre pensionsrätt till följd av bristande eller underlåten avgiftsbetalning, ska den inkomstgrundade ålderspensionen i beräkningsunderlaget för inkomstpensionstillägget få ett värde som motsvarar den pension som skulle ha lämnats om fulla avgifter hade betalats. Någon motsvarande bestämmelse finns inte för en försäkrad som är född 1937 eller tidigare.

I *andra stycket andra strecksatsen* anges att det som föreskrivs i 66 kap. 7 § och 67 kap. 19 § om garantipension i fråga om överföring av pensionsrättigheter enligt lagen (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna ska tillämpas på inkomstpensionstillägg.

Bestämmelsen innebär att om den försäkrade har överfört värdet av pensionsrätt för inkomstpension, pensionsrätt för premiepension eller värdet av rätt till tilläggspension till Europeiska gemenskaperna enligt 2 § lagen om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna, ska beräkningsunderlaget för inkomstpensionstillägget bestämmas som om någon överföring av pensionsrättigheter inte hade gjorts. Detta gäller under förutsättning att någon återföring enligt 8 § samma lag inte har gjorts. Genom hänvisningen till såväl 66 kap. 7 § som 67 kap. 19 § gäller detta alla försäkrade oavsett födelseår.

13 §

Paragrafen innehåller de inkomstintervall som beräkningsunderlaget ska ligga inom för att inkomstpensionstillägg ska kunna lämnas för kalenderåret 2021. Paragrafen innehåller också de förmånsbelopp som lämnas inom respektive intervall. Inkomstgränserna och förmånsbeloppen anges som årsbelopp i kronor. År 2021 är det första år som inkomstpensionstillägg kan lämnas. För efterföljande år ska inkomstgränserna räknas om på det sätt som anges i 14–16 §§.

Inkomstpensionstillägget är konstruerat på ett sådant sätt att för år 2021 lämnas förmånen vid ett fastställt beräkningsunderlag mellan 108 000 och 204 000 kronor per år (ett beräkningsunderlag mellan 9 000 och 17 000 kronor per månad). Understiger eller överstiger det fastställda beräkningsunderlaget detta intervall fastställs inkomstpensionstillägget till 0 kronor.

Konstruktionen innebär vidare att förmånsbeloppet är som högst när beräkningsunderlaget ligger mellan 132 000 och 168 000 kronor för år 2021 (ett beräkningsunderlag mellan 11 000 och 14 000 kronor per månad). I detta intervall är förmånsbeloppet 7 200 kronor per år, dvs. 600 kr per månad. Före och efter detta intervall trappas förmånsbeloppet upp respektive ned enligt givna intervall.

14 §

I paragrafen anges att de nedre och övre inkomstgränserna i 13 § räknas om vid varje årsskifte. Omräkningen görs genom indexering enligt 15 §.

15 §

I paragrafen finns bestämmelser om indexeringen. I *första stycket* anges hur indexeringen av de nedre och övre inkomstgränserna ska göras. Vid varje årsskifte räknas varje inkomstgräns som gäller före årsskiftet om genom att den multipliceras med kvoten av inkomstindex efter årsskiftet och inkomstindexet före årsskiftet, efter att kvoten dividerats med talet 1, 016. Indexeringen innebär att inkomstgränserna följer den årliga förändringen i inkomstindexet på samma sätt som inkomstpensionen (58 kap. och 62 kap. 42 §).

Andra stycket innehåller en avrundningsregel som innebär att de framräknade nya inkomstgränserna ska anges i hela kronor.

Av *tredje stycket* följer att för år då balansindex enligt 58 kap. fastställs ska beräkningen göras med hänsyn till balansindexet i stället för inkomstindexet. Även sådana år följer således inkomstgränserna den årliga förändringen av inkomstpensionerna.

16 §

Av paragrafen framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela verkställighetsföreskrifter om inkomstgränserna med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen. Paragrafen är en upplysningsbestämmelse. Inkomstgränserna som årligen räknas fram kan således anges i föreskrifter.

17–21 §§

I paragraferna anges hur den försäkrades försäkringstid för inkomstpensionstillägg påverkar förmånsbeloppet. Vad som utgör försäkringstid framgår av 4–6 §§.

För ett oavkortat förmånsbelopp krävs en förmånstid som motsvarar ett helt arbetsliv. Vad som avses med ett helt arbetsliv varierar för olika åldersgrupper. Principen för avkortningen är att den försäkrades sammanlagda försäkringstid ställs i förhållande till det antal år som motsvarar ett helt arbetsliv för den åldersgrupp den försäkrade tillhör.

Av 17 § följer att för en försäkrad som är född 1945 eller senare ska ett helt arbetsliv utgöra 40 år. Kan den försäkrade inte tillgodoräknas 40 års försäkringstid för inkomstpensionstillägg avkortas förmånsbeloppet till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 40.

Av 18 § följer att för en försäkrad som är född under något av åren 1938–1944 ska ett helt arbetsliv utgöra 35 år. Kan den försäkrade inte tillgodoräknas 35 års försäkringstid för inkomstpensionstillägg avkortas förmånsbeloppet till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 35.

Av 19 § följer att för en försäkrad född under något av åren 1924–1937 ska ett helt arbetsliv utgöra 30 år. Kan den försäkrade inte tillgodoräknas 30 års försäkringstid för inkomstpensionstillägg ska förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 30.

Av 20 § följer att för en försäkrad född under något av åren 1915–1923 ska ett helt arbetsliv utgöra 20 år adderat med ett för varje helt år från och med 1915 till utgången av den försäkrades födelseår. För en försäkrad som till exempel är född 1919 ska ett helt arbetsliv således utgöra 25 år. Kan den försäkrade inte tillgodoräknas försäkringstid för inkomstpensionstillägg för det antalet år avkortas förmånsbeloppet till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och antalet ovan.

Av 21 § följer att för en försäkrad född 1914 eller tidigare ska ett helt arbetsliv utgöra 20 år. Kan den försäkrade inte tillgodoräknas 20 års försäkringstid för

inkomstpensionstillägg avkortas förmånsbeloppet till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 20.

22 §

Av paragrafen följer att inkomstpensionstillägget endast får tas ut med samma andel som inkomstpensionen eller tilläggs pensionen tas ut. Inkomstpensionstillägget måste således tas ut partiellt, om inkomstpensionen och tilläggs pensionen tas ut partiellt. Partiellt inkomstpensionstillägg utgörs av samma andel av det förmånsbelopp som hade varit aktuellt vid uttag av hel inkomstpension eller tilläggs pension. Andelsberäkningen görs efter avkortning med hänsyn till försäkringstiden.

23 §

I paragrafen finns bestämmelser om ändring av beräkningsunderlag för inkomstpensionstillägg. Av *första stycket* följer att ett beslut om inkomstpensionstillägg ska ändras om den inkomstgrundade pensionen som ligger till grund för beräkningen av inkomstpensionstillägget ändras. Ett beslut ska också ändras om försäkringstiden enligt 4–6 §§ ändras så att avkortningen av förmånsbeloppet enligt 17–21 §§ därigenom påverkas.

Det innebär att en ändring även ska göras för en försäkrad som har ett beräkningsunderlag som understiger eller överstiger inkomstpensionstilläggets intervall och därför har fått 0 kronor i inkomstpensionstillägg. Ändringen ska göras utan att den försäkrade behöver ansöka om inkomstpensionstillägg på nytt.

Av *andra stycket* anges att den försäkrade ska underrättas skriftligen om ändringen och om möjligheten att begära omprövning av beslutet.

24 §

I paragrafen anges att det som föreskrivs om utbetalningsperiod om allmän ålderspension i 71 kap. 2 § och om inkomst- och tilläggs pension i 71 kap. 3 och 4 §§ ska tillämpas på inkomstpensionstillägg. Genom bestämmelsen likställs inkomstpensionstillägg med allmän ålderspension vid utbetalning. Detta innebär att inkomstpensionstillägget ska ingå i årspensionen tillsammans med den allmänna ålderspensionen och utbetalas och avrundas som en del av årspensionen.

102 kap.

7 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka inkomster som ingår i den bidragsgrundande inkomsten för bostadstillägg. Av *första punkten* framgår att ett uppskattat överskott i inkomstslaget tjänst enligt 10 kap. 16 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska ingå i den bidragsgrundande inkomsten. Punkten ändras genom att det anges att det uppskattade överskottet ska minskas med inkomstpensionstillägg enligt 74 a kap. Inkomstpensionstillägget kommer på så sätt inte att ingå i den bidragsgrundande inkomsten.

För en person som får bostadstillägg innebär detta att bostadstillägget inte minskar om han eller hon, eller den försäkrades make, också får inkomstpensionstillägg. Detsamma gäller särskilt bostadstillägg, äldreförsörjningsstöd och underlaget för avgifter för insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453), se 102 kap. 29 §, 74 kap. 16 § andra stycket och 8 kap. 4 § socialtjänstlagen.

106 kap.

26 §

Av paragrafen följer att en försäkrad som uppbär bl.a. allmän ålderspension i vissa fall ska betala för sitt uppehälle om han eller hon vistas på anstalt eller institution på statens bekostnad (se även 106 kap. 27–29 §§). Betalningen sker genom att den handläggande myndigheten gör avdrag för detta från ersättningen när den ska betalas ut (106 kap. 38–40 §§). Paragrafen ändras på så sätt att inkomstpensionstillägg läggs till. Ändringen innebär att avdrag kan göras från inkomstpensionstillägget.

110 kap.

6 §

Paragrafen anger för vilka förmåner ansökan inte behöver göras. *Tredje stycket* upplyser om vilka ytterligare bestämmelser som finns om att förmåner lämnas utan ansökan. Stycket ändras på så sätt att det i *tredje punkten* läggs in en hänvisning till 74 a kap. 8 § andra stycket om inkomstpensionstillägg. Som en följdändring förskjuts punkterna i stycket.

112 kap.

4 §

Paragrafen anger för vilka förmåner det inte får fattas interimistiska beslut. I *andra stycket* anges de förmåner för vilka interimistiska gynnande beslut inte får fattas. Stycket ändras på så sätt att inkomstpensionstillägget läggs till. Ändringen innebär att interimistiska gynnande beslut inte får fattas för inkomstpensionstillägget.

7 §

Paragrafen anger att beslut om allmän ålderspension får fattas genom automatiserad behandling om en klagörande motivering får utelämnas. Paragrafen ändras på så sätt att inkomstpensionstillägget läggs till. Ändringen innebär att beslut om inkomstpensionstillägg får fattas genom automatiserad behandling om en klagörande motivering får utelämnas.

113 kap.

1 §

Paragrafen innehåller upplysningar om vilka slags bestämmelser som finns i kapitlet och i vilka paragrafer dessa är införda.

Tredje stycket ändras på så sätt att en strecksats läggs till om att särskilda bestämmelser om inkomstpensionstillägg finns i 36 a §.

36 a §

Paragrafen, som är ny, innehåller särskilda bestämmelser om inkomstpensionstillägg i fråga om ändring och omprövning av beslut.

Av bestämmelsen följer att de bestämmelser som anges i 22 § i fråga om ärenden om allmän ålderspension ska gälla i tillämpliga delar även i ärenden om inkomstpensionstillägg. Bestämmelsen innebär att förfarandet om ändring enligt de vanliga bestämmelserna i socialförsäkringsbalken, 113 kap. 3–6 §§, inte ska tillämpas i fråga om inkomstpensionstillägg. I stället ska de bestämmelser som anges i 22–31 §§ tillämpas (se vidare prop. 2008/09:200 s. 576 ff.). I bestämmelsen anges att dessa bestämmelser ska gälla i ”tillämpliga delar”, vilket innebär att de särskilda bestämmelser som uttryckligen gäller vissa beslut i ärenden om allmän ålderspension

inte ska tillämpas på inkomstpensionstillägget. Hit hör 113 kap. 22 § tredje stycket SFB som gäller pensionsgrundande inkomst, 24 § som endast tillämpas på inkomstgrundad ålderspension, 25 § som endast gäller omprövning av beslut om pensionsrätt och pensionspoäng, 26 § andra och tredje stycket, 27 § och 29 § andra stycket som gäller pensionsgrundande inkomst, pensionsgrundande belopp, pensionsrätt och pensionspoäng.

Det kan här nämnas att i fråga om överklagande av beslut i ärenden om inkomstpensionstillägg tillämpas de vanliga bestämmelserna i 10–21 §§ om överklagande (se 2 §).

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *punkterna 1 och 2* följer att lagen träder i kraft den 1 februari 2021 men att de nya bestämmelserna ska tillämpas första gången för inkomstpensionstillägg som avser tid från och med den 1 september 2021.

I *punkten 3* anges att inkomstpensionstillägg ska lämnas utan ansökan till en försäkrad som har påbörjat sitt uttag av inkomstgrundad ålderspension om förutsättningarna för inkomstpensionstillägg i 74 a kap. i övrigt är uppfyllda när lagen tillämpas för första gången.

Det åligger således Pensionsmyndigheten att på eget initiativ pröva rätten till och fatta beslut om inkomstpensionstillägg för samtliga de försäkrade som uppbär inkomstgrundad ålderspension.

Enligt *punkten 4* ska en ansökan om inkomstgrundad allmän ålderspension som har kommit in till Pensionsmyndigheten när lagen ska tillämpas för första gången även anses omfatta en ansökan om inkomstpensionstillägg. Även här åligger det Pensionsmyndigheten att på eget initiativ pröva rätten till och fatta beslut om förmånen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna innebär att för majoriteten av de försäkrade som är berättigade till inkomstpensionstillägget och som har påbörjat sitt uttag av den inkomstgrundade ålderspensionen eller som har ansökt om sådan pension före den 1 september 2021, kommer inkomstpensionstillägget att kunna betalas ut i september 2021. För dem där det krävs en mer omfattande utredning om rätten till förmånen kan själva utbetalningen komma att göras senare. Bestämmelserna innebär dock att även i dessa fall kan förmånen lämnas för tid från och med den 1 september 2021, om förutsättningarna för förmånen är uppfyllda då.

Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

10 kap.

5 §

I paragrafen redovisas vilka ersättningar som avses med begreppet pension i inkomstslaget tjänst. I *första stycket första punkten* läggs inkomstpensionstillägg till.

3.10 Förslag om utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket

3.10.1 Ärendet och dess beredning

Riksdagen fattade den 24 oktober 2018 beslut om vissa ändringar i socialförsäkringsbalken. Beslutet innebär att garantipension för försäkrade som är födda 1938 eller

senare och garantipension till omställningspension under en begränsad tidsperiod kan fortsätta att lämnas som tidigare till personer bosatta inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz. Med anledning av Förenade kungarikets utträde ur Europeiska unionen (EU) fattade riksdagen den 27 mars 2019 beslut om lagstiftning som bland annat innebär att ovan angivna förmåner under en tidsbegränsad period även ska fortsätta att lämnas till vissa personer i Förenade kungariket efter landets utträde ur EU. Enligt beslut av riksdagen den 16 oktober 2019 gäller de tillfälliga regleringarna till utgången av 2020 (prop. 2018/19:131, bet. 2019/20:SfU6, rskr. 2019/20:11).

Under våren 2020 har promemorian Utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket (S2020/05371/SF) tagits fram inom Socialdepartementet. I promemorian finns förslag om att förlänga de två tillfälliga regleringarna om utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till EES och Schweiz respektive Förenade kungariket.

En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 2, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2, avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på Socialdepartementet (S2020/05371/SF).

3.10.2 Bakgrund

Utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension inom EES och i Schweiz

I Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen (nedan kallad EU-förordning 883/2004) finns bestämmelser om samordning av de sociala trygghetssystemen i EU:s medlemsstater. Förordningarna gäller även för och i förhållande till länder inom EES som inte är medlemmar i EU⁸ och Schweiz. Med medlemsstat avses således i det sammanhanget även de länderna.

I förordningen genomförs bl.a. den fördragsfästa rättigheten att sociala trygghetsförmåner som är så kallade kontantförmåner som regel inte får minskas eller dras in om den berättigade personen är bosatt i en annan medlemsstat än den som betalar ut förmånen.⁹ Denna princip, som kommer till uttryck i artikel 7 i förordningen, är en av de grundläggande principerna i förordningen. Kontantförmåner som en person har förvärvat i ett land inom EES eller i Schweiz ska därför betalas ut även om den berättigade bor i eller flyttar till en annan medlemsstat, om inte något annat föreskrivs i förordningen.

Ålders- och efterlevandepensioner samordnas enligt de allmänna bestämmelserna i kapitel 5 i förordningen. Vissa av dessa förmåner samordnas dock enligt de särskilda bestämmelserna om vissa förmåner som utges med ett minimibelopp (i denna proposition benämnda minimiförmåner). Enligt den särskilda bestämmelsen om minimiförmåner, artikel 58 i förordningen, får en förmånstagare av den medlemsstat där denne är bosatt inte tilldelas ett lägre belopp än det minimibelopp som är fastställt i lagstiftningen i den medlemsstaten vid beaktande av alla de försäkringsperioder som kan beaktas med stöd av förordningen. Medlemsstaten där förmånstagaren är bosatt ska under hela den tid personen är bosatt inom statens territorium betala ut ett tillägg till denne motsvarande skillnaden mellan det totala förmånsbelopp som ska betalas ut enligt kapitel 5 i förordningen och minimibeloppet.

⁸ I EES ingår EU-medlemsstaterna, Island, Liechtenstein och Norge.

⁹ Artikel 48 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget).

Sverige har tidigare tolkat artikel 58 i förordningen på så sätt att det inte anses finnas någon svensk förmån som är en sådan minimiförmån som omfattas av den artikeln. Sedan garantipensionen infördes i Sverige har den ansetts vara en pensionsförmån som omfattas av de allmänna beräkningsreglerna om pensionsförmåner i förordningen och som ska betalas ut vid bosättning i en annan medlemsstat enligt principen om exportabilitet i artikel 7 i förordningen. En person som uppfyller villkoren för garantipension eller garantipension till omställningspension har således haft samma rätt till förmånen oavsett om personen har bott i Sverige eller i en annan medlemsstat. Denna tolkning har under lång tid återspeglats i den klassificering som Sverige årligen har anmält genom den så kallade artikel 9-deklarationen till Europeiska kommissionen.

Tillfällig utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till EU:s medlemsstater med stöd av svensk lag

Efter EU-domstolens dom i mål C-189/16 *Zaniewicz-Dybeck mot Pensionsmyndigheten* har klassificeringen av den svenska garantipensionen ändrats. Domstolen fann att garantipension till personer födda 1938 eller senare ska anses utgöra en minimiförmån. Förmånen ska således inte längre beräknas med stöd av de allmänna beräkningsreglerna i kapitel 5 i EU-förordning 883/2004 utan enligt bestämmelserna i artikel 58 i förordningen. I propositionen Fortsatt utbetalning av garantipension inom EES och Schweiz (prop. 2017/18:275) bedömde regeringen att garantipension till omställningspension till syfte och konstruktion uppvisar stora likheter med den förmån som prövades i EU-domstolen, varför garantipensionen till omställningspension också ansågs utgöra en minimiförmån. Med begreppet garantipension avses i fortsättningen såväl garantipension för försäkrade som är födda 1938 eller senare som garantipension till omställningspension. Klassificeringen av de båda förmånerna som minimiförmåner har därefter anmälts till Europeiska kommissionen i artikel 9-förfarandet som görs varje år.

Till följd av EU-domstolens dom gjorde regeringen tolkningen att den ändrade klassificeringen av förmånerna innebar att det inte fanns något rättsligt stöd i artikel 58 i förordningen för att fortsätta bevilja och betala ut garantipension till personer bosatta i ett annat land inom EES eller i Schweiz.

Att individer som har planerat inför pensionen utifrån tillämpningen före EU-domstolens dom, och att personer som redan före domen hade dessa förmåner, skulle hamna i en situation där deras ekonomiska förutsättningar ändras utan någon möjlighet till framförhållning bedömde regeringen som orimligt. För att undvika detta och för att säkerställa att garantipension fortsatt betalades ut med oförändrade belopp till personer bosatta inom EES eller i Schweiz, åtminstone under den tid som konsekvenserna av domen analyserades, beslutade riksdagen den 24 oktober 2018 om vissa ändringar i socialförsäkringsbalken. Beslutet innebar att garantipension kunde fortsätta att lämnas som tidigare fram till och med den 31 december 2019.

I propositionen Fortsatt utbetalning av garantipension inom EES och Schweiz bedömde regeringen att det fanns behov av att tillsätta en utredning för att utreda konsekvenserna av domen samt belysa eventuellt behov av att ändra garantipensionernas konstruktion. Regeringen tillsatte en utredning, som antog namnet Garantipensionsutredningen (S 2018:14), för att analysera och lämna förslag om hur garantipensionen bör konstrueras och regleras i socialförsäkringsbalken (dir. 2018:106). Syftet med översynen var att ge regeringen underlag att skapa såväl tydliga som hållbara förslag till eventuella reformer på området. För att utredningens förslag skulle hinna analyseras och eventuella förslag genomföras utan att enskilda drabbas av att förmånen dras in, beslutade riksdagen den 16 oktober 2019 om en förlängning av den tidsbegränsade

rätten till utbetalning till utgången av 2020 (prop. 2018/19:131, bet. 2019/20:SfU6, rskr. 2019/20:11).

Garantipensionsutredningens arbete

Garantipensionsutredningen överlämnade den 9 december 2019 ett delbetänkande till regeringen (SOU 2019:53). Huvuddragen i utredningens förslag är att garantipensionen ska ersättas av en ny förmån som ska heta grundpension. Grundpensionen ska tjänas in av den försäkrade och beräknas utifrån den tid som personen har arbetat eller varit bosatt i Sverige. Utredningen bedömer att bestämmelserna i EU-förordning 883/2004 ska tillämpas på grundpensionen på motsvarande sätt som de tillämpades på garantipensionen före EU-domstolens dom, dvs. att grundpensionen inte är en minimiförmån.

Utredningen har även haft i uppdrag att analysera konsekvenserna av EU-domstolens avgörande för vissa övriga förmåner som till sin konstruktion liknar den som gäller för garantipensionen. Utredningen har funnit att förmånerna sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning till följd av domen bör anses vara minimiförmåner.

Regeringen beslutade i oktober 2019 tilläggsdirektiv till Garantipensionsutredningen (dir. 2019:75), där utredaren bl.a. fick i uppdrag att föreslå en utformning av sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning som långsiktigt fungerar utifrån de ändrade förutsättningar som EU-domen har medfört och som samspelar med garantipensionen. Utredningen slutredovisade sitt uppdrag den 5 juni 2020 (SOU 2020:32). Slutbetänkandet innehåller bland annat förslag till utformning av sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning utifrån de ändrade förutsättningarna som EU-domen har medfört.

Tillfällig utbetalning av garantipension till Förenade kungariket

Garantipensionen betalas i dagsläget inte bara ut till dem som är bosatta inom EES eller i Schweiz. När Förenade kungariket trädde ut ur EU den 31 januari 2020 gjordes det med ett utträdesavtal som reglerar skyldigheter och rättigheter i förehavanden mellan EU:s medlemsstater och Förenade kungariket.¹⁰ Under en övergångsperiod, som sträcker sig till utgången av 2020, tillämpas EU-rätten på samma sätt som när Förenade kungariket var medlem i EU. EU-förordning 883/2004 tillämpas därför fullt ut under denna period.

Som nämnts ovan betalas inte garantipension ut till personer bosatta inom EES eller i Schweiz med stöd av förordningen. Garantipensionärer bosatta i Förenade kungariket fick under tiden landet var medlem i EU utbetalningar med stöd av den svenska lagstiftningen som möjliggör export av förmånerna till EES och Schweiz. Inför utträdestidpunkten tolkade regeringen det som att fortsatt utbetalning av förmånerna till personer i Förenade kungariket inte heller skulle vara möjlig med stöd av utträdesavtalet. I propositionen Åtgärder för att mildra konsekvenserna på det sociala området med anledning av brexit (prop. 2018/19:53) föreslog regeringen att även personer i Förenade kungariket som hade rätt att få eller fick vid utträdestidpunkten fortsatt skulle få förmånen till utgången av 2019. Eftersom utträdet sedermera senarelades ansågs det rimligt att de nämnda förmånstagarna skulle ha rätt att få garantipension utbetald till utgången av 2020, på samma sätt som personer bosatta inom EES eller i Schweiz. Regeringen föreslog därför i propositionen Ytterligare fortsatt utbetalning av garantipension inom EES och Schweiz samt inom Förenade

¹⁰ Avtalet om Förenade kungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen.

kungariket (prop. 2018/19:131) att även rätten till utbetalning för personer i Förenade kungariket skulle förlängas. Riksdagen fattade i oktober 2019 beslut i enlighet med regeringens förslag. Vid detta tillfälle sattes tidpunkten till utgången av 2020 för att också bättre motsvara den övergångsperiod som regleras i utträdesavtalet.

Utträdesavtalet antogs kort tid före Förenade kungarikets faktiska utträde den 31 januari 2020. Som nämnts ovan tillämpas EU-rätten under övergångsperioden som den tillämpades under Förenade kungarikets medlemskap i EU. Vad gäller sociala trygghetsförmåner så innebär detta att en förmånstagare efter utträdestidpunkten och under övergångsperioden kan ha rätt till sociala trygghetsförmåner på samma villkor som tidigare enligt utträdesavtalets bestämmelser. Personer som migrerar för första gången mellan en medlemsstat och Förenade kungariket efter övergångsperioden omfattas däremot inte av avtalets mer långtgående bestämmelser.

Artiklarna 31 och 32 i avdelning III i utträdesavtalet reglerar bl.a. rätten att fortsätta få sociala trygghetsförmåner efter övergångsperiodens slut. Artikel 31 gäller för gränsöverskridande situationer före övergångsperiodens slut och innebär att den enskilde, förutsatt att denne utan avbrott förblir i samma situation efter övergångsperiodens slut, har rätt att få förmåner. Det innebär bl.a. att långvariga förmåner som omfattas av EU-förordning 883/2004 kommer att fortsätta betalas ut med stöd av utträdesavtalet även efter övergångsperiodens slut i de fall den enskilde förblir i samma situation som före övergångsperiodens slut. Artikel 32 i utträdesavtalet ger enskilda fortsatt rätt t.ex. till vissa sociala trygghetsförmåner efter övergångsperiodens slut så länge villkoren är uppfyllda.

3.10.3 Utbetalning av garantipension till personer som inte bor i Sverige

Utbetalning av garantipension till EES-länder och Schweiz

Regeringens förslag: Möjligheten att fortsatt lämna garantipension för försäkrade som är födda 1938 eller senare och garantipension till omställningspension till den som är bosatt i ett annat land inom EES eller i Schweiz ska förlängas med ett år, till utgången av 2021.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker, är positiva eller har inga synpunkter på förslaget. *Pensionsmyndigheten* anser dock att förlängningen bör gälla åtminstone till och med 2023. Detta för att pensionärer ska få möjlighet att anpassa sig till nya förutsättningar och för att Pensionsmyndigheten ska ges en rimlig tid att genomföra de förberedelser som krävs inför en eventuellt ny lagstiftning på området.

Skälen för regeringens förslag: Den 16 oktober 2019 fattade riksdagen beslut om en förlängning av den tillfälliga reglering som möjliggör utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta inom EES eller i Schweiz (prop. 2018/19:131, bet. 2019/20:SfU6, rskr. 2019/20:11). Förlängningen skulle säkerställa att enskilda personer i nämnda stater skulle kunna få garantipension utbetald till dess att regeringen tagit ställning till förslag från den utredning som tillsattes bl.a. för att belysa konsekvenserna av en dom som EU-domstolen meddelade den 7 december 2017 och eventuellt nya regler om garantipension skulle ha trätt i kraft. Den tillfälliga regleringen förlängdes till utgången av 2020.

Garantipensionsutredningen överlämnade ett delbetänkande till regeringen den 9 december 2019 och slutredovisade sitt uppdrag den 5 juni 2020. Delbetänkandets inne-

håll har redogjorts för i avsnitt 3.10.2. I korthet innehåller delbetänkandet förslag till en ny konstruktion av garantipensionen för personer födda 1938 eller senare och garantipensionen till omställningspension. Syftet med utredningen har varit att skapa en träffsäker och hållbar konstruktion vad gäller framför allt den framtida garantipensionen. Även sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning har kommit att omfattas av utredningens arbete.

Garantipensionsutredningen framhåller i sitt delbetänkande att det finns vissa juridiska osäkerheter kopplade till både förslaget om grundpension och bedömningen om hanteringen av s.k. minimiförmåner enligt artikel 58 i EU-förordning 883/2004. Rättsläget är inte helt klarlagt vad avser tolkningen av artikel 58 i förordningen. Det är därför angeläget att frågan om garantipensionens konstruktion fortsätter att analyseras för att så långt som möjligt säkerställa att konstruktionen blir rättsligt hållbar över tid. Ett sådant arbete förväntas ta längre tid än till utgången av 2020 då de tillfälliga svenska bestämmelserna om utbetalning av garantipension till personer bosatta i EU:s medlemsstater ska upphöra att gälla enligt nu gällande reglering.

Sammantaget anser regeringen att det är motiverat att förlänga giltigheten av den tillfälliga regleringen så att garantipension kan fortsätta att betalas ut till förmånstagare i ett annat land inom EES eller i Schweiz medan fortsatt analys och beredning av förslagen i Garantipensionsutredningens del- och slutbetänkande sker.

Pensionsmyndigheten anser att den tillfälliga regleringen bör gälla åtminstone till och med 2023 för att ge myndigheten en rimlig tid att anpassa sig till en sådan situation. Utifrån de uppskattningar som kan göras i dag så anser regeringen emellertid att den tillfälliga regleringen bör förlängas med ett år, dvs. till utgången av 2021. Inom den perioden bör beredning av Garantipensionsutredningens förslag och nödvändiga förberedelser inför eventuella lagändringar hinna färdigställas. I händelse av förändrade förutsättningar får en ny bedömning av tidsperiodens längd göras.

Ändringen föreslås lagtekniskt genomföras på så sätt att ikraftträdandebestämmelsen till lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken, genom vilken de berörda paragraferna i socialförsäkringsbalken upphör att gälla, ändras. Detta innebär även att den följdändring i innehållsbestämmelsen till 5 kap. socialförsäkringsbalken som föreskrivs i nämnda lag träder i kraft senare än vad som tidigare har föreskrivits.

Utbetalning av garantipension till Förenade kungariket

Regeringens förslag: Rätten till fortsatt utbetalning av garantipension för försäkrade som är födda 1938 eller senare och garantipension till omställningspension för personer i Förenade kungariket ska förlängas med ett år, till utgången av 2021.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Inspektionen för socialförsäkringen, Pensionsmyndigheten, Svenskar i Världen, Riksförbundet PensionärsGemenskap, Svenska KommunalPensionärernas Förbund, SPF Seniorerna* tillstyrker förslaget om fortsatt utbetalning av garantipension till Förenade kungariket. *Försäkringskassan* har inga synpunkter på förslaget. *Kommerskollegium* bedömer att den tidsmässiga förlängningen som föreslås i förhållande till personer bosatta i Förenade kungariket är motiverad. *Pensionsmyndigheten* anser emellertid att den tidsmässiga förlängningen ska vara till utgången av 2023. *Svenskar i Världen* motsätter sig att utbetalning av garantipension till omställningspension till personer i Förenade kungariket upphör efter föreslagen förlängning samt att det är negativt att det endast är de befintliga 2 400 personerna som hade rätt att få eller fick garantipension utbetald i Förenade kungariket som omfattas av förlängningen.

Skälen för regeringens förslag: Förenade kungarikets utträde ur EU innebär att personer bosatta i Förenade kungariket inte längre omfattas av den svenska lagstiftning som möjliggör fortsatt utbetalning av garantipension till personer bosatta inom EES eller i Schweiz. Fortsatt utbetalning av de nu aktuella förmånerna till personer i Förenade kungariket möjliggörs i stället genom en tillfällig reglering i 4 a § lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen. När riksdagen den 16 oktober 2019 beslutade om ytterligare förlängning av den tillfälliga regleringen om utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz förlängdes även den tillfälliga regleringen om rätten att få garantipension utbetald till Förenade kungariket (prop. 2018/19:131, bet. 2019/20:SfU6, rskr. 2019/20:11). Båda regleringarna gäller för närvarande till utgången av 2020.

Bestämmelsen i 4 a § lagen om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen innebär att det endast är personer som vid utträdestidpunkten den 31 januari 2020 hade rätt att få eller fick garantipension i Förenade kungariket som får en förlängd rätt att få förmånerna fortsatt utbetalda till Förenade kungariket.

I sammanhanget bör det vidare noteras att den rätt som tillkommer personer genom tillämpningen av utträdesavtalet, också innebär en för vissa personer förlängd rätt att få sociala trygghetsförmåner utbetalda i såväl Förenade kungariket som i EU:s medlemsstater. Denna rätt består så länge de förmånsspecifika villkoren är uppfyllda och den enskildes situation är oförändrad. Skulle den enskilde i stället flytta till ett annat land, kan rätten upphöra att gälla. Personer i Förenade kungariket som får garantipension med stöd av svensk rätt kommer däremot enligt nu gällande reglering att få dessa förmåner endast till utgången av 2020. Denna skillnad mellan de olika förmånerna är omotiverad i och med att de enskilda måste anses ha samma behov av att i möjligaste mån och under så lång tid som möjligt bibehålla nivån på inkomst för att täcka den inkomstförlust som annars torde uppstå om rätten till utbetalning av garantipension skulle upphöra att gälla. Det måste anses vara lika viktigt att fortsatt skydda enskilda personers inkomst som dessa kan ha inrättat sina liv efter och som annars skulle upphöra endast på grund av Förenade kungarikets utträde ur EU. Det måste särskilt beaktas i detta hänseende att de förmåner som nu avses är grundskyddsförmåner. Mot denna bakgrund ter det sig därför som lämpligt att förlänga giltigheten av 4 a § lagen om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen.

Garantipensionsutredningen berör enbart de garantipensionärer som är bosatta inom EES eller i Schweiz och omfattar inte de personer som är bosatta i Förenade kungariket. I förhållande till garantipensionärer bosatta i Förenade kungariket måste därför bedömningen av vilken tid som förlängningen ska avse göras i förhållande till de villkor som gäller specifikt för personer i en gränsöverskridande situation med Förenade kungariket. Det innebär att övervägandena vad gäller den tidsmässiga begränsningen bör göras i jämförelse med de rättigheter som främst följer av utträdesavtalet.

I avdelning III i utträdesavtalet regleras bl.a. rätten till långsiktiga och förmånliga rättigheter för tid efter övergångsperioden. Mot bakgrund av artikel 31 får individer som t.ex. bor i Förenade kungariket en fortsatt rätt att uppbära förmåner så länge villkoren i utträdesavtalet är uppfyllda. Typiskt sett innebär detta att förmåner vid ålderdom eller andra långsiktiga förmåner kan komma att betalas ut under lång tid framöver. Även artikel 32 i utträdesavtalet ger rätt till vissa sociala trygghetsförmåner i särskilda situationer efter övergångsperioden. Om garantipension i stället hade betalats ut till personer i Förenade kungariket med stöd av utträdesavtalets bestämmelser, och

inte med stöd av den svenska lagstiftningen, hade förmånen betalats ut så länge den enskilda personen haft rätt till den, i många fall livet ut.

Pensionsmyndigheten anför i sitt yttrande att den tidsmässiga förlängningen bör gälla åtminstone till och med 2023. *Svenskar i Världen* motsätter sig att utbetalning av garantipension av omställningspension till personer i Förenade kungariket upphör efter nu föreslagen förlängning. Regeringen bedömer att det i nuläget inte finns skäl för att förlänga regleringen bortom den tidpunkt som föreslås för utbetalningar till personer bosatta inom EES eller i Schweiz eftersom det då aktualiserar andra frågor som behöver utredas vidare, så som skillnader i förhållande till t.ex. förmåner som typiskt sett utges med stöd av de socialförsäkringsavtal som Sverige har ingått med andra länder eller i förhållande till ett framtida avtal mellan EU och Förenade kungariket som för närvarande förhandlas. Regeringen anser därmed att samma tidsmässiga förlängning för bosatta inom EES eller i Schweiz även bör gälla för fortsatt utbetalning av garantipension till personer bosatta i Förenade kungariket, dvs. fram till utgången av 2021. *Svenskar i Världen* har vidare anfört att det är negativt om en förlängning av garantipension endast omfattar de 2400 personer som har rätt till garantipension i dag och inte de som planerar att flytta till Förenade kungariket efter utträdet. Regeringen anser i detta sammanhang att det har varit viktigt att skydda de personer som redan gjort en gränsöverskridande förflyttning till Förenade kungariket och då hunnit inrätta sina liv efter den inkomst som garantipension innebär. Syftet med regleringen skulle därmed förfelas om personer som ännu inte flyttat till Förenade kungariket skulle kunna göra gällande samma rätt trots att man inte har inrättat sitt liv i Förenade kungariket förrän efter utträdestidpunkten. Regeringens samlade bedömning är därför att det i nuläget inte kan anses motiverat att ge samma förutsättningar för personer som väljer att flytta till Förenade kungariket efter utträdestidpunkten.

Ändringen föreslås lagtekniskt genomföras på så sätt att lagen (2019:648) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen utgår och den nya tidpunkten för upphävande av den aktuella paragrafen i lagen om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen regleras genom en ny ändring i grundförfattningen.

3.10.4 Konsekvenser

Konsekvenser för individer och för statens budget

Regeringens förslag syftar till att förlänga de tillfälliga bestämmelser som möjliggör utbetalning av garantipension till personer bosatta inom EES, i Schweiz eller i Förenade kungariket.

Förslaget berör ca 47 000 personer bosatta i EES och Schweiz som redan får garantipension. Om förslaget inte genomförs kommer utbetalningarna till dessa grupper att upphöra. Förslaget berör också personer som framöver kan komma att ha rätt till dessa förmåner och som därmed kan få dem utbetalda till EES eller Schweiz med stöd av den tillfälliga regleringen.

Förslaget berör även ca 2 400 personer bosatta i Förenade kungariket som för närvarande får garantipension. Till skillnad från vad som gäller enligt den tillfälliga regleringen för personer bosatta inom EES eller i Schweiz sker inget nybeviljande av dessa förmåner till personer bosatta i Förenade kungariket. Förslaget i denna del omfattar alltså endast personer som hade rätt att få eller fick garantipension när landet lämnade EU. Förmånerna betalas i dessa fall ut med samma belopp som betalades ut strax före tidpunkten för Förenade kungarikets utträde ur EU, under förutsättning att

inga andra förhållanden som kan påverka nivån på garantipensionen ändras för den enskilde. Detta gör att kostnaderna inte förväntas öka i förhållande till dagens kostnader.

Förslagen innebär högre utgifter för statens budget. Kostnaderna bedöms uppgå till ca 453 miljoner kronor under 2021, varav ca 20 miljoner avser utbetalningar till Förenade kungariket. Förslaget belastar anslag 1:1 Garantipension till ålderspension.

Konsekvenser för Pensionsmyndigheten

Regeringens förslag innebär ingen förändring av hanteringen av garantipension jämfört med nuvarande tillämpning. Förslagen bedöms därför inte leda till ökad administration för myndigheten.

Konsekvenser för jämställdhet

Det är totalt sett fler kvinnor än män som har garantipension. Det gäller både bland dem som är bosatta i Sverige och dem som är bosatta i ett annat land. Av dem som får garantipension utbetald till ett land inom EES eller Schweiz är 60 procent kvinnor och 40 procent män. Motsvarande fördelning för dem som bor i Förenade kungariket är ca 70 procent kvinnor och 30 procent män. Regeringens förslag berör därmed kvinnor i större utsträckning än män.

Konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden

Regeringens förslag bedöms vara förenliga med Sveriges internationella åtaganden, exempelvis ratificerade ILO-konventioner. De föreslagna bestämmelserna kommer att tillämpas på alla personer oavsett medborgarskap. Vidare bedöms förslagen vara förenliga med EU-rätten.

3.10.5 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken

Enligt ikraftträdandebestämmelsen träder lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken i kraft den 1 januari 2022. De ändringar som föreskrivs genom den lagen träder därmed i kraft ett år senare än vad som tidigare har föreskrivits. Detta innebär att 5 kap. 17 a och 18 a §§, 67 kap. 16 a och 17 a §§ samt 81 kap. 9 a § socialförsäkringsbalken upphör att gälla vid utgången av 2021 i stället för vid utgången av 2020. I paragraferna finns bestämmelser om garantipension för försäkrade som är födda 1938 eller senare och garantipension till omställningspension till personer som är bosatta i ett annat land inom EES eller i Schweiz. Efter 2021 kan förmånerna inte längre lämnas med stöd av de angivna paragraferna. Den ändring i innehållsbestämmelsen i 5 kap. 1 § socialförsäkringsbalken som föreskrivs genom lagen om ändring i socialförsäkringsbalken till följd av att 17 a och 18 a §§ samma kapitel upphör att gälla träder i kraft i samband med att paragraferna tas bort.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2019:648) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen

I lagen föreskrivs att lagen (2019:648) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen ska utgå. Detta innebär att 4 a § lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen inte upphör att gälla vid den tidpunkt som anges i lagen om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner

efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen. (Se vidare förslaget till lag om ändring i lagen [2019:168] om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen [lagförslag 2.5] och författningskommentaren till den lagen.)

Förslaget till lag om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen

Genom lagen upphör 4 a § lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen att gälla vid utgången av 2021. Paragrafen upphör därmed att gälla ett år senare än vad som föreskrivs i lagen (2019:648) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen och som ska utgå enligt förslaget till lag om ändring i den lagen (lagförslag 2.4). I 4 a § regleras utbetalning av garantipension för försäkrade som är födda 1938 eller senare och garantipension till omställningspension till personer i Förenade kungariket efter landets utträde ur EU med ett utträdesavtal. Förenade kungariket trädde ut ur EU med ett utträdesavtal vid utgången av januari 2020. Bestämmelserna i 4 a § tillämpas därför sedan den 1 februari 2020. Efter utgången av 2021 har de personer som omfattas av nämnda paragraf inte längre rätt att få garantipension eller garantipension till omställningspension utbetald med stöd av paragrafen.

3.11 Budgetförslag

3.11.1 1:1 Garantipension till ålderspension

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:1 Garantipension till ålderspension

Tusental kronor

2019	Utfall	13 174 828	Anslagssparande	-93 966
2020	Anslag	14 940 800 ¹	Utgiftsprognos	14 483 600
2021	Förslag	14 141 100		
2022	Beräknat	13 763 700		
2023	Beräknat	13 368 200		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för garantipension till ålderspension samt särskilt pensionstillägg enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Tabell 3.14 Förändring av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Garantipension till ålderspension

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	14 940 800	14 940 800	14 940 800
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-299 000
varav BP21			-299 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser			-299 000
Makroekonomisk utveckling	-302 000	-410 900	-678 800
Volym	-497 700	-766 200	-594 800
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	14 141 100	13 763 700	13 368 200

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Antalet ålderspensionärer beräknas öka under åren 2020–2023 eftersom det är fler som tillkommer än som avlider. Nyttillkommande ålderspensionärer har inkomstgrundad pension i större utsträckning än äldre ålderspensionärer och det är därför en lägre andel av de nyblivna pensionärerna som får garantipension. Antalet med garantipension minskade stadigt mellan 2003 då garantipensionen infördes och 2019. Under 2020 har antalet med garantipension dock ökat jämfört med 2019, vilket i huvudsak beror på att nivån på garantipensionen höjdes den 1 januari 2020 (prop. 2018/19:134, bet. 2019/20:SfU7, rskr. 2019/20:12). Det har haft en höjande effekt på utgifterna. I mitten av 2020 beräknades 724 000 ålderspensionärer ha garantipension. 2021 beräknas antalet förmånstagare åter att minska och uppgå till 672 000 personer.

Prisbasbeloppet beräknas öka under åren 2020–2023, vilket har en höjande effekt på utgiftsnivån. Följsamhetsindexeringen beräknas öka något mindre i förhållande till prisbasbeloppet för åren 2021–2023. Även det har en höjande effekt på utgiftsnivån.

Förslaget om fortsatt utbetalning av garantipension inom EES och Schweiz samt till Förenade kungariket beräknas öka utgifterna för 2021 med 453 miljoner kronor.

Minskningen av kostnaden för 2023 hänför sig till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem, se avsnitt 3.8.1.

Regeringen föreslår att 14 141 100 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Garantipension till ålderspension* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 13 763 700 000 kronor respektive 13 368 200 000 kronor.

3.11.2 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tusental kronor

2019	Utfall	10 382 480	Anslagssparande	-64 768
2020	Anslag	9 804 900 ¹	Utgiftsprognos	9 974 300
2021	Förslag	9 343 300		
2022	Beräknat	8 639 200		
2023	Beräknat	8 220 700		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension och änkepension samt för utgifter för garantipension till dessa förmåner enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	9 804 900	9 804 900	9 804 900
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			92 000
varav BP21			92 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser			92 000
Makroekonomisk utveckling	270 900	351 400	568 900
Volymmer	-732 500	-1 517 100	-2 245 100
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	9 343 300	8 639 200	8 220 700

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/2020:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Änkepensionen avskaffades 1990 och ersattes då av den tidsbegränsade och könsneutrala omställningspensionen. Långtgående övergångsbestämmelser innebär dock att änkepensionen kommer att finnas kvar under decennier, och nya änkepensioner beviljas fortfarande enligt det gamla systemet. Omställningspensionen är tidsbegränsad till i normalfallet ett år och betalas endast ut till efterlevande som är yngre än 65 år, medan änkepensionen ofta är livsvarig. Änkepensionen är därför dominerande i både antal och kostnader och svara för ungefär 94 procent av utgifterna inom anslaget.

Antalet kvinnor med änkepension var ca 231 000 i december 2019. För 2020–2023 beräknas antalet minska med drygt 11 000 per år. Medelantalet kvinnor och män med omställningspension var ca 4 300 respektive 1 700 under 2019. Prognosen för åren framöver är att änkepensionen kommer att minska i samma takt som tidigare och att antalet kvinnor och män med omställningspension kommer att vara förhållandevis konstant. Sammantaget innebär detta att utgifterna på anslaget beräknas minska med mellan 5 och 6 procent per år.

Ökningen av kostnaden för 2023 hänför sig till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem, se avsnitt 3.8.1.

Regeringen föreslår att 9 343 300 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Efterlevandepensioner till vuxna* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 8 639 200 000 kronor respektive 8 220 700 000 kronor.

3.11.3 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tusental kronor

2019	Utfall	9 195 555	Anslagssparande	279 705
2020	Anslag	10 026 300 ¹	Utgiftsprognos	10 275 300
2021	Förslag	10 273 800		
2022	Beräknat	10 564 700		
2023	Beräknat	10 450 800		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bostadstillägg till pensionärer och särskilt bostadstillägg till pensionärer enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	10 026 300	10 026 300	10 026 300
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-238 000
varav BP21			-238 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser			-238 000
Makroekonomisk utveckling	-154 200	-42 500	55 300
Volym	401 700	580 900	607 200
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 273 800	10 564 700	10 450 800

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Bostadstillägget är inkomstprövat och utgifterna beror därför på pensionärernas inkomster och förmögenheter. Ökade pensionsinkomster minskar behovet av bostadstillägg i genomsnitt. Att det totala antalet pensionärer har ökat över tid har dock inneburit att även antalet pensionärer med bostadstillägg ökat, även om den totala andelen minskat. Antalet kvinnor och män som fick bostadstillägg 2019 var 214 000 respektive 75 400. Under 2021–2023 beräknas antalet med bostadstillägg öka svagt till följd av att antalet ålderspensionärer beräknas öka.

Förutom pensionärernas inkomster och förmögenheter påverkas utgifterna för bostadstillägg även av boendekostnadernas utveckling. Medelbeloppen har ökat för både kvinnor och män sedan 2003 främst på grund av ökade bostadskostnader och regelförändringar.

Även pensionärernas benägenhet att ansöka om bostadstillägg påverkar utgiftsutvecklingen. Det är osäkert hur många som är berättigade till bostadstillägg men som av någon anledning inte ansöker om förmånen. Förändrad kunskap och ändrad benägenhet att ansöka kan därför påverka antalet personer som får bostadstillägg och därmed även utgifterna.

Minskningen av kostnaden för bostadstillägg för 2023 hänför sig till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem, se avsnitt 3.8.1.

Regeringen föreslår att 10 273 800 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Bostadstillägg till pensionärer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 10 564 700 000 kronor respektive 10 450 800 000 kronor.

3.11.4 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tusental kronor

2019	Utfall	1 167 089	Anslagssparande	-47 333
2020	Anslag	1 174 500 ¹	Utgiftsprognos	1 183 600
2021	Förslag	1 190 100		
2022	Beräknat	1 230 100		
2023	Beräknat	1 229 400		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för äldreförsörjningsstöd enligt socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Tabell 3.20 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 174 500	1 174 500	1 174 500
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-42 000
varav BP21			-42 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser			-42 000
Makroekonomisk utveckling	11 400	31 300	55 000
Volym	4 200	24 300	41 900
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 190 100	1 230 100	1 229 400

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Äldreförsörjningsstödet garanterar en lägsta ekonomisk standard för personer som är 65 år och äldre. Det är inkomstprövat och avräknas mot alla andra inkomster. I praktiken innebär det att äldreförsörjningsstöd lämnas till kvinnor och män över 65 år som inte har tillräckligt stor garantipension, vilket oftast är personer som bosatt sig i Sverige relativt sent i livet.

Antalet personer som fick äldreförsörjningsstöd ökade mellan 2003–2019. Ett skäl till det är att de nuvarande reglerna om rätt till garantipension inte fått full genomslagskraft. Enligt nuvarande regler krävs 40 års bosättning i Sverige för att få del av hela grundskyddet, medan det enligt äldre regler endast krävdes 10 år. Personer födda före 1938 omfattas av de äldre bestämmelserna och har därför som regel tillräckligt hög garantipension för att inte vara i behov av äldreförsörjningsstöd. I takt med att årskullar som inte omfattas av de äldre bestämmelserna tillkommer ökar antalet med äldreförsörjningsstöd.

År 2019 fick 14 600 kvinnor och 11 400 män äldreförsörjningsstöd. Från 2019 till 2020 beräknas dock antalet förmånstagare minska, vilket beror på genomförda förstärkningar av garantipension och bostadstillägg (prop. 2018/19:134, bet. 2019/20:SfU7, rskr. 2019/20:12). Mellan 2021–2023 beräknas antalet förmånstagare återigen att öka.

Minskningen av kostnaden för 2023 hänför sig till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem, se avsnitt 3.8.1.

Regeringen föreslår att 1 190 100 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Äldreförsörjningsstöd* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 230 100 000 kronor respektive 1 229 400 000 kronor.

3.11.5 1:5 Inkomstpensionstillägg

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:5 Inkomstpensionstillägg

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	0 ¹ Utgiftsprognos
2021	Förslag	1 990 000
2022	Beräknat	6 040 000
2023	Beräknat	5 730 000

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för inkomstpensionstillägg enligt socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Tabell 3.22 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Inkomstpensionstillägg

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 990 000	6 040 000	5 730 000
varav BP21	1 990 000	6 040 000	5 730 000
- Införande inkomstpensionstillägg	1 990 000	6 040 000	5 730 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 990 000	6 040 000	5 730 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår i denna proposition att en ny förmån, inkomstpensionstillägg, införs i pensionssystemet, se avsnitt 3.9. Utgifterna för förmånen påverkas av storleken på ålderspensionärernas inkomstgrundade allmänna ålderspension och antalet år med pensionsgrundande inkomst.

Regeringen föreslår att 1 990 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Inkomstpensionstillägg* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 6 040 000 000 kronor respektive 5 730 000 000 kronor.

3.11.6 2:1 Pensionsmyndigheten

Tabell 3.23 Anslagsutveckling för 2:1 Pensionsmyndigheten

Tusental kronor

2019	Utfall	565 827	Anslagssparande	27 073
2020	Anslag	672 896 ¹	Utgiftsprognos	705 744
2021	Förslag	777 588		
2022	Beräknat	691 722 ²		
2023	Beräknat	700 391 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 686 927 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 687 887 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Pensionsmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för den verksamhet som bedrivs av Min Pension i Sverige AB.

Regeringens överväganden

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:1 Pensionsmyndigheten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	595 896	595 896	595 896
Pris- och löneomräkning ²	8 562	12 782	19 550
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	170 130	80 023	81 890
varav BP21 ³	226 745	143 786	151 049
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-2 395	-3 354	-3 091
- Motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen	12 000	12 000	12 000
- Införande inkomstpensionstillägg	175 000	149 000	130 000
- EU-dom garantipension	9 000		
- Handläggning bostadstillägg	14 000	-45 000	-45 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser	18 000	30 000	56 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 860	-1 860	-1 860
- Civilt försvar 2021–2025: Finansiell beredskap	3 000	3 000	3 000
Överföring till/från andra anslag	3 000	3 021	3 055
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	777 588	691 722	700 391

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 2,4 miljoner kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utgiftsområde 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 3,4 miljoner kronor respektive 3,1 miljoner kronor.

För att värna legitimiteten i välfärdssystemen behöver förutsättningarna för att effektivt kunna motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott förstärkas. Pensionsmyndigheten föreslås därför tillföras resurser för att intensifiera arbetet inom detta område bl.a. mot bakgrund av betänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59). Anslaget ökas därför med 12 miljoner kronor 2021. Från och med 2022 beräknas anslaget öka med 12 miljoner kronor för detta ändamål.

Införandet av en ny förmån i pensionssystemet, det s.k. inkomstpensionstillägget, bedöms öka antalet försäkringsärenden hos Pensionsmyndigheten (se avsnitt 3.9). Utöver ökad handläggning kräver reformen även systemutveckling på myndigheten. För att Pensionsmyndigheten ska kunna genomföra reformen ökas anslaget med 175 miljoner kronor 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med 149 miljoner kronor respektive 130 miljoner kronor.

Enligt en dom från EU-domstolen (mål nr C-189/19) ska den svenska garantipensionen EU-rättsligt klassas som en så kallad minimiförmån, vilket gör handläggningen mer komplicerad. Anslaget ökas därför med 9 miljoner kronor 2021.

Pensionsmyndigheten har sedan tidigare långa handläggningstider och ett stort antal pågående ärenden som rör förmånen bostadstillägg. Detta får till följd att belastningen på kundservice ökar med långa handläggningstider i telefon och att antalet återkravsärenden ökar. För att stärka Pensionsmyndighetens arbete med handläggningen av bostadstillägg ökas anslaget med 14 miljoner kronor 2021.

Införandet av ett nytt systemstöd för bostadstillägg förväntas effektivisera handläggningen. Mot denna bakgrund beräknas anslaget minska med 45 miljoner kronor varaktigt från och med 2022.

Genomförandet av Pensionsgruppens överenskommelse om justerade pensionsåldrar (se avsnitt 3.8.1) kräver systemutveckling och innebär bland annat ökade förvaltningskostnader till följd av att både gamla och nya it-system kommer att behövas under en övergångsperiod. För att Pensionsmyndigheten ska kunna genomföra reformen ökas anslaget med 18 miljoner kronor 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med 30 miljoner kronor respektive 56 miljoner kronor.

Anslaget minskar med 1,9 miljoner kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Anslaget ökas därför med 3 miljoner kronor 2021 och beräknas öka med 3 miljoner kronor 2022 och 3 miljoner kronor 2023.

Regeringen föreslår att 777 588 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Pensionsmyndigheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 691 722 000 kronor respektive 700 391 000 kronor.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 8 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Pensionsmyndigheten har en särskild kredit som ska användas för att finansiera likviditetsbehovet i samband med fondhandeln inom ramen för premiepensionssystemet. Behovet av krediten föränleds främst av det underskott som uppstår på grund av samtida köp- och säljtransaktioner med olika likviddaggar för fonderna och behovet av handelslagret i syfte att effektivisera handeln. De faktorer som framför allt har betydelse för utvecklingen av behovet av krediten är antalet fondbyten, värdet av pensionsspararnas konton och tidsmässig koncentration av fondbyten. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar som uppgår till högst 8 000 000 000 kronor. En sådan kredit kan beslutas med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen (2011:203).

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Utgifterna för Pensionsmyndighetens administration av den inkomstgrundade ålderspensionen täcks av avgifter som tas från AP-fonderna och premiepensionssystemet. Enligt förordningen (2009:1173) med instruktion för Pensionsmyndigheten ska myndigheten senast den 15 maj varje år lämna en samlad redogörelse och en framställan om ersättning för administrationen av ålderspensionssystemet. Redogörelsen och framställan ska omfatta dels administrationen av inkomst- och tilläggspension som ska täckas genom uttag från Första-Fjärde AP-fonderna, dels administrationen av premiepensionen.

Redogörelsen ska även innefatta kostnader för administrationen av ålderspensionssystemet vid Kronofogdemyndigheten, Skatteverket och Statens servicecenter.

Tabell 3.25 Uppdragsverksamhet där intäkterna disponeras

Tusental kronor, 2020 års priser

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019				
- varav AP-fonderna	335 419	-411 413	-75 994	61 967
- varav premiepensionssystemet ¹	430 253	-517 041	-86 788	-64 389
Prognos 2020				
- varav AP-fonderna	397 373	-455 000	-57 627	4 340
- varav premiepensionssystemet ²	462 719	-472 000	-9 281	-64 525
Budget 2021				
- varav AP-fonderna	464 660	-469 000	-4 340	0
- varav premiepensionssystemet	545 836	-477 000	68 836	0

¹ Det negativa resultatet (-86 788) täcktes delvis av ett överskott (22 399) från Pensionsmyndighetens handelslager.² Det negativa resultatet (-9 281) prognostiseras täckas delvis av ett överskott (9 145) från Pensionsmyndighetens handelslager.

Källa: Pensionsmyndigheten

Totala förvaltningsmedel

Pensionsmyndighetens verksamhet finansieras av anslag på statens budget, av de allmänna pensionsfonderna (AP-fonderna) och av premiepensionssystemet. Förvaltningsanslaget används för administration av garantipension, efterlevandepension till vuxna, bostadstillägg till pensionärer, äldreförsörjningsstöd, inkomstpensionstillägg samt för vissa antalsmässigt mindre pensionsrelaterade förmåner.

Tabell 3.26 Finansiering av Pensionsmyndighetens administration

Tusental kronor, löpande priser

	2020	2021	2022	2023
Förvaltningsanslag (förslag/beräknat)	672 896	777 588	691 722	700 391
Avgiftsinkomster AP-fonderna (prognos)	455 000	475 758	495 424	500 932
Avgiftsinkomster premiepensionssystemet (prognos)	472 000	483 874	498 488	504 031
Summa	1 599 896	1 737 220	1 685 634	1 705 354

Bilaga 1

Förslag om inkomstpensionstillägg

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian inkomstpensionstillägg (Ds 2020:7).....	2
2	Promemorians lagförslag.....	7
2.1	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	7
3	Förteckning över remissinstanserna	16

1 Sammanfattning av promemorian inkomstpensionstillägg (Ds 2020:7)

Bakgrund

Pensionssystemets grundskydd i form av garantipension och bostadstillägg syftar till att ge en rimlig levnadsstandard för personer med låga pensionsinkomster. Detta innebär att skillnaderna i pensionsinkomster mellan de pensionärer som arbetat och tjänat in pensionsgrundande inkomster och de som helt saknar arbetsinkomster, så kallat respektavstånd, är relativt små.

Avtrappningen av garantipensionen sker på ett sådant sätt att en ensamstående pensionär med garantipension får behålla ca 520 kronor per varje 1 000 kronor som den inkomstgrundade ålderspensionen överstiger 4 900 kronor per månad. Garantipensionen är helt bortreducerad när den inkomstgrundade ålderspensionen uppgår till ca 12 500 kronor per månad. Den ensamstående pensionär som har tjänat in en inkomstgrundad ålderspension av denna storleksordning har ca 3 900 kronor högre allmän pension per månad jämfört med den ensamstående pensionär som helt saknar inkomstgrundad ålderspension.

Skillnaderna mellan de som har inkomstgrundad ålderspension och de som helt saknar en sådan minskar ytterligare vid förekomsten av bostadstillägg. Exempelvis har en kvinnlig ensamstående pensionär med genomsnittliga pensionsinkomster en inkomstgrundad ålderspension på ca 12 000 kronor och maximalt bostadstillägg 1 900 kronor högre inkomster från det allmänna pensionssystemet inkl. bostadstillägget per månad jämfört med en pensionär med enbart garantipension och motsvarande boendekostnader.

Den ovan beskrivna situationen ger en bild av respektavståndet i det allmänna pensionssystemet. Det finns också andra omständigheter som påverkar inkomsterna för den enskilda pensionären. I många fall har den pensionär som har yrkesarbetat en längre tid även tjänstepension. Dessutom betalar pensionärer med olika höga inkomster olika mycket i skatt. Ett annat sätt att belysa inkomstskillnaderna mellan de pensionärer som har tjänat in pensionsgrundande inkomster är att jämföra den disponibla inkomsten, dvs. inkomsten efter skatt, mellan dessa grupper.

Enligt beräkningar som Pensionsmyndigheten har gjort var skillnaden i disponibel inkomst mellan en person med enbart garantipension och en kvinnlig pensionär med genomsnittliga inkomster endast 1 300 kronor per månad 2019. Skillnaden mellan en motsvarande manlig pensionär och en pensionär med enbart garantipension är 3 700 kronor.

I januari 2020 höjdes garantipensionen och taket i bostads-tillägget. Dessa höjningar innebär att skillnaderna mellan dem som har varit yrkesverksamma ett helt liv och de som helt saknar arbetsinkomster har minskat ytterligare.

I januariavtalet, som är en sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna anges bland annat att pensionen höjs för vanliga löntagare år 2021 samt att detta ska förankras i pensionsgruppen. Vidare framför regeringen i budgetpropositionen för 2020 att pensionen för den som har arbetat ett helt arbetsliv bör vara betydligt högre än nivån för grundskyddet. För att upprätthålla respektavståndet mellan dem som arbetat och dem som inte har gjort det behöver även den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen förstärkas. Vidare

behandlades frågan om respektavståndet även i Pensionsgruppens överenskommelse i syfte att säkra långsiktigt höjda och trygga pensioner (dnr S2017/07369/SF).

Mot denna bakgrund har en arbetsgrupp inom Socialdepartement fått i uppdrag att utarbeta former för en höjning på kort sikt av pensionen för de personer med inkomstgrundad allmän ålderspension och som har haft ett långt arbetsliv. Arbetsgruppens förslag presenteras i denna promemoria.

Därtill pågår arbete inom Pensionsgruppen med olika förslag som syftar till att långsiktigt öka respektavståndet, det vill säga att det alltid ska löna sig att ha arbetat och att pensionen för den som har arbetat ett helt arbetsliv är högre än nivån för grundskyddet.

Förslag och bedömningar

Respektavståndet behöver bli större

Många av de pensionärer som har arbetat ett helt liv med låg lön befinner sig idag inkomstmässigt mycket nära dem som inte arbetat alls eller arbetat i mindre utsträckning. Detta gäller särskilt kvinnor som i regel har lägre löner än männen. Avståndet har generellt krympt ytterligare genom de förbättringar av grundskyddet som trädde ikraft i januari 2020.

För pensionssystemets legitimitet krävs det att det alltid ska löna sig att ha arbetat och att pensionen för den som har arbetat ett helt arbetsliv är högre än nivån för grundskyddet – respektavståndet. Samtidigt behöver grundskyddet vara tillräckligt högt för att möjliggöra acceptabla livsvillkor även för de pensionärer som inte har haft möjlighet att arbeta.

Ett inkomstpensionstillägg införs

För att förstärka pensionsinkomsten för dem som arbetat ett helt arbetsliv med låg lön föreslås det i denna promemoria att en ny pensionsförmån ska införas i socialförsäkringsbalken. Förmånen benämns inkomstpensionstillägg. Inkomstpensionstillägget utgör ett tillägg till den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen, dvs. till inkomstpension, premiepension och tilläggs pension. Tillägget får betalas ut till dem som har arbetat ett helt arbetsliv med låg lön och syftar till att höja pensionerna för denna grupp.

Förslagen i denna promemoria innebär avsteg från livsinkomstprincipen i pensionssystemet samt principen att pensionerna finansieras via avgifter. Syftet med avstegen är att på kort sikt tillgodose behovet av höjda pensioner för dem som har arbetat ett långt arbetsliv med låg lön.

Rätt till inkomstpensionstillägget har försäkrade med minst ett års försäkringstid. För personer födda 1938 eller senare utgörs försäkringstiden av år med pensionsgrundande inkomster. Försäkringstiden för försäkrade födda 1937 eller tidigare utgörs av år med tillgodoräknade pensionspoäng för tilläggs pension.

Den sammantagna bedömningen är att inkomstpensionstillägget inte bör betalas ut till dem som varaktigt vistas utomlands. Inkomstpensionstillägget betalas därför inte ut till personer som inte anses bosatta i Sverige.

För att verka för ett längre arbetsliv och för att anpassa förmånen till de åldrar som gäller för övriga förmåner för samma grupp föreslås att inkomstpensionstillägget lämnas tidigast från 65 års ålder. Denna lägsta ålder bör sedan höjas till 66 år 2023 och sedan kopplas till riktåldern från och med år 2026.

Inkomstpensionstillägget bör grundas på den inkomstgrundade allmänna inkomstpensionen

Syftet med inkomstpensionstillägget är att stärka pensionerna för dem som arbetat ett helt arbetsliv med låg lön. Inkomstpensions-tilläggets storlek bör därför bedömas utifrån den pension som den enskilde tjänat in genom arbete, dvs. den inkomstgrundade pensionen. Detta innebär att det är den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen som ska ligga till grund för beräkningen av inkomstpensionstillägget (beräkningsunderlag). För en försäkrad som är född 1938 eller senare innebär det att beräkningsunderlaget ska utgöras av inkomstpension och premiepension. För en försäkrad som är född något av åren 1938–1953 ska beräkningsunderlaget även utgöras av tilläggs-pension. För en försäkrad som är född 1937 eller tidigare utgörs beräkningsunderlaget av den försäkrades tilläggs-pension. Särskilda regler gäller för de försäkrade som jämte ålderspensionen även får livränta på grund av en arbets- eller en yrkesskada.

Beräkning av inkomstpensionstillägg

Inkomstpensionstillägget föreslås lämnas om beräkningsunderlaget, dvs. den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen, år 2021 uppgår till mellan 108 000 och 204 000 kronor per år (dvs. om den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen uppgår till mellan 9 000 och 17 000 kronor per månad).

Förmånsbeloppet är som högst när beräkningsunderlaget ligger mellan 132 000 och 168 000 kronor (dvs. när beräkningsunderlaget ligger mellan 11 000 och 14 000 kronor per månad). I detta intervall ska förmånsbeloppet vara 7 200 kronor, dvs. 600 kr per månad. Fastställda inkomstgränser räknas årligen om på samma sätt som följsamhetsindexeringen som gäller för inkomstpension och tilläggs-pension.

Försäkringstid

För att få fullt inkomstpensionstillägg ska det krävas att den försäkrade har viss försäkringstid. Samtidigt bör även de med kortare försäkringstid kunna få tillägget, men avkortat.

För ett oavkortat inkomstpensionstillägg krävs för personer födda 1945 eller senare en försäkringstid om minst 40 år. Om den försäkrade inte kan tillgodoräknas försäkringstid om minst 40 år, avkortas förmånsbeloppet till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 40.

För försäkrade som är födda 1944 eller tidigare är kravet på försäkringstid för oavkortat inkomstpensionstillägg lägre. Generellt gäller att ju tidigare den försäkrade är född desto kortare försäkringstid krävs för ett oavkortat inkomstpensionstillägg. Exempelvis gäller att för en försäkrad som är född under något av åren 1938–1944, som inte kan tillgodoräknas försäkringstid om minst 35 år, ska förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan försäkringstiden och talet 35. Vad som gäller för de äldre åldersgrupperna framgår av avsnitt 4.4.4.

Som försäkringstid räknas år med pensionsgrundande inkomst (PGI) eller år med tillgodoräknade pensionspoäng för tilläggs-pension.

Ansökan, uttag och utbetalning av inkomstpensionstillägget

Inkomstpensionstillägg lämnas efter ansökan från den försäkrade.

Inkomstpensionstillägg kan tas ut med samma andel som den inkomstgrundade allmänna ålderspensionen, dvs. tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel av helt tillägg.

Andra förmåner

Det föreslås att inkomstpensionstillägg inte ska ingå i beräkningen av den bidragsgrundande inkomsten som ligger till grund för bostadstillägg, särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. Förslaget innebär att inkomstpensionstillägget inte heller påverkar avgifter för insatser enligt socialtjänstlagen.

Ikraftträdande

Det föreslås att bestämmelserna om inkomstpensionstillägg ska träda i kraft den 1 februari 2021 men tillämpas för tid från och med den 1 september 2021.

Inkomstpensionstillägg lämnas utan ansökan till en försäkrad som tar ut inkomstgrundad allmän ålderspension när lagen börjar tillämpas. En ansökan om allmän inkomstpension, tilläggs pension eller premiepension som är under handläggning hos Pensionsmyndigheten när lagen börjar tillämpas ska anses omfatta en ansökan om inkomstpensionstillägg. För dessa grupper får inkomstpensionstillägg lämnas från och med september 2021.

Konsekvenser

Konsekvenser för individen och jämställdhet

Förslagen innebär att 55 procent av samtliga som är äldre än 65 år kommer att få en ökad disponibel inkomst genom inkomstpensionstillägget. Bland kvinnor är andelen högre, 61 procent jämfört 48 procent för män. I snitt kommer de berörda kvinnorna få en något större ökning i disponibel inkomst än männen. Kvinnorna beräknas få en ökning om i snitt 301 kronor per månad medan männen får en ökning om i snitt 254 kronor per månad.

Bland dem med inkomstpensionstillägg är andelen med grund-skydd något mindre. Detta resultat stöder syftet med reformen att det ska ha varit lönsamt att arbeta dvs. respektavståndet ökar, vilket innebär att skillnaden i pension ökar mellan de som har arbetat och de som inte har arbetat.

Förslagen bedöms sammantaget leda till en viss ökad ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män och därigenom bidra till uppfyllelsen av målet om jämställdhet mellan kvinnor och män i Sverige.

Ekonomiska konsekvenser för statens budget

Eftersom inkomstpensionstillägget planeras att börja betalas ut i september 2021 blir det en delårseffekt det första året. Effekten på statens budget beräknas till -1,9 miljarder kronor år 2021.

Det första året med helårseffekt är 2022, då effekten på statens budget uppgår till -5,8 miljarder kronor.

Ekonomiska konsekvenser för kommuner

Den kommunala inkomstskatten ökar med 601 miljoner kronor år 2021 (delårseffekt) och med 1 828 miljoner kronor för år 2022. Kommunernas utgifter för ekonomiskt bistånd kommer att minska marginellt, med 2 miljoner kronor år 2022.

Administrativa och ekonomiska konsekvenser för myndigheterna

I första hand är det Pensionsmyndighetens administration som påverkas av införandet av ett inkomstpensionstillägg. Pensionsmyndigheten ska pröva rätten till inkomstpensionstillägget för samtliga försäkrade 65 år och äldre med pensionsutbetalning. Utöver detta behöver information om utländska pensionsutbetalningar inhämtas och hanteras. Det behövs också en relativt omfattande IT-utveckling inom Pensionsmyndigheten.

Bland övriga myndigheter berörs domstolarna och Försäkringskassans administration i begränsad omfattning.

Internationella konsekvenser

Förslagen i denna promemoria bedöms vara förenliga med Sveriges internationella åtaganden.

2 Promemorians lagförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 1 kap. 3 §, 6 kap. 6, 13 och 16 §§, 53 kap. 2 och 3 §§, 72 kap. 1 §, 102 kap. 7 §, 106 kap. 26 §, 110 kap. 6 §, 112 kap. 4 och 7 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas ett nytt kapitel, 74 a kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §¹

Övergripande bestämmelser finns i 1–7 kap. (avdelning A).

Vidare finns bestämmelser om

- familjeförmåner i 8–22 kap. (avdelning B),
- förmåner vid sjukdom eller arbetsskada i 23–47 kap. (avdelning C),
- särskilda förmåner vid funktionshinder i 48–52 kap. (avdelning D),
- förmåner vid ålderdom i 53–74 kap. – förmåner vid ålderdom i 53–74 a kap. (avdelning E),
- förmåner vid ålderdom i 53–74 kap. (avdelning E),
- förmåner till efterlevande i 75–92 kap. (avdelning F), och
- bostadsstöd i 93–103 e kap. (avdelning G).

Vissa gemensamma bestämmelser om förmånerna, handläggningen och organisationen finns i 104–117 kap. (avdelning H).

Nuvarande lydelse

6 kap.

6 §

Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. graviditetspenning, (10 kap.)
2. föräldrapenning på grundnivå eller sjukpenningnivå och tillfällig föräldrapenning, (11–13 kap.)

Avdelning C Förmåner vid sjukdom eller arbetsskada

3. sjukpenning, (24–28 kap.)
4. rehabilitering, rehabiliteringsersättning och bidrag till arbetshjälpmedel, (29–31 kap.)
5. inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning, (33, 34, 36 och 37 kap.)
6. arbetsskadeersättning, (39–42 kap.)

¹ Senaste lydelse 2011:1513.

7. närståendepenning, (47 kap.)

Avdelning E Förmåner vid ålderdom

8. inkomstgrundad ålderspension, (55–64 och 69–71 kap.)

Avdelning F Förmåner till efterlevande

9. inkomstrelaterad efterlevandepension, (77, 78, 80 och 82–85 kap.)

10. efterlevandeförmåner från arbetsskadeförsäkringen, (87 och 88 kap.)
och

11. efterlevandeskydd i form av premiepension. (89–92 kap.)

Föreslagen lydelse

6 kap.

6 §

Den som arbetar i Sverige är försäkrad för följande förmåner:

Avdelning B Familjeförmåner

1. graviditetspenning, (10 kap.)

2. föräldrapenning på grundnivå eller sjukpenningnivå och tillfällig föräldrapenning, (11–13 kap.)

Avdelning C Förmåner vid sjukdom eller arbetsskada

3. sjukpenning, (24–28 kap.)

4. rehabilitering, rehabiliteringsersättning och bidrag till arbetshjälpmedel, (29–31 kap.)

5. inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning, (33, 34, 36 och 37 kap.)

6. arbetsskadeersättning, (39–42 kap.)

7. närståendepenning, (47 kap.)

Avdelning E Förmåner vid ålderdom

8. inkomstgrundad ålderspension, (55–64 och 69–71 kap.)

8 a. inkomstpensionstillägg, (74 a kap.)

Avdelning F Förmåner till efterlevande

9. inkomstrelaterad efterlevandepension, (77, 78, 80 och 82–85 kap.)

10. efterlevandeförmåner från arbetsskadeförsäkringen, (87 och 88 kap.)
och

11. efterlevandeskydd i form av premiepension. (89–92 kap.)

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

13 §

Arbetsbaserade förmåner enligt 6 § 1–5, 7 och 8 får inte lämnas för längre tid tillbaka än tre månader före den månad då Försäkringskassan fick kännedom om arbetet.

Arbetsbaserade förmåner enligt 6 § 1–5 och 7–8 a får inte lämnas för längre tid tillbaka än tre månader före den månad då Försäkringskassan fick kännedom om arbetet.

Bestämmelser om anmälan om arbete för den som inte är bosatt i Sverige finns i 110 kap. 44 §.

16 §

Förmåner enligt 6 § 5, 6 och 8–11 lämnas för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. Detta gäller också i fråga om föräldrapenning på grund- eller sjukpenningnivå enligt 6 § 2,

1. om barnet är bosatt i Sverige, eller
2. om Försäkringskassan medger det, när ett barn hämtas i samband med adoption.

Förmåner enligt 6 § 5, 6, 8 och 9–11 lämnas för tid då den försäkrade vistas utomlands så länge rätten till förmånen består. Detta gäller också i fråga om föräldrapenning på grund- eller sjukpenningnivå enligt 6 § 2,

1. om barnet är bosatt i Sverige, eller
2. om Försäkringskassan medger det, när ett barn hämtas i samband med adoption.

Första stycket första meningen gäller också i fråga om inkomstpensionstillägg enligt 6 § 8 a om den försäkrade anses vara bosatt i Sverige.

53 kap.

2 §

Förmåner vid ålderdom enligt denna avdelning är

1. allmän ålderspension i form av
 - a) inkomstgrundad ålderspension, och
 - b) garantipension,
2. särskilt pensionstillägg som tillägg till allmän ålderspension, och
3. äldreförsörjningsstöd som tillägg till eller i stället för allmän ålderspension.

2. särskilt pensionstillägg som tillägg till allmän ålderspension,
3. äldreförsörjningsstöd som tillägg till eller i stället för allmän ålderspension, och
4. inkomstpensionstillägg som tillägg till inkomstgrundad ålderspension.

3 §

I detta kapitel finns inledande bestämmelser om förmåner vid ålderdom.

Vidare finns

- övergripande bestämmelser om allmän ålderspension i 54–56 kap.,
- bestämmelser om inkomstgrundad ålderspension i 57–64 kap.,
- bestämmelser om garantipension i 65–67 kap.,
- vissa gemensamma bestämmelser om allmän ålderspension i 68–71 kap., och

– bestämmelser om särskilda förmåner
vid ålderdom i 72–74 kap.

– bestämmelser om särskilda förmåner
vid ålderdom i 72–74 a kap.

72 kap.

1 §

I denna underavdelning finns bestämmelser om

- särskilt pensionstillägg i 73 kap., *och*
- äldreförsörjningsstöd i 74 kap.
- särskilt pensionstillägg i 73 kap.,
- äldreförsörjningsstöd i 74 kap., *och*
- *inkomstpensionstillägg i 74 a kap.*

Föreslagen lydelse

74 a kap. Tillägg till inkomstgrundad ålderspension

Innehåll

1 § I detta kapitel finns en inledande bestämmelse i 2 §.

Vidare finns bestämmelser om

- rätten till inkomstpensionstillägg i 3 §,
- försäkringstid i 4–6 §§,
- uttag av inkomstpensionstillägg m.m. i 7–8 §§,
- beräkningsunderlag för inkomstpensionstillägg i 9–12 §§,
- beräkning av inkomstpensionstillägg i 13–22 §§,
- ändring av beräkningsunderlag för inkomstpensionstillägg i 23 §,
- likställande med allmän ålderspension vid utbetalning i 24 §, och
- ändring, omprövning och överklagande av beslut i 25 §.

Inledande bestämmelse

2 § Ett inkomstpensionstillägg kan lämnas till den inkomstgrundade ålderspensionen enligt 5 kap. 5 och 6 §§.

Rätten till inkomstpensionstillägg

3 § Inkomstpensionstillägg kan lämnas till en försäkrad som har en försäkringstid enligt 4–6 §§ om minst ett år och som tar ut inkomstgrundad ålderspension.

Försäkringstid

Försäkrade födda 1938 eller senare

4 § Som försäkringstid för inkomstpensionstillägg för en försäkrad som är född 1938 eller senare räknas kalenderår för vilket det har fastställts pensionsgrundande inkomst enligt 59 kap. Försäkringstiden ska dock endast räknas fram till och med det andra året före det år inkomstpensionstillägget avser.

Försäkrade födda 1937 eller tidigare

5 § Som försäkringstid för inkomstpensionstillägg för en försäkrad som är född 1937 eller tidigare räknas kalenderår för vilket han eller hon har tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension enligt 61 kap.

År med sjömannsskatt

6 § För en försäkrad som inte är svensk medborgare ska år före 1974, för vilka sjömannsskatt har betalats, likställas med år för vilka pensionspoäng har beräknats vid bedömningen av försäkringstiden för inkomstpensionstillägg.

Uttag av inkomstpensionstillägg m.m.

7 § Inkomstpensionstillägg lämnas tidigast från och med den månad då den försäkrade fyller 65 år.

8 § Det som föreskrivs om allmän ålderspension i 56 kap. i fråga om förmånstid i 4–7 §§, ökat uttag i 9 §, återkallelse och minskning av uttag i 10 § och omräkning i 13 § ska även gälla inkomstpensionstillägg.

Beräkningsunderlag för inkomstpensionstillägg

9 § Till grund för beräkning av inkomstpensionstillägget enligt 13–22 §§ ska ligga den inkomstgrundade ålderspension som den försäkrade har rätt till för samma år med de ändringar och tillägg som anges i 10–12 §§ (beräkningsunderlaget).

10 § Med inkomstgrundad ålderspension enligt 9 § avses inkomstgrundad ålderspension enligt denna balk före sådan minskning som anges i 69 kap. 2–12 §§.

Inkomstpension och premiepension ska beräknas som om den försäkrade endast hade tillgodoräknats pensionsrätt för inkomstpension och som om denna pensionsrätt, före sådan minskning enligt 61 kap. 10 §, hade utgjort 18,5 procent av pensionsunderlaget.

11 § Även arbetsskadelivränta som betalas ut enligt 4 kap. 40 § lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken ska ingå i beräkningsunderlaget.

12 § Det som föreskrivs i 67 kap. 18–20 §§ om garantipension i fråga om obetalda avgifter, överföring av pensionsrättigheter enligt lagen (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna samt uttag av inkomstgrundad ålderspension från annan tidpunkt än vid 65 års ålder ska tillämpas på inkomstpensionstillägg.

Beräkning av inkomstpensionstillägg

Inkomstgränser och förmånsbelopp

13 § Inkomstpensionstillägg lämnas med följande förmånsbelopp per år i kronor för kalenderår 2021. För efterföljande år räknas inkomstgränserna om på det sätt som anges i 14–16 §§.

Fastställt beräkningsunderlag i kronor		Förmånsbelopp i kronor
Nedre gräns	Övre gräns	
108 000	109 999	300
110 000	111 999	900
112 000	113 999	1 500
114 000	115 999	2 100
116 000	117 999	2 700
118 000	119 999	3 300
120 000	121 999	3 900
122 000	123 999	4 500
124 000	125 999	5 100
126 000	127 999	5 700
128 000	129 999	6 300
130 000	131 999	6 900
132 000	167 999	7 200
168 000	170 999	6 900
171 000	173 999	6 300
174 000	176 999	5 700
177 000	179 999	5 100
180 000	182 999	4 500
183 000	185 999	3 900
186 000	188 999	3 300
189 000	191 999	2 700
192 000	194 999	2 100
195 000	197 999	1 500
198 000	200 999	900
201 000	203 999	300

Indexering av inkomstgränserna

14 § För kalenderåret 2022 och följande år ska inkomstgränserna räknas om genom indexering vid varje årsskifte.

15 § Indexeringen beräknas som produkten av

- inkomstgränsen i 13 § och
- kvoten mellan inkomstindexet för det år inkomstgränsen ska fastställas och inkomstindexet för år 2021, sedan den nämnda kvoten dividerats med talet 1,016.

De framräknade inkomstgränserna enligt första stycket avrundas till hela kronor.

För år då balansindex fastställs ska beräkningen göras med hänsyn till detta index i stället för inkomstindexet.

Verkställighetsföreskrifter

16 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringens formen meddela närmare föreskrifter om inkomstgränserna.

Avkortning om försäkringstiden understiger viss tid

17 § För en försäkrad född 1945 eller senare som inte kan tillgodoräknas 40 års försäkringstid för inkomstpensionstillägg ska förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan

- försäkringstiden, och
- talet 40.

18 § För en försäkrad född under något av åren 1938–1944 som inte kan tillgodoräknas 35 års försäkringstid för inkomstpensionstillägg ska förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan

- försäkringstiden, och
- talet 35.

19 § För en försäkrad född under något av åren 1924–1937 som inte kan tillgodoräknas 30 års försäkringstid för inkomstpensionstillägg ska förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan

- försäkringstiden, och
- talet 30.

20 § För en försäkrad född under något av åren 1915–1923 som inte kan tillgodoräknas försäkringstid för inkomstpensionstillägg motsvarande 20 år ökat med 1 för varje helt år från och med 1915 till utgången av den försäkrades födelseår, ska förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan

- försäkringstiden, och
- talet 20 ökat med 1 för varje år från och med 1915 till utgången av den försäkrades födelseår.

21 § För en försäkrad född 1914 eller tidigare som inte kan tillgodoräknas 20 års försäkringstid för inkomstpensionstillägg ska förmånsbeloppet avkortas till så stor andel som svarar mot kvoten mellan

- försäkringstiden, och
- talet 20.

Partiellt inkomstpensionstillägg

22 § Uttag av inkomstpensionstillägg får endast göras i samma utsträckning som den försäkrade tar ut inkomstgrundad ålderspension för samma tid.

Partiellt inkomstpensionstillägg utgör en så stor andel av inkomstpensionstillägget beräknat enligt 13–21 §§ vid helt uttag som svarar mot den andel som tas ut.

Ändring av beräkningsunderlag för inkomstpensionstillägg

23 § Ett beslut om inkomstpensionstillägg ska ändras av Pensionsmyndigheten om det föranleds av en ändring som gjorts i fråga om den inkomstgrundade ålderspensionen eller den försäkringstid som legat till grund för beräkningen av inkomstpensionstillägget.

Den försäkrade ska skriftligen underrättas om ändringen och om möjligheten att begära omprövning av beslutet.

Likställande med allmän ålderspension vid utbetalning

24 § Det som föreskrivs om utbetalningsperiod om allmän ålderspension i 71 kap. 2 § och om inkomst- och tilläggspension i 71 kap. 3 och 4 §§ ska tillämpas på inkomstpensionstillägg.

Ändring, omprövning och överklagande av beslut

25 § I fråga om ändring, omprövning och överklagande av beslut ska det som föreskrivs om allmän ålderspension i 113 kap. 22–36 §§ tillämpas på inkomstpensionstillägg.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

102 kap.**7 §²**

Den bidragsgrundande inkomsten är summan av

1. ett uppskattat överskott i inkomstslaget tjänst enligt 10 kap. 16 § inkomstskattelagen (1999:1229), 2. ett uppskattat överskott i inkomstslaget näringsverksamhet beräknat enligt 8 §, 3. överskott i inkomstslaget kapital beräknat enligt 9 § utifrån de uppgifter som har legat till grund för Skatteverkets beslut om slutlig skatt, för senast möjliga beskattningsår, som har fattats närmast före den första månad som prövningen av bostadstillägget avser, 4. del av förmögenhet enligt 10–13 §§, och 5. vissa andra inkomster enligt 15 §.	1. ett uppskattat överskott i inkomstslaget tjänst enligt 10 kap. 16 § inkomstskattelagen (1999:1229) <i>minskat med inkomstpensionstillägg enligt 74 a kap.,</i>

106 kap.**26 §**

Bestämmelserna i 27–29 §§ gäller allmän ålderspension, särskilt pensionstillägg och åldreförsörjningsstöd. När det gäller åldreförsörjningsstöd tillämpas även det som föreskrivs om bostadstillägg i 35 §.

Bestämmelserna i 27–29 §§ gäller allmän ålderspension, särskilt pensionstillägg, åldreförsörjningsstöd *och inkomstpensionstillägg*. När det gäller åldreförsörjningsstöd tillämpas även det som föreskrivs om bostadstillägg i 35 §.

110 kap.**6 §³**

Ansökan behöver, trots det som föreskrivs i 4 §, inte göras om följande förmåner:

1. Barnbidrag, i annat fall än som avses i 15 kap. 6 §. Det finns dock särskilda bestämmelser om anmälan som gäller flerbarnstillägg i 16 kap. 12 §.

2. Sjukpenning i fall där den försäkrade på grund av sjukdomen är förhindrad eller har synnerliga svårigheter att göra en ansökan.

3. Assistansersättning när kommunen har anmält till Försäkringskassan att det kan antas att den enskilde har rätt till sådan ersättning.

Om omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning har beviljats för begränsad tid får den tid för vilken förmånen ska lämnas förlängas utan att ansökan om detta har gjorts.

Ytterligare bestämmelser om att förmåner lämnas utan ansökan finns beträffande

1. sjukersättning och aktivitetsersättning i 36 kap. 25–27 §§, 2. allmän ålderspension i 56 kap. 4 a och 6 §§, 3. efterlevandepension och efterlevandestöd i 77 kap. 13 §,	3. <i>inkomstpensionstillägg i 74 a kap. 8 §,</i> 4. efterlevandepension och efterlevandestöd i 77 kap. 13 §,

² Senaste lydelse 2017:554.

³ Senaste lydelse 2018:1265.

4. efterlevandelivränta i 88 kap. 10 § första stycket, och	5. efterlevandelivränta i 88 kap. 10 § första stycket, och
5. premiepension till efterlevande i 92 kap. 2 § första stycket.	6. premiepension till efterlevande i 92 kap. 2 § första stycket.

112 kap.

4 §⁴

Interimistiska beslut om ersättning enligt 2 och 3 §§ får inte fattas i ärenden om adoptionsbidrag, bilstöd eller särskilt pensionstillägg.

Interimistiska beslut enligt 2 § får inte fattas i ärenden om allmän ålderspension, efterlevandepension eller efterlevandestöd.

Interimistiska beslut enligt 2 § får inte fattas i ärenden om allmän ålderspension, *inkomstpensionstillägg*, efterlevandepension eller efterlevandestöd.

Interimistiska beslut enligt 3 § får inte fattas i ärenden om assistansersättning.

7 §⁵

Beslut om allmän ålderspension får fattas genom automatiserad behandling av Pensionsmyndigheten om en klagörande motivering för beslutet får utelämnas enligt 32 § första stycket förvaltningslagen (2017:900). Detsamma gäller i tillämpliga delar för beslut om efterlevandepension och efterlevandestöd.

Beslut om allmän ålderspension får fattas genom automatiserad behandling av Pensionsmyndigheten om en klagörande motivering för beslutet får utelämnas enligt 32 § första stycket förvaltningslagen (2017:900). Detsamma gäller i tillämpliga delar för beslut om *inkomstpensionstillägg*, efterlevandepension och efterlevandestöd.

1. Denna lag träder i kraft den 1 februari 2021.
2. Lagen tillämpas första gången för inkomstpensionstillägg som avser tid från och med den 1 september 2021.
3. Inkomstpensionstillägg ska lämnas utan ansökan till en försäkrad som har påbörjat uttag av inkomstgrundad ålderspension om förutsättningarna för inkomstpensionstillägg i 74 a kap. i övrigt är uppfyllda när lagen tillämpas första gången.
4. En ansökan om allmän inkomstpension, tilläggspension eller premiepension som har kommit in till Pensionsmyndigheten när lagen tillämpas första gången ska även anses omfatta en ansökan om inkomstpensionstillägg.

⁴ Senaste lydelse 2017:554.

⁵ Senaste lydelse 2018:780.

3 Förteckning över remissinstanserna

Följande remissinstanser har yttrat sig: Akademikerförbundet SSR Arbetsgivarverket, Datainspektionen, DIK, Diskrimineringsombuds-mannen (DO), Domstolsverket, Ekonomistyrningsverket, Försäkrings-kassan, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Stockholm, Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Kammarrätten i Göteborg, Kronofogdemyndigheten, Landsorganisationen (LO), LO/TCO Rättskydd, Lärarnas Riksförbund, Förhandlings- och samverkansrådet PTK, Pensionsmyndigheten, Pensionärernas riksorganisation (PRO), Riksdagens ombudsmän (JO), Riksförbundet PensionärsGemenskap, Skatteverket, SKPF Pensionärerna, SPF Seniorerna, Statens tjänstepensionsverk (SPV), Statistiska central-byrån (SCB), Statskontoret, Svenska ILO-kommittén, Svensk Försäkring, Svenskt Näringsliv, Sveriges veterinärförbund, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO) och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

Regelrådet har med hänsyn till tidsbrist avstått från att yttra sig.

Följande remissinstanser har inte svarat: Sveriges kommuner och regioner (SKR) och Riksförbundet Sverigefinska Pensionärer (RSE).

Därutöver har yttranden inkommit från Företagarna, Offentliganställdas förhandlingsråd (OFR) och en privatperson.

Bilaga 2

Förslag om utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket	2
2	Promemorians lagförslag.....	3
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken	3
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2019:648) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen	4
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen	5
3	Förteckning över remissinstanserna	6

1 Sammanfattning av promemorian Utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz samt i Förenade kungariket

I promemorian lämnas två förslag till förlängda tillfälliga regleringar om utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta i andra länder än Sverige.

Förslag om fortsatt utbetalning av garantipension inom EES och i Schweiz

Förslaget har sin grund i den dom som Europeiska unionens (EU) domstol meddelade den 7 december 2017 i ett mål som rör den svenska garantipensionen. Domen innebar att det inte fanns något rättsligt stöd för att, såsom tidigare gjorts, bevilja och betala ut garantipension till personer bosatta i andra länder inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz. Som en följd av domen tillsatte regeringen en utredning, Garantipensionsutredningen (S 2018:14), som fick i uppdrag att belysa domens konsekvenser och utreda behovet av förändringar i regelverket (dir. 2018:106). Riksdagen har beslutat om en tillfällig reglering som gör det möjligt att under en tidsbegränsad period, i avvaktan på att eventuella lagförslag från utredningen börjar gälla, fortsätta betala ut garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta inom EES eller i Schweiz. Enligt regleringen kan förmånerna på samma sätt som tidigare lämnas till personer bosatta i dessa länder fram till och med den 31 december 2020.

I promemorian föreslås att de tillfälliga bestämmelserna som möjliggör utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta inom EES eller i Schweiz förlängs till utgången av 2021, i avvaktan på att Garantipensionsutredningens lämnade förslag analyseras.

Förslag om fortsatt utbetalning av garantipension i Förenade kungariket

Förslaget har sin grund i Förenade kungarikets utträde ur EU, som skedde den 31 januari 2020. Personer i Förenade kungariket omfattas sedan dess inte av den tillfälliga regleringen om utbetalning av garantipension och garantipension till omställningspension till personer bosatta inom EES eller i Schweiz.

Riksdagen har beslutat om en tillfällig reglering som innebär att garantipension och garantipension till omställningspension ska fortsätta att betalas ut till personer i Förenade kungariket efter landets utträde ur EU. Regleringen gäller för närvarande till utgången av 2020 och omfattar de förmånstagare som hade rätt att få eller fick någon av förmånerna vid Förenade kungarikets utträde ur EU. I promemorian föreslås att förmånerna ska fortsätta att betalas ut till personer i Förenade kungariket till utgången av 2021.

2 Promemorians lagförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att ikraftträdandebestämmelsen till lagen (2019:646) om ändring i socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2019:646

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2022.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:648) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att lagen (2019:648) om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen ska utgå.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 4 a § lagen (2019:168) om sociala trygghetsförmåner efter det att Förenade kungariket har lämnat Europeiska unionen ska upphöra att gälla vid utgången av 2021.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remittering av promemorian har yttranden kommit in från Försäkringskassan, Inspektionen för socialförsäkringen, Kommerskollegium, Pensionsmyndigheten, Riksförbundet PensionärsGemenskap, Svenska KommunalPensionärernas Förbund, SPF Seniorerna och Svenskar i Världen.

Pensionärernas riksorganisation har inte kommit in med yttrande.

Utgiftsområde 12

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Utgiftsområde 12 – Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagförslag.....	5
2.1	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	5
3	Ekonomisk trygghet för familjer och barn.....	7
3.1	Utgiftsområdets omfattning.....	7
3.2	Utgiftsutveckling.....	7
3.3	Skatteutgifter	8
3.4	Mål för utgiftsområdet.....	8
3.5	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	9
3.6	Resultatredovisning.....	9
3.6.1	De flesta barn bor med båda sina föräldrar	9
3.6.2	Familjepolitiken bidrar till en god ekonomisk levnadsstandard men skillnader mellan barnfamiljer består.....	10
3.6.3	Familjepolitiken minskar skillnader i ekonomiska villkor mellan hushåll med och utan barn.....	13
3.6.4	Långsam utveckling mot ett jämställt föräldraskap.....	15
3.7	Analys och slutsatser	17
3.7.1	Sammanfattande bedömning.....	17
3.7.2	Familjepolitiken har fortsatt stor betydelse för barnfamiljernas levnadsstandard men vissa hushåll har varaktigt låg ekonomisk standard.....	18
3.7.3	Familjepolitiken reducerar skillnader i inkomst mellan hushåll med och utan barn men effekten har inte förstärkts	18
3.7.4	Goda förutsättningar för ett jämställt föräldraskap	19
3.8	Politikens inriktning	19
3.9	Höjt underhållsstöd.....	21
3.9.1	Ärendet och dess beredning	21
3.9.2	Höjt underhållsstöd.....	21
3.9.3	Konsekvenser av förslaget	22
3.9.4	Författningskommentar.....	23
3.10	Budgetförslag.....	24
3.10.1	1:1 Barnbidrag.....	24
3.10.2	1:2 Föräldraförsäkring.....	25
3.10.3	1:3 Underhållsstöd.....	26
3.10.4	1:4 Adoptionsbidrag.....	27
3.10.5	1:5 Barnpension och efterlevandestöd.....	28
3.10.6	1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag.....	30
3.10.7	1:7 Pensionsrätt för barnår.....	31
3.10.8	1:8 Bostadsbidrag	32

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1 och 3.9).
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1 Barnbidrag	33 680 849
1:2 Föräldraförsäkring	47 651 790
1:3 Underhållsstöd	2 593 662
1:4 Adoptionsbidrag	14 784
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	1 018 600
1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	5 366 856
1:7 Pensionsrätt för barnår	8 070 800
1:8 Bostadsbidrag	5 180 666
Summa anslag inom utgiftsområdet	103 578 007

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 18 kap. 20 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 kap.

20 §¹

Underhållsstöd till ett barn lämnas med

– 1 573 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller 11 år,

– 1 723 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 11 år till och med månaden då barnet fyller 15 år, och

– 2 073 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.

– 1 673 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller 11 år,

– 1 823 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 11 år till och med månaden då barnet fyller 15 år, och

– 2 223 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.

Första stycket gäller om inte något annat följer av 21–24 och 26–30 §§.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juni 2021.
 2. Den nya bestämmelsen tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd som avser juli 2021.

¹¹ Senaste lydelse 2018:743.

3 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn omfattar tre typer av förmåner, generella bidrag, försäkringar och behovsprövade bidrag. De generella bidragen är barnbidrag och adoptionsbidrag. Försäkringar är föräldraförsäkringen, barnpension och efterlevandestöd samt pensionsrätt för barnår. De behovsprövade bidragen är bostadsbidrag, underhållsstöd och omvårdnadsbidrag.

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år och att avsnittet budgetförslag har en delvis annan struktur.

3.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna inom utgiftsområdet uppgick till 97 315 miljoner kronor 2019 och var därmed ca 17 miljoner kronor (0,01 procent) lägre än vad som anvisades i statens budget. Utgifterna för anslagen föräldraförsäkring, barnbidrag och bostadsbidrag blev högre än beräknat. Försäkringsförmånerna utgjorde 54 procent av de totala utgifterna för de familjeekonomiska stöden 2019 med totalt ca 52 848 miljoner kronor.

Utgifterna för de behovsprövade bidragen var ca 11 278 miljoner kronor, vilket motsvarar ca 12 procent av de samlade utgifterna 2019, och de generella bidragen stod för 34 procent med 33 189 miljoner kronor. För 2020 beräknas utgifterna bli 102 290 miljoner kronor. Det är ca 1 971 miljoner kronor lägre än budgeterat. I förhållande till 2019 beräknas utgifterna för 2020 bli 5 miljarder kronor högre.

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
1:1 Barnbidrag	33 175	33 494	33 456	33 681	33 863	33 970
1:2 Föräldraförsäkring	44 548	49 029	47 637	47 652	49 075	50 618
1:3 Underhållsstöd	2 700	2 627	2 621	2 594	2 674	2 642
1:4 Adoptionsbidrag	14	20	9	15	15	15
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	997	997	1 017	1 019	1 033	1 070
1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	3 972	4 691	4 257	5 367	5 712	5 620
1:7 Pensionsrätt för barnår	7 303	7 565	7 565	8 071	8 349	8 631
1:8 Bostadsbidrag	4 606	5 837	5 730	5 181	4 973	4 652
Totalt för utgiftsområde 12	97 315	104 261	102 290	103 578	105 694	107 218

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	101 430	101 430	101 430
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	113	209	213
varav BP21	91	188	191
Makroekonomisk utveckling	928	1 808	2 828
Volym	1 106	2 247	2 746
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	0	0	0
Ny utgiftsram	103 578	105 694	107 218

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	103 578
Summa utgiftsram	103 578

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

3.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 12, den nedsatta mervärdesskatten för livsmedel, där familjer och barn är en viktig målgrupp.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	Prognos 2020	Prognos 2021
Nedsatt mervärdesskatt på livsmedel	33 140	34 500
Totalt för utgiftsområde 12	33 140	34 500

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98).

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap. (prop. 2015/16:1 utg.omr. 12, bet. 2015/16:SfU3, rskr. 2015/16:88).

3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- barnfamiljernas inkomstutveckling,
- andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard,
- de familjeekonomiska stödets betydelse för hushållens inkomster, och
- föräldrarnas användning av föräldraförsäkring och föräldraledighet.

Försäkringskassan har på regeringens uppdrag tagit fram ett antal indikatorer som beskriver hur de olika familjepolitiska stöden bidrar till måluppfyllelsen (S2020/03937/SF, hädanefter benämnt Försäkringskassan, delrapportering 2020). Som underlag för Försäkringskassans beräkningar om hushållens ekonomi har utfall för 2018 använts, framskrivet till 2019 års värden enligt de ekonomiska och demografiska uppgifter som finns tillgängliga. Värdena för 2019 är därmed en prognos. Andra bedömningsgrunder för resultatutvecklingen är resultat från rapporter och undersökningar från t.ex. Försäkringskassan, Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) och Statistiska centralbyrån (SCB).

3.6 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2019. Sedan dess har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt. Spridningen av det nya coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19 har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi samt för ekonomin i Sverige och internationellt. De ekonomiska konsekvenserna för hushåll med och utan barn på kort och lång sikt är svåra att överblicka då uppgifter om hushållens ekonomiska situation under 2020 ännu inte finns tillgängliga.

3.6.1 De flesta barn bor med båda sina föräldrar

Resultatredovisningen inleds med en presentation av barnhushållens sammansättning och barnafödandet i Sverige. Kunskap om barnhushållens sammansättning är viktig för att kunna tolka resultatredovisningen och indikatorerna. I Sverige finns det drygt 1,3 miljoner hushåll med barn som berörs av den ekonomiska familjepolitiken. En dryg femtedel av befolkningen består av barn och unga i åldrarna 0–19 år. Andelen förväntas vara på samma nivå de närmaste åren.

Tabell 3.5 Antal individer i barnhushåll efter hushållstyp år 2019

Hushållstyp	Antal	Procentuell fördelning	Könsfördelning
Ensamstående män med 1 barn	106 000	2 %	31 %
Ensamstående kvinnor med 1 barn	231 000	5 %	69 %
Ensamstående män med 2+ barn	107 000	2 %	25 %
Ensamstående kvinnor med 2+ barn	324 000	7 %	75 %
Sammanboende med 1 barn	1 125 000	23 %	
Sammanboende med 2 barn	1 869 000	38 %	
Sammanboende med 3+ barn	1 094 000	23 %	
Totalt samtliga barnhushåll	4 856 000	100 %	

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2020.

Närmare 84 procent av individerna i barnhushållen bor i sammanboendehushåll. Av ensamstående hushållen är 72 procent kvinnor med hemmaboende barn och 28 procent är män. I denna kategori återfinns även ombildade familjer. Av de barn som inte bor med båda föräldrarna bor 57 procent av barnen enbart eller mest hos sin mamma och 15 procent enbart eller mest hos sin pappa. Barn bor dock även i stor uträkning växelvis, dvs. ungefär lika mycket hos respektive förälder. Enligt uppgifter från 2016/2017 var det 28 procent av barnen som då bodde växelvis. Andelen har ökat över tid (SCB, ULF/SILC, 2016/2017). De uppgifter om barns boende som finns tillgängliga i exempelvis inkomststatistiken grundar sig på folkbokföringen. Föräldrar som inte har barnet folkbokfört hos sig anges inte som ett barnhushåll även om barnet exempelvis bor där halva tiden. Detta påverkar mätningen och analysen av föräldrars och barns ekonomiska standard. Den ekonomiska standarden för barnfamiljerna kan därmed både över- och underskattas.

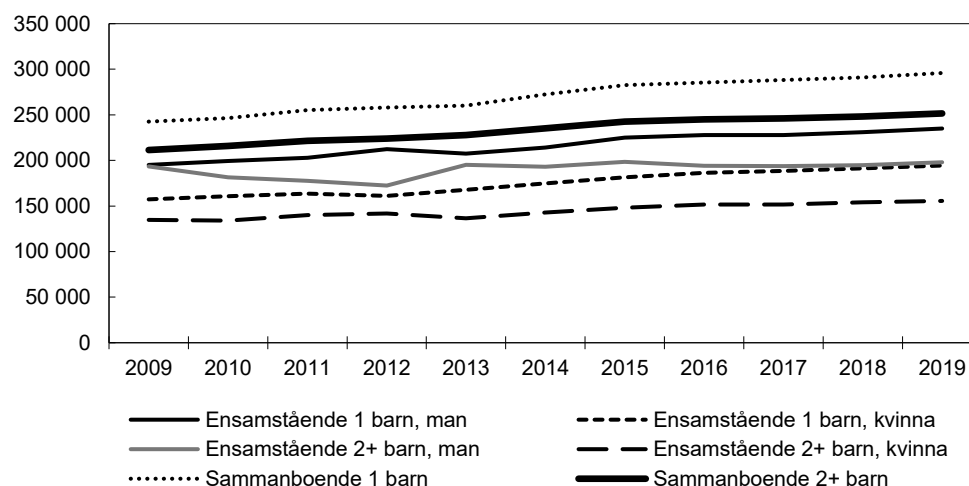
Under 2019 föddes enligt SCB ca 114 500 barn, vilket var ca 1 300 färre än föregående år. Antalet födda barn förväntas öka de kommande åren. Barnafödandet illustrerar varför utgifterna inom området förväntas öka över tid och kan även ses som en indikation på att familjepolitiken ger förutsättningar för kvinnor och män att få barn.

3.6.2 Familjepolitiken bidrar till en god ekonomisk levnadsstandard men skillnader mellan barnfamiljer består

Medianen för barnhushållens ekonomiska standard, (disponibel inkomst per konsumtionsenhet), har ökat för samtliga barnhushåll under perioden 2009–2019 (Försäkringskassan, delrapportering 2020). Det finns dock stora nivåskillnader i ekonomisk standard mellan olika hushållstyper och dessa skillnader är bestående över tid.

Diagram 3.1 Medianen av barnhushållens ekonomiska standard för olika hushållstyper

Kronor per år, 2019 års penningvärde

Anm. Uppgifterna för 2019 är en prognos.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering, 2020.

Ensamstående kvinnor och män med barn har under hela perioden en lägre ekonomisk standard än sammanboendehushåll med barn. Ensamstående kvinnor med flera barn har lägst ekonomisk standard av de olika hushållstyperna och har även haft en svag inkomstutveckling över tid. Jämfört med ensamstående män med barn har ensamstående kvinnor med barn en lägre sysselsättningsgrad och arbetar oftare deltid. Detta, och den genomsnittligt lägre lön som kvinnor har, förklarar en del av

skillnaderna i ekonomisk standard mellan ensamstående kvinnor och män med barn. Huruvida barnet eller barnen bor heltid hos föräldern, om föräldern har ett barn som bor växelvis eller på deltid påverkar också den ekonomiska situationen för ensamstående hushållen.

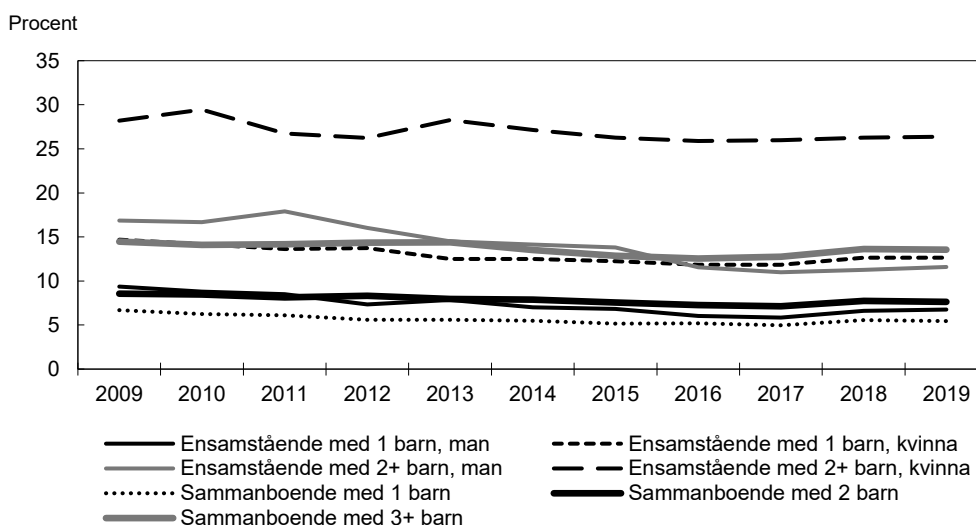
Utrikes födda har i genomsnitt lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda. Detta gäller särskilt utrikes födda kvinnor. Även för dem som är nyanlända till Sverige är arbetskraftsdeltagandet lågt men stiger med tid i Sverige. Resultatet av dessa skillnader blir att den ekonomiska standarden i genomsnitt är lägre i hushåll där föräldrarna är utrikes födda än i hushåll där föräldrarna är inrikes födda. För ensamstående är skillnaden mellan inrikes och utrikes född, oavsett kön, ca 20 procent år 2019. För sammanboendehushåll med två utrikes födda föräldrar är den ekonomiska standarden ca 40 procent lägre än den är för sammanboendehushåll där båda föräldrarna är inrikes födda. Hushåll där föräldrarna är utrikes födda har, oavsett familjetyp, under perioden 2014–2019 sett en större procentuell ökning av den ekonomiska standarden än hushåll där föräldrar är inrikes födda, vilket innebär att de relativa skillnaderna i ekonomisk standard har minskat över tid.

De familjeekonomiska stöden har fortsatt stor betydelse för barnhushållen

Den ekonomiska familjepolitiken förstärkte barnhushållens disponibla inkomster med i genomsnitt nio procent 2019. Stöden spelar dock olika stor roll beroende på hushållets storlek, sammansättning och inkomstnivå. För ensamstående kvinnor med flera barn bestod 26 procent av den disponibla inkomsten av familjepolitiska stöd, till största del av behovsprövade stöd som bostadsbidrag och underhållsstöd. För ensamstående män med flera barn var familjepolitikens andel av den disponibla inkomsten 12 procent. Det kan jämföras med sammanboende med ett barn där enbart fem procent av den disponibla inkomsten bestod av familjepolitiska stöd.

Under den senaste tioårsperioden har familjepolitikens betydelse för barnhushållens inkomster minskat något, se diagram 3.2. Framför allt gäller det ensamstående hushåll med flera barn. Familjepolitikens andel av disponibel inkomst har legat i stort sett still mellan 2018 och 2019, oavsett hushållstyp.

Diagram 3.2 Den ekonomiska familjepolitikens andel av disponibel inkomst, olika hushållstyper

Anm. Uppgifterna för 2019 är en prognos.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering, 2020.

De olika familjepolitiska stöden har skilda konstruktioner och syften och påverkar barnhushållens ekonomiska levnadsstandard olika mycket beroende på hushållens sammansättning och inkomstnivå. Barnbidrag är exempel på ett generellt stöd som ges med samma belopp för alla barn, men där familjer med flera barn även får flerbarnstillägg. Följaktligen är det för familjer med många barn eller där arbetsinkomsterna är låga som barnbidragen har störst påverkan på den ekonomiska standarden. Bostadsbidrag och underhållstöd har en tydlig fördelningsprofil och betalas i större utsträckning ut till ensamstående med barn. Mer än hälften av de behovsprövade bidragen går till den femtedel som har det sämst ställt bland barnhushållen. Under de senaste åren har anpassningar genomförts för att anpassa familjepolitiska stöd till ett ökat växelvis boende, exempelvis genom införande av ett växelvisbidrag inom bostadsbidraget. Bostadsbidragets inkomstgränser har höjts i flera steg de senaste åren, så även 2019. Detta påverkar framför allt ensamståendehushållens ekonomiska standard och kan vara en förklaring till att familjepolitiken inte har tappat i betydelse för dessa hushåll de senare åren. Under 2019 bestod 14 procent av inkomsten för en ensamstående kvinna med flera barn av behovsprövade stöd. Försäkringarna, som exempelvis föräldrapenning, har en mer jämn fördelningsprofil och har störst inverkan på sammanboendehushåll med flera barn och höjde 2019 den disponibla inkomsten för dessa hushåll med mellan 3 och 4 procent.

Ensamstående med barn löper större risk för ekonomisk utsatthet

Eftersom de olika barnhushållens inkomstnivåer och inkomstutveckling över tid skiljer sig åt beroende på om föräldern är ensamstående, utrikes eller inrikes född med mera finns stora variationer i hur stor andel av hushållen som har låg ekonomisk standard. De skattningar av låg ekonomisk standard som redovisas i detta avsnitt är baserade på beräkningar av hushållens inkomster. De hushåll vars inkomster ligger under en viss gräns betraktas som hushåll med låg ekonomisk standard, måtten nedan benämns som antingen relativt eller absolut. Relativt låg ekonomisk standard är ett mått som avser en ekonomisk standard som är lägre än en gräns på 60 procent av ekonomisk standard för samtliga personer det aktuella året. Måttet används ofta synonymt med risk för ekonomisk utsatthet. Med absolut låg ekonomisk standard avses här att medianvärdet av den disponibla inkomsten det första året i tidsperioden utgör en bas som sedan justeras med inflationen för följande år.

Andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard har mellan 2014 och 2019 minskat något mätt med det absoluta måttet och ökat något mätt med det relativa måttet, se tabell 3.6. Minskningen har varit störst för ensamståendehushållen, särskilt för utrikes födda kvinnor, men andelen med låg ekonomisk standard i den gruppen är fortfarande hög relativt övriga hushållstyper. Om det relativa måttet används, är andelen med låg ekonomisk standard på en högre nivå för samtliga hushållstyper jämfört med det absoluta måttet. Samtidigt kan positiva resultat ses även med det relativa måttet, särskilt för de barnhushåll som har en hög andel i ekonomisk utsatthet, andelen har minskat jämfört med 2014 för flera av hushållstyperna. Det sker förändringar i hushållens sammansättning mellan de olika mättidpunkterna, vilket kan påverka mätresultatet för barnhushållen som helhet när det görs jämförelser över tid. Uppgifterna för 2019 är en prognos, skillnaderna mellan 2018 och 2019 är små för samtliga hushållstyper.

Tabell 3.6 Andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard 2019 och utveckling 2014–2019, relativt och absolut mått, efter hushållstyp och om föräldrarna är inrikes eller utrikes födda

		Andel (%) med låg ekonomisk standard 2019, relativt mått	Förändring (procentenheter) 2014–2019	Andel (%) med låg ekonomisk standard 2019, absolut mått	Förändring (procentenheter) 2014–2019
Ensamstående med barn, inrikes född	<i>Kvinnor</i>	35	-1	15	-6
	<i>Män</i>	17	1	15	-5
Ensamstående med barn, utrikes född	<i>Kvinnor</i>	58	-6	50	-14
	<i>Män</i>	37	-3	31	-9
Sammanboende med barn	<i>Båda inrikes födda</i>	4	-1	3	-2
	<i>Inrikes- och utrikes födda</i>	13	-2	10	-4
	<i>Båda utrikes födda</i>	42	-2	37	-7
Samtliga barnhushåll		17	1	14	-2

Anm. Uppgifterna för 2019 är en prognos.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2020.

Andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard under flera år i följd är betydligt lägre än andelen med låg ekonomisk standard under ett visst år. Andelen i ekonomisk utsatthet flera år i rad följer mönstret i tabell 3.6, andelen är högre om föräldern är ensamstående, ökar ytterligare om den ensamstående föräldern är kvinna och är högst om den ensamstående kvinnan dessutom är född utanför Sverige. Definitionerna av hushåll för denna indikator skiljer sig delvis från övriga uppgifter i avsnittet, vilket innebär att jämförelser med andra mått inte kan göras. Bland barnhushåll bestående av en ensamstående kvinna med utländsk bakgrund var det 65 procent som hade en relativt låg ekonomisk standard 2014. Andelen sjönk över tid, men det var 20 procent som hade en låg ekonomisk standard under samtliga år 2014–2018. För sammanboendehushållen ses motsvarande mönster, när föräldrarna har utländsk bakgrund är andelen som befinner sig i ekonomisk utsatthet ett enskilt år högre än när föräldrarna har svensk bakgrund och det sker en minskning av ekonomisk utsatthet över tid.

Familjepolitiken bidrar till en god levnadsstandard men vissa hushåll är fortsatt i en utsatt situation

Familjepolitikens betydelse för en god levnadsstandard har varit i stort sett oförändrad under de senaste åren. Utan de familjeekonomiska stöden skulle 26 procent av barnhushållen ha haft låg ekonomisk standard 2019, mätt med det relativa måttet. Med stöden minskade den andelen till 17 procent. Särskilt stor betydelse har familjepolitiken för ensamstående kvinnor med flera barn. Andelen barnhushåll med relativt låg ekonomisk standard är 52 procent men utan den ekonomiska familjepolitiken skulle andelen varit betydligt högre, 72 procent. För män i motsvarande situation minskar andelen med låg ekonomisk standard från 42 till 28 procent tack vare de familjepolitiska stöden. Även bland sammanboende med tre eller fler barn har familjepolitiken en stark inverkan på ekonomisk levnadsstandard. Andelen med låg ekonomisk standard sjunker med 14 procentenheter för gruppen, från 40 till 26 procent.

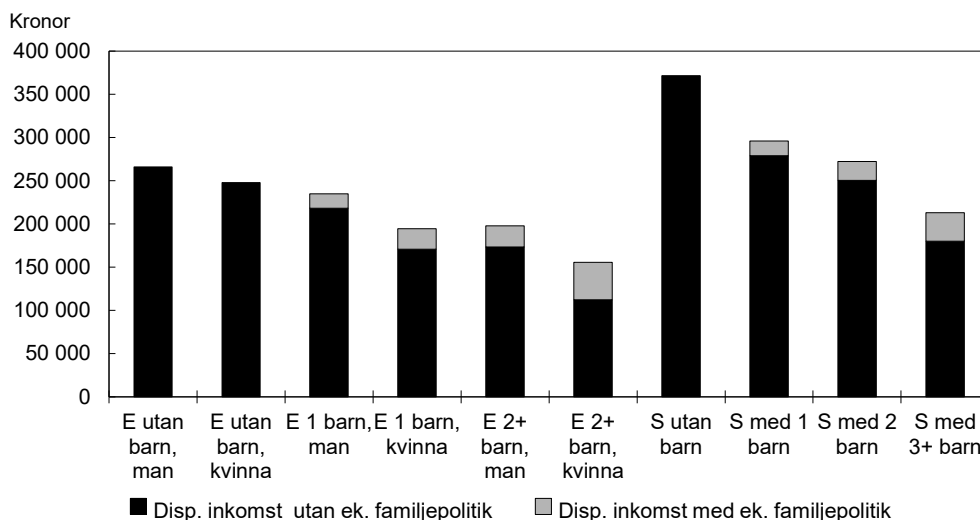
3.6.3 Familjepolitiken minskar skillnader i ekonomiska villkor mellan hushåll med och utan barn

Barnfamiljernas disponibla inkomster är lägre än för hushåll utan barn och skillnaden ökar efter justering utifrån försörjningsbörda (se diagram 3.3 nedan). Barnhushållens ekonomiska standard har ökat över tid, men inkomstskillnaderna mellan barnhushåll

och hushåll utan barn består. Under perioden 2014–2019 har hushåll utan barn haft en något större procentuell ökning av den ekonomiska standarden än barnhushållen, skillnaderna är dock små.

Den högsta ekonomiska standarden har sammanboende utan barn. Medianinkomsten sjunker med antalet barn och är lägre för ensamstående hushållen som enbart har en försörjare i hushållet. Kvinnor i ensamstående hushåll har lägre ekonomisk standard än män i samma situation, oavsett om de har barn eller inte. Skillnaderna är något större om hushållet har många barn.

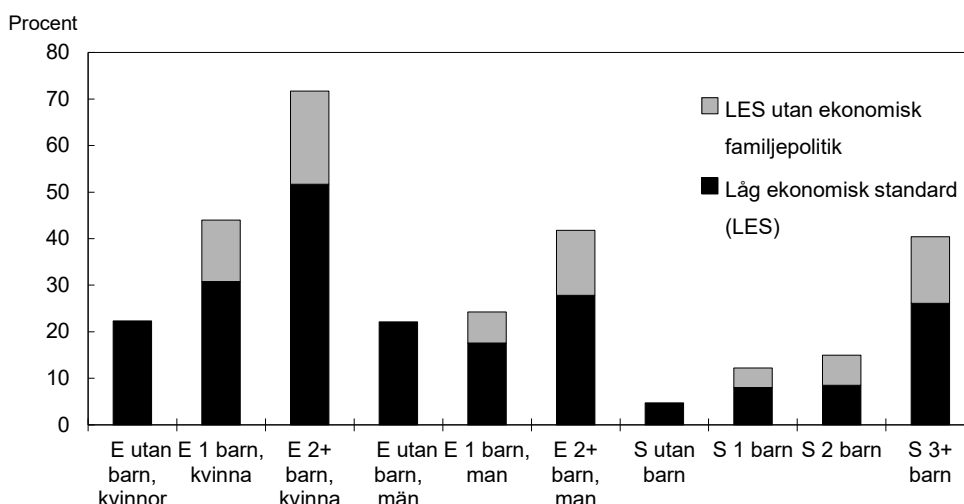
Diagram 3.3 Disponibel inkomst per konsumtionsenhet (median) 2019, med respektive utan den ekonomiska familjepolitiken, hushåll med och utan barn

Anm. E avser ensamstående, S avser sammanboende. Uppgifterna för 2019 är en prognos.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2020.

Utän den ekonomiska familjepolitiken hade barnhushållen haft en ekonomisk standard som motsvarade 71 procent av den för hushåll utan barn 2019. Med familjepolitiken är andelen 78 procent. Familjepolitiken spelar en fortsatt viktig roll för att utjämna inkomstskillnaderna men har inte ökat i betydelse de senaste åren. Familjepolitiska transfereringar spelar sammanfattningsvis en viktig roll för att lyfta den ekonomiska standarden för framför allt hushåll med många barn och för ensamstående kvinnor med barn.

Diagram 3.4 Andel hushåll med relativ låg ekonomisk standard (LES) med och utan ekonomisk familjepolitik, 2019, individer 0–64 år

Anm. E avser ensamstående, S avser sammanboende. Uppgifterna för 2019 är en prognos.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2020.

Diagram 3.4 visar hur familjepolitiken utjämnar inkomstskillnaderna mellan hushåll med och utan barn genom att minska andelen barnhushåll som har en relativ låg ekonomisk standard. Den grå ytan visar den reduktion av andelen med låg ekonomisk standard som den ekonomiska familjepolitiken medför. Ensamstående kvinnor med barn och ensamstående män med flera barn har en betydligt högre risk för ekonomisk utsatthet än ensamstående kvinnor och män utan barn. Familjepolitiken reducerar andelen i ekonomisk utsatthet, i synnerhet för ensamstående kvinnor med flera barn. Sammanboende utan barn har den högsta ekonomiska standarden bland hushållen, vilket avspeglar sig i att en låg andel har risk för ekonomisk utsatthet. Risken är nästan fem gånger så stor för sammanboende hushåll med många barn, men skillnaden skulle ha varit ännu större om inte de familjepolitiska stöden kompenserade för viss del av skillnaden. Familjepolitikens kompensatoriska effekt har varit på samma nivå sedan 2017.

SCB uppskattar att ca 146 000 barn bor växelvis hos sina föräldrar. Den ekonomiska standarden för ett hushåll baserar sig dock enbart på individerna som är folkbokförda i hushållet. Om försörjningsbördan för barn som bor växelvis i stället delas lika mellan de båda hushållen så minskar den ekonomiska standarden för hushåll utan barn, i huvudsak för de hushåll som tidigare kategoriserats som ensamstående utan barn i åldrarna 30–49 år, samtidigt som andelen med låg ekonomisk standard i den gruppen ökar svagt. När motsvarande justering görs för ensamstående kvinnor och män som har barnen folkbokförda hos sig så minskar andelen med låg ekonomisk standard för dessa hushåll med ungefär fyra procentenheter. Påverkan på de totala inkomstskillnaderna i samhället är dock små. (SCB, Ekonomisk standard vid växelvis boende, 2019:1.)

3.6.4 Långsam utveckling mot ett jämställt föräldraskap

Familjepolitiken, främst föräldraförsäkringen, underlättar för föräldrarna att kombinera familjeliv och arbetsliv och bidrar därmed till ett jämställt föräldraskap.

Föräldrar delar alltmer lika på föräldrapenning och föräldraledighet

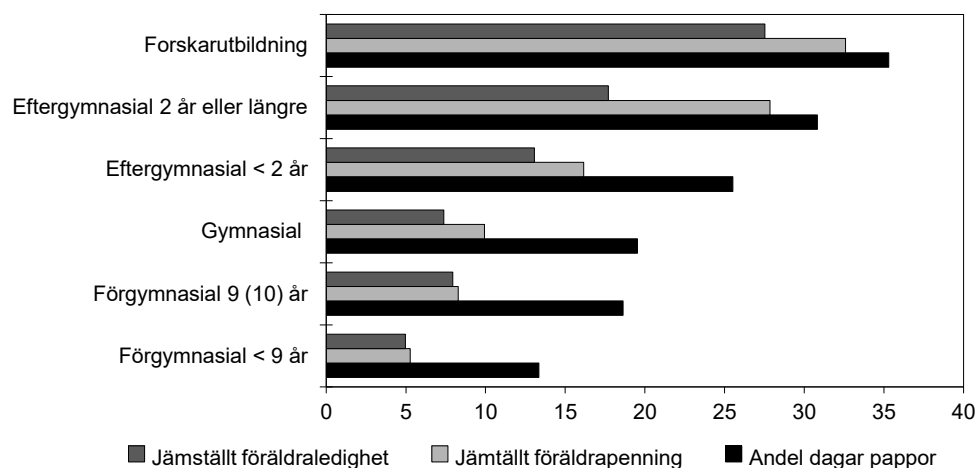
Andelen föräldrar som delar föräldrapenningen jämställt (40/60) har ökat över tid. Andelen barn födda 2005 för vilka föräldrarna fördelat uttaget jämställt vid barnets

tvåårsdag var 9,5 procent. Samma siffra för barn födda 2017 var 18,4 procent. Utvecklingen har dock gått långsamt de senaste tre åren.

Kön är den viktigaste bakgrundsvariabeln för hur föräldrapenningdagar fördelas mellan föräldrarna men även andra faktorer som exempelvis utbildning och om föräldrarna är inrikes eller utrikes födda spelar roll för fördelningen.

Diagram 3.5 Mäns andel av uttagen föräldrapenning under barnets två första levnadsår samt andel par som delat föräldraledighet och föräldrapenning jämfällt (40/60), barn födda 2017

Kvinnans utbildningsnivå

Anm. I den undersökta gruppen av par ingår enbart barn födda i Sverige som är föräldrarnas första gemensamma och där paret består av en kvinna och en man.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering, 2020.

Redovisningen i diagram 3.5 görs utifrån kvinnans utbildningsnivå då tidigare studier har visat att utbildningsnivån har stor betydelse för fördelningen av föräldrapenning. För par där kvinnan har eftergymnasial utbildning längre än två år är det fem gånger så vanligt att dela jämställt på föräldrapenningen som för par där kvinnan har förgymnasial utbildning kortare än nio år. Det är fler föräldrapar som delar föräldrapenningen jämställt än som delar jämställt på föräldraledigheten.

Föräldrar till barn födda den 1 januari 2014 eller senare kan spara högst 96 dagar med föräldrapenning till tiden efter att barnet fyllt fyra år. Syftet med begränsningen är att få såväl män som kvinnor att ta ut fler dagar tidigt i barnets liv. ISF har i svar på regeringsuppdrag (ISF 2020:4) konstaterat att begränsningen har bidragit till att nästan alla grupper av män tar ut fler dagar med föräldrapenning tidigt i barnet liv än tidigare oavsett föräldrarnas utbildning, inkomst och om männen är inrikes eller utrikes födda.

Utbetalda dagar med tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn är mer jämnt fördelade mellan män och kvinnor än vad föräldrapenningen är. Mäns andel av uttagna dagar uppgick till 39 procent 2019, en ökning med en procentenhet sedan 2018. Av de som använde tillfällig föräldrapenning under året var 44 procent män. Som en följd av spridningen av covid-19 närmast fördubblades uttaget av tillfällig föräldrapenning i april månad 2020 jämfört med samma månad föregående år. Män och kvinnor ökade sitt uttag ungefär lika mycket, det genomsnittliga antalet dagar som betalades ut per förälder var 3,8 för kvinnor och 3,5 för män, vilket kan jämföras med 2,6 respektive 2,4 dagar i april 2019. Det mycket högre nyttjandet under april har därmed under den aktuella perioden inte haft någon större effekt på jämställdheten mätt som fördelningen av antalet utbetalda dagar för vård av sjukt barn.

Försäkringskassan har under 2019 och 2020 haft ett mål i regleringsbrevet om att öka kunskapen om föräldraförsäkringens regelverk samt aktivt verka för ett mer jämställt

uttag av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Även om det inte finns någon utvärdering av effekterna av insatserna konstaterar ISF att i en enkätundersökning riktad till föräldrar har de föräldrar som fått information från Försäkringskassan i genomsnitt något större kunskap om regelverket än de föräldrar som uppger att de inte fått sin information från myndigheten (ISF 2020:3).

3.7 Analys och slutsatser

3.7.1 Sammanfattande bedömning

Regeringen anser att målen för utgiftsområdet ekonomisk trygghet för familjer och barn är delvis uppfyllda. Familjepolitiken spelar en fortsatt viktig roll för barnhushållens ekonomiska standard, men skillnader består mellan hushåll med och utan barn och även mellan olika barnhushåll. Familjepolitiken, särskilt föräldraförsäkringen, är central för möjligheten att kombinera familjeliv och arbetsliv, men det finns skillnader avseende det jämställda föräldraskapet mellan olika barnhushåll och mellan olika kvinnor och män som är föräldrar.

Den ekonomiska familjepolitiken bidrog under 2019, i samma utsträckning som under de senaste åren, till en god ekonomisk levnadsstandard för barnfamiljerna. Skillnader i ekonomisk levnadsstandard består dock mellan ensamstående hushåll och sammanboende, mellan ensamstående män och kvinnor liksom mellan barnhushåll där föräldrarna är inrikes och utrikes födda. Att vissa barnhushåll har en låg ekonomisk standard flera år i rad har en negativ inverkan på berörda barns uppväxtvillkor. Det är framför allt barn som lever i hushåll med en ensamstående kvinna som är utrikes född som har långvarigt låg ekonomisk standard. Träffsäkerheten i framför allt de behovsprövade stöden är dock god. Resultatet för detta första delmål bedöms sammantaget som acceptabelt.

Resultatet för det andra delmålet är oförändrat sedan föregående år. Familjepolitiken utjämnar inkomstskillnader mellan hushåll med och utan barn, med samma styrka som de senaste åren. Vissa hushållstyper, särskilt ensamstående kvinnor med flera barn, ser dock inte samma positiva utveckling av den ekonomiska standarden över tid. Resultatet för detta delmål bedöms som acceptabelt.

Utvecklingen mot ett mer jämställt föräldraskap, mätt som en jämn fördelning av föräldrapenning och föräldraledighet mellan män och kvinnor, går långsamt framåt. Men även för detta mål finns nivåskillnader t.ex. med avseende på föräldrarnas utbildningsnivå och om de är inrikes eller utrikes födda. Resultatet för detta delmål bedöms som acceptabelt.

För en bättre måluppfyllelse behöver familjepolitiken utvecklas i mer jämställd riktning. Det är även av stor vikt att de familjeekonomiska stöden fortsätter att vara ett viktigt bidrag till goda uppväxtvillkor för barn och att skillnaderna i ekonomisk levnadsstandard mellan de olika barnhushållen minskar genom att de med lägst inkomster får stöd.

Det nya coronaviruset har inneburit att arbetsgivare behövt korttidspermittera eller säga upp personal. Det finns i nuläget inte några uppgifter om huruvida barnhushåll riskerar att drabbas mer än hushåll utan barn. Ökad arbetslöshet kan medföra att vissa barnhushåll får en försämrad ekonomisk situation under 2020 och att de därmed får en högre risk för låg ekonomisk standard. Det nya coronaviruset har även inneburit en högre frånvaro från arbetet på grund av sjukdom och för vård av sjukt barn vilket påverkar den disponibla inkomsten negativt. Familjepolitiska stöd som bostadsbidrag och föräldraförsäkring fungerar dock som stabiliserande faktorer. Barnfamiljer med bostadsbidrag har från och med juli månad fått ett tillfälligt tilläggsbidrag under 2020 i

syfte förstärka den ekonomiska standarden för barnhushåll med låga inkomster (prop. 2019/20:167, bet. 2019/20:FiU60, rskr 2019/20:294). Av de 137 500 barnhushåll som tog emot bostadsbidrag i december 2019 bestod 57 procent av hushållen av en ensamstående kvinna med barn, tio procent av en ensamstående man med barn och 33 procent av sammanboende med barn. Även statliga insatser utanför utgiftsområdet såsom förstärkt arbetslöshetsersättning och korttidsarbete minskar konjunkturedgångens effekter på barnhushållens ekonomiska levnadsstandard.

3.7.2 Familjepolitiken har fortsatt stor betydelse för barnfamiljernas levnadsstandard men vissa hushåll har varaktigt låg ekonomisk standard

De familjeekonomiska stödens andel av barnhushållens disponibla inkomster har minskat något sett över en tioårsperiod, men har legat på ungefär samma nivå under de senaste tre åren. Stödets minskade betydelse över en längre tidsperiod förklaras av höjda reallöner och att fler är sysselsatta. Familjepolitiken har en tydlig fördelningsspolitisk profil och de behovsprövade stöden har fortsatt god träffsäkerhet som dock kan förbättras ytterligare.

Oavsett mått på låg ekonomisk standard finns stora och varaktiga skillnader mellan barnhushållen som beror på hushållssammansättning, kön, antalet barn i hushållet och arbetsmarknadsanknytning. Hushåll med enbart en löneinkomst löper större risk för ekonomisk utsatthet. Ensamstående kvinnor med hemmavarande barn har i genomsnitt lägre sysselsättningsgrad än sammanboende kvinnor och män. Ensamstående män med hemmavarande barn har emellertid högre sysselsättningsgrad än både ensamstående och sammanboende kvinnor. Föräldrar som är nyanlända till Sverige har en sämre arbetsmarknadsanknytning än de som är födda i Sverige, särskilt stora skillnader finns mellan kvinnor även om förbättringar ses över tid. Fler kvinnor än män har dessutom sjukpenning eller sjuk- eller aktivitetsersättning vilket påverkar hushållsinkomsterna negativt.

För många barnhushåll som har en låg ekonomisk standard ett visst år förbättras situationen över tid, till exempel för att föräldern får ett arbete. Andelen barnhushåll som befinner sig i ekonomisk utsatthet under flera år i följd är betydligt lägre än under ett enskilt år. Andelen med varaktigt (fem år i rad) relativt låg ekonomisk standard är dock hög för vissa hushållstyper, särskilt för ensamstående kvinnor med många barn. Familjepolitiska stöd spelade under 2019 en fortsatt stor roll för att förbättra barnhushållens ekonomiska levnadsstandard, men betydelsen har inte förstärkts i förhållande till situationen 2018.

3.7.3 Familjepolitiken reducerar skillnader i inkomst mellan hushåll med och utan barn men effekten har inte förstärkts

Hushåll utan barn har en generellt högre disponibel inkomst än hushåll med barn, justerat för försörjningsbörd. Förklaringarna till detta kan vara flera, dels kan åldersstrukturen i grupperna spela roll, dels är det vanligare för föräldrar att arbeta deltid eller att vara frånvarande från arbetsmarknaden på grund av föräldraledighet. Som en följd av detta är risken för ekonomisk utsatthet högre för barnhushållen än för hushåll utan barn.

Barnhushållens inkomster har inte ökat i lika stor utsträckning som för hushåll utan barn de senaste fem åren, även om skillnaderna är små. En förklaring är en stark inkomstillväxt till följd av ökade kapitalinkomster i den övre delen av inkomstfördelningen, men även att transfereringar, trots höjningar av exempelvis bostadsbidrag och

underhållstöd under de senaste åren, inte har vuxit i takt med den genomsnittliga löneutvecklingen (prop. 2018/19:100 bilaga 2).

Familjepolitiken utjämnar inkomstskillnader mellan hushåll med och utan barn genom att minska andelen barnhushåll i ekonomisk utsatthet. Skillnader mellan hushåll med och utan barn består dock även för denna indikator. Familjepolitiken upprätthåller sin stora betydelse för att utjämna skillnaderna, i synnerhet för ensamstående med barn och för hushåll med många barn, även om inkomstskillnaderna inte minskar totalt sett.

3.7.4 Goda förutsättningar för ett jämställt föräldraskap

Ett delat ansvar för omvårdnaden om och försörjningen av barnen utgör på kort och lång sikt viktiga utgångspunkter för ett jämställt föräldraskap. Andelen föräldrapar som delar mer lika på föräldrapenningen och föräldraledigheten ökar över tid, om än långsamt och med kvarvarande stora skillnader mellan vissa föräldrar beroende på exempelvis föräldrarnas utbildningsnivå. Föräldraledighetens och det obetalda arbetets effekter på lön, karriär och utvecklingsmöjligheter varierar därför stort mellan föräldrar med olika utbildningsnivåer och beroende på om föräldrarna är födda i Sverige eller inte samt mellan kvinnor och män.

De senaste årens regeländringar i föräldrapenningen med ytterligare reserverade dagar samt införandet av en fyraårsgräns i syfte att tidigarelägga uttaget, har ökat framför allt mäns uttag av föräldrapenning. Därmed har förutsättningarna för ett jämställt föräldraskap stärkts och resultatet indikerar även en förstärkning av den ekonomiska jämställdheten och en mer jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Effekten mätt i antalet uttagna dagar är dock liten. Fler insatser behöver vidtas, särskilt för att nå de föräldrar, oftast män, som inte tar ut någon eller enbart få dagar med föräldrapenning.

En ojämsställd fördelning av betalt och obetalt arbete innebär att arbetsinkomster och livsinkomster för kvinnor och män skiljer sig åt och kan vara en av förklaringarna till att fler kvinnor än män har en låg ekonomisk standard. Det jämställda föräldraskapet är därmed en viktig faktor för att även stärka förutsättningarna för en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer.

3.8 Politikens inriktning

En generell välfärd som omfattar alla, ett jämställt föräldraskap och barnets bästa i fokus är de bärande principerna för regeringens familjepolitik. Familjepolitiken är därutöver omfördelande. Familjepolitiken bidrar till ökad jämställdhet, jämlikhet och minskade klyftor. En generell välfärd som omfattar alla bidrar till att utjämna ekonomiska villkor och förbättrar levnadsförhållanden för barnhushållen samt har hög legitimitet. Det finns behov av fortsatta insatser för att nå ett mer jämställt nyttjande av föräldraförsäkringen och en större ekonomisk trygghet för barnfamiljer med låg ekonomisk standard. Familjepolitikens stabiliserande och stärkande betydelse har stor relevans för barnhushållen under den rådande pandemin. Föräldrar med sjuka barn kan använda den tillfälliga föräldrapenningen och hushåll som får försämrad ekonomi kan få stöd genom bostadsbidraget.

Barnfamiljernas levnadsförhållanden ändras i takt med att samhället förändras. Då barnens familjesituation kan se olika ut och behov och önskemål varierar över tid måste samhällets stöd till barnfamiljerna vara konstruerat så att det kan användas på ett flexibelt sätt och kan anpassas efter föräldrars och barns behov.

Barnfamiljer med låg ekonomisk standard behöver fortsatt stöd

Med familjebildning följer en ökad försörjningsbörda. Den ekonomiska familjepolitiken har god effekt för att minska ekonomiska klyftor mellan hushåll med och utan barn, men skillnader i ekonomisk standard kvarstår. Det finns även stora skillnader mellan olika barnhushåll och vissa hushållstyper som t.ex. ensamstående kvinnor eller hushåll där föräldrarna är nyanlända löper hög risk för låg ekonomisk standard, ibland flera år i rad. Att förbättra situationen för familjer med låg ekonomisk standard är därför en för regeringen prioriterad uppgift. Insatser och långsiktiga strategier finns såväl inom den ekonomiska familjepolitiken som inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken.

Som en följd av spridningen av det nya coronaviruset har antalet arbetslösa ökat. Därför riskerar många barnhushåll en försämrad ekonomisk situation. För de med redan små ekonomiska marginaler kan en inkomstförlust få betydande effekter på hushållsekonomin. Barnhushåll med bostadsbidrag har låga inkomster, och den satsning på ett tillfälligt tilläggsbidrag som betalas ut från juli till december 2020 är därför en träffsäker satsning som kan bidra till möjligheten att betala bostadskostnaderna och därmed även minska risken för att inte kunna behålla boendet. Regeringen fortsätter att följa utvecklingen av barnhushållens ekonomiska situation och följdverkningarna av lågkonjunkturen. Ensamstående föräldrar har oftare en knappare ekonomi än föräldrar som är sammanboende. För att stärka inkomsten för ensamstående föräldrar vill regeringen därför höja underhållsstödet under 2021. En höjning av underhållsstödet kommer särskilt ensamstående kvinnor med barn till del, se avsnitt 3.9.

Om exempelvis skolor eller förskolor skulle behöva stänga i vissa situationer relaterade till covid-19 kan föräldrar behöva avstå förvärvsarbete för att i stället vårda barn. Därför har regeringen beslutat en förordning som ger möjlighet för föräldrar att få tillfällig föräldrapenning i den situationen. I samma förordning finns även bestämmelser om förebyggande tillfällig föräldrapenning i vissa fall. Åtgärden syftar till att minska risken för att vissa barn som nyligen har haft en allvarlig sjukdom ska smittas av sjukdomen covid-19. De tillfälliga förstärkningarna av socialförsäkringsskyddet innebär en ekonomisk trygghet för föräldrar som behöver avstå förvärvsarbete på grund av spridningen av det nya coronaviruset. Behovet av skyddsåtgärder analyseras fortlöpande.

Regeringen har tillsatt en utredning som ska göra en översyn av regelverket för underhållstöd och bostadsbidrag så att dessa moderniseras och får en förbättrad fördelningsmässig träffsäkerhet. Regelverket behöver även bli mer neutralt i förhållande till olika typer av boenden och minska risken för skuldsättning. Utredningen ska lämna sitt slutbetänkande senast den 21 mars 2021. Utredningen har lämnat ett delbetänkande, En justerad indragningsbestämmelse i underhållsstödet (dnr. S2020/05216/SF), där det föreslås att tiden till första prövningen av särskilda skäl inom underhållsstödet förlängs från sex månader till tolv månader, så att en eventuell indragning av stödet senareläggs. Utredningen föreslår även en mer flexibel hantering av återkommande prövningar av särskilda skäl. Förslagen har remitterats och frågan bereds i Regeringskansliet.

Fortsatt arbete för ett mer jämställt föräldraskap

En viktig utgångspunkt för familjepolitiken är att föräldrarna tar ett gemensamt ansvar för vårdnaden om och försörjningen av barnet. Ett jämställt föräldraskap bidrar även till jämställdhet på arbetsmarknaden. Föräldraförsäkringen har under de senaste fyrtio åren haft positiva effekter på föräldrars arbetsmarknadssituation genom att göra det möjligt för föräldrarna att vara hemma med barnen när de är små och öka förutsätt-

ningarna för både kvinnor och män att kombinera familjeliv och arbetsliv. Men uttaget av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning är ännu inte jämställt. Mer behöver därför göras innan målet om ett jämställt föräldraskap är uppnått. Under 2017 lämnade utredningen om en modern föräldraförsäkring sitt slutbetänkande. Utredningens förslag stärker det jämställda föräldraskapet och underlättar för olika familjekonstellationer att kombinera arbetsliv och familjeliv. Förslagen från utredningen bereds i Regeringskansliet och regeringen avser att återkomma i frågan.

Regeringen följer kontinuerligt föräldrarnas användning av föräldraförsäkringen samt de åtgärder och insatser som Försäkringskassan vidtar i syfte att uppfylla målet om att skillnader i hur kvinnor och män tar ut föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning ska minska. I syfte att bland annat underlätta för föräldrar som förvärvsarbetar att kombinera arbetsliv och familjeliv, förbättra förutsättningar för föräldrar att förvärvsarbeta, främja minskat deltidsarbete samt att ge föräldrar till något äldre barn bättre möjligheter att i vissa utpekade situationer vara lediga tillsammans med barnen, avser regeringen att påbörja införandet av en familjevecka. Den närmare utformningen av familjeveckan bereds för närvarande inom Regeringskansliet och regeringen avser att återkomma i frågan.

Efterlevandestöd till placerade barn

Riksdagen har tillkännagett det som utskottet anför om att skärpa regelverket för efterlevandestöd (bet. 2017/18:SfU27 punkt 2, rskr. 2017/18:329). Av tillkännagivandet följer att regelverket bör skärpas dels genom att efterlevandestöd inte ska få lämnas för en längre tid tillbaka än en månad före ansökningsmånaden, dels att regeringen ska utreda frågan om efterlevandestöd ska lämnas till barn som bor i HVB-hem eller liknande. Lagförslag om en ändrad retroaktiv utbetalning av efterlevandestöd till en månad har lämnats i budgetpropositionen för 2020 och trädde i kraft den 1 januari 2020. En arbetsgrupp i Socialdepartementet ser över regelverket för efterlevandestöd för barn som är omhändertagna för vård på eller boende i verksamhet som bekostas av det allmänna. Regeringen avser att återkomma med förslag om begränsningar i efterlevandestödet. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

3.9 Höjt underhållsstöd

3.9.1 Ärendet och dess beredning

Förslaget om höjt underhållsstöd har beretts under hand med Försäkringskassan och Kronofogdemyndigheten. Kronofogdemyndigheten har inga invändningar mot förslaget men vill att konsekvenser för hushåll med skulder och löneutmätning redovisas. Försäkringskassan anser att beloppen borde avrundas för att bli lättare att kommunicera och att konsekvenser för barn och deras föräldrar bör tydliggöras. Försäkringskassan föreslår att även att efterlevandestödet höjs.

Lagrådet

Lagförslaget är av sådan karaktär att ett yttrande från Lagrådet normalt ska inhämtas. Förslaget innebär dock endast att de belopp som lämnas vid fullt underhållsstöd ändras. Lagförslaget är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande över förslaget.

3.9.2 Höjt underhållsstöd

Regeringens förslag: Underhållsstödsbeloppet ska höjas med 150 kronor per månad för barn som är 15 år eller äldre och med 100 kronor per månad för barn som är yngre

än 15 år. Underhållsstöd ska därmed lämnas med 1 673 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller 11 år, med 1 823 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 11 år till och med månaden då barnet fyller 15 år samt med 2 223 kronor i månaden från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.

Förslaget ska träda i kraft den 1 juni 2021 och tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd som avser juli 2021.

Skälen för regeringens förslag: Ensamstående föräldrar har oftare en knappare ekonomi än föräldrar som är gifta eller sambor. Detta gäller särskilt för ensamstående mammor. Ensamstående föräldrars disponibla inkomster utgörs till en relativt stor andel av familjeekonomiska stöd som t.ex. underhållsstöd och bostadsbidrag.

Underhållsstödets belopp är inte knutet till prisutvecklingen i samhället utan en höjning kan ske endast via lagändring av beloppet. Regeringen anser att det finns anledning att höja stödet med 150 kronor per barn och månad för barn som är 15 år eller äldre och med 100 kronor per barn och månad för barn som är yngre än 15 år. Dagens underhållsstöd täcker inte fullt ut hälften av normalkostnaden för barnet efter det att hänsyn har tagits till barnbidrag och studiebidrag. Detta gäller särskilt de äldre barnen inom underhållsstödssystemet. Då många barn med låg ekonomisk standard lever i hushåll som är mottagare av underhållsstöd är det dessutom fördelningspolitiskt träffsäkert att höja underhållsstödet.

Försäkringskassan framför att även efterlevandestödet bör höjas för att minska skillnaderna mellan förmånerna och därmed även begränsa incitament till fusk och missbruk. En sådan höjning är dock inte föremål för detta lagstiftningsärende.

Höjningen av underhållsstödet bör ske så snart det är praktiskt möjligt. Enligt regeringens bedömning innebär detta att lagändringen kan träda i kraft den 1 juni 2021. Såväl underhållsstödet som det belopp som en bidragsskyldig förälder ska betala till Försäkringskassan betalas månadsvis i förskott. Den nya bestämmelsen om underhållsstöd bör mot denna bakgrund tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd som avser juli 2021.

3.9.3 Konsekvenser av förslaget

Fler kvinnor än män är mottagare av underhållsstöd och får i och med höjningen en förbättrad ekonomisk situation. En förstärkning av ekonomin är även positivt för barnen. Ett höjt underhållsstödsbelopp innebär även en högre betalningsskyldighet för den bidragsskyldiga föräldern eftersom betalningsbeloppet ökar. Det innebär att den disponibla inkomsten kan minska för dessa föräldrar och att det finns risk för ökad skuldsättning, vilket skulle kunna få negativa konsekvenser för föräldrar och barn. Det är fler män än kvinnor som är bidragsskyldiga och ett högre betalningsbelopp träffar därför män i högre utsträckning än kvinnor.

För personer som är mottagare av underhållsstöd och som har löneutmätning innebär inte förslaget någon förbättring av den disponibla inkomsten. Detsamma gäller för hushåll som är mottagare av försörjningsstöd.

Förslaget innebär högre utgifter för statens budget. Kostnaderna beräknas till 100 miljoner kronor för 2021 och 200 miljoner kronor för 2022 och framåt. Försäkringskassan uppger att de under 2021 har kostnader på 8 miljoner kronor för införandet av reformen, huvudsakligen i form av utveckling av it-stöd.

3.9.4 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

18 kap.

20 §

I paragrafen fastställs beloppet för fullt underhållsstöd. Om inte annat följer av 21–24 och 26–30 §§, lämnas fullt underhållsstöd.

Underhållsstöd lämnas med olika belopp beroende på barnets ålder. Ändringarna i *första stycket* innebär att de belopp som lämnas i fullt underhållsstöd höjs, med 100 kronor per månad för barn upp till 15 års ålder och med 150 kronor per månad för barn från och med 15 års ålder. Det innebär att fullt underhållsstöd lämnas med 1 673 kronor i månaden till och med månaden då barnet fyller 11 år, med 1 823 kronor per månad från och med månaden efter den då barnet har fyllt 11 år till och med månaden då barnet fyller 15 år och med 2 223 kronor per månad från och med månaden efter den då barnet har fyllt 15 år.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 1 juni 2021.

Av *andra punkten* framgår att den nya bestämmelsen tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd som avser juli 2021. Det innebär att Försäkringskassan i juni 2021 kan besluta om och betala ut underhållsstöd för juli månad samma år med tillämpning av den nya bestämmelsen. När underhållsstöd lämnas till ett barn och det finns en bidragsskyldig förälder, ska den föräldern som huvudregel betala ett belopp till Försäkringskassan som helt eller delvis motsvarar underhållsstödet. Andra punkten omfattar enligt sin lydelse inte betalningsskyldighet, eftersom det inte införs någon ny bestämmelse om betalningsskyldighet i 19 kap. eller görs ändringar i befintliga bestämmelser om sådan skyldighet. En höjning av underhållsstödsbeloppen kan dock ha betydelse för betalningsskyldigheten beroende på hur stort belopp den betalningsskyldiga föräldern bedöms kunna betala. Betalningsbeloppets storlek beräknas utifrån den bidragsskyldiga förälderns inkomst och det antal barn som han eller hon är underhållsskyldig för. Den bidragsskyldiga förälderns betalningsbelopp påverkas från och med samma tidpunkt som underhållsstödet höjs (jfr 19 kap. 2, 3 och 34 §§). Den aktuella lagändringen innebär således att Försäkringskassan i juni 2021 kommer att behöva fatta beslut om nya betalningsbelopp för tid från och med juli 2021.

3.10 Budgetförslag

3.10.1 1:1 Barnbidrag

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:1 Barnbidrag

Tusental kronor

2019	Utfall	33 174 758	Anslagssparande	1 405
2020	Anslag	33 493 943 ¹	Utgiftsprognos	33 455 554
2021	Förslag	33 680 849		
2022	Beräknat	33 862 901		
2023	Beräknat	33 969 829		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för allmänna barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag. Anslaget får även användas för utgifter för tilläggsbelopp vid familjeförmåner.

Regeringens överväganden

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Barnbidrag

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	33 493 943	33 493 943	33 493 943
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	186 906	368 958	475 886
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	33 680 849	33 862 901	33 969 829

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Barnbidragets grundläggande uppgift är att kompensera för den ökade försörjningsbörda som barn medför för en familj. Barnbidrag är ett generellt stöd som är lätt att överblicka med förhållandevis låga kostnader för administrationen. Bedömningen av anslagsbehovet görs utifrån SCB:s befolkningsprognoser. Antalet barn i åldern 0–16 år väntas öka under prognosperioden vilket betyder att utgifterna blir högre för allmänt barnbidrag och flerbarnstillägg. Även antalet barn och unga i gruppen 16–21 år ökar vilket innebär högre kostnader även för det förlängda barnbidraget. Utgifterna för tilläggsbelopp beräknas bli högre under prognosperioden men är på längre sikt osäker. Sammantaget innebär förändringarna som beskrivs ovan att utgifterna för anslaget kommer att öka under perioden.

Regeringen föreslår att 33 680 849 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Barnbidrag* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 33 862 901 000 kronor respektive 33 969 829 000 kronor.

3.10.2 1:2 Föräldraförsäkring

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

2019	Utfall	44 548 038	Anslagssparande	-182 846
2020	Anslag	49 028 762 ¹	Utgiftsprognos	47 636 567
2021	Förslag	47 651 790²		
2022	Beräknat	49 075 459		
2023	Beräknat	50 617 712		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 4 327 815 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2021 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2018 som uppgick till 37 292 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

- föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken,
- statlig ålderspensionsavgift för föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift,
- jämställdhetsbonus enligt lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus.

Regeringens överväganden

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	47 288 762	47 288 762	47 288 762
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 760	10 760	11 760
Makroekonomisk utveckling	448 260	1 322 092	2 392 478
Volym	-96 301	453 536	924 403
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	309	309	309
Förslag/beräknat anslag	47 651 790	49 075 459	50 617 712

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna inom föräldraförsäkringen påverkas framför allt av fem faktorer: antalet barn som föds, antalet barn i befolkningen i åldern 0–12 år, ersättningsnivåer, antalet använda dagar samt fördelningen av ersättningsdagarna mellan föräldrarna. Förändringar i födelsetalen påverkar redan på kort sikt användningen av såväl graviditetspenning och föräldrapenning som de tio dagarna i samband med ett barns födelse inom den tillfälliga föräldrapenningen. Utgifterna för samtliga anslagsdelar i anslaget beräknas öka under de kommande åren som en följd av ett fortsatt högt barnafödande samt en stigande timlön som medför att medelersättning för de olika förmånerna ökar. Mäns andel av uttagen föräldrapenning förväntas fortsätta att öka under perioden. Eftersom männen har en högre medelersättning än kvinnor leder detta till ökade utgifter.

Under perioden förväntas antalet födda barn samt antalet barn i åldrarna 0–12 år fortsätta att stiga vilket medför ökade utgifter för den tillfälliga föräldrapenningen. Även medelersättningen ökar. Benägenheten att använda dagar för vård av barn som

är sjukt eller smittat har ökat under det första halvåret 2020 som en följd av spridningen av det nya coronaviruset och det ansöks även om något fler dagar än tidigare. Om spridningen av viruset fortgår kan det förväntas att benägenheten att ansöka om tillfällig föräldrapenning är fortsatt hög. För perioden 2021–2023 förväntas dock antalet uttagna dagar ligga på en normal nivå och ökar över tid.

Tabell 3.11 Delposter anslag 1:2 Föräldraförsäkring

Tusen kronor

	Förslag 2021	Prognos 2022	Prognos 2023
Föräldrapenning	34 812 947	35 898 176	37 098 074
Statlig ålderspensionsavgift föräldrapenning	3 412 406	3 587 155	3 628 734
Tillfällig föräldrapenning	7 865 293	8 105 477	8 362 772
Statlig ålderspensionsavgift tillfällig föräldrapenning	856 517	759 523	772 633
Graviditetspenning	645 735	665 259	688 830
Statlig ålderspensionsavgift graviditetspenning	58 892	59 869	66 668

Regeringen föreslår att 47 651 790 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Föräldraförsäkring* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 49 075 459 000 kronor respektive 50 617 712 000 kronor.

3.10.3 1:3 Underhållsstöd

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

2019	Utfall	2 699 788	Anslagssparande	65 494
2020	Anslag	2 627 264 ¹	Utgiftsprognos	2 620 702
2021	Förslag	2 593 662		
2022	Beräknat	2 673 568		
2023	Beräknat	2 642 475		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhållsstöd enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Betalningar från bidragsskyldiga föräldrar ska återföras till anslaget.

Regeringens överväganden

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 627 264	2 627 264	2 627 264
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	107 000	207 000	207 000
varav BP21	100 000	200 000	200 000
- Höjt underhållsstöd	100 000	200 000	200 000
Makroekonomisk utveckling			
Volym	-140 602	-160 696	-191 789
Överföring till/från andra anslag			

	2021	2022	2023
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 593 662	2 673 568	2 642 475

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Genom underhållsstödet garanterar samhället att ett barn till särlevande föräldrar får ett visst underhåll även när den bidragsskyldiga föräldern inte fullgör sin underhållsskyldighet. Inom underhållsstödet finns det dels en bidragsmottagande förälder, eller en bidragsmottagande ungdom över 18 år om det är fråga om ett så kallat förlängt underhållsstöd, dels en bidragsskyldig förälder.

Regeringen lämnar i denna proposition förslag om en höjning av underhållsstödet under 2021 vilket ökar utgifterna med 100 miljoner kronor 2021 och 200 miljoner kronor från 2022 och framåt.

Utgiftsutvecklingen för underhållsstödet är beroende av exempelvis antalet separationer, antalet barn i åldern 0–18 år samt löneutvecklingen. Utgiftsstyrande faktorer som staten kan påverka är bl.a. stödets nivå, procentsatserna som bestämmer den bidragsskyldiga föräldrarnas betalningsskyldighet samt storleken på grundavdraget för egna levnadskostnader som får göras innan betalningsskyldigheten beräknas. Att tillhandahålla stöd till föräldrar för att reglera underhåll för barn på egen hand, utanför underhållsstödssystemet, kan också påverka nivån på utgifterna. Under 2019 var antalet barn med underhållsstöd fyra procent lägre än 2018. Under prognosperioden förväntas antalet barn med underhållsstöd att fortsätta minska som en följd av att fler föräldrar reglerar underhåll för barn på egen hand, utan Försäkringskassans inblandning. Inbetalningsgraden samt det debiterade beloppet från bidragsskyldiga förväntas vara stabila under perioden, men viss osäkerhet finns avseende effekterna av ökad arbetslöshet som på längre sikt kan komma att påverka betalningsförmågan hos de bidragsskyldiga föräldrarna.

Regeringen föreslår att 2 593 662 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Underhållsstöd* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 673 568 000 kronor respektive 2 642 475 000 kronor.

3.10.4 1:4 Adoptionsbidrag

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

2019	Utfall	14 175	Anslagssparande	9 109
2020	Anslag	20 184 ¹	Utgiftsprognos	8 606
2021	Förslag	14 784		
2022	Beräknat	14 784		
2023	Beräknat	14 784		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till kostnader för internationella adoptioner enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande socialförsäkringsbalken. Bidrag lämnas för adoptioner som förmedlas av en sammanslutning som är auktoriserad enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Regeringen överväganden**Tabell 3.15 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Adoptionsbidrag**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	20 184	20 184	20 184
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 400	-5 400	-5 400
varav BP21	-6 000	-6 000	-6 000
- Anslagsökning MFoF	-6 000	-6 000	-6 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	14 784	14 784	14 784

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för anslaget är beroende av bidragets nivå och antalet barn som kommer till Sverige genom adoption förmedlad av auktoriserade adoptionssammanslutningar. Under 2019 beviljades 189 adoptionsbidrag, en svag minskning från året innan. Antalet barn som kommer till Sverige genom adoption fortsätter att minska. Osäkerheten kring antalet adopterade barn under prognosperioden är stor, men antalet adopterade barn förväntas minska ytterligare.

Regeringen föreslår att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) ska stärka stöd och kunskapsförmedling till bland annat kommuner. För att finansiera insatsen föreslår regeringen att anslag 1:4 *Adoptionsbidrag* minskas med 6 miljoner kronor för 2021 och framåt, se vidare utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 6.6.1.

Regeringen föreslår att 14 784 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Adoptionsbidrag* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 14 784 000 kronor respektive 14 784 000 kronor.

3.10.5 1:5 Barnpension och efterlevandestöd**Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:5 Barnpension och efterlevandestöd**

Tusental kronor

2019	Utfall	997 204	Anslagssparande	-32 604
2020	Anslag	997 300 ¹	Utgiftsprognos	1 016 900
2021	Förslag	1 018 600		
2022	Beräknat	1 033 200		
2023	Beräknat	1 070 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för barnpension och efterlevandestöd enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden**Tabell 3.17 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Barnpension och efterlevandestöd**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	997 300	997 300	997 300
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 000	-3 000	
varav BP21	-3 000	-6 000	-3 000
- Slopade efterlevandestöd för barn och ungdomar som är placerade	-3 000	-6 000	-6 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser			3 000
Makroekonomisk utveckling	24 500	36 200	64 600
Volymer	-4 200	2 700	8 100
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 018 600	1 033 200	1 070 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Barnpensionen är grundad på den avlidna föräldrarnas inkomst medan efterlevandestödet är ett grundskydd för barn som får låg eller ingen barnpension. Utgifterna för anslaget är beroende av antalet barn vars föräldrar avlider, inkomstnivån hos den avlidna föräldern samt antalet barn under 18 år som har invandrat till Sverige vars ena eller båda föräldrar har avlidit.

Antalet barnpensioner förväntas öka under prognosperioden, eftersom antalet barn i tonåren, där barnpensioner är vanligare, beräknas öka. Medelbeloppet för barnpension, som styrs av inkomstindex, förväntas också öka under perioden, vilket sammantaget innebär ökade utgifter för barnpension. Även utgifterna för efterlevandestödet förväntas öka svagt. Regeringen aviserar i denna proposition en begränsning av efterlevandestöd vilket sänker utgifterna från och med 2021.

Ökningen av kostnaden för 2023 hänför sig till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem, se utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom avsnitt 3.8.1.

Regeringen föreslår att 1 018 600 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Barnpension och efterlevandestöd* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 033 200 000 kronor respektive 1 070 000 000 kronor.

3.10.6 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tusental kronor

2019	Utfall	3 971 869	Anslagssparande	500 309
2020	Anslag	4 691 391 ¹	Utgiftsprognos	4 256 511
2021	Förslag	5 366 856²		
2022	Beräknat	5 712 091		
2023	Beräknat	5 620 492		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 463 373 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2021 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2018 som uppgick till -30 722 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

- omvårdnadsbidrag och vårdbidrag enligt socialförsäkringsbalken.
- statlig ålderspensionsavgift för omvårdnadsbidrag och vårdbidrag enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	4 691 391	4 691 391	4 691 391
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	52 993	106 088	81 672
Volymer	622 472	914 612	847 429
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	5 366 856	5 712 091	5 620 492

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för anslaget styrs av antalet barn i åldersgruppen 0–19 år, andelen barn som det betalas vårdbidrag eller omvårdnadsbidrag för samt storleken på bidraget. Antalet barn som föräldrar får vårdbidrag för har ökat den senaste tioårsperioden. Från och med den 1 januari 2019 ersatte omvårdnadsbidrag den del av vårdbidraget som ger ersättning för barnets tillsyns- och vårdbehov. Enligt övergångsbestämmelserna till regleringen om omvårdnadsbidrag finns det en möjlighet att under en övergångsperiod fortsätta att lämna tidigare beslutade vårdbidrag vilket innebär att det kommer att ske en successiv överföring av utgifter mellan anslagsdelen vårdbidrag och anslagsdelen omvårdnadsbidrag under de kommande åren. Överföringen kan komma att ta något längre tid än vad som tidigare beräknats som en följd av att Försäkringskassan från den 1 juli 2020 getts en möjlighet att besluta om en förlängning av ett beslut om vårdbidrag (prop. 2018/20:126). Syftet är att motverka att enskilda som tidigare har beviljats vårdbidrag hamnar i en situation där de på grund av långa handläggningstider varken får vårdbidrag, omvårdnadsbidrag eller merkostnadsersättning trots att de egentligen är berättigade till sådana förmåner. Utgifterna för anslaget förväntas öka över tid.

Regeringen föreslår att 5 366 856 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 5 712 091 000 kronor respektive 5 620 492 000 kronor.

3.10.7 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

År	Utfall	7 303 100	Anslagssparande
2020	Anslag	7 565 300 ¹	Utgiftsprognos 7 565 300
2021	Förslag	8 070 800²	
2022	Beräknat	8 349 000	
2023	Beräknat	8 630 700	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 8 070 800 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2021 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2018 som uppgick till 40 452 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för pensionsrätt för barnår enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	7 565 300	7 565 300	7 565 300
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	71 100	234 400	438 600
Volym	434 400	549 300	626 800
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	8 070 800	8 349 000	8 630 700

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Pensionsrätt för barnår kan tillgodoräknas föräldrar med barn i åldern 0–4 år.

Pensionsgrundande belopp för barnår fastställs utifrån det för föräldern förmånligaste av tre olika beräkningsalternativ. Beloppen som beräknas i de olika beräkningsalternativen påverkas av timlöneutvecklingen, inkomstbasbeloppets utveckling och utvecklingen av den pensionsgrundande inkomsten.

Utgifterna förväntas öka de kommande åren som en följd av att fler barn föds och att timlönen ökar.

Regeringen föreslår att 8 070 800 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Pensionsrätt för barnår* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 8 349 000 000 kronor respektive 8 630 700 000 kronor.

3.10.8 1:8 Bostadsbidrag

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor

2019	Utfall	4 606 419	Anslagssparande	-107 516
2020	Anslag	5 837 176 ¹	Utgiftsprognos	5 730 000
2021	Förslag	5 180 666		
2022	Beräknat	4 973 205		
2023	Beräknat	4 651 697		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bostadsbidrag till barnfamiljer samt till unga som fyllt 18 år men inte 29 år enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	4 746 176	4 746 176	4 746 176
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	330 717	108 721	-149 520
Volym	103 773	118 308	55 041
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	5 180 666	4 973 205	4 651 697

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Bostadsbidraget för barnfamiljer består av ett bidrag till bostadskostnader, särskilda bidrag för hemmavarande barn och för barn som bor växelvis samt umgängesbidrag. Därutöver kan bostadsbidrag även betalas ut till ungdomshushåll. Bostadsbidragets storlek bestäms av hushållets sammansättning, bostadskostnaden, bostadens storlek och den bidragsgrundande inkomsten. De särskilda bidragen och umgängesbidraget är konsumtionsstöd för barnfamiljer med låg ekonomisk standard. I december 2019 betalades bostadsbidrag ut till drygt 165 000 hushåll, varav fyra femtedelar var barnhushåll, resterande del var ungdomshushåll utan barn. Den övervägande delen av barnhushållen, totalt 117 000, utgörs av hushåll med hemmavarande barn. I de flesta av dessa hushåll, 57 procent, finns ensamstående kvinnor. Utgifterna för bostadsbidraget styrs i huvudsak av utvecklingen på arbetsmarknaden och sysselsättningen. Det innebär att det framför allt är konjunkturutvecklingen som med viss eftersläpning påverkar utgifterna. Som en följd av den pågående spridningen av det nya coronaviruset har arbetslösheten ökat vilket ökar antalet hushåll med bostadsbidrag under 2020. Även demografiska förändringar påverkar, t.ex. ett ökat antal födda barn och om fler barnfamiljer får uppehållstillstånd i Sverige. Sammantaget förväntas utgifterna för bostadsbidrag att minska under prognosperioden.

Regeringen föreslår att 5 180 666 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bostadsbidrag* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 4 973 205 000 kronor respektive 4 651 697 000 kronor.

Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Innehållsförteckning

1	Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.....	3
1.1	Omfattning	3
1.2	Ålderspensionssystemet – nu och i framtiden	3
1.3	Resultatredovisning.....	5
1.3.1	Inkomstpensionssystemet	6
1.3.2	Premiepensionssystemet.....	7
1.3.3	Administrations- och förvaltningskostnader.....	9
1.3.4	Pensionernas tillräcklighet.....	10
1.3.5	Ett längre arbetsliv upprätthåller pensionsnivåerna och välfärden.....	14

1 Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

1.1 Omfattning

Redovisningen av den allmänna pensionen är uppdelad på två avsnitt. Inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom redovisas det skattefinansierade grundskyddet för äldre och ersättning till efterlevande. I detta avsnitt redovisas den inkomstgrundade ålderspensionen som omfattar inkomstpensionssystemet och premiepensionssystemet. Båda systemen är avgiftsfinansierade. Avgiften är 18,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten och ger motsvarande pensionsrätt. Inkomst- och premiepensionssystemen är finansiellt skilda från statens budget och hanterar sina egna inkomster och utgifter. Det innebär även att administrationskostnaderna hos Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och Statens servicecenter finansieras inom respektive system.

Tabell 1.1 Utgifter för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
AP-fonderna, pensionsutgifter	314 724	326 332	333 245	337 911	349 201
Administrationskostnader	2 903	3 007	3 121	3 195	3 270
Totalt för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	317 628	329 339	336 366	341 106	352 471

Tabell 1.2 Utgifter för premiepensionssystemet

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Premiepensionssystemet	11 715	15 138	16 755	19 489	22 464

1.2 Ålderspensionssystemet – nu och i framtiden

Ett hållbart pensionssystem som ska bli bättre

Arbete är grunden för all välfärd. Därför bygger vårt pensionssystem genom livsinkomstprincipen så starkt på arbete. Mer arbete ger mer pension och pensionen blir på så sätt en avspeglning av arbetslivet. Det är en grundläggande och sund princip som är hållbar över tid. Tillsammans med de försäkringsmässiga principerna som innebär att pensionssystemet är ett eget slutet försäkringssystem som betalar ut de pensioner som systemet kan finansiera med avgifter och avkastning från AP-fonderna har vi ett mycket hållbart system som kan hålla över generationer. Det är viktigt för ett så långsiktigt system som ett pensionssystem – en person som i dag går in i arbetslivet ska kunna känna sig förvissad om att principerna kan bestå när denne ett antal decennier senare ska lyfta sin pension. Därför är det också viktigt att systemet stöds av sex av riksdagens partier. Med en sådan riksdagsmajoritet finns mycket goda förutsättningar för att systemet ska kunna bestå politiskt under lång tid oavsett förändrade majoritetsförhållanden i riksdagen. Regeringens ambition är också att vårda en fortsatt bred politisk samsyn om pensionssystemet.

Ett stabilt och hållbart system innebär dock inte att det saknas utmaningar. Även om pensionssystemet är byggt för att klara oväntade och kraftiga påfrestningar så behöver det anpassas till en förändrad omvärld om det ska fungera så effektivt som möjligt. Det handlar särskilt om att säkerställa att själva syftet med ett pensionssystem uppnås – att systemet levererar pensioner som uppfattas som tillräckliga och trygga. Pensionsgruppen, med företrädare för de partier som står bakom pensionssystemet, har därför i uppgift att följa upp och vårda pensionssystemet. För närvarande innebär det arbete med att fullt ut genomföra innehållet i Pensionsgruppens överenskommelse om långsiktigt höjda och trygga pensioner (S2017/07369/SF). Överenskommelsen fokuserar på förbättrade förutsättningar för just höjda och trygga pensioner och innehåller tydliga åtgärder främst i fråga om ett reformerat och tryggare premiepensionssystem, ett förstärkt grundskydd och ett längre arbetsliv.

Ett hållbart och längre arbetsliv är väsentligt för pensionerna och pensionssystemet

Pensionssystemet är finansiellt autonomt och pensionerna blir precis så stora som systemet kan finansiera. Vi lever allt längre vilket i ett autonomt system innebär att den intjänade pensionen måste räcka till allt högre åldrar, dvs. om vi inte förlänger arbetslivet blir ingångspensionen allt lägre. För att upprätthålla pensionsnivåerna behöver därför arbetslivet förlängas i takt med den ökade medellivslängden. Görts det kan pensionsnivåerna upprätthållas. Det innebär också mer pensionsavgifter och ett finansiellt starkare system som står bättre rustat för finansiella påfrestningar. Därutöver är ett längre arbetsliv av stor betydelse för att upprätthålla sysselsättning och välfärd.

Mot bakgrund av behovet av ett längre arbetsliv har Pensionsgruppen enats om att justera åldersgränserna i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem. Ett första steg har tagits i och med att den tidigaste åldern för uttag av allmän pension har höjts från 61 till 62 år från den 1 januari 2020. Samtidigt höjdes åldern för rätt att kvarstå i anställning från 67 till 68 år. I linje med pensionsöverenskommelsen kommer förslag om fortsatta justeringar 2023 och 2026 att lämnas till riksdagen, se utgiftsområde 11 avsnitt 3.8.1.

För att upprätthålla förvärvsgraden i samhället är det alltså väsentligt att de som har förmåga att arbeta längre också ges den möjligheten. Det kräver god arbetsmiljö och åtgärder som underlättar omskolning och karriärväxling. Det kräver också att äldres kompetens tillvaratas och att den åldersdiskriminering som i dag finns på den svenska arbetsmarknaden motverkas. Regeringen kommer att ha ett fortsatt fokus på dessa frågor.

Pensionerna behöver höjas

Även med ett längre arbetsliv upplevs ofta pensionerna som för låga. Det gäller särskilt för dem som jobbat ett långt arbetsliv i vanliga yrken där pensionen ofta inte blir så mycket högre än om de inte jobbat alls. Av det skälet finns i Januariavtalet uttalat att pensionerna ska höjas. Regeringen föreslår därför i denna proposition att ett inkomstpensionstillägg införs från och med 2021, se utgiftsområde 11 avsnitt 3.9.

Pensionssystemet är avgiftsbestämt vilket innebär att vi får pension i förhållande till vad som har betalats in. För en högre pension måste man öka inbetalningarna genom mer arbete, vilket ofta innebär ett längre arbetsliv. För att pensionerna ska vara tillräckliga måste dock också pensionsavgiften vara på rätt nivå. Inom ramen för Pensionsgruppens arbete ska nivån på pensionsavgiften analyseras.

Premiepensionen ska bli tryggare

Premiepensionen har hittills haft en mycket god genomsnittlig avkastning som bidragit till bättre pensioner. Systemet har dock visat sig ha brister som lett till att systemet kunnat missbrukas av oseriösa aktörer. Fonderna har också varierat i effektivitet och avkastning. Det statliga systemets syfte är att vara effektivt, tryggt och hållbart och ge goda pensioner. Det är ett socialförsäkringssystem och staten måste ta ett tydligt ansvar för att det levererar optimalt. Pensionsgruppen har därför tagit initiativ till att ersätta det tidigare systemet med ett upphandlat fondtorg där trygghet, hållbarhet och avkastning sätts i fokus. Det ska fortsatt finnas en reell valfrihet mellan kvalitetssäkrade fonder för dem som vill välja men systemet ska i större utsträckning ta sin utgångspunkt i att leverera en god och trygg pension utan att ställa krav på individens kunskap eller aktivitet.

Ett första steg har tagits genom att införa skärpta krav för att en fond ska kunna vara med på fondtorget. Staten behöver dock ta ett större ansvar för premiepensionssystemet, som bör vara konstruerat utifrån hur människor faktiskt agerar och inte hur det anses att de borde agera. Pensionsgruppen har därför i sin överenskommelse från december 2017 kommit överens om att i ett andra steg i reformeringen ersätta det öppna fondtorget med ett upphandlat fondtorg.

I juli 2018 tillsatte regeringen en särskild utredare som hade i uppdrag att ta fram ett regelverk för ett upphandlat fondtorg för premiepension (Fi 2018:06). I november 2019 överlämnade utredningen betänkandet Ett bättre premiepensionssystem (SOU 2019:44) som innehåller förslag på regler för ett upphandlat fondtorg och en lag om en myndighet som ska upphandla fonder och förvalta fondtorget. Betänkandet har remissbehandlats och en genomförandeutredning arbetar nu med förberedelser för att inrätta den myndighet som ska ha ansvar för det upphandlade fondtorget. Regeringens avsikt är att återkomma till riksdagen med förslag till ett upphandlat fondtorg, i enlighet med pensionsöverenskommelsen.

1.3 Resultatredovisning

En grundläggande egenskap för pensionssystemet är dess finansiella hållbarhet. För att analysera den finansiella hållbarheten och visa hur systemet fungerar inleds resultatredovisningen med beskrivningar av den inkomstgrundade pensionens två delsystem – inkomstpensionssystemet och premiepensionssystemet. Systemen är konstruerade för att vara autonoma och därigenom finansiellt stabila.

Priset för ett finansiellt hållbart autonomt system är att tillräckligheten i pensionsnivåerna inte är garanterad. Att människor anser att pensionsnivåerna är tillräckliga är dock ett grundläggande och självklart syfte för ett pensionssystem och dess trovärdighet. Tillräckligheten brukar analyseras genom att mäta kompensationsgraden (dvs. pensionens storlek i förhållande till inkomsten före pensioneringstidpunkten) och pensionärernas ekonomiska standard (dvs. disponibel inkomst med hänsyn tagen till försörjningsbördan). Av den anledningen innehåller resultatredovisningen beskrivningar av pensionärers ekonomiska situation och hur den utvecklats över tid. Eftersom den allmänna pensionen för de flesta endast står för en del av de inkomster som äldre har ingår även andra inkomster i resultatredovisningen. För de flesta pensionärer är tjänstepensionen den viktigaste inkomsten vid sidan av den allmänna pensionen, men även andra inkomster så som privat pension, lön och kapitalinkomster beaktas i resultatredovisningen eftersom de har betydelse för pensionärernas ekonomiska standard.

Redovisningen beskriver i huvudsak resultaten vid utgången av 2019. Till viss del ingår även en beskrivning av vad som har hänt under 2020 samt prognoser för hur pensionerna kommer att påverkas framöver.

1.3.1 Inkomstpensionssystemet

Av den totala pensionsavgiften på 18,5 procent går 16 procentenheter till inkomstpensionssystemet. Inkomstpensionssystemet är ett fördelningssystem vilket innebär att de avgifter som betalas in av de förvärvsarbetande under ett år används för att betala de utgående pensionerna samma år. Om inbetalningarna till systemet är större än utbetalningarna sparas överskottet i AP-fonderna. På motsvarande sätt tas medel från fonderna om utbetalningarna är större än inbetalningarna. Fondernas främsta syfte är att stabilisera pensionsutbetalningarna i förhållande till ekonomiska och demografiska variationer samt att bidra med kapitalavkastning till inkomstpensionssystemet.

Inkomstpensionssystemet är finansiellt hållbart och klarar såväl ekonomiska som demografiska förändringar. Den beror på att pensionsutbetalningarna har kopplats till livslängdsutvecklingen och den ekonomiska tillväxten. Konstruktionen är en garanti för att eventuella underskott i systemet inte skjuts på framtida generationer, men innebär också att de utgående pensionerna kan påverkas negativt till exempel vid samhällsekonomiska kriser.

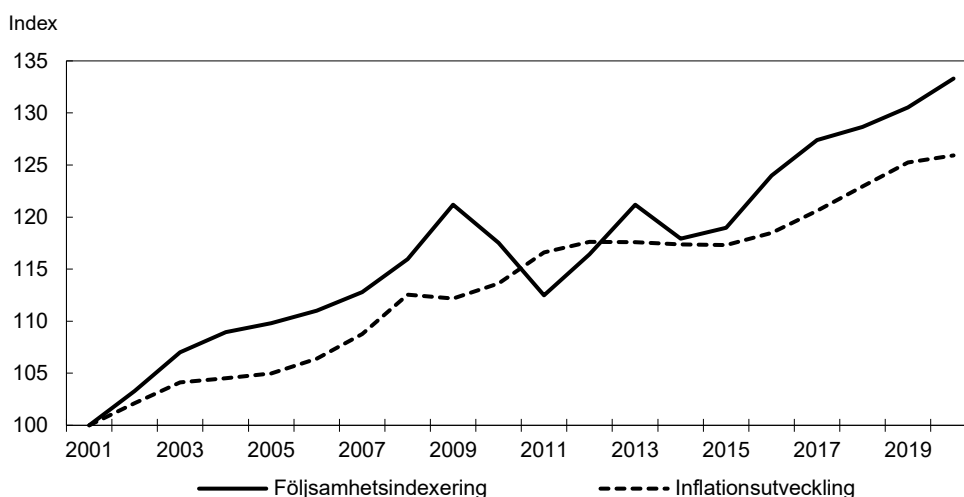
Följsamhetsindexeringen styr inkomstpensionernas utveckling

Inkomstpensionen beräknas vid pensioneringstillfället genom att en individs pensionsbehållning i princip divideras med antalet år som pensionären i genomsnitt förväntas leva.

Inkomstpensionen indexeras sedan årligen med ett index som är kopplat till inkomstutvecklingen i samhället. För att mildra övergången från arbete till pension får pensionären vid pensioneringstidpunkten ett förskott på den förväntade förräntningen. Detta förskott kallas förskottsränta och är en uppskattning av hur den framtida realinkomstutvecklingen kommer att bli. Förskottsräntan i inkomstpensionssystemet är 1,6 procent. De årliga omräkningarna av pensionerna beräknas utifrån förändringen av inkomstindex minskat med förskottsräntan om 1,6 procent. Indexeringen efter avdrag för förskottsränta kallas följsamhetsindexering och har tillämpats sedan 2002. Syftet med konstruktionen är att pensionens värde ska vara relativt jämt under utbetalningstiden. Utan konstruktionen med förskottsränta hade pensionen varit som lägst vid pensioneringen och som högst innan man dör.

Diagram 1.1 visar utvecklingen av följsamhetsindexeringen jämfört med prisutvecklingen sedan 2001. Som framgår av diagrammet har inkomstpensionen ökat mer än prisutvecklingen sedan 2001, vilket innebär att pensionerna ökat realt.

Inkomstindex för 2021 fastställs i november 2020, vilket innebär att den exakta indexeringen av inkomstpensionerna ännu inte är beräknad. Den senaste prognosen visar ett inkomstindex på 2,2 procent. Utifrån den prognosen blir följsamhetsindexeringen 0,6 procent 2021, vilket innebär att inkomstpensionerna förväntas höjas efter årsskiftet.

Diagram 1.1 Följsamhetsindexering och inflationsutveckling omvandlat till index, basår 2001=100

Källa: Pensionsmyndigheten, SCB och egna beräkningar.

Inkomstpensionssystemets finansiella ställning

Pensionssystemets finansiella ställning redovisas varje år i dess årsredovisning Orange Rapport. Rapporten sammanställs av Pensionsmyndigheten och är viktig för att kunna följa pensionssystemets finansiella ställning och utveckling.

Under 2019 stärktes inkomstpensionssystemets finansiella ställning tack vare att tillgångarna ökade mer än skulderna. Det positiva resultatet för föregående år beror främst på att AP-fondernas tillgångar ökat i värde och på att avgiftstillgången ökade mer än skulderna. Resultatet för Första–Fjärde och Sjätte AP-fonderna uppgick under 2019 till 240 miljarder kronor efter kostnader, vilket motsvarar en avkastning på 17,4 procent. Det kan jämföras med att den genomsnittliga avkastningen har varit 6,4 procent per år sedan 2001 då det nuvarande AP-fondssystemet infördes (skr. 2019/2020:130 Redovisning av AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2019).

Balanstalet, som är kvoten mellan systemets tillgångar och skulder, används för att mäta systemets finansiella hållbarhet. Balanstalet för 2021 är 1,0802. Det innebär att tillgångarna var 8,02 procent högre än skulden per den 31 december 2019. När balanstalet är över 1 påverkas inte pensionernas indexering av balanstalets storlek. Under 2010 föll balanstalet under 1 för första gången vilket innebar att en balanseringsperiod inleddes. Under den perioden följde pensionerna ett lägre s.k. balansindex i stället för inkomstindex. Balanseringsperioden avslutades 2018.

Effekterna av den pågående covid-19-pandemin kan komma påverka pensionssystemets finansiella ställning framöver, men det är osäkert i vilken utsträckning.

1.3.2 Premiépensionssystemet

Av den totala pensionsavgiften på 18,5 procent går 2,5 procentenheter till premiépensionssystemet. Premiépensionssystemet är ett fonderat system där de avgifter som betalas in fonderas separat för varje enskild person. Systemet är utformat som en fondförsäkring där spararen själv väljer fonder. Om pensionsspararen inte gör ett aktivt fondval placeras pengarna i den åldersanpassade fondportföljen AP7 Såfa, som förvaltas av Sjunde AP-fonden.

Mycket hög genomsnittlig värdeutveckling för spararna 2019

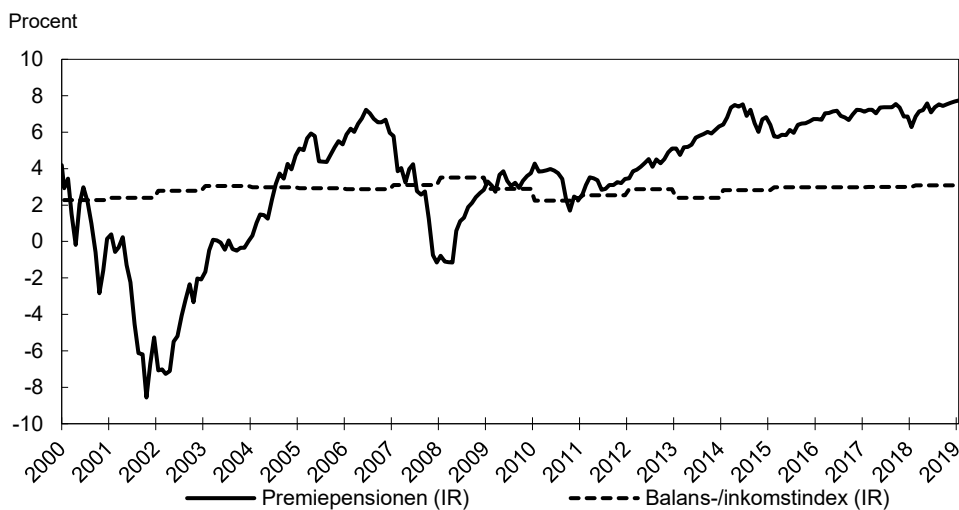
Uppgången på aktiemarknaderna under 2019, både i Sverige och i stora delar av övriga världen, påverkade värdeutvecklingen i premiepensionssystemet positivt. Den genomsnittliga utvecklingen för samtliga fondsparare uppgick till 29,5 procent under 2019. Den genomsnittliga värdeutvecklingen var något högre för sparare i AP7 Såfa än för dem med egenvald portfölj, 30,9 procent respektive 27,9 procent. För en mer utförlig redogörelse se Pensionsmyndighetens rapport Premiepensionen: Pensionsspararna och pensionärerna 2019.

Efter ett 2019 med stark värdeutveckling reagerade de finansiella marknaderna inledningsvis negativt på covid-19-pandemin 2020. Sedan dess har marknaderna till stor del återhämtat sig. Hur värdet kommer att förändras under återstoden av 2020 går inte att förutse.

Bättre avkastning på premiepensionen än inkomstpensionen

Premiepensionskapitalet är i huvudsak placerat i aktiefonder och följer därför i stor utsträckning börsutvecklingen. Värdet på inkomstpensionsbehållningen följer inkomstindex, som speglar den genomsnittliga löneutvecklingen i Sverige. Eftersom börsutvecklingen varierar betydligt mer än löneutvecklingen blir en jämförelse av avkastningen mellan systemen beroende av vilken tidsperiod som mäts. Diagram 1.2 visar den årliga värdeutvecklingen för premiepensionskapitalet sedan starten år 2000 jämfört med om kapitalet hade varit placerat i inkomstpensionssystemet. Den genomsnittliga årliga värdeutvecklingen var 7,7 procent för premiepensionen jämfört med 3 procent för inkomstpensionen per den 31 december 2019.

Diagram 1.2 Genomsnittlig årlig värdeutveckling av premiepensionen jämfört med om premiepensionen i stället hade avsatts till inkomstpensionen

Anm.: Värdeutvecklingen är beräknad som internränta (IR). Det innebär att man vid beräkningen tar hänsyn till alla flöden in och ut ur systemet och vid olika tidpunkter som flödena har skett samt det totala marknadsvärdet i fonderna vid tidpunkten för beräkningen.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Vid utgången av 2019 var den genomsnittliga avkastningen per år för de sparare som varit med sedan systemet startade 2002 högre för sparare i AP7 Såfa (10,9 procent) än för den som gjort ett eget val (7,8 procent). Skillnaden i avkastning sedan starten mellan kvinnor och män är försumbar. Idag återfinns 57 procent av spararna i AP7 Såfa.

Andelen som gör fondbyten fortsätter att minska

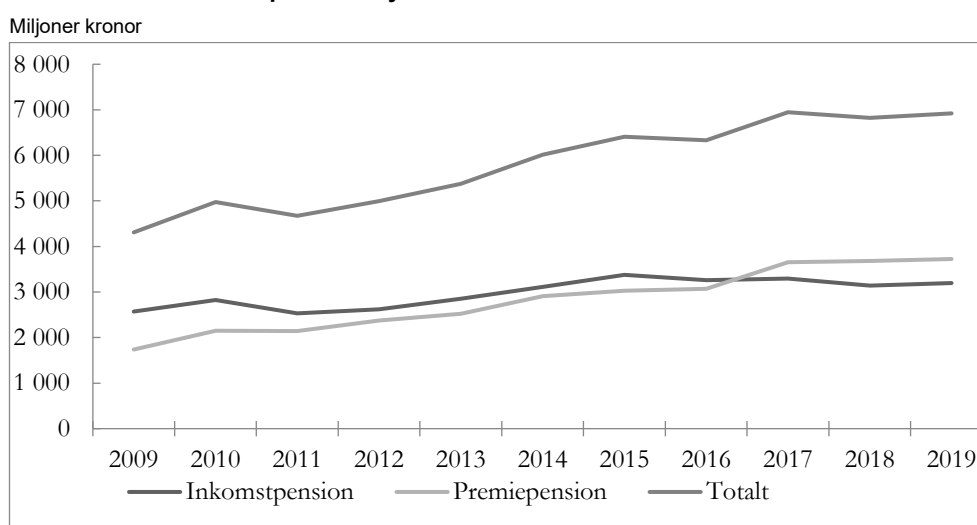
Den pågående reformeringen av premiepensionssystemet, som partierna i Pensionsgruppen står bakom, har inneburit att antalet valbara fonder minskat under 2019. I slutet av 2019 fanns det 482 fonder att välja mellan på Pensionsmyndighetens fondtorg. Motsvarande antal i slutet av 2018 var 783.

Antalet premiepensionssparare som byter fond har minskat sedan 2011, och minskade även under 2019. Antalet sparare som bytte fond under 2019 var 293 000, vilket motsvarar 3,9 procent av alla pensionärer och pensionssparare. År 2018 bytte ungefär 5 procent av samtliga pensionärer och sparare fond någon gång under året. Liksom föregående år var det en lägre andel kvinnor (3,3 procent) än män (4,5 procent) som bytte fond.

1.3.3 Administrations- och förvaltningskostnader

Det allmänna pensionssystemet är avgiftsfinansierat och finansierar sina egna administrationskostnader. Storleken på administrationskostnaderna har därför betydelse för de framtida pensionerna. Den sammanlagda administrations- och förvaltningskostnaden för ålderspensionssystemet 2019 utgjorde 0,25 procent av förvaltad kapital och uppgick till 6,9 miljarder kronor, se diagram 1.3. Det är en ökning med ca 100 miljoner kronor jämfört med föregående år. Ökningen består främst av att det genomsnittliga förvaldade kapitalet i premiepensionssystemet har ökat. Kapitalförvaltningskostnader tas ut i procent av förvaltad kapital. Kostnaderna i förhållande till kapitalet har inte ökat.

Diagram 1.3 Utvecklingen av administrations- och förvaltningskostnader för ålderspensionssystemet

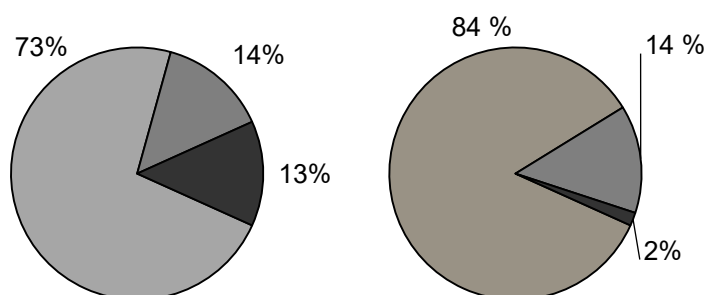
Källa: Pensionsmyndigheten, Orange Rapport 2019.

I diagram 1.4 visas fördelningen av inkomst- respektive premiepensionens kostnader under 2019. Den största delen utgörs av kapitalförvaltningskostnader. För inkomstpensionssystemet utgör dessa 73 procent och för premiepensionen 84 procent. Av de totala kostnaderna stod inkomstpensionssystemet för 46 procent och premiepensionen för 54 procent 2019.

Diagram 1.4 Fördelning av kostnader i inkomst- och premiepensionssystemet 2019

Inkomstpension

Premiepension

■ Kapitalförvaltningskostnad ■ Administration Pensionsmyndigheten ■ Administration Skatteverket

Källa: Pensionsmyndigheten, Orange rapport 2019.

1.3.4 Pensionernas tillräcklighet**Vem är pensionär?**

I tidigare års resultatredovisningar har en pensionär ofta likställts med en person äldre än 65 år. Sedan det nuvarande pensionssystemet, med en flexibel pensionsålder, infördes har skillnaden mellan gruppen 65 år och äldre och pensionärer blivit allt större. Av dem som föddes 1938 gick 77 procent i pension 2003 vid 65 års ålder. För varje yngre årskull har denna andel minskat och bland dem som fyllde 65 år under 2019, dvs. årskullen född 1954, var motsvarande siffra ca 40 procent. Mot bakgrund av att en majoritet numera tar ut sin pension vid en annan ålder än just 65 år har definitionen av pensionär förändrats och förtydligats i detta års resultatredovisning. I beräkningarna som ligger till grund för resultatredovisningen definieras pensionär som någon som tagit ut allmän pension till någon del (inkomstgrundad pension eller garantipension) eller har äldreförsörjningsstöd, i stället för någon som uppnått en viss ålder. Ett skäl att ändra definitionen är att den lägsta åldern för att ta ut inkomstpension nu har höjts och att en riktålder införts i pensionssystemet som från 2026 planeras styra de pensionsrelaterade åldersgränserna (prop. 2018/19:133, bet. 2019/20:SfU5, rskr. 2019/20:10). För att kunna se effekten av dessa regeländringar är det nödvändigt att begreppet pensionär framöver avser någon med pension. Skillnaden i resultat när man använder de olika definitionerna är i nuläget små, men kommer att öka i takt med att de pensionsrelaterade åldersgränserna justeras. Ett mått där pensionär likställs med någon som är 65 år eller äldre blir därför allt mer missvisande med tiden.

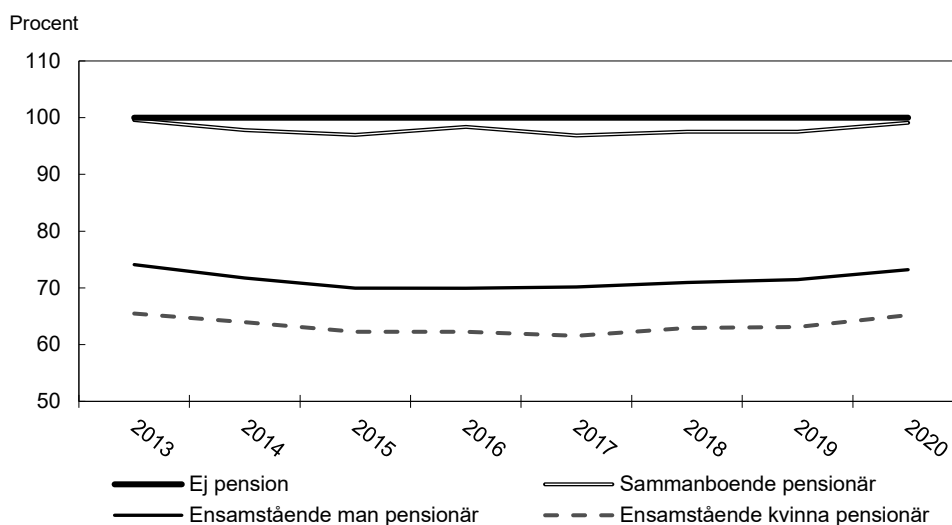
Stora skillnader i ekonomisk standard mellan olika pensionärer

Pensionernas tillräcklighet kan analyseras genom att mäta den ekonomiska standarden bland olika grupper pensionärer. Diagram 1.5 visar hur den ekonomiska standarden för olika grupper av pensionärer förhåller sig till den ekonomiska standarden för dem som inte tar ut pension (som har nivån 100 procent i diagrammet). Bland pensionärerna har sammanboende i genomsnitt högst ekonomisk standard.

De ensamstående pensionärerna, särskilt kvinnor, har betydligt lägre ekonomisk standard än sammanboende pensionärer och dem som inte tar ut pension. Det finns ett generellt mönster att äldre pensionärer har lägre ekonomisk standard än yngre och

att kvinnor har lägre ekonomisk standard än män. Eftersom kvinnor i genomsnitt lever längre än män är också en större andel kvinnor ensamstående.

Diagram 1.5 Pensionärernas genomsnittliga reala ekonomiska standard (median) i förhållande till gruppen icke-pensionärer (=100 procent) (prognos från 2019)

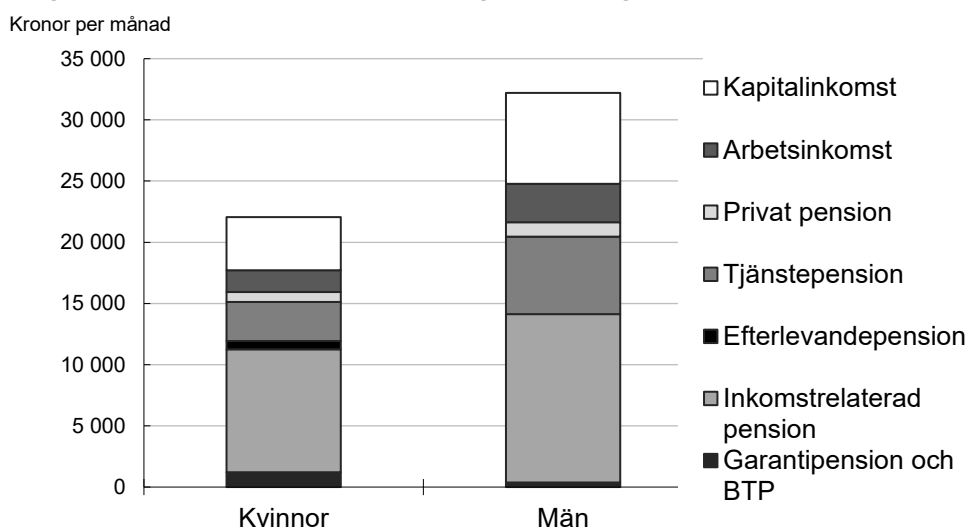

Källa: Egna beräkningar i STAR (SCB).

Även bland utrikes och inrikes födda pensionärer finns det skillnader i ekonomisk standard. I genomsnitt uppgick 2018 utrikes födda kvinnors och mäns pensioner till 83 procent av inrikes föddas.

Pensionärernas ekonomiska standard påverkas inte bara av den allmänna pensionen. Omkring 90 procent av dem som går i pension har också tjänstepension. Utöver pensionsinkomster har många pensionärer också arbets- och kapitalinkomster. Diagram 1.6 visar den genomsnittliga inkomstsammansättningen för pensionärer 2018.

Diagram 1.6 Olika inkomstkällor och genomsnittliga belopp för pensionärer

Källa: Egna beräkningar STAR.

Det är tydligt att kvinnor i genomsnitt har lägre inkomstgrundad pension än vad män har. Kvinnors inkomst utgörs därför i större utsträckning av garantipension och bostadstillägg. Kvinnor har i genomsnitt lägre övriga inkomster i form av tjänstepension, arbetsinkomst och kapitalinkomst.

Stora skillnader i faktiskt uppmätt kompensationsgrad

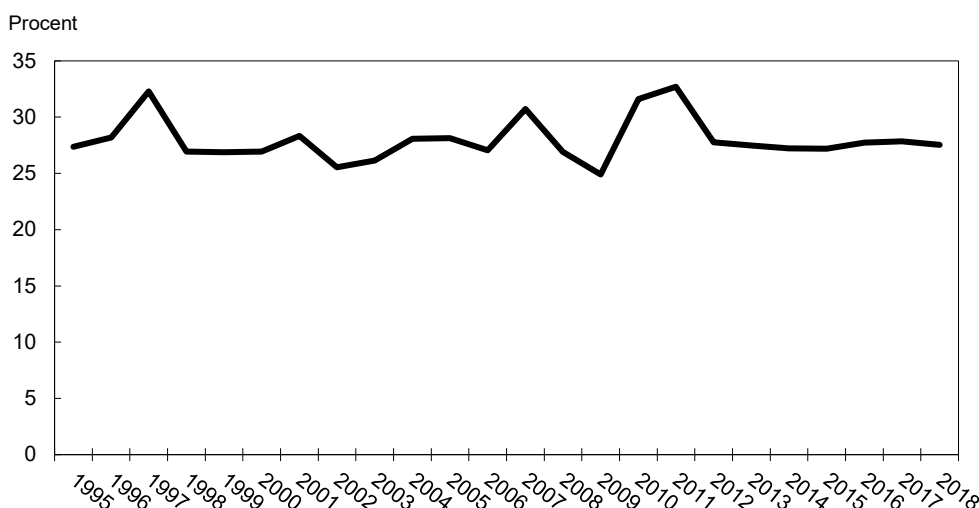
Pensionernas tillräcklighet kan också analyseras genom att mäta kompensationsgrader, dvs. pensionsnivån i förhållande till inkomsten före pensioneringstidpunkten. Kompensationsgraden används för att mäta i vilken utsträckning pensionen kompenserar för ett inkomstbortfall och kan användas för att försöka bedöma i vilken utsträckning individen kan bibehålla sin levnadsstandard som pensionär.

Pensionsmyndigheten har i en rapport (Pensionsnivåer och kompensationsgrader för nytillkomna pensionärer 2016, oktober 2019) analyserat faktiska kompensationsgrader för dem som tog ut ålderspension 2016. Beräkningar som Pensionsmyndigheten gjort visar att variationen i kompensationsgrader är stor mellan pensionärerna. Ungefär en av fem hade en kompensationsgrad under 60 procent och ungefär en av fyra hade en kompensationsgrad över 100 procent. Den genomsnittliga faktiska kompensationsgraden var 81 procent. Beräkningarna inkluderar tjänstepension. När tjänstepensionen adderas till den allmänna pensionen (inklusive garantipension) ökar medianen av kompensationsgraden från 56 procent till 79 procent för kvinnor och från 55 procent till 80 procent för män. Tjänstepensionen har således en mycket stor betydelse för kompensationsgraden. En förklaring till att tjänstepensionerna har så stor påverkan på kompensationsgraden är att många pensionärer tar ut tjänstepensionen på kortare tid än livsvarigt. Den månatliga samlade pensionen blir därmed högre ju kortare uttagstiden för tjänstepensionen är, och kompensationsgraden kommer att bli lägre när tjänstepensionen inte längre betalas ut.

Att mäta kompensationsgrad som andel av slutlönen kan vara användbart för att bedöma tillräckligheten i relation till pensionen. Men kompensationsgraden säger inget om pensionsnivån. En person med mycket låga eller inga inkomster innan hon eller han börjar ta ut pension kan få en mycket låg pension men ändå ha en kompensationsgrad på över 100 procent. Måttet kan också ge betydande olika resultat beroende på vilken inkomst under förvärvslivet man mäter mot. Det är inte ovanligt att arbetsinkomsten förändras under åren före pensionering. Resultatet blir därför beroende av om pensionen relateras till det sista året före pension eller till t.ex. ett genomsnitt av de sista årens inkomster.

Skillnaden i inkomst mellan kvinnor och män som är pensionärer

Skillnaden mellan kvinnors och mäns pensioner brukar kallas pensionsgapet. I denna analys är dock begreppet utvidgat och det är skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst som mäts. Detta innebär att pensionärernas samtliga inkomster minus skatt ingår i analysen. Av diagram 1.7 framgår att inkomstgapet legat på ungefär samma nivå de senaste 25 åren.

Diagram 1.7 Utvecklingen av gapet i disponibel inkomst mellan kvinnor och män som tagit ut pension

Källa: Egna beräkningar i HEK och STAR.

Med ett system i vilket den slutliga pensionen grundar sig på individens inkomster under hela livet kommer ojämställdhet under förvärvslivet ofrånkomligen att resultera i ojämställda pensioner. Kvinnors lägre pensioner förklaras av flera faktorer.

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män är en anledning, men gapet påverkas också av att kvinnor arbetar deltid i större utsträckning än män och att in- och utträdet från arbetsmarknaden ser olika ut mellan könen. I genomsnitt sker kvinnors inträde på arbetsmarknaden vid en senare ålder än mäns och utträdet vid en tidigare ålder, vilket bidrar till att kvinnor totalt sett har färre avlönade arbetade timmar under livet.

De inkomstrelaterade delarna av pensionen förstärker gapet medan olika delar av grundskyddet (garantipension, änkepension och bostadstillägg) och inkomstskatten minskar det. Som framgår av tabell 1.3 uppgick gapet i inkomstgrundad allmän pension till 27 procent 2018, det är en minskning med en procentenhet jämfört med 2017. När grundskyddets olika delar adderas minskar gapet ytterligare. Eftersom inkomster utöver den allmänna pensionen utgör en viktig del av pensionärernas inkomster är det viktigt att analysera hur de inkomsterna påverkar gapet. Tabellen visar också hur skillnader mellan kvinnor och män vad gäller tjänstepension, privat pension, lön och kapitalinkomst bidrar till att öka det totala gapet mellan kvinnor och män.

Tabell 1.3 Inkomstgapet mellan kvinnor och män, 2018

Procent

Inkomstslag	Gap
Inkomstgrundad allmän pension	27
+ Garantipension	23
+ Änkepension	18
+ Bostadstillägg	16
+ Tjänstepension och privat pension	26
+ Lön m.m.	29
+ Kapital m.m.	31
Disponibel inkomst	28

Anm.: Skillnaden mellan Kapital m.m. och Disponibel inkomst utgörs huvudsakligen av inkomstskattens effekt.

Källa: Egna beräkningar STAR.

Tjänstepensionsavtalens utformning är en bidragande orsak till att tjänstepensionen förstärker inkomstskillnaden mellan kvinnor och män¹. Det beror på att avsättningen till tjänstepensioner är större vid högre inkomster. I sina jämförande studier av kompensationsgrader konstaterar OECD att Sverige är det enda landet inom OECD där kompensationsgraden är högre vid högre inkomst (OECD Pensions at a Glance, 2019). Att den sammanlagda avsättningen till pensioner under intjänandetaket är lägre än över intjänandetaket slår särskilt mot dem med lägre löner och dem som jobbar deltid, vilket enligt dagens förvärvsmönster typiskt sett är kvinnor.

1.3.5 Ett längre arbetsliv upprätthåller pensionsnivåerna och välfärden

Pensionssystemet skapades utifrån den medellivslängd som gällde i mitten av 1990-talet och en då antagen pensionsålder på 65 år. Sedan dess har medellivslängden ökat med närmare tre år. Att vi lever längre är positivt, men om arbetslivet inte förlängs i samma takt innebär det att den intjänade pensionen måste räcka under fler år och att de månatliga beloppen därmed blir lägre. Ett längre arbetsliv är inte bara nödvändigt för att upprätthålla pensionsnivåerna, fler arbetade timmar stärker samhällsekonomin och är därmed också viktigt för att upprätthålla en god välfärd.

Ett längre arbetsliv kräver åtgärder på flera områden

Det är väsentligen friska år som har lagts till livet och en 70-åring i dag är som regel friskare än vad en 70-åring var för några decennier sedan. Uppenbarligen finns det potential för ett längre arbetsliv – men det gäller inte för alla. Dels finns det yrken som är mer slitsamma, dels förändras arbetsmarknaden snabbt vilket ställer krav på omställning.

Ett fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete är viktigt för att människor ska ha möjlighet att arbeta ett helt arbetsliv. Det kräver insatser under hela arbetslivet och är därför en angelägenhet och ett ansvar för hela samhället. Arbetsmarknadens parter har en central roll i arbetsmiljöarbetet. Det är därför väsentligt att värna det kontinuerliga samråd mellan regeringen, representanter ur Pensionsgruppen och parterna som sker i det särskilda partsrådet.

Den diskriminering som äldre möter på arbetsmarknaden kan utgöra ett reellt hinder för ett längre arbetsliv. Det kan röra sig om fördomar om äldre och vad de klarar av. En del av pensionsöverenskommelsen var därför inrättandet av Delegationen för senior arbetskraft (S 2018:10) som har i uppdrag att verka för ökad kunskap i syfte att uppnå ett mer åldersoberoende synsätt i arbetslivet. Delegationen har sedan starten publicerat ett 20-tal rapporter som på olika sätt belyser förutsättningarna för äldre på arbetsmarknaden.

Både inträdes- och utträdesålder har betydelse för arbetslivets längd

Normen om en pensionsålder vid 65 år är alltså stark, men andelen som tar ut sin pension vid 65 års ålder minskar. Bland dem födda 1954, som fyllde 65 under 2019, påbörjade 42 procent sitt uttag av allmän pension under året. Såväl tidigt som sent uttag har ökat vilket lett till en större spridning av pensionsuttag.

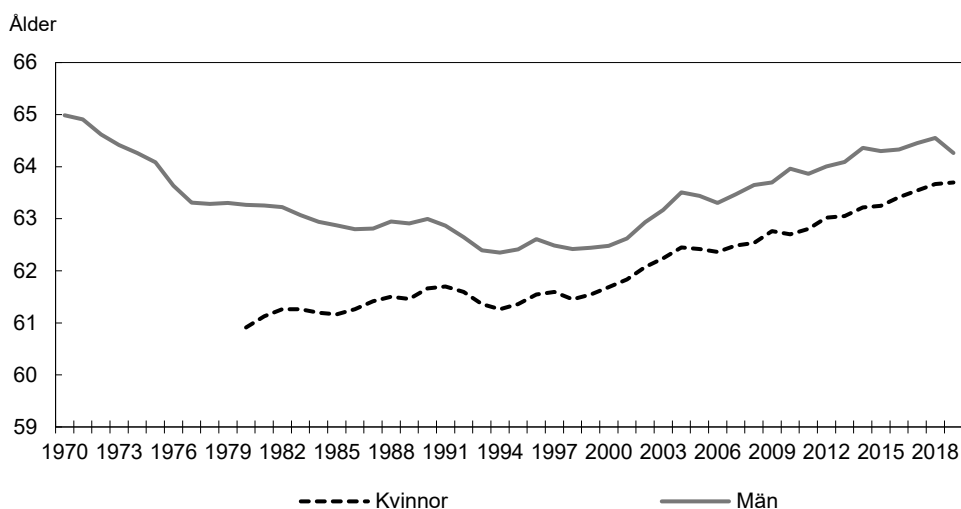
Uttag av pension är dock inte samma sak som att en individ lämnar arbetslivet. Att fler tar ut pension före 65 år behöver alltså inte betyda att de lämnar arbetslivet tidigare, utan kan också förklaras av att fler tar ut pension samtidigt som de fortsätter att jobba.

¹ Ds 2016:19 Jämställda pensioner?

För att visa hur arbetslivets längd har förändrats behöver det faktiska inträdet respektive utträdet på arbetsmarknaden studeras.

Som framgår av diagram 1.8 har utträdesåldern ökat under 2000-talet. Ökningen är likvärdig för kvinnor och män, men kvinnors utträdesålder är omkring ett år lägre än männens. Diagrammet visar också att utträdesåldern fortfarande är lägre än vad den var i början av 70-talet, trots att medellivslängden i dag är ca 5 år högre.

Diagram 1.8 Genomsnittlig ålder vid utträdet från arbetslivet för kvinnor och män som vid 50 års ålder fanns i arbetskraften 1970–2019

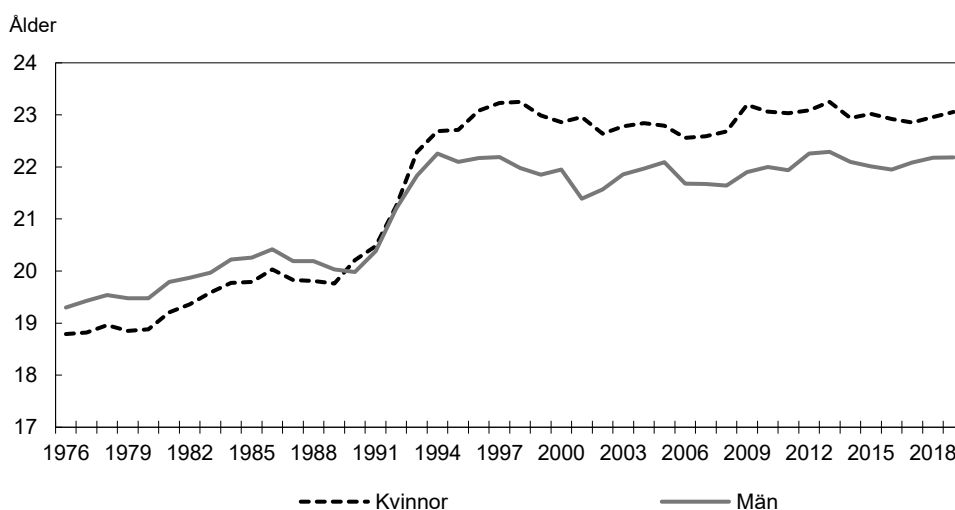

Anm.: Uppgift om kvinnors utträdesålder finns från 1980. För att visa utvecklingen dessförinnan redovisas enbart männens utträdesålder 1970–1979.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Diagram 1.9 visar utvecklingen av den genomsnittliga inträdesåldern, som också har betydelse för arbetslivets längd. Som framgår av diagrammet ökade både kvinnors och mäns inträdesålder kraftigt från mitten av 70-talet till mitten av 90-talet, vilket främst beror på att fler utbildade sig längre. De senaste 20 åren har utvecklingen varit relativt stabil.

Diagram 1.9 Genomsnittlig inträdesålder i arbetslivet för kvinnor och män 1976–2019

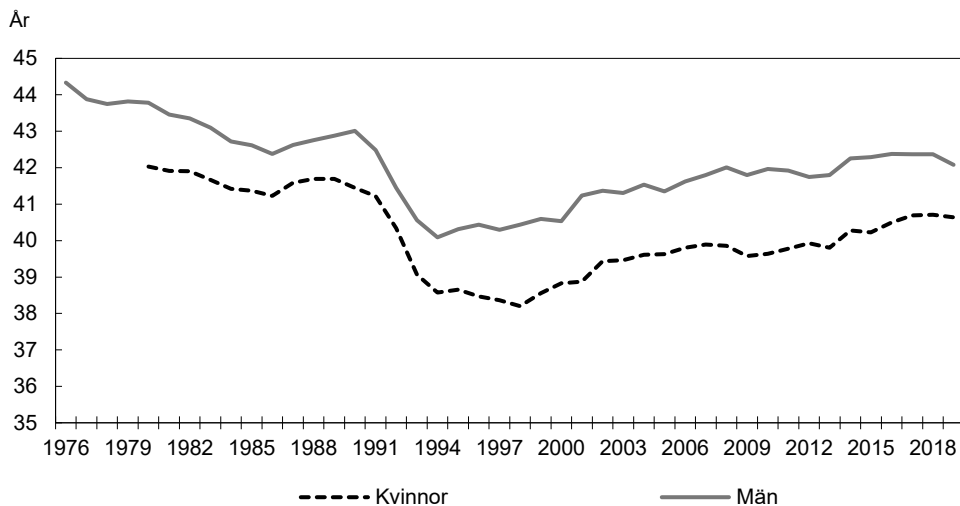

Anm.: Inträdesålder är definierat som den ålder vid vilken det inträder ett arbetskraftsdeltagande om minst 20 timmars arbetstid per vecka.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Den sammantagna effekten av in- och utträdesåldern ger arbetslivets längd, som framgår av diagram 1.10. Arbetslivets längd har ökat de senaste 20 åren, men är fortfarande inte lika långt som det var 1990. Till största delen beror det på att den påtagligt högre inträdesåldern i arbetslivet inte har kompenseras av en motsvarande höjning av utträdesåldern.

Diagram 1.10 Arbetslivets längd för kvinnor och män 1976–2019

Anm.: Uppgifter om kvinnors utträdesålder finns från 1980. För att visa utvecklingen dessförinnan redovisas enbart mäns utträdesålder perioden 1970–1979.

Källa: Pensionsmyndigheten

Sammantaget har det uppkommit en förskjutning i arbetslivet på så sätt att såväl inträdet som utträdet blivit senarelagt. Fler år i arbetslivet har betydelse för pensionens storlek, men det har stor betydelse om arbetslivet förlängs i början eller i slutet. I Pensionsmyndighetens rapport Tumregler för pensionen – För dig som sparar till eller planerar att ta ut pension (2019) framgår att pensionen per månad ökar med omkring 1 procent av att börja arbeta ett år tidigare. Att fortsätta arbeta i ett år ytterligare, däremot, ökar pensionen per månad med 6–11 procent. Att utträdesåldern får större påverkan på pensionen än inträdesåldern beror på att delningstalet, dvs. det tal som den totala pensionsbehållningen divideras med, blir lägre när pensionsuttaget sker senare. Att börja arbeta ett år tidigare ökar förvisso pensionsbehållningen, men har ingen påverkan på delningstalet.

Utgiftsområde 13

Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Utgiftsområde 13 – Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering	5
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	5
2.2	Utgiftsutveckling.....	5
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	6
3	Nyanlända invandrarers etablering.....	7
3.1	Mål för området	7
3.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	7
3.3	Resultatredovisning	8
3.3.1	Resultatindikatorer kopplat till målet för integrationspolitiken	8
3.3.2	Resultat avseende andra bedömningsgrunder för nyanländas etablering.....	17
3.4	Analys och slutsatser	24
3.5	Politikens inriktning	26
3.6	Budgetförslag.....	29
3.6.1	1:1 Etableringsåtgärder	29
3.6.2	1:2 Kommunersättningar vid flyktningmottagande	30
3.6.3	1:3 Hemutrustningslån.....	31
4	Diskriminering	33
4.1	Mål för området.....	33
4.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	33
4.3	Resultatredovisning	33
4.4	Analys och slutsatser	39
4.5	Politikens inriktning	40
4.6	Budgetförslag.....	41
4.6.1	2:1 Diskrimineringsombudsmannen	41
4.6.2	2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	42
5	Jämställdhet	45
5.1	Mål för jämställdhetspolitiken	45
5.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	45
5.3	Resultatredovisning	47
5.3.1	Jämställdhetsintegrering – strategin för att uppnå målen.....	47
5.3.2	Jämn fördelning av makt och inflytande.....	49
5.3.3	Ekonomisk jämställdhet	51
5.3.4	Jämställd utbildning.....	54
5.3.5	Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.....	58
5.3.6	Jämställd hälsa.....	60
5.3.7	Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra.....	62
5.3.8	EU och internationellt samarbete	70
5.4	Analys och slutsatser	72
5.4.1	Fortsatt utveckling av jämställdhetsintegrering	72
5.4.2	Ännu inte en jämn fördelning av makt och inflytande.....	72
5.4.3	Ekonomisk jämställdhet är inte uppnådd.....	73
5.4.4	Fortsatta skillnader mellan könen i studieresultat och deltagande i högre utbildning.....	73
5.4.5	Det obetalda hem- och omsorgsarbetet fördelas inte jämnt	74

5.4.6	Jämställd hälsa.....	74
5.4.7	Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra.....	75
5.4.8	EU och internationellt samarbete.....	77
5.5	Politikens inriktning.....	77
5.6	Budgetförslag.....	82
5.6.1	3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder.....	82
5.6.2	3:2 Jämställdhetsmyndigheten.....	83
5.6.3	3:3 Bidrag för kvinnors organisering.....	84
6	Segregation.....	87
6.1	Mål för området.....	87
6.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	87
6.3	Resultatredovisning.....	88
6.4	Analys och slutsatser.....	92
6.5	Politikens inriktning.....	93
6.6	Budgetförslag.....	95
6.6.1	4:1 Åtgärder mot segregation.....	95
6.6.2	4:2 Delegationen mot segregation.....	96

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1 Etableringsåtgärder	172 030
1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	6 194 640
1:3 Hemutrustningslån	171 613
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	128 556
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	92 919
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	409 039
3:2 Jämställdhetsmyndigheten	75 573
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	28 163
4:1 Åtgärder mot segregation	500 000
4:2 Delegationen mot segregation	18 208
Summa anslag under utgiftsområdet	7 790 741

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	39 300	2022
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	28 163	2022
4:1 Åtgärder mot segregation	300 000	2022–2023
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	367 463	

2 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar nyanlända invandrares etablering, diskriminering, jämställdhet, åtgärder mot segregation och myndigheterna Jämställdhetsmyndigheten, Delegationen mot segregation, Diskrimineringsombudsmannen och Nämnden mot diskriminering.

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4).

Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år och att avsnittet budgetförslag har en delvis annan struktur.

2.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna för 2019 blev 3 913 miljoner kronor lägre än 2018. Utgifterna beräknas fortsatt minska för 2020, 2021, 2022 och 2023. Minskningen är främst till följd av minskade utgifter för kommunersättningar vid flyktingmottande. Jämfört med ursprungligt beslutad budget för 2020 beräknas utgifterna bli 1 005 miljoner kronor lägre 2020. För 2021 föreslår regeringen att 7 791 miljoner kronor anvisas inom området. För 2022 beräknas utgifterna till 7 231 miljoner kronor och 7 097 miljoner kronor för 2023.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Nyanlända invandrares etablering	12 187	8 786	7 745	6 538	6 067	6 101
1:1 Etableringsåtgärder	228	156	155	172	112	72
1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	11 884	8 503	7 538	6 195	5 777	5 851
1:3 Hemutrustningslån	75	127	53	172	178	178
Diskriminering	199	219	211	221	222	214
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	125	127	123	129	130	131
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	74	92	89	93	93	83
Jämställdhet	555	598	592	513	423	264
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	453	495	490	409	319	164
3:2 Jämställdhetsmyndigheten	74	75	74	76	76	72
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	28	28	28	28	28	28
Segregation	440	518	512	518	518	519
4:1 Åtgärder mot segregation	420	500	495	500	500	500
4:2 Delegationen mot segregation	20	18	17	18	18	19
Totalt för utgiftsområde 13	13 380	10 121	9 061	7 791	7 231	7 097

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 13
Jämställdhet och nyanlända invandras etablering**

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	10 066	10 066	10 066
Pris- och löneomräkning ²	3	4	7
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	264	-497	-609
varav BP21 ³	947	706	799
Makroekonomisk utveckling	495	541	524
Volym	-3 060	-2 907	-2 914
Överföring till/från andra utgiftsområden	434	433	433
Övrigt	-410	-410	-410
Ny utgiftsram	7 791	7 231	7 097

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

**Tabell 2.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 13
Jämställdhet och nyanlända invandras etablering**

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	6 905
Verksamhetsutgifter ²	884
Investeringar ³	1
Summa utgiftsram	7 790

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

De mål som riksdagen har beslutat om inom utgiftsområdet är följande:

Integrationspolitik

- Lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13 bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Politik mot diskriminering

- Ett samhälle fritt från diskriminering (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Jämställdhetspolitik

- Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Åtgärder mot segregation

- Minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla (prop. 2019/20:1, bet. 2019/20:AU1, rskr. 2019/20:114).

3 Nyanlända invandrares etablering

3.1 Mål för området

Målet för integrationspolitiken – lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund – är bredare än de insatser för nyanlända som finansieras inom utgiftsområdet och uppnås främst genom generella åtgärder för hela samhället. Det innefattar åtgärder bl.a. inom områden som arbetsmarknad, utbildning, hälsa och sjukvård och bostäder. Ett jämställdhetsperspektiv är centralt i genomförandet av integrationspolitiken. För att nå målet behöver de generella åtgärderna kompletteras med riktade åtgärder som bl.a. finansieras inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

Inriktningen för området Nyanlända invandrares etablering är att verksamhet och insatser som finansieras inom områdets anslag, inom det övergripande målet för integrationspolitiken ska bidra till att förbättra nyanländas förutsättningar att etablera sig och bli delaktiga i arbets- och samhällslivet.

Regeringens arbete ska bidra till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling genomförs. Arbetet inom området nyanlända invandrares etablering kan bidra till att uppfylla flera av målen i Agenda 2030, bl.a. målen om minskad ojämlikhet och god utbildning till alla.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatet avseende nyanländas etablering påverkas av faktorer inom flera olika områden som i många fall är beroende av varandra. Det kan därför vara svårt att redogöra för effekter av enskilda verksamheter eller reformer, inte minst då effekter ofta visar sig på längre sikt.

I den första delen beskrivs den generella utvecklingen för utrikes födda, i synnerhet utomeuropeiskt födda, inom olika områden. Resultatredovisningen i denna del utgår ifrån nedanstående urval av indikatorer.

- Arbetsmarknad: arbeidskraftsdeltagande, sysselsättning, arbetslöshet, tidsbegränsade anställningar, inkomst från arbete och sysselsättning för nyanlända
- Utbildning: kunskapsresultat i grundskolan, genomströmning i gymnasieskolan och deltagande i kommunal vuxenutbildning samt utbildning i svenska för invandrare
- Hälsa: det allmänna hälsotillståndet och psykisk hälsa
- Boende: trångboddhet.

Den andra delen av redovisningen är strukturerad efter anslagsstrukturen inom utgiftsområdet och innehåller resultat av verksamheter och insatser som svarar mot inriktningen för utgiftsområdet avseende insatser för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet. Resultatredovisningen i denna del utgår främst från bedömningsgrunder som avser insatser för nyanländas etablering. Den baseras i huvudsak på återrapporteringar från myndigheter, främst länsstyrelserna, Skolverket och Migrationsverket. I redovisningen ingår även indikatorer som beskriver nyanländas bosättning och mottagande i en kommun och deltagandet i insatser som främjar etablering.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Resultatindikatorer kopplat till målet för integrationspolitiken

I detta avsnitt redovisas vissa resultatindikatorer för utvecklingen inom arbetsmarknad, utbildning, hälsa, representation och boende, kopplat till målet för integrationspolitiken. I de fall uppgifter redovisas för gruppen europeiskt födda avses födda i Europa exklusive Sverige.

Arbetsmarknad

Flera faktorer påverkar utrikes födda kvinnors och mäns etablering på arbetsmarknaden, exempelvis tidigare arbetslivserfarenhet, utbildningsnivå, språkkunskaper, hälsa, nätverk, hur länge personen har varit i Sverige och diskriminering på arbetsmarknaden.

Ökat arbetskraftsdeltagande bland utrikes födda under den senaste tolvårsperioden

Enligt Statistiska centralbyråns (SCB) Arbetskraftsundersökningar (AKU) uppgick det totala antalet utomeuropeiskt födda i arbetskraften 2019 till 711 000 personer, varav 310 100 kvinnor och 400 800 män. Det är en ökning med 27 600 personer jämfört med 2018, varav 2 300 kvinnor och 25 200 män.

Under den senaste tolvårsperioden har arbetskraftsdeltagandet ökat framför allt bland europeiskt födda, men även bland utomeuropeiskt födda kvinnor och män (se tabell 3.1). Män har generellt högre arbetskraftsdeltagande än kvinnor. Utomeuropeiskt födda män har högst arbetskraftsdeltagande av de redovisade grupperna. Bland inrikes födda kvinnor och män har arbetskraftsdeltagandet legat på en relativt konstant nivå under perioden.

Tabell 3.1 Arbetskraftsdeltagande bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Procent av befolkningen

År	Sverige män	Europa män	Utanför Europa män	Sverige kvinnor	Europa kvinnor	Utanför Europa kvinnor
2007	74,6	67,3	73,0	69,7	60,3	61,7
2009	73,7	68,5	75,6	69,0	60,2	62,5
2011	73,9	71,8	76,0	69,2	61,1	62,8
2013	74,2	72,2	76,3	69,8	65,7	61,8
2015	74,2	74,4	76,4	70,2	66,4	66,5
2017	74,3	76,7	79,6	71,0	67,7	67,1
2018	74,9	76,0	78,6	71,4	68,8	68,5
2019	74,8	76,3	79,0	72,1	68,7	65,9

Källa: Egna bearbetningar av data från SCB, AKU. Årsmedeltal 2007–2019.

Sysselsättningsgraden har ökat starkt bland personer födda i Europa

Under 2019 uppgick antalet sysselsatta utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år till 559 900 personer, varav 239 300 kvinnor och 320 600 män. Det är jämfört med 2018 en ökning med 25 200 personer, varav 600 kvinnor och 24 600 män. Även sett ur ett längre perspektiv har antalet sysselsatta utomeuropeiskt födda ökat kraftigt, sedan 2007 med 125 000 kvinnor och 187 500 män. Sysselsättningsgraden uppgick under 2019 till 57 procent bland utomeuropeiskt födda jämfört med 70 procent bland inrikes födda.

I tabell 3.2 redovisas sysselsättningsgraden uppdelat på kvinnor och män. Under den senaste tolvårsperioden har sysselsättningsgraden ökat starkt bland kvinnor och män födda i Europa, medan utvecklingen har varit betydligt svagare bland både inrikes födda och utomeuropeiskt födda. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan könen var som störst bland utomeuropeiskt födda.

Tabell 3.2 Sysselsättningsgraden bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Procent av befolkningen

År	Sverige män	Europa män	Utanför Europa män	Sverige kvinnor	Europa kvinnor	Utanför Europa kvinnor
2007	70,8	62,0	61,5	65,9	54,9	51,0
2009	68,3	60,8	59,7	64,3	54,4	50,0
2011	69,4	64,0	59,4	64,9	54,5	49,4
2013	69,5	64,6	59,3	65,4	59,1	48,3
2015	70,1	68,0	59,0	66,6	60,5	51,6
2017	70,8	71,0	62,7	68,1	62,5	53,0
2018	72,0	71,4	62,0	68,8	63,5	53,1
2019	71,6	72,0	63,2	69,0	63,2	50,9

Källa: Egna bearbetningar av data från SCB, AKU. Årsmedeltal 2007–2019.

Arbetslösheten högre bland utomeuropeiskt födda

Arbetslösheten är generellt högre bland utomeuropeiskt födda än bland personer födda i Sverige och personer födda i Europa. Under 2019 var i genomsnitt 151 000 utomeuropeiskt födda personer arbetslösa (varav 70 800 kvinnor och 80 200 män), vilket motsvarar en arbetslöshet på 21,2 procent. Bland inrikes födda uppgick andelen arbetslösa till 4,4 procent och bland europeiskt födda till 6,8 procent. Skillnaden mellan kvinnor och män är större bland europeiskt och utomeuropeiskt födda än bland inrikes födda. Stort inflöde till arbetskraften bidrar till att arbetslösheten legat kvar på höga nivåer bland utomeuropeiskt födda (se tabell 3.3).

Tabell 3.3 Arbetslösheten bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

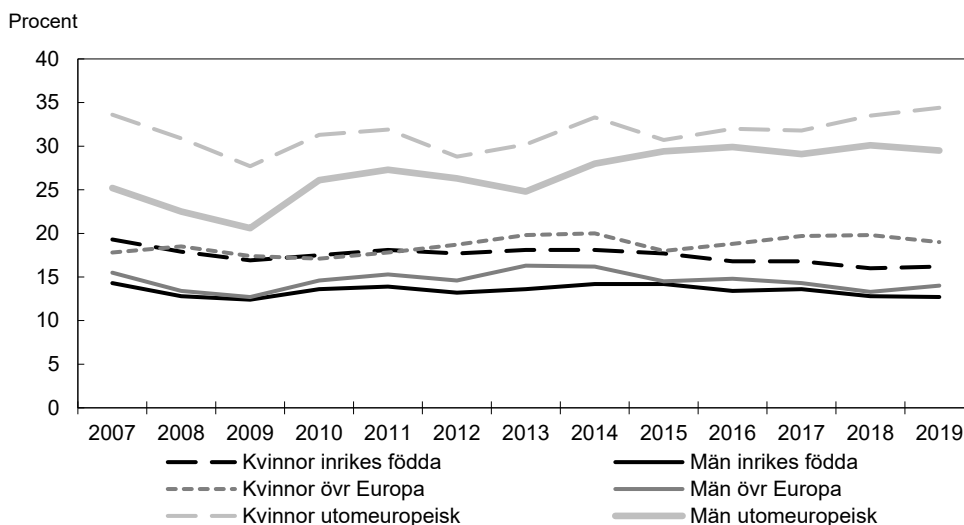
Procent av arbetskraften

År	Sverige män	Europa män	Utanför Europa män	Sverige kvinnor	Europa kvinnor	Utanför Europa kvinnor
2007	5,0	7,8	15,8	5,4	9,0	17,3
2009	7,3	11,2	21,1	6,8	9,6	20,0
2011	6,1	10,9	21,9	6,2	10,8	21,3
2013	6,4	10,6	22,2	6,2	10,1	21,9
2015	5,5	8,6	22,7	5,2	8,9	22,4
2017	4,6	7,5	21,2	4,1	7,7	21,0
2018	3,9	6,0	21,2	3,6	7,6	22,5
2019	4,4	5,7	20	4,3	8,0	22,8

Källa: Egna bearbetningar av data från SCB, AKU. Årsmedeltal 2007–2019.

Ökande andel utomeuropeiskt födda med tidsbegränsade anställningar

Tidsbegränsade anställningar är vanligare bland utomeuropeiskt födda än bland inrikes födda och europeiskt födda (se diagram 3.1). Bland utomeuropeiskt födda har andelen med tidsbegränsade anställningar ökat under den studerade tidsperioden och uppgick 2019 till 34 procent bland kvinnor och 30 procent bland män. Utvecklingen har varit mer stabil för inrikes födda och uppgick 2019 till 16 procent bland kvinnor respektive 13 procent bland män. Andelen europeiskt födda med tidsbegränsade anställningar ligger nära den för inrikes födda.

Diagram 3.1 Andel tidsbegränsat anställda bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

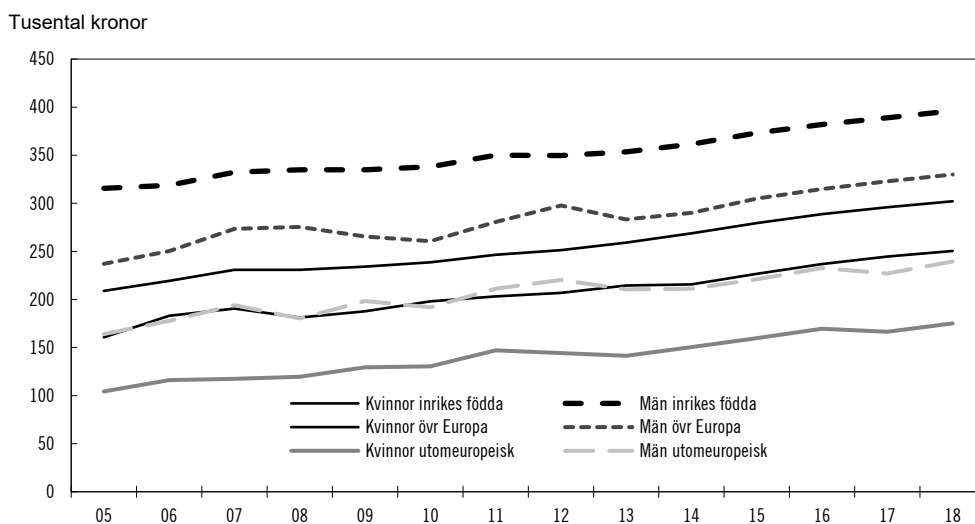
Källa: Egna bearbetningar av data från SCB, AKU. Arsmedeltal 2007–2019.

Stora skillnader i arbetsinkomster mellan inrikes födda och utomeuropeiskt födda

De årliga arbetsinkomsterna varierar beroende på härkomst och kön. Inrikes föddas arbetsinkomster är högre än för personer födda utanför Sverige, i synnerhet jämfört med utomeuropeiskt födda. Därtill är mäns arbetsinkomster generellt sett högre än kvinnors (se diagram 3.2).

Skillnaderna i arbetsinkomster mellan inrikes födda och utomeuropeiskt födda har minskat, men är alltjämt mycket stora. Arbetsinkomsterna för utomeuropeiskt födda kvinnor uppgick i genomsnitt till 58 procent av vad inrikes födda kvinnor tjänade under 2018. Motsvarande andel för utomeuropeiskt födda män var 60 procent av inrikes födda mäns inkomst. För både kvinnorna och männen var andelen åtta procentenheter högre jämfört med 2005.

Inom gruppen utomeuropeiskt födda uppgick kvinnors arbetsinkomster under 2018 till 73 procent av männens. Det motsvarar en ökning med tio procentenheter jämfört med 2005. Utvecklingen har varit likartad bland inrikes födda där dock kvinnors andel av männens arbetsinkomster motsvarade 76 procent 2018.

Diagram 3.2 Årliga arbetsinkomster fördelat på härkomst och kön (medelvärden)

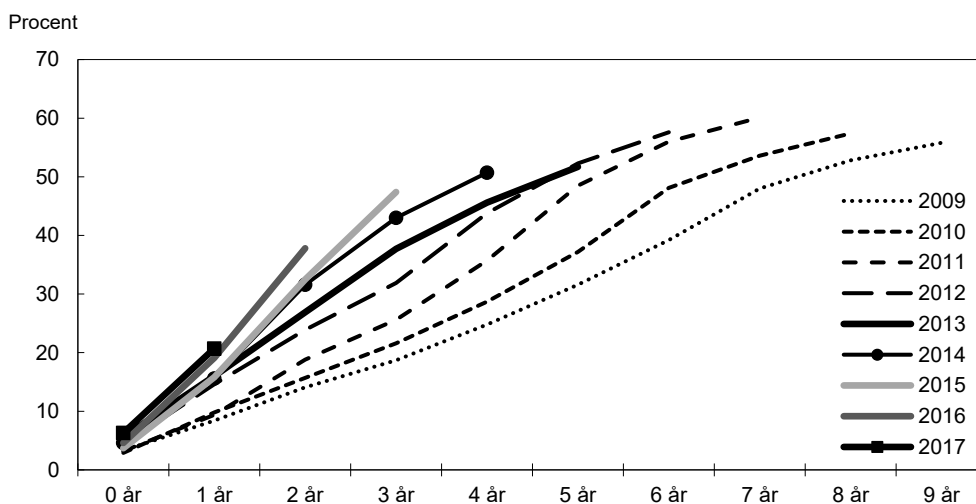
Anm: Arbetsinkomster inkluderar inkomst av tjänst och inkomst av näringsverksamhet. Samtliga värden är omräknade till 2019 års priser.

Källa: SCB (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Nyanländas etablering på arbetsmarknaden har successivt förbättrats

För personer som har invandrat till Sverige gäller generellt att sysselsättningen ökar med tiden. Personer som invandrat av flyktingkäl eller som anhöriga till flyktingar har ofta en längre väg till arbete än personer som har invandrat av andra skäl, t.ex. arbetskraftsinvandrare. I detta avsnitt redovisas uppgifter från den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken (RAMS) om andelen förvärvsarbetande bland nyanlända efter vistelsetid i Sverige och vilket år de togs emot i en kommun. AKU och RAMS skiljer sig åt på ett flertal sätt, varför sysselsättningsnivåerna inte är jämförbara. Se vidare om Arbetsförmedlingens etableringsinsatser och arbetet med införandet av ett intensivår för snabbare etablering på arbetsmarknaden på utgiftsområde 14 flera avsnitt.

Diagram 3.3 Andel förvärvsarbetande nyanlända, skyddsbehövande och deras anhöriga, mottagna 2009–2017 efter vistelsetid i Sverige (20–64 år)

Anm: För att klassificeras som förvärvsarbetande ska personen bl.a. ha haft en löneinkomst som överstiger ett skattat grännsbelopp eller bedriva aktiv näringsverksamhet.

Källa: SCB, registerdata för integration.

Nyanländas etablering på arbetsmarknaden har successivt förbättrats sedan etableringsreformen infördes 2010 (se diagram 3.3). Andelen förvärvsarbetande bland nyanlända som togs emot 2011 var 60 procent 2018, vilket är en högre förvärvsgrad än för dem som togs emot 2009–2010 och som har vistats i Sverige under en längre tid. Av dem som togs emot i en kommun 2014 var 51 procent förvärvsarbetande efter fyra år. Bland dem som togs emot i en kommun 2015–2017 har andelen förvärvsarbetande ökat i ännu snabbare takt än för tidigare kohorter. Även om ökningen av andelen förvärvsarbetande under senare år gäller för både kvinnor och män är skillnaderna mellan könen betydande. Under de första tio åren efter mottagandet är andelen förvärvsarbetande män markant högre än motsvarande andel bland kvinnor. Därefter tenderar dock skillnaden mellan könen att minska.

Ett annat sätt att mäta hur snabbt nyanlända kommer i arbete är tiden det tar innan de får sin första inkomst från ett arbete. För de som togs emot i en kommun 2016 hade 71 procent av männen och 35 procent av kvinnorna erhållit en kontrolluppgift från en arbetsgivare eller deklarerat för näringsverksamhet 2018. Motsvarande för de som togs emot 2010 var att 47 procent av männen och 25 procent av kvinnorna hade erhållit en kontrolluppgift från en arbetsgivare eller deklarerat för näringsverksamhet 2012.

Utbildning

Barn, unga och vuxna som har invandrat till Sverige har olika grundförutsättningar främst till följd av skolbakgrund, ålder vid invandringen och föräldrarnas utbildningsnivå. I detta avsnitt läggs fokus på utrikes födda som har kort tid inom det svenska

utbildningssystemet. Resultatredovisningen i detta avsnitt baseras i huvudsak på rapporter från myndigheter, framför allt Skolverket (se även utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning).

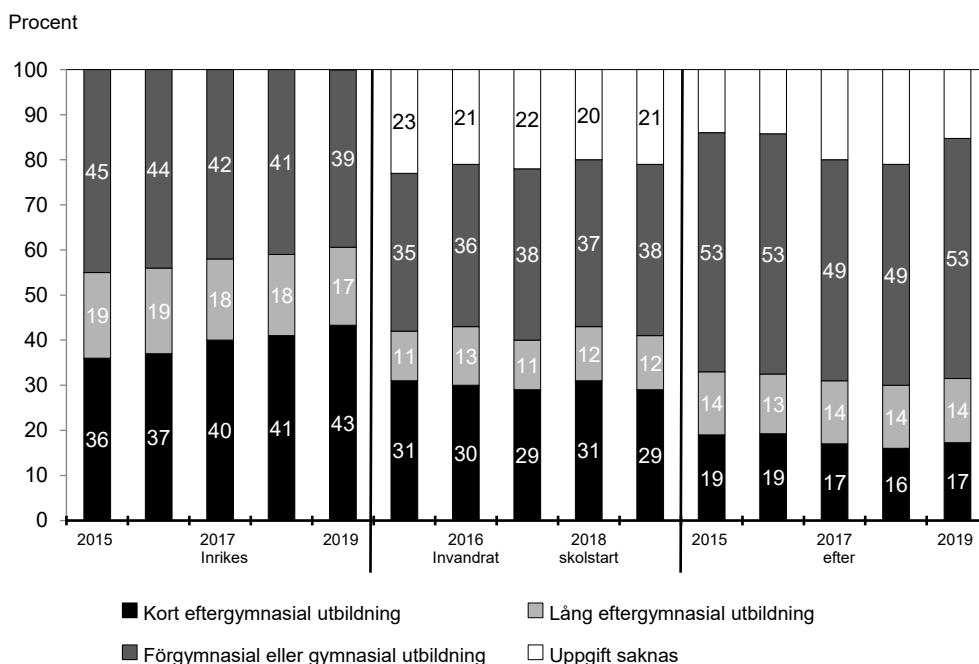
Flera faktorer påverkar utrikes födda elevers förutsättningar i grundskolan

Förskolan är en frivillig del av utbildningssystemet och i genomsnitt var deltagandet i förskolan nästan 85 procent hösten 2018. Bland utrikes födda barn var deltagandet betydligt lägre i jämförelse med inrikes födda barn. Bland utrikes födda barn i åldern 1–2 år deltog 55 procent i förskolan och i åldern 3–5 år deltog 82 procent i förskolan 2018, vilket kan jämföras med 70 procent för 1–2-åringar och 95 procent för 3–5-åringar bland inrikes födda barn (SCB 2019). Regeringen har därför tillsatt en utredning som syftar till att öka deltagandet i förskolan och föreslå hur förskolans arbete med barnens språkutveckling i svenska kan stärkas (dir. 2019:71).

Antalet nyinvandrade elever i grundskolan, dvs. elever som enligt Skolverkets statistik är utrikes födda, har utrikes födda föräldrar och har varit i Sverige i fyra år eller mindre, har ökat under en längre tidsperiod, men ökade särskilt mycket under 2015 och åren därefter. Vårterminen 2019 var 5 920 av eleverna (5,3 procent) i årskurs 9 nyinvandrade och 820 elever (0,7 procent) hade okänd bakgrund (främst ej folkbokförda). Sammantaget var andelen nyinvandrade elever tillsammans med elever med okänd bakgrund i årskurs 9 högre 2019 i jämförelse med 2015, då andelen nyinvandrade elever var 4,3 procent och andelen med okänd bakgrund 1,1 procent. Många kommer även till Sverige i grundskolans senare årskurser, vilket påverkar deras möjligheter i skolan.

Föräldrarnas utbildningsnivå har stor betydelse för elevernas förutsättningar att uppnå godkända kunskapsresultat i skolan. Föräldrarnas utbildningsnivå är i genomsnitt lägre bland utrikes födda i jämförelse med inrikes födda, se diagram 3.4. Det finns dock stora skillnader mellan individer inom grupperna.

Diagram 3.4 Andel elever med svensk och utländsk bakgrund fördelat efter föräldrarnas utbildningsnivå, vårterminerna 2015–2019

Anm: För många elever som invandrat till Sverige saknas uppgift om föräldrarnas utbildningsnivå och det gäller framför allt nyinvandrade personer. Det finns också skillnader mellan olika födelseländer. Kort eftergymnasial utbildning avser högskoleutbildning som är kortare än tre år. Lång eftergymnasial utbildning avser högskoleutbildning som är tre år eller längre.

Källa: Skolverket.

Behörighet till gymnasieskolan och genomströmning påverkas av tiden i svensk skola

Andelen behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram vårterminen 2019 bland elever födda i Sverige med svenskfödda föräldrar var 90 procent, vilket kan jämföras med 83 procent för dem med utrikes födda föräldrar. Förutsättningarna för att uppnå behörighet till gymnasieskolans nationella program påverkas av hur länge eleven har gått i svensk skola. Bland utrikes födda elever som invandrat före skolstart var behörigheten 84 procent, vilket kan jämföras med dem som invandrat i årskurs 1–5 där behörigheten var 66 procent och dem som invandrat i årskurs 6–9, för vilka behörigheten var 29 procent vårterminen 2019. Behörigheten till gymnasieskolan påverkas också av föräldrarnas utbildningsnivå.

För elever som inte uppnår behörighet till gymnasieskolans nationella program finns introduktionsprogram. Språkintröduktion är avsett för nyanlända elever som inte har gått i svensk skola eller som har gått för kort tid för att kunna uppnå behörighet. Hösten 2019 påbörjade knappt 2 400 elever språkintröduktion, varav 1 040 kvinnor och 1 330 män. Övergången från språkintröduktion till nationella program har varit låg och många unga vuxna behöver fortsätta sina studier inom vuxenutbildningen. Elever som började på språkintröduktion 2011 och 2012 har följts upp över tid av Skolverket. För perioden ett till fyra år efter studiestart visar uppföljningen att 36 procent av eleverna har övergått till ett nationellt program någon gång under perioden, medan 47 procent övergick till någon form av vuxenutbildning.

På övriga introduktionsprogram går både utrikes och inrikes födda elever. Hösten 2019 påbörjade drygt 10 600 elever introduktionsprogram exklusive språkintröduktion, varav 4 630 kvinnor och 6 020 män. Skolverkets uppföljning (Rapport 2019:484) av knappt 10 000 elever som har gått något av introduktionsprogrammen individuellt alternativt, yrkesintroduktion, programinriktat individuellt val och preparandutbildning visar att 74 procent av eleverna som började introduktionsprogram hösten 2012 hade sysselsättning i form av arbete eller studier år 2017. Bland utrikes födda elever var det vanligare med sysselsättning i jämförelse med elever som var födda i Sverige som också började på introduktionsprogram.

Tabell 3.4 visar att av nyinvandrade elever som påbörjade gymnasieskolan höstterminen 2015 var det 25 procent av kvinnorna och 19 procent av männen som fyra år senare hade en gymnasieexamen. För de elever som har slutfört ett nationellt program men inte uppfyller kraven för gymnasieexamen utfärdas studiebevis. Bland de nyinvandrade eleverna var det 4 procent bland kvinnor och runt 3 procent bland män som hade ett studiebevis efter att de slutfört ett nationellt program. Bland elever med svensk bakgrund var det 81 procent av kvinnorna och 77 procent av männen som hade en gymnasieexamen fyra år efter de påbörjat gymnasieskolan.

Andelen med gymnasieexamen minskade bland dem som påbörjade gymnasieskolan 2015 jämfört med dem som började 2014. Bland nyinvandrade elever skedde dock en ökning med 1,6 procentenheter för såväl kvinnor som män.

Tabell 3.4 Genomströmning inom fyra år för nybörjare år 1 inom gymnasieskolan den 15 oktober 2015

Procent

	Gymnasieexamen		Studiebevis	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Elever med svensk bakgrund*	80,7	76,6	4,6	7,0
Elever med utländsk bakgrund**	56,0	44,7	8,9	10,8
Nyinvandrade elever	24,5	18,8	3,3	4,5
Totalt exklusive nyinvandrade elever	78,0	72,9	5,9	8,3
Gymnasieskolan totalt	74,5	68,1	5,7	8,0

* Avser elever som är födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige.

**Avser elever som är födda utomlands eller som är födda i Sverige och vars båda föräldrar är födda utomlands.

Källa: Skolverket.

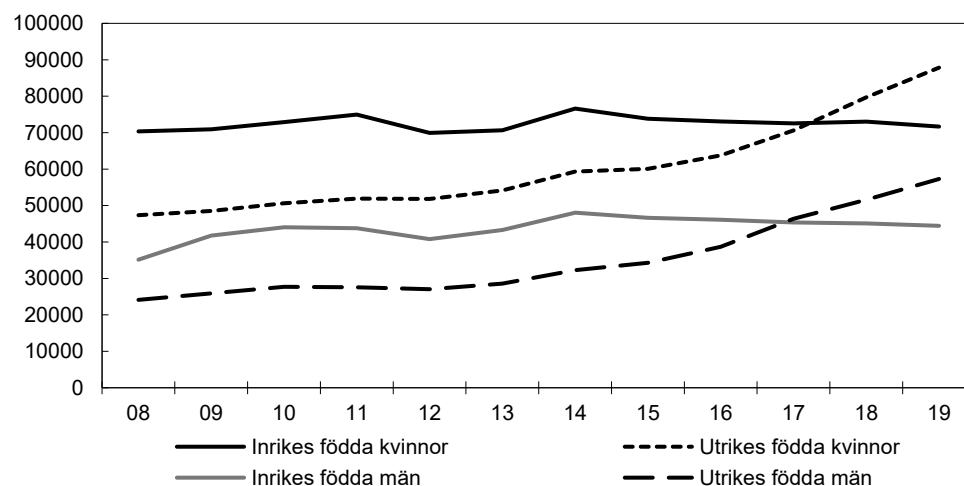
Hög andel utrikes födda i kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå

Vuxenutbildning är en viktig väg till etablering på arbetsmarknaden för många nyanlända vuxna och för nyanlända elever som inte uppnått behörighet till gymnasieskolans nationella program innan 20 års ålder eller som inte uppnått examen eller studiebevis för ett nationellt program.

Antalet utrikes födda elever inom kommunal vuxenutbildning (komvux) exklusive sfi ökar (se diagram 3.5). Utrikes födda utgjorde 56 procent av samtliga elever inom komvux 2019, 55 procent bland kvinnor och 56 procent bland män. Utrikes födda kvinnor utgör i dag den största gruppen inom komvux medan inrikes födda män utgör den minsta. Inom komvux på grundläggande nivå var ca 58 000 elever utrikes födda 2019, vilket motsvarade 96 procent av eleverna vilket var oförändrat jämfört med föregående år. Sedan 2013 har andelen utrikes födda elever inom komvux på grundläggande nivå ökat med ca 14 procentenheter. Antalet utrikes födda elever inom kommunal vuxenutbildning ökade med 13 800 personer jämfört med 2018, varav 5 200 personer på grundläggande nivå. Sett till samtliga elever inom komvux var andelen med eftergymnasial utbildning högre bland de utrikes födda eleverna, jämfört med de inrikes födda eleverna, 38 respektive 11 procent.

Diagram 3.5 Antal elever i kommunal vuxenutbildning, inrikes och utrikes födda

Antal elever

Källa: Skolverket.

Av samtliga kursdeltagare 2019 var andelen som slutförde kursen högre bland utrikes födda än inrikes födda (73 procent respektive 70 procent), och andelen som avbröt kursen lägre (15 procent respektive 18 procent). Bland de utrikes födda som avslutat

studier inom komvux under 2015 var arbetsmarknadsetableringen två år efter avslutade studier svagare bland kvinnor än bland män (se tabell 3.5).

Tabell 3.5 Andel utrikes födda etablerade på arbetsmarknaden eller i studier två år efter avslutad kommunal vuxenutbildning under 2015, kvinnor och män

Procent	Totalt	Kvinnor	Män
Etablerad ställning på arbetsmarknaden	48	47	50
Osäker ställning på arbetsmarknaden	12	11	13
Svag ställning på arbetsmarknaden	12	12	11
Studier på högskola	12	12	11
Övriga studier	4	4	4
Varken arbete eller studier	12	13	11

Anm: Etablering på arbetsmarknaden följs upp utifrån etablerad, osäker eller svag ställning. Etableringsmålet är ett registerbaserat mått som beskriver den huvudsakliga aktiviteten och anknytningen till arbetsmarknaden under ett helt kalenderår. När en kolumn inte summerar till 100 procent beror det på avrundning.

Källa: Skolverket.

Elever inom vuxenutbildningen kan behöva olika former av stöd för att utveckla både språkkunskaper och kunskaper i andra ämnen parallellt. De som studerar svenska för invandrare eller svenska som andraspråk kan behöva stöd på sitt starkaste språk i sin andraspråksinlärning. Rätt stöd kan korta tiden till etablering på arbetsmarknaden. Det saknas i dag samlad statistik över tillgången till olika former av stöd som erbjuds inom vuxenutbildningen. En kartläggning av Skolinspektionen av kommunernas arbete med den så kallade utbildningsplikten visar att en tredjedel av de kartlagda kommunerna erbjuder någon form av stöd till de som omfattas av utbildningsplikt (se även utg.omr. 14 avsnitt 4.3.2, 4.3.3 och 4.4).

Genomströmning i sfi

Antalet elever som deltagit i sfi med kommunen som huvudman uppgick 2019 till 153 000, varav 57 procent kvinnor och 43 procent män. Studieresultaten efter två år för elever som började sfi 2016 visar att drygt sex av tio har avslutat någon kurs med minst godkänt resultat. Det är en större andel kvinnor (67 procent) än män (60 procent) som har fått godkänt på någon kurs.

Den genomsnittliga tiden för att avsluta en sfi-kurs var längre för elever med kort tidigare utbildning (studieväg 1 och 2) än för dem med längre utbildningsbakgrund. Andelen som har avbrutit studierna är högre bland män än bland kvinnor (se även utg.omr. 16, avsnitt 4.3).

Hälsa

Andelen individer i befolkningen som uppgav att de hade bra hälsa var lägre bland utrikes födda än bland inrikes födda sett till genomsnittet för åren 2014 och 2015 samt 2016 och 2017. Framför allt bland utrikes födda kvinnor var andelen som uppgav att de hade bra hälsa lägre. För 2018–2019 är skillnaderna mellan inrikes födda och utrikes födda inte signifikanta. Inte heller mellan utrikes födda män och kvinnor finns någon statistiskt säkerställd skillnad. Däremot finns signifikanta skillnader mellan inrikes födda kvinnor och män.

Tabell 3.6 Andel kvinnor och män med bra hälsotillstånd, 16 år eller äldre

Procent

Bakgrund	2014–2015		2016–2017		2018–2019	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Utrikes födda	70,8	75,8	70,7	76,5	74,1	78,4
Inrikes födda	76,7	80,4	75,9	79,2	75,4	78,6

Anm: I tabellen redovisas uppgifter som ett genomsnitt för åren 2014–2015 och 2016–2017 liksom för 2018–2019.

Källa: SCB, ULF/SILC. Uppgifter om hälsa hämtas från undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC, Statistics on Income and Living Conditions), som är en urvalsundersökning.

Psykisk ohälsa mäts i detta fall med förekomsten av sömnbesvär eller besvär med ångslan, oro eller ångest. Tidigare jämförelseperiod 2016–2017 visade på signifikanta skillnader mellan inrikes och utrikes födda. Under perioden 2018–2019 förelåg inte längre några signifikanta skillnader mellan dessa grupper vad gäller sömnbesvär och besvär med ångslan, oro eller ångest.

Boende

Boverkets bostadsmarknadsenkät 2020 visar att grupper som är nya på bostadsmarknaden har fortsatt svårt att tillgodose sina bostadsbehov. Det råder underskott på bostäder för anvisade nyanlända i drygt hälften av landets kommuner. Situationen är särskilt svår för självbosatta nyanlända. Socialstyrelsen belyser att många är strukturellt hemlösa, vilket innebär att de har vänt sig till socialtjänsten för att få hjälp med att hitta en bostad trots att de inte har några andra sociala problem än bostad. Även barnfamiljer är strukturellt hemlösa och problemen är större i landets storstäder: Stockholm, Göteborg och Malmö. Ensamkommande unga med uppehållstillstånd för studier lyfts av Socialstyrelsen fram som en ny grupp bland de strukturellt hemlösa, framför allt i storstadsområden (Individ- och familjeomsorg, Lägesrapport 2020).

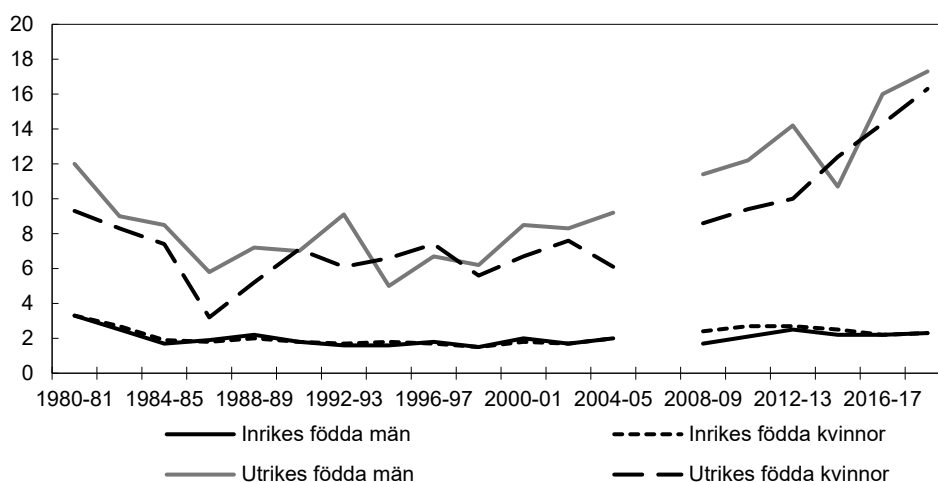
Trångboddhet bland utrikes födda har ökat

Det finns flera definitioner av trångboddhet, s.k. trångboddhetsnormer. I diagram 3.6 används en norm som definierar ett hushåll som trångbott om det finns fler än två boende per sovrum, kök och vardagsrum oräknade.

Trångboddhet är betydligt vanligare bland utrikes födda än bland inrikes födda (17 procent respektive 2 procent av befolkningen 16–84 år 2018/2019). Skillnaderna mellan könen är små (se diagram 3.6). Andelen trångbodda bland utrikes födda har ökat under senare år medan den legat konstant för den övriga befolkningen. Framför allt är personer födda utanför Europa mer trångbodda och andelen som levde i trångboddhet var ca 23 procent av befolkningen 16–84 år 2018/2019.

Diagram 3.6 Trångboddhet (norm 2) bland kvinnor och män 16–84 år

Procent

Anm.: I diagrammet redovisas uppgifter som ett genomsnitt för åren 1980/81–2018/2019. På grund av ett tidsseriebrott åren 2006–07 presenteras inga data för dessa år.

Källa: SCB, ULF/SILC.

3.3.2 Resultat avseende andra bedömningsgrunder för nyanländas etablering

Insatser för främjande av etablering

Främjande av etablering avser verksamhet och insatser som stimulerar etableringen i arbets- och samhällslivet och som finansieras via anslaget 1:1 *Etableringsåtgärder*. Anslaget får även användas till utgifter som rör uppföljning och utvärdering av integrationen.

Något färre mottagare av stöd till riksorganisationer bildade på etnisk grund

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) fördelar stöd bl.a. till organisationer bildade på etnisk grund i syfte att stärka organisationernas egna initiativ och verksamheter kring kultur, språk och identitet samt delaktighet i samhället. Söktrycket på statsbidraget har varit stabilt över tid och medlen är viktiga för de organisationer som tar del av stödet. Under 2019 fick 51 av 66 organisationer som hade ansökt om bidrag del av stödet, vilket är tre organisationer färre än under 2018. Totalt utbetalades ca 19 miljoner kronor till dessa organisationer.

Stort intresse från civilsamhället att erbjuda tidiga insatser för asylsökande m.fl.

Länsstyrelserna hanterar och betalar ut statsbidrag enligt förordningen (2016:1364) om statsbidrag till verksamheter för asylsökande m.fl. Det finns ett stort intresse inom civilsamhället för att bedriva verksamhet för asylsökande. Under 2019 disponerade länsstyrelserna 139,4 miljoner kronor att fördela i detta bidrag. Totalt inkom 599 ansökningar om sammanlagt 352 miljoner kronor. Länsstyrelserna beviljade 368 ansökningar om statsbidrag för verksamheter för asylsökande m.fl. Inriktningen på insatserna varierade, och kan vara flera för en och samma insats. Av insatserna hade 145 som primärt syfte att främja hälsa, 138 insatser syftade till att ge kunskaper om det svenska språket och 110 insatser till att ge kunskaper om det svenska samhället. Arbetsmarknadskunskap har funnits omnämnt i syftet för 80 av insatserna.

Totalt beräknas drygt 39 000 personer ha deltagit i insatser för asylsökande och personer som har beviljats uppehållstillstånd och bor i Migrationsverkets anläggningsboende under 2019, men det är fortsatt svårt att uppge antal unika deltagare. Uppskattningsvis var 53 procent av deltagarna män och 47 procent kvinnor. Enstaka

län uppger dock att en högre andel kvinnor än män deltagit i insatserna. Särskilda satsningar på att främja kvinnors deltagande i insatserna har enligt länsstyrelserna bidragit till ett mer jämställt deltagande.

Sammantaget bedöms statsbidraget ha bidragit till att motverka passivisering under asyltiden, underlätta kontakter med den svenska arbetsmarknaden och främja en framtida etablering för dem som beviljas uppehållstillstånd. Utöver dessa medel fördelade Folkbildningsrådet drygt 173 miljoner kronor under 2019 till studieförbund och folkhögskolor för insatserna Svenska från dag ett och Vardagssvenska (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 17).

Högt söktryck på medel för flyktingguider och familjekontakter

Länsstyrelserna disponerade 66 miljoner kronor för att stärka och utveckla verksamhet med flyktingguider och familjekontakter under 2019. Det är en minskning med 15 miljoner kronor från 2018. Målgruppen för insatserna omfattar nyanlända och asylsökande. Insatserna ska syfta till att underlätta etableringen i samhället, skapa nätverk, stödja språkinläring eller ge socialt stöd till ensamkommande barn.

Under 2019 inkom 226 ansökningar motsvarande drygt 162 miljoner kronor, varav 137 ansökningar beviljades. Av de insatser som beviljades medel riktade sig 84 till nyanlända och 27 till nyanlända och asylsökande. Sammanlagt tio insatser omfattade nyanlända, asylsökande och ensamkommande. Ingen insats omfattade enbart asylsökande. Under 2019 hade länsstyrelserna i uppdrag att prioritera insatser som särskilt riktas till eller underlättar deltagandet för föräldralediga och andra med små barn. Av de 137 beviljade insatserna riktade sig 85 till denna målgrupp.

Uppföljning och utvärdering av integrationen

Under 2019 användes ca 3,8 miljoner kronor från anslaget 1:1 *Etableringsåtgärder* för uppföljning och utvärdering av integrationen. Av dessa medel beviljades OECD drygt 950 000 kronor för en studie om segregation i Sverige och hur den påverkar integrationen av utrikes födda. Studien levereras i december 2020.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering fick ytterligare 1,5 miljoner kronor för att följa utvecklingen av det samlade socialförsäkringssystemet avseende olika grupper av utrikes födda. Resultatet presenteras i oktober 2020.

Statistiska centralbyrån (SCB) fick under året 388 000 kronor för att leverera ett statistikunderlag och tillhörande analys av uppväxtvillkor för barn med utländsk bakgrund. Därutöver fick SCB liksom föregående år 900 000 kronor för att fortsätta redovisa registerstatistik om integration på nationell, regional och lokal nivå på sin webbplats. Statistiken publiceras grupperad efter kön, grund för bosättning och vistelsetid i Sverige m.m. SCB fick även 40 000 kronor för en särskild uppdatering av STATIV-databasen med årgång 2017–2018.

Statlig ersättning vid mottagande av nyanlända i kommunerna

Staten har ett ekonomiskt ansvar för flyktingmottagandet och ersätter kommuner och landsting för kostnader relaterade till mottagandet av nyanlända inklusive ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd. Ersättningarna syftar till att ge kommuner och regioner likvärdiga förutsättningar för ett ordnat mottagande som förbättrar nyanländas möjligheter till etablering i arbets- och samhällslivet. Statlig ersättning vid flyktingmottagande finansieras via anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande*.

Det sammantagna mottagandet i kommunerna fortsätter att minska

Under 2019 togs 25 600 nyanlända emot i landets kommuner. Det är en minskning med 42 procent jämfört med 2018 då 44 200 nyanlända togs emot i kommunerna. Fördelningen var 44 procent kvinnor respektive 56 procent män, vilket är en viss minskning av andelen kvinnor (45 procent 2018).

Det genomsnittliga mottagandet i riket var 2,48 nyanlända per 1 000 invånare 2019, vilket kan jämföras med 4,32 nyanlända per 1 000 invånare 2018. Skillnaden mellan länen med det högsta respektive det lägsta totala mottagandet i förhållande till sin befolkning har fortsatt att minska. Skillnaden var 1,12 nyanlända per 1 000 invånare 2019 (Dalarnas län 3,18 och Gotlands län 2,06), jämfört med 1,89 nyanlända 2018 (Kronobergs län 5,36 och Värmlands län 3,47).

Tabell 3.7 Antalet nyanlända mottagna i en kommun

Antal mottagna med uppehållstillstånd grupperade efter ankomstsätt till kommunen, varav ensamkommande barn

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Från anläggningsboende	5 170	5 068	6 003	6 019	6 742	6 848	18 847	27 952	11 068	4 316
Från eget boende	5 100	4 361	6 316	14 420	25 812	26 036	33 231	19 133	7 859	6 929
Anhöriga till skyddsbehövande	2 916	2 064	4 383	11 691	11 378	15 837	13 775	16 942	16 562	7 568
Vidarebosatta (kvotflyktingar)	1 813	1 962	1 687	1 855	1 977	1 897	1 892	3 419	5 028	5 004
Övriga	213	236	402	514	595	579	1 016	1 302	3 699	1 780
Summa	15 212	13 691	18 791	34 499	46 504	51 197	68 761	68 751	44 216	25 597
Varav ensamkommande barn	1 492	2 345	2 207	2 331	3 396	3 794	6 971	8 625	6 635	4 762

Källa: Migrationsverket.

De flesta nyanlända som tas emot i kommunerna är liksom tidigare personer som bosätter sig på egen hand i kommunen. Andelen personer som kommer direkt till kommunen utan att dessförinnan ha tillbringat tid i Migrationsverkets mottagnings-system har ökat bland de kommunmottagna. Migrationsverket har under 2019 haft i uppdrag att ta ut och överföra 5 000 flyktingar och skyddsbehövande till Sverige inom ramen för vidarebosättning, s.k. kvotflyktingar. Könsfördelningen bland de kvotflyktingar som beviljats uppehållstillstånd under 2019 var jämn med en svag övervikt på män (52 procent). Ungefär hälften av personerna var barn, varav merparten ingår i familjekonstellationer (se även utg.omr. 8 avsnitt 2.3.2).

Mottagandet av ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd fortsätter att minska. Under 2019 blev ca 4 800 ensamkommande barn kommunmottagna, varav 7 procent flickor och 93 procent pojkar. Andelen flickor har minskat från 9 procent föregående år. Ensamkommande barn anvisas till en kommun redan som asylsökande. Barnen har fördelats enligt en modell där varje enskild kommun fått ta emot en viss andel ensamkommande barn. Anvisningsmodellen har inneburit att vissa kommuner anvisats så få barn att det har medfört problem att organisera mottagandet. Möjlighet finns att omfördela anvisningar inom länet men möjligheten används i begränsad omfattning.

Den 1 juli 2018 infördes en ny möjlighet till uppehållstillstånd för vissa ensamkommande unga i lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige. Drygt 11 700 personer har ansökt om uppehållstillstånd med stöd av dessa bestämmelser. Till och med den 27 juli 2020 hade drygt 7 600 av dem beviljats uppehållstillstånd och tagits emot i en kommun. Till och med samma datum hade ca 7 000 ansökningar om förlängning av uppehållstillstånd inkommit till Migrationsverket, varav 5 515 fått bifall och av dessa har 39 personer beviljats permanent uppehållstillstånd.

Mottagande efter anvisning enligt bosättningslagen minskar med lägre mottagande

För 2019 beslutade regeringen att 9 000 nyanlända skulle omfattas av anvisningar till kommuner (s.k. länstal) enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (bosättningslagen). Det inkluderar beslut om anvisningar av 5 000 vidarebosatta som Migrationsverket har haft i uppdrag att överföra till Sverige. Antalet mottagna efter anvisning 2019 blev lägre än regeringens beslutade antal, vilket bl.a. berodde på att antalet asylsökande under 2018 och 2019 blev lägre än prognostiserat, och därmed även antalet beviljade uppehållstillstånd.

Under 2019 beslutade Migrationsverket om anvisningar för drygt 9 200 nyanlända från anläggningsboenden och från kvoten för vidarebosättning, vilket även inkluderar vissa anvisningar enligt föregående års länstal. Den 31 december 2019 hade 8 800 personer mottagits i kommun och 400 väntade på att bli mottagna. De mottagna utgjordes av 4 500 män och pojkar respektive 4 300 kvinnor och flickor.

Ledtiderna i Migrationsverkets arbete med anvisningar förkortades avsevärt 2019 jämfört med föregående år. Tiden från beslut om uppehållstillstånd till beslut om anvisning sjönk med 52 dagar till 37 dagar 2019. Den genomsnittliga ledtiden var fem dagar längre för kvinnor än för män (39 jämfört med 34 dagar). Antalet anvisningar avseende nyanlända från anläggningsboende som överskred tidsfristen på två månader har fortsatt att minska under 2019 då 86 procent av de som omfattats av anvisning togs emot inom förordningsstadgad tid jämfört med 72 procent under 2018.

Medel för beredskap och kapacitet stärker mottagandet i kommunerna

Länsstyrelserna har i uppdrag att verka för, stödja och följa upp kommunernas arbete med beredskap och kapacitet i mottagandet av nyanlända. Sammantaget bedöms kommunernas beredskap och kapacitet under 2019 ha varit förhållandevis god. Under 2019 har arbetet hos såväl kommuner som myndigheter präglats av ett fortsatt minskat mottagande av nyanlända och ensamkommande barn och unga. Boendeverksamhet för ensamkommande barn och unga har fortsatt att avvecklas till följd av det minskade mottagandet. Det innebär ett ökat beroende av familjehemsplaceringar och externa HVB-placeringar. Länsstyrelserna lyfter i sin återrapportering av uppdrag 48 i regleringsbrevet för 2019 att det kan bli svårt för kommunerna att åter anpassa kapaciteten till högre nivåer i det fall antalet asylsökande skulle öka.

Under 2019 disponerade länsstyrelserna 60 miljoner kronor för insatser för att skapa beredskap och kapacitet i mottagandet och för att utveckla samverkan mellan kommunerna i syfte att underlätta nyanländas etablering. Enligt länsstyrelsernas återrapportering av uppdrag 45 i regleringsbrevet för 2019 har medlen bidragit positivt till kommunernas utvecklingsarbete. Av de 149 ansökningar om totalt 129 miljoner kronor som inkom under 2019 beviljades 106 ansökningar. Under året avslutades 133 insatser. Avslutade insatser har liksom föregående år framför allt haft fokus på bostäder, bosättning samt samverkan. För insatser som beslutats 2019 märks dock en förskjutning av fokus från insatser för att hantera det initiala mottagandet till mer långsiktigt integrationsstärkande insatser.

Färre deltagare i samhällsorientering

Enligt länsstyrelsernas rapportering anger den stora majoriteten av svarande kommuner att de främst ger samhällsorientering på deltagarnas modersmål (89 procent 2019 jämfört med 90 procent 2018). Antalet deltagare i samhällsorientering har fortsatt att minska, motsvarande det minskade mottagandet. Uppgifter om deltagande skiljer sig mellan rapporteringen från kommunerna via länsstyrelsen (14 400 personer varav 60 procent kvinnor) jämfört med Arbetsförmedlingen (8 500 personer, varav 58 procent kvinnor). I en fördjupad kartläggning med fokus på den så kallade utvidgade målgruppen (enligt prop. 2012/13:63 främst nyanlända som har beviljats uppehållstill-

stånd som familjemedlem eller anhörig till en person som har rätt att vistas i Sverige, som har fyllt 18 men inte 65 år och är folkbokförd i kommunen) framkommer en minskning av andelen kommuner som uppger sig erbjuda samhällsorientering till denna grupp (92 procent 2019 jämfört med 97 procent 2018). Uppgifterna om hur många som deltog i samhällsorientering utanför etableringsuppdraget är fortfarande osäkra men indikerar fortsatt ett lågt deltagande 2019.

Portalen informationsverige.se är länsstyrelsernas gemensamma webbplats med information om Sverige på tio språk, primärt riktad till asylsökande, nyanlända och ensamkommande barn. Webbplatsen och boken ”Om Sverige” används av anordnare av samhällsorientering i samtliga län och i majoriteten av landets kommuner. Under 2019 fortsatte framför allt det digitala användandet av boken vara högt.

Minskade utgifter för ersättningar till kommuner för flyktingmottagande

Sammanlagt uppgick utgifterna på anslaget till 11 884 miljoner kronor under 2019, vilket var en minskning med 4 283 miljoner kronor (26 procent) jämfört med 2018. Det var första gången sedan 2012 som de sammanlagda utgifterna på anslaget minskade. Utgifterna minskade särskilt för schablonersättningen och ersättningarna för ensamkommande barn och unga. Utgifterna på anslaget beror framför allt på hur många nyanlända som tas emot i en kommun och när under året de tas emot. Mottagandet under ett år påverkar utgifterna på anslaget under flera år framöver. De minskade utgifterna 2019 är ett resultat av att mottagandet minskat sedan 2017 och att ersättningssystemet för ensamkommande barn och unga har reformerats.

Tabell 3.8 visar utvecklingen 2015–2019 för de olika ersättningarna och andelen de utgjorde av utgifterna 2019.

Tabell 3.8 Utbetalda ersättningar för flyktingmottagande

Milljoner kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	Andel av utgifter 2019
Schablonersättning	3 418	4 913	7 401	8 400	6 309	53 %
Initialt ekonomiskt bistånd	191	256	309	182	114	1 %
Ensamkommande barn och unga	4 380	6 062	6 487	6 605	4 241	36 %
Prestationsbaserad ersättning	405	73	1			
Hyreskostnader	2	3	28	34	42	<1 %
Resor vid vidarebosättning				36	67	1 %
Grundersättning	63	64	65	66	67	1 %
Ekonomiskt bistånd m.m.	107	148	202	192	211	2 %
Särskilda kostnader	100	126	140	110	200	2 %
Stöd och service, hälso- och sjukvård	234	287	433	462	573	5 %
Sfi för anläggningsboende	8	12	21			
Beredskap och mottagningskapacitet	60	70	80	80	60	1 %
Summa	8 967	12 013	15 167	16 167	11 884	100 %

Källa: Ekonomistyrningsverket (ESV), Hermes.

Lägre utgifter för schablonersättning för mottagandet av nyanlända

Schablonersättningen för mottagandet av nyanlända betalas ut till kommuner med ett fastställt belopp per mottagen person och betalas ut i omgångar under två år. Ersättningen avser kostnader för mottagande och praktisk hjälp i samband med bosättning, introduktionsinsatser inom skola och förskola, sfi, utbildning inom komvux som särskilt anpassats för nyanlända med anledning av utbildningsplikten, samhällsorientering, tolkning och kommunala insatser för att underlätta etablering.

Schablonbeloppet höjdes 2019, dels utifrån förändringar i prisbasbeloppet, dels utifrån nya antaganden om hur många nyanlända som omfattas av utbildningsplikt.

Det minskade antalet kommunmottagna från 2017 och framåt har inneburit att utgifterna för schablonersättningen har minskat med 2 091 miljoner kronor (25 procent) 2019 jämfört med 2018. Utgiftsminskningen dämpades något av höjningen av schablonbeloppet. Schablonersättningen utgjorde fortsatt lite mer än hälften (53 procent) av utgifterna på anslaget.

Minskade utgifter för ersättningar för mottagandet av ensamkommande barn och unga

Utgifterna för ersättningar för mottagandet av ensamkommande barn och unga minskade med 2 365 miljoner kronor (36 procent) under 2019 jämfört med 2018, vilket var den första minskningen sedan 2006. Ersättningarna har minskat som andel av anslaget sedan 2017 och utgjorde 36 procent 2019.

Även om det var färre ensamkommande barn och unga som beviljades uppehållstillstånd och blev kommunmottagna 2019 jämfört med 2018 påverkas utgifterna fortfarande av det höga mottagandet under tidigare år. Samtidigt har andelen bland ensamkommande barn och unga som är över 18 år ökat. Den genomsnittliga ersättningen kommunerna får är lägre för unga över 18 år än för barn under 18 år. Det innebär att utgifterna minskade under 2019 även om antalet som kommunerna har rätt till ersättning för inte förändrades i samma utsträckning.

Ett nytt ersättningssystem för mottagandet av ensamkommande barn och unga, som i huvudsak baseras på schablonbelopp, infördes 2017. Förändringen påverkade utgifterna framför allt 2018 då ca 1 000 miljoner kronor betalades ut enligt det gamla ersättningssystemet. Under 2019 minskade utbetalningarna enligt det gamla ersättningssystemet till 3 miljoner kronor.

Ökning av kostnader för övriga ersättningar till kommuner och regioner

Övriga ersättningar utgjorde sammanlagt en tiondel (11 procent) av utgifterna under 2019, vilket var en ökning jämfört med 2018 (7 procent). Utgifterna ökade med totalt 172 miljoner kronor (15 procent) under året. Störst var ökningen för ersättningar för stöd och service samt hälso- och sjukvård som ökade med 111 miljoner kronor (24 procent) under 2019. Ökningen var en följd av att kommuner och regioner i större utsträckning ansökte om ersättning för kostnader för insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade och assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken och varaktig vård.

Ersättning för vissa särskilda kostnader avser bland annat ersättning för kostnader i samband med mottagandet av vidarebosatta flyktingar och för insatser till personer med särskilda behov. Utgifter om 200 miljoner kronor beslutades under 2019, vilket var 90 miljoner kronor (82 procent) mer än under 2018. Ersättning för initiala kostnader för mottagandet av vidarebosatta flyktingar utgjorde 15 miljoner kronor. Söktrycket var fortsatt högt och ansökningar om 92 miljoner kronor avslogs på grund av medelsbrist.

Minskade utgifter för lån till hemutrustning

Verksamhet och insatser för hemutrustningslån enligt förordningen (1990:1361) om lån till hemutrustning för flyktingar och vissa andra utlänningar finansieras via anslaget 1:3 *Hemutrustningslån*. Syftet med hemutrustningslånen är att nyanlända ska få möjlighet att utrusta och möblera sin bostad när de blir mottagna i en kommun.

Tabell 3.9 visar antal beviljade lån, utbetalat belopp, antal personer som har beviljats lån samt antal efterskänkta lån 2015–2019. Antalet lån och antalet personer skiljer sig åt eftersom ansökan om hemutrustningslån görs gemensamt per hushåll.

Utgifterna för hemutrustningslån fortsatte att minska under 2019. Totalt betalades 75 miljoner kronor ut i hemutrustningslån till 4 543 låntagare, vilket var 63 miljoner kronor (46 procent) lägre jämfört med 2018. Antalet beviljade lån minskade med 4 183 lån (48 procent) jämfört med 2018. Minskningen beror på att färre nyanlända togs emot i kommunerna 2019 jämfört med 2018. Lån till hemutrustning för en omöblerad bostad utgjorde även 2019 en stor majoritet av lånen (85 procent).

Tabell 3.9 Beviljade hemutrustningslån

	2015	2016	2017	2018	2019
Antal beviljade lån	12 708	14 275	15 981	8 726	4 543
varav för möblerad bostad	1 584	2 171	3 607	1 395	701
varav för omöblerad bostad	11 124	12 104	12 374	7 331	3 842
Utbetalat belopp, miljoner kr	197	208	228	139	75
Antal personer som beviljats lån	16 063	17 798	20 830	12 027	6 020
varav kvinnor	5 929	6 281	7 847	5 224	2 819

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Utestående fordran för hemutrustningslånen uppgick den 31 december 2019 till 1 309 miljoner kronor. Fordran fördelades på totalt 85 000 låntagare. Det inbetalade skuldbeloppet inklusive räntor var 222 miljoner kronor 2019, vilket var en ökning med 3 miljoner kronor (2 procent) jämfört med 2018. Detta beror främst på att fler lån förfallit till betalning.

Under 2019 efterskänktes 28 miljoner kronor på 1 175 lån för 1 717 låntagare, vilket var lägre både vad gäller antal och belopp jämfört med 2018. Fler än hälften av dem som fick lån efterskänkta under 2019 var i åldern 50–79 år och saknade inkomst. Övriga orsaker till efterskänkning var främst sjukdom, funktionsnedsättning eller dödsfall. Det är ingen nämnvärd skillnad i antalet kvinnor och män som har fått sina lån efterskänkta under året.

Handläggningstiden efter att ansökan har inkommit till Centrala studiestödsnämnden var sju dagar under 2019. Den totala handläggningstiden inklusive hantering hos kontaktpersonerna ökade något jämfört med 2018 och uppgick till tre veckor (22 dagar) 2019.

Små förändringar avseende auktorisation av tolkar och översättare

Tillgången på tolkar har särskild betydelse för nyanlända och deras möjligheter till etablering och delaktighet. Kammarkollegiet ansvarar för auktorisation av tolkar och översättare. Det totala antalet auktorisationer ökade något under 2019 jämfört med föregående år, från 1 137 till 1 148. Av de auktoriserade tolkarna var andelen kvinnor 67 procent, vilket är oförändrat sedan 2018. Av de auktoriserade tolkarna hade 39 procent specialistkompetens antingen som rättstolk eller som sjukvårdstolk. Andelen kvinnor av de auktoriserade tolkarna med specialistkompetens var 70 procent. Under 2019 fanns det 459 auktoriserade översättare, en minskning med elva personer från 2018.

Kammarkollegiet bedömer att efterfrågan på tolkar fortsatt antas vara störst i arabiska, dari, persiska, somaliska och tigriska. De auktoriserade tolkarna i dessa språk utgjorde 23 procent av det totala antalet.

3.4 Analys och slutsatser

Fortsatta utmaningar inom integration och etablering

I flera internationella mätningar av integration och etablering under senare år, exempelvis från OECD, står sig Sverige väl. Stora insatser görs inom såväl ordinarie strukturer under det offentligas ansvar som inom det civila samhället och andra delar av samhället. Trots vidtagna åtgärder inom en mängd politikområden finns fortsatt stora skillnader över tid i livsvillkor mellan utomeuropeiskt födda och befolkningen i övrigt, inte minst vad gäller arbetslöshet, inkomster och förutsättningar inom skola och utbildning. De insatser som har genomförts inom utgiftsområdets verksamheter under 2019 bedöms tillsammans med insatser inom andra politikområden ha bidragit till det integrationspolitiska målet om lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund, men målet är långt ifrån uppnått.

Utbildning avgörande för etablering på arbetsmarknaden och delaktighet i samhällslivet

Förutsättningarna för goda kunskapsresultat i grundskolan kan stärkas genom ökat deltagande i förskola, särskilt för barn som har annat modersmål än svenska. Antalet nyanlända elever inom grundskolan är fortfarande stort. Elever som börjar i grundskolan efter ordinarie skolstartsålder har generellt sett större utmaningar att uppnå godkända kunskapsresultat och behörighet till gymnasieskolans nationella program. Slutförd gymnasieutbildning är en viktig förutsättning för etablering på arbetsmarknaden och möjligheten till egen försörjning, men för nyanlända elever som kommer in sent i utbildningssystemet finns utmaningar och många avslutar gymnasieskolan utan att ha uppnått kraven för gymnasieexamen. Bland elever med utländsk bakgrund var det 2019 enbart 50 procent som lämnade skolan med gymnasieexamen inom fyra år efter påbörjad utbildning.

Genom den kommunala vuxenutbildningen (komvux) finns möjlighet att komplettera eller bygga vidare på sin utbildning och få en gymnasieexamen. Andelen utrikes födda inom vuxenutbildningen har ökat under den senaste tioårsperioden (se diagram 3.5). En större andel av de studerande behöver läsa motsvarande en hel gymnasieutbildning inom den kommunala vuxenutbildningen och vuxenutbildningen har därmed inte längre enbart en funktion för kompletterande studier. Utbildningen behöver i högre utsträckning anpassas utifrån olika individers behov för att öka progression och genomströmning. Det kan t.ex. handla om tillgången till modersmålsstöd, specialpedagogiskt stöd, elevhälsa samt studie- och yrkesvägledning.

Övergångar mellan olika delar i utbildningssystemet medför dock risk för studieavbrott. Exempelvis är det vanligt med studieavbrott i samband med övergång från språkinträdning och nationellt program i gymnasieskolan till vuxenutbildning.

Motivationshöjande insatser, särskilt stöd och information om framtidsutsikter kan bidra till bättre genomströmning i utbildningssystemet. Studie- och yrkesvägledningen är särskilt betydelsefull för nyanlända elever inom hela utbildningssystemet, eftersom de ofta saknar kunskap om utbildningsalternativ och arbetsmarknadens kompetenskrav. Både Utredningen om en utvecklad studie- och yrkesvägledning och Samordnaren för unga som varken arbetar eller studerar har lämnat förslag på hur vägledningen kan stärkas (SOU 2019:4 Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle respektive SOU 2018:11 Vårt gemensamma ansvar – för unga som varken arbetar eller studerar). Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Kunskaper i svenska språket är en nyckel för nyanländas etablering. Språkkunskaper är viktiga både för att klara utbildning och arbete och för att ta del av information om det svenska samhället. Därför måste den utbildning i svenska som erbjuds inom sfi vara av god kvalitet så att fler kan lära sig svenska snabbare. Utredningen Stärkt

kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk (KLIVA, dir. 2019:65) har uppdrag som bl.a. rör huvudmännens styrning och ledning. Utredningen redovisar sitt betänkande senast den 30 november 2020.

Insatser under asyltiden fortsatt viktiga

Antalet personer som söker asyl i Sverige har minskat under flera år. Även om väntetiderna i asylsystemet har minskat under 2019 är det fortfarande många som behöver vänta länge på beslut om uppehållstillstånd och att tas emot för bosättning i en kommun. Insatser under asyltiden är angeläget för att undvika passivisering, underlätta kontakter med den svenska arbetsmarknaden och för att främja etablering för dem som beviljas uppehållstillstånd. Genom att asylsökande som får stanna i Sverige får möjlighet att ta del av svenskundervisning och samhällsinformation redan under asyltiden kan deras inträde på arbetsmarknaden och delaktighet i samhällslivet påskyndas och underlättas. Det är även angeläget att både kvinnor och män i målgruppen kan nås och tidigt ta del av information om samhället. Det är viktigt för att få kännedom om sina rättigheter och skyldigheter, inte minst gällande jämställdhet och barns rättigheter. Statsbidraget till verksamheter för asylsökande m.fl. bedöms ha bidragit till detta och till att det finns en god geografisk spridning av verksamheter. Länsstyrelserna har en viktig roll i att samordna och följa upp insatserna och arbetar aktivt för att säkerställa ett jämställdhetsperspektiv i de insatser som bedrivs.

Lokala insatser behövs för att underlätta etableringen i samhället

Kommuners och organisationers verksamhet med flyktingguider och familjekontakter utgör ett viktigt komplement till statliga insatser för nyanlända och ska syfta till att underlätta etableringen i samhället, skapa nätverk, stödja språkinläring eller ge socialt stöd till ensamkommande barn. Insatserna kan även stärka individernas förutsättningar att delta i Arbetsförmedlingens etableringsinsatser, sfi och samhällsorientering. En ökande andel av dem som tas emot i kommunerna har beviljats uppehållstillstånd som anhöriga eller är vidarebosatta via UNHCR och har inte tillbringat någon tid i Migrationsverkets mottagningssystem innan beviljat uppehållstillstånd. Dessa personer, varav majoriteten är kvinnor, har därmed inte haft möjlighet att delta i tidiga insatser som asylsökande och kan därmed antas ha ett större behov av denna typ av insatser för att underlätta etablering i samhället.

Utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden behöver stärkas

Utomeuropeiskt födda kvinnor har i genomsnitt högre arbetslöshet, lägre sysselsättningsgrad och lägre arbetskraftsdeltagande jämfört med såväl utrikes födda män som inrikes födda kvinnor och män. Det är särskilt viktigt att utrikes födda kvinnor med kort utbildning tar del av etableringsinsatser och utbildning inom bl.a. vuxenutbildningen. Bland de som etablerat sig på arbetsmarknaden har många en svag ställning genom olika former av tidsbegränsade anställningar och därmed en osäker situation.

Etableringen i arbets- och samhällslivet tenderar att särskilt försenas för utrikes födda kvinnor som under längre perioder är föräldralediga. Även om nyanländas etablering på arbetsmarknaden successivt har förbättrats sedan etableringsreformen infördes 2010 är skillnaderna i resultat mellan könen betydande, i synnerhet de första tio åren efter mottagandet. Nyanlända kvinnor deltar även i lägre utsträckning än män i etableringsinsatser och påbörjar insatserna senare, avbryter eller uteblir oftare på grund av föräldraledighet, ohälsa eller av okänd orsak.

Samhällsorientering är en viktig insats för nyanländas förutsättningar till snabb etablering i arbets- och samhällslivet, inte minst för kvinnor. Parallellt med en positiv utveckling avseende en ökad andel kvinnor bland deltagarna i samhällsorientering innebär ett lägre antal deltagare stora utmaningar för kommunernas möjlighet att

upprätthålla kvalitet och flexibilitet, bl.a. vad gäller språk. Vikten av samverkan mellan kommuner och mellan kommuner och Arbetsförmedlingen är tydlig. Samverkan är även avgörande för att bibehålla kvalitet och likvärdighet när samhällsorienteringen utökats från 60 till 100 timmar. Utvecklingen av samhällsorienteringen, i enlighet med den sakpolitiska överenskommelsen mellan regeringen och Centerpartiet och Liberalerna, och det uppdrag som getts till länsstyrelserna kan bidra till att stärka utrikes födda kvinnors etablering, bl.a. genom att mer fokus läggs på jämställdhet, barns rättigheter och mänskliga rättigheter. Även möjligheten att via informationsverige.se tillgängliggöra verktyg, informationsmaterial och stöd till utbildare kan bidra till en positiv utveckling.

Nya förutsättningar för kommunernas mottagande av nyanlända och ensamkommande barn och unga

Under 2019 minskade antalet personer som beviljades uppehållstillstånd av skyddsskäl i Sverige och färre nyanlända togs därmed emot i landets kommuner. Prognosen för 2020–2023 visar ett fortsatt minskat mottagande. Även minskat mottagande ställer stora krav på förändring, anpassning och samverkan kommuner emellan, och innebär särskilt för mindre kommuner utmaningar att upprätthålla kapacitet för att möta variationen av behov hos de nyanlända. Samtidigt förändras också sammansättningen av gruppen. Andelen personer som vistats i landet i väntan på beslut om uppehållstillstånd minskar vilket ställer andra krav på stöd och insatser från kommunerna för de personer som beviljats uppehållstillstånd. Idag har i princip samtliga kommuner ett mottagande av kvotflyktingar. Kvotflyktingar utgör en allt större andel av de som kommunplaceras, och många i denna grupp har s.k. särskilda behov.

Även om antalet ensamkommande barn och unga som ansöker om asyl och beviljas uppehållstillstånd är betydligt färre än tidigare så påverkas kommunernas verksamhet i hög grad fortfarande av det stora antalet ensamkommande barn och unga som ansökte om asyl 2015 och de tidigare långa handläggningstiderna i asylprocessen. Handläggningstiderna i asylprocessen och åldersuppskrivningarna har bl.a. inneburit att många ensamkommande barn och unga blivit 18 år innan de fått sina beslut om uppehållstillstånd. Under 2019 beviljades även många unga uppehållstillstånd för studier på gymnasial nivå enligt den nya möjligheten till uppehållstillstånd för vissa ensamkommande unga. Mottagandet av ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd är ett långsiktigt åtagande för kommunerna och ska utgå ifrån en individuell bedömning av barnets eller den unges behov av boende, omsorg och vård. Det nya ersättningsystemet för mottagandet av ensamkommande barn och unga har delvis skapat nya förutsättningar för kommunerna i detta arbete.

3.5 Politikens inriktning

Människor som startar på nytt i Sverige ska få så bra förutsättningar som möjligt för att etablera sig och bidra till vår gemensamma välfärd. Arbetet för integration och nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet är en grundläggande del av regeringens målsättning om ett samhälle som håller ihop och ger lika förutsättningar för alla. Mycket pekar på att den pågående pandemin medför försämrade förutsättningar för integration och etablering. Utrikes födda har i högre grad olika former av tidsbegränsade anställningar och arbetar till stor del i branscher som påverkats negativt under våren 2020. Med svagare förankring på arbetsmarknaden minskar möjligheterna till egen försörjning och en varaktig bostad, vilket i sin tur påverkar barns och ungas uppväxtvillkor och framtidsutsikter.

Tidigare erfarenheter av ekonomiska kriser pekar på stora risker för att grupper som har en svag ställning på arbetsmarknaden fastnar i långtidsarbetslöshet eller lämnar

arbetskraften. Denna risk gäller inte minst utrikes födda kvinnor med kort utbildning och unga som saknar fullföljd gymnasieutbildning. Regeringen har under 2020 vidtagit kraftfulla tillfälliga åtgärder för att minska de negativa effekterna av krisen på jobb och företag, och i denna budgetproposition föreslås ytterligare satsningar för att underlätta för personer att stanna kvar eller snabbt komma tillbaka in på arbetsmarknaden. (se bl.a. utg.omr. 14 avsnitt 4.4 och 4.6).

Mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga stärks

Kommunerna har en avgörande roll i att tillförsäkra nyanlända och ensamkommande barn och unga ett gott mottagande. Förutsättningarna för kommuner och andra aktörer behöver stärkas och deras arbete med mottagande av nyanlända och ensamkommande barn och unga behöver utvecklas ytterligare. Regeringen tillskjuter under 2021 medel till de kommuner som har haft ett relativt högt mottagande av nyanlända i förhållande till sin befolkning.

Staten har det ekonomiska ansvaret för flyktingmottagandet, men både stat och kommun har ansvar för insatser för nyanlända. Samverkan och förtroende mellan stat och kommun är avgörande för att mottagandet av nyanlända ska fungera och de människor som tas emot i Sverige ska ges goda förutsättningar för etablering. Det är viktigt att systemet för statlig ersättning till kommunerna för mottagandet är effektivt och träffsäkert.

Fortsatta insatser för att stärka situationen för utrikes födda kvinnor

För en feministisk regering är det självklart att kvinnor och män ska ha lika villkor och förutsättningar till delaktighet och etablering i arbets- och samhällslivet. Det behövs ett tydligt jämställdhetsperspektiv i alla etableringsåtgärder. Fortfarande tar det betydligt längre tid för utrikes födda kvinnor än utrikes födda män att etablera sig på arbetsmarknaden. Kvinnor tar ut föräldraledighet i högre utsträckning än män och detta mönster återspeglas även bland asylsökande och nyanlända. Det är därmed angeläget för kvinnors etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet att även föräldralediga nyanlända och utrikes födda får del av insatser som leder till etablering. Arbetskraftsdeltagande och sysselsättning bland utrikes födda kvinnor behöver öka för att nå såväl det integrationspolitiska målet om lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund som det jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv.

För att ett demokratiskt samhälle ska fungera krävs att alla individer kan delta och agera utifrån demokratiska principer. Kunskap skapar förutsättningar för makt, delaktighet och inflytande. Alla nyanlända ska ha tillgång till relevant information om det svenska samhället inklusive grundläggande demokratiska principer om jämställdhet, mänskliga rättigheter och barns rättigheter, redan under asyltiden. Insatser på lokal nivå kan även bidra till att stärka arbetet med utrikes födda kvinnor som riskerar att falla ut ur arbetskraften eller redan befinner sig i en sådan situation. Regeringen föreslår därför utökade resurser till kommuner och civilsamhälle för en stärkt samhällsinformation för asylsökande m.fl. (s.k. TIA-medel). Regeringen föreslår även att Migrationsverket bygger ut den information om bl.a. rättigheter och skyldigheter som erbjuds asylsökande, se vidare utgiftsområde 8 avsnitt 2.5.

Genom webbplatsen informationsverige.se kan olika aktörer få tillgång till utbildningsmaterial, stöd till utbildare samt annan information, översatt till tio språk. För att säkerställa kvalitet och fortsatt utveckling avseende samhällsorienteringen för nyanlända och anhöriga föreslår regeringen att permanenta medel avsätts för en stabil förvaltning av webbplatsen informationsverige.se.

Nyanlända elever och studerande ska ges goda framtidsutsikter

Förskolan förbättrar förutsättningarna i skolan för barn med socioekonomiskt svag bakgrund, migrationsbakgrund eller med annat modersmål än svenska. Utredningen Fler barn i förskola för bättre språkutveckling i svenska (dir. 2019:71) ska lämna sitt slutbetänkande hösten 2020.

Antalet barn och unga som kommer nya till svensk skola har minskat men fortfarande är andelen elever som har varit folkbokförda i Sverige i fyra år eller kortare hög och ojämnt fördelad mellan skolor. Det finns utmaningar i att ge alla elever det stöd de behöver för att kunna uppnå godkända kunskapsresultat (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 3.3.4). Alla barn och unga ska ha bra framtidsutsikter och det är därför viktigt att boendesegregation och skolsegregation inte får konsekvenser för integrationen i samhället. Utredningen om en mer likvärdig skola (U 2018:05) lämnade sitt betänkande i april 2020 och regeringen inväntar remissinstansernas svar (SOU 2020:28).

Den pågående pandemin påverkar elevers förutsättningar på flera sätt. Sammantaget finns risk för sämre kunskapsresultat och fördröjd etablering på arbetsmarknaden. Skolverket har i uppdrag att följa upp och utvärdera pandemins effekter för skolväsendet. Det är angeläget att följa konsekvenserna även på längre sikt.

För många nyanlända med kort tidigare utbildning kan vuxenutbildningen vara en väg till etablering på arbetsmarknaden, egen försörjning och delaktighet i samhället. Det är angeläget att fler av de nyanlända inom Arbetsförmedlingens etableringsprogram som bedöms omfattas av utbildningsplikt tar del av reguljära studier utöver sfi (se vidare utg.omr. 14 avsnitt 4.3.3 och 4.4). Rätt stöd inom vuxenutbildningen kan möjliggöra att fler påbörjar studier och korta tiden till etablering på arbetsmarknaden. Även Arbetsförmedlingens fortsatta arbete med införandet av ett s.k. intensivår förväntas bidra till snabbare etablering (se utg.omr. 14 avsnitt 4.6). Vidare ska en särskild utredare utreda och föreslå hur en ersättning, en s.k. sfi-peng, till utbildningsanordnare, baserad på uppnådda språkresultat, kan utformas för att stimulera och ge utbildningsanordnare stärkta incitament att verka för en större måluppfyllelse för eleverna. Detta så att resultaten och genomströmningen i sfi förbättras (se utg.omr. 16 avsnitt 4.5).

Åtgärder behövs för minskad trångboddhet

Människors boendesituation påverkar livsförutsättningar, uppväxtvillkor och förutsättningar för integration och etablering. Många nyanlända är hänvisade till korttidskontrakt, andrahandskontrakt eller att bo som inneboende, inte sällan i områden med socioekonomiska utmaningar. Trångboddhet, en otrygg boendesituation eller upprepade flyttar får konsekvenser för arbetsmarknadsetablering och skolgång, och innebär sämre uppväxtvillkor för barn. Utredningen En socialt hållbar bostadsförsörjning (dir. 2020:53), som lämnar sitt slutbetänkande i november 2021, är därmed angelägen. Boendesituationen för nyanlända och andra med svag förankring på bostadsmarknaden behöver lösas genom mer effektiva åtgärder. En viktig grundläggande förutsättning är bättre kunskap om hur trångboddheten ser ut. Skatteverket tillförs medel för att utreda omfattningen av felaktig folkbokföring (se utg.omr. 3 avsnitt 2.7.2). Regeringen avser ge Boverket i uppdrag bl.a. att se över hinder för fastighetsägares möjlighet att påverka ett områdes trygghet och säkerhet (BID-verksamheter) (se utg.omr. 18 avsnitt 3.5).

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Etableringsåtgärder

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:1 Etableringsåtgärder

Tusental kronor

2019	Utfall	227 627	Anslagssparande	803
2020	Anslag	156 430 ¹	Utgiftsprognos	154 830
2021	Förslag	172 030		
2022	Beräknat	112 030		
2023	Beräknat	72 030		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för att främja etablering i arbets- och samhällslivet samt för statsbidrag till kommuner för detta ändamål. Anslaget får även användas för uppföljning och utvärdering av integrationen.

Regeringens överväganden

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Etableringsåtgärder

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	156 430	156 430	156 430
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	15 600	-44 400	-84 400
varav BP21	60 000		
- Tidiga insatser	60 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	172 030	112 030	72 030

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår, i enlighet med vad som framgår i avsnitt 3.5, en förstärkning av samhällsinformation m.m. inom tidiga insatser för asylsökande m.fl. Det innebär att 60 000 000 kronor tillförs anslaget 1:1 *Etableringsåtgärder* för detta ändamål 2021.

Regeringen föreslår att 172 030 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Etableringsåtgärder* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 112 030 000 kronor respektive 72 030 000 kronor.

3.6.2 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

2019	Utfall	11 883 540	Anslagssparande	1 212 735
2020	Anslag	8 502 572 ¹	Utgiftsprognos	7 537 517
2021	Förslag	6 194 640		
2022	Beräknat	5 776 891		
2023	Beräknat	5 850 747		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och regioner för utgifter i samband med mottagandet av nyanlända invandrare. Anslaget får även användas för utgifter för uttagning av personer som ska vidarebosättas, för resor för dessa personer vid vidarebosättning, samt för statsbidrag till internationella organisationer för arbete med vidarebosättning till Sverige.

Kompletterande information

Ersättning betalas ut med stöd av förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande och förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar.

Regeringens överväganden

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	8 502 572	8 502 572	8 502 572
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	233 679	-383 471	-285 471
varav BP21	422 000	331 000	429 000
- Effekt av tillskott till migrationsdomstolarna	222 000	331 000	428 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser			1 000
- Bidrag till kommuner med högt flyktingmottagande	200 000		
Makroekonomisk utveckling	495 035	540 991	523 997
Volymer	-3 036 646	-2 883 201	-2 890 351
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	6 194 640	5 776 891	5 850 747

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna på anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande* beräknas under 2020 bli ca 965 miljoner kronor lägre än vad som anvisats i statsbudgeten för 2020. Antalet kommunmottagna beräknas bli lägre än vad som antogs i prognosen som låg till grund för statsbudgeten, vilket bidrar till lägre utgifter.

Regeringen föreslår att anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande* ökas med 200 miljoner kronor 2021 i syfte att stärka förutsättningarna för kommuner som har

haft ett relativt högt mottagande av nyanlända i förhållande till sin befolkning. Vidare föreslås att anslaget ökas med 222 miljoner kronor 2021, 331 miljoner kronor 2022 och 428 miljoner kronor 2023 som effekt av tillskott till migrationsdomstolarna (se utg.omr. 8 avsnitt 2.5). Ökningen av kostnaden för 2023 hänför sig till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem, se utgiftsområde 11 avsnitt 3.7.1.

Regeringen föreslår att 6 194 640 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktningmottagande* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 5 776 891 000 kronor respektive 5 850 747 000 kronor.

3.6.3 1:3 Hemustrustningslån

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:3 Hemustrustningslån

Tusental kronor

2019	Utfall	75 434	Anslagssparande	90 429
2020	Anslag	126 585 ¹	Utgiftsprognos	52 712
2021	Förslag	171 613		
2022	Beräknat	177 771		
2023	Beräknat	177 771		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för lån till nyanlända invandrare för inköp av hemustrustning.

Regeringens överväganden

Tabell 3.15 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Hemustrustningslån

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	126 585	126 585	126 585
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	45 028	51 186	51 186
varav BP21	-10 000	-10 000	-10 000
- Insatser mot rasism	-10 000	-10 000	-10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	171 613	177 771	177 771

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för hemustrustningslån påverkas främst av antalet nyanlända som tas emot i en kommun och i vilken utsträckning de väljer att ansöka om respektive beviljas lån. Utgifterna på anslaget 1:3 *Hemustrustningslån* beräknas under 2020 bli ca 74 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten för 2020, vilket beror på att antalet kommunmottagna har blivit färre än beräknat.

Regeringen föreslår att anslaget 1:3 *Hemustrustningslån* minskas med 10 miljoner kronor per år 2021–2023 för att finansiera insatser i arbetet mot rasism (se avsnitt 4.5).

Regeringen föreslår att 171 613 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Hemustrustningslån* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 177 771 000 kronor respektive 177 771 000 kronor.

4 Diskriminering

4.1 Mål för området

Målet för regeringens politik mot diskriminering är ett samhälle fritt från diskriminering (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Regeringens strategiska arbete för att förebygga och motverka diskriminering och rasism m.m. och för att stärka hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter bidrar till att målet uppnås. Regeringens arbete ska även bidra till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling genomförs och att flera av målen i agendan uppfylls. Det gäller bl.a. agendans mål 5 om att uppnå jämställdhet, mål 10 ett jämlikt samhälle samt mål 16 fredliga och inkluderande samhällen m.m.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetet mot diskriminering och diskriminerande strukturer förutsätter en rad olika åtgärder på olika nivåer. Det är ett långsiktigt och komplext förändringsarbete och omfattar många samhällsområden.

De centrala bedömningsgrunder som används i resultatredovisningen har tydliggjorts i förhållande till tidigare redovisningar. Bedömningsgrunderna baseras i huvudsak på redovisningar från berörda myndigheter och underlag från antidiskrimineringsbyråerna.

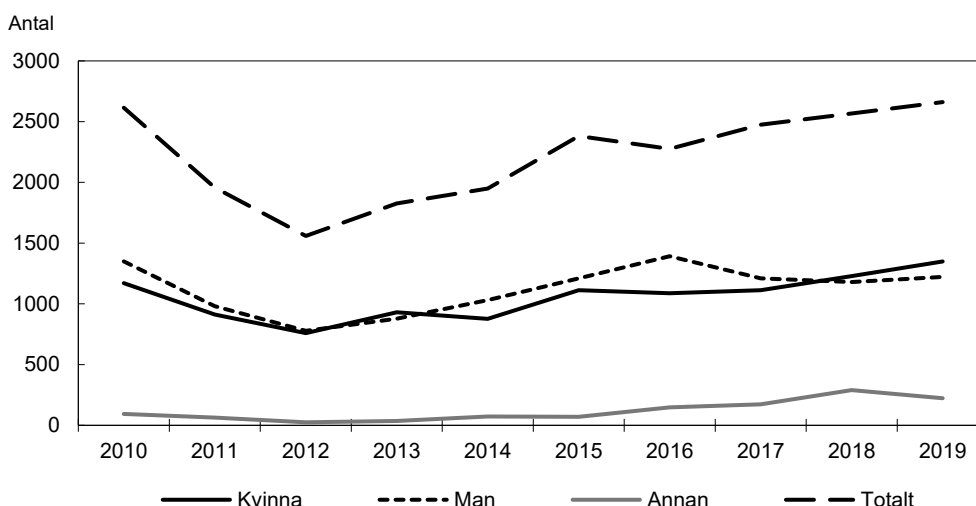
Följande resultatindikator och bedömningsgrunder används för att redovisa resultat:

- anmälningar och uppgifter om förekomsten av diskriminering
- rapporter och redovisningar från Diskrimineringsombudsmannen (DO) och andra berörda myndigheter, bl.a. inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott samt strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

4.3 Resultatredovisning

En effektiv och heltäckande lagstiftning

Diskrimineringslagen (2008:567) är ett verktyg för att motverka diskriminering i samhället. I syfte att säkerställa en effektiv och heltäckande lagstiftning mot diskriminering har regeringen tillsatt en utredning om en effektiv och ändamålsenlig tillsyn över diskrimineringslagen (dir. 2018:99). Utredningen ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 oktober 2020.

Diagram 4.1 Inkomna anmälningar om diskriminering till Diskrimineringsombudsmannen

Anmärkning: Med Annan avses annan könstillhörighet eller ej definierad könstillhörighet.

Källa: Diskrimineringsombudsmannens årsredovisningar 2010–2019.

Antalet anmälningar till DO har ökat något jämfört med tidigare år. Mönstret från tidigare år med flest antal anmälningar inom områdena arbetsliv, utbildning samt varor och tjänster kvarstår. Könsfördelningen mellan kvinnor och män är fortsatt jämn bland anmälarna.

Tabell 4.1 Anmälningar till DO per diskrimineringsgrund samt missgynnande i samband med föräldraledighet 2017–2019

Antal	2017	2018	2019
Anmälningar per grund			
Etnisk tillhörighet	710	734	735
Funktionsnedsättning	749	740	804
Kön	350	386	401
Könsöverskridande identitet eller uttryck	59	68	53
Religion eller annan trosuppfattning	218	146	187
Sexuell läggning	67	80	61
Ålder	274	305	304
Missgynnande i samband med föräldraledighet	83	85	84
Totalt*	2 510	2 544	2 629

*Totalsiffran motsvarar inte det unika antalet anmälningar, då en anmälan kan innehålla flera eller ingen anmälningssgrund.

Källa: Diskrimineringsombudsmannens årsredovisning 2019.

I likhet med tidigare år har flest anmälningar rört diskriminering som har samband med funktionsnedsättning eller etnisk tillhörighet. Anmälningarna som rör funktionsnedsättning har ökat sedan bristande tillgänglighet infördes som en form av diskriminering den 1 januari 2015 (se vidare under utg.omr. 9 avsnitt 5). Även diskriminering som har samband med kön eller ålder förekommer i större omfattning i jämförelse med de andra diskrimineringsgrunderna könsöverskridande identitet eller uttryck, religion eller annan trosuppfattning samt sexuell läggning. Det är vidare enligt DO inte ovanligt att anmälare upplever diskriminering som har samband med fler än en diskrimineringsgrund till exempel när det gäller grunderna religion eller annan trosuppfattning och etnisk tillhörighet.

Sammanlagt inkom 1313 ärenden till antidiskrimineringsbyråerna med statligt stöd under 2018. Även här har de flesta ärendena rört diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet och funktionsnedsättning. Av de 1313 inkomna ärendena till antidiskrimineringsbyråerna 2018 var 892 rådgivningsärenden och 421 insatsärenden. Under 2019 beslutade DO i 5 fall att väcka talan i domstol, jämfört med 4 fall 2018 och 10 fall 2017. Under 2019 har 5 domar meddelats. DO har fått bifall i tre domar, i en dom har talan ogillats och en dom avser en stadfäst förlikning som ingåtts efter att svaranden har medgett talan.

Efterlevnad av och kunskap om förebyggande arbete mot diskriminering

DO har granskat hur nästan 500 arbetsgivare inom bygg- och anläggningsbranschen, it-branschen samt hotell- och restaurangbranschen har arbetat för att förhindra trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier. Granskningen visade att det fanns brister. Upp till 80 procent av de granskade arbetsgivarna hade brister avseende riktlinjer och rutiner för att förhindra trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier.

DO har inlett en uppföljning av en tidigare granskning av kommuner och regioners arbete för att förhindra trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier. Av DO:s årsredovisning framgår att av de 282 kommuner och regioner som inte blev godkända vid förra granskningen har hittills ca 40 procent visat på fortsatta brister.

DO:s tillsynsarbete visar att många arbetsgivare har fortsatt bristande kunskap om diskrimineringslagens krav. Olika kunskapshöjande insatser har därför genomförts av DO bl.a. på sociala medier och myndighetens hemsida. DO har vidare identifierat och utbildat olika nyckelaktörer i syfte att de ska vara pådrivande i arbetet med aktiva åtgärder. DO har tillsammans med Arbetsmiljöverket (AV) genomfört ett regeringsuppdrag om särskilda informationsinsatser (A2019/01324/MRB, A2019/01325/MRB) och bl.a. utvecklat och gjort den gemensamma digitala plattformen som myndigheterna har mer användarvänlig. Vidare har myndigheterna genomfört två större informationskampanjer riktade till arbetsgivare (se även utg.omr. 14 avsnitt 5). Under 2019 genomförde DO möten med företrädare för civila samhället för att stärka organisationerna i att kunna driva på arbetet med aktiva åtgärder. Myndighetens bedömning är att det finns brister i arbetsgivares efterlevnad av bestämmelserna i diskrimineringslagen men att vidtagna kunskapsåtgärder har lett till att ett stort antal aktörer har fått information om lagstiftningen och vad den innebär.

Ett samlat grepp mot rasism och liknande former av fientlighet

Regeringens arbete mot rasism och hatbrott i enlighet med den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (Ku2016/02629/DISK) bidrar till att nå målet om ett samhälle fritt från diskriminering. Från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes sammantaget drygt 31 miljoner kronor under 2019 för åtgärder inom ramen för planen.

Förbättrad samordning och uppföljning ger stöd till myndigheter

Forum för levande historia fick ett fortsatt uppdrag att samordna och följa upp arbetet med den nationella planen (A2019/02320/MRB). Av myndighetens redovisning (A2020/00794/MRB) framgår att planen har gett legitimitet, sammanhang och riktning för involverade myndigheters arbete och bidragit till att frågan om rasism är på dagordningen. Planen har även fungerat som en plattform för spridning av ny kunskap, gett nya kontakter och samverkansytor för myndigheter. Myndigheterna påpekar samtidigt att deras arbete behöver vara långsiktigt eftersom det tar tid att

förankra det i den egna verksamheten och att bli involverad i andra organisationer genom till exempel fortbildningsinsatser.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har slutredovisat arbetet med att utveckla arbetsformer för att motverka sociala risker med fokus på rasism och extremism (A2020/00345/MRB). Inom ramen för uppdraget har en modell för lägesbilder och analyser tagits fram som underlättar regional samordning av bl.a. arbetet mot våldsbejakande extremism. Resultatet av övrigt arbete mot våldsbejakande extremism redovisas under utgiftsområde 4 avsnitt 2.5.

Utbildning ger relevant kunskap och verktyg i arbetet

Av Forum för levande historias redovisning av arbetet med utbildningsinsatser om rasism i historien och i dag (A2020/00338/MRB) framgår att mellan 80 och 100 procent av den skolpersonal respektive övriga yrkesgrupper som har deltagit i utbildningarna anser att dessa är relevanta för yrkesrollen och att de fått ökade kunskaper, metoder och verktyg för sitt arbete. Deltagarna efterfrågar däremot fortfarande mer handfasta verktyg för hur man kan arbeta för att motverka rasism i den yrkesspecifika rollen. Myndigheten har därför påbörjat ett arbete med att utveckla verksamhetsanpassade utbildningar. Av myndighetens tidigare redovisning av uppdraget (A2019/00742/MRB) har framgått att grupper utsatta för rasism och liknande former av fientlighet har ett lägre förtroende för offentliga institutioner. Forum för levande historia har mot bakgrund av detta påbörjat ett arbete med fokus på hur myndigheter kan kvalitetssäkra sitt bemötande genom arbete mot rasism, bl.a. genom att ta fram en webbaserad fortbildning.

Resultatet av insatser för en öppen och inkluderande miljö i skolan för unga hbtq-personer som en del i arbetet mot hbtq-fobi framgår under rubriken Ett fortsatt arbete för lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer.

Myndigheten för stöd till trossamfund tog under 2019 fram en modell för framtagande av riskanalyser och säkerhetshöjande åtgärder som testas av församlingar i flertalet kommuner (A2020/00369/MRB). Arbetet genomfördes inom ramen för uppdraget att öka kunskapen om säkerhet för moskéer och muslimska församlingar och om aktörers utsatthet för islamofobi och hatbrott. Myndigheten konstaterar att relationerna mellan samverkande myndigheter och de muslimska församlingarna stärks genom arbetet och att detta skapar förutsättningar för nya arbetsformer och ett större ömsesidigt förtroende.

Länsstyrelsen i Stockholms län har mellan 2018 och mars 2020 distribuerat över 31 700 exemplar av boken *Antiziganismen i Sverige* till framförallt lärare i grundskolan årskurs 7–9 och gymnasieskolan (Ku2020/01102/CSM) i hela landet. Forum för levande historia har avslutat sitt arbete med att sprida utställningen *Vi är romer* som enligt myndigheten har bidragit till att öka kunskapen om romer och romers historia. Utställningen har också varit viktig för att öka romers kunskap om sin egen historia och inneburit ett lärande för institutionerna i att arbeta inkluderande (A2020/01132/MRB).

Regeringen har fortsatt arbetet med att sprida kunskap om antisemitism genom historien. Forum för levande historia har stärkt förutsättningarna för bland annat skolor att genomföra hågkomstresor och tagit fram ytterligare stödmaterial på myndighetens webbplats (Ku2018/01169/DISK). Svenska kommittén mot antisemitism har utbildat och genomfört hågkomstresor för skolor (Ku2018/00545/DISK). Resultatet av andra särskilda insatser mot antisemitism och av arbetet med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet redovisas under utgiftsområde 1 avsnitt 11.

Förstärkt förebyggande arbete på nätet

Statens medieråd har inom ramen för arbetet med No Hate Speech Movement bl.a. tagit fram nytt material riktat främst till lärare inom grund- och gymnasieskola för att öka medvetenheten om hur bilder och symboler kan befästa rasistiska idéer (A2020/00376/MRB). Pedagoger som känner till det material som har tagits fram inom ramen för kampanjen använder det i större utsträckning än tidigare. Samtidigt kvarstår utmaningen att nå ut med materialet till fler inom målgruppen.

Ett mer aktivt rättsväsende

Polismyndigheten har under året vidtagit flera åtgärder för att förebygga och bekämpa hatbrott. Bland annat har samtliga polisregioner genomfört samverkansmöten med representanter för grupper som är särskilt utsatta för hatbrott. Enligt Polismyndighetens bedömning har genomförda aktiviteter bidragit till ett ökat förtroende för polisens förmåga att hantera ärenden med ett misstänkt hatmotiv. Åklagarmyndigheten har arbetat för att stärka sin förmåga att hantera hot och kränkningar på internet, bl.a. hatbrott på sociala medier, och fortsatt att samverka med Polismyndigheten i frågor som rör hatbrott.

Ökat stöd och fördjupad dialog med det civila samhället

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) fördelade under 2019 ca 14 miljoner kronor enligt förordningen (2008:62) om statsbidrag till verksamheter mot rasism och liknande former av intolerans. Bidrag fördelades till 14 organisationer.

I november 2019 anordnades ett sakråd om arbetet mot rasism och hatbrott då ett tjugotal organisationer från det civila samhället lämnade förslag och synpunkter på hur arbetet kan tas vidare.

Ett fortsatt arbete för lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer

Det långsiktiga och resultatnriktade arbetet i syfte att stärka hbtq-personers rättigheter utifrån regeringens hbtq-strategi bidrar till att nå målet om ett samhälle fritt från diskriminering. Arbetet inriktas på de olika fokusområdena i strategin:

- våld, diskriminering och andra kränkningar
- unga hbtq-personer
- hälsa, vård och sociala tjänster
- privat- och familjeliv
- kulturområdet
- det civila samhället.

För vissa av fokusområdena har strategiska myndigheter utsetts. I strategin betonas även behovet av kunskaps- och kompetensutveckling i samhället. De strategiska myndigheterna DO, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen, MUCF, Statens kulturråd, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket och Statens skolverk som har i uppdrag att i sin verksamhet främja hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter är mycket viktiga aktörer i det pågående arbetet. Av myndigheternas årliga redovisningar framgår att deras arbete har lett till stärkt kunskap och att myndigheternas struktur för att integrera ett hbtq-perspektiv i verksamheten har tydliggjorts och planlagts. I juni 2020 beslutade regeringen om att även utse Polismyndigheten och Barnombudsmannen till hbtq-strategiska myndigheter. Från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes drygt 17,3 miljoner kronor till insatser för att stärka hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter, vilka beskrivs i det följande.

Unga hbtq-personer

MUCF har under året haft fortsatt uppdrag att genomföra insatser för en mer inkluderande skolmiljö för unga hbtq-personer med fokus på grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan. En genomförd utvärdering av de insatser som vidtagits sedan arbetet påbörjades 2014 visar att utbildningsinsatserna har bidragit till ökad kvalitet på likabehandlingsarbetet på många skolor men att detta också förutsätter bra grundförutsättningar för förändring på skolorna, bl.a. vad gäller förankring hos ledning och möjligheten att avsätta långsiktiga resurser. MUCF har även i uppdrag att stärka förutsättningarna att skapa mötesplatser för unga hbtq-personer, vilket hittills bl.a. har resulterat i att förutsättningarna för och behovet av mötesplatser för unga hbtq-personer i Sverige har identifierats (A2019/01404/MRB).

Barnombudsmannen fick i juni 2019 i uppdrag att inhämta erfarenheter från barn och unga om frågor som rör könsidentitet och om intersexvariationer. Som ett första steg i uppdraget har myndigheten samlat in barns och ungas erfarenheter av den könsbeaktande vården. Barn och unga lyfte bl.a. fram kortare kötid och vikten av att få tillräckligt med information under utredningen som viktiga frågor. I februari 2020 genomförde Barnombudsmannen och Statens medicinsk-etiska råd (Smer) heldagsseminariet *Vård av barn och unga med könsdysfori: kunskap, etik och barnets rättigheter*.

Privat- och familjeliv – en moderniserad familjerättslig lagstiftning och kunskapsunderlag inför ny lagstiftning om könstillhörighet

Det är viktigt att lagstiftningen utvecklas i takt med samhället i övrigt och är anpassad för olika sätt att få barn och bilda familj. En viktig utgångspunkt är också att den föräldraskapsrättsliga regleringen inte utan tungt vägande skäl bör skilja på personer beroende på kön eller sexuell läggning. Den 27 februari 2020 tillsatte regeringen en utredning om utökade möjligheter att göra utländska föräldraskap gällande i Sverige (dir 2020:19). Syftet är att åstadkomma en mer ändamålsenlig, jämlik och modern reglering om föräldraskap i internationella förhållanden. Uppdraget ska redovisas senast den 21 juni 2021. Regeringen har även beslutat att inhämta nya kunskapsunderlag inför ny lagstiftning rörande könstillhörighet (se närmare under utg.omr. 9 avsnitt 3).

Förstärkt kunskap och synlighet

Under 2019 har Socialstyrelsen fördelat 2,9 miljoner kronor enligt förordningen (2014:1542) om statsbidrag till kommuner och regioner för att öka kunskapen om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation. Detta har bl.a. resulterat i såväl ökad synlighet som kompetens inom flera olika verksamheter som har nära kontakt med medborgare och patienter. Statistiska centralbyrån har tagit fram ett stödmaterial för hur offentliga aktörer kan inkludera transpersoner i undersökningar och enkäter. Stödmaterial redovisades den 1 juni 2020 och innehåller bl.a. rekommendationer vad gäller frågekonstruktion och exempelfrågor.

Myndigheten för arbetsmiljökunskap har fått i uppdrag att inhämta och sammanställa kunskap om hbtq-personers organisatoriska och sociala arbetsmiljö (A2020/01002/MRB). Ett särskilt fokus ska vara på transpersoners organisatoriska och sociala arbetsmiljö. Kunskaps-sammanställningen ska spridas så att den kan utgöra ett stöd för arbetsgivare samt skyddsombud och andra förtroendevalda på arbetsplatser (se även utg.omr. 14 avsnitt 5).

MUCF har fått i uppdrag att genomföra en ny stor kartläggning av hbtq-ungdomars situation i syfte att följa upp rapporten *Hon hen han* från 2010. Myndigheten har även fått i uppdrag att kartlägga och sammanställa kunskap om unga hbtq-personers utsatt-het för s.k. omvändelse-terapi. Viktiga aspekter i arbetet blir att fördjupa bilden av unga

hbtq-personers utsatthet för påtryckning och tvång som syftar till att få dem att sluta identifiera sig som hbtq-person.

Ökad och fördjupad dialog med det civila samhället

Under 2019 avsattes ca 9,3 miljoner kronor för stöd till organisationer inom det civila samhället enligt förordningen (2008:349) om statsbidrag till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck. Enligt MUCF, som fördelar bidraget, är en stor del av bidraget avgörande för organisationers upprätthållande av den ordinarie verksamheten. Samtliga bidragstagande organisationer ger exempel på att deras arbete har bidragit till externa effekter på samhällsnivå. Enligt MUCF har bidraget även medverkat till att organisationer kunnat bredda sin geografiska spridning i landet.

I november 2019 anordnades ett sakråd med organisationer som företräder hbtq-personers lika rättigheter och de strategiska myndigheterna. Syftet med mötet var att föra en dialog om arbetet med att ta fram en handlingsplan för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Organisationerna och myndigheterna lämnade förslag och synpunkter på hur arbetet kan tas vidare.

4.4 Analys och slutsatser

Det krävs att det finns kännedom om och vilja att följa diskrimineringslagens bestämmelser för att målet om ett samhälle fritt från diskriminering ska nås. Det finns brister både vad gäller kunskapen om och efterlevnaden av lagen. DO:s tillsynsarbete och informationsinsatser bedöms ha bidragit till mer kunskap om och förstärkt implementering av diskrimineringslagen. Även vid antidiskrimineringsbyråerna bedrivs verksamhet som bidrar till detta. Det krävs en effektiv och ändamålsenlig tillsyn över lagen med sanktioner som leder till ökad efterlevnad. Vidare behöver det formella skyddet i diskrimineringslagen vara så heltäckande och effektivt som möjligt.

Det fortsatta arbetet med den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott bedöms ha bidragit till ett strategiskt, effektivt och samlat arbete på området. Det gäller bl.a. den samordning och uppföljning av den nationella planen som sker genom uppdraget till Forum för levande historia.

Insatserna inom ramen för planen bedöms vidare ha bidragit till en ökad kunskap om hur rasism och hbtq-fobi förekommer i samhället och till att på ett riktat sätt motverka de olika formerna av rasism och liknande former av fientlighet. Planen har förbättrat förutsättningarna för myndigheters och det civila samhällets fortsatta insatser.

Trots genomförda insatser återstår utmaningar när det gäller rasism och hbtq-fobi och arbetets inverkan på det övergripande målet om ett samhälle fritt från diskriminering. Exempelvis behöver kunskapen öka ytterligare kring hur myndigheter och andra offentliga verksamheter kan arbeta för att motverka rasism i den yrkesspecifika rollen vilket är viktigt för att nyvunnen kunskap ska kunna omsättas i praktisk handling. Det gäller bl.a. arbetet med att kvalitetssäkra bemötande genom arbete mot rasism och hbtq-fobi.

Insatserna för lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer, bl.a. inom ramen för regeringens hbtq-strategi, bedöms ha bidragit till ökad kunskap och synlighet om hbtq-personers rättigheter. Vidare har medvetenheten om transpersoners utsatta situation ökat. Samtidigt finns det alltjämt utmaningar kvar när det gäller hbtq-personers situation, i synnerhet transpersoners och intersex-personers situation. Det gäller t.ex. förekomsten av psykisk ohälsa och självmord samt kunskapen om hbtq-personers situation inom flera områden. Vidare riskerar samkönade par att hamna i kläm när de

blir föräldrar på grund av lagstiftning som inte är anpassad utifrån regnbågsfamiljers behov (se SOU 2017:192).

4.5 Politikens inriktning

Sverige ska vara ett land där alla människor ska kunna leva i frihet utan att utsättas för diskriminering och intolerans. Att uppnå det kräver ett aktivt arbete från en bredd av aktörer. En effektiv och heltäckande diskrimineringslag med tydliga sanktioner för de som inte följer lagstiftningen och en reell möjlighet till upprättelse för den som blivit diskriminerad är en viktig förutsättning i ett samhälle där människor behandlas jämlikt och har tillgång till samma livschanser. Den pågående utredningen En effektiv och ändamålsenlig tillsyn över diskrimineringslagen (dir. 2018:99) är därför av stor vikt, liksom det arbete som bedrivs av Diskrimineringsombudsmannen och organisationer i det civila samhället.

Under 2020 har människor i världen protesterat mot rasism som tar sig olika uttryck. Även i Sverige utsätts människor för rasism, intolerans och hatbrott eller diskriminering på grund av till exempel sin etnicitet eller religion. Arbetet mot rasism, intolerans och diskriminering kräver ett långsiktigt och strukturerat arbete. Det arbetet sker framför allt inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. I arbetet framöver ska historiska övergrepp som hänger ihop med rasism och diskriminering i dag lyftas fram i ljuset med särskild fokus på de nationella minoriteterna. Upplevelser av att behandlas annorlunda i kontakt med myndigheter eller vid ingripanden på offentlig plats behöver tas på allvar. Det är centralt att myndigheter och annan offentlig verksamhet alltid bemöter enskilda på ett likvärdigt och ett rättssäkert sätt och här krävs ständigt kompetenshöjande insatser. Stödet till myndigheters arbete med att genom arbete mot rasism kvalitetssäkra sin verksamhet och sitt bemötande gentemot enskilda ska fortsätta. Vidare krävs mer kunskap om hur rasism, intolerans och diskriminering påverkar afrosvenskar, judar, muslimer, romer, samer och andra gruppers livsvillkor inom en bredd av områden, liksom ett förstärkt arbete för att motverka hot och hat med rasistiska och hbtq-fientliga förtecken, inte minst på internet. Vidare krävs ett fortsatt aktivt arbete från rättsväsendet och andra aktörer för att bl.a. motverka hatbrotten och stärka tryggheten. Dialog och samverkan med utsatta och med civilsamhällets organisationer är ett viktigt inslag för att bekämpa olika former av rasism, intolerans, diskriminering och liknande former av fientlighet.

Det behövs fortsatt arbete för att förbättra hbtq-personers situation i Sverige. Hbtq-personer har fortsatt en högre psykisk ohälsa än befolkningen generellt och särskilt allvarlig är situationen för transpersoner. Utsattheten för hatbrott är stor. Regnbågsfamiljer riskerar att hamna i kläm i samband med föräldraskap på grund av lagstiftning som inte är anpassad utifrån olika familjers behov. Reformarbetet måste därför fortsätta för att hbtq-personer ska kunna leva ett liv där deras rättigheter och identitet fullt ut respekteras. Regeringen kommer därför att se över den föräldraskapsrättsliga lagstiftningen. Målsättningen är att den föräldraskapsrättsliga lagstiftningen – med utgångspunkt i barnets bästa – ska vara jämlik, modern och anpassad till olika familjekonstellationer. Regeringens ambition om att modernisera konstllhörighetslagen kvarstår. Såväl vuxna som barn och unga personer ska ha goda möjligheter att kunna leva i enlighet med sin könsidentitet. Regeringen arbetar vidare för att presentera förslag till en modern konstllhörighetslagstiftning.

I arbetet framöver kommer även intersex-personers situation inkluderas, mot bakgrund av det kunskapsstöd som tagits fram av Socialstyrelsen. Även andra perspektiv och grupper kommer att lyftas fram, såsom äldre hbtq-personers situation. Insatserna kommer att samlas i en handlingsplan för att ytterligare förstärka arbetet och komplet-

tera strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

2019	Utfall	124 543	Anslagssparande	1 128
2020	Anslag	126 955 ¹	Utgiftsprognos	122 545
2021	Förslag	128 556		
2022	Beräknat	129 508 ²		
2023	Beräknat	130 964 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 128 556 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 128 557 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Diskrimineringsombudsmannens förvaltningsutgifter.

Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter för Nämnden mot diskriminering.

Regeringens överväganden

Tabell 4.3 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	126 955	126 955	126 955
Pris- och löneomräkning ²	1 661	2 613	4 070
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-60	-60	-60
- Generell besparing i statsförvaltningen	-60	-60	-60
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	128 556	129 508	130 964

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 60 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp. Regeringen föreslår att 128 556 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 Diskrimineringsombudsmannen för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 129 508 000 kronor respektive 130 964 000 kronor.

4.6.2 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	74 076	Anslagssparande	2 844
2020	Anslag	91 919 ¹	Utgiftsprognos	88 508
2021	Förslag	92 919		
2022	Beräknat	92 919		
2023	Beräknat	82 919		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser mot diskriminering, rasism, främlingsfientlighet, homofobi och liknande former av intolerans samt för att främja lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck samt till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och verksamheter som arbetar för att motverka rasism och liknande former av intolerans. Anslaget får användas för administrativa kostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Regeringens överväganden

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	91 919	91 919	91 919
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 000	1 000	-9 000
varav BP21	10 000	10 000	10 000
- Insatser mot rasism	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	92 919	92 919	82 919

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 10 000 000 kronor 2021 för att fortsätta det långsiktiga och strukturerade arbetet mot rasism i enlighet med den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Regeringen beräknar vidare att 10 000 000 kronor tillförs anslaget år 2022 och 2023.

Regeringen föreslår att 92 919 000 kronor anvisas under anslaget 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 92 919 000 kronor respektive 82 919 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 2.2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 39 300 000 kronor 2022.

Tabell 4.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022
Ingående åtaganden	28 000	28 000	38 300	
Nya åtaganden	28 000	38 300	39 300	
Infriade åtaganden	-28 000	-28 000	-38 300	-39 300
Utestående åtaganden	28 000	38 300	39 300	
Erhållet/Föreslaget bemyndigande	38 300	38 300	39 300	

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget beviljas bl.a. statsbidrag till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck. För organisationerna är det av stor betydelse att få en ökad förutsägbarhet när det gäller vilka bidrag de kan räkna med nästkommande år. Det gör det möjligt att planera verksamheten mer effektivt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m. besluta om bidrag som, inklusive tidigare åtaganden, medför behov av framtida anslag på högst 39 300 000 kronor 2022.

5 Jämställdhet

5.1 Mål för jämställdhetspolitiken

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Det finns också sex jämställdhetspolitiska delmål:

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Regeringens arbete ska även bidra till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling genomförs. Jämställdhet ska genomsyra agendans genomförande. Agendans mål 5 handlar särskilt om att uppnå jämställdhet. Mål om jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt återfinns bland flertalet av målen i Agenda 2030, där mål 3 om hälsa och mål 4 om utbildning direkt kan kopplas till de jämställdhetspolitiska delmålen.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Jämställdhetspolitiken är bred och ska integreras i regeringens samlade arbete. Målen är övergripande och långsiktiga. Indikatorerna som redovisas nedan under respektive delmål tydliggör de centrala aspekterna i målen. Utvecklingen för de mest centrala indikatorerna redovisas för varje delmål.

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen, se vidare volym 1 avsnitt 11.4. Antalet resultatindikatorer har minskats för att det ska bli tydligare vilka som är centrala för resultatbedömningen.

Jämställdhetsintegrering är regeringens huvudsakliga strategi, i kombination med särskilda åtgärder, för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen och syftar till att främja jämställdhet genom att synliggöra och motverka ojämställda villkor mellan kvinnor och män, flickor och pojkar.

Jämställdhetsintegrering innebär att resultatredovisningen avseende jämställdhet är integrerad i övriga utgiftsområden i budgetpropositionen, t.ex. genom konsupplelad statistik och analyser i förhållande till de jämställdhetspolitiska målen. Här görs i första hand uppföljningen utifrån delmålens indikatorer och anslaget för jämställdhetspolitiken. I budgetpropositionens bilaga 4, Ekonomisk jämställdhet, redovisas indikatorerna

och utvecklingen av den ekonomiska jämställdheten mer ingående. Även områdena makt och inflytande respektive obetalt hem- och omsorgsarbete berörs i bilagan.

Redovisning av indikatorer efter respektive delmål

Jämn fördelning av makt och inflytande

- Riksdagens sammansättning efter allmänna val fr.o.m. 1971
- Ordförande i kommun- och regionstyrelse
- Chefer i privat sektor
- Chefer i offentlig sektor
- Styrelser och ledning i börsföretag.

Ekonomisk jämställdhet

- Kvinnors lön som andel (procent) av mäns lön efter sektor före och efter standardvägning
- Sysselsatta 20–64 år efter åldersgrupp och anknytningsgrad till arbetsmarknaden
- Sysselsatta 20–64 år efter åldersgrupp och vanligen arbetad tid som heltid och deltid.

Jämställd utbildning

- Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9
- Avgångna elever från gymnasieskolan efter program eller anknytning till program
- Studerande och examinerade från högskolan
- Utbildningsnivå för befolkningen 25–64 år
- Andel deltagare i folkhögskolornas respektive studieförbundens verksamhet.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

- Ersatta dagar för vård av barn fr.om. 1974
- Genomsnittlig tidsanvändning för personer i åldern 20–64 år
- Orsak till deltidsarbete för personer i åldern 20–64 år.

Jämställd hälsa

- Självupplevd hälsa efter ålder och utbildningsnivå
- Besvär av ångslan, oro och ångest
- Sjukpenningtalet efter ålder
- Personer med LSS efter insatstyp
- Dödsorsak efter utbildningsnivå.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

- Personer 16–79 år utsatta för misshandel
- Personer 16–79 år utsatta för sexualbrott
- Anmälda köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn.

Resultat

I avsnittet redovisas översiktligt resultatet i förhållande till de jämställdhetspolitiska målen. En kompletterande redovisning av resultaten görs inom respektive utgiftsområde. Resultatredovisningen inleds med en redogörelse för utvecklingen och resultatet av strategin jämställdhetsintegrering.

5.3 Resultatredovisning

5.3.1 Jämställdhetsintegrering – strategin för att uppnå målen

Strategin jämställdhetsintegrering genomförs på såväl nationell och regional som lokal nivå för att nå det jämställdhetspolitiska målet. Systematisk jämställdhetsintegrering är också avgörande för genomförandet av Agenda 2030.

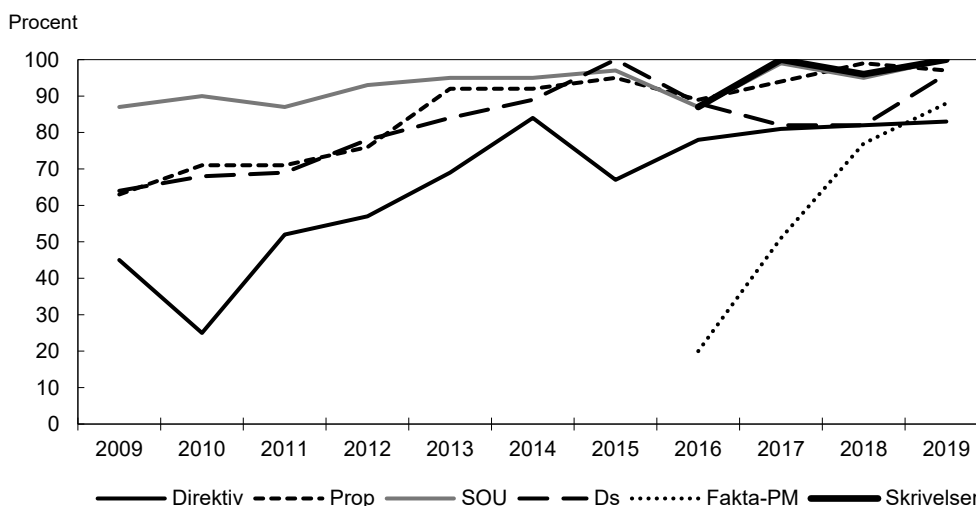
Jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet fortsätter att utvecklas

Inom Regeringskansliet bedrivs ett aktivt arbete med jämställdhetsintegrering. Regeringens beslut om jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet för åren 2016–2020 (S2016/04472/JÄM) är styrande för arbetet och slår fast att jämställdhetsintegrering omfattar allt arbete i Regeringskansliet, men pekar särskilt ut fyra centrala processer: lagstiftningsprocessen, EU-ärenden, myndighetsstyrning och budgetprocessen.

Statistiska centralbyråns (SCB) kvantitativa uppföljning av Regeringskansliets arbete med jämställdhetsintegrering under 2019 visar att resultatet i stora delar är likvärdigt med 2018 samt ligger på en stabil och relativt hög nivå (A2020/00939/JÄM).

Avseende lagstiftningsprocessen och EU-arbetet är utvecklingen fortsatt positiv (se diagram 1.1).

Diagram 5.1 Jämställdhetsintegrerade produkter

Anm.: Diagrammet redovisar jämställdhetsintegrerade produkter inom lagstiftningsprocessen och EU-arbetet. Procentalen är räknade som en andel av det totala antalet publikationer inom resp. område där skrivningar om jämställdhet är relevant att redovisa.

Anm.: På grund av ändrade riktlinjer är resultaten från och med 2016 ej direkt jämförbara med tidigare år.

Källa: Statistiska Centralbyrån.

Jämställdhetsbudgetering

Jämställdhetsbudgetering är en tillämpning av jämställdhetsintegrering i budgetprocessen vilket innebär att prioriteringar, vägval och tilldelning av resurser i budgeten, i största möjliga mån ska främja jämställdhet. Arbete för jämställdhet i budgetprocessen ska gälla hela vägen från förslag till implementering. Förslag som lämnas i ramberedningen ska innehålla en jämställdhetsanalys. I budgetpropositionen ska den individbaserade statistiken ha kön som övergripande indelningsgrund och vara kommenterad efter kön. SCB:s uppföljning visar att 68 procent av tabeller och diagram i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1) uppfyller detta krav, vilket är samma nivå som förra året (A2020/00939/JÄM).

Jämställdhetsintegrering i myndigheter

Enligt regeringens beslut om jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet för åren 2016–2020 (S2016/04472/JÄM) ska ett jämställdhetsperspektiv ingå i myndighetsstyrningen så att myndigheternas verksamhet bidrar till att jämställdhetspolitikens mål uppnås. SCB:s uppföljning visar att andelen regleringsbrev med skrivningar om jämställdhet har sjunkit, från 63 procent 2018 till 54 procent 2019. Andelen av myndigheternas instruktioner med skrivningar om jämställdhet har ökat, från 52 procent 2018 till 53 procent 2019.

Jämställdhetsintegrering i myndigheter bidrar till uppfyllelsen av de jämställdhetspolitiska målen

Regeringens utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) har omfattat 58 statliga myndigheter samt Folkbildningsrådet. Syftet med JiM är att stärka myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering så att myndigheternas kärnverksamhet på ett ännu bättre sätt bidrar till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Under hela JiM-satsningen har myndigheterna erbjudits stöd och sedan 2018 ansvarar Jämställdhetsmyndigheten för denna uppgift. Samtliga JiM-myndigheter fick ett återrapporteringskrav om jämställdhetsintegrering i regleringsbrev för 2019 respektive 2020.

Statskontorets utvärdering av JiM-programmet inkom till regeringen i september 2019 (A2019/00496/JÄM). Utvärderingen visar att myndigheterna har genomfört ett omfattande arbete och nått flera resultat med stor potential att bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen. Flera av myndigheterna har förändrat sitt sätt att arbeta och därmed ökat jämställdheten för sina målgrupper. Statskontoret ser även brister, till exempel att vissa resultat har svag koppling till faktiska jämställdhetsproblem i verksamheten eller i samhället.

Jämställdhetsmyndigheten redovisade i april 2020 resultat av åtgärder som relevanta myndigheter och andra aktörer har vidtagit under 2019 (A2020/00953/JÄM). Enligt rapporten uppvisar myndigheter som deltagit i JiM betydligt fler åtgärder och resultat än övriga myndigheter. Enligt Jämställdhetsmyndighetens rapport tyder det på att den starkare styrningen, genom återrapporteringskravet 2019 och det tidigare uppdraget i JiM-myndigheternas regleringsbrev, har haft en direkt inverkan på i vilken utsträckning jämställdhetsintegrering praktiserats. Analysen visar att det finns resultat inom samtliga målområden. Flertalet resultat har koppling till delmålen om ekonomisk jämställdhet och mäns våld mot kvinnor.

I sin redovisning av JiM-uppdraget gör Jämställdhetsmyndigheten bedömningen att fortsatt politisk styrning med uppdrag i regleringsbrev och fortsatt uppföljning och återkoppling av resultat från respektive departement är en förutsättning för att utvecklingen ska fortsätta (A2019/00573/JÄM).

Konkreta resultat av JiM-arbetet under 2019 är bl.a. Försvarsmaktens justering av muskelkrav för befattningar inom marinen och flygvapnet som bidragit till en högre andel inskrivna kvinnor inom grundutbildning med värnplikt, och Arbetsmiljöverkets nya reglering för handintensivt arbete. Den typen av arbete förekommer mer i kvinnodominerade yrken och regleringen väntas därför få särskilt genomslag för arbetstagare som är kvinnor i form av ökad säkerhet och skydd för hälsan.

Könsuppdelad statistik i myndigheternas årsredovisning – ett utvecklingsområde

Från och med 2017 finns det krav i förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB) på att myndigheter som redovisar individbaserad statistik ska göra detta uppdelat på kön. Det gjordes under 2018 ändringar i den bestämmelse som reglerar kravet på redovisning av individbaserad statistik. Ändringarna innebar bl.a. att

det i redovisningen även ska ingå analys av redovisad statistik. Uppföljning av JiM-myndigheternas årsredovisningar för 2019 visar att en övervägande majoritet av myndigheterna genomgående redovisar den individbaserade statistiken uppdelat på kön. Ekonomistyrningsverket (ESV) konstaterar i rapporten Genomslaget (ESV 2020:28), i vilken ESV följt upp årsredovisningarna för tjugofyra statliga myndigheter, att merparten av de myndigheter som redovisar individbaserad statistik också delar upp den statistiken på kön. ESV konstaterar även att endast drygt hälften av de myndigheter som redovisar könsuppdelad statistik presenterar någon analys av den statistiken.

Jämställdhetsarbete på lokal och regional nivå

Överenskommelse med SKR om att stärka lokalt jämställdhetsarbete

Regeringen ingick och finansierar sedan januari 2018 en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) för att stärka jämställdhetsarbetet på lokal och regional nivå 2018–2020 (S2018/00440/JÄM). I mars 2020 inkom SKR med en resultatredovisning för överenskommelsens andra år (A2020/00702/JÄM). Överenskommelsen omfattar samtliga jämställdhetspolitiska delmål. Särskilt prioriterat för hela programperioden är kvinnofridsarbetet i kommuner och regioner utifrån målsättningen i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. De resultat som överenskommelsen gett så här långt handlar framför allt om att kommuner och regioner fått bättre förutsättningar för sitt jämställdhets- och kvinnofridsarbete. Resultaten visar att tillskottet av resurser möjliggör en betydande förstärkning av stödet till jämställdhetsintegrering och till utveckling av kvinnofridsarbetet. Ett konkret exempel är stödet till regionala stöd- och samverkansstrukturer som har öppnat nya möjligheter för lokal och regional samverkan med länsstyrelsernas utvecklingsledare på kvinnofridsområdet. Ett annat exempel är satsningen på modellkommuner och modellregioner i vilka de deltagande organisationerna kan visa resultat i sina system för ledning och styrning.

Länsstyrelserna har utvecklat det regionala stödet till jämställdhetsintegrering

Länsstyrelserna har under 2019 utvecklat sitt arbete med att förankra länsstrategierna för jämställdhetsintegrering (S2016/07873/JÄM), exempelvis genom jämställdhetsråd med strategiska funktioner i länet eller anslutningssystem som riktar sig brett till lokala och regionala aktörer. De ger stöd för utvecklingen av jämställdhetsintegrering genom nätverk, utbildningar och samarbeten. Flera länsstyrelser arbetar aktivt med könsuppdelad statistik och att göra analyser utifrån den, samtidigt som ett länsstyrelsegemensamt arbete med att utveckla registreringen av könsuppdelad statistik pågår.

5.3.2 Jämn fördelning av makt och inflytande

Politiskt beslutsfattande

Resultatindikatorerna för politiskt beslutsfattande, Riksdagens sammansättning efter allmänna val fr.o.m. 1971 och Ordförande i kommun- och regionstyrelse uppdateras efter valet 2022. För resultatet efter valet 2018, se budgetpropositionen för 2020 (utg.omr. 13, avsnitt 5.4.1).

År 2019 var det val till Europaparlamentet. Könsfördelningen bland de svenska parlamentsledamöterna är 52 procent kvinnor och 48 procent män. Fördelningen har legat relativt konstant på minst 40 procent av vardera könet sedan Sveriges inträde i EU.

Kvinnor och män i styrelser och ledning

Den 1 maj 2020 var andelen kvinnor 48 procent och andelen män 52 procent i styrelserna för de av staten hel- och delägda bolagen. Könsfördelningen ligger inom intervallet för målet 40–60 procent. Könsfördelningen bland ordförandena var 51 procent kvinnor och 49 procent män. Bland verkställande direktörer var 42 procent kvinnor och 58 procent män vid utgången av 2019. I samtliga av de 41 bolagen med statligt ägande som ingår i statistiken i år uppnåddes en jämn könsfördelning i bolagsstyrelserna.

I statliga myndigheters styrelser och insynsråd m.m. var könsfördelningen 2019 jämn, sammantaget 51 procent kvinnor och 49 procent män. Bland ordförandena var andelen kvinnor 52 procent och andelen män 48 procent. Målet om en jämn könsfördelning med lika många kvinnor som män (S2016/05582/JÅM) är följaktligen fortsatt uppnått. Könsfördelningen följs upp vartannat år.

Könsfördelningen bland chefer är helt jämn inom staten (exklusive Försvarsmakten) med 50 procent kvinnor och 50 procent män 2019 (se även utg.omr. 2, avsnitt 5). Inom kommuner, regioner och privat sektor är könsfördelningen ojämn. Kvinnor dominerar bland cheferna inom kommuner och regioner, medan män dominerar bland cheferna inom privat sektor.

Tabell 5.1 Chefer i offentlig och privat sektor, 18–66 år

Könsfördelning, procent

År	Stat		Kommun		Region		Privat	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
2013	46	54	68	32	73	27	30	70
2015	43	57	69	31	72	28	31	69
2017	48	52	70	30	73	27	30	70
2019	50	50	71	29	74	26	33	67

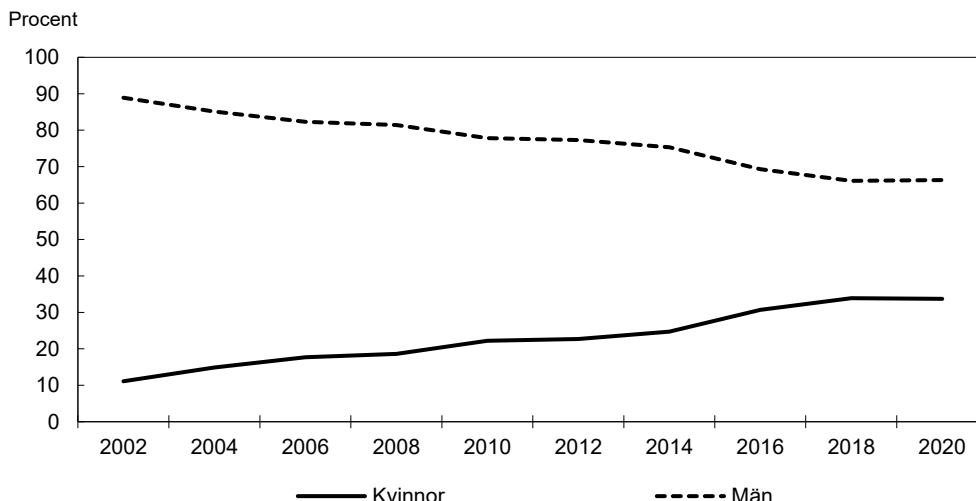
Anm: Statistiken grundar sig på Standard för svensk yrkesklassificering, SSSYK och omfattar anställda med en anställningsgrad på minst 5 procent.

Anm: Siffrorna avser ledningskompetens i staten, exkl. Försvarsmakten.

Anm: För anställda i kommuner och regioner har förändringar i klassificeringen för delar av SSSYK varför jämförelser från 2018 bör göras med viss försiktighet.

Källa: Statistiska centralbyrån och Medlingsinstitutet.

Enligt Andra AP-fondens kvinnoindex för 2020 var andelen kvinnor i börsföretagens styrelser 34 procent och andelen män 66 procent 2020. Andelen kvinnor som var styrelseordförande var 9 procent och andelen män 91 procent. Efter flera år med en ökande andel har både andelen kvinnor i börsbolagens styrelser och andelen kvinnliga styrelseordförande minskat något under året. Bland börsföretagens verkställande direktörer var 10 procent kvinnor och 90 procent män.

Diagram 5.2 Styrelseledamöter i börsbolag

Källa: Andra AP-fondens kvinnoindex.

Insatser för att hantera hot och hat mot förtroendevalda och journalister

Hot och hat mot förtroendevalda drabbar både kvinnor och män men utsattheten skiljer sig åt. Bl.a. visar den senaste rapporten Politikernas trygghetsundersökning (PTU) 2019 (Ku2019/01876/MD) att det är vanligare bland kvinnor att utsattheten får konsekvenser. Den senaste undersökningen från Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Göteborgs universitet (2019) visar att hot om sexuellt våld i princip endast drabbar kvinnliga journalister. Inom ramen för regeringens handlingsplan Till det fria ordets försvar (Ku2017/02388/D) genomförs insatser mot hot och hat mot bl.a. förtroendevalda och journalister. För redovisning av insatser för att värna det demokratiska samtalet från hot och hat (se utg.omr. 1, avsnitt 11).

Statligt stöd till jämställdhetsprojekt

Under 2019 fördelade Jämställdhetsmyndigheten 10 miljoner kronor i bidrag till 12 organisationer enligt förordningen (2006:390) om statsbidrag till jämställdhetsprojekt. Exempel på projekt som beviljats medel är projekt om jämställdhet och funktionsnedsättning samt projekt med syfte att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck med fokus på killar, som både riskerar att utsättas för och utöva hedersvåld.

Statligt stöd till kvinnors organisering

För att främja kvinnors organisering fördelade Jämställdhetsmyndigheten under 2019 28 miljoner kronor enligt förordningen (2005:1089) om statsbidrag för kvinnors organisering. Medlen fördelades på 67 organisationer. Exempel på organisationer som beviljats bidrag är organisationer som arbetar med kvinnors hälsa, demokrati- och fredsfrågor och idrott.

5.3.3 Ekonomisk jämställdhet

Kvinnors lön och disponibla inkomst är lägre än mäns

Även om skillnaderna i kvinnors och mäns lön har minskat över tid, kvarstår en löneskillnad. År 2019 var kvinnors genomsnittliga månadslön 33 500 kronor, vilket är 90,1 procent av männens lön. Löneskillnaden mellan kvinnor och män var alltså 9,9 procent. Det är en minskning med 0,8 procentenheter jämfört med 2018 (se även utg.omr. 14, avsnitt 5). Variationen mellan olika sektorer är stor.

Efter s.k. standardvägning, vilket innebär att hänsyn tas till att kvinnor och män arbetar inom olika yrken och sektorer, har olika utbildningsnivå, olika arbetstid och olika ålder, var den oförklarade löneskillnaden 4,2 procent för hela arbetsmarknaden 2019. När det gäller löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten, se utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, avsnitt 4 och utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, avsnitt 5.

De könsskillnader som finns på arbetsmarknaden i form av löner, befattningar, uttag av föräldraledighet och arbetstid leder till att kvinnor har betydligt lägre arbetsinkomster än män. Skatter och transfereringar bidrar dock till att jämna ut den totala inkomstskillnaden. Den individuella disponibla inkomsten för personer i förvärsaktiv ålder är dock 15–20 procent lägre för kvinnor än för män, och denna relation har varit relativt stabil sedan mitten av 1990-talet. Måttet individuell disponibel inkomst återspeglar inte enbart effekter av inkomster, skatter och transfereringar utan också skillnader i arbetsmarknadsdeltagande, arbetstid, sjukfrånvaro, föräldraledighet osv.

Skillnaderna i inkomst i förvärsaktiv ålder leder också till inkomstskillnader efter pensioneringen eftersom arbetsinkomsten ligger till grund för ålderspensionen. Kvinnors allmänna inkomstgrundande pension, som tjänas in genom arbete, uppgår i genomsnitt till ca 70 procent av mäns (se bilaga 4 till denna proposition, Ekonomisk jämställdhet).

Kvinnors deltagande på arbetsmarknaden är lägre än mäns

Sysselsättningsgraden (andel sysselsatta av befolkningen 20–64 år) 2019 var 80 procent för kvinnor och 84 procent för män. Det är en marginell minskning för kvinnor och en oförändrad nivå för män jämfört med 2018.

Sysselsättningsgraden bland utrikes födda kvinnor (20–64 år) 2019 var 64 procent och bland utrikes födda kvinnor utanför Europa var sysselsättningsgraden 55 procent. Även om sysselsättningen bland utrikes födda kvinnor i Sverige är högre än genomsnittet för kvinnor i EU-28, är sysselsättningsgraden för utrikes födda kvinnor lägre än för både inrikes födda kvinnor och utrikes födda män (se även utg.omr. 13, avsnitt 1.3.1).

Kvinnor med funktionsnedsättning har sämre utfall än män med funktionsnedsättning både vad gäller delaktighet på arbetsmarknaden och vad gäller arbetsvillkor. Kvinnor med funktionsnedsättning har lägre inkomster och sämre möjligheter till ekonomisk självständighet än män med funktionsnedsättning. Kvinnor med funktionsnedsättning är överrepresenterade i den grupp vars disponibla inkomst understiger 60 procent av medianinkomsten i Sverige. Av kvinnor med funktionsnedsättning över 30 år befinner sig 20 procent i den gruppen, jämfört med 16 procent av män med funktionsnedsättning. Skillnaderna är betydande, oavsett kön, när personer med funktionsnedsättning och den övriga befolkningen jämförs.

Andelen företag som drivs av kvinnor var 28,6 procent år 2018 (se utg.omr. 24, avsnitt 4.3.3). Andelen utrikes födda kvinnor bland dessa var 17 procent.

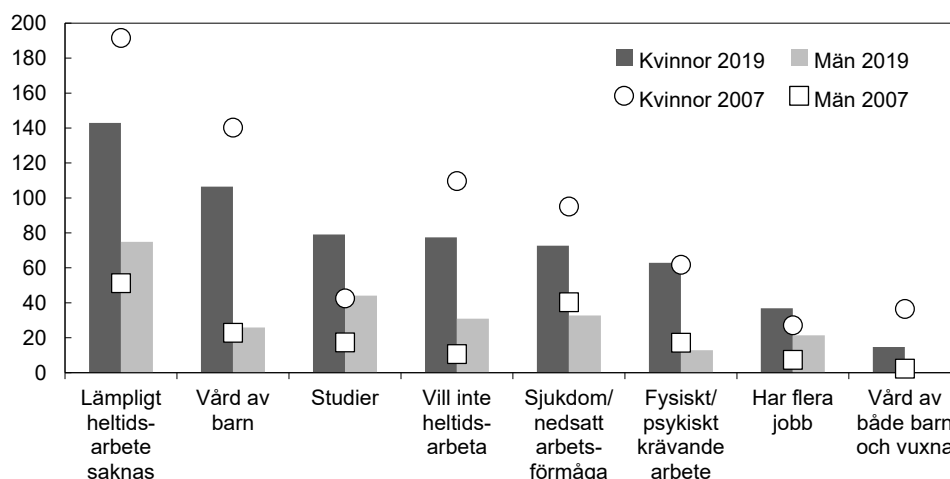
Fler kvinnor än män arbetar deltid. År 2019 arbetade 25,7 procent av kvinnorna (20–64 år) deltid, jämfört med 11 procent av männen. Under perioden 2008–2019 har andelen deltidssysselsatta kvinnor minskat med 8 procentenheter, medan andelen deltidssysselsatta män har ökat med knappt 1 procentenhet (se även utg.omr 14, avsnitt 5.3.2). Utrikes och inrikes födda kvinnor arbetar deltid i ungefär lika stor utsträckning, och i större utsträckning än såväl utrikes som inrikes födda män.

Deltidsarbete bland kvinnor är framför allt vanligt i åldersgrupperna 20–24 år (48 procent) samt 55–64 år (28 procent). Också bland män är deltidarbete vanligast i

åldersgruppen 20–24 år (29 procent). Den vanligaste orsaken till deltidarbete bland både kvinnor och män är att heltidsarbete saknas. Vård av barn och/eller en vuxen anhörig är den näst vanligaste orsaken till deltidarbete för kvinnor, medan studier är den näst vanligaste orsaken för män. Det är betydligt fler kvinnor än män som upplever att de inte orkar arbeta mer än deltid för att deras jobb är för fysiskt eller psykiskt krävande. Den trendmässiga minskningen av antalet deltidarbetande kvinnor under det senaste decenniet har fått genomslag på de flesta skälen till deltidarbete, särskilt skälet ”vill inte heltidsarbete”. Undantagen är ”studier” och ”har flera jobb” där antalet kvinnor har ökat. För män har deltidarbete ökat av flera skäl.

Diagram 5.3 Antal kvinnor och män som arbetar deltid fördelat på skäl 2007 och 2019 (20–64 år)

Antal (1 000-tal)

Källa: Statistiska centralbyrån.

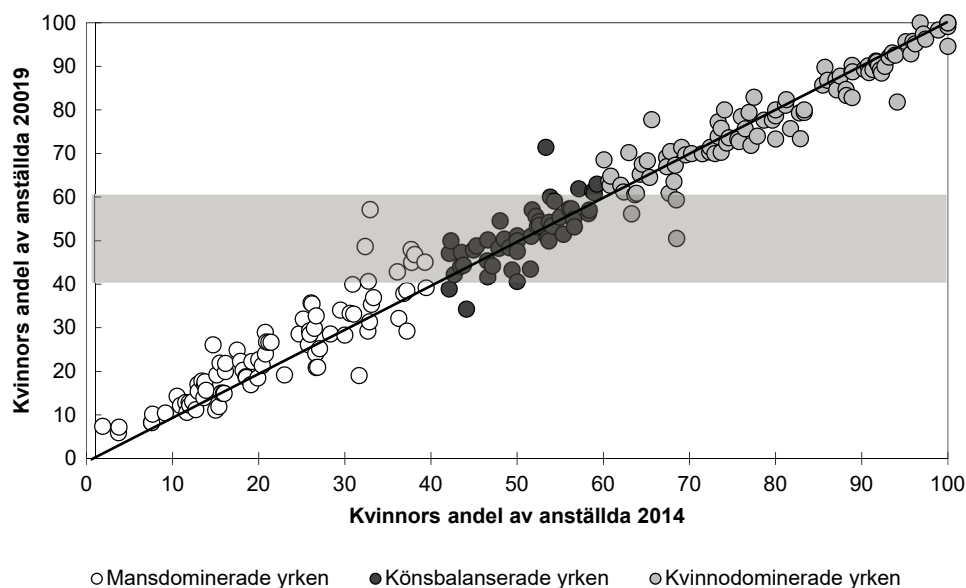
Långsam minskning av könssegregeringen på arbetsmarknaden

Yrkessegregeringen kan mätas i form av ett segregeringsindex som har ett värde mellan 0 (fullständigt jämn könsfördelning) och 100 (alla kvinnor och män arbetar i helt olika yrken). Mellan 2005 och 2018 har indexet kontinuerligt minskat från 57,9 till 52,0, vilket indikerar att arbetsmarknaden under dessa år långsamt, men gradvis, har blivit mindre könssegregerad.

Mellan åren 2014 och 2019 ökade andelen kvinnor i mansdominerade yrken medan den minskade något i kvinnodominerade yrken. Samtidigt har fler yrken under perioden blivit könsbalanserade (minst 40 procent av vardera kön). Av diagram 5.4 framgår att andelen kvinnor i mansdominerade yrken var större 2019 än 2014 (de flesta vita punkterna är placerade ovanför den diagonala linjen) och att andelen kvinnor i kvinnodominerade yrken har minskat (flertalet ljusgrå punkter till höger i figuren är placerade nedanför den diagonala linjen). Andelen yrken som är könsbalanserade har dessutom ökat mellan 2014 och 2019 (flera vita och ljusgrå punkter är placerade i det horisontella skuggade fältet).

Diagram 5.4 Kvinnors andel av antal anställda i respektive yrke 2014 och 2019

Procent

Anm: Cirka 150 yrken har exkluderats på grund av att det saknas uppgift om antal anställda kvinnor eller män för åren 2014 och 2018, alternativt att det är färre än 1 000 anställda i yrket.

Källa: Statistiska centralbyrån, lönestrukturstatistiken.

En kommission för jämställda livsinkomster

Regeringen tillsatte i mars 2020 en kommission för jämställda livsinkomster (dir. 2020:22) som ska lämna förslag som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män. Kommissionen ska främst lämna förslag på åtgärder som bidrar till att främja jämställda löner, jämställda livsinkomster, en jämställd fördelning av det offentliga stödåtgärder till kvinnor och män samt jämställda arbetsplatser. Kommissionen ska genomgående beakta och lyfta fram de villkor i fråga om ekonomisk jämställdhet som kan råda för inrikes respektive utrikes födda kvinnor och män, belysa de villkor som råder för kvinnor och män med låg disponibel inkomst samt även ta hänsyn till förhållandena för kvinnor och män med funktionsnedsättning (se utg.omr. 9, avsnitt 5). De förslag som lämnas av kommissionen ska inte påverka den svenska arbetsmarknadsmodellen och arbetsmarknadens parter ansvar för lönebildningen. Kommissionen ska slutredovisa sitt uppdrag i december 2021.

Insatser för att främja ekonomisk jämställdhet

Inom ramen för JiM-uppdraget har flera myndigheter bidragit till att främja den ekonomiska jämställdheten. SKR:s regeringsfinansierade satsning Modellkommuner rapporterar också exempel på resultat med bäring på ekonomisk jämställdhet.

5.3.4 Jämställd utbildning

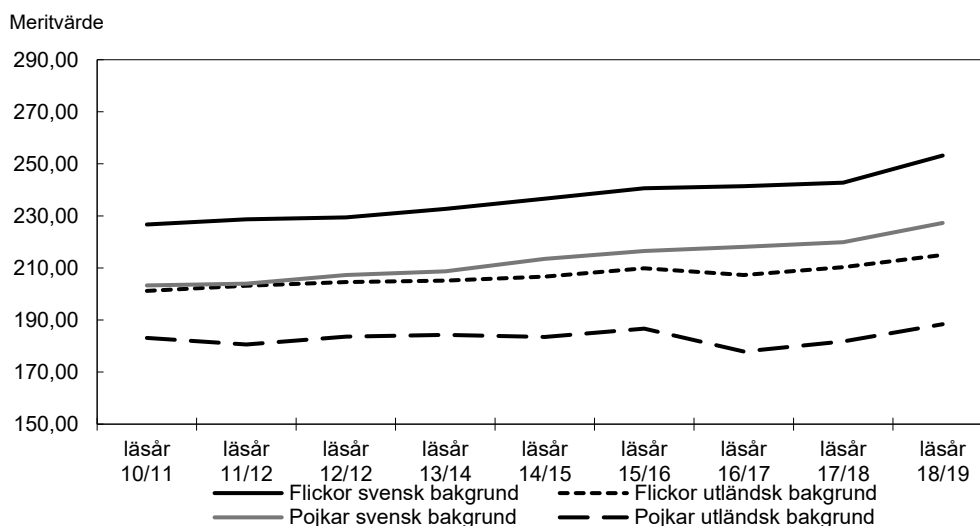
Målet om jämställd utbildning omfattar hela det formella utbildningssystemet från förskola till universitet och högskola, inklusive vuxenutbildning och yrkeshögskola. Även bildning och utbildning utanför det formella utbildningssystemet omfattas, t.ex. i folkhögskola och studieförbund. Arbetet syftar också till att genomföra mål 4 i Agenda 2030, som rör jämställdhet i utbildning.

Stora skillnader i meritvärde i årskurs 9

Skillnaden i genomsnittligt meritvärde mellan flickor och pojkar har endast ökat marginellt i jämförelse med föregående år. Läsåret 2018/19 hade flickor med svensk

bakgrund 253,2 poäng i genomsnittligt meritvärde och pojkar med svensk bakgrund 227,3 poäng i meritvärde. Flickor med svensk bakgrund hade därmed 11 procent högre meritvärde än pojkar med svensk bakgrund i årskurs 9. Flickor med utländsk bakgrund (utländsk bakgrund inkluderar elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands) hade 14 procent högre meritvärde än pojkar med utländsk bakgrund. Det motsvarar i poäng 215,0 för flickorna och 188,4 poäng för pojkarna. Skolresultaten i grundskolan har påverkats av att antalet nyanlända elever som har börjat i svensk skola i grundskolans senare årskurser har ökat. Majoriteten av de nyanlända eleverna som har börjat i svensk skola under högstadiet har varit pojkar. De enskilt mest framträdande faktorerna för skillnader i skolresultat är socioekonomisk bakgrund och föräldrars utbildningsnivå (se även utg.omr. 13, avsnitt 3.3). Inom ramen för regeringens finansiering av SKR:s satsning på modellkommuner har flera olika initiativ tagits under 2019 för att stärka pojkars skolresultat. Kommunerna Orust och Dals-Ed har t.ex. initierat motivationsskapande insatser som gett goda resultat medan några skolor i Sollentuna fokuserat på modellen Skriva sig till lärande (STL).

Diagram 5.5 Genomsnittligt meritvärde årskurs 9

Anm.: I diagrammet visas det genomsnittliga meritvärdet beräknat på 17 ämnen.

Anm.: Utländsk bakgrund inkluderar elever födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Källa: Statens skolverk.

Könsskillnader i studieval minskar långsamt

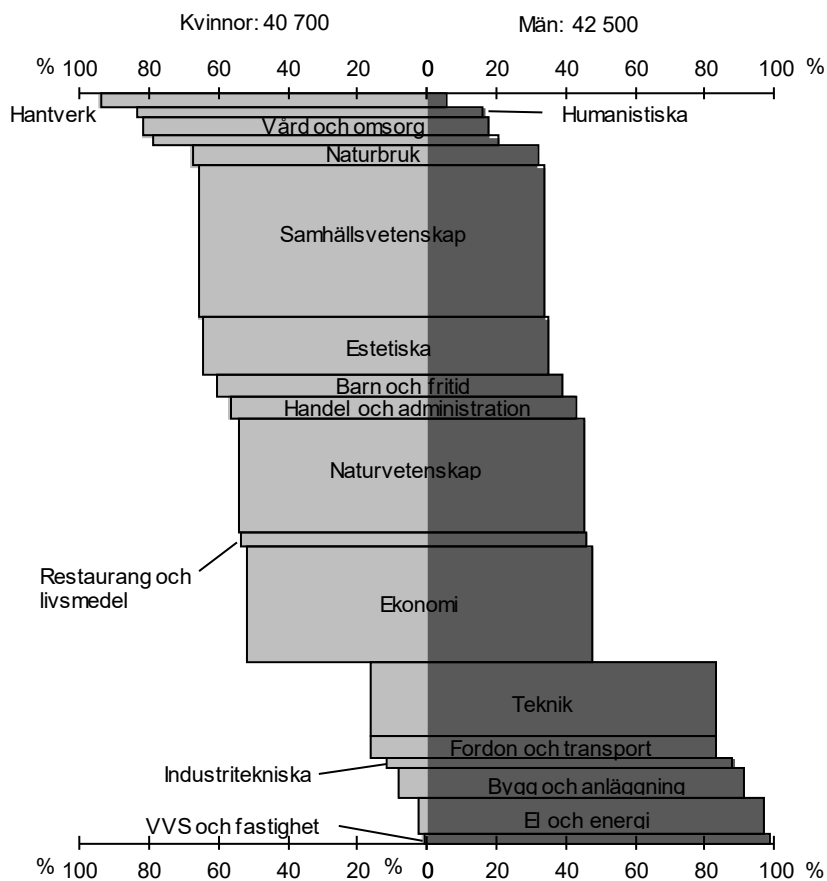
Läsåret 2019/20 var 39,3 procent kvinnor och 60,4 procent män på gymnasieskolans yrkesprogram. Vid de högskoleförberedande programmen var 52,4 procent kvinnor och 47,5 procent män. På yrkesprogrammen är det även större skillnader på könsfördelningen mellan enskilda program jämfört med de högskoleförberedande programmen. Det är även fortsatt stora skillnader mellan flickors och pojkars samt mäns och kvinnors val av utbildningsinriktning i hela utbildningsväsendet. Det var bara 5 av de 18 gymnasieprogrammen som hade en jämn könsfördelning bland elever som tog examen 2018 (dessa hade en könsfördelning inom intervallet 40–60 procent). Gymnasieskolan präglas till stor del av liknande könsuppdelning som på arbetsmarknaden. Detta är olyckligt då en större utbildningsdiversifiering skulle bidra till en mer jämställd arbetsmarknad. Det skulle också leda till en ökad kompetensförsörjning t.ex. inom bristyrken med en kraftig underrepresentation av antingen kvinnor eller män, såsom inom vård- och omsorgssektorn, utbildningssektorn och it- och tekniksektorn.

Regeringen har tagit initiativ för att utmana de könsstereotyperna studie- och yrkesvalen. I december 2019 fick exempelvis Statens skolverk i uppdrag att stärka myndighetens

digitala verktyg för studie- och yrkesvägledning med syftet att bidra till att fler elever får möjlighet att göra väl övervägda utbildnings- och yrkesval. Även Folkbildningsrådet har, inom ramen för JiM, arbetat för att förebygga könsstereotypa ämnesval och stärka utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden.

Diagram 5.6 Avgångna elever från gymnasieskolan efter program 2018/19

Antal och könsfördelning (procent)

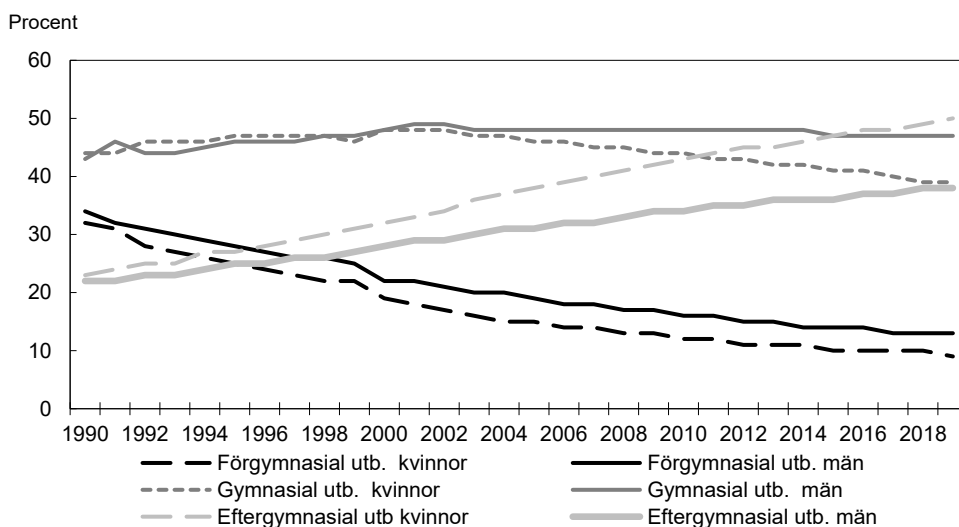

Källa: Statens skolverk.

Fortsatt fler kvinnor med eftergymnasial utbildning

Utbildningsnivån i befolkningen fortsätter att öka. År 2019 hade 50 procent av kvinnorna och 38 procent av männen en eftergymnasial utbildning. Tio år tidigare var förhållandet 42 respektive 34 procent. Bland den yngre generationen, 25–34 år, är gapet mellan eftergymnasialt utbildade kvinnor och män i dag än större. Omkring 29 procent av kvinnorna i denna åldersgrupp har minst en kandidatexamen. Bland män är andelen knappt 17 procent. Ett av skälen till att fler kvinnor går vidare till högre utbildning är att de yrken som domineras av kvinnor oftare kräver högskoleutbildning. Kvinnor och yngre personer deltar även i högre utsträckning i formell utbildning och så är även fallet avseende icke-formell utbildning.¹ Vad gäller personer med funktionsnedsättning så har 40 procent av kvinnorna och 29 procent av männen eftergymnasial utbildning.

¹ Formell utbildning sker inom det formella utbildningssystemet, från förskola till universitet. Icke-formell utbildning ingår inte i de formella utbildningssystemen, men äger rum genom planerad verksamhet t.ex. på folkhögskolor och studieförbund.

Diagram 5.7 Utbildningsnivå för kvinnor och män i ålder 25–64 år

Källa: Statistiska centralbyrån.

Studering och examinerade från högskolan samt forskning

Bland antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå 2019 var andelen kvinnor 61 procent och andelen män 39 procent. Fördelningen mellan kvinnor och män har varit i stort sett oförändrad under flera års tid (se vidare utg.omr. 16, avsnitt 5). Vid tidpunkten för examen är övervikten ytterligare högre för kvinnor med en fördelning på 63 procent kvinnor respektive 37 procent män 2019. Även denna fördelning är densamma sedan flera år tillbaka (se vidare utg.omr. 16, avsnitt 5). När det gäller övergången till högskolan för ungdomar med svensk och utländsk bakgrund har det däremot skett en utjämning. Exempelvis är övergången till högskolan för kvinnor med utländsk bakgrund som invandrat efter sju års ålder lika stor som övergången för män med svensk bakgrund, 36 procent i båda fallen. För kvinnor med svensk bakgrund var det 52 procent och för män med utländsk bakgrund som invandrat efter sju års ålder 23 procent.

Antalet kvinnor som antagits till doktorandutbildning har de senaste åren varit något färre än männen, även om fördelningen har varit betydligt mer jämn sedan början av 2000-talet än tidigare. För antagningen 2019 är fördelningen helt jämn med 50 procent vardera. Åldern på doktoranderna skiljer sig åt efter kön. Jämfört med kvinnor väljer män i större utsträckning att doktorera tidigare, medan kvinnor i större utsträckning återkommer till forskningen då de är över 40 år. För doktorsexamen går trenden mot en helt jämställd fördelning. År 2019 var 51 procent av dem som tog en doktors-examen kvinnor och 49 procent män, vilket ligger i linje med fördelningen de senaste tio åren, även om det sker en marginell ökning av antalet kvinnor varje år. För licentiatexamen ser fördelningen dock annorlunda ut. Där var andelen kvinnor som tog ut examina 2019 endast 40 procent jämfört med 60 procent män. Detta köns-mönster, som funnits sedan början av 2000-talet, beror bl.a. på att nästan hälften av alla licentiatexamen avläggs vid de tekniska lärosätena där könsfördelningen är som mest ojämn, sett till antalet utfärdade doktors- och licentiatexamen.

Regeringen har fastställt mål för könsfördelningen bland professorer vid universitet och högskolor. Ambitionen är att 50 procent av de nyrekryterade professorerna ska vara kvinnor år 2030. År 2019 var 29 procent av professorerna kvinnor och 71 procent män. Ökningen har varit snabbare i Sverige än i övriga EU där genomsnittet 2018 låg på ca 24 procent kvinnor bland professorerna och 76 procent män. Störst obalans är det vid tekniska lärosäten där kvinnor är i minoritet även bland studenterna (se vidare utg.omr. 16, avsnitt 6).

Alla statliga myndigheter som finansierar forskning och utveckling för minst 100 miljoner kronor årligen har i uppgift enligt sin instruktion att integrera ett jämställdhetsperspektiv i sina verksamheter och att främja jämställdhet mellan kvinnor och män vid fördelningen av forskningsmedel. Vidare ska även de största forskningsfinansiärerna verka för att ett köns- och genusperspektiv inkluderas i den forskning som myndigheten finansierar, när det är tillämpligt. Exempelvis redovisar Vetenskapsrådet att beviljandegraden inom olika ämnesområden är relativt jämn mellan könen och har varit stabilt jämn under de senaste fem åren. Vetenskapsrådet anger i sin årsredovisning att myndigheten kommer att ställa krav på att varje forskningsinfrastruktur årligen ska rapportera statistik över sina användare uppdelad på kvinnor och män. I de fall användningen av en forskningsinfrastruktur inte är jämställd ska en förklaring till utfallet inkomma tillsammans med en åtgärdsplan för att få ett jämnare utfall framöver.

Andel deltagare i folkhögskolornas respektive studieförbundens verksamhet

Det jämställdhetspolitiska delmålet om jämställd utbildning omfattar även bildning och utbildning utanför det formella utbildningssystemet. I såväl folkhögskolans allmänna kurs (som motsvarar utbildning inom grundskolan eller gymnasieskolan) som dess särskilda kurs (som bl.a. består av yrkesinriktade utbildningar) är andelen kvinnor större än andelen män. År 2019 var 54 procent av deltagarna i allmän kurs kvinnor och 46 procent var män. Inom särskild kurs var 67 procent kvinnor och 33 procent var män. Under senare år har andelen män ökat på den allmänna kursen för elever som saknar gymnasiekompetens, bl.a. som en följd av rekryteringen av deltagare från arbetsmarknadsinsatsen studiemotiverande folkhögskolekurs. Könsfördelningen inom studiemotiverande folkhögskolekurs var jämn 2019. Av studieförbundens studiecirkeldeltagare var 62 procent kvinnor år 2019 och 38 procent män, vilket är oförändrat sedan 2018.

Sedan 2018 fördelar Folkbildningsrådet på regeringens uppdrag särskilda medel till studieförbunden för uppsökande och motiverande insatser riktade till utrikes födda kvinnor. Folkbildningsrådet har redovisat att insatsen nått 7 380 kvinnor i 194 kommuner (Folkbildningsrådets årsredovisning 2019). Deltagarna har påvisat ökade kunskaper om utbildning och arbetsmarknad, tillika om myndigheter och andra samhällsfunktioner som de kommer i kontakt med.

Ökad jämställdhet till följd av programmet för jämställdhetsintegrering vid högskolor och universitet (JiHU)

Jämställdhetsmyndigheten har sedan 2018 haft i uppdrag att stärka universitetens och högskolornas arbete med jämställdhetsintegrering så att deras verksamhet bättre bidrar till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. I april 2020 lämnade myndigheten en slutredovisning av uppdraget som visar att lärosätena nått resultat som framför allt handlar om förändrade arbetssätt som syftat till att motverka könsbundna studieval och främja jämställda karriärvägar. Lärosätena redovisar också ett mer jämställt utfall i fråga om könsfördelning bland studenter och professorer och i fördelningen av forskningsmedel. Jämställdhetsmyndigheten gör dock bedömningen att lärosätenas arbete behöver befästas ytterligare för att säkerställa långsiktiga utfall och effekter.

5.3.5 Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Kvinnor och män utför olika mycket och olika slags obetalt arbete. Kvinnor utför i genomsnitt betydligt mer hushållsarbete än män. Tidsanvändningsstudier visar dock att hushållsarbetet har blivit jämnare fördelat mellan könen, främst som ett resultat av

att kvinnor har minskat tiden för hushållsarbete (Tidsanvändningsundersökningen, SCB, 1990, 2000/01 och 2010/11). Den senaste tidsanvändningsundersökningen genomfördes 2010/11. Den vikande svarsfrekvensen för så omfattande undersökningar har motiverat regeringen att ge SCB i uppdrag att genomföra en pilotstudie för att pröva ett nytt upplägg av tidsanvändningsundersökningen (A2019/01121).

Även flickors och pojkars hushållsarbete följer könsstereotypa mönster. Det är fler flickor än pojkar som städar sitt rum minst en gång i veckan och hjälper till att laga mat en gång i veckan och fler pojkar än flickor som hjälper till med utomhusarbete minst en gång i veckan (statistik från Barn-ULF, SCB, från åren 2014–2019).

Den ojämna fördelningen mellan kvinnor och män av det obetalda hem- och omsorgsarbetet i ett föräldrapar korrelerar med det ojämna uttaget av föräldrapenning och föräldraledighet i föräldraskapets början. Kvinnor har sedan föräldrapenningen infördes 1974 tagit ut majoriteten av dagarna. Under 2019 tog kvinnorna ut 70 procent och männen 30 procent av samtliga dagar med föräldrapenning. Allt fler män tar ut föräldrapenning och ökningen den senaste tioårsperioden har varit stadig men långsam. Andelen föräldrapar som delar föräldrapenningen jämställt (40/60) under barnets två första levnadsår har ökat över tid. För barn födda 2005 respektive 2017 har den totala andelen barn för vilka föräldrarna fördelat uttaget lika vid barnets tvåårsdag ökat från 10 procent till 18 procent.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) har bidragit med ny kunskap inom området. Den s.k. snabbhetspremien, dvs. den bestämmelse som gör att kvinnor som får sitt andra barn inom 2,5 år efter det första ofta får högre föräldrapenning än de som får sitt andra barn senare, leder till ett mindre jämställt uttag av betald föräldraledighet. Kvinnors uttag av betald föräldraledighet påverkas starkt av nivån i föräldrapenningen. Det ökade uttaget bland mödrar leder till en nästan lika stor minskning i uttag bland barnens fäder (IFAU, 2019:2). Utredningen för en modern föräldraförsäkring (SOU 2017:101) har föreslagit att snabbhetspremien tas bort. Frågan bereds i Regeringskansliet.

Uttaget av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn är mer jämnt fördelat mellan könen än uttaget av föräldrapenning. Under 2019 tog män ut 38,5 procent av dagarna och kvinnor 61,5 procent. Småbarnsföräldrar påverkas både av ekonomiska incitament och av könsnormer när de väljer vem som ska vara hemma med sjuka barn. Benägenheten att reagera på ekonomiska incitament eller att påverkas av könsnormer skiljer sig åt mellan olika typer av hushåll och individer, exempelvis beroende på föräldrarnas födelseland, barnets kön och kvinnans andel av hushållsinkomsten (IFAU, 2019:13).

En annan rapport från IFAU visar att det finns samband mellan kvinnors dubbla ansvar för både arbete och familj och förkortad livslängd och ökad stressrelaterad dödlighet (IFAU 2020:8). I ytterligare en rapport konstateras att familjebildning minskar sannolikheten för kvinnor att ha välavlönade jobb med höga krav på närvaro (IFAU, 2020:11).

Trots en positiv utveckling mot ett allt mer jämställt uttag, tar kvinnor ut majoriteten av föräldrapenning, föräldraledighet och tillfällig föräldrapenning. Kvinnor är därmed frånvarande från arbetsmarknaden under längre tid än vad män är (se vidare utg.omr. 12), till följd av betald och obetald föräldraledighet.

I det obetalda hem- och omsorgsarbetet ingår även omsorg av andra anhöriga än barn. Betydligt fler av de deltidsarbetande kvinnorna än de deltidsarbetande männen uppger att ansvar för vård av barn eller vård av både barn och vuxen anhörig var orsak till deltidsarbete, se vidare bilaga 4 till denna proposition, Ekonomisk jämställdhet.

5.3.6 Jämställd hälsa

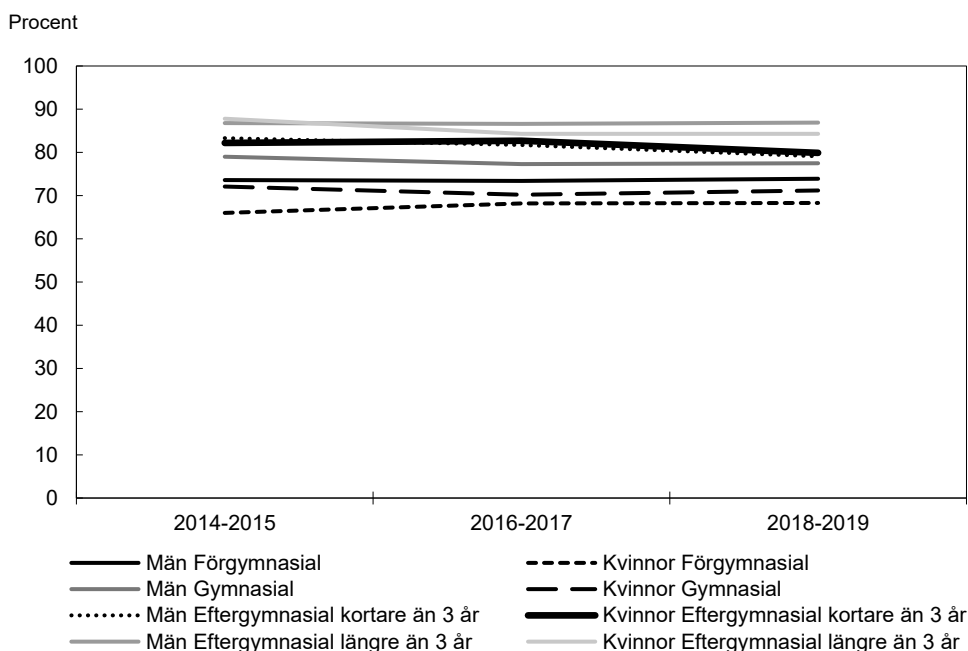
Regeringens åtgärder för en jämlik och jämställd hälsa, hälso- och sjukvård och åtgärder som specifikt rör kvinnors hälsa, exempelvis förlossningsvård, redovisas i utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

I regeringens överenskommelse med SKR om jämställdhet och kvinnofrid har det jämställdhetspolitiska målet om jämställd hälsa varit ett prioriterat område under 2019. Bland annat har SKR:s genusmedicinska kunskapsöversikt (O)jämställdhet i hälsa och vård uppdaterats. Kunskapsöversikten har t.ex. spridits inom arbetet med s.k. patientkontrakt, som är en del av primärvårdsreformen God och nära vård.

Äldre kvinnor och kvinnor med förgymnasial utbildning skattar sin hälsa som sämre

SCB:s undersökningar om levnadsförhållanden (ULF/SILC 2018/2019) visar att det är relativt små skillnader mellan hur många kvinnor respektive män som uppger att de har en bra hälsa. Det är dock genomgående något fler män än kvinnor som uppger att de har en god hälsa. I åldrarna över 74 år ökar skillnaderna. I åldern 75–84 år uppger 51,2 procent av kvinnorna och 61,9 procent av männen att de har en bra hälsa. För kvinnor över 85 år ligger den siffran på 44,7 procent och för män på 37,1. Bland personer med funktionsnedsättning är det fler män än kvinnor som skattar sin hälsa som bra utom i åldern 16–29 år, då något fler kvinnor skattar sin hälsa som bra. Skillnaderna är större än bland personer utan funktionsnedsättning och ökar med stigande ålder. Både kvinnor och män med funktionsnedsättning i alla åldersgrupper skattar dock sin hälsa lägre än vad kvinnor och män utan funktionsnedsättning gör.

Diagram 5.8 Andel kvinnor och män som själva uppger att de har en bra hälsa, fördelat på utbildningsnivå (16 år och äldre)

Anm.: Eftersom statistiken omfattar personer från 16 år finns det personer i de lägre utbildningsnivåerna som på grund av ålder ännu inte hunnit genomgå gymnasial eller eftergymnasial utbildning.

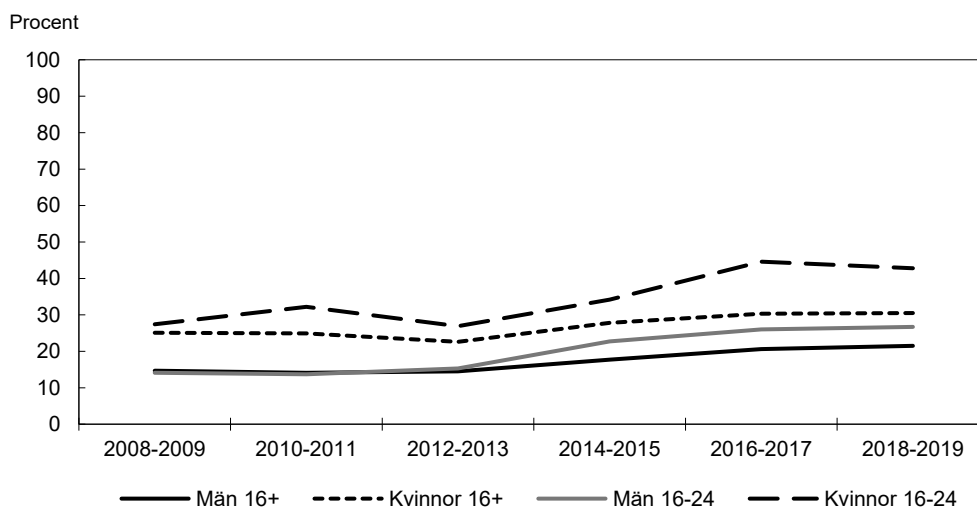
Anm.: Jämförbar statistik finns endast från 2014.

Källa: ULF, Statistiska centralbyrån.

Män skattar sin hälsa som bra i större utsträckning än kvinnor, oavsett utbildningsnivå, utom bland personer med eftergymnasial utbildning kortare än tre år, där marginellt fler kvinnor skattar sin hälsa som bra. Kvinnor med endast förgymnasial utbildning skattar sin hälsa lägre än övriga grupper, därefter kommer kvinnor med

gymnasial utbildning. Bland personer med endast förgymnasial eller gymnasial utbildning är alltså skillnaderna mellan könen större än skillnaderna mellan utbildningsnivåer. Kvinnor med endast förgymnasial utbildning är också den största gruppen bland dem som uppger sig ha dålig hälsa (8,9 procent) (ULF/SILC 2018–2019).

Diagram 5.9 Andel som anger sig ha besvär med ängslan, oro och ångest från 16 år och uppåt samt 16–24 år

Källa: ULF, Statistiska centralbyrån.

Ängslan, oro och ångest är vanligast bland unga kvinnor

Kvinnor uppger i betydligt större utsträckning än män att de har besvär av ängslan, oro eller ångest (ULF/SILC 2018–2019). Det gäller oavsett åldersgrupp men särskilt unga kvinnor, 16–24 år, uppger i hög grad att de har dessa besvär, 42,8 procent. Motsvarande siffra för männen är 26,7 procent. För båda könen är det i stort sett samma andel som föregående mätning, däremot är det en betydande ökning jämfört med tidigare år (för redovisning av andelen kvinnor respektive män som anger att de har nedsatt psykiskt välbefinnande, se utg.omr. 9, avsnitt 4). Ännu större könsskillnad finns bland barn och unga. I åldern 16–18 år svarade 26 procent av flickorna och 7 procent av pojkarna ja på frågan om de ofta känner sig ledsna eller nere. Motsvarande siffror i åldern 12–15 år är 14 respektive 4 procent (Undersökningarna om barns levnadsförhållanden, SCB, 2018–2019).

Sjukpenningtalet minskar men ligger betydligt högre för kvinnor än för män

Tabell 5.2 Sjukpenningtalet* fördelat på ålder

Ålder	2017		2018		2019	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
16–19	0,3	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2
29–29	6,5	3,4	6,6	3,4	6,4	3,4
30–39	14,2	6,3	13,7	6,3	13,3	6,3
40–49	16,8	7,3	15,6	6,9	14,9	6,8
50–59	18,6	10,7	17,7	10,2	17,1	9,8
60–64	17,8	13,1	17,2	12,8	16,7	12,4
Samtliga	13,3	6,9	12,8	6,7	12,3	6,6

* Antalet nettodagar från sjukpenning och rehabiliteringspenning dividerat med antalet försäkrade 16–64 år, exklusive antal personer som har aktivitetsersättning eller sjukersättning med hel omfattning.

Källa: Försäkringskassan.

Sjukpenningtalet var 2019 högre för kvinnor än för män i alla åldrar utom i åldrarna 16–19 år då det är 0,2 för både kvinnor och män. Sjukpenningtalet har minskat för både kvinnor och män de senaste åren, men kvinnor ligger fortfarande på en betydligt högre nivå. Störst skillnad är det i åldrarna 30–39 år samt 40–49 år, men högst sjukpenningtal har kvinnor i åldern 50–59, medan män har högst sjukpenningtal, 12,4, i åldern 60–64.

Skillnaden i sjukfrånvaro kan bland annat förklaras av att kvinnor och män arbetar i olika yrken. Kvinnor arbetar oftare än män i yrken och sektorer med sämre upplevd organisatorisk och social arbetsmiljö. Kvinnor är överrepresenterade i vård- och omsorgsyrken där sjukfrånvaron är hög för både kvinnor och män (se vidare utg.omr. 14, avsnitt 5.4). Ett större ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet i kombination med förvärvsarbete kan också bidra till högre sjukfrånvaro bland kvinnor. För mer utförlig analys av sjukpenningtalet, se utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Eftersom sjukfrånvaron bland anställda i kommunerna skiljer sig kraftigt mellan kvinnor och män har SKR, inom ramen för överenskommelsen om jämställdhet och kvinnofrid (2018–2020), genomfört en kunskapshöjande jämställdhetsinsats i projektet Arbetsmiljö och hälsa i fokus. Syftet är att arbetsgivare och företagshälsovården ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i pågående insatser för att förebygga sjukskrivning.

Fler män än kvinnor har insatser enligt LSS

Socialstyrelsens statistik från 2019 visar att män i högre utsträckning än kvinnor har insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Exempelvis hade 22 246 män respektive 16 047 kvinnor daglig verksamhet (vilket var den vanligaste insatsen) och 4 147 män och 3 135 kvinnor var beviljade ledsagarservice. Vissa könsskillnader kan förklaras av skillnader i förekomst av olika diagnoser (se även utg.omr. 9, avsnitt 6).

Män har högre dödlighet än kvinnor i åldrar upp till 80 år

Medellivslängden för kvinnor 2019 var 84,7 år och för män 81,3 år. Det innebär att skillnaden minskat från 6,1 år 1980 till 3,4 år 2019 vilket är en av de lägsta skillnaderna i Europa (SCB).

Män avlider i större utsträckning än kvinnor innan de fyllt 80 år. Statistik från Socialstyrelsens dödsorsaksregister 2018 visar att dödligheten i hjärt-kärlsjukdomar och tumörer är högre bland män än bland kvinnor i åldrarna 35–79 år vid alla utbildningsnivåer. I andningsorganens sjukdomar är dock dödligheten bland personer med förgymnasial eller gymnasial utbildning något högre bland kvinnor än bland män. Dödstalen till följd av skador och förgiftningar samt självmord är betydligt högre för män än för kvinnor, men de grupper som haft ökande suicidtal under 2018 är kvinnor i åldrarna 15–29 år och kvinnor med endast förgymnasial utbildning.

5.3.7 Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra

Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:110) har fyra målsättningar:

- ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld
- förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn

- effektivare brottsbekämpning (se utg.omr. 4)
- förbättrad kunskap och metodutveckling.

Mäns våld mot kvinnor är ett paraplybegrepp som avser en mängd olika företeelser, inklusive prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Även om hedersrelaterat våld och förtryck har nära kopplingar till mäns våld mot kvinnor, är det centralt att även se de skillnader som finns. Regeringens arbete inom området inkluderar även hbtq-personers utsatthet. Det saknas för närvarande tillräckliga underlag för att tillförlitligt bedöma den årliga omfattningen av alla former av mäns våld mot kvinnor i befolkningen. Detsamma gäller hedersrelaterat våld och förtryck. Vid Jämställdhetsmyndigheten pågår för närvarande ett arbete med att ta fram indikatorer för uppföljning av den nationella strategins fyra målsättningar. Kvinnor är i högre grad än män utsatta för sexuellt våld och grovt, upprepat och dödligt våld av närstående, i första hand av manliga partners eller f.d. partners. Särskilt sårbara grupper som är viktiga att uppmärksamma både när det gäller mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck är t.ex. barn, äldre kvinnor och personer med funktionsnedsättningar.

Ett utökat och verkningsfullt våldsförebyggande arbete

Våldsförebyggande arbete avser här insatser för att förhindra att våld mot kvinnor överhuvudtaget uppstår och insatser för att bekräftade våldsutövare ska upphöra med våld. Jämställdhetsmyndigheten konstaterar att kunskapen om verkningsfulla metoder och arbetssätt ännu är begränsad och att universellt (primärpreventivt) våldsförebyggande arbete som försöker förändra genusnormer och främja mer jämställda relationer mellan kvinnor och män är relativt nytt i Sverige. Myndigheten har kartlagt användningen av metoder och inventerat stödbehov genom möten med relevanta aktörer på området. Jämställdhetsmyndigheten har vidare uppdaterat Inget att vänta på, en handbok för våldsförebyggande arbete med barn och unga som MUCF först publicerade 2015. Myndigheten har påbörjat utbildningar för medarbetare vid länsstyrelserna utifrån handboken för att de i sin tur ska kunna använda den i fortbildning av verksamheter för unga.

Tillsammans med länsstyrelserna och stiftelsen 1000 möjligheter har Jämställdhetsmyndigheten under 2019 även bedrivit kampanjen Svartsjuka är inte romantiskt, om våld i ungas partnerrelationer, som riktar sig både till unga och till yrkesverksamma. Kampanjen är kopplad till stiftelsens statsbidragsfinansierade chatt- och telefonstöd för unga.

Inom ramen för regeringens och SKR:s överenskommelse att stärka jämställdhetsarbetet på lokal och regional nivå 2018–2020 har sammanlagt 49 skolhuvudmän/kommuner i 16 län beviljats totalt 8,2 miljoner kronor för att förebygga kränkande behandling och våld i skolan. Den vanligaste metoden har varit programmet Mentors in Violence Prevention (MVP) som utvärderats internationellt med positiva resultat.

Länsstyrelserna har genomfört och uppmontrat en mångfald av insatser för att främja utvecklingen av våldsförebyggande arbete i länen. I Västerbottens län driver t.ex. länsstyrelsen tillsammans med organisationen MÄN ett samverkansprojekt för våldsprevention med unga i fyra glesbygdskommuner. Flera länsstyrelser har ökat sin interna samverkan med andra sakområden och med det civila samhället för att effektivisera spridningen av våldsförebyggande insatser lokalt.

Förebyggande satsningar efter metoo

De många metoo-upproppen under hösten 2017 och framåt visade att sexuella trakasserier och sexuellt våld mot kvinnor och flickor förekommer inom alla yrken och

sektorer. Regeringen vidtog en rad åtgärder med anledning av metoo och flera uppdrag har redovisats under 2019. Statens skolverk redovisade den 31 maj 2019 förslag till läroplansförändringar för att bättre stödja sex- och samlevnadsundervisningen. Förslagen betonar att området ska behandlas återkommande och att utbildningen ska främja elevernas hälsa och välbefinnande, stärka förmågan att göra medvetna och självständiga val, bidra till förståelse för egna och andras rättigheter, förmedla betydelsen av frivillighet och ömsesidighet, belysa maktförhållanden kopplade till kön och föreställningar om heder samt utveckla elevernas kritiska förhållningsätt till framställningar av relationer och sexualitet. Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Arbetsmiljöverket och Diskrimineringsombudsmannen har på uppdrag av regeringen tagit fram en digital plattform för information med stöd till arbetsgivare för att förebygga och förhindra sexuella trakasserier i arbetslivet. Uppdraget redovisades den 1 april 2019 (Ku2018/00556/DISK). Arbetsmiljöverket och Diskrimineringsombudsmannen (DO) har därefter fått fortsatt uppdrag att utveckla plattformen och sprida information om plattformen (A2019/01325/MRB, A2019/01324/MRB). Uppdraget redovisades den 1 april 2020. Vidare har DO fått i uppdrag att genomföra särskilda informationsinsatser för att höja kunskapen hos arbetsgivare om aktiva åtgärder (A2019/01324/MRB). Dessa och övriga uppdrag med bäring på metoo redovisas närmare under respektive utgiftsområde.

Regeringen har vidare tillsatt en utredning som ska se över vilka åtgärder som behövs för att säkerställa efterlevnad av bestämmelserna om aktiva åtgärder i diskrimineringslagen (dir. 2018:99). Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2020.

Regeringen har under året träffat representanter för metoo-uppropan och för en fortsatt dialog med organisationer i det civila samhället avseende sexuella trakasserier på arbetsplatser och i andra delar av samhället. Regeringen har också tillsatt en utredning med uppdrag att överväga ytterligare åtgärder för att förstärka det straffrättsliga skyddet när det gäller sexuella kränkningar (dir. 2020:5). Den sittande sexualbrottsutredningen har fått tilläggsdirektiv att utreda utmönstring av böter ur straffskalan för köp av sexuell tjänst. Brottsförebyggande rådet har utvärderat tillämpningen av den nya sexualbrottslagstiftningen som trädde ikraft den 1 juli 2018 (Brå 2020:6). Utvärderingen visar att lagen redan fått effekt i form av att antalet åtal och fällande domar har ökat efter lagändringen. Även nya typer av fall har gått till domstol.

Återfallsförebyggande insatser

Länsstyrelserna i Stockholm och Skåne stödjer den regionala pilotverksamheten med telefonlinjen Välj att sluta, som vänder sig till våldsutövare i nära relation för att motivera dem till behandling för att upphöra med våldet. Under 2019 inkom totalt 549 samtal, varav cirka hälften kom från någon som utövat våld. Av de våldsutövare som ringer har omkring 50 procent aldrig tidigare sökt stöd för att ändra sitt beteende. Majoriteten av dem hänvisades till behandlingsverksamheter i Stockholm och Skåne som bekräftar att flera personer har inlett behandling efter kontakt med Välj att sluta.

Socialstyrelsen har under 2020 redovisat uppdraget att ta fram metoder för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens behandlingsarbete med våldsutövare i nära relationer, samt att utreda förutsättningarna för att utveckla behandlingsmetoder för personer som utövat våld med hedersmotiv (S2017/01221/JÄM). Myndigheten har i ett internationellt sammanhang identifierat nio metoder med visst vetenskapligt stöd för att förebygga återfall i våld. Det saknas dock vetenskapligt stöd för att rekommendera någon av de metoder som för närvarande används i Sverige. Socialstyrelsen påpekar att den nya metod som Kriminalvården tagit fram, Predov, och den norska metoden Sinnemestrung kan ge vägledning för fortsatt metodutveckling. Predov prövas inte enbart inom Kriminalvården utan även i ett antal kommuner.

Socialstyrelsen visar också att socialtjänsten erbjuder individuella insatser till utövare av hedersrelaterat våld och förtryck men att insatserna inte är specifikt inriktade mot detta problem. Den vanligaste metoden i hedersrelaterade ärenden är familjearbete, något som återkommande har ifrågasatts av både civilsamhällesorganisationer och myndigheter. Enligt Socialstyrelsen är det av yttersta vikt att sådant familjearbete har de utsattas säkerhet och välmående som överordnat mål samt att det följs upp och utvärderas. Insatser till den utsattas familj kan behövas men det får inte ske på bekostnad av barnets skydd.

Förbättrad upptäckt, ökat skydd och stöd

I augusti 2019 fick Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket och Socialstyrelsen i gemensamt uppdrag att verka för förbättrad upptäckt av våld i vissa klientgrupper 2019–2022 (A2019/01517/JÄM). Till uppdraget hör pilotverksamhet vid samordningsförbund för upptäckt av våld, dvs. särskilda lokala organisationer för samverkan i enskilda ärenden mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Sedan januari 2020 frågar tretton samordningsförbund rutinmässigt sin målgrupp om erfarenheter av våld.

Socialstyrelsen har redovisat användningen av bidrag enligt förordningen (2015:454) om statsbidrag till kvinno- och tjejjourer 2018. Sammantaget tog drygt 160 organisationer del av 148,5 miljoner kronor, varav cirka 7,5 miljoner kronor återbetalades som oförbrukade medel. Av dessa organisationer är 81 kvinnojourer, 19 tjejjourer och 59 kombinerade kvinno- och tjejjourer. Medlen har huvudsakligen gått till lönekostnader, köpta tjänster, material och hyrd utrustning. Socialstyrelsen har även fördelat medel till brottsofferverksamhet riktad till hbtq-personer.

SKR har under 2019 i enlighet med en överenskommelse med regeringen (S2019/02386/FS) kartlagt vilka behov som finns av att utveckla mottagningar för kvinnor och män som utsatts för sexuella övergrepp eller kvinnor och flickor som utsatts för könsstympning (för redovisning av resultat se utg.omr. 9, avsnitt 3).

Regionala resurscentrum

Till länsstyrelsernas uppdrag hör att på några platser i landet stödja utvecklingen av kommun- och myndighetsgemensamma resurscentrum för barn och vuxna som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Sådana centrum kan innebära samllokalisering av socialtjänst, hälso- och sjukvård samt polis med flerspråkig kompetens, för att underlätta stöd och skydd. Även personer som medverkar i brottsutredningar kan få stöd och skydd vid dessa centrum. Av länsstyrelsernas slutredovisning framgår att en mängd insatser genomförts för att stärka berörda aktörers arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck i fyra län men att de ännu inte har resulterat i operativ verksamhet för målgruppen (Rapport 2020:4 Slutrapport 2018–2019 Regionala resurscentra för våldsutsatta med särskilt fokus på hedersrelaterat våld och förtryck).

Regional medicinsk riktlinje mot hedersrelaterat våld och förtryck

Som första region i landet beslutade Västra Götaland 2019 en regional medicinsk riktlinje om hälso- och sjukvårdens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Syftet är att standardisera och förbättra rutinerna så att personer som riskerar att utsättas, utsätts eller har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck inklusive kvinnlig könsstympning, barnåktenskap och tvångsäktenskap ska identifieras och erbjudas information, skydd, stöd och behandling.

Information till asylsökande och nyanlända unga

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har under 2019 haft fortsatt uppdrag att i samverkan med den nationella ungdomsmottagningen UMO

genomföra informationsinsatser rörande hälsa och jämställdhet för nyanlända och asylsökande barn och unga ((S2016/02759/JÄM) och (A2019/00492/JÄM)), vilket resulterade i webbplatsen youmo.se. En genomsnittlig månad hade Youmo.se runt 90 000 besök, vilket är nästan en fördubbling jämfört med året innan. Totalt hade youmo.se 1,1 miljon besök under 2019, varav en ökande andel från andra länder. Sverige fortsätter dock vara det största enskilda landet för trafik till sajten med ca 700 besök per månad, följt av Iran, Egypten och Somalia. Under 2019 har youmo.se bl.a. uppdaterats med innehåll som riktar sig till skolan. MUCF har under 2019 även genomfört regionala och nationella utbildningar för yrkesverksamma som möter barn och unga som är nya i Sverige. MUCF har även utarbetat en webbaserad utbildning, som lanseras under 2020.

Under 2019 fick Nationella kompetensteamet vid Länsstyrelsen i Östergötlands län i uppdrag att informera asylsökande barn om deras rättigheter och stärka organisationer som främjar barns rätt till en tillvaro fri från hedersrelaterat våld och förtryck.

Insatser mot prostitution och människohandel

Jämställdhetsmyndigheten ska på nationell nivå samordna myndigheternas arbete mot människohandel för alla ändamål, utveckla samverkan mellan myndigheter och andra aktörer, och bistå myndigheterna med metodstöd och kompetensutveckling. Jämställdhetsmyndigheten ansvarar för och finansierar återvändarprogrammet för utsatta personer inom prostitution och människohandel som genomförs av FN-organet International Organization for Migration (IOM). Programmet avser individanpassat stöd för utländska medborgare utsatta för prostitution och människohandel i Sverige. Under 2019 återvände 13 personer inom ramen för programmet. Av de 13 personerna var 9 kvinnor och 5 män och majoriteten kom från Rumänien och Nigeria. De som återvände var utsatta för människohandel för sexuella ändamål, tiggeri eller för kriminella ändamål och flera personer var utsatta för flera former av exploatering.

Boendesituationen för våldsutsatta är svår

Socialstyrelsens rapport Hemlöshet 2017 – omfattning och karaktär visar att antalet personer i akut hemlöshet som är föräldrar till barn under 18 år har ökat, jämfört med en tidigare undersökning från 2011. Framförallt har antalet kvinnor i akut hemlöshet ökat, varav majoriteten har barn och är utlandsfödda. För en tredjedel av kvinnorna i akut hemlöshet uppgavs våld i nära relationer vara en faktor som bidragit till att de hamnat i en akut hemlöshetssituation. Enligt betänkandet Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112) har många kvinnor och barn efter vistelsen i skyddat boende svårt att få hjälp med att komma till ett stadigvarande boende.

Krisstöd till civilsamhällets arbete mot våld i nära relationer

Regeringen beslutade i april 2020 att ge 100 miljoner kronor till ideella organisationers arbete för att möta ökad utsatthet med anledning av utbrottet av covid-19. Pengarna ska gå till organisationer som arbetar med barn i utsatta situationer samt organisationer som arbetar med våldsutsatta kvinnor, barn och hbtq-personer och mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Förbättrad kunskap och metodutveckling

Utsatthet för misshandel och sexualbrott

I Nationella trygghetsundersökningen (2019) uppgav 2,8 procent av de kvinnor (16–84 år) som deltog i undersökningen att de utsattes för misshandel 2018, vilket är en liten ökning från 2017, då andelen var 2,5 procent. Bland män i samma åldersgrupp uppgav 4,4 procent att de utsattes för misshandel 2018, vilket är en ökning från 2017

då andelen var 4,1 procent. Både kvinnors och mäns självskattade utsatthet för misshandel visade ett svagt nedåtgående fram till de senaste tre årens mätningar, då en ökning har skett. Av männen uppgav 0,9 procent att den misshandel de utsatts för orsakat skador som föranledde besök hos läkare, sjuksköterska eller tandläkare (allvarlig misshandel). Av kvinnorna uppgav 0,5 procent att de utsatts för allvarlig misshandel. Antalet fall av dödligt våld mot kvinnor där offret och förövaren var eller hade varit i en parrelation uppgick till 16 fall 2019 (22 fall 2018). Dödligt våld mot män i en parrelation uppgick till 2 fall 2019 (4 fall 2018).

Av de kvinnor (16–84 år) som deltog i undersökningen uppgav 9,9 procent att de utsattes för sexualbrott 2018 vilket är en minskning från 2017, då andelen var 10,7 procent. Motsvarande uppgift för män i samma åldersgrupp är 1,6 procent vilket är samma andel som 2017. För både kvinnor och män har de senaste årens ökning av rapporterad utsatthet för sexualbrott avtagit. I utgiftsområde 4 Rättsväsendet redovisas en ökning av antalet anmälda sexualbrott vilket gör de senaste årens utveckling svårtolkad. Utvecklingen och sexualbrotten behöver även fortsättningsvis följas noga över tid.

Tabell 5.3 Personer 16–84 år utsatta för sexualbrott efter ålder 2018

Andel

Ålder	Kvinnor	Män
16–24	32,2	3,2
25–44	13,0	2,6
45–64	4,2	1,1
64–84	0,4	0,4

Källa: Nationella trygghetsundersökningen 2019. Brottsförebyggande rådet.

Kännedom om hedersrelaterade brott

Inkommande ärenden till stödtelefonen för yrkesverksamma i frågor om hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län fortsatte att öka 2019 då drygt 1 000 ärenden registrerades jämfört med 959 ärenden 2018 och 187 ärenden 2014 (stödtelefonens första år). Av de utsatta som samtalen handlar om är uppskattningsvis hälften under 18 år och de flesta (81 procent) flickor eller kvinnor. Det förekommer uppgifter om fysiskt våld mot minst 35 procent av de utsatta och om bortförande eller kvarhållande utomlands samt risk för eller hot om bortförande (15 procent). Sammantaget finns uppgifter om 35 barn som utsatts för barnåktenskap, 14 personer som utsatts för tvångsåktenskap och 75 personer som blivit bortförda eller hålls kvar utomlands mot sin vilja.

Länsstyrelsen har genomfört en enkätundersökning av kommuners kännedom om bortförda personer. Undersökningen visar att många kommuner saknar kännedom om personer som har förts ut ur landet. Av 192 svarande kommuner uppgav 43 att de 2019 hade kännedom om sammanlagt 172 barn som befann sig eller misstänktes befinna sig i denna situation. Undersökningen pekar på att få kommuner har rutiner för samverkan mellan socialtjänst och skola i syfte att förebygga sådana bortföranden. Vidare uppgav merparten av de svarande kommunerna att socialtjänsten inte har rutiner för att hantera ärenden rörande barn som man vet eller misstänker lever i äktenskap eller under äktenskapsliknande förhållanden.

Socialstyrelsen har delredovisat sitt uppdrag att inventera vilken vård som erbjuds kvinnor och flickor som utsatts för könsstympning med mera (A2019/00504/JÄM). Inventeringen visar att sex regioner har regionala riktlinjer om vård av könsstympade flickor och kvinnor, nio regioner har lokala styrdokument på området och att en region har både riktlinjer och lokala styrdokument. Fem regioner saknar riktlinjer. Enligt Socialstyrelsen har antalet kvinnor och flickor som sökt vård och registrerats

med diagnoskod kopplat till könsstympning ökat varje år mellan 2012 och 2018. Under 2018 registrerades 1110 nydiagnostiserade kvinnor och flickor med någon av diagnoskoderna som indikerar att de har varit utsatta för könsstympning. År 2012 var siffran 388 kvinnor och flickor. Vad ökningen av antal registrerade beror på är inte känt. De flesta är mellan 18 och 39 år gamla, men det förekommer även att flickor under 18 år som är födda i Sverige har sökt vård och fått en diagnos kopplat till könsstympning under 2012–2018. Dock framkommer i inventeringen inte om dessa fall lett till lagföring. Få fall av könsstympning har lagförts sedan lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor trädde i kraft.

Tabell 5.4 Anmälda och lagförda brott som gäller köp av sexuell tjänst, koppleri samt människohandel

Antal				
Typ av anmälda och lagförda brott	2016	2017	2018	2019
Anmälda brott, köp av sexuell tjänst*	603	563	848	764
Lagförda brott, köp av sexuell tjänst: kvinnor/män	0/334	0/222	0/329	0/346
Anmälda brott: koppleri (inkl. grovt)*	102	136	182	133
Lagförda brott, koppleri (inkl. grovt) kvinnor/män	2/24	1/11	11/24	7/18
Anmälda brott, människohandel för sexuella ändamål*	81	82	93	106
Lagförda brott människohandel (samtliga ändamål) kvinnor/män	2/6	1/4	2/13	0/3

Anm.: Kön som anges avser den lagförda personen.

Anm.: * Könsuppdelad statistik saknas.

Källor: Officiell kriminalstatistik, Brottsförebyggande rådet.

Människohandel, koppleri och sexköp

Den officiella kriminalstatistiken belyser inte den totala omfattningen av brottsligheten utan bara det som kommer till rättsväsendets kännedom. Enligt Polismyndigheten är det svårt att uppskatta hur många som är offer för människohandel i Sverige. Polismyndigheten menar att antalet anmälda brott till stor del beror på vilka resurser som polisregionerna avsätter för att uppdaga denna brottslighet, mängden inkomna tips och vilken kompetens som finns inom polisorganisationen.

Antalet anmälda brott rörande människohandel för andra ändamål än sexuella uppgick under 2019 till 170, vilket kan jämföras med 121 anmälningar under 2018. Av dem utgjorde 143 människohandel för tvångsarbete vilket är en ökning från 108 anmälningar under 2018. Under 2018 rörde 5 av anmälningarna människohandel för tvångsarbete och under 2019 var den siffran 7. Antal anmälda brott under den nyare brottsrubriceringen människoexploatering uppgick till 48 under 2019.

Utvecklingen när det gäller antalet anmälda och lagförda brott rörande köp av sexuell tjänst, koppleri samt människohandel (gällande vuxna) framgår av tabell 1.4 ovan. År 2018 anmäldes 14 brott gällande människohandel med barn för sexuella ändamål och 2019 anmäldes 12 sådana brott. Antalet anmälda brott för köp av sexuell handling av barn har ökat från 131 under 2018 till 224 under 2019. Antal lagförda brott för köp av sexuell handling av barn var totalt 192 under 2019 och för alla utom ett av brotten var de lagförda män. Under 2019 var antalet lagförda brott för människohandel totalt 3.

Jämställdhetsmyndigheten presenterar statistik över misstänkta offer för människohandel i Sverige. Det handlar om personer som har identifierats av regionkoordinatorer eller genom den nationella stödtelefonen för yrkesverksamma. År 2019 var enligt denna statistik 202 kvinnor och 46 män utsatta, eller potentiellt utsatta, för människo-

handel. Till de utsatta vuxna fanns 26 medföljande barn. Majoriteten av de misstänkta fallen 2018 rörde människohandel för sexuella ändamål. Därefter följer människohandel kopplad till arbetskraft följt av tiggeri. Jämställdhetsmyndigheten redovisar vidare att 49 barn var utsatta eller potentiellt utsatta för människohandel, varav 23 flickor och 26 pojkar. Den vanligaste formen av exploatering av barn handlar om människohandel kopplad till kriminalitet, följt av tiggeri och människohandel för sexuella ändamål.

Under 2019 har Migrationsverket upprättat 481 interna rapporter om misstänkt människohandel och människoexploatering. Detta innebär en ökning jämfört med 2018. Av dessa gällde 266 rapporter kvinnor och 123 män, 92 rapporter avsåg minderåriga, varav 18 flickor och 74 pojkar. Under vissa omständigheter kan Migrationsverket efter ansökan av en förundersökningsledare fatta beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd för bevispersoner, det kan t.ex. handla om att potentiella offer för människohandel ska få tid för att avgöra om de vill medverka i en rättegång. Under 2019 beviljades 44 individer (28 kvinnor, 2 flickor, 13 män och 1 pojke) tidsbegränsade uppehållstillstånd som bevispersoner på grund av att de misstänks ha utsatts för människohandel och/eller människoexploatering. Av dessa var 17 individer EU-medborgare. Av Migrationsverkets statistik går dock inte att utläsa hur många av dessa som fått tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av människohandel för sexuella ändamål eftersom förundersökningsledningarna inte alltid till en början kan specificera vilken typ av exploatering det rör sig om.

Utveckling av metoder och arbetssätt vid länsstyrelserna

Att ta fram och kvalitetssäkra nya metoder för yrkesverksamma är ett långsiktigt utvecklingsarbete. Sedan den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor beslutades 2016 har regeringen tagit flera initiativ i denna riktning som kan förväntas resultera i förbättrade metoder först på några års sikt. Inom ramen för överenskommelsen mellan regeringen och SKR om stärkt jämställdhetsarbete 2018–2020 genomförs exempelvis en utvärdering av Mentors in Violence Prevention (MVP) i sju grund- och gymnasieskolor. Ett syfte är att stödja skolhuvudmän som tillämpar MVP eller överväger att göra det.

Länsstyrelserna rapporterar att deras regionala strategier och handlingsplaner tillsammans med den nationella strategin har bidragit till ett gemensamt ramverk och utvecklad samverkan för länsstyrelsernas utvecklingsarbete med berörda aktörer på lokal och regional nivå.

Det pågår enligt rapporteringen en positiv utveckling i de 21 länen. Kunskapsnivån avseende mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel visar på en tydlig ökning både regionalt och lokalt.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har i juni 2020 redovisat sitt uppdrag att utvärdera arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län (A2020/01379/JÄM).

Ökad kunskap om pornografins inverkan på barn

Regeringen har gett i uppdrag åt Barnombudsmannen att utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) kartlägga befintlig kunskap om hur och var barn konsumerar, eller exponeras för, pornografi och hur det påverkar barns och ungas hälsa och relationer (A2020/00346/JÄM). Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2021. Regeringen har även beviljat Stiftelsen Allmänna Barnhuset medel för en studie om ungdomars utsatthet för sexuella övergrepp och sexuell exploatering, vilken ska omfatta ungdomars användning av och attityder till pornografi (se även utg.omr. 9, avsnitt 6).

5.3.8 EU och internationellt samarbete

Regeringens feministiska politik inkluderar det internationella arbetet och målen för den svenska jämställdhetspolitiken utgör också mål för vad regeringen vill uppnå inom ramen för det internationella samarbetet. Regeringens feministiska utrikespolitik finns också konkretiserad i en handlingsplan (UD2020/02283/GA). Sveriges inrikes- och utrikespolitik på jämställdhetsområdet är på så sätt tätt sammanlänkade med varandra, liksom med EU-samarbetet. Regeringen arbetar för att driva på jämställdhetsarbetet inom EU, FN, Europarådet, OECD och i andra internationella finansiella institutioner och internationella organisationer.

Regeringen arbetar också för att på nationell nivå uppfylla sina internationella åtaganden och förpliktelser avseende jämställdhet, däribland FN:s konvention om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW), Pekingplattformen och Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen). Regeringen bedriver en feministisk utrikespolitik vilket innebär att Sverige i sina internationella relationer anlägger ett jämställdhetsperspektiv och verkar för alla kvinnors och flickors rättigheter, representation och resurser. Sedan 2015 finns en ambassadör för jämställdhet, tillika samordnare av den feministiska utrikespolitiken. Innebörden av denna politik har utvecklats i en handlingsplan, med konkreta mål för jämställdhetsarbetet (UD2020/02283/GA). Under 2019 lanserade regeringen även en feministisk handelspolitik.

Sverige har sedan 2016 även en särskild ambassadör i det bilaterala och multilaterala arbetet mot människohandel och prostitution. År 2019 träffades en särskild överenskommelse mellan Sverige och Frankrike om att bedriva en gemensam diplomati mot människohandel för sexuell exploatering och prostitution.

EU-samarbetet

Regeringen har under 2019 bland annat arbetat för att lyfta fram åtgärder som bidrar till att öka kvinnors deltagande på arbetsmarknaden och drivit på kommissionens arbete med att bekämpa mäns våld mot kvinnor och barn.

Förhandlingar pågår i frågan om EU ska ansluta sig till Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, den s.k. Istanbulkonventionen. Sverige verkar för att EU ska ansluta sig till konventionen. Beslut om EU:s anslutning har ännu inte antagits av rådet. I syfte att lösa de låsta positionerna vände sig Europaparlamentet under 2019 till EU-domstolen med en begäran om yttrande.

Med målsättningen att bl.a. påverka innehållet i kommissionens kommande jämställdhetsstrategi, anordnade Sverige under 2019 ett ministermöte för de tio nästkommande ordförandeskapen. Samtliga länder ställde sig bakom ett slutdokument i vilket angavs vad de tio medlemsstaterna önskade se i den kommande strategin.

Sverige har arbetat aktivt med genomförandet av EU:s handlingsplan för jämställdhet i de yttre förbindelserna (GAP). Sverige bidrog till att EU 2019 antog en ny handlingsplan för kvinnor, fred och säkerhet.

Sverige innehar sedan 2019 ordförandeposten i styrelsen för Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE).

Sveriges arbete inom FN på jämställdhetsområdet

Med anledning av att Pekingplattformen fyller 25 år var uppföljning av plattformen tema för den 64:e sessionen av FN:s kvinnokommission (CSW64). En politisk deklaration antogs vid mötets öppnande och vid förhandlingarna av denna syntes

tydligt det motstånd mot flera viktiga frågor som finns på många håll i världen. Utifrån svenska prioriteringar är flera aspekter av den politiska deklARATIONEN positiva, givet det omfattande motstånd som finns globalt. Dessa inkluderar nya skrivningar om våld mot kvinnor, kvinnors deltagande och representation, utbildning, konflikt, statistik och ekonomisk egenmakt. Ytterligare positiva aspekter är att deklARATIONEN innehåller fler referenser till mänskliga rättigheter och också indirekta referenser till FN-dokument om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) och sex- och samlevnadsundervisning. Sverige drev bland annat frågor om SRHR, ekonomisk jämställdhet, förbud mot köp av sexuella tjänster och människohandel, civilsamhällets roll för att främja jämställdhet, samt jämställt politiskt deltagande. Sverige har därtill medverkat i FN:s initiativ Generation Equality där syftet är att accelerera det globala arbetet för jämställdhet för att uppfylla åtagandena inom Pekingplattformen.

Sverige har arbetat aktivt för jämställdhetsintegrering i FN:s verksamhet. Vidare har Sverige varit aktivt i FN:s olika forum för mänskliga rättigheter för att befästa och där så är möjligt, förstärka framsteg som gjorts när det gäller kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, inte minst när det gäller SRHR. Sverige har också verkat för att öka kvinnors deltagande i fredsprocesser, att uppmärksamma konfliktrelaterat sexuellt våld samt mäns och pojkars roll och ansvar i arbetet för jämställdhet (se vidare utg.omr. 7 och 5).

Sverige lämnade i mars 2020 sin tionde rapport avseende konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) till kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor.

På grund av det hårda motståndet mot SRHR-kunde i år ingen överenskommelse nås vid FN:s befolkningskommission (Commission on Population and Development).

Sveriges arbete inom OECD på Jämställdhetsområdet

Sverige har varit aktivt för att OECD under 2019 inrättade en permanent arbetsgrupp för jämställdhetsintegrering och statlig styrning, ”Working Party on Gender Mainstreaming and Governance” (WP GMG), som syftar till att stärka medlemsländernas arbete med jämställdhetsintegrering samt stärka arbetet med jämställdhetsintegrering inom OECD. Under 2020 har WP GMG, där Sverige är ordförande, vidtagit åtgärder för att främja konsekvenser för jämställdheten och kvinnors och flickors rättigheter analyseras och omhändertas i OECD:s analyser och medlemsländernas respons med anledning av covid-19. I motsvarande arbetsgrupp inom ramen för OECD:s biståndskommitté, Gendernet, har Sveriges arbete kunnat bidra till viktigt policyarbete inom området.

Nordiska ministerrådets samarbete på jämställdhetsområdet

Under hösten 2019 anordnades en stor metoo-konferens på Island och rapporten Sexuellt trakasserad på jobbet – en nordisk forskningsöversikt togs fram på uppdrag av Nordiska ministerrådet. Denna rapport utgör ett viktigt steg i arbetet mot ett jämställt samhälle, fritt från våld och trakasserier. De nordiska jämställdhetsministrarnas aktiviteter för att stödja firandet att Pekingplattformen antogs för 25 år sedan och att särskilt fokusera på unga sköts upp till hösten 2020. I maj 2020 genomförde de nordiska jämställdhetsministrarna ett virtuellt möte och ett erfarenhetsutbyte om effekter för jämställdhet med anledning av covid-19 där frågor om våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck liksom situationen på arbetsmarknaden, som i hög grad är könssegregerad i Norden, var i fokus. Inom ramen för det globala arbetet för att hantera covid-19 har de nordiska länderna tagit upp flera effekter på jämställdhet.

5.4 Analys och slutsatser

Jämställdhet är en central del av ett demokratiskt samhälle. Sverige står sig väl i internationella mätningar avseende jämställdhet. Framsteg har gjorts men fortfarande måste mer göras. Inte minst måste utrikes födda kvinnors situation uppmärksammas utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Att mäns våld mot kvinnor ännu långt ifrån har upphört är oacceptabelt liksom att det finns kvinnor och män, flickor och pojkar i Sverige som lever under hedersrelaterat våld och förtryck. Pojkars studieresultat fortsätter att ligga tydligt under flickors. Det övergripande målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv är ännu inte uppnått.

5.4.1 Fortsatt utveckling av jämställdhetsintegrering

Arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet fortsätter att utvecklas i enlighet med regeringens beslut om jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet för åren 2016–2020 (S2016/04472/JÄM). Regeringens bedömning är att resultatet av arbetet under 2019 som helhet låg på en relativt stabil och hög nivå. Avseende lagstiftningsprocessen och EU-arbetet var utvecklingen fortsatt positiv. Jämställdhetsintegrering är ett arbete som behöver bedrivs och utvecklas kontinuerligt.

Jämställdhetsintegrering i myndigheter har bidragit till uppfyllelse av de jämställdhetspolitiska målen

Regeringens samlade bedömning är att JiM-programmet har varit framgångsrikt och bidragit till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Resultat finns inom samtliga målområden, även om delmålet om det obetalda hem- och omsorgsarbetet är under-representat. Flertalet resultat har koppling till delmålen om ekonomisk jämställdhet och mäns våld mot kvinnor. De flesta av myndigheterna har byggt upp en stabil infrastruktur och på detta sätt lagt en god grund för ett framtida jämställdhetsarbete. Myndigheterna har dock kommit olika långt i sitt utvecklingsarbete. Regeringen noterar att utmaningar kvarstår innan alla myndigheter i sin verksamhet fullt ut beaktar jämställdhet samt att såväl Jämställdhetsmyndigheten som Statskontoret bedömer att regeringens styrning, uppföljning och återkoppling av resultat är av vikt för att den positiva utvecklingen ska fortsätta.

Det regionala och lokala arbetet har gått framåt

Länsstyrelserna utgör regionala nav i arbetet för jämställdhet och har stor betydelse för att de jämställdhetspolitiska målen ska kunna få genomslag regionalt och lokalt. Regeringens bedömning är att länsstyrelsernas regionala arbete med jämställdhetsintegrering bedrivs ambitiöst och har gett konkreta resultat.

För jämställdhetsarbetet i kommuner och regioner har även den treåriga (2018–2020) överenskommelsen mellan regeringen och SKR haft betydelse. Överenskommelsen har framför allt bidragit till delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra men även de övriga delmålen har påverkats positivt, t.ex. genom satsningen på modellkommuner.

5.4.2 Ännu inte en jämn fördelning av makt och inflytande

Utvecklingen mot en jämn fördelning av makt och inflytande har i flera avseenden gått framåt eller har under en längre tid visat jämna resultat. Representation i beslutsfattande församlingar redovisas vart fjärde år efter valen. Det råder en jämn fördelning av kvinnor och män i styrelser och ledning i de statliga bolagen liksom bland chefer i staten. Bland chefer i kommuner och regioner dominerar kvinnor, medan män dominerar bland chefer i privat sektor. Män är fortfarande överrepresenterade i styrelser

och ledning i börsföretagen. En stor övervikt av män finns även bland professorer vid universitet och högskolor (se utg.omr. 16, avsnitt 5.3).

Det statliga stödet för kvinnors organisering fortsätter att bidra till kvinnors organisering i sammanslutningar och deltagande i demokratiska processer. Stödet bidrar även till ett levande civilsamhälle.

Insatser för en jämn fördelning av makt och inflytande bedöms bidra till Sveriges genomförande av Agenda 2030, delmål 5.5, 10.2 och 16.7.

5.4.3 Ekonomisk jämställdhet är inte uppnådd

Att kunna försörja sig genom betalt arbete är centralt i den svenska jämställdhetspolitiken. Kvinnor har fortfarande lägre sysselsättningsgrad, kortare arbetstid, högre frånvaro från arbetet samt lägre lön än män. Den genomsnittliga kapitalinkomsten är dessutom mer än dubbelt så stor för män som för kvinnor, vilket bl.a. kan härledas till skillnaden mellan antalet män respektive kvinnor som driver företag. Det bidrar på sikt till lägre livsinkomster och pensioner för kvinnor än för män, vilket utgör en viktig förklaring till att fler kvinnor än män har en låg ekonomisk standard. Regeringen har genomfört flera reformer på arbetsmarknaden och inom arbetslivsområdet som syftar till att minska inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män. En viktig del i detta är den kommission för jämställda livsinkomster (dir. 2020:22) som regeringen har inrättat och som ska lämna förslag som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män. Regeringen ser samtidigt behov av ytterligare åtgärder för att nå målet om ekonomisk jämställdhet.

Insatser för ekonomisk jämställdhet bedöms bidra till Sveriges genomförande av Agenda 2030, delmål 8 om anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt.

5.4.4 Fortsatta skillnader mellan könen i studieresultat och deltagande i högre utbildning

Det finns alltjämt stora skillnader i skolresultat och utbildningsval mellan flickor och pojkar. Pojkar och män presterar generellt sämre än flickor och kvinnor i utbildningssystemet. Det genomsnittliga meritvärdet för flickor i grundskolan har länge varit högre än för pojkar och flickor har högre betyg i de flesta av grundskolans ämnen. För att komma tillrätta med detta har regeringen aviserat att man avser utöka den s.k. lovskolan som ger elever som riskerar att inte få gymnasiebehörighet en extra möjlighet att komma ikapp under loven.

Utöver skolresultat så finns även fortsatt könsskillnader i studieval. I gymnasieskolan och högre utbildning är vissa utbildningar tydligt kvinno- eller mansdominerade. Skolan har en viktig uppgift i att bidra till att motverka begränsande könsmönster och att aktivt främja jämställdhet. Könsskillnader i utbildningsval bidrar även till den könsuppdelade arbetsmarknaden. Det är därmed viktigt att arbeta brett och långsiktigt för att motverka bakomliggande normer och värderingar som leder till könsskillnaderna vad gäller utbildnings- och yrkesval såväl i utbildningsväsendet som på arbetsmarknaden. Regeringen har tagit initiativ i en sådan riktning. I december 2019 fick Statens skolverk i uppdrag att utveckla det befintliga digitala verktyget för studie- och yrkesvägledning med syftet att bidra till att fler elever får möjlighet att göra väl övervägda utbildnings- och yrkesval bl.a. med utgångspunkt från könstereotypa val.

Även uppdraget om jämställdhetsintegrering vid högskolor och universitet (JiHU) har bidragit till att utmana könsbundna studieval hos sökande till högre utbildning. Exempelvis har Linköpings universitet och högskolan i Jönköping reviderat sitt marknads-

föringsmaterial för att på så vis utmana normer och stereotypa förväntningar om vem som studerar vad.

5.4.5 Det obetalda hem- och omsorgsarbetet fördelas inte jämnt

Det obetalda hem- och omsorgsarbetet är trots viss utjämning mellan könen fortsatt ojämnt fördelat mellan kvinnor och män. När det gäller typ av arbete finns en ojämn och stereotyp fördelning redan när de gäller hur flickor och pojkar hjälper till hemma. Detta pekar på vikten av insatser som kan förändra normer redan i tidig ålder.

Andelen föräldrapar som delar föräldrapenningen jämställt (40/60) under barnets två första levnadsår har ökat över tid. Det tycks vara svårare att nå ett jämställt uttag av föräldraledighet för föräldrapar som inte delat någorlunda lika redan innan barnets ettårsdag (Socialförsäkringsrapport 2020:3). Detta visar på vikten av att dela på föräldraledigheten tidigt. Andelen som delar jämställt är större ju högre utbildning föräldrarna har och inrikes födda föräldrar delar i större utsträckning föräldrapenningen jämställt än utrikesfödda. Detta motiverar insatser som är utformade med hänsyn till olika målgruppers behov.

Föräldrars uttag av tillfällig föräldrapenning för vård av barn är mer jämställt än uttaget av föräldrapenning. Ett mer jämställt uttag av tillfällig föräldrapenning kan ses som ett tecken på ett mer jämställt ansvar för omsorgen om barnet efter spädbarnstiden.

Den ojämnställda fördelningen av betalt och obetalt arbete innebär att arbetsinkomster och livsinkomster för kvinnor och män skiljer sig åt och kan vara en av förklaringarna till den ekonomiska ojämnställdheten. Snedfördelningen kan också ha negativa konsekvenser för det jämställda föräldraskapet samt innebära att barnet får mindre tid med endera föräldern än om föräldraledigheten delats mer jämställt. Utvecklingen går dock framåt mot ett mer jämställt uttag av föräldraledighet, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Men utvecklingen går långsamt, även om framsteg gjorts vid införandet av reserverade månader. Arbete behövs för att t.ex. nå de föräldrar, oftast män, som inte tar ut någon eller enbart få dagar med föräldrapenning (se vidare utg.omr. 12, avsnitt 3.6.4).

Insatser för en jämn fördelning av obetalda hem- och omsorgsarbetet bedöms bidra till Sveriges genomförande av Agenda 2030, delmål 5.4.

5.4.6 Jämställd hälsa

Könsskillnader finns när det gäller kvinnors och mäns upplevda hälsa, där andelen kvinnor med god självskattad hälsa är något lägre än andelen män i de flesta åldersgrupper. Skillnaderna är dock stora i vissa grupper, framförallt beroende på utbildningsnivå. Kvinnor med endast förgymnasial utbildning uppger att de har sämre hälsa än andra kvinnor och än män med motsvarande utbildning. Bland personer med funktionsnedsättning är könsskillnaderna vad gäller självskattad hälsa större än bland befolkningen som helhet. Detta gör det viktigt att se på hälsa ur ett intersektionellt perspektiv och att säkerställa att insatser når rätt grupper.

Kvinnor har ett högre sjukpenningtal än män, även om det har minskat under de senaste åren. De organisatoriska och sociala faktorerna i arbetsmiljön är en av de främsta orsakerna till kvinnors arbetsrelaterade ohälsa. Myndigheten för arbetsmiljökunskap kan bidra till att stärka kunskapsläget på detta område (se även utg.omr. 14, avsnitt 5). Samtidigt är medellivslängden generellt sett fortfarande högre för kvinnor än för män.

Oro och ångest är vanligare bland kvinnor än män och dessa mönster går igen bland barn och unga. Såväl självmord som sjukdomsrelaterade dödsorsaker är dock vanligare bland män än bland kvinnor i alla åldersgrupper. De insatser som regeringen vidtar för att förbättra den psykiska hälsan, framförallt genom överenskommelser med SKR, avses leda till en förbättrad psykisk hälsa för såväl kvinnor som män.

Även om regeringen kan konstatera att insatser inom området Jämställd hälsa börjat ge positiva resultat, t.ex. när det gäller förlossningsvården, är bedömningen att målet inte är uppnått. En hel del återstår att göra för att uppnå målet om en jämställd hälsa. Mer kunskap behövs när det gäller olika aspekter av kvinnors och mäns hälsa och det är av stor vikt att jämställdhet fortsatt beaktas i insatser inom hälsoområdet.

5.4.7 Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra

Ett utökat och verkningsfullt våldsförebyggande arbete

Universellt (primärpreventivt) våldsförebyggande arbete i Sverige, dvs. tidiga våldsförebyggande åtgärder riktade till breda målgrupper, har ökat. Stiftelsen 1000 möjligheters arbete tyder på ett stort behov hos unga att tala om våld i deras egna partnerrelationer och vikten av insatser riktade till unga män som utövar våld och kontroll i sådana relationer.

Socialstyrelsen har bekräftat att det finns svagheter i återfallsförebyggande behandlingsinsatser utanför Kriminalvården, vilket även tidigare uppmärksammats av 2017 års utredning på området (SOU 2018:37). Det är därför en positiv utveckling att Kriminalvårdens nya behandlingsmetod för våldsutövare i nära relation, Predov, även har gjorts tillgänglig utanför myndigheten, t.ex. inom socialtjänsten.

Sedan 2017 har regeringen vidtagit en rad åtgärder med anledning av metoo-upproppen. Sexuella trakasserier på arbetsplatsen eller i andra delar av samhället kan dock inte elimineras med tidsbegränsade punktinsatser. Det krävs ett brett och kontinuerligt arbete med fokus på förebyggande åtgärder.

Förbättrad upptäckt, skydd och stöd

Samordningsförbundens medverkan i det myndighetsgemensamma uppdraget om förbättrad upptäckt av våld 2019–2022 har fått stort genomslag och innebär att ett systematiskt arbete på området utvecklas i en etablerad organisation för samverkan mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i enskilda ärenden på lokal nivå. SKR har uppmärksammat sina medlemmars möjlighet att som arbetsgivare upptäcka utsatthet för våld i nära relationer bland anställda och att ge eller förmedla stödinsatser till dem. Detta är ett utvecklingsområde som även aktualiseras av Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention (nr 190) om avskaffande av våld och trakasserier i arbetslivet. Ärendet bereds inom Regeringskansliet för att närmare utreda hur svensk lagstiftning förhåller sig till konventionens bestämmelser.

Statsbidragen till lokala kvinno- och tjejjourer har inneburit stabilare villkor i den del av organisationernas verksamhet som kompletterar det offentliga brottsofferstödet. Samtidigt bedriver flera typer av civilsamhällesorganisationer viktig verksamhet för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Våld i nära relationer är t.ex. en betydande faktor bakom kvinnors hemlöshet. Det är angeläget att intentionerna bakom den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2026 återspeglas i stödet till civilsamhällesorganisationer.

Både Utrikesdepartementet och Nationella kompetensteamet vid Länsstyrelsen i Östergötlands län har visat att barn och unga förs ut ur landet för att giftas bort eller

utsätts för andra hedersrelaterade brott. Det behövs ökad kunskap och tydligare rutiner för att förhindra detta. Länsstyrelsernas pilotverksamhet med regionala resurscentrum för barn och vuxna som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck har utvecklats. Återstående behov är att nå fler som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck samt att tillhandahålla en mer operativ stödverksamhet för målgruppen.

Det är av stor vikt att personer utsatta inom prostitution och människohandel erbjuds stöd och skydd. Jämställdhetsmyndigheten har under året uppdaterat manualen vid misstanke om människohandel som tydliggör myndigheters ansvar i stöd- och skyddsprocessen till personer utsatta för människohandel. Insatserna mot prostitution och människohandel bedöms bidra till Sveriges genomförande av Agenda 2030, delmål 5.2 om att avskaffa alla former av våld mot alla kvinnor och flickor i det offentliga och privata rummet, inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering.

Effektivare brottsbekämpning

Brottsbekämpning är ett grundläggande uppdrag för rättsväsendet (se utg.omr. 4). Samtidigt är de rättsvärdande myndigheterna beroende av andra samhällsaktörer i detta avseende. Det gäller exempelvis hälso- och sjukvårdens förmåga att säkra bevis vid misstänkta sexualbrott och könsstympning samt socialtjänstens brottsofferstödande och återfallsförebyggande insatser vid bl.a. hedersrelaterat våld

Regeringen bedömer att rättsväsendet utvecklats positivt när det gäller metoder och kunskap för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck men det behövs fortsatta insatser. Det handlar till exempel om att stärka arbetet mot barnäktenskapsbrott och andra hedersrelaterade brott. Att utreda och lagföra brott är centralt. Detta gäller till exempel könsstympning, där få fall de facto hanterats av rättsväsendet. Vidare är det angeläget att följa utvecklingen bl.a. vad gäller rättsväsendets förmåga att ingripa mot hot och kränkningar på nätet samt mot hbtq-personers utsatthet.

Förbättrad kunskap och metodutveckling

Självs kattad utsatthet för misshandel har fortsatt att öka något för både kvinnor och män medan de senaste årens ökning av självs kattad utsatthet för sexualbrott har avtagit. Det finns alltså ett stort behov av kvalitetssäkrade metoder och arbetssätt bland yrkesverksamma samt av uppföljning och statistik på nationell nivå. Dessutom finns grundläggande kunskapsbrister, t.ex. när det gäller pornografin och dess påverkan på samhället och vilket behov av stöd och skydd som finns för personer som medverkar i pornografi, särskilt ungdomar.

Det åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor som gäller 2017–2020, liksom flera insatser inom handlingsplanen mot könsstympning av kvinnor och flickor, löper ut vid årsskiftet. Därtill finns fortsatt stort behov av olika kompetensutvecklingsinsatser för att öka kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck samt utveckla rutiner för att förhindra brott och stötta offren. Regeringen ser ett behov av att fortsatt utveckla arbetet under 2021 och framåt.

Länsstyrelserna, som spelar en central roll för att stödja genomförandet av strategin på regional nivå, har under senare tid visat påtagliga förbättringar i sitt arbete, inte minst i de mindre länen. Det handlar bland annat om utökad samverkan med rättsväsendet och skolan. I det fortsatta arbetet för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra är det viktigt att länsstyrelserna har goda förutsättningar för att stödja lokala och regionala aktörer.

5.4.8 EU och internationellt samarbete

Utvecklingen för jämställdhet och kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna är inte självklar i alla internationella sammanhang. På många håll i världen, inklusive i internationella förhandlingar, kan ett tilltagande motstånd mot kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna konstateras. Under utbrottet av covid-19 har inte minst flickors tillgång till skolgång påverkats negativt. Ofta anförs resonemang som söker begränsa kvinnors och flickors åtnjutande av mänskliga rättigheter med hänvisning till tradition, familj, religion eller sedvänja, exempelvis hederskultur. Frågor om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR), inklusive fri aborträtt, möter ofta starkt motstånd, vilket understryker vikten av att Sverige och andra likasinnade länder fortsätter att driva dessa frågor (se vidare utg.omr. 5 och utg.omr. 7). Regeringen välkomnar initiativet att inom ramen för FN:s initiativ Generation Equality inrätta internationella koalitioner på prioriterade områden för jämställdheten. Det är positivt att Sverige även fortsättningsvis har en framträdande roll i detta arbete, inte minst vad gäller ekonomisk jämställdhet, det målområde som ligger längst ifrån att uppfyllas globalt enligt bl.a. World Economic Forum.

Inom ramen för det nordiska samarbetet finns stora möjligheter att samverka för att mobilisera och stödja det internationella jämställdhetsarbetet. De nordiska länderna har ofta samsyn i jämställdhetsfrågor vilket Sverige kan nyttja i det internationella samarbetet.

Inom ramen för Europarådet kan Sverige bl.a. stödja påverkansarbete inom området för delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, med utgångspunkt i Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, den s.k. Istanbulkonventionen.

5.5 Politikens inriktning

Sverige har en feministisk regering vilket innebär att jämställdhetsperspektivet finns med i politikens utformning på bred front, både i det nationella och internationella arbetet. Regeringen uppfattar skillnader i livsvillkor och fördelning av makt och resurser baserade på kön som ett samhällsproblem som kan och ska motverkas bland annat genom politiska beslut. Att jämställdhet finns med i utformningen av politiken bidrar också till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling uppnås då mål om jämställdhet ingår i de flesta av målen i Agenda 2030.

Det är angeläget att framåt bevaka vilka konsekvenser spridningen och samhällets åtgärder med anledning av det nya coronaviruset får för jämställdheten. Den ökade isoleringen och utsattheten som har uppstått, socialt och ekonomiskt, kan t.ex. öka risken för våld i nära relationer, förvärta hedersrelaterat våld och förtryck, öka psykisk ohälsa och få konsekvenser för den ekonomiska jämställdheten.

Arbetet med jämställdhetsintegrering stärks och utvecklas

Jämställdhetsintegrering är fortsatt, i kombination med särskilda åtgärder, regeringens huvudsakliga strategi för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhetsintegrering innebär att jämställdhet ska beaktas vid politikens utformning inom alla politikområden.

Arbetet med jämställdhetsintegrering och jämställdhetsbudgetering fortsätter att stärkas. Jämställdhetsmyndigheten har en nyckelroll i arbetet med jämställdhetsintegrering.

Regeringens utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) fortsätter. Regeringen har också gett ett fortsatt uppdrag om jämställdhetsintegrering

till universitet och högskolor. Jämställdhetsmyndighetens löpande redovisning av detta uppdrag visar att de 33 lärosäten som deltar har nått positiva resultat i form av mer jämställda karriärvägar, studieval och tjänstetillsättningar. Fördelningen av forskningsmedel har enligt Jämställdhetsmyndigheten också blivit mer jämställd. Regeringen bedömer att arbetet med jämställdhetsintegrering vid universitet och högskolor bör fortsätta för att även uppnå jämställdhetseffekter på samhällsnivå. Jämställdhetsmyndigheten har en central roll i att stödja myndigheterna i arbetet med att bidra till att uppnå målen för jämställdhetspolitiken.

Regeringen avser även att fortsätta stärka arbetet med jämställdhetsintegrering på lokal och regional nivå, bl.a. med fokus på delmålen om ekonomisk jämställdhet och att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Jämn fördelning av makt och inflytande

Det är viktigt att arbetet för en jämn fördelning av makt och inflytande fortsätter, eftersom det råder ojämn könsfördelning i delar av samhället där kvinnor och män bör ha samma tillgång till makt och inflytande.

Ekonomisk jämställdhet

Trots ett mångårigt arbete för att uppnå ekonomisk jämställdhet råder det fortfarande olika förutsättningar för kvinnor och män för att bland annat delta och utvecklas i arbetslivet. Målet om ekonomisk jämställdhet och möjlighet till egen försörjning gäller alla och ska ses i ett livscykelperspektiv. Kommissionen för jämställda livsinkomster kommer i december 2021 att lämna förslag som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

Diskriminering på grund av kön är förbjuden och i diskrimineringslagen (2008:567) finns tydliga krav på arbetsgivare att genomföra lönekartläggning i syfte att upptäcka, åtgärda och förhindra osakliga löneskillnader. Arbetet med aktiva åtgärder enligt diskrimineringslagen är viktigt för att åstadkomma jämställda löner och ett jämställt arbetsliv. Samtidigt finns det tecken på att lagstiftningen inte efterföljs. En särskild utredare kommer att under hösten 2020 lämna förslag på åtgärder för att säkerställa efterlevnad av bestämmelserna om aktiva åtgärder i diskrimineringslagen (se avsnitt 4).

Regeringen anser att det är viktigt att analysera och följa upp effekten på den ekonomiska jämställdheten av de åtgärder som vidtagits för att mildra de ekonomiska konsekvenserna av den aktuella situationen med sjukdomen covid-19. Ett underlag för en sådan uppföljning lämnas i bilaga 4, Ekonomisk jämställdhet.

Jämställd utbildning

Alla barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt och skolan ska ge alla möjlighet att nå kunskapsmålen oavsett bakgrund och behov. Ändå finns det alltjämt stora skillnader i skolresultat och utbildningsval mellan flickor och pojkar, där pojkar och unga män som grupp har lägre kunskapsresultat. Pojkar och unga män är också i majoritet i gymnasieskolans introduktionsprogram. Elever på gymnasieskolans introduktionsprogram är en viktig grupp där insatser för ökad genomströmning är centrala (se utg.omr. 16). Regeringen har även tillsatt Utredningen om elevers möjligheter att nå kunskapskraven (U 2017:07) som bland annat ska lämna förslag i syfte att skapa bättre förutsättningar för elever att nå de kunskapskrav i grundskolan som minst ska uppnås. Uppdraget ska slutredovisas senast den 28 februari 2021.

För att uppnå ett jämställt samhälle är det viktigt att alla barn, oavsett kön, redan i förskolan får möjlighet att utvecklas utan att begränsas av rådande könsnormer eller

av hedersförtryck. Det är skolans ansvar att se till att alla barn får tillgång till utbildning på lika villkor. Utöver skolresultat så finns även fortsatta könsskillnader i studieval till följd av normer och könsstereotypa föreställningar om utbildning och arbete. I gymnasieskolan och högre utbildning är vissa utbildningar tydligt kvinno- eller mansdominerade. Könsskillnader i utbildningsval bidrar även till den könsuppdelade arbetsmarknaden. Det är därmed viktigt att arbeta brett och långsiktigt för att motverka könsskillnaderna vad gäller utbildnings- och yrkesval såväl i utbildningsväsendet som på arbetsmarknaden. Regeringen har tagit några initiativ i en sådan riktning. Uppdraget om jämställdhetsintegrering vid universitet och högskolor, som kommer att fortsätta, bidrar till att utmana könsbundna studieval till högre utbildning.

Fördelningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet ska bli jämnare

Fördelningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet är alltjämt sned. Uttaget av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning är ännu inte jämställt. Mer behöver därför göras innan målet om ett jämställt föräldraskap är uppnått. Ett jämställt föräldraskap ger barnet, redan som litet, tillgång till båda sina föräldrar och bidrar även till jämställdhet i arbetslivet vilket i sin tur påverkar den ekonomiska jämställdheten.

SCB har regeringens uppdrag att genomföra en pilotstudie (A2019/01121/JÅM) för att pröva ett nytt upplägg för undersökningen av tidsanvändning bland kvinnor respektive män (den s.k. Tidsanvändningsstudien). Uppdraget redovisas i december 2020. Utifrån resultaten från pilotstudien avser regeringen att besluta om huruvida tidsanvändningsundersökningen ska genomföras under 2021. Undersökningen ger underlag för uppföljning av hur det obetalda hem- och omsorgsarbetet fördelas mellan könen.

Jämställd hälsa

Vården för sexualbrottsutsatta och personer som utsatts för könsstympning behöver utvecklas, såväl för dem som söker akut vård som för dem som söker vård senare i livet för tidigare utsatthet. Förslagen i SKR:s nationella kartläggning Vården vid sexuellt våld – Nuläge och framåt (2020) kan vara en utgångspunkt i arbetet. Även vården till barn som utsatts för sexuella övergrepp, inklusive incest, behöver utvecklas.

Hälsan hos kvinnor med endast förgymnasial utbildning förbättras inte i samma takt som för andra grupper. Det behöver följas upp vad detta beror på och åtgärder behöver vidtas. Åtgärder behöver även fortsatt vidtas för att förbättra mäns hälsa. Det behöver säkerställas att insatser för att motverka suicid när de som löper störst risk. Män, särskilt äldre män, har högst suicidtal, men det behöver även säkerställas att suiciden inte ökar i andra grupper. Under 2018 ökade antalet suicid bland kvinnor under 29 år, en grupp som tidigare legat relativt lågt. Även bland kvinnor med förgymnasial utbildningsnivå ökade antalet suicid. Det behöver också säkerställas att insatser för att stärka den psykiska hälsan när unga kvinnor och har ett helhetsperspektiv, däribland ett hbtq-perspektiv. I insatser för att främja psykisk hälsa behöver en utgångspunkt vara att bryta destruktiva könsnormer.

Arbetet med en ökad tillgänglighet och jämlikhet i mödrahälso- och förlossningsvården samt förstärkta insatser för kvinnors hälsa fortsätter (se vidare utg. omr. 9, avsnitt 3).

Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra

Genomförandet av den tioåriga nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor har hög prioritet, inte minst insatser för att stoppa heders-

relaterat våld och förtryck inklusive barnåktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning. Regeringen avser att presentera ett samlat åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor samt hedersrelaterat våld och förtryck för perioden 2021–2023. Åtgärdsprogrammet kommer även att omfatta insatser mot könsstympning och prostitution och människohandel samt fortsatta insatser mot sexuella övergrepp utifrån de lärdomar som dragits av metoo. Åtgärdsprogrammet kommer att inkludera hbtq-personers utsatthet för alla typer av våld som omfattas av strategin.

Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Det är angeläget att det våldsförebyggande arbetet med pojkar, unga män, föräldrar i hederskontext och i ungas partnerrelationer utvecklas. Våldsförebyggande insatser i bl.a. skola och fritidsverksamhet samt återfallsförebyggande insatser till våldsutövare behöver öka. Jämställdhetsmyndigheten har fått i uppdrag att utveckla det våldsförebyggande arbetet med fokus på pojkar och unga män på nationell nivå och att lämna förslag på hur samordningen mellan berörda myndigheter kan stärkas. Regeringen avser också att återkomma med åtgärder utifrån betänkandet Att bryta ett våldsamt beteende (SOU 2018:37) som bl.a. innehåller förslag om kommunernas ansvar för återfallsförebyggande insatser. Brottsförebyggande rådets (Brå) utvärdering av tillämpningen av den nya sexualbrottslagstiftningen (Brå 2020:6) visar att lagen fått effekt i form av ökat antal åtal och fällande domar. Den utvecklingen tillsammans med det våldsförebyggande arbetet bidrar till att fortsätta förverkligandet av en samtyckeskultur.

Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta

Det civila samhällets organisationer behöver mer långsiktiga ekonomiska förutsättningar för att motverka våld i nära relationer, sexuellt våld, prostitution och människohandel, hedersrelaterat våld och förtryck samt för att ge stöd till dem som utsatts. Det är därför angeläget att utveckla det offentliga stödet till organisationerna.

Att uppmärksamma och ge riktat stöd till barn och vuxna som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck är ett väsentligt utvecklingsområde. Insatser genomförs för att förstärka informationen och vägledningen för myndigheternas och skolornas arbete med barn som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck, bl.a. de som riskerar att föras ut ur landet i en hederskontext. Möjligheten för barn och unga att ta del av stödinsatser utan vårdnadshavarnas samtycke behöver öka eftersom vårdnadshavarna ofta är de som utsätter barnet för fara.

Det är angeläget att alla våldsutsatta vuxna och barn som behöver det, inklusive kvinnor med drogrelaterade problem och funktionsnedsättningar, har tillgång till behovsanpassat skyddat boende och får stöd i övergången till stadigvarande boende. Det är även viktigt att barns behov och rättigheter beaktas i en situation där våld förekommit. Jämställdhetsmyndighetens uppdrag att kartlägga hur uppgifter om våld eller andra övergrepp beaktas i mål om vårdnad, boende eller umgänge fortsätter under 2021. Situationen för kvinnor som under lång tid levt under hot med skyddade personuppgifter behöver uppmärksammas. Detsamma gäller situationen för personer som utsatts för hedersrelaterad brottslighet och som riskerar att utvisas ur Sverige. Arbetet med att stoppa könsstympning av flickor och kvinnor, inklusive lagföring av förövare, samt ge vård och stöd till utsatta måste fortsätta. Vidare behövs insatser för att skydda barn mot negativ inverkan av pornografi samt för att skydda unga och vuxna från att utsättas i pornografi och ge stöd till dem som utsatts.

Regeringen avser att ge bättre och mer stabila förutsättningar för länsstyrelsernas jämställdhetsarbete på regional nivå med fokus på att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel. Länsstyrelsernas långvariga uppdrag på detta

område kommer därför att permanentas. I länsstyrelsernas arbete ingår att stödja utvecklingen av regionala resurscentrum där insatser för barn och vuxna som är utsatta, eller riskerar att utsättas, för hedersrelaterat våld och förtryck samlas. Även arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck behöver bedrivas långsiktigt och med stabila förutsättningar. Som ett led i detta permanentas kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län och blir därmed ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet har ett fortsatt uppdrag att bl.a. driva den nationella stödtelefonen för våldsutsatta. Linjen riktar sig till alla målgrupper som omfattas av regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Effektivare brottsbekämpning

Det är nödvändigt att närmare följa upp hur samverkan mellan rättsväsendet, socialtjänst, hälso- och sjukvård och skolan fungerar i enskilda ärenden i syfte att stärka det arbete mot våld och annan brottslighet som bedrivs av aktörer utanför rättsväsendet. Möjligheterna att upptäcka och lagföra hot och övergrepp som begås på nätet måste öka. Det straffrättsliga skyddet mot sexuella kränkningar ska skärpas och den tydligare och skarpare lagstiftningen som antagits för att förhindra hedersrelaterat våld och förtryck måste få genomslag i praktiken.

Den pågående sexualbrottsutredningen har dessutom i uppdrag att föreslå förändringar i straffskalan för köp av sexuell tjänst som innebär att minimistraffet höjs från böter till fängelse.

Förbättrad kunskap och metodutveckling

Kompetensen om mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck inklusive tillgång till verkningsfulla arbetssätt ska öka hos berörda yrkesgrupper. Det handlar till exempel om att ta fram rutiner och riktlinjer för hur yrkesverksamma i skola och socialtjänst ska agera när barn riskerar att föras utomlands för att giftas bort. Det är vidare nödvändigt att vidta åtgärder för att omfattningen av våldet samt av prostitution och människohandel ska kunna bedömas på ett mer tillförlitligt sätt över tid. Tillsynen över socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete inom hela området mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck behöver utvecklas.

EU och internationellt samarbete

Den feministiska regeringen ska fortsatt sätta sin prägel på arbetet i EU och det övriga internationella samarbetet i en omvärld där jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter allt mer ifrågasätts (se vidare utg.omr. 5, 7 och 24 för mer information om den feministiska utrikespolitiken).

EU och jämställdhet

Regeringens arbete med jämställdhet inom EU har som målsättning att säkerställa att EU lever upp till sina åtaganden om jämställdhet utifrån fördragen. De mål som gäller för jämställdhetspolitiken i Sverige gäller också som mål för vad regeringen vill uppnå inom EU. Regeringen kommer därför att fortsatt verka för att Sverige ska driva på det internationella jämställdhetsarbetet och att ett jämställdhetsperspektiv ska genomsyra alla processer på EU-nivå, inklusive i de yttre förbindelserna. Sverige kommer vidare att arbeta för en effektiv implementering av EU:s jämställdhetsstrategi 2020–2025. Det är också av stor vikt att EU ansluter sig till Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen).

FN och jämställdhet

Under utbrottet av covid-19 har det skett en oroande utveckling bland medlemsländerna där allt fler länder motsätter sig insatser för att flytta fram kvinnors och flickors rättigheter, exempelvis flickors skolgång. Regeringen kommer fortsätta att prioritera FN:s kvinnokommissionens årliga möten och förhandlingar. Därutöver kommer Sverige på olika sätt verka i flera av de sex koalitioner inom ramen för Generation Equality och samarbetet med FN:s jämställdhetsorgan UN Women. Sverige är också ett av de länder som har utsetts att leda koalitionen för ekonomisk jämställdhet tillsammans med flera aktörer, bl.a. från det civila samhället. Regeringen avser vidare att fortsatt driva jämställdhetsintegrering inom hela FN-systemet och vara aktiv i FN:s olika fora för mänskliga rättigheter. För svensk del är det viktigt att bedriva ett strategiskt samarbete med likasinnade länder från olika regioner, för att få gehör för svenska positioner och uppnå jämställdhet och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna.

OECD och jämställdhet

Sverige kommer fortsätta att arbeta aktivt för att driva jämställdhetsintegrering inom OECD.

Det nordiska samarbetet och samarbetet i Östersjöstaternas råd (CBSS)

Regeringen medverkar i de aktiviteter och möten som genomförs inom ramen för det nordiska samarbetsprogrammet för jämställdhet 2019–2022 och verkar för integrering av jämställdhet samt andra tvärgående perspektiv i genomförandet av Nordiska ministerrådets nya vision om att Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region 2030. Regeringen kommer också att fortsatt stödja arbetet med hbtq-frågor som tilldelats Nordiska ministerrådet för jämställdhet (MR-JÄM). Sverige fortsätter att prioritera samarbetet inom ramen för Östersjöstaternas Råds aktionsgrupp mot människohandel (CBSS TF-THB). En ny gemensam strategi mot människohandel i Östersjöregionen har tagits fram för åren 2020–2025.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tabell 5.5 Anslagsutveckling 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

2019	Utfall	453 419	Anslagssparande	27 620
2020	Anslag	495 039 ¹	Utgiftsprognos	490 001
2021	Förslag	409 039		
2022	Beräknat	319 039		
2023	Beräknat	164 039		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda jämställdhetsåtgärder och för utgifter för statsbidrag för att stödja projekt och insatser som främjar jämställdhet mellan kvinnor och män. Anslaget får även användas för administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet hos berörda myndigheter.

Regeringens överväganden

Tabell 5.6 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	445 039	445 039	445 039
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-36 000	-126 000	-281 000
varav BP21	210 000	120 000	120 000
- Kompetensutveckling mot hedersbrott	180 000	80 000	80 000
- Nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck	30 000	40 000	40 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	409 039	319 039	164 039

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen driver fortsatt på och genomför förstärkta satsningar för att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Minskningen på anslaget beror framför allt på att tidigare beslutade reformer är genomförda och upphör. Minskningen beror också på att länsstyrelsernas regionala arbete mot mäns våld mot kvinnor under tidigare år finansierades från anslag 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder*. Från och med 2021 och framåt permanent ligger finansieringen med 100 000 000 kronor i stället inom länsstyrelsernas förvaltningsanslag 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse, se vidare utg.omr. 1, avsnitt 10.7.1.

Anslag 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* förstärks med 180 000 000 kronor för att öka kompetensen och insatserna mot hedersrelaterat våld och förtryck. Medel tillförs även anslaget för att det nuvarande kompetensteamet mot hedersrelaterat förtryck ska kunna permanentas i form av ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Regeringen föreslår därför att 409 039 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 319 039 000 kronor respektive 164 039 000 kronor.

5.6.2 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tabell 5.7 Anslagsutveckling 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tusental kronor

2019	Utfall	73 509	Anslagssparande	5 992
2020	Anslag	75 000 ¹	Utgiftsprognos	74 442
2021	Förslag	75 573		
2022	Beräknat	76 173 ²		
2023	Beräknat	71 864 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 75 574 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 70 511 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Jämställdhetsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 5.8 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	70 000	70 000	70 000
Pris- och löneomräkning ²	896	1 458	2 257
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	4 817	4 855	-187
- Ökade medel till Jämställdhetsmyndigheten	5 000	5 000	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-220	-220	-220
Överföring till/från andra anslag		-314	-318
Övrigt	-140	174	111
Förslag/beräknat anslag	75 573	76 173	71 864

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Jämställdhetsmyndigheten bidrar till en strategisk, sammanhållen och hållbar styrning och ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken. Myndigheten har en nyckelroll när det gäller arbetet för att det jämställdhetspolitiska målet ska uppnås då den ansvarar för uppföljning, analys, samordning och stöd utifrån de jämställdhetspolitiska delmålen. Anslaget har tillförts 5 000 000 kronor för Jämställdhetsmyndighetens fortsatta stöd till universitet och högskolors arbete med jämställdhetsintegrering (JiHU) under 2021. Även för 2022 beräknas 5 000 000 kronor tillföras anslaget för JiHU-stödet. Satsningen finansieras från anslag 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor*, inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

Anslag 3:2 *Jämställdhetsmyndigheten* minskas med 220 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 75 573 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Jämställdhetsmyndigheten* för 2020. För 2021 och 2022 beräknas anslaget till 76 173 000 kronor respektive 71 864 000 kronor.

5.6.3 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tabell 5.9 Anslagsutveckling 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

2019	Utfall	27 591	Anslagssparande	572
2020	Anslag	28 163 ¹	Utgiftsprognos	27 876
2021	Förslag	28 163		
2022	Beräknat	28 163		
2023	Beräknat	28 163		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för kvinnors organisering.

Regeringens överväganden

Tabell 5.10 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	28 163	28 163	28 163
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	28 163	28 163	28 163

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Möjlighet till offentligt stöd till civilsamhällets aktörer när det gäller kvinnors organisering är viktigt. Regeringen föreslår att 28 163 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* för 2020. För 2021 och 2022 beräknas anslaget till 28 163 000 kronor respektive 28 163 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 28 163 000 kronor 2022.

Tabell 5.11 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022
Ingående åtaganden	22 286	23 157	28 163	
Nya åtaganden	23 157	28 163	28 163	
Infriade åtaganden	-22 286	-23 157	-28 163	-28 163
Utstående åtaganden	23 157	28 163	28 163	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	28 163	28 163	28 163	

Skälen för regeringens bedömning: För att nå en ökad förutsägbarhet och effektivitet i medelstilldelningen för kvinnors organisering bör Jämställdhetsmyndigheten kunna handlägga stödet för 2022 under 2021. Detta innebär att åtaganden om bidrag för kvinnors organisering beslutas under 2021 för det kommande året och därmed medför behov om framtida anslag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 28 163 000 kronor 2022.

6 Segregation

6.1 Mål för området

Målet för regeringens politik mot segregation är minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla. (prop. 2019/20:1, bet. 2019/20:AU1, rskr. 2019/20:114). Målet är bredare än de insatser som finansieras inom utgiftsområdet och uppnås främst genom generella åtgärder för hela samhället. För att nå målet behöver de generella åtgärderna kompletteras med riktade åtgärder som bl.a. finansieras inom utgiftsområde 13 Åtgärder mot segregation.

Regeringens arbete ska bidra till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling genomförs. Arbetet för att minska och motverka socioekonomisk segregation kan bidra till att uppfylla flera av målen i Agenda 2030, bl.a. målen om minskad ojämlikhet och god utbildning till alla.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I dag saknas tillgång till statistik utifrån en områdesindelning som är ändamålsenlig för området Åtgärder mot segregation. Statistiska centralbyrån (SCB) har fått i uppdrag att förbättra förutsättningarna att följa upp segregationens utveckling, bl.a. genom att ta fram en rikstäckande områdesindelning av samtliga landets kommuner (Ku2018/01729/D, A2019/01024/IAS, A2020/00143/IAS och A2020/00949/IAS). SCB har även i uppdrag att tillsammans med Delegationen mot segregation (Delmos) tillgängliggöra statistik och underlätta uppföljningen av socioekonomisk segregation baserat på denna rikstäckande områdesindelning (A2020/01733/SV och A2020/01734/SV).

Med tillgång till statistik enligt ovanstående utvecklingsarbete kommer urvalet av indikatorer för resultatredovisningen inom området att ses över. I avvaktan på detta presenteras resultat utifrån samma indikatorer som föregående år. Dessa ger en bild av hur situationen ser ut i genomsnitt för de 38 områden i Sverige som tidigare omfattats av lokala utvecklingsavtal (LUA) och urbant utvecklingsarbete (URB), jämfört med resultat för hela landet. Indikatorerna är

- andel förvärvsarbetande kvinnor och män,
- andel långtidsarbetslösa kvinnor och män,
- behörighet till gymnasieskolans nationella program,
- andel unga kvinnor och män som varken förvärvsarbetar eller studerar, och
- genomsnittlig disponibel inkomst.

De 38 områdena med socioekonomiska utmaningar är inte heltäckande för alla områden i Sverige med socioekonomiska utmaningar. Resultaten ger därmed endast en indikation för hur den socioekonomiska segregationen har utvecklats.

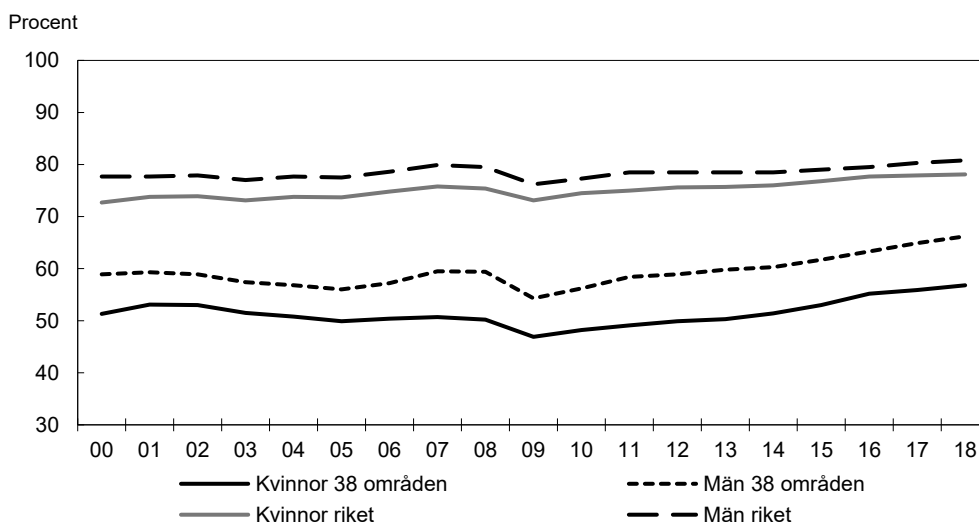
6.3 Resultatredovisning

Små förändringar i utvecklingen av den socioekonomiska segregationen i Sverige

Regeringens arbete mot segregation fokuserar på socioekonomisk segregation, och utgår från att segregation är ett relationellt fenomen. Resultat avseende arbetet mot socioekonomisk segregation påverkas av faktorer inom flera olika områden, exempelvis arbetsmarknad (se utg.omr. 14), utbildning (se utg.omr. 16), boende (se utg.omr. 18), demokrati och civilsamhälle (se utg.omr. 1 och 17) och brottslighet (se utg.omr. 4). I följande redovisning presenteras indikatorer för ett genomsnitt av de 38 områdena med socioekonomiska utmaningar jämfört med riket som helhet.

Utöver de indikatorer som redovisas här, har en varaktig bostad stor betydelse för individers levnadsvillkor. Det finns samband mellan socioekonomiska faktorer och boendesegregation. Boverkets bostadsmarknadsenkät 2020 visar att grupper som är nya på bostadsmarknaden har fortsatt svårt att tillgodose sina bostadsbehov. Socialstyrelsen belyser att många människor är strukturellt hemlösa, vilket innebär att de har vänt sig till socialtjänsten för att få hjälp med att hitta en bostad trots att de inte har några andra svårigheter än ekonomiska problem (Individ- och familjeomsorg, Lägesrapport 2020).

Diagram 6.1 Andel förvärvsarbetande kvinnor och män i åldern 20–64 år, genomsnitt för 38 områden med socioekonomiska utmaningar och riket år 2000–2018

Källa: SCB, särskild beställning från Registerdata för integration.

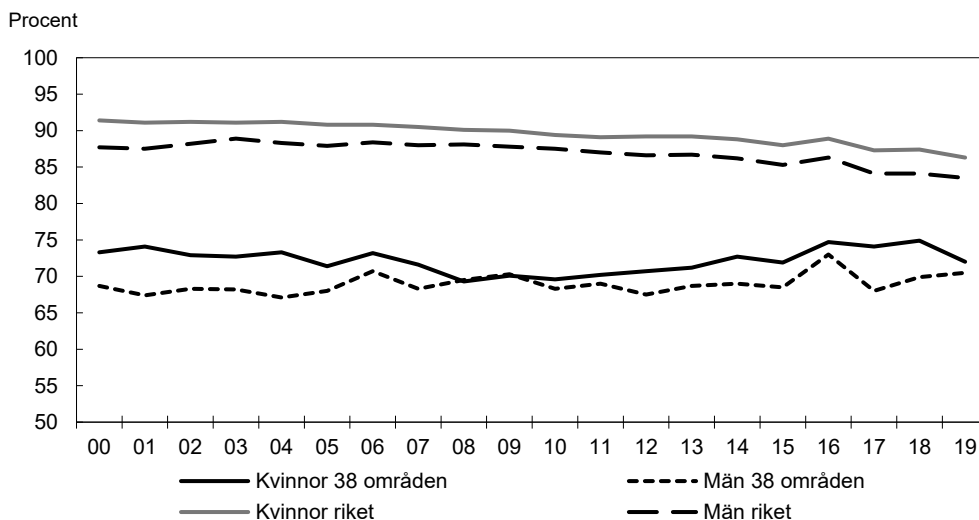
Andelen förvärvsarbetande i de 38 områdena med socioekonomiska utmaningar är betydligt lägre än genomsnittet i riket och könsskillnaderna är större. År 2018 var förvärvsfrekvensen i genomsnitt 57 procent för kvinnor och 66 procent för män i de 38 områdena. Motsvarande siffror för riket som helhet var 78 procent för kvinnor och 81 procent för män. Samtidigt är den genomsnittliga förvärvsfrekvensen 2018 den högst uppmätta under 2000-talet i de 38 områdena. Skillnaden i andel förvärvsarbetande mellan de 38 områdena och riket som helhet har minskat sedan 2009 och var 2018 lägre än något år tidigare under 2000-talet.

Andelen långtidsarbetslösa kvinnor och män i de 38 områdena är högre än i riket som helhet. År 2018 var långtidsarbetslösheten för kvinnor 5,0 procent och för män 4,5 procent i de 38 områdena. Detta kan jämföras med 1,7 procent för kvinnor och 1,8 procent för män i riket. Långtidsarbetslösheten 2018 är den högst uppmätta hittills

under 2000-talet i de 38 områdena, vilket också gäller skillnaden mellan dessa områden och riket som helhet.

För statistik på arbetsmarknadsområdet generellt se utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

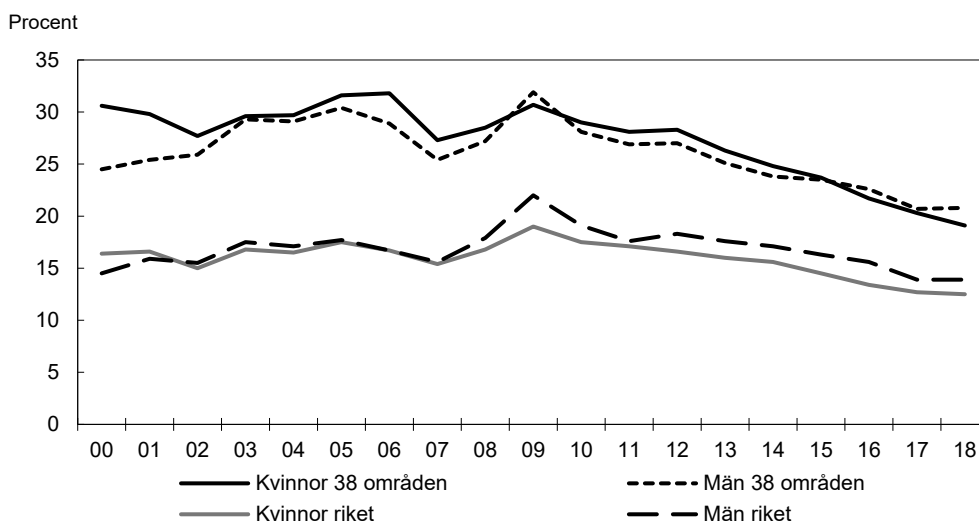
Diagram 6.2 Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program, genomsnitt för 38 områden med socioekonomiska utmaningar och riket, läsåren 2000/01–2018/19

Källa: SCB, särskild beställning från Registerdata för integration.

Behörigheten till gymnasieskolans nationella program är betydligt lägre bland flickor och pojkar som är folkbokförda i de 38 områdena än för flickor och pojkar i riket som helhet. Skillnaden har emellertid minskat under mätperioden med undantag för vissa enskilda år. Behörigheten till gymnasieskolans nationella program låg läsåret 2018/19 på 72 procent för flickor och 71 procent för pojkar. Detta kan jämföras med 86 procent för flickor respektive 84 procent för pojkar i riket. Således är andelen behöriga flickor högre än andelen behöriga pojkar såväl i de 38 områdena som i riket som helhet (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 3.3.4).

Diagram 6.3 Andel unga kvinnor och män 20–25 år som varken förvärvsarbetar eller studerar, genomsnitt för 38 områden med socioekonomiska utmaningar och riket år 2000–2018

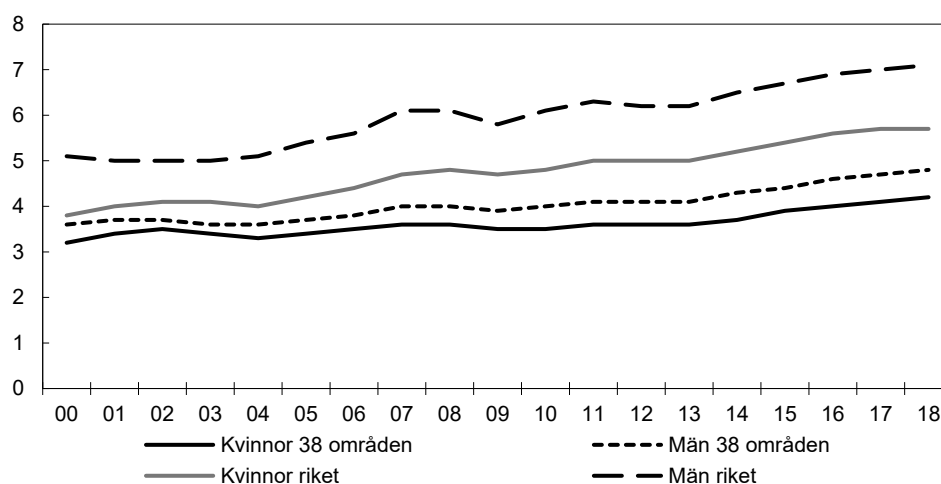

Källa: SCB, särskild beställning från Registerdata för integration.

Andelen unga kvinnor och män i åldern 20–25 år som varken förvärvsarbetar eller studerar är i genomsnitt högre i de 38 områdena än i riket som helhet. Andelen har minskat tydligt sedan 2009 med undantag för något enskilt år, både i riket som helhet och i de 38 områdena. Skillnaderna mellan de 38 områdena och riket som helhet är betydligt lägre 2018 än vad de var under 2000-talets inledning. Under 2018 var det 19 procent kvinnor respektive 21 procent män som varken förvärvsarbetade eller studerade i de 38 områdena jämfört med 13 procent för kvinnor och 14 procent för män i riket (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 15 avseende åldersgruppen 15–24 år på nationell nivå).

Diagram 6.4 Genomsnittlig disponibel inkomst för kvinnor och män i åldern 20–64, genomsnitt för 38 områden med socioekonomiska utmaningar och riket år 2000–2018

Prisbasbelopp

Källa: SCB, särskild beställning från Registerdata för integration.

Den disponibla inkomsten har ökat, både för kvinnor och för män i åldern 20–64 år, såväl i de 38 områdena som i riket som helhet sedan början av 2000-talet. En tydlig utveckling är dock att skillnaderna mellan de 38 områdena och riket som helhet har ökat sedan inledningen av seklet, med undantag för enskilda år. Således ökar den ekonomiska ojämlikheten mellan de 38 områdena och det omgivande samhället, trots att skillnaderna minskar avseende övriga indikatorer som presenteras ovan. År 2018 uppgick den genomsnittliga disponibla inkomsten i de 38 områdena till 4,2 prisbasbelopp för kvinnor respektive 4,8 för män. Detta kan jämföras med 5,7 prisbasbelopp för kvinnor respektive 7,2 för män i riket.

Delegationen mot segregations verksamhet

Myndigheten Delegationen mot segregation (Delmos) arbetade under första delen av 2019 i enlighet med uppdraget att förbereda avveckling av myndigheten så att den skulle upphöra den 31 december 2019 (rskr. 2018/19:107, Ku2018/02282/LS [delvis]). Efter riksdagens beslut med anledning av förslag i Extra ändringsbudget för 2019 – Sänkt mervärdesskatt på elektroniska publikationer (prop. 2018/19:73, rskr. 2018/19:204) och Vårändringsbudget för 2019 (prop. 2018/19:99, rskr. 2018/19:288) samt genom ändring av myndighetens regleringsbrev för 2019 (A2019/01025/IAS, A2019/01203/IAS och A2019/01202/SV [delvis]), avbröts avvecklingen och myndigheten återgick till att arbeta med de uppgifter och uppdrag som framgår av myndighetens instruktion och andra regeringsbeslut.

Sedan sommaren 2019 har myndigheten återupptagit arbetet med att genom samverkan, kunskapsutveckling och statsbidrag bidra till ökat genomslag för insatser i

syfte att minska och motverka segregation. Genomförda nätverksträffar, dels mellan de 32 kommuner som omfattas av förordning (2018:152) om statsbidrag till socioekonomiskt eftersatta kommuner och dels med relevanta myndigheter med sektorsansvar, bedöms ha bidragit till erfarenhetsutbyte och kunskapsutveckling.

Delmos har även genom olika uppdrag bidragit till ökad kunskap om socioekonomisk segregation och dess konsekvenser. I november 2019 inkom Delmos med en rapport som underlag för regeringens ungdomspolitik (Ku2019/01066/CSM delvis, Ku2019/01338/CSM). Analysen byggde på en kvantitativ jämförelse mellan ungas villkor i områden med socioekonomiska utmaningar i förhållande till ett antal andra typer av områden. Den övergripande slutsatsen var att framför allt unga i områden med socioekonomiska utmaningar men även unga på landsbygden halkar efter i såväl ekonomiska förutsättningar som i studieresultat och etablering på arbetsmarknaden (se vidare bl.a. utg.omr. 17 avsnitt 15, utg.omr. 16 flera avsnitt och utg.omr. 14 avsnitt 4).

I april 2020 slutredovisade Delmos sitt uppdrag om deltagandet i demokratin i områden med socioekonomiska utmaningar (Ku2018/01404/D). Enligt analysen konstateras ett demokratiskt utanförskap, och skillnader finns såväl mellan områden med socioekonomiska utmaningar och andra områden som mellan stad och landsbygd (se vidare utg.omr. 1 avsnitt 3.3). Delmos strategiska prioriteringar för fortsatt utveckling och förstärkning av myndighetens arbete mot segregation redovisades i maj 2020 (A2020/01164/IAS).

Statsbidrag för att minska och motverka segregation

Delmos och Tillväxtverket beslutar om och fördelar statsbidrag till kommuner, regioner och civilsamhällesorganisationer för åtgärder som syftar till att minska och motverka segregation. Delmos beslutar om statsbidrag enligt förordningen (2018:118) om statsbidrag till kommuner och regioner för att minska och motverka segregation och förordningen (2018:119) om statsbidrag till ideella föreningar och stiftelser för att minska och motverka segregation. Tillväxtverket beslutar om statsbidrag enligt förordningen (2018:151) om statsbidrag till kommuner med socioekonomiskt eftersatta områden. Genom riksdagens beslut om statens budget för 2019 beslutades att medlen till dessa statsbidrag skulle dras in (bet. 2018/19:AU1, rskr. 2018/19:107). För att finansiera redan ingångna åtaganden som kunde behöva betalas ut i början av 2019 anvisades 100 miljoner kronor till statsbidragen. Det totala beloppet för de åtaganden som behövde infrias 2019 var emellertid drygt 320 miljoner kronor högre än de medel som riksdagen anvisade. Därför tillfördes dessa ytterligare medel under våren 2019 (prop. 2018/19:99, rskr. 2018/19:288 samt A2019/01203/IAS, A2019/01202/SV [delvis]).

Under 2019 beviljade Delmos drygt 6 miljoner kronor i statsbidrag till två kommuner och två ideella föreningar. De medel som betalades ut under 2019 gällde tidigare ingångna åtaganden och syftade till att främja det långsiktiga arbetet med att minska och motverka segregation. Medlen användes framför allt till påbörjade modeller för samordning, nya funktioner för samverkan, stöd till inomkommunal eller lokal samverkan, men också ökad kunskap gällande nulägen, behov och utvecklingsområden (A2020/01262/IAS). Tillväxtverket beviljade 2019 drygt 410 miljoner kronor i statsbidrag till 32 kommuner med områden som har socioekonomiska utmaningar. Beviljade medel har i stor utsträckning använts till insatser och aktiviteter som syftar till att minska effekter av segregationen på individ- och områdesnivå. Några exempel har varit sociala insatsgrupper, riktat stöd i skolan, jobbstöd, stöd till föräldrar med barn eller unga med brottsligt beteende, hembesök till förstagångsföräldrar, kameraövervakning samt utökad samarbete med polisen. Medlen har i mindre utsträckning använts som ett verktyg för att komma åt segregationens bakomliggande orsaker. Samtidigt har flera kommuner analyserat nuläge och behov avseende segregation samt

utvecklat sin interna organisation samt sin samverkan med andra aktörer och civilsamhället (N2020/01575/RTL).

Delmos har sett över och utvecklat sin hantering av fördelning av statsbidragen. I myndighetens redovisning av uppdraget att analysera sin administration av statsbidrag (A2020/01025/IAS) anger Delmos hur lärdomar från 2018 legat till grund för de planer som finns avseende identifierade utmaningar. I utlysningen av medel för statsbidrag under 2020 har tillvägagångssättet utformats för att ytterligare säkerställa kostnadseffektivitet, transparens och ändamålsenlighet enligt syftet med bidraget. Internt på myndigheten har rutiner och administrativt stöd vidareutvecklats, och en samordningsfunktion för statsbidragshanteringen inrättats. Fortsatt utvecklingsarbete inkluderar förstärkt kommunikationskompetens och juridiskt stöd, och att undersöka förutsättningarna för ett IT-baserat ärendehanteringssystem.

I uppdraget ingår att analysera hur statsbidragen bidrar till ökad jämställdhet och integration. I ansökningar om statsbidrag anges hur jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv ska integreras i verksamheten, och en fördjupad analys görs av material som redovisas från verksamheterna. Delmos använder därmed liknande metoder som andra bidragsgivande myndigheter. När det gäller hur statsbidragen kan bidra till ökad integration anger myndigheten att fokus på integrationsaspekter förekommer naturligt i ansökningar om statsbidrag. Möjligheterna till detta förväntas öka ytterligare med ett utvecklat stöd som erbjuder ansökande aktörer för att analysera statistik inom området.

6.4 Analys och slutsatser

Det finns bekymmersamma skillnader i uppväxt- och levnadsvillkor för personer som bor i områden med socioekonomiska utmaningar jämfört med i andra områden. Stora inkomstskillnader är en faktor som i hög grad påverkar och bidrar till den socioekonomiska segregationen i samhället.

Mycket pekar på att barn och unga i områden med socioekonomiska utmaningar är särskilt utsatta och har generellt sett sämre uppväxtvillkor och livschanser än andra barn. Ett tryggt boende och kontinuitet är av grundläggande betydelse för utveckling och välmående, motsatsen kan ha en negativ inverkan på barns och ungas psykiska och fysiska hälsa och på deras skolgång. Socialstyrelsen belyser att många familjer är strukturellt hemlösa, även barnfamiljer, och att problemen är större i landets storstäder Stockholm, Göteborg och Malmö (Individ- och familjeomsorg, Lägesrapport 2020).

De senaste årens starka konjunktur kan vara en av orsakerna till att förvärvsfrekvensen har ökat mer i de 38 områdena än i riket som helhet. Detta har sannolikt att göra med det stora rekryteringsbehov som har funnits inom många branscher som har inneburit att grupper som annars har svårt att hitta arbete har kunnat etablera sig på arbetsmarknaden. Det är samtidigt värt att notera att andelen långtidsarbetslösa i befolkningen har ökat i de 38 områdena under samma tid. I ljuset av den ekonomiska nedgång som följt av den pågående pandemin finns stor risk för en generell utveckling av ökad arbetslöshet, minskad förvärvsfrekvens och minskad sysselsättningsgrad på längre sikt. Tidigare erfarenheter av ekonomiska nedgångar pekar på att grupper som sedan tidigare står utanför eller har en svag ställning på arbetsmarknaden drabbas särskilt hårt. Arbetet för att minska och motverka socioekonomisk segregation är därmed också fortsatt angeläget för att skapa jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla.

I enlighet med regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation är generella insatser på olika områden grunden för arbetet. Det gäller exempelvis

minskad arbetslöshet, hållbar stadsutveckling, demokrati och delaktighet, ökat bostadsbyggande, ökad trygghet, och att genom den ekonomiska familjepolitiken bidra till god ekonomisk levnadsstandard för alla barnhushåll. Delmos arbete kring samverkan och kunskap bidrar till måluppfyllelse genom att öka förutsättningarna för ett tvärsektoriellt och långsiktigt arbete. Även det utvecklingsarbete som bedrivs av Delmos vad gäller hanteringen av statsbidrag för att uppnå transparens, kostnads-effektivitet och ändamålsenlighet bidrar sammantaget till att minska och motverka segregation.

För att kunna följa utvecklingen och lyckas i arbetet med att minska och motverka segregation är uppföljning och utvärdering en avgörande del. De uppdrag som givits till Statistiska centralbyrån (SCB) (Ku2018/01729/D, A2019/01024/IAS, A2020/00143/IAS, A2020/00949/IAS och A2020/01733/SV samt till Delmos (A2020/01734/SV) kommer att tillgängliggöra statistik på områdesnivå i samtliga kommuner i landet avseende socioekonomiska faktorer, exempelvis arbetsmarknad, boende, demografi, demokrati, flyttmönster, hälsa, inkomster, transfereringar och utbildning. Utvecklingen av tillgänglig statistik innebär sammantaget att den socioekonomiska segregationen i hela Sverige kommer att kunna följas på en mer detaljerad nivå.

6.5 Politikens inriktning

Arbetet mot socioekonomisk segregation fortsätter

Utvecklingen med ökande socioekonomisk segregation i Sverige måste vändas, Sverige behöver bli mer jämlikt. Alltför många barn växer upp under otrygga förhållanden, och det är stora skillnader i människors livsvillkor. Den socioekonomiska segregationen måste motverkas och skillnaderna mellan olika områden och stadsdelar i landet minska avseende bl.a. skolresultat, utbildningsnivå, sysselsättning, inkomst, hälsa, trygghet samt deltagande i demokrati och i kulturliv. Segregationen påverkar sammanhållningen i samhället och riskerar att orsaka motsättningar mellan människor och grupper.

Arbetet har blivit än mer angeläget på grund av pandemin och de såväl humanitära som ekonomiska konsekvenserna av den. Trångboddhet, sämre hälsa och svagare etablering på arbetsmarknaden gör att personer som lever i områden med socioekonomiska utmaningar initialt verkar ha drabbats hårdare av viruset jämfört med personer som bor i andra områden.

Barn och ungdomar i dessa områden är särskilt utsatta och har generellt sett ofta sämre uppväxtvillkor och livschanser än andra barn och ungdomar. Både skolan och socialtjänsten har viktiga roller när det gäller insatser för barn och unga och deras föräldrar i behov av stöd. När barn och unga tidigt får det stöd de behöver, ökar valmöjligheter och livchanser senare i livet.

Riktad satsning för att lyfta socioekonomiskt utsatta områden och stärka integrationen

I denna budgetproposition görs en riktad satsning för att lyfta socioekonomiskt utsatta områden. Alltför många människor i Sverige bor i områden där människors vardag och livschanser begränsas. För att vända utvecklingen behövs ett brett arbete inom områden som skola, förskola, brottsbekämpning, demokratiska värderingar som är grundande i principer om jämställdhet och jämlikhet, trygga bostadsområden och möjlighet till egenförsörjning. Det ska alltid löna sig att arbeta och jobbstimulansen i försörjningsstödet ska öka (se utg.omr. 9 avsnitt 6.5).

För att förbättra barns livschanser ska skolsegregationen brytas genom att de bästa lärarna lockas till socioekonomiskt utsatta områden, ett språklyft i svenska införs i

förskolan och medel tillförs kommunerna för placering i familjehem (se utg.omr. 16 avsnitt 2.10 och 3.5 samt utg.omr. 9 avsnitt 6.5).

Otryggheten ska bekämpas och polisen ska vara närvarande i utsatta områden. Medel tillförs för en stärkt samverkan mellan skola, socialtjänst och polis (se utg.omr. 13 avsnitt 6.5). Vidare tillförs medel till Centrum mot våldsbejakande extremism och Brå ges i uppdrag att ta fram ett stöd för hur parallella samhällsstrukturer, inklusive nätverk och klanstrukturer, kan identifieras på lokal nivå och vilka motåtgärder som kan vidtas mot sådana strukturer (se utg.omr. 4 avsnitt 2.8.3). Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck ska stärkas. Det nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck ska permanentas vid länsstyrelsen i Östergötland (se utg.omr. 13 avsnitt 5.6).

Utbrottet av det nya virus som orsakar sjukdomen covid-19 har aktualiserat problemet med utbredd trångboddhet i socioekonomiskt utsatta områden. Skatteverket tillförs medel för att utreda omfattningen av felaktig folkbokföring (se utg.omr. 3 avsnitt 2.7.2). Ett uppdrag ges för att se över hinder för fastighetsägares möjlighet att påverka ett områdes trygghet och säkerhet (BID-verksamheter) (se utg.omr. 18 avsnitt 3.5).

Den offentliga servicen stärks. Genom att nya servicekontor inrättas ökar den statliga närvaron i socioekonomiskt utsatta områden (se utg.omr. 2 avsnitt 4.5). Samhällsinformationen för asylsökande stärks (se utg.omr. 13 avsnitt 3.5).

Insatser inom fem prioriterade områden

Utifrån regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation har flera åtgärder vidtagits för att minska konsekvenserna av socioekonomisk segregation och motverka att segregation uppstår, men arbetet behöver fortsätta. Det finns inte någon enskild insats som i sig kan bryta segregationen. Regeringens politik syftar därför sammantaget till att minska och motverka segregationen i samhället genom såväl generella och förebyggande som riktade insatser. Arbetet mot segregation måste länkas till arbete inom andra politikområden, som jämställdhet, barnrätt samt arbetet mot rasism, diskriminering och för hbtq-personers rättigheter. Även en tydlig uppföljning och jämförelse av utvecklingen av segregationen är central och behöver förstärkas. I denna budgetproposition föreslår regeringen insatser inom vart och ett av de fem prioriterade områdena; boende, utbildning, arbetsmarknad, demokrati och det civila samhället samt brottslighet. Det handlar bl.a. om en riktad satsning på skolor i områden med socioekonomiska utmaningar, förslag om att fler arbetslösa ska kunna få stöd genom upphandlade matchningstjänster och arbetsmarknadsutbildningar och ett fortsatt arbete med att införa ett intensivår för snabbare etablering på arbetsmarknaden (se utg.omr. 14 avsnitt 4.6).

Ytterligare förstärkningar i arbetet mot segregation

Kommuner, regioner och organisationer i det civila samhället är viktiga aktörer i arbetet för att minska och motverka segregation. Genom ytterligare medel till statsbidrag skapas förbättrade förutsättningar för sociala insatser i områden med socioekonomiska utmaningar. Det kan handla om insatser som kompletterar och förstärker verksamhet som kommunerna redan bedriver inom ramen för det brottsförebyggande arbetet (t.ex. ökad tillgänglighet i verksamheterna, fältassistenter), liksom olika former av samverkan mellan skola, socialtjänst och polis (t.ex. sociala insatsgrupper). Satsningen medför att det skapas förutsättningar för mer effektiva lösningar jämfört med enskilda sektorsvisa insatser.

Arbetet mot segregation och även Delmos verksamhet behöver bedrivas med stabilitet och långsiktighet på strategisk nivå, och samtidigt med lokal förankring och anpassning. Samverkan och samordning är centrala komponenter för att bryta segregationen,

liksom långsiktighet. Regeringen föreslår därför att Delmos ska kunna fatta fleråriga beslut om statsbidrag. Fleråriga beslut ger bättre planeringsförutsättningar för bidragsmottagarna, och är en viktig del i regeringens arbete för att förbättra villkoren för det civila samhället.

Den socioekonomiska segregationen måste minska och dess orsaker identifieras och motverkas. Arbetet kräver även ändamålsenliga verktyg för analys och uppföljning. Trots att det bedrivs viss forskning om segregation saknas tillräcklig kunskap om såväl segregationens orsaker som dess utbredning. Forskning om segregation behöver spänna över många olika discipliner vilket kräver en tvärvetenskaplig och tvärsektoriell ansats. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att medel avsätts till Vetenskapsrådet för ett nationellt forskningsprogram om segregation. Ett sådant forskningsprogram skapar på sikt förutsättningar för evidens- och kunskapsbaserade reformer i syfte att minska och motverka segregation i Sverige (se utg.omr. 16 avsnitt 6.5).

6.6 Budgetförslag

6.6.1 4:1 Åtgärder mot segregation

Tabell 6.1 Anslagsutveckling 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor

2019	Utfall	420 431	Anslagssparande	969
2020	Anslag	500 000 ¹	Utgiftsprognos	494 912
2021	Förslag	500 000		
2022	Beräknat	500 000		
2023	Beräknat	500 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att minska och motverka segregation och för utgifter för statsbidrag som har detta syfte. Vidare får anslaget användas för viss administration samt uppföljning och utvärdering.

Regeringens överväganden

Tabell 6.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	500 000	500 000	500 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
varav BP21	250 000	250 000	250 000
- Sociala insatser i socioekonomiskt utsatta områden	250 000	250 000	250 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	500 000	500 000	500 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen fortsätter det långsiktiga arbetet med att minska och motverka socioekonomisk segregation, bl.a. genom statsbidrag.

Ingen enskild insats eller aktör kan ensam vända utvecklingen med ökande socioekonomisk segregation eller minska de negativa effekterna av segregationen. Regeringen föreslår en förstärkning av arbetet genom att tillföra resurser för sociala insatser i socioekonomiskt utsatta områden i syfte att minska och motverka segregation.

Anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* bör därför ökas med 250 miljoner kronor per år 2021–2023.

Regeringen föreslår att 500 000 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 500 000 000 kronor respektive 500 000 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2022–2023.

Tabell 6.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor

	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	0		
Nya åtaganden	300 000		
Infriade åtaganden	0	- 150 000	- 150 000
Utestående åtaganden	300 000		0
Erhållet/förslaget bemyndigande	300 000		

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* beviljas bl.a. statsbidrag till kommuner och regioner samt organisationer inom det civila samhället för insatser i syfte att minska och motverka segregation. Långsiktighet är en framgångsfaktor och för mottagare av statsbidraget innebär en ökad förutsägbarhet om medel nästkommande år möjlighet att planera verksamheten mer effektivt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2022–2023.

6.6.2 4:2 Delegationen mot segregation

Tabell 6.4 Anslagsutveckling 4:2 Delegationen mot segregation

Tusental kronor

2019	Utfall	19 649	Anslagssparande	3 116
2020	Anslag	18 000 ¹	Utgiftsprognos	17 421
2021	Förslag	18 208		
2022	Beräknat	18 335 ²		
2023	Beräknat	18 604 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 18 208 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 18 272 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Medlen får användas till förvaltningsutgifter för myndigheten Delegationen mot segregation.

Regeringens överväganden

Delegationen mot segregation bidrar till ett kunskapsbaserat arbete bland myndigheter, kommuner, regioner och civilsamhälle samt till samordning av arbetet för att minska och motverka socioekonomisk segregation.

Tabell 6.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:2 Delegationen mot segregation

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	18 000	18 000	18 000
Pris- och löneomräkning ²	243	371	574
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
varav BP21 ³	-10	-10	-10
- Generell besparing i statsförvaltningen	-10	-10	-10
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-35	-36	30
Förslag/beräknat anslag	18 208	18 335	18 604

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget 4:2 *Delegationen mot segregation* minskas med 10 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 18 208 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Delegationen mot segregation* 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 18 335 000 kronor respektive 18 604 000 kronor.

Utgiftsområde 14

Arbetsmarknad och arbetsliv

Utgiftsområde 14 – Arbetsmarknad och arbetsliv

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagförslag	5
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2020:219) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring	5
2.2	Lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring	6
3	Arbetsmarknad och Arbetsliv.....	7
3.1	Utgiftsområdets omfattning.....	7
3.2	Utgiftsutveckling.....	7
3.3	Skatteutgifter	10
3.4	Mål för utgiftsområdet.....	10
4	Arbetsmarknad.....	11
4.1	Mål för området.....	11
4.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	11
4.3	Resultatredovisning	12
4.3.1	Utveckling på arbetsmarknaden.....	12
4.3.2	De arbetsmarknadspolitiska insatsernas omfattning och resultat..	19
4.3.3	Särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.....	29
4.3.4	Europeiska fonden för justering för globaliseringseffekter (EGF) avslutade projekt för Ericsson.....	31
4.3.5	Europeiska socialfonden uppvisar resultat både över och under de uppsatta målen	31
4.3.6	Arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd och etableringsersättning .	32
4.3.7	Samverkan om rehabilitering för återgång i arbete	35
4.4	Analys och slutsatser	35
4.5	Den årliga revisionens iakttagelser.....	37
4.6	Politikens inriktning	38
4.7	Budgetförslag.....	46
4.7.1	1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	46
4.7.2	1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	48
4.7.3	1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	51
4.7.4	1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	54
4.7.5	1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige.....	57
4.7.6	1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020.....	58
4.7.7	1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027 .	60
4.7.8	1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering.....	62
4.7.9	1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	63
4.7.10	1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet	64
4.7.11	1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	65
4.7.12	1:12 Bidrag till lönegarantiersättning	66
4.7.13	1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	67
4.7.14	1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare.....	69
5	Arbetsliv.....	71
5.1	Mål för området.....	71
5.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	71
5.3	Resultatredovisning	72
5.3.1	Arbetsmiljö	72

5.3.2	Arbetsrätt	78
5.3.3	Lönebildning	81
5.4	Analys och slutsatser	84
5.5	Politikens inriktning	86
5.6	Budgetförslag.....	88
5.6.1	2:1 Arbetsmiljöverket.....	88
5.6.2	2:2 Arbetsdomstolen.....	90
5.6.3	2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	91
5.6.4	2:4 Medlingsinstitutet.....	91
5.6.5	2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap	92
5.6.6	2:6 Regional skyddsombudsverksamhet	93

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2020:219) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (avsnitt 2.1 och 4.6).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (avsnitt 2.2 och 4.6).
3. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv enligt tabell 1.1.
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 853 774
1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	52 882 733
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	11 738 323
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	20 481 668
1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	122 394
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	1 995 600
1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027	50 000
1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	42 727
1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	79 498
1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet	58 714
1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8 303
1:12 Bidrag till lönegarantiersättning	2 900 000
1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	4 843 289
1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	1 696 242
2:1 Arbetsmiljöverket	695 281
2:2 Arbetsdomstolen	34 661
2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	33 722
2:4 Medlingsinstitutet	56 247
2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap	39 143
2:6 Regional skyddsombudsverksamhet	112 000
Summa anslag under utgiftsområdet	105 724 319

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	14 300 000	2022–2030
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	15 000 000	2022–2025
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	3 618 000	2022–2023
1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027	1 000 000	2022–2030
1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	9 000	2022–2023
2:6 Regional skyddsombudsverksamhet	20 000	2022
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet	33 947 000	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:219) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 12 och 24 §§ i lydelsen enligt lagen (2020:219) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska utgå.

2.2 Lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 12 och 13 a §§ lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

12 §¹

Rätt till ersättning vid arbetslöshet har en sökande som under en ramtid av tolv månader omedelbart före arbetslöshetens inträde

1. haft förvärvsarbete i minst 6 månader och utfört arbetet under minst 60 timmar per kalendermånad, eller

2. haft förvärvsarbete i minst 420 timmar under en sammanhängande tid av 6 kalendermånader och utfört arbetet under minst 40 timmar under var och en av dessa månader (arbetsvillkor).

För att ha rätt till inkomstrelaterad ersättning ska den sökande ha uppfyllt arbetsvillkoret efter det senaste inträdet i arbetslöshetskassan.

Vid bedömning av om arbetsvillkoret är uppfyllt får en sökande som omedelbart före inträdet i arbetslöshetskassan har varit medlem i en annan arbetslöshetskassa tillgodoräkna sig tid i den kassan.

13 a §²

I den mån det behövs för att uppfylla arbetsvillkoret jämföras med förvärvsarbete även tid då den sökande har fullgjort tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fått föräldrapenningsförmån enligt socialförsäkringsbalken, dock tillsammans under högst två kalendermånader.

Vid tillämpning, i fall som avses i första stycket, av 12 § första stycket 2 ska minst 330 av de där angivna 420 timmarna avse förvärvsarbete under minst 4 kalendermånader som har utförts med minst 40 timmar under var och en av dessa månader. Under var och en av de återstående högst 2 månaderna ska sökanden ha utfört förvärvsarbete, fullgjort tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fått föräldrapenningsförmån enligt socialförsäkringsbalken under tid som motsvarar minst 40 timmar.

Vid tillämpning, i fall som avses i första stycket, av 12 § första stycket 2 ska minst 330 av de där angivna 480 timmarna avse förvärvsarbete under minst 4 kalendermånader som har utförts med minst 50 timmar under var och en av dessa månader. Under var och en av de återstående högst 2 månaderna ska sökanden ha utfört förvärvsarbete, fullgjort tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fått föräldrapenningsförmån enligt socialförsäkringsbalken under tid som motsvarar minst 50 timmar.

1. Denna lag träder i kraft den 2 januari 2023.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för den vars arbetslöshet har inträtt före ikraftträdandet om ansökan om arbetslöshetsersättning har kommit in till arbetslöshetskassan senast den 28 februari 2023.

¹ Senaste lydelse 2020:218.

² Senaste lydelse 2020:217.

3 Arbetsmarknad och Arbetsliv

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Arbetsmarknad och Arbetsliv samt myndigheterna Arbetsförmedlingen, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Arbetsmiljöverket, Arbetsdomstolen, ILO-kommittén, Medlingsinstitutet och Myndigheten för arbetsmiljökunskap.

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år och att avsnittet budgetförslag har en delvis annan struktur.

3.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna för 2019 blev 453 miljoner kronor lägre än 2018. Utgifterna bedöms öka årligen 2020 och 2021 men därefter minska 2022 och 2023 i takt med att arbetslösheten förväntas minska. Ökningen 2020 och 2021 beror främst på högre utgifter för arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd till följd av högre arbetslöshet och vidtagna och föreslagna åtgärder i arbetslöshetsförsäkringen för att stödja arbetslösa till följd av det försämrade arbetsmarknadsläget.

Jämfört med ursprungligt beslutad budget för 2020 beräknas utgifterna bli 15 380 miljoner kronor högre 2020. Genom beslutade ändringsbudgetar och förslag i Höst-ändringsbudgeten för 2020 ökas utgiftsområdet med 21 602 miljoner kronor under 2020. Skillnaden beror på kreditutnyttjande 2019 för anslag 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd* och beräknade anslagssparanden 2020 för vissa andra anslag inom området Arbetsmarknad.

I enlighet med 2020 års ekonomiska vårproposition flyttas verksamheten med Lån till körkort till utgiftsområde 22 Kommunikationer fr.o.m. 2021. Det innebär drygt 151 miljoner kronor lägre utgifter per år med motsvarande ökning av utgiftsområde 22 Kommunikationer. Reformerna i denna proposition antas öka utgifterna med 9 307 miljoner kronor 2021, 7 861 miljoner kronor 2022 och 3 291 miljoner kronor 2023 (se avsnitt 4.6 och 5.6). Sammantaget beräknas utgifterna jämfört med 2020 års ekonomiska vårproposition öka med 750 miljoner kronor 2020, 16 534 miljoner kronor 2021, 6 404 miljoner 2022 och 2 687 miljoner kronor 2023. För 2021 föreslår regeringen att totalt 105 724 miljoner kronor anvisas inom området. För 2022 beräknas utgifterna uppgå till 95 683 miljoner kronor och för 2023 till 86 457 miljoner kronor.

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Arbetsmarknad	76 023	97 661	91 613	104 753	94 706	85 470
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 637	7 553	7 702	7 854	7 319	6 997
1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	27 067	45 687	44 416	52 883	43 942	34 705
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	9 907	10 046	7 909	11 738	10 011	9 643
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	19 743	20 471	19 528	20 482	20 890	20 858
1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	120	120	119	122	122	123
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	1 082	1 452	1 272	1 996	2 618	1 701
1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027				50	200	700
1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	41	42	43	43	43	44
1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	73	74	74	79	80	81
1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet	57	58	58	59	59	59
1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8	8	8	8	8	8
1:12 Bidrag till lönegarantiersättning	2 063	4 354	4 200	2 900	2 050	2 150
1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	4 662	5 313	3 950	4 843	5 744	6 665
1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	3 563	2 484	2 334	1 696	1 621	1 736
Arbetsliv	888	953	932	971	977	987
2:1 Arbetsmiljöverket	747	676	661	695	701	709
2:2 Arbetsdomstolen	31	33	32	35	35	35
2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	33	39	39	34	34	34
2:4 Medlingsinstitutet	52	56	55	56	56	57
2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap	24	38	35	39	39	40
2:6 Regional skyddsombudsverksamhet		112	110	112	112	112
Äldreanslag	59	151	48			
2020 1:14 Lån till körkort	59	151	48			
2019 2:5 Arbetslivspolitik	0					
Totalt för utgiftsområde 14	76 971	98 765	92 592	105 724	95 683	86 457

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 14
Arbetsmarknad och arbetsliv**

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	77 164	77 164	77 164
Pris- och löneomräkning ²	137	205	303
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	9 622	7 410	1 693
varav BP21 ³	9 307	7 861	3 291
Makroekonomisk utveckling	19 657	11 632	7 848
Volym	-703	-576	-451
Överföring till/från andra utgiftsområden	-564	-562	-546
Övrigt	410	410	445
Ny utgiftsram	105 724	95 683	86 457

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

**Tabell 3.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 14
Arbetsmarknad och arbetsliv**

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	93 228
Verksamhetsutgifter ²	12 491
Investeringar ³	5
Summa utgiftsram	105 724

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr.2019/20:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och Arbetsliv.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	2020	2021
Avdrag för ökade levnadskostnader vid tillfälligt arbete, dubbel bosättning och hemresor	870	890
Avdrag för resor till och från arbetet	5 630	5 770
Avdrag för utbildningsresor vid omstrukturering	-	-
Avdrag för inställelseresor	-	-
Förmån av resa vid anställningsintervju	-	-
Förmån av utbildning vid omstrukturering m.m.	-	-
Personalvård	-	-
Flyttersättningar från arbetsgivare	-	-
Generell nedsättning av egenavgifter ¹	4 240	2 130
Tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifter ²	30 500	0
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling	1 350	1 610
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för den först anställda för enskilda näringsidkare, vissa aktiebolag och handelsbolag (2017–2021)	590	630
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för unga	850	850
Skattereduktion för ruttjänster	6 200	6 510
Skattereduktion för rotarbeten	10 140	10 440
Summa	16 340	28 830

1. I skatteutgiften ingår även den tillfälliga nedsättningen av egenavgifterna 2020. Denna innebär att ingen annan avgift än ålderspensionsavgiften ska betalas för den del av avgiftsunderlaget som uppgår till högst 100 000 kronor under 2020. 2. En tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifterna infördes under mars–juni 2020. Nedsättningen innebär att endast ålderspensionsavgiften skulle betalas för löneunderlag på upp till 25 000 kr per anställd och månad för upp till 30 anställda per företag.

3.4 Mål för utgiftsområdet

De av riksdagen beslutade målen inom utgiftsområdet är följande:

Arbetsmarknadspolitik

- Insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 3.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

Arbetslivspolitik

- Goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 4.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

4 Arbetsmarknad

4.1 Mål för området

Målet för arbetsmarknadspolitiken är att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 3.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Utvecklingen på arbetsmarknaden påverkas av en rad olika faktorer. Arbetsmarknadspolitiken bidrag är ofta svårt att mäta och avgränsa från effekterna av såväl bidrag från andra politikområden som konjunkturutvecklingen och insatser av andra aktörer på arbetsmarknaden.

Grunden för resultatredovisningen utgörs av en rad olika indikatorer. Utvecklingen av sysselsättningsgrad och arbetslöshet är viktiga mått på hur arbetsmarknaden utvecklas. Eftersom arbetsmarknadspolitiken i stor utsträckning genomförs av Arbetsförmedlingen analyseras även indikatorer som mer direkt kan kopplas till Arbetsförmedlingens verksamhet. Här utgörs huvudindikatorerna av övergångarna till arbete och i vissa fall även till studier.

Arbetsmarknadspolitiken påverkar dock inte bara övergångarna till arbete och studier direkt, utan även indirekt genom olika insatser som stärker de arbetssökandes ställning på arbetsmarknaden, vilket i sin tur påverkar arbetskraftsdeltagandet och möjligheten att få ett arbete. Därför beskrivs omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska insatserna och deras resultat.

Följande huvudindikatorer redovisas inom området:

- Sysselsättning och arbetslöshet (SCB)
- Andel övergångar till arbete och studier för personer inskrivna vid Arbetsförmedlingen
- Antal personer i Arbetsförmedlingens insatser och resultat 90 dagar efter avslutat arbetsmarknadspolitiskt program
- Antal personer med arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd.

Indikatorerna redovisas för relevanta undergrupper och enskilda insatser. I resultatredovisningen används även rapporter och undersökningar från t.ex. Arbetsförmedlingen och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).

Arbetsmarknadspolitiken har även en påverkan på förhållanden på andra samhällsområden som inte direkt ligger inom området Arbetsmarknad. På så sätt kan området även bidra till en bredare hållbar utveckling i linje med målen för Agenda 2030, t.ex. mål 8 – Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt. Följande redovisning fokuserar på resultat inom området Arbetsmarknad.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Utveckling på arbetsmarknaden

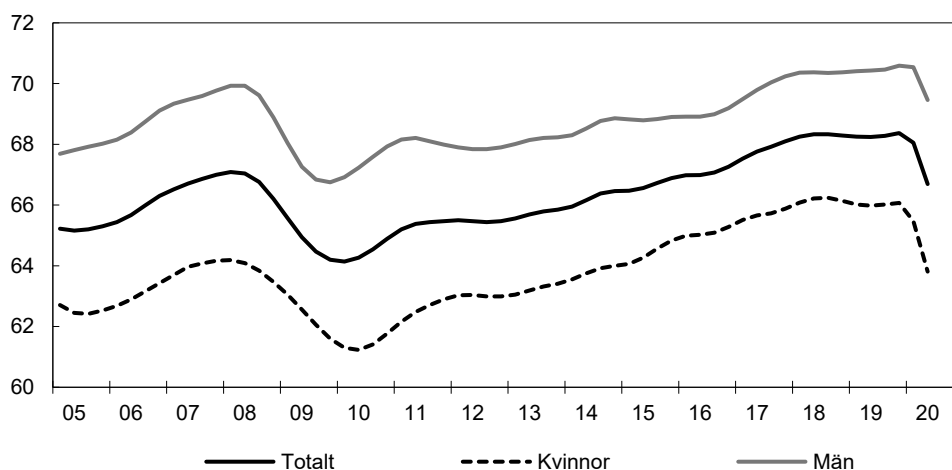
Sysselsättningsgraden planade ut 2019 och minskade kraftigt första halvåret 2020

Efter att ha ökat stadigt under flera år planade sysselsättningsgraden (15–74 år) ut, på en historiskt sett hög nivå, under 2018 och 2019 när utvecklingen i ekonomin började dämpas. Jämfört med 2018 var sysselsättningsgraden 2019 oförändrad, dock minskade den bland kvinnor och ökade bland män. Antalet sysselsatta fortsatte dock att öka under 2019 bland både kvinnor och män.

Under första halvåret 2020 minskade både antalet sysselsatta och sysselsättningsgraden tydligt i samband med den kraftiga nedgången i svensk ekonomi. Under våren nådde samtidigt antalet personer som varslats om uppsägning historiskt höga nivåer och antalet anställda som omfattas av konkurser ökade. Minskningen av antalet sysselsatta har varit betydligt mer omfattande bland kvinnor än bland män.

Diagram 4.1 Sysselsättningsgrad (15–74 år)

Procent av befolkningen

Anm.: Säsongsrensade och utjämnade värden.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Varje år, sedan mätningar uppdelat på födelseregion började redovisas 2005, har sysselsättningsgraden varit högre bland män än bland kvinnor, oavsett födelseregion. Skillnaderna mellan könen är dock väsentligt större bland utrikes födda, 10,5 procentenheter jämfört med 2,6 procentenheter 2019. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män minskade mellan 2018 och 2019 bland inrikes födda men ökade bland utrikes födda. Sysselsättningsgraden bland utrikes födda kvinnor är relativt hög i Sverige jämfört med genomsnittet bland utrikes födda kvinnor inom EU, 56,3 procent jämfört med 52,5 procent 2019. Men eftersom sysselsättningsgraden bland inrikes födda kvinnor i Sverige är mycket hög, är skillnaden mellan inrikes och utrikes födda kvinnor i Sverige ändå betydande, och även betydande mellan kvinnor födda inom och utom Europa.

Covid-19-utbrottets effekter på arbetsmarknaden har haft större negativ påverkan på sysselsättningen bland utrikes födda än bland inrikes födda. Detta har medfört att skillnaden i sysselsättningsgrad mellan inrikes och utrikes födda har fortsatt att öka under andra kvartalet 2020. Sysselsättningsgapet mellan inrikes och utrikes födda minskade mellan 2005–2017, från 10,9 procentenheter till 7,8 procentenheter, men ökade därefter till följd av att sysselsättningsgraden bland utrikes födda kvinnor minskade.

Bland ungdomar (15–24 år) fortsatte sysselsättningsgraden att minska 2019 jämfört med 2018. Minskningen 2019 var särskilt tydlig bland unga kvinnor, men sysselsättningsgraden är fortsatt högre bland unga kvinnor än bland unga män. Ungdomar som grupp drabbas vanligtvis tidigt i en kris. Under första halvåret 2020 minskade antalet sysselsatta tydligt, till följd av lågkonjunkturen. Detta beror bl.a. på att krisen initialt drabbade hotell- och restaurangbranschen där många unga är sysselsatta.

Utbildningsnivå har stor betydelse för en individs situation på arbetsmarknaden. Sysselsättningsgraden (25–54 år) är väsentligt högre bland dem med gymnasial eller eftergymnasial utbildning, 87,0 procent respektive 90,0 procent 2019, jämfört med de som saknar en gymnasial utbildning, 60,7 procent. Oavsett utbildningsnivå är sysselsättningsgraden bland män högre än bland kvinnor. Skillnaden i sysselsättningsgrad har ökat över tid bland dem med gymnasial utbildning men minskat bland dem som har eftergymnasial utbildning. Bland dem med förgymnasial utbildning har skillnaden varit relativt konstant. Men under första halvåret 2020 har nedgången i ekonomin framför allt påverkat sysselsättningsgraden bland dem med högre utbildning. Bland dem med eftergymnasial eller högst gymnasial utbildning har sysselsättningsgraden minskat med 1,9 procentenheter respektive 1,1 procentenheter. Bland personer med högst grundskoleutbildning var minskningen 0,6 procentenheter.

Sverige har, i internationell jämförelse, en hög sysselsättningsgrad bland äldre (55–74 år). Sysselsättningsgraden och arbetskraftsdeltagandet bland äldre har dessutom ökat under 2010–2019. Sysselsättningsgraden bland äldre män har under denna period varit runt 50 procent samtidigt som den ökat från 41 procent till 46 procent bland äldre kvinnor. En förklaring är att allt färre äldre nu lämnar arbetskraften till följd av sjukdom än tidigare. I gruppen äldre har sysselsättningsgraden ökat något under första halvåret 2020, men den minskade bland äldre kvinnor och ökade bland äldre män.

Personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (16–64 år), har generellt sett betydligt lägre sysselsättningsgrad och arbetskraftsdeltagande än resten av befolkningen. Det senaste året indikerar dock statistiken att sysselsättningsgraden har ökat mer bland personer med nedsatt arbetsförmåga och den uppgick till 65 procent 2019 jämfört med omkring 81 procent bland övriga befolkningen. Kvinnor med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har lägre sysselsättningsgrad än män med nedsatt arbetsförmåga, 63 respektive 67 procent.

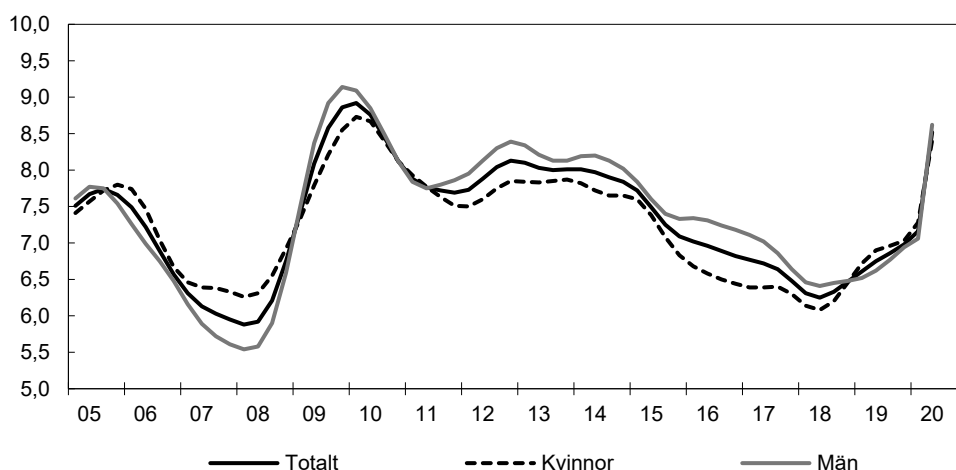
Arbetslösheten steg 2019 och ökade kraftigt under första halvåret 2020

Arbetslösheten (15–74 år) började öka under andra halvan av 2018, efter att ha minskat stadigt sedan 2014. En lägre efterfrågan i ekonomin medförde sedan att arbetslösheten fortsatte att öka 2019 till 6,8 procent. Arbetslösheten ökade mer bland kvinnor än bland män, se diagram 4.2.

Den kraftiga nedgången av efterfrågan i svensk ekonomi första halvåret 2020 till följd av covid-19-utbrottet medförde att arbetslösheten ökade till 8,5 procent andra kvartalet. Trots att antalet sysselsatta minskade mer bland kvinnor än bland män har arbetslösheten ökat något mer bland män. Det beror på att kvinnor har lämnat arbetskraften i stället för att kvarstå som arbetslösa i högre utsträckning än män. Bland kvinnor steg arbetslösheten till 8,4 procent och bland män till 8,6 procent.

Diagram 4.2 Arbetslöshet (15–74 år)

Procent av arbetskraften

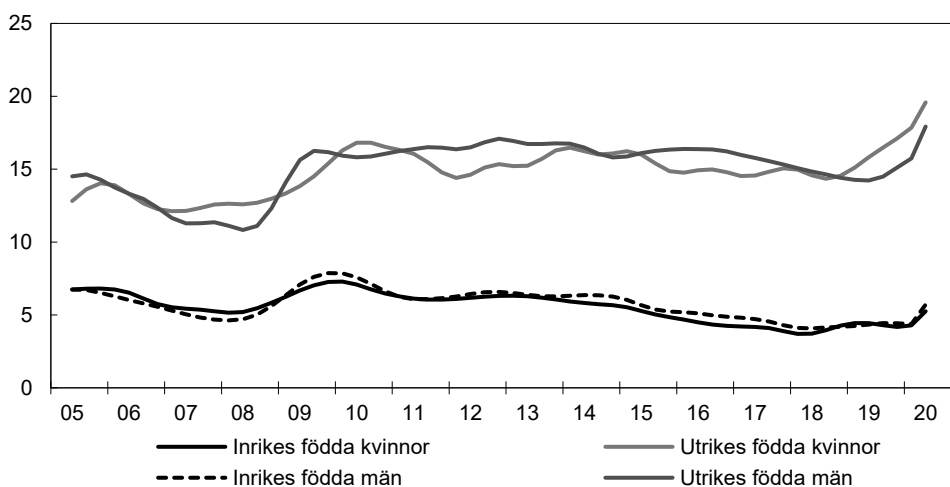
Anm.: Säsongsrensade och utjämnade värden.

Källa: Statistiska centralbyrån.

År 2019 ökade arbetslösheten något bland både inrikes och utrikes födda till 4,4 procent respektive 15,1 procent. Utvecklingen bland utrikes födda har bidragit tydligt till ökningen i den aggregerade arbetslösheten (15–74 år) sedan 2018, (se diagram 4.2. och 4.3). Framför allt ökade arbetslösheten snabbt bland utrikes födda kvinnor under 2019. Skillnaderna i arbetslöshet mellan könen är större bland utrikes födda än inrikes födda. Bland inrikes födda har skillnaden mellan kvinnor och män minskat de senaste åren medan utvecklingen bland utrikes födda kvinnor och män varierat över tid. Under lågkonjunkturen första halvåret 2020 har arbetslösheten ökat snabbare bland utrikes födda män än bland utrikes födda kvinnor samt bland inrikes födda män än bland inrikes födda kvinnor. Det förklaras av att män, oavsett ursprung, i högre utsträckning kvarstår som arbetslösa i arbetskraften medan kvinnor, oavsett ursprung, i stället har lämnat arbetskraften. En fördjupad analys om nyanländas etablering redovisas inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering och arbetsliv, resultatindikatorer kopplat till målet för integrationspolitiken.

Diagram 4.3 Arbetslöshet bland inrikes och utrikes födda kvinnor och män (15–74 år)

Procent av arbetskraften

Anm.: Säsongsrensade och utjämnade värden.

Källa: Statistiska centralbyrån.

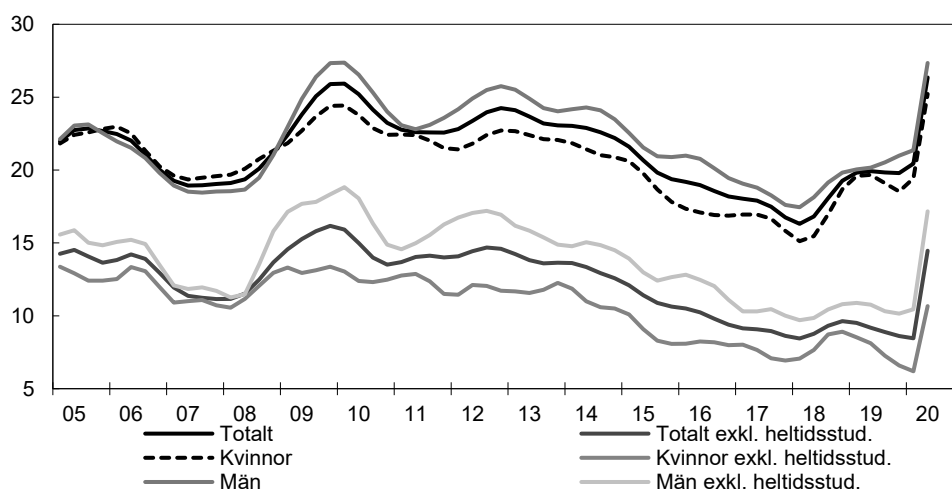
Arbetslösheten bland unga (15–24 år) ökade 2019 till 20,0 procent från 17,4 procent året innan, vilket tydligt bidrog till uppgången i den aggregerade arbetslösheten (15–74

år). Arbetslösheten ökade snabbare bland unga kvinnor, men var trots det högre bland unga män 2019 (se diagram 4.4). Ungdomar har även drabbats hårt av den kraftiga nedgången i svensk ekonomi det första halvåret 2020. Antalet arbetslösa har ökat kraftigt och arbetslösheten steg till 26 procent under andra kvartalet 2020 (se diagram 4.4). Arbetslösheten är fortsatt något högre bland unga män än bland unga kvinnor. Många unga som har blivit av med jobbet har lämnat arbetskraften i stället för att kvarstå som arbetslösa. Unga kvinnor tenderar i högre grad än unga män ställa sig utanför arbetskraften, vilket har en dämpande effekt på uppgången i arbetslöshet bland unga kvinnor.

All arbetslöshet bland unga utgör inte nödvändigtvis ett arbetsmarknadspolitiskt problem, exempelvis unga heltidsstuderande som räknas som arbetslösa eftersom de samtidigt söker arbete. I den gruppen unga arbetslösa anser sig 9 av 10 vara studerande på heltid och därmed inte arbetslösa i första hand. Exkluderas de heltidsstuderande arbetsökande från den totala gruppen arbetslösa, uppgick ungdomsarbetslösheten exklusive heltidsstuderande 2019 till 9,1 procent. Arbetslösheten exklusive heltidsstuderande 2019 var lägre bland unga kvinnor än bland unga män, 8,0 procent jämfört med 10,1 procent, se diagram 4.4.

Diagram 4.4 Ungdomsarbetslöshet (15–24 år)

Procent av arbetskraften

Anm.: Säsongsrensade och utjämnade värden.

Källa: Källa: Statistiska centralbyrån, AKU.

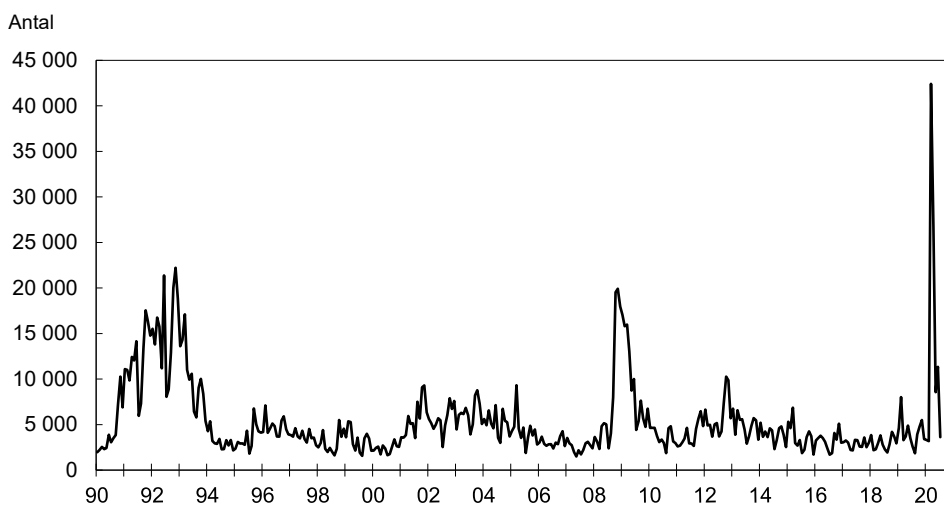
Arbetslösheten (25–54 år) är betydligt högre bland dem som saknar gymnasial utbildning jämfört med dem med gymnasial eller eftergymnasial utbildning, oavsett födelse-region. Bland dem som saknar gymnasial utbildning steg arbetslösheten tydligt under 2019 till 20,5 procent. Samtidigt steg arbetslösheten endast svagt bland dem med gymnasial och eftergymnasial utbildning, till 4,8 procent respektive 3,8 procent. Den ökade arbetslösheten bland dem som saknar gymnasial utbildning förklaras främst av en ökad arbetslöshet bland kvinnor som saknar gymnasial utbildning, det gäller oavsett ursprungsregion. Under första halvåret 2020 har arbetslösheten bland dem med gymnasial och eftergymnasial utbildning ökat mer, 1,3 procentenheter respektive 1,1 procentenhet, än bland dem med högst förgymnasial utbildning.

Personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har generellt sett högre arbetslöshet än resten av befolkningen. De senaste åren har det inte skett några större förändringar i utvecklingen i denna grupp. Arbetslösheten har under en längre tid varierat mellan 10–13 procent.

Kraftig ökning av varsel om uppsägning våren 2020

Under våren 2020 mottog Arbetsförmedlingen till följd av den kris som utlösts av covid-19-pandemin en kraftig ökning av antalet personer som hade varslats om uppsägning. I mars varslades drygt 42 000 anställda och i april närmare 27 000 anställda, vilket var de högsta månadsnoteringarna som någonsin rapporterats till Arbetsförmedlingen (se diagram 4.5). Enbart i hotell- och restaurangbranschen varslades drygt 17 000 anställda under mars och april. Även uthyrnings- och resebranschen, transportsektorn, handeln och tillverkningsindustrin har varslat många anställda. Under perioden maj till juli har dock antalet varsel dämpats väsentligt. Antalet personer som varslats om uppsägning har samtidigt begränsats av att företag har beviljats stöd för korttidspermittering av anställda.

Diagram 4.5 Antal personer berörda av varsel om uppsägning

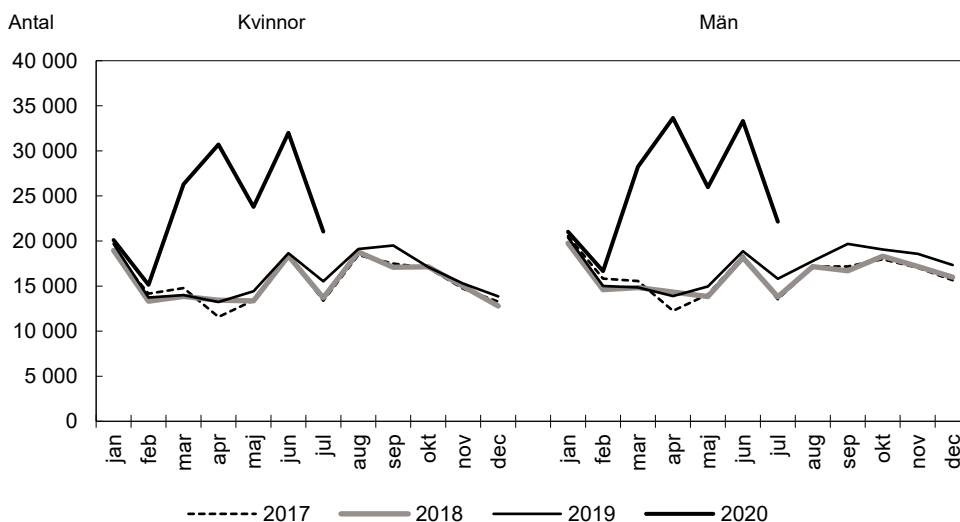
Anm.: Varsel leder inte nödvändigtvis till att alla blir uppsagda. Varselstatistiken omfattar inte personer med behovs- och timanställningar.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Inskrivna vid Arbetsförmedlingen (övergångar till arbete eller studier)

Konjunkturavmattningen under 2019 föranledde en liten ökning av antalet nyinskrivna vid Arbetsförmedlingen. Ökningen var mest märkbar bland män och bland personer med gymnasial utbildning.

Under första halvåret 2020 steg antalet nyinskrivna kraftigt till följd av att många personer blev arbetslösa eller hotades av uppsägning på grund av den kraftiga nedgången i svensk ekonomi (se diagram 4.6). Ökningen bland de nyinskrivna var något större för män än för kvinnor och något större i de yngre åldersgrupperna. I och med att krisen slagit brett över alla grupper och inte bara mot dem med en svag ställning på arbetsmarknaden syns en relativ ökning bland inrikes födda och gymnasialt utbildade som normalt sett är underrepresenterade bland de inskrivna på Arbetsförmedlingen.

Diagram 4.6 Antal nyinskrivna sökande vid Arbetsförmedlingen (16–64 år)

Källa: Arbetsförmedlingen.

Andelen övergångar till arbete sjönk medan andelen till studier ökade marginellt 2019

Antalet unika individer som vid något tillfälle var inskrivna vid Arbetsförmedlingen under 2019 uppgick till totalt 913 000 personer, vilket var en minskning med knappt 20 000 personer jämfört med föregående år. Av dessa övergick 296 000, eller 32 procent, till arbete vid minst ett tillfälle under året. Det innebär att andelen övergångar till arbete minskade med 5 procentenheter jämfört med 2018, vilket främst förklaras av en markant minskning bland ungdomar och långtidsarbetslösa. Även bland grupper som, enligt Arbetsförmedlingen, har en svagare ställning på arbetsmarknaden var nedgången påtaglig, se tabell 4.1. Trots att nedgången var kraftigare bland män än bland kvinnor, var det genomgående en större andel män som övergick till arbete jämfört med kvinnor.

Antalet inskrivna som övergick till reguljära studier uppgick till 47 000 personer. Det motsvarar 5 procent av alla inskrivna och innebar en ytterst marginell ökning i såväl faktiska som relativa tal jämfört med 2018. Bland de grupper där övergångarna till studier ökade mest fanns utomeuropeiskt födda samt sökande utan gymnasial utbildning. Däremot minskade andelen övergångar till studier bland ungdomar. Genomgående var det en större andel kvinnor än män som övergick till studier 2019 och för kvinnor ökade andelen under 2019.

Tabell 4.1 Andel övergångar till arbete eller studier fördelat på olika grupper av inskrivna personer vid Arbetsförmedlingen

Procent (procentenheter)

Målgrupp	Arbete 2019	+/- jfr 2018	Studier 2019	+/- jfr 2018
Totalt	32,4	-4,8	5,2	+0,1
<i>varav kvinnor</i>	<i>30,4</i>	<i>-4,2</i>	<i>6,1</i>	<i>+0,3</i>
<i>varav män</i>	<i>34,3</i>	<i>-5,3</i>	<i>4,3</i>	<i>0,0</i>
Personer utan gymnasial utbildning	24,8	-2,6	5,8	+0,4
<i>varav kvinnor</i>	<i>19,6</i>	<i>-2,3</i>	<i>6,8</i>	<i>+0,5</i>
<i>varav män</i>	<i>29,1</i>	<i>-2,9</i>	<i>5,0</i>	<i>+0,3</i>
Utomeuropeiskt födda	27,4	-4,9	7,6	+0,6
<i>varav kvinnor</i>	<i>21,8</i>	<i>-4,5</i>	<i>8,8</i>	<i>+0,8</i>
<i>varav män</i>	<i>32,8</i>	<i>-5,3</i>	<i>6,3</i>	<i>+0,3</i>
Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga	25,9	-2,6	1,8	0,0
<i>varav kvinnor</i>	<i>24,3</i>	<i>-2,3</i>	<i>2,2</i>	<i>+0,1</i>
<i>varav män</i>	<i>27,3</i>	<i>-2,9</i>	<i>1,5</i>	<i>0,0</i>
Äldre ≥55 år	25,9	-3,8	0,5	+0,1
<i>varav kvinnor</i>	<i>25,8</i>	<i>-3,2</i>	<i>0,6</i>	<i>+0,1</i>
<i>varav män</i>	<i>25,9</i>	<i>-4,3</i>	<i>0,5</i>	<i>+0,2</i>
Unga 16–24 år	30,7	-6,7	10,7	-0,7
<i>varav kvinnor</i>	<i>29,0</i>	<i>-5,7</i>	<i>11,5</i>	<i>-1,0</i>
<i>varav män</i>	<i>31,9</i>	<i>-7,5</i>	<i>10,2</i>	<i>-0,5</i>
Långtidsarbetslösa >12 månader	19,5	-7,1	5,8	+0,3
<i>varav kvinnor</i>	<i>16,1</i>	<i>-6,3</i>	<i>7,3</i>	<i>+0,7</i>
<i>varav män</i>	<i>22,8</i>	<i>-7,7</i>	<i>4,4</i>	<i>-0,2</i>

Anm.: Övergångsmåttet är beräknat som antalet unika individer som har övergått till arbete eller studier dividerat med antalet unika personer som varit inskrivna vid Arbetsförmedlingen (oavsett orsak). De olika grupperna kan överlappa varandra. Långtidsarbetslösa >12 månader avser inskrivna vid Arbetsförmedlingen som har varit utan arbete i 12 månader eller mer.

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Antalet personer utan gymnasial utbildning som övergick till studier ökade inom flera av de utbildningsvägar som framgår av tabell 4.2. Störst ökning skedde för dem som hade avregistrerats till följd av att de gått till reguljära studier. Även antalet som studerade inom etableringsprogrammet ökade, liksom de som studerade med aktivitetsstöd eller på deltid inom jobb- och utvecklingsgarantin. En bidragande orsak till dessa öknings- och stabilitetsökningar har varit Arbetsförmedlingens ökade fokus på utbildningsinsatser, samt samverkan med kommuner för en fortsatt implementering av utbildningsplikten. Det finns flera anledningar till att övergångarna till studier inte ökade ännu mer. Bland annat lyfter Arbetsförmedlingen att många aktörer bedömde att framtiden för studiestartsstödet var oviss och att utbudet inom vuxenutbildningen inte alltid kunde möta målgruppens behov. Även personalneddragningar och organisationsförändringar inom Arbetsförmedlingen enligt myndighetens beslut från föregående år har försvårat möjligheten att arbeta med övergångar till studier.

Regeringen har beslutat om att utbildningskontrakten ska avvecklas. Under 2019 minskade antalet med utbildningskontrakt som en följd av detta. Bakgrunden till avvecklingen är riksdagens beslut om statens budget för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 14, bet. 2018/19:AU2, bet. 2018/19:UbU2 utg.omr. 15, rskr. 2018/19:105, rskr. 2018/19:112).

Av dem som övergått till studier inom reguljär utbildning har det skett en ökning av andelen kvinnor inom flera kategorier, främst för de som studerar inom etablerings-

programmet. Dock har andelen män som övergått till studier efter etableringsprogrammet minskat.

Tabell 4.2 Övergångar till studier för personer utan gymnasial utbildning

Antal unika individer samt andel kvinnor och män

		2019	2018	2017
Avaktualiserade från Arbetsförmedlingen till reguljära studier	Totalt	11 404	10 423	8 762
	Kvinnor %	51	54	53
	Män %	49	46	47
Studier med etableringsplan/inom etableringsprogrammet	Totalt	3 000	2 209	1 608
	Kvinnor %	59	49	38
	Män %	41	51	62
Studier med aktivitetsstöd, förberedande insats	Totalt	1 275	894	372
	Kvinnor %	64	64	59
	Män %	36	36	41
Deltidsstudier i kombination med jobb- och utvecklingsgarantin	Totalt	347	270	202
	Kvinnor %	66	56	60
	Män %	34	44	40
Utbildningskontrakt (avvecklas)	Totalt	1 072	2 539	2 376
	Kvinnor %	42	44	43
	Män %	58	56	57

Anm.: Det går inte att summera de olika studievägarna då en individ kan ha gått flera olika studievägar under ett år. Med studier avses utbildning inom komvux, folkhögskola, yrkeshögskola och universitet och högskola. Med utan gymnasial utbildning avses Arbetsförmedlingens definition högst förgymnasial utbildning.

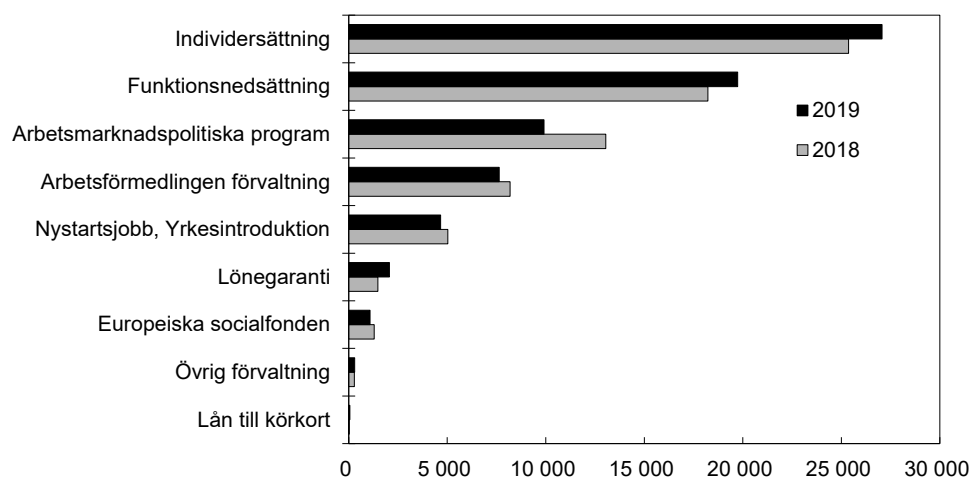
Källa: Arbetsförmedlingen och egna beräkningar.

4.3.2 De arbetsmarknadspolitiska insatsernas omfattning och resultat

Under 2019 uppgick utgifterna inom området Arbetsmarknad till 72,5 miljarder kronor (utgifter för 2019 och 2018 framgår av diagram 4.7). De största delarna av dessa användes till individersättning för personer som står till arbetsmarknadens förfogande och till insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Utöver detta hade Arbetsförmedlingen t.o.m. 2019 även utgifter för rehabiliteringsinsatser inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom eller funktionsnedsättning samt för etableringsersättning inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

Diagram 4.7 Utgifter inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad

Miljoner kronor

Anm.: Diagrammet visar utgifter under anslag inom området Arbetsmarknad de aktuella åren.

Källa: Egna beräkningar.

Resultaten för kvinnor och män inom Arbetsförmedlingens programinsatser beskrivs huvudsakligen genom antalet deltagare i de olika programmen och utfallet i form av arbetsmarknadsstatus 90 dagar efter programmens slut. En sådan översiktlig redovisning framgår av tabell 4.3 och tabell 4.4. Det bör noteras att vissa av insatserna inte har som primärt syfte att direkt leda till arbete, utan snarare är förberedande inför andra insatser. Huvuddelen av programinsatserna riktas till personer som står relativt långt ifrån arbetsmarknaden och ingår i ett ramprogram, dvs. jobbgarantin för ungdomar, jobb- och utvecklingsgarantin eller etableringsprogrammet. Ett ramprogram kan innefatta olika insatser, t.ex. arbetsmarknadsutbildning, stöd till start av näringsverksamhet eller arbetsplatsförlagda aktiviteter såsom arbetspraktik, arbetsträning eller förstärkt arbetsträning. Inom ramprogrammen kan även utbildning ske inom kommunal vuxenutbildning, folkhögskola, yrkeshögskola samt i vissa fall på universitet och högskolor. Inledningsvis redovisas resultaten för de enskilda insatserna. Efter redovisningen av resultaten för de enskilda insatserna redovisas även de samlade resultaten för ramprogrammen. Insatser i form av arbetsmarknadspolitiska program finansieras huvudsakligen under anslag 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*.

Som framgår av diagram 4.7 minskade utgifterna för arbetsmarknadspolitiska program kraftigt under 2019 till följd av beslutet om statens budget för 2019 samt att färre arbets sökande har anvisats av Arbetsförmedlingen att ta del av en arbetsmarknadspolitisk insats. Därutöver minskade utgifterna med 800 miljoner kronor till följd av färre deltagare och utgifter inom etableringsprogrammet jämfört med tidigare bedömningar. Sammantaget har detta inneburit en väsentligt lägre omfattning av subventionerade anställningar och insatser utanför jobb- och utvecklingsgarantin och etableringsprogrammet, t.ex. arbetsmarknadsutbildning och andra upphandlade tjänster, vilket framgår av tabell 4.3. Antalet deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin har dock ökat. Arbetsförmedlings förvaltningsanslag har minskat, vilket medfört att myndigheten minskat antalet anställda. Detta tillsammans med organisationsförändringar som Arbetsförmedlingen genomfört enligt myndighetens beslut från föregående år har begränsat Arbetsförmedlingens möjligheter att fatta programbeslut.

Under 2019 minskade antalet anställda hos Arbetsförmedlingen med 1 800 personer i genomsnitt jämfört med 2018. I början av januari 2020 hade en minskning skett med 3 500 personer eller 25 procent jämfört med 2018 till totalt 10 600 anställda. Två tredjedelar bland de anställda vid myndigheten är kvinnor. Personalneddragningarna har påverkat Arbetsförmedlingens service till arbetsgivare och arbetssökande negativt.

Arbetsförmedlingen har sedan flera år minskat antalet kontor som en del i en digital utveckling. Regeringen har vid årsskiftet gett Arbetsförmedlingen ett uppdrag att säkerställa och vid behov återställa en fungerande verksamhet med likvärdig service i hela landet för arbetssökande och arbetsgivare. I propositionen Vårändringsbudget för 2020 fick myndigheten även ett tillskott av medel för att genomföra detta (prop. 2019/20:99, bet. 2019/20:FiU21, rskr. 2019/20:340).

Könsfördelningen inom flera program med aktivitetsstöd eller etableringsersättning var i stort oförändrad. Inom vissa insatser har skillnaden mellan könen minskat medan den ökat inom andra. Stora skillnader finns i vissa insatser, så som exempelvis arbetsmarknadsutbildning. Män får generellt sett del av mer arbetsnära insatser än kvinnor.

Tabell 4.3 Genomsnittligt antal pågående beslut per månad i arbetsmarknadspolitiska program (inkl. ramprogram särredovisade) och subventionerade anställningar

Antal (avrundade till hundratal) och procent

Arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd eller etableringsersättning	Antal 2019 Totalt	Andel 2019 Kvinnor	Andel 2019 Män	Antal 2018 Totalt	Andel 2018 Kvinnor	Andel 2018 Män
Arbetsmarknadsutbildning	5 800	20	80	8 800	22	78
Arbetspraktik	4 900	44	56	7 300	43	57
Förberedande insatser	18 800	56	44	31 600	53	47
<i>varav Arbetslivsinriktad rehabilitering</i>	<i>6 400</i>	<i>62</i>	<i>38</i>	<i>9 000</i>	<i>62</i>	<i>38</i>
<i>varav Aktiviteter inom vägledning och platsförmedling</i>	<i>2 400</i>	<i>49</i>	<i>51</i>	<i>8 300</i>	<i>50</i>	<i>50</i>
<i>varav Förberedande utbildning</i>	<i>9 600</i>	<i>54</i>	<i>46</i>	<i>13 400</i>	<i>49</i>	<i>51</i>
<i>varav Fördjupad kartläggning och vägledning</i>	<i>400</i>	<i>57</i>	<i>43</i>	<i>900</i>	<i>56</i>	<i>44</i>
Projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning	3 300	53	47	4 200	53	47
Stöd till start av näringsverksamhet	1 500	45	55	1 700	42	58
Utbildningskontrakt	3 600	45	55	3 500	44	56
Ramprogram						
Etableringsprogrammet	38 800	56	44	62 300	48	52
Jobbgarantin för ungdomar	14 000	38	62	13 700	39	61
Jobb- och utvecklingsgarantin	102 400	47	53	93 500	47	53
Subventionerade anställningar						
Extratjänster	11 000	53	47	15 800	50	50
Förstärkt särskilt anställningsstöd (upphörde 2019)	100	35	65	1 200	37	63
Instegsjobb (upphörde 2019)	0	0	100	1 600	23	77
Introduktionsjobb (infördes 2018)	6 900	35	65	2 900	31	69
Moderna beredskapsjobb	500	43	57	2 000	35	65
Nystartsjobb	31 800	29	71	34 600	29	71
Särskilt anställningsstöd (upphörde 2019)	200	38	62	2 800	37	63
Traineejobb (upphörde 2019)	0	0	0	200	69	31
Yrkesintroduktionsanställningar	600	16	84	700	16	84

Anm.: Antalet beslut i tabellen bör inte summeras eftersom en individ kan ha flera parallella beslut.

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning och egna bearbetningar.

Övergripande visar utfallen i tabell 4.4 att andelen övergångar till arbete efter program med aktivitetsstöd eller etableringsersättning minskade 2019 jämfört med 2018 för både kvinnor och män. Skillnaden mellan könen uppvisade ingen tydlig förändring. Att kvinnor hade lägre andel övergångar till arbete beror i huvudsak på att fler män än kvinnor gick till nystartsjobb efter program, ett mönster som var särskilt tydligt bland

utrikes födda. Övergångar till arbete för personer inom arbetslivsinriktad rehabilitering och fördjupad kartläggning och vägledning minskade dock inte.

Samverkan mellan Arbetsförmedlingen, kommuner och arbetsgivare genom s.k. lokala jobbspår är ett verktyg för att stödja att fler unga och nyanlända kommer i arbete. Enligt Delegationen för unga och nyanlända till arbete (Dua) fanns det i slutet av 2019 ca 4 700 deltagare (www.dua.se, publicerad 2020-05-06), vilket var en minskning från 6 300 året innan. Andelen kvinnor som deltog uppgick till 59 procent och andelen män till 41 procent, jämfört med 56 respektive 44 procent föregående år. Fördelningen mellan könen ser olika ut inom olika branscher och jobbspår.

IFAU har utvärderat en försöksverksamhet med förstärkt förmedling vid Arbetsförmedlingen och funnit att fler möten med en arbetsförmedlare tidigt under arbetslösheten leder till kortare arbetslöshetstider och en lägre arbetslöshet (IFAU 2019:27). IFAU fann vidare att fler individuella möten mellan arbets sökande och arbetsförmedlare, både fysiska möten och distansmöten, har positiva effekter, men att gruppmöten sannolikt inte har det. Arbetsförmedlingens egen studie visar på förekomsten av ojämsställda mönster i mötet med arbets sökande (AF 2019:12).

Tabell 4.4 Andel i arbete 90 dagar efter avslutat arbetsmarknadspolitiskt program eller subventionerad anställning (ej ramprogram)

Procent

Arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd eller etableringsersättning	2019 Totalt	2019 Kvinnor	varav utan stöd	varav med stöd	2019 Män	varav utan stöd	varav med stöd	2018 Totalt	2018 Kvinnor	2018 Män
Arbetsmarknadsutbildning	40	33	23	10	42	24	17	42	36	44
Arbetspraktik	38	33	9	24	41	9	33	42	37	45
Förberedande insatser	17	15	6	9	18	6	12	21	19	22
<i>varav Arbetslivsinriktad rehabilitering</i>	30	27	7	20	34	6	27	29	26	33
<i>varav Aktiviteter inom vägledning och platsförmedling</i>	24	21	14	7	27	15	12	29	26	31
<i>varav Förberedande utbildning</i>	9	7	3	4	11	4	7	12	10	13
<i>varav Fördjupad kartläggning och vägledning</i>	15	12	2	9	18	4	15	15	11	19
Projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning	19	15	4	10	23	6	17	25	20	31
Stöd till start av näringsverksamhet	79	80	79	0	79	78	1	78	78	77
Utbildningskontrakt	19	18	17	1	20	17	2	21	19	22
Subventionerade anställningar										
Extratjänster	32	27	5	22	36	7	29	33	29	38
Förstärkt särskilt anställningsstöd (upphörde 2019)	60	57	6	51	62	6	57	52	51	53
Instejsjobb (upphörde 2019)	68	57	5	52	71	6	66	58	54	59
Introduktionsjobb (infördes 2018)	42	34	7	28	45	9	36	-	-	-
Moderna beredskapsjobb	23	27	10	17	21	8	12	49	49	50
Nystartsjobb	41	36	29	7	42	33	9	44	43	45
Särskilt anställningsstöd (upphörde 2019)	64	58	7	51	67	10	56	48	47	49
Traineejobb (upphörde 2019)	66	69	20	49	59	24	35	49	51	46
Yrkesintroduktionsanställning	69	61	58	2	71	68	3	74	68	75

Anm.: Arbete med stöd inkluderar alla former av subventionerade anställningar, inklusive nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar.

Källa: Arbetsförmedlingens årsredovisning, särskild beställning och egna bearbetningar.

Jobb- och utvecklingsgarantin växte och andelen till arbete sjönk

Antalet personer inom jobb- och utvecklingsgarantin har ökat under 2019 efter flera år av nedgång. Detta kan både förklaras av ett fortsatt stort inflöde från etableringsprogrammet och av ett minskat utflöde från garantin. Det genomsnittliga antalet deltagare i programmet var 2019 nästan 9 000 personer fler per månad jämfört med 2018. Trots att inflödet till programmet under 2019 var större bland kvinnor än bland män var fördelningen mellan kvinnor och män oförändrad när det gäller det genomsnittliga antalet deltagare jämfört med 2018.

Tabell 4.5 Andel övergångar från jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar till arbete och studier

Procent

Jobb- och utvecklingsgarantin	2019	varav arbete	varav studier	2018	varav arbete	varav studier
Totalt	25	21	5	33	29	4
Kvinnor	22	16	6	30	24	5
Män	28	24	4	36	32	3

Jobbgarantin för ungdomar	2019	varav arbete	varav studier	2018	varav arbete	varav studier
Totalt	35	27	9	42	32	9
Kvinnor	34	23	11	39	28	11
Män	36	27	8	43	35	8

Anm.: Övergångsmåttet är beräknat som antalet unika individer som har övergått till arbete eller studier dividerat med antalet unika personer som varit inskrivna i respektive program under respektive år. I arbete ingår både arbete med och utan stöd.

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Deltagare som saknar gymnasial utbildning, utrikes födda, äldre och personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga utgör fortsatt en allt större andel av deltagarna i jobb- och utvecklingsgarantin. År 2019 var andelen 87 procent vilket var en ökning med 2 procentenheter jämfört med 2018. Många av deltagarna tillhör dessutom flera av de nämnda kategorierna samtidigt, vilket ytterligare ökar risken för att kvarstå i långvarig arbetslöshet. Av det genomsnittliga antalet deltagare i jobb och utvecklingsgarantin utgjorde utrikes födda 63 procent 2019, vilket var en ökning med nästan 4 procentenheter sedan 2018. Av dessa var andelen utrikes födda män (51 procent) fortsatt något större än andelen utrikes födda kvinnor (49 procent).

Som framgår av tabell 4.5 har andelen som gått till arbete minskat medan andelen som gått till studier ökat för både kvinnor och män. Minskningen i övergångar till arbete var huvudsakligen relaterad till en minskning av anställningar med extratjänst.

Antalet deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar har ökat kraftigt under det första halvåret 2020, främst på grund av det kraftigt försämrade arbetsmarknadsläget.

Något färre fick arbete efter jobbgarantin för ungdomar

Antalet inskrivna arbetslösa ungdomar (18–24 år) har fortsatt att minska något även under 2019. Som framgår av tabell 4.3 ökade dock det genomsnittliga antalet deltagare i jobbgarantin för ungdomar marginellt jämfört med 2018, vilket innebär att genomströmningen i jobbgarantin för ungdomar har varit sämre. Könsfördelningen har i stort sett varit oförändrad jämfört med 2018. Av deltagarna inom jobbgarantin för ungdomar var 41 procent utrikes födda 2019, vilket innebär en ökning med 4 procentenheter jämfört med 2018. Av de utrikes födda i programmet var 35 procent kvinnor och 65 procent män. En förklaring till att arbetslösheten bland unga män är högre än för unga kvinnor kan vara att en större andel unga män inte har fullföljt en gymnasial utbildning.

Som framgår av tabell 4.5 har andelen som gått till arbete minskat för både kvinnor och män. Andelen övergår till studier var dock oförändrad för båda könen. Samtidigt som resultatet i övergår till arbete försämrades mer för män än kvinnor bestod de övergripande skillnaderna mellan könen.

Etableringsprogrammet minskade och färre fick arbete med stöd

Antalet personer inom etableringsprogrammet fortsätter att minska som en följd av att färre beviljas uppehållstillstånd i Sverige. Genomsnittligt antal deltagare per månad sjönk från 62 300 till 38 800 mellan 2018 och 2019, se tabell 4.3. Andelen kvinnor har ökat. Under 2019 var 56 procent av deltagarna kvinnor. Den totala minskningen har fortsatt under första halvåret 2020.

Tabell 4.6 Andel i arbete och studier 90 dagar efter avslutat etableringsprogram

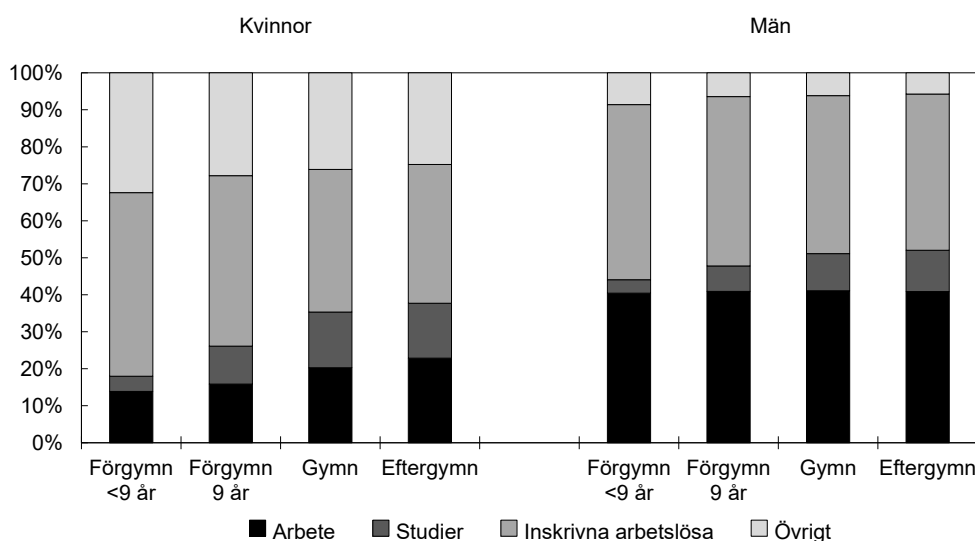
Procent

	Arbete 2019	varav utan stöd	varav med stöd	Studier 2019	Arbete 2018	varav utan stöd	varav med stöd	Studier 2018
Totalt	31	6	25	9	38	7	31	7
Kvinnor	18	2	16	11	22	3	20	8
Män	41	9	32	8	48	9	39	6

Anm.: Arbetsförmedlingen förändrade under 2019 metoden att göra uttaget för ett samlat resultat av etableringsprogrammet och etableringsplanen. Det innebär att här redovisade uppgifter för 2018 skiljer sig från föregående års budgetproposition och Arbetsförmedlingens årsredovisning för 2018. Arbete med stöd inkluderar alla former av subventionerade anställningar, inklusive nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar.

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Andelen personer som arbetar eller studerar 90 dagar efter avslutat program har totalt sett sjunkit med fem procentenheter mellan 2018 och 2019, se tabell 4.6. Andelen män som har fått arbete ligger på en högre nivå än för kvinnor, men har sjunkit mer. Minskningarna var i huvudsak relaterade till arbete med stöd, den andelen har minskat både för kvinnor och män. Detta beror delvis på det tillfälliga stoppet av anvisning till extratjänster men sannolikt även på avmattningen i konjunkturen under 2019 och på personalneddragningar och organisationsförändringar inom Arbetsförmedlingen som bl.a. har inneburit att Arbetsförmedlingen inte har kunnat ge nyanlända samma stöd som tidigare. Andelen i studier har ökat för både kvinnor och män mellan 2018 och 2019. En stor andel av dem som lämnar etableringsprogrammet och som inte får ett arbete eller studier övergår till aktiviteter inom jobb- och utvecklingsgarantin. Andelen kvinnor som efter avslutat etableringsprogram lämnade Arbetsförmedlingen av andra skäl än arbete eller studier, alternativt var förhindrade att ta arbete direkt, uppgick till 28 procent medan motsvarande andel bland män uppgick till 7 procent. Dessa har med stor sannolikhet lämnat arbetskraften. Det var i stort sett oförändrade nivåer jämfört med föregående år.

Diagram 4.8 Utfall 90 dagar efter avslutat etableringsprogram 2019 fördelat på kön och utbildningsnivå

Anm.: Övrigt avser personer som har lämnat Arbetsförmedlingen av andra skäl än arbete eller studier, alternativt varit förhindrade att ta arbete direkt.

Källor: Arbetsförmedlingen och egna bearbetningar.

Efter etableringsprogrammet övergår kvinnor som saknar gymnasial utbildning till arbete i mindre utsträckning än kvinnor med högre utbildningsnivå. Utbildningsnivån ser inte ut att ha samma betydelse för männens övergång till arbete, se diagram 4.8. Som framgår av tabell 4.6 var skillnaderna mellan könen generellt främst relaterad till subventionerade anställningar.

Andelen inskrivna i etableringsprogrammet utan registrerade aktiviteter ökade under 2019 till ca 30 procent i genomsnitt, jämfört med ca 20 procent 2018. Regeringen har gett Arbetsförmedlingen i uppdrag att redovisa och analysera aktivitetsgraden samt förekomsten av sanktioner inom etableringsprogrammet.

Enligt Statskontorets uppföljning i maj 2020 av uppdraget till statliga myndigheter att fortsätta ta emot nyanlända för praktik 2019 och 2020 m.m. (Fi2018/01701/ESA) har 2 813 nyanlända påbörjat praktik vid myndigheterna från april 2016 t.o.m. feb 2020, varav 184 sedan mars 2019. Av dem var 60 procent män och 40 procent kvinnor. Uppgifter från Arbetsförmedlingen visar att 43 procent var i arbete 90 dagar efter avslutad praktik och 3 procent var i arbete utan stöd. Deltagarna ska vara nyanlända och inskrivna vid Arbetsförmedlingen men de behöver inte delta i etableringsprogrammet. Regeringens mål om att myndigheterna gemensamt ska ta emot i genomsnitt minst 1 000 nyanlända för praktik per år har inte uppnåtts under 2019.

Under 2019 påbörjade 849 personer olika aktiviteter inom snabbspår. Det var mer än en halvering jämfört med 2018 då antalet nya deltagare var 2 236. Halveringen av antalet nya deltagare kan delvis förklaras av minskat inflöde till etableringsprogrammet och av att sammansättningen av deltagare inom programmet har förändrats. Andelen kvinnor av nya deltagare i snabbspår var 35 procent, vilket var samma nivå som 2018.

Nyanlända som har kort utbildning och som därför inte bedöms kunna komma i arbete under sin tid i etableringsprogrammet ska omfattas av en utbildningsplikt som innebär att de i huvudsak ska ägna sig åt svenska för invandrare (sfi), samhällsorientering och annan reguljär utbildning. Vid utgången av 2019 omfattades nära hälften av deltagarna i etableringsprogrammet av utbildningsplikt. Andelen av dessa som tog del av reguljära studier, förutom sfi, låg 2019 på omkring 10 procent för

kvinnor och 9 procent för män. Andelen har ökat i förhållande till 2018, då motsvarande andel som högst var 8 procent.

Antalet med subventionerade anställningar minskade under 2019

Under 2019 har antalet personer med subventionerade anställningar minskat jämfört med föregående år, se tabell 4.3. Det beror på att Arbetsförmedlingen under större delen av 2019 inte har anvisat till extratjänster och moderna beredskapsjobb samt att myndigheten begränsat anvisningarna till introduktionsjobb till följd av det minskade anslaget för arbetsmarknadspolitiska program. Tidigare beslutade stödperioder har dock fått pågå även under 2019. Nystartsjobb är den vanligaste formen av subventionerad anställning och den som oftast leder till osubventionerat arbete. Antalet nystartsjobb har fortsatt att minska under 2019. Enligt Arbetsförmedlingen beror detta bl.a. på konjunkturavmattning. Nedgången skedde brett, men antalet nystartsjobb ökade något för utrikes födda kvinnor samt för utrikes födda män med högst förgymnasial utbildning. Under första halvåret 2020 har antalet nystartsjobb fortsatt att minska, medan främst extratjänster ökat i omfattning.

Regeringen beslutade i slutet av 2019 att avsluta Arbetsförmedlingens uppdrag om moderna beredskapsjobb i staten. Detta har medfört att antalet moderna beredskapsjobb minskat under 2020. Bakgrunden till avvecklingen är riksdagens beslut om statens budget för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 14, bet. 2018/19:AU2).

Fler män än kvinnor tog del av subventionerade anställningar under 2019, trots att könsammansättningen bland såväl samtliga inskrivna som långtidsarbetslösa var jämn. Störst var skillnaden i könsfördelningen för nystartsjobb. Även för introduktionsjobb finns stora skillnader mellan könen. Andelen utrikes födda kvinnor som tog del av introduktionsjobb var dock större 2019 jämfört med 2018, vilket tyder på att Arbetsförmedlingens prioritering av bl.a. utomeuropeiskt födda kvinnor fått genomslag. För extratjänster var könsfördelningen under 2019 jämn. Detta beror sannolikt på att extratjänster i större utsträckning riktar sig till traditionellt kvinnodominerade yrken.

IFAU har studerat vilka som tar del av subventionerade anställningar och funnit att deltagarnas egenskaper stämmer väl överens med målgruppen, dvs. de som tar del av subventionerna är i stor utsträckning individer med en svag ställning på arbetsmarknaden och med en hög risk att hamna i långtidsarbetslöshet. Fokus i rapporten är på individer i programmen under 2007–2016 (IFAU 2019:24).

Andelen som får ett arbete efter avslutad insats varierar mellan olika subventionerade anställningar, se tabell 4.4. Detta beror bl.a. på målgruppen för stöden, arbetsgivarna som får stödet och hur Arbetsförmedlingen arbetar med stöden. Andelen som gick till arbete minskade något för de flesta subventionerade anställningar jämfört med föregående år. Kraftigast var nedgången för moderna beredskapsjobb, vilket till stor del förklaras av att många av dem som har avslutat hade haft ett modernt beredskapsjobb inom ramen för Skogsstyrelsens Naturnära jobb, som avslutades i förtid. För extratjänster minskade övergången till arbete något för både kvinnor och män. Framför allt skedde det en omfördelning i vilken typ av arbete personerna gick till. Andelen personer som gick till nystartsjobb ökade, medan andelen personer som gick till arbete med andra former av stöd minskade. Detta förklaras till stor del av anvisningsstopp och hårdare prioriteringar under 2019 för flera av anställningsstöden.

Upphandlade aktörer

Under 2019 upphandlade Arbetsförmedlingen tjänster inom området arbetsförmedlingstjänster som främst består av Stöd och matchning (STOM), Introduktion till arbete och yrkessvenska B samt inom utbildning som består av förberedande utbildning och arbetsmarknadsutbildning (se även nedan om arbetsmarknadsutbildning).

Under 2019 minskade antalet deltagare hos upphandlade aktörer betydligt. Antalet unika deltagare i upphandlade tjänster totalt minskade med 29 procent, dvs. med 25 000 deltagare, jämfört med 2018. Upphandlade utbildningar minskade med 28 procent, dvs. 17 900 unika deltagare. Minskningen beror på både ett minskat anslag för arbetsmarknadspolitiska program och att personalneddragningar och tidigare beslutade organisationsförändringar inom Arbetsförmedlingen har begränsat anvisningarna till upphandlade aktörer.

Som framgår av tabell 4.7 skedde också minskningar av upphandlade matchningstjänster (STOM och Introduktion till arbete) sett till genomsnittligt antal deltagare per år. Könsskillnaderna avseende deltagande har varit relativt konstanta de senaste åren. Andelen som gick till arbete eller studier efter STOM minskade för både kvinnor och män. Detta kan förklaras med att färre deltagare gick till ett osubventionerat arbete på grund av konjunkturavmattningen under 2019 samt att deltagarna i STOM hade ett relativt sett större stödbehov jämfört med tidigare år. Resultaten av de upphandlade tjänsterna ingår även i de redovisade resultaten i tabell 4.4 för de program som omfattar sådana tjänster.

Fler män än kvinnor tar del av upphandlade arbetsförmedlingstjänster och upphandlade utbildningar. Detta gäller särskilt för arbetsmarknadsutbildning, se vidare nedan.

Mot bakgrund av uppdrag i regleringsbrevet för 2020 har Arbetsförmedlingen under 2020 infört Kundval rusta och matcha (KROM) i 32 kommuner i landet för att dra lärdomar inför ett kommande reformerat system. Tjänsterna ska vara utformade så att de kan svara mot ett behov av stöd hos breda grupper av arbetssökande kvinnor och män.

Under första halvåret 2020 har det skett en tydlig ökning av antalet deltagare i upphandlade matchningstjänster. I juni hade antalet i STOM ökat till 26 500. Den nya tjänsten KROM, vars införande sammanföll med utbrottet av covid-19, fick sina första deltagare i april och volymerna har ökat förhållandevis långsamt sedan dess. I juli 2020 uppgick antalet deltagare i KROM till knappt 2 100.

Tabell 4.7 Deltagande och resultat för tjänsterna Stöd och matchning samt Introduktion till arbete

Genomsnittligt antal pågående beslut per månad samt andel till arbete (med och utan stöd) eller reguljära studier 90 dagar efter avslutad tjänst

Deltagare i tjänsterna (hundralet)		2019	2018	2017
Stöd och matchning (STOM)	Totalt	13 900	17 100	23 100
	Andel kvinnor	43	44	44
	Andel män	57	56	56
Introduktion till arbete ¹	Totalt	700	5 400	6 900
	Andel kvinnor	60	62	60
	Andel män	40	38	40
Övergångar till arbete (procent)		2019	2018	2017
Stöd och matchning	Totalt	22	27	27
	Kvinnor	18	24	24
	Män	25	30	29
Introduktion till arbete ²	Totalt	8	15	17
	Kvinnor	8	13	16
	Män	7	17	20
Övergångar till reguljära studier (procent)		2019	2018	2017
Stöd och matchning	Totalt	4	3	3
	Kvinnor	4	3	3
	Män	4	3	3
Introduktion till arbete ³	Totalt	2	2	2
	Kvinnor	1	3	2
	Män	3	2	2

¹ Tjänsten har omformats. Antalen för 2017 och 2018 avser den orm av tjänsten som avslutades i december 2018. Antalet 2019 avser den form av tjänsten som infördes i maj 2019. ^{2,3} Resultaten 2019 avser enbart de som lämnat tjänsten under okt–dec 2018.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Viss minskning av övergångar till arbete efter arbetsmarknadsutbildningar

Antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning har fortsatt att minska under 2019 och är nu nere på historiskt låga nivåer, se tabell 4.3. Minskningen under 2019 gällde främst kvinnor och den skeva könsfördelningen ökade jämfört med tidigare år. Under 2019 var 20 procent av deltagarna kvinnor och 80 procent var män. En förklaring kan vara att utbudet av arbetsmarknadsutbildningar i högre grad än tidigare finns inom traditionellt mansdominerade yrken.

Den procentuella minskningen av antalet utrikes födda som deltog i arbetsmarknadsutbildning var inte lika stor som för inrikes födda. Minskningen bland utrikes födda kvinnor var dock i relativa termer större än för utrikes födda män.

Resultaten efter arbetsmarknadsutbildning försämrades under 2019. Andelen personer som hade arbete 90 dagar efter avslutad utbildning sjönk från 42 procent 2018 till 40 procent 2019, se tabell 4.4. Resultaten sjönk något mer för kvinnor än för män. Resultatet för utrikes födda kvinnor sjönk från 29 till 23 procent mellan 2018 och 2019.

4.3.3 Särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har tillgång till Arbetsförmedlingens hela utbud av insatser. Det finns också särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, vilka finansieras under anslag 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.*

Viss minskning av anställningar med lönebidrag och skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare

Sammanlagt var 192 000 personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga inskrivna på Arbetsförmedlingen under 2019, varav 46 procent var kvinnor och 54 procent var män. Detta var en minskning jämfört med 2018 då 202 500 personer var inskrivna.

Tabell 4.8 Subventionerade anställningar för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Antal (avrundat till hundratal) pågående beslut i genomsnitt per månad samt procent per kön

	Antal totalt 2019	Andel kvinnor 2019	Andel män 2019	Antal totalt 2018	Andel kvinnor 2018	Andel män 2018
Lönebidrag för anställning	25 300	40	60	26 200	40	60
Lönebidrag för trygghet i anställning	34 300	41	59	34 900	41	59
Lönebidrag för utveckling i anställning	13 000	41	59	11 100	40	60
Skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare	1 900	30	70	2 200	29	71
Skyddat arbete hos Samhall Aktiebolag ¹	20 100	44	56	19 500	45	55

Anm.: Antalet beslut i tabellen bör inte summeras eftersom en individ kan ha flera parallella beslut. ¹ Antal i skyddat arbete hos Samhall Aktiebolag avser genomsnittligt antal anställda per år, vilket skiljer sig från motsvarande redovisning i tidigare budgetpropositioner där medeltalet årsanställda redovisades. Anledningen är att måttet ska vara mer jämförbart med tabellen i övrigt.

Källor: Arbetsförmedlingen och Samhall Aktiebolag.

Under 2019 hade i genomsnitt 74 500 personer vid månadens slut ett beslut om anställning med lönebidrag eller skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare (OSA) för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Antalet med lönebidrag för anställning, lönebidrag för trygghet och OSA minskade medan antalet med lönebidrag för utveckling ökade jämfört med 2018. Minskningen beror enligt Arbetsförmedlingen både på en fortsatt minskning av antalet inskrivna med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och på myndighetens personalneddragning då det är ett personalintensivt arbete att få till stånd subventionerade anställningar för personer med funktionsnedsättning. Kvinnor var fortsatt underrepresenterade bland dem som tog del av lönestöden. Antalet personer under 30 år som hade någon form av lönebidrag minskade mer än bland samtliga. En förklaring enligt Arbetsförmedlingen är att antalet inskrivna med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga minskade i större utsträckning bland unga jämfört med övriga. Detta har inneburit att resurserna för särskilda insatser för dessa personer inte har utnyttjats fullt ut 2019. Under första halvåret 2020 har den totala omfattningen av anställningar med lönebidrag minskat något.

För dem som avslutat ett lönestöd har resultaten avseende andelen övergångar till arbete eller studier försämrats för både kvinnor och män. Under 2019 gick 27 procent till arbete eller studier jämfört med 30 procent året innan. Övergångarna 2019 var totalt 26 procent för kvinnor och 29 procent för män. Denna minskning kan enligt Arbetsförmedlingen förklaras med att en lägre andel inskrivna gick till arbete på grund av konjunkturavmattningen under 2019.

Andra särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har minskat i omfattning.

Tabell 4.9 Övriga insatser för sökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Antal (avrundat till hundratal) kvarstående i genomsnitt per månad

		2019	2018	2017	2016
Arbetshjälpmedel	Totalt	4 100	4 700	4 700	5 200
	Kvinnor	2 300	2 600	2 700	3 000
	Män	1 800	2 100	2 000	2 000
Personligt biträde	Totalt	9 500	12 300	16 100	17 800
	Kvinnor	4 000	5 100	6 400	7 000
	Män	5 400	7 200	9 700	10 900
Särskild stödperson för introduktion och uppföljning (SIUS)	Totalt	8 700	10 100	9 300	8 900
	Kvinnor	3 800	4 300	3 800	3 600
	Män	4 900	5 800	5 500	5 400
Särskilt stöd till start av näringsverksamhet	Totalt	300	300	300	500
	Kvinnor	200	200	200	200
	Män	100	100	200	200

Källa: Arbetsförmedlingen.

Antalet personer som har fått del av övriga insatser som alternativ eller komplement till lönebidrag och skyddat arbete har minskat under 2019 jämfört med 2018. Minskningen beror, enligt Arbetsförmedlingen, både på en fortsatt minskning av antalet inskrivna med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och på myndighetens personalneddragning. Under 2019 har kvinnor i större utsträckning än män fått tillgång till stöd till arbetshjälpmedel och särskilt stöd vid start av näringsverksamhet, och män i större utsträckning än kvinnor fått tillgång till stöd för personligt biträde och särskild stödperson för introduktion och uppföljning (SIUS).

Praktik i staten

Enligt Statskontoret har 1 165 arbetssökande med funktionsnedsättning påbörjat praktik vid myndigheterna från april 2016 t.o.m. februari 2020. Varav 113 personer sedan mars 2019. Andelen kvinnor var 56 procent och andelen män 44 procent. Cirka 43 procent var i arbete 90 dagar efter avslutad praktik och 7 procent var i arbete utan stöd. Regeringens mål om att myndigheterna gemensamt ska ta emot i genomsnitt minst 1 000 personer med funktionsnedsättning för praktik per år har inte uppnåtts.

Samhall Aktiebolag uppfyllde målsättningarna

Antalet lönetimmar för skyddat arbete under 2019 uppgick till 31,9 miljoner jämfört med kravet på 31,7 miljoner. Cirka 20 100 personer var anställda i skyddat arbete i genomsnitt under året, varav 44 procent var kvinnor och 56 procent var män, jämfört med 19 500 året innan.

Antalet lönetimmar med lönebidrag för utveckling i anställning uppgick till 4,25 miljoner, vilket var i linje med kravet på 4,25 miljoner. Antalet anställda med lönebidrag för utveckling i anställning ökade till i genomsnitt 2 600 personer. Andelen kvinnor minskade något till 34 procent och 66 procent var män. Medelåldern för personer med lönebidrag var 28 år. Utfallet var i linje med ambitionen om minst 2 500 personer i genomsnitt under året och om att unga ska prioriteras. Antalet anställda med 75 procent sjuk- eller aktivitetsersättning var i princip oförändrat jämfört med 2018 och uppgick i slutet av 2019 till 362 personer, varav 30 procent kvinnor och 70 procent män.

Antalet övergångar till andra arbetsgivare ökade till 1 507 och var över målsättningen på 1 500 under 2019, ökningen skedde inom skyddat arbete. Av övergångarna var 31 procent kvinnor och 69 procent män. Andelen kvinnor minskade med 2 procentenheter. Antalet som återgick till Samhall ökade till 471. Andelen återgångar i förhållande till antalet övergångar ökade därmed.

Andelen från prioriterade grupper ökade och uppgick enligt Samhall till 73 procent. Att jämföra med 67 procent 2018 och målsättningen på minst 40 procent. Andelen har ökat under flera år.

För 2019 uppvisade Samhall en vinst på 74 miljoner kronor, jämfört med en vinst på 92 miljoner kronor 2018. Soliditeten minskade till 35 procent. Statens mål är 30 procent över en konjunkturcykel.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den ska göra en översyn av Samhalls uppdrag så att Samhall återgår till sitt grunduppdrag när det gäller personer med fysiska och intellektuella funktionsnedsättningar (bet. 2019/20:AU4 punkt 6, rskr. 2019/20:128). Regeringen har beslutat att revidera Samhalls ekonomiska mål på så sätt att avkastningen på eget kapital långsiktigt ska uppgå till 5 procent i stället för som tidigare 7 procent. Samhalls ägaranvisning har också reviderats genom att uppdragsmål har införts avseende engagerade medarbetare samt sysselsättningsgraden inom bolaget. För de två sistnämnda målen kommer målnivåerna fastställas efter utvärdering under 2020/2021. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

4.3.4 Europeiska fonden för justering för globaliserings-effekter (EGF) avslutade projekt för Ericsson

Under 2019 avslutades det EGF-finansierade projekt som har erbjudit individanpassade insatser till personer som sagts upp från Ericsson i samband med varslet 2016 och som har varit i behov av förstärkt stöd för att återgå till sysselsättning. Av de 900 planerade deltagarna registrerade 855 sig som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen. Av dessa var det enbart 80 personer, varav 76 procent män och 24 procent kvinnor, som var i behov av fördjupat stöd i form av utbildning och stöd vid start av näringsverksamhet. Efter avslutat projektdeltagande hade 60 procent av dessa övergått till anställning (därav 19 procent kvinnor och 81 procent män) och knappt 24 procent hade övergått till utbildning (därav 37 procent kvinnor och 63 procent män).

4.3.5 Europeiska socialfonden uppvisar resultat både över och under de uppsatta målen

Insatserna inom Europeiska socialfonden finansieras huvudsakligen under anslag 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020*. Programmet för lokalt ledd utveckling med stöd från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Socialfonden redovisas inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020 har t.o.m. mars 2020 omfattat 250 000 deltagare, varav 61 procent kvinnor och 39 procent män. Resultatuppföljning av den del av det nationella socialfondsprogrammet som avser kompetensutveckling för sysselsatta visar följande: Av de 91 000 deltagare som hade avslutat insatsen i september 2019 eller tidigare anger totalt 36 procent sex månader efter insatsen att deras arbetsmarknadssituation har förbättrats, vilket är högre än målet i programmet om 28 procent. Resultatet för kvinnor var 33 procent och för män 44 procent.

För den del av socialfondsprogrammet som riktas till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden och till unga (exkl. sysselsättningsinitiativet för unga) redovisas

sammantaget bl.a. följande resultat: Av de drygt 49 000 deltagare som hade avslutat insatsen i september 2019 eller tidigare var totalt 22 procent, 18 procent av kvinnorna och 26 procent av männen, i arbete sex månader efter insatsen. Resultaten ligger under uppsatta mål i programmet och innebär en viss minskning över tid. Vidare var sammantaget 16 procent, kvinnor och män i samma utsträckning, i utbildning. Resultaten i detta avseende var väsentligt bättre än uppsatta mål. Andelen personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder sex månader efter avslutad insats uppgick till totalt 26 procent, och var delvis lägre än målen.

EU:s sysselsättningsinitiativ för unga, som utgör en del av socialfondsprogrammet, är till stor del slutfört. Resultaten har nästan helt överträffat målen. Av totalt närmare 31 000 deltagare som hade avslutat insatsen i september 2019 eller tidigare hade 37 procent, 34 procent av kvinnorna och 40 procent av männen, anställning sex månader efter insatsen. Motsvarande andelar i utbildning var totalt 18 procent, och 21 procent respektive 16 procent. Andelen deltagare i arbetsmarknadspolitiskt program var totalt 21 procent, och något lägre för kvinnor än för män.

En utvärdering av socialfondsprogrammet pågår. I en delrapport har vissa preliminära slutsatser redovisats.

4.3.6 Arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd och etableringsersättning

Arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd och utvecklingsersättning finansieras under anslag 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd*. Etableringsersättning, bostadsersättning samt etableringstillägg finansieras under anslag 1:14 *Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare* som fr.o.m. 2020 beräknas inom utgiftsområdet.

Tabell 4.10 Antal personer med arbetslöshetsersättning, medeldagpenning

Antal helårsekvivalenter (avrundat till tusental)

		2019	2018	2017
Antal personer med arbetslöshetsersättning, heltidsarbetslösa	Totalt	73 000	65 000	63 000
	Kvinnor	32 000	29 000	27 000
	Män	41 000	37 000	37 000
Antal personer med arbetslöshetsersättning, deltidsarbetslösa	Totalt	7 000	7 000	6 000
	Kvinnor	4 000	4 000	4 000
	Män	3 000	3 000	2 000
Medeldagpenning	Totalt	728	718	712
	Kvinnor	713	703	696
	Män	742	732	727

Källa: Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

Av de heltidsarbetslösa utgör männen en majoritet, ökningen jämfört med 2018 utgjordes av både kvinnor och män. Det motsatta gäller de deltidsarbetslösa, där kvinnorna utgör en större andel. Som deltidsarbetslös ersättningstagare räknas den som någon gång under månaden har arbetat och fått arbetslöshetsersättning under en och samma vecka. Medeldagpenningen för arbetslöshetsersättning har ökat bland både kvinnor och män, jämfört med 2018, vilket framför allt beror på den underliggande löneutvecklingen.

Både underrättelserna och sanktionsgraden ökar

Under 2019 fortsatte antalet mottagna underrättelser angående arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd och utvecklingsersättning till arbetslöshetskassorna och till Arbetsförmedlingen att öka, både för kvinnor och män. Den främsta orsaken var fortsatt att

den arbetssökande inte har lämnat in sin aktivitetsrapport i tid. Mellan 2018 och 2019 ökade antalet skickade underrättelser på denna grund rörande personer med arbetslöshetsersättning med 5 procent. Av dem som sedan fick en sanktion avsåg 42 procent av underrättelserna kvinnor och 58 procent män. Även inom aktivitetsstödet och utvecklingsersättningen var det fler sanktioner som avsåg män än kvinnor med anledning av att aktivitetsrapporten inte lämnats in i tid (56 procent avsåg män och 44 procent kvinnor). Sanktionsgraden har fortsatt att öka.

Tabell 4.11 Underrättelser till arbetslöshetskassorna för dem som uppstår arbetslöshetsersättning

Antal underrättelser och personer (avrundat till hundratal). Sanktionsgraden anges i procent

		2019	2018	2017
Antal underrättelser mottagna av arbetslöshetskassorna	Totalt	310 700	256 700	214 800
	Kvinnor	144 100	119 800	96 800
	Män	166 600	137 000	118 000
Antalet underrättelser där a-kassan fattat beslut om sanktion	Totalt	100 100	79 600	65 600
	Kvinnor	43 200	34 300	27 200
	Män	56 900	45 300	38 400
Sanktionsgraden för arbetslöshetsförsäkringen (procent) ¹	Totalt	93	89	87
	Kvinnor	93	89	87
	Män	94	89	87

Anm.: Siffrorna är avrundade till närmaste hundratal och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ År 2019 tog arbetslöshetskassorna emot 107 260 underrättelser när de som skrivits av exkluderats. Av dessa ledde 100 080 till sanktion.

Källa: Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) har sammanställt de granskningar myndigheten gjort av arbetslöshetsförsäkringen under 2016–2018 i en treårsrapport som belyser Arbetsförmedlingens och arbetslöshetskassornas arbete (IAF 2019:8). Vad gäller arbetslöshetskassorna konstaterar IAF att hanteringen överlag är rättssäker, men att arbetslöshetskassorna behöver utveckla sin samordning för att likabehandlingen ska bli bättre genom att lika ärenden inte ska bedömas olika beroende på vilken arbetslöshetskassa den arbetssökande tillhör. För Arbetsförmedlingens del konstaterar IAF att arbetet med att skicka underrättelser till arbetslöshetskassorna brister. En slutsats i rapporten är att Arbetsförmedlingens arbete med kontroll av de arbetssökande uppvisar allvarliga och omfattande brister. Arbetsförmedlingen har under 2019 fortsatt sitt utvecklingsarbete bl.a. gällande åtgärder för att stärka kontrollfunktionen.

IFAU har studerat effekter av hög kontroll av arbetssökande samt hög risk för sanktion genom att studera reformer 2013–2014. De fann betydande effekter av det ökade sanktionshotet och att den utökade kontrollen gör att de arbetslösa fortare lämnar arbetslöshet för arbete. De fann även att de ”milda” sanktioner som infördes 2013 också har haft tydliga effekter på övergången till jobb (2019:23).

Tabell 4.12 Underrättelser till Arbetsförmedlingen för dem som uppbär aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning

Antal underrättelser och personer (avrundat till hundratal). Sanktionsgraden anges i procent

		2019	2018	2017
Antal underrättelser mottagna av Arbetsförmedlingen	Totalt	342 900	300 700	279 200
	Kvinnor	143 900	121 900	111 200
	Män	199 000	178 900	168 000
Antalet underrättelser där Arbetsförmedlingen fattat beslut om sanktion	Totalt	117 400	153 800	177 200
	Kvinnor	50 500	61 800	70 600
	Män	66 900	92 000	106 600
Sanktionsgraden inom aktivitetsstödet och utvecklingsersättningen ¹	Totalt	97	95	96
	Kvinnor	96	94	96
	Män	97	95	96

Anm.: Siffrorna är avrundade till närmaste hundratal och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Efter att avskrivna, felregistrerade och preliminära tagits bort prövade Arbetsförmedlingen 2019 121 662 underrättelser. Av dessa ledde 117 421 till sanktion.

Källa: Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen. Observera att uppgifterna om antal prövade underrättelser och antal sanktioner för åren före 2019 i vissa fall är lägre än vad som tidigare har redovisats. Detta eftersom IAF har förändrat det sätt som de tar ut uppgifterna på.

Sökaktiviteten bland dem med ersättning ökar

Under 2019 har den totala sökaktiviteten fortsatt att öka för personer med arbetslöshetsersättning men ligger kvar på samma nivå för personer med aktivitetsstöd. Andelen öppet arbetslösa och programdeltagare som ägnat tid åt arbetssökande har ökat. Det var inte någon större skillnad i sökaktivitet mellan kvinnor och män.

Tabell 4.13 Sökaktivitet

Genomsnittligt antal aktiviteter enligt uppgifter i aktivitetsrapporter samt andel som ägnat tid åt arbetssökande.

		2019	2018	2017
Arbetslöshetsersättning (antal aktiviteter)	Totalt	7,5	7,0	6,5
	Kvinnor	7,7	7,2	6,7
	Män	7,4	6,8	6,3
Aktivitetsstöd (antal aktiviteter)	Totalt	4,9	4,9	4,9
	Kvinnor	4,8	4,9	4,9
	Män	5,1	5,0	4,9
Ägnat tid åt arbetssökande, öppet arbetslösa och programdeltagare (procent)	Totalt	89,0	85,8	85,0
	Kvinnor	86,0	82,2	81,0
	Män	91,2	88,9	88,3

Källa: Arbetsförmedlingen.

Färre personer har tagit del av etableringsersättning

Under 2019 hade 38 000 personer etableringsersättning i genomsnitt per månad, varav ca 21 000 kvinnor och ca 17 000 män. Detta var en minskning från i genomsnitt 54 200 jämfört med 2018. Medelersättningen var 6 300 kronor per person och månad. Medelersättningen var 200 kronor högre för kvinnor än för män. Av dem som hade rätt till etableringsersättning utbetalades etableringstillägg till ca 18 000 hushåll med hemmavarande barn per månad under 2019. Bostadsersättning utbetalades till ca 5 000 ensamstående utan hemmavarande barn per månad. En övervägande andel (79 procent) av dem som fick bostadsersättning var män.

Även inom etableringsprogrammet var den vanligaste orsaken till att ersättningstagare får beslut om en sanktion att aktivitetsrapporten inte lämnats in i tid. 83,9 procent av alla sanktioner gällande kvinnor och 79,6 procent gällande män avsåg detta. Totalt

antal beslut om sanktioner inom etableringsprogrammet fördubblades från 11 200 2018 till 22 100 2019, 11 900 för kvinnor och 10 200 för män. Den generella trenden är att män får fler och längre avstängningar jämfört med kvinnor, medan de sanktioner som drabbar kvinnor inom etableringsprogrammet i större utsträckning utgörs av varningar. Denna trend följer mönstret från andra arbetsmarknadspolitiska program.

IAF har i en rapport om sanktioner inom etableringsersättningen (2019:10) riktat kritik mot att Arbetsförmedlingen brister i att underrätta när deltagare i etableringsprogrammet kan antas missköta sitt arbetssökande.

4.3.7 Samverkan om rehabilitering för återgång i arbete

Det förstärkta samarbetet mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan samt arbetet med samordningsförbunden bedrivs enligt ett gemensamt uppdrag och finansieras med medel inom anslag 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* under utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. Resultaten för myndigheternas samarbete redogörs närmare för i avsnitt 3.6.1 utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Under 2019 genomfördes lika många gemensamma kartläggningar som 2018. En något lägre andel av dem som lämnade samverkan uppnådde arbetsförmåga och kunde därmed lämna sjukförsäkringen jämfört med förra året. Antalet s.k. omställningsmöten ökade jämfört med 2018.

I betänkandet Tillsammans för en välfungerande sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess (SOU 2020:24) anges att nuvarande samverkan inte i tillräckligt stor utsträckning tillgodoser de behov individer har av stöd för att kunna ta tillvara sin arbetsförmåga när de går från sjukförsäkringen till arbetsmarknaden. Myndigheterna rekommenderas att vidareutveckla sin samverkan. Riksrevisionen (RiR 2020:12) framhåller att övergången mellan myndigheterna inte fungerar effektivt. De bedömer därför att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen bör se över mötesformen i samband med nekad sjukpenning.

4.4 Analys och slutsatser

Målet för arbetsmarknadspolitiken är att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad. Regeringens bedömning är att insatserna inom arbetsmarknadspolitiken har bidragit till förbättringar på arbetsmarknaden. Verksamheten har utifrån förutsättningarna upprätthållits och beslut om ersättningar och programinsatser har fattats.

Resultaten har dock försämrats relativt kraftigt på flertalet centrala områden. Ett huvudskäl till den bedömningen är att övergångar till arbete har minskat generellt för både kvinnor och män samt för delgrupper som exempelvis långtidsarbetslösa och deltagare i etableringsprogrammet.

Det finns en rad skäl till att flera av resultaten har försämrats. Under 2018 och 2019 skedde en avmattning av konjunkturen och arbetslösheten ökade samtidigt som sysselsättningsgraden, som tidigare ökat under flera år, förblev oförändrad 2019. Den budget som beslutades av riksdagen i december 2018 innebar därtill att medlen till såväl Arbetsförmedlingens förvaltning som programinsatser minskade, trots tillskott för arbetsmarknadspolitiska program i propositionen Vårändringsbudget för 2019. Detta har medfört en betydande och snabb neddragning av myndighetens personal, vilket bedöms ha påverkat kapaciteten att aktivt arbeta med arbetssökande. Det har också medfört att tillgången till insatser har minskat samtidigt som Arbetsförmedlingens utvecklingsarbete inte har kunnat kompensera för detta i tillräcklig omfattning

på kort sikt. Detta har haft en negativ påverkan på möjligheterna för arbetslösa att få insatser och deras förutsättningar att övergå till arbete med eller utan stöd. Resultatförsämringen kan även förklaras av att en allt större andel av de arbets sökande står långt ifrån arbetsmarknaden.

Resultatförsämringen har särskilt tydligt påverkat utrikes födda kvinnor och män och det är bland dem samt bland unga som arbetslösheten har ökat påtagligt under 2019 och början av 2020. Samtidigt har resultaten avseende övergångar till studier förbättrats något, särskilt för kvinnor. Flera av de utbildningsvägar som finns inom arbetsmarknadspolitiken för dem utan gymnasial utbildning har bidragit till denna ökning i övergångar till studier.

Utvecklingen har också inneburit att antalet personer inom jobbgarantin för unga samt jobb- och utvecklingsgarantin har ökat samtidigt som resultaten avseende övergångar till arbete har sjunkit inom dessa ramprogram.

För personer som generellt står långt ifrån arbetsmarknaden, som nyanlända och långtidsarbetslösa, har minskningen av extratjänster och introduktionsjobb medfört att färre är i arbete med stöd. Det riskerar att försämra dessa gruppers chanser att ta sig vidare till arbete.

Utfallen inom arbetslöshetsförsäkringen indikerar en ökad tillämpning av sanktions-systemet genom fler underrättelser och ökad sanktionsgrad i kombination med ökad sökaktivitet. Det är angeläget att kontrollperspektivet fortsatt beaktas och förstärks i Arbetsförmedlingens verksamhet eftersom det kan bidra till att upprätthålla en hög sökaktivitet. En hög sökaktivitet ökar chanserna att få ett arbete och är viktigt för legitimitet i arbetslöshetsförsäkringen.

Även för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har övergångarna till arbete minskat. Även om förändringen inte har varit lika stor som för gruppen inskrivna generellt tyder minskningen i användningen av särskilda insatser på att även detta har påverkats av Arbetsförmedlingens sedan tidigare beslutade organisationsförändringar. Det är samtidigt positivt att sysselsättningsgraden bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har ökat de senaste åren och att skillnaden mot befolkningen i stort har minskat.

Fördelningen av insatser mellan kvinnor och män har inte förändrats i någon tydlig riktning utan den generella bilden av tydliga skillnader mellan könen kvarstår. Detta gäller även utfallen efter program där t.ex. övergångar till arbete är tydligt bättre för män än för kvinnor. Även de subventionerade anställningarna är exempel på insatser där män får insatser i större omfattning och övergångarna till arbete är lägre för kvinnor än för män. Anvisningsstoppet för extratjänster har minskat kvinnors deltagande i arbete med stöd.

Mot bakgrund av att den ojämna könsfördelningen inom arbetsmarknadsutbildning ökade ytterligare under 2019, behöver det ske en utveckling mot en mer jämställd fördelning av arbetsmarknadsutbildning mellan kvinnor och män. Exempelvis måste utbudet av arbetsmarknadsutbildning fortsatt möta behoven av yrkeskompetens på arbetsmarknaden. Resultaten inom insatsen behöver också förbättras för att möta bristen på arbetskraft med rätt kompetens.

Under 2019 fick en lägre andel personer arbete efter deltagande i etableringsprogrammet. Andelen kvinnor som får arbete är fortfarande betydligt lägre än för män. Den sjunkande andelen som har övergått till arbete efter avslutat etableringsprogram beror bl.a. på att dessa individer antas påverkas negativt i relativt stor utsträckning av en avmattning i ekonomin. Även personalneddragningar och Arbetsförmedlingens sedan tidigare beslutade organisationsförändringar har haft betydelse för det sämre resultatet.

Mot bakgrund av att i genomsnitt ca 30 procent av deltagarna i etableringsprogrammet inte hade en registrerad aktivitet under 2019 finns det skäl att analysera situationen och vidta åtgärder som leder till att fler personer, inte minst utrikes födda kvinnor, deltar i aktiviteter för att komma i arbete eller utbildning.

Utifrån resultatutvecklingen kan regeringen konstatera att Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan behöver fortsatt stärka sitt förstärkta samarbete för att ge kvinnor och män bättre stöd såväl under som efter en sjukskrivning.

Resultaten inom socialfondsprogrammet ligger både över och under de mål som har satts upp i programmet. Andelen deltagare i arbete efter sex månader har minskat något och andelen ligger nu för merparten av insatserna för arbetslösa under målen. Goda resultat redovisas fortsatt i fråga om bl.a. övergång till utbildning.

Följderna av den kris som utlösts av covid-19-pandemin har starkt negativt påverkat situationen på arbetsmarknaden under första halvåret 2020, vilket förväntas försämra resultaten innevarande år liksom förutsättningarna för kommande år. Den ökade arbetslösheten medför ett ökat antal arbetssökande som tidigare haft en relativt god ställning på arbetsmarknaden, men också försämrade möjligheter för personer som sedan tidigare redan hade svårt att konkurrera om jobben. Antalet med långa arbetslöshetstider inom garantiprogrammen förväntas fortsätta öka. Detta kan också komma att påverka möjligheten för unga och nyanlända att komma in på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen har, för att hantera situationen, prioriterat arbetet med det stora inflödet av nyinskrivna arbetslösa så att de får sin ersättning och kommer vidare med att söka jobb eller utbildning. Upphandlade matchningsaktörer används i ökad utsträckning för att stödja personer som förlorat arbete.

Utvecklingen har inneburit ökade krav på Arbetsförmedlingen att göra nödvändiga prioriteringar i användningen av tillgängliga medel och utveckla verksamheten för att kunna bidra till målet för arbetsmarknadspolitiken. Utbildningsbehoven hos de arbetslösa är fortsatt stort och den positiva utvecklingen av att något fler går över till reguljära studier behöver stärkas bl.a. i samverkan med kommunerna.

4.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Svenska ESF-rådet fick en revisionsberättelse med reservation avseende sin årsredovisning för 2019. Som grund för uttalandet med reservation angav Riksrevisionen att Svenska ESF-rådet hade överskridit det av regeringen beslutade slutåret avseende beställningsbemyndigandet för anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, genom att ingå åtaganden för 2022 med 573 000 kronor för anslagspost 2 och med 105 000 kronor för anslagspost 6. Åtagandena avser bidrag till projekt inom Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt (FEAD). Svenska ESF-rådet inkom den 17 april 2020 med en skrivelse till regeringen i syfte att omhänderta revisionens iakttagelse (A2020/00887/A). Svenska ESF-rådet planerar också för kompetenshöjande åtgärder vad avser beställningsbemyndiganden och anslag så att risken för liknande misstag minskar i framtiden.

Regeringen avser att använda beräknade medel för 2022 på anslag 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för utbetalningar som avser de ekonomiska åtaganden som har ingåtts 2019 och som ska infrias 2022.

Regeringen bedömer att frågan i övrigt har hanterats av Svenska ESF-rådet.

4.6 Politikens inriktning

Covid-19-utbrottet är först och främst en fara för människors liv och hälsa men restriktioner och beteendeförändringar i syfte att förhindra smittoutvecklingen har också lett till ett mycket allvarligt läge i ekonomin, både globalt och i Sverige. Antalet varsel har under våren legat på historiskt höga nivåer och arbetslösheten har stigit kraftigt, liksom antalet inskrivna arbetssökande hos Arbetsförmedlingen. Situationen på arbetsmarknaden påverkar behovet av och förutsättningarna för att fler ska kunna ta del av den aktiva arbetsmarknadspolitikerna. Det råder fortsatt osäkerhet kring hur allvarliga konsekvenserna blir för ekonomin. De negativa konsekvenserna för jobb, företag och samhällsekonomi ska tryckas tillbaka. Arbete är den viktigaste förutsättningen för egen försörjning och etablering i samhället.

Regeringen har i överenskommelse med Centerpartiet och Liberalerna under 2020 vidtagit kraftfulla tillfälliga åtgärder för att minska de negativa effekterna av krisen på jobb och företag. Syftet med förslagen i denna budgetproposition är också att fler ska komma i arbete och därigenom ges den självständighet som följer av egen försörjning genom arbete.

Fler åtgärder behöver vidtas för att motverka en ökad arbetslöshet

Arbetslösheten bedöms fortsätta att öka under 2021. Det är därför viktigt att säkerställa att Arbetsförmedlingen ges förutsättningar att möta en ökande arbetslöshet. Regeringen föreslår att medel tillförs arbetsmarknadspolitikerna när det gäller resurser till Arbetsförmedlingen, programinsatser samt till tillfälligt höjda ersättningsnivåer inom arbetslöshetsförsäkringen.

En ökad arbetslöshet kan även orsaka en högre långtidsarbetslöshet. Redan innan utbrottet av covid-19 var långtidsarbetslösheten hög. Det är viktigt att detta motverkas och att människor inte lämnar arbetskraften under krisen. Grupper som sedan tidigare står utanför eller har en svag ställning på arbetsmarknaden riskerar att drabbas särskilt hårt. Krisen har inneburit att många arbetstillfällen har försvunnit inom yrken som är särskilt viktiga för unga och nyanländas inträde på arbetsmarknaden. För unga är arbetslöshetstiderna generellt kortare, men det finns också unga som har en utsatt ställning och riskerar långvarig arbetslöshet.

Som framgår av avsnitt 4.3 har resultaten inom centrala områden utvecklats negativt under 2019 och första halvåret 2020. För att motverka denna trend behöver åtgärder nu vidtas för att stärka sysselsättningen för kvinnor och män. Aktivt stöd till arbetslösa behöver ges i ökad omfattning och med lika tillgång för kvinnor och män. Det behövs vidare en väl fungerande Arbetsförmedling och att stödet vid matchning förbättras, bl.a. genom ökad användning av upphandlade matchningsaktörer, så att andelen övergångar till arbete och utbildning kan öka.

Utbildning är viktigt för etablering på arbetsmarknaden och för att arbetssökande som saknar de kunskaper som efterfrågas inte ska fastna i långvarig arbetslöshet samtidigt som det motverkar kompetensbristen på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadspolitikens bidrag till kompetensförsörjningen stärks genom förslag om mer resurser till arbetsmarknadsutbildning och åtgärder för att fler arbetslösa ska studera, inte minst inom bristyrken. Många av de jobb som nu försvinner riskerar att inte komma tillbaka. Att erbjuda kompetenshöjande insatser av hög kvalitet är viktigt för att arbetssökande som är i behov av det ska kunna stärka sin ställning på arbetsmarknaden inför att konjunkturen vänder. Krisen har även belyst vikten av flexibilitet och innovationsförmåga för näringsliv, offentlig förvaltning och civila samhället. Genom goda förutsättningar för omställningsförmåga kan jobb och företag räddas. Det behövs även åtgärder som säkerställer att matchningen till de branscher som fortsatt

uppvisar betydande rekryteringsbehov fungerar väl. Möjligheter för människor att ställa om och byta bransch gör även att en än högre arbetslöshet kan undvikas.

Jämställdhet

Arbetet för att öka jämställdheten på arbetsmarknaden är fortsatt viktigt för att få en jämnare fördelning mellan kvinnor och män av antalet deltagare i olika insatser, exempelvis för de subventionerade anställningarna. Detta behöver även återspeglas i resultaten av insatserna, så en större andel av de kvinnor som får del av insatser också får ett arbete. Inte minst gäller detta utrikesfödda kvinnor. Det behövs ett tydligt jämställdhetsperspektiv i alla etableringsåtgärder.

Reformeringen av Arbetsförmedlingen fortsätter

Reformeringen av Arbetsförmedlingen ska fortsätta för att förbättra effektiviteten i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Regeringen har dock bedömt att tidsplanen för genomförandet behöver justeras. Det huvudsakliga regelverket ska beslutas under mandatperioden och träda i kraft i slutet av 2022. Det är viktigt att reformeringen sker ordnat. Kvalitet och kontroll ska vara styrande.

Arbetsförmedlingen ska få förutsättningar att hantera situationen med en ökad arbetslöshet och för att säkerställa ändamålsenlig lokal närvaro och en likvärdig service i hela landet. Arbetsförmedlingen behöver ökade förvaltningsresurser för att kunna ta emot ett ökat antal inskrivna arbetssökande, göra arbetsmarknadspolitiska bedömningar och anvisa till relevanta arbetsmarknadspolitiska insatser. Regeringen föreslår därför att medel tillförs Arbetsförmedlingen kommande år. Regeringen avser att återkomma om Arbetsförmedlingens långsiktiga anslagsnivå, bl.a. mot bakgrund av behov av ändrad medelstildelning som en följd av den pågående reformeringen av myndigheten.

I enlighet med vad som redogjordes för i budgetpropositionen för 2020 ska nyanlända ges möjlighet till en snabbare etablering på arbetsmarknaden genom införandet av ett intensivår. Regeringen föreslår att medel tillförs Arbetsförmedlingen för arbetet med detta.

Fler personer ska få stöd genom upphandlade matchningstjänster

Under 2020 har steg tagits i arbetet med att reformera Arbetsförmedlingen genom att utvecklade matchningstjänster prövas för att dra lärdom inför ett kommande reformerat system. Den ökade arbetslösheten innebär att fler kvinnor och män som har en relativt stark ställning på arbetsmarknaden blivit arbetslösa samtidigt som antalet deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar väntas öka. Fler deltagare i upphandlade matchningstjänster kan bidra till förkortade arbetslöshetstider och en effektiv matchning. Det kan också bidra till att avlasta Arbetsförmedlingen på kort sikt och till att successivt öka leverantörers kapacitet att erbjuda matchningstjänster för arbetssökande som en del av reformeringen av Arbetsförmedlingen. Regeringen föreslår därför att medel tillförs för att successivt öka omfattningen av upphandlade matchningstjänster som en del av reformeringen av Arbetsförmedlingen.

Fler arbetsmarknadsutbildningar och ökade möjligheter till studier med bibehållen ersättning

Alltför många arbetslösa saknar den kompetens som behövs för att etablera sig på arbetsmarknaden. Regeringen strävar fortsatt efter att fler arbetslösa med utbildningsbehov väljer reguljära studier eller studier inom folkhögskolan. En rad åtgärder har vidtagits för att fler ska utbilda sig inom det reguljära utbildningssystemet eller inom folkhögskolan. Fler har valt studier men inte i tillräcklig utsträckning. Regeringen avser

därför att underlätta för arbetslösa att studera inom det reguljära utbildningssystemet genom att inom kort utvidga möjligheten att ta del av utbildning med bibehållen ersättning, bl.a. korta utbildningar, kurser eller kurspaket som motsvarar efterfrågan på arbetsmarknaden. Regeringen föreslår även att medel tillförs för att öka tillgången till arbetsmarknadsutbildningar i syfte att möta efterfrågan inom bristyrken och stärka kunskaperna hos arbetssökande genom kortare yrkesinriktade utbildningar. Utvärderingar från Arbetsförmedlingen visar att effektiviteten i insatsen ökat men att mer behöver göras för att insatsen ska bli mer effektiv, strategisk och jämställd.

Ökade medel för anställningsstöd

När arbetslösheten ökar finns också behov av fler i subventionerade anställningar. Långtidsarbetslösheten antas öka under 2021 och medför ett behov av insatser för dem som har varit utan arbete under en lång tid eller för nyanlända som saknar förutsättningar att få arbete utan omfattande stöd. Extratjänster och introduktionsjobb kan skapa arbetstillfällen, inte minst för utrikes födda kvinnor, och kan öka chansen till arbete. Dessa ska riktas till dem som står längst ifrån arbetsmarknaden och ha samhällsekonomiskt rimliga volymer. De har även bidragit till en jämnare könsfördelning i de subventionerade anställningarna. Regeringen föreslår därför att medel tillförs för fler anställningsstöd kommande år.

Regeringen arbetar för att etableringsjobb, med lägre lön och i enlighet med parternas förslag, införs under 2021. Genom etableringsjobben kommer staten stimulera att anställningar för nyanlända och långtidsarbetslösa kommer till stånd så att fler får chansen till ett jobb. Etableringsjobben ska utvidgas till företag utan kollektivavtal och till bemanningsföretag på ett sätt som gör att fördelarna i etableringsjobben inte går förlorade.

Den ekonomiska tryggheten för arbetslösa stärks

Arbetslöshetsförsäkringen ger ekonomisk trygghet till den som förlorar arbetet och behöver ställa om mellan jobb. Så skapas trygghet i förändring. Arbetslöshetsförsäkringen har en roll att spela för strukturomvandling och för att svensk ekonomi ska kunna vara öppen och dynamisk. I det allvarliga läge ekonomin befinner sig i bidrar arbetslöshetsförsäkringen också till att upprätthålla hushållens köpkraft och den ekonomiska återhämtningen. Regeringen föreslår därför att medel tillförs så att de höjda ersättningsnivåerna i arbetslöshetsersättningen och aktivitetsstödet som införts under krisen förlängs tillfälligt fram t.o.m. 2022. Taket för den inkomstrelaterade ersättningen kommer därmed att uppgå till 1 200 kronor per dag under de första 100 ersättningsdagarna och 1 000 kronor per dag för resterande del av ersättningsperioden. Detta stärker försäkringskopplingen och färre med inkomstrelaterad ersättning slår i inkomsttaket. Taket för grundbeloppet kommer därmed att uppgå till 510 kronor per dag. Regeringen föreslår även att det tillförs medel så att också lägsta nivån för den inkomstrelaterade ersättningen och för grundbeloppet tillfälligt förlängs t.o.m. 2022. Den lägsta nivån för arbetslöshetsersättningen kommer att vara 255 kronor per dag. Regeringen föreslår även att de lättnader i arbetsvillkoret som införts under 2020 bibehålls tillfälligt t.o.m. 2022. Förlängningen gör det möjligt för fler personer som bland annat varit timanställda eller arbetat deltid att få arbetslöshetsersättning. Samtidigt tillförs medel till Arbetsförmedlingen och arbetslöshetskassorna för att, tillsammans med Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen och en nyinrättad funktionen på Ekonomistyrningsverket, stärka kontrollarbetet och motverka felaktiga utbetalningar och fusk inom arbetslöshetsförsäkringen. Dessutom ges Arbetsförmedlingen i uppdrag att stärka kontrollarbetet när det gäller arbetslösas sökaktiviteter och rapportering till arbetslöshetskassorna.

Arbetslöshetsförsäkringen behöver bli bättre anpassad efter dagens arbetsmarknad. Fler bör kunna kvalificera sig till arbetslöshetsersättning och en tydligare avtrappning i takt med arbetslöshetens längd bör införas, i linje med en s.k. flexicuritymodell. Försäkringen bör grundas på inkomster för att öka förutsägbarheten i de enskildas försäkringsskydd och skapa förutsättningar för mer träffsäkra kvalifikationsvillkor. I juni 2020 lämnade Utredningen om en ny arbetslöshetsförsäkring för fler, grundad på inkomster, sitt slutbetänkande (Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen, SOU 2020:37). Utredningens förslag har remitterats.

Regeringen avser att fr.om. 2021 upphöra med bidraget till mindre arbetslöshetskassor som sedan 2007 betalats för att kompensera höga administrativa kostnader per medlem. Bidraget motverkar en effektiv administration av försäkringen.

Ökade medel för att upprätthålla Samhalls verksamhet

Utvecklingen inom området för insatser till personer med funktionsnedsättning har inneburit vissa försämrade resultat den senaste tiden men också en ökning av sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Regeringen har fr.o.m. 2018 stegvis utökat Samhalls uppdrag som ett sätt att stärka arbetsmarknadssituationen för personer som har en funktionsnedsättning och som inte kan få annat arbete. Regeringen avser att utvärdera nya mål i ägaravisningen om engagerade medarbetare samt sysselsättningsgraden under 2020/21. Samtidigt förväntas bolagets merkostnader fortsätta öka som en följd av löneutvecklingen. För att underlätta för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga att få jobb samt för att upprätthålla det arbetsmarknadspolitiska uppdraget och en sund kapitalstruktur i bolaget föreslår regeringen att medel tillförs Samhall kommande år.

Uppdraget för Delegationen för unga och nyanlända förlängs

En väl fungerande samverkan mellan staten och kommunerna är betydelsefull för att individer ska komma i arbete. Regeringen har därför förlängt uppdraget för Delegationen för unga och nyanlända till arbete (Dua) t.o.m. 31 december 2021. Regeringen föreslår att främjandemedel tillförs för att främja kommunernas samverkan med Arbetsförmedlingen för unga och nyanlända.

Samverkan kring den arbetslivsinriktade rehabiliteringen

Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan behöver fortsatt stärka sitt samarbete för att möta individers behov av stöd för att kunna återgå i arbete eller ställa om till ett nytt arbete.

Europeiska socialfonden plus

Förberedelser pågår för programperioden 2021–2027 avseende bl.a. Europeiska socialfonden plus inom EU:s sammanhållningspolitik. EU:s förordningar förväntas beslutas under hösten 2020. Sverige beräknas tilldelas 707 miljoner euro från Socialfonden plus för perioden som helhet, varav regeringen anser att ca 11 miljoner euro ska beräknas för delfinansiering av ett program för Fonden för en rättvis omställning inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. Svenska ESF-rådet har haft i uppdrag att lämna ett förslag till nationellt socialfondsprogram för 2021–2027 som redovisades den 1 april 2020 (A2020/00704/A). Förslaget utgör ett underlag för ett slutligt programförslag som regeringen kommer att lämna till Europeiska kommissionen. Regeringen anser att socialfondsprogrammet bör inriktas på kostnadseffektiva insatser där behoven är som störst. Insatserna bör bl.a. förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken, öka anställningsbarheten och främja livslångt lärande.

React-EU

EU:s initiativ React-EU innebär att ytterligare medel för Europeiska socialfonden och Europeiska regionala utvecklingsfonden föreslås ställas till EU:s medlemsstaters förfogande för 2021–2023 inom ramen för innevarande programperiod. Medlen ska bl.a. syfta till att stärka sysselsättningen för att bidra till en återhämtning av ekonomin i samband med covid-19-utbrottet. Regeringen anser att socialfondsmedlen inom React-EU i Sverige ska användas för arbetsmarknadspolitiska insatser.

Intensifierat arbete mot felaktiga utbetalningar

För att värna legitimiteten i välfärdssystemen behöver förutsättningarna för att effektivt kunna motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott förstärkas. Arbetsförmedlingen, IAF och övriga berörda myndigheter föreslås därför tillföras resurser för att intensifiera arbetet inom detta område bl.a. mot bakgrund av betänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59). Som anges ovan föreslår regeringen vidare att medel tillförs till Arbetsförmedlingen och arbetslöshetskassorna för att, tillsammans med IAF och den nyinrättade funktionen på Ekonomistyrningsverket (ESV), stärka kontrollarbetet och motverka felaktiga utbetalningar och fusk inom arbetslöshetsförsäkringen. Dessutom ges Arbetsförmedlingen i uppdrag att stärka kontrollarbetet när det gäller arbetslösas sökaktiviteter och rapportering till arbetslöshetskassorna.

Tabell 4.14 Reformers inom området Arbetsmarknad

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag	990	550	300
Upphandlade matchningstjänster	1 000	1 500	2 500
Arbetsmarknadsutbildning m.m.	772	500	200
Intensivår för nyanlända	100	100	100
Extratjänster och introduktionsjobb	500	100	0
Fortsatt höjt tak a-kassa dag 1–100	2 346	1 856	0
Fortsatt höjt tak a-kassa dag 101–	2 441	2 057	0
Fortsatt höjt grundbelopp 510 kronor/dag	897	855	0
Fortsatt höjd lägstanivå a-kassa	4	3	0
Fortsatt höjd lägsta nivå för grundbelopp	11	9	0
Fortsatt lättnad i arbetsvillkoret a-kassa	96	170	99
Avskaffa bidraget till mindre a-kassor	-5	-5	-5
Ökad merkostnadsersättning till Samhall	400	400	400
Finansiering Samhall genom färre lönebidrag	-400	-400	-400
Främjandemedel Dua	25	0	0
Insatser mot fusk inom arbetslöshetsförsäkringen ¹	25	25	25
Ny programperiod ESF plus 2021–2027 (nytt anslag)	50	200	700
Omfördelning av medel mellan år och till ny programperiod ESF 2014–2020	58	-52	-805
React-EU ²	434	1 100	1 100
Dämpad ökning av medel till programanslaget ²	-434	-1 100	-1 100
Motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ³	22	22	22
Insatser till personer med 3/4 sjukersättning ⁴	31	31	31
Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser ⁵			138
Webbplatsen informationsverige.se ⁶	-1	-1	-1
Generell besparing i staten för resekostnader ⁷	-18	-18	-18

Förvaltningsgemensam digital infrastruktur ⁸	-3	-4	-3
Utvecklingstid ⁹	-90	-150	-150
Effekt av tillskott till Migrationsdomstolarna ¹⁰	21	78	125
Summa området Arbetsmarknad	9 273	7 827	3 257

Anm: Därutöver minskar området med 151 mnkr per år genom att Lån till körkort flyttas till utg.omr. 22 fr.o.m. 2021 i enlighet med VÅP20. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Se avsnitt 4.7.1 och 4.7.2.

² Medlen från React-EU innebär att en del av ambitionsökningarna inom arbetsmarknadspolitiska program och insatser finansieras från Europeiska socialfonden, vilket medför ett mindre behov av ökade medel på anslag 1:3 Arbetsmarknadspolitiska program och insatser (se avsnitt 4.7.3).

³ Se avsnitt 4.7.1 och 4.7.9.

⁴ Samtidigt minskas anslag 1:2 Aktivitets och sjukersättningar m.m. inom utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning med motsvarande belopp (se avsnitt 3.9.2 utg.omr. 10).

⁵ Se avsnitt 4.7.2, 4.7.3, 4.7.13 och avsnitt 3.8.1 utg.omr. 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom.

⁶ Samtidigt ökas anslag 5:1 Länsstyrelserna inom utg.omr. 1 Rikets styrelse för webbplatsen som ger samhällsinformation till nyanlända och asylsökande (se avsnitt 4.7.1).

⁷ Se avsnitt 4.7.1, 4.7.5, 4.7.8 och 4.7.9.

⁸ Samtidigt ökas anslag 2:7 Digital förvaltning inom utg.omr. 22 Kommunikationer (se avsnitt 4.7.1).

⁹ Kvarvarande beräknade medel för utvecklingstid förs bort (se avsnitt 4.7.1).

¹⁰ Förslaget om tillskott till Migrationsdomstolarna i denna proposition antas innebära snabbare handläggning av asylärenden som leder till fler deltagare i etableringsprogrammet (se avsnitt 4.7.3 och 4.7.14).

Tabell 4.15 Reformeffekter per anslag inom området Arbetsmarknad

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	1 011	510	260
1:2 Bidrag arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	5 648	4 924	732
1:3 Kostnader arbetsmarknadspolitiska program och insatser	2 024	1 073	1 185
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	31	31	31
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	492	1 048	295
1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027	50	200	700
1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	5	5	5
1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar			4
1:14 Etableringsersättning för vissa nyanlända invandrare	12	36	46
Summa område Arbetsmarknad	9 273	7 827	3 257

Anm: Därutöver minskar området med 151 mnkr per år genom att Lån till körkort flyttas till utg.omr. 22 fr.o.m. 2021.

Förslag om ändringar i arbetslöshetsförsäkringen

Ärendet och dess beredning

Utbrottet av det nya coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19 har visat sig ha stora effekter på sysselsättningen. För att uppnå arbetslöshetsförsäkringens stabiliserande syfte och för att fler skulle få rätt till arbetslöshetsersättning gjordes i april 2020 vissa ändringar i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (prop. 2019/20:146, bet. 2019/20:FiU56, rskr. 2019/20:212). Ändringarna innebar bl.a. att kravet på antalet arbetade timmar för att uppfylla ett arbetsvillkor tillfälligt sänktes. Det infördes också en upplysningsbestämmelse om att regeringen har möjlighet att meddela föreskrifter om lägsta belopp för dagpenning i form av grundbelopp. I enlighet med utskottets förslag (bet. 2019/20:FiU56) beslutades i anslutning till lättningen i arbetsvillkoret även en följdändring i 13 a § lagen om arbetslöshetsförsäkring. Den tillfälliga lättningen i arbetsvillkoret ska enligt en beslutad lagändring upphöra att gälla den 4 januari 2021. Utskottet anför i betänkandet att regeringen förutsätts återkomma med lagförslag för att anpassa 13 a § till den lydelse som arbetsvillkoret kommer att få från och med den 4 januari 2021. Även den tillfälliga upplysningsbestämmelsen ska enligt en beslutad lagändring upphöra att gälla den 4 januari 2021.

Mot bakgrund av spridningen av sjukdomen covid-19 och dess fortsatta påverkan på sysselsättningen lämnar regeringen här förslag till vissa ändringar i lagen om arbetslöshetsförsäkring. Lagförslagen har beretts underhand med Arbetsförmedlingen, Inspektionen för arbetslöshetsförsäringen och Sveriges a-kassor.

Förlängning av vissa tillfälliga bestämmelser i arbetslöshetsförsäringen

Den tillfälliga lättningen i arbetsvillkoret förlängs

Regeringens förslag: Den tillfälliga lättningen i arbetsvillkoret ska förlängas.

Skälen för regeringens förslag: Arbetslöshetsförsäringen består av en grundförsäkring och en inkomstbortfallsförsäkring. Både ersättning enligt grundförsäkringen och inkomstbortfallsförsäkringen förutsätter bl.a. att sökanden uppfyller ett arbetsvillkor enligt 12 § lagen om arbetslöshetsförsäkring. För att arbetsvillkoret ska vara uppfyllt krävs att den arbetssökande före arbetslösheten har utfört förvärvsarbete i viss omfattning.

Med anledning av att utbrottet av det nya coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19 förmodades få stora effekter på sysselsättningen infördes från och med den 13 april 2020 en tillfällig lättning i arbetsvillkoret för att fler skulle få rätt till arbetslöshetsersättning. Lättningen gäller till och med den 3 januari 2021.

Regeringen anser att det till följd av coronaviruset och den rådande situationen på arbetsmarknaden finns skäl att låta den tillfälliga lättningen i arbetsvillkoret gälla ännu en tid. Det är i nuvarande situation fortsatt viktigt att fler kan ges möjlighet att få arbetslöshetsersättning. Regeringen föreslår därför att den tillfälliga lättningen i arbetsvillkoret ska förlängas. Behovet av lättningen bedöms dock fortfarande vara tidsbegränsat. Den föreslagna förlängningen föreslås gälla till och med den 1 januari 2023 (se avsnitt Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser).

Enligt en redan beslutad lagändring ska den tillfälliga lättningen i arbetsvillkoret upphöra att gälla den 4 januari 2021. Den tidigare beslutade lydelsen bör därför utgå.

Fortsatt möjlighet att föreskriva om lägsta belopp

Regeringens förslag: Upplyningsbestämmelsen om att regeringen med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela föreskrifter om lägsta belopp för dagpenning i form av grundbelopp ska fortsätta att gälla.

Skälen för regeringens förslag: Arbetslöshetsersättning enligt grundförsäkringen lämnas med dagpenning i form av grundbelopp. Dagpenningen i grundförsäkringen bestäms utifrån sökandens normalarbetstid och ett belopp som framgår av förordning.

I samband med att den tillfälliga lättningen i arbetsvillkoret infördes konstaterade regeringen att en sådan lättning medförde att ersättningen från grundförsäkringen kunde komma att bli mycket låg för den som inte hade arbetat heltid under ramtiden. Det fanns därför ett behov av att tillfälligt även kunna meddela föreskrifter om en lägsta gräns för dagpenningen i form av grundbelopp.

Till följd av den rådande situationen på arbetsmarknaden anser regeringen att det fortsatt finns skäl för att regeringen ska kunna meddela föreskrifter om en lägsta gräns för dagpenningen i form av grundbelopp. Upplyningsbestämmelsen om att regeringen kan föreskriva om en lägsta gräns för dagpenning för arbetssökande med ersättning från grundförsäkringen bör därför fortsätta att gälla och innebär att såväl en lägsta ersättning som en högsta ersättning kan föreskrivas av regeringen.

Upplysningsbestämmelsen ska enligt en redan beslutad lagändring upphöra att gälla den 4 januari 2021. Den tidigare beslutade lydelsen bör därför utgå.

Följdändring när den tillfälliga lättningen i arbetsvillkoret upphör

Regeringens förslag: När den tillfälliga lättningen i arbetsvillkoret tas bort ska en följdändring göras i bestämmelsen om rätt att i viss omfattning jämställa tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarspplikt eller föräldrapenning enligt socialförsäkringsbalken med förvärvsarbete.

Skälen för regeringens förslag: I 13 a § lagen om arbetslöshetsförsäkring finns en bestämmelse om tid som jämställs med förvärvsarbete vid prövning av arbetsvillkoret. I den mån det behövs för att uppfylla arbetsvillkoret kan tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt eller föräldrapenningförmån enligt socialförsäkringsbalken tillsammans under högst två kalendermånader jämställas med förvärvsarbete. Bestämmelsen innehåller en hänvisning till arbetsvillkoret i 12 §. Till följd av att kravet på arbetade timmar för att uppfylla ett arbetsvillkor enligt 12 § tillfälligt ändrades gjordes även en följdändring i 13 a §.

Lättningen i arbetsvillkoret föreslås att gälla till och med den 1 januari 2023 (se avsnitt Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser). Därefter kommer det arbetsvillkor som gällde före den 13 april 2020 åter att gälla. Detta medför att en följdändring bör göras i bestämmelsen om rätt att i viss omfattning jämställa tid med totalförsvarspplikt eller föräldrapenning med förvärvsarbete.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringen om en återgång till det ordinarie arbetsvillkoret och följdändringen till denna ska träda i kraft den 2 januari 2023.

Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för den vars arbetslöshet har inträtt före ikraftträdandet om ansökan om arbetslöshetsersättning har kommit in till arbetslöshetskassan senast den 28 februari 2023.

Skälen för regeringens förslag: Behovet av en lättning i arbetsvillkoret bedöms fortfarande vara tidsbegränsat. Mot bakgrund av den rådande situationen på arbetsmarknaden och den påverkan som spridningen av sjukdomen covid-19 kan antas ha på sysselsättningen framöver bedömer regeringen att en återgång till det ordinarie arbetsvillkoret lämpligen bör träda i kraft den 2 januari 2023. Detsamma bör gälla för följdändringen i bestämmelsen om tid som ska jämföras med förvärvsarbete.

En återgång till det ordinarie arbetsvillkoret innebär att det tidigare kravet på ett större antal arbetade timmar för att uppfylla ett arbetsvillkor åter kommer att gälla. För att en arbetssökandes möjlighet att dra nytta av lättningen i arbetsvillkoret inte ska påverkas av faktorer som t.ex. arbetslöshetskassornas handläggningstider eller överklagandeprocesser bör övergångsbestämmelser införas. Lättningen i arbetsvillkoret är en tillfällig reglering som tillkommit på grund av mycket speciella omständigheter. Övergångsbestämmelserna bör därför inte medföra att lättningen ska tillämpas under lång tid efter upphörandet. Mot denna bakgrund anser regeringen att lättningen fortfarande bör gälla för den som har blivit arbetslös före ikraftträdandet den 2 januari 2023 och vars ansökan om arbetslöshetsersättning har kommit in till arbetslöshetskassan senast vid utgången av februari 2023.

Konsekvenser

Förslaget om förlängning av den tillfälliga lättningen i arbetsvillkoret bedöms göra det möjligt för fler personer som bl.a. varit timanställda eller arbetat deltid, och som inte skulle klara av att uppfylla ett arbetsvillkor enligt de ordinarie reglerna, att få arbetslöshetsersättning. Uppskattningsvis skulle det 2021 vara ca 1 000 personer fler i genomsnitt per månad som får arbetslöshetsersättning och ca 800 fler 2022. Beräkningarna är baserade på utfall från 2019 avseende dem som bedöms påverkas av denna reform. Utifrån ovan angivna beräkningar bedöms förslaget innebära att utgifterna på anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd* inom utgiftsområdet ökar med 96 000 000 kronor 2021, 170 000 000 kronor 2022 och 99 000 000 kronor 2023 (se avsnitt 4.6). Förslaget innebär även att månader innehållande förvärvsarbete i mindre omfattning och som annars skulle ha hoppats över, ska tillgodoräknas vid prövning och beräkning av rätten till ersättning. Förslaget bedöms även innebära att kommunernas försörjningsstöd avlastas eftersom fler personer bedöms ha rätt till arbetslöshetsersättning. Det kan emellertid inte uteslutas att en del av dem som berörs av den tillfälliga lättningen av arbetsvillkoret även har behov av inkomstutbytesstöd i form av försörjningsstöd. Förslaget bedöms i övrigt inte ha några konsekvenser.

Förslaget om fortsatt giltighet av upplysningsbestämmelsen om att regeringen kan meddela föreskrifter om lägsta belopp för dagpenning i form av grundbelopp bedöms i sig inte medföra några konsekvenser för statens budget. Om regeringen föreskriver om lägsta belopp för dagpenning i form av grundbelopp kan det påverka statens utgifter för arbetslöshetsförsäkringen. Genom att föreskriva om en viss lägsta nivå för dagpenning i form av grundbelopp kan regeringen häva negativa konsekvenser vad gäller dagpenningens storlek, exempelvis att ersättningen kan bli allt för låg för den som arbetat deltid under den tid som ersättningen beräknas på. Om regeringen föreskriver om en förlängd lägsta nivå för grundbeloppet enligt nuvarande ordning (se avsnitt 4.6) beräknas utgifterna för anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd* inom utgiftsområdet öka med 11 000 000 kronor 2021 och 9 000 000 kronor 2022. Beräkningarna är baserade på att dagpenningen blir 5 kronor högre, i genomsnitt, och bedöms i genomsnitt omfatta 8 000 personer 2021 och 6 000 personer 2022.

4.7 Budgetförslag

4.7.1 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tusental kronor

2019	Utfall	7 637 026	Anslagssparande	78 181
2020	Anslag	7 553 139 ¹	Utgiftsprognos	7 702 137
2021	Förslag	7 853 774		
2022	Beräknat	7 318 953 ²		
2023	Beräknat	6 997 228 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 7 260 650 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 6 862 524 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsförmedlingens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av det nationella socialfondsprogrammet för programperioden 2021–2027. Anslaget får därutöver användas för medfinansiering av projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av projekt inom regionalfondsprogram för programperioden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Regeringens överväganden

Tabell 4.17 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	7 272 139	7 272 139	7 272 139
Pris- och löneomräkning ²	122 872	182 254	268 028
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	436 398	-157 985	-580 192
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-2 611	-3 658	-3 371
- Intensivår för nyanlända	100 000	100 000	100 000
- Motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen	17 000	17 000	17 000
- Webbplatsen informationsverige.se	-1 000	-1 000	-1 000
- Generell besparing i statsförvaltningen för resekostnader	-17 140	-17 140	-17 140
- Utvecklingstid	-90 000	-150 000	-150 000
- Ändamålsenlig lokal närvaro och likvärdig service i hela landet	250 000	250 000	250 000
- Ökat antal arbetslösa	740 000	300 000	50 000
- Insatspaket mot fusk inom arbetslöshetsförsäkringen	15 000	15 000	15 000
Överföring till/från andra anslag	22 365	22 545	37 252
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	7 853 774	7 318 953	6 997 228

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Utgifterna under 2019 uppgick till 7 637 miljoner kronor vilket var 554 miljoner kronor lägre än 2018. De lägre utgifterna 2019 förklaras främst av att myndigheten minskade antalet anställda under året till följd av lägre anslagsnivåer i den beslutade budgeten för 2019.

Anslaget för 2020 har minskats med 49 miljoner kronor sedan riksdagen beslutat att stoppa införandet av utvecklingstid (bet. 2019/20:FiU49, rskr. 2019/20:166). Därefter har anslaget i propositionen Vårändringsbudget för 2020 ökat med 330 miljoner kronor.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 7 702 miljoner kronor. Detta är 430 miljoner kronor högre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2020.

I tabell 4.17 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2020. I tabellen redovisar raden beslutade, föreslagna och aviserade reformer

beslutsumman av tidigare beslut och aviseringar samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån för 2020 och framåt. Reformen som redovisas i avsnitt 4.6 innebär att anslaget ökar med 1 011 miljoner kronor 2021, 510 miljoner kronor 2022 och 260 miljoner kronor 2023. I dessa belopp ingår en minskning med 3 miljoner kronor 2021, 4 miljoner kronor 2022, 3 miljoner kronor 2023 och 2 miljoner kronor fr.o.m. 2024 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur (se utg.omr. 22 Kommunikationer, avsnitt 4.1.1). I beloppen ingår även att anslaget minskas med drygt 17 miljoner kronor 2021 till följd av en generell besparing för resekostnader och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4). I enlighet med vad som anförs i avsnitt 4.6 behöver förutsättningarna för att effektivt kunna motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott förstärkas. Anslaget bör därför ökas med 17 miljoner kronor fr.o.m. 2021 för att intensivifiera arbete bl.a. mot bakgrund av betänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdsystemen (SOU 2019:59).

Regeringen föreslår att 7 853 774 000 kronor anvisas under anslag 1:1

Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 7 318 953 000 kronor respektive 6 997 228 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.18 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	5 808	5 738	70	1 773
Prognos 2020	8 500	8 500	0	1 773
Budget 2021	7 600	7 500	100	1 873

Uppdragsverksamheten avser tjänsteexport som i huvudsak finansieras av Styrelsen för internationellt utvecklingsarbete (Sida) och EU. Verksamheten sker i enlighet med inriktningen för det svenska biståndet och EU:s prioriterade områden. Insatserna består i att utveckla styrning, organisation, tjänster och metoder på arbetsförmedlingar inklusive arbetslivsinriktad rehabilitering.

4.7.2 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tabell 4.19 Anslagsutveckling 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tusental kronor

2019	Utfall	27 066 500	Anslagssparande	-603 880
2020	Anslag	45 687 125 ¹	Utgiftsprognos	44 415 718
2021	Förslag	52 882 733		
2022	Beräknat	43 941 610		
2023	Beräknat	34 704 601		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för aktivitetsstöd, utvecklingsersättning, statliga ålderspensionsavgifter samt statsbidrag till arbetslöshetskassor enligt lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor.

Anslaget får användas för utgifter för vad avser aktivitetsstöd för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av det nationella socialfondsprogrammet för programperioden 2021–2027. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av sådana projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av projekt inom regionalfondsprogram för programperioden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Av medlen under anslaget får högst 750 000 000 kronor användas för utgifter enligt ändamålet för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*.

Regeringens överväganden

Tabell 4.20 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	28 067 425	28 067 425	28 067 425
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	6 303 000	4 901 000	523 000
varav BP21	5 648 000	4 924 000	732 000
- Avskaffa bidraget till mindre a-kassor	-5 000	-5 000	-5 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser			128 000
- Fortsatt höjt tak a-kassa dag 1–100	2 346 000	1 856 000	
- Fortsatt höjt tak a-kassa dag 101–	2 441 000	2 057 000	
- Fortsatt höjt grundbelopp	897 000	855 000	
- Fortsatt höjd lägsta nivå, inkomstrelaterad a-kassa	4 000	3 000	
- Fortsatt höjd lägsta nivå, grundersättning	11 000	9 000	
- Fortsatt lättnad i arbetsvillkoret	96 000	170 000	99 000
- Extratjänster och introduktionsjobb	-152 000	-31 000	
- Upphandlade matchningstjänster			500 000
- Insatspaket mot fusk inom arbetslöshetsförsäkringen	10 000	10 000	10 000
Makroekonomisk utveckling	18 512 308	10 973 185	6 114 176
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	52 882 733	43 941 610	34 704 601

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I tabell 4.19 framgår att under 2019 utnyttjades sammanlagt 604 miljoner kronor av anslagskrediten för anslaget. Utnyttjandet av anslagskrediten för arbetslöshetsersättning uppgick till 1 046 miljoner kronor. Anslagssparandet för aktivitetsstöd uppgick till 442 miljoner kronor vilket får disponeras under 2020.

I tabell 4.21 framgår utgifterna från 2018 t.o.m. 2023. Utgifterna under 2019 uppgick till 27 067 miljoner kronor vilket var 1 699 miljoner kronor högre än 2018. Detta förklaras främst av högre utgifter för arbetslöshetsersättningen. Utgifterna för arbetslöshetsersättningen uppgick under 2019 till 14 173 miljoner kronor, vilket var 1 420 miljoner kronor högre än 2018. De högre utgifterna förklaras av fler arbetslösa, att fler arbetslösa får ersättning och högre styckkostnader. Utgifterna för aktivitetsstödet uppgick till 10 555 miljoner kronor under 2019, vilket var 112 miljoner kronor lägre än 2018. De lägre utgifterna beror på färre deltagare i insatser utanför garantierna samt

att styckkostnaderna för deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar blev lägre än 2018.

Tabell 4.21 Utgifter arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och statlig ålderspensionsavgift (Ståp)

Tusental kronor

	Arbetslöshetsersättning	Aktivitetsstöd	Ståp	Totalt
2018	12 752 422	10 667 052	1 947 791	25 367 265
2019	14 172 693	10 555 287	2 338 520	27 066 500
2020	27 165 586	13 607 334	3 642 798	44 415 718
2021	29 638 804	18 542 079	4 701 850	52 882 733
2022	23 006 719	16 972 221	3 962 670	43 941 610
2023	17 010 884	14 201 244	3 492 473	34 704 601

Anm: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 44 416 miljoner kronor. Detta är 16 348 miljoner kronor högre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2020. Utgifterna för arbetslöshetsersättningen har blivit högre än ursprungligt beräknade medel i statens budget på grund av fler arbetslösa, att en större andel av de arbetslösa får ersättning samt höjda ersättningsnivåer. Utgifterna för arbetslöshetsersättning för 2020 beräknas uppgå till 27 166 miljoner kronor, vilket är 13 149 miljoner kronor mer än ursprungligt beräknade medel i statens budget. Även utgifterna för aktivitetsstöd har blivit högre. Under 2020 beräknas utgifterna för aktivitetsstödet uppgå till 13 607 miljoner kronor, vilket är 2 039 miljoner kronor högre än ursprungligt beräknade medel i statens budget. Det beror på fler deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar samt höjda ersättningsnivåer.

Anslaget minskades med drygt 167 miljoner kronor 2020 sedan riksdagens beslutat att stoppa införandet av utvecklingstid (bet. 2019/20:FiU49, rskr. 2019/20:166). Anslaget har vidare ökats med 5 231 miljoner kronor 2020 för att finansiera dels tillfälliga ändringar i arbetslöshetsförsäkringen, dels tillfälligt höjda tak för den inkomstrelaterade arbetslöshetsersättningen under de första 100 dagarna i ersättningsperioden och grundbeloppet i arbetslöshetsförsäkringen (prop. 2019/20:146, bet. 2019/20:FiU56, rskr. 2019/20:212). Därefter ökades anslaget med 1 120 miljoner kronor för att tillfälligt höja taket i arbetslöshetsersättningen efter 100 ersättningsdagar (prop. 2019/20:167, bet. 2019/20:FiU60, rskr. 2019/20:298). I propositionen Vårändringsbudget för 2020 ökades anslaget med ytterligare 7 542 miljoner kronor med anledning av den ökade arbetslösheten. I propositionen Höständringsbudget för 2020 föreslås ytterligare en ökning med 3 894 miljoner kronor.

I tabell 4.20 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för anslaget 2020. I tabellen redovisar raden beslutade, föreslagna och aviserade reformer vad som påverkar anslagsnivån för 2021 och framåt. Reformerna och finansiering som redovisas i avsnitt 4.6 innebär att anslaget ökar med 5 648 miljoner kronor 2021, 4 924 miljoner kronor 2022 och 732 miljoner kronor 2023. Till följd av pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem ökas anslaget 2023 (se utg. omr. 11, avsnitt 3.8.1).

Övriga makroekonomiska förutsättningar är t.ex. effekten av ändrade antaganden om antalet arbetslösa samt antalet deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar.

Regeringen bedömer vidare att det inte finns behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen föreslår att 52 882 733 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd* för 2021. Av detta belopp beräknas 29 638 804 000 kronor för bidrag till arbetslöshetsersättning, 18 542 079 000 kronor för aktivitetsstöd och utvecklingsersättning och 4 701 850 000 kronor för statliga ålderspensionsavgifter. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 43 941 610 000 kronor respektive 34 704 601 000 kronor.

4.7.3 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

2019	Utfall	9 907 196	Anslagssparande	732 519
2020	Anslag	10 046 007 ¹	Utgiftsprognos	7 908 984
2021	Förslag	11 738 323		
2022	Beräknat	10 010 533		
2023	Beräknat	9 643 049		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för arbetsmarknadspolitiska program och insatser. Av anslaget får högst 750 000 000 kronor användas för ändamål enligt anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd*.

Anslaget får användas för utgifter för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av det nationella socialfondsprogrammet för programperioden 2021–2027. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av sådana projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av projekt inom regionalfondsprogram för perioden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken. Anslaget får även användas för utgifter för program och insatser för kvinnor och män som omfattas av lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Regeringens överväganden

Tabell 4.23 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	8 882 007	8 882 007	8 882 007
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 453 081	524 760	-19 891
varav BP21	2 023 672	1 073 271	1 184 820
- Effekt av tillskott till Migrationsdomstolarna	8 672	42 271	78 820
- Främjandemedel Dua	25 000		
- Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser			6 000
- Extratjänster och introduktionsjobb	652 000	131 000	
- Arbetsmarknadsutbildning	772 000	500 000	200 000
- Dämpad ökning av medel till programanslaget ²	-434 000	-1 100 000	-1 100 000
- Upphandlade matchningstjänster	1 000 000	1 500 000	2 000 000
Makroekonomisk utveckling	1 426 884	627 433	804 600
Volymer			
Överföring till/från andra anslag	-433 620	-433 620	-433 620
Övrigt	409 971	409 953	409 953
Förslag/beräknat anslag	11 738 323	10 010 533	9 643 049

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Medlen från React-EU innebär att en del av ambitionsökningarna inom arbetsmarknadspolitiska program och insatser finansieras från Europeiska socialfonden, vilket medför ett mindre behov av ökade medel på anslag 1:3 Arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

Anslagssparandet för 2019 uppgick till 733 miljoner kronor och av detta får 695 miljoner kronor disponeras under 2020. Resterande del har förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

Utgifterna 2019 uppgick till 9 907 miljoner kronor vilket var 3 136 miljoner kronor lägre än 2018. Minskningen beror på lägre programkostnader inom etableringsprogrammet på grund av färre deltagare, färre personer med programinsatser utanför garantierna, att färre hade anställningsstöd och lägre programkostnader per deltagare i garantierna.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 7 909 miljoner kronor. Det är 973 miljoner kronor lägre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2020.

I propositionen Vårändringsbudget för 2020 ökades anslaget med 1 164 miljoner kronor för att öka omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Av detta beräknades 180 miljoner kronor för att skapa sommarjobb för ungdomar.

I tabell 4.24 nedan redovisas volymer och utgifter för perioden 2019–2023. Beräknade belopp och volymer indikerar resursutrymmet för arbetsmarknadspolitiska insatser vid Arbetsförmedlingen.

Tabell 4.24 Beräknat antal personer i program och utgifter för arbetsmarknadspolitiska program

Volymen anges som genomsnittligt antal kvarstående per månad.

	Utfall 2019	Beräknat 2020	2021	2022	2023
Volymen (tusental)					
Jobb- och utvecklingsgaranti och jobbgaranti för unga	116	143	185	154	129
Etableringsprogrammet	39	24	17	17	18
Anställningsstöd	18	11	15	13	12
Övriga program med aktivitetsstöd	10	18	23	24	31
Program samverkan AF och FK	5	5	5	5	5
Summa	188	200	245	213	196
Utgifter (mnkr)					
Jobb- och utvecklingsgaranti och jobbgaranti för unga	1 873	2 345	4 931	4 926	4 484
Etableringsprogrammet	663	473	605	501	534
Anställningsstöd	6 219	3 119	4 019	3 499	3 369
Övriga program med aktivitetsstöd	871	1 262	2 332	1 940	2 007
Övriga utgifter	282	710	286	244	349
Summa	9 907	7 909	12 172	11 111	10 743

Anm: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan. För deltagare i etableringsprogrammet och samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan kring arbetslivsriktad rehabilitering lämnas i stället för aktivitetsstöd ersättning under anslag 1:14 Etableringsersättning för vissa nyanlända invandrare respektive rehabiliteringsersättning under utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. I volymerna och utgifterna ingår även beräknade medel för arbetsmarknadspolitiska insatser inom React-EU som finansieras under anslag 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020. Beloppen beräknas till 434 mnkr 2021 och 1 100 mnkr 2022 respektive 2023.

I tabell 4.23 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2020. I tabellen redovisar raden beslut tidigare beslut och aviseringar samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån för 2021 och framåt. Reformen och finansiering som redovisas i avsnitt 4.6 innebär att anslaget ökar med 2 023 miljoner kronor 2021, 1 073 miljoner kronor 2022 och 1 185 miljoner kronor 2023. Till följd av pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsande trygghetssystem ökas anslaget 2023 (se utg.omr. 11, avsnitt 3.8.1).

Övriga makroekonomiska förändringar beror på effekter av en uppräknings av anslaget utifrån antaganden om konsumentprisindex och regelstyrda volymförändringar.

Regeringen föreslår att 11 738 323 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* för 2021. Av detta belopp beräknas 605 000 000 kronor för etableringsprogrammet. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 10 010 533 000 kronor respektive 9 643 049 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 300 000 000 kronor 2022–2030.

Tabell 4.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2030
Ingående åtaganden	7 136 693	2 511 597	9 464 000			
Nya åtaganden	2 225 000	9 348 420	13 817 300			
Infriade åtaganden	-6 850 096	-2 396 017	-8 981 300	-13 585 000	-515 000	-200 000
Utestående åtaganden	2 511 597	9 464 000	14 300 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	10 000 000	9 464 000	14 300 000			

Skälen för regeringens förslag: Arbetsmarknadspolitiska program och insatser där det lämnas ersättning för kringkostnader pågår normalt ca 6 månader men kan pågå längre, vilket medför utgifter kommande budgetår. Vidare upphandlas i ökad omfattning matchningstjänster och en stor andel av de ekonomiska åtagandena utgörs av ersättning för avtal om sådana tjänster. Tjänsterna är resultatbaserade och resultat-ersättning utbetalas i efterhand. För många av dessa bedöms det inte komma att utgå någon resultatersättning även om de initialt utgör ett ekonomiskt åtagande. Detta är bakgrunden till att de utestående åtagandena är större än den beräknade anslagsnivån för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 300 000 000 kronor 2022–2030.

4.7.4 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tabell 4.26 Anslagsutveckling 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	19 743 280	Anslagssparande	-210 916
2020	Anslag	20 470 545 ¹	Utgiftsprognos	19 527 659
2021	Förslag	20 481 668		
2022	Beräknat	20 889 636		
2023	Beräknat	20 858 158		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och statsbidrag till Samhall AB. Anslaget får även användas för särskilt introduktions- och uppföljningsstöd (SIUS), projektmedel för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, stöd till hjälpmedel och personligt biträde på arbetsplatsen, särskilda insatser för syn- och hörselskadade, särskilt stöd till start av näringsverksamhet samt för att utveckla ny arbetsförmåga.

Anslaget får även användas för utgifter för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av det nationella socialfondsprogrammet för programperioden 2021–2027. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av sådana projekt inom regionalfondsprogram för investering för

tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av projekt inom regionalfondsprogram för programperioden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Regeringens överväganden

Tabell 4.27 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

	2021	2022	2023
Tusental kronor			
Anvisat 2020¹	20 470 545	20 470 545	20 470 545
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	218 000	218 000	218 000
varav BP21	31 000	31 000	31 000
- Individer med 3/4-dels sjukersättning	31 000	31 000	31 000
Makroekonomisk utveckling	-206 956	201 012	169 534
Volymer			
Överföring till/från andra anslag	159	159	159
Övrigt	-80	-80	-80
Förslag/beräknat anslag	20 481 668	20 889 636	20 858 158

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Under 2019 utnyttjades 211 miljoner kronor av anslagskrediten. Utnyttjandet av anslagskrediten för lönebidrag uppgick till 344 miljoner kronor samtidigt som anslags-sparandet för bidraget till Samhall Aktiebolag uppgick till 133 miljoner kronor. Beloppet på 133 miljoner kronor har förts bort som en indragning av anslagsbelopp. Anledningen är att utgifterna för lönebidrag för utveckling i anställning hos bolaget inte uppgått till den omfattning som tidigare beräknats.

Utgifterna 2019 uppgick till 19 743 miljoner kronor vilket var 1 516 miljoner kronor högre än 2018. Ökningen förklaras främst av satsningar i budgetpropositionen för 2018, då bl.a. medel till Samhall Aktiebolag tillfördes. Dessutom höjdes taket för den bidragsgrundande bruttolönen i lönebidrag och offentligt skyddat arbete (OSA) från 18 300 till 19 100 kronor per månad 2019.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 19 528 miljoner kronor. Det är 943 miljoner kronor lägre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2020. De lägre utgifterna förklaras främst av att antalet personer i lönebidrag och OSA i genomsnitt per månad nu bedöms bli drygt 6 000 färre. Den pågående pandemin påverkar arbetsgivares villighet och förmåga att nyanställa samt handleda personer med lönebidrag.

I tabell 4.28 redovisas volymer och utgifter avseende särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga för åren 2019–2023. Inom ramen för resurserna finns en flexibilitet för Arbetsförmedlingen att utifrån enskilda arbetssökandes behov välja olika typer av insatser. Tabellen ska tolkas som en beräkning av de resurser som regeringen föreslår.

Tabell 4.28 Beräknad omfattning av särskilda insatser för personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

	2019 Utfall	2020	2021	2022	2023
Volym (tusental)	93 600	89 900	92 700	92 800	93 700
varav Samhall Aktiebolag	22 700	23 100	22 600	22 600	22 600
Utgifter (mnkr)	19 743	19 528	20 482	20 890	20 858
varav Samhall Aktiebolag	6 078	6 316	6 615	6 626	6 626

Anm: Antal i skyddat arbete hos Samhall Aktiebolag avser genomsnittligt antal anställda per år, vilket skiljer sig från motsvarande redovisning i tidigare budgetpropositioner där medeltalet årsanställda redovisades. Anledningen är att måttet ska vara mer jämförbart med redovisningen av övriga volymer avseende anställningar med lönebidrag eller skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare (OSA).

I tabell 4.27 framgår förändringen av anslaget jämfört med beslutad nivå för 2020. På första raden redovisas summan av tidigare beslut och aviseringar samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån för 2021 och framåt. Reformen och finansiering som redovisas i avsnitt 4.6 innebär att anslaget ökar med 31 miljoner kronor 2021 och beräknas öka med samma belopp fr.o.m. 2022. En omfördelning av medel inom anslaget från lönebidrag till Samhall Aktiebolag sker inom anslaget. Från 2021 och framåt ökar därmed medlen till Samhall Aktiebolag med 400 miljoner kronor samtidigt som medlen för lönebidrag minskar med samma belopp.

Jämfört med budgeterade medel för 2020 beräknas lägre utgifter 2021–2023 till följd av att det lägre volymutfallet innevarande år påverkar utvecklingen av volymerna framåt samtidigt som utgifterna blir högre eftersom genomsnittskostnaden per person och månad i lönebidragen beräknas bli högre.

Övriga förändringar förklaras bl. a. av en uppräknig av anslaget utifrån antaganden om konsumentprisindex och timlöneutveckling.

Regeringen föreslår att 20 481 668 000 kronor anvisas under anslag 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* för 2021. Av dessa medel beräknas 6 615 206 000 kronor användas för att sysselsätta personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga inom ramen för Samhall Aktiebolags verksamhet. I detta ingår både personer med skyddat arbete och personer med lönebidrag för utveckling i anställning. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 20 889 636 000 kronor respektive 20 858 158 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 000 kronor 2022–2025.

Tabell 4.29 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2025
Ingående åtaganden	13 156 642	13 361 916	13 567 916			
Nya åtaganden	10 098 000	10 253 000	11 634 084			
Infriade åtaganden	-9 892 726	-10 047 000	-10 202 000	-12 110 000	-2 690 000	-200 000
Utestående åtaganden	13 361 916	13 567 916	15 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	15 000 000	16 000 000	15 000 000			

Skälen för regeringens förslag: Beslut om insatser under anslaget omfattar normalt mer än ett år vilket medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 000 kronor 2022–2025.

4.7.5 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tabell 4.30 Anslagsutveckling 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tusental kronor

2019	Utfall	120 027	Anslagssparande	3 172
2020	Anslag	120 034 ¹	Utgiftsprognos	118 686
2021	Förslag	122 394		
2022	Beräknat	121 617 ²		
2023	Beräknat	122 971 ²		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 120 763 tkr i 2021 års prishäns.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter vid Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet). Anslaget får även användas för utgifter för nationell medfinansiering av s.k. tekniskt stöd inom Europeiska socialfonden och inom Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt.

Regeringens överväganden

Tabell 4.31 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	120 034	120 034	120 034
Pris- och löneomräkning ²	2 842	3 711	5 089
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-482	-2 128	-2 152
varav BP21 ³	-440	-440	-440
- Generell besparing i statsförvaltningen för resekostnader	-440	-440	-440
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	122 394	121 617	122 971

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Svenska ESF-rådet är förvaltande myndighet för det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020. Myndigheten är även förvaltande myndighet för programmet inom Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt 2014–2020 (se utg.omr. 9).

Förberedelser för ett nationellt socialfondsprogram för 2021–2027 pågår. Avsikten är att Svenska ESF-rådet ska vara förvaltande myndighet och s.k. redovisningstjänst för detta program.

I tabell 4.31 framgår förändringen av anslaget jämfört med beslutad nivå för 2020. I tabellen redovisar raden beslut tidigare beslut och aviseringar samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån för 2021 och framåt. Anslaget minskas med 440 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

I beräkningarna av anslaget har hänsyn tagits till tekniskt stöd inom de berörda programmen, vilket får användas för vissa administrativa kostnader.

Regeringen föreslår att 122 394 000 kronor anvisas under anslag 1:5 *Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 121 617 000 kronor respektive 122 971 000 kronor.

4.7.6 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tabell 4.32 Anslagsutveckling 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

2019	Utfall	1 082 272	Anslagssparande	409 228
2020	Anslag	1 451 500 ¹	Utgiftsprognos	1 272 221
2021	Förslag	1 995 600		
2022	Beräknat	2 617 600		
2023	Beräknat	1 701 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utbetalningar av stöd från Europeiska socialfonden för programperioden 2014–2020. Utbetalningarna avser delfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning. Anslaget omfattar även särskilda EU-medel, utöver socialfondsmedel, för EU:s sysselsättningsinitiativ för unga.

Anslaget får även användas för viss statlig medfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet.

Regeringens överväganden

Tabell 4.33 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 451 500	1 451 500	1 451 500
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	545 100	1 165 800	212 800
varav BP21	492 000	1 048 000	295 000
- Omfördelning inom anslaget över tid	108 000	148 000	-105 000
- Flytt av medel tillhörande ny programperiod för Europeiska socialfonden	-50 000	-200 000	-700 000
- Medel från React-EU till Europeiska socialfonden	434 000	1 100 000	1 100 000
Överföring till/från andra anslag	-1 000	300	1 780
Övrigt			34 920
Förslag/beräknat anslag	1 995 600	2 617 600	1 701 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslagssparandet för 2019 uppgick till 409 miljoner kronor. Sparandet har förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

Utgifterna 2019 uppgick till 1 082 miljoner kronor vilket var 212 miljoner kronor lägre än 2018.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 1 272 miljoner kronor. Detta är 179 miljoner kronor mindre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2020, vilket främst förklaras av en lägre takt i utbetalningarna inom socialfundsprogrammet än förväntat.

Medlen från Europeiska socialfonden för det nationella socialfundsprogrammet uppgår till ca 756 miljoner euro för programperioden som helhet, varav ca 44 miljoner euro för EU:s sysselsättningsinitiativ för unga. Ytterligare EU-medel om ca 44 miljoner euro tillkommer för sysselsättningsinitiativet för unga. Europeiska kommissionen presenterade i maj 2020 förslag till ändringar av den innevarande fleråriga budgetramen, bl.a. initiativet React-EU. React-EU syftar till att stärka bl.a. sysselsättningen för att bidra till en återhämtning av ekonomin i samband med covid-19-utbrottet. Genom React-EU föreslås Europeiska socialfonden och Europeiska regionala utvecklingsfonden tillföras ytterligare medel, vilka kan användas under 2021–2023. Regeringen beräknar att totalt ca 283 miljoner euro kan tillföras socialfundsprogrammet för de berörda insatserna. Hänsyn har tagits till detta belopp vid beräkningen av anslaget.

Medel bör liksom tidigare anvisas under anslaget för statlig medfinansiering av vissa insatser inom socialfundsprogrammet. Detta belopp beräknas uppgå till 1 500 miljoner kronor för programperioden som helhet. Beloppet omfattar främst viss statlig medfinansiering av kompetensutveckling för sysselsatta, insatser för att förstärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv samt insatser för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Övrig statlig medfinansiering kan därutöver ske under bl.a. ett antal andra anslag inom utgiftsområdet i enlighet med ändamålen för dessa anslag.

I tabell 4.33 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2020. I tabellen redovisar raden beslut tidigare beslut och aviseringar samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån för 2021 och framåt. Reformerna och finansiering som redovisas i avsnitt 4.6 innebär att anslaget ökar med 492 miljoner kronor 2021, 1 048 miljoner kronor 2022 och 295 miljoner kronor 2023.

Regeringen föreslår att 1 995 600 000 kronor anvisas under anslag 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 617 600 000 kronor respektive 1 701 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 618 000 000 kronor 2022–2023.

Tabell 4.34 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	3 219 456	3 048 957	3 672 384		
Nya åtaganden	1 164 663	1 974 024	1 511 654		
Infriade åtaganden	-1 335 162	-1 350 597	-1 566 038	-2 266 900	-1 351 100
Utestående åtaganden	3 048 957	3 672 384	3 618 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	3 850 000	3 700 000	3 618 000		

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom det nationella socialfondsprogrammet omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 618 000 000 kronor 2022–2023.

4.7.7 1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027

Tabell 4.35 Anslagsutveckling 1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	Utgiftsprognos
2021	Förslag	50 000¹
2022	Beräknat	200 000
2023	Beräknat	700 000

¹ Nytt anslag

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utbetalningar av stöd från Europeiska socialfonden plus för programperioden 2021–2027. Utbetalningarna avser delfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet 2021–2027. Anslaget får även användas för viss statlig medfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet.

Regeringens överväganden

Tabell 4.36 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020	0	0	0
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	50 000	200 000	700 000
varav BP21	50 000	200 000	700 000
- Flytt av medel tillhörande ny programperiod för Europeiska socialfonden	50 000	200 000	700 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	50 000	200 000	700 000

Europaparlamentet och rådet förväntas under hösten 2020 anta berörda förordningar för programperioden 2021–2027 för Europeiska socialfonden plus. Regeringen avser att lämna ett förslag till nationellt socialfondsprogram 2021–2027 till Europeiska kommissionen vid årsskiftet. Medlen från Europeiska socialfonden plus för detta program beräknas uppgå till 696 miljoner euro.

Liksom under programperioden 2014–2020 bör medel anvisas för statlig medfinansiering av vissa insatser inom programmet. Detta belopp bör liksom för programperioden 2014–2020 uppgå till 1 500 miljoner kronor för perioden som helhet. Övrig medfinansiering bör därutöver bl.a. ske under ett antal andra anslag inom utgiftsområdet, i enlighet med ändamålen för dessa anslag.

Regeringen föreslår att 50 000 000 kronor anvisas under anslag 1:7 *Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 200 000 000 kronor respektive 700 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:7 *Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 1 000 000 000 kronor 2022–2030.

Tabell 4.37 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027

Tusental kronor

	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2030
Ingående åtaganden				
Nya åtaganden	1 000 000			
Infriade åtaganden		-200 000	-500 000	-300 000
Utestående åtaganden	1 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 000 000			

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom det nationella socialfondsprogrammet avses omfatta bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:7 *Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 1 000 000 000 kronor 2022–2030.

4.7.8 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tabell 4.38 Anslagsutveckling 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

2019	Utfall	41 224	Anslagssparande	1 241
2020	Anslag	42 292 ¹	Utgiftsprognos	42 921
2021	Förslag	42 727		
2022	Beräknat	43 115 ²		
2023	Beräknat	43 619 ²		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 42 727 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärderings (IFAU) förvaltningsutgifter och forskningsbidrag.

Regeringens överväganden

Tabell 4.39 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	42 292	42 292	42 292
Pris- och löneomräkning ²	465	853	1 358
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-30	-30	-31
- Generell besparing i statsförvaltningen för resekostnader	-30	-30	-30
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	42 727	43 115	43 619

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Arbetsmarknads- och utbildningspolitiken utgör tillsammans med socialförsäkringen stora offentliga utgifter. Det är därför viktigt att följa upp och utvärdera insatser och reformer. IFAU är en viktig resurs i detta arbete.

Anslaget minskas med 30 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 42 727 000 kronor för 2021 anvisas under anslag 1:8 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering*. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 43 115 000 kronor respektive 43 619 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:8 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2022–2023.

Tabell 4.40 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	6 095	6 530	6 530		
Nya åtaganden	6 113	5 600	8 070		
Infriade åtaganden	-5 678	-5 600	-5 600	-6 000	-3 000
Utestående åtaganden	6 530	6 530	9 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	9 000	9 000	9 000		

Skälen för regeringens förslag: IFAU beviljar bidrag för externa projekt som kan pågå längre än ett år, vilket medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:8 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2022–2023.

4.7.9 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tabell 4.41 Anslagsutveckling 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tusental kronor

2019	Utfall	72 898	Anslagssparande	1 573
2020	Anslag	73 616 ¹	Utgiftsprognos	74 424
2021	Förslag	79 498		
2022	Beräknat	80 146 ²		
2023	Beräknat	81 067 ²		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 79 498 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.42 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	73 616	73 616	73 616
Pris- och löneomräkning ²	962	1 570	2 434
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 920	4 960	5 017
varav BP21 ³	4 920	4 920	4 920
- Motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen	5 000	5 000	5 000
- Generell besparing i statsförvaltningen för resekostnader	-80	-80	-80
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	79 498	80 146	81 067

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

I enlighet med vad som anförs i avsnitt 4.6 behöver förutsättningarna för att effektivt kunna motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott förstärkas. Anslaget bör därför ökas med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2021 för att intensifiera arbete, bl.a. mot bakgrund av betänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59). Anslaget minskas med 80 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 79 498 000 kronor anvisas under anslag 1:9 *Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 80 146 000 kronor respektive 81 067 000 kronor.

4.7.10 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet

Tabell 4.43 Anslagsutveckling 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet

Tusental kronor

2019	Utfall	57 022	Anslagssparande	0
2020	Anslag	57 916 ¹	Utgiftsprognos	57 916
2021	Förslag	58 714		
2022	Beräknat	58 726 ²		
2023	Beräknat	59 237 ²		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 58 714 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till administration av grundbeloppet enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring och lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor för dem som inte är anslutna till någon arbetslöshetskassa.

Regeringens överväganden

Tabell 4.44 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	57 916	57 916	57 916
Pris- och löneomräkning ²	798	810	1 321
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	58 714	58 726	59 237

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

Regeringen föreslår att 58 714 000 kronor anvisas under anslag 1:10 *Bidrag till administration av grundbeloppet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 58 726 000 kronor respektive 59 237 000 kronor.

4.7.11 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tabell 4.45 Anslagsutveckling 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tusental kronor

2019	Utfall	8 303	Anslagssparande	0
2020	Anslag	8 303 ¹	Utgiftsprognos	8 303
2021	Förslag	8 303		
2022	Beräknat	8 303		
2023	Beräknat	8 303		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten för verksamheten enligt den överenskommelse svenska staten har med Finland och Norge om anordnande av utbildningar samt kompensation för de ökade kostnader som uppstår för dessa länder till följd av att utbildningstjänsterna är mer-värdesskattepliktiga i Sverige.

Regeringens överväganden

Tabell 4.46 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	8 303	8 303	8 303
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	8 303	8 303	8 303

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Syftet med verksamheten är att främja åtgärder som bidrar till att utveckla arbetsmarknaden och att stärka det regionala samarbetet för i första hand de nordligaste delarna av Finland, Norge och Sverige. Utöver stiftelsens stadgar regleras verksamheten av en överenskommelse mellan länderna som omförhandlas vart fjärde år.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att under 2019 träffa en ny överenskommelse i enlighet med vad som anges ovan (prop. 2018:/19:1, bet. 2018/19:AU2, rskr. 2018/19:112). Den 25 november 2019 tecknades en ny överenskommelse som gäller 2020–2022 (A2019/01988/A).

Regeringen föreslår att 8 303 000 kronor anvisas under anslag 1:11 *Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 8 303 000 kronor respektive år.

4.7.12 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning

Tabell 4.47 Anslagsutveckling 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning

Tusental kronor

2019	Utfall	2 063 260	Anslagssparande	-153 260
2020	Anslag	4 354 000 ¹	Utgiftsprognos	4 200 000
2021	Förslag	2 900 000		
2022	Beräknat	2 050 000		
2023	Beräknat	2 150 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till lönegarantiersättning enligt lönegarantilagen (1992:497) och de socialavgifter som ska betalas i samband med lönegarantiutbetalningen enligt socialavgiftslagen (2000:980). Anslaget får användas för utgifter för arbetet med handläggning av lönegarantiärenden.

Regeringens överväganden

Tabell 4.48 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 875 000	1 875 000	1 875 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	1 025 000	175 000	275 000
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 900 000	2 050 000	2 150 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Under 2019 utnyttjades anslagskrediten med 153 miljoner kronor. Utgifterna 2019 uppgick till 2 063 miljoner kronor vilket var 583 miljoner kronor högre än 2018. Detta förklaras främst av att antalet personer som berörts av konkurs, enligt Statistiska centralbyrån, ökade 2019 till 22 700 personer från 19 500 personer 2018, motsvarande en ökning med 17 procent. Antalet företagskonkurser ökade till 7 800 under 2019 från 7 600 under 2018. Detta motsvarar en ökning med 2 procent.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 4 200 miljoner kronor. Detta är 2 325 miljoner kronor högre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2020. Skillnaden förklaras främst av ökade utbetalningar av lönegarantiersättning till följd av att antalet konkurser och rekonstruktioner ökat kraftigt under covid-19-utbrottet.

I propositionen Vårändringsbudget för 2020 ökades anslaget med 1 629 miljoner kronor med anledning av att antalet konkurser och rekonstruktioner ökat. I propositionen Höständringsbudget för 2020 föreslår regeringen att anslaget ökas med ytterligare 850 miljoner kronor.

I tabell 4.48 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2020. Övriga makroekonomiska förutsättningar är t.ex. effekten av BNP-gap, investeringsandelen och driftöverskottsandelen.

Regeringen föreslår att 2 900 000 000 kronor anvisas under anslag 1:12 *Bidrag till lönegarantiersättning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 050 000 000 kronor respektive 2 150 000 000 kronor.

4.7.13 1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tabell 4.49 Anslagsutveckling 1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tusental kronor

2019	Utfall	4 661 895	Anslagssparande	332 318
2020	Anslag	5 312 634 ¹	Utgiftsprognos	3 949 632
2021	Förslag	4 843 289		
2022	Beräknat	5 744 440		
2023	Beräknat	6 665 499		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till arbetsgivare för nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar. Anslaget får även användas för utgifter för etableringsjobb.

Regeringens överväganden

Tabell 4.50 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	5 262 634	5 262 634	5 262 634
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	681 000	826 000	918 000
varav BP21			4 000
- Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser			4 000
Makroekonomisk utveckling	-1 100 345	-344 194	484 865
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 843 289	5 744 440	6 665 499

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslagssparandet för 2019 uppgick till drygt 332 miljoner kronor. Sparandet har förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

Utgifterna 2019 uppgick till 4 662 miljoner kronor vilket var 370 miljoner kronor lägre än 2018. Detta förklaras främst av att färre personer hade anställningar med nystartsjobb.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 3 950 miljoner kronor. Detta är 1 313 miljoner kronor lägre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2020. Detta förklaras främst av att omfattningen av nystartsjobb blivit lägre än tidigare bedömningar.

I propositionen Vårändringsbudget för 2020 ökades anslaget med 50 miljoner kronor för att tillfälligt förlänga den maximala tiden med rätt till stöd för nystartsjobb med 12 månader för de som redan har nystartsjobb. För 2021 beräknades utgifterna öka med 250 miljoner kronor.

I tabell 4.50 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2020. I tabellen redovisar raden beslut tidigare beslut och aviseringar samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån för 2021 och framåt. Till följd av pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensions-systemet och angränsande trygghetssystem beräknas anslaget ökas 2023 (se utg.omr. 11, avsnitt 3.8.1). Reformen som redovisas i avsnitt 4.6 innebär att anslaget beräknas ökas med 4 miljoner kronor 2023.

Övriga makroekonomiska förändringar förklaras även av en revidering av beräknade volymer samt genomsnittlig kostnad per deltagare.

Regeringen bedömer vidare att det inte finns behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen föreslår att 4 843 289 000 kronor anvisas under anslag 1:13 *Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 5 744 440 000 kronor respektive 6 665 499 000 kronor.

4.7.14 1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tabell 4.51 Anslagsutveckling 1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

2019	Utfall	3 562 587	Anslagssparande	140 943
2020	Anslag	2 483 622 ¹	Utgiftsprognos	2 334 000
2021	Förslag	1 696 242		
2022	Beräknat	1 621 211		
2023	Beräknat	1 735 531		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för etableringsersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser.

Regeringens överväganden

Tabell 4.52 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 483 622	2 483 622	2 483 622
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-84 758	-286 789	-297 469
varav BP21	12 242	36 211	45 531
- Effekt av tillskott till Migrationsdomstolarna	12 242	36 211	45 531
Makroekonomisk utveckling			
Volym	-702 622	-575 622	-450 622
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 696 242	1 621 211	1 735 531

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslagssparandet för 2019 uppgick till 141 miljoner kronor. Sparandet har förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

Utgifterna 2019 uppgick till 3 563 miljoner kronor vilket var 1 362 miljoner kronor lägre än 2018. Detta förklaras främst av färre antal deltagare i etableringsuppdraget.

Utfallet under 2020 beräknas bli 150 miljoner kronor lägre än vad som antogs i den ursprungligt beslutade budgeten för 2020. Det beror på att antalet deltagare i etableringsuppdraget har blivit färre än beräknat. Utgifterna och antalet deltagare beräknas också fortsatt minska kraftigt. Antalet deltagare beräknas successivt minska från 23 500 personer 2020 till 18 100 personer 2023.

I tabell 4.52 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2020. I tabellen redovisar raden beslut tidigare beslut och aviseringar samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån för 2021 och framåt. Reformen som redovisas i avsnitt 4.6 innebär att anslaget ökar med 12 miljoner kronor 2021, 36 miljoner kronor 2022 och 46 miljoner kronor 2023.

Regeringen bedömer vidare att det inte finns behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen föreslår att 1 696 242 000 kronor anvisas under anslag 1:14 *Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 621 211 000 kronor respektive 1 735 531 000 kronor.

5 Arbetsliv

5.1 Mål för området

Målet för arbetslivspolitikerna är goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 4.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

Regeringens mål för arbetslivspolitikens tre delområden är följande:

- Arbetsmiljö: En arbetsmiljö som förebygger ohälsa, olycksfall och motverkar att människor utestängs från arbetet och tar hänsyn till människors olika förutsättningar och bidrar till utvecklingen av både individer och verksamhet
- Arbetsrätt: En arbetsrätt som skapar förutsättningar för ett arbetsliv som tillgodoser både arbetstagarnas och arbetsgivarnas behov av flexibilitet, trygghet och inflytande
- Lönebildning: En lönebildning i samhällsekonomisk balans och arbetsfred.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande huvudsakliga indikatorer redovisas inom området:

- Dödsolyckor och anmälda arbetsolyckor i arbetslivet
- Anmälda arbetssjukdomar
- Antal förrättningar och inspektioner
- Anställningsförhållanden enligt den officiella arbetsmarknadsstatistiken
- Kollektivavtalstäckning och organisationsgrad
- Antal medlingsärenden och antal förlorade arbetsdagar
- Löneutvecklingen på arbetsmarknaden.

I bedömningen vägs det även in resultat från rapporter och undersökningar från t.ex. Arbetsmiljöverket och Medlingsinstitutet.

Antalet resultatindikatorer och bedömningsgrunder har minskats för att det ska bli tydligare vilka som är centrala för resultatbedömningen. I resultatredovisningen används dock vissa av de tidigare angivna resultatindikatorerna och bedömningsgrunderna som komplement. Tidigare redovisade indikatorer för arbetsorsakade besvär, andel sysselsatta som har möjlighet att varje vecka lära nytt och utvecklas i yrket samt anser att systematiskt arbetsmiljöarbete pågår på arbetsplatsen bedöms vara relevanta för avsnittet men kan inte redovisas i denna proposition då uppdaterad statistik för dessa inte finns tillgänglig.

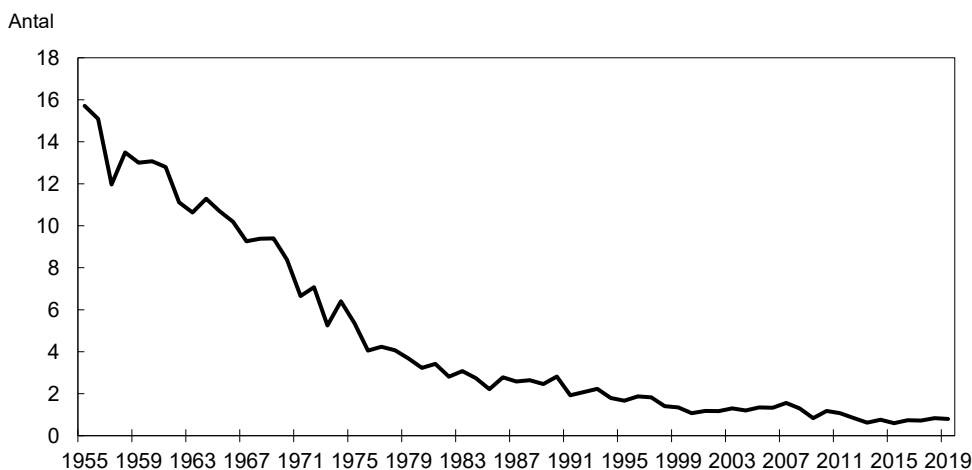
5.3 Resultatredovisning

5.3.1 Arbetsmiljö

Antal dödsolyckor i arbetet minskade under 2019

I ett längre perspektiv har antalet dödsolyckor i arbetet en starkt nedåtgående trend (se diagram 5.1). Fram till slutet av 1970-talet minskade antalet dödsfall kraftigt och därefter har det varit en svagare nedgång fram till 2000. Sedan 2000 har antalet dödsolyckor bland arbetstagare varit på en jämn nivå.

Diagram 5.1 Antal dödsolyckor i arbete per 100 000 arbetstagare

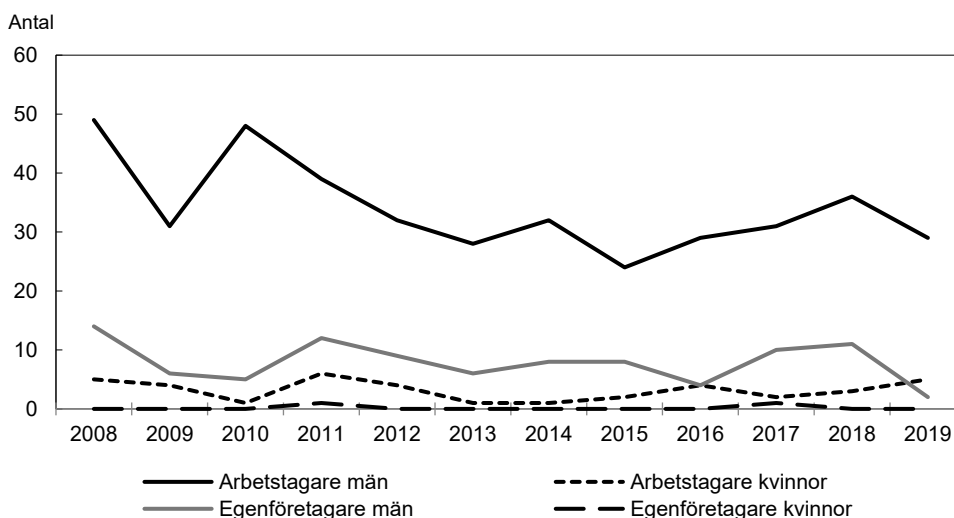

Anm.: Statistiken innehåller inte de 205 omkomna i Estonia 1994.

Källa: Arbetsmiljöverket.

Under 2019 inträffade 36 dödsolyckor i arbetet, jämfört med 50 under 2018 (se diagram 5.2). Dödsolyckor i arbetet är betydligt vanligare bland män än bland kvinnor. Av dem som omkom 2019 var 31 män och 5 kvinnor. Bland män är antalet dödsolyckor det lägsta under 2000-talet.

Diagram 5.2 Antal dödsolyckor i arbete efter kön

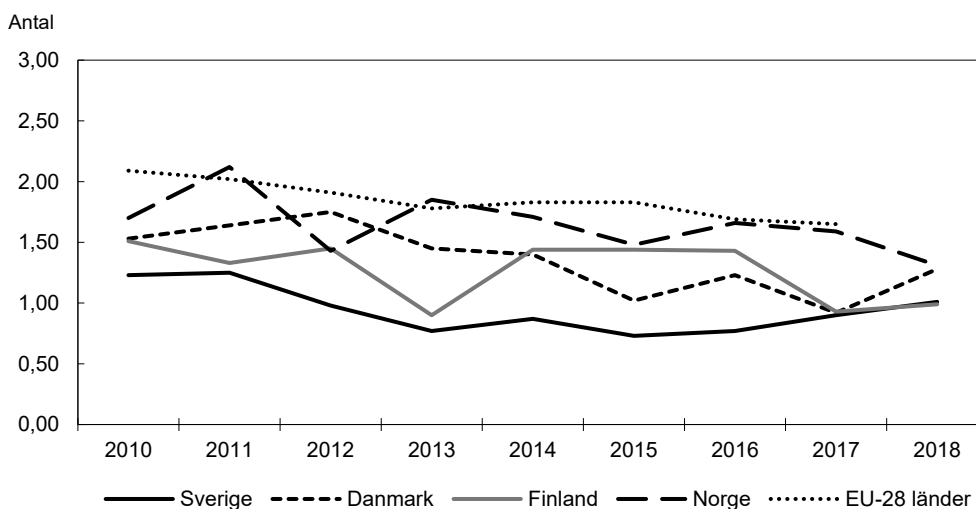
Källa: Arbetsmiljöverket.

Av samtliga dödsolyckor i arbetet inträffade 34 dödsolyckor bland arbetstagare och 2 bland egenföretagare. Jämfört med 2018 har dödsolyckorna minskat med 5 stycken bland arbetstagare och med 9 stycken bland egenföretagare (se diagram 5.2).

Dödsolyckorna i arbetet var 2019 vanligast inom byggverksamhet. De branscher som har haft flest dödsolyckor i arbete 2010–2019 är byggverksamhet, tillverkning, transport och magasinering samt jordbruk, skogsbruk och fiske.

Antalet dödsolyckor i Sverige kan jämföras med de andra nordiska länderna och genomsnittet inom Europeiska unionen (EU). En sådan jämförelse visar att Sverige har haft lägst antal dödsolyckor per 100 000 förvärvsarbetande sedan 2010 (se diagram 5.3).

Diagram 5.3 Antal dödsolyckor per 100 000 förvärvsarbetande

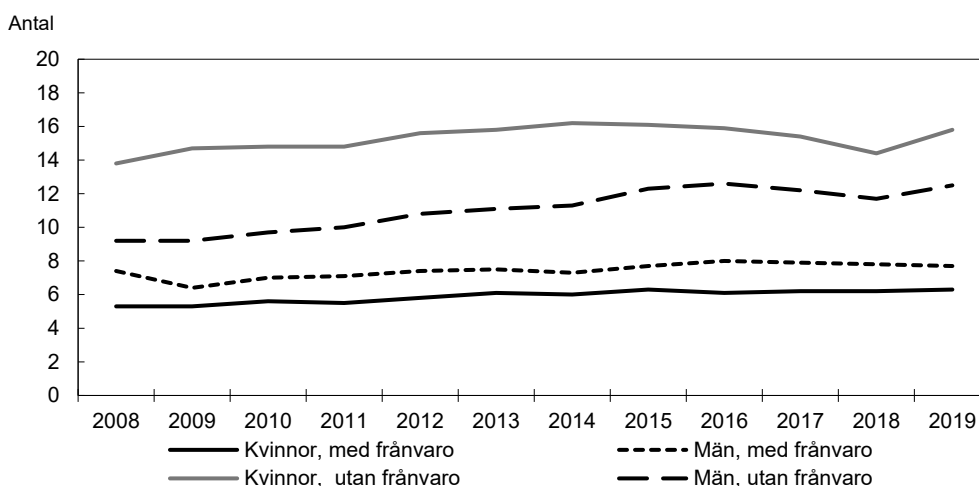

Källa: Eurostat.

Anmälda arbetsolyckor utan frånvaro ökar

År 2019 var antalet arbetsolyckor som inte lett till frånvaro ca 15,8 per 1 000 förvärvsarbetande kvinnor och ca 12,5 per 1 000 förvärvsarbetande män. Detta är en ökning jämfört med 2018. Det är fortsatt vanligare med anmälda arbetsolyckor utan frånvaro bland kvinnor än bland män.

Antalet anmälda arbetsolyckor som har resulterat i frånvaro från arbetet är i stort sett oförändrat 2019 jämfört med 2018 (se diagram 5.4). Anmälda arbetsolyckor som leder till frånvaro är vanligare bland män än bland kvinnor. Under 2019 anmäldes ca 7,7 arbetsolyckor med frånvaro per 1 000 förvärvsarbetande män. Motsvarande antal för kvinnor var ca 6,3 anmälda fall per 1 000 förvärvsarbetande.

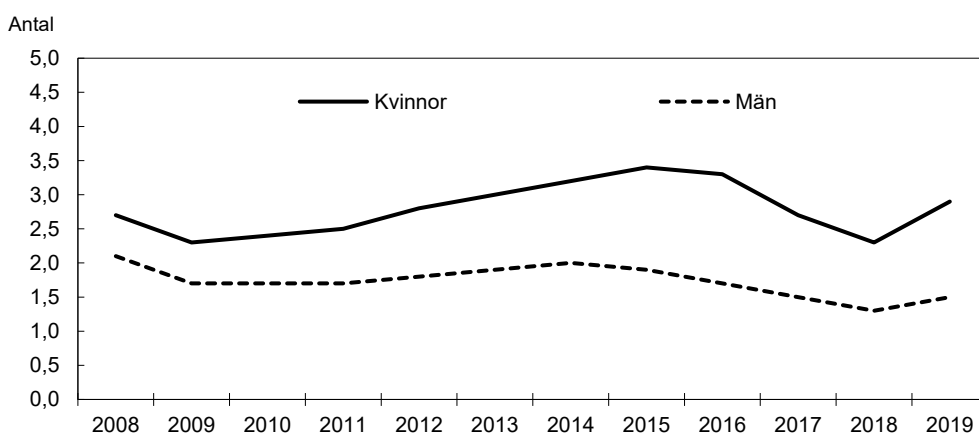
Diagram 5.4 Antal anmälda arbetsolyckor med och utan frånvaro per 1 000 förvärvsarbetande efter kön

Källa: Arbetsmiljöverket.

Den vanligaste orsaken till arbetsolyckor med frånvaro för män var olyckor orsakade av förlorad kontroll över stationära maskiner, handverktyg och fordon. Bland kvinnor var fallolyckor den vanligaste orsaken till frånvaro. År 2019 hade unga män i åldern 16–24 år den högsta olycksfallsfrekvensen. Den relativa olycksfallsfrekvensen för unga män var betydligt högre än genomsnittet för män och kvinnor i övriga åldersgrupper. För kvinnor var olycksfallsfrekvens högst i åldersgruppen 55–59 år. Flest arbetsolyckor med frånvaro anmäldes inom den kommunala sektorn för kvinnor och inom den privata sektorn för män.

Anmälda arbetssjukdomar ökar

Antalet anmälda arbetssjukdomar ökade under 2019 för både kvinnor och män (se diagram 5.5). Antalet anmälda arbetssjukdomar under 2019 motsvarar ca 2,9 anmälningar per 1 000 förvärvsarbetande kvinnor och ca 1,5 anmälningar per 1 000 förvärvsarbetande män. Det är fortsatt vanligare att kvinnor anmäler arbetssjukdomar än att män gör det.

Diagram 5.5 Antal anmälda arbetssjukdomar per 1 000 förvärvsarbetande efter kön

Källa: Arbetsmiljöverket.

De vanligaste orsakerna till anmälda arbetssjukdomar var under 2019 organisatoriska och sociala orsaker (40 procent) följt av ergonomiska belastningsorsaker (33 procent). Andelen arbetssjukdomar av organisatoriska och sociala orsaker var högre bland kvinnor (49 procent) än bland män (22 procent). Sedan 2014 har organisatoriska och

sociala faktorer varit den vanligaste orsaken till anmälan om arbetssjukdom bland kvinnor. Bland män var ergonomiska belastningsorsaker den vanligaste orsaken till anmälda arbetssjukdomar under 2019. För både kvinnor och män sker flest anmälningar av arbetssjukdomar per 1 000 förvärvsarbetande inom den kommunala sektorn.

Arbetsmiljöverkets inspektioner fortsätter att öka

Under 2019 fortsatte antalet inspektioner att öka. Bakgrunden är bl.a. att Arbetsmiljöverket under 2019 hade fler utbildade inspektörer i arbete än tidigare. Även antal förrättningar som varje heltidsarbetande inspektör i genomsnitt har genomfört under ett år ökade något under 2019. Antalet inspektioner under 2019 var mer än 1 000 fler än 2018 (se tabell 5.1).

Tabell 5.1 Antal förrättningar och inspektioner utförda av Arbetsmiljöverket

Antal				
År	2016	2017	2018	2019
Antal förrättningar	21 200	22 010	27 154	28 429
<i>varav inspektioner</i>	<i>18 100</i>	<i>21 177</i>	<i>26 602</i>	<i>27 715</i>
Antal förrättningar per inspektör	97	97	105	107

Anm. I kategorin inspektion ingår även uppföljningsinspektioner och myndighetsgemensamma kontroller.

Källa: Arbetsmiljöverket.

Anmälda skyddsombudsstopp med koppling till covid-19-pandemin

Den 9 mars 2020 inkom det första skyddsombudsstoppet till Arbetsmiljöverket för prövning. Sedan dess har det fram till och med den 21 juni kommit in 79 ärenden till Arbetsmiljöverket. Flest ärenden har varit i näringsgrenen vård och omsorg; sociala tjänster. Under 2019 anmäldes totalt 86 skyddsombudsstopp enligt 6 kap. 7 § arbetsmiljölagen (1977:1160).

Den regionala skyddsombudsverksamheten

Staten ger årligen bidrag till de centrala arbetstagarorganisationerna och Svenska Hamnarbetarförbundet för deras arbete med den regionala skyddsombudsverksamheten. Under 2019 betalades det ut bidrag för den regionala skyddsombudsverksamheten om ca 110 miljoner kronor. För 2019 redovisades 1 626 regionala skyddsombud, vilket motsvarar ungefär 313 årsarbetskrafter. Det är något färre än de 1 726 regionala skyddsombud som redovisades 2018, men som då motsvarade 311 årsarbetskrafter. Färre arbetsställen berördes av verksamheten under 2019. Under 2019 berördes 498 190 arbetsställen jämfört med 508 799 arbetsställen under 2018.

Insatser på arbetsmiljöområdet

Arbetet med regeringens arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016–2020

Regeringens arbetsmiljöstrategi utgår från det moderna arbetslivets utmaningar och möjligheter och pekar ut en riktning för arbetet under 2016–2020. Statskontoret har utvärderat strategin som styrmedel och konstaterade bland annat att strategin i flera avseenden har stärkt genomförandet av arbetsmiljöpolitiken. Resultatet ska utgöra ett underlag för regeringens utformning av en ny arbetsmiljöstrategi.

Tillsyn av psykosocial arbetsmiljö inom äldreomsorgen

Under 2019 redovisade Arbetsmiljöverket uppdraget att genomföra en nationell tillsyn av äldreomsorgen. Särskilt fokus för tillsynsinsatsen var på organisatorisk och social arbetsmiljö. Syftet var bl.a. att minska den höga sjukfrånvaron, antalet arbetssjukdomar, belastningsskador och olyckor. Tillsynen har fortsatt under hela 2019 och har

påvisat många brister, varav mer än hälften inom området systematiskt arbetsmiljöarbete. Resultatet visar på ett stort behov av att förbättra det förebyggande arbetsmiljöarbetet inom äldreomsorgen. Ledningens engagemang i arbetsmiljöfrågor är viktig för att ge personalen de rätta förutsättningarna för att genomföra sitt arbete och skapa balans mellan resurser och krav i äldreomsorgsverksamheten. Detta gäller för både chefer och omvårdnadspersonal.

Nollvision mot dödsolyckor

I regeringens arbetsmiljöstrategi framhålls att det ska gälla en nollvision mot dödsolyckor och att konkreta insatser är nödvändiga för att förebygga arbetsolyckor. Arbetsmiljöverket har i rapporten *Analys av dödsolyckor 2018 och första halvåret 2019* gjort en analys av de omständigheter som föregått dödsolyckor i arbetslivet. Rapporten visar vikten av ett fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete och en säkerhetskultur. Det finns behov av att arbetet med att höja säkerheten i arbetsmiljön fortsätter. Arbetsmiljöverket har vidare i rapporten *Åtterrapportering – regeringsuppdraget om inspektörernas branschkunskap* redovisat hur myndigheten säkerställer att inspektörerna har tillräcklig branschkunskap. Rapporten visar att frågan kräver ett helhetsperspektiv och att myndigheten har arbetat fram en flexibel organisation för att med tillgängliga resurser möta de behov som finns.

Arbete för att motverka arbetslivskriminalitet

I budgetpropositionen för 2018 beslutades särskilda medel för att stärka arbetet för ordning och reda på arbetsmarknaden. Totalt har 18 miljoner kronor per år avsatts för arbetet under perioden 2018–2020. Regeringen har tidigare uppdragit åt åtta myndigheter att under denna period utveckla ändamålsenliga och effektiva metoder för myndighetsgemensam kontroll för att motverka fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet. Arbetsmiljöverket utförde under 2019 tillsammans med andra myndigheter 1 833 gemensamma kontroller. Detta ledde till 245 förelägganden och förbud samt 208 sanktionsavgifter. Inom ramen för det myndighetsgemensamma arbetet identifierades under 2019 förseelser som kan komma att leda till kontroll- och sanktionsavgifter på över 10 miljoner kronor. Sammanlagt betalades 3 miljoner kronor ut i statsbidrag till arbetsmarknadens parter för 5 projekt för att främja kunskapsutbyte och samverkan med myndigheter i syfte att motverka brott och andra regelöverträdelse i arbetslivet.

Arbetsmarknadsdepartementet har även gett en utredare i uppdrag att biträda Arbetsmarknadsdepartementet med att följa upp och analysera arbetet med myndighetsgemensamma kontroller mot fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet (A2020/00229/SV). Utredaren ska lämna eventuella förslag på insatser inom området och vad som krävs för att arbetet ska vara effektivt och ändamålsenligt.

Det förebyggande och kompetenshöjande arbetet mot sexuella trakasserier har stärkts ytterligare

Regeringen beslutade under 2019 om ett förnyat uppdrag till Arbetsmiljöverket och Diskrimineringsombudsmannen om särskilda informationsinsatser gällande arbetet mot sexuella trakasserier (A2019/01325/MRB). Inom ramen för uppdraget har myndigheterna genomfört en kampanj riktad till alla arbetsgivare i Sverige, i syfte att nå ut med information om arbetsgivares ansvar att förebygga och motverka sexuella trakasserier, samt hur de ska agera när något händer. Utöver detta har ett seminarium för HR-personal i statliga myndigheter och utveckling av respektive myndighets webbsidor och övrigt material genomförts (se även utg. omr. 13).

Stöd för arbetet med hbtq-personers organisatoriska och sociala arbetsmiljö

Myndigheten för arbetsmiljökunskap har fått i uppdrag att inhämta och sammanställa kunskap om hbtq-personers organisatoriska och sociala arbetsmiljö (A2020/01002/MRB). Ett särskilt fokus ska vara på transpersoners organisatoriska och sociala arbetsmiljö. Kunskapssammanställningen ska spridas så att den kan utgöra ett stöd för arbetsgivare samt skyddsombud och andra förtroendevalda på arbetsplatser.

Faktorer som skapar friska och välmående arbetsplatser

Myndigheten för arbetsmiljökunskap har i rapporten Faktorer som skapar friska och välmående arbetsplatser (KS 2020:2) redovisat kunskapssammanställningar om friskfaktorer utifrån psykosociala, organisatoriska, ergonomiska och ledarskapsperspektiv. Rapporten listar faktorer som bidrar till friska och välmående arbetsplatser. Dessutom uppmärksammas att det finns luckor i forskningen i framför allt tre avseenden. För det första finns det luckor i forskningen när det gäller underlag om friskfaktorer i arbetsmiljön. För det andra är kunskapen ojämnt fördelad över olika branscher. För det tredje finns det begränsad aktuell forskning som utgår från ett uttalat genus- och likabehandlingsperspektiv.

Framtidens arbetsliv

Myndigheten för arbetsmiljökunskap har i rapporten Framtidens arbetsmiljö i Sverige (KS 2020:1) sammanställt nationell och internationell forskning om framtidens arbetsliv och utifrån sammanställningen utformat fördjupade kunskapsöversikter på utvalda områden. Kunskapssammanställningarna beskriver bland annat hur ett antal trender i samhället kan påverka arbetsmiljön, och att detta kan ge indikationer på hur framtidens arbetsliv kan utvecklas, samt hur organisatorisk förändringskompetens kan användas, bibehållas och stärkas. En av kunskapssammanställningarna pekar på att det finns ett samband mellan tidsbegränsad anställning och ohälsa.

Insatser för företagshälsovården

Myndigheten för arbetsmiljökunskap identifierade i rapporten Företagshälsovårdens kompetensförsörjning (FHV 2019:2) bland annat ett behov av en utredning för att se över utbildningssituationen för företagsläkare. Regeringen har gett Myndigheten för arbetsmiljökunskap i uppdrag att utreda och lämna förslag på hur utbildningssituationen för läkare som arbetar inom företagshälsovården kan lösas. Myndigheten för arbetsmiljökunskap har fortsatt arbetet med att utveckla och sprida riktlinjer för evidensbaserad praktik inom företagshälsovården.

Insatser med anledning av covid-19-pandemin

Regeringen har mot bakgrund av kommissionens rekommendation (EU) 2020/403 den 13 mars 2020 gett Arbetsmiljöverket i uppdrag att säkerställa ett förfarande för att även icke CE-märkt personlig skyddsutrustning, som myndigheten har konstaterat säkerställer ett tillräckligt skydd av hälsa och säkerhet för användaren, ska kunna användas inom hälso- och sjukvården (A2020/00783/ARM). Arbetsmiljöverket har till och med den 24 augusti fått in 167 ärenden med ansökningar om tillfälligt tillhandahållande av personlig skyddsutrustning.

Regeringen har även beslutat om en ändring i förordningen (2018:127) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om personlig skyddsutrustning om CE-märkt personlig skyddsutrustning som är avsedd för yrkesmässig användning och som kan behövas för att förebygga eller hindra spridning av det virus som orsakar sjukdomen covid-19. Ändringen innebär att bruksanvisning för den personliga skyddsutrustningen får vara skriven även på andra språk än svenska, under förutsättning att språket lätt kan förstås av slutanvändaren, till exempel personal inom vården. Ändringen gäller sådan skyddsutrustning där bruksanvisning krävs enligt gällande regelverk.

5.3.2 Arbetsrätt

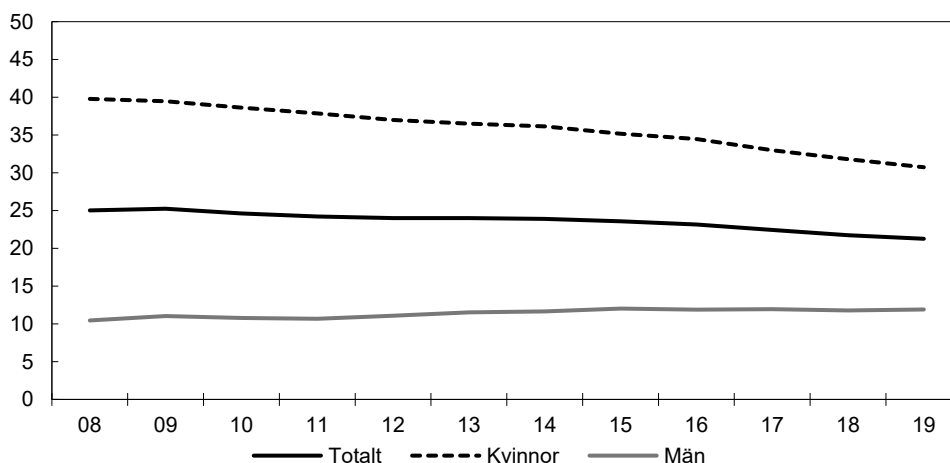
Kvinnor har kortare överenskommen och faktiskt arbetad tid än män

Under 2019 var den överenskomna arbetade tiden för anställda 20–64 år i genomsnitt 36 timmar i veckan för kvinnor och 39 timmar i veckan för män. Den faktiskt arbetade tiden per vecka uppskattas till i genomsnitt 28 timmar för kvinnor och 33 timmar för män. Skillnaden mellan den överenskomna tiden och den faktiskt arbetade tiden var således större för kvinnor än för män. Det beror bland annat på att kvinnor i större utsträckning än män är frånvarande från arbetet på grund av sjukskrivning och vård av barn.

Totalt uppgick andelen deltidanställda till 21 procent av alla anställda 2019 (se diagram 5.6). Av samtliga anställda kvinnor i åldern 20–64 år arbetade 31 procent deltid under 2019, jämfört med 12 procent av samtliga anställda män. Under perioden 2008–2019 har andelen deltidarbetande kvinnor minskat med 9 procentenheter, medan andelen deltidarbetande män har ökat med drygt 1 procentenhet. Totalt har andelen deltidanställda minskat med 4 procentenheter.

Diagram 5.6 Andel deltidanställda i åldern 20–64 år

Andel av samtliga anställda

Anm.: Åldersintervallet är avgränsat jämfört med föregående årsredovisning som då redovisade åldersintervallet 15–74 år. Skälet till den nya redovisningen är att förekomsten av deltidarbete i åldrarna 20–64 år i högre grad kan vara ofrivillig deltid. I yngre och äldre åldersgrupper är det vanligare att frivilligt arbeta deltid. Förändringen av åldersintervallet innebär att andelen deltidanställda har minskat något jämfört med redovisningen av motsvarande diagram i budgetpropositionen 2020. Uppgifterna avser andelen som arbetar deltid inom huvudsysslan.

Källa: Statistiska centralbyrån (AKU).

Fler kvinnor än män har en tidsbegränsad anställning

Andelen med tidsbegränsad anställning i åldrarna 20–64 år uppgick 2019 till 14 procent av alla anställda. Under de senaste fem åren har trenden varit svagt minskande vilket kan förklaras av en gradvis förbättrad konjunktur. Sett över konjunkturcyklerna har andelen i princip varit oförändrad.

Det är fler kvinnor än män som har en tidsbegränsad anställning. Av samtliga anställda kvinnor hade 15 procent en tidsbegränsad anställning 2019, jämfört med 12 procent av samtliga anställda män. Skillnaden mellan kvinnor och män har gradvis minskat under den senaste tioårsperioden.

Andelen med en tidsbegränsad anställning sjunker med åldern. Störst är således andelen i den yngsta åldersgruppen 20–24 år där 45 procent hade en tidsbegränsad anställning 2019. Det är också i den yngsta åldersgruppen som skillnaden mellan könen är störst. Drygt hälften av kvinnorna 20–24 år hade en tidsbegränsad

anställning, vilket kan jämföras med knappt 40 procent bland männen. I åldrarna 45–64 år var det i princip ingen skillnad mellan könen.

Flest utstationerade inom bygg och tillverkning

Arbetsmiljöverket är förbindelsekontor för utstationeringsfrågor och förvaltar ett register dit arbetsgivare ska anmäla sina utstationerade arbetstagare. En utstationerad arbetstagare är en person som vanligen arbetar i ett annat land men som skickas till Sverige av sin arbetsgivare för att arbeta här under en begränsad tid i samband med att arbetsgivaren tillhandahåller tjänster över gränserna. Under 2019 gjordes det 84 358 anmälningar om utstationering till registret. År 2018 var motsvarande siffra 99 382. Flest anmälningar 2019 fanns inom byggbranschen som står för mer än hälften av samtliga anmälningar. Närmast efter står tillverkningsbranschen som motsvarar ca 17 procent av anmälningarna. En och samma individ kan också återkomma i flera olika anmälningar. Arbetsmiljöverket har därför även uppskattat det totala antalet utstationerade individer i landet. År 2019 uppgick antalet utstationerade individer till 41 504. Samma uppskattning utifrån 2018 års siffror var 41 338 individer.

Den fackliga organisationsgraden sjunker, men de flesta anställda omfattas av kollektivavtal

Av samtliga anställda i åldern 16–64 år omfattades 90 procent av kollektivavtal 2018. Totalt sett har andelen som omfattas av kollektivavtal i stort sett varit oförändrad under de senaste tio åren (se diagram 5.7). I den offentliga sektorn täcks samtliga anställda av kollektivavtal. Inom den privata sektorn var det 83 procent av de anställda som täcktes av kollektivavtal 2018.

Den fackliga organisationsgraden, det vill säga andelen anställda som är medlem i en arbetstagarorganisation, uppgick till 68 procent 2019. Det är en minskning med 9 procentenheter jämfört med 2006. Merparten av minskningen inträffade 2006–2008, därefter har det endast rört sig om en svag nedgång. Internationellt sett har Sverige fortfarande en mycket hög facklig organisationsgrad.

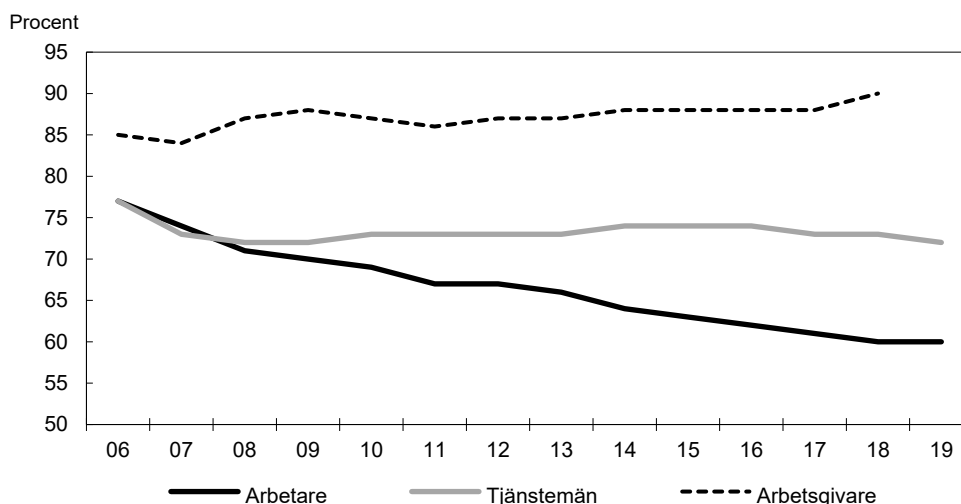
Utvecklingen i Sverige skiljer sig åt beroende på om de anställda tillhör arbetar- eller tjänstemannakollektivet. Från 2006 och fram till 2019 sjönk den fackliga organisationsgraden bland arbetare med 17 procentenheter från 77 procent till 60 procent. Nedgången har varit särskilt tydlig bland utrikes födda arbetare där organisationsgraden har fallit med 26 procent till 51 procent 2019, vilket kan jämföras med ett fall på 13 procentenheter till 64 procent bland inrikes födda arbetare. På tjänstemannasidan sjönk organisationsgraden med 5 procentenheter från 77 procent till 72 procent. Skillnaderna mellan inrikes och utrikes födda tjänstemän är mindre än bland arbetare.

Nedgången i den fackliga organisationsgraden under 2006–2019 har varit särskilt märkbar i hotell- och restaurangbranschen, byggbranschen samt i vissa privata tjänster, medan nedgången bland industrianställda har varit mer återhållsam. Under 2019 uppskattades 63 procent av de privatanställda och 79 procent av de offentliganställda vara medlemmar i en fackförening.

Den fackliga organisationsgraden skiljer sig mellan kvinnor och män. Under 2019 var 72 procent av kvinnorna medlemmar i en arbetstagarorganisation och 64 procent av männen. Nedgången i organisationsgrad har i princip varit densamma för både kvinnor och män under åren 2006–2019, 10 procentenheter för män och 8 procentenheter för kvinnor. Organisationsgraden är avsevärt högre bland äldre än bland yngre. Knappt hälften av de anställda i åldern 16–29 år var medlem i ett fackförbund 2019, vilket kan jämföras med drygt tre fjärdedelar av de anställda 45–64 år.

Till skillnad från den fackliga anslutningen har andelen anställda med arbetsgivare anslutna till arbetsgivarorganisationer uppvisat en svag ökning under det senaste decenniet (se diagram 5.7). År 2018 arbetade 90 procent av samtliga anställda hos en arbetsgivare ansluten till en arbetsgivarorganisation, vilket kan jämföras med 85 procent 2006. Organisationsgraden för arbetsgivarna var 22 procentenheter högre än den sammantagna fackliga organisationsgraden 2018.

Diagram 5.7 Facklig organisationsgrad och arbetsgivares organisationsgrad

Anm.: Facklig organisationsgrad är andel anställda som är medlem i en arbetstagarorganisation. Arbetsgivarernas organisationsgrad är beräknat som andel anställda hos arbetsgivare anslutna till arbetsgivarorganisationer. För den senare finns ej uppgift för 2019.

Källa: Medlingsinstitutets årsrapport 2019 och Kjellberg (2020).

Antalet mål i Arbetsdomstolen fortsätter att minska

Alla tvister som rör förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare är arbetstvister. Arbetsdomstolen prövar tvister som ska handläggas enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. Målen i Arbetsdomstolen delas in i A-mål och B-mål. A-mål är mål som prövas i Arbetsdomstolen som första och enda instans medan B-mål är mål som först har prövats i tingsrätt och sedan överklagats till Arbetsdomstolen. Antalet mål som kommer in till Arbetsdomstolen har minskat under de senaste åren. Det är framför allt antalet mål som prövas i Arbetsdomstolen som A-mål som har minskat. Under 2019 kom det in 272 mål till Arbetsdomstolen vilket kan jämföras med 403 inkomna mål 2014. Det har dock endast skett en marginell minskning i antalet inkomna mål mellan 2018 och 2019. Antalet avgjorda mål minskade jämfört med 2018 och antalet ineliggande mål var vid utgången av 2019 färre än 2018.

Genomströmningstiden för målen i Arbetsdomstolen har legat relativt stabilt de senaste åren. Genomströmningstiden mäts i mediantid räknat i antalet månader för avgjorda mål. A-målens mediantid 2019 var 6 månader och B-målens mediantid var 1 månad. Om målen är avgjorda efter dom eller särskilt uppsatt beslut var mediantiden för A-mål 12 månader och B-mål 8 månader. Ett annat sätt att bedöma domstolens prestationer är styckkostnaden för avgjorda mål, vilket kan anses vara en redovisning av prestationens kostnader. Styckkostnaderna för avgjorda mål ökade från 105 600 kronor 2018 till 113 100 kronor 2019.

Sveriges arbete med ILO

Den internationella arbetsorganisationen (ILO) är FN:s fackorgan för arbetslivsfrågor. ILO har under 2019 antagit en ny verksamhetsplan för åren 2020 och 2021 där inriktningen bestämts av den hundraårsdeklaration som antogs 2019. Organisationen

har under 2020 aktivt arbetat inom FN-systemet med information och åtgärder inom sitt mandat med anledning av utbrottet av covid-19.

Insatser på det arbetsrättsliga området

Åtgärder för att anpassa arbetsrätten

Regeringen tillsatte 2019 en utredning för att föreslå hur arbetsrätten kan moderniseras och anpassas efter dagens arbetsmarknad samtidigt som en grundläggande balans mellan arbetsmarknadens parter upprätthålls (dir. 2019:17). Utredaren hade i uppdrag att särskilt beakta mindre företags behov av flexibilitet och att ha den svenska arbetsmarknadsmodellen som utgångspunkt för sina överväganden och förslag. Utredningen lämnade sitt betänkande den 1 juni 2020 som sedan har remitterats. I Januariavtalet slås fast att om parterna når en överenskommelse om hur LAS ska reformeras på ett sätt som ger ökad flexibilitet ska regeringen istället lägga förslag i linje med parternas överenskommelse. I annat fall ska regeringen, i enlighet med Januariavtalet, genomföra utredningens förslag.

Ändringar i lagen om utstationering av arbetstagare

Riksdagen har beslutat om mer likabehandling mellan inhemsk och utstationerad arbetskraft på svensk arbetsmarknad och ett stärkt skydd vid utstationering genom ändringar i lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare (prop. 2019/20:150). Villkoren för utstationerade arbetstagare utvidgas genom ökade möjligheter att ytterst genom stridsåtgärder reglera om villkor i kollektivavtal och bestämmelserna om anmälningsskyldighet och kontaktperson i utstationeringslagen skärps. Skyddet vid långvarig utstationering förstärks genom att i princip samtliga arbets- och anställningsvillkor ska tillämpas på långvarigt utstationerade arbetstagare. Skyddet för uthyrda utstationerade arbetstagare utökas, bland annat genom att likabehandlingsprincipen i lagen (2012:854) om uthyrning av arbetstagare ska tillämpas vid utstationering. Lagändringarna trädde i kraft den 30 juli 2020.

Balans mellan arbete och privatliv

Regeringen har tillsatt en utredning (dir. 2019:97) som ska föreslå hur Europaparlamentets och rådets direktiv 2019/1158 av den 20 juni 2019 om balans mellan arbete och privatliv för föräldrar och anhörigvårdare och om upphävande av rådets direktiv 2010/18/EU ska genomföras i svensk rätt. Utredaren ska bl.a. analysera och bedöma om svensk rätt är förenlig med direktivet. Om svensk rätt inte är förenlig med direktivet ska utredaren bedöma vilka författningsändringar och eventuella andra åtgärder som behövs för genomförande av direktivet samt utarbeta nödvändiga författningsförslag. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag senast den 15 december 2020.

5.3.3 Lönebildning

Avtalsrörelsen 2019 var av begränsad omfattning. Under året tecknades endast 21 kollektivavtal om löner och allmänna villkor. Avtalen omfattade ca 130 000 anställda. De treåriga kollektivavtal som träffades inom industrin 2017 utgjorde överlag kostnadsnorm även för de avtal som träffades under 2019. Avtalsförhandlingarna våren 2020 har skjutits upp till hösten 2020 på grund av den svårförutsägbara ekonomiska situationen och praktiska problem till följd av sjukdomen covid-19.

Fortsatt få medlingsärenden men fler förlorade arbetsdagar

Under 2019 förekom två medlingsärenden i Medlingsinstitutets regi på förbunds nivå. Institutet förordnade medlare i förhandlingen mellan SAS/Svenska Flygbranschen och Svensk Pilotförening och i förhandlingen mellan Sveriges Hamnar och Svenska Hamnarbetarförbundet. I båda tvisterna tvister utbröt stridsåtgärder och sammantaget

förlorades 7 527 arbetsdagar i dessa konflikter. Därtill förlorades 50 arbetsdagar i politiska strejker utlysta av SAC Syndikalisterna, vilket innebär att det totalt förlorades 7 577 arbetsdagar på arbetsmarknaden 2019 på grund stridsåtgärder (se tabell 5.2). På lokal nivå förekom 12 medlingsärenden, varav två var avtalstvister där Medlingsinstitutet tillsatte medlare. Det kan jämföras med 2018 då åtta av elva ärenden på lokal nivå avsåg avtalstvister. Sett till en längre tidsperiod har antalet lokala ärenden minskat väsentligt.

Tabell 5.2 Antal medlingsärenden och förlorade arbetsdagar på grund av konflikt

Antal						
År	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Medlingsärenden						
- Central nivå	6	2	27	15	0	2
- Lokal nivå	35	30	19	4	11	12
Antal förlorade arbetsdagar	3 450	234	10 417	2 570	50	7 577

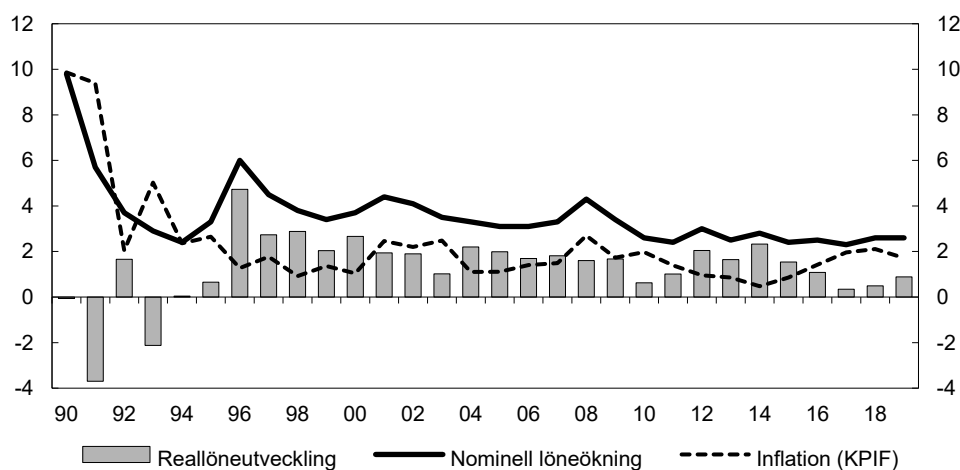
Källa: Medlingsinstitutet.

Fortsatt dämpad reallönetillväxt

Enligt preliminära utfall uppgick löneökningarna 2019 till 2,6 procent för ekonomin som helhet, vilket är samma som för 2018 (se diagram 5.8). Motsvarande utfall för näringslivet var preliminärt 2,5 procent 2019 respektive 2,5 procent 2018. Inflationen mätt med KPIF var 1,7 procent, vilket innebär att reallönetillväxten, definierad som den nominella lönen enligt konjunkturlönestatistiken korrigerad för inflationen enligt KPIF, var ca 0,9 procent under 2019. Reallönetillväxten har varit betydligt lägre än genomsnittet de senaste 25 åren. Det beror på en lägre nominell lönetillväxt och högre inflation.

Diagram 5.8 Nominell och real löneutveckling 1990–2019

Årlig procentuell förändring

Anm.: Reallön är nominell timlöneökning enligt konjunkturlönestatistiken deflaterad med konsumentprisindex med fast ränta (KPIF).

Källa: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

År 2019 beräknas de avtalsmässiga löneökningarna i de centrala avtalen till drygt 2 procent. Skillnaden mellan de faktiska och de avtalsmässiga löneökningarna var därmed knappt 0,6 procentenheter 2019, vilket är samma utfall som för 2018. Detta innebär att den så kallade restposten på senare år har blivit något större jämfört med perioden 2015–2017 då skillnaden mellan faktiska och avtalsmässiga löneökningar i näringslivet i stort sett var noll.

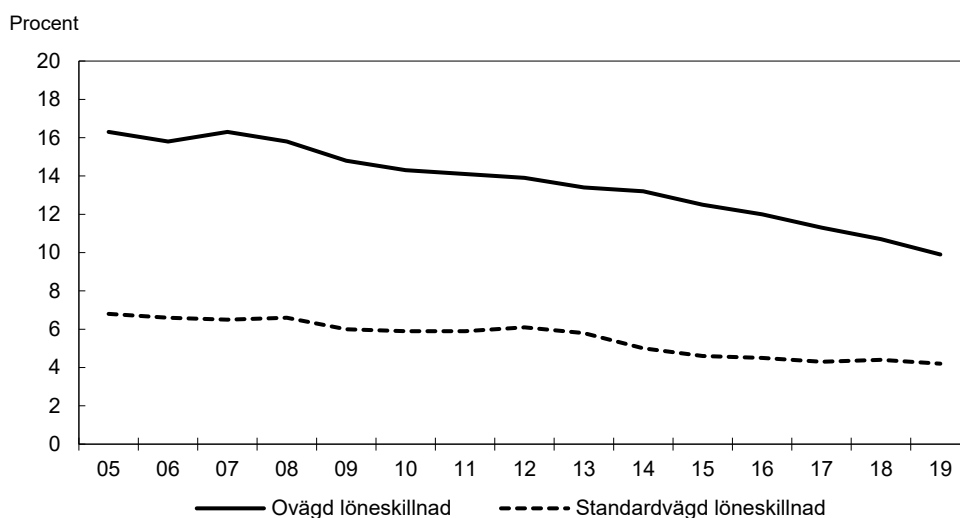
Det senaste decenniet har arbetskostnaderna i Sverige i genomsnitt ökat med 0,9 procentenheter snabbare per år jämfört med euroområdet och 0,5 procent snabbare per år jämfört med USA. För 2019 visar preliminära utfall att arbetskostnaderna i Sverige ökade i nivå med kostnadsutvecklingen i både USA och euroområdet. De svenska arbetskostnaderna per timme i näringslivet beräknas ha ökat med 2,6 procent från föregående år, jämfört med 2,7 procent i USA och 2,5 procent i euroområdet.

Löneskillnaden mellan kvinnor och män fortsätter att minska

En jämförelse mellan kvinnors och mäns genomsnittliga löner för hela arbetsmarknaden visar att kvinnor 2019 hade 90,1 procent av mäns lön, dvs. löneskillnaden mellan könen var 9,9 procent. Jämfört med 2018 minskade löneskillnaden mellan kvinnor och män 0,8 procentenheter under 2019. Mellan 2005 och 2019 har löneskillnaden minskat med 6,4 procentenheter (se diagram 5.9).

Den enskilt viktigaste förklaringen till löneskillnaden mellan könen är att kvinnor och män arbetar inom olika yrken och att dessa yrken har olika lönelägen. Att ta hänsyn till dessa skillnader ger ett annat perspektiv på relationen mellan kvinnors och mäns lön. Ett sätt att göra detta är med s.k. standardvägning som visar hur löneskillnaden skulle se ut om kvinnor och män fördelade sig lika vad gäller yrke, sektor, ålder, utbildning och arbetstid. Mätt med standardvägning var kvinnors lön 2019 i genomsnitt 95,8 procent av mäns lön. Det innebär att den oförklarade löneskillnaden mellan kvinnor och män på hela arbetsmarknaden 2019 var 4,2 procent. Jämfört med 2018 minskade den oförklarade löneskillnaden med 0,2 procentenheter. Mellan 2005 och 2019 har den oförklarade löneskillnaden minskat med 2,6 procentenheter.

Diagram 5.9 Ovägd och standardvägd löneskillnad mellan kvinnor och män

Källa: Medlingsinstitutet.

Sett till olika sektorer på arbetsmarknaden har tjänstemän i privat sektor den största oförklarade löneskillnaden på 6,4 procent. Den minsta oförklarade löneskillnaden på 0,2 procent finns i hela den kommunala sektorn (se även utg.omr.2, avsnitt 4 om kvinnors och mäns lön inom staten).

Regeringen har tillsatt en kommission för jämställda livsinkomster som ska lämna förslag som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män (se utg.omr. 13 avsnitt 5).

5.4 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att åtgärderna som har vidtagits på området bidrar till att uppnå goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män. Arbetslivspolitikerna har en påverkan på förhållanden på andra samhällsområden som inte direkt ligger inom detta område. På så sätt kan området även bidra till en bredare hållbar utveckling i linje med målen för Agenda 2030, bl.a. mål 8 om en varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Arbetsmiljö

Regeringens arbetsmiljöstrategi har i flera avseenden stärkt genomförandet av arbetsmiljöpolitiken. Arbetsmiljöstrategin innehåller en nollvision mot dödsolyckor och förebyggande av arbetsolyckor. Nollvisionen har betydelse för att nå målet om en arbetsmiljö som förebygger ohälsa och olycksfall samt motverkar att människor utestängs från arbetet. Sedan 1950-talet har det i Sverige varit en starkt nedåtgående trend i antalet dödsolyckor i arbetet. Sverige har i ett nordiskt och europeiskt perspektiv ett lågt antal dödsolyckor i arbetet per år. Efter att antalet dödsolyckor i arbetet har ökat under 2016–2018 har antalet minskat under 2019. Det finns behov av att arbetet med att höja säkerheten i arbetsmiljön fortsätter. Systematik i säkerhets- och arbetsmiljöarbetet är centralt för att förebygga dödsolyckor i arbetet. Skillnaderna mellan kvinnor och män vad gäller dödsolyckor och arbetsrelaterade olyckor beror till största del på att kvinnor och män arbetar inom olika yrken.

I samband med spridningen av det virus som orsakar sjukdomen covid-19 är personlig skyddsutrustning mycket viktig för att skydda hälso- och sjukvårdspersonal, räddningstjänst och annan personal som arbetar med att behandla och vårda personer som blivit sjuka i covid-19. Genom regeringens uppdrag har Arbetsmiljöverket bidragit i arbetet med att säkerställa tillgången till personlig skyddsutrustning för dessa yrkesgrupper under den pågående spridningen av viruset.

En utmaning i arbetsmiljöarbetet är arbetssjukdomar. Organisatoriska och sociala faktorer är fortsatt den vanligaste orsaken till anmälda arbetssjukdomar, särskilt bland kvinnor. Regeringen har arbetat för att stärka den organisatoriska och sociala arbetsmiljön, bland annat genom arbetsmiljöstrategin. Regeringen bedömer att detta arbete behöver fortsätta. Ett gott förebyggande arbete med organisatoriska och sociala arbetsmiljörisker skapar förutsättningar att upptäcka risk för skador och sjukskrivningar i tid. Inom vård och omsorg är ledningens engagemang viktigt för att ge personalen de rätta förutsättningarna för att genomföra sitt arbete.

De uppdrag som regeringen gett till Myndigheten för arbetsmiljökunskap om friska och välmående arbetsplatser och framtidens arbetsliv har bidragit till ökad kunskap inom arbetsmiljöområdet. Resultaten visar att det krävs ytterligare kunskaper om vad som bidrar till friska och välmående arbetsplatser samt vilka strategier som fungerar i arbetsmiljöarbetet. Det kan bidra till en god arbetsmiljö och minskad sjukfrånvaro. Ökad kunskap om arbetsmiljö bidrar därmed till målet för arbetslivspolitikerna och målet om en långsiktigt stabil och låg sjukfrånvaro (se även utg.omr. 10 avsnitt 3).

En viktig del i regeringens arbete är att stoppa arbetslivskriminalitet. Företag som medvetet fuskar för att uppnå konkurrensfördelar bryter ofta mot flera olika lagar och regler. Olika myndigheter har olika uppdrag och ansvarsområden när det gäller att bekämpa brottslighet. Det är därför avgörande med en god samverkan mellan de berörda myndigheterna. Regeringens satsningar för att stärka myndigheternas arbete med metodutveckling för myndighetsgemensam kontroll har bidragit till att öka samverkan och myndigheternas gemensamma arbete på området. Regeringen bedö-

mer att resultatet har ökat möjligheten att stoppa aktörer som bryter mot arbetsmiljölagstiftningen och andra regelverk.

Regeringen bedömer vidare att de fortsatta informationsinsatser som har gjorts för att förebygga sexuella trakasserier innebär att både arbetsgivare och arbetstagare har fått ett bättre stöd i det förebyggande arbetsmiljöarbetet. Insatserna har bidragit till att uppnå det övergripande jämställdhetsmålet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv, delmålet om ekonomisk jämställdhet, samt målet om ett samhälle fritt från diskriminering (se även utg.omr. 13), men även målet om en arbetsmiljö som förebygger ohälsa för både kvinnor och män.

Arbetsrätt

Löner och villkor på svensk arbetsmarknad regleras i stor utsträckning genom kollektivavtal. Avgörande för kollektivavtalets starka ställning i Sverige är att både arbetstagare och arbetsgivare i betydande utsträckning är organiserade. Även om den fackliga organisationsgraden sjunker omfattas nästan nio av tio anställda i Sverige av kollektivavtal trots frånvaron av lagstiftning om allmängiltigförklaring av kollektivavtal.

Målet för arbetslivspolitikerna är att skapa goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män. Kvinnor har idag tidsbegränsade anställningar i större omfattning än män. Andelen kvinnor som arbetar deltid är också mycket större än andelen deltidsarbetande män. Även om utvecklingen går mot att skillnaderna mellan kvinnor och män minskar över tid bidrar skillnaderna fortfarande till att kvinnor har sämre ekonomiska förutsättningar än män.

Regeringens mål för delområdet är en arbetsrätt som skapar förutsättningar för ett arbetsliv som tillgodoser både arbetstagarnas och arbetsgivarnas behov av flexibilitet, trygghet och inflytande. De insatser som har gjorts inom arbetsrättsområdet har bidragit till målet. Syftet med ändringarna i lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare har varit ökad likabehandling mellan utstationerad och inhemsk arbetskraft.

Lönebildning

Under 2019 uppnåddes flera av de kriterier som används för att bedöma om en god lönebildning kan anses vara uppfylld. Även om antalet förlorade arbetsdagar var större 2019 jämfört med 2018 är antalet arbetsmarknadskonflikter och antal medlingsärenden fortsatt lågt, både på central och lokal nivå. Antalet förlorade arbetsdagar varierar kraftigt mellan åren beroende på avtalsrörelsens storlek. Majoriteten av arbetsdagarna 2019 förlorades i två större arbetsmarknadskonflikter som präglades av mycket speciella förutsättningar. I internationell jämförelse framstår den svenska arbetsmarknaden som mycket fredlig. Jämfört med våra nordiska grannländer förlorar Sverige mycket få arbetsdagar på grund av arbetsmarknadskonflikter, trots att antalet anställda är betydligt större.

Reallönetillväxten var 2019 fortsatt svag. Den tidigare högkonjunkturen har inte drivit upp de nominella löneökningarna i någon särskild utsträckning och den reala löneutvecklingen var därmed fortsatt dämpad. En jämförelsevis svag ökning av produktiviteten efter finanskrisen 2008 bedöms vara en viktig orsak till att utrymmet för löneökningar varit begränsat. Regeringen gör den samlade bedömningen att lönebildningen fungerar väl med avseende på utvecklingen av reallöner, sysselsättning och internationell konkurrenskraft.

Även om det fortsatt finns en löneskillnad mellan kvinnor och män fortsätter löneskillnaderna att minska. En förklaring till att löneskillnaden mellan könen minskar är att sammansättningen på arbetsmarknaden har ändrats och att yrkessegregeringen har

minskat. Dels ökar andelen kvinnor i högavlönade yrken och chefspositioner, dels har andelen kvinnor i manligt dominerade yrken ökat (se utg.omr.13 avsnitt 5). En annan förklaring till den minskade löneskillnaden är att vissa kvinnodominerade yrken har haft snabbare löneutveckling än genomsnittet.

5.5 Politikens inriktning

För att uppnå goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män krävs långsiktiga åtgärder från såväl staten som arbetsmarknadens parter. Den svenska arbetsmarknadsmodellen bygger på en ansvarsfördelning mellan staten och arbetsmarknadens parter och ger Sverige god förmåga att snabbt möta de förändringar som sker i vår omvärld. Den bidrar till att Sverige kan bibehålla både hög sysselsättning och hög produktivitet. Att parterna tar ett stort ansvar för regleringen av arbetsmarknaden och anpassar villkoren efter förutsättningar i olika branscher och utifrån ökade krav på snabb omställning stärker Sveriges konkurrenskraft och är en viktig del av den svenska arbetsmarknadsmodellen.

Arbetslivet medför dock utmaningar som i sig kan påverka den svenska arbetsmarknadsmodellens förutsättningar. En sådan är att arbetsmarknaden i Sverige blir alltmer tudelad mellan å ena sidan personer som har yrkeserfarenhet och längre utbildning – som har lättare att få arbete – och å andra sidan personer utan yrkeserfarenhet och med kort utbildning – som har svårare att etablera sig. Denna situation har förvärrats av den ekonomiska utvecklingen med anledning av covid-19-utbrottet. Även arbetsgivares behov av omställningsförmåga för att rädda jobb har ökat. En annan utmaning handlar om arbetstagares förutsättningar att möta en allt snabbare förändringstakt i arbetslivet. En tredje utmaning handlar om att skapa fler vägar in på arbetsmarknaden. Den svenska arbetsmarknadsmodellen behöver fortsatt utvecklas. Det arbetet behöver ske i nära dialog mellan staten och arbetsmarknadens parter.

Alla förtjänar en trygg och säker arbetsplats

Goda arbetsvillkor och en bra arbetsmiljö bidrar till en hög produktivitet i en ekonomi som utmärks av ett högt arbetskraftsdeltagande och en hög sysselsättningsgrad. Detta gäller för såväl de som är yrkesverksamma inom traditionella yrken som för de som arbetar inom nya branscher och under nya former. Ingen som arbetar i Sverige ska ha ett arbete där man blir utnyttjad eller utsliten. Ingen ska riskera att dö eller skadas allvarligt i eller av sitt arbete. Strävan måste vara ett arbetsliv som erbjuder var och en som jobbar utveckling och god hälsa.

Det nya coronaviruset har inneburit utmaningar inom arbetsmiljöområdet och många verksamheter har genomgått stora förändringar som påverkat arbetsmiljön. Krisen har medfört fler arbetsmiljörisker än själva smittriskan, bland annat psykiska påfrestningar för många arbetstagare. För vissa arbetstagare kan ökat distansarbete innebära en bättre möjlighet att kombinera familj och arbetsliv medan andra kan uppleva ökad stress. Pressen har ökat inte minst inom vård och omsorg. Alla som jobbar i välfärden ska hinna, orka och kunna ge patienter, brukare och klienter en god vård och omsorg av god kvalitet. Det systematiska arbetsmiljöarbetet att undersöka, riskbedöma, åtgärda och kontrollera är centralt för att säkerställa en god arbetsmiljö. Regeringen och arbetsmarknadens parter behöver jobba vidare för att säkerställa en god arbetsmiljö.

Regeringen avser att ta fram en ny arbetsmiljöstrategi. Ytterligare insatser för att förebygga den arbetsrelaterade ohälsan och minska risken för att arbetstagare skadas och slits ut är nödvändiga för att uppnå ett hållbart arbetsliv. Arbetslivet ska inte medföra att människor slås ut i förtid på grund av fysiska, sociala eller organisatoriska arbetsmiljöfaktorer. Kunskap om arbetsmiljö i olika yrken och branscher behöver bli

både mer tillgänglig och användbar i det praktiska arbetsmiljöarbetet. Företagshälsovården spelar en viktig roll. Kvinnor och män arbetar i stor utsträckning inom olika sektorer på arbetsmarknaden med olika villkor och arbetsmiljörisker. För att möta olika arbetsmiljöutmaningar behövs en hög ambitionsnivå för arbetsmiljöpolitiken. En nollvision mot dödsolyckor har varit en prioriterad del i regeringens nuvarande arbetsmiljöstrategi och arbetet för att förhindra dödsolyckor och dödsfall i arbetslivet behöver ges fortsatt plats i kommande arbete.

Regeringen anser att det behövs forskningsbaserad kunskap om ett hälsosamt och hållbart arbetsliv och kompetensförsörjning, se vidare utgiftsområde 9, avsnitt 8.

Tillsyn av arbetsmiljö är avgörande för att upprätthålla skyddet för arbetstagarna och för att rättvisa konkurrensförhållanden ska kunna råda på arbetsmarknaden. En bristfällig arbetsmiljö får aldrig vara ett konkurrensmedel, vare sig nationellt eller inom EU. Fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet leder till negativa konsekvenser för arbetstagare, företag, samhället och statsfinanserna. Det är dessutom en inkomstkälla för organiserad brottslighet. Inspektionsverksamheten är ett effektivt sätt att bidra till ökad regelbundenhet och sunda konkurrensvillkor. Regeringen höjer därför ambitionerna och satsar ytterligare resurser för att motverka arbetslivskriminalitet. Arbetsmiljöverket ges tillsammans med andra myndigheter stärkta möjligheter att arbeta fokuserat och gemensamt för att fortsätta stävja fusk, regelöverträdelse och brottslighet på svensk arbetsmarknad.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen och arbetsmarknadens parter

Arbetsmarknadens parter autonomi och självständighet är en förutsättning för att parterna fortsatt ska kunna ta ett stort ansvar för regleringen på arbetsmarknaden i syfte att skapa flexibla lösningar som är anpassade för olika branscher. Kollektivavtalslösningar mellan arbetsmarknadens parter och en fortsatt hög anslutningsgrad, både bland arbetsgivare och arbetstagare, är viktigt. Sverige har en stark och välfungerande arbetsmarknadsmodell. Regeringen ska, tillsammans med arbetsmarknadens parter, vara en stark röst inom EU. Regeringen värnar den svenska arbetsmarknadsmodellen inom EU och agerar för att initiativ på EU-nivå, inklusive förslag om minimilön, ska respektera nationella system och arbetsmarknadens parter autonomi.

Utvecklingen på arbetsmarknaden har inneburit nya förutsättningar och behov för arbetsgivare och arbetstagare vad gäller bland annat anställningsskyddet. På samma sätt som kollektivavtal förhandlas om och utvecklas med jämna mellanrum, så kan även arbetsrätten behöva förändras i takt med att arbetsmarknaden gör detsamma. Utvecklingen på arbetsmarknaden innebär att arbetsgivare behöver ökad flexibilitet och förutsägbarhet för att kunna anpassa sina verksamheter och klara konkurrensen. Arbetstagarna å sin sida behöver ett skydd som är anpassat för den nya arbetsmarknaden, där en viktig del av tryggheten består av kontinuerlig kompetensutveckling inom anställningen och därigenom förstärkt anställningsbarhet. Det behövs även bättre balans i anställningsskydden för arbetstagare med olika anställningsvillkor. Arbetsrätten ska moderniseras och anpassas efter dagens arbetsmarknad samtidigt som en grundläggande balans mellan arbetsmarknadens parter upprätthålls. Betänkandet En moderniserad arbetsrätt (SOU 2020:30) har remitterats. I Januariavtalet slås fast att om parterna når en överenskommelse om hur LAS ska reformeras på ett sätt som ger ökad flexibilitet ska regeringen istället lägga förslag i linje med parternas överenskommelse. I annat fall ska regeringen, i enlighet med Januariavtalet, genomföra utredningens förslag.

Ansvarsfull lönebildning

En av grundpelarna i den svenska arbetsmarknadsmodellen är att arbetsmarknadens parter har ett huvudansvar för lönebildningen. Den svenska lönebildningsmodellen baseras på att den internationellt konkurrensutsatta sektorn är lönenormerande. Lönebildningsmodellen har under lång tid bidragit till en varaktig reallönetillväxt och få konflikt dagar på den svenska arbetsmarknaden. Den positiva utvecklingen ska bibehållas.

En arbetsmarknad där kvinnor och män kan delta på samma villkor är bra för samhället och ger en starkare ekonomi och bidrar till målet om ekonomisk jämställdhet. Arbetsmarknaden behöver bli mindre könsuppdelad och heltidsarbete för både kvinnor och män eftersträvas. Osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män får inte förekomma. Kvinnor och män ska ha samma möjlighet till ekonomisk självständighet och trygghet, genom hela livet. Löneskillnader mellan kvinnor och män fortsätter att minska, men det går för långsamt. Det finns flera orsaker till att kvinnor har lägre inkomster än män och det kräver åtgärder inom flera olika politikområden.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 2:1 Arbetsmiljöverket

Tabell 5.3 Anslagsutveckling 2:1 Arbetsmiljöverket

Tusental kronor

2019	Utfall	747 491	Anslagssparande	32 642
2020	Anslag	676 093 ¹	Utgiftsprognos	660 892
2021	Förslag	695 281		
2022	Beräknat	700 693 ²		
2023	Beräknat	708 663 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 695 282 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 695 281 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsmiljöverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till myndigheter samt statsbidrag till arbetsmarknadens parter för metodutveckling av myndighetsgemensam kontroll.

Regeringens överväganden

Tabell 5.4 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:1 Arbetsmiljöverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	676 593	676 593	676 593
Pris- och löneomräkning ²	7 672	12 998	20 842
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	11 016	11 102	11 228
varav BP21 ³	29 220	29 220	29 220
- Generell besparing i statsförvaltningen	-780	-780	-780
- Arbetslivskriminalitet	30 000	30 000	30 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	695 281	700 693	708 663

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 780 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Anslaget minskas med 18 000 000 kronor efter resursförstärkning 2018, 2019 och 2020 för arbete mot osund konkurrens.

Anslaget ökas med 30 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för stärkt arbete mot arbetslivskriminalitet.

Regeringen föreslår att 695 281 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 700 693 000 kronor respektive 708 663 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.5 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	4 687	4 687	0
Prognos 2020	4 500	4 503	3
Budget 2021	3 000	3 000	0

Uppdragsverksamheten omfattar huvudsakligen den särskilda informationsverksamheten, men även försäljning från informationssystemet om arbetsskador (ISA). Den särskilda informationsverksamheten består främst av försäljning av verkets föreskrifter. Det ackumulerade resultatet för 2019 var 3 000 kronor.

5.6.2 2:2 Arbetsdomstolen

Tabell 5.6 Anslagsutveckling 2:2 Arbetsdomstolen

Tusental kronor

2019	Utfall	31 439	Anslagssparande	2 778
2020	Anslag	32 740 ¹	Utgiftsprognos	31 800
2021	Förslag	34 661		
2022	Beräknat	34 947 ²		
2023	Beräknat	35 349 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 34 662 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 34 661 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsdomstolens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 5.7 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:2 Arbetsdomstolen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	34 240	34 240	34 240
Pris- och löneomräkning ²	431	717	1 119
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-10	-10	-10
varav BP21 ³	-10	-10	-10
- Generell besparing i statsförvaltningen	-10	-10	-10
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	34 661	34 947	35 349

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 10 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 34 661 000 anvisas under anslaget 2:2 *Arbetsdomstolen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 34 947 000 kronor respektive 35 349 000 kronor.

5.6.3 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tabell 5.8 Anslagsutveckling 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tusental kronor

2019	Utfall	33 260	Anslagssparande	462
2020	Anslag	38 722 ¹	Utgiftsprognos	38 722
2021	Förslag	33 722		
2022	Beräknat	33 722		
2023	Beräknat	33 722		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Internationella arbetsorganisationen (ILO). Högst 1 100 000 kronor får användas för utgifter för deltagande i ILO:s verksamhet och för ILO-kommittén. Medlemsavgiften i svenska kronor bestäms av den svenska kronans växelkurs mot schweizerfrancen vid utbetalningsdagen i början av 2021.

Regeringens överväganden

Tabell 5.9 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	33 722	33 722	33 722
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	33 722	33 722	33 722

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 33 722 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Internationella arbetsorganisationen (ILO)* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 33 722 000 kronor respektive 33 722 000 kronor.

5.6.4 2:4 Medlingsinstitutet

Tabell 5.10 Anslagsutveckling 2:4 Medlingsinstitutet

Tusental kronor

2019	Utfall	52 126	Anslagssparande	5 725
2020	Anslag	55 521 ¹	Utgiftsprognos	54 935
2021	Förslag	56 247		
2022	Beräknat	56 430 ²		
2023	Beräknat	56 982 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 56 247 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 56 247 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Medlingsinstitutets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 5.11 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:4 Medlingsinstitutet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	50 521	50 521	50 521
Pris- och löneomräkning ²	736	903	1 406
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 990	5 006	5 055
varav BP21 ³	4 990	4 990	4 990
- Återställande av anslag	5 000	5 000	5 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-10	-10	-10
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	56 247	56 430	56 982

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 10 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Anslaget minskades i budgetpropositionen för 2020 på ett icke avsett sätt. Anslaget ökas med 5 000 000 kronor för att verksamheten ska kunna bedrivas på en oförändrad nivå.

Regeringen föreslår att 56 247 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Medlingsinstitutet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 56 430 000 kronor respektive 56 982 000 kronor.

5.6.5 2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap

Tabell 5.12 Anslagsutveckling 2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap

Tusental kronor

2019	Utfall	23 946	Anslagssparande	9 811
2020	Anslag	38 212 ¹	Utgiftsprognos	34 850
2021	Förslag	39 143		
2022	Beräknat	39 420 ²		
2023	Beräknat	39 860 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 39 143 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 39 143 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för arbetsmiljökunskaps förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 5.13 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	38 712	38 712	38 712
Pris- och löneomräkning ²	521	799	1 240
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-90	-91	-92
varav BP21 ³	-90	-90	-90
- Generell besparing i statsförvaltningen	-90	-90	-90
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	39 143	39 420	39 860

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 90 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 39 143 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Myndigheten för arbetsmiljökunskap* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 39 420 000 kronor respektive 39 860 000 kronor.

5.6.6 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tabell 5.14 Anslagsutveckling 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande	
2020	Anslag	112 000 ¹	Utgiftsprognos 110 482
2021	Förslag	112 000	
2022	Beräknat	112 000	
2023	Beräknat	112 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till de centrala arbetstagarorganisationerna för den regionala skyddsombudsverksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 5.15 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	112 000	112 000	112 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	112 000	112 000	112 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 112 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Regional skyddsombudsverksamhet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 112 000 000 kronor respektive år.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:6 *Regional skyddsombudsverksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2022.

Tabell 5.16 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tusental kronor

	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022
Ingående åtaganden	19 970 ¹	20 000	20 000
Nya åtaganden	20 000	20 000	
Infriade åtaganden	-19 970	-20 000	-20 000
Utestående åtaganden	20 000	20 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	20 000	20 000	

¹ Ingående åtaganden 2020 avser åtaganden som har överförts från anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket*.

Skälen för regeringens förslag: Arbetsmiljöverket beslutar om bidrag under anslaget för den regionala skyddsombudsverksamheten som medför utgifter kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2020 för anslaget 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på höst 20 000 000 kronor 2022.

Utgiftsområde 15

Studiestöd

Utgiftsområde 15 – Studiestöd

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagförslag.....	5
2.1	Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)	5
3	Utgiftsområde 15 Studiestöd	7
3.1	Utgiftsområdets omfattning.....	7
3.2	Utvecklad resultatredovisning till riksdagen.....	7
3.3	Utgiftsutveckling.....	7
3.4	Mål för utgiftsområdet.....	8
3.5	Kort beskrivning av studiestödet	8
3.6	Kort beskrivning av lånesystemet	10
3.7	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	11
3.8	Resultatredovisning	11
3.8.1	Studiestödets rekryterande effekt.....	13
3.8.2	Studiestödets utjämnande effekt	17
3.8.3	Studiestödets effekt på samhällsekonomin	19
3.9	Analys och slutsatser	21
3.9.1	Studiestödets rekryterande effekt.....	21
3.9.2	Studiestödets utjämnande effekt	23
3.9.3	Studiestödets effekt på samhällsekonomin	24
3.10	Politikens inriktning	25
3.11	Tilläggsån vid extraordinära händelser i fredstid	27
3.11.1	Ärendet och dess beredning	27
3.11.2	Det finns behov av en tillfällig förstärkning av tilläggsånet.....	27
3.11.3	Ett högre tilläggsån ska kunna lämnas till studerande vid extraordinära händelser	28
3.11.4	Ikraftträdande.....	29
3.11.5	Konsekvenser.....	29
3.11.6	Författningskommentar.....	30
3.12	Budgetförslag.....	30
3.12.1	1:1 Studiehjälp.....	30
3.12.2	1:2 Studiemedel.....	32
3.12.3	1:3 Avsättning för kreditförluster	33
3.12.4	1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	35
3.12.5	1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk.....	36
3.12.6	1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	37
3.12.7	1:7 Studiestartsstöd.....	38
3.12.8	1:8 Centrala studiestödsnämnden	39
3.12.9	Lån i Riksgäldskontoret.....	40
3.12.10	1:9 Överklagandenämnden för studiestöd.....	40

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395) (avsnitt 2.1 och 3.11).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 252 000 000 000 kronor (avsnitt 3.12.9).
3. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 15 Studiestöd enligt tabell 1.1.
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1	Studiehjälp 4 388 624
1:2	Studiemedel 20 219 925
1:3	Avsättning för kreditförluster 2 029 714
1:4	Statens utgifter för studiemedelsräntor 100 028
1:5	Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk 62 150
1:6	Bidrag till vissa studiesociala ändamål 27 000
1:7	Studiestartsstöd 542 000
1:8	Centrala studiestödsnämnden 926 576
1:9	Överklagandenämnden för studiestöd 17 094
Summa	28 313 111

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:6	Bidrag till vissa studiesociala ändamål 4 000	2022
Summa	4 000	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 14 § studiestödslagen (1999:1395) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap. 14 §¹

Utöver det studiemedelsbelopp som följer av 11 § får studielån lämnas i form av tillägglån till vissa studerande från och med det kalenderår då den studerande fyller 25 år. Vid studier på heltid får tillägglån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande har rätt till studiemedel utgör 1,98 procent av prisbasbeloppet. Sådana lån får dock lämnas under högst 120 veckor.

Vid studier på deltid får tillägglån lämnas under högst det antal veckor som svarar mot 120 veckor vid heltidsstudier med ett belopp som för varje vecka då den studerande har rätt till studiemedel utgör

- 1,49 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och
- 0,99 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer *meddelar* föreskrifter om de förutsättningar som i övrigt ska gälla för tillägglån.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer *kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela* föreskrifter om

1. de förutsättningar som i övrigt ska gälla för tillägglån, och
2. att tillägglån vid extraordinära händelser i fredstid får lämnas med högre belopp än vad som anges i första och andra styckena.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

¹ Senaste lydelse 2013:1119.

3 Utgiftsområde 15 Studiestöd

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar utgifter för ekonomiskt stöd till enskilda under studier och utgifter för vissa studiesociala insatser. Även utgifter för hanteringen av studiestöden, som huvudsakligen sköts av Centrala studiestödsnämnden (CSN), och ärendehantering inom Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) hör till utgiftsområdet.

3.2 Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år.

3.3 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
1:1 Studiehjälp	4 244	4 382	4 252	4 389	4 485	4 587
1:2 Studiemedel	15 289	19 016	18 012	20 220	20 156	18 954
1:3 Avsättning för kreditförluster	1 816	1 955	1 844	2 030	2 056	1 941
1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	166	196	187	100	1	
1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	53	62	53	62	62	62
1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	25	27	27	27	27	27
1:7 Studiestartsstöd	325	552	502	542	400	400
1:8 Centrala studiestödsnämnden	882	900	916	927	931	937
1:9 Överklagandenämnden för studiestöd	15	17	16	17	17	17
Totalt för utgiftsområde 15	22 815	27 107	25 809	28 313	28 135	26 925

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	25 508	25 508	25 508
Pris- och löneomräkning ²	22	28	39
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	1 649	1 486	601
Makroekonomisk utveckling	37	106	309
Volymer	1 948	1 728	1 223
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	-852	-722	-754
Ny utgiftsram	28 313	28 135	26 925

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Inom utgiftsområdet ingår utgifter för studiestöd, framför allt studiehjälp och studie-medel. De samlade kostnaderna inom utgiftsområdet uppgick 2019 till 22,8 miljarder kronor. Prognosen för 2020 visar på en ökning med ca 3 miljarder kronor. Föreslagen anslagsnivå för utgiftsområdet 2021 är 28,3 miljarder kronor.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	25 823
Verksamhetsutgifter ²	2 490
Investeringar ³	0
Summa utgiftsram	28 313

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målen för utgiftsområdet är att studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Studiestödet i form av bidrag och lån är en del av utbildningspolitiken.

Målen för studiestödet slogs fast i samband med studiestödsreformen 2001 (prop. 1999/2000:10, bet. 1999/2000:UbU7, rskr. 1999/2000:96) och förtydligades i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:UbU2, rskr. 2015/2016:58).

3.5 Kort beskrivning av studiestödet

Studiehjälp

Studiehjälp består i huvudsak av studiebidrag som lämnas till heltidsstuderande i gymnasieskolan, extra tillägg som kan lämnas till studerande från inkomstsvaga hushåll och inackorderingstillägg som kan lämnas till vissa studerande på fristående skolor som måste bo inackorderade på skolorten. Studiebidrag lämnas med 1 250 kronor per månad under tio månader per år. Storleken på det extra tillägget är beroende av elevens och föräldrarnas sammanlagda inkomster och förmögenhet. Inackorderingstillägget lämnas med ett belopp som är beroende av avståndet mellan föräldrahemmet och skolan.

Bidrag till vissa elever med funktionsnedsättning i gymnasieskolan (Rg-bidrag)

Rg-bidrag lämnas för kostnader för mat, boende och hemresor vid viss gymnasieutbildning för döva och hörselskadade elever vid riksgymnasierna i Örebro samt till

svårt rörelsehindrade elever i särskilt anpassad utbildning. Inom Rg-bidraget finns ett tilläggsbidrag som kan lämnas till elever som förutom Rg-bidrag får aktivitetsersättning och som därför inte har rätt till studiemedel.

Lärlingsersättning

Elever i gymnasial lärlingsutbildning kan få en kostnadsersättning, s.k. lärlingsersättning. Lärlingsersättning lämnas med 1 000 kronor per månad.

Studiemedel

Studerande som uppfyller vissa grundvillkor har rätt till studiemedel. Studiemedel består av studiebidrag och studielån. Totalbeloppet (bidrag och lån) per studiemånad uppgår till 11 765 kronor för heltidsstudier 2020. Det finns två olika nivåer på bidraget, en generell och en högre nivå. Den generella bidragsnivån utgör 30,3 procent av totalbeloppet medan den högre nivån utgör 69,7 procent. Studiemedel med den högre bidragsnivån kan lämnas för studier på grundläggande och gymnasial nivå till vuxna studerande som saknar sådan utbildning men även under vissa omständigheter till studerande under 25 år. Studiebidraget är skattefritt och pensionsgrundande. I vissa fall kan den studerande även få tilläggsbidrag, tillägglån och merkostnadslån. Tilläggsbidraget lämnas till studerande med barn och utgör ett differentierat kompletterande stöd beroende på antalet barn. Tillägglån kan lämnas till studerande över 25 år som har haft en viss arbetsinkomst före studiestarten. Lån kan även lämnas för vissa merkostnader som den studerande har i samband med sina studier.

Studiestartsstöd

Stödet består av bidrag utan inslag av lån och utgör ett komplement till studiemedelsystemet. Studerande med barn kan få ett tilläggsbidrag. Studiestartsstöd får lämnas med 9 773 kronor per studiemånad för heltidsstudier 2020 till den som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande och gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet får lämnas till vissa personer som är arbetssökande från och med det kalenderår den studerande fyller 25 år.

Återbetalning av studielån

Det finns för närvarande tre olika återbetalningssystem. I varje system finns det särskilda återbetalnings- och trygghetsregler som under vissa förutsättningar kan ge möjlighet till bl.a. nedsättning av årsbeloppet och avskrivning av studielån.

Bidrag vid viss föräldrautbildning i teckenspråk (s.k. TUFF-ersättning)

Föräldrar till barn som använder teckenspråk, och med föräldrar likställda personer, kan få ersättning när de deltar i utbildning i teckenspråk.

Studielitteratur till vissa högskolestuderande

Högskolestuderande som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning kan få låna studielitteratur genom Myndigheten för tillgängliga medier.

Utländska medborgare

En studerande som inte är svensk medborgare kan under vissa förutsättningar få studiestöd för studier i Sverige. Det gäller utländska medborgare med permanent uppehållstillstånd i Sverige och utländska medborgare med uppehållsrätt som bedöms

ha en varaktig anknytning till Sverige. Vidare ska vissa utländska medborgare i studie-stödshänseende jämföras med svenska medborgare. Det rör sig främst om migrerande arbetstagare och egenföretagare som är medborgare i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz och deras familjemedlemmar samt personer med permanent uppehållsrätt i Sverige. Tredjelandsmedborgare med ställning som varaktigt bosatta här och innehavare av s.k. EU-blåkort jämföras också med svenska medborgare vid studier i Sverige. När det gäller rätt till studiehjälp jämföras vissa familjemedlemmar till gästforskare respektive till innehavare av EU-blåkort med svenska medborgare.

3.6 Kort beskrivning av lånesystemet

Tre olika system

Det finns för närvarande tre olika lånesystem. Det totala antalet låntagare i de tre återbetalningssystemen uppgick 2019 till ca 1,6 miljoner. Låntagarnas skuld består av lån och kapitaliserade räntor samt administrativa avgifter. Låntagarnas totala skuld uppgick vid utgången av 2019 till ca 231,4 miljarder kronor.

Den genomsnittliga skulden när det gäller annuitetslån är 146 200 kronor för kvinnor och 141 800 kronor för män. Historiskt sett har män haft högre studieskulder än kvinnor men sedan 2008 har kvinnor högre skulder på sina annuitetslån. Denna förändring beror troligtvis på att kvinnor i genomsnitt har studiemedel under en något längre tid än män samt på att män betalar av sina skulder i något snabbare takt än kvinnor.

Lån hos Riksgäldskontoret

CSN finansierar sedan 1989 studielånen genom upplåning hos Riksgäldskontoret. Sedan den 1 januari 2014 gäller budgetlagens (2011:203) bestämmelser om statlig utlåning som finansieras med lån i Riksgäldskontoret för all nyutlåning av studielån. Stocken av befintliga lån hanteras dock som tidigare med finansiering av konstaterad förlust. Kreditmodellen enligt budgetlagen innebär att den förväntade kostnaden för lånet ska beräknas innan ett lån ställs ut. För studielånen innebär detta att de förväntade förlusterna för nyutlåning beräknas och anslagsfinansieras när lånen utfärdas. Vid beräkningen fastställer CSN en procentandel av utlånat belopp, vilken är 5,9 procent för 2020. Medel för förväntade förluster förs till en kreditreserv och används sedan för att täcka avskrivningar av lånefordringar.

Amorteringar från låntagarna som motsvarar upplånade medel minskar CSN:s låneskuld hos Riksgäldskontoret. De räntor som påförs låntagarna och som är obetalda vid årsskiftet kapitaliseras och ökar den enskildes skuld. Den del av den enskildes skuld som utgörs av kapitaliserade räntor lånas upp hos Riksgäldskontoret. Samtliga amorteringar av kapitaliserade räntor från låntagare minskar låneskulden hos Riksgäldskontoret.

CSN disponerar mottagna räntor från låntagarna för att finansiera räntan på studielånen hos Riksgäldskontoret. Låntagarna betalar en nedsatt ränta på sina studielån och annuitetslån till CSN. Räntesatsen är 70 procent av den ränta som CSN betalar till Riksgäldskontoret, vilken för 2020 är 0,24 procent. Den 30-procentiga nedsättningen av räntan finansieras genom medel på anslag.

3.7 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Det har under de senaste åren pågått en översyn av resultatredovisningen för utgiftsområdet. Denna har lett till att indikatorerna har reviderats och minskat i antal. Som en följd av översynen har i år resultatindikatorn andel studerande med studielån på eftergymnasial nivå med merkostnads- och tilläggsloan som mäter studiestödets rekryterande effekt ersatts med andel studerande med tilläggsloan av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå.

De indikatorer som används för att mäta den rekryterande effekten är:

- andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer, även fördelat efter kön,
- andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande på eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön,
- andelen studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå av samtliga studerande med studiemedel på dessa nivåer, även fördelat efter kön,
- studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex,
- antal studerande som tog studielån i förhållande till antal studerande med studiebidrag (s.k. lånebenägenhet) på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön, och
- andel studerande med tilläggsloan av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå.

De indikatorer som används för att mäta den utjämnande effekten är:

- andel studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg,
- antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiestartsstöd, även fördelat efter kön,
- andel studerande med den högre bidragsnivån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå, och
- andelen studerande med tilläggsbidrag på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande med studiemedel på dessa nivåer.

De indikatorer som används för att mäta den goda effekten på samhällsekonomi är:

- andel förväntade förluster, tidigare benämnt osäkra fordringar, av den totala studieskulden,
- andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning,
- andel av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare och totalt värde på nedsättningen,
- antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp, och
- total fordran på utomlands bosatta återbetalare, varav andel reserveringar för låneförluster, tidigare kallade osäkra fordringar.

3.8 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2019. Sedan dess har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt. Det pågående utbrottet av det nya coronaviruset som

orsakar sjukdomen covid-19 har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi samt för ekonomin i Sverige och internationellt.

Regeringen har vidtagit omfattande åtgärder för att omhänderta effekterna i samhället av utbrottet av covid-19. Till exempel har regeringen beslutat att beviljat studiemedel och studiestartsstöd fortsatt ska kunna lämnas om den studerande saknar möjlighet att bedriva sina studier på grund av åtgärder för att förhindra spridningen av coronaviruset. Vidare ska kravet på läkarintyg efter sju dagar vid vård av barn (vab) inte tillämpas för studerande med studiestöd och föräldrar som får studiemedel har fått utvidgade möjligheter att behålla stödet i motsvarande situationer som nu gäller för tillfällig föräldrapenning. Fribeloppet, som reglerar hur mycket en studerande får tjäna utan att studiestödet minskas, har tillfälligt slopats under 2020 för studerande med studiemedel och studiestartsstöd.

I avsnittet redovisas resultatet av statens insatser inom studiestödsverksamheten. Resultaten redovisas uppdelat på de olika målen för studiestödet och presenteras genomgående efter kön.

Tabell 3.4 Antal studiestödstagare och utbetalda belopp

Miljoner kronor

	2017			2018			2019			Utb. bidrag	Utb. lån
	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)		
Studiehjälp	407 384	47	53	416 359	47	53	428 877	47	53	4 134	
Varav											
Utland	1 324	64	36	1 359	63	37	1 300	64	36	14	
Studiestartsstöd	804	57	43	4 900	58	42	6 267	60	40	304	
Studiemedel	469 365			475 969			502 864			12 032	20 272
Varav											
Grundläggande nivå	21 039	68	32	21 918	68	32	28 798	63	37	631	206
Gymnasial nivå	107 571	60	40	110 002	60	40	125 025	56	44	2 832	2 211
Eftergymnasial nivå	340 781	59	41	344 636	59	41	355 133	59	41	8 047	15 767
Utlandsstudier	30 503	58	42	30 312	58	42	27 937	58	42	522	2 088
Studiemedelsröntor och avskrivningar¹											
Bidrag till vissa med funktionsnedsättning i gymnasieskolan	354	45	55	346	45	55	346	42	58	38	
Lärlingsersättning	12 303	39	61	14 588	38	62	17 302	38	62	106	
Bidrag vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	149	60	40	160	60	40	147	60	40	0,7	
Studielitteratur	11 422	72	28	13 767	72	28	14 000	72	28		
Totalt antal studiestödstagare	920 793			926 089			969 803				

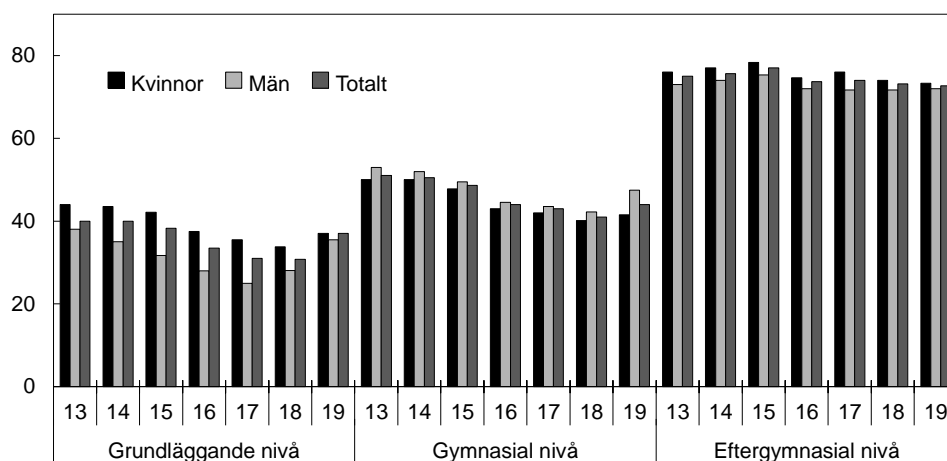
¹ Siffran avser anslagsbelastningen i statsbudgeten för studiemedelsröntor och avskrivningar.

Källor: Centrala studiestödsnämnden, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Myndigheten för tillgängliga medier.

3.8.1 Studiestödets rekryterande effekt

Vuxna studerande med studiemedel för studier på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå ökar

Diagram 3.1 Andel vuxna studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande

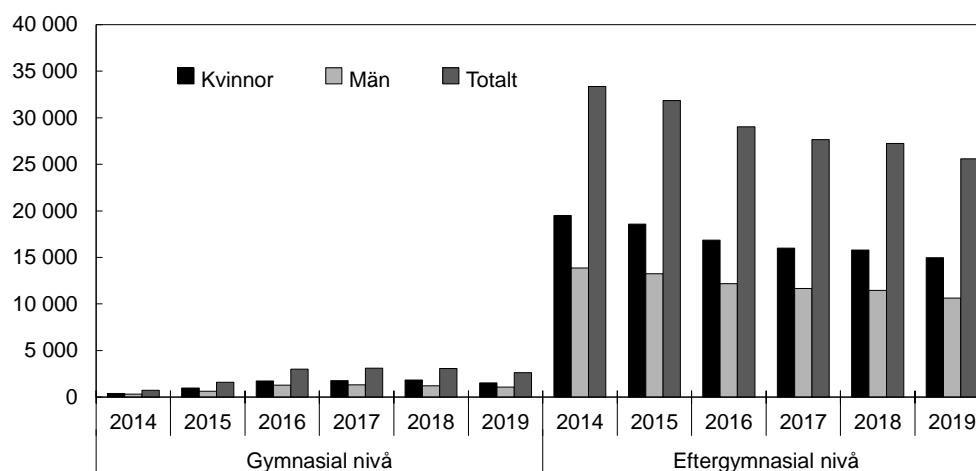
Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2019 fick ca 28 800 studerande studiemedel för studier på grundläggande nivå, vilket är ca 37 procent av det totala antalet studerande på den nivån. Av dessa studerande var 63 procent kvinnor. Antalet studerande med studiemedel på grundläggande nivå ökade med ca 9 000 studerande jämfört med 2018. Antalet personer med studiemedel för studier på gymnasial nivå uppgick 2019 till ca 125 000, vilket är ca 44 procent av det totala antalet studerande på den nivån. Av dessa var 56 procent kvinnor. Antalet studerande med studiemedel på gymnasial nivå ökade med ca 15 000 jämfört med 2018.

Under 2019 studerade ca 355 000 personer på eftergymnasial nivå i Sverige med studiemedel, vilket motsvarar ca 73 procent av det totala antalet studerande på den nivån. Antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå ökade med ca 10 500 jämfört med 2018. Andelen kvinnor med studiemedel på eftergymnasial nivå var 59 procent och andelen män 41 procent.

Studering med studiemedel för studier utomlands

Diagram 3.2 Antal studerande med studiemedel vid utlandsstudier på olika utbildningsnivåer

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

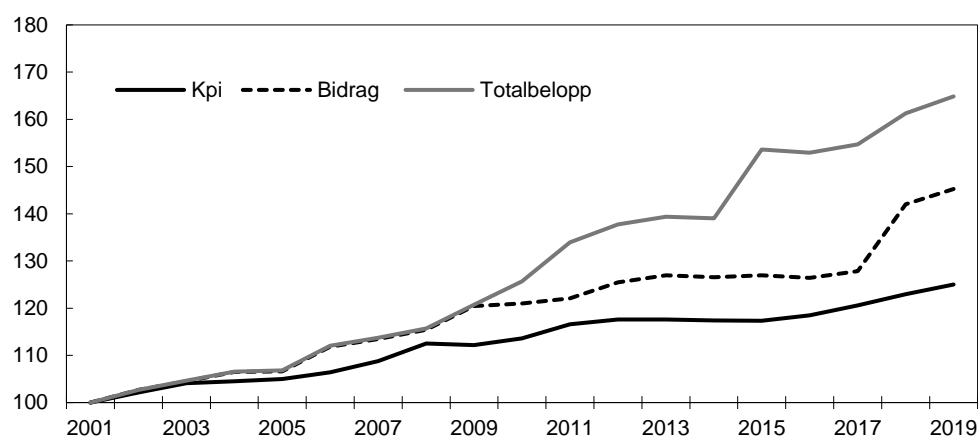
Totalt uppgick antalet utlandsstuderande med studiemedel till 29 000 under 2019, vilket är en minskning med ca 1 000 personer jämfört med 2018. Både antalet män och kvinnor minskade med 500 personer vardera.

Antalet utlandsstuderande på gymnasial nivå med studiemedel uppgick 2019 till 2 600, vilket är en minskning med 400 personer jämfört med året innan. Det motsvarar ca 2 procent av samtliga studerande med studiemedel på gymnasial nivå. Av de utlandsstuderande på gymnasial nivå var 58 procent kvinnor, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2018.

Antalet utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel har minskat de senaste åren och uppgick 2019 till 26 600. Det är en minskning med 600 personer jämfört med 2018. Av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå var 58 procent kvinnor och 42 procent män. Cirka 7 procent av samtliga studerande med studiemedel studerade utomlands under 2019. Andelen har minskat med en procentenhet jämfört med året innan.

Studiemedlens allmänna köpkraft den högsta sedan 1965

Diagram 3.3 Jämförelse mellan utveckling av studiemedelsbeloppen och konsumentprisindex

Källa: Centrala studiestödsnämnden och Statistiska centralbyrån.

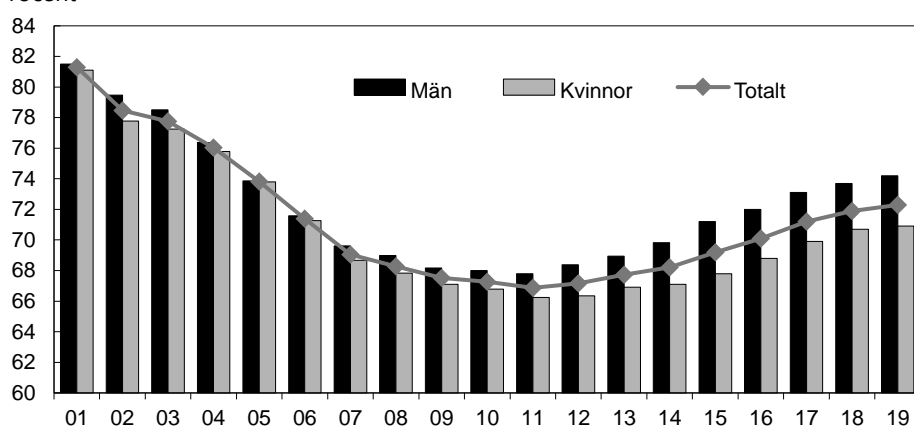
Nivån på studiemedlen i förhållande till konsumentprisindex (KPI) har ökat de senaste åren. En jämförelse med KPI visar att studiemedlens allmänna köpkraft har följt kostnadsutvecklingen väl under senare år. Köpkraften var under 2019 den högsta sedan de moderna studiemedlen infördes 1965.

Studerande med studielån respektive tillägglån på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå

Av totalt ca 503 000 studiemedelstagare i Sverige var det 363 300 som utöver studiebidrag sökte och beviljades studielån, s.k. lånebenägenhet. Det är en ökning av antalet låntagare med 6 procent jämfört med 2018.

Diagram 3.4 Studerandes lånebenägenhet fördelat på kön

Procent

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Lånebenägenheten för samtliga utbildningsnivåer var 72,3 procent under 2019, vilket är en ökning med 0,4 procentenheter jämfört med 2018. Lånebenägenheten vid studier på grundläggande nivå ökade med 2 procentenheter under 2019 och var 36 procent. Lånebenägenheten vid studier på gymnasial nivå ökade med en procentenhet

under 2019 och var 53 procent. Lånebenägenheten bland de som studerar på eftergymnasial nivå har ökat med 1 procentenhet jämfört med 2018 och uppgick till 80 procent under 2019. Män tar oftare studielån jämfört med kvinnor. Under 2019 tog 74,2 procent av männen lån jämfört med 70,9 procent av kvinnorna.

Tabell 3.5 Studerandes lånebenägenhet på olika utbildningsnivåer i Sverige

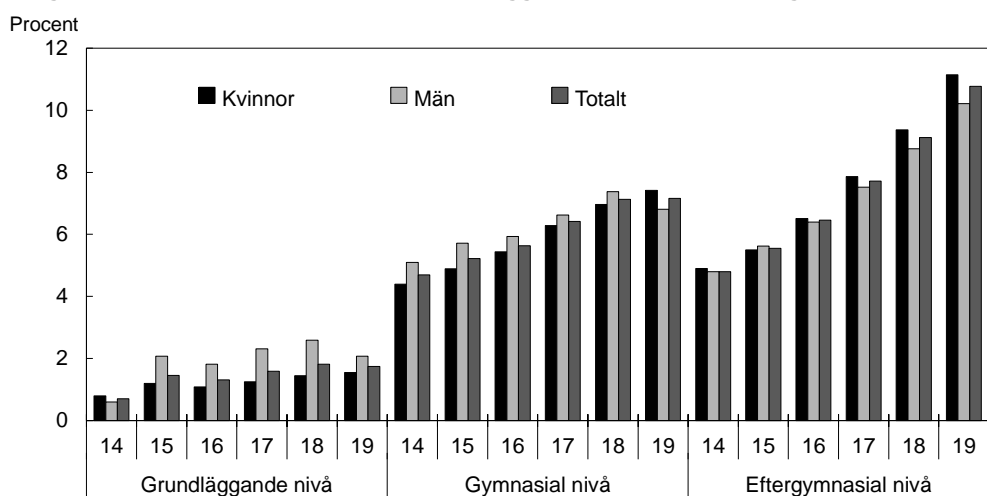
Andel av samtliga låntagare

	2015	2016	2017	2018	2019
Grundläggande nivå	36,3	35,0	34,8	33,6	36,4
Kvinnor	31,1	30,2	29,9	29,2	29,3
Män	48,6	45,6	45,2	42,8	48,7
Gymnasial nivå	53,8	52,5	51,6	51,5	53,4
Kvinnor	52,6	51,3	50,0	49,9	50,4
Män	55,8	54,5	53,9	53,9	57,3
Eftergymnasial nivå	74,3	76,5	77,4	78,7	80,0
Kvinnor	73,5	75,7	76,6	77,9	79,2
Män	75,5	77,6	78,4	79,8	81,0

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Antalet studerande med tilläggsloan under 2019 var 47 000 vilket är en ökning med 20 procent. Andelen studerande som sökte och beviljades tilläggsloan ökade med 1 procentenhet under 2019, vilket innebär att 9 procent av samtliga studerande har tilläggsloan. Andelen studerande med tilläggsloan är densamma bland kvinnor som bland män.

Diagram 3.5 Andel studerande med tilläggsloan på olika utbildningsnivåer

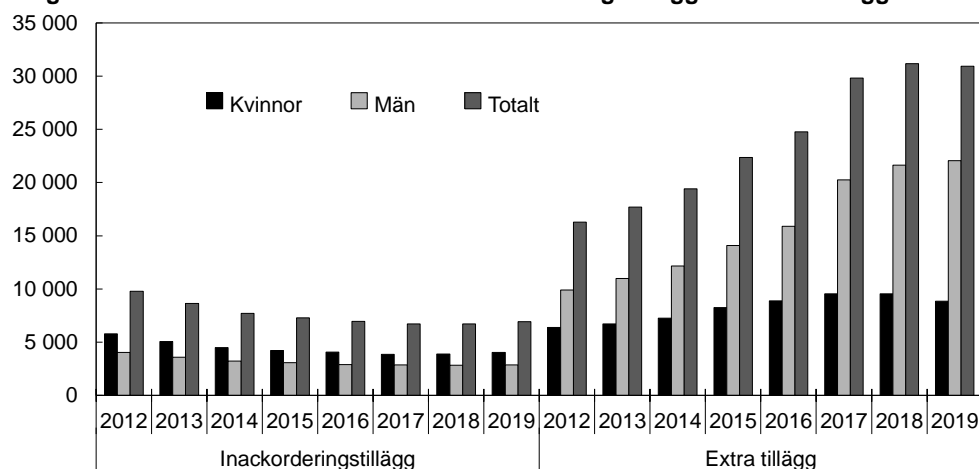

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

3.8.2 Studiestödets utjämnande effekt

Unga studerande på gymnasial nivå med inackorderingstillägg och extra tillägg

Diagram 3.6 Antal studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg

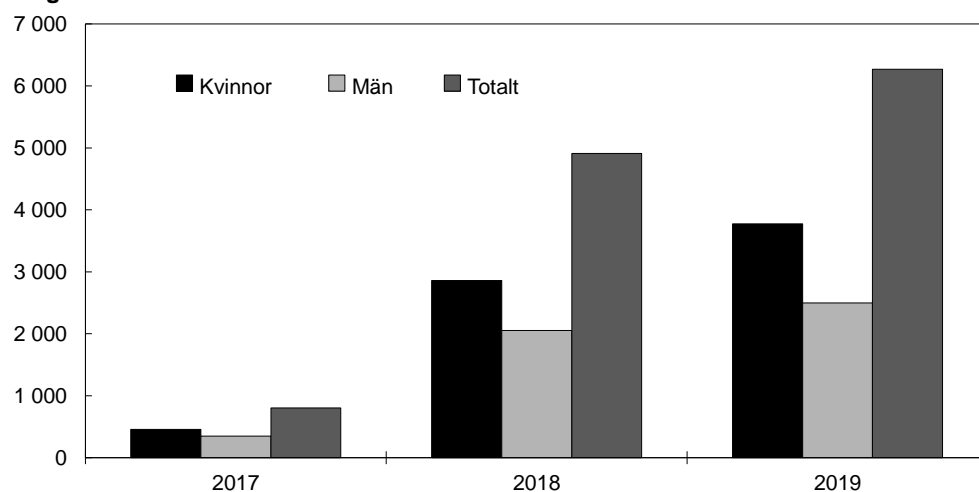
Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Knappt 2 procent av de totalt 429 000 studerande med studiehjälp fick inackorderingstillägg under 2019. Av dessa var andelen kvinnor 59 procent och andelen män 41 procent, vilket innebär att kvinnor är överrepresenterade när det gäller att studera på en annan ort än hemorten. Kvinnors större benägenhet att flytta för utbildning är tydlig redan under gymnasietiden och blir än tydligare i samband med övergången till högskola och annan eftergymnasial utbildning. Antalet studerande med inackorderingstillägg ökade med 190 personer jämfört med 2018, andelen är däremot oförändrad.

Under 2019 lämnades extra tillägg till drygt 7 procent av de studerande med studiehjälp, andelen kvinnor var 29 procent och andelen män 71 procent. Antalet som får extra tillägg minskade något för första gången på flera år. Andelen män har ökat med 2 procentenheter jämfört med föregående år.

Vuxna studerande med studiestartsstöd på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå

Diagram 3.7 Antal studerande med studiestartsstöd

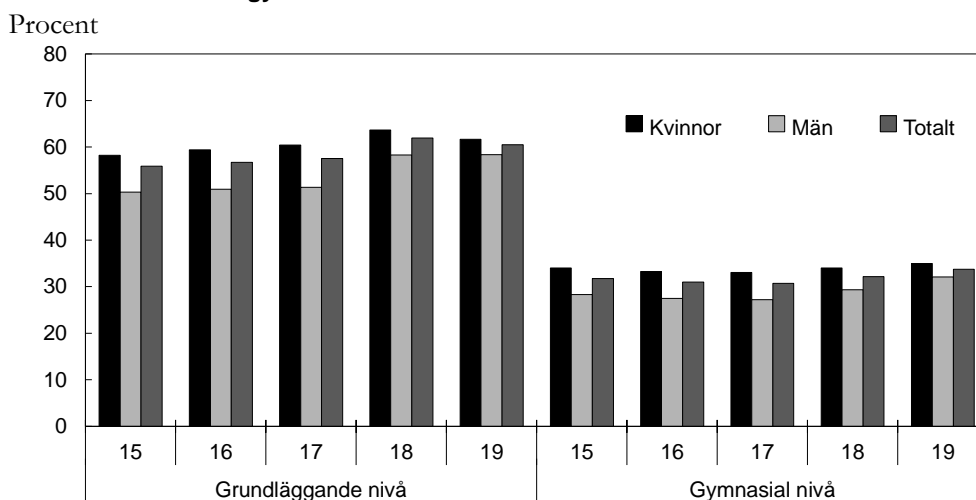

Anm.: Studiestartsstöd är ett nytt studiestöd som har funnits sedan den 1 juli 2017. Därför det låga antalet stödtagare 2017.

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2019 lämnades studiestartsstöd till 6 300 studerande. Av dessa var ca 60 procent kvinnor och 40 procent män. Antalet studerande på grundläggande nivå var ca 3 700 personer, vilket motsvarar 53 procent. Antalet studerande på gymnasial nivå var ca 4 700 personer, vilket motsvarar 68 procent. Det är vanligt att personer under samma period studerar på både grundläggande och gymnasial nivå. På grundläggande nivå var ca 2 300 av de studerande kvinnor och knappt 1 400 män. Av de studerande på gymnasial nivå var ca 2 700 kvinnor och ca 2 000 män. Antalet studerande med studiestartsstöd ökade med ca 1 300 studerande jämfört med 2018.

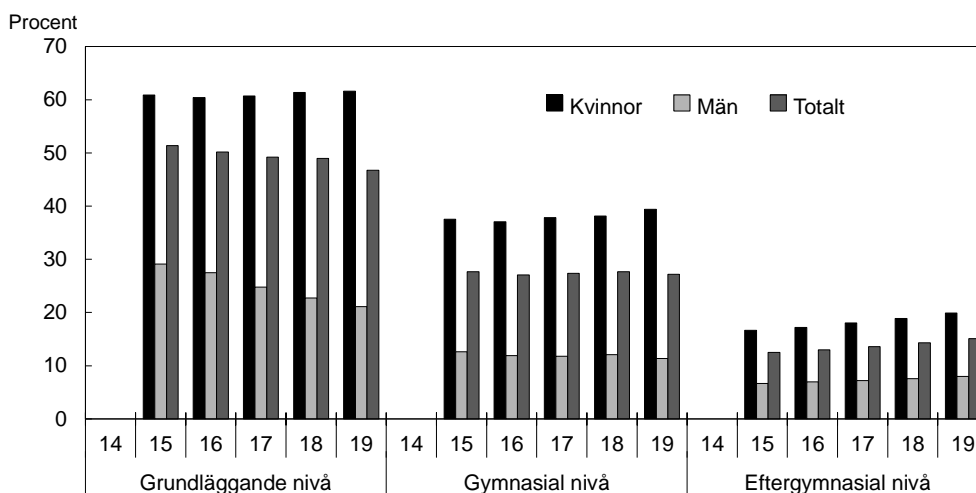
Diagram 3.8 Andel studerande med den högre bidragsnivån på grundläggande och gymnasial nivå

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Det högre bidraget riktar sig till vissa grupper som anses ha stort utbildningsbehov. Den högre bidragsnivån inom studiemedlen kan även lämnas till vissa arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år för vissa av deras studier på grundläggande eller gymnasial nivå inom komvux eller folkhögskola. Sedan den 1 juli 2018 kan det högre bidraget under vissa förutsättningar även lämnas till vissa studerande som läser eller har läst på introduktionsprogram.

Under 2019 fick ca 28 800 studerande studiemedel för studier på grundläggande nivå. Av dessa studerande fick 60 procent studiemedel med den högre bidragsnivån, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2018. Andelen kvinnor med högre bidrag på grundläggande nivå var 65 procent. Antalet personer med studiemedel för studier på gymnasial nivå uppgick 2019 till ca 125 000. Av dessa fick 33 procent studiemedel med den högre bidragsnivån, vilket motsvarar en ökning med 2 procentenheter jämfört med föregående år. Andelen kvinnor på gymnasial nivå var 58 procent.

Diagram 3.9 Andel studerande med tilläggsbidrag på olika utbildningsnivåer

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2019 fick ca 96 700 studerande med studiemedel tilläggsbidrag för barn. Andelen studerande med tilläggsbidrag av samtliga studerande med studiemedel var 19 procent, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2018. Av dessa var 80 procent kvinnor och 20 procent män. Av de som studerade på grundläggande nivå under 2019 hade 47 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på gymnasial nivå och eftergymnasial nivå var 27 respektive 15 procent.

3.8.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin

Förväntade förluster

Det totala antalet låntagare i de tre återbetalningssystemen uppgick till ca 1,6 miljoner vid utgången av 2019. Vilket återbetalningssystem en låntagare omfattas av beror på när studielånen togs. Av alla låntagare var 58 procent kvinnor och 42 procent män.

Den totala studieskulden när det gäller studielån ökade med 6,8 miljarder kronor under 2019 till 231,4 miljarder kronor. Sedan den 1 januari 2014 gäller bestämmelserna i budgetlagen (2011:203) avseende statlig utlåning för all nytulning av studielån. Det innebär att medel för förväntade förluster ska beräknas och belasta anslag när utlåning sker. Under 2019 avsattes anslagsmedel motsvarande 6,3 procent av utlånade medel till kreditreserven. Medel för förluster på utlåning före 2014 (stocken) tillförs kreditreserven genom att belasta anslag det år då förlusten är konstaterad.

Av den totala studieskulden har CSN bedömt att 10 procent, eller 24,1 miljarder kronor, utgörs av förväntade förluster som riskerar att skrivas av. Detta är en minskning med 0,6 miljarder kronor jämfört med föregående år. CSN beräknar att 7,9 miljarder kronor av de förväntade förlusterna beror på personer som missköter eller bedöms komma att missköta sina betalningar. Förväntade förluster som kan härledas till de trygghetsregler som finns för återbetalning beräknas uppgå till 13,8 miljarder kronor. Förväntade förluster som orsakas av beräknade framtida dödsfall bedöms uppgå till 2,5 miljarder kronor.

CSN har bedömt att 60 procent av den totala fordran för återkrav behöver reserveras, vilket motsvarar 678 miljoner kronor. Av alla personer med återkrav var 56 procent kvinnor och 44 procent män.

Antalet låntagare som CSN saknade adresser till uppgick vid slutet av 2019 till ca 19 000, vilket motsvarar 1 procent av samtliga låntagare. Det är en ökning med 8 procent jämfört med 2018. Andelen män utgör 65 procent. Den totala utestående

fordran för dessa låntagare uppgick vid utgången av 2019 till 2,1 miljarder kronor, en ökning med 9 procent jämfört med föregående år.

Inbetalt årsbelopp

Tabell 3.6 Andel inbetalt av debiterat belopp under det första betalningsåret fördelat på bosättning

Andel av belopp efter nedsättningar (%)

Bosättning	2015	2016	2017	2018	2019
Sverige	93,6	93,8	93,8	92,2	94,0
Utomlands	70,3	71,3	71,2	72,2	75,2
Totalt	91,5	91,6	91,7	90,2	92,1

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Inbetalningarna till CSN uppgick till 13,6 miljarder kronor, inklusive räntor och avgifter, under 2019. Betalningsgraden har ökat med 7,1 procentenheter för bosatta utomlands och med 0,6 procentenheter för bosatta i Sverige sedan 2013. Låntagare som CSN saknade adress till betalade in 3,8 procent av det debiterade årsbeloppet 2019. Kvinnor betalar in en högre andel av det debiterade årsbeloppet än män.

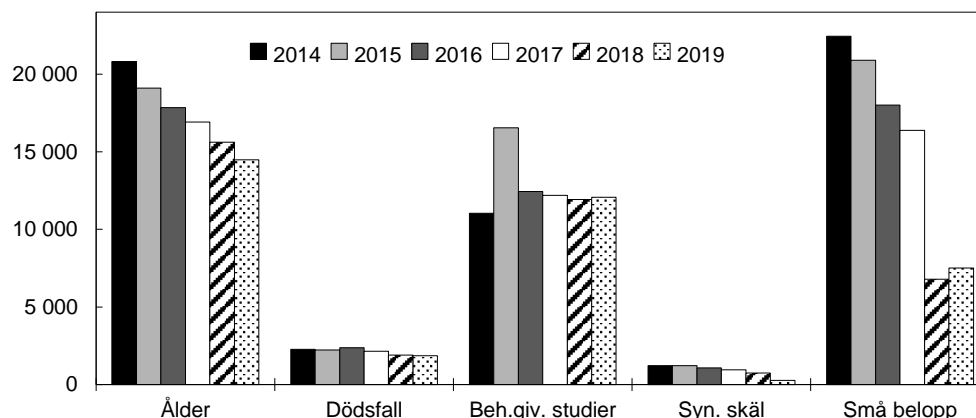
Nedsättning av årsbeloppet

En person kan ansöka om att få det belopp som han eller hon ska betala tillbaka under året nedsatt. Det finns tre huvudsakliga skäl till att en återbetalare får nedsatt årsbelopp: låg inkomst, studier och synnerliga skäl. Vid utgången av 2019 hade 164 200 personer ett beslut om nedsättning. Andelen uppgick till 12 procent av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare, vilket är en marginell minskning jämfört med 2018. Värdet av nedsättningarna är drygt 1,4 miljarder kronor, vilket är en ökning med 47 miljoner kronor jämfört med 2018.

Av alla låntagare som hade nedsättning av årsbeloppet för 2019 var 61 procent kvinnor och 39 procent män. Det innebär att kvinnor var något överrepresenterade bland dem som fick nedsatt årsbelopp. Studier är den vanligaste orsaken till nedsättning bland både kvinnor och män, men det är en något högre andel av kvinnorna än av männen som har nedsättning med hänsyn till studier. Däremot är det ingen skillnad mellan könen när det gäller andelen låntagare som har nedsättning med hänsyn till inkomst eller synnerliga skäl.

Avskrivningar

Avskrivning av lån kan ske främst på grund av åldersregler, dödsfall, behörighetsgivande studier, sjukdom eller synnerliga skäl. Dessutom skriver CSN av skulder som vid ett årsskifte är 100 kronor eller lägre.

Diagram 3.10 Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2019 fick 36 500 låntagare sina skulder helt eller delvis avskrivna, vilket är en minskning med 900 personer jämfört med 2018. Antalet beviljade avskrivningsärenden uppgick till knappt 38 000. Det totala avskrivna beloppet under 2019 var 718 miljoner kronor, vilket var en minskning jämfört med föregående år. Av de som fick avskrivning under 2019 var 57 procent kvinnor och 43 procent män.

Utlandsbosatta låntagare

Under 2019 var 66 800 låntagare bosatta utomlands, vilket är en marginell ökning jämfört med 2018. Av dessa var 56 procent kvinnor och 44 procent män. Den totala fordran uppgick vid slutet av 2019 till 14,8 miljarder kronor, vilket är något mer än 2018. CSN har bedömt att 26 procent av den totala fordran för utlandsbosatta låntagare avser reserveringar för låneförluster.

3.9 Analys och slutsatser

3.9.1 Studiestödets rekryterande effekt

Historiskt högt antal studerande med studiemedel i Sverige

Antalet studerande med studiemedel i Sverige ökade på samtliga nivåer under 2019 och ligger fortfarande på en historiskt sett hög nivå. Antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå ökade för andra året i rad. Ökningen på gymnasial nivå är den största på flera år. En förklaring till ökningen av antalet studerande på grundläggande och gymnasial nivå kan bero på att många yngre och personer med kortare utbildning har invandrat till Sverige under de senaste åren och nu har rätt till studiemedel. Även den försämrade konjunkturen kan innebära att fler väljer att studera. Majoriteten av de studerande med studiemedel och studiestartsstöd är kvinnor. Det gäller för samtliga utbildningsnivåer, vilket speglar deltagandet i utbildning generellt (utg.omr. 16 avsnitt 2.1).

Lägre andel med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå

Av de studerande på grundläggande och gymnasial nivå är det en lägre andel som studerar med studiemedel jämfört med studerande på eftergymnasial nivå, vilket delvis kan förklaras av att många studerar på deltid och sannolikt har andra försörjningskällor. Tillkomsten av studiestartsstödet och vissa möjligheter att studera med aktivitetsstöd kan även förklara den lägre andelen. Oavsett orsak till den låga andelen

kan studiemedlens rekryterande effekt anses lägre för studerande på grundläggande och gymnasial nivå.

Andelen som får studiemedel för utlandsstudier minskar

Sverige har i jämförelse med de flesta andra länder ett generöst system för finansiering av studier utomlands. Andelen studerande utomlands med studiemedel av det totala antalet studerande med studiemedel minskade jämfört med föregående år. Andelarna minskade på både gymnasial och eftergymnasial nivå. En förklaring till minskningen av studerande utomlands kan vara att de årskullar som lämnat gymnasieskolan är mindre än tidigare och att antalet studerande i åldern 20–25 år också har minskat bland studiemedelstagarna i stort. Detta påverkar utlandsstuderande särskilt eftersom det i regel är yngre personer som studerar utomlands. En annan förklaring till minskningen kan vara osäkerheter i omvärlden.

Lånebenägenheten ökar totalt sett

Lånebenägenheten har fortsatt att öka under 2019 på samtliga utbildningsnivåer, vilket åtminstone delvis kan förklaras med att det har skett förändringar i åldersstrukturen på studiemedelstagarna. Andelen studerande yngre än 25 år, som mer sällan tar lån, har minskat, samtidigt som andelen studerande i åldern 25–34 år, som oftare tar lån, har ökat. Den största ökningen finns bland studerande på eftergymnasial nivå och studerande utomlands. En enkätundersökning som CSN genomförde 2017 visar att yngre studerande förhållandevis ofta får ekonomiskt stöd från föräldrarna medan äldre oftare får ekonomiskt stöd från en partner eller har arbetsinkomster. Män med studiemedel tar oftare lån jämfört med kvinnor, vilket har varit ett förhållande som bestått under en längre tid. Kvinnor arbetar i större utsträckning än män under studietiden, vilket kan vara en förklaring till skillnaden i lånebenägenhet.

Under 2019 har lånebenägenheten ökat något i alla åldersgrupper med undantag för åldersgrupperna 35–39 år och 45–49 år. Den största ökningen skedde i åldersgruppen 19 år eller yngre samt i åldersgruppen 55 år eller äldre. Det går därmed inte att utesluta att den ökade lånebenägenheten även kan bero på beteendeförändringar bland studiemedelstagarna.

Andelen med tilläggs lån på eftergymnasial nivå ökade

Under 2019 ökade andelen studerande med tilläggs lån på eftergymnasial nivå. På grundskolenivå och gymnasial nivå var andelen oförändrad jämfört med föregående år. Ökningen beror framför allt på att antalet studerande över 24 år har ökat, men även på att deltidstudier och studier inom EES och Schweiz ger rätt till tilläggs lån från och med den 1 juli 2014.

Måluppfyllelse

Resultatet från de indikatorer som redovisats tyder på att studiestödets rekryterande effekt är hög på samtliga utbildningsnivåer. Studiestödets rekryterande effekt kan dock anses minskande för studerande utomlands. Vidare har lånebenägenheten ökat totalt sett, vilket visar att studiestödet är en betydelsefull inkomstkälla för de studerande. Slutligen har studiemedlen den högsta köpkraften sedan 1965 jämfört med konsumentprisindex (avsnitt 3.8.1). Sammantaget tyder resultatet av de indikatorer som redovisats på att måluppfyllelsen i fråga om studiestödets rekryterande effekt är fortsatt hög.

3.9.2 Studiestödets utjämnande effekt

Andelen med extra tillägg oförändrad

Antalet studerande som fick det extra tillägget har ökat under flera år. Under 2019 minskade dock antalet jämfört med 2018. Även andelen som får extra tillägg i förhållande till det totala antalet som får studiehjälp minskade något i förhållande till året innan. Det extra tillägget ges i hög utsträckning till studerande barn i nyanlända familjer, barn i familjer med utrikes födda föräldrar eller ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd. Det är betydligt fler män än kvinnor som är mottagare av det extra tillägget. Minskningen beror delvis på att många av de ensamkommande flyktingbarn som kom till Sverige under 2015–2016 är på väg att lämna gymnasieskolan.

Oförändrad andel med inackorderingstillägg

Inackorderingstillägg från CSN kan som regel lämnas till studerande i fristående gymnasieskolor, folkhögskolor och tidigare så kallade riksinternatskolor. Under 2019 ökade antalet studerande med inackorderingstillägg jämfört med 2018. Det skulle kunna tyda på att den minskning av antalet studerande med inackorderingstillägg som pågått under flera år nu har avstannat. Införandet av den nya gymnasieskolan höstterminen 2011 har lett till att färre utbildningar än tidigare ger rätt till inackorderingstillägg från CSN. Detta är en viktig förklaring till att andelen studerande med inackorderingstillägg har minskat över tid inom fristående gymnasieskolor, även om antalet ökat under 2019. Andelen studerande med inackorderingstillägg var däremot oförändrad. Det är en högre andel kvinnor som får inackorderingstillägg, vilket borde innebära att kvinnor i större utsträckning är benägna att flytta för studier på gymnasial nivå än män.

Fler studerande med studiestartsstöd

Studiestartsstödet syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med kort utbildning och stort utbildningsbehov för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Antalet studerande med studiestartsstöd har ökat sedan starten 2017 och fortsatte öka under 2019. Både antalet kvinnor och män har ökat jämfört med 2018. Skillnaden i utbildningsbakgrund mellan kvinnor och män är små.

Ökande andel studerande som fick det högre bidraget

Den högre bidragsnivån inom studiemedlen syftar framför allt till att rekrytera studerande med kort utbildningsbakgrund till studier. Andelen med högre bidrag var högst på grundläggande nivå även om den minskade något jämfört med 2018. Andelen på den gymnasiala nivån ökade däremot. Den största gruppen med högre bidrag finns bland studerande som saknar slutbetyg från grundskola, treårig gymnasieskola eller motsvarande. Den största ökningen finns bland arbetslösa ungdomar i åldrarna 20–24 år. Ökningen beror bl.a. på att det högre bidraget under vissa förutsättningar från och med den 1 juli 2018 även lämnas till vissa studerande som har läst på introduktionsprogram. Även antalet studerande med högre bidrag för kompletterande pedagogisk utbildning ökade under 2019. Ökningen beror på att alla som är minst 25 år och studerar på en sådan utbildning kan få det högre bidraget från och med den 1 juli 2018, oavsett vilken ämneslärarexamen utbildningen leder till.

Fler män än kvinnor fick det högre bidraget inom ramen för satsningen för vissa arbetslösa ungdomar under 2019. Att fler män oftare har rätt till det högre bidraget inom denna grupp kan bero på att män oftare avbryter sina gymnasiestudier. Totalt sett var det dock fler kvinnor än män som studerade med den högre bidragsnivån

under 2019, vilket har varit oförändrat sedan 2015. Andelen kvinnor respektive män med den högre bidragsnivån varierar beroende på utbildningsnivå.

Andelen med tilläggsbidrag ökade

Studiemedlens utjämnande kraft varierar mellan olika studerandegrupper. En grupp som ofta anger att de inte skulle ha påbörjat studier utan studiemedel är studerande med barn. Inom studiemedelssystemet finns tilläggsbidraget till studerande med barn som syftar till att hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer och underlätta för föräldrar att studera. Andelen studerande med tilläggsbidrag av det totala antalet studerande ökade jämfört med föregående år. På grundläggande och gymnasial nivå var andelen med tilläggsbidrag oförändrad, medan den ökade på eftergymnasial nivå. Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidrag har bara förändrats marginellt under de år som tilläggsbidraget har funnits. Under 2019 var hela 80 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor. Att kvinnliga föräldrar studerar i högre utsträckning än manliga är noterbart, vilket tyder på att tilläggsbidraget främst undanröjer hinder för kvinnliga föräldrar att studera. Tilläggsbidraget underlättar då även för barnen till dessa kvinnor.

Måluppfyllelse

Sammantaget tyder resultatet från de indikatorer som redovisas på att måluppfyllelsen i fråga om studiestödets utjämnande effekt är fortsatt hög.

3.9.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin

Andelen förväntade förluster minskade

Den totala sammanlagda studieskulden ökade under 2019 vilket främst beror på att utbetalningarna av lån under året var större än inbetalningarna. Under 2019 har de förväntade förlusterna när det gäller den totala studieskulden och den utestående fordran i fråga om återkrav av studiestöd minskat jämfört med föregående år. Det beror främst på att antalet låntagare med de äldre lånetyperna som slutbetalar sina lån eller uppnår åldern för rätt till avskrivning minskar. En annan orsak är att räntan som ligger till grund för beräkningen har sänkts vilket också innebär att reservationen minskar. De framtida kostnaderna varierar mycket mellan lånetyperna. Andelen bedöms som högst för den äldsta lånetypen och som lägst för annuitetslån, vilket också var ett mål när det lånet infördes 2001.

Inbetalningsgraden ökade för bosatta utomlands

Det inbetalda beloppet för avgiftsåret ökade bland samtliga låntagare, dvs. låntagare bosatta både i Sverige och utomlands. Låntagare bosatta utomlands återbetalar emellertid sina lån i betydligt lägre omfattning än låntagare bosatta i Sverige. Betalningsgraden för utlandsbosatta har dock ökat sedan 2016 och bedöms till stor del bero på insatser från CSN för att öka betalningsgraden från denna grupp. Även om återbetalningsgraden bland utomlands bosatta låntagare har ökat under senare år så är den fortfarande väsentligt lägre jämfört med låntagare bosatta i Sverige. När återbetalningen inte sköts riskerar betydande belopp att skrivas av. För att även fortsättningsvis kunna tillhandahålla ett omfattande studiestöd till de studerande är det viktigt att utlandsbosatta i större utsträckning än i dag betalar sina studieskulder.

Marginell minskning av andelen som beviljas nedsättning

Andelen låntagare som får nedsättning av sitt årsbelopp minskade marginellt 2019 jämfört med föregående år. Att andelen låntagare med nedsättning minskar är positivt för samhällsekonomin eftersom det minskar risken för framtida låneavskrivningar. Däremot var det genomsnittliga värdet på de nedsättningar som beviljades högre än

2018. Att värdet på det genomsnittliga nedsatta beloppet ökar kan däremot anses negativt för samhällsekonomin. Det är lika stor andel kvinnor som män som söker nedsättning med hänsyn till inkomst eller synnerliga skäl. Däremot är det fler kvinnor som får nedsättning med hänsyn till studier, vilket skulle kunna förklaras av att det generellt är fler kvinnor som studerar med studiemedel.

Värdet av avskrivningen minskade

Värdet av det skuldbelopp som avskrevs under 2019 minskade jämfört med 2018. Att både antalet låntagare som fick avskrivning och de avskrivna beloppen minskade är ur ett samhällsekonomiskt perspektiv positivt. CSN bedömer att minskningen till stor del beror på att den höjning av garantinivån för sjukersättning som trädde i kraft den 1 juli 2018 medförde att flera låntagare fick avslag på sina avskrivningsärenden. Den 1 januari 2020 trädde en ändring i studiestödslagen (1999:1395) i kraft som möjliggör för CSN att skriva av lån för låntagare med hel sjukersättning som överstiger garantinivån. Lagändringen kan därför innebära att antalet avskrivningsärenden kan komma att öka från och med 2020.

Låntagare som saknar giltig adress ökar

CSN delar in återbetalningsskyldiga låntagare i gruppen bosatta i Sverige, bosatta utomlands och låntagare som saknar adress. Som nämnts ovan minskar bl.a. den del av den totala fordran som reserverades för framtida förluster för återbetalare som är bosatta i Sverige och i utlandet, vilket är positivt. Låntagare som saknar giltig adress betalar generellt sett in en lägre andel av det debiterade beloppet. Under 2019 ökade den totala fordran för låntagare som CSN saknar giltig adress till, vilket kan anses ha en negativ effekt på samhällsekonomin.

Måluppfyllelse

Sammantaget tyder resultatet av de indikatorer som redovisas på att studiestödet har en fortsatt god effekt på samhällsekonomin över tiden.

3.10 Politikens inriktning

Studiestödet möjliggör studier

Det svenska studiestödet är ett av världens mest omfattande studiestödssystem. Det möjliggör för människor att söka sig vidare till studier efter slutförd skolgång eller att senare i livet återuppta studier.

Goda möjligheter till utbildning bidrar till kompetensförsörjningen i Sverige. Därmed är ett välfungerande studiemedelssystem viktigt för att säkra framtidens jobb och långsiktigt stärka Sveriges konkurrenskraft. Utbildning och bildning ger förutsättningar för aktiva samhällsmedborgare, för människors utveckling och arbetsmarknadsutsikter och för att arbetsmarknaden ska fungera väl.

Genom jämlika och jämställda möjligheter till utbildning bidrar studiestödssystemet till mer kunskap, kompetens och bildning i samhället. Ett sådant studiestödssystem förutsätter dock en god återbetalning av studieskulder.

Åtgärder för att främja omställning och vidareutbildning högre upp i åldrarna

Medellivslängden ökar och pensionsåldrarna höjs. Detta leder till att det både finns samhälleliga och individuella behov av att arbeta högre upp i åren. För att det ska vara möjligt att arbeta längre behövs möjligheter till omställning och kompetensutveckling

under en större del av livet. Det krävs också att den som funderar på att studera har möjlighet att finansiera studierna, så att utbildning och studiefinansiering framstår som ett tilltalande, eller åtminstone möjligt, alternativ. En utredare har därför biträtt Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) och lämnat förslag till åtgärder inom studiemedelssystemet för att främja omställning och vidareutbildning högre upp i åldrarna. Promemorian Bättre studiestöd till äldre (U2019/04318/UH) har remitterats under våren 2020.

I denna proposition beräknas medel som möjliggör höjda åldersgränser för rätt till studiemedel och studiestartsstöd samt ändrade återbetalningsregler. Regeringen avser att återkomma med sådana förslag i fråga om studier som bedrivs fr.o.m. 2022.

Kompetensförsörjning för att möta samhällsutmaningarna

Utbrottet av det nya coronaviruset medför ett ökat behov av utbildning för att möjliggöra för fler människor att på ett bättre sätt klara de stora behov som finns av omställning på arbetsmarknaden. Det har också inneburit att fler har blivit arbetslösa och arbetslösheten beräknas öka ytterligare framöver.

Studiestödssystemet stödjer de ökade utbildningsbehoven men även regeringens ambitioner att genomföra ett kunskapslyft och ge ekonomiska förutsättningar för människor, oavsett kön, att ta steget vidare till studier och arbete. Regeringen föreslår i denna proposition att medel bl.a. avsätts för fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan, yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning (regionalt yrkesvux) samt universitet och högskola (se även utg.omr. 16 avsnitt 4.5 och 5.3).

Ett effektivare studiestödssystem

Ökade resurser till studiestartsstödet

Studiestartsstödet, som infördes 2017, är en del av kunskapslyftet som ger ekonomiska förutsättningar för arbetslösa personer med kort tidigare utbildning och ett stort utbildningsbehov att ta steget till studier. En stor del av målgruppen för studiestartsstödet är nyanlända.

Arbetslöshetsvillkoret inom studiestartsstödet har tillfälligt lättats under 2020 så att även nyligen arbetslösa kan omfattas. För att studerande som beviljats studiestartsstöd under 2020 fortsättningsvis ska kunna beviljas maximalt stöd utan att tränga undan nya studerande föreslår regeringen att mer medel avsätts under 2021.

Tillfällig förstärkning av tilläggslånet

För många som tidigare arbetat kan möjligheten att få ett tillräckligt högt totalbelopp inom studiemedlen vara avgörande i valet att börja studera. Utbrottet av coronaviruset har inneburit att fler människor har blivit arbetslösa och arbetslösheten antas öka ytterligare framöver. En del av dessa kommer att kunna återgå i arbete när pandemin successivt förväntas klinga av, medan andra behöver utbilda sig för att inte riskera att hamna i arbetslöshet under en längre tid. För att stärka incitamenten och möjligheterna att påbörja studier för vuxna studerande med tidigare inkomst bör tilläggslånet tillfälligt förstärkas. Detta medför att rekryteringen till utbildningar kan öka, samtidigt som den ekonomiska situationen för de studerande underlättas.

Arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott behöver intensifieras

För att värna legitimiteten i välfärdssystemen behöver förutsättningarna för att effektivt kunna motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott förstärkas. CSN föreslås därför, tillsammans med övriga berörda myndigheter, tillföras resurser för ökat fokus på kontroll, uppföljning och återrapportering av felaktiga utbetalningar och för ett antal uppdrag m.m. i enlighet med förslag i betänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59).

Förstärkt återbetalningsverksamhet

Återbetalningsgraden bland utomlands bosatta låntagare har ökat under senare år men är fortfarande väsentligt lägre jämfört med låntagare bosatta i Sverige. När återbetalningen inte sköts riskerar betydande belopp att behöva skrivas av. För att upprätthålla trovärdigheten i systemet och även fortsättningsvis kunna tillhandahålla ett omfattande studiestöd behöver utlandsbosatta i större utsträckning än i dag återbetala sina studieskulder. För att CSN:s arbete med detta ska kunna fortsätta och även intensifieras bör myndighetens resurser förstärkas fr.o.m. 2022.

3.11 Tillägglån vid extraordinära händelser i fredstid

3.11.1 Ärendet och dess beredning

I Utbildningsdepartementet har ett förslag om ändring i studiestödslagen (1999:1395) utarbetats som syftar till att möjliggöra för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att kunna meddela föreskrifter om att tillägglån ska få lämnas med högre belopp vid extraordinära händelser i fredstid än vad som normalt följer av lagen.

Synpunkter har under hand inhämtats från CSN och Överklagandenämnden för studiestöd som inte har haft några invändningar mot förslaget.

3.11.2 Det finns behov av en tillfällig förstärkning av tillägglånet

Tillägglånet ges till vuxna studerande som haft vissa inkomster

Studiemedel kan i dag lämnas med 2 715 kronor per vecka. Det motsvarar ungefär 11 764 kronor i månaden (bidrag och lån) i totalbelopp. Därutöver kan den som har barn få tilläggsbidrag. Studielån kan i vissa fall också lämnas i form av tillägglån från och med det år den studerande fyller 25 år. Tillägglånet relaterar till prisbasbeloppet och uppgår till 936 kronor i veckan vid heltidsstudier, vilket motsvarar 4 055 kronor i månaden (3 kap. 11–14 §§ studiestödslagen [1999:1395]). För att få tillägglån krävs att den sökande haft en inkomst året före studiestarten på minst 196 295 kronor för 2020 (3 kap. 12 § studiestödsförordningen [2000:655]). Tillägglånet lämnas under högst 120 veckor. Den som har både de vanliga studiemedlen och tillägglånet kan alltså få 15 819 kronor i månaden vid heltidsstudier under 2020.

Tillägglånet bör tillfälligt förstärkas

Utbrottet av det nya coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19 har aktualiserat behovet av särskild lagstiftning vid extraordinära händelser i fredstid. Pandemin har redan lett till flera lagändringar i fråga om studiestödet som stärker de studerandes

möjligheter till studiefinansiering (se prop. 2019/20:132, prop. 2019/20:146 och prop. 2019/20:167).

Utbrottet av coronaviruset har inneburit att fler människor har blivit arbetslösa och arbetslösheten antas öka ytterligare framöver. En del av dessa kommer att kunna återgå i arbete när pandemin successivt förväntas klinga av, medan andra behöver utbilda sig för att inte riskera att hamna i arbetslöshet under en längre tid. Effekterna av pandemin kan också innebära att det är svårare för många studerande att hitta ett arbete vid sidan av studierna. Det kan därför finnas skäl att tillfälligt underlätta för fler personer att studera. En sådan grupp är vuxna studerande med tidigare inkomster och högre levnadsomkostnader. Vissa temporära ändringar bör därför göras i det nuvarande regelverket vad gäller tilläggsån för att stärka incitamenten och möjligheterna att påbörja studier.

3.11.3 Ett högre tilläggsån ska kunna lämnas till studerande vid extraordinära händelser

Regeringens förslag: I studiestödslagen ska det införas en ny bestämmelse som upplyser om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela föreskrifter om att tilläggsån vid extraordinära händelser i fredstid får lämnas med högre belopp än vad som gäller normalt enligt lagen.

Skälen för regeringens förslag: Tilläggsån lämnas till personer som har passerat ungdomsåren och syftar enligt förarbetena bl.a. till att möjliggöra studier för personer som på grund av tidigare förvärvsarbete har haft möjlighet till betydligt större levnadsomkostnader än vad studiemedlens totalbelopp medger (prop. 1999/2000:10 s. 86 f.). Många studerande högre upp i åldrarna har en annan livssituation och högre levnadsomkostnader än yngre studerande. För många som tidigare arbetat kan möjligheten att få ett tillräckligt högt totalbelopp inom studiemedlen vara avgörande i valet att börja studera. Undersökningar från CSN visar att tilläggslånet har stor betydelse för studievalet för personer som har en högre inkomst innan de påbörjar sina studier. Att se över utformningen av tilläggslånet, bl.a. vad gäller beloppsnivån, är även en åtgärd som lyfts fram i den remitterade promemorian Bättre studiestöd till äldre (U2019/04318/UH).

Utbrottet av coronaviruset har inneburit att fler människor behöver ställa om på arbetsmarknaden och välja studier. Dessutom kan fler personer ha behov av en stärkt ekonomi under studierna eftersom det i nuläget kan vara svårare för studerande att hitta ett arbete vid sidan av studierna.

Regeringen bedömer mot denna bakgrund att det finns behov av att tillfälligt förstärka tilläggslånet inom studiemedlen. Det bör därför göras en ändring i studiestödslagen som möjliggör detta. Regleringen i studiestödslagen är en för enskilda gynnande reglering som i grunden faller inom regeringens primära normgivningsområde enligt 8 kap. 7 § första stycket 2 regeringsformen (den s.k. restkompetensen). Eftersom riksdagen har utnyttjat sin rätt att meddela föreskrifter på området (8 kap. 8 § regeringsformen), kan regeringen inte längre meddela föreskrifter på det området om det inte tas in bestämmelser i lagen som tydliggör att regeringen – trots lagregleringen – kan meddela sådana föreskrifter, s.k. nödvändiga upplysningsbestämmelser. Det bör därför i lagen tas in en bestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen, kan meddela föreskrifter om att tilläggsån vid extraordinära händelser i fredstid får lämnas med högre belopp än vad som gäller normalt.

Behovet av skyndsamhet och flexibilitet motiverar att det bör vara regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer som meddelar föreskrifterna. Regeringen har då inom ramen för sin restkompetens möjlighet att vid behov anpassa sina föreskrifter utifrån vilken extraordinär situation som inträffat och hur den utvecklar sig. Oavsett vilka bestämmelser regeringen meddelar bör de vara tidsbegränsade och gälla i anslutning till den extraordinära händelsen och dess efterdyningar.

Regeringens avsikt är att med stöd av restkompetensen tillfälligt höja beloppen inom tilläggslånet för att öka rekryteringen till studier och underlätta ekonomiskt för de studerande som drabbats av en tuffare arbetsmarknad till följd av effekterna av utbrottet av coronaviruset. Inriktningen är för närvarande att tilläggslånet förstärks och höjs med ca 25 procent under de närmaste två åren, dvs. under 2021 och 2022. Tilläggslånet kan lämnas under högst 120 veckor, vilket normalt motsvarar tre års heltidsstudier. Den tillfälliga höjningen av lånet under två år kan t.ex. vara värdefull för den som läser kortare kompletteringskurser, tvååriga yrkes- eller masterutbildningar eller kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen. Förstärkningen kan även vara viktig och fungera rekryterande för personer som efter dessa två år är beredda att fortsätta studera utan den tillfälliga extra förstärkningen inom tilläggslånet. En tillfällig höjning av tilläggslånet kan sammantaget stärka den ekonomiska situationen för vuxna studerande och öka rekryteringen till studier.

3.11.4 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Lagändringen ska träda i kraft den 1 januari 2021.

Skälen för regeringens förslag: Den nya bestämmelsen bör träda i kraft vid tidigast möjliga tidpunkt, vilket bedöms vara den 1 januari 2021.

3.11.5 Konsekvenser

Konsekvenser för statens budget

Förslaget och bedömningen att tillfälligt höja tilläggslånet bedöms få konsekvenser för statens budget. Under 2021 kan utflödet av tilläggslånet, utifrån befintliga prognoser, komma att öka med ca 400 miljoner kronor. Dessa ska betalas tillbaka av låntagarna. De statliga kostnaderna för lånen, som till största del består av avsättningar som görs för att täcka framtida kreditförluster på lånen, beräknas öka med 48 miljoner kronor årligen 2021–2022. Även räntekostnader utgör en liten del av kostnaden.

Konsekvenser för den enskilde

Om ett tillfälligt höjt tilläggslånet införs kan fler personer komma att välja att studera. De som studerar med tilläggslånet kommer också att få en bättre ekonomisk situation under 2021–2022, vilket kan bidra till att de klarar sina studier bättre och till att genomströmningen i utbildningarna ökar. Skuldsättningen kommer dock att öka något för dem som tar tilläggslånet.

Konsekvenser för myndigheter

Ett tillfälligt höjt tilläggslånet bedöms medföra att fler personer väljer att studera vilket innebär en ökad administration för CSN. Denna ökning bedöms dock kunna hanteras inom de nuvarande ekonomiska ramarna för myndighetens verksamhet. Förslagen bedöms inte påverka antalet överklagade beslut till Överklagandenämnden för studiestöd.

Konsekvenser för jämställdheten

Under 2019 var det 60 procent kvinnor och 40 procent män som fick tilläggsån. Andelen kvinnor och män med tilläggsån motsvarar därmed andelen bland dem som studerar med studiemedel.

En förstärkning av tilläggsån bedöms som könsneutralt. Påverkan på kvinnor och män bedöms därför följa av andelen som studerar. Detta innebär att fler kvinnor än män antas gynnas av det förstärkta lånet.

3.11.6 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i studiestödlagen (1999:1395)

3 kap.

14 § Utöver det studiemedelsbelopp som följer av 11 § får studielån lämnas i form av tilläggsån till vissa studerande från och med det kalenderår då den studerande fyller 25 år. Vid studier på heltid får tilläggsån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande har rätt till studiemedel utgör 1,98 procent av prisbasbeloppet. Sådana lån får dock lämnas under högst 120 veckor.

Vid studier på deltid får tilläggsån lämnas under högst det antal veckor som svarar mot 120 veckor vid heltidsstudier med ett belopp som för varje vecka då den studerande har rätt till studiemedel utgör

- 1,49 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och
- 0,99 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer *kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om*

- de förutsättningar som i övrigt ska gälla för tilläggsån, och
- att tilläggsån vid extraordinära händelser i fredstid får lämnas med högre belopp än vad som anges i första och andra styckena.

I paragrafen regleras studielån i form av tilläggsån som kan lämnas till vissa studerande från och med det kalenderår då de fyller 25 år.

I tredje stycket införs en upplysningsbestämmelse som innebär att regeringen med stöd av sin restkompetens, eller den myndighet som regeringen bestämmer, kan meddela föreskrifter om att tilläggsån vid extraordinära händelser i fredstid får lämnas med högre belopp än vad som anges i paragrafen. Det införs en punktuppställning i stycket och den nya bestämmelsen placeras i andra punkten. Vidare tydliggörs det språkligt att även bestämmelsen i den första punkten är en upplysningsbestämmelse.

Övervägandena finns i avsnitt 3.11.3.

3.12 Budgetförslag

3.12.1 1:1 Studiehjälp

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:1 Studiehjälp

Tusental kronor

2019	Utfall	4 243 788	Anslagssparande	23 350
2020	Anslag	4 382 408 ¹	Utgiftsprognos	4 251 896
2021	Förslag	4 388 624		
2022	Beräknat	4 485 241		
2023	Beräknat	4 586 998		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiehjälp i form av studiebidrag, extra tillägg och inackorderingstillägg enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får användas för utgifter för ersättning till svenska elever utomlands för vissa resor. Anslaget får användas för utgifter för kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning och annan lärlingsliknande utbildning.

Regeringens överväganden

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Studiehjälp

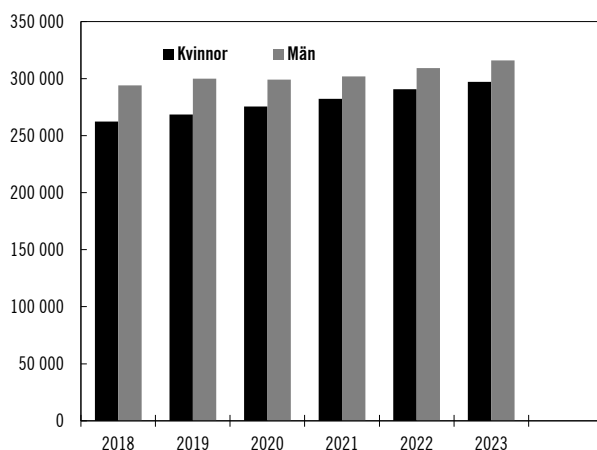
Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	4 382 408	4 382 408	4 382 408
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-2 000	-2 000	-2 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	8 216	104 833	206 590
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 388 624	4 485 241	4 586 998

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Drygt 98 procent av de elever som avslutar grundskolans årskurs 9 påbörjar gymnasieskolan samma år. Andelen är ungefär lika stor för kvinnor som för män. Ytterligare ett antal påbörjar gymnasiestudier nästföljande år. Utgifterna för studiehjälp är därför främst beroende av utvecklingen av befolkningen i åldern 16–20 år. Befolkningsframskrivningar från Statistiska centralbyrån visar att antalet ungdomar i aktuella åldrar kommer att öka under hela prognosperioden.

Diagram 3.11 Folkmängd 16–20 år

Anm.: Folkmängd 2018 och 2019, prognos 2020–2023.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Mot denna bakgrund bedöms utgifterna för studiebidraget, inackorderingstillägget och det extra tillägget öka med 8 miljoner kronor under 2021. Åren 2022 och 2023 beräknas utgifterna öka med 105 miljoner kronor respektive 207 miljoner kronor jämfört med vad som har anvisats för 2020.

Regeringen föreslår att 4 388 624 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Studiehjälp* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 4 485 241 000 kronor respektive 4 586 998 000 kronor.

3.12.2 1:2 Studiemedel

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:2 Studiemedel

Tusental kronor

2019	Utfall	15 288 562	Anslagssparande	1 651 054
2020	Anslag	19 016 212 ¹	Utgiftsprognos	18 011 764
2021	Förslag	20 219 925²		
2022	Beräknat	20 155 861		
2023	Beräknat	18 954 053		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 3 675 757 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2021 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2018 som uppgick till -288 920 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiemedel i form av studiebidrag och tilläggsbidrag enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för studiebidrag enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift. Anslaget får användas för utgifter för retroaktiva utbetalningar av vissa former av studiestöd som upphört.

Regeringens överväganden

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Studiemedel

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	17 696 712	17 696 712	17 696 712
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 321 100	1 366 000	585 000
varav BP21	824 400	1 175 900	484 000
- Höjd kvalitet tolktjänster	1 000	1 500	1 000
- JA-punkt 14b - Bättre studiestöd högre upp i åldrarna		111 000	111 000
- Studiemedel Sophiahemmet	400	400	400
- Yrkehögskolan utbyggnad	86 000	231 000	226 000
- Generell utbyggnad universitet och högskolor	61 000	61 000	62 000
- Regionalt yrkesvux studiemedel	421 000	546 000	
- Masterstudenter	130 000	130 000	
- Yrkeslärare studiemedel	6 000	9 000	8 000
- Yrkeslärare masterutbildning	2 000	4 000	3 000
- Behörighetsgivande utbildning		42 000	
- Läkarutbildning utbyggnad		3 000	4 000
- Livslångt lärande	92 000		
- KPU, kompletterande pedagogisk utbildning	25 000	37 000	69 000
Makroekonomisk utveckling	106 006	254 199	427 360
Volym	1 947 635	1 560 878	999 189
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-851 528	-721 928	-754 208

	2021	2022	2023
Förslag/beräknat anslag	20 219 925	20 155 861	18 954 053

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Regeringen gör bedömningen att höjda åldersgränser för rätt till studiemedel och studiestartsstöd samt ändrade återbetalningsregler är åtgärder som ska genomföras 2022. För 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med 111 miljoner kronor årligen.

Regeringen beräknar inom ramen för det årliga budgetarbetet hur mycket medel som behövs för studiebidrag inom studiemedlen. Beräkningen görs utifrån antaganden om antal stödtagare, regeringens förslag på eventuella reformer samt antaganden om prisbasbelopp. Vid studiestödsreformen 2001 beräknades en resursram för medel avseende studiebidrag med den högre bidragsnivån. Storleken på resursramen baserades vid tillfället på erfarenheter från utnyttjandet av de äldre vuxenstudiestöden (prop. 1999/00:10 s. 84 och prop. 2000/01:1 utg.omr. 15 avsnitt 4.1.2). Det faktiska antalet som sedan beviljades studiemedel med den högre bidragsnivån visade sig dock bli betydligt lägre vilket fick konsekvensen att det bildades ett outnyttjat utrymme inom resursramen motsvarande ungefär 1 000 miljoner kronor. Detta outnyttjade utrymme har funnits kvar sedan dess. Budgetåret 2020 motsvarar utrymmet ca 1 000 miljoner kronor. Regeringen avser nu att justera resursramen. För 2021 minskas anslaget med 850 miljoner kronor. För 2022 beräknas anslaget minska med 980 miljoner kronor och för 2023 beräknas anslaget minska med 1 040 miljoner kronor.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på regionalt yrkesvux (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 4.5). Anslaget ökas därför med 421 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 546 miljoner kronor.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 4.5). Anslaget ökas därför med 86 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 231 miljoner kronor och för 2023 beräknas anslaget öka med 226 miljoner kronor.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom universitet och högskola (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 5.3). Anslaget ökas därför med 319 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 287 miljoner kronor och för 2023 beräknas anslaget öka med 82 miljoner kronor.

Anslaget minskas med 1 miljon kronor 2021 till följd av att tolkutbildning vid folkhögskolor förlängs (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 4.5). För 2022 beräknas anslaget öka med 1,5 miljoner kronor och för 2023 beräknas anslaget öka med 1 miljon kronor.

Regeringen föreslår att 20 219 925 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Studiemedel* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 20 155 861 000 kronor respektive 18 954 053 000 kronor.

3.12.3 1:3 Avsättning för kreditförluster

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:3 Avsättning för kreditförluster

Tusental kronor

2019	Utfall	1 815 719	Anslagssparande	75 833
2020	Anslag	1 954 904 ¹	Utgiftsprognos	1 844 244
2021	Förslag	2 029 714		

2022	Beräknat	2 055 558
2023	Beräknat	1 940 706

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för avsättning till kreditreserv för utgifter för konstaterade förluster på utlåning t.o.m. 2013 samt för förväntade förluster på nyutlåning fr.o.m. 2014 enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får även användas för avsättning till kreditreserv för att täcka kostnader för nedskrivning och inlösen av vissa studielån med statlig kreditgaranti samt för avskrivning av återkrav som avser lån.

Regeringens överväganden

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Avsättning för kreditförluster

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 855 904	1 855 904	1 855 904
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	155 200	96 300	-1 700
varav BP21	97 000	58 000	-19 000
- JA-punkt 14b - Bättre studiestöd högre upp i åldrarna		-54 000	-54 000
- Höjt tilläggs lån	48 000	48 000	
- Yrkehögskolan utbyggnad	6 000	17 000	17 000
- Generell utbyggnad universitet och högskolor	4 000	4 000	4 000
- Regionalt yrkesvux studiemedel	22 000	29 000	
- Masterstudenter	10 000	10 000	
- Yrkeslärare studiemedel		1 000	1 000
- Behörighetsgivande utbildning		3 000	
- Livslångt lärande	7 000		
- KPU, kompletterande pedagogisk utbildning			1 000
Makroekonomisk utveckling	-3 264	7 555	20 692
Volymer	21 874	95 799	65 810
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 029 714	2 055 558	1 940 706

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget ökas med 48 miljoner kronor 2021 till följd av att regeringen avser att tillfälligt under 2021–2022 höja tilläggs lånet (se avsnitt 3.11). För 2022 beräknas anslaget öka med 48 miljoner kronor.

Regeringen bedömer att höjda åldersgränser för rätt till studiemedel och studie-startsstöd är åtgärder som ska genomföras 2022. För 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med 8 miljoner kronor årligen.

Regeringen bedömer även att vissa återbetalningsregler bör förändras i samband med att höjda åldersgränser införs inom studiemedlen. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 62 miljoner kronor årligen.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på regionalt yrkesvux (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 4.5). Anslaget ökas därför med 22 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 29 miljoner kronor.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 4.5). Anslaget ökas därför med 17 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 45 miljoner kronor och för 2023 beräknas anslaget öka med 44 miljoner kronor.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom universitet och högskola (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 5.3). Anslaget ökas därför med 21 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 18 miljoner kronor och för 2023 beräknas anslaget öka med 6 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 2 029 714 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Avsättning för kreditförluster* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 055 558 000 kronor respektive 1 940 706 000 kronor.

3.12.4 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tusental kronor

2019	Utfall	166 184	Anslagssparande	398
2020	Anslag	195 518 ¹	Utgiftsprognos	187 013
2021	Förslag	100 028		
2022	Beräknat	1 000		
2023	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statens utgifter avseende nedsättning av studiemedelsräntor, för ränteutgifter på lån för återkrav av studiemedel och för avgifter till Riksgäldskontoret för studielån upplånade efter 1988 enligt studiestödslagen (1973:349), studiestödslagen (1999:1395) och lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa.

Regeringens överväganden

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	167 518	167 518	167 518
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	17 620	12 620	10 620
varav BP21	2 000	1 000	0
- Regionalt yrkesvux studiemedel	1 000	1 000	
Makroekonomisk utveckling	-65 782	-156 086	-139 288
Volymer	-19 328	-23 052	-38 850
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	100 028	1 000	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade reformer

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på regionalt yrkesvux (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 4.5). Anslaget ökas därför med 1 miljon kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 1 miljon kronor.

Regeringen föreslår att 100 028 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Statens utgifter för studiemedelsröntor* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 000 000 kronor respektive 0 kronor.

3.12.5 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tusental kronor

2019	Utfall	53 176	Anslagssparande	8 973
2020	Anslag	62 150 ¹	Utgiftsprognos	53 359
2021	Förslag	62 150		
2022	Beräknat	62 150		
2023	Beräknat	62 150		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan (Rg-bidrag).

Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till kursdeltagare i teckenspråksutbildning för föräldrar till barn som för kommunikation är beroende av teckenspråk (TUFF).

Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift för bidrag till kursdeltagare i TUFF-utbildning.

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till anordnare av TUFF-utbildning.

Regeringens överväganden

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	62 150	62 150	62 150
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	62 150	62 150	62 150

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 62 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 62 150 000 kronor årligen.

3.12.6 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

2019	Utfall	25 067	Anslagssparande	3 933
2020	Anslag	33 000 ¹	Utgiftsprognos	27 000
2021	Förslag	27 000		
2022	Beräknat	27 000		
2023	Beräknat	27 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för produktion och distribution av kurslitteratur för högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning och för utvecklingsprojekt i syfte att effektivisera verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	27 000	27 000	27 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	27 000	27 000	27 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 27 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 27 000 000 kronor årligen.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2022.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för tillgängliga medier ansvarar för produktion av studielitteratur för högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning. Produktionen sker i form av beställningar under 2021 som innebär utgifter följande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att

under 2021 för anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2022.

Tabell 3.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022
Ingående åtaganden	1 358	3 107	4 000	
Nya åtaganden	3 107	4 000	4 000	
Infriade åtaganden	-1 358	-3 107	-4 000	-4 000
Utestående åtaganden	3 107	4 000	4 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	4 000	4 000	4 000	

3.12.7 1.7 Studiestartsstöd

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:7 Studiestartsstöd

Tusental kronor

2019	Utfall	325 383	Anslagssparande	114 617
2020	Anslag	552 000 ¹	Utgiftsprognos	502 000
2021	Förslag	542 000		
2022	Beräknat	400 000		
2023	Beräknat	400 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiestartsstöd och tilläggsbidrag.

Regeringens överväganden

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Studiestartsstöd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	410 000	410 000	410 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	142 000		
varav BP21	142 000		
- Justering till följd av coronarelaterade EÄB-ändringar i regelverket	142 000		
Makroekonomisk utveckling			
Volym	-10 000	-10 000	-10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	542 000	400 000	400 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Arbetslösvillkoret inom studiestartsstödet har tillfälligt lättats under 2020. För att studerande som beviljats studiestartsstöd under 2020 fortsättningsvis ska kunna beviljas stödet föreslår regeringen att anslaget ökas med 142 miljoner kronor 2021.

Regeringen föreslår att 542 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Studiestartsstöd* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 400 000 000 kronor årligen.

3.12.8 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tusental kronor

2019	Utfall	881 979	Anslagssparande	18 409
2020	Anslag	899 803 ¹	Utgiftsprognos	915 797
2021	Förslag	926 576		
2022	Beräknat	931 400 ²		
2023	Beräknat	936 960 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 924 867 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 920 131 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Centrala studiestödsnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	889 803	889 803	889 803
Pris- och löneomräkning ²	21 679	28 118	38 350
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	15 094	13 479	8 807
varav BP21 ³	15 453	21 805	16 983
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-1 617	-2 265	-2 087
- Motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen	6 000	13 000	13 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-930	-930	-930
- Bättre studiestöd högre upp i åldrarna - administration och systemutveckling	12 000	12 000	7 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	926 576	931 400	936 960

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att ge CSN ekonomiska förutsättningar att fortsatt vara en välfungerande myndighet och för att säkerställa CSN:s hantering av de förslag till reformer som presenteras i denna proposition bör anslaget ökas med 12 miljoner kronor 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med 12 miljoner kronor respektive 7 miljoner kronor.

I enlighet med vad som anförs i avsnitt 3.10 behöver förutsättningarna för att effektivt kunna motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott förstärkas, bland annat genom ökat fokus på kontroll, uppföljning och återsrapportering av felaktiga utbetalningar i enlighet med förslag i betänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59). Anslaget bör därför ökas med 6 miljoner

kronor 2021. Från och med 2022 beräknas anslaget öka med 6 miljoner kronor för detta ändamål.

För att även fortsättningsvis kunna tillhandahålla ett omfattande studiestöd till de studerande är det viktigt att utlandsbosatta i större utsträckning än i dag återbetalar sina studieskulder. För att myndighetens arbete med detta ska kunna fortsätta bör myndighetens resurser förstärkas fr.o.m. 2022. Anslaget beräknas öka med 7 miljoner kronor årligen 2022 och 2023.

För att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur föreslås anslaget minska med 1,6 miljoner kronor 2021 (se utg.omr. 22 Kommunikation avsnitt 4.1.1). För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 2,3 miljoner kronor respektive 2,1 miljoner kronor.

Anslaget minskas med 930 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 926 576 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Centrala studiestödsnämnden* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 931 400 000 kronor respektive 936 960 000 kronor.

3.12.9 Lån i Riksgäldskontoret

Den samlade utestående skulden för studielån tagna mellan 1989 och 2019 i Riksgäldskontoret var ca 229 102 miljoner kronor vid utgången av 2019. Under 2020 bedöms nettoupplåningen bli 9 735 miljoner kronor. Beslut om återkravskapital, avskrivningar och konvertering av äldre lån till lån upptagna i Riksgäldskontoret bedöms uppgå till 266 miljoner kronor, 677 miljoner kronor respektive 1,1 miljoner kronor.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 252 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Den totala skulden för studielån hos Riksgäldskontoret beräknas uppgå till ca 238 809 miljoner kronor vid utgången av 2020. Netto-upplåningen för 2020 beräknas till omkring 12 329 miljoner kronor, beslut av återkravskapital till 277 miljoner kronor, avskrivningar till 687 miljoner kronor och konvertering av äldre lån till lån upptagna i Riksgäldskontoret till 1 miljon kronor. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 252 000 miljoner kronor.

3.12.10 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tusental kronor

2019	Utfall	15 334	Anslagssparande	-422
2020	Anslag	16 905 ¹	Utgiftsprognos	16 315
2021	Förslag	17 094		
2022	Beräknat	17 253 ²		
2023	Beräknat	17 457 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 17 094 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 17 093 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Överklagandenämnden för studiestöds förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.25 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	16 905	16 905	16 905
Pris- och löneomräkning ²	219	378	583
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-30	-30	-31
varav BP21 ³	-30	-30	-30
- Generell besparing i statsförvaltningen	-30	-30	-30
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	17 094	17 253	17 457

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 30 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 17 094 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Överklagandenämnden för studiestöd* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 17 253 000 kronor respektive 17 457 000 kronor.

Utgiftsområde 16

Utbildning och universitetsforskning

Utgiftsområde 16 – Utbildning och universitetsforskning

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	7
2	Utbildning och universitetsforskning	11
2.1	Utgiftsområdets omfattning	11
2.2	Utgiftsutveckling	16
2.3	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder övergripande för hela utgiftsområdet	21
2.4	Resultatredovisning	21
2.5	Analys och slutsatser	30
2.6	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder för lärar- och förskollärsituationen i skolväsendet	31
2.7	Resultatredovisning	32
2.8	Analys och slutsatser	54
2.9	Politikens inriktning	55
2.10	Den årliga revisionens iakttagelser	57
2.11	Miljöledningsrapporter	57
3	Barn- och ungdomsutbildning	59
3.1	Mål för området	59
3.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	59
3.3	Resultatredovisning	60
3.3.1	Förskolan	60
3.3.2	Annan pedagogisk verksamhet	62
3.3.3	Förskoleklassen	62
3.3.4	Grundskolan	63
3.3.5	Sameskolan	71
3.3.6	Grundsärskolan	72
3.3.7	Specialskolan	73
3.3.8	Fritidshemmet	73
3.3.9	Andra bedömningsgrunder	74
3.3.10	Gymnasieskolan	76
3.3.11	Gymnasiesärskolan	84
3.3.12	Utvecklingsinsatser	84
3.4	Analys och slutsatser	87
3.5	Politikens inriktning	90
3.5.1	Högre kunskapsresultat i en jämlik kunskapskola	90
3.5.2	Stärkt läraryrke och pedagogiskt ledarskap	93
3.6	Tillkännagivanden	93
3.7	Budgetförslag	94
3.7.1	1:1 Statens skolverk	94
3.7.2	1:2 Statens skolinspektion	95
3.7.3	1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	97
3.7.4	1:4 Sameskolstyrelsen	98
3.7.5	1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	99
3.7.6	1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	102
3.7.7	1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	103
3.7.8	1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	104
3.7.9	1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	105
3.7.10	1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	105

3.7.11	1:11 Skolforskningsinstitutet	107
3.7.12	1:12 Praktisknära skolforskning.....	108
3.7.13	1:13 Bidrag till lärarlöner.....	109
3.7.14	1:14 Särskilda insatser inom skolområdet.....	111
3.7.15	1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling.....	111
4	Kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola.....	113
4.1	Mål för kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola.....	113
4.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	113
4.3	Resultatredovisning	114
4.3.1	Resultat för kommunal vuxenutbildning.....	114
4.3.2	Utvecklingsinsatser för kommunal vuxenutbildning	117
4.3.3	Resultat för yrkeshögskolan.....	118
4.4	Analys och slutsatser	124
4.5	Politikens inriktning	125
4.6	Budgetförslag.....	127
4.6.1	1:16 Bidrag till vissa studier	127
4.6.2	1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning.....	128
4.6.3	1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan	130
4.6.4	1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning.....	131
5	Universitet och högskolor.....	133
5.1	Mål för området.....	133
5.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	133
5.3	Resultatredovisning	136
	Redovisning av andra bedömningsgrunder för utbildning på grundnivå och avancerad nivå	136
	Redovisning av andra bedömningsgrunder för forskning och utbildning på forskarnivå.....	144
5.4	Analys och slutsatser	145
5.5	Politikens inriktning	146
5.5.1	Utbildning och forskning för att möta samhällsutmaningarna	146
5.5.2	Insatser för stärkt kompetensförsörjning	147
5.5.3	Utbildning ska vara tillgängligt för människor under hela livet och i hela landet.....	148
5.5.4	Fler vägar till högskolan – för livslångt lärande och omställning	149
5.5.5	Åtgärder för fler lärare.....	149
5.5.6	Bättre hälso- och sjukvårdsutbildningar	150
5.6	Den årliga revisionens iakttagelser.....	150
5.7	Budgetförslag.....	150
5.7.1	2:1 Universitetskanslersämbetet.....	152
5.7.2	2:2 Universitets- och högskolerådet	152
5.7.3	2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	154
5.7.4	2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	156
5.7.5	2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	157
5.7.6	2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	159
5.7.7	2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	160
5.7.8	2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	162
5.7.9	2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	163
5.7.10	2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	165

5.7.11	2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	166
5.7.12	2:12: Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	168
5.7.13	2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	169
5.7.14	2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	171
5.7.15	2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	172
5.7.16	2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	173
5.7.17	2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	174
5.7.18	2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	176
5.7.19	2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	177
5.7.20	2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	179
5.7.21	2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå avancerad nivå.....	180
5.7.22	2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	182
5.7.23	2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	183
5.7.24	2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	185
5.7.25	2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	186
5.7.26	2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	187
5.7.27	2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	188
5.7.28	2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	190
5.7.29	2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	191
5.7.30	2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	193
5.7.31	2:31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	194
5.7.32	2:32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	196
5.7.33	2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	197
5.7.34	2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	198
5.7.35	2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	199
5.7.36	2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.....	201
5.7.37	2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	202
5.7.38	2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	203
5.7.39	2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	204

5.7.40	2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	206
5.7.41	2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	207
5.7.42	2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	209
5.7.43	2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	210
5.7.44	2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	211
5.7.45	2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	212
5.7.46	2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	214
5.7.47	2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	215
5.7.48	2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	217
5.7.49	2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	218
5.7.50	2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	220
5.7.51	2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	221
5.7.52	2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	222
5.7.53	2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	223
5.7.54	2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.....	225
5.7.55	2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	226
5.7.56	2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.....	227
5.7.57	2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	228
5.7.58	2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.....	230
5.7.59	2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	231
5.7.60	2:60 Södertörns högskola: Forskning på grundnivå och avancerad nivå.....	233
5.7.61	2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	234
5.7.62	2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	235
5.7.63	2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet.....	236
5.7.64	2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor.....	240
5.7.65	2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor.....	242
5.7.66	2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning.....	245
5.7.67	2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet.....	248
6	Forskning.....	249
6.1	Omfattning.....	249
6.2	Mål för området.....	249
6.3	Resultatredovisning.....	249
6.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	249
6.3.2	Resultat.....	250
6.4	Analys och slutsatser.....	259

6.5	Politikens inriktning	261
6.6	Budgetförslag.....	263
6.6.1	3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	263
6.6.2	3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	268
6.6.3	3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning.....	269
6.6.4	3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	270
6.6.5	3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning.....	272
6.6.6	3:6 Institutet för rymdfysik	273
6.6.7	3:7 Kungl. biblioteket.....	273
6.6.8	3:8 Polarforskningssekreteriatet	274
6.6.9	3:9 Sunet.....	275
6.6.10	3:10 Överklagandenämnden för etikprövning.....	276
6.6.11	3:11 Etikprövningsmyndigheten	277
6.6.12	3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	278
6.6.13	3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål.....	279
7	Anslag för gemensamma ändamål	281
7.1	Anslag för gemensamma ändamål	281
7.1.1	4:1 Internationella program	281
7.1.2	4:2 Avgifter till Unesco och ICCROM	282
7.1.3	4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet.....	283
7.1.4	4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning.....	283

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 för anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* besluta om kapitaltillskott på högst 11 000 000 kronor till holdingbolag knutna till universitet för finansiering av idébanksmedel (avsnitt 5.7.65).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag på högst 800 000 000 kronor till European Spallation Source ERIC (ESS) (avsnitt 6.6.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ställa ut statliga garantier för överbrygningslån till European Spallation Source ERIC (ESS) för initial drift och färdigställande av den europeiska spallationskällan. Kreditgarantin får uppgå till högst 600 000 000 kronor och gäller som längst t.o.m. 2030 (avsnitt 6.6.1).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021–2023 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemskap i följande konsortier för europeisk forskningsinfrastruktur, s.k. Eric-konsortier: Aerosols, Clouds and Trace Gases Research Infrastructure (ACTRIS-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 2 500 000 kronor, European Marine Biological Resource Center (EMBRC-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 1 000 000 kronor, European Plate Observing System (EPOS-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor, European Solar Telescope (EST-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 6 000 000 kronor och European Open Screen Infrastructure (EU-OPENSREEN-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 2 000 000 kronor. Vidare bemyndigas regeringen att under 2021–2023 besluta om finansiering av de årliga medlemsavgifterna i följande konsortier: Council of European Social Science Data Archives (CESSDA-ERIC) med en medlemsavgift på högst 2 500 000 kronor, Common Language Resources and Technology Infrastructure (CLARIN-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 000 000 kronor, Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor, Biobanking and Biomolecular Resources Infrastructure (BBMRI-ERIC) med en medlemsavgift på högst 2 500 000 kronor, European Social Survey (ESS-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor, Joint Institute for VLBI in Europe (JIVE-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 800 000 kronor, European Advanced Translational Research Infrastructure in Medicine (EATRIS-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 800 000 kronor, European Research Infrastructure for Biomedical Imaging (Euro-Bioimaging-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 000 000 kronor och Integrated Carbon Observation System (ICOS-ERIC) med en medlemsavgift på högst 10 000 000 kronor (avsnitt 6.6.1).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemsavgift till det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem (Euro-HPC) på högst 25 000 000 kronor (avsnitt 6.6.1).
6. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning enligt tabell 1.1.
7. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statens skolverk	1 156 702
1:2 Statens skolinspektion	468 004
1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	769 676
1:4 Sameskolstyrelsen	58 003
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	4 797 193
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	315 218
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	3 903 000
1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	208 720
1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	109 986
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	504 026
1:11 Skolforskningsinstitutet	24 735
1:12 Praktisknära skolforskning	18 543
1:13 Bidrag till lärarlöner	4 875 000
1:14 Särskilda insatser inom skolområdet	163 418
1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	6 230 000
1:16 Bidrag till vissa studier	17 525
1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning	3 660 422
1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan	135 043
1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	3 629 123
2:1 Universitetskanslersämbetet	158 416
2:2 Universitets- och högskolerådet	243 365
2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 024 767
2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 286 199
2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 338 713
2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 349 033
2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 367 673
2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 683 952
2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 956 642
2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 724 084
2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 574 894
2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 199 438
2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 745 179
2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 032 655
2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	794 587
2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 684 033
2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 392 824
2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 772 596
2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	765 899
2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	419 006
2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	762 672
2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	261 982
2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 193 374
2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	358 437
2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	891 450
2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	289 187
2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	641 734

2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	264 093
2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 065 801
2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	258 068
2:31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	294 155
2:32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	105 476
2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	691 524
2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	132 056
2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	213 734
2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	52 549
2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	121 873
2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	39 747
2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	575 147
2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	89 866
2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	483 805
2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	88 454
2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	528 496
2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	110 977
2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	456 042
2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	80 509
2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	456 297
2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	70 141
2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	366 811
2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	57 261
2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	423 937
2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	77 740
2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	179 761
2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	20 487
2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	69 450
2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	11 399
2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	144 329
2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	20 620
2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	478 043
2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	93 612
2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	39 182
2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	21 518
2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 773 958
2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	2 230 797
2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor	471 718
2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 733 676
2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet	72 580
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	6 995 846
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	420 061
3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	183 119
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 117 356
3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	40 796

3:6 Institutet för rymdfysik	57 273
3:7 Kungl. biblioteket	419 797
3:8 Polarforskningssekretariatet	49 663
3:9 Sunet	49 183
3:10 Överklagandenämnden för etikprövning	5 381
3:11 Etikprövningsmyndigheten	43 788
3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	8 309
3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	88 995
4:1 Internationella program	81 589
4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	30 886
4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet	10 787
4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	52 143
Summa anslag inom utgiftsområdet	92 077 789

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	1 537 180	2022–2029
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	35 500	2022
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	552 000	2022–2025
1:12 Praktisknära skolforskning	69 086	2022–2024
1:13 Bidrag till lärarlöner	2 426 000	2022
1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	6 230 000	2022
1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning	3 656 422	2022
1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	9 020 000	2022–2028
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	21 250 000	2022–2031
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	2 150 000	2022–2031
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	2 600 000	2022–2034
4:1 Internationella program	168 000	2022–2024
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	49 694 188	

2 Utbildning och universitetsforskning

2.1 Utgiftsområdets omfattning

I avsnittet ges först en beskrivning av utgiftsområdets omfattning som inkluderar statliga styrmedel, volymer och kostnader. Därefter presenteras det övergripande målet för utgiftsområdet och de indikatorer som används för att följa upp målet. Den därpå följande resultatredovisningen innehåller två avsnitt. Det första innehåller resultat för hela utgiftsområdet inklusive internationella frågor och det andra en resultatredovisning för lärar- och förskollärsituationen i skolväsendet. Analyser, slutsatser och en bedömning av måluppfyllelse görs separat för vart och ett av avsnitten. Slutligen ges en övergripande inledning och beskrivning av politikens inriktning för utgiftsområdet. Det finns också avsnitt om politikens inriktning för barn- och ungdomsutbildning, kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola, universitet och högskolor samt forskning.

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2019. Sedan dess har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt. Det pågående utbrottet av det nya coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19 har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi samt för ekonomin i Sverige och internationellt.

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen, se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4. Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år.

Områden som omfattas av utgiftsområdet

Utgiftsområdet Utbildning och universitetsforskning omfattar följande områden:

Barn- och ungdomsutbildning

- förskola
- annan pedagogisk verksamhet
- förskoleklass
- grundskola
- grundsärskola
- specialskola
- sameskola
- fritidshem
- gymnasieskola
- gymnasiesärskola

Kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola

- kommunal vuxenutbildning
- utbildning inom yrkeshögskolan
- vissa andra utbildningar med enskilda huvudmän

Universitet och högskolor

- högskoleutbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå samt forskning vid universitet och högskolor med staten som huvudman och enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet, dock inte Sveriges lantbruksuniversitet som ingår i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel och delar av utbildning och forskning vid Försvarets högskolan som ingår i utgiftsområde 6 Försvaret och samhällets krisberedskap

Forskning

- statlig finansiering av forskning och forskningsmyndigheter.

I utgiftsområdet ingår även myndigheter inom skolområdet, vuxenutbildningsområdet, det eftergymnasiala yrkesutbildnings- och högskoleområdet samt vissa myndigheter inom forskningsområdet. Vidare ingår medlemsavgifter till Unesco, verksamheten vid Svenska Unescorådet och finansieringen av internationella kunskapsmätningar och utbildningsstatistik.

Den verksamhet som bedrivs inom utgiftsområdet har flera olika huvudmän. Både kommuner och enskilda kan vara huvudmän för förskolan, fritidshemmet, annan pedagogisk verksamhet, förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och yrkeshögskolan medan enbart kommuner kan vara huvudmän för kommunal vuxenutbildning. Regioner får under vissa förutsättningar vara huvudmän för vissa utbildningar. Staten är huvudman för specialskolan och sameskolan. Staten är också huvudman för universitet och högskolor, men det finns också ett antal enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet.

Statens styrning av den verksamhet som bedrivs av kommuner och enskilda utbildningsanordnare

Staten använder sig av flera olika instrument för att styra den utbildningsverksamhet som bedrivs av kommuner och enskilda. Staten fastställer mål och beslutar om lagar och andra författningar som styr verksamheten. För bl.a. skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet för barn och ungdomar gäller skollagen (2010:800), förordningar som reglerar de olika skolformerna och andra författningar.

Staten följer vidare upp resultaten, utvärderar, kvalitetssäkrar och granskar verksamheten genom uppdrag till Statens skolverk, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) och Statens skolinspektion. Det inkluderar Skolverkets statistikansvar, Skolinspektionens kvalitetsgranskningar och den verksamhet som bedrivs av Barn- och elevombudet (BEO).

Ett tredje styrinstrument som staten förfogar över är den tillsyn och tillståndsprovning som Skolinspektionen ansvarar för. Tillsynen omfattar skolväsendet, huvuddelen av de särskilda utbildningsformerna och annan pedagogisk verksamhet. Myndigheten prövar dessutom ansökningar om att få bedriva skolverksamhet, vilket framför allt innebär godkännande av enskilda huvudmän för bl.a. grundskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor. Ett ytterligare styrinstrument utgörs av statligt finansierade utvecklingsinsatser. Skolverket stödjer skolhuvudmän i deras verksamhet och bidrar till att förbättra deras förutsättningar att arbeta med utveckling av verksamheten för ökad måluppfyllelse inom barn- och ungdomsutbildningen samt vuxenutbildningen. Kommuner och enskilda tilldelas medel för detta bl.a. genom riktade statsbidrag. Statsbidragen står dock för endast en liten del av finansieringen av barn- och

ungdomsutbildningen och vuxenutbildningen. Huvuddelen finansieras med kommunala skattemedel och generella statsbidrag.

För enskilda utbildningsanordnare inom universitets- och högskoleutbildning ställs i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina (examenstillståndslagen) motsvarande krav på utbildningen som gäller för statliga universitet och högskolor enligt 1 kap. högskolelagen (1992:1434). Relationerna med de enskilda utbildningsanordnarna regleras även genom avtal med vissa av utbildningsanordnarna och villkor för medel i regleringsbrev.

Volymen

I tabell 2.1 visas utvecklingen av antalet barn, elever och studerande samt könsfördelningen i de olika skol- och verksamhetsformerna. Antalet barn, elever och studerande har ökat med närmare 348 000 eller 15 procent sedan 2010/11. Könsfördelningen är relativt jämn i de verksamhetsformer som vänder sig till barn och ungdomar. Två undantag är grundsärskolan och specialskolan där det är fler pojkar än flickor. Att det är en liten större andel pojkar även i andra verksamhetsformer som vänder sig till barn och ungdomar hänger samman med att det föds fler pojkar än flickor. I de verksamhetsformer som riktar sig mot vuxna är det generellt fler kvinnor än män i utbildning. Ett undantag är forskarutbildningen där det är något fler män än kvinnor.

Tabell 2.1 Antal inskrivna efter verksamhetsform

Antal och könsfördelning

	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20
Förskola	457 996	472 161	482 309	489 275	485 721	493 609	501 013	509 784	517 670	521 885
varav flickor	49 %	48 %	48 %	49 %	49 %	49 %	48 %	48 %	48 %	48 %
varav pojkar	52 %	52 %	52 %	52 %	52 %	52 %	52 %	52 %	52 %	52 %
Pedagogisk omsorg	20 438	19 397	18 064	16 348	14 681	13 654	12 551	11 585	11 680	10 615
varav flickor	50 %	50 %	50 %	49 %	50 %	50 %	50 %	50 %	50 %	50 %
varav pojkar	50 %	50 %	50 %	51 %	50 %	50 %	50 %	50 %	50 %	50 %
Förskoleklass ¹	103 486	103 900	107 635	109 915	113 549	116 267	122 790	119 056	121 953	121 928
varav flickor	49 %	49 %	49 %	49 %	49 %	49 %	49 %	49 %	49 %	48 %
varav pojkar	52 %	51 %	51 %	52 %	52 %	51 %	52 %	51 %	51 %	52 %
Grundskola ¹	886 346	888 500	899 022	920 829	949 303	985 459	1 023 804	1 049 332	1 068 115	1 086 008
varav flickor	49 %	49 %	49 %	49 %	49 %	49 %	48 %	49 %	49 %	49 %
varav pojkar	51 %	51 %	51 %	51 %	51 %	52 %	52 %	52 %	51 %	51 %
Grundsärskola	12 115	10 791	9 643	9 346	9 709	9 774	9 944	10 612	11 140	12 279
varav flickor	39 %	39 %	39 %	39 %	40 %	39 %	39 %	38 %	38 %	37 %
varav pojkar	61 %	62 %	61 %	61 %	60 %	61 %	61 %	62 %	62 %	63 %
Specialskola	501	501	457	478	502	553	640	650	659	699
varav flickor	45 %	46 %	44 %	44 %	42 %	39 %	41 %	40 %	41 %	40 %
varav pojkar	56 %	54 %	56 %	56 %	58 %	61 %	60 %	60 %	60 %	60 %
Sameskola ²	184	184	190	196	184	206	180	178	197	200
varav flickor	47 %	53 %	56 %	46 %	44 %	51 %	43 %	47 %	46 %	43 %
varav pojkar	53 %	47 %	44 %	54 %	56 %	49 %	57 %	53 %	54 %	57 %
Fritidshem	378 488	396 598	411 255	425 945	444 395	461 871	478 021	484 399	489 871	493 137
varav flickor	48 %	48 %	48 %	48 %	48 %	48 %	48 %	48 %	48 %	48 %
varav pojkar	52 %	52 %	52 %	52 %	52 %	52 %	52 %	52 %	52 %	52 %
Gymnasieskola	385 712	369 083	351 641	330 196	323 670	323 141	343 911	347 863	352 286	355 004
varav kvinnor	48 %	48 %	48 %	48 %	48 %	47 %	45 %	45 %	46 %	47 %

	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20
varav män	52 %	52 %	52 %	52 %	52 %	53 %	55 %	55 %	54 %	53 %
Gymnasiesärskola	9 280	9 034	8 778	7 721	7 006	6 410	5 920	6 072	6 172	6 380
varav kvinnor	42 %	41 %	41 %	40 %	40 %	40 %	40 %	40 %	40 %	41 %
varav män	58 %	59 %	59 %	60 %	60 %	60 %	60 %	60 %	60 %	59 %
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå	86 530	88 372	83 883	89 580	98 711	94 526	96 839	104 462	112 142	116 934
varav kvinnor	65 %	65 %	66 %	65 %	64 %	64 %	63 %	62 %	62 %	62 %
varav män	35 %	35 %	34 %	35 %	36 %	36 %	37 %	38 %	38 %	38 %
	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20
Kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning	4 835	4 733	4 570	4 299	4 245	4 083	3 880	3 605	3 670	3 525
varav kvinnor	49 %	49 %	49 %	49 %	50 %	49 %	49 %	49 %	46 %	51 %
varav män	51 %	51 %	51 %	51 %	50 %	51 %	51 %	51 %	50 %	49 %
Svenska för invandrare ³	96 136	102 434	107 827	113 613	124 750	138 386	150 142	163 175	159 127	153 127
varav kvinnor	57 %	58 %	58 %	57 %	54 %	52 %	51 %	51 %	54 %	57 %
varav män	43 %	42 %	43 %	43 %	43 %	46 %	48 %	49 %	46 %	43 %
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Yrkeshögskola ⁴	41 597	42 484	40 754	42 596	44 927	46 632	57 986	50 372	54 448	63 235
varav kvinnor	52 %	51 %	51 %	52 %	52 %	52 %	52 %	53 %	54 %	55 %
varav män	48 %	49 %	49 %	48 %	48 %	48 %	48 %	47 %	46 %	45 %
	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20
Universitet och högskola	315 793	312 814	304 482	298 533	295 439	294 441	293 902	295 167	298 668	303 590
varav kvinnor	58 %	58 %	59 %	59 %	59 %	59 %	59 %	59 %	60 %	60 %
varav män	42 %	42 %	41 %	41 %	41 %	41 %	41 %	41 %	40 %	40 %
Forskarutbildning	18 395	18 831	19 581	19 600	19 422	18 762	18 392	17 954	17 619	17 003
varav kvinnor	49 %	49 %	48 %	48 %	48 %	47 %	47 %	47 %	48 %	49 %
varav män	51 %	52 %	52 %	52 %	53 %	53 %	53 %	53 %	52 %	51 %

¹ Exklusive sameskolan.² Inklusivt förskoleklass.³ Uppgifterna avseende kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) avser antal elever oavsett hur länge och i vilken omfattning de studerat. Från och med 2018 redovisas enbart uppgifter om elever som går på sfi där kommunen är huvudman.⁴ Uppgifterna avseende yrkeshögskolan avser antal studerande oavsett studiernas längd och omfattning.

Källor: Skolverket och Statistiska centralbyrån.

Totala kostnader för utbildningsväsendet

De totala kostnaderna för utbildningsväsendet uppgick 2019 till 411,6 miljarder kronor (se tabell 2.2) vilket utgör 8,2 procent av bruttonationalprodukten (BNP). Kostnaderna har ökat med 75,2 miljarder kronor sedan 2015, vilket är en ökning med 22 procent.

Den enskilt största verksamheten inom utbildningsväsendet är grundskolan, inklusive sameskolan, som stod för 31 procent av de totala kostnaderna 2019. Därefter följer förskolan samt universitet och högskolor som svarade för 20 procent respektive 19 procent av kostnaderna samma år. De ur kostnadssynpunkt minsta verksamheterna var i tur och ordning, från den största till den minsta, yrkeshögskolan, pedagogisk omsorg, öppen förskole- och fritidsverksamhet, specialskolan samt svenska

utlandsskolor. Dessa verksamheter svarade sammantaget för endast 1,2 procent av de totala utbildningskostnaderna 2019.

Kostnadsökningarna sedan 2015 har i synnerhet varit stora för förskolan, grundskolan, och gymnasieskolan, vilket delvis beror på den demografiska utvecklingen. Kostnaderna för grundskolan har ökat med 30,3 miljarder kronor sedan 2015, en ökning på 31 procent. Kostnaderna för förskolan och gymnasieskolan har ökat med 12,9 miljarder kronor respektive 7,5 miljarder kronor sedan 2015, vilket utgör en ökning med 19 respektive 20 procent.

Kostnadsökningen för universitet och högskolor, inklusive forskning och utbildning på forskarnivå, har också varit stor sedan 2015. Ökningen uppgår till 10,1 miljarder kronor vilket är en ökning på 15 procent.

Procentuellt sett har kostnadsökningarna sedan 2015 varit störst för den kommunala vuxenutbildningen, i synnerhet svenska för invandrare (sfi), för grundsärskolan och för yrkeshögskolan med ökningar på 39 procent, 38 procent respektive 34 procent.

Tabell 2.2 Totala kostnader för utbildningsväsendet

Miljarder kronor

	2015	2016	2017	2018	2019
Förskola ¹	68,2	71,7	75,0	78,6	81,1
Pedagogisk omsorg ¹	1,6	1,5	1,5	1,4	1,3
Fritidshem ¹	16,0	17,1	18,1	18,9	19,6
Öppen verksamhet	0,6	0,7	0,7	0,8	0,8
Förskoleklass	6,4	6,8	7,3	7,5	8,0
Grundskola ²	97,0	107,0	114,7	121,8	127,3
Gymnasieskola ³	37,0	39,7	41,8	43,8	44,5
Svenska utlandsskolor ⁴	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Grundsärskola	4,2	4,5	4,9	5,4	5,8
Gymnasiesärskola	2,9	2,8	2,9	2,9	3,0
Specialskola	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6
Vuxenutbildning ⁵	7,3	8,0	8,9	9,6	10,1
Studieförbund	3,8	4,0	4,0	4,0	3,9
Folkhögskolor ⁶	3,2	3,5	3,5	3,7	3,9
YH ⁷	1,7	1,7	1,8	2,0	2,3
Universitet och högskolor ⁸	66,9	69,0	70,6	73,6	77,0
Studiestöd ⁹	19,0	18,7	18,8	20,1	22,2
Summa	336,4	357,2	375,1	394,9	411,6
Andel av BNP (%)	7,9	8,1	8,1	8,2	8,2

Anm.: Redovisningen omfattar inte polisskolan, försvarsmaktens utbildningar, arbetsmarknads- och personalutbildning eller övrig utbildning hos privata utbildningsanordnare. Uppgifterna redovisas i löpande priser.

¹ Nettokostnad exklusive avgifter.

² Inklusive sameskola.

³ Inklusive skolskjuts, reseersättning och inackordering.

⁴ Omräknade kostnader baserat på antalet elever i reguljär utbildning.

⁵ Inkluderar kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå, kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning och sfi.

⁶ Resultatredovisning för folkhögskolorna återfinns inom utg.omr. 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 17 Folkbildning.

⁷ Yrkeshögskolan.

⁸ Inkluderar forskning och utbildning på forskarnivå.

⁹ Inkluderar studiebidrag och studiemedlens bidragsdel samt kostnaderna för räntesubventioner, avskrivningar och statlig ålderspensionsavgift. Resultatredovisning för studiestöd återfinns under utg.omr. 15 Studiestöd.

Källa: Statistiska centralbyrån.

2.2 Utgiftsutveckling

I detta avsnitt presenteras tre översiktliga budgettabeller för utgiftsområdet. I tabell 2.3 redovisas anslagsutvecklingen för utfall 2019, budget och prognos för 2020 samt regeringens förslag till budget för 2021 och beräknad anslagsnivå för 2022 och 2023. Regeringen föreslår att 92 078 miljoner kronor anvisas för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning för 2021. För 2022 och 2023 beräknas 90 800 miljoner kronor respektive 89 518 miljoner kronor. I utgiftsområdet ingår barn-, ungdoms- och vuxenutbildning, universitet och högskolor, forskning och anslag för vissa gemensamma ändamål. Sammantaget har utgiftsområdet 103 anslag. I tabell 2.4 redovisas därefter anslagsnivån för perioden 2021–2023 jämförd med statens budget för 2020 fördelat på olika komponenter. Den årliga pris- och löneomräkningen av anslagen för förvaltningsändamål som görs för att kompensera myndigheter för pris- och löneökningar utgör en del av den föreslagna anslagsförändringen. I tabell 2.5 redovisas slutligen den realekonomiska fördelningen baserad på utfall 2019 och kända förändringar av anslagens användning.

Tabell 2.3 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Barn-, ungdoms- och vuxenutbildning	22 728	26 829	25 313	31 044	30 161	28 650
1:1 Statens skolverk	1 038	1 136	1 117	1 157	1 166	1 144
1:2 Statens skolinspektion	410	443	426	468	472	475
1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	722	762	745	770	778	788
1:4 Sameskolstyrelsen	51	52	52	58	59	58
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	2 806	3 431	3 001	4 797	3 611	3 517
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	246	315	249	315	315	315
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	4 583	3 903	3 858	3 903	3 903	3 903
1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	189	206	202	209	201	191
1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	103	108	107	110	112	112
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	145	380	138	504	595	656
1:11 Skolforskningsinstitutet	23	24	25	25	25	25
1:12 Praktisknära skolforskning	17	19	18	19	32	36
1:13 Bidrag till lärarlöner	4 004	4 670	4 117	4 875	4 875	4 875
1:14 Särskilda insatser inom skolområdet	163	163	162	163	163	163
1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	3 449	4 886	4 789	6 230	6 230	6 230
1:16 Bidrag till vissa studier	14	18	14	18	18	18
1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning	2 205	3 101	3 070	3 660	3 777	2 428
1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan	120	135	131	135	134	135
1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	2 437	3 078	3 091	3 629	3 694	3 581
Universitet och högskolor	45 281	48 254	47 933	51 378	50 917	51 054
2:1 Universitetskanslersämbetet	154	156	158	158	160	161

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
2:2 Universitets- och högskolerådet	191	212	203	243	254	237
2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 790	1 849	1 831	2 025	2 013	1 998
2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 182	2 259	2 259	2 286	2 307	2 325
2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 104	2 165	2 139	2 339	2 329	2 318
2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 249	2 323	2 323	2 349	2 370	2 398
2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 151	2 206	2 223	2 368	2 360	2 348
2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 600	1 664	1 664	1 684	1 699	1 719
2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 696	1 813	1 773	1 957	1 943	1 929
2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 668	1 710	1 710	1 724	1 740	1 760
2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 421	1 463	1 447	1 575	1 574	1 572
2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 145	1 187	1 187	1 199	1 210	1 224
2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 506	1 627	1 540	1 745	1 730	1 718
2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	912	1 022	1 022	1 033	1 042	1 054
2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	732	748	736	795	797	793
2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 600	1 663	1 663	1 684	1 699	1 719
2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 182	1 217	1 204	1 393	1 347	1 309
2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 581	1 712	1 712	1 773	1 778	1 799
2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	686	707	687	766	756	752
2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	398	417	417	419	423	428
2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	674	696	688	763	760	760
2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	247	261	261	262	264	267
2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 062	1 111	1 135	1 193	1 188	1 187
2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	345	359	359	358	362	366
2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	806	830	822	891	887	888
2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	273	287	287	289	292	295

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	564	583	577	642	629	625
2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	251	262	262	264	266	270
2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	951	980	963	1 066	1 059	1 057
2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	244	256	256	258	260	263
2:31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	242	263	262	294	287	282
2:32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	100	104	104	105	106	108
2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	627	634	640	692	686	681
2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	121	132	132	132	133	135
2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	203	209	207	214	215	217
2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	51	52	51	53	53	54
2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	106	111	110	122	123	124
2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	36	39	39	40	40	41
2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	502	523	532	575	566	562
2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	80	89	89	90	91	92
2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	437	446	442	484	481	481
2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	81	88	87	88	89	90
2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	463	479	473	528	520	518
2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	102	110	109	111	112	113
2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	400	414	410	456	449	448
2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	73	80	79	81	81	82
2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	404	417	410	456	451	449
2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	66	70	69	70	71	72
2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	321	321	323	367	355	351

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	53	57	57	57	58	58
2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	371	383	379	424	418	415
2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	69	77	76	78	78	79
2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	167	169	167	180	181	182
2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	20	20	20	20	21	21
2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	65	67	67	69	70	70
2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	11	12	11	11	12	12
2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	134	137	137	144	145	146
2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	20	20	20	21	21	21
2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	428	440	440	478	473	473
2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	87	93	92	94	94	96
2:61 Förvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	36	37	37	39	39	39
2:62 Förvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	21	21	21	22	22	22
2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 366	3 537	3 550	3 774	3 752	3 747
2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	561	1 675	1 635	2 231	1 844	1 914
2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor	422	452	447	472	450	453
2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 624	2 681	2 654	2 734	2 765	2 804
2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet	46	47	46	73	68	68
Forskning	8 403	8 547	8 492	9 480	9 559	9 674
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	5 986	6 126	6 085	6 996	7 060	7 156
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	357	380	386	420	420	420
3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	177	168	172	183	184	187
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 161	1 107	1 090	1 117	1 127	1 137
3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	35	40	39	41	41	42
3:6 Institutet för rymdfysik	56	57	57	57	58	58
3:7 Kungl. Biblioteket	379	414	405	420	423	427
3:8 Polarforskningssekreteriatet	60	50	55	50	50	50
3:9 Sunet	49	59	58	49	49	49
3:10 Överklagandenämnden för etikprövning	5	5	5	5	5	5

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
3:11 Etikprövningsmyndigheten	39	43	42	44	44	45
3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning		8	8	8	8	8
3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	99	89	88	89	89	89
Vissa gemensamma ändamål	145	158	157	175	163	140
4:1 Internationella program	80	82	81	82	82	82
4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	31	31	31	31	31	31
4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet	10	11	11	11	11	11
4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	23	35	35	52	40	16
Äldre anslag	1 970	986	975			
2020 1:11 Fler anställda i lägstadiet	1 970	986	975			
Totalt för utgiftsområde 16	78 527	84 774	82 870	92 078	90 800	89 518

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.4 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	83 316	83 316	83 316
Pris- och löneomräkning ²	861	1 318	1 920
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	7 857	6 081	4 196
Överföring till/från andra utgiftsområden	1	0	0
Övrigt	44	85	85
Ny utgiftsram	92 078	90 800	89 518

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.5 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	32 559
Verksamhetsutgifter ²	59 301
Investeringar ³	218
Summa utgiftsram	92 078

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 och kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Målet för utgiftsområdet är att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16 avsnitt 2.3, bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98).

2.3 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder övergripande för hela utgiftsområdet

För att följa upp hur framstående Sverige är som kunskaps- och forskningsnation behöver jämförelser göras med andra länder. Huvuddelen av de indikatorer som används för uppföljningen av det övergripande målet för utgiftsområdet bygger därför på internationell statistik.

De nedan angivna indikatorerna används för att mäta måluppfyllelsen på övergripande nivå inom utbildningsområdet:

- andel barn i förskola,
- resultat i de internationella undersökningarna PIRLS, TIMMS och PISA,
- likvärdighet i svensk skola utifrån PISA,
- befolkningens uppnådda utbildningsnivå,
- vuxnas deltagande i utbildning,
- andel unga som varken arbetar eller studerar,
- utbildningsinriktning bland kvinnor och män med eftergymnasial utbildning och
- sysselsättning efter avslutad utbildning.

Indikatorerna kompletteras i efterföljande avsnitt med de indikatorer som mäter måluppfyllelsen på verksamhetsnivå. För att beskriva de framsteg som görs mot målet att Sverige även ska vara en framstående forskningsnation hänvisas till avsnitt 6.3.

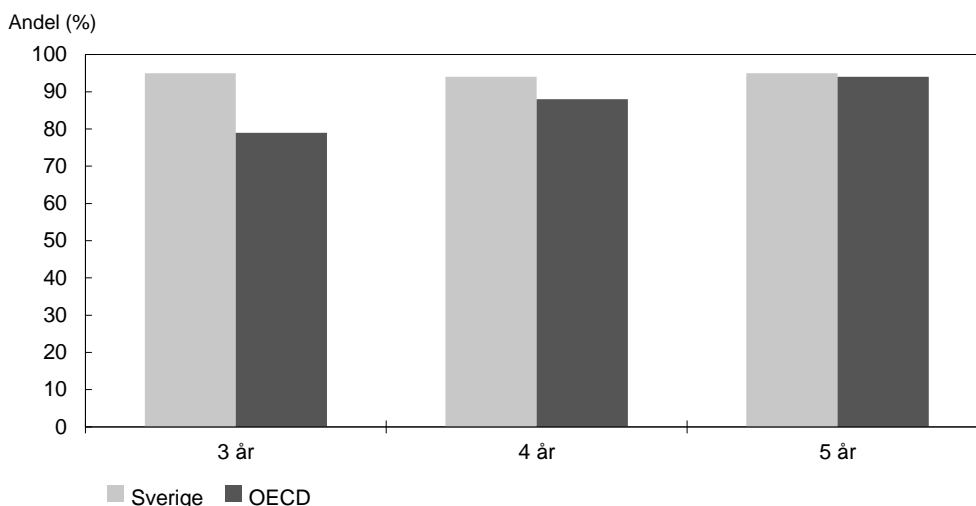
En förutsättning för att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation är en väl fungerande och hållbar kompetensförsörjning. Utvecklingen av kompetensförsörjningen följs upp med följande indikatorer:

- sambandet mellan andel arbetslösa och andelen lediga jobb,
- förvärvsgrad och matchad förvärvsgrad efter utbildningsnivå och
- arbetsgivarens bedömning av kompetensförsörjningen och framtida kompetensförsörjning.

2.4 Resultatredovisning

Indikator: Andel barn i förskola

I Sverige är andelen barn i förskola hög redan från tre års ålder. År 2018 var 95 procent av alla treåringar och 94 procent av alla fyraåringar i Sverige inskrivna i förskolan. Detta är betydligt högre än för OECD i genomsnitt där 79 procent av alla treåringar och 88 procent av alla fyraåringar var inskrivna i förskolan 2018. Det finns däremot ingen större skillnad i andel femåringar i förskola mellan Sverige och OECD-snittet.

Diagram 2.1 Andel barn i förskola

Källa: Education at a Glance 2019, OECD.

Indikator: Resultat i de internationella undersökningarna

Sverige deltar i flera olika internationella kunskapsmätningar såsom PISA, PIRLS och TIMSS vilka ger en god indikation på hur svenska elevers kunskaper i läsning, matematik och naturvetenskap står sig internationellt. Resultaten från dessa internationella studier redovisas närmare i avsnitt 3 Barn- och ungdomsutbildning. Sammantaget står sig svenska elever väl internationellt sett.

Indikator: Likvärdighet i svensk skola utifrån PISA

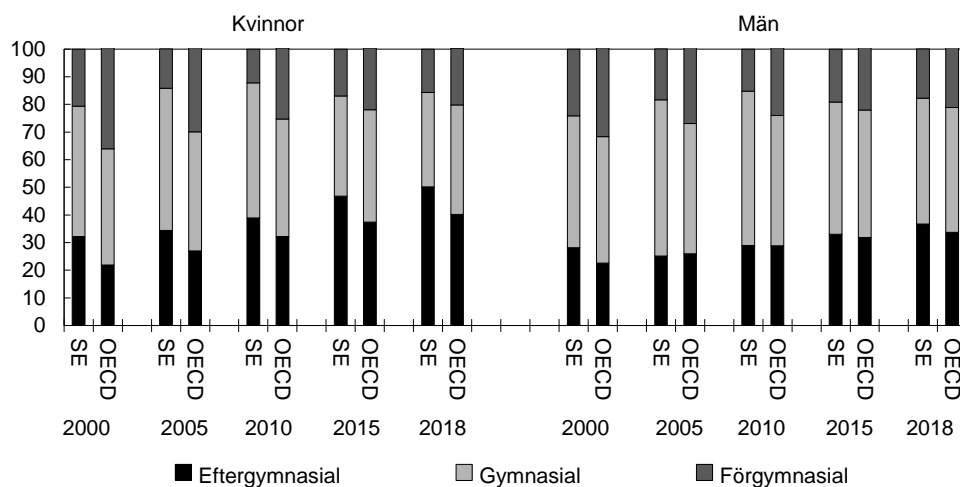
En likvärdig skola karaktäriseras av att alla elever, oavsett bakgrund, ges möjlighet och stöd att nå så långt som möjligt i sin egen kunskapsutveckling. Det finns flera olika sätt att mäta likvärdighet på. Sveriges deltagande i PISA 2018 möjliggör internationella jämförelser i åtta olika likvärdighetsmått. Av dessa åtta har Sverige ett signifikant bättre värde än OECD-genomsnittet i tre mått och ett signifikant sämre värde i ett mått. Fyra av likvärdighetsmåten pekar på att Sverige ligger på samma nivå som OECD-genomsnittet. Detta är fallet för måtten som belyser betydelsen av elevens socioekonomiska bakgrund för elevens resultat. Exempelvis är andelen av den totala variationen i läsförståelseresultat som kan förklaras av elevernas socioekonomiska bakgrund i Sverige inte signifikant skild från OECD-genomsnittet. Sammantaget framstår Sverige som ett internationellt sett genomsnittligt land i olika aspekter av likvärdighet utifrån PISA.

Indikator: Befolkningens uppnådda utbildningsnivå

I såväl Sverige som i OECD-länderna har de utbildningsinsatser som gjorts lett till att andelen högutbildade personer i befolkningen ökat över tid (se diagram 2.2). I Sverige har 50 procent av kvinnorna och 37 procent av männen i åldrarna 25–64 år en eftergymnasial utbildning. Motsvarande andel i OECD-länderna är 40 respektive 34 procent. Kvinnor i Sverige har en högre utbildningsnivå än kvinnor i OECD i stort. Detsamma gäller för män men i betydligt mindre utsträckning.

Diagram 2.2 Uppnådd utbildningsnivå bland kvinnor och män 25–64 år i Sverige och genomsnittet för OECD

Procentuell fördelning

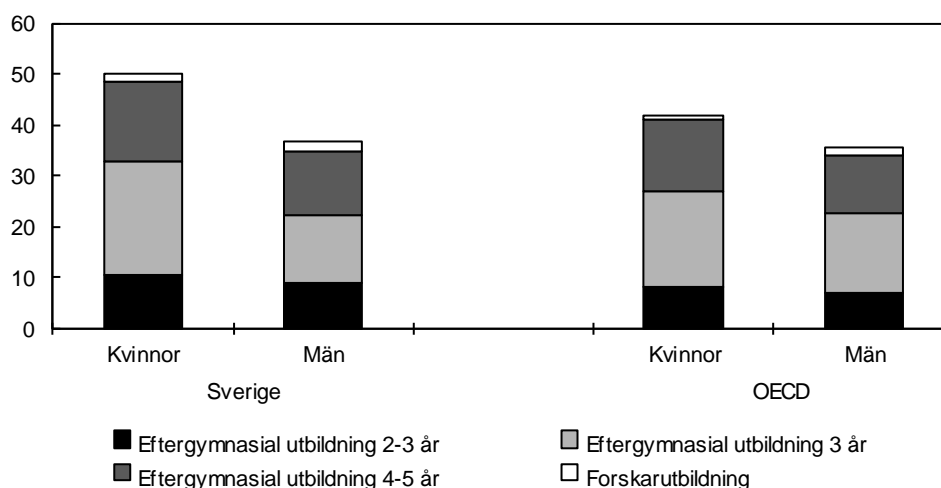
Anm.: Eftergymnasial utbildning avser minst 2 års eftergymnasial utbildning, gymnasial utbildning avser minst 2 års gymnasiala studier och/eller 1 års eftergymnasial utbildning, förgymnasial utbildning avser grundskoleutbildning och/eller 1-årig gymnasial utbildning.

Källa: OECD.

I diagram 2.3 visas andelen kvinnor och män med en eftergymnasial utbildning i Sverige och OECD i stort. En högre andel av kvinnorna har en eftergymnasial utbildning jämfört med männen. Ett av skälen till att fler kvinnor än män går vidare till högre utbildning i Sverige är att de yrken som domineras av kvinnor ofta kräver högskoleutbildning. Skillnaderna i andel mellan kvinnor och män är större i Sverige än genomsnittligt i OECD. En större andel män än kvinnor har en forskarutbildning. Det gäller både i Sverige och i OECD i stort.

Diagram 2.3 Kvinnor och män 25–64 år med eftergymnasial utbildning efter typ av eftergymnasial utbildning 2018

Procentuell fördelning

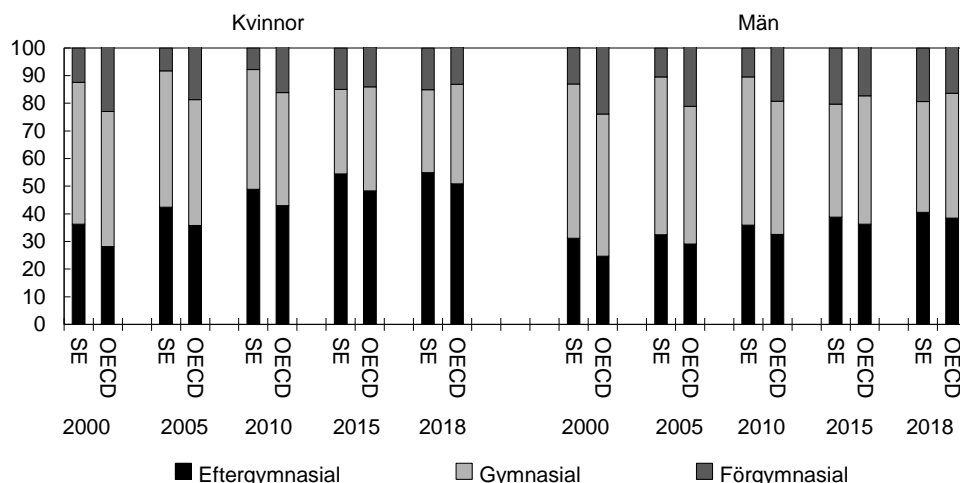
Källa: OECD.

I diagram 2.4 visas utbildningsnivån bland 25–34-åringar. Det är något fler unga i Sverige som har eftergymnasial utbildning än det är i OECD i stort men skillnaderna är relativt små. I Sverige har 55 procent av kvinnorna och 41 procent av männen i dessa åldrar en eftergymnasial utbildning. Motsvarande andel i OECD i stort är 51 respektive 39 procent. Andelen unga med en förgymnasial utbildning är högre i Sverige än genomsnittligt i OECD.

I Sverige har andelen med en förgymnasial utbildning som högsta uppnådda utbildning ökat bland unga de senaste åren och är större än andelen i OECD i stort, där andelen har minskat. Att andelen har ökat i Sverige beror till stor del på att kraven har ökat när det gäller vilka som i statistiken klassificeras som gymnasieutbildade.

Diagram 2.4 Uppnådd utbildningsnivå bland kvinnor och män 25–34 år i Sverige och OECD

Procentuell fördelning

Anm.: Eftergymnasial utbildning avser minst 2 års eftergymnasial utbildning, gymnasial utbildning avser minst 2 års gymnasiala studier och/eller 1 års eftergymnasial utbildning, förgymnasial utbildning avser grundskoleutbildning och/eller 1-årig gymnasial utbildning.

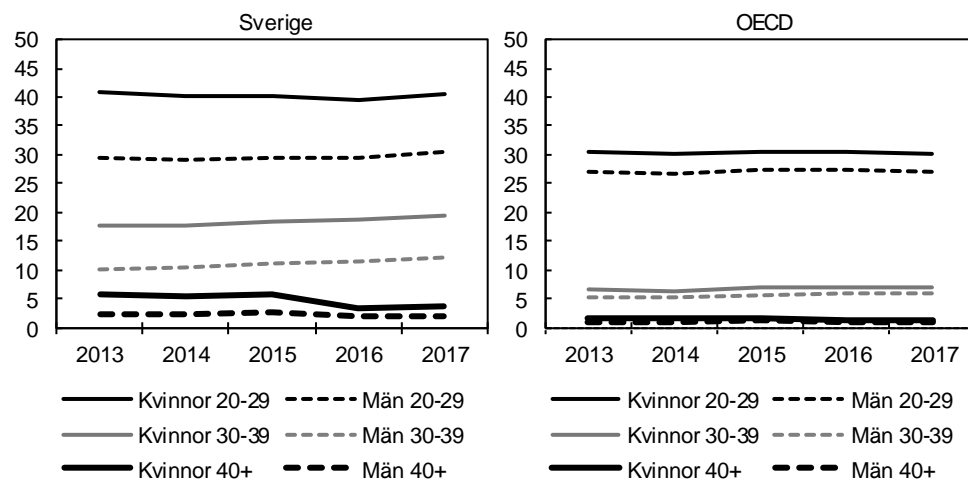
Källa: OECD.

Indikator: Vuxnas deltagande i utbildning

En framstående utbildningsnation bör erbjuda god tillgång till utbildning. Kvinnor i alla åldersgrupper deltar i utbildning i större utsträckning än män. Det gäller för både Sverige och OECD men skillnaderna mellan kvinnor och män är större i Sverige än i OECD. I Sverige är det fler som deltar i utbildning jämfört med genomsnittet i OECD, vilket gäller för både kvinnor och män.

Diagram 2.5 Andel kvinnor och män i Sverige och OECD som deltar i någon form av utbildning

Procent

Anm.: Beräknat OECD-snitt utifrån OECD-ländernas andelar. Avser formell utbildning heltid och deltid på alla nivåer.

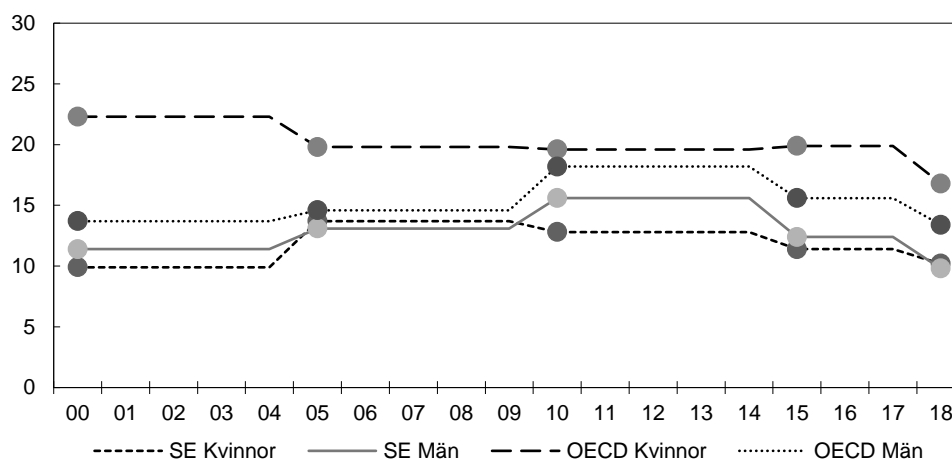
Källa: OECD.

Indikator: Andel unga som varken arbetar eller studerar

I Sverige är andelen 20–24-åringar som varken arbetar eller studerar lägre än i OECD i genomsnitt och så har det varit under hela den undersökta perioden som redovisas i diagram 2.6. Det finns ingen stor skillnad mellan könen i Sverige 2018 men över tid har det funnits ett litet glapp, något år har det varit en större andel män och några år en större andel kvinnor. I OECD i genomsnitt är skillnaderna mellan könen större än i Sverige. Andelen som varken arbetar eller studerar är särskilt stor bland 20–24-åriga kvinnor i OECD-länderna i genomsnitt.

Diagram 2.6 Andel 20–24-åringar som varken arbetar eller studerar

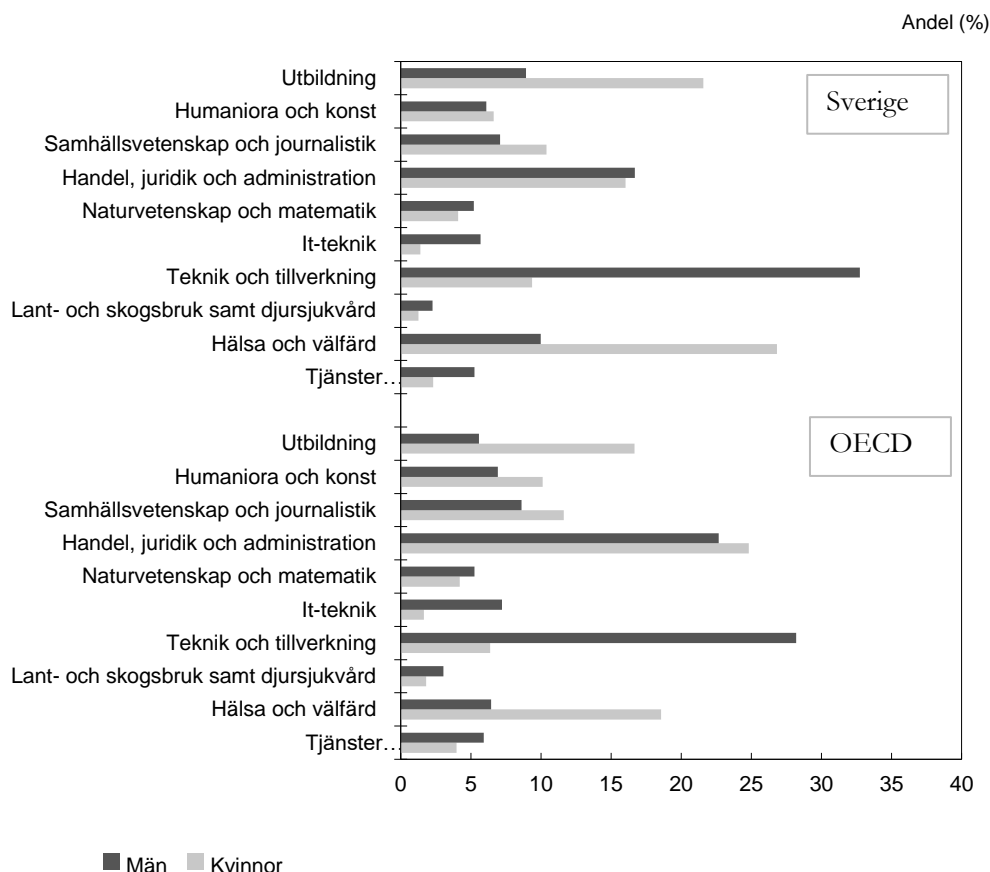
Andel (%)

Källa: OECD.

Indikator: Utbildningsinriktning bland kvinnor och män med eftergymnasial utbildning

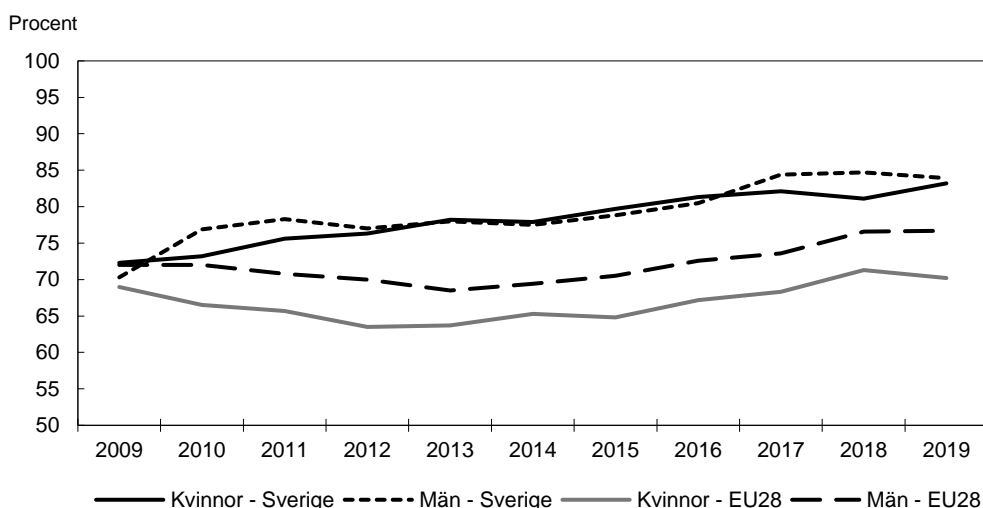
I Sverige finns det stora skillnader mellan mäns och kvinnors val av utbildningsinriktning. Av alla eftergymnasialt utbildade män i åldrarna 25–64 år har flest valt en utbildning inom teknik och tillverkning (33 procent) följt av handel, juridik och administration (17 procent). Av svenska eftergymnasialt utbildade kvinnor i samma åldersspann har i stället flest valt en utbildning inom hälsa och välfärd (27 procent) och inom inriktningen utbildning (22 procent). Detta mönster återfinns även i OECD i genomsnitt men där är inte könsskillnaderna lika stora. Exempelvis är könsskillnaden när det gäller andelen med hälsa och välfärd som utbildningsinriktning 17 procentenheter i Sverige vilket kan jämföras med motsvarande skillnad i OECD i genomsnitt på 12 procentenheter. Detta tyder på att könsstereotypa normer fortfarande är styrande för ungas val av studieinriktning och yrke i Sverige.

Diagram 2.7 Andel eftergymnasialt utbildade i olika utbildningsinriktningar

Källa: OECD.

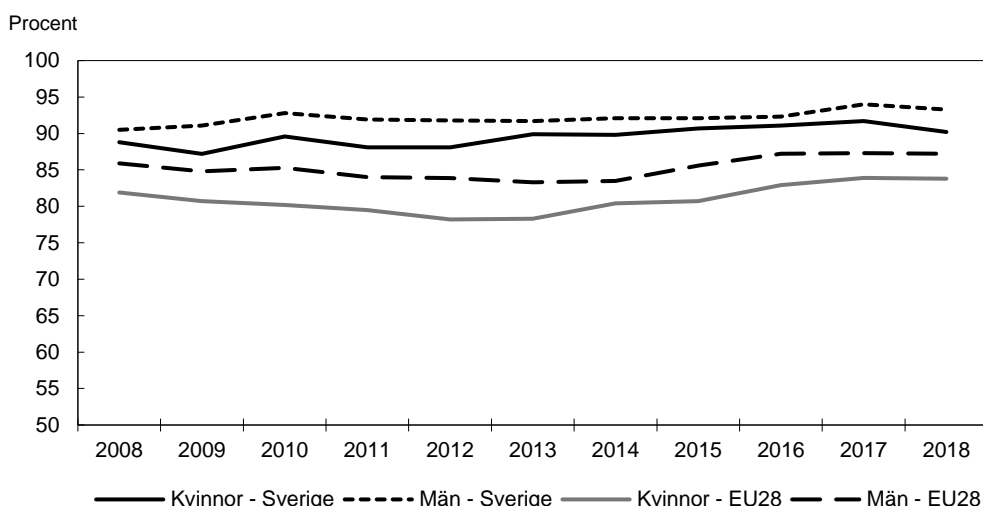
Indikator: Sysselsättning efter avslutad utbildning

I Sverige är andelen sysselsatta efter avslutad utbildning större än i EU i snitt. Det gäller både efter avslutad gymnasial utbildning (diagram 2.8) och efter avslutad eftergymnasial utbildning (diagram 2.9). Skillnaden mellan könen är mindre i Sverige än i EU-länderna i stort. Skillnaderna i sysselsättning är särskilt små mellan kvinnor och män i Sverige som har en avslutad gymnasial utbildning.

Diagram 2.8 Andel kvinnor och män som är sysselsatta 1–3 år efter avslutad gymnasial utbildning

Anm.: Med gymnasial utbildning avses minst 2 års gymnasiala studier och/eller 1 års eftergymnasial utbildning. Med EU28 avses de tidigare 28 länderna i EU. I och med att Storbritannien lämnade EU i januari 2020 är det nu bara 27 EU-länder.

Källa: Eurostat.

Diagram 2.9 Andel kvinnor och män som är sysselsatta 1–3 år efter avslutad eftergymnasial utbildning

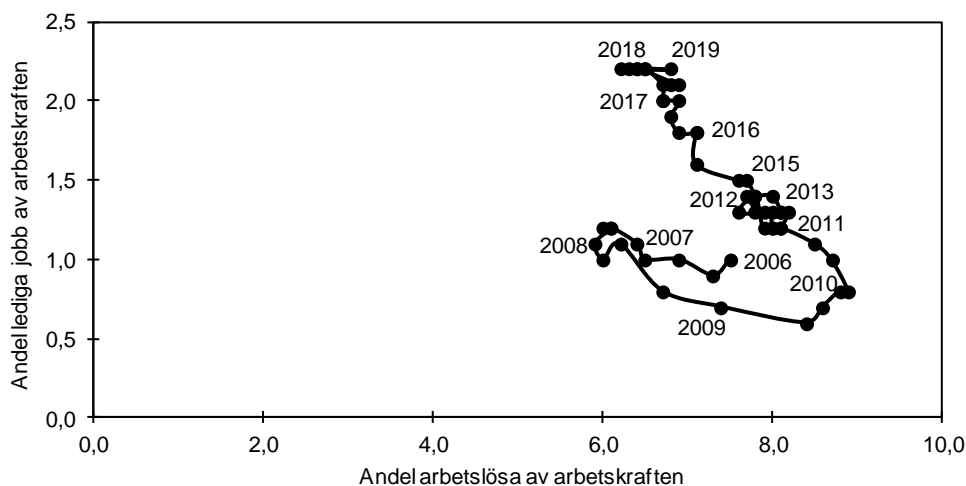
Anm.: Med eftergymnasial utbildning avses minst två års eftergymnasial utbildning. Med EU28 avses de tidigare 28 länderna i EU. I och med att Storbritannien lämnade EU i januari 2020 är det nu bara 27 EU-länder.

Källa: Eurostat.

Indikator: Sambandet mellan andel arbetslösa och andelen lediga jobb

Den så kallade Beveridgekurvan visar relationen mellan lediga jobb som andel av arbetskraften (vakansgraden) och arbetslöshet (se diagram 2.10). Arbetslösheten är relativt hög samtidigt som vakanserna de senaste åren varit på historiskt höga nivåer. Detta tyder på att det de senaste åren varit en försämrad matchning mellan lediga jobb och arbetslösa och att de arbetslösa inte har de efterfrågade kompetenserna.

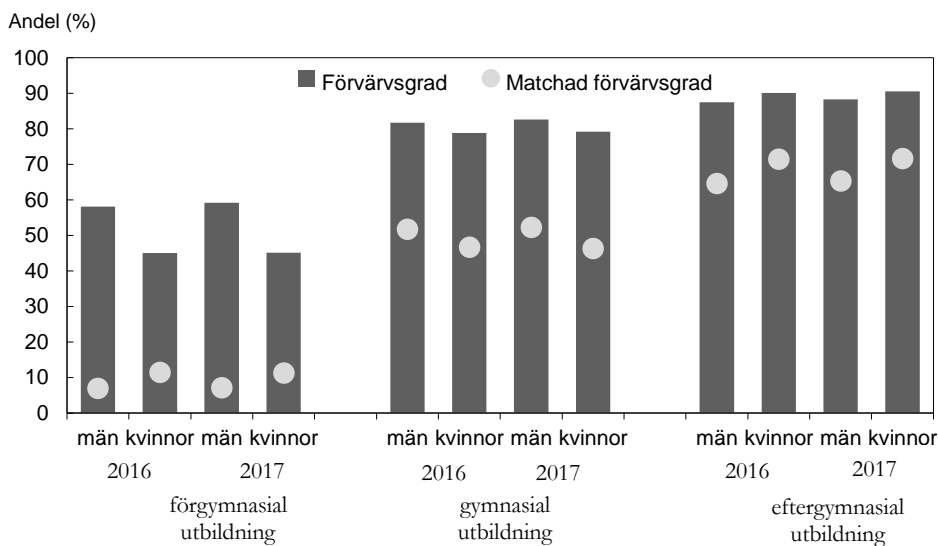
I och med krisen som orsakats av covid-19-pandemin, kan Beveridgekurvan framöver komma att utvecklas på ett helt annat sätt med betydligt fler arbetslösa och färre lediga jobb. Under 1990-talets ekonomiska lågkonjunktur var andelen arbetslösa som högst 11 procent medan andelen lediga jobb var 0,6 procent.

Diagram 2.10 Samband mellan andelen arbetslösa och andelen lediga jobb, 2006–2019. Kvartalsvärden.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Indikator: Förvärvsgrad och matchad förvärvsgrad efter utbildningsnivå

Den matchade förvärvsgraden belyser hur pass väl arbetskraftens utbildningar stämmer överens med arbetsmarknadens utbildningskrav eller efterfrågan. En hög matchad förvärvsgrad innebär att en stor andel av alla med en viss utbildning också jobbar inom ett yrke eller en profession som matchar utbildningen. Av diagram 2.11 framgår att både kvinnor och män med en eftergymnasial utbildning i högre utsträckning jobbar inom ett yrke eller en profession som matchar deras utbildning än kvinnor och män med en förgymnasial eller gymnasial utbildning. Detta förhållande har varit stabilt de senaste åren, dvs. matchningen mellan arbetskraftens utbildningar och arbetsmarknadens utbildningskrav eller efterfrågan har varken förbättrats eller försämrats. Kvinnor med en förgymnasial eller eftergymnasial utbildning har en högre matchad förvärvsgrad än män med sådan utbildning, men kvinnor med en gymnasial utbildning har en lägre matchad förvärvsgrad än män med sådan utbildning. Förvärvsgraden är också generellt sett högre för kvinnor och män med en eftergymnasial utbildning.

Diagram 2.11 Andel utbildade som förvärvsarbetar och andel som förvärvsarbetar inom yrke/profession som matchar utbildningen efter utbildningsnivå

Källa: Statistiska centralbyrån.

Indikator: Arbetsgivarens bedömning av kompetensförsörjningen och framtida kompetensförsörjning

Att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av en hög kvalitet förutsätter en välfungerande och hållbar kompetensförsörjning. Detta innebär bl.a. att den arbetsföra befolkningens utbildning och kompetens svarar mot arbetsgivarnas behov på arbetsmarknaden.

Statistiska centralbyråns (SCB) Arbetskraftsbarometer 2019 visar att det är stor brist på högskoleutbildade inom hälso- och sjukvård och inom pedagogik. En stor andel arbetsgivare uppgav att det är brist på specialistsjuksköterskor. Det är även brist på grundutbildade sjuksköterskor och röntgensjuksköterskor. Många arbetsgivare uppgav att det är brist på grundlärare med inriktning mot fritidshem, lärare i årskurs 7–9 inom matematik och naturorienterande ämnen (NO) samt yrkeslärare.

Arbetsgivarna uppgav även att det var brist på utbildade inom många av yrkesutbildningarna på gymnasial nivå. Det gäller exempelvis bygg- och fordonsutbildade. Arbetsgivarna uppgav också att de haft svårt att rekrytera utbildade inom naturbruk.

Var tredje år publicerar SCB Trender och Prognoser som visar tillgång och efterfrågan på olika utbildningar på längre sikt. Den senaste prognosen från 2017 visar att bristen på personer med vissa gymnasiala yrkesutbildningar kan komma att bestå. Detsamma gäller bristen på lärare och speciallistsjuksköterskeutbildade. Enligt Trender och Prognoser kan det också komma att bli brist på datautbildade, fysioterapeututbildade, biomedicinska analytiker och vissa civilingenjörsutbildade. I avsnitt 2.6 redogörs mer detaljerat för lärarförsörjningen.

Ingen vet ännu om covid-19-pandemin kommer att innebära förändringar när det gäller tillgång och efterfrågan på kompetenser. Regeringen kommer att följa utvecklingen i syfte att sätta in rätt insatser.

Internationell verksamhet

Inom utgiftsområdet bedrivs en omfattande internationell verksamhet som bidrar till målet för utgiftsområdet. Genom dialog och erfarenhetsutbyte skapas bättre förutsättningar för att möta gemensamma utmaningar, inte minst genom arbetet med Agenda 2030. Det internationella samarbetet inom utgiftsområdet sker framför allt inom EU, OECD, Nordiska ministerrådet, Europarådet och Unesco.

EU-samarbetet på utbildningsområdet utgår ifrån ramverket Utbildning 2020. Erasmus+ bidrar till målen i Utbildning 2020 och under 2018 presenterade Europeiska kommissionen ett förslag till nytt Erasmusprogram för perioden 2021–2027 med en förstärkt budget. Det nya Erasmusprogrammet beslutas slutligen efter att EU:s fleråriga budgetram för perioden 2021–2027 slagits fast.

Inom ramen för det nordiska samarbetet inom utbildning och forskning har flera steg tagits för förbättrad styrning och finansiering av samarbetet om forskning och forskningsinfrastruktur. Detta främjar kvalitet och effektivitet samt relevans. En ny modell för det nordiska språksamarbetet och ett nytt samarbetsprogram för Ministerrådet för utbildning och forskning (MR-U) 2019–2023 väntas bidra till arbetet att ytterligare stärka Norden som kunskapsregion. Genom fortsatt svenskt stöd till utbildningsprogrammet Nordplus främjar regeringen bl.a. livslångt lärande och mobilitet inom Norden och Baltikum.

Genom fortsatt svenskt deltagande i OECD:s internationella storskaliga studier, såsom PISA och PIAAC, kan regeringen följa kunskapsutvecklingen över tid bland svenska femtonåringar och den vuxna befolkningen. Analyser av datamaterialet bidrar

till en större förståelse av vilken politik som leder till ett framgångsrikt utbildnings-system.

Sveriges engagemang i Unesco tar sin utgångspunkt i regeringens strategi för Sveriges samarbete med Unesco 2018–2021 (U2018/01141/AI). Regeringen bedömer att Unesco bör fortsätta utveckla sin verksamhet inom framför allt arbetet för mänskliga rättigheter med tonvikt på yttrandefrihet, hållbara, demokratiska och inkluderande samhällen, jämställdhet, miljö, klimat och hav samt en effektiv och modern organisation. Sverige kommer även i fortsättningen att delta aktivt i flera av Unescos program framför allt inom prioriterade områden såsom yttrandefrihet och journalisters säkerhet, jämställdhet och kampen mot kulturförstörelse. Unesco är ansvarigt för den globala samordningen av mål 4, God utbildning för alla, i Agenda 2030. Ett fortsatt aktivt svenskt engagemang bidrar till att driva Agenda 2030 framåt både på det nationella och internationella planet.

Inom ramen för Europarådets verksamhet bidrar Sverige till att säkerställa rätten till utbildning av god kvalitet för alla. Europarådets utbildningsprogram grundar sig på Europeiska kulturkonventionen och Konventionen om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen samt rekommendationer som antas av Europarådets ministerkommitté.

2.5 Analys och slutsatser

Sammantaget är Sverige i flera avseenden fortsatt en framstående kunskaps- och forskningsnation. Andelen barn i förskolan är hög redan från tre års ålder. Svenska fjärdeklassare och femtonåringar står sig väl i de internationella kunskapsmätningarna PIRLS och PISA med generellt sett både en lägre andel lågpresterande elever och en högre andel högpresterande elever i läsförståelse jämfört med OECD-genomsnittet. Sverige har fortsatt en högre utbildningsnivå än snittet i OECD, övergången till arbete ser bättre ut i Sverige än i OECD och det är färre unga i Sverige än i OECD som varken arbetar eller studerar. Som framgår av avsnitt 5 finns det tecken på att kvaliteten i utbildning och forskning vid de svenska universiteten och högskolorna har ökat. Den sammantagna prestationsgraden för utbildning på grundnivå och avancerad nivå har ökat de senaste åren även om utvecklingen skiljer sig åt mellan ämnesområden. Avsnitt 6 visar att Sveriges konkurrenskraft när det gäller forskning inte har stigit den senaste tioårsperioden, men inom vissa områden håller Sverige hög internationell klass. Det gäller exempelvis agronomi, naturvetenskap och medicin.

Bilden är dock inte entydigt positiv. Sverige framstår som ett genomsnittligt land när det gäller likvärdighet och som framgår av avsnitt 3 har familjebakgrunden fortsatt stor betydelse för elevernas resultat i grund- och gymnasieskolan. Samtidigt har män halkat efter och deras utbildningsnivå skiljer sig endast marginellt från snittet i OECD. Det finns även andra utmaningar kvar när det gäller regeringens mål om jämställd utbildning. Kvinnors och mäns val av utbildning skiljer sig åt och resultaten i avsnitt 5 tyder på att de könsbundna studievalen på universiteten och högskolorna är oförändrade. Däremot tyder resultaten i avsnitt 6 på att det långsiktiga jämställdhetsarbetet på universitet och högskolor har gett vissa resultat. Numera är rekryteringsunderlaget för professorsanställningar jämställt och beviljandegraden vid bidragsansökan jämn mellan kvinnor och män.

Det finns även utmaningar framöver när det gäller att tillgodose behovet av olika utbildningsgrupper och trygga Sveriges kompetensförsörjning.

2.6 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder för lärar- och förskollärsituationen i skolväsendet

Utbildningsutskottet har framhållit att det är angeläget att få en samlad redovisning av skolans personalsituation (bet. 2014/15:UbU1). I följande avsnitt ges en sådan redovisning. I avsnittet redovisas lärar- och förskollärsituationen i de skolformer som ingår i skolväsendet, inklusive fritidshem. Annan pedagogisk personal är en personalgrupp som växer och därför redovisas även denna i utvalda delar.

Indikatorer för personalens utbildning

I resultatredovisningen används fyra olika mått som resultatindikatorer för personalens utbildning. Dessa är:

- andel av personalen (årsarbetare) i förskola och fritidshem som har pedagogisk högskoleexamen
- andel av lärarna (heltidstjänster) i obligatoriska skolformer som har pedagogisk högskoleexamen
- andel av lärarna (heltidstjänster) i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som har pedagogisk högskoleexamen
- andel av lärarna (heltidstjänster) i kommunal vuxenutbildning (kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare särredovisas) och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning som har pedagogisk högskoleexamen.

Indikatorer för lärares legitimation och behörighet

I resultatredovisningen används fyra mått för lärares legitimation och behörighet. Dessa är:

- andel lärare och förskollärare (heltidstjänster) i förskola med legitimation
- andel lärare i obligatoriska skolformer (heltidstjänster) med legitimation och behörighet per ämne och nivå
- andel lärare i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan (heltidstjänster) med legitimation och behörighet per ämne
- andel lärare i vuxenutbildningen (heltidstjänster) med legitimation och behörighet per ämne.

Indikatorer för lärar- och förskolläraryt utbildning

Ur ett personalförsörjningsperspektiv redovisas också uppgifter om utvecklingen på yrkesexamensprogrammen inom pedagogik och lärarutbildning. De indikatorer som används är:

- söktryck till yrkesexamensprogrammen (antal behöriga förstahandssökande per antagen)
- antal nybörjarstudenter på yrkesexamensprogrammen
- antalet examinerade från yrkesexamensprogrammen.

Indikatorer för lärar- och förskolläraryt försörjning

I resultatredovisningen används två resultatindikatorer för att beskriva utvecklingen av lärar- och förskolläraryt försörjning:

- framtida rekryteringsbehov, examinationsbehov samt beräknad examination av lärare och förskollärare

- andel arbetsgivare som uppger brist på personal inom pedagogik och lärarutbildning.

2.7 Resultatredovisning

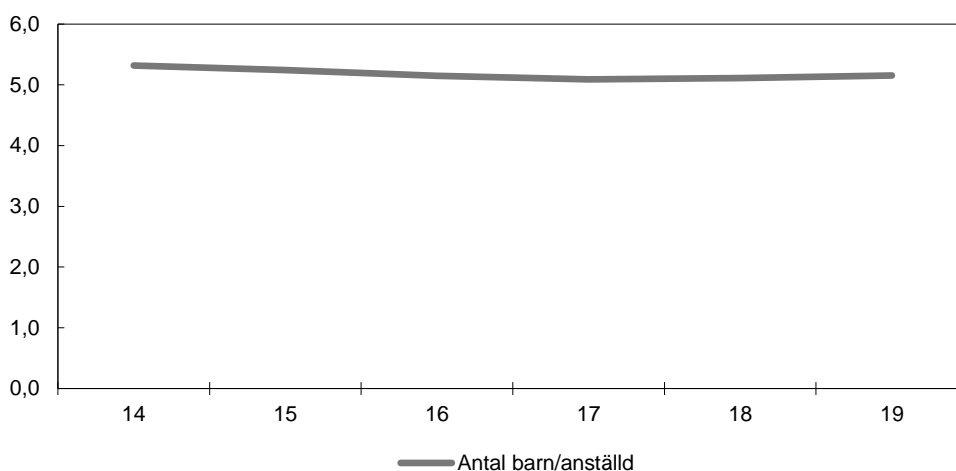
Personalsituationen i förskolan och fritidshemmet

Förskolan

Antalet anställda i arbete med barn i förskolan uppgick 2019 till 101 243 heltidstjänster, en minskning med 52 heltidstjänster (0,1 procent) sedan föregående år. Under samma period ökade antalet barn i förskolan med 4 215, en ökning med 0,8 procent. Detta innebär att antalet barn per anställd (heltidstjänst) ökat med 0,1 barn sedan föregående år. I diagram 2.12 visas utvecklingen i antal barn per anställd sedan 2014.

Diagram 2.12 Antal barn per anställd (heltidstjänst) i förskolan

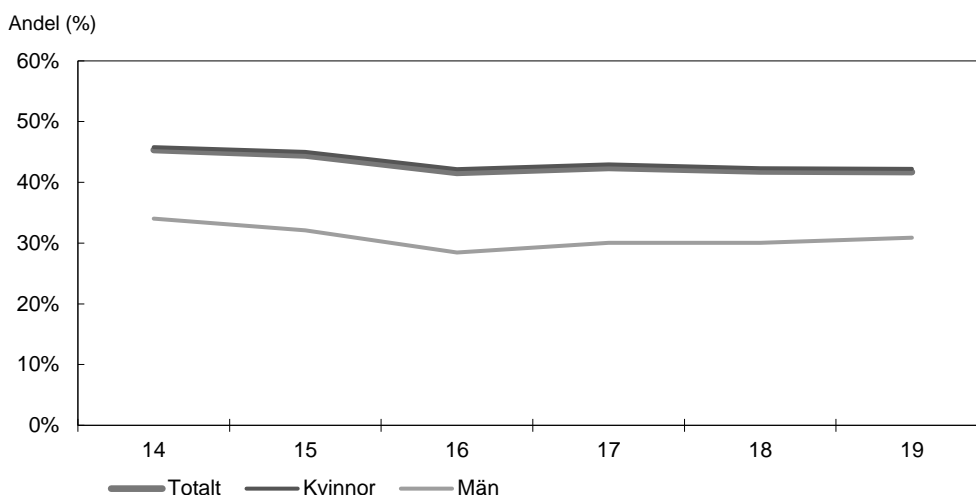
Antal barn/anställd

Anm.: Från och med hösten 2014 samlas uppgifter om barn och personal i förskola in på individnivå. Tidigare lämnades uppgifterna på gruppnivå. Förändringen i hur uppgifterna samlas in kan påverka jämförbarheten av uppgifterna innan och efter 2014. Därför visas endast uppgifterna fr.o.m. 2014 i diagrammet.

Källa: Skolverket.

Könsfördelningen bland de anställda i förskolan är mycket ojämn och visar inga tecken på förändring över tid. Sedan 2014 har 96 procent av de anställda (heltidstjänster) varit kvinnor och 4 procent män. Av de anställda (heltidstjänster) i förskolan hade 42 procent en pedagogisk högskoleexamen 2019. Andelen med en pedagogisk högskoleexamen har minskat med 0,1 procentenheter sedan föregående år (se diagram 2.13). Andelen anställda (heltidstjänster) med en förskollärlärolegitimation var 40 procent 2019. Andelen är därmed oförändrad sedan föregående år.

Diagram 2.13 Andel anställda kvinnor respektive män (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen i förskolan

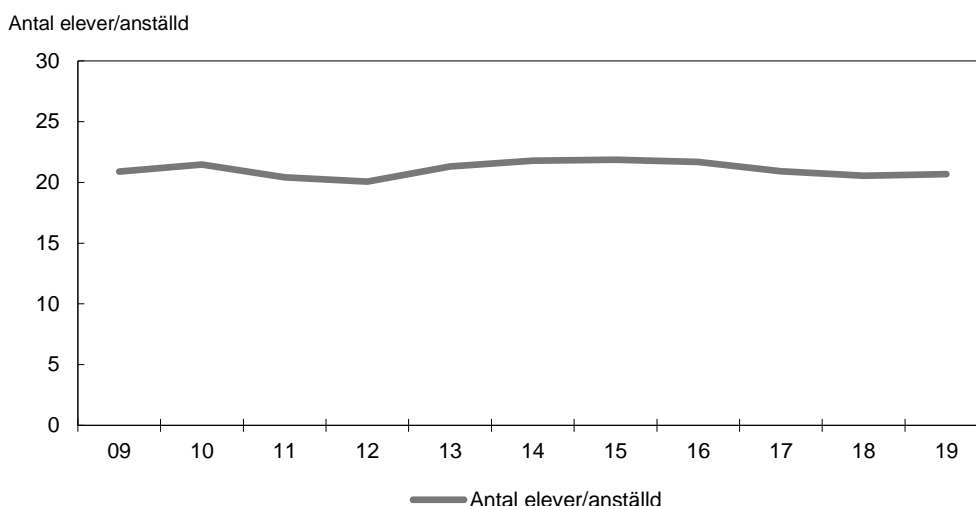
Anm.: Från och med hösten 2014 samlas uppgifter om barn och personal i förskola in på individnivå. Tidigare lämnades uppgifterna på grupp-nivå. Förändringen i hur uppgifterna samlas in kan påverka jämförbarheten av uppgifterna innan och efter 2014. Därför visas endast uppgifterna fr.o.m. 2014 i diagrammet.

Källa: Skolverket.

Fritidshemmet

Antalet anställda i arbete med elever i fritidshemmet uppgick 2019 till 23 843 heltidstjänster, en minskning med 9 heltidstjänster (0,04 procent) sedan föregående år. Under samma period ökade antalet elever i fritidshemmet med 3 266, en ökning med 0,7 procent. Som framgår av diagram 2.14 innebär detta att antalet elever per anställd (heltidstjänst) har ökat från 20,5 till 20,7 det senaste året.

Könsfördelningen bland de anställda i fritidshemmet har under den senaste femårsperioden blivit mer jämn. Av de anställda (heltidstjänster) var 68,7 procent kvinnor 2019, en minskning med 4,5 procentenheter sedan 2015.

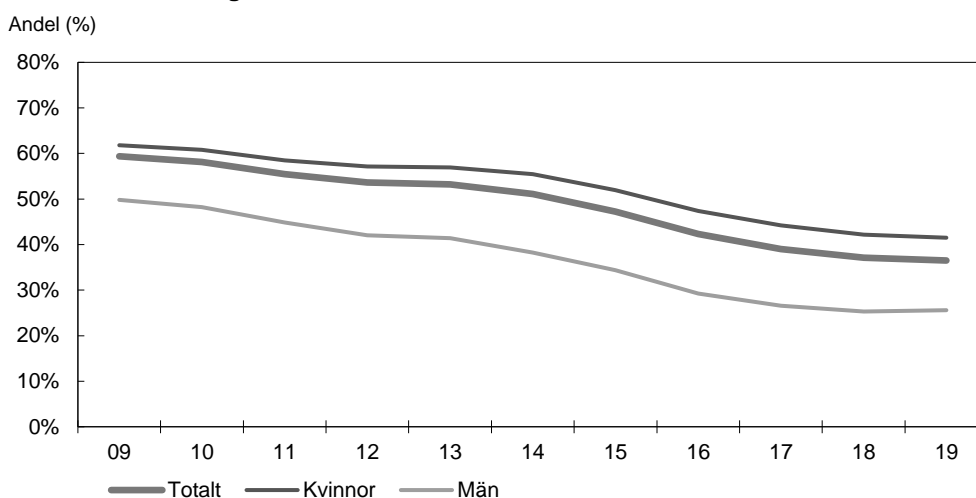
Diagram 2.14 Antal elever per anställd (heltidstjänst) i fritidshemmet

Källa: Skolverket.

Andelen anställda (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen har minskat kontinuerligt sedan 2009, se diagram 2.15. Av de anställda (heltidstjänster) hade 36,5 procent en pedagogisk högskoleexamen 2019, en minskning med 23 procentenheter

sedan 2009 och en minskning med 0,6 procentenheter sedan föregående år. För fritidshemmen saknas uppgifter om legitimationer.

Diagram 2.15 Andel anställda (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen i fritidshemmet

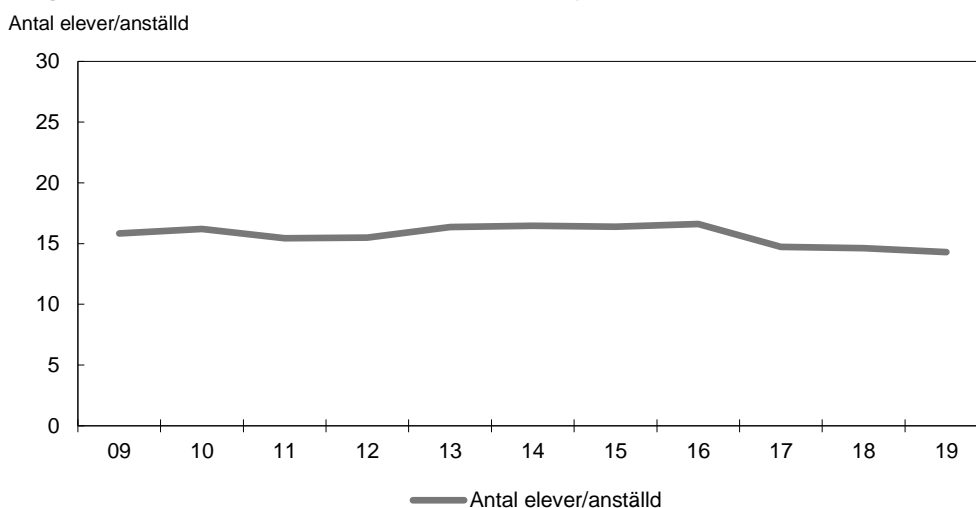
Källa: Skolverket.

Personalsituationen i de obligatoriska skolformerna

Förskoleklassen

Antalet anställda i arbete med elever i förskoleklassen uppgick läsåret 2019/20 till 8 529 heltidstjänster, en ökning med 186 heltidstjänster (2,2 procent) sedan föregående läsår. Under samma period minskade antalet elever i förskoleklassen med 35 elever, en minskning med 0,03 procent. Som framgår av diagram 2.16 innebär detta en minskning av antalet elever per heltidsanställd med 0,3 sedan föregående läsår. Antalet elever per heltidsanställd (14,3) är därmed nere på den lägsta nivån som noterats under de senaste tio läsåren.

Diagram 2.16 Antal elever per anställd (heltidstjänst) i förskoleklassen

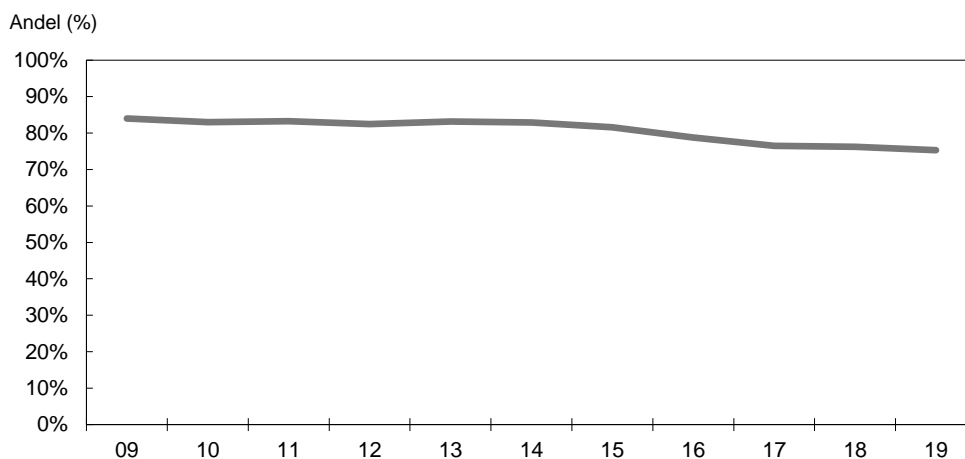
Källa: Skolverket.

Könsfördelningen bland de anställda i förskoleklassen är ojämn och visar inga större tecken på förändring. Andelen heltidsanställda kvinnor läsåret 2019/20 var 92 procent och andelen män var 8 procent.

Andelen heltidsanställda med en pedagogisk högskoleexamen har minskat kontinuerligt under den senaste sexårsperioden, se diagram 2.17. Läsåret 2019/20 hade 75 procent av de heltidsanställda en pedagogisk högskoleexamen, en minskning med 8 procentenheter sedan läsåret 2013/14 och en minskning med 1 procentenhet sedan föregående läsår.

Av de anställda i förskoleklassen som omfattas av legitimationskravet hade 84 procent en legitimation med relevant behörighet läsåret 2019/20. Då räknas endast de lärare som har sin huvudverksamhet i förskoleklassen. En del av dem som arbetar i förskoleklassen arbetar även i andra verksamhetsformer.

Diagram 2.17 Andel anställda (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen i förskoleklassen

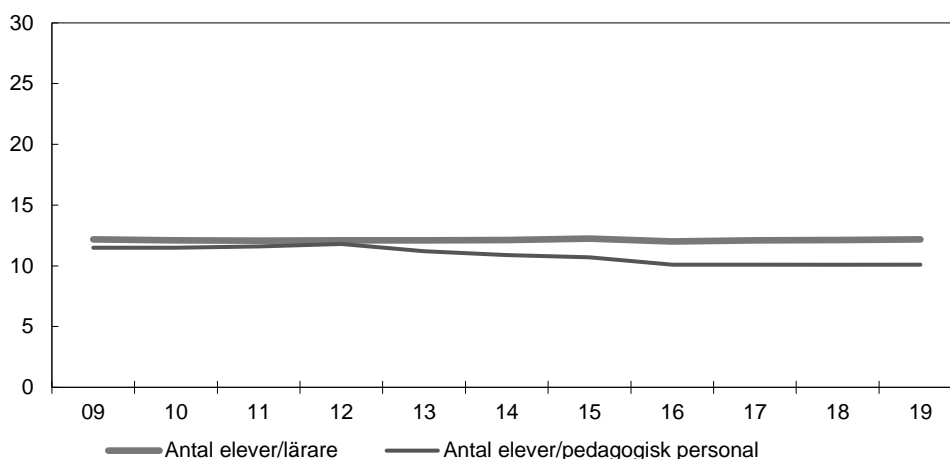
Källa: Skolverket.

Grundskolan

Antalet lärare i grundskolan uppgick läsåret 2019/20 till 89 281 heltidstjänster, en ökning med 1 088 heltidstjänster (1,2 procent) sedan föregående läsår. Under samma period ökade antalet annan pedagogisk personal i grundskolan med 585 heltidstjänster (3,3 procent). Utöver ökningen i antal lärare har alltså även antalet annan pedagogisk personal, dvs. personal som har pedagogiska arbetsuppgifter men som inte bedriver egen undervisning, ökat sedan föregående läsår. Totalt sett ökade den pedagogiska personalen i grundskolan med 1 673 heltidstjänster, en ökning med 1,6 procent. Antalet elever i grundskolan har ökat med 17 906 sedan föregående läsår, en ökning med 1,7 procent. Som framgår av diagram 2.18 innebär detta att antalet elever per lärare (heltidstjänst) har ökat med 0,1 medan antalet elever per pedagogisk personal inte har ändrats sedan föregående läsår. Över den senaste tioårsperioden har dock personaltätheten ökat och antalet elever per pedagogisk personal minskat med 1,4.

Diagram 2.18 Antal elever per lärare och per pedagogisk personal (heltidstjänst) i grundskolan

Antal elever/lärare och pedagogisk personal

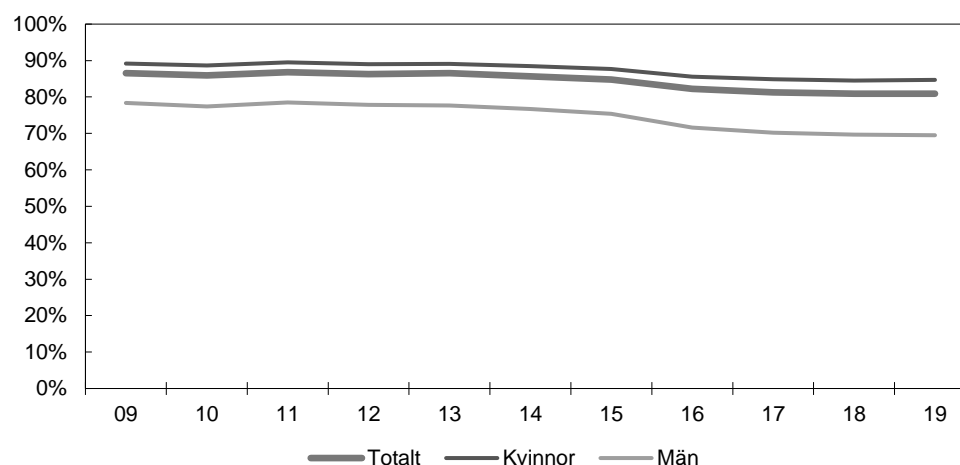

Källa: Skolverket.

Lsåret 2019/20 var 76 procent av lärarna i grundskolan kvinnor och 24 procent män. Den ojämna könsfördelningen bland lärarna i grundskolan har varit oförändrad under den senaste tioårsperioden. Andelen lärare i grundskolan med en pedagogisk högskoleexamen var 80,9 procent läsåret 2019/20. Som framgår av diagram 2.19 är denna andel oförändrad jämfört med föregående läsår men sett över den senaste tioårsperioden har andelen minskat med 5,6 procentenheter. Av de lärare i grundskolan som omfattas av legitimationskravet hade 70,1 procent en legitimation med relevant behörighet läsåret 2019/20, en minskning med 0,4 procentenheter sedan föregående läsår.

Diagram 2.19 Andel lärare (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen i grundskolan

Andel (%)

Källa: Skolverket.

Skillnader mellan kommuner

Andelen lärare i grundskolan med en pedagogisk högskoleexamen varierade mellan kommunerna med som lägst 58 procent och som högst 97 procent läsåret 2019/20. Som framgår av tabell 2.6 är andelen som högst i mindre städer eller tätorter (85 procent i genomsnitt) och som lägst i landsbygdskommunerna (76 procent i genomsnitt).

Tabell 2.6 Andel lärare (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen i grundskolan efter kommungrupp, endast kommunala skolor

Andel (%)	
Kommungrupp	
Mindre stad/tätort	85
Större stad	84
Pendlingskommun nära större stad	84
Storstäder	84
Pendlingskommun nära storstad	84
Lågpendlingskommun nära större stad	82
Landsbygdskommun med besöksnäring	82
Pendlingskommun nära mindre stad/tätort	81
Landsbygdskommun	76

Anm.: Avser heltidstjänster och kommunala skolenheter.

Källa: Skolverket.

Skillnader mellan ämnen

Det finns skillnader i andelen behöriga lärare mellan olika ämnen. I tabell 2.7 sammanfattas andelen legitimerade och behöriga lärare per årskurs och ämne.

Tabell 2.7 Andel legitimerade och behöriga lärare i grundskolan per årskurs och ämne

Andel (%)			
Ämne	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Historia	62	66	80
Franska		56	78
Idrott och hälsa	66	74	78
Svenska	87	77	75
Bild	49	57	75
Tyska		56	74
Engelska	51	64	72
Matematik	85	76	72
Religionskunskap	61	64	71
Musik	56	64	69
Samhällskunskap	65	64	67
Biologi	71	68	66
Hem- och konsumentkunskap		50	66
Kemi	68	67	65
Slöjd	54	60	63
Spanska		47	63
Fysik	68	66	60
Geografi	60	61	60
Teknik	45	48	52
Svenska som andraspråk	68	37	49

Anm.: Avser heltidstjänster. Ämnena är rangordnade efter högst andel legitimerade och behöriga lärare i årskurs 7–9.

Källa: Skolverket.

Läsåret 2019/20 var andelen legitimerade och ämnesbehöriga lärare i årskurs 1–3 störst i svenska och matematik. Minst var andelen i teknik och bild. I årskurs 4–6 var andelen legitimerade och ämnesbehöriga störst i svenska och matematik läsåret 2019/20. Minst var andelen i svenska som andraspråk och spanska. I årskurs 7–9 var

andelen legitimerade och ämnesbehöriga störst i historia och franska läsåret 2019/20. Minst var andelen i svenska som andraspråk och teknik.

Grundsärskolan

Antalet lärare i grundsärskolan uppgick läsåret 2019/20 till 3 014 heltidstjänster, en ökning med 171 heltidstjänster (6 procent) sedan föregående läsår. Under samma period ökade antalet elever i grundsärskolan med 1 139, en ökning med 10,2 procent. Detta innebär att antalet elever per lärare (heltidstjänst) ökat med 0,2 sedan föregående läsår och därmed är uppe i 4,1 elever per lärare (heltidstjänst).

Könsfördelningen bland lärarna i grundsärskolan är ojämn och detta förhållande har varit oförändrat över tid. Av lärarna var 84 procent kvinnor och 16 procent män läsåret 2019/20. Andelen lärare i grundsärskolan med en pedagogisk högskoleexamen har minskat kontinuerligt under den senaste sexårsperioden. Läsåret 2019/20 hade 83 procent en pedagogisk högskoleexamen, en minskning med 0,2 procentenheter sedan föregående läsår. Av lärarna i grundsärskolan som läsåret 2019/20 omfattades av legitimationskravet hade 13 procent legitimation och behörighet.

Specialskolan

Antalet lärare i specialskolan uppgick läsåret 2019/20 till 217 heltidstjänster, en ökning med 15 heltidstjänster (7,4 procent) sedan föregående läsår. Under samma period ökade antalet elever i specialskolan med 40, en ökning med 6,1 procent. Detta innebär att antalet elever per lärare (heltidstjänst) har minskat från 3,3 till 3,2 det senaste läsåret. Könsfördelningen bland lärare i specialskolan är ojämn. Läsåret 2019/20 var 80 procent av lärarna kvinnor och 20 procent var män. Denna könsfördelning är oförändrad sedan föregående läsår. Läsåret 2019/20 var andelen lärare med en pedagogisk högskoleexamen i specialskolan 81 procent, en ökning med 2,4 procentenheter sedan föregående läsår. Andelen lärare med legitimation och relevant behörighet var 34 procent läsåret 2019/20, en ökning med 1 procentenhet sedan föregående läsår.

Sameskolan

Antalet lärare i sameskolan uppgick till 30 heltidstjänster läsåret 2019/20, vilket är oförändrat sedan föregående läsår. Under samma period ökade antalet elever i sameskolan med 13, en ökning med 8,2 procent. Detta innebär att antalet elever per lärare (heltidstjänst) har ökat med 0,4 det senaste läsåret, från 5,3 till 5,7 elever per lärare (heltidstjänst). Av lärarna i sameskolan är majoriteten kvinnor. Läsåret 2019/20 var 93 procent kvinnor och 7 procent män. Läsåret 2019/20 var andelen lärare med en pedagogisk högskoleexamen 68 procent, en minskning med 5 procentenheter sedan föregående läsår. Uppgifter om andelen lärare med legitimation och relevant behörighet saknas för sameskolan.

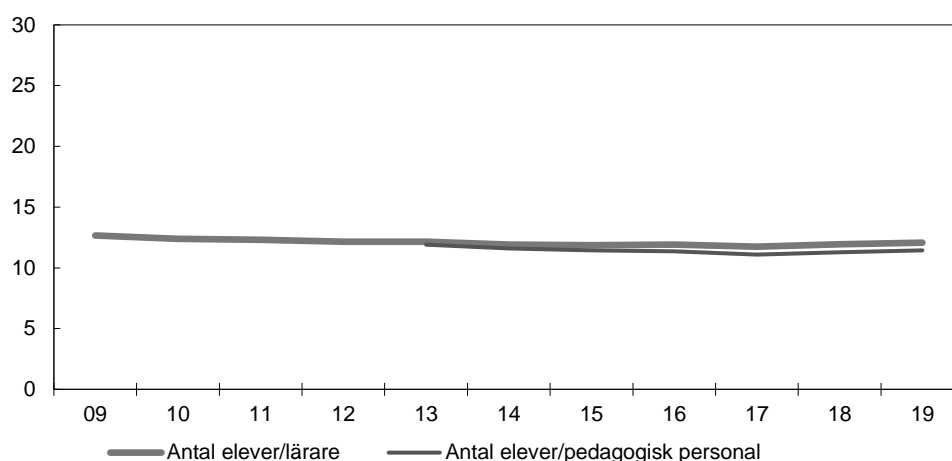
Personalsituationen i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Gymnasieskolan

Antalet lärare i gymnasieskolan uppgick läsåret 2019/20 till 29 411 heltidstjänster, en minskning med 107 heltidstjänster (0,4 procent) sedan föregående läsår. Under samma period minskade det totala antalet pedagogisk personal i gymnasieskolan med 206 heltidstjänster, en minskning med 0,7 procent. Antalet elever i gymnasieskolan har ökat med 2 718 sedan föregående läsår, en ökning med 0,8 procent. Som framgår av diagram 2.20 innebär detta att antalet elever per lärare har ökat med 0,1 och att antalet elever per pedagogisk personal har ökat med 0,2 det senaste läsåret.

Diagram 2.20 Antal elever per lärare och per pedagogisk personal (heltidstjänst) i gymnasieskolan

Antal elever/lärare och pedagogisk personal

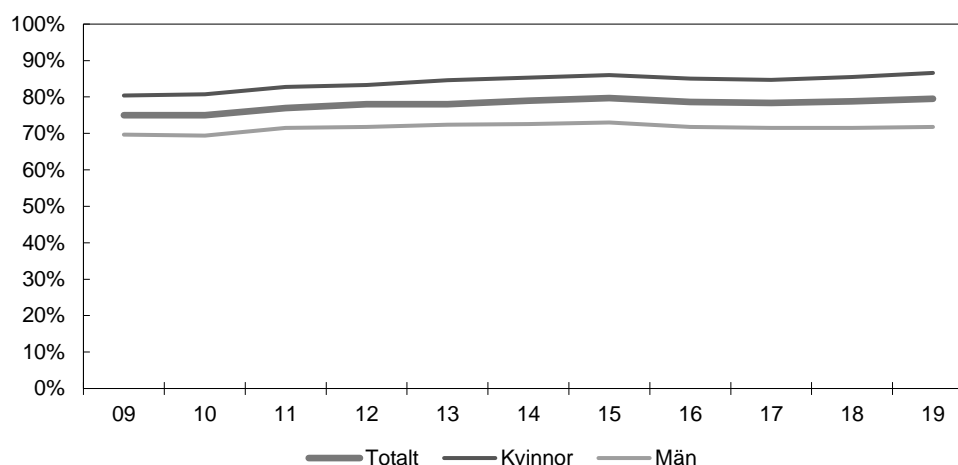

Källa: Skolverket.

Läsåret 2019/20 var 52 procent av lärarna i gymnasieskolan kvinnor och 48 procent var män. Könsfördelningen bland lärarna i gymnasieskolan har inte ändrats de senaste tre läsåren. Andelen lärare i gymnasieskolan med en pedagogisk högskoleexamen har ökat med 0,7 procentenheter sedan föregående läsår och var 79,5 procent läsåret 2019/20, se diagram 2.21. Av de lärare i gymnasieskolan som omfattas av legitimeringskravet hade 81,6 procent en legitimation med relevant behörighet läsåret 2019/20, vilket är en ökning med 0,2 procentenheter sedan föregående läsår. I gymnasieskolan omfattas bl.a. lärare i yrkesämnen av ett undantag från kravet på legitimation.

Diagram 2.21 Andel lärare (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen i gymnasieskolan

Andel (%)

Källa: Skolverket.

Skillnader mellan kommuner

Gymnasieskolor finns i nära 90 procent av landets kommuner. Andelen lärare med en pedagogisk högskoleexamen varierar mellan kommunerna med som lägst 15 procent och som högst 100 procent läsåret 2019/20. I tabell 2.8 jämförs andelen lärare med en pedagogisk högskoleexamen mellan olika kommungrupper. Andelen är högst i storstäderna (90 procent i genomsnitt) och lägst i landsbygdskommunerna (73 procent i genomsnitt).

Tabell 2.8 Andel lärare (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen i gymnasieskolan efter kommungrupp

Andel (%)	
Kommungrupp	
Storstäder	90
Pendlingskommun nära storstad	87
Större stad	85
Mindre stad/tätort	83
Lågpendlingskommun nära större stad	81
Pendlingskommun nära större stad	77
Pendlingskommun nära mindre stad/tätort	74
Landsbygdskommun med besöksnäring	74
Landsbygdskommun	73

Anm.: Avser heltidstjänster och kommunala skolenheter.

Källa: Skolverket.

Skillnader mellan ämnen

Andelen behöriga gymnasielärare skiljer sig stort mellan olika vanliga ämnen. Som framgår av tabell 2.9 var andelen behöriga lärare 2019/20 störst i ämnena historia, svenska och biologi och minst i svenska som andraspråk och teknik. Eftersom det finns ett särskilt undantag från kravet på legitimation för lärare i yrkesämnena respektive modersmål redovisas dessa inte.

Tabell 2.9 Andel legitimerade och behöriga lärare i gymnasieskolan per ämne

Andel (%)	
Ämne	
Historia	91
Svenska	90
Biologi	89
Religionskunskap	87
Samhällskunskap	86
Engelska	86
Kemi	86
Tyska	85
Musik	84
Fysik	83
Franska	83
Psykologi	81
Spanska	79
Matematik	79
Bild	79
Idrott och hälsa	78
Geografi	77
Filosofi	74
Naturkunskap	68
Teknik	49
Svenska som andraspråk	42

Anm.: Avser heltidstjänster. Ämnena är rangordnade efter störst andel legitimerade och behöriga lärare i gymnasieskolan.

Källa: Skolverket.

Gymnasiesärskolan

Antalet lärare i gymnasiesärskolan uppgick läsåret 2019/20 till 1 660 heltidstjänster, en ökning med 9 heltidstjänster (0,5 procent) sedan föregående läsår. Under samma period ökade antalet elever i gymnasiesärskolan med 208 elever (3,4 procent). Detta innebär att antalet elever per lärare (heltidstjänst) har ökat med 0,1 från 3,7 till 3,8 elever per lärare. Läsåret 2019/20 var 70 procent av lärarna kvinnor och 30 procent män, vilket är en ökning av andelen kvinnor respektive minskning av andelen män med 1 procentenhet sedan föregående läsår. I gymnasiesärskolan hade 81 procent av lärarna en pedagogisk högskoleexamen läsåret 2019/20, vilket är oförändrat jämfört med föregående läsår. Av lärarna i gymnasiesärskolan som omfattas av legitimeringskravet hade 18 procent en legitimation och relevant behörighet läsåret 2019/20, en minskning med 1 procentenhet sedan föregående läsår.

Personalsituationen i vuxenutbildningen

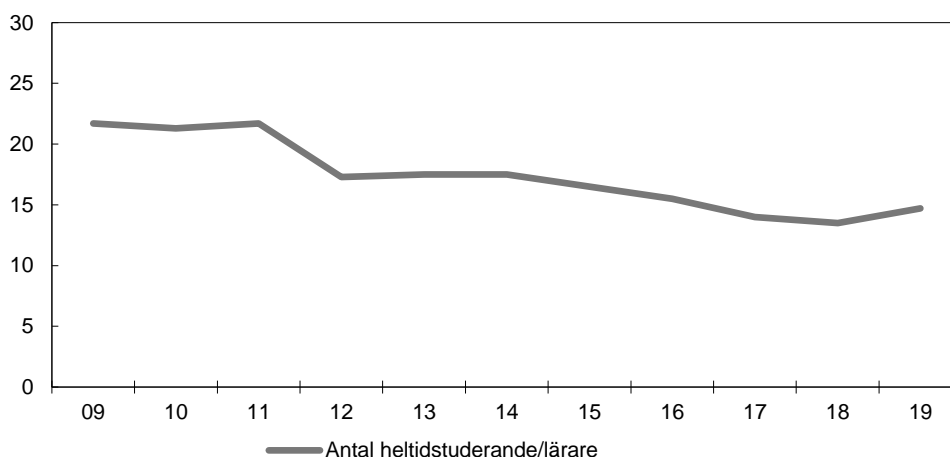
Den vuxenutbildning i Sverige som ingår i skolväsendet består av kommunal vuxenutbildning. Sedan den 1 juli 2016 respektive den 1 juli 2020 ingår utbildning i svenska för invandrare (sfi) och särskild utbildning för vuxna (särsvux) i kommunal vuxenutbildning (komvux), men i det följande redovisas särsvux, sfi och övrig komvux-utbildning var för sig.

Kommunal vuxenutbildning (komvux)

Antalet lärare i komvux uppgick läsåret 2019/20 till 2 983, en ökning med 2 heltidstjänster (0,1 procent) sedan föregående läsår. Uppgifterna avser lärare som arbetar i komvux som anordnas av kommunerna. Lärare som undervisar i verksamhet som bedrivs av en annan anordnare på entreprenad omfattas inte av statistiken. Antalet heltidsstuderande elever per lärare (heltidstjänster) har ökat sedan föregående läsår från 13,5 till 14,7, se diagram 2.22. Även dessa uppgifter avser komvux i kommunal regi.

Diagram 2.22 Antal heltidsstuderande elever per lärare (heltidstjänst) i komvux (exklusive särsvux och sfi)

Antal heltidsstuderande/lärare

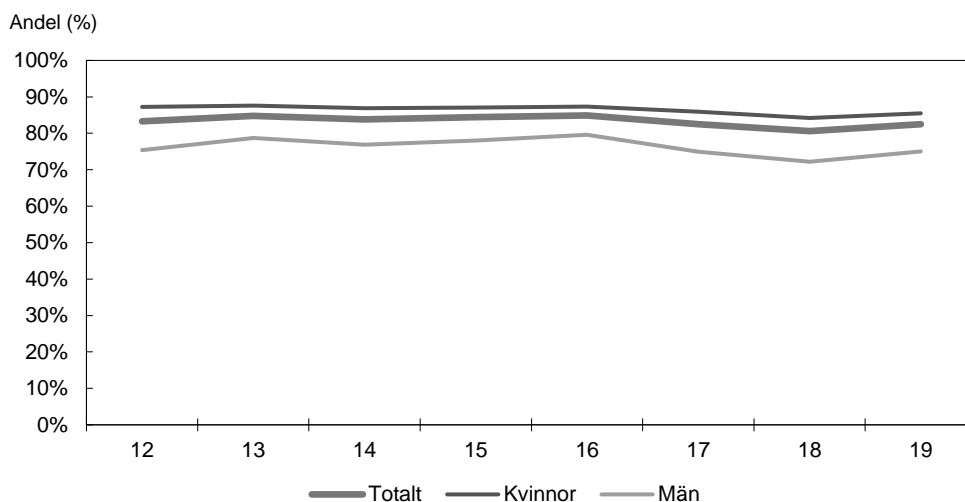
Anm.: Diagrammet omfattar endast heltidsstuderande elever och lärare i utbildning som ges av offentliga utbildningsanordnare, inte upphandlad verksamhet. Uppgifterna avser inte särsvux och sfi.

Källa: Skolverket.

Lsåret 2019/20 var 71 procent av lärarna i komvux kvinnor och 29 procent män. Andelen kvinnor har ökat och andelen män har minskat med 1 procentenhet sedan föregående läsår. Som framgår av diagram 2.23 har andelen lärare i komvux med en pedagogisk högskoleexamen ökat med 1,9 procentenheter sedan föregående läsår.

Läsåret 2019/20 hade 82,5 procent av lärarna en pedagogisk högskoleexamen. Uppgifterna redovisas endast för anordnare av vuxenutbildning i kommunal regi från 2012 och framåt. Av de lärare som omfattas av legitimationskravet var 75,6 procent av lärarna som undervisar i komvux på grundläggande nivå behöriga för sina ämnen, medan 75,3 procent av lärarna som undervisar på den gymnasiala nivån var behöriga. Detta innebär en uppgång med 1,6 respektive 0,3 procentenheter sedan föregående läsår.

Diagram 2.23 Andel lärare (heltidstjänster) med en pedagogisk högskoleexamen i komvux (exklusive sårvox och sfi)

Anm.: Diagrammet omfattar endast lärare i utbildning som ges av offentliga utbildningsanordnare, inte upphandlad verksamhet. Uppgifterna avser inte sårvox och sfi.

Källa: Skolverket.

Skillnader mellan ämnen

Som framgår av tabell 2.10 finns det betydande skillnader i andelen kommunalt anställda behöriga lärare mellan olika ämnen. I komvux på grundläggande nivå var andelen behöriga lärare störst i religionskunskap och minst i fysik. I komvux på gymnasial nivå var andelen behöriga lärare störst i historia och minst i svenska som andraspråk. Eftersom det finns ett särskilt undantag från kravet på legitimation för lärare i yrkesämnen respektive modersmål redovisas dessa inte.

Tabell 2.10 Andel legitimerade och behöriga lärare i komvux (exklusive särvox och sfi) per nivå och ämne

Ämne	Grundläggande nivå	Gymnasial nivå
Historia	68	94
Engelska	81	92
Biologi	77	89
Svenska	79	86
Fysik	36	84
Matematik	85	83
Kemi	42	83
Religionskunskap	88	77
Psykologi		73
Samhällskunskap	75	72
Naturkunskap		70
Filosofi		62
Svenska som andraspråk	71	50
Geografi	45	

Anm.: Avser heltidstjänster. Endast ämnen med fler än tio tjänstgörande lärare redovisas i tabellen. Ämnena är rangordnade efter störst andel legitimerade och behöriga lärare på gymnasial nivå.

Källa: Skolverket.

Kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning (särvox)

Antalet lärare i särvox uppgick läsåret 2019/20 till 257 heltidstjänster, vilket är oförändrat jämfört med föregående läsår. Under samma period minskade antalet elever i särvox med 145 elever, en minskning med 4,1 procent. Detta innebär att antalet elever per lärare (heltidstjänst) har minskat med 0,6 elever sedan föregående läsår och är nu i snitt 13,7 elever per lärare. Av lärarna i särvox var 84 procent kvinnor och 16 procent män läsåret 2019/20. Detta är en ökning av andelen kvinnor respektive minskning av andelen män med 4 procentenheter sedan föregående läsår. Läsåret 2019/20 var andelen lärare i särvox med en pedagogisk högskoleexamen 89,8 procent, en ökning med 1,2 procentenheter sedan föregående läsår. Av lärarna i särvox hade 37 procent legitimation och relevant behörighet läsåret 2019/20, vilket är en minskning med 2 procentenheter sedan föregående läsår.

Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi)

Antalet lärare i sfi uppgick läsåret 2019/20 till 3 089 heltidstjänster, en minskning med 563 heltidstjänster (18,2 procent) sedan föregående läsår. Antalet elever per lärare har ökat sedan föregående läsår, från 22,2 till 24,6. Läsåret 2019/20 var 82 procent av lärarna i sfi kvinnor och 18 procent män, vilket är en ökning av andelen kvinnor respektive minskning av andelen män med 1 procentenhet sedan föregående läsår. Av lärarna i sfi hade 76 procent en pedagogisk högskoleexamen läsåret 2019/20, vilket är en ökning sedan föregående läsår med 4 procentenheter. Andelen lärare i sfi med legitimation och relevant behörighet var 45 procent 2019/20. Detta är en ökning med 4 procentenheter sedan föregående läsår.

Läro- och förskolläroarutbildning

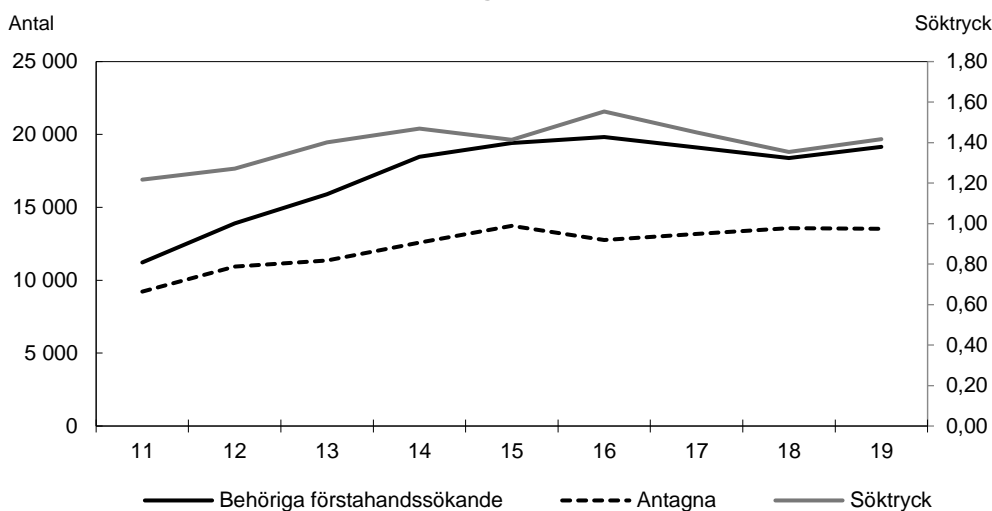
I det här avsnittet redovisas utvecklingen av antalet sökande och antagna till utbildningsprogram som leder till läro- eller förskolläroarexamina, dvs. folkhögskolläroarexamen, förskolläroarexamen, grundläroarexamen, specialläroarexamen, specialpedagogexamen, yrkesläroarexamen, ämnesläroarexamen och den tidigare läroarexamen.

Även utvecklingen av antalet nybörjare på de olika programmen och antalet examinerade lärare och förskollärare redovisas.

Sökande och antagna

I diagram 2.24 redovisas utvecklingen av antalet behöriga förstahandssökande, antalet antagna och söktrycket till lärar- och förskolläraryrkesutbildningarna höstterminerna 2011–2019. Antalet behöriga förstahandssökande har ökat kraftigt sedan de lärar- och förskolläraryrkesutbildningarna gjordes om 2011. Antalet behöriga förstahandssökande höstterminen 2019 uppgick till närmare 19 200 personer, en ökning med 71 procent sedan 2011. När det gäller de förstahandssökande har andelen män legat konstant runt 25 procent. Jämfört med höstterminen 2018 har antalet sökande ökat med 4 procent. Höstterminen 2018 antogs 13 500 personer, vilket motsvarar en ökning med 47 procent sedan 2011. Antalet antagna har minskat marginellt höstterminen 2019 jämfört med höstterminen 2018. Av de antagna 2019 var 27 procent män och 73 procent kvinnor. Könsfördelningen har varit relativt konstant de senaste åren.

Diagram 2.24 Antal behöriga förstahandssökande, antagna och söktryck till lärar- och förskolläraryrkesutbildningarna, höstterminerna

Anm.: Avser sökande och antagna till program för folkhögskolläraexamen, förskolläraexamen, grundläraresexamen, specialläraresexamen, specialpedagogexamen, yrkesläraresexamen, ämnesläraresexamen och läraresexamen. Söktryck definieras som antal behöriga förstahandssökande per antagen.

Källa: Statistiska centralbyrån.

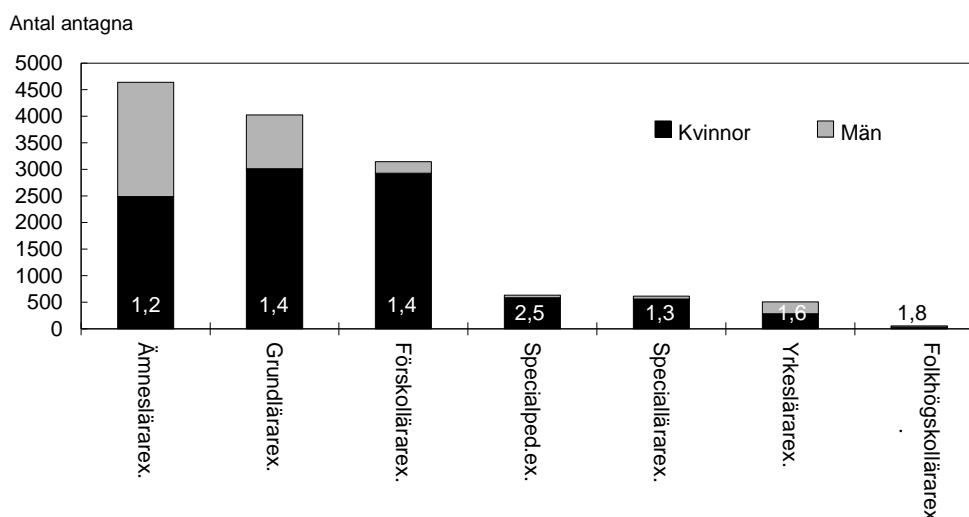
Ett vanligt sätt att mäta efterfrågan på en utbildning är genom söktrycket. Söktrycket avser antalet behöriga förstahandssökande per antagen student. I och med att måttet relaterar till antalet antagna påverkas söktrycket om antalet antagna ökar (eller minskar). Om antalet antagna ökar kan söktrycket minska utan att benägenheten att söka till utbildningen förändrats. Om man vill studera utvecklingen av intresset över tid för en utbildning är det bra att analysera söktrycket tillsammans med antalet sökande och antalet antagna. Söktrycket kan dock visa om efterfrågan på en utbildning är större än utbudet. Höstterminen 2019 var söktrycket 1,4 behöriga förstahandssökande per antagen till program inom pedagogik och lärarutbildning.

Det finns skillnader i antal sökande, antal antagna och söktryck mellan olika program. I diagram 2.25 visas antal antagna och söktryck per vissa program höstterminen 2019. Antalet antagna är störst för ämnesläraryrkesutbildningen. Där är också könsfördelningen bland de antagna jämnast med 54 procent kvinnor och 46 procent män. Även bland antagna till yrkesläraryrkesutbildningen är könsfördelningen relativt jämn med 61 procent kvinnor och 39 procent män. När det gäller övriga utbildningar är majoriteten av de antagna kvinnor. Mest skev är könsfördelningen bland de antagna till förskolläraryrkes-

utbildningen, speciallärarutbildningen och specialpedagogutbildningen där 9 av 10 antagna var kvinnor.

Söktrycket skiljer sig åt mellan de olika programmen. Specialpedagogutbildningen hade högst söktryck med 2,5 behöriga förstahandssökande per antagen. Ämneslärarutbildningen hade lägst söktryck med 1,2 behöriga förstahandssökande per antagen. Det var dock högt söktryck när det gäller den kompletterande pedagogiska utbildningen som är en kort utbildning för dem som redan läst skolämnen på högskolenivå. Höstterminen 2019 gick det 2 behöriga sökande per antagen.

Diagram 2.25 Antal antagna och söktryck per yrkesexamensprogram, höstterminen 2019

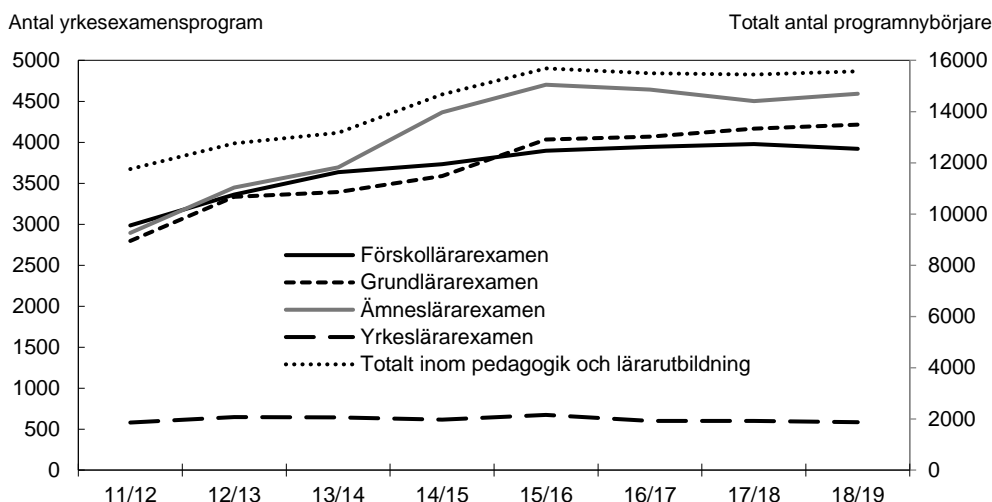
Anm.: Söktryck definieras som antal behöriga förstahandssökande per antagen och siffrorna i varje stapel anger söktryck.

Källa: Statistiska centralbyrån.

För att underlätta valet av utbildning för den som vill bli lärare eller förskollärare har regeringen gett Skolverket och Universitets- och högskolerådet (UHR) i uppdrag att informera om vägarna in i lärar- och förskolläraryrkena och lärar- och förskollärarutbildningarna. Myndigheterna har publicerat en särskild lärarutbildningsguide på webbsidan studera.nu. Syftet med guiden är att ge en överblick över de olika vägar som leder till lärar- och förskolläraryrket, framför allt med fokus på de kompletterande utbildningsvägarna till yrkena. Guiden lanserades i februari 2019 och båda myndigheterna har genomfört insatser för att sprida information om guiden. Uppdraget ska redovisas årligen till regeringen (Utbildningsdepartementet) senast den 15 oktober.

Programnybörjare

I diagram 2.26 redovisas antalet programnybörjare per vissa program läsåren 2011/12–2018/19, alltså de som har blivit antagna och också påbörjat utbildningen. Antalet nybörjare ökade fram till 2015/16 men därefter har ökningen avtagit. Totalt sett var det närmare 15 600 programnybörjare på lärar- och förskollärarutbildningarna läsåret 2018/19. Antalet programnybörjare har de senaste fyra läsåren legat på en hög nivå. Antalet har bara varit högre ett par läsåren i början på 2000-talet. Annars har antalet programnybörjare varierat mellan 10 000 och 14 000 sedan mitten på 1990-talet.

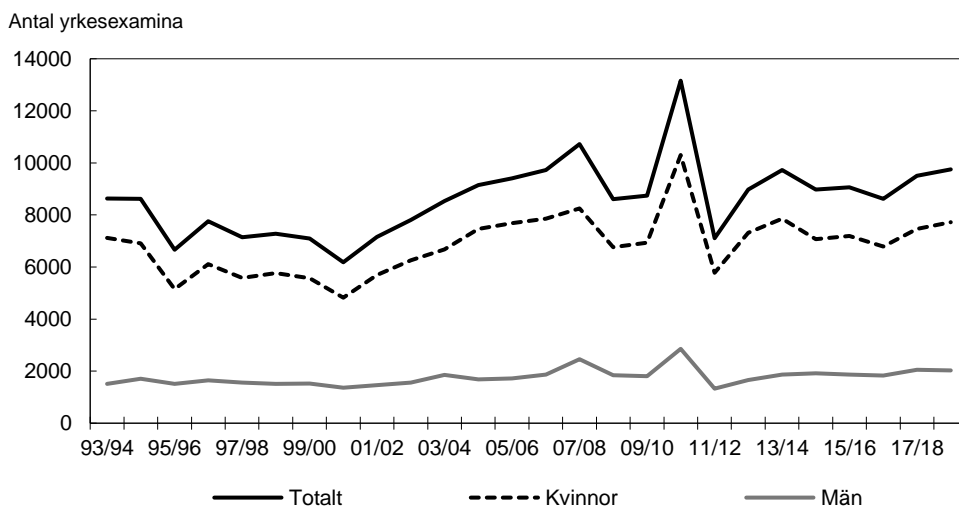
Diagram 2.26 Antal programnybörjare per yrkesexamensprogram

Anm.: På sekundäraxeln visas totalt antal programnybörjare på yrkesexamensprogram inom pedagogik och lärarutbildning (förskollärarexamen, grundlärarexamen, yrkeslärarexamen, ämneslärarexamen, folkhögskollärarexamen, speciallärarexamen, specialpedagogexamen samt ospecificerad lärarexamen).

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Examinerade lärare och förskollärare

Diagram 2.27 visar antalet lärar- och förskollärarexamina som utfärdats sedan läsåret 1993/94. Under perioden har i genomsnitt 8 600 personer per år fått en sådan examen. Antalet examinerade var som lägst 2000/01 med omkring 6 200 examina medan antalet var som högst 2010/11 med närmare 13 200 examina. Att så många examinerades då har sannolikt att göra med det krav på legitimation för lärare och förskollärare som infördes 2011. Lsåret 2018/19 examinerades drygt 9 700 lärare och förskollärare, en ökning med nästan 3 procent sedan föregående läsår.

Diagram 2.27 Antal lärar- och förskollärarexamina

Anm.: Avser lärarutbildning för förskola och fritidsverksamhet, lärarutbildning för grundskolans lägre åldrar, ämneslärarutbildning, lärarutbildning i yrkesämne och praktiskt/estetiskt ämne, pedagogik och lärarutbildning, övrig/ospecificerad utbildning.

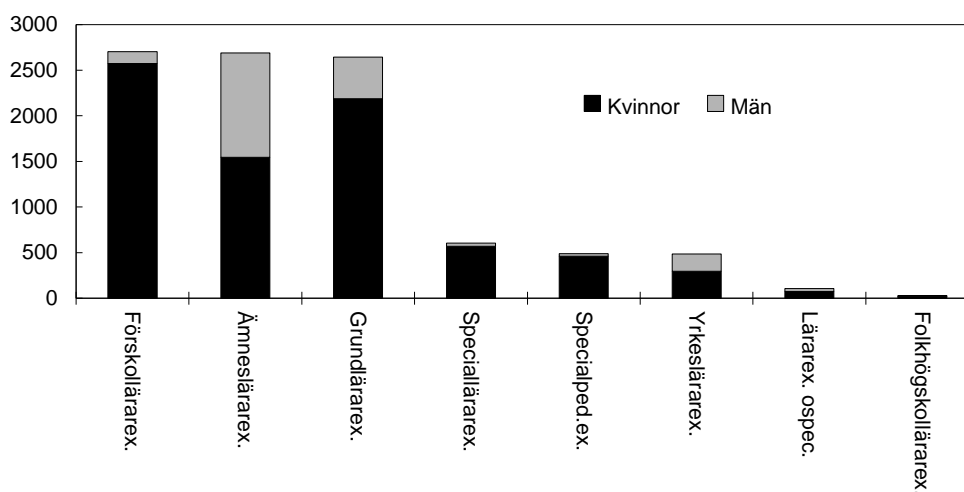
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 2.28 visar antalet examinerade efter typ av vissa examina. Den vanligaste av dessa examina var förskollärarexamen. Nästan lika många hade ämneslärarexamen eller grundlärarexamen. Kön fördelningen är ojämn bland de examinerade med totalt 79 procent kvinnor och 21 procent män. Jämnast var könsfördelningen bland

examinerade ämneslärare med 58 procent kvinnor och 42 procent män. Av dem med förskollärarexamen var 95 procent kvinnor och 5 procent män.

Diagram 2.28 Antal examina efter typ av yrkesexamen 2018/19

Antal examina

Anm.: Ämneslärarexamen innehåller även lärarexamen mot ämneslärare. Grundlärarexamen innehåller även lärarexamen för grundskolans lägre åldrar. Lärarexamen ospecificerad innehåller övriga lärarexamina.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Läro- och förskolläroförsojning

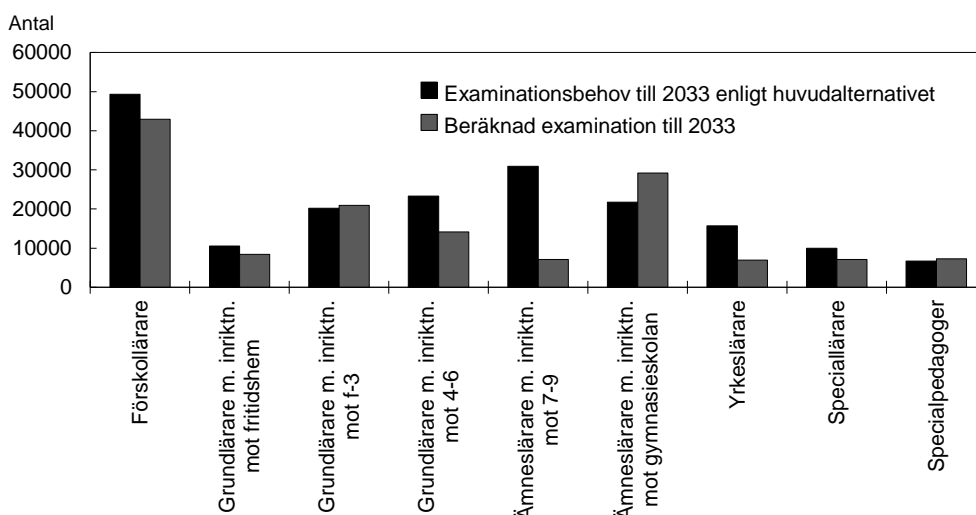
Skolverket har i uppdrag att i samarbete med Universitetskanslersämbetet ta fram återkommande prognoser över skolväsendets behov av lärare och förskollärare.

Uppdraget redovisades första gången i december 2017 och därefter i december 2019 och ska även redovisas 2021.

Skolverkets läroprognos 2019

Som diagram 2.29 visar väntas examinationsbehovet kraftigt överstiga den beräknade examinationen till 2033. Antalet examinerade beräknas uppgå till ca 144 000 personer fram till 2033, vilket motsvarar en årlig examination på ca 9 600. Samtidigt beräknas det framtida examinationsbehovet vara ca 189 000, vilket motsvarar en årlig examination på 12 600. Det betyder att närmare 45 000 behöriga lärare och förskollärare kan komma att saknas 2033. Det skulle innebära en lärobrist på 36 000, en brist på förskollärare på 6 000 och en brist på lärare i fritidshem på drygt 2 000. För att undvika en framtida bristsituation skulle antalet examinerade behöva öka med 3 000 per år.

Diagram 2.29 Beräknat examinationsbehov och beräknad examination efter inriktning på lärarutbildningen, 2019–2033

Källa: Skolverket, Lärarprognos 2019 – Redovisning av uppdrag att ta fram återkommande prognoser över behovet av förskollärare och olika lärarkategorier (2019).

Under förutsättning att examensfrekvenserna ligger kvar på nuvarande nivåer skulle antalet nybörjare behöva vara i genomsnitt 19 300 per år för att uppfylla det årliga examinationsbehovet på 12 600 lärare. Det är 30 procent fler än det beräknade årliga antalet nybörjare på 14 600 per år. Skolverket har även beräknat det årliga nybörjarbehovet om examensfrekvensen ökade med 10 procentenheter. I detta räkneexempel skulle det behövas 16 700 nybörjare varje år för att täcka behovet av lärare och förskollärare fram till 2033.

I 2017 års lärarprognos beräknades bristen 2021 till ca 80 000. Den främsta förklaringen till att bristen är lägre i 2019 års lärarprognos är att behovet av lärare inte bedöms öka lika mycket som i 2017 års lärarprognos, vilket framför allt beror på en annan befolkningsprognos. I 2019 års befolkningsprognos bedöms inte ökningen av antalet barn och ungdomar vara lika kraftig framöver som i 2017 års befolkningsprognos.

Huvudmännens bedömning av personalsituationen

Enligt SCB:s Arbetskraftsbarometer 2019 råder det brist på lärare inom många inriktningar, inte minst grundlärare med inriktning mot fritidshem och förskollärare. Det råder även stor brist på lärare i matematik och NO i årskurs 7–9, yrkeslärare, speciallärare och specialpedagoger.

Arbetsgivarna uppger i något mindre utsträckning 2019 än 2018 att det är brist på lärare. Det gäller dock inte grundlärare med inriktning mot fritidshem och matematik- och NO-lärare i årskurs 7–9. När det gäller dessa lärarkategorier upplever arbetsgivarna samma stora brist som 2018. Generellt uppger arbetsgivare brist på nytexaminerade när det gäller en något lägre andel av alla undersökta utbildningar i 2019 års arbetskraftsbarometer än i 2018 års undersökning. Det gäller således inte bara lärarutbildade.

Tabell 2.11 Andel arbetsgivare som uppger brist på nytexaminerad och yrkeserfaren personal inom pedagogik och lärarutbildning

Procent

	Nytexaminerade			Yrkeserfarna		
	2010	2018	2019	2010	2018	2019
Förskollärarytbildning	36	81	67	66	78	70
Grundlärarytbildning: Fritidshem	75	80	83	72	77	76
Grundlärarytbildning: f-3 och 4-6	16	68	50	29	64	61
Ämneslärarytbildning 7-9: Matematik/NO	55	78	82	49	74	75
Ämneslärarytbildning 7-9: Språk/SO	32	70	63	43	74	60
Ämneslärarytbildning gymn.: Matematik/naturv.	38	60	49	56	56	38
Ämneslärarytbildning gymn.: Hist/samh/religion	1	26	14	4	26	8
Ämneslärarytbildning gymn.: Språk	19	45	38	22	53	33
Speciallärar- och specialpedagogutbildning	43	79	62	28	81	66
Yrkeslärarytbildning	..	..	79	..	..	62

Källa: Statistiska centralbyrån.

I 2019 års arbetskraftsbarometer tillfrågades arbetsgivarna för första gången om tillgången på yrkeslärarytbildade. Resultaten visar att bristen är stor. Åtta av tio arbetsgivare menar att det är brist på nytexaminerade yrkeslärare. Många av de framtida yrkeslärarna är i dag yrkesverksamma i sina grundprofessioner.

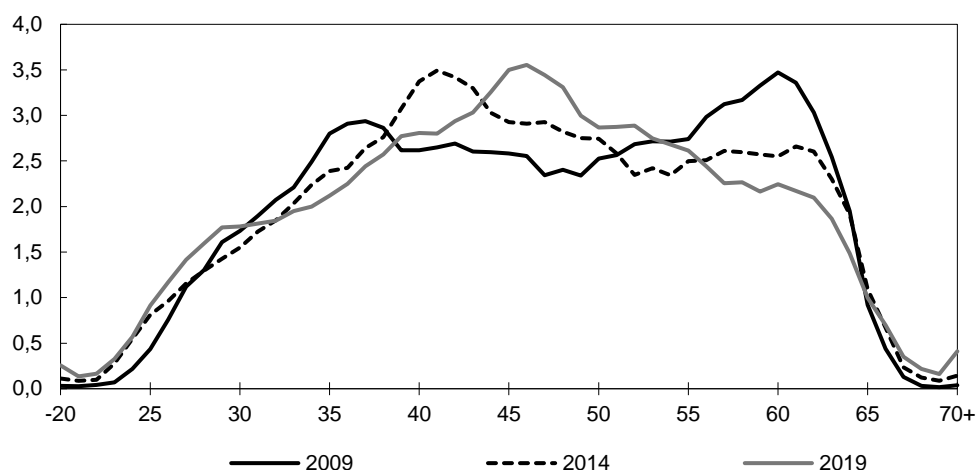
Orsaker till personalbristen

Lärartillgången påverkas av befolkningsutvecklingen, hur många som väljer att bli lärare och förskollärare, hur många som går i pension och hur många som väljer att stanna kvar i yrket. En betydande orsak till den nuvarande lärarbristen och den beräknade framtida tilltagande bristen är att för få lärare examineras i förhållande till ökningen av antalet barn och elever. Antalet barn och elever har ökat med över en halv miljon eller 22 procent under den senaste tioårsperioden. Ökningen beräknas fortsätta ytterligare några år om än i långsammare takt. Så även om fler har påbörjat lärarutbildningarna de senaste åren har antalet barn och elever ökat snabbare. Dessutom tar det några år att bli lärare. Men sett över en längre tidsperiod bidrar även yrkets minskande attraktionskraft till lärarbristen.

Antalet lärare som går i pension kan också påverka lärarsituationen. För tio år sedan såg åldersstrukturen bland lärarna annorlunda ut än i dag. Då var betydligt fler äldre. Detta har medfört att relativt många lärare har gått i pension den senaste tioårsperioden, något som har bidragit till lärarbristen. Det är inte lika många pensionsavgångar att vänta den närmaste tioårsperioden (se diagram 2.30).

Diagram 2.30 Lärarnas åldersstruktur

Procentuell fördelning

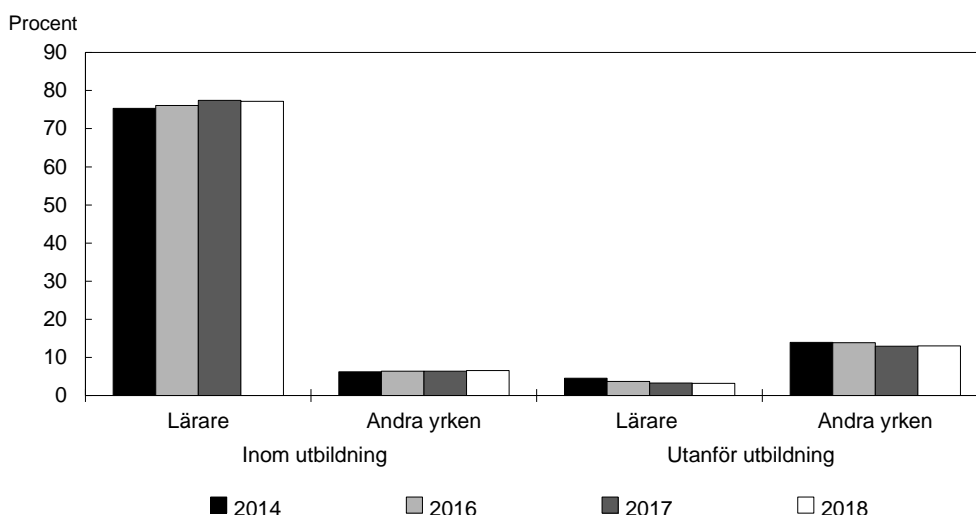

Anm.: Avser tjänstgörande lärare i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och komvux (inkl. sårux och sfi).

Källa: Statistiska centralbyrån.

Lärarbristen har sannolikt medfört att fler lärare arbetar längre upp i åldrarna. År 2009 innehades 1 900 heltidstjänster av lärare som var 65 år eller äldre. Fem år senare var antalet 2 900 heltidstjänster och 2019 hade antalet stigit till närmare 4 000 heltidstjänster.

En annan faktor som kan påverka lärarsituationen är antalet lärare som väljer att stanna kvar i yrket. SCB har kartlagt var på arbetsmarknaden som de med lärarutbildning finns. Det visar sig att de flesta lärarutbildade 2018 finns inom utbildningsbranschen, 84 procent. Det är samma andel som för 2017. Ytterligare 3 procent arbetade som lärare inom andra branscher än utbildning. Det betyder att 13 procent av de lärarutbildade, eller närmare 29 000 personer, arbetade inom andra yrken utanför utbildningsbranschen. De vanligaste branscherna är offentlig förvaltning, social omsorg och hälso- och sjukvård. Närmare hälften arbetade inom dessa branscher. En studie från IFAU visar att kvarvaron bland lärare har varit tämligen stabil över tid. Detsamma visar en studie från SCB. Enligt dessa studier är kvarvaron bland lärare i stor sett densamma som på 1980- och 1990-talet.

Diagram 2.31 Fördelning av lärarutbildade efter arbete inom respektive utanför utbildning

Anm.: Till utbildningsbranschen hör högskolor, folkhögskolor, yrkeshögskolan, gymnasieskolor, grundskolor, förskolor, kulturskolor och övriga utbildningsinstitut. Till lärare räknas personer som har yrken med krav på fördjupad högskolekompetens inom utbildning. Hit hör universitets- och högskolelärare, gymnasielärare, grundskollärare, fritidspedagoger, förskollärare och andra pedagoger med teoretisk specialistkompetens.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Skolverket fick 2017 i uppdrag att utforma en webbaserad utbildning som syftar till att ge lärare och förskollärare som återvänder till yrket möjlighet att uppdatera sina kunskaper om styrdokument för svensk skola och förskola. Under 2018 genomförde endast 62 personer kursen för återvändande lärare och 38 personer påbörjade kursen för återvändande förskollärare. Antalet återvändande lärare är betydligt större. Skolverket har inte utrett orsakerna till det relativt låga deltagandet men möjliga orsaker skulle kunna vara låg kännedom om kursen och tidsbrist hos målgruppen. Utfallet av utbildningen ska följas upp och analyseras och uppdraget ska redovisas till regeringen (Utbildningsdepartementet) senast den 18 december 2020.

Ett nytt samlat statsbidrag till huvudmän som inrättar karriärsteg för lärare

Ett nytt samlat statsbidrag till huvudmän som inrättar karriärsteg för lärare infördes 2020. I budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1) redogörs för syfte med och konstruktion av karriärstegsreformen och i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1) beskrivs intentionen med en sammanslagning av de tre statsbidrag som hittills funnits för huvudmän som inrättar karriärsteg för lärare. Beloppen som avsatts för statsbidrag för inrättande av karriärsteg har ökat över tid och den nya samlade statsbidraget beräknas framöver årligen uppgå till 1 852 miljoner kronor.

Tidigare var en del av medlen avsatta för huvudmän för skolor i s.k. utanförskapsområden. Regeringen bedömde i budgetpropositionen för 2020 att bidrag för inrättande av karriärsteg för förstelärare i större utsträckning bör komma skolor och huvudmän med stora behov till del. Därför beslutade regeringen den 19 december 2019 om ett nytt, samlat bidrag till huvudmän som inrättar karriärsteg för lärare (förordningen [2019:1288] om statsbidrag till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare), där en del av medlen viktas så att förstelärare på skolor med särskilt svåra förutsättningar med beaktande av elevernas socioekonomiska bakgrund ges ett statligt lönetillägg på 10 000 kronor i månaden. Detta medför att fler karriärtjänster kan inrättas i skolor med svåra förutsättningar. Läsåret 2019/20 ansökte åtta huvudmän om sammanlagt 292 förstelärartjänster till skolor i s.k. utanförskapsområden. Läsåret 2020/21 finns det möjlighet för 170 kommunala huvudmän att rekvirera statsbidrag för 2 182 förste-

lärare och för 45 enskilda huvudmän att rekquirera statsbidrag för 192 förstelärare till de skolor i huvudmännens verksamheter som bedöms ha särskilt svåra förutsättningar.

IFAU har presenterat sin effektutvärdering av karriärstegsreformen i rapporten *Minskar lärarrörligheten och förbättras studieresultaten av karriärstegsreformen?* (IFAU 2020:3). Sammanfattningsvis visar rapporten att 1) lärare högre upp i lönefördelningen befordras i större utsträckning 2) det lönepåslag som anges i statsbidraget får fullt genomslag på lönen för befordrade lärare 3) skolor med förstelärare har lägre personalomsättning, både en lägre sannolikhet att lärarna byter arbetsplats och en lägre sannolikhet att lärarna lämnar läraryrket 4) skolor med förstelärare har en större andel erfarna och behöriga lärare och lärare som själva hade högre avgångsbetyg från högskolan och 5) deltagande skolor förbättrar sina resultat på de nationella proven i årskurs 3 och 6 i viss utsträckning. Sammantaget tyder resultaten, som baseras på en uppföljningsperiod på 4 år, på att karriärstegsreformen kan vara ett viktigt verktyg för att höja kvaliteten i den svenska skolan.

Stödmaterial för hur lärarassistenter, socionomer och andra yrkesgrupper ska kunna avlasta lärare

Skolverket har tagit fram stödmaterial för hur lärarassistenter, socionomer och andra yrkesgrupper ska kunna avlasta lärare (U2020/00715/GV). I materialet identifierar Skolverket uppgifter som enligt skolförfattningarna behöver utföras av lärare, t.ex. att planera och genomföra undervisningen. Skolverket redogör också för områden och frågor där lärarassistenter, socionomer och andra yrkesgrupper kan avlasta lärare, t.ex. trygghet och studiero och it-relaterade frågor. Dessutom ger Skolverket lärande exempel på skolor och huvudmän som har avlastat lärare med kompletterande kompetenser. På sin webbplats har Skolverket också publicerat webbstöd för huvudmän och rektorer som vill inventera områden där kompletterande kompetenser kan avlasta lärare.

Statsbidrag för anställning av lärarassistenter

Skolverket hanterar ett statsbidrag för anställning av lärarassistenter (förordningen [2019:551] om statsbidrag för anställning av lärarassistenter), med syftet att öka lärares möjlighet att fokusera på undervisningen och uppgifter som hör till undervisningen. För 2020 avsattes 465 miljoner kronor för detta ändamål. Skolverket prognosticerar att huvudmännen kommer att nyttja 340 miljoner kronor.

Insatser för fler yrkeslärare

Skolverket redovisade i mars 2020 uppdraget att genomföra insatser som bidrar till att stärka tillgången på yrkeslärare i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Enligt Skolverkets redovisning (U2020/01660/GV) är den enskilt viktigaste framgångsfaktorn för att rekrytera yrkeslärare rekrytering genom de lokala och regionala nätverk som rektorer bygger upp och underhåller med hjälp av yrkeslärare, samordnare av arbetsplatsförlagt lärande (APL) och handledare. Personer som arbetar inom relevant bransch är de som i regel rekryteras som yrkeslärare. Skolverket lyfter bl.a. fram myndighetens arbete när det gäller de nationella programråden och sin utbildning för APL-handledare som viktiga insatser för fler yrkeslärare. Skolverket har också bedrivit en kommunikationskampanj där målgrupperna var potentiella yrkeslärare, huvudmän och rektorer samt branscher.

Utredning av klagomålshanteringen i skolväsendet

Regeringen har gett Statskontoret i uppdrag att utreda klagomålshanteringen i skolväsendet (U2020/03117/GV). I uppdraget ingår att ta fram rekommendationer för

hur fler ärenden kan hanteras direkt hos huvudmannen och hur lärares och rektorers dokumentation i samband med klagomål och anmälningar kan minska. Bakgrunden är att många vårdnadshavare anmäler ärenden till Statens skolinspektion utan att först ha vänt sig till huvudmannen. En konsekvens kan vara att det tar lång tid för eleven att få hjälp. Anmälningar direkt till Skolinspektionen för också med sig administrativt arbete för lärare och rektorer.

Tillkännagivande om en plan för att legitimera fler yrkesgrupper

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör återkomma till riksdagen med en plan för hur fler yrkesgrupper kan innefattas i legitimationsreformen (bet. 2013/14:UbU6 punkt 2, rskr. 2013/14:27). Den 15 september 2016 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. identifiera eventuella problem som följer av reglerna för legitimation och behörighet och bedöma om det fanns behov av att justera reglerna om legitimation och behörighet utan att reformens grundprincip förändras för att underlätta kompetensförsörjning. I detta uppdrag ingick bl.a. att överväga om undantagen från kraven på legitimation och behörighet för lärare i modersmål och i yrkesämnena borde upphöra och hur en sådan förändring i så fall skulle kunna genomföras. Om utredaren föreslog att undantagen skulle upphöra skulle utredaren föreslå en tidsplan för när undantagen för dessa lärare skulle upphöra med hänsyn till tillgången på lärare med behörighetsgivande utbildning samt föreslå insatser för hur andelen behöriga lärare i yrkesämnena och modersmål kunde öka. Utredaren skulle vidare överväga om fritidspedagoger eller motsvarande skulle omfattas av legitimationssystemet och i så fall hur en sådan förändring skulle kunna genomföras, inklusive en tidsplan för genomförandet. I juni 2017 lämnade utredaren delbetänkandet Utbildning, undervisning och ledning – reformvård till stöd för en bättre skola (SOU 2017:51). Delbetänkandet innehöll bl.a. förslag om ändring av legitimations- och behörighetsreglerna. Delbetänkandet remitterades. I mars 2018 lämnade utredaren slutbetänkandet Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling (SOU 2018:17). Betänkandet remitterades. Den 21 mars 2018 beslutade regeringen propositionen Fler nyanlända ska uppnå behörighet till gymnasieskolan och kvaliteten i förskola och fritidshem ska stärkas (prop. 2017/18:194). I propositionen föreslogs bl.a. att det undantag i skollagen (2010:800) som gav fritidspedagoger eller motsvarande möjlighet att undervisa i fritidshemmet utan legitimation och behörighet skulle tas bort. Riksdagen beslutade den 19 juni 2018 i enlighet med förslagen i propositionen och regeringen utfärdade den 20 juni 2018 den lag om ändring i skollagen som riksdagen antagit (bet. 2017/18:UbU31, rskr. 2017/18:430, SFS 1303). Övriga förslag i betänkandena bereds inom Regeringskansliet. Den 9 maj 2018 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. kartlägga behovet av åtgärder när det gäller undervisningen i modersmål och studiehandledning på modersmål i grundskolan och motsvarande skolformer. I maj 2019 lämnade utredaren betänkandet För flerspråkighet, kunskapsutveckling och inkludering – Modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål (SOU 2019:18). I betänkandet finns rekommendationer om hur lärarförsörjningen inom ämnet modersmål ska kunna tryggas och utvecklas, bl.a. en mer flexibel grundlärarexamen samt ändrade krav för behörighet att undervisa i ämnet modersmål. Mot bakgrund av den brist på legitimerade och behöriga lärare som råder och att det inom överskådlig framtid fortsatt kommer att råda stor brist på sådana lärare avser regeringen inte att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av tillkännagivandet. Att införa krav på legitimation för ytterligare kategorier av lärare inom skolan skulle inte underlätta den rådande situationen. Regeringen arbetar i stället med olika åtgärder för att öka antalet legitimerade lärare i verksamheten, t.ex. genom att i enlighet med januariavtalet, den sakpolitiska överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna

och Miljöpartiet de gröna ta fram förslag om att korta den kompletterande pedagogiska utbildningen (KPU) och höja studietakten. Detta bedöms vara mest ändamålsenligt i den nuvarande situationen med stor lärarbrist. Tillkännagivandet får därmed anses slutbehandlat.

2.8 Analys och slutsatser

Skolverkets statistik visar att antalet anställda i svensk skola har ökat de senaste åren. Totalt sett har personalen i de olika skolformerna ökat med drygt 33 600 heltidstjänster sedan 2014/15. I den statistiken ingår inte personalen i förskola, fritidshem och öppen fritidsverksamhet. Däremot ingår fler kategorier än lärare, t.ex. skolledare, annan pedagogisk personal och studie- och yrkesvägledare.

Den bild som framträder av de indikatorer som använts för att bedöma lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet är tudelad. Generellt ökar antalet barn och elever i de olika verksamhetsformerna men mindre än de senaste åren. Totalt sett har antalet barn och elever ökat med 1,2 procent läsåret 2018/19 jämfört med föregående läsår. Antalet lärare, förskollärare samt övrig personal inom förskola och fritidshem såsom barnskötare och fritidsledare har ökat med 0,3 procent. Ökningen har till största delen utgjorts av lärare med pedagogisk högskoleexamen. Antalet lärare utan sådan examen har bara ökat marginellt. Utvecklingen innebär en något minskad lärartäthet i flertalet verksamhetsformer. Det gäller exempelvis förskolan, grundsärskolan, gymnasiesärskolan och kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare. Samtidigt är det positivt att ökningen av lärarkåren till stor del utgjorts av lärare med pedagogisk högskoleexamen.

Personalgruppen annan pedagogisk personal, dvs. personal som har pedagogiska arbetsuppgifter men som inte bedriver egen undervisning såsom exempelvis lärarassistenter och studiehandledare på modersmål, har fortsatt att öka. Denna utveckling tyder på att huvudmännen inte bara hanterar lärarbristen genom att minska lärartätheten utan även genom att anställa annan personal som kan avlasta lärarna.

Alla skolformer har inte drabbats av minskad personaltäthet. Den pedagogiska personalen har ökat mer än elevantalet i förskoleklassen. Personaltätheten i denna skolform var minskande under lång tid, men de senaste åren har trenden brutits.

Resultatredovisningen visar också att det finns skillnader mellan kommuner och skolor i tillgången på utbildade lärare och förskollärare. I kommunerna varierar exempelvis andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen från 58 procent till 97 procent. Regeringen anser att detta är oroande och har därför genomfört satsningar riktade mot skolor med svåra förutsättningar.

Skolverkets lärarprognos visar att lärarbristen fortsätter även framöver. Bristen på lärare och förskollärare väntas 2033 uppgå till 45 000, vilket ändå är en minskning jämfört med föregående prognos som visade en brist 2031 på närmare 80 000. Den viktigaste förklaringen till lärarbristen är ökningen av antalet barn och elever som inte beräknas följas av en motsvarande ökning av antalet examinerade lärare. Trots en positiv utveckling de senaste åren med fler som söker, blir antagna till och påbörjar någon av lärarutbildningarna tycks antalet examinerade lärare och förskollärare inte räcka till för att täcka behovet.

Lsåret 2018/19 var antalet nybörjare till yrkesexamensprogrammen inom pedagogik 15 600, vilket är en ökning med 33 procent sedan 2011/12. Antalet programnybörjare på lärarutbildningarna har de senaste läsåren legat på en hög nivå och har sedan mitten på 1990-talet bara varit högre ett par år i början på 2000-talet. Enligt Skolverkets beräkningar skulle nybörjarantalet de närmaste 15 åren behöva ligga på en nivå om

drygt 19 000 för att klara lärarförsörjningen. Regeringens satsningar för att stärka läraryrkets attraktionskraft är därför viktiga för att antalet nybörjare och därmed antalet examinerade ska öka ytterligare. Andra pågående satsningar för att öka antalet utbildade lärare är fler kompletterande utbildningar till läraryrket (se avsnitt 5.3).

2.9 Politikens inriktning

Målet med regeringens politik när det gäller utgiftsområdet är att värna Sveriges position som en ledande kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet. Huvudprioriteringarna för politiken är att höja kunskapsresultaten och öka likvärdigheten i skolan. Valfrihet är en grundläggande princip. Inom kommunernas vuxenutbildning, yrkeshögskolan och högskolan ska hög kvalitet i utbildningarna prioriteras och fler ska ha möjlighet att studera. Det ska finnas goda möjligheter att utbilda sig oavsett var i landet man bor och kompetensförsörjningen ska förbättras. Den fria forskningen ska värnas samtidigt som forskningspolitiken ska svara mot globala och nationella samhällsutmaningar.

Utbildning och bildning ger kunskaper och perspektiv som möjliggör personlig utveckling och skapar förutsättningar för ett aktivt deltagande i ett demokratiskt samhälle. Alla barn, unga och vuxna ska ges förutsättningar att pröva och utveckla sin förmåga och sina kunskaper till sin fulla potential oberoende av sociala och ekonomiska förhållanden, ålder, könstillhörighet och funktionsnedsättning. Ett modernt utbildningssystem möjliggör ett livslångt lärande som ger varje människa möjlighet att kunna växa och fylla på med kunskap under hela livet oavsett var i landet den bor.

Jämställdhetspolitikens delmål om jämställd utbildning präglar regeringens utbildningspolitik och arbetet inom utgiftsområdet. Utbildningspolitiken bidrar även till genomförandet av Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen, särskilt mål 4 om God utbildning för alla.

Stärkt kompetensförsörjning

Regeringens utbildningspolitik ska skapa förutsättningar för att ta till vara allas kompetens, möjliggöra för alla att skaffa sig ny kompetens och möta arbetsmarknadens behov. Samtidigt som det finns många som kan arbeta, har välfärden och näringslivet svårt att hitta den kompetens de behöver. Bristen på kompetens är ett tillväxthinder för svenska företag och minskar möjligheten att bibehålla och öka kvaliteten i välfärden. Regeringen har därför under flera år tillfört medel för att möjliggöra ett omfattande kunskapslyft motsvarande drygt 100 000 utbildningsplatser. De nya platserna och utbildningspolitiken i sin helhet är centrala för att på nytt få igång ekonomin när covid-19-pandemin klingar av.

Utbrottet av covid-19-pandemin har försämrat förutsättningarna på arbetsmarknaden och ökat behovet av utbildning, t.ex. är antalet som söker till universitet och högskolor rekordhøgt. Unga får svårt att få sitt första jobb, långtidsarbetslösa och personer som var arbetslösa innan krisen har det extra tufft. För dessa ger utbildning av hög kvalitet en möjlighet att stärka chanserna till arbete. Många behöver också omställningsåtgärder efter lång tid i arbetslivet. För företag och anställda som deltar i korttidsarbete kan kompetensinsatser under korttidsarbetet vara av stort värde. Satsningar inom utbildningspolitiken kommer att vara centrala för att återstarta ekonomin. För att underlätta för fler att studera har regeringen redan under 2020 gjort en rad satsningar. Många av dessa bygger vidare på tidigare satsningar inom ramen för kunskapslyftet men nya har också tillkommit. Merparten av förslagen föreslås även fortsätta under kommande år. Mer information om förslagen lämnas i respektive

avsnitt samt i utgiftsområdena 15 Studiestöd och 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Fortsatta investeringar i utbildning säkerställer kompetensförsörjningen i privat och offentlig sektor och gör det möjligt för Sverige att stärka välfärden och fortsätta konkurrera med kunskap och kompetens.

Samling för fler lärare

Alla barn och elever ska få möta kunniga och kompetenta lärare, oavsett skolform eller var i landet man bor. Regeringen prioriterar arbetet för att få fler att vilja bli och förbli lärare och omfattande insatser har genomförts (se prop. 2019/20:1 utg.omr. 16 avsnitt 2.5.3). Skolverkets senaste lärarprognos, som publicerades i december 2019, visar att om inget förändras kommer det att saknas 45 000 behöriga lärare och förskollärare 2033. Det ökande elevunderlaget ger en ökad efterfrågan på lärare och är en viktig faktor för att förklara Skolverkets prognosticerade lärarbrist. Sett över en längre tidsperiod har yrkets minskande attraktionskraft också bidragit till lärarbristen. Situationen kräver ett fortsatt intensivt arbete för fler behöriga lärare. Regeringen har därför, inom ramen för initiativet Samling för fler lärare, bjudit in nyckelaktörer inom skola och högskola för att diskutera hur fler lärare kan utbildas, hur lärarbristen kan hanteras och hur läraryrket kan bli mer attraktivt.

Regeringen kommer även fortsättningsvis att göra breda insatser för att

- få fler att påbörja och examineras från lärarutbildningarna,
- höja kvaliteten i lärarutbildningarna,
- få fler obehöriga lärare att bli behöriga,
- göra läraryrket mer attraktivt,
- hålla kvalitet i undervisningen trots att det råder lärarbrist och
- skapa fler vägar in i läraryrket.

Verksamma lärare och förskollärare behöver få goda förutsättningar för att utvecklas i sin profession och utveckla sin undervisning. En god arbetsmiljö och rätt förutsättningar för att bedriva undervisning är angeläget. Ett nationellt professionsprogram för lärare och rektorer ska inrättas. Lärar- och förskollärarutbildningarna byggs ut och rekryteringen till utbildningarna måste fortsätta öka och breddas. Möjligheterna för både behöriga och obehöriga lärare att få sina kunskaper validerade och komplettera dem måste fortsatt förbättras och det måste bli enklare för redan högskoleutbildade att komplettera sin utbildning för att bli legitimerade lärare. Samtidigt ska kvaliteten i utbildningarna höjas och kopplingen mellan teori och praktik stärkas (se avsnitt 5.3.1). Regeringen vill öka möjligheterna att arbeta och studera till lärare parallellt och stärker därför förutsättningarna för att bedriva sådan lärarutbildning.

Internationell verksamhet

Under 2020 presenterades ett förslag till ett nytt ramverk för EU-samarbetet på utbildningsområdet för nästa tioårsperiod (preliminärt Utbildning 2030). Förhandlingarna förväntas slutföras under första delen av 2021. Genom ett fortsatt aktivt deltagande i detta arbete stärker regeringen ytterligare kunskapsbasen för det nationella arbetet inom utbildningsområdet. Även erfarenheterna från olika internationella sammanhang om covid-19-pandemins påverkan på utbildnings- och forskningsområdet väntas påverka inriktningen på det fortsatta internationella arbetet. OECD-studierna PISA och PIAAC är fortsatt prioriterade och för närvarande pågår förberedelser inför PISA 2021 och PIAAC 2022.

I oktober 2021 står Sverige värd för ett internationellt högnivåforum i Malmö om hågkomst av Förintelsen och om bekämpande av antisemitism. Forumets övergripande syfte är att deltagarna – bl.a. stats- och regeringschefer, forskare och det civila samhällets aktörer – ska vidta konkreta åtgärder relaterade till forumets teman.

2.10 Den årliga revisionens iakttagelser

Universitetskanslersämbetet har fått en revisionsberättelse med reservation avseende sin årsredovisning för 2019. En reservation innebär att Riksrevisionen bedömer att årsredovisningen, utöver de brister som beskrivs, ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild. Se vidare avsnitt 5.6.

2.11 Miljöledningsrapporter

Statliga myndigheter ska utveckla miljöledningssystem och årligen redovisa miljöledningsarbetet till Regeringskansliet och Naturvårdsverket enligt förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter. I enlighet med förordningen lämnar de myndigheter inom Utbildningsdepartementets område som omfattas av förordningen sina miljöledningsrapporter till Utbildningsdepartementet.

3 Barn- och ungdomsutbildning

3.1 Mål för området

Av skollagen (2010:800) framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas.

Målen för området ligger i linje med Sveriges genomförande av mål 4 i Agenda 2030, som syftar till att säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som redovisas belyser de delar av måluppfyllelse och resultat som regeringen bedömer är centrala. Redovisningen av resultat inom utgiftsområdet är uppdelad på verksamheter. Inom varje avsnitt redovisas i förekommande fall indikatorer och övriga resultat. All individbaserad statistik redovisas uppdelat på kön om dessa uppgifter är tillgängliga. De uppgifter som redovisas om kostnader för 2019 bygger på preliminär statistik. I bedömningen vägs det även in resultat från rapporter och undersökningar från t.ex. Statens skolverk.

Följande indikatorer används för att mäta måluppfyllelsen för förskolan och grundskolan:

- Deltagande i förskola. Andelen barn i åldern 3–5 år som är inskrivna i förskola.
- Resultat på nationella prov i grundskola.
- Andelen elever som uppnått kunskapskraven i samtliga grundskolans ämnen i årskurs 9.
- Andelen elever i årskurs 9 som uppnått behörighet till gymnasieskolans nationella program.
- Resultat i internationella studier avseende grundskola som PISA, TIMSS och PIRLS i de fall någon ny studie presenterats sedan föregående års budgetproposition.
- Lärarbehörighet och personalens utbildning. Denna indikator redovisas i avsnitt 3.6.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultattexterna har resultatindikatorerna andelen 6-åringar inskrivna i förskoleklass, genomsnittligt meritvärde i årskurs 9 och elevers trygghet i grundskolan utgått.

Följande indikatorer används för att bedöma gymnasieskolans måluppfyllelse:

- Resultat på nationella prov.
- Genomsnittlig betygspoäng.
- Andel elever som slutfört utbildningen inom tre år.
- Andel elever som uppnått kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom tre år.
- Lärarbehörighet och personalens utbildning. Denna indikator redovisas i avsnitt 2.6.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultattexterna har resultatindikatorerna andelen unga kvinnor och män från det underrepresenterade könet som fullföljer utbildningen på program med ojämn könsfördelning och elevers trygghet i gymnasieskolan utgått.

3.3 Resultatredovisning

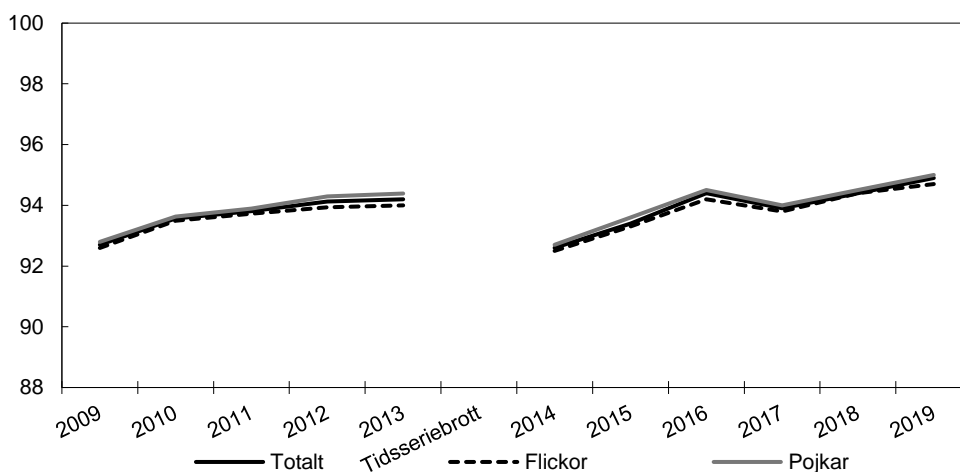
3.3.1 Förskolan

Hösten 2014 samlades uppgifter in på individnivå för första gången i förskolan. Dessutom samlades uppgifter in från varje huvudman, såväl kommunal som enskild. Tidigare lämnade kommunerna uppgifter för både kommunal och fristående verksamhet. Vid den första insamlingen uppstod dock ett bortfall för vissa enskilda huvudmän. Detta innebär ett tidsseriebrott som försvårar möjligheterna att göra rättvisande jämförelser över tid. Hösten 2019 lämnade huvudmännen in uppgifter om barn och personal för 99 procent av verksamheterna.

Indikator: Deltagande i förskola

Diagram 3.1 Andelen barn i åldern 3–5 år inskrivna i förskola

Procent

Källa: Skolverket.

Andelen inskrivna barn i åldern 3–5 år i förskolan ökade mellan 2009 och 2013. År 2014 skedde en minskning, som dock bedöms hänga samman med det tidsseriebrott som uppstod i och med den förändrade insamlingen av uppgifter. Därefter har andelen inskrivna barn i åldern 3–5 år fortsatt att öka t.o.m. 2017 då en liten minskning skedde. År 2019 var andelen inskrivna barn 94,9 procent. Över tid har andelen pojkar som varit inskrivna i förskolan varit något större än andelen flickor, vilket hänger ihop med könsfördelningen bland barn i åldern 1–5 år. Under 2019 var

andelen inskrivna pojkar och flickor ungefär lika stor: 95,0 procent respektive 94,7 procent.

Ser man till hela målgruppen för förskolan så var 85,4 procent av landets alla 1–5-åringar inskrivna i förskolan. Med undantag för den marginella minskningen 2017 i åldersgruppen 3–5 år har andelen inskrivna barn i alla åldersgrupper ökat under den senaste tioårsperioden.

Överlag är barn med svensk bakgrund i högre utsträckning inskrivna i förskolan än barn med utländsk bakgrund. Med svensk bakgrund avses barn födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses barn födda utomlands eller barn födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands. (I avsnittet gäller dessa definitioner även för elever.) År 2019 var 85,8 procent av barnen med svensk bakgrund i åldersgruppen 1–5 år inskrivna i förskolan medan 81,7 procent av barnen med utländsk bakgrund i denna åldersgrupp var inskrivna i förskolan. Det fanns ingen större skillnad mellan flickor och pojkar.

Barn och barngrupper

Hösten 2019 var 521 885 barn inskrivna i förskolan, varav 48,4 procent var flickor och 51,6 procent var pojkar, vilket följer könsfördelningen i befolkningen för barn i förskoleålder. Av alla barn i förskolan 2019 gick knappt 21 procent i en fristående förskoleenhet, vilket är en liten ökning jämfört med 2018. Drygt hälften av alla inskrivna barn i förskolan var 1–3 år.

Hösten 2019 fanns det ungefär 19 200 nyinvandrade barn (ca 10 000 pojkar och ca 9 200 flickor) och 4 100 barn med okänd bakgrund inskrivna i förskolan, vilket motsvarar ungefär 4,5 procent av de inskrivna barnen i förskolan. Detta är en marginell minskning av inskrivningen jämfört med 2018 då andelen uppgick till 4,8 procent. Med nyinvandrad avses enbart folkbokförda barn som är födda utomlands, som har båda föräldrarna födda utomlands, och som har kommit till Sverige under de senaste fyra åren. Med barn med okänd bakgrund avses barn som saknar personnummer i de register som används vid insamlingen. En anledning till att personnummer saknas kan vara att barnet inte är folkbokfört i Sverige. Bland barn med okänd bakgrund finns bl.a. barn som nyligen kommit till Sverige genom anhöriginvandring eller barn som söker asyl. Även barn som vistas i landet utan stöd av myndighetsbeslut eller författning finns i gruppen barn med okänd bakgrund liksom barn med skyddade personuppgifter. (I detta avsnitt används även begreppen nyinvandrade elever och elever med okänd bakgrund utifrån samma definitioner.)

När det gäller barngruppernas storlek (antal inskrivna barn per barngrupp) gick det i genomsnitt 15,0 barn per grupp 2019 (14,9 i kommunala förskolor och 15,1 i fristående förskolor), vilket är under genomsnittet 2018 som var 15,4. Under den senaste tioårsperioden har barngruppernas storlek först varit relativt konstant – mellan 2009 och 2015 varierade den genomsnittliga gruppstorleken mellan 16,8 och 16,9 barn – och har därefter kontinuerligt minskat sedan 2015.

Kostnader

Den totala kostnaden för förskolan uppgick till 81,1 miljarder kronor 2019. Detta innebär en ökning med 1,3 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per inskrivet barn var i genomsnitt 156 100 kronor, vilket är en marginell ökning jämfört med föregående år.

3.3.2 Annan pedagogisk verksamhet

Barn i pedagogisk omsorg

I takt med att en allt större andel barn går i förskolan har andelen barn i pedagogisk omsorg minskat. Andelen av alla barn i åldern 1–5 år som var inskrivna i pedagogisk omsorg var 1,6 procent under 2019. Andelen har stadigt minskat under flera år. Fem år tidigare uppgick andelen till 2,3 procent. Antalet barn som hösten 2019 var inskrivna i pedagogisk omsorg var 10 615, att jämföra med 14 681 hösten 2014. Det fanns ingen större skillnad mellan andelen flickor och pojkar som var inskrivna i pedagogisk omsorg 2019.

Öppna förskolor och fritidsverksamheter

Hösten 2019 fanns det totalt 501 öppna förskolor i landet. Antalet öppna förskolor har under den senaste tioårsperioden varierat mellan 439 och 501 enheter. Öppna förskolor erbjöds i 218 kommuner 2019. Det är fler kommuner än någon gång tidigare under den senaste tioårsperioden.

Hösten 2019 fanns det 605 öppna fritidsverksamheter. Antalet öppna fritidsverksamheter har under den senaste tioårsperioden varierat mellan 578 och 676 verksamheter.

Kommuner som erbjuder omsorg under kvällar, nätter och helger

Hösten 2019 var drygt 4 800 barn i åldern 1–12 år inskrivna i omsorg under obekvämt arbetstid, dvs. vardagar mellan klockan 19–06 och på helger. Det motsvarar ca 0,5 procent av alla barn i åldersgruppen som var inskrivna i fritidshem, förskola eller pedagogisk omsorg. Sett till antal barn innebär detta en ökning under den senaste tioårsperioden. År 2009 var ca 3 800 barn inskrivna i omsorg under obekvämt arbetstid. Däremot var andelen densamma 2009, det vill säga ca 0,5 procent av alla barn som var inskrivna i fritidshem, förskola eller pedagogisk omsorg.

Hösten 2019 erbjöd 202 kommuner sådan omsorg, vilket är en ökning med nästan 70 procent jämfört med 2009 då 119 kommuner erbjöd denna form av omsorg.

Kostnader

Den totala kostnaden för pedagogisk omsorg uppgick till knappt 1,3 miljarder kronor 2019. Det innebär en minskning med 9,1 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per inskrivet barn var i genomsnitt 114 700 kronor, vilket är en minskning med 5,1 procent i jämförelse med föregående år.

3.3.3 Förskoleklassen

Elever

Förskoleklassen är fr.o.m. höstterminen 2018 en obligatorisk skolform inom skolväsendet. Lsåret 2019/20 gick det 121 956 elever i förskoleklass. Det är det tredje största antalet sedan skolformens införande hösten 1998 (uppgiften är inklusive barn i förskoleklass med statlig huvudman). Nästan samtliga, 98,7 procent, var elever som fyllde sex år under 2019. Av alla elever som var inskrivna i förskoleklassen var 48 procent flickor och 52 procent pojkar, vilket följer könsfördelningen i befolkningen för barn i förskoleklassålder. 10,9 procent gick i en verksamhet med enskild huvudman, vilket är en marginell ökning jämfört med föregående år.

Kostnader

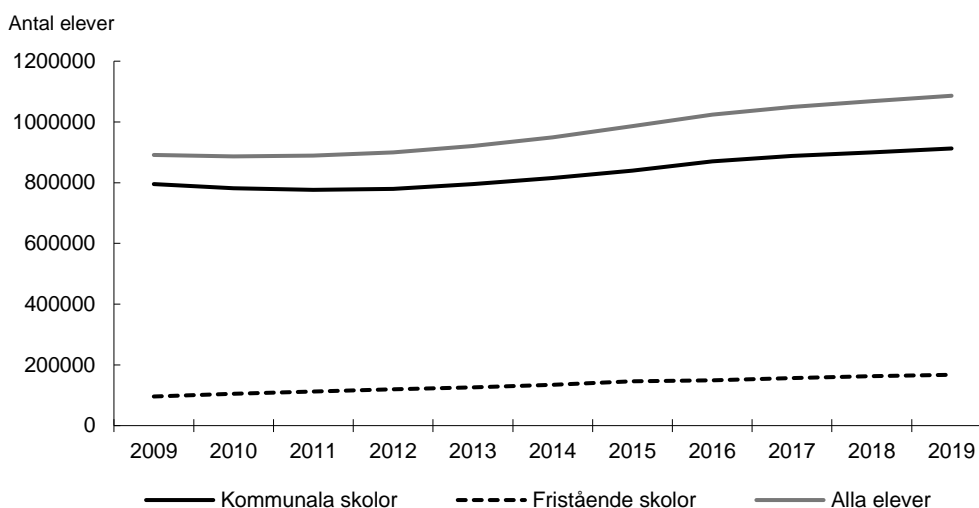
Den totala kostnaden för förskoleklass uppgick till knappt 8 miljarder kronor 2019, vilket är en ökning med 4,9 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per elev var i genomsnitt 65 700 kronor, vilket är en ökning med 3,6 procent.

3.3.4 Grundskolan

Elever och skolor

Under de senaste tio åren har elevantalet i grundskolan kontinuerligt ökat, särskilt i fristående skolor, och uppgick läsåret 2019/20 till 1 086 180 elever, vilket var en ökning med knappt två procent jämfört med föregående läsår. (Uppgiften är inklusive elever i sameskola.)

Diagram 3.2 Elevutveckling i grundskolan

Källa: Skolverket.

Av alla elever i grundskolan läsåret 2019/20 var andelen flickor 48,6 procent och andelen pojkar 51,4 procent, vilket följer könsfördelningen för barn i grundskoleålder. I kommunala skolor var 48,3 procent flickor och 51,7 procent pojkar och i fristående skolor var 50,3 procent flickor och 49,7 procent pojkar. Det är således något fler flickor än pojkar som går på en fristående grundskola och detta förhållande gällde även föregående läsår. Andelen elever som gick i fristående grundskolor var ca 15 procent.

Antalet nyinvandrade elever i grundskolan uppgick läsåret 2019/20 till 60 681 (31 593 pojkar och 29 088 flickor), vilket motsvarar en andel om 5,6 procent. Motsvarande antal och andel elever med okänd bakgrund uppgick till 10 770 och 1 procent. Såväl nyinvandrade elever som elever med okänd bakgrund var ojämnt fördelade över landet mellan olika huvudmän och skolenheter. Av de nyinvandrade eleverna och eleverna med okänd bakgrund gick 93 procent i kommunala skolenheter läsåret 2019/20.

Lsåret 2019/20 fanns det 3 982 kommunala skolenheter och 823 skolenheter med enskild huvudman inom grundskolan.

Kostnader

Den totala kostnaden för grundskolan uppgick till 123,7 miljarder kronor 2019, vilket är en ökning med 2,6 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per elev var i genomsnitt 115 300 kronor, vilket är en ökning med 1,0 procent jämfört med föregående år.

Indikator: Resultat på nationella prov

Nationella prov genomförs i vissa ämnen i grundskolans årskurs 3, 6 och 9, specialskolans årskurs 4, 7 och 10 samt i sameskolans årskurs 3 och 6. Syftet med proven är

att stödja betygssättningen, förutom i årskurs 3 där syftet är att stödja bedömningen av uppnådda kunskapskrav.

Provresultaten ger inte en heltäckande bild av elevernas kunskaper i ett ämne eftersom alla delar av kursplanen inte prövas, men bidrar med underlag för en analys av i vilken utsträckning målen för utbildningen nås. Att urvalet av kunskapsområden som prövas kan variera mellan åren är en faktor som påverkar resultatens jämförbarhet över tid, varför de resultat som redovisas endast avser 2019.

Som indikator på måluppfyllelse används andelen elever, uppdelat på flickor och pojkar, som har nått kravnivån eller fått minst provbetyget E på de nationella proven i svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik.

I flertalet av de redovisade provresultaten har flickor bättre resultat än pojkar. Vidare har bakgrundsfaktorer som föräldrarnas utbildningsnivå och tiden för när elever födda utomlands påbörjat sin skolgång i Sverige betydelse för resultaten.

Årskurs 3

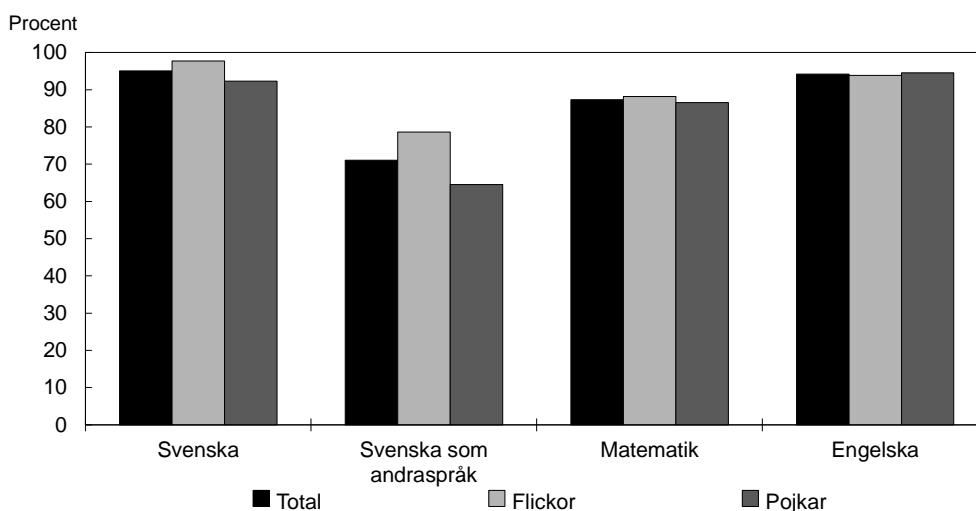
De nationella proven i årskurs 3 består av flera kortare delprov där resultaten bedöms utifrån om eleverna uppnått eller inte uppnått kravnivån på delprovet. Proven är inte konstruerade för en sammanvägning, alltså att eleven ska ha klarat ett visst antal delprov eller poäng för att anses ha klarat provet.

I svenska varierar andelen elever som uppnått kravnivån i de olika delproven mellan 90 och 98 procent. För de elever som följer kursplanen i svenska som andraspråk är andelen lägre och uppgår till mellan 73 och 92 procent. I båda ämnena är andelen elever som uppnått kravnivån högst i delprovet som prövar muntlig förmåga. I svenska har minst andel elever uppnått kravnivån i delprovet om stavning och interpunktion medan det i svenska som andraspråk är minst andel elever som har uppnått kravnivån i delprovet om läsning av berättande text. I båda ämnena har flickor i högre grad än pojkar uppnått kravnivån i de olika delproven.

I matematik varierar andelen elever som uppnått kravnivån i de olika delproven mellan 79 och 94 procent. Andelen är högst i delprovet om mönster och matematiska likheter och minst i delprovet om skriftliga räknemetoder – subtraktion. Det är viss skillnad mellan flickors och pojkars resultat i de olika delproven och vilken grupp som har högst resultat varierar.

Årskurs 6

Resultaten från de nationella proven i årskurs 6 i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska redovisas i diagrammet nedan.

Diagram 3.3 Andelen elever som fått minst provbetyget E i nationella prov i årskurs 6 våren 2019

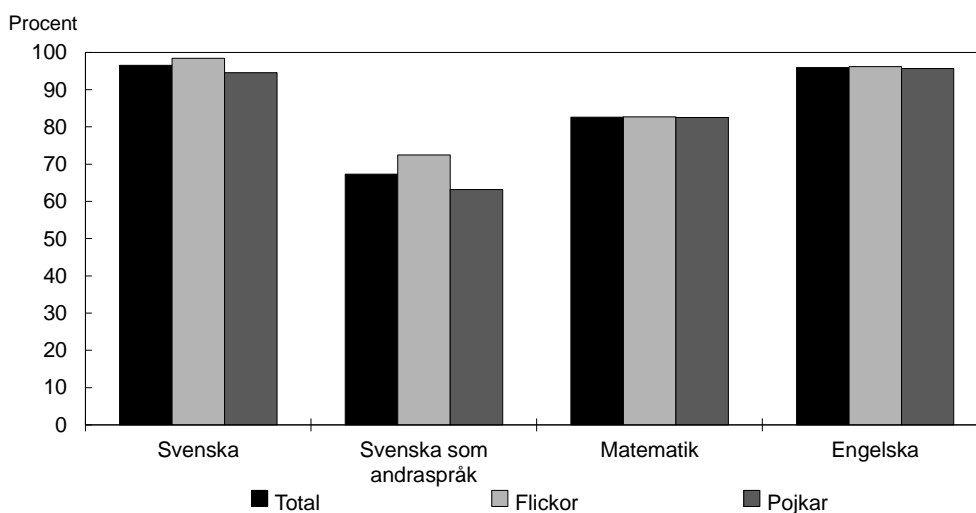
Källa: Skolverket.

I svenska fick 95 procent av eleverna som genomfört samtliga delprov lägst provbetyget E. Motsvarande andel var 71 procent i svenska som andraspråk, 87 procent i matematik och 94 procent i engelska.

I ämnena svenska, svenska som andraspråk och matematik var det en större andel flickor än pojkar som fick minst provbetyget E. Det var inte några större skillnader mellan flickors och pojkars resultat i engelska.

Årskurs 9

Resultaten från de nationella proven i årskurs 9 i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska redovisas i diagrammet nedan.

Diagram 3.4 Andelen elever som fått minst provbetyget E i nationella prov i årskurs 9 våren 2019

Källa: Skolverket.

Andelen elever i årskurs 9 som våren 2019 fick minst provbetyget E i svenska var 97 procent. Motsvarande andel var 67 procent i svenska som andraspråk, 83 procent i matematik och 96 procent i engelska. I samtliga av dessa ämnen var det en större andel flickor än pojkar som fick minst provbetyget E. Genomgående för resultaten

från proven i svenska, svenska som andraspråk och engelska var att störst andel uppnådde A–E i delprovet som prövar muntlig förmåga.

Det finns vissa bakgrundsfaktorer som generellt påverkar elevernas resultat på de nationella proven. Exempelvis varierar resultaten på proven i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska för årskurs 9 beroende på föräldrarnas utbildningsnivå. Elever vars föräldrar har kortare utbildning har generellt lägre resultat än elever vars föräldrar har en längre utbildning. Ytterligare en sådan bakgrundsfaktor är tiden för när elever som är födda utomlands har påbörjat sin skolgång i Sverige. Resultaten på provet i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska för elever i årskurs 9 är exempelvis generellt lägre för de elever som invandrat vid eller efter ordinarie skolstart än för de elever som har invandrat före ordinarie skolstart.

Indikator: Betyg

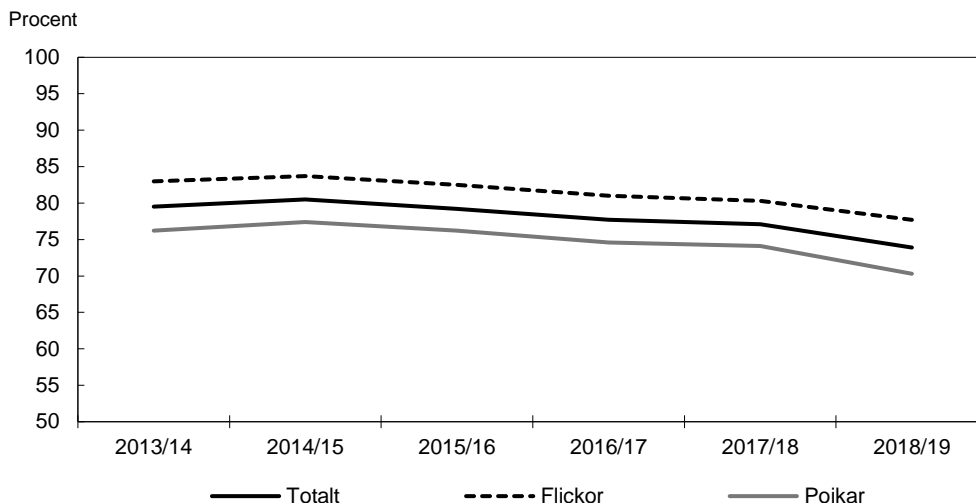
I målet för verksamhetsområdet ingår att utbildningen ska främja elevernas utveckling och lärande. Den indikator som används för att följa denna del av målet när det gäller grundskolan är andelen elever som fått minst betyget E i samtliga ämnen i slutbetyget i årskurs 9. Måluppfyllelsen har följts under många år för elever som lämnar årskurs 9. Från och med läsåret 2012/13 har betyg från årskurs 6 införts vilket gör det möjligt att följa måluppfyllelsen även för elever som lämnar denna årskurs.

En faktor att ta hänsyn till när det gäller betygsutvecklingen som indikator är att det finns konstaterade brister i likvärdigheten vid bedömning och betygssättning. Detta redogörs för utförligare under bedömningsgrunden Likvärdig betygssättning längre fram i avsnittet.

Årskurs 6 – andelen elever som fått minst betyget E i samtliga ämnen

Andelen elever i årskurs 6 som fått minst betyget i E i samtliga ämnen som de har läst uppgick våren 2019 till 73,9 procent, vilket är en minskning jämfört med föregående år då motsvarande andel uppgick till 77,1 procent. Från och med hösten 2018 finns kunskapskrav i moderna språk, både som elevens val och som språkval, i årskurs 6 och Skolverket har för första gången samlat in betygen i ämnet. Det faktum att det sätts betyg i fler ämnen i årskurs 6 från och med 2019 påverkar delvis betygsresultaten. Omkring hälften av minskningen mellan våren 2018 och 2019 kan förklaras med att statistiken nu omfattar betyg i moderna språk.

Flickor hade i högre utsträckning än pojkar godkända betyg i samtliga ämnen (77,7 procent jämfört med 70,3 procent). För både flickor och pojkar minskade dock andelen elever som uppnått godkända betyg i samtliga ämnen våren 2019. Sedan betyg infördes i årskurs 6 läsåret 2012/13 har skillnaden mellan andelen flickor och andelen pojkar som uppnått godkända betyg i alla ämnen legat mellan ca 6–7 procent.

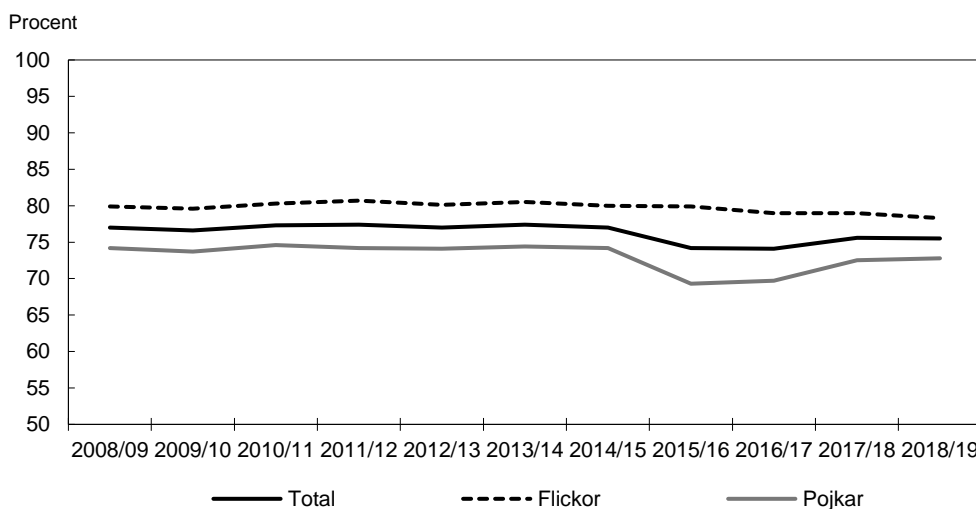
Diagram 3.5 Andelen elever i årskurs 6 som uppnått godkända betyg i alla ämnen

Anm.: Alla elever får inte undervisning i samtliga ämnen i årskurs 6. Vissa elever får ämnesövergripande undervisning i de natur- och samhällsorienterande ämnena och ges då ett sammanfattande blockbetyg. Sedan hösten 2018 kan dessutom betyg sättas i både moderna språk som språkval och i moderna språk som elevens val i olika språk i slutet av årskurs 6. Denna variation påverkar jämförbarheten i resultaten över tid.

Källa: Skolverket.

Årskurs 9 – andelen elever som fått minst betyget E i samtliga ämnen

I diagrammet nedan visas andelen elever i årskurs 9 som fått ett godkänt betyg i alla ämnen.

Diagram 3.6 Andelen elever i årskurs 9 som uppnått godkända betyg i alla ämnen

Källa: Skolverket.

Under de senaste läsåren har mellan 74 och 77 procent av eleverna avslutat årskurs 9 med ett godkänt betyg i alla ämnen. Den minskning som framgår läsåret 2015/16 vad gäller andelen pojkar som uppnått godkända betyg i alla ämnen hänger sannolikt samman med förändringar i elevsammansättningen, där andelen pojkar som var nyinvandrade eller hade okänd bakgrund – och därmed kortare tid i svensk skola – uppgick till 13 procent. Läsåret dessförinnan uppgick denna andel till 6 procent. Andelen elever som vårterminen 2019 fick minst betyget E i alla ämnen i årskurs 9 uppgick till 75,5 procent, vilket är i nivå med förra året (75,6 procent).

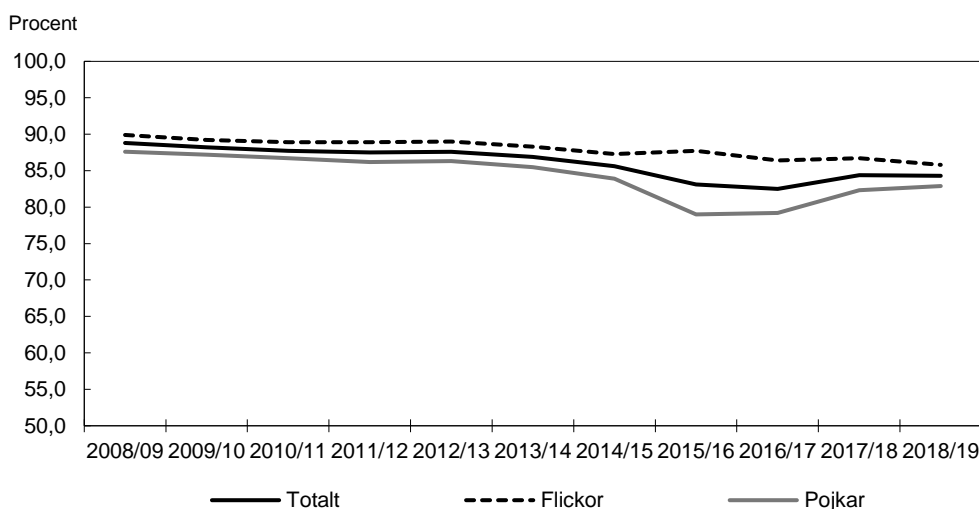
Det finns skillnader i måluppfyllelse mellan de olika ämnena. Ämnen där störst andel elever uppnått kunskapskraven är moderna språk läst som elevens val följt av slöjd. Ämnen där minst andel elever uppnått kunskapskraven är svenska som andraspråk

och matematik. Det är en större andel flickor än pojkar som uppnått kunskapskraven i alla ämnen utom idrott och hälsa.

Indikator: Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program

Tidigare krävdes minst betyget Godkänt i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, matematik och engelska för att vara behörig till samtliga nationella program i gymnasieskolan. Från och med höstterminen 2011 har behörighetskraven skärpts. Behörighetsbestämmelserna innebär att det för yrkesprogrammen krävs minst betyget E i ovanstående ämnen och i ytterligare fem ämnen (inte reglerat vilka), medan det för högskoleförberedande program krävs minst betyget E i ovanstående ämnen och i ytterligare nio ämnen, som är reglerade beroende på val av program (dock ej för det estetiska programmet).

Diagram 3.7 Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program

Anm.: Indikatorn innebär ett tidsseriebrott vid jämförelser med tidigare år. Men eftersom målpuppfyllelsen i ämnet matematik – för vilket lägst betyget E krävs – både nu och tidigare haft störst betydelse för om eleven blir behörig till gymnasieskolans nationella program kan ändå en trendjämförelse göras mellan det tidigare gymnasiebehörighetsmättet och mättet som anger andelen elever som är behöriga till yrkesprogrammen.

Källa: Skolverket.

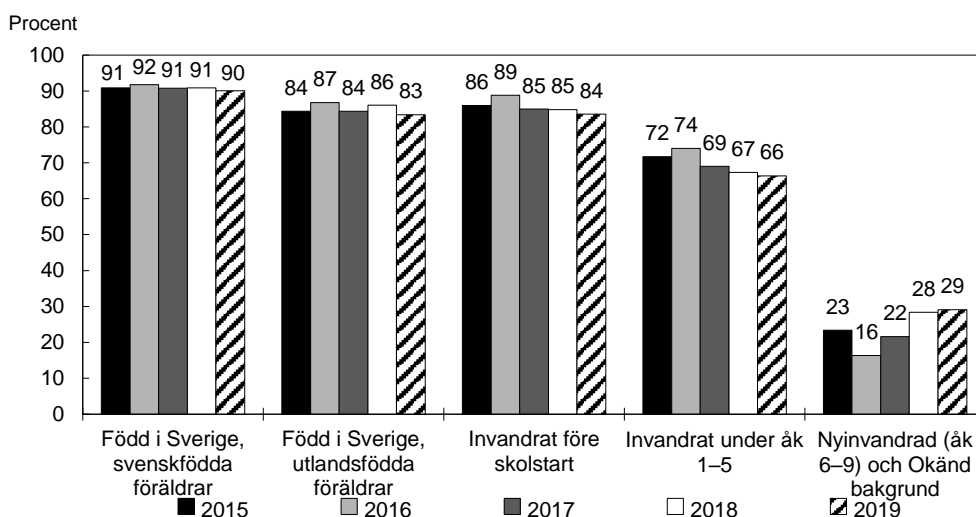
Våren 2019 var totalt 84,3 procent av eleverna som gick ut grundskolan behöriga till gymnasieskolans nationella program: 85,8 procent av flickorna och 82,9 procent av pojkarna. Jämfört med våren 2018 har andelen behöriga pojkar ökat med 0,5 procentenheter medan andelen behöriga flickor har minskat med 0,8 procentenheter. Totalt sett var andelen behöriga våren 2019 ungefär densamma som våren 2018 (84,4 procent). Drygt 17 600 elever saknade behörighet till ett nationellt program.

Behörighet uppdelat på elevernas bakgrund

Genomgående för resultaten är att bakgrundsfaktorer som föräldrarnas utbildningsnivå och tiden i svensk skola spelar roll för elevernas behörighet till gymnasieskolan. Sådillvida är t.ex. elever med minst en förälder med en eftergymnasial utbildning i större utsträckning behöriga till gymnasieskolan jämfört med elever vars föräldrar har högst en gymnasieutbildning. Vidare är exempelvis utlandsfödda elever som har invandrat till Sverige före skolstart i större utsträckning behöriga jämfört med elever som har färre år i svensk grundskola.

I diagrammet nedan redovisas andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram utifrån svensk och utländsk bakgrund.

Diagram 3.8 Andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram uppdelat på elevernas bakgrund, vt. 15 – vt. 19

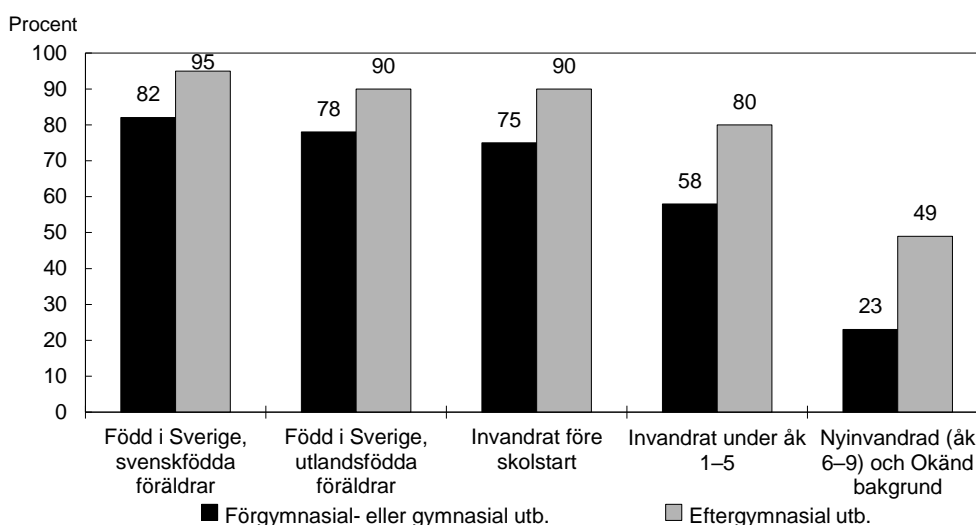
Anm.: "Född i Sverige, svenskfödda föräldrar" avser elever som är födda i Sverige med en eller båda föräldrarna födda i Sverige. "Född i Sverige, utlandsfödda föräldrar" avser elever som är födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands. Elevgrupperna är olika stora. Våren 2019 var antalet elever för "Född i Sverige, svenskfödda föräldrar" knappt 84 000, ca 11 000 för "Född i Sverige, utlandsfödda föräldrar", 5 065 hade invandrat före skolstart, 5 920 var nyinvandrade (åk 6-9) och 820 elever hade okänd bakgrund.

Källa: Skolverket, PM Slutbetyg i grundskolan våren 2019.

Av diagrammet framgår att jämfört med 2018 har andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram inte förändrats nämnvärt inom de respektive elevgrupperna. Däremot är skillnaderna mellan grupperna stora, särskilt mellan elever som invandrat före skolstart (84 procent) och elever som invandrat under årskurs 1-5 (66 procent) samt nyinvandrade elever och elever med okänd bakgrund (29 procent).

Elevernas förutsättningar att uppnå kunskapsmålen påverkas även av föräldrarnas utbildningsnivå. Andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans nationella program är genomgående högre bland elever med minst en förälder som har en eftergymnasial utbildning än bland elever vars föräldrar har som högst gymnasial utbildning. Detta förhållande gäller oavsett om eleven är född i Sverige eller invandrat före eller efter ordinarie skolstart. Detta illustreras i diagrammet nedan.

Diagram 3.9 Andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, uppdelat på elevernas bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå, vt. 19

Anm.: "Född i Sverige, svenskfödda föräldrar" avser elever som är födda i Sverige med en eller båda föräldrarna födda i Sverige. "Född i Sverige, utlandsfödda föräldrar" avser elever som är födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands. Elevgrupperna blir olika stora när flera kategorier kombineras. Våren 2019 var antalet elever med föräldrar som har högst förgymnasial eller gymnasial utbildning 31 441 för födda i Sverige med svenskfödda föräldrar, 5 870 för född i Sverige med utlandsfödda föräldrar, 1 921 invandrat före skolstart, 3 301 invandrat under åk 1–5, 2 764 invandrat åk 6–9. För elever med minst en förälder med eftergymnasial utbildning är motsvarande antal 52 396, 5 067, 2 102, 2 072 och 1 599. I diagrammet ingår inte de elever där uppgift om föräldrarnas utbildningsnivå saknas. Det gäller bland andra elever med okänd bakgrund.

Källa: Skolverket, PM Slutbetyg i grundskolan våren 2019.

Indikator: Resultat i internationella studier avseende grundskola

Bättre resultat i PISA – trendbrott bekräftat

År 2018 genomfördes för sjunde gången OECD:s internationella kunskapsundersökning PISA (Programme for International Student Assessment). Studien har sedan 2000 genomförts vart tredje år och undersöker 15-åriga elevers kunskaper i läsförståelse, matematik och naturvetenskap.

Resultatuppgången som PISA 2015 visade (prop. 2017/18:1 utg.omr. 16) bekräftades i PISA 2018. De svenska resultaten var 2018 tillbaka på samma nivåer som 2006. Dessutom presterade svenska 15-åringar högre än OECD-genomsnittet inom samtliga tre ämnesområden.

I PISA 2018 var läsförståelse ett huvudområde. Fyra av 37 OECD-länder presterade på en högre genomsnittlig nivå än Sverige i läsförståelse. Flickor hade fortfarande högre resultat än pojkarna, men pojkarna knappade in. Denna utjämning berodde inte på att flickorna blivit sämre utan det var i stället pojkarna som förbättrat sina resultat. Sverige låg på samma nivå som övriga OECD när det gäller skillnader i resultat i läsförståelse mellan pojkar och flickor. I matematik presterade svenska flickor och pojkar på samma nivå och i naturvetenskap presterade flickorna i Sverige något bättre än pojkarna.

Resultaten i PISA 2018 visade dock att Sverige inte har lyckats bryta ojämlikheten i skolan. Enligt PISA-studien riskerade elever som gick i skolor med en mindre gynnsam socioekonomisk elevsammansättning att få sämre undervisning. Rektorer i skolor med en mindre gynnsam elevsammansättning svarade i PISA-enkäten att de i högre grad upplevde problem med lärarekrutering och lärares kompetens och förutsättningar. Andelen behöriga lärare var också lägre på dessa skolor.

Elevernas enkätsvar i PISA visade dessutom att stökigt klassrumsklimat, skolk och sen ankomst var ett större problem på skolor med en mindre gynnsam

elevsammansättning (Skolverket, PISA 2018. 15-åringars kunskaper i läsförståelse, matematik och naturvetenskap, 2019). För vidare redovisning av likvärdighet i svenska skola utifrån PISA, se den inledande resultatredovisningen för utgiftsområdet (avsnitt 2).

I PISA-studien deltar 15-åringar vid ett urval av svenska grund- och gymnasieskolor och totalt sett var det drygt 5 500 elever som genomförde provet 2018. Under våren 2020 har frågor gällande statistiken för utrikes födda elevers deltagande i studien uppkommit. Skolverket anser att studien genomförts i enlighet med gällande riktlinjer från OECD och att det inte finns skäl att ifrågasätta den resultatuppgång som skett. OECD har sedan tidigare granskat och godkänt PISA 2018 men kommer på nytt att granska den svenska statistiken och resultaten.

God samstämmighet mellan PIRLS 2016 och betygen

Sverige deltar i flera internationella kunskapsmätningar som ger en bild av kunskapsutvecklingen i den svenska skolan över tid och möjliggör jämförelser mellan länder. En av dessa internationella studier är PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) som mäter elevernas läsförståelse i grundskolans årskurs 4. Sveriges resultat i den senaste PIRLS-undersökningen, som genomfördes 2016, redovisades i budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1, utg.omr. 16).

Medan PIRLS mäter läsförståelse utifrån ett ramverk som har tagits fram gemensamt av deltagande länder, baseras de svenska betygen och nationella proven på de svenska kursplanerna. I rapporten PIRLS 2016 och betygen (Skolverket 2019, rapport 483) har Skolverket undersökt sambandet mellan elevernas resultat från PIRLS 2016 och de deltagande elevernas terminsbetyg i svenska från årskurs 6 samt deras resultat på det nationella provet i årskurs 6 i ämnet svenska (provbetyg). Myndigheten har även specifikt undersökt det delprov i det nationella provet i svenska som mäter läsförståelse. Studien visar att elever som fått högre betyg också i genomsnitt har högre medelpoäng i PIRLS än elever med lägre betyg. Detta gäller för terminsbetyg, probbetyg och probbetyg för delprovet i läsförståelse.

På motsvarande sätt samvarierar lägre betyg med lägre medelpoäng i PIRLS. Det är ungefär lika stora skillnader i PIRLS-resultat mellan varje godkänt betyg, A–E. Slutsatsen är att samstämmigheten mellan resultaten från PIRLS och elevernas betyg och resultat på det nationella provet är god och överensstämmer med Skolverkets tidigare liknande analyser. Dessa internationella studier bedöms såldes fungera väl för att följa kunskapsutvecklingen för svenska elever.

3.3.5 Sameskolan

Elever och skolor

Det finns fem skolenheter inom sameskolan och under 2019 har, enligt uppgift från Sameskolstyrelsen, elevantalet vid skolorna varit 173 elever (exklusive förskoleklass). Det är en ökning med 15 elever jämfört med föregående år. Integrerad samisk undervisning har genomförts för elever i förskoleklass och årskurs 1–9 i nio kommuner. Under höstterminen 2019 fanns det 240 elever som deltog i den integrerade undervisningen, vilket var en minskning med 20 elever från 2018. Antalet undervisningstimmar minskade något från 3 998 under höstterminen 2018 till 3 961 timmar under höstterminen 2019.

Läsåret 2018/19 gick 127 barn i samisk förskola, vilket är på samma nivå som föregående läsår. Antalet elever i fritidshem vid sameskolorna ökade från 95 under 2018 till 103 elever 2019.

Nationella prov och betyg – årskurs 6

I årskurs sex fick samtliga 23 elever godkända betyg på de nationella proven i engelska, svenska och matematik. Vidare hade samtliga elever i årskurs 6 vårterminen 2019 minst betyget E i alla ämnen.

Kostnader

Enligt uppgifter från Sameskolstyrelsen uppgick den totala kostnaden för sameskolan, förskola och fritidshem 2019 till ca 96 miljoner kronor, vilket är en ökning med 3,3 procent jämfört med föregående år. Kommunernas avgifter finansierar platser inom förskola, förskoleklass och fritidshem. År 2019 uppgick avgiftsintäkterna till ca 37 miljoner kronor vilket var i samma nivå som föregående år. Genomsnittskostnaden per barn i förskolan uppgick 2019 till ca 257 000 kronor, vilket är en ökning med 3,2 procent jämfört med föregående år. Genomsnittskostnaden per elev i sameskola, inklusive förskoleklass och fritidshem uppgick till ca 281 000 kronor 2019, vilket motsvarar en minskning med 2,8 procent.

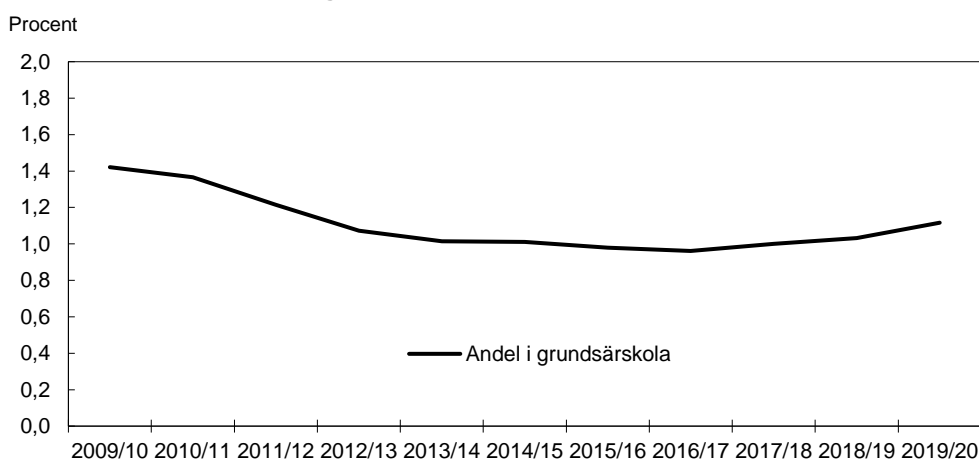
3.3.6 Grundsärskolan

Elever

Läsåret 2019/20 var 12 279 elever mottagna i grundsärskolan, vilket är en ökning med 1 139 elever eller drygt 10 procent jämfört med föregående år. En delförklaring till ökningen kan vara att elevkullarna har blivit större. Av eleverna var 37 procent flickor och 63 procent pojkar. Fördelningen mellan pojkar och flickor i grundsärskolan har varit i princip oförändrad under den senaste femårsperioden. Av eleverna gick knappt 6 procent i en grundsärskola med enskild huvudman.

Andelen elever i grundsärskolan utgör drygt 1,1 procent av alla elever i det obligatoriska skolväsendet. Andelen elever i det obligatoriska skolväsendet som är mottagna i grundsärskolan har minskat sedan 2008/09 då den uppgick till 1,5 procent. Minskningen kan delvis förklaras av att gruppen elever med autism eller autismliknande tillstånd fr.o.m. läsåret 2011/12 hör till grundskolans målgrupp samt att grundsärskolan 2011 blev nioårig efter att tidigare ha varit tioårig (med den sista årskursen frivillig).

Diagram 3.10 Andelen elever av samtliga elever i obligatoriska skolformer som var inskrivna i grundsärskolan

Anm.: I beräkningen av andelen tas ej hänsyn till förskoleklass.

Källor: Skolverket och egna beräkningar.

Kostnader

Den totala kostnaden för grundsärskolan uppgick till knappt 5,2 miljarder kronor 2019, vilket är en ökning med 5,7 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per elev har minskat marginellt med 0,2 procent och uppgick till i genomsnitt 504 700 kronor per elev.

3.3.7 Specialskolan

Elever

Läsåret 2019/20 gick 699 elever i specialskolan, vilket var 40 fler elever än föregående läsår. Av eleverna var 40 procent flickor och 60 procent pojkar. Våren 2019 avslutade 66 elever årskurs 10 i specialskolan med ett genomsnittligt meritvärde på 145,0 meritpoäng (beräknat på 16 ämnen). Detta är en minskning från föregående år då den genomsnittliga meritpoängen var 157,0. Enligt Specialpedagogiska skolmyndigheten förklaras det sjunkande meritvärdet med en tydligare klyfta mellan en grupp elever med goda skolresultat och en grupp elever med sämre resultat. Flickornas genomsnittliga meritvärde var högre än pojkarnas och låg våren 2019 på 164,3 meritpoäng jämfört med pojkarnas 126,3.

Andelen elever som var behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram uppgick våren 2019 till 33,3 procent, vilket är en minskning jämfört med föregående år då andelen var 37,3 procent. Förändringen kan möjligen förklaras med att resultatet inom regionskolorna har försämrats och att detta kan kopplas till en ökning av antalet nyanlända elever och en trend att eleverna mottas till specialskolan i ett senare skede av sin utbildning. Flickor var i betydligt större utsträckning behöriga till något av gymnasieskolans yrkesprogram, 48,4 procent, jämfört med 20 procent av pojkarna.

Kostnader

Kostnaden för specialskolan för 2019 publiceras i september 2020.

År 2018 uppgick den totala kostnaden för specialskolan till 558,6 miljoner kronor vilket är en ökning med 6 procent jämfört med 2017. Kostnaden per elev uppgick till i genomsnitt till 846 900 kronor, vilket är en ökning med 5,1 procent jämfört med 2017.

3.3.8 Fritidshemmet

Elever

Utmärkande för statistiken för elever i fritidshemmet är att antalet inskrivna elever fortsätter att öka samtidigt som antalet elever per avdelning minskar.

Totalt uppgick antalet elever i fritidshem 2019 till drygt 493 000, vilket är en ökning med cirka 3 300 elever jämfört med 2018. Av eleverna gick 12,9 procent i fritidshem med enskild eller statlig huvudman. Antalet fritidshem uppgick totalt till 4 446, vilket var cirka 180 fritidshem fler än föregående år. I det följande redovisas statistiken gällande elever i fritidshemmet fördelad på olika åldersgrupper.

Andelen av alla barn i åldrarna 6–12 år som var inskrivna i fritidshem 2019 var 57 procent, vilket är på samma nivå som föregående år. Av eleverna var 48 procent flickor och 52 procent pojkar, vilket hänger samman med att andelen pojkar i befolkningen är större än andelen flickor.

Andelen barn i åldern 6–9 år som gick i fritidshem 2019 var 83,4 procent, vilket är 0,4 procentenhet mindre än 2018. Andelen inskrivna 6–9-åringar har ökat med 3,5 procentenheter sedan 2009.

År 2019 var 20,6 procent av alla 10–12-åringar inskrivna i fritidshem, vilket motsvarar ungefär samma nivå som föregående läsår (20,3 procent). För fem år sedan var motsvarande andel 20,7 procent och 2009 var andelen 13,7 procent.

Det genomsnittliga antalet elever per avdelning har minskat under de senaste tre åren, från 40,3 elever 2016 till 37,6 elever 2019. Sett till den senaste tioårsperioden har avdelningarna emellertid vuxit i storlek. År 2009 var den genomsnittliga storleken 36,0 elever.

Kostnader

Den totala kostnaden för fritidshem uppgick till drygt 19,6 miljarder kronor 2019, vilket är en ökning med 2,0 procent från föregående år. Kostnaden per inskriven elev i fritidshem har ökat med 1,3 procent jämfört med föregående år och uppgick till i genomsnitt 40 100 kronor.

3.3.9 Andra bedömningsgrunder

Bedömningsgrund – Attityder till skolan

Statens skolverk har sedan läsåret 1993/94 gjort regelbundna nationella attitydundersökningar bland elever i grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan samt bland lärare i hela grund- och gymnasieskolan. Sedan 2003 ingår också elever i årskurs 4–6 i undersökningen.

Enligt rapporten Attityder till skolan 2018 (Skolverket rapport 479, 2019) trivs en övervägande majoritet av eleverna i skolan. Ungefär nio av tio elever i både årskurs 7–9 och gymnasieskolan anger att de trivs ganska eller mycket bra. Elever i årskurs 4–6 är mer nöjda med sin skolgång än de i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan. Bland eleverna i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan är pojkar generellt mer nöjda än flickor. Studieron upplevs som bättre av lärarna än av eleverna i årskurs 7–9 och på gymnasieskolans yrkes- och introduktionsprogram.

Trots detta ökar andelen elever som upplever sig stressade och utsatta för kränkande behandling. En tredjedel av eleverna i årskurs 4–6 känner sig stressade en gång i veckan eller mer. Fyra av tio äldre elever känner sig oftast eller alltid stressade i skolan. På gymnasieskolans högskoleförberedande program är andelen elever som oftast eller alltid känner sig stressade betydligt högre än på gymnasieskolans yrkesprogram – nästan sex av tio jämfört med drygt fyra av tio. Bland de äldre eleverna är flickor mer stressade än pojkar. Av eleverna på högstadiet svarar 47 procent av flickorna och 26 procent av pojkarna att de oftast eller alltid är stressade. Mest stressade känner sig unga kvinnor i gymnasieskolan. Där svarar 69 procent av unga kvinnor att de oftast eller alltid är stressade, jämfört med 33 procent av unga män. Vad könsskillnaderna i upplevd stress beror på kan t.ex. hänga samman med att flickor och kvinnor anger i högre utsträckning att de upplever för högra krav på sig själva jämfört med vad unga män och pojkar anger. Flickor och kvinnor upplever även i högre grad än pojkar och män stress på grund av prov och läxor. Bland de äldre eleverna anger även flickor och kvinnor i högre utsträckning än pojkar och män att de upplever stress varje dag eller en gång i veckan för att de vill passa in.

Vidare har andelen elever i gymnasieskolan som känner sig mobbade av andra elever minst en gång i veckan eller minst en gång i månaden ökat från 2 till 6 procent, jämfört med 2015. Motsvarande ökning för flickor i årskurs 7–9 är från 3 till 10 procent, jämfört med 2015. Fler lärare än elever tycker att deras skola arbetar aktivt för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling. Detta gäller såväl för årskurs 7–9 som för gymnasieskolan.

Av resultaten framgår vidare en minskad otillåten frånvaro bland gymnasieelever, från 8 till 4 procent jämfört med 2015, medan frånvaron har ökat bland yngre elever, från 0 till 2 procent. Skolverket påtalar att lärare upplever att det är lättare att upptäcka än att stödja elever med särskilda behov samt att andelen elever som tycker att skolan ger dem lust att lära sig mer minskar. Skolverket anger vidare att både äldre elever och lärare upplever minskade möjligheter till inflytande.

Specialpedagogiska skolmyndigheten redovisar i sin Barnpanelsrapport (Specialpedagogiska skolmyndigheten 2019) hur elever med funktionsnedsättning upplever trygghet, studiero och studiemotivation. Var tredje intervjuad elev uppger att de blivit retade, utstötta eller illa behandlade de senaste tre månaderna. Flera uttrycker att de inte litar på att de kan få det stöd de behöver av en vuxen om en otrygg situation skulle uppstå. Elevernas upplevelse av studiero påverkas av oro eller otrygghet, ibland orsakade av andra elevers kommentarer, humör eller utbrott. Flera elever beskriver hur man som elev med funktionsnedsättning drabbas när anpassningar saknas och hur dessa situationer skapar stress och bristande motivation.

Regeringskansliet har tillsatt en utredare som ska biträda Utbildningsdepartementet med att ta fram ett förslag till en nationell plan för skolans arbete med trygghet och studiero (U2020/00707/S). Utredaren ska bl.a. kartlägga och analysera de olika delarna i skolans arbete med trygghet och studiero. I kartläggningen och analysen ska utredaren särskilt beakta vad som påverkar hur disciplinära åtgärder används samt frågor om elevers utsatthet för sexuella trakasserier och våld och hot, bl.a. hedersrelaterat våld och förtryck. Regeringen har även beslutat att Skolverket och Socialstyrelsen inom ramen för uppdraget om att genomföra ett utvecklingsarbete för tidiga och samordnande insatser för barn och unga dessutom ska rikta särskilda insatser mot dels riskgrupper bland barn och unga i socialt utsatta områden, dels barn och unga som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.

Bedömningsgrund – Likvärdig betygssättning

I rapporten Analyser av likvärdig betygssättning mellan elevgrupper och skolor (Skolverket, rapport 475, 2019) analyserar Skolverket hur betyg sätts i relation till resultaten på de nationella proven i grundskolan. Resultaten från rapporten redovisades i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1). I promemorian Grundskolors systematiska avvikelser i betygssättning och elevers gymnasieresultat (dnr 2018:01481) har Skolverket fördjupat analysen.

Skolverket har jämfört gymnasieresultaten för elever som fått samma slutbetyg i ett ämne från årskurs 9, men som gått i grundskolor med olika genomsnittlig nettoavvikelse mellan dessa betyg och resultat på nationella prov (provbetyg). Analysen visar att ju större en grundskolas genomsnittliga avvikelse mellan betyg och provbetyg är, desto lägre är betygsresultaten i gymnasieskolan för elever från dessa skolor. Detta trots att det är elever med samma grundskolebetyg i ämnet som jämförs. Slutsatsen som Skolverket drar är att en grundskolas nettoavvikelse mellan betyg och provbetyg är en god indikator på hur generös betygssättningen är på den skolan. Skolverket drar vidare slutsatsen att den stora variationen mellan skolor indikerar att betygen inte är likvärdiga mellan skolor, dvs. att ett visst betyg inte representerar samma kunskapsnivå på olika skolor.

I den nya rapporten Analyser av likvärdig betygssättning i gymnasieskolan – Jämförelser mellan kursbetyg och kursprov (Skolverket 2020:3) analyserar Skolverket hur kursbetyg i matematik, svenska och engelska i gymnasieskolan sätts i relation till de nationella kursproven. Skolverkets analys visar på bristande likvärdighet mellan skolor och samma mönster som i rapporten från 2019 om grundskolan. När det gäller skillnader i betygssättning mellan olika elevgrupper finns det små eller inga skillnader i

betygsättning av elever sett till kön, utländsk bakgrund eller socioekonomisk bakgrund. Analysen visar vidare på små skillnader som kan kopplas till huvudmannatyp. I genomsnitt hade dock fristående gymnasieskolor något högre betyg i relation till kursproven i några av kurserna. Att betygsättningen i relation till kursproven varierar så mycket mellan olika skolor generellt samt det tydliga inslaget av relativ betygsättning visar enligt Skolverket på en grundläggande problematik i betygssystemet när det gäller att åstadkomma en nationellt likvärdig betygsättning. En förklaring till den bristande likvärdigheten är svårigheterna för lärare på olika skolor att finna en samsyn i bedömningen. För att nå markant ökad likvärdighet i betygsättningen krävs enligt Skolverket systemförändringar i betygssystemet, exempelvis att de nationella proven på något vis styr betygsättningen på skolnivå.

Bedömningsgrund – Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan

I en bilaga till Långtidsutredningen 2019 – Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan (SOU 2019:40) – har likvärdigheten i den svenska grund- och gymnasieskolan undersökts. Enligt utredningen har likvärdigheten i grundskolan inte försämrats i någon större utsträckning under de senaste decennierna. Den kompensatoriska resursfördelningen har inte försvagats utan snarare förstärkts, och bland svenskfödda elever har familjebakgrundens betydelse för resultaten varit oförändrad under en lång tid. Samtidigt, menar utredningen, har skolans kompensatoriska uppdrag blivit mer komplext i och med de stora elevgrupper som kommit till Sverige sent i skolåldern. Den ökade skolegregationen är också problematisk ur ett likvärdighetsperspektiv när det gäller skolans demokrati- och fostransuppdrag, och utredningen menar att skillnaderna i kvalitet mellan skolor innebär att alla elever inte har samma tillgång till bra skolor.

Utredningen bedömer att det finns såväl styrkor som brister inom det svenska skolväsendet. Till styrkorna räknas att lärarresurserna, sett till lärartäthet, fördelas efter elevers behov, att skolsystemet ser ut att snabbt förstärka resurserna i skolor som tar emot många nyanlända, att resursfördelningen när det gäller särskilt stöd inom skolor är starkt kompensatorisk, och att familjebakgrundens betydelse för skolresultaten har varit förhållandevis konstant åtminstone för svenskfödda elever under en lång period.

Det finns enligt utredningen stora kvalitetsskillnader mellan kommuner. Storstadskommunernas skolor har högre mervärde än landsbygdens skolor. Bland områden som utredningen anser är problematiska finns avsaknaden av kompensatorisk fördelning av lärarkompetens, skolegregationen och den ojämlika tillgången till skolor av hög kvalitet samt skillnader i skolkvalitet mellan fristående och kommunala skolor och, främst, mellan stad och landsbygd.

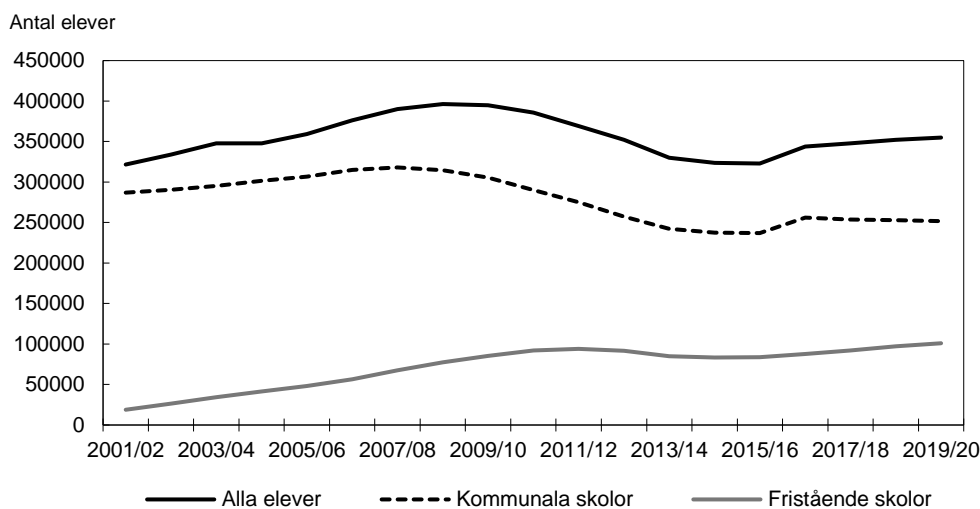
Utredningen anser även att betygs- och antagningssystemet utgör hinder för svaga elever att ta sig vidare i gymnasieskolan. Brister i prov- och betygssystem bedöms försvåra likvärdig bedömning och ge dåliga förutsättningar för att analysera och främja en positiv utveckling av skolan. Därutöver saknas en nationell strategi för att identifiera och utveckla åtgärder som påverkar elevers skolresultat och som kan förbättra likvärdigheten.

3.3.10 Gymnasieskolan Elever, skolor och studievägar

Cirka 98 procent av alla ungdomar börjar i någon av de olika formerna av utbildning inom gymnasieskolan. Hösten 2019 gick ca 355 000 elever i gymnasieskolan, vilket är en ökning med 2 720 elever eller ca 1 procent jämfört med året innan (se diagram 3.11) Antalet elever i skolor med en kommun som huvudman minskade med 0,5

procent och uppgick hösten 2019 till ca 251 800 elever. Antalet elever i fristående gymnasieskolor ökade med 3,9 procent, från 97 200 elever till 100 100 elever. Antalet elever i skolor med en region som huvudman ökade med 5,0 procent till ca 2 300 elever 2019. Av alla elever i gymnasieskolan hösten 2019 gick 70,9 procent i en kommunal skola, 28,4 procent i en fristående skola och 0,6 procent i skolor som drevs av en region.

Diagram 3.11 Elevutveckling i gymnasieskolan

Källa: Skolverket.

Andelen kvinnor i gymnasieskolan var hösten 2019 47 procent och andelen män 53 procent. Skillnaderna beror i stor uträkning på att fler män än kvinnor i åldersgruppen invandrat till Sverige på senare år. I befolkningen som helhet är relation 50 procent kvinnor och 50 procent män. Av eleverna i kommunala skolor var andelen kvinnor 46 procent och andelen män 54 procent, vilket innebär en ökning med en procentenhet för andelen kvinnor och en minskning med en procentenhet för andelen män jämfört med föregående läsår. Motsvarande för fristående skolor var 49 procent kvinnor och 51 procent män, vilket är oförändrat jämfört med föregående läsår.

Läsåret 2019/20 gick 59 procent av eleverna i gymnasieskolan ett högskoleförberedande program, 29 procent ett yrkesprogram och 13 procent ett introduktionsprogram. Jämfört med föregående läsår har andelen elever som går ett högskoleförberedande program ökat med två procentenheter och andelen elever som läser ett yrkesprogram har ökat med en procentenhet. Andelen elever på introduktionsprogram har samtidigt minskat med två procentenheter.

Hösten 2019 fanns det ca 15 800 lärlingar på gymnasieskolans yrkesprogram. Totalt innebär det en ökning med ca 3 500 lärlingar jämfört med hösten 2018. Av lärlingarna var 36 procent kvinnor och 64 procent män. Jämfört med föregående läsår har andelen kvinnor minskat med två procentenheter.

Trenden med färre förstahandssökande till yrkesprogram fortsätter. Till läsåret 2019/20 minskade andelen förstahandssökande till ett yrkesprogram jämfört med läsåret innan, från 38 procent till 37 procent av alla som sökt ett nationellt program. Andelen nybörjarelever på yrkesprogram minskade från 30 procent läsåret innan till 29 procent läsåret 2019/20.

Sammanlagt var det ca 115 000 elever som för första gången gick i gymnasieskolans år 1 hösten 2019. Av dessa nybörjarelever började 25 procent på ett yrkesprogram, 60 procent på ett högskoleförberedande program och 15 procent på ett introduktionsprogram. Sedan hösten 2018 är andelen nybörjarelever på yrkesprogram i stort sett

oförändrad kring 25 procent. Andelen nybörjarelever på högskoleförberedande program i årskurs 1 har ökat något sedan hösten 2018, från 59 procent till 60 procent hösten 2019. Andelen nybörjarelever på introduktionsprogram har minskat med 1 procentenhet, från 16 procent till 15 procent under samma period. Det innebär att andelen nybörjarelever på yrkesprogrammen och introduktionsprogrammen fortsätter att minska i linje med de senaste årens utveckling.

Indikator: Resultat på nationella prov

Sedan den 1 januari 2018 är det endast obligatoriskt med nationella prov i engelska, matematik, svenska och svenska som andraspråk i den högsta avslutande kursen för programmet och inriktningen. Nedan redovisas provresultat för elever som fått ett provbetyg våren 2019, dvs. för de elever som genomförde alla delprov i aktuellt prov.

Prov i engelska 5 är endast obligatoriskt för elever på yrkesprogram och riksrekryterande program. Prov i engelska 6 är obligatoriskt för elever på högskoleförberedande program, hotell- och turismprogrammet samt den riksrekryterande flygteknikutbildningen. I engelska 5 fick drygt 90 procent av eleverna med provbetyg våren 2019 ett godkänt provbetyg, dvs. något av provbetygen E–A (90,1 procent av kvinnorna och 90,5 procent av männen). I engelska 6 var det 98 procent (97,8 procent av kvinnorna och 98,2 procent av männen).

Prov i svenska 1 är obligatoriskt för elever på yrkesprogram och elever på riksrekryterande program. Prov i svenska 3 är obligatoriskt på samtliga högskoleförberedande program. Våren 2019 var det 87 procent av eleverna (92,1 procent av kvinnorna och 84,1 procent av männen) som fick minst godkänt provbetyg i svenska 1 och 96 procent av eleverna (97,4 procent av kvinnorna och 93,4 procent av männen) fick det i svenska 3.

Prov i matematik 1a är obligatoriskt för samtliga yrkesprogram och riksrekryterande program. Tre fjärdedelar, 75 procent av alla elever med provbetyg (71,4 procent av kvinnorna och 77,4 procent av männen), fick minst ett godkänt provbetyg på detta prov våren 2019. Av eleverna på de estetiska och humanistiska programmen, för vilka det är obligatoriskt att genomföra prov i matematik 1b, fick 86 procent (86,6 procent av kvinnorna och 84,4 procent av männen) minst ett godkänt provbetyg. Eleverna på samhällsvetenskapsprogrammet och ekonomiprogrammet med inriktning mot juridik måste studera matematik 2b, och av dem fick 50 procent (52,4 procent av kvinnorna och 44,6 procent av männen) minst ett godkänt provbetyg på kursprovet. För de elever som läser ekonomiprogrammet med inriktning mot ekonomi är det obligatoriskt att genomföra prov i matematik 3b, och 60 procent (64,2 procent av kvinnorna och 55,2 procent av männen) av dem fick minst godkänt provbetyg. För elever på naturvetenskapsprogrammet med inriktning mot naturvetenskap och elever på teknikprogrammet med inriktning mot teknikvetenskap är kursen matematik 4 högsta obligatoriska avslutande kurs medan elever på övriga inriktningar på dessa program har matematik 3c som högsta avslutande kurs. Det var 86 procent av eleverna (85,0 procent av kvinnorna och 87,1 procent av männen) som fick provbetygen E–A på provet i matematik 4, och 70 procent av eleverna (74,4 procent av kvinnorna och 68,3 procent av männen) som fick dessa provbetyg på provet i matematik 3c.

Indikator: Genomsnittlig betygspoäng

Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Den genomsnittliga betygspoängen, dvs. det genomsnittliga värdet av alla betyg som redovisas i elevens examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 betygssatta gymnasiepoäng, är en indikator på uppfyllelsen av detta mål. Den genomsnittliga betygspoängen i

gymnasieskolan läsåret 2018/19 var 14,4 av maximalt 20 poäng. Det innebär en ökning med 0,1 poäng sedan föregående år. Den ökning som har kunnat noteras de senaste tre åren fortsätter därmed.

Det finns påtagliga skillnader mellan könen i uppnådda betygspoäng. Våren 2019 var den genomsnittliga betygspoängen för kvinnor 15,0 poäng och för män 13,8 poäng, vilket är en ökning med 0,1 poäng för både kvinnor och män jämfört med föregående år. Kvinnor med svensk bakgrund hade i genomsnitt 15,2 poäng medan kvinnor med utländsk bakgrund (födda utomlands eller i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands) hade i genomsnitt 14,1 poäng. Motsvarande resultat var för män 14,0 respektive 12,9 poäng.

Indikator: Andel elever som slutfört utbildningen inom tre år

Det är viktigt att alla ungdomar ges förutsättningar att fullfölja en gymnasieutbildning. Utbildningen i gymnasieskolans nationella program genomförs normalt på tre år. Det är dock inte alla elever som slutför studierna inom denna tid. Av dem som började ett nationellt program i gymnasieskolan hösten 2016 hade 82,7 procent slutfört utbildningen våren 2019, med examen eller studiebevis om minst 2 500 betygssatta gymnasiepoäng. Andelen elever totalt som slutfört gymnasieskolan inom tre år har varit stabil med en svag ökning under de senaste fem åren.

Av nybörjarna i gymnasieskolan hösten 2016 slutförde 71,8 procent gymnasieskolan inom tre år. Kvinnor som började i gymnasieskolan hösten 2016 slutförde utbildningen inom tre år i högre grad än männen, 74,3 procent jämfört med 69,6 procent. Elever som började på ett högskoleförberedande program hösten 2016 slutförde gymnasieskolan i större utsträckning än elever som påbörjade ett yrkesprogram. Av de som började på ett högskoleförberedande program slutförde 84,7 procent gymnasieskolan inom tre år. Motsvarande andel för yrkesprogram är 78,0 procent.

Det finns flera orsaker till att studietiden blir längre

Att inte fler slutför gymnasieskolan inom tre år beror delvis på att många elever byter program under studietiden, vilket kan förlänga studietiden. Studietiden kan även bli längre om eleven gör ett studieuppehåll.

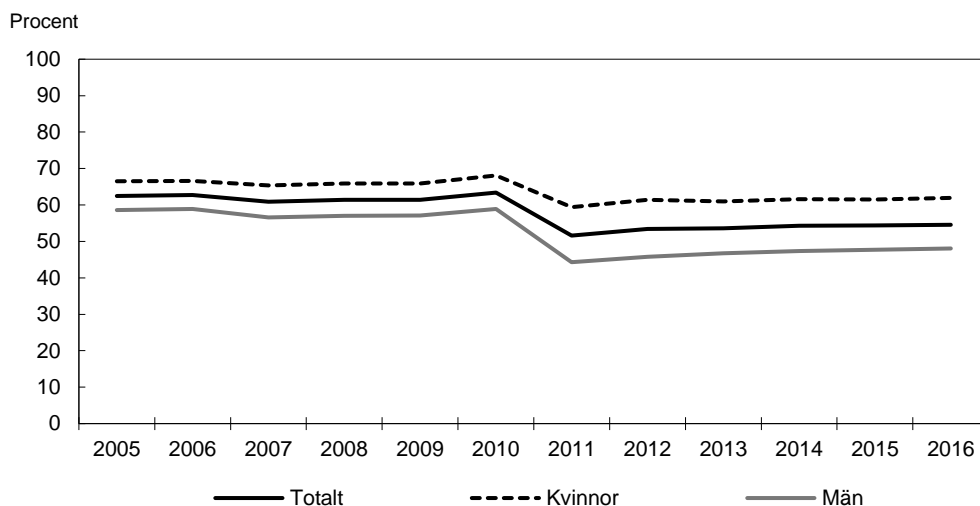
Att studietiden blir längre än tre år kan till stor del förklaras av att elever inte är behöriga till ett nationellt program och därför börjar sin gymnasietid på ett introduktionsprogram. En majoritet av eleverna på introduktionsprogrammen är nyanlända eller har invandrat till Sverige under grundskolans senare årskurser. Av de elever som 2014 började på ett introduktionsprogram hade 9,5 procent (10,1 procent för kvinnor och 9,2 procent för män) slutfört gymnasieskolan med examen eller studiebevis om minst 2 500 gymnasiepoäng från ett nationellt program efter tre år, 21,0 procent (20,9 procent för kvinnor och 21,0 procent för män) efter fyra år, och 27,2 procent (27,2 procent för kvinnor och 27,4 procent för män) efter fem år.

Indikator: Andel elever som har uppnått kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom tre år

För att kunna antas till en högskoleutbildning krävs grundläggande behörighet. De kurser i svenska och engelska som krävs för grundläggande behörighet till högskolestudier ingår obligatoriskt i alla högskoleförberedande program och utgör en del av kraven för högskoleförberedande gymnasieexamen. Elever på yrkesprogram behöver välja dessa kurser för att uppnå kraven för grundläggande behörighet till högskolestudier. Av alla elever som började gymnasieskolan hösten 2016 uppnådde 54,6 procent kraven för grundläggande behörighet inom tre år. Här ingår både elever på

nationella program och introduktionsprogram. Det är en ökning med 0,2 procentenheter jämfört med den föregående elevkullen. Kvinnor uppnådde kraven i högre utsträckning än män, 61,9 procent jämfört med 48,1 procent (se diagram 3.12). Elever med utländsk bakgrund uppnådde kraven för grundläggande behörighet i lägre grad än elever med svensk bakgrund, 39,3 procent jämfört med 60,3 procent. Det är i nivå med tidigare år.

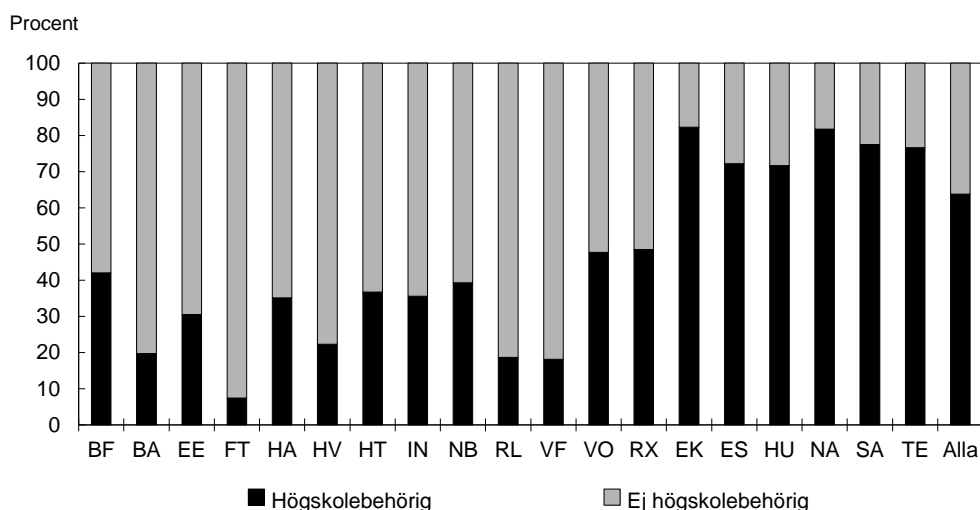
Diagram 3.12 Andel nybörjare i gymnasieskolan som uppnått grundläggande behörighet till högskolan inom tre år

Källa: Skolverket.

Av nybörjarna på högskoleförberedande program hösten 2016 uppnådde 78,5 procent kraven för grundläggande behörighet efter tre år. Motsvarande andel av nybörjarna på yrkesprogram var 29,4 procent. Skillnaden mellan olika yrkesprogram är dock stor (se diagram 3.13).

Diagram 3.13 Andel nybörjare i gymnasieskolan 2016 som fått examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 poäng inom tre år, fördelat efter grundläggande behörighet till högskolan eller inte och program

Källa: Skolverket.

Av nybörjarna hösten 2016 uppnådde kvinnor kraven för grundläggande behörighet till högskolestudier i högre utsträckning än män. Det finns dock skillnader i resultat mellan könen inom respektive nationellt program.

Av de ungefär 83 500 elever som våren 2019 fick ett examens- eller studiebevis omfattande minst 2 500 gymnasiepoäng, oavsett hur länge de hade gått i gymnasieskolan, uppnådde 73,4 procent kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Det är en ökning med 0,4 procentenhet jämfört med föregående år. Andelen kvinnor som uppnådde kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning var 80,8 procent, medan motsvarande andel för männen var 66,4 procent.

Sammantaget hade 49,4 procent av dem som fyllde 20 år under 2019 uppnått kraven för grundläggande behörighet, vilket är 2,5 procentenheter lägre än för dem som fyllde 20 år 2018. Av kvinnorna som fyllde 20 år 2019 hade 59,8 procent uppnått kraven för grundläggande behörighet och av männen hade 40,9 procent uppfyllt dessa krav.

Etableringen är högre bland ungdomar som slutfört gymnasieskolan

Skolverket publicerar årligen statistik över vad ungdomar gör efter gymnasieskolan, ungdomarnas grad av etablering på arbetsmarknaden, och om de studerar eller varken arbetar eller studerar. Av den senaste registerstudien som redovisar etableringsstatus 2017 framgår att av de 25 900 ungdomar som tog yrkesexamen läsåret 2013/14 hade 64 procent en etablerad ställning på arbetsmarknaden efter tre år (55 procent av kvinnorna och 71 procent av männen). Det kan jämföras med de 4 800 elever som slutförde ett yrkesprogram utan examen men med studiebevis på minst 2 500 poäng. I denna grupp var andelen elever med en etablerad ställning 54 procent (48 procent av kvinnorna och 58 procent av männen). Skolverket redovisar också etableringsstatus för den grupp elever som slutförde sina studier med studiebevis med färre än 2 500 poäng eller som avbrutit sina studier i förtid. Av dem som i denna grupp påbörjade år 3 på ett yrkesprogram höstterminen 2013, men inte slutförde vårterminen därpå med gymnasieexamen eller studiebevis om minst 2 500 poäng eller avbröt utbildningen, var andelen med en etablerad ställning 43 procent (39,3 procent av kvinnorna och 45,4 procent av männen). Av de elever som hade påbörjat år 2 eller 1 var andelen 24 respektive 18 procent. Andelen som varken arbetade eller studerade i de sistnämnda grupperna var 22 procent respektive 27 procent, jämfört med 3 procent av de elever som slutförde yrkesprogram med examen.

Av de 48 200 elever som fick examen från ett högskoleförberedande program läsåret 2013/14 var 53 procent högskolestuderande efter tre år (bland kvinnor var andelen 56 procent och bland män var andelen 50 procent). Av de 4 600 elever som slutförde utan examen från ett högskoleförberedande program slutförde 11 procent (12 procent kvinnor och 11 procent män) med studiebevis på minst 2 500 poäng. Andelen som varken arbetade eller studerade bland ungdomar som hade avbrutit ett högskoleförberedande program i förtid var ungefär samma som bland dem som hade avbrutit ett yrkesprogram. Av elever som hade påbörjat högst år 2 eller 1 på ett högskoleförberedande program var 22 procent respektive 31 procent varken i arbete eller studier efter tre år. Detta kan jämföras med elever som slutförde högskoleförberedande program med examen där 2 procent inte arbetade eller studerade tre år efter examen.

För information om insatser för unga som varken arbetar eller studerar, se utgiftsområde 17 avsnitt 15.

Övergång till högskola och kommunal vuxenutbildning

Andelen elever som påbörjar högskoleutbildning läsåret efter att de avslutat gymnasieskolan har de senaste åren varit ca 20 procent. Kvinnor fortsätter oftare än män att studera vidare på högskolan. Av de kvinnor som slutförde gymnasieskolan våren 2018 gick 22,8 procent direkt över till högskolestudier, jämfört med 17,4

procent av männen. Av elever med utländsk bakgrund började knappt var tredje elev i högskolan året efter avslutad gymnasieskola 2018, jämfört med mindre än var femte elev med svensk bakgrund. För elever med utländsk bakgrund var det en ökning med 1,5 procentenheter jämfört med föregående elevkull. Av kvinnorna med utländsk bakgrund började 38,3 procent på högskolan året efter avslutad gymnasieskola, motsvarande andel för männen med utländsk bakgrund var 25,1 procent. När det gäller elever med svensk bakgrund började 18,7 procent av kvinnorna på högskolan året efter avslutad gymnasieskola medan motsvarande andel för männen var 15,4 procent.

Andelen ungdomar som påbörjar en högskoleutbildning inom tre år efter avslutad gymnasieskola ökade något från 40,1 procent av dem som fick slutbetyg från gymnasieskolan våren 2015, till 40,9 procent av dem som fick examens- eller studiebevis om minst 2 500 gymnasiepoäng våren 2016. Det är således en fortsatt ökning även jämfört med dem som fick slutbetyg från gymnasieskolan våren 2014, då andelen var 40,0 procent.

Av alla elever i årskurs 3 i gymnasieskolan läsåret 2017/18 gick 11,9 procent över till kommunal vuxenutbildning (komvux) följande läsår, vilket är nästan samma andel som föregående period. De som inte har fått en examen från gymnasieskolan studerar i större utsträckning än andra i komvux. Av de elever som gick i årskurs 3 i gymnasieskolan hösten 2017 och som inte hade fått en examen (eller motsvarande från IB-utbildningen) våren 2018 var det totalt 23,9 procent som gick i komvux läsåret 2018/19, att jämföra med 7,9 procent av de elever som fått examen.

Av de kvinnor som gick i årskurs 3 i gymnasieskolan hösten 2017 och som inte hade fått en examen eller motsvarande våren 2018 var det totalt 29,2 procent som gick i komvux läsåret 2018/19. Motsvarande andel av männen var 20,2 procent.

Elever med utländsk bakgrund gick över till komvux i större utsträckning än elever med svensk bakgrund. Av eleverna med utländsk bakgrund som gick i årskurs 3 i gymnasieskolan hösten 2017 och som inte hade fått en examen (eller motsvarande från IB-utbildningen) vårterminen 2018 läste totalt 33,4 procent vidare i komvux påföljande läsår. Av kvinnor med utländsk bakgrund läste 42,3 procent vidare i komvux, för männen var motsvarande siffra 27,8 procent. För elever med svensk bakgrund var denna andel 16,9 procent, 20,5 procent av kvinnorna och 14,2 procent av männen.

Introduktionsprogram: Övergång till nationella program, annan utbildning och arbetsmarknaden

Syftet med introduktionsprogrammen är att ge elever som inte är behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan möjlighet att bli behöriga till och studera på ett sådant program, gå vidare till annan utbildning eller förbereda sig för etablering på arbetsmarknaden.

Programbyte från ett introduktionsprogram är ofta ett tecken på elevens studieframgång och är därmed en önskvärd utveckling. Av nybörjarna på ett introduktionsprogram i årskurs 1 hösten 2018 hade 39,7 procent bytt utbildning ett år senare. Störst andel, 17,6 procent, hade bytt till ett annat introduktionsprogram, 6,0 procent hade bytt till ett högskoleförberedande program och 17,4 procent till ett yrkesprogram. Skillnaderna är stora mellan introduktionsprogrammen, vilket förklaras av att programmen har skilda syften.

För ungefär hälften av ungdomarna som börjar på ett introduktionsprogram är dessa deras enda utbildning inom gymnasieskolan, dvs. dessa ungdomar blir inte senare

registrerade på ett nationellt program. Skolverkets registerstudie över etablering bland avgångna elever från gymnasieskolan våren 2016 inkluderar även dessa ungdomar. Detta innebär att det genom registerstudien går att följa elevers sysselsättning efter att de har fullföljt eller avbrutit sin utbildning på ett introduktionsprogram och sedan lämnat gymnasieskolan, dvs. elever vars sista utbildning i gymnasieskolan var på ett introduktionsprogram. Av de elever som sist var registrerade på ett introduktionsprogram hade, ett år senare, 12,2 procent en etablerad ställning på arbetsmarknaden, 35,9 procent en osäker eller svag ställning på arbetsmarknaden, 21,3 procent studerade och 30,7 procent varken arbetade eller studerade. Andelen unga som varken arbetade eller studerade efter ett introduktionsprogram minskade med 1,5 procent jämfört med året innan. Männerna hade i högre grad en etablerad ställning på arbetsmarknaden än kvinnorna, 14,5 procent jämfört med 8,9 procent. Det motsatta gäller andelen studerande där 27,2 procent av kvinnorna studerade jämfört med 17,0 procent av männen.

Skolverket har i en registerstudie följt samtliga 9 540 elever som började på något av de fyra introduktionsprogrammen programinriktat individuellt val, preparandutbildning, yrkesintroduktion samt individuellt alternativ – från att de började sina gymnasiestudier på introduktionsprogram 2012 och undersökt deras sysselsättning fem år senare, 2017. En majoritet av eleverna, 74 procent (75 procent kvinnor och 72 procent män), var antingen i förvärsarbete eller i fortsatta studier, men andelen sysselsatta varierade för de olika introduktionsprogrammen. Högst sysselsättning hade elever som började på programinriktat individuellt val, 84 procent. Elever som började på individuellt alternativ hade lägst sysselsättning, 65 procent (68 procent kvinnor och 63 procent män). De flesta av eleverna som arbetar efter avslutat introduktionsprogram är sysselsatta inom vård och omsorg, oavsett vilket introduktionsprogram eleven började på. Elevernas sysselsättning efter gymnasieskolan förklaras främst av förkunskaper från grundskolan samt om eleverna övergått till nationella program. Studien visar även att valet av introduktionsprogram har betydelse. Programmen med en tydlig yrkesinriktning – programinriktat val och yrkesintroduktion – leder enligt studien till större sysselsättning jämfört med preparandutbildning och individuellt alternativ.

Nyanlända elevers övergång från språkintröduktion

Språkintröduktion syftar till att ge nyanlända elever en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket, vilken möjliggör för dem att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning. De flesta nyanlända elever i gymnasieskolan påbörjar sina studier inom intröduktionsprogrammet språkintröduktion. Liksom tidigare läsår var språkintröduktion det största intröduktionsprogrammet läsåret 2019/20. Ungefär 14 800 elever (varav ca 9 100 är män och 5 700 är kvinnor) av de totalt 44 900 eleverna (ca 27 500 män och 17 400 kvinnor) på ett intröduktionsprogram läser språkintröduktion, vilket motsvarar 33 procent. Det totala antalet elever på språkintröduktion har dock minskat med 35 procent jämfört med föregående läsår, vilket främst är en följd av att färre ungdomar i gymnasieåldern eller under grundskolans senare årskurser har invandrat till Sverige under det senaste året. Av nybörjarna på språkintröduktion hösten 2018 var 53,8 procent kvar i samma utbildning ett år senare medan 27,9 procent hade bytt utbildning. Störst andel, 16,9 procent, hade bytt till ett annat intröduktionsprogram, 5,0 procent till ett yrkesprogram och 6,0 procent till ett högskoleförberedande program.

Kostnader

Den totala kostnaden för gymnasieskolan uppgick till 42,6 miljarder kronor 2019, vilket är en minskning med 0,2 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per

elev var i genomsnitt 122 000 kronor, vilket är en minskning med 1,3 procent jämfört med föregående år.

3.3.11 Gymnasiesärskolan

Elever, skolor och studievägar

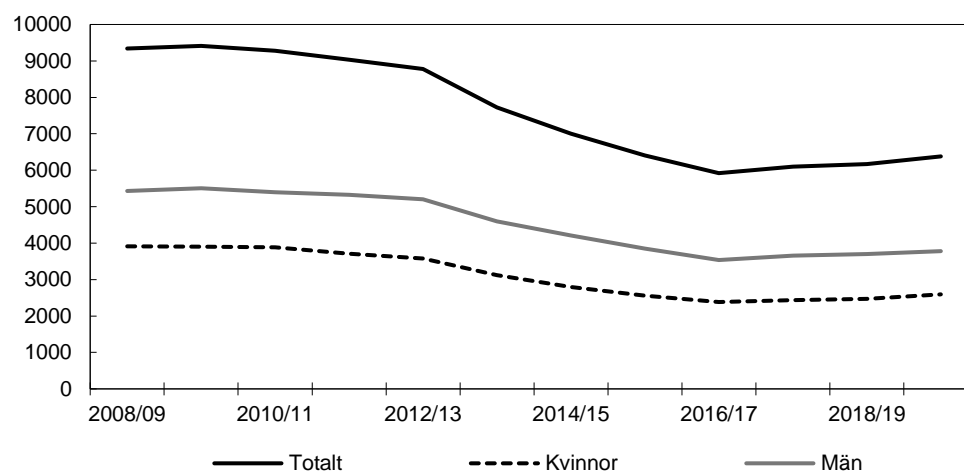
Hösten 2019 gick ca 6 400 elever i gymnasiesärskolan, vilket är en ökning med ca 3 procent jämfört med föregående år. Trenden med minskande antal elever är därmed bruten med ökande elevkullar de senaste läsåren (se diagram 3.14). Av eleverna var 59 procent män och 41 procent kvinnor.

Drygt 89 procent av eleverna gick hösten 2019 i en gymnasiesärskola med en kommun som huvudman, medan drygt 9 procent gick i en fristående gymnasiesärskola och 2 procent i skolor drivna av en region. Totalt gick 47 elever i s.k. integrerad undervisning med gymnasieskolan.

Av eleverna i gymnasiesärskolan gick 57 procent ett nationellt program och 43 procent ett individuellt program.

Diagram 3.14 Elever i gymnasiesärskolan fördelade efter kön

Antal elever

Källa: Skolverket.

Av eleverna i gymnasiesärskolan är fler män än kvinnor. Det gäller för både nationella och individuella program. Läsåret 2019/20 var fördelningen mellan kvinnor och män, vid mätningen i oktober 2019, ca 40 respektive 60 procent i såväl de nationella som de individuella programmen (se diagram 3.14).

Kostnader

Den totala kostnaden för gymnasiesärskolan uppgick till 2,7 miljarder kronor 2019, vilket är en ökning med 2,1 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per elev var i genomsnitt 443 100 kronor, vilket är en ökning med 1,0 procent jämfört med föregående år.

3.3.12 Utvecklingsinsatser

I detta avsnitt redovisas resultat och insatser som avser hela verksamhetsområdet och flera av de insatser och resultat som redovisas är därmed skolformsövergripande.

Tidigare överenskommelse om betyg

Den 11 februari 2015 ingick Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet, Folkpartiet liberalerna och Kristdemokraterna en överenskommelse om målstyrning och utvärdering i grundskolan.

Inom ramen för överenskommelsen behandlas vissa frågor om nationella prov, betyg och tidigt stöd. Till dessa hör att dåvarande nationella prov i årskurs 6 i de naturorienterade och samhällsorienterade ämnena ska göras frivilliga, att en försöksverksamhet med betyg från årskurs 4 genomförs, och att kunskapsmål i läsning och obligatoriska bedömningsstöd i svenska och matematik införs i årskurs 1. Det framgår även att en översyn av de nationella provens omfattning, effekter och syfte ska genomföras med målet att i ökad utsträckning gå mot digitalisering och därigenom central rättning. Dessa åtgärder är nu genomförda. Vidare framgår av överenskommelsen att hela det nya betygssystemet ska utvärderas grundligt och redovisas i en kontrollstation inför riksdagen 2020.

Flera utvärderingar och andra rapporter har redovisats inom området. Regeringen gör bedömningen att dessa sammantaget svarar mot överenskommelsens lydelse om att en grundlig utvärdering av det nya betygssystemet ska göras. Nedan följer en översiktlig sammanställning.

År 2016 redovisade Skolverket en utvärdering av den nya betygsskalan samt kunskapskravens utformning (Skolverket 2016, dnr 2014:892). Utvärderingen fokuserar på lärare och elever i grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan, och bygger på enkäter, intervjuer samt analys av officiell statistik. Av utvärderingen framgår att fler betygsslag upplevs som positivt, men att kunskapskraven inte upplevs som tydliga och att likvärdigheten i betygssättningen inte har förbättrats. Skolverket identifierar en rad möjliga åtgärder, bl.a. att kunskapskraven ska justeras så att mycket detaljerade beskrivningar av kunnande ersätts av mer övergripande formuleringar. Vidare föreslås att vissa frågor ska utredas vidare, exempelvis betygsskalans tillämpning för elever med mycket ojämna kunskapsprofiler och möjligheten att införa fler underkända betygsslag.

Samma år presenterade Utredningen om nationella prov sitt betänkande Likvärdigt, rättssäkert och effektivt – ett nytt nationellt system för kunskapsbedömning (SOU 2016:25). Betänkandet innehåller en omfattande genomlysning av det svenska provsystemet och innehåller bl.a. förslag om en stegvis digitalisering av nationella prov och en försöksverksamhet med datorbaserade prov och extern bedömning. Vidare föreslogs att de nationella provens syften ska renodlas och framöver konstrueras med ett avsett syfte, att proven ska stödja betygssättningen. Utredningen föreslog även en tydligare relation mellan nationella prov och betyg genom att resultatet på ett nationellt prov särskilt ska beaktas vid betygssättningen. Dessa åtgärder är nu genomförda.

Vidare har Skolverket redovisat en utvärdering av betyg från årskurs 6, som infördes 2012 (Skolverket rapport 451, 2017). I rapporten konstateras att det övergripande syftet med att införa betyg från årskurs 6 var att öka måluppfyllelsen i svensk skola. Skolverket framhåller att det inte på ett tillfredsställande vis går att besvara frågan om huruvida betygen lett till en ökad måluppfyllelse. Betygen i årskurs 6 verkar generellt sett ha lett till ett ökat fokus på elevernas kunskapsutveckling. Till resultaten hör bl.a. att tidigare uppföljning av elevernas kunskaper innebär att förutsättningarna för att hitta elever som riskerar att inte nå upp till betyget E till viss del har förbättrats men att flera saker tyder på att det ändå inte har skett någon förändring i hur många elever som faktiskt får stöd. Betygen uppfattas vidare ha lett till en ökad motivation hos många elever men även till att elever upplever en ökad stress.

Skolverket har även redovisat hur lärare i grund- och gymnasieskolan använder kurs- och ämnesplanernas olika delar i sin planering och genomförande av undervisningen (dnr 2018:10). Myndighetens sammanfattande bedömning är att kurs- och ämnesplaner används av lärare i hög grad. Lärares beskrivningar visar dock att kunskapskraven ofta ges större utrymme än syftet i planeringen och genomförandet av undervisningen. Detta överensstämmer inte helt med avsikten enligt förarbetena. Skolverket har i nya allmänna råd förtydligt hur kurs- och ämnesplanernas olika delar bör användas.

I augusti 2020 överlämnade Betygsutredningen 2018 betänkandet Bygga, bedöma, betygssätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper (SOU 2020:43). Det övergripande syftet med utredningen var att få förslag på hur man kan främja elevers kunskapsutveckling och att betygen bättre ska spegla elevernas kunskaper. Utredningen föreslår bl.a. att kompensatoriska inslag införs genom att kunskaper på en högre nivå i större utsträckning ska kunna väga upp kunskaper på en lägre nivå vid betygssättning, samt att ett nytt underkänt betygssteg, Fx, införs. Utredningen föreslår även ämnesbetyg i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Förslagen har remitterats.

Reviderade kurs- och ämnesplaner

Sedan 2017 har Skolverket byggt upp en systematisk styrdokumentsutveckling för att genomföra löpande förändringar i bl.a. kurs- och ämnesplaner. Utgångspunkten är att myndigheten löpande ska samla in, dokumentera och analysera behov av förändringar i styrdokumentet och vid behov föreslå eller genomföra ändringar i dessa. För att främja arbetet gjordes ändringar i Skolverkets instruktion 2018 och 2020. Där anges att myndigheten kontinuerligt ska bedöma behovet av utveckling av läroplaner och andra styrdokument för skolväsendet som regeringen beslutar om och att myndigheten vid behov ska föreslå ändringar av dessa. Myndigheten ska även utforma och kontinuerligt utveckla de styrdokument som myndigheten har bemyndigande att meddela föreskrifter om. För att säkerställa en varaktighet i arbetet och i förlängningen så ändamålsenliga styrdokument som möjligt, beräknade regeringen i budgetpropositionen för 2019 att Skolverkets förvaltningsanslag behövde ökas med 15 miljoner kronor fr.o.m. 2020.

Utifrån det nya arbetssättet redovisade Skolverket i december 2019 förslag på reviderade kursplaner på grundskolenivå och vissa ämnesplaner på gymnasial nivå till regeringen. Målet är att de reviderade kurs- och ämnesplanerna ska bli en tydligare utgångspunkt och ett bättre arbetsverktyg för lärarnas undervisning. De ska stödja en skola för kunskap och bildning och stärka kvaliteten och likvärdigheten i undervisningen. Förändringarna i kunskapskraven ska ge lärarna ett bättre verktyg för betygssättning och på så sätt skapa förutsättningar för mer tillförlitliga och rättvisande betyg. Sammanfattningsvis innebär Skolverkets förslag dels att fakta och förståelse betonas tydligare, dels att det centrala innehållet anpassas när det gäller omfattning, konkretionsgrad och progression, dels att kunskapskraven blir mindre omfattande och detaljerade.

Den 13 augusti 2020 beslutade regeringen om ändringar utifrån Skolverkets förslag. De reviderade kurs- och ämnesplanerna ska börja användas höstterminen 2021.

Riktade insatser till skolor med utmaningar

Sedan 2015 genomför Skolverket riktat stöd med syfte att främja likvärdighet och bidra till goda förutsättningar för barns utveckling och lärande och till förbättrade kunskapsresultat för elever. Stödet riktas till ett urval av huvudmän och skol- och förskoleenheter. Stödet omfattar arbete med att identifiera insatser som kan stärka en utvald huvudmans förmåga att planera, följa upp och utveckla utbildningen.

Enligt Skolverkets årliga redovisning av uppdraget om samverkan för bästa skola (U2019/03786/S) har kunskapsresultaten utvecklats något mer positivt för vissa elevgrupper vid de skolenheter som deltagit i insatsen än i riket som helhet. Förbättringarna rör i synnerhet elever med utländsk bakgrund och elever med föräldrar med låg utbildningsnivå. I rapporten anges bl.a. att nya metoder och arbetssätt utvecklats i undervisningen hos deltagande huvudmän. Lärarna har fått konkreta verktyg och strategier för att utveckla och förbättra sin undervisning. Skolverket bedömer att de bl.a. ytterligare behöver stärka sitt arbete med att stödja och stärka rektorer och skolchefer som centrala förändringsledare.

Under 2019 inleddes samverkan med 24 huvudmän och 76 skolenheter. Totalt har 116 huvudmän med ca 384 skol- och förskoleenheter deltagit sedan 2015.

Enligt Skolverkets årliga redovisning av uppdraget att genomföra insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever och vid behov för elever med annat modersmål än svenska (U2018/00404/S) anger de deltagande huvudmännen att deras systematiska kvalitetsarbete har utvecklats liksom samarbetet i styrkedjan. Även undervisningens kvalitet, tillgång till och kvalitet på studiehundledning och modersmålsundervisning samt flera andra områden har förbättrats. För att insatserna ska påverka huvudmännens verksamhet på djupet och under lång tid krävs dock att huvudmännen tar ett stort ansvar för att planera för hur det arbete som genomförs i samarbete med Skolverket ska fortsätta utvecklas och följas upp efter att samarbetet är avslutat. Huvudmännen har genomfört färre insatser för gymnasieskolan än för grundskolan. För vuxenutbildningen, gymnasiesärskolan och särskild utbildning för vuxna har ännu färre insatser genomförts.

Under 2019 har ytterligare 23 huvudmän påbörjat riktade insatser och därmed har 128 huvudmän ingått i samarbete med Skolverket inom detta uppdrag.

Stöd för utveckling av introduktionsprogrammen

För att öka progressionen och skapa bättre möjligheter för elever på introduktionsprogram att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning har Skolverket i uppdrag att stödja huvudmän och rektorer att stärka gymnasieskolans introduktionsprogram (U2018/02960/S). Skolverket har genom bl.a. seminarier och samråd runt om i landet synliggjort den centrala roll som planen för utbildningen och den individuella studieplanen har i den lokala utvecklingen av introduktionsprogram. Skolverket har även genomfört en pilotverksamhet där tjänstemän från Skolverket har stöttat huvudmän att utveckla introduktionsprogrammen. Erfarenheterna från pilotverksamheten har använts för att utveckla innehållet i en webbutbildning som finns tillgänglig sedan våren 2020. Utbildningen vänder sig till huvudmän, rektorer och andra nyckelpersoner med uppdrag att utveckla gymnasieskolans introduktionsprogram. Skolverket ska slutredovisa uppdraget till regeringen senast den 31 mars 2021.

3.4 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att det är stora variationer i verksamhetsområdets måluppfyllelse. Deltagandet i utbildning är övergripande högt och resultaten på nationella såväl som internationellt jämförbara prov är generellt goda. Samtidigt noteras betydande variationer på punkter såsom uppmätta skillnader mellan elever av olika kön, likvärdighet och skolväsendets förmåga att verka kompensatoriskt. I det följande utvecklas regeringens samlade bedömning av måluppfyllelsen.

Av resultaten framgår att andelen inskrivna barn i förskolan är fortsatt stor och att barngruppernas storlek fortsätter att minska. Det finns dock en tydlig skillnad i deltagandet mellan barn med svensk bakgrund och barn med utländsk bakgrund. Med tanke på förskolans betydelse för barns utveckling och studieresultat i skolan är denna skillnad bekymmersam. Regeringen har därför i oktober 2019 tillsatt en särskild utredare som bl.a. ska lämna förslag som syftar till att öka deltagandet i förskolan bland barn i 3–5 års ålder (dir. 2019:71). Uppdraget ska redovisas senast i oktober 2020.

Det är viktigt att eleverna i grundskolans tidiga årskurser tillägnar sig grundläggande färdigheter som exempelvis att läsa, skriva och räkna för att de längre fram ska klara alla ämnen i grundskolan och senare skolformer. I det avseendet utgör resultaten från de nationella proven i årskurs 3 en viktig indikator. I svenska är det en hög andel elever som har uppnått kravnivån i de olika delproven, men andelen är lägre i svenska som andraspråk och i matematik. Detta gäller även för grundskolans årskurs 6 och 9, där det är alltför många elever som inte når minst godkänt resultat i dessa ämnen. Generellt för resultaten är även att flickorna ofta presterar bättre än pojkarna.

När det gäller andelen elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i samtliga grundskolans ämnen visar resultaten att ungefär var fjärde elev lämnade årskurs 9 våren 2019 utan ett godkänt betyg i ett eller flera ämnen. Sett över tid är utvecklingen för denna indikator relativt jämn, vilket sammantaget pekar på fortsatta utmaningar i skolans arbete för elevernas utveckling mot målen.

I grundskolan ska eleverna ges kunskaper och värden samt utveckla sin förmåga att tillägna sig dessa. Därigenom läggs bl.a. grunden för fortsatt utbildning. Utvecklingen vad gäller behörighet till gymnasieskolans nationella program visar inte på någon större förändring mellan våren 2018 och våren 2019 men, i ett längre perspektiv, på en fortsatt låg nivå. Vid en uppdelning på kön framgår också att andelen behöriga flickor fortsatt är högre än andelen behöriga pojkar, även om skillnaden mellan könen minskade något 2019. Vidare pekar resultaten på att elevers bakgrund, såsom föräldrarnas utbildningsnivå och tiden för när elever födda utomlands påbörjat sin skolgång i Sverige, fortsätter att ha stor betydelse för skolresultaten.

Resultat från internationella studier är en särskilt viktig indikator när det gäller kunskapsutvecklingen, inte minst eftersom dessa undersökningar är konstruerade för att mäta utvecklingen över tid. Sätillvida ser regeringen mycket positivt på att det trendbrott som uppvisades vad gäller svenska elevers resultat i PISA-undersökningen från 2015 nu bekräftas på nytt, och att svenska 15-åringar presterar över OECD-genomsnittet inom alla tre ämnesområden som PISA undersöker. Att Sverige jämfört med övriga OECD-länder ligger kvar på en genomsnittlig nivå när det gäller likvärdighet är däremot bekymmersamt.

Nästan alla ungdomar börjar i någon av de olika former av utbildning som ges inom gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan och för den enskilde individen är en fullföljd gymnasial utbildning av stor betydelse för såväl fortsatta studier som kommande yrkesliv.

Som resultatindikatorerna visar finns en positiv trend med i huvudsak höjda kunskapsresultat i gymnasieskolan och en ökande andel elever med en gymnasieexamen. Över tid ökar den genomsnittliga betygspoängen och andelen elever med grundläggande behörighet till högskolan. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att resultaten i gymnasieskolan i huvudsak utvecklas väl i förhållande till målet.

I flera avseenden kvarstår dock utmaningar som kräver fortsatta insatser. Ett sådant område är bristande likvärdighet i fråga om betygssättning, vilket gäller inom såväl

grundskolan som gymnasieskolan. Skolverkets uppföljningar visar på en stor variation i betygssättning i relation till de nationella proven och stora skillnader mellan skolor, vilket tyder på att betygssättningen i hög grad är relativ. Detta utgör ett allvarligt likvärdighetsproblem, bl.a. eftersom betygen utgör grund för tillträde till nästa utbildningsnivå. I september 2019 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till Betygsutredningen 2018 om att analysera behovet av insatser för att undvika betygsinflation. Utredningen har den 17 augusti redovisat sitt betänkande Bygga, bedöma, betygssätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper (SOU 2020:43) som har remitterats.

I gymnasieskolan är könsfördelningen på flera av de nationella programmen fortsatt ojämn. Särskilt gäller detta yrkesprogram, där ungdomar tenderar att välja program som förbereder inför arbete i yrkesområden där det egna könet är i majoritet. Liksom i grundskolan är också skillnaderna i kunskapsresultaten mellan flickor och pojkar även påtagliga i gymnasieskolan. I båda skolformerna finns det dessutom tydliga skillnader i resultaten mellan elever med utländsk bakgrund och elever med svensk bakgrund samt mellan elever med olika socioekonomisk bakgrund. Det är en utveckling som understryker betydelsen av skolans kompensatoriska uppdrag.

För att stärka likvärdigheten i skolan har regeringen vidtagit ett flertal åtgärder. Det särskilda stöd som Skolverket sedan 2015 riktar till vissa huvudmän utgör en sådan åtgärd. Myndighetens uppföljning visar så här långt att satsningen Samverkan för bästa skola kan ha bidragit positivt till vissa höjda studieresultat och utvecklat skolors pedagogik och arbetssätt. En annan viktig åtgärd är statsbidraget för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling i skolan. Genom förslag i budgetpropositionen för 2020 har bidraget förstärkts så att det ytterligare kan bidra till huvudmännens möjligheter att genomföra utökade insatser på området. Fritidshemmet, som redan i dag har en viktig uppgift för jämlikhet och kunskapsutveckling, inkluderas dessutom i bidraget fr.o.m. sommaren 2020. Regeringen genomför även fortsatta reformer för att öka lärartätheten i skolorna och satsningar på skolor med utmaningar, i syfte att fler elever ska få möjlighet till lärande i enlighet med utbildningspolitikens mål. Det samlade, och utökade, statsbidraget till huvudmän som inrättar karriärsteg för lärare på skolor med särskilt svåra förutsättningar utifrån elevernas socioekonomiska bakgrund är en sådan satsning.

När det gäller gymnasieskolans introduktionsprogram har både antalet och andelen elever minskat under de senaste tre läsåren, vilket främst är en följd av att färre ungdomar i gymnasieåldern invandrat till Sverige under de senaste åren. Till följd av covid-19-pandemin bedömer regeringen dock att fler elever kan få svårare att lämna introduktionsprogram under kommande år. Enligt Statens skolinspektion (SI 2020:3264) har elever på introduktionsprogrammet språkintrödnin liksom elever i stort behov av strukturerade skoldagar, elever med bristande arbetsmiljö i hemmet och elever utsatta för social oro i hemmet varit särskilt drabbade av övergången till distansundervisning. Distansundervisningen har även försvårat möjligheten för studiehandledning på modersmål i vissa fall, såväl inom obligatoriska som frivilliga skolformer. Skolinspektionens uppföljning visar emellertid att vissa elevgrupper i gymnasieskolan många gånger givits möjlighet att komma in till skolans lokaler för att få arbetsro eller stöd på plats. Regeringen anser mot denna bakgrund att det är viktigt att elever på introduktionsprogrammen fortsätter att ges goda förutsättningar att fullfölja sin utbildning.

Även de elever som läser på nationella program och har för avsikt att studera på universitet eller högskola kan komma att påverkas av covid-19-pandemin. Andelen elever som uppnår grundläggande behörighet till högskolan inom tre år ökade något till 73,4 procent för den elevkull som avslutade sin gymnasieutbildning under våren

2019 men enligt Skolverkets preliminära statistik från våren 2020 minskade andelen något till 73,2 procent. Elevernas intresse för att studera på högskolan är dock fortsatt stort och ansökningarna till högskolan inför höstterminen 2020 har ökat kraftigt jämfört med föregående år, i synnerhet bland de som är 19 år eller yngre. Det ökande intresset för högskolestudier kan komma att innebära att fler elever behöver läsa behörighetsgivande kurser inom kommunal vuxenutbildning.

Att eleverna fullföljer sin gymnasieutbildning förbättrar deras förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden eller i fortsatta studier efter gymnasieskolan. Skolverkets preliminära statistik från våren 2020 visar att det var 78,1 procent av eleverna som genomförde gymnasieskolan med examen inom tre år. Våren 2019 var motsvarande andel 76,6 procent, vilket innebär en ökning med 1,5 procentenheter. Andelen ökar för såväl kvinnor som män. Den största ökningen mellan våren 2019 och 2020 står yrkesprogrammen för med 2,6 procentenheter. Etableringen på arbetsmarknaden är dessutom högre för de elever som efter tre år fått en gymnasieexamen från ett nationellt program.

Covid-19-pandemin kan ha en negativ inverkan på förutsättningarna för elevers etablering på arbetsmarknaden. I synnerhet eftersom de branscher där ungdomar ofta får sin första anställning, t.ex. inom hotell-, restaurang- och handelsbranschen, har drabbats svårt av pandemin. Även om genomströmningen ökar och fler elever tar en gymnasieexamen så kan möjligheterna till en etablering på arbetsmarknaden vara kraftigt försämrade. Regeringen har därför ökat resurserna till kunskapslyftet, genom fler platser inom yrkesvux, yrkeshögskolan, folkbildningen och högskolan och därmed förbättrat de långsiktiga möjligheterna till etablering på arbetsmarknaden. Det finns utmaningar med att klara den nationella kompetensförsörjningen och en fortsatt stor efterfrågan på personal med gymnasial yrkesutbildning. SCB:s rapport *Trender och Prognoser (2017)* visar på lång sikt fortsatt stor brist på gymnasialt yrkesutbildade inom framför allt vård och omsorg men även industriutbildade. Fortsatta insatser att stärka yrkesprogrammets attraktionskraft är nödvändiga för att öka andelen elever från grundskolan som söker ett yrkesprogram i gymnasieskolan. En effektiv planering och dimensionering av gymnasial utbildning kommer också att vara nödvändig för ett effektivt resursutnyttjande och för en god regional och nationell kompetensförsörjning. Regeringen bedömer att fortsatta insatser är nödvändiga för att tillgodose arbetsmarknadens behov av arbetskraft och trygga kompetensförsörjningen.

3.5 Politikens inriktning

3.5.1 Högre kunskapsresultat i en jämlik kunskapskola

Fokus i skolan ska vara på kunskap och bildning. Alla elever har rätt att utvecklas och skolan ska ge alla möjlighet att nå kunskapsmålen oavsett bakgrund och behov. Därför måste alla skolor vara bra skolor. Detsamma gäller förskolan där alla barn ska mötas av kunniga och kompetenta förskollärare, barnskötare och annan personal. Barngrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek och barnen ska erbjudas en god miljö. För att stärka skolorna och ytterligare höja elevernas kunskapsresultat behövs fortsatta reformer.

Skolsatsning i utsatta områden

Regeringen föreslår i denna budgetproposition en kraftig ökning av det statliga stödet till skolor i områden med socioekonomiska utmaningar. Riktade satsningar ska gå till förbättrad arbetsmiljö och arbetsvillkor för lärare i utsatta områden. Vidare föreslås en tillfällig allmän förstärkning av det statliga stödet till skolväsendet med 1 miljard

kronor under 2021. Det är en skolsatsning på t.ex. ökad undervisningstid, mer läxhjälp och bättre arbetsmiljö för lärare.

Genom att stärka det språkutvecklande arbetet i förskolan kan barn få mer jämlika förutsättningar inför skolstarten. Regeringen föreslår därför en förstärkning av det statliga stödet för bättre språkutveckling i förskolan. Dessutom föreslås en satsning för att ge bättre förutsättningar att främja elevers läsförmåga.

Stärkta resurser till Skolinspektionen

Regeringen föreslår ökade resurser till Statens skolinspektion för att myndigheten ska kunna genomföra fler inspektioner i syfte att öka kunskapsresultat och jämlikhet. Det handlar till exempel om inspektioner i skolor med stor avvikelse mellan betyg och nationella prov och konfessionella skolor.

Lovskola och läxhjälp ger fler elever möjligheter

Lovskola och läxhjälp är viktiga för att fler elever ska ges möjlighet att nå behörighet till gymnasieskolans nationella program och att slutföra gymnasieskolan med en gymnasieexamen. Satsningen på lovskola innebär att fler elever får möjlighet till lovskola och att den erbjuds från tidigare ålder.

För att bättre tillgodose huvudmännens och elevernas behov anser regeringen att avsätta medel för bidrag för lovskola och läxhjälp bör kunna användas mer samlat. Covid-19-pandemin har ändrat förutsättningarna för att bedriva ordinarie undervisning i bl.a. grundskolan och gymnasieskolan. Detta bedöms öka behovet av lovskola och läxhjälp. Under rådande omständigheter kan ett ökat statsbidrag för läxhjälp och undervisning under skollov innebära en möjlighet till stöd för elever som exempelvis riskerar att inte uppnå behörighet till gymnasieskolans nationella program och elever som riskerar att lämna gymnasieskolan utan en gymnasieexamen. Regeringen bedömer därför att ytterligare medel bör tillföras statsbidragen t.o.m. 2023.

Fler elever ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning

Regeringens mål är att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning för att öka individens möjligheter till arbete eller fortsatta studier. Gymnasieskolan är också basen i näringslivets och välfärdens kompetensförsörjning. Att fler unga fullföljer sin gymnasieutbildning är därmed en förutsättning för Sveriges fortsatta utveckling och välstånd.

Regeringen ser därför positivt på projektet Uppdrag fullföljd utbildning som Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) driver och som syftar till ett mer sammanhållet och hållbart nationellt arbete för en ökad andel ungdomar med fullföljd gymnasieutbildning. Inom Uppdrag fullföljd utbildning erbjuder SKR bl.a. processtöd och kompetensutvecklingsinsatser. Målgruppen för arbetet är huvudmän som vill göra en medveten och strategisk satsning för att förbättra det förebyggande arbetet och ge fler unga möjlighet att bli behöriga till gymnasieskolan och fullfölja sina studier. Regeringen avser att delfinansiera detta arbete.

De riktade statsbidragen ska bli färre och enklare

Regeringen presenterade i budgetpropositionen för 2018 en ambition att de riktade statsbidragen på utbildningsområdet ska bli betydligt färre och enklare. Den ambitionen kvarstår. Samtidigt kommer det även i fortsättningen finnas ett behov av

att staten riktar väl avvägda statsbidrag till specifika verksamhetsområden med stora utvecklingsbehov.

För att bidra till en förskoleverksamhet av hög kvalitet föreslås ett samlat bidrag riktat mot förskolan. Vidare tar regeringen flera steg för en långsiktig bidragsstruktur för fortbildning. För att öka den vetenskapliga grunden i undervisningen och därigenom skapa förutsättningar för förbättrade kunskapsresultat, anser regeringen därutöver att det bidrag till praktisk skolforskning som Skolforskningsinstitutet fördelar bör ökas.

Skolans digitalisering

Regeringen beslutade 2017 en nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet. Det övergripande målet i strategin är att det svenska skolväsendet ska vara ledande i att använda digitaliseringens möjligheter på bästa sätt för att uppnå en hög digital kompetens hos barn och elever och för att främja kunskapsutvecklingen och likvärdigheten (U2017/04119/S).

Medan Skolverket är utpekat som sektorsansvarig myndighet inom ramen för sitt verksamhetsområde utgör även SKR en viktig aktör för strategins genomförande. Regeringen slöt 2018 en överenskommelse med SKR för att främja digitaliseringen av skolväsendet. SKR redovisade 2019 en handlingsplan med ett antal initiativ för strategins realiserande. För att detta arbete ska fortsätta anser regeringen att en ny överenskommelse bör slutas med SKR. Covid-19-pandemin har tvingat skolan till en snabb digital omställning. Det är viktigt att vi tar lärdom av denna omställning och att den sen fortgår och sker på ett samordnat sätt som når alla huvudmän.

Stärkt samisk undervisning

Sameskolstyrelsen ansvarar för att ge samiska barn en utbildning med samisk inriktning. En förutsättning för utbildningen är tillgången till samiska läromedel och myndigheten har bl.a. i uppdrag att främja utveckling och produktion av läromedel för samisk undervisning. I myndighetens uppdrag ingår även att arbeta för att utöka och utveckla den integrerade samiska undervisningen som bedrivs i olika kommuner i Sverige. För elever med samisk bakgrund som bor långt ifrån en sameskola innebär integrerad samisk undervisning en viktig möjlighet att kunna ta del av en utbildning med samiska undervisningsinslag av god kvalitet. För att stärka Sameskolstyrelsens arbete med bl.a. dessa delar anser regeringen att myndighetens förvaltningsanslag bör öka.

Yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft ska stärkas

Regeringen bedömer att det krävs kraftfulla åtgärder för att stärka den nationella kompetensförsörjningen och vända den negativa trenden när det gäller antalet sökande till gymnasieskolans yrkesprogram. Yrkesprogrammen är en viktig bas för näringslivets och välfärdens kompetensförsörjning och måste ge relevant yrkeskunskap samt i större utsträckning ge grundläggande behörighet till högskolan. För att förbättra yrkesutbildningen ingår staten i ett trepartssamarbete med LO och Svenskt Näringsliv genom World Skills Sweden. World Skills Sweden behöver fortsätta sina insatser för att arbeta med yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft och för att locka fler yrkesverksamma kvinnor och män att bli yrkeslärare. Regeringen avser därför att fortsatt delfinansiera detta samarbete.

Entreprenörskap i skolan

Intresset för entreprenörskap har ökat vilket visar sig genom att antalet elever och personal som nås av insatser för entreprenörskap under flera år har ökat. Insatser har genomförts med spridning över hela landet och organisationerna har jobbat mer med digitalt och interaktivt material, stöd och goda exempel.

Det finns därför goda argument för att även fortsatt avsätta medel för insatser för att stödja entreprenörskap inom skolväsendet och högre utbildning. (Se vidare under utg.omr. 24 avsnitt 4.6.)

Stärkt tillgång och kvalitet med planering och dimensionering av gymnasial utbildning

Regeringen beslutade 2018 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att föreslå hur gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna bättre kan planeras och dimensioneras utifrån regionala och nationella kompetensbehov. Utredaren har nu överlämnat betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning med förslag om hur utbildning inom dessa utbildningsformer kan planeras och dimensioneras inom ramen för en regional modell och sett över och lämnat förslag om ansvarsfördelningen mellan staten, kommunerna och andra aktörer (SOU 2020:33). Syftet med förslagen är bl.a. att trygga den regionala och nationella kompetensförsörjningen, effektivisera resursutnyttjandet och förbättra tillgången till ett brett utbildningsutbud. Syftet är också att främja en likvärdig utbildning och minska segregationen inom gymnasieskolan. Regeringen har remitterat utredningens förslag. Avsatta resurser ska gå till ett förberedelsearbete för att kunna utarbeta regionala planeringsunderlag för att kunna stödja huvudmän i deras planering och dimensionering av gymnasial utbildning.

3.5.2 Stärkt läraryrke och pedagogiskt ledarskap

Professionsprogram för förskollärare, lärare och rektorer

En avgörande faktor för att höja resultaten i skolan och måluppfyllelsen i förskolan är undervisningens kvalitet. Med ett sammanhållet system för förskollärares, lärares och rektors kompetensutveckling kan skolutveckling främjas, professionernas attraktionskraft stärkas och förutsättningar skapas för högre kunskapsresultat. Därför lämnade regeringen i budgetpropositionen för 2020 förslag om att medel skulle avsätta fr.o.m. 2021 för ett första steg i införandet av ett professionsprogram (prop. 2019/20:1 utg.omr. 16 avsnitt 3.6 och 3.7.1). Medlen utgör en viktig grund vad gäller den del av programmet som syftar till att inrätta ett nationellt meriteringssystem för förskollärare och lärare. Därtill bedömer regeringen att en nationell struktur för ett yrkesutvecklande kompetensutvecklingsutbud bör skapas samt att förutsättningar ges för att professionerna ska kunna bidra till och driva utvecklingen av yrkesskicklighet. Regeringen anser därför att ytterligare medel bör avsättas för det fortsatta arbetet med att inrätta professionsprogram.

3.6 Tillkännagivanden

Tillkännagivande om möjligheter att kombinera gymnasieutbildning med elitsatsning i idrott

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör utreda möjligheterna att införa särskilda regleringar för idrottsgymnasier som möter olika idrotters behov och förutsättningar och som möjliggör kombinationen elitidrott och gymnasiestudier (bet. 2018/19:UbU17 punkt 3, rskr. 2018/19:269). Regeringskansliet

(Utbildningsdepartementet) har sett över regleringen av de nationellt godkända idrottsutbildningarna och riksidsrottsgymnasierna samt den 17 juli 2020 remitterat en promemoria med förslag till ändringar i regelverket. Punkten är inte slutbehandlad.

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Statens skolverk

Tabell 3.1 Anslagsutveckling 1:1 Statens skolverk

Tusental kronor

2019	Utfall	1 037 768	Anslagssparande	93 055
2020	Anslag	1 135 892 ¹	Utgiftsprognos	1 116 906
2021	Förslag	1 156 702		
2022	Beräknat	1 165 863 ²		
2023	Beräknat	1 143 755 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 159 075 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 125 052 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens skolverks förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Statens skolverk

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 135 892	1 135 892	1 135 892
Pris- och löneomräkning ²	15 663	22 406	34 806
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 147	7 565	-26 943
varav BP21 ³	15 915	4 724	2 777
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-475	-666	-613
- Generell besparing i statsförvaltningen	-6 610	-6 610	-6 610
- Förbättrad insamling av skolinformation för statistik	10 000	10 000	10 000
- Förberedelser, planering och dimensionering av gymnasial utbildning	10 000		
- Fortsatt utveckling, professionsprogram	3 000	2 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 156 702	1 165 863	1 143 755

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För arbete med att förbereda förslagen från Utredningen om planering och dimensionering av komvux och gymnasieskola i betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33) beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 10 000 000 kronor 2021 (se avsnitt 3.5.1).

För att möjliggöra uppbyggnad av kapacitet för att kunna administrera insamling av de uppgifter som behövs för den officiella statistiken beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 10 000 000 kronor 2021–2023.

För fortsatt utveckling av professionsprogram beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 3 000 000 kronor 2021 och med 2 000 000 kronor 2022 (se avsnitt 3.5.2).

Anslaget föreslås minskas med 475 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur (se utg.omr. 22 avsnitt 4.1.1). För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 666 000 kronor respektive 613 000 kronor. Från och med 2024 beräknas anslaget minska med 377 000 kronor.

Anslaget minskas med 6 610 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 1 156 702 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens skolverk* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 165 863 000 kronor respektive 1 143 755 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.3 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2019	16 052	42 300	-26 248
Prognos 2020	18 056	54 083	-36 027
Budget 2021	19 150	53 638	-34 488

Från och med den 1 juli 2011 tar Skolverket ut avgifter som ersättning av den enskilde läraren eller förskolläraren för att utfärda och komplettera legitimationer. Avgifterna för ansökan om och komplettering av legitimationerna ska bidra till kostnaderna. Intäkterna redovisas mot inkomsttitel.

3.7.2 1:2 Statens skolinspektion

Tabell 3.4 Anslagsutveckling 1:2 Statens skolinspektion

Tusental kronor

2019	Utfall	410 486	Anslagssparande	12 131
2020	Anslag	443 484 ¹	Utgiftsprognos	426 233
2021	Förslag	468 004		
2022	Beräknat	472 060 ²		
2023	Beräknat	475 499 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 468 004 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 465 972 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens skolinspektionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för verksamhetsutgifter för Barn- och elevombudet samt Skolväsendets överklagandenämnd.

Regeringens överväganden

Tabell 3.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Statens skolinspektion

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	443 484	443 484	443 484
Pris- och löneomräkning ²	6 892	10 795	16 100
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	17 628	17 781	15 915
varav BP21 ³	17 590	17 590	17 590
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 410	-2 410	-2 410
- Förstärkning av förvaltningsanslag	20 000	20 000	20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	468 004	472 060	475 499

1 Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2 Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

3 Exklusive pris- och löneomräkning.

För att kunna öka kapaciteten i inspektionsverksamheten beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2021 (se avsnitt 3.5.1).

Anslaget minskas med 2 412 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 468 004 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Statens skolinspektion* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 472 060 000 kronor respektive 475 499 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.6 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	5 480	7 680	- 2 200	- 2 200
Prognos 2020	5 500	5 300	200	- 2 000
Budget 2021	5 500	5 200	300	- 1 700

Skolinspektionens intäkter avseende offentligrättslig verksamhet avser avgifter för ansökningar om godkännande som enskild huvudman. Myndigheten disponerar inte avgifterna. Myndighetens kostnader avseende ägarprövning finansieras via myndighetens anslag.

3.7.3 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tusental kronor

2019	Utfall	721 709	Anslagssparande	-5 820
2020	Anslag	762 437 ¹	Utgiftsprognos	745 419
2021	Förslag	769 676		
2022	Beräknat	778 157 ²		
2023	Beräknat	787 732 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 769 676 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 769 676 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Specialpedagogiska skolmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för myndighetens verksamhet, produktionsstöd för läromedelsframställning och visst internationellt samarbete.

Regeringens överväganden

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	762 437	762 437	762 437
Pris- och löneomräkning ²	11 379	19 906	29 532
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-4 140	-4 186	-4 237
- Generell besparing i statsförvaltningen	-4 140	-4 140	-4 140
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	769 676	778 157	787 732

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 4 140 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 769 676 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Specialpedagogiska skolmyndigheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 778 157 000 kronor respektive 787 732 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.9 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	349 125	348 119	1 006	-2 283
Prognos 2020	374 676	373 701	975	-1 308
Budget 2021	375 000	374 500	500	-808

Delar av Specialpedagogiska skolmyndighetens verksamhet är avgiftsfinansierad. Myndigheten disponerar intäkter från tillgängliggörande av läromedel och från ersättning från kommuner för elever i specialskola. Det ekonomiska målet är att intäkterna delvis ska täcka kostnaderna för verksamheten. Myndigheten disponerar även intäkter från kommuner för elever i förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med specialskola samt från Folkbildningsrådet för administration av förstärkningsbidrag till folkhögskolor. Det ekonomiska målet är i denna del av verksamheten full kostnadstäckning. Kostnader som inte finansieras med avgiftsintäkter ska finansieras från detta anslag.

3.7.4 1:4 Sameskolstyrelsen

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:4 Sameskolstyrelsen

Tusental kronor

2019	Utfall	51 228	Anslagssparande	-84
2020	Anslag	51 579 ¹	Utgiftsprognos	52 456
2021	Förslag	58 003		
2022	Beräknat	58 849 ²		
2023	Beräknat	57 652 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 58 003 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 56 059 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sameskolstyrelsens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Sameskolstyrelsens verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Sameskolstyrelsen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	51 579	51 579	51 579
Pris- och löneomräkning ²	704	1 467	2 190
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 720	5 803	3 883
varav BP21 ³	5 720	5 720	3 720
- Generell besparing i statsförvaltningen	-280	-280	-280
- Medel för framtagande av läromedel och integrerad undervisning	6 000	6 000	4 000
Överföring till/från andra anslag			

Övrigt

Förslag/beräknat anslag	58 003	58 849	57 652

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att bl.a. stärka den integrerade samiska undervisningen och läromedelsproduktionen beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 6 000 000 kronor 2021 respektive 2022 och därefter med 4 000 000 kronor per år fr.o.m. 2023 (se avsnitt 3.5.1).

Anslaget minskas med 280 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 58 003 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sameskolstyrelsen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 58 849 000 kronor respektive 57 652 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.12 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2019	46 844	98 053	-51 209
Prognos 2020	42 909	95 904	-52 995
Budget 2021	42 909	93 692	-52 283

Avgifterna avser ersättning från kommuner för elever i sameskola samt förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med sameskola. Ersättningens storlek ska beräknas efter samma grunder som elevens hemkommun tillämpar vid fördelning av resurser i sin egen grundskola, förskoleklass eller fritidshem. Dessutom avser avgifterna intäkter från kommuner för vilka Sameskolstyrelsen efter avtal bedriver samisk förskola. Intäkterna disponeras av myndigheten. Det ekonomiska målet är att intäkterna delvis ska täcka kostnaderna för verksamheten. Kostnader som inte finansieras med avgiftsintäkter ska finansieras från detta anslag. Det bör noteras att kostnaderna i tabellen ovan avser myndighetens samtliga kostnader.

3.7.5 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

2019	Utfall	2 806 375	Anslagssparande	729 936
2020	Anslag	3 431 093 ¹	Utgiftsprognos	3 000 845
2021	Förslag	4 797 193		
2022	Beräknat	3 611 193		
2023	Beräknat	3 517 193		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja utveckling av skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet samt för insatser som syftar till att minska skolsegregation. Anslaget får även användas för utgifter för svenskt deltagande i internationella studier och tävlingar på utbildningsområdet. Anslaget får vidare användas för utgifter för administration av uppdrag, uppföljning och utvärdering av uppdrag och satsningar, utredningar samt statsbidrag och stipendier.

Regeringens överväganden

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	3 911 093	3 911 093	3 911 093
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	886 100	-299 900	-393 900
varav BP21	1 173 000	86 000	41 000
- Skolsatsning	1 000 000		
- Förstärkning av stöd för bättre språkutveckling i förskolan	100 000	100 000	100 000
- Öka yrkesutbildningarnas attraktivitet - World Skills	15 000	15 000	
- Riktad skolsatsning till områden med socioekonomiska utmaningar	385 000	420 000	405 000
- Borttagande av ÖBU-effekt	-5 000	-5 000	-5 000
- Neddragning av outnyttjade medel för elevhälsa		-38 500	-41 500
- Neddragning av medel till lärarassistenter	-500 000	-500 000	-500 000
- Projektmedel till SKR	8 000	8 000	
- Förstärkning lovskola och läxhjälp	170 000	100 000	100 000
- FOI-prop		-13 500	-17 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 797 193	3 611 193	3 517 193

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För en allmän förstärkning av det statliga stödet till skolväsendet beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 1 000 000 000 kronor 2021 (se avsnitt 3.5.1).

För att förstärka det statliga stödet för bättre språkutveckling i förskolan beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 100 000 000 kronor per år fr.o.m. 2021 (se avsnitt 3.5.1).

För en riktad satsning på skolor i områden med socioekonomiska utmaningar beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 385 000 000 kronor 2021, 420 000 000 kronor 2022 och därefter med 405 000 000 per år fr.o.m. 2023 (se avsnitt 3.5.1).

För att ge ytterligare möjlighet till stöd för elever i grundskolan och gymnasieskolan som exempelvis riskerar att inte uppnå behörighet till gymnasieskolans nationella program eller lämna gymnasieskolan utan en gymnasieexamen bedömer regeringen att statsbidragen för läxhjälp och undervisning under skollov bör ökas. Regeringen

beräknar att anslaget behöver ökas med 170 000 000 kronor 2021 och med 100 000 000 kronor 2022 respektive 2023 (se avsnitt 3.5.1).

För att World Skills Sweden ska kunna fortsätta sitt arbete med att stärka yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft och för att intressera fler yrkesverksamma att bli yrkeslärare beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 15 000 000 kronor 2021 respektive 2022 (se avsnitt 3.5.1).

För att Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ska kunna fortsätta sitt arbete med projektet Uppdrag fullföljd utbildning beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 8 000 000 kronor 2021 respektive 2022 (se avsnitt 3.5.1).

För att kunna finansiera andra prioriterade insatser föreslår regeringen att statsbidraget för fler lärarassistenter minskas. Regeringen föreslår att anslaget minskas med 500 000 000 kronor fr.o.m. 2021.

För att finansiera andra prioriterade insatser föreslår regeringen att anslaget minskas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2021. Medlen har uppstått som en effekt av budgetpropositionen för 2019 (övergångsbudget).

För att finansiera andra prioriterade insatser beräknar regeringen att anslaget minskas med 38 500 000 kronor 2022 och 41 500 000 kronor per år fr.o.m. 2023. Medlen utgörs av outnyttjade medel.

För att finansiera andra prioriterade insatser beräknar regeringen att anslaget minskas med 13 500 000 kronor 2022 och 17 500 000 kronor per år fr.o.m. 2023.

Sammantaget föreslår regeringen att 4 797 193 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 3 611 193 000 kronor respektive 3 517 193 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 537 180 000 kronor 2022–2029.

Tabell 3.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2029
Ingående åtaganden	1 027 690	902 586	1 360 348			
Nya åtaganden	384 896	928 461	1 156 557			
Infriade åtaganden	-509 999	-470 699	-979 725	-261 549	-185 379	-1 090 252
Utestående åtaganden	902 586	1 360 348	1 537 180			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 051 068	1 468 000	1 537 180			

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver inom sin verksamhet kunna sluta fleråriga ekonomiska avtal. Vidare behöver myndigheten kunna lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 537 180 000 kronor 2022–2029.

3.7.6 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tabell 3.16 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

2019	Utfall	245 987	Anslagssparande	58 833
2020	Anslag	314 806 ¹	Utgiftsprognos	248 730
2021	Förslag	315 218		
2022	Beräknat	314 837		
2023	Beräknat	314 837		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom skolområdet för elever med funktionsnedsättning som är mottagna vid någon av de riksrekryterande utbildningarna i Göteborgs kommun, Kristianstads kommun, Linköpings kommun, Stockholms kommun och Örebro kommun.

Regeringens överväganden

Tabell 3.17 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	314 806	314 806	314 806
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-9 000	-18 000	-18 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	9 412	18 031	18 031
Förslag/beräknat anslag	315 218	314 837	314 837

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 315 218 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 314 837 000 kronor respektive 314 837 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 500 000 kronor 2022.

Tabell 3.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022
Ingående åtaganden	33 851	34 484	35 500	
Nya åtaganden	34 484	35 500	35 500	
Infriade åtaganden	-33 851	-34 484	-35 500	-35 500
Utestående åtaganden	34 484	35 500	35 500	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	35 000	35 500	35 500	

Skälen för regeringens förslag: Specialpedagogiska skolmyndigheten beslutar om bidrag för omvårdnad och habilitering för elever som deltar i Rh-anpassad gymnasieutbildning. Bidraget beviljas per läsår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 500 000 kronor 2022.

3.7.7 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	4 583 390	Anslagssparande	11 610
2020	Anslag	3 903 000 ¹	Utgiftsprognos	3 858 398
2021	Förslag	3 903 000		
2022	Beräknat	3 903 000		
2023	Beräknat	3 903 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa inom förskolan, fritidshemmet och pedagogisk omsorg. Anslaget får vidare användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa för kvalitetssäkrande åtgärder inom förskolan, fritidshemmet och pedagogisk omsorg. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för att stimulera omsorg under kvällar, nätter och helger. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för att stimulera minskade barngrupper och ökad personaltäthet i förskolan.

Regeringens överväganden

Tabell 3.20 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	3 903 000	3 903 000	3 903 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 903 000	3 903 000	3 903 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Som ett led i regeringens arbete med att minska antalet riktade statsbidrag på utbildningsområdet anser regeringen att bidragen för mindre barngrupper i förskolan och statsbidrag för kvalitetssäkrande åtgärder inom förskolan, fritidshemmet och annan pedagogisk verksamhet till kommuner som tillämpar maxtaxa bör föras samman till ett sammanhållet bidrag riktat mot förskolan (se avsnitt 3.5.1).

Regeringen föreslår att 3 903 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 3 903 000 000 kronor respektive 3 903 000 000 kronor.

3.7.8 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	189 451	Anslagssparande	-1 231
2020	Anslag	205 720 ¹	Utgiftsprognos	202 298
2021	Förslag	208 720		
2022	Beräknat	200 720		
2023	Beräknat	190 720		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- ersättning vid personskada till elev i viss gymnasieskolutbildning,
- statsbidrag för avgifter till International Baccalaureate Office och för viss International Baccalaureateutbildning,
- statsbidrag och särskilt stöd för utbildningsverksamhet med särskild inriktning,
- statsbidrag för riksrekryterande gymnasiala utbildningar,
- ersättning till skolhuvudmän för kostnader för nordiska elever, och
- statsbidrag för utlandssvenska elever samt barn och ungdomar som inte är folkbokförda i Sverige eller som vistas i landet utan tillstånd.

Anslaget får även användas för utgifter för arbete med administration och uppföljning av statsbidrag.

Regeringens överväganden

Tabell 3.22 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	190 720	190 720	190 720
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	18 000	10 000	
varav BP21	18 000	10 000	
- Tillskott rättighetsstyrda bidrag	18 000	10 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	208 720	200 720	190 720

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

På grund av hög efterfrågan på medel från anslaget föreslår regeringen att anslaget förstärks. Regeringen beräknar att anslaget behöver ökas med 18 000 000 kronor 2021 och beräknar att anslaget behöver ökas med 10 000 000 kronor 2022.

Regeringen föreslår att 208 720 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 200 720 000 kronor respektive 190 720 000 kronor.

3.7.9 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tusental kronor

2019	Utfall	103 131	Anslagssparande	2 126
2020	Anslag	108 015 ¹	Utgiftsprognos	106 916
2021	Förslag	109 986		
2022	Beräknat	112 082		
2023	Beräknat	112 082		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för utbildning av utlandssvenska barn och ungdomar. Anslaget får även användas för utgifter inom ramen för Skolverkets utvecklingsinsatser för svensk undervisning i utlandet och för stöd för undervisning i svenska vid utländska skolor. Anslaget får vidare användas för utgifter för anställda vid Europaskolorna.

Regeringens överväganden

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	108 015	108 015	108 015
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	1 971	4 067	4 067
Förslag/beräknat anslag	109 986	112 082	112 082

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 109 986 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Bidrag till svensk undervisning i utlandet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 112 082 000 kronor respektive 112 082 000 kronor.

3.7.10 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

2019	Utfall	144 783	Anslagssparande	161 743
2020	Anslag	380 026 ¹	Utgiftsprognos	138 179
2021	Förslag	504 026		
2022	Beräknat	595 026		
2023	Beräknat	656 026		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för fortbildning av lärare, förskollärare, rektorer och viss annan personal.

Regeringens överväganden

Tabell 3.26 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	380 026	380 026	380 026
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	124 000	215 000	276 000
varav BP21	-66 000	25 000	106 000
- Neddragning av fortbildningsmedel	-40 000	-100 000	-100 000
- Fortsatt utveckling, professionsprogram	39 000	100 000	181 000
- Neddragning av fortbildningsmedel 10-årig grundskola	-90 000		
- Läslyftet	25 000	25 000	25 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	504 026	595 026	656 026

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För fortsatt utveckling av professionsprogram beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 39 000 000 kronor 2021, 100 000 000 kronor 2022 och därefter med 181 000 000 kronor per år fr.o.m. 2023 (se avsnitt 3.5.2).

Vissa statsbidrag för fortbildningsinsatser utnyttjas inte fullt ut varför regeringen bedömer att medel från sådana statsbidrag bör omfördelas till andra prioriterade områden. Regeringen föreslår därför att de medel som fördelats för fortbildning av lärare när det gäller svenska som andraspråk och kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare minskas med 40 000 000 kronor 2021 och beräknas minskas med 100 000 000 kronor per år fr.o.m. 2022.

Regeringen bedömer att fortbildningsinsatsen för förskollärare vid ett införande av en tioårig grundskola inte kan genomföras fullt ut 2021. Regeringen föreslår därför att medlen minskas med 90 000 000 kronor 2021.

För att möjliggöra ett inrättande av en långsiktig bidragsstruktur för fortbildning föreslår regeringen att de medel som är anvisade under detta anslag inte längre bör kopplas till specifika insatser med olika målgrupper och ersättningsmodeller utan enbart bör kopplas till anslagets ändamål (se avsnitt 3.5.1).

För att ge bättre förutsättningar att främja elevers läsförmåga beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 25 000 000 kronor per år 2021–2023 (se avsnitt 3.5.1).

Regeringen föreslår att 504 026 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 595 026 000 kronor respektive 656 026 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 552 000 000 kronor 2022–2025.

Tabell 3.27 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2025
Ingående åtaganden	93 072	4 343	252 311			
Nya åtaganden	4 343	252 311	470 344			
Infriade åtaganden	-93 072	-4 343	-170 655	-434 537	-92 466	-24 997
Utestående åtaganden	4 343	252 311	552 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	215 000	350 000	552 000			

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver ingå fleråriga avtal med lärosäten om uppdragsutbildning och lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 552 000 000 kronor 2022–2025.

3.7.11 1:11 Skolforskningsinstitutet

Tabell 3.28 Anslagsutveckling 1:11 Skolforskningsinstitutet

Tusental kronor

2019	Utfall	23 463	Anslagssparande	1 257
2020	Anslag	24 387 ¹	Utgiftsprognos	24 852
2021	Förslag	24 735		
2022	Beräknat	24 919 ²		
2023	Beräknat	25 199 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 24 735 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 24 735 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skolforskningsinstitutets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.29 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:11 Skolforskningsinstitutet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	24 387	24 387	24 387
Pris- och löneomräkning ²	478	663	944
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-130	-131	-132
varav BP21 ³	-130	-130	-130
- Generell besparing i statsförvaltningen	-130	-130	-130
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	24 735	24 919	25 199

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 130 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 24 735 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Skolforskningsinstitutet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 24 919 000 kronor respektive 25 199 000 kronor.

3.7.12 1:12 Praktisknära skolforskning

Tabell 3.30 Anslagsutveckling 1:12 Praktisknära skolforskning

Tusental kronor

2019	Utfall	17 198	Anslagssparande	1 345
2020	Anslag	18 543 ¹	Utgiftsprognos	18 354
2021	Förslag	18 543		
2022	Beräknat	32 043		
2023	Beräknat	36 043		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till finansieringsbidrag inom den praktisknära skolforskningen. Anslaget disponeras och fördelas av Skolforskningsinstitutet.

Regeringens överväganden

Tabell 3.31 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:12 Praktisknära skolforskning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	18 543	18 543	18 543
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		13 500	17 500
varav BP21		13 500	17 500
- FOI-prop		13 500	17 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	18 543	32 043	36 043

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att öka den vetenskapliga grunden i undervisningen anser regeringen att bidraget för praktisknära skolforskning bör ökas. Regeringen beräknar att anslaget behöver ökas med 13 500 000 kronor 2022 och med 17 500 000 kronor per år fr.o.m. 2023 (se avsnitt 3.5.1).

Regeringen föreslår att 18 543 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Praktiknära skolforskning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 32 043 000 kronor respektive 36 043 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:12 *Praktiknära skolforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 69 086 000 kronor 2022–2024.

Tabell 3.32 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Praktiknära skolforskning

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	34 577	35 291	36 540			
Nya åtaganden	17 912	18 540	51 086			
Infriade åtaganden	-17 198	-17 291	-18 540	-32 043	-25 043	-12 000
Utestående åtaganden	35 291	36 540	69 086			
Erhållet/förslaget bemyndigande	36 500	37 000	69 086			

Skälen för regeringens förslag: För att kunna utlysa och fördela medel för praktiknära forskning behövs ett bemyndigande att ingå ekonomiska åtaganden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:12 *Praktiknära skolforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 69 086 000 kronor 2022–2024.

3.7.13 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tabell 3.33 Anslagsutveckling 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

2019	Utfall	4 003 539	Anslagssparande	453 561
2020	Anslag	4 670 100 ¹	Utgiftsprognos	4 116 867
2021	Förslag	4 875 000		
2022	Beräknat	4 875 000		
2023	Beräknat	4 875 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till höjda löner för lärare och förskollärare i fritidshemmet, förskolan, förskoleklassen, grundskolan och motsvarande skolformer samt i gymnasie- och gymnasiesärskolan. Anslaget får även användas för karriärstegsreformen och för särskild kompletterande pedagogisk utbildning för personer med examen på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 3.34 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	4 670 100	4 670 100	4 670 100
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	204 900	204 900	204 900
varav BP21	7 000	23 000	23 000
- Förlängd satsning på forskar-KPU	7 000	23 000	23 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 875 000	4 875 000	4 875 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att möjliggöra att satsningen på särskild kompletterande pedagogisk utbildning för personer med examen på forskarnivå kan fortsätta beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 7 000 000 kronor 2021 och 23 000 000 kronor årligen 2022–2026 (se avsnitt 5.5.5).

Regeringen föreslår att 4 875 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Bidrag till lärarlöner* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 4 875 000 000 kronor respektive 4 875 000 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:13 *Bidrag till lärarlöner* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 426 000 000 kronor 2022.

Tabell 3.35 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022
Ingående åtaganden	2 201 248	2 220 970	2 426 000	
Nya åtaganden	2 220 970	2 426 000	2 426 000	
Infriade åtaganden	-2 201 248	-2 220 970	-2 426 000	-2 426 000
Utestående åtaganden	2 220 970	2 426 000	2 426 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	2 221 000	2 426 000	2 426 000	

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver kunna lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:13 *Bidrag till lärarlöner* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 426 000 000 kronor 2022.

3.7.14 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet

Tabell 3.36 Anslagsutveckling 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet

Tusental kronor

2019	Utfall	162 844	Anslagssparande	574
2020	Anslag	163 418 ¹	Utgiftsprognos	161 755
2021	Förslag	163 418		
2022	Beräknat	163 418		
2023	Beräknat	163 418		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för insatser för elever med funktionsnedsättning eller med andra särskilda behov.

Regeringens överväganden

Tabell 3.37 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	163 418	163 418	163 418
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	163 418	163 418	163 418

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 163 418 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Särskilda insatser inom skolområdet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 163 418 000 kronor respektive 163 418 000 kronor.

3.7.15 1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tusental kronor

2019	Utfall	3 449 342	Anslagssparande	50 658
2020	Anslag	4 885 500 ¹	Utgiftsprognos	4 789 433
2021	Förslag	6 230 000		
2022	Beräknat	6 230 000		
2023	Beräknat	6 230 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter som syftar till att stärka likvärdigheten och kunskapsutvecklingen i förskoleklassen, grundskolan och fritidshemmet.

Regeringens överväganden

Tabell 3.39 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	4 885 500	4 885 500	4 885 500
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 344 500	1 344 500	1 344 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	6 230 000	6 230 000	6 230 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 6 230 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 6 230 000 000 kronor respektive 6 230 000 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:15 *Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 230 000 000 kronor 2022.

Tabell 3.40 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022
Ingående åtaganden	3 500 000	3 500 000	6 230 000	
Nya åtaganden	3 500 000	6 230 000	6 230 000	
Infriade åtaganden	-3 500 000	-3 500 000	-6 230 000	-6 230 000
Utestående åtaganden	3 500 000	6 230 000	6 230 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	3 500 000	6 230 000	6 230 000	

Skälen för regeringens förslag: Bidraget lämnas för ett kalenderår i sänder och bidragsramarna kommer att variera i storlek för huvudmännen med hänsyn till förändringar i elevantal och elevernas socioekonomiska bakgrund. Huvudmännen behöver därför information om bidragsramarnas storlek inför sina egna budgetprocesser, vilket innebär att beslut om bidragsram behöver fattas året innan bidragsåret. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:15 *Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 230 000 000 kronor 2022.

4 Kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola

4.1 Mål för kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola

Kommunal vuxenutbildning

I skollagen (2010:800) anges att målen för den kommunala vuxenutbildningen är att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. Utbildningen ska ge en god grund för elevernas fortsatta utbildning och utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar. För kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå gäller också att de som har fått minst utbildning ska prioriteras.

Yrkeshögskolan

Målen för yrkeshögskolan finns i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan och förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan. Bestämmelserna i lagen om yrkeshögskolan syftar till att säkerställa att eftergymnasiala yrkesutbildningar som svarar mot arbetslivets behov kommer till stånd, att statens stöd för eftergymnasiala yrkesutbildningar fördelas effektivt och att utbildningarna håller hög kvalitet. När det gäller smala yrkesområden syftar bestämmelserna till att tillgodose behov av eftergymnasiala yrkesutbildningar som avses leda till förvärvsarbete för de studerande eller till en ny nivå inom deras yrke. Utbildningarna ska vidare bidra till att bryta traditioner i fråga om könsbundna utbildnings- och yrkesval.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att bedöma måluppfyllelsen i den kommunala vuxenutbildningen.

Kommunal vuxenutbildning (komvux)

- Antal heltidsstuderande.
- Andel kursdeltagare som uppnått godkänt betyg, dvs. lägst betyget E.
- Sysselsättning efter avslutade studier.

Kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning (särvox)

- Antal elever som deltagit i en eller flera kurser under året.

Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi)

- Antal elever som deltagit i en eller flera kurser under året.
- Andel deltagare som uppnått godkänt betyg på nationella slutprov, dvs. lägst betyget E.
- Sysselsättning efter avslutade studier.

Följande indikatorer används för att redovisa resultaten inom yrkeshögskolan.

- Andelen examinerade kvinnor och män i yrkeshögskolan som har ett arbete året efter avslutad utbildning.
- Andelen examinerade kvinnor och män i yrkeshögskolan som har ett arbete inom utbildningsområdet året efter avslutad utbildning.

Det övergripande syftet med yrkeshögskolan är att svara mot arbetsmarknadens behov av kvalificerad arbetskraft med eftergymnasial yrkesutbildning.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Resultat för kommunal vuxenutbildning

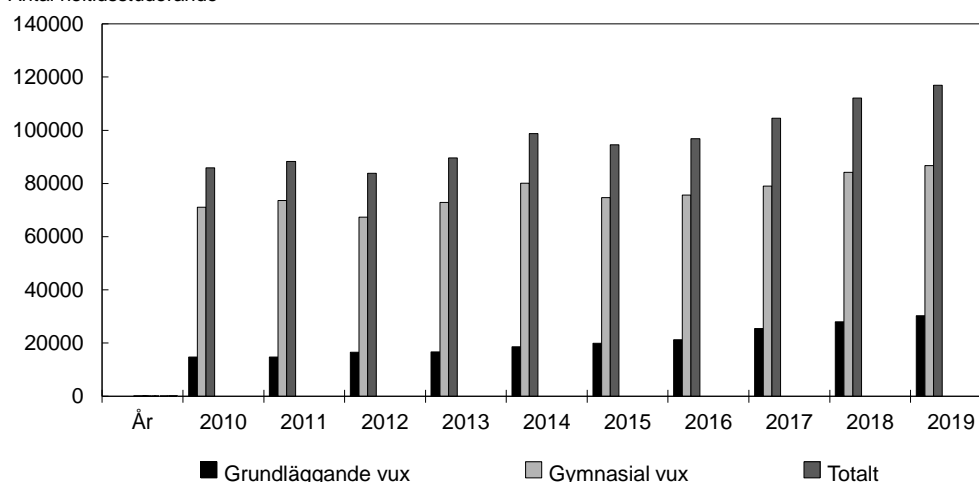
Kommunal vuxenutbildning (komvux)

Indikator: Antal heltidsstuderande

Flertalet elever inom komvux studerar inte på heltid, vilket försvårar en jämförelse när det gäller utvecklingen över tid. Därför redovisas uppgifter om antalet studerande omräknat till heltidsstuderande. Antalet heltidsstuderande uppgick 2019 till 116 934. Det innebär att antalet heltidsstuderande har ökat med 4 800 sedan 2018, vilket motsvarar en ökning om ca 4 procent.

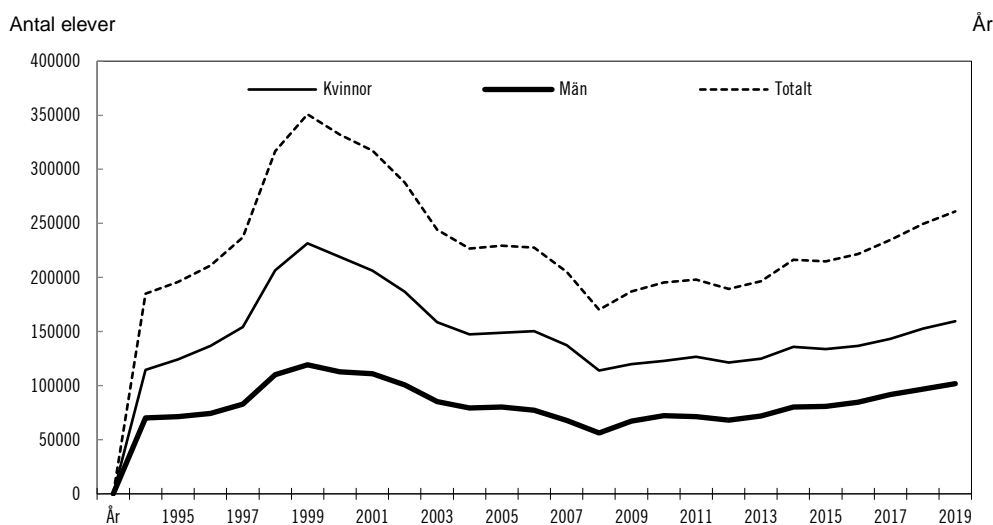
Diagram 4.1 Heltidsstuderande i komvux på grundläggande och gymnasial nivå

Antal heltidsstuderande

Källa: Statens skolverk.

Fördelningen mellan kvinnor och män inom komvux var 61 procent kvinnor och 39 procent män för 2019, vilket är i stort sett densamma som 2018. Totalt studerade 261 219 elever i komvux under 2019, vilket är en ökning med knappt 5 procent jämfört med föregående år. Av eleverna i komvux 2019 studerade 61 000 på grundläggande nivå och 201 000 på gymnasial nivå. Antalet elever som studerade på gymnasial nivå ökade med drygt 3 procent jämfört med 2018 medan antalet elever som studerade på grundläggande nivå ökade med drygt 9 procent.

Diagram 4.2 Elever i komvux

Källa: Skolverket.

Andelen utrikes födda kvinnor och män i komvux har ökat under de senaste åren. Andelen utrikes födda var 2019 störst på den grundläggande nivån, 96 procent. Inom komvux på gymnasial nivå var andelen utrikes födda 43 procent. Totalt var andelen utrikes födda inom komvux 56 procent 2019, att jämföra med 2018 då motsvarande andel var 53 procent och fem år sedan (2014) då utrikes födda utgjorde 40 procent av eleverna inom komvux.

Indikator: Andel kursdeltagare som uppnått godkänt betyg

Av kursdeltagare inom komvux på grundläggande nivå som följde kursplaner som tillämpas fr.o.m. den 1 juli 2012 fick 89 procent (86 procent av männen och 90 procent av kvinnorna) lägst betyget E, vilket är oförändrat jämfört med 2018. Av de kursdeltagare inom komvux på gymnasial nivå som 2019 fick kursbetyg enligt ämnesplaner som tillämpas fr.o.m. den 1 juli 2012 fick 89 procent (87 procent av männen och 90 procent av kvinnorna) lägst betyget E, vilket är en marginell förbättring jämfört med 2018.

Indikator: Sysselsättning efter avslutade studier

Bland de som avslutat studier inom komvux under 2015 var arbetsmarknadsetableringen 2017, två år efter avslutade studier, följande: 47 procent hade en etablerad ställning (47 procent av kvinnorna och 47 procent av männen), 9 procent en osäker ställning (9 procent av kvinnorna och 10 procent av männen) och 11 procent en svag ställning på arbetsmarknaden (11 procent av kvinnorna och 11 procent av männen). Vidare studerade 19 procent på högskola (19 procent av kvinnorna och 18 procent av männen), 5 procent bedrev övriga studier (5 procent av kvinnorna och 6 procent av männen) och 8 procent återfanns i kategorin för de som varken studerar eller arbetar (8 procent av kvinnorna och 8 procent av männen). För elever som avslutat en yrkesutbildning inom komvux var sysselsättningen generellt sett högre än för dem som avslutat en teoretisk utbildning, medan elever inom teoretiska utbildningar i högre grad gick vidare till högskolan. Se även utgiftsområde 13 avsnitt 3 där sysselsättningen efter avslutade studier för utrikes födda redovisas.

Kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning (särvox)

Indikator: Antal elever

Totalt studerade 3 525 elever i särvox hösten 2019, vilket var färre än föregående år. Av eleverna var 51 procent kvinnor och 49 procent män. Inom särvox på träningskolenivå var 54 procent män och 46 procent kvinnor. I särvox på grundläggande nivå var det 51 procent kvinnor och 49 procent män. I särvox på gymnasial nivå var andelarna 55 procent kvinnor och 45 procent män. Antalet skolkommuner – kommuner som erbjuder särvox – är nästan oförändrat sedan föregående år. Läsåret 2019/20 var antalet skolkommuner 177. Skolkommunerna tar emot elever från 236 kommuner, vilket är i nivå med tidigare år.

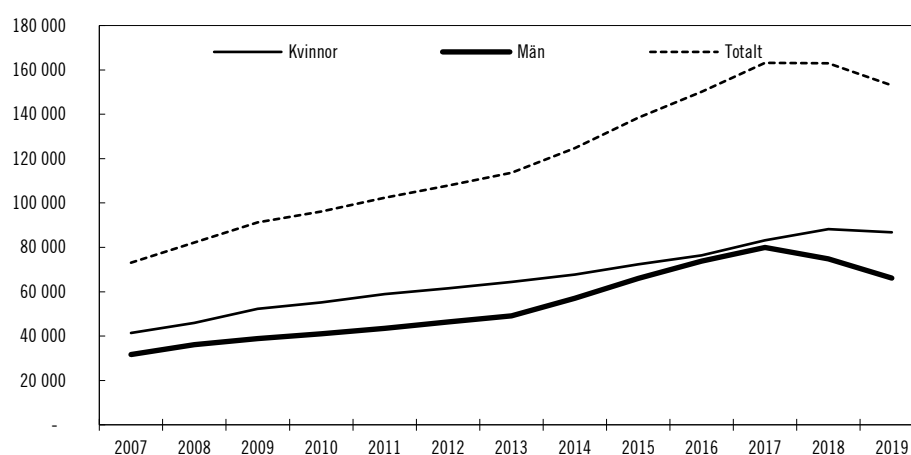
Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi)

Indikator: Antal elever

Totalt studerade 153 003 elever i sfi under 2019. Det är en minskning med drygt 6 000 elever eller 4 procent jämfört med 2018. Av det totala antalet elever i sfi 2019 var andelen kvinnor 57 procent och andelen män 43 procent. Under 2019 var knappt 47 000 elever nybörjare i sfi. Av dessa var 55 procent kvinnor och 45 procent män. Eftersom en elev kan läsa flera kurser under ett år var det totala antalet kursdeltagare i sfi under året knappt 198 000.

Diagram 4.3 Antal elever inom sfi

Antal elever

Källa: Statens skolverk.

Indikator: Andel kursdeltagare som uppnått godkänt betyg på nationella slutprov

I sfi finns det nationella prov för kurserna B, C och D. Knappt 16 000 kursdeltagare gjorde 2019 B-provet, drygt 25 000 gjorde C-provet och knappt 22 000 gjorde D-provet. Bäst resultat fick kursdeltagarna som deltog i prov efter kurs B där 92 procent fick lägst betyget E i sammanvägt provbetyg. På C- och D-proven var motsvarande andel 85 procent vardera. Kvinnor och män presterade i stort sett lika bra på de nationella proven i sfi.

Indikator: Sysselsättning efter avslutade studier

Bland de som avslutat studier inom sfi 2015 var arbetsmarknadsetableringen 2017, två år efter avslutade studier, följande: 29 procent hade en etablerad ställning (22 procent av kvinnorna och 37 procent av männen), 15 procent en osäker ställning (12 procent av kvinnorna och 19 procent av männen) och 17 procent en svag ställning på arbetsmarknaden (18 procent av kvinnorna och 16 procent av männen). Vidare

studerade 2 procent på högskola (2 procent av kvinnorna och 2 procent av männen), 11 procent bedrev övriga studier (15 procent av kvinnorna och 7 procent av männen) och 26 procent återfanns i kategorin för de som varken studerar eller arbetar (32 procent av kvinnorna och 20 procent av männen).

Kostnader för komvux, särvox och sfi

Den totala kostnaden för komvux uppgick 2019 till knappt 6 000 miljoner kronor, vilket är en ökning med 5,6 procent jämfört med 2018. Kostnaden per heltidsstuderande på grundläggande nivå i komvux var 45 800 kronor 2019. Kostnaden per heltidsstuderande på gymnasial nivå i komvux uppgick 2019 till 52 000 kronor. Den totala kostnaden för särvox 2019 uppgick till ca 282 miljoner kronor, vilket är en minskning med 3,8 procent jämfört med 2018. Kostnaden per elev uppgick 2019 till 78 100 kronor. Den totala kostnaden för sfi uppgick till knappt 3 800 miljoner kronor 2019, vilket är en ökning med 0,5 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per heltidsstuderande var 52 000 kronor.

4.3.2 Utvecklingsinsatser för kommunal vuxenutbildning

Statsbidrag för lärcentrum

Statsbidraget för lärcentrum infördes 2018 och kan sökas av samverkande kommuner. Anslaget för 2019 var, precis som året innan, 50 miljoner kronor och intresset för statsbidraget har ökat år från år. Totalt ansökte kommunerna om statsbidrag för över 125 miljoner kronor (90 miljoner kronor 2018), vilket motsvarar ett söktryck på ca 252 procent av avsatta medel. Totalt 205 samverkande kommuner stod för de 63 ansökningarna till Skolverket, som fördelar medlen. Skolverkets utvärdering visar att insatserna har förbättrat förutsättningarna för genomströmning, t.ex. genom att stödinsatser erbjuds vid lärcentrum, och på ett varierat och anpassat sätt ökat möjligheterna att ta del av utbildning. De insatser som bidragit till ökade utbildningsmöjligheter har till största del avsett olika stödfunktioner. Det har dock även varit fråga om nya tekniska och digitala lösningar för att främja fjärr- och distansundervisning samt en mer strategisk placering av lärcentrum. Verksamheten har en bred målgrupp och ett ökat fokus på komvux och personer som behöver stöd för att klara av studierna. Skolverkets utvärdering visar emellertid på en risk för bristande kontinuitet för lärcentrum i vissa kommuner. Trots goda resultat av genomförda insatser har vissa lärcentrum av ekonomiska skäl inte kunnat fortgå i planerad omfattning i första hand på grund av svårigheter att finansiera personal. Skolverket har även när det gäller fördelningen av statsbidraget för bidragsperioden 2019 reviderat sin bedömningsmodell, vilket resulterat i en större geografisk spridning av beviljade medel under 2019 jämfört med föregående bidragsperiod.

Regionalt yrkesvux

Regeringen fortsätter att satsa stort på yrkesutbildning för vuxna, främst genom satsningar på yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom komvux och särvox (regionalt yrkesvux). Antalet elever inom den statsbidragsfinansierade delen av regionalt yrkesvux ökade 2019 med 1 000 årsstudieplatser jämfört med föregående år.

Regionalt yrkesvux har volymmässigt inte utvecklats i förväntad takt. Regeringen har i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1) bedömt att statsbidraget för yrkesutbildning inom komvux bör kunna utnyttjas i högre grad och att insatser bör vidtas för att stärka individens möjligheter att få tillgång till kommunernas vuxenutbildning. För att underlätta utbyggnaden av den yrkesinriktade vuxenutbildningen har regeringen beslutat om förändringar i förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning när det gäller det villkor

som ställs att kommunerna ska finansiera motsvarande antal utbildningsplatser för att få del av statsbidraget. De nya bestämmelserna innebär att kravet på kommunerna att medfinansiera regionalt yrkesvux sänks. Tidigare krävdes att de samverkande kommunerna med egna medel bekostade lika många årsstudieplatser som de fick statsbidrag för. Från och med den 2 mars 2020 ska de samverkande kommunerna sammantaget finansiera minst tre sjundedelar av de årsstudieplatser de får statsbidrag för. Från och med ansökningsomgången för 2021 får kommunerna också besked om statsbidraget betydligt tidigare vilket ger dem bättre planeringsförutsättningar. Regeringen har även infört en särskild ersättningsnivå för yrkesvux som kombineras med sfi eller svenska som andraspråk (sva). Kommunerna kan ansöka om sådan ersättning för utbildningar 2021. Totalt beviljades 280 miljoner kronor för utbildningsplatser där yrkesutbildning kombinerades med sfi eller sva under 2019 varav 49 miljoner kronor avsåg lärlingsutbildning kombinerad med sfi eller sva.

Utbildningsplikt

Den 1 januari 2018 infördes en utbildningsplikt för nyanlända som deltar i det arbetsmarknadspolitiska programmet etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare (etableringsprogrammet) och som bedöms vara i behov av utbildning för att få ett arbete. Det står mer om utbildningsplikten i utgiftsområde 14. Utredningen om stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk (KLIVA) (U 2018:06) presenterade i maj 2019 en promemoria med förslag om hur utbildning kan erbjudas för nyanlända som omfattas av utbildningsplikt.

4.3.3 Resultat för yrkeshögskolan

Yrkeshögskolan

Yrkeshögskolan expanderar och utbildningsutbudet blir mer långsiktigt

Genom de beslut som Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) fattade i början av 2019 när det gäller 2018 års ansökningsomgång beviljades yrkeshögskoleutbildningar motsvarande totalt 35 300 platser. Det kan jämföras med 36 100 platser 2018 och 22 000 platser 2017. Totalt inkom 1 105 ansökningar om att få bedriva utbildning inom yrkeshögskolan i ansökningsomgången 2018, vilket är en minskning med ett hundratal ansökningar jämfört med ansökningsomgången 2017. Andelen utbildningar som beviljats statligt stöd för fler än två utbildningsomgångar har ökat från 12 procent i beslut 2017 (2016 års ansökningsomgång) till 43 procent i beslut 2019 (2018 års ansökningsomgång), vilket är ett led i arbetet med att skapa större långsiktighet inom yrkeshögskolan.

Yrkeshögskoleutbildningar finns i samtliga län, och liksom tidigare år var merparten (62 procent) av de pågående utbildningarna 2019 förlagda till storstadslänen.

Antalet sökande och antagna som påbörjar sina studier ökar

Totalt fanns 29 500 platser på de utbildningsomgångar som startade 2019, vilket motsvarar en ökning med 5 100 platser jämfört med 2018. Ökningen är den hittills största mellan två intilliggande år och ett resultat av yrkeshögskolans pågående expansion.

Antalet sökande uppgick 2019 till 70 700, vilket innebär en ökning med 25 procent jämfört med 2018. Av dessa var drygt tre av fyra behöriga till minst en utbildning (53 100 av de sökande var behöriga). Av de behöriga sökande var i likhet med tidigare år 60 procent kvinnor och 40 procent män. Åtta av tio behöriga sökande var inrikes födda. I snitt uppgick antalet sökande till 2,4 per plats inför utbildningsstarten 2019 och antalet behöriga sökande per plats var 1,8, vilket är på samma nivå som

föregående år. Av de behöriga sökande var det 15 procent som fick sin behörighet utifrån reell kompetens (14 procent av kvinnorna och 16 procent av männen). Det var en större andel än 2018 då 13 procent av de behöriga sökande fick sin behörighet utifrån reell kompetens (12 procent av kvinnorna och 15 procent av männen).

Totalt påbörjade 28 100 antagna personer sina studier inom yrkeshögskolan 2019, varav 15 300 kvinnor och 12 700 män. Detta är en ökning med ca 22 procent jämfört med 2018. Andelen utrikes födda av de som påbörjade sina studier 2019 var 23 procent, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2018. Andelen utrikes födda män (25 procent) var något större än andelen utrikes födda kvinnor (21 procent).

Könsfördelningen är fortsatt ojämn inom de största utbildningsområdena

Totalt studerade 63 200 personer inom yrkeshögskolan 2019. Det är en ökning med 8 800 studerande, eller 16 procent, jämfört med 2018. Könsfördelningen var totalt sett relativt jämn inom yrkeshögskolan 2019, med 55 procent kvinnor och 45 procent män. Inom de fem största utbildningsområdena var dock könsfördelningen ojämn, vilket framgår av tabellen nedan. Inom Data/it och Samhällsbyggnad och byggt teknik har dock könsfördelningens skevhet minskat något. Inom Data/it har andelen kvinnor ökat från 17 procent 2007 till 28 procent 2019 varav en tredjedel av ökningen har skett sedan 2018. Inom Samhällsbyggnad och byggt teknik har andelen kvinnor varierat mellan åren. Sett till en längre tidsperiod har andelen kvinnor ökat från 23 procent 2007 till 31 procent 2019. Myndigheten för yrkeshögskolan har prioriterat frågan om att motverka könsbundna val till utbildning, exempelvis genom informationsinsatser och inom kvalitetsgranskningen.

Tabell 4.1 Studerande i yrkeshögskolan 2019

Yrkesområde	Kvinnor	Män	Totalt
Data/IT	2118	6092	8210
Ekonomi, administration och försäljning	11 735	3868	15 603
Friskvård och kroppsvård	365	75	440
Hotell, restaurang och turism	2219	660	2879
Hälso- och sjukvård samt socialt arbete	8307	883	9190
Journalistik och information	735	289	1024
Juridik	416	59	475
Kultur, media och design	1275	880	2155
Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske	960	484	1444
Miljövård och miljöskydd	14	8	22
Pedagogik och undervisning	885	451	1336
Samhällsbyggnad och byggt teknik	2729	6520	9249
Säkerhetstjänster	170	255	425
Teknik och tillverkning	1710	6438	8148
Transporttjänster	854	1436	2290
Övrigt	202	143	345
Totalt	34 694	28 541	63 235

Källa: Statistiska centralbyrån.

Inom yrkeshögskolan uppnår drygt sju av tio av de antagna en examen

Under 2018 avslutade totalt 13 400 studerande sin yrkeshögskoleutbildning med en examen, varav 7 700 kvinnor och 5 700 män. Eftersläpning i statistiken gör att uppgifter än så länge bara kan redovisas t.o.m. 2018. Studerande kan uppnå sin examen även senare än vid planerad tidpunkt. När dessa kompletterande examina registrerats för slutåret 2018 förväntas siffran för antalet examinerade bli ca 13 600.

Examensgraden minskade med en procentenhet till 72 procent 2019 jämfört med 2018. I ett längre perspektiv har examensgraden dock ökat från 67 procent 2009, som var yrkeshögskolans första år i sin nuvarande form. För kvinnor var examensgraden 78 procent och för män 65 procent 2018. Examensgraden 2018 var 74 procent för inrikes födda (80 procent för kvinnor och 68 procent för män) och 61 procent för utrikes födda (66 procent för kvinnor och 55 procent för män). Av de stora och medelstora utbildningsområdena var det Ekonomi, administration och försäljning samt Transporttjänster som hade högst examensgrad, 81 respektive 82 procent. Det område som sedan 2009 haft lägst examensgrad är Data/it (59 procent 2018).

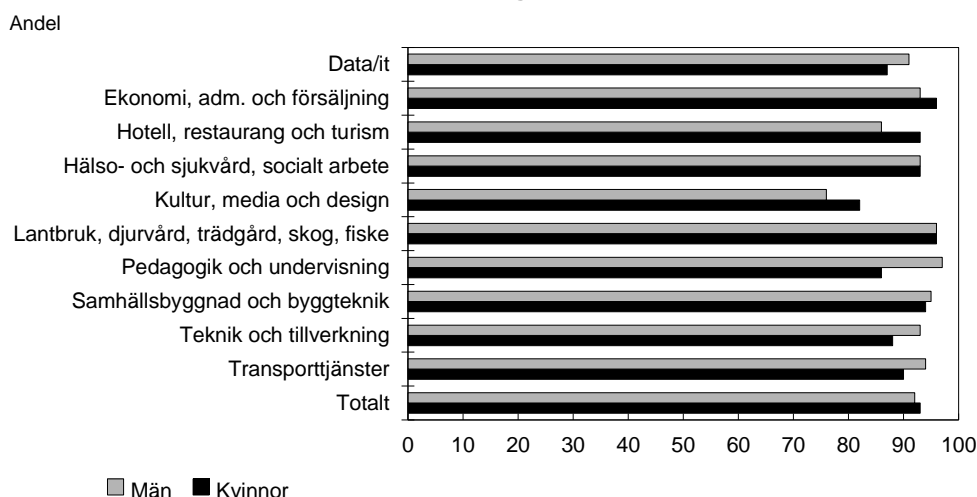
Indikator: Andelen examinerade i yrkeshögskolan som har ett arbete året efter avslutad utbildning

MYH:s årliga enkätundersökning bland studerande som examinerats från en yrkeshögskoleutbildning visar att av dem som examinerades 2018 hade 93 procent arbete som sin huvudsakliga sysselsättning året efter avslutad yrkeshögskoleutbildning. Detta är samma resultat som för dem som examinerades 2017 och den hittills högsta nivån.

Av de examinerade var 4 procent arbetssökande eller deltog i arbetsmarknadspolitiska program, medan 2 procent studerade. Kvinnors och mäns sysselsättning året efter avslutad utbildning var lika hög. Av de examinerade 2018 som var utrikes födda angav 88 procent att de hade ett arbete året efter examen.

Liksom tidigare år var det drygt hälften, 56 procent, av de examinerade 2018 som arbetade hos en arbetsgivare där de genomfört någon kurs i lärande i arbete (LIA). Av de som examinerades 2018 hade 77 procent ett arbete innan de påbörjade utbildningen, vilket är den högsta siffran sedan yrkeshögskolan startade 2009. Kvinnorna hade i högre grad än männen ett arbete innan utbildningen påbörjades, 80 respektive 72 procent. Av de utrikes födda hade 67 procent ett arbete innan de påbörjade utbildningen.

Diagram 4.4 Andel examinerade från yrkeshögskolan 2018 som hade ett arbete året efter avslutad utbildning

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

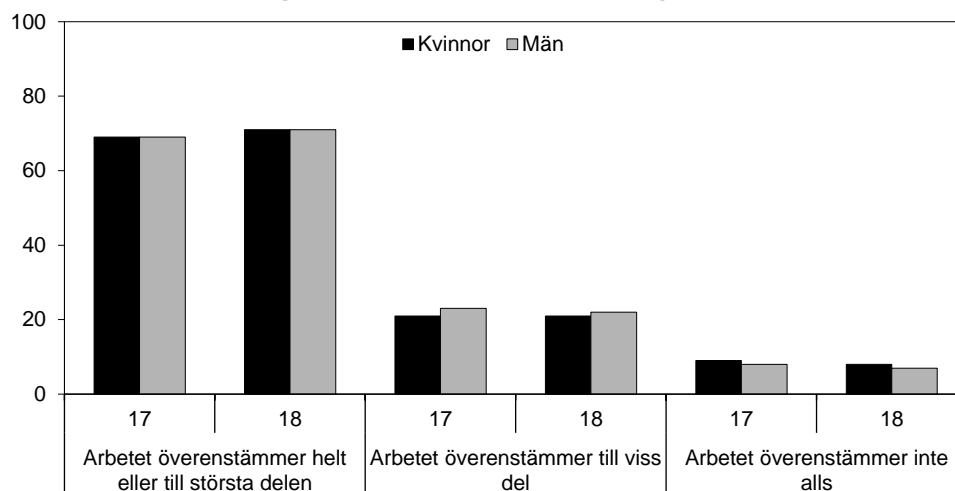
I den yngsta åldersgruppen (24 år och yngre) var skillnaden när det gäller andel i arbete före utbildningen och andel i arbete efter utbildningen som störst. I denna grupp hade 48 procent ett arbete innan de påbörjade utbildningen och 89 procent hade arbete ett år efter examen.

Indikator: Andelen examinerade i yrkeshögskolan som har ett arbete inom utbildningsområdet året efter avslutad utbildning

Av de examinerade inom yrkeshögskolan 2018 som året därefter hade ett arbete angav 71 procent att de hade ett arbete som helt eller till största delen överensstämde med utbildningen, vilket är i nivå med föregående år. Det finns ingen skillnad mellan män och kvinnor i detta avseende och inte heller mellan de olika åldersgrupperna.

De utrikes födda svarade dock i något lägre utsträckning (64 procent jämfört med 72 procent av de inrikes födda) att deras arbete helt eller till största delen överensstämmer med utbildningen. Om man räknar ihop alla som anser att arbetet helt, till största delen eller till viss del överensstämmer med den genomgångna utbildningen blir andelen 92 procent. Endast 7 procent angav att arbetet inte alls stämmer överens med utbildningen, vilket är den minsta andelen sedan 2011. Bland utrikes födda var det 10 procent som angav att arbetet inte alls överensstämmer med utbildningen, medan motsvarande siffra för inrikes födda var 7 procent.

Diagram 4.5 Andel examinerade som angett hur arbetet året efter avslutad utbildning överensstämmer med utbildningen

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

Kurser och kurspaket i form av korta utbildningar har införts inom yrkeshögskolan

Kortare yrkeshögskoleutbildningar i form av kurser och kurspaket (korta utbildningar) har införts inom yrkeshögskolan i enlighet med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2020. Sådana kortare utbildningar omfattar mindre än 100 yrkeshögskolepoäng, vilket innebär att de är kortare än ett halvår vid heltidsstudier. MYH har fattat beslut om drygt 200 sådana kurser och kurspaket som möjliggör utbildning för drygt 10 000 studerande under 2020 och 2021.

Nästan tre fjärdedelar av de kvalitetsgranskade utbildningarna bedöms hålla hög eller mycket hög kvalitet

Under 2019 kvalitetsgranskades 97 yrkeshögskoleutbildningar, vilket är 18 fler än 2018. Av de granskade utbildningarna bedömdes 24 procent hålla mycket hög kvalitet och 50 procent hålla hög kvalitet medan 23 procent inte bedömdes nå tillräckligt hög kvalitet. Endast 3 procent av utbildningarna bedömdes ha bristande kvalitet.

Identifierade utvecklingsområden är bl.a. att ledningsgruppernas arbete behöver bli mer strategiskt, att interaktionen med de studerande behöver öka samt att det systematiska kvalitetsarbetet i större utsträckning behöver ta sin utgångspunkt i utbildningsresultaten och inte bara i kursutvärderingarna. I syfte att ytterligare stödja anordnarnas eget kvalitetsarbete publicerade MYH under 2019 ett verktyg för

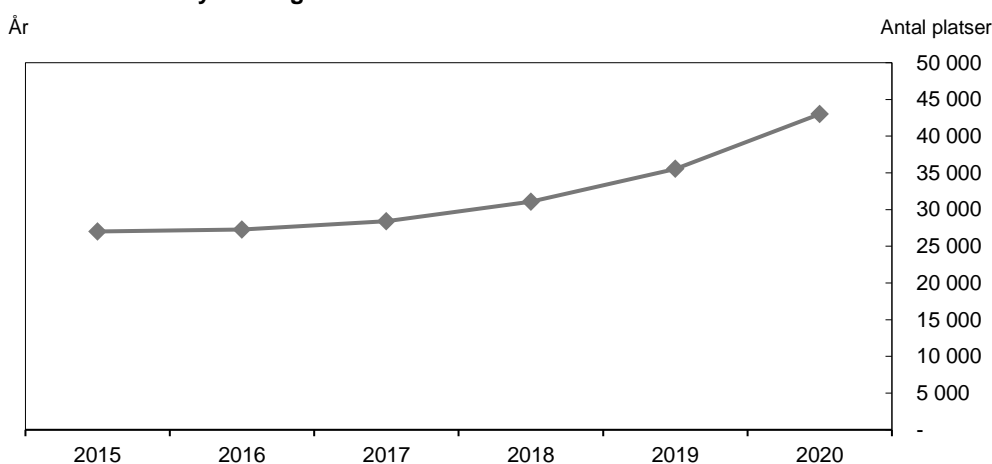
diagnostisk självvärdering som baseras på de tolv kriterier som används vid kvalitetsgranskning.

Kostnader

MYH betalade sammanlagt ut 2 255 miljoner kronor 2019 i statlig finansiering för utbildningar inom yrkeshögskolan. Därutöver betalade myndigheten ut 14,3 miljoner kronor för särskilt pedagogiskt stöd till studerande med funktionsnedsättning och 9,9 miljoner kronor i form av tillfälligt startbidrag för att göra det möjligt att genomföra utbildningar som annars riskerade att ställas in. Myndigheten betalade dessutom ut totalt 9,7 miljoner kronor för behörighetsgivande förutbildning, enstaka kurser, studerandeförsäkring, genomförandebidrag och undervisning i svenska med yrkesinriktning. Utbetalt statsbidrag har ökat till följd av ett ökat antal årsplatser. Totalt utbetalades 2 289 miljoner kronor i statligt stöd 2019 när det gäller yrkeshögskolan.

Totalt utbetalades statsbidrag för 35 536 årsplatser, vilket är en ökning med 4 477 årsplatser jämfört med 2018. En årsplats omfattar 40 studieveckor på heltid. Det genomsnittliga bidraget för en årsplats inom yrkeshögskolan 2019 var 63 500 kronor, vilket är en ökning med ca 200 kronor jämfört med året innan.

Diagram 4.6 Antal utbetalda helårsplatser och beräknat antal för 2020 inom yrkeshögskolan

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

Konst- och kulturutbildningar

Högskoleförberedande utbildningar inom det konstnärliga området är vanligast

Under 2019 bedrevs totalt 116 konst- och kulturutbildningar enligt förordningen (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar, varav närmare två tredjedelar var av högskoleförberedande karaktär. Flest utbildningar genomfördes inom kategorin Bild- och formkonstnärlig utbildning följt av Konsthantverk och Musik. Drygt hälften av utbildningarna fanns i Stockholms län (57 procent) och närmare en femtedel av utbildningarna fanns i Västra Götalands län (18 procent). Av de utbildningar som bedrevs under 2018 berättigade drygt 63 procent utbildningsanordnarna till statsbidrag och de studerande till studiestöd. Drygt 28 procent av utbildningarna berättigade endast de studerande till studiestöd.

Antalet årsplatser uppgick till totalt 3 180 under 2019 jämfört med 3 140 årsplatser 2018. Antalet årsplatser som berättigar de studerande till studiestöd uppgick till 3 111. Det motsvarar 98 procent av alla platser.

Tre av fyra som påbörjar studier är kvinnor

Antalet antagna som påbörjade studier på konst- och kulturutbildningar med start 2019 var totalt 2 900. Flest påbörjade högskoleförberedande utbildningar och utbildningar inom kulturarvsområdet. Dessa två utbildningstyper hade 1 300 respektive 1 200 antagna som påbörjade studier. Det stora antalet antagna på utbildningar inom kulturarvsområdet förklaras av att det främst rör sig om korta utbildningar med många starter under samma kalenderår. Kvinnor utgjorde 77 procent och män 23 procent av de som påbörjade studier. Under perioden 2015–2018 har andelen kvinnor varierat mellan 73 och 75 procent.

Totalt deltog 5 500 personer i utbildningar som pågick under 2019, vilket var drygt 200 färre än året innan. Av antagna som påbörjat studier har andelen utrikes födda varierat mellan 13 procent och 15 procent 2015–2018.

Drygt åtta av tio studerande slutför utbildningen

Under 2019 slutförde totalt 2 300 studerande en konst- och kulturutbildning. Av dessa var 77 procent kvinnor och 23 procent män. Det innebär en slutförandegrad på 81 procent (84 procent av kvinnorna och 74 procent av männen), samma som föregående år. För yrkesinriktade utbildningar inom det konstnärliga eller kulturella området var slutförandegraden 76 procent och för högskoleförberedande utbildningar inom det konstnärliga området var den 71 procent. För utbildningar inom kulturarvsområdet, som generellt är korta, var slutförandegraden 92 procent.

Kostnader

Statsbidrag för konst- och kulturutbildningar uppgick 2019 till drygt 137 miljoner kronor för 1 775 årsplatser. Dessutom tillkommer kostnader för studiestöd. Under 2018 utbetalades ca 133 miljoner kronor för 1 718 årsplatser.

Övriga insatser

Stöd till branschvalidering

Under 2019 avslutades den första delen av det s.k. BOSS-projektet (Branschvalidering – Operativ och Strategisk Samverkan) som finansierats av Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet). Den utvärdering som genomfördes 2019 visar att projektet har gett avsett stöd till branscherna och att det har uppfattats som givande. Projektet har beviljats förlängning t.o.m. 2021. I budgetpropositionen för 2020 föreslog regeringen att 10 miljoner kronor årligen ska avsättas för stöd till utveckling av branschvalidering. I april 2020 beslutade regeringen förordningen (2020:268) om statsbidrag för utveckling av branschvalidering och bidraget kommer att fördelas för första gången under 2020.

Nivåplacering av kvalifikationer i SeQF

MYH har under 2019 arbetat aktivt med att öka kunskapen om den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF) och stimulera intresse för den, bl.a. genom att medverka i konferenser och andra branschspecifika möten. Myndigheten har även gett organisationer och branscher stöd när det gäller hur man utformar en kvalifikation och riktat stöd till aktörer som avser att ansöka om nivåplacering av en kvalifikation. Antalet ansökningar om nivåplacering som kommer in till MYH är fortfarande lågt, och vid utgången av 2019 hade sex kvalifikationer nivåplacerats av MYH efter ansökan.

4.4 Analys och slutsatser

Kommunal vuxenutbildning (komvux) fortsätter att växa

Sedan regeringen inledde satsningen på kunskapslyftet 2016 har komvux vuxit varje år. Komvux inklusive kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) hade 2019 över 400 000 elever vilket innebär att elevantalet i komvux är historiskt högt. Den enda perioden i komvux historia som är jämförbar med denna är slutet av 1990-talet, under det förra kunskapslyftet, då elevantalet i komvux och sfi, som då var en egen skolform, tillsammans under ett par år var nära 400 000. De senaste åren har stora delar av ökningen skett inom komvux på grundläggande nivå, samtidigt som elevantalet har minskat inom sfi. Detta visar att elever i sfi har gått vidare inom vuxenutbildningen. Svenska som andraspråk inom grundläggande nivå är en fortsättning på sfi. Även inom komvux gymnasial nivå ökar elevantalet liksom andelen elever födda utomlands, vilket också visar att många nyanlända som har kommit till Sverige de senaste åren och vilkas första utbildning i Sverige har varit sfi, har gått vidare i utbildningssystemet eller till arbete.

Regeringen bedömer att komvux fungerar väl och fyller en mycket viktig funktion i samhället, som en möjlighet till omställning vid arbetslöshet och att stärka sin ställning på arbetsmarknaden men också som en viktig pusselbit för att möjliggöra ett livslångt lärande för alla medborgare, oavsett syfte. När arbetsmarknaden förändras i snabb takt och nya kvalifikationer behövs, krävs att både yrkesverksamma och arbetslösa har möjlighet att skaffa de nya kunskaper som efterfrågas. När konjunkturen förändras och arbetslösheten ökar är komvux ofta vägen till omställning för dem som har förlorat arbetet. I spåren av pandemin kommer satsningar på komvux för att underlätta omställning att bli särskilt viktigt. Komvux är en flexibel skolform och organisationens förmåga att anpassa sig efter förändrade utbildningsbehov och målgrupper är en styrka. Att komvux vuxit så de senare åren understryker hur viktig skolformen är. Vid sidan av att erbjuda en möjlighet till utbildning för att vuxna ska kunna stärka sin ställning på arbetsmarknaden, finns flera andra mål för komvux, som fortsatt är mycket relevanta. Omställningen till distansstudier under pandemin visar på en stor omställningsförmåga och lärdomar behöver tas om hand i arbetet med att förbättra möjligheten till distansstudier inom komvux.

Yrkeshögskolan expanderar med bibehållen kvalitet

Två indikatorer används för att följa yrkeshögskolans måluppfyllelse och båda handlar om individens sysselsättning efter en examen från yrkeshögskolan. Av dem som tog en examen från en yrkeshögskoleutbildning 2018 var 93 procent i arbete året efter, vilket var samma andel som för dem som tog en examen 2017 och den högsta någonsin. Även överensstämmelsen mellan arbetet och den genomgångna utbildningen ligger på samma höga nivå som för dem som tog en examen 2017. Det finns inga skillnader mellan män och kvinnor i något av dessa avseenden när man tittar sammantaget på de totala resultaten för yrkeshögskolan. Även de regionala skillnaderna är små.

Regeringen bedömer att yrkeshögskolan är en välfungerande utbildningsform som når sitt syfte att svara mot behovet av kvalificerad arbetskraft med eftergymnasial yrkesutbildning i hela landet. Genom att kurser och kurspaket i form av korta utbildningar införts inom yrkeshögskolan bedöms syftet kunna uppfyllas ännu bättre, då möjligheterna för yrkesverksamma att förnya och fördjupa sin kompetens utökas. Regeringen bedömer vidare att statens stöd för yrkeshögskolan fördelas effektivt och att utbildningarna till allra största delen håller en hög kvalitet. Sammantaget gör regeringen bedömningen att syftena i lagen om yrkeshögskolan uppnås.

Hittills har den pågående expansionen av yrkeshögskolan fungerat väl. Intresset från arbetslivet är fortsatt stort och antalet behöriga sökande till utbildningarna fortsätter att öka. Yrkeshögskolan spelar en viktig roll för arbetslivets kompetensförsörjning och för att tillgodose individens utbildningsbehov. Insatser för att skapa fler platser inom yrkeshögskolan har gjorts som en viktig del i hanteringen av den pågående pandemin. Önskemål om ytterligare platsutbyggnad framförs från många håll och regeringen bedömer att förutsättningarna för en fortsatt expansion av yrkeshögskolan är goda. Samtidigt innebär volymökningarna att vissa kvalitets- och systemstärkande insatser inom yrkeshögskolan är nödvändiga för att den fortsatta utbyggnaden ska kunna ske med bibehållen kvalitet.

4.5 Politikens inriktning

Vuxenutbildningen byggs ut för att möta krisen

Arbetslösheten har ökat snabbt till följd av covid-19-pandemin samtidigt som kommunernas ekonomi har försämrats, vilket påverkar möjligheten att möta den ökade efterfrågan på kommunal vuxenutbildning. Under 2020 har regeringen initierat kraftfulla åtgärder för att möta krisen och ge både kvinnor och män goda möjligheter att utbilda sig, vidareutveckla sig inom sin bransch eller påbörja en ny yrkesbana. Bland dessa finns satsningar på yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning (regionalt yrkesvux), yrkeshögskolan och folkbildningen (se utg.omr. 17 avsnitt 17). Nu föreslår regeringen ytterligare satsningar för att möta individens, samhällets och arbetsmarknadens utbildningsbehov. Regeringen lämnar i denna proposition bl.a. förslag om att arbetsgivare som infört korttidsarbete ska kunna få ersättning för kostnader för kompetensinsatser (se vidare utg.omr. 24). De satsningar som föreslås på bl.a. fler utbildningsplatser i vuxenutbildningen kommer att förbättra individens och företags möjligheter att ta del av sådana kompetensinsatser.

Den svenska vuxenutbildningen med bl.a. kommunal vuxenutbildning, yrkeshögskola och folkbildning erbjuder varierade möjligheter till utbildning. Det finns även regelverk och infrastruktur som möjliggör utbildningen i praktiken, med bl.a. ett väl utbyggt studiefinansieringssystem och rätt till ledighet för studier. Vuxnas deltagande i utbildning i Sverige är följaktligen också bland de högsta i världen. Det är viktigt med en vuxenutbildning som är anpassningsbar till elevers och arbetsmarknadens snabbt förändrade behov. Inte minst behöver utbildningen möta behoven hos de många nyanlända som har kommit de senaste åren. De är ofta beroende av vuxenutbildning för att etablera sig på arbetsmarknaden och i samhället. Regeringen föreslår nu fortsatta statliga satsningar så att vuxenutbildningen kan möta fler vuxna som behöver utbildning med hög kvalitet.

Regeringen har tillsatt en utredning om stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk (dir. 2018:73), den s.k. KLIVA-utredningen, med uppdrag att bl.a. utreda hur det kan säkerställas att kommuner erbjuder individanpassad utbildning för nyanlända och om det bör ske en utökning av den garanterade undervisningstiden. KLIVA-utredningen har också fått tilläggsdirektiv där utredningen ges i uppdrag att titta närmare på hur kvaliteten i sfi kan förbättras samt hur deltagandet och genomströmningen kan öka. Vidare ska utredningen lämna förslag kring ökat antal timmar sfi för dem som deltar i etableringsprogrammet samt hur sfi i högre utsträckning ska kunna erbjudas på kvällar och helger. Utredningen ska slutredovisa uppdraget i november 2020. Vidare ska en särskild utredare föreslå hur en ersättning, en s.k. sfi-peng, till utbildningsanordnare inom kommunal vuxenutbildning i sfi, kan utformas. Sfi-pengen ska baseras på uppnådda språkresultat. Syftet med en sfi-peng är att stärka incitament för utbildningsanordnarna att verka för en större måluppfyllelse för eleverna, med målet att öka resultaten och genomströmningen i sfi.

Yrkesutbildning för vuxna förstärks och byggs ut

Regionalt yrkesvux, utbildningsplatser inom gymnasial yrkesutbildning för vuxna, är en satsning som kan möta behov av omskolning. För att ge kommunerna förutsättningar att erbjuda yrkesvux som motsvarar individens, arbetsmarknadens och samhällets behov föreslår regeringen att statsbidraget för yrkesvux bör öka med 1 013 miljoner kronor för 2021 och beräknar att det kommer att utökas med 1 313 miljoner kronor för 2022. Inom ramen för regeringens satsning Äldreomsorgslyftet ges nu dessutom möjlighet att utbilda sig till undersköterska eller vårdbiträde på betald arbetstid (se vidare utg.omr. 9).

Samtidigt som regeringen föreslår en kraftigt utökad satsning på yrkesvux kan det konstateras att det finns utmaningar. Yrkesvux behöver i högre grad anpassas till arbetsmarknadens kompetensbehov och kommunerna behöver erbjuda ett bredare utbud av utbildningar. För att åstadkomma detta behöver samverkan mellan kommunerna och mellan kommunerna och branscherna förbättras.

Även om skolforskning är ett omfattande forskningsområde forskas det i liten utsträckning om vuxenutbildning och vuxnas lärande. I ljuset av de omfattande statliga satsningarna på vuxenutbildning de senaste åren inom bl.a. kunskapslyftet, behövs mer forskning så att kvalitet och evidens kan säkerställas och utvecklas framgent också inom vuxenutbildningen.

Regeringen bedömer vidare att betygsdatabasen BEDA bör anpassas så att komvux, folkhögskolans och yrkeshögskolans anordnare får tillgång till gymnasiebetyg vid behörighetsprövning inför antagning till respektive utbildningsform. Universitets- och högskolerådet som ansvarar för databasen har sedan tidigare beviljats 5 miljoner kronor per år för databasen. Nu föreslår regeringen att ytterligare medel tillförs för utveckling och fortsatt förvaltning av databasen.

Vuxna ska ha goda möjligheter att studera i hela landet och genom hela livet. Försämringarna på arbetsmarknaden som följer i covid-19-pandemins spår och som drabbar så många har skapat ett stort behov av utbildning och omställning i hela landet. För att förbättra möjligheten att studera i hela landet, oavsett utbildningsform, föreslår regeringen att satsningen på lärcentrum förstärks. Lärcentrumen är öppna för studerande inom alla utbildningsformer och på alla nivåer

Många anställda inom äldreomsorgen har relativt nyligen kommit till Sverige och har fortfarande bristande språkkunskaper, trots avslutad kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi). För att förbättra kommunikationen mellan äldre och omsorgspersonal samt utveckla personalens språkkunskaper på fackområdet hälso- och sjukvård behövs en satsning på yrkessvenska för utrikes född personal. Regeringen föreslår därför att 31 miljoner kronor per år avsätts för riktade insatser för att förbättra yrkessvenska hos personal i äldreomsorgen.

Yrkeshögskolans utbyggnad fortsätter och kvaliteten förstärks

Utbildningsutbudet i yrkeshögskolan kan förändras relativt snabbt för att möta nya behov, en möjlighet som har förstärkts ytterligare genom att kurser och kurspaket (korta utbildningar) införts och genom att möjligheten att köpa yrkeshögskoleutbildning i form av uppdragsutbildning av arbetsmarknadsskäl har öppnats även för privata aktörer, t.ex. omställningsorganisationer. På så sätt kan yrkeshögskolan spela en än viktigare roll när det gäller att möta behoven av utbildning och kompetensutveckling i den rådande arbetsmarknadssituationen.

En omfattande platsutbyggnad inom yrkeshögskolan har inletts inom ramen för kunskapslyftet. Regeringen föreslår att ytterligare medel tillförs för en fortsatt ökning

av platserna på såväl de ordinarie längre utbildningarna som kurser och kurspaket (korta utbildningar). I och med regeringens förslag når yrkeshögskolan 50 000 årsplatser på ordinarie utbildningar redan 2021, vilket innebär en fördubbling av antalet årsplatser sedan 2014. Regeringen bedömer också att utbudet av kurser och kurspaket behöver utökas ytterligare och utformas så att det både kan möta arbetslivets behov av kompetensutveckling av anställda och behovet av utbildning för andra målgrupper för att stärka deras möjligheter att få ett arbete. Detta inkluderar utökade möjligheter att läsa utbildningar som kräver särskilda förkunskapskrav inom yrkeshögskolan, vilket innebär att de kan starta på en mer avancerad nivå.

Tryggare tolktjänster

Regeringen tog 2018 emot Tolkutredningens betänkande Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk (SOU 2018:83). Av betänkandet framgår att tillgängligheten till tolktjänster av hög kvalitet behöver öka. Behovet av tolkar är stort och ökade i och med flyktingkrisen 2015. Det finns emellertid inte tillräckligt många utbildade eller auktoriserade tolkar, vilket innebär att det är möjligt att arbeta som tolk utan att ha utbildning för yrket. Därför är det angeläget att åtgärder vidtas. Betänkandet har remissbehandlats och regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen under 2021.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 1:16 Bidrag till vissa studier

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 1:17 Bidrag till vissa studier

Tusental kronor

2019	Utfall	14 441	Anslagssparande	3 084
2020	Anslag	17 525 ¹	Utgiftsprognos	13 858
2021	Förslag	17 525		
2022	Beräknat	17 525		
2023	Beräknat	17 525		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag som lämnas för studier om funktionsnedsättningar, utbildning som är särskilt anpassad för personer med funktionsnedsättningar samt studier inom vuxenutbildning för utvecklingsstörda och särskild utbildning för vuxna.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 17 525 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Bidrag till vissa studier* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 17 525 000 kronor respektive 17 525 000 kronor.

Tabell 4.3 Förändringar av anslagsnivån för 1:16 Bidrag till vissa studier

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	17 525	17 525	17 525
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	17 525	17 525	17 525

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4.6.2 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

2019	Utfall	2 205 301	Anslagssparande	62 121
2020	Anslag	3 101 422 ¹	Utgiftsprognos	3 069 862
2021	Förslag	3 660 422		
2022	Beräknat	3 777 422		
2023	Beräknat	2 428 422		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- statsbidrag för kommunal vuxenutbildning och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning samt för motsvarande äldre utbildningar, och annan utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning,
- statsbidrag för lärcentrum,
- att främja utveckling av vuxenutbildning och öka deltagandet i sådan utbildning, och
- att främja språkutveckling för personal på arbetsplatser.

Regeringens överväganden

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån för 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 372 422	2 372 422	2 372 422
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 471 000	1 405 000	56 000
varav BP21	1 084 000	1 384 000	35 000
- Lärcentrum	40 000	40 000	35 000
- Språkträning för anställda i äldreomsorgen	31 000	31 000	
- Utökad satsning på regionalt yrkesvux	1 013 000	1 313 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 843 422	3 777 422	2 428 422

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att satsningen på lärcentrum bör förstärkas med 40 000 000 kronor för 2021. Samma belopp beräknas för 2022 och för 2023 beräknas 35 000 000 kronor. En satsning på språkträning för anställda i äldreomsorgen bör inledas och anslaget bör för detta ändamål ökas med 31 000 000 kronor för 2021. Samma höjning beräknas för 2022. Till följd av covid-19-pandemin har efterfrågan på gymnasial yrkesutbildning för vuxna ökat. För att kommunerna ska ges förutsättningar att erbjuda utbildning som motsvarar de behov som finns bedömer regeringen att anslaget bör höjas med 1 013 000 000 kronor för 2021 och beräknar att det kommer att höjas med 1 313 000 kronor för 2022.

Regeringen föreslår att 3 660 422 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Statligt stöd till vuxenutbildning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 3 777 422 kronor respektive 2 428 422 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:17 *Statligt stöd till vuxenutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 322 000 000 kronor 2022.

Tabell 4.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2029
Ingående åtaganden			2 322 000	3 656 422		
Nya åtaganden		2 322 000	3 656 422			
Infriade åtaganden			-2 322 000	-3 656 422		
Utestående åtaganden		2 322 000	3 656 422			
Erhållet/föreslaget bemyndigande		2 322 000	3 656 422			

Skälen för regeringens förslag: Skolverket beslutar om stöd för statsbidrag för bl.a. kommunal vuxenutbildning. För att förbättra förutsättningarna för kommunernas planering av den kommunala vuxenutbildningen bör beslut om statsbidrag kunna fattas året innan statsbidraget ska lämnas. Regeringen bör därför bemyndigas att under

2021 för anslaget 1:17 *Statligt stöd till vuxenutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 656 422 000 kronor 2021.

4.6.3 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tabell 4.7 Anslagsutveckling 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tusental kronor

2019	Utfall	119 799	Anslagssparande	240
2020	Anslag	134 594 ¹	Utgiftsprognos	130 987
2021	Förslag	135 043		
2022	Beräknat	134 202 ²		
2023	Beräknat	134 697³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 133 098 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 132 062 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för yrkeshögskolans förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.8 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter som får disponeras	Intäkter som inte får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2019	20	33	-449	-396
Prognos 2020	150	60	-420	-210
Budget 2021	150	60	-410	-200

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) disponerar intäkter för offentligrättslig verksamhet som avser ansökningsavgift för inplacering i den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF). MYH tar också ut avgifter från anordnare som bedriver uppdragsutbildningar. Myndigheten disponerar inte dessa avgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.9 Förändringar av anslagsnivån för 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	125 594	125 594	125 594
Pris- och löneomräkning ²	1 727	2 783	4 268
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	7 722	5 825	4 835
varav BP21 ³	-230	-230	-230
- Generell besparing i statsförvaltningen	-230	-230	-230
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	135 043	134 202	134 697

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 230 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 135 043 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Myndigheten för yrkeshögskolan* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 134 202 000 kronor respektive 134 697 000 kronor.

4.6.4 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

2019	Utfall	2 437 382	Anslagssparande	48 826
2020	Anslag	3 077 754 ¹	Utgiftsprognos	3 090 698
2021	Förslag	3 629 123		
2022	Beräknat	3 694 236		
2023	Beräknat	3 581 236		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- statligt stöd för yrkeshögskoleutbildning,
- kostnader för personskadeförsäkring och ansvarsförsäkring inom yrkeshögskolan,
- statsbidrag för konst- och kulturutbildningar,
- särskilt verksamhetsstöd för riksomfattande kursverksamhet avseende hemslöjd eller för att främja samisk utbildningsverksamhet, och
- stöd för framtagande av modeller för branschvalidering.

Regeringens överväganden

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån för 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 832 754	2 832 754	2 832 754
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	764 000	799 000	686 000
varav BP21	172 000	480 000	475 000
- Utökade resurser till korta kurser YH	100 000	120 000	125 000
- Fortsatt utbyggnad YH	72 000	360 000	350 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	32 369	62 482	62 482
Förslag/beräknat anslag	3 629 123	3 694 236	3 581 236

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Till följd av covid-19-pandemin har behovet av utbildningar inom yrkeshögskolan ökat. Anslaget bör därför tillföras 72 000 000 kronor för 2021 och beräknas behöva tillföras 360 000 000 kronor för 2022 och 350 000 000 kronor för 2023 för en fortsatt utbyggnad av yrkeshögskolan. Anslaget bör också tillföras 100 000 000 kronor för 2021 och beräknas behöva tillföras 120 000 000 kronor för 2022 och 125 000 000 kronor för 2023 för fler kurser och kurspaket (korta utbildningar) inom yrkeshögskolan.

Regeringen föreslår att 3 629 123 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 3 694 236 000 kronor respektive 3 581 236 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:19 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 020 000 000 kronor 2022–2028.

Tabell 4.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2029
Ingående åtaganden	5 489 066	6 945 262	8 500 000	9 020 000		
Nya åtaganden	3 807 585	4 254 738	3 550 000			
Infriade åtaganden	-2 351 389	-2 700 000	-3 030 000	-2 900 000		
Utestående åtaganden	6 945 262	8 500 000	9 020 000	6 120 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande		8 500 000	9 020 000			

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för yrkeshögskolan beslutar om stöd för bl.a. yrkeshögskoleutbildningar. Regeringen har bedömt att ett beslut om att en utbildning ska ingå i yrkeshögskolan i regel bör omfatta fler än två utbildningsomgångar. Utbildningar som omfattas av förordningen (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar kan också pågå under en längre tid. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:19 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 020 000 000 kronor 2022–2028.

5 Universitet och högskolor

5.1 Mål för området

Målet för området är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivs effektivt (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16, bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98).

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att redovisa resultat inom området:

- resultat av Universitetskanslersämbetets kvalitetsutvärderingar,
- Universitetskanslersämbetets beslut om tillstånd att utfärda examina,
- andel disputerade lärare vid universitet och högskolor,
- prestationsgrad i utbildning på grundnivå och avancerad nivå,
- genomströmning i utbildning på forskarnivå,
- vetenskaplig produktion, och
- förmåga att attrahera externa medel för forskning.

Universitetskanslersämbetets kvalitetsutvärderingar har ökat i antal

Universitetskanslersämbetet ansvarar för att kvalitetssäkra universitetens och högskolornas verksamhet genom fyra olika slags granskningar: granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete, utbildningsutvärdering, tematisk utvärdering och examenstillståndsprovning. Sex bedömningsområden står i fokus för granskningarna: styrning och organisation, förutsättningar, utformning, genomförande och resultat, student- och doktorandperspektiv, arbetsliv och samverkan och jämställdhet. För ytterligare information om utvärderingarna, se Universitetskanslersämbetets webbplats.

Under 2019 har nio granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete genomförts. Sex lärosäten fick då omdömet godkänt kvalitetssäkringsarbete med förbehåll och kommer att följas upp på de bedömningsområden som inte bedömdes vara tillfredsställande. De tre andra lärosätena fick omdömet ifrågasatt kvalitetssäkringsarbete, vilket innebär att bristerna är omfattande och att ett flertal åtgärder behöver vidtas av lärosätet. Kvalitetssäkringsarbetet vid lärosätet kommer därefter att granskas i sin helhet på nytt om ett par år.

Under året har även 19 förskollärarytbildningar och 48 grundlärarytbildningar utvärderats. 35 utbildningar fick omdömet hög kvalitet och 32 omdömet ifrågasatt kvalitet. Under året har arbete med att utvärdera 103 ämneslärarytbildningar också pågått.

Lärosäten med utbildning som får omdömet ifrågasatt kvalitet ska senast ett år efter beslutet inkomma till Universitetskanslersämbetet med en åtgärdsredovisning av hur de avser att komma tillrätta med bristerna. Därefter sker en uppföljande granskning av berörda utbildningar och det fattas ett nytt beslut om utbildningarnas kvalitet.

Under 2019 har 28 utbildningar på forskarnivå utvärderats varav 24 fick omdömet hög kvalitet och 4 fick omdömet ifrågasatt kvalitet. Även för dessa utbildningar får berörda lärosäten ett år på sig att inkomma med en åtgärdsredovisning till Universitetskanslersämbetet som därefter gör en uppföljande granskning och fattar ett nytt beslut. Under året har 13 utbildningar följts upp som tidigare år fått omdömet ifrågasatt kvalitet. Alla

dessa utbildningar fick omdömet hög kvalitet. Någon tematisk utvärdering har inte gjorts under 2019.

Antalet beslut om tillstånd att utfärda examina har ökat

Under 2019 fattade Universitetskanslersämbetet 21 beslut om tillstånd att utfärda examina vilket är en ökning med 10 beslut jämfört med föregående år. Volymen är beroende av hur många ansökningar som inkommer till myndigheten.

Tabell 5.1 Examenstillståndsprövningar per examen och utfall (2019)

Examen	Varav		Förlängd prövningstid
	Beviljanden	Avslag	
Generell examen på grundnivå	0	1	
Generell examen på avancerad nivå	3	1	
Yrkesexamen på grundnivå	5	1	
Yrkesexamen på avancerad nivå	6	2	
Generell examen på forskarnivå	2	0	
Totalt	16	5	

Anm.: Universitetskanslersämbetet beviljar eller avslår examenstillståndsansökningar från statliga lärosäten och ger utlåtandet tillfredsställande eller inte tillfredsställande rörande ansökningar från enskilda utbildningsanordnare.

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Andelen disputerade lärare vid universitet och högskolor ökar

Andelen disputerade lärare inom kategorin forskande och undervisande personal uppgick 2019 till 57,9 procent, vilket är en ökning med 0,5 procentenheter jämfört med andelen för tio år sedan. Andelen män som är disputerade har minskat från 62,2 procent 2009 till 60,2 procent 2019. Under samma period har andelen kvinnor som är disputerade ökat från 50,9 procent till 55,1 procent.

Prestationsgraden i utbildning på grundnivå och avancerad nivå är stabil

Prestationsgrad är ett mått som beräknas som kvoten mellan avklarade poäng, omräknat till helårsprestationer, och antalet studenter som varit registrerade under det aktuella läsåret, omräknat i helårsstudenter.

Tabell 5.2 Prestationsgrad

Procent							
Ämnesområde	15/16	16/17	17/18	Ämnesområde	15/16	16/17	17/18
Humaniora (inkl. teologi)	72	71	70	Teknik	85	85	85
Kvinnor	74	74	72	Kvinnor	87	88	87
Män	68	68	67	Män	83	84	84
Samhällsvetenskap (inkl. juridik)	85	85	84	Medicin och odontologi	92	92	91
Kvinnor	87	87	86	Kvinnor	92	92	92
Män	80	80	80	Män	92	92	91
Vård och omsorg	93	92	92	Konstnärligt område	89	83	88
Kvinnor	94	93	92	Kvinnor	89	84	88
Män	90	90	89	Män	88	82	88
Naturvetenskap	76	77	78	Övrigt område	84	84	82
Kvinnor	81	82	81	Kvinnor	86	85	82
Män	72	73	74	Män	82	83	82

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Prestationsgraden beräknas så att varje students avklarade poäng kan kopplas till studentens (individens) registrerade poäng. I måttet ingår de poäng som de aktuella studenterna har tagit under registreringsterminen och de tre därpå följande terminerna.

Den senaste samlade uppföljningen av prestationsgrad gäller läsåret 2016/17. Prestationsgraden var detta läsår 83 procent för samtliga helårsstudenter, densamma som 2015/16. Kvinnor uppvisar generellt en högre prestationsgrad än män. Prestationsgraden skiljer sig mellan olika studieformer. Prestationsgraden för program som leder till en yrkesexamen var 93 procent läsåret 2016/17. De lägsta prestationsgraderna uppvisar fristående kurser som studeras på distans, där genomsnittet var 52 procent för samtliga studenter.

Genomströmningen ökar inom utbildningen på forskarnivå

Doktorsexamen och licentiatexamen omfattar 240 respektive 120 högskolepoäng, dvs. en studietid på fyra respektive två år. De som under 2019 avlade en doktorsexamen hade en genomsnittlig nettostudietid på drygt 4,2 år. För doktorander som avlade licentiatexamen under samma period uppgick den genomsnittliga nettostudietiden till drygt 2,8 år. Dock har män längre nettostudietid inom vissa forskningsområden och kvinnor inom vissa andra. Detta mönster ses också inom nettostudietiden för licentiatexamen.

Under 2019 var bruttostudietiden, dvs. den totala tiden i utbildningen utan hänsyn tagen till aktivitetsgrad, i genomsnitt 6 år för doktorsexamen och 4 år för licentiatexamen. Kvinnor hade totalt sett en genomsnittlig bruttostudietid för doktorsexamen på 6 år och för licentiatexamen på 4 år. Detta var något längre än männens genomsnittliga bruttostudietid för doktorsexamen, 5,5 år, men samma bruttostudietid som männen rörande licentiatexamen, 4 år.

Av de doktorandnybörjare som påbörjade sina studier 2014 hade 46 procent (43 procent av kvinnorna och 49 procent av männen) avlagt doktorsexamen inom fem år, alltså 2019. Det är en minskning med en procentenhet jämfört med de doktorandnybörjare som påbörjade sina studier 2010. Totalt hade 75 procent (75 procent av kvinnorna och 75 procent av männen) av dem som påbörjade forskarutbildning 2010 avlagt doktorsexamen inom åtta år. En ökning med tre procentenheter jämfört med dem som hade påbörjat sina studier 2005. Av dem hade 71 procent av kvinnorna och 74 procent av männen avlagt doktorsexamen inom åtta år.

Vetenskaplig produktion

För uppgifter i fråga om vetenskaplig produktion, se avsnitt 7.3.1.

Förmåga att attrahera externa medel för forskning har förbättrats

Lärosätenas intäkter för forskning från nationella och internationella forskningsfinansiärer uppgick 2019 till 21,5 miljarder kronor och intäkterna från uppdragsforskning och övriga avgifter uppgick till 3,9 miljarder kronor. Jämfört med föregående år var detta en ökning med 0,2 miljarder kronor från nationella och internationella forskningsfinansiärer samt en intäktsminskning med 0,06 miljarder kronor från uppdragsforskning och avgifter räknat i 2019 års priser. Under perioden 2009–2019 har lärosätenas forskningsintäkter ökat med 7,7 miljarder kronor i 2019 års priser. 30 procent av intäktsökningen utgörs av höjda direkta statsanslag medan resterande del består av ökade externa medel. Lärosätenas intäkter från externa finansiärer har relativt sett ökat snabbare än anslagsmedlen vilket innebär att andelen externt finansierad forskning har ökat.

5.3 Resultatredovisning

5.3.1 Redovisning av andra bedömningsgrunder för utbildning på grundnivå och avancerad nivå

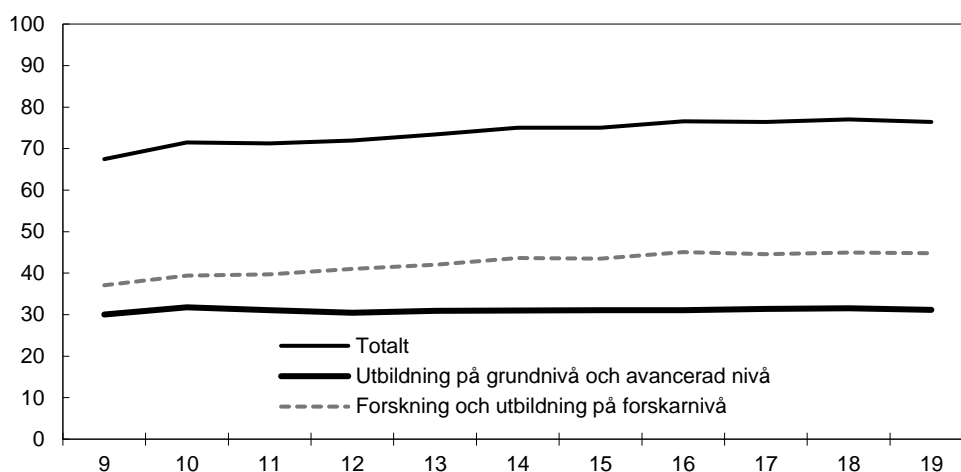
Verksamhetens omfattning har ökat

För utbildning på grundnivå och avancerad nivå tilldelas respektive lärosäte varje år ett s.k. takbelopp som är den ersättning lärosätet kan få för att utbilda studenter. Ersättningen beräknas dels utifrån antalet registrerade studenter, dels utifrån det antal högskolepoäng som studenterna presterar under ett år. Ersättningen beror också på vilket utbildningsområde som helårsstudenterna och helårsprestationerna hänförs till. Olika utbildningsområden genererar olika ersättningsbelopp och respektive kurs klassificeras av lärosätet till ett utbildningsområde beroende på kursens ämnesinnehåll.

Summan av universitets och högskolors takbelopp för utbildning på grundnivå och avancerad nivå uppgick till ca 23,8 miljarder kronor under 2019. År 2018 var motsvarande summa 24,4 miljarder kronor i 2019 års priser. Anslagen för utbildning på grundnivå och avancerad nivå till de lärosäten som inte har ett takbelopp uppgick till drygt 1,7 miljarder kronor. Därutöver tilldelades universitet och högskolor ca 0,4 miljarder kronor för särskilda åtaganden. Ett särskilt åtagande är en uppgift som statliga universitet och högskolor har särskild finansiering för och som inte avräknas mot takbeloppet.

Diagram 5.1 Lärosätenas intäkter

Miljarder kronor (2019 års priser)

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Under 2019 var det totala utfallet av utbildningsvolymen hos de 31 lärosäten som omfattas av takbeloppssystemet 23,6 miljarder kronor vilket motsvarar 98,8 procent av takbeloppet. År 2018 var motsvarande summa 23,6 miljarder kronor i 2019 års priser. Under 2019 hade nio lärosäten en överproduktion, vilket innebär att lärosätet utbildar fler studenter än vad som ryms inom takbeloppet. Detta är en ökning med tre lärosäten jämfört med 2018. Samtidigt hade 17 lärosäten en underproduktion, åtta färre än föregående år. En underproduktion innebär att lärosätet inte kommer upp till takbeloppet och har då möjlighet att avräkna eventuell sparad överproduktion.

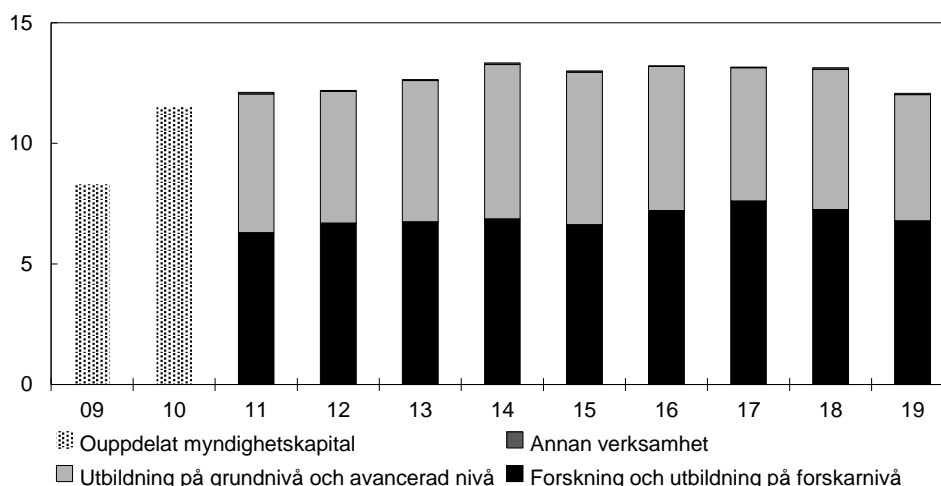
Verksamhet vid Sveriges lantbruksuniversitet redovisas inom utgiftsområde 23 men för att ge en fullständig bild av högskoleutbildning och forskning redovisas i vissa fall uppgifter om Sveriges lantbruksuniversitet även inom utgiftsområde 16.

Myndighetskapitalet minskade under 2019

Vid utgången av 2019 uppgick de statliga lärosätenas skattade myndighetskapital (summan av lärosätenas balanserade kapitalförändring och årets kapitalförändring) till 12,1 miljarder kronor, en minskning med 1,1 miljarder kronor i fasta priser från föregående år. Av myndighetskapitalet återfanns 5,2 miljarder kronor inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå och 6,8 miljarder kronor inom forskning och utbildning på forskarnivå. Det skattade myndighetskapitalet minskade något i relation till lärosätenas kostnader från föregående år, från 18,6 procent till 17,1 procent. Myndighetskapitalet minskade inom både utbildning på grundnivå och avancerad nivå och inom forskning och utbildning på forskarnivå. Utbildningsdepartementet har återkommande följt upp myndighetskapitalet vid de årliga myndighetsdialogerna och vikten av att det använts. En möjlig förklaring till förändringen är att flera lärosäten genomfört insatser för att minska myndighetskapitalet. Bland annat har det gjorts investeringar i personal och infrastruktur.

Diagram 5.2 Skattat myndighetskapital vid statliga universitet och högskolor åren 2009–2019 (2019 års priser)

Miljarder kr

Anm.: Universitetskanslersämbetet kan inte dela upp det skattade myndighetskapitalet före 2011.

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Sökande och antagna utan tidigare högskolestudier ökar

Det totala antalet sökande till utbildningsprogram och kurser ökade med 5,5 procent höstterminen 2019 jämfört med höstterminen 2018. Antalet sökande utan tidigare högskolestudier ökade med 2,9 procent höstterminen 2019 jämfört med föregående höst. Antalet antagna till högskoleutbildning hösten 2019 var fler jämfört med hösten föregående år. En förklaring är att den utbyggnad av universitet och högskolor som genomförts har ökat lärosätenas ekonomiska utrymme. Könsfördelningen bland de sökande och antagna har varit i stort sett oförändrad under de senaste åren, dvs. fler kvinnor än män söker respektive blir antagna, vilket bland annat beror på att kvinnor överlag har högre betyg än män.

Tabell 5.3 Antal helårsstudenter samt resurser för utbildning och forskning vid universitet och högskolor 2019

Universitet/ Högskola	Antal helårsstu- denter (andelen kvinnor inom parentes)	Takbelopp i mnkr	Utfall i mnkr (utfall i procent inom parentes)	Överproduktion (+) eller anslags- sparande (-) i mnkr	Akkumulerad över- produktion (+) eller anslagssparande (-) i mnkr (andelen akkumulerad över- produktion (+) eller anslagssparande (-) inom parentes)	Indrag av överproduktion eller anslags- sparande som överstiger 10% av takbelopp i mnkr	Anslag för forskning och utbildning på forskarnivå i mnkr
Uppsala universitet	25 815 (60)	1 790	1 784 (100)	-5,9	+51 (+3 %)	-	2 158
Lunds universitet	26 769 (59)	2 104	2 092 (99)	-12,5	+144 (+7 %)	-	2 249
Göteborgs universitet	26 571 (65)	2 156	2 140 (99)	-16,5	-87 (-4 %)	-	1 600
Stockholms universitet	27 380 (64)	1 766	1 688 (96)	-78,2	-157 (-8 %)	-	1 668
Umeå universitet	16 513 (61)	1 421	1 386 (98)	-34,4	+45 (+3 %)	-	1 145
Linköpings universitet	17 823 (54)	1 580	1 504 (95)	-75,7	-148 (-9 %)	-	898
Karolinska institutet	6 494 (72)	731	731 (100)	-0,2	-33 (-4 %)	-	1 600
Kungl. Tekniska högskolan	12 942 (34)	1 182	1 159 (98)	-23,8	+114 (+10 %)	-	1 565
Luleå tekniska universitet	7 356 (50)	686	662 (97)	-23,6	+11 (+2 %)	-	390
Karlstads universitet	8 705 (62)	674	675 (100)	0,6	-47 (-7 %)	-	247
Linnéuniversitetet	14 187 (62)	1 083	1 056 (97)	-27,4	-37 (-3 %)	-	345
Örebro universitet	9 341 (61)	810	805 (99)	-4,6	-5 (-1 %)	-	273
Mittuniversitetet	7 262 (66)	564	566 (100)	1,9	+43 (+8 %)	-	251
Malmö universitet	12 115 (68)	951	934 (98)	-16,4	+29 (+3 %)	-	240
Blekinge tekniska högskola	2 769 (36)	252	241 (95)	-11,5	-11 (-4 %)	-	100
Gymnastik- och idrottshögskolan	709 (42)	106	108 (102)	1,6	+11 (+10 %)	-	35
Försvarshögskolan ¹	709 (36)	-	-	-	-	-	21
Högskolan i Borås	5 749 (74)	509	500 (98)	-9,0	-9 (-2 %)	-	75
Högskolan Dalarna	6 007 (64)	437	429 (98)	-7,3	+11 (+3 %)	-	81
Högskolan i Gävle	6 042 (67)	463	473 (102)	10,6	+46 (+10 %)	-	102
Högskolan i Halmstad	5 616 (60)	400	411 (103)	10,4	+20 (+5 %)	-	73
Högskolan i Kristianstad	5 621 (72)	404	424 (105)	20,2	+40 (+10 %)	-	66
Högskolan i Skövde	3 635 (54)	314	321 (102)	6,9	-2 (-1 %)	-	53
Högskolan Väst	5 125 (66)	371	390 (105)	18,6	+32 (+9 %)	-	63
Mälardalens högskola	7 632 (66)	618	626 (101)	7,8	-27 (-4 %)	-	121
Konstfack	684 (75)	165	172 (104)	6,8	+6 (+4 %)	-	20
Kungl. Konsthögskolan	209 (62)	65	65 (100)	0,0	+6 (+9 %)	-	11
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	650 (44)	134	130 (98)	-3,3	+6 (+4 %)	-	20
Stockholms konstnärliga högskola	434 (72)	205	203 (99)	-1,9	-2 (-1 %)	-	51
Södertörns högskola	6 940 (69)	428	425 (99)	-2,3	+15 (+4 %)	-	85
Sveriges lantbruksuniversitet ¹	3 925 (69)	-	-	-	-	-	1 169
Chalmers tekniska högskola AB	9 238 (31)	913	885 (97)	-28,2	-	-	909
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	7 589 (60)	559	576 (103)	16,7	+75 (+13 %)	19	123
Summa	298 585 (60)	23 842	23 562 (98,8)	-280,4			17 807

Anm.: I tabellen redovisas inte vissa mindre enskilda utbildningsanordnare. Vid dessa lärosäten fanns under 2019 ca 5 000 helårsstudenter varav 68 procent var kvinnor.

¹ Försvarshögskolan och Sveriges lantbruksuniversitet har inga takbelopp varför inte detta redovisas i tabellen.

Källor: Universitetskanslersämbetet, regleringsbrev, Sveriges lantbruksuniversitets årsredovisning.

Fördjupning 5.1 Kort beskrivning av verksamhetsområdet

De totala kostnaderna för verksamheten vid statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare uppgick 2019 till 77 miljarder kronor, vilket motsvarar 1,53 procent av Sveriges BNP. Verksamheten omfattar utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå samt forskning. De direkta statliga anslagen till lärosätena uppgick under 2019 till 46,1 miljarder kronor. Utöver dessa finansierar staten verksamhet vid universitet och högskolor via olika statliga myndigheter, framför allt genom forskningsråden. Sammantaget är närmare 80 procent av verksamheten vid statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare statligt finansierad. Högskolesektorn är den största statliga verksamheten sett till antalet statligt anställda. År 2019 var antalet anställda ca 78 100, motsvarande 62 900 årsarbetskrafter, varav 53 procent var kvinnor och 47 procent var män. Antalet årsarbetskrafter beräknas utifrån omfattningen av personens anställning med hänsyn tagen till tjänstledigheter. Av professorerna var 30 procent kvinnor och 70 procent män.

Statliga universitet och högskolor är myndigheter och styrs i första hand av högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100). Regeringen styr också statliga universitet och högskolor via årliga regleringsbrev. Det finns för närvarande 15 statliga universitet och 16 statliga högskolor. För enskilda utbildningsanordnare ställs i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina (examenstillståndslagen) motsvarande krav på utbildningen som gäller för statliga universitet och högskolor enligt 1 kap. högskolelagen. Relationerna med de enskilda utbildningsanordnarna regleras även genom avtal med vissa av utbildningsanordnarna och villkor för medel i regleringsbrev. Rätten att utfärda examina följer antingen av författning eller av särskilda beslut av regeringen eller Universitetskanslersämbetet. Inom dessa ramar har samtliga lärosäten stor frihet att bestämma över sin verksamhet.

Lärosätena återspeglar utfallet av sin verksamhet till regeringen i första hand i sina årsredovisningar. Merparten av återspeglningen inom verksamhetsområdet ansvarar dock Universitetskanslersämbetet för. Myndigheten publicerar varje år en årsrapport som syftar till att ge en samlad bild av utvecklingen inom högskoleområdet. För en fördjupad beskrivning av verksamheten under 2019 hänvisas till denna och till myndighetens övriga statistik.

Högskolenybörjarna ökar

Antalet högskolenybörjare, dvs. studenter som för första gången registreras vid högskoleutbildning i Sverige, var 1,5 procent fler än föregående läsår, se tabell 5.4. Av högskolenybörjarna var drygt 58 procent kvinnor och 42 procent var män. Medianåldern är oförändrad. Läsåret 2018/19 var medianåldern för samtliga högskolenybörjare (inklusive inresande studenter) 22,2 år för kvinnor och 22,3 år för män. Om inresande studenter exkluderas sjunker medianåldern något. Jämfört med läsåret 2017/18 har medianåldern varit oförändrad både för kvinnor och för män. Om jämförelsen istället görs mot läsåret 2009/10 har medianåldern ökat med 0,7 år för kvinnor och 0,4 år för män.

Antalet studenter i högskolan ökar

Den långvariga trenden med en minskad studentvolym inom högskolans utbildning på grundnivå och avancerad nivå bröts under 2019. Totalt fanns det ca 303 600 helårsstudenter kalenderåret 2019 vilket var 1,6 procent mer jämfört med föregående år. Även antalet registrerade studenter ökade. Enligt Universitetskanslersämbetet beror en större del av ökningen på att de anslagsfinansierade studenterna blev fler, vilket är ett tredebrott efter minskningar under åtta år i följd. Under 2019 fortsatte också öknin-

gen av antalet betalande studenter. Fördelningen mellan kvinnor och män har varit i stort sett oförändrad under flera års tid, se tabell 5.4.

Tabell 5.4 Högskolenybörjare, helårsstudenter, registrerade studenter

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Högskolenybörjare ¹	107 000	104 300	91 100	90 200	87 500	86 000	85 800	85 900	86 600	87 900
Kvinnor %	55	55	56	57	57	57	57	57	58	58
Män %	45	45	44	43	43	43	43	43	42	42
Helårsstudenter	315 800	312 800	304 900	299 000	295 400	294 400	293 900	295 200	298 700	303 600
Kvinnor %	58	58	59	59	59	59	60	59	60	60
Män %	42	42	41	41	41	41	40	41	40	40
Registrerade studenter ¹	428 700	436 100	424 800	414 300	405 900	403 900	402 800	402 200	405 500	410 200
Kvinnor %	60	59	60	60	60	60	60	60	61	61
Män %	40	41	40	40	40	40	40	40	39	39

¹ Uppgifterna avser läsår, 2019 innebär läsåret 2018/19.

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Övergången till högskolan varierar

Det finns regionala skillnader

Övergångsfrekvensen till högskoleutbildning, dvs. hur stor andel av en viss årskull som påbörjar högskolestudier, varierar i landet. Beräkningen i redovisningen av påbörjad högskoleutbildning är baserad på antalet folkbokförda personer per län vid 18 års ålder. Av dem som var folkbokförda i Stockholms län 2012 hade 50,8 procent påbörjat en högskoleutbildning vid 24 års ålder medan motsvarande andel i Jämtlands län endast var 34,8 procent 2018. I samtliga län är övergångsfrekvensen högre bland kvinnor än bland män. Skillnaden mellan länen beror på flera bakomliggande faktorer. Enligt Universitetskanslersämbetet är den sociala sammansättningen av befolkningen i länen en viktig faktor, eftersom benägenheten att påbörja högskolestudier har ett samband med social bakgrund. Geografisk närhet till en ort med högskoleutbildning och situationen på den lokala/regionala arbetsmarknaden är andra faktorer som påverkar hur stor andel som går vidare till en högskoleutbildning, enligt Universitetskanslersämbetet.

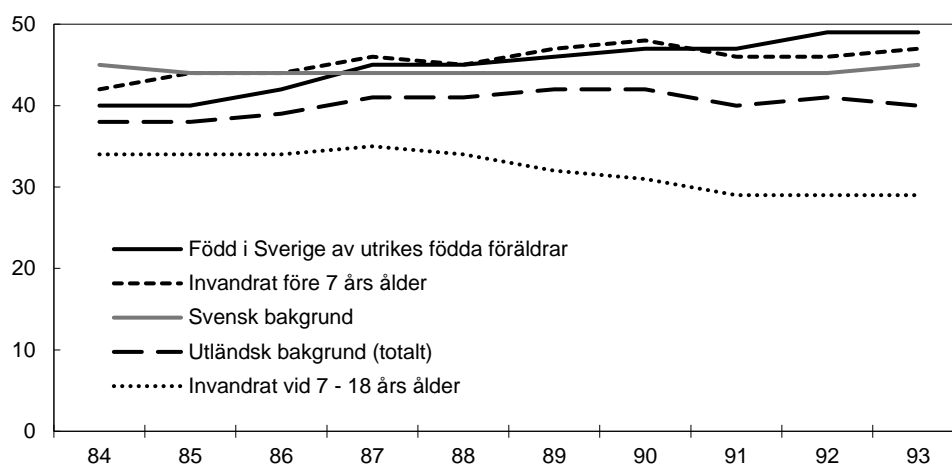
Det finns skillnader mellan svensk och utländsk bakgrund

Universitetskanslersämbetet har analyserat andelen som har påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder bland personer födda åren 1984–1993 med svensk respektive utländsk bakgrund. Svensk bakgrund definieras som född i Sverige med minst en svenskfödd förälder. Utländsk bakgrund redovisas i tre kategorier: personer som är födda i Sverige med utrikesfödda föräldrar; personer som har invandrat före sju års ålder; personer som har invandrat efter skolstart mellan sju och 18 års ålder.

Av de som är födda 1993 och som invandrade till Sverige vid 7–18 års ålder hade 29 procent börjat i högskolan senast vid 25 års ålder. Det är en mindre andel jämfört med dem med svensk bakgrund för vilka andelen uppgick till 45 procent. Högst övergång har gruppen födda i Sverige med utrikes födda föräldrar, 49 procent. Övergången till högskolan i födelsekullarna 1984–1993 för dem med svensk respektive utländsk bakgrund ser i stora delar ut på liknande sätt för kvinnor och män. En större andel av kvinnorna jämfört med männen fortsätter till högskolan i samtliga grupper. Män som har invandrat någon gång i åldern 7–18 år påbörjar högskolestudier i lägst utsträckning. I årskullen 1993 var deras övergångsandel 22 procent medan den var 37 procent bland kvinnorna som invandrat i motsvarande ålder.

Diagram 5.3 Andel som har påbörjat svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder av personer födda 1984–1993 med svensk eller utländsk bakgrund

Procent (notera bruten axel)

Anm.: Uppgifterna i diagrammet redovisas ej uppdelade på kön, redovisning per kön finns i text ovan.

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Antalet examina minskar men antalet examinerade ökar

Läsåret 2018/19 utfärdades ca 77 600 examina på grundnivå och avancerad nivå vid universitet och högskolor, en minskning med 400 examina jämfört med föregående år. Cirka 64 procent utfärdades till kvinnor. Antalet personer som examinerades uppgick till ca 65 900, inklusive dem som sedan tidigare hade en eller flera examina, vilket innebär en ökning med ca 300 personer jämfört med föregående läsår. Kvinnor har varit i majoritet bland de examinerade sedan 1977. Läsåret 2018/19 utfärdades 10 700 masterexamina, vilket var en ökning med ca 6 procent mot året innan. Av dessa utfärdades 48 procent till kvinnor och 52 procent till män. Ungefär 40 procent av dem som tog ut en masterexamen var studenter från andra länder som kommit till Sverige för att studera.

Tabell 5.5 Antal examina och examinerade personer, kvinnor och män

	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19
Examina	61 161	71 910	70 212	74 812	78 243	81 408	81 319	76 055	77 987	77 610
Kvinnor %	66	65	64	63	64	63	64	64	64	64
Män %	34	35	36	37	36	37	36	36	36	36
Examinerade	52 388	61 242	59 328	63 282	65 682	68 318	68 290	63 417	65 610	65 931
Kvinnor %	65	65	63	63	64	63	64	64	64	64
Män %	35	35	37	37	36	37	36	36	36	36

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Utvecklingen av vissa program som leder till yrkesexamen

Läsåret 2018/19 tog 33 400 personer ut en yrkesexamen, fördelat på 23 000 kvinnor och 10 400 män. Skälet till könsskillnaden beror bland annat på att majoriteten av yrkesutbildningarna vid lärosätena finns inom yrken som dominerats av kvinnor. Antalet examina minskade med 200 examina jämfört med året innan.

Regeringen har under flera år byggt ut vissa utbildningar, samtidigt som vissa tillfälliga utbyggnader avslutats. För en beskrivning av utvecklingen av lärarutbildningen se avsnittet lärar- och förskollärarutbildning i avsnitt 2.

Tabell 5.6 Programnybörjare och examina inom vissa yrkesexamensprogram

	Programnybörjare				Examina			
	15/16	16/17	17/18	18/19	15/16	16/17	17/18	18/19
Civilingenjörsexamen	7 100	7 200	7 000	7 300	4 500	4 000	4 100	4 500
Kvinnor %	32	32	31	31	32	33	32	35
Män %	68	68	69	69	68	67	68	65
Högskoleingenjörsexamen	4 500	4 300	4 300	4 200	2 400	2 300	2 400	2 200
Kvinnor %	25	25	25	25	28	31	29	27
Män %	75	75	75	75	72	69	71	33
Läkarexamen	1 600	1 700	1 700	1 800	1 200	1 300	1 300	1 300
Kvinnor %	57	56	59	59	56	53	56	55
Män %	43	44	41	41	44	47	44	45
Tandläkarexamen	400	400	400	400	200	300	300	300
Kvinnor %	64	65	67	62	57	72	66	68
Män %	36	35	33	38	43	28	34	32
Sjuksköterskeexamen	5 700	5 900	6 200	5 900	4 200	4 200	4 300	4 400
Kvinnor %	82	85	85	86	87	87	86	87
Män %	18	15	15	14	13	13	14	13
Barnmorskeexamen	400	400	400	400	300	300	400	350
Kvinnor %	100	100	100	100	100	100	100	100
Män %	0	0	0	0	0	0	0	0

Amn.: För en beskrivning av utvecklingen av lärarutbildningen se avsnittet lärar- och förskolläraryrket i avsnitt 2.
Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Studenternas internationella rörlighet

Antalet utresande studenter minskar

Antalet utresande studenter 2018/19 var 23 600 vilket var en minskning med knappt en procent jämfört med föregående år. Sett över de senaste tio åren har dock antalet utresande studenter ökat något. Det är fler kvinnor än män såväl bland de inresande studenterna totalt sett som bland de utresande. Utvecklingen de senaste åren visas i tabell 5.7.

Tabell 5.7 Antal in- och utresande studenter, kvinnor och män

	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19
Inresande	41 900	46 700	38 100	34 000	32 600	33 200	35 200	35 900	37 900	38 300
Kvinnor %	44	44	47	51	52	52	52	53	53	53
Män %	56	56	53	49	48	48	48	47	47	47
Utresande	22 700	23 200	24 600	25 300	26 000	26 400	25 600	24 000	23 800	23 600
Kvinnor %	60	59	58	58	59	58	59	58	58	59
Män %	40	41	42	42	41	42	41	42	42	41

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Majoriteten av de utresande studerade i Europa, främst i Storbritannien, Polen och Danmark. Även Nordamerika lockade många studenter. Antalet utresande studerande som studerar i Asien har ökat kraftigt den senaste tioårsperioden.

Av de studenter i svensk högskoleutbildning som tog examen för första gången läsåret 2018/19 hade 15 procent studerat utomlands någon gång under de senaste tolv terminerna inklusive examensterminen.

Antalet nya inresande studenter ökar

Läsåret 2018/19 innebar en ökning av inresande studenter jämfört med föregående år. Totalt sett deltog ca 38 300 inresande studenter i svensk högskoleutbildning. Av dem var 23 800 nybörjare i svensk högskoleutbildning (nya inresande studenter), en ökning med två procent sedan föregående läsår. Av de nya inresande studenterna var ca 54 procent utbytesstudenter, varav 56 procent kvinnor och 44 procent män, och 46 procent fritt inresande studenter, varav ca 49 procent var kvinnor och ca 51 procent män. Antalet utbytesstudenter minskade med 4 procent och antalet fritt inresande ökade med 1 procent jämfört med 2017/18. Jämfört med föregående läsår har antalet inresande minskat från EU/EES och ökat från länder utanför EU/EES.

Fler avgiftsbetalande studenter

Tredjelandsmedborgare, det vill säga personer som inte är medborgare i vare sig EU eller i en stat som omfattas av EES-avtalet eller i Schweiz, är som huvudregel skyldiga att betala anmälnings- och studieavgifter vid studier i Sverige. Läsåret 2018/19 betalade drygt 4 700 nybörjare avgifter, vilket är en ökning med 13 procent jämfört med 2017/18. Av de betalande nybörjarna var 40 procent kvinnor och 60 procent män. De flesta av dem, 70 procent, kom från Asien, följt av Afrika. De enskilda länder varifrån flest studenter kom var Indien och Kina.

År 2019 var lärosätenas sammanlagda intäkter av anmälnings- och studieavgifter 915 miljoner kronor vilket är en ökning med 104 miljoner kronor i fasta priser sedan föregående år. Av dessa intäkter finansierades ca en fjärdedel med olika stipendier och resterande medel av de betalande studenterna själva. Huvuddelen av stipendierna kom från de statliga stipendieprogram som inrättades i samband med att studieavgifter infördes, men flera lärosäten har också byggt upp egna stipendieprogram. Under 2019 anvisades sammanlagt 210 miljoner kronor från utgiftsområdena 7 Internationellt bistånd och 16 Utbildning och universitetsforskning för statliga stipendier till avgiftsskyldiga studenter. De stipendieprogram som finansieras med medel från utgiftsområde 7 administreras av Svenska institutet (SI). Under 2019 beviljade SI 372 stipendier inom dessa program, varav 165 till kvinnor och 207 till män. SI fördelar även vissa stipendier som finansieras inom andra utgiftsområden.

Fler läser kompletterande utbildningar

Under 2019 avsattes 256 miljoner kronor för kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning som motsvarar en svensk högskoleutbildning för vissa yrkesgrupper vid vissa lärosäten.

Tabell 5.8 Antal helårsstudenter vid kompletterande utbildningar i regeringens särskilda satsning 2019

Antal helårsstudenter

Kompletterande utbildning		Kompletterande utbildning		Kompletterande utbildning	
Läror- och förskolläroarbildning	557	Juristutbildning	45	Socionomutbildning	22
Läkarutbildning	105	Ekonomutbildning	3	Fysioterapeututbildning	7
Tandläkarutbildning	46	Biomedicinsk analytikerutbildning	39	Arkitektutbildning	18
Sjuksköterskeutbildning	92	Apotekar- och receptarieutbildning	98	Ingenjörutbildning	13
Barnmorskeutbildning	11	Psykologutbildning	51		
Totalt antal helårsstudenter					1107

Utbildningen syftar till att studenterna ska avlägga en examen som kan ges efter en högskoleutbildning som motsvarar deras utländska utbildning eller kunna få behörighet alternativt kunskaper för att i Sverige utöva ett yrke som den utländska utbildningen är relevant för.

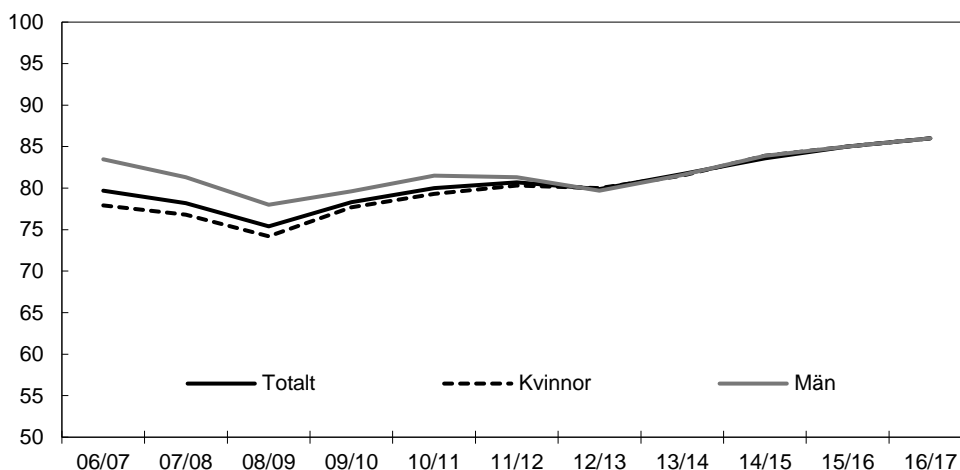
Ökat antal bedömningar av utländska utbildningar

Universitets- och högskolerådet ansvarar för bedömning av utländska utbildningar på gymnasial och eftergymnasial nivå. Antalet ansökningar om bedömning minskade med knappt 10 procent under 2019 jämfört med 2018 vilket enligt rådet beror på ett fortsatt minskat flyktningmottagande. Totalt inkom 23 125 ärenden 2019 varav 58 procent rörde kvinnor och 32 procent män (de resterande hade inte uppgett kön alternativt uppgett ”annat” i ansökan). Under året avgjordes totalt drygt 24 348 ärenden och antalet avgjorda ärenden minskade med ca 3 700 ärenden jämfört med 2018. Den genomsnittliga handläggningstiden minskade jämfört med 2018, främst på grund av det minskade antalet inkommande ärenden och effektivisering genom digitalisering, och uppgick under 2019 till 83 dagar.

Etableringen på arbetsmarknaden är fortsatt god

Diagram 5.4 Etablering 1–1,5 år efter examen för kvinnor och män

Procent (notera brutna axel)

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Av dem som examinerades från högskolan läsåret 2016/17 hade 86 procent etablerat sig på arbetsmarknaden 1–1,5 år efter att de tog ut sin examen. Med etablering avses att individen hade ett förvärvsarbete i november månad, en arbetsinkomst som översteg en viss nivå samt inte hade varit arbetslös någon gång under uppföljningsåret. Andelen som hade etablerat sig var ungefär lika stor bland kvinnor och män. För en beskrivning av sysselsättningsgrad, förvärvsgrad och matchad förvärvsgrad för personer med eftergymnasial utbildning se avsnitt 2. Universitetskanslersämbetet har under 2019 följt upp etableringen hos personer med utländsk högskoleutbildning som fullföljt en kompletterande utbildning. 70 procent var etablerade efter ett år.

5.3.2 Redovisning av andra bedömningsgrunder för forskning och utbildning på forskarnivå

Ökade resurser till forskning

Lärosätenas statsanslag för forskning och utbildning på forskarnivå var 19,4 miljarder kronor 2019. Jämfört med 2018 har de direkta anslagen minskat med 0,322 miljarder

kronor i fasta priser. Anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå utgjorde ca 43 procent av lärosätenas alla intäkter för forskning under 2019. Lärosätenas forskningsintäkter från externa finansiärer uppgick till 25,3 miljarder kronor 2019 och utgjorde 57 procent av lärosätenas totala forskningsintäkter.

Doktorandnybörjarna minskar och även doktors- och licentiatexamen minskar

Antalet doktorandnybörjare 2019 minskade med 100 personer jämfört med föregående år. Bland doktorandnybörjarna var ungefär hälften kvinnor och hälften män, vilket är ungefär samma könsfördelning som 2018. I början av 1990-talet var ungefär en tredjedel kvinnor. Könsfördelningen bland doktorandnybörjarna skiljer sig dock mellan olika forskningsämnesområden. Andelen utländska doktorandnybörjare var 42 procent under 2018, varav 46 procent kvinnor och 54 procent män.

Antalet doktorander uppgick hösten 2019 till ca 17 003 vilket är ca 600 doktorander färre än föregående höst. Av doktoranderna var 49 procent kvinnor och 51 procent män. Antalet utfärdade doktorsexamina minskade med 39 stycken jämfört med föregående år. Under den senaste tioårsperioden har antalet examina varit relativt stabilt (se tabell 5.9) men i ett längre perspektiv har antalet doktorsexamina ökat kraftigt.

Av dem som avlade doktorsexamen 2019 var ca 47 procent kvinnor och ca 53 procent män. Flest doktorsexamina avlades inom medicin och hälsovetenskap. Dock finns det skillnader i könsfördelningen mellan olika ämnesområden, t.ex. utfärdades 59 procent av doktorsexamina inom medicin och hälsovetenskap till kvinnor och 41 procent till män. Antalet licentiatexamen minskade under 2019. Andelsmässigt togs 40 procent av alla licentiatexamen 2019 ut av kvinnor och 60 procent av män. Detta beror bl.a. på att nästan hälften av alla licentiatexamen avläggs i teknik där männen är i majoritet.

Tabell 5.9 Doktorandnybörjare och examina

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019 ¹
Nybörjare	3 675	3 570	3 907	3 237	3 221	3 050	3 021	3 191	3 237	3 102
Kvinnor %	47	48	47	47	47	47	46	48	50	51
Män %	53	52	53	53	53	53	54	52	50	49
Examina	2 615	2 619	2 578	2 650	2 851	2 854	2 990	2 838	2 789	2 750
Kvinnor %	50	49	47	50	49	47	46	48	48	47
Män %	50	51	53	50	51	53	54	52	52	52

Anm.: Uppgifterna för 2019 är preliminära då inrapporteringen från lärosätena sker med viss eftersläpning.

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

5.4 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att det övergripande målet att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivs effektivt delvis har uppnåtts.

Universitetskanslersämbetet har under året rapporterat att lärosätena har genomfört många olika åtgärder för att höja kvaliteten i utbildningarna inom humaniora, samhällsvetenskap, undervisning, teologi och juridik samt inom verksamhetsförlagd utbildning till följd av regeringens senaste satsning på kvalitetsförstärkning.

Universitetskanslersämbetet har under 2019 genomfört granskningar av utbildningar på forskarnivå. Antalet granskningar har ökat jämfört med föregående år. Granskningarna har enligt Universitetskanslersämbetet bidragit till en högre kvalitet inom de granskade utbildningarna. Även andelen externfinansierad forskning, som är ett mått på kvalitet i högskolans verksamhet, fortsätter att öka. Andelen externfinansierad for-

skning har ökat under flera år. Det rådande läget i ekonomin till följd av den pågående pandemin bedöms dock kunna påverka omfattningen av framför allt privata externa medel under kommande år, vilket riskerar leda till minskade resurser för forskning.

Enligt det övergripande målet ska verksamheten bedrivas effektivt. Myndighetskapitalet har minskat. Minskningen sker framför allt för det myndighetskapital som kan hänföras till utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Lärosätena använder därmed avsatta medel i högre omfattning än tidigare. Resursutnyttjandet har därmed ökat i detta avseende. Mot bakgrund av det rådande läget bedöms det som troligt att myndighetskapitalet under kommande år kommer att minska ytterligare. Under året har även antalet helårsstudenter ökat, sannolikt som en följd av det ökade ekonomiska utrymme regeringens utbyggnad av högskolan medfört, och till följd av ett ökat antal sökande. Mot denna bakgrund är det sannolikt att antalet helårsstudenter kommer att fortsätta öka och läget på arbetsmarknaden kommer troligen stärka denna utveckling. Däremot kvarstår skillnader i övergången till högskolan, både i fråga om geografi, social bakgrund och utländsk bakgrund. Även de könsbundna studievalen verkar vara oförändrade.

Prestationsgraden har utvecklats olika beroende på ämnesområde. Samtidigt har den sammantagna prestationsgraden för utbildning på grundnivå och avancerad nivå ökat under de senaste åren. Bakomliggande orsaker till den ökade prestationsgraden bedöms bl.a. vara den ökade andelen programutbildningar i utbildningsutbudet. Andelsökningen är bl.a. en effekt av utbyggnaden av ett antal programutbildningar samt en följd av en ökad efterfrågan av programutbildningar från studenterna. En ökning av antalet nybörjare på de utbildningar som regeringen byggt ut motverkar i förlängningen den kända arbetskraftsbristen inom exempelvis skola och vård. Även genomströmningen i utbildning på forskarnivå är relativt god. Samtidigt har resultatet av kvalitetsutvärderingar visat att vissa utbildningsområden har problem med bristande kvalitet. Regeringen följer kvalitetsutvärderingarna av bland annat lärarutbildningen noga. Sammantaget tyder ovan nämnda faktorer på att det finns skillnader i verksamhetens effektivitet mellan lärosäten och utbildningsområden.

Mot bakgrund av nuvarande läge orsakat av den pågående pandemin, som bl.a. innebär att universitet och högskolor under delar av 2020 kommer att bedriva utbildning huvudsakligen på distans, bedöms det finnas en risk för att genomströmningen kan påverkas. Detta kan framför allt påverka utbildningar som omfattar en stor del praktiska moment eller verksamhetsförlagd utbildning. Det är viktigt att genomströmningen kan upprätthållas för att universitet och högskolor även fortsatt ska kunna bidra till samhällets kompetensförsörjning.

5.5 Politikens inriktning

5.5.1 Utbildning och forskning för att möta samhällsutmaningarna

Sverige ska vara en ledande kunskapsnation och ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer. Regeringens mål är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivas effektivt. Därför investerar regeringen i att bygga ett starkt kunskapsamhälle med högklassig forskning och utbildning i hela landet. Det ökar välfärdens och näringslivets tillgång till välutbildad personal och det ger människor ökad trygghet och fler möjligheter i livet. En förutsättning för att uppnå målet om att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer är en gedigen utbildningskedja från förskola till högskola.

En vår med undervisning på distans för att minska smittspridningen och möta pandemin har varit utmanande, men genom att utbildningen kunnat fortgå har studenter, lärare och forskare kunnat fortsätta sin vardag och på så sätt bidragit till samhällets utveckling. Fortsatt arbete krävs nu för att återgå till mer undervisning på campus samtidigt som lärdomarna från våren tas tillvara. Även hösten kommer präglas av pandemin och en del utbildning behöver fortsatt bedrivas helt eller delvis på distans. Verksamheten behöver fortsatt organiseras så att smittspridningen minskas.

Behoven av högskoleutbildning har ökat och antalet sökande till högskolan ligger på rekordnivåer. För att stärka samhället, möta människors behov av utbildning som leder till jobb och förbättra välfärden prioriterar regeringen insatser för att främja en god tillgång till högre utbildning i hela landet och ökade möjligheter till omställning och kompetensutveckling. För regeringen är det viktigt att det finns goda möjligheter att återvända till högskolan eller påbörja en högskoleutbildning senare i livet. Det ska gå att studera i olika takt och såväl på campusutbildningar i hela landet som genom nätbaserad utbildning med hög kvalitet.

Universitet och högskolor ska bli mer jämställda och har därför 2016–2020 haft i uppdrag att jämställdhetsintegrera sin verksamhet. Regeringen föreslår att Jämställdhetsmyndigheten får resurser för att kunna stödja ett fortsatt aktivt arbete med jämställdhetsintegrering för att bl.a. stärka lika möjligheter till karriärvägar och motverka könsbundna studieval (se vidare utg.omr. 13 avsnitt 1.3.4).

För att möta nuvarande och kommande samhällsutmaningar har lärosätena ett stort ansvar att se till att utbildningarna vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt att de förnyas, är långsiktigt hållbara och arbetsmarknadsanknutna. Utbildning bidrar även till bildning och till enskilda individers utveckling, samhällsengagemang och kritiskt tänkande. På längre sikt är det också avgörande för Sveriges konkurrenskraft att allt fler genomgår en högskoleutbildning.

5.5.2 Insatser för stärkt kompetensförsörjning

De omfattande förändringarna på arbetsmarknaden i spåren av pandemin medför att fler väljer att studera vidare samtidigt som det finns stora behov av utbildad personal i både välfärd och näringsliv. Regeringen fortsätter därför utbyggnaden av högskolan och prioriterar särskilt att bygga ut utbildningar för verksamhetsområden där det råder stor brist på personal med rätt kompetens och där det krävs investeringar för att klara samhällets kompetensbehov. Vårdutbildningar, forskolläraryt utbildningen och lärarutbildningarna, ingenjörsutbildningar och utbildningar av vikt för samhällsbyggnaden har byggts ut. Sedan 2018 pågår även en utbyggnad av läkarutbildningarna. Under våren satsade regeringen på ytterligare utbyggnad för att fler ska kunna studera till ett bristyrke, men även för att öka möjligheterna till omställning. Satsningen på bl.a. bristyrkesutbildningar fortsätter under kommande år. För att underlätta ytterligare för lärosätena att kunna möta den ökade efterfrågan på utbildning satsar regeringen på en bred utbyggnad under åren 2021–2025.

För att dessa satsningar ska vara möjliga samtidigt som utbildningarna fortsatt ska hålla hög kvalitet och ha en nära koppling till forskningen behövs det framför allt disputerade lärare. Regeringen föreslår därför en satsning på ökade forskningsanslag till universitet och högskolor (se även avsnitt 6.5 Forsknings- och innovationspropositionen).

I propositionen En akademi i tiden – ökad frihet för universitet och högskolor (prop. 2009/10:149) anges att det inte bör ankomma på regeringen att sätta mål för enskilda utbildningar och att det är dags att låta universitet och högskolor ansvara för att

dimensionera även civilingenjörs- och sjuksköterskeutbildningarna med hänsyn till studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. I Styr- och resursutredningens betänkande En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan (SOU 2019:6) föreslås dock att styrningen av vissa utbildningar som leder till legitimeringsyrken inom skola och hälso- och sjukvård ska ske genom att regeringen anger mål för antal examina per lärosäte. Utredningen menar att dessa områden är speciella, dels för att de flesta yrken kräver legitimation, dels för att det delvis är politiska reformer som ligger till grund för nuvarande och framtida behov av utbildade. Regeringen delar denna bedömning. Till skillnad från vad regeringen angav i propositionen En akademi i tiden – en ökad frihet för universitet och högskolor anser regeringen i likhet med vad som förs fram i Styr- och resursutredningens betänkande att det kan finnas goda skäl för regeringen att ange mål för antal examina inom vissa utbildningar.

Sveriges studenter ska ges utbildning av hög kvalitet vid trygga och jämställda universitet och högskolor. Studenthälsovården har en viktig roll att främja studenternas fysiska och psykiska hälsa. I synnerhet då undervisning sker på distans med minskade sociala kontakter och då den framtida arbetsmarknaden kan vara osäker bedöms behovet av sådana insatser öka. Därför föreslår regeringen en satsning på att stärka och rusta studenthälsovården under de kommande åren.

5.5.3 Utbildning ska vara tillgänglig för människor under hela livet och i hela landet

God tillgång till högre utbildning av hög kvalitet i hela landet är en förutsättning för att utbildad personal till välfärd och näringsliv ska finnas även utanför storstadsregionerna. Det krävs för ökad trygghet och ökade möjligheter för människor när arbetsmarknaden förändras, och för att hela landet ska kunna växa. Det är viktigt att universitet och högskolor har en nära samverkan med arbetsliv och andra aktörer med ansvar för kompetensförsörjningen, så att de utbildningar som ges motsvarar de behov som finns i hela landet.

Framtidens arbetsmarknad med ökad digitalisering och en arbetskraft som arbetar längre upp i åldrarna kommer att ställa högre krav på att universitet och högskolor tar ett större ansvar för yrkesverksammas kompetensutveckling, även i fråga om omställning på arbetsmarknaden. Regeringen föreslår därför en utbyggnad och förlängning av den särskilda satsningen på livslångt lärande och omställning samt en förlängning av satsningen på korta kurser som riktar sig till personer med tidigare arbetslivserfarenhet.

Mer än hälften av studenterna i Sverige kommer från området nära det lärosäte där de studerar. När det finns stora behov av utbildad personal i hela landet tydliggör detta behoven av utbildning i närheten av där man bor och sedan vill arbeta.

Ett viktigt verktyg för ökad tillgång till utbildning är distans- och nätbaserade utbildningar samt decentraliserad utbildning. Det är viktigt att dessa utbildningar håller hög kvalitet. Mot bakgrund av detta satsar regeringen ytterligare medel på att skapa effektivare strukturer och ge bättre tillgång till distansutbildning fr.o.m. 2021. Regeringen föreslår även en satsning på lärcentrum vilket kan bidra till att föra högskoleutbildning närmare människor i hela landet (se vidare avsnitt 4.6.2). Studenterna och studentkåreerna spelar en viktig roll i lärosätenas kvalitetsarbete. Det krävs engagerade studenter och ett aktivt studentinflytande för att möjliggöra utvecklingsarbetet för ökad kvalitet i utbildningarna vid universitet och högskolor. Med en större andel distansundervisning försvåras dock detta arbete och därför föreslår regeringen en satsning på att stärka studentkåreerna.

5.5.4 Fler vägar till högskolan – för livslångt lärande och omställning

Det är fortfarande dubbelt så vanligt att studera vidare om föräldrarna har högskoleutbildning. Hur många som studerar på högskola ser också mycket olika ut i olika delar av landet. Ett fortsatt arbete krävs för att fler ska välja att studera vidare och för att motverka den sociala snedrekryteringen och ge alla människor samma chans oavsett socioekonomisk bakgrund.

Den som vill studera på högskolan ska möta ett tydligt och förutsägbart system för att få sina meriter prövade. Det är viktigt att det finns fler vägar till högskolan för att bredda rekryteringen. Regeringen föreslår särskilda medel för att fortsätta arbetet för att utveckla ett nationellt behörighetsprov som ger grundläggande behörighet till högskolan. Provet ska mäta kompetenser som en person kan ha tillägnat sig genom bl.a. arbetslivserfarenhet.

Det är även angeläget att det finns möjlighet för en andra chans att antas till en önskad utbildning genom högskoleprovet. Regeringen har beslutat att tillsätta en nationell samordnare med uppdrag att bistå Universitets- och högskolerådet att bl.a. genomföra högskoleprovet under hösten 2020 och under våren 2021 på ett smittskyddssäkert sätt (dir. 2020:92). Samordnaren ska arbeta för att högskoleprovet ska genomföras så snart som möjligt under hösten 2020 så att resultatet kan beaktas vid antagning till högskolan våren 2021. För den nationella provsamordnarens arbete och för genomförandet av högskoleprovet krävs ytterligare resurser under 2021. Därför föreslår regeringen att särskilda medel satsas för detta ändamål.

För att fler ska kunna läsa in behörighet för att utbilda sig till ett bristyrke inom t.ex. teknik eller vård har regeringen avsatt medel för en särskild satsning på behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning 2020–2022, vilket bl.a. innebär att fler studenter kan läsa s.k. basår.

5.5.5 Åtgärder för fler lärare

Arbetet för fler kunniga och kompetenta lärare är en av Sveriges viktigaste framtidsfrågor. Detta arbete behöver genomföras samordnat och strategiskt på nationell, regional och lokal nivå.

Regeringen har genomfört en rad åtgärder för att öka intresset för lärarutbildningarna och för att öka antalet behöriga lärare, vilket har gett resultat genom fler sökande och fler antagna till flera av utbildningarna.

Det måste bli enklare för högskoleutbildade att omskola sig och bli lärare. Regeringen har inlett ett arbete med att skapa fler vägar till läraryrket. Genom kortare ämneskurser och påbyggbara kurser kan det skapas effektiva och ändamålsenliga utbildningsvägar till lärar- och förskollärarexamen. Regeringen följer arbetet med uppdraget om att skapa fler vägar in i läraryrket noggrant för att säkerställa att arbetet med fler vägar till läraryrket kan komma fler till del.

För att ytterligare stärka förutsättningarna för att ställa om till läraryrket föreslår regeringen att yrkeslärarutbildningen byggs ut permanent, att den kompletterande pedagogiska utbildningen (KPU) utökas ytterligare 2021–2024 och att satsningen för att stärka möjligheterna till validering inom KPU förlängs. För att öka antalet lärare med examen på forskarnivå i skolan och på så sätt höja utbildningskvaliteten bör satsningen på KPU för personer med examen på forskarnivå förlängas (se vidare avsnitt 3.7.13). Regeringen föreslår även en särskild satsning på en masterutbildning för yrkeslärare. På så sätt stärks kompetensen inom yrkeslärarutbildningen och i

förlängningen kvaliteten i yrkesutbildningen inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen.

Genom vidareutbildning av lärare och förskollärare (VAL) kan obehöriga lärare och förskollärare som arbetar läsa in en behörighetsgivande lärar- eller förskolläraryt utbildning. Regeringen har beslutat om en förordningsändring som skapar bättre möjligheter för fler att bli antagna till utbildningen. Därför föreslår regeringen en förstärkning av satsningen under 2021–2024.

5.5.6 Bättre hälso- och sjukvårdsutbildningar

Hälso- och sjukvård av god kvalitet som finns tillgänglig när man behöver den är en förutsättning för ett fungerande välfärdssamhälle och är en viktig faktor för trygga och jämlika livsvillkor. En förutsättning för att lyckas med detta är att det utbildas tillräckligt många för att vården ska ha tillräcklig personal. Regeringen inledde 2015 en utbyggnad av utbildningarna till sjuksköterska, barnmorska och specialistsjuksköterska. Sedan 2018 pågår även en utbyggnad av läkarutbildningarna. Regeringen föreslår att medel tillförs för att denna utbyggnad ska få fullt genomslag.

Regeringen har under 2020 inlett en permanent utbyggnad av utbildningar med inriktning mot bristyrken, men även för att möjliggöra omställning. Inom denna utbyggnad finns förutsättningar att även utöka utbildningar inom hälso- och sjukvårdsområdet.

5.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Universitetskanslersämbetet har fått en revisionsberättelse med reservation avseende sin årsredovisning för 2019. Som grund för uttalande om reservation anger Riksrevisionen följande.

I årsredovisningen saknas en fördelning av myndighetens totala intäkter och kostnader enligt 3 kap. 2 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Utbildningsdepartementet har på myndighetsdialogen tagit upp reservationen i revisionsberättelsen och Universitetskanslersämbetet har uppgett att myndigheten kommer att åtgärda redovisningen.

5.7 Budgetförslag

Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer

Samtliga ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer räknas upp med pris- och löneomräkningen på 1,72 procent. Ersättningsbeloppen för helårsstudenter och helårsprestationer bör för budgetåret 2021 uppgå till de belopp som presenteras i tabell 5.10.

Tabell 5.10 Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer

Kronor

UTBILDNINGSSOMRÅDE	Ersättning för en helårsstudent	Ersättning för en helårsprestation
Humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskapligt	33 458	21 802
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt	57 051	48 112
Vård	60 653	52 532
Odontologiskt	50 157	58 427
Medicinskt	67 777	82 442
Undervisning ¹	40 695	42 632
Verksamhetsförlagd utbildning ²	57 672	55 954

Övrigt ³	45 817	37 219
Design	161 667	98 498
Konst	229 513	98 534
Musik	139 473	88 186
Opera	332 380	198 833
Teater	321 404	160 088
Media	327 993	262 736
Dans	226 044	124 902
Idrott	117 790	54 508

¹ Avser utbildning inom det allmänna utbildningsområdet och den utbildningsvetenskapliga kärnan.

² Avser verksamhetsförlagd utbildning inom lärar- och förskolläraryt utbildning.

³ Avser utbildning i vissa ämnen inom humanistiskt utbildningsområde enligt uppdrag i regleringsbrev, journalistutbildning, bibliotekarieutbildning samt praktiska och estetiska kurser inom lärarutbildning med inriktning mot tidigare år, inom grundläraryt utbildning och inom förskolläraryt utbildning.

Satsningen på livslångt lärande som föreslås i denna proposition innebär att ersättningsbeloppet som universitet och högskolor får per helårsstudent motsvarar den nivå som ett lärosäte normalt får avräkna för både helårsstudent och helårsprestation inom ramen för anslaget för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Detta bedöms som viktigt för att satsningen ska kunna bidra till att skapa fler möjligheter till omställning och vidareutbildning för personer som är mitt i livet.

Tabell 5.11 Sammanfattning av utbyggnader på högskolenivå som föreslås i denna budgetproposition

Tusental kronor ¹	2021	2022	2023	Permanent effekt	Slutår
Bristyrken	447 000	447 000	447 000	447 000	-
Hela landet	167 000	167 000	170 000	-	2025
Utbildning på avancerad nivå	356 000	356 000	-	-	2022
Behörighetsgivande utbildning	420 000	140 000	-	-	2022
Livslångt lärande	259 000		-	-	2021
Yrkesläraryt utbildning	17 000	26 000	26 000	26 000	-
KPU	47 000	70 000	70 000	-	2024
Totalt	1 713 000	1 206 800	713 000	473 000	-

¹ Beloppen kan vara avrundade.

Tabell 5.12 Beräknat antal helårsstudenter

Avser prognos för antal helårsstudenter som tillförda medel beräknas motsvara

Helårsstudenter ¹	2021	2022	2023	Permanent	Slutår
Bristyrken	5 200	5 200	5 200	5 200	-
Hela landet	1 920	1 920	1 960	-	2025
Utbildning på avancerad nivå	4 100	4 100		-	2022
Behörighetsgivande utbildning	4 000	1 300		-	2022
Livslångt lärande	3 000			-	2021
Yrkesläraryt utbildning	175	263	263	263	-
KPU	500	750	750	-	2024
Totalt	18 895	13 533	8 173	5 463	-

¹ Beräknat antal helårsstudenter kan vara avrundat

5.7.1 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tabell 5.13 Anslagsutveckling 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tusental kronor

2019	Utfall	154 124	Anslagssparande	4 247
2020	Anslag	156 376 ¹	Utgiftsprognos	159 800
2021	Förslag	158 716		
2022	Beräknat	159 826 ²		
2023	Beräknat	161 604 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 158 716 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 158 716 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Universitetskanslersämbetets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 5.14 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	156 376	156 376	156 376
Pris- och löneomräkning ²	2 340	3 450	5 228
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-300	-302	-305
varav BP21 ³	-300	-300	-300
- Generell besparing i statsförvaltningen	-300	-300	-300
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	158 416	159 524	161 299

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget minskas med 300 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 158 416 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Universitetskanslersämbetet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 159 524 000 kronor respektive 161 299 000 kronor.

5.7.2 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tabell 5.15 Anslagsutveckling 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tusental kronor

2019	Utfall	190 784	Anslagssparande	3 137

2020	Anslag	212 273 ¹	Utgiftsprognos	203 320
2021	Förslag	243 365		
2022	Beräknat	254 035 ²		
2023	Beräknat	236 521 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 252 398 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 232 493 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Universitets- och högskolerådets förvaltningsutgifter.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.16 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstittel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		21 728	30 971	-9 243
2020		0	28 000	-28 000
2021		25 000	35 000	-10 000

Tabell 5.17 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	198 609	210 306	-11 697
(varav tjänsteexport)	26 449	26 449	0
Prognos 2020	200 000	211 000	-11 000
(varav tjänsteexport)	27 600	27 600	0
Budget 2021	200 000	219 000	-19 000
(varav tjänsteexport)	20 000	27 600	-7 600

Regeringens överväganden

Tabell 5.18 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	202 273	202 273	202 273
Pris- och löneomräkning ²	2 599	3 928	6 148
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	38 493	47 834	28 100
varav BP21 ³	39 022	47 983	32 994
- Behörighetsprov	20 000	30 000	30 000
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-98	-137	-126
- Generell besparing i statsförvaltningen	-880	-880	-880
- BEDA betygsdatabas	5 000	4 000	4 000
- Distansutbildning: Stärkt kvalitet i högskoleutbildning	15 000	15 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	243 365	254 035	236 521

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För genomförande av uppdraget att utveckla ett behörighetsprov som kan ligga till grund för antagning till högskolan ökas anslaget med 20 000 000 kronor 2021. För 2022 respektive 2023 beräknas beloppet till 30 000 000 kronor för detta uppdrag. Anslaget ökas även med 5 000 000 kronor 2021 för utveckling av en betygsdatabas till stöd för reformen om rätt till behörighetsgivande studier vid komvux som infördes 2017. Från och med 2022 beräknas ökningen till 4 000 000 kronor för utveckling av betygsdatabasen. För satsningen på stärkt kvalitet i distansutbildningen beräknas anslaget öka med 15 000 000 kronor årligen 2021 och 2022. Anslaget minskar med 98 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utgiftsområde 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1. Av samma anledning beräknas anslaget minska med 137 000 kronor 2022 och med 126 000 kronor 2023. Anslaget minskar även med 880 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För arbetet med att motverka fusk på högskoleprovet beslutades i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 16 avsnitt 5.6) om en anslagsökning med 15 000 000 kronor årligen 2020–2022 och fr.o.m. 2023 med 10 000 000 kronor. Anslaget minskar därför med 5 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2023. För att stärka stödet till bedömning av nyanlända elevers tidigare kunskaper och utbildning beräknade regeringen i budgetpropositionen för 2018 att anslaget skulle öka med 500 000 kronor 2018–2020. Då satsningen nu upphör medför det att anslaget minskar med 529 000 kronor 2021.

Regeringen föreslår att 243 365 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Universitets- och högskolerådet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 254 035 000 kronor respektive 236 521 000 kronor.

5.7.3 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.19 Anslagsutveckling 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	1 790 120	Anslagssparande	
2020	Anslag	1 849 467 ¹	Utgiftsprognos	1 830 647
2021	Förslag	2 024 767		
2022	Beräknat	2 013 066 ²		
2023	Beräknat	1 997 837 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 995 208 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 957 410 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.20 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019		1 514	2 734	-1 220
Prognos 2020		1 550	2 800	-1 250
Budget 2021		1 600	2 850	-1 250

Tabell 5.21 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	292 981	304 851	-11 870
(varav tjänsteexport)	126 652	127 664	-1 012
Prognos 2020	305 000	315 000	-10 000
(varav tjänsteexport)	132 000	135 000	-3 000
Budget 2021	332 000	342 000	-10 000
(varav tjänsteexport)	160 000	163 000	-3 000

Regeringens överväganden

Tabell 5.22 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 849 467	1 849 467	1 849 467
Pris- och löneomräkning ²	31 798	48 636	70 652
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	143 502	114 963	77 718
varav BP21 ³	131 085	101 055	62 911
- Bristyrkesutbildningar	36 988	36 988	36 988
- Behörighetsgivande utbildning	18 375	6 125	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 920	-2 920	-2 920
- Utbyggnad av läkarutbildningarna 2022–2023		1 145	2 290
- Livslångt lärande	21 915		
- Fler studenter på KPU	6 110	9 100	9 100
- Utbildning på avancerad nivå	33 477	33 477	
- Utbildning hela landet 2021–2025	17 140	17 140	17 453
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 024 767	2 013 066	1 997 837

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget öka med 36 988 000 kronor fr.o.m. 2021. Detta ger även förutsättningar att fullfölja utbyggnaderna av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörutbildningar. Anslaget beräknas även öka med 17 140 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 17 453 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 21 502 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning ökas anslaget med 18 375 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 6 125 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 21 915 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 33 477 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget beräknas även öka med 6 110 000 kronor 2021 och med 9 100 000 kronor årligen 2022 och 2023 samt med 3 120 000 kronor 2024 för utbyggnad av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU). För utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 1 145 000 kronor 2022 och 2 290 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget minskas med 2 920 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 1 145 000 kronor 2021. För utbyggnader av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 2 694 000 kronor respektive 2 706 000 kronor fr.o.m. 2021. Vidare beräknas anslaget öka med 5 932 000 kronor fr.o.m. 2021 för utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017.

Regeringen föreslår att 2 024 767 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 013 066 000 kronor respektive 1 997 837 000 kronor.

5.7.4 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.23 Anslagsutveckling 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	2 181 846	Anslagssparande
2020	Anslag	2 259 049 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	2 286 199	
2022	Beräknat	2 306 661 ²	
2023	Beräknat	2 324 846 ³	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 286 199 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 277 802 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.24 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 259 049	2 259 049	2 259 049
Pris- och löneomräkning ²	38 840	59 407	86 299
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-11 690	-11 795	-20 502
varav BP21 ³	-11 690	-11 690	-11 690
- Generell besparing i statsförvaltningen	-11 690	-11 690	-11 690
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 286 199	2 306 661	2 324 846

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget minskas med 11 690 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas minska med 8 571 000 kronor fr.o.m. 2023 på grund av att den tillfälliga förstärkningen under perioden 2018–2022 av Campus Gotland upphör.

Regeringen föreslår att 2 286 199 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 306 661 000 kronor respektive 2 324 846 000 kronor.

5.7.5 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.25 Anslagsutveckling 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	2 104 049	Anslagssparande
2020	Anslag	2 165 339 ¹	Utgiftsprognos 2 138 925
2021	Förslag	2 338 713	
2022	Beräknat	2 328 944 ²	
2023	Beräknat	2 318 051 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 308 284 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 2 271 145 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.26 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstittel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		3 922	5 597	-1 675
2020		4 000	5 000	-1 000
2021		4 000	5 000	-1 000

Tabell 5.27 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	412 315	406 795	5 520
(varav tjänsteexport)	189 483	183 937	5 546
Prognos 2020	430 000	425 000	5 000
(varav tjänsteexport)	190 000	185 000	5 000
Budget 2021	440 000	435 000	5 000
(varav tjänsteexport)	195 000	190 000	5 000

Regeringens överväganden

**Tabell 5.28 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:5 Lunds universitet:
Utbildning på grundnivå och avancerad nivå**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 165 339	2 165 339	2 165 339
Pris- och löneomräkning ²	37 229	56 943	82 719
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	136 145	106 662	69 993
varav BP21 ³	119 175	88 047	50 425
- Bristyrkesutbildningar	31 159	31 159	31 159
- Behörighetsgivande utbildning	18 375	6 125	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-3 370	-3 370	-3 370
- Utbyggnad av läkarutbildningarna 2022–2023		2 577	5 154
- Livslångt lärande	22 513		
- Fler studenter på KPU	2 162	3 220	3 220
- Utbildning på avancerad nivå	34 330	34 330	
- Utbildning hela landet 2021–2025	14 006	14 006	14 262
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 338 713	2 328 944	2 318 051

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar ökas anslaget med 31 159 000 kronor fr.o.m. 2021. Detta ger även förutsättningar att fullfölja utbyggnaderna av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörsutbildningar. Anslaget beräknas även öka med 14 006 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet.

För 2023 beräknas 14 262 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 17 571 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning ökas anslaget med 18 375 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 6 125 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka 2021 med 22 513 000 kronor för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 34 330 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget beräknas även öka med 2 162 000 kronor 2021 och med 3 220 000 kronor årligen 2022 och 2023 samt med 1 104 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. För utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 2 577 000 kronor 2022 och 5 154 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget minskas med 3 370 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 2 577 000 kronor 2021. För utbyggnader av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 3 670 000 kronor respektive 4 159 000 kronor fr.o.m. 2021. Vidare beräknas anslaget öka med 6 600 000 kronor fr.o.m. 2021 för utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017.

Regeringen föreslår att 2 338 713 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 328 944 000 kronor respektive 2 318 051 000 kronor.

5.7.6 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.29 Anslagsutveckling 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	2 248 855	Anslagssparande	
2020	Anslag	2 322 628 ¹	Utgiftsprognos	2 322 628
2021	Förslag	2 349 033		
2022	Beräknat	2 370 058 ²		
2023	Beräknat	2 397 549 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 349 033 tkr i 2021 års prishäns.

³ Motsvarar 2 349 034 tkr i 2021 års prishäns.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.30 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 322 628	2 322 628	2 322 628
Pris- och löneomräkning ²	39 933	61 079	88 728

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-13 528	-13 649	-13 807
varav BP21 ³	-13 490	-13 490	-13 490
- Generell besparing i statsförvaltningen	-13 490	-13 490	-13 490
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 349 033	2 370 058	2 397 549

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 13 490 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 2 349 033 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 370 058 000 kronor respektive 2 397 549 000 kronor.

5.7.7 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.31 Anslagsutveckling 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	2 151 310	Anslagssparande	87 241
2020	Anslag	2 206 210 ¹	Utgiftsprognos	2 222 879
2021	Förslag	2 367 673		
2022	Beräknat	2 359 925 ²		
2023	Beräknat	2 347 520 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 338 990 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 2 300 017 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.32 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		3 710	9 038	-5 328
2020		4 000	9 000	-5 000
2021		4 000	9 000	-5 000

Tabell 5.33 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	345 872	360 534	-14 662
(varav tjänsteexport)	75 157	0	75 157
Prognos 2020	345 000	345 000	0
(varav tjänsteexport)	75 000	75 000	0
Budget 2021	345 000	345 000	0
(varav tjänsteexport)	75 000	75 000	0

Regeringens överväganden**Tabell 5.34 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 206 210	2 206 210	2 206 210
Pris- och löneomräkning ²	37 931	58 017	84 280
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	123 532	95 698	57 030
varav BP21 ³	117 467	88 808	49 757
- Bristyrkesutbildningar	27 198	27 198	27 198
- Behörighetsgivande utbildning	17 430	5 810	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 230	-2 230	-2 230
- Utbyggnad av läkarutbildningarna 2022–2023		1 145	2 290
- Fler studenter på yrkeslärarutbildningen	3 445	5 167	5 167
- Livslångt lärande	22 712		
- Fler studenter på KPU	5 734	8 540	8 540
- Utbildning på avancerad nivå	34 544	34 544	
- Utbildning hela landet 2021–2025	8 634	8 634	8 792
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 367 673	2 359 925	2 347 520

1 Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2 Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

3 Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget öka med 27 198 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även öka med 8 634 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 8 792 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 10 831 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget öka med 17 430 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 5 810 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 22 712 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 34 544 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget beräknas även öka med 5 734 000 kronor 2021 och med 8 540 000 kronor 2022 respektive 2023 samt med 2 928 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. För utbyggnad av yrkeslärarutbildningen beräknas anslaget öka med 3 445 000 kronor 2021. Från och med 2022 beräknas beloppet till 5 167 000 kronor för denna satsning. För utbyggnad

av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 1 145 000 kronor 2022 och 2 290 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget minskas med 2 230 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 1 145 000 kronor 2021. För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 5 100 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 2 367 673 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 359 925 000 kronor respektive 2 347 520 000 kronor.

5.7.8 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.35 Anslagsutveckling 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	1 599 923	Anslagssparande
2020	Anslag	1 664 258 ¹	Utgiftsprognos 1 664 258
2021	Förslag	1 683 952	
2022	Beräknat	1 699 024 ²	
2023	Beräknat	1 718 731 ³	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 683 952 tkr i 2021 års prishä.

³ Motsvarar 1 683 952 tkr i 2021 års prishä.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.36 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 664 258	1 664 258	1 664 258
Pris- och löneomräkning ²	28 614	43 766	63 577
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-8 920	-9 000	-9 104
varav BP21 ³	-8 920	-8 920	-8 920
- Generell besparing i statsförvaltningen	-8 920	-8 920	-8 920
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 683 952	1 699 024	1 718 731

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 8 920 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 1 683 952 000 kronor anvisas under anslaget 2:8 *Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 699 024 000 kronor respektive 1 718 731 000 kronor.

5.7.9 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.37 Anslagsutveckling 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	1 695 521	Anslagssparande	156 831
2019	Utfall	1 695 521	Anslagssparande	156 831
2020	Anslag	1 812 675 ¹	Utgiftsprognos	1 773 146
2021	Förslag	1 956 642		
2022	Beräknat	1 943 172 ²		
2023	Beräknat	1 929 339 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 925 934 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 1 890 298 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.38 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		8 622	12 090	-3 468
2020		10 017	13 317	-3 300
2021		11 016	14 916	-3 900

Tabell 5.39 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	285 282	304 963	-19 681
(varav tjänsteexport)	40 679	38 289	2 390
Prognos 2020	293 840	314 112	-20 272
(varav tjänsteexport)	41 899	39 438	2 461
Budget 2021	302 656	323 535	-20 879
(varav tjänsteexport)	43 156	40 621	2 535

Regeringens överväganden**Tabell 5.40 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 812 675	1 812 675	1 812 675
Pris- och löneomräkning ²	31 166	47 669	69 247
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	112 801	82 828	47 417
varav BP21 ³	108 510	77 350	41 667
- Bristyrkesutbildningar	25 498	25 498	25 498
- Behörighetsgivande utbildning	17 325	5 775	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-3 810	-3 810	-3 810
- Fler studenter på yrkeslärarutbildningen	3 445	5 167	5 167
- Livslångt lärande	23 310		
- Fler studenter på KPU	4 042	6 020	6 020
- Utbildning på avancerad nivå	30 066	30 066	
- Utbildning hela landet 2021–2025	8 634	8 634	8 792
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 956 642	1 943 172	1 929 339

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget öka med 25 498 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även öka med 8 634 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 8 791 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas årligen 10 831 000 kronor. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget öka med 17 325 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 5 775 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 23 310 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 30 066 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget beräknas även öka med 4 042 000 kronor 2021 och med 6 020 000 kronor årligen 2022 och 2023 samt med 2 064 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. För utbyggnad av yrkeslärarutbildningen beräknas anslaget öka med 3 445 000 kronor 2021. Från och med 2022 beräknas beloppet till 5 167 000 kronor för denna satsning. Anslaget minskas med

3 810 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 105 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 4 395 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 1 956 642 000 kronor anvisas under anslaget 2:9 *Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 943 172 000 kronor respektive 1 929 339 000 kronor.

5.7.10 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.41 Anslagsutveckling 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	1 668 118	Anslagssparande	
2020	Anslag	1 709 980 ¹	Utgiftsprognos	1 709 980
2021	Förslag	1 724 084		
2022	Beräknat	1 739 515 ²		
2023	Beräknat	1 759 691 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 724 084 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 1 724 083 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.42 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 709 980	1 709 980	1 709 980
Pris- och löneomräkning ²	29 399	44 967	65 322
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-15 295	-15 432	-15 611
- Generell besparing i statsförvaltningen	-15 230	-15 230	-15 230
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 724 084	1 739 515	1 759 691

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 15 230 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 1 724 084 000 kronor anvisas under anslaget 2:10 *Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 739 515 000 kronor respektive 1 759 691 000 kronor.

5.7.11 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.43 Anslagsutveckling 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Notering
2019	Utfall	1 420 619	Anslagssparande
2020	Anslag	1 463 101 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	1 574 894	
2022	Beräknat	1 573 753 ²	
2023	Beräknat	1 571 669 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 559 792 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 1 539 866 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.44 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		910	1 385	-475
2020		1 000	1 400	-400
2021		1 020	1 420	-400

Tabell 5.45 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	324 242	332 508	-8 266
(varav tjänsteexport)	32 807	32 807	0
Prognos 2020	340 000	350 000	-10 000
(varav tjänsteexport)	35 000	35 000	0
Budget 2021	350 000	360 000	-10 000
(varav tjänsteexport)	35 000	35 000	0

Regeringens överväganden**Tabell 5.46 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:11 Umeå universitet:
Utbildning på grundnivå och avancerad nivå**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 463 101	1 463 101	1 463 101
Pris- och löneomräkning ²	25 155	38 475	55 893
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	86 638	72 177	52 675
varav BP21 ³	78 433	62 928	42 729
- Bristyrkesutbildningar	22 479	22 479	22 479
- Behörighetsgivande utbildning	9 135	3 045	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 960	-1 960	-1 960
- Utbyggnad av läkarutbildningarna 2022–2023		2 290	4 580
- Fler studenter på yrkeslärarutbildningen	1 968	2 952	2 952
- Livslångt lärande	14 345		
- Fler studenter på KPU	3 384	5 040	5 040
- Utbildning på avancerad nivå	19 617	19 617	
- Utbildning hela landet 2021–2025	9 465	9 465	9 638
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 574 894	1 573 753	1 571 669

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget öka med 22 479 000 kronor fr.o.m. 2021. Detta ger även förutsättningar att fullfölja utbyggnaden av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörsutbildningar. Anslaget beräknas även öka med 9 465 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 9 638 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 11 874 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget öka med 9 135 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 3 045 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 14 345 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 19 617 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. För utbyggnad av yrkeslärarutbildningen beräknas anslaget öka med 1 968 000 kronor 2021. Från och med 2022 beräknas beloppet till 2 952 000 kronor

för denna satsning. Anslaget beräknas även öka med 3 384 000 kronor 2021 och med 5 040 000 kronor årligen 2022 och 2023 samt med 1 728 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. För utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 2 290 000 kronor 2022 och 4 580 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget minskas med 1 960 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 2 290 000 kronor 2021. För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 1 611 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 2 355 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 1 976 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 1 574 894 000 kronor anvisas under anslaget 2:11 *Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 573 753 000 kronor respektive 1 571 669 000 kronor.

5.7.12 2:12: Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.47 Anslagsutveckling 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	1 145 237	Anslagssparande	
2020	Anslag	1 186 882 ¹	Utgiftsprognos	1 186 882
2021	Förslag	1 199 438		
2022	Beräknat	1 210 174 ²		
2023	Beräknat	1 224 210 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 199 439 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 199 438 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.48 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 186 882	1 186 882	1 186 882
Pris- och löneomräkning ²	20 406	31 212	45 340
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 850	-7 920	-8 012
varav BP21 ³	-7 850	-7 850	-7 850
- Generell besparing i statsförvaltningen	-7 850	-7 850	-7 850

Överföring till/från andra anslag

Övrigt

Förslag/beräknat anslag	1 199 438	1 210 174	1 224 210

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 7 850 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 1 199 438 000 kronor anvisas under anslaget 2:12: *Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 210 174 000 kronor respektive 1 224 210 000 kronor.

5.7.13 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.49 Anslagsutveckling 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	1 505 904	Anslagssparande	148 446
2020	Anslag	1 626 821 ¹	Utgiftsprognos	1 539 806
2021	Förslag	1 745 179		
2022	Beräknat	1 730 285 ²		
2023	Beräknat	1 717 644 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 714 936 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 1 682 887 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.50 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttill (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		1 361	1 816	-455
2020		2 000	2 000	0
2021		2 000	2 000	0

Tabell 5.51 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	84 634	80 999	3 635
(varav tjänsteexport)	8 948	8 948	0

Prognos 2020	75 000	76 000	-1 000
(varav tjänsteexport)	9 000	9 000	0
Budget 2021	80 000	81 000	-1 000
(varav tjänsteexport)	9 000	9 000	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.52 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 626 821	1 626 821	1 626 821
Pris- och löneomräkning ²	27 970	42 781	62 146
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	90 388	60 683	28 677
- Bristyrkesutbildningar	9 349	9 349	9 349
- Behörighetsgivande utbildning	28 875	9 625	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 000	-2 000	-2 000
- Utbyggnad av läkarutbildningarna 2022–2023		2 290	4 580
- Fler studenter på yrkesläroverutbildningen	984	1 476	1 476
- Livslångt lärande	15 142		
- Fler studenter på KPU	1 974	2 940	2 940
- Utbildning på avancerad nivå	25 090	25 090	
- Utbildning hela landet 2021–2025	1 535	1 535	1 563
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 745 179	1 730 285	1 717 644

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 9 349 000 kronor fr.o.m. 2021. Detta ger även förutsättningar att fullfölja utbyggnaden av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörsutbildningar. Anslaget beräknas även att öka med 1 535 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 1 563 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 1 926 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 28 875 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 9 625 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 15 142 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 25 090 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. För utbyggnad av yrkesläroverutbildningen beräknas anslaget att öka med 984 000 kronor 2021. Från och med 2022 beräknas beloppet till 1 476 000 kronor för denna satsning. Anslaget beräknas även öka med 1 974 000 kronor 2021, med 2 940 000 kronor årligen 2022 och 2023 och med 1 008 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. För utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 2 290 000 kronor 2022 och 4 580 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget minskar med 2 000 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 2 290 000 kronor 2021. För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 1 621 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 2 656 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 2 883 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 1 745 179 000 kronor anvisas under anslaget 2:13 *Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 730 285 000 kronor respektive 1 717 644 000 kronor.

5.7.14 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå**Tabell 5.53 Anslagsutveckling 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå**

Tusental kronor

År	Slagsnamn	Belopp	Notering
2019	Utfall	911 547	Anslagssparande
2020	Anslag	1 022 080 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	1 032 655	
2022	Beräknat	1 041 898 ²	
2023	Beräknat	1 053 982 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 032 655 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 1 032 654 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden**Tabell 5.54 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 022 080	1 022 080	1 022 080
Pris- och löneomräkning ²	17 572	26 878	39 044
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-6 997	-7 060	-7 142
varav BP21 ³	-6 020	-6 020	-6 020
- Generell besparing i statsförvaltningen	-8 020	-8 020	-8 020
- Fol-prop.	2 000	2 000	2 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 032 655	1 041 898	1 053 982

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 2 000 000 kronor årligen 2021–2024 för en satsning på forskarutbildning för folkhögskollärare. Anslaget minskas med 8 020 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 1 032 655 000 kronor anvisas under anslaget 2:14 *Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 041 898 000 kronor respektive 1 053 982 000 kronor.

5.7.15 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.55 Anslagsutveckling 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	732 414	Anslagssparande	32 932
2020	Anslag	747 524 ¹	Utgiftsprognos	735 688
2021	Förslag	794 587		
2022	Beräknat	797 294 ²		
2023	Beräknat	793 311 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 790 221 tkr i 2021 års prinsnivå.

³ Motsvarar 777 258 tkr i 2021 års prinsnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.56 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	369 154	358 600	10 554
(varav tjänsteexport)	96 495	96 495	0
Prognos 2020	372 000	367 000	5 000
(varav tjänsteexport)	97 300	97 300	0
Budget 2021	375 000	375 000	0
(varav tjänsteexport)	97 500	97 500	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.57 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	747 524	747 524	747 524
Pris- och löneomräkning ²	12 852	19 658	28 556
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	34 211	30 112	17 231
varav BP21 ³	33 060	28 627	15 638
- Bristyrkesutbildningar	10 689	10 689	10 689
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 900	-1 900	-1 900
- Utbyggnad av läkarutbildningarna 2022–2023		1 145	2 290
- Livslångt lärande	5 578		
- Utbildning på avancerad nivå	14 216	14 216	
- Utbildning hela landet 2021–2025	4 477	4 477	4 559
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	794 587	797 294	793 311

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 10 689 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även att öka med 4 477 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 4 559 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 5 616 000 kronor årligen. Vidare beräknas anslaget öka med 5 578 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 14 216 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. För utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 1 145 000 kronor 2022 och 2 290 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget minskar med 1 900 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 1 145 000 kronor 2021.

Regeringen föreslår att 794 587 000 kronor anvisas under anslaget 2:15 *Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 797 294 000 kronor respektive 793 311 000 kronor.

5.7.16 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.58 Anslagsutveckling 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	1 600 178	Anslagssparande

2020	Anslag	1 663 040 ¹	Utgiftsprognos	1 663 040
2021	Förslag	1 684 033		
2022	Beräknat	1 699 105 ²		
2023	Beräknat	1 718 813 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 684 032 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 684 032 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.59 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 663 040	1 663 040	1 663 040
Pris- och löneomräkning ²	28 593	43 733	63 530
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 600	-7 668	-7 757
varav BP21 ³	-7 600	-7 600	-7 600
- Generell besparing i statsförvaltningen	-7 600	-7 600	-7 600
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 684 033	1 699 105	1 718 813

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 7 600 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 1 684 033 000 kronor anvisas under anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 699 105 000 kronor respektive 1 718 813 000 kronor.

5.7.17 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.60 Anslagsutveckling 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	1 182 440	Anslagssparande	
2020	Anslag	1 216 582 ¹	Utgiftsprognos	1 204 202
2021	Förslag	1 392 824		
2022	Beräknat	1 346 539 ²		
2023	Beräknat	1 308 893 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 334 594 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 282 407 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.61 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	299 582	289 864	9 718
(varav tjänsteexport)	194 690	180 957	13 733
Prognos 2020	320 000	320 000	0
(varav tjänsteexport)	215 000	215 000	0
Budget 2021	325 000	325 000	0
(varav tjänsteexport)	220 000	220 000	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.62 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 216 582	1 216 582	1 216 582
Pris- och löneomräkning ²	20 916	31 992	46 474
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	155 326	97 965	45 837
varav BP21 ³	147 045	88 405	35 616
- Bristyrkesutbildningar	32 977	32 977	32 977
- Behörighetsgivande utbildning	72 765	24 255	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 030	-2 030	-2 030
- Livslångt lärande	10 958		
- Fler studenter på KPU	1 692	2 520	2 520
- Utbildning på avancerad nivå	28 573	28 573	
- Utbildning hela landet 2021–2025	2 110	2 110	2 149
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 392 824	1 346 539	1 308 893

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget öka med 32 977 000 kronor fr.o.m. 2021. Detta ger även förutsättningar att fullfölja utbyggnaden av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörsutbildningar. Anslaget beräknas även att öka med 2 110 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För

2023 beräknas 2 149 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 2 648 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 72 765 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 24 255 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 10 958 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 28 573 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget beräknas även öka med 1 692 000 kronor 2021 och med 2 520 000 kronor årligen 2022 och 2023 och med 864 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. Anslaget minskas med 2 030 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 3 859 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 4 359 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 1 392 824 000 kronor anvisas under anslaget 2:17 *Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 346 539 000 kronor respektive 1 308 893 000 kronor.

5.7.18 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.63 Anslagsutveckling 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	1 580 584	Anslagssparande	
2020	Anslag	1 712 345 ¹	Utgiftsprognos	1 712 345
2021	Förslag	1 772 596		
2022	Beräknat	1 778 461 ²		
2023	Beräknat	1 799 089 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 762 684 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 762 684 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.64 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 712 345	1 712 345	1 712 345
Pris- och löneomräkning ²	29 440	45 029	65 413
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	30 811	21 087	21 331
varav BP21 ³	31 870	21 870	21 870
- Generell besparing i statsförvaltningen	-8 130	-8 130	-8 130
- FOI-prop	40 000	30 000	30 000

Överföring till/från andra anslag

Övrigt

Förslag/beräknat anslag	1 772 596	1 778 461	1 799 089

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 40 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 30 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för en förstärkning av SciLifeLab för ökad kapacitet för laborativt stöd vid framtida pandemier. Anslaget minskas med 8 130 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 1 772 596 000 kronor anvisas under anslaget 2:18 *Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 778 461 000 kronor respektive 1 799 089 000 kronor.

5.7.19 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.65 Anslagsutveckling 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	685 776	Anslagssparande	
2020	Anslag	706 999 ¹	Utgiftsprognos	687 488
2021	Förslag	765 899		
2022	Beräknat	756 180 ²		
2023	Beräknat	751 829 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 749 472 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 736 616 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.66 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		700	500	200
2020		0	0	0
2021		0	0	0

Tabell 5.67 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	94 000	94 000	0
(varav tjänsteexport)	8 200	8 600	-400
Prognos 2020	95 000	95 000	0
(varav tjänsteexport)	8 000	8 000	0
Budget 2021	95 000	95 000	0
(varav tjänsteexport)	8 000	8 000	0

Regeringens överväganden**Tabell 5.68 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	706 999	706 999	706 999
Pris- och löneomräkning ²	12 155	18 592	27 007
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	46 745	30 589	17 823
varav BP21 ³	42 711	26 074	13 013
- Bristyrkesutbildningar	8 379	8 379	8 379
- Behörighetsgivande utbildning	17 325	5 775	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 240	-1 240	-1 240
- Livslångt lärande	6 375		
- Fler studenter på KPU	2 632	3 920	3 920
- Utbildning på avancerad nivå	7 321	7 321	
- Utbildning hela landet 2021–2025	1 919	1 919	1 954
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	765 899	756 180	751 829

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 8 379 000 kronor fr.o.m. 2021. Detta ger även förutsättningar att fullfölja utbyggnaden av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörsutbildningar. Anslaget beräknas även att öka med 1 919 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 1 954 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 2 407 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 17 325 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 5 775 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 6 375 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 7 321 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget beräknas även öka med 2 632 000 kronor 2021 och med 3 920 000 kronor årligen 2022 och 2023 och med 1 344 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. Anslaget minskar med 1 240 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 1 052 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 2 155 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 812 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 765 899 000 kronor anvisas under anslaget 2:19 *Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 756 180 000 kronor respektive 751 829 000 kronor.

5.7.20 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå**Tabell 5.69 Anslagsutveckling 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå**

Tusental kronor

2019	Utfall	397 620	Anslagssparande	
2020	Anslag	416 790 ¹	Utgiftsprognos	416 790
2021	Förslag	419 006		
2022	Beräknat	422 757 ²		
2023	Beräknat	427 660 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 419 007 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 419 006 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden**Tabell 5.70 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	416 790	416 790	416 790
Pris- och löneomräkning ²	7 166	10 961	15 922
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 950	-4 994	-5 052
varav BP21 ³	-4 950	-4 950	-4 950
- Generell besparing i statsförvaltningen	-4 950	-4 950	-4 950
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	419 006	422 757	427 660

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 4 950 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 419 006 000 kronor anvisas under anslaget 2:20 *Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 422 757 000 kronor respektive 427 660 000 kronor.

5.7.21 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå avancerad nivå

Tabell 5.71 Anslagsutveckling 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	674 497	Anslagssparande	
2020	Anslag	695 550 ¹	Utgiftsprognos	688 472
2021	Förslag	762 672		
2022	Beräknat	760 078 ²		
2023	Beräknat	759 662 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 753 335 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 744 290 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.72 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		740	1 160	-420
2020		740	1 075	-335
2021		750	1 075	-325

Tabell 5.73 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	64 882	65 156	-274
(varav tjänsteexport)	5 487	5 487	0
Prognos 2020	61 700	61 700	0
(varav tjänsteexport)	5 800	5 800	0
Budget 2021	63 600	63 600	0
(varav tjänsteexport)	5 800	5 800	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.74 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	695 550	695 550	695 550
Pris- och löneomräkning ²	11 959	18 292	26 571
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	55 163	46 236	37 541
- Bristyrkesutbildningar	17 679	17 679	17 679
- Behörighetsgivande utbildning	6 930	2 310	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-800	-800	-800
- Fler studenter på yrkeslärarutbildningen	1 476	2 214	2 214
- Livslångt lärande	7 571		
- Fler studenter på KPU	4 418	6 580	6 580
- Utbildning på avancerad nivå	6 895	6 895	
- Utbildning hela landet 2021–2025	7 802	7 802	7 945
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	762 672	760 078	759 662

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 17 679 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även att öka med 7 802 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 7 945 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 9 788 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 6 930 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 2 310 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 7 571 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 6 895 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. För utbyggnad av yrkeslärarutbildningen beräknas anslaget att öka med 1 476 000 kronor 2021. Från och med 2022 beräknas beloppet till 2 214 000 kronor för denna satsning. Anslaget beräknas även öka med 4 418 000 kronor 2021 och med 6 580 000 kronor årligen 2022 och 2023 samt med 2 256 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. Anslaget minskas med 800 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 200 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 451 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 2 583 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 762 672 000 kronor anvisas under anslaget 2:21 *Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 760 078 000 kronor respektive 759 662 000 kronor.

5.7.22 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.75 Anslagsutveckling 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	246 911	Anslagssparande
2020	Anslag	260 690 ¹	Utgiftsprognos 260 690
2021	Förslag	261 982	
2022	Beräknat	264 327 ²	
2023	Beräknat	267 393 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 261 982 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 261 982 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.76 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	260 690	260 690	260 690
Pris- och löneomräkning ²	4 482	6 856	9 959
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-3 190	-3 219	-3 256
- Generell besparing i statsförvaltningen	-3 190	-3 190	-3 190
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	261 982	264 327	267 393

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 3 190 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 261 982 000 kronor anvisas under anslaget 2:22 *Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 264 327 000 kronor respektive 267 393 000 kronor.

5.7.23 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.77 Anslagsutveckling 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	1 061 552	Anslagssparande	37 241
2020	Anslag	1 111 214 ¹	Utgiftsprognos	1 135 024
2021	Förslag	1 193 374		
2022	Beräknat	1 188 389 ²		
2023	Beräknat	1 187 446 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 177 847 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 163 418 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.78 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		1 054	1 588	-534
2020		1 200	1 200	0
2021		1 200	1 200	0

Tabell 5.79 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	274 949	273 940	1 009
(varav tjänsteexport)	46 093	49 098	-3 005
Prognos 2020	270 000	270 000	0
(varav tjänsteexport)	50 000	50 000	0
Budget 2021	272 000	272 000	0
(varav tjänsteexport)	55 000	55 000	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.80 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 111 214	1 111 214	1 111 214
Pris- och löneomräkning ²	19 105	29 222	42 450
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	63 055	47 953	33 782
varav BP21 ³	61 097	45 608	31 159

- Bristyrkesutbildningar	19 119	19 119	19 119
- Behörighetsgivande utbildning	7 560	2 520	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 710	-1 710	-1 710
- Fler studenter på yrkeslärarutbildningen	1 476	2 214	2 214
- Livslångt lärande	12 153		
- Fler studenter på KPU	1 974	2 940	2 940
- Utbildning på avancerad nivå	12 083	12 083	
- Utbildning hela landet 2021–2025	8 442	8 442	8 596
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 193 374	1 188 389	1 187 446

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 19 119 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även att öka med 8 442 000 kronor mellan 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 8 596 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 10 590 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 7 560 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 2 520 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 12 153 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 12 083 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. För utbyggnad av yrkeslärarutbildningen beräknas anslaget att öka med 1 476 000 kronor 2021. Från och med 2022 beräknas beloppet till 2 214 000 kronor för denna satsning. Anslaget beräknas även öka med 1 974 000 kronor 2021, med 2 940 000 kronor årligen 2022 och 2023 samt med 1 008 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. Anslaget minskar med 1 710 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 200 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 451 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 1 378 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 1 193 374 000 kronor anvisas under anslaget 2:23 *Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 188 389 000 kronor respektive 1 187 446 000 kronor.

5.7.24 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.81 Anslagsutveckling 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	344 530	Anslagssparande
2020	Anslag	359 084 ¹	Utgiftsprognos 359 084
2021	Förslag	358 437	
2022	Beräknat	361 645 ²	
2023	Beräknat	365 840 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 358 437 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 358 437 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.82 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	359 084	359 084	359 084
Pris- och löneomräkning ²	6 173	9 442	13 717
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-6 820	-6 820	-6 820
- Generell besparing i statsförvaltningen	-6 820	-6 820	-6 820
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	358 437	361 645	365 840

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 6 820 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 358 437 000 kronor anvisas under anslaget 2:24 *Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 361 645 000 kronor respektive 365 840 000 kronor.

5.7.25 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.83 Anslagsutveckling 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	806 443	Anslagssparande	4 918
2020	Anslag	830 106 ¹	Utgiftsprognos	821 728
2021	Förslag	891 450		
2022	Beräknat	887 424 ²		
2023	Beräknat	888 061 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 879 552 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 870 091 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.84 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		935	1 901	-966
2020		1 000	1 950	-950
2021		1 000	1 950	-950

Tabell 5.85 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	29 873	30 274	-401
(varav tjänsteexport)	13 932	13 932	0
Prognos 2020	28 714	29 058	-344
(varav tjänsteexport)	14 000	14 000	0
Budget 2021	29 000	29 000	0
(varav tjänsteexport)	14 000	14 000	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.86 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	830 106	830 106	830 106
Pris- och löneomräkning ²	14 272	21 830	31 711
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	47 072	35 488	26 244
varav BP21 ³	44 554	32 625	23 125

- Bristyrkesutbildningar	15 079	15 079	15 079
- Behörighetsgivande utbildning	6 930	2 310	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-640	-640	-640
- Utbyggnad av läkarutbildningarna 2022–2023		859	1 718
- Livslångt lärande	8 168		
- Utbildning på avancerad nivå	8 174	8 174	
- Utbildning hela landet 2021–2025	6 843	6 843	6 968
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	891 450	887 424	888 061

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 15 079 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även att öka med 6 843 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 6 968 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 8 585 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 6 930 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 2 310 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 8 168 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 8 174 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. För utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 859 000 kronor 2022 och 1 718 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget minskar med 640 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 859 000 kronor 2021. För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 200 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 451 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 1 045 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 891 450 000 kronor anvisas under anslaget 2:25 *Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 887 424 000 kronor respektive 888 061 000 kronor.

5.7.26 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.87 Anslagsutveckling 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	273 423	Anslagssparande
2020	Anslag	286 796 ¹	Utgiftsprognos 286 795
2021	Förslag	289 187	

2022	Beräknat	291 775 ²
2023	Beräknat	295 160 ³

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 289 187 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 289 187 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.88 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	286 796	286 796	286 796
Pris- och löneomräkning ²	4 931	7 542	10 956
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-2 540	-2 563	-2 592
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 540	-2 540	-2 540
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	289 187	291 775	295 160

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 2 540 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 289 187 000 kronor anvisas under anslaget 2:26 *Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 291 775 000 kronor respektive 295 160 000 kronor.

5.7.27 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.89 Anslagsutveckling 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	563 789	Anslagssparande
2020	Anslag	583 130 ¹	Utgiftsprognos
			577 196
2021	Förslag	641 734	
2022	Beräknat	628 528 ²	
2023	Beräknat	624 925 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 622 952 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 612 280 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.90 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	
2019			882	1 275	-393
2020			900	1 409	-509
2021			900	1 409	-509

Tabell 5.91 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	34 639	34 419	220
(varav tjänsteexport)	540	540	0
Prognos 2020	29 542	34 811	-5 269
(varav tjänsteexport)	200	200	0
Budget 2021	28 645	31 145	-2 500
(varav tjänsteexport)	200	200	0

Regeringens överväganden

**Tabell 5.92 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:27 Mittuniversitetet:
Utbildning på grundnivå och avancerad nivå**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	583 130	583 130	583 130
Pris- och löneomräkning ²	10 026	15 335	22 276
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	48 578	30 063	19 519
varav BP21 ³	44 848	26 125	15 398
- Bristyrkesutbildningar	10 319	10 319	10 319
- Behörighetsgivande utbildning	19 005	6 335	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-720	-720	-720
- Livslångt lärande	6 375		
- Fler studenter på KPU	658	980	980
- Utbildning på avancerad nivå	4 478	4 478	
- Utbildning hela landet 2021–2025	4 733	4 733	4 819
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	641 734	628 528	624 925

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 10 319 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även att öka med 4 733 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 4 819 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 5 937 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 19 005 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 6 355 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 6 375 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 4 478 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget beräknas även öka med 658 000 kronor 2021, med 980 000 kronor årligen 2022 och 2023 samt med 336 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. Anslaget minskas med 720 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 301 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 702 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 2 749 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 641 734 000 kronor anvisas under anslaget 2:27 *Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 628 528 000 kronor respektive 624 925 000 kronor.

5.7.28 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.93 Anslagsutveckling 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	251 304	Anslagssparande	
2020	Anslag	262 470 ¹	Utgiftsprognos	262 470
2021	Förslag	264 093		
2022	Beräknat	266 457 ²		
2023	Beräknat	269 547 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 264 093 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 264 093 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.94 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	262 470	262 470	262 470
Pris- och löneomräkning ²	4 513	6 903	10 027
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-2 890	-2 916	-2 950
varav BP21 ³	-2 890	-2 890	-2 890
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 890	-2 890	-2 890
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	264 093	266 457	269 547

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 2 890 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 264 093 000 kronor anvisas under anslaget 2:28 *Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 266 457 000 kronor respektive 269 547 000 kronor.

5.7.29 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.95 Anslagsutveckling 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	950 712	Anslagssparande	
2020	Anslag	979 794 ¹	Utgiftsprognos	962 519
2021	Förslag	1 065 801		
2022	Beräknat	1 058 588 ²		
2023	Beräknat	1 056 969 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 049 197 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 1 035 581 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.96 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	183 351	187 757	-4 406
(varav tjänsteexport)	27 111	27 111	0
Prognos 2020	184 000	188 000	-4 000
(varav tjänsteexport)	28 000	28 000	0
Budget 2021	184 000	188 000	-4 000
(varav tjänsteexport)	28 000	28 000	0

Regeringens överväganden

**Tabell 5.97 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:29 Malmö universitet:
Utbildning på grundnivå och avancerad nivå**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	979 794	979 794	979 794
Pris- och löneomräkning ²	16 845	25 766	37 429
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	69 162	53 028	39 746
varav BP21 ³	62 676	46 121	32 474
- Bristyrkesutbildningar	19 289	19 289	19 289
- Behörighetsgivande utbildning	11 550	3 850	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-500	-500	-500
- Fler studenter på yrkeslärarutbildningen	1 476	2 214	2 214
- Livslångt lärande	10 559		
- Fler studenter på KPU	1 974	2 940	2 940
- Utbildning på avancerad nivå	9 950	9 950	
- Utbildning hela landet 2021–2025	8 378	8 378	8 531
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 065 801	1 058 588	1 056 969

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 19 289 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även att öka med 8 338 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 8 531 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 10 510 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 11 550 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 3 850 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 10 559 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 9 950 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. För utbyggnad av yrkeslärarutbildningen beräknas anslaget att öka med 1 476 000 kronor 2021. Från och med 2022 beräknas beloppet till 2 214 000 kronor för denna satsning. Anslaget beräknas även öka med 1 974 000 kronor 2021, med 2 940 000 kronor årligen 2022 och 2023

samt med 1 008 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. Anslaget minskas med 500 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 6 570 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 1 065 801 000 kronor anvisas under anslaget 2:29 *Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 058 588 000 kronor respektive 1 056 969 000 kronor.

5.7.30 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.98 Anslagsutveckling 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	244 239	Anslagssparande	
2020	Anslag	255 672 ¹	Utgiftsprognos	255 672
2021	Förslag	258 068		
2022	Beräknat	260 378 ²		
2023	Beräknat	263 398 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 258 068 tkr i 2021 års prinsnivå.

³ Motsvarar 258 068 tkr i 2021 års prinsnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.99 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	255 672	255 672	255 672
Pris- och löneomräkning ²	4 396	6 724	9 767
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-2 000	-2 018	-2 041
varav BP21 ³	-2 000	-2 000	-2 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 000	-2 000	-2 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	258 068	260 378	263 398

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 2 000 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se

Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 258 068 000 kronor anvisas under anslaget 2:30 *Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 260 378 000 kronor respektive 263 398 000 kronor.

5.7.31 2:31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.100 Anslagsutveckling 2:31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	242 383	Anslagssparande	10 691
2020	Anslag	262 700 ¹	Utgiftsprognos	262 218
2021	Förslag	294 155		
2022	Beräknat	286 800 ²		
2023	Beräknat	282 457 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 284 256 tkr i 2021 års prishnivå.

³ Motsvarar 276 741 tkr i 2021 års prishnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.101 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		330	577	-247
2020		360	590	-230
2021		350	580	-230

Tabell 5.102 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	28 803	26 087	2 716
(varav tjänsteexport)	25 024	22 565	2 459
Prognos 2020	28 300	26 600	1 700
(varav tjänsteexport)	23 600	22 100	1 500
Budget 2021	33 100	33 100	0
(varav tjänsteexport)	27 900	27 900	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.103 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	262 700	262 700	262 700
Pris- och löneomräkning ²	4 517	6 909	10 036
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	26 938	17 191	9 721
varav BP21 ³	24 536	14 445	6 777
- Bristyrkesutbildningar	5 850	5 850	5 850
- Behörighetsgivande utbildning	11 550	3 850	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-180	-180	-180
- Livslångt lärande	2 391		
- Utbildning på avancerad nivå	3 838	3 838	
- Utbildning hela landet 2021–2025	1 087	1 087	1 107
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	294 155	286 800	282 457

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 5 850 000 kronor fr.o.m. 2021. Detta ger även förutsättningar att fullfölja utbyggnaderna av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörutbildningar. Anslaget beräknas även att öka med 1 087 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 1 107 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 1 364 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 11 550 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 3 850 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 2 391 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 3 838 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget minskar med 180 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 1 080 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av ingenjörutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 1 303 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 294 155 000 kronor anvisas under anslaget 2:31 *Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 286 800 000 kronor respektive 282 457 000 kronor.

5.7.32 2:32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.104 Anslagsutveckling 2:32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	99 618	Anslagssparande	
2020	Anslag	104 401 ¹	Utgiftsprognos	104 401
2021	Förslag	105 476		
2022	Beräknat	106 421 ²		
2023	Beräknat	107 654 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 105 477 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 105 476 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.105 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	104 401	104 401	104 401
Pris- och löneomräkning ²	1 795	2 746	3 988
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-720	-720	-720
- Generell besparing i statsförvaltningen	-720	-720	-720
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	105 476	106 421	107 654

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 720 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 105 476 000 kronor anvisas under anslaget 2:32 *Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 106 421 000 kronor respektive 107 654 000 kronor.

5.7.33 2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.106 Anslagsutveckling 2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	627 036	Anslagssparande	27 301
2020	Anslag	634 451 ¹	Utgiftsprognos	639 871
2021	Förslag	691 524		
2022	Beräknat	685 923 ²		
2023	Beräknat	680 767 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 679 838 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 666 992 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.107 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		1 354	2 034	-680
2020		1 500	2 100	-600
2021		1 500	2 100	-600

Tabell 5.108 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	22 971	22 731	240
(varav tjänsteexport)	1 140	1 140	0
Prognos 2020	28 000	30 000	-2 000
(varav tjänsteexport)	1 000	1 000	0
Budget 2021	28 000	29 000	-1 000
(varav tjänsteexport)	1 000	1 000	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.109 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	634 451	634 451	634 451
Pris- och löneomräkning ²	10 908	16 684	24 236
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	46 165	34 788	22 080
varav BP21 ³	45 552	33 906	21 034

- Bristyrkesutbildningar	12 699	12 699	12 699
- Behörighetsgivande utbildning	9 240	3 080	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-470	-470	-470
- Livslångt lärande	6 774		
- Fler studenter på KPU	2 632	3 920	3 920
- Utbildning på avancerad nivå	9 880	9 880	
- Utbildning hela landet 2021–2025	4 797	4 797	4 885
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	691 524	685 923	680 767

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 12 699 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även att öka med 4 797 000 kronor 2021 respektive 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 4 885 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 6 017 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 9 240 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 3 080 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 6 774 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 9 880 000 kronor 2021 respektive 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget beräknas även öka med 2 632 000 kronor 2021 och med 3 920 000 kronor 2022 respektive 2023 samt med 1 344 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. Anslaget minskar med 470 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 200 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 451 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 691 524 000 kronor anvisas under anslaget 2:33 *Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 685 923 000 kronor respektive 680 767 000 kronor.

5.7.34 2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.110 Anslagsutveckling 2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	120 682	Anslagssparande	
2020	Anslag	131 692 ¹	Utgiftsprognos	131 692
2021	Förslag	132 056		
2022	Beräknat	133 238 ²		
2023	Beräknat	134 784 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 132 056 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 132 057 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.111 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	131 692	131 692	131 692
Pris- och löneomräkning ²	2 264	3 463	5 031
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 900	-1 917	-1 939
varav BP21 ³	-1 900	-1 900	-1 900
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 900	-1 900	-1 900
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	132 056	133 238	134 784

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 1 900 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 132 056 000 kronor anvisas under anslaget 2:34 *Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 133 238 000 kronor respektive 134 784 000 kronor.

5.7.35 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.112 Anslagsutveckling 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	203 240	Anslagssparande	2 029
2020	Anslag	208 588 ¹	Utgiftsprognos	207 047
2021	Förslag	213 734		
2022	Beräknat	215 245 ²		
2023	Beräknat	216 871 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 213 336 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 212 483 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.113 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	1 465	1 465	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2020	1 380	1 380	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2021	1 380	1 380	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.114 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	208 588	208 588	208 588
Pris- och löneomräkning ²	3 586	5 485	7 968
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 560	1 172	315
varav BP21 ³	1 561	1 163	310
- Bristyrkesutbildningar	400	400	400
- Generell besparing i statsförvaltningen	-90	-90	-90
- Livslångt lärande	398		
- Utbildning på avancerad nivå	853	853	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	213 734	215 245	216 871

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 400 000 kronor fr.o.m. 2021. Vidare beräknas anslaget öka med 398 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 853 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget minskar med 90 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 213 734 000 kronor anvisas under anslaget 2:35 *Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 215 245 000 kronor respektive 216 871 000 kronor.

5.7.36 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.115 Anslagsutveckling 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	51 040	Anslagssparande
2020	Anslag	52 014 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	52 549	
2022	Beräknat	53 020 ²	
2023	Beräknat	53 635 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 52 550 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 52 550 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.116 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	52 014	52 014	52 014
Pris- och löneomräkning ²	895	1 369	1 988
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-360	-363	-367
varav BP21 ³	-360	-360	-360
- Generell besparing i statsförvaltningen	-360	-360	-360
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	52 549	53 020	53 635

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 360 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 52 549 000 kronor anvisas under anslaget 2:36 *Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 53 020 000 kronor respektive 53 635 000 kronor.

5.7.37 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.117 Anslagsutveckling 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	105 975	Anslagssparande	
2020	Anslag	111 379 ¹	Utgiftsprognos	109 543
2021	Förslag	121 873		
2022	Beräknat	123 051 ²		
2023	Beräknat	123 860 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 121 959 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 121 354 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.118 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	4 637	4 917	-280
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2020	2 200	2 300	-100
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2021	800	700	100
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.119 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	111 379	111 379	111 379
Pris- och löneomräkning ²	1 915	2 929	4 255
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	8 579	8 743	8 226
varav BP21 ³	7 692	7 784	7 179
- Bristyrkesutbildningar	3 195	3 195	3 195
- Generell besparing i statsförvaltningen	-70	-70	-70
- Livslångt lärande	598		
- Fler studenter på KPU	1 410	2 100	2 100
- Utbildning på avancerad nivå	640	640	
- Utbildning hela landet 2021–2025	1 919	1 919	1 954
Överföring till/från andra anslag			

Övrigt

Förslag/beräknat anslag	121 873	123 051	123 860

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 3 195 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även att öka med 1 919 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 1 954 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 2 407 000 kronor årligen. Vidare beräknas anslaget öka med 598 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 640 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget beräknas även öka med 1 410 000 kronor 2021 och med 2 100 000 kronor årligen 2022 och 2023 samt med 720 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. Anslaget minskas med 70 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 884 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 121 873 000 kronor anvisas under anslaget 2:37 *Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 123 051 000 kronor respektive 123 860 000 kronor.

5.7.38 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.120 Anslagsutveckling 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	36 338	Anslagssparande	
2020	Anslag	39 351 ¹	Utgiftsprognos	38 951
2021	Förslag	39 747		
2022	Beräknat	40 102 ²		
2023	Beräknat	40 568 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 39 746 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 39 747 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.121 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	39 351	39 351	39 351
Pris- och löneomräkning ²	676	1 034	1 503
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-280	-283	-286
varav BP21 ³	-280	-280	-280
- Generell besparing i statsförvaltningen	-280	-280	-280
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	39 747	40 102	40 568

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 280 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 39 747 000 kronor anvisas under anslaget 2:38 *Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 40 102 000 kronor respektive 40 568 000 kronor.

5.7.39 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.122 Anslagsutveckling 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	501 921	Anslagssparande	9 453
2020	Anslag	523 023 ¹	Utgiftsprognos	532 476
2021	Förslag	575 147		
2022	Beräknat	565 776 ²		
2023	Beräknat	562 193 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 560 757 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 550 817 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.123 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		546	310	236
2020		550	350	200
2021		550	350	200

Tabell 5.124 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	59 769	59 682	87
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2020	90 000	90 000	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2021	90 000	90 000	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

**Tabell 5.125 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:39 Högskolan i Borås:
Utbildning på grundnivå och avancerad nivå**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	523 023	523 023	523 023
Pris- och löneomräkning ²	8 993	13 755	19 981
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	43 131	28 998	19 189
varav BP21 ³	42 106	27 756	17 777
- Bristyrkesutbildningar	13 639	13 639	13 639
- Behörighetsgivande utbildning	13 755	4 585	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-290	-290	-290
- Livslångt lärande	5 180		
- Utbildning på avancerad nivå	5 473	5 473	
- Utbildning hela landet 2021–2025	4 349	4 349	4 428
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	575 147	565 776	562 193

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 13 639 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även att öka med 4 349 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 4 428 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 5 456 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 13 755 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 4 585 000 kronor för denna

satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 5 180 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 5 473 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget minskas med 290 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 1 062 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 575 147 000 kronor anvisas under anslaget 2:39 *Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 565 776 000 kronor respektive 562 193 000 kronor.

5.7.40 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.126 Anslagsutveckling 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	80 328	Anslagssparande	
2020	Anslag	89 468 ¹	Utgiftsprognos	88 558
2021	Förslag	89 866		
2022	Beräknat	90 671 ²		
2023	Beräknat	91 722 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 89 867 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 89 866 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.127 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	89 468	89 468	89 468
Pris- och löneomräkning ²	1 538	2 353	3 418
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 140	-1 150	-1 164
varav BP21 ³	-1 140	-1 140	-1 140
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 140	-1 140	-1 140
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	89 866	90 671	91 722

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 1 140 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 89 866 000 kronor anvisas under anslaget 2:40 *Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 90 671 000 kronor respektive 91 722 000 kronor.

5.7.41 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.128 Anslagsutveckling 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	436 724	Anslagssparande
2020	Anslag	446 239 ¹	Utgiftsprognos 441 698
2021	Förslag	483 805	
2022	Beräknat	480 971 ²	
2023	Beräknat	481 087 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 476 704 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 471 352 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.129 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		656	592	64
2020		620	586	34
2021		630	600	30

Tabell 5.130 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	54 503	53 984	519
(varav tjänsteexport)	4 500	4 500	0
Prognos 2020	51 422	51 533	-111
(varav tjänsteexport)	3 500	3 500	0

Budget 2021	50 200	50 200	0
(varav tjänsteexport)	2 000	2 000	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.131 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	446 239	446 239	446 239
Pris- och löneomräkning ²	7 672	11 735	17 047
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	29 894	22 997	17 801
varav BP21 ³	29 856	22 778	17 415
- Bristyrkesutbildningar	9 240	9 240	9 240
- Behörighetsgivande utbildning	4 620	1 540	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-220	-220	-220
- Fler studenter på yrkeslärarutbildningen	984	1 476	1 476
- Livslångt lärande	5 180		
- Fler studenter på KPU	1 410	2 100	2 100
- Utbildning på avancerad nivå	3 909	3 909	
- Utbildning hela landet 2021–2025	4 733	4 733	4 819
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	483 805	480 971	481 087

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 9 240 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även att öka med 4 733 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 4 819 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 5 937 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 4 620 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 1 540 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 5 180 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 3 909 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. För utbyggnad av yrkeslärarutbildningen beräknas anslaget att öka med 984 000 kronor 2021. Från och med 2022 beräknas beloppet till 1 476 000 kronor för denna satsning. Anslaget beräknas även öka med 1 410 000 kronor 2021, med 2 100 000 kronor årligen 2022 och 2023 samt med 720 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. Anslaget minskar med 220 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 83 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 483 805 000 kronor anvisas under anslaget 2:41 *Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 480 971 000 kronor respektive 481 087 000 kronor.

5.7.42 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.132 Anslagsutveckling 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	81 147	Anslagssparande
2020	Anslag	87 804 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	88 454	
2022	Beräknat	89 245 ²	
2023	Beräknat	90 281 ³	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 88 453 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 88 454 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.133 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	87 804	87 804	87 804
Pris- och löneomräkning ²	1 510	2 309	3 355
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-860	-868	-878
varav BP21 ³	-860	-860	-860
- Generell besparing i statsförvaltningen	-860	-860	-860
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	88 454	89 245	90 281

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 860 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 88 454 000 kronor anvisas under anslaget 2:42 *Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 89 245 000 kronor respektive 90 281 000 kronor.

5.7.43 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.134 Anslagsutveckling 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	462 509	Anslagssparande	
2020	Anslag	478 704 ¹	Utgiftsprognos	472 673
2021	Förslag	528 496		
2022	Beräknat	520 018 ²		
2023	Beräknat	517 674 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 515 405 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 507 199 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.135 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		713	988	-275
2020		900	900	0
2021		900	900	0

Tabell 5.136 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	45 545	45 699	-154
(varav tjänsteexport)	14 751	14 549	202
Prognos 2020	45 000	45 000	0
(varav tjänsteexport)	14 000	14 000	0
Budget 2021	45 000	45 000	0
(varav tjänsteexport)	14 000	14 000	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.137 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	478 704	478 704	478 704
Pris- och löneomräkning ²	8 231	12 589	18 288
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	41 561	28 725	20 682
varav BP21 ³	40 144	27 099	18 857

- Bristyrkesutbildningar	11 919	11 919	11 919
- Behörighetsgivande utbildning	12 810	4 270	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-150	-150	-150
- Livslångt lärande	5 379		
- Fler studenter på KPU	1 786	2 660	2 660
- Utbildning på avancerad nivå	4 051	4 051	
- Utbildning hela landet 2021–2025	4 349	4 349	4 428
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	528 496	520 018	517 674

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 11 919 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även att öka med 4 349 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 4 428 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 5 456 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 12 810 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 4 270 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 5 379 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 4 051 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget beräknas även öka med 1 786 000 kronor 2021, med 2 660 000 kronor årligen 2022 och 2023 samt med 912 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. Anslaget minskas med 150 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 282 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 1 145 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 528 496 000 kronor anvisas under anslaget 2:43 *Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 520 018 000 kronor respektive 517 674 000 kronor.

5.7.44 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.138 Anslagsutveckling 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	102 497	Anslagssparande	
2020	Anslag	109 671 ¹	Utgiftsprognos	108 555
2021	Förslag	110 977		
2022	Beräknat	111 971 ²		
2023	Beräknat	113 269 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 110 978 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 110 977 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.139 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	109 671	109 671	109 671
Pris- och löneomräkning ²	1 886	2 885	4 190
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-580	-585	-592
varav BP21 ³	-580	-580	-580
- Generell besparing i statsförvaltningen	-580	-580	-580
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	110 977	111 971	113 269

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 580 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 110 977 000 kronor anvisas under anslaget 2:44 *Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 111 971 000 kronor respektive 113 269 000 kronor.

5.7.45 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.140 Anslagsutveckling 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	400 240	Anslagssparande
2020	Anslag	414 196 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	456 042	
2022	Beräknat	449 332 ²	
2023	Beräknat	447 662 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 445 346 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 438 603 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.141 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstilltel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		643	647	-4
2020		700	700	0
2021		700	700	0

Tabell 5.142 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	49 010	52 159	-3 149
(varav tjänsteexport)	30 037	31 365	-1 328
Prognos 2020	50 000	50 000	0
(varav tjänsteexport)	30 000	30 000	0
Budget 2021	51 000	51 000	0
(varav tjänsteexport)	30 000	30 000	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.143 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	414 196	414 196	414 196
Pris- och löneomräkning ²	7 122	10 893	15 824
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	34 724	24 243	17 642
varav BP21 ³	33 112	22 446	15 678
- Bristyrkesutbildningar	10 630	10 630	10 630
- Behörighetsgivande utbildning	9 240	3 080	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-220	-220	-220
- Livslångt lärande	4 782		
- Fler studenter på KPU	564	840	840
- Utbildning på avancerad nivå	3 767	3 767	
- Utbildning hela landet 2021–2025	4 349	4 349	4 428
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	456 042	449 332	447 662

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 10 630 000 kronor fr.o.m. 2021. Detta ger även förutsättningar att fullfölja utbyggnaderna av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörutbildningar. Anslaget beräknas även att öka med 4 349 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 4 428 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 5 456 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 9 240 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 3 080 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 4 782 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 3 767 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget beräknas även öka med 564 000 kronor 2021, med 840 000 kronor årligen 2022 och 2023 samt med 288 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. Anslaget minskas med 220 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnader av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 150 000 kronor respektive 501 000 kronor fr.o.m. 2021. För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 979 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 456 042 000 kronor anvisas under anslaget 2:45 *Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 449 332 000 kronor respektive 447 662 000 kronor.

5.7.46 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.144 Anslagsutveckling 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	73 084	Anslagssparande	
2020	Anslag	80 014 ¹	Utgiftsprognos	79 200
2021	Förslag	80 509		
2022	Beräknat	81 229 ²		
2023	Beräknat	82 172 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 80 508 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 80 509 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.145 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	80 014	80 014	80 014
Pris- och löneomräkning ²	1 375	2 103	3 056
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-880	-888	-898
varav BP21 ³	-880	-880	-880
- Generell besparing i statsförvaltningen	-880	-880	-880
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	80 509	81 229	82 172

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 880 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 80 509 000 kronor anvisas under anslaget 2:46 *Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 81 229 000 kronor respektive 82 172 000 kronor.

5.7.47 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.146 Anslagsutveckling 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	404 022	Anslagssparande	
2020	Anslag	417 497 ¹	Utgiftsprognos	410 347
2021	Förslag	456 297		
2022	Beräknat	451 165 ²		
2023	Beräknat	449 200 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 447 163 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 440 110 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.147 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		498	903	-405
2020		500	900	-400
2021		500	900	-400

Tabell 5.148 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	69 849	42 934	26 915
(varav tjänsteexport)	3 819	3 819	0
Prognos 2020	29 018	34 702	-5 684
(varav tjänsteexport)	3 524	3 524	0
Budget 2021	35 000	40 000	-5 000
(varav tjänsteexport)	3 500	3 500	0

Regeringens överväganden

**Tabell 5.149 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:47 Högskolan
Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	417 497	417 497	417 497
Pris- och löneomräkning ²	7 178	10 979	15 949
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	31 622	22 689	15 754
varav BP21 ³	30 083	20 974	13 903
- Bristyrkesutbildningar	8 540	8 540	8 540
- Behörighetsgivande utbildning	6 930	2 310	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-150	-150	-150
- Fler studenter på yrkeslärarutbildningen	984	1 476	1 476
- Livslångt lärande	4 981		
- Utbildning på avancerad nivå	4 833	4 833	
- Utbildning hela landet 2021–2025	3 965	3 965	4 037
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	456 297	451 165	449 200

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 8 540 000 kronor fr.o.m. 2021. Detta ger även förutsättningar att fullfölja utbyggnaderna av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörsutbildningar. Anslaget beräknas även att öka med 3 965 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 4 037 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025

beräknas 4 974 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 6 930 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 2 310 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 4 981 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 4 833 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. För utbyggnad av yrkeslärarutbildningen beräknas anslaget att öka med 984 000 kronor 2021. Från och med 2022 beräknas beloppet till 1 476 000 kronor för denna satsning. Anslaget minskar med 150 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnader av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 100 000 kronor respektive 351 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även öka med 1 117 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017.

Regeringen föreslår att 456 297 000 kronor anvisas under anslaget 2:47 *Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 451 165 000 kronor respektive 449 200 000 kronor.

5.7.48 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.150 Anslagsutveckling 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	65 550	Anslagssparande	
2020	Anslag	69 565 ¹	Utgiftsprognos	68 857
2021	Förslag	70 141		
2022	Beräknat	70 768 ²		
2023	Beräknat	71 589 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 70 140 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 70 140 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.151 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	69 565	69 565	69 565
Pris- och löneomräkning ²	1 196	1 829	2 657
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-620	-626	-633
varav BP21 ³	-620	-620	-620

- Generell besparing i statsförvaltningen	-620	-620	-620
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	70 141	70 768	71 589

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 620 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 70 141 000 kronor anvisas under anslaget 2:48 *Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 70 768 000 kronor respektive 71 589 000 kronor.

5.7.49 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.152 Anslagsutveckling 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	321 184	Anslagssparande	2 284
2020	Anslag	321 195 ¹	Utgiftsprognos	323 479
2021	Förslag	366 811		
2022	Beräknat	354 884 ²		
2023	Beräknat	350 509 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 351 736 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 343 416 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.153 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		585	693	-108
2020		600	600	0
2021		650	650	0

Tabell 5.154 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	20 100	18 543	1 557

(varav tjänsteexport)	10 933	10 030	903
Prognos 2020	20 000	20 000	0
(varav tjänsteexport)	10 000	11 000	-1 000
Budget 2021	21 000	21 000	0
(varav tjänsteexport)	12 000	12 000	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.155 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	321 195	321 195	321 195
Pris- och löneomräkning ²	5 522	8 446	12 270
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	40 094	25 243	17 044
varav BP21 ³	39 502	24 486	16 112
- Bristyrkesutbildningar	11 469	11 469	11 469
- Behörighetsgivande utbildning	18 480	6 160	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-220	-220	-220
- Fler studenter på yrkeslärarutbildningen	984	1 476	1 476
- Livslångt lärande	3 188		
- Utbildning på avancerad nivå	2 275	2 275	
- Utbildning hela landet 2021–2025	3 326	3 326	3 387
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	366 811	354 884	350 509

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 11 469 000 kronor fr.o.m. 2021. Detta ger även förutsättningar att fullfölja utbyggnaderna av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörutbildningar. Anslaget beräknas även att öka med 3 326 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 3 387 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 4 172 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 18 480 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 6 160 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 3 188 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 2 275 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. För utbyggnad av yrkeslärarutbildningen beräknas anslaget att öka med 984 000 kronor 2021. Från och med 2022 beräknas beloppet till 1 476 000 kronor för denna satsning. Anslaget minskar med 220 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 200 000 kronor respektive 401 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 366 811 000 kronor anvisas under anslaget 2:49 *Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 354 884 000 kronor respektive 350 509 000 kronor.

5.7.50 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.156 Anslagsutveckling 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	53 088	Anslagssparande	
2020	Anslag	57 159 ¹	Utgiftsprognos	56 577
2021	Förslag	57 261		
2022	Beräknat	57 773 ²		
2023	Beräknat	58 444 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 57 261 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 57 261 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.157 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	57 159	57 159	57 159
Pris- och löneomräkning ²	982	1 502	2 183
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-880	-888	-898
- Generell besparing i statsförvaltningen	-880	-880	-880
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	57 261	57 773	58 444

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 880 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 57 261 000 kronor anvisas under anslaget 2:50 *Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 57 773 000 kronor respektive 58 444 000 kronor.

5.7.51 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.158 Anslagsutveckling 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	371 331	Anslagssparande
2020	Anslag	383 154 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	423 937	
2022	Beräknat	417 717 ²	
2023	Beräknat	414 955 ³	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 414 011 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 406 558 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.159 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
2019		583	575	8
2020		600	600	0
2021		600	600	0

Tabell 5.160 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	41 395	43 080	-1 685
(varav tjänsteexport)	2 424	2 249	175
Prognos 2020	45 165	46 165	-1 000
(varav tjänsteexport)	2 000	2 000	0
Budget 2021	39 100	41 200	-2 100
(varav tjänsteexport)	2 000	2 000	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.161 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	383 154	383 154	383 154
Pris- och löneomräkning ²	6 587	10 075	14 637
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	34 196	24 488	17 164
varav BP21 ³	32 468	22 566	15 090

- Bristyrkesutbildningar	10 375	10 375	10 375
- Behörighetsgivande utbildning	7 980	2 660	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-170	-170	-170
- Livslångt lärande	4 582		
- Utbildning på avancerad nivå	4 904	4 904	
- Utbildning hela landet 2021–2025	4 797	4 797	4 885
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	423 937	417 717	414 955

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 10 375 000 kronor fr.o.m. 2021. Detta ger även förutsättningar att fullfölja utbyggnaderna av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörsutbildningar. Anslaget beräknas även att öka med 4 797 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 4 885 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 6 017 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 7 980 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 2 660 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 4 582 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 4 904 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget minskar med 170 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 251 000 kronor respektive 451 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även öka med 1 045 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017.

Regeringen föreslår att 423 937 000 kronor anvisas under anslaget 2:51 *Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 417 717 000 kronor respektive 414 955 000 kronor.

5.7.52 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.162 Anslagsutveckling 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	68 545	Anslagssparande	
2020	Anslag	77 105 ¹	Utgiftsprognos	76 320
2021	Förslag	77 740		
2022	Beräknat	78 436 ²		
2023	Beräknat	79 346 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 77 740 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 77 740 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.163 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	77 105	77 105	77 105
Pris- och löneomräkning ²	1 325	2 027	2 945
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-690	-696	-704
varav BP21 ³	-690	-690	-690
- Generell besparing i statsförvaltningen	-690	-690	-690
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	77 740	78 436	79 346

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 690 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 77 740 000 kronor anvisas under anslaget 2:52 *Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 78 436 000 kronor respektive 79 346 000 kronor.

5.7.53 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.164 Anslagsutveckling 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	167 051	Anslagssparande
2020	Anslag	169 115 ¹	Utgiftsprognos 167 394
2021	Förslag	179 761	
2022	Beräknat	180 767 ²	
2023	Beräknat	181 518 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 179 163 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 177 845 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.165 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	3 700	3 700	0
(varav tjänsteexport)	2 700	2 700	0
Prognos 2020	3 700	3 700	0
(varav tjänsteexport)	2 700	2 700	0
Budget 2021	3 700	3 700	0
(varav tjänsteexport)	2 700	2 700	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.166 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	169 115	169 115	169 115
Pris- och löneomräkning ²	2 907	4 447	6 460
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	7 739	7 205	5 943
varav BP21 ³	6 447	5 849	4 531
- Bristyrkesutbildningar	2 812	2 812	2 812
- Generell besparing i statsförvaltningen	-40	-40	-40
- Livslångt lärande	598		
- Utbildning på avancerad nivå	1 350	1 350	
- Utbildning hela landet 2021–2025	1 727	1 727	1 759
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	179 761	180 767	181 518

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 2 812 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även att öka med 1 727 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 1 759 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 2 166 000 kronor årligen. Vidare beräknas anslaget öka med 598 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 1 350 000 kronor årligen 2021 och 2022 för

utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget minskas med 40 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 1 291 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 179 761 000 kronor anvisas under anslaget 2:53 *Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 180 767 000 kronor respektive 181 518 000 kronor.

5.7.54 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.167 Anslagsutveckling 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	19 937	Anslagssparande	
2020	Anslag	20 318 ¹	Utgiftsprognos	20 111
2021	Förslag	20 487		
2022	Beräknat	20 670 ²		
2023	Beräknat	20 910 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 20 487 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 20 487 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.168 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	20 318	20 318	20 318
Pris- och löneomräkning ²	349	534	776
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-180	-182	-184
varav BP21 ³	-180	-180	-180
- Generell besparing i statsförvaltningen	-180	-180	-180
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	20 487	20 670	20 910

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 180 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 20 487 000 kronor anvisas under anslaget 2:54 *Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 20 670 000 kronor respektive 20 910 000 kronor.

5.7.55 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.169 Anslagsutveckling 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Slagsnamn	Belopp	Notering
2019	Utfall	65 393	Anslagssparande
2020	Anslag	67 365 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	69 450	
2022	Beräknat	69 870 ²	
2023	Beräknat	70 179 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 69 250 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 68 759 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.170 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	450	450	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2020	450	450	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2021	450	450	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.171 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	67 365	67 365	67 365
Pris- och löneomräkning ²	1 158	1 771	2 573
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	927	734	241
varav BP21 ³	927	728	236
- Generell besparing i statsförvaltningen	-90	-90	-90
- Livslångt lärande	199		
- Utbildning på avancerad nivå	498	498	
- Utbildning hela landet 2021–2025	320	320	326
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	69 450	69 870	70 179

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas att öka med 320 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 326 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 401 000 kronor årligen. Vidare beräknas anslaget öka 2021 med 199 000 kronor för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 498 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget minskar med 90 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 69 450 000 kronor anvisas under anslaget 2:55 *Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 69 870 000 kronor respektive 70 179 000 kronor.

5.7.56 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.172 Anslagsutveckling 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	11 355	Anslagssparande
2020	Anslag	11 571 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	11 399	
2022	Beräknat	11 501 ²	
2023	Beräknat	11 634 ³	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 11 399 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 11 399 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.173 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	11 571	11 571	11 571
Pris- och löneomräkning ²	198	303	441
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-370	-373	-378
varav BP21 ³	-370	-370	-370
- Generell besparing i statsförvaltningen	-370	-370	-370
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	11 399	11 501	11 634

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 370 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 11 399 000 kronor anvisas under anslaget 2:56 *Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 11 501 000 kronor respektive 11 634 000 kronor.

5.7.57 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.174 Anslagsutveckling 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	133 675	Anslagssparande
2020	Anslag	137 058 ¹	Utgiftsprognos 137 058
2021	Förslag	144 329	
2022	Beräknat	145 340 ²	
2023	Beräknat	146 166 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 144 051 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 143 208 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.175 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	510	510	0
(varav tjänsteexport)	510	510	0
Prognos 2020	510	510	0
(varav tjänsteexport)	510	510	0
Budget 2021	638	638	0
(varav tjänsteexport)	638	638	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.176 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	137 058	137 058	137 058
Pris- och löneomräkning ²	2 357	3 605	5 236
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 914	4 677	3 872
varav BP21 ³	3 621	3 345	2 504
- Bristyrkesutbildningar	912	912	912
- Generell besparing i statsförvaltningen	-40	-40	-40
- Livslångt lärande	598		
- Fler studenter på KPU	658	980	980
- Utbildning på avancerad nivå	853	853	
- Utbildning hela landet 2021–2025	640	640	652
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	144 329	145 340	146 166

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 912 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även att öka med 640 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 652 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 802 000 kronor årligen. Vidare

beräknas anslaget öka med 598 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 853 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget beräknas även öka med 658 000 kronor 2021, med 980 000 kronor årligen 2022 och 2023 samt med 336 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. Anslaget minskas med 40 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 1 291 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 144 329 000 kronor anvisas under anslaget 2:57 *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 145 340 000 kronor respektive 146 166 000 kronor.

5.7.58 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.177 Anslagsutveckling 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	20 036	Anslagssparande	
2020	Anslag	20 419 ¹	Utgiftsprognos	20 211
2021	Förslag	20 620		
2022	Beräknat	20 805 ²		
2023	Beräknat	21 046 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 20 620 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 20 620 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.178 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	20 419	20 419	20 419
Pris- och löneomräkning ²	351	537	780
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-150	-151	-153
varav BP21 ³	-150	-150	-150
- Generell besparing i statsförvaltningen	-150	-150	-150
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	20 620	20 805	21 046

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 150 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 20 620 000 kronor anvisas under anslaget 2:58 *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 20 805 000 kronor respektive 21 046 000 kronor.

5.7.59 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.179 Anslagsutveckling 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	427 834	Anslagssparande	
2020	Anslag	440 002 ¹	Utgiftsprognos	440 002
2021	Förslag	478 043		
2022	Beräknat	472 588 ²		
2023	Beräknat	472 678 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 468 396 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 463 113 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.180 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	156 437	152 318	4 119
(varav tjänsteexport)	3 691	2 897	794
Prognos 2020	160 545	161 767	-1 222
(varav tjänsteexport)	4 000	4 000	0
Budget 2021	165 545	165 767	-222
(varav tjänsteexport)	4 000	4 000	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.181 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	440 002	440 002	440 002
Pris- och löneomräkning ²	7 565	11 571	16 809
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	30 476	21 015	15 867
- Bristyrkesutbildningar	8 940	8 940	8 940
- Behörighetsgivande utbildning	6 300	2 100	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-210	-210	-210
- Livslångt lärande	5 977		
- Fler studenter på KPU	1 128	1 680	1 680
- Utbildning på avancerad nivå	3 270	3 270	
- Utbildning hela landet 2021–2025	3 837	3 837	3 907
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	478 043	472 588	472 678

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget öka med 8 940 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även öka med 3 837 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 3 907 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 4 814 000 kronor årligen. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 6 300 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 2 100 000 kronor för denna satsning. Vidare beräknas anslaget öka med 5 977 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 3 270 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget beräknas även öka med 1 128 000 kronor 2021, med 1 680 000 kronor årligen 2022 och 2023 samt med 576 000 kronor 2024 för utbyggnad av KPU. Anslaget minskas med 210 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017 beräknas anslaget öka med 1 288 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 478 043 000 kronor anvisas under anslaget 2:59 *Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 472 588 000 kronor respektive 472 678 000 kronor.

5.7.60 2:60 Södertörns högskola: Forskning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.182 Anslagsutveckling 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	87 252	Anslagssparande
2020	Anslag	92 836 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	93 612	
2022	Beräknat	94 450 ²	
2023	Beräknat	95 545 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 93 612 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 93 612 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.183 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	92 836	92 836	92 836
Pris- och löneomräkning ²	1 596	2 441	3 546
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-820	-827	-837
- Generell besparing i statsförvaltningen	-820	-820	-820
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	93 612	94 450	95 545

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskar med 820 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 93 612 000 kronor anvisas under anslaget 2:60 *Södertörns högskola: Forskning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 94 450 000 kronor respektive 95 545 000 kronor.

5.7.61 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.184 Anslagsutveckling 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2019	Utfall	35 599	Anslagssparande	
2020	Anslag	36 540 ¹	Utgiftsprognos	36 540
2021	Förslag	39 182		
2022	Beräknat	38 886 ²		
2023	Beräknat	38 913 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 38 584 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 38 176 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.185 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2019	274 414	268 922	5 492
(varav tjänsteexport)	1 049	1 049	0
Prognos 2020	285 500	290 000	-4 500
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2021	290 500	293 500	-3 000
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

Tabell 5.186 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	36 540	36 540	36 540
Pris- och löneomräkning ²	73	360	781
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 569	1 986	1 592
varav BP21 ³	2 569	1 971	1 562
- Bristyrkesutbildningar	655	655	655
- Generell besparing i statsförvaltningen	-70	-70	-70
- Livslångt lärande	598		
- Utbildning på avancerad nivå	427	427	
- Utbildning hela landet 2021–2025	959	959	977
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			

Förslag/beräknat anslag	39 182	38 886	38 913

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget öka med 655 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas även öka med 959 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 977 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 1 203 000 kronor årligen. Vidare beräknas anslaget öka med 598 000 kronor 2021 för satsningen på livslångt lärande. Anslaget beräknas även öka med 427 000 kronor årligen 2021 och 2022 för utbyggnad av utbildning på avancerad nivå. Anslaget minskar med 70 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 39 182 000 kronor anvisas under anslaget 2:61 *Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 38 886 000 kronor respektive 38 913 000 kronor.

5.7.62 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.187 Anslagsutveckling 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2019	Utfall	21 037	Anslagssparande	
2020	Anslag	21 439 ¹	Utgiftsprognos	21 221
2021	Förslag	21 518		
2022	Beräknat	21 710 ²		
2023	Beräknat	21 962 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 21 517 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 21 518 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.188 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	21 439	21 439	21 439
Pris- och löneomräkning ²	369	564	819
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-290	-293	-296
varav BP21 ³	-290	-290	-290
- Generell besparing i statsförvaltningen	-290	-290	-290
Överföring till/från andra anslag			

Övrigt

Förslag/beräknat anslag	21 518	21 710	21 962

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 290 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 21 518 000 kronor anvisas under anslaget 2:62 *Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 21 710 000 kronor respektive 21 962 000 kronor.

5.7.63 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tabell 5.189 Anslagsutveckling 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tusental kronor

2019	Utfall	3 366 108	Anslagssparande	69 950
2020	Anslag	3 537 450 ¹	Utgiftsprognos	3 550 158
2021	Förslag	3 773 958		
2022	Beräknat	3 752 478 ²		
2023	Beräknat	3 746 863 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 3 719 190 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 3 671 044 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till enskilda utbildningsanordnare för ersättning för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå, behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Tabell 5.190 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	3 537 450	3 537 450	3 537 450
Pris- och löneomräkning ²	60 819	93 025	135 135
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	175 689	122 003	74 279
varav BP21 ³	166 485	106 643	57 922
- Bristyrkesutbildningar	42 844	42 844	42 844
- Behörighetsgivande utbildning	59 640	19 880	
- Korta kurser	3 868		
- Livslångt lärande	16 536		
- Fler studenter på KPU	658	980	980

- Utbildning på avancerad nivå	29 044	29 044	
- Utbildning hela landet 2021–2025	13 895	13 895	14 098
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 773 958	3 752 478	3 746 863

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas anslaget att öka med 42 844 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas öka med 3 868 000 kronor 2021 för satsning på korta kurser. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas anslaget att öka med 59 640 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 19 880 000 kronor för denna satsning. Anslaget beräknas öka med 16 536 000 kronor 2021 för satsning på livslångt lärande. För att möjliggöra en satsning på fler studenter på KPU beräknas anslaget öka med 658 000 kronor 2021, med 980 000 kronor årligen 2022 och 2023 och med 336 000 kronor 2024. Anslaget beräknas öka med 29 044 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning på avancerad nivå. Anslaget beräknas även att öka med 13 895 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 14 098 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 16 727 000 kronor årligen.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar och ingenjörsutbildningar som inleddes 2018 beräknas anslaget att öka med 3 311 000 kronor respektive 6 163 000 kronor fr.o.m. 2021. Vidare beräknas anslaget att öka med 1 791 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av utbyggnad av lärarutbildningar som inleddes 2017. Anslaget beräknas även minska med 1 995 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av att de särskilda medlen för att utveckla spetsutbildning i entreprenörskap upphör.

Regeringen föreslår att 3 773 958 000 kronor anvisas under anslaget 2:63 *Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 3 752 478 000 kronor respektive 3 746 863 000 kronor.

Fördelning på anslagsposter

Tabell 5.191 Beräknad fördelning per anslagspost

Tusental kronor¹

Anslagspost	2021	2022	2023
Chalmers tekniska högskola AB	2 033 246	2 016 440	2 010 523
Varav			
<i>Utbildning på grundnivå och avancerad nivå</i>	1 070 676	1 045 655	1 029 384
<i>Forskning och utbildning på forskarnivå</i>	962 570	970 785	981 139
Handelshögskolan i Stockholm	103 757	104 698	105 811
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	773 746	762 848	757 549
Varav			
<i>Utbildning på grundnivå och avancerad nivå</i>	637 436	625 375	618 610
<i>Forskning och utbildning på forskarnivå</i>	136 310	137 473	138 939
Enskilda Högskolan Stockholm AB	19 585	19 752	19 963
Akademi för Ledarskap och Teologi	7 722	7 788	7 871

Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen	6 489	6 544	6 614
Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut	13 070	13 182	13 323
Ericastiftelsen	7 985	8 053	8 139
Ersta Sköndal Bräcke högskola AB	130 574	130 931	130 469
Stiftelsen Rödakorshemmet	102 933	103 048	102 599
Sophiahemmet, Ideell förening	96 602	96 865	96 533
Beckmans skola AB	32 948	33 229	33 583
Newmaninstitutet AB	6 280	6 334	6 402
Mervärdesskattekostnader för Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping	439 021	442 766	447 484

¹ Beloppen kan vara avrundade.

Chalmers tekniska högskola AB

Av bidraget beräknas 1 070 676 000 kronor fördelas till Chalmers tekniska högskola AB under 2021 för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Av dessa medel utgör takbeloppet 1 063 817 000 kronor och 6 859 000 kronor utgörs av det särskilda åtagandet som avser bidrag för utrustning m.m. till sjöbefälsutbildningen. Utöver det beräknas 962 570 000 kronor fördelas till Chalmers tekniska högskola AB under 2021 för forskning och utbildning på forskarnivå.

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas bidraget att öka med 22 148 000 kronor fr.o.m. 2021. Bidraget beräknas öka med 2 900 000 kronor 2021 för satsning på korta kurser. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas bidraget att öka med 43 890 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 14 630 000 kronor för denna satsning. Bidraget beräknas öka med 7 969 000 kronor 2021 för satsning på livslångt lärande. För att möjliggöra en satsning på fler studenter på KPU beräknas bidraget öka med 470 000 kronor 2021, med 700 000 kronor årligen 2022 och 2023 och med 240 000 kronor 2024. Bidraget beräknas öka med 16 845 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning på avancerad nivå. Bidraget beräknas även att öka med 3 198 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 3 256 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 4 012 000 kronor årligen.

Handelshögskolan i Stockholm

Bidraget beräknas öka med 3 456 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning på avancerad nivå. Bidraget beräknas även att öka med 2 767 000 kronor 2021–2025 för satsningen på utbildning i hela landet.

Bidraget till Handelshögskolan i Stockholm beräknas för 2021 att uppgå till 103 757 000 kronor.

Stiftelsen Högskolan i Jönköping

Av bidraget beräknas 637 436 000 kronor fördelas till Stiftelsen Högskolan i Jönköping under 2021 för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Utöver det beräknas 136 310 000 kronor fördelas till Stiftelsen Högskolan i Jönköping under 2021 för forskning och utbildning på forskarnivå.

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas bidraget att öka med 13 519 000 kronor fr.o.m. 2021. Bidraget beräknas öka med 968 000 kronor 2021 för satsning på korta kurser. För utbyggnad av behörighetsgivande utbildning beräknas bidraget att öka med 15 750 000 kronor 2021. För 2022 beräknas beloppet till 5 250 000 kronor för denna satsning. Bidraget beräknas öka med 6 375 000 kronor 2021 för satsning på livslångt lärande. För att möjliggöra en satsning på fler studenter på KPU beräknas bidraget öka med 188 000 kronor 2021, med 280 000 kronor årligen 2022 och 2023

och med 96 000 kronor 2024. Bidraget beräknas öka med 6 823 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning på avancerad nivå. Bidraget beräknas även att öka med 4 797 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 4 884 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 6 017 000 kronor årligen.

Enskilda Högskolan Stockholm AB

Bidraget till Enskilda Högskolan Stockholm AB beräknas för 2021 att uppgå till 19 585 000 kronor.

Akademi för Ledarskap och Teologi

Bidraget till Akademi för Ledarskap och Teologi beräknas för 2021 att uppgå till 7 722 000 kronor.

Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen

Bidraget till Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen beräknas för 2021 att uppgå till 6 489 000 kronor.

Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut

Bidraget till Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut beräknas för 2021 att uppgå till 13 070 000 kronor.

Ericastiftelsen

Bidraget till Ericastiftelsen beräknas för 2021 att uppgå till 7 985 000 kronor.

Ersta Sköndal Bräcke högskola AB

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas bidraget att öka med 2 790 000 kronor fr.o.m. 2021. Bidraget beräknas öka med 797 000 kronor under 2021 för satsning på livslångt lärande. Bidraget beräknas öka med 426 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning på avancerad nivå. Bidraget beräknas även att öka med 1 215 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 1 237 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 1 524 000 kronor årligen.

Bidraget till Ersta Sköndal Bräcke högskola AB beräknas för 2021 att uppgå till 130 574 000 kronor.

Stiftelsen Rödakorshemmet

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas bidraget att öka med 2 337 000 kronor fr.o.m. 2021. Bidraget beräknas öka med 797 000 kronor under 2021 för satsning på livslångt lärande. Bidraget beräknas öka med 355 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning på avancerad nivå. Bidraget beräknas även att öka med 1 023 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 1 042 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 1 284 000 kronor årligen.

Bidraget till Stiftelsen Rödakorshemmet beräknas för 2021 att uppgå till 102 933 000 kronor.

Sophiahemmet, Ideell förening

För satsningen på bristyrkesutbildningar beräknas bidraget att öka med 2 050 000 kronor fr.o.m. 2021. Bidraget beräknas öka med 598 000 kronor under 2021 för satsning på livslångt lärande. Bidraget beräknas öka med 1 137 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning på avancerad nivå. Bidraget beräknas även att öka

med 895 000 kronor årligen 2021 och 2022 för satsningen på utbildning i hela landet. För 2023 beräknas 912 000 kronor för denna satsning och för 2024 och 2025 beräknas 1 123 000 kronor årligen.

Bidraget till Sophiahemmet, Ideell förening beräknas för 2021 att uppgå till 96 602 000 kronor.

Beckmans skola AB

Bidraget till Beckmans skola AB beräknas för 2021 att uppgå till 32 948 000 kronor.

Newmaninstitutet AB

Bidraget till Newmaninstitutet AB beräknas för 2021 att uppgå till 6 280 000 kronor.

Mervärdesskattekostnader för Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping

Under anslagsposten har mervärdesskattekostnader beräknats för Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping i enlighet med de ramavtal som har ingåtts mellan staten och bolaget respektive staten och stiftelsen. Syftet är att garantera konkurrensneutralitet gentemot statliga universitet och högskolor. För budgetåret 2019 anvisades 423 599 000 kronor när det gäller ersättning för mervärdesskattekostnader. Det sammanlagda beloppet som utbetalades för 2019 var 366 199 000 kronor. Enligt prognoser kommer de samlade utgifterna för mervärdesskattekostnader 2020 att uppgå till 370 000 000 kronor. Det högsta belopp som kan utgå för 2021 beräknas för ändamålet uppgå till 439 021 000 kronor.

5.7.64 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tabell 5.192 Anslagsutveckling 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tusental kronor

2019	Utfall	561 262	Anslagssparande	110 679
2020	Anslag	1 675 473 ¹	Utgiftsprognos	1 635 378
2021	Förslag	2 230 797		
2022	Beräknat	1 843 779 ²		
2023	Beräknat	1 914 207 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 827 423 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 875 473 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser för högskoleutbildning och forskning inom högskoleområdet. Anslaget får även användas för utgifter i fråga om bidrag till statliga universitet och högskolor, enskilda utbildningsanordnare av högskoleutbildning, samt statliga myndigheter och andra organisationer med anknytning till högskoleområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 5.193 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	860 473	860 473	860 473
Pris- och löneomräkning ²	14 794	22 628	32 871
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	1 356 436	961 592	1 021 788
- Finansiering behörighetsprov	-10 000	-20 000	-13 000
- Förlängd satsning på validering inom KPU	13 500		
- Vidareutbildning av obehöriga lärare och förskolelärare (VAL)	22 000	22 000	22 000
- FOI-prop.	1 230 000	883 000	913 000
- Fler vägar till vårddyrken	5 000	5 000	
- Distansutbildning: verksamhetsförlagd utbildning	15 000	15 000	
- Yrkeslärare master	1 638	3 277	4 915
- Finansiering ökat studentinflytande	-25 000	-20 000	-20 000
- Stärkta förutsättningar för högskoleprovet	30 000		
- Justering PLO	17 464	15 000	15 000
Överföring till/från andra anslag	-906	-914	-925
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 230 797	1 843 779	1 914 207

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För att finansiera en ökning av Universitets- och högskolerådets förvaltningsanslag för att möjliggöra utvecklingsinsatser för behörighetsprov beräknas anslaget minska med 10 000 000 kronor 2021, med 20 000 000 kronor 2022 och med 13 000 000 kronor 2023. Anslaget beräknas öka med 13 500 000 kronor 2021 för att möjliggöra en fortsatt satsning på förstärkt validering inom KPU. För att fler studenter ska kunna studera inom VAL beräknas anslaget även öka med 22 000 000 kronor årligen 2021–2024.

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen beräknas anslaget att öka med 720 000 000 kronor 2021 för en förstärkning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning, de s.k. basanslagen. Av samma anledning beräknas anslaget att öka med 870 000 000 kronor 2022, 890 000 000 kronor 2023 och 900 000 000 kronor fr.o.m. 2024. Regeringen beräknar även en tillfällig ökning av basanslagen med 500 000 000 kronor 2021. Anslaget beräknas vidare öka med 10 000 000 kronor 2021 respektive 2022 för en förstärkning av satsningen på praktisknära forskning. Från och med 2023 beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor för denna satsning.

För uppdrag att utreda möjligheter att skapa fler vägar till vårddyrken beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor årligen 2021 och 2022. Anslaget beräknas öka med 15 000 000 kronor för satsning på stärkta förutsättningar för verksamhetsförlagd utbildning i distansutbildning årligen 2021 och 2022. För att möjliggöra en satsning på utbildning på avancerad nivå för yrkeslärare beräknas anslaget öka med 1 638 000 kronor 2021, med 3 277 000 kronor 2022 och med 4 915 000 kronor 2023.

Inom anslaget finansieras även satsning på studenthälsa om 25 000 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget beräknas minska med 25 000 000 kronor för att öka medel för studentinflytande under 2021 och med 20 000 000 kronor årligen 2022–2025. För att möjliggöra att högskoleprovet kan genomföras på ett smittskyddssäkert sätt beräknas anslaget öka med 30 000 000 kronor 2021.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas minska med 2 000 000 kronor till följd av att satsningen på att skapa fler vägar till läraryrket beräknas till en lägre nivå än 2020. Anslaget beräknas öka med 8 000 000 kronor för fortsättning av den satsning på distansutbildning som inleddes 2020. Från och med 2023 minskar anslaget med 8 165 000 kronor då satsningen på distansutbildning upphör. Anslaget beräknas minska med 122 668 000 kronor för att finansiera återställning av utbyggnaderna av förskolläraryrket och lärarutbildningarna som inleddes 2017 samt samhällsviktiga utbildningar som inleddes 2018. Samtidigt beräknas anslaget öka med 107 604 000 kronor med anledning av riksdagens beslut om budget för 2019 (bet. 2018/19:UbU1, rskr. 2018/19:104). Då finansiering av satsning på rymdforskning under 2020 upphör beräknas anslaget öka med 76 289 000 kronor 2021. Anslaget minskar med 24 000 000 kronor under 2021 för att finansiera reformer som inleddes under 2020. För 2022 beräknas anslaget minska med 10 000 000 kronor för att finansiera reformer som inleddes under 2020 och för 2023 beräknas anslaget öka med 38 764 000 kronor då dessa reformer upphör och finansieringen beräknas återföras till anslaget.

Regeringen föreslår att 2 230 797 000 kronor anvisas under anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 843 779 000 kronor respektive 1 914 207 000 kronor.

Satsningar som finansieras under anslaget

Från anslaget finansieras bl.a. vissa särskilda utbildningsinsatser såsom vidareutbildning av obehöriga lärare (VAL), kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning, kandidatprogram i teckenspråk och tolkning vid Stockholms universitet, stöd till waldorflärläroverutbildningen och särskild KPU inklusive Teach for Sweden. För Teach for Sweden beräknas 12 000 000 kronor årligen 2021–2023. Från anslaget fördelas även medel till övningsskolor, praktiktäta forskning, universitetens innovationskontor, kulturskolekliv och till Svenska institutet för informationsinsatser och svenskundervisning i utlandet.

5.7.65 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tabell 5.194 Anslagsutveckling 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tusental kronor

2019	Utfall	421 553	Anslagssparande	467
2020	Anslag	451 723 ¹	Utgiftsprognos	447 126
2021	Förslag	471 718		
2022	Beräknat	449 576 ²		
2023	Beräknat	452 892 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 445 588 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 443 728 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter vid universitet och högskolor för särskilda åtaganden och för utgifter för bidrag till insatser för ökad kvalitet i högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå. Anslaget får även användas för kapitaltillskott för finansiering av idébanksmedel efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall.

Regeringens överväganden

Tabell 5.195 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	456 723	456 723	456 723
Pris- och löneomräkning ²	7 854	12 012	17 448
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	7 141	-19 159	-21 278
varav BP21 ³	11 131	-15 000	-17 000
- Ökade medel till Jämställdhetsmyndigheten	-5 000	-5 000	
- Finansiering behörighetsprov	-10 000	-10 000	-17 000
- Korta kurser	26 131		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	471 718	449 576	452 892

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget minskas med 5 000 000 kronor årligen 2021 och 2022 för finansiering av Jämställdhetsmyndighetens arbete med jämställdhetsintegrering i högskolan. Anslaget beräknas minska med 10 000 000 kronor 2021 respektive 2022 för finansiering av behörighetsprovet och beräknas av samma anledning minska med 17 000 000 kronor 2023. För satsning på korta kurser för yrkesverksamma ökas anslaget med 26 131 000 kronor 2021.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas minska med 3 990 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av att de särskilda medlen för att utveckla spetsutbildning i entreprenörskap upphör.

Regeringen föreslår att 471 718 000 kronor anvisas under anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 449 576 000 kronor respektive 452 892 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* besluta om kapitaltillskott på högst 11 000 000 kronor till holdingbolag knutna till universitet för finansiering av idébanksmedel.

Skälen för regeringens förslag: För att göra det möjligt att öka kommersialiseringen av forskningresultat bör uppbyggnad av idébanker fortsätta.

Fördelning per lärosäte

Tabell 5.196 Fördelning per lärosäte

Tusental kronor

Lärosäte	Anslagspost	2021
Uppsala universitet	Internationell lärarfortbildning	9 532
	Sekretariat för Östersjöuniversitetet	2 609
	Nationellt resurscentrum i biologi och bioetik	2 040
	Idébanksmedel	1 017
	Korta kurser för yrkesverksamma	628
Lunds universitet	Omhändertagande av arkeologiska fynd	3 250
	Nationellt resurscentrum i fysik	1 492
	Idébanksmedel	1 017
	Korta kurser för yrkesverksamma	2 513
Göteborgs universitet	Uppdrag att utveckla och sprida kunskap och metoder för att minska rekrytering av människor till våldsbejakande ideologier och rörelser och till rasistiska organisationer	5 425
	Nationellt resurscentrum i matematik	5 451
	Idébanksmedel	1 017
	Korta kurser för yrkesverksamma	670
Stockholms universitet	Stöd till studenter med funktionshinder inklusive teckentolkning	36 756
	Tolk- och översättarutbildning	22 659
	Utveckling av lärarutbildning för dövas och hörselskadades behov	2 558
	Särskilda uppgifter rörande svenska som andraspråk och svenskundervisning för invandrare	9 063
	Lärarutbildning i minoritetsspråk	2 261
	Nationellt resurscentrum i kemi	1 466
	Idébanksmedel	1 017
	Korta kurser för yrkesverksamma	223
Umeå universitet	Decentraliserad utbildning	18 954
	Bidrag till lektorat i samiska och Bildmuseet	2 650
	Lärarutbildning i minoritetsspråk	4 454
	Idébanksmedel	1 017
	Korta kurser för yrkesverksamma	628
Linköpings universitet	Nationellt resurscentrum i teknik	2 034
	Idébanksmedel	1 017
	Korta kurser för yrkesverksamma	223
Karolinska institutet	Tandvårdscentral	111 505
	Prov efter läkares allmäntjänstgöring	6 131
	Idébanksmedel	1 017
Kungl. Tekniska högskolan	Idébanksmedel	1 017
	Korta kurser för yrkesverksamma	2 670
Luleå tekniska universitet	Decentraliserad utbildning	23 159
	Utbildning i rymdvetenskap förlagd till Kiruna	7 612
	Idébanksmedel	1 017

	Korta kurser för yrkesverksamma	717
Karlstads universitet	Idébanksmedel	254
	Korta kurser för yrkesverksamma	1 452
Linnéuniversitetet	Fortbildning för journalister	11 054
	Utrustning till sjöbefälsutbildning m.m.	6 862
	Idébanksmedel	254
	Korta kurser för yrkesverksamma	1 428
Örebro universitet	Lokalisering av verksamhet till Grythyttan	4 095
	Nätverksadministration och utveckling av skollärdarutbildning	369
	Idébanksmedel	254
	Korta kurser för yrkesverksamma	3 178
Mittuniversitetet	Idébanksmedel	254
	Korta kurser för yrkesverksamma	1 596
Malmö universitet	Tandvårdscentral	79 612
Mälardalens högskola	Idélab	4 325
	Korta kurser för yrkesverksamma	3 029
Blekinge tekniska högskola	Korta kurser för yrkesverksamma	1 428
Högskolan i Borås	Korta kurser för yrkesverksamma	484
Högskolan i Gävle	Korta kurser för yrkesverksamma	717
Högskolan i Halmstad	Korta kurser för yrkesverksamma	1 723
Högskolan Kristianstad	Korta kurser för yrkesverksamma	628
Högskolan i Skövde	Korta kurser för yrkesverksamma	968
Stockholms konstnärliga högskola	Lokalkostnader	7 830
Högskolan Väst	Utveckling av arbetsintegrerat lärande	2 670
	Korta kurser för yrkesverksamma	1 228
Konstfack	Lokalkostnader	1 405
Kungl. Konsthögskolan	Lokalkostnader	1 404
	Stipendier	46
	Särskild förstärkning	2 200
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	Dirigentutbildning och utbildning i elektroakustisk komposition	4 257
	Utvecklingsmedel	20 637
	Lokalkostnader	3 323
Södertörns högskola	Läroarbetsutbildning i nationella minoritetsspråk	2 262
Sveriges lantbruksuniversitet	Idébanksmedel	1 017

5.7.66 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tabell 5.197 Anslagsutveckling 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tusental kronor

2019	Utfall	2 623 890	Anslagssparande	
2020	Anslag	2 681 459 ¹	Utgiftsprognos	2 654 172
2021	Förslag	2 733 676		
2022	Beräknat	2 765 106 ²		
2023	Beräknat	2 804 004 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 740 577 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 747 264 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag enligt avtal mellan svenska staten och landsting om samarbete om högskoleutbildning av läkare, medicinsk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till landsting enligt avtal om samarbete om högskoleutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården.

Regeringens överväganden

Tabell 5.198 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 681 459	2 681 459	2 681 459
Pris- och löneomräkning ²	46 105	70 517	102 438
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	6 112	13 131	20 107
varav BP21 ³		6 542	13 084
- Utbyggnad av läkarutbildningarna 2022–2023		6 542	13 084
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 733 676	2 765 106	2 804 004

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022 och 2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Ett avtal om samarbete om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården, det s.k. ALF-avtalet, slöts under 2014 mellan staten och företrädare för de sju berörda landstingen Stockholms läns landsting, Uppsala läns landsting, Östergötlands läns landsting, Skåne läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Örebro läns landsting och Västerbottens läns landsting. Ett avtal om samarbete om grundutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården slöts 2004 mellan staten, Västra Götalands läns landsting och Västerbottens läns landsting (TUA-avtalet). Från och med 2020 ersattes beteckningen landsting med regioner men eftersom ALF-avtalet och TUA-avtalet slöts 2014 respektive 2004 och alljämt gäller används ordet landsting i enlighet med det som anges i avtalet.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För att genomföra utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 6 542 000 kronor 2022 och med 13 084 000 kronor fr.o.m. 2023.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

För att genomföra utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2018 beräknas anslaget öka med 6 065 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 2 733 676 000 kronor anvisas under anslaget 2:66 *Ersättningar för klinisk utbildning och forskning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 765 106 000 kronor respektive 2 804 004 000 kronor.

Utgiftsutveckling

Enligt ALF-avtalet ersätter staten berörda landsting för medverkan i verksamhetsintegrerad utbildning av läkare per helårsstudent och för klinisk forskning. Fördelning enligt ALF-avtalet 2021 framgår av tabell 5.199.

Tabell 5.199 Fördelning av anslagsmedel 2021 för utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården (ALF)

Tusental kronor

UNIVERSITET	Ersättning för antal HST ¹	Grundbelopp för forskning	Ersättning kvalitet i klinisk forskning	SUMMA
Uppsala universitet	85 513	178 807	30 213	294 533
Lunds universitet	105 400	294 180	77 310	476 890
Göteborgs universitet	101 343	310 483	101 248	513 074
Umeå universitet	90 524	160 170	35 120	285 815
Linköpings universitet	93 547	122 900	20 767	237 214
Karolinska institutet	138 412	409 691	112 994	661 097
Örebro universitet	28 160	62 504	7 032	97 695
Summa	642 899	1 538 736	384 684	2 566 319

¹ Ersättning per helårsstudent på läkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 *Ersättningar för klinisk utbildning och forskning* beräknas för 2021 till 79 547 kronor.

Regeringen har vid beräkningen utgått från följande antal helårsstudenter på läkarutbildningen.

Tabell 5.200 Läkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Helårsstudenter

UNIVERSITET	2021	2022	2023
Uppsala universitet	1 075	1 083	1 091
Lunds universitet	1 325	1 343	1 361
Göteborgs universitet	1 274	1 282	1 290
Umeå universitet	1 138	1 154	1 170
Linköpings universitet	1 176	1 192	1 208
Karolinska institutet	1 740	1 748	1 756
Örebro universitet	354	360	366
Summa	8 082	8 162	8 242

Enligt TUA-avtalet ersätter staten berörda landsting för medverkan i grundutbildning av tandläkare per helårsstudent, basorganisation och kliniskt inriktad odontologisk forskning. Fördelning enligt TUA-avtalet framgår av tabell 5.201.

Tabell 5.201 Fördelning av anslagsmedel 2021 för grundutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården (TUA)

Tusental kronor

UNIVERSITET	Ersättning för antal HST ¹	Ersättning för forskning och basorganisation	SUMMA
Göteborgs universitet	38 059	48 875	86 935
Umeå universitet	29 465	45 063	74 528
Summa	67 525	93 938	161 463

¹ Ersättning per helårsstudent på tandläkarutbildningen som omfattas av anslaget 2:66 *Ersättningar för klinisk utbildning och forskning* beräknas för 2021 till 81 848 kronor.

Regeringen har vid beräkningen utgått från följande antal helårsstudenter på tandläkarutbildningen.

Tabell 5.202 Tandläkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Helårsstudenter	2021	2022	2023
Göteborgs universitet	465	465	465
Umeå universitet	360	360	360
Summa	825	825	825

Anslaget omfattar även ca 6 000 000 kronor för utveckling av klinisk utbildning och forskning.

5.7.67 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

Tabell 5.203 Anslagsutveckling 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

Tusental kronor			
2019	Utfall	45 874	Anslagssparande 6
2020	Anslag	46 674 ¹	Utgiftsprognos 46 204
2021	Förslag	72 580	
2022	Beräknat	67 580	
2023	Beräknat	67 580	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter i fråga om bidrag till statliga universitet och högskolor, enskilda utbildningsanordnare av högskoleutbildning, samt statliga myndigheter och andra organisationer med anknytning till högskoleområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 5.204 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	46 674	46 674	46 674
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	25 000	20 000	20 000
varav BP21	25 000	20 000	20 000
- Stärkt studentinflytande	25 000	20 000	20 000
Överföring till/från andra anslag	906	906	906
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	72 580	67 580	67 580

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För att stärka studentinflytandet genom ökade bidrag till studentkårerna beräknas anslaget öka med 25 000 000 kronor 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor årligen för denna satsning.

Regeringen föreslår att 72 580 000 kronor anvisas under anslaget 2:67 *Särskilda bidrag inom högskoleområdet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 67 580 000 kronor respektive 67 580 000 kronor.

6 Forskning

6.1 Omfattning

Området forskning inom utgiftsområde 16 omfattar anslag till forskning, forskningens infrastruktur, nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap och forskningsinformation samt forskningsetik. Anslagen avser Vetenskapsrådet, Rymdstyrelsen, Kungl. biblioteket, Institutet för rymdfysik, Polarforskningssekreteriatet, Överklagandenämnden för etikprövning, Etikprövningsmyndigheten och Nämnden för prövning av oredlighet i forskning som inrättades den 1 januari 2020.

6.2 Mål för området

I den forskningspolitiska propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) presenterades ett nytt mål samt nya delmål för forskningspolitiken. Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar upp mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.

Uppföljningsbara delmål till det övergripande målet är följande:

- Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. De offentliga och privata investeringarna i forskning och utveckling bör även fortsatt överskrida EU:s mål.
- En övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen ska ske och jämställdheten ska öka.
- Samverkan och samhällspåverkan ska öka.

Ovanstående mål inbegriper även forskningspolitik inom utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 20 Allmän miljö- och naturvård, 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel samt 24 Näringsliv.

6.3 Resultatredovisning

6.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer för forskning som används för att redovisa resultaten inom verksamhetsområdet är följande:

- Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i Sverige och vissa mindre och medelstora europeiska länder (källa: Web of Science).
- Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder (källa: Web of Science).
- Andel artiklar som tillhör de tio procent högst citerade inom sina respektive områden för de högst citerade länderna (källa: Web of Science).
- Andel artiklar med svenska författare som tillhör de tio procent högst citerade inom sina respektive områden (källa: Web of Science).
- Könsfördelning för professorer, lektorer och meriteringsanställda (källa: Universitetskanslersämbetets årsrapport 2020).

Frågan om hur samhällspåverkan ska följas upp och mätas bereds inom Regeringskansliet.

6.3.2 Resultat

Uppföljning av forskningsfinansieringen i Sverige

Ett av de uppföljningsbara målen är att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling (FoU). Detta kan bl.a. mätas genom storleken på avsättningarna för FoU. Vidare bör de offentliga och privata investeringarna i forskning och utveckling överskrida EU:s mål. I vilken grad dessa mål har uppnåtts redovisas nedan.

År 2000 uppställdes målet inom EU att de samlade privata och offentliga investeringarna av FoU skulle uppgå till tre procent av BNP 2010. Det svenska nationella målet för FoU inom ramen för Europa 2020-strategin är att de totala investeringarna i FoU ska uppgå till ungefär fyra procent av BNP 2020. Detta mål presenterades i 2011 års ekonomiska vårproposition (prop. 2010/11:100).

Statistiska centralbyrån (SCB) publicerar årliga beräkningar av de statliga anslagen för FoU och vartannat år beräkningar för avsättningar vid universitet och högskolor, inom näringslivet och offentlig sektor samt översiktliga prognoser åren däremellan. Nedan anges senast tillgängliga data.

De statliga anslagen uppgår 2020 till 38,5 miljarder kronor enligt SCB:s statsbudgetanalys. Det är en ökning med 1,1 miljarder kronor jämfört med 2019 räknat i 2020 års prinsnivå. FoU-medlen i statens budget beräknas därmed uppgå till 0,77 procent av BNP om BNP skulle vara densamma som 2019 då FoU-medlen uppgick till 0,74 procent av BNP. Vidare fördelas 1,86 miljarder kronor 2020 från de forskningsstiftelser som bildades med löntagarfondsmedel, vilket är en ökning med 398 miljoner kronor jämfört med 2019.

Det svenska näringslivet tillhör de mest FoU-intensiva i världen. SCB uppskattar att företagens investeringar i FoU uppgick till 123,4 miljarder kronor 2019. Det motsvarar en ökning med 6,7 miljarder kronor sedan 2017. Företagens investeringar i FoU motsvarade 2019 en andel på 2,46 procent av BNP.

Av bidragen från EU:s forskningsmedel har enligt Europeiska kommissionens rapport 2019 (Horisont 2020 – årsbok 2019, Vinnova) 1,66 miljarder euro fördelats till Sverige under perioden 2014–2019. Detta motsvarar ca 2,83 miljarder kronor per år utifrån valutakursen 2019, vilket ger en andel på ca 0,056 procent av BNP.

Senaste data för FoU inom kommuner och regioner visar att 2,94 miljarder kronor avsattes 2017. Om det antas att samma belopp avsattes även 2019 motsvarar det 0,058 procent av BNP. De offentliga avsättningarna 2019 uppgick då sammantaget till 0,88 procent av BNP. Tillsammans med näringslivets avsättningar om 2,46 procent avsattes därmed ca 3,34 procent av BNP till FoU 2019.

Fördelning av statliga medel till forskning

Av de totala statliga FoU-medlen 2020 om 38,5 miljarder kronor tilldelas universitet och högskolor 19,5 miljarder kronor som direkta forskningsanslag. Forskningsfinansierarna tilldelas sammantaget 11,2 miljarder kronor 2020. Under övriga myndigheter i tabell 6.1 ingår bl.a. Försvarmakten, Trafikverket och Naturvårdsverket.

Tabell 6.1 Medel för forskning från statsbudgeten efter mottagare

Mottagare	2019	2020
Universitet och högskolor	18,4	19,5
Vetenskapsrådet	6,4	6,4
Vinnova	3,0	2,9
Formas	1,2	1,3
Forte	0,6	0,6
Statens energimyndighet	1,5	1,6
Sida	1,1	1,1
Övriga myndigheter	4,8	5,1
Total	37,0	38,5

Källor: Statistiska centralbyrån och regleringsbrev.

Svensk forskning i internationell jämförelse

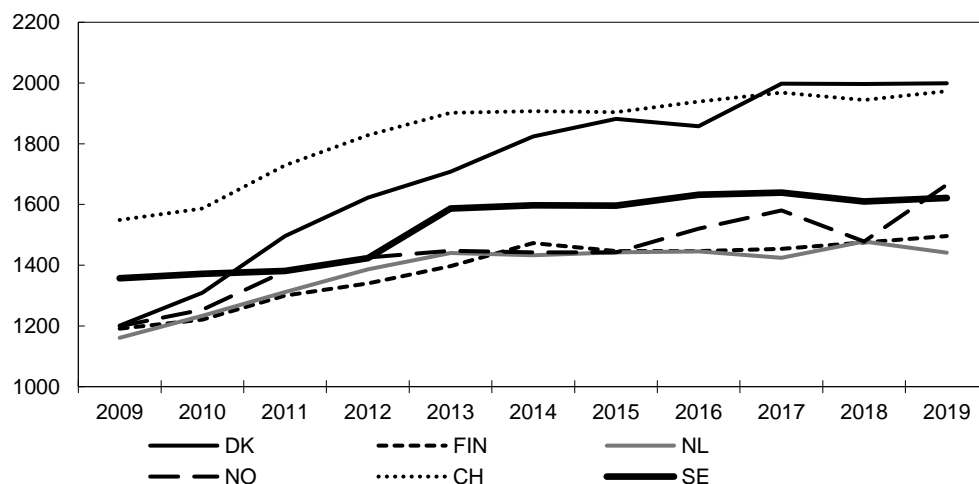
Övriga uppföljningsbara delmål är att en övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen ska ske och att jämställdheten ska öka. Nedan redovisas utveckling avseende kvalitetsförstärkning genom hur många vetenskapliga artiklar som publiceras med författare verksamma i Sverige och hur andelen av antalet vetenskapliga artiklar från forskare i Sverige som är bland de 10 procent högst citerade inom sina respektive områden förändrats. Jämställdheten mäts genom hur andelen professorer, lektorer och personer med meriteringsanställning som är kvinnor respektive män i Sverige har utvecklats. Hur dessa mål har uppfyllts redovisas nedan.

Antal artiklar som publiceras

Sverige, Danmark och Schweiz är jämförbara länder i befolkning och avsättningar till FoU och hör till de länder i världen som producerar flest artiklar per miljon invånare. Svenska forskare publicerade ca 1 620 artiklar 2019 fraktionerat (dvs. en artikel med två författare räknas som en halv för vardera författaren). Med samma mått mätt publicerade forskare i Danmark respektive i Schweiz nästan 2 000 artiklar. Även Norge publicerade 2019 fler artiklar än Sverige räknat per miljon invånare. Andra jämförbara länder är Finland och Nederländerna som publicerar knappt 1 500 artiklar per miljon invånare, se diagram 6.1.

Diagram 6.1 Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i Sverige och vissa mindre och medelstora europeiska länder

Antal artiklar per miljon invånare

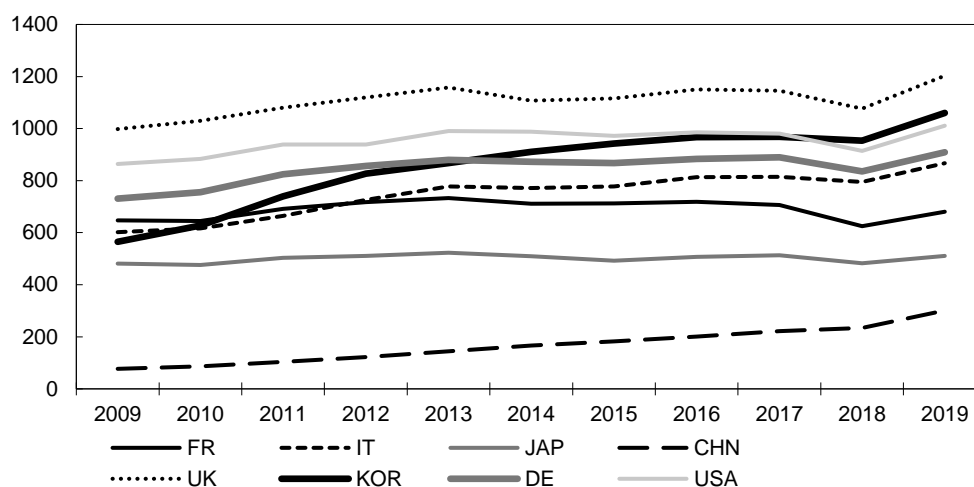

Källa: Web of Science.

Det land varifrån det produceras störst antal fraktionerade artiklar per år är Kina med ca 420 000 artiklar 2019, en ökning med ca 60 000 artiklar jämfört med 2018. Kina följs av USA med 325 000 artiklar, en marginell minskning jämfört med 2018. Andra länder som särskilt kan nämnas är Storbritannien (78 300) och Tyskland (74 400). Det land bland dessa som har flest antal artiklar per miljon invånare är Storbritannien med drygt 1 200 artiklar per miljon invånare. Andra länder med omfattande FoU per miljon invånare visas i diagram 6.2 nedan. I en sådan jämförelse faller Kina längre ned med ca 300 artiklar per miljon invånare, vilket är betydligt lägre än Sverige som producerar 1 620 artiklar per miljon invånare, se diagram 6.1.

Diagram 6.2 Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder

Antal artiklar per miljon invånare

Källa: Web of Science.

Störst antal fraktionerade artiklar från Sverige finns inom medicin, där antalet 2019 uppgick till ca 700 per miljon invånare, vilket är en ökning med knappt 5 procent sedan 2009. Därefter följer naturvetenskap och teknik med vardera 298 publikationer och 256 publikationer per miljon invånare. Naturvetenskap uppvisar ungefär samma antal publikationer som 2009 medan teknik ökat sin publicering med ca 60 procent under perioden. Inom samhällsvetenskaperna och humaniora har publiceringen nästan fördubblats under samma tid och uppgick 2019 till 215 respektive 49 artiklar per miljon invånare.

Andelen vetenskapliga artiklar som är bland de 10 procent högst citerade

Ett vanligt mått på vetenskapligt genomslag är andelen av ett lands artiklar som är bland de 10 procent högst citerade i världen. Andelen från Sverige uppgick 2019 till 11 procent, vilket ligger på ett genomsnitt för de föregående tio åren. Detta är i nivå med Belgien, Irland, Kanada och Kina, men lägre än för Danmark (12 procent), Schweiz (13 procent), Singapore (15 procent), Nederländerna (12 procent), Storbritannien (13 procent) och USA (12 procent). Även för dessa länder har andelen legat konstant de senaste tio åren.

De områden där Sverige har högst andel publikationer bland de 10 procent högst citerade är agronomi med 12 procent följt av naturvetenskap och medicin med 11 procent vardera.

Ökad jämställdhet

Jämställdhet inom forskningen vid universitet och högskolor kan bl.a. mätas genom andelen kvinnor och män som är anställda som professorer, lektorer och i meriteringsanställningar, dvs. forskarassistenter, biträdande lektorer och postdoktorer.

Av professorerna var 30 procent kvinnor och 70 procent män 2019. Det är en ökning av andelen kvinnor jämfört med 2009 då andelen kvinnor var 20 procent. År 2019 var 47 procent av alla lektorer kvinnor och 53 procent män, vilket är högre än 2009 då andelen kvinnor var 42 procent. I kategorin meriteringsanställningar hade andelen kvinnor minskat från 46 procent 2009 till 44 procent 2019. Andelen män hade under samma period ökat från 54 procent till 56 procent.

Universitet och högskolor har 2017–2019 haft särskilda rekryteringsmål för professorer, med målet att hälften av de nyrekryterade professorerna 2030 ska vara kvinnor. En analys gjord av Universitetskanslersämbetet visar att det trots rekryteringsmålen för perioden inte har skett någon ökning av andelen kvinnor bland nyrekryterade professorer. I alla ämnen förutom medicin och hälsovetenskap har andelen i stället minskat.

Forskning för att möta samhällets utmaningar

I den forskningspolitiska propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) prioriterade regeringen forskning inom vissa nationella och globala samhällsutmaningar. De prioriterade samhällsutmaningarna är klimat och miljö, hälsa, ökad digitalisering, ett säkert, inkluderande och hållbart samhälle samt att förbättra kunskapsresultaten i det svenska skolväsendet.

Nationella forskningsprogram

I den forskningspolitiska propositionen från 2016 presenterades s.k. nationella forskningsprogram inom vissa områden för att svara upp mot regeringens mål om att möta samhällsutmaningar både i Sverige och globalt. De nationella forskningsprogrammen är tioåriga samarbeten mellan flera forskningsfinansiärer och ska koordinera forskningen inom ett område, vara kopplade till högre utbildning och utgöra en länk till internationella forskningssamarbeten. Vetenskapsrådet ansvarar för två nationella forskningsprogram, ett inom antibiotikaresistens och ett inom migration och integration. På samma sätt ansvarar Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) och Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) för några nationella forskningsprogram inom sina respektive ansvarsområden, se utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 20 Allmän miljö- och naturvård och 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Inom det nationella forskningsprogrammet Migration och integration finns en nationell programkommitté med representanter från forskningsfinansiärerna, Delegationen för migrationsstudier (Delmi), Migrationsverket, Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) och sedan 2019 även Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Den strategiska forskningsagendan, som ska vägleda programmet de kommande åren och som består av en kartläggning av befintliga satsningar, aktörer inom området och av svensk migrationsforskning samt slutsatser kring prioriteringar inom programmet, översattes 2019 till engelska.

Även inom det nationella forskningsprogrammet Antibiotikaresistens finns en nationell programkommitté som bidrar till programmets utformning. Programkommittén har representanter från forskningsfinansiärerna Sida, Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Läkemedelsverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Havs- och vattenmyndigheten och Research Institutes of Sweden (RISE). Under 2019 publicerades en

strategisk forskningsagenda för programmet. Antibiotikaresistens hanteras även inom utgiftsområdena 7 Internationellt bistånd, 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg och 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Hälsoutmaningen

I den forskningspolitiska propositionen från 2016 presenterades ett antal satsningar för att möta hälsoutmaningen. Flera av dessa administreras av Vetenskapsrådet, däribland satsningarna på samverkansnätverk för klinisk forskning, klinisk behandlingsforskning, biobanker och register samt ett nationellt forskningsprogram inom antibiotikaresistens (se ovan). Under 2019 fördelades 28 miljoner kronor till klinisk behandlingsforskning som svarar mot identifierade och prioriterade kunskapsbehov och 7 miljoner kronor till samverkansnätverk för klinisk forskning. Vidare avsattes 36 miljoner kronor för samordning, insamlande och bevarande av humant biologiskt material. Dessa medel fördelades mellan tre nationella infrastrukturer för forskning: Biobank Sverige, Svenska Tvillingregistret och Simpler.

I december 2019 beslutade regeringen om en nationell strategi för life science (N2019/03157/EIN), en strategi av hög relevans för hälsoutmaningen då den sätter upp flera långsiktiga mål för forskning och innovation inom området. Se vidare utgiftsområde 24 Näringsliv.

Satsningar med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19

Vetenskapsrådet fick under april 2020 tre uppdrag som alla har till syfte att bidra till att möta de utmaningar som orsakas av den pågående pandemin. Myndigheten ska dels förbereda finansiering av forskningsinsatser med koppling till pandemin (U2020/02403/F), dels tillfälligt stärka verksamheten inom Kliniska studier Sverige (U2020/02602/F), dels samordna det svenska deltagandet i Europeiska kommissionens covid-19-dataplattform inom ramen för det europeiska öppna forskningsmolnet (EOSC) (U2020/02776/F).

Forskningscentret Science for Life Laboratory (SciLifeLab), i samarbete med universitet och med finansiering från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse, agerade tidigt under pandemin genom att erbjuda framför allt hälso- och sjukvården storskalig SARS-CoV-2-testning. Vidare har ett antikroppstest utvecklats vid Kungl. Tekniska högskolan (KTH) inom ramen för SciLifeLabs verksamhet. SciLifeLab fördelade också tidigt medel till forskningsprojekt som kan bidra till att stoppa utbredningen av viruset och bota sjukdomen covid-19.

Vetenskapsrådet har på grund av pandemin tillåtit forskare att disponera sina bidrag under längre tid, skjutit upp redovisningsdatum och gjort det möjligt för alla forskare som har bidrag att styra om sina projekt mot forskning som kan bidra till att stoppa utbredningen av viruset och bota sjukdomen covid-19. Vidare har Vetenskapsrådet initierat en satsning på virusforskning.

Etikprövningsmyndigheten har sedan den 18 mars 2020 gett förtur för ansökningar om kliniska läkemedelsprövningar för studier avseende sjukdomen covid-19 som inte kan vänta.

Digitaliseringsutmaningen

I den forskningspolitiska propositionen från 2016 konstaterade regeringen att digitaliseringen utgör den enskilt viktigaste drivkraften för dagens utveckling av offentlig verksamhet. I regeringens digitaliseringsstrategi betonas också behovet av ökat fokus på datadriven och digitalt driven öppen forskning och innovation.

Forskning är ett av fyra prioriterade områden i regeringens nationella inriktning för artificiell intelligens (AI). Regeringen gav 2018 sju lärosäten i uppdrag att genomföra

en kompetensutvecklingsinsats inom området artificiell intelligens. Uppdraget är slutredovisat och har bland annat resulterat i att drygt 60 AI-kurser över hela landet har tagits fram och att en öppen webbplattform har etablerats där AI-kurser inom livslångt lärande publiceras. Sammantaget har uppdraget resulterat i ett ökat samarbete mellan svenska lärosäten inom livslångt lärande och AI.

Under 2019 gav regeringen i uppdrag åt Universitetskanslersämbetet och Tillväxtverket att tillsammans analysera och föreslå hur kompetensförsörjningen av digital spetskompetens kan utvecklas både kort- och långsiktigt (I2019/01963/D). Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2022.

Myndigheten för digital förvaltning har i uppdrag att öka den offentliga förvaltningens förmåga att tillgängliggöra öppna data, bedriva öppen och datadriven innovation samt använda AI (I2019/01416/DF). I uppdraget ingår att öka den offentliga förvaltningens förmåga att bedriva öppen och datadriven innovation i samverkan med forskning, näringsliv och civilsamhälle. Initialt ska data inom följande områden prioriteras: trafik, arbetsmarknad, hälsa, geodata och öppna forskningsdata.

Jämställdhetsintegrering

Vetenskapsrådet var en av de första myndigheterna som ingick i regeringens satsning på jämställdhetsintegrering i myndigheter (JIM) och sedan 2013 har myndigheten haft ett pågående uppdrag för jämställdhetsintegrering. Även Formas, Forte och Verket för innovationssystem (Vinnova) ingår i satsningen.

Vetenskapsrådet genomför inom detta område en rad olika åtgärder och aktiviteter, bl.a. ingår en jämställdhetsutbildning för ledamöterna i de beredningsgrupper som bedömer ansökningar om forskningsmedel som en integrerad del av Vetenskapsrådets beredningsprocess. Inom områden där fördelningen av forskningsmedel tidigare inte har varit jämställd har myndigheten en aktiv bevakning. Det gäller bl.a. bidragsformer-na internationell postdok, miljöstöd och excellenssatsningar. Myndigheten arbetar också med en jämställdhetsanalys av sin bild utåt och i sin externa kommunikation. Dessutom driver Vetenskapsrådet ett nätverk för JIM-myndigheter med ansvar inom högskolan. Sedan 2012 genomför Vetenskapsrådet regelbundet jämställdhetsobservationer i beredningsgruppers möten. Vetenskapsrådet har publicerat en rapport om jämställdhetsobservationerna där resultaten analyseras och ett antal rekommendationer ges.

Beviljandegraden för Vetenskapsrådets forskningsmedel inom olika ämnesområden är fortsatt tämligen jämn mellan könen och har varit stabilt jämn under de senaste fem åren. Inom humaniora och samhällsvetenskap ligger beviljandegraden på 12 procent för kvinnor och 11 procent för män. Inom medicin och hälsa ligger beviljandegraden på 25 procent för kvinnor och 28 procent för män, inom naturvetenskap och teknikvetenskap på 23 procent för kvinnor och 22 procent för män och inom klinisk behandlingsforskning på 39 procent för kvinnor och 43 procent för män. För vissa områden, såsom utbildningsvetenskap, utvecklingsforskning och konstnärlig forskning, fluktuerar siffrorna mer från ett år till ett annat, framför allt på grund av att det där är förhållandevis få ansökningar.

Rymdforskning och rymdverksamhet

Rymdverksamhet är internationell

Av regeringens mål framgår att högkvalitativ forskning och innovation ska leda till samhällets utveckling och välfärd samt näringslivets konkurrenskraft. En stor del av de svenska statliga satsningarna på rymdverksamhet läggs på projekt som genomförs i internationella samarbeten. Detta är naturligt då stora rymdprojekt är tekniskt avan-

cerade, långsiktiga och kostsamma och därför i många fall måste använda kompetens och resurser från flera länder och även för att forskningsresultat och tillämpningar ofta är av globalt intresse.

Under 2018 och 2019 har det inför EU:s nästa budgetperiod 2021–2027 pågått förhandlingar om Europeiska kommissionens förslag till en sammanhållen förordning för EU:s rymdprogram och en ny rymdprogrammyndighet. Syftet med förordningen är att samla unionens alla rymdaktiviteter i ett integrerat rymdprogram.

Inriktningen för regeringens förhandlingar har bl.a. varit att värna nationell kompetens och nationella säkerhetsintressen, att säkerställa en kontinuerlig dataförsörjning och den fortsatta driften av jordobservationssystemet Copernicus och navigeringssystemet Galileo samt att verka för att ge svenska aktörer så goda förutsättningar som möjligt att delta. Europeiska kommissionen, rådet och parlamentet har i huvudsak enats om merparten av förordningsförslagen. Budgeten för rymdprogrammet kommer att fastställas som en del av EU:s långtidsbudget för åren 2021–2027.

Under 2019 höll den europeiska rymdorganisationen European Space Agency (ESA) ett ministerrådsmöte då de 22 medlemsländerna beslutade hur mycket medel de tillsammans åtar sig att lägga på kommande rymdprogram. Medlemsländerna ökade ESA:s budget kraftigt och majoriteten av programmen blev fulltecknade inklusive ett svenskt programförslag om en arktisk vädersatellit.

Sverige har genom Rymdstyrelsen även bilaterala rymdsamarbeten med flera länder. Under 2019 har aktiviteter genomförts med bl.a. Frankrike, Brasilien, Tyskland och Portugal samt Kanada med vilket ett nytt samförståndsavtal slöts.

Strategi för svensk rymdverksamhet

Den av regeringen beslutade nationella strategin för svensk rymdverksamhet (skr. 2017/18:259) innehåller långsiktiga strategiska mål för att stärka svensk rymdverksamhet. Rymdverksamhet bör enligt strategin bedrivas utifrån ett helhetsperspektiv där nyttan för samhället står i centrum samtidigt som Sveriges säkerhet säkerställs.

Regeringen har under 2019 fortsatt med rymdstrategins genomförande. I fråga om flera av de rekommenderade insatserna i strategin pågår arbete på myndighetsnivå, t.ex. när det gäller informationsspridning om rymddata och innovationsfrämjande insatser för användning av sådana data. Vidare har regeringen beslutat att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av rymdlagen och vid behov den anslutande rymdförordningen (dir. 2020:34). Syftet med översynen är att åstadkomma en långsiktigt hållbar reglering av rymdverksamheten som står i samklang med internationella regelverk och nationella säkerhetsbehov och som skapar förutsägbarhet och goda förutsättningar för företag, universitet och högskolor samt myndigheter inom rymdområdet.

Riksdagen har tillkännagett att regeringen kontinuerligt ska utvärdera de långsiktiga strategiska målen i strategin för svensk rymdverksamhet och regelbundet återrapportera till riksdagen (bet. 2018/19:UbU3 punkt 2, rskr. 2018/19:45). Regeringen redovisade vad som hade gjorts med anledning av den svenska rymdstrategin i budgetpropositionen för 2020 och avser att återkomma med utvärderingar av de långsiktiga strategiska målen i rymdstrategin i kommande budgetpropositioner. Regeringen bedömer därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och att det därmed får anses slutbehandlat.

Testbädd för rymdverksamhet

Under 2018 och 2019 bidrog Vinnova totalt med 30 miljoner kronor till Svenska rymdaktiebolaget (SSC) för utveckling av en testbädd vid Esrange för rymdverksamhet. Under perioden 2018–2020 bidrog även Vetenskapsrådet med totalt 30 miljoner kronor till SSC för fortsatt utveckling av testbädden vid Esrange. Testbädden ger en förmåga att genomföra test- och utvecklingsverksamhet vid Esrange inom återanvändningsbar uppskjutningsteknik. Testbädden möjliggör också teknikdemonstration och tester av teknik för exploatering av andra planeter. Investeringen omfattar t.ex. etablering av instrumentering och infrastruktur samt teknik för tester.

Forskningens infrastruktur

Med forskningens infrastruktur avses verktyg eller resurser som är nödvändiga för att bedriva forskning, t.ex. forskningsanläggningar, forskningsbibliotek, laboratorier, beräkningsresurser och databaser. I Sverige finns t.ex. SciLifeLab som är en nationell infrastruktur för livsvetenskaplig forskning. Vidare byggs två stora forskningsanläggningar, den europeiska spallationskällan European Spallation Source (ESS) och synkrotronljusanläggningen MAX IV, se vidare nedan.

I takt med att infrastrukturerna blir allt mer tekniskt avancerade och kostnadskrävande är det nödvändigt att utveckla dem gemensamt på nationell och ibland internationell nivå. Vetenskapsrådet har i uppdrag att finansiera nationell forskningsinfrastruktur och Sveriges medverkan i internationell infrastruktur.

Regeringen har tillsatt en utredning som ska lämna förslag på hur organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur ska utvecklas på nationell nivå (dir. 2020:52). Målet är att upprätthålla en forskningsinfrastruktur av hög kvalitet som ska vara ett effektivt stöd t.ex. för att möta samhällsutmaningarna. Uppdraget ska redovisas senast i maj 2021.

Europeiska spallationskällan

Europeiska spallationskällan (ESS) är under uppbyggnad i Lund. ESS uppskattas att bli i genomsnitt 20 gånger mer kraftfull än dagens motsvarande anläggningar och kan liknas vid ett gigantiskt mikroskop där forskare kan studera struktur och funktion hos olika typer av material. Anläggningen är nu färdigställd till drygt 70 procent och beräknas stå helt klar 2025.

Regeringen beslutade 2018 om en nationell strategi för ESS och den omgivande kunskapsmiljön (skr. 2017/18:262). Strategin innefattar nationella mål för Sveriges arbete relaterat till ESS. Regeringen har under 2019 fortsatt strategins genomförande bl.a. genom uppdrag till Vetenskapsrådet och Vinnova, se nedan.

MAX IV

MAX IV är en nationell synkrotronljusanläggning för material- och livsvetenskaplig forskning vid Lunds universitet. MAX IV invigdes sommaren 2016 och tog emot de första användarna under 2017. MAX IV ger ett intensivt röntgenljus vars korta våglängd gör det möjligt att se bl.a. extremt små detaljer och strukturer i olika material. Under pandemin har MAX IV öppnat ett snabbspår för studier relaterade till det nya coronaviruset.

Vetenskapsrådet och Vinnova har i uppdrag att samordna insatserna för ESS och MAX IV (U2019/01625/F). Till stöd för denna samordning på nationell nivå har Vetenskapsrådet även fått i uppdrag att i samråd med Vinnova inrätta en rådgivande expertgrupp (U2020/04020/F).

Vinnova har analyserat och lämnat förslag på hur den nationella processen att bygga upp en internationellt konkurrenskraftig forsknings- och innovationsmiljö runt anläggningarna ESS och MAX IV bör utformas (N2019/01823/EIN). Uppdraget redovisades i december 2019 och bereds nu inom Regeringskansliet.

För ett öppet vetenskapssystem

I den nationella färdplanen för det europeiska forskningsområdet anges den nationella riktningen för öppen tillgång. Forskningens produkter ska, så långt det är möjligt, uppfylla FAIR-principerna, dvs. vara sökbara (Findable), tillgängliga (Accessible), kompatibla (Interoperable) och användbara (Reusable). Vetenskapliga publikationer som tagits fram med offentliga medel bör senast fr.o.m. 2020 bli öppet tillgängliga direkt då de publiceras. Dessutom ska utgifterna för vetenskaplig publicering vara transparenta. Övergången till öppen tillgång till forskningsdata ska vara genomförd senast 2026. Öppen tillgång gäller inom ramen för rådande lagstiftning och tillgången till forskningsdata bör därmed vara så öppen som möjligt och så begränsad som nödvändigt.

Kungl. bibliotekets sammanställning av de totala utgifterna för vetenskaplig publicering visar att kostnaderna för 2018 var minst 491 miljoner kronor. Statistik för 2019 visar att 45 procent av de vetenskapliga artiklarna registrerade i Swepub publicerades omedelbart öppet tillgängliga. Detta är en ökning från 2017 då 33 procent av de publicerade artiklarna var omedelbart öppet tillgängliga. Preliminära data för 2020 visar att 52 procent av artiklarna kommer att publiceras omedelbart öppet tillgängliga.

Kungl. biblioteket har i uppdrag att inrätta och förvalta en nationell digital plattform för öppet tillgängliga svenska vetenskapliga tidskrifter (U2019/03436/F). Vetenskapsrådet har redovisat att nationell samordning kring datahanteringsplaner och krav i utlysningar på datahanteringsplaner har varit en första insats för att främja god datahantering.

De resultat som har redovisats av Kungl. biblioteket och Vetenskapsrådet inom ramen för uppdragen inom öppen tillgång visar på behovet av att lärosäten och forskningsfinansiärer tar fortsatt gemensamt ansvar för att verka för att den nationella målbilden för öppen tillgång uppfylls.

Forskningssamarbete inom EU

Europeiska kommissionen presenterade sitt förslag till ramprogram för forskning och innovation den 7 juni 2018. Programmet benämns Horisont Europa och innehållet liknar det pågående ramprogrammet Horisont 2020, men strukturen är förändrad med bl.a. en ny indelning i s.k. kluster. Av de ståndpunkter regeringen drev i förhandlingarna har flera gett resultat, t.ex. att jämställdhetsintegrering ska utgöra en del av beslutsprocesser i ramprogrammet. En central svensk ståndpunkt har varit att kvaliteten ska vara avgörande för fördelning av medel från programmet, vilket framgår i den överenskomna förordningen för ramprogrammet. Regeringen anser att det är avgörande för att programmet ska vara attraktivt för forskningsutförare. Samtidigt har programmet ett tydligt fokus på att uppnå samhällseffekter utifrån Agenda 2030.

De så kallade uppdragen (eng. Missions) som med tydliga mål och tidsbegränsningar ska finna konkreta lösningar på några av våra största samhällsutmaningar har börjat ta form. Styrelser för alla fem uppdragen utarbetar för närvarande förslag till hur uppdragen ska genomföras. Ännu återstår förhandlingar om budgetfördelning inom programmet. Horisont Europa förväntas starta den 1 januari 2021.

6.4 Analys och slutsatser

Svensk forskning i internationell jämförelse

Under perioden 2008–2020 har de statliga anslagen för forskning och utveckling ökat med ca 13,8 miljarder kronor i löpande priser. Huvuddelen av ökningen har tillförts universitet och högskolor, antingen som direkta anslag för forskning och utbildning på forskarnivå eller via forskningsfinansiärerna. Den ökade svenska finansieringen har resulterat i en ökning av den vetenskapliga produktionen. Ökningen är dock lägre än i jämförbara länder som Danmark, Norge, Schweiz och Singapore. Utifrån detta mått har den ökade finansieringen inte gett någon påtaglig ökning i omfattningen av forskningen jämfört med tidigare år. Inte heller har den vetenskapliga synligheten mätt som antalet artiklar som citeras bland de 10 procent högst citerade ökat. Den har legat konstant under den senaste tioårsperioden medan den i flera av de jämförda länderna har ökat. Sveriges konkurrenskraft, mätt med detta mått, har därmed inte heller stigit under perioden.

Forskning för att möta samhällets utmaningar

Vetenskapsrådet genomför på uppdrag av regeringen satsningar på forskning för att möta samhällets utmaningar. Flera av uppdragen har sitt ursprung i de två forskningspolitiska propositionerna Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) respektive Forskning och innovation (prop. 2012/13:30). Regeringen gör bedömningen att uppdragen har genomförts väl och med hög kvalitet. De nationella forskningsprogrammen är etablerade och resultaten både vad det gäller struktur och forskningsprojekt redovisas i särskilda rapporter. Denna organisation av forskningsstöd kan tjäna som modell för kommande forskningssatsningar.

De tidigt initierade satsningarna från Vetenskapsrådet och SciLifeLab i samarbete med universiteten för att på flera sätt möta covid-19-pandemins utmaningar ser regeringen positivt på.

Jämställdhet

Andelen kvinnor bland professorer var 30 procent 2019, vilket är en ökning jämfört med 2009 då andelen kvinnor bland professorer var 20 procent. När det gäller nyrekryterade professorer har rekryteringsmålet att hälften av nyrekryterade professorer ska vara kvinnor 2030 inte lett till någon förbättring under perioden 2017–2019. Majoriteten av universitet och högskolor har inte nått upp till sina mål för perioden. Detta motiverar fortsatta rekryteringsmål för professorer och ytterligare åtgärder kan även behöva vidtas.

Det är även av intresse att undersöka hur könsfördelningen ser ut i anställningskategorier som föregår professorsanställningar. Mellan åren 2009 och 2019 ökade andelen kvinnor bland lektorer från 42 till 47 procent. Under de senaste tio åren har andelen kvinnor ökat inom samtliga anställningskategorier, med undantag för meriteringsanställningar på totalnivå.

Vetenskapsrådets arbete med jämställdhet visar att deras insatser för att utbilda och uppmärksamma personal och granskare på omedvetet jäv och fallgropar vad gäller jämställdhet har gett resultat. Beviljandegraden vid ansökningar om bidrag hos Vetenskapsrådet är sedan flera år jämn mellan män och kvinnor, även om tillfälliga fluktuationer förekommer. Det är viktigt att vidmakthålla det goda resultatet som arbetet har bidragit till och att även fortsättningsvis aktivt arbeta för ökad jämställdhet samt sprida medvetenheten om hur jämställhetsfrågor bör hanteras i ansökningsberedningen.

Rymdforskning och rymdverksamhet

Svensk rymdforskning och rymdindustri håller hög internationell klass, vilket bl.a. illustreras av att Sverige och svenska aktörer är efterfrågade i internationella och bilaterala rymdsamarbeten. Hög kompetens, erfarenhet och kvalitet inom t.ex. instrumentutveckling, kommersiell rymdteknik, deltagande i rymdmissioner och publicering av forskningsresultat är avgörande för svensk konkurrenskraft inom rymdverksamheten.

Sveriges deltagande i det obligatoriska vetenskapsprogrammet inom ESA möjliggör för svenska forskare att i samarbete med europeiska kollegor studera yttre rymden i projekt som är för kostsamma att genomföra med enbart nationell finansiering. Det är därför värdefullt för mindre länder att delta i de stora ESA-projekten, liksom i andra rymdsamarbeten som t.ex. den europeiska vädersatellitorganisationen Eumetsat.

Forskningens infrastruktur

Stora datamängder och alltmer avancerad utrustning gör att god tillgång till forskningsinfrastruktur är avgörande för svensk forsknings fortsatta konkurrenskraft. För att kunna möta framtida behov av forskningsinfrastruktur inom alla vetenskapliga områden har regeringen därför tillsatt en utredning som bl.a. ska lämna förslag på hur prioritering av infrastruktursatsningar på nationell nivå ska göras och på möjliga finansieringsformer.

Den europeiska spallationskällan ESS och röntgenljuskällan MAX IV är forskningsinfrastrukturer som förväntas bli världsledande inom sina respektive områden. Sammantaget stärker det Sverige som kunskapsnation och kan ge ett kraftfullt stöd till arbetet med FN:s hållbarhetsmål i Agenda 2030. Regeringen bedömer dock att fortsatta åtgärder behövs för att öka kunskapen om anläggningarna och därmed kunna nå flera användargrupper.

För ett öppet vetenskapssystem

Det finns ett fortsatt behov av att lärosäten och forskningsfinansiärer tar ett gemensamt ansvar för att verka för att den nationella målbilden för öppen tillgång uppfylls. Det är också angeläget att det arbete för ett öppet vetenskapssystem som utförs av forskningsfinansiärer samt vid universitet och högskolor utvecklas, följs upp och analyseras. En konstaterad stor utmaning är behovet av att lärosäten och finansiärer skapar tydliga incitament för forskarna att öppet tillgängliggöra forskningsresultat.

Rapporter och internationella mätningar visar att den offentliga förvaltningens förmåga att arbeta med datadriven innovation och öppna data fortsatt behöver utvecklas. Regeringen bedömer att det är angeläget med ett helhetsperspektiv på den offentliga sektorns arbete med öppna data och öppen innovation, som inkluderar samverkan mellan forskning, utbildning, näringsliv, offentlig sektor och civilsamhälle.

Forskningssamarbete inom EU

I förhandlingarna om EU:s nästa ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa, nåddes en överenskommelse mellan rådet och Europaparlamentet i mars 2019. Regeringen anser att resultatet av förhandlingarna till största delen är positivt ur ett svenskt perspektiv. Även i förhandlingar om Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT) har svenska ståndpunkter fått gehör, vilket ger goda förutsättningar för svenska aktörers deltagande i programmet.

6.5 Politikens inriktning

Forsknings- och innovationspropositionen

Sveriges framgångsrika position inom forskning och innovation har stor betydelse för samhällets och ekonomins utveckling. Nu hårdnar konkurrensen eftersom fler länder gör stora satsningar på forskning och utveckling, samtidigt som covid-19-pandemin riskerar att göra det svårare för privata aktörer att investera i forskning. För att befästa Sveriges position som ledande forskningsnation krävs fortsatta satsningar och stärkt kvalitet inom svensk forskning. Som ett led i att stärka Sverige som ledande kunskapsnation avser regeringen att under hösten 2020 presentera en samlad proposition för att peka ut den forskningspolitiska inriktningen, vilken även berör frågor om högre utbildning och innovation. Forskning och innovation är lika viktigt för att återstarta ekonomin som för att långsiktigt bygga kompetens, konkurrenskraft och välfärd. I propositionen kommer satsningarna och inriktningen för politiken att presenteras närmare.

Det övergripande målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar upp mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.

I denna budgetproposition föreslår regeringen att de statliga anslagen för forskning och innovation bör öka med 3,4 miljarder kronor 2021. För 2022, 2023 och 2024 beräknas satsningarna till knappt 3,2 miljarder kronor, 3,3 miljarder kronor respektive drygt 3,7 miljarder kronor. Utöver de forskningssatsningar som beskrivs nedan finns också satsningar beskrivna inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård, 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, 24 Näringsliv samt 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Strategiska satsningar för att möta samhällsutmaningarna

Sverige står inför en rad stora samhällsutmaningar både nationellt och globalt. Covid-19-pandemin har med tydlighet visat på vikten av forskning och kunskap för att klara av att möta stora samhällsutmaningar och kriser. För att möta samhällsutmaningarna och bygga ett starkare samhälle krävs fortsatta investeringar i kunskap och innovation. Regeringens ambition är därför att försvara den svenska positionen som en ledande forsknings- och innovationsnation, värna den fria forskningen och svara upp mot nationella och globala samhällsutmaningar.

Prioriterade samhällsutmaningar är klimat och miljö, hälsa och välfärd, kompetensförsörjning och omställning, digitalisering samt ett demokratiskt och starkt samhälle. Samhällsutmaningarna och de forskningssatsningar regeringen föreslår kommer att presenteras närmare i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen hösten 2020.

Samhällsutmaningen klimat och miljö

Klimatförändringarna utgör ett av vår tids största hot. Den globala uppvärmningen sker i sådan takt att ekosystemen inte hinner anpassa sig. Regeringen ser ett fortsatt behov av att öka kunskapen och utveckla lösningar för att Sverige ska kunna nå högt ställda klimatmål, bli ett fossilfritt välfärdssamhälle och möjliggöra en rättvis klimatomställning. Investeringar i forskning krävs om Sverige ska ha en tätposition i den globala klimatkapplöpningen om investeringar och innovationer. Vi ser redan effekterna av klimatförändringen. Ny forskning behövs för att anpassa samhället till dessa förändringar och för att genomföra klimatomställningen. Omställning till bioekonomi,

hållbara livsmedel och levande hav och vatten är viktiga områden. Det nationella kunskapssystemet inom livsmedelssektorn är viktigt för att möta de stora utmaningar inom klimat, miljö, hälsa och ekonomi som finns och säkra tillgången till livsmedel. Se vidare inom utgiftsområde 20 avsnitt 4.5, utgiftsområde 23 avsnitt 2.8 och utgiftsområde 24 avsnitt 4.6.

Regeringen föreslår en förstärkning av resurserna till Rymdstyrelsen för forskning och innovation som bygger på dataexploatering för att möta klimatförändringarna och de globala målen för hållbar utveckling.

Samhällsutmaningen hälsa och välfärd

Pandemin har tydligt visat på sårbarheten i Sveriges välfärdssystem och hur beroende samhället är av forskning och innovation för att hantera hälsorelaterade samhällsutmaningar. Svensk hälso- och sjukvård genomgår också strukturella förändringar där en utveckling mot en mer nära vård med fokus på primärvården är en del av arbetet. Regeringen anser därför att forskningskompetens behöver byggas upp inom primärvården. En utveckling sker även mot en mer individbaserad vård genom s.k. precisionsmedicin. Forskning som bidrar till denna omställning och till ökad kvalitet i hälso- och sjukvården behöver stärkas. Vidare är bättre nyttjande av hälsodata för forskning och innovation en grundförutsättning för att medicinsk forskning och life science ska fortsätta att utvecklas och för att Sverige ska vara internationellt konkurrenskraftigt inom dessa områden framöver. Covid-19-pandemin orsakas av ett nytt, tidigare okänt, virus vilket har lett till svårigheter att bemöta och behandla sjukdomen det orsakar. Det visar på vikten av fortsatta satsningar på forskning om virus och pandemier samt äldre forskning. Se vidare om samhällsutmaningen hälsa och välfärd inom utgiftsområde 9 avsnitt 8.5 och utgiftsområde 24 avsnitt 4.6.

Samhällsutmaningen kompetensförsörjning och omställning

Kompetensförsörjningen till svensk välfärd är av största vikt. Därför bygger regeringen ut högskoleutbildningar med inriktning mot skola och hälso- och sjukvård. Det är mycket angeläget att insatser också görs för att öka tillgången på forskarutbildade lärare på dessa utbildningar för att stärka kvaliteten. Regeringen anser därför att forskarskolor för ökad forskningsanknytning inom lärar- och vårdutbildning samt praktiska forskning för ökad vetenskaplighet i skolan bör prioriteras. Vidare anser regeringen att det är viktigt med en stark kunskapsbas inom humaniora och samhällsvetenskap för att kunna möta samhällsutmaningarna. Se vidare om samhällsutmaningen kompetensförsörjning och omställning inom utgiftsområde 9 avsnitt 8.5.

Samhällsutmaningen digitalisering

Den pågående digitaliseringen och utvecklingen av ny teknik innebär en omfattande förändring i Sverige och globalt. Vidare har covid-19-pandemin visat på både de möjligheter och utmaningar som digitaliseringen medför. Den digitala utvecklingen har också på ett genomgripande sätt förändrat förutsättningarna för hur högre utbildning och forskning bedrivs, tillgängliggörs och används. Det finns även behov av forskning om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser. För att Sverige ska tillhöra de främsta länderna i världen på att använda digitaliseringens möjligheter och även vara ledande i utvecklingen av nya teknologier, behöver Sverige också vara ledande på cyber- och informationssäkerhet. Vidare finns det stor potential i att använda nya teknologier, såsom artificiell intelligens (AI), t.ex. maskininlärning. För övriga satsningar inom samhällsutmaningen digitalisering, se utgiftsområde 24 avsnitt 4.6.

Samhällsutmaningen ett demokratiskt och starkt samhälle

De senaste årens utveckling i Sverige och omvärlden har kommit att innebära krävande utmaningar inom det brottsförebyggande, brottsbekämpande och trygghetsskapan-

de arbetet. Den socioekonomiska segregationen är utbredd och ökar i Sverige. Områden med socioekonomiska utmaningar präglas av att en betydande andel av befolkningen lever i ett långvarigt utanförskap, något som medför stora kostnader såväl för individen som för samhället. Vidare är målen för det svenska samhällets säkerhet att värna befolkningens liv och hälsa, samhällets funktionalitet och förmåga att upprätthålla grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter. För att stärka samhällets förmåga att möta och hantera ovanstående utmaningar finns behov av ökad forskning och tydligare tillämpning inom dessa områden.

Forskningsinfrastrukturer för nya genombrott och innovationer

Offentliga investeringar i nationell forskningsinfrastruktur möjliggör nya upptäckter, skapar nya jobb och stärker Sveriges konkurrenskraft. Behoven av avancerad forskningsinfrastruktur ökar inom de flesta forskningsområden. Snabb teknisk utveckling och allt mer komplexa vetenskapliga frågeställningar driver på processen. Se även inom utgiftsområde 24 avsnitt 4.6.

Den fria forskningen ska värnas

I syfte att skapa vetenskaplig förnyelse, trygga vetenskaplig bredd och ge förutsättningar för vetenskapliga genombrott bör fri forskning prioriteras. Fri forskning, där forskare själva formulerar sina frågor, är ofta grunden för banbrytande upptäckter och viktiga genomslag som påverkar samhällsutvecklingen.

Högskolors och universitets centrala roll i samhällsbygget

I spåren av det nya coronaviruset sker en minskning av den privata finansieringen av forskning och FoU-intensiva företag tvingas friställa personal eller går t.o.m. i konkurs. När medfinansiering från näringsliv och privata stiftelser minskar drabbas särskilt unga forskare och forskningsprojekt som är beroende av denna finansiering. Därför behöver regeringen tillskjuta medel för detta. För att Sverige i dessa tider inte ska tappa innovativ forskning och för att landets lärosäten ska kunna tillvarata kompetens prioriterar regeringen de s.k. basanslagen till universitet och högskolor. Basanslagen syftar till att lärosätena långsiktigt och i högre utsträckning ska kunna göra strategiska forskningsprioriteringar och ta ansvar för bl.a. utbildningarnas forskningsanknytning, tydligare profilering, ökad samverkan, forskarutbildning, forskares karriärvägar, jämställdhet, forskningsinfrastruktur samt framgångsrikt kunna delta i och medfinansiera större EU-program.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

2019	Utfall	5 985 633	Anslagssparande	-45 204
2020	Anslag	6 125 846 ¹	Utgiftsprognos	6 084 975
2021	Förslag	6 995 846		
2022	Beräknat	7 059 846		
2023	Beräknat	7 155 846		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd för forskning och forskningsinformation. Anslaget får även användas för utgifter för forskningsinfrastrukturer, internationellt forskningssamarbete, utvärderingar, beredningsarbete, konferenser, resor och seminarier som är kopplade till forskningsstödet. Anslaget får även användas för bidrag till ett konsortium för konstruktionen och driften av European Spallation Source ESS, efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall.

Regeringens överväganden

Tabell 6.3 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	6 035 846	6 035 846	6 035 846
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	960 000	1 024 000	1 120 000
varav BP21	1 095 000	1 159 000	1 255 000
- Kompensation växelkursförlust till anslag 3:2	-30 000	-30 000	-30 000
- Förstärkning av förvaltningsanslaget 3:3	-15 000	-15 000	-15 000
- Forskningssatsning psykiatri	30 000	30 000	30 000
- FOI-prop	1 110 000	1 174 000	1 270 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	6 995 846	7 059 846	7 155 846

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen, som regeringen avser att presentera under hösten 2020, föreslår regeringen att anslaget ökas med totalt 1 110 000 000 kronor 2021. I detta belopp ingår bl.a. en tillfällig förstärkning av bidraget till European Spallation Source ERIC (ESS) på 340 000 000 kronor. Vidare beräknar regeringen att anslaget ökas med 1 174 000 000 kronor 2022 och 1 270 000 000 kronor 2023 med anledning av den forsknings- och innovationspolitiska propositionen.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 30 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för en tvärvetenskaplig forskningssatsning inom psykiatriområdet. Satsningen finansieras genom att anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg minskas med motsvarande belopp. Regeringen beräknar att denna satsning kvarstår t.o.m. 2030.

Vidare föreslår regeringen att anslaget minskas med 45 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för att finansiera en ökning med 30 000 000 kronor till anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* och 15 000 000 kronor till anslaget 3:3 *Vetenskapsrådet: Förvaltning*.

Regeringen föreslår att 6 995 846 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 7 059 846 000 kronor respektive 7 155 846 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 21 250 000 000 kronor 2022–2031.

Tabell 6.4 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2031
Ingående åtaganden	17 450 786	18 174 693	19 100 000			
Nya åtaganden	6 346 636	6 470 636	8 102 125			
Infriade åtaganden	-5 622 729	-5 545 329	-5 952 125	-6 372 000	-4 956 000	-9 922 000
Utestående åtaganden	18 174 693	19 100 000	21 250 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	18 850 000	19 100 000	21 250 000			

Skälen för regeringens förslag: Den grundforskning som finansieras av Vetenskapsrådet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. De medel som Vetenskapsrådet fördelar för vetenskaplig utrustning är också långsiktiga, eftersom rådet åtar sig att under flera år betala amorteringar och räntor för den aktuella utrustningen. Vidare tillkommer de åtaganden som följer av inrättandet av konsortiet för europeisk forskningsinfrastruktur, European Spallation Source ERIC (ESS). Under 2019 påbörjade ESS den s.k. initiala driften, vilket innebär att anläggningen kommer att testas för driftsättning. Den initiala driften beräknas pågå under perioden 2019–2025. Sveriges kostnad för konstruktionen under perioden 2013–2025 beräknas till 6,8 miljarder kronor i 2013 års priser och kostnaden för den initiala driften beräknas till ca 1,9 miljarder kronor i 2013 års priser. Hittills har Sverige betalat sammanlagt 5,5 miljarder kronor för konstruktion och initial drift. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 21 250 000 000 kronor 2022–2031.

Bemyndiganden om bidrag till European Spallation Source ERIC (ESS)

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag på högst 800 000 000 kronor till European Spallation Source ERIC (ESS).

Skälen för regeringens förslag: Konstruktionen av ESS påbörjades under hösten 2014 och anläggningen beräknas stå helt färdig 2025. Enligt vad som presenterades i tidigare forskningspropositioner (prop. 2008/09:50 och prop. 2012/13:30) anvisades Vetenskapsrådet 150 miljoner kronor per år fr.o.m. 2010 och ytterligare 200 miljoner kronor per år anvisades fr.o.m. 2015 för att finansiera ESS. Vidare överfördes 70 miljoner kronor fr.o.m. 2015 och ytterligare 60 miljoner kronor fr.o.m. 2017 till Vetenskapsrådets forskningsanslag för finansieringen av ESS. Fram t.o.m. 2019 har Sverige betalat ca 5 500 miljoner kronor för konstruktion och initial drift, varav ca 4 100 miljoner kronor från Vetenskapsrådets forskningsanslag, ca 600 miljoner kronor från Lunds universitets forskningsanslag samt 800 miljoner kronor från Skåne läns landsting (Region Skåne). Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag på högst 800 000 000 kronor till European Spallation Source ERIC (ESS).

Statliga garantier för överbrygningslån

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 ställa ut statliga garantier för överbrygningslån till European Spallation Source ERIC (ESS) för initial drift och färdigställande av den europeiska spallationskällan. Kreditgarantin får uppgå till högst 600 000 000 kronor och gäller som längst t.o.m. 2030.

Skälen för regeringens förslag: Europeiska kommissionen beslutade i augusti 2015 att inrätta ESS. För att klara finansieringen under den mest intensiva fasen i projektet, då tillfällig likviditetsbrist kan uppstå, bemyndigades regeringen i budgetpropositionen för 2016 en garanti på högst 600 miljoner kronor för ett överbrygningslån för konstruktion av ESS. Detta bemyndigande gällde som längst t.o.m. 2022. Denna garanti förlängdes till 2025 i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1). Nu behövs en ny garanti i och med att den nuvarande garantin endast gäller för konstruktion och inte för den initiala driften, dvs. att anläggningen igångsätts parallellt med den avslutande delen av konstruktionsfasen. Kostnaden för den initiala driften delas av alla medlemsländer, men en likviditetsbrist kommer dock uppstå till följd av att betalningarna sker i en långsammare takt än behovet av medel. Även Sveriges andel av kostnaden betalas i en långsammare takt än behovet. Storleken på ett nytt lån uppskattas till ca 300 miljoner euro avseende den initiala driften. Denna garanti kommer att löpa parallellt med den tidigare garantin fram till 2025. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 ställa ut statliga garantier för överbrygningslån till ESS för den initiala driften och färdigställande av den europeiska spallationskällan. Kreditgarantin får uppgå till högst 600 000 000 kronor och gäller som längst t.o.m. 2030.

Bemyndiganden om medlemskap och medlemsavgift i ERIC-konsortier

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021–2023 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemskap i följande konsortier för europeisk forskningsinfrastruktur, s.k. Eric-konsortier: Aerosols, Clouds and Trace Gases Research Infrastructure (ACTRIS-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 2 500 000 kronor, European Marine Biological Resource Center (EMBRIC-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 1 000 000 kronor, European Plate Observing System (EPOS-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor, European Solar Telescope (EST-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 6 000 000 kronor och European Open Screen Infrastructure (EU-OPENSREEN-ERIC) med en medlemsavgift på högst 2 000 000 kronor. Vidare bemyndigas regeringen att under 2021–2023 besluta om finansiering av de årliga medlemsavgifterna i följande konsortier: Council of European Social Science Data Archives (CESSDA-ERIC) med en medlemsavgift på högst 2 500 000 kronor, Common Language Resources and Technology Infrastructure (CLARIN-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 000 000 kronor, Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor, Biobanking and Biomolecular Resources Infrastructure (BBMRI-ERIC) med en medlemsavgift på högst 2 500 000 kronor, European Social Survey (ESS-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor, Joint Institute for VLBI in Europe (JIVE-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 800 000 kronor, European Advanced Translational Research Infrastructure in Medicine (EATRIS-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 800 000 kronor, European Research Infrastructure for Biomedical Imaging (Euro-Bioimaging-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 000 000 kronor och Integrated Carbon Observation System (ICOS-ERIC) med en medlemsavgift på högst 10 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta för forskare att samarbeta med andra forskare i olika länder inom forskningsinfrastrukturer har ett antal Eric-konsortier bildats och flera sådana konsortier planeras. Regeringen bör bemyndigas att under 2021–2023 besluta om medlemskap i nedan angivna konsortier för europeisk forskningsinfrastruktur, s.k. ERIC-konsortier enligt rådets förordning (EG) nr 723/2009 av den 25 juni 2009 om gemenskapens rättsliga ram för ett konsortium för europeisk forskningsinfrastruktur.

ACTRIS-ERIC, med säte i Finland, är en distribuerad infrastruktur med syfte att observera och studera aerosoler, moln och spårgaser samt deras interaktioner, med en årlig medlemsavgift på högst 2 500 000 kronor. EMBRC-ERIC, med säte i Frankrike, är en distribuerad infrastruktur med syfte att främja forskning på marina organismer och ekosystem genom samordning av marina fältstationer och forskningsinstitut, med en årlig medlemsavgift på högst 1 000 000 kronor. EPOS-ERIC, med säte i Italien, är en distribuerad infrastruktur med syfte att få en bättre förståelse av de fysiska och kemiska processer som styr jordens dynamik och fördelning av naturresurser, med en årlig medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor. EST-ERIC, med säte i Spanien, är en planerad infrastruktur med syfte att konstruera ett solteleskop som innebär avsevärt förbättrad upplösning jämfört med andra existerande solteleskop, med en årlig medlemsavgift på högst 6 000 000 kronor. EU-OPENSREEN-ERIC, med säte i Tyskland, är en distribuerad infrastruktur med syfte att tillgängliggöra plattformar för storskalig screening och medicinsk kemi inom kemisk biologi, med en medlemsavgift på högst 2 000 000 kronor.

Vidare bör regeringen bemyndigas att under 2021–2023 besluta om finansiering av de årliga medlemsavgifterna i nedan angivna konsortier.

CESSDA-ERIC, med säte i Norge, är en distribuerad infrastruktur för socialvetenskapliga data och en sammanslutning av tjugo europeiska samhällsvetenskapliga dataarkiv med en medlemsavgift på högst 2 500 000 kronor. CLARIN-ERIC, med säte i Nederländerna, är en distribuerad infrastruktur med syfte att främja forskning inom humaniora och samhällsvetenskap genom att ge forskare tillgång till en gemensam plattform som integrerar språkbaserade resurser och verktyg på europeisk nivå med en medlemsavgift på högst 1 000 000 kronor. SHARE-ERIC, med säte i Tyskland, är en distribuerad infrastruktur för en intervjubaserad undersökning om hälsa, åldrande och pensionering i Europa med en medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor. BBMRI-ERIC, med säte i Österrike, är en distribuerad infrastruktur som ger svenska forskare tillgång till flera länders biobanker och databaser för medicinsk forskning med en medlemsavgift på högst 2 500 000 kronor. ESS-ERIC, med säte i Storbritannien, är en distribuerad infrastruktur för attityd- och beteendeundersökningar med en medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor. JIVE-ERIC, med säte i Nederländerna, är en distribuerad infrastruktur för radioastronomisk observationsteknik med en medlemsavgift på högst 1 800 000 kronor. EATRIS-ERIC, med säte i Nederländerna, är en distribuerad infrastruktur för överföring av resultat från medicinsk grundforskning till kliniska tillämpningar, med en årlig medlemsavgift på högst 1 800 000 kronor. Euro-Bioimaging-ERIC, med säte i Finland, är en planerad distribuerad infrastruktur med syfte att ge tillgång till avancerade tekniker för biologisk och medicinsk utbildning samt utbildning på de olika metoderna, med en årlig medlemsavgift på högst 1 000 000 kronor. ICOS-ERIC, med säte i Finland, är en distribuerad infrastruktur för att främja och bidra till utvecklingen av mätningar, observationssystem, metodutveckling och förståelse av växthusgasflöden på europeisk nivå med en medlemsavgift på högst 10 000 000 kronor, varav 6 000 000 kronor för finansiering av en dataportal under förutsättning att den placeras i Sverige.

Bemyndiganden om medlemsavgift i det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemsavgift till det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem (Euro-HPC) på högst 25 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I budgetpropositionen för 2019 bemyndigades regeringen att under 2019 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemskap i det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem, High Performance Computing (Euro-HPC) med en medlemsavgift på högst 25 000 000 kronor (prop. 2018/19:1 utg.omr. 16, bet. 2018/19:UbU1, rskr. 2018/19:104). Högpresterande datorer behövs för att klara stora vetenskapliga och samhällsliga utmaningar som kräver stor beräkningskapacitet, så som tidig upptäckt och behandling av sjukdomar och prognoser om klimatutvecklingen. Dessutom är dessa datorer viktiga tillämpningar inom artificiell intelligens samt för nationell säkerhet och försvar. Eftersom Sverige nu har blivit medlem i Euro-HPC behövs ett bemyndigande för att betala medlemsavgiften för 2021 på högst 25 000 000 kronor.

6.6.2 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tabell 6.5 Anslagsutveckling 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2019	Utfall	357 451	Anslagssparande	2 610
2020	Anslag	380 061 ¹	Utgiftsprognos	386 031
2021	Förslag	420 061		
2022	Beräknat	420 061		
2023	Beräknat	420 061		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter till internationella forskningsorganisationer.

Regeringens överväganden

Tabell 6.6 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	360 061	360 061	360 061
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	60 000	60 000	60 000
varav BP21	60 000	60 000	60 000
- Kompensation växelkursförlust till anslag 3:2	60 000	60 000	60 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	420 061	420 061	420 061

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 60 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för att finansiera ökade kostnader till följd av växelkursförluster. Ökningen finansieras delvis genom att anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* minskas med 30 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 420 061 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 420 061 000 kronor för respektive år.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 150 000 000 kronor 2022–2031.

Tabell 6.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2031
Ingående åtaganden	1 787 170	1 893 036	2 150 000			
Nya åtaganden	463 299	654 964	378 000			
Infriade åtaganden	-357 433	-398 000	-378 000	-378 000	-378 000	-1 394 000
Utestående åtaganden	1 893 036	2 150 000	2 150 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 950 000	2 150 000	2 150 000			

Skälen för regeringens förslag: Vetenskapsrådet svarar för långsiktiga internationella åtaganden gentemot forskningsorganisationer. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 150 000 000 kronor 2022–2031.

6.6.3 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tabell 6.8 Anslagsutveckling 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tusental kronor

2019	Utfall	176 785	Anslagssparande	-10 729
2020	Anslag	167 731 ¹	Utgiftsprognos	172 007
2021	Förslag	183 119		
2022	Beräknat	184 461 ²		
2023	Beräknat	186 530 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 183 119 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 183 119 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Vetenskapsrådets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 6.9 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	167 731	167 731	167 731
Pris- och löneomräkning ²	2 238	3 484	5 404
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	13 150	13 246	13 395
varav BP21 ³	13 150	13 150	13 150
- Förstärkning av förvaltningsanslaget 3:3	15 000	15 000	15 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 850	-1 850	-1 850
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	183 119	184 461	186 530

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för att finansiera ökade kostnader till följd av att antal uppdrag har ökat. Ökningen finansieras genom att anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* minskas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 1 850 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 183 119 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Vetenskapsrådet: Förvaltning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 184 461 000 kronor respektive 186 530 000 kronor.

6.6.4 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tabell 6.10 Anslagsutveckling 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

2019	Utfall	1 160 889	Anslagssparande	-61 404
2020	Anslag	1 107 356 ¹	Utgiftsprognos	1 090 359
2021	Förslag	1 117 356		
2022	Beräknat	1 127 356		
2023	Beräknat	1 137 356		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning och utveckling inklusive industriutvecklingsprojekt och fjärranalys inom nationella och internationella samarbeten. Anslaget får även användas för utgifter för information om rymdforskning och rymdverksamhet samt utgifter för deltagande i internationella rymdsamarbeten. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för verksamhet vid Esrange och till utgifter för ersättning till vissa samebyar samt till Samefonden med anledning av verksamheten vid Esrange.

Regeringens överväganden

Tabell 6.11 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 112 356	1 112 356	1 112 356
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 000	15 000	25 000
varav BP21	5 000	15 000	25 000
- Förstärkning av förvaltningsanslag 3:5	-5 000	-5 000	-5 000
- FOI-prop	10 000	20 000	30 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 117 356	1 127 356	1 137 356

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen, som regeringen avser att presentera under hösten 2020, föreslår regeringen att anslaget ökas med 10 000 000 kronor 2021 för forskning som bygger på dataexploatering för att möta klimatförändringarna. För 2022 och 2023 beräknar regeringen att anslaget ökas med 20 000 000 kronor respektive 30 000 000 kronor för detta ändamål.

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för att finansiera en ökning av anslaget 3:5 *Rymdstyrelsen: Förvaltning*.

Regeringen föreslår att 1 117 356 000 kronor anvisas under anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 127 356 000 kronor respektive 1 137 356 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 600 000 000 kronor 2022–2034.

Tabell 6.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2034
Ingående åtaganden	2 974 270	3 996 074	3 153 891			
Nya åtaganden	2 174 958	346 000	500 209			
Infriade åtaganden	1 153 154	-1 188 183	-1 054 100	-1 033 700	-1 026 000	-540 300
Utestående åtaganden	3 996 074	3 153 891	2 600 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	4 000 000	3 500 000	2 600 000			

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som finansieras från anslaget för rymdforskning och rymdverksamhet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 600 000 000 kronor 2022–2034.

6.6.5 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tabell 6.13 Anslagsutveckling 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tusental kronor

2019	Utfall	34 799	Anslagssparande	519
2020	Anslag	40 448 ¹	Utgiftsprognos	39 498
2021	Förslag	40 796		
2022	Beräknat	41 122 ²		
2023	Beräknat	41 593 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 40 796 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 40 797 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Rymdstyrelsens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 6.14 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	35 448	35 448	35 448
Pris- och löneomräkning ²	498	785	1 200
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	4 850	4 889	4 945
- Förstärkning av förvaltningsanslag 3:5	5 000	5 000	5 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-150	-150	-150
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	40 796	41 122	41 593

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för att finansiera ökade kostnader till följd av utökade uppdrag. Ökningen finansieras genom att anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* minskas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 150 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 40 796 000 kronor anvisas under anslaget 3:5 *Rymdstyrelsen: Förvaltning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 41 122 000 kronor respektive 41 593 000 kronor.

6.6.6 3:6 Institutet för rymdfysik

Tabell 6.15 Anslagsutveckling 3:6 Institutet för rymdfysik

Tusental kronor

2019	Utfall	56 152	Anslagssparande	-223
2020	Anslag	57 106 ¹	Utgiftsprognos	56 618
2021	Förslag	57 273		
2022	Beräknat	57 781 ²		
2023	Beräknat	58 460 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 57 273 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 57 272 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för rymdfysiks förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 6.16 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:6 Institutet för rymdfysik

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	57 106	57 106	57 106
Pris- och löneomräkning ²	727	1 240	1 926
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-560	-565	-572
- Generell besparing i statsförvaltningen	-560	-560	-560
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	57 273	57 781	58 460

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 560 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 57 273 000 kronor anvisas under anslaget 3:6 *Institutet för rymdfysik* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 57 781 000 kronor respektive 58 460 000 kronor.

6.6.7 3:7 Kungl. biblioteket

Tabell 6.17 Anslagsutveckling 3:7 Kungl. biblioteket

Tusental kronor

2019	Utfall	379 341	Anslagssparande	-1 096
2020	Anslag	414 482 ¹	Utgiftsprognos	405 333
2021	Förslag	419 797		
2022	Beräknat	422 541 ²		
2023	Beräknat	427 173 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 419 797 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 419 797 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kungl. bibliotekets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 6.18 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:7 Kungl. biblioteket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	414 482	414 482	414 482
Pris- och löneomräkning ²	5 535	8 280	12 915
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-220	-221	-224
varav BP21 ³	-220	-220	-220
- Generell besparing i statsförvaltningen	-220	-220	-220
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	419 797	422 541	427 173

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 220 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 419 797 000 kronor anvisas under anslaget 3:7 *Kungl. biblioteket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 422 541 000 kronor respektive 427 173 000 kronor.

6.6.8 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tabell 6.19 Anslagsutveckling 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

2019	Utfall	59 824	Anslagssparande	26 227
2020	Anslag	49 636 ¹	Utgiftsprognos	54 968
2021	Förslag	49 663		
2022	Beräknat	49 902 ²		
2023	Beräknat	50 417 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 49 663 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 49 663 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Polarforskningssekretariatets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för att organisera och genomföra forskningsexpeditioner.

Regeringens överväganden

Tabell 6.20 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	49 636	49 636	49 636
Pris- och löneomräkning ²	797	1 040	1 563
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-770	-774	-782
varav BP21 ³	-770	-770	-770
- Generell besparing i statsförvaltningen	-770	-770	-770
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	49 663	49 902	50 417

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Polarforskningssekretariatets utgifter varierar mellan åren beroende på om större expeditioner genomförs eller inte. För att klara år med stora utgifter måste hela anslagssparandet tas i anspråk och anslaget är beräknat utifrån dessa förutsättningar.

Anslaget minskas med 770 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 49 663 000 kronor anvisas under anslaget 3:8 *Polarforskningssekretariatet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 49 902 000 kronor respektive 50 417 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.21 Uppdragsverksamhet Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

Tjänsteexport	Intäkter	Kostnader	Ack. resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2019	21 997	21 219	4 394
Prognos 2020	0	3 000	1 394
Budget 2021	10 000	10 000	1 394

Polarforskningssekretariatet får ta ut avgifter för tjänsteexport av polarforsknings-expeditioner.

6.6.9 3:9 Sunet

Tabell 6.22 Anslagsutveckling 3:9 Sunet

Tusental kronor

2019	Utfall	49 347	Anslagssparande	-164
2020	Anslag	59 183 ¹	Utgiftsprognos	58 418
2021	Förslag	49 183		
2022	Beräknat	49 183		
2023	Beräknat	49 183		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Swedish University Computer Network (Sunet), ett datanätverk för överföring av digital information mellan universitet och högskolor samt vissa andra organisationer. Anslaget får även användas för utgifter för grundanslutning till Sunet för de konstnärliga högskolorna, statliga kulturarvsinstitutioner och Kungl. biblioteket samt för de specifika kostnader Sunet har för anslutning till internationella forskningsnät.

Regeringens överväganden

Tabell 6.23 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:9 Sunet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	49 183	49 183	49 183
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	49 183	49 183	49 183

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 49 183 000 kronor anvisas under anslaget 3:9 *SUNET* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 49 183 000 kronor för respektive år.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.24 Uppdragsverksamhet Sunet

Tusental kronor

Tjänsteexport	Intäkter	Kostnader	Ack. resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2019	182 298	183 021	-723
Prognos 2020 (varav tjänsteexport)	187 718	186 718	277
Budget 2021 (varav tjänsteexport)	195 000	195 000	277

Avgifterna ska täcka de kostnader som inte täcks av anslaget.

6.6.10 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning

Tabell 6.25 Anslagsutveckling 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning

Tusental kronor

2019	Utfall	5 050	Anslagssparande	2 619
2020	Anslag	5 363 ¹	Utgiftsprognos	5 308
2021	Förslag	5 381		
2022	Beräknat	5 394 ²		
2023	Beräknat	5 445 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 5 381 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 5 381 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Överklagandenämnden för etikprövning.

Regeringens överväganden

Tabell 6.26 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	5 363	5 363	5 363
Pris- och löneomräkning ²	78	91	143
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-60	-60	-61
varav BP21 ³	-60	-60	-60
- Generell besparing i statsförvaltningen	-60	-60	-60
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	5 381	5 394	5 445

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 60 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 5 381 000 kronor anvisas under anslaget 3:10 *Överklagandenämnden för etikprövning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 5 394 000 kronor respektive 5 445 000 kronor.

6.6.11 3:11 Etikprövningsmyndigheten

Tabell 6.27 Anslagsutveckling 3:11 Etikprövningsmyndigheten

Tusental kronor

2019	Utfall	38 959	Anslagssparande	5 960
2020	Anslag	42 663 ¹	Utgiftsprognos	42 229
2021	Förslag	43 788		
2022	Beräknat	44 097 ²		
2023	Beräknat	44 588 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 43 788 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 43 788 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Etikprövningsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 6.28 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:11 Etikprövningsmyndigheten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	42 663	42 663	42 663
Pris- och löneomräkning ²	685	991	1 477
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag	500	504	509
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	43 848	44 158	44 649

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

Regeringen föreslår att 500 000 kronor överförs till anslaget fr.o.m. 2021 från anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, till följd av att Etikprövningsmyndigheten övertar uppgiften att bistå vid fastställandet av dosrestriktionen från Strålskyddsmyndigheten.

Anslaget minskas med 60 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 43 788 000 kronor anvisas under anslaget 3:11 *Etikprövningsmyndigheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 44 097 000 kronor respektive 44 588 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.29 Avgiftsfinansierad verksamhet, Etikprövningsmyndigheten

Tusental kronor

Offentlig verksamhet	Intäkter till inkomstitel	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Ack. resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2019	25 081	0	38 959	-13 878
Prognos 2020	25 200	0	42 663	-17 463
Budget 2021	43 849	0	43 849	0

Avgifterna levereras in på inkomstitel 2559 Avgifter för etikprövning.

6.6.12 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning

Tabell 6.30 Anslagsutveckling 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning

Tusental kronor

	Utfall	Anslagssparande
2019	Utfall	
2020	Anslag	8 200 ¹ Utgiftsprognos 8 117
2021	Förslag	8 309
2022	Beräknat	8 332 ²
2023	Beräknat	8 411 ³

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 8 309 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 8 309 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Nämnden för prövning av oredlighet i forskning.

Regeringens överväganden

Tabell 6.31 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	8 200	8 200	8 200
Pris- och löneomräkning ²	109	132	211
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	8 309	8 332	8 411

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

Regeringen föreslår att 8 309 000 kronor anvisas under anslaget 3:12 *Nämnden för prövning av oredlighet i forskning*. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 8 332 000 kronor respektive 8 411 000 kronor.

6.6.13 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tabell 6.32 Anslagsutveckling 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tusental kronor

2019	Utfall	98 972	Anslagssparande	1 023
2020	Anslag	88 995 ¹	Utgiftsprognos	88 090
2021	Förslag	88 995		
2022	Beräknat	88 995		
2023	Beräknat	88 995		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för tull och mervärdesskatt som har betalats av EISCAT Scientific Association. Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom forsknings- och utvecklingsområdet.

Regeringens överväganden**Tabell 6.33 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	88 995	88 995	88 995
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	88 995	88 995	88 995

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 88 995 000 kronor anvisas under anslaget 3:13 *Särskilda utgifter för forskningsändamål* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 88 995 000 kronor för respektive år.

7 Anslag för gemensamma ändamål

7.1 Anslag för gemensamma ändamål

7.1.1 4:1 Internationella program

Tabell 7.1 Anslagsutveckling 4:1 Internationella program

Tusental kronor

År	Utfall	Utfall	Anslagssparande	Utfall
2019	Utfall	80 245	Anslagssparande	1 344
2020	Anslag	81 589 ¹	Utgiftsprognos	81 589
2021	Förslag	81 589		
2022	Beräknat	81 589		
2023	Beräknat	81 589		

¹Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stipendier till s.k. tredjelandsstudenter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för att främja internationella kontakter inom EU-program och andra internationella program inom utbildningsområdet. Anslaget får även användas för att medfinansiera EU-medel inom Universitets- och högskolerådets ansvarsområde och genomföra stödåtgärder inom ramen för EU:s utbildningsprogram.

Regeringens överväganden

Tabell 7.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:1 Internationella program

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	81 589	81 589	81 589
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	81 589	81 589	81 589

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 81 589 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Internationella program* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 81 589 000 kronor respektive 81 589 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 4:1 *Internationella program* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 168 000 000 kronor 2022–2024.

Skälen för regeringens förslag: Universitets- och högskolerådet kommer under 2021 att bevilja stipendier för senare läsår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 4:1 *Internationella program* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag om högst 168 000 000 kronor 2022–2024.

Tabell 7.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:1 Internationella program

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	90 293	90 291	168 000			
Nya åtaganden	60 274	138 709	67 000			
Infriade åtaganden	-60 276	-61 000	-67 000	-60 000	-60 000	-48 000
Utestående åtaganden	90 291	168 000	168 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	165 000	168 000	168 000			

7.1.2 4:2 Avgifter till Unesco och ICCROM

Tabell 7.4 Anslagsutveckling 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM

Tusental kronor

2019	Utfall	30 766	Anslagssparande	120
2020	Anslag	30 886 ¹	Utgiftsprognos	30 572
2021	Förslag	30 886		
2022	Beräknat	30 886		
2023	Beräknat	30 886		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Unesco. Anslaget får även användas för utgifter för Internationella centret för bevarande och restaurering av kulturföremål i Rom (ICCROM) samt utgifter för de Unescokonventioner som Sverige har ratificerat.

Regeringens överväganden

Tabell 7.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	30 886	30 886	30 886
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	30 886	30 886	30 886

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 30 886 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Avgift till Unesco och ICCROM* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 30 886 000 kronor respektive 30 886 000 kronor.

7.1.3 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tabell 7.6 Anslagsutveckling 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tusental kronor

2019	Utfall	10 465	Anslagssparande	225
2020	Anslag	10 645 ¹	Utgiftsprognos	10 523
2021	Förslag	10 787		
2022	Beräknat	10 869 ²		
2023	Beräknat	10 992 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 10 787 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 10 787 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Svenska Unescorådets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bevakning och genomförande av Unescos verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 7.7 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	10 645	10 645	10 645
Pris- och löneomräkning ²	142	224	347
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 787	10 869	10 992

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

Regeringen föreslår att 10 787 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Kostnader för Svenska Unescorådet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 10 869 000 kronor respektive 10 992 000 kronor.

7.1.4 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tabell 7.8 Anslagsutveckling 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tusental kronor

2019	Utfall	23 345	Anslagssparande	897
2020	Anslag	35 143 ¹	Utgiftsprognos	34 785
2021	Förslag	52 143		
2022	Beräknat	39 943		
2023	Beräknat	16 343		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning. Anslaget får även användas för utgifter för statistik, analyser och prognoser inom dessa områden.

Regeringens överväganden

Tabell 7.9 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	35 143	35 143	35 143
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	17 000	4 800	-18 800
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	52 143	39 943	16 343

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 52 143 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 39 943 000 kronor respektive 16 343 000 kronor.

Utgiftsområde 17

Kultur, medier, trossamfund och fritid

Utgiftsområde 17 – Kultur, medier, trossamfund och fritid

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	6
2	Lagförslag	9
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst	9
3	Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.....	11
3.1	Utgiftsområdets omfattning.....	11
3.2	Om resultatredovisningen	11
3.3	Utgiftsutveckling.....	12
3.4	Skatteutgifter	14
3.5	Mål för utgiftsområdet.....	14
3.6	Gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet.....	18
3.7	Sammanfattande resultatbedömning för kulturområdet	19
3.8	Sammanfattning av reformer och finansiering inom kulturområdet.....	20
3.9	Kulturbudgetens utveckling.....	20
3.10	Anslagsutveckling för medieområdet och medelstillelse till radio och tv i allmänhetens tjänst.....	21
4	Kulturområdesövergripande verksamhet	23
4.1	Mål för området	23
4.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	23
4.3	Resultatredovisning	23
4.4	Analys och slutsatser	32
4.5	Politikens inriktning	33
4.6	Budgetförslag.....	36
4.6.1	1:1 Statens kulturråd.....	36
4.6.2	1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete.....	37
4.6.3	1:3 Skapande skola	38
4.6.4	1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	39
4.6.5	1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	40
4.6.6	1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet.....	41
4.6.7	1:7 Myndigheten för kulturanalys	43
5	Teater, dans och musik.....	45
5.1	Mål för området.....	45
5.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	45
5.3	Resultatredovisning	45
5.4	Analys och slutsatser	50
5.5	Politikens inriktning	50
5.6	Budgetförslag.....	51
5.6.1	2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	51
5.6.2	2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	53
5.6.3	2:3 Statens musikverk	55
6	Litteraturen, läsandet och språket.....	57
6.1	Mål för området.....	57
6.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	57
6.3	Resultatredovisning	57
6.4	Analys och slutsatser	61

6.5	Politikens inriktning	62
6.6	Budgetförslag.....	63
6.6.1	3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	63
6.6.2	3:2 Myndigheten för tillgängliga medier	64
6.6.3	3:3 Institutet för språk och folkminnen.....	65
7	Bildkonst, arkitektur, form och design	67
7.1	Mål för området.....	67
7.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	67
7.3	Resultatredovisning	67
7.4	Analys och slutsatser	69
7.5	Politikens inriktning	70
7.6	Budgetförslag.....	71
7.6.1	4:1 Statens konstråd	71
7.6.2	4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön.....	72
7.6.3	4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	73
7.6.4	4:4 Bidrag till bild- och formområdet	74
8	Kulturskaparnas villkor	77
8.1	Mål för området.....	77
8.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	77
8.3	Resultatredovisning	77
8.4	Analys och slutsatser	80
8.5	Politikens inriktning	80
8.6	Budgetförslag.....	81
8.6.1	5:1 Konstnärsnämnden	81
8.6.2	5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer.....	82
9	Arkiv.....	85
9.1	Mål för området.....	85
9.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	85
9.3	Resultatredovisning	85
9.4	Analys och slutsatser	87
9.5	Politikens inriktning	87
9.6	Den årliga revisionens iakttagelser.....	88
9.7	Budgetförslag.....	89
9.7.1	6:1 Riksarkivet.....	89
10	Kulturmiljö	91
10.1	Mål för området.....	91
10.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	91
10.3	Resultatredovisning	91
10.4	Analys och slutsatser	97
10.5	Budgetförslag.....	97
10.5.1	7:1 Riksantikvarieämbetet	97
10.5.2	7:2 Bidrag till kulturmiljövård.....	98
10.5.3	7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning.....	100
10.5.4	7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer.....	100
11	Museer och utställningar	103
11.1	Mål för området.....	103
11.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	103
11.3	Resultatredovisning	103
11.4	Analys och slutsatser	105
11.5	Politikens inriktning	105
11.6	Den årliga revisionens iakttagelser.....	106
11.7	Budgetförslag.....	107

11.7.1	8:1 Centrala museer: Myndigheter	107
11.7.2	8:2 Centrala museer: Stiftelser	110
11.7.3	8:3 Bidrag till vissa museer	112
11.7.4	8:4 Forum för levande historia	113
11.7.5	8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	114
12	Trossamfund	117
12.1	Mål för området	117
12.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	117
12.3	Resultatredovisning	117
12.4	Analys och slutsatser	118
12.5	Politikens inriktning	119
12.6	Budgetförslag	119
12.6.1	9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund	119
12.6.2	9:2 Stöd till trossamfund	120
13	Film	123
13.1	Mål för området	123
13.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	123
13.3	Resultatredovisning	123
13.4	Analys och slutsatser	128
13.5	Budgetförslag	128
13.5.1	10:1 Filmstöd	128
14	Medier	129
14.1	Mål för området	129
14.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	129
14.3	Resultatredovisning	129
14.4	Analys och slutsatser	137
14.5	Politikens inriktning	138
14.6	Budgetförslag	139
14.6.1	11:1 Sändningar av TV Finland	139
14.6.2	11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	140
14.6.3	11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	141
14.6.4	11:4 Statens medieråd	141
14.6.5	11:5 Stöd till taltidningar	142
14.6.6	Public service	143
15	Ungdomspolitik	145
15.1	Mål för området	145
15.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	145
15.3	Resultatredovisning	145
15.4	Analys och slutsatser	154
15.5	Politikens inriktning	155
15.6	Budgetförslag	156
15.6.1	12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	156
15.6.2	12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	157
15.6.3	12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitik	159
16	Politik för det civila samhället	161
16.1	Mål för området	161
16.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	161
16.3	Resultatredovisning	161
16.4	Analys och slutsatser	166
16.5	Politikens inriktning	167

16.6	Idrottspolitiken	167
16.6.1	Mål för området.....	167
16.6.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	167
16.6.3	Resultatredovisning	168
16.6.4	Analys och slutsatser.....	171
16.6.5	Politikens inriktning	171
16.7	Friluftslivspolitiken.....	172
16.7.1	Mål för området.....	172
16.7.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	173
16.7.3	Resultatredovisning.....	173
16.7.4	Analys och slutsatser.....	176
16.7.5	Politikens inriktning.....	177
16.8	Budgetförslag.....	178
16.8.1	13:1 Stöd till idrotten	178
16.8.2	13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler.....	179
16.8.3	13:3 Stöd till friluftsförbund	180
16.8.4	13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer.....	181
16.8.5	13:5 Insatser för den ideella sektorn.....	182
17	Folkbildning	185
17.1	Mål för området.....	185
17.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	185
17.3	Resultatredovisning	185
17.3.1	Resultat.....	185
17.4	Analys och slutsatser	190
17.4.1	Analys och slutsatser.....	190
17.5	Politikens inriktning	192
17.6	Budgetförslag.....	193
17.6.1	14:1 Bidrag till folkbildningen	193
17.6.2	14:2 Bidrag till tolkutbildning.....	194
17.6.3	14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen.....	196
17.6.4	14:4 Särskilt utbildningsstöd	197
18	Spelmarknaden.....	199
18.1	Mål för området.....	199
18.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	199
18.3	Resultatredovisning	200
18.4	Analys och slutsatser	202
18.5	Politikens inriktning	203
18.6	Budgetförslag.....	203
18.6.1	15:1 Spelinspektionen.....	203

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst (avsnitt 2.1 och 14.6.6).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta att Kungliga Operan AB får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i vissa byggnadsanknutna inventarier som ägs av Kungliga Operan AB och för projektering inför renovering och ombyggnad som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 126 000 000 kronor (avsnitt 5.6.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta att Kungliga Dramatiska teatern AB får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i ett nytt övermaskineri som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 70 000 000 kronor (avsnitt 5.6.1).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta att Stiftelsen Nordiska museet får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i tillgänglighetsanpassning av huvudbyggnaden som uppgår till högst 52 000 000 kronor (avsnitt 11.7.2).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta att Stiftelsen Tekniska museet får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i huvudbyggnadens tak som uppgår till högst 30 000 000 kronor (avsnitt 11.7.2).
6. Riksdagen godkänner medelstildelningen för 2021 från public service-kottot till Sveriges Radio AB med 3 138 600 000 kronor, till Sveriges Television AB med 5 142 000 000 kronor och till Sveriges Utbildningsradio AB med 454 000 000 kronor (avsnitt 14.6.6).
7. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid enligt tabell 1.1.
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statens kulturråd	67 099
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	1 589 084
1:3 Skapande skola	201 465
1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45 153
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 852
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 719 049
1:7 Myndigheten för kulturanalys	17 300
2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	1 116 333
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	227 614
2:3 Statens musikverk	122 646
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	200 735
3:2 Myndigheten för tillgängliga medier	127 349
3:3 Institutet för språk och folkminnen	71 120
4:1 Statens konstråd	11 007
4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	67 947
4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	11 767
4:4 Bidrag till bild- och formområdet	46 069
5:1 Konstnärsnämnden	22 568
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	522 831
6:1 Riksarkivet	441 117
7:1 Riksantikvarieämbetet	288 996
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	267 542
7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	460 000
7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer	8 000
8:1 Centrala museer: Myndigheter	1 400 991
8:2 Centrala museer: Stiftelser	268 714
8:3 Bidrag till vissa museer	71 019
8:4 Forum för levande historia	59 785
8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	80
9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund	13 212
9:2 Stöd till trossamfund	106 919
10:1 Filmstöd	553 444
11:1 Sändningar av TV Finland	8 721
11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3 434
11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	483
11:4 Statens medieråd	23 722
11:5 Stöd till taltidningar	45 481
12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	51 639
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	290 680
12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	2 000
13:1 Stöd till idrotten	1 966 811
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	102 164
13:3 Stöd till friluftorganisationer	47 785
13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000
13:5 Insatser för den ideella sektorn	71 758

Anslag	
14:1 Bidrag till folkbildningen	4 559 683
14:2 Bidrag till tolkutbildning	55 331
14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen	140 000
14:4 Särskilt utbildningsstöd	193 158
15:1 Spelinspektionen	76 218
Summa anslag inom utgiftsområdet	17 790 875

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	25 000	2022
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 000	2022–2023
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	30 000	2022–2023
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	167 000	2022–2023
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	40 000	2022–2023
4:4 Bidrag till bild- och formområdet	14 000	2022
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	196 000	2022–2031
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	90 000	2022–2024
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	232 000	2022
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	40 000	2022–2024
13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000	2022
13:5 Insatser för den ideella sektorn	39 000	2022–2031
14:2 Bidrag till tolkutbildning	120 000	2022–2025
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	1 017 000	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Underlaget för public service-avgiften är den avgiftsskyldiges beskattningsbara förvärvsinkomst enligt 1 kap. 5 § inkomstskattelagen (1999:1229).

Underlaget ska högst uppgå till 2,092 gånger det inkomstbasbelopp enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för beskattningsåret.

Underlaget ska högst uppgå till 1,950 gånger det inkomstbasbelopp enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för beskattningsåret.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
 2. Bestämmelsen i den nya lydelsen tillämpas första gången för det beskattningsår som börjar efter den 31 december 2020.

3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor om kulturområdesövergripande verksamhet, teater, dans och musik, litteraturen, läsandet och språket, bildkonst, arkitektur, form och design, kulturskaparnas villkor, arkiv, kulturmiljö, museer och utställningar, trossamfund, film, medier, ungdomspolitik, politik för det civila samhället (inklusive idrottspolitik), folkbildning och spelmarknaden. De myndigheter, verksamheter och anslag som utgiftsområdet omfattar behandlas i respektive delavsnitt. I avsnitt 4 Kulturområdesövergripande verksamhet sammanfattas även vissa tvärgående perspektiv för hela kulturområdet avseende allas möjlighet att delta i kulturlivet samt kulturlivets internationalisering och internationellt samarbete.

3.2 Om resultatredovisningen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år. I arbetet med att utveckla resultatredovisningen har vidare riksdagens rapport Att redovisa resultat – En uppföljning av regeringens resultatredovisning av utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid (2018/18:RFR8) utgjort ett viktigt underlag. Arbetet med att utveckla resultatredovisningen är ett fortlöpande utvecklingsarbete.

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2019. Sedan dess har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt. Den pågående coronapandemin har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi samt för ekonomin i Sverige och internationellt. Regeringen har vidtagit omfattande åtgärder för att minska effekterna av pandemin. I resultatredovisningen beaktas även åtgärder som vidtagits under 2020 i den utsträckning det finns relevanta underlag tillgängligt.

I detta avsnitt redovisas alla riksdagsbundna mål inom utgiftsområdet. Vidare redovisas gemensamma bedömningsgrunder och en sammanfattande resultatbedömning för kulturområdet. Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för delområden samt resultatredovisningen i övrigt redovisas i respektive delavsnitt.

3.3 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Kulturområdesövergripande verksamhet	2 268	4 507	4 457	3 649	2 486	2 411
1:1 Statens kulturråd	56	57	57	67	68	68
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	480	2 534	2 503	1 589	529	429
1:3 Skapande skola	168	176	175	201	201	201
1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45	45	45	45	45	45
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9	10	10	10	10	10
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 496	1 669	1 651	1 719	1 615	1 640
1:7 Myndigheten för kulturanalys	15	17	16	17	17	18
Teater, dans och musik	1 411	1 528	1 523	1 467	1 464	1 475
2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	1 082	1 195	1 195	1 116	1 113	1 123
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	213	214	211	228	228	228
2:3 Statens musikverk	116	119	117	123	123	124
Litteraturen, läsandet och språket	352	375	371	399	404	407
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	155	181	179	201	206	206
3:2 Myndigheten för tillgängliga medier	129	126	122	127	128	129
3:3 Institutet för språk och folkminnen	68	69	70	71	71	72
Bildkonst, arkitektur, form och design	126	126	126	137	112	112
4:1 Statens konstråd	32	32	32	11	11	11
4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	43	43	43	68	43	43
4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	12	12	12	12	12	12
4:4 Bidrag till bild- och formområdet	40	40	40	46	46	46
Kulturskaparnas villkor	489	499	494	545	546	546
5:1 Konstnärsnämnden	22	22	23	23	23	23
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	467	476	471	523	523	523
Arkiv	410	427	405	441	444	449
6:1 Riksarkivet	410	427	405	441	444	449
Kulturmiljö	1 017	1 024	1 023	1 025	1 027	1 030
7:1 Riksantikvarieämbetet	281	285	279	289	291	294
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	269	271	276	268	268	268
7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	460	460	460	460	460	460
7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer	8	8	8	8	8	8
Museer och utställningar	1 728	2 041	2 033	1 801	1 773	1 691
8:1 Centrala museer: Myndigheter	1 344	1 504	1 496	1 401	1 383	1 301
8:2 Centrala museer: Stiftelser	263	381	381	269	269	269
8:3 Bidrag till vissa museer	76	107	107	71	71	71
8:4 Forum för levande historia	46	49	49	60	50	51
8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål		0	0	0	0	0
Trossamfund	94	120	119	120	95	95
9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund	12	13	13	13	13	13
9:2 Stöd till trossamfund	82	107	106	107	82	82
Film	562	553	553	553	553	553
10:1 Filmstöd	562	553	553	553	553	553

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Medier	74	86	86	82	86	87
11:1 Sändningar av TV Finland	10	10	10	9	10	10
11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3	3	3	3	3	3
11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	0	0	0	0	0	0
11:4 Statens medieråd	22	23	24	24	24	24
11:5 Stöd till taltidningar	38	49	48	45	48	48
Ungdomspolitik	291	344	340	344	345	295
12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	42	52	51	52	52	53
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	239	291	288	291	291	241
12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	10	2	2	2	2	2
Politik för det civila samhället	2 237	3 964	3 960	2 204	2 106	2 106
13:1 Stöd till idrotten	1 954	3 474	3 474	1 967	1 967	1 967
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	49	127	126	102	52	52
13:3 Stöd till friluftorganisationer	48	51	51	48	48	48
13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15	15	15	15	15	15
13:5 Insatser för den ideella sektorn	171	297	294	72	24	24
Folkbildning	4 698	4 854	4 842	4 948	4 841	4 586
14:1 Bidrag till folkbildningen	4 298	4 462	4 462	4 560	4 490	4 338
14:2 Bidrag till tolkutbildning	47	59	49	55	58	55
14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen	162	140	140	140	100	
14:4 Särskilt utbildningsstöd	191	193	191	193	193	193
Tillsyn över spelmarknaden	70	76	75	76	77	78
15:1 Spelinspektionen	70	76	75	76	77	78
Totalt för utgiftsområde 17	15 828	20 526	20 405	17 791	16 358	15 920

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	16 061	16 061	16 061
Pris- och löneomräkning ²	124	182	246
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	1 605	115	-387
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt		0	0
Ny utgiftsram	17 791	16 358	15 920

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	12 707
Verksamhetsutgifter ²	5 056
Investeringar ³	28
Summa utgiftsram	17 791

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.4 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 17.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	Prognos 2020	Prognos 2021
Bidrag till Tekniska museet	0	0
Ersättning till idrottsutövare	- ¹	-
Försäljning av konstverk för mindre än 300 000 kr/år	-	-
Tidningar och tidskrifter	2 140	2 260
Böcker och broschyrer	1 200	1 270
Entréavgiftsbelagda kulturella föreställningar	1 880	1 950
Förevisning av naturområden	50	50
Kommersiell idrott	2 910	2 980
Upphovsrätter	380	390
Entré till djurparker	90	90
Försäljning av konstverk för minst 300 000 kr/år	20	20
Omsättning i ideella föreningar	360	360
Skattereduktion för gåvor till ideell verksamhet	250	250
Totalt för utgiftsområde 17	9 280	9 620

¹ Ett "-" innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.

3.5 Mål för utgiftsområdet

Kultur

Riksdagen beslutade i december 2009 (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145) om nationella kulturpolitiska mål.

Målen är att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund, att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att

kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling. För att uppnå målen ska kulturpolitiken

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

De nationella kulturpolitiska målen tillämpas på resultatredovisningen för följande avsnitt: Kulturområdesövergripande verksamhet, Teater, dans och musik, Litteraturen, läsandet och språket, Bildkonst, arkitektur, form och design, Kulturskaparnas villkor, Arkiv, Kulturmiljö, Museer och utställningar samt Film.

De statliga insatserna till stöd för den kommunala kulturskolan

Riksdagen har antagit att det övergripande målet ska vara att främja kulturskolans möjligheter att erbjuda barn och unga undervisning av hög kvalitet i kulturella och konstnärliga uttrycksätt, liksom möjligheterna till såväl fördjupning som bredd i undervisningen med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar (prop. 2017/18:164, bet. 2017/18:KrU9, rskr. 2017/18:312).

Litteratur och läsfrämjande

Riksdagen har antagit följande nationella mål för politiken för litteratur- och läsfrämjande (prop. 2013/14:3, bet. 2013/14:KrU4, rskr. 2013/14:117): Alla i Sverige ska, oavsett bakgrund och med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar, ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet.

Nationell språkpolitik

Riksdagen har antagit följande mål för en nationell språkpolitik (prop. 2005/06:2, bet. 2005/06:KrU4, rskr. 2005/06:89):

- Svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige.
- Svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.
- Den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig.
- Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk.

Bildkonst, arkitektur, form och design

Riksdagen har antagit följande nationella mål för arkitektur-, form- och designpolitiken (prop. 2017/18:110, bet. 2017/18:CKrU1, rskr. 2017/18:316):

Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.

Målet ska uppnås genom att

- hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden,
- kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids,
- det offentliga agerar förebildligt,
- estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas tillvara och utvecklas,

- miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla, och
- samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

Arkiv

Syftena med den statliga arkivverksamheten som uttrycks i arkivlagen (1990:782) (prop. 1989/90:72, bet. 1989/90:KrU29, rskr. 1989/90:307) är:

- att öka möjligheterna att ta del av allmänna handlingar och annat arkivmaterial,
- att tydliggöra och förstärka arkivens betydelse som källa till information och kunskap om samhället och dess utveckling, och
- metod- och kunskapsutveckling inom arkivområdet.

Kulturmiljö

Riksdagen har antagit mål för det statliga kulturmiljöarbetet (prop. 2012/13:96, bet. 2012/13:KrU9, rskr. 2012/13:273). Målet är att främja:

- ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas,
- människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön,
- ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser, och
- en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Film

Riksdagen har antagit följande mål för filmpolitiken (prop. 2015/16:132, bet. 2015/16:KrU11, rskr. 2015/16:289):

- utveckling och produktion av värdefull svensk film sker kontinuerligt och i olika delar av landet,
- allt fler ser värdefull film som sprids och visas i olika visningsformer i hela landet,
- filmarvet bevaras, används och utvecklas,
- svensk film sprids alltmer utomlands och kvalificerat internationellt utbyte och samverkan sker på filmområdet,
- barn och unga har goda kunskaper om film och rörlig bild och ges möjligheter till eget skapande,
- jämställdhet och mångfald präglar filmområdet, och
- filmen bidrar till att stärka yttrandefriheten och det offentliga samtalet.

Medier

Målen för mediepolitiken är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15: KrU6, rskr. 2014/15:96).

Trossamfund

Riksdagen har antagit mål för statens bidrag till trossamfund (prop. 1998/99:124, bet. 1999/2000:KU5, rskr. 1999/2000:45). Stödet ska bidra till att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg.

Ungdomspolitik

Målet för alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen (prop. 2013/14:191, bet. 2013/14:KrU9, rskr. 2013/14:354).

Politik för det civila samhället

Målet för politiken för det civila samhället (prop. 2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr. 2009/10:195) är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Detta ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer genom att

- utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort,
- stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald verksamheter, och
- fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Idrott

Riksdagen har beslutat om målen för den statliga idrottspolitiken (prop. 2008/09:126, bet. 2008/09: KrU8, rskr. 2008/09:243). Mål och syfte med statsbidraget till idrotten är att ge möjligheter för alla i Sverige att motionera och idrotta, att främja en god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge alla i Sverige positiva upplevelser av idrott som underhållning. Stöd till barn och ungdomar ska lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Stöd kan även lämnas till sådan verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

Friluftslivspolitik

Målet för friluftslivspolitikerna är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet till naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38).

Tio mätbara mål har redovisats till riksdagen (skr. 2012/13:51, bet. 2012/13:KrU4, rskr. 2012/13:278). Målen är följande:

- tillgänglig natur för alla
- starkt engagemang och samverkan
- allemansrätten
- tillgång till natur för friluftsliv
- attraktiv tätortsnära natur
- hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
- skyddade områden som resurs för friluftslivet
- ett rikt friluftsliv i skolan
- friluftsliv för god folkhälsa
- god kunskap om friluftslivet.

De tio målen har preciseringar som förtydligar innebörden av målen. Preciseringarna utgör ett stöd för att genomföra åtgärder. De är också underlag för att mäta och följa upp målen samt för att fortsätta utveckla friluftslivspolitikerna.

Friluftsliv är ett allmänt intresse som spänner över flera politikområden och friluftslivsmålen berör flera olika myndigheter. Naturvårdsverket ansvarar för att utveckla förutsättningarna för friluftslivet och samordnar arbetet på nationell nivå. Länsstyrelserna samordnar och leder det regionala arbetet.

Flera av de miljö kvalitetsmål som riksdagen har beslutat (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377) har även preciseringar och etappmål som rör friluftslivet. Dessa redovisas i UO20 Allmän miljö- och naturvård.

Folkbildning

Målet för folkbildningspolitiken fastställdes genom riksdagens beslut i fråga om regeringens proposition Allas kunskap – allas bildning (prop. 2013/14:172, bet. 2013/14:KrU8, rskr. 2013/14:379). Målet är att folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället. Målet avspeglar folkbildningens idémässiga grund, särskilda pedagogik och självständighet.

Spelmarknaden

Målet för området är en sund och säker spelmarknad under offentlig kontroll som värnar intäkterna till det allmänna och som ger goda förutsättningar för allmännyttig ideell verksamhet att erhålla finansiering genom intäkter från spel. De negativa konsekvenserna av spelande ska minskas och det ska råda hög säkerhet i spelen. Spel om pengar ska omfattas av ett starkt konsumentskydd och inte kunna missbrukas för kriminell verksamhet (prop. 2018/19:1, bet. 2018/19:KrU1, rskr. 2018/19:94).

Agenda 2030

Regeringens arbete ska även bidra till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling genomförs och att fler av målen i agendan uppfylls. Det gäller bl.a. agendans mål 3 om att säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar, mål 4 om att säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla samt mål 11 göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

3.6 Gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet

Gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet är:

- Barns och ungas tillgång till kultur
- Jämställdhet
- Tillgänglighet
- Konstnärlig förnyelse och utveckling av verksamheten

Regeringen har gett Myndigheten för kulturanalys i uppdrag (Ku2019/01459/KO) att se över de gemensamma bedömningsgrunderna och föreslå förändringar. En redovisning ska lämnas till regeringen i januari 2021. Regeringen har förtydligat den fjärde strecksatsen ovan genom att lägga till ”Konstnärlig” i syfte att tydliggöra kopplingen till de nationella kulturpolitiska målen.

3.7 Sammanfattande resultatbedömning för kulturområdet

Kultur

Regeringens satsningar på såväl Skapande skola som på en stärkt kulturskola är viktiga för barns och ungas kulturdeltagande och bidrar därigenom till det nationella kulturpolitiska målet om att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Samtidigt pekar översynen som gjorts av Skapande skola på utvecklingsmöjligheter.

Regeringens satsningar på kultur i hela landet och att stärka konstnärers villkor är viktiga för allas möjlighet att delta i kulturlivet. I Myndigheten för kulturanalys årliga uppföljning av de nationella kulturpolitiska målen konstateras att konstnärer och kulturskapare arbetar under ekonomiskt sämre villkor än andra grupper i samhället med motsvarande krav på utbildning och yrkeserfarenhet. Myndighetens rapporter om kulturvanor visar också att alla inte har samma möjligheter till kulturdeltagande, vilket är kopplat till socioekonomiska faktorer, i synnerhet utbildning, men också till faktorer som boendeort, kön och ålder.

Kultursamverkansmodellen skapar förutsättningar för medborgarna att ta del av och utöva kultur samt att kultur kan skapas i hela landet och nå fler. I sin årsrapport för 2020 konstaterar Myndigheten för kulturanalys att det fanns förväntningar vid införandet av modellen att den skulle bidra till kulturutbud med god geografisk spridning som skulle bredda deltagandet, i linje med de nationella kulturpolitiska målen, men att målet om människors möjlighet att delta i kulturlivet runt om i hela landet ännu inte är uppfyllt. I samma rapport framhålls dock att regionerna upplever att dialogen med den statliga nivån har förstärkts.

Den konstnärliga friheten är en prioriterad fråga för regeringen. Någon systematisk kartläggning eller analys av frågan har inte gjorts på nationell nivå. Regeringen gav i november 2019 Myndigheten för kulturanalys i uppdrag av att göra en översyn av den politiska styrningens effekter på den konstnärliga friheten.

Regeringens satsningar på digitaliseringen inom arkiv, scenkonst, film, och bibliotek skapar förutsättningar för såväl effektiviseringar som ökad service och tillgänglighet som främjar ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas.

Regeringen bedömer att de insatser som genomförs och det arbete som bedrivs i internationella sammanhang främjar Sverigebilden och möjliggör för vårt land att lyfta viktiga frågor kopplade till jämställdhet, mångfald, konstnärlig frihet och yttrandefrihet.

Det nya coronavirusets utbrott har satt kulturlivet i en stor kris och drabbat konstnärers och kulturskapares arbete hårt, liksom människors möjligheter att ta del av och utöva kultur. Detta påverkar möjligheterna att uppnå målen.

3.8 Sammanfattning av reformer och finansiering inom kulturområdet

Tabell 3.5 Beräknade utgiftsförändringar kulturområdet

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Stimulansstöd till kulturområdet	1 000		
Genomförande av läsdelegationens förslag	55	75	75
Kulturskolan	100	100	100
Stärkta bibliotek i hela landet	150	75	75
Skapande skola	25	25	25
Kultursamverkanmodellen	300	150	150
Höjd biblioteksersättning	3,8	3,8	3,8
Stöd till musikexport	1	1	1
Dramaten	2,8	4,7	4,7
Voksenåsen	5	-	-
Myndigheten för kulturanalys	0,6	0,6	0,6
Kulturskaparnas villkor	80	80	80
Ökat förvärv av konst: Statens konstråd, Moderna museet	50	-	-
Riksarkivet	20	20	20
Medel för inrättande av förintelsemuseum	10	-	-
Naturhistoriska riksmuseet	3	3	
Institutet för språk och folkminnen	1		
Finansiering från Bidrag till regional kulturverksamhet	-4,4	-4,4	-4,4
Finansiering från Statens musikverk	-1	-1	-1
Generell besparing förvaltningsanslag	-5,6	-5,6	-5,6
Finansiering av förvaltningsgemensam infrastruktur från Riksarkivet	-0,2	-0,2	-0,2
Summa	1 796	526,9	523,9

3.9 Kulturbudgetens utveckling

Förslagen som lämnas i denna proposition, inklusive tidigare aviserade anslagsförändringar, innebär en ökning av kulturbudgeten med cirka 1 493 miljoner kronor, varav pris- och löneomräkningen utgör cirka 122 miljoner kronor, i jämförelse med den av riksdagen beslutade budgeten för 2020 (exklusive ändringsbudgetar). Sedan 2014 har budgeten ökat med 3 163 miljoner kronor. Till kulturbudgeten räknas områdena Kulturområdesövergripande verksamhet, Teater, dans och musik, Litteraturen, läsandet och språket, Bildkonst, arkitektur, form och design, Kulturskaparnas villkor, Arkiv, Kulturmiljö, Museer och utställningar samt Film.

Tabell 3.6 Kulturbudgetens utveckling

Miljoner kronor

Budgetår	Kulturbudget
2010	6 415
2011	6 488
2012	6 593
2013	6 729
2014	6 853
2015	6 825
2016	7 184
2017	7 593
2018	8 338
2019	8 231
2020	8 523
2021	10 016

3.10 Anslagsutveckling för medieområdet och medelstillelning till radio och tv i allmänhetens tjänst

Förslagen som lämnas i denna proposition, inklusive tidigare aviserade anslagsförändringar, innebär att anslagen inom medieområdet summerar till cirka 1 058 miljoner kronor för 2021. Detta innebär en ökning av anslagen inom medieområdet med cirka 171 miljoner kronor i jämförelse med budgeten för 2020. Pris- och löneomräkningen för 2021 uppgår till cirka 1 miljon kronor. Till medieområdets anslag räknas 8:1 *Mediestöd* och 8:2 *Myndigheten för press, radio och tv* (utg. omr. 1), 11:1 *Sändningar av TV Finland*, 11:2 *Forskning och dokumentation om medieutvecklingen*, 11:3 *Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet*, 11:4 *Statens medieråd* och 11:5 *Stöd till taltidningar*.

Medelstillelningen från public service-kontot till Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB beräknas till cirka 8 735 miljoner kronor, vilket innebär en ökning med cirka 172 miljoner kronor jämfört med 2020.

Tabell 3.7 Anslagsutveckling för medieområdet samt medelstillelning till radio och tv i allmänhetens tjänst

Miljoner kronor

Budgetår	Anslag in om medieområdet	Radio och tv i allmänhetens tjänst ¹
2010	759	6 986
2011	765	7 125
2012	754	7 368
2013	753	7 413
2014	724	7 613
2015	693	7 765
2016	692	8 035
2017	705	8 193
2018	692	8 234
2019	742	8 396
2020	887	8 563
2021	1 058	8 735

¹Avser medelstillelningen från rundradiorörelsen till Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Sveriges Utbildningsradio AB och granskningsnämnden för radio och tv.

4 Kulturområdesövergripande verksamhet

4.1 Mål för området

I avsnitt 3.5 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken och för de statliga insatserna för stöd till den kommunala kulturskolan.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen för kulturområdesövergripande verksamheter omfattar följande bedömningsgrunder:

- kultur i hela landet, bl.a. hur bidrag inom kultursamverkansmodellen fördelas per län respektive konst- och kulturområde och regional fördelning av statliga kulturutgifter,
- kultur av och för fler, bl.a. insatser för att stärka kulturskolan och insatser för bättre möjligheter till kulturupplevelser och eget skapande för alla, och
- kulturlivets internationalisering, bl.a. insatser för att främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan, inklusive de utsända kulturrådens arbete, samt svensk medverkan i EU-programmet Kreativa Europa.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultattexterna har bedömningsgrunden ”utvärdering av kultur och fördelning av medel till forskning och utvecklingsinsatser” utgått – dessa områden integreras i stället i varje relevant avsnitts resultattexter. Bedömningsgrunden om kulturlivets internationalisering har förtydligats i och med tillägget av de utsända kulturrådens arbete samt svensk medverkan i EU-programmet Kreativa Europa.

Resultatredovisningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder som är gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.6).

4.3 Resultatredovisning

Kultur i hela landet

Regional fördelning av Statens kulturråds bidragsgivning

Utfallet av Statens kulturråds bidragsgivning bland landets regioner 2017–2019 framgår av tabell 4.1. Under 2019 har ca 85 procent av den totala bidragsgivningen kunnat härledas till enskilda regioner. Redovisningen omfattar nio olika stödformer samt myndighetens förvaltningsanslag.

Tabell 4.1 Regional fördelning av Statens kulturråds totala bidragsgivning

Tusental kronor

	2017	Kr/inv.	2018	Kr/inv.	2019	Kr/inv.
Blekinge	23 549	148	31 978	200	31 209	196
Dalarna	53 290	186	68 315	238	65 780	228
Gotland	29 241	499	32 127	542	32 302	541
Gävleborg	58 095	203	65 766	230	63 421	221
Halland	43 110	133	49 525	150	47 374	142
Jämtland	43 976	339	54 001	414	44 851	343
Jönköping	55 116	154	66 119	183	56 018	154
Kalmar	45 496	187	53 271	218	51 622	210
Kronoberg	45 447	230	55 698	279	52 485	261
Norrbottnen	68 546	273	76 331	305	74 853	299
Skåne	300 622	224	322 795	237	300 182	218
Stockholm	262 423	114	293 769	125	259 088	109
Södermanland	44 199	152	51 489	175	48 797	164
Uppsala	59 857	162	69 006	183	62 658	163
Värmland	75 701	270	88 571	315	80 527	285
Västerbotten	99 816	372	112 215	415	117 274	432
Västernorrland	67 185	273	78 690	321	68 116	278
Västmanland	44 930	166	52 324	191	48 654	176
Västra Götaland	436 381	258	470 896	275	446 009	258
Örebro	54 428	182	67 460	223	61 406	201
Östergötland	99 713	218	114 873	249	104 527	225
Internationellt	35 383		48 965		45 767	
Totalt härlett	2 046 503	202	2 324 182	227	2 162 921	209
Statens kulturråds totala medel	2 383 351	236	2 711 069	265	2 530 696	245

Källa: Statens kulturråd.

Av tabellen framgår att stödet per invånare är högst på Gotland, i Västerbotten och i Jämtland. De tre storstadslänen Stockholm, Västra Götaland och Skåne, där ca 53 procent av befolkningen bor, tilldelades 2019 ca 47 procent av de härledda medlen.

Kultursamverkan för kultur i hela landet

Den offentliga finansieringen av kultursamverkansmodellen (modellen) uppgår till ca 4,6 miljarder kronor, varav statens medel i form av verksamhetsbidrag uppgår till ca 1,25 miljarder kronor. Modellen ger sysselsättning som totalt motsvarar cirka 5 900 årsarbetskrafter, varav ca 55 procent är kvinnor. Därutöver får 9 500 frilansare uppdrag inom modellen.

Cirka 240 olika kulturverksamheter inom modellens sju konst- och kulturområden får del av stödet. De statliga medlens fördelning på de olika konst- och kulturområdena samt fördelningen per region framgår av tabell 4.2. De tre största områdena scenkonsten, museerna och biblioteksverksamheten har tillsammans tilldelats ca 92 procent av de statliga medlen inom modellen.

Tabell 4.2 Fördelning av statliga medel till regionala kulturverksamheter, kultursamverkansmodellen

	Medel i tkr	Enskilda arkiv	Filmkulturell verksamhet	Främjande av hemslojd	Konst- och kulturområdesövergripande	Bibliotek, litteratur- och läsfrämjande	Museer/ kulturmiljö	Professionell teater, dans och musik	Professionell bild och form
Blekinge	17 761	3,2	¹	3,6	0,6	14,3	27,1	49,0	2,3
Dalarna	36 668	2,2	4,1	1,6	0,2	5,5	24,4	56,3	5,6
Gotland	23 898	²	8,4	³	0,0	5,7	36,9	49,1	⁶
Gävleborg	41 875	4,0	⁴	⁴	27,7	⁴	21,5	46,8	⁶
Halland	29 342	1,7	⁴	⁴	10,6	8,0	23,6	56,1	⁶
Jämtland	31 746	1,3	2,9	2,1	0,0	6,9	29,0	53,2	4,6
Jönköping	34 401	0,9	⁴	1,9	2,5	7,2	20,3	64,3	2,9
Kalmar	32 078	1,0	4,0	2,1	0,0	6,6	30,1	53,8	2,4
Kronoberg	37 176	1,3	¹	1,8	0,0	1,9	18,2	76,0	0,9
Norrbottnen	47 411	0,8	2,6	1,4	0,5	7,2	9,9	72,1	5,5
Skåne	198 720	0,9	2,1	1,2	0,0	2,0	19,6	71,2	2,9
Södermanland	28 710	3,0	2,3	2,4	0,0	7,7	18,5	64,5	1,7
Uppsala	41 372	1,0	1,0	³	0,0	5,2	13,0	79,2	0,5
Värmland	53 623	0,9	2,3	1,2	0,0	5,1	12,3	78,2	⁶
Västerbotten	84 882	0,6	1,4	0,8	1,0	3,2	9,1	83,5	0,4
Västernorrland	46 306	2,2	⁵	1,7	0,0	4,8	11,2	79,6	0,6
Västmanland	32 004	1,5	2,0	2,0	0,0	6,6	14,3	73,0	0,7
Västra Götaland	323 697	0,5	0,2	³	6,5	0,5	13,5	77,6	1,1
Örebro	40 586	1,1	1,2	1,2	2,5	6,0	12,6	74,9	0,5
Östergötland	71 735	0,7	1,1	0,8	0,0	3,8	9,0	84,7	⁶
Totalt	1 253 991	1,1	1,4	0,9	3,1	3,5	16,3	72,1	1,6
Stockholm (utanför modellen)	96 489	0,0	0,0	0,0	0,0	3,7	5,8	90,5	0,0

¹ Redovisar tillsammans med Kalmar län.² Redovisar inte inom modellen.³ Redovisas under museiverksamhet.⁴ Redovisas under konst- och kulturområdesövergripande.⁵ Redovisas under professionell teater-, dans- och musikverksamhet.⁶ Bedrivs och redovisas inom annan verksamhet.

Källa: Statens kulturråd.

Statens kulturråd fördelar även inom ramen för modellen utvecklingsbidrag till projekt av nationell betydelse. Under 2019 fördelades 33 miljoner kronor till 85 projekt. Mer än hälften av projekten var inom området professionell teater-, dans- och musikverksamhet samt inom professionell bild- och formverksamhet. Den regionala fördelningen framgår av tabell 4.3.

Tabell 4.3 Fördelning av utvecklingsbidrag per region

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018	2019
Blekinge	0	800	900	2 400	3 100
Dalarna	2 390	590	950	650	1 400
Gotland	580	700	580	0	500
Gävleborg	300	150	1 765	250	650
Halland	300	0	0	500	480
Jämtland	1 300	425	550	120	120
Jönköping	1 050	1 540	2 000	650	1 100
Kalmar	1 420	945	895	400	950
Kronoberg	250	0	200	650	850
Norrbottnen	3 070	1 800	1 750	950	3 000
Skåne	2 240	2 725	1 895	1 200	1 650
Södermanland	500	700	2 010	1 810	1 200
Uppsala	1 100	700	1 300	300	550
Värmland	500	800	1 150	1 450	1 350
Västerbotten	2 150	2 320	2 041	400	2 540
Västernorrland	1 600	450	550	950	950
Västmanland	1 400	1 600	400	900	900
Västra Götaland	2 100	1 950	1 690	1 400	2 400
Örebro	250	850	1 640	1 490	1 050
Östergötland	750	2 000	1 900	2 000	800
Interregionala nationella, internationella	5 600	2 965	9 896	5 700	6 200
Stockholm	1 150	2 535	4 590	0	1 300
Totalt	25 250	23 230	38 652	24 660	33 040

Källa: Statens kulturråd.

Uppföljning och utvärdering

Statens kulturråds senaste uppföljningsrapport av modellen 2010–2018 (Ku2020/01654/KO) visar att statens stöd i fasta priser ökat med ca 3,4 procent under perioden. Sett i relation till stöd per invånare har dock statens stöd minskat med 3,5 procent. De regionala bidragen per invånare inom modellen har under samma period ökat med ca 20 procent.

Totalt omfattade modellen 2018 ca 5,8 miljarder kronor. Staten stod för ca 26 procent av finansieringen, regionerna för 34 procent, kommunerna för ca 20 procent och övriga verksamhetsintäkter uppgick till ca 20 procent.

I sin årsrapport för 2020 konstaterar Myndigheten för kulturanalys att det fanns förväntningar vid införandet av modellen att den skulle bidra till kulturutbud med god geografisk spridning som skulle bredda deltagandet, i linje med de nationella kulturpolitiska målen, men att målet om människors möjlighet att delta i kulturlivet runt om i hela landet ännu inte är uppfyllt. I samma rapport framhålls dock att regionerna upplever att dialogen med den statliga nivån har förstärkts. Under 2019 ägde en dialog på politisk nivå rum mellan staten och regionerna där kultur i hela landet var en huvudfråga och man kom överens om att framöver utöka dialogen till två gånger per år.

Myndigheten för kulturanalys lämnade i april 2020 en rapport om filmområdets roll och utveckling inom modellen, Främjas filmen? (Rapport 2020:2). Där konstaterades

bl.a. att modellen står inför ett fortsatt utvecklingsarbete när det gäller filmområdet, inte minst för att stärka förtroendet mellan de regionala filmverksamheterna och kulturplaneprocessen.

Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Boverkets samlingslokaldelegation beslutar om bidrag till kulturlokaler som ägs av någon annan än staten, till exempel musei-, teater-, konsert- och konsthallslokaler och liknande. Läns museer är en prioriterad grupp.

Tabell 4.4 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

	2017	2018	2019
Antal ansökningar	46	47	43
Antal utbetalda stöd	9	11	10
Utbetalat belopp (tkr)	4 600	7 600	8 700

Källa: Boverket.

Av tabell 4.4 framgår att söktrycket 2017–2019 varit högt i förhållande till befintliga medel och endast var fjärde till var femte ansökan har beviljats stöd.

Kultur av och för fler

Barn och unga

Samtliga verksamheter som får statsbidrag ska integrera ett barn- och ungdomsperspektiv i sina verksamheter, vilket tydliggörs i instruktioner och regleringsbrev.

I flera av de rapporter som Myndigheten för kulturanalys publicerat om barns och ungas kulturutövande under senare år framgår bl.a. att flickor generellt sett är mer kulturaktiva än pojkar, att kulturutövandet avtar med stigande ålder och att vårdnadshavarens utbildningsnivå har stor betydelse.

Skapande skola

Statsbidraget för Skapande skola möjliggör för barn och elever från förskola till årskurs nio att möta konst och kultur och prova olika konstformer under professionell ledning. Bidraget skapar också nya möjligheter för dem som annars inte tar del av kulturaktiviteter, vilket är viktigt ur ett jämlikhetsperspektiv.

Statens kulturråd, som är den myndighet som fördelar bidraget, har under 2019 fokuserat på att förtydliga riktlinjerna så att huvudmännen lättare ska kunna förstå syftet med bidraget. Dessutom har Statens kulturråd ställt högre krav på fördjupning inom de olika konstområdena och att eleverna i större utsträckning ska ges möjlighet till eget skapande. Myndigheten har också genomfört ett antal kommunikationsinsatser för att nå ut till landets samtliga huvudmän för skola och förskola.

Sedan bidraget startade har det nästan tredubblats, från 55 miljoner kronor 2008 till ca 175 miljoner kronor 2019.

Tabell 4.5 Skapande skola

	2015	2016	2017	2018	2019
Antal beviljade ansökningar	422	439	551	463	411
<i>varav Skapande förskola</i>	<i>18</i>	<i>20</i>	<i>75</i>	<i>96</i>	<i>167</i>
Antal kommunala huvudmän som beviljats bidrag	273	273	272	261	267
Antal enskilda/statliga huvudmän som beviljats bidrag	128/0	120/2	124/2	125/2	162/3
Andel beviljade kommuner i procent	94	94	94	90	92
Beviljat belopp i tusental kronor	189 939	183 499	187 208	187 643	174 839
<i>varav beviljat belopp Skapande förskola i tusental kronor</i>	<i>10 290</i>	<i>12 254</i>	<i>10 086</i>	<i>10 428</i>	<i>20 914</i>
Antal elever och förskolebarn som planeras ta del av aktiviteterna	830 780	885 243	885 758	868 502	891 419

Källa: Statens kulturråd.

Den kommunala kulturskolan

Statens kulturråd har sedan 2016 fördelat 100 miljoner kronor årligen i statligt bidrag till kommuner som bedriver kulturskola, med undantag för 2019 då 50 miljoner kronor fördelades. Detta var en effekt av att bidraget avskaffades i statens budget. Bidraget återinfördes dock igen genom propositionen Vårändringsbudget för 2019. Efter förslag i budgetpropositionen för 2020 uppgår stödet åter till 100 miljoner kronor årligen 2020–2022.

Det statliga utvecklingsbidraget har huvudsakligen prioriterats till att nå målgrupper som inte tidigare deltagit i kulturskoleverksamhet. För att nå dessa barn och unga erbjuds ett breddat kursutbud samt undervisning i andra former, på andra platser och utifrån olika behov genom att bl.a. erbjuda undervisning i grupp, kortkurser, lovverksamhet och öppen verksamhet.

De uppföljningar som Statens kulturråd genomfört visar att kulturskolorna har nått nya målgrupper tack vare bidraget. Verksamheten har organiserats på nya sätt och flera kommuner har spridit verksamheten geografiskt och startat nya samarbeten med bl.a. fritidsgårdar, bibliotek och civilsamhällesaktörer.

Kulturskolecentrum, som har i syfte att stödja kulturskolorna och deras huvudmän i att utveckla kulturskoleverksamheten, gjorde 2019 en kartläggning av kulturskolornas utvecklingsbehov. Kartläggningen visar att kulturskolorna i högre grad vill nå barn och unga med utländsk bakgrund, med funktionsnedsättningar samt från socioekonomiskt utsatta områden. Kulturskolecentrum har under året samlat in nationell statistik för att i framtiden kunna följa upp vilka barn och unga som deltar i kulturskoleverksamhet utifrån kön, ålder samt socioekonomisk och utländsk bakgrund.

Det samiska folkets och de nationella minoriteternas kultur

Statens kulturråd ska särskilt verka för det samiska folkets och övriga nationella minoriteters kultur i enlighet med såväl lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk som de nationella kulturpolitiska målen. Detta sker bl.a. genom bidragsgivning, som 2019 totalt uppgick till ca 16,4 miljoner kronor (se tabell 4.6), samråd med minoriteterna och dialog med regionerna, se även utgiftsområde 1 avsnitt 4. Området beviljades även 4,1 miljoner kronor i utvecklingsbidrag inom kultursamverkansmodellen under 2019.

Tabell 4.6 Beviljade bidrag till nationella minoriteter

Tusental kronor

	2017	2018	2019
Projektbidrag	2 460	2 227	4 075
Verksamhetsbidrag ¹	15 450	9 250	8 800
Litteraturbidrag	1 976	1 802	1 905
Kulturtidskrifter	925	0	1 590
Totalt	20 811	13 279	16 370

¹ 2017 ligger högt i jämförelse med senare år då anslagsposten ökade 2018 och ett bemyndigande för dessa medel användes 2017.

Källa: Statens kulturråd.

Statens kulturråd noterar att antalet ansökningar ökar och de överstiger befintliga bidragsmedel. För mer information om bidrag till litteratur och språkfrämjande insatser för nationella minoritetsspråk, se avsnitt 6.

Jämställdhet, lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck

Konstnärsnämnden, Statens konstråd, Statens kulturråd och Statens musikverk har 2019 haft återrapporteringskrav om att redovisa resultat av de åtgärder avseende jämställdhetsintegrering som vidtagits för att myndighetens verksamhet ska bidra till att uppnå målen för jämställdhetspolitiken (se relevanta avsnitt för redogörelser utifrån kulturområde). Den sammantagna bilden är att man kommit en bit på väg, men att det kvarstår utmaningar, framför allt i relation till intersektionella perspektiv, t.ex. gällande utländsk bakgrund.

Statens kulturråd har fortsatt haft uppdrag som hbtq-strategisk myndighet och har ökat medarbetarnas kunskap inom området, vilket bedöms stärka arbetet framgent.

Ett mer tillgängligt kulturliv för personer med funktionsnedsättning

Staten verkar för ett tillgängligt kulturliv för personer med funktionsnedsättning inom flera områden (se bl.a. avsnitt 10 angående ett mer tillgängligt kulturarv).

Statens kulturråd är sektorsansvarig myndighet inom kultursektorn för att driva arbetet med tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Statens kulturråd har under 2019 genomfört ett samråd med den nationella funktionshindersrörelsen samt deltagit i en referensgrupp till styretredningen för funktionshinderspolitiken som ska utforma ett nytt nationellt styr- och uppföljningssystem. Statens kulturråd har även fortsatt att tillämpa krav på tillgänglighet i bidragsgivningen.

Samverkan med det civila samhället

Runt om i Sverige driver det civila samhällets aktörer viktiga kulturverksamheter, både i städer och i landsbygder. Staten stödjer det civila samhällets verksamheter inom olika konst- och kulturområden (se bl.a. avsnitt 10 angående bidrag till ideellt kulturarvsarbete).

Statens kulturråds bidragsgivning till det civila samhällets aktörer kanaliseras genom flera anslag och uppgick 2019 till totalt ca 314 miljoner kronor, se tabell 4.7. Var fjärde ansökan om bidrag hos Statens kulturråd är inlämnad av en civilsamhällesaktör.

Tabell 4.7 Statens kulturråds bidragsgivning till civila samhällets aktörer

	2017	2018	2019
Verksamhetsbidrag (tkr)	226,2	216,2	242,6
<i>Antal beviljade ansökningar</i>	<i>334</i>	<i>282</i>	<i>551</i>
Andra bidrag (tkr)	95,0	102,7	71,3
<i>Antal beviljade ansökningar</i>	<i>508</i>	<i>569</i>	<i>571</i>
Totalt	321,2	318,9	313,9

Källa: Statens kulturråd.

Uppgången av antalet beviljade verksamhetsbidrag beror bl.a. på att myndigheten upphört med att tillåta vissa riksorganisationer för musikarrangörer att vidareförmedla stödmedel. Nedgången av beloppet som avser andra bidrag beror bl.a. på att satsningen Kreativa platser (del av Äga rum-satsningen 2016–2018) har upphört.

Se även avsnitt 16 om politiken för det civila samhället.

Scenkonstallianserna och centrumbildningarna

Scenkonstallianserna och centrumbildningarna har under året bidragit till att stärka konstnärernas arbetsmarknad och trygghet. Under 2019 fördelade Statens kulturråd ca 27,9 miljoner kronor till de 13 centrumbildningarna inom de olika konstområdena. Centrumbildningarna samlar drygt 10 000 professionella kulturskapare och genom stödet har uppdrag förmedlats och arbetstillfällen skapats. Det har bl.a. handlat om förmedling av uppläsningstillfällen för författare. Under 2019 har 82 miljoner kronor fördelats till scenkonstallianserna på teater-, dans- och musikområdet som under året haft ca 400 anställda tillsammans. Medlen har under året bidragit till att allianserna har kunnat verka för att öka frilansande scenkonstnärers sociala och ekonomiska trygghet, avlasta arbetslöshetskassan, utveckla matchning och förmedling samt stimulera den konstnärliga utvecklingen. Fler åtgärder för att stärka kulturskaparnas villkor redogörs det för i avsnitt 8.

Främjande av fristadssystemet

Det finns i dag 25 fristäder i Sverige, dvs. kommuner eller regioner som är anslutna till det internationella nätverket ICORN (International Cities Of Refuge Network). Det innebär att Sverige är det land med flest antal fristäder. Under 2019 fanns det ca 13 fristadsförfattare och -konstnärer på plats i landet. Som en del av Statens kulturråds främjandeuppdrag för fristadssystemet har ca 1,9 miljoner kronor delats ut i projektbidrag till insatser som har syftat till att främja fristadskonstnärers publika arbete, vilket bl.a. har möjliggjort offentliga uppläsningar och publicering av texter i tidskrifter.

Kulturlivets internationalisering

Internationaliseringen av kulturlivet bidrar till såväl en ökad arbetsmarknad för konstnärer och kulturaktörer som en utveckling av kulturområdet. Under 2019 fördelade Statens kulturråd verksamhetsbidrag till 12 organisationer som har som huvuduppgift att främja internationellt eller interkulturellt kulturutbyte. Myndigheten gav även stöd till 14 internationella nätverk vars uppgift är att främja det svenska kulturlivets möjligheter att ta del av och sprida internationell information och internationell erfarenhet på området.

Statens kulturråd fördelar även bidrag till de utsända kulturrådens verksamhet. Bidraget har förutsättningar att stärka kulturaktörers internationalisering samt lyfta frågeställningar som rör bl.a. frågor om demokrati, yttrandefrihet och hållbarhet.

De utsända kulturråden

De utsända kulturråden har under 2019 haft ett särskilt fokus på jämställdhetsfrågor. Satsningar för barn och unga samt mångfaldsperspektiv genomsyrar kulturrådets verksamhet. I vissa länder där konstnärlig frihet och mänskliga rättigheter är begränsade har satsningar på kultur varit ett sätt att ta upp svåra ämnen och samhällsfrågor.

Europeiska unionen

Svenskt deltagande i EU:s program för de kulturella och kreativa sektorerna

Statens kulturråd och Stiftelsen Svenska Filminstitutet följer årligen upp utfallet av medel som fördelas från EU-programmet Kreativa Europa till projekt med svenska deltagare (se tabell 4.8).

Tabell 4.8 Medel från EU:s program Kreativa Europa till projekt med svenska deltagare

Tusental euro

	2015	2016	2017	2018	2019
Delprogrammet MEDIA	4 557	5 027	4 390	3 863	4 831
Delprogrammet Kultur	6 349	3 861	13 476	15 270	12 590
Sektorsövergripande programområde ¹	-	970	-	1 500	240
Totalt	10 906	9 858	17 866	20 633	17 661

¹ Ingen utlysning skedde 2015 och 2017.

Källa: Statens kulturråd.

Under 2019 har en svensk bank fått godkännande för utnyttjande av EU:s lånegaranti för lån till de kulturella och kreativa näringarna inom ramen för Kreativa Europa.

EU:s struktur- och investeringsfonder

I Sverige fick 514 projekt med kulturanknytning stöd med totalt 460 miljoner kronor från EU:s struktur- och investeringsfonder år 2019 (se tabell 4.9). Både antalet projekt och det totala stödbeloppet är det högsta under hela programperioden 2014–2020. Fondernas medel ska bidra till nya jobb samt hållbar och sund ekonomi och miljö.

Tabell 4.9 Medel från EU:s struktur- och investeringsfonder till svenska projekt med kulturanknytning

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018	2019
Regionalfondsprogrammen	163 281	31 416	59 580	40 177	71 178
Europeiskt territoriellt samarbete (Interreg)	54 276	157 291	86 658	141 059	47 203
Socialfondsprogrammet	6 059	8 967	13 438	6 532	23 119
Landsbygdsprogrammet		42 964	22 501	64 050	181 292
Lokalt ledd utveckling		11 374	38 475	84 322	137 702
Totalt	223 616	252 013	220 653	336 140	460 493

Källa: Statens kulturråd.

Nordiska ministerrådet

Under de nordiska kulturministrarnas möte hösten 2019 antogs en deklaration om kulturarvet som en förutsättning för trygg och fredlig utveckling i världen och betydelsen av att förhindra olaglig handel med kulturföremål. Ministrarna beslutade även att förlänga kultur- och språkprogrammet Volt, som främjar barns och ungas möten, egna konstnärliga skapande och delaktighet genom kultur.

Nordiska ministerrådets arbete mot sexuella trakasserier i kultursektorn, som inleddes av ett gemensamt uttalande av kulturministrarna under det svenska ordförandeskapet 2018, fortsatte under 2019 med en nordisk samtalsturné för att bidra till kunskapsutbyte samt nya nätverk och plattformar.

Barentssamarbetet

Det svenska ordförandeskapet i Barentssamarbetets kulturdel ledde processen för att förlänga och vidareutveckla Barentsstipendiet för kulturellt samarbete. Stipendiet delas ut till kulturutövare från Finland, Norge, Sverige och Ryssland och finansieras av respektive land. Under Barentsrådets utrikesministermöte i Umeå i oktober 2019 tilldelades en kulturtidskrift, en konstnärsgroup och två individuella konstnärer från Barentsområdet stipendier på vardera 10 000 euro.

Europarådet

Arbetet i Europarådet och dess styrkommitté för kultur, kulturarv och landskap (CDCPP) har under året fortsatt verkat för att sprida och genomföra Europarådets kulturarvsstrategi. Ett särskilt arbete har fokuserat på klimatförändringarnas påverkan på kulturarvet. Under 2019 har Riksantikvarieämbetet företrätt Sverige som observatör i Europarådets avtal för programmet Cultural Routes. I mars 2020 beviljades Sverige fullt medlemskap i avtalet.

Unesco

År 2019 gav Sverige 2,75 miljoner kronor till arbetet med de fyra av Unescos kulturarvskonventioner som Sverige har ratificerat. Sverige sitter i den mellanstatliga kommittén för Unescos konvention om illegal handel med kulturföremål för perioden 2017–2021. Sverige är också ordförande i Unescos program för medieutveckling inom utvecklingspolitiken, IPDC.

I samband med Sveriges kandidatur till kommittén för konventionen om trygghet av det immateriella kulturarvet har svenska prioriteringar i konventionsarbetet tydliggjorts i en folder om kandidaturen som spridits till samtliga medlemsländer. Val till kommittén planeras till hösten 2020. Sveriges första nominering till Unescos lista över mänsklig immateriella kulturarv lämnades in i mars 2020 då de nordiska länderna gemensamt nominerade nordiska klinkbåtstraditioner till listan.

I samband med Unescos generalkonferens anordnades för första gången på tjugo år ett kulturministerforum där kulturens roll för hållbar utveckling stod i fokus. Sverige fick under mötet genomslag för uppmärksammandet av konstnärlig frihet och jämställdhet. Genom Sida ger Sverige stöd till Unesco riktat till organisationens arbete inom utbildning, press- och yttrandefrihet och konstnärlig frihet.

4.4 Analys och slutsatser

För att kultur av och för fler ska kunna bli verklighet är kulturens grundlagsfästa frihet en förutsättning. Många av regeringens satsningar verkar för denna frihet, som främjandet av fristadssystemet och åtgärder för förbättrad tillgänglighet och jämställdhet inom kulturområdet, vilka bidrar till ett öppnare och därmed friare kulturliv. Regeringen bedömer vidare att scenkonstallianserna och centrumbildningarna fyller viktiga funktioner när det gäller trygghet på konstnärernas arbetsmarknad.

Det är viktigt att aktörer inom de nationella minoriteterna ges goda förutsättningar för att vidareutveckla sin kulturverksamhet.

Regeringen välkomnar att rapporter från året behandlar den viktiga frågan om skillnader i kulturdeltagande, däribland kulturskoleaktiviteter, bland barn och unga. Regeringen bedömer att såväl Skapande skola som satsningarna på en stärkt kulturskola är viktiga för att riva ner barriärer för barns och ungas kulturdeltagande.

En god samverkan mellan statens, regionernas och kommunernas insatser kan vara en viktig förutsättning för att uppnå de nationella kulturpolitiska målen. Kultursamverkansmodellen är viktig för kultur i hela landet. Statens bidrag inom modellen tillsammans med annan offentlig finansiering möjliggör att kultur kan skapas i hela landet, nå ut och nå fler. Det finns dock fortsatta utmaningar som handlar om hur modellen kan bidra till kulturutbudet i olika typer av landsbygder. Det civila samhällets aktörer driver många verksamheter i hela landet, inte bara inom modellens områden, och behöver goda förutsättningar för att kunna verka för kultur i hela landet.

Regeringen bedömer att arbetet som bedrivs inom ramen för internationella organisationer möjliggör för Sverige att lyfta viktiga frågor kopplade till jämställdhet, mångfald, konstnärlig frihet och yttrandefrihet, centrala för de nationella kulturpolitiska målen uppfyllande.

4.5 Politikens inriktning

Kulturområdet står inför stora utmaningar. Digitalisering och internationalisering har förändrat förutsättningarna för kulturen. En av de avgörande kulturpolitiska frågorna de närmaste åren, i Sverige och i övriga världen, är hur vi garanterar konstnärlig frihet. Kulturen kan bidra till många samhällsmål som hållbarhet, jämställdhet och mångfald, men kulturpolitiken får aldrig bli instrumentell. Det offentliga stödet till kulturen ska ske i former som syftar till kulturlivets oberoende och att fler ges möjlighet att delta i kulturlivet.

Stimulansstöd till kulturområdet

Coronapandemin medför fortsatt ekonomiska konsekvenser för kulturverksamheter och kulturskapare i hela landet. I syfte att bl.a. mildra de ekonomiska konsekvenserna och skydda kulturverksamheter under krisen har regeringen under 2020 vidtagit flera åtgärder. Regeringen bedömer dock att det finns behov av fortsatt stöd även 2021. Regeringen anser därför att en miljard kronor bör avsättas för ett särskilt stimulansstöd till kulturområdet för att stödja omställningen och återstarten av kulturaktiviteter i hela landet under 2021.

Stärkt kultursamverkan – för kultur i hela landet

Regeringen föreslår att bidrag till regional kulturverksamhet tillförs 300 miljoner kronor för 2021. För efterföljande år, fr.o.m. 2022, beräknas kultursamverkansmodellen tillföras 150 miljoner kronor, bl.a. för fortsatt stöd till den musikaliska scenkonsten. Det statliga stödet är en viktig del i kultursamverkansmodellen som bidrar till kultur i hela landet och därmed till det nationella kulturpolitiska målet om att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Statens stöd syftar till att medborgare i hela landet ska kunna ta del av och utöva kultur. Ett stärkt stöd innebär förbättrade förutsättningar för kulturens infrastruktur i form av bl.a. länsteatrar, operahus, regionala museer, bild- och formverksamheter, regionala bibliotek, orkestrar, konserthus, dansverksamheter, främjande av film respektive hemslojd, samt viss arkivverksamhet. Kultursamverkansmodellen bidrar till att stärka arbetsmarknaden för konstnärer och kulturskapare samt till att öka offentliga aktörers samverkan med det civila samhället och de professionella kulturskaparna. För att uppnå de nationella kulturpolitiska målen krävs att statens insatser får ett gott genomslag i hela landet och samverkar med andra offentliga aktö-

rens insatser – här är samspelet mellan stat, regioner och kommuner en viktig förutsättning.

En kulturskola för alla

Regeringen beräknar att det statliga bidraget till kommuner som bedriver kulturskoleverksamhet höjs från 100 miljoner kronor till 200 miljoner kronor 2021–2023. Den kommunala kulturskolan har stor betydelse för många barn och unga och bidrar till att lägga grunden för deras kulturella, sociala och intellektuella utveckling. Kulturskolan står inför en rad utmaningar, där en av de främsta är att nå alla barn och unga oavsett kön och bakgrund.

Skapande skola

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att vidareutveckla Skapande skola (bet. 2017/18:KrU6 punkt 8, rskr. 2017/18:214). Utskottet anför bland annat att det finns saker som behöver utvecklas inom ramen för Skapande skola, som att vissa mindre kommuner inte söker medel i samma utsträckning som större och att friskolor i mindre utsträckning söker stöd än kommunala skolor. Enligt utskottet behöver orsakerna till detta systematiskt analyseras för att reformen långsiktigt ska kunna nå ännu fler barn och ungdomar.

Mot bakgrund av tillkännagivandet har regeringen gett Statens kulturråd (Kulturrådet) i uppdrag att genomföra en översyn av statsbidraget till kulturell verksamhet i skolan, Skapande skola.

Av Kulturrådets rapport Översyn av Skapande skola: En analys av bidragets utvecklingsbehov (Ku2019/01974/KO) framgår bl.a. att alla huvudmän inte söker bidraget eller känner till dess syfte. Vidare bekräftas att mindre huvudmän, såväl kommunala som fristående, upplever bidragets utformning som bristfälligt anpassad för sina förutsättningar. Dessa huvudmän tar i lägre utsträckning del av bidraget, framför allt för att de saknar den administrativa kapaciteten att söka bidraget och för att resurser krävs för att koordinera kontakter mellan skolor och kulturaktörer. Mot denna bakgrund har Kulturrådet åtagit sig att förenkla ansöknings- och uppföljningsprocessen, möjliggöra för huvudmännen att söka i samverkan samt utveckla riktade informationsinsatser till målgruppen för att öka kännedomen om bidraget.

I enlighet med Kulturrådets översyn bedömer regeringen att målgruppen för bidraget bör begränsas till att enbart omfatta förskoleklass, grundskola och motsvarande skolformer. Som framgår av översynen har förskolan visserligen goda förutsättningar att arbeta i enlighet med bidragets syfte, men det egna skapandet ges redan ett stort utrymme i förskolan medan behoven är större i de övriga skolformerna. Vidare visar forskning att samtliga elevers aktiva skapande utanför skoltid tenderar att minska ju äldre de blir, vilket pekar på att behovet av Skapande skola är större i de högre årskurserna. Föräldrarnas utbildningsnivå har stor betydelse för kulturdeltagande liksom socioekonomiska faktorer. I tillägg till denna förändring av målgruppen, och i syfte att öka Skapande skolas genomslagskraft, bedömer regeringen vidare att 25 miljoner kronor bör avsättas årligen 2021–2023 för att förstärka satsningen.

Regeringen avser att fortsatt följa upp det arbete Statens kulturråd genomför i syfte att förenkla ansöknings- och uppföljningsprocessen, möjliggöra för huvudmännen att söka i samverkan samt utveckla riktade informationsinsatser till målgruppen för att öka kännedomen om bidraget. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Kulturskaparnas villkor stärks

Regeringen beräknar att de konstnärliga centrubildningarna tillförs 5 miljoner kronor fr.o.m. 2021 för att stärka förmedlingen av arbetstillfällen. Vidare beräknas stödet till scenkonstallianserna inom teater, dans och musikområdet tillföras 10 miljoner kronor fr.o.m. 2021. Detta för att i högre utsträckning öka frilansande scenkonstnärers sociala och ekonomiska trygghet, möjliggöra fler anställningar, utveckla matchning och förmedling samt stimulera konstnärlig utveckling genom bl.a. kompetensutveckling. Dessutom stärks insatser för musikexport med 1 miljon kronor. Övriga insatser kopplade till att stärka kulturskaparnas villkor redogörs det för i avsnitten 5.5, 7.5 och 8.5.

Stärkta bibliotek i hela landet

Regeringen beräknar att satsningen Stärkta bibliotek tillförs 150 miljoner kronor för 2021 och 75 miljoner kronor årligen 2022 och 2023.

Satsningen (se avsnitt 6) för att öka utbudet och tillgängligheten till biblioteksverksamhet i hela landet har varit framgångsrik och regeringen bedömer att satsningen därför bör fortsätta.

Biblioteken har stor betydelse för det läsfrämjande arbetet och att främja de nationella minoriteternas språk och urfolket samernas språk. Utveckling och drift av nationella resursbibliotek och Kungl. bibliotekets arbete med nationella digitala bibliotekstjänster för att stötta läsfrämjande och medieförsörjning på de nationella minoritetsspråken och för personer med annat modersmål än svenska är viktiga delar i detta. Även Kungl. bibliotekets arbete för driva Digiteket, ett arbetsverktyg för digital kompetensutveckling för både bibliotekspersonal och allmänhet, bör fortsätta.

Regeringen föreslår ett Läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier som syftar till kompetensutveckling inom litteraturförmedling och läsfrämjande med ett särskilt fokus på barns och ungas läsning, där pojkars läsning är en viktig del, samt personer med funktionsnedsättning eller läsnedsättning som kan behöva anpassad litteratur och alternativa metoder och sätt att läsa och ta till sig en litterär text. Totalt 15 miljoner kronor föreslås för 2021 och 30 miljoner kronor årligen 2022 och 2023 för denna fortbildningsinsats för bibliotekarier. (Se vidare avsnitt 6 för ytterligare insatser för att stärka det läsfrämjande arbetet.)

Internationellt samarbete

Det krävs ett än närmare samarbete över landsgränser, på global och europeisk nivå och i Sveriges närområde, för en positiv utveckling på de områden som kulturpolitiken verkar i, i linje med de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030. I linje med demokratisatsningen fortsätter arbetet med att tydliggöra kulturaktörernas roll för det demokratistärkande arbetet. Här spelar de utsända kulturråden en viktig roll. Sverige har inlett förberedelsearbete inför det World Summit som arrangeras i Sverige 2022 inom ramen för The International Federation of Arts Councils and Culture Agencies (IFACCA). Statens kulturråd samordnar förberedelserna som spänner över flera politikområden.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 1:1 Statens kulturråd

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 1:1 Statens kulturråd

Tusental kronor

2019	Utfall	55 909	Anslagssparande	1 576
2020	Anslag	56 717 ¹	Utgiftsprognos	57 014
2021	Förslag	67 099		
2022	Beräknat	67 675 ²		
2023	Beräknat	68 466 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 67 099 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 67 099 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens kulturråds förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Statens kulturråd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	56 717	56 717	56 717
Pris- och löneomräkning ²	732	1 225	1 902
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	9 650	9 733	9 847
- Generell besparing i statsförvaltningen	-350	-350	-350
- Läselegationen	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	67 099	67 675	68 466

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för inrättandet av ett läsråd. Vidare minskas anslaget med 350 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 67 099 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens kulturråd* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 67 675 000 kronor respektive 68 466 000 kronor.

4.6.2 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tabell 4.12 Anslagsutveckling 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

2019	Utfall	479 852	Anslagssparande	832
2020	Anslag	2 533 684 ¹	Utgiftsprognos	2 503 185
2021	Förslag	1 589 084		
2022	Beräknat	529 082		
2023	Beräknat	429 082		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete. Anslaget får användas för utgifter för administration, uppföljning och genomförande av verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 4.13 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	533 084	533 084	533 084
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 056 000	-4 000	-104 000
varav BP21	1 281 000	221 000	221 000
- Stöd till musikexport	1 000	1 000	1 000
- Förstärkning kulturskolan	100 000	100 000	100 000
- Stärkta bibliotek	150 000	75 000	75 000
- Läselegationen	15 000	30 000	30 000
- Satsning på kulturskaparnas villkor	15 000	15 000	15 000
- Stöd till kulturen	1 000 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt		-2	-2
Förslag/beräknat anslag	1 589 084	529 082	429 082

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 000 000 000 kronor 2021 för ett särskilt stimulansstöd till kulturområdet. Vidare ökas anslaget med 150 000 000 kronor 2021 och 75 000 000 kronor årligen 2022 och 2023 för en fortsättning av satsningen på stärkta bibliotek. Vidare ökas anslaget med 100 000 000 kronor årligen 2021–2023 för att höja det statliga bidraget till kommuner som bedriver kulturskoleverksamhet. Anslaget ökas med 15 000 000 kronor 2021 och 30 000 000 kronor årligen 2022 och 2023 för ett läsfrämjandelyft för folkbibliotekariär. Vidare ökas anslaget med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för att stärka scenkonstallianserna respektive 5 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för att förstärka centrumbildningarna. Anslaget ökas även med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för att stärka insatser inom musikexport.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 225 000 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av att tidsbegränsade medel för satsningen på stärkta bibliotek upphör.

Regeringen föreslår att 1 589 084 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 529 082 000 kronor respektive 429 082 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 25 000 000 kronor 2022.

Tabell 4.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

	Utfall År 2019	Prognos År 2020	Förslag År 2021	Beräknat År 2022
Ingående åtaganden	10 535	9 100	25 000	
Nya åtaganden	9 100	25 000	25 000	
Infriade åtaganden	-10 535	-9 100	-25 000	-25 000
Utestående åtaganden	9 100	25 000	25 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	25 000	25 000	25 000	

Skälen för regeringens förslag: De aktörer som får bidrag inom ramen för detta anslag har behov av att kunna planera sin verksamhet för kommande år. Ett bemyndigande möjliggör en mer långsiktig planering. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 25 000 000 kronor 2022.

4.6.3 1:3 Skapande skola

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 1:3 Skapande skola

Tusental kronor

2019	Utfall	168 128	Anslagssparande	8 937
2020	Anslag	176 465 ¹	Utgiftsprognos	174 669
2021	Förslag	201 465		
2022	Beräknat	201 464		
2023	Beräknat	201 464		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Skapande skola för barn i förskola, förskoleklass, grundskola och motsvarande skolformer. Anslaget får även användas för statsbidrag till andra verksamheter som syftar till att stärka kultur i skolan. Anslaget

får även användas för utgifter för administration, främjande, uppföljning och genomförande av verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 4.16 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Skapande skola

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	176 465	176 465	176 465
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	25 000	25 000	25 000
varav BP21	25 000	25 000	25 000
- Förstärkning Skapande skola	25 000	25 000	25 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt		-1	-1
Förslag/beräknat anslag	201 465	201 464	201 464

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 25 000 000 kronor årligen 2021–2023 för en förstärkning av Skapande skola.

Regeringen föreslår att 201 465 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Skapande skola* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 201 464 000 kronor respektive 201 464 000 kronor.

4.6.4 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tusental kronor

2019	Utfall	44 998	Anslagssparande	-133
2020	Anslag	45 153 ¹	Utgiftsprognos	44 732
2021	Förslag	45 153		
2022	Beräknat	45 153		
2023	Beräknat	45 153		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 4.18 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	45 153	45 153	45 153
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	45 153	45 153	45 153

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 45 153 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 45 153 000 kronor respektive 45 153 000 kronor.

4.6.5 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tabell 4.19 Anslagsutveckling 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

2019	Utfall	8 661	Anslagssparande	1 191
2020	Anslag	9 852 ¹	Utgiftsprognos	9 752
2021	Förslag	9 852		
2022	Beräknat	9 852		
2023	Beräknat	9 852		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till icke-statliga kulturlokaler för ändring, tillbyggnad och handikappanpassning av sådana lokaler.

Regeringens överväganden

Tabell 4.20 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	9 852	9 852	9 852
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	9 852	9 852	9 852

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 9 852 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 9 852 000 kronor respektive 9 852 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2022 och 2023.

Tabell 4.21 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

	Utfall År 2019	Prognos År 2020	Förslag År 2021	Beräknat År 2022	Beräknat År 2023
Ingående åtaganden	9 000	9 000	9 000		
Nya åtaganden	6 401	5 000	5 000		
Infriade åtaganden	-6 401	-5 000	-5 000	-5 000	-4 000
Utestående åtaganden	9 000	9 000	9 000		
Erhållet/förslaget bemyndigande	9 000	9 000	9 000		

Skälen för regeringens förslag: Projekt som ryms inom stödet till icke-statliga kulturlokaler kan sträcka sig över flera kalenderår. Stöd betalas ut när projekten är avslutade. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2022 och 2023.

4.6.6 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

2019	Utfall	1 495 618	Anslagssparande	-456
2020	Anslag	1 668 605 ¹	Utgiftsprognos	1 650 926
2021	Förslag	1 719 049		
2022	Beräknat	1 615 167 ²		
2023	Beräknat	1 639 607 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 572 967 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 572 968 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till regionala och lokala kulturverksamheter inom följande områden:

- professionell teater-, dans- och musikverksamhet,
- museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete,
- bibliotek-, läs- och litteraturfrämjande verksamhet,
- professionell bild- och formverksamhet,
- regional enskild arkivverksamhet,
- filmkulturell verksamhet, och
- främjande av hemslojd.

Anslaget får användas för utgifter för tidsbegränsade utvecklingsinsatser samt för bidrag till det civila samhället och de professionella kulturskaparnas medverkan i arbetet med att ta fram och genomföra regionala kulturplaner. Anslaget får även användas för Kungl. bibliotekets genomförande av det samlade ansvaret för statens stöd

och samordning inom biblioteksväsendet. Anslaget får även användas för kvalitetsstärkande insatser inom scenkonstområdet samt för Statens kulturråds arbete med bedömning, uppföljning och främjande inom ramen för kultursamverkansmodellen.

Regeringens överväganden

Tabell 4.23 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 518 605	1 518 605	1 518 605
Pris- och löneomräkning ²	19 729	60 999	84 900
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	180 715	35 563	36 101
- Finansiering	-4 400	-4 400	-4 400
- Förstärkning kultursamverkansmodellen	300 000	150 000	150 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 719 049	1 615 167	1 639 607

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 300 000 000 kronor 2021 och 150 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för att förstärka kultursamverkansmodellen. Vidare minskas anslaget med 4 400 000 kronor fr.o.m. 2021 för omprioriteringar inom utgiftsområdet.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 114 885 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 1 719 049 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 615 167 000 kronor respektive 1 639 607 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 30 000 000 kronor 2022 och 2023.

Tabell 4.24 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

	Utfall År 2019	Prognos År 2020	Förslag År 2021	Beräknat År 2022	Beräknat År 2023
Ingående åtaganden	0	0	30 000		
Nya åtaganden	0	30 000	15 000		
Infriade åtaganden	0	0	-15 000	-15 000	-15 000
Utestående åtaganden	0	30 000	30 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	55 000	30 000	30 000		

Skälen för regeringens förslag: De aktörer som får bidrag inom ramen för detta anslag har behov av att kunna planera sin verksamhet för kommande år. Ett bemyndigande på anslaget minskar antalet beslut som behöver fattas och möjliggör en mer långsiktig planering för mottagare av stödet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 30 000 000 kronor 2022 och 2023.

4.6.7 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tabell 4.25 Anslagsutveckling 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tusental kronor

2019	Utfall	15 098	Anslagssparande	-107
2020	Anslag	16 533 ¹	Utgiftsprognos	16 259
2021	Förslag	17 300		
2022	Beräknat	17 423 ²		
2023	Beräknat	17 618 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 17 300 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 17 300 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för kulturanalys förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för forsknings- och utvecklingsinsatser.

Regeringens överväganden

Tabell 4.26 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	16 533	16 533	16 533
Pris- och löneomräkning ²	227	346	535
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	540	544	550
- Förstärkning	600	600	600
- Generell besparing i statsförvaltningen	-60	-60	-60
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	17 300	17 423	17 618

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 600 000 kronor fr.o.m. 2021. Vidare minskas anslaget med 60 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 17 300 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Myndigheten för kulturanalys* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 17 423 000 kronor respektive 17 618 000 kronor.

5 Teater, dans och musik

5.1 Mål för området

I avsnitt 3.5 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömning av resultatet av statens insatser inom teater, dans och musik utgår från

- besöksutveckling,
- insatser för att nå bredare målgrupper samt tillgänglighetsarbete i publik verksamhet,
- fördelning av bidrag,
- insatser för jämställdhet, och
- internationellt utbyte och samverkan.

Antalet resultatindikatorer och bedömningsgrunder har minskats för att det ska bli tydligare vilka som är centrala för resultatbedömningen. I resultatredovisningen används dock vissa av de tidigare angivna resultatindikatorerna och bedömningsgrunderna som komplement.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.6).

5.3 Resultatredovisning

Besöksutveckling

Samtliga scenkonstverksamheter som får statsbidrag och har en publik verksamhet ska nå en så stor och bred publik som möjligt i hela landet, vilket tydliggörs i riktlinjeslut och instruktioner.

Antal besökare

Tabell 5.1 Antal besök (föreställningar)

	2015	2016	2017	2018	2019
Kungliga Dramatiska teatern AB	274 058	266 625	272 200	280 555	236 770
Kungliga Operan AB	296 807	286 0647	297 103	290 500	301 400
Fria scenkonsten (Statens kulturråd) ¹	1 782 210	1 628 631	-	-	-
Dansens Hus	50 608	68 851	72 773	47 558	50 957
Drottningholms Slottsteater	5 555	8 482	6 879	6 699	7 378
Drottningholms Slottsteater (Visningar)	25 042	27 890	30 171	26 960	26 870
Riksteatern	526 205	528 721	486 063	471 515	436 255
Unga Klara ²	-	-	-	17 836	27 950

¹Statens kulturråd utreder ett nytt systemstöd och nya arbetssätt för att säkrare kunna granska och redovisa data från de fria aktörerna, därför finns det inte jämförbara siffror fr.o.m. 2017.

² Unga Klara finns med i redovisningen fr.o.m. 2018.

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.

Besöksutvecklingen på scenerna med nationella uppdrag är relativt jämn över åren. Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten) har dock på grund av ett omfattande renoveringsarbete i Thaliabyggnaden tvingats stänga huset under drygt åtta månader vilket lett till ett minskat antal besökare under 2019. Detta har man i viss mån vägt upp genom att turnera och genom olika samarbeten. Kungliga Operan AB:s (Operan) målsättning om att nå ut till en större publik med fler föreställningar och aktiviteter än tidigare har gett resultat och inneburit ett publikrekord under året med mer än 300 000 besökare. Riksteaterns publik har minskat under de senaste åren, dels på grund av omprioriteringar från sommarverksamhet till andra kulturpolitiskt prioriterade satsningar, dels på grund av de försvårade omständigheter för kulturarrangörer i små städer och på landsbygden som Myndigheten för kulturanalys lyft fram i rapporten Kulturens geografi (Myndigheten för kulturanalys 2019:3). Unga Klara har ökat antalet föreställningar och programaktiviteter i jämförelse med föregående år med nästan 40 procent vilket resulterat i ett ökat antal besökare.

På grund av att besök kan redovisas av både arrangörer och producenter kan besöks-siffrorna vara delvis överlappande för flera kategorier i tabell 5.1, vilket innebär att det totala antalet besök blir överskattat. Besöks-siffrorna ger således ingen heltäckande bild av unika besök inom scenkonsten, men de ger ändå en antydning om det stora antal besökare som scenkonsten når.

Åtgärder och insatser för att nå nya publikgrupper

Riksteatern har under det senaste året fortsatt att utveckla stödet till landets riksteaterföreningar i arbetet med att öka och bredda publiken. I syfte att stärka jämlikhet och mångfald i publiken har Riksteatern påbörjat ett arbete med att ta fram jämlikhetsdata och metoder för att på ett strukturerat, kontinuerligt och kunskapsbaserat sätt, arbeta med sin kommunikation. Metoderna ska också utgöra ett stöd i Riksteaterns sammanställning av repertoar. Riksteatern har under året gått in i projektet Scen:se, tillsammans med bl.a. Folkteatern Gävleborg, som riktar sig till barn och unga med omfattande funktionsnedsättning.

Operan har inom ramen för OperanXtra fortsatt sitt arbete för att bredda och nå ny publik genom bl.a. publiksamtal, utomhusföreställningar som det välbesökta nationaldagsfirandet i Hagaparken, två uppmärksammade spelningar med syntgruppen Kite, samarbete med Parkteatern och öppna föreläsningar på Stockholms universitet.

Publikundersökningen för 2019 visar att andelen förstagångspublik uppgick till 9 procent under våren och 3 procent under hösten, vilket kan jämföras med föregående år då andelen var 8 procent totalt för hela året. Vidare var 11 procent av besökarna under 40 år under våren och under hösten utgjorde besökarna under 40 år 21 procent, detta i jämförelse med 12 procent under hela 2018.

Dramaten i sin tur har genom verksamheten Dramaten& fortsatt arbetet med formaten Performance Lecture och Performance Concert med bl.a. fokus på vetenskap och musik. Detta för att erbjuda en vetenskapligt intresserad publik en ny upplevelse på teatern. Andra arrangemang under året för att attrahera ny publik var konserter med hiphopartister, Spoken word och samtal inför publik som även gjordes tillgängliga via podd. Både Operan och Dramaten har medverkat i projektet Kulturkompis som ger nyanlända och etablerade svenskar möjlighet att ta del av scenkonstutbudet. Nationalscenerna har under året åldersanpassat klassiska verk och på så sätt öppnat dörren till en ny yngre publik.

Unga Klara har som nationell scen för barn och unga fortsatt att producera sina föreställningar i nära samverkan med sin publik. Föreställningarna har barnperspektivet i centrum och utgår ifrån samhällsaktuella teman. Under året turnerade teatern till sammanlagt 29 kommuner i nio regioner runtom i Sverige samt i fem andra länder. Unga Klara har genom samverkan med olika partners och samhällsaktörer kunnat förmedla sin demokratiska och unika arbetsmetod för att nå en bred och ny publikgrupp av barn och unga i hela landet och i andra länder. Unga Klara har också haft workshoppar om flerspråkighet på scenen, haft publika läsningar av tidigare icke framförd dramatik i Sverige samt uppmärksammat och debatterat FN:s konvention om barnets rättigheter.

Regeringen har tilldelat Operan, Dramaten och Riksteatern ett extra tillskott över en treårsperiod 2018–2020 i syfte att digitalt sprida scenkonst i hela landet. Dessa medel har under 2019 bidragit till att fler och nya grupper i hela landet och även internationellt har kunnat ta del av teatrarnas föreställningar. Som exempel kan nämnas att Operan påbörjat uppstart av den egna playkanalen Operan Play och testat att sända ut föreställningar till bl.a. äldreboenden och vårdhem. Målet med kanalen är att publiken ska kunna ta del av så mycket som möjligt av verksamheten oavsett var de befinner sig.

Voksenåsen är ett center för svensk-norsk förståelse som bedriver en omfattande programverksamhet med bl.a. utbildningar kopplade till nordisk språkförståelse och musikakademier för unga musiker. Voksenåsen har stärkt sin position som arena för viktiga nordiska möten inom flera områden och har under året producerat arrangemang och kurser där 55 procent av deltagarna har varit barn och unga under 30 år. Ett samarbete med Forum för levande historia har initierats i syfte att genomföra hågkomstresor för svenska ungdomar till Norge. Hågkomstresorna är en del i arbetet med att öka kunskapen om Förintelsen i Norge i syfte att motverka antisemitism och andra former av rasism.

Resultat av bidragsgivningen

Under 2019 beviljade Statens kulturråd drygt 195 miljoner kronor i bidrag till fria aktörer inom teater, dans, musik och övrig scenkonst samt samverkan med komponister. Bidragen till den fria scenkonsten går bl.a. till produktion och presentation av samtliga sceniska uttryck och till interdisciplinära former. Målet med bidragen är att tillgodose att kvalitativ scenkonst finns tillgänglig i hela landet och för breda publikgrupper, i synnerhet barn och unga. Cirka 27 procent av de beviljade bidragen inom scenkonst och musik går till verksamheter som helt eller delvis riktar sig till barn och unga.

Under 2019 fördelade Statens kulturråd även totalt ca 904 miljoner kronor inom kultursamverkansmodellen i stöd till teater-, dans- och musikverksamheter (se avsnitt 4.3).

Statens musikverk har under året fördelat medel till 138 samverkansprojekt, som alla drivits av en aktör från det fria musiklivet. Drygt hälften av medlen gick till projekt i storstadslänen.

I sammanhanget kan också nämnas stödet till enskilda kulturskapare inom teater, dans och musik som fördelas av Konstnärsnämnden, se avsnitt 8.

Tabell 5.2 Bidragsgivning till scenkonstområdet

Miljoner kronor

	2015	2016	2017	2018	2019
Kungliga Operan AB	446,1	452,3	465,5	495	499,5
Kungliga Dramatiska teatern AB	226,7	229,4	230,9	241,9	244,3
Riksteatern	259,4	261,7	263,4	270,5	276,5
Dansens hus	23,4	23,6	23,8	24,1	24,4
Drottningholms Slottsteater	11,7	11,9	12,4	12,6	12,7
Voksenåsen	10,4	10,5	10,6	10,7	10,9
Unga Klara ¹	-	-	-	16,2	16,3
Fria aktörer inom teater, dans, musik och övrig scenkonst (Statens Kulturråd)	176,9	173,0	174,0	201,7	195,5
Statens musikverk (samverkansprojekt)	25	25	25	25	25
Total bidragsgivning	1179,6	1187,4	1205,6	1297,7	1305,1

¹ Unga Klara är medräknad i bidragsgivningen fr.o.m. år 2018.

Insatser för ökad jämställdhet

Statens kulturråds bidragsgivning är totalt sett jämnt fördelad mellan könen, men även om det sammantagna utfallet är relativt jämnt finns det mer eller mindre tydliga köns-
mönster inom vissa bidrag.

Det kan därför konstateras att det finns utvecklingsområden inom enskilda konstområden. Exempelvis är kvinnor i lägre utsträckning representerade i projekt- respektive verksamhetsbidrag till musikarrangörer. Statens kulturråd har dock under ett antal år arbetat främjande med jämställdhetsfrågor inom musikområdet och det går att se en positiv utveckling inom området. Statens musikverk har under en längre period haft en jämställd fördelning mellan kvinnor och män i sin bidragsgivning.

Operan har fastslagit ett resultatmål för 2018–2021 om att uppnå en jämn könsfördelning i konstnärliga team med fokus på kvinnliga regissörer, koreografer, dirigenter och scenografer. Dramaten framhåller ett systematiskt arbete för att över tid få en jämn könsfördelning i sin konstnärliga produktion. Den totala könsfördelningen över åren är jämn på båda scenkonstinstitutionerna. Operan uppnådde inte sitt mål till fullo om jämn könsfördelning inom konstnärliga team och på Dramaten är kvinnor fortfarande underrepresenterade bland dramatiker och regissörer.

Operan, Dramaten och Riksteatern har fortsatt arbetet för att motverka sexuella trakasserier och andra former av diskriminering, bl.a. genom förbättrade och förstärkta rutiner för hantering av ärenden gällande trakasserier och kränkande särbehandling. Regeringen har som ett led i det fortsatta arbetet mot sexuella trakasserier och andra former av diskriminering inom kulturområdet, däribland scenkonsten, haft uppföljande samtal med scener med nationella uppdrag och andra branschaktörer. Regeringen har också bjudit in företrädare för upproppen mot sexuella trakasserier inom kulturområdet för att lyssna in dem.

Tabell 5.3 Andel anställda per kön

Konstnärlig personal					
Andel män/ Andel kvinnor i %	2015	2016	2017	2018	2019
Kungliga Operan AB	53/47	51/49	52/48	52/48	53/47
Kungliga Dramatiska teatern AB	49/51	49/51	50/50	46/54	39/61
Unga Klara AB	-	-	-	33/59 ¹	40/52 ²
Drottningholms slottsteater	51/49	51/49	49/51	49/51	47/53
Riksteatern	-	-	42/58	44/56	43/57

¹ Därutöver angav 8 procent annan könstillhörighet.

² Ibid.

Insatser för ökad samverkan och internationalisering

Dansen är en till stor del en internationaliserad konstart. Repertoarkompaniet Cullberg, som är en del av Riksteatern, har en växande internationell status inom samtida dans. Kompaniet turnerar såväl nationellt som internationellt, och gästspelade 2019 bl.a. i Rom, Jerusalem, Douai, Ljubljana och Dresden. Dansens Hus mottog under året 16 internationella gästspel från 14 olika länder.

Det internationella perspektivet genomsyrar en stor del av både Dramatens och Operans verksamhet och upprätthålls genom festivaler, nätverk och samarbeten med internationella teatrar och upphovsmän inom scenkonstområdet. Dramatens olika fastighetsrenoveringar skapade möjligheter för ett omfattande samarbete och turnerande med teatrar både nationellt, som t.ex. Riksteatern, och internationellt. Det resulterade i 106 föreställningar på turné för 40 483 besökare, i jämförelse med 16 föreställningar och 11 124 besökare året innan. Teatern har haft samproduktioner med bl.a. Malmö Stadsteater, Stockholms stadsteater och Backa Teater. Vidare har teatern gästspelat i Reims, Beijing, Budapest, Sibiu och Belgrad.

Operan har samproducerat verk med internationella operahus och gett uppmärksammade gästspel i Hong Kong och Tyskland med bl.a. det kritikerrosade verket Myriader av världar för barn och unga. Hela Operans verksamhet bygger till stor del på internationell samverkan då Operan har ett ständigt flöde av internationella gästartister och upphovsmän. Under året gavs flera internationellt uppmärksammade verk inom både opera och balett, däribland *Der ferne Klang* i regi av Christoffer Loy och baletten *Processen* av Jiří Bubeníček.

Unga Klaras uppdrag som nationell scen för barn och unga bygger på samverkan med andra teatrar i hela landet. Under året har teaterns huvudscen i Stockholm på Stadsteatern renoverats vilket inneburit att teatern har genomfört en omfattande turné både nationellt och internationellt.

Av Statens musikverks bidragsgivning har 8,4 procent gått till internationella projekt. Elektronmusikstudion har under året upplåtit sin studioverksamhet till 107 internationella gästtonsättare.

I egenskap av Norges nationalgåva till Sverige är Voksenåsen särskilt lämpad att vara en arena för samtal med internationell prägel som innehåller teman relevanta för Sverige, Norge och övriga nordiska länder. Under året har ett flertal seminarier arrangerats kring teman som demokrati, integration, makt och inflytande.

Tabell 5.4 Arkiv- och biblioteksverksamhet vid Statens musikverk

	2015	2016	2017	2018	2019
Antal utlån	37 524	35 088	33 866	37 247	40 596
Antal besök	8 971	10 691	9 292	8 439	11 066
Antal förfrågningar	16 687	16 453	15 200	14 538	14 544
Antal nedladdningar och spelningar av utgiven musik	2 624 135	9 644 960	9 309 824	9 945 084	7 309 357

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.
Källa: Statens musikverk.

5.4 Analys och slutsatser

De statligt stödda scenkonstinstitutionerna har under 2019 vidtagit många och varierande insatser för att nå en bred publik. Det är viktigt att scenkonsten fortsätter vara relevant för en bred publik i hela landet. Regeringen bedömer att Operans och Dramatens målinriktade arbete för att nå nya målgrupper är centralt för uppfyllandet av deras nationalscensuppdrag. Arbetet för att uppnå jämn könsfördelning bland upphovspersoner måste fortsätta. Regeringen bedömer att Unga Klara nått en god bit på vägen i sitt uppdrag med att nå ut med högkvalitativ scenkonst till barn och unga i hela landet.

Den fria scenkonsten bidrar till ett brett utbud av olika uttryck och är en grund för ett dynamiskt kulturliv. Regeringen bedömer att Statens kulturråds och Statens musikverks stöd till de fria aktörerna inom scenkonstområdet bidrar till tillgången till scenkonst i hela landet. Riksteatern har, bl.a. genom sitt arbete med att genomföra sin jämlikhetsstrategi, bidragit till att göra kulturen tillgänglig för fler. Arbetet med att stärka arrangörer behöver fortsätta för att scenkonsten ska nå ut i hela landet. Statens musikverk bedöms arbeta väl för att tillgängliggöra och nå ut med kunskap om teaterns, dansens och musikens kulturarv.

Det pågår ett aktivt arbete för ökad jämställdhet och mot sexuella trakasserier hos kulturinstitutioner och statliga myndigheter, men det finns fortfarande problem med ojämställdhet inom scenkonstområdet. Jämställdhetsarbetet måste fortsätta på alla nivåer. Detta för att säkra en sund och säker arbetsmiljö samt för att kvinnor och män ska få lika möjligheter som konstnärliga upphovspersoner.

De möjligheter digitaliseringen innebär för att sprida scenkonsten har utvecklats genom det tillskott av medel som Operan, Dramaten och Riksteatern fått för ändamålet.

Regeringen konstaterar att det nya coronavirusets utbrott troligen fortsatt kommer att påverka scenkonstens verksamheter kraftigt negativt, och därmed påverka uppfyllelsen av berörda kulturpolitiska mål, för en längre tid framöver.

5.5 Politikens inriktning

Kulturskaparnas villkor stärks

Som ett led i en satsning på kulturskaparnas villkor i denna proposition beräknar regeringen att stödet till fria aktörer och arrangörer inom teater, dans och musik ökas med 16 miljoner kronor fr.o.m. 2021. Möjligheten att tillgängliggöra konst och kultur i hela landet, och därmed skapa arbetstillfällen och goda villkor för konstnärer, är till stor del beroende av arrangörer i hela landet. Riksteatern tillförs 7 miljoner kronor fr.o.m. 2021 för att utveckla både arrangörs- och produktionsled inom den samtida cirkusen, och därmed bidra till att skapa förutsättningar för cirkuskonstnärer att verka i Sverige, samtidigt som den konstnärliga utvecklingen främjas och konstformen görs tillgänglig

för fler människor i hela landet. Övriga insatser kopplade till att stärka kulturskaparnas villkor redogörs för i avsnitten 4.5, 7.5 och 8.5.

Ombyggnation och renovering av Kungliga Operan

Hantering av en hemställan från Statens fastighetsverk (Fi2019/01565/ESA) respektive Operan (Ku2019/00268-12/KO) om en renovering och ombyggnad av Kungliga Operans huvudbyggnad bereds fortsatt inom Regeringskansliet (se även utg.omr. 2 avsnitt 5.5).

Digitaliseringsåtgärder – Operan, Dramaten och Riksteatern

Regeringen bedömer att scenkonstinstitutionerna fortsatt behöver använda digitala kanaler för att nå ut med sina föreställningar. Det nya coronavirusets utbrott har även inneburit att fler scenkonstaktörer använder digitala kanaler och utvecklar nya intressanta sätt att interagera med sin publik digitalt. Regeringen bedömer att avsatta anslagsmedel för bidrag till vissa scenkonstinstitutioner disponeras på så vis att Dramaten, Operan och Riksteatern i samverkan med andra scener fortsatt kan utveckla tillgängliga digitala lösningar för scenkonsten i hela landet, så att alla kan ta del av utbudet och inte bara de som kan besöka scenerna.

Voksenåsen

Voksenåsen, som är ett center för svensk-norskt samarbete, har på senare tid stärkt sin position som relevant partner inom flera samhällsområden och har producerat arrangemang och kurser med höga deltagarantal. För att ytterligare stärka verksamhetens förutsättningar att verka för svensk-norskt samarbete beräknar regeringen ett tillskott om 5 miljoner kronor 2021.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner

Tabell 5.5 Anslagsutveckling 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner

Tusental kronor

2019	Utfall	1 081 676	Anslagssparande	
2020	Anslag	1 194 748 ¹	Utgiftsprognos	1 194 748
2021	Förslag	1 116 333		
2022	Beräknat	1 113 454		
2023	Beräknat	1 123 043		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Kungliga Operan AB, Kungliga Dramatiska teatern AB, Riksteatern (ideell förening), Stiftelsen Dansens hus, Stiftelsen Drottningholms Slottsteater, Unga Klara och Voksenåsen AS. Anslaget får även användas för kvalitetsstärkande insatser inom scenkonstområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 5.6 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 104 748	1 104 748	1 104 748
Pris- och löneomräkning ²	41 604	41 831	51 705
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-30 019	-33 126	-33 411
varav BP21 ³	7 800	4 700	4 700
- Nytt övermaskineri Dramaten	2 800	4 700	4 700
- Tillskott Voksenåsen	5 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt		1	1
Förslag/beräknat anslag	1 116 333	1 113 454	1 123 043

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 2 800 000 kronor för 2021 och med 4 700 000 kronor fr.o.m. 2022 för investeringar och kostnader i samband med byte av Dramatens övermaskineri. Vidare ökas anslaget med 5 000 000 kronor 2021 för att säkerställa att Voksenåsen AS ges förutsättningar att bedriva sin verksamhet.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 37 819 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 1 116 333 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 113 454 000 kronor respektive 1 123 043 000 kronor.

Tabell 5.7 Sammanställning av medelstillelningen 2020 och 2021 till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens hus, Drottningholms slottsteater, Unga Klara och Voksenåsen

Tusentals kronor

	2020	2021
Operan	510 475	503 753
Dramaten	248 214	252 005
Riksteatern	280 800	288 979
Dansens hus	24 788	25 151
Drottningholms slottsteater	14 050	14 718
Unga Klara	15 400	15 575
Voksenåsen	11 021	16 152
Totalt	1 104 748	1 116 333

Lån till Kungliga Operan AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta att Kungliga Operan AB får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i vissa byggnadsanknutna inventarier som ägs av Kungliga Operan AB och för projektering inför renovering och ombyggnad som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 126 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Kungliga Operan AB (Operan) är Sveriges nationalscen för opera och balett. Regeringen gav i december 2016 Operan klartecken att påbörja projekteringen avseende de fastighetsanknutna inventarierna inför renovering och ombyggnad av byggnaden på Gustav Adolfs torg i Stockholm. För att möjliggöra investeringarna i inventarierna och projekteringsarbetet bör Operan för dessa ändamål få möjlighet att under 2021 ta ett lån i Riksgäldskontoret. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2021 besluta att Operan får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 126 000 000 kronor för investeringar i vissa byggnadsanknutna inventarier som ägs av Operan och för projektering inför renovering och ombyggnad.

Lån till Kungliga Dramatiska teatern AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta att Kungliga Dramatiska teatern AB får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i ett nytt övermaskineri som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 70 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Under 2019 har installation av ett nytt övermaskineri gjorts sedan utredningar visat att ett skyndsamt byte av övermaskineriet på Stora scenen är nödvändigt med hänsyn till arbetsmiljö, driftsäkerhet och ekonomi. För lån som hänger samman med byte av övermaskineri bör Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten) få möjlighet att ta ett lån på högst 70 000 000 kronor i Riksgäldskontoret. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2021 besluta att Dramaten får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 70 000 000 kronor för investeringar i ett nytt övermaskineri.

5.6.2 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tabell 5.8 Anslagsutveckling 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

2019	Utfall	213 025	Anslagssparande	589
2020	Anslag	213 614 ¹	Utgiftsprognos	211 440
2021	Förslag	227 614		
2022	Beräknat	227 614		
2023	Beräknat	227 614		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till det fria kulturlivet, arrangörer, fonogramverksamhet och vissa andra aktörer av kulturpolitiskt intresse inom teater, dans och musik. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 5.9 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	213 614	213 614	213 614
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	14 000	14 000	14 000
varav BP21	16 000	16 000	16 000
- Satsning på kulturskaparnas villkor	16 000	16 000	16 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	227 614	227 614	227 614

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 16 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för att förstärka stödet till fria aktörer och arrangörer inom scenkonst- och musikområdet.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av att tidsbegränsade medel för en förstärkning av den musikaliska scenkonsten upphör.

Regeringen föreslår att 227 614 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 227 614 000 kronor respektive 227 614 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 167 000 000 kronor 2022 och 2023.

Tabell 5.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

	Utfall År 2019	Prognos År 2020	Förslag År 2021	Beräknat År 2022	Beräknat År 2023
Ingående åtaganden	116 924	116 076	137 000		
Nya åtaganden	116 076	137 000	146 076		
Infriade åtaganden	-116 924	-116 076	-116 076	-137 000	-30 000
Utestående åtaganden	116 076	137 000	167 000		
Erhållet/förslaget bemyndigande	167 000	167 000	167 000		

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget beviljas bidrag till den fria scenkonsten samt fonogramstöd. För att skapa goda planeringsförutsättningar för de fria grupperna bör beslut om bidrag kunna fattas som medför utgifter för kommande år. Anslaget används huvudsakligen för bidragsgivning till fria scenkonstgrupper. Dessa grupper är oftast små och har små ekonomiska resurser. Statens andel av deras offentliga finansiering är betydande och en viktig förutsättning för dem att finna övrig finansiering. Grupperna bedriver omfattande turnéverksamhet, både i Sverige och i utlan-

det, vilket medför behov av goda planeringsförutsättningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 167 000 000 kronor 2022 och 2023.

5.6.3 2:3 Statens musikverk

Tabell 5.11 Anslagsutveckling 2:3 Statens musikverk

Tusental kronor

2019	Utfall	116 057	Anslagssparande	-376
2020	Anslag	119 490 ¹	Utgiftsprognos	116 577
2021	Förslag	122 646		
2022	Beräknat	123 232 ²		
2023	Beräknat	124 376 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 122 647 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 122 646 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens musikverks förvaltningsutgifter och för utgifter för statsbidrag till musikalivet. Anslaget får även användas för utgifter som uppkommer till följd av att Stiftelsen Svenska rikskonserter avvecklas, så som pensionskostnader som regleras retroaktivt.

Regeringens överväganden

Tabell 5.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:3 Statens musikverk

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	119 490	119 490	119 490
Pris- och löneomräkning ²	4 206	4 797	5 951
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 050	-1 055	-1 065
varav BP21 ³	-1 050	-1 050	-1 050
- Finansiering	-1 000	-1 000	-1 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-50	-50	-50
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	122 646	123 232	124 376

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för omprioriteringar inom utgiftsområdet. Vidare minskas anslaget med 50 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 122 646 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Statens musikverk* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 123 232 000 kronor respektive 124 376 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.13 Sammanställning över avgiftsintäkter till Statens musikverk

Tusentals kronor

	2019 Utfall	2020 Prognos	2021 Beräkn.
Totala intäkter avgiftsbelagd verksamhet ¹	5 185	4 174	3 825

¹ I myndighetens avgiftsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning, ev. sponsring och lokaluthyrning m.m.

Källa: Statens musikverk.

6 Litteraturen, läsandet och språket

6.1 Mål för området

I avsnitt 3.5 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken, politiken för litteratur- och läsfrämjande och den nationella språkpolitiken.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet av statens insatser inom området litteraturen, läsandet och språket utgår från

- utbud och tillgänglighet till biblioteksverksamhet i hela landet med utgångspunkt i bl.a. bibliotekslagen (2013:801),
- fördelning av statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter, bibliotek och läsfrämjande,
- insatser för att främja mångfald, kvalitet och fördjupning i utgivningen av litteratur och kulturtidskrifter,
- utveckling av läsvanor hos befolkningen,
- insatser för att främja ett ökat läsande genom främjandeinsatser, bidragsgivning, produktion, utlåning och distribution av litteratur och medier för alla oavsett bakgrund och förutsättningar, och
- insatser för att främja klarspråksarbete och terminologiarbete inom den offentliga förvaltningen och insatser för att främja den enskildes tillgång till språk med utgångspunkt i språklagen (2009:600).

Som en följd av den översyn som gjorts av resultattexterna har bedömningsgrunden om utbud och tillgänglighet till biblioteksverksamhet samt resultatindikatorn om utveckling av läsvanor tillkommit. Bedömningsgrunden om insatser för att främja ett ökat läsande samt bedömningsgrunden gällande språk har utvecklats för att förtydliga relevanta delar i bedömningen.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.6).

6.3 Resultatredovisning

Utbud och tillgänglighet till bibliotek, litteratur och läsning

Bibliotekssamverkan

Inom ramen för sitt samverkansuppdrag har Kungl. biblioteket under 2019 hållit ett flertal samråd och tagit fram stödmaterial till folkbiblioteken med anledning av de ändringar i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk som trädde i kraft vid årsskiftet 2020.

Under 2019 anslöt sig 162 nya bibliotek till den nationella databasen Libris där upphovsrättsligt fritt material finns tillgängligt. Stora insatser har gjorts för att säkerställa öppenheten.

Under 2019 har 53 kommuner antagit en ny biblioteksplan och ytterligare ett tiotal förväntas antas under 2020. Av landets kommuner har 94 procent en biblioteksplan med aktuell planperiod. De regionala biblioteksverksamheterna har tillsammans med Kungl. biblioteket en avgörande roll i genomförandet av ett digitalt kompetenslyft, inom satsningen Digitalt först. Under hösten 2019 har mer än 50 procent av all folkbibliotekspersonal nyttjat plattformen.

Stärkta bibliotek

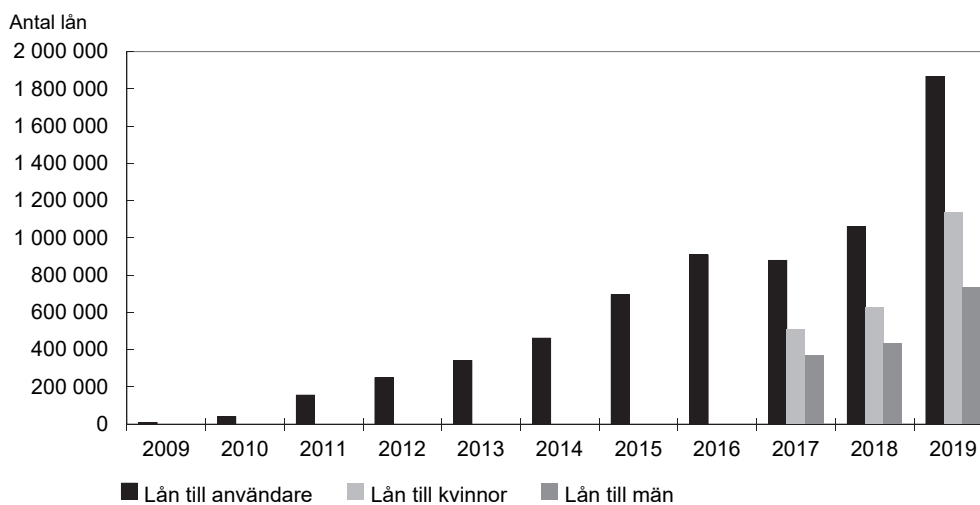
Genom satsningen Stärkta bibliotek har regeringen avsatt 250 miljoner kronor årligen 2018–2020. Samtliga kommuner utom en sökte och beviljades bidrag under 2019 och ett flertal projekt som syftar till arbete med kulturell mångfald och flerspråkighet har beviljats bidrag.

Tillgänglig litteratur och läsning

Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) främjar tillgänglig läsning genom produktion och distribution av tillgänglig litteratur samt genom utlåning av talböcker via det digitala biblioteket Legimus. Under 2019 ökade MTM produktionen av punktskriftsböcker med fyra procent i jämförelse med 2018. Punktskriftsböcker utgjorde 85 procent av myndighetens totala antal producerade titlar. LL-förlagets utgivning av lättläst litteratur minskade till åtta titlar under 2019 (från 32 titlar 2018) på grund av myndighetens omlokalisering och temporärt manusstopp, vilket bidrog till att antalet böcker minskade med 75 procent.

MTM:s produktion av talböcker minskade med ca 10 procent vilket beror på utmaningar i kompetensöverföring i samband med MTM:s omlokalisering till Malmö. Under 2019 ökade antalet användare i det digitala biblioteket Legimus med 17 procent och könsfördelningen av nyregistrerade användare var jämn. Av dessa har ca 63 procent lånat minst en talbok under 2019. Användarnas digitala lån ökade med 76 procent (se diagram 6.1) och ca 61 procent av lånen gjordes av kvinnor. MTM:s bedömning är att bl.a. ökat intresse för talböcker, biblioteks informationsspridning om Legimus samt lansering och marknadsföring av den nya versionen av Legimus-appen kan ha bidragit till den stora ökningen av digitala lån.

Diagram 6.1 Antal lån till användare

Könsuppdelad statistik tillgänglig fr.o.m. 2017.

Källa: Myndigheten för tillgängliga medier.

Bidragsgivning till litteratur, läsfrämjande och kulturtidskrifter

Under 2019 beviljade Statens kulturråd ca 374 miljoner kronor i bidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande. Av tabell 6.1 framgår fördelning av stöd inom området.

Tabell 6.1 Bidrag till litteratur, kulturtidskrifter, bibliotek och läsfrämjande (beviljade medel)

	2016	2017	2018	2019
ALMA, Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne (tkr)	5 000	5 000	5 000	5 000
Bokstart (tkr)	-	8 700	8 485	9 257
Efterhandsstöd till litteratur (tkr)	35 099	37 317	35 048	36 655
<i>Antal ansökningar</i>	<i>2 001</i>	<i>2 169</i>	<i>2 041</i>	<i>2 110</i>
<i>Antal beviljade ansökningar</i>	<i>761</i>	<i>790</i>	<i>728</i>	<i>771</i>
Inköpsstöd till folk- och skolbibliotek (tkr)	23 930	23 690	23 580	24 310
<i>Antal ansökningar</i>	<i>256</i>	<i>237</i>	<i>246</i>	<i>237</i>
<i>Antal beviljade ansökningar</i>	<i>250</i>	<i>236</i>	<i>241</i>	<i>236</i>
Internationellt litteratursamarbete (projektbidrag och översättningsstöd) (tkr)	7 994	7 386	7 605	8 798
Kulturtidskrifter (stöd till produktion och spridning) (tkr) ¹	22 650	24 810	2 000	50 580
Läs- och litteraturfrämjandebidrag (tkr)	16 999	15 138	15 188	16 187
<i>Antal ansökningar</i>	<i>198</i>	<i>225</i>	<i>206</i>	<i>215</i>
<i>Antal beviljade ansökningar</i>	<i>107</i>	<i>125</i>	<i>120</i>	<i>119</i>
Stärkta bibliotek (tkr)	-	-	220 553	220 000
<i>Antal ansökningar</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>427</i>	<i>367</i>
<i>Antal beviljade ansökningar</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>339</i>	<i>331</i>
Planerad utgivning (tkr)	878	861	555	1 260
Fristadsprogrammet (tkr)	634	1 685	1 792	1 886
TOTALT (tkr)²	113 185	124 587	319 806	373 933

¹ I januari 2019 beslutades om produktionsstöd för kulturtidskrifter för 2019. I december samma år fattades även beslut om produktionsstöd för kulturtidskrifter för 2020. Då användes möjligheten att fatta beslut i förväg gällande 2020 års budget.

² Totalsummorna för 2017–2018 har justerats i förhållande till tidigare årsredovisningar av Statens kulturråd.

Källa: Statens kulturråd.

Läs- och litteraturfrämjande insatser och utveckling av läsvanor hos unga

Under 2019 beviljade Statens kulturråd 236 av 237 sökande kommuner sammanlagt 24,3 miljoner kronor i inköpsstöd till folk- och skolbibliotek, se tabell 6.1. Stödet syftar till att främja barns och ungas läsintresse genom inköp av barn- och ungdomslitteratur och vuxenlitteratur som främjar barns och ungas intresse för läsning. Antalet sökande kommuner har minskat under en följd av år, vilket bl.a. beror på kravet att kommunerna bibehåller föregående års medieanslag för att kunna få stöd. Detta har en påverkan på läsfrämjandemålet.

Under 2019 beviljades ca 25,4 miljoner kronor till läs- och litteraturfrämjande insatser (inklusive Bokstart), se tabell 6.1. Bland de som sökte stöd för läs- och litteraturfrämjande insatser var den geografiska spridningen stor, 19 respektive 16 län var representerade vid de två ansökningstillfällena.

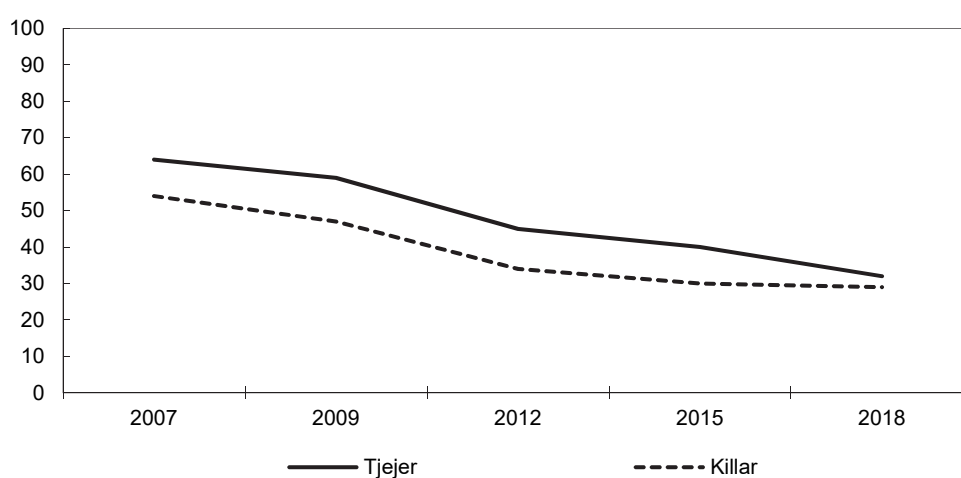
En stor andel av de bidrag som Statens kulturråd fördelar till litteratur och läsfrämjande vänder sig till barn och unga, exempelvis inköpsstöd till folk- och skolbibliotek.

Som en del i sitt läsfrämjande arbete tar Kulturrådet även fram den årliga barn- och ungdomsbokskatalogen. Under 2019 gjordes flera insatser inom ramen för Bokstart i syfte att sprida kunskap om språkutveckling, bl.a. lanserades ett nytt kunskapspaket om nationella minoritetsspråk samt informationsfilmer riktade till vårdnadshavare om språkutveckling för yngre barn.

Enligt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors rapport Ung idag 2020 läser allt färre unga (16–25 år) böcker. Minskningen har skett över tid bland båda könen. Fram till 2015 har det funnits en tydlig skillnad mellan könen, där en större andel tjejer läst varje vecka. Mellan 2015 och 2018 har andelen tjejer som läser minskat, medan andelen killar som läser inte har förändrats sedan 2015. Rapporten visar också att 2018 läste nästan varannan ung utrikesfödd varje vecka, vilket kan jämföras med knappt var tredje inrikes född. Rapporten konstaterar även att utrikesfödda oftare besöker bibliotek.

Diagram 6.2 Andel unga (16–25 år) som uppger att de läser böcker varje vecka

Procent

Uppdelat efter kön, år 2007–2018.

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Även inom ramen för kultursamverkansmodellen ska statligt stöd lämnas till litteratur och läsfrämjande insatser, se avsnitt 4.

Stöd till utgivning av litteratur och kulturtidskrifter

I Statens kulturråds rapport Mångfald, kvalitet och fördjupning följs bidragsgivningen inom litteraturstödet 2014–2017 upp. En av slutsatserna i rapporten är att litteraturstödet syftar – att främja mångfald, kvalitet och fördjupning i utgivningen av litteratur – bäst främjas av att inte ta hänsyn till utgivarens storlek vid fördelning av bidrag.

För att ytterligare öka spridningen av kvalitetslitteratur stöttar myndigheten distributionen av samtliga litteraturstödda titlar till olika bibliotek, i syfte att titlarna ska användas i bibliotekens läs- och litteraturfrämjande arbete. Under året har Statens kulturråd gjort en översyn av stödet, vilken visar att det finns ett behov av att komplettera distributionen av böcker med andra läsfrämjande insatser som exempelvis bokcirklar, berättarprojekt och samtal om lyrik.

För 2020 beslutade Statens kulturråd om produktionsstöd om 23,1 miljoner kronor till 84 kulturtidskrifter, varav 9 är helt eller delvis på annat språk än svenska och 8 behandlar nationella minoriteters språk och kultur. Stödet syftar till att en mångfald av kulturtidskrifter av hög kvalitet ska ges ut och läsas i Sverige.

I bidragsgivningen inom litteratur- och biblioteksområdet utgör kvinnor en högre andel inom vissa stöd, exempelvis upphovspersoner som medverkat i böcker som fått efterhandsstöd till utgivning av barn- och ungdomslitteratur, medan män är i majoritet i facklitteraturgenren.

Under 2019 arbetade Statens kulturråd för att hitta en form för strategiskt utbyte med fler aktörer inom det internationella litteraturfältet genom verksamheten Swedish Literature Exchange. Bland annat har antalet dialogmöten med de svenska agenterna och förlagen utökats och programverksamheten för utländska förläggare har breddats med två nya besöksprogram.

Språkfrämjande insatser

En enkätundersökning som Institutet för språk och folkminnen (Isof) genomförde 2019 visar att andelen myndigheter, kommuner och regioner i landet som uppger att de arbetar med klarspråk har ökat från 60 procent 2014 till drygt 80 procent 2019. Isof:s roll som samordnande myndighet för det offentliga terminologiarbetet har fortsatt att etableras under året, bl.a. genom att Isof informerat den offentliga förvaltningen och andra berörda om sin utökade roll vid seminarier och på myndighetens webbplats.

Förutsättningarna för den enskildes tillgång till språk har under 2019 främjats av Isof genom bl.a. språkvårdande insatser såsom en ny samhällsordlista på svenskt teckenspråk och omsorgsordlistor på fem romska dialekter. Vidare har flera av myndighetens forskningsprojekt under året ökat kunskapen om flerspråkighet. Exempelvis visade en undersökning av språklig representation i det offentliga rummet att nationella minoritetsspråk och immigrantspråk synliggörs i mycket begränsad omfattning på vårdcentraler och bibliotek. Insatser för revitalisering av de nationella minoritetsspråken redovisas vidare inom utgiftsområde 1.

Ett levande och tillgängligt immateriellt kulturarv

Institutet för språk och folkminnens samordnande och stödjande arbete i tillämpningen av Unescos konvention om trygghet av det immateriella kulturarvet bidrar till det kulturpolitiska målet om ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. Bland annat har Sveriges nationella förteckning över immateriellt kulturarv (levandetraditioner.se) fortsatt att utökas med traditioner i dialog med ideella organisationer i hela landet. Detta bidrar till att det immateriella kulturarvet blir tillgängligt för allt fler. Barns och ungas kunskap om och tillgång till immateriellt kulturarv har främjats genom bl.a. Institutet för språk och folkminnens projekt där elever fått diskutera årsbundna traditioner med rötter i olika regioner och länder. Se även avsnitt 4 Kulturområdesövergripande verksamhet om Unescoarbetet.

6.4 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att de insatser som genomförts på biblioteksområdet bidrar till att främja samverkan inom biblioteksverksamheten i hela landet, samt utbud och tillgänglighet till kvalitativ litteratur inom det samlade biblioteksväsendet. Satsningen Stärkta bibliotek har nått ut brett bland Sveriges kommuner och har bidragit till att öka tillgängligheten vid bibliotek i hela landet. Kunskapen om digitala verktyg har höjts till följd av att fler bibliotekarier har tagit del av kurser och innehåll inom satsningen Digitalt först. Det är även av vikt att statens insatser samspelar väl med andra insatser som görs på regional och lokal nivå.

Regeringen bedömer att Myndigheten för tillgängliga mediers arbete med att tillgängliggöra litteratur, särskilt det ökade utlånet av talböcker, i hög grad bidrar till att uppfylla det nationella målet om att det utifrån vars och ens särskilda förutsättningar ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet.

Statens kulturråds insatser och bidragsgivning inom litteraturområdet och för läsfrämjande bidrar till att främja mångfald, kvalitet och fördjupning i utgivningen samt spridning och läsning av litteratur och kulturtidskrifter. Som Läsdelegationens betänkande (SOU 2018:57) och bl.a. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors rapport visar finns det ett fortsatt behov av insatser på det läsfrämjande området för att vända utvecklingen med minskat läsande bland barn och unga.

Regeringen bedömer att insatserna inom språkvården och språkpolitiken har bidragit till de riksdagsbundna målen om allas rätt till språk och att den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig. Dessa aspekter är ytterst en fråga om jämlikhet och allas lika rätt till demokratisk delaktighet. Särskilt positivt är att klarspråksarbete är en välintegrerad del i allt fler myndigheters, kommuners och regioners verksamheter. Institutet för språk och folkminnets pågående insatser för att etablera sin roll som samordnande inom offentlig terminologi är viktiga för den fortsatta utvecklingen av terminologiarbetet i hela den offentliga förvaltningen.

Regeringen bedömer att arbetet med tillämpningen av konventionen om tryggande av det immateriella kulturarvet i Sverige har utvecklats positivt de senaste åren och bidrar till att öka kunskapen om och tillgängligheten till det immateriella kulturarvet i hela landet.

6.5 Politikens inriktning

Insatser för ett ökat läsande

Regeringen föreslår en rad insatser för att förbättra förutsättningarna för barns och ungas läsning med utgångspunkt i Läsdelegationens betänkande. De grupper som i undersökningar uppvisat svag läsförståelse och läsmotivation har särskild prioritet. Pojkar är en sådan grupp eftersom de generellt är svagare läsare än flickor, är mindre intresserade av läsning och läser också i mindre utsträckning. En annan sådan grupp är personer med funktionsnedsättning eller läsnedsättning som kan behöva anpassad litteratur och alternativa metoder och sätt att läsa och ta till sig en litterär text. Regeringen föreslår därför att ett läsråd inrättas och beräknar att 10 miljoner kronor avsätts per år fr.o.m. 2021 (se avsnitt 4.6.1). Läsrådet ska samla och samordna aktörer och insatser inom kultur, skola, myndigheter, civilsamhälle, folkbildning, bokhandel, förlag och andra delar av näringslivet kring barns och ungas läsning. Läsrådet bör ges möjligheter att ge synpunkter på hur det läsfrämjande arbetet utformas.

Statens kulturråd driver sedan 2015 en nationell satsning på små barns språk- och läsutveckling kallad Bokstart. I enlighet med Läsdelegationens förslag bör Bokstart byggas ut och bl.a. långsiktigt stödja kommuner som i samverkan med barnavårdscentral, folkbibliotek och förskolor arbetar med små barns språkutveckling. Regeringen beräknar att 15 miljoner kronor avsätts 2021 och 20 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2022 för en utbyggnad av Bokstart.

På nationell nivå har Statens kulturråd en central roll i att initiera, samordna och stödja läsfrämjande insatser utanför skolan. För att genomföra förslag i linje med Läsdelegationens betänkande beräknar regeringen en förstärkning av Statens kulturråds läsfrämjande arbete med 15 miljoner kronor fr.o.m. 2021.

(Se avsnitt 4.5 och 8.5 för ytterligare insatser för läsfrämjande och stärkta bibliotek i hela landet).

6.6 Budgetförslag

6.6.1 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

2019	Utfall	155 078	Anslagssparande	657
2020	Anslag	180 735 ¹	Utgiftsprognos	178 896
2021	Förslag	200 735		
2022	Beräknat	205 735 ²		
2023	Beräknat	205 735 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter, läsfrämjande och ett litteraturpris till Astrid Lindgrens minne. Anslaget får användas för utgifter för administration, uppföljning, främjande och genomförande av verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 6.3 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	180 735	180 735	180 735
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 000	25 000	25 000
varav BP21	30 000	35 000	35 000
- Läsdelegationen	30 000	35 000	35 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	200 735	205 735	205 735

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 15 000 000 kronor 2021 och 20 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för en utbyggnad av satsningen Bokstart. Vidare ökas anslaget med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för en förstärkt satsning på läsfrämjande insatser.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av att tidsbegränsade medel för läsfrämjande insatser upphör.

För 2021 har 25 miljoner kronor inom anslaget beräknats för bibliotekens arbete med att nå ungdomar från socioekonomiskt svaga miljöer (bet. 2018/19:KrU1, rskr. 2018/19:97). Regeringen anser dock att satsningen Stärkta bibliotek tillgodoser det

aktuella behovet och att medlen i stället bör användas till andra ändamål inom anslaget.

Regeringen föreslår att 200 735 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 205 735 000 kronor respektive 205 735 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2022 och 2023.

Tabell 6.4 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

	Utfall År 2019	Prognos År 2020	Förslag År 2021	Beräknat År 2022	Beräknat År 2023
Ingående åtaganden	4 148	30 051	40 000		
Nya åtaganden	30 051	40 000	35 000		
Infriade åtaganden	-4 148	-30 051	-35 000	-35 000	-5 000
Utestående åtaganden	30 051	40 000	40 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	40 000	40 000	40 000		

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget fördelas stöd till utgivning och spridning av litteratur och kulturtidskrifter. För att skapa goda planeringsförutsättningar för aktörerna inom området bör beslut om bidrag kunna fattas som medför utgifter för kommande år. Statens kulturråd har också behov av att fatta beslut om översättningsstöd i förskott eftersom stödets konstruktion innebär att ingen del av det beslutade bidragsbeloppet betalas ut innan det aktuella stödbjektet (boken) är färdigproducerat. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2022 och 2023.

6.6.2 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tabell 6.5 Anslagsutveckling 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tusental kronor

2019	Utfall	129 331	Anslagssparande	-2 668
2020	Anslag	125 957 ¹	Utgiftsprognos	122 034
2021	Förslag	127 349		
2022	Beräknat	127 913 ²		
2023	Beräknat	129 212 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 127 349 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 127 349 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för tillgängliga mediers förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 6.6 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	125 957	125 957	125 957
Pris- och löneomräkning ²	1 832	2 398	3 701
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-440	-440	-440
- Generell besparing i statsförvaltningen	-440	-440	-440
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	127 349	127 913	129 212

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 440 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 127 349 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Myndigheten för tillgängliga medier* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 127 913 000 kronor respektive 129 212 000 kronor.

6.6.3 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tabell 6.7 Anslagsutveckling 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tusental kronor

2019	Utfall	67 678	Anslagssparande	1 932
2020	Anslag	68 760 ¹	Utgiftsprognos	69 973
2021	Förslag	71 120		
2022	Beräknat	70 763 ²		
2023	Beräknat	71 612 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 70 121 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 70 119 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för språk och folkminnens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till terminologiskt arbete.

Regeringens överväganden

Tabell 6.8 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	68 760	68 760	68 760
Pris- och löneomräkning ²	1 540	2 184	3 036
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	820	-181	-184
varav BP21 ³	820	-180	-180
- Generell besparing i statsförvaltningen	-180	-180	-180
- Höjd kvalitet tolktjänster	1 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	71 120	70 763	71 612

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 000 000 kronor 2021 för kommande förslag med anledning av Tolkutredningens betänkande (SOU 2018:83), se utgiftsområde 16, avsnitt 4.5. Vidare minskas anslaget med 180 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 71 120 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Institutet för språk och folkminnen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 70 763 000 kronor respektive 71 612 000 kronor.

7 Bildkonst, arkitektur, form och design

7.1 Mål för området

I avsnitt 3.5 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken och mål för arkitektur-, form- och designpolitiken.

7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av resultat avseende bildkonst, arkitektur, form och design utgår från följande bedömningsgrunder

- fördelning av statliga medel till bild- och formkonstområdet,
- insatser för att främja tillgänglighet till, delaktighet i, intresse för och kunskap om bildkonst, arkitektur, form och design, och
- insatser för att stärka förutsättningarna för att den gestaltade livsmiljön präglas av kvalitet, hållbarhet, dialog och delaktighet.

7.3 Resultatredovisning

Bidragsgivning till bild- och formkonstområdet

Efter förstärkningen av Statens kulturråds anslag till bild- och formområdet med 12 miljoner kronor 2018, har infrastrukturen för arrangörer som visar bild- och formkonst över hela landet fortsatt kunnat stärkas. Fler arrangörer har beviljats bidrag vilket främjar utbudet och därmed tillgängligheten till professionell bildkonst.

Tabell 7.1 Beviljade bidrag inom bild- och formkonstområdet 2014–2019

Tusental kronor

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bild och form/projektbidrag	1 420	2 975	3 157	3 648	10 184	9 825
Kollektivverkstäder	1 000	800	800	900	1 000	1 000
Konsthantverkskooperativ	2 000	2 000	2 825	1 060	2 300	2 300
Organisationer inom bild- och formområdet	13 430	13 480	12 845	13 445	13 645	13 745
Verksamhetsbidrag till utställningsarrangörer	9 470	9 420	9 160	9 450	12 175	12 500
Totalt	27 320	28 675	28 787	28 503	39 304	39 370

Källa: Statens kulturråd

Enligt Statens kulturråd har flera av de lokala och regionala utställningsarrangörer som beviljades bidrag under året haft en omfattande och kvalitativ verksamhet för och med barn och unga. Cirka 53 procent av de som fick stöd uppgav att projekten involverade barn och unga. Motsvarande andel för 2018 var 21 procent. Ökningen beror på att Statens kulturråd har prioriterat bl.a. projekt med verksamhet för och med barn och unga.

De direkta stöden och ersättningarna som fördelas till enskilda bildkonstnärer via bl.a. Konstnärsnämnden har också en stor betydelse för möjligheten att tillgängliggöra bildkonst. I avsnitt 08 Kulturskaparnas villkor redovisas bl.a. hur fördelningen av statliga bidrag och ersättningar direkt till konstnärer nationellt och internationellt främjar konstnärlig kvalitet, mångfald och konstnärlig utveckling.

Statligt stöd till professionell bild och form fördelas även via kultursamverkansmodellerna, se avsnitt 04 Kulturområdesövergripande verksamhet. Stödet bidrar till att publik i hela landet kan möta professionell bild- och formkonst.

Nämnden för hemslöjdsfrågor fördelade under året ca 1,46 miljoner kronor i projekt- och utvecklingsbidrag till 17 olika aktörer. Bidragsfördelningen möjliggör såväl förnyelse och utveckling av slöjdområdet som bevarandet av slöjd som kulturarv. Myndigheten finansierar även bl.a. en nationell utvecklare i romskt hantverk som har starkt fokus på barns och unga vuxnas hantverkande och framtida entreprenörskap.

Tillgängliggörande och främjande av intresse för och kunskap om bildkonst

Den verksamhet som bedrivs av de statliga museerna Moderna museet och Nationalmuseum liksom institutionerna Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem, Stiftelsen Thielska galleriet, Bildmuseet, Zornsamlingarna och Stiftelsen Prins Eugens Waldemarsudde har under året haft en betydande roll för att öka tillgängliggörandet av, intresset för och kunskapen om bildkonst. Som en del i detta arbete har Moderna museet och Nationalmuseum samt även Statens konstråd i uppdrag att förvärva konst till statens samlingar. Statens konstråd har exempelvis genom konstinköpen arbetat aktivt för att kompensera den historiska underrepresentationen av kvinnliga konstnärers verk i samlingen, vilket resulterat i att fler människor i hela Sverige kan möta en större mångfald av offentliga konstverk i sin vardag.

Rapporten om offentlig konst som kulturarv som Statens konstråd på uppdrag av regeringen lämnade in i juni 2019, visar att kunskapsbrist, otydlig ansvarsfördelning och en oklar tillämpning av lagar och regler inom stat, kommun och region innebär ökade risker för skador och förluster av byggnadsanknutna offentliga konstverk i 1900-talets kulturmiljöer. Till följd av rapportens slutsatser har Riksantikvarieämbetet i samverkan med Statens konstråd fått i uppdrag av regeringen att verka för att byggnadsanknutna offentliga konst beaktas vid kulturhistorisk värdering (Ku2019/01191/KO).

Tillgängliggörande och främjande av intresse för och kunskap om arkitektur, form och design

Genom sin uppgift att stärka kunskapen om och främja intresset för arkitekturens, formens och designens värden och betydelse, bidrar Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) till att säkerställa kvalitetsaspekter inom arkitektur och design i Sverige. Detta sker genom praktisk forskning, kunskapsuppbyggnad och samverkan. Under 2019 genomförde ArkDes ett flertal utställningar och en varierad programverksamhet inom arkitektur, form och design.

Nämnden för hemslöjdsfrågor arbetar efter ett brett kulturbegrepp för att utveckla slöjd som kulturområde. Enligt Slöjd och hantverk, vanor och värderingar 2012–2018 (SOM-rapport nr 2019:15) har andelen som sysslat med handarbete och hantverk de senaste 12 månaderna varierat mellan 47–55 procent.

Föreningen Svensk Form verkar bl.a. för att stimulera designutvecklingen i Sverige samt vidga och fördjupa kunskapen om form- och designfrågor. Under året har en av

Svensk Forms prioriteringar varit att stärka regional samverkan. Föreningen samlar sammanlagt 13 regionalföreningar över hela landet, som i respektive region bidrar till att sprida kunskap om form och design genom samarbeten med t.ex. kommun, region och branschorganisationer.

Arbete för att främja utvecklingen av den gestaltade livsmiljön

Politiken för gestaltad livsmiljö sätter människan och livsmiljön i centrum för det som planeras, byggs och produceras. Det ställer krav på en helhetssyn hos olika beslutsfattare, på tvärssektoriell samverkan och på hållbara investeringar. I maj 2018 beslutade riksdagen om det nya målet för arkitektur, form och design, framlagt i propositionen Politik för gestaltad livsmiljö (prop. 2017/18:110). Arbetet med att implementera politiken har under året bl.a. drivits genom insatser från de fyra myndigheterna Boverket, ArkDes, Statens konstråd och Riksantikvarieämbetet. De fyra myndigheternas arbete består till stor del av att kommunicera kunskap om politiken till olika aktörer inom staten, kommuner, regioner och branscher. Exempelvis om betydelsen av kvalitetsmedvetna val i arbetet med arkitektur, form, design, offentlig konst och kulturmiljöer. Boverket samordnar de fyra myndigheternas arbete och genomför även ett främjande och kompetenshöjande arbete för offentliga aktörer (se vidare utg.omr. 18, avsnitt 3.3.2).

Statens konstråd har ett regeringsuppdrag om hur bild- och formkonstnärlig gestaltning kan integreras när staten bygger. Uppdraget har lett till att Statens konstråd och Akademiska Hus 2019 tecknade ett samverkansavtal och inledde fem samverkansprojekt. Projekten syftar till att utveckla nya tillämpningar av den s.k. enprocentsregeln, dvs. att cirka en procent av budgeten för offentliga ny-, om- eller tillbyggnadsprojekt bör avsättas till bild- eller formkonstnärlig gestaltning. Projekten syftar även till att stärka tidig och medveten integrering av arbete med konstnärlig gestaltning i plan- och byggprocesser. Statens konstråds uppdrag att verka för stärkt kunskapsutveckling inom området offentlig konst och gestaltning av gemensamma miljöer, har resulterat i att kommuner som ingår i satsningen har utvecklat sin organisation och fattat beslut om styrdokument som stödjer arbete med offentlig konst.

Rådet för hållbara städer har i uppdrag att stärka kommunernas förutsättningar att utveckla levande och hållbara städer och samhällen. Utgångspunkter för arbetet är mål 11 i Agenda 2030, regeringens strategi för levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling (skr. 2017/18:230) och Politik för gestaltad livsmiljö (se vidare utg.omr. 18, avsnitt 3.3.2).

Föreningen Form/Design Center får under åren 2018–2020 särskilda medel för att vara en mötesplats och nod i södra Sverige för politiken för gestaltad livsmiljö. Under 2019 har Form/Design Center bl.a. genomfört strategiska utvecklingsprojekt, egna utställningssatsningar och stärkt positionen som nod i södra Sverige. Arbetet bedrivs i stor utsträckning i samverkan med Malmö stad, Region Skåne, Lunds universitet m.fl. Denna samverkan har lett till att Sveriges enda lektorat för gestaltad livsmiljö inrättats vid Lunds universitet (avdelningen för arkitektur vid Lunds tekniska högskola), med bidrag från Region Skåne. Lektoratet leder arbetet med uttolkning och implementering av politiken för Gestaltad livsmiljö inom den nationella Arkitekturakademien (samtliga högskolor som ger en femårig arkitektutbildning).

7.4 Analys och slutsatser

Regeringens sammantagna bedömning är att de statliga insatserna bidragit till att uppnå det kulturpolitiska målet, liksom till målet för arkitektur, form och design. Myn-

digheter och andra verksamheter med statligt stöd har under året bidragit till att främja, utveckla och skapa intresse för bildkonst, arkitektur, form och design i hela landet.

Regeringen bedömer att myndigheternas arbete med att sprida kunskap om politiken för gestaltad livsmiljö till en bred grupp aktörer i hela landet, bidrar till områdets måluppfyllelse. Av särskild betydelse för politikens förverkligande är de uppgifter och uppdrag som ligger på Boverket, ArkDes, Statens konstråd och Riksantikvarieämbetet. I arbetet med politiken för gestaltad livsmiljö bedömer regeringen att det offentliga fortsatt har ett ansvar att agera förebildligt för att bidra till hållbara gestaltade livsmiljöer och ser positivt på att frågorna uppmärksammats under året.

7.5 Politikens inriktning

Satsning på inköp av konst och konstnärlig gestaltning

Regeringen föreslår att Statens konstråd och Moderna museet tillförs 25 miljoner kronor vardera i syfte att öka statens förvärv av konst 2021. Bild- och formkonstnärer har drabbats hårt under coronakrisen. Satsningen innebär ett stöd till infrastrukturen och att enskilda konstnärer får betalt för sin konstnärliga verksamhet, samtidigt som allmänheten får tillgång till ett ökat utbud av konst.

För att upprätthålla målsättningen att fler ska få möjlighet att uppleva konst i sin vardag och att kvaliteten i våra gemensamma livsmiljöer ska öka genom konstnärlig gestaltning, är den fortsatta tillämpningen av enprocentregeln central. Syftet med enprocentregeln är att skapa ett stabilt och långsiktigt ekonomiskt utrymme för konsten i planeringen och byggandet av offentliga miljöer. Som regeringen tidigare konstaterat är det avgörande att staten agerar förebildligt och själv tillämpar regeln. I vissa fall är det dock inte möjligt eller lämpligt att tillämpa denna regel. Statens konstråd har haft i uppdrag att i samarbete med statliga fastighetsförvaltare utarbeta ett metodstöd för hur upp till en procent av budgeten för ett byggprojekt när staten bygger kan avsättas till bild- och formkonstnärlig gestaltning. Regeringen ser därför fram emot resultatet av Statens konstråds och de statliga fastighetsförvaltarnas samarbete i denna fråga.

Kulturskaparnas villkor stärks

Som ett led i satsningen på kulturskaparnas villkor beräknar regeringen att förstärka stödet till fria aktörer inom bild- och formområdet fr.o.m. 2021. Möjligheten att tillgängliggöra konst och kultur i hela landet, och därmed skapa arbetstillfällen och goda villkor för konstnärer, är till stor del beroende av arrangörer och utställare i hela landet. Övriga insatser kopplade till att stärka kulturskaparnas villkor redogörs för i avsnitten 4.5, 5.5 och 8.5.

7.6 Budgetförslag

7.6.1 4:1 Statens konstråd

Tabell 7.2 Anslagsutveckling 4:1 Statens konstråd

Tusental kronor

2019	Utfall	31 580	Anslagssparande	583
2020	Anslag	31 753 ¹	Utgiftsprognos	31 937
2021	Förslag	11 007		
2022	Beräknat	11 041 ²		
2023	Beräknat	11 147 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 11 007 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 11 006 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens konstråds förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 7.3 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:1 Statens konstråd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	31 753	31 753	31 753
Pris- och löneomräkning ²	458	557	870
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-21 204	-21 269	-21 476
varav BP21 ³	-250	-250	-250
- Generell besparing i statsförvaltningen	-250	-250	-250
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	11 007	11 041	11 147

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 250 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 20 954 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av att tidsbegränsade medel för kunskapsutveckling för offentlig konst upphör.

Regeringen föreslår att 11 007 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Statens konstråd* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 11 041 000 kronor respektive 11 147 000 kronor.

7.6.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tabell 7.4 Anslagsutveckling 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tusental kronor

2019	Utfall	43 145	Anslagssparande	371
2020	Anslag	42 947 ¹	Utgiftsprognos	42 760
2021	Förslag	67 947		
2022	Beräknat	42 947		
2023	Beräknat	42 947		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens konstråds utgifter för konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 7.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	42 947	42 947	42 947
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	25 000		
varav BP21	25 000		
- Ökat förvärv av konst	25 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	67 947	42 947	42 947

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 25 000 000 kronor 2021 för att öka statens förvärv av konst.

Regeringen föreslår att 67 947 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 42 947 000 kronor respektive 42 947 000 kronor.

7.6.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tabell 7.6 Anslagsutveckling 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tusental kronor

2019	Utfall	11 717	Anslagssparande	11
2020	Anslag	11 714 ¹	Utgiftsprognos	11 606
2021	Förslag	11 767		
2022	Beräknat	11 806 ²		
2023	Beräknat	11 879 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 11 767 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 11 767 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Nämnden för hemslöjdsfrågors förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Svenska Hemslöjdsföreningars Riksförbund, rikshemslöjdskonsulenternas verksamhet och för projekt inom hemslöjdsområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 7.7 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	11 714	11 714	11 714
Pris- och löneomräkning ²	53	92	165
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	11 767	11 806	11 879

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022-2023 är preliminär.

Regeringen föreslår att 11 767 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Nämnden för hemslöjdsfrågor* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 11 806 000 kronor respektive 11 879 000 kronor.

7.6.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tabell 7.8 Anslagsutveckling 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

2019	Utfall	39 877	Anslagssparande	192
2020	Anslag	40 069 ¹	Utgiftsprognos	39 661
2021	Förslag	46 069		
2022	Beräknat	46 069		
2023	Beräknat	46 069		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till organisationer inom bild- och formområdet, utställare, konsthantverkskooperativ samt utrustningsbidrag till kollektivverkstäder. Anslaget får även användas för statsbidrag till folkparkerna och vissa samlingslokalhållande organisationer för konstförvärv.

Regeringens överväganden

Tabell 7.9 Förändringar av anslagsnivån för 2021–2023 för 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	40 069	40 069	40 069
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	6 000	6 000	6 000
varav BP21	6 000	6 000	6 000
- Satsning på kulturskaparnas villkor	6 000	6 000	6 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	46 069	46 069	46 069

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 6 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2021 för att stärka stödet till fria aktörer inom bild- och formområdet.

Regeringen föreslår att 46 069 000 kronor anvisas under anslaget *4:4 Bidrag till bild- och formområdet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 46 069 000 kronor respektive 46 069 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget *4:4 Bidrag till bild- och formområdet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 000 000 kronor 2022.

Tabell 7.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

	Utfall År 2019	Prognos År 2020	Förslag År 2021	Beräknat År 2022
Ingående åtaganden	11 945	12 000	14 000	
Nya åtaganden	12 000	14 000	14 000	
Infriade åtaganden	-11 945	-14 000	-14 000	-14 000
Utestående åtaganden	12 000	14 000	14 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	14 000	14 000	14 000	

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används till bidrag som fördelas till fria aktörer inom bild- och formområdet. Bemyndigandet innebär att dessa aktörer kan ansöka om bidrag vartannat år, vilket minskar den administrativa bördan och skapar bättre planeringsförutsättningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 000 000 kronor 2022.

8 Kulturskaparnas villkor

8.1 Mål för området

I avsnitt 3.5 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken.

8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom kulturskaparnas villkor utgår bl.a. från

- hur fördelningen av statliga bidrag och ersättningar till konstnärer nationellt och internationellt främjat konstnärlig kvalitet, mångfald och utveckling,
- hur bibliotek ersättning och den individuella visningsersättningen utvecklats över tid,
- hur fördelningen av statliga bidrag och ersättningar till konstnärer, inklusive inom Kulturbryggans bidragsgivning, skett med avseende på bl.a. geografi,
- ytterligare insatser för att främja konstnärers möjligheter att utveckla sitt konstnärskap och konstnärlig utveckling, och
- övriga insatser för att stärka konstnärernas arbetsmarknad.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultattexterna har bedömningsgrunden ”uppgifter om ansökningar samt fördelade bidrag och ersättningar för de olika konstområdena nationellt och internationellt” ersatts av de tre första bedömningsgrunderna. Detta görs för att tydligare koppla till de kulturpolitiska målen. Bedömningsgrunden ”arbete med att bevaka och informera om konstnärernas sociala och ekonomiska villkor” har ersatts av ”övriga insatser för att främja konstnärers möjligheter att utveckla sitt konstnärskap och konstnärlig utveckling” som bedöms innefatta den tidigare bedömningsgrunden, men även omfatta resultatet av andra statliga insatser som beskrivs i avsnittet.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.6).

8.3 Resultatredovisning

Bidrag och ersättningar till konstnärer främjar konstnärlig utveckling

Konstnärsnämndens stipendier och bidrag

Konstnärsnämnden fördelade totalt 179 miljoner kronor i stipendier och bidrag till enskilda konstnärer under 2019. Myndigheten fick under året in och hanterade 7 183 ansökningar varav 1 763 beviljades. Antalet ansökningar ligger på en stabil nivå sett över tid även om det minskat något under 2019. Bifallsgraden låg på 25 procent, men den varierar mellan de olika konstområden där bild- och formområdet har lägst bifallsgrad. Andelen ansökningar till olika bidragsformer varierar också beroende på konstområde. Inom dansen är det exempelvis vanligast med ansökningar för internationellt kulturutbyte och resebidrag samt inom filmen för projektbidrag.

Konstnärsnämnden bedriver även ett betydande internationellt arbete bl.a. genom de tre etablerade internationella programmen inom bild och form (Iaspis), musik och

dans. Inom programmen finns både residensverksamhet och annan främjandeverksamhet såsom exempelvis expertbesök. Konstnärsnämnden har även likt föregående år fördelat resebidrag och stöd till internationellt kulturutbyte inom samtliga konstområden.

När det gäller den geografiska spridningen är det tydligt att de flesta konstnärerna bor och verkar i någon av de tre storstadsregionerna i landet. Inom dans och teater, som ofta är kollektiva verksamheter, kom 90 respektive 88 procent av ansökningarna från storstadsområdena, men inom bild- och formområdet låg motsvarande siffra på 81 procent. Den geografiska spridningen av bidragsgivningen motsvarade i stort den geografiska fördelningen av ansökningarna. Det är också viktigt att lyfta fram att konstnärerna ofta verkar och når ut i hela landet trots att de bor i storstäderna. Av ansökningarna var 57 procent från kvinnor och 43 procent från män. Musiken har en tydlig majoritet av män (60 procent) och dansen av kvinnor (67 procent). Filmen är fortsatt det område med jämnast fördelning mellan könen bland de sökande.

Biblioteksersättningen stärker de litterära upphovsmännens ställning

Sedan 2014 har biblioteksersättningens grundbelopp höjts årligen med mellan 4 och 12 öre, se tabell 8.1. Höjningen av biblioteksersättningens grundbelopp som överenskommit mellan regeringen och företrädare för de litterära upphovsmännen innebär en satsning på förbättrade villkor för författare, översättare, tecknare, illustratörer och fotografer, vars verk lånas ut på bibliotek. Detta i sin tur bedöms bidra till att konstnärlig kvalitet, mångfald och utveckling kan prägla samhällets utveckling. Könsfördelningen är överlag jämn när det gäller de litterära upphovsmän som får ta del av biblioteksersättningen i form av stipendier eller individuell ersättning. Sedan 2014 har kvinnor generellt haft en något högre bifallsprocent än män. Den totala biblioteksersättningen har höjts med 5,7 miljoner kronor 2020.

Tabell 8.1 Biblioteksersättningen

	Grundbelopp per utlåning (kronor)	Höjning av grundbelopp (kronor)	Total biblioteksersättning (tusen kronor)
2014	1,41	0,04	139 220
2015	1,45	0,04	141 933
2016	1,52	0,07	148 997
2017	1,60	0,08	156 839
2018	1,68	0,08	163 832
2019	1,76	0,08	171 633
2020	1,88	0,12	177 342

Den individuella visningsersättningen säkerställer att bild- och formkonstnärer ersätts för verk som visas offentligt

Den individuella visningsersättningen fördelas av Bildupphovsrätt i Sverige till bild- och formkonstnärer som ersättning för att deras verk som ägs av offentliga institutioner visas för allmänheten. År 2019 fick 4 275 bild- och formkonstnärer (2 571 kvinnor och 1 704 män) individuell visningsersättning, vilket innebär en ökning med 58 kvinnor och 9 män jämfört med 2018. Fördelningen motsvarar till stor del ålders- och könsammansättningen inom konstnärskåren. Efter förstärkningen med 15 miljoner kronor 2018 var ersättningen oförändrad 2019, vilket innebär att ersättningen till varje konstnär minskade med ca 1,5 procent jämfört med 2018. Detta försämrar särskilt för yngre och i synnerhet för kvinnor, som utgör en majoritet av nya sökanden och därmed dominerar i de lägre ersättningsnivåerna.

Kulturbyggen främjar nyskapande kultur och kultur i hela landet

Det inom Konstnärsnämnden särskilda beslutandeorganet Kulturbyggen har under 2019 fördelat 26 miljoner kronor till 31 projekt, varav 18,3 miljoner kronor till 26 projekt inom projektbidraget och 7,7 miljoner kronor till 5 projekt inom strukturbidraget. Projektbidragen har bidragit till förverkligandet av idéer som har bedömts ha potential att förändra konsten och kulturen. Flera projekt har kretsat kring kombinationen av konst, teknik och interaktivitet. Kulturbyggen har under året tydliggjort att syftet med strukturbidraget är att det ska gå till etablerandet av permanenta produktionsplattformar utanför storstadsregionerna. Konstnärsnämnden gör bedömningen att strukturbidraget redan i ett tidigt stadium skapat flera olika mervärden såsom exempelvis att stärka den lokala gemenskapen, vilket bedöms vara en viktig aspekt för det kulturpolitiska målet om att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Bidragsgivningen till län utanför storstadsregionerna har sjunkit från 51 procent 2018 till 41 procent 2019, men det är betydligt högre än under 2017 (17 procent).

Övriga insatser för konstnärer

I avsnitt 4 redogörs bl.a. för scenkonstallianserna och centrubildningarna som under året bidragit till att stärka konstnärernas arbetsmarknad och trygghet.

Analys och bevakning av kulturskaparnas villkor bidrar till underlag för både sektorn och regeringen

En viktig del av regeringens arbete med att stärka kulturskaparnas villkor handlar dels om att löpande få information om och analys av hur villkoren ser ut, dels om att ge vägledning och information till konstnärer när det gäller skatte- och trygghetssystemen. Inom ramen för Konstnärsnämndens analys- och bevakningsuppdrag har myndigheten under året bl.a. tagit fram en skrift om konstnärernas villkor som pensionärer (publicerades 2020), vilket gett både regeringen och sektorn underlag i denna fråga. Av rapporten framgår bl.a. att konstnärer inte går i pension på samma tydliga sätt som befolkningen i stort, utan att de i stället fortsätter att arbeta. Myndigheten har även publicerat handboken Pensionsplanering för konstnärligt yrkesverksamma som ska vara den första i en planerad serie kopplad till webbplatsformen Konstnärsguiden som syftar till att ge stöd och vägledning till konstnärer när det gäller skatte- och trygghetssystemen.

Under 2019 har myndigheten även arbetat med en kartläggning om tillämpningen av den s.k. enprocentsregeln som presenterades 2020 i rapporten 1 procent för konstnärlig gestaltning av offentlig miljö (2020).

Myndigheten för kulturanalys har i rapporten Kulturanalys 2020 identifierat reella och potentiella hot mot den konstnärliga friheten som rymmer kulturektorns ekonomiska förutsättningar, hat, hot och trakasserier samt olika typer av politisk styrning utan direkt koppling till ekonomiska aspekter. Myndigheten konstaterar samtidigt att konstnärer och kulturskapare arbetar under ekonomiskt sämre villkor än andra grupper i samhället med motsvarande krav på utbildning och yrkeserfarenhet.

Medverkans- och utställningsersättningen säkerställer att bild- och formkonstnärer får betalt för utfört arbete

Statens kulturråds årliga uppföljning av tillämpningen av medverkans- och utställningsersättningen (MU-avtalet) bland utställningsarrangörer som omfattas av kultur-samverkansmodellen, visade 2019 att tillämpningen ökade för tredje året i rad. Enkäten visar att samtliga svarande utställningsarrangörer tillämpar MU-avtalet, antingen helt eller till viss del. År 2018 svarade 86 procent av utställningsarrangörerna att de

tillämpat MU-avtalet helt eller till viss del; 2017 var motsvarande andel 80 procent. Statens kulturråds arbete med att göra det statliga MU-avtalet allmänt känt och tillämpat bedöms bidra till den utvecklingen.

En stärkt upphovsrätt stärker kulturskaparnas villkor

Under 2019 har ett omfattande arbete inletts för att genomföra det nya upphovsrättsdirektivet (EU-direktivet om upphovsrätt och närstående rättigheter på den digitala inre marknaden) som bl.a. syftar till att anpassa upphovsrätten till den digitala utvecklingen och stärka kulturskaparnas position som avtalspart. Vid årsskiftet löpte Patent- och registreringsverkets (PRV) fyraåriga regeringsuppdrag ut (N2016/02167/IF och N2017/04031/IFK). Enligt PRV:s slutrapport av uppdragen har myndighetens arbete bl.a. bidragit till att öka förståelsen för, och kunskapen om, upphovsrätt, främja den lagliga tillgången till digitalt upphovsrättsligt skyddat material (såsom film, böcker och musik) och minska användandet av olagliga digitala tjänster som utan lov tillgängliggör sådant material. Myndigheten kommer att fortsätta med arbetet inom ramen för sin ordinarie verksamhet. (Se även avsnitt 13 Film samt utgiftsområde 24 Näringsliv, avsnitt 3.7 Immaterialrätt).

8.4 Analys och slutsatser

Konstnärsnämndens stöd och bidragsgivning samt övriga ersättningar direkt till konstnärer bedöms sammantaget vara av avgörande betydelse för främjandet av konstnärlig kvalitet, mångfald och konstnärlig utveckling. De olika bidragsformerna Konstnärsnämnden har delat ut har alla bidragit till detta. Arbetsstipendierna och långtidsstipendierna har under 2019 gett konstnärer möjlighet att utveckla sitt konstnärskap i ro och därmed exempelvis främjat konstnärlig kvalitet och utveckling. Regeringen ser att de internationella stöden är en förutsättning för att verka för målet konstnärlig utveckling och förnyelse. Upphovsrätten har en avgörande betydelse för att säkerställa konstnärernas villkor. Regeringen gör även bedömningen att Kulturbryggan tar en aktiv och strategisk roll för kultur i hela landet och ser en särskilt positiv utveckling av strukturbidraget och tydliggörandet av dess syfte.

Till denna analys vill regeringen också framhålla att den effekt utbrottet av det nya coronaviruset har haft på kultursektorn och kulturskaparnas villkor tydliggjort att regeringens nuvarande insatser blivit allt viktigare och behöver analyseras vidare.

8.5 Politikens inriktning

Kulturskaparnas villkor stärks

Regeringen ser ett behov av att ta ett samlat grepp för att stärka kulturskaparnas villkor och att verka för den fria konsten. Effekterna av det nya coronaviruset på kultursektorn samt den konstnärspolitiska utredningen Konstnär – oavsett villkor? (SOU 2018:23) har tydliggjort att sektorn är sårbar och att kulturskaparnas infrastruktur och villkor måste stärkas. Totalt 80 miljoner kronor beräknar regeringen avsätta för ändamålet fr.o.m. 2021 (övriga insatser utifrån dessa medel redogörs för i avsnitten 4.5, 5.5 och 7.5).

Som ett led i denna satsning beräknar regeringen att ersättningarna och bidragen till konstnärer inom samtliga konstarter ökas med totalt 43 miljoner kronor fr.o.m. 2021. Detta är en bred insats för att stärka konstnärernas villkor, den fria konsten, konstnärlig kvalitet, mångfald och konstnärlig utveckling. Genom denna förstärkning möjliggörs bl.a. ett ökat stöd för residensverksamhet (såväl i hela landet som internationellt), vilket är en viktig del av den kulturella infrastrukturen. Konstnärresidens syftar till att

ge konstnärer tid, utrymme och resurser för att arbeta, individuellt eller kollektivt, inom sina områden samt utveckla sitt konstnärskap. Förslaget innebär även att stipendie- och bidragsgivningen kan breddas och öppnas för nya kulturuttryck. Förstärkningen möjliggör också en höjning av ersättningar till konstnärer för utfört arbete.

Regeringen och upphovsmännens organisationer har även kommit överens om en ny höjd nivå på biblioteksersättningens grundbelopp för 2021. Till följd av detta beräknas den totala biblioteksersättningen 2021 uppgå till cirka 181,1 miljoner kronor, vilket är en höjning med ca 3,8 miljoner kronor jämfört med 2020. En höjning av biblioteksersättningen stärker de litterära upphovsmännens villkor och skapar möjligheter för konstnärlig utveckling och förnyelse.

8.6 Budgetförslag

8.6.1 5:1 Konstnärnämnden

Tabell 8.2 Anslagsutveckling 5:1 Konstnärnämnden

Tusental kronor

2019	Utfall	22 116	Anslagssparande	660
2020	Anslag	22 481 ¹	Utgiftsprognos	22 906
2021	Förslag	22 568		
2022	Beräknat	22 739 ²		
2023	Beräknat	22 997 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 22 568 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 22 568 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konstnärnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 8.3 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 5:1 Konstnärnämnden

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	22 481	22 481	22 481
Pris- och löneomräkning ²	297	470	730
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-210	-212	-214
varav BP21 ³	-210	-210	-210
- Generell besparing i statsförvaltningen	-210	-210	-210
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	22 568	22 739	22 997

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 210 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 22 568 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Konstnärskommittén* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 22 739 000 kronor respektive 22 997 000 kronor.

8.6.2 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tabell 8.4 Anslagsutveckling 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

2019	Utfall	466 508	Anslagssparande	4 417
2020	Anslag	476 031 ¹	Utgiftsprognos	471 187
2021	Förslag	522 831²		
2022	Beräknat	522 830		
2023	Beräknat	522 830		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 8 097 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2018 som är 1 487 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och ersättningar till konstnärer och upphovsmän inom bild-, form-, musik-, teater-, dans-, ord- och filmområdet. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten, inklusive det särskilda beslutsorganet Kulturbryggan.

Regeringens överväganden

Tabell 8.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	476 031	476 031	476 031
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	46 800	46 800	46 800
varav BP21	46 800	46 800	46 800
- Höjd biblioteksersättning	3 800	3 800	3 800
- Satsning på kulturskaparnas villkor	43 000	43 000	43 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt		-1	-1
Förslag/beräknat anslag	522 831	522 830	522 830

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 43 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för att stärka kulturskapares villkor. Vidare ökas anslaget med 3 800 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av att regeringen har godkänt den överenskommelse som träffats med Sveriges Författarförbund, Föreningen Svenska Tecknare och Svenska Fotografers Förbund beträffande biblioteksersättningens grundbelopp (Ku2019/00603/KO), enligt vilken grundbeloppet höjs för 2021.

Regeringen föreslår att 522 831 000 kronor anvisas under anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 522 830 000 kronor respektive 522 830 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 196 000 000 kronor 2022–2031.

Tabell 8.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

	Utfall År 2019	Prognos År 2020	Förslag År 2021	Beräknat År 2022	Beräknat År 2023	Beräknat År 2024– 2031
Ingående åtaganden	159 737	132 758	119 758			
Nya åtaganden	25 784	30 000	100 000			
Infriade åtaganden	-52 763	-43 000	-23 758	-25 000	-35 000	-136 000
Utestående åtaganden	132 758	119 758	196 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	196 000	196 000	196 000			

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget fördelar Konstnärsnämnden bidrag och stipendier som sträcker sig upp till tio år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 196 000 000 kronor 2022–2031.

9 Arkiv

9.1 Mål för området

I avsnitt 3.5 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken samt syftena med den statliga arkivverksamheten.

9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för arkivområdet som använts är

- förelägganden efter tillsyn,
- antal hyllmil bevarade arkiv,
- antal digitiserade bilder och digitala bilder i arkivsystemet,
- antal besök, framtagna volymer och besvarade förfrågningar,
- nya metoder och ny kunskap, och
- statsbidrag till enskild arkivverksamhet.

Underlag för regeringens bedömningar är även resultat relaterat till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3), Riksarkivets sammanfattande tillsynsrapporter och Statens kulturråds uppföljning av kultursamverkansmodellen.

9.3 Resultatredovisning

Många förelägganden av mindre omfattning efter tillsyn

Under 2017 och 2018 inspekterades genom besök arkivverksamheten vid 50 myndigheter tillhörande Finansdepartementet, varav 21 länsstyrelser, vilket avrapporterades av Riksarkivet 2019. För 41 av dessa myndigheter har inspektionen avslutats med ett beslut om föreläggande. Sammantaget lämnades 234 förelägganden som i huvudsak avsåg brister i arkivredovisningen, hantering av digitala handlingar, gallring och arkivlokaler. Riksarkivet uppger att föreskrifterna i väsentliga delar uppfylls och att endast förelägganden av mindre omfattning getts.

Begränsade förutsättningar för bevarande av arkiv

Huvuddelen av lokalerna har inte några allvarliga brister men enstaka lokaler i Göteborg har mera omfattande brister. Leveranserna av statligt arkivmaterial har under flera år varit av mindre omfattning bl.a. till följd av en mycket restriktiv leveranspolicy rörande yngre statligt material. Leveranser till Krigsarkivet har inte kunnat genomföras 2019 på grund av flyttförberedelser.

Tabell 9.1 Resultat av insatser för att öka möjligheterna att ta del av allmänna handlingar

Resultatindikator	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Hyllmil pappersarkiv	68,7	69,6	70,4	71,7	72,5	73,1	73,7	73,8	80,0 ¹	80,0
Digitala bilder i arkivsystemet	>100	115	130	143	154	169	180	191	206	212
Digitiserade bilder	25,3	23,9	20,2	29,6	37,6	32,1	27,9	19,4	20,7	38,8

¹ Skillnaden mot 2017 beror till större delen på att vissa bestånd har inventerats och beräknats på nytt.

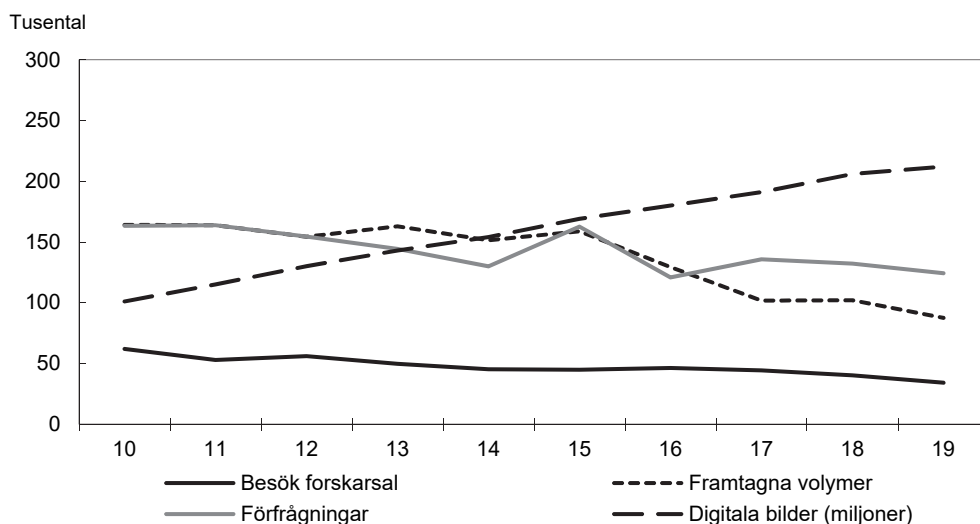
Källa: Riksarkivet.

Fler digitiserade bilder och digitala bilder i arkivsystemet

Arkiven är nu till 86 procent sökbara på volym i arkivredovisningssystemet Arkis. Totalt 68 miljoner (32 procent) av de digitala bilderna i Arkis är publikt tillgängliga i Riksarkivets digitala forskarsal. Övriga bilder är, med anledning av bestämmelserna i EU:s dataskyddsförordning eller offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), endast tillgängliga på plats i någon av forskarsalarna, eventuellt efter en sekretessprövning. Bland de bilder som digitiserats under 2019 finns uppgifter om värnpliktigas inskrivnings- och hälsodata och länsstyrelsernas fordonregister t.o.m. 1972.

Allt färre besök och framtagna volymer

Huvuddelen av framtagningen till Riksarkivets läsesalar sker inom 30 minuter. Under året har servicen begränsats något genom myndighetens byggnadsarbeten vid depån i Arninge som medfört att läsesalen hållits stängd. Handlingar därifrån har efter förberedelse tillhandahållits i läsesalen i Marieberg.

Diagram 9.1 Efterfrågan på arkivuppgifter och tillgång till digitala bilder över tid

Uppgifter om kön registreras inte vid besök

Källa: Riksarkivet.

Väntetider vid förfrågningar kan skilja stort

Mer än 50 procent av förfrågningarna har under året besvarats inom 10 arbetsdagar. Men väntetiderna för vissa typer av förfrågningar är mycket långa. En självbetjäningstjänst för utlämnande av bouppteckningar från perioden 1980–2001 har under året tagits i full drift. Samtliga korrekt utformade beställningar handläggs helt automatiskt och expedieras inom ett dygn och utan kostnad för beställaren.

En ny plattform för forskning på historiska byar och gårdar

Under 2019 har forskningsinfrastrukturprojektet TORA under ledning av Riksarkivet avslutats. Ett register över historiska bebyggelseenheter (byar och gårdar) i Sverige har etablerats. Digitaliserat historiskt källmaterial med geografisk information är där fritt tillgängligt och sökbart över institutionsgränserna och kopplas ihop utan att användaren har kunskap om vilket källmaterial som finns – och var. Detta öppnar nya möjligheter för framför allt humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning.

Regeringen har i december 2019 mottagit arkivutredningens betänkande Härifrån till evigheten, en långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv (SOU 2019:58).

Statsbidrag till enskild arkivverksamhet

Under 2018 har 27 enskilda arkiv, i huvudsak näringslivs- eller föreningsarkiv, tilldelats statsbidrag genom kultursamverkansmodellen. Den totala summan av statliga och regionala bidrag uppgick till knappt 39 miljoner kronor vilket motsvarar ca en procent av fördelade medel inom modellen. Elva arkiv har erhållit verksamhets- eller utvecklingsbidrag inom Riksarkivets bidragsgivning.

9.4 Analys och slutsatser

Myndigheternas arkivbildning utgör en grund för att kunna upprätthålla rätten att ta del av allmänna handlingar. Tillsyn görs områdesvis och resultaten är inte jämförbara mellan åren. Då föreskrifterna i väsentliga delar uppfylls bedömer regeringen att tillståndet vid arkiven är tillfredsställande. Vissa av depåerna har nu inte plats för nya leveranser av pappersarkiv och Riksarkivet har uppskattat att utrymmet för tillväxt nu sammantaget bara är ca 3 hyllmil. Regeringen konstaterar att situationen innebär att myndigheter i ökad omfattning behöver ansvara för att bevara arkivhandlingar som de inte längre har behov av. Både en hög förteckningsgrad och att antalet digitala bilder har drygt fördubblats över tio år ger möjlighet till att effektivisera och till att förbättra servicen till myndigheter, forskare och allmänhet. Regeringen bedömer sammantaget att syftet att öka möjligheterna att ta del av allmänna handlingar har uppfyllts.

Efterfrågan på uppgifter från arkiven är fortsatt hög men en tydlig trend över tid kan ses mot färre fysiska besök och färre framtagna volymer. Regeringen bedömer att en bidragande orsak till detta är en ökad digital tillgänglighet av arkivmaterial av de mest frekvent efterfrågade arkivuppgifterna. Vidare att regeringen stegvis har infört avgiftsfri tillgång till det digitala materialet som är fritt för alla grupper av användare sedan 2018. Utvecklingen kan delvis återspegla att arkivanvändare alltmer begränsar efterforskningar till digitala uppgifter. Regeringen bedömer att Riksarkivets service både på plats och rörande skriftliga förfrågningar är tillfredsställande men noterar att det inte har gällt alla typer av ärenden. Sammantaget bedömer regeringen att syftet att tydliggöra och förstärka arkivens betydelse som källa har uppfyllts.

Regeringen ser positivt på den metodutveckling som gjorts för att digitalisera vissa ärendeflöden för att på så sätt skapa förutsättningar för såväl effektiviseringar som ökad service och tillgänglighet. Regeringen bedömer att en god och relevant metod- och kunskapsutveckling har bedrivits.

9.5 Politikens inriktning

Långsiktig lokalförsörjning och effektivisering av verksamheten

Riksarkivet har i dag både behov av att skaffa utökade arkivlokaler och att ersätta lokaler med otillräcklig standard. Riksarkivet har uppskattat att det finns närmare 50

hyllmil arkivhandlingar vid statliga myndigheter som på sikt ska överlämnas till Riksarkivet. I dag har dock Riksarkivet ett mycket begränsat tillgängligt utrymme för att ta emot nya leveranser. Arkivdepåer har höga krav på klimat och säkerhet samt kräver ofta nybyggnation. Lokalförsörjningen behöver därför vara långsiktig.

Riksarkivet har fått möjlighet att samordna en ny arkivdepå med Skatteverkets myndighetsarkiv som ska etableras i Härnösand. En sådan lösning kan bidra till fler statliga arbetstillfällen i Härnösand. Vidare bedömer regeringen att det kan vara en kostnadseffektiv, hållbar och samhällsekonomisk lösning, bl.a. genom att statliga myndigheter inte behöver driva egna depåer för långtidsförvaring när Riksarkivet får kapacitet att ta över materialet. Närheten till Riksarkivets enhet för digitisering i Fränsta innebär vidare att det blir lättare att digitisera mer arkivmaterial vilket ger förutsättningar för att öka service och tillgänglighet till arkivmaterial för myndigheter, forskare och allmänhet samt möjliggör effektiviseringar i Riksarkivets verksamhet. Riksarkivet är närvarande på flera mindre orter. En sådan struktur är viktig att bevara då den är en del av regeringens ambition om att myndigheter ska vara närvarande i hela landet. I takt med en alltmer digital förvaltning ökar såväl behov av som förväntningarna på att även arkivmaterial ska kunna levereras via digitala tjänster.

Regeringen föreslår att Riksarkivet tillförs medel för att möjliggöra en långsiktig lokalförsörjning och effektivisering av verksamheten.

9.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har avgivit en revisionsberättelse med reservation för Riksarkivet. Grunden för Riksrevisionens uttalande med reservation är avsaknaden i årsredovisningen av balansposten Räntekontokredit i RGK som krävs enligt 4 kap. 2 § förordningen (2000:65) om årsredovisning och budgetunderlag. Vidare är grunden för uttalandet med reservation att Riksarkivet i årsredovisningen redovisar en omsättning för avgiftsområdet Digitaliseringstjänster på knappt 6,6 miljoner kronor under 2019 och ett ackumulerat underskott om knappt -23,9 miljoner kronor per den 31 december 2019. Det ekonomiska målet för Digitaliseringstjänster är enligt 5 § avgiftsförordningen (1992:191) att avgifter ska beräknas så att de helt täcker verksamhetens kostnader (full kostnadstäckning). Enligt Ekonomistyrningsverkets föreskrifter till 5 § avgiftsförordningen ska avgifterna beräknas så att intäkterna på ett eller några års sikt täcker samtliga med verksamheten direkt eller indirekt förenade kostnader. Riksarkivet har under flera års tid byggt upp det ackumulerade underskottet vilket avviker från det ekonomiska målet om full kostnadstäckning som regleras i avgiftsförordningen.

Regeringen bedömer att frånvaron av balansposten Räntekontokredit i RGK inte föranleder någon åtgärd från regeringens sida utöver dialog med myndigheten. Avseende det uppkomna underskottet för avgiftsområdet Digitaliseringstjänster har regeringen i regleringsbrevet för budgetåret 2020 givit Riksarkivet i uppdrag att redovisa en plan för hantering av det ackumulerade underskottet avseende digitaliseringstjänster.

9.7 Budgetförslag

9.7.1 6:1 Riksarkivet

Tabell 9.2 Anslagsutveckling 6:1 Riksarkivet

Tusental kronor

2019	Utfall	410 353	Anslagssparande	-30 755
2020	Anslag	427 306 ¹	Utgiftsprognos	404 720
2021	Förslag	441 117		
2022	Beräknat	444 088 ²		
2023	Beräknat	449 016 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 441 055 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 441 072 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksarkivets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till restaurering, arkivering och arkivförvaltning av kulturhistorisk, försvarsanknuten film samt för statsbidrag till enskilda arkiv.

Regeringens överväganden

Tabell 9.3 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 6:1 Riksarkivet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	411 006	411 006	411 006
Pris- och löneomräkning ²	10 645	13 544	18 239
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	19 466	19 538	19 771
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-154	-216	-199
- Generell besparing i statsförvaltningen	-380	-380	-380
- Förstärkning	20 000	20 000	20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	441 117	444 088	449 016

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 20 000 000 fr.o.m. 2021. Vidare minskas anslaget med 380 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp. Vidare minskas anslaget med 154 000 kronor 2021 för att finansiera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur, (se utg.omr. 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1.) För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 216 000 kronor respektive 199 000 kronor.

Regeringen föreslår att 441 117 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Riksarkivet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 444 088 000 kronor respektive 449 016 000 kronor.

10 Kulturmiljö

10.1 Mål för området

I avsnitt 3.5 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken.

De nationella målen för kulturmiljöarbetet är ett komplement till de nationella kulturpolitiska målen och de preciseringsåtgärder som rör kulturmiljön som finns i flera av miljö kvalitetsmålen samt till generationsmålet för miljöarbetet (för mer information om de nationella miljömålen se utg.omr. 20).

10.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet av statens insatser när det gäller kulturmiljöarbete utgår från

- bidragsgivningens och den kyrkoantikvariska ersättningens bidrag till måluppfyllelsen för kulturmiljöområdet,
- en utvecklad tillämpning av lagstiftningen,
- insatser för ökad kunskap, forskning och utveckling för kulturmiljöarbetet,
- insatser för att öka delaktighet och tillgänglighet till kulturarvet och
- samverkan och samarbete för ett brett ansvarstagande för kulturmiljön.

För att tydligare koppla resultatredovisningen till de preciserade mål som anges för kulturmiljöarbetet och till de förutsättningar som ett framgångsrikt kulturmiljöarbete kräver har bedömningsgrunderna justerats i förhållande till förra året.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterat till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.6).

10.3 Resultatredovisning

Att främja en mångfald av kulturmiljöer

Bidrag till kulturmiljövård

Kulturmiljövårdsanslaget har använts för insatser för vård och tillgängliggörande av värdefulla kulturmiljöer, kulturlandskap och fornlämningar över hela landet. Under 2019 utbetalades totalt 268,6 miljoner kronor till kulturmiljövård, en liten minskning jämfört med förra året. Av detta är 8 miljoner kronor bidrag till kulturarvsarbete.

Tabell 10.1 Beslutade medel anslag 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Miljoner kronor utbetalade per aktör och kategori

	2015	2016	2017	2018	2019
Länsstyrelserna	221,9	225,3	215,1	244,2	255,9
Kunskapsunderlag	40,2	37,9	32,5	30,7	36,1
Vårdinsatser	147,3	158,3	156,1	181,4	176,4
Information och tillgängliggörande	23,2	20	17,1	20,8	23
Arkeologi	8,6	6,3	7,1	8,2	10,3
Ersättning enligt 2 kap 14 §	2,6	2,7	2,3	3,2	6,6
Riksantikvarieämbetet	27,1	29,3	37,7	25,7	12,7
Varav Kulturmiljövård ap.1	19,1	21,3	21,7	17,7	4,7
Inkl. Laponia förvaltning ap.1	2	2	2	2	2
Varav Kulturarvsverksamhet ¹ ap.2	6	8	16	8	8
Summa bidrag till kulturmiljövård	249	254,5	252,8	269,9	268,6

¹ För åren 2015–2017 ingår medel till arbetslivsmuseer i summan. Dessa medel återfinns fr.o.m. 2018 inom det nya anslaget 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer.

Källa: Riksantikvarieämbetet.

Riksantikvarieämbetets uppföljning av kulturmiljövårdsanslaget visar att syftet med bidragsgivningen har uppnåtts. En mängd olika vårdåtgärder har kommit till stånd med hjälp av bidraget. Delaktigheten i kulturmiljöarbetet och allmänhetens tillgång till kulturarvet har ökat och kulturarvets mångfald har stärkts. Flera länsstyrelser redovisar särskilda insatser för att genom bidragsgivningen lyfta fram förbisedda kulturarv och kulturmiljöer knutna till nationella minoriteter.

Den allra största delen av kulturmiljövårdsanslaget har beviljats för insatser i miljöer skyddade enligt lag, totalt ca 191 miljoner kronor (185 miljoner kronor 2018). Till insatser i kulturmiljöer som saknar skydd enligt lag eller förordning har bidrag om 20 miljoner kronor (13 miljoner kronor 2018) beviljats. Utvecklingen under perioden 2008–2018 visar att kulturmiljöer som saknar skydd enligt lag, eller där skydd utreds, över tid har fått en minskad andel av medlen.

Kyrkoantikvarisk ersättning

Under 2019 bokförde Svenska kyrkan en förbrukning om 453,7 miljoner kronor av den kyrkoantikvariska ersättningen. Åren 2002–2019 har Svenska kyrkan sammantaget fått 6 500 miljoner kronor i kyrkoantikvarisk ersättning från staten varav 6 446,9 miljoner kronor har förbrukats, det vill säga 99,2 procent av anslaget.

Ansökningstrycket från församlingar och stift är fortsätter att vara högt. För ramår 2020 uppgick ansökningarna om kyrkoantikvarisk ersättning till 1 117 miljoner kronor vilket ligger i linje med de senaste åren. Ansökningarna överstiger således mer än dubbelt tillgängliga medel.

Av förbrukade medel under 2019 har 86 procent gått till vårdinsatser och i övrigt bl.a. 3 procent till arbete med säkerhetsfrågor. I jämförelse med tidigare år har vårdinsatserna ökat, sett till hela perioden 2002–2019 då de legat på 78 procent av de förbrukade medlen. Fördelat på olika objektstyper har t.ex. 412,5 miljoner kronor (91 procent) av förbrukade medel gått till kyrkobyggnader, 25,7 miljoner kronor till kyrkliga inventarier och 4,3 miljoner kronor till begravningsplatser. I förhållande till tidigare år innebär

det att andelen av ersättningen som går till kyrkobyggnader har ökat ytterligare. Exempel på projekt som beviljats kyrkoantikvarisk ersättning är renovering av kyrktak, torn och fasader på Färila kyrka i Uppsala stift och renovering av träkors på Karesuando kyrkogård i Luleå stift.

Regeltillämpning i kulturmiljöarbetet

Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna har bedrivit tillsyn enligt kulturmiljölagen (1988:950) och enligt miljöbalken. Tillsynen och de informationsinsatser som myndigheterna har gjort under året för att öka kunskapen hos förvaltare har stärkt förutsättningarna för att kulturmiljöernas värden ska tas tillvara. Förtydligad vägledningsinformation från Riksantikvarieämbetet när det gäller fornminnen, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen har underlättat lagtillämpningen. Roller och ansvar i världsarvsarbetet har klargjorts genom en strategi för arbetet och revideringen av skyddsbestämmelser för statliga byggnadsminnen har förbättrat möjligheterna att bevara deras värden. Genomförda översyner av riksintressen har resulterat i reviderade beskrivningar och förbättrade kunskapsunderlag för den kommunala planeringen som gör att kulturmiljövärden kan omhändertas. Antalet polisanmälningar om kulturarvsbrott fortsätter att öka.

Särskilt skyddade kulturmiljöer

Totalt fanns 2018 cirka 300 000 registrerade fornlämningar och cirka 350 000 registrerade övriga kulturhistoriska lämningar. Förändringar i antalet registrerade lämningar mellan åren är överlag små. Enligt beslut fattade före 2019 finns det 2 241 byggnadsminnen och 281 statliga byggnadsminnen. Åren 2010–2018 tillkom 158 enskilda byggnadsminnen och 19 statliga byggnadsminnen, vilket är färre än under tidigare perioder. Flest byggnadsminnesförklaringar tillkom under perioden 1990–1999, direkt efter kulturmiljölagens instiftande år 1988.

En byggnadsminnesförklaring kan i undantagsfall hävas, t.ex. om en byggnad skadats eller förstörts och därför inte längre anses vara tillräckligt kulturhistoriskt värdefull. Hävning har ökat de senaste åren. Fram till december 2018 har totalt 39 byggnadsminnen hävts, varav 27 enskilt ägda och 12 statligt ägda. Många kulturmiljöer och byggnader med höga kulturhistoriska värden skyddas också genom plan- och bygglagen (2010:900).

Antalet kyrkliga kulturminnen uppgick 2018 till 3 399. Antalet kyrkor som säljs och tas ur bruk ökar. Sedan år 2000 har totalt 95 kyrkor tagits ur bruk som gudstjänstlokaler. Religiösa byggnader som inte faller in under kulturmiljölagens definition av kyrkliga kulturminnen kan i stället skyddas som byggnadsminne.

Vid slutet av 2019 fanns totalt 1 515 riksintressen för kulturmiljövård i hela landet. Antalet riksintressen har minskat de sista åren till stor del beroende på översynsarbeten där avgränsningar och beslut setts över. I förhållande till länens totala areal utgör riksintressena för kulturmiljö i genomsnitt fyra procent men variationerna är stora mellan länen. Det finns 44 kulturreservat varav 34 är inrättade av länsstyrelser och tio är inrättade av kommuner. Det finns i Sverige 15 världsarv, utsedda för sina universella värden kopplade till kultur såväl som till natur. Sveriges världsarv består till närmare 90 procent av områden som utsetts baserat på höga kulturvärden. På uppdrag av regeringen har Riksantikvarieämbetet under året redovisat en nationell strategi för världsarvsarbetet.

Att öka delaktigheten i kulturmiljöarbetet

Ett mer tillgängligt kulturarv

Under 2019 har bidrag om 23 miljoner kronor beviljats till informationsinsatser och tillgängliggörande, vilket skapat större delaktighet i kulturmiljöarbetet och ökad kunskap om kulturmiljön hos allmänheten. Med fysiska tillgänglighetsåtgärder, anpassade informationsskyltar och digitala medier ökar tillgängligheten till kulturmiljön och en bredare publik kan ta del av kunskaperna. Ett projekt i Jämtland där man med hjälp av drönare filmat tre utvalda och särskilt svårtillgängliga kulturmiljöer har ökat tillgängligheten samt utvecklat erfarenheter och samarbete kring tillgänglighetsfrågor i det aktuella länet. Genom det statliga bidraget till Kulturarvs-IT har arbetet med digitalisering och publicering i databaser och på webbplatser ökat tillgängligheten till samlingarna, både genom förbättrad sökbarhet och ökad synlighet på webben och i sociala medier. Hela den disponibla summan har fördelats och efterfrågan överstiger tillgängliga medel.

Bidrag till ideellt kulturarvsarbete

Under en knapp tioårsperiod har den statliga medelstildelningen till civilsamhällets aktörer ökat kraftigt. Under 2019 fördelades 16 miljoner kronor i statligt bidrag till arbetslivsmuseer, hembygdsmuseer och övrigt ideellt kulturarvsarbete från anslag 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* och anslag 7:4 *Bidrag till arbetslivsmuseer*. Totalt 4,75 miljoner kronor har beviljats ideella organisationer inom kulturmiljöområdet, samma summa som föregående år, för deras insatser i kulturmiljöarbetet. Genom Statens försvarshistoriska museer och Statens maritima och transporthistoriska museer har bidrag om drygt 26,5 miljoner kronor lämnats till försvarshistoriska museiverksamheter. Till bevarande och brukande av historiskt värdefulla fartyg har bidrag om 1 miljon kronor fördelats.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen skyndsamt bör ta fram lagstiftning till skydd för det rörliga kulturarvet (bet. 2016/17:KrU9 punkt 22, rskr. 2016/17:281). Regeringen gav Riksantikvarieämbetet i uppdrag att undersöka och redovisa förutsättningarna för lagstiftning till skydd för det rörliga kulturarvet (Ku2017/00942/KL). Riksantikvarieämbetet redovisade uppdraget i slutet av 2018 i rapporten *Det rörliga kulturarvet Förutsättningar för en lagstiftning till skydd för det rörliga kulturarvet* (Ku2018/02250/KL). I rapporten föreslår Riksantikvarieämbetet att det införs en allmänt hållen hänsynsregel i kulturmiljölagen, med innebörden att myndigheter i alla relevanta sammanhang ska ta hänsyn till intresset att bevara och använda historiska transportmedel. I rapporten framhålls dock även att det inte är givet vilken betydelse den föreslagna regeln kommer att få och att det är svårt att avgöra om syftet att skydda det rörliga kulturarvet bäst nås genom regeln. Regeringen bedömer att lagförslaget inte kommer att utgöra ett ändamålsenligt skydd för det rörliga kulturarvet.

I syfte att främja bevarandet av det rörliga kulturarvet gav dock regeringen Riksantikvarieämbetet i uppdrag att under 2020 och 2021, i samverkan med bl.a. Statens maritima och transporthistoriska museer samt det civila samhällets organisationer, verka för ökad kunskap och kunskapsspridning om historiska transportmedel. Statens maritima och transporthistoriska museer gavs i uppdrag att bistå Riksantikvarieämbetet i detta arbete. Vidare beslutade regeringen att Riksantikvarieämbetet under 2020 kan lämna bidrag om högst en miljon kronor till insatser som syftar till att stärka bevarandet av historiska transportmedel.

Regeringen ser fortsatt frågan om bevarande av det rörliga kulturarvet som angelägen. Mot bakgrund av att en lagreglering inte bedöms vara en lämplig lösning för att uppnå ett skydd för det rörliga kulturarvet, och då andra åtgärder till skydd för det rörliga

kulturarvet vidtagits, avser regeringen för närvarande inte att vidta ytterligare åtgärder för att ta fram lagstiftning till skydd för det rörliga kulturarvet. Regeringen tillgodoser således inte riksdagens tillkännagivande. Regeringen anser med detta att tillkännagivandet är slutbehandlat.

En källa till kunskap, bildning och upplevelser

Ökad tillgänglighet till kunskap

Information och kunskaper för kulturmiljöarbetet har tillhandahållits genom digitala och fysiska mötesplatser och tjänster. Tillgängligheten till information och kunskaper har ökat till följd av årets insatser. Antalet kulturarvsinstitutioner som publicerar sina samlingar i K-samsök fortsätter att öka, från 63 till 70 under 2019. Antalet besök i söktjänsten Kringla, som är knuten till K-samsök, ökade med 41,5 procent jämfört med 2018, även då en ökning i förhållande till året innan. Antikvarisk-topografiska arkivet och Vitterhetsakademiens bibliotek har etablerat en gemensam sökingång till det samlade utbudet av tryckta och digitala resurser. Information publiceras löpande i Kulturmiljöbild och via Flickr Commons. Antalet bildvisningar för Flickr Commons ökade under året med 20 procent. De fysiska besöken till Antikvarisk-topografiska arkivet och Vitterhetsakademiens bibliotek har ökat jämfört med året innan. Könsuppdelad statistik för året saknas. Fysiska utlån i biblioteket minskar fortsatt medan antalet digitala nedladdningar och antal sökningar i publikationsdatabasen har ökat. I arkivet har både antal förfrågningar och utlånade volymer arkivmaterial ökat, medan beställda kopior av fotografier minskat. Den stora tillväxten av digitala filer till e-arkiv förklaras av uppgraderingen av befintligt system till e-arkiv.

Kulturarvsforskning och utvecklingsarbete

Avslutade projekt som fått stöd av FoU-anslaget, 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet*, har gett kulturarvsområdet tillgång till ny och fördjupad kunskap. Inom ramen för ett transnationellt forskningsprogram har en metod för kulturarvets socioekonomiska påverkan redovisats som bl.a. har bäring på besöksnäringen. Publikationer och vetenskapliga artiklar som publicerats under året har tillgängliggjorts för en bred publik via Riksantikvarieämbetets webb och plattformen Europeana. I det europeiska samarbetet Joint Programming Initiative on Cultural Heritage har Riksantikvarieämbetet bl.a. publicerat en rapport om kulturarvsforskningens betydelse för hållbar samhällsutveckling och genom en konferens skapat dialog mellan forskning och antikvarisk praktik om migrationens påverkan på kulturarvsarbete. Vid Riksantikvarieämbetets kulturarvslaboratorium har tio samarbetsprojekt genomförts utifrån det etablerade gästkollegekonceptet, i vilket medarbetare vid andra kulturarvsinstitutioner får tillgång till myndighetens analys- och dokumentationsutrustning för att utforska frågeställningar i kulturarvsarbetet. Två nya standarder för kulturarvsarbetet har publicerats under året.

Kulturarvsdagen och Arkeologidagen

Genom de årliga temadagarna Kulturarvsdagen och Arkeologidagen som samordnas av Riksantikvarieämbetet har allmänheten erbjudits möjlighet att ta del av kulturarvet. År 2019 minskade antalet arrangemang under båda temadagarna men antalet besökare ökade kraftigt jämfört med året innan, med 142 respektive 72 procent. Enligt utvärderingen uppskattas 35 640 besökare till 216 arrangemang, varav cirka 23 000 till de mest besökta.

Ökad helhetssyn för att tillvarata kulturmiljön i samhällsutvecklingen

Kulturmiljö i arbetet med miljömålen

Kulturmiljöarbetet sker till stor del inom miljömålssystemet, i samverkan mellan myndigheter som berörs av kulturmiljömålen. Insatser under 2019 har lett till ökad kunskap om kulturmiljö i kommunerna och till att fler aktuella kunskapsunderlag tillkommit, som tillsammans stärkt förutsättningarna att hantera kulturmiljövärden i samhällsplaneringen. Ökade kunskaper om traditionella skötselmetoder hos aktörer som brukar odlingslandskapet har också förbättrat möjligheterna att bevara landskapens natur- och kulturvärden. Enligt den årliga uppföljningen av Sveriges nationella miljömål 2019 har flera län lyft fram bristen på kompetens och bristfälliga kunskapsunderlag som ett hinder i arbetet med att bevara natur- och kulturmiljöer. Behovet av kompetens och av kunskaper om kulturmiljövärden, t.ex. om vattenanknutna kulturmiljöer och om fjällens kulturmiljöer är stort. Utvecklad tvärssektoriell samverkan för kulturmiljön.

Regeringens uppdrag till tio myndigheter att utarbeta kulturmiljöstrategier redovisades den 31 oktober 2019. Uppdragets genomförande har lett till att kunskaperna om kulturmiljö inom olika politikområden har ökat och inneburit att förutsättningarna för en utvecklad tvärssektoriell samverkan har stärkts. Regeringen har därefter gett länsstyrelserna i uppdrag att främja kulturmiljöstrategiernas implementering i det regionala arbetet.

För att möta de utmaningar som åtgärdsprogrammet för vattenmiljön, inklusive planen för omprövning av elvattenkraft, innebär för vattenanknutna kulturmiljöer har Riksantikvarieämbetet gjort insatser under året som bl.a. ökat länsstyrelsernas kunskaper och utvecklat Havs- och vattenmyndighetens vägledningar om åtgärder vid vattendrag. Riksantikvarieämbetet har vidare genomfört kompetensutvecklingsinsatser för att traditionella skötselmetoder ska användas i odlingslandskapet och höga natur- och kulturmiljövärden i kulturlandskapet därigenom bevaras och utvecklas.

Stödet till regionalt och lokalt kulturmiljöarbete

Många länsstyrelser redovisar framsteg i det tvärssektoriella arbetet, med en bättre integration av kulturmiljöfrågor inom t.ex. miljö, vattenvård och samhällsplanering. Kulturmiljö hanteras på många håll i ökande omfattning i kommunala planer och lovärenden och kunskaper om kulturmiljö efterfrågas allt mer i samhällbyggnadsprocessen. Länsstyrelserna har under året arbetat aktivt för att stimulera kommunerna att ta fram kulturmiljöprogram. Från anslag 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* har totalt 20,3 miljoner kronor utbetalats för att ta fram regionala och lokala kunskapsunderlag, bl.a. för kulturmiljöprogram, en märkbar ökning jämfört med 2018 (17,1).

Regeringsuppdraget att verka för ökad kompetens och kunskap om kulturmiljön och kulturvärden i kommunala processer har lett till en utvecklad samverkan med kommunerna och en ökad efterfrågan på länsstyrelsens kulturmiljökompetens och bidrar därmed bl.a. till målet om att kulturmiljön ska tillvaratas i samhällsutvecklingen.

Arkeologi och arkeologisk uppdragsverksamhet

Den arkeologiska uppdragsverksamheten vid Statens historiska museer uppvisar för 2019 ett positivt resultat med 4,9 miljoner kronor, vilket är det bästa resultatet sedan verksamheten överfördes till myndigheten. Resultaten från de arkeologiska undersökningarna har bidragit till ny kunskap som förmedlats till en bred publik via bl.a. webbplatsen arkeologerna.com. Antal unika besök på webbplatsen närmast dubblerades från 2018 till 2019. Flera av fynden har också mött stor uppmärksamhet i media, även internationellt, bl.a. två båtgravar i Gamla Uppsala.

10.4 Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att kulturmiljöområdet sammantaget utvecklas positivt, i riktning mot de nationella kulturmiljömålen. Regeringen anser att resultaten i förhållande till bedömningsgrunderna visar att kulturmiljöaktörernas insatser under året bidragit till ökad måluppfyllelse. Både bidragsgivningen, den kyrkoantikvariska ersättningen och arbetet med lagtillämpning på kulturmiljöområdet har bidragit till att en mångfald kulturmiljöer kunnat bevaras, användas och utvecklas. Förståelsen för kulturmiljön och delaktigheten i kulturmiljöarbetet har också ökat, genom samverkan och dialog samt en mängd utåtriktade insatser, t.ex. visningar, föreläsningar och pedagogisk programverksamhet. Genom forskning och utvecklingsarbete har nya kunskaper om kulturmiljön och betydelsen i samhället av historiska perspektiv tillkommit. Dessa kunskaper har gjorts tillgängliga för både kulturmiljöaktörer och en bred allmänhet. Regeringen bedömer att det ideella kulturmiljöarbetet är av stor vikt för målet om allas delaktighet men också för målet om ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser. Kulturmiljöinsatserna i lokalsamhället bidrar till en god livsmiljö och även till att stärka den sociala sammanhållningen. Regeringen konstaterar att intresset för kulturmiljön och även efterfrågan på kulturmiljökompetens ökar inom andra områden. Det finns fortsatt stora utmaningar för att nå de preciseringar i miljömålen som rör kulturmiljön och regeringen bedömer att ett ökat skydd och en bättre skötsel för att bevara områden med höga natur- och kulturmiljövärden i skogar, odlingslandskap och vattenmiljöer behövs för att miljömålen ska kunna nås. Regeringen ser positivt på utvecklingen under året när det gäller det tvärsektoriella samarbetet kring kulturmiljön och bedömer att det har betydelse för uppfyllelsen av målet om en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen. Regeringen bedömer att samverkan behöver utvecklas vidare och att kompetens i kulturmiljöfrågor fortsatt behöver stärkas inom andra områden, inte minst i samhällsplaneringen.

10.5 Budgetförslag

10.5.1 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tabell 10.2 Anslagsutveckling 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tusental kronor

2019	Utfall	280 524	Anslagssparande	-3 548
2020	Anslag	285 382 ¹	Utgiftsprognos	278 966
2021	Förslag	288 996		
2022	Beräknat	291 002 ²		
2023	Beräknat	294 223 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 288 996 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 288 995 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksantikvarieämbetets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till organisationer inom kulturmiljöområdet, till utgifter för statsbidrag till löner för arbetsledare inom ramen för Kulturarvs-IT samt för det svenska bidraget till Europeana. Vidare får anslaget användas för utgifter vid avvecklingen av Riksutställningar.

Regeringens överväganden

Tabell 10.3 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	285 382	285 382	285 382
Pris- och löneomräkning ²	4 224	6 234	9 462
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-610	-614	-621
varav BP21 ³	-610	-610	-610
- Generell besparing i statsförvaltningen	-610	-610	-610
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	288 996	291 002	294 223

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 610 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 288 996 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Riksantikvarieämbetet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 291 002 000 kronor respektive 294 223 000 kronor.

10.5.2 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tabell 10.4 Anslagsutveckling 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

2019	Utfall	268 575	Anslagssparande	-60
2020	Anslag	270 542 ¹	Utgiftsprognos	275 763
2021	Förslag	267 542		
2022	Beräknat	267 542		
2023	Beräknat	267 542		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kulturmiljövård. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till hembygds museer och ideella kulturarvsverksamheter.

Regeringens överväganden

Tabell 10.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	270 542	270 542	270 542
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 000	-3 000	-3 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	267 542	267 542	267 542

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av att en tillfällig förstärkning av anslaget upphör.

Regeringen föreslår att 267 542 000 kronor anvisas under anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 267 542 000 kronor respektive 267 542 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2022–2024.

Tabell 10.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

	Utfall År 2019	Prognos År 2020	Förslag År 2021	Beräknat År 2022	Beräknat År 2023	Beräknat År 2024
Ingående åtaganden	63 358	70 280	83 322			
Nya åtaganden	64 046	77 865	70 616			
Infriade åtaganden	-57 124	-64 823	-63 938	-64 000	-12 000	-14 000
Utestående åtaganden	70 280	83 322	90 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	90 000	90 000	90 000			

Skälen för regeringens förslag: Projekt inom kulturmiljövårdsområdet sträcker sig ofta över flera kalenderår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2022–2024.

10.5.3 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tabell 10.7 Anslagsutveckling 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tusental kronor

2019	Utfall	460 000	Anslagssparande
2020	Anslag	460 000 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	460 000	
2022	Beräknat	460 000	
2023	Beräknat	460 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för kyrkoantikvarisk ersättning enligt kulturmiljölagen (1988:950) i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. Den kyrkoantikvariska ersättningen får användas till kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser, och ska fördelas av Svenska kyrkan efter samråd med myndigheter inom kulturmiljöområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 10.8 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	460 000	460 000	460 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	460 000	460 000	460 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 460 000 000 kronor anvisas under anslaget 7:3 *Kyrkoantikvarisk ersättning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 460 000 000 kronor respektive 460 000 000 kronor.

10.5.4 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer

Tabell 10.9 Anslagsutveckling 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer

Tusental kronor

2019	Utfall	8 000	Anslagssparande
2020	Anslag	8 000 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	8 000	
2022	Beräknat	8 000	
2023	Beräknat	8 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till arbetslivsmuseer.

Regeringens överväganden**Tabell 10.10 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	8 000	8 000	8 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	8 000	8 000	8 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 8 000 000 kronor anvisas under anslaget 7:4 *Bidrag till arbetslivsmuseer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 8 000 000 kronor respektive 8 000 000 kronor.

11 Museer och utställningar

11.1 Mål för området

I avsnitt 3.5 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken.

11.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömning av resultatet avseende museer och utställningsverksamhet utgår från följande resultatindikatorer och bedömningsgrunder

- besöksutveckling,
- tillgänglighetsarbete i publik verksamhet,
- samlingarnas tillstånd och insatser för bevarande,
- insatser som främjar ny kunskap och förmedling av forskning, och
- internationellt utbyte och samverkan.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterat till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.6).

11.3 Resultatredovisning

Ökande besökstal

Antalet registrerade besökare 2019 till de centrala museerna, Forum för levande historia och Riksantikvarieämbetets besöksmål uppgick till nästan 9 miljoner besök, en ökning med 21 procent jämfört med 2018. En stor del av den kraftiga ökningen beror på att 2019 är det första hela året med siffror från nyöppnade Nationalmuseum. Jämfört med året innan fri entré infördes vid vissa statliga museer har besökstalet ökat med 2,6 miljoner besök, ungefär 40 procent.

Tabell 11.1 Besöksutveckling 2015–2019

Antal besökare till de centrala museerna, Forum för levande historia och Riksantikvarieämbetets besöksmål

	År 2015	År 2016	År 2017	År 2018	År 2019
Totalt antal besök ¹	6 417 891	7 900 133	7 781 200	7 445 993	8 977 760

¹Beräkningarna av totalt antal besök utgörs av antalet anläggningsbesök och om anläggningsbesök inte rapporterats används verksamhetsbesök.

Källa: Myndigheten för kulturanalys.

Könsuppdelad statistik enligt ovan är ännu inte tillgängligt för 2019 men för 2018 redovisas en relativt jämn fördelning av besökare, 54 procent kvinnor och 46 procent män. För att utveckla arbetet med besöksstatistiken gav regeringen de statliga musei-myndigheterna uppdrag i regleringsbrevet för 2020 att redovisa arbetet med uppgifter om besöksutveckling.

Fortsatt tillgänglighetsarbete till publika verksamheter

Centrala museerna har bedrivit en bred publik verksamhet genom utställningsmediet, digitala kanaler och andra evenemang. Under 2018 anordnades 255 utställningar på Centrala museer. Av dessa var 78 tillfälliga utställningar, varav majoriteten egenproducerade, och 25 vandringsutställningar. Genom bl.a. utveckling och tillämpning av ny

teknik och digitala verktyg, registreringar i Europeana och Digitalt museum samt anpassning av lokaler har de centrala museerna stärkt tillgängligheten till samlingarna och de publika verksamheterna för flera olika målgrupper. Pedagogisk verksamhet och satsningar riktade till barn och unga, skolor och lärare samt till familjer har genomförts vid samtliga museer. Bland de centralmuseer som räknar antalet barn och unga som besöker museet hade Stiftelsen Tekniska museet och Forum för levande historia störst andel barn och unga bland besökarna 2019, 51 respektive 46 procent.

Museimyndigheterna redovisar även insatser och resultat av arbetet med att verka för att kulturen ska komma fler till del i hela landet. Museerna har bl.a. samverkat med regionala och lokala aktörer kring visningar på plats och arbetat med utlåning av föremål och samlingar. Finansiellt och kunskapsmässigt stöd har lämnats från vissa museer till ideella och privata aktörer i alla delar av landet för att underhålla och bevara kulturarv. I juli 2019 tillsatte regeringen utredningen Ett museum om Förintelsen (dir. 2019:36) med syfte att lämna förslag om hur ett museum för att bevara och föra vidare minnet av Förintelsen ska inrättas. Betänkandet (SOU 2020:21) överlämnades till regeringen den 15 april 2020 och har därefter remitterats.

Samlingarna vårdas men det finns brister i spårbarheten

De centrala museerna har genomfört åtgärder för att säkerställa samlingarnas bevarande genom bl.a. konservering, inventering, säkerhetsåtgärder, klimatanpassning av lokaler och skadedjursbekämpning vilket resulterat i förbättrad vård och ökad säkerhet för samlingarna. Det saknas dock ett samlat mått för att beskriva samlingarnas tillstånd och förutsättningar för bevarande. Digitalisering av samlingar har fortsatt men samtliga centrala museer redovisar en stor eftersläpning i arbetet med att göra samlingarna spårbara, dvs. digitalt registrerade, fotograferade samt placerade så att förflyttningar av föremål kan följas och inventeringar göras. Riksantikvarieämbetet har bl.a. genomfört utbildningar och seminarier för att främja museernas förutsättningar att nå en ändamålsenlig, effektiv och hållbar samlingsförvaltning. Uppföljning av insatserna har visat på hög relevans för museerna. Riksantikvarieämbetet har följt upp den granskning som Riksrevisionen genomförde av de statliga centralmuseernas säkerhetsarbete avseende samlingarna (RIR 2019:5) och tagit fram ett verktyg till hjälp för museerna att göra riskanalyser. På uppdrag av regeringen har Riksantikvarieämbetet utarbetat en vägledning för identifiering och repatriering (återlämnande av kulturföremål till en nation, stat, urfolk eller annan grupp) eller restitution (återlämnande av objekt som otillbörligt tagits från sin ägare) av föremål i museernas samlingar där det kan finnas särskilda etiska skäl för återlämnande (Ku2020/00236/KL). Myndigheten har också enligt uppdrag från regeringen tagit fram stöd i hantering av mänskliga kvarlevor i museisamlingar (Ku2020/00235/KL).

Fortsatt framväxt av ny kunskap och förmedlad forskning

Forskning och kunskapsuppbyggnad vid museerna har bedrivits i nära koppling till samlingsarbete och publik verksamhet och utgjort ett led i att främja möjlighet till kulturupplevelser och bildning samt ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. Forskning som fått stöd genom anslag 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* har publicerats under året och bidragit till ny kunskap, bl.a. med inriktning på kulturföremål från krigs- och konfliktzoner, kulturarv och migration samt samlingsvård. Museernas forskning har bedrivits i samverkan med andra nationella och internationella institutioner och i hög grad med stöd av extern finansiering. Samlingar och arkiv har nyttjats av forskare och studenter. Genom bl.a. symposier och föreläsningar har resultaten och nya kunskaper förmedlats till såväl andra forskare som till en bredare krets av aktörer. Naturhistoriska riksmuseet har en särställning där forskning utgör en stor del av verksamheten och där antalet publiceringar i vetenskapliga publikationer uppgick till 248, en ökning med 20 publiceringar jämfört med 2018.

Utvecklat internationellt utbyte och samarbete

Flertalet centrala museer har under året utvecklat de internationella kontakterna i enlighet med det kulturpolitiska målet. Det har skett genom bl.a. internationella nätverk, låneverksamhet, besök och delegationer av forskare och museirepresentanter samt samarbeten inom utställningsverksamheterna. Som exempel kan nämnas Stiftelsen Tekniska museets samarbete med Dansk Teknisk museum i Helsingör och Teknisk museum Oslo kring Tingens metod och Framtidens tekniska museum samt Venedigbiennalen där Moderna museet tillsammans med norska och finska samarbetspartners ansvarade för den nordiska paviljongen. Även Riksantikvarieämbetets arbete med standard för skadedjurskontroll för samlingar har skett i internationell samverkan. Kunskaper och kompetenser vid institutionerna har ökat och expertisen i det internationella arbetet har stärkts, t.ex. i arbete med indikatorer för att kunna följa miljötillståndet i havet där Naturhistoriska riksmuseet medverkat. För att underlätta för svenska museer att låna in kulturföremål från utlandet och möjliggöra fler inlån beslutade regeringen i september 2019 att tillsätta en särskild utredare som ska analysera och föreslå hur ett skydd mot processuella åtgärder för inlånade utländska kulturföremål ska utformas (dir. 2019:61).

11.4 Analys och slutsatser

Den sammantagna bedömningen är att resultaten bidragit positivt till det kulturpolitiska målet. Besöksutvecklingen och tillgänglighetsarbete i publik verksamhet visar bl.a. på ett ökat antal besökare, en utvecklad tillgänglighet både digitalt och fysiskt till verksamhet och samlingar samt fortsatt prioriterat arbete med barn och unga. Detta främjar målet att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet, allas möjlighet till kulturupplevelser och bildning samt att särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur. Regeringen konstaterar dock att coronapandemin påverkar museernas besökarantal kraftigt negativt under 2020 och att effekterna troligen kommer att påverka museernas verksamhet under kommande år. Museernas forskning och samarbete har utvecklats med resultat att ny kunskap uppstått och spridits. Detta bedöms ha bidragit positivt till målet att främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas samt att främja allas möjlighet till kulturupplevelser och bildning. Regeringen bedömer även att målet att främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan har gynnats genom ett utvecklat internationellt samarbete, bl.a. avseende utlåning och i medverkan vid utveckling av kunskap och metoder. Regeringen bedömer dock att när det gäller samlingarnas tillstånd och förutsättningar för bevarande så utgör eftersläpningen i digitaliseringen av samlingarna en kritisk faktor. Detta påverkar dels spårbarheten och därmed möjligheterna att minska riskerna för stöld och förlust, dels förutsättningarna för samlingarna att bidra till forskning och kunskapsupbyggnad. Sammantaget främjar detta inte på bästa sätt målet om ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas samt allas möjlighet till bildning.

11.5 Politikens inriktning

Utveckling av museiverksamhet

Landets museer är en stor resurs för bildning, kunskap och konstnärliga upplevelser och de statliga museernas verksamhet möjliggör att fler kan ta del av det gemensamma kulturarvet. Museerna har i uppgift att aktivt förvalta sina samlingar, bl.a. för att främja målet om ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. Regeringen föreslår att Moderna museet tillförs medel i syfte att öka statens förvärv av konst år 2021. Satsningen bedöms stärka konstnärernas villkor och infrastruktur genom bl.a. fler arbetstillfällen. Även anslag 4:2 *Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön* tillförs medel, se avsnitt 7.5. Botanhusets upprustning vid Naturhistoriska riksmuseet har

varit föremål för en omfattande och flerårig projektering. Regeringen föreslår att Naturhistoriska riksmuseet tillförs medel 2021 och 2022, bl.a. i ett samlingsförvarande syfte medan renoveringen fullföljs. Mot bakgrund av bl.a. regeringens minoritetspolitiska strategi föreslår regeringen att Judiska museet tillförs medel fr.o.m. år 2021. Syftet är att stärka Judiska museets arbete med att tillgängliggöra och sprida kunskap om judisk kultur.

Ett museum om Förintelsen

Regeringen avser att inrätta ett nytt museum för att bevara och föra vidare minnet av Förintelsen. Med utgångspunkt i de förslag som lämnats i betänkandet Sveriges museum om Förintelsen (SOU 2020:21) samt de synpunkter avseende förslagen om museets uppdrag, organisationsform och lokalbehov som lämnats av remissinstanserna kommer regeringen ta ställning till hur ett inrättande kan ske. I avvaktan på regeringens ställningstagande beräknas att medel tillförs Forum för levande historia under 2021 för uppdrag avseende förberedande verksamhet kopplat till ett inrättande.

Politik för gestaltad livsmiljö

I propositionen Politik för gestaltad livsmiljö (prop. 2017/18:110) pekades Form/Design Center i Malmö ut som en viktig regional mötesplats med betydelse också utanför den regionala kontexten för utvecklandet av politiken. Regeringen föreslår att Form/Design Center bör tillföras medel fr.o.m. 2021 för att fortsatt ges förutsättningar att utveckla och implementera designperspektiven inom ramen för politiken för gestaltad livsmiljö.

11.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen gör i revisionsberättelsen avseende Nationalmuseums årsredovisning för 2019 en reservation. Myndigheten har under ett stort antal dagar under året överskridit den av regeringen beslutade räntekontokredit. Överskridandet har som mest uppgått till 14,3 miljoner kronor. Frågan följdes upp vid den årliga myndighetsdialogen. Nationalmuseum har också i regleringsbrevet för 2020 fått ett särskilt uppdrag avseende betryggande styrning och kontroll. Myndigheten ska vidta åtgärder för att säkerställa en betryggande intern styrning och kontroll, med syfte att förbättra den finansiella kontrollen och redovisningen. Arbetet ska även bidra till att myndigheten har en ändamålsenlig återrapporering till regeringen. Nationalmuseum ska anlita Ekonomistyrningsverket för att få stöd i sitt arbete. Avstämning ska ske med Regeringskansliet (Kulturdepartementet) under arbetets gång. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Kulturdepartementet) senast den 15 september 2020.

11.7 Budgetförslag

11.7.1 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tabell 11.2 Anslagsutveckling 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

2019	Utfall	1 344 135	Anslagssparande	-13 832
2020	Anslag	1 504 035 ¹	Utgiftsprognos	1 495 689
2021	Förslag	1 400 991		
2022	Beräknat	1 383 381 ²		
2023	Beräknat	1 300 932 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 375 991 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 280 597 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för följande centrala museer som är myndigheter: Statens historiska museer, Nationalmuseum, Naturhistoriska riksmuseet, Statens museer för världskultur, Statens maritima och transporthistoriska museer, Statens centrum för arkitektur och design, Statens försvarshistoriska museer och Moderna museet. Anslaget får även användas av nämnda myndigheter för utgifter för statsbidrag till ändamål inom museiområdet. Vidare får anslaget användas för utgifter vid avvecklingen av myndigheten Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet.

Tabell 11.3 Sammanställning över medelstildelning till Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

Myndighet	2020 ¹	2021 ²
Statens historiska museer	182 033	168 354
Nationalmuseum	260 507	247 898
Naturhistoriska riksmuseet	199 760	194 499
Statens museer för världskultur	194 305	197 162
Statens maritima och transporthistoriska museer	308 947	196 580
Statens centrum för arkitektur och design	60 819	62 025
Statens försvarshistoriska museer	125 434	135 462
Moderna museet	172 230	199 011
Summa	1 504 035	1 400 991

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Fördelningen av medel 2021 är preliminär.

Regeringens överväganden

Tabell 11.4 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 347 035	1 347 035	1 347 035
Pris- och löneomräkning ²	35 855	43 281	57 815
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	18 101	-6 936	-103 918
varav BP21 ³	25 130	130	-2 870
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 870	-2 870	-2 870
- Ökat förvärv av konst	25 000		
- Upprustning Botanhuset	3 000	3 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 400 991	1 383 381	1 300 932

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 25 000 000 kronor 2021 för att öka Moderna museets förvärv av konst. Vidare ökas anslaget med 3 000 000 kronor årligen 2021 och 2022 för kostnader kopplade till renoveringen av Botanhuset vid Naturhistoriska riksmuseet. Vidare minskas anslaget med 2 870 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 7 029 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 1 400 991 000 kronor anvisas under anslaget 8:1 *Centrala museer: Myndigheter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 383 381 000 kronor respektive 1 300 932 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 11.5 Sammanställning över avgiftsintäkterna till 8:1 Centrala museer: Myndigheter**

Tusental kronor		
Myndighet	2018	2019
Statens historiska museer ¹	26 356	20 709
Nationalmuseum	19 863	42 303
Naturhistoriska riksmuseet ²	34 017	37 720
Statens museer för världskultur	13 471	14 548
Statens maritima och transporthistoriska museer ³	34 835	37 349
Statens centrum för arkitektur och design	1 539	3 280
Statens försvarshistoriska museer	13 400	14 808
Moderna museet	37 502	39 095
Summa	180 983	209 812

Anm.: I myndigheternas avgiftsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning, ev. sponsring och lokaluthyrning m.m.

¹ Intäkterna för Arkeologisk uppdragsverksamhet redovisas separat i tabell 11.6.

² Intäkterna för Cosmonovas verksamhet redovisas separat i tabell 11.7.

³ Intäkterna för Vasamuseets verksamhet redovisas separat i tabell 11.8.

Inom den arkeologiska uppdragsverksamheten pågår ett strategiskt utvecklingsarbete för att uppnå en ekonomi som på längre sikt är i balans. Under fyra av de fem år som verksamheten har bedrivits inom Statens historiska museer har verksamheten uppvisat ett positivt resultat. Regeringen noterar det ackumulerade underskottet i den arkeologiska uppdragsverksamheten och följer myndighetens arbete med detta.

Tabell 11.6 Arkeologisk uppdragsverksamhet

Tusental kronor				
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	135 122	130 272	4 850	-47 675
Prognos 2020	125 100	126 653	-1 553	-49 228
Budget 2021	124 916	127 312	-2 936	-51 624

Källa: Statens historiska museer.

Tabell 11.7 Uppdragsverksamhet Cosmonova

Tusental kronor				
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	18 933	16 629	2 304	1 879
Prognos 2020 ¹	11 842	13 185	-1 343	536
Budget 2021	17 000	17 000	0	536

¹ Beslut om ändringar i statens budget för uppdragsverksamheten genom anslag redovisas i tabellen.

Källa: Naturhistoriska riksmuseet.

Tabell 11.8 Uppdragsverksamhet Vasamuseet

Tusental kronor				
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	173 860	165 178	8 682	8 350
Prognos 2020 ¹	134 946	139 208	-4 262	4 088
Budget 2021	78 429	132 669	-54 240	-50 152

¹ Beslut om ändringar i statens budget för uppdragsverksamheten genom anslag redovisas i tabellen.

Källa: Statens maritima och transporthistoriska museer.

11.7.2 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tabell 11.9 Anslagsutveckling 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

2019	Utfall	262 694	Anslagssparande	
2020	Anslag	380 714 ¹	Utgiftsprognos	380 714
2021	Förslag	268 714		
2022	Beräknat	268 714		
2023	Beräknat	268 714		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till följande centrala museer som är stiftelser: Nordiska museet, Skansen, Tekniska museet och Arbetets museum.

Tabell 11.10 Sammanställning över medelstildelning till Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

	2020 ¹	2021 ²
Stiftelsen Nordiska museet	148 729	123 229
Stiftelsen Skansen	135 386	76 386
Stiftelsen Tekniska museet	75 192	50 192
Stiftelsen Arbetets museum	21 407	18 907
Summa	380 714	268 714

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Medelstildelningen för 2021 är preliminär.

Avgiftsintäkter för de centrala museer som är stiftelser uppgick 2019 till ca 292 miljoner kronor.

Tabell 11.11 Sammanställning över avgiftsintäkter till Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

	2018	2019
Stiftelsen Nordiska museet	45 858	52 078
Stiftelsen Skansen	162 866	180 420
Stiftelsen Tekniska museet	42 460	56 322
Stiftelsen Arbetets museum	3 904	4 165
Summa	255 088	292 985

Anm.: I stiftelsernas avgiftsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning och lokaluthyrning m.m.

Regeringens överväganden

Tabell 11.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	268 714	268 714	268 714
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	268 714	268 714	268 714

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 268 714 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Centrala museer: Stiftelser* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 268 714 000 kronor respektive 268 714 000 kronor.

Lån till Nordiska museet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta att Stiftelsen Nordiska museet får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i tillgänglighetsanpassning av huvudbyggnaden som uppgår till högst 52 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: De basutställningar som utgör Stiftelsen Nordiska museets huvudattraktion har länge påvisat infrastrukturella problem, där miljöerna bl.a. behöver tillgänglighetsanpassas för besöksgrupper med särskilda behov. Museet har även ett behov av ett förbättrat indraget skalskydd för att stärka samlingarnas säkerhet. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2021 besluta om en låneram i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 52 000 000 kronor för investeringar i museets byggnad.

Lån till Tekniska museet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta att Stiftelsen Tekniska museet får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i huvudbyggnadens tak som uppgår till högst 30 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Stiftelsen Tekniska museets huvudbyggnads tak har omfattande renoveringsbehov både exteriört och interiört. Om bristerna inte åtgärdas så riskerar museet att behöva stänga vilket skulle innebära negativa konsekvenser för museets verksamhet och ekonomi. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2021 besluta om en låneram i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 30 000 000 kronor för investeringar i huvudbyggnadens tak.

11.7.3 8:3 Bidrag till vissa museer

Tabell 11.13 Anslagsutveckling 8:3 Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

2019	Utfall	75 519	Anslagssparande	
2020	Anslag	106 919 ¹	Utgiftsprognos	106 919
2021	Förslag	71 019		
2022	Beräknat	71 018		
2023	Beräknat	71 018		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till museer och liknande institutioner.

Tabell 11.14 Sammanställning över medelstillelning för Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

	2020 ¹	2021 ²
Stiftelsen Dansmuseifonden för Dansmuseet	11 626	10 454
Sveriges Fängelsemuseum	2 023	1 500
Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem	10 597	4 189
Stiftelsen Thielska galleriet	8 260	6 144
Stiftelsen Föremålsvården i Kiruna	15 025	15 025
Nobelprismuseet	12 952	4 952
Föreningen Svensk Form	4 963	4 713
Röhsska museet	752	502
Riksförbundet Sveriges museer	1 750	1 500
Stiftelsen Strindbergsmuseet	1 085	581
Stiftelsen Judiska museet i Stockholm	4 192	3 602
Bildmuseet	993	743
Zornsamlingarna	1 504	204
Stiftelsen Prins Eugens Waldemarsudde	19 761	12 410
Åtte, Svenskt fjäll- och samemuseum	3 005	1 500
Form/Design Center	3 431	3 000
Rörelsernas museum	5 000	
Summa	106 919	71 019

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Medelstillelningen för 2021 är preliminär.

Den statliga finansieringen av Rörelsernas museum med 5 000 000 kronor upphör fr.o.m. 2021 efter att museet under en tid har varit en försöksverksamhet. Form/Design Center tilldelas 3 000 000 kronor och Judiska museet 3 602 000 kronor fr.o.m. 2021.

Regeringens överväganden

Tabell 11.15 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 8:3 Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	75 519	75 519	75 519
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 500	-4 500	-4 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt		-1	-1
Förslag/beräknat anslag	71 019	71 018	71 018

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 4 500 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av att en tillfällig förstärkning av anslaget upphör.

Regeringen föreslår att 71 019 000 kronor anvisas under anslaget 8:3 *Bidrag till vissa museer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 71 018 000 kronor respektive 71 018 000 kronor.

11.7.4 8:4 Forum för levande historia

Tabell 11.16 Anslagsutveckling 8:4 Forum för levande historia

Tusental kronor

2019	Utfall	46 046	Anslagssparande	629
2020	Anslag	49 301 ¹	Utgiftsprognos	49 422
2021	Förslag	59 785		
2022	Beräknat	50 093 ²		
2023	Beräknat	50 635 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 49 785 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 49 785 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forum för levande historias förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för såväl prissumma som omkostnader för prisutdelning, avseende ett pris för humanitära och demokratifrämjande insatser. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till den fond som inrättats av Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Research and Remembrance, fr.o.m. 2013 benämnt International Holocaust Remembrance Alliance.

Regeringens överväganden

Tabell 11.17 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 8:4 Forum för levande historia

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	49 301	49 301	49 301
Pris- och löneomräkning ²	654	963	1 507
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	9 830	-171	-173
varav BP21 ³	9 830	-170	-170
- Generell besparing i statsförvaltningen	-170	-170	-170
- Förintelsemuseum	10 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	59 785	50 093	50 635

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 10 000 000 kronor 2021 för uppdrag avseende förberedande verksamhet kopplat till inrättandet av ett nytt museum om Förintelsen. Anslaget minskas med 170 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 59 785 000 kronor anvisas under anslaget 8:4 *Forum för levande historia* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 50 093 000 kronor respektive 50 635 000 kronor.

11.7.5 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tabell 11.18 Anslagsutveckling 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande	200
2020	Anslag	80 ¹ Utgiftsprognos	80
2021	Förslag	80	
2022	Beräknat	80	
2023	Beräknat	80	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utställningsgarantier. Anslaget får även användas för utgifter för inköp av kulturföremål som har sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det är av synnerlig vikt att de införlivas med offentliga samlingar.

Regeringens överväganden

Tabell 11.19 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	80	80	80
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	80	80	80

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 80 000 kronor anvisas under anslaget 8:5 *Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 80 000 kronor respektive 80 000 kronor.

12 Trossamfund

12.1 Mål för området

I avsnitt 3.5 anges de mål som riksdagen beslutat trossamfundspolitiken.

12.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet av trossamfundspolitiken baseras på uppgifter om:

- antalet församlingar och antalet medlemmar som får statligt stöd,
- insatser för att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktig religiös verksamhet.

12.3 Resultatredovisning

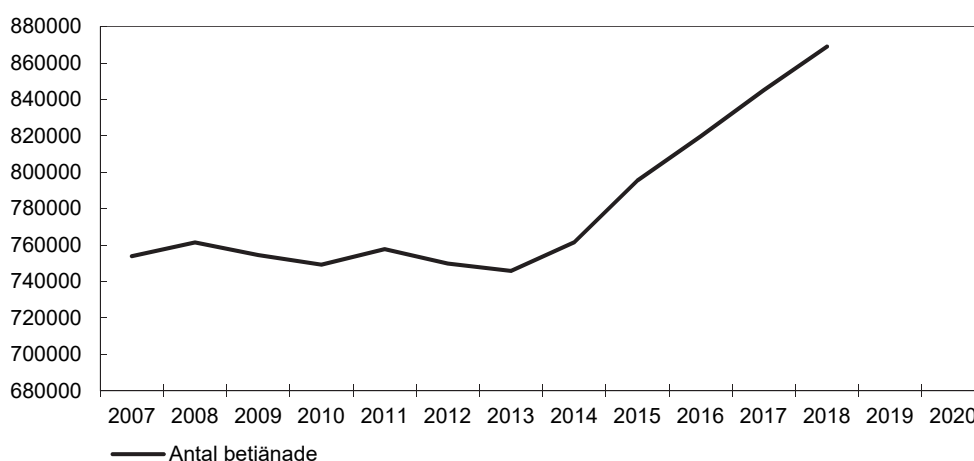
Det statliga stödet når allt fler församlingar och medlemmar

Den 1 januari 2020 var 23 trossamfund och samverkansorgan statsbidragsberättigade enligt lagen (1999:932) om stöd till trossamfund och förordningen (1999:974) om statsbidrag till trossamfund. Under 2019 tillkom trossamfundet Jehovas vittnen.

Enligt statistik från Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) fanns den 31 december 2018 totalt 869 009 betjänade personer inom de statsbidragsberättigade trossamfunden, en ökning med drygt 21 000 jämfört med 2017. Som visas i diagram 1.1 har andelen betjänade ökat kraftigt sedan 2014. De fem största statsbidragsberättigade trossamfunden var liksom året innan Romersk-katolska kyrkan, Ekuemeniakyrkan, Pingströrelsen, Evangeliska Frikyrkan och Sveriges muslimska förbund.

Diagram 12.1 Antalet betjänade hos de statsbidragsberättigade trossamfunden

Antalet betjänade

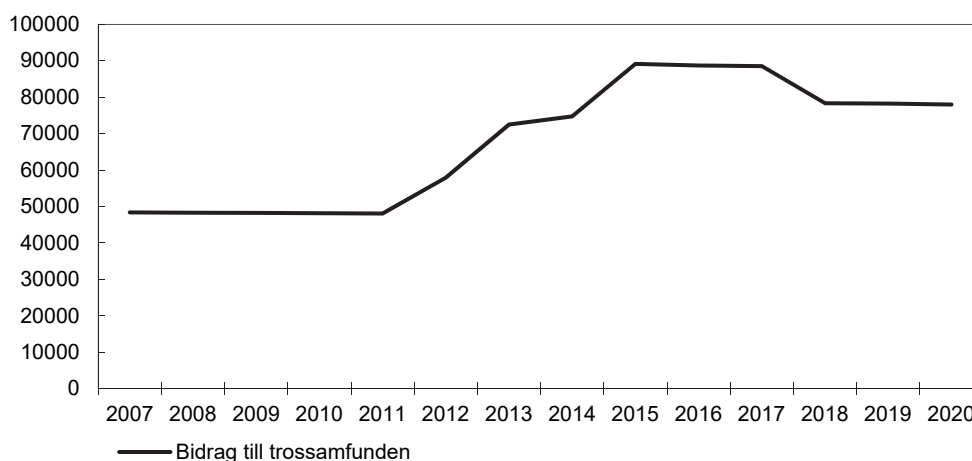

Källa: SST:s Budgetanslag

Från anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* utgick 2019 drygt 78 miljoner kronor som statligt bidrag till trossamfunden, vilket i princip motsvarade nivån från året innan.

Diagram 12.2 Utgiftsutveckling – anslaget 9:2 stöd till trossamfund

Tusen kronor

Klicka här för att ange anmärkning eller radera platshållaren.

Källa: Regeringen.

Huvuddelen av stödet för 2019, drygt 55 miljoner kronor, fördelades liksom tidigare år till trossamfunden i form av organisationsbidrag vilket kom 951 lokala församlingar till del. Stödet motsvarar ett bidrag på drygt 70 kronor per betjänad person.

Resterande del av stödet fördelades i form av verksamhetsbidrag respektive projektbidrag till trossamfunden.

Statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder

En grundläggande förutsättning för att trossamfunden ska kunna bedriva en religiös verksamhet är att de som deltar i samfundens verksamhet känner sig trygga.

Nivån på det stöd som fördelas enligt förordningen (2018:1533) om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället ökade från 22 miljoner kronor 2018 till 32 miljoner kronor 2019 i enlighet med riksdagens beslut (bet 2018/19:KrU1). Förordningen riktar sig både mot trossamfund och mot andra organisationer som uppfyller förordningens krav.

Kammarkollegiet beviljade 2019 ansökningar för 8 898 039 kronor. Huvuddelen gick till de olika trossamfunden, framför allt flera olika judiska församlingar, och därutöver bl.a. även till ett antal organisationer med band till den judiska minoriteten (dnr Ku2020/00778/CSM).

12.4 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de statliga insatserna i form av bl.a. stöd till trossamfund bidrar till att uppfylla målet för politikområdet genom att skapa förutsättningar för trossamfundens religiösa verksamhet. Trossamfund som har en tydlig förankring i det svenska samhället och som har fungerande administrativa rutiner kan inte bara bedriva religiös verksamhet utan även vara en del av samhällets krisberedskap. SST:s arbete med bl.a. utbildningar riktade till företrädare för trossamfunden har bidragit till detta. Regeringen bedömer vidare att statsbidraget för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället är fortsatt betydelsefullt även om tillgängliga medel inte fördelades fullt ut under 2019.

Regeringen ser en utmaning när det gäller att stödet måste upplevas legitimt både från samhället i stort men även av trossamfunden själva. Det är därför viktigt med en väl

fungerande tillsyn och uppföljning så att trossamfund och församlingar som inte lever upp till de grundläggande värderingar som anges i regeringsformen inte får bidrag. Stödet bör också vara på en sådan nivå räknat i kronor att det fungerar som ett incitament för samfunden att vara kvar inom systemet och därmed ta del av de utbildningar och insatser som SST erbjuder de statsbidragsberättigade trossamfunden.

12.5 Politikens inriktning

Insatser inom politikområdet syftar till att bidra till att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktig religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg.

Regeringen avser att under mandatperioden återkomma med förslag om en lag om stöd till trossamfund. En central del av förslaget är ett förtydligt demokrativillkor.

Regeringen anser att det behövs insatser för att mildra de ekonomiska konsekvenserna av coronapandemin för de statsbidragsberättigade trossamfunden och föreslår därför att medel tillförs stödet till trossamfund. Insatser behövs även för att mildra sådana konsekvenser för Svenska kyrkan (utg.omr. 17, avsnitt 16). Konsekvenserna handlar bl.a. om att intäkterna påverkas till följd av att verksamhet anpassas till den rådande situationen.

12.6 Budgetförslag

12.6.1 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund

Tabell 12.1 Anslagsutveckling 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund

Tusental kronor

2019	Utfall	12 463	Anslagssparande	-5
2020	Anslag	13 085 ¹	Utgiftsprognos	12 952
2021	Förslag	13 212		
2022	Beräknat	13 309 ²		
2023	Beräknat	13 457³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 13 213 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 13 212 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för stöd till trossamfunds förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 12.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	13 085	13 085	13 085
Pris- och löneomräkning ²	187	284	433
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-60	-60	-60
- Generell besparing i statsförvaltningen	-60	-60	-60
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	13 212	13 309	13 457

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 60 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 13 212 000 kronor anvisas under anslaget 9:1 *Myndigheten för stöd till trossamfund* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 13 309 000 kronor respektive 13 457 000 kronor.

12.6.2 9:2 Stöd till trossamfund

Tabell 12.3 Anslagsutveckling 9:2 Stöd till trossamfund

Tusental kronor

2019	Utfall	81 886	Anslagssparande	360
2020	Anslag	106 919 ¹	Utgiftsprognos	105 831
2021	Förslag	106 919		
2022	Beräknat	81 919		
2023	Beräknat	81 919		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till trossamfund. Anslaget får användas för utgifter för Skatteverkets avgiftshjälp.

Kompletterande information

I förordningen (1999:974) finns bestämmelser om statsbidrag till trossamfund.

Regeringens överväganden**Tabell 12.4 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 9:2 Stöd till trossamfund**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	81 919	81 919	81 919
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	25 000		
varav BP21	25 000		
- Tillfälligt stöd till trossamfund	25 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	106 919	81 919	81 919

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 25 000 000 kronor för 2021 för att förstärka bidraget till de statsbidragsberättigade trossamfunden.

Regeringen föreslår att 106 919 000 kronor anvisas under anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 81 919 000 kronor respektive 81 919 000 kronor.

13 Film

13.1 Mål för området

I avsnitt 3.5 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken och för filmpolitiken.

13.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom film utgår från

- hur bidrag har fördelats med avseende på stöd till utveckling och produktion av svensk film,
- insatser för att sprida och visa svensk film i hela Sverige och internationellt,
- storleken på utbudet av svensk och utländsk film i olika visningsfönster,
- publiksiffror för film i olika visningsfönster, och
- antalet filmer ur det svenska filmarvet som har digitaliserats och gjorts tillgängliga genom t.ex. visningar i Sverige och utomlands.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultattexterna har ett förtydligande gjorts av resultatindikatorerna gällande storleken på utbudet av svensk och utländsk film i olika visningsfönster samt publiksiffror för film i olika visningsfönster.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.6). Som grund för bedömningen ligger redovisningar och publikationer från Stiftelsen Svenska Filminstitutet (Filminstitutet), Konstnärnsnämnden, Statens kulturråd och Myndigheten för kulturanalys.

13.3 Resultatredovisning

Bidrag till utveckling och produktion för ny svensk film

Tabell 13.1 Nyckeltal för stöd till svensk filmproduktion (lång spelfilm)

	2015	2016	2017	2018	2019
Beviljade ansökningar (totalt antal)	19 (285)	17 (325)	17 (385)	20 (370)	18 (473)
Andel, procent	7	5	4	5	4
Andel stöd av total budget (procent)	40,6	31,8	28,7	32,9	26,6
Genomsnitt budget (mnkr)	18,7	30,1	25,7	27,6	29,2
Debuterande regissörer (procent)	47	35	47	20	50

Källa: Filminstitutet.

Behovet av statliga bidrag till utveckling och produktion av ny svensk film är stort och konkurrensen bland ansökningarna ökar. Filmbranschens affärsmodeller genomgår stora förändringar och stöden till utveckling och produktion är betydelsefulla, inte minst för att söka kompletterande finansiering eller för att stärka nya talanger.

Filminstitutet har genomfört förändringar i dialog med berörda aktörer för att stöden löpande ska kunna anpassas och motsvara behoven. Exempelvis är regionala aktörer nära involverade i talangutvecklingsarbetet. Under 2019 infördes ett nytt efterhandsstöd, baserat på kvalitetsresultat och riktat till manusförfattare, regissörer och producenter, med syftet att skapa kontinuitet i utvecklingen av nya projekt. En särskild satsning på nyutexaminerade regissörer gjordes också under året.

Filminstitutets utveckling av verktyg för att följa upp svensk films framgångar fortsätter, genom att mäta en kombination av festivalframgångar, recensioner och publika framgångar. Under den period som mätningar gjorts håller svensk film en jämn kvalitet med kvalitetspoäng runt 3,6 av 7 för filmer med konsulentstöd.

Utöver Filminstitutets stöd fördelade Konstnärsnämnden under 2019 ca 12 miljoner kronor (13,2 miljoner kronor under 2018) till personer verksamma inom filmområdet i form av bl.a. arbetsstipendier, resebidrag och projektbidrag.

Spridning och visning av film i hela landet

Hård konkurrens för svensk film i olika visningsfönster

Tabell 13.2 Svensk film på biograf

Långfilm (lång spelfilm och lång dokumentärfilm)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Antal premiärer svensk film	42	38	42	49	47	46	45	50	51	51
Antal premiärer totalt	238	240	219	249	248	273	307	286	284	293
Antal besök svensk film (miljoner)	3,3	3,2	3,9	4,1	4,1	3,4	2,7	2,9	3,1	2,1
Antal besök totalt (miljoner)	15,8	16,4	17,9	16,6	16,3	17,0	17,8	16,9	16,4	15,9
Svensk marknadsandel (procent)	20,8	19,8	21,9	24,8	25,1	20,0	15,1	17,2	18,7	13,2

Källa: Filminstitutet.

Tillgänglighet är en av bedömningsgrunderna för måluppfyllelse på kulturområdet. Myndigheten för kulturanalys visade i en analys (underlag från 2016) att den fysiska tillgången på biografier är stor. Drygt 90 procent av alla vuxna i Sverige nådde minst en biograf inom 15 minuters färd med bil, 99 procent om tiden inom en halvtimme. Det totala antalet biobesök är stabilt över åren, medelvärdet över tio år är 16,7 miljoner besök. Filmtittande totalt i alla olika visningsfönster är en av de vanligaste kulturaktiviteterna enligt kulturvaneundersökningarna från SOM-institutet och Myndigheten för kulturanalys.

Utvecklingen när det gäller tillgänglighet i utbudet av film är mer varierande. Orsakerna till nedgången för antal besök på och marknadsandel för svensk film på bio är komplexa, men det pågår en liknande utveckling gällande inhemska produktioner i andra länder. Ökad konkurrens i utbudet från utländsk film på biograf, men framför allt på de snabbt växande strömningstjänsterna, pekas ut som en faktor. Ändrade tittarvanor, framför allt hos den unga publiken, verkar slå hårt mot den svenska filmen, särskilt på biograf. Under 2019 fanns inte heller några stora svenska publiksuccéer. De mest sedda filmerna nådde bara strax över 200 000 besök, jämfört med 2018 års toppfilm som hade dubbelt så många. I tv-fönstret, både linjär tv och play-tjänster, har svensk film fortfarande en stor publik. För strömningstjänsterna visar en

studie att svensk film står för en låg andel av utbudet, ca 10 procent, men däremot utgör 23 procent av de 200 mest besökta filmerna.

Utbudet av film i hela landet kan även mätas i hur de filmer som fått lanseringsstöd har spridits. Under perioden juli 2018 till juni 2019 visades minst en sådan film i 263 av totalt 290 kommuner, vilket är på samma nivå som föregående period. Utbudet av utländsk film på biograf (mätt i vilka filmer som fått lanseringsstöd) domineras stort av europeisk och nordamerikansk film.

Inom ramen för Filminstitutets pågående översyn av stöden till distribution och visning genomfördes en analys av biografernas situation efter höjningen av mervärdes-skatten 2017. Analysen visar att antalet biografier inte, som befarades, minskade kraftigt utan tvärtom ökade. Biljettpiserna höjdes med i genomsnitt 10 kronor under den undersökta perioden. Biografier med liten verksamhet, ofta på mindre och medelstora orter, verkar ha påverkats mest av förändringen och har fortsatt små ekonomiska marginaler, men är också den grupp som prioriteras när det gäller bidrag. Totalt fördelades drygt 39 miljoner kronor i stöd till enskilda biografägare under 2019 (drygt 41 miljoner kronor 2018) och 69 procent gick till biografier på orter med maximalt 25 000 invånare.

Den särskilda satsningen för att stärka spridning och visning i hela landet avslutades 2019 och medlen finns nu inom ordinarie medelstillsättning. Den fyraåriga satsningen bidrog till att över 650 ansökningar om stöd till utveckling av biografverksamhet beviljades. Andra aktörer som sprider och visar film i hela landet, t.ex. festivaler och visningsorganisationer, tilldelades sammanlagt 34 miljoner kronor.

Film i hela landet genom kultursamverkansmodellen

Även inom kultursamverkansmodellen bidrar statliga medel till filmkulturell verksamhet, t.ex. verksamhet för barn och unga, talangutveckling och fortbildning. Under 2019 utgjorde det statliga bidraget totalt ca 17,6 miljoner, vilket är i nivå med 2018. Myndigheten för kulturanalys lämnade i april 2020 en rapport om filmområdets roll och utveckling i kultursamverkansmodellen, Främjas filmen (se avsnitt 4, Kulturområdesövergripande verksamhet).

Ökad tillgänglighet genom syntolkning

Sammanlagt gjordes 31 filmer tillgängliga under 2019 för biografvisning genom syntolkning och uppläst textremsa. Motsvarande uppgifter för 2018 var 35 filmer och för 2017 24 filmer. Jämfört med antalet premiärfilmer på biograf är antalet fortfarande lågt. Särskilt svårt är det att få möjlighet att tillgängliggöra utländska storfilmer. Denna brist i utbudet kan delvis förklara att antalet nedladdningar av ljudspår till mobilen vid biografvisningar har minskat.

Insatser för att stärka upphovsrätten och skapa bättre förutsättningar för svensk filmbransch

För att stävja olovligt tillgängliggörande av bl.a. film och skapa ännu bättre förutsättningar för det kreativa och innovativa näringslivet har straffen för de allvarligaste fallen av immaterialrättsintrång skärpts under 2020, efter förslag från regeringen (prop. 2019/20:149). Därtill har Patent- och registreringsverket slutredovisat ett regeringsuppdrag som bl.a. haft samma syfte. Myndigheten kommer att fortsätta arbetet inom ramen för sin ordinarie verksamhet. (Se även avsnitt 8, Kulturskaparnas villkor, samt utg.omr. 24 Näringsliv, avsnitt 3.7 Immaterialrätt).

Allt enklare att ta del av det svenska filmmarvet

Totalt har 517 filmer ur det svenska filmmarvet digitaliserats sedan 2014 (se tabell 13.3). Från och med 2019 har den särskilda statliga satsningen på digitalisering övergått till att vara en del av den ordinarie verksamheten. Den tryggade finansieringen gör att arbetet med att digitalisera filmer och att göra dem tillgängliga för allmänheten fortsätter i jämn takt. Efter Bergmanjubileet 2018 har antalet visningar på biograf återgått till en mer normal nivå. Även Sveriges Televisions och TV4:s kanaler är viktiga visningsfönster för filmmarvet.

Tabell 13.3 Digitalisering och tillgängliggörande av filmmarvet

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Digitaliserade filmer	62	79	106	88	94	88
Visningar på svensk biograf (Filminstitutets distribution)	-	65	116	269	1 473	311
Tillgänglighet vod/bluray/dvd (procent) ¹	-	-	-	56	67	71

¹ Siffror ej tillgängliga för åren 2014–2016.

Källa: Filminstitutet.

Fortsatta internationella framgångar för svensk film

I motsats till nedgången på inhemska biografier fortsätter ny svensk film i olika genrer att visas i stor utsträckning på de viktigaste internationella festivalerna. Exporten av svensk film fortsätter att vara framgångsrik med en ökning av antalet långfilmer som såldes för internationell distribution till 41 (31 under 2018, 30 under 2017). Stödet för internationella distributörer att köpa rättigheter till svensk film inrättades hösten 2018 och har hittills väckt stort intresse. Distributörer från 21 länder har tagit del av stödet. Även det digitaliserade filmmarvet bidrog till att öka spridningen av svensk film utomlands genom visningar vid filmfestivaler, försäljning av rättigheter och utlåning.

Mer film till barn och unga

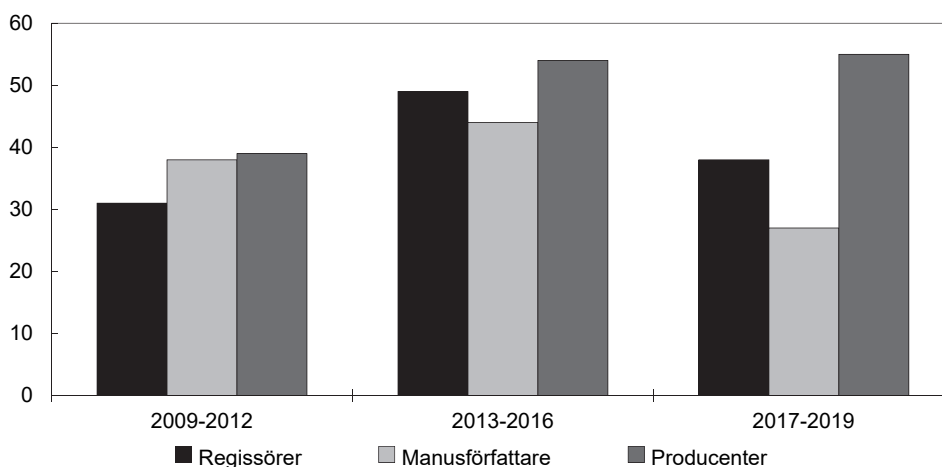
Under 2019 fick 14 barn- och ungdomsfilmer produktionsstöd, vilket är i nivå med antalet filmer under 2018 (15). För att främja barns och ungas egen filmkunnskap och möjlighet att skapa film behövs pedagoger, skolledare och andra berörda aktörer med filmpedagogisk kompetens i hela landet. Filminstitutet ordnade därför kompetensutvecklingsdagar tillsammans med regionala aktörer och samarbetade med Statens skolverk kring satsningen Läslyftet. Antalet ansökningar för stöd till filmkulturell verksamhet (t.ex. skolbio och filmkurser) från kommuner och kulturskolor var 87 stycken, vilket är betydligt fler än genomsnittet på 50 ansökningar för de senaste tre åren. Resultaten tyder på att den strategi som Filminstitutet antog 2017 för att öka fokus på målgruppen har haft effekt.

Jämställdhet och mångfald

Diagram 13.1 Jämställdhet 2009–2019 (andel kvinnor på nyckelpositioner)

I projekt som har fått produktionsstöd av konsulent för lång spelfilm

Procent

Källa: Filminstitutet.

Det begränsade antalet filmer som får stöd varje år gör att varje enskild person ger stor effekt på det totala utfallet. I diagram 13.1 visas därför utvecklingen under tre filmavtalsperioder samt den ännu inte avslutade perioden från 2017 till 2019 (2020 är slutår för Filminstitutets handlingsplan för jämställdhet, 50/50 2020). När det gäller tilldelningen av medel regisserades sju av tio högbudgetfilmer (över 27 miljoner kronor) av män. För andra delar av filmområdet är könsfördelningen dock jämnare, t.ex. inom kategorierna kortfilm och dokumentärfilm. Konstnärsnämndens stöd till personer verksamma inom filmområdet har länge varit nästintill jämnt fördelat mellan kvinnor och män, både sett till sökande och beviljade.

I arbetet med att motverka sexuella trakasserier och andra former av diskriminering på filmområdet har regeringen genomfört samtal med berörda aktörer (se vidare avsnitt 5). Filminstitutet fortsatte att anordna utbildningar för branschaktörer i arbetsmiljöfrågor. Även internationellt gav de svenska insatserna genomslag, bl.a. har det aktiva arbetet med statistik över jämställdheten i filmbranschen tagits vidare av andra länder samt av Europeiska Audiovisuella Observatoriet.

Filminstitutet har antagit en ny strategi för breddad representation, med utgångspunkt i diskrimineringslagstiftningen. En del av arbetet sker inom ramen för uppdraget att främja film för barn och unga på de nationella minoritetsspråken, där bl.a. ett film-pedagogiskt material för att främja filmkunnighet har tagits fram (se även utg.omr. 1 avsnitt 12). En särskild satsning med fokus på unga, Glöd, syftar till att skapa intresse för minoritetsgruppernas berättelser och språk.

Ökat intresse för att diskutera filmens roll

Filmens roll i kultur- och samhällslivet lyfts bl.a. fram genom seminarier och kurser, både med aktörer på filmområdet och i bredare kretsar. Ett viktigt forum är Filmrumsseminarier, som i flera fall ägde rum utanför Stockholm och som även finns tillgängliga på Filminstitutets webbplats. De 17 Filmrummen besöktes av i genomsnitt drygt 100 besökare per möte, vilket är en ökning jämfört med 2018.

13.4 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att de statliga insatserna har bidragit till måluppfyllelsen inom filmpolitiken. Svensk film håller en jämn kvalitet utifrån de indikatorer som mäter bl.a. festivalframgångar och recensioner, och genomslaget internationellt är fortsatt stort. Även när det gäller arbetet med bevarande och tillgängliggörande av filmarvet, liksom insatser för att stärka barns och ungas kunskap om film, visar resultaten på en utveckling i positiv riktning.

När det gäller målet om spridning och visning av film i olika visningsformer i hela landet indikerar dock resultaten att ytterligare analys och insatser behövs, exempelvis angående utbudet av svensk film i olika visningsfönster och runt om i landet.

Angående målet om jämställdhet på filmområdet råder fortfarande en obalans, bl.a. är det fortfarande oftast män som gör filmer med stor budget och filmer som förväntas ha en stor publikpotential.

13.5 Budgetförslag

13.5.1 10:1 Filmstöd

Tabell 13.4 Anslagsutveckling 10:1 Filmstöd

Tusental kronor

2019	Utfall	562 144	Anslagssparande	
2020	Anslag	553 444 ¹	Utgiftsprognos	553 444
2021	Förslag	553 444		
2022	Beräknat	553 444		
2023	Beräknat	553 444		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till utveckling, produktion, visning och spridning av film samt till filmkulturell verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 13.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 10:1 Filmstöd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	553 444	553 444	553 444
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	553 444	553 444	553 444

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 553 444 000 kronor anvisas under anslaget 10:1 *Filmstöd* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 553 444 000 kronor respektive 553 444 000 kronor.

14 Medier

14.1 Mål för området

I avsnitt 3.5 anges de mål som riksdagen har beslutat för medieområdet.

14.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom medier utgår från

- spridningen av press- och mediestöd över landet fördelat på antal nyhetsmedier eller insatser,
- dagspressens ekonomiska resultat och övergripande utveckling,
- granskningsnämnden för radio och tv:s bedömning av om programföretagen i allmänhetens tjänst har uppfyllt sina public service-uppdrag,
- antalet taltidningar och prenumeranter samt kostnadsutveckling,
- antalet tillstånd respektive registrering av icke tillståndspliktig sändningsverksamhet gällande radio och tv,
- antalet ärenden i granskningsnämnden samt andelen fällande beslut, och
- insatser för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem mot skadlig mediepåverkan.

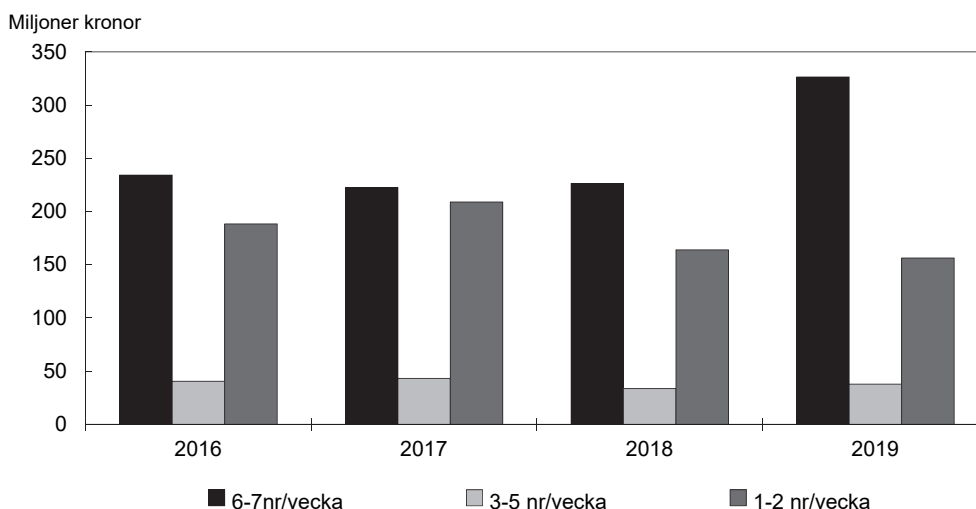
14.3 Resultatredovisning

Svår situation för dagspressen

Under 2019 betalades sammanlagt ca 643,8 miljoner kronor ut i press- och mediestöd. Det innebär en ökning med ca 31 procent jämfört med 2018 då 492 miljoner kronor betalades ut.

Utbetalningen av presstöd ökar

Presstöd består av driftsstöd och distributionsstöd och kan fördelas till dagstidningar. Under 2019 betalades 520,6 miljoner kronor i driftsstöd till 77 av totalt ca 140 dagstidningar, jämfört med 423,9 miljoner kronor till 73 tidningar året innan. Ökningen beror främst på att fyra dagstidningar, varav 3 högfrekventa, fått driftsstöd för första gången. Utvecklingen med att allt fler av de större dagstidningarna uppfyller kraven för driftsstöd till följd av fallande upplagor beräknas fortsätta. Utgivningsorten för de högfrekventa tidningarna med driftsstöd är spridda över 15 län.

Diagram 14.1 Utbetalat driftsstöd per tidningskategori 2016–2019

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning 2019.

Kostnaden för distributionsstödet ökade 2019 trots fortsatt sjunkande upplagor och att färre tidningar tog del av stödet. 2019 betalades 54,1 miljoner kronor ut i distributionsstöd till 127 tidningar, jämfört med 39 miljoner kronor till 129 tidningar föregående år. Anledningen till ökningen är att stödbeloppen höjdes med 50 procent under 2019. De geografiska förutsättningarna har en avgörande roll för den morgontidiga distributionen och det är främst glesbefolkade områden och områden med låg täckningsgrad som drabbas av att kostnaderna per exemplar i vissa fall blir så höga att de får delas ut med post istället. Det gäller bl.a. områden där avstånden är långa som i inlandet och landets nordligaste län, men även skärgårdsöar och vissa förorter.

Nytt mediestöd till nyhetsmedier med fokus på lokal journalistik och innovation

Ett nytt mediestöd till allmänna nyhetsmedier, oberoende av innehålls- eller spridningsform, trädde i kraft den 1 februari 2019. Mediestöd består av stöd för lokal journalistik i områden med svag bevakning och ett innovations- och utvecklingsstöd. Under 2019 fördelades cirka 63 miljoner kronor genom de nya stödformerna.

Lokal journalistik har fortsatt att minska till följd av dagstidningarnas sjunkande annonsintäkter. Ytterligare lokala dagstidningar lades ner 2019 men antalet kommuner som saknar en redaktion var ändå detsamma som föregående år, 46 stycken. Det är första gången sedan Institutet för mediestudier började mäta redaktioner med lokalbevakning 2015 som ökningen av redaktionslösa kommuner avstannat. Ett skäl är att ett par kommuner har fått ökad bevakning tack vare det nya mediestödet. Sammanlagt inkom 130 ansökningar från 34 företag, varav 64 ansökningar beviljades och 30,2 miljoner kronor delades ut till olika insatser för stärkt lokal journalistisk bevakning fördelat över 20 län av totalt 21.

Dagspressen är det mediaslag som har drabbats hårdast av den digitala omställningen. Det tidigare utvecklingsstödet till tryckta allmänna nyhetstidningar har ersatts av det utvidgade innovations- och utvecklingsstödet. Av 44 ansökningar beviljades 37 stöd, till 20 tidningar. Totalt beviljades 45,7 miljoner kronor varav 32,9 miljoner kronor betalades ut under 2019.

Sämsta ekonomiska resultatet någonsin för dagspressen

Dagspressen är den mediegren som drabbats hårdast av konkurrenssituationen på mediemarknaden. Under de senaste tio åren har dagspressen förlorat omkring en tredjedel av sina intäkter. Trots stark generell ekonomisk tillväxt i samhället hade sju av tio tidningsföretag negativ tillväxt under 2018, som var det sämsta året någonsin för dagspressen (Medieekonomi, Myndigheten för press, radio och tv och Nordicom, 2019). Tidningsföretagens försäljning sjönk med 6,1 procent och av landsortspressen går 14 av 19 företag med förlust. Däremot gick storstadstidningarna med vinst. De stödberättigade tidningarna redovisade för första gången ett bättre resultat än de tidningar som inte uppstår driftsstöd. Annonsintäkterna har minskat kraftigt under flera år, framför allt till följd av en växande global konkurrens från de största digitala aktörerna som Google och Facebook. Under 2018 sjönk annonseringen i dagspressen med 459 miljoner kronor eller omkring 12 procent. Situationen bedöms ha förvärrats ytterligare under 2019. Till följd av utbrottet av det nya coronaviruset uppskattar branschen att mellan 30 och 50 procent av annonsintäkterna försvinner 2020.

Något färre taltidningar och fler prenumeranter

För att stödja tillgänglighet till dagstidningar ansvarar Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) för att producera och distribuera taltidningar. Under 2019 utgavs totalt 125 dagstidningar som taltidningar, vilket är en minskning med fyra taltidningar sedan 2018. Minskningen beror på sammanslagningar och konkurser bland taltidningsföretagen. Taltidningarna täcker i det närmaste hela landet och de flesta av landets alla dagstidningar ges ut som taltidning.

Under 2019 ökade antalet personer som prenumererar på taltidningar med fyra procent och könsfördelningen mellan prenumeranterna är jämn. Samtidigt finns en viss osäkerhet i den könsuppdelade statistiken eftersom en prenumeration kan användas av flera personer i hushållet.

För 2019 minskade kostnaderna för taltidningsverksamheten med 17 procent jämfört med 2018, vilket främst beror på att taltidningsföretag har sökt mindre bidrag till marknadsföringsinsatser och att antalet taltidningar har minskat.

MTM stödjer även utgivning och distribution av den oberoende lättlästa nyhetstidningen 8 sidor. Under 2019 har 8 sidors redaktion även drivit webbplatsen Alla väljare med nyhetsinformation om Europaparlamentsvalet. Antalet prenumeranter på 8 sidor minskade med nio procent jämfört med 2018, då intresset var särskilt högt med anledning av riksdagsvalet. Ingen könsuppdelad statistik finns.

Allt fler möjligheter att ta del av public service-utbudet

Resultatredovisningen för 2019 är den sista avseende sändningstillstånden för Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) för perioden fr.o.m. den 1 januari 2014 t.o.m. den 31 december 2019. Regeringen beslutade den 5 december 2019 om nya sändningstillstånd för tillståndsperioden 2020–2025.

Den 1 januari 2019 ersattes den tidigare radio- och tv-avgiften med en individuell public service-avgift. Förslag om sänkning av avgiften lämnas under avsnitt 2.

Tillgång till public service-företagens utbud

SR sänder FM-radio i fyra rikstäckande programtjänster och 25 lokala kanaler. Totalt sändes 134 165 timmar i marknätet 2019, vilket är en minskning jämfört med 2018. Minskningen följer av att SR lade ner kanalen P5 Sthlm. Därutöver sänder SR digital ljudradio och på internet. SVT sänder i fyra programtjänster som delas in i fem

kanaler: SVT1, SVT2, SVT Barn, SVT24 och Kunskapskanalen som sänds i samarbete med UR. Kanalerna sänds via marknät, satellit och internet. Samtliga kanaler vidare-sänds via kabel och ip-tv. Totalt sändes 22 333 timmar i SVT:s kanaler i marknätet, vilket är en ökning från 22 082 timmar 2018.

Tabell 14.1 Sveriges Radios sändningar i marknätet per programkategori 2014–2019

Procent av total sändningstid

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Nyheter	8	8	7,9	7,9	8	9
Samhälle	12	12,6	12,2	12,3	12	14
Livsstil	3	3,1	3,4	3,4	3	3
Kultur	8	7,6	7,5	7,4	8	8
Sport	2	1,7	1,9	1,9	2	2
Underhållning	5	4,7	4,8	4,8	5	5
Musik	61	60,8	60,9	61	61	57
Service	1	1,5	1,4	1,5	1	2
Total sändningstid i timmar	151 083	155 499	153 425	153 604	151 083	134 165

Källa: SR:s public service-redovisningar för perioden 2014–2019.

UR:s utbud i radio uppgick 2019 till 398 sändningstimmar, vilket är en ökning med 2 timmar jämfört med 2018, och programmen sändes primärt i P1 och P4 Riks. UR:s utbud i tv minskade något från 3 492 sändningstimmar 2018 till 3 380 timmar 2019, varav fortsatt ca 80 procent sändes i Kunskapskanalen. Sändningstiderna för UR:s utbildnings- och folkbildningsprogram i SR:s och SVT:s kanaler fastställs i överenskommelser mellan företagen.

Tabell 14.2 Sveriges Televisions sändningar i marknätet per programkategori (exklusive barnprogram) 2014–2019

Procent av total sändningstid

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Fiktion	14	15	14	15	16	16
Underhållning	11	12	10	9	10	10
Sport	8	8	9	9	10	11
Kultur och musik	9	8	9	8	9	9
Fakta	38	40	40	41	39	39
Nyheter	12	8	9	8	7	6
SVT Forum	8	9	9	10	9	9
Total sändningstid i timmar	18 267	17 133	16 950	16 273	16 463	16 886

Källa: SVT:s public service-redovisningar för perioden 2014–2019.

Räckvidden för public service ökar på egna internetbaserade plattformar

Tillståndspanoroden 2014–2019 har präglats av en snabb digital utveckling och ett förändrat mediebetende. Publikens efterfrågan på public service-utbudet online har fortsatt att öka. Detta innefattar direktsändningar på webben av hela radio- och tv-kanaler och internetbaserade beställtjänster, där både tidigare sända och webbexklusiva program tillgängliggörs. Även konsumtionen via plattformar som inte är programföretagens egna har fortsatt att öka.

De traditionella tv- och radiosändningarna har fortsatt en räckvidd på 99,8 procent av den fast bosatta befolkningen och programföretagen når en stor andel av befolkningen via dessa sändningar.

Precis som året innan var det 82 procent av befolkningen som under 2019 tog del av SVT:s utbud en vanlig vecka. Det är en minskning med 7 procentenheter sedan tillståndsperiodens början 2014. Andelen som enbart tar del av utbudet via traditionella plattformar har minskat från 52 procent vid tillståndsperiodens början 2014, till 35 procent 2019. Andelen som enbart tar del av utbudet via internetbaserade plattformar har under samma period ökat från 7 procent till 16 procent. SR:s utbud nådde under en vanlig vecka 80 procent av befolkningen från 9 år och äldre. Radiolyssnandet via marknätet har varit relativt stabilt över tillståndsperioden. Samtidigt har lyssnandet via digitala plattformar, både SR:s egna och externa plattformar som Spotify och Acast, ökat. Den genomsnittliga veckoräckvidden för lyssning på program on demand ökade 2019 med mellan 15–20 procent jämfört med 2018.

Betydelsen av de internetbaserade plattformarna fortsätter att öka även för UR. Nedladdningen av UR:s poddar har ökat från 390 000 år 2018 till ca 500 000 under 2019. UR:s kanal Tänk till på YouTube, som riktar sig till åldersgruppen 16–20 år, har i genomsnitt 310 000 visningar per månad.

Särskilda uppdrag och målgrupper

Programföretagen ska särskilt tillgodose behov hos vissa målgrupper, som barn och unga, personer med funktionsnedsättning och minoritetsspraksgrupper. För perioden 2017–2019 ställdes särskilda krav på SVT och UR avseende textning, teckenspråkstolkning, uppläst text och syntolkning. SVT och UR ska bl.a. texta samtliga förproducerade program och 70 procent av de direktsända programmen vilket uppfyllts av företagen. Under tillståndsperioden har textningen av direktsända program hos SVT ökat från 55 procent 2014 till 71 procent 2019. Även syntolkningen har successivt ökat och 2019 uppfyllde både SVT och UR kravet om att 4 procent av de svenska programmen ska syntolkas.

De digitala plattformarna utgör viktiga verktyg för tillgänglighetstjänster och ger möjligheter att anpassa utbudet för målgrupper med specifika behov. SVT och UR arbetar kontinuerligt för att utveckla tillgänglighetstjänsterna online och träffar regelbundet användare av samtliga tillgänglighetstjänster för att bl.a. diskutera hur kvaliteten på tjänsterna kan förbättras.

Programföretagens totala utbud på minoritetsspråk har under tillståndsperioden ökat betydligt. År 2019 sände SR 10 480 timmar på de nationella minoritetsspråken, att jämföra med ca 9 900 timmar 2013, SVT sände 903 timmar, att jämföra med 559 timmar 2013, och UR sände 139 timmar, att jämföra med 75 timmar 2013. Eftersom 2019 var det sista året i tillståndsperioden har programföretagen därmed uppfyllt kravet på ökning av det totala utbudet på minoritetsspråk under tillståndsperioden.

Granskningsnämndens bedömningar

Granskningsnämnden för radio och tv vid Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) granskar årligen SR:s, SVT:s och UR:s public service-redovisningar. Utifrån dessa redovisningar bedömer nämnden om programföretagen har uppfyllt sina uppdrag i allmänhetens tjänst enligt sändningstillstånd, medelsvillkor och beslut om tillgängliggörande av tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning. Bedömningarna av public service-redovisningarna för 2019 är de avslutande för tillståndsperioden 2014–2019.

Granskningsnämnden anser att UR har uppfyllt sitt public service-uppdrag under 2019. Det är andra året i rad som nämnden bedömer att UR har uppfyllt uppdragets alla delar. SR och SVT anses i stort ha uppfyllt sina uppdrag under 2019. Nämnden bedömer också att UR och SVT har uppfyllt kraven avseende tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning (Ku2020/01478/MD).

SR och SVT har enligt granskningsnämnden endast delvis uppfyllt kravet att redovisa hur uppdraget har fullgjorts med avseende på nyckeltal som visar på produktivitet. Nämnden konstaterar att även om programföretagen inte någon gång under tillståndperioden fullt ut har uppfyllt detta villkor har redovisningen ändå utvecklats i rätt riktning. Företagen har tagit fram nya nyckeltal och utvecklat produktivitetmått som omfattat både hur mycket som producerats, vilken kvalitet detta har och till vilken kostnad det sker.

SVT anses enbart med viss tvekan ha uppfyllt kravet att prioritera tillgängligheten till program för barn och unga med funktionsnedsättning. Nämnden efterfrågar en mer utvecklad redovisning av hur innehållet i utbudet anpassats för den aktuella målgruppen.

Granskningsnämnden konstaterar att även om det fortfarande finns områden där redovisningarna kan utvecklas så har det skett en positiv utveckling under tillståndperioden. Redovisningarna har enligt nämnden förbättrats t.ex. vad gäller att definiera och redovisa villkor som rör kärnverksamhet och kompletterande verksamhet, resursförbrukning, mångfaldsarbetet och speglingsuppdraget.

Granskningsnämnden har liksom tidigare år i princip uteslutande bedömt den verksamhet som bedrivits i marknätet. Programföretagens verksamhet på andra plattformar, t.ex. via internet, har inte beaktats vid bedömningen av uppfyllelsen av innehållsvillkoren. I sändningstillstånden för perioden 2020–2025 som beslutades i december 2019 har programföretagen fått möjlighet att tillgodoräkna sig en viss andel av programverksamheten på internet vid uppfyllandet av public service-uppdraget.

Övriga radio- och tv-sändningar och beställ-tv-tjänster

Till skillnad från dagspressen hade svensk kommersiell tv och radio ett mycket bra ekonomiskt resultat 2018. Till följd av utbrottet av det nya coronaviruset drabbas emellertid även dessa mediegrenar av kraftigt sjunkande annonsintäkter och bl.a. uteblivna sportsändningar och produktionssvårigheter.

Vid sidan av SVT och UR hade 22 programföretag tillstånd att sända 50 programtjänster (tv-kanaler) i marknätet 2019, vilket är samma antal som föregående år. Eftersom tillstånden att sända marksänd tv och sökbar text-tv löpte ut den 31 mars 2020 lyste MPRT hösten 2019 ut ledigt sändningsutrymme inför kommande tillståndperiod. Totalt 79 ansökningar kom in och beslut gällande tillstånden fattades i februari 2020 för totalt 48 programtjänster. De nya tillstånden gäller t.o.m. den 31 december 2025.

Sändningar av kommersiell digital radio har påbörjats

Sedan den 1 augusti 2018 gäller nya sändningstillstånd för analog kommersiell radio. MPRT utfärdade då för första gången tre nationella tillstånd och 35 regionala och lokala tillstånd. Tillstånden löper t.o.m. den 31 juli 2026. Det finns för närvarande sex programbolag som har tillstånd att sända 21 nationella och fyra lokala eller regionala programtjänster i digital kommersiell radio. Under sommaren 2019 inledde för första gången flera aktörer sina digitala sändningar. De nuvarande tillstånden gäller t.o.m. den 30 september 2022.

Registrering av icke-tillståndspliktig verksamhet

Satellitsändningar, trådsändningar och beställ-tv-tjänster kräver inte tillstånd men ska registreras hos MPRT. Utvecklingen av icke-tillståndspliktig sändningsverksamhet och beställ-tv-tjänster framgår av tabellen nedan. I samband med spridningen av det nya

coronaviruset har ärendeinflödet för exempelvis anmälan av sändningsverksamhet – webbsändning ökat kraftigt. Antalet ärenden om utgivningsbevis var 2019 totalt 317, vilket är en dryg halvering jämfört med 2018. Under 2018 inkom många fler ansökningar om utgivningsbevis än tidigare år, vilket enligt MPRT bedöms bero på införandet av dataskyddsförordningen.

Tabell 14.3 Registrerad icke-tillståndspliktig sändningsverksamhet och beställ-tv-tjänster 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Programtjänster, satellit	68	66	59	47	39
Trådsändningar	-	-	418	402	412
Kabel-tv	84	77	-	-	-
Lokala kabel-sändarorganisationer	21	20	19	15	14
Beställ-tv	52	59	64	63	60

Fr.o.m. 2017 görs ingen uppdelning mellan kabel-tv och annan trådsändning, utan all trådsändning – både radio och tv – redovisas samlat.

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning

Tillsyn

Antalet anmälningar till granskningsnämnden för radio och tv uppgick 2019 till 3 787, vilket var markant färre än föregående års 6 505 anmälningar. Det var dock fler än 2017, då anmälningarna uppgick till 2 437. Trenden visar på fortsatt ökning, men med stora fluktuationer vissa år, beroende på ett stort antal anmälningar mot vissa enskilda program.

Tabell 14.4 Antal diarietäta granskningsärenden 2014–2019

Antal ärenden fördelade på ärendetyp

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Granskningsärenden totalt (kan avse flera anmälningar)	1 403	1 446	1 472	1 560	1 934	1 870
Varav anmälningar	1 379	1 413	1 432	1 543	1 919	1 861
Varav egna initiativ	24	33	30	17	15	9
Ärenden avseende SR, SVT och UR	1 163	1 222	1 214	1 233	1 515	1 590

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning 2019

Av det totala antalet granskningsärenden avsåg 85 procent de tre public service-företagen, vilket är en ökning jämfört med 78 procent föregående år.

Under 2019 avgjordes 1 911 ärenden, jämfört med 1 891 året innan och 1 568 år 2017. Av de ärenden som prövades friades programföretagen i 33 procent av fallen, vilket är en ökning mot föregående års 25 procent. I 2,9 procent av ärendena fälldes programföretagen, att jämföra med 3,3 procent 2018.

MPRT har granskat skyldigheterna att tillgängliggöra tv-program för personer med funktionsnedsättning under perioden 1 juli 2018–30 juni 2019. Av leverantörer med generella krav på tillgänglighet uppfyller 34 leverantörer kravet avseende 71 programtjänster, vilket är en ökning jämfört med föregående uppföljning, då 58 programtjänster uppfyllde kravet. Ökningen beror på att en leverantör med många programtjänster som inte uppfyllde kraven föregående period gör det denna period. 10 leverantörer med generella krav uppfyllde inte kravet för sammanlagt 21 programtjänster.

TV4 AB, som har vissa programtjänster som omfattas av särskilda skyldigheter, har uppfyllt kraven vad gäller textning och tolkning. Bolaget har dock inte uppfyllt kravet

avseende uppläst text för sina programtjänster med särskilda skyldigheter men har infört ny teknik för detta ändamål.

Evenemangslista

Av 5 kap. 9 § radio- och tv-lagen (2010:696) följer att den som innehar den exklusiva rätten till en tv-sändning från ett evenemang som är av särskild vikt för det svenska samhället inte får utnyttja rättigheten så att en väsentlig del av allmänheten i Sverige utestängs från möjligheten att i fri tv se evenemanget. Regeringen får enligt bestämmelsen meddela föreskrifter om vilka evenemang som är av särskild vikt för det svenska samhället (evenemangslista).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att en utredning för att avgöra hur en evenemangslista ska utformas bör tillsättas (bet. 2011/12:KU16 punkt 1, rskr. 2011/12:224). Regeringen gav 2013 dåvarande Myndigheten för radio och tv i uppdrag att analysera och lämna förslag till hur en evenemangslista kan utformas. Uppdraget redovisades i november 2013 och remissbehandlades. Remissvaren finns tillgängliga i Kulturdepartementet (Ku2013/02249/MD). I maj 2014 tillkännagav riksdagen för regeringen att den vid den fortsatta beredningen av förslaget från Myndigheten för radio och tv bör beakta vad konstitutionsutskottet har anfört i frågan, bl.a. att kraven bör skärpas så att en högre andel av allmänheten än den av myndigheten föreslagna får tillgång till de evenemang som listan omfattar (bet. 2013/14:KU28 punkt 1, rskr. 2013/14:230). Regeringen gav då myndigheten ett nytt uppdrag, som redovisades och remitterades 2016 (Ku2016/00533/MD).

Med anledning av riksdagens båda tillkännagivanden vill regeringen anföra följande. Möjligheten att införa en evenemangslista har funnits i svensk lag sedan 1999, utan att någon lista införts. Att en evenemangslista införs innebär inte att ett programföretag som uppfyller villkoren avseende fri tv får ensamrätt att sända ett listat evenemang och inte heller någon skyldighet för sådana programföretag att sända evenemanget. Däremot följer av bestämmelsen en skyldighet för programföretag som äger sändningsrätten men inte uppfyller villkoren att erbjuda andra programföretag som uppfyller dem möjlighet att sända evenemanget. Detta ska dock ske enligt skäliga villkor, dvs. det programföretag som vill sända evenemanget ska betala ersättning enligt marknadspris till det programföretag som äger sändningsrätten (se prop. 1997/98:184 s. 43).

Remissutfallet är delat i frågan om en evenemangslista bör införas eller inte. Det kan vidare konstateras att en evenemangslista inte innebär någon garanti för att evenemang som listats faktiskt sänds till en väsentlig del av allmänheten i fri tv, eftersom sändningsrätten ska förvärfvas enligt marknadspris. Det är således osäkert om en evenemangslista uppfyller sitt syfte. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det saknas tillräckliga skäl för att införa en evenemangslista. Regeringen avser inte att gå vidare i detta ärende. Regeringen bedömer att tillkännagivandena är slutbehandlade.

Skydd av barn och unga mot skadlig mediepåverkan

Statens medieråd har under det gångna året genomfört en omfattande omställning för att kunna utgöra ett kunskapscentrum vad gäller barns och ungas medieanvändning i vardagen. I september 2019 publicerade myndigheten rapporten Ungar och medier 2019. Rapporten visar att medieanvändningen har ökat och att den har krupit neråt i åldrarna. Medieanvändning som tidigare var typisk för 16-åringar kan nu iakttas hos 13-åringar. Det är vanligt att unga uppfattar medieanvändningen som ett problem i förhållande till andra förpliktelser. Bland 17–18-åringar anser 73 procent att deras internetanvändning minst en gång i veckan leder till att de inte ägnar sig åt saker de egentligen borde, t.ex. göra läxor, gå och lägga sig i tid och hjälpa till hemma. Flickor

tenderar att vara mer självkritiska till sin medieanvändning än pojkar. Vidare har nästan var femte 13–16-åring uppgett att de varit med om att någon varit elak mot eller mobbat dem på internet eller via mobilen 2019. Det är en ökning jämfört med för två år sedan då ungefär var tionde varit utsatt. Unga med psykisk funktionsnedsättning är också särskilt utsatta, över en tredjedel av 13–16-åringarna har uppgett att de varit med om att någon bett om lättklädda bilder. Statens medieråds rapport Medieanvändningen bland unga med intellektuell funktionsnedsättning från 2019 visar dessutom att särskoleelever är mer utsatta för mobbning och elakheter, trots att särskoleelevernas användning av sociala medier är lägre än riksgenomsnittet.

Ett av Statens medieråds pågående uppdrag är att genomföra kampanjen No Hate Speech Movement som syftar till att höja kunskapen om rasism och liknande former av fientlighet på internet bland barn och unga, se vidare utg.omr. 13, avsnitt 4. Myndigheten har också inom ramen för pågående regeringsuppdrag startat ett nationellt MIK-nätverk som syftar till att förbättra samordningen av olika aktörers åtgärder för ökad medie- och informationskunnighet (MIK).

Statens medieråd fastställer även åldersgränser för film enligt lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt. Under 2019 hade myndigheten sammanlagt 891 granskningsärenden vad gäller långfilmer, kortfilmer och trailrar, vilket var något färre jämfört med 2018 då myndigheten hade 934 granskningsärenden. Volymökningen som skedde i samband med att filmgranskningen blev avgiftsfri 2017 har dock kvarstått.

14.4 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de statliga insatser som gjorts på medieområdet har bidragit till att målen för mediepolitiken i stort uppnås. Samtidigt har utvecklingen de senaste åren, med fallande annonsintäkter och upplagor, försatt tidningarna i en utsatt ekonomisk situation som nu hastigt förvärras till följd av spridningen av det nya coronaviruset. Sjunkande upplagor har även lett till att nya aktörer blivit berättigade till driftsstöd för första gången, vilket innebär ett högre tryck på presstödet och denna utveckling beräknas fortsätta. Efterfrågan på det nya mediestödet har också varit stor.

Antalet områden som saknar journalistisk bevakning har inte ökat som tidigare år (Institutet för Mediestudiers Årsbok 2019), vilket talar för att den nya stödformen för lokal journalistik i svagt bevakade områden har haft effekt. En förstärkning av press- och mediestödet med 200 miljoner kronor i nivå som föreslogs i Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99) tillsammans med bl.a. en fördubbling av det högsta belopp som kan utgå per svagt bevakat område väntas skapa bättre förutsättningar för kvalitativ journalistik i hela landet och därmed bidra till att uppfylla målen för mediepolitiken om yttrandefrihet och mångfald.

Regeringen bedömer att stödet till taltidningar bidrar till att uppfylla det mediepolitiska målet om massmediers tillgänglighet, bl.a. eftersom taltidningstjänsten täcker i stort alla dagstidningar och region- och kommuntaltidningar.

I sändningstillstånd, medelsvillkor och beslut om tillgängliggörande av tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning ställs grundläggande villkor och krav på public service-företagens verksamhet. Utifrån dessa public service-uppdrag bidrar SR, SVT och UR till att uppfylla de mediepolitiska målen att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet. Regeringen bedömer, utifrån granskningsnämnden för radio och tv:s beslut, att UR uppfyllt sitt uppdrag i allmänhetens tjänst 2019. SR och SVT bedöms i stort ha uppfyllt sina uppdrag i allmänhetens tjänst 2019. Regeringen konstaterar att det skett en positiv utveckling och att det under

tillståndsperioden 2014–2019 blivit allt färre villkor som nämnden inte anser har uppfyllts av företagen.

Granskningsnämnden för radio och tv:s efterhandsgranskning bidrar till att säkerställa att radio- och tv-lagen (2010:696) och bestämmelser i sändningstillstånden följs.

Antalet anmälningar till granskningsnämnden minskade stort förra året i förhållande till föregående år, vilket dock berodde på ett stort antal anmälningar av vissa enskilda program 2018. Den långsiktiga trenden är att anmälningarna ökar och det tyder på att programinnehållet engagerar publiken. Fler ärenden avgjordes och andelen friande ärenden ökade. Det talar fortsatt för god efterlevnad av berörda mediebolag.

Under 2019 inledde flera aktörer sändningar av digital ljudradio parallellt med de sedan tidigare förbättrade möjligheterna till analoga sändningar i hela landet, vilket stärker mediemångfalden och därmed bidrar till att uppfylla de mediepolitiska målen.

Statens medieråds arbete bidrar till att rusta barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan. Regeringen anser att myndighetens arbete för att stärka samverkan mellan MIK-aktörer och arbetet med att etablera ett kunskapscentrum har bidragit till arbetet med att öka medie- och informationskunnigheten i befolkningen.

14.5 Politikens inriktning

Nyhetsmedier är under starkt ekonomiskt tryck bl.a. till följd av fallande upplagor och minskande reklamintäkter. Situationen har kraftigt förvärrats till följd av spridningen av det nya coronaviruset då annonsmarknaden drabbas hårt. Samtidigt är efterfrågan på nyheter och samhällsbevakning stor. Detta har resulterat i stor efterfrågan på press- och mediestöd. I propositionen Vårändringsbudget för 2020 föreslogs en höjning av anslaget för mediestöd med 200 miljoner kronor, samtidigt aviserades motsvarande anslagsökning fr.o.m. 2021. För att bättre främja journalistik i hela landet föreslås vissa förändringar i press- och mediestödet. Det högsta stöd som kan utgå för lokal journalistik i svagt bevakade områden har sedan den 22 juni 2020 dubblats från en till två miljoner kronor per område. För att även främja långsiktigheten och förbättra förutsäkringen för journalistisk bevakning av svagt bevakade områden föreslår regeringen att Myndigheten för press, radio och tv ges möjlighet att fördela stöd för lokal journalistik för fleråriga projekt. För att förbättra förutsättningarna för distribution av tryckta dagstidningar i hela landet föreslår regeringen att distributionsstödet anpassas bättre efter rådande förhållanden bl.a. genom en höjning av distributionsstödet med ca 30 procent. Konsekvenserna av fallande upplagor är störst i glesbygd vilket gör det angeläget att följa förutsättningarna för fådagarstidningar, som är viktiga på mindre orter och på landsbygden. Regeringen avser att återkomma kring frågan om ekonomiskt stöd till fådagarstidningar. Regeringen avser att följa utvecklingen av press- och mediestödet för att säkerställa att stöden är effektiva och ändamålsenliga. Regeringen tillför Myndigheten för press, radio och tv medel för handläggning av en ökad ärendemängd inom mediestöd.

Myndigheten för press, radio och tv tillförs medel fr.o.m. 2021 med anledning av de uppgifter som tillkommer i och med Sveriges genomförande av ändringar i AV-direktivet.

Regeringen tillför även Statens medieråd medel med anledning av de uppgifter som tillkommer i och med Sveriges genomförande av ändringar i AV-direktivet. I propositionen En moderniserad radio- och tv-lag (prop. 2019/20:168) bedömer regeringen att Statens medieråd bör få i uppgift att medverka till ett branschgemensamt

samt system för hur varningar enligt radio- och tv-lagen ska lämnas samt kartlägga och redovisa åtgärder som vidtagits för att främja medie- och informationskunnighet.

14.6 Budgetförslag

14.6.1 11:1 Sändningar av TV Finland

Tabell 14.5 Anslagsutveckling 11:1 Sändningar av TV Finland

Tusental kronor

2019	Utfall	9 721	Anslagssparande	
2020	Anslag	9 721 ¹	Utgiftsprognos	9 622
2021	Förslag	8 721		
2022	Beräknat	9 723		
2023	Beräknat	9 808		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Sverigefinska Riksförbundet för sändningar av TV Finland.

Regeringens överväganden

Tabell 14.6 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 11:1 Sändningar av TV Finland

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	9 721	9 721	9 721
Pris- och löneomräkning ²		2	87
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-1 000	0	0
- Omprioritering inom utgiftsområdet	-1 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	8 721	9 723	9 808

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 1 000 000 kronor 2021 för omprioriteringar inom utgiftsområdet.

Regeringen föreslår att 8 721 000 kronor anvisas under anslaget 11:1 *Sändningar av TV Finland* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 9 723 000 kronor respektive 9 808 000 kronor.

14.6.2 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tabell 14.7 Anslagsutveckling 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tusental kronor

2019	Utfall	3 342	Anslagssparande	
2020	Anslag	3 392 ¹	Utgiftsprognos	3 392
2021	Förslag	3 434		
2022	Beräknat	3 454 ²		
2023	Beräknat	3 491 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 3 434 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 3 434 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för förmedling av forskningsresultat om svensk och internationell medieutveckling, för sammanställning av mediestatistik och för dokumentation av ägar- och marknadsförhållanden på den svenska mediemarknaden av Nordiskt informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning (Nordicom).

Regeringens överväganden

Tabell 14.8 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	3 392	3 392	3 392
Pris- och löneomräkning ²	42	62	99
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 434	3 454	3 491

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

Regeringen föreslår att 3 434 000 kronor anvisas under anslaget 11:2 *Forskning och dokumentation om medieutvecklingen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 3 454 000 kronor respektive 3 491 000 kronor.

14.6.3 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tabell 14.9 Anslagsutveckling 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tusental kronor

2019	Utfall	420	Anslagssparande	63
2020	Anslag	483 ¹	Utgiftsprognos	478
2021	Förslag	483		
2022	Beräknat	483		
2023	Beräknat	483		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Europeiska audiovisuella observatoriet.

Regeringens överväganden

Tabell 14.10 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	483	483	483
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	483	483	483

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 483 000 kronor anvisas under anslaget 11:3 *Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 483 000 kronor respektive 483 000 kronor.

14.6.4 11:4 Statens medieråd

Tabell 14.11 Anslagsutveckling 11:4 Statens medieråd

Tusental kronor

2019	Utfall	22 491	Anslagssparande	703
2020	Anslag	23 320 ¹	Utgiftsprognos	23 752
2021	Förslag	23 722		
2022	Beräknat	23 998 ²		
2023	Beräknat	24 268 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 23 822 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 23 821 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens medieråds förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 14.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 11:4 Statens medieråd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	23 320	23 320	23 320
Pris- och löneomräkning ²	308	483	751
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	94	195	197
varav BP21 ³	1 170	1 270	1 270
- Nya uppgifter förknippade med AV-proposition	1 200	1 300	1 300
- Generell besparing i statsförvaltningen	-30	-30	-30
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	23 722	23 998	24 268

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 200 000 kronor 2021 och med 1 300 000 kronor fr. o. m. 2022 för att Statens medieråd ska kunna hantera de uppgifter som tillkommer i och med Sveriges genomförande av ändringar i AV-direktivet. Anslaget minskas med 30 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med ca 1 000 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av att tidsbegränsade medel upphör.

Regeringen föreslår att 23 722 000 kronor anvisas under anslaget 11:4 *Statens medieråd* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 23 998 000 kronor respektive 24 268 000 kronor.

14.6.5 11:5 Stöd till taltidningar

Tabell 14.13 Anslagsutveckling 11:5 Stöd till taltidningar

Tusental kronor

2019	Utfall	38 054	Anslagssparande	6 902
2020	Anslag	48 856 ¹	Utgiftsprognos	48 359
2021	Förslag	45 481		
2022	Beräknat	47 856		
2023	Beräknat	48 456		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till taltidningar. Anslaget får även användas för vissa förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 14.14 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 11:5 Stöd till taltidningar

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	48 856	48 856	48 856
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 375	-1 000	-400
varav BP21	-5 875	-6 000	-6 000
- Neddragning av anslag	-5 875	-6 000	-6 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	45 481	47 856	48 456

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 5 875 000 kronor 2021 och 6 000 000 kronor fr.o.m. 2022 för omprioriteringar inom utgiftsområdet.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 2 500 000 kronor 2021, 5 000 000 kronor 2022 och 5 600 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 45 481 000 kronor anvisas under anslaget 11:5 *Stöd till taltidningar* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 47 856 000 kronor respektive 48 456 000 kronor.

14.6.6 Public service

Medelstildelning 2021

Regeringens förslag: Medelstildelningen för 2021 från public service-kontot till Sveriges Radio AB med 3 138 600 000 kronor, till Sveriges Television AB med 5 142 000 000 kronor och till Sveriges Utbildningsradio AB med 454 000 000 kronor godkänns.

Tabell 14.15 Medelstildelning för SR, SVT och UR 2021

Kronor

Sveriges Radio	3 138 600 000
Sveriges Television	5 142 000 000
Sveriges Utbildningsradio	454 000 000
Summa	8 734 600 000

Skälen för regeringens förslag: Enligt lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst ska riksdagens beslut om tilldelning av avgiftsmedel inför att ett sändningstillstånd meddelas avse hela den period som tillståndet gäller. Riksdagen beslutade i oktober 2019 om tilldelning av medel till public service-företagen för tillståndsperioden 2020–2025 (prop. 2018/19:136, bet. 2019/20:KrU2, rskr. 2019/20:20). I enlighet med riksdagens beslut om tilldelning av medel för tillståndsperioden 2020–2025 tilldelas Sveriges Radio AB 3 138 600 000 kronor, Sveriges Television AB 5 142 000 000 kronor och Sveriges Utbildningsradio 454 000 000 kronor för 2021 från public service-kontot.

Public service-avgiften sänks

Regeringens förslag: Public service-avgift ska betalas med 1 procent av den beskattningsbara förvärvsinkomsten, upp till en inkomst som motsvarar 1,950 inkomstbasbelopp för beskattningsåret.

Ärendet och dess beredning: I Kammarkollegiets årliga återrapportering av utvecklingen på public service-kontot (Ku2020/00435/MD) framkommer att det vid årets slut kommer att vara ett överskott på kontot. Förslaget att sänka public service-avgiften är en del i den löpande förvaltningen av kontot och regeringen har inte ansett det nödvändigt att inhämta ytterligare upplysningar i ärendet. Den föreslagna sänkningen förutsätter en ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst. Förslag till lag om sådan ändring redovisas under avsnitt 2.1 Lagförslag. Förslaget är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Skälen för regeringens förslag: Public service-avgift betalas av alla som är över 18 år och som har en beskattningsbar förvärvsinkomst. Avgiftens storlek regleras i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst. Avgiften är 1 procent av den beskattningsbara inkomsten upp till en inkomst som motsvarar 2,092 inkomstbasbelopp för beskattningsåret. Avgiftens koppling till inkomstbasbeloppet innebär att taket i avgiften i normalfallet räknas upp varje år. År 2019 var taket 1 347 kr per person och år. Innevarande år är taket 1 397 kronor. Avgiftsintäkterna samlas in av Skatteverket och förs över till public service-kontot i Riksgäldskontoret. Public service-kontot förvaltas av Kammarkollegiet som betalar ut medel till public service-företagen.

När det nya finansieringssystemet infördes konstaterade regeringen att avgiftsintäkterna från public service-avgiften i så hög grad som möjligt bör följa riksdagens beslut om tilldelning av medel till public service-företagen (prop. 2017/18:261 s. 36). Avgiften bör därför justeras om det blir stora skillnader mellan hur mycket medel som kommer in i systemet och tilldelningen till public service-företagen.

I Kammarkollegiets återrapportering av utvecklingen på public service-kontot (Ku2020/00435/MD) framkommer att det vid årets slut kommer att vara ett relativt stort överskott på public service-kontot. Överskottet följer dels av en ovanligt stor höjning av inkomstbasbeloppet 2019, dels av att många varit i arbete under året. För att avgiftsintäkterna bättre ska motsvara medelstilldelningen och för att undvika ett alltför stort överskott på kontot föreslår regeringen att taket för full avgift sänks till 1,95 inkomstbasbelopp. I beräkningen har regeringen tagit hänsyn till att avgiftsintäkterna kommer att påverkas av de effekter på samhällsekonomin som följer av utbrottet av det nya coronaviruset.

15 Ungdomspolitik

15.1 Mål för området

I avsnitt 3.5 anges de mål som riksdagen beslutat för ungdomspolitikerna.

15.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De resultatindikatorer som används för att redovisa det ungdomspolitiska målets tre delar, goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen, är följande:

- unga som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra i åldern 16–24 år,
- unga som anger att de har besvär av ängslan, oro eller ångest i åldern 16–24 år,
- unga som inte studerar och som inte genomfört en gymnasial utbildning,
- unga som varken arbetar eller studerar i åldern 15–24 år, efter kön och inrikes- och utrikes född,
- mediantid i arbetslöshet i åldern 18–24 år,
- unga som bor kvar i föräldrahemmet i åldern 20–24 år,
- unga som besöker fritidsgård eller ungdomens hus varje månad i åldern 16–25 år,
- unga som är medlemmar i en förening i åldern 16–25 år,
- unga som anger att de är medlemmar i ett politiskt parti eller förbund, och
- unga som vill och kan påverka lokalt.

I bedömningen vägs det även in resultat från rapporter och undersökningar från Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesorganisationer, Nationellt Centrum för Suicidforskning och Prevention, SOM-institutet och Statistiska centralbyrån.

15.3 Resultatredovisning

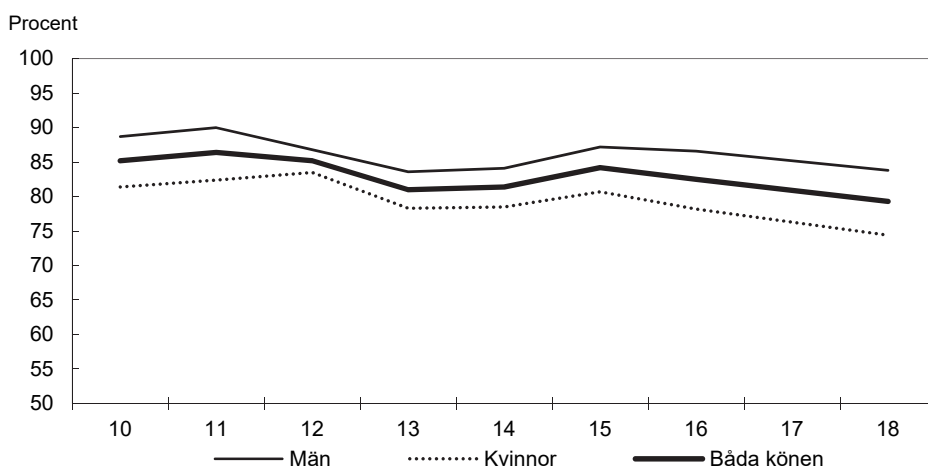
Ungdomspolitikens utveckling påverkas av insatser inom många olika utgiftsområden, bl.a. utgiftsområde 9 (Hälsa, sjukvård och social omsorg), 13 (Jämställdhet och Nyanlända invandrades etablering, 14 (Arbetsmarknad och arbetsliv), 16 (Utbildning och universitetsforskning) och 18 (Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik).

Många myndigheter bidrar till genomförandet av regeringens ungdomspolitik. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är regeringens förvaltningsmyndighet för frågor som rör ungdomspolitikerna och politiken för det civila samhället och har ett sektorsövergripande ansvar.

Goda levnadsvillkor och makt att forma sina liv

Det allmänna hälsotillståndet är bra men psykisk ohälsa ökar

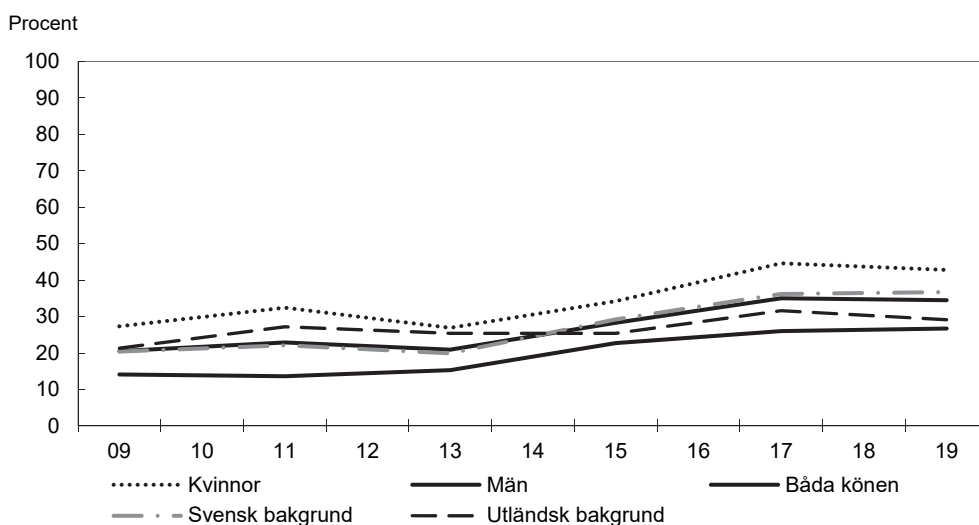
Ungdomar bedömer sin hälsa överlag bättre än övriga grupper, men det finns tydliga tecken på att den psykiska ohälsan bland unga ökar.

Diagram 15.1 Andel som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra i åldern 16–24 år, efter kön

Källa: Folkhälsomyndigheten.

Andelen unga i åldern 16–24 år som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra är generellt sett hög, men har minskat över tid. Bland unga kvinnor uppskattar 74,4 procent att de har en bra hälsa jämfört med 83,8 procent av de unga männen. Endast 1,5 procent av unga kvinnor och 2,1 procent av unga män uppger att de har en dålig hälsa. Det finns ingen statistiskt säkerställd skillnad i andelen som mår bra mellan unga inrikes födda och utrikes födda. Bland unga hbtq-personer och unga med funktionsnedsättning uppger en lägre andel att de upplever sin hälsa som god jämfört med andra unga.

I den attityd- och värderingsstudie som Myndigheten för ungdoms- och civillsamhällesfrågor (MUCF) publicerade 2019 undersöktes ungas attityder till såväl sin fysiska som sin psykiska hälsa (Ku2019/01010/CSM). Studien visar att de flesta unga är nöjda eller mycket nöjda med sin fysiska hälsa, medan en mindre andel är missnöjda. Bland unga 16–29 år uppger 57 procent att de är nöjda eller mycket nöjda med sin fysiska hälsa. Det är vanligare att unga 20–29 år är nöjda med sin fysiska hälsa jämfört med unga 16–19 år. Studien visar även att det är något vanligare att unga män är nöjda eller mycket nöjda med sin fysiska hälsa (60 procent) jämfört med unga kvinnor (54 procent).

Diagram 15.2 Andel unga som anger att de har besvär av ångslan, oro eller ångest, i åldern 16–24 år, efter kön

Källa: Folkhälsomyndigheten.

Andelen unga i åldern 16–24 år som anger att de har besvär med ångslan, oro eller ångest och med nedsatt psykiskt välbefinnande har ökat de senaste åren och unga är den åldersgrupp där högst andel rapporterar psykiska besvär. Andelen unga män som uppger att de har besvär av psykiska symtom är lägre än andelen unga kvinnor, men en liknande uppgång har skett för båda grupperna de senaste åren. Det är oklart vad skillnader mellan unga kvinnor och män består i men enligt Forte är unga kvinnor överlag mer benägna att rapportera stress, psykisk ohälsa och depressiva symtom än unga män. Detta tillsammans med att stress tar sig i uttryck på olika sätt mellan unga kvinnor och män kan vara en förklaring (U2018/00740/UF).

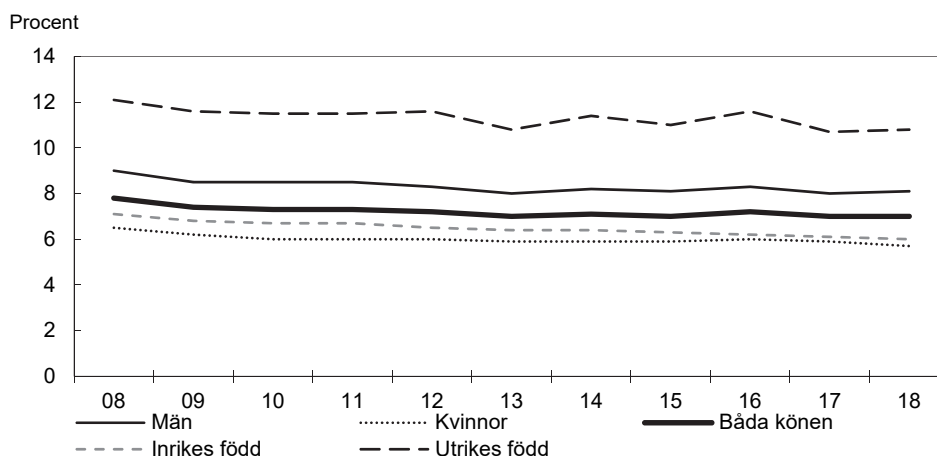
Antalet unga i åldern 13–24 år som begår självmord har minskat något de senaste åren, från 12,6 per 100 000 individer 2013 till 12,2 per 100 000 individer 2018. Självmordstalen bland 16–24-åringar har ökat generellt sedan 1990-talet. Könsskillnaderna för åldersgruppen är stora, men mellan 2016 och 2018 har skillnaderna minskat. Andelen unga män som 2018 begick självmord var 14,8 per 100 000 medan motsvarande siffra för unga kvinnor var 9,3 per 100 000.

I MUCF:s attityd- och värderingsstudie från 2019 undersöks ungas egna attityder till sin psykiska hälsa. Bland unga i åldern 16–29 år svarar 56 procent att de är nöjda eller mycket nöjda med sin psykiska hälsa. Studien visar att det är vanligare att unga män är nöjda med sin psykiska hälsa (63 procent) än att unga kvinnor är det (52 procent). Resultatet kan jämföras med gruppen 30–74 år där 78 procent uppger att de är nöjda eller mycket nöjda med sin psykiska hälsa. I MUCF:s rapport Olika verkligheter (2019 Ku2019/02134/CSM) om unga hbtq-personers levnadsvillkor uppger unga hbtq-personer i högre grad att de upplever psykisk ohälsa jämfört med andra unga. Oberoende av könstillhörighet är det vanligare bland unga hbtq-personer än bland andra unga att uppleva de flesta symtomen på psykisk ohälsa. För mer information om regeringens politik för att motverka psykisk ohälsa, se utgiftsområde 9.

Ungdomar utan gymnasieutbildning och som inte studerar minskar men skillnaderna mellan kvinnor och män ökar

Andelen unga som har lämnat utbildningsväsendet utan att ha uppnått en utbildning motsvarande minst en tvåårig gymnasieutbildning har haft en svagt nedgående trend de senaste tio åren. Under 2018 ökade skillnaderna mellan kvinnor och män, vilket främst berodde på att skillnaderna mellan utrikes födda kvinnor och män ökade.

Diagram 15.3 Ungdomar som inte studerar och som inte har en fullföljd gymnasieutbildning

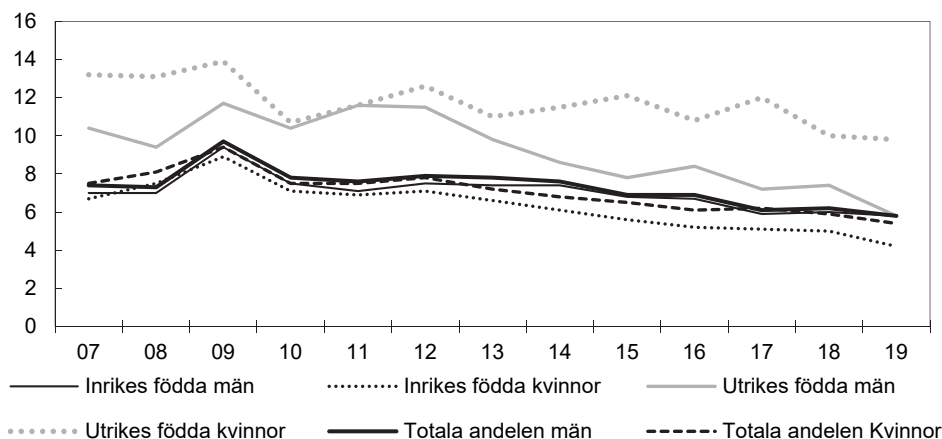
Källa: Statistiska centralbyrån.

Ungdomar som varken arbetar eller studerar minskar men utrikes födda kvinnor utgör fortsatt en stor andel

Under de senaste tio åren har det totala antalet unga som varken arbetar eller studerar i åldern 15–24 år sjunkit från 117 400 till 64 500 individer, dvs med 52 900. Små skillnader mellan kvinnor och män kan konstateras. 2019 var andelen 5,6 procent av befolkningen i åldern 15–24 år för båda könen, vilket är den lägsta nivån sedan 2009. Andelen unga kvinnor var 5,4 procent och andelen unga män var 5,8 procent, vilket motsvarar 29 500 kvinnor och 35 000 män.

Diagram 15.4 Ung i åldern 15–24 år som varken arbetar eller studerar

Procent av befolkningen

Källa: Statistiska centralbyrån.

Samtidigt visar statistiken på stora skillnader mellan utrikes och inrikes födda, där framför allt utrikes födda unga kvinnor uppvisar en hög andel som varken arbetar eller studerar. För utrikes födda unga kvinnor var andelen 9,8 procent medan den för inrikes födda unga kvinnor var 4,2 procent under 2019. För utrikes födda unga män sjönk andelen som varken arbetar eller studerar 2019 till 5,8 procent vilket är samma andel som för inrikes födda unga män. För utrikes födda unga män till skillnad från utrikes födda unga kvinnor har andelen som varken arbetar eller studerar minskat sedan 2011. Vad skillnaden mellan könen beror på är oklart i dagsläget och ytterligare kunskap behövs på området. Under 2020 fick MUCF i uppdrag att utreda hinder och möjligheter för unga utrikes födda kvinnors etablering i arbetslivet (Ku2019/02020/LS(delvis)). Generellt är unga som varken arbetar eller studerar en heterogen grupp med en överrepresentation av unga med funktionsnedsättning.

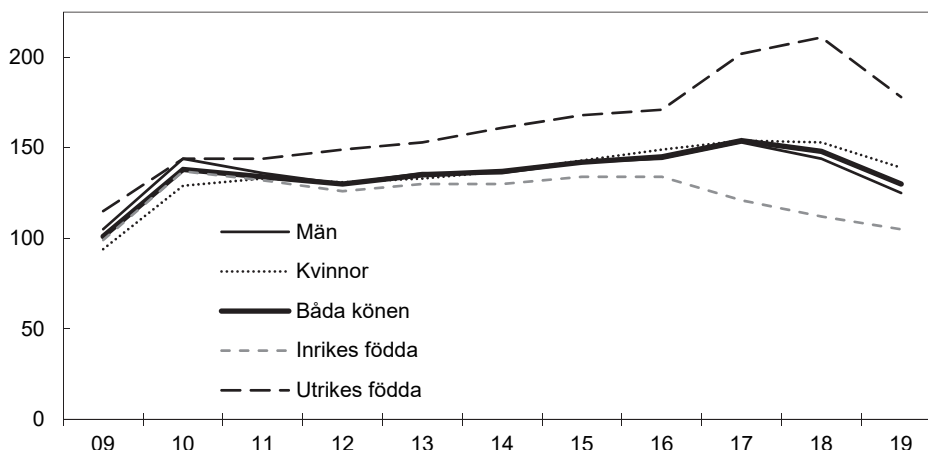
Mediantid i arbetslöshet vänder nedåt

Arbetsmarknadsläget har under en längre period utvecklats positivt för ungdomar men under senare år har den positiva trenden vänt. År 2019 var i genomsnitt 126 300 ungdomar i åldersgruppen 15–24 år arbetslösa, varav 75 800 var heltidsstuderande. Könsfördelningen bland de arbetslösa ungdomarna och de heltidsstuderande var jämn. Drygt hälften av alla arbetslösa unga var heltidsstuderande som samtidigt sökte arbete.

Diagrammet nedan visar att för de unga som var inskrivna på arbetsförmedlingen har mediantid i arbetslöshet i åldern 16–24 år utvecklats varierande för olika grupper av ungdomar.

Diagram 15.5 Mediantid i arbetslöshet bland inskrivna arbetslösa, i åldern 16–24 år, antal dagar, efter kön samt inrikes och utrikes född

Antal dagar

Källa: Arbetsförmedlingen.

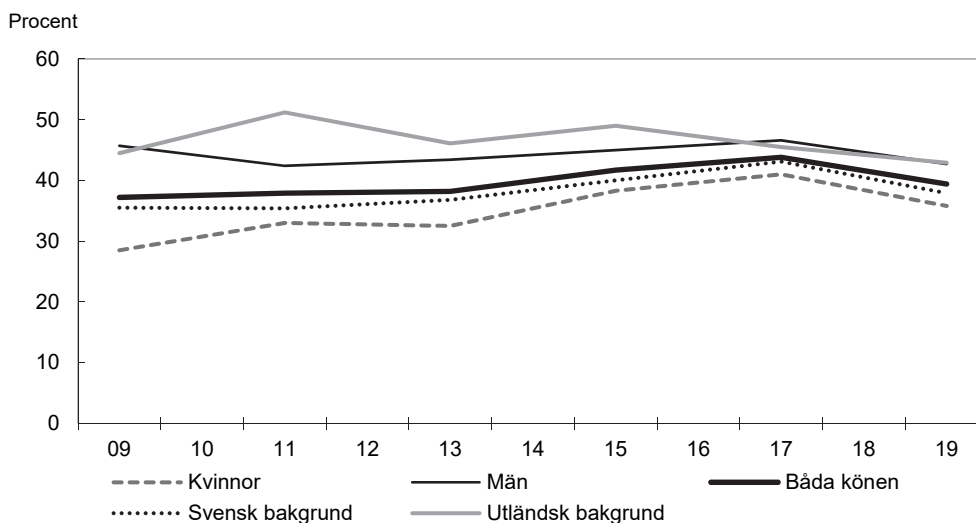
Det föreligger stora skillnader mellan inrikes och utrikes födda ungdomar, samtidigt som könsskillnaderna är små. Mediantid i arbetslöshet bland inskrivna arbetslösa i åldern 16–24 år har minskat för alla grupper men i synnerhet för utrikes födda, men utrikes födda har fortfarande i genomsnitt fler arbetslöshetsdagar.

Ett förebyggande och långsiktigt arbete inom utbildning, omsorg, hälso- och sjukvård och arbetsmarknad är vidare helt centralt för att förebygga ungas utanförskap. För de unga som har begått brott kan till exempel samordnade och tvärsektoriella insatser vara av stor vikt. Regeringen har där beslutat om att uppdra åt MUCF m.fl. myndigheter att analysera och utveckla ett nationellt samordnat stöd till unga som varken arbetar eller studerar (Ku/2020/01216).

Andelen ungdomar som bor kvar i föräldrahemmet ökar

Goda levnadsvillkor förutsätter goda boendeförhållanden. Majoriteten av unga i åldern 20–24 år har bra boendeförhållanden, men det finns också många som har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden.

Andelen unga 20–24 år som bor kvar i föräldrahemmet har ökat över tid från 37,2 till 39,4 procent mellan 2009 och 2019.

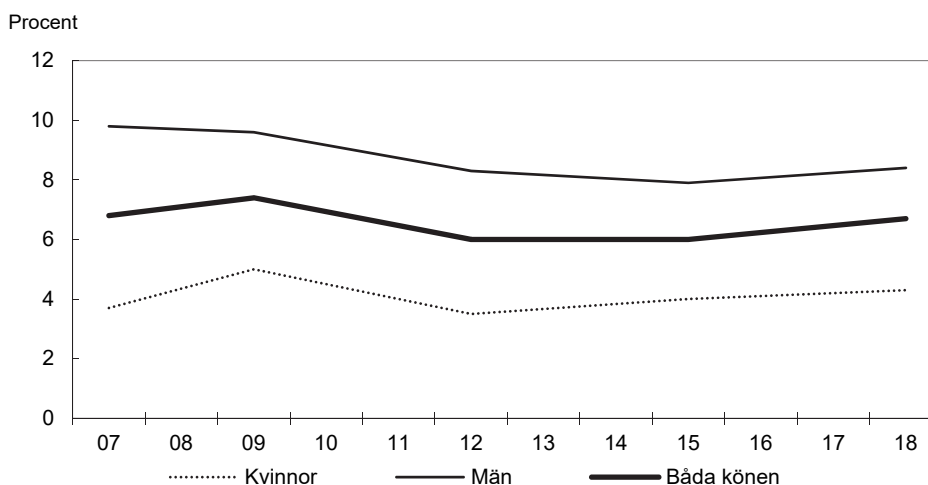
Diagram 15.6 Andel som bor kvar i föräldrahemmet i åldern 20–24 år, efter kön samt svensk och utländsk bakgrund

Anm.: Varje redovisat år består av en sammanslagning av data från två årliga undersökningar.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Det är vanligare att unga män bor kvar längre i föräldrahemmet än att unga kvinnor gör det (42,7 respektive 35,8 procent 2019). Ökningen över tid är dock större bland unga kvinnor. Det är vanligare att unga med utländsk bakgrund (individer som är utrikes födda eller inrikes födda med två utrikes födda föräldrar) bor kvar längre i föräldrahemmet än att unga med svensk bakgrund gör det, men skillnaderna har minskat över tid. År 2019 bodde 42,9 procent av unga i åldern 20–24 år med utländsk bakgrund kvar i föräldrahemmet jämfört med 37,9 procent av unga med svensk bakgrund. Skillnaden mellan grupperna var inte statistisk säkerställd 2019. Trångboddhet bland unga är betydligt vanligare i bostadsområden med låga inkomstnivåer och bland individer med utländsk bakgrund (Boverkets rapport 2019:25, Bostäder och platser för ungdomar). För mer information om regeringens bostadspolitik, se utgiftsområde 18.

Det är vanligare att pojkar och unga män besöker fritidsgårdar än att flickor och unga kvinnor gör det

Diagram 15.7 Andel unga som besöker fritidsgård eller ungdomens hus varje månad, i åldern 16–25 år, efter kön

Anm.: Enkätundersökningen genomförs vart tredje år.

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Omkring 7 procent av unga i åldern 16–25 år besökte en fritidsgård varje månad under 2018. Andelen har endast varierat marginellt under perioden 2007–2018. Andelen besökare i detta åldersintervall ger dock inte en helt rättvisande bild eftersom många verksamheter främst riktar sig till och besöks av unga som går på högskolan. Det är framför allt unga utrikes födda, unga i åldern 16–19 år och unga pojkar som besöker fritidsgårdar eller ungdomens hus regelbundet. Skillnaderna i vilka grupper av unga som besöker verksamheterna har varit stabila över tid (MUCF 2020, Ungas rätt till en meningsfull fritid, Ku2020/00498/CSM). Skillnaderna har i tidigare studier bl.a. förklarats av att de aktiviteter som erbjuds tilltalar vissa pojkar i högre uträkning än andra delar av ungdomsgruppen samt att en del unga avstår från att delta i fritidsaktiviteter (exempelvis öppen fritidsverksamhet) på grund av rädsla att bli dåligt bemött. Det gäller framför allt flickor, unga hbtq-personer och unga med funktionsnedsättning (MUCF 2016, Kartläggning av öppen fritidsverksamhet).

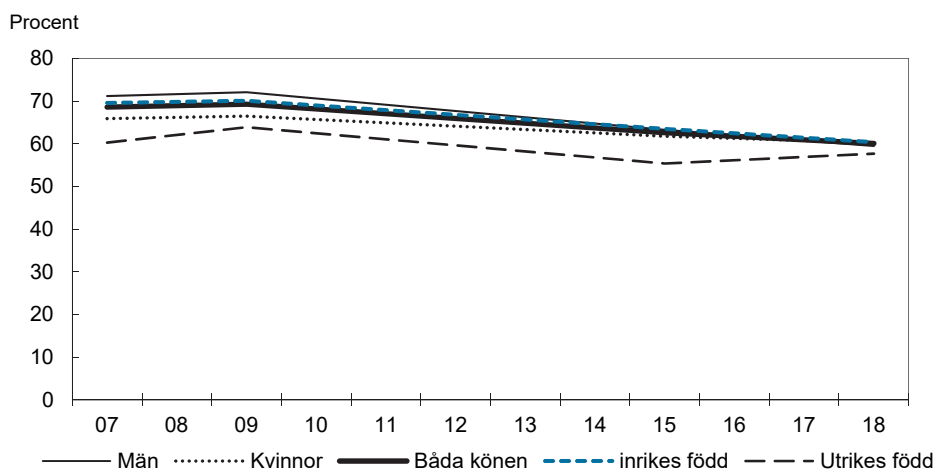
Under 2019 har MUCF fortsatt undersökt vilka kompetens- och utvecklingsbehov som finns i kommunernas öppna fritidsverksamhet. Utvecklingsbehoven är störst gällande inkluderande arbetssätt för unga med funktionsnedsättning, inkluderande arbetssätt för unga hbtq-personer, att implementera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv, metoder för samverkan kring barn och unga samt det våldsförebyggande arbetet med fokus på normförändrande praktik. MUCF har under 2019 påbörjat (Ku2020/00311/CSM) ett arbete med att möta de kompetens- och utvecklingsbehov som finns och har tagit fram ett stödmaterial om den öppna fritidsverksamheten och hbtq, normer och inkludering samt ett stödmaterial om den öppna fritidsverksamheten och barnkonventionen. Arbetet kvarstår med att fortsätta möta behovet av kompetensutveckling för personal i öppen fritidsverksamhet.

Inflytande över samhällsutvecklingen

Svag nedgång i andelen unga som är medlemmar i en förening

Andelen unga i åldern 16–25 år som är medlemmar i en förening har minskat sedan 2009.

Diagram 15.8 Andel som är medlemmar i en förening i åldern 16–25 år, efter kön samt inrikes och utrikes född

Anm.: Enkäten genomförs av MUCF vart tredje år.

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Andelen unga som är medlemmar i en förening har minskat från 69 procent 2007 till 62 procent 2018. År 2018 var det ingen skillnad mellan unga kvinnor och unga män i andelen som var medlem i en förening. Tidigare var det en större andel bland unga män än bland unga kvinnor som var medlemmar i en förening. År 2018 fanns inga

statistiskt säkerställda skillnader i andelen inrikes och utrikes födda som var medlemmar i en förening. Det har dock funnits skillnader tidigare, 2007 var andelen högre bland unga inrikes födda jämfört med unga utrikes födda. I rapporten Ungas rätt till en meningsfull fritid (Ku2020/00498/CSM) konstaterar MUCF att en minskad andel föreningsmedlemmar kan ha sin grund i att fler unga väljer att avsluta medlemskap i föreningar och att de engagerar sig på andra sätt än inom ramen för en förening. Det kan också bero på att vissa grupper av unga idag inte har tillgång till föreningsverksamhet. Den minskade andelen unga som är medlemmar i föreningar är inte synonymt med att ungas engagemang minskar. Att unga har ett stort engagemang framgår i MUCF:s attityd- och värderingsstudie (MUCF 2019).

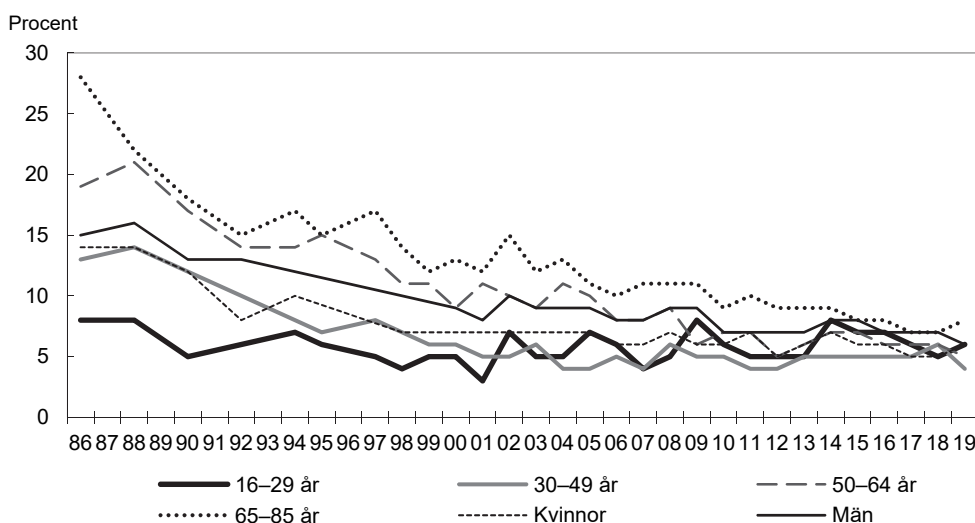
Stödet till barn- och ungdomsorganisationerna

Antalet unga som är medlemmar i en barn- och ungdomsorganisation har varierat. Antalet bidragsgrundande medlemmar ökade fram till 2017 och har sedan dess minskat något. Fördelningen mellan flickor och unga kvinnor samt pojkar och unga män i medlemsbasen har legat inom spannet 40–60 procent över tid. MUCF fördelar statsbidrag enligt förordningen (2011:65) om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer. Syftet med statsbidraget är att stödja barns och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället. Bidrag lämnas i form av organisations- respektive projektbidrag. MUCF disponerade 212 miljoner kronor för organisationsbidrag och 21 miljoner kronor för projektbidrag under 2019.

Organisationsbidraget utgör en viktig finansieringskälla för organisationerna och har bl.a. använts till att bekosta löner och arvoden samt möten, läger och utbildningar. Bidraget gör det möjligt att nå ut till barn och unga över hela Sverige med verksamheten. Ungefär en fjärdedel av bidraget går direkt till lokala medlemsföreningar. Bidraget används till att skapa trygga mötesplatser som ger barn och ungdomar möjlighet att växa i olika förtroendeuppdrag och som föreningsmedlemmar. De får även förbättrade kunskaper om organisationens sakfrågor, påverkansarbete och om föreningsliv i stort. (MUCF 2020, Organisationsbidragens användning och effekter 2020, Ku2020/01241/CSM). Merparten av projektbidragsmedlen har använts till att bekosta löner och arvoden. Projekten har genom utåtriktade och kunskaphöjande metoder (seminarier, workshops, föreläsningar och studiecirkel) arbetat med att stödja barn och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället. Enligt redovisningarna har projekten resulterat i att nya medlemmar har nåtts samt att mötesplatser eller nätverk skapats som består över tid (MUCF 2020, Projektbidragens användning och effekter 2020, Ku2020/01240/CSM).

Ungdomars politiska engagemang ökar

Ungdomars medlemskap i politiska partier eller förbund har varierat mellan 3 och 8 procent sedan mitten på 1980-talet. Andel unga i åldern 16–29 år som anger att de är medlemmar i ett politiskt parti uppgick 2018 till 5 procent vilket innebär en minskning med 3 procentenheter sedan 2014. Andelen unga som uppger att de är medlemmar i ett politiskt parti är något mindre än för övriga åldersgrupper.

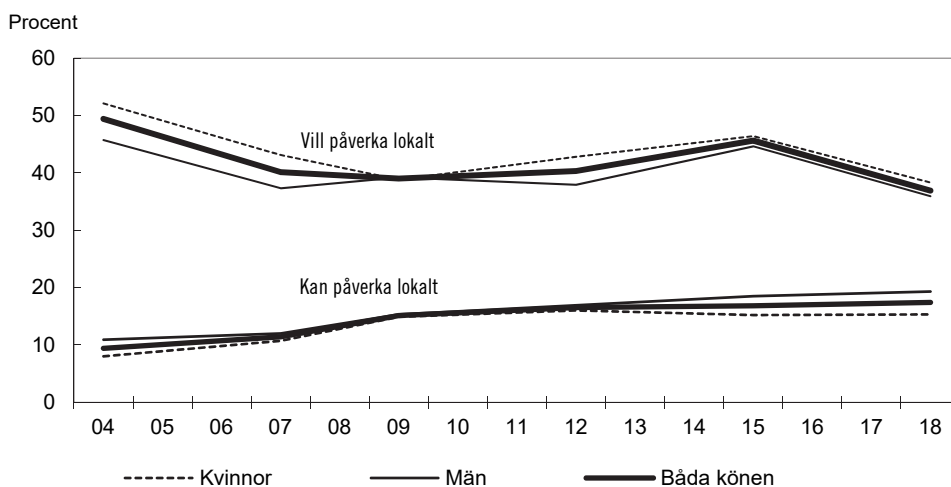
Diagram 15.9 Andel som anger att de är medlemmar i ett politiskt parti eller förbund, efter ålder och kön

Anm.: Undersökningen gjordes vartannat år mellan 1986–1994. Könsuppdelad statistik finns endast för den totala befolkningen 16–85 år.

Källa: SOM-institutet.

MUCF:s attityd- och värderingsstudie från 2019 visar att många unga är intresserade och engagerade i vad som händer i samhället och generellt tycker att det är viktigt att ta ställning i samhällsfrågor. MUCF:s nationella ungdomsenkät visar samtidigt att det finns en skillnad i ungas intresse för samhällsfrågor och för politik, där en lägre andel unga uppger att de är intresserade av politik än av samhällsfrågor. Unga kvinnor uppger i större utsträckning att de är intresserade av samhällsfrågor, det finns däremot inga statistiskt säkerställda skillnader mellan unga män och kvinnor gällande andelen som uppger att de är intresserade av politik.

Många ungdomar vill kunna påverka lokalt. MUCF:s ungdomsenkät visar att cirka 37 procent vill kunna påverka lokalt. Det fanns inga statistiskt säkerställda skillnader mellan unga kvinnor och män. Samtidigt uppger 17,4 procent av ungdomarna att de kan påverka lokalt. Det fanns inga statistiskt säkerställda skillnader gällande andelen unga män eller kvinnor som anser att de kan påverka lokalt.

Diagram 15.10 Unga i åldern 16–25 år som vill och kan påverka lokalt

Källa: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

I MUCF:s rapport Fokus 19 (Ku2019/01961/CSM) framkommer att många unga har en optimistisk bild av sina möjligheter till inflytande på lokal nivå. Samtidigt finns det skillnader mellan olika grupper av unga. Resultaten visar att unga män i större

utsträckning än unga kvinnor upplever att de har stora möjligheter att påverka. Unga från områden med socioekonomiska utmaningar har ofta en mer negativ inställning till sina påverkansmöjligheter och har i högre utsträckning erfarenheter av att påverkansförsök inte lett till några resultat. MUCF:s undersökning pekar mot att unga med utländsk bakgrund och unga med funktionsnedsättning är grupper som är underrepresenterade i kommunala inflytandeforum (till exempel ungdomsråd eller referensgrupp). Det finns även skillnader i upplevelsen av ungas möjligheter till inflytande mellan grupper av unga som redan deltar i olika typer av ungdomsråd eller referensgrupper och de som inte gör det. MUCF:s rapport visar att unga som redan är engagerade i ett inflytandeforum anser att gruppen unga generellt sett har goda möjligheter att föra fram sina åsikter och påverka politiken. Bland unga som inte är engagerade i ett inflytandeforum finns istället en större upplevelse av att politiker inte lyssnar och att det är långt till beslutsfattarna. Båda grupperna framför att det krävs god kunskap om demokratiprocesser för att kunna påverka och att sådan information behöver bli mer lättillgängligt och anpassat för unga.

Rättighetsbaserat ungdomsperspektiv

MUCF har i uppgift att verka för att ett ungdomsperspektiv integreras i statliga myndigheters verksamhet. I och med att FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) blivit lag är det än viktigare att lyfta rättighetsperspektivet i ungdomspolitiken. Ett rättighetsbaserat ungdomsperspektiv bygger på de mänskliga rättigheterna, barnkonventionen och den svenska ungdomspolitiken. Under 2019 har myndigheten påbörjat utvecklingen av ett pedagogiskt verktyg med syftet att förklara och implementera ett rättighetsbaserat ungdomsperspektiv riktat till myndigheter, regioner och kommuner. Ett utvecklingsstöd som efterfrågats av kommunerna är implementering av ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i öppen fritidsverksamhet. Myndigheten har tagit fram metodstöd för praktiskt arbete med barnkonventionen i öppen fritidsverksamhet. Ett av verktygen är stödmaterialet Öppna fritidsverksamheten – om barnkonventionen. Stödmaterialet lanserades under myndighetens rikskonferens hösten 2019.

15.4 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att det övergripande målet för ungdomspolitiken delvis har uppnåtts, men flera utmaningar finns. Hälsan är överlag bättre bland ungdomar än i övriga befolkningen, men det finns tydliga tecken på att den psykiska ohälsan ökar bland alla grupper av unga. Denna utveckling är oroande då en god och jämlik psykisk hälsa är en grundförutsättning för att unga ska ha goda levnadsvillkor och makt att forma sina liv. Det finns idag inga tydliga svar på vad som är orsakerna bakom ökningen av psykisk ohälsa bland unga. Rapporter visar att ungdomar från många olika grupper i samhället är drabbade, vilket tyder på att orsakerna kan finnas i miljöer som är gemensamma för de flesta unga. Unga kvinnor uppger dock i betydligt högre grad än unga män att de lider av psykisk ohälsa. Oberoende av könstillhörighet är det även vanligare bland unga hbtq-personer att uppleva de flesta symtomen på psykisk ohälsa. Regeringen bedömer att de insatser som görs på området går i rätt riktning men att mycket arbete kvarstår.

Måluppfyllelsen för ungdomars goda levnadsvillkor utvecklades negativt då konjunkturen under 2019 försämrades och ungdomsarbetslösheten vände uppåt. Därefter har covid-19-utbrottet haft negativa effekter på arbetsmarknaden från och med mitten av mars 2020. Vissa grupper har genomgående svårare än andra att etablera sig på arbetsmarknaden. Unga som varken arbetar eller studerar är en särskilt utsatt grupp och regeringen har därför genomfört åtgärder för att underlätta gruppens etablering på arbetsmarknaden. De dialoger MUCF fört med lokala och regionala aktörer under

2019 i syfte att stödja aktörer som arbetar med unga som varken arbetar eller studerar visar att efterfrågan på stöd från lokal nivå är stor. Regeringen bedömer att de insatser som genomförs av myndigheten väl motsvarar uppdraget och kompletterar insatser från andra nationella och regionala aktörer. Vidare bedömer regeringen att insatserna inom ungdomspolitikerna bidragit positivt till ungas etablering på arbetsmarknaden, samtidigt som flera utmaningar kvarstår.

Bidraget till barn- och ungdomsorganisationer utgör ett viktigt verktyg för att nå det ungdomspolitiska målet. Det bidrar till att ge unga makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutveckling genom att möjliggöra ungas organisering. Genom att skapa nya mötesplatser och nätverk bidrar det även till att ge unga en meningsfull och utvecklande fritid. Att barn- och ungdomsorganisationerna lyckas engagera nya medlemmar trots att allt färre unga blir medlemmar i föreningar tydliggör vikten av att stödja organisationerna och främja deras möjligheter till verksamhet. Den öppna fritidsverksamheten är, liksom föreningsverksamheten, en arena för ungas fritid där det finns potential att engagera fler och bredare grupper av barn och unga. Det finns dock ett stort behov av kompetensutveckling för personal i öppen fritidsverksamhet. Behovet behöver mötas för att öka kvaliteten och tillgängligheten i öppen fritidsverksamhet.

Det är positivt att många unga är engagerade i vad som händer i samhället och tycker att det är viktigt att ta ställning i samhällsfrågor. Det är samtidigt oroande att vissa grupper av unga upplever att de inte är inkluderade i samhället i samma utsträckning som andra unga och att avståndet till beslutsfattare är för stort. Ungas inflytande över samhällsutvecklingen präglas till stor del av socioekonomisk bakgrund, men även av geografisk hemvist. I flera avseenden har utrikes födda unga sämre livs- och uppväxtvillkor än andra. Regeringen bedömer att de statliga insatser som vidtagits har haft positiva effekter på ungas makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

15.5 Politikens inriktning

Utifrån ovan analys av det ungdomspolitiska målet prioriterar regeringen i denna budgetproposition följande områden: alla unga ska vara delaktiga i samhällsbygget, öka den psykiska hälsan bland unga samt alla unga ska ha en meningsfull fritid.

Unga ska vara delaktiga i samhällsbygget

Höjt statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationerna

Ungas demokratiska organisering är en viktig del i att öka ungas inflytande och delaktighet. Fler barn- och ungdomsorganisationer än tidigare söker bidrag vilket leder till att många organisationer får mindre bidrag även om antalet medlemmar ökar. Samtidigt har stress och psykisk ohälsa ökat bland förtroendevalda och anställda i ungdomsorganisationerna och allt fler utsätts för hot och hat. Till detta kommer att coronapandemin har medfört svårigheter för organisationerna när det gäller att genomföra sin ordinarie verksamhet. Regeringen föreslår därför att medel tillförs statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationerna.

Regeringen fortsätter arbetet med att säkerställa att statsbidragen till barn- och ungdomsorganisationer lämnas till organisationer som i sin verksamhet respekterar demokratins idéer. Betänkandet Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället (SOU 2019:35) har remissbehandlats och utgör underlag för det fortsatta arbetet. Regeringen avser återkomma under mandatperioden med förslag om bl.a. ett nytt demokrativillkor.

Ungas deltagande i demokratin

Under 2020 och 2021 genomför regeringen en nationell kraftsamling för demokratin, Demokratin 100 år. Målsättningen med satsningen är att främja en uthållig och levande demokrati i hela landet genom att stärka förutsättningarna för människor att i större utsträckning aktivt kunna delta i demokratin. MUCF har en viktig roll i att ta fram och sprida modeller för hur kommuner kan arbeta strategiskt, sektorsövergripande och långsiktigt med att stärka ungas kunskap om den lokala demokratin, utveckla ungas demokratiska färdigheter och kompetenser samt främja deltagande och stärka delaktigheten i demokratin.

Öka den psykiska hälsan bland unga

Regeringen ser med oro på utvecklingen som skett med ökad självupplevd psykisk ohälsa bland unga kvinnor och män. Regeringen genomför därför ett antal insatser för att motverka psykisk ohälsa bland barn och unga inom flera områden, se utg.omr. 9, avsnitt 3 och 6.

Alla unga ska ha en meningsfull fritid

Coronapandemin och dess ekonomiska följdverkningar bedöms drabba ungdomar hårt. Det gäller särskilt unga från områden med socioekonomiska utmaningar där den sociala oron riskerar att öka. Ungas fritidsaktiviteter har stor inverkan på deras välmående och etablering i arbets- och samhällslivet. Ökningen av statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationerna bedöms bidra till att öka antalet fritidsaktiviteter för barn och unga.

15.6 Budgetförslag

15.6.1 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tabell 15.1 Anslagsutveckling 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tusental kronor

2019	Utfall	41 942	Anslagssparande	-611
2020	Anslag	51 656 ¹	Utgiftsprognos	50 526
2021	Förslag	51 639		
2022	Beräknat	52 042 ²		
2023	Beräknat	52 635 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 51 639 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 51 639 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 15.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	51 656	51 656	51 656
Pris- och löneomräkning ²	723	1 132	1 733
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-740	-746	-754
varav BP21 ³	-740	-740	-740
- Generell besparing i statsförvaltningen	-740	-740	-740
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	51 639	52 042	52 635

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 740 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 51 639 000 kronor anvisas under anslaget 12:1 *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 52 042 000 kronor respektive 52 635 000 kronor.

15.6.2 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tabell 15.3 Anslagsutveckling 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

2019	Utfall	238 753	Anslagssparande	4 687
2020	Anslag	290 680 ¹	Utgiftsprognos	287 722
2021	Förslag	290 680		
2022	Beräknat	290 680		
2023	Beräknat	240 680		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till ungdomsorganisationer. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och visst övrigt stöd till nationell och internationell ungdomsverksamhet för ungdomspolitikens genomförande. Anslaget får användas för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Regeringens överväganden

Tabell 15.4 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	240 680	240 680	240 680
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	50 000	50 000	
varav BP21	50 000	50 000	
- Stöd till barn- och ungdomsorganisationer	50 000	50 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	290 680	290 680	240 680

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 50 000 000 kronor årligen för 2021 och 2022 för att förstärka bidraget till barn- och ungdomsorganisationer.

Regeringen föreslår att 290 680 000 kronor anvisas under anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 290 680 000 kronor respektive 240 680 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 232 000 000 kronor 2022.

Tabell 15.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

	Utfall År 2019	Prognos År 2020	Förslag År 2021	Beräknat År 2022
Ingående åtaganden	212 000	212 000	212 000	
Nya åtaganden	212 000	212 000	232 000	
Infriade åtaganden	-212 000	-212 000	-212 000	-232 000
Utestående åtaganden	212 000	212 000	232 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	212 000	212 000	232 000	

Skälen för regeringens förslag: För att nå en ökad förutsägbarhet i medelstilldelningen som avser statsbidrag i form av organisationsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer bör MUCF under 2021 kunna fatta beslut om stödets fördelning 2022.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 232 000 000 kronor 2022.

15.6.3 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tabell 15.6 Anslagsutveckling 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tusental kronor

2019	Utfall	9 878	Anslagssparande	122
2020	Anslag	2 000 ¹	Utgiftsprognos	1 980
2021	Förslag	2 000		
2022	Beräknat	2 000		
2023	Beräknat	2 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom ungdomspolitiken. Anslaget får användas för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Regeringens överväganden

Tabell 15.7 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 000	2 000	2 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 000	2 000	2 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 000 000 kronor anvisas under anslaget 12:3 *Särskilda insatser inom ungdomspolitiken* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 000 000 kronor respektive 2 000 000 kronor.

16 Politik för det civila samhället

16.1 Mål för området

I avsnitt 3.5 anges de mål som riksdagen beslutat för politiken för det civila samhället.

16.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen sker med utgångspunkt i principer som anges i propositionen En politik för det civila samhället. Följande resultatindikatorer och bedömningsgrunder används för uppföljningen:

- hur de statliga bidragen har fördelats med avseende på det civila samhällets självständighet och oberoende,
- insatser för att besluts- och beredningsprocesser inom olika områden ska omfatta dialog med det civila samhället,
- insatser för att det civila samhället ska kunna verka i rollen som utförare och ingå partnerskap med det offentliga, samt insatser för att öka kunskap om det civila samhället hos offentliga aktörer,
- insatser för att stärka stabilitet, enhetlighet och förutsebarhet i villkor och bidrag,
- insatser för öppenhet och tillvaratagande av det civila samhällets kunskaper i frågor som rör dem, exempelvis genom remisser, sakråd och möten,
- tillstånd och utveckling gällande befolkningens deltagande i det civila samhället, förutsättningar för civilsamhällets aktörer att verka inom olika samhällsområden och hur det civila samhället speglar den mångfald som finns i befolkningen.

16.3 Resultatredovisning

I det civila samhället ingår allt från nätverk, tillfälliga sammanslutningar och frivilliga insatser till ideella föreningar, registrerade trossamfund, stiftelser och kooperativ. En rad faktorer påverkar villkoren för det civila samhällets organisationer. De effekter som insatser inom politiken för det civila samhället har på dessa villkor är svåra att avgränsa från effekterna av insatser som görs inom andra verksamhetsområden. Redovisning av resultat sker mot denna bakgrund.

Resultat utifrån principen om självständighet och oberoende

Principen om självständighet och oberoende speglar det civila samhällets centrala betydelse för demokratin och tydliggör vikten av organisationernas självständighet.

Statsbidrag om sammanlagt cirka 20,7 miljarder kronor (varav 9,5 miljarder kronor till biståndsverksamheter) fördelades till det civila samhällets organisationer under 2019, vilket är cirka 550 miljoner kronor mindre än 2018. Under 2019 uppgick andelen generella bidrag till 94 procent, vilket kan jämföras med 92 procent 2018. En hög andel generella bidrag är i linje med regeringens ambition om självständighet och oberoende med stort utrymme för egna initiativ.

Statsbidrag till det civila samhällets organisationer fördelas inom flera politikområden. Inom området Politik för det civila samhället ligger stöd till idrotten, bidrag till allmänna samlingslokaler, stöd till friluftorganisationer och bidrag till riksdagspartiers

kvinnorganisationer. I avsnitt 16.6 respektive 16.7 redogörs närmare för stödet till idrotten och bidraget till friluftorganisationerna.

Boverket handlägger statsbidraget till allmänna samlingslokaler. Intresset för investeringsbidraget är fortfarande stort och av 266 inkomna ansökningar beviljades 82 samlingslokaler statsbidrag 2019. Av sammanlagt 57 ansökningar om verksamhetsutvecklingsbidraget till allmänna samlingslokaler beviljades 17 bidrag. Antalet ansökningar ökade under 2019 jämfört med 2018. Av årets anslag fördelades enligt Boverket 5 miljoner kronor till riksorganisationerna för organisationernas allmänna utvecklings-, informations- och rådgivningsarbete (Ku2020/01311/CSM). Regeringen har under perioden 2017–2020 stärkt bidraget med fokus på bl.a. områden med socioekonomiska utmaningar. Andelen ansökningar om bidrag för lokaler i eller vid områden med socioekonomiska utmaningar har ökat jämfört med tidigare år enligt Boverket.

På uppdrag av regeringen tar Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) årligen fram en rapport om det civila samhällets villkor. 2020 års rapport belyser villkor och förutsättningar för ideella föreningar, dels i en tidsserieanalys för 2012–2018, dels i en fördjupad intervjustudie (Ku2020/01290). Resultaten visar att förutsättningarna över tid har varit stabila och att de flesta föreningarna har goda villkor att verka. Andelen föreningar som uppger att de har ekonomiska förutsättningar att bedriva sin kärnverksamhet har 2012–2018 ökat från 74 till 90 procent. Intervjustudien visar dock att villkoren varierar utifrån bl.a. föreningarnas storlek och resurser, t.ex. upplever föreningar som i högre grad finansieras med egna intäkter i stället för bidrag att de har bättre ekonomiska förutsättningar.

Resultat utifrån principen om dialog

Principen om dialog karaktäriserar förhållandet mellan regeringen och det civila samhället och ska bl.a. bidra till att bredda och fördjupa underlag för offentligt beslutsfattande och kompletterar remissförfarandet.

Under 2019 fanns i Regeringskansliet 45 fasta forum för samråd med det civila samhällets organisationer. Utöver dessa fasta forum för samråd anordnade Regeringskansliet också under 2019 drygt 120 möten för samråd med det civila samhällets organisationer i specifika frågor. Av dessa möten var 17 sakråd varav åtta EU-sakråd. Av 2020 års rapport från MUCF om det civila samhällets villkor framgår att allt fler föreningar har kontakt med offentliga aktörer. Den vanligaste kontakten sker på kommunal nivå. I intervjustudien framgår att flera föreningar upplever brister i dialogen, t.ex. sena inbjudningar och bristfällig återkoppling.

Partsgemensamt forum

Partsgemensamt forum (PGF) är en plattform för dialog mellan regeringen och det civila samhällets organisationer. PGF ska bl.a. följa upp och bidra till att utveckla politiken för det civila samhället. Dialogen i PGF har under året stärkt förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen. Det civila samhället representerades 2019 av 19 organisationer och fem möten genomfördes, varav fyra temamöten.

Nationellt organ för dialog mellan regeringen och det civila samhället

Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället (NOD) hade vid slutet av 2019 tretton organisationer anslutna (Ku2018/00245/CSM). Under 2019 har arbetet genom NOD inneburit att strukturen för dialog har stärkts. NOD har arrangerat fyra träffar med Lärnätverket för upphand-

lingsfrågor som därefter avslutades med en konferens med deltagare från statliga myndigheter, kommuner och civilsamhälle. NOD har lämnat stöd i samverkan med civilsamhället till bl.a. Arbetsförmedlingen, Jämställdhetsmyndigheten, MUCF, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Upphandlingsmyndigheten. Stödet har bl.a. handlat om metodstöd, identifiering av relevanta civilsamhällesaktörer och möten. NOD har administrerat PGF och stöttat civilsamhället i urvalsarbete till kommande PGF.

Resultat utifrån principen om kvalitet

Principen om kvalitet handlar framför allt om civilsamhällets organisationer i rollen som utförare och när de ingår i partnerskap med det offentliga. Principen om kvalitet förutsätter också en god kunskap om det civila samhället hos bl.a. det offentliga. Ökad kunskap bidrar till att målet om att förbättra villkoren för det civila samhället kan nås.

Idéburna aktörer i välfärden

Av 2020 års rapport från MUCF om det civila samhällets villkor framgår fortsatt att en minoritet av de ideella föreningarna har bedrivit verksamhet på uppdrag av det offentliga, en andel som ökade 2012–2014 men minskade 2016 och 2018. Av intervju-studien framgår att intresse för att ingå partnerskap finns. Dock upplever flertalet föreningar en kunskapsbrist hos båda parter om uppdragsverksamhet mellan det civila samhället och det offentliga.

Civila samhällets roll i samhällsekonomin

Det civila samhället bidrog under 2017 med verksamheter till ett värde av 146 miljarder kronor (förädlingsvärde) (136 miljarder år 2016), vilket utgjorde 3,2 procent av Sveriges totala BNP (3,1 procent år 2016). Den totala produktionen för det civila samhället 2017 var 251 miljarder kronor (235 miljarder år 2016), vilket utgjorde 3,0 procent av Sveriges totala produktion (3,1 procent år 2016). Av detta utgjorde 37 miljarder kronor betalningar från offentlig förvaltning och de fasta bruttoinvesteringarna uppgick till 74 miljarder kronor. År 2017 fanns det 258 000 organisationer i det civila samhället (251 000 år 2016) varav 100 000 var ekonomiskt aktiva (95 000 år 2016). Totalt sett förvärvsarbetade drygt 200 000 personer inom det civila samhället 2017 (190 000 år 2016), med fördelningen 60 procent kvinnor och 40 procent män (Det civila samhället 2017, Statistiska centralbyrån [SCB] 2019).

Kunskap om civila samhället i offentlig sektor

MUCF arbetar på regeringens uppdrag för att öka kunskapen om det civila samhället hos statliga myndigheter och andra offentliga aktörer. Bland insatser som under 2019 bidragit till att fördjupa och sprida kunskap om det civila samhället kan nämnas vägledning för samverkan mellan kommuner och civilsamhällesorganisationer kring insatser för nyanlända, möten om hur offentliga aktörer kan samverka med civilsamhället i EU-finansierade projekt och deltagande i nätverk för landsbygdsfrågor.

Forskning för kunskap på lång sikt

Vetenskapsrådet ansvarar för ett flervetenskapligt forskningsprogram om det civila samhället. Senaste utlysningen inom programmet gjordes under 2017 och avsåg fleråriga projektbidrag (Ku2020/00669/CSM), se budgetpropositionen för 2020 utg.omr. 17.

MUCF förmedlade under 2019 medel till studier inom identifierade behovsområden avseende det civila samhället. Antalet inkomna ansökningar med män som huvudsökanden var 13 varav två beviljades projektmedel. Antalet ansökningar med kvinnor

som huvudsökande var 20 varav en beviljades projektmedel. Antalet ansökningar låg på samma nivå som 2017 efter att ha minskat med hälften 2018.

Kunskap om Idéburet-offentligt partnerskap

MUCF har genom att lyfta frågor om Idéburet-offentligt partnerskap (IOP) i myndighetsnätverket för civilsamhällesfrågor stärkt förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutveckling och välfärd. Utredningen om idéburna aktörer i välfärden (SOU 2019:56) har tagit fram en vägledning för IOP med syfte att göra det lättare för parterna att samverka i idéburna offentliga partnerskap.

Resultat utifrån principen om långsiktighet

Principen om långsiktighet handlar om att det civila samhällets organisationer ska ha goda och stabila förutsättningar för sin verksamhet och att civilsamhällets villkor ska vara långsiktiga och förutsebara. Cirka en fjärdedel av de statsbidrag som delas ut till det civila samhällets organisationer beviljas för två år eller mer. 2019 års rapport från MUCF om villkoren för det civila samhället visar att nio av tio ideella föreningar ser goda förutsättningar att bedriva sin verksamhet och bedömer att de även kommer att kunna göra det de närmaste åren.

Resultat utifrån principen om öppenhet och insyn

Principen om öppenhet och insyn handlar om civilsamhällets inflytande i processer för beslutsfattande.

Synpunkter inhämtas från det civila samhällets organisationer

I samrådsformen remissförfarande ingår ofta att inhämta synpunkter från det civila samhällets organisationer. Regeringskansliets uppföljning visar att totalt 126 remisser har skickats ut till nästan 1 780 organisationer inom det civila samhället under 2019. Drygt hälften av organisationerna svarade på remisserna. Som komplement till remissförfarandet har synpunkter och perspektiv från det civila samhällets organisationer även inhämtats genom t.ex. sakråd.

Spridande av kod som främjar civilsamhällets medverkan i beslutsprocesser

MUCF har i uppdrag att sprida kunskap om Europeiska koden för främjande av idéburna organisationers medverkan i offentliga beslutsprocesser (Europarådet 2009). MUCF har spridit kunskap om koden vid ett antal tillfällen under året, främst till offentliga aktörer.

Resultat utifrån principen om mångfald

Principen om mångfald handlar bl.a. om att det civila samhället bör spegla och omfatta kvinnor och män, flickor och pojkar, samt deltagande från olika delar av befolkningen och med olika åldrar. Uppföljningen av principen handlar bl.a. om att redogöra för befolkningens deltagande i det civila samhället, insatser för att underlätta mångfaldsarbete samt förutsättningar för det civila samhällets aktörer att verka inom olika samhällsområden.

Medlemskap i förening och ideella insatser

Den långsiktiga tendensen sedan 1990-talet är att andelen av befolkningen som är medlemmar i minst en förening minskar medan engagemangsnivån består. Enligt en undersökning av SOM-institutet vid Göteborgs universitet (Ku2020/01820/MD) var

70 procent av Sveriges befolkning i åldern 16–85 medlemmar i en förening 2019, en minskning med 8 procentenheter sedan mätningarna inleddes 1998. För män var andelen som är medlemmar i en förening 71 procent och för kvinnor 70 procent. För personer med högre utbildning var andelen 80 procent och för personer med lägre utbildning 49 procent. Med högre utbildning avses personer som studerat på högskolenivå och med lägre utbildning avses personer som inte avslutat grundskolestudier eller motsvarande. Personer som bor i på landsbygden är i något högre grad medlemmar i föreningar än personer som bor i storstäder, 72 respektive 69 procent.

SCB:s undersökning av levnadsförhållanden (ULF/SILC) genomförs med ett roterande system som innebär att alla tematiska avsnitt inte är med vid varje tillfälle. Under 2018–2019 var ca 30 procent medlemmar i en idrotts- eller friluftsförening, 11 procent i en kulturförening och 5 procent i en kultur-, dans- musik- eller teaterförening. Bland personer över 65 år var 35 procent medlemmar i en pensionärsförening. Under 2019 genomförde Ersta Sköndal Bräcke högskola sin återkommande undersökning om befolkningens ideella engagemang (Ku2019/01831/CSM). Denna visar att 51 procent av befolkningen hade gjort ideella insatser under 2019 i och utanför föreningslivet. Engagemangsnivån är stabil över tid och hög i en internationell jämförelse.

Deltagande i det civila samhället

2020 års rapport från MUCF om det civila samhällets villkor visar att föreningar har skiftande förutsättningar att rekrytera och behålla medlemmar och ideellt arbetande i verksamheten. Vissa ser utmaningar i att engagera nya aktiva i etablerade organisationer, medan andra beskriver rekrytering av underrepresenterade grupper som en utmaning. 2019 års undersökning från Ersta Sköndal Bräcke högskola visar att det finns och länge funnits en stark koppling mellan att arbeta ideellt och uppväxtmiljö med föreningsaktiva föräldrar, samt att de som exponeras för ideella organisationer är föreningsaktiva i högre grad.

Utsatthet av olika slag begränsar deltagandet i det civila samhället. Förordningen (2018:32) om statsbidrag för insatser som motverkar hot och hat i det offentliga samtalet riktas till det civila samhällets organisationer och MUCF har fördelat 6 miljoner kronor under 2019 (se vidare utg.omr. 1 avsnitt 3.3). Därtill har knappt 9 miljoner kronor fördelats under 2019 enligt förordningen (2018:1533) om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 12).

Ofrivillig ensamhet bland äldre

Regeringen beslutade 2019 förordningen (2019:474) om statsbidrag för insatser som bidrar till att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre personer. Socialstyrelsen har 2019 fördelat 18,5 miljoner kronor till totalt 102 organisationer, både pensionärsorganisationer och andra organisationer med verksamhet som vänder sig till äldre. Bidraget har mött stort intresse och möjliggjort verksamheter som annars inte skulle kommit till stånd. Den mest frekventa insatsen är olika typer av trivselträffar (Ku2020/01474/CSM). Satsningen fortsätter t.o.m. 2021.

Stöd till organisationer som arbetar mot hemlöshet bland unga

Regeringen har 2019 fördelat 120 miljoner kronor till ideella organisationer i deras arbete mot hemlöshet bland unga vuxna, där psykisk ohälsa kan vara en bidragande orsak till hemlösheten. Bidraget har enligt Kammarkollegiets rapportering stärkt organisationernas kapacitet och generellt prioriterats till boendelösningar utifrån att dessa är viktiga för att förbättra målgruppens psykiska hälsa. Behovet av stöd bedöms

vara fortsatt stort (Kammarkollegiets rapport Statsbidrag till ideella organisationers insatser mot hemlöshet, Ku2020/01133/CSM).

Civilsamhällets villkor och arbete med anledning av den nya coronapandemin

Utbrottet av coronapandemin har medfört såväl ökade behov av civilsamhällets insatser för socialt utsatta grupper som försämrade villkor för civilsamhället. En studie från MUCF i maj 2020 visar att 59 procent av organisationerna ställt in mer än hälften av sin verksamhet och 48 procent påverkas negativt ekonomiskt i stor eller mycket stor omfattning (Ku2020/01264/CSM). Regeringen har beslutat om flera olika åtgärder för att förbättra civilsamhällets villkor och förutsättningar att verka under virusutbrottet. Regeringen har även gett MUCF i uppdrag att sammanställa och sprida information till civilsamhället om regeringens stödåtgärder med anledning av virusutbrottet (Ku2020/00914/CSM) och NOD har, i överenskommelse med civilsamhället, fått i uppgift att lämna stöd i samverkan under coronapandemin.

16.4 Analys och slutsatser

Regeringens bedömer att de statliga insatserna bidrar till att uppfylla målet inom politiken för det civila samhället. Det kan bl.a. konstateras att andelen generella bidrag ligger på en hög nivå och har så gjort under de senaste åren, vilket bl.a. bidrar till att upprätthålla möjlighet till självständighet och oberoende för många föreningar. En utmaning finns dock i att föreningslivet är sårbart för förändringar vad gäller det finansiella stödet från offentlig sektor eller lagar och regler. Det finns mot denna bakgrund fortfarande behov av fortsatta insatser för att stärka långsiktighet och underlätta administrationen för det civila samhällets organisationer.

Regeringen konstaterar att coronapandemin försämrar det civila samhällets villkor och förutsättningar att verka. De åtgärder och medel som beslutats har stärkt civilsamhällets förutsättningar men det är angeläget att fortsätta följa utvecklingen.

De statliga medel som avsatts inom ramen för NOD har varit betydelsefulla för att stärka dialogen med det civila samhället, liksom dialogen inom ramen för PGF.

Regeringen konstaterar att det finns fortsatt behov av utveckling av det civila samhällets möjlighet till delaktighet i samhällsutvecklingen, bl.a. är kunskapen i civila samhället om bidragssystem och möjligheter att delta i offentliga upphandlingar otillräcklig, liksom kunskapen om det civila samhället hos statliga myndigheter och andra offentliga aktörer. Insatser på detta område bör fortsätta, exempelvis för att öka det offentligas kunskap om det civila samhället och underlätta för det civila samhället att ta del av stödssystem. Den europeiska koden för främjande av idéburna organisationers medverkan i offentliga beslutsprocesser är ett viktigt instrument i det offentligas samverkan med civilsamhället och fortsatt relevant.

Regeringen anser att forskningsprogrammet för det civila samhället som bedrivs av Vetenskapsrådet samt SCB:s statistikuppdrag om det civila samhället bidragit till relevant kunskap och långsiktigt stärkt det civila samhällets villkor.

Regeringen anser vidare att organisationerna i det civila samhället ger värdefulla bidrag till fördjupning och breddning av underlag för offentligt beslutsfattande och att dialog och samråd är av fortsatt stor vikt.

En stor majoritet av Sveriges befolkning är medlemmar i olika föreningar och organisationer. Mot bakgrund av minskningen över tid och skillnader i engagemang mellan olika grupper, t.ex. mellan personer med låg respektive hög utbildningsnivå, är det

fortsatt viktigt att fortsätta följa utvecklingen och möjliggöra för insatser för att överbygga hinder för engagemang.

16.5 Politikens inriktning

Det civila samhället är en omistlig del av vår demokrati. En utgångspunkt för politiken för det civila samhället är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras.

Regeringen anser att det är viktigt att fortsätta att underlätta för det civila samhällets organisationer att självständigt bedriva och utveckla sin verksamhet och därigenom bidra till ett demokratiskt och hållbart samhälle. Detta är särskilt viktigt mot bakgrund av att coronapandemin inneburit stora utmaningar för civilsamhällets arbete och utrymme.

Inom politikområdet behövs insatser för att mildra de ekonomiska konsekvenserna av coronapandemin. Regeringen föreslår därför att medel tillförs dels bidrag till allmänna samlingslokaler, dels till Svenska kyrkan. Insatser behövs även för att mildra sådana konsekvenser för de statsbidragsberättigade trossamfunden (utg.omr. 17, avsnitt 12). Konsekvenserna handlar bl.a. om att intäkterna påverkas till följd av att verksamhet anpassas till den rådande situationen.

Samlingslokaler för föreningslivet är en viktig del av ett demokratiskt samhälle. Regeringen ser skäl för fortsatta insatser för att föreningar runt om i landet ska ha platser för att bedriva sin verksamhet. Regeringen föreslår därför att medel tillförs bidraget till allmänna samlingslokaler.

Regeringen anser att ofrivillig ensamhet bland äldre bör motverkas och en satsning där civila samhället tillförs medel fortsätter under 2021.

Regeringen fortsätter arbetet med att säkerställa att statsbidragen till det civila samhällets organisationer lämnas till organisationer som i sin verksamhet respekterar demokratins idéer. Betänkandet Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället (SOU 2019:35) har remissbehandlats och utgör underlag för det fortsatta arbetet. Regeringen avser återkomma under mandatperioden med förslag om bl.a. ett nytt demokrativillkor.

16.6 Idrottspolitiken

16.6.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för idrottspolitiken.

16.6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom idrottspolitiken utgår från bedömningsgrunder och resultatindikatorer som har formulerats med utgångspunkt i de indikatorer som anges i regeringens uppdrag till Centrum för idrottsforskning om att följa upp statens stöd till idrotten.

- Antal medlemmar inom idrottsrörelsen fördelat mellan olika specialidrottsförbund inom Riksidrottsförbundet
- Antal ideella ledare inom idrottsrörelsen
- Fördelning av lokalt aktivitetsstöd
- Antal personer som idrottar på fritiden
- Andel kvinnor och män på ledande positioner på förbunds nivå

- Deltagande i ledarutbildning
- Insatser inom arbetet mot dopning
- Antal medaljer i internationella mästerskap

16.6.3 Resultatredovisning

Statens stöd till idrotten uppgick 2019 till 1 954 miljoner kronor. Anslaget omfattar främst bidrag till idrottens organisering, idrottens barn- och ungdomsverksamhet, insatser mot dopning, specialidrott inom gymnasieskolan, förberedelse och deltagande i olympiska och paralympiska spel, idrottsforskning med mera.

Resultat utifrån idrotten som folkrörelse

Antal medlemmar inom idrottsrörelsen

Riksidrottsförbundet (RF) har 71 specialidrottsförbund som medlemmar, med över 20 000 föreningar spridda över hela landet, och 3,1 miljoner personer anger i en enkätstudie att de är medlemmar i en förening. Könsfördelningen bland medlemmar 2018 var 45 procent flickor och kvinnor och 55 procent pojkar och män. Skillnaderna i könsfördelningen är oförändrad över tid. Antalet aktiva medlemmar har varit förhållandevis konstant sedan 2002.

Antal medlemmar inom specialidrottsförbund inom Riksidrottsförbundet

Inom RF finns både stora och små förbund. 16 förbund är stora, med ett medlemsantal på över 100 000 (störst är fotboll, följt av friidrott och golf med ett medlemsantal mellan 450 000–940 000). Dessa 16 förbund samlar hela 79 procent av RF-idrottens totala antal medlemmar. Sex förbund utgör en mellankategori, med ett medlemsantal på 50 000–100 000 personer, motsvarande åtta procent av den totala medlemskåren. Resterande 49 förbund (14 procent) har alla ett medlemsantal på mindre än 50 000 personer. Skillnaderna i medlemsutvecklingen mellan olika idrotter påvisar några större förändringar mellan 2016 till 2018. Bland annat redovisar idrotter som motorcykel och snöskoter, cricket och gymnastik en påtaglig ökning, medan biljard och det akademiska idrottsförbundet redovisar minskat antal medlemmar. Dessa uppgifter kan delvis antas bero på att allt fler idrottsföreningar använder verktyget IdrottOnline vilket gör uppgifterna mer tillförlitliga över tid.

Värt att notera är att könsfördelningen bland medlemmar är ojämn i många idrotter. Andelen män över 80 procent fanns i tio olika idrotter, varav högst i cricket, flygsport och biljard med 92, 89 respektive 88 procent. Andelen kvinnor över 80 procent fanns i ridsport och konståkning med 91 respektive 82 procent.

Antal ideella ledare inom idrottsrörelsen

Ett av flera kännetecken på en folkrörelse är förekomsten av frivilligt och oavlönat föreningsarbete. Män dominerar i många avseenden inom idrotten, så även bland de medlemmar som var aktiva som tränare, ledare eller funktionärer 2018. Av beräknade 890 000 personer i åldern 6–80 som innehade ett sådant uppdrag uppgavs 47 procent vara kvinnor och 53 procent vara män. Motsvarande siffra 2017 var 841 000 personer, varav 43 procent kvinnor och 57 procent män.

Resultat utifrån idrottens betydelse för folkhälsan

Fördelning av lokalt aktivitetsstöd

Statistiken för lokalt aktivitetsstöd (LOK-stöd) är en tydlig indikator på aktivitetsnivån i svensk barn- och ungdomsidrott. Detta då den inkluderar samtliga beviljade bidrag, vilket eliminerar den risk för felkällor och bristande precision som kan uppstå vid uppskattningar och urvalsstudier. LOK-stödet utgår för idrottslig verksamhet för barn

och ungdomar i åldern 7–25 år och ledare i åldern 13–25 år. För deltagare och ledare inom idrott för personer med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. En granskning av antalet deltagartillfällen 2018, uppdelat efter kön, visar att flickor svarade för 40 procent och pojkar för 60 procent. Barn i åldern 12 – 18 år med svensk bakgrund idrottar i större utsträckning än barn med utländsk bakgrund, 63 procent respektive 43 procent. Andelen pojkar ökar något i takt med stigande ålder. Den samlade fördelningen mellan flickor och pojkar när det gäller deltagartillfällen, som mäts genom LOK-stödet, har varit förhållandevis konstant sedan 2002. Detta innebär således att pojkars idrottande får väsentligt större stöd från LOK-stödet än flickors idrottande. Ett övergripande mönster är att under åren 2008–2018 har barns och ungdomars idrottande i alla åldrar minskat påtagligt i antalet deltagartillfällen i förhållande till populationen. Av statistiken framgår även att LOK-stödet i större utsträckning fördelas till föreningar i socioekonomiskt starka områden än till föreningar i områden med socioekonomiska utmaningar.

En studie som analysföretaget Ungdomsbarometern genomfört 2019 ger en tydlig indikation på att åtminstone aktivitetsminskningen bland äldre ungdomar kan kopplas till förändrade värderingar och beteenden. Många barn och ungdomar vill ha ett brett utbud av fritidsaktiviteter och möjlighet att själva styra sin tid. Detta kan vara svårt att förena med en idrottsverksamhet som ofta bygger på höga krav på deltagande, engagemang och kontinuitet.

Antal personer som idrottar på fritiden

Genom regelbunden fysisk aktivitet kan olika sjukdomstillstånd motverkas. Världshälsoorganisationen (WHO) rekommenderar därför alla vuxna (18 år och äldre) att vara fysiskt aktiva minst 150 minuter i veckan med måttlig intensitet och/eller 75 minuter med hög intensitet. För barn och unga (5–17 år) rekommenderas fysisk aktivitet minst 60 minuter om dagen i måttlig till hög intensitet. Centrum för idrottsforskning utgår ifrån detta i sin redovisning till regeringen.

I Folkhälsomyndighetens senaste folkhälsoenkät (2018) uppger ungefär två av tre kvinnor och män att de är fysiskt aktiva på en nivå som motsvarar WHO:s hälso-rekommendationer. Vidare framgår att personer i åldern 16–29 år i störst utsträckning är aktiva på denna nivå och att andelen därefter minskar successivt i takt med ökad ålder. Samtidigt uppger 22 procent av hela befolkningen att de är stillasittande minst tio timmar om dagen och att det rör sig om unga personer i högre utsträckning än äldre – och män i högre utsträckning än kvinnor.

Av Riksidrottsförbundets (RF) enkätstudie, Svenska folkets relation till motion och idrott 2018, där personers deltagande i organiserade motionsaktiviteter undersöks, framgår att 49 procent av de tillfrågade mellan 6 och 80 år deltog i minst tre motionsaktiviteter i veckan och ytterligare 28 procent deltog i minst en till två motionsaktiviteter i veckan. Nivån har varit konstant sedan 2002. Kvinnor, barn och ungdomar motionerar i högre utsträckning än män och äldre.

Av enkätstudien Ungdomsbarometern 2019 framkommer att idrottande i egen regi (exempelvis att jogga eller promenera) redan bland 15–16-åringar var den vanligaste motionsformen, med över 50 procent i svarsfrekvens. På andra plats kom idrott i privat regi (träningsscenter, gym osv.), vilket cirka 47 procent uppgav sig utöva. På tredje plats kom föreningsidrott, som cirka 45 procent av de svarande ansåg sig utöva. Studien visade att motion i egen eller privat regi ökar ju äldre ungdomarna blir, medan föreningsidrottande i stället minskar. I åldern 24 år uppgav 74 procent att de motionerar på egen hand och 56 procent att de tränar i privat regi, medan endast 15 procent sade sig idrotta i en idrottsförening.

Resultat utifrån alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Andel kvinnor och män på ledande positioner på förbunds nivå

År 2018 hade 58 procent av Riksidrottsförbundets (RF) 71 specialidrottsförbund (SF) en jämställd förbundsstyrelse, dvs. att både kvinnor och män uppgår till minst 40 procent bland ledamöterna. Detta kan jämföras med 2017, 2016, 2015 och 2014 då det var 56, 56, 46, respektive 40 procent som hade en jämställd styrelse. Ett SF var kvinnodominerat såtillvida att andelen män understeg 40 procent. I 29 förbund var situationen den motsatta, dvs. att andelen kvinnor understeg 40 procent. Sammantaget var förbundsstyrelserna mer jämställda i sin sammansättning 2018 än tidigare år. Det bör påpekas att styrelserna i RF och i distriktsidrottsförbunden har jämställd representation vilket är ett krav i enlighet med RF:s stadgar samt att beslut har tagits att även styrelser i SF ska vara jämställda så att minst 40 procent av ledamöterna ska vara kvinnor respektive män senast 2021. Det finns en tydlig dominans av män både som ordförande och generalsekreterare i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Bland förbundens 71 förbund 2018 innehades posten som ordföranden av 18 kvinnor och 53 män. På positionen som förbundens högsta tjänsteman återfanns 22 kvinnor och 49 män.

Resultat av insatser för skolning i demokrati, ansvarstagande och etik

Deltagande i ledarutbildning

Mycket av ledarutbildningen inom idrotten sker genom studieförbundet SISU Idrottsutbildarna. Under 2019 ökade SISU Idrottsutbildarnas verksamhet räknat i såväl antal arrangemang som deltagare respektive utbildningstimmar, efter några år med sjunkande verksamhetsvolym. Se vidare utgiftsområde 17, avsnitt 16 Folkbildning.

Insatser inom arbetet mot dopning

Att minska bruket av dopningspreparat är en del av målet för folkhälsopolitiken. Bruket finns inom både idrotten och samhället i stort. Bruket i Sverige är olagligt, strider mot medicinsk etik och är förenat med stora hälsorisker för individen.

RF ansvarar för antidopningsarbetet inom idrottsrörelsen. Världsantidopningsbyrån (WADA) har beslutat att ett riksidrottsförbund inte får vara huvudman för idrottens antidopningsarbete fr.o.m. 2021. RF har därför meddelat sin avsikt att förlägga antidopningsarbetet i en ny oberoende organisation och föreslagit att staten ska fördela medel till idrottens antidopningsarbete även fortsättningsvis. RF har även uttalat att de ser WADA som en modell för hur en nationell antidopningsorganisation i Sverige bör arbeta framöver.

Dopning utanför idrotten förekommer framför allt bland unga män i gymmiljöer. Folkhälsomyndigheten fördelar på regeringens uppdrag medel till verksamhet vid PRODIS (Prevention av dopning i Sverige) och antidopningsprojektet 100 procent ren hårdträning, som bland andra omfattar gym- och träningsanläggningar över hela landet. Detta innebär ett kvalitativt arbete som skyddar tränande och idrottares hälsa.

Resultat av idrottens internationella konkurrenskraft

Antal medaljer i internationella mästerskap

År 2018 deltog 176 av landets 244 landslagstrupper i ett världsmästerskap (VM) eller motsvarande mästerskap. Totalt vanns 185 medaljer, varav 58 guld, 65 silver och 62 brons. Det är svårt att jämföra idrottsliga prestationer såväl mellan nationer som mellan idrotter. Många idrotter anordnar inte VM eller motsvarande varje år. Möjligheten att tävla och utmärka sig varierar därmed över tid.

16.6.4 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de statliga insatserna i form av stöd till idrotten bidrar till att uppnå mål och syften för idrottspolitiken, även om mycket återstår att göra inom flera områden. Idrottsrörelsens verksamhet bidrar till en god folkhälsa genom möjlighet för många i Sverige att motionera och idrotta i social gemenskap. Samtidigt väljer många att motionera utanför idrottsföreningarnas verksamhet.

Det statliga bidraget bedöms bidra till att skapa förutsättningar för en fri och självständig idrottsrörelse som genom sin verksamhet är en viktig social kraft i samhället på olika nivåer. Samtidigt finns mycket kvar att göra när det gäller bl.a. jämställdhet och barns och ungas deltagande i beslutande församlingar.

Idrottsrörelsen är Sveriges största folkrörelse och engagerar många barn, ungdomar och vuxna, både som aktiva och som ledare. Det ideella arbetet är omfattande och bidrar till att skapa goda förutsättningar för ett aktivt idrottande runt om i hela landet samtidigt som det finns fortsatta utmaningar inom området. En av utgångspunkterna för statens stöd till idrotten är att idrotten inom Riksidrottsförbundet (RF) ska vara öppen för alla och redo att möta förändringar som sker i samhället.

Det är viktigt att idrottsverksamheten fortsatt bidrar till att bryta socioekonomiska mönster och könsstereotypa normer, inkludera personer med funktionsnedsättning och skapa bättre förutsättningar för barn, ungdomar och vuxna att utveckla sin fulla potential och möjligheter att delta oberoende av kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet såsom hudfärg eller annat liknande förhållande, socioekonomisk och utbildningsmässig tillhörighet i hela landet. Regeringen noterar den av RF påbörjade förändringen av kriterier i fördelning av statens stöd till idrotten och betonar vikten av ytterligare förändringar så att statens stöd blir mer rättvist fördelat och därigenom motverkar den nuvarande påvisade ojämlika fördelningen av stödet. Regeringen konstaterar att det är svårt att bedöma resultatet av idrottens internationella konkurrenskraft eftersom resultatet till stor del påverkas av omständigheter utanför statens stöd till idrotten.

De insatser som med statens stöd gjorts inom idrotten och i samhället i övrigt inom antidopning är av betydelse för en god folkhälsa. Det är nödvändigt att idrottens antidopningsarbete även framöver är förenligt med Sveriges åtaganden i internationella antidopningskonventioner och Världsantidopningskoden (koden). En ökad samordning mellan de insatser som staten gör riktat till idrotten och träningsverksamhet i övrigt kan sannolikt leda till bättre resursanvändning och ökad effektivitet. Regeringen noterar att koden har förändrats och att RF framfört att detta medför att idrottens antidopningsverksamhet behöver förläggas utanför förbundet, i en från RF oberoende organisation. Kodens bestämmelser innebär att en ny organisatorisk ordning bör vara på plats inom kort.

16.6.5 Politikens inriktning

Idrott

En utgångspunkt för statens idrottspolitik är en fri och självständig idrottsrörelse, en folkrörelse som engagerar många och är en betydelsefull del i vår gemensamma välfärd. Det är viktigt att idrotten är inkluderande och öppen för alla, oavsett ålder, kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, trosuppfattning, funktionsnedsättning eller social, etnisk och kulturell bakgrund.

Idrott för en god folkhälsa

Regeringens målsättning är att fler människor ska ha ett hälsosamt förhållningssätt till fysisk aktivitet där idrott och motion oavsett formerna för detta har en betydande roll.

Fysisk aktivitet är en av grunderna för en god folkhälsa. Det socioekonomiska mönstret, att andelen inaktiva minskar i takt med stigande utbildningsnivå och tillgång till ekonomiska resurser, behöver vägas in i statens folkhälso- och idrottspolitiska arbete. Effekterna av covid-19 i minskad fysisk rörlighet och aktivitet i föreningslivet måste uppmärksammas. I det sammanhanget behöver idrottsrörelsen utveckla verksamheten för att stimulera främst barn och ungdomar till ett fortsatt idrottande i föreningslivet. Regeringen anser att fortsatta insatser behövs för att främja daglig rörelse för barn i åldern 6–12 år, framför allt de som är minst aktiva och som idrottsföreningar inte engagerar på annat sätt. Vidare anser regeringen att insatser behöver ske för att stärka integreringen av personer med funktionsnedsättning inom idrotten. Det gäller bl.a. kompetensstöd till enskilda specialidrottsförbund som integrerar målgruppen i sin verksamhet och personer som tidigare ingått i Parasportsförbundets verksamhet.

Idrott åt alla

I den frihet som idrottsrörelsen har att fördela statens stöd till idrotten ingår ett betydande ansvar att utforma bidragsreglerna så att de medverkar till att statens mål med stödet förverkligas. Nuvarande bidragsregler har medfört en bidragsfördelning som bekräftar och stärker ojämlikhet i samhället till förmån för socioekonomiskt starka områden på bekostnad av områden med socioekonomiska utmaningar respektive till förmån för pojkars idrottande på bekostnad av flickors idrottande. Regeringen avser därför föra nära dialog med Riksidrottsförbundet (RF) för att förändringar av bidragsreglerna som medför ökad jämlikhet och jämställdhet inom idrotten kan komma till stånd.

Barnrättsperspektivet inom idrotten behöver stärkas bl.a. med inriktning på att attrahera barn och ungdomar från grupper som i dag är underrepresenterade inom föreningsidrotten. I det ingår att större möjlighet ges att påbörja idrottandet högre upp i åldrarna. Det är viktigt att alla barn och ungdomar får likvärdiga möjligheter att delta och vara en del av idrottsrörelsen. Vid alla åtgärder som rör ett barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Idrotten ska vara en trygg plats för alla, oavsett bakgrund, funktionsnedsättning, ambitionsnivå och andra förutsättningar. Regeringen vill betona vikten av att idrotten även beaktar hbtq- och jämställdhetsfrågor i sin verksamhet.

Ett förstärkt arbete mot dopning

Regeringens utgångspunkt är att en god etik ska genomsyra alla delar av idrottsrörelsen, i både idrottsutövandet och styrelserummen, såväl nationellt som internationellt. Som ett led i detta önskar regeringen se en ökad samordning av de resurser som fördelas till antidopning, främst inom idrottsrörelsen och annan verksamhet för fysisk aktivitet. Det är vidare viktigt att svensk idrotts antidopningsarbete är förenligt med Sveriges åtaganden i internationella antidopningskonventioner och Världsentidopningskodens (koden) bestämmelser.

Regeringen gör bedömningen att en nationell antidopningsorganisation utanför RF behövs för att uppfylla kodens bestämmelser, att de statliga bidragen bör gå till en sådan organisation och att regeringen bör medverka bl.a. genom att utse representanter i en sådan organisation.

16.7 Friluftslivspolitik

16.7.1 Mål för området

Målet för friluftslivspolitik är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla

människor ska ha möjlighet till naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38).

Tio mätbara mål har redovisats till riksdagen (skr. 2012/13:51, bet. 2012/13:KrU4, rskr. 2012/13:278). Målen är följande:

- tillgänglig natur för alla
- starkt engagemang och samverkan
- allemansrätten
- tillgång till natur för friluftsliv
- attraktiv tätortsnära natur
- hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
- skyddade områden som resurs för friluftslivet
- ett rikt friluftsliv i skolan
- friluftsliv för god folkhälsa
- god kunskap om friluftslivet.

De tio målen har preciseringar som förtydligar innebörden av målen. Preciseringarna utgör ett stöd för att genomföra åtgärder. De är också underlag för att mäta och följa upp målen samt för att fortsätta utveckla friluftslivspolitikerna.

Friluftsliv är ett allmänt intresse som spänner över flera politikområden och friluftslivsmålen berör flera olika myndigheter. Naturvårdsverket ansvarar för att utveckla förutsättningarna för friluftslivet och samordnar arbetet på nationell nivå. Länsstyrelserna samordnar och leder det regionala arbetet.

Flera av de miljö kvalitetsmål som riksdagen har beslutat (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377) har även preciseringar och etappmål som rör friluftslivet. Dessa redovisas i UO20 Allmän miljö- och naturvård.

16.7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Friluftslivspolitikerna följs upp och resultaten redovisas i förhållande till regeringens tio beslutade friluftslivsmål och deras preciseringar. Resultatredovisningen baseras på Naturvårdsverkets uppföljning av friluftslivsmålen och på Naturvårdsverkets redovisning av statsbidrag till friluftslivsorganisationer.

16.7.3 Resultatredovisning

Uppföljning av friluftslivsmålen

I december 2019 redovisade Naturvårdsverket rapporten Uppföljning av målen för friluftslivspolitikerna 2019 (rapport 6904). Naturvårdsverket har samordnat uppföljningen som har genomförts tillsammans med Boverket, Folkhälsomyndigheten, Tillväxtverket, Skolverket och Skogsstyrelsen.

Tillgänglig natur, samverkan och allemansrätt

Vad gäller målet om tillgänglig natur för alla så pågår arbete i landet för att öka tillgänglighet till natur- och kulturlandskapet. Lokala naturvårdssatsningen, Lona, och satsningen på naturnära jobb har bidragit till att många fysiska åtgärder i naturen har genomförts. Även kunskapshöjande åtgärder och informationssatsningar har genomförts för att öka tillgänglighet till natur- och kulturlandskapet.

Avseende målet starkt engagemang och samverkan har länsstyrelsernas samordnande roll i att genomföra friluftsmålen utvecklats positivt. Länsstyrelserna har sedan 2014 tilldelats medel till friluftssamordning och under 2018 hade 18 av 21 länsstyrelser

tillsatt en hel- eller deltidstjänst för arbetet med samordning av friluftslivsarbetet. Länsstyrelserna har drivit på friluftslivsarbetet och har väglett kommunerna. Allt fler kommuner har också inrättat friluftslivsråd.

Allemansrätten är en grundförutsättning för friluftslivet. Den senaste nationella undersökningen av svenska folkets friluftslivsvanor (Naturvårdsverket rapport 6887, 2018) visar att kunskapen om allemansrätten är hög. Samtidigt ökar trycket på naturen bland annat genom ökad naturturism av internationella besökare som ibland saknar kunskap om allemansrätten. Kommuner och länsstyrelser informerar därför nu i högre utsträckning om allemansrätten. Naturvårdsverket har under 2019 påbörjat en översyn av allmänna råd om orientering och andra friluftssarrangemang. Myndigheten har också tagit fram en ny vägledning om allemansrätten för naturvägledare. Naturvårdsverket arbetar också i allt större utsträckning via sociala medier för att sprida information om allemansrätten.

Tillgång till natur, tätortsnära natur och hållbar regional tillväxt

När det gäller målet tillgång till natur för friluftsliv, påverkas tillgången till attraktiv natur för friluftsliv bland annat av jord- och skogsbruk samt av exploatering för bebyggelse och transportinfrastruktur. Under 2018 utvecklade Naturvårdsverket en vägledning för kartläggning av attraktiva områden för friluftslivet. I Naturvårdsverkets enkät Sveriges friluftskommun (rapport 6886, 2019) angav knappt tre av fem kommuner att de kartlagt sin planering och sina åtgärder för friluftslivet. En stor andel av länsstyrelserna har genomfört insatser för att stärka kommunernas arbete med friluftsliv i fysisk planering. Naturvårdsverket har också tagit fram flera vägledningar, bland annat om kommunal friluftslivsplanering.

Avseende målet attraktiv tätortsnära natur utövas en stor del av vardagens friluftsliv i den tätortsnära naturen. Åtgärder har genomförts av kommuner och länsstyrelser för att utveckla och bevara kvalitet, närhet och tillgång till tätortsnära natur bl.a. inom den lokala naturvårdssatsningen, Lona.

Beträffande målet hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling har Tillväxtverket genomfört en rad insatser inom ramen för regeringsuppdraget hållbar destinationsutveckling samt inom ramen för regeringsuppdraget om hållbar produktutveckling med fokus på natur- och kulturturism. Inom uppdraget har Tillväxtverket bland annat arbetat med insatser för att stödja infrastrukturen för vandring, cykel och kanot vilket i sin tur gynnar även friluftslivet.

Havs- och vattenmyndigheten har genomfört studier på fritidsfisket för att följa upp deras och Jordbruksverkets arbete med att förvalta och främja fritidsfisket i Sverige. Studien visar att fritidsfisket är en viktig del av naturturismen där tillgängligheten fortsatt är viktigt samt att fritidsfisket skapar möjligheter till regional tillväxt och landsbygdsutveckling. Resultaten visar att antalet personer som 2018 någon gång ägnade sig åt fritidsfiske uppgick till cirka 1,3 miljoner i åldern 16–80 år, varav 0,9 miljoner män och 0,4 miljoner kvinnor.

Skyddade områden, friluftsliv i skolan, friluftsliv för god folkhälsa samt god kunskap om friluftsliv

När det gäller målet skyddade områden som resurs för friluftslivet, har insatser gjorts för att öka förutsättningarna för friluftsliv inom skyddade områden. Framförallt handlar det om informations- och tillgänglighetsinsatser för skyddade områden. Föreskrifter och skötselplaner för friluftsliv och naturturism i nationalparker och naturreservat har också uppdaterats. Under 2019 genomfördes en brukarundersökning i Sveriges nationalparker. Undersökningen visade att så gott som alla besökare var nöjda med besöken. Det statliga ledsystemet i fjällen är viktigt för friluftsliv och naturturism.

Naturvårdsverket har tillsammans med länsstyrelserna och föreningen Laponiatjuottjudus genomfört omfattande upprustning av lederna. Under 2019 publicerade Naturvårdsverket också en ny vägledning till länsstyrelser och kommuner som stöd i arbetet med förvaltningen av ledssystemet.

Ett rikt friluftsliv i skolan är ett av friluftslivsmålen och i förskolans och skolans styrdokument finns det ett starkt stöd för natur, utevistelse och friluftsliv. I en kvalitetsgranskning från Skolinspektionen som grundar sig på bl.a. verksamhetsbesök i årskurs 7–9 i 22 skolor bedömer myndigheten att innehåll kopplat till kunskapsområdena livsstil och hälsa samt friluftsliv och utevistelse behöver ges ett större utrymme i undervisningen. En kartläggning om grundskolor och friytor gjord av Statistiska centralbyrån 2018 visar att skolgårdar minskar i storlek till följd av förtätning samt att nya skolor och fristående skolor ibland saknar skolgård. Regeringen har som ett resultat av regeringsuppdraget Mer rörelse i skolan beslutat att utöka ämnet idrott och hälsa med 100 timmar, vilket även kan möjliggöra mer friluftsliv och natur- och utevistelse. Vidare har länsstyrelserna gjort insatser med skolan som målgrupp exempelvis via verksamheten med Naturum.

När det gäller målet friluftsliv för god folkhälsa har inga större förändringar skett i utövandet av friluftsliv de senaste åren. Genom Statistiska centralbyråns undersökning av levnadsförhållanden (ULF/SILC) kan man se att vistelse i naturen totalt sett ligger på en konstant nivå och att cirka en tredjedel av befolkningen är ute i skog och mark någon gång i veckan eller oftare. Det är vanligare att ofta vara ute i skog och mark minst en gång i veckan bland kvinnor än bland män, 35 procent jämfört med 31 procent.

Beträffande målet god kunskap om friluftslivet har en viss förbättring i tillgång till statistik för friluftslivsutövande skett genom att Mittuniversitetet har utfört en serie av undersökningar på uppdrag av Naturvårdsverket. Forskning om friluftslivet bedrivs i begränsad omfattning.

Redovisning av statsbidrag till friluftsanslag

År 2019 omfattade anslag 13:3 Stöd till friluftsanslag närmare 47,8 miljoner kronor. Svenskt Friluftsliv fördelar bidraget till friluftsanslag i enlighet med förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftsanslag. Syftet med bidraget är bl.a. att stödja att människor organiserar sig för vistelse i naturen med allemansrätten som grund. Statsbidrag lämnas antingen som organisationsbidrag eller som verksamhetsbidrag. Organisationsbidrag lämnas som stöd i förhållande till medlemsantal och aktivitetsnivå. Verksamhetsbidrag lämnas som stöd för en specifik verksamhet. Naturvårdsverket redovisar årligen till regeringen hur bidraget har använts.

Svenskt Friluftsliv är en paraplyorganisation för friluftsanslag i Sverige och företräder 26 organisationer med ca 1,6 miljoner medlemmar. Under 2019 ökade antalet medlemmar bl.a. i Friluftsförbundet, Naturskyddsföreningen, Sportfiskarna, Svenska jägareförbundet och Scouterna. Könsfördelningen bland medlemmarna år 2019 var 45 procent kvinnor och 55 procent män. I styrelserna var 34 procent kvinnor 2019.

Under 2019 fördelade Svenskt Friluftsliv närmare 47,8 miljoner kronor till 24 organisationer. Totalt sett fördelades 50 procent som organisationsbidrag och 50 procent som verksamhetsbidrag. I likhet med tidigare år har barn och unga prioriterats vad gäller verksamhetsbidrag och bidrag har bland annat gått till verksamhet i skolan som friluftsdagar och utomhuspedagogik. Stöd har även gått till satsningar på mångfald och integration. De verksamhetsbidrag som beviljats har också bidragit positivt till att uppnå de tio friluftslivsmålen.

Några exempel på projekt som har genomförts under 2019 med stöd av verksamhetsbidrag är följande:

Cykelfrämjandet har under 2019 arbetat med projektet Hållbara stigar och leder för alla. Inom projektet har man inhämtat kunskap samt spridit information om hållbar infrastruktur för mountainbike och stigcykling. Informationen har riktat sig till myndigheter, markägare och andra intressenter. Svenska Turistföreningen genomförde under sommaren 2019 en familjefjällvecka för barn och unga med Downs syndrom. Syftet var att möjliggöra för dessa familjer att uppleva och njuta av fjällvandring med utgångspunkt i deltagarnas egna förutsättningar.

Sportfiskarna har genomfört en större satsning på ett åtgärds paket för att öka graden av friluftsliv och fiske på skoltid, under lov och på fritiden. Projektet har pågått sedan 2016 och under 2019 fick över 3 000 elever prova på praktisk fiskevård och över 100 fiskeaktiviteter genomfördes med nyanlända barn och unga. Naturskyddsföreningen, Sportfiskarna och Naturskoleföreningen genomförde under 2019 projektet Mer friluftsliv i skolan. Under året arrangerades fortbildning om friluftsliv i skolan för över 400 pedagoger från närmare 100 kommuner. Svenska jägareförbundet har inom ramen för projektet Välkommen till naturen tagit fram en folder som innehåller information om vanliga svenska däggdjur och fåglar samt om allemansrätten. Foldern distribuerades till skolor runt om i landet och nådde ut till 1600 skolklasser.

16.7.4 Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att utvecklingen mot målet tillgänglig natur för alla långsamt går i positiv riktning. Bland annat har många kommuner genomfört arbete för att öka tillgängligheten till natur. Utöver kommunerna har även friluftsföreningar och föreningar en viktig roll i tillgänglighetsarbetet. Information om var naturområden finns och hur man tar sig dit är viktig för att fler ska ta sig ut i naturen. En svårighet i arbetet är att nå ut med information om tillgänglig natur till nya målgrupper. Ny teknik som sociala medier skapar dock möjlighet att nå fler. Stöd som exempelvis Lona har bidragit till att kommuner och andra aktörer har kunnat planera och utveckla arbetet.

Regeringen bedömer att utvecklingen för målet om starkt engagemang och samverkan är positiv. Det finns etablerade nätverk för utveckling och dialog om friluftslivet och konferensen Tankesmedja för friluftsliv som samlar deltagare från myndigheter, kommuner och organisationer fyller en viktig roll för engagemang och samverkan. Utvecklingen för målet om allemansrätten bedöms vara neutral. Utvecklingen av friluftslivet går fort och innebär nya trender genom t.ex. digitalisering samt ett ökat antal internationella besökare med mer begränsad kunskap om allemansrätten. Regeringen bedömer att kunskap om allemansrätten behöver upprätthållas kontinuerligt av Naturvårdsverket och andra myndigheter och organisationer. Regeringen bedömer att utvecklingen för målet om tillgång till natur för friluftsliv är oklar då tillräckliga underlag för att bedöma utvecklingen saknas. Länsstyrelsernas friluftslivssamordnare har bidragit till en positiv utveckling.

Regeringen bedömer att utvecklingen för målet om attraktiv tätortsnära natur är oklar. Såväl länsstyrelser som kommuner arbetar aktivt för att nå målet genom att skapa nya och utveckla befintliga skyddade tätortsnära områden. Det saknas dock underlag för att avgöra hur utvecklingen för de områden som inte är skyddade ser ut. Trycket på dessa områden är stort mot bakgrund av den exploatering som sker framförallt i storstadsområdena. Utvecklingen är oklar även för målet hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling.

För målet om skyddade områden som resurs för friluftslivet bedöms utvecklingen vara positiv. Exempel på åtgärder som bidrar till en positiv utveckling är ett ökat antal skyddade områden, öppna data med information om friluftsliv i skyddade områden samt upprustning av statliga leder i fjällen. Utvecklingen för ett rikt friluftsliv i skolan bedöms vara negativ. Bland annat ger Skolinspektionens kvalitetsgranskningar en bild av att det finns brister i ämnet idrott och hälsa när det gäller friluftsliv och utevistelse. Utökningen av antalet timmar i ämnet idrott och hälsa kan bidra positivt till utvecklingen framöver. För målet friluftsliv för god folkhälsa bedöms utvecklingen vara neutral. Arbetet med friluftsliv för god folkhälsa har stärkts bland annat genom ett strategiskt arbete av Folkhälsomyndigheten. Det finns dock även utmaningar som förändrad markanvändning och exploatering till följd av urbanisering. Detta medför en risk för att befintliga grönområden försvinner. Regeringen bedömer att utvecklingen för målet god kunskap om friluftslivet är neutral. Bedömningen beror i hög utsträckning på att det delvis saknas kunskap om friluftsliv och friluftslivsutövande.

När det gäller statsbidraget till friluftorganisationer bedömer regeringen att syftet med bidragen har god effekt för samhället genom att människor i högre grad organiserar sig för att vistas i naturen och utövar friluftsliv genom de organisationer och aktiviteter som beviljats medel.

16.7.5 Politikens inriktning

Friluftslivspolitik

Friluftsliv är en hörnsten i naturvårdspolitiken och är viktigt för landsbygdspolitiken. Oavsett förutsättningar ska alla människor ha möjlighet att vistas i naturen och utöva friluftsliv med allemansrätten som grund. Regeringen anser att förutsättningarna för människor att utöva friluftsliv ska fortsätta att utvecklas i alla delar av landet. Under covid 19-pandemin har friluftslivets betydelse blivit särskilt tydlig då många människor har sökt sig ut i naturen. Arbetet med att underlätta friluftslivet genom tillgänglighet till skyddade natur- och kulturområden, tillgång till information om friluftsliv samt upprustning av det statliga ledsystemet i fjällen ska fortsätta. Information och kunskap om allemansrätten är viktig och behöver upprätthållas kontinuerligt av Naturvårdsverket och andra berörda myndigheter och organisationer.

Regeringen bedömer att statsbidraget till friluftorganisationer, som fördelas av organisationen Svenskt Friluftsliv, ger goda effekter för samhället och för folkhälsan.

Nationalparker och natur- och kulturresevat är viktiga för friluftslivet och lockar miljoner besökare varje år. De är också betydelsefulla för landsbygdsutveckling och för både lokal och regional utveckling. Den fortsatta utvecklingen av natur- och kulturbaserad turism är en betydelsefull del av en hållbar turism och besöksnäring.

Regeringen anser att den tätortsnära naturen är av stor betydelse. En stor del av friluftslivet utövas nära bostaden eller tätorten. Därför är det mycket viktigt att bevara en grön infrastruktur i och omkring städer och tätorter, inte minst i kommuner med stark bebyggelseutveckling. Ansvar för att se till att friluftslivet har goda förutsättningar är delat mellan stat och kommun och mellan många myndigheter. En fortsatt god samordning är därför viktig.

Regeringen anser att det behövs en fortsatt hög ambitionsnivå för att nå friluftslivsmålen och avser att aktivt fortsätta att utveckla friluftslivspolitik.

16.8 Budgetförslag

16.8.1 13.1 Stöd till idrotten

Tabell 16.1 Anslagsutveckling 13:1 Stöd till idrotten

Tusental kronor

2019	Utfall	1 954 311	Anslagssparande	
2020	Anslag	3 474 311 ¹	Utgiftsprognos	3 474 311
2021	Förslag	1 966 811		
2022	Beräknat	1 966 811		
2023	Beräknat	1 966 811		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till idrotten. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till specialidrott inom gymnasieskolan, idrottsforskning och insatser mot dopning. Anslaget får även användas för bidrag för att bilda en stiftelse för antidopningsarbete.

Regeringens överväganden

Tabell 16.2 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 13:1 Stöd till idrotten

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 974 311	1 974 311	1 974 311
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 500	-7 500	-7 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 966 811	1 966 811	1 966 811

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Riksidrottsförbundet får använda medel från anslaget som inte har förbrukats under tidigare år för att bilda en stiftelse för antidopningsarbete.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 7 500 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av att tidsbegränsade medel för att öka sysselsättning upphör.

Regeringen föreslår att 1 966 811 000 kronor anvisas under anslaget 13:1 *Stöd till idrotten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 966 811 000 kronor respektive 1 966 811 000 kronor.

16.8.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tabell 16.3 Anslagsutveckling 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

2019	Utfall	49 404	Anslagssparande	2 760
2020	Anslag	127 164 ¹	Utgiftsprognos	125 870
2021	Förslag	102 164		
2022	Beräknat	52 164		
2023	Beräknat	52 164		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till allmänna samlingslokaler. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets Hus och Parker och Riksföreningen Våra Gårdar för organisationernas information, rådgivning utvecklingsarbete och arbete gällande ansökningar om statligt stöd.

Regeringens överväganden

Tabell 16.4 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	52 164	52 164	52 164
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	50 000		
varav BP21	70 000	20 000	20 000
- Förstärkning allmänna samlingslokaler	70 000	20 000	20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	102 164	52 164	52 164

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2021 för en fortsatt förstärkning av bidraget till allmänna samlingslokaler. Anslaget ökas även med 50 000 000 kronor för 2021 för att mildra de ekonomiska konsekvenserna av coronapandemin för verksamheten.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av att tidsbegränsade medel upphör.

Regeringen föreslår att 102 164 000 kronor anvisas under anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 52 164 000 kronor respektive 52 164 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2022–2024.

Tabell 16.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

	Utfall År 2019	Prognos År 2020	Förslag År 2021	Beräknat År 2022	Beräknat År 2023	Beräknat År 2024
Ingående åtaganden	41 936	41 480	37 480			
Nya åtaganden	32 709	26 844	24 000			
Infriade åtaganden	-33 165	-30 844	-21 480	-23 000	-13 000	-4 000
Utestående åtaganden	41 480	37 480	40 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	44 000	40 000	40 000			

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för investeringsbidrag till fleråriga projekt. Detta innebär att bidragen betalas ut ett eller flera år efter det år då projektbidrag beslutats. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2022–2024.

16.8.3 13:3 Stöd till friluftorganisationer

Tabell 16.6 Anslagsutveckling 13:3 Stöd till friluftorganisationer

Tusental kronor

2019	Utfall	47 785	Anslagssparande	
2020	Anslag	50 785 ¹	Utgiftsprognos	50 785
2021	Förslag	47 785		
2022	Beräknat	47 785		
2023	Beräknat	47 785		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till friluftorganisationer.

Regeringens överväganden

Tabell 16.7 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 13:3 Stöd till friluftorganisationer

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	50 785	50 785	50 785
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 000	-3 000	-3 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	47 785	47 785	47 785

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 47 785 000 kronor anvisas under anslaget 13:3 *Stöd till friluftorganisationer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 47 785 000 kronor respektive 47 785 000 kronor.

16.8.4 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tabell 16.8 Anslagsutveckling 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

2019	Utfall	15 000	Anslagssparande
2020	Anslag	15 000 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	15 000	
2022	Beräknat	15 000	
2023	Beräknat	15 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer i enlighet med lagen (2010:473) om statligt stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer.

Regeringens överväganden

Tabell 16.9 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	15 000	15 000	15 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	15 000	15 000	15 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 000 000 kronor anvisas under anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 15 000 000 kronor respektive 15 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2022.

Tabell 16.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

	Utfall År 2019	Prognos År 2020	Förslag År 2021	Beräknat År 2022
Ingående åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Nya åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Infriade åtaganden	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
Utestående åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	15 000	15 000	15 000	

Skälen för regeringens förslag: För att Partibidragsnämndens administration ska kunna bedrivas effektivt bör stödet till riksdagspartiers kvinnoorganisationer handläggas samtidigt som stödet till de politiska partierna enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier. Detta innebär att åtaganden om stöd till riksdagspartiers kvinnoorganisationer beslutas under hösten för det kommande året och därmed medför behov om framtida anslag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2022.

16.8.5 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tabell 16.11 Anslagsutveckling 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tusental kronor

2019	Utfall	170 612	Anslagssparande	1 146
2020	Anslag	296 758 ¹	Utgiftsprognos	293 738
2021	Förslag	71 758		
2022	Beräknat	23 758		
2023	Beräknat	23 758		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till forskning samt annan kunskapsutveckling som avser det civila samhället. Anslaget får även användas för utgifter för uppföljning och annan verksamhet för genomförandet av politiken för det civila samhället samt för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Regeringens överväganden

Tabell 16.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	171 758	171 758	171 758
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-100 000	-148 000	-148 000
varav BP21	25 000		
- Tillfälligt stöd till Svenska kyrkan	25 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	71 758	23 758	23 758

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 25 000 000 kronor för 2021 för bidrag till Svenska kyrkan.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 125 000 000 kronor fr.o.m. 2021 till följd av att tidsbegränsade medel upphör för dels ideella organisationers åtgärder mot hemlöshet bland unga vuxna där psykisk ohälsa

kan vara en bidragande orsak till hemlösheten, dels kompetenshöjande insatser för statliga myndigheter och politiker i kommuner och regioner.

Regeringen föreslår att 71 758 000 kronor anvisas under anslaget 13:5 *Insatser för den ideella sektorn* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 23 758 000 kronor respektive 23 758 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 13:5 *Insatser för den ideella sektorn* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 39 000 000 kronor 2022–2031.

Tabell 16.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tusental kronor

	Utfall År 2020	Prognos År 2021	Förslag År 2022	Beräknat År 2023	Beräknat År 2024– 2031
Ingående åtaganden	0	0			
Nya åtaganden	0	39 000			
Infriade åtaganden	0	0	-9 600	-9 600	-19 800
Utestående åtaganden	0	39 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	65 000	39 000			

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för bidrag till fleråriga forskningsprojekt inom forskningsprojektet för det civila samhället. Under 2021 kommer Vetenskapsrådet att göra en ny utlysning av forskningsmedel som kommer att innebära åtaganden t.o.m. 2031. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 13:5 *Insatser för den ideella sektorn* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 39 000 000 kronor 2022–2031.

17 Folkbildning

17.1 Mål för området

Målet för folkbildningspolitiken fastställdes genom riksdagens beslut i fråga om regeringens proposition Allas kunskap – allas bildning (prop. 2013/14:172, bet. 2013/14:KrU8, rskr. 2013/14:379). Målet är att folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället. Målet avspeglar folkbildningens idémässiga grund, särskilda pedagogik och självständighet.

17.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Folkbildningens verksamhet följs i första hand upp i förhållande till de fyra syften som gäller för statsbidraget för folkbildningen. Dessa fyra syften presenteras nedan och ligger till grund för resultatindikatorerna. De resultatindikatorer som används för folkbildningens område är i huvudsak kvantitativa och beskriver främst den verksamhet som genomförts.

Underlag för uppföljningen har hämtats i redovisningar från Folkbildningsrådet, SISU Idrottsutbildarna, Myndigheten för yrkeshögskolan och Specialpedagogiska skolmyndigheten.

17.3 Resultatredovisning

17.3.1 Resultat

Syfte: Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Indikator: Antalet folkhögskolor och studieförbund i landet

Det finns 155 folkhögskolor och 11 studieförbund (inklusive SISU Idrottsutbildarna) som får statsbidrag i enlighet med förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen. Under 2019 har vidare två försöksverksamheter för folkhögskolor tagit emot statsbidrag. Enligt den senaste statistiken från 2018 finns det därutöver 182 filialer till folkhögskolor.

Indikator: Fördelning av folkhögskolor och studieförbund i hela landet

Landets folkhögskolor och studieförbund har stor geografisk spridning. Folkhögskolorna erbjöd under 2019 långa folkhögskolekurser i 156 kommuner, en ökning med 4 kommuner sedan föregående år. Studieförbunden har sedan flera år tillbaka varit verksamma i alla landets kommuner.

Den största delen av deltagare inom såväl folkhögskolans allmänna och särskilda kurs som studieförbundens studiecirklar återfanns 2019, likt föregående år, i storstäder och större städer med tillhörande pendlingskommuner. I relation till antalet kommuninvånare var antalet deltagare dock störst i landsbygdskommuner.

SISU Idrottsutbildarna

SISU Idrottsutbildarna hade under 2019, i likhet med föregående år, verksamhet i alla Sveriges kommuner. Under 2019 samverkade SISU Idrottsutbildarna med knappt 9 500 föreningar i landet. Det är en ökning med 1 585 föreningar sedan 2018.

Syfte: Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Indikator: Deltagare i folkhögskolekurs efter ålder och kön

Under 2019 deltog nästan 59 400 deltagare i folkhögskolans allmänna och särskilda kurser, vilket är en ökning med ca 2 700 deltagare jämfört med föregående år. Av deltagarna i allmän kurs var 54 procent kvinnor och 46 procent män. Inom särskild kurs var 67 procent kvinnor och 33 procent män. Könsfördelningen inom såväl allmän som särskild kurs är i linje med föregående år. Under 2019 var medelåldern bland deltagarna i allmän kurs 29 år, i likhet med föregående år, och 39 år bland deltagarna i särskild kurs. I särskild kurs har deltagarnas medelålder ökat med ett år i jämförelse med 2018.

Indikator: Unika studiecirkeldeltagare efter ålder och kön

Under 2019 deltog ca 599 400 unika deltagare i en studiecirkel, vilket är en minskning från föregående år med ca 18 500 deltagare. Totalt hölls ca 241 800 studiecirkelar, vilket är ca 19 000 färre än 2018. Av deltagarna var 62 procent kvinnor och 38 procent män, vilket är i stort sett oförändrat jämfört med 2018.

Av studieförbundens studiecirkeldeltagare 2019 hade 41 procent fyllt 65 år. Vidare var 46 procent av deltagarna i åldern 25–64 år och 13 procent var under 25 år. Åldersfördelningen har endast förändrats marginellt jämfört med 2018.

Under 2019 hade SISU Idrottsutbildarna 441 000 deltagare i distriktens verksamheter (lägrupp, kurs och processarbete), vilket är en ökning med ca 10 procentenheter jämfört med föregående år. Av SISU Idrottsutbildarnas deltagare i lägrupp, kurs och processarbete var 44 procent kvinnor och 56 procent män, vilket är en minskning av andelen kvinnor med två procentenheter. 48 procent av deltagarna 2019 var yngre än 25 år, 44 procent var 25–65 år och 8 procent var äldre än 65 år. Åldersfördelningen har endast förändrats marginellt jämfört med 2018.

Indikator: Andel utrikes födda deltagare i folkhögskolans långa kurser och i studiecirkelar

I folkhögskolan ökade under 2019 andelen utrikes födda deltagare marginellt inom den allmänna kursen jämfört med 2018. 48 procent av deltagarna i allmän kurs var utrikes födda. Av de utrikes födda var 60 procent kvinnor och 40 procent män. I de särskilda kurserna utgjorde utrikes födda 17 procent av deltagarna, vilket är oförändrat sedan 2018. Av de utrikes födda var 61 procent kvinnor och 39 procent män.

Andelen utrikes födda deltagare i studieförbundens studiecirkelar förändrades endast marginellt under 2019 jämfört med 2018. Bland studiecirkeldeltagarna var andelen utrikes födda deltagare 22 procent. Av de utrikes födda var 59 procent kvinnor och 41 procent män. Utbildning i Svenska från dag ett ingår inte i denna redovisning. SISU Idrottsutbildarna redovisar att 7 procent av deltagarna var utrikes födda, vilket är i nivå med 2018.

Indikator: Andel deltagare med funktionsnedsättning i folkhögskolornas långa kurser respektive i studieförbundens studiecirkelar

Under 2019 hade 35 procent av deltagarna i allmän kurs en funktionsnedsättning, vilket är en ökning med 7 procentenheter jämfört med föregående år. Inom särskild kurs

utgjorde deltagare med funktionsnedsättning 13 procent, vilket är en ökning med fyra procentenheter jämfört med 2018. Metoden för insamling av uppgifter om funktionsnedsättning för deltagare på folkhögskola förändrades 2018. Statistiken samlas från och med 2018 in på individnivå och per helår men någon faktisk förändring av deltagarsammansättningen har inte skett. Förändringar mellan åren bör därför tolkas med viss försiktighet. Inom studiecirkelarna låg andelen personer med funktionsnedsättning 2019 på 6 procent, vilket är en minskning med 1 procentenhet sedan 2018.

SISU Idrottsutbildarna redovisar inte uppgifter om deltagare med funktionsnedsättning. Under 2019 genomförde SISU 636 arrangemang med 5 475 deltagare tillsammans med Svenska parasportförbundet, vilket är en minskning med 207 arrangemang sedan 2018.

Indikator: Antal asylsökande och nyanlända som bor i anläggningsboende som deltagit i särskilda folkbildningsinsatser

Regeringens satsning på Svenska från dag ett utgörs av verksamhet för asylsökande och nyanlända, som fått uppehållstillstånd men som bor i anläggningsboende.

Sammantaget beräknas ca 18 100 deltagare ha tagit del av verksamheten 2019, vilket är en minskning med 5 044 deltagare jämfört med 2018. De som deltagit beräknas utgöra 34 procent av den totala målgruppen, som uppskattas bestå av ca 53 000 personer, vilket är 3 procentenheter mindre än 2018. Verksamheten har under 2019 bedrivits i 166 kommuner, vilket är 37 färre än under föregående år.

Bland de som deltagit i studieförbundens och folkhögskolornas verksamheter 2019 uppgick andelen kvinnor till 42 respektive 44 procent. Det är en större andel än i målgruppen som helhet, där andelen kvinnor uppskattas till 33 procent.

SISU Idrottsutbildarna genomförde 375 arrangemang i 34 kommuner 2019.

Syfte: Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället

Indikator: Andel deltagare utan gymnasieutbildning

Deltagarna i folkhögskolans allmänna kurs har kortare utbildningsbakgrund än befolkningen i genomsnitt. Andelen deltagare i allmän kurs som hade högst förgymnasial utbildning var 58 procent under 2019, vilket är 3 procentenheter mer än 2018. Av deltagarna med högst förgymnasial utbildning var 56 procent kvinnor och 44 procent män. I befolkningen som helhet var andelen med högst förgymnasial utbildning 20 procent. På de särskilda kurserna var andelen som hade förgymnasial utbildning 15 procent, vilket är två procentenheter högre än 2018. Av studieförbundens deltagare hade 19 procent förgymnasial utbildning, vilket är på samma nivå som föregående år.

Indikator: Antal utfärdade intyg om grundläggande behörighet bland deltagare på folkhögskolans allmänna kurs

Under 2019 utfärdades 1 740 intyg om grundläggande behörighet från folkhögskolans allmänna kurs, vilket är 180 färre intyg jämfört med 2018. Hösten 2019 sökte 5 669 personer som studerat vid folkhögskola till utbildning vid universitet och högskolor, varav 3 452 personer antogs till studier.

Indikator: Antal utfärdade intyg om avslutad eftergymnasial yrkesutbildning på särskild kurs

Folkhögskolorna utfärdade under 2019 totalt ca 950 intyg om avslutad eftergymnasial yrkesutbildning på särskild kurs, vilket är oförändrat jämfört med 2018.

Uppsökande och motiverande studieförbundsinsatser

Sedan 2018 fördelar Folkbildningsrådet särskilda medel till studieförbunden för uppsökande och motiverande studieförbundsinsatser. Målgruppen är utrikes födda kvinnor. Insatsen ska stärka deltagarnas självförtroende, erbjuda möjligheter att komplettera baskunskaper och genom vägledande samtal visa på möjliga vägar till studier. Insatsen har 2019 haft ca 7 400 deltagare i 194 kommuner. Det är en ökning med ca 1 400 deltagare och 31 kommuner sedan 2018.

Syfte: Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Indikator: Antal deltagare i folkhögskolors och studieförbunds kulturprogram

Studieförbunden anordnade ca 365 500 kulturprogram 2019, vilket är en minskning med ca 13 600 arrangemang jämfört med föregående år. Studieförbundens kulturprogram samlade totalt drygt 19,2 miljoner (ej unika) deltagare, vilket är en minskning med ca 648 300 deltagare jämfört med 2018.

Folkhögskolorna anordnade ca 2 350 kulturprogram 2019, vilket är 150 färre jämfört med 2018. Dessa samlade ca 184 600 (ej unika) deltagare, vilket innebär en ökning med ca 7 600 deltagare jämfört med 2018.

SISU Idrottsutbildarnas distrikt arrangerade sammanlagt ca 4 418 kulturprogram med ca 298 500 deltagare (ej unika). Det är 218 fler kulturprogram än föregående år, men en minskning i antalet deltagare med ca 22 500 deltagare.

Indikator: Andel kvinnor respektive män i kulturprogram

Av deltagarna i studieförbundens kulturprogram var 56 procent kvinnor och 44 procent män, vilket är oförändrat från föregående år. Inom folkhögskolornas kulturprogram var 54 procent kvinnor och 46 procent män, vilket även det är oförändrat i jämförelse med 2018. Av deltagarna i SISU Idrottsutbildarnas kulturprogram var 52 procent kvinnor och 48 procent män, vilket är en ökning av andelen män i jämförelse med föregående år med 7 procentenheter.

Övriga insatser

Folkbildning om mänskliga rättigheter.

Folkbildningsrådet har under 2019 fördelat bidrag till elva projekt som anordnas av folkhögskolor och studieförbund som syftar till att stärka kunskaperna om mänskliga rättigheter i folkbildningen. Projekten har bland annat riktats till nyanlända eller kortutbildade kvinnor (se även utg.omr. 1 avsnitt 10).

Demokratiarbete

Under 2018 tilldelades Folkbildningsrådet extra medel för verksamhet som stärker demokratin. Sju projekt beviljades medel och dessa insatser slutredovisades under 2019. Projekten har sammantaget satt fokus på demokratiarbetet inom folkbildningen och intensifierat detta.

Förstärkningsbidrag och särskilt utbildningsstöd

Folkbildningsrådet avsatte under 2019 drygt 237 miljoner kronor i förstärkningsbidrag till deltagare med funktionsnedsättning samt med behov av extra stöd i svenska språket. Bidraget uppgick 2018 till ett något lägre belopp, 236 miljoner kronor.

Under 2019 avsatte regeringen ca 190 miljoner kronor i särskilt utbildningsstöd. Bidraget fördelas av Specialpedagogiska skolmyndigheten och syftar till att underlätta studier på folkhögskola för personer med funktionsnedsättning. En mindre del av stödet

får lämnas till universitet och högskolor respektive Synskadades Riksförbund. Sedan 2018 har bidraget ökat med 2 miljoner kronor.

Studiemotiverande kurs på folkhögskola

Studiemotiverande kurs på folkhögskola (SMF) är en arbetsmarknadspolitisk insats för arbetssökande som varken har grundläggande behörighet till högskoleutbildning eller gymnasieexamen. Kursen genomfördes under 2019 av 93 folkhögskolor, vilket är en minskning med 18 folkhögskolor jämfört med 2018. Under 2019 deltog ca 3 700 personer i kursen. Det är drygt 100 färre personer än föregående år. Andelen utrikes födda uppgick till 71 procent, vilket är en ökning med 5 procentenheter jämfört med föregående år. Personer äldre än 25 år utgjorde 66 procent av deltagarna, vilket är en ökning med 4 procentenheter på ett år. Av deltagarna äldre än 25 år var 57 procent kvinnor och 43 procent män. Bland deltagarna som var 24 år och yngre var 39 procent kvinnor och 61 procent män.

Av de ungdomar mellan 16 och 24 år som påbörjat kursen 2018 har 37 procent studerat vidare på folkhögskola fram till och med december 2019. Motsvarande siffror för de som fyllt 25 år är 22 procent.

Etableringskurs på folkhögskola

Etableringskurs på folkhögskola är en arbetsmarknadspolitisk insats som riktar sig till personer som omfattas av Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag och som har kort utbildning. Kursen genomfördes 2019 av 86 folkhögskolor, vilket är en minskning med 26 skolor jämfört med 2018. Under 2019 deltog totalt ca 2 800 personer i kursen, vilket är en minskning med ca 3 100 personer sedan 2018. Av deltagarna var 61 procent kvinnor och 39 procent män. Folkbildningsrådet rapporterar att den stora minskningen bl.a. beror på färre personer som omfattas av etableringsprogrammet och Arbetsförmedlingens minskade resurser under året.

Bristyrkesutbildning på folkhögskola

Bristyrkesutbildning på folkhögskola är en arbetsmarknadspolitisk insats som fördelade särskilda medel under 2016–2019. Målgruppen för insatsen var deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin och, från och med februari 2018, även personer som är inskrivna i etableringsprogrammet. Under 2019 har 19 folkhögskolor genomfört 22 olika utbildningar. Det är nio folkhögskolor och elva utbildningar färre än 2018. Totalt samlade utbildningarna 380 deltagare 2019, vilket är en minskning med 286 deltagare jämfört med 2018. Av deltagarna 2019 var 71 procent kvinnor.

Jämställdhet inom folkbildningen

Folkbildningsrådet ingår sedan 2016 i nätverket för jämställdhetsintegrering för myndigheter (JiM) i syfte att utveckla jämställdhetsarbetet inom folkbildningen. Folkbildningsrådet har utarbetat en handlingsplan för arbetet med jämställdhetsintegrering. Under 2019 har folkhögskolor inom ramen för detta arbete erbjudits handledning i form av samtal och platsbesök i olika former. Därutöver har två erfarenhetsutbyten genomförts.

Tolkutbildning inom folkbildningen

Utbildning till tolk för personer med dövhet, hörselnedsättning och personer med dövblindhet, skrivtolk och kontakttolk bedrivs vid folkhögskolor och studieförbund.

Teckenspråks- och dövblindtolkutbildning bedrevs 2019 på tre folkhögskolor. Samhällets behov av teckenspråks- och dövblindtolkutbildning har bedömts minska framöver och antalet ansökningar till utbildningen har minskat under en längre tid. Antalet deltagare som 2019 påbörjade en utbildning till teckenspråkstolk uppgick till 32 per-

soner, varav ca 95 procent var kvinnor. Det är en viss ökning jämfört med 2018 då 24 personer påbörjade en utbildning. År 2019 slutförde 31 deltagare utbildningen med godkänt resultat, vilket är en ökning jämfört med 2018 då 28 deltagare slutförde utbildningen med godkänt resultat.

Skrivtolkutbildning bedrevs på en folkhögskola 2019. 15 deltagare påbörjade skrivtolkutbildningen 2019, varav en övervägande majoritet var kvinnor. Totalt har 31 deltagare slutfört utbildningen med godkänt resultat under perioden 2017–2019.

Den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk bedrivs av tre folkhögskolor och åtta studieförbund. Under 2019 slutförde 196 deltagare en utbildning till kontakttolk med godkänt resultat, vilket kan jämföras med 2018 då 227 deltagare slutförde utbildningen med godkänt resultat. Under 2019 fick 82 personer utbildningsbevis genom validering, vilket är en minskning med 21 personer jämfört med 2018. Det innebär att sammantaget 278 personer fått utbildningsbevis som kontakttolk under 2019, jämfört med 330 personer 2018. Bland de som påbörjade utbildningen 2019 var 56 procent kvinnor och 44 procent män. Av de som slutförde utbildningen med godkänt resultat 2019 var 56 procent kvinnor och 44 procent män.

I december 2018 lämnade tolkutredningen sitt slutbetänkande Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk (SOU 2018:83). Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

17.4 Analys och slutsatser

17.4.1 Analys och slutsatser

Regeringen anser att syftena med statsbidraget till folkbildningen uppfylls. Det bekräftas även av Statskontorets utvärdering av folkbildningen som presenterades i april 2018.

Syfte: Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Folkbildningen har spelat en viktig roll i demokratin framväxt och fortsätter att spela en viktig roll i dess utveckling. Folkbildningen bidrar till att ge fler människor förutsättningar att aktivt delta i demokratin och i det demokratiska samtalet. Folkbildningen finns i hela landet och engagerar en stor bredd av deltagare. Studieförbunden och folkhögskolorna har tillsammans över en miljon deltagare. Utöver detta samlar SISU Idrottsutbildarna ett stort antal deltagare i sina verksamheter.

Centralt för folkbildningens bidrag till att stärka och utveckla demokratin är att erbjuda mötesplatser för människor med olika erfarenheter och intressen. En framtida utmaning för folkbildningen är att såväl studieförbund som folkhögskolor har många homogena miljöer där möten inte skapas naturligt, t.ex. deltagarsammansättningen på folkhögskolornas filialer och studieförbundens studiecirkel inom musik och hantverk.

Syfte: Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald och för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Folkbildningen är en mötesplats för människor med olika bakgrund och förutsättningar. Folkbildningen är en växande aktör för utbildning av utrikes födda personer, personer med någon form av funktionsnedsättning och personer med kort tidigare utbildningsbakgrund. Folkhögskolans särskilda miljö och arbetssätt bidrar till att stärka del-

tagarnas självförtroende och ger personer nya perspektiv samt bättre studieresultat än de har uppnått tidigare.

Det särskilda statsbidraget för folkbildningens verksamhet för asylsökande och nyanlända har fortsatt ge goda resultat. Verksamheten har bidragit till att öka kunskaperna i svenska och har givit deltagarna en meningsfull sysselsättning under asyltiden. Verksamheten har sannolikt påskyndat etableringen för de som beviljats uppehållstillstånd.

Även under 2019 är andelen utrikes födda deltagare i SISU Idrottsutbildarnas ordinarie verksamhet fortsatt lågt. SISU Idrottsutbildarna har sedan 2017 ökat sin verksamhet för asylsökande inom ramen för Svenska från dag ett.

Syfte: Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället

Folkbildningen har sedan sin framväxt genomfört verksamhet för personer som av olika skäl har kortare formell utbildningsbakgrund än befolkningen i genomsnitt och som står långt ifrån arbetsmarknaden. Folkbildningen spelar därigenom en viktig roll för att utjämna de utbildningsklyftor som finns i samhället. Folkbildningen bidrar också i arbetet med att ge stöd och vägledning till unga som varken arbetar eller studerar. Under en följd av år har andelen utrikes födda, personer med funktionsnedsättning och lågutbildade ökat bland folkhögskolans deltagare.

Uppföljningar av studiemotiverande folkhögskolekurs och etableringskurs på folkhögskola har visat goda resultat. Användningen av dessa insatser ser dock väldigt olika ut över landet och främst deltagandet i etableringskursen har minskat. Den fortsatta utvecklingen behöver följas.

Syfte: Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Folkhögskolor och studieförbund fungerar som lokala och regionala arenor där deltagare får möjlighet att delta i kulturlivet både som konsumenter och som skapare av kultur. Studieförbund och folkhögskolor erbjuder även en arbetsmarknad för kulturarbetare och professionella konstnärer.

Särskilt studieförbundens verksamhet skapar möjligheter till kultur i hela landet. Inom de flesta studieförbund är kulturen den största verksamheten. Studieförbundens studiecirkel bidrar till att kultursyftet uppnås genom att bl.a. deltagarnas intresse för kulturlivet breddas och att deltagande i studiecirkel kan öka förståelsen för både den egna och andras kultur. Detta visade Statskontoret i sin utvärdering av folkbildningen.

Folkbildningen står inför en utmaning när det gäller att göra verksamheten inom kulturområdet tillgänglig för nya deltagare, såsom utrikes födda personer men även till deltagare med kort utbildningsbakgrund. En annan utmaning handlar om att bredda kulturverksamheten till att i ökad utsträckning omfatta kultur från andra delar av världen.

Samhällets tolkförsörjning

Skrivtolk-, teckenspråks- och dövblindtolkutbildningarna har ett begränsat deltagarantal. Andelen deltagare som slutför dessa utbildningar är fortsatt låg och könsfördelningen är ojämn. Behovet av kontakttolkar i offentlig sektor bedöms även fortsatt vara omfattande.

17.5 Politikens inriktning

Folkbildningen i Sverige har en särställning som en arena för utbildning, bildning och delaktighet. I spåren av covid-19-pandemin har folkbildningen ställt om en stor del av sin verksamhet till distans och växlat upp för att möta ökade behov av utbildning bland vuxna.

Folkbildningen är viktig i arbetet med en rad samhällsutmaningar, till exempel att stärka ett aktivt deltagande i samhället för alla människor, att ge människor fler möjligheter att utbilda sig eller att byta bana mitt i livet, att ge nyanlända möjlighet till etablering i arbetsliv och samhälle samt att tillhandahålla ett rikt, tillgängligt och inkluderande kulturliv i alla delar av landet. För individer som av olika anledningar inte har fullföljt en gymnasieutbildning utgör folkbildningen ett viktigt alternativ till fortsatta studier och arbete. Studieförbunden har verksamhet i alla Sveriges kommuner och når en stor del av Sveriges befolkning genom sin utbildnings- och bildningsverksamhet.

Studieförbundens och folkhögskolornas arbete har även stor betydelse för Sveriges genomförande av Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen om bl.a. god utbildning för alla.

Folkbildningsinsatser för att nå personer som är nya i Sverige eller som står längre ifrån utbildning och arbete

När nu covid-19-pandemin får långtgående effekter på arbetsmarknaden och människors liv, kan folkbildningen fortsätta att ta ett stort samhällsansvar för att genom sin flexibla och geografiskt utbredda verksamhet nå målgrupper som står långt ifrån utbildning och arbetsmarknaden.

Sedan 2018 har studieförbunden tilldelats särskilda medel för att genomföra uppsökande och motiverande verksamhet för att nå utrikes födda kvinnor som står långt från arbetsmarknad och utbildning. Statskontorets utvärdering av insatsen visar bl.a. att studieförbundens arbete bidrar till att motverka utanförskap och stärka deltagarnas självständighet. Samtidigt visar Statskontoret att insatserna behöver utvecklas för att nå personer som står längst från utbildning och arbete samt tydligare inriktas mot vidare arbete eller studier. Behoven av insatser för denna målgrupp är fortsatt stora och ofta resurskrävande. Regeringen föreslår därför att statsbidraget till folkbildningen förstärks t.o.m. 2022 för att möjliggöra fler insatser riktade till utrikes födda kvinnor och vid behov andra målgrupper.

Förstärkning av folkhögskolan

Folkhögskolan är som utbildningsform unik eftersom den når deltagare som andra skolformer inte når. Med en pedagogik som bygger på samtal och erfarenhetsutbyte i mindre studiegrupper och genom möjligheten att anpassa studietakt och innehåll till individen, stödjer folkhögskolor studerande som inte har lyckats inom andra skolformer att komma vidare till arbete eller fortsatta studier. Regeringen har under flera år byggt ut folkhögskolan. Under 2020 har en tillfällig tvåårig utbyggnad av folkhögskolans allmänna kurs och yrkesutbildningar på gymnasial och eftergymnasial nivå snabbt inletts för att möta de ökade behoven av utbildning bland vuxna. Finansieringsansvaret för folkbildningen är delat mellan stat, regioner, kommuner och huvudmän. Regeringen bedömer att principen om delat finansieringsansvar är viktig att upprätthålla.

Att expandera folkhögskolan under flera år innebär dock inte bara en möjlighet utan även en utmaning för landets folkhögskolor. Folkhögskolans deltagarsammansättning har förändrats under en längre tid, med en ökande andel deltagare med funktionsned-

sättning, deltagare som är utrikes födda och/eller har en kort tidigare utbildning. Den förändrade deltagarsammansättningen ställer större krav på såväl ny kunskap om utbildningsformen som personalens kompetens. Regeringen föreslår därför att medel tillförs Linköpings universitet för att inrätta en forskarskola som möjliggör för yrkesverksamma folkhögskollärare att utveckla sin kompetens parallellt med fortsatt arbete vid en folkhögskola och som stärker folkhögskolans vetenskapliga grund (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 17.1.5).

Folkhögskolorna erbjuder också studiemotiverande folkhögskolekurs och etableringskurs på folkhögskola i samarbete med Arbetsförmedlingen. Regeringen bedömer att dessa kurser utgör ett viktigt steg på vägen till vidare studier, inom t.ex. allmän kurs, och till etablering på arbetsmarknaden.

17.6 Budgetförslag

17.6.1 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tabell 17.1 Anslagsutveckling 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tusental kronor

2019	Utfall	4 298 183	Anslagssparande	
2020	Anslag	4 461 683 ¹	Utgiftsprognos	4 461 683
2021	Förslag	4 559 683		
2022	Beräknat	4 489 783		
2023	Beräknat	4 337 783		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till folkbildningen. Anslaget får även användas för statsbidrag till Föreningen Nordiska Folkhögskolan i Genève samt för utgifter för statsbidrag i form av det särskilda verksamhetsstödet till SISU Idrottsutbildarna. Vidare får anslaget användas för utgifter för utvärdering av folkbildningen samt för utgifter avseende bidrag till teckenspråkstolkutbildning.

Kompletterande information

I förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen finns bestämmelser om statsbidrag till folkbildningen.

Regeringens överväganden

Tabell 17.2 Förändringar av anslagsnivån för 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	4 319 683	4 319 683	4 319 683
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	240 000	170 100	18 100
varav BP21	50 000	50 000	
- Förstärkning studieförbunden	50 000	50 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 559 683	4 489 783	4 337 783

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Till följd av covid-19-pandemin och den ökade arbetslösheten som pandemin har orsakat bör en förstärkning av studieförbundens insatser göras. Insatserna kan riktas till utrikes födda kvinnor och vid behov andra relevanta målgrupper som står långt ifrån utbildning eller arbetsmarknaden. För ändamålet bör 50 000 000 kronor tillföras anslaget under 2021 och 50 000 000 kronor under 2022.

Regeringen föreslår att 4 559 683 000 kronor anvisas under anslaget 14:1 *Bidrag till folkbildningen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 4 489 783 000 kronor respektive 4 337 783 000 kronor.

17.6.2 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tabell 17.3 Anslagsutveckling 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

2019	Utfall	47 203	Anslagssparande	12 128
2020	Anslag	59 331 ¹	Utgiftsprognos	49 423
2021	Förslag	55 331		
2022	Beräknat	58 331		
2023	Beräknat	54 831		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till tolkutbildning. Anslaget får i begränsad omfattning även användas för utgifter för administration, utveckling, utvärdering och rekryteringsfrämjande insatser.

Kompletterande information

I förordningen (2012:140) om statsbidrag för viss utbildning som rör tolkning och teckenspråk finns bestämmelser om bidrag till kontakttolkutbildning och om bidrag till teckenspråkstolkutbildning.

Regeringens överväganden

Tabell 17.4 Förändringar av anslagsnivån 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	59 331	59 331	59 331
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 000	-1 000	-4 500
varav BP21	-4 000	-1 000	-4 500
- Höjd kvalitet tolktjänster	-2 000	1 000	-2 500
- FOI-prop	-2 000	-2 000	-2 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	55 331	58 331	54 831

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen avser att lämna förslag om att länsstyrelserna ska ges ett utökat ansvar avseende tolkförmedlingar. För att finansiera förslagen föreslås anslaget minskas med 2 000 000 kronor 2021, ökas med 1 000 000 kronor 2022 och minskas med 2 500 000 kronor 2023. För att finansiera en forskarskola för folkhögskollärare bör anslaget minskas med 2 000 000 kronor 2021–2024.

Regeringen föreslår att 55 331 000 kronor anvisas under anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 58 331 000 kronor respektive 54 831 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildningen* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2022–2025.

Beställningsbemyndigande för anslaget 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	91 180	79 250	140 000			
Nya åtaganden	61 631	140 000	31 000			
Infriade åtaganden	-73 561	-79 250	-51 000	- 30 000	-59 000	-31 000
Utestående åtaganden	79 250	140 000	120 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	140 000	140 000	120 000	120 000	120 000	120 000

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för yrkeshögskolan fördelar bidrag till tolkutbildningar som genomförs vid folkhögskolor och studieförbund. Kontakttolkutbildningarna är ettåriga och tvååriga medan teckenspråkstolkutbildningarna är treåriga och fyraåriga. Detta innebär att Myndigheten för yrkeshögskolan behöver fatta beslut om bidrag för flera kommande år.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2021 för anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2022–2025.

17.6.3 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen

Tabell 17.5 Anslagsutveckling 14:3 Särskilda insatser för folkbildningen

Tusental kronor

2019	Utfall	162 000	Anslagssparande	
2020	Anslag	140 000 ¹	Utgiftsprognos	140 000
2021	Förslag	140 000		
2022	Beräknat	100 000		
2023	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att genomföra insatser för att stärka kunskaper i svenska, om samhället och främja deltagande i samhällslivet för asylsökande och personer som fått uppehållstillstånd men bor kvar i anläggningsboende.

Kompletterande information

I förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare finns bestämmelser om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare.

Regeringens överväganden

Tabell 17.6 Förändringar av anslagsnivån 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	150 000	150 000	150 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-10 000	-50 000	-150 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	140 000	100 000	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 140 000 000 kronor anvisas under anslaget 14:3 *Särskilda insatser inom folkbildningen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor respektive 0 kronor.

17.6.4 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tabell 17.7 Anslagsutveckling 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tusental kronor

2019	Utfall	190 832	Anslagssparande	- 494
2020	Anslag	193 158 ¹	Utgiftsprognos	190 703
2021	Förslag	193 158		
2022	Beräknat	193 158		
2023	Beräknat	193 158		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilt utbildningsstöd som ges till folkhögskolor och universitet och högskolor samt för analyser av och utveckling av folkhögskolornas och lärosätenas lärmiljöer. Anslaget får även användas för statsbidrag för teknisk anpassning av studiematerial för synskadade och dövblinda.

Kompletterande information

I förordningen (2011:1163) om statsbidrag för särskilt utbildningsstöd finns bestämmelser om statsbidrag för särskilt utbildningsstöd och särskilda utbildningsinsatser.

Regeringens överväganden

Tabell 17.8 Förändringar av anslagsnivån 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	193 158	193 158	193 158
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	193 158	193 158	193 158

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 193 158 000 kronor anvisas under anslaget 14:4 *Särskilt utbildningsstöd* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 193 158 000 kronor respektive 193 158 000 kronor.

18 Spelmarknaden

18.1 Mål för området

Målet för området är en sund och säker spelmarknad under offentlig kontroll som värnar intäkterna till det allmänna och som ger goda förutsättningar för allmännyttig ideell verksamhet att erhålla finansiering genom intäkter från spel. De negativa konsekvenserna av spelande ska minskas och det ska råda hög säkerhet i spelen. Spel om pengar ska omfattas av ett starkt konsumentskydd och inte kunna missbrukas för kriminell verksamhet (prop. 2018/19:1 utg.omr. 17, bet. 2018/19: KrU1, rskr. 2018/19:94).

18.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att bedöma resultatet för området:

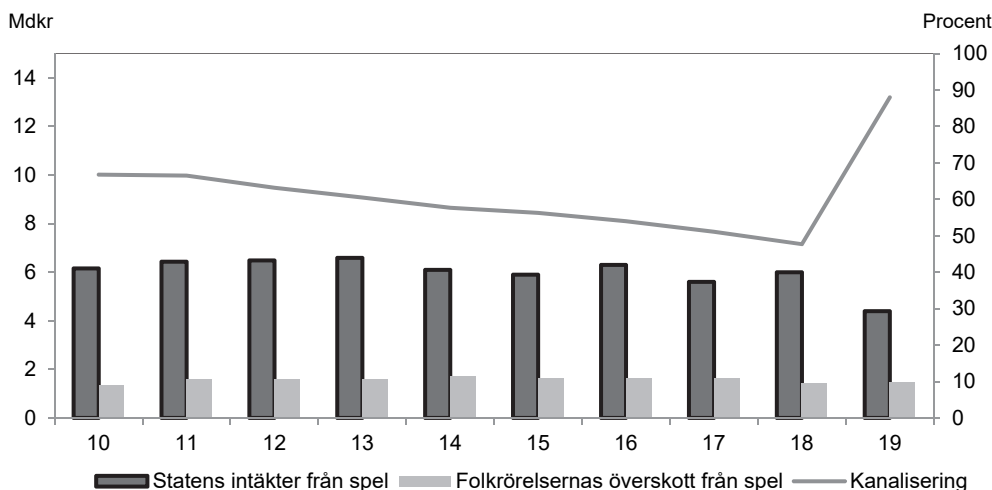
- kanaliseringsgraden (dvs. hur stor del av spelandet på den konkurrensutsatta marknaden som sker hos aktörer med licens i Sverige),
- statens intäkter från spel,
- folkrörelsernas överskott från spel, och
- antal avstängda på spelpaus.se.

Indikatorerna visar vissa centrala aspekter av spelmarknaden utifrån målet. För en rättvisande resultatbedömning används även rapporter och undersökningar från exempelvis Statskontoret och Spelinspektionen, där Statskontorets utvärdering av omregleringen av spelmarknaden – delrapport 3 Första året med den nya spelregleringen (Statskontoret 2020:08) har en central roll.

18.3 Resultatredovisning

Omreglering som värnar intäkterna samt ökar kontrollen

Diagram 18.1 Kanaliseringsgraden samt intäkter från spel till det allmänna och allmännyttig verksamhet

Källor: Skatteverket, Spelinspektionen och H2 Gambling Capital.

Efter att omregleringen av spelmarknaden trädde ikraft den 1 januari 2019 har andelen av det totala spelandet som sker hos aktörer med svensk licens ökat kraftigt, och den tidigare nedåtgående trenden brutits (se diagram 18.1). Kanaliseringsgraden beräknas 2019 ha uppgått till 88 procent. Beräkningarna bör dock på grund av vissa osäkerhetsfaktorer tolkas med försiktighet. Statskontoret bedömer att kanaliseringsgraden var lägre än 50 procent 2018, före omregleringen.

I Spelinspektionens årliga undersökning Allmänheten om spel 2019 svarade 80 procent av spelarna att de under 2019 inte hade spelat hos olicensierade aktörer, medan 3 procent svarade att de hade det och 17 procent uppgav att de inte visste. Svaren visade ingen skillnad mellan kvinnor och män. I undersökningen svarade även 65 respektive 27 procent av spelarna att de inte anser att spelmarknaden är sund respektive säker. För att förbättra konsumenters kunskap om spelmarknaden, exempelvis hur man ser om ett bolag har svensk licens, deltar sedan den 1 april 2020 Spelinspektionen som informationsansvarig myndighet i Konsumentverkets upplysningstjänst Hallå Konsument.

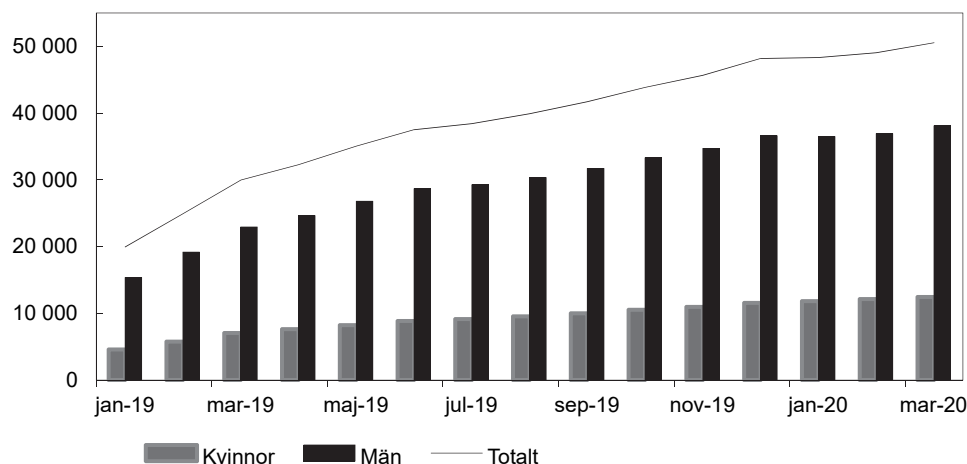
Statens intäkter från spel sjönk från ca 6 miljarder kronor före omregleringen till 4,4 miljarder kronor 2019 (se diagram 18.1). Minskningen berodde bl.a. på utebliven aktieutdelning från AB Svenska Spel (Svenska Spel) på grund av osäkerheter kopplade till effekterna av spridningen av sjukdomen covid-19. Inkomsterna från punktskatt på spel ökade dock från 1,5 miljarder kronor 2018 till 3,8 miljarder kronor 2019. Om Svenska Spel hade lämnat en utdelning i nivå med ägarens ekonomiska mål och tidigare utdelningar, hade statens totala intäkter uppgått till ca 6 miljarder kronor, dvs. på samma nivå som för 2018. Svenska Spel betalar fr.o.m. den 1 januari 2019 spelskatt och bolagsskatt och har för 2019 betalat in drygt 2 miljarder kronor i olika skatter.

De allmännyttiga organisationernas intäkter från spel ökade marginellt med 4 procent 2019 jämfört med föregående år (se diagram 18.1). Statskontoret bedömer att idrottsrörelsens förutsättningar att få intäkter från sponsring från spelföretag generellt sett har förbättrats efter omregleringen. Sponsringen bedöms totalt ha ökat något från 110 miljoner kronor 2018 till 130 miljoner kronor 2019.

Över 50 000 personer har stängt av sig från spel

Diagram 18.2 Antal avstängda på spelpaus.se

Antal personer

Källa: Spelinspektionen.

Tjänsten spelpaus.se lanserades i samband med omregleringen av spelmarknaden, och möjliggör för individer att stänga av sig från allt spel under tidsperioder från en månad till tillsvidare (med möjlighet att bryta avstängningen var tolfte månad). En majoritet, 76 procent, av de som använder tjänsten är män (se diagram 18.2). Allt fler kvinnor använder dock tjänsten. I december 2019 var ca 75 procent av individerna som hade registrerat sig på spelpaus.se avstängda tills vidare, och för samtliga avstängningstider var fördelningen ca 75 procent män och 25 procent kvinnor. Baserat på intervjuer med forskare har ett betydande antal individer skyddats från överdrivet spelande genom spelpaus.se (Statskontoret 2020:8). Enligt Stödlinjen är införandet av spelpaus.se en trolig förklaring till att antalet personer som kontaktade linjen minskade under 2019 (Stödlinjens årsrapport 2019).

Direktreklam till konsumenter som stängt av sig från spel är förbjuden enligt spellagen (2018:1138). Licenshavarna är därför skyldiga att kontrollera om en mottagare av direktmarknadsföring har anmält sig till spelpaus.se. Den 25 april 2019 beslutade regeringen tilläggsdirektiv till Spelmarknadsutredningen (Fi 2018:03), som bl.a. innebär att utredningen ska lämna förslag på lämpliga åtgärder för att begränsa marknadsföringen av spel (dir. 2019:18).

Svenskar över 18 år spelade i genomsnitt för 3 300 kronor per person 2019. Det motsvarade i genomsnitt 1,1 procent av deras disponibla inkomst. Trenden är fortsatt att andelen som spelar minskar, samtidigt som de som spelar gör det för mer pengar. De sociala skadeverkningarna av spel behandlas vidare inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Till följd av ökade risker på spelmarknaden med anledning av spridningen av covid-19 beslutade regeringen under våren 2020 om tillfälliga spelansvarsåtgärder för de mest riskabla spelen och om ett särskilt uppdrag till Spelinspektionen att bl.a. löpande rapportera om utvecklingen på marknaden och stärka tillsynen mot aktörer som tillhandahåller olagligt spel (Fi2020/01922/OU).

Uppdrag om tillsynsåtgärder och utvärdering

Spelinspektionen är tillsynsmyndighet på spelmarknaden och ansvarar för att spellagen efterlevs. Regeringen gav den 28 februari 2019 Spelinspektionen i uppdrag att redovisa vilka tillsynsåtgärder och andra aktiviteter som myndigheten genomfört för att säker-

ställa efterlevnaden av spellagen (Fi2019/00724/OU). Uppdraget redovisades den 1 september 2019. Spelinspektionen har i enlighet med spelförordningen (2018:1475) inrättat ett matchfixningsråd, samt ingått en överenskommelse med Konsumentverket om ansvarsfördelning och informationsutbyte, till följd av myndigheternas delade tillsynsansvar, i syfte att effektivisera tillsynen av spelmarknaden.

Regeringen har gett Statskontoret i uppdrag att fram t.o.m. 2022 följa upp och utvärdera omregleringen av spelmarknaden. Myndigheten har överlämnat sin tredje delrapport som innehåller en redogörelse för det första året med den nya spelregleringen (Statskontoret 2020:08).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att tillståndsplikten för LAN-spel ska tas bort eller avgiftsbefrias (bet. 2014/15:KrU4 punkt 4, rskr. 2014/15:143). I december 2019 remitterades promemorian Vissa följdändringar med anledning av spellagen (Ds 2019:30), med förslag om att tillståndsplikten för s.k. förströelsespelsautomater ska upphöra samt att lagen (1982:636) om anordnande av visst automatspel med tillhörande förordning ska upphävas. I promemorian föreslås vidare att överenskommelsen om automatspel på passagerarfartyg i reguljär linjetrafik mellan Sverige och Finland (SÖ 1979:40) ska sägas upp. Ärendet bereds vidare. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Under 2019 fastställdes nya uppdragsmål för Svenska Spel. Dessa gäller för de spelformer som är förbehållna staten, dvs. landbaserade kasinon och värdeautomater på andra platser än kasinon.

18.4 Analys och slutsatser

I och med omregleringen av spelmarknaden har kanaliseringsgraden ökat betydligt. Regeringen bedömer att spelmarknaden nu är under större offentlig kontroll än före omregleringen. Även om statistiken kring kanaliseringsgraden tydligt visar på en hög andel spel på licensierade aktörer, behöver informationen till konsumenterna om licensierade aktörer förbättras. Regeringen bedömer att konsumenternas kunskap om spelmarknaden kommer att förbättras till följd av att Spelinspektionen deltar som informationsansvarig myndighet i Konsumentverkets informationsportal Hallå Konsument. Resultatet av detta kommer dock som tidigast att kunna iakttas mot slutet av 2020.

Till följd av den ökade offentliga kontrollen över spelmarknaden har också förutsättningarna för en sund och säker spelmarknad stärkts. Spelinspektionen och Konsumentverket har bedrivit en aktiv tillsyn, vilket bidragit till att konsumentskyddet har stärkts, särskilt beträffande spel på onlinekasino, som före omregleringen skedde utanför den svenska statens kontroll.

Viktiga steg har tagits för att förhindra att spel missbrukas för kriminell verksamhet. Exempelvis har den skärpta lagstiftningen och inrättandet av ett särskilt råd mot matchfixning skapat förutsättningar för ett ökat skydd av idrottens integritet på spelmarknaden. Det finns dock vadhallning på den svenska spelmarknaden som medför en oacceptabel risk för matchfixning, och som är oförenlig med en sund och säker spelmarknad. Sådan vadhallning kan också vara problematisk utifrån de spelpolitiska målen om att det ska råda hög säkerhet i spelen och att spel om pengar inte ska kunna missbrukas för kriminell verksamhet. Det är viktigt att spelmarknaden är sund vilket är ett av målen med omregleringen. Spelmarknadsutredningen, som regeringen har gett tilläggsdirektiv, kommer under hösten 2020 presentera sina slutsatser och vid behov förslag till ytterligare insatser för att uppnå målen med omregleringen.

Bortsett från minskningen av statens intäkter till följd av utebliven utdelning från Svenska spel förefaller ingen minskning skett av statens eller folkrörelsernas intäkter från spel. Detta innebär att ytterligare ett mål med omregleringen verkar ha uppnåtts. Dessutom är den ökade möjligheten att få sponsring från spelföretag en positiv effekt som ger tillskott till framför allt idrottsrörelsen.

En annan positiv utveckling är att registreringen av spelare på hemsidan spelpaus.se visar att fler upptäcker och använder möjligheten att stänga av sig från spel. Även om det i dagsläget inte med säkerhet går att säga varför individerna väljer att stänga av sig, tyder tillgängliga fakta på att avstängningsregistret har haft en avhållande effekt på problemspelande. Den konstanta ökningen av antalet registreringar tyder också på att tjänsten har blivit mer känd.

18.5 Politikens inriktning

Efter omregleringen av spelmarknaden har statens möjligheter att kontrollera det spel som riktas till svenska konsumenter ökat avsevärt. Det är viktigt att kanaliseringen på den omreglerade spelmarknaden är hög. För att uppnå målen med regeringens politik är en effektiv och ändamålsenlig tillsyn avgörande, bl.a. för att stänga ute olicensierat spel. Effekterna av omregleringen behöver kontinuerligt följas upp, utvärderas och åtgärder vidtas om målen inte uppnås.

Regeringen avser att fortsätta arbetet för att säkerställa att målen för politikområdet uppnås. Särskilt fokus kommer att ligga på att skydda konsumenter. Spelmarknadsutredningens betänkande kommer att utgöra ett viktigt underlag för regeringens bedömningar av behovet av ytterligare åtgärder.

Regeringen avser även att följa upp hur spridningen av covid-19 påverkade spelmarknaden och vilka lärdomar som bör dras för framtiden.

Manipulation av idrottsresultat, s.k. matchfixning, är ett allvarligt hot mot idrotten. I samband med omregleringen av spelmarknaden stärktes arbetet mot matchfixning. Regeringen följer utvecklingen och kommer att överväga behovet av ytterligare åtgärder.

18.6 Budgetförslag

18.6.1 15:1 Spelinspektionen

Tabell 18.1 Anslagsutveckling 15:1 Spelinspektionen

Tusental kronor

2019	Utfall	69 878	Anslagssparande	6 552
2020	Anslag	76 247 ¹	Utgiftsprognos	75 471
2021	Förslag	76 218		
2022	Beräknat	76 786 ²		
2023	Beräknat	77 652³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 76 218 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 76 217 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Spelinspektionens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 18.2 Förändringar av anslagsnivån år 2021–2023, 15:1 Spelinspektionen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	76 247	76 247	76 247
Pris- och löneomräkning ²	1 011	1 587	2 465
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 040	-1 048	-1 060
varav BP21 ³	-1 040	-1 040	-1 040
- Generell besparing i statsförvaltningen	-40	-40	-40
- Tillskott med anledning av ökade ärendemängder	-1 000	-1 000	-1 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	76 218	76 786	77 652

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera en ökning av anslaget 2:2 *Allmänna reklamationsnämnden* minskas anslag 15:1 *Spelinspektionen* med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget minskas med 40 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 76 218 000 kronor anvisas under anslaget 15:1 *Spelinspektionen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 76 786 000 kronor respektive 77 652 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 18.3 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	85 229	20	49 120	36 109	77 583
Prognos 2020	75 000	20	78 475	-3 475	74 108
Budget 2021	70 000	20	77 258	-7 258	66 850

Avgifterna som redovisas mot inkomsttitel 9455 lotteriavgifter motsvarar endast delvis den aktuella verksamhetens kostnader. De åtgärder som är att betrakta som rättsvårdande är sedan 2007 anslagsfinansierade.

Utgiftsområde 18

Samhällsplanering,
bostadsförsörjning och byggande
samt konsumentpolitik

Utgiftsområde 18 – Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.....	5
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	5
2.1.1	Utvecklad resultatredovisning till riksdagen.....	5
2.2	Utgiftsutveckling.....	6
2.3	Skatteutgifter	7
2.4	Mål för utgiftsområdet.....	8
3	Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet.....	9
3.1	Mål för området.....	9
3.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	9
3.3	Resultatredovisning.....	9
3.3.1	Goda förutsättningar för hushållning med naturresurser och ekonomisk utveckling	9
3.3.2	Goda och hållbara livsmiljöer.....	15
3.3.3	Hållbarhet i byggande och förvaltning.....	17
3.3.4	En väl fungerande bostadsmarknad och ekonomisk utveckling ...	20
3.4	Analys och slutsatser	24
3.4.1	Effektivare samhällsbyggnadsprocess gynnar bostadsbyggandet ..	24
3.4.2	Statliga insatser bidrar till goda och hållbara livsmiljöer	25
3.4.3	Boverkets arbete bidrar till en effektivare byggprocess.....	25
3.4.4	Statliga insatser bidrar till ett hållbart byggande	26
3.4.5	Statliga insatser för att underlätta bostadsbyggande	26
3.4.6	Det saknas en samlad bedömning av behoven på bostadsmarknaden.....	26
3.5	Politikens inriktning	27
3.6	Budgetförslag.....	29
3.6.1	1:1 Bostadspolitisk utveckling	29
3.6.2	1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	30
3.6.3	1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	31
3.6.4	1:4 Boverket	32
3.6.5	1:5 Statens geotekniska institut	34
3.6.6	1:6 Lantmäteriet.....	36
3.6.7	1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer.....	38
3.6.8	1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande.....	39
3.6.9	1:9 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	41
3.6.10	Innovativt och hållbart byggande	41
4	Konsumentpolitik.....	43
4.1	Mål för området.....	43
4.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	43
4.3	Resultatredovisning	43
4.3.1	Ändamålsenliga insatser för att motverka affärsmetoder som skadar konsumenter	43
4.3.2	God regelefterlevnad på produktsäkerhetsområdet.....	44
4.3.3	En trovärdig och effektiv tvistlösning utanför domstol.....	44

4.3.4	Ett välanvänt konsumentstöd.....	45
4.3.5	Varierande resultat för insatser för att främja hållbar konsumtion.....	46
4.4	Analys och slutsatser	46
4.5	Politikens inriktning	47
4.5.1	Ett konsumentskydd i takt med utvecklingen.....	47
4.5.2	En mer effektiv tillsyn av fastighetsmäklartjänster	47
4.5.3	Goda möjligheter för konsumenter att få tvister med företag prövade.....	47
4.5.4	Ett mer ändamålsenligt och behovsanpassat konsumentstöd.....	48
4.5.5	Ett mer effektivt arbete med miljömässigt hållbar konsumtion	48
4.6	Budgetförslag.....	49
4.6.1	2:1 Konsumentverket	49
4.6.2	2:2 Allmänna reklamationsnämnden	50
4.6.3	2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	51
4.6.4	2:4 Åtgärder på konsumentområdet.....	52
4.6.5	2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	53

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ställa ut kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, avlösen av kommunala borgensåtaganden och lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativa hyresrätter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 8 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.4).
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik enligt tabell 1.1.
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Bostadspolitisk utveckling	20 600
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	12 500
1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	43 000
1:4 Boverket	342 583
1:5 Statens geotekniska institut	55 328
1:6 Lantmäteriet	669 014
1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	955 000
1:8 Investeringstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	3 150 000
1:9 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	20 000
1:10 Innovativt och hållbart byggande	37 000
2:1 Konsumentverket	169 689
2:2 Allmänna reklamationsnämnden	52 148
2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	29 884
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	17 559
2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	4 374
Summa anslag inom utgiftsområdet	5 578 679

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	12 500	2022–2024
1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	1 500 000	2022–2023
1:8 Investeringstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	9 300 000	2022–2024
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	15 000	2022–2023
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	10 827 500	

2 Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Huvuddelen av resurserna inom området samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet avser bostadspolitiskt inriktad verksamhet. Myndigheterna Boverket, Lantmäteriet och Statens geotekniska institut ingår i området, som även omfattar stora statliga garantiåtaganden och skatteutgifter. Även Statens Bostadsomvandling AB och Swedesurvey AB hör till området. Huvuddelen av anslagen avser transfereringar i form av investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande samt förvaltningsutgifter. Inom området bedrivs internationellt samarbete som bl.a. avser deltagande i verksamhet inom Förenta nationerna (UN Habitat och Unesco) och Europeiska unionen.

Insatserna inom området konsumentpolitiken, dvs. konsumentskyddande lagstiftning och tillsyn, tvistlösning utanför domstol samt opartisk konsumentinformation och vägledning, tar i huvudsak sikte på samtliga konsumentmarknader. Insatserna berör därför även flera andra områden och verksamheter. De myndigheter som har uppdrag inom konsumentpolitiken, och vars verksamhet behandlas inom utgiftsområdet, är Konsumentverket med Konsumentombudsmannen, Allmänna reklamationsnämnden och Fastighetsmäklarinspektionen. Även det statliga bolaget Miljömärkning Sverige AB har uppgifter inom konsumentpolitiken. Inom området anslås medel för förvaltningsutgifter, för åtgärder på konsumentområdet samt för bidrag till miljömärkning av produkter.

2.1.1 Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	2 783	3 461	3 668	5 305	7 533	6 959
1:1 Bostadspolitisk utveckling	15	21	20	21	6	6
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	3	25	8	13	13	13
1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	1	43	4	43	43	43
1:4 Boverket	311	337	338	343	295	268
1:5 Statens geotekniska institut	48	51	51	55	57	52
1:6 Lantmäteriet	615	661	667	669	670	678
1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	55	165	162	955	2 400	1 000
1:8 Investeringstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	1 677	2 100	2 373	3 150	4 050	4 900
1:9 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	32	34	34	20		
1:10 Innovativt och hållbart byggande	27	25	11	37		
Konsumentpolitik	269	273	269	274	270	273
2:1 Konsumentverket	167	169	167	170	170	172
2:2 Allmänna reklamationsnämnden	51	56	53	52	53	53
2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	25	28	27	30	30	30
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	22	17	17	18	14	14
2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	4	4	4	4	4	4
Äldreanslag						
2019 1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande						
Totalt för utgiftsområde 18	3 052	3 735	3 937	5 579	7 803	7 232

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 18
Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik**

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	3 727	3 727	3 727
Pris- och löneomräkning ²	19	29	44
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	1 833	4 048	3 462
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	5 579	7 803	7 232

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Ramen för utgiftsområdet föreslås uppgå till 5 579 miljoner kronor 2021. I jämförelse med de anvisade medlen för 2020 ökar därmed ramen för utgiftsområdet med 1 852 miljoner kronor.

**Tabell 2.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 18
Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik**

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	4 114
Verksamhetsutgifter ²	1 459
Investeringar ³	5
Summa utgiftsram	5 578

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Transfereringar i form av investeringsstöd för anordnade av hyresbostäder och bostäder för studerande samt stöd för energieffektivisering och renovering av flerbostadshus utgör en stor del av ramen.

2.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik redovisas i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det dock även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 13.41). Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98). I det följande redovisas skatteutgifter med koppling till utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	2020	2021
Avkastning eget hem	21 240	23 270
Avkastning bostadsrättsfastighet	3 460	3 710
Nedsatt kapitalvinstskatt vid försäljning av eget hem och bostadsrätt	11 950	12 640
Nedsatt fastighetsavgift småhus	910	940
Nedsatt fastighetsavgift hyreshus	160	160
Nedsatt fastighetsavgift ägarlägenheter	0	0
Ränteutgifter för egnahem	-	-
Försäljning av tomtmark och byggnader	2 350	2 400
Uttagsbeskattning avseende vissa fastighetstjänster	-	-
Begränsad fastighetsavgift för pensionärer	380	400
Fastighetsskatt respektive fastighetsavgift på hyreshus, ägarlägenheter och småhus	-1 530	-1 580
Totalt för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	38 920	41 940

Anm: Ett "-" betyder att utgiften inte kunnat kvantifieras.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för området samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet är att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö där en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi främjas samt där bostadsbyggande och ekonomisk utveckling underlättas (prop. 2011/12:1, bet. 2011/12:CU1, rskr. 2011/12:89). Målet för området bostadsmarknad är även långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:CU1, rskr. 2008/09:116).

Målet för konsumentpolitiken är väl fungerande konsumentmarknader och en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:CU1, rskr. 2015/16:76).

3 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet

3.1 Mål för området

Se avsnitt 2.4.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Antalet resultatindikatorer och bedömningsgrunder har minskats för att det ska bli tydligare vilka som är centrala för resultatbedömningen. I resultatredovisningen används dock vissa av de tidigare angivna resultatindikatorerna och bedömningsgrunderna som komplement.

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom denna del av utgiftsområdet är följande:

- antal antagna översiktsplaner,
- antal antagna detaljplaner,
- handläggningstider inom fastighetsbildningsverksamheten,
- antal kommuner som integrerar stadsgrönka och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter,
- insatser för att främja goda och hållbara livsmiljöer,
- produktionskostnader för bostäder,
- genomsnittlig energiprestanda,
- antal färdigställda och påbörjade bostäder i förhållande till befolkningsutvecklingen, och
- kommunala bedömningar av läget på bostadsmarknaden.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Goda förutsättningar för hushållning med naturresurser och ekonomisk utveckling

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till den del av målet som handlar om att underlätta ekonomisk utveckling och främja en långsiktigt god hushållning med naturresurser genom samhällsbyggnadsprocessen. Som resultatindikatorer används dels antalet antagna översiktsplaner och detaljplaner, dels handläggningstider inom fastighetsbildningsverksamheten. Den förstnämnda indikatorn har valts för att den kan antas visa på en förändrad mark- och vattenanvändning i kommuner, som bl.a. är viktig för ekonomisk aktivitet och utveckling. Vidare anger en aktuell översiktsplan inriktningen för kommunens långsiktiga utveckling av den fysiska miljön och ger därigenom förutsättningar för en god hushållning med naturresurser. Handläggningstider inom fastighetsbildningsverksamheten har valts som resultatindikator eftersom den speglar möjligheten att ändra och säkra markens indelning i fastigheter, vilket är en förutsättning för ekonomisk utveckling.

Regional planering

Den 1 januari 2019 infördes nya bestämmelser om regional fysisk planering i plan- och bygglagen (2010:900). Respektive region ansvarar för den regionala fysiska planeringen inom sitt län och sådan planering är obligatorisk i Stockholms och Skåne län. Regionernas uppgifter omfattar bl.a. att anta en regionplan. Planen ska ge vägledning för beslut om översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser, och bör kunna bidra till att tillgodose det riksdagsbundna målet för området, bl.a. genom en förbättrad bostadsförsörjning och genom att stärka det regionala arbetet med att minska klimatpåverkan.

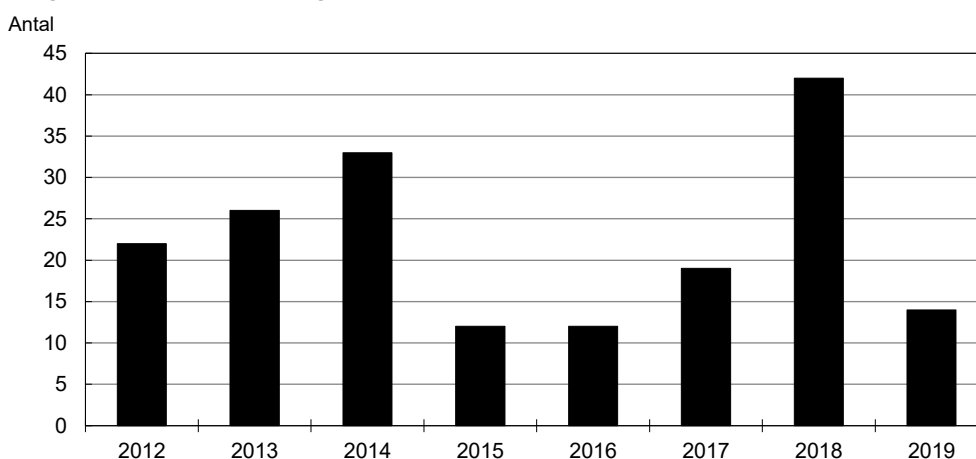
Riksdagen har tillkännaggett för regeringen att regeringen bör ta nödvändiga initiativ för att fler län ska omfattas av regional fysisk planering (bet. 2018/19:CU2 punkt 2, rskr. 2018/19:31). Under 2019 genomfördes därför tre konferenser med de regioner som inte omfattas av regeringen om obligatorisk fysisk planering för att sondera intresset för att införa detta krav i ytterligare län. Därefter har även skriftliga synpunkter inhämtats från berörda regioner. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat. Ärendet bereds vidare inom Regeringskansliet.

Regeringen har även uppdragit åt länsstyrelserna i Stockholms respektive Skåne län att, med anledning av de nya bestämmelserna om regional fysisk planering, och de nya uppgifter som därmed tillförts länsstyrelserna, utveckla ändamålsenliga och enhetliga arbetssätt för sin medverkan i regional fysisk planering (Fi2019/02438/SPN).

Antalet antagna översiktsplaner minskar

År 2019 antog 14 kommuner nya översiktsplaner som har fått laga kraft enligt Boverkets plan- och byggenkät (Fi2020/02017/SPN), vilket var betydligt färre än föregående år, se diagram 3.1. År 2018 skedde nästan en dubblering av antalet antagna översiktsplaner jämfört med året dessförinnan. Därutöver aktualitetsprövade 17 kommuner sin översiktsplan, vilket var något färre än föregående år, då 29 kommuner aktualitetsprövade sin översiktsplan. Vid utgången av 2019 var det endast 7 kommuner som hade en översiktsplan som antagits under 1990-talet. Majoriteten av de kommuner som fortfarande har en översiktsplan från 1990-talet arbetar med att ta fram en ny.

Diagram 3.1 Antal antagna översiktsplaner

Källa: Boverket.

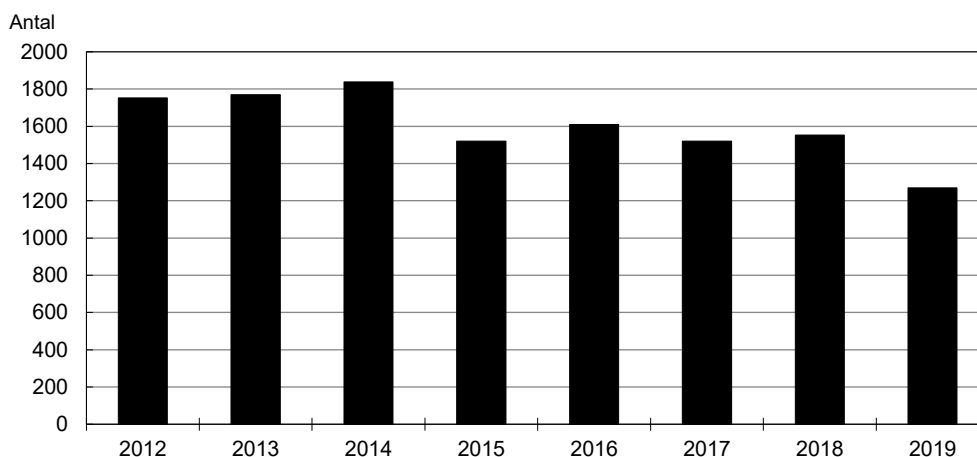
Resultatet visar på en minskad aktivitet i kommuner under 2019 när det gäller översiktsplanering. Det färre antalet antagna översiktsplaner och aktualitetsprövningar

av översiktsplaner ska dock sättas i relation till 2018 års höga notering. Den långsiktiga trenden är att antalet antagna översiktsplaner minskar i början av kommunfullmäktiges mandatperiod för att därefter successivt öka.

Antalet antagna detaljplaner minskar

År 2019 antogs ca 1 270 detaljplaner i kommunerna enligt Boverkets plan- och byggenkät, vilket var färre än 2018, se diagram 3.2.

Diagram 3.2 Antal antagna detaljplaner

Källa: Boverket.

Det minskade antalet antagna detaljplaner visar på en minskad aktivitet i kommunerna när det gäller planeringen för en förändrad markanvändning. Antalet detaljplaner som antogs 2019 låg på den lägsta nivån sedan mätningarna påbörjades 2005.

En planberedskap hos kommuner är en förutsättning för ekonomisk utveckling och bedöms utifrån antal antagna detaljplaner. Det lägre antalet antagna detaljplaner kan ha flera orsaker och behöver inte innebära att kommunernas planberedskap har minskat. Detaljplanerna kan t.ex. i ökad grad omfatta större planområden. Vidare kan efterfrågan på detaljplanelagda områden ha minskat. Detaljplaneaktiviteten var liksom tidigare år störst i de län där landets tre största städer ligger. Kommunerna i Stockholm, Västra Götalands och Skåne län antog tillsammans 40 procent av samtliga antagna detaljplaner 2019. Det visar på en koncentration av den ekonomiska aktiviteten, och att efterfrågan på förändrad markanvändning och utveckling är som störst i dessa kommuner.

Boverkets plan- och byggenkät visar att 13 planeringsbesked lämnades 2019. År 2018 lämnades 12 planeringsbesked. Uppföljningen visar att det fortsatt är få kommuner som begär planeringsbesked av länsstyrelsen. Planeringsbesked, som infördes 2017, är en möjlighet för kommuner att i ett tidigt skede begära ett besked från länsstyrelsen när det råder stor osäkerhet om förutsättningarna för planeringen. Ett sådant besked kan bidra till en effektivare och kortare process för planläggning, som kan leda till att det blir lättare att tillgodose behovet av bostäder. Huvuddelen av de planeringsbesked som lämnades av länsstyrelserna 2019 var negativa.

År 2019 prövades ca 350 överklagade planärenden av de fem mark- och miljödomstolarna, vilket var färre jämfört med 2018. Sammanlagt överprövade länsstyrelserna 24 detaljplaner inom ramen för den statliga tillsynen 2019, vilket var färre än året innan.

Resultatet visar att antalet överklagade planärenden hos mark- och miljödomstolarna har varit relativt konstant under de senaste åren. Det går inte att säga att benägenheten att överklaga antagna detaljplaner har ökat. En stor andel av detaljplanerna överklagas, men få av överklagandena leder till att den aktuella planen upphävs. Även antalet detaljplaner som länsstyrelsen prövar har varit relativt konstant under en lång tid. Det är fortsatt ett litet antal detaljplaner som överprövas av länsstyrelsen inom ramen för den statliga tillsynen.

Antalet bygglov ökar

År 2019 beviljades omkring 95 000 bygglov och förhandsbesked. Det var en ökning jämfört med 2018, då 85 000 bygglov och förhandsbesked meddelades.

Antalet beviljade bygglov och förhandsbesked ger bl.a. en indikation på byggverksamheten som är en del av målet om att underlätta ekonomisk utveckling. Resultatet visar på en ökad aktivitet bl.a. när det gäller att genomföra kommunens antagna detaljplaner. Det förekommer dock stora variationer mellan kommunerna. Många bygglov och förhandsbesked beviljas vidare utanför detaljplanelagt område.

Sammanlagt överklagades över 3 500 bygglov och förhandsbesked till länsstyrelserna 2019. Motsvarande siffra för 2018 var nästan 3 000. År 2019 överklagades ca 1 700 ärenden till mark- och miljödomstol, vilket var en ökning jämfört med föregående år, då knappt 900 ärenden överklagades. Resultatet visar på en ökning när det gäller benägenheten att överklaga beslut till mark- och miljödomstolarna. Över tid har det dock skett relativt små förändringar när det gäller överklagade bygglov. Antalet överklagade beslut om bygglov och förhandsbesked har legat på ungefär samma nivå de senaste tio åren.

Allt fler äldre fastighetsbildningsärenden avslutas

I syfte att minska, mäta och följa upp handläggningstiderna inom fastighetsbildningsverksamheten har regeringen gett Lantmäteriet i uppdrag att, med utgångspunkt i rapporten Gemensam målsättning för nyckeltal (N2018/03366/SUBT), införa en ny uppföljningsmodell. Arbetet med att införa den nya uppföljningsmodellen ger förutsättningar för ett mer ändamålsenligt sätt att mäta, redovisa och styra fastighetsbildningsärenden. Nya nyckeltal för att följa Lantmäteriets ärenden redovisades för första gången i myndighetens årsredovisning för 2019. Med stöd i den nya uppföljningsmodellen har Lantmäteriet tagit fram en gemensam struktur för ständiga förbättringar och under 2019 genomfört åtgärder för att utveckla och förbättra sina processer.

År 2019 prioriterade Lantmäteriet att avsluta äldre ärenden. Myndigheten avslutade 50 procent fler äldre ärenden 2019 än 2018. När äldre ärenden avslutas bidrar de till att höja de genomsnittliga handläggningstiderna. Trots att äldre ärenden har prioriterats så har handläggningstiderna ändå kunnat hållas stabila. Avslutandet av äldre ärenden är en viktig åtgärd för att över tid korta handläggningstiderna. Lantmäteriets ärenden följs nu upp i sju olika kategorier. Två av dessa ingår i redovisningen av den genomsnittliga handläggningstiden i tabell 3.1. Uppföljningsmodellen är ny och genomgår fortfarande vissa förändringar, vilket innebär att det är svårt att följa handläggningstidernas utveckling jämfört med föregående år. Kategorin Kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling har utökats, och omfattar nu mer än dubbelt så många ärenden som föregående år. Även kategorin Infrastruktur har justerats, men inte i samma omfattning.

Tabell 3.1 Genomsnittlig handläggningstid hos Lantmäteriet

Veckor	2016	2017	2018	2019
Kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling	58	52	57	62
Infrastruktur	156	143	122	123

Källa: Lantmäteriet.

Andelen överklagade ärenden och fakturor är i viss mån ett mått på kvaliteten i ärendena, och ger en indikation på om arbetet med att korta handläggningstiderna kan ske med bibehållen kvalitet i avgörandena. Andelen överklagade och återförvisade ärenden ökade marginellt hos både Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna 2019 jämfört med 2018. Andelen överklagade fakturor minskade för Lantmäteriet 2019 jämfört med 2018, men ligger fortfarande på en hög nivå jämfört med åren dessförinnan.

Utbildning ger effektivare tillämpning av plan- och bygglagen

Boverket har fått i uppdrag att genomföra kompetensinsatser för att främja en mer enhetlig och effektiv tillämpning av plan- och bygglagen i kommunerna och på länsstyrelserna (N2016/07801/PBB). Enligt Boverket deltog drygt 4 300 personer i utbildningarna 2016–2019. Satsningen syftar till att effektivisera samhällsbyggnadsprocessen, vilket bidrar till att nå målet att underlätta för ekonomisk utveckling och främja långsiktigt god hushållning med naturresurser.

Under 2020 har Boverket bl.a. fortsatt arbetet med att färdigställa fler stora utbildningspaket, varav ett avser kulturvärden, samt fortsatt att fylla på sin kunskapsbank med relevant och efterfrågad vägledning, stärka nätverk och öka kännedomen om det stödmaterial som finns att använda. Boverket har också arbetat med att fortsätta förvalta, vidareutveckla och sprida erfarenheterna av det arbete som utförts.

Informationsförsörjning och digitalt samhällsbyggande

Samhällsbyggnadsprocessen bidrar till att underlätta ekonomisk utveckling och främja en långsiktigt god hushållning med naturresurser. En förutsättning för en effektiv och ändamålsenlig samhällsbyggnadsprocess är att den tar tillvara på digitaliseringens möjligheter och förses med aktuell och korrekt information om Sveriges geografi och fastigheter.

Lantmäteriet förser allmänheten, den offentliga sektorn och näringslivet med information om Sveriges geografi och fastigheter, s.k. geodata. De flesta personer använder geodata dagligen, både privat och i yrkeslivet. Geodata utgör också ofta basen i appar, e-tjänster och handläggningsstöd. Lantmäteriet har ett leveransindex som visar hur mycket data som levererats till samhället via geodataprodukterna och geodatatjänsterna. Mellan 2018 och 2019 ökade detta index med 53 procent, vilket ger en indikation om samhällets ökande efterfrågan på geodata och Lantmäteriets förmåga att leverera denna. Under 2020 har Lantmäteriet, genom Geodatarådet, tagit fram en geodatastrategi för 2021–2025, för att ersätta den nuvarande strategin som sträcker sig t.o.m. 2020.

År 2019 slutfördes laserskanningen för den nationella höjdmodellen, och i början av 2020 var den nationella höjdmodellen färdigställd. Uppbyggnaden av en rikstäckande höjdmodell genomfördes som ett viktigt planeringsunderlag för klimatanpassningsändamål och pågick i elva år. Inom ramen för ett regeringsuppdrag till Lantmäteriet, Skogsstyrelsen och Sveriges lantbruksuniversitet, som påbörjades 2018, har Lantmäteriet även laserskannat Sveriges skogsmark för skogsbrukets behov. Omkring 20 procent av Sveriges skogsmarker är nu skannade.

En digital samhällsbyggnadsprocess innebär att det från idé till färdig byggnad går att utbyta information på ett säkert, standardiserat och digitalt sätt. Detta säkerställer att informationen som används är aktuell, relevant och korrekt och ger förutsättningar för ett effektivt flöde mellan olika delprocesser för en effektiv och rationell helhet. All den information som behövs i samhällsbyggnadsprocessen kan delas upp i ca 150 olika informationsmängder. Av dessa tillgängliggörs endast en bråkdel på ett säkert, standardiserat och digitalt sätt på nationell nivå. Regeringen har därför inlett ett arbete för att utveckla informationsförsörjningen så att den motsvarar det nationella behovet inom samhällsbyggnadsprocessen.

Lantmäteriet har fått regeringens uppdrag att etablera en digital infrastruktur för att tillgängliggöra minst två informationsmängder i samhällsbyggnadsprocessen (Fi2020/00358/SPN). Under 2020 har arbetet med att tillgängliggöra informationsmängderna detaljplaner och byggnadsinformation påbörjats. Det har redan resulterat i att de företag som levererar system till kommunerna påbörjat omställningen för att hantera dessa informationsmängder.

Under 2019 arbetade Lantmäteriet med att förstärka sin verksamhet i Kiruna i syfte att skapa förutsättningar för en fortsatt enhetlig, effektiv och digitaliserad samhällsbyggnadsprocess (Fi2019/02342/SPN).

Hållbart markbyggande

Markens hållfasthet och andra geotekniska egenskaper påverkar i hög grad dess byggbarhet samt förutsättningar för byggnader, vägar och järnvägar, och därmed också möjligheten nå målet att långsiktigt främja en god hushållning med naturresurser. Enligt en bestämmelse i plan- och bygglagen, som trädde i kraft den 1 augusti 2018, ska det av översiktsplanen framgå hur kommunen bedömer risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade. Det ska även framgå hur sådana risker kan minska eller upphöra. De flesta kommuner saknar enligt Boverket egen geotekniska kompetens (Boverkets rapport 2019:9). Merparten av kommunernas översiktsplaner innehåller enligt myndigheten inte heller någon analys och värdering av geotekniska risker. Till följd av detta senareläggs ofta lämplighetsprövningen av bebyggelseutveckling med avseende på geotekniska frågor till detaljplan eller bygglov. Flera kommuner har framfört önskemål om kompetenshöjande insatser. Samtidigt ökar antalet ärenden och remisser från bl.a. kommunerna till Statens geotekniska institut.

Tillkännagivande om att utveckla plan- och bygglagen

Riksdagen har i ett tillkännagivande till regeringen framhållit att det finns ett omfattande behov av att reformera plan- och byggregleringen samt att plan- och bygglagen behöver moderniseras, förenklas och förtydligas (bet. 2013/14:CU10 punkt 1, rskr. 2013/14:187 och 188).

Regeringen har genomfört ett omfattande arbete med att utveckla plan- och bygglagen. Sedan riksdagen beslutade tillkännagivandet har lagen ändrats vid 32 olika tillfällen, vilket medfört att fler än 250 paragrafer har ändrats, införts eller upphävts. Regeringen har tidigare redovisat sina insatser med anledning av tillkännagivandet i sina årliga redogörelser för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen (skr. 2014/15:75 (N 35 och 36), skr. 2015/16:75 (N 23 och 24), skr. 2016/17:75 (N 18 och 19), skr. 2017/18:75 (N 17 och 18), skr. 2018/19:75 (N 14 och 15) och skr. 2019/20:75 (Fi 8 och 9). Redovisning har även skett i ett antal propositioner (prop. 2017/18:1 utg.omr. 18 avsnitt 3.5.1, prop. 2017/18:167 s. 6, prop. 2017/18:197 s. 6, prop. 2018/19:1 utg.omr. 18 avsnitt 4.5.1, prop. 2018/19:112 s. 11, prop. 2019/20:31 s. 11 och prop. 2019/20:52 s. 34).

Enligt januariavtalet, en sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna, ska omfattande regelförenklningar genomföras för att förenkla och förkorta planprocessen och därmed göra byggandet snabbare och billigare. Arbetet med att förbättra och förenkla plan- och byggregelverket ska således fortsätta. Som framgår av redovisningen i den senaste skrivelsen med redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen (skr. 2019/20:75 Fi 8, 9 och 40) pågår ett omfattande arbete med att utveckla plan- och bygglagen. Exempelvis har en särskild utredare fått i uppdrag att göra en systematisk översyn av regelverket för bl.a. bygglov (dir. 2020:4).

Att anpassa regelverket för planering och byggande till nya förutsättningar och behov är en kontinuerlig uppgift för regeringen. Därmed finns det heller inte någon given tidpunkt för när tillkännagivandet – såsom det är utformat – kan anses vara helt tillgodosett. Mot bakgrund av dels hur det aktuella tillkännagivandet är utformat, dels de omfattande reformer som har genomförts eller som planeras i närtid, anser dock regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

3.3.2 Goda och hållbara livsmiljöer

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till den del av målet som handlar om att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö, där en långsiktigt god hushållning med naturresurser främjas. Målet bedöms bl.a. utifrån resultatindikatorn antal kommuner som integrerar stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter och utifrån bedömningsgrunden vilka insatser som genomförts för att främja goda och hållbara livsmiljöer. Resultatindikatorn har valts eftersom den speglar både ekologiska och sociala delar av hållbara livsmiljöer. För flera delar av målet saknas i nuläget uppföljningsbara indikatorer. Det saknas bl.a. indikatorer för sociala värden. Den kvalitativa bedömningsgrunden har valts för att spegla några av de mångfacetterade aspekter som krävs för arbetet med att nå målet. Det kan bl.a. handla om tvärspektoriell samverkan, miljöaspekter såsom hållbara transporter, arkitektur och gestaltning och sociala värden.

Det riksdagsbundna målet för arkitektur, form och design samt miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö är också viktiga utgångspunkter för arbetet med goda och hållbara livsmiljöer, se utgiftsområdena 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid respektive 20 Allmän miljö- och naturvård.

Antal kommuner som integrerar stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer ökar

Kommunernas arbete med att integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer har följts upp i Naturvårdsverkets rapport Sveriges nationella miljömål 2020 (Naturvårdsverket rapport 6919). Allt fler kommuner arbetar med den s.k. grönytefaktorn och innovativa naturbaserade lösningar för att klimatanpassa den byggda miljön. Över hälften av de kommuner som har besvarat miljömålsenkäten 2018 anger även att de har aktuella planeringsunderlag för grön- och vattenområden. Utvecklingen har varit positiv sedan 2006. Av de kommuner som saknar underlag håller ungefär hälften på att ta fram sådana. På regeringens uppdrag har Boverket under 2019 tagit fram en vägledning för hur ekosystemtjänster och stadsgrönska kan tas tillvara och integreras i byggande och förvaltning.

Bidraget för grönare städer, som syftade att stödja stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer, avvecklades 2019 i samband med riksdagens beslut om statens budget för 2019. De anvisade medlen användes därmed endast för att infria redan inångagna åtaganden. I budgetpropositionen för 2020 aviserades att ett investeringsstöd

för gröna och trygga samhällen ska införas. Regeringen avsätter sedan 2016 särskilda även medel för sanering av förorenade områden för bostadsbyggande, se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Stadsmiljöavtalen bidrar till att minska biltrafiken

Stadsmiljöavtal syftar till att främja hållbara stadsmiljöer genom att skapa förutsättningar för åtgärder i städer som leder till ökad andel persontransporter med kollektivtrafik eller cykeltrafik, eller hållbara godstransporter. För detta har regeringen avsatt 1 miljard kronor per år 2018–2029, dvs. sammanlagt 12 miljarder kronor. Stödet innebär möjligheter för kommuner och regioner att få upp till 50 procent i statlig medfinansiering. Kommunernas och regionernas motprestationer bidrar till en ökad andel hållbara transporter och ett ökat bostadsbyggande.

Under 2019 beviljades stöd för 36 åtgärder, fördelat på 17 kommuner och regioner. Det beviljade stödet uppgick till drygt 1,5 miljarder kronor och åtgärderna sträcker sig under perioden 2019–2026. Det utbetalade stödet uppgick 2019 till ca 0,6 miljarder kronor.

I merparten av de projekt som hittills slutredovisats och utvärderats har en minskning av biltrafiken kunnat påvisas som en följd av de vidtagna åtgärderna. Med utgångspunkt i förändrade trafikmängder och antaganden om hur långa resorna i respektive tätort i genomsnitt kan vara, har den totala minskningen av koldioxidutsläppen från biltrafik beräknats till ca 4 000 ton per år. Minskad biltrafik bidrar även positivt på luftkvaliteten genom minskade utsläpp av såväl trafikavgaser som slitagepartiklar. Stadsmiljöavtalen behandlas även inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Stöd för utemiljöer

Stödet för utemiljöer håller på att avvecklas efter riksdagens beslut om statens budget för 2019. Därmed genomfördes inga ansökningsomgångar under 2019. Anvisade medel användes 2019 för att infria redan ingångna åtaganden. Medel har bl.a. fördelats till lekplatser, grönytor och ytor för spontanidrott, gångbanor, multisportarenor samt mötesplatser för kultur- och fritidsintressen.

Andel kommuner som har en samlad strategi för arkitektur ökar

Gestaltningen av livsmiljön har en tydlig koppling till den del av målet som handlar om att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö där en långsiktigt god hushållning med naturresurser främjas. Det råder samtidigt brist på kompetens för arkitektur och gestaltning både i kommuner och på länsstyrelser. För att stärka kompetensen, och för att främja det långsiktiga arbetet med arkitektonisk kvalitet och omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer hos offentliga aktörer, har Boverket i uppdrag att, i samråd med bl.a. Riksantikvarieämbetet, Statens centrum för arkitektur och design och Statens konstråd, förstärka arbetet med arkitektur och gestaltad livsmiljö (N2018/02273/SPN). Som en del av uppdraget har Boverket under 2020 lanserat en vägledning till kommuner för framtagande av arkitekturprogram eller motsvarande strategidokument för den gestaltade livsmiljön.

I 2019 års plan- och byggenkät uppgav 23 procent av 277 svarande kommuner att de hade en samlad strategi för arkitektur, varav 11 procent hade det som en del av översiktsplanen. Motsvarande andel i 2018 års plan- och byggenkät var 20 procent av 256 svarande kommuner, varav 9 procent hade det som en del av översiktsplanen. Andelen kommuner som hade en samlad strategi för arkitektur ökade således med 3 procentenheter mellan åren. Resultaten och insatserna inom arkitektur, form och design redovisas inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Rådet för hållbara städer

Rådet för hållbara städer har i uppdrag att stärka kommunernas förutsättningar att utveckla levande och hållbara städer och samhällen. Utgångspunkterna för arbetet utgörs av mål 11 i Agenda 2030, regeringens strategi för levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling (skr. 2017/18:230) och regeringens proposition Politik för gestaltad livsmiljö (prop. 2017/18:110).

Eftersom ansvaret för många frågor inom stadsutveckling är fördelat mellan flera aktörer krävs i många fall tvärsektorielt arbete för att utveckla området. Rådet för hållbara städer består av elva myndighetschefer, representanter för länsstyrelserna respektive kommunerna och en ordförande som utses av regeringen. Genom sin sammansättning kunde rådet 2019 initiera flera aktiva samverkansåtgärder som involverade två eller fler av de myndigheter som var representerade i rådet. Dessa åtgärder bidrar till uppfyllelsen av målet om att ge alla människor en från social synpunkt god livsmiljö.

Smart City Sweden

Smart City Sweden, den nationella export- och investeringsplattformen som främjar och sprider svenska lösningar för smarta och hållbara städer nationellt och internationellt, finns representerad i hela landet med sex regionala noder vid sidan av det nationella kansliet i Stockholm. Under 2019 togs närmare 1 700 utländska besökare emot från totalt 55 länder. Verksamhetens webbplats har vidareutvecklats med bl.a. goda exempel och trafiken på webbplatsen fördubblades under året. Utöver att verksamheten möjliggör för svenska företag att hitta vägar till internationella marknader kan den också bidra till att svenska städer inspireras av varandra i arbetet med en hållbar stadsutveckling. Den ökar därmed möjligheterna att nå målet om att alla människor i alla delar av landet ska ges en från social synpunkt god livsmiljö.

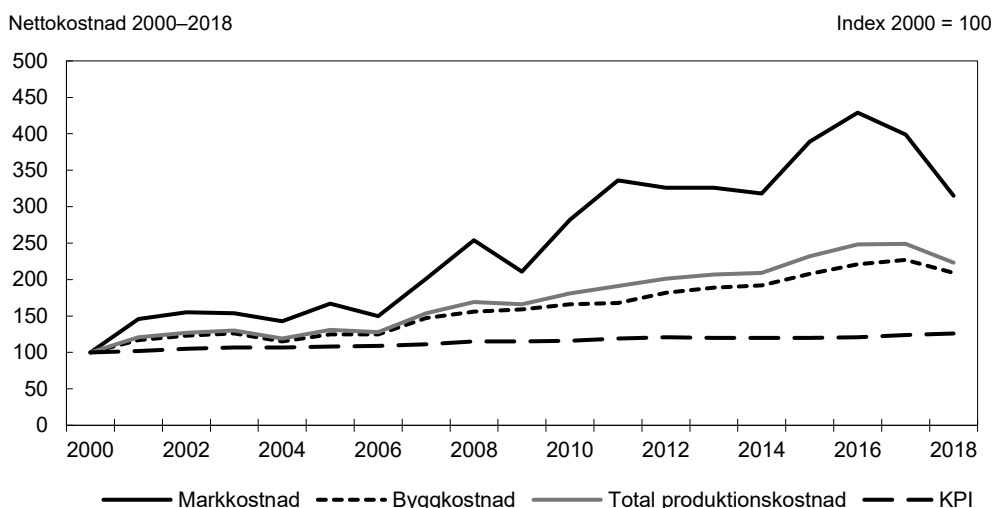
3.3.3 Hållbarhet i byggande och förvaltning

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till den del av målet som handlar om långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi inom byggandet. Uppfyllelse av delmålet långsiktig hållbarhet i byggandet redovisas utifrån resultatindikatorn produktionskostnader för bostäder och uppfyllelsen av delmålet god hushållning med energi redovisas utifrån indikatorn genomsnittlig energiprestanda.

Byggsektorn behöver effektiviseras

En väl fungerande och effektiv byggsektor ger förutsättningar för en hållbar bostadsmarknad. En effektiv byggsektor kännetecknas bl.a. av en väl fungerande konkurrens.

Det finns många faktorer som påverkar kostnadsutvecklingen i byggsektorn. Produktionskostnaden utgörs av byggkostnader och markkostnader. Under en lång period har produktionskostnaderna stigit i Sverige, med undantag för en nedgång under 2018, se diagram 3.3. Stigande produktionskostnader kan vara en indikation på att marknaden inte är effektiv. Byggbranschen kännetecknas även av låg produktivitet utveckling och en låg grad av innovation, vilket också kan tyda på ineffektivitet. Utvecklingen av produktionskostnaderna ser liknande ut i våra grannländer.

Diagram 3.3 Produktionskostnad per lägenhetsarea i riket för nybyggda flerbostadshus

Källa: Statistiska centralbyrån.

På uppdrag av regeringen har Boverket genomfört en kartläggning av fel, brister och skador inom byggsektorn (Fi2019/01160/BB). Kartläggningen visar att fel, brister och skador förekommer i betydande omfattning. Boverket bedömer att de fastighetsekonomiska kostnaderna för fel, brister och skador kan uppgå till uppemot 110 miljarder kronor per år. De samhällsekonomiska kostnaderna, som är svårbedömda, bedöms vara ännu högre.

År 2019 upprättade Boverket en byggskadefunktion som arbetar proaktivt för att identifiera och informera branschen om riskområden för fel och skador. Arbetet genomförs i nära samverkan med branschaktörer genom branschdialoger. Myndigheten har också tagit fram en tipsfunktion för branschaktörer för att dessa enkelt ska kunna upplysa myndigheten om vanliga eller nya systematiska fel och skador samt framgångsrika förbättringsåtgärder.

I syfte att öka inslaget av utländska företag på den svenska marknaden, och därmed främja konkurrens, finns sedan 2018 webbplatsen Building in Sweden, som riktar sig till utländska företag. Webbplatsen ska hjälpa utländska byggherrar, projektutvecklare och byggföretag att orientera sig på den svenska marknaden genom att visualisera stegen från idé till färdig byggnad.

Byggsektorns klimatpåverkan

Boverkets miljöindikatorer, baserade på Statistiska centralbyråns (SCB) miljöräkenskaper, visar bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan i Sverige ur ett livscykelperspektiv. Sektorn står för mellan 10 och 30 procent av miljöpåverkan inom olika miljöpåverkansområden, såsom växthusgasutsläpp, energianvändning och avfall. Samtidigt bidrar sektorn till utsläpp i andra länder genom import av byggprodukter. Bygg- och fastighetssektorns utsläpp av växthusgaser ur ett livscykelperspektiv uppgick till ca 18 miljoner ton koldioxidkvivalenter 2017. Av dessa släpptes ca 12 miljoner ton ut i Sverige. Sedan 1993 har sektorns inhemska utsläpp minskat och denna trend fortsätter.

God hushållning med energi

Utvecklingen av byggnadsbeståndets energiprestanda visar att energianvändningen för uppvärmning, varmvatten och fastighetsdrift i byggnader fortsätter att minska, se tabell 3.2.

Tabell 3.2 Genomsnittlig energiprestanda per registreringsår (kWh/m²) ackumulerat

Byggnadskategori	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*
En- och tvåbostadshus	112	110	109	107	106	105	104	104
Flerbostadshus	142	140	138	136	134	132	129	128
Lokalbyggnader	154	149	145	143	140	137	134	130

* Beräkningsmetoden för energiprestanda omfattar från och med den 1 januari 2019 en faktor för primäre energi. Resultatet från 2019 är därför inte helt jämförbart med tidigare värden.

Källa: Boverkets energideklarationsregister.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/31/EU om byggnaders energiprestanda omarbetades 2018 och genomförs i svensk rätt under 2020 genom ändringar i plan- och bygglagen och lagen (2006:985) om energideklaration för byggnader. Bland annat införs nya bestämmelser om krav på laddinfrastruktur och på inspektion av värme- och kylsystem. Samtidigt genomförs ändringar i plan- och byggförordningen (2011:338) och i Boverkets byggregler kring viktningfaktorerna som syftar till att skapa en större neutralitet mellan energislagen. Den förändrade viktningen kompenserar för en obalans som tidigare rått och som gett energislagen en ibland avgörande betydelse vid beräkningen av en byggnads energiprestanda. Den nya viktningen skapar förutsättningar för beräkningar med en mer balanserad avvägning mellan byggnadens egenskaper och energislagen för att på ett kostnadseffektivt sätt bidra till långsiktigt energieffektiva byggnader med bra klimatskärmar och effektiva uppvärmningssystem. Ett tydligt och transparent ramverk understödjer arbetet för att skapa en bättre energiprestanda.

Stöd för renovering och energieffektivisering av flerbostadshus

Stödet för renovering och energieffektivisering i vissa bostadsområden håller på att avvecklas efter riksdagens beslut om statens budget för 2019. Det genomfördes inga nya ansökningsomgångar under 2019, utan anvisade medel för 2019 användes endast för att infria redan ingångna åtaganden. Stödet infördes hösten 2016 och var sökbart under en tvåårsperiod fram till utgången av 2018. Den beslutade ramen för 2018 uppgick till 1 miljard kronor, och det uppskattades att stöd för ca 26 000 byggnader skulle kunna sökas. Totalt beviljades 353 miljoner kronor i stöd till bostadsbolag i 33 kommuner för upprustning av sammanlagt knappt 4 000 bostäder.

Stöd för innovativt och hållbart byggande

Stödet för innovativt och hållbart byggande av bostäder håller på att avvecklas efter riksdagens beslut om statens budget för 2019. Det genomfördes inga nya ansökningsomgångar under 2019, utan anvisade medel för 2019 användes endast för att infria redan ingångna åtaganden. Stödet infördes under 2018 och hade en sökombgång då totalt 59 projekt beviljades stöd om 129 miljoner kronor. Av dessa medel utbetalades totalt 96 miljoner kronor fram t.o.m. 2019.

Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder

Möjligheten att söka bidrag för radonmätning i småhus återinfördes den 1 juli 2018, i syfte att minska hälsoproblem på grund av höga radonhalter. Fram t.o.m. januari 2020 hade 2 066 ansökningar beviljats bidrag om sammanlagt 41 miljoner kronor. Boverket bedömer att ca 250 000 villor i Sverige har en för hög halt av radon. Bidraget för radonmätningar bidrar även till målet om säker strålmiljö, se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Tillkännagivande om vedspisar

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen omgående bör vidta åtgärder så att kraven för begagnade rumsvärmare som installeras i befintliga bostäder återställs till vad som gällde före Boverkets beslut om ändringar i Boverkets byggregler om bl.a. utsläpp från byggnader med rumsvärmare (BFS 2017:5, BBR 25, bet. 2017/18:CU39 punkt 2, rskr. 2017/18:426).

Med anledning av tillkännagivandet gav regeringen i november 2018 Boverket i uppdrag att utreda konsekvenserna av myndighetens föreskrifter om utsläppskrav på begagnade rumsvärmare. Av myndighetens redovisning i rapporten Kompletterande utredning av konsekvenser till Boverkets föreskrifter (2017:5) om ändring av Boverkets byggregler (2011:6) (rapport 2019:19) framgår att det endast finns ett fåtal begagnade köksspisar på marknaden, och att hälsovinster med att reglera dessa är små i förhållande till den administrativa kostnaden. Från och med den 1 oktober 2019 upphävde därför Boverket sina föreskrifter om utsläppskrav för sådana köksspisar (vedspisar) som främst är avsedda för matlagning, vilket innebär att begagnade köksspisar som eldas med ved inte längre omfattas av utsläppskrav. Beslutade utsläppskrav för braskaminer, pelletseldade kaminer, spisinsatser och kökspannor gäller dock fortfarande. Utsläppskraven som kvarstår har föregåtts av en allsidig belysning av konsekvenserna för enskilda och det allmänna. Regeringen bedömer därför att riksdagens tillkännagivande har tillgodosetts. Tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

3.3.4 En väl fungerande bostadsmarknad och ekonomisk utveckling

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till den del av målet som handlar om att underlätta bostadsbyggande och ekonomisk utveckling, samt till målet om att skapa långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven. Förändringar i bostadsbyggandet redovisas utifrån indikatorerna färdigställda och påbörjade bostäder i förhållande till befolkningsutvecklingen. De kommunala bedömningarna av bostadsmarknaden har valts som bedömningsgrund eftersom de fångar kommunernas uppfattning om hur väl bostadsmarknaden fungerar över hela landet, hur efterfrågan på bostäder ser ut och hur väl utbudet svarar mot behoven.

Flera faktorer påverkar bostadsbyggandet och utvecklingen på bostadsmarknaderna. Kommunernas agerande och omvärldsfaktorer, som t.ex. den allmänna ekonomiska utvecklingen, gör att effekterna av statliga insatser kan vara svåra att bedöma.

Bostadsbyggandet minskar och nivåerna ligger under behoven i storstadsregionerna

Påbörjade bostäder

Enligt SCB påbörjades 2019 ny- och ombyggnation av ca 51 900 bostäder, vilket innebar en minskning på drygt 6 procent jämfört med 2018. Under den senaste femårsperioden har antalet påbörjade bostäder varierat kraftigt. Antalet påbörjade bostäder 2019 var likvärdigt med antalet 2015, men drygt 24 procent lägre än toppåret 2017. Enligt Boverkets prognos i september 2020 kommer ca 48 000 respektive 42 500 bostäder att börja byggas 2020 respektive 2021 (se vidare tabell 3.3).

Tabell 3.3 Påbörjade bostäder och befolkningsökning

Antal	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Flerbostadshus	37 500	48 200	51 100	41 000	38 300	36 000	31 300
Småhus	11 000	13 000	13 000	11 200	10 300	9 500	8 700
Total nybyggnad	48 200	61 200	64 000	52 200	48 500	45 500	40 000
Nettotillskott genom ombyggnad	3 400	3 900	4 600	3 200	3 200	2 500	2 500
Totalt påbörjade bostäder	51 600	65 100	68 600	55 300	51 700	48 000	42 500
Befolkningsökning	103 700	144 100	125 100	109 900	97 400	88 000	80 900

Källor: Boverket och Statistiska centralbyrån.

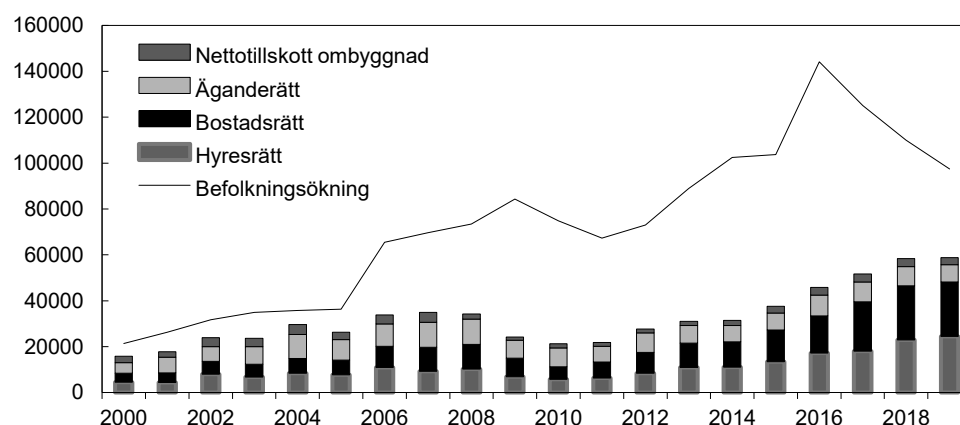
Under 2020 bedöms byggtakten åter sjunka i Storstockholm efter en återhämtning under 2019. Antalet påbörjade bostäder beräknas till ca 11 000 bostäder, vilket är mycket långt under behoven enligt Boverkets byggbehovsprognos, som beskrivs nedan. I Storgöteborg bedöms antalet påbörjade bostäder, efter några år med en hög byggnadstakt, vara oförändrat eller minska något under 2020. I Stormalmö minskade antalet påbörjade bostäder markant 2019, efter att byggnadstakten varit hög under flera års tid. Byggandet beräknas minska ytterligare under 2020. Inom gruppen övriga större kommuner (kommuner utanför de tre storstäderna med mer än 75 000 invånare) förväntas antalet påbörjade bostäder vara oförändrat eller svagt ökande, medan takten förväntas minska något bland övriga kommuner.

Färdigställda bostäder

Enligt SCB färdigställdes drygt 58 800 bostäder 2019 genom ny- och ombyggnation, vilket var i nivå med föregående år. Som föregående år var de flesta nya bostadslägenheterna hyresrätter. Av de nya lägenheterna i flerbostadshus blev 53 procent hyresrätter och 47 procent bostadsrätter. Regionalt var dock variationen mellan upplåtelseformerna större. I Storstockholm var det fortfarande vanligare med bostadsrätter, drygt sex av tio nya lägenheter i flerbostadshus var upplåtna med bostadsrätt. I Stormalmö och utanför storstadsområdena var situationen den motsatta, cirka sex av tio nybyggda lägenheter var hyresrätter. I diagram 3.4 illustreras det totala tillskottet av bostäder i relation till befolkningsutvecklingen.

Diagram 3.4 Totala tillskottet av bostäder i relation till befolkningsutvecklingen

Antal bostäder

Källa: Statistiska centralbyrån.

Byggbehovet är fortsatt stort

Enligt Boverkets senaste byggbehovsberäkning, som beskriver det demografiskt betingade behovet, behöver drygt 640 000 bostäder byggas fram till 2027 för att möta

den framtida befolkningsökningen. Av dessa behöver 76 procent byggas i de tre storstadsregionerna Stockholm-Uppsala, Göteborg och Malmö-Lund. Beräkningen visar också att det inte behöver byggas några bostäder alls i 22 av landets 60 arbetsmarknadsregioner, i huvudsak i de norra delarna av landet inklusive Värmland och Dalarna, med hänsyn till befolkningsutvecklingen. I dessa regioner kan det dock finnas ett behov av att t.ex. bygga bostäder som är anpassade till en åldrande befolkning. Det kan också finnas en lokal efterfrågan på nya bostäder som inte fångas av behovsberäkningen. Boverket har inte gjort någon ny behovsberäkning under 2020, men i Boverkets indikatorer som publicerades i juni 2020 görs bedömningen att det årliga byggbehovet under perioden 2020–2027 sannolikt överstiger 65 000 bostäder årligen i genomsnitt.

Efterfrågan på investeringsstöd

Möjligheten att söka investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande infördes 2016. Investeringsstödet stödjer uppfyllelsen av målet om att underlätta bostadsbyggandet och till målet om långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven. Regeringen och samarbetspartierna aviserade i januariavtalet att investeringsstödet skulle bli mer koncentrerat och effektivt, och riktas till hela landet. Från och med den 1 februari 2020 ställs det därför krav på bl.a. fler små lägenheter och att byggstart ska ske inom ett år från beslut om beviljat stöd. Det har även lagts till ett krav på att en åttondel av de bostäder som byggs med stöd ska erbjudas kommunen att förmedla till unga under 31 år och/eller hyra ut till personer i en socialt utsatt situation som behöver en boendeinsats beslutad med stöd av 4 kap. 1 eller 2 §§ socialtjänstlagen (2001:453).

År 2016–2019 beviljades cirka 9 miljarder kronor i investeringsstöd till 772 projekt, motsvarande sammanlagt ca 27 200 bostäder, varav knappt 87 procent var hyresbostäder och resterande bostäder till studerande. Under 2020 (t.o.m. utgången av juli) har stöd beviljats med 3,1 miljarder kronor för närmare 8 600 bostäder, varav ca 70 procent varit hyresbostäder och 30 procent bostäder för studerande.

Sedan stödet infördes har knappt 5,3 miljarder kronor betalats ut avseende drygt 16 700 färdigställda bostäder, se tabell 3.4 (ca 14 600 hyresbostäder och 2 100 bostäder för studerande).

Tabell 3.4 Beviljat och utbetalat belopp för investeringsstödet för hyresbostäder och bostäder för studerande

År	Beviljat		Utbetalat	
	Antal bostäder	Miljarder kronor	Antal bostäder	Miljarder kronor
2016	10	0,003	0	0
2017	9 240	2,6	2 170	0,5
2018	10 700	3,8	4 350	1,4
2019	7 380	2,6	5 350	1,7
2020	8 560	3,1	4 880	1,8
Totalt	35 870	12,1	16 750	5,3

Anm: Siffrorna för 2020 avser t.o.m. juli.

Källa: Boverket.

Av de ansökningar som bifölls 2019 avsåg ca 45 procent uppförande av bostäder i de tre storstadsregionerna, vilket motsvarade närmare 50 procent av det totalt beviljade stödbeloppet. Något mer än en tredjedel av de bostäder som beviljades stöd fanns i den kommungrupp där det utbetalda stödbeloppet är näst högst, vilket var Stockholmsnära kommuner samt övriga stora kommuner eller kommuner med hög

befolkningstillväxt (för en definition av de geografiska avgränsningarna, se förordningen [2016:881] om statligt investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande). Projekt i kommuner i övriga landet stod för en femtedel av de beviljade ansökningarna, 10 procent av det totalt beviljade stödbeloppet och 11 procent av bostäderna.

Liten ökning av antalet utfärdade kreditgarantier

Kreditgarantierna för lån till bostadsbyggande syftar till att främja fler bostäder genom att underlätta finansieringsmöjligheterna för byggherrar. Kreditgarantier lämnas för lån till ny- och ombyggnad av bostäder både under byggtiden och efter färdigställande till kreditinstitut som har ramavtal med Boverket. Under 2019 beviljades totalt 56 nya garantier, omfattande 1 470 lägenheter, varav de flesta avsåg garantier under byggtiden. Det var en liten ökning jämfört med 2018, då kreditgarantier för ca 1 450 lägenheter ställdes ut. Vid utgången av 2019 fanns det totalt drygt 3 000 utställda garantier till ett maximalt garanterat belopp på knappt 4,3 miljarder kronor. Beviljanderamen för 2019 uppgick till 8 miljarder kronor.

Startbidrag till byggemskaper

Att främja byggemskaper är ett sätt att ta till vara lokala initiativ från civilsamhället för att få till stånd ett bostadsbyggande som annars inte blir av på marknadens initiativ. Den 1 januari 2020 infördes möjligheten för byggemskaper som bygger bostäder för sina medlemmar att söka stöd. Startbidraget uppgår till högst 400 000 kronor. För att få ta del av stödet måste byggemskapen vara organiserad i en ekonomisk förening där minst sex medlemmar deltar med en insats om 10 000 kronor var och kommunen medger att marken får bebyggas med flerbostadshus. Vid utgången av juli 2020 hade fem startbidrag beviljats.

Insatser för att förbättra bostadsmarknadens funktionssätt

Bostadsmarknaden svarar inte mot allas behov

Boverkets bostadsmarknadsenkät för 2020 visar att läget på bostadsmarknaden är fortsatt ansträngt för många grupper, trots att antalet nybyggda bostäder har ökat kraftigt under de senaste åren. Det är särskilt personer som är nya på bostadsmarknaden, som unga, studenter och nyanlända, som har svårt att få sina bostadsbehov tillgodosedda. Det finns även utmaningar i form av ökad trångboddhet och osäkra boendeförhållanden, som bl.a. riskerar att få negativa konsekvenser för barns och ungas hälsa och skolgång. Av kommunerna uppges 210 att de har ett underskott på bostäder för ungdomar, vilket är en minskning med 20 kommuner jämfört med 2019. Drygt hälften av landets kommuner uppges att de har ett underskott på bostäder för anvisade nyanlända. Situationen är dock än mer ansträngd för självbosatta nyanlända, för vilka cirka två av tre kommuner bedömer att de har ett underskott på bostäder.

Det råder även en fortsatt brist på anpassade bostäder för äldre och för personer med funktionsnedsättning, men antalet kommuner som anger att de har ett underskott på särskilda boendeformer för äldre har minskat från 127 kommuner 2019 till 109 kommuner 2020. Statistik från SCB visar att det har skett ett ökat byggande av specialbostäder de senaste åren, vilket kan vara en förklaring till utvecklingen. Flera kommuner framhåller även att det saknas bostäder som är tillgängliga för grupper med låga inkomster eller som av andra anledningar har en svag ställning på bostadsmarknaden. Av Kronofogdemyndighetens statistik framgår att antalet avhysningar som berörde barn ökade med 4,2 procent under 2019.

Hyresgarantier

Boverket administrerar det statliga bidraget till kommuner för hyresgarantier som kommunerna utfärdar till hushåll som kan betala ett eget boende, men som trots det har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden. Under 2019 beviljade Boverket bidrag för 226 garantier till 19 kommuner. Detta medförde utbetalningar på drygt 1,1 miljoner kronor. Det innebar en liten ökning jämfört med 2018, då det beviljade beloppet uppgick till knappt 0,8 miljoner kronor, vilket motsvarade 158 hyresgarantier till 16 kommuner.

Insatser på svaga bostadsmarknader

Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Kommuner med svag bostadsmarknad kan ansöka om bidrag hos Boverket för stöd till undsättning eller omstrukturering av kommunala bostadsföretag i ekonomiska svårigheter och för stöd till företag som tillhandahåller bostadstjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Regelverket ändrades under 2018 i syfte att anpassa det till EU:s statsstödsregler. Avtal om stöd till omstrukturering av kommunala bostadsföretag som beslutats enligt de tidigare reglerna fortsätter att gälla, och vid årsskiftet 2019/2020 återstod avtal med två kommuner som löper till utgången av 2020 respektive utgången av 2021. Det återstående åtagandet enligt dessa avtal uppgår till 7,6 miljoner kronor, vilket motsvarar avvecklingskostnader för totalt 81 lägenheter. Sedan regelverket förändrades 2018 har en handfull kommuner visat intresse för bidraget, men några nya ansökningar har dock inte kommit in.

Statens Bostadsomvandling AB

Statens Bostadsomvandling AB (Sbo) medverkar, genom att förvärva och omvandla fastigheter, till att bostadsmarknaden kommer i balans på orter med en svag bostadsmarknad och vikande befolkningstrend. Under 2019 köpte Sbo fastigheter i fyra kommuner och sålde fastigheter i tre. Det var en liten ökning jämfört med 2018. Sbo bedrev under 2019 verksamhet på 28 orter i totalt 25 kommuner, i form av bl.a. förstudier, ombyggnationer och omvandlingar. Efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99, bet. 2019/20:FiU21, rskr. 2019/20:340) bemyndigades regeringen att besluta om kapitaltillskott till Sbo på högst 300 miljoner kronor för att bolaget skulle kunna fortsätta sin verksamhet. Uppdraget för bolaget ändrades vidare till att förvärva offentligt ägda och privatägda fastigheter, med främsta syfte att säkerställa bostäder för äldre på svaga bostadsmarknader.

3.4 Analys och slutsatser

3.4.1 Effektivare samhällsbyggnadsprocess gynnar bostadsbyggandet

Flera av de insatser som gjorts inom samhällsbyggnadsprocessen har riktats mot att skapa en effektivare och mer sammanhållen process. De kompetensinsatser som genomförts för en mer enhetlig och effektiv tillämpning av plan- och bygglagen samt för att höja kompetensen gällande digitaliseringens möjligheter i plan- och byggprocessen har fått ett brett genomslag. Regeringen bedömer att insatserna gynnar bostadsbyggandet genom att ge en snabb och kvalitetssäkrad introduktion för nya medarbetare på kommuner och länsstyrelser, en aktuell och komplett vägledning för samtliga aktörer och en ökad förståelse för de olika rollerna i plan- och byggprocessen. En effektiv och enhetlig tillämpning av regelverket leder till kortare handläggningstider och färre överklagade beslut, vilket i sin tur bidrar till att uppfylla målet om att underlätta ekonomisk utveckling och främja en långsiktigt god hushållning med naturresurser.

Förutom en ändamålsenlig samordning mellan de olika delprocesserna förutsätter en effektiv samhällsbyggnadsprocess även tillgång till nödvändiga data. Under 2020 har viktiga steg tagits för att tillgängliggöra informationsmängderna detaljplaner och byggnadsinformation. Arbetet befinner sig fortfarande i ett tidigt skede, men regeringen bedömer att systemleverantörernas snabba omställning ger förutsättningar för en effektiv övergång till den nya infrastrukturen. Arbetet bidrar därmed till uppfyllelsen av målet om att underlätta ekonomisk utveckling och främja en långsiktigt god hushållning med naturresurser.

Arbetet med att korta handläggningstiderna inom fastighetsbildningsverksamheten ger resultat i form av att andelen äldre ärenden fortsätter att minska i en allt snabbare takt. Regeringen anser att prioriteringen av äldre ärenden är viktig för att möta samhällets behov. Prioriteringen innebär dock samtidigt att de genomsnittliga handläggningstiderna på kort sikt inte kommer att sjunka. För att nå målet med rimliga handläggningstider måste arbetet även inriktas på att begränsa tillväxten av äldre ärenden, genom att nyinkomna ärenden handläggs snabbare än tidigare. Att de genomsnittliga handläggningstiderna är stabila, trots prioriteringen av äldre ärenden, visar att detta nu också sker. En fastighetsbildningsverksamhet som svarar mot samhällets behov bidrar till att uppfylla målet om att underlätta ekonomisk utveckling.

3.4.2 Statliga insatser bidrar till goda och hållbara livsmiljöer

Regeringen bedömer att det arbete som sker inom Rådet för hållbara städer och Smart City Sweden, och den samverkan som pågår mellan bl.a. Boverket, Riksantikvarieämbetet, Statens centrum för arkitektur och design och Statens konstråd, bidrar till att skapa en sektorsövergripande kunskap och gemensam förståelse. Detta är avgörande för att kunna hantera de komplexa utmaningar som finns i arbetet för att uppnå en god livsmiljö för människor i alla delar av landet.

De statliga insatser som har genomförts genom bl.a. stadsmiljöavtalen, stödet för utemiljöer och stödet för gröna och trygga samhällen har bidragit till uppfyllelsen av den del av målet som handlar om att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö, där en långsiktigt god hushållning med naturresurser främjas.

Det långsiktiga arbetet med att främja, samordna och höja kompetensen i frågor om arkitektonisk kvalitet och omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer hos offentliga aktörer har under 2019 bidragit med viktiga insatser för att nå målet om en god livsmiljö för människor i alla delar av landet. Med ett fortsatt fokus på frågorna bedömer regeringen att arbetet har potential att ytterligare bidra till goda och hållbara livsmiljöer. Detta bör bl.a. ske genom en förstärkning av kompetensen på området hos exempelvis myndigheter, regioner, kommuner och länsstyrelser.

3.4.3 Boverkets arbete bidrar till en effektivare byggprocess

Trenden med stigande produktionskostnader vände under 2018 efter närmare tio års uppgång. Produktionskostnaderna styrs till stor del av aktiviteten i byggsektorn och sammanfaller med nedgången i bostadsbyggandet. De stora kostnader som fel och skador inom byggandet genererar minskar sektorns effektivitet. Därtill kommer följd-effekter som försämrad inomhusmiljö och folkhälsa samt negativ klimatpåverkan. För att öka produktiviteten och ha en god resurshushållning behöver fel, brister och skador minska i byggandet. Regeringen bedömer att Boverkets arbete inom området bidrar till att sektorns produktivitet ökar och därmed till att uppfylla målet om ett långsiktigt hållbart byggande.

Byggregelverket är ett viktigt styrmedel för att uppnå en enkel och effektiv byggprocess. Regeringen bedömer att tydligare regelverk främjar en effektivare byggprocess och möjliggör snabbare och billigare bostadsbyggande.

3.4.4 Statliga insatser bidrar till ett hållbart byggande

Trenden med minskade växthusgasutsläpp från sektorn och bättre energiprestanda i byggnadsbeståndet fortsätter. Sveriges klimatmål ställer dock krav på en snabbare omställning av samhället mot låga utsläpp. Arbetet för en klimatneutral, giftfri, cirkulär och biobaserad ekonomi inom byggsektorn förstärktes 2019, både nationellt och inom EU. Införandet av krav på klimatdeklaration för nya byggnader från 2022, regeringens åtgärder för att främja ett ökat kravställande på byggnaders klimatpåverkan, stöd till främjande av industriellt träbyggande samt genomförandet av det omarbetade direktivet för byggnaders energiprestanda, bedöms på sikt bidra till ett hållbart byggande, med en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi.

3.4.5 Statliga insatser för att underlätta bostadsbyggande

Regeringen bedömer att de insatser som gjorts inom bostadspolitiken bidrar till att underlätta bostadsbyggandet och skapar bättre förutsättningar för hushållen att hitta en bostad som svarar mot deras behov. Regeringen anser dock att insatserna inte är tillräckliga för att uppnå långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader, där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven. Investeringsstödet är en åtgärd för att stimulera byggandet av hyresrätter med lägre hyra och marknaden har visat intresse för stödet. Även om antalet nya bostäder är lägre än det behov som framgår av byggbehovsprognosen, framför allt i storstadsområdena, bedömer regeringen att de statliga insatserna stödjer målet om långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader.

3.4.6 Det saknas en samlad bedömning av behoven på bostadsmarknaden

Bostadssituationen är fortsatt ansträngd för grupper med låga inkomster, såsom unga, nyanlända och individer som av olika anledningar har en svag ställning på bostadsmarknaden. Det råder även en fortsatt brist på anpassade bostäder för äldre och för personer med funktionsnedsättning. Det saknas en samlad bedömning av hur behoven på bostadsmarknaden ser ut och utvecklas samt hur behoven förhåller sig till utvecklingen av utbudet på marknaden. Det finns inte heller någon vedertagen definition av vad bostadsbrist är. Regeringen har gett Boverket i uppdrag att lämna förslag på hur bostadsbristen ska beräknas och presenteras (Fi2019/02440/BB). För att motverka avhysningar har regeringen gett länsstyrelserna i uppdrag att stödja kommunerna i deras arbete.

Regeringen har tillsatt en utredning som ska göra en genomlysning av ansvarsfördelningen mellan stat och kommun, och lämna förslag på hur de bostadspolitiska verktygen kan utvecklas (dir. 2020:53). Regeringen har även tillsatt en utredning som ska lämna förslag till hur bättre konkurrens i bostadsbyggandet kan uppnås (dir. 2019:31). En fungerande konkurrens är en viktig förutsättning för att hålla nere byggkostnaderna och därmed möjliggöra byggande av bostäder med hyror som fler kan betala.

3.5 Politikens inriktning

Sverige ska ha en långsiktig och hållbar bostadspolitik för alla. En väl fungerande bostadsmarknad i hela landet är en viktig förutsättning för en konkurrenskraftig ekonomi med tillväxt och ett ökat välbefinnande. Enligt Boverkets byggbehovsanalys är behovet av fler bostäder stort. Sverige har under lång tid haft en ökande befolkning, vilket medför behov av ett långsiktigt bostadsbyggande och ett bättre utnyttjande av det befintliga beståndet.

Ett ökat bostadsbyggande innebär möjligheter att minska bostadsbristen och samtidigt ställa om till mer levande, inkluderande, omsorgsfullt gestaltade, miljö- och klimatsmarta samhällen, som både bidrar till klimatomställningen och är anpassade till klimatförändringarna. Det handlar om att bygga fler bostäder som människor har råd att bo i och samtidigt skapa förutsättningar för attraktiva, gröna och trygga livsmiljöer. Förutsättningarna för detta ser olika ut i olika delar av landet, och en hållbar bostadspolitik måste utformas för att möta olika utmaningar i såväl storstäderna, mindre städer och lands- och glesbygd. De bostäder som planeras och byggs ska vara av god arkitektonisk kvalitet och bidra till att uppnå nationella miljömål och globala hållbarhetsmål. För befintliga byggnader krävs ett mer effektivt utnyttjande av beståndet samt att kvaliteten och befintliga värden värnas.

Ett fortsatt högt bostadsbyggande är en prioriterad fråga för regeringen. Regeringen samlade därför branschaktörer till ett byggsamtal i början av 2020 med fokus på framtidens bostadsbyggande. Tre centrala utmaningar diskuterades under byggsamtalen: inträde för fler på bostadsmarknaden, den långsiktiga kompetensförsörjningen och hur byggsektorn kan bidra till att nå klimatmålen. Det behövs en blandning av hyresrätter, bostadsrätter, ägarlägenheter och villor. Fler bostäder behövs för att underlätta för ungdomar att få sin första bostad, för att människor ska kunna flytta dit jobben finns och för att bryta den växande boendesegregationen. Fler bostäder behövs också för att kunna motverka hemlöshet, stärka flyttkedjor, bidra till lokal och regional utveckling i hela landet samt för att tillgodose behoven av anpassade bostäder för äldre och personer med funktionsnedsättning. En socialt hållbar bostadsförsörjning underlättar situationen för hushåll som har svårt att skaffa en bostad på marknadens villkor, bl.a. strukturellt hemlösa, och förbättrar förutsättningarna för jämlika uppväxt- och levnadsvillkor.

I januariavtalet aviseras ändringar som avser hyressättningen. En utredare har därför fått i uppdrag att lämna förslag på hur de kollektiva hyresförhandlingarna kan effektiviseras (Ju2020/00130). Regeringen har vidare tillsatt en utredning om fri hyresättning i nyproduktion (dir. 2020:42). Den nya modellen ska bidra till en långsiktigt välfungerande hyresmarknad och ett effektivt utnyttjande av det aktuella delbeståndet. Dessutom har en kommission fått i uppdrag kartlägga och analysera hur bostädernas läge och kvalitet beaktas relativt andra faktorer i hyressättningen, och föreslå lämpliga åtgärder från statens sida i de fall (på de orterna) kommissionen konstaterar att lägefaktorn och lägenheternas kvalitet inte beaktas i tillräcklig utsträckning (dir. 2020:70).

Regeringen har vidtagit åtgärder för att möjliggöra en effektivisering av den kommunala planläggningen. Nya bestämmelser om översiktsplanering enligt plan- och bygglagen, och ett uppdrag till flera myndigheter som syftar till att minska antalet och storleken på de riksintresseområden som kan antas ha stor betydelse för planering och byggande, förväntas ge bättre förutsättningar för kommunerna att möta de behov som en växande befolkning ställer på markanvändningen.

Investeringsstödet för hyresbostäder och bostäder för studerande har reformerats och gjorts effektivare, och en andel av stödet har vikts till sociala kontrakt eller unga. Behovet av fler bostäder är stort, särskilt i storstadsområden. Detta gäller inte minst

bostäder som fler hushåll kan efterfråga. Investeringsstödet möjliggör även bostadsbyggande där det på grund av bristande lönsamhet annars inte hade varit möjligt att bygga. Byggbranschen är mycket konjunkturkänslig, och om efterfrågan på bostäder minskar till följd av spridningen av sjukdomen covid-19 riskerar det att förstärka konjunkturedgången. För att minska risken för fallande bostadsinvesteringar och minskad sysselsättning inom byggbranschen avser regeringen att förstärka investeringsstödet så att det i ökad utsträckning bidrar till att planerade projekt kan fullföljas.

Samhällets digitalisering och de långsiktiga målen för en värld utan utsläpp av växthusgaser förändrar förutsättningarna för planering och byggande. Digitaliseringen är ett viktigt verktyg för att effektivisera samhällsbyggnadsprocessen, bl.a. för att bidra till att förkorta Lantmäteriets handläggningstider. För att tillvarata digitaliseringens möjligheter får Lantmäteriet utökade uppgifter i uppbyggnaden av förvaltningsgemensam digital infrastruktur. Vidare lägger kravet på klimatdeklarationer vid byggande grunden för mätbara minskningar av sektorns klimatpåverkan.

Det finns en stor potential i att effektivisera plan- och byggprocessen och öka kvaliteten i planeringen genom ett säkert, standardiserat och obrutet digitalt informationsflöde i samhällsbyggnadsprocessen. Boverket och länsstyrelserna tillförs resurser för att utveckla digitala arbetssätt. En ökad digitalisering förenklar och förkortar både planprocessen och övriga delar av samhällsbyggnadsprocessen, och skapar förutsättningar för ett både snabbare och billigare byggande. Regeringen avser därför vidta åtgärder för att minska de hinder som i dag står i vägen för kommuner, näringsliv och statliga myndigheter att bättre kunna utnyttja digitaliseringens möjligheter.

En välfungerande hållbar stadsutveckling med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer är central för tillväxt och social sammanhållning, och för att nå miljö- och klimatmålen. Ett viktigt verktyg för att genomföra stadsutvecklingspolitiken är Rådet för hållbara städer. Regeringen avser att följa upp rådets arbete. Regeringens nyligen beslutade strategi för cirkulär ekonomi är även den en del i arbetet med en hållbar stadsutveckling.

Alltför många människor i Sverige bor i dag i socioekonomiskt utsatta områden, där människors vardag och livschanser begränsas. En framgångsrik metod för att bekämpa utanförskap och skapa tryggare bostadsområden är lokal samverkan mellan fastighetsägare, i internationella sammanhang kallat Business Improvement Districts (BID). Regeringen avser att ge Boverket i uppdrag att utifrån internationella förebilder se över eventuella hinder, t.ex. i lagstiftning, mot fastighetsägares möjligheter att påverka ett områdes trygghet och säkerhet, utbud och kvalitet på handel och tillgång till service samt hinder mot de boendes inflytande över utvecklingen i området. Medel tillförs även Skatteverket för att utreda omfattningen av felaktig folkbokföring (se utg.omr. 3 avsnitt 2.7.2).

Viktigt för en hållbar utveckling är också en fungerande bostadsförsörjning i hela landet. Det är viktigt att de instrument som erbjuds, såsom investeringsstöd och kreditgarantier, fortsatt kan bidra till att det finns tillgängliga bostäder som motsvarar människors behov i områden med omfattande bostadsbrist och på svaga marknader.

Trafikens miljöpåverkan behöver minska. I städer finns goda förutsättningar att minska utsläppen genom effektivare transporter, t.ex. genom bättre förutsättningar för cykeltrafik. Stadsmiljöavtalen, som syftar till att främja hållbara transporter i städer, ska därför ges en tillfällig förstärkning med särskilt fokus på cykeltrafik.

Regeringen anser att enskilda planintressenter bör ges bättre förutsättningar för att bidra vid kommunernas arbete med att ta fram detaljplaner. Med tydligare planbesked kan planintressenten ta fram det planeringsunderlag som kan behövas för att genomföra planläggningen. Därmed kan detaljplaneprocessen genomföras snabbare och samhällets kapacitet för att ta fram nya detaljplaner förbättras.

Renoveringstakten för flerbostadshus har ökat de senaste tio åren, men antalet renoverade byggnader motsvarar fortfarande inte behovet. Detta innebär att renoveringsskulden ökar och att byggnadsbeståndet inte värdesäkras. Att åtgärda eftersatt underhåll och förbättra energiprestandan i flerbostadshusbeståndet genererar vinster för samhället i form av en längre livslängd på byggnaderna, en attraktivare boendemiljö och en lägre energianvändning. Det kan också bidra till att minska olägenheter och hälsobesvär som kan kopplas till brister i inomhusmiljö. En effektivare energianvändning kan minska investeringsbehovet i energisystemet. Mot denna bakgrund avser regeringen att inrätta ett riktat stöd till fastighetsägare för renoverings- och energieffektiviseringsåtgärder som vidtas på flerbostadshus. Stödet kommer att ha en ny utformning för att lösa problemen med det tidigare stödet och kommer att utvärderas ur ett livscykelperspektiv utifrån att det ska bidra till måluppfyllelse av relevanta samhällsmål.

Enligt gällande regler ska stämpelskatt betalas till staten när fast egendom förvärvas genom exempelvis köp eller byte av en fastighet. Någon sådan skyldighet finns dock inte när fast egendom överläts genom fastighetsbildningsåtgärderna fastighetsreglering och klyvning, vilket leder till betydande skattebortfall. Regeringen avser därför ge Lantmäteriet i uppdrag att utreda förutsättningarna att beskatta överlåtelseformerna lika.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tusental kronor

2019	Utfall	15 197	Anslagssparande	5 403
2020	Anslag	20 600 ¹	Utgiftsprognos	20 390
2021	Förslag	20 600		
2022	Beräknat	5 600		
2023	Beräknat	5 600		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser inom det bostadspolitiska området.

Regeringens överväganden

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	20 600	20 600	20 600
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-15 000	-15 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	20 600	5 600	5 600

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 20 600 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Bostadspolitisk utveckling* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 5 600 000 respektive 5 600 000 kronor.

3.6.2 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

2019	Utfall	3 000	Anslagssparande	91 500
2020	Anslag	25 000 ¹	Utgiftsprognos	7 542
2021	Förslag	12 500		
2022	Beräknat	12 500		
2023	Beräknat	12 500		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner med en svag bostadsmarknad för undsättning eller omstrukturering av kommunala bostadsföretag med ekonomiska svårigheter och för statsbidrag till kommuner med en svag bostadsmarknad för stöd till företag som tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera anslaget.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 500 000 kronor 2022–2024.

Skälen för regeringens förslag: Det är viktigt att Boverket kan bedriva sitt arbete långsiktigt och med möjlighet att ingå avtal som sträcker sig längre än innevarande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 500 000 kronor 2022–2024.

Tabell 3.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	10 620	7 620	0			
Nya åtaganden	0	0	12 500			
Infriade åtaganden	-3 000	-7 620	0	-6 000	-3 500	-3 000
Utestående åtaganden	7 620	0	12 500			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	43 000	0	12 500			

Regeringens överväganden**Tabell 3.9 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	25 000	25 000	25 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-12 500	-12 500	-12 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	12 500	12 500	12 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 12 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 12 500 000 respektive 12 500 000 kronor.

3.6.3 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad**Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad**

Tusental kronor

2019	Utfall	1 130	Anslagssparande	41 870
2020	Anslag	43 000 ¹	Utgiftsprognos	4 454
2021	Förslag	43 000		
2022	Beräknat	43 000		
2023	Beräknat	43 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som går i borgen för enskilda hushålls skyldighet att betala hyra för sin bostad (kommunala hyresgarantier) och för utgifter för statsbidrag till byggemenskaper.

Regeringens överväganden

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	43 000	43 000	43 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	43 000	43 000	43 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 43 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 43 000 000 respektive 43 000 000 kronor.

3.6.4 1:4 Boverket

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:4 Boverket

Tusental kronor

2019	Utfall	311 482	Anslagssparande	10 996
2020	Anslag	337 462 ¹	Utgiftsprognos	337 926
2021	Förslag	342 583		
2022	Beräknat	294 914 ²		
2023	Beräknat	267 552 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 292 733 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 262 615 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Boverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för internationellt arbete.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 ställa ut kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, avlösen av kommunala borgensåtaganden och lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativa hyresrätter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 8 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har sedan tidigare ett bemyndigande att till ett belopp om 8 000 000 000 kronor ställa ut kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, kreditgarantier för avlösen av kommunala borgensåtaganden samt kreditgarantier för lån till kooperativa hyresrättsföreningar som tas upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt. Regeringen bedömer att det under 2021 behövs en garantiram av samma omfattning som för innevarande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 ställa ut kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, avlösen av kommunala borgensåtaganden och lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till

kooperativ hyresrätt som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 8 000 000 000 kronor.

Regeringens överväganden

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Boverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	333 462	333 462	333 462
Pris- och löneomräkning ²	4 555	7 073	10 909
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	4 566	-45 622	-76 819
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	51 882	18 807	-1 173
- Generell besparing i statsförvaltningen	-188	-263	-243
- BID-verksamheter	-930	-930	-930
- Digital samhällsbyggnad	2 000		
- Omsättningsbaserat stöd till enskilda näringsidkare	20 000	20 000	
- Omsättningsbaserat stöd till enskilda näringsidkare	31 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	342 583	294 914	267 552

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att Boverket ska kunna fortsätta utveckla digitala arbetssätt i samhällsbyggnadsprocessen ökas anslaget med 20 000 000 kr 2021 och beräknas ökas med samma belopp 2022.

Regeringen avser att ge Boverket i uppdrag att bl.a. se över eventuella hinder avseende fastighetsägares möjligheter att påverka ett områdes trygghet och säkerhet. Anslaget ökas därför med 2 000 000 kronor 2021.

Regeringen har i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängda och förstärkta stöd och ersättningar med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:4) föreslagit att anslaget ska ökas med 4 000 000 kronor för Boverkets deltagande i den administrativa handläggningen av ett nytt ekonomiskt stöd till enskilda näringsidkare vars nettoomsättning minskat i större omfattning till följd av spridningen av sjukdomen covid-19. Eftersom stödet kommer att behöva handläggas även under 2021, och för att förstärka it-infrastrukturen för Boverkets stödadministration, ökas anslaget med 31 000 000 kronor.

Anslaget föreslås minskas med 188 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utg.omr. 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget av samma anledning minskas med 263 000 kronor respektive 243 000 kronor.

Anslaget minskas med 930 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 342 583 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Boverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 294 914 000 respektive 267 552 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

De kreditgarantier som Boverket administrerar är försäkringar som långivare kan teckna för lån till ny- och ombyggnad av bostäder och vid förvärv av fastighet som ombildas till kooperativ hyresrätt. Garantierna ger långivaren ett skydd mot kreditförluster och minskar behovet av topplån eller egen kapitalinsats för den som bygger bostäder. Kreditgarantierna får utfärdas för

- ny- och ombyggnad av bostäder,
- avlösen av kommunala borgensåtaganden,
- lån till kooperativa hyresrättsföreningar, och
- vissa kommunala åtaganden för boendet.

Bestämmelserna om kreditgarantier finns i förordningen (2020:255) om statlig kreditgaranti för lån för bostadsbyggande och förordningen (2002:664) om statligt stöd för vissa kommunala åtaganden för boendet. Finansieringen av dessa garantier sker utanför statens budget genom avgifter som ska täcka både garantiverksamheten och förvaltningskostnaderna. Avgifterna ska också täcka finansieringen av sådana fastighetsförvärv som Boverket undantagsvis får göra för att skydda statligt garanterade lånefordringar.

Tabell 3.14 Garantier

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019		3 984	5 244	-1 260	35 448
Prognos 2020		5 109	5 580	-471	34 977
Budget 2021		3 929	6 080	-2 151	32 931

3.6.5 1:5 Statens geotekniska institut

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:5 Statens geotekniska institut

Tusental kronor

2019	Utfall	47 641	Anslagssparande	1 010
2020	Anslag	50 500 ¹	Utgiftsprognos	50 986
2021	Förslag	55 328		
2022	Beräknat	56 800 ²		
2023	Beräknat	52 368 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 56 319 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 51 328 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens geotekniska instituts (SGI) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Statens geotekniska institut

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	50 500	50 500	50 500
Pris- och löneomräkning ²	1 158	1 599	2 205
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 670	4 701	-337
varav BP21 ³	3 670	4 670	-330
- Generell besparing i statsförvaltningen	-330	-330	-330
- Minskad risk för ras och skred genom rådgivning till myndigheter och kommuner	4 000	5 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	55 328	56 800	52 368

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera arbetet med stärkt stöd och rådgivning till myndigheter och kommuner i fråga om risk för ras och skred ökas anslaget med 4 000 000 kronor 2021 och 5 000 000 kronor 2022.

Anslaget minskas med 330 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 55 328 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statens geotekniska institut* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 56 800 000 respektive 52 368 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.17 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

	Intäkter
Utfall 2019	14 788
(varav tjänsteexport)	0
Prognos 2020	14 000
(varav tjänsteexport)	0
Budget 2021	15 000
(varav tjänsteexport)	0

Intäkterna från den avgiftsbelagda verksamheten består av uppdragsverksamhet och disponeras av SGI. Myndighetens uppdragsverksamhet har som ekonomiskt mål att den ska bidra till att täcka verksamhetens kostnader. Intäkterna från verksamheten redovisas i tabell 3.17. Det ackumulerade underskott som uppstått under tidigare perioder reglerades under 2019.

3.6.6 1:6 Lantmäteriet

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:6 Lantmäteriet

Tusental kronor

2019	Utfall	614 615	Anslagssparande	15 986
2020	Anslag	660 686 ¹	Utgiftsprognos	667 042
2021	Förslag	669 014		
2022	Beräknat	670 030 ²		
2023	Beräknat	677 910 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 665 383 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 665 813 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Lantmäteriets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för riksgränskommissionens arbete med översyn av riksgränsen mellan Sverige och Norge samt för utgifter för bidrag till Onsala rymdobservatorium för att upprätthålla och utveckla den geodetiska infrastrukturen.

Regeringens överväganden

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Lantmäteriet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	660 686	660 686	660 686
Pris- och löneomräkning ²	9 882	14 565	22 066
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 554	-5 221	-4 842
varav BP21 ³	-1 956	-5 591	-5 417
- Utredning om stämpelskatt	3 000		
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-1 586	-2 221	-2 047
- Generell besparing i statsförvaltningen	-3 370	-3 370	-3 370
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	669 014	670 030	677 910

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen avser att ge Lantmäteriet i uppdrag att utreda förutsättningarna att beskatta olika former av överlåtelse av fast egendom lika. Mot denna bakgrund ökas anslaget med 3 000 000 kronor 2021. Ökningen finansieras genom att anslaget 1:1 *Skatteverket* inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution minskas med motsvarande belopp.

Anslaget föreslås minskas med 1 586 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utg.omr. 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget av samma anledning minskas med 2 221 000 kronor respektive 2 047 000 kronor.

Anslaget minskas med 3 370 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 669 014 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Lantmäteriet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 670 030 000 respektive 677 910 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.20 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	263 000	875 100	908 200	-33 100	-52 500
Prognos 2020	260 000	952 100	904 200	47 900	-4 600
Budget 2021	260 000	920 800	910 800	10 000	5 400

De offentligrättsliga avgifterna består dels av avgifter för lantmäteriförrättningar, som Lantmäteriet disponerar, dels av expeditionsavgifter för inskrivning enligt jordabalken m.m., vilka Lantmäteriet inte disponerar.

I februari 2020 slutrapporterade Lantmäteriet ett uppdrag om att redovisa åtgärder för att hantera det ackumulerade underskottet inom bl.a. den offentligrättsliga avgiftsbelagda verksamheten (Fi2020/00858/SPN). Myndigheten redovisade även åtgärder för att verksamheten långsiktigt ska komma i balans. De negativa resultaten och det ackumulerade underskottet har bl.a. uppstått på grund av kompetensbrist, ålderdomliga och ineffektiva tekniska stöd samt utmaningar att införa nya arbetsätt. Under 2020 har åtgärder vidtagits för att individanpassa introduktionen av nya medarbetare och rekrytering sker nu kontinuerligt för att säkra kompetensförsörjningen. En ökning av den debiterbara tiden innebär, tillsammans med minskade kostnader, att en stor del av det ackumulerade underskottet väntas täckas under 2020. De minskade kostnaderna består huvudsakligen av den minskning av resor, kurser och konferenser som skett med anledning av spridningen av covid-19. Lantmäteriet bedriver även ett omfattande utvecklingsarbete för att digitalisera fastighetsbildningsverksamheten. Detta innefattar bl.a. ett nytt stöd för handläggning som ska leda till mer effektiva och fler digitala processer och arbetsätt., vilket förväntas bidra till att uppnå ett långsiktigt balanserat resultat.

Tabell 3.21 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	126 200	123 300	2 900	-1 200
(varav tjänsteexport)	54 300	45 600	8 700	5 400
Prognos 2020	124 000	131 000	-7 000	-8 200
(varav tjänsteexport)	40 900	42 700	-1 800	3 600
Budget 2021	133 200	139 200	-6 000	-14 200
(varav tjänsteexport)	55 000	53 600	1 400	5 000

Lantmäteriet bedriver uppdrag i anslutning till fastighetsbildning, myndighets-samverkan samt tjänsteexport.

Tabell 3.22 Övrig avgiftsfinansierad verksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	356 500	371 900	-15 400	51 000
Prognos 2020	343 100	361 800	-18 700	32 300
Budget 2021	361 100	381 000	-19 900	12 400

I tabell 3.22 redovisas de avgifter som finansierar pantbrevsverksamheten samt delar av Lantmäteriets tillhandahållande av fastighetsinformation och geografisk information.

3.6.7 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer

Tusental kronor

2019	Utfall	54 672	Anslagssparande	185 329
2020	Anslag	165 000 ¹	Utgiftsprognos	161 535
2021	Förslag	955 000		
2022	Beräknat	2 400 000		
2023	Beräknat	1 000 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till energieffektivisering och renovering av flerbostadshus upplåtna med hyresrätt samt för statsbidrag till förnyelse av utomhusmiljöer. Anslaget får även användas för merkostnader för att administrera anslaget.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:7 *Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 500 000 000 kronor 2022 och 2023.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda planeringsförutsättningar är det nödvändigt att kunna fatta beslut om stöd som medför behov av medel kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:7 *Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 500 000 000 kronor 2022 och 2023.

Tabell 3.24 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer

Tusental kronor

	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	0		
Nya åtaganden	1 500 000		
Infriade åtaganden	0	-1 000 000	-500 000
Utestående åtaganden	1 500 000		
Erhållet/förslaget bemyndigande	1 500 000		

Regeringens överväganden**Tabell 3.25 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	165 000	165 000	165 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	790 000	2 235 000	835 000
varav BP21	900 000	2 400 000	1 000 000
- Energieffektivisering och renovering	900 000	2 400 000	1 000 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	955 000	2 400 000	1 000 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det krävs stora investeringar för att uppnå både förbättrad energiprestanda och åtgärda renoveringsbehovet i det befintliga byggnadsbeståndet. Mot denna bakgrund ökas anslaget med 900 000 000 kronor 2021, 2 400 000 000 kronor 2022 och 1 000 000 000 kronor 2023.

Regeringen föreslår att 955 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 400 000 000 respektive 1 000 000 000 kronor.

3.6.8 1:8 Investeringstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande**Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:8 Investeringstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande**

Tusental kronor

2019	Utfall	1 676 603	Anslagssparande	573 397
2020	Anslag	2 100 000 ¹	Utgiftsprognos	2 373 475
2021	Förslag	3 150 000		
2022	Beräknat	4 050 000		
2023	Beräknat	4 900 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för att anordna nya hyresbostäder och bostäder för studerande. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera anslaget.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:8 *Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 300 000 000 kronor 2022–2024.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda planeringsförutsättningar är det nödvändigt att kunna fatta beslut om stöd som medför behov av medel kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:8 *Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 300 000 000 kronor 2022–2024.

Tabell 3.27 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	4 487 341	5 549 461	7 349 461			
Nya åtaganden	2 587 610	3 900 000	5 100 539			
Infriade åtaganden	-1 525 490	-2 100 000	-3 150 000	-2 950 000	-3 000 000	-3 350 000
Utestående åtaganden	5 549 461	7 349 461	9 300 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	6 000 000	7 500 000	9 300 000			

Regeringens överväganden

Tabell 3.28 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 100 000	2 100 000	2 100 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 050 000	1 950 000	2 800 000
varav BP21		1 100 000	1 900 000
- Förstärkning av investeringsstödet för bostäder		1 100 000	1 900 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 150 000	4 050 000	4 900 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Osäkerheten om pandemins fortsatta utveckling och hur snabbt ekonomin kommer att återhämta sig bedöms hålla tillbaka bostadsbyggandet, som väntas fortsätta sjunka 2020. Behovet av hyresbostäder som fler hushåll har möjlighet att betala är dock fortsatt stort. Regeringen anser därför att utbudet av bostäder med en relativt lägre hyra bör främjas. Mot denna bakgrund beräknas anslaget 1:8 *Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* ökas med 1 100 000 000 kronor 2022 och med 1 900 000 000 kronor 2023.

Regeringen föreslår att 3 150 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 4 050 000 000 respektive 4 900 000 000 kronor.

3.6.9 1:9 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:9 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder

Tusental kronor

2019	Utfall	32 352	Anslagssparande	1 648
2020	Anslag	34 000 ¹	Utgiftsprognos	33 654
2021	Förslag	20 000		
2022	Beräknat	0		
2023	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till åtgärder mot radon i byggnader. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera anslaget.

Regeringens överväganden

Tabell 3.30 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:9 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	34 000	34 000	34 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-14 000	-34 000	-34 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	20 000	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 20 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder* för 2021.

3.6.10 Innovativt och hållbart byggande

Tabell 3.31 Anslagsutveckling 1:10 Innovativt och hållbart byggande

Tusental kronor

2019	Utfall	26 576	Anslagssparande	33 424
2020	Anslag	25 000 ¹	Utgiftsprognos	11 018
2021	Förslag	37 000		
2022	Beräknat	0		
2023	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för att främja innovativt och hållbart byggande av bostäder. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera anslaget.

Regeringens överväganden**Tabell 3.32 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:10 Innovativt och hållbart byggande**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	25 000	25 000	25 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	12 000	-25 000	-25 000
varav BP21	37 000		
- Innovativt bostadsbyggande, ingångna åtaganden	37 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	37 000	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att hantera ingångna åtaganden ökas anslaget 1:10 *Innovativt och hållbart byggande* med 37 000 000 kronor 2021.

Regeringen föreslår att 37 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Innovativt och hållbart byggande* för 2021.

4 Konsumentpolitik

4.1 Mål för området

Se avsnitt 2.4.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatet bedöms utifrån indikatorer och bedömningsgrunder som avser upprätthållandet av det konsumentskyddande regelverket, tvistlösning utanför domstol, information och vägledning för konsumenter samt insatser för att främja hållbar konsumtion. De centrala indikatorer som används vid resultatbedömningen är följande:

- andelen företag som frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets tillsynsbeslut i marknadsrättsliga ärenden,
- andelen företag som frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets tillsynsbeslut i produktsäkerhetsärenden,
- andelen företag som följt Allmänna reklamationsnämndens (ARN) rekommendationer, och
- antalet besökare på konsumentupplysningstjänsten Hallå konsumenters webbplats.

En heltäckande resultatbedömning på området kan inte göras utifrån en begränsad uppsättning kvantitativa indikatorer. Vid sidan av de centrala resultatindikatorerna används därför även andra indikatorer och bedömningsgrunder. Det gäller särskilt insatser avsedda att bidra till en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion. Det bör även beaktas att det utöver insatserna inom konsumentpolitiken är många andra faktorer som påverkar utvecklingen på konsumentmarknaderna.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Ändamålsenliga insatser för att motverka affärsmetoder som skadar konsumenter

Konsumentverkets arbete för att motverka affärsmetoder som skadar konsumenter har utgått från omvärldsbevakning och analyser av identifierade problem, samt från bedömningar av behovet av förtydliganden och praxis. Insatserna, från förebyggande branschsamtal till att väcka talan i domstol, har valts utifrån bedömningar av vad som är mest ändamålsenligt. Den centrala indikatorn för resultatbedömningen är i vilken utsträckning företag frivilligt rättat sig efter det att brister påtalats (se tabell 4.1).

Tabell 4.1 Andelen företag som frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets tillsynsbeslut i marknadsrättsliga ärenden

Procent	2017	2018	2019
Andel frivilliga rättelser	77	77	82

Källa: Konsumentverkets årsredovisningar för 2017, 2018 och 2019.

Den höga och stabila andelen frivilliga rättelser tyder på att tillsynen har fortsatt att vara träffsäker. Att många företag ändrat sina affärsmetoder efter påtalanden från Konsumentverket innebär i dessa fall att affärsmetoder som riskerar att skada

konsumenterna har försvunnit från marknaderna. Myndigheten har bl.a. bedrivit ett aktivt tillsynsarbete avseende marknadsföring med miljöargument. I samband med spridningen av sjukdomen covid-19 skedde en ökning av marknadsföring av erbjudanden som inte levde upp till lagstiftningens krav och Konsumentverket vidtog snabbt tillsynsåtgärder.

Fastighetsmäklarinspektionen har i enlighet med uppdrag från regeringen utökat och utvecklat sin tillsynsverksamhet. En indikator på tillsynens bidrag till en välfungerande marknad för fastighetsmäklartjänster är andelen beslut om disciplinpåföljd som fattats av myndigheten som efter överklagande av berörd mäklare fastställts i domstol (se tabell 4.2).

Tabell 4.2 Andelen överklagade beslut av Fastighetsmäklarinspektionen som fastställts av domstol

Procent	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Andelen överklagade beslut som fastställdes av domstol	74	76	68	95	80	78

Källa: Fastighetsmäklarinspektionens årsredovisningar för 2016 och 2019, egen bearbetning.

Den relativt höga andelen av de överklagade besluten där domstolen fastställt Fastighetsmäklarinspektionens beslut tyder på att myndighetens beslut i huvudsak varit korrekta och att bristande efterlevnad av regelverket fått konsekvenser i form av t.ex. varningar. Det innebär att myndighetens arbete har bidragit till att upprätthålla spelreglerna på marknaden för fastighetsmäklartjänster.

4.3.2 God regelefterlevnad på produktsäkerhetsområdet

Konsumentverkets insatser på produktsäkerhetsområdet har grundat sig på riskanalyser om bristande säkerhet hos produkter på konsumentmarknaderna, och utifrån vilken typ av insats som bedömts som mest ändamålsenlig. En central indikator för resultatet är graden av frivilliga rättelser vid påpekanden från Konsumentverket om bristande produktsäkerhet (se tabell 4.3).

Tabell 4.3 Andelen företag som frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets tillsynsbeslut i produktsäkerhetsärenden

Procent	2017	2018	2019
Andel frivilliga rättelser	98	88	94

Källa: Konsumentverkets årsredovisningar för 2017, 2018 och 2019.

Den höga och jämna nivån på antalet frivilliga rättelser indikerar att de insatser myndigheten genomfört har varit välmotiverade. Det har lett till att produkter som inte är säkra har korrigerats eller avlägsnats från marknaden. Detta har i sin tur medfört att riskerna för att konsumenter skadar sig har minskat, och till att företag inte kunnat skaffa sig konkurrensfördelar genom att göra avkall på säkerheten.

4.3.3 En trovärdig och effektiv tvistlösning utanför domstol

ARN:s tvistlösning utanför domstol ska erbjuda ett enklare förfarande än domstolsprövning och bildar samtidigt viktig praxis på konsumentmarknaderna. En central indikator för verksamhetens bidrag till välfungerande konsumentmarknader är andelen av ARN:s beslut som följts av företagen (se tabell 4.4). En indikator för myndighetens förmåga att producera en effektiv tvistlösning är antalet avgjorda ärenden. År 2014–2019 ökade antalet ärenden som väcktes hos ARN med i genomsnitt över 16 procent per år. Det har, i kombination med att många ärenden blivit mer omfattande och

komplexerade, medfört stora svårigheter för myndigheten att fullgöra sina uppgifter på ett effektivt sätt och i enlighet med lagstiftningens krav. Riksdagen beslutade därför i enlighet med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2020 att öka myndighetens anslag (prop. 2019/20:1 utg.omr. 18, bet. 2019/20:CU1, rskr. 2019/20:96).

Tabell 4.4 Efterlevnad av ARN:s rekommendationer och antal avgjorda ärenden

Procent, antal

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Andel beslut som följts av företagen	77	81	78	79	79	78
Antal avgjorda ärenden	10 795	11 967	13 694	14 411	15 636	20 087

Källa: Allmänna reklamationsnämndens årsredovisning för 2019.

Den höga och stabila nivån på företagens följsamhet innebär att förtroendet för ARN:s verksamhet är högt. Det ökande antalet avgjorda ärenden visar att verksamheten fungerat väl, trots att de ärenden som kommit till myndigheten blivit fler samt mer omfattande och komplexa. Ökningen av antalet inkomna ärenden, som ytterligare förstärkts till följd av konsekvenserna av spridningen av covid-19, har dock fortsatt att utgöra en stor utmaning för myndigheten.

4.3.4 Ett välanvänt konsumentstöd

Konsumentstödet har främst tillhandahållits av Konsumentverket inom ramen för upplysningstjänsten Hallå konsument, både på webben och genom individuell vägledning i olika former, och genom andra mer avgränsade tjänster. Syftet har varit att ge konsumenter ett bra beslutsstöd inför och efter ett köp, samt i frågor kopplade till bl.a. privatekonomi och hållbar konsumtion. En hög användning av tjänsten tyder på ett tillgängligt och relevant konsumentstöd. En central indikator för stödets räckvidd är antalet besök på Hallå konsumenters webbplats. Ytterligare en indikator är antalet konsumenter som fått svar på frågor vid individuell vägledning (se tabell 4.5).

Tabell 4.5 Antal besök på Hallå konsumenters webbplats och antal frågor besvarade av Hallå konsument

Antal, procent

	2016	2017	2018	2019
Antal besök på Hallå konsumenters webbplats	1 600 000	2 000 000	2 400 000	2 900 000
Antal frågor besvarade av Hallå konsument	94 000	97 000	100 000	99 000
- varav andel kvinnor	- ¹	50	50	49
- varav andel män	- ¹	50	50	51

¹ Inga uppgifter tillgängliga.

Källa: Konsumentverkets årsredovisning för 2019.

Den stora årliga ökningen i antalet besök visar att stödet som tillhandahålls genom Hallå konsumenters webbplats använts alltmer. Den jämna nivån på antalet frågor som besvaras av vägledningstjänsten indikerar att konsumenter drar nytta av tjänsten. Av statistiken framgår vidare att tjänsten, som tidigare, använts av kvinnor och män i samma utsträckning. För att kunna uppnå en så hög effektivitet som möjligt i upplysningstjänsten har myndigheten inlett ett arbete med att göra webbplatsen mer behovsanpassad. Att många konsumenter fått relevant information, både via webbplatsen och vägledningen, har stärkt förutsättningarna för att konsumenter agerar i enlighet med sina rättigheter och intressen. Spridningen av covid-19 har 2020 lett till ett kraftigt ökat tryck på vägledningen, främst i frågor som rör resor, evenemang och leveranser.

4.3.5 Varierande resultat för insatser för att främja hållbar konsumtion

Resultat av insatser för att främja hållbar konsumtion presenteras utifrån andra bedömningsgrunder än kvantitativa resultatindikatorer. I detta avsnitt presenteras de mest centrala resultaten.

Konsumentverket har utvärderat forumet för miljösmart konsumtion, både på egen hand och med extern hjälp. Av utvärderingarna har framkommit att forumet framför allt bidragit till att möta en stor efterfrågan på kunskap om konsumenters förutsättningar och beteenden när det gäller miljömässig hållbarhet, men att det endast i begränsad omfattning bidragit till ett starkare samarbete mellan olika aktörer på området.

Konsumentverket har verkat för att stimulera miljösmarta konsumtionsmönster. Trots marknadsföring har dock få konsumenter sökt den information om hållbar konsumtion som Konsumentverket tillhandahållit, och användningen av myndighetens webbverktyg för ändamålet har också varit ganska låg. Däremot har den nya versionen av Konsumentverkets undervisningsstöd för skolan, Lektionsbanken, inledningsvis varit välanvänd.

Den webbaserade informationstjänsten för remitteringar, Money from Sweden, hade 387 000 besök 2019, vilket var en ökning med 87 procent jämfört med föregående år. Ökningen var till stor del ett resultat av framgångsrik marknadsföring. Det kan konstateras att avgifterna för att skicka pengar genomgående sjunkit sedan tjänsten lanserades 2014. De genomsnittliga avgifterna var dock fortfarande högre än målet om 3 procent i Agenda 2030.

Att det nordiska miljömärket Svanen kunde fira sitt 30-årsjubileum 2019 visar att oberoende miljömärkning varit ett framgångsrikt sätt för företag att producera och marknadsföra mer miljövänliga produkter, samt ge konsumenter bättre förutsättningar att konsumera mer miljömässigt hållbart. Omsättningen av produkter märkta med Svanen och EU:s miljömarke EU Ecolabel fortsatte 2019 att öka i snabbare takt än hushållens konsumtion. Spridningen av covid-19 har dock medfört en minskad omsättning av miljömärkta produkter.

Det statsbidrag som förmedlas till organisationer verksamma på konsumentområdet har haft en tydlig hållbarhetsdimension, eftersom det i hög utsträckning tilldelats organisationer som är aktiva i frågor som rör konsumenter som kan vara särskilt utsatta och miljömässigt hållbar konsumtion. Samtliga slutredovisningar från mottagarna av statsbidraget har godkänts av Konsumentverket, vilket tyder på att syftet med bidraget uppnåtts.

4.4 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att målet för konsumentpolitiken till stor del har uppnåtts, med en hög grad av uppfyllelse för den del av målet som rör välfungerande marknader.

Insatserna för att uppnå en hög efterlevnad av de konsumentskyddande reglerna och motverka affärsmetoder som skadar konsumenter har varit till nytta för både konsumenter och den majoritet av företagen som följer reglerna. De bedöms ha bidragit till uppfyllelsen av målet om välfungerande konsumentmarknader.

Den stabila följsamheten till de beslut som fattas av ARN visar, tillsammans med den ökande kapaciteten hos myndigheten att hantera det ökande antalet ärenden, att verksamheten fungerat väl och att den har bidragit till att konsumentmarknaderna i stor utsträckning varit välfungerande.

Regeringen bedömer att den ökande användningen av Konsumentverkets upplysningstjänst Hallå konsument lett till ett mer välgrundat agerande från konsumenternas sida, vilket varit till nytta för berörda konsumenter och sannolikt haft en god inverkan på företagens agerande. Stödet bedöms därför ha bidragit till att skapa välfungerande konsumentmarknader.

Insatserna för att uppnå en mer hållbar konsumtion har uppfyllt sitt syfte, men haft olika genomslag. Den ökade omsättningen av miljömärkta produkter bedöms ha bidragit till en mer miljömässigt hållbar konsumtion och arbetet rörande marknadsföring med miljöargument bedöms ha bidragit till en ökad medvetenhet hos företagen. I övrigt har de insatser som rör socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion delvis haft ett större genomslag än de som rör miljömässigt hållbar konsumtion. Regeringen bedömer att de sistnämnda insatserna kan utvecklas för att i större utsträckning bidra till en mer hållbar konsumtion och till en cirkulär ekonomi.

4.5 Politikens inriktning

Konsumentmarknaderna fortsätter att förändras i snabb takt. Tillsammans med bredden i det konsumentpolitiska målet ställer det höga krav på konsumentpolitiken och myndigheterna. Utmaningarna har ökat ytterligare till följd av konsekvenserna av spridningen av covid-19 i form av bl.a. fler konsumentproblem på för konsumenterna viktiga marknader. Det har lett till fler ärenden hos ARN samt till nya utmaningar för Konsumentverkets tillsyn och till att fler konsumenter vänt sig till myndigheten.

4.5.1 Ett konsumentskydd i takt med utvecklingen

Konsumenter möter alltmer komplexa marknader, med många olika sorters erbjudanden i många olika kanaler och från nya typer av aktörer. Konsumentverkets arbete med att motverka att företag bryter mot det konsumentskyddande regelverket bör därför vara högt prioriterat. Vid gränsöverskridande överträdelser ska Konsumentverket samverka med tillsynsmyndigheter i andra EU-länder med hjälp av delvis nya, EU-gemensamma, tillsynsbefogenheter. Därutöver arbetar en utredning med att ta fram förslag om hur svenska myndigheter ska få möjlighet att använda skarpare sanktioner utifrån nya EU-regler (dir. 2020:13).

På produktsäkerhetsområdet kommer berörda myndigheter, däribland Konsumentverket, att få fler EU-gemensamma befogenheter för att förbättra möjligheterna att säkerställa att varor som säljs på EU:s inre marknad uppfyller krav på bl.a. säkerhet. Vidare kommer regelverket om allmän produktsäkerhet att ses över på EU-nivå. De ökade möjligheterna att koppla varor till digitalt innehåll kommer att beaktas i översynen.

4.5.2 En mer effektiv tillsyn av fastighetsmäklartjänster

Tillsynen av marknaden för fastighetsmäklartjänster planeras att under 2021 utvidgas till att även omfatta fastighetsmäklarföretag, och inte enbart enskilda fastighetsmäklare. Förändringen medför att Fastighetsmäklarinspektionen får i uppgift att även registrera, ta ut avgifter av och utöva tillsyn över fastighetsmäklarföretag. För att myndigheten ska klara uppgiften anser regeringen att dess anslag bör ökas.

4.5.3 Goda möjligheter för konsumenter att få tvister med företag prövade

Antalet ärenden från konsumenter som söker sig till ARN fortsätter att öka. En anledning till detta är att företag numera är skyldiga att upplysa konsumenter om möjligheten att få tvister prövade utanför domstol. Tvister som uppstått som en följd

av spridningen av covid-19 har inneburit att antalet ärenden ökat ytterligare. Förändringar har gjorts löpande för att effektivisera verksamheten. För att myndigheten ska kunna uppfylla de krav som regelverket ställer på handläggningstider, och klara sin uppgift, anser regeringen att anslaget bör ökas samt att ytterligare effektiviseringsåtgärder måste övervägas.

4.5.4 Ett mer ändamålsenligt och behovsanpassat konsumentstöd

Mer komplexa konsumentmarknader ökar också behovet av ett effektivt och behovsanpassat konsumentstöd. Det gäller inte minst konsumenter som har behov av särskilt stöd, exempelvis på grund av risk för överskuldssättning. Regeringen följer utvecklingen noga, och kommer så långt möjligt ta initiativ för att utveckla det konsumentstödande arbetet på lokal nivå. Konsumentverkets uppdrag att identifiera och stödja olika samhällsaktörer, däribland det civila samhällets organisationer, som kan hjälpa de konsumenter som har behov av särskilt stöd utgör en viktig del i arbetet.

Jämförelsetjänsten Money from Sweden bör även fortsättningsvis tillhandahållas för att bidra till att nå målet i Agenda 2030 om att avgifter för remitteringar ska understiga 3 procent av det överförda beloppet. För att uppnå så goda resultat som möjligt behöver tjänsten utvecklas och göras mer känd. Konsumentverkets anslag bör ökas för detta arbete.

4.5.5 Ett mer effektivt arbete med miljömässigt hållbar konsumtion

Konsumenters agerande spelar en viktig roll för att uppnå en mer miljömässigt hållbar konsumtion i linje med mål 12 i Agenda 2030 och de nationella miljömålen. Konsumenter har för närvarande varierande förutsättningar att agera miljömässigt hållbart och andra aktörers agerande kan ha stor påverkan på förutsättningarna. Ett så heltäckande kunskapsunderlag som möjligt underlättar överväganden om vilka insatser som bör göras för att konsumenter ska kunna agera mer miljömässigt hållbart och bidra till en mer cirkulär ekonomi. Konsumentverket har genom tidigare uppdrag som rört miljömässigt hållbar konsumtion byggt upp kunskaper på området. Myndigheten har fått i uppdrag att identifiera hinder som försvårar för konsumenter att göra miljömässigt hållbara val, samt för- och nackdelar med olika typer av åtgärder för att motverka dessa hinder. Myndigheten ska i redovisningen beakta konsumenternas varierande ekonomiska förutsättningar. Myndigheten ska tillhandahålla opartisk och användbar information till konsumenter om hur de kan konsumera mer miljömässigt hållbart samt göra denna information känd bland relevanta aktörer som kan vidareförmedla den, såsom skolan, lokala aktörer och det civila samhällets organisationer. När det gäller marknadsföring med miljöargument kommer överväganden att göras i samband med kommande initiativ på EU-nivå.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Konsumentverket

Tabell 4.6 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2019	Utfall	167 212	Anslagssparande	2 739
2020	Anslag	168 819 ¹	Utgiftsprognos	167 171
2021	Förslag	169 689		
2022	Beräknat	169 680 ²		
2023	Beräknat	171 617³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 168 347 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 168 347 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konsumentverkets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.7 Förändringar av anslagsnivå 2021–2023 för 2:1 Konsumentverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	169 819	169 819	169 819
Pris- och löneomräkning ²	2 402	3 765	5 747
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-2 532	-3 904	-3 904
- Money from Sweden	3 500	3 200	3 200
- Generell besparing i statsförvaltningen	-250	-250	-250
- Finansiering	-1000	-1000	-1000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	169 689	169 680	171 617

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera en ökning av anslaget 2:2 *Allmänna reklamationsnämnden* minskas anslaget med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2021.

För att finansiera drift och utveckling av Konsumentverkets jämförelsetjänst för remitteringar, Money from Sweden, ökas anslaget med 3 500 000 kronor 2021 och beräknas öka med 3 200 000 kronor 2022 och 2023. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd minskas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 250 000 kronor till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 169 689 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Konsumentverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 169 680 000 kronor respektive 171 617 000 kronor.

4.6.2 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tabell 4.8 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2019	Utfall	50 657	Anslagssparande	-1 669
2020	Anslag	55 582 ¹	Utgiftsprognos	53 106
2021	Förslag	52 148		
2022	Beräknat	52 596 ²		
2023	Beräknat	53 209³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 52 148 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 52 148 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Allmänna reklamationsnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.9 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	52 582	52 582	52 582
Pris- och löneomräkning ²	676	1 134	1 760
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-1 110	-1 120	-1 133
- Generell besparing i statsförvaltningen	-110	-110	-110
- Tillskott med anledning av ökade ärendemängder	2 000	2 000	2 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	52 148	52 596	53 209

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att ARN ska kunna hantera de inkommande ärendenas stigande antal och komplexitet, och klara de krav som regelverket ställer på myndighetens handläggningstider, ökas anslaget med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2021. För att finansiera ökningen minskas anslaget 2:1 *Konsumentverket* med 1 000 000 kronor och anslaget 15:1 *Spelinspektionen* inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2021.

Anslaget minskas med 110 000 kronor till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 52 148 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Allmänna Reklamationsnämnden* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 52 596 000 kronor respektive 53 209 000 kronor.

4.6.3 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tabell 4.10 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2019	Utfall	24 842	Anslagssparande	987
2020	Anslag	27 565 ¹	Utgiftsprognos	27 265
2021	Förslag	29 884		
2022	Beräknat	30 119 ²		
2023	Beräknat	30 463³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 29 883 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 29 884 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Fastighetsmäklarinspektionens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	25 565	25 565	25 565
Pris- och löneomräkning ²	339	543	841
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 980	4 011	4 057
varav BP21 ³	3 980	3 980	3 980
- Generell besparing i statsförvaltningen	-20	-20	-20
- Utökad tillsyn	4 000	4 000	4 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	29 884	30 119	30 463

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera utvidgningen av myndighetens tillsyn över marknaden för fastighetsmäklartjänster till att även omfatta fastighetsmäklarföretag ökas anslaget med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2021. Anslaget 1:9 *Statistiska centralbyrån* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning minskas med motsvarande belopp fr.o.m. 2021.

Anslaget minskas med 20 000 kronor till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 29 884 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Fastighetsmäklarinspektionen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 30 119 000 kronor respektive 30 463 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Enligt fastighetsmäklarlagen (2011:666) har Fastighetsmäklarinspektionen rätt att ta ut registreringsavgifter från fastighetsmäklare i form av ansökningsavgifter och årliga avgifter.

Tabell 4.12 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	24 230	448	24 842	-164	14 212
Prognos 2020	24 230	450	28 175	-2020	11 338
Budget 2021	35 355	450	31 850	3 955	15 293

Det positiva ackumulerade resultatet beror på att intäkterna från de årliga avgifter fastighetsmäklarna betalar till Fastighetsmäklarinspektionen ökat snabbare än kostnaderna för myndighetens verksamhet. Dessutom räknar myndigheten med att få in intäkter gällande tillsyn över fastighetsmäklarföretag för 2021. Regeringen följer utvecklingen.

4.6.4 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tabell 4.13 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2019	Utfall	22 417	Anslagssparande	142
2020	Anslag	16 934 ¹	Utgiftsprognos	16 762
2021	Förslag	17 559		
2022	Beräknat	13 559		
2023	Beräknat	13 559		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till det civila samhällets organisationer som på olika sätt främjar konsumenternas intressen samt för statsbidrag till standardiseringsarbete.

Regeringens överväganden

Tabell 4.14 Förändringar av anslagsnivå 2021–2023 för 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	16 934	16 934	16 934
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	625	-3 375	-3 375
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	17 559	13 559	13 559

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 17 559 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 13 559 000 kronor respektive 13 559 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* besluta om ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor för 2022 och 2023.

Skälen för regeringens förslag: Organisationer som främjar konsumenternas intressen och som får bidrag inom ramen för detta anslag kan ha behov av att planera sin verksamhet för kommande år. Beslut om sådana bidrag bör av denna anledning kunna omfatta en längre period än ett år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* besluta om ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor för 2022 och 2023.

Tabell 4.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden					
Nya åtaganden					
Infriade åtaganden			-15 000	-7000	-8000
Utestående åtaganden					
Erhållet/förslaget bemyndigande			15 000		

4.6.5 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tabell 4.16 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2019	Utfall	3 874	Anslagssparande	
2020	Anslag	4 374 ¹	Utgiftsprognos	4 374
2021	Förslag	4 374		
2022	Beräknat	4 374		
2023	Beräknat	4 374		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till utveckling av miljömärkningskriterier för konsumentprodukter och vid behov till information om märkningen. Statsbidraget betalas till Miljömärkning Sverige AB, som ansvarar för det nordiska miljömärkningssystemet Svanen och EU-miljömärket EU Ecolabel i Sverige.

Regeringens överväganden**Tabell 4.17 Förändringar av anslagsnivå 2021–2023 för 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	4 374	4 374	4 374
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 374	4 374	4 374

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 374 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Bidrag till miljömärkning av produkter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 4 374 000 kronor respektive 4 374 000 kronor.

Utgiftsområde 19

Regional utveckling

Utgiftsområde 19 – Regional utveckling

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Regional utveckling	5
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	5
2.2	Utgiftsutveckling.....	6
2.3	Skatteutgifter	7
2.4	Mål för utgiftsområdet.....	7
2.5	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	8
2.6	Resultatredovisning	10
2.6.1	Redovisning av indikatorer för att följa den övergripande utvecklingen i Sveriges funktionella analysregioner	11
2.6.2	Betydelsen av sektorssamordning och flernivåsamverkan.....	14
2.6.3	Stöd till kommersiell service i gles- och landsbygder	16
2.6.4	Selektiva regionala företagsstöd för kapitalförsörjning	19
2.6.5	Regionalt transportbidrag.....	23
2.6.6	EU:s regionalfondsprogram perioden 2014–2020	25
2.7	Analys och slutsatser	31
2.8	Politikens inriktning	34
2.8.1	Inledning och mål.....	34
2.8.2	EU:s sammanhållningspolitik	36
2.9	Budgetförslag.....	37
2.9.1	1:1 Regionala tillväxtåtgärder.....	37
2.9.2	1:2 Transportbidrag.....	39
2.9.3	1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020.....	40
2.9.4	1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027	41

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 19 Regional utveckling enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Regionala tillväxtåtgärder	1 804 037
1:2	Transportbidrag	400 864
1:3	Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	1 818 524
1:4	Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027	150 000
Summa		4 173 425

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:1	Regionala tillväxtåtgärder	4 175 000	2022–2028
1:3	Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	2 100 000	2022–2023
1:4	Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027	1 200 000	2022–2030
Summa		7 475 000	

2 Regional utveckling

2.1 Utgiftsområdets omfattning

I enlighet med riksdagens beslut med anledning av 2020 års ekonomiska vårproposition ändras benämningen på utgiftsområdet till utgiftsområde 19 Regional utveckling för att stämma överens med riksdagens nya mål för den regionala utvecklingspolitiken (prop. 2019/20:100, bet. 2019/20:KU19, rskr. 2019/20:320).

Utgiftsområde 19 Regional utveckling omfattar insatser i form av projektverksamhet, regionala företagsstöd och stöd till kommersiell service samt utbetalningar från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning (JTF).

Verksamheter av betydelse för den regionala utvecklingspolitiken finns främst hos Almi Företagspartner AB, Arbetsförmedlingen, Boverket, Delegationen mot segregation, Ekonomistyrningsverket, Försäkringskassan, Gotlands kommun, Havs- och vattenmyndigheten, Jämställdhetsmyndigheten, Luftfartsverket, länsstyrelserna, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Myndigheten för yrkeshögskolan, Naturvårdsverket, Post- och telestyrelsen, regionerna, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige, Sametinget, Sjöfartsverket, Skogsstyrelsen, Statens energimyndighet, Statens jordbruksverk, Statens kulturråd, Statens skolverk, Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Sveriges geologiska undersökning, Sveriges export- och investeringsråd, Tillväxtverket, Trafikanalys, Trafikverket, Transportstyrelsen, universitet och högskolor samt Verket för innovationssystem.

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år och att avsnittet budgetförslag har en delvis annan struktur.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 19 Regional utveckling

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
1:1 Regionala tillväxtåtgärder	1 578	1 691	1 660	1 804	2 116	2 121
1:2 Transportbidrag	440	455	427	401	401	401
1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	1 298	1 527	1 223	1 819	1 619	1 020
1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027				150	600	600
Totalt för utgiftsområde 19 Regional utveckling	3 316	3 673	3 310	4 173	4 735	4 141

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utgifterna för 2019 inom utgiftsområdet blev ca 180 miljoner kronor lägre än anvisade medel. Det beror främst på att utbetalningstakten inom regionalfondsprogrammen blivit lägre än tidigare beräknat.

Prognosen för 2020 är att utgifterna inom utgiftsområdet blir ca 363 miljoner kronor lägre än anvisat.

Tabell 2.2 Härledning av utgiftsramen Utgiftsområde 19 Regional utveckling

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	3 673	3 673	3 673
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	502	1 063	867
varav BP21	491	1 215	1 014
Överföring till/från andra utgiftsområden	-1	0	2
Övrigt			-400
Ny utgiftsram	4 173	4 735	4 141

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Av tabell 2.3 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2021 fördelad på transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 19 Regional utveckling

Miljoner kronor	
	2021
Transfereringar ¹	3 540
Verksamhetsutgifter ²	349
Investeringar ³	284
Summa utgiftsram	4 173

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 13. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Tabell 2.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor		
	2020	2021
Regional nedsättning av egenavgifter	70	80
Regional nedsättning av arbetsgivaravgifter	580	600
Nedsatt energiskatt på el i vissa kommuner	650	650
Bidrag till regionala utvecklingsbolag	0	0
Totalt för utgiftsområdet	1 300	1 330

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för den regionala utvecklingspolitiken är utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet (prop. 2019/20:1 utg.omr. 19, bet. 2019/20:NU2, rskr. 2019/20:113). För en beskrivning av målet se budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.4).

Regeringen har ett särskilt mål för jämställd regional utveckling: att kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att nå inflytande i det regionala utvecklingsarbetet och få tillgång till utvecklingsresurser.

Regeringens prioriteringar för att nå målet för den regionala utvecklingspolitiken under perioden 2015–2020 är innovation och företagande, attraktiva miljöer och tillgänglighet, kompetensförsörjning samt internationellt samarbete. Prioriteringarna är tvärsektoriella och omfattar politikområden där europeiska, nationella, regionala och lokala insatser och finansiella resurser samordnas och kompletterar varandra.

Insatser inom andra utgifts- och politikområden

För att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken är regional hänsyn och tvärsektoriell styrning av resurser inom i princip samtliga utgifts- och politikområden av avgörande betydelse. Detta är en följd av att den regionala utvecklingspolitiken omfattar betydligt fler åtgärder än de som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional

utveckling. Se tabell 2.5 för politikområden av särskild betydelse för prioriteringarna inom den regionala utvecklingspolitiken. En redovisning av resultat av insatser inom dessa politikområden och insatsernas regionala effekter görs inte inom ramen för utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Tabell 2.5 Politikområden av särskild betydelse för prioriteringarna inom den regionala utvecklingspolitiken

Prioriteringar 2015–2020	Områden där det framför allt finns resurser av betydelse för prioriteringarna
Innovation och företagande	Regional utvecklingspolitik, politiken för informationssamhället, näringspolitik, forskningspolitik, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, kulturpolitik, energipolitik, miljöpolitik, politik för regional samhällsorganisation, integrationspolitik, utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande och jämställdhetspolitik.
Attraktiva miljöer och tillgänglighet	Regional utvecklingspolitik, transportpolitik, politiken för informationssamhället, politik för regional samhällsorganisation, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, bostadspolitik, hållbart samhällsbyggande, miljöpolitik, energipolitik, kulturpolitik och jämställdhetspolitik. Det kommunal-ekonomiska utjämnningssystemet för kommuner och regioner är viktigt för att en likvärdig offentlig service ska kunna erbjudas i landets olika delar.
Kompetensförsörjning	Regional utvecklingspolitik, näringspolitik, utbildningspolitik, forskningspolitik, förvaltningspolitik, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, arbetsmarknadspolitik, transportpolitik, integrationspolitik och jämställdhetspolitik.
Internationellt samarbete	Regional utvecklingspolitik, näringspolitik, transportpolitik, politiken för informationssamhället, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, hållbart samhällsbyggande, miljöpolitik, energipolitik, kulturpolitik, jämställdhetspolitik, integrationspolitik, utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande, utbildningspolitik, forskningspolitik och arbetsmarknadspolitik.

Andra mål som den regionala utvecklingspolitiken ska bidra till att nå

Den regionala utvecklingspolitiken ska bidra till att nå det långsiktiga klimatmålet och de nya etappmålen för minskad klimatpåverkan samt bidra till att nå övriga relevanta miljömål. Den regionala utvecklingspolitiken ska även bidra till genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

Den regionala utvecklingspolitiken har en geografisk utgångspunkt där landsbygder ingår och därför ska den bidra till att uppnå landsbygdspolitikens mål.

Precis som att i princip samtliga utgifts- och politikområden är av avgörande betydelse för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken så bidrar den regionala utvecklingspolitiken även till att nå målen inom andra utgifts- och politikområden.

2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I näringsutskottets betänkande 2019/20:NU2 framgår bl.a. att utskottet anser att väl valda resultatindikatorer som tydligt relaterar till målet och som lämpar sig för att mäta måluppfyllelse och resultatens utveckling över tid är av vikt. Regeringen kommer att se över resultatindikatorerna med anledning av det nya målet för politikområdet. I betänkandet framgår även att redovisningen av indikatorer för stöd till kommersiell service, selektiva regionala företagsstöd och transportbidrag är relativt kortfattad och inte innehåller tabeller med jämförelser över tid. Regeringen har därför i avsnitt 2.6 utökat redovisningen av indikatorer avseende faktiskt utfall i stödföretag i förhållande till kontrollgrupper i nämnda stöd. Regeringen avser att fortsätta utveckla resultatredovisningen i dialog med riksdagen.

I avsnittet framgår vilka som är centrala indikatorer för resultatbedömningen. I resultatredovisningen i avsnitt 2.6 används dock även de tidigare angivna resultatindikatorerna som komplement.

För att följa upp politiken finns det dels indikatorer för den övergripande utvecklingen i Sveriges funktionella analysregioner (FA-regioner), dels indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och dess medfinansiering. Båda dessa typer av indikatorer används för att bedöma måluppfyllelse.

Av tabell 2.6 framgår centrala långsiktiga indikatorer för den övergripande utvecklingen i Sveriges FA-regioner. Som en följd av den översyn som gjorts av resultattexterna benämns indikatorn för prioriteringen innovation och företagande arbetsproduktivitet i stället för daglönesumma per sysselsatt i privat företagssektor men det är ingen skillnad i sak. Andra kompletterande indikatorer redovisas under avsnitt 2.6.

Tabell 2.6 Centrala långsiktiga indikatorer för den övergripande utvecklingen i Sveriges FA-regioner

Prioriteringar 2015–2020	Centrala långsiktiga indikatorer
Innovation och företagande	Arbetsproduktivitet (daglönesumma per sysselsatt i privat företagssektor)
Attraktiva miljöer och tillgänglighet	Inflyttningsnetto per 1 000 invånare (inrikes flyttströmmar och boendepreferenser, uppdelat på kvinnor och män)
Kompetensförsörjning	Förvärvsintensitet 20–64 år (andel sysselsatta av befolkningen, uppdelat på kvinnor och män)
Internationellt samarbete	Finns ingen central långsiktig indikator

Källa: Tillväxtverket.

Av tabell 2.7 framgår centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och dess medfinansiering. Indikatorerna som redovisas i tabellen avser förväntade eller beräknade resultat samt faktiska resultat av insatserna. Dessutom redovisas andra kompletterande indikatorer under avsnitt 2.6.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultattexterna har resultatindikatorn konkurrenskraft ersatts av indikatorn arbetsproduktivitet. Indikatorn avser förädlingsvärdet delat med antal årsarbetare. Måttet kan därmed också anses vara en indikator på konkurrenskraft. Resultatindikatorn sysselsättning har bytt benämning till antal nya sysselsatta. Indikatorn avser här utveckling i antalet anställda i företag uttryckt som heltidstjänster, men det är ingen skillnad i sak. För indikatorn arbetsproduktivitet är den årliga utvecklingen i stödföretaget beräknad över tre år jämfört med året innan stödet beviljades. Överlevnadsgrad mäts som andelen företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet har beviljats.

Resultatindikatorn antal företag som får stöd ledda av kvinnor respektive män har ersatts av indikatorn antal företag som får stöd. Anledningen är att den indikator som finns i regionalfondsprogrammen och som följs upp enligt tillämpliga delar av EU:s regelverk är antal företag som får stöd. För att följa upp i vilken utsträckning dessa företag leds av kvinnor respektive män används företagets organisationsnummer. Uppgifterna redovisas i resultatredovisningen i avsnitt 2.6 men eftersom uppgifterna inhämtas på olika sätt kan det inte anses vara samma indikator.

För projektverksamheten har regeringen tagit fram ett nytt uppföljningssystem. Det är dock ännu för tidigt att redovisa resultat eftersom 2019 är det första året som uppföljningen sker enligt det nya uppföljningssystemet och projektverksamheten bedrivs oftast genom fleråriga insatser. Det går dessutom inte att göra några jämförelser över tid än, vilket är viktigt i denna typ av uppföljning.

**Tabell 2.7 Centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19
Regional utveckling**

Indikatorområde	Centrala indikatorer
Stöd till kommersiell service finansierat av anslaget 1:1 <i>Regionala tillväxtåtgärder</i>	– Överlevnadsgrad ¹
Selektiva regionala företagsstöd finansierat av anslagen 1:1 <i>Regionala tillväxtåtgärder</i> och 1:3 <i>Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020</i> ²	– Arbetsproduktivitet ¹
Transportbidrag finansierat av anslaget 1:2 <i>Transportbidrag</i>	– Överlevnadsgrad ¹ – Arbetsproduktivitet ¹
Regionalfondsprogrammen perioden 2014–2020 finansierat av anslaget 1:3 <i>Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020</i>	– Antal nya sysselsatta ¹ – Antal företag som får stöd
Riskkapitalfondsprojekt inom ramen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen och det nationella regionalfondsprogrammet perioden 2014–2020 finansierat av anslagen 1:3 <i>Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020</i> och 1:1 <i>Regionala tillväxtåtgärder</i>	– Investerade medel ¹

¹ Indikatorn är inte könsuppdelad.

² Med selektiva regionala företagsstöd avses statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag samt statligt stöd till regionala investeringar.

För att följa upp politiken finns även andra bedömningsgrunder som uppföljningar och utvärderingar. Dessa ger dels kvantitativa mått, dels en mer kvalitativ bedömning av resultat.

Regeringens redovisning utgår från följande centrala bedömningsgrunder:

- Indikatorer i budgetpropositionen inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt för att följa utvecklingen i landets regioner (N2020/02040/RTL).
- Statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet (N2020/00362/RTL).
- Regionalt tillväxtarbete under 2019 (N2020/01066/RTL).
- Uppföljning av regionala företagsstöd till projektverksamhet och stöd till kommersiell service, budgetåret 2019 (N2020/01797/RTL).
- Lägesrapport 2019 avseende regionalfondsprogram, inklusive territoriella samarbetsprogram, under programperioden 2014–2020 (N2020/00960/RTL).

2.6 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2019. Sedan dess har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt. Den pågående pandemin har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi samt för ekonomin i Sverige och internationellt.

Insatser inom den regionala utvecklingspolitiken medfinansieras även av statliga myndigheter och andra aktörer på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Eftersom resultatredovisningen i budgetpropositionen även omfattar denna medfinansiering är den totala redovisningen av medel större än det som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Resultatredovisningen inleds med ett avsnitt om indikatorer för att följa den övergripande utvecklingen i FA-regionerna, dvs. funktionellt avgränsade arbetsmarknadsregioner med arbetspendling över kommungräns som utgångspunkt. Därefter följer

ett avsnitt om betydelsen av sektorssamordning och flernivåsamverkan. Syftet är att sätta in resultatredovisningen av anslagen inom utgiftsområde 19 Regional utveckling i ett större sammanhang. Sist följer resultatredovisningen av centrala insatser som finansieras av anslag inom utgiftsområdet.

2.6.1 Redovisning av indikatorer för att följa den övergripande utvecklingen i Sveriges funktionella analysregioner

Utvecklingen i olika geografiska områden i Sverige påverkas av insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling, men också av insatser inom politikområden av särskild betydelse för prioriteringarna inom den regionala utvecklingspolitiken, se tabell 2.5. Detta gör att indikatorerna har en stor bredd. De inomregionala skillnaderna i länen är stora. För att få en meningsfull bild av utvecklingen har därför den lägre geografiska nivån FA-regioner valts.

Indikatorerna för utvecklingen i Sveriges FA-regioner är uppdelade i centrala långsiktiga indikatorer respektive kortsiktiga indikatorer.

I tabell 2.8 redovisas och definieras de kortsiktiga indikatorerna, de centrala långsiktiga indikatorerna samt de långsiktiga delindikatorerna. De tre centrala långsiktiga indikatorerna syftar till att belysa långsiktiga strukturella förändringar fördelat på politikens prioriteringar. Dessa indikatorer är även uppdelade i ett antal långsiktiga delindikatorer. Indikatorerna är valda utifrån att de på ett övergripande sätt visar utvecklingen i FA-regionerna kopplat till respektive prioritering.

Statistiken för de kortsiktiga indikatorerna, modellbaserad lönesumma och antal arbetssökande, tas fram snabbare och med tätare intervall än statistiken för de långsiktiga indikatorerna och avses ge en bild av aktuella regionalekonomiska förändringar.

Eftersom förändringar mellan åren oftast är av mindre omfattning har regeringen valt att i budgetpropositionen redovisa en mer utförlig uppföljning av utvecklingen i Sveriges FA-regioner vartannat år. Sådan redovisning lämnades senast i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr 19 avsnitt 2.5). I årets budgetproposition lämnas en mindre utförlig redovisning i denna del som inte omfattar de långsiktiga delindikatorerna.

Utvecklingen under 2019 och 2020

Regeringen vill belysa de hittillsvarande effekterna av den pågående pandemin på den regionala utvecklingen. De kan dock inte täckas in av den kortsiktiga indikatorn modellbaserad lönesumma eftersom indikatorn uppdateras med ny statistik halvårsvis. Regeringen väljer därför i år att utöver indikatorn antal arbetssökande i stället redovisa indikatorn antal anställda som berörts av företagskonkurser i FA-regionerna.

Den konjunkturella inbromsningen under 2019 har under våren och sommaren 2020 på grund av den pågående pandemin gått över till ett läge med många varsel, permitteringar och konkurser som slagit hårt mot Sveriges regioner. Konjunkturedgången slår dock olika hårt mot olika regioner. Vid en jämförelse av perioderna maj–juli 2019 med maj–juli 2020 kan det konstateras att antalet arbetssökande ökat med mer än 40 procent i 43 av de 60 FA-regionerna, däribland Stockholms och Göteborgs FA-regioner med över 70 procents ökning. Många mindre FA-regioner beroende av turism, mindre industriföretag eller med gräns mot Norge har också drabbats hårt av ökande arbetslöshet. Antalet anställda som berörts av företagskonkurser har under samma tid mer än fördubblats i 14 av 60 FA-regioner. Stora ökningsförändringar finns i såväl stora som små FA-regioner i olika delar av landet. Ökningen av antalet arbetssökande har varit större för män än för kvinnor i de flesta

FA-regionerna. Konkursstatistiken är inte könsuppdelad i grundmaterialet från Statistiska centralbyrån.

Utvecklingen i ett längre tidsperspektiv

Utvecklingen under perioden 2008–2018 har varit fördelaktig i flera avseenden. Arbetsproduktiviteten, som används som mått för den regionala konkurrenskraften för prioriteringen innovation och företagande, visar på en positiv långsiktig utveckling i samtliga FA-regioner. Flera mindre och avlägset belägna FA-regioner har haft en arbetsproduktivitetsutveckling som är bättre än stora FA-regioner. Sammantaget har dock detta med några få undantag inte påverkat det faktum att arbetsproduktiviteten samvarierar kraftigt med FA-regionernas storlek även i slutet av perioden 2008–2018. Anmärkningsvärt är de ökande skillnaderna i arbetsproduktivitet mellan FA-regioner med till synes liknande förutsättningar.

Inrikes flyttnettot för FA-regioner används för att följa upp prioriteringen attraktiva miljöer och tillgänglighet. Perioden 2017–2019 visade 14 FA-regioner ett positivt flyttnetto, vilket är en tydlig förbättring jämfört med perioden 2007–2009, då antalet var elva FA-regioner. Det finns dock få tecken på förändrade flyttmönster generellt. Mindre, avlägset belägna FA-regioner har ofta ett negativt flyttnetto medan storstads-FA-regioner har ett positivt flyttnetto. Förbättringen tycks således ha skett i gruppen mellanstora FA-regioner med omkring 100 000 invånare.

Förvärvsintensiteten i åldersgruppen 20–64 år används för att få en fingervisning om arbetsmarknadens funktionssätt och används som indikator för att följa prioriteringen kompetensförsörjning. Under perioden 2008–2018 har utvecklingen varit positiv i 53 av 60 FA-regioner. Resterande FA-regioner visade enbart på en marginell försämring. 35 FA-regioner har en förvärvsintensitet på över 80 procent, vilket är mer än en fördubbling av antalet FA-regioner mot 2008. Det bör noteras att en utveckling mot en hög förvärvsintensitet även kan innebära en ökad risk för brist på arbetskraft. Skillnaderna i förvärvsintensiteten mellan kvinnor och män har minskat under samma period. År 2018 låg medelvärdet i FA-regionerna på 79 procent för kvinnor och 82 procent för män.

Perioden 2008–2018 avspeglar en utveckling för de redovisade indikatorerna med startpunkt i den tidigare ekonomiska krisen 2008. Sammantaget visade regionerna på en mycket god förmåga att återhämta sig från denna ekonomiska kris. Emellertid visar indikatorerna på stora och ökade skillnader mellan FA-regionerna.

Tabell 2.8 Indikatorer för att följa den övergripande utvecklingen i Sveriges FA-regioner

Regionalekonomiska förändringar	Kortsiktiga indikatorer	
Regional ekonomi	– Modellbaserad lönesumma ¹	
Arbetsmarknad	– Antal arbetssökande uppdelat på kvinnor och män (inkl. personer i arbetsmarknads-politiska åtgärder)	
Prioriteringar 2015–2020	Centrala långsiktiga indikatorer	Långsiktiga delindikatorer
Innovation och företagande	Arbetsproduktivitet (daglönesumma per sysselsatt i privat företagssektor) ²	– Jobbytare per sysselsatt inom privat företagssektor och inom FA-region (uppdelat på kvinnor och män) – Andel operativa företagsledare per sysselsatt 20–64 år (uppdelat på kvinnor och män) – Näringslivets växthusgasintensitet mätt som CO2e-utsläpp ³ per inkomst (bruttoregionalprodukt) ⁴
Attraktiva miljöer och tillgänglighet	Inflyttningsnetto per 1 000 invånare (inrikes flyttströmmar och boendepreferenser, uppdelat på kvinnor och män)	– Andel hushåll med tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s ⁵ – Genomsnittligt arbetspendlingsavstånd uttryckt som raka sträckan (dvs. fågelvägen) mellan bostadsställe och arbetsställe i kilometer (uppdelat på kvinnor och män) – Tillgänglighet till dagligvarubutik och drivmedelsstation ⁶ – Tillgänglighet till grundskola ⁷
Kompetensförsörjning	Förvärvsintensitet 20–64 år (andel sysselsatta av befolkningen, uppdelat på kvinnor och män)	– Demografisk generationsväxling som kvot mellan antalet 20–29-åringar och 55–64-åringar (uppdelat på kvinnor och män) – Genomsnittligt antal utbildningsår i befolkningen 20–64 år (uppdelat på kvinnor och män) – Matchning som kvot av vakanstalet och arbetslöshetsstalet ⁸
Internationellt samarbete ⁹	-	– Andel sysselsatta i multinationella företag per sysselsatta inom företagssektor totalt – Andel jobb utförda av personer bosatta i utlandet av samtliga jobb – Antal gästnätter av utländska besökare

- = Inte aktuellt.

¹ Indikatorn är inte könsuppdelad eftersom det inte finns statistik uppdelad på kvinnor och män. Indikatorn redovisas inte i denna budgetproposition eftersom indikatorn uppdateras med ny statistik halvårsvis och därmed inte fångar effekterna av den pågående pandemins hittillsvarande effekter.

² Indikatorn är inte könsuppdelad eftersom den kan leda till feltolkningar i detta sammanhang.

³ Med CO2e-utsläpp avses CO2-ekvivalenter. Det är ett mått på utsläpp av växthusgaser som tar hänsyn till att olika sådana gaser har olika förmåga att bidra till växthuseffekten och global uppvärmning. När man uttrycker utsläppen av en viss växthusgas i koldioxidekvivalenter anger man hur mycket koldioxid som skulle behöva släppas ut för att ge samma verkan på klimatet.

⁴ och ⁵ Indikatorerna är inte könsuppdelade eftersom det inte finns statistik uppdelad på kvinnor och män.

⁵ Här ingår även it-infrastruktur i absolut närhet som medger 100 Mbit/s enligt Post- och telestyrelsens mobiltäcknings- och bredbandskartläggning.

⁶ och ⁷ Indikatorerna är inte könsuppdelade eftersom det inte är relevant. Orsaken är att det inte finns några stora skillnader i kvinnors och mäns bosättningsmönster samt att kvinnor och män bedöms ha samma behov av den service som tillgängligheten mäts till. Om statistiken skulle delas upp på kvinnor och män skulle den snarare visa skillnad i bosättning än tillgänglighet till service.

⁸ Indikatorn är inte könsuppdelad eftersom det inte finns statistik uppdelad på kvinnor och män.

⁹ Det finns ingen långsiktig huvudindikator eftersom internationellt samarbete anses vara en förutsättning för att genomföra övriga prioriteringar.

Källa: Tillväxtverket.

2.6.2 Betydelsen av sektorssamordning och flernivåsamverkan

För att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken har statlig sektorssamordning och flernivåsamverkan genomförts. Forum för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020, statliga myndigheters medverkan i genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken, regionalt utvecklingsarbete samt regionalt kompetensförsörjningsarbete är centralt i detta arbete.

Forum för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 har utgjort en arena för formaliserad dialog för samverkan mellan regeringen och regionerna samt Gotlands kommun i långsiktiga och strategiska frågor av betydelse för att nå målet för den regionala utvecklingspolitiken. Dialogen har förts både på politisk nivå och på tjänstemannanivå. Även representanter från statliga myndigheter och ett antal offentliga utredningar har medverkat. Dialogen har under 2019 och våren 2020 fördjupats ytterligare och behandlade bl.a. den regionala utvecklingspolitiken och sammanhållningspolitiken efter 2020, EU:s gemensamma jordbrukspolitik, närings-, landsbygds-, digitaliserings-, forsknings-, export-, arbetsmarknads- och utbildningspolitik, regional fysisk planering, innovationsfrågor samt statlig närvaro i hela landet. Dialogen i forumen har bidragit till ett ökat lärande mellan regeringen, regionerna, Gotlands kommun och statliga myndigheter samt bidragit till att regeringen fattat beslut som är bättre avstämde med regionerna. Detta har sammantaget bidragit till att nå målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Statliga myndigheters medverkan i genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken

Tillväxtverket redovisade statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i februari 2020 (N2020/00362/RTL). Tidigare uppföljningar har visat att majoriteten av myndigheterna har haft en begränsad dialog med regionerna och Gotlands kommun samt att få myndigheter har haft en kontinuerlig samverkan med samtliga regioner och Gotlands kommun. Uppföljningen från 2020 visar att sektorssamordning och flernivåsamverkan har ökat något liksom myndigheternas förståelse för det regionala utvecklingsarbetet och regionernas roll. Myndigheterna har uppmärksammat att de ska verka för att målet för den regionala utvecklingspolitiken uppnås och att de ska ta hänsyn till regionala förutsättningar. Samtidigt har myndigheternas verksamheter inte förändrats i särskilt stor utsträckning eller fler insatser gjorts i samverkan med regionerna. Regeringens styrning genom t.ex. gemensamma uppdrag till flera myndigheter har varit faktorer som avgjort hur mycket myndigheterna samverkat med regionerna och Gotlands kommun samt hur prioriterat medverkan i det regionala utvecklingsarbetet har varit inom myndigheterna. Regeringen konstaterar att myndigheternas medverkan i det regionala utvecklingsarbetet visserligen har ökat något under senare år, men att genomslaget i myndigheternas verksamheter fortfarande är lågt.

Regionalt utvecklingsarbete

Tillväxtverket redovisade Regionalt tillväxtarbete under 2019, som är en sammanställning av regionernas och Gotlands kommuns återrapporteringar till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i april 2020 (N2020/01066/RTL). Regionerna och Gotlands kommun ska enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar utarbeta och fastställa en strategi för länets utveckling, dvs. en regional utvecklingsstrategi, samt samordna insatser för att genomföra strategin. De flesta av regionerna och Gotlands kommun har fastställt nya regionala utvecklingsstrategier eller arbetar med att uppdatera befintliga. Agenda 2030 och hållbarhetsarbete har haft en central plats i arbetet med de regionala utvecklingsstrategierna och det regionala utvecklingsarbetet i

övrigt. Hållbarhetsarbetet har bedrivits med ett fokus på utformning av styrdokument, samverkan mellan olika aktörer och kunskapshöjande insatser i syfte att ta fram relevanta mål samt strukturer och arbetssätt kopplat till den regionala utvecklingsstrategin. Bland annat omfattades näringslivets sårbarhet, social inkludering samt samhällets robusthet och förmåga att hantera snabba förändringar och kriser. Regionerna och Gotlands kommun fortsatte under 2019 sitt arbete med att genomföra insatser med koppling till de regionala handlingsplanerna för att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala utvecklingsarbetet. Miljö-, klimat- och energifrågorna har överlag genomsyrat det regionala tillväxtarbetet i allt högre utsträckning, bl.a. med koppling till konkurrenskraft och resurseffektivitet. De regionala handlingsplanerna är betydelsefulla för att få ett ökat genomslag för klimat- och miljöperspektiven inom det regionala utvecklingsarbetet. Regeringen konstaterar att insatser finansierade av regionalfonden för att stödja övergången till en koldioxid-snål ekonomi har utgjort en betydande del av regionernas och Gotlands kommuns insatser på området.

Flertalet regioner och Gotlands kommun har på eget initiativ och utifrån Tillväxtverkets uppdrag att stödja deras arbete med smart specialisering tagit fram eller påbörjat arbete med att ta fram regionala strategier för smart specialisering i syfte att förstärka näringslivets konkurrenskraft genom att identifiera och prioritera områden med potential för utveckling samt säkerställa att Sverige lever upp till EU-regelverkets olika krav för smart specialisering. En resultatredovisning av EU:s regionalfondsprogram perioden 2014–2020 görs i avsnitt 2.6.6.

Samtliga regioner och Gotlands kommun har genomfört insatser inom regeringens samtliga prioriteringar inom den regionala utvecklingspolitiken. En omfattande samverkan mellan regioner och kommuner har varit centralt i genomförandet och har blivit mer formaliserad och kontinuerlig jämfört med tidigare år. Regioner och kommuner har bl.a. samfinansierat olika typer av projekt. Samverkan mellan regioner och länsstyrelser har överlag fungerat väl. Den samverkan som bedrivits mellan regioner och statliga myndigheter har ökat något. Främst sker samverkan inom kompetensförsörjning, transportinfrastruktur, digital infrastruktur, fysisk planering, innovation, digitalisering, företagande, miljö, klimat och energi samt kultur. Regionerna och Gotlands kommun har även haft samråd och samverkat med organisationer och näringsliv i stor utsträckning. Regeringens satsningar på regionala bredbandskoordinatorer och digitaliseringskoordinatorer är exempel på insatser som har bidragit till samverkan mellan regioner samt mellan regioner, statliga aktörer och kommuner. Jämfört med tidigare år har fler regioner också utvecklat sina arbetssätt och stärkt sitt strategiska arbete med analys, uppföljning och utvärdering.

Regionalt kompetensförsörjningsarbete

Tillväxtverket delredovisade uppdraget att stödja regionalt kompetensförsörjningsarbete 2018–2020 till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i mars 2020 (N2020/00708/RTL). Utifrån det erbjudande om regionalt kompetensförsörjningsarbete som samtliga regioner och Gotlands kommun accepterat bedriver alla regioner och Gotlands kommun insatser inom de tre fokusområdena validering, regionalt yrkesvux och lärcentrum, vilka framgår i regeringens beslut med villkor m.m. för budgetåret 2018 för landstingen i vissa län, samverkansorganen i vissa län samt Gotlands kommun (N2017/07699/RTS). De analyser och prognoser som alla regioner och Gotlands kommun tar fram i samverkan med bl.a. Arbetsförmedlingen och Statistiska centralbyrån utgör grunden för de insatser som regionerna genomför. Flera regioner och Gotlands kommun har tagit fram handlingsplaner för sitt arbete inom kompetensförsörjningsområdet.

Insatser för att etablera regionala strukturer för validering har genomförts där branschvalidering och validering mot komvux har prioriterats. Som ett resultat av arbetet har bl.a. flera regioner och Gotlands kommun etablerat regionala valideringscentrum.

Regionernas och Gotlands kommuns medverkan i planeringen av regionalt yrkesvux har bl.a. bidragit till samordnade informationssatsningar om branscher med stora kompetensbehov och befintliga utbildningsmöjligheter till dessa. Detta gäller bl.a. för industrisektorn. Regionernas strategiska diskussioner med kommunerna har skapat större samsyn kring utbildningsbehov, men även kring var utbildningar bör placeras utifrån arbetslivets behov. Vissa regioner och Gotlands kommun har skapat gemensamma webbplatser vilket har medfört bättre information om det samlade utbildningsutbudet av yrkesvux i berörda län.

När det gäller etablering av lärcentrum har regionerna bl.a. bidragit med information och stöd till kommuner, vilket har resulterat i att kommunerna har kunnat lämna gemensamma ansökningar om statsbidrag till Statens skolverk för etablering av lärcentrum.

2.6.3 Stöd till kommersiell service i gles- och landsbygder

I detta avsnitt redovisar regeringen det totala stödet till kommersiell service som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Syftet är att ge en helhetsbild av finansieringen av stöd till kommersiell service.

Utöver Tillväxtverkets rapport Uppföljning av regionala företagsstöd, stöd till projektverksamhet och stöd till kommersiell service bygger avsnittet på rapporten Återrapportering av arbetet med att främja tillgänglighet till kommersiell och viss offentlig service för företag och medborgare i serviceglesa områden (N2020/01035/RTL).

Det finns indikatorer för stöd till kommersiell service inom såväl utgiftsområde 19 Regional utveckling som utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Inom utgiftsområde 19 Regional utveckling finns den centrala indikatorn överlevnadsgrad. För att ge en bredare bild av den centrala indikatorn och resultatet kopplat till målet för politikområdet redovisas även kompletterande indikatorer. Dessa är inom utgiftsområde 19 Regional utveckling beviljat särskilt driftsstöd samt antal butiker som beviljats särskilt driftsstöd. Det finns även indikatorer som följer upp fördelning av män och kvinnor i företag som beviljats stöd till kommersiell service. Den kompletterande indikatorn totalt stöd till kommersiell service, som redovisas i tabell 2.12, avser medel inom såväl utgiftsområde 19 Regional utveckling som utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Totalt stöd till kommersiell service redovisas för att kunna jämföra stödets omfattning mellan åren.

För att stödja och samordna arbetet med kommersiell service har varje län ett regionalt serviceprogram. Programmen har bidragit till ökad samordning av aktörer som arbetar med servicefrågor, såsom regioner, kommuner, näringsliv, apotek samt post- och betaltjänstaktörer.

Stöd till kommersiell service inom utgiftsområde 19 Regional utveckling

Uppföljning av kompletterande indikatorer

Under 2019 beviljades det högsta beloppet hittills inom utgiftsområde 19 Regional utveckling till stöd till kommersiell service, se tabell 2.12. Det särskilda driftstödet, som är ett av stöden till kommersiell service, kan beviljas till dagligvarubutiker i sårbara och utsatta områden i gles- och landsbygder. Även det särskilda driftstödet

uppgick 2019 till det högsta beloppet hittills, se tabell 2.9. Under 2019 har 276 butiker beviljats särskilt driftstöd vilket kan jämföras med 269 butiker 2018. Antalet dagligvarubutiker som beviljats särskilt driftstöd speglar antalet butiker som uppfyller kraven i förordningen (2000:284) om stöd till kommersiell service. Avståndet till närmaste butik var i genomsnitt 18 kilometer 2018 och 2019, vilket kan jämföras med åren 2016 och 2017 då avståndet uppgick till ca 22 kilometer. En viss förbättring har således skett. Regeringen bedömer att det särskilda driftstödet bidrar till att bromsa en trend av nedläggning av små dagligvarubutiker i sårbara och utsatta områden i gles- och landsbygder. Tillgänglighet till dagligvaror är en av flera förutsättningar för att människor ska kunna bo, verka och leva i alla delar av landet, även i områden med långa avstånd och litet befolkningsunderlag. Det särskilda driftstödet bidrar därmed till att uppfylla målet för politikområdet.

Tabell 2.9 Beviljat särskilt driftstöd inom utgiftsområde 19 Regional utveckling, fördelat på län

Miljoner kronor				
Län/år	2016	2017	2018	2019
Stockholm	3,0	3,2	4,6	5,2
Uppsala	0,6	1,1	1,1	1,1
Södermanland	0,3	0,3	0,9	0,9
Östergötland	1,4	0,8	2,5	2,6
Jönköping	0,3	0,5	3,3	3,3
Kronoberg	0,2	0,2	2,0	2,1
Kalmar	0,5	0,5	2,8	2,6
Gotland	0	0,5	0	0,1
Blekinge	0	0	0,1	0,2
Skåne	0,3	0,3	0,4	0,4
Halland	0,3	0,3	0,8	0,6
Västra Götaland	3,9	3,8	5,3	5,4
Värmland	0,6	0,9	2,1	2,0
Örebro	0,3	0,3	0,6	0,6
Västmanland	0,3	0,2	0,8	0,8
Dalarna	1,8	1,8	3,1	3,7
Gävleborg	1,2	1,3	1,8	2,0
Västernorrland	2,4	2,4	3,5	3,7
Jämtland	3,7	3,7	4,3	4,2
Västerbotten	6,1	6,8	7,5	7,6
Norrbottnen	5,1	5,6	4,7	5,0
Summa	32	35	52	54

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av den centrala indikatorn i jämförelse med kontrollgrupper

I syfte att följa upp tidigare beviljat stöd till kommersiell service finns den centrala indikatorn överlevnadsgrad. Denna indikator anges som andel företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet beviljats. Indikatorn avser faktiskt utfall av tidigare beviljade stöd i förhållande till jämförbara kontrollgrupper.

I tabell 2.10 redovisas indikatorn överlevnadsgrad för tidigare beviljat stöd till kommersiell service. Resultaten visar att mottagare av stöd till kommersiell service över tid har en högre överlevnadsgrad än kontrollgruppen.

Tabell 2.10 Uppföljning av indikatorn överlevnadsgrad för tidigare beviljat stöd till kommersiell service inom utgiftsområde 19 Regional utveckling

Procent

Stödform	Indikator	2013 stöd- företag	2013 kontroll- grupp	2014 stöd- företag	2014 kontroll- grupp	2015 stöd- företag ¹	2015 kontroll- grupp ¹
Kommersiell service	Överlevnadsgrad ²	95,6	83,1	90,9	84,5	93,9	82,6

¹ 2015 är det senaste året det finns uppgifter om.

² Mäts som andelen företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet har beviljats. Till exempel avser den procentsats som anges under stödföretag 2013 den andel företag som fortfarande var aktiva tre år efter detta år. Indikatorn är inte könsuppdelad.

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män

I detta avsnitt görs en uppföljning av indikatorer avseende fördelning av kvinnor och män i företag som har beviljats stöd till kommersiell service.

Företag som har beviljats stöd till kommersiell service har en i princip jämn fördelning när det gäller andelen kvinnor och män i företagsledning och styrelse i stödföretagen, se tabell 2.11. Däremot är det fler kvinnor än män som är anställda i företag som beviljats stöd till kommersiell service.

Tabell 2.11 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats stöd till kommersiell service

År/indikatorer	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företagsledare ¹ andel kvinnor (%)	Operativ företagsledare ¹ andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2019	871	371	48	52	47	53
2018	667	263	46	54	48	52
2017	519	186	49	51	49	51
2016	543	201	45	55	44	56
2015	615	228	41	59	43	57

¹ Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

Stöd till kommersiell service inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Under 2019 uppgick det beviljade stödet till kommersiell service inom landsbygdsprogrammet, som finansieras inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, till den hittills högsta nivån, se tabell 2.12. Insatser som har genomförts har bl.a. resulterat i en ökad samverkan mellan lokalsamhällen och kommuner, nya metoder och arbetssätt i form av samverkansforum samt förbättrad tillgänglighet till service i form av digitala servicelösningar och servicepunkter. Vidare har kompetensutvecklingsinsatser resulterat i ökad kunskap om bl.a. vilka faktorer som är viktiga för ökad lönsamhet i små dagligvarubutiker i gles- och landsbygder. Att det beviljade stödets nivå varierar mellan åren kan förklaras med att insatserna ofta är fleråriga och vissa år fattas det fler beslut än andra år. Regeringen bedömer att insatserna har bidragit till att uppfylla målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Uppföljning av indikatorn totalt stöd till kommersiell service inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Summan av beviljade stöd inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel ökar för fjärde året i rad,

se tabell 2.12. Detta beror bl.a. på de medel som tillförts området stöd till kommersiell service i landsbygdsprogrammet programperioden 2014–2020.

Att det totala stödet ökat mellan 2018 och 2019 beror bl.a. på att såväl investeringsbidrag inom utgiftsområde 19 Regional utveckling som investeringsstöd inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel har ökat väsentligt i omfattning. Dessa stöd har bl.a. bidragit till investeringar i miljövänliga och energieffektiva kyl- och frysanläggningar samt till investeringar i drivmedelsanläggningar.

Regeringen bedömer att de medel som har beviljats till kommersiell service har haft en positiv inverkan på tillgängligheten till kommersiell service i gles- och landsbygder. Det arbete som har genomförts på nationell, regional och kommunal nivå för att stärka den lokala servicen har bidragit till människors och företags möjligheter att kunna bo, verka och leva i gles- och landsbygder. Därmed har insatserna bidragit till att uppfylla målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Tabell 2.12 Totalt stöd till kommersiell service, fördelat på stödtyper och utgiftsområden

Miljoner kronor				
Utgiftsområde/stödtyp/år	2016	2017	2018	2019
Utgiftsområde 19 Regional utveckling				
Servicebidrag	6,3	5,5	5,3	3,5
Hemsändningsbidrag	12,3	13,1	13,3	12,7
Investeringsbidrag	12,4	0,3	9,8	28,4
Investeringslån	0	0,3	0,1	0
Särskilt driftstöd	32,3	34,0	52,0	54,3
Projektverksamhet	6,0	10,2	4,8	2,4
Summa	69,3	63,4	85,3	101,3
Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel				
Investeringsstöd, landsbygdsprogrammet	47,1	76,5	88,5	156,4
Rådgivning, landsbygdsprogrammet	1,4	5,4	1,3	9,5
Projektmedel till lokal serviceutveckling, landsbygdsprogrammet ¹	28,7	33,5	31,4	16
Kompetensutveckling och information, landsbygdsprogrammet	0	4,6	7,3	0,9
Summa	77,2	120	128,5	182,8
Totalt	146,5	183,4	213,8	284,1

¹ Avser Tillväxtverkets beviljade projektmedel i åtgärd 16.2 i landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Källa: Tillväxtverket och Statens jordbruksverk.

2.6.4 Selektiva regionala företagsstöd för kapitalförsörjning

Med selektiva regionala företagsstöd avses statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag (främjandestöd) samt statligt stöd till regionala investeringar (investeringsstöd).

De selektiva regionala företagsstöden finansieras av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* men kan även medfinansieras av anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020*.

Den centrala indikatorn för tidigare beviljade stöd är arbetsproduktiviteten. För att ge en bredare bild av den centrala indikatorn och resultatet kopplat till målet för politikområdet redovisas även inledningsvis kompletterande indikatorer. För tidigare beviljade stöd finns därmed även indikatorerna antal anställda, förädlingsvärde och överlevnadsgrad. Dessutom finns de kompletterande indikatorerna för beviljade regionala företagsstöd som är beviljat belopp, investeringar som beräknas delfinansieras av stöden och förändringen av antal anställda. Det finns även indikatorer som följer upp fördelning av män och kvinnor i företag som beviljats selektiva regionala företagsstöd.

Beviljat belopp redovisas för att kunna jämföra beviljade stöds omfattning mellan åren, och beviljat belopp ska ställas i relation till investeringar som beräknas delfinansieras av stöden. Indikatorn investeringar som beräknas delfinansieras av stöden åskådliggör på vilket sätt stöden fungerar som hävstång för att även andra aktörer ska finansiera berörda företag utöver företagen själva, bl.a. banker, Almi Företagspartner AB och Stiftelsen Norrlandsfonden.

Stödföretagen uppskattar, i samband med ansökan om stöd, antal nya arbetstillfällen som stöden förväntas bidra till. Dessa uppgifter har regeringen tidigare redovisat i budgetpropositionen. Efter att ha bedrivit ett utvecklingsarbete avseende resultatredovisningen gör regeringen nu bedömningen att denna redovisning bör ersättas med en annan typ av redovisning för att på ett bättre sätt kunna redovisa förändringen av antalet anställda. Den nya indikatorn visar på den genomsnittliga förändringen av antal anställda, beräknat på årsarbetskrafter, i stödföretag under en treårsperiod.

Uppföljning av vissa kompletterande indikatorer

I tabell 2.13 redovisas beviljade selektiva regionala företagsstöd för perioden 2016–2019. Fördelningen mellan investerings- och främjandestöd är 77 procent investeringsstöd och 33 procent främjandestöd. Beviljat investeringsstöd ökade med 65 miljoner kronor 2019 jämfört med 2018 samtidigt som beviljat främjandestöd minskade med 39 miljoner kronor. Det innebär att mest stöd har beviljats i stöd-område A och B. Beviljat främjandestöd har minskat från föregående år framför allt gällande affärsutvecklingscheckar. Med checkar avses bl.a. stöd till företag för att finansiera extern kompetens i syfte att stärka företagets konkurrenskraft.

Tabell 2.13 Beviljade selektiva regionala företagsstöd av regioner, Gotlands kommun och Tillväxtverket

Miljoner kronor				
Indikator/år	2016	2017	2018	2019
Beviljat belopp	723	757	696	721
Investeringar som beräknas delfinansieras med de selektiva regionala företagsstöden	3 012	2 585	2 861	2 408

Källa: Tillväxtverket.

I tabell 2.14 redovisas beviljade selektiva regionala företagsstöd fördelade på län. I tabellen framgår även omfattningen på de investeringar som beräknas delfinansieras av de selektiva regionala företagsstöden. De totala investeringarna uppgår till mer än tre gånger beviljade medel vilket indikerar att finansieringen har en stor hävstångseffekt.

Tabell 2.14 Beviljade selektiva regionala företagsstöd och investeringar som beräknas delfinansieras av stöden

Miljoner kronor

Län/indikator	Beviljat belopp 2017	Investeringar som beräknas delfinansieras av de selektiva regionala företagsstöden 2017	Beviljat belopp 2018	Investeringar som beräknas delfinansieras av de selektiva regionala företagsstöden 2018	Beviljat belopp 2019	Investeringar som beräknas delfinansieras av de selektiva regionala företagsstöden 2019
Stockholm	15	29	17	34	13	25
Uppsala	5	10	3	5	3	5
Södermanland	6	13	2	5	3	5
Östergötland	15	30	12	24	11	21
Jönköping	8	16	6	12	5	9
Kronoberg	7	15	6	11	3	7
Kalmar	18	38	16	33	10	19
Gotland	14	45	16	56	13	44
Blekinge	3	5	5	12	5	12
Skåne	26	52	20	39	19	39
Halland	12	24	14	28	16	31
Västra Götaland	50	125	53	141	41	94
Värmland	76	437	60	306	42	184
Örebro	24	75	19	64	18	57
Västmanland	15	35	15	41	7	17
Dalarna	31	111	31	99	33	102
Gävleborg	52	194	42	148	73	260
Västernorrland	67	205	60	191	98	354
Jämtland	97	384	90	337	89	271
Västerbotten	106	328	132	1 019	141	558
Norrbottnen	110	414	79	257	79	294
Summa	757	2 585	696	2 861	721	2 408

Källa: Tillväxtverket.

Indikatorn för antalet anställda visar som ovan nämnts på den genomsnittliga förändringen av antal anställda, beräknat på årsarbetskrafter, i stödföretag under en treårsperiod. Den genomsnittliga förändringen av antalet anställda hos företag som beviljats stöd visar på en ökning med ca 8 procent för investeringsstöd och ca 11 procent för främjandestöd under perioden 2017–2019.

Uppföljning av central indikator och vissa kompletterande indikatorer i jämförelse med kontrollgrupper

I syfte att följa upp tidigare beviljade regionala företagsstöd finns den centrala indikatorn arbetsproduktivitet. Dessutom finns indikatorerna antal anställda, förädlingsvärde och överlevnadsgrad i syfte att belysa stödföretagens utveckling. Indikatorerna följs upp tre år efter det år stödet beviljades och en jämförelse görs med kontrollgrupper. För indikatorerna antal anställda, förädlingsvärde och arbetsproduktivitet är den årliga utvecklingen i stödföretaget beräknad över tre år jämfört med året innan stödet beviljades. År 2020 följs företag som fick stöd 2015 upp. År 2015 trädde nya förordningar för investerings- respektive främjandestöd i kraft och därför kan inga jämförelser över tid ännu redovisas. För 2019 redovisas därmed utvecklingen för första gången i de två huvudgrupperna investerings- respektive främjandestöd, se tabell 2.15.

I näringsutskottets betänkande 2019/20:NU2 framgår att det av redovisningen av de selektiva regionala företagsstöden inte går att utläsa om det finns skillnader vad gäller resultaten mellan de olika stöden. Regeringen redovisar en uppdelning av resultat av de olika stödformerna nedan.

Uppföljning av indikatorer avseende investeringsstöd 2015

Företag som fått investeringsstöd har en högre överlevnadsgrad än företag i kontrollgruppen. Förädlingsvärdet har utvecklats starkare i stödföretagen än i kontrollgruppen. En ökning av förädlingsvärdet kan ge en indikation om företagets långsiktiga strategi, som t.ex. fler egna medarbetare i stället för inhyrda konsulter. Även arbetsproduktiviteten uppvisar en bättre utveckling i stödföretagen än i kontrollgruppen. En god produktivitetsutveckling i företagen tyder på att produktionsfaktorerna används effektivt, något som normalt stärker företagets konkurrenskraft.

Uppföljning av indikatorer avseende främjandestöd 2015

Företag som fått främjandestöd har en högre överlevnadsgrad än företag i kontrollgruppen. Förädlingsvärdet har utvecklats starkare i stödföretagen än i kontrollgruppen. Även arbetsproduktiviteten växer, om än långsammare än i kontrollgruppen.

Tabell 2.15 Uppföljning av indikatorer för tidigare beviljade selektiva regionala företagsstöd

Procent			
Stödform	Indikatorer	2015 stödföretag ¹	2015 kontrollgrupp ¹
Investeringsstöd	Förädlingsvärde ²	15,0	3,3
	Arbetsproduktivitet ³	5,4	2,6
	Överlevnadsgrad ⁴	96,1	88,7
	Antal anställda ⁵	5,7	-0,5
Främjandestöd	Förädlingsvärde ²	14,5	1,4
	Arbetsproduktivitet ³	3,5	4,6
	Överlevnadsgrad ⁴	91,7	86,5
	Antal anställda ⁵	4,5	-1,2

Anm. Indikatorerna är inte könsuppdelade.

¹ År 2015 är det senaste året det finns uppgifter om eftersom investeringsstöd och främjandestöd infördes detta år.

² Mäts som årlig utveckling i förädlingsvärde i procent, dvs. företagets produktionsvärde minus inköp av varor och tjänster.

³ Mäts som årlig utveckling av förädlingsvärdet delat med antal årsarbetare.

⁴ Mäts som andelen företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet har beviljats. Till exempel avser den procentsats som anges under stödföretag 2015 den andel företag som fortfarande var aktiva tre år efter detta år.

⁵ Mäts här som årlig utveckling av antalet anställda i företag (heltidstjänster).

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män

I detta avsnitt görs en uppföljning av fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats investerings- och främjandestöd, dvs. selektiva regionala företagsstöd.

De företag som beviljats selektiva regionala företagsstöd uppvisar en skev fördelning vad gäller andelen kvinnor respektive män i företagsledning och styrelse, tabell 2.16 och tabell 2.17. Samtidigt finns positiva tendenser de senaste åren. Exempelvis har andelen kvinnor i företagsledning och styrelse i företag som beviljats främjandestöd ökat. Detta kan bl.a. förklaras av att främjandestödet i större utsträckning beviljas till tjänsteföretag i branscher där fler kvinnor arbetar jämfört med investeringsstödet.

Uppgifterna i tabell 2.16 och tabell 2.17 kan exempelvis jämföras med 2018 då 28,6 procent av de operativa företagsledningarna i Sverige var kvinnor enligt Statistiska

centralbyrån och egna beräkningar (se utgiftsområde 24 Näringsliv avsnitt 4.3). Det är fler män än kvinnor som är anställda i företag som beviljats regionala företagsstöd.

Tabell 2.16 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats investeringsstöd

År/indikatorer	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företagsledare ¹ andel kvinnor (%)	Operativ företagsledare ¹ andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2019	1 139	4 617	17	83	24	76
2018	1 114	4 067	16	84	27	73
2017	1 053	3 425	17	83	26	74
2016	1 076	3 936	17	83	25	75
2015	1 093	3 807	13	87	27	73

¹ Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

Tabell 2.17 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats främjandestöd

År/indikatorer	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företagsledare ¹ andel kvinnor (%)	Operativ företagsledare ¹ andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2019	2 625	5 299	28	72	29	71
2018	2 913	6 698	25	75	25	75
2017	3 899	9 046	21	79	25	75
2016	3 208	9 240	16	84	24	76
2015	1 793	4 496	26	74	23	77

¹ Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

2.6.5 Regionalt transportbidrag

Det regionala transportbidraget ska kompensera företag i de fyra nordligaste länen för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd samt stimulera till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv.

I näringsutskottets betänkande 2019/20:NU2 framgår att utskottet bl.a. anser att det inte framgår varför undersökningen avseende transportbidragets betydelse för företagens vidareförädling i stödområdet har ändrats sedan tidigare och att det därför inte görs någon jämförelse med tidigare år. Utformningen av uppföljningen ändrades för att bättre reflektera de sökandes åsikter. Därför har en jämförelse med tidigare års mätningar inte varit möjlig. Dock har resultatet av dessa undersökningar redovisats i tidigare budgetpropositioner.

I syfte att följa upp tidigare beviljade stöd finns de centrala indikatorerna arbetsproduktivitet och överlevnadsgrad. För att ge en bredare bild av de centrala indikatorerna och resultatet kopplat till målet för politikområdet redovisas även inledningsvis kompletterande indikatorer. För tidigare beviljade stöd finns även indikatorerna antal anställda och förädlingsvärde. Indikatorerna följs upp tre år efter det år stödet beviljades och en jämförelse görs med kontrollgrupper. För indikatorerna antal anställda, förädlingsvärde och arbetsproduktivitet är den årliga utvecklingen i stöd-företaget beräknad över tre år jämfört med året innan stödet beviljades. Dessutom finns de kompletterande indikatorerna utbetalt stöd, kompensation för transportkostnader och vidareförädling. Det finns även indikatorer som följer upp fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats transportbidrag.

Uppföljning av vissa kompletterande indikatorer

Som framgår av tabell 2.18 har utbetalningarna ökat de senaste fyra åren delvis beroende på den starka konjunkturen med ökad efterfrågan som medfört högre produktion och därmed ökade transporter. Dessutom innebär den tidigare förändringen i EU:s lagstiftning att transportbidrag numera även kan beviljas till företag för transporter av vidareförädlade produkter inom bl.a. livsmedelssektorn.

Tabell 2.18 Utbetalt regionalt transportbidrag fördelat på län

Miljoner kronor

Län/år	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Västernorrland	37	37	42	40	43	45	38	47	40	50
Jämtland	45	45	53	48	48	51	46	49	55	57
Västerbotten	165	169	179	160	161	146	175	170	185	185
Norrbottnen	119	125	117	111	117	112	126	131	147	147
Summa	366	377	391	360	369	354	385	397	427	440

Källa: Tillväxtverket.

Under 2019 har transportbidraget kompenserat stödmottagande företag för deras transportkostnader med i genomsnitt 27 procent vilket kan jämföras med 28 procent 2018.

Enligt en undersökning från Tillväxtverket 2019 instämmer 59 procent av stödmottagarna i mycket hög grad, i hög grad eller i viss grad att bidraget har haft en positiv effekt på deras vidareförädling, vilket är samma nivå som för 2018.

Uppföljning av centrala indikatorer och vissa kompletterande indikatorer i jämförelse med kontrollgruppen

I syfte att följa upp transportbidrag avseende tidigare beviljade bidrag finns de centrala indikatorerna arbetsproduktivitet och överlevnadsgrad. Dessutom finns indikatorerna antal anställda och förädlingsvärde. Indikatorerna, som redovisas i tabell 2.19, avser faktiskt utfall av tidigare beviljade transportbidrag i förhållande till jämförbara kontrollgrupper.

Företag som är mottagare av transportbidrag har en högre överlevnadsgrad än företag i kontrollgruppen. Förädlingsvärdet utvecklas starkare i stödföretagen än i kontrollgruppen. En ökning av förädlingsvärdet kan ge en indikation om företagets långsiktiga strategi, som t.ex. fler egna medarbetare i stället för inhyrda konsulter. Även arbetsproduktiviteten uppvisar en bättre utveckling i stödföretagen än i kontrollgruppen. En god produktivitetsutveckling i företagen tyder på att produktionsfaktorerna används effektivt, något som normalt stärker företagets konkurrenskraft.

Tabell 2.19 Uppföljning av indikatorer för tidigare beviljat transportbidrag

Procent

Indikator	2013 stöd- företag	2013 kontroll- grupp	2014 stöd- företag	2014 kontroll- grupp	2015 stöd- företag ¹	2015 kontroll- grupp ¹
Förädlingsvärde ²	4	2,6	7,4	1,1	4,0	-0,2
Arbetsproduktivitet ³	4,3	2,5	2,9	3,5	2,8	2,3
Överlevnadsgrad ⁴	93,7	88,5	94,1	88,4	92,9	89,3
Antal anställda ⁵	1,2	-2,1	2	-1,2	1,6	0,5

Anm. Indikatorerna är inte könsuppdelade.

¹ År 2015 är det senaste året det finns uppgifter om.² Mäts som årlig utveckling i förädlingsvärde i procent, dvs. företagens produktionsvärde minus inköp av varor och tjänster.³ Mäts som årlig utveckling av förädlingsvärdet delat med antal årsarbetare.⁴ Mäts som andelen företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet har beviljats. Till exempel avser den procentsats som anges under stödföretag 2013 den andel företag som fortfarande var aktiva tre år efter detta år.⁵ Mäts här som årlig utveckling av antalet anställda i företag (heltidstjänster).

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män

I detta avsnitt görs en uppföljning av fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats transportbidrag.

Transportbidraget uppvisar en skev fördelning vad gäller andelen kvinnor respektive män i företagsledning och styrelse i de stödmottagande företagen, se tabell 2.20. Det är även betydligt fler män än kvinnor anställda i de stödmottagande företagen. Transportbidraget beviljas framför allt till företag och branscher där män dominerar som operativa företagsledare.

Tabell 2.20 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats transportbidrag

År	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företags- ledare ¹ andel kvinnor (%)	Operativ företags- ledare ¹ andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2019	4 820	20 256	9	91	22	78
2018	4 650	20 062	10	90	22	78
2017	4 425	19 317	10	90	22	78
2016	5 114	20 164	12	88	23	77
2015	5 256	20 269	7	93	21	79

¹ Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

2.6.6 EU:s regionalfondsprogram perioden 2014–2020

Den regionala utvecklingspolitiken är nära integrerad med genomförandet av EU:s sammanhållningspolitik. EU:s regionalfondsprogram finansierat av bl.a. anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020*. Insatserna medfinansieras även av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* och statliga myndigheter samt andra aktörer. En resultatredovisning av regionalfondsprogrammen är genom detta även delvis en resultatredovisning av insatser som medfinansierats av bl.a. anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*.

För programperioden 2014–2020 fördelas medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden till ett antal program inom de två målen Investering för tillväxt och sysselsättning och Europeiskt territoriellt samarbete (Interreg). Regionalfondsprogrammen för dessa två mål täcker geografiskt hela Sverige. I tabell 2.23 framgår den

totala omfattningen och beslutade medel för de åtta regionala strukturfondsprogrammen, det nationella regionalfondsprogrammet och programmen inom Interreg.

Investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020

Insatserna inom Investering för tillväxt och sysselsättning genomförs inom åtta regionala strukturfondsprogram och ett nationellt regionalfondsprogram.

Den valutakurs som fastställts i förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder, och som används vid omräkning av de finansiella ramarna för strukturfonderna, analyseras fortlöpande och revideras vid behov för att skillnaden mot den verkliga kursen inte ska bli för stor.

Den totala omfattningen, inklusive EU-medel samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de nio regionalfondsprogrammen är ca 17 miljarder kronor. Av detta belopp uppgår EU-ramen till ca 8,6 miljarder kronor. Till och med 2019 har 90 procent av EU-ramen beviljats till nationella och regionala utvecklingsprojekt, se tabell 2.23.

För att följa upp insatserna inom de nio programmen för investering för tillväxt och sysselsättning finns flera indikatorer som är relevanta att aggregera på nationell nivå. Dessutom finns det programspecifika indikatorer som dock inte är relevanta att aggregera till nationell nivå och därför har regeringen valt att inte redovisa dessa i budgetpropositionen. Eftersom programmen finansierar insatser inom en mängd olika områden har indikatorerna en stor bredd. De centrala indikatorerna är följande:

- antal företag som får stöd
- antal sysselsatta
- investerade medel.

Dessutom finns följande kompletterande indikatorer:

- antal portföljföretag
- privat kapital
- medfinansiering
- antal företag som samarbetar med forskningsinstitutioner
- antal företag som får stöd för att introducera nya produkter
- antal företag som får tillgång till bredband på minst 100 Mbit/s
- minskad energianvändning hos projektmedverkande företag och organisationer
- ekonomiskt stöd till klimatinsatser.

Programmen har bl.a. som mål att ca 20 000 företag ska få stöd genom programmets insatser. Med stöd avses ekonomiskt stöd i form av bl.a. bidrag eller riskkapital, men också annat stöd till företag som arenor för samverkan mellan företag samt mellan företag och universitet och högskolor. Till och med 2019 har det för denna centrala indikator rapporterats att ca 23 000 olika företag fått stöd. Majoriteten av företagen har fått stöd på annat sätt än finansiellt. Fler företag har således fått stöd genom programmets insatser än vad som förutsågs när programmen togs fram, vilket är positivt.

Av de företag som fått stöd under programperioden drivs 24 procent av kvinnor och 76 procent av män. 89 procent av företagen som ingått i de företagsinriktade projekten drevs av personer med svensk bakgrund. Som jämförelse drivs ca 82 procent av företagen i Sverige av personer med svensk bakgrund och ca 18 procent av personer med utländsk bakgrund. Jämfört med hur det ser ut i det totala företagsbeståndet är

kvinnor och personer med utländsk bakgrund underrepresenterade bland de företag som fått stöd. En förklaring kan enligt Tillväxtverket vara stödets utformning. Bolagsform och branschtillhörighet hos de företag som fått stöd skiljer sig från företagsstocken i sin helhet.

Programmen har som mål att bidra till ca 12 000 nya sysselsatta i företag som beviljas stöd. Enligt rapporterat utfall för denna centrala indikator har projektens verksamhet t.o.m. 2019 bidragit till drygt 6 600 nya sysselsatta i de företag som beviljats stöd.

I tabell 2.21 framgår resultat avseende den centrala indikatorn för investerade medel per program för riskkapitalfonder t.o.m. 2019. Enligt Tillväxtverket förväntas riskkapitalfonderna totalt omfatta ca 2 300 miljoner kronor i regionalfondsmedel och offentlig medfinansiering. Fonderna förväntas attrahera minst 2 000 miljoner kronor i privat kapital i 475 portföljföretag. Till och med 2019 har totalt 817 miljoner kronor investerats i 361 portföljföretag. I dessa bolag tillkommer privat kapital med 2 334 miljoner kronor, vilket överstiger målsättningen. När det gäller de regionala fonderna kan det konstateras att verksamheten fungerar bra och att efterfrågan på fondernas kapital till största delen är stor. De flesta fonder ligger på en investeringstakt i nivå med budget eller över vilket är mycket positivt. Ett fåtal fonder har haft en lägre investeringstakt. Det beror huvudsakligen på ett regionalt svagare marknadsklimat. Se även utgiftsområde 24 Näringsliv för en resultatredovisning av riskkapital beträffande Almi Invest AB och Swedish Venture Initiative.

Tabell 2.21 Investerade medel per program för riskkapitalfonder t.o.m. 2019

Regionala programmen	Total budget mnkr ¹	Antal portföljföretag	Investerade medel av total budget mnkr ¹	Privat kapital mnkr
Övre Norrland	185	33	86	156
Mellersta Norrland	150	24	59	124
Norra Mellansverige	150	37	46	172
Stockholm	160	41	107	340
Östra Mellansverige	150	37	84	245
Västsverige	184	45	98	379
Småland och öarna	126	45	49	114
Skåne och Blekinge	200	59	124	376
Summa	1 305	321	654	1 907
Nationella programmet				
Grön investeringsfond	650	12	92	206
Swedish Venture Initiative	388 ²	28	71	222
Summa	1 038	40	163	428
Total	2 343	361	817	2 334

¹ Offentlig finansiering inklusive EU-medel.

² Till detta kommer finansiering från Europeiska investeringsfonden (EIF) på 194 mnkr.

Källa: Tillväxtverket.

Nationell medfinansiering är ett krav enligt tillämpliga delar av EU:s regelverk och är en viktig princip för genomförandet av EU-programmen. För att beviljas finansiering från regionalfonden krävs medfinansiering på minst 50 procent av kostnaden. De tio största medfinansiärerna, som framgår av tabell 2.22, står för ca 35 procent av den totala medfinansieringen på 8 300 miljoner kronor. Bland dessa medfinansiärer finns offentliga aktörer på både regional och nationell nivå. Av den regionala medfinansieringen är en betydande del statlig finansiering. Om medfinansieringen från samtliga bolag inom Almi-koncernen summeras skulle de vara den enskilt största medfinansiären, vilket inte framgår av tabellen. Den privata medfinansieringen står för ca

9 procent av den hittills beviljade nationella medfinansieringen. Genom medfinansieringen har det skett en nationell och regional förankring. Principen om medfinansiering är viktig för politiken och medfinansieringsinsatserna har bidragit till målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Tabell 2.22 Största medfinansiärerna till de åtta regionala strukturfundsprogrammen och det nationella regionalfundsprogrammet t.o.m. 2019

Medfinansiär	mnkr
Tillväxtverket	543
Statens energimyndighet	463
Almi Företagspartner AB moderbolag	325
Västra Götalandsregionen	259
Region Norrbotten	243
Region Jämtland Härjedalen	234
Region Västerbotten	216
Region Värmland	212
Europeiska spallationskällan (European Spallation Source)	194
Region Gävleborg	188
Summa	2 877

Anm. De medel som anges avser såväl statliga som i förekommande fall andra medel, bl.a. medel från regioner och Gotlands kommun.

Källa: Tillväxtverket.

Inom ramen för sammanhållningspolitiken har EU fastställt elva tematiska mål för att främja tillväxt och regional utveckling under perioden 2014–2020. Inom tematiskt mål 1 (stärka forskning, teknisk utveckling och innovation) har enligt uppgifter från projekten 1 700 företag samarbetat med forskningsinstitutioner. Vidare har 850 företag fått stöd för att ha introducerat nya produkter.

Det finns en indikator som följer upp antal företag som får tillgång till bredband på minst 100 Mbit/s genom det stöd till utbyggnad av bredband som finns inom de tre nordliga programmen. Sammanlagt har hittills avslutade projekt lett till att ca 5 000 företag fått tillgång till bredband på minst 100 Mbit/s.

Inom tematiskt mål 4 (stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi) har t.o.m. 2019 mer än 1 300 miljoner kronor i EU-stöd investerats. Över 4 000 företag har fått stöd och närmare 435 miljoner kronor i privat kapital har investerats. Vidare uppskattar projekten att de bidragit till att över 300 nya arbetstillfällen har skapats. Minskad energianvändning hos projektmedverkande företag och organisationer uppgår till mer än 40 000 MWh vilket motsvarar en normal energianvändning i 1 600 villor under ett år.

Det finns krav på att en viss andel av programmens medel inom målet Investering för tillväxt och sysselsättning ska användas för att främja klimatomställning, bl.a. genom insatser för energieffektivisering. Målet är att ca 3 800 miljoner kronor från regionalfundsprogrammen, inklusive medfinansiering, ska användas till ekonomiskt stöd till klimatsatser under programperioden 2014–2020. Till och med 2019 beräknas ca 74 procent av detta mål uppnås i beviljade projekt.

Utvärdering av gröna investeringsfonden

I det nationella regionalfundsprogrammet har satsningen på en grön investeringsfond som förvaltas av Almi Invest AB utvärderats (Gröna fondens förutsättningar för att bidra till övergången till en koldioxidsnål ekonomi, slutrapport i den lärande utvärderingen av Almi Invest GreenTech, Tillväxtverket december 2019, rapport 0309).

Syftet med fonden är att stärka företag med affärsmodeller som adresserar klimatutmaningen och bidrar till att minska utsläppen av koldioxid.

Enligt utvärderingen sker investeringar inom ett flertal av de branscher och sektorer där utmaningarna med klimatgasreducering är som störst. Fonden bedöms vara väl anpassad till kapitalintensiv grön teknik med långa investeringshorisonter. Enligt utvärderingen har fonden genom nyinvesteringar i tidig fas i bolag med kapitalintensiv verksamhet möjliggjort för framtida följdinvesteringar. Vidare har fonden konsekvent hållit sig inom det segment där behovet av kompletterade offentliga insatser har bedömts som störst och har prioriterat investeringar med hög klimatreducerande potential.

Fonden har ett högt anseende och bedöms ha god legitimitet som en institutionell investeringsaktör. Det finns indikationer på att portföljbolagen påverkas positivt av fondens engagemang. Utöver själva medlen lyfter bolagen fram värdet av det strategiska stödet, betydelsen av investeringen som kvalitetsstämpel för verksamheten samt tillgång till fondens kontaktnät med investerare i nästa led.

Europeiskt territoriellt samarbete 2014–2020

Sverige deltar i tretton program inom ramen för det europeiska territoriella samarbetet (Interreg). Samtliga territoriella program som Sverige deltar i hanteras utanför statsbudgeten.

Den totala omfattningen, inklusive EU-medel, medel från tredje land (dvs. från länder som inte är medlemmar i EU, exempelvis Norge och Island) samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de sex gränsregionala och tre transnationella programmen som Sverige deltar i uppgår totalt till ca 15 miljarder kronor. Av detta belopp uppgår EU-ramen till ca 9 miljarder kronor. I tabell 2.23 framgår att det t.o.m. 2019 beviljats ca 8,6 miljarder kronor i EU-medel. Det motsvarar 94 procent av EU-ramen. Det har funnits en stor efterfrågan på medel för att bedriva olika samarbetsprojekt inom ramen för Interreg och nästan samtliga medel är beslutade per den 31 december 2019.

Det svenska deltagandet i Interreg följs upp genom följande kompletterande indikatorer:

- samarbetsprojekt
- svenska projektpartner
- klimat och miljö.

Vidare följs genomförda insatser i de fyra gränsregionala program som förvaltas i Sverige upp genom följande kompletterande indikatorer:

- antal företag som får stöd
- antal företag som har deltagit i gränsöverskridande forskningsprojekt
- antal personer som deltar i projekt för ökad rörlighet på arbetsmarknaden.

Per den 31 december 2019 pågick 780 samarbetsprojekt inom ramen för Interreg med svenskt deltagande genom över 1 470 svenska projektpartners. Samma organisation kan dock delta i flera projekt. Inom ramen för sammanhållningspolitiken, inklusive Interreg, har EU fastställt elva tematiska mål för att främja tillväxt och regional utveckling under perioden 2014–2020. Svenska organisationer deltar främst i projekt inom tematiskt mål 1 (stärka forskning, teknisk utveckling och innovation) och inom tematiskt mål 6 (bevara och skydda miljön och främja ett effektivt resursutnyttjande). Aktörer från samtliga län deltar i projekt finansierade av de territoriella samarbetspro-

grammen. Aktörer i Skåne, Västra Götalands och Norrbottens län deltar i flest projekt. Det är främst universitet och forskningsinstitut samt kommuner som deltar som projektpartners i projekten. Genom deltagandet i samarbetsprojekt har mervärden skapats för det regionala utvecklingsarbetet främst genom ökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte, gemensamma lösningar på gränsöverskridande utmaningar och gemensamma strukturer. Det har även bidragit till en större kritisk massa, t.ex. genom att kompletterande kompetenser och näringslivsstrukturer samverkar.

Inom ramen för Interreg genomförs betydande insatser inom klimat- och miljöområdet inom ramen för de tematiska målen 4 (stödja övergången till en koldioxidneutral ekonomi), 5 (främja anpassning, riskförebyggande och riskhantering i samband med klimatförändringar) och 6 (bevara och skydda miljön och främja ett effektivt resursutnyttjande). Totalt har knappt 2 800 miljoner kronor i EU-medel beviljats till denna typ av insatser i de gränsregionala och transnationella programmen som Sverige deltar i. Exempelvis har 830 miljoner kronor beviljats från regionalfonden till att skydda och bevara miljön genom insatser i Östersjöprogrammet. Östersjöprogrammet är också det program som är tydligast länkat till EU:s strategi för Östersjöregionen. Inom ramen för programmen Mellersta Östersjön och Södra Östersjön har över 600 miljoner kronor beviljats från regionalfonden till olika miljöinsatser.

De fyra gränsregionala program som förvaltas i Sverige har som mål att ca 1 500 företag ska få stöd genom programmets insatser. Programmen har vidare som mål att 300 företag ska delta i gränsöverskridande forskningsprojekt. Programmen har dessutom som mål att ca 3 400 personer ska delta i projekt för ökad rörlighet på arbetsmarknaden. Utfallet i de avslutade projekten överstiger målen i programdokumenten. Rapporterat utfall i avslutade projekt t.o.m. 2019 är att ca 3 500 företag har fått stöd, 524 företag har deltagit i gränsöverskridande forskningsprojekt och ca 6 500 personer har deltagit i projekt för ökad rörlighet på arbetsmarknaden.

Tabell 2.23 Den totala omfattningen EU-medel för de åtta regionala strukturfondsprogrammen, Nationella regionalfondsprogrammet och Europeiskt territoriellt samarbete perioden 2014–2020 samt beslutade EU-medel t.o.m. 2019

Investeringar för tillväxt och sysselsättning	EU-ram mnkr	Beslutade EU-medel mnkr	% av EU-ram
Övre Norrland	1 961	1 827	93
Mellersta Norrland	1 424	1 317	92
Norra Mellansverige	1 348	1 219	90
Stockholm	339	300	88
Östra Mellansverige	642	582	91
Västsverige	514	452	88
Småland och öarna	605	467	77
Skåne-Blekinge	559	465	83
Nationella programmet	1 222	1 089	89
Summa	8 614	7 717	90
Europeiskt territoriellt samarbete: Gränsregionala och transnationella samarbetsprogram			
Botnia-Atlantica	338	337	100
Mellersta Östersjön	1 233	1 075	87
Nord	562	484	86
Sverige-Norge	439	415	95
Södra Östersjön	772	702	91
Öresund-Kattegatt-Skagerrak	1 262	1 117	89
Nordsjön	1 556	1 492	96
Norra Periferin och Arktis	467	428	92
Östersjön	2 454	2 508	102
Summa	9 083	8 558	94
Totalt	17 697	16 275	92

Anm.: Räknat på växelkurs 9,30 kronor, enligt förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder.

Källa: Tillväxtverket.

2.7 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att målet för den regionala utvecklingspolitiken delvis har uppnåtts med olika typer av insatser finansierade inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. Trots det finns det stora och ökade skillnader i utveckling mellan FA-regionerna.

Regeringen bedömer att målet för jämställd regional utveckling inte är uppfyllt.

Utvecklingen i Sveriges funktionella analysregioner

En generell bild är att befolkningsmässigt större FA-regioner har bättre förutsättningar för att skapa en hållbar regional utveckling än befolkningsmässigt mindre FA-regioner. Det visar på betydelsen av goda strukturella förutsättningarna såsom tillgång till transporter, digitala kommunikationer och service, liksom närhet till en marknad för varor och tjänster, arbetsmarknad, utbildning, forskning och innovationsmiljöer. Bilden nyanseras samtidigt av att även ett antal befolkningsmässigt mindre FA-regioner i olika delar av landet på ett bra sätt lyckas nyttja sina komparativa fördelar, exempelvis råvaruresurser, attraktiva livsmiljöer eller en särskild näringslivsstruktur. Det är också tydligt att områden med likartade strukturella förutsättningar kan utvecklas olika. Flera faktorer är viktiga, såsom innovationsförmåga, entreprenörskap, regionalt ledarskap och civilsamhällets funktion. Även befolkningsmässigt mindre FA-regioner har bl.a. genom det regionala utvecklingsarbetet fått möjligheter att skapa utveckling utifrån sina särskilda förutsättningar.

Den övergripande långsiktiga utvecklingen i Sveriges FA-regioner visar på stora och ökade skillnader mellan FA-regionerna vilket regeringen redovisade i budgetpropositionen för 2020 och denna övergripande utveckling har inte förändrats under 2019. Utvecklingen t.o.m. juli 2020 visar dessutom på tilltagande skillnader mellan olika FA-regioner.

Sektorssamordning och flernivåsamverkan främjar synergier mellan aktörer och sektorer

Regeringen har bedrivit ett arbete för ökad sektorssamordning och flernivåsamverkan. Insatserna har skapat effektivare lösningar och främjat synergier mellan aktörer och sektorer och har därmed bidragit till att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Regeringen bedömer att medlen inom utgiftsområde 19 Regional utveckling har lett till att strategiska insatser har kommit till stånd utifrån olika lokala och regionala förutsättningar. Medlen har på ett positivt sätt påverkat utvecklingen i länen när de har använts i samverkan med övriga aktörers resurser, såväl offentliga som privata, inklusive det civila samhället. Insatserna inom utgiftsområdet har därför stött samordnade processer och medfört att investeringar har gjorts mer sektorsövergripande.

Regeringen gör bedömningen att dialogen i forumen för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 har varit av stor betydelse för att utveckla bl.a. den regionala utvecklingspolitiken och EU:s sammanhållningspolitik och stärka genomförandet. Dialogen har även bidragit till att utveckla andra politikområden. Att regeringen och statliga myndigheter har kunnat ha en kontinuerlig dialog och samverkan om långsiktiga och strategiska frågor med regionerna och Gotlands kommun har stärkt såväl arbetet med sektorssamordning och flernivåsamverkan som lärandet.

Statliga myndigheters medverkan i genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken är av central betydelse

För att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken är statliga myndigheters medverkan i det regionala utvecklingsarbetet, inklusive sammanhållningspolitiken, av central betydelse. En viktig förutsättning är att statliga myndigheter verkar för att målet för den regionala utvecklingspolitiken uppnås i enlighet med förordningen (2017:583) om regionalt tillväxtarbete. Att statliga myndigheter har samverkat med regionen i respektive län och Gotlands kommun har enligt regeringen skapat bättre förutsättningar för ett effektivt genomförande av det regionala utvecklingsarbetet. Det har även skapat bättre förutsättningar för ökad måluppfyllelse i de statliga myndigheternas verksamheter. Det är väsentligt att de olika aktörernas roller och uppgifter är tydliga och samordnade.

Regionalt utvecklingsarbete för hållbar utveckling

En central del i det regionala utvecklingsarbetet har varit en ömsesidig samordning av långsiktiga nationella strategier och program samt EU:s sammanhållningspolitik med regionala strategier och program. Det har skapat bättre förutsättningar för ett sammanhållet, strategiskt och långsiktigt hållbart regionalt utvecklingsarbete.

Arbetet med de regionala utvecklingsstrategierna har bl.a. bidragit till att genomföra regeringens prioriteringar för den regionala utvecklingspolitiken och därmed till att uppnå målet för politiken. Insatserna inom ramen för strategierna har även en koppling till andra politikområdens insatser. Genomförandet av strategierna har därmed även bidragit till att uppnå målen för dessa politikområden. Strategierna har i de flesta fall integrerat Agenda 2030. Detta tillsammans med att regionerna och Gotlands

kommun har genomfört insatser med koppling till regionala handlingsplaner för att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala utvecklingsarbetet har bidragit till att hållbarhetsarbetet har förstärkts och utvecklats.

Regionernas och Gotlands kommuns prioriteringar vid användningen av medel inom utgiftsområdet och arbetet med bl.a. smart specialisering har medfört att strategiska insatser kommit till stånd utifrån lokala och regionala förutsättningar. Strategiska insatser inom bl.a. miljö, klimat och energi, inklusive insatser för en koldioxidsnål ekonomi, har genomförts. Regeringen bedömer att de strategiska insatserna har främjat innovation och klimatomställning samt stärkt förutsättningarna för näringslivets konkurrenskraft och därmed bidragit till att skapa en hållbar regional utveckling.

Den regionala utvecklingspolitikens genomförande ställer krav på välutvecklade system för analys, uppföljning och utvärdering som genererar gemensamt lärande på såväl regional som nationell nivå. Regeringen ser positivt på att flera regioner har utvecklat sina arbetssätt och stärkt sitt strategiska arbete inom dessa områden.

Regionalt kompetensförsörjningsarbete

Utifrån det erbjudande om regionalt kompetensförsörjningsarbete som samtliga regioner och Gotlands kommun accepterat bedömer regeringen att regionerna och Gotlands kommun utifrån sina förutsättningar har bedrivit ett ändamålsenligt och utvecklingsinriktat arbete. Arbetet inom de tre fokusområdena validering, regionalt yrkesvux och lärcentrum har varit centralt för alla regioner och Gotlands kommun. Regeringen ser positivt på arbetet och att allt fler regioner väljer att ta fram handlingsplaner för sina insatser inom kompetensförsörjningsområdet. Regeringen bedömer att det regionala kompetensförsörjningsarbetet har bidragit till att nå målet för politikområdet.

Kommersiell service i gles- och landsbygder

Regeringen bedömer att tillgängligheten till dagligvaror och drivmedel har förbättrats med anledning av de ekonomiska stöden till strategiska serviceställen som har finansierats inom utgiftsområdet. Det särskilda driftstödet till butiker i sårbara och utsatta områden som infördes 2016 tycks ha haft en särskilt stor betydelse för att åtminstone tillfälligt bromsa en fortsatt butiksavveckling. Regeringen bedömer även att den samordning av insatser och aktörer som sker inom de regionala serviceprogrammen har bidragit till förbättrade förutsättningar för kommersiell service i gles- och landsbygder.

Selektiva regionala företagsstöd och riskkapitalfonder

Satsningarna på riskkapitalfonder inom regionala fonderprogrammen, bl.a. inom ramen för den gröna investeringsfonden, förväntas vara viktiga för att främja näringslivets omställning och konkurrenskraft. Riskkapitalfonderna har också attraherat privat kapital, vilket är positivt då företagens tillgång till finansiering förbättras.

De selektiva regionala företagsstöden har bidragit till en hållbar tillväxt och ökad konkurrenskraft i stödföretagen och därmed bidragit till att uppnå målet för politikområdet. Flera av de selektiva regionala företagsstöden har även gett möjligheter att minska de inomregionala skillnaderna vilket enligt regeringens mening är viktigt. Däremot finns det fortsatt stora skillnader mellan kvinnor och män när det kommer till beviljandet av selektiva stöd.

Regionalt transportbidrag

Det regionala transportbidraget har kompenserat berörda företag för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd. Det har även delvis stimulerat till höjd

förädlingsgrad i områdets näringsliv. Regeringen bedömer därmed att stödet har bidragit till att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Regionalfondsprogrammen tillför mervärden i det regionala utvecklingsarbetet

Regeringen gör bedömningen att regionalfondsprogrammen tillför mervärden i det regionala utvecklingsarbetet. Bland annat har ett stort antal företag fått del av insatserna inom programmen för Investering för tillväxt och sysselsättning, och antalet nya sysselsatta har utvecklats positivt i de företag som fått stöd. Det är dock önskvärt att nå betydligt fler företag som drivs av kvinnor samt av kvinnor och män med utländsk bakgrund. Tillgång till snabbt bredband är ofta en förutsättning för näringslivsutveckling och många företag har genom de tre nordligaste programmen fått tillgång till detta.

Regeringen bedömer att regionalfondsprogrammen på ett positivt sätt mobiliserar breda grupper av aktörer samt nationell och regional medfinansiering i gemensamma insatser för att lösa samhällsutmaningar. Regionalfondsprogrammets insatser bidrar till utveckling av regionala styrkeområden och innovativa regionala miljöer som skapar förutsättningar för innovativa och konkurrenskraftiga företag i hela landet. Dessutom bidrar programmen till betydelsefulla insatser inom klimatområdet, såsom minskad energianvändning, och därmed till näringslivets miljömässiga hållbarhetsarbete. Genom sitt fokus på smart, hållbar och inkluderande tillväxt bidrar regionalfondsprogrammen till målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Det har varit av stor betydelse att det funnits ett internationellt perspektiv i arbetet med en hållbar regional utveckling. Att svenska aktörer i hela landet aktivt deltar i olika gränsöverskridande samarbetsprojekt i samverkan med aktörer i andra länder har bidragit till att stärka gränsöverskridande innovationsmiljöer och näringslivets konkurrenskraft. Betydande resurser har använts till satsningar inom områdena klimat och miljö vilket har bidragit till att natur- och kulturmiljöer har skyddats, använts och utvecklats. Regeringen bedömer att svensk aktiv medverkan på regional nivå i det europeiska territoriella samarbetet förstärker nationella och regionala satsningar inom prioriterade områden och därmed bidrar till målet för den regionala utvecklingspolitiken.

2.8 Politikens inriktning

2.8.1 Inledning och mål

Det finns stora klyftor inom och mellan olika regioner inom såväl Sverige som EU. Regeringen arbetar därför med att minska klyftorna och stärka utvecklingskraften i hela landet. Alla människor ska känna delaktighet, kunna påverka sin livsmiljö och forma sina liv utifrån sina förutsättningar oavsett var man bor. Möjligheterna att bo och verka i hela landet ska förbättras. Det är viktigt med goda och attraktiva livsmiljöer där människor vill och kan leva och utvecklas på lika villkor.

Sverige står inför stora utmaningar, och de varierar mellan olika delar av landet. Det är viktigt att möta samhällsutmaningarna, ta tillvara möjligheterna och hitta lösningar för bl.a. minskad miljö- och klimatpåverkan, klimatanpassning, social sammanhållning och demografisk utveckling. Det är även viktigt att hantera globaliseringens och digitaliseringens utmaningar och ta tillvara dess möjligheter. Detta innebär samlat ett behov av en omställning för att nå en hållbar regional utveckling.

Den pågående pandemin har bidragit till tilltagande skillnader mellan olika funktionella analysregioner och det är därför viktigt att insatser genomförs för att tidigt bidra till att bryta denna utveckling.

Målet för den regionala utvecklingspolitiken är utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet. Förutsättningarna för detta varierar över landet. Därför ska den regionala utvecklingspolitiken möta och ta tillvara potentialen i dessa olika förutsättningar. Den regionala utvecklingspolitiken ska främja en hållbar ekonomisk, social och miljömässig regional utveckling där de tre dimensionerna är integrerade och ömsesidigt beroende av varandra. Den regionala utvecklingspolitiken ska därmed i linje med genomförandet av Agenda 2030 bidra till omställningen till ett modernt och hållbart välfärdsland. Miljö- och klimatperspektiven inom den regionala utvecklingspolitiken ska stärkas. Det är betydelsefullt att den regionala utvecklingspolitiken bidrar till att uppfylla målen för den sammanhållna landsbygdpolitiken.

Den regionala utvecklingspolitiken ska inriktas mot att alla delar av landet ska ges möjligheter att utvecklas efter sina särskilda förutsättningar. Det gäller städer, tätorter samt gles- och landsbygder. Ju fler delar av landet som är utvecklingskraftiga och hållbara, desto bättre för Sverige.

En bredd av insatser inom många politikområden är viktiga för att uppfylla målet för den regionala utvecklingspolitiken. Regional hänsyn och tvärssektoriell styrning av resurser inom i princip samtliga utgifts- och politikområden är därutöver av avgörande betydelse för att skapa mer ändamålsenliga insatser.

Delar av medlen inom utgiftsområde 19 Regional utveckling kräver medfinansiering och används i samverkan med statliga myndigheters och andra aktörers resurser i syfte att främja insatser utifrån olika lokala och regionala förutsättningar. Regeringens inriktning för den regionala utvecklingspolitiken är ett starkt regionalt inflytande och ansvar för frågor av betydelse för det regionala utvecklingsarbetet. Regionerna och Gotlands kommun uppbär även vissa statliga medel, bl.a. inom utgiftsområde 19 Regional utveckling.

De strukturella och dynamiska utmaningar som länen står inför kan vara utgångspunkt vid den långsiktiga fördelningen av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* mellan länen. Utmaningar kopplar till gleshet och avstånd, demografi, kompetensförsörjning, arbetsmarknad, entreprenörskap och företagande, arbetsproduktivitet samt regional dynamik. Hänsyn bör även tas till behovet av medfinansiering av EU:s strukturfonder och stödområdestillhörighet för regionala företagsstöd.

Den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 är ett viktigt styrdokument som är kopplat till målet för politiken. Regeringen anser att den inriktning och de prioriteringar som anges i strategin bör fortsätta gälla fram till dess att en ny strategi beslutas. Regeringen avser att utarbeta en strategi för hållbar regional utveckling i hela landet för perioden 2021–2030. Prioriteringarna är innovation och företagande, attraktiva miljöer och tillgänglighet, kompetensförsörjning samt internationellt samarbete. Prioriteringarna är tvärssektoriella och omfattar politikområden där europeiska, nationella, regionala och lokala insatser och finansiella resurser samordnas och kompletterar varandra. Hållbarhet är viktigt inom alla prioriteringar.

Statliga myndigheters medverkan i det regionala utvecklingsarbetet är av central betydelse. Det finns behov av ett samstämt agerande mellan staten, regioner och kommuner. Mot bakgrund av detta är det centralt att berörda statliga myndigheter som har särskilt stor betydelse för det regionala utvecklingsarbetet för en aktiv dialog

med regionerna och Gotlands kommun. Det är även viktigt att dessa myndigheter inom ramen för sina verksamhetsområden ger det biträde som behövs till regionerna och Gotlands kommun, att de bidrar till att utveckla sektorssamordning och flernivåsamverkan samt beaktar de regionala utvecklingsstrategierna. Det är även viktigt att fortsätta att följa upp myndigheternas arbete.

De strukturella förutsättningarna och tillgången till kapital för utveckling av företagande, entreprenörskap och innovation varierar över landet. Regeringen bedömer att det är viktigt att företag i alla delar av landet har goda möjligheter till finansiering. Det är även betydelsefullt att intensifiera det arbete som syftar till att de regionala företagsstöden ska bli mer hållbara avseende jämställdhet, integration och miljö, inklusive klimat.

Andra mål som den regionala utvecklingspolitiken ska bidra till att nå

Den regionala utvecklingspolitiken ska bidra till att nå de nationella klimatmålen, de övriga relevanta nationella miljömålen, de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030, digitaliseringsmålen samt uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män. Den regionala utvecklingspolitiken ska även bidra till en hållbar stadsutveckling. De högt ställda målen för den svenska klimat-, miljö- och energipolitiken kräver ett aktivt och långsiktigt arbete för en hållbar utveckling på alla politiska nivåer.

Den regionala utvecklingspolitiken ska bidra till att uppfylla målen för den sammanhållna landsbygdspolitiken. Båda dessa politikområden har en geografisk utgångspunkt där sektorssamordning och flernivåsamverkan är central. Den fortsatta utvecklingen av dessa politikområden ska samordnas och insatser inom båda politikområdena ska komplettera varandra. Regionerna och Gotlands kommun har viktiga roller igenomförandet av bl.a. båda dessa politikområden.

2.8.2 EU:s sammanhållningspolitik

Den regionala utvecklingspolitiken och EU:s sammanhållningspolitik är nära integrerade. EU:s sammanhållningspolitik främjar Europas konkurrenskraft och bidrar till att minska utvecklingskillnaderna mellan EU:s regioner. Regionalfondsprogrammen investerar i regional konkurrenskraft och ökad sysselsättning i hela Sverige.

Programperioden 2014–2020 och insatser inom REACT-EU

Med anledning av den pågående pandemin och de direkta och indirekta effekterna av den har EU beslutat om ett mer flexibelt regelverk för EU:s sammanhållningspolitik för programperioden 2014–2020. Inom ramen för initiativet REACT-EU har EU även föreslagit mer medel. Medlemsstaterna kan själva utifrån regelverket för REACT-EU bestämma hur medlen ska fördelas och vilket fokus insatserna ska ha. Insatserna kommer främst riktas till de mest drabbade geografiska områdena och sektorerna samt bidra till den gröna och digitala omställningen genom en förstärkning av regionalfonden. Regeringen föreslår att medel anslås inom regionalfonden programperioden 2014–2020 för REACT-EU. Förslaget möjliggör att Sverige kan dra nytta av de EU-medel som tilldelas från EU, dvs. återflödet av medel blir högre.

Programperioden 2021–2027

Förhandlingarna om EU-lagstiftningen och förslaget till EU:s långsiktiga budget (MFF) påverkar förberedelserna för programperioden 2021–2027. Först när dessa förhandlingar är avslutade kommer inriktning och omfattning av insatserna slutligt kunna beslutas. Det är regeringens bedömning att resultatorientering, förenkling i alla

delar av genomförandet och nationell tematisk fokusering utifrån regionala behov fortsatt ska vara vägledande för programperioden 2021–2027.

Regeringen har i april 2020 beslutat om att regionalfonden även programperioden 2021–2027 ska genomföras via åtta regionala program och ett nationellt program (N2020/00896/RTL och N2020/00899/RTL, m.fl.). Regionalfonden ska fortsatt bidra till att hålla ihop Sverige och stödja regionernas utvecklingskraft, näringslivets konkurrenskraft och sysselsättning. Insatserna inom regionalfondsprogrammen ska bidra till omställningen till en hållbar regional utveckling och därmed bidra till ett grönt, hållbart och mer innovativt Europa. De insatser som genomförs ska vara innovativa och ha högt mervärde för EU. Stor hänsyn ska tas till olika territoriella förutsättningar, såsom de långa geografiska avstånd som kännetecknar stora delar av landet.

Det gränsöverskridande samarbetet genom Interregprogrammen har fortsatt en viktig roll i det regionala utvecklingsarbetet genom att möjliggöra utvecklingsinsatser över nationsgränserna. Regeringen har fattat beslut om direktiv för vissa Interregprogram under 2020 (N2020/01076/RTL, N2020/01077/RTL, N2020/01244/RTL, N2020/01246/RTL och N2020/01702/RTL). Dessa program ska fortsatt bidra till bl.a. klimat- och miljöinsatser i Östersjöområdet samt till insatser för att stärka näringslivets konkurrenskraft.

Medel för att främja insatser inom Fonden för en rättvis omställning

Den av kommissionens föreslagna nya fonden för en rättvis omställning (JTF) ska bidra till att mildra de ekonomiska och sociala konsekvenserna i regioner och sektorer som, på grund av beroendet av fossila bränslen eller energiintensiva industrier, påverkas mest av klimatomställningen. Enligt regeringens mening bör insatser som finansieras av fonden inriktas på klimatomställning. Det kan t.ex. avse stålindustrin i Övre Norrland. Regeringen föreslår att EU-medel anslås för JTF. Medel föreslås även anslås för medfinansiering av JTF. På sikt ska staten ta ett mindre medfinansieringsansvar och ersättas genom att näringslivet tar ett större. Förslaget möjliggör att Sverige kan dra nytta av de EU-medel som tilldelas från EU.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Tusental kronor

2019	Utfall	1 578 045	Anslagssparande	93 426
2020	Anslag	1 690 637 ¹	Utgiftsprognos	1 659 625
2021	Förslag	1 804 037		
2022	Beräknat	2 115 537		
2023	Beräknat	2 120 537		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för statsbidrag till projektverksamhet (inklusive riskkapitalfonder, lånefonder och garantifonder), regionala företagsstöd, ersättning för vissa kreditförluster samt stöd till kommersiell service. Vidare får anslaget användas för viss administration, uppföljning och utvärdering samt viss central utvecklingsverksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 2.25 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 690 637	1 690 637	1 690 637
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	113 400	424 900	429 900
varav BP21	114 700	474 700	474 700
– Administration av EU:s territoriella samarbetsprogram	–5 300	–5 300	–5 300
– Administration regionalfonderna och fonden för en rättvis omställning	–30 000	–30 000	–30 000
– Medfinansiering till fonden för en rättvis omställning	150 000	510 000	510 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 804 037	2 115 537	2 120 537

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* ökas med 150 miljoner kronor 2021. För 2022–2023 beräknas anslaget öka med 510 miljoner kronor per år. Medlen ska användas till att medfinansiera Fonden för en rättvis omställning (JTF).

Anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* minskas med 30 miljoner kronor 2021 för att finansiera ökade utgifter inom anslaget 1:4 *Tillväxtverket* inom utgiftsområde 24 Näringsliv med anledning av Tillväxtverkets uppgift att vara förvaltande myndighet för åtta regionala strukturfondsprogram och ett nationellt regionalfondsprogram. Anslaget beräknas minska med motsvarande belopp till och med 2027 för samma ändamål.

Anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* minskas med 5,3 miljoner kronor 2021 för att finansiera utgifter inom anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse med anledning av EU:s territoriella program. Anslaget beräknas minska med motsvarande belopp till och med 2027 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 1 804 037 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 115 537 000 kronor respektive 2 120 537 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 175 000 000 kronor 2022–2028.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används framför allt till olika regionala företagsstöd, projektverksamhet och medfinansiering av olika EU-program. Övervägande delen av de stöd som beslutas inom ramen för anslaget är antingen fleråriga samverkansprojekt med många olika offentliga och privata aktörer eller fleråriga företagsinvesteringar. Medlen betalas ut när kostnader har uppstått. De aktörer som kan fatta beslut om framtida åtaganden mot anslaget har därför små möjligheter att påverka stödets utbetalningstakt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 175 000 000 kronor 2022–2028.

Tabell 2.26 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2028
Ingående åtaganden	3 357 280	2 879 335	3 171 040			
Nya åtaganden	938 796	1 627 967	2 486 352			
Infriade åtaganden	-1 416 741	-1 336 262	-1 482 392	-1 917 111	-1 611 133	-646 756
Utestående åtaganden	2 879 335	3 171 040	4 175 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	3 450 000	3 375 000	4 175 000			

2.9.2 1:2 Transportbidrag

Tabell 2.27 Anslagsutveckling 1:2 Transportbidrag

Tusental kronor

2019	Utfall	439 682	Anslagssparande	20 675
2020	Anslag	454 864 ¹	Utgiftsprognos	427 000
2021	Förslag	400 864		
2022	Beräknat	400 864		
2023	Beräknat	400 864		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för statsbidrag till regionalt transportbidrag och avser kompensation till företag i de fyra nordligaste länen för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd för varor och stimulerar till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv.

Regeringens överväganden

Tabell 2.28 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Transportbidrag

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	454 864	454 864	454 864
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-54 000	-54 000	-54 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	400 864	400 864	400 864

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 400 864 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Transportbidrag* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 400 864 000 kronor respektive 400 864 000 kronor.

2.9.3 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tabell 2.29 Anslagsutveckling 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tusental kronor

2019	Utfall	1 298 451	Anslagssparande	372 573
2020	Anslag	1 527 024 ¹	Utgiftsprognos	1 223 422
2021	Förslag	1 818 524		
2022	Beräknat	1 619 024		
2023	Beräknat	1 019 514		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utbetalningar av medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden för programperioden 2014–2020.

Regeringens överväganden

Tabell 2.30 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 527 024	1 527 024	1 527 024
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	292 500	91 834	–109 166
varav BP21	226 000	140 000	–61 000
– Flytt av medel tillhörande ny programperiod för regionalfonden	–150 000	–600 000	–600 000
– Omfördelning av medel inom programperiod	157 000	521 000	319 000
– Medel från REACT-EU till regionalfonden	219 000	219 000	220 000
Överföring till/från andra anslag	–1 000	166	1 656
Övrigt			–400 000
Förslag/beräknat anslag	1 818 524	1 619 024	1 019 514

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till ca 1 223 422 000 kronor, vilket är ca 303 602 000 kronor lägre än den beslutade budgeten för 2020. Detta förklaras främst av en lägre takt i utbetalningarna inom regionalfondsprogrammen på grund av pandemin.

REACT-EU-medel som anslås Europeiska regionala utvecklingsfonden beräknas uppgå till ca 71 000 000 euro. Medlen från Europeiska regionala utvecklingsfonden inom målet Investering för tillväxt och sysselsättning beräknas därmed uppgå till ca 1 005 000 000 euro för programperioden, inklusive medel för REACT-EU och medel för lokalt ledd utveckling. Ramen för Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020 beräknas, i enlighet med förordningen (1999/710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder, till totalt 9 346 500 000 kronor, inklusive medel för REACT-EU och medel för lokalt ledd utveckling.

Regeringen föreslår att 1 818 524 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 619 024 000 kronor respektive 1 019 514 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 100 000 000 kronor 2022 och 2023.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom regionalfondsprogrammen omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 100 000 000 kronor 2022 och 2023.

Tabell 2.31 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	3 692 665	3 368 452	3 000 000		
Nya åtaganden	974 237	1 081 548	600 000		
Infriade åtaganden	-1 298 451	-1 450 000	-1 500 000	-1 500 000	-600 000
Utestående åtaganden	3 368 452	3 000 000	2 100 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	3 750 000	3 000 000	2 100 000		

2.9.4 1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tabell 2.32 Anslagsutveckling 1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	Utgiftsprognos
2021	Förslag	150 000
2022	Beräknat	600 000
2023	Beräknat	600 000

Ändamål

Anslaget får användas för utbetalningar av medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning för programperioden 2021–2027.

Regeringens överväganden

Tabell 2.33 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	150 000	600 000	600 000
varav BP21	150 000	600 000	600 000
– Flytt av medel tillhörande ny programperiod för regionalfonden	150 000	600 000	600 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	150 000	600 000	600 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Medel till Fonden för en rättvis omställning (JTF) beräknas uppgå till ca 274 000 000 euro. Medlen från Europeiska regionala utvecklingsfonden inom målet Investering för tillväxt och sysselsättning och JTF beräknas därmed uppgå till ca 1 040 000 000 euro för programperioden. Ramen för fonderna perioden 2021–2027 beräknas, i enlighet med förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder, till totalt 9 672 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 150 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 600 000 000 kronor respektive 600 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 1 200 000 000 kronor 2022–2030.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom regionalfonden och Fonden för en rättvis omställning omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 1 200 000 000 kronor 2022–2030.

Tabell 2.34 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tusental kronor

	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2030
Ingående åtaganden				
Nya åtaganden	1 200 000			
Infriade åtaganden		–400 000	–400 000	–400 000
Utestående åtaganden	1 200 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 200 000			

Utgiftsområde 20

Allmän miljö- och naturvård

Utgiftsområde 20 – Allmän miljö- och naturvård

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	7
2	Allmän miljö- och naturvård	9
2.1	Omfattning	9
2.1.1	Utvecklad resultatredovisning till riksdagen.....	9
2.2	Utgiftsutveckling.....	10
2.3	Skatteutgifter	12
3	Miljöpolitik	13
3.1	Mål	13
3.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	14
3.3	Resultatredovisning	15
3.4	Analys och slutsatser	16
3.5	Generationsmålet.....	17
3.5.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	17
3.5.2	Resultatredovisning.....	17
3.5.3	Analys och slutsatser.....	19
3.6	Begränsad klimatpåverkan.....	20
3.6.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	20
3.6.2	Resultatredovisning.....	21
3.6.3	Analys och slutsatser.....	25
3.7	Frisk luft.....	27
3.7.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	27
3.7.2	Resultatredovisning.....	28
3.7.3	Analys och slutsatser.....	29
3.8	Bara naturlig försurning.....	29
3.8.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	29
3.8.2	Resultatredovisning.....	30
3.8.3	Analys och slutsatser.....	31
3.9	Giftfri miljö.....	31
3.9.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	31
3.9.2	Resultatredovisning.....	32
3.9.3	Analys och slutsatser.....	36
3.10	Skyddande ozonskikt	37
3.10.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	37
3.10.2	Resultatredovisning.....	37
3.10.3	Analys och slutsatser.....	37
3.11	Säker strålmiljö.....	38
3.11.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	38
3.11.2	Resultatredovisning.....	38
3.11.3	Analys och slutsatser.....	39
3.12	Ingen övergödning	40
3.12.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	40
3.12.2	Resultatredovisning.....	40
3.12.3	Analys och slutsatser.....	42
3.13	Levande sjöar och vattendrag.....	43
3.13.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	43
3.13.2	Resultatredovisning.....	43
3.13.3	Analys och slutsatser.....	45
3.14	Grundvatten av god kvalitet	45
3.14.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	45
3.14.2	Resultatredovisning.....	45

3.14.3	Analys och slutsatser	47
3.15	Hav i balans samt levande kust och skärgård	47
3.15.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	47
3.15.2	Resultatredovisning	48
3.15.3	Analys och slutsatser	51
3.16	Myllrande våtmarker	51
3.16.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	51
3.16.2	Resultatredovisning	52
3.16.3	Analys och slutsatser	53
3.17	Levande skogar	54
3.17.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	54
3.17.2	Resultatredovisning	54
3.17.3	Analys och slutsatser	57
3.18	Ett rikt odlingslandskap	58
3.18.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	58
3.18.2	Resultatredovisning	59
3.18.3	Analys och slutsatser	61
3.19	Storslagen fjällmiljö	61
3.19.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	61
3.19.2	Resultatredovisning	62
3.19.3	Analys och slutsatser	63
3.20	God bebyggd miljö	63
3.20.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	63
3.20.2	Resultatredovisning	64
3.20.3	Analys och slutsatser	66
3.21	Ett rikt växt- och djurliv	67
3.21.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	67
3.21.2	Resultatredovisning	67
3.21.3	Analys och slutsatser	71
3.22	Politikens inriktning	73
3.22.1	Grön återhämtning efter pandemin	73
3.22.2	Miljömålen utgångspunkt för miljöpolitiken	73
3.22.3	Kraftfulla åtgärder behövs inom klimatområdet	74
3.22.4	Omställning till en cirkulär ekonomi	77
3.22.5	Åtgärder för god havs- och vattenmiljö	78
3.22.6	God livsmiljö kräver naturvård och åtgärder för biologisk mångfald	79
3.23	Fonder 81	
3.23.1	Batterifonden	81
3.23.2	Kadmiumfonden	81
3.23.3	Kärnavfallsfonden	81
3.24	Borttagning och annullering av utsläppsenheter	83
3.24.1	Borttagning av överskott från 2019 under EU:s ansvarsfördelningsbeslut	83
3.24.2	Annullering av förvärvade utsläppsenheter från 2019	83
3.25	Budgetförslag	85
3.25.1	1:1 Naturvårdsverket	85
3.25.2	1:2 Miljöövervakning m.m.	87
3.25.3	1:3 Åtgärder för värdefull natur	89
3.25.4	1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	91
3.25.5	1:5 Miljöforskning	93
3.25.6	1:6 Kemikalieinspektionen	94
3.25.7	1:7 Avgifter till internationella organisationer	96
3.25.8	1:8 Klimatbonus	97
3.25.9	1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	98
3.25.10	1:10 Klimatanpassning	100
3.25.11	1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	101

	3.25.12 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar.....	103
	3.25.13 1:13 Internationellt miljösamarbete.....	104
	3.25.14 1:14 Skydd av värdefull natur.....	106
	3.25.15 1:15 Havs- och vattenmyndigheten.....	107
	3.25.16 1:16 Klimatinvesteringar.....	109
	3.25.17 1:17 Klimatpremier.....	110
	3.25.18 1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen.....	112
	3.25.19 1:19 Industriklivet.....	113
	3.25.20 1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv.....	114
	3.25.21 Investeringsplan för Naturvårdsverket.....	116
4	Miljöforskning.....	117
4.1	Mål för området.....	117
4.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	117
4.3	Resultatredovisning.....	117
4.3.1	Beviljade forskningsmedel.....	117
4.3.2	Programsatsningar.....	118
4.3.3	Kommunikations- och analysarbete.....	119
4.3.4	Stiftelser verksamma inom området.....	120
4.4	Analys och slutsatser.....	120
4.5	Politikens inriktning.....	122
4.6	Budgetförslag.....	123
4.6.1	2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och sambälsbyggande.....	123
4.6.2	2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och sambälsbyggande: Forskning.....	124
Bilaga	Klimatredovisning	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2019 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för det året (avsnitt 3.24.1).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att annullera Sveriges innehav av utsläppsenheter som har genererats under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod och som har levererats under 2019. Utsläppsenheterna har förvärvats genom Sveriges program för internationella klimatinsatser (avsnitt 3.24.2).
3. Riksdagen godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2021–2023 som en riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar (avsnitt 3.25.21).
4. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård enligt tabell 1.1.
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Naturvårdsverket	595 611
1:2 Miljöövervakning m.m.	507 714
1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 962 035
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	1 146 718
1:5 Miljöforskning	98 825
1:6 Kemikalieinspektionen	280 699
1:7 Avgifter till Internationella organisationer	272 131
1:8 Klimatbonus	2 910 000
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	294 952
1:10 Klimatanpassning	78 000
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 399 565
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	265 000
1:13 Internationellt miljösamarbete	47 400
1:14 Skydd av värdefull natur	1 685 500
1:15 Havs- och vattenmyndigheten	247 966
1:16 Klimatinvesteringar	1 935 000
1:17 Klimatpremier	170 000
1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen	150 000
1:19 Industriklivet	749 926
1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	215 000
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	101 263
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 088 908
Summa anslag under utgiftsområdet	16 202 213

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:2 Miljöövervakning m.m.	150 000	2022–2024
1:3 Åtgärder för värdefull natur	490 000	2022–2028
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	2 065 000	2022–2050
1:5 Miljöforskning	102 000	2022–2024
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	770 000	2022–2027
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	610 000	2022–2032
1:13 Internationellt miljösamarbete	9 000	2022–2025
1:14 Skydd av värdefull natur	42 000	2022–2068
1:16 Klimatinvesteringar	3 500 000	2022–2026
1:17 Klimatpremier	185 000	2022–2024
1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen	200 000	2022
1:19 Industriklivet	1 800 000	2022–2028
1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	150 000	2022–2025
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	2 000 000	2022–2027
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet	12 073 000	

2 Allmän miljö- och naturvård

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård är indelat i områdena Miljöpolitik (avsnitt 3) och Miljöforskning (avsnitt 4). Miljöpolitiken utgår ifrån de nationella miljö kvalitetsmål och det generationsmål för miljöarbetet som beslutats av riksdagen. Målen är styrande för allt miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Miljömålssystemet ger också en struktur för en systematisk uppföljning av miljöpolitiken som grund för ett strategiskt åtgärdsarbete. Myndigheter som finansieras inom utgiftsområdet är Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande. Myndigheter som delvis finansieras från utgiftsområdet är bland annat Sveriges geologiska undersökning, länsstyrelserna, Statens geotekniska institut, Lantmäteriet, Statens energimyndighet, Boverket, Transportstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Strålsäkerhetsmyndigheten.

Länsstyrelserna och 26 andra myndigheter har i sina instruktioner ett utpekat ansvar att verka för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Åtta av dessa myndigheter har även ett utpekat ansvar för att samordna uppföljning, utvärdering och rapportering av ett eller flera miljö kvalitetsmål. Dessa myndigheter är följande:

- Boverket
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Naturvårdsverket
- Skogsstyrelsen
- Statens jordbruksverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning

Naturvårdsverket har i uppgift att vägleda de myndigheter som har ett ansvar i miljömålssystemet i deras arbete med genomförande och uppföljning.

Klimatlagen (2017:720) trädde i kraft 2018. Den utgör en viktig del i arbetet inom politikområdet.

Regeringen föreslår att 16,2 miljarder kronor anvisas utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård för 2021. Den föreslagna anslagsnivån innebär en ökning med 3,5 miljarder kronor i förhållande till 2020.

2.1.1 Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år och att avsnittet Budgetförslag har delvis en annan struktur.

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2019. Sedan dess har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt. Den pågående pandemin har inneburit en global

kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi samt för ekonomin i Sverige och internationellt. Regeringen har vidtagit omfattande åtgärder för att minska effekterna av spridningen av sjukdomen covid-19, däribland anpassningar av gällande regelverk i syfte att öka flexibiliteten i verksamheter där behovet av ändring har uppkommit i samband med pandemin. I resultatredovisningen beaktas även resultatet av åtgärder som vidtagits under 2020 i den utsträckning det finns relevant underlag tillgängligt.

2.2 Utgiftsutveckling

De sammanlagda utgifterna för utgiftsområdet motsvarade 9,5 miljarder kronor 2019.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Milljoner kronor	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Miljöpolitik	8 392	11 936	11 103	15 012	14 399	10 182
1:1 Naturvårdsverket	569	597	606	596	517	478
1:2 Miljöövervakning m.m.	391	466	461	508	481	376
1:3 Åtgärder för värdefull natur	862	1 154	1 140	1 962	1 894	745
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	871	899	900	1 147	997	762
1:5 Miljöforskning	79	94	93	99	94	94
1:6 Kemikalieinspektionen	278	291	291	281	283	235
1:7 Avgifter till Internationella organisationer	296	262	263	272	262	262
1:8 Klimatbonus	1 280	2 160	2 160	2 910	2 960	2 970
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	254	268	266	295	297	275
1:10 Klimatanpassning	173	124	123	78	78	114
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 151	1 362	1 298	1 400	1 395	780
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	190	255	230	265	209	166
1:13 Internationellt miljösamarbete	46	45	45	47	47	42
1:14 Skydd av värdefull natur	977	876	875	1 686	1 336	886
1:15 Havs- och vattenmyndigheten	254	244	242	248	250	253
1:16 Klimatinvesteringar	569	1 955	1 513	1 935	1 955	700
1:17 Klimatpremier	79	170	168	170	180	130
1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen	32	50	19	150	200	
1:19 Industrilivet	41	600	346	750	750	800
1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv		64	63	215	215	115
Miljöforskning	1 052	1 055	1 074	1 190	1 240	1 251
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	97	98	102	101	101	102
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	955	956	971	1 089	1 139	1 149
Äldreanslag	2					
2019 1:19 Elfordspremie	2					
2019 1:21 Teknikneutral laddinfrastruktur						
Totalt för utgiftsområde 20	9 446	12 990	12 177	16 202	15 639	11 433

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

I tabell 2.2 redovisas förändringen av anslagsnivån för perioden 2021–2023 jämfört med statens budget 2020. Den årliga pris- och löneomräkningen av anslagen för

förvaltningsändamål som görs för att kompensera myndigheterna för pris- och löneökningar utgör en del av den föreslagna anslagsförändringen.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	12 571	12 571	12 571
Pris- och löneomräkning ²	26	38	55
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	3 605	3 030	-1 194
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	16 202	15 639	11 433

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

I tabell 2.3 redovisas den realekonomiska fördelningen vilket visar andel transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 2.3 Utgiftsram År +1 realekonomisk fördelad inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor	2021
Transfereringar ¹	8 283
Verksamhetsutgifter ²	7 540
Investeringar ³	379
Summa utgiftsram	16 202

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är hänförliga till utgiftsområde 20 Allmän miljö och naturvård.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	Prognos 2020	Prognos 2021
Förmån av miljöanpassade bilar	1 120	1 090
Sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer	290	300
Totalt för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	1 410	1 390

3 Miljöpolitik

3.1 Mål

Målen för miljöpolitiken är strukturerade i ett målsystem som kallas för miljömålssystemet, enligt följande (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377):

- ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljökvalitetsmålen
- miljökvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till
- etappmål som beskriver de samhällsomställningar som är viktiga steg för att nå Generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken och beskriver att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

De 16 miljökvalitetsmål som riksdagen har beslutat är följande:

Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö, Ett rikt växt- och djurliv (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99:MJU6, rskr. 1998/99:183 samt prop. 2004/05:150, bet. 2005/06:MJU3, rskr. 2005/06:48).

I avsnitt 3.5–3.21 redovisas Generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Regeringen har beslutat om etappmål inom miljömålssystemet. Riksdagen har beslutat etappmål som bidrar till att öka takten i arbetet med att nå miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). Dessa av riksdagen beslutade etappmål redovisas mer utförligt under miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan. Sammantaget finns nu 20 etappmål med målår som sträcker sig till 2019 eller senare, se tabell 3.1. Övriga etappmål är slutredovisade i tidigare budgetpropositioner. Etappmålen är målövergripande och kan bidra till både Generationsmålet och samtidigt till flera miljökvalitetsmål.

Tabell 3.1 Etappmål

Etappmål	Målar	Bedömning
Utsläpp av växthusgaser 2020	2020	Nås
Ett långsiktigt utsläppsmål	2045	Nås inte
Minskning av växthusgasutsläppen i ESR-sektorn 2030	2030	Nås inte
Minskning av växthusgasutsläppen i ESR-sektorn 2040	2040	Nås inte
Minskning av växthusgasutsläppen från inrikes transporter till 2030	2030	Nås inte
Minskning av nationella luftföreningar	2025	Nås inte
Information om farliga ämnen i varor	2020	Nås inte
Utveckling och tillämpning av EU:s kemikalierregler	2020	Nås inte
Ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning	2020	Nås inte
Resurshållning i byggsektorn	2020	Nås inte
Resurshållning i livsmedelskedjan	2020	Nås inte
Kommunalt avfall	2025, 2030, 2035	Ingen bedömning
Ökad återanvändning av förpackningar	2026, 2030	Ingen bedömning
Minskat matsvinn - minska det sammantagna livsmedelsavfallet	2025	Ingen bedömning
Minskat matsvinn - en ökad andel av livsmedelsproduktionen ska nå butik och konsument	2025	Ingen bedömning
Etappmål om metod för stadsgrönka och ekosystemtjänster i urbana miljöer	2020	Nås
Etappmål om integrering av stadsgrönka och ekosystemtjänster i urbana miljöer	2025	Nås
Etappmål om ökad andel persontransporter med kollektivtrafik, cykel och gång	2025	Nås inte
Skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden	2020	Nås inte
Kunskap om genetisk mångfald	2020	Nås

I tabellen redovisas de nu aktuella etappmålen, deras målar samt regeringens bedömning av om de kommer att nås till beslutat målar eller ej. Etappmål beslutade under året har ännu inte följts upp och har därför ännu inte någon bedömning. För vissa etappmål finns mer information i relevanta delar i avsnitt 3.5–3.21.

För att miljömålen ska kunna nås behöver miljö och klimat integreras och åtgärder vidtas i alla relevanta politikområden. Miljömålen utgör den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling. Miljömålen är därför också en viktig utgångspunkt för Sveriges genomförandet av Agenda 2030 med sina 17 globala mål för hållbar utveckling. Miljömålen utgör den nationella implementeringen av Agenda 2030:s miljörelaterade mål och delmål. Arbetet för att nå miljömålen bidrar även till att nå andra mål i Agenda 2030. Generationsmålet och de 16 miljökvalitetsmålen kopplar tydligt till flera av de globala målen, vilket bl.a. visas genom den kartläggning som gjorts av de åtta myndigheter som har ansvar för uppföljning och utvärdering av miljökvalitetsmålen enligt instruktion. Arbetet samordnades av Naturvårdsverket (Fi2016/01355/SF). För en övergripande redovisning av arbetet med Agenda 2030, se vidare utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Till varje miljökvalitetsmål hör ett antal s.k. preciseringar. Preciseringarna beskriver innebörden av miljökvalitetsmålet och det miljötillstånd som ska uppnås och de är bedömningsgrunder för resultaten i budgetpropositionen. Ett antal indikatorer har valts ut för att få kontinuitet i redovisningen. Indikatorerna redovisas återkommande i

budgetpropositionen i form av diagram. Det förändrade formatet för budgetpropositionen gör att antalet indikatorer har reducerats. Några indikatorer speglar långsamma skeenden eller är resurskrävande att mäta och kan därför inte följas upp varje år.

3.3 Resultatredovisning

Regeringen har under året tagit beslut om ett stort antal kraftfulla reformer och satsningar för att driva på den omställning som krävs för att nå målen, både inom utgiftsområde 20 och inom andra relevanta utgiftsområden. Många aktörer bidrar i arbetet. Inom klimatområdet är den klimatpolitiska handlingsplan (prop. 2019/20:65) som regeringen beslutat om ett betydelsefullt steg. Några exempel på satsningar är förstärkningar av Industriklivet och Klimatklivet samt ny klimatpremie för lastbilar och arbetsmaskiner. Flera åtgärder har gjorts för renare hav och vatten samt efterbehandling av förorenade områden. Arbetet har fortsatt för en mer hållbar användning av plast och minskad nedskräpning samt för att skydda värdefull natur. Se information under resultatredovisningen för respektive miljö kvalitetsmål.

Regeringen har beslutat om fyra nya etappmål, ett i syfte att öka andelen kommunalt avfall som materialåtervinnas och förbereds för återanvändning, ett för ökad återanvändning av förpackningar och två etappmål för matsvinn som omfattar hela livsmedelskedjan.

Det finns flera viktiga målövergripande verktyg för att nå miljömålen. Däribland kan nämnas miljöledning, miljöövervakning samt miljöprovning och tillsyn. Som ett steg i arbetet för att säkerställa att staten går före i miljöarbetet och minskar sin direkta och indirekta miljöpåverkan har regeringen gett Naturvårdsverket i uppdrag att se över förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter. Årets redovisning av det statliga miljöledningsarbetet visar att de samlade koldioxidutsläppen från tjänsteresor och transporter samt maskiner och övriga fordon 2019 uppgår till ca 365 000 ton, vilket är den lägsta rapporterade nivån sedan 2011 (Naturvårdsverkets rapport 6918). Den största utsläppsminskningen är från maskiner och övriga fordon. Minskningen av koldioxidutsläppen beror till en del på att nya emissionsfaktorer jämfört med 2018 har använts, vilket försvårar jämförelsen, men förbrukningen av bränsle har också minskat.

De ökade medlen till miljöövervakning av vattenmiljön har bland annat använts till att genomföra ett nytt övervakningsprogram för grundvatten samt till regional miljöövervakning för att genomföra statusklassificering enligt vattenförvaltningsförordningen.

Regeringen ökade anslaget för länsstyrelsernas miljötillsyn 2018 och den sammanlagda redovisade tiden för tillsyn har ökat med nästan 20 årsarbetskrafter under 2018 och 2019. Under 2019 anmäldes totalt ca 4 500 brott mot miljöbalken och det togs totalt ca 3 300 beslut om miljö sanktionsavgifter (Naturvårdsverkets redovisning om tillsyn M2020/00578/Me). Komplexiteten i miljöprovningen har ökat och länsstyrelserna når i dagsläget inte målet om att handläggningstiden ska understiga 180 dagar från det att ansökan är komplett till dess beslut fattats.

Svensk konsumtion leder till utsläpp på ca 9 ton koldioxidekvivalenter per person. Miljömålsberedningen (M 2010:04) får i uppdrag att bereda frågan om mål för konsumtionsbaserade utsläpp.

Miljömålsrådet har för femte året i rad redovisat vilka åtgärder som rådet har åtagit sig att vidta i samverkan. Rådet har ändrat arbetssätt och kommer att samarbeta inom sju programområden och successivt leverera resultat inom dessa områden fram till i maj 2022 då rådets mandat löper ut. Flera av de samverkansåtgärder som påbörjades 2016–2019 har slutförts och har gett resultat inom många områden. Som exempel kan

nämnas åtgärden om kommunikation om ekosystemtjänster som bl.a. har lett till att allt fler kommuner inkluderar ekosystemtjänster i exempelvis översikts- och grönstrukturplaner.

3.4 Analys och slutsatser

Den övergripande bedömningen om att det endast går att nå två av sexton miljö-kvalitetsmål med beslutade styrmedel kvarstår från tidigare år. Bedömningen är att miljö-kvalitetsmålet Skyddande ozonskikt kommer att nås och miljö-kvalitetsmålet Säker strålmiljö är nära att nås. De mål där utvecklingen i miljön är positiv är Frisk luft och Bara naturlig försurning. För vissa mål går det inte att utläsa en tydlig riktning i utvecklingen i miljön. Det kan bland annat bero på att det saknas tillräckliga underlag för att kunna mäta utvecklingen i miljön. En annan orsak är att utvecklingen inom samma mål är motsägelsefull, till exempel att förekomsten av vissa miljögifter minskar samtidigt som andra ökar. Dessa mål är: Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, och God bebyggd miljö. Mål där utvecklingen i miljön är negativ är: Begränsad klimatpåverkan, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö, och Ett rikt växt- och djurliv.

Av de 16 etappmål som har ett senare målår än 2019 och har följts upp bedöms fyra kunna nås i tid. De fyra etappmål som har beslutats under året har ännu inte följts upp och bedömts, se tabell 3.1.

Regeringen arbetar aktivt för att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta utan att orsaka miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Regeringens inriktning är fortsatt att integrera klimat och miljö inom andra relevanta politikområden vilket är avgörande för att kunna nå målen. Det breda samarbete som finns inom Miljömålsrådet är en viktig och framgångsrik del av det arbetet, både genom att det ökar takten i åtgärdsarbetet och genom att samordningen och integreringen ökar. Det tar ofta lång tid innan det går att mäta vilken effekt som en vidtagen åtgärd har fått i miljön och det är därför som vi i dag inte ser den fulla effekten av vidtagna åtgärder. Samtidigt bedömer regeringen att befintliga och beslutade åtgärder, både nationella och internationella, inte räcker för att nå de flesta av målen. Dagens miljöutmaningar är till stor del gränsöverskridande. Många av Sveriges miljöproblem kräver därför åtgärder inom EU eller internationellt. Det bilaterala miljö- och klimatsamarbetet är fortsatt viktigt i arbetet för miljömålen liksom det regionala klimat- och miljöarbetet i Norden, Arktis och Barents.

Regeringens inriktning är att det offentliga och inte minst staten ska gå före i omställningen till ett mer miljö- och klimatsmart samhälle som gör det möjligt att nå de nationella miljömålen. I det arbetet ingår bl.a. att stärka utvecklingen av verktyg som förordningen om miljöledning i statliga myndigheter. Detsamma gäller det arbete som 26 nationella myndigheter samt länsstyrelserna gör med utgångspunkt i deras uppdrag att verka för miljömålen. Detta har och kommer också framgent att systematiskt och långsiktigt minska verksamheternas direkta och indirekta negativa miljöpåverkan och därmed bidra till att nå miljömålen.

Miljöövervakningen är avgörande för att få kunskap om tillståndet i miljön och kunna vidta rätt åtgärder för att nå miljömålen. Regeringen bedömer att de ökade medlen till miljöövervakning av vattenmiljön har stärkt förutsättningarna för att leva upp till EU:s vattenrelaterade direktiv och därmed bidragit i arbetet för de vattenrelaterade miljö-målen.

Regeringen bedömer att det är av stor betydelse att myndigheterna inom alla berörda delar har förutsättningar att utveckla sitt arbete med både prövning och tillsyn.

De nationella miljömålen fortsätter att utgöra en viktig grund för det svenska arbetet med klimat- och miljöutmaningar. Miljömålen är i sin tur en viktig utgångspunkt i genomförandet av Agenda 2030. Erfarenheter från årtionden av miljöarbete ger Sverige en fördel i arbetet. Ett stärkt genomförande av miljömålen är viktigt för att stärka genomförandet av Agenda 2030. Regeringens bedömning av miljömålen presenteras mer i detalj i de följande målavsnitten. Naturvårdsverkets rapport med en årlig uppföljning av miljömålen (Naturvårdsverkets rapport 6919) är ett viktigt underlag för regeringens bedömning.

3.5 Generationsmålet

Generationsmålet innebär att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Generationsmålet visar vilken samhällsomställning som behövs för att uppnå nationella och bidra till globala miljömål.

3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs bl.a. av Generationsmålet's strecksatser:

- ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig
- den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras och främjas
- människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan
- kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen
- en god hushållning sker med naturresurserna
- andelen förnybar energi ökar och energianvändningen är effektiv
- konsumtionsmönster av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder finns fyra indikatorer. I år redovisas följande två indikatorer som diagram:

- materialkonsumtion
- konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultatexterna har resultatindikatorerna Behandlat avfall och Förnybar energi utgått.

3.5.2 Resultatredovisning

Utvecklingen för ekosystemens återhämtning och bevarandet av biologisk mångfald går i många avseenden åt fel håll, vilket bl.a. kan ses på antalet nya hotade arter i den s.k. rödlistan från Artdatabanken i april 2020. Regeringens insatser genom t.ex. naturvård, miljöhänsyn, vatten- och havsförvaltning har dock bidragit till att bromsa denna negativa utveckling. I januari 2020 ställde sig regeringen bakom förslaget som Storbritannien initierade om att 30 procent av världshaven ska skyddas till 2030. Under 2019 beslutades om 217 nya och utvidgade naturreservat med en total yta av ca 79 000 hektar varav ca 1 000 hektar hav.

Förutom regeringens satsningar på att skydda, restaurera och förvalta natur, har regeringen även genomfört insatser för skydd av arter samt haft en hög ambitionsnivå i det

internationella arbetet vilket även det bidragit till bevarande och hållbart nyttjande av den biologiska mångfalden.

Riksantikvarieämbetet har genomfört insatser för att främja ett effektivt kulturmiljöarbete kopplat till miljömålen. Myndigheten har t.ex. tagit fram en ny nationell strategi för världsarvsarbetet för att integrera ett hållbart nyttjande och tydliggöra kopplingen till Agenda 2030-målen.

Människors exponering för föroreningar har genom åtgärder som förbud och begränsningar i flera fall minskat. Den ökade konsumtionen och kemikalie- och varuproduktionen bidrar dock till en ökad diffus spridning av farliga ämnen, såväl regionalt som globalt. Trots insatser kommer de långlivade ämnen som spridits i miljön att finnas kvar under lång tid och tillsammans med luftföroreningar, buller, miljöföroreningar och kemikalier kommer de fortsatt att påverka människors hälsa negativt.

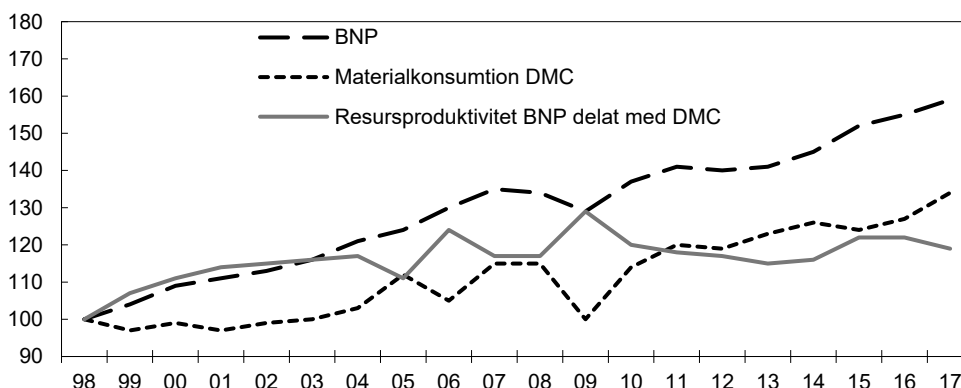
Åtgärder för att främja giftfria och resurseffektiva kretslopp har bidragit till att materialåtervinningen ökar. Samtidigt ökar dock konsumtionen vilket innebär att de totala avfallsmängderna ökar. I diagrammet nedan redovisas hur effektivt naturresurserna nyttjas genom resursproduktivitet samt materialkonsumtionen i Sverige. Det visar att Sveriges inhemska materialkonsumtion totalt sett har ökat samtidigt som BNP har ökat, vilket medför att resursproduktivitet i huvudsak har legat på en oförändrad nivå under de senaste åren.

Regeringen har gett Upphandlingsmyndigheten ett uppdrag som syftar till att offentlig upphandling, genom hela inköpsprocessen, ska bidra till omställningen mot en cirkulär ekonomi. Regeringen tillsatte i juni 2020 även en utredning som ska ta fram förslag på ett pantsystem för småelektronik. Syftet med utredningen är att öka insamlingen och återvinningen av elavfall och på så sätt bidra till giftfria, resurseffektiva kretslopp och en cirkulär ekonomi. Utredningen ska redovisa sitt förslag den 1 april 2021. Dessutom har regeringen sedan 2018 avsatt drygt 100 miljoner kronor per år för insatser för hållbar plastanvändning och minskad spridning av plast och mikroplast i hav och natur. Åtgärderna har bl.a. omfattat krav i upphandling och att skapa bättre förutsättningar för plaståtervinning. Sverige har även drivit frågan internationellt.

Diagram 3.1 Materialkonsumtion i Sverige

Index År 1998=100

Diagrammet visar utveckling av BNP, materialkonsumtion och resursproduktivitet.

DMC – Direct Material Consumption

Källa: Miljöräkenskaperna, Statistiska centralbyrån (SCB)

Regeringen har beslutat om ett antal insatser för att hushållningen med naturresurserna ska förbättras. Exempelvis har regeringen genomfört satsningar för att restaurera och anlägga våtmarker som bidrar till att behålla markens kollager, att balansera

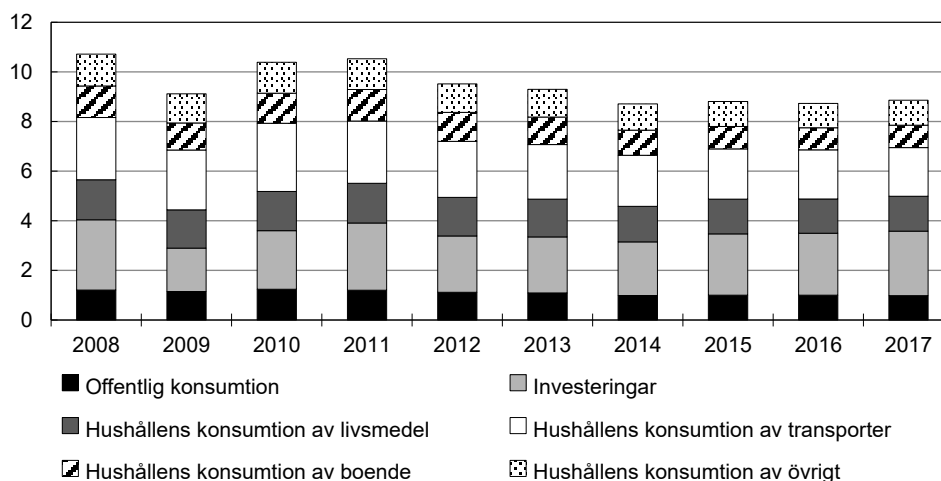
vattenflöden och grundvatten, motverka vattenbrist, rena vatten från övergödande ämnen och bidrar till klimatarbetet samt skapar goda förutsättningar för biologisk mångfald. Insatserna är dock för begränsade och utvecklingen för strecksatsen är därför fortfarande negativ.

Den totala andelen förnybar energi har ökat stadigt. Energianvändningen har blivit mer effektiv både i den energiintensiva industrin och i samhället i stort. Regeringens åtgärder inom bland annat energiskatteområdet, det svenska arbetet i EU för krav på mer energieffektiva produkter, samt de omfattande investeringarna i vindkraftsproduktion bidrar särskilt till utvecklingen. För mer information, se utgiftsområde 21 Energi.

Klimatpåverkan från konsumtion har varit i stort sett oförändrad de senaste åren. För att minska klimat- och miljöpåverkan samt nå de globala målen måste konsumtionen minska eller förändras. Statistik om konsumtion är från och med 2019 en del av Sveriges officiella statistik inom SCB:s miljöräkenskaper. Regeringen har arbetat för att bl.a. minska textilkonsumtionens klimat- och miljöpåverkan och har sedan 2018 avsatt särskilda medel för att informera om textilkonsumtionens miljöpåverkan.

Diagram 3.2 Klimatpåverkan från konsumtion

Ton koldioxidekvivalenter per capita

Källa: SCB och Naturvårdsverket.

Ytterligare insatser för respektive strecksats beskrivs utförligare i redovisningarna av enskilda miljö kvalitetsmål.

3.5.3 Analys och slutsatser

Trots att ambitiösa insatser genomförts har det inte varit tillräckligt för att uppnå Generationsmålet's strecksatser. Ett undantag är strecksatsen om förnybar energi och energieffektivisering där utvecklingen är positiv.

Nyttjande av naturresurser är fortfarande i stor utsträckning ohållbar och ökar pressen på ekosystemen. Betydelsen av att ekosystemen är motståndskraftiga och har möjlighet till återhämtning efter en störning ökar i takt med klimatförändringarna. Regeringen bedömer att det är angeläget att bland olika kostnadseffektiva lösningar även nyttja naturbaserade lösningar i syfte att använda potentialen i biologisk mångfald. Det kan innebära t.ex. att anlägga eller restaurera våtmarker där så är lämpligt. De insatser som hittills genomförts är inte tillräckliga för att säkerställa ekosystemtjänster som t.ex. pollinering.

Inte heller är genomförda insatser för att skydda, bevara, restaurera och förvalta natur samt insatser för att miljöanpassa skogsbruk, jordbruk och fiske tillräckliga för att nå miljömålen. Omställningen till en mer cirkulär ekonomi sker inte heller i en gynnsam takt. Nettonollutsläpp av växthusgaser behöver nås till 2045, bl.a. genom negativa utsläpp. Sverige driver frågorna om hållbar utveckling och bevarande av biologisk mångfald i internationella förhandlingar.

Konsumtionens och produktionens negativa klimat- och miljöpåverkan kan minska genom bättre produktdesign och hållbara produktionsprocesser, hållbara sätt att konsumera och använda material, produkter och tjänster samt genom ändrade beteenden och cirkulära affärsmodeller. Materialflödena kan bli mer effektiva exempelvis när det gäller plast och textil. Giftfria och resurseffektiva kretslopp är en förutsättning för en cirkulär ekonomi och för att minska den negativa påverkan på människors hälsa. Internationella åtgärder är avgörande för detta arbete. Biobaserade produkter som ersätter fossilbaserade produkter spelar också en viktig roll i en cirkulär ekonomi.

Regeringen bedömer att resursanvändningen inte är tillräckligt effektiv. Sambandet mellan BNP-tillväxt och ökad materialkonsumtion kvarstår och vi har inte lyckats frikoppla BNP från materialkonsumtion. Sverige arbetar aktivt för en omställning till en cirkulär ekonomi både i Sverige och inom EU.

Den enda av Generationsmålet strecksatser där utvecklingen är positiv är förnybar energi och energieffektivisering. Sverige har med dagens produktionsmix en elproduktion med internationellt sett mycket låg klimatpåverkan. Bara en handfull länder har en lika klimatsmart elmix.

Ytterligare och mer detaljerade analyser finns i de följande miljö kvalitetsmålavsnitten samt i utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik samt 21 Energi.

3.6 Begränsad klimatpåverkan

Miljö kvalitetsmålet innebär att halten av växthusgaser i atmosfären i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatförändringar ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Arbetet med att nå målet ska ske på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det nås det globala målet.

3.6.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den bedömningsgrund som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- Den globala medeltemperaturökningen begränsas till långt under 2 grader Celsius över förindustriell nivå och ansträngningar görs för att hålla ökningen under 1,5 grader Celsius över förindustriell nivå. Sverige ska verka internationellt för att det globala arbetet inriktas mot detta mål.

Som komplement till denna bedömningsgrund redovisas följande indikatorer som diagram:

- global medeltemperatur
- växthusgasutsläpp per sektor.

3.6.2 Resultatredovisning

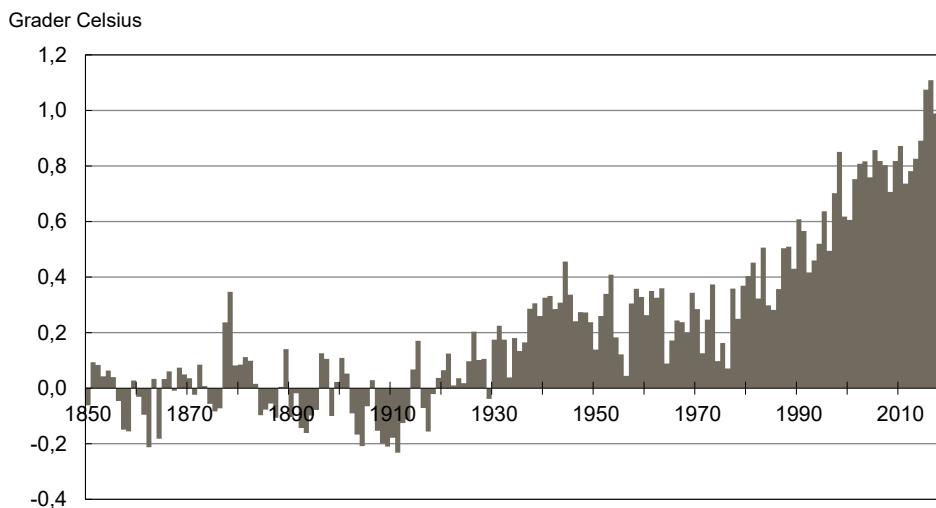
Den globala utvecklingen är negativ i förhållande till miljö kvalitetsmålets precisering

De senaste decennierna har den globala genomsnittliga medeltemperaturen stigit. De globala utsläppen av växthusgaser är nu ca 50 gigaton koldioxidekvivalenter årligen, vilket är 50 procent högre än 1990. För att hålla den globala uppvärmningen under 1,5 grader behöver dessa utsläpp halveras till 2030. Utsläppen har dock ännu inte börjat minska på global nivå. Halten av koldioxid i atmosfären är för närvarande högre än vad den har varit på minst 800 000 år. Halten av övriga växthusgaser som metan och lustgas har också ökat kraftigt, vilket gör att den sammanlagda halten av växthusgaser har nått mer än 450 ppm (parts per million).

I Sverige minskar utsläppen men inte i tillräckligt hög takt

Utsläppsminskningarna i Sverige har skett parallellt med en växande befolkning och en stark ekonomisk tillväxt. Utsläppen av växthusgaser uppgick i Sverige under 2018 till 51,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Utsläppen för 2018 är ca 1,8 procent lägre jämfört med 2017. Industri och inrikes transporter står för omkring en tredjedel av växthusgasutsläppen vardera. De senaste åren har utsläppen inom inrikes transporter börjat minska. Energieffektivare fordon och ökad användning av biodrivmedel har bidragit till att minska dessa utsläpp, trots ökat trafikarbete över tid. Minskningstakten är dock otillräcklig. När det gäller klimatpåverkan från svensk konsumtion leder ca två tredjedelar av den till utsläpp i andra länder. En mer detaljerad redovisning av bl.a. utsläppsutvecklingen, scenarier och målen finns i bilaga till utgiftsområde 20 Klimatredovisning.

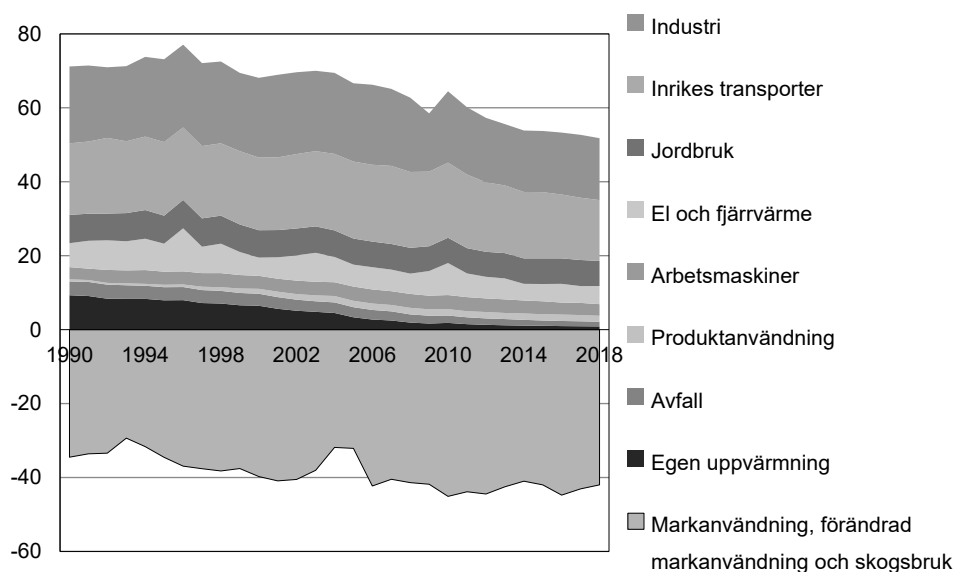
Diagram 3.3 Global genomsnittlig årlig medeltemperatur 1850–2018 i förhållande till genomsnittet under förindustriell tid 1850–1900

Källa: Climatic Research Unit, University of East Anglia, 2019.

Diagram 3.4 Sveriges utsläpp och upptag av växthusgaser per sektor

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Källa: Naturvårdsverket.

Den klimatpolitiska handlingsplanen central i det nationella klimatarbetet

Nu genomförs det klimatpolitiska ramverket. Klimatlagen (2017:720) trädde i kraft den 1 januari 2018 (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320) och i budgetpropositionen för 2020 lämnade regeringen för andra gången en klimatredovisning till riksdagen. I december 2019 överlämnade regeringen för första gången en klimatpolitisk handlingsplan (prop. 2019/20:65). Handlingsplanen innehåller över hundra åtgärdsförslag och tar ett helhetsgrepp om hur utsläppen ska minska i hela det svenska samhället. Det handlar både om sektorsövergripande åtgärder och åtgärder inom specifika sektorer. En central del i handlingsplanen är att ökade ansträngningar ska göras för att integrera klimatpolitiken i alla relevanta politikområden. Det innebär bl.a. att all lagstiftning ses över för att det klimatpolitiska ramverket ska få genomslag. Klimatpolitiska rådet sammanfattar sin bedömning av handlingsplanen i den granskningsrapport som rådet lämnade till regeringen i mars 2020 (se bilagan Klimatredovisning). Arbetet med att genomföra handlingsplanen pågår. För att samordna och inrikta genomförandet av handlingsplanen har regeringen inrättat ett klimatkollegium inom Regeringskansliet.

Genom anslag 1:16 *Klimatinvesteringar* har stöd fördelats till klimatinvesteringar på lokal och regional nivå i hela landet. I mars 2020 hade totalt över 3 300 projekt beviljats stöd, på sammanlagt 5,5 miljarder kronor. Under perioden mars 2019 till och med mars 2020 beviljades stöd för ca 1,2 miljarder kronor. Stöd har bl.a. getts till laddpunkter, produktion av biogas, samt byte från olja till biobränsle i industrier och fastigheter. Enligt Naturvårdsverkets beräkningar minskar klimatinvesteringarna utsläppen med motsvarande drygt 1,5 miljoner ton koldioxid per år framöver. Det motsvarar nästan tre procent av Sveriges samlade utsläpp av växthusgaser.

Den 1 juli 2018 infördes bonus-malus-systemet (anslag 1:8 *Klimatbonus*), som ger en klimatbonus till lätta fordon med låga utsläpp av koldioxid. Under 2019 nyregistrerades drygt 45 000 nya klimatbonusfordon. Det är främst antalet elbilar som har ökat jämfört med tidigare år. Mellan åren 2018 och 2019 ökade antalet nyregistrerade elbilar med över 120 procent. Det ökade antalet klimatbonusbilar innebär att anslaget 1:8 *Klimatbonus* behöver förstärkas mellan åren 2021–2023. Inom ramen för det s.k. Bränslebytet infördes i juli 2018 en reduktionsplikt som innebär en skyldighet för

drivmedelsleverantörer att blanda in hållbara biodrivmedel i bensin och diesel, se även utgiftsområde 21 Energi.

Antalet utbetalade premier för elbussar (anslag 1:17 *Klimatpremier*) ökade under 2019. Sedan premien infördes i juli 2016 har Statens energimyndighet beviljat premier till sammanlagt 259 bussar, till en summa av 128 miljoner kronor. Bussarna bedöms över sin livstid bidra till minskningar av utsläpp på motsvarande 181 tusen ton koldioxid, enligt Energimyndigheten. Premiens effekter utvärderas av Energimyndigheten. Under 2020 införs en ny premie inom samma anslag för ellastbilar och andra miljölastbilar samt eldrivna arbetsmaskiner. Det ekobonusssystem för sjöfarten, som regeringen införde 2018, har förlängts till 2022. Systemet ska stimulera en överflyttning av gods från väg till sjöfart.

Fossilfritt Sverige (dir. 2016:66) samlar i dag över 450 aktörer och antalet växer fortfarande. Sedan 2018 har totalt 21 branscher överlämnat färdplaner för fossilfri konkurrenskraft till regeringen. Regeringen har nyligen beslutat om att förlänga initiativet till 2024 (dir. 2020:50).

Inom ramen för Industriklivet (anslag 1:19 *Industriklivet*) har Statens energimyndighet beviljat stöd till bl.a. ett flertal genomförbarhetsstudier och forsknings- och innovationsprojekt. Det handlar t.ex. om stöd till utveckling av fossilfri stålproduktion i det s.k. Hybrit-initiativet. Sedan juni 2019 finns även ett stöd till projekt som bidrar till negativa utsläpp. De projekt som fått stöd genom Industriklivet t.o.m. mars 2020 uppskattas av Energimyndigheten ha en sammanlagd potential att minska växthusgasutsläppen med knappt 9 miljoner ton koldioxidekvivalenter och fånga in och lagra ca 2 miljoner ton biogena utsläpp, vilket bidrar till negativa utsläpp.

Länsstyrelserna har arbetat vidare med att genomföra de uppdaterade regionala energi- och klimatstrategierna i bred samverkan med andra aktörer i respektive län. Verksamheten bidrar bl.a. till att sammanföra olika aktörsgupper, höja kompetensen i fråga om klimat- och energikrav vid upphandling, utveckla arbetssätt och metoder för energieffektivisering och åtgärder för minskad klimatpåverkan, samt bidra till implementeringen av statlig policy. Under 2019 erbjöds energi- och klimatrådgivning i 285 av landets kommuner. Arbetet bidrar till att hushåll och företag får information och kunskap om olika tekniker för energieffektivisering, förnybar energi och minskad klimatpåverkan.

Minskade utsläpp inom EU och nya klimatinitiativ

Vid Europeiska rådets möte i december 2019 enades EU:s stats- och regeringschefer om målsättningen att EU ska vara klimat neutralt till 2050. Sverige var pådrivande i förhandlingen som ledde fram till att EU:s medlemsstater kunde enas om målsättningen. Rådet beslutade i mars 2020 om en långsiktig strategi för minskade växthusgasutsläpp som svarar mot Parisavtalet.

I december 2019 presenterade Europeiska kommissionen den s.k. europeiska gröna given. Det är en färdplan för att göra Europa till världens första klimatneutrala kontinent. I sitt meddelande aviserade kommissionen en rad lagstiftningsförslag och strategier inom sakområden såsom industri, livsmedelskedjan och transporter, som kommer att presenteras under de närmaste åren. I mars 2020 presenterade kommissionen förslag om en europeisk klimatlag med ett ramverk för att nå målet om klimatneutralitet i EU till 2050. Sverige var ett av länderna som förespråkade att EU:s långsiktiga målsättning skulle göras rättsligt bindande i en klimatlag.

Priset på utsläppsrätter inom EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) steg från under 8 euro per ton koldioxid i början av 2018 till över 25 euro i början av

2020. Detta som en följd av 2017 års reformer av systemet. Det ökade priset bidrog till att utsläppen inom EU ETS minskade med 8,7 procent under 2019 jämfört med föregående år. I Sverige minskade utsläppen i den handlande sektorn med ca 5 procent jämfört med föregående år. I mars 2020 föll priset på utsläppsrätter till den lägsta nivån på nästan två år, till följd av den pågående pandemin. Priset har sedan återhämtat sig och stabiliserats runt 25 euro.

Det svenska överskottet av utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut (ESD) uppgick till 5,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter för 2017. Överskottet har tagits bort för att minska utsläppsutrymmet.

I det internationella samarbetet fortsätter genomförandet av Parisavtalet

Vid FN:s internationella klimatförhandlingar (UNFCCC) i Madrid, Spanien, (COP25) i december 2019 fortsatte förhandlingarna om regelverket för genomförande och uppföljning av Parisavtalet (den s.k. regelboken). Sverige har som ordförande i initiativet Oceans Pathway en betydande roll i att tydliggöra havens roll i klimatarbetet inom klimatkonventionen. Svenska insatser ledde även till att kopplingen mellan hav och klimat blev en central fråga under COP25.

I september 2019 genomförde FN:s generalsekreterare ett högnivåmöte om klimatambition – Climate Summit. Inför mötet initierade Sverige tillsammans med Indien en ledarskapsgrupp för att skynda på industriomställningen. Gruppen samlar i dag 28 medlemmar. I det nordiska samarbetet stärktes fokus på klimat genom den deklaration om koldioxidneutralitet som statsministrarna antog i januari 2019. I augusti 2019 antog statsministrarna även en ny nordisk vision till 2030, som innebär ett ökat fokus på ett grönt Norden och ett ökat nordiskt klimatsamarbete.

Investeringarna inom anslag 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar*, genomförs av Statens energimyndighet och förväntas sammanlagt generera utsläppsminskningar på motsvarande 33,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Av dessa hade 26,9 miljoner ton utfärdats och levererats vid årsskiftet 2019/2020, varav 22,3 miljoner ton har annullerats och delvis rapporterats som klimatfinansiering. Anslaget bidrar till att uppfylla etappmålen för klimat samt internationella klimatåtaganden och till att utveckla och stödja internationellt klimatsamarbete under Parisavtalets artikel 6, som möjliggör frivilligt samarbete mellan parter för genomförande av sina nationellt fastställda bidrag.

Det svenska ordförandeskapet i Barentsrådets miljöarbetsgrupp 2017–2020 avslutades med ett miljöministermöte i Luleå i februari 2020. Vid mötet godkändes avvecklingen av fyra särskilt förorenade områden i den ryska delen av Barentsregionen. Samarbete kring biologisk mångfald och klimat har varit en central del av det svenska ordförandeskapet.

En rad åtgärder för ökad klimatanpassning har genomförts

Myndigheterna SMHI, SGI och MSB har genomfört en rad åtgärder för ökad klimatanpassning under året. Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI har t.ex. utvecklat sitt arbete med att ta fram, sprida och tillgängliggöra kunskap. SGI:s insatser kring klimatanpassning har gjort samhällsbyggnadsprocessen säkrare och mer effektiv. Vidare har delegationen för Göta älv skapat en viktig bas för arbetet att skredsäkra Göta älvdalen. MSB har genom sina insatser bl.a. bidragit till minskad risk för ras och skred, samt bättre hantering av konsekvenser av översvämningar. SMHI:s analys av myndigheternas arbete med klimatanpassning visar att myndigheterna har genomfört klimat- och sårbarhetsanalyser samt har handlingsplaner och mål för klimatanpassning. Många myndigheter beskriver risker och genomför åtgärder som rör

översvämning samt ras, skred och erosion. Riksantikvarieämbetet har sammanställt centrala resultat och erfarenheter så att länsstyrelser, kommuner och andra som gör riskanalyser av kulturmiljöer enkelt ska få en samlad bild av metoder för att begränsa och undvika skador av klimatförändringar.

Länsstyrelsernas arbete med att stödja och följa upp kommunernas insatser har bidragit till att 225 kommuner nu har redovisat sitt klimatanpassningsarbete.

3.6.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Inte heller det internationella samarbetet ger tillräcklig effekt. Spridningen av sjukdomen covid-19 innebär en stor risk för den klimatomställning som Sverige och världen står inför. Nödvändiga investeringar i fossilfria och energieffektiva lösningar riskerar att skjutas på framtiden. De utsläppsminskningar som uppstår som en konsekvens av en generellt minskad ekonomisk aktivitet riskerar att bli kortvariga om viktiga klimatinvesteringar samtidigt skjuts på framtiden. Miljön och klimatet är viktiga utgångspunkter i återhämtningen.

Ytterligare insatser krävs för att etappmålen ska nås

Riksdagen har antagit flera etappmål som rör klimatet. Det mest långsiktiga etappmålet innebär att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Därefter ska s.k. negativa utsläpp uppnås. Regeringen bedömer att beslutade insatser inte räcker för att nå målet i tid.

Etappmålet till 2020 innebär att utsläppen 2020 bör vara 40 procent lägre än utsläppen 1990 för de verksamheter som inte omfattas av EU ETS. Etappmålet har ännu inte uppnåtts, men regeringen bedömer att målet kommer att nås. Målen för 2030 och 2040 innebär att utsläppen bör vara minst 63 procent lägre 2030 och minst 75 procent lägre 2040, jämfört med 1990 års nivåer. Högst åtta respektive två procentenheter av dessa utsläppsminskningar får ske genom kompletterande åtgärder. Etappmålen till 2030 och 2040 bedöms inte kunna nås med befintliga styrmedel och åtgärder.

Etappmålet för inrikes transporter innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter (utom inrikes luftfart som ingår i EU ETS) senast 2030 ska ha minskat med minst 70 procent jämfört med 2010. Under 2018 minskade utsläppen från inrikes transporter, utom inrikes flyg, med 2 procent. Etappmålet bedöms inte kunna nås med befintliga styrmedel.

Under 2019 minskade utsläppen från vägtrafiken som är den helt dominerande utsläppskällan för inrikes transporter med ungefär 2 procent, enligt preliminära siffror från Trafikverket. Enligt preliminära siffror från Trafikanalys har utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter, utom inrikes flyg, minskat med ungefär 21 procent under åren 2010–2019. De minskade utsläppen är huvudsakligen ett resultat av att andelen biodrivmedel i vägtrafiken har ökat samtidigt som fordonen blivit mer energieffektiva. Utsläppen från inrikes flyg, som inte ingår i etappmålet, minskade preliminärt med ca 7 procent mellan 2018 och 2019, till största del beroende på minskat flygande.

Transporternas växthusgasutsläpp har minskat över tid, men inte i den takt som krävs för att nå målet. Regeringen konstaterar att transportsektorn har goda förutsättningar att minska utsläppen genom ökad transporteffektivitet, effektivare fordon och fartyg, elektrifiering och genom att gå från fossila till hållbara förnybara drivmedel, detta innefattar biodrivmedel, elektrobränslen och andra tekniker. De åtgärder som vidtagits har hittills inte på ett tydligt sätt gjort Sverige till ett mer transporteffektivt samhälle,

där trafikarbetet kan minska utan att göra avkall på tillgängligheten. Regeringen bedömer dock att förutsättningarna för att minska sektorns utsläpp har förbättrats genom att bonus–malus-systemet och den s.k. reduktionsplikten har trätt i kraft, samt att EU har enats om nya utsläppskrav för lätta och tunga fordon.

Genom det klimatpolitiska ramverket har riksdagen skickat en tydlig signal om att de svenska utsläppen ska minska drastiskt. Några förutsättningar som behöver vara på plats för att Sverige ska klara den klimatomställning som krävs för att nå det långsiktiga klimatmålet är snabb elektrifiering, konkurrenskraftig och hållbar bioekonomi, en mer cirkulär ekonomi samt en finansmarknad som underlättar klimatomställningen och en aktiv innovationspolitik. Klimatomställningen måste även väga in de skilda förutsättningar som gäller för medborgare och företag på olika platser i landet. Flera av regeringens klimatreformer syftar till att stödja omställningsarbetet på lokal och regional nivå, såsom Klimatklivet och lokal energi- och klimatrådgivning.

Regeringen har tidigare konstaterat att flygets stora klimatpåverkan ska minska och att flyget i högre grad bör stå för kostnaderna för sin klimatpåverkan. En rad åtgärder har vidtagits som ska bidra till detta. Sverige har tagit en ledande roll både globalt och på EU-nivå för att det ska bli möjligt att beskatta fossilt flygbränsle i yrkesmässig luftfart. Sverige har även verkat för att sådan flygbränslebeskattning inom EU ska bli möjlig på kort sikt genom bilaterala avtal mellan medlemsstater, eller ännu hellre genom ett multilateralt avtal. Forskning och utveckling av flygbiobränsle har finansierats och innovationsklustret Fossilfritt flyg 2045 inrättats (N2018/02705/FÖF).

Naturvårdsverket har, på uppdrag av regeringen, i samverkan med Energimyndigheten och Jämställdhetsmyndigheten tagit fram en rapport om att integrera jämställdhet i Sveriges genomförande av Parisavtalet. Rapporten kan utgöra underlag för en eventuell strategi för att jämställdhetsintegrera genomförandet av Parisavtalet.

Åtgärder för klimatanpassning vidtas i enlighet med strategin

Arbetet med klimatanpassning har utvecklats betydligt. Myndigheternas insatser bidrar till att anpassningsåtgärder vidtas inom olika verksamhetsområden. Detta sker i enlighet med målsättningen i den nationella strategin för klimatanpassning (prop. 2017/18:163). De senaste årens extrema väderhändelser visar tydligt på samhällets sårbarhet. För att nå regeringens mål om ett långsiktigt hållbart och robust samhälle som aktivt möter klimatförändringar behövs det fortsatt kraftiga åtgärder för klimatanpassning.

Enligt Europeiska kommissionen uppgår de ekonomiska förlusterna inom EU till följd av väder och klimatrelaterade extrema händelser redan i dag till i genomsnitt 12 miljarder euro per år. En uppskattning av kommissionens gemensamma forskningscenter visar att även om uppvärmningen begränsas till 1,5 °C skulle det ändå leda till en ytterligare kostnad för EU på minst 40 miljarder euro per år (0,3 procent av BNP).

För att nå regeringens mål om ett långsiktigt hållbart och robust samhälle som aktivt möter klimatförändringar är nuvarande åtgärder otillräckliga.

Inom EU och på internationell nivå krävs höga klimatambitioner

Regeringen har tidigare konstaterat att EU:s utsläppsmål till 2030 behöver skärpas från minst 40 till minst 55 procent lägre utsläpp, jämfört med 1990 års nivåer för att EU:s klimatpolitik ska vara i linje med Parisavtalets 1,5-gradersmål. Sverige var drivande i reformen av EU ETS som beslutades 2017. Denna reform har lett till att priset på utsläppsrätter har ökat kraftigt, vilket i sin tur har lett till markanta utsläppsminskningar i EU under 2019. Regeringen bedömer att förändringen av EU ETS inte var

tillräcklig för att styra mot ett skärpt 2030-mål och klimatneutralitet 2050. Regeringen bedömer vidare att annulleringen av överskott från sektorerna inom ESD har gett en viktig signal inom EU om att Sverige genomför sin ambitiösa klimatpolitik. Annulleringen innebär att utsläppsutrymmet inom EU och enligt Kyotoprotokollet minskas permanent.

Sverige står bakom EU-fördraget som reglerar att varje medlemsstat själv beslutar om sin energimix och därmed kan omfatta alla fossilfria energislag, inklusive kärnkraft och förnybara energislag för att användas effektivt i klimatomställningen.

I det internationella klimatarbetet flyttas fokus alltmer från förhandling till genomförande av Parisavtalet. Regeringen har därför gett Naturvårdsverket i uppdrag att ta fram en genomförandeplan för Parisavtalet och dess underliggande beslut. IPCC:s specialrapport om 1,5 grader visar tydligt att ambitionen i ländernas samlade klimatplaner inte är tillräcklig. Det är viktigt att de uppdaterade klimatåtaganden och långsiktiga klimatplaner som världens länder ska lämna in under 2020 ligger i linje med Parisavtalets mål. Regeringens inriktning är ett bibehållet fokus på ambitionshöjningen, trots att den pågående pandemin medfört att COP26 skjuts upp från 2020 till 2021.

Genom Sveriges program för internationella klimatinvesteringar har Sverige engagerat sig både bilateralt och multilateralt i utvecklingen av de nya internationella samarbetsformerna under Parisavtalet. Utifrån dessa erfarenheter fortsätter Sverige bidra till att utveckla Parisavtalets artikel 6 till ett trovärdigt instrument med hög miljöintegritet som syftar till att bidra till ökad ambition i genomförande av Parisavtalet.

3.7 Frisk luft

Miljö kvalitetsmålet är att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

3.7.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området består av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och redovisas i tabell 3.2.

Tabell 3.2 Preciseringar för miljö kvalitetsmålet Frisk luft

Lufft föroreningshalter som inte får överskridas för respektive lufft förorening

Bensen	1 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde
Bens(a)pyren	0,0001 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde
Butadien	0,2 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde
Formaldehyd	10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde
Partiklar (PM _{2,5})	10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 25 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde
Partiklar (PM ₁₀)	15 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 30 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde
Marknära ozon	70 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett åttatimmarsmedelvärde eller 80 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde
Ozonindex	10 000 mikrogram per kubikmeter luft under en timme beräknat som ett AOT40-värde under perioden april till september
Kvävedioxid	20 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 60 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil)
Korrosion	på kalksten understiger 6,5 mikrometer per år

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikatorer som diagram:

- kväveoxidutsläpp totalt i kombination med kväveoxidutsläpp från transporter.

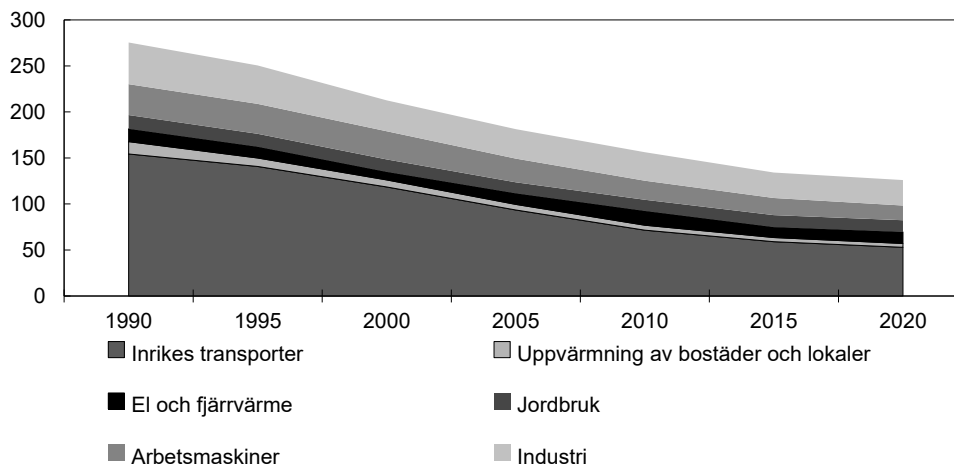
Som en följd av den översyn som gjorts av resultattexterna har resultatindikatorn Halten av partiklar (PM_{2,5}) i urban bakgrund utgått.

3.7.2 Resultatredovisning

Flertalet preciseringar uppvisar oförändrade resultat jämfört med föregående år. Halterna för bensen, butadien och formaldehyd ligger fortsatt under värdet för preciseringen. Preciseringen för bens(a)pyren överskrids fortfarande vid flera mätstationer. Det är särskilt problematiskt i områden där vedpannor av äldre modell används frekvent. Årsmedelhalterna för partiklar (PM_{2,5}) överskreds endast på en plats (Malmö) under 2018. Dygnsmedelvärdet överskreds däremot fortfarande på flera stationer i landets södra delar. Även för partiklar (PM₁₀) är läget oförändrat, preciseringen överskreds under 2018 vid så gott som samtliga mätstationer i gaturum. Miljö kvalitetsnormen och därmed EU:s gränsvärde för partiklar (PM₁₀) överskreds under 2018 i Sundsvall, Södertälje och Visby. För kvävedioxid överskreds årsmedelvärdet i tätorternas gatumiljö. Även preciseringen för timmedelvärdet överskreds i gatumiljön i storstäderna och i ett flertal mellanstora städer. Antalet dygnsöverskridanden var generellt sett lägre än tidigare, men trots det överskreds miljö kvalitetsnormen i Stockholm, Göteborg, Sollentuna, Umeå, Uppsala och Örnsköldsvik. EU:s gränsvärde för kvävedioxid klarades dock i hela landet. De höga halterna av kvävedioxid i tätorter beror på den ökade andelen dieslbilar i fordonsflottan. Trots att de totala utsläppen från vägtrafiken har minskat kraftigt se diagram 3.5, har utsläppen från personbilar ökat sedan 2011.

Diagram 3.5 Utsläpp av kväveoxider till luft

Tusen ton

Källa: Naturvårdsverket.

Halterna av marknära ozon var mycket höga under 2018 vilket har påverkat alla ozonmätt som är relevanta för miljö kvalitetsmålet. Preciseringarna för såväl åttatimmarsmedelvärdet som för AOT₄₀ överskreds i hela landet. De höga halterna hänger samman med den varma och torra sommaren 2018. För korrosion på kalksten presenterades nya mätdata för 2017. Dessa visar att korrosionshastigheten, som för Stockholm respektive Aspveten uppmättes till 10,8 respektive 7,2 mikrometer per år, nu ligger över miljö målets precisering som är 6,5 mikrometer per år.

Regeringen har genomfört en rad åtgärder som tillsammans kommer att bidra till förbättrad luftkvalitet. Genom en ändring i trafikförordningen (1998:1276) har kommunerna sedan den 1 januari 2020 möjlighet att införa miljözoner för lätta fordon samt ytterligare en miljözon för tunga fordon. Klimatklivet har lett till fler laddstolpar samt utbyggnad av biogasproduktion vilket kommer att bidra till minskade kväveoxidutsläpp. Stadsmiljöavtalen stödjer kommuners och regioners satsningar på ökad andel cykel- och kollektivtrafik eller hållbara godstransportlösningar. Som ett led i det svenska genomförandet av EU:s takdirektiv (direktiv 2016/2284) antog regeringen i mars 2019 ett nationellt luftvårdsprogram som definierar inriktning och prioritering av åtgärder för att minska utsläppen av ammoniak och kväveoxider.

3.7.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att trenden för målet är positiv men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Halterna av luftföroreningar är i allmänhet låga, men halterna av kvävedioxid, partiklar och ozon ligger fortfarande långt från målnivån framför allt i tätorter. Åtgärderna i andra länder för att minska halterna av långväga transporterade luftföroreningar är inte tillräckliga. Det viktigaste styrmedlet för att minska intransporten av luftföroreningar är EU:s takdirektiv (direktiv 2016/2284). Nationella åtgärder för att minska halter av kväveoxider och partiklar från trafiken är inte tillräckliga. Utsläpp av bens(a)pyren och partiklar från vedeldning behöver minska.

Det svenska luftvårdsprogrammet som antogs i mars 2019 omfattar åtgärder inom industrin, i el- och fjärrvärmeproduktion och inom transportsektorn för att minska utsläppen av kväveoxider. Det finns en rad synergieffekter av åtgärderna i Klimatpolitiska handlingsplanen, framför allt åtgärder för ökad elektrifiering av fordonsflottan som kommer att leda till lägre utsläpp av kväveoxider och förbränningsrelaterade partiklar. Även åtgärder inom samhällsplanering och transportinfrastruktur kan vara betydelsefulla för att bidra till förbättrad luftkvalitet.

Sammantaget kommer de genomförda insatserna successivt öka möjligheterna att klara preciseringarna för miljökvalitetsmålet Frisk luft.

3.8 Bara naturlig försurning

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

3.8.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna för miljökvalitetsmålet och är följande:

- Påverkan genom atmosfäriskt nedfall av luftburna svavel- och kväveföreningar från svenska och internationella källor medför inte att den kritiska belastningen för försurning av mark och vatten överskrids i någon del av Sverige.
- Påverkan genom markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurning.
- Försurade sjöar och vattendrag uppnår oberoende av kalkning minst god status med avseende på försurning.

- Försurningen av marken inte påskyndar korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skadar den biologiska mångfalden i land- och vattensystem.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikatorer som diagram:

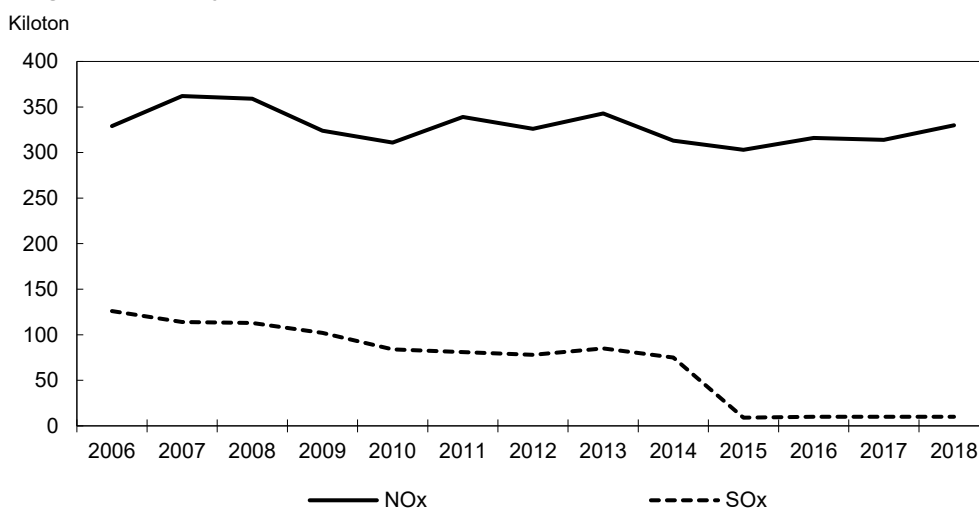
- sjöfartens försurande utsläpp.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultatexterna har resultatindikatorn nedfall av svavel utgått.

3.8.2 Resultatredovisning

Påverkan genom atmosfäriskt nedfall har minskat kraftigt de senaste decennierna. Nedfallet av svavel är i dag i närheten av förindustriella nivåer. Även kväve-depositionen har minskat kraftigt, men den är fortsatt hög i sydvästra och sydöstra Sverige. Här överskrids fortfarande den kritiska belastningsgränsen och en stor andel av sjöarna och vattendragen är fortfarande försurade. Den internationella sjöfarten bidrar mycket till försurningen i Sverige och det finns även indikationer på en ökande trend för utsläppen av kväveoxider från sjöfarten, vilket framgår av diagram 3.6.

Diagram 3.6 Sjöfartens försurande utsläpp

Utsläpp av svaveldioxid och kväveoxider till luft från sjöfart på Östersjön
Källa: Naturvårdsverket.

Samtidigt som nedfallet av försurande ämnen minskar, ökar skogsbrukets bidrag till försurning av mark och vatten genom ökad trädutväxt, uttaget av grenar och toppar samt ett större virkesförråd (mängden stående biomassa). Skogsbrukets relativa betydelse för försurningen ökar i takt med att nedfallet av försurande ämnen minskar och bedöms även öka med ett varmare klimat. Ett sätt att motverka skogsbrukets försurande påverkan är genom återföring av aska från bibränsleeldade värmeverk. I sydvästra Sverige där problemen med försurning är störst har återföringen av aska ökat successivt sedan 2000. Det är positivt, men nivån är fortfarande låg i relation till uttaget av biomassa.

Trenden för försurade sjöar och vattendrag är positiv och andelen sjöar och vattendrag som är försurade minskar. Det sker en återhämtning från försurningen, men det krävs fortsatt kalkning för att motverka effekterna av försurningen, och återhämtningen går långsamt.

Trots minskat försurande nedfall har andelen skogsmark i sydvästra Sverige med hög surhetsgrad ökat under 2000-talet vilket kan bero på att tidigare nedfall har transporterats nedåt i jordlagren. I övriga delar av Sverige har ingen förändring skett, men en naturlig årsvariation har uppmätts. Basmättnadsgraden i den del av markskiktet som kallas B-horisonten vilken kopplar till skogsbrukets påverkan visar inte heller på någon statistiskt säkerställd förbättring. Återhämtningen sker långsamt och ingen förändring kan ses i skogsmark som helhet.

3.8.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att trenden för målet är positiv men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Flera steg har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå målet. Nedfallet av försurande ämnen har under de senaste decennierna minskat, liksom antalet försurade sjöar och vattendrag. De naturliga förutsättningarna gör dock att återhämtningen i naturen går långsamt. Fler åtgärder krävs för att minska utsläppen från landbaserade källor i Europa och internationell sjöfart. På nationell nivå saknas tillräckliga åtgärder för att minska skogsbrukets påverkan på försurning av mark och vatten.

Regeringen har beslutat om och rapporterat in ett nationellt luftvårdsprogram till Europeiska kommissionen. Programmet omfattar åtgärder för att minska utsläppen av ammoniak och kväveoxider för att uppfylla de svenska åtagandena i EU:s taktidirektiv (direktiv 2016/2284). Eftersom samtliga medlemsländer i EU har tagit fram liknande luftvårdsprogram med åtgärder för att minska utsläppen av luftföroreningar kommer intransporten av försurande ämnen att minska förutsatt att åtgärdsarbetet genomförs som planerat.

3.9 Giffri miljö

Miljökvalitetsmålet är att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

3.9.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen
- användningen av särskilt farliga ämnen
- oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper
- förorenade områden
- kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper
- information om farliga ämnen i material, produkter och varor.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikator som diagram:

- efterbehandlingsåtgärder som pågår eller är avslutade.

Indikatorn Miljögifter i modersmjölk och blod som redovisats i avsnittet om miljökvalitetsmålet Giftfri miljö har inte uppdaterats sedan senaste redovisningen.

3.9.2 Resultatredovisning

Sverige har arbetat för att minska den sammanlagda exponeringen av kemiska ämnen och användning av särskilt farliga ämnen

Regelutvecklingen inom EU leder till minskad exponering för skadliga ämnen och minskad användning av särskilt farliga ämnen. Inom ramen för handlingsplanen för en giftfri vardag har regeringen avsatt särskilda medel sedan 2011 för att arbeta med bl.a. regelutveckling på EU-nivå. Näst efter Tyskland är Sverige det medlemsland som lämnat in flest ämnesutvärderingar och förslag till begränsning, harmoniserad klassificering och identifiering av ämnen som särskilt farliga. Under året har Sverige tillsammans med Frankrike lämnat in ett förslag till begränsning av allergiframkallande ämnen i textil, skinn, päls och läder.

EU:s ministerråd antog i juni 2019 rådsslutsatser för kemikalier. Sverige drev frågor om att, i enlighet med sjunde miljöhandlingsprogrammet, leverera en strategi för giftfri miljö, föreslå åtgärder för att hantera läkemedel i miljön, ta fram en handlingsplan för högfluorerade ämnen (PFAS) samt stärka arbetet med hormonstörande ämnen. Sveriges positioner fick stort genomslag i förhandlingen och rådsslutsatserna återspeglar detta väl.

Regeringen och berörda myndigheter har fortsatt arbetet med att minska hälso- och miljöpåverkan från textilier. I april 2020 överlämnade utredningen om skatt på skadliga kemikalier i kläder och skor sitt betänkande SOU 2020:20 till regeringen. Syftet med skatten ska vara att minska förekomsten av eller risken för exponering och spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen från kläder och skor på ett kostnadseffektivt sätt. Betänkandet har remitterats. Högskolan i Borås har fortsatt arbetet med den nationella plattformen för hållbara textilier och hållbart mode och har under 2019 bl.a. knutit fler aktörer till sig.

Kemikalieinspektionen och flera andra myndigheter har under året prioriterat arbetet med PFAS. Sverige arbetar för utfasning av PFAS inom EU och på global nivå. Kemikalieinspektionen har tillsammans med flera andra medlemsstater tagit fram ett förslag till en EU-strategi för PFAS som skickades in till kommissionen december 2019. Nya begränsningar för PFAS-gruppen har införts både inom EU och globalt, t.ex. har PFOA, som ingår i PFAS-gruppen lagts till Stockholmskonventionen. Kemikalieinspektionen har inom det nordiska samarbetet tagit fram en studie om hur människor och miljö exponeras för PFAS och de hälso- och miljökostnader som drabbar samhället.

Substitutionscentrum som regeringen inrättade 2017 har under 2019 arbetat med att stötta företag och offentliga aktörer i att byta ut skadliga kemikalier mot mindre skadliga alternativ.

Regeringen bereder ett beslut om ändring i den svenska förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel som innebär att användning av växtskyddsmedel förbjuds inom vissa områden och har skickat ut förslaget på remiss. Sverige har under många år verkat för att ämnet klorpyrifos som används i växtskyddsmedel ska förbjudas på grund av risker för människors hälsa. EU:s medlemsländer röstade i december för att ämnet inte längre ska vara tillåtet på EU-marknaden.

Kemikalieinspektionen har fått särskilda medel för varutillsyn inom ramen för handlingsplanen för en giftfri vardag. Myndigheten har under de två senaste åren ökat sin varutillsyn med 50 procent. Under 2019 har myndigheten lett ett EU-projekt för tillsyn av biocidbehandlade varor. Myndigheten har fortsatt sin kontroll av kända högriskprodukter såsom lädervaror, smycken och hemelektronik.

Regeringen har verkat för ett ambitiöst globalt ramverk om kemikalier och avfall efter 2020. Sverige leder tillsammans med Uruguay en global högnivåallians om kemikalier och avfall. Under 2019 har flera möten hållits på politisk nivå med näringslivets aktörer där alliansen har enats om vad som behövs för en hållbar hantering av kemikalier och avfall.

Regeringen har gett Kemikalieinspektionen i uppdrag att redovisa en analys av e-handelns särskilda utmaningar kring varors innehåll av reglerade kemiska ämnen samt föreslå åtgärder för att komma till rätta med eventuella problem. Kemikalieinspektionen har under 2019 också utökat sin tillsyn inom detta område.

Regeringen verkar för ökad miljöhänsyn både i EU:s läkemedelslagstiftning och på global nivå. Regeringens samarbete med IAEA och FAO resulterade förra året i ett samarbete om antimikrobiella läkemedel i miljön. Upphandlingsmyndigheten har tagit fram förslag på miljökriterier för upphandling av läkemedel som nu kan börja användas. Regeringen har också antagit en strategi för arbetet mot antibiotikaresistens för åren 2020–2023, där miljön är ett prioriterat område. Frågan om läkemedel i miljön har kopplingar till arbetet mot antibiotikaresistens, se utgiftsområdena 7 Internationellt bistånd, 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 16 Utbildning och universitetsforskning samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Regeringen har avsatt särskilda medel på anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* för att för att minska spridning av läkemedelsrester, mikroplaster och andra föroreningar via avloppsverk och dagvatten till miljön. Under 2019 beviljades 57 miljoner kronor till 14 investeringsprojekt och tolv förstudier för att öka takten för installation av avancerad rening av läkemedelsrester. Flera projekt bidrar inte bara till att öka reningsgraden utan även till ökad återanvändning av renat avloppsvatten i kommuner med akut vattenbrist. Under 2019 beviljades också 38 miljoner kronor till projekt för att minska spridning av mikroplaster och andra föroreningar via dagvatten. Investeringsåtgärderna har haft en direkt effekt genom att mikroplast och andra föroreningar förhindrats från att spridas vidare till vattenmiljön, till exempel genom installation av filter i brunnar. Andra investeringar, såsom anläggande av dammar, förväntas ge effekter först på längre sikt. Dessa bidrag bidrar även till miljö kvalitetsmålen Levande sjöar och vattendrag och Hav i balans samt levande kust och skärgård.

Regeringen har fortsatt arbetet för att minska den negativa påverkan som plast och mikroplast har på miljön. Regeringen arbetar för ett ambitiöst och kostnadseffektivt genomförande av EU:s nya regler om engångsplast. Regeringen har tillsatt en utredning för att genomföra EU:s direktiv om engångsplast i svensk lagstiftning. Riksdagen har på regeringens förslag beslutat om en skatt på plastbärkassar. Skatten ska bidra till minskad spridning av mikroplast i naturen och att Sverige når EU:s mål om att senast 2025 ha minskat den årliga förbrukningen av plastbärkassar till max 40 per person. Naturvårdsverket har finansierat åtgärder för att minska den negativa påverkan som konstgräsplaner har på miljön och människors hälsa bl.a. projekt som ska underlätta en kostnadseffektiv implementering av teknik för avskiljning av mikro föroreningar. Under 2019 togs ett beslut om att göra ändringar i Baselkonventionens bilagor om striktare regler för global handel med plastavfall. Sverige har aktivt arbetat för att reglerna ska skärpas och resultatet var i stort sett i linje med svenska ståndpunkter. Sverige har varit drivande för att åstadkomma en global överenskommelse för att minska och förebygga utsläpp av plastavfall och mikroplast i haven. Europeiska kemikaliemyndigheten har tagit fram ett förslag till en begränsning av mikroplaster. Sverige har aktivt bidragit till detta arbete.

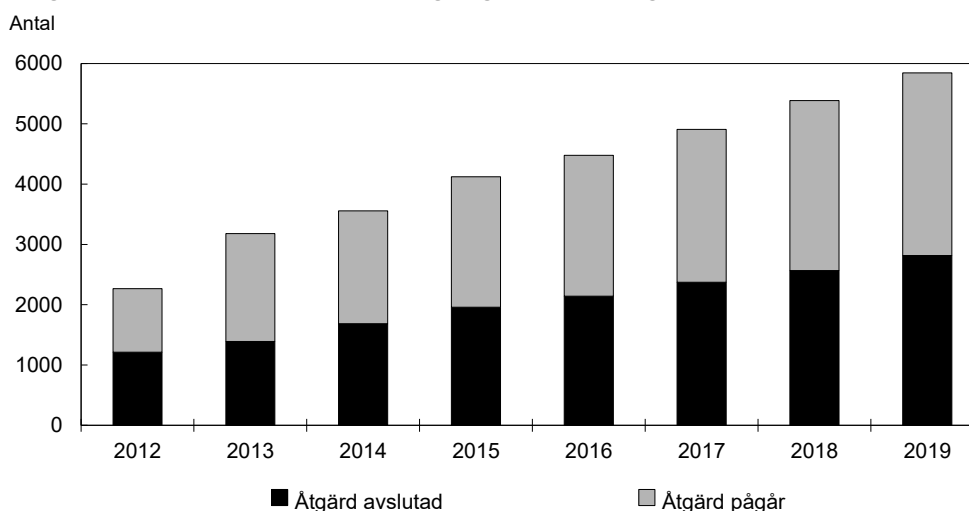
Halterna av avsiktligt bildade ämnen som dioxin minskar långsamt, men är fortfarande så höga att de innebär en risk för hälsan och miljön. Senast 2030 ska all fisk i svenska vatten ha så låga halter av dioxin och dioxinlika PCB-ämnena att fisken kan ätas utan

risk, även av barn och kvinnor i fertil ålder. Under 2019 har därför berörda myndigheter arbetat inom ett samverkansprojekt för att minska halterna ytterligare.

Fler förorenade områden åtgärdas

I dag bedöms drygt 1 100 av de totalt 85 000 inventerade förorenade områdena utgöra mycket stor risk för miljö och människors hälsa, dvs. riskklass 1. Ytterligare ca 7 900 områden bedöms utgöra stor miljö- och hälsorisk (riskklass 2). Under 2019 pågick totalt 1 575 efterbehandlingsinsatser i Sverige (för båda riskklasserna) och det totala antalet åtgärdade områden uppgick i december 2019 till 642 områden. Under 2019 var 26 procent av riskklass 1 och 2 objekt åtgärdade vilket innebär att 74 procent återstår för att uppnå preciseringen om förorenade områden. I diagram 3.7 redovisas antalet avslutade och pågående efterbehandlingar av förorenade områden.

Diagram 3.7 Antal efterbehandlingsåtgärder som pågår eller är avslutade

I diagrammet ses antalet avslutade och pågående efterbehandlingar av förorenade områden. I pågående efterbehandlingar räknas även delprojekt in. Det vill säga områden där bara en del av området har efterbehandlats.
Källa: sverigesmiljömål.se

Anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* används för att kunna åtgärda förorenade områden där ingen kan hållas ansvarig. Det statligt finansierade åtgärderna (helt eller delvis finansierade) har ökat succesivt från 77 pågående åtgärder under 2018 till 91 pågående åtgärder under 2019. Antalet åtgärder ökar stadigt bl.a. tack vare ett ökat anslag. Under 2019 avsattes totalt 693 miljoner kronor för att åtgärda förorenade områden. Under 2019 utnyttjades anslaget till 98 procent. Av detta gick ca 90 miljoner kronor till åtgärder för att minska spridningen av föroreningar till havs- och vattenmiljö, särskilt för sanering av förorenade sediment i havs- och inlandsvatten. Nästan 160 miljoner kronor beviljades till att sanera mark för att bygga bostäder. Norrköpings kommun är ett av flera exempel, som beviljades 32 miljoner kronor i bidrag till sanering av ett förorenat gammalt kolkajsområde vilket möjliggjort byggandet av omkring 600 nya bostäder.

Länsstyrelserna har sedan 2018 fått ökade medel för tillsyn och tillsynsvägledning över förorenade områden. Antalet slutförda åtgärder med privat finansiering ökade jämfört med 2017, vilket även gäller det pågående arbetet med utredningar och åtgärder. Den statligt finansierade tillsynen bidrar således i stor utsträckning till arbetet med att åtgärda förorenade områden. Det långsiktiga inventeringsarbete som genomförts i Sverige har gett ett bra kunskapsunderlag om vilka förorenade områden som finns men nya områden upptäcks ändå kontinuerligt.

Regeringen gav i juni 2019 flera myndigheter i uppdrag att tillsammans ta fram bättre kunskap för att hantera förorenade sediment i landets sjöar och kustområden.

Under 2019 har flera statliga myndigheter prioriterat att arbeta med PFAS-förorenade områden. I december 2019 fick Trafikverket, Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Sveriges geologiska undersökning samt Naturvårdsverket, vilka är flera av de statliga myndigheter som representerar den största delen av statens miljöskuld vad gäller förorenade områden, nya uppdrag att ta fram åtgärdsplaner för sitt arbete. Försvarsmakten har också fått i uppdrag att ta fram en handlingsplan för PFAS-förorenade områden.

Kunskap och information om skadliga ämnen bidrar till att hantera risker för människors hälsa och miljön

Det saknas kunskap om de effekter som uppstår när människa eller miljö utsätts för blandningar av ämnen. I november 2019 presenterade utredningen Framtidens kemikaliekontroll (SOU 2019:45) olika strategier för att bedöma och hantera kombinationseffekter samt bedöma ämnen i grupp. Betänkandet har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

Sverige har under 2019 fortsatt att driva på inom EU för stärkta informationskrav om kemiskt innehåll i varor genom hela livscykeln. Detta har bl.a. skett genom att lyfta frågor om informationsöverföring i gränssnittet mellan kemikalie-, produkt- och avfallslagstiftningarna inom EU. Genom EU:s revidering av avfallsdirektivet kommer det från 2021 vara obligatoriskt för varutillverkare och leverantörer av varor att till den Europeiska kemikaliemyndigheten (Echa) rapportera in om varor innehåller vissa utpekade särskilt farliga ämnen. Regeringen har sedan 2018 avsatt medel för spårbarhet och statistik och Naturvårdsverket arbetar för att etablera en digital lösning för spårbarhet av farligt avfall. Kemikalieinspektionen har aktivt i medverkat i arbetet med att ta fram en smartphoneapplikation som gör det enklare för konsumenter i hela EU att vid köptillfället ta reda på om de varor de köper innehåller särskilt farliga ämnen. Applikationen lanserades under 2019 och heter Kemikalieappen.

Under 2019 har Kemikalieinspektionen arbetat med uppdraget om kartläggning av farliga ämnen och bidragit till att öka kunskapen om farliga ämnen i plast, papper och papp samt användningen i olika branscher. Slutsatserna kommer bland annat att kunna användas i arbetet med att prioritera ämnen för åtgärder för riskminskning och inom arbetet med substitution.

Regeringen har gett bidrag till den svenska nanoplattformen SweNanoSafe som under året levererat ett underlag till en strategi för säker användning och hantering av nanomaterial.

Under året har Naturvårdsverket i samarbete med Konsumentverket och Kemikalieinspektionen genomfört en informationssatsning för att öka konsumenters kunskap om att dagens textilkonsumtion inte är hållbar och ge tips om mer hållbara val. Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen har också hållit i en branschdialog om textilier som ska leda till en högre medvetenhet hos företag kring miljöutmaningar i textilbranschen.

Under året har Sverige också lagt fram förslag på harmoniserad klassificering för nio olika ämnen i EU. Det bidrar till ökad kunskap och enhetlig riskhantering i Sverige och EU.

3.9.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljö-kvalitetsmålet. Flera viktiga åtgärder har genomförts både nationellt, inom EU och internationellt men olika faktorer påverkar utvecklingen, t.ex. den långa eftersläpningen i miljön och att nya ämnen ständigt utvecklas och sätts på marknaden. Den ökade konsumtionen och kemikalie- och varuproduktionen bidrar till en ökad diffus spridning av farliga ämnen, såväl regionalt som globalt. E-handel är en särskild utmaning för kemikaliekontrollen. Samtidigt minskar halterna av flera välkända särskilt farliga, och sedan länge förbjudna eller begränsade miljögifter. Det visar att begränsningar och förbud har effekt. För ämnen som bryts ned långsamt och som redan är spridda i varor, byggnader och miljön och ansamlas i levande varelser sker dock minskningen långsamt.

Handlingsplanen för en giftfri vardag och de medel som har avsatts för detta arbete har starkt bidragit både till att öka kunskapen om ämnen, till begränsningar av skadliga ämnen och till att stärka varutillsynen. Handlingsplanen har också bidragit till att Sverige kunnat vara ett av de allra mest aktiva länderna inom kemikaliekontroll i EU. Regeringens satsning på stärkt kemikaliearbete inom EU och globalt under 2020 bidrar bl.a. till arbetet med en giftfri vardag.

EU-kommissionen har granskat ändamålsenligheten och funktionen av all kemikalie-lagstiftning (utom Reach). I juni 2019 konstaterade kommissionen att de åtgärder som införts i lagstiftningen bidrar till skyddet för människors hälsa och miljön, men att det finns ett antal områden som behöver utvecklas. Regeringen delar denna bedömning. För att säkerställa att människor och miljö inte exponeras för ämnen som begränsats är det viktigt med en effektiv tillsyn av kemikalie- och varureglerna. Kunskapen om effekter av den sammanlagda exponeringen för farliga kemiska ämnen är fortfarande mycket begränsad. Den sammanlagda exponeringen hanteras normalt inte heller i dagens lagstiftning, som i huvudsak är inriktad på exponering för enskilda ämnen i vissa användningar. Steg har tagits inom EU för en gruppvis bedömning av ämnen, t.ex. för ämnesgruppen PFAS, men även här återstår arbete att göra för att säkerställa skyddet för människors hälsa och miljön.

En olämplig hantering och spridning av kemikalier påverkar människors hälsa och miljön negativt både på kort och lång sikt. Det leder till föroreningar av mark, vatten, livsmedel och luft, och kostar också samhället och företag stora pengar. Sveriges arbete inom EU och globalt bidrar till en mer säker kemikaliehantering och därmed en hållbar utveckling samt till en mer cirkulär ekonomi.

Regeringens satsning på avancerad rening av avloppsvatten har bidragit till att minimera utsläppen av läkemedel till miljön. Det statliga stödet bidrar till att öka takten för installation av avancerad rening av läkemedelsrester. Det krävs dock åtgärder i hela livscykeln för att minska utsläppen.

Saneringsarbete återstår för att förorenade områden ska vara åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön. Tillsynsarbetet har bidragit till att fler saneringar som ska bekostas av förorenaren kommer till stånd. Arbetet med förorenade sediment har inte kommit lika långt som arbetet med förorenade områden på land, även om regeringen och myndigheterna prioriterat detta allt mer senaste åren.

Kunskap om skadliga ämnen och information om hur de används och förekommer är en förutsättning för att nå miljömålet. I och med genomförandet av EU-lagstiftning ökar kunskapen successivt, men inte i samma takt som nya ämnen sätts på marknaden. Kunskapsläget för kemiska ämnen har förbättrats avsevärt under den senaste tioårs-

perioden, även om det för t.ex. kombinationseffekter fortfarande återstår mycket arbete.

För etappmålen om information om farliga ämnen i varor, utveckling och tillämpning av EU:s kemikaliereregler och ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning bedömer regeringen att förutsättningarna för att nå målen har förbättrats de senaste åren men det krävs ytterligare åtgärder. Inget av etappmålen bedöms kunna nås i tid, se tabell 3.1.

3.10 Skyddande ozonskikt

Miljökvalitetsmålet är att ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

3.10.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- vändpunkt och återväxt
- ofarliga halter ozonnedbrytande ämnen.

3.10.2 Resultatredovisning

Uttunnningen av ozonskiktet har upphört globalt men är fortfarande två procent tunnare än innan nedbrytningen började. Mätdata indikerar att återväxten av ozonskiktet kan ha påbörjats. Osäkerheterna dock är stora p.g.a. klimatförändringens inverkan samt ozonskiktets naturliga variationer. Nationella data för 2019 visar på en fortsatt neutral trend och förtunnningen i Sverige är ca 3,5–4 procent. En säkerställd återhämtning för den totala halten ozon i stratosfären förväntas inte ske förrän någon gång under perioden 2020–2040.

Flertalet av de ämnen som bryter ned ozonskiktet regleras under Montrealprotokollet. I takt med att utsläppen av reglerade ämnen generellt minskar, ökar den relativa betydelsen av de utsläpp som inte regleras av Montrealprotokollet. Liksom tidigare fortsätter exempelvis halten av lustgas i atmosfären att öka.

Sverige är fortsatt en aktiv part i Montrealprotokollet och Naturvårdsverket har verkat för att värna miljöintegriteten i protokollet och säkerställa att de framgångar som uppnåtts består, t.ex. att de undantag som fortfarande finns begränsas för att slutligen upphöra. Naturvårdsverket har också arbetat för att påskynda genomförande av Kigalitillägget om att fasa ut fluorkolväten (HFC), en växthusgas som skulle kunna bidra med avsevärda klimatnyttor.

3.10.3 Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att miljökvalitetsmålet kommer att nås. Även om det inte går att se en statistiskt säkerställd återväxt av ozonskiktet, finns det vetenskapligt underlag som visar att återhämtningen kan ha påbörjats som ett resultat av minskade utsläpp av ozonnedbrytande ämnen. Osäkerheterna i bedömningen av miljökvalitetsmålet beror på ozonskiktets naturliga variationer samt klimatets fortsatta påverkan. Det finns därför behov av längre tidsserier. Utsläpp av lustgas (N₂O), otillåten användning av reglerade ozonnedbrytande ämnen, kortlivade ämnen som kan nå upp till stratosfären samt utsläpp från befintliga och uttjänta produkter utgör kvarstående problem. För att säkerställa återväxten av ozonskiktet, och om möjligt även tidigare lägga den fullständiga återhämtningen, behöver både det internationella och det

nationella arbetet inom ramen för Montrealprotokollet fortsätta med oförminskad kraft. Eftersom många kväveföreningar (som inte omfattas av Montrealprotokollet) kan omvandlas till lustgas är det även viktigt att minska dessa utsläpp. Nationellt är det fortsatt viktigt att sortera ut material med ozonnedbrytande ämnen från rivningsavfall.

3.11 Säker strålmiljö

Miljö kvalitetsmålet är att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

3.11.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området består av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- individens exponering för skadlig strålning
- utsläppen av radioaktiva ämnen
- hudcancer orsakade av ultraviolet strålning
- exponeringen för elektromagnetiska fält.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikator som diagram:

- antalet nya fall av hudcancer (malignt melanom och ej malignt melanom).

Som en följd av den översyn som gjorts av resultatexterna har resultatindikatorn cesiumhalt i mejerimjök utgått.

3.11.2 Resultatredovisning

Strålsäkerhetsmyndigheten har arbetat för att olika verksamheter som kärntekniska anläggningar, inom sjuk- och tandvård, annan industri bedrivs strålsäkert, se även utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Inga allvarliga tillbud eller haverier har inträffat vid kärntekniska anläggningar i Sverige under 2019 och generellt har verksamheterna bedrivits på ett strålsäkert sätt. Inga dosgränser har överskridits under de senaste dryga tio åren. Den högsta beräknade stråldosen till allmänheten till följd av utsläpp från de kärntekniska anläggningarna ligger med god marginal under dosgränsen för allmänheten som är 0,1 millisievert per år.

Under 2019 har Strålsäkerhetsmyndigheten inom ramen för sitt miljöövervakningsprogram tagit prover på och mätt radioaktiva ämnen i miljön. Generellt uppmäts låga halter av radioaktiva ämnen från mänsklig verksamhet i miljön. Allmänhetens exponering för joniserande strålning i miljön är inte något betydande hälsoproblem. Det finns dock fortfarande halter av cesium-137 i marken från Tjernobylyolyckan och av nedfallen från de atmosfäriska kärnvapenproven på 1950- och 1960-talen. Radon är den enskilt största orsaken till att allmänheten exponeras för joniserande strålning och inandning av radon är en hälsorisk. För att belysa vikten av att arbetsgivare kontrollerar radonhalten och vid behov genomför åtgärder har Strålsäkerhetsmyndigheten under 2019 bl.a. genomfört en kampanj om radonmätning på arbetsplatser.

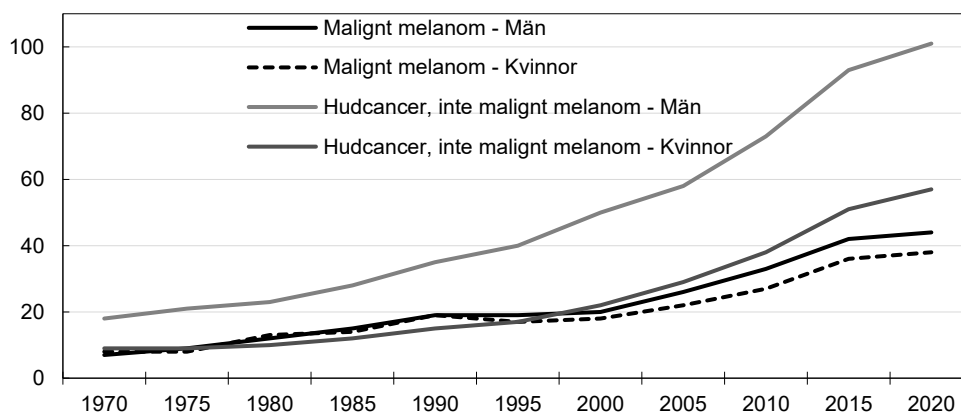
Svensk Kärnbränslehantering AB har sökt tillstånd enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet och miljöbalken till ett sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall från det svenska kärnkraftsprogrammet i Östhammars kommun och i Oskarshamns kommun. Svensk Kärnbränslehantering AB har

även ansökt om att få bygga ut det befintliga slutförvaret för kortlivat radioaktivt avfall (SFR) i Forsmark. Ansökningarna bereds i Regeringskansliet. I april beslutade regeringen propositionen Ett förtydligt statligt ansvar för vissa kärntekniska verksamheter (prop. 2019/20:157). I propositionen föreslås ändringar i miljöbalken, i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet och i lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter. Ändringarna innebär i huvudsak att statens ansvar för vissa kärntekniska verksamheter tydliggörs i lag. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 november 2020.

Antalet fall av samtliga hudcancerformer har ökat under de senaste decennierna och störst är ökningen av hudtumörer (se diagram 3.8). Nästan 500 personer per år avlider till följd av främst malignt melanom. Det är ingen stor skillnad mellan män och kvinnor när det gäller utvecklingen av malignt melanom. UV-strålning från solen och solarier är den främsta yttre riskfaktorn för hudcancer och det finns en fördröjning mellan exponering för UV-strålning och insjuknande i hudcancer. Under 2019 gav regeringen Strålsäkerhetsmyndigheten i uppdrag att genomföra ett förstärkt förebyggande arbete mot hudcancer. Utlandsresor under vinterhalvåret står för en stor del av svenskars årliga exponering för sol och den högre intensiteten medför en ökad risk för att bränna huden. Därför har Strålsäkerhetsmyndigheten under 2019 tagit fram en informationskampanj som riktar sig till målgruppen resenärer. Myndigheten har också genomfört en enkätundersökning av svenskarnas solvanor vilket bidrar till bättre kunskapsunderlag.

Diagram 3.8 Antal nya fall av hudcancer, malignt melanom och inte malignt melanom

Åldersstandardiserad incidens per 100 000 invånare enligt befolkningen 2000

Antalet diagnostiserade hudcancerfall har stigit kraftigt de senaste decennierna. Statistiken inkluderar inte basalcancer. Gällande Tumör i huden, inte malignt melanom har det sedan 2006 skett en allt större inrapportering av antalet tumörer per individ.

Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas.

Allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält är normalt sett låg jämfört med gällande referensvärden. Strålsäkerhetsmyndigheten har under 2019 fortsatt följt utvecklingen inom området.

3.11.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att miljö kvalitetsmålet är nära att nås. Alla preciseringar utom ultraviolett (UV) strålning bedöms kunna nås. Antalet fall av hudcancer har ökat under lång tid. Även om exponeringen för UV-strålning skulle minska, kommer antalet cancerfall att öka en period, eftersom det kan ta decennier för hudcancer att utvecklas. Därför fortsätter arbetet med att minska barns och vuxnas exponering av UV-strål-

ning från solen och solarier för att på sikt minska antalet hudcancerfall. Informationsinsatser och undersökning av solvanor är viktiga åtgärder för att minska risken för hudcancer och kunna vända den negativa trenden.

Utöver att bidra till miljömålet Säker strålmiljö bidrar strålsäkerhetsarbetet även till flera andra miljö kvalitetsmål, främst God bebyggd miljö och Grundvatten av god kvalitet.

3.12 Ingen övergödning

Miljö kvalitetsmålet är att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

3.12.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området består av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- tillförsel av kväve- och fosforföreningar till havet
- påverkan på landmiljön av övergödande ämnen
- tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten
- tillståndet i havet.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikatorer som diagram:

- fosfortillförsel till Egentliga Östersjön
- utbredning av syrefria botten och botten påverkade av akut syrebrist i Östersjön.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultatexterna har resultatindikatorn kvävetillförsel via vatten till Egentliga Östersjön utgått.

3.12.2 Resultatredovisning

Tillförseln av kväve och fosfor från Sverige har enligt Naturvårdsverket minskat signifikant till de flesta havsbassänger räknat från referensperioden 1997–2003 och fram till 2017. Under perioden 2012–2017 har dock tillförseln av både fosfor (se diagram 3.9) och kväve ökat till havsbassängerna Egentliga Östersjön och Skagerrak och kvävetillförseln har dessutom ökat till Öresund. För att nå målet måste belastningen till Egentliga Östersjön enligt Naturvårdsverket minska med ca 5800 ton kväve och ca 200 ton fosfor.

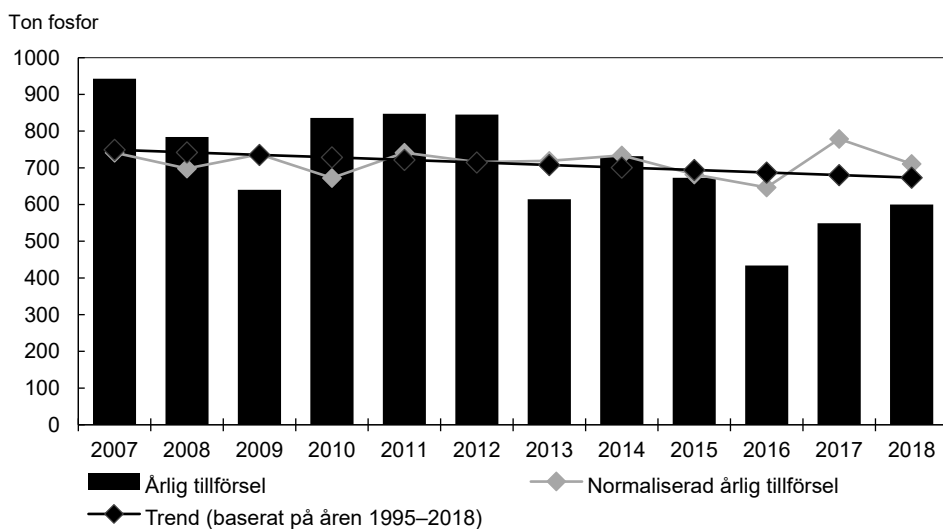
Den kritiska belastningen för kväve till barrskog är indikator för påverkan på landmiljön. Enligt Naturvårdsverket överskrids belastningen i hela södra Sverige och i delar av mellersta Sverige. Tillförsel av kväve sker genom atmosfäriskt nedfall och till viss del också genom kvävegödning av skogsmark. Mellan 2009 och 2018 minskade de svenska kväveutsläppen till luft från alla stora källor utom jordbruket. En stor del av kvävenedfallet i Sverige kommer från källor i Tyskland, Polen, Danmark och Storbritannien samt från internationell sjöfart.

Statusklassning av vattenförekomsterna uppdaterades 2019 och tillståndet för övergödning har bedömts i vattendrag, sjöar och kustvatten genom klassificering av status för näringsämnen enligt vattenförvaltningsförordningen, som utgör en av indikatorerna. Resultaten är svårtolkade enligt Naturvårdsverket då skillnader jämfört med

tidigare klassificeringar främst beror på metodförändringar och inte på ett förändrat miljötillstånd.

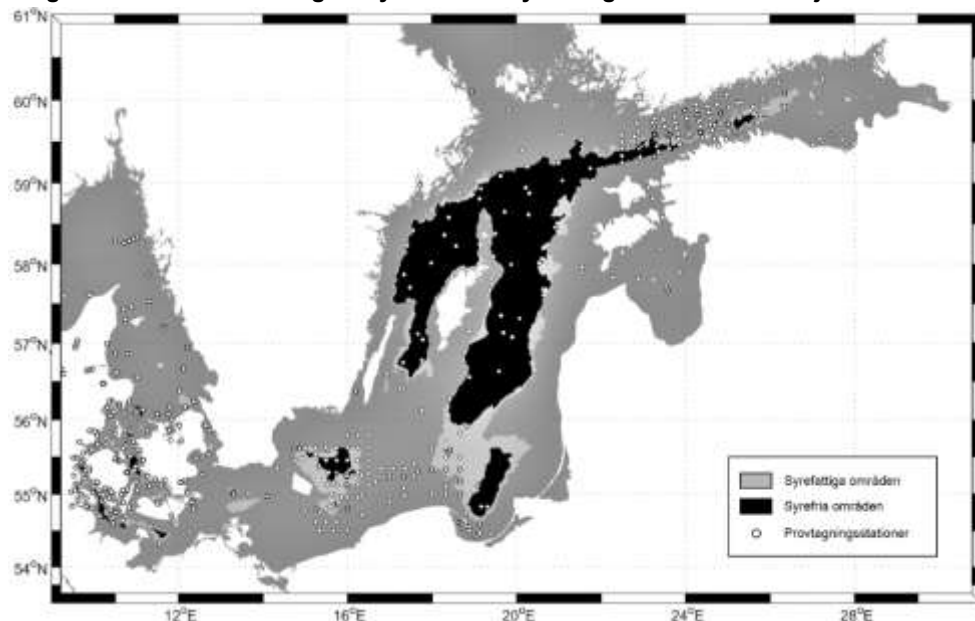
Enligt indikatorn miljöstatus för övergödning i havet har alla Sveriges omgivande havsbassänger, förutom Skagerraks utsjö, problem med övergödning. Området med syrefria bottenar i Östersjön var 2018 det största som uppmätts sedan tidsseriens start 1960. Liknande utbredning förekommer hösten 2019 enligt preliminära data från SMHI (diagram 3.10). Syrefrihet förekommer nu regelbundet på djupt vatten i nya områden i Hanöbukten, Gdanskbukten och Bornholmsbassängen.

Diagram 3.9 Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön

Källa: Baltic Nest Institute.

Diagram 3.10 Utbredning av syrefria och syrefattiga bottenar i Östersjön 2019

Källa: SMHI, Naturvårdsverket, Miljömålsportalen.

Åtgärdsarbetet mot övergödning har stärkts under 2019 genom de ändringar som genomfördes 2018 i förordning (2009:381) om statliga stöd till lokala vattenvårdsprojekt, Lova. Under 2019 ökade Lova-medlen inom anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* med 65 miljoner kronor till totalt 200 miljoner kronor. Exempelvis har tolv

projekt initierats 2019 för att minska internbelastningen av fosfor i sjöar, fyra projekt har startats med återcirkulering av näringsämnen som fokus, varav två genom musselodling i havet, och i 13 nya projekt har strukturkalkning genomförts för att minska fosforförlusterna från åkermark. Dessutom har insatser genomförts med Lova-medel för att ta fram underlag för att i nästa steg kunna genomföra effektiva åtgärder. Med hjälp av Lova-bidrag har kommunerna kunnat prioritera åtgärder mot övergödning inom kommunövergränsande avrinningsområden. Totalt användes 145 miljoner kronor av Lova-medlen 2019 och för projekt mot övergödning har utbetalningarna ökat från 44 miljoner kronor 2017 till 112 miljoner kronor 2019. För åtgärder mot övergödning inom jordbruket är landsbygdsprogrammet dessutom en viktig källa för finansiering (redovisas mer ingående under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel).

Utredningen om minskad övergödning genom stärkt lokalt åtgärdsarbete presenterade sina förslag i februari 2020 och betänkandet (SOU 2020:10) har remitterats. Remissvaren ska redovisas senast den 31 augusti 2020. För att minska övergödningen av Östersjön ska Havs- och vattenmyndigheten i samarbete med Statens jordbruksverk och andra berörda myndigheter utreda förutsättningarna för ett ökat samarbete mellan Östersjöländerna och möjligheterna till ett internationellt handelssystem med utsläppsrätter. Uppdraget ska redovisas senast den 30 december 2020.

Regeringen noterar att riksdagen i betänkandet 2019/20: MJU1 kommenterar att de indikatorer som återfinns under miljö kvalitetsmålet på miljömålsportalen inte redovisades i prop. 2019/20:1. Regeringen har i prop. 2019/20:1 förklarat varför två av indikatorerna ersatts. Övriga indikatorer har antingen redovisats i diagram eller beskrivits i texten i prop. 2019/20:1.

3.12.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljö kvalitetsmålet. Regeringens insatser, som initierades 2018, för att öka åtgärdsarbetet mot övergödning på lokal nivå har fortsatt. Insatserna börjar ge resultat i form av ökat genomförande av åtgärder som finansieras genom stöd för lokala vattenvårdsprojekt, Lova. De åtgärdssamordnare som har påbörjat sitt arbete i 21 avrinningsområden under 2019 förväntas leda till ett ökat åtgärdsarbete i några av de mest övergödda kust- och avrinningsområdena.

Regeringen konstaterar att det inte är möjligt att följa utvecklingen av tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten genom den nu använda indikatorn status för näringsämnen enligt vattenförvaltningsförordningen. Havs- och vattenmyndigheten och de länsstyrelser som är vattenmyndigheter har därför fått i uppdrag att utveckla en metod för uppföljning av miljötillståndet så att det går att jämföra bedömningar gjorda vid olika tidpunkter. För att öka träffsäkerheten i anläggningen av åtgärder har Havs- och vattenmyndigheten också fått i uppdrag att analysera hur man kan förbättra uppföljningen av vilken effekt olika åtgärder fått.

Det är viktigt att de åtgärder som ingår i åtgärdsprogrammen i enlighet med vattenförvaltningsförordningen (2004:660) genomförs av berörda myndigheter och kommuner. Lokaliseringen av åtgärder behöver i större utsträckning än i dag anpassas efter var de gör mest nytta och har störst effekt. Vid utformning av styrmedel som rör markanvändning ska även beaktas behovet av enkelhet för myndigheter och stödmottagare, förutsägbarhet, genomförbarhet, kostnadseffektivitet och insatsernas multifunktionella egenskaper.

Regeringens samlade bedömning är att statens insatser har en viktig men begränsad effekt i relation till de omfattande behoven.

3.13 Levande sjöar och vattendrag

Miljö kvalitetsmålet är att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljö värden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

3.13.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området består av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- god ekologisk och kemisk status
- oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag
- ytvattentäckters kvalitet
- ekosystemtjänster
- strukturer och vattenflöden
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturmiljö värden
- friluftsliv.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikator som diagram:

- strandlinje längs sjöar och vattendrag som är påverkad av bebyggelse 2014–2018.

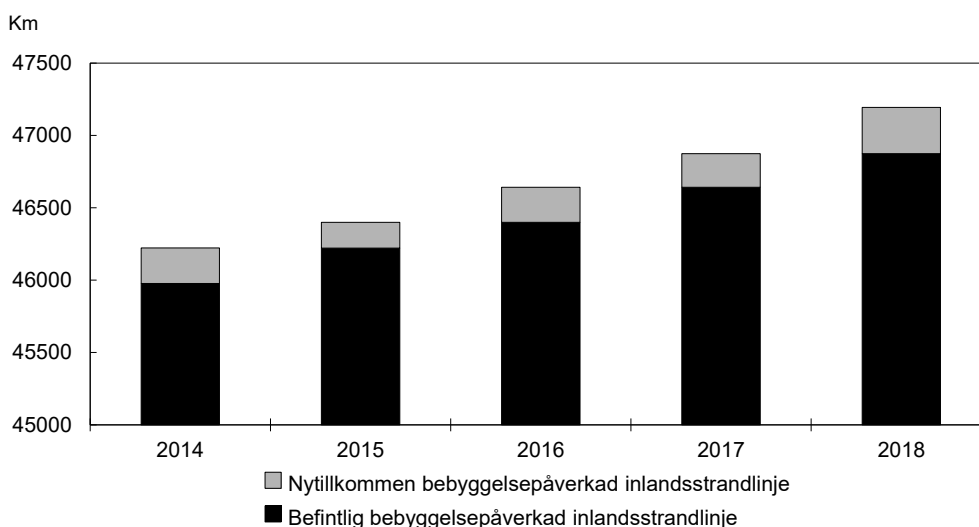
Som en följd av den översyn som gjorts av resultatexterna har resultatindikatorn strandnära byggande utgått.

3.13.2 Resultatredovisning

Under 2019 genomfördes en statusklassning enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660). I klassningen följer man upp vattenkvaliteten med hjälp av bedömningar av ekologisk och kemisk status. Femtiofyra procent av sjöarna och sjuttio procent av vattendragen bedöms inte uppnå god ekologisk status och samtliga ytvattenförekomster bedöms ha dålig kemisk status. Orsakerna till detta är bland annat förekomst av miljögifter, till exempel kvicksilver och polybromerade difenyletrar, problem med övergödning och försurning samt vandringshinder.

Utbyggnad och exploateringar i strandzonen fortsätter, vilket påverkar både den biologiska mångfalden och friluftslivet negativt genom att biotoper försvinner och den allemansrättsliga tillgången minskar.

Diagram 3.11 Strandlinje längs sjöar och vattendrag som är påverkad av bebyggelse (Bebyggelsepåverkad inlandsstrandlinje)

Källa: Statistiska centralbyrån.

Regionala vattenförsörjningsplaner tas fram för att säkerställa tillgången till vattenresurser för vattenförsörjningen. Under åren 2018–2021 har regeringen ökat länsstyrelsernas förvaltningsanslag med 50 miljoner kronor årligen för länens förebyggande arbete att skydda dricksvatten, exempelvis genom inrättande av regionala vattenskyddsområden (se även avsnittet Grundvatten av god kvalitet). De senaste åren har andelen ytvattentäkter som har vattenskyddsområde långsamt ökat.

Arbetet med att restaurera sjöar och vattendrag går långsamt. Jordbruk, skogsbruk, infrastruktur och vattenkraftsproduktion påverkar vattenmiljön. Påverkan fortsätter genom rensningar, körskador i skogsbruket och flödesregleringar. Den 1 januari 2019 trädde ny lagstiftning i kraft som innebär att vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel ska omprövas enligt miljöbalken för att erhålla moderna miljövillkor (se prop. 2017/18:243, bet. 2017/18:CU31, rskr. 2017/18:383). En nationell plan för moderna miljövillkor beslutades av regeringen den 25 juni 2020. Vattenkraften spelar i dag en central roll för Sveriges elförsörjning och för att vi ska kunna ställa om till ett hållbart elsystem. Genom regeländringarna kan vattenkraften fortsätta ha en nyckelroll i det svenska elsystemet och samtidigt anpassas till moderna miljövillkor.

Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet redovisar i rapporten Rödlistade arter i Sverige 2020 att 260 rödlistade arter huvudsakligen förekommer i sötvatten, vilket motsvarar fem procent av de rödlistade arterna.

Invasiva arter är ett allt större hot mot Sveriges sjöar och vattendrag. Den 1 januari 2019 trädde förordningen (2018:1939) om invasiva främmande arter i kraft. Förordningen innehåller bestämmelser som kompletterar EU-lagstiftningen på området.

Av den del som Havs- och vattenmyndigheten disponerar av anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* har en huvuddel gått till arbete inom förvaltningsområde vatten (73 procent), medan insatser inom förvaltningsområde hav (17 procent) och förvaltningsområde fisk (10 procent) utgör en mindre del. Förvaltningsområdena överlappar dock varandra. Flertalet projekt och uppdrag som beviljats medel från anslag 1:11 bidrar till åtgärder och resultat inom mer än ett förvaltningsområde (Miljödepartementets dnr M2020/00527/Nm).

Under 2019 har Unesco efter regeringens nominering utnämnt Vindelälven-Juhtatdahka och Voxnadalen till nya biosfärområden.

3.13.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljö-kvalitetsmålet.

Regeringen konstaterar att försurning, fysisk påverkan, övergödning och miljögifter fortsatt bidrar till att en majoritet av svenska sjöar och vattendrag i dag varken uppnår god ekologisk status eller god kemisk status.

Den nya lagstiftningen och den nationella planen för moderna miljövillkor för vattenkraften bedöms leda till nytta för vattenmiljön samtidigt som negativ påverkan på nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel hålls till ett minimum. Hänsyn tas även till allmänna samhällsintressen i enlighet med 27 § förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter.

Regeringen bedömer att invasiva främmande arter är ett allvarligt hot och att problemen kan förväntas öka i framtiden. Den nya förordningen om invasiva främmande arter är ett viktigt styrmedel för att bekämpa och motverka de negativa effekterna av dessa arter.

Det utökade stödet till länsstyrelserna för att ta fram regionala vattenskyddsområden har inneburit bättre förutsättningar för att skydda de dricksvattenresurser som är av betydelse för vattenförsörjningen.

3.14 Grundvatten av god kvalitet

Miljökvalitetsmålet är att grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

3.14.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området består av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- grundvattnets kvalitet och kemiska status
- kvaliteten på utströmmande grundvatten
- grundvattennivåer och grundvattnets kvantitativa status
- bevarande av naturgrusavlagringar.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikator som diagram:

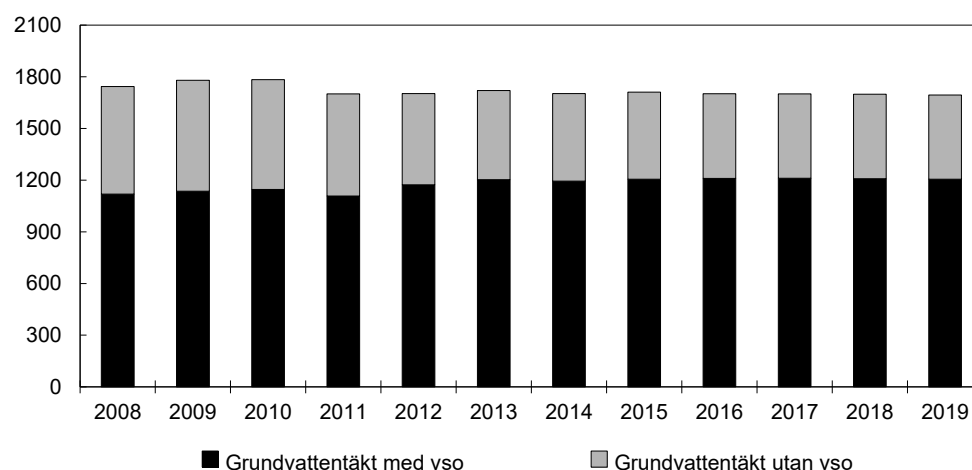
- antal kommunala grundvattentäkter med och utan vattenskyddsområde 2008–2019.

3.14.2 Resultatredovisning

Övervakningen av grundvattnets kvalitet har utökats både på regional och nationell nivå. Screeningundersökningar visar att miljögifter förekommer i grundvattnet på många håll men att halterna är låga. Arbetet med att ta fram och revidera vattenskyddsområden för befintliga kommunala vattenskyddsområden går fortfarande långsamt.

Diagram 3.12 Antal kommunala grundvattentäkter med och utan vattenskyddsområde (vso)

Antal vattentäkter

Källa: Vattentäcksarkivet vid SGU.

Under 2019 har länsstyrelserna fattat totalt tio beslut om inrättande av regionala vattenskyddsområden (se även avsnittet Levande sjöar och vattendrag).

Vattenmyndigheterna och länsstyrelserna har under året genomfört klassning av kemisk status för alla grundvattenförekomster i Sverige. Av landets 3 698 grundvattenförekomster har 3 612 god kemisk status enligt EU:s ramdirektiv för vatten.

Orsakerna till att 86 grundvattenförekomster inte når god kemisk status är främst höga halter av bekämpningsmedel, klorid och PFAS. Fördelningen mellan grundvattenförekomster med god och otillfredsställande kemisk status är densamma som vid mätningar inom tidigare förvaltningscykler.

Indikatorn för kvaliteten på utströmmande grundvatten uppdateras vart sjätte år och uppdaterades 2019 i samband med rapportering i enlighet med art- och habitatdirektivet till EU. Sammantaget ses att antalet klassningar av grundvattenberoende naturtyper med dålig status har ökat samtidigt som antalet klassningar med gynnsam bevarandestatus har minskat.

Under 2019 har vattenmyndigheterna och länsstyrelserna klassat grundvattenförekomsternas kvantitativa status. Antalet grundvattenförekomster som inte når upp till god kvantitativ status har mer än tredubblats från nio till trettio sedan den förra klassningen. Det gäller framför allt på Öland, Gotland och inom delar av Kalmar län där tillgången på grundvatten är knapp och konkurrensen stor. Sammantaget bedöms dock en stor majoritet av Sveriges grundvattenförekomster ha god kvantitativ status. Sveriges geologiska undersökning (SGU) har under året fortsatt genomförandet av den statliga satsningen (prop. 2017/18:1 utgiftsområde 24 Näringsliv) på en utökad kartläggning av grundvattenresurser med fokus på bristområden. Satsningen pågår under åren 2018–2020 och har bland annat inneburit att fler stationer för mätningar av grundvattennivåer nu är i drift. Inom SGU:s kartläggning av grundvattenmagasin har ett trettio-tal grundvattenförekomster undersökts under året. Vidare har den utökade nivåövervakningen under 2019 lett till etableringar av övervakningsstationer i ett trettio-tal grundvattenförekomster, och fler är planerade.

Grundvattensituationen präglades under 2019 av låga grundvattennivåer sommartid, framför allt i de östra delarna av Götaland och Svealand. Problemen med låga grundvattennivåer har dock generellt varit mindre i landet under 2019 än under somrarna 2016–2018.

Genom en särskild satsning under 2019 på anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* gavs kommuner och kommunala bolag, men även företag, möjlighet att söka medel för åtgärder för en bättre vattenhushållning och bättre tillgång till dricksvatten. Grundvattnet är en central del i ett sextiotal nu uppstartade projekt.

Naturgrusuttaget ligger kvar på samma nivå som tidigare, ca 10 miljoner ton per år. Andelen naturgrus av den totala ballastproduktionen fortsätter dock att minska. Omkring tio procent av den totala mängden använd ballast utgörs i dag av naturgrus. I ett internationellt perspektiv är det en mycket låg nivå.

3.14.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Förutsättningarna för att värna grundvattnet blir dock successivt bättre med de olika statliga satsningar och andra insatser som pågår.

Det utökade stödet till länsstyrelserna för att ta fram regionala vattenskyddsområden har inneburit bättre förutsättningar för arbetet med att förstärka skyddet av grundvatten.

Satsningen som SGU utför beträffande utökad kartläggning av grundvattenresurser gör att kunskapen om grundvatten och strukturen i arbetet förbättras efterhand. Den mer omfattande övervakningen av både grundvattennivåer och grundvattnets kvalitet bidrar positivt till arbetet med miljökvalitetsmålet. Det utökade kunskapsunderlaget om kvantitet och kvalitet bedöms även göra nytta i klimatanpassningsarbetet. Tillgången på grundvatteninformation i databaser har förbättrats.

Satsningen på åtgärder för en bättre vattenhushållning och bättre tillgång till dricksvatten under 2019 har genererat projekt som bedöms gynna grundvattnet.

Den mängd naturgrus som användes under 2019 är den lägsta som hittills registrerats. Det kan tolkas som om att miljöbalkens särskilda bestämmelser om naturgrustäkt har börjat ge resultat.

3.15 Hav i balans samt levande kust och skärgård

Miljökvalitetsmålet är att Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

3.15.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området består av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- god miljöstatus
- god ekologisk och kemisk status
- ekosystemtjänster
- grunda kustnära miljöer
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer

- bevarade natur- och kulturvärden
- kulturlämningar under vattnet
- friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikatorer som diagram:

- skräp på stränder runt Kattegatt och Östersjön
- havsstrandlinje påverkad av bebyggelse.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultatexterna har resultatindikatorn antal nyuppförda byggnader under 2014–2017 inom 100 m från havsstrandlinje utgått.

3.15.2 Resultatredovisning

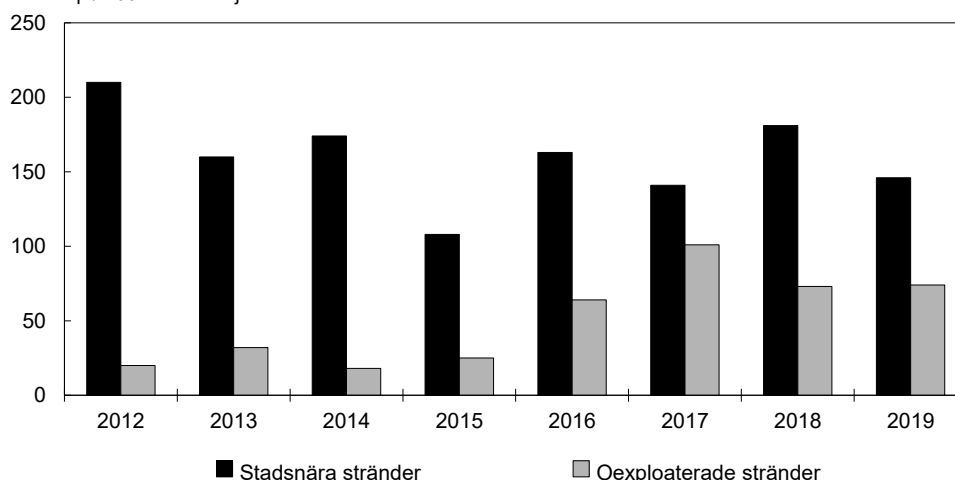
Miljö kvalitetsmålets preciseringar god miljöstatus samt god kemisk och ekologisk status är breda och måluppfyllelsen för dessa är nära sammankopplade med uppfyllelse av målets övriga preciseringar, samt flera andra miljö kvalitetsmål. Under 2019 genomfördes en statusklassning enligt vattenförvaltningsförordningen. Endast 21 procent av kustvattenförekomsterna bedöms ha god eller hög ekologisk status. Ingen kustvattenförekomst uppnår god kemisk status. Det beror framför allt på atmosfärisk deposition av kvicksilver och polybromerade difenyletrar. Även höga halter dioxin i fet fisk är ett problem. Genom regeringens satsningar på anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* har flera åtgärder som bidrar till uppfyllelse av ett flertal preciseringar inom miljö kvalitetsmålet genomförts och påbörjats. Det rör sig till exempel om åtgärder för att begränsa utsläpp och minska internbelastningen av näringsämnen, satsningar på avancerad rening av kommunalt avloppsvatten för minskad spridning av läkemedel och andra mikroföroreningar, samt satsningar för att begränsa miljöpåverkan från plast. Resultat av dessa satsningar redovisas i avsnitten om miljö kvalitetsmålen Giftfri miljö och Ingen övergödning.

Marint skräp är ett globalt problem som är ett hot mot de marina ekosystemen. Mängden skräp på stränder i Kattegatt och Östersjön visas i diagram 3.13. Den största tillförseln av skräp på oexploaterade stränder kommer från havet. På stadsnära stränder antas skräpet mest komma från besökare. Under 2019 delade Naturvårdsverket ut 17 miljoner kronor till 25 kommuner som bidrag för strandstädning. 254 personer som i de flesta fall stod långt ifrån arbetsmarknaden anställdes för att städa. Uppgifter uppdelat på kön finns inte att tillgå. Totalt samlades 216 ton avfall in. Sedan 2018 har regeringen gjort en särskild satsning för att minska nedskräpning genom informationsinsatser och ökad kunskap om nedskräpningens effekter. Under 2019 avsattes också totalt 42 miljoner kronor från anslag 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för arbete med miljöfarliga vrak. Från två av de 30 mest miljöfarliga vraken i svenska vatten bärgades under 2019 ca 360 m³ olja och spökgarn (förlorade fiskeredskap). Regeringen har även avsatt särskilda medel för att minska spridningen av farliga ämnen från förorenade sediment vilket redovisas närmare under miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö.

Naturvårdsverket har under året utlyst forskningsmedel om metodutveckling och analysverktyg för att klargöra hur vissa kombinationer av belastningar bör behandlas och ge ytterligare kunskap om hur klimatförändringar i kombination med övriga miljöförändringar kan påverka limniska och marina ekosystem.

Diagram 3.13 Skräp på stränder runt Kattegatt och Östersjön

Antal skräp / 100m strandlinje

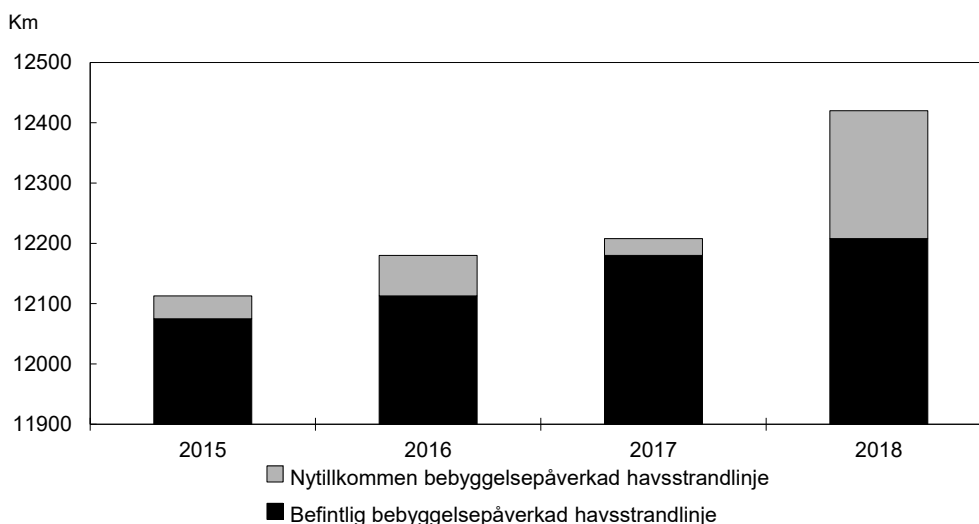

Källa: Håll Sverige Rent.

Knappt hälften av fisk- och skaldjursbestånden i Östersjön och Västerhavet bedöms uppfylla kriteriet för hållbart nyttjande som är en indikator för miljö kvalitetsmålet framtagen av SLU på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten. Åtgärder inom ramen för fiskeripolitiken som ska förbättra situationen för fisk- och skaldjursbestånd redovisas i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Havs- och vattenmyndigheten lämnade i december 2019 förslag till havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet till regeringen. Havsplanerna ska ge vägledning till myndigheter och kommuner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av havsområdena. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Förlusten av ålgräsängar i grunda kustnära miljöer på västkusten innebär en samhälls-ekonomisk kostnad enligt beräkningar från Havs- och vattenmyndigheten. Förlusten av ålgräsängar innebär en förlust av viktiga lek- och uppväxtområden för fisk, t.ex. torsk. Orsaker till att ålgräsängarna minskar är bland annat fysisk påverkan som utfyllnader i hamnar, muddring samt skuggning orsakad av bryggor. En marin kartering av livsmiljöer finansierad av Havs- och vattenmyndigheten 2018–2019 visar att mängden bryggor, kajer och pirar har ökat med närmare 70 procent sedan 1960-talet. Under 2019 har återplantering av ålgrässkott genomförts i södra Bohuslän som en del i Havs- och vattenmyndighetens åtgärdsprogram för ålgräsängar.

Exploateringstrycket i kustnära områden är fortsatt högt. Den totala längden havsstrandlinje påverkad av bebyggelse ökade mellan 2015 och 2018 med knappt tre procent, se diagram 3.14. Observera den brutna y-axeln. Totalt var 28 procent av den totala havsstrandlinjen påverkad av bebyggelse 2018. Regeringen har tillsatt utredningen om översyn av strandskyddet (dir 2019:41). Utredningen ska föreslå författningsändringar och andra åtgärder som innebär att strandskyddet görs om i grunden genom en ökad differentiering som tar hänsyn till att tillgången till sjöar och stränder, befolkningstätheten och exploateringstrycket varierar i landet. Förslagen ska också syfta till att dels förbättra förutsättningar för bostäder och näringsverksamhet främst för småföretagare, besöksnäring och gröna näringar i områden med lågt exploateringstryck, dels bibehålla eller om behov finns förstärka strandskyddet för att värna obrutna strandlinjer, den allemansrättsliga tillgängligheten och miljön i starkt exploaterade områden. Det lokala inflytandet ska öka. Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2020.

Diagram 3.14 Havsstrandlinje påverkad av bebyggelse

Källa: Statistiska centralbyrån.

Under 2019 gjordes den senaste rapporteringen i enlighet med artikel 17 i art- och habitatdirektivet (direktiv 92/43/EEG) om bevarandestatus för skyddade arter och naturtyper. För flera naturtyper, sju i Östersjön och sju i Västerhavet, var den samlade bedömningen ogynnsam eller dålig bevarandestatus. Flera naturtyper bedömdes också ha fått en försämrad status jämfört med den föregående rapporteringen 2013.

Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet redovisar i rapporten Rödlistade arter i Sverige 2020 att 803 rödlistade arter huvudsakligen förekommer i havet eller på havsstränder, vilket motsvarar 17 procent av de rödlistade arterna.

Havs- och vattenmyndigheten har under 2019 startat ett nationellt övervakningsprogram för marina främmande arter. Tillsammans med Naturvårdsverket har myndigheterna tagit fram en handlingsplan för att motverka deras spridning. Dessutom har Naturvårdsverket tilldelat forskningsprojekt om miljö-DNA 38 miljoner kronor. Miljö-DNA innebär metoder som kan användas bl.a. för att tidigt upptäcka förekomst, utbredning och spridning av främmande arter.

Utökade resurser på marint områdesskydd inom ramen för anslag 1:11 *Åtgärder för havs och vattenmiljö* är och har varit avgörande inom arbetet för att säkerställa ett ändamålsenligt skydd och nå målet för skyddade områden. Satsningen har möjliggjort en ökad takt i arbetet och stärkt kunskapsläget om marina livsmiljöer för identifiering av nya skyddsvärda områden. Under 2019 har 10 nya marina naturreservat bildats. Totalt uppgår nu formellt skyddade områden till 13,8 procent inom territorialvatten och ekonomisk zon. Det betyder att den areella delen av etappmålet om skydd av minst 10 procent av Sveriges marina områden senast 2020 är uppnådd. Det återstår dock arbete för att nå målets delar om ett ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk av skyddade områden. För närvarande arbetar länsstyrelser med 83 potentiella reservatsobjekt i Sveriges havsmiljöer.

Forn- och kulturlämningar under vatten hotas bland annat av trålskador och oljeutsläpp. En miljömålsrådsåtgärd utförd av Riksantikvarieämbetet, Havs- och vattenmyndigheten samt Statens maritima och transporthistoriska museer visar att fiskerilagstiftningen inte ger tillräckliga möjligheter att ta hänsyn till lämningarna medan kulturmiljölagen (1988:950) och miljöbalken har tillräckliga regler för skydd. Det behöver dock bli enklare att göra rätt varför myndigheterna avser att ta fram lättillgänglig information om reglerna riktad till maritima verksamheter (Riksantikvarieämbetets dnr 02673–2017).

3.15.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljö-kvalitetsmålet. Trots stora satsningar på rent hav de senaste åren sker en negativ påverkan genom allt för stor tillförsel av näringsämnen, farliga ämnen, marint skräp och buller, samt ett ohållbart fiske av vissa arter. Andra problem är att känsliga livsmiljöer, kulturmiljöer och kulturlandskap påverkas eller förstörs genom exploatering och fragmentering. För flera av de åtgärder som gjorts de senaste åren dröjer det innan vi kan se resultat i miljön. Klimatförändringar kan förvärra effekterna av belastningar som näringsämnen och farliga ämnen samt medföra att risker kopplade till invasiva främmande arter ökar. Det gör det än viktigare att minska dessa belastningar och att vidta åtgärder för att begränsa deras effekter.

Miljö kvalitetsmålet är ett komplext och omfattande mål som spänner över många områden. För att på sikt nå målet är det avgörande att pågående insatser fortsätter att genomföras. Det gäller åtgärdsprogrammet för havsmiljön, åtgärdsprogrammet enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660), liksom åtgärder inom havsmiljökonventionerna Helcom och Oskar samt inom EU:s gemensamma fiskeripolitik.

Skydd av marina områden har bidragit till att bevara biologisk mångfald och livsmiljöer. Genom områdesskydd kan belastningar som fysiska störningar, skadliga fiskemetoder och andra marina aktiviteter begränsas. Det mest kostnadseffektiva sättet att upprätthålla värdefulla miljöer är ofta att förhindra negativ påverkan på dessa områden. Regeringen anser att arbetet för minskad bottenrålning i känsliga områden samt för införande av ett generellt stopp i skyddade områden behöver fortgå, men att möjlighet till begränsade undantag ska kunna ges i förvaltningsplaner. Restaurering av marina områden som ålgräsängar är en viktig åtgärd för att återskapa lekplatser och uppväxtområden för fisk. Restaurering av ålgräsängar är även en effektiv klimatåtgärd, eftersom växterna tar upp och binder koldioxid från luften.

En levande kust och skärgård är beroende av ett aktivt kustfiske samt ett levande friluftsliv. För att hantera de miljökonflikter som finns för måluppfyllelse, både inneboende i miljö kvalitetsmålet Hav i balans och i relation till andra miljö kvalitetsmål, anser regeringen att det är viktigt med långsiktighet och helhetsperspektiv i havsförvaltningen. De kommande havsplanerna kan öka möjligheterna till att havet används effektivt och hållbart.

Regeringen konstaterar att påbörjade och beslutade åtgärder och styrmedel inte räcker för att uppnå miljö kvalitetsmålet. Det nuvarande åtgärdsprogrammet för havsmiljön kommer till exempel, även om det genomförs enligt plan, inte räckta för att uppnå god miljöstatus. Utformningen av nästa åtgärdsprogram för havsmiljön är därför av stor betydelse på sikt för att nå miljö kvalitetsmålet.

3.16 Myllrande våtmarker

Miljö kvalitetsmålet är att våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

3.16.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- våtmarkstypernas utbredning,
- våtmarkernas ekosystemtjänster

- återskapade av våtmarker
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturmiljövärden
- friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikator som diagram:

- anlagda eller restaurerade våtmarker.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultatexterna har resultatindikatorerna hydrologisk restaurering av torvmarker och myrskyddsplanens genomförande utgått.

3.16.2 Resultatredovisning

När det gäller våtmarkstypernas utbredning finns det inget som tyder på att utbredningen av våtmarkernas naturtyper minskar i betydande omfattning, utom när det gäller palsmyrar och sumpskogar.

Våtmarkernas ekosystemtjänster gynnas av den våtmarkssatsning regeringen inledde 2018, för att främst stimulera kommuner att restaurera och anlägga våtmarker. Satsningen har bidragit till att balansera vattenflöden, öka tillskottet till grundvatten, gynna biologisk mångfald, minska klimatpåverkan och övergödning. Inom ramen för den lokala naturvårdssatsningen Lona avslutades 23 tidigare påbörjade våtmarksprojekt och 39 nya projekt beviljades bidrag under 2019. Fler insatser för återskapande och restaurering av våtmarker har pågått i samtliga län under 2019. Under 2019 fördelade Naturvårdsverket totalt 59 miljoner kronor till våtmarker, 31 miljoner kronor via Lona (till främst kommuner) och 28 miljoner kronor till länsstyrelserna. Naturvårdsverket har utlyst forskningsmedel om våtmarkers ekosystemtjänster, i syfte att öka kunskapen om bl.a. vattenhållning, balans av vattenflöden och grundvattenbildning som en del av arbetet med att anpassa samhället till klimatförändringarna.

Våtmarkernas ekosystemtjänster gynnas också av satsningar inom LIFE-projektet GRIP on LIFE IP, som pågår 2018–2023.

När det gäller preciseringen om gynnsam bevarandestatus kan konstateras att den historiskt stora förlusten av våtmarker missgynnar biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Efter att dikningen i det närmaste upphörde på 1990-talet är vegetationsförändringarna i kvarvarande våtmarker mer begränsad och berör i dag drygt en procent under en period på ca 10–20 år enligt en rapport från den nationella miljöövervakningen 2020. Förändringarna har bland annat orsakats av dikningar och ger en bild av en fortsatt negativ utveckling av våtmarkernas bevarandestatus. Bilden förstärks av Sveriges rapportering 2019 enligt EU:s art- och habitatdirektiv som visar ogynnsam eller dålig bevarandestatus för många våtmarker och våtmarksarter. Fjällens våtmarker påverkas negativt av terrängkörning enligt en sammanställning om terrängkörningens påverkan som Naturvårdsverket genomförde 2019.

Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet redovisar i rapporten Rödlistade arter i Sverige 2020 att 699 rödlistade arter huvudsakligen förekommer i våtmarker, vilket motsvarar tretton procent av de rödlistade arterna.

Under året har flera länsstyrelser gjort insatser för hotade arter och livsmiljöer, bland annat inom ramen för åtgärdsprogram. Exempel på insatser är restaureringar av

rikkärr, beteshävd för klockgentiana, slåtter på våtmarker och anläggningar för strandpadda.

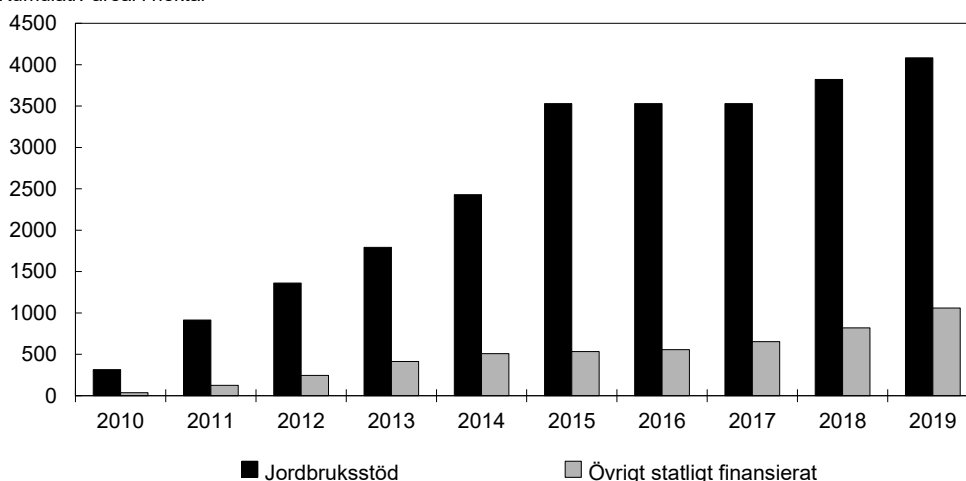
Insatser har gjorts under året för att bekämpa bland annat de invasiva främmande arterna skunkkalla och mårdhund. Genetiskt modifierade organismer bedöms i nuläget inte utgöra ett hot mot våtmarkerna.

En del av de restaurerade våtmarkerna är hydrologiskt restaurerade. I diagram 3.15 visas indikatorn ”Anlagd eller hydrologiskt restaurerad våtmark” som visar nyanläggning och restaurering av våtmarker under 2019 med statlig finansiering, främst i odlingslandskapet. Ytterligare ca 258 hektar våtmarker har återställts genom restaurering av torvmarker, en insats som bedöms minska läckaget av växthusgaser från den åtgärdade ytan.

Genomförandet av myrskyddsplanen har ökat av ytan formellt skyddad myr med 8 497 hektar under 2019. Detta bidrar till bevarandet av våtmarkernas natur- och kulturmiljövärden. Utbrytningen av myrar för torv har dock fortsatt under 2019. Uttaget av energitorv var 1 862 miljoner kubikmeter 2018, en ökning med 72 procent jämfört med 2017.

Diagram 3.15 Anlagda eller restaurerade våtmarker

Kumulativ areal i hektar

Källa: Naturvårdsverket.

3.16.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Våtmarkernas multifunktionalitet bidrar till ett flertal miljömål. Kunskapen om våtmarkernas betydelse för klimatet har ökat de senare åren. De utdikningar under 1800- och 1900-talet som torrlagt närmare tre miljoner hektar våtmarker i Sverige får negativa effekter i dag på vattentillgång, vattenkvalitet, biologisk mångfald och på klimatet. Regeringens våtmarks-satsning och skötselmedel för skyddade områden är insatser som har stor betydelse för miljökvalitetsmålet. Detsamma gäller Sveriges finansiella stöd till det arktiska våtmarksarbetet och engagemanget i den internationella våtmarkskonventionen Ramsar. Fortsatt arbete med restaurering och anläggning av våtmarker är nödvändigt för att miljökvalitetsmålet ska nås. Insatser för återvätning av torvjordar till våtmarker har betydelse för klimatarbetet. Denna typ av insatser kan bidra till jobbskapande runt om i landsbygden för människor som på grund av den pågående covid-19 pandemin är i behov av arbete.

3.17 Levande skogar

Miljö kvalitetsmålet är att skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

3.17.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området består av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- skogsmarkens egenskaper och processer är bibehållna
- skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna
- skogens biologiska mångfald är bevarad och arter kan sprida sig i en grön infrastruktur
- naturtyper och arter har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts
- främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
- natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade och förutsättningarna för utveckling av värdena finns
- skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikator som diagram:

- grov död ved, grova träd och äldre lövrik skog.

Denna indikator har tidigare inte redovisats som diagram. Indikatorerna skogsbrukets påverkan på hänsynskrävande biotoper och på vattendrag orsakade av transporter vid avverkning redovisades i budgetpropositionen för 2020 och dataförsörjs inte längre. I redovisningen förekommer även andra indikatorer som följer upp utvecklingen av miljö kvalitetsmålet, exempelvis formellt skydd av produktiv skogsmark och rödlistade arter. Redovisning av de två jämförda skogspolitiska målen, miljömålet och produktionsmålet, finns i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

3.17.2 Resultatredovisning

Hög påverkan på skogsmarkens egenskaper och processer

Skogsstyrelsen har tillsammans med forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet gjort den första svenska sammanställningen om skogsbruk och kvicksilver. Den visar bland annat att 60 procent av kvicksilverläckaget till sjöar och vattendrag kommer från skogsmark och att läckaget ökat på grund av skogsbruk. Skogsstyrelsen har under året tagit fram nya råd som visar hur anpassningar i skogsbruket kan minska spridningen av miljögiften till sjöar och vattendrag. Skogsstyrelsen har även uppdaterat regler och rekommendationer för hur uttag av skogsbränsle ska göras och vilka kompensationsåtgärder som behövs för att minska skogsbrukets försurande påverkan på skogsmarken (se även Bara naturlig försurning). Skogforsk har redovisat skogsbrukets egen uppföljning om körskador och överfarter över vattendrag. Rapporten föreslår bl.a att datainsamling görs på ett mer enhetligt sätt. En jämförande forskningsstudie mellan Kanada, Finland och Sverige visar att det svenska skogsbruket har smalast lämnad kantzon vid slutavverkningar och flest körskador i och i anslutning till vattendrag.

Ökat skydd av skog och förbättrad kunskap om grön infrastruktur

Staten har under 2019 formellt skyddat totalt 42 131 hektar produktiv skogsmark som naturreservat och biotopskydd. Länsstyrelserna har skyddat 41 040 hektar som naturreservat med medel från anslag 1:14 *Skydd av värdefull natur* och Skogsstyrelsen 1 091 hektar som biotopskydd med medel från anslag 1:2 *Insatser för skogsbruket* (utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel). Staten har sammantaget formellt skyddat 291 hektar som naturvårdsavtal. Skydd av nyckelbiotoprika brukningsenheter är en betydande andel av myndigheternas totala insatser för formellt skydd av skog.

Staten har under perioden 2012–2019 formellt skyddat ca 127 000 hektar skog med höga naturvärden nedan gränsen för fjällnära skog. Det innebär att det återstår ca 23 000 hektar för att uppnå delen om formellt skydd i etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden. Resultatet för insatser inom ramen för etappmålet är viktigt för att bidra till preciseringarna om biologisk mångfald och arters spridningsförmåga.

Länsstyrelserna har identifierat skogsområden i Sverige som fortfarande har kvar minst fem procent skogliga värdekärnor (områden med höga naturvärden som bedöms ha extra stor betydelse för växter och djur) för att de på sikt ska bidra till bevarande av biologisk mångfald i en grön infrastruktur. Det finns fortfarande kvar höga tätheter av värdekärnor i skogsområden ovan den fjällnära gränsen och vissa delar av Dalarnas, Norrbottens och Västerbottens län. Övriga identifierade områden i Sverige har en täthet som är långt under många hotade arters kritiska tröskelvärden eftersom skogslandskapet i hög grad är fragmenterat. Forskning visar att det svenska skogslandskapet förändrats så påtagligt att särskilda åtgärder i form av restaurering kommer att behövas (Naturvårdsverket Rapport 6910). Forskning visar också att landskapsplanering kan bidra till bättre förutsättningar för att nå Levande skogar (Naturvårdsverket Rapport 6909). Länsstyrelserna har inventerat utvalda skogstyper och uppdaterat kunskapen om värdefulla statliga skogar för att öka möjligheterna till ett strategiskt bevarandearbete. De tre storstads länen har i samverkan med kommunerna arbetat för att drygt 20 tätortsnära områden ska skyddas för att bevara den biologiska mångfalden och värden för friluftslivet. Fastighetsverket och Fortifikationsverket har utvecklat sitt arbete med grön infrastruktur i samarbete med länsstyrelserna. Andelen hyggesfritt skogsbruk har ökat på deras fastigheter.

Skogsstyrelsen har följt upp varaktigheten i de frivilliga avsättningarna. Under perioden 2008–2016 skyddades sju procent av arealen genom formellt skydd och en procent (12 000 hektar) avverkades. Uppföljning av preciseringen ekosystemtjänster redovisades i budgetpropositionen för 2020.

Bevarandestatus är låg och fler skogslevande arter är rödlistade

Sverige har under 2019 rapporterat till EU att tretton av de femton skogliga naturtyperna som omfattas av art- och habitatdirektivet har dålig eller otillräcklig bevarandestatus i samtliga biogeografiska regioner. Fjällbjörkskog och skogbevuxen myr i alpin region har gynnsam bevarandestatus. Av direktivets 32 skogslevande arter bedömdes 23 arter ha dålig eller otillräcklig bevarandestatus.

Fågeltaxeringen visar att det finns en statistiskt säkerställd minskning av skogsfåglar som är beroende av död ved. Ett relativt stort antal skogslevande fåglar som tidigare har haft en positiv utveckling, har haft en negativ utveckling 2008–2018.

Tillståndet för hotade arter och livsmiljöer påverkas i hög utsträckning av landskapets ekologiska funktioner och kvaliteter och i synnerhet om kvarvarande skogar med höga naturvärden avverkas. Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet redovisar i rapporten Rödlistade arter i Sverige 2020 att 2 041 rödlistade arter huvudsakligen

förekommer i skogen, vilket motsvarar 49 procent av de rödlistade arterna. Antalet arter som har skogen som en viktig livsmiljö och som bedöms vara hotade har ökat från 904 till 999 mellan åren 2015 och 2020. Det motsvarar en ökning med ca 10 procent. Vissa av förändringarna i kategorisering beror på ökad kunskap och vissa på reella förändringar i hotstatus.

Nya resultat för preciseringarna avseende främmande arter och genotyper samt genetiskt modifierade organismer saknas.

Miljöhänsyn ska bidra till långsiktigt bevarade natur- och kulturmiljövärden

Skogsstyrelsen har ökat sin rådgivning om hyggesfritt skogsbruk för att nå ett mer variationsrikt skogsbruk och för att förbättra skogsbrukets miljöhänsyn. Myndigheten har under 2019 tagit fram mål om ökad andel blandskog i sin uppdaterade handlingsplan för klimatanpassning för att minska risken för framtida skador.

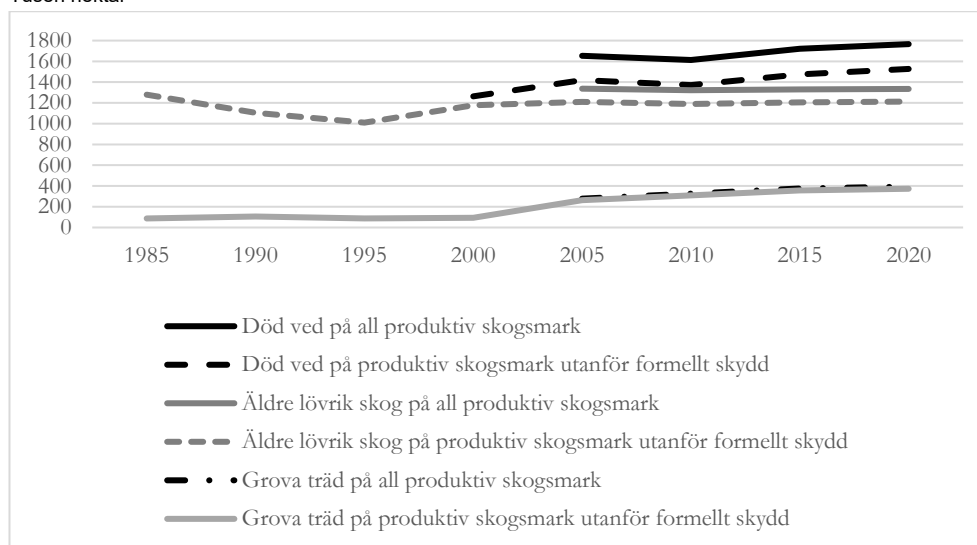
Skogsstyrelsens statistik över påverkan på hänsynskrävande biotoper visar en tydlig negativ trend bland annat i Västerbottens och Norrbottens län. Andelen biotoper som är negativt påverkade av skogsbruk i dessa län har under perioden 2000–2017 ökat från 24 procent till 46 procent.

Resultat för indikatorerna skogsbrukets påverkan på vattendrag och på hänsynskrävande biotoper redovisas inte i årets budgetproposition eftersom Skogsstyrelsen har upphört med uppföljningen. Det saknas samtidigt statistik från Skogsstyrelsens nya metod för att följa upp miljöhänsyn eftersom arbetet är kraftigt försenat. Metoden fungerar inte tillräckligt bra för att uppnå de krav som ställs på officiell statistik. Det finns ingen uppföljning om miljöhänsynens varaktighet.

Indikatorn grov död ved, äldre lövrik skog och grova träd speglar åtgärder (skydd, bevarande eller återställande) som förbättrar strukturer som är nödvändiga för många skogslevande arters överlevnad, exempelvis mossor, lavar, insekter och fåglar. Större delen av skogsmarken saknar sådana kvaliteter. Arealer skog med grov död ved, grova träd och äldre lövrik skog ökade under 90-talet och en bit in på 2000-talet, men har sedan planat ut. Under de senaste tio åren har arealerna varit relativt oförändrade. De största arealerna finns utanför formellt skydd. Arealerna kan vara överlappande (se diagram 3.16 Strukturer i skogen).

Diagram 3.16 Strukturer i skogen

Tusen hektar

Källa: Riksskogstaxeringen, SLU.

Naturvårdsverket har tagit fram Nationella marktäckedata för att få grundläggande information om landskapet och hur det förändras. Det är ett viktigt underlag för att följa upp flera av preciseringarna för Levande skogar.

Skogsstyrelsen har tagit fram en vägledande strategi för myndighetens arbete med kulturmiljöfrågor. Uppföljningen av skogsbrukets hänsyn till kulturmiljöer och fornlämningar från 2019 visar att skadorna minskar.

Friluftslivets värden saknar underlag för uppföljning

Uppföljning av friluftslivsmålen visar att det inte finns tillräckliga underlag för att bedöma utvecklingen för preciseringen om friluftslivets värden. Friluftslivets värden prioriteras fortfarande lågt inom markanvändning och samhällsplanering.

3.17.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att trenden är negativ eftersom skyddsvärda skogar fortsatt blir avverkade och antalet arter som blir rödlistade ökar. Nuvarande beslutade eller planerade styrmedel är inte tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan bevaras, antingen genom formellt skydd eller frivilliga avsättningar samt att miljöhänsynen i skogsbruket ska öka. Regeringens satsningar på skydd av och åtgärder för värdefull natur från 2015 och framåt har fortsatt gett positivt resultat under 2019.

Det behövs ökad kunskap och medvetenhet om att många naturvärden inte kan återskapas under överskådlig tid och att värdena går förlorade om kvarvarande skogar med höga naturvärden avverkas. Huvuddelen av kvarvarande areal med höga naturvärden, ca 3 miljoner hektar, finns i områden som inte är skyddade, varken formellt eller frivilligt.

Regeringen bedömer att den del i etappmålet som omfattar formellt skydd av 150 000 hektar skogsmark med höga naturvärden och i behov av formellt skydd nedan gränsen för fjällnära skog inte kommer att uppnås till 2020. Det saknas kunskap om kvalitetsaspekter så som konnektivitet och representativitet i skyddet. Regeringen konstaterar att inte heller ambitionen om ytterligare 200 000 hektar frivilliga insatser kommer att nås. Det är viktigt att de frivilliga avsättningarna är transparenta så att deras geografiska läge, varaktighet och kvalitet är möjliga att redovisa för att de ska bidra till etappmålet.

Många skogslevande arter påverkas negativt av trakthyggesbruk, och förlusten av biologisk mångfald har inte bromsats upp. Takten i skyddet behöver därför öka och det krävs fortsatta insatser för att nå en långsiktigt fungerande grön infrastruktur med tillräckliga mängder av olika livsmiljöer för att bevara våra naturligt förekommande arter.

Myndigheternas redovisning av regeringsuppdraget om värdefulla skogar ska kunna användas i regeringens arbete med att utveckla nya etappmål för skydd av skog i syfte att uppnå ett kostnadseffektivt skydd. Behovet av naturvårdande skötselåtgärder är fortsatt stort i hela landet. Restaurering av skogslandskap kan vara ett led i att förbättra tillståndet för miljökvalitetsmålet, bl.a. vid föryngringsåtgärder, liksom naturlig föryngring och hyggesfritt skogsbruk. Mängden hård död ved och andelen lövträd når inte över tröskelvärden för arters behov. Förekomsten av främmande arter i skogslandskapet är för hög vilket leder till risker för bl.a. biologisk mångfald. Insatser som förbättrar status för den biologiska mångfalden är samtidigt viktiga insatser för att klimatanpassa skogsbruket eftersom skogarnas motståndskraft mot skador i ett förändrat klimat förbättras.

Den hänsyn som skogsägarna tar vid brukandet av skogen är en viktig del för att uppnå miljö kvalitetsmålet Levande skogar. Därför är det nödvändigt att miljöhänsynen i alla skogsbruksåtgärder är transparent och ekologiskt funktionell. Regeringen anser att det pågående arbetet med att förhindra skador på forn- och kulturlämningar visar lovande resultat och bidrar till att skador undviks. Skogslandskapet är en av de viktigaste arenorna för olika former av friluftsliv, rekreation och upplevelseturism. Regeringen bedömer att vidtagna insatser inte är tillräckliga för att tillvarata skogens sociala värden, bl.a. skogsbrukets hänsyn till friluftsliv och rekreation och i samhällsplaneringen.

Regeringen har tillsatt en utredning om stärkt äganderätt till skog, nya flexibla skydds- och ersättningsformer vid skydd av skogsmark samt hur internationella åtaganden om biologisk mångfald ska kunna förenas med en växande cirkulär bioekonomi (M2019:02). Nuvarande artskydd har kritiserats för att inte i tillräcklig grad vara tillämpligt, effektivt och rättssäkert. Rättsfall om artskydd i skogsbruket har skapat osäkerhet. Regeringen har därför tillsatt en utredning om översyn av artskyddsförordningen (M2020:03) för att säkerställa att regelverket effektivt och rättssäkert kan skydda arter och att lagstiftningen är tydlig gentemot markägare om när dessa har rätt till ersättning. Skogsstyrelsen har redovisat uppdraget att utveckla den landsomfattande nyckelbiotopsinventeringen (2020/01664/SMF).

3.18 Ett rikt odlingslandskap

Miljö kvalitetsmålet är att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljö värdena bevaras och stärks.

3.18.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området består av preciseringsarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- åkermarkens egenskaper och processer
- halter av föroreningar i jordbruksmarken
- odlingslandskapets ekosystemtjänster
- odlingslandskapets livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet
- bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser
- hotade arter och naturmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
- odlingslandskapet biologiska värden och kulturmiljö värden
- odlingslandskapet kultur- och bebyggelsemiljöer
- odlingslandskapets värden för friluftslivet.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikator som diagram:

- populationsutvecklingen för 15 vanligt förekommande fågelarter i odlingslandskapet 1975–2019.

3.18.2 Resultatredovisning

Jordbruksmarkens produktionsförmåga bedöms generellt som god men Statens jordbruksverk bedömer även att mullhalten i vissa åkermarker i slättbygd är lägre än förväntat. För att hitta en gemensam bedömning av den ekologiska statusen för vattenförekomster i odlingslandskapet har berörda myndigheter samverkat i ett projekt inom ramen för Miljömålsrådet. Resultatet från myndigheternas samverkan utgör ett underlag för avvägningar mellan behovet av livsmedelsproduktion på jordbruksmarken och miljöåtgärder för att förbättra statusen i närliggande vatten. Halterna av föroreningar i jordbruksmarkens är godtagbara, bedömer Jordbruksverket.

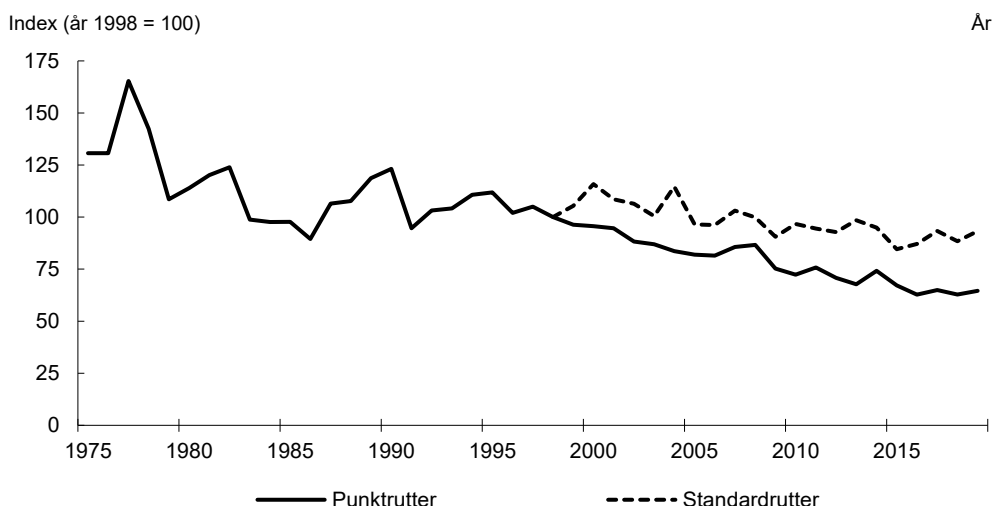
Statsbudgeten och EU:s gemensamma jordbruksstöd har finansierat flera insatser för att upprätthålla odlingslandskapets ekosystemtjänster. Detta i form av jordbrukarstöd och miljöersättningar i landsbygdsprogrammet till lantbrukare, åtgärder för skydd och skötsel för värdefull natur samt kulturmiljövård. Under 2018 beslutade regeringen att blommande träda ska vara en egen åtgärd inom kraven om ekologiska fokusarealer under gårdsstödet vilket bl.a. kan gynna vilda pollinatörer och andra insekter. Pollinerande insekter är en viktig ekosystemtjänst i odlingslandskapet. Arealen blommande träda ökade under 2019 till 1 170 hektar och Jordbruksverket bedömer att den potentiella arealen för blommande träda är betydligt större.

Förändringar i jordbrukets omfattning och arealer hävdad mark påverkar variationsrikedomen av livsmiljöer i odlingslandskapet. Den långsiktiga minskningen av åkerarealen i landet fortsätter. Mellan 2018 och 2019 ökade arealen välhävdade naturbetesmarker med drygt 4 000 hektar och ängsmarkerna med nästan 2 000 hektar. På vissa arealer kunde beteshävderna återupptas genom att äldre marker restaurerats via medel från landsbygdsprogrammet. Jordbruksverket bedömer att den markanta ökningen av hävdad areal ängs- och betesmarker mellan åren 2018 och 2019 varit en effekt av torkan 2018 då brist på djurfoder var påtaglig. Torkan hade också stor påverkan på djurhållningen med en minskning av antalet med 40 000 nötkreatur. Jordbruksverket bedömer att nedgången var en effekt av minskad tillgång på vinterfoder. Regeringens ökade satsning på ängs- och betesmarker under 2018–2020 har möjliggjort för länsstyrelserna att genomföra informationsinsatser för att öka brukarnas kunskap om alternativa skötselmetoder för ängs- och betesmarkerna och om nya affärsmodeller för att driva företagande med betesdrift. Sexton länsstyrelser har etablerat betesförmedlingar för att underlätta för brukare med betesdjur att samverka med markägare som har naturbetesmarker men inga betande djur.

Riksantikvarieämbetet har genomfört flera insatser för att öka kunskapen om hur äldre brukningsmetoder kan användas i odlingslandskapet för att bevara landskapets natur- och kulturvärden och därmed också behålla den biologiska mångfalden.

Jordbruksverket anger att i utpräglade slättbygder har andelen mark med ekologisk odling av den totala åkerarealen ökat från 8 till 13 procent under perioden 2009–2018. Detta bidrar till en ökad variation i slättbygdslandskapet vilket är gynnsamt för den biologiska mångfalden.

Som en del i uppföljningen av en gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet har Lunds universitet fortsatt uppföljningen av antalet individer av fågelarter som är vanliga i odlingslandskapet. Den långsiktiga utvecklingstrenden är fortsatt negativ men under de senaste åren har avtagandet av antalet individer av de studerade fågelarterna bromsat något. Länsstyrelsernas arbete med att ta fram och genomföra handlingsplaner för grön infrastruktur fortsatte under året som underlag för arbetet med odlingslandskapets arter och naturtyper.

Diagram 3.17 Populationsutvecklingen för 15 vanligt förekommande fågelarter i odlingslandskapet

Källa: Svensk fågeltaxering, Lunds universitet.

Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet redovisar i rapporten Rödlistade arter i Sverige 2020 att 1 636 rödlistade arter huvudsakligen förekommer i odlingslandskapet, vilket motsvarar 34 procent av de rödlistade arterna.

Antalet ägare av hotade husdjursraser som anslutit sig till stödet i landsbygdsprogrammet ökar men har inte nått samma nivå som under föregående programperiod 2007–2013. Antalet gamla växtsorter som är tillgängliga på marknaden under varumärket Grönt kulturarv fortsätter att öka. Satsningen Grönt kulturarv är en del av programmet för odlad mångfald (POM) som samordnas av Jordbruksverket. Antalet s.k. bevarande- och amatörsorter på den svenska officiella listan har också ökat och är nu 81 sorter. Syftet med att föra upp sorterna på listan är att fröer från amatörodlande och bevarandesorter ska finnas tillgängliga på marknaden på ett enkelt sätt samtidigt som EU-reglerna följs.

Arealen av vissa typer av hotade gräsmarker som får miljöersättning inom ramen för landsbygdsprogrammet har varit relativt stabil under en längre tid enligt Jordbruksverket. Jordbruksverket och länsstyrelserna har under 2019 fortsatt genomföra arbetet med att inventera och följa upp kvaliteten i ängs- och betesmarker. Sedan 2016 har ca 18 500 marker inventerats, varav ca 18 procent har funnits möjliga att restaurera medan ca 13 procent har förlorat sina värden. Resultaten från inventeringarna är ett underlag för att följa utvecklingen i betesmarkerna och ligger till grund för bedömningen av vilka insatser som kan behöva genomföras. Många länsstyrelser har genomfört åtgärder för att gynna hotade arter och naturtyper under året, bland annat inom ramen för åtgärdsprogram för hotade arter.

För att motverka de negativa effekterna som invasiva främmande arter har på biologisk mångfald har länsstyrelserna genomfört bekämpningsinsatser under året. Flera har haft ett nära samarbete med kommuner. Insatserna har bland annat rört blomsterlupin, jätteloka och vresros. Det har inte bedrivits någon kommersiell odling av genetiskt modifierade organismer under 2019.

Det är svårt att bedöma tillståndet för kulturmiljöerna i odlingslandskapet då det inte pågår någon rikstäckande övervakning. Flera länsstyrelser genomför olika insatser utifrån de regionala förutsättningarna bl.a. rådgivning, kurser, nätverksträffar och annan kunskapsspridning.

Insatser som stärker odlingslandskapets naturvärden har bidragit till att öka dess attraktionskraft på friluftslivet.

3.18.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

För åtta av de tolv preciseringar för odlingslandskapet bedöms tillståndet vara godtagbart utifrån dagens kunskap. För de fyra övriga preciseringarna är tillståndet inte godtagbart vilket drar ner den övergripande bedömningen av utvecklingen för miljökvalitetsmålet. Dessa preciseringar rör gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet, hotade arter och naturtyper, odlingslandskapets biologiska värden och kulturmiljövärden samt kultur- och bebyggelsemiljöer. Sammanfattningsvis bedömer regeringen att tillståndet för den biologiska mångfalden i odlingslandskapet är den största utmaningen för att kunna nå miljökvalitetsmålet.

Den övergripande analysen för regeringens arbete är att för att nå en gynnsam utveckling för de arter som är knutna till odlingslandskapet är det viktigt med fortsatt hävd och restaurering av ängs- och betesmarker, en grön infrastruktur med variationsrika inslag av småbiotoper och andra livsmiljöer. Förutsättningen för att detta ska vara möjligt är ett livskraftigt jordbruk i Sverige som bedrivs på ett sätt där odlingslandskapets natur- och kulturmiljöer kan stärkas. Ett rikt odlingslandskap är beroende av att det finns ett aktivt jordbruk i hela landet. Det förutsätter dels att jordbruksföretag är lönsamma, dels att det finns möjligheter att bo, leva och verka på landsbygden.

3.19 Storslagen fjällmiljö

Miljökvalitetsmålet är att fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

3.19.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- fjällens miljötillstånd
- ekosystemtjänster
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturmiljövärden
- friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas följande indikator som diagram:

- antal restaurerade leder.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultatexterna har resultatindikatorn populationsutveckling för häckande fåglar i kalfjälls- och fjällskogsmiljö utgått.

3.19.2 Resultatredovisning

Den fysiska exploateringen av fjällen är fortsatt relativt begränsad. Det finns dock lokalt ett exploateringsstryck, särskilt i de södra fjälltrakterna, där ett antal större exploateringar har utförts eller är på gång att utföras. Exempelvis har arealer för anläggning av skidnedfarter och bostadsområden exploaterats vid den nya fjällanläggningen Himmelfjäll och i Transtrandsfjällen har det byggts en ny flygplats med anslutande vägar. Vidare byggs vindkraftsanläggningar som kan ha en påverkan på natur och miljö. Många aktörer använder fjällen för verksamheter samtidigt som det nyttjas för renskötseln. Renbruksplaner är ett viktigt underlag för planering av markanvändningen och de finns nu upprättade för 50 samebyar. Arbetet med att systematiskt värdera ekosystemtjänster i fjällen är ännu relativt outvecklat, men det pågår arbete med att utveckla mer kvantitativa värderingsmetoder (Naturvårdsverkets rapport 6919 och rapport 6872).

Sverige rapporterade bevarandestatus för naturtyper och arter i enlighet med art- och habitatdirektivet (direktiv 92/43/EG) år 2019. Resultatet redovisades i budgetpropositionen för 2020. Arbetet med att rädda fjällräven har fortsatt att utvecklas. I Sverige registrerades 72 valpkullar av fjällräv sommaren 2019 vilket är ett bra resultat som är i nivå med tidigare bra fjällrävsår under 2000-talet. Målindikatorn häckande fåglar i fjällen har visat en positiv trend på senare år för både kalvfjället och för fjällnära skog. Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet redovisar i rapporten Rödlistade arter i Sverige 2020 att 240 rödlistade arter huvudsakligen förekommer i fjällen, vilket motsvarar fem procent av de rödlistade arterna.

Det finns ingen invasiv främmande art eller genotyp som är ett hot mot fjällområdet för närvarande. Det förekommer dock blomsterlupin längs en del vägar som når in i fjällområdet. Vid Hemavan finns det risk för spridning av sandlupin upp mot kalvfjället. Det förekommer även planteringar med contortatall i fjällnära områden. Enligt Naturvårdsverket har såvitt känt inga genetiskt modifierade organismer satts ut eller påträffats varken i den terrestra eller akvatiska fjällmiljön.

När det gäller bevarade natur- och kulturmiljövärden pågår arbete med att långsiktigt skydda värdefull natur i Dalafjällen, bland annat i Gröveln och runt Drevfjällen. Under 2019 genomförde Länsstyrelsen i Jämtlands län en naturvärdesinventering av fjällnära skogar. Under 2019 fattade länsstyrelsen också beslut om att utöka naturreservaten Hotagen och Daimadalen med totalt 2 600 hektar. Länsstyrelsen i Jämtlands län har även genomfört en fornminnesinventering i området Vålådalen-Storulvån-Helags-Sylarna. Vidare är samevistet Bartjan pilotmiljö inom EU-programmet Adapt Northern Heritage som påbörjades under 2019 för att undersöka hur klimatförändringarna påverkar en kulturmiljö med arktiskt klimat.

Arbetet med att rusta upp fjällederna har fortsatt under 2019, se tabell 3.3. I Fulfjällets nationalpark i Dalarnas län har det byggts en led för rullstolsburna vilken har blivit ett populärt utflyktsmål. Under 2019 har Länsstyrelsen i Jämtlands län arbetat med att styra besöksstrycket bättre och begränsa slitaget från vandring och cykling i Vålådalens naturreservat. Naturvårdsverket har beslutat om fyra nya statliga skid- och vandringsleder i Västerbottensfjällen under 2019. Under 2018 och 2019 har Dorotea kommun anlagt ett ledsystem för vandring i fjällområdet vid Borgafjäll. Detta möjliggjordes genom satsningen på naturnära jobb. Terrängkörningen utgör fortfarande ett problem i fjällen. Regeringen har remitterat utredningen om hållbar terrängkörning och frågan bereds i Regeringskansliet. Länsstyrelsen i Norrbottens län har också rapporterat att skoter- och helikopterskidåkning samt buller har ökat markant i fjällområdet. Den största ökningen har skett i Kirunafjällen. (Naturvårdsverket Rapport 6919)

Tabell 3.3 Antal restaurerade leder

Upprustning av fjälleder samt upprustningsbehov 2016–2019

	Utfört 2016	Utfört 2017	Utfört 2018	Utfört 2019	Kvar
Antal nya broar	45	24	36	17	73
Antal upprustade broar	38	25	16	16	107
Antal km spång	20	13	27	7	55
Antal nya rastskydd	13	1	3	0	1
Antal renoverade rastskydd	18	13	17	8	7
Antal mil förbättrad markledning	63	486	321	286	1 868
Antal km röjd led	32	73	107	25	513

Källa: Naturvårdsverket

3.19.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Många olika intressen gör anspråk på fjällområdet. Ett förändrat klimat är ett hot mot fjällmiljön och kalfjället. Träd- och skogsgränserna flyttas succesivt uppåt vilket gör att kalfjällsarealen minskar. Klimatförändringarna har också lett till att marktäckningen av risväxter har ökat såväl i björkskog som på kalfjäll. Här har dock bete av flera hundra tusen renar under sommarhalvåret en stor betydelse för att motverka vegetationsförändringar orsakade av ett förändrat klimat. Renbetet gynnar även biologisk mångfald och upplevelsevärden i fjällmiljön.

Regeringen bedömer att de åtgärder som vidtagits, t.ex. restaurering av fjälleder, fjällrävsprojekten samt skydd av värdefull natur har påverkat situationen positivt.

3.20 God bebyggd miljö

Miljökvalitetsmålet innebär att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt samtidigt som en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

3.20.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- hållbar bebyggelsestruktur
- hållbar samhällsplanering
- infrastruktur
- kollektivtrafik, gång och cykel
- natur- och grönområden
- kulturvärden i bebyggd miljö
- god vardagsmiljö
- hälsa och säkerhet
- hushållning med energi och naturresurser
- hållbar avfallshantering.

Som komplement till dessa preciseringar redovisas följande indikatorer: bostäder i kollektivtrafiknära lägen och tillgång till service och grönska. Indikatorerna resvanor

och skyddad bebyggelse som tidigare redovisats har inte uppdaterats sedan senaste redovisningen.

3.20.2 Resultatredovisning

Fortsatt genomförande av politik för hållbar stadsutveckling och för gestaltad livsmiljö

Sverige har sedan 2018 en ny politik för gestaltad livsmiljö och en ny politik för hållbar stadsutveckling vars genomförande är av stor relevans för miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Boverket har uppdraget att bedriva ett samlat arbete med arkitektur och gestaltad livsmiljö. Tillsammans med Riksantikvarieämbetet, Statens centrum för arkitektur och design och Statens konstråd har samarbeten etablerats och initiativ såsom utbildningar och seminarier genomförts för att öka kunskapen om och främja det långsiktiga arbetet med arkitektonisk kvalitet och omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer hos såväl allmänhet som privata och offentliga aktörer. En mer utförlig redovisning av politiken för gestaltad livsmiljö återges i utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. Boverket har i uppdrag av regeringen att samordna politiken. I april 2020 beslutade riksdagen om ändringar i plan och bygglagen (2010:900) som bl.a. innebär ändringar i processen för framtagande av översiktsplaner och detaljplaner (prop. 2019/20:52). Reglerna om miljöbedömningar för detaljplaner har förtydligats bl.a. genom att kommunen inom ramen för plansamråd ska undersöka om detaljplanen innebär en betydande miljöpåverkan.

Nya bostäder i tätort byggs i närheten av kollektivtrafik

17 ansökningar om stöd från Stadsmiljöavtalen om sammanlagt 1,5 miljarder kronor har beviljats under 2019. Stödet har exempelvis gått till att rusta upp och bygga nya resecentrum och centrumnära hållplatser, samt till gång- och cykelinfrastruktur.

En övervägande del av bostäderna i tätort i Sverige är belägna max 400 meter från en hållplats för kollektivtrafik. Enligt en utvärdering av Boverket 2018 byggdes 83 procent av nybyggda bostäder kollektivtrafknära under 2017. Statens energimyndighet har i uppdrag att, tillsammans med Trafikverket, under 2018–2020 driva projektet Hållbara nordiska städer, med fokus på klimatsmart mobilitet. Projektet är ett nordiskt samarbete och ska bidra till en hållbar stadsutveckling genom att stödja omställningen till fossilfria och hållbara transporter i nordiska städer och stadsregioner.

En majoritet av befolkningen bor nära grönområden

Boverket har tagit fram en vägledning för stadsgrönska. Detta var en del av uppdraget om att ta fram en utvecklad metod för att ta tillvara och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer som Boverket slutredovisade 2019. Vägledningen innehåller ett digitalt verktyg för ekosystemanalys som kan användas av kommuner och projektutvecklare.

I Sverige hade 94 procent av befolkningen tillgång till minst ett grönområde inom 200 meter från bostaden 2015, enligt statistik från Statistiska centralbyrån (se även miljömålet Ett rikt växt- och djurliv). Tillgången till skyddad natur inom 1 km från bostaden har fortsatt att öka, från 23 procent 2013 till 29 procent 2018, främst p.g.a. att fler områden har naturskyddats. Bidraget för grönare städer och stödet för utemiljöer i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar utvecklades under 2019 i samband med riksdagens beslut om statens budget för 2019. Efter förslag i budgetpropositionen för 2020 infördes ett nytt investeringsstöd för gröna och trygga samhällen. Utformningen av stödet bereds fortfarande i Regeringskansliet.

I syfte att bidra till enhetlig och god handläggning i PBL-ärenden som gäller kulturvärden har Boverket tillsammans med Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna tagit fram en webbaserad utbildning för kommuner.

Myndigheterna genomför åtgärder för bättre inomhusmiljö

Under 2018–2021 har Boverket i uppdrag att förstärka sitt arbete med god inomhusmiljö. Arbetet omfattar bl.a. att identifiera, utreda och förebygga systematiska fel och utbredda skador inom byggsektorn. Som en del av den nationella handlingsplanen för radon genomförde Boverket en radonkampanj 2019. Myndigheten har också utökat och förtydligat informationen om regler för radon vid nybyggnation. Folkhälsomyndigheten har publicerat tre nya publikationer om buller inomhus och höga ljudnivåer.

Energiprestandan i byggbeståndet förbättras

Boverkets miljöindikatorer, baserade på Statistiska centralbyråns (SCB) miljöräkenskaper, visar att den totala energianvändningen i bygg- och fastighetssektorn motsvarar ungefär 32 procent av Sveriges totala energianvändning, utifrån ett livscykelperspektiv. Sektorns totala energianvändning ökade med 9 procent mellan 2008 och 2017, men är till stor del temperaturberoende och beroende på byggtakten, som har ökat under perioden. Cirka 62 procent av den totala energianvändningen i sektorn är förnybar energi och andelen har en ökande trend. Samtidigt fortsätter byggnadsbeståndets energiprestanda att förbättras, se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt bostadspolitik. Generella styrmedel som koldioxidskatt och energiskatter liksom riktade insatser, t.ex. klimatklivet, har bidragit till den utvecklingen. Ändringar i plan- och byggförordningen (2011:338) och i Boverkets byggregler genomförs kring viktningfaktorer som syftar till att skapa en större neutralitet mellan energislagen, se utgiftsområde 18. Boverket har succesivt skärpt kraven på energiprestanda för småhus, flerbostadshus och lokaler. Med anledning av det omarbetade direktivet för byggnaders energiprestanda införs också nya bestämmelser om laddinfrastruktur.

Mängden hushållsavfall ökar och nya regler om avfall ska införas

Mängden hushållsavfall ökar i Sverige, även om mängden per person minskade något 2018 jämfört med året innan. Under 2018 genererade hushållen totalt 4,8 miljoner ton avfall, vilket motsvarar 466 kilo per person. Knappt 50 procent av hushållsavfallet återvinns till energi, drygt 15 procent genomgår biologisk behandling och drygt 34 procent materialåtervinns. Andelen materialåtervinning av hushållsavfallet är i det närmaste oförändrad jämfört med tidigare år. En mycket liten del av hushållsavfallet (0,7 procent) deponeras. Utvecklingen har varit mycket positiv, eftersom mängden deponerat avfall har gått ner från 197 kg per person 1975 till 3 kg per person 2018.

Allt fler kommuner erbjuder separat insamling av matavfall. Insamlingen av den här typen av avfall har också ökat de senaste åren. Naturvårdsverket har redovisat förslag på ytterligare åtgärder som bereds i Regeringskansliet. Sverige arbetar för att anpassa svensk rätt till ny reglering i ett EU-lagstiftningspaket om avfall, vilket syftar till att skapa en mer hållbar avfallshantering. Regeringen har under 2020 infört ett förbud mot att avfall som samlats in separat för att materialåtervinnas går direkt till förbränning. För att bidra till minskad miljöpåverkan från bygg- och fastighetssektorn har regeringen infört nya regler om källsortering av bygg- och rivningsavfall. Dessutom har de nuvarande reglerna om kontrollplaner i plan- och bygglagen utvecklats så att de omfattar allt bygg- och rivningsavfall samt byggprodukter som kan återanvändas. För att få en mer tillförlitlig uppföljning av etappmålet om bygg- och rivningsavfall har

regeringen utvidgat rapporteringskravet så att det omfattar fler avfallsbehandlingsanläggningar.

Regeringen har remitterat ett förslag om att kommunerna ska ta över ansvaret för insamling och materialåtervinning av returpapper.

Regeringen har under 2020 beslutat om nya etappmål inom avfall bl.a. ett i syfte att öka andelen kommunalt avfall som materialåtervinnas och förbereds för återanvändning och två etappmål för matsvinn som omfattar hela livsmedelskedjan, se tabell 3.1.

3.20.3 Analys och slutsatser

I dag bor 85 procent av landets befolkning i städer och tätorter. Dessa tätorter ska ge goda förutsättningar för människors livskvalitet och för en hållbar livsföring. Landets tätorter står för huvuddelen av energikonsumtionen och av de samlade utsläppen samtidigt som just en tätare bebyggelse kan möjliggöra lösningar på dessa problem. Kollektiva persontransporter, fjärrvärmesystem, närhet till centrala funktioner minskar bilberoende med mera.

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljö kvalitetsmålet. En stor utmaning för att nå målet är att skapa en hållbar struktur för bebyggelsen vid exempelvis nylokalisering, förvaltning och omvandling av bebyggelse, till exempel när det gäller att övergå från en gles till en mer tät funktionsblandad bebyggelsestruktur där även de mindre tätorterna kan utvecklas. Exploateringstrycket är fortsatt högt i flera städer vilket bidrar till flera målkonflikter i den byggda miljön.

Fukt, mögel, radon och buller i inomhusmiljön utgör fortfarande problem i bostäder. I samband med ett ökat bostadsbehov har det genom ändringar i lagstiftningen om omgivningsbuller blivit möjligt med förtätning av bebyggelsen i attraktiva, centralt belägna, kollektivtrafiknära men samtidigt mer bullriga lägen. Energi- och resursförbrukningen och därtill knuten miljö- och klimatpåverkan behöver minska ytterligare.

En viktig aspekt av den goda byggda miljön är hur människors livskvalitet kan stärkas och en hållbar livsföring underlättas. Hur den byggda miljön gestaltas har en stor betydelse i sammanhanget. Arbetet med detta perspektiv drivs nu framåt inom ramen för politiken för gestaltad livsmiljö. Här har även Rådet för hållbara städer samt Samverkansforum för statliga byggherrar och förvaltare en viktig roll att fylla. Implementeringen av politiken för gestaltad livsmiljö är också relevant för den byggda miljöns kulturmiljövärden. Utvärderingar visar att kulturvärden sällan används som den resurs de kan vara och på brister hanteringen av kulturvärden bygglovs- och planeringsprocesser. Såväl kunskapsunderlag som kompetens i kulturmiljöfrågor behöver stärkas i kommunerna och rutiner som säkerställer en god hantering av kulturmiljövärden behöver införas.

Regeringen bedömer att Sveriges genomförande av reviderade EU-direktiv på avfallsområdet förväntas bidra till preciseringen om hållbar avfallshantering och en ökad materialåtervinning av bygg- och rivningsavfall. Regeringens nya etappmål inom avfall bedöms också bidra till att resurser används mer effektivt, vilket minskar klimatpåverkan och bidrar till övergången till en cirkulär ekonomi. Genom bättre källsortering och eftersortering skulle mer av hushållsavfallet, både restavfall och grovavfall, kunna materialåtervinnas, vilket är viktigt i det fortsatta arbetet med omställningen till en cirkulär ekonomi. Samtidigt förstärks arbetet inom EU mot en klimatneutral och cirkulär byggsektor genom ytterligare initiativ bl.a. för renovering av byggnader.

3.21 Ett rikt växt- och djurliv

Miljökvalitetsmålet är att den biologiska mångfalden ska bevaras och användas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska skyddas. Arter ska leva kvar i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

3.21.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- påverkan av klimatförändringar
- ekosystemtjänster och resiliens
- grön infrastruktur
- genetiskt modifierade organismer
- främmande arter och genotyper
- biologiskt kulturarv
- värdefull tätortsnära natur.

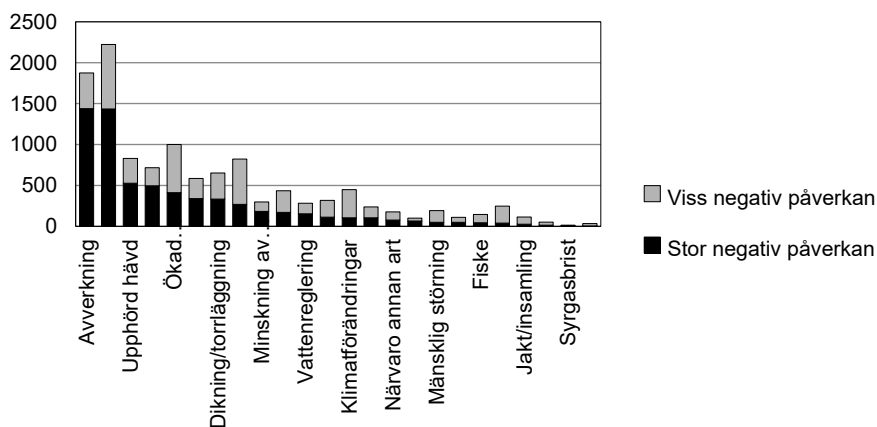
Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisades i BP20 indikatorn Bevarandestatus för naturtyper och arter i art- och habitatdirektivet, som uppdateras vart 6:e år i samband med rapportering enligt artikel 17 i nämnda direktiv.

3.21.2 Resultatredovisning

Under 2019 var Sverige aktivt i de internationella förhandlingarna inom FN:s konvention för biologisk mångfald där det förhandlas fram ett nytt globalt ramverk för biologisk mångfald med nya mål. Tillsammans med övriga nordiska länder verkade Sverige för att stärka ungdomars deltagande i det globala biodiversitetsarbetet. Under året hölls förhandlingarna med den särskilda förhandlingsgruppen för det nya ramverket liksom möten med den vetenskapliga undergruppen Subsidiary Body on Scientific, Technical and Technological Advice (SBSTTA) och i arbetsgruppen för urfolk och lokala samhällen.

Diagram 3.18 Översikt av de negativa påverkansfaktorerna för rödlistade arter i Rödlistan 2020

Antal rödlistade arter

Avverkning och igenväxning är de faktorer som tydligt bedöms påverka flest av de rödlistade arterna.

Källa: Naturvårdsverket.

Fortfarande negativ trend för arter och naturtyper

Under 2019 rapporterade Sverige status för de arter och naturtyper som finns i artikel 17 i EU:s art- och habitatdirektiv, samt tillståndet för fåglar enligt artikel 12 i EU:s fågeldirektiv. Rapporteringen visar att de fågelarter som minskar mest är starkt knutna till jord- och skogsbrukslandskapen, t.ex. sånglärka respektive tofsvipa. Även arter i fjällen samt sjöfågelarter i Östersjön minskar. Genom medel till åtgärdsprogram för hotade arter, områdesskydd, skötsel av skyddade områden, lokala naturvårds- och vattenvårdsprojekt (Lona respektive Lova) och medel från jordbrukets miljöersättningsprogram har viktiga insatser gjorts för att motverka dessa minskningar.

I april 2020 publicerade Artdatabanken rapporten Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer – rödlistade arter i Sverige 2020. Rapporten redovisar risken som enskilda arter av djur, växter och svampar bedöms löpa att försvinna från Sverige, baserat på kriterier från Internationella Naturvårdsunionen (IUCN). Antalet bedömda arter är ca hälften av samtliga kända flercelliga arter. Av rapporten framgår att antalet rödlistade arter har ökat med 11 procent jämfört med förra rödlistan 2015. Motsvarande ökning ses för de hotade arterna. Andelen rödlistade arter av alla bedömda arter är 21,8 procent vilket är högre än i tidigare rödlistor, där andelen pendlat mellan 18 och 20 procent. Förändringarna kan tolkas som en försämring av tillståndet i kombination med förbättrad kunskap om arternas status. Fåglar, skalbaggar, fjärilar och mossor är exempel på artgrupper med försämringar jämfört med den förra rödlistan 2015. För ryggradslösa djur i sötvatten och marina miljöer är skillnaderna små, men kunskap saknas vilket gör att behovet av utökad uppföljning för dessa arter är stort. Det kan finnas flera skäl till att antalet individer i en population minskar. De faktorer som påverkar flest rödlistade arter i Sverige hittas inom markanvändning för jord- och skogsbruket, främst avverkning och igenväxning, se diagram 3.18. Andra viktiga påverkansfaktorer är klimatförändringar, exploatering, torrläggning av våtmarker, vattenreglering, svampsjukdomar på alm och ask, konkurrens från främmande invasiva arter och fiske t.ex. bottentrålning.

Under 2019 inrättades 217 nya och utökade statliga naturreservat på totalt omfattar ca 79 000 hektar värdefulla naturområden. Nyttjandet av naturresurser är ofta huvudorsaken till negativ påverkan på biologisk mångfald och ekosystem. När miljöaspekter ställs mot behov av att ta mark och vatten i anspråk så prioriteras ofta mer kortsiktiga ekonomiska intressen framför biologisk mångfald och en helhetssyn på ekosystemtjänster. I arbetet för att övervaka att tillräcklig genetisk variation är bibehållen har myndigheterna under året dels identifierat arter för övervakning, dels initierat ett program för övervakning i den akvatiska miljön. Vilket innebär att kunskapen har ökat kring genetisk variation och bevarandestatus för naturtyper och arter, däribland arter i akvatisk miljö.

Genom riktat arbete i åtgärdsprogram går det nu att se positiva resultat för bestånden av flera arter. Inavelsgraden hos den skandinaviska vargstammen har minskat sedan mitten av 2000-talet. Trenden har dock brutits de två senaste åren och inavelsgraden har ökat igen.

Drygt 700 arter i flera olika artgrupper påverkas negativt av klimatförändringar vilket innebär förändringar i artsammansättningen för olika naturtyper och ekosystem. Flera myndigheter har genomfört insatser för att minska klimatets påverkan på arter och naturmiljöer. Insatser med fokus på att stärka grön infrastruktur, ekosystemtjänster, naturbaserade skydd mot kusterosion och hur vattenknutna ekosystem påverkas av ett förändrat klimat, har också genomförts i syfte att mildra denna negativa påverkan. Naturvårdsverket arbetar med en vägledning för naturbaserade lösningar för klimatanpassning. Vägledningen är ett stöd till kommuner och länsstyrelser i arbetet med klimatanpassningsåtgärder som utgår från naturens egen förmåga att stå emot negativa

effekter av ett förändrat klimat samtidigt som biologisk mångfald stärks. Exempel på anpassningsåtgärder i vägledningen är att restaurera och anlägga våtmarker för att fördröja vatten i landskapet och minska översvämningsrisken i ett avrinningsområde.

Kunskap krävs om ekosystemtjänsters funktioner

Kunskapen om tillståndet för ekosystemens funktioner och processer på nationell nivå är i många fall bristfällig och det saknas kunskap om ekosystemens förmåga att klara av störningar och att anpassa sig till ett ändrat klimat. Det finns även stora kunskapsbrister om var i landskapet olika ekosystemtjänster produceras och hur dessa tjänster påverkas av planerings- och exploateringsbeslut. Det innebär både att värdet av ekosystemtjänster inte integreras i verksamheter och beslut, samt att det därför inte går att följa upp hur ekosystemtjänsterna förändras över tid. Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas kommunikationsarbete om värdet av ekosystemtjänster i syfte att uppmuntra till att integrera ekosystemtjänster i verksamhet och beslut, har därför fortsatt under 2019.

En viktig ekosystemtjänst är pollinering och situationen för vilda pollinatörer är allvarlig. Enligt Artdatabankens rödlisteindex tillhör bin de artgrupper som har störst andel hotade arter, samtidigt som det finns kunskapsluckor kring orsakerna. Regeringen har därför under 2019 beslutat om riktade medel för att stärka förutsättningarna för vilda pollinatörer.

Naturvårdsverket har inom ramen för sin strategi för svensk viltförvaltning gjort ett kunskapsunderlag om ekosystemtjänster knutna till vilt. Underlaget ska ge viltförvaltande myndigheter hjälp för att integrera ekosystemtjänster i olika beslut.

Inom ramen för den lokala naturvårdssatsningen (Lona) har nya våtmarksprojekt beviljats medel. Resultaten av projekten har bidragit till ökad kunskap samt ökat ekosystemens förmåga att klara störningar genom bättre vattenhushållning, flödesutjämning, och därmed skydd mot översvämmning, samt minskad övergödning. Den ökade förmågan innebär också bättre anpassning till effekter av ett ändrat klimat. Under 2019 har länsstyrelserna tagit fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur och Naturvårdsverket har gjort en sammanställning som visar på möjliga stöd för att genomföra åtgärder som stärker grön infrastruktur. Naturvårdsverket har också tillsammans med Skogsstyrelsen hållit riktade skogsdialoger med markägare och naturvårdsorganisationer om hur handlingsplanerna kan bidra till grön infrastruktur i skogslandskapet. Naturvårdsverket har även spridit information kring grön infrastruktur till andra målgrupper.

Cirka 45 procent av de fördelade medlen för åtgärder för värdefull natur går till skötsel av natur. Framför allt till odlingslandskapets betesmarker och slätterängar som har den mest krävande skötseln. I många fall genomförs också omfattande restaureringar av markerna. Tre nya Life-projekt inom natur och biologisk mångfald har beviljats medel. Projekten omfattar åtgärder som kommer att återställa och restaurera miljön i vattendrag, t.ex. att ta bort vandringshinder, miljöanpassa vattenkraftverk, riva dammar och restaurera kallvattenskorallrev. Samtliga åtgärder bidrar till en fungerande grön infrastruktur genom en kombination av skydd, återställande och hållbart nyttjande. Tre projekt inom Naturvårdsverkets forskningssatsning Förvaltningen av landskap har publicerat slutrapporter under 2019. Rapporterna utgör ett efterfrågat kunskapsunderlag i länsstyrelser och centrala myndigheters arbete med grön infrastruktur.

Kommunikationssatsning om främmande arter

Invasiva främmande arter har identifierats som ett av de största hoten mot biologisk mångfald, både på land och i vatten. De olika vägar som främmande arter tar sig in i

Sverige är t. ex. genom ett ökat antal transporter av gods och människor samt vid oaksam utplantering av djur och växter. I Sverige finns ca 2 200 främmande arter, varav 257 utgör en hög eller mycket hög risk för att vara invasiva, medan 53 arter bedöms vara potentiellt invasiva. I arbetet med EU-förordningen om invasiva främmande arter har EU-kommissionen utfärdat genomförandeförordningar med förteckningar över invasiva främmande arter av unionsbetydelse, där medlemsländerna ska göra utrotnings- eller hanteringsåtgärder. Av de totalt 66 i förteckningarna finns 20 i Sverige, åtminstone sporadiskt. Enligt EU-förordningen ska medlemsländerna rapportera åtgärder mot invasiva främmande arter vart sjätte år. Den första rapporteringen gjordes under 2019. I november 2018 utfärdade regeringen en ny nationell förordning – förordningen (2018:1939) om invasiva främmande arter – som trädde i kraft den 1 januari 2019. Då ändrades också miljötillsynsförordningen (2011:13) för att peka ut ansvariga myndigheter. Naturvårdsverket finansierar ett projekt med syftet att minimera förekomst och spridning av fritt levande mårhund och tvättbjörn. Projektet som drivs av Svenska jägarförbundet omfattar sedan 2018 även åtgärder mot bisam. Naturvårdsverket genomförde 2019 en kommunikationssatsning för att öka medvetenhet om invasiva främmande arter hos myndigheter, branscher, företag och allmänheten. Myndigheten har också tagit fram en mobilapplikation som ska underlätta för myndigheter och allmänheten att anmäla observationer av invasiva arter.

Genetiskt modifierade organismer har introducerats i miljön i väldigt liten utsträckning och befintliga styrmedel är väl utvecklade och används. Det finns inga uppgifter om att det ska ha skett oavsiktlig introduktion och spridning av genetiskt modifierade organismer från till exempel fältförsök. Antalet fältförsök fortsätter dock att minska och för vattenlevande organismer finns endast ett fåtal aktuella tillstånd.

Ökad tillgång till värdefull natur

Det finns ingen vedertagen definition av tätortsnära natur och det saknas en hel del statistik på området, vilket försvårar förvaltningen och uppföljningen. Under 2019 publicerade Statistiska centralbyrån dock en rapport om gröna ytor och grönområden i Sveriges samtliga ca 2 000 tätorter. Rapporten visar att tillgången till sådana områden är relativt god för många invånare, men rapporten säger inget om kvaliteten på eller tillgängligheten till områdena. En enkätundersökning av Naturvårdsverket visar att det finns många faktorer som påverkar kommunernas vilja att styra användningen av markområden och att tillgängliggöra områden för friluftslivet, t.ex. kommunens ekonomi, markägarnas inställning till anpassningar eller åtgärder och lokalpolitisk vilja att planera för rekreation och friluftsliv. En majoritet av kommunerna uppger att de arbetar med att bevara, utveckla och restaurera bostadsnära natur.

Vid årsskiftet 2019/2020 fanns det 5 085 naturreservat varav 428 är kommunalt beslutade. Av dessa har 367 som syfte att tillgodose behovet av tillgång till områden för friluftsliv.

Inom lokala naturvårdssatsningar (Lona) finns 97 pågående projekt där 74 genomförs nära en tätort. Projekten kommer att innebära förbättrade förutsättningarna i den tätortsnära naturen och för friluftslivet.

Arbetet med skydd av och åtgärder för värdefull natur genererade under 2019 totalt 1 188 helårsarbetskrafter (64 procent män och 36 procent kvinnor) bland myndigheter, konsulter och entreprenörer över hela landet.

För att bevara viktiga natur- och kulturvärden har miljöersättningsprogram inom EU:s landsbygdsprogram haft en viktig roll för möjligheten att behålla marker i hävd. Åtgärder har också skett inom ramen för miljöbalkens generella biotopskydd samt inom planbestämmelser enligt plan- och bygglagen och kulturmiljölagen. Men behovet av

åtgärder är fortsatt stort. Regeringen har gett Jordbruksverket i uppdrag att analysera hinder och möjligheter för att stödja fler ängs- och betesmarker inom ramen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Flera myndigheter har arrangerat gemensamma utbildningskurser om bl.a. brynmiljöer och skogsbyte för åtgärder inom odlingslandskapet.

Riksantikvarieämbetet har samordnat arbetet hos berörda myndigheter under 2019 när de tagit fram vägledande strategier för sitt kulturmiljöarbete. Resultaten visar att miljömålssystemet, under vissa förutsättningar, har stor potential att förstärka kulturmiljöarbetet.

3.21.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Huvudorsaken till den negativa trenden är att nyttjandet av naturresurser inte är hållbart och att de åtgärder som genomförs inte förmår väga upp för detta. Andra orsaker är t.ex. brist på åtgärder i vardagslandskapet samt för restaurering, skydd och förvaltning av de mest värdefulla områdena. Miljökvalitetsmålet är också beroende av att andra miljökvalitetsmål nås.

Åtgärder för att nå uppsatta miljömål kopplade till ekosystemtjänster är inte tillräckliga. Det kan handla om hjälp till kommunerna att göra rätt avvägningar i beslut som är kopplade till hushållnings- och exploateringsfrågor. Det finns en stor nytta av ekosystemtjänster inklusive friluftsliv som kopplar till den biologiska mångfalden.

Det finns ett behov av nya gener i den svenska vargstammen varför det är viktigt att avkomor från invandrade vargar får valpar med skandinaviska vargar. Naturvårdsverkets samarbete med finska myndigheter kan leda till att fler genetiskt viktiga vargar kan invandra till Sverige.

Människan påverkar i hög grad naturens förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster. Många ekosystemtjänster kräver en försiktig förvaltning för att nyttjande ska vara hållbart och för vissa tjänster är kunskapen otillräcklig. Regeringen bedömer att det saknas ett tydliggörande och utvecklat arbete vad gäller arbetssätt, kommunikation, vägledning och uppföljning som också omfattar nyttan av ekosystemtjänster och grön infrastruktur, inklusive friluftsliv, och kopplingen till den biologiska mångfalden. Det finns även stora kunskapsbrister om var i landskapet olika ekosystemtjänster produceras, hur de kan skötas för att främja många olika ekosystemtjänster och hur dessa tjänster påverkas av planerings- och exploateringsbeslut. De tätortsnära natur- och kulturmiljöerna är betydelsefulla för att människor ska förstå värdet av landskapet och den biologiska mångfalden. Dessa miljöer bidrar också till rekreation och folkhälsa. Det råder fortsatt brist på statistik och underlag för att kunna bedöma tillståndet för den tätortsnära naturen.

Förekomsten av en grön infrastruktur där olika genotyper, arter och ekosystem finns representerade i tillräcklig omfattning och kvalitet är grundläggande. I det arbetet bedömer regeringen att de regionala handlingsplanerna om grön infrastruktur är viktiga planerings- och beslutsunderlag. Det saknas tillräcklig kunskap om nyttan av att arbeta utifrån ett landskapsperspektiv. Ny kunskap är inte tillräckligt införlivad i arbetet med kartläggning av ekosystemtjänster och antalet aktörer behöver öka. Grön infrastruktur förväntas leda till utvecklade ekologiska samband i landskapet, att underlätta klimatanpassning samt att stärka förutsättningarna för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Hållbar mark- och vattenanvändning är inte möjlig om det inte upprätthålls och skapas motståndskraftiga ekosystem, gynnsam bevarandestatus för arter och

naturtyper, stabila populationer och god genetisk variation, även i ett förändrat klimat. Det saknas tillräcklig kunskap för att upptäcka och förutsäga vad som är effekter av klimatförändringar och vad som är effekter av dagens markanvändning. Likaså brister det i kunskap om olika miljökvalitetsparametrar som markanvändning, ekologiska funktioner och processer samt olika naturtyper och arter inklusive deras genetiska variation. Det saknas riktat arbete mot invasiva främmande som ännu inte omfattas av EU-förordningen om invasiva främmande arter.

3.22 Politikens inriktning

3.22.1 Grön återhämtning efter pandemin

Parallellt med den djupa kris vi befinner oss i med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19 är klimatfrågan alltjämt vår tids ödesfråga. Torka, översvämningar, bränder och andra följder av ett förändrat klimat slår redan i dag hårt mot människors möjlighet till ett gott liv. Biologisk mångfald och ekosystemtjänster är avgörande för människors, djurens och växternas överlevnad. Det är avgörande att klimatomställningen och arbetet för biologisk mångfald, bl.a. genom investeringar i fossilfria, cirkulära och biobaserade lösningar, prioriteras högt inom arbetet med återhämtningen efter pandemin. Dessa kan skapa arbetstillfällen, hållbar tillväxt och samtidigt bidra till att nå miljömålen. Miljöteknik, cirkulära affärsmodeller och klimatinnovationer bidrar till att minska utsläppen såväl i Sverige som utanför våra gränser när den går på export. Som ett av världens mest innovativa länder har Sverige goda möjligheter att ta en ledarroll i den gröna omställningen. Svensk miljöteknik är en stark exportvara, vår konkurrenskraft är god, medvetenheten om hållbarhetsutmaningarna är hög bland allmänheten, och svenska företag är motiverade att driva på utvecklingen.

Ett förstärkt globalt samarbete krävs för återhämtningen efter pandemin och Parisavtalets genomförande. Kommissionens gröna giv är central i det arbetet, liksom samarbetet inom Norden och inom multilaterala organ såsom OECD och FN-systemet. Regeringen har också erbjudit att Sverige 2022 ska stå värd för ett högnivåmöte femtio år efter FN:s första miljökonferens, i Stockholm 1972. Mötets fokus är genomförandet av Agenda 2030 men ger också ett tillfälle att se över och stödja arbetet med grön återhämtning och omställning.

3.22.2 Miljömålen utgångspunkt för miljöpolitiken

Arbetet med miljömålen ska fortsätta och utvecklas med sikte mot 2030. Det tillstånd som miljö kvalitetsmålen beskriver är något varje generation måste sträva efter att uppnå. En viktig del i utvecklingen av miljömålssystemet är att besluta om nya etappmål som är utformade för att vara drivande i arbetet för att nå miljömålen.

Miljömålsberedningen (M 2010:04) får i uppdrag att bereda frågan om mål för konsumtionsbaserade utsläpp. Regeringen avser också att i tilläggsdirektivet ge Miljömålsberedningen i uppdrag att ta fram mål för flygets klimatpåverkan samt bereda möjligheten till mål även för sjöfarten, och att se över hur det klimatpolitiska ramverket kan få genomslag i offentlig upphandling. Uppdraget kompletterar bl.a. regeringens strategi för cirkulär ekonomi.

Miljö och klimat ska integreras i alla relevanta politikområden och regeringen arbetar fortsatt för att den offentliga sektorn och inte minst staten ska gå före i den gröna omställningen. En möjlighet för staten att gå före är att statliga myndigheter använder Upphandlingsmyndighetens stöd om att ta miljöhänsyn i hela inköpsprocessen.

Myndigheternas arbete med prövning och tillsyn enligt miljöbalken är betydelsefulla verktyg och styrmedel för att nå flera miljömål. Det är dessutom angeläget att korta handläggningstiderna vid tillståndsprövning samt förstärka tillsynen. För detta syfte har regeringen tillsatt utredningen En modern och effektiv miljöprövning (dir. M2020:86) som ska se över det nuvarande systemet för miljöprövning och föreslå åtgärder för att uppnå en modernare och mer effektiv miljöprövning. Myndigheterna har sedan tidigare i uppdrag att fr.o.m. 2021 återkommande redovisa en samlad statistik för miljö tillståndsprövningen, inkl. handläggningstider. För att säkerställa en effektiv miljöprövning och tillsyn höjs även förvaltningsanslagen till Naturvårdsverket

och länsstyrelserna (se även Utgiftsområde 1 Rikets styrelse, anslag 5:1 *Länsstyrelserna m.m.*). Miljöövervakningen är avgörande för att se hur arbetet går med att nå miljömålen och den ger underlag för väl underbyggda beslut, inte minst för hav och vatten. Regeringen föreslår därför en satsning på ökad miljöövervakning.

3.22.3 Kraftfulla åtgärder behövs inom klimatområdet

Regeringens klimatpolitik syftar till minskade utsläpp av växthusgaser och en omställning mot ett mer hållbart samhälle. Alla relevanta politikområden behöver integrera klimatfrågan och ta hänsyn till de skilda förutsättningar som råder för medborgare och företag i olika delar av landet.

Den första klimatpolitiska handlingsplanen enligt klimatlagen (2017:720) genomförs under den här mandatperioden, regeringen föreslår att medel avsätts för detta. Alla samhällssektorer på alla nivåer behöver bidra till en hållbar och fossilfri utveckling. Klimatkollegiet som inrättades i juni leds av statsministern och syftar till att arbeta med att nå klimatmålen, driva på omställningen och genomföra den gröna återhämtningen.

Alla relevanta myndigheter har ett ansvar att bedriva sin verksamhet inom ramen för det klimatpolitiska ramverket. Insatser för att bekämpa klimatförändringarna bidrar även till att uppnå mål tretton inom Agenda 2030. Det klimatpolitiska ramverket ställer krav på regeringen att löpande analysera, planera och redovisa genomförandet av klimatpolitiken i riktning mot riksdagens mål. Flera myndigheter behöver utveckla sin kapacitet att analysera klimateffekter och bidra med underlag till kommande klimatredovisningar och klimatpolitiska handlingsplaner. Regeringen avser att förtydliga ansvarsfördelningen i klimatarbetet och kommer även fortsättningsvis att bemöta och hantera Klimatpolitiska rådets analyser och förslag. I denna budget skapas förutsättningar för myndigheter och utredningar att i större utsträckning analysera konsekvenser för klimatet.

Regeringen fortsätter att utveckla och effektivisera klimatinvesteringsprogrammen. Klimatklivet stärks och förlängs till 2026. Industriklivet breddas och stärks för att flera projekt som bidrar till klimatomställningen ska omfattas. Regeringen föreslår att en statlig grön kreditgaranti införs, som utifrån teknikneutrala kriterier ges för större industriinvesteringar som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket.

För att nå klimatmålen är insatser på lokal och regional nivå centrala. Regeringen förlänger därför satsningen på lokal och regional energi- och klimatrådgivning.

Regeringen avser genomföra en kraftfull grön skatteväxling med höjda miljöskatter som växlas mot sänkt skatt på jobb och företagande. Miljöskatternas andel av skatteinkomsterna ska öka. Skattereglerna ska också underlätta för cykelpendling.

Utsläppen av växthusgaser från arbetsmaskiner uppgår till ca 3 miljoner ton koldioxidkvivalenter per år, ungefär lika mycket som från tunga vägtransporter. Regeringen föreslår ett riktat stöd till forskning, utveckling och marknadsintroduktion för arbetsmaskiner under 2021 och 2022 i syfte att minska växthusgasutsläppen från arbetsmaskiner och stärka svensk fordonsindustris konkurrenskraft.

För att nå målet till 2045 behövs ytterligare åtgärder för att minska utsläppen, dels inom de sektorer som omfattas av EU:s ansvarsfördelningsförordning (ESR), dels från de verksamheter som omfattas av EU ETS. Kompletterande åtgärder behövs också för att nå nettonollutsläpp och negativa utsläpp efter 2045. För att nå nettonollutsläpp senast 2045, och möjliggöra negativa utsläpp därefter, föreslår regeringen att Statens energimyndighet blir ett nationellt centrum för koldioxidavskiljning och lagring, så

kallad CCS, och tillförs även medel för att inrätta ett system med omvända auktioner alternativt fast lagringspeng för avskiljning, infångning och lagring av koldioxid från förnybara källor (bio-CCS). Möjligheten att inkludera negativa utsläpp med hjälp av biokol i systemet ska även analyseras.

Utsläppen från dikade torvmarker står för 11 miljoner ton koldioxidekvivalenter, dvs. mer än Sveriges personbilstrafik. Regeringen föreslår därför en satsning på återvätning av tidigare torrlagda våtmarker, vilket ger betydande klimatvinster samtidigt som den biologiska mångfalden stärks. Satsningen genomförs främst genom att medel tillförs inom de lokala naturvårdssatsningarna (LONA). Satsningen bygger på frivillig medverkan av markägare.

Klimatförändringarna leder redan nu till stora påfrestningar i samhället och kommer att göra det än mer i framtiden. Regeringen föreslår en tillfälligt ökad satsning på klimatanpassning genom en ökning av anslaget för ras- och skredsäkring längs Göta älv.

Minskade utsläpp från transporter är nödvändigt för att nå klimatmålen

För att etappmålet till 2030 och det övergripande klimatmålet ska kunna nås behöver utsläppen minska betydligt snabbare än hittills. Det krävs en långsiktig och resultat-inriktad politik för att ställa om till en fossilfri fordonsflotta med tillhörande infrastruktur. För minskade utsläpp krävs även tydlig information om fordons och drivmedels klimatpåverkan och energianvändning. Sverige behöver bli ett mer transporteffektivt samhälle, där trafikarbetet kan minska utan att göra avkall på tillgängligheten. Offentlig verksamhet bör även fortsatt bidra till omställningen av fordonsflottan. Alla bilar som en statlig myndighet ingår leasingavtal om eller köper in ska vara miljöbilar.

Andelen resor och transporter på järnväg ska öka. Regeringen förlänger och vidareutvecklar miljökompensationen för godstransporter på järnväg i Sverige. Ambitionen är att ytterligare öka miljöstyrningen och träffsäkerheten. Regeringen har gett Trafikverket i uppdrag att upphandla nattågstrafik som bidrar till att det upprättas internationella nattågsförbindelser med dagliga avgångar från Sverige till andra europeiska länder.

Transportsektorn har jämförelsevis goda förutsättningar att minska utsläppen genom ökad transporteffektivitet, elektrifiering och genom att gå från fossila till hållbara förnybara drivmedel. I vissa fall kan transporter kortas eller ersättas helt. Reduktionsplikten syftar till att minska utsläppen genom successivt ökad användning av hållbara biodrivmedel. Regeringen avser att föreslå att reduktionsnivåerna inom reduktionsplikten höjs successivt till 2030. Inriktningen är indikativa nivåer på 28 procent för bensin och 66 procent för diesel 2030 med en kontrollstation 2022. Detta förväntas ge långsiktiga förutsättningar för ökad produktion av hållbara drivmedel i Sverige och kommer att ha en betydande effekt på minskade utsläpp och Sveriges förmåga att nå målet om 70 procent utsläppsminskning i transportsektorn till 2030. Sverige har över tid goda förutsättningar att förse en större del av sin efterfrågan på biodrivmedel genom ökad inhemsk produktion. När efterfrågan på biobaserade drivmedel ökar globalt, är det viktigt att produktionstakten växlar upp. Regeringen avser även att genomföra förslaget från Biojetutredningen, Biojet för flyget (SOU 2019:11), om en reduktionsplikt för flyget som ligger på 0,8 procent 2021 och ökar till 27 procent 2030. Regeringen bereder förslagen från biogasmarknadsutredningen och förlänger tillfälligt stödet till biogasproduktion för fordonsgas. För att öka produktionen av hållbara biodrivmedel i Sverige avser regeringen att uppdraga åt Energimyndigheten att bl.a. analysera behovet av ytterligare styrmedel för att främja biodrivmedelsanläggningar med teknik som befinner sig bortom demonstrationsnivå och där kostnaden för den

första fullskaliga anläggningen är för hög för att drivmedlet ska vara konkurrenskraftigt. Syftet är att dessa ska kunna kommersialiseras. Detta omfattar även gasformiga biodrivmedel. Kommissionen beslutade den 29 juni 2020 att godkänna Sveriges statsstödsansökningar om fortsatt skattebefrielse för biogas, samt att utöka undantaget till att även gälla biogasol. Beslutet gäller i tio år, vilket ger långsiktiga förutsättningar. Vidare bör Sverige vara drivande för att det ges möjlighet till fortsatt skattebefrielse för höginblandade och rena biodrivmedel i den kommande översynen av statsstödsreglerna. Regeringen avser också driva på inom EU för en möjlighet till att beskatta drivmedel på energinnehåll i stället för volym.

Regeringen föreslår ett stöd till regionala elektrifieringspiloter med laddinfrastruktur för tunga fordon, i syfte att elektrifiera tunga vägtransporter inom de mest trafikerade områdena. Även tankinfrastruktur för vätgas ingår i satsningen. Regeringen föreslår även att en ny skattereduktion för installation av grön teknik införs fr.o.m. 2021. Skattereduktionen ersätter bl.a. stödet till installation av laddningspunkter för elfordon.

Bonus–malus-systemet syftar till att öka andelen miljöanpassade lätta fordon i nybilsförsäljningen. För att förstärka miljöstyrningen och finansieringen av systemet bör malus höjas och bonus justeras från den 1 april 2021. Klimatbonusen bör justeras genom att bonus för nollutsläppsfordon höjs från 60 000 till 70 000 kronor. Dessutom bör gränsen för bonus sänkas från 70 till 60 gram koldioxid per kilometer och det högsta bonusbeloppet för fordon med utsläpp över noll bör uppgå till omkring 45 000 kronor. För att förstärka miljöstyrningen och finansieringen av systemet bör även malus höjas. Det bör ske genom att beloppen som ingår i det förhöjda koldioxidbeloppet höjs med 25 kronor per gram koldioxid. Av samma anledning bör den nedre gränsen för när det förhöjda koldioxidbeloppet tas ut sänkas från 95 till 90 gram och gränsen för när den högre nivån tas ut sänkas från 140 till 130 gram per kilometer. En grundläggande princip i bonus–malus-systemet är att intäkterna ska täcka kostnaderna. Ändringarna i sin helhet bedöms innebära att intäkterna med viss säkerhetsmarginal kommer att täcka kostnaderna under 2021. Med en snabbt ökande andel laddbara bilar i nybilsförsäljningen bedöms behovet av ekonomiskt stöd för inköp minska samtidigt som kostnaden för stödsystemet successivt ökar. Bonus–malus-systemet kommer löpande att analyseras och systemet vid behov justeras. Regeringen avser återkomma till detta i budgetpropositionen för 2022.

Regeringen avser att föreslå justeringar av bilförmånen för att bättre spegla marknadsvärdet, vilket medför att beskattningen av de flesta fossildrivna förmånsbilarna ökar (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 13).

För att minska utsläppen från den befintliga fordonsflottan anser regeringen att en konverteringspremie för bilar från fossil drift till biodrivmedel eller biogas bör införas 2022.

Sverige ska ha en ledande roll i EU och internationellt

Det är viktigt att Sverige fortsätter driva på för ett ambitiöst globalt genomförande av Parisavtalet i linje med 1,5-gradersmålet, särskilt då vissa länder efter pandemin aviserat minskad ambition i klimatfrågan. Sverige verkar för att ett rättsligt bindande EU-mål om klimatneutralitet till senast 2050 ska gälla för EU som helhet såväl som i varje enskilt medlemsland och tillsammans med den gröna given blir ett ramverk för en grön återhämtning. Sverige driver även att EU:s mål till 2030 ska skärpas till en minskning av växthusgasutsläppen med minst 55 procent jämfört med 1990 och att systemet för handel med utsläppsrätter (EU ETS) skärps. Sverige driver att EU ETS ska skärpas i den kommande översynen, t.ex. genom att taket för hur många utsläppsrätter som delas ut varje år skärps samt att gratistilldelningen av utsläppsrätter och den

kompensation som vissa länder ger till sin industri upphör. Regeringen anser att lämpliga instrument bör identifieras alternativt utformas inom EU för att skapa ekonomiska incitament för negativa utsläpp.

Regeringen avser att annullera de utsläppsenheter som inte behövs för att uppfylla Sveriges åtagande inom den icke handlande sektorn för 2019. Som princip ska dessutom framtida överskott av utsläppsutrymme från den icke handlande sektorn annulleras om det inte behövs för att täcka eventuella underskott i LULUCF-sektorn.

Regeringen verkar genom de regionala samarbetena i Norden, Arktis och Barents för att genomföra de klimatpolitiska målen och höja den globala ambitionsnivån.

Frisk luft för bättre hälsa

Luftkvaliteten i Sverige måste bli bättre. Luftföroreningar orsakar ca 7 600 förtida dödsfall i Sverige varje år, hälften av dessa orsakas av långväga luftföroreningar. Sverige fortsätter att vara pådrivande i internationell luftvårdspolitik. Regeringens åtgärder för att nå etappmålet om minskade utsläpp av växthusgaser från transportsektorn är centrala i arbetet för frisk luft. Som ett led i att minska halterna av luftföroreningar i tätorter kommer regeringen att se över systemet med åtgärdsprogram för luftkvalitet.

3.22.4 Omställning till en cirkulär ekonomi

Återhämtningen efter krisen ger möjlighet att intensifiera arbetet med omställningen till en mer cirkulär och biobaserad ekonomi. Omställningen är nödvändig för att Sverige ska uppnå sina miljö- och klimatmål och de globala målen i Agenda 2030 samt för att bibehålla näringslivets konkurrenskraft globalt. Sverige har, som ett av världens mest innovativa länder, goda förutsättningar att ta sig an denna omställning. Genom innovation och företagande, baserat på cirkulära materialflöden och affärsmodeller, kan utvecklingen av en resurseffektiv, giftfri, cirkulär och biobaserad ekonomi främjas. Svensk produktion och export av hållbara, klimatsmarta och cirkulära innovationer kan bidra till fler jobb och företag i Sverige samt till en hållbar utveckling genom minskade utsläpp. En förutsättning för att en omställning ska ske är att näringsliv och andra aktörer har en drivkraft att ställa om till cirkularitet.

För att öka takten i omställningsarbetet har regeringen nyligen beslutat en nationell strategi för cirkulär ekonomi som pekar ut riktningen och ambitionen för omställningen. Visionen är ett samhälle där resurser används effektivt i giftfria cirkulära flöden och ersätter jungfruliga material. Till strategin kommer handlingsplaner att beslutas med konkreta åtgärder. Utvecklingen av Sveriges bioekonomi behöver främjas så att biobaserade, förnybara och hållbart producerade råvaror kan ersätta fossilbaserade råvaror i produkter och produktionsprocesser. Regeringen avser också att ta fram en svensk bioekonomistategi som kompletterar strategin för cirkulär ekonomi, se utgiftsområde 23. Regeringen föreslår nu satsningar inom flera områden för att öka takten i samhällets omställning till en cirkulär och biobaserad ekonomi.

Omställningen till en cirkulär ekonomi stärks av nya avfallsregler som genomförs med utgångspunkt i reviderad EU-lagstiftning, där värdet på produkter, material och resurser behålls i ekonomin så länge som möjligt. Regeringen har nyligen beslutat om nya etappmål bl.a. med högre nivåer för återvinning av material. Det krävs dock ytterligare insatser för att få en mer hållbar hantering av prioriterade materialströmmar. Arbetet med bl.a. nya regler om minskad användning av engångsplast och förslag på tydligare producentansvar för textil och läkemedel är viktiga insatser. För att uppnå en cirkulär ekonomi krävs en utvecklad marknad med ett ökat utbud och efterfrågan på giftfria och återvunna material. Regeringen föreslår ökade medel till Naturvårds-

verket för att stärka myndighetens arbete med att driva på omställningen till en mer cirkulär ekonomi. Regeringen arbetar aktivt för att få till stånd ett förbud för mikroplast inom hela EU och för en global överenskommelse för marin plastnedskräpning och mikroplaster.

För att produkter och varor ska kunna återanvändas och återvinnas på ett säkert sätt är det nödvändigt att kretsloppen är giftfria. Det förutsätter en hög ambitionsnivå inom kemikalieområdet. Regeringen föreslår därför ökade medel till kemikaliearbetet och för att Kemikalieinspektionen ska kunna arbeta för att varor och produkter blir giftfria från början. Sverige kan genom stärkt kemikaliearbete, tex. genom arbete inom Högnivåalliansen för kemikalier och avfall bidra till en mer hållbar kemikalie- och avfallshantering.

Läkemedelsrester i miljön ska minimeras. Satsningarna på avancerad rening av läkemedelsrester och andra svårnedbrytbara föroreningar i avloppsvatten bidrar till att minska utsläppen och möjliggör återanvändning av avloppsvatten. För att öka takten föreslår regeringen därför att satsningen på avancerad rening förstärks. Det krävs åtgärder i hela livscykeln för att minska utsläppen av läkemedelsrester. Regeringen föreslår därför ökade medel för att starta en försöksverksamhet för en miljöpremie i läkemedelsförmånssystemet, se utg. omr. 9 avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik.

3.22.5 Åtgärder för god havs- och vattenmiljö

Regeringen bedömer att det krävs kraftfulla åtgärder för att de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen ska nås. Klimatförändringarnas påverkan på havet understryker vikten av att förbättra havets motståndskraft mot förändringarna. Flera EU-direktiv är av stor betydelse i arbetet och landsbygdsprogrammet är ett av flera viktiga verktyg i genomförandet. Under mandatperioden ska regeringen även besluta om havsplaner i enlighet med EU:s havsplanedirektiv (direktiv 2014/89/EU). Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsanslag förstärks. Arbetet mot invasiva främmande arter är centralt för biologisk mångfald i vatten- och havsmiljön, därför förstärker regeringen anslaget.

Regeringen avser stärka arbetet med att minska påverkan från övergödning och farliga ämnen samt säkerställandet av livskraftiga fiskbestånd. Regeringen står bakom och ska arbeta vidare med resultaten från klimatkonventionens möte i Madrid 2019 (COP25) där havsfrågan uppmärksammades i klimatförhandlingarna. Regeringen driver på för att göra sambandet mellan klimatförändringar och havsmiljön tydligt.

Skydd av marina områden som är ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt bidrar till att säkerställa och bevara den biologiska mångfalden i kust- och havsområden. Regeringen avser därför bl.a. att införa ett generellt stopp för bottentrålning i skyddade områden, utöver det arbete med fiskeregleringar i skyddade områden som redan pågår. Möjlighet till begränsade undantag kan ges i förvaltningsplanen.

Övergödningen är ett omfattande problem och takten i genomförandet av åtgärderna behöver öka. Det internationella samarbetet mot övergödning behöver stärkas bl.a. mellan Östersjöländerna.

Förorenade områden kan utgöra en stor risk för både människa och miljö, och föroreningarna kan spridas till hav och vatten. Längs Sveriges kust finns också akut miljöfarliga vrak. Marin nedskräpning av plastavfall och annat skräp är ett annat stort problem i flera kommuner, som utöver miljön även drabbar friluftsliv och turism. Regeringen föreslår ökade medel för sanering av förorenade områden, inklusive sediment och fiberbankar, för att minska spridning av miljögifter till miljön och

särskilt till hav och vatten. Regeringen föreslår också ökade medel för att kunna hantera de mest akut miljöfarliga vraken.

Försämrad vattentillgång har orsakat problem i delar av södra och mellersta Sverige de senaste åren. De låga vattennivåerna är ett resultat av flera år med låg nederbörd främst under vinterhalvåret. Regeringen verkar för att arbetet med vattenskyddsområden, vattenförsörjningsplaner och vattenhushållning fortsätter.

Riksdagen beslutade den 13 juni 2018 (bet. 2017/18:CU31, rskr. 2017/18:383) om lagändringar som innebär att vattenkraften ska förses med moderna miljövillkor. Prövningen ska inte bli onödigt administrativ och ekonomiskt betungande för den enskilde i förhållande till den eftersträlvade miljönyttan. Baserat på förslag från Havs- och vattenmyndigheten, Statens energimyndighet och Svenska kraftnät har regeringen beslutat om en nationell prövningsplan och ändringar i förordningar. Regeringen föreslår nu satsningar för att den nya lagstiftningen ska kunna genomföras av myndigheterna, främst länsstyrelserna.

Regeringen prioriterar globalt havsarbete inom flera områden, t.ex. förhandlingarna för ett juridiskt bindande avtal till FN:s havsrättskonvention UNCLOS om skydd av marin biologisk mångfald bortom nationell jurisdiktion. Regeringen kommer att stärka det svenska engagemanget när det gäller att bevaka miljöaspekterna vid gruvdrift i djuphaven.

3.22.6 God livsmiljö kräver naturvård och åtgärder för biologisk mångfald

Välmående och livskraftiga ekosystem är viktiga för människans livsmiljö och kan inte tas för givna. Den biologiska mångfalden minskar globalt, ekosystemtjänsterna försämras och en miljon arter riskerar att utrotas från jordens yta. I Sverige har andelen arter som riskerar utrotning ökat med 11 procent de senaste fem åren, även om det också finns positiva exempel på arter som återhämtat sig.

Regeringen välkomnar EU-kommissionens strategi för biologisk mångfald och att den tydliggör synergier mellan klimatet och biologisk mångfald. Det är viktigt att denna strategi är samstämmig med kommissionens skogsstrategi efter 2020 och att framtida åtgärder beaktar både skydd och hållbart nyttjande av naturen.

Ett nytt globalt ramverk för biologisk mångfald förhandlas inom ramen för FN:s konvention för biologisk mångfald. Regeringen verkar för att ramverket ska vara ambitiöst där målen ska vara tydliga och tydliggör vad berörda sektorer bör bidra med för att hindra fortsatt förlust av biologisk mångfald och bidra till restaurering. Ramverket kommer bland annat att bli en plattform för det fortsatta arbetet med att bevara biologisk mångfald i Sveriges havsområden. Ytterligare åtgärder för att säkerställa funktionaliteten hos nätverket av skyddade områden behövs.

I Sverige finns 30 nationalparker och mer än 5 000 naturreservat, många viktiga för friluftsliv och turism. Områdena behöver förvaltas och skötas för biologisk mångfald och friluftsliv. Skötsel skapar sysselsättning över hela landet. Regeringen föreslår därför en satsning på naturvård.

Invasiva främmande arter är ett av de största globala hoten mot biologisk mångfald. Regeringen föreslår en förstärkning för att snabba på bekämpningen. Regeringen föreslår vidare att den myndighetsövergripande satsningen Naturnära jobb förlängs med insatser inom till exempel inom naturvård, friluftsliv och biologisk mångfald.

Naturskydd bidrar till biologisk mångfald. Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan bevaras antingen genom formellt skydd

eller frivilliga avsättningar. Regeringen föreslår därför en satsning på skydd av värdefull natur. För att skydda värdefull natur och värna rödlistade och akut utrotningshotade arter ska naturvårdens stärkas på ett sätt som bygger legitimitet hos de människor och verksamheter som berörs. Ett nytt Sveaskogsprogram ska genomföras.

Regeringen avser att ge ansvarig myndighet i uppdrag att göra en jämförande studie i sättet att redovisa skyddad mark i internationella sammanhang. Uppdraget ska också om möjligt ta fram förslag på hur Sverige kan redovisa skyddsformerna enligt IUCN-standard på ett sätt som blir mer jämförbart med andra länders.

Sveriges skogsägare gör ett mycket viktigt miljöarbete, både genom frivilliga avsättningar men även den generella hänsyn som tas. Samtidigt måste hänsynen till natur- och kulturmiljön i skogsbruket öka. Ekosystembaserat skogsbruk behöver uppmärksammas ytterligare och naturligt förnygrade skogar behöver öka där så är lämpligt. För ett hållbart och livskraftigt skogsbruk är en viltstam i balans en viktig förutsättning. Det statliga skogsbruket ska vara ett föredöme för ett hållbart skogsbruk och det ska ta stor natur- och kulturmiljöhänsyn.

Regeringen anser att skogens sociala värden är viktiga och bör fortsätta att uppmärksammas i Skogsstyrelsens arbete. Målbilderna för god hänsyn till friluftsliv och rekreation har en viktig roll i detta sammanhang.

Naturbaserade lösningar som att anlägga och återställa våtmarker bidrar till flera nationella miljömål och globala mål för hållbar utveckling samt stärker landskapets skydd mot torka, översvämning och brand, samt förebygger övergödning. Regeringens satsning på återvätning av tidigare torrlagda våtmarker bidrar även till detta.

3.23 Fonder

3.23.1 Batterifonden

Batterifonden består av två delar, en för miljöavgifter inbetalade för blybatterier och en för miljöavgifter inbetalade småbatterier innehållande kvicksilver och kadmium. Miljöavgiften på bly- och kvicksilverbatterier avskaffades den 1 januari 2009 när förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier trädde i kraft. Batterifonden har därmed inte några intäkter från sådana batterier och tar inte längre in några avgifter. De avgifter som Naturvårdsverket tar ut, enligt 24 § i den nämnda förordningen, på slutna nickelkadmiumbatterier fonderas i en ny fond kallat nya kadmiumbatterifonden (se avsnitt 3.24.2).

Behållningen i batterifonden uppgick den 31 december 2019 till 223 miljoner kronor. Under 2019 belastades fonden endast med räntekostnader och bidrag för forskning. Naturvårdsverket betalade ut 53,7 miljoner kronor i bidrag till Energimyndighetens forsknings- och utvecklingsprogram som inriktas mot batteriåteranvändning och återvinning samt fordonsbatterier. Efter 2017 delar Naturvårdsverket inte längre ut medel för insamling och återvinning eller informationsinsatser. För 2021–2022 beräknas 150 miljoner kronor av fonden användas för forskning.

Tabell 3.4 Användning av Batterifonden

Miljoner kronor

	2017	2018	2019
Insamling och återvinning	0	0	0
Bidrag informationsinsatser	6	0	0
Bidrag forskning	40	0	53,7
Slutförvar kvicksilver	0	0	0
Återbetalning exporterade batterier	0	0	0
Naturvårdsverkets handläggning	0	0	0
Räntor	1,4	1,4	0,6
Totalt	47,4	1,4	54,3

Källa: Naturvårdsverket.

3.23.2 Kadmiumfonden

Den nya Kadmiumfonden består av miljöavgifter som tas ut för slutna kadmiumbatterier. Avgiften är 300 kr/kg kadmiumbatteri och betalas av den producent som släpper ut batteriet på den svenska marknaden. Under 2019 betalades det in ca 2,2 miljoner kronor i avgifter till fonden och inga ansökningar om ersättning ur nya kadmiumbatterifonden kom in under året. Det som har belastat fonden under 2019 är 2 miljoner kronor i handläggningskostnader för Naturvårdsverket samt 0,5 miljoner kronor i räntekostnader i och med negativ ränta hos Riksgälden. Inga medel har under året använts till insamling och återvinning eller informationsinsatser. Behållningen i nya kadmiumbatterifonden uppgick den 31 december 2019 till 32 miljoner kronor.

3.23.3 Kärnavfallsfonden

Den som har ett kärntekniskt tillstånd enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet är skyldig att genomföra och finansiera de åtgärder som behövs för en säker hantering och slutförvaring av verksamhetens restprodukter samt en säker avveckling och rivning av anläggningarna när verksamheten inte längre ska bedrivas. Den som har tillstånd att inneha eller driva en kärnteknisk anläggning som ger eller har gett upphov till restprodukter betalar en särskild avgift till staten, som fonderas i kärn-

avfallsfonden. Regeringen beslutar hur stor avgiften ska vara efter förslag från Riksgälden. Regeringens beslut om kärnavfallsavgifter för perioden 2018–2020 var i enlighet med förslag från ansvarig myndighet och innebar en höjning av avgifterna från i genomsnitt 4 öre till i genomsnitt 5 öre per kilowattimme producerad el. Avgiften kan också bestämmas som ett årligt belopp i kronor för en reaktorinnehavare som inte längre producerar el eller för en annan tillståndshavare. Riksgälden kommer att lämna nya förslag på kärnavfallsavgifter och säkerhetsbelopp för reaktorinnehavarna till regeringen i september 2020.

Sedan 2018 har fonden utökade placeringsmöjligheter som bl.a. innebär att fonden får placera i företagsobligationer och aktier. Kapitalförvaltningen under 2018 och 2019 har påverkats av genomförandet av den nya förvaltningsmodellen. Avkastningen har varit positiv både för 2019 och den senaste femårsperioden, trots att det globala ränteläget var fortsatt mycket lågt under 2019. Sammantaget uppgick fondens reala avkastning under 2019 uppgick till 3,47 procent och till 1,22 procent i genomsnitt under femårsperioden. Den sammanfattande bedömningen är att resultatet både för 2019 och den senaste femårsperioden är gott.

Det verkliga värdet av kärnavfallsfonden ökade under 2019 med 4,9 miljarder kronor vilket innebär att fonden innehöll närmare 74,5 miljarder kronor vid utgången av 2019.

Regeringen arbetar för att kontinuerligt utveckla redovisningen om finansieringssystemet till riksdagen i budgetpropositionen, vilket regeringen har aviserat tidigare med anledning av rekommendationer från Riksrevisionen (RiR 2017:31). Regeringen har bl.a. gett uppdrag till Riksgäldskontoret för att få en bättre bild av finansieringssystemet och om statens samlade risk. Regeringen avser att återkomma med en mer utvecklad redovisning efter nästa beslut om kärnavfallsavgifter, eftersom det kommer ge en mer uppdaterad bild av finansieringssystemet.

3.24 Borttagning och annullering av utsläppsenheter

3.24.1 Borttagning av överskott från 2019 under EU:s ansvarsfördelningsbeslut

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2019 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för det året.

Skälen för regeringens förslag: Sverige har minskat utsläppen av växthusgaser mer under 2019 än vad Sverige åtagit sig under EU:s ansvarsfördelningsbeslut som reglerar medlemsstaternas årliga utsläppsutrymme mellan 2013 och 2020. Det innebär att det uppstår överskott, dvs. återstår ett innehav av utsläppsenheter (s.k. Annual Emission Allocation, AEA) efter avräkning mot åtagandet inom EU. Avräkningen mot Sveriges åtagande för 2019 väntas pågå t.o.m. mars 2022. Regeringen bedömer att överskottet av AEA från 2019 kommer att motsvara ca 6,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter. För att bidra till en ökad ambition för utsläppsminskningar inom EU föreslår regeringen borttagning av överskotten av utsläppsenheter för 2019. Sverige har möjlighet att spara utsläppsenheter till kommande år eller föra över utsläppsenheter till andra medlemsstater.

Utifrån utsläppsutvecklingen samt prognosen till 2020 för medlemsstaterna förväntas efterfrågan på utsläppsenheter från andra medlemsstater vara begränsad. Mot bakgrund av detta samt avsaknaden av ett marknadspris bedömer regeringen att inget ekonomiskt värde kan anges för det svenska överskottet av AEA. Under Kyoto-protokollets andra åtagandeperiod, dvs. 2013–2020, kommer varje AEA att vara kopplad till en tilldelad utsläppsenhet under Kyotoprotokollet, s.k. Assigned Amount Unit (AAU). Det innebär att för varje AEA som tas bort under EU:s ansvarsfördelningsbeslut måste också en AAU annulleras under Kyotoprotokollet. Utfärdandet av AAU är dock avhängigt av när Kyotoprotokollet för den andra åtagandeperioden träder i kraft. Det är osäkert när detta kommer att ske vilket innebär att annullering av AAU för borttagna AEA kan genomföras först senare. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2019 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för det året. Detta innebär också att motsvarande mängd utsläppsenheter för Sveriges åtagande under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod 2013–2020 kommer att annulleras när så är möjligt.

3.24.2 Annullering av förvärvade utsläppsenheter från 2019

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att annullera Sveriges innehav av utsläppsenheter som har genererats under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod och som har levererats under 2019. Utsläppsenheterna har förvärvats genom Sveriges program för internationella klimatinsatser.

Skälen för regeringens förslag: Genom programmet för internationella klimatinsatser har Sverige förvärvat utsläppsenheter utfärdade under Kyotoprotokollet för utsläppsminskningar som har åstadkommit genom projekt i andra länder. Regeringen föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att annullera de ca 4,6 miljoner utsläppsenheter, i form av certifierade utsläppsminskningar (CER), i Sveriges innehav som har genererats under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod och har levererats under

2019. Genom beslut om annullering intar Sverige en ledande position för att minska utsläppsutrymmet och höja ambitionsnivån under åtagandeperioden. Avsikten har varit att de förvärvade utsläppsenheterna skulle kunna användas för det nationella målet till 2020 om det behövs. Enligt prognosen uppgår den ackumulerade volym utsläppsenheter som levereras t.o.m. 2022 inom ramen för programmet till maximalt ca 33,5 miljoner ton. Hittills har Sverige annullerat ca 22,3 miljoner förvärvade utsläppsenheter som genererats under Kyotoprotokollets första och andra åtagandeperioder. Etappmålet till 2020 bedöms kunna nås med enbart inhemska åtgärder. Det kommer därför inte att finnas behov av de förvärvade utsläppsenheterna och regeringen anser att det bästa för klimatet är att annullera de utsläppsenheter som har genererats under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod och har levererats under 2019. Alternativen till annullering vore att spara utsläppsenheterna eller att sälja dem. Om de skulle säljas är efterfrågan begränsad och på grund av de stora överskotten på marknaden har priserna på CER länge varit mycket låga. Att annullera enheterna utesluter att de säljs och släpps ut på marknaden.

3.25 Budgetförslag

3.25.1 1:1 Naturvårdsverket

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

2019	Utfall	568 656	Anslagssparande	15 547
2020	Anslag	596 944 ¹	Utgiftsprognos	606 258
2021	Förslag	595 611		
2022	Beräknat	517 057 ²		
2023	Beräknat	477 538 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 512 874 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 468 413 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Naturvårdsverkets förvaltningsutgifter inklusive myndighetens utgifter för att administrera de verksamheter som finansieras via sakanslagen.

Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till utvecklingsarbete som andra än Naturvårdsverket organiserat och som främjar de verksamheter som Naturvårdsverket ansvarar för.

Regeringens överväganden

Tabell 3.6 Förändring av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	588 944	588 944	588 944
Pris- och löneomräkning ²	7 050	11 911	18 660
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-383	-83 798	-130 066
varav BP21 ³	120 815	102 577	65 642
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-595	-833	-768
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 590	-1 590	-1 590
- Förberedelser Stockholm+50	5 000		
- Omställning till cirkulär ekonomi - vägledning mm.	10 000	10 000	10 000
- Upprätthållande av Naturvårdsverkets förvaltningsanslag	85 000	85 000	55 000
- Förbättrade effektbedömningar	10 000	10 000	3 000
- Miljöprovning	13 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	595 611	517 057	477 538

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen anser att det är angeläget att Naturvårdsverket ges förutsättningar att hantera regeringens satsningar inom miljöområdet. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* ökas med 85 miljoner kronor åren 2021–

2022 samt med 55 miljoner kronor 2023. För att Naturvårdsverket ska kunna driva på arbetet med omställningen till en cirkulär ekonomi och genomföra, revidera samt tillämpa regelverket på området föreslår regeringen att anslaget ökas med ytterligare 10 miljoner kronor 2021. Anslaget beräknas öka 10 miljoner kronor per år fr.om. 2022 för samma ändamål. Regeringen anser även att Naturvårdsverket behöver stärka sin övergripande och samordnande roll när det gäller miljötillsynen samt bidra i miljöprövningen med hög kompetens så att handläggningstiderna kan kortas. För att stärka Naturvårdsverkets arbete med miljöprövning och miljötillsyn ökas anslaget med 13 miljoner kronor 2021.

Enligt klimatlagen (2017:720) ska regeringen årligen redovisa vad de viktigaste besluten inom klimatpolitiken under året kan betyda för utvecklingen av växthusgasutsläppen och bedöma om det finns behov av ytterligare åtgärder. Regeringen konstaterar att det behövs förbättrade effektbedömningar i klimatpolitiken. Av detta skäl föreslår regeringen att anslaget ökas med 10 miljoner kronor 2021. Anslaget beräknas ökas med 10 miljoner kronor 2022 respektive 3 miljoner kronor 2023.

För att det högnivåmöte som regeringen har erbjudit att Sverige ska stå värd för 2022 ska bli framgångsrikt, behövs stöd från svenska myndigheter i förberedelsearbetet. Med anledning av detta föreslår regeringen att anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2021.

Anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* minskas med 1 590 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp. Vidare minskar anslaget med 595 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utgiftsområde 22 Kommunikation, avsnitt 4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 833 000 kronor respektive 768 000 kronor. Från och med 2024 beräknas anslaget minska med 472 000 kronor.

Regeringen föreslår att 595 611 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 517 057 000 kronor respektive 477 538 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.7 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	22 702	0	5 075	-372	782
Prognos 2020	20 010	0	6 282	-782	0
Budget 2021	23 510	0	9 000	0	0

Naturvårdsverkets avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamhet där intäkterna inte disponeras rör miljöstraffavgifter, avgifter enligt lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter, avgifter för provnings- och tillsynsverksamhet, typgodkännande av fångstredskap samt övrig offentligrättslig verksamhet som främst rör avgifter för handläggning av anmälningar om gränsöverskridande avfallstransporter. Det positiva ackumulerade överskottet avser avgifter för provnings- och tillsynsverksamhet minskade under 2019. För övriga avgifter finns ingen målsättning om att dessa ska täcka kostnaderna varför inget överskott redovisas i tabellen.

Tabell 3.8 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnader)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	56 890	58 019	-1 129	-1 127
(varav tjänsteexport)	34 484	34 484	0	0
Prognos 2020	39 606	40 733	1 127	0
(varav tjänsteexport)	15 000	15 000	0	0
Budget 2021	37 790	37 790	0	0
(varav tjänsteexport)	13 000	13 000		

En stor del av intäkterna från Naturvårdsverkets uppdragsverksamhet kommer från jägarregistret och avser Naturvårdsverkets uppgift som tillsynsmyndighet för jägar-examen och för administration av jaktkort. Myndigheten får även disponera intäkter för administration av kväveoxidavgiften och Kadmiumfonden. En mindre del av intäkterna kommer från avgifter för EU:s miljölednings- och miljörevisionsförordning, EMAS.

3.25.2 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	390 956	Anslagssparande	9 258
2020	Anslag	465 714 ¹	Utgiftsprognos	460 974
2021	Förslag	507 714		
2022	Beräknat	480 714		
2023	Beräknat	375 714		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter och bidrag för miljömålsuppföljning, för miljöövervakning, för statsbidrag till ideella miljöorganisationer och till verksamhet vid Swedish Water House och för arbete med miljöledningssystem. Anslaget får även användas till utgifter för internationell miljöövervakning samt internationell rapportering som följer av EU-direktiv och andra internationella åtaganden. Anslaget får även användas till delegationen för cirkulär ekonomi. Anslaget får även användas till utgifter för uppdrag som syftar till att bidra till minskade utsläpp av växthusgaser.

Regeringens överväganden

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	465 714	465 714	465 714
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	42 000	15 000	-90 000
varav BP21	82 000	55 000	50 000
- Digitalt spårbarhetssystem för avfall	10 000		
- Genomförande av den klimatpolitiska handlingsplanen	22 000	5 000	
- Stärkt miljöövervakning	50 000	50 000	50 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	507 714	480 714	375 714

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Miljöövervakningen är avgörande för att se hur arbetet går med att nå miljömålen och den ger underlag för väl underbyggda beslut. Regeringen föreslår att anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ökas med 50 miljoner kronor per år fr.o.m. 2021. Regeringen föreslår att anslaget ökas med ytterligare 10 miljoner 2021 för fortsatt utveckling av den digitala lösningen för informationsförsörjning inom avfallsområdet för att säkerställa rapportering enligt EU:s avfallsdirektiv.

I den klimatpolitiska handlingsplanen aviserades ett antal myndighetsuppdrag. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 22 miljoner kronor 2021 och beräknas ökas med 5 miljoner kronor 2022 för genomförande av uppdrag.

Regeringen föreslår att 507 714 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 480 714 000 kronor respektive 375 714 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2022–2024.

Tabell 3.11 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	84 553	88 800	132 000			
Nya åtaganden	74 529	130 017	100 000			
Infriade åtaganden	-70 282	-86 817	-82 000	-90 000	-42 000	-18 000
Utestående åtaganden	88 800	132 000	150 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	110 000	132 000	150 000			

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas med de aktörer som utför miljöövervakning i program

som löper under flera år, för att skapa kontinuitet, kostnadseffektivitet och ökad kvalitet i verksamheten.

Bemyndigandet 2021 föreslås öka med 18 miljoner kronor jämfört med 2020.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2022–2024.

3.25.3 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

2019	Utfall	861 759	Anslagssparande	-2 330
2020	Anslag	1 154 035 ¹	Utgiftsprognos	1 139 985
2021	Förslag	1 962 035		
2022	Beräknat	1 894 035		
2023	Beräknat	745 035		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv. Anslaget får användas till statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får särskilt användas till utgifter

- för skötsel av skyddade områden, naturvårdsförvaltning och fastighetsförvaltning,
- för artbevarande och viltförvaltning samt
- i samband med skötsel och övrig förvaltning av värdefull natur.

Regeringens överväganden

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 115 035	1 115 035	1 115 035
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	847 000	779 000	-370 000
varav BP21	847 000	779 000	100 000
- Återvätning av våtmarker	350 000	325 000	100 000
- Gröna naturnära jobb inkl. naturvårdande skötsel	47 000	29 000	
- Invasiva främmande arter	50 000	25 000	
- Naturvård genom åtgärder för värdefull natur	400 000	400 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 962 035	1 894 035	745 035

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för att förstärka den biologiska mångfalden genom t.ex. skötsel av skyddade områden, naturvårdsförvaltning,

artbevarande och viltförvaltning samt åtgärder för friluftslivet. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 400 miljoner kronor 2021 och beräknas ökas med 400 miljoner kronor 2022 för detta ändamål.

Regeringen bedömer att det behövs en satsning på särskilda naturbaserade lösningar för att återvåta torvmarker, restaurera och anlägga våtmarker i syfte att minska utsläppen av växthusgaser, balansera vattenflöden, öka tillskottet till grundvattnet och bidra till biologisk mångfald samt minska övergödningen. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 350 miljoner kronor 2021 och beräknas öka med 325 miljoner kronor 2022 samt med 100 miljoner kronor 2023 för detta ändamål.

Regeringen bedömer att det behövs en förstärkning för att komma igång med bekämpning av invasiva främmande arter. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 50 miljoner kronor 2021 och beräknas öka med 25 miljoner kronor för 2022 för detta ändamål.

Regeringen bedömer att det behövs en fortsatt satsning på utveckling av den myndighetsövergripande satsningen Naturnära jobb. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 47 miljoner kronor 2021 och beräknas öka med 29 miljoner kronor 2022 för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 1 962 035 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 894 035 000 kronor respektive 745 035 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 490 000 000 kronor 2022–2028.

Tabell 3.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2028
Ingående åtaganden	321 797	265 359	465 000			
Nya åtaganden	80 750	300 000	148 000			
Infriade åtaganden	-137 185	-100 359	-123 000	-150 000	-140 000	-200 000
Utestående åtaganden	265 359	465 000	490 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	449 000	490 000	490 000			

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal avseende förvaltning av värdefulla naturområden ska kunna tecknas samt för samverkansavtal mellan statliga myndigheter. Bemyndigandet behövs också för att möjliggöra medfinansiering av större EU-projekt.

Bemyndigandet för 2021 föreslås vara oförändrat jämfört med 2020. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 490 000 000 kronor 2022–2028.

3.25.4 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

År	Utfall	870 985	Anslagssparande	20 382
2019	Utfall	870 985	Anslagssparande	20 382
2020	Anslag	899 218 ¹	Utgiftsprognos	899 965
2021	Förslag	1 146 718		
2022	Beräknat	996 718		
2023	Beräknat	761 718		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för att inventera, undersöka och åtgärda förorenade områden som behöver saneras och efterbehandlas, för att ta fram prioriteringsunderlag samt för teknikutveckling och tillämpad forskning för sanerings- och efterbehandlingsarbete. Anslaget får även användas till utgifter för att åtgärda saneringsobjekt som är särskilt angelägna ur risksynpunkt och till akuta saneringsinsatser.

Anslaget får vidare användas till utgifter för att inventera om det förekommer objekt som förorenats av en statlig organisation som inte längre finns kvar, och i så fall genomföra ansvarsutredningar och nödvändiga undersökningar av dessa. Anslaget får användas för efterbehandling av mark för bostadsbyggande.

Anslaget får även användas till utgifter för omhändertagande av historiskt radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet. Anslaget får även användas till omhändertagande av övergivna och uttjänta fordon som utgör en risk för miljön.

Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden.

Regeringens överväganden

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	919 218	919 218	919 218
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	227 500	77 500	-157 500
varav BP21	307 500	157 500	-12 500
- Finansiering - Giffritt från början	-30 000	-30 000	
- Förstärkta insatser för sanering	350 000	200 000	
- Kompensation för genomförande av avfallslagstiftning	-12 500	-12 500	-12 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 146 718	996 718	761 718

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det finns ett fortsatt stort behov av att komma åt de källor till utsläpp av miljögifter som finns i dag. Regeringen vill att fler förorenade områden inkl. förorenade sediment ska saneras och att de mest akut miljöfarliga vraken ska hanteras. Regeringen föreslår även att anslagets ändamål utvidgas till att få användas till omhändertagande av övergivna och uttjänta fordon som utgör en risk för miljön. Regeringen föreslår att

anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ökas med 350 miljoner kronor 2021 för stärkt saneringsarbete. Anslaget beräknas öka med 200 miljoner kronor 2022.

Regeringen föreslår samtidigt att anslaget minskas med 30 miljoner kronor 2021 för att delvis finansiera satsningen på stärkt kemikaliearbete (anslag 1:6 *Kemikalieinspektionen* och anslag 1:13 *Internationellt miljösamarbete*). Anslaget beräknas minska med 30 miljoner kronor även 2022 för detta ändamål. Den föreslagna minskningen förväntas inte påverka den verksamhet som finansieras av anslaget. För att Sverige ska kunna fullfölja de skyldigheter som följer av de nya EU-reglerna om avfall införs ett utpekat ansvar för kommunerna att hantera och rapportera statistik om kommunalt avfall. För att finansiera denna nya uppgift föreslår regeringen vidare att anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* minskas med 12,5 miljoner kronor per år fr.om. 2021 och att anslaget 1:1 *Kommunal ekonomisk utjämning* utgiftsområde 25 ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 1 146 718 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 996 718 000 kronor respektive 761 718 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 065 000 000 kronor 2022–2050.

Tabell 3.17 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2050
Ingående åtaganden	1 598 000	1 294 660	1 473 316			
Nya åtaganden	341 066	883 271	1 199 500			
Infriade åtaganden	-645 000	-704 615	-607 816	-648 000	-617 000	-800 000
Utestående åtaganden	1 294 660	1 473 316	2 065 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 965 000	2 065 000	2 065 000			

Skälen för regeringens förslag: Ett bemyndigande är en förutsättning för att bidragshanteringen ska fungera effektivt. Saneringsåtgärder är ofta fleråriga varför ett bemyndigande är avgörande för att aktörer och myndigheter ska ha möjlighet att genomföra åtgärder och undersökningar. Bemyndigandet för 2021 föreslås vara oförändrat jämfört med 2020. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 065 000 000 kronor 2022–2050.

3.25.5 1:5 Miljöforskning

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

2019	Utfall	78 818	Anslagssparande	7
2020	Anslag	93 825 ¹	Utgiftsprognos	92 870
2021	Förslag	98 825		
2022	Beräknat	93 825		
2023	Beräknat	93 825		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för miljöforskning främst till stöd för arbete med miljökvalitetsmålen, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete.

Anslaget får även användas till utgifter för statens andel av den forskning som bedrivs samfinansierat med näringslivet vid IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

Regeringens överväganden

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	93 825	93 825	93 825
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 000		
varav BP21	5 000		
- Förberedelser Stockholm+50	5 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	98 825	93 825	93 825

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att anslagets anslagsändamål utvidgas till att även få användas till utgifter för uppdrag som syftar till att bidra till minskade utsläpp av växthusgaser. Som stöd i förberedelserna inför det globala högnivåmötet som regeringen erbjudit att Sverige ska stå värd för 2022, behövs ytterligare forsknings- och kunskapsunderlag. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:5 *Miljöforskning* ökas med 5 miljoner kronor 2021.

Regeringen föreslår att 98 825 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Miljöforskning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 93 825 000 kronor respektive 93 825 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2022–2024.

Tabell 3.20 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–
Ingående åtaganden	46 439	77 297	102 000			
Nya åtaganden	60 487	94 703	50 000			
Infriade åtaganden	-29 629	-70 000	-50 000	-30 000	-22 000	-50 000
Utestående åtaganden	77 297	102 000	102 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	102 000	102 000	102 000			

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att avtal om fleråriga miljöforskningsprojekt ska kunna tecknas vilket i sin tur är en förutsättning för att medverka i t.ex. EU-gemensamma forskningsåtaganden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2020–2024.

3.25.6 1:6 Kemikalieinspektionen

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

	Utfall		Anslagsparande	
2019	278 356		6 859	
2020	Anslag	290 692 ¹	Utgiftsprognos	291 472
2021	Förslag	280 699		
2022	Beräknat	283 059 ²		
2023	Beräknat	235 290 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 280 700 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 230 700 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kemikalieinspektionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till verksamheter som främjar handlingsplanen för en giftfri vardag som Kemikalieinspektionen ansvarar för.

Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Internationella kemikaliese-kretariatet och Karolinska institutet.

Anslaget får användas för utgifter för att täcka eventuellt underskott i prövnings-verksamheten inom det svenska rapportörsprogrammet (SERP) rörande riskbedöm-ning av befintliga och nya verksamma ämnen i bekämpningsmedel.

Anslaget får användas för utgifter för att betala Livsmedelsverkets och Statens jordbruksverk för nationell prövning av växtskyddsmedel och biocidprodukter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.22 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	275 692	275 692	275 692
Pris- och löneomräkning ²	6 352	8 723	11 964
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 345	-1 356	-52 366
varav BP21 ³	49 660	49 660	-340
- Generell besparing i statsförvaltningen	-340	-340	-340
- Giffritt från början - Keml	25 000	25 000	
- Förvaltningsanslag Kemikalieinspektionen	25 000	25 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	280 699	283 059	235 290

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen vill ha ett starkt kemikaliearbete både nationellt, inom EU och globalt. Kemikalieinspektionen kan genom sitt arbete inom giftfri miljö bidra till en positiv utveckling, såväl inom som utanför, Sveriges gränser. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:6 *Kemikalieinspektionen* ökas med 50 miljoner kronor 2021 för att upprätthålla ambitionsnivån på kemikaliearbetet och bidra till att öka takten i omställningen till en giftfri cirkulär ekonomi. En hållbar cirkulär ekonomi kräver att kretsloppen är giftfria, därför föreslår regeringen en särskild satsning på att varor och produkter ska vara giftfria från början.

Anslaget 1:6 *Kemikalieinspektionen* minskas med 340 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Tidigare beslutade anslagsförändringar påverkar beräknad anslagsnivå för anslaget främst med anledning av att medel för handlingsplanen för giftfri vardag upphör.

Regeringen föreslår att 231 039 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Kemikalieinspektionen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 234 269 000 kronor respektive 237 410 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.23 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	115 060	9 324	142 429	-18 045	-39 104
Prognos 2020	115 350	13 710	142 168	-13 108	-52 212
Budget 2021	119 850	13 710	149 560	-16 000	-68 212

Kemikalieinspektionens offentligrättsliga verksamhet för allmänkemikalier bekämpningsmedel finansieras genom avgifter som tas ut i enlighet med förordningen

(1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken och förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter. Myndigheten tar också ut dispensavgifter. Avgifterna disponeras inte av myndigheten. Avgifter för utvidgat godkännande för mindre användningsområden har inte krav på full kostnadstäckning enligt 2 kap. 13 § och 3 kap. 2 § första stycket förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter och finns därför inte med under kostnad och resultat i tabellen.

Myndigheten har tidigare haft problem med ackumulerade under- och överskott i den avgiftsbelagda verksamheten. Regeringen arbetar tillsammans med Kemikalieinspektionen för att den avgiftsfinansierade verksamheten på sikt ska vara i bättre balans. Överskottet för allmänkemikalier minskar succesivt. Regeringen gav under 2020 myndigheten i uppdrag att se över avgifterna för bekämpningsmedel och allmänkemikalier samt lämna förslag på nya avgifter och hur över- och underskotten som ackumulerats över tid kan reduceras till noll. Avgiftsintäkterna är inte periodiserade, vilket innebär att resultatet inte kan förväntas vara i balans för ett enskilt budgetår.

Kemikalieinspektionen har viss offentlighetsrättslig verksamhet där myndigheten disponerar medlen, det rör avgifter för varuprover för tillsyn och viss prövningsverksamhet.

Tabell 3.24 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnader)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	10 246	10 246	0	0
(varav tjänsteexport)	10 246	10 246	0	0
Prognos 2020	10 500	10 500	0	0
(varav tjänsteexport)	10 500	10 500	0	0
Budget 2021	10 500	10 500	0	0
(varav tjänsteexport)	10 500	10 500	0	0

Uppdragsverksamheten består endast av tjänsteexport, vilket avser Kemikalieinspektionens samarbete med Sveriges biståndsmyndighet Sida enligt de överenskommelser som myndigheten har med Sida.

3.25.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2019	Utfall	296 384	Anslagssparande	1 214
2020	Anslag	262 131 ¹	Utgiftsprognos	265 501
2021	Förslag	272 131		
2022	Beräknat	262 131		
2023	Beräknat	262 131		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för avgifter för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer.

Regeringens överväganden

Tabell 3.26 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	262 131	262 131	262 131
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000		
varav BP21	10 000		
- Förberedelser Stockholm+50	10 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	272 131	262 131	262 131

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att det högnivåmöte som regeringen har erbjudit att Sverige ska stå värd för 2022 ska bli framgångsrikt, behövs en internationell förberedande process som bidrar till att skapa engagemang och delaktighet. För detta behöver bl.a. FN-systemet engageras i förberedelserna, och regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 10 miljoner kronor 2021.

Regeringen föreslår att 272 131 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 262 131 000 kronor respektive 262 131 000 kronor.

3.25.8 1:8 Klimatbonus

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:8 Klimatbonus

Tusental kronor

2019	Utfall	1 280 328	Anslagssparande	59 672
2020	Anslag	2 160 000 ¹	Utgiftsprognos	2 160 000
2021	Förslag	2 910 000		
2022	Beräknat	2 960 000		
2023	Beräknat	2 970 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för klimatbonusen, dvs. bidrag till fysiska och juridiska personer som har förvärvat en klimatbonusbil.

Regeringens överväganden

Tabell 3.28 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Klimatbonus

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 760 000	1 760 000	1 760 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	630 000	680 000	690 000
varav BP21	480 000	470 000	480 000
- Förstärkning av Klimatbonus	490 000	490 000	490 000
- Förändringar av Klimatbonus för en förstärkt climateffekt	-10 000	-20 000	-10 000
Överföring till/från andra anslag	520 000	520 000	520 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 910 000	2 960 000	2 970 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 490 miljoner kronor 2021 för att alla som köpt klimatbonusbil ska kunna få stöd. Anslaget beräknas öka med 490 miljoner kronor 2022 respektive 490 miljoner kronor 2023 av samma skäl. För att förstärka bonus–malus-systemet och öka incitamenten att köpa nollutsläppsfordon har regeringen för avsikt att förstärka miljöstyrningen och finansieringen av systemet. Ändringarna bör gälla från och med den 1 april 2021. Detta bedöms öka klimatnyttan och leda till minskade utgifter för klimatbonus, vilket innebär att anslaget minskas med 10 miljoner kronor 2021. Anslaget beräknas minska med 20 miljoner kronor 2022 respektive 10 miljoner kronor 2023 av samma skäl.

Regeringen föreslår att 2 910 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Klimatbonus* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 960 000 000 kronor respektive 2 970 000 000 kronor.

3.25.9 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

2019	Utfall	254 467	Anslagssparande	360
2020	Anslag	268 281 ¹	Utgiftsprognos	265 907
2021	Förslag	294 952		
2022	Beräknat	296 880 ²		
2023	Beräknat	274 691 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 294 952 tkr i 2021 års prinsnivå

³ Motsvarar 269 952 tkr i 2021 års prinsnivå

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts (SMHI) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.30 Förändring av anslagsnivån 2021–2023 för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	268 281	268 281	268 281
Pris- och löneomräkning ²	3 621	5 398	8 394
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	23 050	23 201	-1 984
varav BP21 ³	23 050	23 050	-1 950
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 950	-1 950	-1 950
- SMHI tillskott till förvaltningsanslag	25 000	25 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	294 952	296 880	274 691

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning-

SMHI:s observationer, prognoser och varningar utgör centrala underlag för aktörer på internationell, nationell och regional nivå. Bättre väderinformation till det samhällsnyttiga flyget ökar möjligheterna att rädda liv, klara upp fler brott och spara tid och pengar. Ett nytt säkerhetsläge och nya lagar och regler ställer högre krav på informations- och IT-säkerhet än vad myndigheten i dag har resurser till. Myndigheten behöver även kunna utnyttja den marina infrastrukturen på forskningsfartyget R/V Svea bättre, för att inhämta mer data och förmedla ny kunskap om havet. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 25 miljoner kronor 2021. Anslaget beräknas öka med 25 miljoner kronor för 2022.

Anslaget 1:9 *Statens meteorologiska och hydrologiska institut* minskas med 1 950 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 294 952 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 296 880 000 kronor respektive 274 691 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.31 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	0	86 815	89 978	-3 163	8 828
Prognos 2020		91 760	89 930	1 830	10 658
Budget 2021		93 042	92 000	1 042	11 700

Med uppdragsverksamhet avses sådan verksamhet som innebär att SMHI, mot avgifter, levererar produkter eller tjänster till statliga verksamheter på en icke-

konkurrensutsatt marknad. Avgifterna bestäms så att de täcker SMHI:s kostnader för att tillhandahålla varan eller tjänsten och bidrar till SMHI:s kostnader för uppbyggnad, uppdatering och utveckling av system, databaser och information. En mindre del utgörs av SMHI:s uppdrag som kontrollant av vattendomar där uppdragsgivaren i en vattendom åläggs att anlita SMHI. Flygvädertjänsten utgör drygt 60 procent av omsättningen inom den avgiftsbelagda uppdragsverksamheten. Europeiska kommissionens fastställda ersättningsnivåer för åren 2015–2019 innebar en årlig minskning om 2,3 procent i reella termer jämfört med 2014 års fastställda nivåer. Förhandlingar inom EU, som leds av Transportstyrelsen från svensk sida, pågår om ersättningsnivåer för perioden 2020–2024 men beslut är uppskjutet pga. den pågåendepandemin. Utfallet av förhandlingarna kommer att påverka angivna uppgifter. Övrig uppdragsverksamhet rör främst miljöfrågor i luft och vatten där SMHI utför uppdrag för flera olika myndigheter.

Tabell 3.32 Affärsverksamhet

Tusental kronor

Affärsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnader)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	202 153	212 224	-10 071	-9 531
(varav tjänsteexport)	124 071	125 887	-1 816	3 836
Prognos 2020	183 799	214 902	-31 103	-40 634
(varav tjänsteexport)	96 200	124 636	-28 436	-24 600
Budget 2021	154 034	156 000	-1 966	-42 600
(varav tjänsteexport)	65 000	65 000	0	-24 600

SMHI:s affärsverksamhet bygger på produkter och tjänster som utvecklas utifrån myndighetens infrastruktur och erbjuds till kunder som efterfrågar en hög grad av värdeförädling. Produkter och tjänster inom affärsverksamheten ska, liksom inom övriga verksamheter, bidra till ökad samhällsnytta, säkerhet och ett uthålligt samhälle. Verksamheten har under flera år visat ett svagt ekonomiskt resultat och åtgärder vidtas löpande. Under 2020 har Affärsområde Sjöfart, som är en del av tjänsteexporten, avyttrats vilket påverkar resultatet negativt. En annan orsak till försämrat resultat är att pågående kontrakt inom Copernicus börjar närma sig sitt slut.

3.25.10 1:10 Klimatanpassning

Tabell 3.33 Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

2019	Utfall	172 886	Anslagssparande	2 986
2020	Anslag	124 000 ¹	Utgiftsprognos	122 737
2021	Förslag	78 000		
2022	Beräknat	78 000		
2023	Beräknat	114 250		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förebygga och begränsa samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar såsom förebyggande och kunskapshöjande insatser, utredningar, samordning, och planer. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden samt även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Regeringens överväganden

Tabell 3.34 Förändring av anslagsnivån 2021–2023 för 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	98 000	98 000	98 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 000	5 000	41 250
Överföring till/från andra anslag	-25 000	-25 000	-25 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	78 000	78 000	114 250

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 78 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Klimatanpassning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 78 000 000 kronor respektive 114 250 000 kronor.

3.25.11 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

År	Utfall	1 150 505	Anslagssparande	119 059
2019	Utfall	1 150 505	Anslagssparande	119 059
2020	Anslag	1 361 565 ¹	Utgiftsprognos	1 298 218
2021	Förslag	1 399 565		
2022	Beräknat	1 394 565		
2023	Beräknat	779 565		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer. Anslaget får även användas för statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i internationella organisationer samt för utvärdering av ovan angivna insatser och åtgärder.

Regeringens överväganden

Tabell 3.36 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 389 565	1 389 565	1 389 565
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000	5 000	-610 000
varav BP21	188 000	183 000	8 000
- Cirkulär ekonomi: Avancerad rening	75 000	75 000	
- Rent hav och vatten: vattenmiljö och invasiva arter	105 000	100 000	
- Selektiva redskap	8 000	8 000	8 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 399 565	1 394 565	779 565

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att havs- och vattenmiljöarbetet behöver förstärkas bl.a. för att öka takten i att nå de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen. Satsningen syftar framför allt till att genomföra den nya lagstiftningen om att vattenkraften ska förses med moderna miljövillkor samt till arbete med invasiva främmande arter i akvatisk miljö. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 105 miljoner kronor 2021 och beräknas öka med 100 miljoner kronor 2022 för detta ändamål. Regeringen föreslår också att arbetet med selektiva fiskeredskap förstärks. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 8 miljoner kronor from 2021 och framåt för detta ändamål.

Regeringen föreslår vidare att förstärka satsningen på avancerad rening av läkemedelsrester och andra svårnedbrytbara ämnen för att minska utsläppen och öka möjligheterna för återanvändning av avloppsvatten. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 75 miljoner kronor 2021 och beräknar att anslaget ökas med 75 miljoner kronor även 2022 för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 1 399 565 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 394 565 000 kronor respektive 779 565 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 770 000 000 kronor 2022–2027.

Tabell 3.37 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2027
Ingående åtaganden	323 739	391 963	620 000			
Nya åtaganden	204 678	413 037	520 000			
Infriade åtaganden	-136 454	-185 000	-370 000	-275 000	-275 000	-220 000
Utestående åtaganden	391 963	620 000	770 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	505 000	620 000	770 000			

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket ska kunna teckna avtal om fleråriga åtgärder. Bemyndigandet för 2021 föreslås ökas med 150 miljoner kronor jämfört med 2020 i och med förslag om ökade medel på anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 770 000 000 kronor 2022–2027.

3.25.12 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

2019	Utfall	190 220	Anslagssparande	96 780
2020	Anslag	255 000 ¹	Utgiftsprognos	229 640
2021	Förslag	265 000		
2022	Beräknat	209 100		
2023	Beräknat	166 100		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser för internationella klimatinvesteringar som syftar till att uppfylla det svenska etappmålet för begränsad klimatpåverkan till 2020 samt internationella klimatåtaganden. Detta genom att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla projekt och metoder för gemensamt genomförande och mekanismen för ren utveckling under Kyotoprotokollet till FN:s ramkonvention för klimatförändringar samt liknande marknadsbaserade flexibla mekanismer. I samma syfte får anslaget användas för utgifter för förvärv av utsläppsutrymme.

Anslaget får även användas för att utveckla och stödja internationellt klimatsamarbete som syftar till att bidra till ökad ambition i genomförandet av Parisavtalet, bl.a. genom samarbetsformer enligt avtalets artikel 6. Insatserna ska bidra till att minska växthusgasutsläpp i utvecklingsländer.

Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av EU:s system för handel med utsläppsrätter och utsläppsutrymme inom ramen för bördefördelningsbeslutet samt för övervakning av internationell utsläppshandel. Anslaget får användas till finansiering av utgifter för den internationella transaktionsförteckningen (ITL) för registerhållning av transaktioner av s.k. Kyotoenheter samt för klimatkompensering av Regeringskansliets flygresor utanför EU. Utsläppsminskningenheter som förvärfas för klimatkompensering får annulleras.

Regeringens överväganden

Tabell 3.39 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	255 000	255 000	255 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000	-45 900	-88 900
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	265 000	209 100	166 100

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 265 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 209 100 000 kronor respektive 166 100 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 610 000 000 kronor 2022–2032.

Tabell 3.40 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2032
Ingående åtaganden	732 287	606 290	580 000			
Nya åtaganden	15 000	189 000	285 000			
Infriade åtaganden	-140 997	-215 290	-255 000	-205 000	-50 000	-355 000
Utestående åtaganden	606 290	580 000	610 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	700 000	580 000	610 000			

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja projekt som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 610 000 000 kronor 2022–2032.

3.25.13 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tabell 3.41 Anslagsutveckling 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

År	Utfall	Utfall	Anslagssparande	Utfall
2019		45 770		130
2020	Anslag	45 400 ¹	Utgiftsprognos	44 938
2021	Förslag	47 400		
2022	Beräknat	47 400		
2023	Beräknat	42 400		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får i huvudsak användas för utgifter för samarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet, samt för utgifter för kärnsäkerhetssamarbete med Ryssland.

Anslaget får användas för utgifter för projekt som stöder Arktiska rådets verksamhet och för projekt som stödjer verksamhet inom Barents Euro-Arktiska Råd, Nordiska ministerrådet samt inom Östersjöstaternas råd (CBSS).

Anslaget får användas för utgifter för tillskott till miljöutvecklingsfonden inom Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (NEFCO).

Anslaget får användas för administration och samordning av kärnsäkerhetssamarbetet med Ryssland.

Regeringens överväganden

Tabell 3.42 Förändring av anslagsnivån 2021–2023 för 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	40 400	40 400	40 400
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	7 000	7 000	2 000
varav BP21	10 000	10 000	5 000
- Kärnsäkerhetssamarbete med Ryssland	5 000	5 000	5 000
- Giffritt från början – internationellt	5 000	5 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	47 400	47 400	42 400

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade anslagsförändringar om minskade medel för kärnsäkerhetssamarbete med Ryssland påverkar anslagsnivån fr.om. 2021 för anslag 1:13 *Internationellt miljösamarbete*. Regeringen föreslår att anslaget tillförs 5 miljoner kronor fr.om. 2021 för att upprätthålla kärnsäkerhetssamarbetet med Ryssland. Finansiering sker genom en minskning med motsvarande belopp från anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* inom utgiftsområde 5. Regeringen föreslår vidare att anslaget ökas med ytterligare 5 miljoner kronor 2021 för bilateralt miljösamarbete med strategiskt viktiga länder och organisationer för att bidra till en mer hållbar kemikalie- och avfallshantering och omställningen till en cirkulär ekonomi. Anslaget beräknas öka med 5 miljoner kronor även för 2022 för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 47 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 47 400 000 kronor respektive 42 400 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2022–2025.

Tabell 3.43 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2025
Ingående åtaganden	2 425	1 850	6 000			
Nya åtaganden	700	6 000	6 000			
Infriade åtaganden	-1 275	-1 850	-3 000	-3 000	-3 000	-3 000
Utestående åtaganden	1 850	6 000	9 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	8 000	9 000	9 000			

Skälen för regeringens förslag: För att kunna teckna avtal om fleråriga projekt inom bilateralt miljö-, klimat- och strålsäkerhetssamarbete behöver regeringen ett bemyndigande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:13 *Internationellt*

miljösamarbete ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 konor 2022–2025.

3.25.14 1:14 Skydd av värdefull natur

Tabell 3.44 Anslagsutveckling 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

2019	Utfall	976 539	Anslagssparande	-411
2020	Anslag	875 500 ¹	Utgiftsprognos	875 089
2021	Förslag	1 685 500		
2022	Beräknat	1 335 500		
2023	Beräknat	885 500		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer för biologisk mångfald och friluftsliv. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får användas

- för ersättningar enligt 31 kap. miljöbalken Naturvårdsverkets ansvarsområde,
- till utgifter för förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden,
- för utgifter i samband med säkerställande av värdefulla naturområden,
- för statsbidrag till kommuner och kommunala stiftelser för skydd av värdefulla naturområden.

Regeringens överväganden

Tabell 3.45 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	875 500	875 500	875 500
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	810 000	460 000	10 000
varav BPB21	600 000	250 000	
- Skydd av värdefull natur	600 000	250 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 685 500	1 335 500	885 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare insatser för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer. Regeringen föreslår därför att anslaget för skydd av värdefull natur ökas med 600 miljoner kronor 2021 och beräknas öka med 250 miljoner kronor 2022.

Regeringen föreslår att 1 685 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 335 500 000 kronor respektive 885 500 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 kronor 2022–2068.

Tabell 3.46 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2068
Ingående åtaganden	30 32	17 392	22 000			
Nya åtaganden	3 375	20 000	21 500			
Infriade åtaganden	-16 118	-15 392	-1 500	-20 000	-10 000	-12 000
Utestående åtaganden	17 391	22 000	42 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	42 000	42 000	42 000			

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal som avser skydd av värdefulla naturområden ska kunna tecknas och för att förhandsbesked om statsbidrag till områdesskydd ska kunna ges.

Bemyndigandet för 2021 föreslås vara oförändrat jämfört med 2020. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 kronor 2022–2068.

3.25.15 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tabell 3.47 Anslagsutveckling 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall	2020	2021	2022	2023
2019		254 183			
2020	Anslag	244 341 ¹			
2021	Förslag	247 966			
2022	Beräknat	250 071 ²			
2023	Beräknat	252 984 ³			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

¹ Motsvarar 247 966 tkr i 2021 års prisnivå.

¹ Motsvarar 247 966 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.48 Förändring av anslagsnivån 2021–2023 för 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor			
	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	244 341	244 341	244 341
Pris- och löneomräkning ²	7 893	10 034	12 997
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-4 268	-4 304	-4 354
- Generell besparing i statsförvaltningen	-880	-880	-880
- Underlätta stopp för bottentrålning	4 000	4 000	4 000
- Förstärkt fiskerikontroll	3 000	3 000	3 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	247 966	250 071	252 984

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen bedömer att arbetet med fiskerikontroll samt arbetet för att underlätta genomförande och uppföljning av ett generellt stopp för bottentrålning i skyddade områden behöver förstärkas. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 7 miljoner kronor från 2021 och framåt.

Anslaget 1:15 *Havs- och vattenmyndigheten* minskas med 880 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 247 966 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Havs- och vattenmyndigheten* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 250 071 000 kronor respektive 252 984 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.49 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor					
Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	1 889		0	0	0
Prognos 2020	550		0	0	0
Budget 2021	550		0	0	0

Tabell 3.50 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnader)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	2 909	2 918	-9	-9
(varav tjänsteexport)	547	556	-9	-9
Prognos 2020	4 000	4 000	0	0
(varav tjänsteexport)	1 000	1 000	0	0
Budget 2021	7 000	7 000	0	0
(varav tjänsteexport)	4 000	4 000	0	0

3.25.16 1:16 Klimatinvesteringar

Tabell 3.51 Anslagsutveckling 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

2019	Utfall	569 118	Anslagssparande	938 882
2020	Anslag	1 955 000 ¹	Utgiftsprognos	1 513 441
2021	Förslag	1 935 000		
2022	Beräknat	1 955 000		
2023	Beräknat	700 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för klimatinvesteringar på lokal och regional nivå samt för stöd till installation av laddinfrastruktur för elfordon. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Regeringens överväganden

Tabell 3.52 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 955 000	1 955 000	1 955 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-20 000		-1 255 000
varav BP21	100 000	100 000	
- Förstärkning och förlängning Klimatklivet	100 000	100 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 935 000	1 955 000	700 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att möjliggöra ytterligare klimatinvesteringar på lokal och regional nivå i hela Sverige bör anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ökas med 100 miljoner kronor 2021. Anslaget beräknas öka med 100 miljoner kronor 2022. Vidare bör stödet till klimatinvesteringar förlängas till och med 2026. För 2024–2026 beräknas anslaget uppgå till 500 000 000 kronor per år.

Regeringen föreslår att 1 935 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 955 000 000 kronor respektive 700 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 500 000 000 kronor 2022–2026.

Tabell 3.53 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2026
Ingående åtaganden	1 965 888	1 593 974	4 500 000			
Nya åtaganden	450 287	3 733 471	800 000			
Infriade åtaganden	-822 201	-827 445	-1 800 000	-1 665 000	-700 000	-1 135 000
Utestående åtaganden	1 593 974	4 500 000	3 500 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	1 600 000	4 500 000	3 500 000			

Skälen för regeringens förslag: En förutsättning för optimal användning av anslaget är att det finns möjlighet att teckna avtal om fleråriga projekt. På så sätt kan fler stora, långsiktiga och effektiva klimatinvesteringar komma till stånd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 500 000 000 kronor 2022–2026.

3.25.17 1:17 Klimatpremier

Tabell 3.54 Anslagsutveckling 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

År	Utfall	79 336	Anslagssparande	664
2019				
2020	Anslag	170 000 ¹	Utgiftsprognos	168 270
2021	Förslag	170 000		
2022	Beräknat	180 000		
2023	Beräknat	130 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att främja marknadsintroduktion av fordon med låga utsläpp av växthusgaser. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål. Anslaget får även användas för stöd för att stimulera överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart.

Regeringens överväganden

Tabell 3.55 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	170 000	170 000	170 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		10 000	-40 000
Varav BP21		10 000	10 000
- Konvertering av bilar		10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	170 000	180 000	130 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I Sverige finns det ett stort antal bilar med konventionella diesel- och bensinmotorer med lång återstående livslängd. För att minska utsläppen från den befintliga fordonsflottan bör ett stöd för konvertering av bilar från fossil drift till biodrivmedel eller biogas införas. Anslaget beräknas öka med 10 miljoner kronor 2022 respektive 10 miljoner kronor 2023 för genomförande av en sådan satsning. Stöd till konvertering kan komplettera bonus–malus-systemet som ger ekonomiska incitament för nybilsköpare att välja en bil med låga utsläpp.

Regeringen föreslår att 170 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Klimatpremier* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 180 000 000 kronor respektive 130 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:17 *Klimatpremier* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 185 000 000 kronor 2022–2024.

Tabell 3.56 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	43 058	58 809	200 000			
Nya åtaganden	52 665	191 191	100 000			
Infriade åtaganden	-36 914	-50 000	-115 000	-125 000	-44 000	-16 000
Utestående åtaganden	58 809	200 000	185 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	80 000	200 000	185 000			

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att besluta om klimatpremier redan innan fordonet levererats behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Bemyndigandet för 2021 minskas med 15 miljoner kronor jämfört med 2020. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:17 *Klimatpremier* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 185 000 000 kronor 2022–2024.

3.25.18 1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen

Tabell 3.57 Anslagsutveckling 1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen

Tusental kronor

2019	Utfall	31 927	Anslagssparande	1 073
2020	Anslag	50 000 ¹	Utgiftsprognos	19 222
2021	Förslag	150 000		
2022	Beräknat	200 000		
2023	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till gröna och trygga samhällen. Anslaget får även användas för merkostnader för att administrera anslaget.

Regeringens överväganden

Tabell 3.58 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	50 000	50 000	50 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	100 000	150 000	-50 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	150 000	200 000	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 150 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Stöd för gröna och trygga samhällen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 200 000 000 kronor respektive 0 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:18 *Stöd för gröna och trygga samhällen* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 200 000 000 kronor 2022.

Tabell 3.59 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022
Ingående åtaganden	150 000	117 778	94 358	
Nya åtaganden	0	0	151 046	
Infriade åtaganden	-32 222	-23 420	-45 404	-200 000
Utestående åtaganden	117 778	94 358	200 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	0	200 000	200 000	

Skälen för regeringens förslag: För att skapa långsiktiga planeringsförutsättningar behöver beslut om stöd för gröna och trygga samhällen kunna fattas som medför behov av medel kommande år. Bemyndigandet för 2021 föreslås vara oförändrat jämfört med 2020. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:18 *Stöd för gröna och trygga samhällen* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 200 000 000 kronor.

3.25.19 1:19 Industrikivet

Tabell 3.60 Anslagsutveckling 1:19 Industrikivet

Tusental kronor

2019	Utfall	40 604	Anslagssparande	459 396
2020	Anslag	600 000 ¹	Utgiftsprognos	346 438
2021	Förslag	749 926		
2022	Beräknat	750 000		
2023	Beräknat	800 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter kopplade till åtgärder såsom forskning, förstudier och investeringar, som bidrar till att minska industrins processrelaterade utsläpp av växthusgaser, inklusive andra typer av växthusgaser relaterade till dessa. Anslaget får också användas för utgifter kopplade till åtgärder som bidrar till negativa utsläpp av växthusgaser, såsom forskning, utveckling, test, demonstration och investeringar. Anslaget får också användas för utgifter kopplade till strategiskt viktiga insatser inom industrin som bidrar till klimatomställningen, såsom forskning, förstudier och investeringar. Anslaget får också användas till utgifter för berörda myndigheters arbete kopplade till stödet.

Regeringens överväganden

Tabell 3.61 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:19 Industrikivet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	600 000	600 000	600 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	149 926	150 000	200 000
varav BP21	149 926	150 000	200 000
- Utvärdering av klimatbonusen	-74		
- Breddning av industrikivet	150 000	100 000	
- Satsning på negativa utsläpp, bio-CCS		50 000	200 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	749 926	750 000	800 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att anslagets ändamål utvidgas till att även kunna finansiera forskning, förstudier och investeringar som rör andra växthusgasutsläpp, såsom vissa förbränningsutsläpp och diffusa utsläpp, kopplade till processrelaterade utsläpp samt strategiska viktiga insatser inom industrin som bidrar till klimatomställningen.

Anslaget föreslås ökas med 150 miljoner kronor 2021 och beräknas öka med 100 miljoner kronor 2022 för att stärka möjligheten till insatser under Industriklivet.

Regeringen avser genomföra en ytterligare satsning på negativa utsläpp genom att inrätta ett system med omvända auktioner alternativt fast lagringspeng för avskiljning, infångning, och lagring av koldioxid från förnybara källor (bio-CCS). Anslaget beräknas öka med 50 miljoner kronor 2022 och 200 miljoner kronor 2023 för genomförande av en sådan satsning.

I syfte att täcka Transportstyrelsens kostnader 2020 för framtagandet av utvärderingsplanen för klimatbonusen överförs för 2021 74 000 kronor från anslaget till utgiftsområde 22 Kommunikationer, anslag 1:12 *Transportstyrelsen*.

Regeringen föreslår att 749 926 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Industriklivet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 750 000 000 kronor respektive 800 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:19 *Industriklivet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 800 000 000 kronor 2022–2028.

Tabell 3.62 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Industriklivet

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2028
Ingående åtaganden	300 000	531 185	1 800 000			
Nya åtaganden	247 205	1 465 000	450 000			
Infriade åtaganden	-16 020	-196 185	-450 000	-275 000	-275 000	-1 250 000
Utestående åtaganden	531 185	1 800 000	1 800 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 800 000	1 800 000	1 800 000			

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja projekt som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Bemyndigandet för 2021 föreslås vara oförändrat jämfört med 2020. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:19 *Industriklivet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 800 000 000 kronor 2022–2028.

3.25.20 1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tabell 3.63 Anslagsutveckling 1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	64 000 ¹
2021	Förslag	215 000
2022	Beräknat	215 000
2023	Beräknat	115 000

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för ras- och skredsäkring längs Göta älv samt till delegationen för Göta älv. Anslaget får användas som statsbidrag inom dessa områden samt även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Regeringens överväganden

Tabell 3.64 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	90 000	90 000	90 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	100 000	100 000	
varav BP21	100 000	100 000	
- Ras- och skredsäkring längs Göta älv	100 000	100 000	
Överföring till/från andra anslag	25 000	25 000	25 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	215 000	215 000	115 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För stärkt arbete med skredsäkring längs Göta älv och i linje med en grön återhämtning föreslår regeringen att anslaget ökas med 100 miljoner kronor 2021. Anslaget beräknas öka med 100 miljoner kronor 2022 av samma skäl.

Regeringen föreslår att 215 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv* för 2021. För 2022 beräknas anslaget till 215 000 000 kronor och för 2023 till 115 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:20 *Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2022–2025.

Tabell 3.65 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:20 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2025
Ingående åtaganden	4 800 ¹	10 570			
Nya åtaganden	6 600	140 430			
Infriade åtaganden	-830	-1 000	-40 000	-40 000	-70 000
Utestående åtaganden	10 570	150 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	80 000	150 000			

¹ Avser utestående åtaganden 2019 för anslaget 1:10 *Klimatanpassning*, ap. 8, som flyttats till detta anslag.

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja projekt som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Bemyndigandet för 2021 föreslås öka med 70 miljoner kronor jämfört med 2020. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:20 *Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta*

älv ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2022–2025.

3.25.21 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2021–2023 godkänns som en riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Naturvårdsverkets investeringsplan för samhälls- investeringar planeras till knappt 8 miljarder kronor för perioden 2021–2023.

Investeringarna som avser samhällsändamål avser främst förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden som avses skyddas enligt miljöbalken. Investeringar avser även nyuppförande av naturum och andra byggnader som används bl.a. för informationsändamål samt renovering av befintligt byggnadsbestånd i skyddade områden. Investeringsplanen framgår av följande tabell.

Tabell 3.66 Investeringsplan

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Summa 2021– 2023
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	980	860	1 628	1 320	870	3 818
Skydd av värdefull natur (del av 1:14)	967	835	1 608	1 300	850	3 758
Byggnader, anläggningar m.m. i anslutning till skyddad värdefull natur (del av 1:3 ap.2)	13	25	20	20	20	60
varav investeringar i anläggningstillgångar	211	175	170	170	170	510
- byggnader, mark och annan fast egendom	211	175	170	170	170	510
Finansiering av anskaffning och utveckling	980	860	1 628	1 320	870	3 818
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	13	25	20	20	20	60
Anslag 1:14 Skydd av värdefull natur	967	835	1 608	1 300	850	3 758
Vidmakthållande av befintliga investeringar	833	982	1 741	1 700	600	4 041
Skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m.	833	982	1 741	1 700	600	4 041
varav investeringar i anläggningstillgångar						
Finansiering vidmakthållande	833	982	1 741	1 700	600	4 041
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	833	982	1 741	1 700	600	4 041
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	1 813	1 842	3 369	3 020	1 470	7 859
Totala varav investeringar i anläggningstillgångar	211	175	170	170	170	510

4 Miljöforskning

4.1 Mål för området

Mål för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar som finns både i Sverige och globalt (prop. 2016/17:50, bet. 2016/17:UbU12, rskr. 2016/17:208).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den samlade forskningspolitiken redovisas i utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Del av den miljö- och klimatrelaterade forskningen redovisas under avsnitt 3. Formas verksamhet finns även redovisad under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

4.3 Resultatredovisning

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) är den myndighet som fördelar mest medel till miljö- och klimatforskning inom utgiftsområde 20. Forskningsverksamheten vid Naturvårdsverket, Sveriges geotekniska institut och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) redovisas under aktuella miljö kvalitetsmål i avsnitt 3 Miljöpolitik. Forskning som innehåller miljö- och klimatfrågor finansieras även av Verket för innovationssystem (Vinnova) (utgiftsområde 24), Statens energimyndighet (utgiftsområde 21) och Trafikverket (utgiftsområde 22).

4.3.1 Beviljade forskningsmedel

Under 2019 betalades via Formas ut drygt 1,6 miljarder kronor till forskning- och innovationsprojekt inom miljö, areella näringar och samhällsbyggande. Av dessa medel kom 946 miljoner kronor från utgiftsområde 20 anslag 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning*. Ca 45 procent av Formas sammanlagda medel gick till projekt inom miljö och ca 25 procent gick till projekt inom samhällsbyggande.

Under 2019 betalades ca 75 procent av medlen som går via Formas ut till universitet och högskolor, medan 15 procent gick till forskningsinstitut och sex procent till andra statliga myndigheter. Utbetalningen av medel till företag har ökat de senaste åren, vilket beror på ökad finansiering av strategiska innovationsprogram som drivs i samverkan mellan näringsliv, lärosäten och forskningsfinansiärer, se nedan. Beviljandegraden för Formas utlysningar ligger tämligen stabilt på drygt 20 procent (se tabell 4.1).

Tabell 4.1 Antal handlagda respektive beviljade ansökningar 2017–2019

Antal	2017	2018	2019
Beviljade ansökningar	373	446	451
Totalt handlagda ansökningar	1 669	2 092	2 147

I de ansökningar som Formas beviljade under 2019 går trenden mot jämnare könsfördelning, även om andelen kvinnor bland huvudsökanden inte har förändrats signifikant (se tabell 4.2). Under 2019 har Formas gjort insatser för att utveckla bedömningsprocessen, utlysningssarbetet, uppföljningen och utvärderingen. Formas fördelar i regel forskningsmedel i konkurrens vilket innebär att det sker genom utlysningar där ansökningar bedöms och rankas mot varandra. De genomförda ansökningsbedömningarna har följts upp på vilket kön de granskade och sökande har. Formas har inte kunnat påvisa några osakliga skillnader i bedömningen mellan ansökningar från kvinnor respektive män. Vidare har de tagit fram ett stöd för att utforma utlysningstexter för att få en ökad bredd av sökande och därmed större mångfald i ansökningarna.

Tabell 4.2 Utfallet för huvudsökande, mottagna och beviljade ansökningar könsuppdelat, i Formas utlysningar 2017–2019

Procentandel kvinnliga/manliga huvudsökande	2017	2018	2019
Beviljade ansökningar	42/58	47/53	50/50
Totalt handlagda ansökningar	42/58	44/56	43/57
Beviljade medel	44/56	48/52	53/47

Formas har under 2019 fortsatt sitt internationella engagemang. Formas har både genomfört utlysningar enskilt och deltagit i utlysningar i samverkan med andra länder, däribland bilaterala forskningsprojekt med Brasilien, Japan, Kina och Indien och inom flera av EU:s partnerskapsprogram. Formas har under året fortsatt arbetet inom Belmont Forum, International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA) och inom ramen för Global Research Council. Formas har under året bland annat varit ansvariga för administrationen av en global utlysning om hållbara hav inom ramen för Belmont Forum. Det svenska nationella arbetet inom IIASA har omorganiserats och en ny kommitté för tillämpad systemanalys har tillsatts med ett bredare uppdrag.

Formas är regeringens expertmyndighet för två av de sju samhällsutmaningar som ingår i EU:s forsknings- och innovationsprogram Horisont 2020: samhällsutmaning 2 (livsmedelstrygghet, hållbart jord- och skogsbruk, marin-, maritim-, och insjöforskning samt bioekonomi) och samhällsutmaning 5 (klimatåtgärder, miljö, resurseffektivitet och råvaror). Under 2019 har arbetet i programkommittéerna fokuserat på att genomföra arbetsprogrammen för 2019 och 2020.

EU-kommissionen och EU:s medlemsstater initierade 2009 Joint Programming (gemensam programplanering) för att samordna forskningsfinansiering och andra aktiviteter för de gemensamma samhällsutmaningarna. Formas deltar i sju av tio Joint Programming initiativ tillsammans med andra svenska aktörer.

4.3.2 Programsatsningar

Under 2019 har Formas fortsatt arbetet med de tioåriga nationella forskningsprogrammen. Formas ansvarar för tre av sju program: Klimat, Hållbart samhällsbyggande

respektive Livsmedel. Agenda 2030 och miljö kvalitetsmålen är viktiga utgångspunkter i genomförandet av programmen. Forskningsprogrammet Livsmedel är en del av den nationella livsmedelsstrategin och beskrivs i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Formas har under 2019 beviljat 22 ansökningar på totalt 140 miljoner kronor, i utlysningen Visioner och förutsättningar för ett fossilfritt välfärdssamhälle inom ramen för klimatprogrammet. Formas har dessutom beviljat 15 ansökningar kopplat till klimatprogrammet och i samverkan med andra finansiärer och program om bl.a. våtmarkers ekosystemtjänster. Inom ramen för samhällsbyggnadsprogrammet har Formas beviljat 41 ansökningar på totalt 91 miljoner kronor i tre olika utlysningar om bl.a. hållbara vistelsemiljöer. Formas har vidare beviljat 8 ansökningar kopplat till samhällsbyggnadsprogrammet och i samverkan med andra finansiärer och program om bl.a. multipla väderhändelser. Arbetet i de nationella forskningsprogrammen har lett till fördjupad samverkan mellan såväl statliga som privata forskningsfinansiärer, och att finansieringsinstrumenten har utvecklats medan kopplingen mellan nationell och internationell forskning har stärkts.

Formas har i uppdrag att arbeta med strategiska innovationsprogram tillsammans med Energimyndigheten och Vinnova. Formas är värd för det strategiska innovationsprogrammet Smart Built Environment som under 2019 genomförde två större satsningar: digitalisering och industrialisering för hållbart samhällsbyggande, samt strategiska projekt. Under 2019 har Energimyndigheten, Formas och Vinnova tillsammans genomfört en sexårsutvärdering av de strategiska innovationsprogram som startade 2013. Utvärderingen visar att programmen har lett till bred samverkan, spridning av teknologi över traditionella branschgränser och stärkt internationell konkurrenskraft hos de aktörer som deltar, samtidigt som programmen har bidragit till att nya aktörer deltagit i forsknings- och innovationssatsningar. Även Riksrevisionen har utvärderat om staten har skapat förutsättningar för effektivitet i de strategiska innovationsprogrammen, och lämnat rekommendationer till berörda myndigheter och regeringen. Regeringen har till riksdagen redovisat sin bedömning av de iakttagelser och rekommendationer som framgår av Riksrevisionens rapport (skr. 2019/20:185).

4.3.3 Kommunikations- och analysarbete

Formas har genomfört kommunikationsutlysningar riktade till såväl universitet, högskolor och forskningsinstitut som till företag och andra organisationer. Utlysningarna ska möjliggöra gedigna och innovativa projekt som sprider kunskap till relevanta målgrupper. Tio projekt beviljades medel. Projekten omfattar bl.a. interaktiva läromedel och konstprojekt som lyfter klimatetiska aspekter och visualiserar människans energifotavtryck.

Rådet för evidensbaserad miljöanalys har under 2019 påbörjat tre systematiska forskningssammanställningar. Dessa handlar om inlagring av organiskt kol i jordbruksmark, påverkan på hydrologiska faktorer vid anläggning och restaurering av våtmarker samt effekter av klimatförändringar och ökade koldioxidhalter på den marina miljön. Arbetet med de tre sammanställningar som påbörjades 2018 har fortsatt. Rådet har även tagit fram en beskrivning av hur samhällsekonomiska analyser kan vävas in i arbetet med forskningssammanställningar. De har också utvecklat processen för att välja ut ämnesområden för kommande sammanställningar. Rådet har tagit fram en strategi med fokus på klimat och biologisk mångfald för arbetet 2019–2022

Klimatpolitiska rådets verksamhet finansieras från Formas förvaltningsanslag. Resultatet av rådets verksamhet redovisas i avsnitt 3.6 Begränsad klimatpåverkan.

4.3.4 Stiftelser verksamma inom området

Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra) bidrar årligen med omkring 200 miljoner kronor i ett tjugotal stora tvärvetenskapliga forskningsprogram. Under 2019 slutfördes utlysningar för fyra nya program som planeras att startas under 2020. Två program avslutades under 2019: Mistra Urban Futures och Mistra Future Fashion. Erfarenhet och kompetens från Mistra Urban Futures kommer att föras vidare inom ramen för två nya initiativ, båda vid Göteborgs centrum för hållbar utveckling (GMV) som är en del av Chalmers och Göteborgs universitet.

Stiftelsen för internationella institutet för industriell miljöekonomi (SIIEE) vid Lunds universitet finansierar forskning och utbildning vid institutet med samma namn. Under 2019 pågick 43 forskningsprojekt med finansiering från institutet. 13 nya projekt erhöll finansiering. Forskningens kvalitet under 2014–28 utvärderades inom ramen för Lunds universitets utvärdering och en strategi för perioden 2020–2024 antogs.

Stiftelsen institutet för Vatten och Luftvårdsforskning (SIVL) får statlig finansiering för samfinansierad forskning vid IVL Svenska miljöinstitutet AB. Forskningen samfinansieras t.ex. med aktuell bransch, näringsliv eller EU. För 2019 disponerade SIVL 47 miljoner kronor i statlig finansiering varav 37 miljoner kronor för samfinansierad forskning vid IVL. Genom samfinansiering med näringsliv och EU resulterade detta i ett totalt utfall för forskningsfinansiering på 83 miljoner kronor. Under 2019 har IVL bl.a. initierat samarbeten inom kemikalieområdet och inom digitalisering. En gemensam intressentdag med fokus på hållbar digitalisering och bidrag till Agenda 2030 har genomförts.

Stockholm Environment Institute (SEI) medverkar i ett hundratal projekt inom olika ämnesområden som kopplar till hållbar utveckling och Agenda 2030. Under 2019 effektiviserades SEI:s organisation, bl.a. genom att huvudkontoret integrerades i Stockholmscentret med en gemensam ledning. SEI har för verksamhetsåret 2019 mottagit 32 miljoner kronor via Formas regleringsbrev för basfinansiering och samfinansierad forskning. Basstödet bidrar till hela SEI:s verksamhet, dock i huvudsak för samfinansiering och ledningsfunktioner. SEI har använt nio miljoner kronor till samfinansierad forskning. Detta har gjort det möjligt för SEI att samverka inom EU-finansierade forskningsprojekt och även en rad projekt med andra finansiärer som kräver samfinansiering. Ett område i särskilt fokus är industriell och finansiell omställning, där SEI har bidragit till regeringens etablering av ledarskapsgruppen för industriomställning och samarbetat med Handelshögskolan i Stockholm genom Stockholm Sustainable Finance Centre, som ska bidra till en bred sektorsomställning mot hållbara finanser. Ett annat för SEI prioriterat område är metodutveckling för att identifiera synergieffekter i genomförandet av Agenda 2030.

4.4 Analys och slutsatser

Miljöforskningen driver på och utvecklar miljöpolitiken. Nationellt har miljöforskningen en stor betydelse som underlag för att nå de nationella miljökvalitetsmålen och för Sveriges genomförande av Agenda 2030. Regeringen bedömer att Sverige har goda möjligheter att fortsätta vara en ledande nation inom forskning och innovation på miljö- och klimatområdet som bidrar till en bättre miljö ger nya företag och är jobbskapande.

Verksamheten vid Formas håller hög kvalitet och den forskning som finansieras av Formas har stor betydelse för miljöarbetet och för den nationella och internationella miljöpolitiken. Rådet för evidensbaserad miljöanalys är ett viktigt verktyg för att öka tillgängligheten till miljöforskningens resultat och för att stödja arbetet med de

svenska miljömålen. Klimatomställningen kräver långsiktigt och uthålligt arbete som ständigt utvecklas i ljuset av ny kunskap och innovation där klimatfrågan genomsyrar all relevant politik. Det klimatpolitiska rådet har en viktig roll genom att utvärdera hur regeringens samlade politik är förenlig med klimatmålen, och därigenom bidra till kontinuerlig, kunskapsbaserad utveckling av klimatomställningen.

Regeringen bedömer att de olika finansiärerna och utförarna av miljöforskning kompletterar varandra väl och är viktiga för att täcka behovet av underlag inom hela miljöområdet. De olika stödformerna och inriktningarna som finansiärerna har är viktiga för att tillgodose både långsiktig kunskapsförsörjning, bibehållen nationell forskningskompetens på området och för att söka lösningar på aktuella miljöproblem (s.k. behovsmotiverad forskning).

Arbetet med EU:s forsknings- och innovationsprogram Horisont 2020 och även det kommande ramprogrammet för forskning och innovation Horisont Europa är viktigt för att svenska forskare ska kunna dra nytta av det europeiska samarbetet inom forskning och innovation. Många internationella avtal och deras genomförande bygger på resultat från forskning, utveckling och innovation. Det är därför angeläget att svenska forskare fortsatt är aktiva i internationella forskningssamarbeten och att internationella kunskapssammanställningar och samverkansinsatser på miljö- och klimatområdet förläggs i Sverige.

4.5 Politikens inriktning

Sverige och världen står inför stora samhällsutmaningar som måste hanteras för att vi ska kunna utveckla ett modernt och hållbart välfärdssamhälle. Regeringens ambition är att stärka den fria forskningen samtidigt som forskningspolitiken ska svara mot nationella och globala samhällsutmaningar, bl.a. inom klimat och miljö. Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas, har en central roll i förverkligandet av forskningspolitiken.

Regeringen föreslår satsningar på Formas forskningsanslag inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen som kommer att presenteras under hösten 2020. De nationella forskningsprogrammen bidrar till flera av de globala målen inom Agenda 2030. Se även under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Det tioåriga nationella forskningsprogrammet om klimat (M2017/01282/Mm) omfattar hållbara lösningar för klimatarbetet och system-integrerad kunskap. Forskning och innovation krävs för att möta klimatförändringarna. Regeringen vill bidra till att öka takt och innovationskraft för klimatomställningen och omställningen till en cirkulär ekonomi samt öka fokus på hur klimatförändringen kan påverka uppkomst av och spridningsmönster för smittsamma sjukdomar. Även forskningen om biologisk mångfald bör förstärkas kopplat till detta. Det tioåriga nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande (M2017/01282/Mm) utgör en nod för samverkan mellan forskningsfinansiärer och myndigheter i arbetet med att stärka forskning och nya lösningar inom hållbart samhällsbyggande.

Forskningsfinansieringen inom vattenområdet är idag splittrad och de befintliga nationella programmen täcker inte de stora samhällsutmaningarna. Därför behövs en särskild satsning om hav och vatten.

Horisont Europa, EU:s ramprogram för forskning och innovation, förväntas träda i kraft 2021. Ramprogrammet kommer att innebära betydande finansierings- och samverkansmöjligheter för svenska forsknings- och innovationsaktörer, inte minst inom miljö- och klimatområdet. Det är viktigt att skapa största möjliga komplementaritet och synergi mellan den nationella forskningspolitiken och ramprogrammet.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tusental kronor

2019	Utfall	97 132	Anslagssparande	2 189
2020	Anslag	98 129 ¹	Utgiftsprognos	102 318
2021	Förslag	101 263		
2022	Beräknat	101 032 ²		
2023	Beräknat	102 085 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 100 270 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 100 183 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes (Formas) förvaltningsutgifter inklusive vissa nämnder.

Regeringens överväganden

Tabell 4.3 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	98 129	98 129	98 129
Pris- och löneomräkning ²	1 294	2 049	3 181
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	1 840	854	775
- Generell besparing i statsförvaltningen	-160	-160	-160
..- Förbättrade effektberäkningar	2 000	1 000	1 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	101 263	101 032	102 085

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande* ökas med 2 miljoner kronor 2021 för fortsatt arbete inom Klimatpolitiska rådet med samarbetsverktyget Panorama som visualiserar och skyndar på klimatomställningen i Sverige. Anslaget beräknas öka med 1 miljoner kronor 2022 respektive 2023 för samma ändamål.

Anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande* minskas med 160 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 101 263 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 101 032 000 kronor respektive 102 085 000 kronor.

4.6.2 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

År	Utfall	955 316	Anslagssparande	-10 974
2019	Utfall	955 316	Anslagssparande	-10 974
2020	Anslag	956 408 ¹	Utgiftsprognos	971 434
2021	Förslag	1 088 908		
2022	Beräknat	1 138 908		
2023	Beräknat	1 148 908		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande. Anslaget får också användas till projektrelaterade kostnader (utvärderingar, beredningsarbetet, vissa resor och seminarier samt informationsinsatser).

Regeringens överväganden

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	956 408	956 408	956 408
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	132 500	182 500	192 500
varav BP21	140 000	190 000	200 000
- FOI-prop.	140 000	190 000	200 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 088 908	1 138 908	1 148 908

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen, som regeringen avser att presentera under hösten 2020, föreslår regeringen att anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ökas med totalt 140 miljoner kronor 2021. Vidare beräknar regeringen att anslaget bör ökas med 190 miljoner kronor 2022 och 200 miljoner kronor 2023 med anledning av den forsknings- och innovationspolitiska propositionen.

Regeringen föreslår att 1 088 908 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 138 908 000 kronor respektive 1 148 908 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2022–2027.

Tabell 4.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2027
Ingående åtaganden	1 336 680	1 438 867	1 600 000			
Nya åtaganden	831 882	926 133	1 151 000			
Infriade åtaganden	-729 695	-765 000	-751 000	-850 000	-600 000	-550 000
Utestående åtaganden	1 438 867	1 600 000	2 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	2 200 000	2 000 000	2 000 000			

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av de forskningsprojekt som Formas finansierar är fleråriga. För att underlätta planeringen och kunna teckna avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Bemyndigandet för 2021 föreslås vara oförändrat jämfört med 2020. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor för 2022–2027.

Bilaga Klimatredovisning

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	129
1.1	Sveriges klimatpolitiska ramverk.....	129
1.2	De klimatpolitiska målen.....	129
1.2.1	Det långsiktiga målet till 2045.....	129
1.2.2	Etappmål till 2020, 2030 och 2040.....	129
1.2.3	Kompletterande åtgärder.....	130
1.3	Klimatredovisningens innehåll och disposition.....	131
2	Utsläppsutveckling.....	131
2.1	Utsläppsutvecklingen i Sverige.....	131
2.2	Utsläppsutvecklingen inom EU ETS.....	132
2.2.1	Industrin inom EU ETS.....	133
2.2.2	El- och fjärrvärmeproduktion inom EU ETS.....	133
2.2.3	Inrikes flyg.....	134
2.3	Utsläppsutveckling inom inrikes transporter (exklusive inrikes flyg).....	134
2.4	Utsläppsutveckling inom den icke-handlande sektorn.....	135
2.4.1	Jordbruk.....	135
2.4.2	Arbetsmaskiner.....	136
2.4.3	Industri samt el- och fjärrvärmeproduktion utanför EU ETS.....	136
2.4.4	Bostäder och lokaler.....	136
2.4.5	Produktanvändning och övrigt.....	137
2.4.6	Avfall.....	137
2.5	Utveckling av utsläpp som inte ingår i etappmålen.....	137
2.5.1	Utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF).....	137
2.5.2	Tankning i Sverige till utrikes flyg och sjöfart.....	138
2.5.3	Konsumtionsbaserade utsläpp.....	139
3	Beslut och dess effekter på växthusgasutsläppen.....	140
3.1	Beslut relaterade till EU ETS.....	141
3.1.1	Övergripande beslut.....	141
3.1.2	Industri.....	141
3.1.3	El och fjärrvärme.....	142
3.2	Beslut relaterade till inrikes transporter.....	142
3.2.1	EU:s koldioxidkrav för lätta och tunga fordon.....	142
3.2.2	Ändring av mätmetod för fordons bränsleförbrukning.....	143
3.2.3	Ändrad koldioxidgräns för bonus i bonus-malus-systemet.....	143
3.2.4	Skärpt miljöbilsdefinition.....	143
3.2.5	Ladda hemma-stöd.....	144
3.2.6	Finansiering av laddinfrastruktur för snabbladdning längs större vägar.....	144
3.2.7	Sänkning av energi- och koldioxidskatten på bensin och diesel..	144
3.2.8	Förändrad trängselskatt i Stockholm.....	144
3.2.9	Förstärkt underhåll av väg- och järnväg.....	145
3.2.10	Återinförande av ekobonus.....	145
3.2.11	Miljözoner.....	145
3.3	Beslut relaterade till den icke-handlande sektorn.....	146
3.3.1	Övergripande beslut.....	146
3.3.2	Jordbruk.....	147
3.3.3	Arbetsmaskiner.....	147

3.3.4	Industri samt el- och fjärrvärmeproduktion utanför EU ETS.....	147
3.4	Sammanfattning av kvantifierade effektbedömningar.....	148
4	Scenarier och utsläppsgap i förhållande till etappmålen	148
4.1	Det långsiktiga etappmålet till 2045 – hela ekonomin.....	149
4.2	Utsläppsgap till 2020 – icke-handlande sektorn (ESD).....	150
4.3	Utsläppsgap till 2030 – icke-handlande sektorn (ESR)	150
4.4	Utsläppsgap till 2040 – icke-handlande sektorn (ESR)	150
4.5	Etappmålet 2030 – inrikes transporter.....	151
4.6	Scenarier för den handlande sektorn.....	152
4.7	Slutsatser	153
5	Ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet	153
5.1	Budgetpropositionen 2021	153
5.1.1	Aviseringar i budgetpropositionen 2021.....	153
5.1.2	Effekter av några reformer i denna proposition	155
5.2	Den klimatpolitiska handlingsplanen genomförs	155
5.3	Ett klimatkollegium inrättas.....	156
5.4	Planerad utveckling av reduktionsplikten	156
5.4.1	Reduktionsplikt för drivmedelsleverantörer.....	156
5.4.2	Reduktionsplikten på flyget	156
5.5	Strategi för cirkulär ekonomi	157
5.6	Utredningar och uppdrag ger underlag för kommande beslut.....	157
6	Kompletterande åtgärder	160
7	Klimatpolitiska rådets rapport 2020	160
7.1	Bedömningar och rekommendationer	160
7.1.1	Utsläppsutveckling och nuvarande politik	161
7.1.2	Övergripande om den klimatpolitiska handlingsplanen.....	161
7.1.3	Ledarskap och styrning.....	162
7.1.4	Styrmedel inom transporter	163
7.1.5	Styrmedel inom industrin	164
7.1.6	Styrmedel inom jordbruk	164
7.1.7	Styrmedel för konsumtionsbaserade utsläpp	165
7.2	Konsekvensutredningar och utvärderingar i klimatpolitiken	165

1 Inledning

1.1 Sveriges klimatpolitiska ramverk

I juni 2017 beslutade riksdagen om Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320) som omfattar nya klimatomål, en klimatlag och inrättandet av ett klimatpolitiskt råd. Enligt ramverket ska regeringen årligen presentera en klimatredeviisning i budgetpropositionen.

1.2 De klimatpolitiska målen

Det svenska klimatarbetet ska bidra till att nå generationsmålet och målen inom Agenda 2030, miljökvalitetsmålen inom miljömålssystemet. Miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan beskrivs som att halten av växthusgaser i atmosfären i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatförändring ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Riksdagen har beslutat så att miljökvalitetsmålet innebär, dess s.k. precisering, ligger i linje med Parisavtalets temperaturmål, som är att hålla den globala uppvärmningen under två grader, men helst under 1,5 grader. Regeringen verkar för att genomförandet av Parisavtalet ska leda till att det internationella klimatarbetet stärks i syfte att begränsa den globala temperaturökningen till 1,5 grader. Riksdagen har inom ramen för det klimatpolitiska ramverket och miljömålssystemet antagit ett långsiktigt mål samt flera etappmål. Utsläppen som ingår i målen definieras i enlighet med IPCC:s riktlinjer när det gäller till exempel vilka växthusgaser som ingår eller på vilket sätt de ska beräknas, samt utifrån vilken EU-lagstiftning de tillhör: EU:s ansvarsfördelningsförordning (ESR), EU:s utsläppshandelssystem (EU ETS) eller förordningen om utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF). Utsläpp avser territoriella utsläpp, dvs. de utsläpp som sker inom Sveriges territorium.

1.2.1 Det långsiktiga målet till 2045

Det långsiktiga målet innebär att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser från svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre senast år 2045 än utsläppen år 1990. Avskiljning och lagring av koldioxid av fossilt ursprung (CCS) där andra åtgärder saknas, får räknas av mot målet. Utsläppen från elproduktion, uppvärmning och avkyllning samt transportsektorn och arbetsmaskiner behöver i princip komma till noll år 2045. Så kallade kompletterande åtgärder kan användas för att få ned utsläppen till nettonoll och kompensera för möjliga kvarvarande utsläpp 2045. Därefter är kompletterande åtgärder nödvändiga för att nå nettonegativa utsläpp.

1.2.2 Etappmål till 2020, 2030 och 2040

Etappmålen på vägen mot det långsiktiga målet omfattar utsläpp av växthusgaser i den så kallade icke-handlande sektorn (ESD fram till 2020, därefter ESR). I icke-handlande sektorn ingår framförallt utsläpp från inrikes transporter och jordbruket. Etappmålen lyder:

- Utsläppen år 2020 bör vara 40 procent lägre än utsläppen år 1990.
- Utsläppen senast år 2030 bör vara minst 63 procent lägre än utsläppen år 1990.
- Utsläppen senast år 2040 bör vara minst 75 procent lägre än utsläppen år 1990.

Till 2030 finns även ett sektorspecifikt etappmål som lyder:

- Utsläppen från inrikes transporter, förutom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010.

Utsläpp av växthusgaser i Sverige som omfattas av EU ETS är inte inkluderade i etappmålen men ingår i det långsiktiga klimatmålet till 2045. Det långsiktiga utsläppsmålet förutsätter höjda ambitioner inom EU ETS.

Utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) ingår inte direkt, vare sig i etappmålen eller i det långsiktiga klimatmålet till 2045. Däremot kan ett eventuellt sammantaget ökat nettoupptag inom LULUCF tillgodoräknas som en kompletterande åtgärd, se kapitel 1.2.3.

Etappmålet till 2020 antogs av Riksdagen 2009 i och med behandlingen av propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik (prop. 2008/09:162). Övriga mål antogs av riksdagen som en del av det klimatpolitiska ramverket.

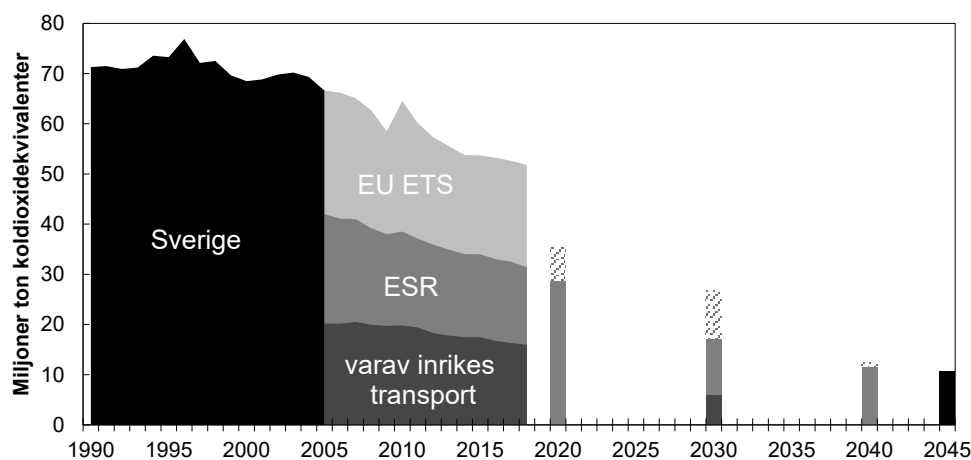
1.2.3 Kompletterande åtgärder

För att nå det långsiktiga målet till 2045 och etappmålen för 2030 och 2040 får kompletterande åtgärder tillgodoräknas i enlighet med internationellt beslutade regler. Sådana åtgärder får användas för att klara högst 2 procentenheter för etappmålet till 2030 och 8 procentenheter för etappmålet till 2040. Kompletterande åtgärder behövs också för att nå negativa nettoutsläpp efter 2045. Regeringens ambition är att 2020-målet fullt ut ska nås med nationella åtgärder.

Som kompletterande åtgärder får framförallt räknas:

- ökat nettoupptag av växthusgaser i skog och mark,
- avskiljning och lagring av koldioxid med biogent ursprung, så kallad bio-CCS, och
- verifierade utsläppsminskningar genom investeringar utanför Sveriges gränser.

Diagram 1.1 Utsläpp av växthusgaser i Sverige 1990–2018, uppdelade på etappmål med olika färger. Etappmål för 2030, 2040 och 2045 visas i motsvarande färger, inklusive och exklusive kompletterande åtgärder

Svarta fältet visar summan av olika sektorer innan EU ETS infördes 2005. Utsläpp av växthusgaser i Sverige som omfattas av EU ETS är inte inkluderade i etappmålen men ingår i det långsiktiga klimatmålet till 2045. De mönstrade staplarna illustrerar möjligheten att använda kompletterande åtgärder upp till en viss nivå. Källa: Naturvårdsverket.

1.3 Klimatredovisningens innehåll och disposition

Enligt 4 § klimatlagen (2017:720) ska klimatredovisningen omfatta:

6. en redovisning av utsläppsutvecklingen
7. en redovisning av de viktigaste besluten inom klimatpolitiken under året och vad de besluten kan betyda för utvecklingen av växthusgasutsläppen, och
8. en bedömning av om det finns behov av ytterligare åtgärder och när och hur beslut om sådana åtgärder i så fall kan fattas.

Strukturen i denna klimatredovisning följer i huvudsak klimatlagens krav på innehåll. Kapitel 2 redogör för utsläppsutvecklingen i Sverige och för de sektorer som ingår i etappmålen. I kapitel 3 redogörs för viktiga beslutade styrmedel och förändringar av styrmedel inom klimatpolitiken under perioden 1 juli 2018 till 31 december 2019 samt en bedömning av dess effekter på växthusgasutsläppen. Kapitel 4 visar hur utsläppen antas utvecklas mot etappmålen, 2020, 2030, 2040 och 2045 till följd av dessa beslut, utsläppsgap i förhållande till de klimatpolitiska målen samt en bedömning av om det finns behov av ytterligare åtgärder. Kapitel 5 beskriver förutsättningar att genomföra ytterligare åtgärder som har potential att minska utsläppen så att klimatmålen kan nås. I kapitel 6 beskrivs de viktigaste besluten som har tagits inom området ”kompletterande åtgärder”. I kapitel 7 sammanfattas och kommenteras de bedömningar och rekommendationer som presenterats i Klimatpolitiska rådets rapport 2020. Klimatredovisningen har tagits fram med stöd av underlag som Naturvårdsverket har lämnat till regeringen i april 2020.

2 Utsläppsutveckling

De redogörelser över utsläppsutvecklingen som lämnas i detta kapitel baseras på officiell slutlig utsläppsstatistik till och med år 2018 och preliminär statistik för 2019. Slutlig statistik för 2019 presenteras i december 2020.

2.1 Utsläppsutvecklingen i Sverige

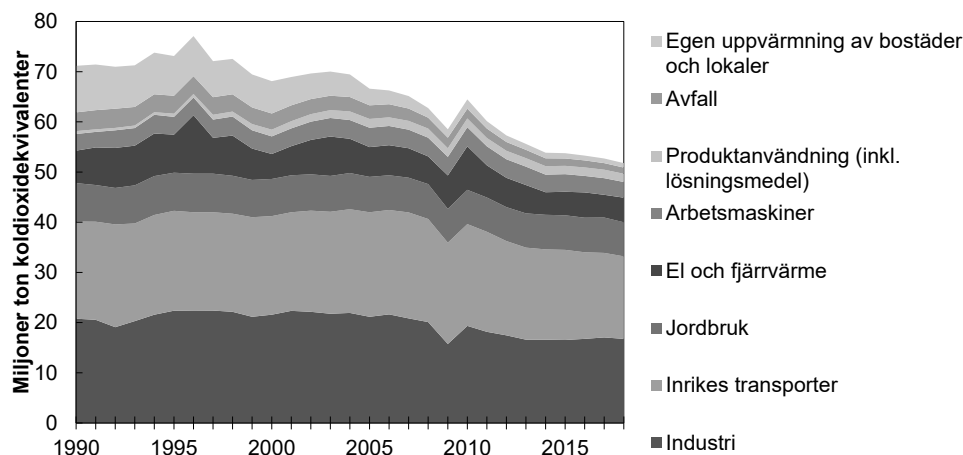
År 2018 var Sveriges territoriella utsläpp av växthusgaser (utsläpp som skett inom Sveriges gränser) 51,8 miljoner ton koldioxidkvalenter. Ungefär en tredjedel av utsläppen kommer från inrikes transporter, en tredjedel från industrin och en tredjedel från andra sektorer, framförallt jordbruket, el- och fjärrvärmeproduktion samt arbetsmaskiner.

De territoriella utsläppen har minskat med 27 procent mellan 1990 och 2018. Jämfört med 2017 har utsläppen minskat med cirka 1,8 procent. Enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket minskade utsläppen under 2019 med ytterligare 3,2 procent jämfört med 2018.

De största bidragen till utsläppsminskningarna sedan 1990 kommer från uppvärmning av bostäder och lokaler. De främsta åtgärderna som har bidragit till detta är utbyggnaden av fjärrvärmenäten och den följande övergången från oljeeldade värmepannor till både el och fjärrvärme samt ökad användning av biobaserade bränslen i fjärrvärme-sektorn. Utsläppen från avfallssektorn har minskat stadigt sedan 1990, framförallt till följd av mindre deponering. Inom el och fjärrvärme samt massa- och pappersindustrin har utsläppen minskat tack vare en snabb övergång till förbränning av avfall och biobränslen. Industrins utsläpp påverkas av konjunkturen men har minskat sedan finanskrisen 2009. En del av kvarvarande utsläpp är svåra att minska då det innebär att

produktionsprocesser behöver bytas ut till nya idag oprövade tekniker. Effektivare fordon och en ökad användning av biodrivmedel har bidragit till minskade utsläpp från inrikes transporter.

Diagram 2.2 Utsläpp av växthusgaser i Sverige 1990–2018 fördelat per sektor

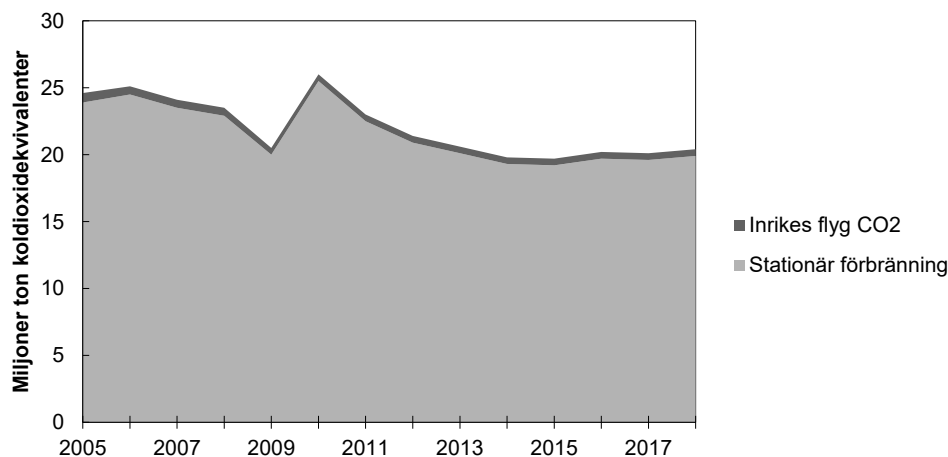
Källa: Naturvårdsverket.

2.2 Utsläppsutvecklingen inom EU ETS

Utsläppen på EU-nivå för anläggningar inom EU ETS 2019 har minskat med 23 procent jämfört med 2005 eller med 9 procent jämfört med 2018. Den största minskningen jämfört med 2018 uppnåddes inom elproduktion. Det återspeglar den pågående snabba utvecklingen av kolkraft till förmån för förnybart och gas. Den reform av EU ETS som beslutades 2018 har bidragit till att öka priset på utsläppsrätter vilket till stor del drivit detta bränsleskifte inom elproduktionen på EU-nivå.

Utsläppen från svenska anläggningar inom EU ETS var 19,9 miljoner ton år 2019, varav 0,5 miljoner ton från inrikes flyg. Dessa utsläpp har minskat med 5 procent sedan 2018 och med 17 procent sedan 2005. De största minskningarna av utsläppen 2019 skedde från raffinaderier, från el- och fjärrvärmeproduktion samt från cementproduktion. Utsläppen från inrikes flyg minskade med 4 procent 2019. I diagrammet nedan redovisas utsläppsutvecklingen fram till och med 2018, enhetlig statistik för perioden 2005–2019 har ännu inte publicerats.

Diagram 2.3 Utsläpp av koldioxid inom svenska företag som ingår i EU ETS 2005–2018, fördelat mellan inrikes flyg och stationär förbränning

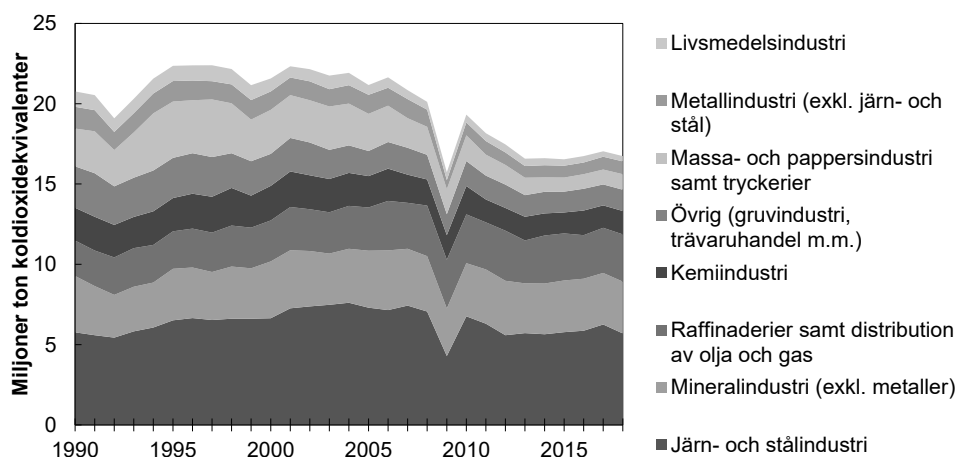

Källa: Naturvårdsverket.

2.2.1 Industrin inom EU ETS

Mer än 90 procent av den svenska industrins utsläpp ingår i EU ETS. Industrins utsläpp inom och utanför EU ETS stod år 2018 för 16,7 miljoner ton koldioxid-ekvivalenter, vilket motsvarar en tredjedel av Sveriges totala utsläpp. Dessa utsläpp har minskat med 19 procent jämfört med 1990 och med 1,7 procent jämfört med 2017. Utsläppsminskningen sedan 1990 beror delvis på att biobränsleanvändningen har ökat och oljeanvändningen minskat, men även på att ny processteknik införts inom exempelvis kemiindustrin. Raffinaderier är den del av industrin som har ökat utsläppen mest sedan 1990 på grund av ökad produktion. 2018 har utsläppen minskat mest inom järn- och stålindustrin och livsmedelsindustrin. Enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket har utsläppen från hela industrin minskat med 3,8 procent under 2019. Utsläppsminskningen sedan 1990 för industri inom EU ETS är mindre än för industri utanför EU ETS. En förklaring till det är att priset för utsläppsrätter inom EU ETS är mycket lägre än koldioxidskatten som gäller för industrier utanför EU ETS samt att svenska anläggningar inom EU ETS ofta hör till de mest effektiva inom EU och därmed har lägre incitament och möjligheter att minska sina utsläpp. En annan anledning är att Sveriges utsläpp inom EU ETS i hög grad är processrelaterade, vilket ofta kräver teknikskiften till idag prövad teknik.

Diagram 2.4 Utsläpp av växthusgaser från industrin 1990–2018, fördelat per undersektor

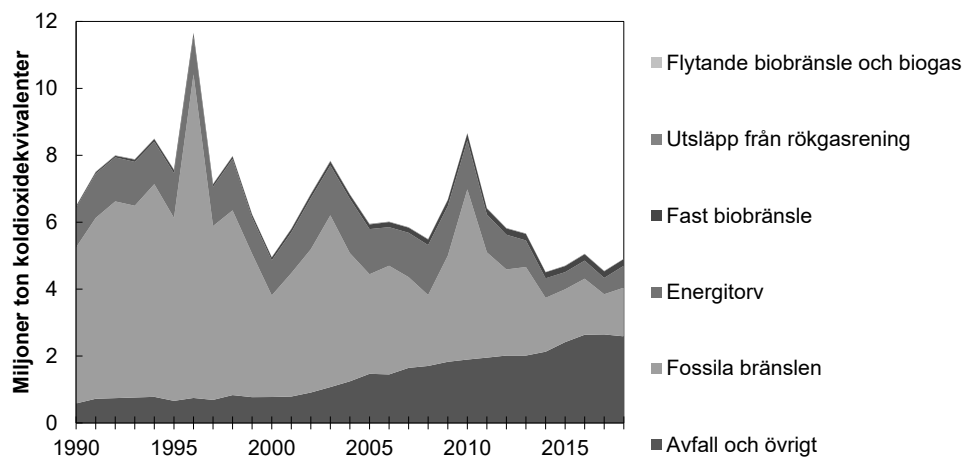

Källa: Naturvårdsverket.

2.2.2 El- och fjärrvärmeproduktion inom EU ETS

Mer än 90 procent av utsläppen inom el- och fjärrvärmeproduktion ingår i EU ETS. Sveriges elproduktion är redan idag i princip fossilfri, men totalt sett uppgår utsläppen av växthusgaser från el- och fjärrvärmeproduktionen år 2018 var 4,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Trots att fjärrvärmeproduktionen har ökat med omkring 50 procent sedan 1990 har utsläppen minskat med 24 procent under samma period. Detta beror på en övergång från förbränning av fossila bränslen till framförallt biobränslen, men även avfall. Förbränningen av avfall har dock ökat markant och utsläppen från avfallsförbränning, som i huvudsak kommer från förbränning av plast, har mer än tredubblats sedan 1990. Jämfört med 2017 ökade utsläppen från el- och värmeproduktion med 8 procent. Ökningen berodde främst på att början av året var kallare än normalt och att det var svårt att få tag i tillräcklig mängd biobränslen till fjärrvärmeproduktionen under hösten 2017 och vintern 2018. Enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket har utsläppen från el- och fjärrvärmeproduktion 2019 minskat med 10,2 procent jämfört med 2018. Utsläppen varierar generellt mellan åren, vilket främst beror på variationer i temperatur och nederbörd.

Diagram 2.5 Utsläpp av växthusgaser från el- och fjärrvärmeproduktion 1990–2018, fördelat per undersektor

Källa: Naturvårdsverket.

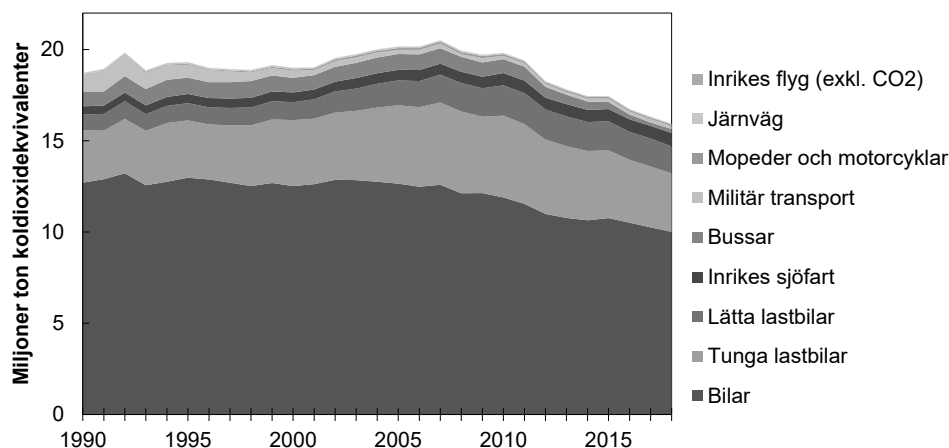
2.2.3 Inrikes flyg

Utsläppen från inrikes flyg var under 2018 cirka 0,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Detta motsvarar en minskning med 20 procent jämfört med 1990. Utsläppen från inrikes flyg har även minskat med 4 procent både under 2018 och 2019, till största del beroende på minskat flygande.

2.3 Utsläppsutveckling inom inrikes transporter (exklusive inrikes flyg)

Utsläppen från inrikes transporter står för ungefär en tredjedel av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser och ungefär hälften av växthusgasutsläppen i den icke-handlande sektorn. Transportsektorn har ett sektorsspecifikt etappmål till 2030 som innebär att utsläppen från inrikes transporter (exklusive inrikes flyg) ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med år 2010. Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter (exklusive inrikes flyg) uppgick till 15,9 miljoner ton koldioxid-ekvivalenter år 2018, vilket är en minskning med 2,3 procent jämfört med 2017. Vägtrafiken står för den absolut största delen (cirka 94 procent) av utsläppen från transporterna i landet, varav personbilar står för ungefär 63 procent samt tunga och lätta lastbilar för ungefär 31 procent. Enligt preliminära siffror från Trafikverket respektive Naturvårdsverket har utsläppen från vägtrafiken minskat med 2 procent under 2019. Utsläppsminskningen är huvudsakligen ett resultat av att andelen biodrivmedel i vägtrafiken har ökat samtidigt som fordonen blivit mer energieffektiva.

Diagram 2.6 Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter (exklusive koldioxidutsläpp från inrikes flyg) 1990–2018, fördelat per transportsätt

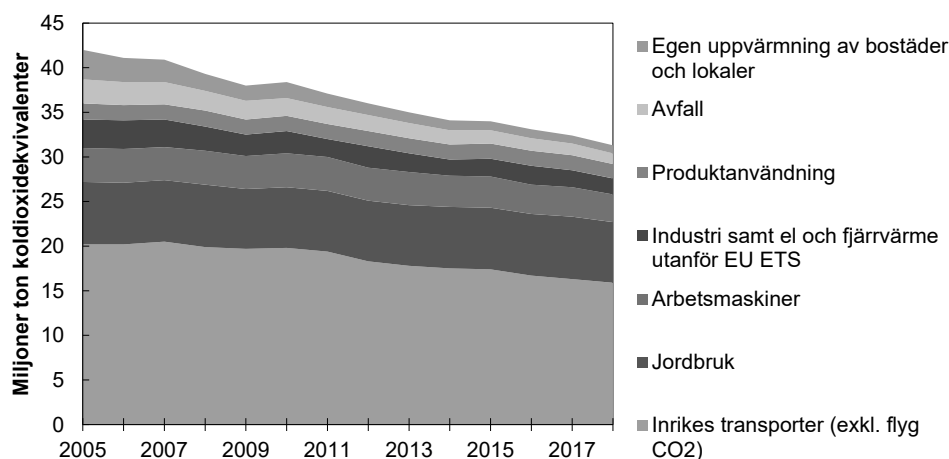

Källa: Naturvårdsverket.

2.4 Utsläppsutveckling inom den icke-handlande sektorn

Utsläppen av växthusgaser i hela den icke-handlande sektorn var 31,4 miljoner ton år 2018. Jämfört med 2017 är det en minskning med 3,5 procent, en relativt sett högre minskningstakt än för de totala utsläppen inom Sveriges gränser. Utsläppen från den icke-handlande sektorn har minskat med 32 procent sedan 1990. Utsläppen inom den icke-handlande sektorn bör enligt etappmålen minska med minst 63 respektive 75 procent senast 2030 respektive 2040, varav max 8 respektive 2 procentenheter kan komma från kompletterande åtgärder. Utsläppsutvecklingen från inrikes transporter beskrivs i kapitel 2.3. I följande kapitel redovisas utvecklingen för de övriga sektorerna som ingår i den icke-handlande sektorn.

Diagram 2.7 Utsläpp av växthusgaser från icke-handlande sektorn (ESR) 2005–2018, fördelat per sektor

Källa: Naturvårdsverket.

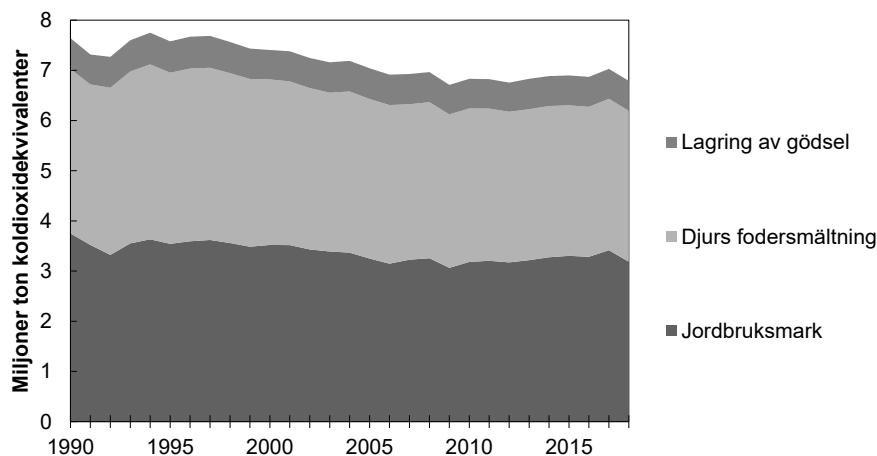
2.4.1 Jordbruk

År 2018 var utsläppen av växthusgaser från jordbrukssektorn 6,8 miljoner ton vilket motsvarar 13 procent av de samlade utsläppen av växthusgaser i Sverige. Jordbruket bidrar även till utsläpp från användningen av fossila drivmedel i traktorer och andra

arbetsmaskiner, fossila bränslen till uppvärmning i lokaler samt kolförrådsförändringar på grund av markanvändning, dessa utsläpp redovisas dock i andra sektorer.

Utsläppen har minskat med 11 procent mellan 1990 och 2018. De främsta orsakerna till minskade utsläpp är att antalet djur inom jordbruket och användning av mineralgödsel har minskat. Mellan 2017 och 2018 har utsläppen från jordbruket minskat med 3,4 procent vilket främst beror på en minskad användning av mineralgödsel, minskat antal mjölkkor samt lägre utsläpp från skörderester, då den ovanligt höga temperaturen och torkan sommaren 2018 ledde till betydligt mindre skörd.

Diagram 2.8 Utsläpp av växthusgaser från jordbruket 1990–2018, fördelat per utsläppskälla

Källa: Naturvårdsverket.

2.4.2 Arbetsmaskiner

Utsläpp från arbetsmaskiner var 3,1 miljoner ton år 2018, vilket motsvarar 6 procent av Sveriges utsläpp. Jämfört med 1990 har dessa utsläpp minskat med 6 procent, under 2018 har utsläppen minskat med 5 procent. Med arbetsmaskiner avses bränsle-drivna fordon som inte är avsedda för vägtrafik samt arbetsredskap som används bland annat för bygge och underhåll av vägar, bostäder och lokaler, men även för arbete inom industri, jord- och skogsbruk och fiske. På senare åren har utsläppen minskat tack vare en högre inblandning av biodrivmedel.

2.4.3 Industri samt el- och fjärrvärmeproduktion utanför EU ETS

Utsläpp av växthusgaser från industrin samt från el- och fjärrvärmeproduktion i den icke-handlande sektorn var 2018 cirka 1,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är en minskning med 44 procent jämfört med 1990 och med 5 procent sedan 2017. Utsläppen från industrin består framförallt av förbränningsutsläpp vid användning av fossila bränslen som naturgas, gasol och olja. Anledningen till utsläppsminskningen är konverteringar från fossila bränslen till förnybar energi och värmepumpar, energi-effektiviseringsåtgärder, bland annat till följd av att tidigare nedsättningar av koldioxid-skatten fasades ut under perioden 2011–2015.

2.4.4 Bostäder och lokaler

Utsläppen av växthusgaser från bostäder och lokaler står för 2 procent av Sveriges utsläpp. Under 2018 uppgick utsläppen till 0,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är en minskning med 90 procent jämfört med 1990. Minskningen beror på att egen uppvärmning med olja har ersatts av främst fjärrvärme och värmepumpar bland

annat beroende på höjda skatter och högre oljepris. Sektorns utsläpp fortsatte att minska med 4 procent 2018. Sektorn omfattar växthusgasutsläpp från egen förbränning av bränslen för uppvärmning och varmvatten i bostäder och lokaler, inklusive lokaler i jordbruk och skogsbruk.

2.4.5 Produktanvändning och övrigt

Användning av att fluorerade gaser, s.k. f-gaser och andra produkter ledde till utsläpp av växthusgaser motsvarande 1,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter under 2018. Utsläppen är cirka tre gånger så stora jämfört med utsläppen 1990 framför allt på grund av att f-gaser har ersatt ozonnedbrytande ämnen som började fasas ut efter att Montrealprotokollet trädde i kraft år 1989. Sedan 2008 har utsläppen planat ut och minskat med 11 procent. Den största utsläppskällan är användningen av f-gaser i kylsystem, värmepumpar och luftkonditioneringsanläggningar. Jämfört med 2017 har utsläppen minskat med 4,1 procent år 2018.

2.4.6 Avfall

Utsläppen från avfallsbehandling har minskat med ungefär 67 procent jämfört med 1990 och motsvarar nu cirka två procent av Sveriges totala växthusgasutsläpp. Två tredjedelar av utsläppen från avfallsbehandling kommer från avfallsdeponier, vilket är en stabil andel sedan 1990. Totalt var utsläppen från avfallsbehandling 1,3 miljoner ton 2018, vilket var en minskning med 6 procent jämfört med 2017. Utsläppsminskningen beror på flera faktorer, framförallt på att metanåtervinning från deponier har ökat samtidigt som deponerat organiskt avfall minskat, tillsammans med ökad avfallsförbränning och materialåtervinning. Bakom denna utveckling ligger deponiförbuden och beskattning av deponering av avfall, som infördes i början av 2000-talet.

2.5 Utveckling av utsläpp som inte ingår i etappmålen

I klimatlagen står att regeringen ska bedriva ett klimatpolitiskt arbete som syftar till att förhindra farlig störning i klimatsystemet. Det betyder att även utsläpp som idag inte omfattas av etappmålen bör följas upp. I detta kapitel redogörs kortfattat för utsläpp och upptag från skog och markanvändning, konsumtionsbaserade utsläpp samt för utsläpp från tankning i Sverige till utrikes flyg och sjöfart.

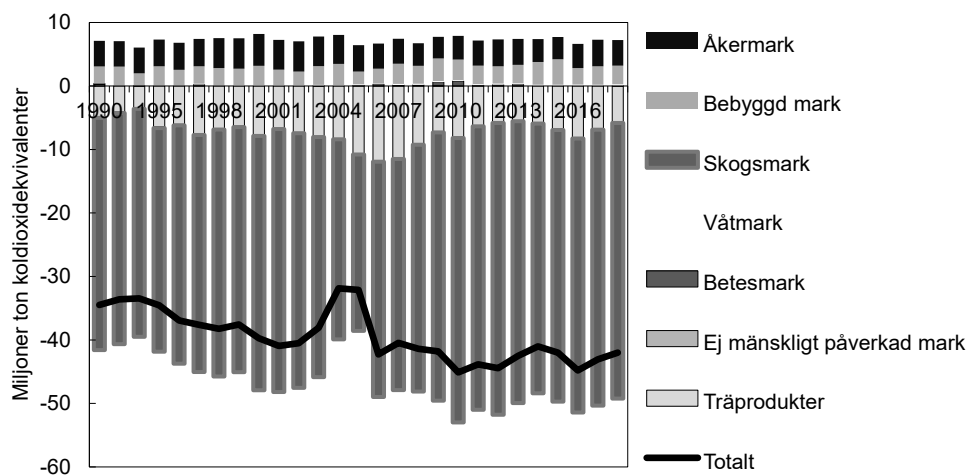
2.5.1 Utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF)

Utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) ingår inte direkt i de nationella klimatomålen. Däremot kan åtgärder inom denna sektor räknas som en kompletterande åtgärd för de svenska målen, se kapitel 1.2, samt inom ramen för Sveriges åtagande under Kyotoprotokollet och Sveriges åtagande gentemot EU från och med 2021.

Storleken på nettoupptaget påverkas framför allt av den årliga tillväxten i skogen, av avverkningsvolymen samt av olika typer av störningar, såsom exempelvis bränder och stormar. Sedan länge uppvisar den svenska skogen en nettotillväxt, vilket beror på att tillväxten har varit större än avverkningarna. Under 2018 uppgick det totala nettoupptaget till 42 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Sedan 1990 har nettoupptaget ökat med ibland stora mellanårsvariationer. Den statistiska osäkerheten är större för denna sektor jämfört med andra sektorer.

Utöver att jord- och skogsbrukssektorn totalt sett fungerar som en kolsänka, har skogsprodukter och jordbruksprodukter en viktig roll i att ersätta fossila bränslen och fossilintensiva material.

Diagram 2.9 Utsläpp och upptag från sektorn markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF-sektorn) 1990–2018, per markkategori samt från avverkade träprodukter

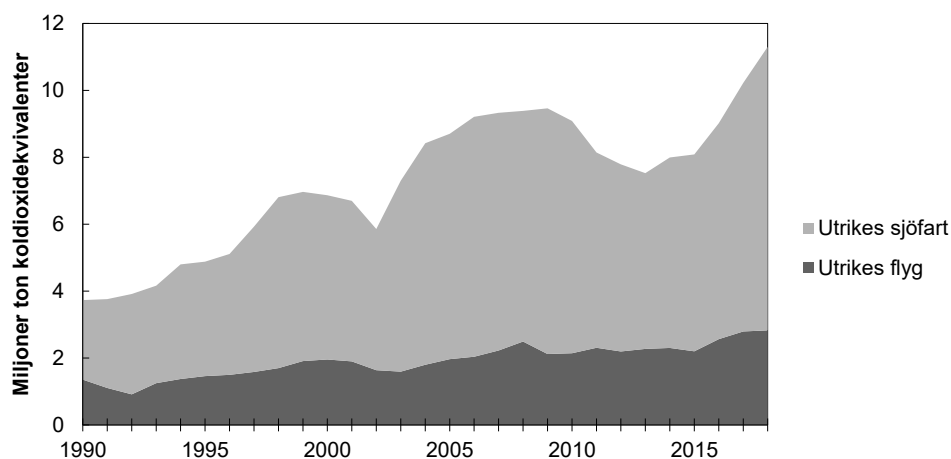
Källa: Naturvårdsverket.

2.5.2 Tankning i Sverige till utrikes flyg och sjöfart

Växthusgasutsläppen från den internationella sjöfartens och flygets tankning i Sverige omfattas inte av några nationella tidsatta mål om utsläppsminskningar. Utsläppen omfattas av globala klimatåtaganden inom de internationella flyg- respektive sjöfartsorganisationer under FN: Internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO) och Internationella sjöfartsorganisationen (IMO). ICAO har fattat beslut om att stabilisera utsläppen av koldioxid från internationell luftfart på 2020 års nivåer. Det viktigaste styrmedlet för att nå detta mål är ett globalt marknadsbaserat styrmedel (CORSIA). IMO har antagit en initial strategi för att minska utsläppen av växthusgaser från den internationella sjöfarten som bl.a. innebär att utsläppen ska minska med minst 50 procent fram till 2050 jämfört med 2008 års nivå, och att den internationella sjöfarten ska sträva mot fossilfrihet så snart som möjligt. Utsläpp från internationellt flyg inom EES omfattas även av EU ETS sedan 2014.

Utsläppen från tankning i Sverige till internationellt flyg och sjöfart uppgick till 11,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2018 vilket är 11 procent högre jämfört med föregående år och 150 procent högre än 1990. Detta förklaras delvis av att flygresor och godstransporter till sjöss har ökat, men även av att svenska leverantörer av fartygsbränsle har vunnit marknadsandelar bland annat då de var tidigt ute med att kunna erbjuda lågsvavligt bränsle, något som efterfrågas till följd av att svaveldirektivet och nya IMO-regler 2020.

Diagram 2.10 Utsläpp av växthusgaser från tankning i Sveriges till utrikes flyg och sjöfart 1990–2018

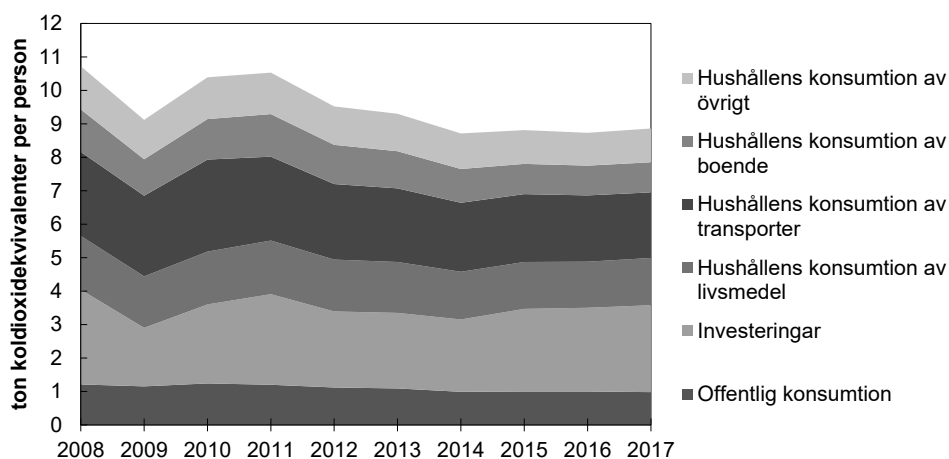
Källa: Naturvårdsverket.

2.5.3 Konsumtionsbaserade utsläpp

En redovisning av utsläpp kopplade till den svenska befolkningens konsumtion kompletterar de territoriella utsläppen genom att synliggöra Sveriges totala påverkan på klimatet, oavsett var i världen utsläppen sker. Indikatorer för konsumtionsbaserad klimatpåverkan bör främst användas för uppföljning av trender på övergripande nivå eftersom det kvarstår osäkerheter och felkällor i beräkningarna.

De tio procenten i världen som har högst inkomst står för cirka hälften av koldioxidutsläppen. För att uppnå Parisavtalets strävan att begränsa den globala uppvärmningen till 1.5 grader behöver de globala genomsnittliga utsläppen komma ner så långt under ett ton per person och år som möjligt till 2050. Sveriges konsumtion beräknas orsaka utsläpp på ca 9 ton växthusgaser per person och år, vilket är ungefär 70 procent mer än de territoriella utsläppen. Medan våra territoriella utsläpp av växthusgaser har minskat med 17 procent de senaste tio åren, har utsläppen till följd av svensk konsumtion minskat med 10 procent. År 2017 ökade de konsumtionsbaserade utsläppen med 3 procent. Klimatpåverkan från svensk konsumtion blev 2019 officiell statistik och i samband med detta gjordes revideringar baserat på bl.a. en översyn av svenska BNP-siffror samt en uppdatering av den internationella databasen för miljö- och ekonomiska data, varför resultatet för hela perioden skiljer sig från tidigare redovisningar.

Diagram 2.11 Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp per person 2008–2017, fördelat per konsumtionsområde

Källa: Naturvårdsverket.

3 Beslut och dess effekter på växthusgasutsläppen

Enligt klimatlagen ska klimatredovisningen redogöra för de viktigaste besluten inom klimatpolitiken och vad de besluten kan betyda för utvecklingen av växthusgasutsläppen. I detta kapitel redogörs för klimatpolitiska styrmedel, eller förändringar av styrmedel, som har beslutats under perioden 1 juli 2018 och 31 december 2019. Beslutens kvantitativa effekter på utsläppen av växthusgaser redovisas när så är möjligt. Tillsättning av utredningar, eller uppdrag till myndigheter, som *i sig* inte påverkar utsläppsutvecklingen men som skapar förutsättningar för beslut om ytterligare styrmedel, ingår ej i detta kapitel, utan redovisas i kapitel 5.

En verkningsfull prissättning av koldioxidutsläpp är en nödvändig förutsättning för att nå klimatmålen. Enbart prissättning av utsläpp räcker dock inte för att driva nödvändig forskning, utveckling och marknadsintroduktion, därav har regeringen tagit en rad beslut som påverkar utsläppen på olika sätt och som har olika syften, se även kapitel 7.2.

Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag, med hjälp av berörda myndigheter, beräknat effekter av viktiga beslutade styrmedel och förändringar av styrmedel inom klimatpolitiken under perioden 1 juli 2018 och 31 december 2019. Stor vikt har lagts på att utveckla arbetet med effektbedömningar och på att förbättra transparensen i kalkylerna. Redovisningen bör inkludera beslut inom flera politikområden som påverkar utsläppen och inte enbart beslut med uttalat klimatsyfte och det pågår ett utvecklingsarbete i denna riktning. En rad myndigheter kommer att behöva stärka sin kapacitet och samverka i detta arbete, se mer om detta i kapitel 5.1 och 7.1, så att fler beslut som påverkar utsläppen inkluderas och att underlag som regeringen får från myndigheter blir mer heltäckande.

I följande kapitel beskrivs effekten av beslut inom sektorer som ingår i etappmålen. Effektberäkningarna, som är förenade med osäkerhet, avser inte beslut om styrmedel som redan var införda innan 1 juli 2018 och som redan har effektbedömts. Beslut vars effekter har kvantifierats sammanfattas i kapitel 3.4.

3.1 Beslut relaterade till EU ETS

3.1.1 Övergripande beslut

Förändringar i EU ETS

I mars 2018 beslutades om en reviderad lagstiftning för EU ETS inför den fjärde handelsperioden som avser 2021–2030. Även om detta beslut fattades innan 1 juli 2018 inkluderades det inte i tidigare klimatredovisning, varför det ingår i denna redovisning. De stora förändringarna som beslutades 2018 var:

- Ökad årlig minskningstakt av utfärdade utsläppsrätter, från 1,74 procent till 2,2 procent.
- Annullering av utsläppsrätter i marknadsstabilitetsreserven som överstiger föregående års mängd auktionerade utsläppsrätter, samt att 24 istället för 12 procent av överskottet avlämnas till reserven 2019–2023.
- Skärpta riktmärken för fri tilldelning.
- Inrättande av en innovationsfond finansierad av delar av auktionsintäkterna från EU ETS.

Förändringarna har bidragit till att stärka handelssystemets trovärdighet och till att höja priset på utsläppsrätter. Förändringarna innebär att en stor del av det överskott av utsläppsrätter som byggts upp i systemet kommer att försvinna samtidigt som marknadsstabilitetsreserven kan skydda mot att liknande överskott byggs upp igen. Effekt av dessa förändringar redovisas tillsammans med Industriklivet då det inte går att särskilja effekterna av dessa två styrmedel.

3.1.2 Industri

Industriklivet har breddats och stärkts

Industriklivet infördes 2018 och är ett av regeringens viktigaste styrmedel för industrins klimatomställning. Det syftar till att stödja insatser för att minska s.k. processrelaterade växthusgasutsläpp. Sedan 2019 har Industriklivet utvidgats med ett minusutsläppstöd som ger stöd till projekt som syftar till att åstadkomma negativa utsläpp såsom bio-CCS. Under 2019 ökade anslagna medel till Industriklivet från 300 till 500 miljoner kronor (varav 100 miljoner kronor till minusutsläppstödet). Satsningen stärktes ytterligare under 2020 till 600 miljoner kronor (varav 100 miljoner kronor till minusutsläppstödet).

Till Klimatredovisningen 2019 hade Industriklivet inte utvärderats och nedan effektbedömning avser därför Industriklivets bedömda samlade effekt från att det infördes tillsammans med reformen av EU ETS.

Samlad effekt av EU ETS och Industriklivet

Kombinationen av förändringar i EU ETS samt av införandet, breddningen och förstärkningen av Industriklivet bedöms leda till investeringsbeslut inom industrin som kommer att minska utsläppen med ytterligare 1,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år. Förbränningsutsläppen bedöms minska något snabbare till följd av det höjda priset på utsläppsrätter samt en förväntan om fortsatt höga priser. Som exempel kan nämnas SSAB:s beslut att stänga sina masugnar i Oxelösund 2025 och ersätta

dessa med elektriska ljusbågsugnar. Detta beslut väntas resultera i utsläppsminskningar om cirka 1,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år. Inom cementindustrin bedöms användningen av biobränslen inklusive biokol öka, vilket ger ytterligare utsläppsminskningar som väntas uppgå åtminstone till 0,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2030.

De projekt som fått stöd genom Industriklivet t.o.m. 27 februari 2020 uppskattas ha en sammanlagd potential att på sikt reducera växthusgasutsläppen med drygt 11 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år. Av dessa avser knappt 9 miljoner ton en minskning av utsläpp inom industrin och 2 miljoner ton avser negativa utsläpp genom infångning och lagring av biogena koldioxidutsläpp (bio-CCS). Potentialen gäller vid full implementering av projektens teknik och lösningar och baseras på sökandes egna uppskattningar. Dessa åtgärder är dock ännu inte tillräckligt konkreta för denna potentialen ska inkluderas i resultatet.

3.1.3 El och fjärrvärme

Minskad nedsättning av koldioxidskatt och slopad nedsättning av energiskatt för värmeproduktion i kraftvärmeverk inom EU ETS

Skatten på fossila bränslen som används för värmeproduktion i kraftvärmeverk inom EU ETS höjdes 1 augusti 2019 från 11 procent till 91 procent av den generella koldioxidskattenivån. Samtidigt togs skattenedsättningen bort på energi för dessa anläggningar som tidigare uppgick till 70 procent. Dessa anläggningar betalar nu full energiskatt. Inom EU ETS gäller därmed samma beskattning för värmeproduktion i kraftvärmeverk som för värmeproduktion i värmeverk.

Skatteförändringen bedöms leda till en tidigareläggning av utsläppsminskningen på 0,4 miljoner ton per år om 2020 blir ett normalt väderår, vilket motsvarar 8 procent av växthusgasutsläppen från el- och fjärrvärmeproduktionen i Sverige under 2018.

Skatt på avfallsförbränning

Riksdagen har efter regeringens förslag beslutat om en ny punktskatt på avfall som förbränns. Skattesatsen kommer successivt öka till 125 kronor per ton avfall, men är under 2020 75 kronor per ton avfall och under 2021 100 kronor per ton avfall. En årlig omräkning av skattesatsen motsvarande den allmänna prisutvecklingen ska göras för kalenderåret 2023 och efterföljande kalenderår. Avdrag för skatten får göras för avfall som förs ut från en förbränningsanläggning. Den nya skatten trädde i kraft den 1 april 2020.

En omfattande avfallsförbränning, t.ex. av sådan plast som istället bör återvinnas, är inte förenlig med klimatmålen och den cirkulära ekonomin som regeringen strävar efter. Skattesatsen är inledningsvis lågt satt och sedan ökar sakta så att nybyggnationen av avfallsförbränningsanläggningar kan minska. Skatten bedöms inledningsvis inte påverka växthusgasutsläppen nämnvärt. Ingen kvantifiering har gjorts.

3.2 Beslut relaterade till inrikes transporter

3.2.1 EU:s koldioxidkrav för lätta och tunga fordon

Tillverkare som säljer fordon i EU lyder under ett EU-direktiv som ställer utsläppskrav på nya personbilar och lätta lastbilar. 2019 beslutades om skärpta krav för 2025 och 2030. Kraven innebär att koldioxidutsläpp från nya personbilar och lätta lastbilar

ska minska med 15 procent år 2025 och med 37,5 procent respektive 31 procent år 2030 jämfört med medelutsläppen 2021. Utsläppen från nya tunga lastbilar ska vara 15 procent lägre 2025 jämfört med medelutsläppen 2019 och 30 procent lägre 2030 jämfört med 2019.

De nya kraven för personbilar och lätta lastbilar bedöms minska utsläppen årligen. År 2030 bedöms utsläppsminskningen uppgå till 0,8–0,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Kraven för de tunga fordonen beräknas kunna leda till utsläppsminskningar på ca 0,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år till 2030. Sammantaget bedöms utsläppen år 2030 minska med 1,3–1,4 miljoner ton koldioxid-ekvivalenter.

3.2.2 Ändring av mätmetod för fordons bränsleförbrukning

Från och med den 1 januari 2020 baseras fordonsskatten, inklusive beräkningen av bonus och malus för nya fordon, på en ny och mer rättvisande mätmetod för fordonens bränsleförbrukning, WLTP (Worldwide Harmonized Light Vehicle Test Procedure). Eftersom fordonsskatten även påverkar värdet av förmånsbilar påverkar bytet av mätmetod även beskattningen av dessa. Generellt leder den nya mätmetoden till högre uppmätta utsläppsvärden än den gamla mätmetoden NEDC (New European Driving Cycle).

Den äldre mätmetoden för nya bilar utsläpp, NEDC, underskattar utsläppen från verklig körning. När mätmetoden nu ändras till WLTP kommer detta på sikt att minska personbilarnas och lätta lastbilars växthusgasutsläpp. Effekten på de samlade utsläppen bedöms bli 14 000 ton koldioxid år 2025 och 23 000 ton koldioxid år 2030.

3.2.3 Ändrad koldioxidgräns för bonus i bonus–malus-systemet

I juli 2018 trädde ett bonus–malus-system i kraft i Sverige, med syfte att snabba på övergången till bilar med låga koldioxidutsläpp. Systemet innebär att nya personbilar, lätta bussar och lätta lastbilar med låga koldioxidutsläpp kan kvalificera för en bonus vid köpet, medan fordon med höga koldioxidutsläpp under sina första tre år har en förhöjd fordonsskatt (malus). Den 1 januari 2020 ändrades gränsen för bonus från 60 till 70 gram CO₂/km. Det innebär att alla bilar med utsläpp över noll och upp till 70 gram CO₂/km får höjd bonus. Bonusen är 60 000 kronor för en bil med noll utsläpp och minskar med 714 kronor för varje gram CO₂/km över noll, istället för som tidigare 833 kronor per gram CO₂/km.

Effekten till följd av ändrad gräns för bonus från 60 till 70 gram CO₂/km bedöms bli marginell. Ingen kvantifierad effektbedömning har gjorts.

3.2.4 Skärpt miljöbilsdefinition

Regeringen har beslutat om en skärpt miljöbilsdefinition och hårdare miljökrav för myndigheters bilar. Beslutet gäller från den 1 juli 2020. Den nya miljöbilsdefinitionen följer regelverket för klimatbonusbilar vilket innebär att en miljöbil får släppa ut högst 70 gram koldioxid per kilometer, eller drivas på annat gasbränsle än gasol.

Detta gör det enklare och tydligare för upphandlare och leverantörer i statliga myndigheter. Definitionen används även brett i företag och organisationer. Det är svårt att bedöma effekten på utsläppen av en skärpt miljöbilsdefinition, särskilt eftersom den sammanfaller med definitionen för klimatbonusbilar. Ingen kvantifierad effektbedömning har gjorts.

3.2.5 Ladda hemma-stöd

Stöd till laddstationer för el- och hybridbilar underlättar övergången till eldrift av fordonsparken. Ladda hemma-stödet avvecklades genom riksdagens budgetbeslut 2018, men återinfördes som en del av Klimatklivet genom riksdagens beslut om vårandringsbudgeten för 2019. Från och med 1 januari 2020 kan privatpersoner söka stöd för installation av ladduttag till personbilar genom ett särskilt Ladda hemma-stöd. Bidrag får ges som ett engångsbelopp med högst 50 procent av de bidragsberättigade kostnaderna, dock högst 10 000 kronor per fastighet.

Det ökade antalet ladduttag bedöms minska utsläppen med 1 200 ton koldioxidekvivalenter år 2025 och med 1 000 ton koldioxidekvivalenter år 2030. Laddinfrastruktur är dock en nödvändighet för övergången till laddbara bilar, vilket innebär att stödet ger en viktig förutsättning för omställningen som inte fångas av kalkylen.

3.2.6 Finansiering av laddinfrastruktur för snabbbladdning längs större vägar

Regeringen har avsatt medel 2020–2022 för att finansiera utbyggnaden av laddinfrastruktur i anslutning till större vägar för att täcka de vita fläckar där laddinfrastruktur annars inte kommer till stånd. Syftet med stödet är att säkerställa en grundläggande tillgång till laddinfrastruktur för snabbbladdning av elfordon i hela landet.

Laddinfrastruktur är nödvändigt för övergången till laddbara fordon. Särskilda satsningar kan vara motiverade utanför större samhällen. Utsläppsminskningen bedöms bli 500 ton koldioxidekvivalenter år 2030, när stödet kombineras med andra befintliga styrmedel.

3.2.7 Sänkning av energi- och koldioxidskatten på bensin och diesel

Under perioden 1 juli 2019 till 1 januari 2020 pausades den s.k. BNP-indexeringen (ett schabloniserat tillägg på 2 procentenheter för att beakta BNP-utvecklingen utöver den årliga KPI-indexeringen) av energi- och koldioxidskatten för bensin och diesel. Från och med den 1 januari 2020 sänktes koldioxidskattesatserna motsvarande de minskade koldioxidutsläpp som inblandningen av hållbara biodrivmedel inom reduktionsplikten medför. Även energiskatten på bensin och diesel sänktes för att motverka ökade pumppriser för konsumenter. Förslagen innebar att skatten vid pump, utöver vad som följer av indexeringen med KPI, inte höjdes 2020.

Utebliven BNP-indexering på energi- och koldioxidskatt för år 2019 och 2020 på diesel och bensin bedöms öka utsläpp med omkring 60 000 ton koldioxidekvivalenter år 2025 och 110 000 ton koldioxidekvivalenter år 2030.

3.2.8 Förändrad trängselskatt i Stockholm

Regeringen föreslog i december 2017 ett antal förändringar av trängselskatten i Stockholm. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag och ändringarna trädde i kraft den 1 januari 2020. Förändringarna innebär bl.a. höjda skattebelopp för vissa tidsperioder, att trängselskatt tas ut redan från kl. 06.00 och att skatt även tas ut för de fem första vardagarna utom lördag i juli samt för dagar före vissa helgdagar. Förändringarna innebär vidare att trängselskatten differentieras på högsäsong och lågsäsong och att högre skattebelopp tas ut för högsäsong.

Förändringarna i trängselskatten beräknas medföra omkring 5 procent minskat trafikarbete med personbilar och lastbilar i Stockholm län 2030. Detta bedöms leda till minskade utsläpp, vilka år 2030 bedöms uppgå till 100 000 ton koldioxidekvivalenter.

3.2.9 Förstärkt underhåll av väg- och järnväg

I budgetpropositionen för 2019 ökade anslaget Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur med 218 miljoner kronor för år 2020. Av detta var 118 miljoner kronor avsatt för vägunderhåll och 100 miljoner kronor för järnvägsunderhåll.

Det finns i dag inte framtagna effektsamband mellan underhållssatsningar och klimatpåverkan vilket innebär svårigheter att göra en kvantitativ analys över dess klimatteffekter. Satsningar på järnvägsunderhåll kan minska klimatutsläppen om det leder till minskad friktion och därmed minskad energiförbrukning, men också ökad pålitlighet, mindre förseningar och genom detta en förflyttning av trafikarbete från andra trafikslag med mer klimatpåverkan. Satsningar på vägunderhåll bedöms generellt leda till ökade klimatutsläpp då det leder till högre hastigheter, kortare restider och troliga överflyttningar till trafikslag som har större klimatpåverkan (än exempelvis järnväg). Denna effekt bedöms begränsad men har inte kvantifierats.

3.2.10 Återinförande av ekobonus

Regeringen beslutade i november 2018 förordningen (2018:1867) om miljökompensation för överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart. Under 2019 drogs stödet in som en konsekvens av att regeringens budget röstades ned i riksdagen. I budgetpropositionen för 2020 föreslog regeringen att återinföra ekobonus med 50 miljoner kronor per år under tre år (2020–2022) för att stimulera överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart med syfte att minska utsläpp av luftföroreningar och växthusgaser.

Att flytta godstransporter från lastbil till sjöfart ger generellt minskade utsläpp av växthusgaser. Enligt Trafikanalys halveras utsläppen med varje tonkilometer gods som flyttas över från lastbil med släp till sjöfart, förutsatt att distansen för transportalternativen är det samma. Effekten av återinförandet av ekobonus har ännu inte kvantifierats.

3.2.11 Miljözoner

Kommuner kan, med stöd av trafikförordningen (1998:1276), besluta om att vissa fordon inte får trafikera särskilt miljö känsliga områden, så kallade miljözoner. Sedan lång tid finns det i flera kommuner miljözoner för bussar och tunga lastbilar. Från och med den 1 januari 2020 kan kommuner införa ytterligare två typer av miljözoner som även omfattar personbilar, lätta bussar och lätta lastbilar.

Miljözoner är främst ett styrmedel för att förbättra luftkvaliteten i områden, men kan även minska utsläppen av växthusgaser. Denna effekt har dock inte kvantifierats.

3.3 Beslut relaterade till den icke-handlande sektorn

3.3.1 Övergripande beslut

Utökad anslag till Klimatklivet

För att stimulera minskningen av växthusgasutsläppen, infördes 2015 ett program för lokala klimatinvesteringar, Klimatklivet. Riksdagen har under 2019 bifallit regeringens förslag om ökade satsningar på investeringsstöd inom ramen för Klimatklivet. Investeringsstödet ökar med 1,16 miljarder kr för 2020, 1,14 miljarder för 2021 och 1,16 miljarder för 2022. Beslutet innebär att anslaget totalt uppgår till närmare 2 miljarder kronor under 2020. Under år 2019 och fram till och med den 19 mars 2020 beviljades stöd för ca 1,2 miljarder kronor och den totala kostnaden för dessa beviljade investeringar uppgick till ca 2,7 miljarder kronor.

Under antagandet att nya medel kommer fördelas på samma sätt som hittills, bedöms de budgettillskott som har beslutats sedan juli 2018 för åtgärder inom den icke-handlande sektorn, exklusive effekter från åtgärder för att minska utsläpp från inrikes transporter, leda till årliga utsläppsminskningar, vilka år 2030 bedöms uppgå till 170 000 ton koldioxidekvivalenter. Av dessa kommer cirka hälften från industrin utanför EU ETS och 30 procent inom bostäder och lokaler.

Beslut som relateras specifikt till transportsektorn, vilken ingår i den icke-handlande sektorn, beskrivs i kapitel 3.2, medan beslut som relateras till övriga sektorer inom den icke-handlande sektorn beskrivs nedan.

Klimatpremier till miljölastbilar och eldrivna bussar och arbetsmaskiner

En klimatpremie har införts för att stimulera introduktionen av bland annat elektrifierade arbetsmaskiner i Sverige. Regeringen föreslog i Budgetpropositionen för 2020 en ny premie för ellastbilar och andra miljölastbilar samt eldrivna arbetsmaskiner som, tillsammans med det fortsatta stödet till elbussar, syftar till att främja marknadsintroduktion av dessa fordon. Den beslutade budgeten för premierna är 120 miljoner under 2020. Stödet är planerat fram till 2023.

De bussar som har fått stöd bedöms totalt över sin livstid minska utsläppen med 80 000–400 000 ton koldioxidekvivalenter. Huvudsyftet med introduktionsstödet handlar dock inte främst om den direkta klimateffekten utan att stödja marknadsintroduktionen av ny teknik med låga utsläpp. Staten kan på så sätt bidra till en teknikväxling som annars inte hade ägt rum på grund av högre inköspriser och de osäkerheter som är förknippade med ny teknik. Premien väntas bidra till ökad försäljning och användning av fordon och arbetsmaskiner med låg klimatpåverkan. Om samtliga arbetsmaskiner över den effektgräns på 75 kW som gäller för premien skulle elektrifieras skulle utsläppen minska med i storleksordningen 2,8 miljoner ton. Med klimatpremier som underlättar marknadsintroduktionen av sådana maskiner kan klimatomställningen snabbas på.

3.3.2 Jordbruk

Biogasstöd

2018 infördes ett tillfälligt stöd för produktion av biogas som utöver rötning av stallgödsel också inkluderar andra sätt att framställa biogas. Biogas ger klimatnytta när den ersätter fossila drivmedel i transportsektorn, men även andra nyttor kan kopplas till biogasproduktion, t.ex. landsbygdsutveckling, försörjningstrygghet och bättre avfallshantering. Stödet förstärktes till 100 miljoner kronor i höständeringsbudgeten 2019 och till 120 miljoner kronor under 2020.

Effekten på utsläppen har inte kvantifierats.

3.3.3 Arbetsmaskiner

Avskaffad nedsättning av energiskatt och koldioxidskatt i gruvverksamhet

För diesel som används i arbetsfordon vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet, s.k. gruvdiesel, togs energiskatt och koldioxidskatt fram till den 31 juli 2019 med en nedsättning på 89 procent respektive 40 procent av de generella skattenivåerna. Dessa nedsättningar av energi- och koldioxidskatterna avskaffades från och med den 1 augusti 2019.

Utsläppen bedöms till följd av förändringen minska med 10 000 ton koldioxid-ekvivalenter per år fr.o.m. 31 juli 2019.

Ökad nedsättning av dieselskatt för jordbruk, skogsbruk och vattenverksamhet

Skattebefrielsen från koldioxidskatt för diesel i arbetsmaskiner samt i skepp och vissa båtar i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet har fr.o.m. den 1 juli 2019 höjts till 1 930 kronor per kubikmeter. Under tiden fr.o.m. den 1 juli 2019 t.o.m. den 31 december 2019 har emellertid befrielsen varit 2 430 kronor per kubikmeter, varav 2 236 kronor är en nedsättning av koldioxidskatten och 194 kronor är en nedsättning av energiskatten. Den ökade skattenedsättningen motsvarar 23 öre per liter diesel vilket förväntas öka utsläppen med 2 000 ton koldioxidekvivalenter år 2025 och med 4 000 ton koldioxidekvivalenter år 2030. Detta förutsatt att verksamheterna och tekniken är ungefär som idag.

3.3.4 Industri samt el- och fjärrvärmeproduktion utanför EU ETS

Slopad nedsättning av energiskatt för värmeproduktion i kraftvärmeverk utanför EU ETS

Kraftvärmeverk som inte ingår i EU ETS betalar sedan den 1 augusti 2019 full energiskatt på bränslen som används för att producera värme. Tidigare uppgick energiskattenedsättningen till 70 procent.

Skattehöjningen bedöms kunna leda till viss utsläppsminskning, i kombination med andra incitament, men ingen kvantifierad bedömning har gjorts.

3.4 Sammanfattning av kvantifierade effektbedömningar

I tabellen nedan sammanfattas de nya och ändrade beslut under perioden 1 juli 2018 till 31 december 2019 vars effekt på utsläppen har kvantifierats. Effekten som redovisas avser således förändringen, inte styrmedlet som helhet. Beslut som bedömts leda till ökade utsläpp betecknas med + och beslut som leder till minskade utsläpp betecknas med -.

Tabell 1. Effekt av nya beslut och styrmedelsändringar

Beslut om nytt eller förändrat styrmedel	Effekt år 2030, miljoner ton koldioxidkivalenter
Förstärkning av EU ETS (beslut före juli 2018)	-1,7 (redovisas samlat pga. det är svårt att särskilja effekter från dessa två styrmedel)
Förstärkning Industriklivet	
Nya EU CO2-krav för lätta och tunga fordon	-1,3–1,4
Utökade anslag till Klimatklivet (exklusive investeringar i transportsektorn och andra åtgärder som bedöms ge indirekta utsläppsminskningar)	-0,17
Förändrad trängselskatt i Stockholm	-0,1
Slopad nedsättning av energiskatt och koldioxidskatt i gruvverksamhet	-0,01
Ändring av mätmetod från NEDC till WLTP	-0,023
Stöd till laddinfrastruktur längs större vägar	-0,0005
Minskad nedsättning koldioxidskatt och slopad nedsättning av energiskatt för värmeproduktion i kraftvärmeverk	-0 (0,4 fr.o.m. 2020, men ingen additionell effekt efter 2025 jämfört med vad som ingår i referensscenariot sedan tidigare)
Ökad nedsättning av dieselskatt för jordbruks-, skogsbruks- och vattenverksamhet	+0,004
Sänkning av energi- och koldioxidskatterna på bensin och diesel	+0,11
Totalt	-3,2–3,3

4 Scenarier och utsläppsgap i förhållande till etappmålen

I detta kapitel redovisas Sveriges utsläppsgap i förhållande till de klimatpolitiska målen i två huvudscenarier:

- ett *referensscenario* som inkluderar effekter av relevanta politiska beslut fattade före 1 juli 2018, och
- ett *beslutsscenario* som inkluderar effekter av relevanta politiska beslut fattade under perioden 1 juli 2018 till 31 december 2019 (se kapitel 3).

För beslutsscenarioet redovisas utsläppsutvecklingen i förhållande till etappmålen fram till 2020, 2030, 2040 och 2045. På så sätt blir det tydligt hur stort utsläppsgapet är för respektive etappmål och om det finns ett behov av ytterligare åtgärder.

Utöver detta redovisas även ett scenario som bygger på beslutsscenarioet plus den aviserade skärpningen av reduktionsplikten till 2030 och den nya reduktionsplikten för flyget till 2030 som beskrivs i kapitel 5.4 – ett *reduktionspliktsscenario*. Ett sådant scenario har även ingått i tidigare klimatredovisningar.

Storleken på utsläppsgapen till de olika klimatmålen är beroende av de antaganden som gjorts i referensscenariot och effektbedömningar av nya beslut som beskrivs i kapitel 3. Förutsättningar och potential att sluta utsläppsgapet beskrivs i kapitel 5.

4.1 Det långsiktiga etappmålet till 2045 – hela ekonomin

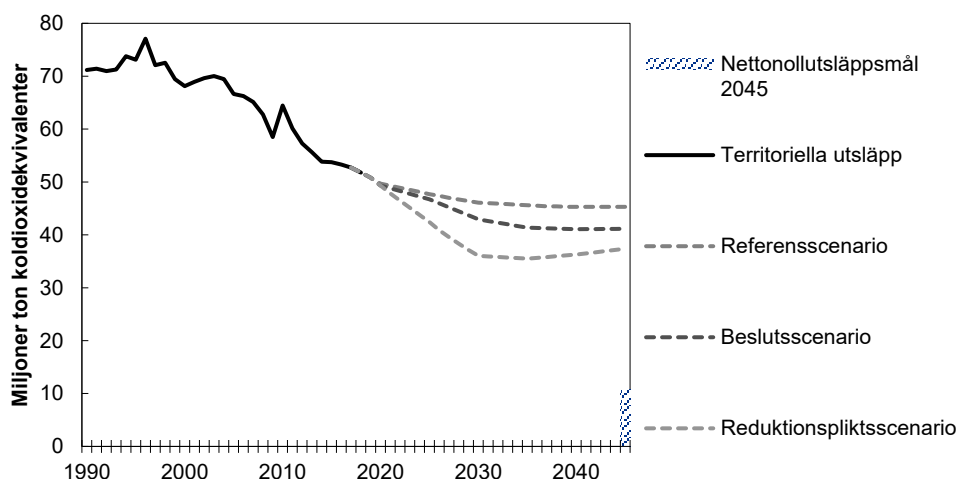
Målet är att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser för att därefter uppnå negativa utsläpp.

År 2018 var utsläppen 51,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter vilket är en minskning med 27 procent sedan 1990. Tack vare nya beslut som fattats sedan den 1 juli 2018 till och med 2019 och som beskrivs i kapitel 3, beräknas utsläppen kunna minska med 4 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2045, varav 1,7 miljoner ton orsakas av beslut relaterade till EU ETS och Industriklivet. Utsläppen beräknas därmed kunna minska med 42 procent till 2045 jämfört med 1990, och avståndet till 2045-målet beräknas till 41 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Skulle kompletterande åtgärder användas fullt ut, kan avståndet till målet minska till 30 miljoner ton.

Den aviserade förlängningen och skärpningen av reduktionsplikten för drivmedelsleverantörer och den nya reduktionsplikten för flyget till 2030 förväntas kunna minska utsläppen ytterligare med 3–4 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2045. Effekten av reduktionsplikten på utsläppen är dock osäker och kan bli högre eller lägre beroende på olika faktorer, se kapitel 5.4. Regeringen avser återkomma med mer detaljerade beräkningar.

Regeringen bedömer att ytterligare åtgärder behövs för att det långsiktiga målet till 2045 ska kunna nås. Ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet redovisas i kapitel 5. Vissa åtgärder kommer att behöva vidtas i närtid för att kunna ge effekt både i närtid samt bortom 2030. Åtgärder behövs både nationellt och på EU-nivå, exempelvis genom skärpning av EU ETS.

Diagram 4.12 Scenarier över Sveriges territoriella utsläpp till 2045 samt Sveriges nettonollutsläppsmål 2045

Referensscenariot inkluderar effekter av relevanta politiska beslut fattade före 1 juli 2018. Beslutsscenariot inkluderar effekter av relevanta politiska beslut fattade under perioden 1 juli 2018 till 31 december 2019.

Reduktionspliktsscenariot bygger på beslutsscenariot plus den aviserade skärpningen av reduktionsplikten till 2030 och av den nya reduktionsplikten för flyget till 2030. Den mönstrade stapeln illustrerar möjligheten att använda kompletterande åtgärder upp till en viss nivå.

Källa: Naturvårdsverket och egna beräkningar.

4.2 Utsläppsgap till 2020 – icke-handlande sektorn (ESD)

År 2020 bör utsläppen vara 40 procent lägre än 1990 års utsläppsnivå, varav en tredjedel av minskningen får ske genom utsläppskrediter från Sveriges internationella klimatinvesteringar. Regeringens ambition är att 2020-målet fullt ut ska nås med nationella åtgärder.

Regeringen bedömer att etappmålet till 2020 kommer att nås utan användning av internationella krediter, dels beroende på kraftigt minskande utsläpp under 2020 som en konsekvens av covid-19 pandemin, dels på att ytterligare beslut tillkommit under 2020 som väntas bidra till utsläppsminskningar under året.

4.3 Utsläppsgap till 2030 – icke-handlande sektorn (ESR)

Etappmålet för den icke-handlande sektorn senast år 2030 är att utsläppen bör minska med minst 63 procent eller med 55 procent om kompletterande åtgärder skulle användas fullt ut. År 2018 hade utsläppen minskat med 32 procent jämfört med 1990. Tack vare nya beslut som fattats sedan den 1 juli 2018 fram till och med 2019 beräknas utsläppen kunna minska med 1,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2030. Utsläppen beräknas då minska med 47 procent 2030 jämfört med 1990, och avståndet till 2030-målet beräknas till 7,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter.

Den aviserade skärpningen av reduktionsplikten till 2030 förväntas kunna minska utsläppen inom den icke-handlande sektorn med ytterligare 6–7 miljoner ton i utsläppsminskningar. Effekten av reduktionsplikten på utsläppen är dock osäker och kan bli högre eller lägre beroende på olika faktorer, se kapitel 5.4. Regeringen avser återkomma med mer detaljerade beräkningar.

Utöver reduktionsplikten behöver ytterligare åtgärder genomföras för att 2030-målet inom den icke-handlande sektorn ska kunna nås. Ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet redovisas i kapitel 5.

4.4 Utsläppsgap till 2040 – icke-handlande sektorn (ESR)

Senast år 2040 bör utsläppen minska med minst 75 procent jämfört med 1990 års utsläppsnivå eller med 73 procent om kompletterande åtgärder skulle användas fullt ut. År 2018 hade utsläppen minskat med 32 procent jämfört med 1990. Tack vare nya beslut som fattats sedan den 1 juli 2018 fram till och med 2019, beräknas utsläppen kunna minska med 2,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2040. Utsläppen beräknas därmed minska med 51 procent jämfört med 1990, och avståndet till 2040-målet beräknas till 12 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2040. Om kompletterande åtgärder skulle användas fullt ut, kan avståndet till 2040-målet minska till 11 miljoner ton koldioxidekvivalenter.

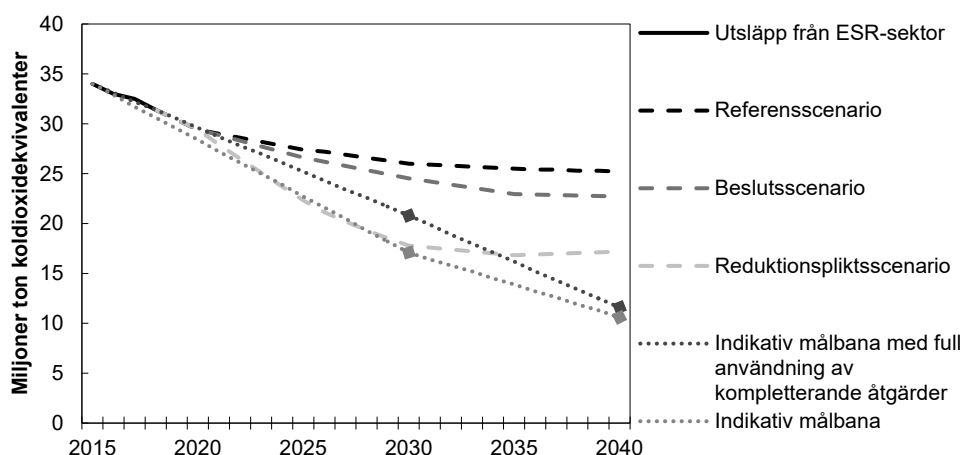
Den aviserade skärpningen av reduktionsplikten till 2030 förväntas kunna minska utsläppen även därefter, med ytterligare 5–6 miljoner ton i utsläppsminskningar 2040. Effekten av reduktionsplikten på utsläppen är dock osäker och kan bli högre eller lägre beroende på olika faktorer, se kapitel 5.4. Regeringen avser återkomma med mer detaljerade beräkningar.

Utöver reduktionsplikten behöver ytterligare åtgärder genomföras för att 2040-målet ska kunna nås. Vissa åtgärder kommer att behöva sättas i närtid för att kunna ge effekt

bortom 2030. Ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet redovisas i kapitel 5.

Enligt det klimatpolitiska ramverket bör en indikativ målbana användas som stöd för att underlätta en utvärdering av om Sverige är på väg att nå klimatmålen. Den indikativa målbanan bör uttryckas som en linjär reduktion från den faktiska utsläppsnivån 2015, via etappmålen för 2030 och 2040, till det långsiktiga utsläppsmålet för 2045. Banan kompletteras med en bana som indikerar full användning av kompletterande åtgärder. Om utsläppen överskrider de indikativa målbana förleder det en analys och kan innebära behov av förslag om hur klimatpolitiken kan skärpas ytterligare. 2018 låg utsläppsnivån över den indikativa målbana.

Diagram 4.13 Scenarier över utsläpp från icke-handlande sektorn samt indikativ målbana med etappmål till 2030 och 2040, med eller utan användning av kompletterande åtgärder

Källa: Naturvårdsverket och egna beräkningar.

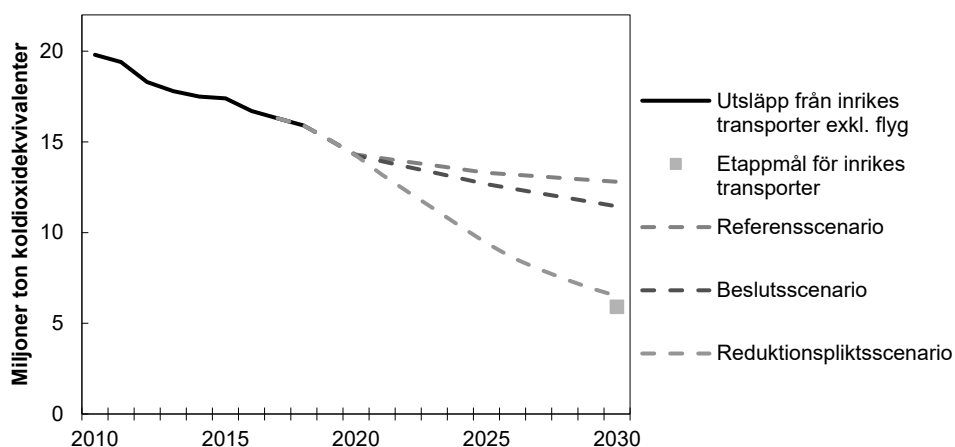
4.5 Etappmålet 2030 – inrikes transporter

För inrikes transporter är målet att växthusgasutsläppen från inrikes transporter (utom inrikes luftfart som ingår i EU:s utsläppshandelssystem, EU ETS) ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med år 2010.

År 2018 var utsläppen 15,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter vilket är en minskning med 20 procent sedan 2010. Tack vare nya beslut som fattats sedan den 1 juli 2018 fram till och med 2019 beräknas utsläppen kunna minska med 1,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2030. Utsläppen beräknas därmed kunna minska med 42 procent till 2030 jämfört med 2010 och avståndet till 2030-målet beräknas till 5,5 miljoner ton.

Den aviserade skärpningen av reduktionsplikten till 2030 förväntas kunna minska utsläppen ytterligare med 4–5 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2030. Effekten av reduktionsplikten på utsläppen är dock osäker och kan bli högre eller lägre beroende på olika faktorer, se kapitel 5.4. Regeringen avser återkomma med mer detaljerade beräkningar.

Regeringen bedömer att ytterligare åtgärder behövs framförallt inom transporteffektivitet, elektrifiering, energieffektivitet och biodrivmedelsproduktion för att etappmålet för inrikes transporter ska kunna nås. Ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet redovisas i kapitel 5.

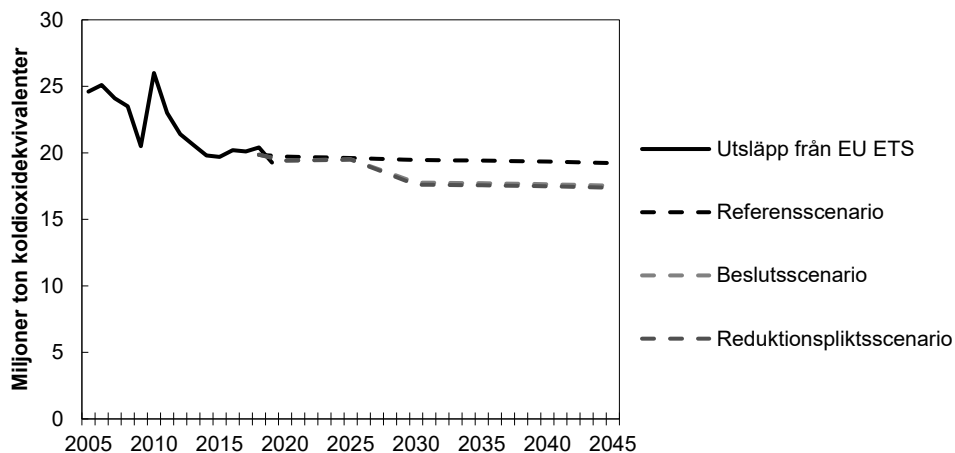
Diagram 4.14 Scenarier över utsläpp från inrikes transporter (exklusive koldioxid från inrikes flyg) till 2030 samt etappmålet 2030

Källa: Naturvårdsverket och egna beräkningar.

4.6 Scenarier för den handlande sektorn

Det finns inget separat mål för de svenska anläggningarna inom EU ETS, men dessa utsläpp ingår som en del i det långsiktiga klimatmålet, se kapitel 4.1. Utsläppen inom EU ETS utgör år 2018 41 procent av de territoriella utsläppen i Sverige. Enligt nuvarande EU-regelverk ska EU ETS som helhet uppnå utsläppsminskningar på 43 procent fram år 2030 jämfört med 2005. Detta mål för EU ETS kan komma att skärpas till följd av att EU i december 2019 beslutat om ett nettonollutsläppsmål till 2050 och i linje med aviseringar i den s.k. gröna given.

Tack vare beslut som fattats sedan den 1 juli 2018 fram till och med 2019, beräknas de inhemska utsläppen inom EU ETS i Sverige kunna minska med 1,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2030 när effekten av reformen av EU ETS samt nya beslut fram till och med 2019 som gäller industriklivet räknas in. Effekten antas vara bestående. Den aviserade reduktionsplikten för flyget till 2030 som beskrivs i kapitel 3.5 förväntas kunna minska utsläppen inom inrikesflyg med ytterligare 156 000 ton koldioxidekvivalenter år 2030.

Diagram 4.15 Scenarier över utsläpp från den handlande sektorn i Sverige

Källa: Naturvårdsverket och egna beräkningar.

4.7 Slutsatser

Regeringens politik minskar utsläppsgapen med 3,2 miljoner ton 2030 och 4,2 miljoner ton 2045. 2020-målet bedöms uppnås och 2030-målen är inom räckhåll. Utsläppen inom den handlande sektorn halveras till 2040 och utsläppen minskar nästan halvvägs till 2045-målet. I synnerhet bedöms besluten om att utöka Industriklivet, tillsammans med förstärkningen av EU ETS och nya koldioxidkrav för lätta och tunga fordon leda till utsläppsminskningar som har särskilt stor betydelse för möjligheten att nå etappmålen. Regeringen bedömer dock att ytterligare åtgärder behövs bortom 2020 för att nå hela vägen fram. Den aviserade skärpning av reduktionsplikten är i det här avseendet viktig för möjligheten att sluta utsläppsgapet. Det krävs dock fortsatt åtgärder inom framförallt transporteffektivitet, elektrifiering, energieffektivitet och biodrivmedelsproduktion för att etappmålet för inrikes transporter ska kunna nås. Ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet redovisas i kapitel 5. Regeringen arbetar även för att redan nu ge bra förutsättningar för utsläppsminskningar bortom 2030, men utvecklingen behöver följas och politiken fortsätta att utvecklas för att säkerställa att gapen bortom 2030 sluts i och med de osäkerheter som råder på lång sikt.

5 Ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet

Regeringen redogör i detta kapitel för ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet. Regeringen avser återkomma med bedömningar av aviserade styrmedel och åtgärders klimateffekter när dessa har beslutats.

5.1 Budgetpropositionen 2021

5.1.1 Aviseringar i budgetpropositionen 2021

I budgetpropositionen för 2021 aviseras ytterligare åtgärder för att minska utsläppen. Nedan redogörs för några av de klimatåtgärder som föreslås i budgetpropositionen för 2021 med exempel från flera utgiftsområden.

- Regeringen förslår att en ny skattereduktion för privatpersoner för installation av grön teknik införs, se volym 1 i budgetpropositionen 2021.
- Regeringen bedömer att det krävs stora investeringar för att uppnå både förbättrad energiprestanda och åtgärda renoveringsbehovet i det befintliga byggnadsbeståndet. Regeringen avser därför att inrätta ett riktat stöd till fastighetsägare för renoverings- och energieffektiviseringsåtgärder av flerbostadshus (utgiftsområde 18).
- Klimatklivet stärks och förlängs till 2026 (utgiftsområde 20).
- Industriklivet breddas och förstärks för att flera projekt som bidrar till klimatomställningen ska omfattas (utgiftsområde 20).
- Regeringen avser att föreslå att reduktionsnivåerna inom reduktionsplikten höjs successivt till 2030. Inriktningen för detta beskrivs i klimatredovisningens avsnitt 5.4 (utgiftsområde 20).
- Regeringen föreslår en satsning på återvätning av tidigare torrlagda våtmarker, vilket bl.a. bidrar till minskad klimatpåverkan (utgiftsområde 20).

- Regeringen avser att genomföra en rad skärpningar inom bonus-malus-systemet. Bland annat skärps kraven för att få bonus samtidigt som bonusen för nollemis-sionsfordon höjs och koldioxidbeloppet i malus-delen höjs (utgiftsområde 20).
- Regeringen avser att annullera de utsläppsenheter som inte behövs för att uppfylla Sveriges åtagande inom den icke handlande sektorn för 2019. Som princip ska dessutom framtida överskott av utsläppsutrymme från den icke handlande sektorn annulleras om det inte behövs för att täcka eventuella underskott i LULUCF-sektorn (utgiftsområde 20).
- Regeringen föreslår att särskilda medel avsätts för att genomföra den klimat-politiska handlingsplanen (utgiftsområde 20).
- För att minska utsläppen från den befintliga fordonsflottan anser regeringen att ett stöd för konvertering av bilar från fossil drift till biodrivmedel eller biogas bör införas (utgiftsområde 20).
- Regeringen avser genomföra en ytterligare satsning på negativa utsläpp och avsätter medel för Energimyndigheten att inrätta ett system med omvända auktioner alternativt fast lagringspeng för avskiljning, infångning och lagring av koldioxid från förnybara källor (bio-CCS), se utgiftsområde 20 och 21.
- Regeringen föreslår ett stöd till regionala elektrifieringspiloter med laddinfra-struktur för tunga fordon. Även tankinfrastruktur för vätgas ingår i satsningen (utgiftsområde 21).
- Regeringen föreslår fortsatt stöd till forskning och utveckling av flygbiobränslen och dess innovationskluster inklusive elflyg (utgiftsområde 21).
- Regeringen föreslår en förlängning av satsningen på energi- och klimatrådgivning (utgiftsområde 21).
- Regeringen föreslår fortsatt stöd till kommuner och företag under 2021 för installation av solceller och energilagring (utgiftsområde 21).
- Regeringen föreslår en tvåårig satsning som syftar till att stimulera ökad och säker cykling, bl.a. i statlig cykelinfrastruktur och i samverkan med civilsamhället (utgiftsområde 22).
- En tillfällig förstärkning av stadsmiljöavtalen görs med särskilt fokus på cykling (utgiftsområde 22).
- Regeringen föreslår att miljökompensationen för godstransporter på järnväg i Sverige förlängs och vidareutvecklas (utgiftsområde 22).
- Regeringen har gett Trafikverket i uppdrag att upphandla nattågstrafik som bidrar till att det upprättas internationella nattågsförbindelser med dagliga avgångar från Sverige till andra europeiska länder. Regeringen föreslår att medel avsätts 2021–2026 (utgiftsområde 22).
- Regeringen föreslår att Naturvårdsverket, Konjunkturinstitutet, Statens energimyndighet och Trafikverket tillförs medel för att förbättra sitt arbete med att bedöma klimateffekter (utgiftsområde 2, 20, 21 och 22).
- Regeringen föreslår att stödet till biogasproduktion för fordonsgas förlängs tillfälligt (utgiftsområde 23).
- Skogsstyrelsen och Statens jordbruksverk får i uppdrag att, i samråd med bl.a. Naturvårdsverket och länsstyrelserna, utforma kriterier och utveckla metoder för vilka marker som är lämpliga för åtgärder som åstadkommer negativa utsläpp (utgiftsområde 23).
- Projekt av gemensamt europeiskt intresse (IPCEI) är ett verktyg för att stärka europeiska industriella ekosystem som främjar de industriella ekosystemen och främjar tekniker som möjliggör fossilfria lösningar. Regeringen föreslår en satsning på svenskt deltagande i IPCEI-projekt som möjliggör fossilfria lösningar som belöper sig till 400 miljoner kronor 2021–2022 och 70 miljoner årligen 2023–2027 (utgiftsområde 24).

- Regeringen föreslår en satsning på att modernisera befintliga testbäddar för bioraffinaderier (utgiftsområde 24).
- Regeringen föreslår ett riktat stöd till forskning, utveckling och marknadsintroduktion för arbetsmaskiner under 2021 och 2022 i syfte att minska växthusgasutsläppen från arbetsmaskiner och stärka svensk fordonsindustris konkurrenskraft (utgiftsområde 24).
- Regeringen föreslår att en statlig grön kreditgaranti införs, som utifrån tekniskt- och miljöneutrala kriterier ges för större industriinvesteringar som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket (utgiftsområde 24).

5.1.2 Effekter av några reformer i denna proposition

En uppskattning av de direkta effekterna på utsläppen av några av reformerna som beslutas i och med denna proposition finns återgivna i tabell 2. Tabellen återger uppskattade effekter av några av de förändringar som görs i och med denna proposition och inte effekten av hela åtgärden i de fall det är en åtgärd som löpt över flera år. Tabellen kommer att kompletteras med mer utförliga effektberäkningar i kommande klimatredovisningar och kommer först då kunna ingå i analysen av utsläppsgapet 2030 och framåt. Syftet här är att ge en fingervisning om klimat-effekternas storleksordning.

Tabell 2. Storleksordning på effekten på utsläppen år 2030 av ett axplock av de förändringar som görs i och med budgetpropositionen för 2021, i tusen ton koldioxidekvivalenter

Beslut om nytt eller förändrat styrmedel	Årlig effekt på utsläppen i snitt år 2021–2023	Effekt på utsläppen år 2030
Skärpt reduktionsplikt ¹	1 500–2 000	6 000–7 000
Förstärkning och förlängning av Klimatklivet	<100	200–300
Slopad nedsättning av energiskatt på uppvärmningsbränslen inom industri, jord-, skogs- och vattenbruk	<100	100–200
Nytt stöd för återvätning av våtmarker	100–200	100–200
Justeringar i bonus–malus-systemet	<100	100–200
Ny reduktionsplikt för flyget ²	<100	100–200
Nytt stöd för energieffektivisering och renovering av flerbostadshus	<100	<100
Ändrade förutsättningar för förmånsbilar	<100	<100
Förlängning av solcellsstöd	<100	<100
Förlängt produktionsstöd till biogas	<100	0
Pausad BNP-indexering för drivmedel ³	Ökning med <100	Ökning med 100–200

¹ Mängden biodrivmedel som behövs för att klara reduktionsplikten beror på den totala mängden drivmedel som efterfrågas, vilket påverkas av en rad faktorer såsom samhällets transporteffektivitet och därmed efterfrågan på transporter, men också graden av elektrifiering och andelen gång cykel och kollektivtrafik. Effekten av reduktionsplikten på utsläppen är därmed också osäker.

² Här redovisas bara effekten av inrikes flyg. En stor del av effekten bedöms uppstå för utrikes flyg.

³ Bedömningen gäller åtgärden isolerat. Då biodrivmedel än så länge är dyrare än sina fossila motsvarigheter, bedöms en höjd ambitionsnivå inom reduktionsplikten leda till ökade priser på drivmedel. Den pausade BNP-indexeringen motverkar denna prisökning. Om detta beaktas, uppstår ingen negativ klimateffekt.

Källa: Egna uppskattningar.

5.2 Den klimatpolitiska handlingsplanen genomförs

Regeringen beslutade i december 2019 om propositionen En samlad politik för klimatet – klimatpolitisk handlingsplan (prop. 2019/20:65). I handlingsplanen redovisar regeringen hur det klimatpolitiska arbetet bör bedrivas under mandat-

perioden inklusive planerade åtgärder som bidrar till att nå de nationella och globala klimatmålen. Regeringen har påbörjat ett omfattande arbete med att genomföra handlingsplanen. Ansvaret för genomförandet fördelas på ett flertal departement och statsråd och hela Regeringskansliet berörs i arbetet. Regeringens ambition är att samtliga åtgärder ska genomföras under mandatperioden så att utsläppsgapen sluts.

5.3 Ett klimatkollegium inrättas

Med syfte att samordna och inrikta genomförandet av regeringens klimatpolitiska handlingsplan (prop. 2019/20:65) samt följa upp regeringens arbete med att nå klimatmålen beslutade Regeringen i juni 2020 att inrätta ett *klimatkollegium* inom Regeringskansliet. Det leds av statsministern och sju ministrar vars områden är avgörande för klimatomställningen. Klimatkollegiet bidrar till att klimatfrågan integreras i alla relevanta politikområden och att det klimatpolitiska ramverket och den klimatpolitiska handlingsplanen får starkt och tydligt genomslag i regeringens arbete.

5.4 Planerad utveckling av reduktionsplikten

Reduktionsplikten är ett befintligt styrmedel som kommer att förlängas och förstärkas. En reduktionsplikt för flyget kommer även att införas. Sammantaget bedömer regeringen att detta får betydande effekter på utsläppen.

5.4.1 Reduktionsplikt för drivmedelsleverantörer

För att främja användningen av biodrivmedel införde regeringen den 1 juli 2018 reduktionsplikt för bensin och diesel som innebär att alla drivmedelsleverantörer varje år måste minska växthusgasutsläppen från bensin och diesel genom en inblandning av biodrivmedel. Reduktionsnivåer har sedan 2018 varit fastslagna för åren 2018–2020. Regeringen avser att föreslå att reduktionsnivåerna inom reduktionsplikten höjs successivt till 2030. Inriktningen är indikativt nivåer på 28 procent för bensin och 66 procent för diesel med en kontrollstation 2022.

Den aviserade inriktningen för reduktionsplikten till 2030 förväntas ge långsiktiga förutsättningar för ökad produktion av hållbara drivmedel i Sverige och förväntas preliminärt kunna minska utsläppen ytterligare med 4–5 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år till 2025 och 6–7 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2030, varav 4–5 miljoner ton koldioxidekvivalenter inom inrikes transporter och 1–2 miljoner ton koldioxidekvivalenter inom arbetsmaskiner. Effekten avtar med tiden till 5–6 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2040 och 3–4 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2045. Mängden biodrivmedel som behövs för att klara reduktionsplikten beror på den totala mängden drivmedel som efterfrågas, vilket påverkas av en rad faktorer såsom samhällets transporteffektivitet och därmed efterfrågan på transporter, men också graden av elektrifiering och andelen gång cykel och kollektivtrafik. Effekten av reduktionsplikten på utsläppen är därmed också osäker och kan bli högre eller lägre beroende på olika faktorer. Regeringen avser återkomma med mer detaljerade beräkningar. Effekter av höjda pumppriser på transportvolymerna och därmed på utsläppen har inte beräknats.

5.4.2 Reduktionsplikten på flyget

Regeringen aviserade i den klimatpolitiska handlingsplanen att krav på obligatorisk inblandning av förnybart bränsle för flyget bör införas och Regeringen avser att genomföra förslaget från Biojetutredningen (SOU 2019:11), dvs. från 0,8 procent 2021 till 27 procent 2030. Koldioxidutsläpp från tankning i Sverige till både inrikes

och utrikes flyg ingår. Höghöjdseffekter, vilken fördubblar klimatpåverkan på grund av att utsläpp av partiklar och vattenånga på hög höjd orsakar ytterligare klimatpåverkan, ingår inte.

Det aviserade förslaget på reduktionsplikten på flyget bedöms vara tillräckligt konkret för att kunna effektbedömas. Den förväntas ge långsiktiga förutsättningar för ökad produktion av biojetbränsle i Sverige och leda till att koldioxidutsläppen från tankning i Sverige till inrikes flyg minskar med 100 000–200 000 ton koldioxidekvivalenter år 2030. Utsläppen i Sverige som ingår i EU ETS, där utsläpp från tankning i Sverige till inrikes och utrikes flyg ingår, förväntas minska och uppgå till 700–800 000 ton koldioxidekvivalenter år 2030. Effektbedömningen beaktar dock inte det minskade flygandet som covid 19-pandemin har lett till.

5.5 Strategi för cirkulär ekonomi

Omställningen till en cirkulär ekonomi har en stor potential att minska resursanvändningen och därmed begränsa klimatpåverkan. Regeringen har därför den 9 juli 2020 beslutat om en strategi för cirkulär ekonomi för att undanröja hinder, stärka konkurrenskraften, öka incitamenten och bidra till långsiktiga förutsättningar för den cirkulära samhällsomställning som redan pågår men som behöver intensifieras ytterligare. Strategin består av fem fokusområden och kommer att åtföljas av handlingsplaner, vilka genomförda fullt ut väntas kunna bidra till minskade utsläpp. Till strategin kommer handlingsplaner att beslutas med konkreta åtgärder.

5.6 Utredningar och uppdrag ger underlag för kommande beslut

Beslut om tillsättningar av statliga utredningar är centrala för att inleda lagstiftningsprocessen, konkretisera aviserad politik och ge viktiga underlag för kommande väl analyserade och konsekvensutredda beslut om åtgärder och styrmedel. Bland annat följande utredningar som har tillsatts under 2019 och 2020 väntas bidra med underlag för beslut som ytterligare minskar utsläppen:

- Översyn av all relevant lagstiftning så att klimatmålen ska kunna nås. Utredningen (2019:05) tillsattes 19 december 2019 och ska lämna ett delbetänkande senast den 1 april 2021 och slutredovisas senast den 15 maj 2022.
- Förslag på ett årtal för när fossila drivmedel ska vara utfasade i Sverige och analys av förutsättningarna för att införa ett nationellt förbud mot försäljning av nya bensin- och dieseldrivna bilar (2019:04). Utredningen tillsattes 19 december 2019 och ska lämna sitt betänkande senast den 1 februari 2021.
- Analys av utformningen av ett nytt miljöstyrande system för godstransporter på väg som kan bidra till att miljö- och klimatmålen nås. Utredningen (2020:05) tillsattes 16 april 2020 och ska presentera sitt förslag senast den 30 september 2021.
- Förslag på åtgärder och styrmedel för att stödja en utveckling mot ett fossiloberoende jordbruk. Utredningen (2020:01) tillsattes 13 februari 2020 och ska presentera sitt förslag senast den 28 februari 2021.
- Förslag på åtgärder som krävs för att uppnå en modernare och mer effektiv miljöprövning för att underlätta för miljö- och klimatförbättrande investeringar. Utredningen (2020:86) tillsattes den 25 augusti 2020 och ska presentera sitt förslag senast den 15 december 2021.
- Miljömålsberedningen (M2010:04) får i uppdrag att bereda frågan om mål för konsumtionsbaserade utsläpp. Regeringen avser också att i tilläggsdirektivet ge Miljömålsberedningen i uppdrag att ta fram mål för flygets klimatpåverkan samt

bereda möjligheten till mål även för sjöfarten, och att se över hur det klimatpolitiska ramverket kan få genomslag i offentlig upphandling. Uppdraget kompletterar bl.a. regeringens strategi för cirkulär ekonomi.

- Arbetet med elektrifiering av de tunga vägtransporterna och transportsektorn som helhet ska påskyndas. En elektrifieringskommission ska tillsättas för att bl.a. påskynda arbetet med elektrifiering av de tunga vägtransporterna och transportsektorn som helhet. En långsiktig plan för uppförande och utbyggnad av elvägar bör tas fram.
- Regeringsinitiativet Fossilfritt Sverige samlar i dag över 400 aktörer från näringsliv, kommuner, regioner och organisationer. Det mest uppmärksammade resultatet av initiativet är att 21 branscher hittills har formulerat färdplaner för fossilfri konkurrenskraft som stakar ut vägen mot nollutsläpp 2045. Utöver att färdplanerna utgör viktiga underlag för regeringen, bidrar de till ökad samsyn, gemensamt engagemang och väntas på sikt leda till minskade utsläpp. Regeringen har beslutat att förlänga initiativet Fossilfritt Sverige i fyra år, till december 2024.

Genom att lägga uppdrag på myndigheter, antingen i regleringsbrev eller som särskilda uppdrag, tydliggör regeringen inriktningen och omfattningen av myndighetens arbete mot klimatmålen och ökar förutsättningarna för bättre underlag inför beslut om minskade utsläpp. Bland annat följande myndighetsuppdrag har beslutats under 2019 och 2020:

- Naturvårdsverket har den 13 februari 2020 fått i uppdrag att se över och ge förslag på förändringar i miljöledningsförordningen för att ytterligare stärka de statliga myndigheternas miljöarbete. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 30 september 2020.
- Energimyndigheten kommer att få i uppdrag att analysera behovet av ytterligare styrmedel för biodrivmedelsanläggningar med nya tekniker.
- Trafikverket har den 25 juni 2020 fått i uppdrag att ta fram underlag till inriktningsplaneringen för transportinfrastruktur. Utgångspunkten är bland annat att klimatomställningen ska genomsyra politiken, att klimatmålen ska nås, att klimatmålen därför även en central utgångspunkt för den statliga transportinfrastrukturplaneringen. Underlaget ska redovisas senast 30 oktober 2020.
- Trafikverket har den 25 juni 2020 fått i uppdrag att redovisa uppdaterade och kompletterande uppgifter angående planerings- och utredningsarbete om nya stambanor för höghastighetståg. Uppdraget ska slutredovisas den 28 februari 2021.
- Trafikverket har den 23 juli 2020 fått i uppdrag att genomföra en upphandling av nattågstrafik genom Sverige och Danmark som bidrar till att det upprättas internationella nattågsförbindelser med dagliga avgångar från Sverige till andra europeiska länder. Uppdraget ska delredovisas den 1 januari 2021 och slutredovisas senast tre månader efter att all trafik påbörjats.
- I oktober 2019 har Trafikanalys fått i uppdrag att lämna förslag på obligatoriska klimatdeklarationer för långväga resor. Uppdraget redovisades i april 2020 och bereds i Regeringskansliet.
- Trafikverket har den 21 mars 2019 fått i uppdrag att, genom informations- och kunskapshöjande åtgärder, bidra till att etappmålet för inrikes transporter nås, samt skapa förutsättningar för att Sverige har nettonollutsläpp senast år 2045. Uppdraget redovisas årligen i Trafikverkets årsredovisning och ska slutredovisas senast den 31 december 2022.
- Regeringen har den 21 april 2020 gett Kustbevakningen respektive Sjöfartsverket i uppdrag att analysera hur respektive myndighets fartygsflotta skulle kunna bli fossilfri. Uppdragen ska redovisas senast den 31 januari 2021.

- I augusti 2019 har regeringen gett Transportstyrelsen i uppdrag att ta fram ett förslag om miljöstyrande start- och landningsavgifter. Uppdraget har redovisats den 1 juli 2020 och bereds i Regeringskansliet.
- I mars 2020 fick Upphandlingsmyndigheten och Boverket i uppdrag att föreslå hur krav på minskad klimatpåverkan och livscykelanalyser vid byggande ska främjas, exempelvis genom framtagande av upphandlingskriterier. Uppdraget ska redovisas senast 31 december 2021.
- I december 2019 fick Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att lämna förslag på åtgärder för att offentlig upphandling ytterligare ska kunna bidra till att nå klimatmål och för att de upphandlingsinsatser som ger störst klimatnytta för pengarna ska kunna prioriteras. Uppdraget ska redovisas i myndighetens årsredovisning för 2020.
- Energimyndigheten, Vetenskapsrådet, Vinnova, Formas, Forte och Rymdstyrelsen har den 31 oktober 2019 lämnat till regeringen ett gemensamt förslag till forskningsproposition. Den 18 oktober 2019 har även Energimyndigheten lämnat förslag till energiforskningsproposition. Regeringen avser att presentera forskningspropositionen och energiforskningspropositionen under hösten.
- Konsumentverket har den 12 mars 2020 fått i uppdrag att identifiera betydande hinder för väl fungerande konsumentmarknader och för hållbar konsumtion, samt hur dessa hinder kan undanröjas. Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2021.
- Regeringen har den 26 mars 2020 beslutat om en ny nationell strategi för energieffektiviserande renovering.
- Finansinspektionen har den 23 april 2020 fått i uppdrag att följa upp finansmarknadsaktörers klimatrapportering samt hur lån och investeringar förhåller sig till Parisavtalets 1,5-gradersmål. Uppdraget ska redovisa senast den 22 mars 2021.
- Regeringen har den 5 juni 2020 beslutat om ett ramverk som möjliggör en emission av statliga gröna obligationer och Riksgälden har fått i uppdrag att under 2020 genomföra emissionen av statliga gröna obligationer.
- Exportkreditnämnden gavs den 6 mars 2020 i uppdrag att se över hur det svenska och internationella exportfinansieringssystemet ska bidra till en tydlig omställning och kraftigt minskade utsläpp av växthusgaser. Uppdraget ska redovisas senast den 30 augusti 2020.

Klimatarbetet inom EU påverkar Sveriges möjligheter och förutsättningar att nå det långsiktiga klimatmålet till 2045. Genom en progressiv klimatlag och nationella klimatmål visar Sverige ledarskap, såväl inom EU som globalt, och kan på ett trovärdigt sätt driva på för ett ambitiöst globalt genomförande av Parisavtalet i linje med 1,5-gradersmålet. Sverige har som EU-medlem inte lämnat in något eget nationellt fastställt klimatåtagande, utan är istället del av EU:s klimatplan. Den innehåller i dag utsläppsminskningar om 40 procent till 2030, jämfört med 1990. Kommissionen har, som en central del av den gröna given, fastställt en ny klimat-ambition om att nå nettonoll utsläpp av växthusgaser 2050 och negativa utsläpp efteråt i en ny EU-klimatlag. Kommissionen avser presentera i september 2020 en sammanhållen plan med ambitionen att även höja EU:s klimatmål till 2030 till minst 50 procent, med sikte på 55 procents utsläppsminskning. Regeringen driver på för en ambitiös klimatpolitik inom EU såsom att 2050-målet ska gälla per medlemsstat och att 2030-målet bör höjas till minst 55 procent, i linje med Parisavtalets 1,5 gradersmål. Kommissionen avser under 2021 även revidera relevant lagstiftning inom EU ETS, ESR, LULUCF, IED, energieffektivitetsdirektivet, förnybarhetsdirektivet samt CO₂-krav på fordon. Naturvårdsverket har fått i uppdrag av regeringen att löpande analysera klimatförslag från EU-kommissionen och Konjunkturinstitutet har fått i uppdrag att analysera hur nya åtgärder på EU-nivå som relaterar till EU:s system för utsläppshandel (EU ETS) kan bidra till minskade utsläpp i Sverige, inom EU och globalt.

6 Kompletterande åtgärder

För att nå våra klimatmål och bli ett fossilfritt föregångsland behöver Sveriges snabbt och kraftfullt minska utsläppen av växthusgaser. Men vissa utsläpp är mycket svåra att minska och därför kan kompletterande åtgärder behövas i viss utsträckning för att nå nettonollutsläpp senast 2045 och negativa utsläpp därefter.

Klimatpolitiska vägvalsutredningen (SOU 2020:4) överlämnade sitt betänkande i januari 2020. Utredningen föreslår en strategi med principer och mål för en politik på området kompletterande åtgärder samt en handlingsplan för att nå dessa mål.

Betänkandet har remitterats. Regeringen avser återkomma i fråga om kompletterande åtgärder. Vissa beslut för att underlätta för kompletterande åtgärder har dock redan fattats:

- Genom Industriklivet kan stöd till fossil CCS ges för att minska processrelaterade utsläpp och genom Industriklivets breddning med minusutsläppsstödet finns även ett stöd till bio-CCS.
- Sverige har den 18 juni 2020 beslutat att Sverige ska godkänna ändringen av Londonprotokollet som möjliggör export av koldioxid avsedd för lagring under havsbotten.
- Sverige driver på för ett robust regelverk för artikel 6 inom FN:s klimatförhandlingar.
- Klimatklivets förordning har ändrats för att kunna prioritera stöd till lantbruket med kringliggande näringar. Detta har bidragit till att Klimatklivet har kunnat ge investeringsstöd till produktionsanläggningar av biokol för användning som jordförbättringsmedel i trädplanteringar och parker, vilket bidrar till en ökad kolsänka.
- Regeringen har beslutat att Skogsstyrelsen under åren 2020–2022 ska bistå Regeringskansliet i det fortsatta genomförandet av det nationella skogsprogrammet där rådgivningskampanjer för ett hållbart skogsbruk samt fokusområden för substitution av fossila material och bränslen ingår.
- För att stödja hanteringen av skogsskador och bekämpningen av granbarkborre satsar regeringen ytterligare 30 miljoner kronor årligen under 2020–2022. Att motverka skogsskador kan bidra till minskad klimatpåverkan genom att skogens tillväxt främjas och att utsläpp genom naturlig avgång minskas.

7 Klimatpolitiska rådets rapport 2020

7.1 Bedömningar och rekommendationer

Det klimatpolitiska rådet ska utvärdera hur regeringens samlade politik är förenlig med klimatmålen. Rådet lämnade i mars 2020 sin tredje rapport. Rapporten omfattar bland annat bedömningar och rekommendationer till regeringen om utsläppsutvecklingen, nuvarande politik och den klimatpolitiska handlingsplanen. I detta kapitel ger regeringen sin syn på Klimatpolitiska rådets synpunkter och rekommendationer.

7.1.1 Utsläppsutveckling och nuvarande politik

Klimatpolitiska rådets bedömning

- Inget av målen i det klimatpolitiska ramverket bortom 2020 kommer att nås med nuvarande förutsättningar och beslutad politik.
- Sverige kommer att nå etappmålet till 2020 med viss användning av flexibla mekanismer.
- Klimatredovisningen för 2019 uppfyller inte klimatlagens krav på redovisning av vad besluten kan betyda för växthusgasutsläppen.

Etappmålet till 2020 bedöms av regeringen kunna nås utan användning av internationella insatser. Regeringen delar Klimatpolitiska rådets bild att inget av målen i det klimatpolitiska ramverket bortom 2020 kommer att nås med beslutad politik. Med regeringens nu beslutade politik bedöms utsläppsgapen minska med 3 miljoner ton koldioxidkvivalenter 2030 och 4 miljoner ton 2045. Den aviserade skärpningen av reduktionsplikten till 2030 förväntas härutöver kunna minska utsläppen ytterligare så att 2030-målen är inom räckhåll. När det gäller målen på längre sikt återstår fortfarande ett betydande gap men flera av de åtgärder som ingår i regeringens klimatpolitiska handlingsplan som kräver ytterligare utredningsarbete för att genomföras kommer bidra till ytterligare krympa gapet till målen. Regeringen kommer under mandatperioden bedriva en politik som skapar förutsättningar för att målen ska nås. Regeringen vill dock förtydliga att denna politik, trots att den bidrar till utsläppsminskningar och ger förutsättningar för ytterligare åtgärder, sannolikt inte kommer att räcka för att nå de högt uppsatta målen bortom 2030. Ytterligare klimatpolitiska handlingsplaner med åtgärder kommer att behövas framöver för att sluta utsläppsgapen bortom 2030.

Årets klimatredovisning har utvecklats och strukturerats mer i linje med klimatlagens krav. I kapitel 3 redogörs samlat för de viktigaste besluten under perioden 1 juli 2018 till 31 december 2019, inklusive kvantifierade effektbedömningar av vad besluten kan betyda för växthusgasutsläppen, där så är möjligt.

7.1.2 Övergripande om den klimatpolitiska handlingsplanen

Klimatpolitiska rådets bedömning

- Klimatpolitiska rådet välkomnar att regeringen presenterat en bred handlingsplan med insatser i många olika sektorer, från lokal till internationell nivå.
- Den allvarligaste bristen är att regeringen inte redovisar i vilken grad de beslutade och aviserade insatserna i sina delar eller som helhet, bidrar till att klimatmålen kan nås. Därmed uppfyller inte handlingsplanen klimatlagens krav i detta avseende. Insatserna är därtill genomgående diffust beskrivna och saknar en tidplan för genomförande.

Klimatpolitiska rådets rekommendation

1. Konkretisera den klimatpolitiska handlingsplanen så att den blir en plan för handling med ansvarsfördelning, tidsättning och effektbedömning av varje insats och av helheten. Följ upp planen årligen i regeringens klimatredovisning.

Regeringen noterar att Klimatpolitiska rådet välkomnar en bred klimatpolitisk handlingsplan med insatser i olika sektorer på alla nivåer i samhället.

Enligt klimatlagen ska en klimatpolitisk handlingsplan tas fram det första året av varje ny mandatperiod. En handlingsplan som utformas brett i syfte att omfatta olika insatser över hela samhället och inom olika politikområden har bäst förutsättningar att

åstadkomma den omställning och de utsläppsminskningar som behövs. Regeringens bedömning är att en handlingsplan som utformas med den utgångspunkten och sträcker sig över mandatperioden inte bör avgränsas till sådana insatser som redan hunnit utredas, utformas i sina detaljer, konsekvensanalyseras och remitteras. Det är angeläget att även områden där regeringen har för avsikt att under mandatperioden genomföra åtgärder kan omfattas av en klimatpolitisk handlingsplan, även om de planerade åtgärderna bara kan beskrivas och effektbedömas på en mer översiktlig nivå.

Regeringen har påbörjat ett omfattande arbete med att genomföra den klimatpolitiska handlingsplanen. Ansvaret för genomförandet fördelas på ett flertal departement och statsråd och hela Regeringskansliet berörs av arbetet.

Regeringen avser att i denna och kommande klimatredovisningar löpande redogöra för arbetets fortskridande och klimateffekter av beslutade åtgärder. I årets klimatredovisning redogör regeringen i kapitel 3 för effekten av de åtgärder som beslutats och i kapitel 5 för ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet. Regeringen avser fortsätta utveckla arbetet med effektbedömningar. Flera myndigheter behöver utveckla sin kapacitet att analysera klimateffekter och bidra med underlag till kommande klimatredovisningar och klimatpolitiska handlingsplaner. Se vidare 7.1.3.

Klimatpolitiska rådet har utvecklat ett analytiskt ramverk för utvärdering av den klimatpolitiska handlingsplanen. Utgångspunkten är att göra en bedömning av i vilken utsträckning styrmedel undanröjer hinder för omställning i olika sektorer. Naturvårdsverkets underlag, som varit ett viktigt underlag för handlingsplanen, har på liknande sätt identifierat sådana hinder för varje sektor i samhället. Regeringen konstaterar att rådets angreppssätt bidrar med relevanta perspektiv för fortsatt utveckling av klimatpolitiken.

I klimathandlingsplanen presenteras många förslag som befinner sig i ett tidigt stadium. Det är svårt med effektbedömningar av aviserade styrmedel som ännu inte utretts, konsekvensanalyserats eller beslutats. Samtidigt är det värdefullt att få en bild av potentialen för utsläppsminskningar med olika styrmedelsalternativ. Regeringen avser att utveckla arbetet med effektbedömningar.

7.1.3 Ledarskap och styrning

Klimatpolitiska rådets rekommendationer

2. Stärk och bredda ansvaret för det klimatpolitiska arbetet i regeringen, förslagsvis genom en styrgrupp med ansvar för att genomföra det klimatpolitiska ramverket med statsministern som ordförande.
3. Ge relevanta myndigheter ett stående uppdrag att föreslå insatser som bidrar till att klimatmålen nås inom utsatt tid, inklusive konsekvensutredda förslag till den klimatpolitiska handlingsplanen.
4. Stärk myndigheternas kompetens och kapacitet för att bedöma och följa upp effekterna av politiska insatser för att uppnå klimatmålen i syfte att lägga en solid grund för kontinuerligt lärande och vidareutveckling av politiken.
5. Se till att det klimatpolitiska ramverket och den klimatpolitiska handlingsplanen får lika starkt och tydligt genomslag i regeringens arbete som budgetpolitiken och det finanspolitiska ramverket.
6. Omsätt de branschvisa färdplaner som tagits fram inom initiativet Fossilfritt Sverige i handlingsplaner för stegvis genomförande, uppföljning och uppdatering, gemensamt mellan regeringen och respektive bransch.

I juni 2020 inrättade regeringen ett klimatkollegium för att samordna och inrikta genomförandet av regeringens klimatpolitiska handlingsplan samt följa upp regeringens arbete med att nå klimatmålen. Klimatkollegiet bidrar till att det klimatpolitiska ramverket och den klimatpolitiska handlingsplanen får starkt och tydligt genomslag i regeringens arbete. Kollegiet leds av statsministern och består av miljö- och klimatministern, näringsministern, finansministern, finansmarknads- och bostadsministern, energi- och digitaliseringsministern, infrastrukturministern samt landsbygdsministern.

Regeringen noterar att flera av de politiska mål som satts upp inom olika politikområden ska styra mot minskade utsläpp. Flera myndigheter har också specifika uppdrag som syftar till att minska utsläpp av växthusgaser. Regeringen följer myndigheternas arbete och återkommer vid behov i frågan om eventuella förtydliganden i styrningen av relevanta myndigheter i syfte att de ska bidra till att klimatmålen nås.

När det gäller bedömning av ett styrmedels effekt på utsläppen bör man beakta att en fullständig analys kan vara svår att göra, då information om effekterna och när de inträffar i tid kan vara bristfällig eller saknas. Det gäller i synnerhet styrmedel som syftar till att bidra till samhällets klimatomställning, som har hög komplexitet och samverkar med många andra delar i samhället. Samtidigt sätts stora resurser in på att minska klimatpåverkan och dessa bör användas så effektivt som möjligt. Regeringen ser därför ett behov av att fortsatt utveckla metoderna för effektbedömning och delar i det avseendet klimatpolitiska rådets syn. Regeringen arbetar för att redovisa klimateffekter tidigare. I denna budgetproposition för 2021 har t.ex. regeringen gjort grova beräkningar på vissa insatser, se kapitel 5.1.

Regeringen har beslutat att förlänga initiativet Fossilfritt Sverige i fyra år, till december 2024, för att ta fram konkreta strategier för centrala utmaningar i färdplanerna och skapa förutsättningar för genomförande av branschernas färdplaner. I tilläggsdirektivet fick Fossilfritt Sverige också i uppdrag att under pågående kris i samband med covid-19 hjälpa branscherna att identifiera hur de om möjligt kan nyttja förändrade förutsättningar till att ställa om sin verksamhet till minskat fossilberoende, t.ex. genom kompetensutveckling. De branschvisa färdplaner som tagits fram inom initiativet Fossilfritt Sverige utgör fortsatt viktiga underlag för regeringens arbete och regeringen följer noga det fortsatta arbetet med genomförandet av färdplanerna.

7.1.4 Styrmedel inom transporter

Klimatpolitiska rådets rekommendationer

7. Fastställ snarast en tidplan för planerade insatser för ett mer transporteffektivt samhälle och snabbare elektrifiering, liksom för svensk produktion av hållbara, förnybara drivmedel, och avsätt nödvändiga resurser för genomförandet.
8. Påbörja omgående utredningsarbetet för en ny vägtrafikbeskattning så att reformen kan realiseras i takt med transportsystemets snabba förändring och ingå i den omfattande skattereform som regeringen hänvisar till.

En stor del av utsläppsminskningen till 2030 ska ske i transportsektorn. Det är innebörden av etappmålet för inrikes transporter, exklusive inrikes flyg, till 2030. Genomförandet av den klimatpolitiska handlingsplanen är prioriterad för regeringen och den klimatpolitiska handlingsplanen har ett särskilt fokus på att minska utsläppen från transporter. Regeringen avser att föreslå att reduktionsnivåerna inom reduktionsplikten höjs successivt till 2030, cf. kapitel 5.4, vilket ger längre förutsägbarhet för produktion av biodrivmedel i Sverige och bidrar till stora utsläppsminskningar. Därtill har regeringen i denna proposition föreslagit skärpningar av bonus–malus-systemet

och ytterligare satsningar som syftar till att snabba på elektrifieringen av transportsektorn. Industriklivet har breddats för att täcka in fler typer av projekt och bland annat snabba på en övergång till bioraffinaderier. Regeringen avser även att återkomma med ett uppdrag till Energimyndigheten att analysera behovet av ytterligare styrmedel för biodrivmedelsanläggningar med nya tekniker. Regeringen bedömer dock att ytterligare åtgärder kommer att behövas inom transportsektorn, framförallt inom transporteffektivitet och elektrifiering. Trafikverket har i juni 2020 fått i uppdrag att ta fram underlag till inriktningsplaneringen för transportinfrastruktur, där utgångspunkten för uppdraget när det gäller klimatmålet har förtydligats. En elektrifieringskommission kommer att tillsättas för att bland annat påskynda arbetet med elektrifiering av de tunga vägtransporterna och transportsektorn som helhet.

I april 2020 tillsatte regeringen en utredning med uppdrag att analysera utformningen av ett nytt miljöstyrande system för godstransporter på väg som kan bidra till att miljö- och klimatmålen nås. Systemet ska kunna användas för uttag av skatt och bidra till förbättrad kontroll av regelefterlevnaden av yrkestrafiken. Utredningen ska presentera sitt förslag den 30 september 2021.

7.1.5 Styrmedel inom industrin

Klimatpolitiska rådets rekommendationer

9. Fortsätt att prioritera statliga utvecklingsmedel till fossilfria och konkurrenskraftiga industriprocesser som kan minska industrins utsläpp av växthusgaser.
10. Tydliggör hur förutsättningar och incitament kan skapas för att implementera och skala upp koldioxidavskiljning och lagring, vilket enligt dagens kunskapsläge ser ut att behövas för vissa utsläpp och för att bidra till negativa utsläpp (bio-CCS).

Regeringen fortsätter att utveckla och effektivisera både Klimatklivet och Industriklivet. Det handlar om att stödja långsiktiga investeringar, som bidrar till fossilfrihet men som även har en roll att spela i återhämtningen av ekonomin efter Coronapandemin. Klimatklivet förlängs till 2026 och ska underlätta större och mer långsiktiga projekt. Industriklivet ska breddas för att täcka in fler typer av projekt. Regeringen bedömer i likhet med klimatpolitiska rådet att koldioxidavskiljning och lagring kommer att spela en roll för att nå negativa utsläpp.

Den Klimatpolitiska vägvalsutredningen lämnade sitt betänkande Vägen till en klimatpositiv framtid (SOU 2020:4) i januari 2020. I kapitel 6 redogörs för de åtgärder som redan har genomförts. Regeringen avser återkomma i fråga om kompletterande åtgärder.

7.1.6 Styrmedel inom jordbruk

Klimatpolitiska rådets rekommendation

11. Stanna inte vid en ambition om ett ”fossiloberoende” jordbruk, utan utforma en tydligare plan för att helt fasa ut fossila bränslen och kraftigt minska andra växthusgasutsläpp från jordbruket.

Sveriges jordbruk har redan i dag ett försprång vad gäller låga växthusgasutsläpp per kilo producerad vara. Regeringen vill främja denna utveckling och har under 2020 tillsatt en utredning för att stödja utvecklingen mot ett fossiloberoende jordbruk som bl.a. har i uppdrag att bidra till klimatmålet. Genom beslut om höjd bemyndiganderam för klimatklivet och det nya stödet för elektrifiering av arbetsmaskiner inom klimatpremien främjas möjligheterna att åstadkomma en sådan omställning. Utfasningen av

fossila bränslen i jordbruket stöds också av överenskommelsen om skärpningar av reduktionsplikten. Produktionen av biogas från gödsel kommer att behöva stimuleras fortsatt, liksom åtgärder för att minska läckage av metan från gödselhantering. Under mandatperioden avser regeringen också ta fram en nationell plan för genomförandet av EU:s gemensamma jordbrukspolitik under nästa programperiod, vilken fortsatt kommer utgöra ett viktigt verktyg för att minska utsläppen av växthusgaser från sektorn.

7.1.7 Styrmedel för konsumtionsbaserade utsläpp

Klimatpolitiska rådets rekommendation

12. Utveckla politiken för att stimulera och stödja hushållens, företagens och den offentliga sektorns efterfrågan på utsläppsfria och mer resurseffektiva varor och tjänster inom alla sektorer.

Som ett led i att utveckla politiken får Miljömålsberedningen (M 2010:04) i uppdrag att bereda frågan om mål för konsumtionsbaserade utsläpp. Regeringen avser också att i tilläggsdirektivet ge Miljömålsberedningen i uppdrag att ta fram mål för flygets klimatpåverkan samt bereda möjligheten till mål även för sjöfarten, och att se över hur det klimatpolitiska ramverket kan få genomslag i offentlig upphandling.

Åtgärder som redan vidtagits för att minska de konsumtionsbaserade utsläppen innefattar krav på klimat- och ursprungsmärkning av drivmedel fr.o.m. 1 oktober 2021 och uppdrag till Naturvårdsverket att göra informationsinsatser om hållbar konsumtion av textilier. Finansdepartementet skickade den 17 februari 2020 ett förslag till ny lag och förordning om klimatdeklaration för byggnader på remiss. Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2022.

Frågan om konsumtionsbaserade utsläpp har starka kopplingar till politiken för cirkulär ekonomi. Regeringen har beslutat om en strategi för cirkulär ekonomi som stakar ut vägen mot ett samhälle där resurser används effektivt i giftfria cirkulära flöden och ersätter jungfruliga material. Till strategin kommer handlingsplaner att beslutas med konkreta åtgärder.

7.2 Konsekvensutredningar och utvärderingar i klimatpolitiken

I Klimatpolitiska rådets rapport från 2020 efterfrågas en diskussion om hur regeringen ser på hur ”klimatpolitikens kostnadseffektivitet skulle tjäna på fler perspektiv, ökad transparens om vad som avses och en närmare koppling till den mångdimensionella verklighet där politiken i praktiken ska fungera”.

Analys av kostnadseffektivitet är en del i konsekvensutredningar och utvärderingar av klimatpolitiken. Kostnadseffektivitet avser att ett mål ska uppnås till lägsta möjliga kostnad, eller omvänt att åtgärder ska väljas som ger största möjliga effekt per satsad krona. Om ett mål kan nås till en lägre kostnad blir det mer resurser över till andra viktiga samhällsområden. Kostnadseffektivitet är därför principiellt viktigt, och bidrar till att ge legitimitet till klimatpolitiken.

Då klimatfrågan är så komplex till sin natur är det en stor utmaning att räkna på effekterna av klimatpolitiken. Datatillgången kan vara begränsad och utfallet kan vara svårt att skatta då det beror på en rad olika faktorer, som t.ex. hur andra länder agerar, hur ekonomin utvecklar sig överlag etc. Effekterna kommer vidare ofta med fördröjning och styrmedel interagerar med varandra, vilket gör det svårt att härleda effekter till ett specifikt styrmedel. Till exempel kan effekterna av styrmedel som avser

infrastruktur och innovation vara svåra att beräkna. En annan aspekt är att den teknikspridning som kan uppstå, där de indirekta utsläppsminskningarna som t.ex. genom export av fossilfria lösningar, kan vara större än de direkta effekterna i Sverige och bidra till konkurrenskraft hos svenska företag.

Det finns i praktiken andra relevanta kriterier som behöver beaktas vid bedömning av ett styrmedels effektivitet, såsom genomförbarhet, synergier och konflikter med andra mål samt fördelningseffekter. Det är mycket ovanligt att ett styrmedel utmärker sig som det bästa sett ur alla dessa dimensioner. Samhällsekonomisk effektivitet är därför en viktig utgångspunkt för all regelgivning och utredningar och utvärderingar bör utgå ifrån detta perspektiv i bedömningen av styrmedels effektivitet, där kostnadseffektiviteten är en komponent.

Samhällsekonomisk analys handlar om att värdera alla samhällseffekter som ett förslag ger upphov till samt identifiera och väga olika samhällsmål mot varandra i syfte att uppnå störst nytta. Synergier mellan minskade klimatutsläpp och andra samhällsmål, t.ex. luftkvalitet och hälsa, minskar kostnaderna för en bredare omställning mot hållbar utveckling. Sidoeffekter kan därmed vara betydelsefulla och värda att beakta, även om de kan vara svåra att kvantifiera.

Regeringen delar Klimatpolitiska rådets uppfattning att det är angeläget att diskutera kostnadseffektivitet och samhällsekonomisk effektivitet utifrån de ramar, restriktioner och den praktiska och politiska verklighet som finns. För att fatta bra beslut och utvärdera politiken på ett rättvisande sätt, behöver ett flertal kriterier beaktas och styrmedel måste ses i sin kontext och utifrån sin funktion i policymixen.

Ett bra exempel på klimatpolitikens komplexitet och behovet av en styrmedelsmix som förhåller sig till olika hinder och marknadsmisslyckanden samt även bidrar till andra samhällsmål finns inom transportsektorn. Koldioxidskatten ger incitament att byta från fossila drivmedel till el men även till överflyttning till andra mindre bränsleintensiva transportslag och minskad trafik vilket även ger minskade utsläpp av luftföroreningar. Men infrastrukturen för elbilar måste också finnas på plats för att ett byte till elbil ska bli ett reellt alternativ. Klimatklivet och utbyggnaden av snabb-laddning längs större vägar spelar en betydelsefull roll för detta. Dessutom måste den relativa kostnaden för inköp av en elbil vara överkomlig. Det finns därför goda skäl att styra val av nya fordon vid inköpstillfället så att fordon med höga utsläpp blir dyrare och fordon med låga utsläpp billigare. Bonus–malus-systemet åstadkommer just detta. Reduktionsplikten bidrar samtidigt till en successivt ökad efterfrågan på hållbara biodrivmedel. Detta möjliggör för producenter av hållbara drivmedel att investera i ökad produktionskapacitet. Investeringar i transportinfrastrukturen är också en del av styrmedelsmixen. Utveckling av infrastrukturen för gång, cykel och kollektivtrafik gör alternativen till bilen mer attraktiva. I kombination med andra ekonomiska och administrativa styrmedel kan politiken påverka transportsektorns utveckling så att utsläppen av växthusgaser minskar i linje med klimatmålet för sektorn. Sektorsmålet för inrikes transporter har skapat tydliga förutsättningar för långsiktiga investeringar som är nödvändiga för att ställa om sektorn till fossilfrihet.

Utgiftsområde 21

Energi

Utgiftsområde 21 – Energi

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Energi	4
1.1	Utgiftsområdets omfattning.....	4
2.1	Utgiftsutveckling.....	4
2.2	Skatteutgifter	5
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	6
2.4	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	7
2.5	Resultatredovisning	8
2.5.1	Sveriges energisystem.....	9
2.5.2	Utvecklingen för energipolitikens övergripande mål.....	11
2.5.3	Målnivåerna för de energipolitiska målen till 2020 har nåtts	17
2.5.4	Fortsatt ökad utbyggnad inom elcertifikatssystemet.....	18
2.5.5	Energin används allt effektivare.....	20
2.5.6	Stabilt hög andel förnybar elproduktion.....	22
2.5.7	Forskning och innovation bidrar till att målen nås	23
2.6	Analys och slutsatser	27
2.7	Politikens inriktning	30
2.8	Budgetförslag.....	35
2.8.1	1:1 Statens energimyndighet	35
2.8.2	1:2 Insatser för energieffektivisering	38
2.8.3	1:3 Insatser för förnybar elproduktion.....	39
2.8.4	1:4 Energiforskning.....	41
2.8.5	1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter	42
2.8.6	1:6 Energimarknadsinspektionen.....	44
2.8.7	1:7 Energiteknik.....	45
2.8.8	1:8 Elberedskap.....	47
2.8.9	1:9 Avgifter till internationella organisationer.....	49
2.8.10	1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning.....	50
2.9	Affärsverket svenska kraftnät	51
2.9.1	Förslag avseende Svenska kraftnäts verksamhet	54

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen fastställer avgiftsuttaget under 2021 för elberedskapsavgiften till högst 255 000 000 kronor (avsnitt 2.8.8).
2. Riksdagen godkänner investeringsplanen för elförsörjning för 2021–2023 som en riktlinje för Affärsverket svenska kraftnäts investeringar (avsnitt 2.9.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 ge Affärsverket svenska kraftnät finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 2.9.1).
4. Riksdagen anvisar ramanslagen för budgetåret 2021 under utgiftsområde 21 Energi enligt tabell 1.1.
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1 Statens energimyndighet	365 421
1:2 Insatser för energieffektivisering	28 000
1:3 Insatser för förnybar elproduktion	25 000
1:4 Energiforskning	1 515 223
1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter	550 000
1:6 Energimarknadsinspektionen	152 757
1:7 Energiteknik	1 462 400
1:8 Elberedskap	270 000
1:9 Avgifter till internationella organisationer	25 328
1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	120 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	4 514 129

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:3 Insatser för förnybar elproduktion	35 000	2022–2023
1:4 Energiforskning	3 300 000	2022–2026
1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter	598 000	2022
1:7 Energiteknik	577 556	2022
1:8 Elberedskap	2 000 000	2022–2036
1:9 Avgifter till internationella organisationer	26 000	2022–2023
1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	240 000	2022–2023
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	6 776 556	

2 Energi

1.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor om tillförsel och användning av energi. Ansvaret för åtgärderna ligger främst på Statens energimyndighet (Energimyndigheten), Energimarknadsinspektionen och Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät).

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4).

Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år.

2.1 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
1:1 Statens energimyndighet	321	305	306	365	366	386
1:2 Insatser för energieffektivisering	213	203	201	28	18	18
1:3 Insatser för förnybar elproduktion		25	25	25	25	25
1:4 Energiforskning	1 482	1 568	1 532	1 515	1 528	1 478
1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter		50	49	550	600	
1:6 Energimarknadsinspektionen	126	140	140	153	144	146
1:7 Energiteknik	-297	835	628	1 462	578	
1:8 Elberedskap	235	291	301	270	273	275
1:9 Avgifter till internationella organisationer	25	25	25	25	25	25
1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	89	65	64	120	120	120
Äldreanslag						
2019 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	8					
2019 1:5 Planeringsstöd för vindkraft	14					
Totalt för utgiftsområde 21	2 214	3 507	3 271	4 514	3 676	2 473

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Härlledning av utgiftsramen utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	3 469	3 469	3 469
Pris- och löneomräkning ²	6	10	15
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 040	198	-956
varav BP21 ³	2 009	1 175	116
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			-55
Ny utgiftsram	4 514	3 676	2 473

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	2 825
Verksamhetsutgifter ²	1 689
Investeringar ³	1
Summa utgiftsram	4 515

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.2 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 21 Energi.

Tabell 2.4 Skatteutgifter och skattesanktioner

Miljoner kronor

	2020	2021
Skatteutgifter		
Energiskattebefrielse för biobränsle m.m. för uppvärmning	4 120	4 140
El som inte är skattepliktig	-	-
Nedsatt energiskatt för leveranser av värme och kyla till industrin m.m.	20	20
Koldioxidskatt för fossila drivmedel och biodrivmedel inom reduktionsplikten	-	-
Skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el	60	60
Skattesanktioner		
Fastighetsskatt på elproduktionsenheter	-790	-800
Koldioxidskatt på fossila bränslen i värmeverk inom EU ETS	-70	-70
Koldioxidskatt på fossila bränslen i kraftvärmeverk inom EU ETS	-290	-270
Summa	3 050	3 080

Anm: Ett "-" betyder att skatteutgiften inte kunnat kvantifieras.

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98).

2.3 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen har beslutat om det övergripande målet för energipolitiken som bygger på samma tre grundpelare som energisamarbetet i EU och syftar till att förena försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet. Energipolitiken ska således skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle (prop. 2017/18:228, bet. 2017/18:NU22, rskr. 2018/19:411). Därutöver har riksdagen beslutat om energipolitiska mål kopplade till vissa årtal baserade på den energiöverenskommelse som slöts 2016 mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de Gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna (prop. 2017/18:228, bet. 2017/18:NU22, rskr. 2018/18:411). Liberalerna valde att stå utanför energiöverenskommelsen. Efter att överenskommelsen slöts har Moderaterna och Kristdemokraterna valt att lämna överenskommelsen.

- År 2020 ska andelen förnybar energi utgöra minst 50 procent av den totala energianvändningen, andelen förnybar energi i transportsektorn ska vara minst 10 procent, energianvändningen ska vara 20 procent effektivare. En nationell planeringsram för vindkraft fastställs motsvarande en årlig produktionskapacitet på 20 terawattimmar (TWh) från vindkraft på land och 10 TWh till havs (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301). Den förnybara elproduktionen i den med Norge gemensamma elcertifikatsmarknaden ska öka med 28,4 TWh (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:FiU1, rskr. 2015/16:51).
- År 2030 ska Sverige ha 50 procent effektivare energianvändning (prop. 2017/18:228, bet. 2017/18:NU22, rskr. 2018/19:411). Målet inom det med Norge gemensamma elcertifikatsystemet ökar med 18 TWh nya elcertifikat till 2030 (prop. 2016/17:179, bet. 2016/17:NU20, rskr. 2016/17:330).
- År 2040 är målet 100 procent förnybar elproduktion. Detta är ett mål, inte ett stoppdatum som förbjuder kärnkraft och innebär inte heller en stängning av kärnkraft med politiska beslut (prop. 2017/18:228, bet. 2017/18:NU22, rskr. 2018/19:411).

Det övergripande målet för forskning och innovation på energiområdet är att bidra till att uppfylla uppställda energi- och klimatmål, den långsiktiga energi- och klimatpolitiken och energirelaterade miljöpolitiska mål (prop. 2016/17:66, bet.

2016/17:NU9, rskr. 2016/17:164). Riksdagen har även konkretiserat tre delmål och angett att forskning och innovation på energiområdet ska

- bygga upp vetenskaplig och teknisk kunskap och kompetens som behövs för att genom tillämpning av ny teknik och nya tjänster möjliggöra en omställning till ett långsiktigt hållbart energisystem i Sverige, karaktäriserat av att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet,
- utveckla teknik och tjänster som kan kommersialiseras genom svenskt näringsliv och därmed bidra till hållbar tillväxt och energisystemets omställning och utveckling såväl i Sverige som på andra marknader, samt
- bidra till och dra nytta av internationellt samarbete på energiområdet (prop. 2012/13:21, bet. 2012/13:NU6, rskr. 2012/13:153).

Europeiska unionens mål inom energiområdet

I mars 2007 antog Europeiska rådet slutsatser bl.a. om att 20 procent av den energi som används inom EU ska komma från förnybara energikällor, 10 procent av energianvändningen i transportsektorn ska vara förnybar och 20 procent energieffektivisering till 2020 jämfört med kommissionens referensscenario (PRIMES 2007). Dessa mål har genomförts i Sverige genom de energipolitiska mål som beslutats för 2020 (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301).

I oktober 2014 antog Europeiska rådet slutsatser bl.a. om EU:s mål för förnybar energi och energieffektivitet för 2030. I juni 2018 kom Europaparlamentet och rådet överens om en höjning av dessa mål. Överenskommelsen innebär bl.a. ett bindande mål om minst 32 procent förnybar energi och ett övergripande energieffektiviseringsmål om minst 32,5 procent. Målen ska nås kollektivt och varje medlemsstat rapporterar sina nationella bidrag i de s.k. nationella energi- och klimatplanerna. Varje medlemsstat ska även säkerställa att andelen förnybar energi av den slutliga energianvändningen inom transportsektorn är minst 14 procent år 2030, varav bidraget från s.k. avancerade biodrivmedel ska vara minst 3,5 procent. För att öka investeringarna och knyta ihop EU:s elsystem tydliggjorde Europeiska rådet ambitionen avseende sammanlänkningsmålet om 10 procent till 2020 och introducerade en målsättning på 15 procent till 2030 som innebär att varje medlemsstat ska ha motsvarande handelskapacitet till grannländerna i procent av landets installerade elproduktionskapacitet.

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Utvecklingen inom energiområdet påverkas inte bara av de statliga insatserna utan även av utvecklingen i omvärlden, vilket gör det svårt att härleda de direkta effekterna av insatserna. Inom forsknings- och innovationsområdet kan det även ta flera decennier innan effekter kan urskiljas och det är då ofta svårt att knyta dem direkt till en specifik insats.

Följande huvudsakliga indikatorer används för att redovisa resultatet i förhållande till de riksdagsbundna målen inom utgiftsområdet:

- Elflödesbalans (import-export)
- Effektbalans
- Antal kunder med elavbrott som överstiger 24 timmar
- Energipriser för industrin
- Energikostnadens andel av rörliga kostnader i industrin
- Total andel förnybar energi (2020-mål)
- Andel förnybar energi i transportsektorn (2020-mål)

- Energiintensitet jämfört med basåret 2008 (2020-mål)
- Förnybar elproduktion inom den svensk-norska elcertifikatsmarknaden
- Energiintensitet jämfört med basåret 2005 (2030-mål)
- Andel förnybar elproduktion (2040-mål)
- Samfinansiering inom energiforskningen
- Antal publikationer och examina inom energiforskningen
- Omsättningen i företag som fått stöd för affärsutveckling

Som en följd av den översyn som gjorts av resultatexterna har indikatorerna avseende energiforskning tillkommit som huvudsakliga indikatorer jämfört med tidigare år då de endast har redovisats i resultatavsnittet.

I resultatredovisningen används även rapporter och utvärderingar från t.ex. Energimyndigheten, Energimarknadsinspektionen och Svenska kraftnät.

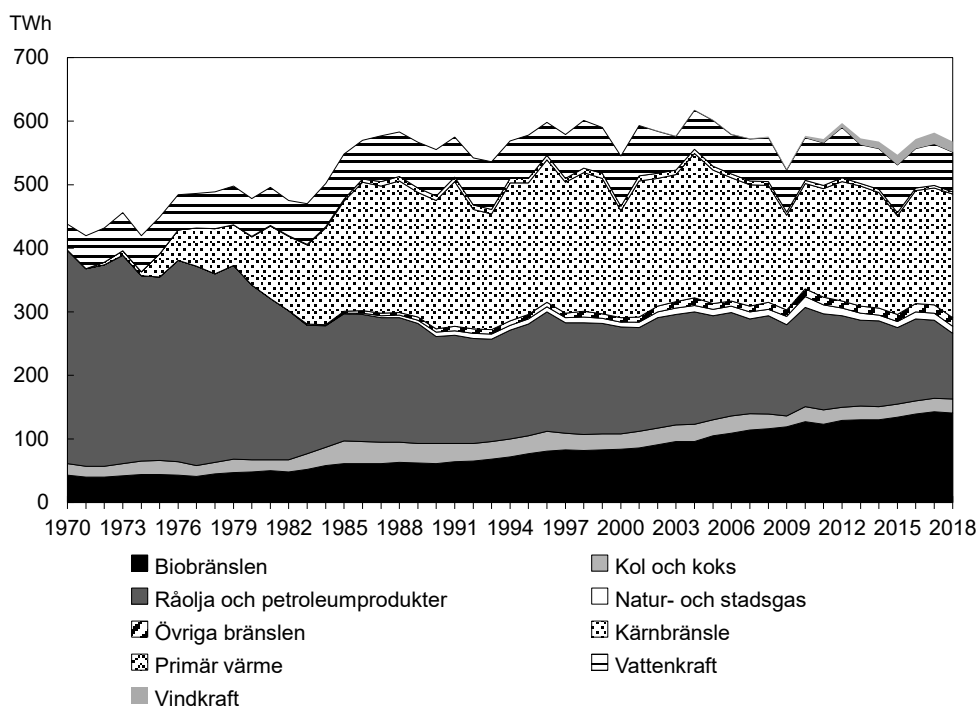
2.5 Resultatredovisning

Med anledning av näringsutskottets synpunkter i betänkandet 2019/20:NU3 samt tidigare synpunkter från näringsutskottet fortsätter regeringen arbetet med att utveckla resultatredovisningen. För att tydliggöra kopplingen till de riksdagsbundna målen inom utgiftsområdet har regeringen förändrat redovisningens struktur jämfört med föregående år.

2.5.1 Sveriges energisystem

Det svenska energisystemet baseras både på inhemska energikällor som biomassa, strömmande vatten och vind samt på import av kärnbränsle, fossila bränslen, biodrivmedel m.m. Tillförseln av energi i det svenska energisystemet har sedan mitten på 80-talet legat på en nivå mellan 550 och 600 TWh. Under 2018 uppgick den totala energitillförseln till 552 TWh. I diagram 2.1 visas hur Sveriges energitillförsel har utvecklats över tid. El och biobränslen har ersatt en stor del fossila oljeprodukter både för uppvärmning av byggnader och inom industrin.

Diagram 2.1 Total tillförd energi 1970–2018

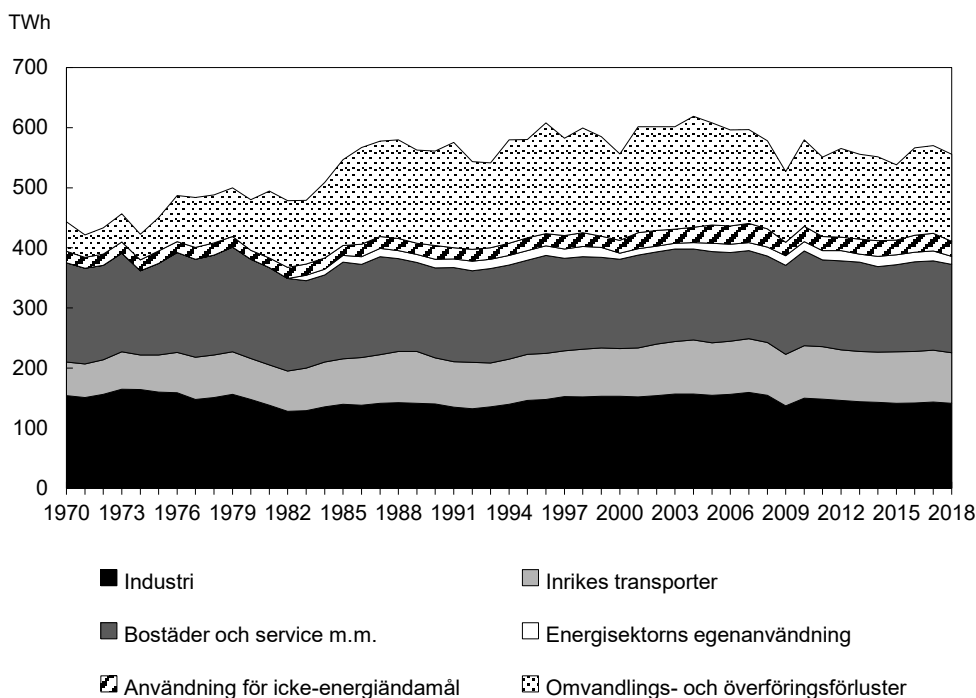

Anm.: Import av el visas ej i diagrammet men kan utläsas av diagram 2.3.

Källa: Energimyndigheten ET 2020:1.

Den slutliga energianvändningen delas vanligen in i de tre användarsektorerna industri, bostäder och service m.m. samt transport. Fördelningen mellan användarsektorerna samt förluster framgår av diagram 2.2. Industrisektorn använder främst el och biobränsle samt en del fossila bränslen till att driva processer. Inom sektorn bostäder och service m.m. används till största delen el och fjärrvärme, varav mer än hälften går till uppvärmning och varmvatten. Transportsektorns energianvändning domineras av fossila oljeprodukter i form av bensin och diesel, även om andelen biodrivmedel och el ökar. Den största delen av förlusterna utgörs av energi som kyls bort vid elproduktion i kärnkraftverk¹.

¹ Huruvida kylvattenförlusterna i kärnkraften räknas in i statistiken eller ej har varierat över tid och varierar även internationellt.

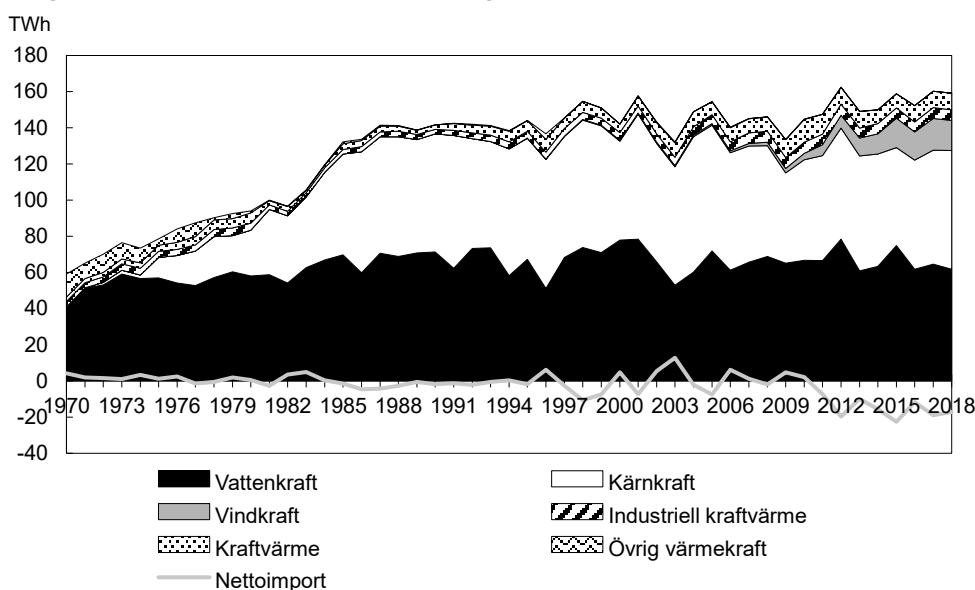
Diagram 2.2 Slutlig energianvändning och förluster 1970–2018

Källa: Energimyndigheten ET 2020:1.

Sveriges elproduktion utgörs till största delen av kärnkraft och vattenkraft, som de senaste åren svarat för ca 40 procent vardera av den totala elproduktionen. Sedan elcertifikatssystemet infördes 2003 har den förnybara elproduktionen ökat betydligt, där den största delen utgörs av vindkraft. Vindkraften utgjorde 10 procent av den totala elproduktionen 2018. Installationen av solceller har ökat snabbt de senaste åren, men elproduktionen är fortfarande jämförelsevis mycket liten och utgjorde 2018 ca 0,25 procent av den totala elproduktionen. Förbränningsbaserad elproduktion från kraftvärme och industri utgjorde ca 10 procent av elproduktionen 2018. Den största delen av den förbränningsbaserade elproduktionen, ca 75 procent, utgjordes av biobränslen medan resterande andel utgjordes främst av fossila bränslen och restgaser från industriprocesser samt icke-biogent avfall. I takt med att förnybar elproduktion har byggts ut har nettoexporten av el ökat.

Elanvändningen i Sverige ligger på en relativt jämn nivå omkring 140 TWh. Den största andelen el används inom sektorn bostäder och service m.m. följt av industrisektorn.

Utvecklingen över tid av elproduktion per kraftslag och nettoimport av el framgår av diagram 2.3.

Diagram 2.3 Elproduktion per kraftslag samt nettoimport av el 1970–2018

Anm.: Solkraft visas ej i diagrammet eftersom nivåerna är så låga att det blir svårt att utläsa.

Källa: Energimyndigheten ET 2020:1.

2.5.2 Utvecklingen för energipolitikens övergripande mål

Utöver de resultat som redovisas i detta avsnitt bidrar resultaten i de efterföljande avsnitten till energipolitikens övergripande mål.

Försörjningstrygghet

Den övergripande självförsörjningsgraden på energi, dvs. andelen inhemska energibärare i förhållande till total energianvändning, har ökat sedan 1970-talet. Självförsörjningen ökade när kärnkraften byggdes ut och har sedan fortsatt förbättras successivt i takt med ökande biobränsleanvändning och utbyggd vindkraft samtidigt som användningen av fossila bränslen minskat. Självförsörjningsgraden uppgick 2018 till 43 procent. Självförsörjningsgraden för el var 112 procent 2018.

Ellexport

Under 2019 nettoexporterade Sverige över 26 TWh el, vilket är en ökning med 50 procent jämfört med 2018 och den största nettoexport som har uppmätts. Under 2019 nettoexporterade Sverige el under årets alla veckor.

Leveranssäkerhet för el

Med leveranssäkerhet för el avses att el av god kvalitet överförs till elanvändaren. Det ingår också i begreppet att risken för och konsekvenserna av avbrott ska vara acceptabla. Leveranssäkerheten för el beskrivs här dels genom faktiska elavbrott, dels utifrån hur förutsättningarna har förändrats för att upprätthålla effektbalansen kommande vinter och mer långsiktigt. Tabell 2.5 visar de indikatorer för leveranssäkerhet för el som regeringen särskilt följer. Indikatorer för leveranssäkerhet bör utvecklas. Till exempel kan det behövas indikatorer som pekar på installerad effekt i synkront ansluten elproduktion, installerade reaktiva komponenter, synkronkompensatorer, potentialen för förbrukarflexibilitet samt kapacitet i sammanlänknings med andra länder.

Förmågan att isolera delar av nätet i så kallad ö-drift är av avgörande betydelse för elsystemets funktion efter en stor störning. Behov av åtgärder finns i denna del, inte minst i södra Sverige. Regeringen har nyligen förstärkt Svenska kraftnäts

elberedskapsanslag med 33 miljoner kronor och höjt beställningsbemyndigandet med 1 000 miljoner kronor.

Tabell 2.5 Resultatindikatorer för leveranssäkerhet för el

	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Elflödesbalans (import-export), TWh	-7,4	21,2	-22,6	-12,5	-19	-17	-26,3
Effektbalans, MW, varav							
<i>Installerad elproduktionskapacitet</i>	33 212	35 699	39 313	39 969	38 851	39 755	40 814
<i>Maximalt uppmätt timeffektbehov</i>	26 300	26 700	26 883	25 855	26 700	25 200	23 200
Antal kunder med elavbrott som överstiger 24 timmar		1 581	37 108	6 299	988	3 490	53 000

Källa: Energimyndigheten ER 2020:18 (I2020/02017/E), Svenska kraftnät 2020/334 (I2020/01575/E) och preliminära uppgifter från Energimarknadsinspektionen

Driftssäkerheten i transmissionsnätet var god under 2019. Antalet driftsstörningar var lågt och uppgick preliminärt till 137 stycken vilket är lägre än snittet de senaste tio åren. Icke-levererad effekt och energi minskade jämfört med 2018. En enskild driftsstörning orsakade merparten av icke-levererad energi vilket gjorde att Svenska kraftnäts egna mål inte uppfylldes för detta mätetal.

Leveranssäkerheten på regionnätetsnivå när det gäller avbrott längre än tre minuter låg under 2019 på ungefär samma nivå som 2018, men innebar fler avbrott jämfört med genomsnittet för de tio senaste åren. Under 2019 hade preliminärt ca 90 procent av elkunderna en elöverföring av god kvalitet sett till antalet elavbrott, medan 0,6 procent av kunderna inte hade det. Med god kvalitet menas att ha färre än tre elavbrott längre än tre minuter per kalenderår och att inte ha god kvalitet betyder fler än elva sådana elavbrott. Under 2019 drabbades drygt 53 000 elkunder av avbrott som varade längre än 24 timmar vilket är högt jämfört med flera tidigare år. Det kan delvis förklaras av stormen Alfrida som i början av 2019 drabbade delar av Sverige. Energimarknadsinspektionen lanserade våren 2019 en leveranssäkerhetsportal där man via en kartfunktion kan se hur utvecklingen sett ut i de svenska elnäten över tid.

Under 2019 har aktörer inom eldistribution och elproduktion stärkt elförsörjningens robusthet genom åtgärder som t.ex. förberedelser för ö-drift, förstärkt fysiskt skydd av vitala anläggningar och ökat förmågan av återuppbyggnad av dött nät genom stöd från anslag 1.8 Elberedskap.

Den totala installerade elproduktionseffekten ökade något 2019 till 40 814 MW (se tabell 2.5.), tack vare investeringar i vindkraft. Samtidigt försvann synkron elproduktion från södra Sverige genom stängningen av Ringhals 2 på nyårsafton 2019 vilket följde på tidigare avveckling av reaktorer och stängning av fossilkraft i området. Till årsskiftet 2020/21 planeras även Ringhals 1 att tas ur drift. Vintern 2019/20 var förhållandevis mild och det maximala effektbehovet uppmättes till 23 200 MW den 10 december 2019.

I det svenska elsystemet finns möjlighet att i nödfall kunna koppla bort elförbrukning. Syftet är att begränsa både omfattning och tiden för elavbrott. Svenska kraftnät har aldrig kopplat bort elförbrukning på grund av effektbrist. Effektreserven, som är på totalt 767 MW, utnyttjades inte under året men sattes i höjd beredskap i januari 2019 på grund av ett problem med kärnkraftsreaktorn O3 i Oskarshamn som ledde till produktionsbortfall. Senast effektreserven aktiverades var vintern 2012/2013.

Svenska kraftnät bedömer att Sverige inför den kommande vintern 2020/21 kommer att ha ett nationellt underskott av effekt om ca 1 700 MW vid topplasttimmen en

normalårsvinter, vilket är en förändring från ca 1 000 MW i prognosen för vintern 2019/20, och ca 2 900 MW vid en tioårsvinter. Den försämrade inhemska effektbalansen beror i huvudsak på stängningen av kärnkraftsreaktorerna Ringhals 2 och den planerade stängningen av Ringhals 1 som förväntas ske i december 2020. Under året minskade den förväntade tillgängliga produktionskapaciteten vid topplasttimmen under en normalårsvinter med 800 MW till maximalt 24 900 MW. Detta innebär enligt Svenska kraftnät ett högre beroende av import vid höglasttimmar. Inför den kommande vintern har marginalerna krympt för att kunna upprätthålla effektbalansen.

Tillförselsidans bidrag till effektbalansen påverkas av installerad effekt tillsammans med den förmåga olika elproduktionsslag har att leverera el vid ansträngda situationer. Kärnkraft och vattenkraft har en hög s.k. tillgänglighetsfaktor medan vindkraft har en lägre. Till exempel producerade kärnkraften under topplasttimmen vintern 2019/20 på en nivå av 97 procent av installerad effekt medan vattenkraften låg på 70 procent och vindkraften på 45 procent. All vattenkraftskapacitet finns inte tillgänglig samtidigt, bl.a. eftersom kraftverk utan stora magasin är beroende av vattenflödet eller, i mindre reglerade vattendrag, av tillrinning och regn. Tillgängligheten i kärnkraftverken kan variera på grund av t.ex. oförutsedda driftsproblem. Vindkraftens tillgänglighet är beroende av vindhastigheter. I effektbalansen inkluderas varken effektreserven, antaganden om ökad efterfrågeflexibilitet eller möjligheten till elimport.

Svenska kraftnäts bedömning av effektbalansen med den s.k. statistiska metoden svarar på frågan hur mycket effekt som vid topplastsituationer kan behöva importeras eller på annat sätt tillhandahållas genom exempelvis utveckling av kapacitet att förskjuta efterfrågan i tid. Sveriges samlade maximala import- och exportkapacitet var 10 350 MW under 2019. Sverige har en sammanlänkingsgrad på 26 procent, vilket i en europeisk jämförelse är högt. Möjligheten att utnyttja kapaciteten i praktiken beror dock på aktuella förutsättningar för respektive ledning. Svenska kraftnät analyserar sedan 2019 även risken för effektbrist med en dynamisk modell som tar hänsyn till importmöjligheter. Resultaten från den senaste kraftbalansrapporten som även inkluderar importmöjligheter visar att risken för effektbrist alltjämt är låg i Sverige. En genomsnittligt förväntad nivå beräknas till långt under en timme per år i elområdena SE3 och SE4. Svenska kraftnät varnade inför sommaren 2020 att fel som leder till att framförallt Skåne kan få avbrott kan ta tid att åtgärda. Det var bakgrunden till de åtgärder Svenska kraftnät vidtog så att leveranssäkerheten kunde bibehållas i nivå med andra somrar.

På senare tid har samhällets ökade efterfrågan på el lokalt i kombination med avvecklingen av lokal kraftvärme medfört att nätkapacitetsbrist uppstått på flera platser och i flera regioner i Sverige. Under 2019 beslutade regeringen om uppdrag till Energimarknadsinspektionen och till länsstyrelserna att utreda åtgärder inom området. Regeringen och energibranschen tog under hösten 2019 ett gemensamt initiativ för leveranssäkerheten i Stockholm och Malmö. Regeringskansliet har remitterat en promemoria med förslag som bidrar till ökade investeringar i elnäten. Initiativet omfattar även insatser av bl.a. de lokala elnätsägarna i Stockholms och Skåne län för att säkra den lokala och regionala effekten i respektive region.

Sveriges elnät står inför en period av stora investeringsbehov. Dels behöver gamla ledningar förnyas, dels behöver nätkapaciteten förstärkas. Under 2019 har Energimarknadsinspektionen fattat beslut om elnätsföretagens intäktsramar för åren 2020–2023. Elnätsföretagens planerade investeringar uppgår till cirka 14 miljarder kronor per år under perioden 2020–2023. Enligt Energimarknadsinspektionen ligger investeringarna högre än den nivå som krävs för att löpande förnya elnäten med bibehållen genomsnittsalder. Samtidigt finns ett omfattande behov av att stärka

elnäten på flera håll i landet för att avhjälpa den lokala kapacitetsbristen så att ny elförbrukning kan anslutas utan orimliga väntetider.

Energimarknadsinspektionen arbetade under 2019 vidare med effektivare hantering av koncessionsprövningar för nya kraftledningar. Under 2019 fattades det ca 30 procent fler beslut om ansökningar om ny nätkoncession för linje jämfört med 2018. Energimarknadsinspektionens utgående balans för dessa ärenden ökade dock med närmare 50 procent och handläggningstiderna var i snitt 14,5 månader under 2019, jämfört med 14 månader 2018.

Under 2019 har arbete pågått med genomförande av det nya EU-regelverket på elmarknadsområdet. I detta ingår bl.a. att ett mål för leveranssäkerhet (tillförlitlighetsnorm) ska tas fram, vilket bedöms tillgodose riksdagens tillkännagivande om mål för leveranssäkerheten (bet. 2018/19:NU12 punkt 1, rskr. 2018/19:210). Regeringen har uppdragit åt Energimarknadsinspektionen att föreslå en tillförlitlighetsnorm och redovisa detta senast den 26 februari 2021 (I2019/03365/E). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat. Svenska kraftnät har även under 2019 fått nya uppgifter att bedöma och redovisa utvecklingen av leveranssäkerheten (resurstillräckligheten) enligt EU:s nya regelverk. Detta framgår av förordningen (2007:1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät. Det nya EU-regelverket om ökad försörjningstrygghet för el genomförs.

Energimarknadsinspektionen har under 2019 utvecklat sin prisjämförelsesajt Elpriskollen, vilket kommer att underlätta för konsumenter att jämföra timavtal. Energimarknadsinspektionen har också offentliggjort föreskrifter om vilka funktioner som ska finnas på en smart elmätare.

Försörjningstrygghet för värme, naturgas och drivmedel

Under 2019 hade Sverige en god försörjningstrygghet för värme. Fjärrvärmeleveranserna är överlag av god kvalitet sett till antalet avbrott. Oplanerade avbrott inträffar ibland, men blir sällan långvariga. Andelen småhus som har alternativa uppvärmningsmöjligheter för att klara el- eller värmeavbrott ökar.

Det västsvenska naturgasnätet är beroende av gastillförsel från Danmark. Sverige klarar av att försörja s.k. skyddade kunder, dvs. hushåll, under en trettiodagarsperiod med normala vinterförhållanden.

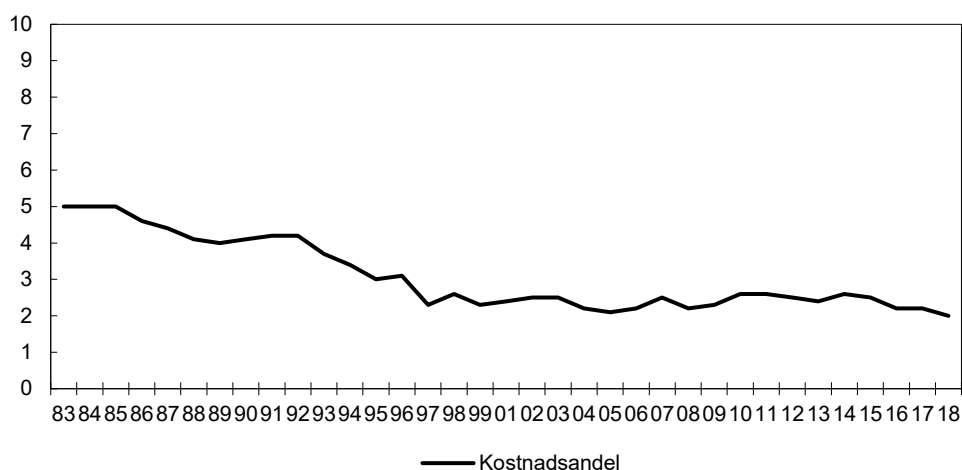
När det gäller trygg försörjning av drivmedel är Sverige helt importberoende för den fossila andelen drivmedel. Andelen förnybara biodrivmedel ökar men importberoendet gäller även en stor del av dessa bränslen. Regeringen har i propositionen En samlad politik för klimatet – klimatpolitisk handlingsplan (prop. 2019/20:65) uttalat att inhemsk produktion av förnybara drivmedel bör främjas. Det finns krav på drivmedelsberedskapslager motsvarande 90 dagars förbrukning. Antalet drivmedelsstationer minskade under 2019.

Industrins kostnader för el är fortsatt jämförelsevis låga

För industrin som helhet utgjorde kostnaderna för energi 2018 ca 2 procent av de totala kostnaderna, vilket är den nivå som kostnaderna legat på sedan 2000-talets början, se diagram 2.4.

Diagram 2.4 Industrins kostnader för energi som andel av de totala kostnaderna

Procent

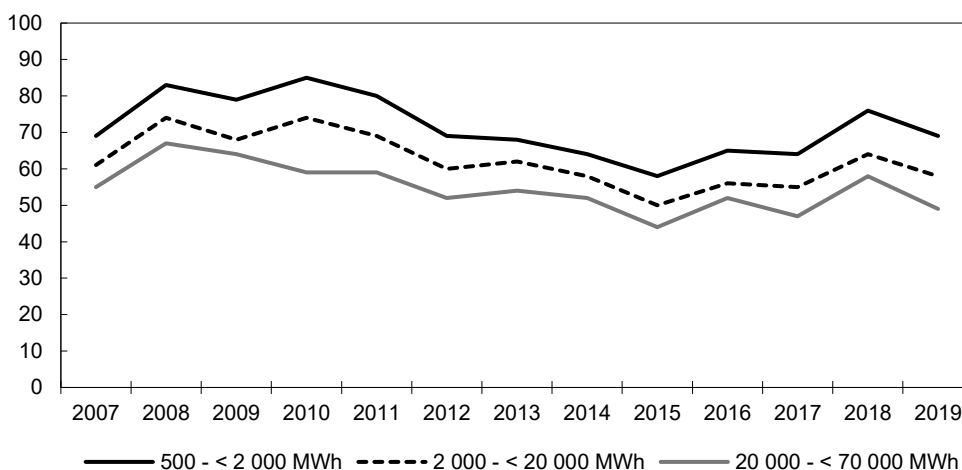

Källa: Energimyndigheten ER 2020:18.

Även industrins kostnader för el var under 2019 jämförelsevis låga sett ur ett femtonårigt perspektiv (se diagram 2.5). Den svenska industrins elkostnader är låga även ur ett europeiskt perspektiv (Europeiska kommissionens rapport 2019 1 Energipriser och energikostnader i Europa). En jämförelse av elkostnader i EU:s medlemsstater och Norge, inklusive nätavgifter och skatter, för industrier med stor elförbrukning visas i diagram 2.6 nedan. Priserna på naturgas och eldningsolja har emellertid fortsatt att öka, i linje med utvecklingen de senaste 25 åren.

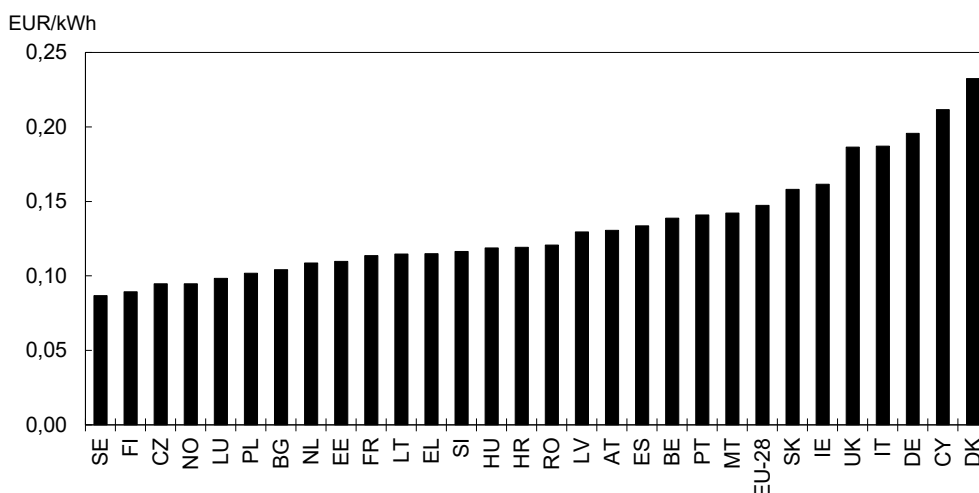
Diagram 2.5 EI- och elnätspriser för industrin, genomsnittskostnad för tre grupper med olika årlig elanvändning

Öre/kWh

Källa: Energimyndigheten ER 2020:18.

Diagram 2.6 Elkostnader för industrier med stor elförbrukning (500–2 000 MWh/år) i EU-28 och Norge, inkl. nätavgifter och skatter, andra halvåret 2019

Källa: Electricity prices for non-household consumers - bi-annual data (from 2007 onwards), Eurostat 2020.

Ekologisk hållbarhet

De klimatpåverkande utsläppen från såväl energianvändning som el- och värmeproduktionen i Sverige fortsätter att minska (se utg.omr. 20 Allmän miljö- och naturvård). Ekologisk påverkan består även i annan påverkan på miljön än klimatpåverkan. Verksamheter inom energisektorn (bl.a. el- och värmeproduktion, nät och energianvändning för transporter och i industri) påverkar miljön på olika sätt. Riksdagen har beslutat om ett generationsmål för miljöarbetet och om 16 miljö kvalitetsmål (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Generationsmålet anger bl.a. att miljöpolitiken ska fokusera på att andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön. De miljö kvalitetsmål som är mest relevanta för energipolitiken är Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Levande sjöar och vattendrag, Levande skogar, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö, Säker strålmiljö och Ett rikt växt- och djurliv. Resultatredovisningen av miljö målen finns i redovisningen för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård. Havs- och vattenmyndigheten, Energimyndigheten och Svenska kraftnät har i oktober 2019 lämnat in ett gemensamt förslag till nationell plan för omprövning av vattenkraften i syfte att förse vattenkraften med moderna miljö villkor (M2019/01769/Nm). Syftet med förslaget till nationell plan är att omprövningarna av vattenkraftens miljö villkor ska leda till både största möjliga nytta för vattenmiljön och en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Förslaget bereds i Regeringskansliet.

Energimyndigheten och Naturvårdsverket har tagit initiativ till arbete med en gemensam strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad som planeras att vara klar i december 2020.

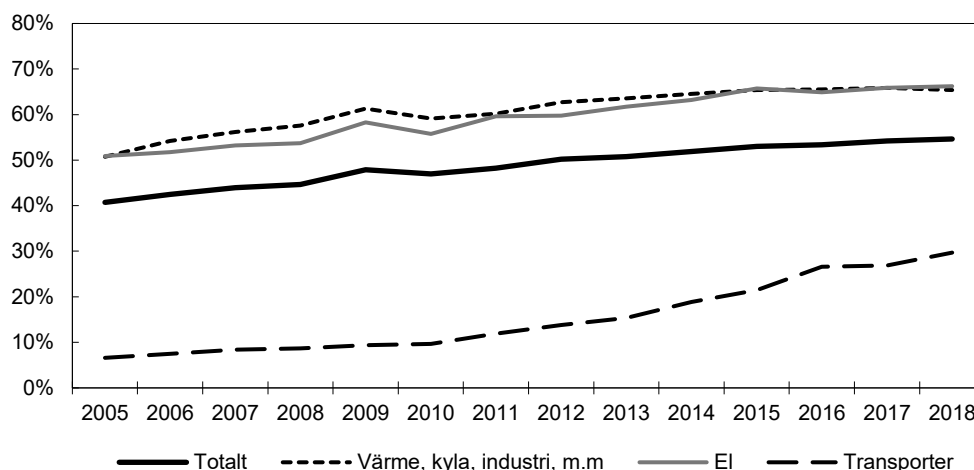
Sverige var 2019 drivande i EU-förhandlingarna för att inkludera resurseffektivitetskrav och reparerbarhetskrav i de produktförordningar för ekodesign som förhandlades då, exempelvis för torktumlare och luftvärmepumpar.

2.5.3 Målnivåerna för de energipolitiska målen till 2020 har nåtts

Den totala andelen förnybar energi fortsätter att öka

Den totala andelen förnybar energi har ökat stadigt och uppgick 2018 till nästan 55 procent, se diagram 2.7. Andelen förnybar energi var störst i elsektorn med 66 procent, följt av värmesektorn med 65 procent och av transportsektorn med ca 30 procent. Den totala mängden förnybar energi i Sverige uppgick enligt förnybartdirektivets² definition till 226 TWh 2018, vilket var en ökning med 0,4 TWh från föregående år. Ökningen beror främst på en fortsatt utbyggnad av vindkraft men även på en högre användning av värmepumpar under året. Användningen av biodrivmedel inom transportsektorn ökade under 2018 även om användningen av biobränslen totalt sett minskade under 2018. Samtidigt var den totala energianvändningen 2 TWh lägre än under föregående år, vilket är den främsta orsaken till den ökade andelen förnybart under 2018. De största bidragen av förnybar energi kommer från biobränslen och vattenkraft.

Diagram 2.7 Andel förnybar energi av totala andelen använd energi 2005–2018

Anm.: Beräkningar enligt EU:s direktiv om främjande av energi från förnybara källor.

Källa: Energimyndigheten ER 2020:18.

Andelen förnybar energi i transportsektorn fortsätter att öka

Andelen förnybar energi inom transportsektorn uppgick 2018 till 23 procent, vilket kan jämföras med 21 procent föregående år och med 7 procent 2010 (Energindikatorer 2020, Energimyndigheten). Enligt förnybartdirektivets beräkningsmetod som bl.a. dubbelräknar energiinnehållet för biodrivmedel från vissa råvaror (främst vissa restprodukter och avfall), utgjorde andelen förnybar energi i transportsektorn 30 procent vilket är högst bland EU:s medlemsländer.

Jämfört med föregående års budgetpropositioner är andelen förnybart i transportsektorn något lägre än vad som tidigare angetts. Detta beror på att Energimyndigheten gjort en revidering så att de biodrivmedel som används för arbetsmaskiner inom andra slutanvändningssektorer, såsom industri, jordbruk och skogsbruk, inte längre räknas till transportsektorn. Tidigare har det antagits att all diesel och bensin som används i arbetsmaskiner är fossil, vilket inte är fallet. Energimyndigheten har också förbättrat

² Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/28/EG av den 23 april 2009 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor och om ändring och ett senare upphävande av direktiven 2001/77/EG och 2003/30/EG (förnybartdirektivet).

metoden för fördelning mellan inrikes och utrikes sjöfart, vilket lett till reviderade uppgifter för åren 2005–2017. I jämförelse med tidigare år har användning av vissa biobränslen, bl.a. bionaftha och biobensin, tillkommit fr.o.m. 2011 och användning av el i vägsektorn har tillkommit fr.o.m. 2016.

Den kraftiga ökningen av användningen av förnybara bränslen sedan 2010 beror främst på ökad användning av biodiesel i form av HVO (hydrerad vegetabilisk olja), både i ren form och som låginblandad i diesel. Inblandningen av biodrivmedel i diesel ökade något då reduktionsplikten som ställer krav på minskade växthusgasutsläpp genom inblandning av hållbara biodrivmedel i bensin och diesel infördes i juli 2018. På marknaden för höginblandade och rena biodrivmedel ökade användningen av ren biodiesel i form av fame (fettsyrametylestrar) och användningen av ren HVO sjönk något under 2018. Användningen av el i vägtrafik ökade från 61 gigawattimmar (GWh) 2017 till 129 GWh 2018.

När det gäller målet att energianvändningen ska vara 20 procent effektivare till 2020, se avsnitt 2.5.5.

Utbyggnaden av vindkraft överstiger den kapacitet som ska planeras för enligt den nationella planeringsramen

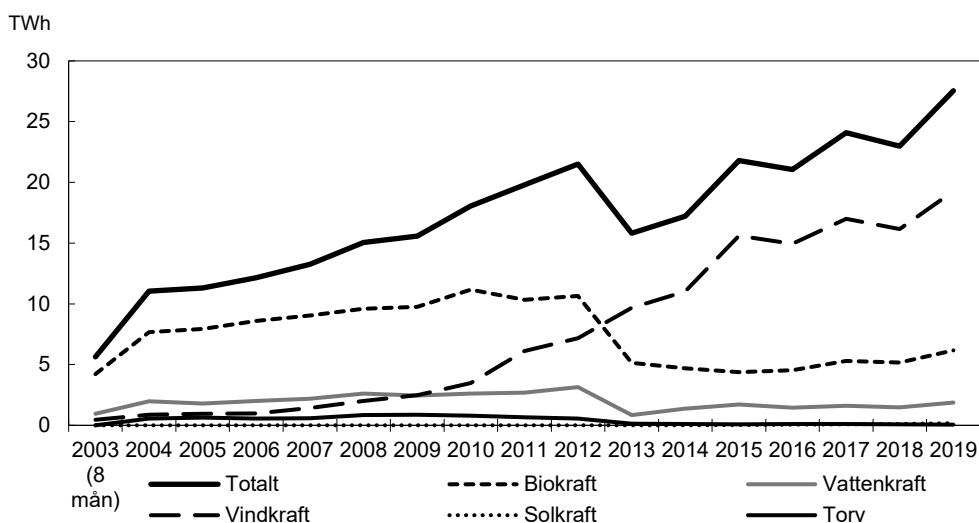
I Sverige fanns vid utgången av 2019 fler uppförda vindkraftverk på land än vad som motsvarar en årlig tillförsel om 20 TWh. Det finns också mer tillståndsgiven, men ännu inte uppförd, vindkraft till havs än vad som motsvarar en årlig tillförsel om 10 TWh.

2.5.4 Fortsatt ökad utbyggnad inom elcertifikatssystemet

Under 2019 har det tillkommit drygt 5 600 nya anläggningar inom elcertifikatssystemet. Den förnybara elproduktionskapaciteten inom elcertifikatssystemet ökade i Sverige med 4,8 TWh 2019 jämfört med året innan. Solelsanläggningar stod för den största procentuella ökningen med 67 procent, vilket motsvarade en ökning med ca 0,12 TWh jämfört med föregående år. Trots den stora ökningen av solcellsanläggningar är den totala produktionen av solkraft marginell jämfört med övrig förnybar elproduktion, se diagram 2.8. Vindkraften stod för det största absoluta tillskottet med ca 4 TWh. Under 2019 producerades totalt 27,5 TWh certifikatsberättigad förnybar el i Sverige.

Sedan elcertifikatssystemets start i maj 2003 har nästan 19 100 nya anläggningar byggts. Av dessa anläggningar är ca 2 800 vindkraftsanläggningar (ca 3 630 verk) och ca 16 900 solcellsanläggningar. Anläggningarnas förväntade årliga produktion är ca 34,1 TWh varav vindkraften står för ca 74 procent, biobränslebaserad elproduktion för ca 20 procent och vattenkraft för ca 4 procent.

Diagram 2.8 Förnybar elproduktion i svenska anläggningar inom elcertifikatssystemet 2003–2019

Källa: Energimyndigheten ER 2020:18.

Under 2019 byggdes det 4,8 TWh i Sverige och 2,7 TWh i Norge inom det gemensamma elcertifikatssystemet med Norge. Under perioden 2012–2019 godkändes anläggningar inom det gemensamma elcertifikatssystemet med en förväntad normalårsproduktion om 34,4 TWh, varav 23,9 TWh byggdes i Sverige och 10,5 TWh i Norge. Energimyndigheten och Norges vassdrags- og energidirektorat uppger att målnivån om 28,4 TWh ny förnybar elproduktion till 2020 passerades den 19 maj 2019.

Marknadspriset på elcertifikat har varierat mellan 43 och 195 kronor under 2019. Detta motsvarar en extraintäkt för elproducenterna på 4,3–19,5 öre/kWh. Elkundernas genomsnittliga kostnad för elcertifikat blev ca 3,5 öre/kWh exklusive mervärdesskatt. En kostnad som ur ett internationellt perspektiv anses vara relativt låg sett till kostnad för stöd till förnybar elproduktion. Vidare kan kostnaderna ställas i relation till den priseffekt som den tillkommande elproduktionen från elcertifikatssystemet har på elpriset. Denna priseffekt är dock svår att exakt beräkna, men kan innebära ett lägre elpris. Andra kostnader inom elsystemet kan dock tillkomma som i dagsläget är svåra att uppskatta.

Energimyndigheterna i Sverige och Norge bedömer att det för närvarande är sammanlagt över 22 TWh förnybar elproduktion under konstruktion i Sverige och Norge där anläggningarna beräknas vara i drift under kommande tvåårsperiod. Därutöver finns det projekt motsvarande ytterligare ca 4–5 TWh i Sverige och Norge, som kan realiseras och vara i drift före utgången av 2021.

Utbyggnaden av den förnybara elproduktionen inom elcertifikatssystemet påverkar även utvecklingen mot målet om 50 procent förnybar energi till 2020 (se avsnitt 2.5.3) och målet om 100 procent förnybar elproduktion 2040 (se avsnitt 2.5.6).

Förutsättningarna för utbyggnaden av ny förnybar elproduktion har förändrats under de senaste åren. Det har skett en snabb utveckling av småskalig s.k. decentraliserad förnybar elproduktion, såsom sol- och vindkraftsanläggningar. Regeringen har uppdragit åt Energimarknadsinspektionen att se över regelverket för nätavgifter för mindre produktionsanläggningar och bl.a. beskriva konsekvenserna av en höjd effektgräns för undantagen avgift för inmatning till elnätet.

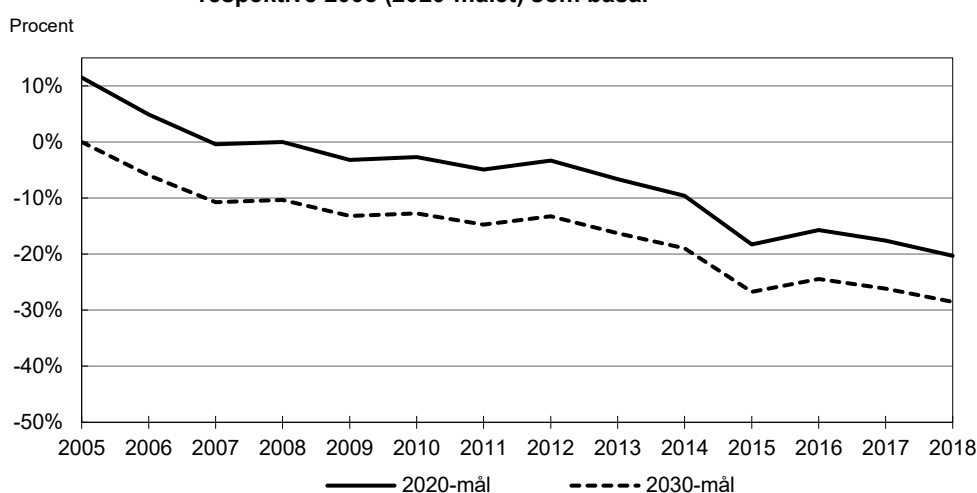
2.5.5 Energin används allt effektivare

Utvecklingen mot energiintensitetsmålen för 2020 och 2030 går åt rätt håll

Den tillförda energin har varit relativt oförändrad sedan mitten av 1980-talet samtidigt som BNP ökat under samma period, vilket gör att energiintensiteten minskat över tid. Målnivån till 2020 om att energiintensiteten ska vara 20 procent lägre jämfört med 2008 nåddes under 2018. För målet till 2030 om en minskad energiintensitet på 50 procent var energiintensiteten 29 procent lägre 2018 jämfört med 2005, som är målets basår. Utvecklingen av energiintensiteten för målen om effektivare energianvändning till 2020 respektive 2030 visas i diagram 2.9.

Att flera kärnkraftsreaktorer har stängts bidrar till måluppfyllelsen eftersom även kylvattnets energiinnehåll räknas som tillförd energi enligt målets utformning.

Diagram 2.9 Relativ utveckling av energiintensiteten med 2005 (2030-målet) respektive 2008 (2020-målet) som basår

Anm.: Tillförd energi normalårskorrigeras i beräkning av energiintensiteten.

Källa: Energimyndigheten ER 2020:18.

Anpassade strategier tas fram tillsammans med berörda aktörer

Under 2019 träffade Energimyndigheten på uppdrag av regeringen en överenskommelse med berörda aktörer om sektorsstrategier för energieffektivisering, med målet om 50 procent effektivare energianvändning till 2030 som en central utgångspunkt. Överenskommelsen innebär att 22 strategiska områden har valts ut för de fem ingående sektorerna och att 67 avgörande frågor identifierats. En tredje avrapportering om arbetet med strategierna lämnades till regeringen i mars 2020 (I2020/00580/E). Sektorsstrategierna kompletteras på regional nivå av energi- och klimatstrategier (anslag 1:10 *Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning*) som på uppdrag av regeringen tagits fram under ledning av länsstyrelserna (I2020/00927/E).

Industrin får stöd för att projektera och genomföra energieffektiviserande åtgärder

Energimyndigheten har med utgångspunkt i lagen (2014:266) om energikartläggning i stora företag granskat överensstämmelse med lagkrav och kvalitet för de energikartläggningar som lämnats in under den första kartläggningsperioden 2015–2019. Sammantaget har kostnadseffektiva effektiviseringsåtgärder motsvarande 7 TWh identifierats i kartläggningarna. Kartläggningsarbetet har även medfört att

230 energikartläggare har certifierats, vilket är ett nytt inslag på energitjänstemarknaden.

Alla medel inom programmet för energieffektivisering i industrin, Energisteget, har intecknats för 2019 och 2020 efter ett högt söktryck. Energisteget (anslag 1:2 *Insatser för energieffektivisering*) tar vid efter att en energikartläggning tagits fram och ger möjlighet till två typer av ekonomiskt stöd: projekteringsstöd för fördjupade studier eller projektering av energieffektiva åtgärder samt investeringsstöd för energieffektiviserande åtgärder som identifierats. I februari 2020 hade stöd motsvarande 105 miljoner kronor beviljats, varav ca 20 procent utgjorde projekteringsstöd och ca 80 procent investeringsstöd, fördelat på ca 100 projekt. Projekteringsstödet beräknas ha identifierat potentiella energibesparingar motsvarande 0,44 TWh per år. Investeringsstödet förväntas ge effekter i form av en årlig energibesparing om ca 0,18 TWh.

Energieffektivisering främjas i små och medelstora företag

Genom stöd av Europeiska regionala utvecklingsfonden inom det nationella regionalfondsprogrammet har totalt 833 företag fått stöd till energikartläggning, varav 177 under 2019. Sammantaget har en energieffektiviseringspotential på 208 GWh identifierats. 21 företag har beviljats fördjupat stöd för energieffektiviseringsåtgärder genom programmet, varav 20 under 2019, vilket bedöms ha minskat energianvändningen med ca 10 GWh årligen.

Hushåll och mindre företag erbjuds lokalt anpassad rådgivning

Den kommunala energi- och klimatrådgivningen har funnits i mer än 30 år och tillhandahåller oberoende rådgivning till hushåll och mindre företag om frågor som rör åtgärder för och investeringar i energieffektivisering, förnybar energi och minskad klimatpåverkan (anslag 1:2 *Insatser för energieffektivisering*). Energi- och klimatrådgivningen genomför även EU-krav på att tillhandahålla rådgivning enligt energieffektiviseringsdirektivet³, direktivet om byggnaders energiprestanda⁴ samt förnybartdirektivet. Under 2019 arbetade 97 kvinnor och 103 män som kommunala energi- och klimatrådgivare. Rådgivningsfunktionen finns i 285 av landets kommuner. Vidare arbetar ett tjugotal personer på landets regionala energikontor som utvecklingsledare för energi- och klimatrådgivningen i respektive region.

Under 2019 har Energimyndigheten gjort en kvalitativ utvärdering av de ändringar av regelverket för energi- och klimatrådgivningen som genomfördes 2016 (Sweco, Effektanalys EKR). Utvärderingen visade att förändringarna har bidragit till en mer samhällsekonomiskt effektiv fördelning och användning av resurser samt ett ökat kommunalt engagemang och förankring av rådgivningen. Dessutom har kommuners samarbeten blivit effektivare och Energimyndigheten har blivit tydligare med kravställning och prioritering av insatserna.

Under 2019 har Energimyndigheten även påbörjat en fördjupad analys av energi- och klimatrådgivningen i syfte att öka kunskapen om hur rådgivningen påverkar målgrupperna och bidrar till de långsiktiga målen. De resultat som hittills färdigställts visar att ca 70 procent av rådgivarna bedömer att rådsökandes attityd till energieffektiviseringar och förnybar energi har blivit mer positiv som resultat av rådgivningens arbetssätt.

³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/27/EU av den 25 oktober 2012 om energieffektivitet, om ändring av direktiven 2009/125/EG och 2010/30/EU och om upphävande av direktiven 2004/8/EG och 2006/32/EG.

⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/31/EU av den 19 maj 2010 om byggnaders energiprestanda.

Regelverket för resurseffektiva produkter utvecklas

Sverige är en aktiv och pådrivande part i EU:s arbete med ekodesign och energimärkning av energirelaterade produkter. Europeiska kommissionen beräknar att de hittills beslutade ekodesign- och energimärkningskraven år 2020 kommer att spara 537 TWh el per år inom EU, förutsatt en effektiv marknadskontroll (kommissionens rapport Ecodesign Impact Accounting, Overview report 2018 och Europeiska revisionsrätten Särskild rapport 01 2020).

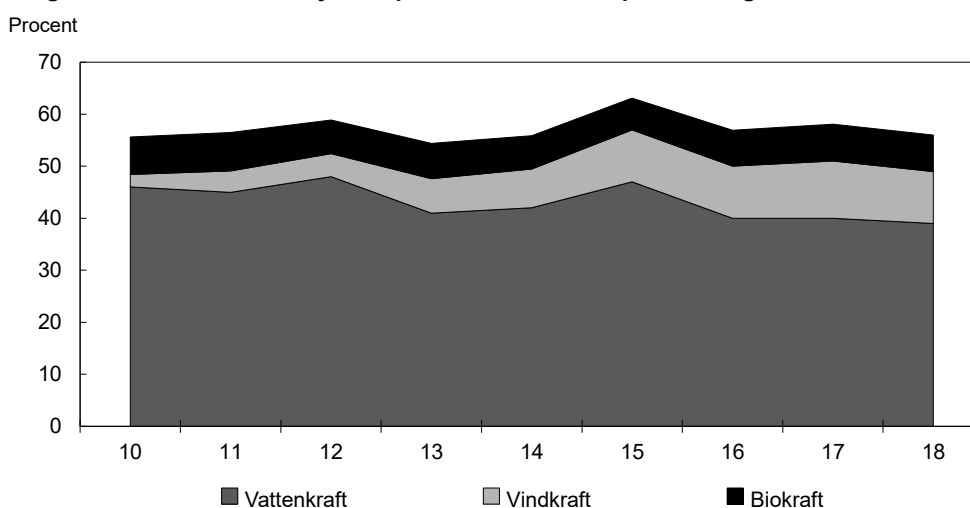
Under 2019 antog kommissionen ett paket med 17 nya förordningar för produkter som tvättmaskiner, diskmaskiner, kylskåp och frysar, TV/bildskärmar, belysning, externa nätaggregat, motorer, transformatorer, svetsutrustning samt servrar. Det nya paketet väntas leda till årliga besparingar om 167 TWh från 2030, utöver de tidigare antagna förordningarna. Sverige har med framgång deltagit i förhandlingarna och bl.a. drivit att ekodesignkrav ska leda till ökad resurseffektivitet och att produkter ska gå att reparera. Samtidigt kan det för vissa produkter med snabb teknikutveckling vara miljö- och energimässigt angeläget att genomföra generationsskiften i stället för att förlänga livslängden.

2.5.6 Stabilt hög andel förnybar elproduktion

Vattenkraften står för en stor del av elproduktionen. Under 2018 var andelen vindkraft något lägre än åren närmast före, liksom andelen vattenkraft, beroende på väderläget. Mängden installerad vindkraft ökar kontinuerligt, se diagram 2.10. Arbetet för att bidra till en välplanerad och effektiv vindkraftsutbyggnad har bedrivits genom bl.a. kunskapsprogrammet Vindval och Nätverket för vindbruk (anslag 1:3 *Insatser för förnybar elproduktion*). Under 2019 förlängdes uppdraget för regeringens fyra vindkraftsamordnare med ytterligare två år. Vindkraftssamordnarnas uppdrag är dels att medla mellan olika intressenter i vindkraftsprojekt lokalt, dels att bistå regeringen i arbetet med att hantera strukturella hinder för fortsatt vindkraftsutbyggnad i Sverige.

Andelen förnybar elproduktion har varit stabil över tid. En ökad vindkraftsproduktion de senaste åren har vägt upp en något minskad vattenkraftsproduktion under samma tid.

Diagram 2.10 Andel förnybar elproduktion fördelat på kraftslag

Anm.: Solkraften uppgick 2018 till 0,25 procent, men utgår ur diagrammet av läsbarhetsskäl.

Källa: Energimyndigheten ER 2020:18.

Vid utgången av 2019 hade ca fem miljarder kronor betalats ut inom ramen för investeringsstödet till solceller sedan stödet infördes 2009 (anslag 1:7 *Energiteknik*).

Installationer av solceller med en sammanlagd installerad effekt om ungefär 786 MW har fått stöd. År 2018 producerades ca 0,28 TWh el från solceller, vilket var en ökning med 68 procent jämfört med 2017. Under 2019 förlängde regeringen giltigheten för förordningen (2016:899) om bidrag till lagring av egenproducerad elenergi.

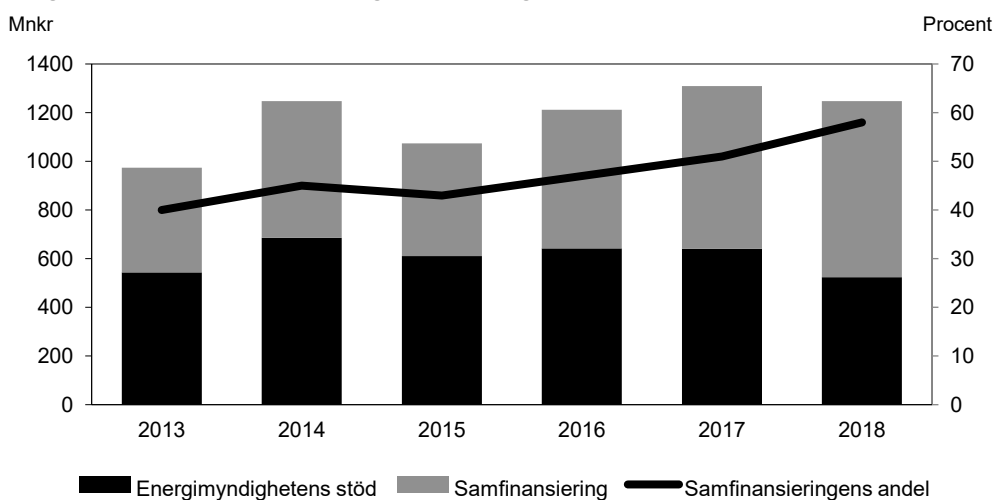
Havs- och vattenmyndigheten lämnade i december 2019 in förslag till regeringen på havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet (M2019/02217/Nm). Havsplanerna innehåller vägledning om mest lämplig användning av havet, däribland energianvändning, i fråga om framför allt havsbaserad vindkraft. Myndighetens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

2.5.7 Forskning och innovation bidrar till att målen nås

Under 2019 lämnades 53 procent av det totala stödet för forskning och innovation på energiområdet till universitet och högskolor, 35 procent till företag och 11 procent till branschorgan och institut, medan det övriga stödet gick till offentliga organ, internationella aktörer och övriga.

De projekt som får stöd av Energimyndigheten samfinansieras i olika grad av andra aktörer. Energirelaterad grundforskning och långsiktig forskning vid universitet och högskolor finansieras vanligen i sin helhet av myndigheten, medan mer tillämpningsnära insatser samfinansieras av intressenter, avnämare och stödmottagare. Den övergripande samfinansieringsgraden kan därmed vara en indikation på hur nära tillämpningen verksamheten bedrivs, men kan även ses som ett tecken på relevans. För att företag och branschorganisationer ska bidra med resurser krävs att projekt är av intresse och relevans. Som framgår av diagram 2.11 nedan har utvecklingen de senaste sju åren i stort sett gått mot en ökad grad av samfinansiering.

Diagram 2.11 Samfinansiering av forskning och innovation 2013–2019

Källa: Energimyndighetens insatser för forskning och innovation i siffror 2029 (I2020/01322/E).

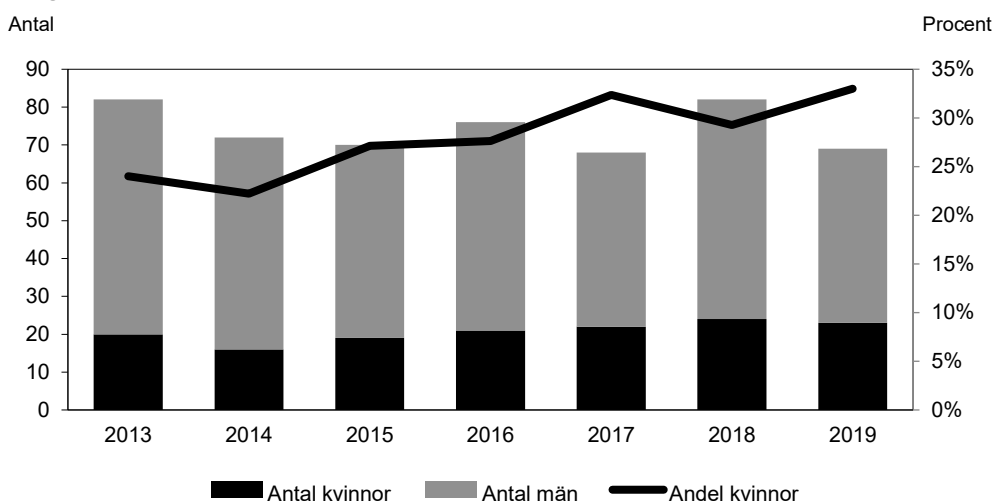
Andelen projektledare som är kvinnor för beviljade projekt låg på 31 procent, vilket var samma nivå som 2018. Sedan 2016 har andelen ökat från 23 procent. Detta kan jämföras med andelen projektledare som är kvinnor för alla pågående projekt som Energimyndigheten beviljat stöd till och som 2019 uppgick till 27 procent. Energimyndighetens målsättning är att andelen kvinnor respektive män som är projektledare ska vara inom spannet 40–60 procent. En annan indikation på ökad jämställdhet är att för 2019 var beviljandegraden över 35 procent för projekt med projektledare som är kvinnor jämfört med ca 30 procent för projekt med projektledare som är män. Detta kan jämföras med nivåerna 2018 som uppgick till 38 procent respektive 36 procent.

Resultat genom vetenskapliga artiklar och examina

Under 2019 publicerades 622 artiklar genom de ca 1 000 projekt som Energimyndigheten stöder. Detta är en marginell minskning jämfört med 2018 men fortfarande i spannet 600–800 artiklar per år. Resultatet har varit i detta spann sedan 2010. Antalet artiklar beror bl.a. på karaktären på de olika områden som Energimyndigheten inriktat sin verksamhet på (s.k. temaområden) och på omfattning av verksamheten inom dessa. Alla projekt syftar inte heller till vetenskapliga publikationer. Flest artiklar 2019 publicerades inom temaområdet Elproduktion och elsystem.

Under 2019 togs totalt 69 doktorsexamina vilket var något färre än 2018, se diagram 2.12. Flest examina togs inom temaområde Transportsystemet följt av Elproduktion och elsystem samt Industri.

Diagram 2.12 Doktorsexamina, kvinnor och män

Källa: Energimyndighetens insatser för Forskning och innovation i siffror 2019 (I2020/ 01322/E).

Diagram 2.12 visar även fördelningen av examina mellan män och kvinnor. Under 2019 ökade andelen doktorsexamina av kvinnor jämfört med 2018 och har sedan 2014 ökat från 22 procent till 33 procent.

Energiforskningens bidrag till de politiska målen

Under 2019 lät Energimyndigheten genomföra flera nya utvärderingar av insatser samt olika innovationskluster och program.

Utvärderingen av innovationskluster om energieffektiva småhus, BeSmå, visar att de utvecklade lösningarna och produkterna för värme och ventilation har en potential att spara energi, ca 30–50 GWh årligen om systemen installeras i alla nybyggda småhus. Vid renovering av befintligt småhusbestånd är potentialen betydande i förhållande till konventionella lösningar med endast frånluftsvärmepump. Systemlösningarna demonstreras nu för vidare introduktion på den nationella marknaden. I förlängningen bedöms potentialen för teknikexport vara mycket god.

Swedish Electromobility Centre (SEC) är ett nationellt centrum för forskning och utveckling av el- och hybridfordon samt laddinfrastruktur. Utvärderingen av SEC visar att utformningen av verksamheten har fungerat väl liksom samarbetet mellan olika parter vilket bidragit till positiva effekter. Centrets huvudleverans är kunskap och kompetent personal för framtida branschbehov.

Utvärderingen av programmet för Fordonsstrategisk forskning och innovation (FFI) visar att FFI har lett till utfall i form av nya lösningar och produkter som har kunnat

kommersialiseras och därigenom bidragit till fordonsindustrins konkurrenskraft samt säkrare och mer energieffektiva fordon med mindre utsläpp. FFI har även haft betydande resultat i form av ett nätverk med fler än 500 organisationer. Uppskattningsvis 314 doktorander har genomfört eller genomför sina forskarstudier just nu och 1 573 konferensbidrag eller vetenskapliga artiklar har rapporterats från projekten. Resultat från FFI redovisas även under utgiftsområde 24.

Affärsutveckling och kommersialisering accelererar utvecklingen i svenska företag

Tabell 2.6 Omsättning och antal anställda i företag som erhållit lån av Energimyndigheten

	2015	2016	2017	2018
Nettomsättning (mnr)	332	333	529	828
Antal anställda	580	665	755	824

Källa: Sammanställning av Energimyndigheten som bygger på företagens årsredovisningar.

Under 2019 genomfördes en utvärdering av Energimyndighetens stöd till affärsutveckling för perioden 2005–2018 (Technopolis group, Utvärdering Energimyndighetens satsningar för affärsutveckling och kommersialisering). Stödet har inneburit lån och bidrag till 241 projekt som genomförts av närmare 200 företag för en total projektvolym på drygt 2 miljarder kronor, varav stödet från Energimyndigheten uppgick till 900 miljoner kronor. Utvärderingen visar att verksamheten bidragit till att accelerera utvecklingen i stödmottagande företag med tydliga kopplingar mellan genomförda projekt och hur snabbt företagen har närmat sig marknaden. En stor del av företagen anger att projekten redan har bidragit, eller förväntas att bidra, till fler anställda, stärkt konkurrenskraft och ökad omsättning. Mer än 70 procent av företagen bedömer att deras projekt i hög grad har bidragit till minskade koldioxidutsläpp, effektivare energianvändning och hållbar tillväxt. Utvärderingen ger även en tydlig bild av att Energimyndighetens satsningar bidrar till positiv ekonomisk utveckling i företagen samt att Sverige närmar sig energi-, närings- och klimatpolitiska mål.

Förutom direkta stöd till små och medelstora företag engagerar sig Energimyndigheten i mötesplatser där energilösningar kan träffa kunder, industriella partner och investerare. Ett exempel är plattformen Ignite Sweden där 51 energilösningar matchats med stora företag och 18 nya kommersiella samarbeten inletts under 2019. Några av dessa företag har, enligt beräkningar i projektet Avoided Emissions Framework inom Mission Innovation, en potential att spara över 100 miljoner ton koldioxidekvivalenter årligen år 2030.

Internationaliseringen ökar

Forum för smarta elnät har varit ett regeringsinitiativ under perioden 2016–2019 i syfte att bl.a. främja s.k. smarta elnät nationellt men även som en svensk tillväxtbransch på en global marknad. Under 2019 hade forumet ca 260 företag som utgjorde en viktig målgrupp för de exportfrämjande satsningarna. Många av dessa företag har engagerats i forumets arbete.

I Indien introduceras fem till åtta nya svenska företag varje år inom Energimyndighetens arbete med India-Sweden Innovations' Accelerator (ISIA) som sedan 2012 fungerar som en paraplyorganisation för myndighetens insatser i landet. Långsiktiga effekter kan noteras bland de företag som genomgått programmet och nu har kommersiella samarbeten.

Energimyndighetens insatser i Indonesien utvärderades under 2019 av Faugert & Co Utvärdering (Utvärdering av Energimyndighetens satsningar i Indonesien). Slutsatserna var att Business Accelerator Program Indonesia (BAPI) åtminstone delvis

har nått sina mål i och med att samtliga företag som deltagit fått kunskap om den indonesiska marknaden och etablerat affärsnära relationer. Under 2019 har sju nya företag introducerats vid två besök i Indonesien. Effekter innefattar bl.a. en pilotinstallation hos nationella elbolaget PLN.

I samverkan med Business Sweden bedriver Energimyndigheten s.k. hubb-verksamhet i San Francisco, Shanghai och London med syfte att bidra till ökad sysselsättning, ekonomisk tillväxt samt minskade globala utsläpp av växthusgaser. Enligt den uppföljning och utvärdering som genomfördes 2019 av Ramboll (Utvärdering Cleantech hubs) framgår det att företagen generellt sett är nöjda med programmet som svarat upp mot företagens behov.

Sedan 2017 är Sverige medlem i det internationella samarbetet Clean Energy Education and Empowerment (C3E) som ingår i International Energy Agencys (IEA) struktur för teknik- och forskningssamarbeten. Samarbetet syftar till att bidra till att öka kunskapen internationellt om vikten av jämställdhet i energisektorn. Under 2019 bidrog Sverige med ett frivilligt bidrag till IEA för finansiering av byråns arbete med att utveckla kunskaps- och datainsamling avseende jämställdhet i energisektorn (anslag 1:9 Avgifter till internationella organisationer).

Energiforskningen bidrar till de politiska målen

En utvärdering av insatserna inom området under perioden 2005–2018 (Faugert & Co, Utvärdering av Energimyndighetens satsningar inom bioenergi) visar att verksamheten bidragit till att bygga upp ett kunskapsunderlag om bioenergens miljöeffekter, vilket i sin tur lett till kompetenta aktörer och rekommendationer kring hur bioenergiuttag kan ske utan att skapa miljöproblem. Enligt utvärderingen har också insatserna utgjort värdefullt underlag när standarder kring bioenergiuttag tagits fram. Kunskapen har vidare bidragit till internationell förståelse för svenskt skogsbruk och påverkat utformning av regler och avtal positivt. Att Sverige kunnat visa att det finns vetenskap bakom bioenergitillämpningar i Sverige har varit viktigt vid förhandlingarna om hållbarhetskriterier för bioenergi i EU:s förnybartdirektiv. Faugert & Co bedömer att Sverige utan detta arbete troligen inte hade kunnat inkludera användningen av fast biomassa för el- och värmeproduktion i EU:s mål om förnybar energi.

Energimyndigheten och dess föregångare har sedan 1970-talet finansierat forskning och innovation om värmepumpsteknik i branschsamlande forskning. Värmepumpar spelar en viktig roll för att Sverige ska uppnå energipolitiska mål. I en utvärdering från 2019 av verksamheten 2006–2019 (IVL Svenska miljöinstitutet, Effektanalys av forsknings- och innovationsstöd till värmepumpar och kylteknik) konstateras att stödet till forskning och innovation inom området är unikt i ett internationellt perspektiv och gett den svenska branschen en tydlig konkurrensfördel jämfört med andra europeiska länder. Svenska aktörer har även en stark position och påverkan i internationella processer som rör utformning av regelverk och standardisering. Utvärderingen visar sammantaget att programmen bidragit till att stärka branschens kapacitet att driva produkt- och teknikutveckling som har potential att bidra till energisystemets omställning. Däremot är det svårt att kvantifiera hur stora effekterna är, särskilt i relation till andra yttre omständigheter och drivkrafter.

En halvtidsuppföljning genomfördes 2019 av forskningsprogrammet Energi-effektivisering inom belysningsområdet (EELYS) som har en tydlig koppling till myndighetens belysningslabb och till det internationella arbetet inom belysningsområdet. Utvärderingen visar att programmet är uppskattat av medverkande organisationer och bidrar till resultat, men det är samtidigt svårt att säga något konkret om den faktiska energibesparing som själva programmet har genererat. Insatserna har

framför allt lett till ökad kunskap om belysningens påverkan på hälsa, miljö och sociala beteenden samt internationellt utbyte och påverkan på regelverk.

Under 2019 har Infrastrukturdepartementet låtit utföra en utvärdering (I2019/00978/E) av de närmare trettio utvärderingar Energimyndigheten genomfört sedan regeringens senaste energiforskningsproposition i december 2016. Denna metautvärdering finner bl.a. att Energimyndighetens insatser har varit, och är, betydelsefulla för utvecklingen inom forskning och innovation på energiområdet och har lett till resultat som är viktiga för såväl näringslivet som forskningssamhället.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som anförs i reservation 16 under punkt 8 om forskning om kärnkraft (bet. 2018/19:NU14 reservation 16 punkt 8, rskt. 2018/19:253). För att svara upp mot riksdagens tillkännagivande till regeringen avseende forskning har regeringen förtydligat uppgiften om forskning och innovation på energiområdet i Energimyndighetens regleringsbrev för budgetåret 2020. Regleringsbrevet förtydligar att Energimyndigheten har möjlighet att prioritera insatser kring alla relevanta energislag, inklusive kärnkraft, i den mån det bedöms rimligt för att bidra till målen. Ansökningar har inkommit, men inga projekt som fokuserar på kärnkraftsområdet har tilldelats några medel. Det övergripande målet för forskning och innovation på energiområdet ska vara att bidra till omställningen av energisystemet mot lägre klimatutsläpp. Regeringen avser att i samband med den energipolitiska forskningspropositionen förtydliga att energiforskningen ska vara teknikneutral och kan omfatta all fossilfri elproduktion. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

2.6 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att energipolitikens övergripande mål att förena försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet har en fortsatt positiv utveckling genom bl.a. konkurrenskraftiga elpriser för industrin och minskade utsläpp av växthusgaser. Svenska företag som omfattas av den längre energiskatten har i ett europeiskt perspektiv låga elkostnader. Sverige har alltså jämförelsevis få avbrott i elförsörjningen. Insatserna inom energiområdet lägger även grunden för omställningen till ett fossilfritt välfärdssamhälle. Samtidigt har utmaningarna ökat för att kunna upprätthålla en fortsatt hög leveranssäkerhet för el. Effektbalansen i södra Sverige har försämrats de senaste åren till följd av att stora volymer synkron elproduktion har stängts samtidigt som transmissionsnätsförstärkningar mellan norra och södra Sverige har försenats. Lokal kapacitetsbrist i näten finns på flera håll i landet och regeringen har tagit flera initiativ för att lösa problemet så att situationen inte är ett hinder för elektrifiering och tillväxt och avser att fortsätta prioritera frågan framöver. Det gäller även insatser för att korta tillståndsprocessen. Expansionen av vindkraften har bidragit till att Sverige har kunnat exportera stora volymer el.

Sverige har en fortsatt god försörjningstrygghet inom energiområdet men de förändringar som sker genom omställningen av energisystemet behöver följas noga när det gäller leveranssäkerheten för el. Fortsatta investeringar i elnätet planeras för att upprätthålla en fortsatt hög leveranssäkerhet tillsammans med en ökad flexibilitet i efterfrågan. Regeringen har för avsikt att fortsätta utveckla redovisningen i denna del även i kommande budgetpropositioner. En välfungerande elproduktion, eldistribution, och elmarknad är grunden för en trygg elförsörjning som i sin tur är grundläggande i ett välfärdssamhälle.

En ökad andel mikro-, små- och medelstora producenter av energi kan potentiellt öka motståndskraften i samhället.

Regeringen bedömer att Sverige kan nettoexportera el på årsbasis tack vare betydande investeringar i vindkraft. Exporten sker när efterfrågan finns från grannländer och exporten innebär också en klimatnytta när den ersätter fossil elproduktion i grannländer. Risken för effektbrist bedöms som låg. En genomsnittligt förväntad nivå beräknas till långt under en timme per år i elområdena SE3 och SE4. Effektbehovet kan mötas genom tillräcklig elproduktion, överföringskapacitet (inklusive elimport) och övriga flexibilitetsresurser som utvecklas.

Förutsättningarna för leveranssäkerhet beror allt mer på regional eller lokal utveckling av nätkapacitet, elproduktion och elanvändning, vilken skiljer sig åt mellan olika delar av Sverige. Aktörerna i det svenska elsystemet behöver vidta en rad åtgärder för att leva upp till kraven i EU:s nya elmarknadsdesign. Att leva upp till EU-regelverket bedöms stödja den pågående omställningen av elsystemet samtidigt som det kraftfullt bidrar till att förbättra leveranssäkerheten i elsystemet. Myndighetsuppdragen till Energimarknadsinspektionen respektive fyra länsstyrelser om lokal kapacitetsbrist bedöms kunna bidra till att stärka leveranssäkerheten lokalt. Andra initiativ som är på gång bedöms bidra till en effektivare elmarknad med ökad flexibilitet som på sikt bidrar till konkurrenskraftiga elpriser. Det gäller bl.a. smarta mätare och timavtal som ökar möjligheten för konsumenter att agera på prissignaler. Utbyggnaden av elnät, bl.a. genom Svenska kraftnäts ökade investeringar i transmissionsnätet, ökar försörjningstryggheten. Svenska kraftnät har löpande ansvar för att analysera behovet av och tillgången till stödtjänster och för att vid behov föreslår förändringar av regelverket. I detta ligger också att förslå om, och i så fall hur, aktörerna ska kunna ersättas för den systemtjänst de bidrar med.

Regeringen menar att den samlade elnätspolitiken leder till en stabil prisutveckling, samhällsekonomiskt motiverade investeringar, färre domstolsavgöranden samt möter de framtida utmaningarna på elmarknaden och energiomställningen. De genomförda elberedskapsåtgärderna bedöms ha ökat robustheten inom elförsörjningen för att klara av svåra påfrestningar och har ökat både den nationella förmågan samt regionala och lokala förmågor. Svenska kraftnät behöver dock fortsätta arbetet med att få rutiner och åtgärder på plats för att hantera olika driftsituationer.

Regeringens elektrifieringsstrategi och elektrifieringskommissionen kommer att ge viktiga bidrag till elektrifieringen av transportsektorn. Elektrifieringsstrategin ska bidra till att skapa förutsättningar för en snabb, smart och samhällsekonomiskt effektiv elektrifiering av transportsektorn men även av industrin och i samhället i stort. Detta är viktigt för att uppnå Sveriges klimatmål samtidigt som Sverige har ett robust elsystem med hög leveranssäkerhet, låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga elpriser.

Den svenska industrins kostnad för el är fortsatt konkurrenskraftig. För den del av industrin som använder mest el är kostnaden lägst i EU. Med en ökande elproduktion bedömer regeringen att det är troligt att de genomsnittliga elpriserna även under kommande år kommer att vara förhållandevis låga. Stora planerade investeringar i elnäten kan dock öka kostnaderna för elleveranser, och en ökad andel väderberoende elproduktion kan göra elpriserna mer varierande över tid.

Sverige har med dagens produktionsmix en elproduktion med internationellt sett mycket låg klimatpåverkan. Bara en handfull länder har en lika klimatsmart elmix. De klimatpåverkande utsläppen inom el- och värmesektorena är låga och även miljöpåverkan i övrigt är låg jämfört med andra europeiska länder. Regeringen anser att det finns förutsättningar för att inom överskådlig tid ha en elproduktion med låg övrig miljöpåverkan. Detta förutsätter dock bl.a. fortsatt arbete med att minska elproduktionens påverkan på särskilt den biologiska mångfalden, t.ex. den löpande prövningen av vindkraft samt arbetet med moderna miljötillstånd för vattenkraften.

Tillståndprocesserna ska bli snabbare och vara proportionerliga, i linje med syftet med förslagen i betänkandet Moderna tillståndprocesser för elnät (SOU 2019:30) och den av regeringen nyligen tillsatta utredningen om en modern och effektiv miljöprövning (dir. 2020:86). Regeringen har tidigare konstaterat att nettonollmålet innebär att växthusgaser från el- och värmesektorn i princip kommer att behöva vara noll senast 2045 och att el- och värmesektorn även har förutsättningar att i vissa delar bidra till negativa utsläpp. Ett viktigt arbete är också att genom energieffektivisering och ökad resurseffektivitet minska den mängd energi och resurser som krävs för att exempelvis värma en bostad eller producera en vara och därigenom också minska den ekologiska påverkan. Åtgärderna inom energisektorn bidrar även till att säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla enligt hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Målnivåerna för de energipolitiska målen om förnybar energi samt förnybar energi i transportsektorn för 2020 har passerats. Andelen förnybar energi översteg 50 procent 2012. Redan 2011 uppfyllde Sverige målet om minst 10 procent förnybar energi i transportsektorn samt uppfyllde målnivåerna för EU:s mål om 49 procent andel förnybar energi i Sverige.

Utbyggnaden av vindkraft till land samt den tillståndsgivna planerade vindkraften till havs överstiger den nationella planeringsramen för vindkraft. Någon särskild uppföljning av planeringen för vindkraft har emellertid inte gjorts. Det går därmed inte med säkerhet att avgöra om planeringsramen har nåtts.

Det finns flera orsaker till att andelen förnybar energi har ökat över tiden. Energi-beskattnings, som omfattar energi-, koldioxid- och svavelskatt, har främjat användning av förnybar energi för uppvärmning och för transporter. Energi- och koldioxidbeskattnings har gjort att biobränslenas konkurrenskraft stärkts mot fossila bränslen genom att skatterna successivt har höjts för fossila bränslen. Styrmedel som elcertifikatssystemet har bidragit till den ökande andelen förnybar energi. Kostnadsminskningar och teknikutveckling för vindkraft har bidragit till en ökad utbyggnad. Den ökade förbränningen av avfall i fjärrvärmesystemen under 2000-talet är en annan bidragande faktor då ca 52 procent av hushållsavfallet har biogent ursprung och därmed är förnybart.

Andelen förnybar energi i transportsektorn har ökat stadigt de senaste åren och förväntas fortsätta att öka, till följd av skärpta reduktionsnivåer i reduktionsplikten efter 2020 och en fortsatt elektrifiering av transportsektorn.

Det gemensamma målet med Norge om 28,4 TWh ny förnybar elproduktion till 2020 bedöms ha passerats i maj 2019. Om de förnybara elproduktionsanläggningar som är under konstruktion i Sverige och Norge färdigställs, bedöms även målet om ytterligare 18 TWh ny förnybar elproduktion till 2030 kunna nås före utgången av 2021. Elcertifikatssystemet har varit ett viktigt styrmedel för att öka andelen förnybar energi och främja förnybar elproduktion.

Regeringen bedömer att energiintensitetsmålet till 2020 kan uppnås, men det är ännu för tidigt att avgöra vilken påverkan utbrottet av sjukdomen covid-19 får för målfyllnelsen. Målet om 50 procent effektivare energianvändning 2030 bedöms däremot vara svårt att nå utan ytterligare åtgärder. Detta framgår även av Energimyndighetens senaste långsiktiga scenarier (Energimyndigheten ER 2019:7) som räknar med effekter av beslutade styrmedel.

De projekteringar och effektiviseringsåtgärder som gjorts med stöd från Energisteget bedöms ha bidragit till en effektivare energianvändning inom industrin och visat på en potential för ytterligare effektiviseringar som kan realiseras framöver. Regeringen ser

positivt på att sektorsstrategier för energieffektivisering har tagits fram för samtliga av de fem sektorer som ingår. Regeringen avser att följa utvecklingen av hur sektorsstrategierna genomförs och vilka effekter det medför. Regeringen bedömer att den kommunala energi- och klimatrådgivningen spelar en viktig roll i energi- och klimatomställningen då den bl.a. hjälper hushåll och mindre företag vid investeringar i energieffektiv utrustning. Ekonomiska styrmedel som energi- och koldioxidskatter ger incitament att vidta åtgärder, men säger inget om vilka åtgärder som är lämpliga.

Sverige har varit framgångsrikt i arbetet med att få med krav på resurseffektivitet och reparierbarhet i ekodesignregelverket för allt fler produktgrupper vilket kan ge nytta för kunder, producenter och miljön. Regeringen anser att systemet är beroende av stark marknads kontroll för att ge effekt. Antalet produktgrupper som omfattas av ekodesignkrav ökar och det finns fall där tillverkare bevisats fuska, vilket snedvrider konkurrensen och urholkar trovärdigheten i systemet.

En bidragande orsak till att energiintensitetsmålet för 2030 inte bedöms nås är att BNP-utvecklingen, redan före utbrottet av covid-19, bedömts ha mattats av jämfört med när målet formulerades. Regeringen bedömer att insatser för energieffektivisering bör stärkas. En effektiv användning av energi kan även bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft, minska klimat- och miljöpåverkan och bidra till försörjningstryggheten.

Om nuvarande utveckling fortsätter finns det förutsättningar att nå riksdagens mål om 100 procent förnybar elproduktion 2040. Målet innebär dock inte ett stoppdatum som förbjuder kärnkraft och innebär inte heller en stängning av kärnkraft med politiska beslut. Regeringens åtgärder inom bl.a. elcertifikatssystemet, insatser för effektivare energianvändning samt de goda förutsättningarna för billig vindkraftsproduktion bidrar till att öka andelen förnybar energi.

Regeringen anser att Forumet för smarta elnät har spelat en viktig roll för att främja moderniseringen av elsystemet och bidra till internationaliseringen. Energimarknadsinspektionens och Energimyndighetens uppdrag att fortsätta detta viktiga arbete förväntas bidra till att dra nytta av digitaliseringen och öka takten i utvecklingen av ett mer flexibelt och mer effektivt elsystem.

Insatserna för forskning och innovation på energiområdet fortsätter att bidra till de övergripande målen och delmålen. Indikatorer som bl.a. visar medfinansiering, antal publikationer och examina visar på ett tillfredsställande resultat och utvecklingen för företag som fått stöd för affärsutveckling är positiv. De utvärderingar som Energimyndigheten låtit göra under 2019 tyder på att verksamheten generellt håller hög relevans och kvalitet på områden som bidrar till de övergripande målen. Det tar dock ibland decennier innan effekter av insatserna kan urskiljas och det är då ofta svårt att knyta dem direkt till något visst projekt eller någon enstaka forsknings- och innovationsaktivitet. Regeringen ser positivt på myndighetens arbete för att öka jämställdheten. Här kan resultatet ses mot bakgrund av den lägre andel kvinnor som är aktiva inom teknisk forskning generellt. Utvecklingen går i viss mån i rätt riktning men ytterligare förbättringar är nödvändiga.

2.7 Politikens inriktning

En långsiktig energipolitik för att nå nettonollutsläpp

Energipolitikens inriktning ligger fast och syftar till att förena försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet. Regeringen fortsätter arbetet med att nå de riksdagsbundna energipolitiska målen.

Sverige står på tröskeln till nästa generations elektrifiering vilket innebär en omfattande samhällsutveckling. Den pågående elektrifieringen av samhället kommer innebära stora förändringar. El kommer att produceras och användas på delvis nya sätt vilket skapar förutsättningar för nya marknadsmodeller såväl som nya arbetstillfällen. Ökad elektrifiering är en viktig komponent i omställningen till nettonollutsläpp av växthusgaser senast 2045. Det finns många fall där lösningar på systemnivå kan bidra till flera samhällsfördelar och utsläppsminskning i flera sektorer. En nationell strategi för elektrifiering tas fram för att ta ett helhetsgrepp på elektrifieringen av samhället och möjliggöra en ökad elektrifiering. Elektrifieringen är en viktig del för att nå ett fossiloberoende i transportsystemet. Arbetet med elektrifieringsstrategin och elektrifieringskommissionen (se utgiftsområde 22 Kommunikationer) kompletterar i den delen varandra.

Sverige ska vara en föregångare i energiomställningen globalt där fokus ligger på att fas ut användningen av fossil energi och verka för ett ambitiöst genomförande av Parisavtalet och genomförandet av Agenda 2030. EU:s mål för nettonollutsläpp i EU som helhet såväl som i varje enskilt medlemsland till 2050 bedöms kräva höjd ambition för EU:s klimatmål till 2030 såväl som revidering av flertalet befintliga lagstiftningar. Regeringen menar att målsättningarna för förnybar energi respektive energieffektivisering till 2030 bör skärpas. Den lagstiftning som öppnas upp till följd av ambitionshöjningarna ska vila på robusta konsekvensanalyser och oberoende vetenskapliga kalkyler, som samtidigt respekterar att en effektiv omställning kan se olik ut i respektive medlemsländer.

En stor del av energipolitiken regleras gemensamt på EU-nivå. Den översyn som har genomförts av EU:s energilagstiftning för att underlätta övergången från fossila bränslen till renare energi innebär förändrade bestämmelser om bl.a. energi-effektivisering och elmarknad samt nya arbetsuppgifter för ansvariga myndigheter. Regeringen föreslår därför en resursförstärkning till Energimyndigheten.

Under utbrottet av det sjukdomen covid-19 har tillgången på energi i Sverige och omvärlden fortsatt varit god. För att säkerställa energiförsörjningen, på både kortare och längre sikt, behöver den fria rörligheten över nationsgränser värnas för varor och personal med viktiga funktioner. En fortsatt dialog med berörda aktörer inom energiområdet är av stor vikt för hanteringen av effekterna av den pågående pandemin.

Accelererad omställningstakt genom satsningar på forskning och innovation

Nya lösningar på energiområdet behöver få genomslag i samhället snabbare än i dag, bl.a. för att kunna bidra till uppställda energi- och klimatpolitiska mål och för regeringens ambition att Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland. Detta förutsätter systemtransformation, dvs. förändringar i flera samhällsområden, sektorer och näringsgrenar vilket kräver långsiktig och gränsöverskridande samverkan mellan näringsliv, akademi, offentlig sektor och civilsamhälle.

Forskning och innovation behöver bidra till samhället både på kort sikt och lång sikt, inte minst för att trygga näringslivets långsiktiga konkurrenskraft. Den svenska energiforskningen behöver fortsätta bidra till att svenska forskare och företag kan vara världsledande inom vissa områden och ta täten på andra områden som leder till ökad tillväxt, sysselsättning och minskad klimat- och miljöpåverkan. Inriktningen för den kommande perioden för forskning och innovation inom energiområdet 2021–24 kommer att anges i en särskild proposition som lämnas till riksdagen under hösten 2020. Det övergripande målet för forskning och innovation på energiområdet ska vara att bidra till omställningen av energisystemet mot lägre klimatutsläpp. Insatserna för

forskning och innovation kan ske inom alla fossilfria energislag och ska vägledas av teknikneutralitet och kostnadseffektivitet.

Sveriges innovationsledarskap ska användas för att stärka näringslivets exportförmåga och internationella konkurrenskraft enligt regeringens export- och investeringsstrategi. Det möjliggör också utsläppsminskningar i länder utanför Sveriges gränser, när vår teknik går på export. Regeringens arbete med att främja utveckling och spridning av svensk energiteknik, energitjänster och energisystemlösningar internationellt är fortsatt angeläget. Koldioxidavskiljning och lagring, inte minst av biogena utsläpp, kan komma att fylla en viktig roll för att nå nettonollmålet. Energimyndigheten föreslås bli ett nationellt centrum för koldioxidavskiljning och lagring, så kallad CCS, och tillförs även medel för att inrätta ett system med omvända auktioner alternativt fast lagringspeng för avskiljning, infångning och lagring av koldioxid från förnybara källor (bio-CCS). Ambitionen ska vara att införa systemet för driftsstöd under 2022, för att påskynda genomförandet av bio-CCS. Regeringen kommer också sträva efter att lämpliga instrument utformas inom EU för att skapa ekonomiska incitament för negativa utsläpp.

Regeringens arbete för en jämställd energisektor behöver fortsätta, bl.a. genom att främja en jämställd fördelning av medel för forskning och innovation. Det är viktigt att både kvinnors och mäns kompetens fullt ut tas tillvara i energiomställningen och i de aktuella och framtida samhällsutmaningarna avseende energi och klimat.

Fortsatt behov av effektivare energianvändning

En effektiv användning av energi kan bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft, minska klimat- och miljöpåverkan och bidra till försörjningstryggheten. Det finns behov av ytterligare insatser för att nå det riksdagsbundna målet om 50 procent effektivare energianvändning 2030.

Energi- och klimatrådgivning fyller en viktig funktion genom att stödja hushåll och mindre företag med kunskap om energieffektiviseringsåtgärder, förnybar energi och minskad klimatpåverkan utifrån lokala förutsättningar. Rådgivningen, som funnits i mer än 30, år föreslås även breddas till att ske på andra språk än svenska och därigenom nå en större målgrupp. Det är viktigt att styrmedel är ändamålsenliga och utvärderas.

För att bidra till att nå målen om energieffektivisering är det även viktigt att stärka policyarbete och marknadskontroll för ekodesign och energimärkning. Regeringen föreslår därför en resursförstärkning till Energimyndigheten för att kunna genomföra dessa uppgifter. En satsning på utveckling av Energimyndighetens testverksamhet för energieffektiva produkter stärker det långsiktiga arbetet med policyutveckling och marknadskontroll. Regeringen kommer också sträva efter att ekodesigndirektivet fortsätter att utformas för att bidra till förbättrad resurseffektivitet. Även omställningen till en cirkulär ekonomi i enlighet med regeringens strategi (M2020/01133/Ke) bidrar till en ökad energieffektivisering.

Omställningen av transportsektorn

Användningen av fossil energi inom transportsektorn är fortsatt hög. Utsläppen från inrikes transporter, exklusive inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. Härutöver innebär nettonollmålet att växthusgasutsläppen från transportsektorn i princip kommer att behöva vara noll senast 2045.

Regeringen kommer att fatta beslut om successivt ökade kvotnivåer i reduktionsplikten för tiden efter 2020. Inriktningen är indikativa nivåer på 28 procent för bensin och 66 procent för diesel 2030 med en kontrollstation 2022. Detta förväntas ge

långsiktiga förutsättningar för ökad produktion av hållbara drivmedel i Sverige och kan ha en betydande effekt på minskade utsläpp. Sverige har goda naturresurser att över tid förse en större del av som efterfrågan på biodrivmedel genom ökad inhemsk produktion. Reduktionsplikten är en del i arbetet för att skapa långsiktighet i politiken. Vidare bör Sverige också vara drivande för att det ges möjlighet till fortsatt skattebefrielse för höginblandade och rena biodrivmedel i den kommande översynen av statsstödsreglerna. Regeringen avser också driva på inom EU för en möjlighet till att beskatta drivmedel på energiinnehåll i stället för volym. Regeringen avser även att genomföra förslaget från Biojetutredningen Biojet för flyget (SOU 2019:11) om en reduktionsplikt för flyget som ligger på 0,8 procent 2021 och ökar till 27 procent 2030. Energimyndigheten har i uppdrag att stödja forskning och utveckling av hållbara flygbiobränslen och har inrättat ett innovationskluster för fossilfria flygtransporter 2045. Denna satsning föreslås förlängas t.o.m. 2023 och därutöver vidgas till en satsning som omfattar forskning och utveckling av elflyg.

Regeringen avser att uppdra åt Energimyndigheten att analysera behovet av ytterligare styrmedel för att främja vissa biodrivmedelsanläggningar och analysera hur biodrivmedelsanläggningar med teknik som befinner sig bortom demonstrationsnivå ska kunna kommersialiseras. En lämplig myndighet kommer också få ett uppdrag att utforma ett system för energideklaration på bilar för att möjliggöra och underlätta för mer medvetna konsumentval. Regeringen arbetar med att skapa bättre tillgång till fossilfri laddning och tankning genom att infrastrukturen byggs ut i hela landet. Utbyggnaden av laddinfrastruktur bör ske i sådan takt att den inte blir ett hinder för elektrifieringen av transportsektorn. En stor del av landets godstransporter sker inom samma region. Elektrifiering av relativt korta regionala vägtransporter har därmed stor potential att bidra till att uppnå miljö- och klimatmål. Regeringen föreslår därför ett stöd till regionala elektrifieringspiloter med laddinfrastruktur för tunga fordon, i syfte att elektrifiera tunga vägtransporter inom de mest trafikerade områdena. Även tankinfrastruktur för vätgas ingår i satsningen.

Regeringen vill att biogasens nytta som resurs tas till vara på bästa sätt och ges konkurrenskraftiga villkor på både kort och lång sikt. Produktion och distribution av biogas ska främjas. Biogasmarknadsutredningens betänkande Mer biogas! För ett hållbart Sverige (SOU 2019:63) bereds inom Regeringskansliet och regeringen avser att återkomma med förslag på området. Regeringen avser att uppdra åt Energimyndigheten att bl.a. analysera hur biodrivmedelsanläggningar med teknik som befinner sig bortom demonstrationsnivå ska kunna kommersialiseras, vilket också omfattar gasformiga biodrivmedel. En fortsatt finansiering av dagens produktionsstöd för biogas som används i transportsektorn bidrar till att bibehålla konkurrenskraften för svensk biogas (se utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel).

Utbyggnad av elproduktion och elnät för samhällets behov

Sverige har i dag en elmarknad som fungerar väl med hög leveranssäkerhet, låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser. Samtidigt ökar kraven och utmaningarna, särskilt när det gäller leveranssäkerhet och överföringskapacitet. Ett robust och starkt elnät tillsammans med rätt incitament till flexibilitet är avgörande. Det behövs nya affärsmodeller som uppmuntrar till ökad användarflexibilitet. Elnäten behöver utvecklas på alla nivåer i takt med den ökande elektrifieringen av samhället, bl.a. i transport- och industrisektorerna i städer och landsbygder. Åtgärder bör vidtas för att öka flexibiliteten, inte minst på efterfrågesidan. Mellan- och långsiktig lagring kan exempelvis bidra till effektutjämning såväl som flexibilitet.

För att det ska bli enklare och lönsamt att investera i förnybar energi för eget bruk föreslår regeringen ett grönt avdrag för privatpersoner för installation av grön teknik

införs (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 13.4). Regeringens bedömning är att det inte finns något långsiktigt behov av ett stöd till solceller för andra än privatpersoner. För att underlätta för branschen att anpassa sig till de nya förutsättningarna föreslår regeringen en förlängning av stödet, med 10 procent i stödnivå, för kommuner och företag under 2021. Regeringen kan konstatera att de ambitiösa riksdagsmålen för förnybar elproduktion inom ramen för elcertifikats-systemet har passerats, redan tio år tidigare än enligt elcertifikatssystemets utformning. I dag bedöms storskalig landbaserad vindkraft kunna byggas utan stöd. Elcertifikats-systemet, som främst innefattar landbaserad vindkraftsproduktion i Sverige, har därför spelat ut sin roll som drivande kraft för nya investeringar av förnybar elproduktion och bör därför avslutas tidigare. Det är dock viktigt att fortsatt säkerställa goda förutsättningar för en samhällsekonomiskt effektiv utbyggnad av ny klimatsmart elproduktion och dess anslutning till elnäten. För att säkerställa samhällsekonomisk effektivitet kan elnätstarifferna behöva utvecklas för att mer transparent belysa systemkostnader.

En ökad andel mikro-, små- och medelstora producenter av energi kan potentiellt öka också motståndskraften i samhället.

Sverige har också goda förutsättningar för vindkraft till havs. Som ett led i arbetet med att genomföra energiöverenskommelsen bereder Regeringskansliet frågan om avskaffande av avgifterna för anslutning till stamnätet för el för vindkraftsparker till havs.

Att öka takten i utbyggnaden av Sveriges elnät påskyndar den gröna omställningen och bidrar till ökad sysselsättning. Regeringen noterar Svenska kraftnäts preliminära analys av att en tredje kabel till Gotland behövs för att trygga elförsörjningen och kommer att följa upp behoven när den slutgiltiga rapporten är överlämnad. Arbetet med Gotland som pilotlän för energiomställning pågår. En snabbare hantering av Energimarknadsinspektionens stora ärendebalans av koncessionsärenden är viktig och därför föreslås en resursförstärkning till Energimarknadsinspektionen samt en kraftfull satsning under 2021. Nätkoncessionsutredningens betänkande Moderna tillståndsprocesser för elnät (SOU 2019:30) bereds i Regeringskansliet. Översynen av systemet för miljöprövning (dir. 2020:86) kan också bidra till en snabbare och enklare prövningsprocess av produktionsanläggningar.

Elnät som bidrar till tillförlitlig överföring av el till rimliga kostnader och där ökade effektuttag och nyanslutningar beviljas inom rimlig tid är viktigt för en välfungerande elförsörjning. En dialog med berörda parter ska inledas för att undersöka möjligheten att utveckla elnätsregleringen.

Regeringens arbete för att utveckla elmarknaden är viktigt för den ökade elektrifieringen av samhället. Regeringen har under en längre tid arbetat för att öka kundaktiviteten på elmarknaden. En del av detta arbete är att förenkla informationshanteringen av elkundernas uppgifter som rör avtal och elförbrukning. Fokus för regeringens arbete är att få en elmarknadshubb för informations- och datautbyte på elmarknaden på plats och att säkerställa en säker driftstagnation av hubben inom en snar framtid. Regeringen avser därför att återkomma med en proposition under 2021 med förslag till reglering av elmarknadshubben. När elmarknadshubben är i drift återkommer regeringen när det gäller om och hur reformen med en elhandlarcentrisk modell ska tas vidare. Regeringen arbetar även med genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv [EU] 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU (elmarknadsdirektivet) som till stor del syftar till att stärka konsumenternas ställning och öka deras aktivitet på elmarknaden.

Robust energiförsörjning

Störningar i energiförsörjningen kan snabbt få konsekvenser inom andra samhällsviktiga verksamheter. Robustheten inom energiförsörjningen behöver även fortsättningsvis vara hög och omfatta såväl krig och höjd beredskap som krissituationer. Regeringen föreslår därför satsningar för förstärkt robusthet i energisektorn som en del i arbetet med att återuppbygga det civila försvaret. Regeringen avser att återkomma med ett förslag till övergripande inriktning för det civila försvaret i den försvarspolitiska propositionen för perioden 2021–2025.

Regeringen planerar under 2021 att lämna förslag om kompletteringar till säkerhetskyddslagen (2018:585) som innebär ett starkare skydd för Sveriges säkerhet. Regeringen avser med anledning av detta att ge Energimyndigheten och Svenska kraftnät ett utökat ansvar och föreslår därför en resursförstärkning för tillsynsverksamhet vid myndigheterna. Regeringens förslag till kompletteringar till den nya säkerhetskyddslagen beskrivs i utgiftsområde 6 under avsnitt 4 Samhällets krisberedskap.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Statens energimyndighet

Tabell 2.7 Anslagsutveckling 1:1 Statens energimyndighet

Tusental kronor

2019	Utfall	320 753	Anslagssparande	-2 406
2020	Anslag	304 609 ¹	Utgiftsprognos	306 153
2021	Förslag	365 421		
2022	Beräknat	365 786 ²		
2023	Beräknat	386 105³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 362 357 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 377 968 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens energimyndighets (Energimyndighetens) förvaltningsutgifter, Fjärrvärmenämnden samt provning och märkning av energirelaterad utrustning.

Regeringens överväganden

Tabell 2.8 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Statens energimyndighet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	304 609	304 609	304 609
Pris- och löneomräkning ²	3 887	6 807	10 529
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	56 925	54 370	70 967
varav BP21 ³	62 150	59 150	75 150
- Genomförande av EU:s energilagstiftning	15 000	15 000	15 000
- Marknadskontroll, ekodesign- och energimärkning	9 000	9 000	9 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-850	-850	-850
- Förbättrade effektberäkningar	3 000	2 000	
- Nationellt centrum för CCS	3 000	5 000	5 000
- Utredda driftstöd för avskiljning och lagring för bio-CCS	5 000		
- Utökad analyskapacitet för biodrivmedel	5 000		
- Civilt försvar 2021–2025: Säkerhetsskydd	9 000	9 000	9 000
- Civilt försvar 2021–2025: Energi	14 000	20 000	38 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	365 421	365 786	386 105

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Översynen av EU:s energilagstiftning innebär nya och utökade uppgifter för Energimyndigheten. För att kunna genomföra dessa uppgifter ökas anslaget med 15 miljoner kronor 2021 och beräknas fr.o.m. 2022 öka med samma belopp.

För att bidra till att nå målen om energieffektivisering är det viktigt att stärka Energimyndighetens policyarbete med ekodesign, energimärkning och marknadskontroll. Anslaget ökas därför med 5 miljoner kronor 2021 och beräknas fr.o.m. 2022 öka med samma belopp. En treårig satsning för flytt och utveckling av Energimyndighetens testverksamhet för energieffektiva produkter stärker även det långsiktiga arbetet med policyutveckling och marknadskontroll. För detta ändamål ökas anslaget med 4 miljoner kronor 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med samma belopp.

Anslaget minskas med 850 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Enligt klimatlagen (2017:720) ska regeringen årligen redovisa vad de viktigaste besluten inom klimatpolitiken under året kan betyda för utvecklingen av växthusgasutsläppen och bedöma om det finns behov av ytterligare åtgärder. Regeringen konstaterar att det behövs förbättrade effektbedömningar i klimatpolitiken. Av detta skäl föreslår regeringen att anslaget ökas med 3 000 000 kronor 2021. Anslaget beräknas öka med 2 000 000 kronor 2022 och med 0 kronor 2023.

Anslaget tillförs medel för att Energimyndigheten ska bli nationellt centrum för CCS-utveckling. Anslaget ökas med 3 000 000 kronor 2021. Fr.o.m. 2022 beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor.

Därutöver tillförs anslaget medel för att myndigheten ska inrätta ett system med omvända auktioner alternativt fast lagringspeng för avskiljning, infångning och lagring av koldioxid från förnybara källor (bio-CCS). Anslaget tillförs därmed 5 000 000 kronor 2021. Fr.o.m. 2022 beräknas anslaget öka med 0 kronor.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2021 för att Energimyndigheten ska analysera behovet av ytterligare styrmedel för att främja vissa biodrivmedelsanläggningar och analysera hur biodrivmedelsanläggningar med teknik som befinner sig bortom demonstrationsnivå ska kunna kommersialiseras. Fr.o.m. 2022 beräknas anslaget öka med 0 kronor.

Till följd av de kommande förändringarna inom området säkerhetsskydd föreslår regeringen att anslaget ökas med 9 000 000 kronor för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med samma belopp.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Energiförsörjningen är en central komponent i samhället och störningar kan snabbt få konsekvenser inom andra samhällsviktiga verksamheter. För att genomföra dessa uppgifter ökas anslaget med 14 000 000 kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 20 000 000 och 2023 beräknas anslaget öka med 38 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 365 421 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens energimyndighet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 365 786 000 kronor respektive 386 105 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.9 Offentligrättslig verksamhet

Tusentals kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras) ¹	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad) ²	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	4 310	20 427	24 107	-3 680	27 448
Prognos 2020	5 017	19 620	34 610	-14 990	12 548
Budget 2021	5 012	26 281	37 285	-11 024	1 524

¹ De offentligrättsliga avgiftsintäkterna som inte får disponeras avser avgifter som tas ut med stöd av naturgaslagen (2005:403) och lagen (2012:273) om trygg naturgasförsörjning för tillsyn och försörjningstrygghetsåtgärder samt avgifter om vissa kostnads-nyttoanalyser på energiområdet.

Energimyndigheten disponerar avgifter enligt lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter och förordningen (2004:1205) om handel med utsläppsrätter avseende kontoföring för dem som frivilligt ansluter sig till handelssystemet. Energimyndigheten disponerar vidare de avgifter som tas ut med stöd av 6 kap. 7 § lagen (2011:1200) om elcertifikat, förordningen (2011:1480) om elcertifikat respektive lagen (2010:601) om ursprungsgarantier för el och förordningen (2010:853) om ursprungsgarantier för el som ska täcka myndighetens kostnader för denna verksamhet. Myndigheten disponerar även ansökningsavgifter som tas ut enligt 12 § fjärrvärmelagen (2008:263). Ansökningsavgifterna ska bidra till finansieringen av Fjärrvärmenämndens verksamhet vid Energimyndigheten.

Tabell 2.10 Uppdragsverksamhet

Tusentals kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2019	428	428	0
(varav tjänsteexport)	428	428	0
Prognos 2020	500	500	0
(varav tjänsteexport)	500	500	0
Budget 2021	500	500	0
(varav tjänsteexport)	500	500	0

Tjänsteexporten omfattar dels projekt om beräkning av klimatnytta av satsningar på förnybar energi, dels projekt som drivs av FN-organet Unido om kapacitetsuppbyggnad kring ekodesign och energimärkning.

2.8.2 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

2019	Utfall	212 917	Anslagssparande	15 083
2020	Anslag	203 000 ¹	Utgiftsprognos	200 726
2021	Förslag	28 000		
2022	Beräknat	18 000		
2023	Beräknat	18 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att utveckla och introducera ny energieffektiv teknik på marknaden samt stöd till energieffektiv teknik. Anslaget får även användas för utgifter för insatser för informationsspridning, utveckling och spridning av verktyg och metoder samt utredningsinsatser. Anslaget får användas för utgifter för genomförandet av EU-rättsakter samt annat internationellt samarbete inom energieffektiviseringsområdet och därtill hörande metod-, utvecklings- och utredningsarbete. Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av styrmedel för energieffektivisering samt statlig medfinansiering av nationellt regionalfondsprogram.

Regeringens överväganden

Tabell 2.12 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	203 000	203 000	203 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-175 000	-185 000	-185 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	28 000	18 000	18 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ändamål har justerats då medel för energi- och klimatrådgivning föreslås tillföras anslag 1:10 *Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning* fr.o.m. 2021.

Regeringen föreslår att 28 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 18 000 000 kronor respektive 18 000 000 kronor.

2.8.3 1:3 Insatser för förnybar elproduktion

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:3 Insatser för förnybar elproduktion

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande	
2020	Anslag	25 000 ¹	Utgiftsprognos 24 746
2021	Förslag	25 000	
2022	Beräknat	25 000	
2023	Beräknat	25 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för myndighetens arbete med informations-, utrednings-, utvärderings- och samordningsinsatser i syfte att underlätta för utvecklingen av förnybar elproduktion. Anslaget får även användas för utgifter för stöd till länsstyrelser, kommuner, kommunala och regionala samverkansorgan samt föreningar för samordnings- och informationsinsatser. Anslaget får användas för studier av miljöeffekter av etableringar av förnybar elproduktion inklusive utveckling av tekniska och andra lösningar för att underlätta samexistens med övriga samhällsintressen.

Regeringens överväganden

Tabell 2.14 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Insatser för förnybar elproduktion

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	25 000	25 000	25 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	25 000	25 000	25 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 25 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Insatser för förnybar elproduktion* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 25 000 000 kronor respektive 25 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:3 *Insatser för förnybar elproduktion* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2022 och 2023.

Tabell 2.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Insatser för förnybar elproduktion

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	9 999	6 434	30 000		
Nya åtaganden	-400	30 000	25 000		
Infriade åtaganden	-3 165	-6 434	-20 000	-20 000	-15 000
Utestående åtaganden	6 434	30 000	35 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	10 000	35 000	35 000		

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:3 *Insatser för förnybar elproduktion* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2022 och 2023.

2.8.4 1:4 Energiforskning

Tabell 2.16 Anslagsutveckling 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

2019	Utfall	1 481 560	Anslagssparande	66 163
2020	Anslag	1 567 723 ¹	Utgiftsprognos	1 531 973
2021	Förslag	1 515 223		
2022	Beräknat	1 527 723		
2023	Beräknat	1 477 723		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter och statsbidrag för forsknings-, utvecklings-, demonstrations- och kommersialiseringsinsatser inom energiområdet. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag för att främja utvecklingen av teknik som baserar sig på förnybara energilag och effektiv energianvändning i industriella processer i försöks- eller fullskalanläggningar. Anslaget får även användas för myndighetens arbete med forskningsrelaterade uppgifter, utgifter för utrednings-, utvärderings- och samordningsinsatser inom energiområdet, svenskt och internationellt forsknings- och utvecklingssamarbete samt för att uppfylla Sveriges åtaganden inom ramen för ingångna bilaterala energiforskningsarbeten.

Regeringens överväganden

Tabell 2.17 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 567 723	1 567 723	1 567 723
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-52 500	-40 000	-90 000
varav BP21	-52 500	-40 000	-90 000
- Minskning av anslaget till energiforskning	-102 500	-90 000	-90 000
- Fossilfritt flyg 2045	50 000	50 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 515 223	1 527 723	1 477 723

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Energimyndigheten har i uppdrag (N2018/02705/FÖF) att främja hållbara bio-bränslen för flyg och har inrättat ett innovationskluster för fossilfria flygtransporter 2045. För att förlänga satsningen och därutöver vidgas till en satsning som omfattar forskning och utveckling av elflyg, ökas anslaget med 50 000 000 kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 50 000 000 kronor och för 2023 med 0 kronor.

Anslaget minskas med 102 500 000 kronor 2021 för att finansiera andra förslag i denna proposition. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 90 000 000 kronor. Från och med 2024 beräknas anslaget minska med 85 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 515 223 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Energiforskning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 527 723 000 kronor respektive 1 477 723 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:4 *Energiforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 300 000 000 kronor 2022–2026.

Tabell 2.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2026
Ingående åtaganden	2 337 181	2 150 452	3 250 452			
Nya åtaganden	872 947	2 200 000	1 389 548			
Infriade åtaganden	-1 059 676	-1 100 000	-1 340 000	-1 200 000	-1 000 000	-1 100 000
Utestående åtaganden	2 150 452	3 250 452	3 300 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	3 450 000	3 450 000	3 300 000			

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:4 *Energiforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 300 000 000 kronor 2022–2026.

2.8.5 1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter

Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	50 000 ¹ Utgiftsprognos 49 491
2021	Förslag	550 000
2022	Beräknat	600 000
2023	Beräknat	0

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till publika stationer för snabbbladdning av elfordon för tillgänglighet längs större vägar samt infrastruktur för elektrifiering av tunga transporter genom statisk laddning eller tankning. Anslaget får också användas till utgifter för berörda myndigheters arbete kopplat till stödet.

Regeringens överväganden

Tabell 2.20 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	50 000	50 000	50 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	500 000	550 000	-50 000
varav BP21	500 000	550 000	
- Infrastruktur för elektrifierade tunga fordon	500 000	550 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	550 000	600 000	0

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

En stor del av landets godstransporter sker inom samma region. Elektrifiering av relativt korta regionala vägtransporter har därmed stor potential att bidra till att uppnå miljö- och klimatmål. Regeringen föreslår därför ett stöd till regionala elektrifieringspiloter med laddinfrastruktur för tunga fordon. Även tankinfrastruktur för vätgas ingår i satsningen. För detta ändamål ökas anslaget med 500 000 000 kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget öka med 550 000 000 kronor och för 2023 med 0 kronor.

Anslagets namn och ändamål har justerats för att inkludera ovan nämnda satsning.

Regeringen föreslår att 550 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Infrastruktur för elektrifierade transporter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 600 000 000 kronor respektive 0 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:5 *Infrastruktur för elektrifierade transporter* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 598 000 000 kronor 2022.

Tabell 2.21 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter

Tusental kronor

	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022
Ingående åtaganden	0	48 000	
Nya åtaganden	48 000	598 000	
Infriade åtaganden	0	-48 000	-598 000
Utestående åtaganden	48 000	598 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	100 000	598 000	

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:5 *Infrastruktur för elektrifierade transporter* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 598 000 000 kronor 2022.

2.8.6 1:6 Energimarknadsinspektionen

Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:6 Energimarknadsinspektionen

Tusental kronor

2019	Utfall	125 852	Anslagssparande	1 099
2020	Anslag	140 272 ¹	Utgiftsprognos	139 932
2021	Förslag	152 757		
2022	Beräknat	143 880 ²		
2023	Beräknat	145 522³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 142 757 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 142 757 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Energimarknadsinspektionens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 2.23 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Energimarknadsinspektionen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	135 272	135 272	135 272
Pris- och löneomräkning ²	1 794	2 873	4 449
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	15 691	5 735	5 801
- Höjt anslag för tillståndprocesser	15 000	4 000	4 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-310	-310	-310
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	152 757	143 880	145 522

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att snabba på utbyggnaden av Sveriges elnät och påskynda den gröna omställningen och bidra till en ökad sysselsättning i Sverige behöver Energimarknadsinspektionens stora ärendebalans av koncessionsärenden hanteras.

För detta ändamål ökas anslaget med 15 000 000 kronor 2021. Fr.o.m. 2022 beräknas anslaget öka med 4 000 000 kronor.

Anslaget minskas med 310 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 152 757 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Energimarknadsinspektionen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 143 880 000 kronor respektive 145 522 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 2.24 Offentligrättslig verksamhet**

Tusentals kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras) ¹	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	4 381	7 700	7 700	0	0
Prognos 2020	4 250	7 700	7 700	0	0
Budget 2021	4 250	7 700	7 700	0	0

Energimarknadsinspektionen disponerar avgifter som tas ut i enlighet med förordningen (2014:1059) om vissa avgifter för registrering och tillsyn över handeln på grossistenergimarknaden. Energimarknadsinspektionen tar dels ut en avgift för registerhållning, dels en avgift för tillsyn och marknadsövervakning.

De offentligrättsliga avgiftsintäkterna som inte får disponeras avser främst de avgifter som tas ut med stöd av naturgaslagen (2005:403) och förordningen (2008:1330) om vissa avgifter på naturgasområdet.

2.8.7 1:7 Energiteknik**Tabell 2.25 Anslagsutveckling 1:7 Energiteknik**

Tusental kronor

2019	Utfall	-297 327	Anslagssparande	1 632 326
2020	Anslag	835 000 ¹	Utgiftsprognos	628 142
2021	Förslag	1 462 400		
2022	Beräknat	577 600		
2023	Beräknat	0		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att stimulera spridningen av vissa energitekniska lösningar som bedöms ha positiva effekter på klimatet. Anslaget får även användas för de administrativa utgifter som detta medför.

Regeringens överväganden

Tabell 2.26 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Energiteknik

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	835 000	835 000	835 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	627 400	-257 400	-835 000
varav BP21	1 352 400	467 600	-10 000
- Teknisk omläggning av solcellsstödet	1 102 400	477 600	
- Minskning för grönt avdrag	-10 000	-10 000	-10 000
- Nedtrappning solcellsstöd	260 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 462 400	577 600	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att genomföra den tekniska omläggningen av stöd till solceller och energilagring som aviserades i prop. 2019/20:99 tillförs anslaget 1 102 400 000 kronor 2021 och för 2022 beräknas anslaget tillföras 477 600 000 kronor. Motsvarande summa har genom regeringens beslut den 3 september (I2020/02239/E) dragits in från anslaget 2020. De medel som på grund av den tekniska justeringen tillförs anslaget 2021 och den beräknade ökningen 2022 påverkar således inte det totala utrymmet för att bevilja och utbetala stöd till solceller och energilagring. Regeringen föreslår att en ny skatte-reduktion för privatpersoner för installation av grön teknik, ett grönt avdrag, införs (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 13.4). För att underlätta för branschen att anpassa sig till de nya förutsättningarna föreslår regeringen ett stöd för solceller för kommuner och företag även under 2021. Anslaget ökas därmed med 260 000 000 kronor 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med 0 kronor.

Regeringen föreslår att 1 462 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Energiteknik* för 2021. För 2022 beräknas anslaget till 577 600 000 kronor och för 2023 beräknas anslaget till 0 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:7 *Energiteknik* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 577 556 000 kronor 2022.

Tabell 2.27 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Energiteknik

Tusental kronor

	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022
Ingående åtaganden	1 580 000	1 480 000	
Nya åtaganden	680 000	300 000	
Infriade åtaganden	-780 000	-1 202 444	- 577 556
Utestående åtaganden	1 480 000	577 556	
Erhållet/förslaget bemyndigande	1 780 000	577 556	

Skälen för regeringens förslag: Åtaganden omfattande upp till 300 miljoner kronor som planerades att ingås under 2020 kan med anledning av utbrottet av sjukdomen covid-19 bli försenade och ingås under 2021 i stället. Regeringen bör därför be-

myndigas att under 2021 för anslaget 1:7 *Energiteknik* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 577 556 000 kronor 2022.

2.8.8 1:8 Elberedskap

Tabell 2.28 Anslagsutveckling 1:8 Elberedskap

Tusental kronor

2019	Utfall	234 915	Anslagssparande	23 085
2020	Anslag	291 000 ¹	Utgiftsprognos	300 906
2021	Förslag	270 000		
2022	Beräknat	273 000		
2023	Beräknat	275 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för elberedskap, civilt försvar inom energisektorn, och ersättning för solidaritetsgas som begärs enligt artikel 13 i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas och om upphävande av förordning (EU) nr 994/2010 och för dammsäkerhet. Anslaget får också användas för utgifter för tillsynsuppdrag enligt säkerhetsskyddslagen.

Regeringens överväganden

Tabell 2.29 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Elberedskap

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	258 000	258 000	258 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	12 000	15 000	17 000
varav BP21	12 000	15 000	17 000
- Civilt försvar 2021–2025: Säkerhetsskydd	7 000	7 000	7 000
- Civilt försvar 2021–2025: Energi	5 000	8 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	270 000	273 000	275 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. För att stärka insatser för civilt försvar är det viktigt att genomföra förstärkta insatser för en robustare energisektor. Anslaget ökas därför med 5 000 000 kronor. För 2022 beräknas anslaget öka med 8 000 000 kronor och för 2023 beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor.

Till följd av de kommande förändringarna inom området säkerhetsskydd föreslår regeringen att anslaget ökas med 7 000 000 kronor 2021 och beräknas fr.o.m. 2022 öka med samma belopp för att Svenska kraftnät ska kunna fullgöra sina uppgifter. Anslagets ändamål har justerats för att omfatta dessa nya uppgifter.

Regeringen föreslår att 270 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Elberedskap* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 273 000 000 kronor respektive 275 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:8 *Elberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2022–2036.

Tabell 2.30 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Elberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2036
Ingående åtaganden	178 141	137 557	1 250 000			
Nya åtaganden	88 235	1 240 000	930 000			
Infriade åtaganden	-128 819	-127 557	-180 000	-180 000	-180 000	-1 640 000
Utestående åtaganden	137 557	1 250 000	2 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	200 000	1 250 000	2 000 000			

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Den långa tidsramen är nödvändig för de långa drifts- och underhållsavtal som måste tecknas för att säkerställa nödvändiga elberedskapsåtgärder. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:8 *Elberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2022–2036.

Elberedskapsavgift

Regeringens förslag: Avgiftsuttaget under 2021 för elberedskapsavgiften, som tas ut i enlighet med elberedskapslagen (1997:288) för att finansiera beredskapsåtgärder som beslutas med stöd av lagen, fastställs till högst 255 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För åtgärder som genomförs enligt elberedskapslagen (1997:288) betalar den som innehar nätkoncession enligt ellagen (1997: 857) en avgift. Åtgärderna, som finansieras från den del av anslag 1:8 *Elberedskap* som disponeras av Svenska kraftnät för elberedskap, uppgår till motsvarande belopp som avgiftsuttaget över tid. Åtgärderna syftar till att förebygga, motstå och hantera sådana störningar i elförsörjningen som kan medföra svåra påfrestningar på samhället och att tillgodose elförsörjningen vid höjd beredskap.

2.8.9 1:9 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 2.31 Anslagsutveckling 1:9 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2019	Utfall	24 823	Anslagssparande	505
2020	Anslag	25 328 ¹	Utgiftsprognos	25 040
2021	Förslag	25 328		
2022	Beräknat	25 328		
2023	Beräknat	25 328		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter till internationella organisationer samt utgifter för internationellt samarbete inom energiområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 2.32 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:9 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2019	Utfall	24 823	Anslagssparande	505
2020	Anslag	25 328 ¹	Utgiftsprognos	25 040
2021	Förslag	25 328		
2022	Beräknat	25 328		
2023	Beräknat	25 328		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Regeringen föreslår att 25 328 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 Avgifter till internationella organisationer för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 25 328 000 kronor respektive 25 328 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:9 *Avgifter till internationella organisationer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 26 000 000 kronor 2022 och 2023.

Tabell 2.33 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	0		
Nya åtaganden	26 000		
Infriade åtaganden	0	-13 000	-13 000
Utestående åtaganden	26 000		
Erhållet/förslaget bemyndigande	26 000		

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden

för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:9 *Avgifter till internationella organisationer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 26 000 000 kronor 2022 och 2023.

2.8.10 1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning

Tabell 2.34 Anslagsutveckling 1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning

Tusental kronor

2019	Utfall	88 974	Anslagssparande	299
2020	Anslag	65 000 ¹	Utgiftsprognos	64 339
2021	Förslag	120 000		
2022	Beräknat	120 000		
2023	Beräknat	120 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommunal energi- och klimatrådgivning, utbildning av och information till energi- och klimatrådgivare. Anslaget får användas för stöd till lokala och regionala nätverk och samverkansprojekt för att utveckla och sprida erfarenheter om arbetsmetoder, teknik och annan kunskap kring energi- och klimatomställning i t.ex. miljötillsyn, fysisk planering och offentlig upphandling. Anslaget får även användas för att finansiera länsstyrelsernas arbete med att samordna kommuner, företag och andra aktörer i länet och driva utveckling, genomförande, uppföljning och utvärdering av regionala energi- och klimatstrategier.

Regeringens överväganden

Tabell 2.35 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	65 000	65 000	65 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	55 000	55 000	55 000
varav BP21	120 000	120 000	120 000
- Energi- och klimatrådgivning	120 000	120 000	120 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	120 000	120 000	120 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Energi- och klimatrådgivningen fyller en viktig funktion genom att stödja hushåll, organisationer och mindre företag med kunskap om energieffektiviseringsåtgärder, förnybar energi och minskad klimatpåverkan utifrån lokala förutsättningar. Detta bidrar till uppfyllande av energipolitiska såväl som klimatpolitiska mål och regeringen föreslår att satsningen blir permanent. Anslaget ökas med 120 000 000 kronor 2021 och beräknas fr.o.m. 2022 öka med samma summa. Anslagsändamålet har justerats för att omfatta detta ändamål.

Regeringen föreslår att 120 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning* 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 120 000 000 kronor respektive 120 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:10 *Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 240 000 000 kronor 2022 och 2023.

Tabell 2.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	70 085	40 040	0		
Nya åtaganden	4 965	0	240 000		
Infriade åtaganden	-35 010	-40 040	0	-120 000	-120 000
Utestående åtaganden	40 040	0	240 000		
Erhållet/förslaget bemyndigande	65 000	-	240 000		

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:10 *Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 240 000 000 kronor 2022 och 2023.

2.9 Affärsverket svenska kraftnät

Svenska kraftnäts huvudsakliga uppgift är att på ett affärsmässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverförings-system. Denna del av verksamheten finansieras förutom av nät-, system- och kapacitetsavgifter genom lån. Riksdagen fastställer bl.a. ett tak för belåningen. Av den anledningen redovisas Svenska kraftnäts ekonomiska resultat kortfattat nedan. Riksdagen godkänner även Svenska kraftnäts investeringsplan som kommenteras nedan i avsnittet Investeringar i transmissionsnätet.

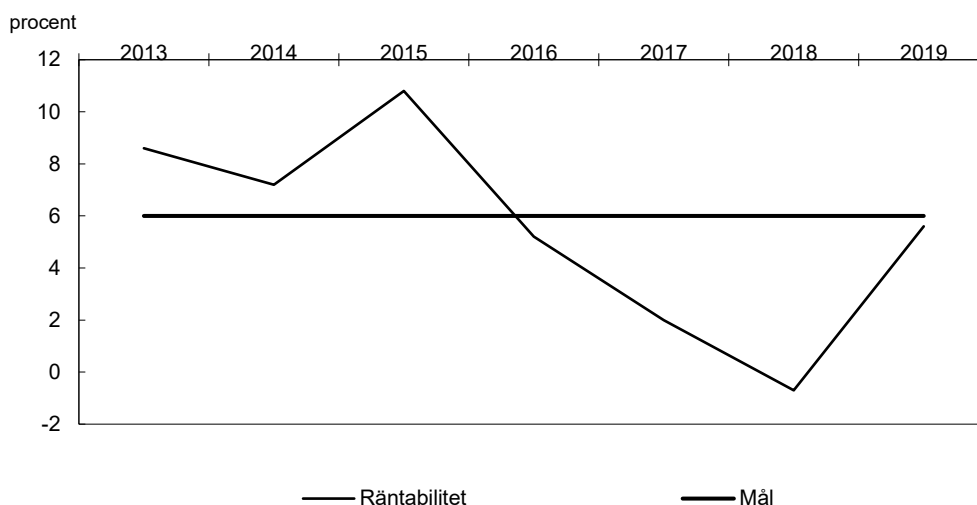
Ekonomiskt resultat

Svenska kraftnäts resultat i koncernen uppgick till 588 miljoner kronor för 2019, vilket är 660 miljoner kronor högre än 2018. Det högre resultatet beror främst på ökat överskott från effektdelen i elnätтарiffen och på att Svenska kraftnät kunnat anpassa avgiftssättningen till de balansansvariga till den höga kostnadsnivån på frekvenshållningsreserven.

Årets resultat innebär att Svenska kraftnäts räntabilitet var 5,6 procent, att jämföra med -0,7 procent 2018. Räntabiliteten på justerat eget kapital har under åren 2013–2019 uppgått till 5,5 procent i medeltal, vilket understiger lönsamhetsmålet om 6 procent räntabilitet på justerat eget kapital, efter schablonmässigt avdrag för skatt, exklusive resultatandelar från avyttringar i intresseföretag, under en konjunkturcykel, se diagram 2.13 nedan. Vid beräkning av tariffnivån beaktas tidigare års resultat för att

nå räntabilitetsmålet. För 2019 var Svenska kraftnäts målsättning att nå en avkastning på 5,6 procent, vilket uppnåddes.

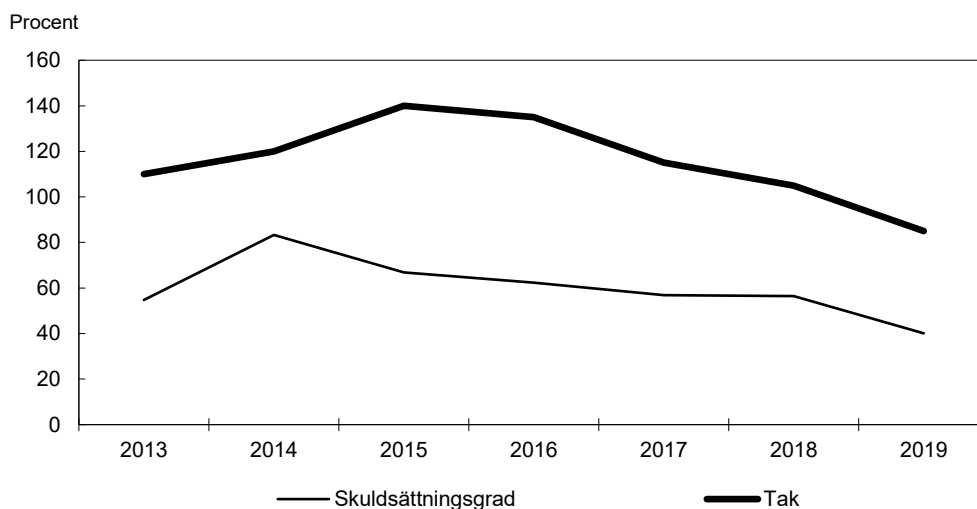
Diagram 2.13 Svenska kraftnäts räntabilitet 2013–2019

Källa: Svenska kraftnäts årsredovisningar för 2013–2019.

Skuldsättningsgraden uppgick till 40,1 procent vilket var lägre än året innan (56,4 procent), se diagram 2.14 nedan. Vid slutet av 2019 var upplåningen hos Riksgälden 2 481 miljoner kronor vilket var 1 254 miljoner kronor lägre än året innan. Riksdagens bemyndigande för upplåning 2019 var 6 600 miljoner kronor.

Diagram 2.14 Svenska kraftnäts skuldsättningsgrad 2013–2019

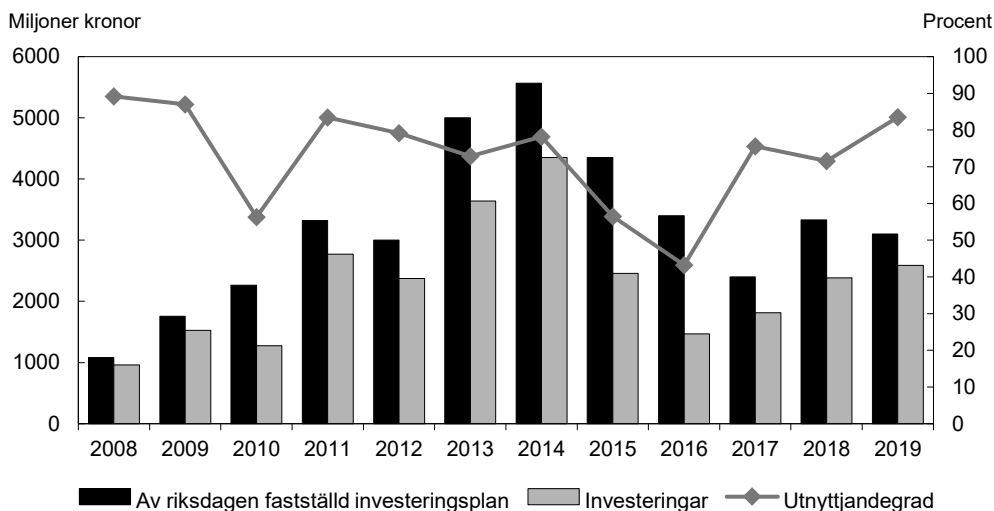
Källa: Svenska kraftnäts årsredovisningar för 2013–2019.

Kostnadseffektiviteten ska enligt beslutade mål vara minst lika hög som i jämförbara företag. En europeisk benchmarkingstudie planeras påbörjas våren 2021. Resultatet från en internationell benchmarkingstudie kring kostnadseffektivt och pålitlighet i underhållsverksamheten som genomfördes 2019 visar att Svenska kraftnät i en internationell jämförelse har en hög servicenivå som uppnås med låga underhållskostnader.

Investeringar i transmissionsnätet

Den investeringsplan som riksdagen fastställer utgör ett tak för de investeringar som Svenska kraftnät får genomföra. Under 2019 uppgick investeringarna i transmissionsnätet till 2 589 miljoner kronor jämfört med 2 384 miljoner kronor 2018.

Diagram 2.15 Svenska kraftnäts investeringar 2008–2019

Källa: Svenska kraftnäts årsredovisningar för 2008–2019.

Inför 2019 godkände riksdagen en investeringsplan om 3 100 miljoner kronor. Investeringarna i transmissionsnätet blev dock 511 miljoner kronor lägre än planerat. Större delen av avvikelsen mellan planerade investeringar och utfall under 2019 beror på förseningar i projekt. Som framgår av diagram 2.15 ovan var avvikelsen lägre jämfört med föregående år.

Under 2019 har investeringar om 880 miljoner kronor gjorts i systemförstärkningar för att öka överföringsförmågan och möta framtidens behov av säkra elleveranser, vilket bidrar till målet om försörjningstrygghet. Ett exempel är projektet Stockholms Ström som innebär en ny nätstruktur i Stockholmsregionen. Investeringar för att öka marknadsintegration och motverka flaskhalsar i elnätet uppgick till 234 miljoner kronor. Investeringar för anslutning av ny elproduktion, vilket främst berör anslutning av nya vindkraftsparker och bidrar till målet om 100 procent förnybar elproduktion till 2040, uppgick till 163 miljoner kronor.

Transmissionsnätet har på flera håll snart uppnått sin tekniska livslängd. Under 2019 stod reinvesteringar för den största investeringsposten och uppgick till 1 043 miljoner kronor. Behovet av reinvesteringar kommer även att vara stort under de kommande åren. Förutom investeringar i ledningar består reinvesteringarna av förnyelse av stationer för att behålla och i vissa fall öka driftsäkerheten. Totalt uppgick it-investeringarna till 252 miljoner kronor. I investeringarna ingår även optofiberutbyggnad om 1 miljon kronor. Svenska kraftnät bygger sitt optofibernet med viss överkapacitet för att öka tillgängligheten till tele- och datakommunikationsnätet och stödja regeringens bredbandsmål. Övriga investeringar, bl.a. inventarier och lokalanpassningar, uppgick till 17 miljoner kronor.

2.9.1 Förslag avseende Svenska kraftnäts verksamhet

Investerings- och finansieringsplan för 2021–2023

Regeringens förslag: Investeringsplanen för elförsörjningen för 2021–2023 godkänns som en riktlinje för Affärsverket svenska kraftnäts investeringar (tabell 2.37).

Skälen för regeringens förslag: Svenska kraftnät har redovisat sitt förslag till investerings- och finansieringsplan för treårsperioden 2021–2023 (I2020/00543/E) som omfattar åtgärder i transmissionsnätet inklusive utlandsförbindelser och utrustning för elektronisk kommunikation. De planerade investeringarna under perioden 2021–2023 beräknas uppgå till 17 200 miljoner kronor. Tidsmässiga förskjutningar kan förekomma som kan påverka investeringsnivåerna de enskilda åren. Regeringen delar Svenska kraftnäts bedömning av vilka investeringar som bör göras de närmaste åren. Regeringen föreslår därför att investeringsplanen för Svenska kraftnät godkänns som en riktlinje för affärsverkets investeringar. Regeringen konstaterar att den höga investeringsvolymen ställer krav på planering, analys av resursåtgång samt uppföljning och kontroll i verksamheten. Det är därför viktigt att Svenska kraftnät redovisar ekonomiska bedömningar, motiv för och konsekvenser av investeringar, underlag för prioriteringar och utfall av föregående investeringsplan.

Tabell 2.37 Investeringsplan för Affärsverket svenska kraftnät 2021–2023

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Summa 2021–23
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	1 537	2 782	3 489	3 775	4 283	11 547
Anslutning	163	272	357	606	907	1 870
Marknadsintegration	215	263	120	668	1 094	1 882
Systemförstärkning	891	1 504	2 140	1 647	1 484	5 271
Optofiberutbyggnad		4	10	10	10	30
Övriga nyinvesteringar	268	739	862	845	788	2 494
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>1 537</i>	<i>2 782</i>	<i>3 489</i>	<i>3 775</i>	<i>4 283</i>	<i>11 547</i>
Maskiner och inventarier	864	1 663	2 112	2 431	3 016	7 558
Fastigheter och markanläggningar	405	380	515	500	480	1 495
Övriga investeringar	268	739	862	845	788	2 494
Finansiering av anskaffning och utveckling	1 537	2 782	3 489	3 775	4 283	11 547
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	-1 254	1 412	2 082	2 131	2 291	6 504
Egna medel	151					
Bidrag/medfinansiering	145	248	316	492	686	1 494
Övrig finansiering	2 495	1 122	1 091	1 152	1 306	3 549
Vidmakthållande av befintliga investeringar	1 052	1 568	1 511	1 725	2 417	5 653
Reinvestering ledningar och kablar	220	670	662	629	1 148	2 439
Reinvestering stationer	697	671	742	1 054	1 250	3 047
Reinvestering övriga	25	52	6		3	9
Reinvestering dotterbolag	110	176	101	41	16	158
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>1 052</i>	<i>1 568</i>	<i>1 511</i>	<i>1 725</i>	<i>2 417</i>	<i>5 653</i>
Maskiner och inventarier	947	1 468	1 401	1 570	2 222	5 193

	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Summa 2021–23
Fastigheter och markanläggningar	105	100	110	155	195	460
Finansiering vidmakthållande	1 052	1 568	1 511	1 725	2 417	5 653
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)		829	361	577	802	1 740
Egna medel	1 011	728	1 138	1 141	1 561	3 840
Bidrag/medfinansiering	41	11	12	7	54	73
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	2 589	4 350	5 000	5 500	6 700	17 200
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	2 589	4 350	5 000	5 500	6 700	17 200

När Svenska kraftnät bildades i början av 1990-talet var transmissionsnätet för el i en fas av förvaltning och låga investeringsvolym, vilket har övergått till en fas av omfattande ny- och ombyggnation. Det innebär en väsentlig ökad investeringsvolym för att öka överföringskapaciteten i Nordeuropa, förbättra driftssäkerheten, förnya befintliga anläggningar, ansluta ny elproduktion, främst i form av vindkraftsparker, och anpassa transmissionsnätet till förändrade överföringsmönster. Investeringarna i det svenska transmissionsnätet har ökat kraftigt och en nivå i storleksordningen fyra till drygt sex miljarder kronor per år kommer att kvarstå under överskådlig tid.

Det är viktigt att Svenska kraftnät i samråd med övriga aktörer i elsystemet arbetar för att identifiera kostnadseffektiva lösningar inom sitt verksamhetsområde. Som exempel kan Svenska kraftnät synliggöra behov av rotationsenergi, reaktiv effekt och kortslutningseffekt.

Nedan redovisas översiktligt de investeringsprojekt som var för sig överstiger 400 miljoner kronor. I tidigare redovisningar har alla projekt överstigande 100 miljoner kronor redovisats men enligt regleringsbrevet för Svenska kraftnät för budgetåret 2020 behöver enbart projekt med en budget över 400 miljoner kronor underställas regeringen. Redovisningen i denna budgetproposition är anpassad till den nya nivån. Under perioden 2021–2023 kommer stora investeringar att genomföras samtidigt. Dessa befinner sig i olika faser, vilket gör att säkerheten i bedömningarna av investeringarna varierar. Redovisningen är därför att betrakta som en indikativ plan över Svenska kraftnäts projekt. Då ledderna är långa för verkställandet av investeringar i transmissionsnätet är förändringarna i planerna små. Sedan föregående investeringsplan har fem investeringar över 400 miljoner kronor tillkommit och åtta projekt över 100 miljoner kronor har utgått, varav två planeras avslutas under 2020.

Svenska kraftnät har till uppgift att på ett affärsmässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem, sälja överföringskapacitet samt i övrigt bedriva verksamheter som är anknutna till kraftöverföringssystemet. Svenska kraftnät ska också bygga ett transmissionsnät för el i Sverige och förbindelser med elnät i andra länder baserat på samhällsekonomiska lönsamhetsbedömningar.

Anskaffning och utveckling av nya investeringar

Svenska kraftnät ansluter i huvudsak nät från andra nätägare till transmissionsnätet. Dessa tecknar inmatnings- och/eller uttagsabonnemang utifrån den produktion och förbrukning som de i sin tur ansluter. För närvarande finns det ansökningar för anslutning av vindkraft för perioden fram till 2029 motsvarande 46 000 MW varav mer än hälften utgörs av ansökningar för havsbaserad vindkraft. Anslutning av större enskilda användare har under de senaste åren återigen blivit aktuell. Serverhallar och

annan elintensiv industri kräver hög effektkraft och leder till kraftigt ökat effektuttag i de stamnätspunkter där de ansluts. Storleken på uttagen gör att anpassningar av transmissionsnätet ofta blir nödvändiga för att kunna ansluta dessa. Svenska kraftnät har också fått flera ansökningar om ökat uttag i storstadsregionerna där det råder kapacitetsbrist i elnäten. Investeringar pågår för att förstärka transmissionsnätet i dessa regioner, exempelvis projekten Nordsyd, Stockholms Ström och Storstockholm Väst (se vidare avsnitt Systemförstärkningar nedan).

Tabell 2.38 nedan visar större projekt samt summan av projekt vars beräknade totala investering är lägre än 400 miljoner kronor som är aktuella under perioden 2021–2023 för att ansluta ny elproduktion m.m.

Tabell 2.38 Investeringsprojekt anslutning

Miljoner kronor

Projektname	Typ av projekt	Syfte	Total investering	Investering 2021–23
Tandö	Ny 400 kV-station	Vindkraft; norra Värmland och västra Dalarna	620	386
Gäddtjärn	Ny 400 kV-station	340 MW vindkraft; Rättvik och Ovanåker	400	325
Anslutningsprojekt under 400 mnkr	Olika typer	Anslutning av ny elproduktion/konsumtion och nät	3 711	1 159
Summa Investeringar anslutning			4 660¹	1 870

¹ Projektet Gäddtjärn har på grund av hög osäkerhet i kalkylen av kostnader redovisats med en total investering om 400 miljoner kronor trots att nuvarande prognos är lägre. Detta innebär att det finns en skillnad mellan summan av delposterna och Summa Investeringar anslutning i tabellen.

Svenska kraftnät bedriver också flera projekt som syftar till att minska flaskhalsar i det svenska transmissionsnätet för el och öka marknadsintegration mellan Sverige och grannländerna. Samtliga projekt beräknas kosta över 400 miljoner kronor.

Sydvästlänken mellan Hallsberg i elområde SE3 och Hörby i elområde SE4 är Svenska kraftnäts hittills största investering som nu är i avslutningsfas. Sydvästlänkens driftstagnation planeras till hösten 2020. Investeringen beräknas uppgå till 7 100 miljoner kronor, varav 11 miljoner kronor belastar perioden 2021–2023.

Svenska kraftnät och den tyska stamnätoperatören 50Hertz planerar en framtida förbindelse, Hansa Power Bridge, mellan Sverige och Tyskland för att utnyttja de ökande variationerna i elbalansen på de olika elmarknaderna för en effektivare handel samt för att öka försörjningssäkerheten. Under 2017 slöts ett samarbetsavtal mellan Svenska kraftnät och 50Hertz som beskriver detaljerna om vidare gemensamt arbete för projektet. Länkens kapacitet planeras bli 700 MW. Investeringen beräknas för svensk del till 3 600 miljoner kronor, varav 109 miljoner kronor belastar perioden 2021–2023.

Projektet Nordbalt, likströmsförbindelsen till Litauen, togs i drift i februari 2016. För att omhänderta det ökade effektflödet till och från Nordbalt samt för att upprätthålla driftssäkerheten planerar Svenska kraftnät att förstärka 400 kilovolt (kV)-nätet till Nybro. Två nya ledningar planeras, en ledning mellan Ekhyddan och Nybro och en ledning mellan Nybro och Hemsjö. Investeringen beräknas uppgå till 3 200 miljoner kronor, varav 1 672 miljoner kronor belastar perioden 2021–2023.

För att förbättra marknadsintegrationen mellan Finland och övriga Norden planeras en ny 400 kV-ledning, Messaure–Keminmaa, mellan Sverige och Finland i norr. Investeringen beräknas för svensk del uppgå till 1 750 miljoner kronor, varav 90 miljoner kronor belastar perioden 2021–2023. Cirka 80 procent av projektets totala investering kommer att finansieras av den finska stamnätoperatören Fingrid.

Tabell 2.39 Investeringsprojekt marknadsintegration

Miljoner kronor

Projektnamn	Typ av projekt	Total investering	Investering 2021–23
Sydvästlänken	Ny 400 kV-ledning, två nya likströmsförbindelser, tre växelströmstationer samt två omriktarstationer	7 100	11
Hansa Power Bridge	Ny likströmsförbindelse	3 600	109
Ekhyddan–Nybro–Hemsjö	Två nya 400 kV-ledningar	3 200	1 672
Messaure–Keminmaa	Ny 400 kV-ledning	1 750	90
Summa Investeringar marknadsintegration		15 650	1 882

För att klara ökad överföring i transmissionsnätet genomför Svenska kraftnät även systemförstärkningar.

För att trygga Stockholmsregionens långsiktiga elförsörjning har Svenska kraftnät i samarbete med Vattenfall och Ellevio utarbetat en helt ny struktur för Stockholms elnät. Investeringsprojekten i Storstockholmsområdet är organiserade i två program: Stockholms Ström och Storstockholm Väst.

Programmet Stockholms Ström omfattar drygt 50 olika delprojekt. En viktig del av Stockholms Ström är den nya 400 kV-förbindelsen mellan Hagby och Ekudden som kommer att binda samman norra och södra Stockholmsområdet och därmed öka överföringskapaciteten. Investeringen beräknas till 7 600 miljoner kronor, varav 2 438 miljoner kronor belastar perioden 2021–2023.

Programmet Storstockholm Väst innebär en uppgradering av transmissionsnätet från 220 till 400 kV genom västra delen av Stockholmsregionen. I en första etapp uppgraderas ledningsnätet mellan Sigtuna och centrala Stockholm. I förlängningen planeras även en uppgradering av 220 kV-förbindelserna från Enköping och Salem in mot centrala Stockholm. Investeringen beräknas till 6 200 miljoner kronor, varav 479 miljoner kronor belastar perioden 2021–2023.

I tabell 2.40 nedan redovisas investeringar vars huvuddriftkraft är att förstärka systemet som planeras under perioden 2021–2023.

Tabell 2.40 Investeringsprojekt systemförstärkningar

Miljoner kronor			
Projektnamn	Typ av projekt	Total investering	Investering 2021–23
Stockholms Ström	Ny 400 kV-ledning m.m.	7 600	2 438
Stockholm Väst	Uppgradering till 400 kV	6 200	479
Skogssäter–Stenkullen	Ny 400 kV-ledning	1 420	263
Midskog–Järpströmmen	Uppgradering till 400 kV-ledning	765	70
Storfinnforsen–Midskog	Förnyelse 400 kV-ledning	625	181
Långbjörn–Storfinnforsen	Ny 400 kV-ledning	400	231
Karlslund–Östansjö	Ny 400 kV-ledning	400	152
Ekhyddan	Dynamisk kompenseringssystem	400	12
Systemförstärkningsprojekt under 400 mnkr	Olika typer	2 857	1 443
Summa Investeringar systemförstärkningar		19 795¹	5 271²

¹ På grund av hög osäkerhet i några projekt har dessa redovisats som investering om 400 miljoner kronor trots att nuvarande prognos är lägre. Detta innebär att det finns en skillnad mellan summan av delposterna och Summa Investeringar systemförstärkningar i tabellen.

² Differens mellan summan av delposterna och Summa Investeringar systemförstärkningar på grund av avrundningar.

Svenska kraftnät behöver även göra andra investeringar än i nät och stationer, se tabell 2.41 nedan. Antalet nyinvesteringar i olika it-system har ökat kraftigt under de senaste åren. Utvecklingen drivs främst av förändringar inom balanseringen, anpassning av verksamheten till nya nätkoder samt elmarknadshubben. Den totala investeringen uppgår till 8 782 miljoner kronor varav 2 494 miljoner kronor belastar perioden 2021–2023, se tabell 2.41.

Tabell 2.41 Övriga nyinvesteringar

Miljoner kronor		
	Total investering	Investering 2021–23
Central informationshanteringsmodell		
Elmarknadshubben	500	275
Nordisk balanseringsmodell 1 (NBM1)	450	259
Nordisk balanseringsmodell 2 (NBM 2)	425	270
Övriga nyinvesteringar under 400 mnkr	7 451	1 690
Summa Övriga nyinvesteringar	8 782	2 494

Vidmakthållande av befintliga investeringar

Transmissionsnätets förmåga att tillgodose kundernas önskemål om överföring får inte minska till följd av anläggningarnas ökande ålder. De äldsta delarna av 400 kV-systemet är nu ca 65 år. Delar av 220 kV-systemet är ännu äldre. Att reinvestera i befintliga anläggningar är därför lika viktigt som att investera i nya. Reinvesteringar görs i ledningar och stationer men även i Gasturbiner AB:s anläggningar.

Vid reinvesteringar i ledningar är genomförandetiderna långa vilket gör att förnyelse behöver göras etappvis.

Åtta 400 kV-ledningar och tre 220 kV-ledningar korsar gränsen mellan elområde SE2 och elområde SE3. Gränsen har stor påverkan på elmarknaden och driftssäkerheten. Den tekniska livslängden kommer att uppnås för vissa av ledningarna de närmaste 20 åren och de behöver ersättas. Programmet som benämns Nordsyd kommer att innebära förnyelse och förstärkning av snittet mellan elområde SE2 och elområde SE3.

Åtgärderna i programmet Nordsyd är uppdelade i närliggande åtgärder som utgörs av investeringar med kort byggtid och som bidrar till små kapacitetshöjningar samt långsiktiga åtgärder som utgörs av större investeringar, främst nya ledningar, som tar lång tid att bygga och som bidrar med avsevärda kapacitetshöjningar. De första åtgärderna görs i området runt Uppsala och Västerås och beräknas öka kapaciteten med 200 MW. Detta beräknas vara klart 2021 och täcka behovet runt Västerås, men endast en del av behovet runt Uppsala. De mer långsiktiga åtgärderna beräknas vara klara runt 2030. Investeringen beräknas till totalt 73 000 miljoner kronor, varav 528 miljoner kronor belastar perioden 2021–2023.

Utöver Nordsyd finns ett antal större reinvesteringar i ledningar och kablar som är aktuella under perioden 2021–2023, se tabell 2.42.

Tabell 2.42 Reinvesteringar ledningar och kablar

Miljoner kronor

Projektname	Region	Total investering	Investering 2021–23
NordSyd Uppsalabenet	Uppsala	9 400	221
NordSyd Västeråsbenet	Västmanland	13 600	307
Västkusten	Bohuslän, Västergötland, Halland och Skåne	7 100	931
Öresundsförbindelsen	Skåne	445	25
Forsmo–Lasele–Långbjörn	Västernorrland	410	1
Revisionsprojekt Luftledning	Flera regioner	400	14
Horndal–Avesta	Dalarna, Västmanland	400	17
Stadsforsen–Torpshammar	Västernorrland, Jämtland, Härjedalen	400	22
Reinvesteringar ledningar och kablar under 400 mnkr	Olika regioner	2 691	903
Summa Reinvestering ledningar och kablar		30 148¹	2 439

¹ På grund av hög osäkerhet i några projekt har dessa redovisats som investering om 400 miljoner kronor trots att nuvarande prognos är lägre. Detta innebär att det finns en skillnad mellan summan av delposterna och Summa Reinvestering ledningar och kablar i tabellen.

Även flera av Svenska kraftnäts stationer är i behov av förnyelse. Under perioden 2021–2023 är följande reinvesteringar i stationer aktuella, se tabell 2.43 nedan.

Tabell 2.43 Reinvestering stationer

Miljoner kronor

Projektname	Region	Total investering	Investering 2021–23
Midskog	Jämtland	585	53
Gustafs	Dalarna	520	372
Rätan	Jämtland, Härjedalen	425	79
Harsprånget	Norrbotten	400	254
Djurmo	Dalarna	400	249
Grundfors	Västerbotten	400	231
Reinvesteringar stationer under 400 mnkr	Olika regioner	7 325	1 808
Summa Reinvestering stationer		9 927¹	3 047

¹ På grund av hög osäkerhet i några projekt har dessa redovisats som investering om 400 miljoner kronor trots att nuvarande prognos är lägre. Detta innebär att det finns en skillnad mellan summan av delposterna och Summa Reinvestering stationer i tabellen.

Reinvesteringar i dotterbolaget Svenska Kraftnät Gasturbiner AB:s anläggningar startade 2015 och planeras att genomföras under en åttaårsperiod. Reinvesteringarna

beräknas uppgå till 780 miljoner kronor, varav 158 miljoner kronor belastar perioden 2021–2023.

Finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 låta Affärsverket svenska kraftnät ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret till ett sammanlagt belopp om högst 7 200 miljoner kronor.

Regeringen bemyndigas även att för 2021 låta Affärsverket svenska kraftnät placera likvida medel i och utanför Riksgäldskontoret.

Regeringen bemyndigas för 2021 att besluta om delägarlån eller borgen om högst 550 miljoner kronor till förmån för bolag i vilka Affärsverket svenska kraftnät förvaltar statens aktier.

Regeringen bemyndigas för 2021 att besluta om förvärv och bildande av bolag som ska verka inom Affärsverket svenska kraftnäts verksamhetsområde intill ett belopp om 20 miljoner kronor samt avyttra aktier intill ett belopp om 20 miljoner kronor.

Regeringen bemyndigas att för 2021 bevilja lån till företag som bedriver nätverksamhet enligt ellagen (1997:857) som uppgår till högst 700 miljoner kronor.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet om att låta Svenska kraftnät ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret inom en sammanlagd ram om 7 200 miljoner kronor ska främst täcka lånebehovet inom investeringsverksamheten. Regeringen föreslår även att riksdagen bemyndigar regeringen att låta Svenska kraftnät placera likvida medel i och utanför Riksgäldskontoret i enlighet med gällande ordning.

Vidare föreslås att regeringen bemyndigas att lämna delägarlån eller borgen till bolag där Svenska kraftnät förvaltar statens aktier intill ett belopp om 550 miljoner kronor.

Regeringens bemyndigande om att låta Svenska kraftnät ge lån till företag som bedriver nätverksamhet enligt ellagen ryms inom den sammanlagda ramen och syftar främst till att finansiera åtgärder, utom drift och underhåll, för att öka elnätets kapacitet för att underlätta anslutningen av anläggningar för produktion av förnybar el, om det finns särskilda skäl att anta att en sådan anslutning annars inte kommer äga rum.

Regeringen kommer att kräva full ersättning för statens risk i samband med borgensteckning eller långivning.

För 2021 föreslås att regeringen ska kunna besluta om förvärv av aktier eller bilda bolag intill ett belopp om 20 miljoner kronor samt även avyttra aktier intill ett belopp om 20 miljoner kronor. Förvärv av aktier eller bildande av bolag ska ske inom ramen för Svenska kraftnäts verksamhetsområde.

Svenska kraftnäts ekonomiska mål

Inom Regeringskansliet genomförs en översyn av Svenska kraftnäts ekonomiska mål, bl.a. mot bakgrund av de stora omvärldsförändringarna i form av krav på stora investeringar och därmed kapitalbehov som affärsverket står inför. Översynen har dels resulterat i en justering av verkets nuvarande ekonomiska mål, dels i uppdrag till Statskontoret och Ekonomistyrningsverket. Justeringen av de ekonomiska målen (I2020/01816/E) innebär att avkastningskravet sänks så att Svenska kraftnät fr.o.m. den 1 januari 2021 ska uppnå en räntabilitet på justerat eget kapital, efter schablonmässigt avdrag för skatt, på 4,0 procent under en konjunkturcykel, exklusive

realiserade resultat från avyttringar i intressebolag. Vidare ändras mål om inleverans av utdelning till ett spann mellan 40–70 procent av verksamhetsårets resultat. Mittenvärdet i intervallet ska vara utgångspunkten för utdelningen. Under 2021 har Svenska kraftnät behov av en skuldsättningsgrad om högst 100 procent.

Regeringen har uppdragit åt Statskontoret och Ekonomistyrningsverket att göra en myndighetsanalys av Svenska kraftnät respektive att föreslå hur de ekonomiska målen bör vara utformade på längre sikt för att styra mot både samhällsekonomisk och intern effektivitet (I2020/01813/E och I2020/01814/E). Uppdragen ska redovisas senast den 1 oktober 2021.

Avgiftsinkomster

Svenska kraftnät finansierar sin nätverksamhet och balanstjänst genom avgifter. Kostnaderna för att utveckla och förvalta transmissionsnätet betalas framför allt av Svenska kraftnäts nätkunder genom den s.k. effektavgiften som är den ena av stamnätstariffens komponenter. Nättariffens andra komponent, energiavgiften, finansierar verkets kostnader för att ersätta de nätförluster som sker vid överföring av el. Därutöver sker finansiering genom s.k. anslutningsavgifter, flaskhalsintäkter och transitintäkter.

Svenska kraftnät har sedan 1990-talet kunnat hålla internationellt sett låga och stabila överföringsavgifter. Nätverksamheten är den verksamhetsgren som huvudsakligen bidrar till att uppfylla Svenska kraftnäts avkastningskrav. Nätkundernas kostnader har höjts flera gånger de senaste åren och Svenska kraftnät bedömer att den höga investeringstakten innebär att effektavgiften måste höjas ytterligare. Sett över den kommande treårsperioden bedöms höjningen uppgå till cirka 30 procent. Från och med 2012 har en intäktsram fastställts årligen för Svenska kraftnäts del för de nätkoncessioner som innehåller i verksamheten. Från 2016 tillämpas fyraåriga tillsynsperioder även på Svenska kraftnäts intäktsramar. Avgiftsinkomsterna prognostiseras för åren 2020–2023 i tabell 2.44 nedan.

Tabell 2.44 Avgiftsintäkter vid Svenska kraftnät

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Nät- och systemintäkter	12 016	11 985	12 950 ¹	13 890 ¹	13 915 ¹

¹Beräknade avgiftsintäkter baseras på de ekonomiska målen som gäller t.o.m. 2020.

Beräknade inleveranser från Svenska kraftnät

Enligt Svenska kraftnäts verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan för 2021–2023 förväntas 2020 års resultat uppgå till 565 miljoner kronor. Det beräknade resultatet samt utdelningen från Svenska kraftnät under budgetåren 2020–2023 redovisas nedan i tabell 2.45. Resultat och utdelning med inleverans från 2021 och framåt är beräknat utifrån de justerade ekonomiska målen som beskrivs ovan. Utdelningen är då beräknad utifrån mittenvärdet i utdelningsintervallet (55 procent). Aktuellt års utdelning inlevereras nästkommande verksamhetsår.

Tabell 2.45 Beräknade inleveranser från Svenska kraftnät

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Årets resultat	588	565	531	523	740
Utdelning ¹	382	311	292	288	407

¹ Inleverans nästföljande år.

Utgiftsområde 22

Kommunikationer

Utgiftsområde 22 – Kommunikationer

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Kommunikationer	7
2.1	Omfattning	7
2.2	Utgiftsutveckling	7
2.3	Skatteutgifter	9
2.4	Mål för utgiftsområdet	10
3	Transportpolitik	11
3.1	Mål för utgiftsområdet	11
3.1.1	Transportpolitikens övergripande mål	11
3.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	12
3.3	Resultatredovisning	12
3.3.1	Transportpolitikens övergripande mål	12
3.3.2	Funktionsmål – tillgänglighet	13
3.3.3	Hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa	21
3.3.4	Redovisning av nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transportsystemet för perioden 2018–2029	28
3.4	Analys och slutsatser	36
3.5	Politikens inriktning	39
3.6	Budgetförslag	42
3.6.1	1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	42
3.6.2	1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	52
3.6.3	1:3 Trafikverket	55
3.6.4	1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	57
3.6.5	1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	57
3.6.6	1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	58
3.6.7	1:7 Trafikavtal	59
3.6.8	1:8 Viss internationell verksamhet	60
3.6.9	1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	61
3.6.10	1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	63
3.6.11	1:11 Trängselskatt i Stockholm	65
3.6.12	1:12 Transportstyrelsen	69
3.6.13	1:13 Trafikanalys	72
3.6.14	1:14 Trängselskatt i Göteborg	73
3.6.15	1:15 Sjöfartsstöd	77
3.6.16	1:16 Internationell tågtrafik	78
3.6.17	1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst m.m.	79
3.6.18	1:18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik	80
3.6.19	1:19 Lån till körkort	81
3.6.20	Sjöfartsverket	82
3.6.21	Luftfartsverket	86
3.6.22	Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB Aktiebolag	90
4	Politiken för informationssamhället	91
4.1	Mål för området	91
4.1.1	Digitaliseringspolitik	91
4.1.2	Post	91
4.1.3	Grundläggande betaltjänster	91
4.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	91
4.3	Resultatredovisning	93
4.3.1	Sverige är ledande inom digitalisering men inte bäst i världen	93

4.3.2	En postmarknad i förändring	103
4.3.3	Tillgången till grundläggande betaltjänster är överlag tillfredsställande	104
4.4	Analys och slutsatser	105
4.4.1	Fortsatta insatser behövs för att bli bäst i världen på digitalisering.....	105
4.4.2	Fortsatt stort förändringstryck för postsektorn.....	107
4.4.3	Behovet av grundläggande betaltjänster påverkas av den digitala delaktigheten.....	107
4.5	Politikens inriktning	108
4.5.1	Digitalisering	108
4.5.2	Post.....	109
4.6	Budgetförslag.....	110
4.6.1	2:1 Post- och telestyrelsen.....	110
4.6.2	2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning.....	111
4.6.3	2:3 Grundläggande betaltjänster.....	113
4.6.4	2:4 Informationsteknik och telekommunikation.....	114
4.6.5	2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation.....	115
4.6.6	2:6 Myndigheten för digital förvaltning	117
4.6.7	2:7 Digital förvaltning.....	118

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 ta upp lån i Riksgäldskontoret för vissa infrastrukturprojekt som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 51 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.1).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Transportstyrelsens behov av rörelsekapital som uppgår till högst 950 000 000 kronor (avsnitt 3.6.12).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att utvidga ändamålet för den låneram Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB Aktiefbolag disponerar till att även omfatta betalningar av inkomstskatt (avsnitt 3.6.22).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 ge Sjöfartsverket finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 3.6.20).
5. Riksdagen godkänner investeringsplanen för Sjöfartsverket för 2021–2023 som en riktlinje för Sjöfartsverkets investeringar (avsnitt 3.6.20).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 ge Luftfartsverket finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 3.6.21).
7. Riksdagen godkänner investeringsplanen för flygtrafikledning för 2021–2023 som en riktlinje för Luftfartsverkets investeringar (avsnitt 3.6.21).
8. Riksdagen fastställer avgiftsuttaget under 2021 för finansiering av åtgärder mot allvarliga fredstida hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation till högst 100 000 000 kronor (avsnitt 4.6.1).
9. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 22 Kommunikationer enligt tabell 1.1.
10. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	30 803 884
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	28 105 316
1:3 Trafikverket	1 418 687
1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	188 308
1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	62 284
1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	88 013
1:7 Trafikavtal	1 058 000
1:8 Viss internationell verksamhet	28 757
1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	86 694
1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	150 000
1:11 Trängselskatt i Stockholm	2 238 770
1:12 Transportstyrelsen	2 232 912
1:13 Trafikanalys	70 855
1:14 Trängselskatt i Göteborg	1 008 049
1:15 Sjöfartsstöd	1 630 000
1:16 Internationell tågtrafik	5 000
1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst	231 000
1:18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik	2 000 000
1:19 Lån till körkort	151 466
2:1 Post- och telestyrelsen	74 724
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	136 278
2:3 Grundläggande betaltjänster	28 037
2:4 Informationsteknik och telekommunikation	54 844
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	1 845 014
2:6 Myndigheten för digital förvaltning	145 691
2:7 Digital förvaltning	73 644
Summa anslag inom utgiftsområdet	73 916 227

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	118 650 000	2022–2050
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	31 000 000	2022–2038
1:7 Trafikavtal	5 400 000	2022–2027
1:11 Trängselskatt i Stockholm	42 000 000	2022–2057
1:14 Trängselskatt i Göteborg	5 900 000	2022–2037
1:16 Internationell tågtrafik	395 000	2022–2026
1:19 Lån till körkort	100 000	2022–2023
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	300 000	2022–2025
2:3 Grundläggande betaltjänster	45 000	2022–2025
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	545 000	2022–2025
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	204 335 000	

2 Kommunikationer

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 22 Kommunikationer omfattar transportpolitik och politiken för informationssamhället.

I området Transportpolitik ingår infrastruktur- och trafikfrågor inom järnvägs-, väg-, sjöfarts- och luftfartsområdena samt transportforskning. Myndigheter inklusive affärsverk som verkar inom området är Luftfartsverket, Sjöfartsverket, Statens väg- och transportforskningsinstitut, Trafikanalys, Trafikverket och Transportstyrelsen. Statligt ägda bolag som berörs är AB Svensk Bilprovning, Arlandabanan Infrastructure AB, Green Cargo AB, Infranord AB, Jernhusen AB, SAS AB, SJ AB, Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB, Svevia AB och Swedavia AB.

Politiken för informationssamhället omfattar områdena övergripande frågor om digitalisering och informationsteknik (digitaliseringspolitik), inklusive digitalisering och it inom offentlig förvaltning, elektronisk kommunikation, post samt grundläggande betaltjänster. De myndigheter som verkar inom området är Post- och telestyrelsen (PTS) och Myndigheten för digital förvaltning.

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4) Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Transportpolitik	58 193	66 561	66 277	71 558	69 476	69 657
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	24 449	25 784	25 449	30 804	30 763	30 798
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	23 612	27 408	27 351	28 105	28 081	28 102
1:3 Trafikverket	1 413	1 420	1 393	1 419	1 420	1 436
1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	188	188	188	188	188	188
1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	62	62	62	62	62	62
1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	148	188	188	88	88	88
1:7 Trafikavtal	999	1 050	1 073	1 058	1 038	1 038
1:8 Viss internationell verksamhet	29	29	28	29	29	29
1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	53	55	56	87	82	83
1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	114	150	99	150	150	150
1:11 Trängselskatt i Stockholm	2 666	2 215	2 311	2 239	2 068	2 057
1:12 Transportstyrelsen	2 207	2 215	2 175	2 233	2 226	2 249
1:13 Trafikanalys	71	70	68	71	71	72

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
1:14 Trängselskatt i Göteborg	616	930	1 155	1 008	1 034	1 029
1:15 Sjöfartsstöd	1 564	1 588	1 580	1 630	1 680	1 730
1:16 Internationell tågtrafik		50		5	45	95
1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst		158	130	231	299	299
1:18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik		3 000	2 969	2 000		
1:19 Lån till körkort ²				151	151	151
Politiken för informationssamhället	406	589	577	2 358	1 592	872
2:1 Post- och telestyrelsen	55	63	64	75	77	78
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	126	136	129	136	136	136
2:3 Grundläggande betaltjänster	25	28	28	28	28	28
2:4 Informationsteknik och telekommunikation	70	65	64	55	55	55
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	130	296	292	1 845	1 053	337
2:6 Myndigheten för digital förvaltning ³				146	146	148
2:7 Digital förvaltning ³				74	96	90
Äldreanslag		1 200	1 188			
2020 1:20 Tillskott till Luftfartsverket		900	891			
2020 1:21 Tillskott till Sjöfartsverket		300	297			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Till och med budgetåret 2020 redovisades anslaget 1:13 Körkortslån under utg.omr 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

³ Till och med budgetåret 2020 redovisades anslaget 1:18 Myndigheten för digital förvaltning under utg.omr.2 Samhällsekonomi och finansförvaltning. I samband med denna proposition föreslås två nya anslag inrättas som delvis består av ovan nämnda anslag.

Tabell 2.2 Härledning av utgiftsramen Utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	61 296	61 296	61 296
Pris- och löneomräkning ²	936	927	1 417
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	11 039	8 294	7 230
varav BP21 ³	5 288	2 525	1 984
Volym	42	92	142
Överföring till/från andra utgiftsområden	311	311	313
Övrigt	293	148	132
Ny utgiftsram	73 916	71 069	70 530

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Till och med budgetåret 2020 redovisades anslaget 1:13 Körkortslån under utg.omr 14 Arbetsmarknad och arbetsliv. Till och med budgetåret 2020 redovisades anslaget 1:18 Myndigheten för digital förvaltning under utg.omr.2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

Regeringen föreslår att 71 558 miljoner kronor anvisas till utgiftsområde 22 Kommunikationer för 2021. För 2022 beräknas anslagsnivån till 69 476 miljoner kronor och för 2023 till 69 657 miljoner kronor.

**Tabell 2.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 22
Kommunikationer**

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	10 279
Verksamhetsutgifter ²	29 905
Investeringar ³	33 733
Summa utgiftsram	73 917

¹ Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Till och med budgetåret 2020 redovisades anslaget 1:13 Körkortslån under utg.omr 14 Arbetsmarknad och arbetsliv. Till och med budgetåret 2020 redovisades anslaget 1:18 Myndigheten för digital förvaltning under utg.omr.2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 22

Miljoner kronor

	2020	2021
Personbefordran	7 850	8 120
Energiskatt på diesel i motordrivna fordon	12 140	12 550
Energiskatt på fossil bensin utanför reduktionsplikten	0	0
Energiskattebefrielse för naturgas och gasol som drivmedel	40	40
Energiskattebefrielse för biodrivmedel utanför reduktionsplikten	3 250	3 360
Energiskattebefrielse för elförbrukning vid bandrift	1 210	1 270
Energiskattebefrielse för bränsleförbrukning vid bandrift	20	20
Energiskattebefrielse på bränsle för inrikes luftfart	990	1 040
Koldioxidskattebefrielse på bränsle vid bandrift	20	20
Koldioxidskatt för fossila drivmedel utanför reduktionsplikten	0	0
Summa	25 520	26 420

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98).

2.4 Mål för utgiftsområdet

Transportpolitik

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Utöver det övergripande målet finns ett funktionsmål om tillgänglighet och ett hänsynsmål om säkerhet, miljö och hälsa (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU14, rskr. 2008/09:257 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 22, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118).

- Funktionsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.
- Hänsynsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, bidra till att det övergripande Generationsmålet för miljö och miljö kvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

Politiken för informationssamhället

Politiken för informationssamhället har tre mål för områdena digitaliseringspolitik (inklusive delmål för elektronisk kommunikation och bredband), postsektorn samt grundläggande betaltjänster.

Digitaliseringspolitik

Målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1 utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87). Under detta mål finns två delmål:

- Elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. Elektroniska kommunikationer ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).
- Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).

Post

Målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen (2010:1045) (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Grundläggande betaltjänster

Målet för politiken för de grundläggande betaltjänsterna är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser (prop. 2006/07:55 utg.omr. 22, bet. 2006/07:TU16, rskr. 2006/07:205).

3 Transportpolitik

3.1 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen har beslutat om det övergripande transportpolitiska målet, liksom om ett funktionsmål om tillgänglighet och ett hänsynsmål om säkerhet, miljö och hälsa (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU14, rskr. 2008/09:257 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 22, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118). Riksdagen har även beslutat om ett etappmål för inrikes transporter inom miljömålssystemet som innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010 (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). Det senare är även ett transportpolitiskt etappmål beslutat av regeringen (prop. 2019/20:1 utg.omr 22).

3.1.1 Transportpolitikens övergripande mål

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet.

Funktionsmål

Funktionsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.

Hänsynsmål

Hänsynsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, bidra till att det övergripande Generationsmålet för miljö och miljö kvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

Målförhållande mellan funktions- och hänsynsmål

Regeringen konstaterar att transportsystemet ska utvecklas mot det övergripande transportpolitiska målet. Funktions- och hänsynsmålen är jämbördiga. För att det övergripande transportpolitiska målet ska kunna nås behöver funktionsmålet i huvudsak utvecklas inom ramen för hänsynsmålet. Klimatmålet för transportsektorn innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom inrikes luftfart, ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. Ska klimatmålet nås behöver funktionsmålet i huvudsak utvecklas inom ramen för hänsynsmålet. Med detta avses att den samlade utvecklingen inom transportsystemet ska leda till att klimatmålet för transporter nås. Det innebär inte att varje enskild åtgärd som vidtas i transportsystemet måste bidra till att uppfylla klimatmålet.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringen använder huvudsakligen Trafikanalys rapport 2020:5 Uppföljning av de transportpolitiska målen 2020 (I2020/01090/US) som källa till uppföljningen av de av riksdagen beslutade transportpolitiska målen. Om någon annan källa används så specificeras det i texten.

Regeringen använder här följande indikatorer för att följa upp målen.

Transportpolitikens övergripande mål

- Samhällsekonomisk effektivitet.

För uppföljning av det övergripande transportpolitiska målet används även vissa av de indikatorer som nedan anges för funktionsmålet och hänsynsmålet.

Funktionsmål – tillgänglighet

- Tillgänglighet genom transportsystemet.
- Användbarhet för alla i transportsystemet.
- Transportbranschens villkor.

Hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa

- Antalet döda och allvarligt skadade i trafiken.
- Växthusgasutsläpp.
- Energieffektivitet.
- Påverkan på naturmiljö och kulturlandskap.
- Påverkan på människors hälsa och livsmiljö.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Transportpolitikens övergripande mål

Det övergripande transportpolitiska målet innehåller aspekterna samhällsekonomisk effektivitet respektive långsiktig hållbarhet samt betonar transportförsörjning för medborgare och näringsliv i hela landet. Aspekterna i det övergripande målet avseende transportförsörjning i hela landet och långsiktig hållbarhet följs upp via indikatorerna för funktionsmålet och hänsynsmålet.

Samhällsekonomisk effektivitet

Regeringen bedömer att transportförsörjningen ännu inte är samhällsekonomiskt effektiv. En förutsättning för att transportförsörjningen ska vara samhällsekonomiskt effektiv är att transportköparen betalar för alla de kostnader som transporten orsakar. Det gäller inte minst de s.k. externa kostnader som uppstår som följd av en transport. Exempel på effekter som orsakar externa kostnader är buller, luftföroreningar, intrång i naturmiljöer och utsläpp av växthusgaser. Beräkningar av samhällsekonomisk effektivitet omfattar effekter som är kvantifierbara och förutsätter att effekterna direkt eller indirekt kan värderas i monetära termer. Beräkningarna behöver därför kompletteras med bedömningar av effekter som inte värderats monetärt samt med känslighetsanalyser.

Enligt Trafikanalys senaste redovisning av transportsektorns samhällsekonomiska kostnader finns det för flera transportsätt fortfarande externa kostnader som inte betalas av transportköparen. Det är speciellt tydligt när kostnaderna för växthusgaser beräknas

med den nya högre värdering som Trafikverket tillämpar från och med den 1 juni 2020, och som innebär att alla motordrivna transportsätt, utom elektrifierad vägtrafik och persontågstrafik i tätorter, inte fullt ut betalar för de externa kostnader som uppkommer. Enligt Trafikanalys senaste uppföljning av de transportpolitiska målen innebär det i sin tur en risk för att samhället överkonsumerar transporter jämfört med vad som är samhällsekonomiskt effektivt.

En samhällsekonomiskt effektiv transportförsörjning förutsätter förutom en effektiv prissättning att de kvantifierbara nyttorna överväger kostnaderna för de åtgärder som genomförs. Bedömningen av detta görs med hjälp av samhällsekonomiska kalkyler. Kalkylerna fångar inte allt som är relevant för att fatta beslut om vilka åtgärder som bör genomföras och är därför endast en del av beslutsunderlaget. För fem av de 18 transportinfrastrukturobjekt som öppnades för trafik 2019 redovisades en positiv samhällsekonomisk lönsamhet, medan fyra objekt anges ha negativ lönsamhet. För övriga nio objekt saknas sådana bedömningar.

3.3.2 Funktionsmål – tillgänglighet

Tillgänglighet genom transportsystemet

Den sammanvägda bedömningen är att tillgängligheten genom transportsystemet har förbättrats något det senaste året. Transportsystemets standard och tillförlitlighet har förbättrats, bl.a. när det gäller punktlighet för såväl gods- som persontransporter på järnväg. Investeringar och underhåll har bidragit till att öka tillgängligheten. Samtidigt finns det betydande variationer både avseende tillgänglighet med gods- och persontransporter, bl.a. mellan olika delar av landet och när det gäller hur företag i internationella studier värderar transportinfrastrukturens kvalitet.

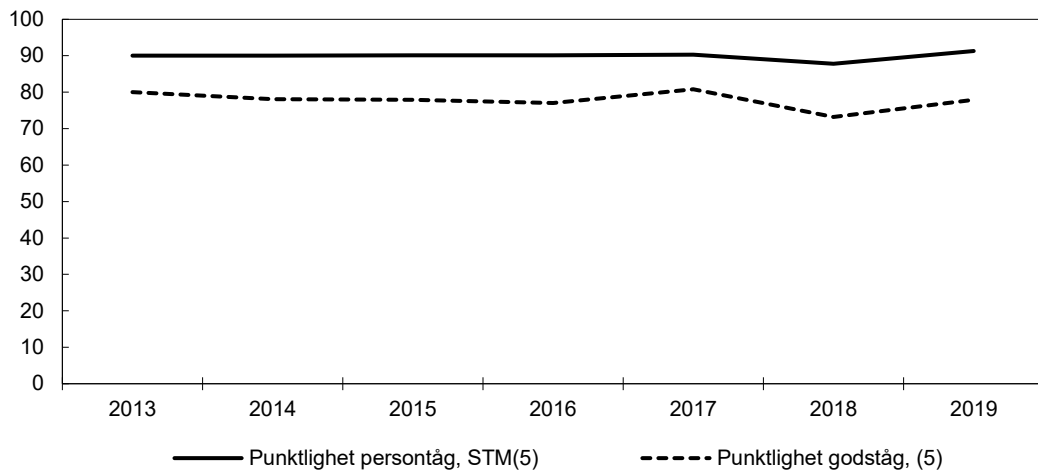
Transportsystemets standard och tillförlitlighet

Transportsystemets standard och tillförlitlighet har i ett längre perspektiv varit oförändrad.

Persontågens punktlighet förbättrades under 2019 till 91,3 procent, se diagram 3.1. Punktlighet mäts som ett sammanvägt tillförlitlighetsmått vilket redovisar andelen tåg som planerats dagen före avgång som ankommit i tid till slutstation (tåg anses vara i tid om de ankommit enligt tidtabell eller högst 5 minuter efter tidtabell). Det är den högsta siffra som noterats sedan måttet introducerades 2013. Såsom tidigare år finns det en tydlig variation i tågens tillförlitlighet mellan årets månader. En återkommande observation är att tåg som framförts längre sträckor har haft svårare att komma fram i tid. Kortdistanståg, som utgör ungefär hälften av alla planerade tåg, brukar vara mest tillförlitliga. Hela 95 procent av kortdistanstågen kom fram till sitt slutmål senast fem minuter efter tidtabell under 2019. Långdistanstågen, som är betydligt färre i antal, har haft svårare att hålla tidtabellen, drygt 79 procent av dem anlände till sitt slutmål inom fem minuter efter tidtabell. Medeldistanstågens punktlighet var 89 procent. Även godstågens punktlighet till slutstation förbättrades under 2019 till 77,9 procent. Det är 4,7 procentenheter bättre än punktlighetsresultatet för 2018 och 2 procentenheter bättre än 2009. Punktligheten beräknas på motsvarande sätt som för persontåg, men utan korrigering för inställda tåg.

Diagram 3.1 Punktlighet för persontåg och godståg

Procentenheter

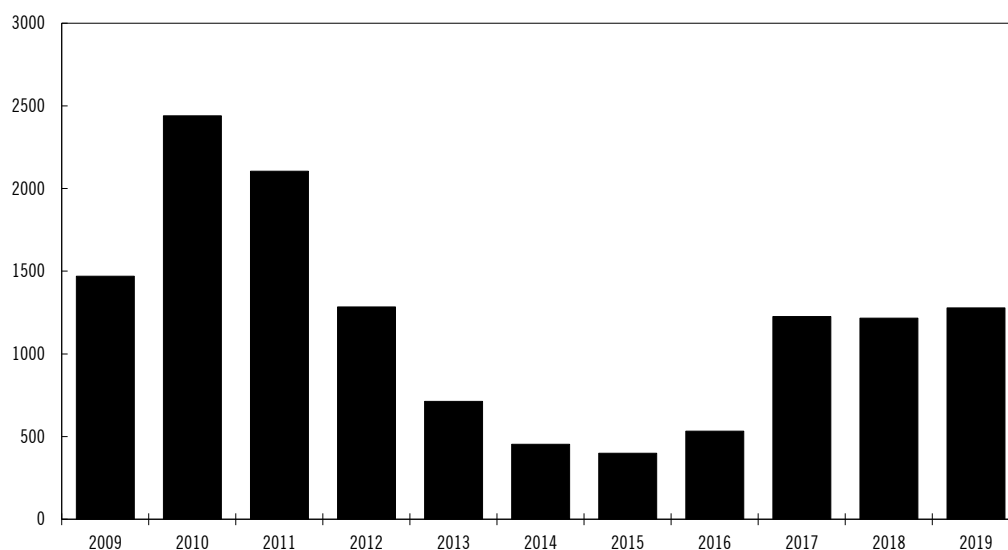
Källa: Trafikanalys.

Under 2019 har investeringsåtgärder genomförts i järnvägsnätet som bidragit till en förbättrad punktlighet, kapacitet och robusthet. Arbeten på sträckan Stockholms central–Sörentorp har bidragit till att förbättra järnvägssystemets tillförlitlighet genom att möjliggöra en ökning av kapacitet och flexibilitet. Även åtgärder i Flemingsberg, genom byggnation av ytterligare plattformsspår, bidrog 2019 till en ökning av transportsystemets standard och tillförlitlighet. Underhållsåtgärder inom järnvägen har prioriterats så att de skapar mesta möjliga nytta för järnvägens slutanvändare. Planeringens inriktning har varit att åtgärda det eftersläpande underhållet på de högst trafikerade delarna av anläggningen och prioritera säkerhetsåtgärder. Till följd av högre anslagsnivåer för järnvägsunderhållet har antalet reinvesteringar i järnvägsanläggningen ökat under 2019. Det har gjort det möjligt att bygga bort hastighetsnedsättningar och minska risken för att nya uppstår på prioriterade transportflöden. Det har också medfört ökad kapacitet och robusthet.

Störningar i vägtransportssystemet kan generellt beskrivas genom att utgå ifrån kännbarheten, dvs. varaktigheten på de totalstopp som sker i vägnätet. Varaktigheten i antal timmar av de förekommande totalstoppen har legat relativt stabilt sedan 2017, se diagram 3.2. År 2019 var antalet störningstimmar cirka 1 280 000, jämfört med 2009 är det 13 procent lägre. Fördelningen av totalstopp i vägnätet över året varierar mellan Trafikverkets olika regioner, mest drabbad var Region Väst som svarade för knappt 35 procent av timmarna följt av Region Norr med 27 procent. Fördelningen av totalstopp över året varierar mellan regionerna, flest totalstoppstimmar var det dock under januari, februari och oktober. Till följd av ökade kostnader inom vägunderhållet har Trafikverket under 2019 inte haft möjlighet att genomföra mer genomgripande och långsiktiga åtgärder, utan genomfört mindre åtgärder och avhjälpande underhåll med kort livslängd för att upprätthålla en acceptabel standard.

Diagram 3.2 Varaktighet i fordonstimmar på grund av totalstopp i det statliga vägnätet

Fordonstimmar, tusental

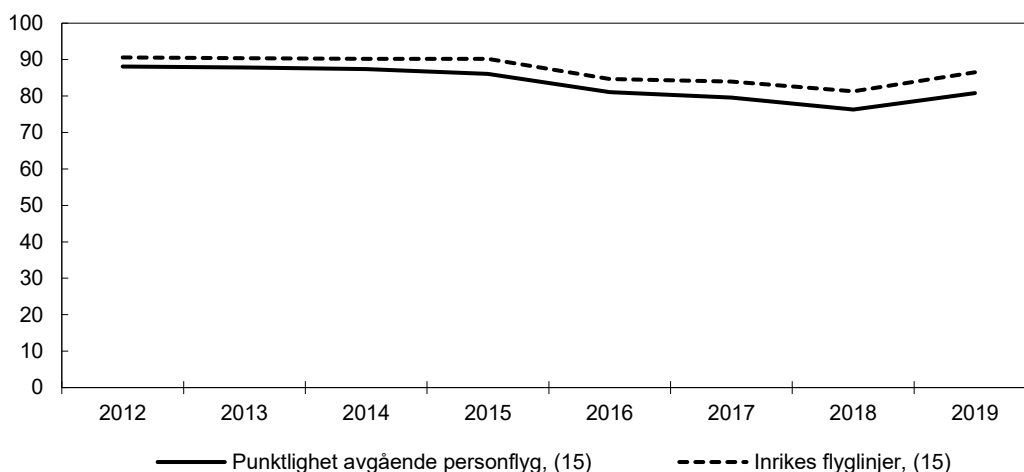

Källa: Trafikverket.

Inom flyget definieras punktlighet med att flygplanet rullar ut från gaten inom 15 minuter från utsatt avgångstid. För de statliga flygplatserna, vilka förvaltas av Swedavia AB, var den samlade punktligheten för in- och utrikeslinjerna 81 procent under 2019, se diagram 3.3. Det är en förbättring jämfört med 2018 då punktligheten var 76 procent. Inrikesflyget har en högre punktlighet på 87 procent jämfört med utrikesflyget som uppnådde 77 procents punktlighet under 2019. En bidragande orsak är att antalet väderrelaterade störningar i form av snöfall och åskoväder inte har varit lika många under 2019 som tidigare år. Minskade trafikvolymerna under året har också möjliggjort underhåll av Arlanda flygplatsinfrastruktur, vilket också har bidragit till bättre punktlighet.

Diagram 3.3 Punktlighet avgående personflyg på statliga flygplatser

Procentenheter

Källa: Swedavia AB.

Genomförda undersökningar av det lokala företagsklimatet visar att företag i storstadskommuner och täta kommuner nära en större stad är mer nöjda med vägnät, tåg- och flygförbindelser än vad företagarna generellt är i riket. Det är också tydligt att företagen i landsbygdskommuner som är avlägset belägna är minst nöjda. Även om resultaten per kommungrupp uppvisar en viss variation över åren är det svårt att se en tydlig trend.

Tillgänglighet – persontransporter

Tillgängligheten för persontransporter har generellt legat ganska stabilt över tid, även om det finns relativt stora geografiska variationer vad gäller tillgänglighet för medborgare och näringsliv att nå önskade målpunkter och möjligheten att nyttja transportsystemet. Det är ett mönster som inte förefaller ändras över tid.

Tillgängligheten till skola och arbete under 2019 motsvarar ungefär samma nivå som tidigare år, det är relativt små förändringar över tid. Tillgänglighet till skolor och arbetsplatser visar på tydliga geografiska skillnader, i regel med högre tillgänglighet i områden med hög befolkningskoncentration.

Tillgängligheten till övriga målpunkter genom persontransporter har generellt legat relativt stabilt över tid. Stora geografiska variationer förekommer dock även här.

Trimningsåtgärder, dvs. ej namngivna objekt till en kostnad som understiger 100 miljoner kronor och upphandling av viss trafik bidrog till att öka tillgängligheten, bl.a. genom kollektivtrafik respektive gång- och cykeltrafik. För att främja en ökad och säker cykeltrafik byggdes under 2019 sammanlagt 82 kilometer nya gång- och cykelvägar, varav 48 kilometer med medel från länsplaner. Motsvarande uppgifter för 2018 var 92 kilometer nya gång- och cykelvägar respektive 73 kilometer med medel från länsplaner. Vidare ger den nationella infrastrukturplanen möjlighet för kommuner och regioner att söka statligt stöd för att främja hållbara stadsmiljöer, så kallade stadsmiljöavtal. Under 2019 har Trafikverket beviljat stöd till 17 projekt för kollektivtrafik- och cykelåtgärder.

Den interregionala tillgängligheten med kollektivtrafik har uppvisat en klar förbättring sedan 2013. Trafikverket har avtal som finansierar kompletterande trafik för att nå en tillfredsställande tillgänglighet med kollektivtrafik mellan interregionala resmål, där trafik inte kan bedrivas kommersiellt och därmed förbättras tillgängligheten för 62 kommuner 2019 jämfört med om insatserna inte hade genomförts. Förutom färjetrafiken till Gotland gäller merparten av avtalen trafik i den norra delen av landet.

Den genomsnittliga möjliga vistelsetiden med inrikesflyget, dvs. hur lång tid det är möjligt att vistas på destinationsorten vid ett dagsbesök, har över tid legat relativt stabilt, med viss nedgång de senaste åren.

Tillgänglighet – godstransporter

Under 2019 har arbetet med att genomföra strategin Effektiva, kapacitetsstarka och hållbara godstransporter – en nationell godstransportstrategi (N2018/03939/TS) fortsatt. Strategin syftar till att bidra till att de transportpolitiska målen nås, att stärka näringslivets konkurrenskraft och till att främja en överflyttning av gods från väg till järnväg och sjöfart. I Trafikanalys uppföljning av arbetet med att genomföra strategin framgår att 19 av de 95 insatserna i strategin var genomförda och att 59 av insatserna pågick i mars 2020 (Nationella godstransportstrategin – uppföljning 2020, Trafikanalys rapport 2020:3). Det största antalet åtgärder är genomförda på området omställning till fossilfria godstransporter. Trafikanalys bedömer att cirka 20 av insatserna i strategin på ett påtagligt sätt påverkar förutsättningarna för effektiva, kapacitetsstarka och hållbara godstransporter.

Det stora flertalet av de infrastrukturinvesteringsobjekt som har öppnat för trafik under 2019 bidrar till att öka godstransporternas tillgänglighet, som exempelvis E18 Norrtälje–Kapellskär. Tillgängligheten har också ökat genom de drygt 8 100 kilometer av det strategiskt utpekade vägnätet uppgraderats till bärighetsklass 4, vilket innebär att en bruttovikt på upp till 74 ton tillåts. En rad mindre trimningsåtgärder inom både väg- och järnvägssystemet, som exempelvis digital utrustning, förlängning av mötesspår samt signalåtgärder för tätare tågurer, har också bidragit till ökad tillgänglighet för godstransporter under 2019.

Ett sätt att mäta kvaliteten på tillgängligheten för godstransporter är genom undersökningar av hur de som arbetar med transporter bedömer tillgängligheten. Trafikverket mäter kundnöjdheten i fråga om de statliga vägarna hos yrkesförare och presenterar resultatet i ett nöjdhetsindex (0–100), där det sammanvägda resultatet för 2019 var 60. Sammanlagt 66 procent av yrkesförarna ger den senaste resan ett positivt betyg. Mätningen visar också att det problem som yrkesförarna upplever som störst är tät trafik, följt av vägarbeten. Antalet fordonstimmor vid totalstopp för lastbilstrafiken var 115 000, vilket är en ökning med 16 procent jämfört med 2018. Detta indikerar att tillgängligheten för godstransporter har försämrats.

Godstågens punktlighet vid slutstation uppgick till knappt 78 procent 2019, vilket är en förbättring med fem procentenheter jämfört med föregående år. Även Trafikverkets undersökning av hur lokförare upplever järnvägens funktion visade en förbättring för 2019 (NKI 40) jämfört med 2017 (NKI 36).

Det finns ett antal olika index som genom enkätundersökningar rangordnar transportsystem. Sverige rangordnades 2018 som nummer 2 enligt det internationella logistikindexet Logistic Performance Index (LPI), som beskriver hur det svenska transportsystemet står sig i konkurrens med andra länders transportsystem. Enbart Tysklands transportsystem rankas högre. Det är den bästa placering som Sverige har haft sedan de transportpolitiska målen antogs 2009. Nästa mätning kommer att göras under 2020.

I konkurrenskraftsindexet, The Global Competitiveness Index (GCI), bedömdes Sverige 2019 sammantaget vara på en åttonde plats av 141 länder, vilket är en plats bättre än 2018. I den del av enkätundersökningen som beskriver hur det globala näringslivet upplever kvaliteten på godstransporterna finns ett nytt delindex för transportinfrastrukturens bidrag till tillgänglighet och transportinfrastrukturens kvalitet, som redovisades första gången 2019. I rankningen bedöms den tillgänglighet transportinfrastrukturen skapar för såväl gods- som persontransporter och kvaliteten på vägar, järnvägar, flyg och hamnar. Sverige rangordnades i detta index på plats 23 av 141 länder.

I Svenskt Näringslivs ranking av det lokala företagsklimatet (2019) framgår att företag i storstadskommuner och tätbefolkade kommuner nära en större stad är mer nöjda med vägnät, tåg- och flygförbindelser än vad företagen generellt är. Rankningen visar också att företagen i mycket avlägset belägna landsbygdskommuner är minst nöjda. För Sverige som helhet är företagens nöjdhet förhållandevis stabil: 2019 var nöjdheten 3,13 jämfört med 3,14 år 2009.

Användbarhet för alla i transportsystemet

Den sammanvägda bedömningen är att transportsystemets användbarhet för olika grupper i stort sett är oförändrad 2019 jämfört med föregående år. Över en längre tidsperiod är det svårt att avgöra utvecklingens riktning, till stor del på grund av att mätmetoderna ändrats. Generellt ökade namngivna investeringar i den nationella trafikslagsövergripande planen användbarheten av transportsystemet, även om planerade störningar ofta är oundvikliga under byggskedet. Kollektivtrafikens användbarhet för personer med funktionsnedsättning har förbättrats eftersom stationer och hållplatser tillgänglighetsanpassats över tid, men i vilken omfattning är osäkert. De mått som beskriver användbarheten för kvinnor respektive män visar på små förändringar men kvinnors representation i beslutande organ inom transportområdet har minskat under 2019 jämfört med 2018.

Kollektivtrafikens användbarhet för personer med funktionsnedsättning

I den nationellt finansierade infrastrukturen har det skett viss utveckling under 2019. År 2019 tillgänglighetsanpassades sex järnvägsstationer och 288 busshållplatser, jämfört med sju järnvägsstationer och 260 busshållplatser 2018. Trenden för tillgänglighetsanpassning av järnvägsstationer har legat på samma nivå de senaste fyra åren medan antalet åtgärdade

busshållplatser visar på en stadigt uppåtgående trend de senaste fem åren. Åtgärderna har bidragit till förbättrad användbarhet för personer med funktionsnedsättning.

Uppgifter från de regionala kollektivtrafikmyndigheterna (RKM) visar att kollektivtrafikens användbarhet för personer med funktionsnedsättning varierar kraftigt beroende på region. Andelen tillgänglighetsanpassade bytespunkter varierar mellan mindre än en procent till 86 procent, beroende på både sätt att mäta och den faktiska tillgänglighetsanpassningen. Utbyggnaden av tillgänglighetsanpassade bytespunkter har i vissa delar av landet ökat betydande över tid, medan förbättringarna enbart är marginella på andra håll. Uppföljningen från RKM är ny för 2019 vilket gör att det inte är möjligt att jämföra utvecklingen i förhållande till tidigare år.

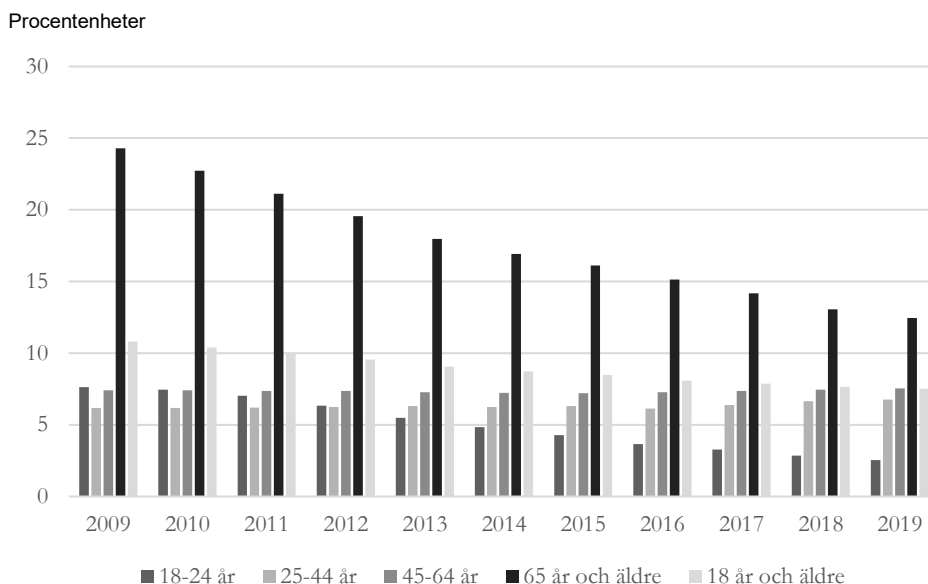
Anpassad information om tillgänglighet är avgörande för att personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att använda transportsystemet. Drygt hälften av alla regioner hade information som var anpassad för personer med funktionsnedsättning under 2019. Utvecklingen över tid kan inte bedömas då motsvarande uppgifter inte finns för tidigare år.

Den upplevda tillgängligheten i kollektivtrafiken för personer med funktionsnedsättning har mätts under 2019. Bland personer med funktionsnedsättning var det 29,7 procent som svarade ”ja” på frågan om de någonsin avstått från att resa kollektivt (resa med buss, spårvagn, tunnelbana eller tåg) av oro för att de inte ska klara sig på egen hand. Samma siffra bland dem utan funktionsnedsättning var 6,3 procent. Det innebär att andelen personer med funktionsnedsättning i högre utsträckning upplever oro än vad personer utan funktionsnedsättning gör, vilket bidrar negativt till funktionsmålet.

Användbarhet för kvinnor respektive män

2019 års resvaneundersökning visar att män och kvinnor lägger ungefär lika mycket tid på resor, knappt en timme per person och dag. Kvinnor reser dock dubbelt så många kilometer med kollektiva färdstätt jämfört med män, men de resultaten är behäftade med en statistisk osäkerhet. Utvecklingen över tid kan inte bedömas då resvaneundersökningen 2016 genomfördes med en annan metod än 2019, vilket påverkar jämförbarheten.

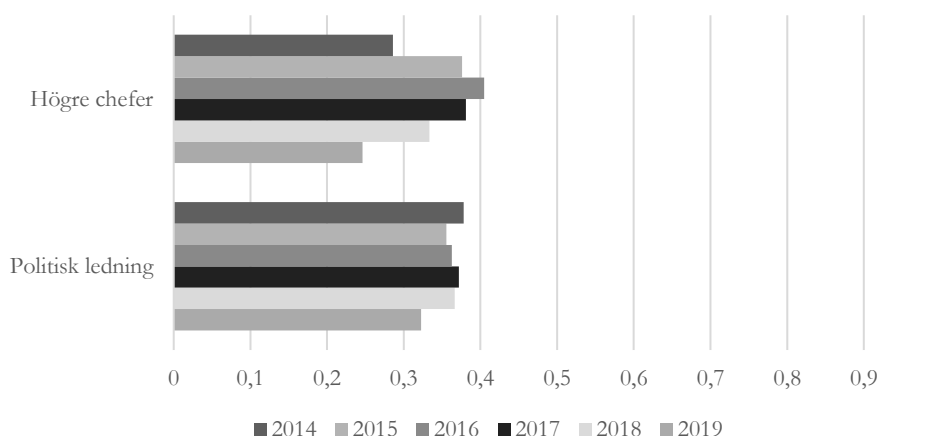
År 2019 noteras en fortsatt minskning av skillnaderna mellan män och kvinnor vad gäller fordonsinnehav, körkortsinnehav och körsträckor, se diagram 3.4. Kvinnor är i minoritet vad gäller att utnyttja systemet för körkortslån.

Diagram 3.4 Skillnad, procentenheter, i körkortsinnehav, behörighet B, mellan män och kvinnor vid utgången av respektive år

Källa: Trafikanalys fordonsstatistik.

Kvinnor respektive män utgör numera ungefär lika stor andel i beslutande församlingar i den offentliga delen av transportsektorn på nationell nivå. Andelen kvinnor i ledningsgrupper och styrelser för statliga myndigheter och bolag i transportsektorn har de senaste åren legat på omkring 50 procent. Andelen har minskat något 2019 men är fortfarande en bit över 40 procent vilket bedöms vara en jämställd representation.

Andelen kvinnor i beslutsfattande positioner på regional och lokal nivå är lägre jämfört med den nationella nivån. Andelen kvinnor i nämnder, styrelser och förvaltningar relaterade till kommunal transportsektor är ungefär 35 procent, se diagram 3.5. Andelen kvinnor bland beslutsfattare i regionala kollektivtrafikmyndigheter har minskat under 2019 och är nu ungefär 30 procent.

Diagram 3.5 Andel kvinnor bland beslutsfattare i regionala kollektivtrafikmyndigheter (RKM)

Källa: Respektive myndighets webbplats under mars månad under åren 2014–2019.

Andelen kvinnor i nämnder, styrelser och förvaltningar relaterade till kommunal transportsektor har de senaste åren varit knappt en tredjedel i de politiska ledningarna och en bit under 40 procent i förvaltningsledningarna. När det gäller regional och lokal nivå finns

det heller ingen trend som pekar mot en ökande representation för kvinnor, snarare tvärtom.

Den objektiva tryggheten i transportsystemet tycks oförändrad de senaste åren. Andelen kvinnor som utsatts för våldsbrott på allmän plats, och därigenom sannolikt också i transportsystemet, är knappt 2 procent. Motsvarande andel för män är 3,5 procent. Den upplevda (subjektiva) tryggheten förefaller däremot gå i fel riktning över tid. I den senaste nationella trygghetsundersökningen har metoden för att ta fram måttet förändrats men det kan konstateras att den upplevda otryggheten de tre senaste åren varit stabil på en nivå som är högre jämfört med tidigare år. Det är stor skillnad i upplevd otrygghet mellan kvinnor och män. Generellt gäller att 32 procent av kvinnorna väljer annan väg eller annat färd sätt till följd av upplevd otrygghet, och motsvarande andel för män är 16 procent 2019. Motsvarande siffror för 2018 var 31 procent av kvinnorna respektive 15 procent av männen.

Transportbranschens villkor

Det är många villkor som måste vara uppfyllda för att transportsystemet och dess delar ska kunna fungera väl över tid. Det måste till exempel finnas relevant och funktionell lagstiftning, det måste finnas företag som kan överleva på marknaden och utbildade förare till de fordon och farkoster som ska utföra transporterna. Dessutom måste det råda sund konkurrens och i allmänhet finnas rimliga villkor för företag, arbetstagare och konsument. Den sammanvägda bedömningen är att transportbranschens villkor i stort sett är oförändrade 2019 jämfört med föregående år.

Transportsystemet är beroende av att det finns väl fungerande marknader som i sin tur bl.a. förutsätter sund konkurrens mellan företag och utbildad arbetskraft.

Under 2019 var ungefär 120 000 personer anställda i det som Statistiska centralbyrån (SCB) klassificerar som transportyrken. Antalet anställda är på ungefär samma nivå som 2007. Av dessa är 13 procent kvinnor, vilket innebär att män är kraftigt över-representerade. Andelen kvinnor har ökat med en procentenhet sedan 2014. Median-åldern för alla yrkesverksamma är 42 år, samma för kvinnor som för män, medan den i transportyrkena är 41 år för kvinnor och 46 år för män.

Tillståndsmätningen inom yrkestrafik på väg som Transportstyrelsen utför visar att regelefterlevnaden bland buss-, taxi- och gods företag generellt sett är hög. Flera tidigare problemområden utvecklas i en positiv riktning jämfört med tidigare tillståndsmätningar, t.ex. kör- och vilotider samt fordonens tekniska beskaffenhet. Antalet innehavare av C- respektive D-körkort har visserligen minskat, men täcker väl branschens nuvarande och framtida behov av arbetskraft. För att personer ska få köra tunga fordon yrkesmässigt krävs även att de har yrkeskompetensbevis.

Flera åtgärder har vidtagits inom ramen för den nationella godstransportstrategin (N2018/03939/TS). Den nationella samordnaren för sjöfart har redovisat en handlingsplan med 62 åtgärdsförslag för att främja inrikes sjöfart och närsjöfart (Trafikverkets rapport Handlingsplan för svensk sjöfart). Arbetet med att genomföra åtgärderna fortsätter under 2020 och handlar bl.a. om infrastruktur och planering, hamnarnas roll, tillämpning av regler, inre vattenvägar samt forskning och innovation.

För att stimulera överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart och minska utsläpp av luftföroreningar och växthusgaser har riksdagen efter förslag från regeringen förlängt satsningen på en ekobonus till 2022.

Spridningen av det nya coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19 har inneburit mycket kraftig påverkan på transportsektorn. Det är en av de största externa chockerna för transportbranschen sedan andra världskriget. Systemen för logistik och transport har

successivt blivit alltmer specialiserade samt tids- och kostnadsstyrda. Därmed är de också känsliga för störningar. Transporter med flyg har minskat dramatiskt, likaså persontransporter med färjesjöfarten. Likaså har företag som bedriver taxi-, buss- eller järnvägs- trafik drabbats hårt.

Riksdagen har tillkännaggett för regeringen att det behövs en utredning för att skyndsamt stärka den svenska åkerinäringens konkurrenskraft (bet. 2016/17:TU13 punkt 1, rskr. 2016/17:219). Regeringen fattade under våren 2018 flera beslut med relevans för tillkännagivandet. Regeringen fattade den 22 mars 2018 beslut om propositionen Beställaransvar för ordning och reda på vägarna (prop. 2017/18:209) med förslag till ändringar i reglerna om beställaransvar i yrkestrafiklagen (2012:210) och taxitrafiklagen (2012:211). I propositionen Förlängd klampning (prop. 2017/18:198) konstaterar regeringen att tidsgränsen om 24 timmar för klampning och andra åtgärder enligt lagen (2014:1437) om åtgärder vid hindrande av fortsatt färd är alltför begränsad för att i tillräckligt stor utsträckning uppnå sitt syfte och att det kan finnas problem för myndigheterna att t.ex. praktiskt hantera att en åtgärd ska upphöra inom den tiden. Mot denna bakgrund föreslog regeringen att tidsgränsen för åtgärder bör förlängas från 24 till 36 timmar. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag i de båda propositionerna (bet. 2017/18:TU14, rskr. 2017/18:314). Vidare har regeringen arbetat med omförhandlingar av flera av EU:s rättsakter inom det s.k. mobilitetspaketet. De tre rättsakter som antogs den 15 juli 2020 omfattar bl.a. tillträdet till godstransportmarknaden inkluderat reglerna om cabotage samt bestämmelserna om kör- och vilotider samt färdskrivare. Därtill införs specialutformade regler för utstationering av yrkesförare inom vägtransportområdet. Slutligen har regeringen den 22 augusti 2019 gett en särskild utredare i uppdrag att genomföra en översyn av hur kontrollverksamheten av yrkestrafik på väg bedrivs och lämna förslag på förbättrande åtgärder, inklusive organisatoriska åtgärder, för att öka regel efterlevnaden ytterligare (dir. 2019:51:). I uppdraget ingår också att föreslå ytterligare sanktionsväxling från straffrättsliga påföljder till sanktionsavgifter, analysera behovet av ett system med trafiksäkerhetskontrollanter samt utreda förutsättningarna för att utföra sällningsprov avseende narkotika i trafiken. Under 2018 presenterade regeringen därutöver en nationell godstransportstrategi. Regeringen anser med detta att tillkännagivandet är slutbehandlat.

3.3.3 Hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa

Antalet döda och allvarligt skadade i trafiken

Sammantaget ser det transportpolitiska etappmålet för trafiksäkerhet i vägtrafik ut att vara inom räckhåll, både när det gäller antalet omkomna och allvarligt skadade. Utvecklingen för antal omkomna i bantrafiken, yrkessjöfarten, fritidssjöfarten och luftfarten går i rätt riktning. Antal allvarligt skadade kan inte mätas i alla delar av transportsystemet på ett jämförbart sätt, men regeringen gör bedömningen att utvecklingen fortsätter åt rätt håll.

År 2019 omkom 399 personer sammantaget i alla trafikslag, varav 277 personer i olyckor och 122 i konstaterade självmord, se tabell 3.1. Detta var 75 personer färre omkomna än under 2018, en minskning med 16 procent. Antalet omkomna totalt i trafiken har sedan 2007 minskat med 32 procent, den positiva utvecklingen förklaras främst av minskat antal omkomna i vägtrafiken. Sett till utvecklingen i andelar av samtliga omkomna stod vägtrafiken 2019 för 63 procent och bantrafiken för 28 procent. Även för antalet allvarligt skadade dominerar vägtrafiken med några tusen skadade mot ett litet antal i övriga trafikslag.

Tabell 3.1 Antal omkomna per trafikslag

År	Vägtrafik (exkl. suicid ¹)		Fritidssjöfart			Bantrafik (inkl. suicid)			Luffart
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Okänt	Män	Kvinnor	Okänt	
2006	333	112	33	2				93	12
2007	344	127	33	2				110	4
2008	286	111	41	2				98	5
2009	266	92			34	51	40		3
2010	199	67			28	95	29		2
2011	241	78	36	3		64	30		3
2012	218	67	20	1		86	31		12
2013	195	65	30	6		74	43		5
2014	191	79	21	0		75	35		1
2015	201	58	30	0		91	27		6
2016	205	65	27	1		64	25		3
2017	196	57	21	0		46	22	11	4
2018	249	75	13	0		69	28		2
2019	169	52	23	2		73	39		10

¹ Upp till 2009 ingår suicid i statistiken

Källa: Olycksstatistik Trafikanalys.

Vägtrafik

Under 2019 omkom 221 personer i vägtrafiken om självmord inte räknas med, jämfört med 324 personer år 2018. Detta är en minskning med drygt 30 procent jämfört med 2018, då det högsta dödstalet i vägtrafiken sedan 2009 uppmättes. Bland de omkomna i vägtrafiken är de skyddade trafikanterna (i personbil, buss och lastbil) i majoritet, runt 60 procent av de omkomna under det senaste decenniet, och samma gäller även för 2019. Männerna är liksom tidigare år överrepresenterade bland de trafikdödade även när färdlängd beaktas. Under 2019 omkom 172 män och 51 kvinnor i vägtrafiken. Det beror sannolikt på att kvinnor generellt sett följer trafikregler mer och betar sig mindre riskfyllt i trafiken jämfört med män.

Antalet svårt skadade som rapporteras av polisen respektive av sjukvården var för 2019 1 909 personer respektive 3 839 personer, jämfört med 2 195 personer respektive 4 160 personer året innan. Cyklister gick för några år sedan om personbilister som den största patientgruppen på sjukhus efter trafikolyckor.

Det systematiska arbete för ökad trafiksäkerhet som fortsatt bedrivits under 2019, såsom förbättringar av fordon, infrastruktur och övervakning, bedöms ha i något större utsträckning bidragit till färre omkomna i trafiken. Åtgärder för säker infrastruktur som vidtas inom ramen för den nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029 innebär ett väsentligt bidrag till trafiksäkerhetsmålet. Under 2019 slutfördes åtgärder på det statliga vägnätet i form av hastighetsreducerande åtgärder och mötesseparerade vägar, vilket beräknas minska antalet omkomna med 6,2 personer per år. Under 2018 beräknades antalet omkomna minska med 4,0 personer till följd av motsvarande åtgärder. Även arbetet med att förebygga viltolyckor bedöms ha bidragit till ökad trafiksäkerhet.

Det transportpolitiska etappmålet för trafiksäkerheten i vägtrafik är att halvera antalet omkomna och minska allvarligt skadade med en fjärdedel mellan 2007 och 2020. Under 2019 omkom 221 personer, vilket är nära målnivån på 220 omkomna men det genomsnittliga antalet omkomna de senaste tre åren är högre än målnivån. För allvarligt skadade ligger antalet rapporterade från sjukvården 2019 under målvärdet för 2020, men medelvärdet för de senaste tre åren ligger strax över.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den skyndsamt bör utarbeta en strategi för självkörande fordon (bet. 2017/18:TU15 punkt 2, rskr. 2017/18:324). Regeringen har vidtagit en rad åtgärder med anledning av tillkännagivandet. Regeringen beslutade den 12 november 2015 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera vilka regelförändringar som behövs för en introduktion av förarstödande teknik och helt eller delvis självkörande fordon på väg (dir. 2015:114). I mars 2018 överlämnade utredaren slutbetänkandet Vägen till självkörande fordon – introduktion (SOU 2018:16). Betänkandet har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet.

När det gäller de strategiska övervägandena i fråga om införandet av automatiserad körning pågår intensiva internationella processer inom UNECE och i EU. Bland annat har EU-kommissionen inom ramen för det tredje mobilitetspaketet i maj 2018 antagit en strategi för automatiserad och uppkopplad mobilitet. Vidare har vissa andra strategiska åtgärder för att adressera frågor om en uppkopplad, samverkande och automatiserad mobilitet vidtagits. Inom ramen för regeringens strategiska samverkansprogram Nästa generations resor och transporter, som avslutats hösten 2019, och de nya samverkansprogram som inletts 2020, förbereds ett samlat arbete för ökad digitalisering och en hållbar mobilitet.

Regeringen beslutade i augusti 2018 att inrätta en kommitté för samordnad och accelererad policyutveckling kopplad till den fjärde industriella revolutionens teknologier (dir. 2018:85). Kommitténs uppdrag är att identifiera och påskynda policyutveckling kopplad till den fjärde industriella revolutionens teknologier inom inledningsvis tillämpningsområdena precisionsmedicin, uppkopplad industri samt uppkopplade och automatiserade fordon, farkoster och system. Detta arbete inbegriper automatiserad körning på väg men också automatiseringen inom hela transportområdet. Kommittén ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 31 december 2021. De vidtagna åtgärderna är inriktade på en bredare samordning av arbetet för uppkopplad och automatiserad mobilitet men inbegriper även automatiserad körning på väg. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Riksdagen beslutade 2014 att tillkänna för regeringen att den nuvarande möjligheten att bevilja att ett fordon används i taxitrafik även om det inte är försett med en taxameterutrustning om det finns synnerliga skäl för det (taxameterdispens) borde upphävas (bet. 2013/14:TU18 punkt 1b, rskr. 2013/14:375). I propositionen En ny kategori av taxitrafik (prop. 2017/18:239) konstaterades att genom de förslag som lämnades så fanns förutsättningar för att genomföra de förändringar i taxitrafikförordningen (2012:238) som krävdes med anledning av riksdagens tillkännagivande. Den 11 april 2019 beslutade regeringen om ändringar i taxitrafikförordningen (2012:238) som innebär att det från den 1 januari 2021 inte längre kommer vara möjligt för innehavare av taxitrafiktillstånd att få taxameterdispens. Detta kommer att ske genom att 5 kap. 2 § taxitrafikförordningen upphör att gälla den 1 januari 2021. Regeringen anmälde i 2020 års budgetproposition (prop. 2019/20:1, utgiftsområde 22, s. 35) att den med detta ansåg att tillkännagivandet var slutbehandlat.

Infrastrukturdepartementet remitterade i september 2020, trots det som regeringen anmälde i 2020 års budgetproposition, en promemoria med förslag om att Transportstyrelsen under 2021 ska få medge att ett fordon används i taxitrafik även om det inte är försett med taxameterutrustning eller särskild utrustning för taxifordon om det finns synnerliga skäl för det. Skälet till beslutet att tillfälligt återinföra taxameterdispensen är de effekter som spridningen av det virus som orsakar sjukdomen covid-19 har fått. Under en akut fas av kraftig ekonomisk tillbakagång anser regeringen att det är motiverat att minska behovet hos vissa taxiföretag att investera i installation av taxameter eller i sådan särskild utrustning för taxifordon.

Sjöfart

Inom yrkessjöfarten omkom en person under 2019 i en s.k. sjöolycka på svenska vatten. Sjöolyckor är olyckor som har att göra med fartygets drift. Antalet allvarligt skadade i yrkessjöfarten kan inte mätas på något konsistent sätt för hela perioden. I fritidssjöfarten omkom 25 personer under 2019, jämfört med 14 personer året innan. Män dominerar statistiken och står för 23 av 25 omkomna under året. Den rapportering som möjliggör mätning av antal skadade i fritidssjöfarten är, liksom vid de senaste årens måluppföljning, under utveckling.

Den 16 juli 2020 beslutade regeringen att ge Transportstyrelsen i uppdrag att lämna förslag till utbildning och ett obligatoriskt förarbevis för att få framföra vattenskoter (I2020/01983/TM). Transportstyrelsen ska redogöra för uppdraget senast den 1 oktober 2020. Under innevarande år har fritidsbåtstrafiken ökat markant och därmed även olycks-tillbudet. Regeringen avser att följa denna fråga noggrant och om det skulle uppstå någon förändring i fritidsbåtslivet som pekar på behov av en framtida reglering kommer regeringen att agera.

Bantrafik

I bantrafiken omkom under 2019 totalt 112 personer, varav 18 personer i olyckor och 94 i självmord. Självmorden har sedan år 2000 stått för ungefär 80 procent av alla omkomna i bantrafiken. Bantrafiken är det enda trafikslag där de allvarligt skadade är färre än de omkomna (i olyckor och självmord sammantaget), vilket beror på att kollisionerna ofta är väldigt våldsamma och därmed dödliga. Spårvägstrafikens roll är marginell för omkomna i olyckor och självmord, men står för nära hälften av de allvarligt skadade.

Trafikverket bedömer att myndighetens åtgärder inom järnvägsområdet under 2019 leder till att antalet omkomna minskar med två personer per år, jämfört med 2018 då bedömningen var fem personer. Regeringen har under 2019 uppdragit åt Trafikverket att vidta åtgärder för att öka säkerheten vid plankorsningar på den statliga järnvägen. Utvecklingen innebär en fortlöpande minskning av antalet omkomna och allvarligt skadade inom järnvägstransportområdet som helhet.

Luffart

Antalet omkomna i luftfarten varierar mycket över åren, sedan 2006 mellan en och 12 omkomna per år. Under 2019 omkom ingen inom ”linjefart och ej regelbunden trafik” och i övriga flyget omkom 10 personer.

För allvarligt skadade är inrapporteringen till Transportstyrelsen i vissa delar av luftfarten frivillig och därmed bristfällig. De senaste tio åren har 49 personer omkommit inom luftfarten. Majoriteten av dödsolyckorna inträffade inom privatflyget samt inom det sportbetonade flyget.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör ta fram en nationell strategi och moderniserad lagstiftning för drönare som både bejakar möjligheterna med ny teknik och värnar flygsäkerheten (bet. 2016/17:TU10 punkt 10, rskr. 2016/17:185). Sedan riksdagen beslutade tillkännagivandet har Transportstyrelsen på uppdrag av regeringen den 28 juni 2019 redovisat underlag om obemannade luftfartyg som bl.a. innehåller en beskrivning av användningen av drönare i Sverige och en analys kring utvecklingsområden och utmaningar i förhållande till användningen av drönare på kort och lång sikt. Vidare inrättades 2018 ramar för nya EU-gemensamma regler för drönare, varefter mer detaljerade regler beslutades under våren 2019 (kommissionens delegerade förordning (EU) 2019/945 av den 12 mars 2019 om obemannade luftfartygssystem och om tredjelandsoperatörer av obemannade luftfartygssystem och kommissionens genomförandeförordning (EU) 2019/947 om regler och förfaranden för drift av obemannade luftfartyg). Utifrån de EU-rättsakter som beslutades under våren 2019 har nationella

bestämmelser som kompletterar de två rättsakterna beretts inom Regeringskansliet. Regeringen beslutade den 27 februari 2020 om en ändring i luftfartsförordningen (2010:770), som innebär att Transportstyrelsen ges avgiftsbemyndiganden för dess hantering enligt EU-rättsakterna. Vidare bereds för närvarande förslag till de förordningsändringar som är nödvändiga för att peka ut behöriga svenska myndigheter avseende de två EU-rättsakterna. Inom Regeringskansliet utarbetas vidare en promemoria med förslag på ändring av de ålderskrav som följer av de två EU-rättsakterna. Nya regler för drönare börjar gälla inom EU den 1 januari 2021. Regeringen anser mot bakgrund av detta att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Växthusgasutsläpp

Under 2019 fortsatte minskningen av växthusgasutsläpp från transporter, men minskningstakten behöver öka kraftigt för att klimatmålen ska nås.

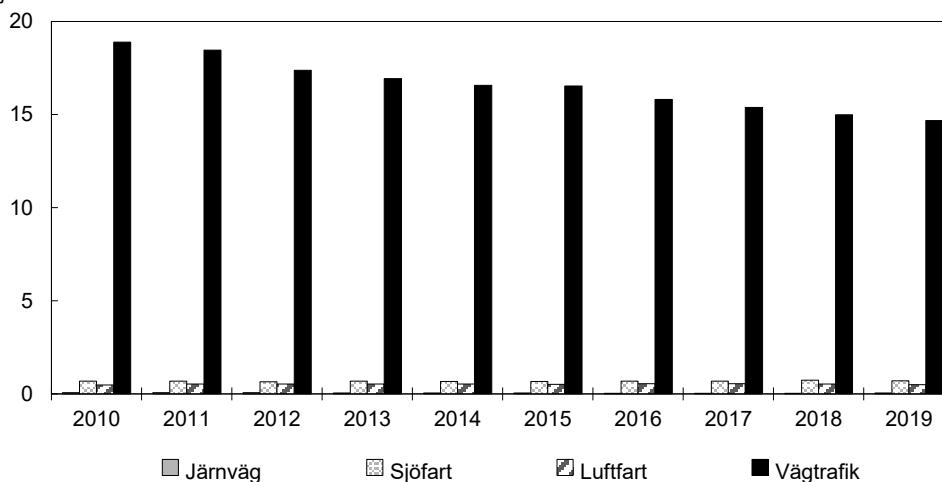
Utsläpp från inrikes transporter

Under 2018 minskade utsläppen från inrikes transporter, utom inrikes flyg, med två procent. Under 2019 minskade utsläppen från vägtrafiken, som är den dominerande utsläppskällan för inrikes transporter, enligt preliminära siffror från Trafikverket med ungefär två procent. Enligt preliminära siffror från Trafikanalys har utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter, utom inrikes flyg, minskat med ungefär 21 procent under åren 2010–2019. Minskningen gäller såväl persontransporter som godstransporter. De minskade utsläppen är huvudsakligen ett resultat av att andelen biodrivmedel i vägtrafiken har ökat samtidigt som fordonen blivit mer energieffektiva.

Utsläppen från inrikes flyg, som inte ingår i etappmålet, minskade preliminärt med ca 7 procent mellan 2018 och 2019, till största del beroende på minskat flygande, se diagram 3.6.

Diagram 3.6 Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter 2010–2019

Miljoner ton CO₂-ekvivalenter

Källa: År 2010–2018: Naturvårdsverket, 2019: Trafikanalys, Trafikverket och Transportstyrelsen.

Transporternas växthusgasutsläpp har minskat över tid, men inte i den takt som krävs för att nå målet. Etappmålet bedöms inte kunna nås med befintliga styrmedel. Regeringen konstaterar att transportsektorn har goda förutsättningar att minska utsläppen genom ökad transporteffektivitet, effektivare fordon och fartyg, elektrifiering och genom att gå från fossila till hållbara förnybara drivmedel.

De åtgärder som har vidtagits har hittills inte på ett tydligt sätt gjort Sverige till ett mer transporteffektivt samhälle, där trafikarbetet kan minska utan att göra avkall på tillgänglig-

heten. Regeringen bedömer dock att förutsättningarna för att minska sektorns utsläpp har förbättrats genom att bonus–malus-systemet och reduktionsplikten har trätt i kraft, samt att EU har enats om nya utsläppskrav för lätta och tunga fordon (se även avsnitt 1.6.3 i utgiftsområde 21 Energi).

Utsläpp från internationella transporter

Utsläppen från sådant bränsle som internationell luftfart och sjöfart bunkrar i Sverige ingår inte i det transportsektorns klimatmål till 2030. Dessa utsläpp har ökat under en längre tid, men preliminära beräkningar från Transportstyrelsen pekar mot minskade utsläpp under 2019. De utsläppssiffror som redovisas kan spegla förändringar i bunkringsmönster lika mycket som förändringar i resande- och transportvolymerna till och från Sverige.

Regeringen har under 2019 fortsatt vara aktiv inom den Internationella civila luftfartsorganisationen (Icao) och den Internationella sjöfartsorganisationen (IMO) för att minska den internationella luftfartens respektive sjöfartens klimatpåverkan.

Energieffektivitet

Enligt senaste statistik för persontransporter förbättrades energieffektiviteten mellan 2017 och 2018, uttryckt i energianvändning per personkilometer. Detta gäller såväl persontransporter på väg som med luftfart. Under 2019 har den genomsnittliga energieffektiviteten hos nya personbilar fortsatt att förbättras. Nya personbilars genomsnittliga koldioxidutsläpp minskade under 2019 till 120 g/km (123 g/km under 2018). Minskningen beror framför allt på en ökad andel laddbara bilar i nybilsförsäljningen. Andelen laddbara personbilar av de totala nyregistreringarna var 11,4 procent under 2019 (8,2 procent under 2018) varav nästan två tredjedelar var laddhybrider. På EU-nivå bedöms de krav på minskade genomsnittliga koldioxidutsläpp som fordonstillverkarna måste uppnå leda till ett ökat utbud av laddbara fordon. Bonus–malus-systemet och det statliga stödet till laddinfrastruktur är också viktiga faktorer för det ökade antalet laddbara personbilar.

Även för godstransporter förbättrades energieffektiviteten enligt senaste statistik mellan 2017 och 2018, uttryckt i energianvändning per tonkilometer. Detta gäller såväl gods-transporter på väg som på järnväg. Under 2019 förbättrades energieffektiviteten hos nya lätta lastbilar.

Påverkan på naturmiljö och kulturlandskap

Transporternas påverkan på naturmiljön och kulturlandskapet har inte förändrats på ett avgörande sätt under 2019 jämfört med 2018.

Trafikverkets riktade fysiska åtgärder bidrar till landskapsanpassning genom att minska infrastrukturens negativa påverkan på natur- och kulturvärden och främja positiva värden. Åtgärderna motverkar den negativa utvecklingen av infrastrukturens landskapspåverkan men förändringarna är små i förhållande till de stora behoven i hela transportsystemet. Förändringar i samhället och i landskapet i stort liksom trafikutvecklingen påverkar behoven. Utvecklingen av antalet viltolyckor och utbredningen av invasiva främmande arter har varit negativ trots riktade åtgärder. Under 2019 fokuserade Trafikverket bl.a. på att skapa säkra passager för klövvilt och andra djur, totalt 107 nya passager. Även restaurering och förbättring av alléer och andra kulturmiljöer har genomförts under året. Totalt har 598 åtgärder genomförts fördelade på 169 alléer, 114 milstenar och kilometerstolpar, 64 kulturvägar och 251 åtgärder för artrika vägkanter.

Trafikverket har arbetat med att ta om hand förorenade områden och genomfört insatser i olika arbetsfaser, från första identifieringen till friklassning av områden. Här redovisas

antalet områden som genomgått respektive fas. Trafikverket har under året identifierat 416 förorenade områden, 262 områden har inventerats, 164 har undersökts översiktligt, 58 har detaljerat undersökts, 27 har efterbehandlats och 36 områden har friklassats. Det innebär en ökning i samtliga grupper jämfört med föregående år. Utöver dessa undersöker och efterbehandlar Trafikverket föroreningar löpande i samband med underhålls- respektive investeringsprojekt. Under 2019 betalades 195 miljoner kronor ut för ersättning enligt den s.k. miljögarantin som innebär ersättning till vissa bolag för att hantera historiska miljöskador orsakade av verksamhet som bedrivits av Luftfartsverket, Vägverket, Banverket och Statens järnvägar. Bland annat har miljögarantin använts för olika åtgärder och pilotprojekt med anledning av PFAS-föroreningar kopplade till Swedavia AB och flygplatser.

Trafikverket har arbetat för att fasa ut användningen av kemiska produkter som innehåller särskilt farliga ämnen, genom att t.ex. ställa krav i upphandlingar. Utfasningsarbetet har resulterat i att antalet använda produkter med särskilt farliga ämnen har minskat från över 70 produkter 2009 till 11 produkter 2019.

Oljeutsläpp från fartyg i Östersjön har minskat under lång tid, både när det gäller antalet observerade utsläpp och den uppskattade sammanlagda volymen av oljeutsläpp. Variationerna i de senaste tre rapporterade åren har varit små.

Påverkan på människors hälsa och livsmiljö

Transportsystemets negativa påverkan på människors hälsa och livsmiljö är omfattande och har inte förändrats på något avgörande sätt det senaste decenniet. Det gäller även mellan 2019 och 2018.

Lufföroreningar

De senaste uppgifterna för partiklar PM₁₀ visar att miljö kvalitetsnormen vid mätplatserna för partiklar PM₁₀ under 2018 överskreds endast i Visby, Sundsvall och Uppsala. Antalet dagar med överskridanden har minskat över tid, även om de årliga variationerna är stora.

Under 2018 överskreds miljö kvalitetsnormen för kvävedioxid för både dygn och timme i Stockholm, Göteborg, Uppsala, Umeå, Skellefteå och Örnsköldsvik. Data för 2019 finns inte tillgänglig ännu.

Halterna av kvävedioxid har minskat i Sverige sedan början av 1980-talet, främst till följd av skärpta avgaskrav på motorfordon. Höga halter av kvävedioxid är dock alltjämt ett problem i många svenska tätorter och fortfarande orsakar trafikavgaser ca 2 800 dödsfall årligen. Minskningen av utsläppen går långsamt till följd av ökad trafikmängd och en ökad andel dieselfordon. En långsiktigt nedåtgående trend för årsmedelvärdet kan ses i Stockholm (mätpunkt Hornsgatan). I övriga kommuner har det varit svårt att utläsa några tydliga trender men halterna under de senaste åren indikerar en generellt minskande trend. I de kommuner som mäter kvävedioxid i fler än ett gaturum kan halterna variera kraftigt mellan de olika gaturummen.

Regeringen beslutade under 2019 att ge en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på hur ett förbud mot försäljning av nya diesel- och bensindrivna bilar ska genomföras samt när fossila drivmedel ska ha fasats ut (dir. 2019:106). Utredningen ska redovisa sitt uppdrag den 1 februari 2021.

Buller

Omgivningsbuller fortsätter att vara ett allvarligt miljöproblem som påverkar människors hälsa och välbefinnande. Uppskattningsvis utsätts nästan två miljoner personer i Sverige för trafikbuller som överstiger riktvärdet utomhus vid sin bostad, varav cirka en halv miljon personer av buller från statliga vägar och järnvägar. Buller från väg- och spårtrafik

i Sverige beräknas under ett år orsaka att ca 500 människor dör i förtid till följd av hjärtinfarkt eller stroke. Under 2019 genomfördes bulleråtgärder på statliga vägar för 1 118 personer, jämfört med 1 367 år 2018, och åtgärder på statliga järnvägar för 3 875 personer, jämfört med 1 180 år 2018. Av dessa har cirka 1 400 personer bedömts tillhöra de mest bullerutsatta längs det befintliga väg- och järnvägsnätet. Trenden de senaste tre åren är ett ökat antal bulleråtgärder längs statlig järnväg och en minskning längs statlig väg.

Fysiskt aktiva resor

Det aktiva resandet i dagens transportsystem har enligt en försiktig uppskattning ungefär lika stora positiva hälsoeffekter som de negativa effekter som orsakas av buller, luftkvalitet och dödsfall i trafiken. Andelen barn (6–17 år) som använder fysiskt aktiva transporter, som att gå eller cykla, mer än 60 minuter per dag är knappt fyra procent. Andelen vuxna (18–84 år) som använder aktiva transportsätt mer än 30 minuter per dag har minskat till 16 procent 2016 enligt senaste nationella resvaneundersökningen.

Ett etappmål inom miljömålssystemet är att andelen persontransporter med kollektivtrafik, cykel och gång i Sverige ska vara minst 25 procent 2025. Kollektivtrafik, cykel och gång stod för i genomsnitt 20,2 procent av resandet under perioden 2011–2016. För 2016 var motsvande siffra 21,9 procent. Andelen persontransportresor till fots och med cykel har förhållit sig relativt konstant under åren. För att främja ökad och säker cykeltrafik har Trafikverket under 2019 byggt 82 kilometer ny statlig cykelväg. Vidare har det under 2019 byggts 23 nya planskilda korsningar för gång och cykel, varav cirka hälften med medel från nationell plan.

3.3.4 Redovisning av nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transportsystemet för perioden 2018–2029

Investeringar

Ekonomiska ramar

Den ekonomiska ramen för åtgärder i den statliga transportinfrastrukturen för planperioden 2018–2029 är enligt riksdagens beslut 622,5 miljarder kronor, varav 333,5 miljarder kronor ska användas till utveckling av transportsystemet, 125 miljarder kronor ska användas till vidmakthållande av statliga järnvägar och 164 miljarder kronor ska användas vidmakthållande av statliga vägar.

Tillkommande medel är intäkter från banavgifter som 2019 uppgick till 1,9 miljarder kronor, jämfört med 1,8 miljarder kronor 2018. Medfinansiering uppgick 2019 till 979 miljoner kronor, varav 402 miljoner kronor från kommuner och regioner samt 577 miljoner kronor 2019 från externa aktörer. Motsvarande siffror för medfinansiering 2018 är 990 miljoner kronor, varav 751 miljoner kronor från kommuner och regioner samt 239 miljoner kronor från externa aktörer. Utbetalningarna från Europeiska kommissionen via Fonden för ett sammanlänkat Europa (CEF) uppgick 2019 till 114 miljoner kronor i stöd för investeringar och utveckling, varav de största utbetalningarna avsåg ERTMS på 38 miljoner kronor, ITS 28 miljoner kronor, ny järnväg Landvetter-Göteborg 13 miljoner kronor och Hamnbanan i Göteborg 12 miljoner kronor. Motsvarande totalsumma 2018 var 104 miljoner kronor.

Uppföljning av verksamhetsvolym för investeringar

Investeringsvolymen för om- och nybyggnadsåtgärder redovisas i tabell 3.2.

Den totala investeringsvolymen för 2019 har ökat med ca 4 miljarder kronor, varav investeringsvolymen på järnväg och namngivna objekt har ökat kraftigt och står för ca 75 procent av den totala ökningen. Även investeringsvolymen på väg har ökat men

inte lika mycket. Den totala investeringsvolymens ökning faller sig naturlig eftersom den nuvarande planperioden har en ökad ekonomisk ramnivå, som i normalfallet faller ut ett år efter en ny planperiods början.

Tabell 3.2 Verksamhetsvolym investeringar, nationell plan och länsplan

Miljoner kronor, löpande priser 2018 och 2019, exklusive medfinansiering från annan part än staten

År	2018	2019
Nationell plan, verksamhetsvolym investeringar		
Jämväg	10 038	13 195
<i>varav namngivna objekt</i>	8 314	11 526
Väg	11 171	12 050
<i>varav namngivna objekt</i>	7 124	8 276
Sjöfart, inkl. bidrag till Sjöfarsverket ¹	494	255
<i>varav namngivna objekt</i>	453	239
Luffart, inkl. statlig medfinansiering ²	176	69
<i>varav namngivna objekt</i>	176	0
Trimningsåtgärder, tillgänglighet och trafiksäkerhet	2 196	2 224
Miljöåtgärder	231	542
Planering investeringsåtgärder	116	120
Utbetalning av bidrag, stöd och medfinansiering ³	2 444	2 763
<i>varav investeringar i nationell och regional plan</i>	2 014	2 188
<i>varav stadsmiljöavtal⁴</i>	430	575
Summa nationell plan, verksamhetsvolym investeringar	26 867	31 219
Länsplaner, verksamhetsvolym investeringar		
<i>Namngivna objekt</i>	1 574	1 304
<i>Trimnings- och miljöåtgärder⁵</i>	1 001	1 075
Summa länsplaner, verksamhetsvolym investeringar	3 038	2 909

¹ Avser investeringar i nationell plan som Trafikverket ansvarar för samt om- och nybyggnadsåtgärder i farleder och slussar som Trafikverket finansierar via nationell plan men där Sjöfartsverket är ansvarigt för genomförandet. Utöver dessa medel tillkom knappt 277 mnkr 2019.

² Avser miljöinvesteringar som Trafikverket ansvarar för samt för 2018 även medfinansiering av Sälens flygplats.

³ Avser utbetalning av bidrag, stöd och medfinansiering i regionala och nationella planer samt stadsmiljöavtal.

⁴ Regeringen beslutade i april 2019 att ändra förordningen (2015:579) om stöd för att främja hållbara stadsmiljöer så att stadsmiljöavtalen breddas till att även omfatta åtgärder för godstransportlösningar. Ändringen trädde i kraft den 22 maj 2019. Kommuner och regioner som har beviljats stöd ska genomföra motprestationer som bidrar till ökad andel hållbara transporter eller ökat bostadsbyggande.

⁵ Exklusive upplösta miljöavsättningar.

Källa: Trafikverkets årsredovisningar 2019 samt kompletterande underlag från Trafikverket (I2019/00354/US och I2020/00613/US).

Under 2019 har Trafikverket fattat beslut om stöd för stadsmiljöavtal på 575 miljoner kronor, vilket är lägre än regeringens satsning om upp till en miljard kronor per år, totalt 12 miljarder kronor under planperioden. År 2018 uppgick summan för stöd för stadsmiljöavtal 430 miljoner kronor. Under perioden 2015–2019 har Trafikverket beviljat stöd om ca 4 miljarder kronor fördelat på 65 olika kommuner och regioner, vilket ger ett genomsnitt på ca 800 miljoner kronor per år. I juni 2019 beviljade Trafikverket ansökningar om stöd för stadsmiljöavtal på ca 1,5 miljarder kronor.

I tabell 3.2 Verksamhetsvolym investeringar visas utfallet för trimnings- och miljöåtgärder i nationell plan för 2018 och 2019. En linjär förbrukning över planperioden 2018–2029 skulle ge ca åtta procent per år av den tolvåriga ramen som för trimningsåtgärder uppgår

till 35,4 miljarder kronor och för miljöåtgärder uppgår till 9,6 miljarder kronor. Framdriften för trimningsåtgärder för 2019 har varit högre än så, men är mer eller mindre oförändrad mellan åren 2018 och 2019. Framdriften för miljöåtgärder är i likhet med tidigare år inom planperioden lägre än vad en linjär förbrukning, 800 miljoner kronor per år, skulle innebära men har ökat från år 2018.

Framdriften av åtgärder i länsplanerna, vars tolvåriga ekonomiska ram uppgår till 36,6 miljarder kronor, har varit relativt hög för trimnings-, effektiviserings- och miljöåtgärder och har även ökat något för 2019.

Uppföljning av objekt som öppnats för trafik under 2019

För en sammantagen bedömning av samhällsekonomisk effektivitet ingår normalt även en bedömning av de samhällsekonomiska effekterna av de objekt som tagits i bruk under året. Under 2019 öppnades 18 objekt för trafik, varav sex järnvägsinvesteringar och tolv väginvesteringar. För fem av objekten redovisades en positiv samhällsekonomisk lönsamhet, medan fyra objekt angavs ha negativ lönsamhet. För övriga nio objekt angavs inte sådana bedömningar, till stor del på grund av innehållsförändringar i objekten. Utöver de objekt som öppnats för trafik år 2019 och som anges i tabell 3.3 nedan öppnade tre namngivna järnvägsobjekt och fyra vägobjekt, varav ett namngivet och tre regionala länsplaneobjekt. Uppföljning för dessa objekt sker i samband med redovisning för 2020.

Tabell 3.3 Objekt öppnade för trafik 2019

Trafikslag	Plantyp	Objektnamn
Järnväg	Nationell plan	Stockholm C–Sörentorp, ökad kapacitet ¹ ; Flemingsberg, ytterligare plattformsspår, spår 0; Skruv, mötesstationer; Kontinentalbanan, persontrafikanpassning.
Väg	Nationell plan	E4 Ullånger–Docksta; Väg 70 Trafikplats Smedjebacken; Väg 50 Askersund–Åsbro; E18 Norrtälje–Kapellskär ¹ ; E18 Trafikplats Roslags Näsby; E20 Förbi Hova; Väg 26 Månseryd–Mullsjö; E6 Trafikplats Flädie.
Järnväg	Länsplan	Vega pendeltågsstation ¹ ; Södertälje centrum, bangårdsombyggnad.
Väg	Länsplan	Väg 335 Överhörnas–Sidensjö; Väg 34 Rimforsa–Skeda udde; Väg 73 Vega trafikplats; Väg 63 Edsgatan–Vallargärdet.

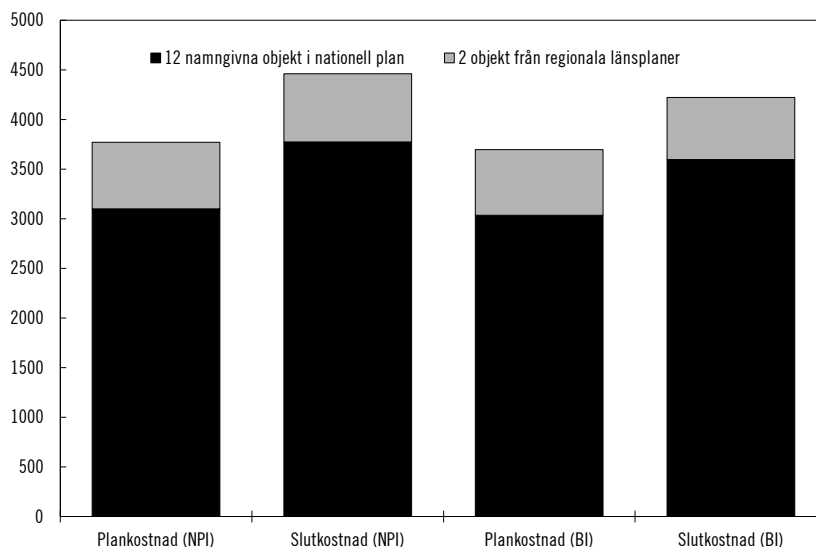
¹ Stockholmsöverenskommelsen 2007.

Källa: Trafikverkets årsredovisning 2019.

Den slutliga totala investeringskostnaden i nettoprisindex (NPI) för de objekt som öppnats för trafik 2019 uppgick sammanlagt till 5,46 miljarder kronor, varav 1,68 miljarder kronor för objekt i regionala länsplaner, se diagram 3.7. Motsvarande siffror för 2018 var 6,76 miljarder kronor respektive 0,53 miljarder kronor.

Diagram 3.7 Uppföljning nettoprisindex (NPI) och branschindex (BI) – objekt öppnade för trafik 2019

Tusentals kronor, prisnivå 2018–06

Källa: Trafikverket årsredovisning 2019.

Sammantaget har de objekt som öppnats för trafik 2019 fördyrats 18 procent jämfört med beräknad kostnad då objekten togs med i planen och 14 procent jämfört med beräknad byggstartskostnad (omräknat med nettoprisindex, NPI), vilket påverkar lönsamheten. Fördyringar jämfört med den bedömda kostnaden kan delvis förklaras av bl.a. oförutsedda kostnader och innehållsförändringar samt delvis av prisutvecklingen i branschen, branschindex (BI). Med hänsyn till prisutvecklingen i branschen har objekten sammantaget fördyrats 14 procent jämfört med beräknad plankostnad respektive 9 procent jämfört med beräknad byggstartskostnad. De objekt som öppnades för trafik 2018 hade sammantaget blivit 7 procent billigare jämfört med den bedömda kostnaden då objekten togs med i planen (kostnaden omräknad med NPI). Skillnaden mellan den bedömda kostnaden och slutkostnad när objekten öppnas för trafik kan variera mellan åren beroende på vilka objekt som öppnar för trafik ett år. Det är därför svårt att dra slutsatser för planen som helhet utifrån resultatet enskilda år. Den samhällsekonomiska lönsamheten uttryckt som nettonuvärdeskvot var oförändrad eller hade ökat jämfört med bedömd lönsamhet vid planbeslutet för två vägobjekt och ett järnvägsobjekt som öppnade för trafik 2019 men hade minskat för sju objekt. Den försämrade lönsamheten för dessa objekt beror till stor del på ökade objektkostnader.

På regeringens uppdrag följer Trafikverket upp lönsamheten för objekt fem år efter att de öppnats för trafik. Uppföljning av namngivna objekt som öppnades för trafik 2014 visar att 75 procent av objekten har uppnått den nytta som beskrevs vid fastställelse av dåvarande plan. För uppföljda vägobjekt bedöms den samhällsekonomiska lönsamheten ha ökat för alla objekt utom för ett, där hastighetssänkning bedöms vara en orsak.

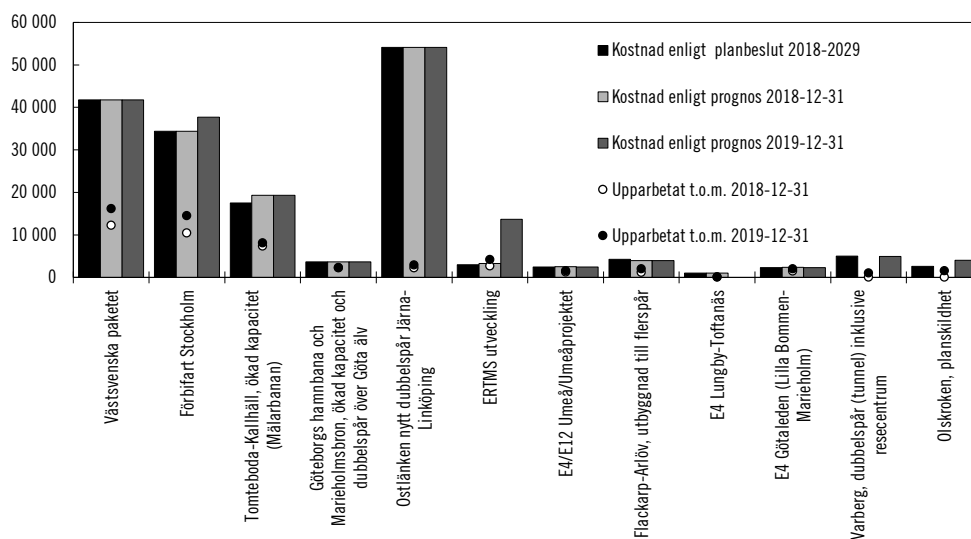
Uppföljning av kostnader för pågående objekt i den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen 2018–2029

I diagram 3.8 nedan redovisas uppföljning och prognos över kostnaderna för större namngivna investeringsobjekt i den nationella planen. För fyra av de pågående, större namngivna investeringsobjekten i den nationella planen för perioden 2018–2029 bedömer Trafikverket att totalkostnaden kommer att öka märkbart jämfört med plankostnaden. Den största kostnadsökningen gäller objektet Förbifart Stockholm och beror på en lägre produktionstakt till följd av hävning av kontrakt med entreprenad samt geologiska förutsättningar för tunnelbygge. Kostnadsökningen för de andra tre objekten bedöms bero på bl.a. dåliga markförhållanden och innehållsförändringar. För ett objekt bedöms

kostnaderna minska. För övriga objekt skiljer sig prognosen för 2019 fem procent eller mindre jämfört med prognosen för 2018.

Diagram 3.8 Prognos och uppföljning större investeringar i den nationella planen för transportinfrastrukturen 2018–2029

Tusentals kronor, prisnivå 2017

Källa: Trafikverkets årsredovisning 2019 och ERTMS Årsrapport 2019.

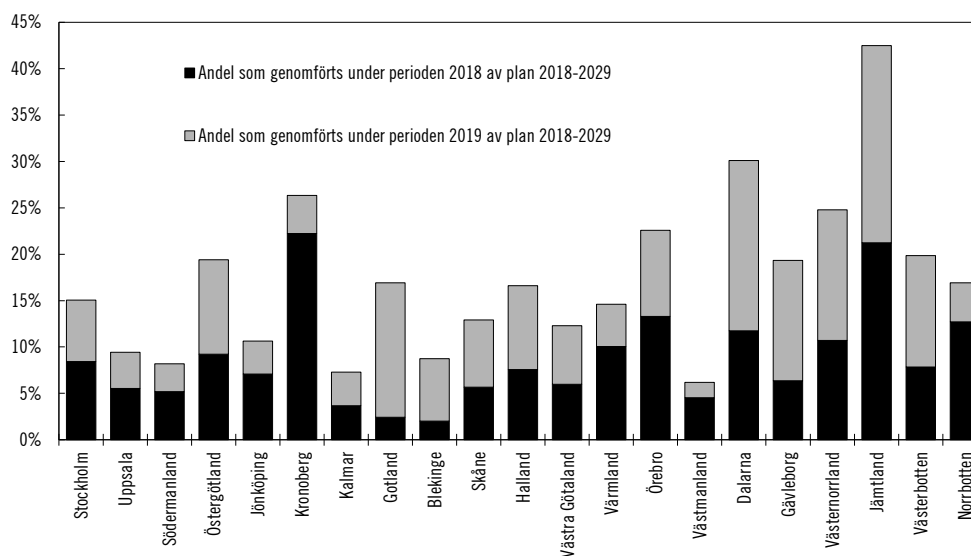
Sedan regeringen beslutat att fastställa den nationella trafiklagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029 har fyra pågående objekt fördyrats märkbart, en sammanlagd prognosökning om ca 7,6 miljarder kronor.

Uppföljning av länsplaner för regional infrastruktur

I diagram 3.9 nedan visas hur stor andel som genomförts i förhållande till avsatta medel för varje län. En linjär förbrukning skulle ge ca åtta procent per år. Med nuvarande förbrukningstakt kommer en del regioner att förbruka sina medel tidigt under planperioden.

Diagram 3.9 Uppföljning länsplaner för regional infrastruktur perioden 2018–2029

Procent

Källa: Trafikverkets årsredovisningar för åren 2018 och 2019.

Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Vidmakthållande av den statliga väg- och järnvägsanläggningen innebär att genomföra nödvändiga underhållsarbeten av statliga anläggningar som är i drift. Syftet är att hålla vägar och järnvägar framkomliga och att bevara dem så att deras avsedda funktion kan upprätthållas under hela livstiden. Underhållet ska bidra till att anläggningen är robust, kan erbjuda en hög kapacitet och användbarhet samt en god punktlighet.

Under 2019 var Trafikverkets anslag för underhållsverksamheten i enlighet med tabell 3.4.

Tabell 3.4 Anslagstilldelning vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Miljoner kronor

	2019	2018	2017	2016	2015
Drift och underhåll av vägar	11 621	10 663	10 355	9 751	10 400
Bärighet och tjälsäkring av vägar	1 231	1 184	1 186	1 301	1 187
Bidrag för drift av enskild väg	1 211	1 126	1 135	1 204	1 131
Drift, underhåll och trafikledning på järnväg	9 320	8 150	8 703	8 040	7 332
Forskning och innovation	235	179	177	177	151
Totalt	23 618	21 302	21 556	20 473	20 201

Källa: Trafikverkets regleringsbrev.

Vägunderhåll

En viktig del av vägunderhållet är beläggningsunderhåll. Under 2019 utfördes arbeten för 3,2 miljarder kronor. För beläggningsunderhållet har Trafikverket en framtagen underhållsstandard som utgör ett verktyg för verksamhetsplaneringen. Målet är att en så liten andel som möjligt av vägnätet ska avvika från beslutad standard. Andelen vägar som avviker från standarden har varit relativt konstant de senaste tio åren för de flesta vägtyper och är ca 2–5 procent. En kraftig försämring har dock skett sedan 2014 avseende storstadsvägar där avvikelserna 2019 ligger på 10 procent. Under 2019 avstannade dock de senaste årens ökning. Av tabell 3.5 framgår hur kostnaderna för beläggningsunderhåll har fördelats per vägtyp.

Tabell 3.5 Nedlagda kostnader förebyggande beläggningsåtgärder för respektive vägtyp

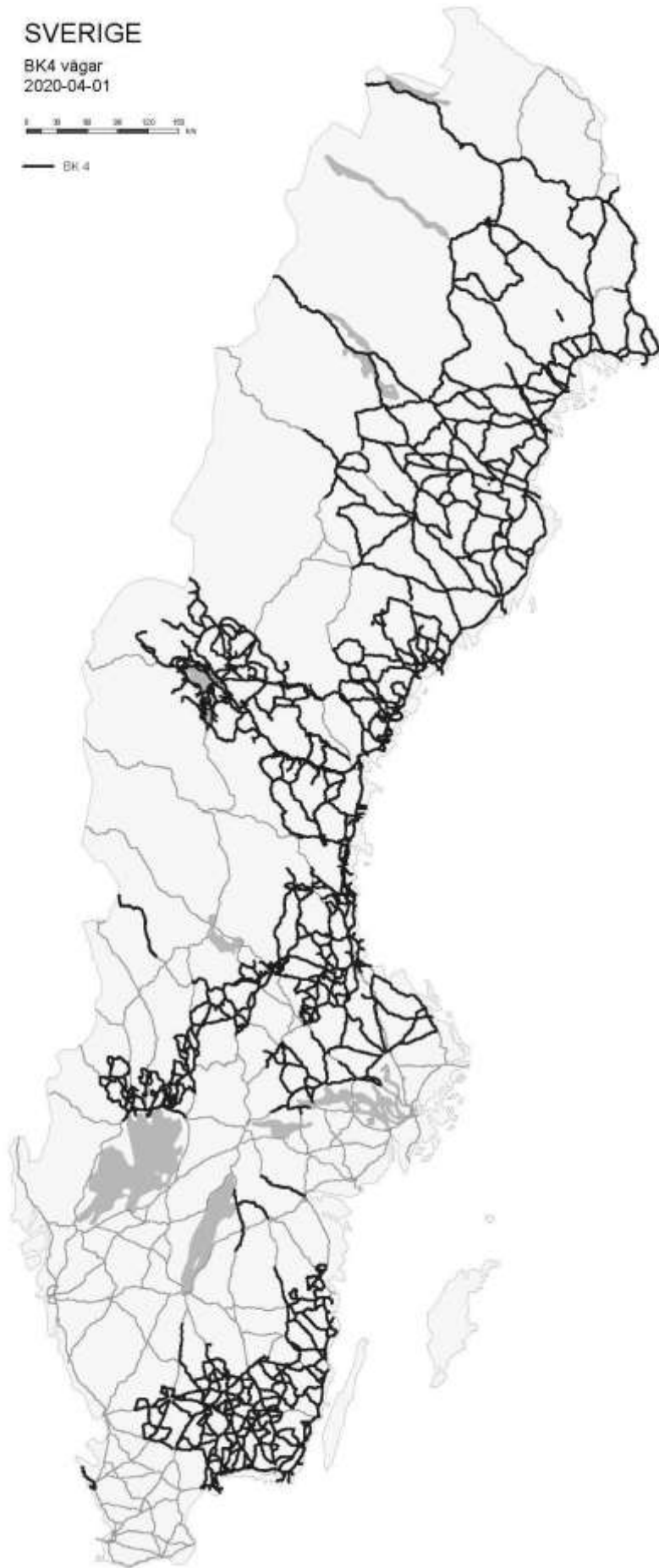
Vägtyp	Andel av total vägyta, %	Kronor per kvadratmeter väg per år				
		2019	2018	2017	2016	2015
Storstadsvägar	2	7	7	5	9	8
Vägar som bildar större sammanhängande stråk	19	4	4	4	4	5
Vägar för dagliga resor och arbetspendling	27	5	5	4	5	4
Övriga för näringslivet viktiga vägar	27	3	2	3	3	4
Vägar som är viktiga för landsbygden	4	1	2	1	2	3
Lågtrafikerade vägar	20	2	2	2	2	2
Totalt	100	3	3	3	4	4

Källa: Trafikverket.

Vinterväghållning är en viktig förutsättning för att säkerställa framkomligheten vintertid. På många håll har vintern 2019/2020 varit mild men i de norra delarna av Sverige har snömängderna varit ovanligt stora. Under 2019 är kostnaderna för vinterväghållning ca 2 miljarder kronor vilket är i nivå med 2018.

För att säkerställa vägnätets robusthet och bibehålla kapaciteten har bärighetsåtgärder genomförts. Av de statliga vägarna håller 96 procent de högsta bärighetsklasserna BK1

och BK4, och på dessa vägar går mer än 99 procent av trafikarbetet. För att möta näringslivets efterfrågan på att använda tyngre fordon har delar av vägnätet under 2019 fortsatt byggts ut för bärighetsklass BK4. Under året öppnades ca 8 100 kilometer vägar för BK4. Se karta där det redovisas de statliga vägar som från och med april 2020 är öppnade för BK4.

Vägfärjor utgör på vissa platser en viktig del av vägnätet. Under 2019 togs Trafikverkets första laddhybridfärja Tellus i drift. Fartyget kan köras med konventionella bränslen eller med elektricitet genom batteridrift.

Järnvägsunderhåll

Aldrig tidigare har det under ett år framförts så många tåg som under 2019. Totalt har Trafikverket trafikerat 1 425 968 tåg, vilket är en ökning med 0,8 procent sedan 2018. Verksamhetsvolymen för underhåll av järnvägar har ökat under 2019. Det är framför allt andelen reinvesteringar i anläggningen som har ökat. De ökade reinvesteringarna har medfört att i huvudsak delar av de högratifierade banorna har fått en högre robusthet och att tidigare hastighetsnedsättningar till följd av brister har minskat vilket medfört en ökad kapacitet. Exempel på åtgärder som genomförts är spårbyten, byte av växlar och renovering av kontaktledningar. Under 2019 utfördes åtgärder inom dessa områden för totalt ca 1,5 miljarder kronor. I tabell 3.6 redovisas hur kostnader för underhåll och reinvesteringar av järnvägsanläggningen har fördelats per bantyp i förhållande till antalet tågakilometer och antalet spårmeter. I kronor per spårmeter är det banor i storstad som kostar mest att underhålla. Om man sätter kostnaden i relation till mängden trafik och i stället studerar kostnaden per tågakilometer är det de lågratifierade banorna som kostar mest i underhåll.

Tabell 3.6 Underhåll och reinvesteringar i kronor per bantyp i förhållande till antalet tågakilometer och antalet spårmeter

Bantyp	Miljoner tågakilometer 2019	Andel, %	Spårkilometer 2019	Andel, %	Kronor per- spårmeter 2019	Kronor per tågakilometer per år				
						2019	2018	2017	2016	2015
Storstad	39,1	24	1512	11	1063	41	39	39	40	41
Större stråk	65,8	41	4369	31	428	28	33	37	37	28
Godstransport och resandestråk	42,6	26	4586	32	473	51	41	33	33	38
Dagliga resor och arbetspendling	12,6	8	1999	14	354	56	50	56	44	44
Övriga för näringslivet viktiga banor	1,2	1	1455	10	193	242	276	239	202	216
Ringa eller ingen trafik	0,0	0	325	2	28	-	-	-	-	-
Totalt	161,2	100	14 245	100	467	41	40	39	39	37

Källa: Trafikverket.

Ett sätt att följa underhållets effekter på järnvägsanläggningen är att analysera hur antalet infrastrukturrelaterade tågstörande fel i anläggningen i förhållande till trafikeringen varierar över tid. Under 2019 har antalet fel minskat för samtliga bantyper. För banor i storstadsområden är den långsiktiga trenden positiv och antalet fel har minskat de senaste fem åren. För de övriga bantyperna är förändringen mellan åren under motsvarande tidsperiod liten.

3.4 Analys och slutsatser

Takten i transportsektorns omställning till fossilfrihet behöver öka kraftigt för att det ska vara möjligt att nå klimatmålen. Sedan 2009 har fordonen på svenska vägar blivit mer energieffektiva. För att nå en ny nivå av energieffektiva fordon krävs dock ett storskaligt genombrott för elfordon. Under samma period har trafikarbetet ökat snabbare än transportarbetet, vilket indikerar en minskad transporteffektivitet. Regeringen har sedan tidigare konstaterat att Sverige behöver bli ett mer transporteffektivt samhälle.

Spridningen av det nya coronaviruset har drabbat transportbranschen hårt då det har lett till stora ekonomiska påfrestningar för såväl företag som myndigheter inom luftfart och sjöfart. Transporter med flyg har minskat dramatiskt, likaså persontransporter med färje-

sjöfarten. Passagerarflyget och fraktflyget både utrikes och inrikes har med få undantag upphört. Mot bakgrund av regeringens ambition att resandet med kollektivtrafik ska öka är det också bekymrande att spridningen av det nya coronaviruset påverkat kollektivtrafiken negativt. Regeringens insatser med anledning av pandemin har kunnat möta flera akuta behov som uppstått, men ytterligare insatser kommer att krävas för att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet.

Transporter är nödvändiga och bidrar till att samhället fungerar, de ger tillgång till bl.a. arbetsplatser, skolor, sjukvård och fritidsaktiviteter. Men utvecklingen för att nå de transportpolitiska målen går inte tillräckligt snabbt. Transportförsörjningen för medborgarna och näringslivet i hela landet bedöms varken vara samhällsekonomiskt effektiv eller långsiktigt hållbar. Alla användare av transportsystemet betalar inte för de samhällsekonomiska kostnader som transportererna orsakar. Det finns brister i tillgänglighet och utsläppen av växthusgaser behöver minska i snabbare takt för att klimatmålen ska nås. Däremot har trafiksäkerheten för alla trafikslag ökat. Det finns även en rad andra positiva tendenser i uppföljningen, även om transportsystemet fortsatt påverkar människors hälsa och livsmiljö negativt.

Genomförda investeringar, reinvesteringar och underhållsåtgärder bedöms under 2019 sammantaget ha bidragit positivt till de transportpolitiska målen genom förbättrad punktlighet, kapacitet, robusthet, användbarhet, trafiksäkerhet samt miljö och hälsa.

Transportsystemets standard och tillförlitlighet bedöms ha förbättrats, exempelvis har persontågens punktlighet inte varit högre sedan 2013, och även godstågens punktlighet återhämtade sig under 2019 och ligger nu på en högre nivå än när målen antogs.

Regeringens bild är dock att tillgängligheten för godstransporterna sammantaget inte har förbättrats sedan de transportpolitiska målen antogs 2009, utan snarare försämrats något och arbetet med att öka tillgängligheten för godstransporter behöver därför fortsätta. Samtidigt som svensk infrastruktur för godstransporter sammantaget fungerar relativt väl, bedömer regeringen att det finns utrymme för förbättringar framför allt när det gäller hur järnvägen fungerar. Annat som kan förbättras är vägarnas standard, andelen totalstopp för vägtrafiken och den tillgänglighet som sjöfarten kan erbjuda.

Det finns tydliga tecken på geografiska tillgänglighetsskillnader, som dessutom ökar över tid. Områden med en relativt god tillgänglighet utvecklas positivt, medan områden med sämre tillgänglighet utvecklas negativt eller i en lägre positiv hastighet. Skillnaderna geografiskt avser både uppmätt tillgänglighet och hur nöjda människor och företag är med tillgängligheten.

Det finns skillnader mellan kvinnors och mäns resmönster vilket ofta bottnar i orsaker utanför transportsystemet. Kvinnor och män berörs i lika stor utsträckning av beslut inom transportsektorn. I beslutande församlingar relaterade till transportsektorn på regional respektive lokal nivå är dock kvinnor underrepresenterade. Möjligheten att använda transportsystemet för personer med funktionsnedsättning har förbättrats.

Transportsystemet är beroende av att det finns välfungerande marknader som i sin tur bl.a. förutsätter sund konkurrens mellan företag och tillgång till utbildad arbetskraft. Regelefterlevnaden bland buss-, taxi- och gods företag ökar.

Under 2019 omkom 221 personer i vägtrafiken. Det är den lägsta siffran någonsin. En utmaning inom trafiksäkerhetsområdet är dock att cyklister utgör den största gruppen allvarligt skadade. Regeringen bedömer nu att etappmålet om att antalet omkomna i vägtrafiken ska halveras och antalet allvarligt skadade i vägtrafiken ska minskas med en fjärdedel mellan 2007 och 2020 kommer att nås, vilket är glädjande.

Transporternas påverkan på naturmiljön och kulturlandskapet har inte förändrats på ett avgörande sätt jämfört med året innan. Trafikverkets åtgärder inom området ger positiva bidrag, men förändringarna, särskilt gällande landskapsanpassning, är små i förhållande till de stora behoven i hela transportsystemet. Effekterna av de positiva bidragen motverkas av förändringar i samhället och i landskapet i stort liksom av trafikutvecklingen. Regeringen noterar särskilt ökningen i antalet viltolyckor och spridningen av invasiva främmande arter.

Befolkningen ökar snabbast i tätorter. Fler personer kan därmed bli exponerade för buller och luftföroreningar från trafik. Samtidigt finns större möjlighet att nyttja fysiskt aktiva resor i städer och det fysiskt aktiva resandet i dagens transportsystem har enligt en försiktig uppskattning ungefär lika stora positiva hälsoeffekter som de negativa effekter som orsakas av buller, luftkvalitet och dödsfall i trafiken. Regeringen menar att fysiskt aktiva resor är viktiga ur flera perspektiv, det kan ge ökad hälsa för den enskilde, minskade samhällskostnader och har även potential att öka transporteffektivitet, trafiksäkerhet och tillgänglighet i samhället. Det är därför oroande att få unga i tillräcklig utsträckning använder transportsätt som innebär att de är fysiskt aktiva.

Även om flera viktiga aspekter har utvecklats positivt över tid bedömer regeringen att transportsystemet i sin helhet inte har utvecklats i riktning mot det övergripande transportpolitiska målet och det kvarstår bl.a. geografiska tillgänglighetsskillnader och särskilda utmaningar, särskilt omställningen till ett fossilfritt välfärdssamhälle, som kommer att kräva ytterligare insatser på transportområdet.

3.5 Politikens inriktning

Tillgänglighet, genom ett robust, användbart, tillförlitligt och långsiktigt hållbart transportsystem, är en förutsättning för att människor och näringsliv ska kunna leva och verka i hela landet. Transportsektorn står i dag för ungefär en tredjedel av Sveriges utsläpp av koldioxid. Transportsystemets utveckling är därför central om klimatmålen ska nås. Regeringens politik ska säkerställa att Sverige är rustat för en fossilfri framtid.

Som en följd av den pågående pandemin har transportbranschen drabbats hårt av framför allt vikande efterfrågan och tillgängligheten för såväl människor som gods har påverkats. Situationen har lett till minskade intäkter för många transportföretag och en ansträngd ekonomisk situation för flera transportmyndigheter. Tillgänglighet för människor och gods har under krisen behövt, och behöver fortsatt, säkras för att samhället ska kunna upprätthålla sina grundläggande funktioner.

I den akuta krisen har regeringen verkat för att säkerställa att samhällsviktiga transporter har kunnat genomföras och för att värna sysselsättningen i transportbranschen. Fokus i återhämtningen kommer att vara omfattande investeringar i grön omställning, välfärd och jobb i hela landet. Att genomföra investeringar och underhåll i transportinfrastrukturen bidrar även till att främja en ökad sysselsättning. Regeringen har en fortsatt god beredskap att ta ytterligare nödvändiga initiativ för att upprätthålla tillgängligheten i hela landet.

Transportsektorn spelar en stor roll för flera av målen i Agenda 2030, inte minst när det gäller att begränsa klimatförändringar och annan belastning på miljö och hälsa samt för att tillhandahålla säkra, ekonomiskt överkomliga, tillgängliga och hållbara transportsystem för alla, men har även betydelse för exempelvis arbetet med att nå riksdagens jämställdhetspolitiska mål.

Under 2020 har regeringen stått värd för den tredje globala ministerkonferensen om trafiksäkerhet. Dessutom har regeringen 2020 beslutat om ett nytt transportpolitiskt etappmål för trafiksäkerhet som lyder: Antalet omkomna till följd av trafikolyckor inom vägtrafiken, sjöfarten respektive luftfarten ska halveras till år 2030. Antalet omkomna inom bantrafiken ska halveras till år 2030. Antalet allvarligt skadade inom respektive trafikslag ska till år 2030 minska med minst 25 procent. Inom trafiksäkerhetsområdet återstår utmaningar, bl.a. vad gäller regelefterlevnad. Regeringen anser att det är viktigt med ökad samverkan med civilsamhället för att bemöta dessa utmaningar.

Ökad takt i transportsektorns klimatomställning och stöd till branschen

Sveriges klimatmål till 2045 innebär att växthusgasutsläppen från flera sektorer, inklusive transportsektorn, i princip kommer att behöva vara noll senast 2045. För att nå internationella och nationella klimatmål behöver transportsektorn ställa om. Samhället behöver bli mer transporteffektivt, där trafikarbetet kan minska utan att göra avkall på tillgängligheten. De transporter som sker behöver vara hållbara. Fordonen behöver vara effektiva samtidigt som de fossila drivmedlen fasas ut och ersätts av hållbara förnybara drivmedel inklusive el.

Enligt klimatlagen (2017:720) ska regeringen årligen för riksdagen redovisa vad de viktigaste besluten inom klimatpolitiken under året kan betyda för utvecklingen av växthusgasutsläppen och bedöma om det finns behov av ytterligare åtgärder. Regeringen konstaterar att det behövs förbättrade effektbedömningar i klimatpolitiken och föreslår därför att Trafikverket tillförs medel för detta.

Elektrifiering är en av de viktigaste åtgärderna för transportsystemets omställning till fossilfrihet. En elektrifieringskommission ska tillsättas för att bl.a. påskynda arbetet med elektrifiering av de tunga vägtransporterna och transportsektorn som helhet. En långsiktig plan för uppförande och utbyggnad av elvägar bör tas fram. En stor del av landets gods-

transporter sker regionalt. Elektrifiering av relativt korta regionala vägtransporter har stor potential att bidra till att uppnå miljö- och klimatmål. Regeringen föreslår därför ett stöd till regionala elektrifieringspiloter med laddinfrastruktur för tunga fordon, i syfte att elektrifiera tunga vägtransporter inom de mest trafikerade områdena i stor skala på kort tid, se även utgiftsområde 21 Energi.

Arbetet med att genomföra den nationella godstransportstrategin fortsätter. En större andel av godset behöver transporteras på järnväg och med sjöfart. För att stimulera transporter med järnväg avser regeringen att förlänga och vidareutveckla miljökompensationen för godstransporter på järnväg. Ambitionen är att ett fortsatt stöd ska effektiviseras för att ytterligare öka miljöstyrningen och träffsäkerheten. Stödet måste godkännas av Europeiska kommissionen.

För att flygets miljö- och klimatpåverkan ska minska kan bl.a. ökad användning av biodrivmedel, val av andra trafikslag samt utveckling av elflyg spela viktiga roller. Regeringen föreslår bl.a. en förlängning av stödet till forskning och utveckling av flygbiobränslen samt en satsning för att främja utvecklingen av elflyg.

Regeringen vill att andelen som reser med cykel ska öka. Cykling är ett smart sätt att ta sig till t.ex. arbete, skola och fritidsaktiviteter och bidrar samtidigt till mer hållbara transporter och bättre folkhälsa. Elcyklar gör cykling tillgängligt för fler och användbart i fler sammanhang. Regeringen föreslår därför en tvåårig satsning som syftar till att stimulera ökad och säker cykling, bl.a. i statlig cykelinfrastruktur och i samverkan med civilsamhället. En tillfällig förstärkning av stadsmiljöavtalen görs också med särskilt fokus på cykling. Regeringen föreslår även att medel för cykelforskning avsätts för Cykelcentrum vid VTI. Regeringen ser vidare över möjligheterna att förbättra statistiken för cykling i Sverige.

Jobb och tillgänglighet i hela landet

Sverige är ett glest befolkat land med långa avstånd och de geografiska tillgänglighetskillnaderna har ökat över tid. Transportinfrastrukturen har stor betydelse för bl.a. näringsliv, tillväxt, bostadsförsörjning och regional utveckling i hela landet.

På landsbygden är vägnätet ofta avgörande för tillgängligheten. För att bidra till möjligheterna att leva och verka på landsbygden föreslår regeringen att extra medel ska tillföras för underhållet av väg, med fokus på bl.a. det finmaskiga vägnätet på landsbygden. Regeringen föreslår också att körkortslånet utvidgas för att öka ungdomars möjligheter på arbetsmarknaden.

Järnvägen binder ihop Sverige. För att stärka järnvägens tillförlitlighet föreslår regeringen att tillföra ytterligare medel även för järnvägsunderhåll. Det ska vara enklare att resa klimatsmart med tåg både i Sverige och till kontinenten. Regeringen har därför uppdragit åt Trafikverket att genomföra en upphandling av nattågstrafik som bidrar till att det upprättas internationella nattågsförbindelser och föreslår i denna budgetproposition att ytterligare medel avsätts för ändamålet.

Kollektivtrafiken erbjuder ett klimatsmart sätt att resa. Efter förslag från regeringen har riksdagen under våren beslutat om ett tillfälligt bidrag till regionala kollektivtrafikmyndigheter för att mildra effekterna av minskat resande med anledning av den pågående pandemin och föreslår ytterligare bidrag för 2021.

Flyget har en viktig roll i transportsystemet när det gäller snabba resor och transporter över långa avstånd, men har samtidigt en betydande miljö- och klimatpåverkan som ska minska.

Sjöfarten spelar en avgörande roll för den svenska utrikeshandeln och för Sveriges varuförsörjning. Sjöfartens andel av godstransporterna bör öka då den tack vare sin energi-effektivitet därigenom kan bidra till en minskad klimatpåverkan. I internationella sammanhang ska Sverige fortsätta att arbeta för att minska sjöfartens miljö- och klimatpåverkan, stärka sjösäkerheten och förbättra arbetsmiljön.

Myndigheternas verksamhet är grundläggande och ska säkerställas

Transportmyndigheternas verksamhet är i många delar grundläggande för att det svenska transportsystemet ska fungera och därmed möjliggöra en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar tillgänglighet för näringsliv och medborgare i hela landet.

Regeringen planerar under 2021 att lämna förslag om kompletteringar till säkerhetsskyddslagen (2018:585) som innebär ett starkare skydd för Sveriges säkerhet. Regeringen avser med anledning av detta att ge Transportstyrelsen ett utökat ansvar och avsätter därför 4 miljoner kronor per år från och med 2021 för tillsynsverksamhet vid Transportstyrelsen. Regeringens förslag till kompletteringar till den nya säkerhetsskyddslagen beskrivs i avsnitt 4 i utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

För att stärka VTI:s forsknings- och utvecklingsåtaganden inom infrastruktur och transporter föreslår regeringen att institutet tillförs ytterligare medel. En förstärkning är också viktig för att VTI även i fortsättningen ska kunna bidra till att kunskapen om transportsektorn utvecklas.

Järnvägssektorn är en bransch som har stor tillväxtpotential och samtidigt har brist på utbildad personal. Det är nödvändigt med satsningar för att långsiktigt säkerställa personalförsörjningen inom järnvägssektorn. Fler kvinnor bör rekryteras till järnvägssektorn i syfte att öka den potentiella arbetskraften och för att få en jämnare könsfördelning inom sektorn. Arbetet med kompetensförsörjning behöver därför bl.a. öka intresset för sektorn hos både män och kvinnor. Regeringen föreslår att Trafikverkets förutsättningar för ytterligare arbete med kompetensförsörjning ska stärkas.

En grundläggande funktionalitet inom transportområdet är en förutsättning för att flera andra samhällsviktiga funktioner ska kunna upprätthållas inför och vid höjd beredskap och ytterst i krig. Funktionaliteten ska även bidra till att stärka förmågan att hantera svåra påfrestningar i fredstid. Eftersom det kommer att krävas stora investeringar för att möjliggöra både anpassning av existerande infrastruktur och för nybyggnationer för att öka robustheten inför och vid höjd beredskap föreslår regeringen att myndigheterna tilldelas medel för att kunna fullfölja sina åtaganden med uppbyggnaden av det civila försvaret. Regeringen avser att återkomma med ett förslag till övergripande inriktning för det civila försvaret i den försvarspolitiska propositionen för perioden 2021–2025.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

2019	Utfall	24 453 997	Anslagssparande	4 361 553
2020	Anslag	25 783 685 ¹	Utgiftsprognos	25 449 109
2021	Förslag	30 803 884		
2022	Beräknat	30 763 397 ²		
2023	Beräknat	30 798 400 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 30 784 946 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 30 553 968 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

- långsiktig infrastrukturplanering för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart,
- utbetalning av medel från Kammarkollegiet till andra myndigheter för rättegångskostnader m.m.,
- investeringar i statliga vägar och järnvägar, stora och strategiska farleder och slussar,
- ränta och amortering på upptagna lån för infrastrukturprojekt,
- åtgärder i nationalstadsparken,
- bidrag till anläggningar i anslutning till det kapillära bannätet i enlighet med tidigare riksdagsbeslut,
- statlig medfinansiering till byggande av regionala kollektivtrafikanläggningar (inklusive tillgänglighetsanpassningsbidrag), statlig medfinansiering till cykelvägar, särskild statlig medfinansiering till storstädernas trafiksystem, statlig medfinansiering via länsplanerna till drift och byggande av enskilda vägar samt miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder på kommunala vägar, samt åtgärder för ökad samordning av godstransporter och omlastning av gods till transporter med låga utsläpp,
- statlig medfinansiering till projektering av tunnelbaneutbyggnaden i Stockholm,
- forsknings- och innovationsinsatser inom transportområdet,
- informationsinsatser och kunskaphöjande insatser som syftar till uppfyllelse av de transportpolitiska målen,
- viss myndighetsutövning inom transportområdet,
- ärendehantering avseende körkort med villkor om alkohol och försöksverksamhet med villkorlig körkortsåterkallelse,
- eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv,
- administration av vägavgifter som inte är systemutgifter,
- bidrag till Inlandsbanan enligt avtalet mellan staten och Inlandsbanan AB,
- Trafikverkets avgifter enligt avtalet om Öresundsbroförbindelsen,
- eventuellt infriande av betalningsutfästelser avseende villkorade aktieägartillskott till Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB,
- eventuellt infriande av kapitaltäcknings-garantin till Arlandabanan Infrastructure AB,
- eventuella kreditförluster avseende den obligationsportfölj som härrör från de numera avslutade amerikanska leasingtransaktioner som ingicks av dåvarande Statens järnvägar,
- åtgärder förknippade med statens miljöansvar inom transportområdet,
- inbetalning av aktiekapital till det schweiziska bolaget EUROFIMA (European Company for the Financing of Railroad Rolling Stock),

- uppdatering av Försvarsmaktens flyghinderdatabas till den del som avser den civila luftfarten,
- investeringar i anläggningar för nykterhetskontroll i hamnar,
- underlag och stöd kring bilstöd till personer med funktionsnedsättning,
- förvaltningskostnader och andra åtgärder för beredskap och civilt försvar inom transportområdet, samt
- att utbilda eller ge bidrag till utbildning i syfte att avhjälpa brister i den långsiktiga kompetensförsörjningen inom infrastruktur- och transportsektorn.

Tabell 3.8 Utveckling av Statens transportinfrastruktur, fördelning på anslagposter

Tusental kronor

	Utfall 2019	Budget 2020	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Trafikverkets disposition	24 329 644	25 723 786	25 388 604	30 769 711	30 729 229	30 769 327
Större investeringar i nationell plan ¹	14 210 180	14 687 094	15 133 370	18 006 772	17 446 858	17 742 624
Väginvesteringar	3 748 211	3 020 079	4 400 000	4 046 202	4 879 446	4 044 398
Järnvägsinvesteringar	10 170 546	10 670 420	10 508 370	13 585 570	12 404 412	13 597 226
Sjöfartsinvesteringar	241 961	996 595	200 000	375 000	163 000	101 000
Luftfartsinvesteringar	49 462	0	25 000	0	0	0
Övriga investeringar	3 345 334	3 604 924	3 058 750	4 776 852	4 898 548	4 258 394
Trimning och effektivisering samt miljö-investeringar	2 765 947	2 604 924	2 458 750	3 476 852	3 648 548	3 258 394
Stadsmiljöavtal	579 387	1 000 000	600 000	1 300 000	1 250 000	1 000 000
Investeringar i regional plan	2 909 003	2 894 975	3 100 000	3 305 300	3 362 360	3 471 002
Övrig verksamhet	2 032 667	2 230 060	2 158 584	2 170 226	2 308 765	2 334 609
Planering, stöd och myndighetsutövning	1 232 034	1 305 908	1 277 298	1 313 096	1 368 312	1 385 463
Forskning och innovation	300 848	353 152	363 615	337 130	419 685	428 378
Bidrag till Inlandsbanan och Öresundsbrokonsortiet	499 785	571 000	517 671	520 000	520 768	520 768
Totalförsvarsöverenskommelsen	13 097	13 000	12 900	93 000	143 000	243 000
Räntor och återbetalning av lån ²	1 819 363	2 293 733	1 925 000	2 417 561	2 569 698	2 719 698
Räntor och återbetalning av lån för vägar	274 547	335 020	285 000	331 831	334 000	384 000
Räntor och återbetalning av lån för järnvägar	1 544 816	1 958 713	1 640 000	2 085 730	2 235 698	2 335 698
Kammarkollegiets disposition	13 357	27 199	27 912	965	964	973
Medel till andra myndigheter för rättegångskostnader m.m.	857	1 399	2 112	965	964	973
Bidrag till kommuner för kostnader kopplat till fordonsmålvakter	12 500	25 800	25 800	0	0	0
Totalförsvarsöverenskommelse						
Transportstyrelsens disposition	8 900	9 300	9 425	9 500	9 500	9 500
Luftfartsverkets disposition	92 714	9 300	9 204	9 500	9 500	9 500
Sjöfartsverkets disposition	9 382	9 100	9 015	9 100	9 100	9 100
Regeringskansliets disposition	0	5 000	4 949	5 108	5 104	0
Summa	24 453 997	25 783 685	25 449 109	30 803 884	30 763 397	30 798 400

¹ Större investeringar i nationell plan avser namngivna investeringar och åtgärder vars planerade kostnader överstiger 100 miljoner kronor.

² Till anslagsposten för räntor och återbetalning av lån har medel avsatts som motsvarar det beräknade anslagsbehovet vid en kalkylränta på 2,7 procent 2021, 3,1 procent 2022 och 3,7 procent 2023. Den preliminära beräkningen av tilldelning av medel till den aktuella anslagsposten baseras därmed på en högre kalkylränta än den som använts vid beräkning av anslagsbehovet i tabell 3.13. För att kunna hantera eventuella räntehöjningar finns behov av en buffert på anslagsposten för räntor och återbetalning av lån.

Regeringens överväganden

Tabell 3.9 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	25 783 982	25 783 982	25 783 982
Pris- och löneomräkning ²	448 116	429 754	657 974
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 571 786	4 549 662	4 356 445
varav BP21 ³	373 756	429 451	204 359
- VTI:s forskning samt cykelcentrum	-15 000	-15 000	-15 000
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-8 244	-11 549	-10 641
- Främjandeinsatser kompetensförsörjning	-10 000		
- Förbättrade effektberäkningar	2 000	1 000	
- Civilt försvar 2021–2025: Transporter	80 000	130 000	230 000
- Stadsmiljöavtal	300 000	250 000	
- Ökad och säker cykling	25 000	75 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	30 803 884	30 763 397	30 798 400

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Finansiering av föreslagen ökning av anslaget för VTI sker delvis genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med 15 000 000 kronor 2021 och beräknas minska med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2022.

Kompetensförsörjningen inom transportområdet, särskilt inom järnväg, ska främjas. Anslag 1:3 *Trafikverket* ökas med 10 000 000 kronor under 2021 för det ändamålet. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas 2021 med motsvarande belopp.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 80 miljoner kronor 2021 och beräknas öka med 130 000 000 kronor 2022 och 230 000 000 kronor 2023. De bevakningsansvariga myndigheterna inom transportområdet – Trafikverket, Transportstyrelsen, Luftfartsverket och Sjöfartsverket – tillförs ytterligare medel för uppbyggnaden av den civila försvarsförmågan inom respektive myndighet. De medel som tillförs kommer att fördelas mellan myndigheterna. Anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas med 80 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 130 000 000 kronor 2022 och 230 000 000 kronor 2023.

Trafikens miljöpåverkan behöver minska, inte minst i städer där förutsättningarna för bl.a. cykeltrafik behöver förbättras ytterligare. Stadsmiljöavtalen, som visat sig effektiva för att främja hållbara transporter i städer, ges därför en tillfällig förstärkning med särskilt fokus på cykel. Anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas därför med 300 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 250 000 000 kronor 2022.

Regeringen vill att andelen som reser med cykel ska öka. Regeringen gör en tvåårig extra satsning som syftar till att stimulera åtgärder som leder till ökad och säker cykling, bl.a. i statlig cykelinfrastruktur och i samverkan med civilsamhället. Anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas därför med 25 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 75 000 000 kronor 2022.

Anslaget föreslås minska med 8 244 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se avsnitt 4.1.1 i utgiftsområde 22 Kommunikationer. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 11 549 000 kronor respektive 10 641 000 kronor.

Enligt klimatlagen ska regeringen årligen för riksdagen redovisa vad de viktigaste besluten inom klimatpolitiken under året kan betyda för utvecklingen av växthusgasutsläppen och bedöma om det finns behov av ytterligare åtgärder. Regeringen konstaterar att det behövs förbättrade effektbedömningar i klimatpolitiken. Av detta skäl föreslår regeringen att anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas med 2 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 1 000 000 kronor 2022.

Regeringen föreslår att 30 803 884 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 30 763 397 000 kronor respektive 30 798 400 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 118 650 000 000 kronor 2022–2050.

Tabell 3.10 Beställningsbemyndigande för anslag 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2050
Ingående åtaganden	92 965 602	108 875 761	115 010 204			
Nya åtaganden	37 100 332	31 038 008	31 950 000			
Infriade åtaganden	-21 190 174	-24 903 565	-29 041 811	-22 967 838	-17 704 684	-77 245 871
Utestående åtaganden	108 875 761	115 010 204	117 918 393			
Erhållet/förslaget bemyndigande	128 439 700	116 382 000	118 650 000			

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som Trafikverket bedriver förutsätter att myndigheten ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet och bidrag där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen (2011:203). Bemyndigandet ska avse det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas framtida räntekostnader på upptagna lån. Vid beräkningarna används en långsiktig jämviktsränta som i dag är 3,75 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority). I aktuella planer ingår ett stort antal medelstora och stora byggprojekt, såsom Västlänken i Göteborg, Mälarbanan i Stockholm och en första etapp av Norrbotniabanan. Avgörande för när ett åtagande inträffar är enligt gällande redovisningsregler vanligen när respektive kontrakt tecknas.

Ekonomiska åtaganden i form av medfinansiering av transportinfrastruktur som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, regioner eller företag, ska i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår avtal om sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontrakts- eller avtalstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan buffert försämras möjligheterna till att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och även kan fördyra

projektgenomförandet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 118 650 000 000 kronor 2022–2050.

Låneram för samhällsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 ta upp lån i Riksgäldskontoret för vissa infrastrukturprojekt som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 51 000 000 000 kronor.

Tabell 3.11 Beräknad nettoupplåning för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån

Miljoner kronor

	Skuld 2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025– 2029	Skuld 2029–
Broinvesteringar	18	-2	-2	-1	-1	-1	-5	6
El- och teleanläggningar	5 227	-186	-186	-186	-186	-186	-930	3 367
E6 Svinesundsförbindelsen	206	-206	0	0	0	0	0	0
E6 Svinesundsförbindelsen, Tullstation	46	-46					0	0
Prioriterade vägprojekt	3 643	-240	-240	-240	-240	-240	-1 200	1 243
Prioriterade järnvägsprojekt	12 776	-617	-617	-617	-617	-617	-3 085	6 606
Botniabanan	12 807	-429	-429	-429	-429	-429	-2 145	8 517
CEF-finansiering av Göteborgs hamn	0	360	0	0	-360	0	0	0
Delsumma investeringar som lånefinansierats	34 723	-1 366	-1 474	-1 473	-1 833	-1 473	-7 365	19 739
E 4 Sundsvall	1 135	-59	-40	-28	-34	-32	-97	845
Rv 50 Motala–Mjölby	409	-22	-10	-2	-8	-3	-24	340
Västsvenska infrastrukturpaketet (vägar)	0	0	0	152	182	0	320	654
Västsvenska infrastrukturpaketet (bana)	0	1 363	1 636	1 515	685	94	387	5 680
Skurubron	0	134	433	151	-40	-24	-134	520
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter eller trängselskatt	1 544	1 416	2 019	1 788	785	35	452	8 039
Investeringar i Stockholmsregionen	1 688	4 555	4 786	3 467	3 067	3 313	5 387	26 263
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter eller trängselskatt	1 688	4 555	4 786	3 467	3 067	3 313	5 387	26 263
Summa	37 955	4 605	5 331	3 782	2 019	1 875	-1 526	54 041

Tabell 3.12 Beräknad låneskuld för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån

Miljoner kronor

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	...2029 ¹
Broinvesteringar	18	16	14	13	12	11	10	6
El- och teleanläggningar	5 227	5 041	4 855	4 669	4 483	4 297	4 111	3 367
E6 Svinesundsförbindelsen	206	0	0	0	0	0	0	0
E6 Svinesundsförbindelsen, Tullstation	46	0						
Prioriterade vägprojekt	3 643	3 403	3 163	2 923	2 683	2 443	2 203	1 243
Prioriterade järnvägsprojekt	12 776	12 159	11 542	10 925	10 308	9 691	9 074	6 606
Botniabanan	12 807	12 378	11 949	11 520	11 091	10 662	10 233	8 517
CEF-finansiering av Göteborgs hamn	0	360	360	360	0	0	0	0
Delsumma investeringar som lånefinansierats	34 723	33 357	31 883	30 410	28 577	27 104	25 631	19 739
E 4 Sundsvall	1 135	1 076	1 036	1 008	974	942	908	845
Rv 50 Motala–Mjölby	409	387	377	375	367	364	361	340
Västsvenska infra-strukturpaketet (vägar)	0	0	0	152	334	334	334	654
Västsvenska infra-strukturpaketet (bana)	0	1 363	2 999	4 514	5 199	5 293	5 293	5 680
Skurubron	0	134	567	718	678	654	629	520
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter eller trängselskatt	1 544	2 960	4 979	6 767	7 552	7 587	7 525	8 039
Investeringar i Stockholmsregionen	1 688	6 243	11 029	14 496	17 563	20 876	23 530	26 263
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter eller trängselskatt	1 688	6 243	11 029	14 496	17 563	20 876	23 530	26 263
Summa	37 955	42 560	47 891	51 673	53 692	55 567	56 686	54 041

¹Av utrymmesskäl redovisas i tabellen endast den totala låneskulden för åren 2019–2025 samt 2029. Den totala beräknade låneskulden uppgår 2026 till 58 376 miljoner kronor, 2027 till 57 719 miljoner kronor och 2028 till 56 328 miljoner kronor.

Tabell 3.13 Anslagsbehov för räntor och återbetalning av lån för vägar och järnvägar

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	2021	2022	2023	2024	2025	2029 ¹
Lån i Riksgäldskontoret								
Räntor vägar	35	45	45	50	50	50	55	50
Amorteringar vägar	240	240	240	240	240	240	240	240
Räntor järnvägar	195	238	244	235	265	295	339	385
Amorteringar järnvägar	795	803	803	803	803	803	803	803
Räntor Botniabanan	124	158	152	160	197	224	256	319
Amorteringar Botniabanan	429	429	429	429	429	429	429	429
Räntor Arlandabanan villkorlån	2	12	12	13	16	19	23	34
Total anslagsbelastning	1 820	1 925	1 925	1 930	2 000	2 060	2 145	2 260

¹Av utrymmesskäl redovisas i tabellen endast anslagsbehovet för åren 2019–2025 och 2029. Det totala beräknade anslagsbehovet uppgår 2026 till 2 230 miljoner kronor, 2027 till 2 230 miljoner kronor och 2028 till 2 230 miljoner kronor.

Skälen för regeringens förslag: Trafikverket har tagit upp lån för att finansiera anläggningstillgångar, broar som ersätter färjor, vissa prioriterade väg- och järnvägsprojekt, investeringar i el- och teleanläggningar, statens andel av vissa investeringar i Stockholmsområdet i enlighet med avtal från 1983 mellan Statens järnvägar, Region Stockholm och staten samt investeringar i vissa väg- och järnvägsprojekt där kapitalkostnaderna ska finansieras med inkomster från trängselskatt eller infrastrukturavgifter.

Sedan 2017 har Trafikverket möjlighet att ansöka om medfinansiering i s.k. blending-utlysningar inom EU:s fond för ett sammanlänkat Europa, CEF, där Trafikverkets projekt som beviljats medfinansiering måste ta upp lån som motsvarar bidragsbeloppen hos Riksgäldskontoret för att medfinansiering ska verkställas.

Trafikverkets investeringskostnader för uppbyggnad av system för administration av trängselskatt och infrastrukturavgifter belastar också låneramen. Anläggningsstillgångar ska enligt budgetlagen finansieras med lån i Riksgäldskontoret. Dessa omfattas inte av den låneram som redovisas här. Trafikverkets omsättningstillgångar finansieras över verkets räntekonto med därtill kopplad kredit. I det följande ges en närmare redovisning av vad de olika delposterna i tabell 3.11 innebär.

Trafikverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för broinvesteringar som ersätter färjor på statens vägnät utan att öka Trafikverkets anslagsförbrukning. För att betala lånekostnaderna för sådana objekt ska Trafikverket använda sparade driftsmedel från färjetrafiken.

Regeringen undertecknade 2002 ett avtal med den norska regeringen om byggandet av den nya Svinesundsförbindelsen. Investeringsutgifterna är lånefinansierade både i Sverige och i Norge. De två staternas regeringar är nu överens om att alla betalstationer ska lokaliseras till den norska delen av den nya Svinesundsförbindelsen och att avgifter ska tas ut med stöd av automatiska betalstationer. Med anledning av det undertecknade regeringens under 2015 ett nytt avtal med den norska regeringen avseende den nya Svinesundsförbindelsen. Det nya avtalet är ett konsoliderat avtal som ersätter det ursprungliga avtalet från 2002. De svenska lånen för den nya Svinesundsförbindelsen beräknas vara slutamorterade 2023.

Riksdagen beslutade med anledning av tilläggsbudgeten i samband med 2004 års ekonomiska vårproposition (prop. 2003/04:100, bet. 2003/04:FiU21, rskr. 2003/04:274) att regeringen får besluta om en låneram i Riksgäldskontoret för de prioriterade vägprojekten: E6 delen Rabbalshede–Hogdal, E20 delen Tollered–Alingsås samt genom Alingsås, Rv 40 delen Brämhult–Hester, Rv 40 delen Haga–Ljungarum, Rv 45 delen Angeredbron–Älvängen, Rv 44 delen Bäberg–Väne Ryr och Rv 49 Skara–Varnhem samt de prioriterade järnvägsprojekten Hallsberg–Degerön, Mjölby–Motala, Trollhättan–Göteborg samt järnvägsprojekt i Stockholmsområdet.

Den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029 (N2018/03462/TIF, m.fl.) samt länsplanen för regional transportinfrastruktur i Stockholms län för perioden 2018–2029 innehåller ett antal investeringar som delvis har finansierats eller kommer att finansieras med inkomster från trängselskatt eller infrastrukturavgifter. Det som avses är de objekt som enligt Stockholmsöverenskommelsen, Västsvenska infrastrukturpaketet och Sverigeförhandlingen delvis ska finansieras med inkomster från trängselskatt samt broarna över Sundsvallsfjärden på väg E4 och över Motalaviken på riksväg 50 som delvis finansieras av inkomster från infrastrukturavgifter.

Den del av investeringarna som täcks av framtida trängselskatte- eller avgiftsintäkter, finansieras genom lån som totalt får uppgå till 52 000 miljoner kronor i 2017 års prisnivå, enligt den av riksdagen beslutade planeringsramen för sådana investeringar (prop. 2016/17:21, bet. 2016/17:TU4, rskr. 2016/17:101). Planeringsramen ska komplettera den statliga ekonomiska ramen för infrastrukturåtgärder för planeringsperioden 2018–2029 som uppgår till 622 500 miljoner kronor.

Investeringsplan för Trafikverket

Trafikverkets samhällsinvesteringar omfattar investeringar och reinvesteringsåtgärder som ingår i den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för

perioden 2018–2029 och i länsplanerna för regional transportinfrastruktur för perioden 2018–2029 (N2018/03462/TIF, m.fl.). Trafikverkets och länens årliga investeringsvolymerna bestäms av anvisade anslag, de lån Trafikverket tar upp i Riksgäldskontoret och de tillskott som erhålls via medfinansiering, bl.a. externa bidrag från kommuner och regioner samt bidrag från EU genom det äldre regelverket för TEN-T och Fonden för ett sammanlänkat Europa, CEF, samt förskotteringar. Förskotteringar påverkar investeringsvolymen ett visst år men inte den totala investeringsvolymen över tid. De trängselskattinkomster som används för investeringar ingår i anvisade anslag. Trafikverket beräknar att de sammanlagda samhällsinvesteringarna i form av nyanskaffning och vidmakthållande kommer att uppgå till 38 775 miljoner kronor under 2021, se tabell 3.14.

I jämförelse med investeringsplanen som redovisades i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 22) har vissa förändringar skett mellan åren till följd av förändrad produktionstakt av investerings- respektive reinvesteringsåtgärder, se tabell 3.14.

Tabell 3.14 Investeringsplan för Trafikverket

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Summa 2021– 2023
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	23 324	28 032	33 936	31 432	28 435	93 803
Järnväg nationell plan	12 385	14 678	17 581	17 201	15 583	50 365
- varav finansieras med trängselskatt i Göteborg	487	2 828	3	3	1 653	1 659
Järnväg regional plan	417	477	183	119	250	552
Väg nationell plan	8 402	11 480	13 602	11 639	10 014	35 255
- varav finansieras med trängselskatt i Stockholm	3 775	6 170	6 831	5 237	4 250	16 318
- varav finansieras med trängselskatt i Göteborg	1	5	195	424	107	726
Väg regional plan	2 120	1 397	2 570	2 473	2 588	7 631
varav investeringar i anläggningstillgångar	23 340	27 275	32 999	30 431	27 428	90 858
- väganläggningar	10 531	12 732	15 959	13 831	12 228	42 018
- järnvägsanläggningar	12 809	14 543	17 040	16 600	15 200	48 840
Finansiering av anskaffning och utveckling	23 324	28 032	33 936	31 432	28 435	93 803
Anslag 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	18 282	17 244	21 405	20 854	21 768	64 027
Anslag 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	114	64				
Anslag 1:11 Trängselskatt i Stockholm	1 825	1 700	1 895	1 913	1 380	5 188
Anslag 1:14 Trängselskatt i Göteborg	488	969	877	863	741	2 481
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	1 923	6 420	7 971	5 955	3 889	17 815
Bidrag/medfinansiering	692	1 787	1 799	1 847	657	4 303
Förskotteringslån		-152	-11			-11
Vidmakthållande av befintliga investeringar	5 203	6 841	5 776	6 467	6 306	18 549
Reinvesteringar i järnvägar	3 004	4 276	3 734	4 612	4 440	12 786
Reinvesteringar i vägar	2 199	2 565	2 042	1 855	1 866	5 763
- varav bärighet och tjälsäkring	1 126	1 246	1 506	1 561	1 539	4 606

	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Summa 2021– 2023
varav investeringar i anläggningstillgångar	5 155	6 841	5 776	6 467	6 306	18 549
- väganläggningar	2 158	2 565	2 042	1 855	1 866	5 763
- järnvägsanläggningar	2 997	4 276	3 734	4 612	4 440	12 786
Finansiering vidmakthållande	5 203	6 841	5 776	6 467	6 306	18 549
Anslag 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	5 127	6 772	5 691	6 400	6 190	18 281
Anslag 1:11 Trängselskatt i Stockholm	62	59	41		4	45
Anslag 1:14 Trängselskatt i Göteborg	5	4	5	18	85	108
Bidrag/medfinansiering	9	6	39	49	27	115
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	28 527	34 873	39 712	37 899	34 741	112 352
Totala varav investeringar i anläggningstillgångar	28 495	34 116	38 775	36 898	33 734	109 407

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Verksamheten omfattar uppdragsverksamhet samt offentligrättsliga avgifter inklusive avgift för färd på Svinesundsförbindelsen, bron över Motalaviken på riksväg 50 och bron över Sundsvallsfjärden på väg E4. I Trafikverkets uppdragsverksamhet ingår Färjerederiet. Utgångspunkten för Färjerederiet är att uppnå en lönsamhet i nivå med branschen i övrigt, skild från Trafikverkets övriga delar. I uppdragsverksamheten ingår även att administrera stödsystem för andra aktörer inom sektorn. Huvudregeln för denna verksamhet är att full kostnadstäckning ska uppnås. Trafikverket beslutar efter samråd med Ekonomistyrningsverket om prissättningen för uppdragsverksamheten. Trafikverkets uppdragsverksamhet omfattar bl.a. följande tjänster:

- Försäljning av vägfärjetjänster (Färjerederiet).
- Tillhandahållande av fordon vid förarprov.
- Materielservice.
- Utbildningsverksamhet.
- Uthyrning av järnvägsfordon.
- Upprätthållande av ett lager av reservbromateriel.
- Elektroniska kommunikationstjänster.

Av tabellen nedan framgår kostnader och intäkter för den avgiftsbelagda verksamheten i Trafikverket. De intäkter för banavgifter som redovisas innefattar endast trafikavgifter. Andra avgiftsintäkter såsom intäkter från kvalitetsavgifter, för uppställning av fordon på spår som Trafikverket förvaltar, tågvärme, röjning och specialtransporter ingår inte. Trafikverket uppskattar att intäkterna från dessa avgifter kommer att uppgå till 148 miljoner kronor 2021. Av dessa 148 miljoner kronor i intäkter, härleds 84 miljoner kronor till kvalitetsavgifter. Trafikverkets bruttokostnader för betalning av kvalitetsavgifter till följd av avvikelser från tågplan och trafikeringsavtal fastställt användande av infrastrukturen som orsakats av Trafikverket, belastar anslag 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* och uppskattas uppgå till 232 miljoner kronor. Från och med den 1 juli 2018 har regress införts. Regress är ett ersättningssystem där järnvägsföretagen kan söka ersättning för kvalitetsbristkostnader enligt järnvägstrafiklagen (2018:181) när det är Trafikverket som är ansvarig. Regresskraven bedöms av Trafikverket uppgå till 140 miljoner kronor för 2021.

Utöver de medel som framgår av tabellen disponerar Trafikverket medel som Transportstyrelsen får in från skyltavgifter för personliga registreringsskyltar till fordon. Medlen används främst för trafiksäkerhetsändamål. Intäkterna för 2019 beräknas uppgå till 15 miljoner kronor.

Tabell 3.15 Intäkter som Trafikverket disponerar

Tusental kronor, löpande priser

	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)	Akkumulerat resultat
Färjerederiet				
Utfall 2019	103 674	102 080	1 594	-694
Prognos 2020	98 316	97 892	424	-270
Budget 2021	98 316	100 000	-1 684	-1 954
Trafikverksskolan (Utbildning)				
Utfall 2019	60 028	67 639	-7 611	-10 739
Prognos 2020	56 700	69 503	-12 803	-23 542
Budget 2021	61 408	60 217	1 191	-22 351
Fordonsresurser				
Utfall 2019	81 702	41 651	40 051	76 189
Prognos 2020	80 713	66 158	14 555	90 744
Budget 2021	67 853	72 950	-5 097	85 647
Övriga avgifter för uppdragsverksamhet¹				
Utfall 2019	2 077 931	2 057 466	20 465	170 503
Prognos 2020	2 120 299	2 148 844	-28 545	141 958
Budget 2021	2 254 382	2 233 244	21 138	163 096
Svinesundsförbindelsen				
Utfall 2019	75 190	29 100	46 090	464 689
Prognos 2020	61 905	25 014	36 891	501 580
Budget 2021	0	21 014	-21 014	480 566
Riksväg 50 Motala				
Utfall 2019	39 400	29 500	9 900	0
Prognos 2020	28 000	28 000	0	0
Budget 2021	23 000	23 000	0	0
E 4 Sundsvall				
Utfall 2019	80 400	45 800	34 600	0
Prognos 2020	59 000	59 000	0	0
Budget 2021	50 000	50 000	0	0
Förarprovsavgifter				
Utfall 2019	549 575	523 515	26 060	93 151
Prognos 2020	506 597	539 738	-33 141	60 010
Budget 2021	603 138	587 779	15 359	75 369

	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)	Akkumulerat resultat
Banavgifter				
Utfall 2019	1 942 909	1 942 909	0	0
Prognos 2020	1 770 000	1 770 000	0	0
Budget 2021	2 100 000	2 100 000	0	0
Sjöfartsstöd				
Utfall 2019	472	472	0	0
Prognos 2020	400	400	0	0
Budget 2021	400	400	0	0

¹ Övriga avgifter består av bl.a. uthyrning av förarprovsbilar vid prov, information, service och rådgivning, uthyrning av lokaler, uthyrning av reservbroar, elektroniska kommunikationstjänster, elförsäljning och fastighetsförvaltning.

De offentligrättsliga avgifter som Trafikverket inte disponerar är ansökningsavgifter för främst transportdispenser. Dessa redovisas i tabell 3.16.

Tabell 3.16 Intäkter som Trafikverket inte disponerar

Tusental kronor, löpande priser

	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)	Akkumulerat resultat
Offentligrättsliga avgifter				
Utfall 2019	20 982	20 982	0	0
Prognos 2020	19 000	19 000	0	0
Budget 2021	19 000	19 000	0	0

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i underlag från Trafikverket (I2020/00613/US).

3.6.2 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

2019	Utfall	23 611 780	Anslagssparande	-571 807
2020	Anslag	27 407 715 ¹	Utgiftsprognos	27 350 897
2021	Förslag	28 105 316		
2022	Beräknat	28 080 852 ²		
2023	Beräknat	28 101 764 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 28 100 522 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 27 878 734 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för

- trafikledning, drift, underhåll och bärighetsåtgärder på statliga vägar och järnvägar,
- bidrag till anläggningar i anslutning till det kapillära bannätet i enlighet med tidigare riksdagsbeslut,
- statsbidrag till drift av enskilda vägar,
- ersättning för eftersök av vilt som varit inblandat i sammanstötning med motorfordon eller spårbundna fordon liksom Polismyndighetens administrations- och fakturahanteringsutgifter för detta,
- kommunikationer till Holmön,
- eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv,
- betalning av kvalitetsavgifter till följd av avvikelser från i tågplan och trafikeringsavtal fastställt användande av infrastrukturen som orsakats av Trafikverket,
- kompensation till godstransportörer på spår för icke internaliserade kostnader avseende godstransporter på väg respektive inom sjöfarten,
- forsknings- och innovationsinsatser inom transportområdet,
- räntor och amorteringar på upptagna lån för byggande av broar som ersätter färjor på statens vägnät,
- drift och underhåll av anläggningar för nykterhetskontroll i hamnar, samt
- ersättning som betalas ut av Trafikverket i egenskap av infrastrukturförvaltare med stöd av gällande lagstiftning för järnvägstrafik.

Tabell 3.18 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur, fördelning på anslagposter

Tusental kronor

	Utfall 2019	Budget 2020	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Vidmakthållande väg	13 600 464	14 492 210	14 376 582	14 999 023	14 937 730	14 946 768
Drift och underhåll	11 281 414	11 977 527	11 786 820	12 207 004	12 083 571	12 092 609
Bärighet och tjälsäkring	1 121 207	1 241 967	1 254 966	1 484 467	1 529 698	1 529 698
Bidrag för drift av enskild väg	1 197 843	1 272 716	1 334 796	1 307 552	1 324 461	1 324 461
Vidmakthållande järnväg	9 778 959	12 604 814	12 658 875	12 810 817	12 846 566	12 855 858
Drift, underhåll och trafikledning	9 778 959	12 604 814	12 658 875	12 810 817	12 846 566	12 855 858
Forskning och innovation	232 357	310 691	315 440	295 476	296 556	299 138
Summa	23 611 780	27 407 715	27 350 897	28 105 316	28 080 852	28 101 764

Regeringens överväganden

Tabell 3.19 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	24 655 015	24 655 015	24 655 015
Pris- och löneomräkning ²	428 376	410 818	629 043
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 021 925	3 015 019	2 817 706
varav BP21 ³	1 380 000	1 380 000	1 380 000
- VTI:s forskning samt cykelcentrum	-20 000	-20 000	-20 000
- Järnvägsunderhåll	500 000	500 000	500 000
- Vägunderhåll	500 000	500 000	500 000
- Miljökompensation godstransporter på järnväg	400 000	400 000	400 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	28 105 316	28 080 852	28 101 764

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Efter regeringens förslag i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Ersättning till riskgrupper, kapitalinsatser i statligt ägda företag och andra åtgärder med anledning av coronaviruset beslutade riksdagen att tillföra 200 000 000 kronor för en miljökompensation för 2020 (prop. 2019/20:187 utg.omr. 22, bet. 2019/20:FiU62, rskr. 2019/20:366). Efter regeringens förslag i proposition Extra ändringsbudget för 2020 – Stöd till hälso- och sjukvården, utbildningsinsatser och andra åtgärder med anledning av coronaviruset beslutade regeringen att tillföra 720 000 000 kronor för järnvägsunderhåll och 300 000 000 kronor för vägunderhåll för 2020 (prop. 2019/20:167 utg.omr. 22, bet. 2019/20:FiU60, rskr. 2019/20:299). Regeringen fortsätter att satsa på underhåll av transportinfrastrukturen och anslag 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ökas därför med 500 000 000 kronor till vägunderhåll 2021 och beräknas ökas med 500 000 000 kronor 2022 respektive 2023 där fokus bl.a. är på det finmaskiga vägnätet på landsbygden samt 500 000 000 kronor till järnvägsunderhåll 2021 och beräknas ökas med 500 000 000 kronor 2022 respektive 2023.

Den minskade lönsamheten för de företag som tillhandahåller godstransporter på järnväg kan leda till neddragningar i verksamheterna med följderna att utbudet av godstransporter på järnväg minskar. Detta riskerar att leda till en överflyttning av godstransporter från järnväg till väg. Regeringen bedömer att en miljökompensation under 2021–2025 kan motverka en sådan utveckling. Anslag 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ökas därför med 400 000 000 kronor 2021 och beräknas ökas med 400 000 000 kronor 2022 respektive 2023.

Finansiering av föreslagen ökning av anslag 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut* sker delvis genom att anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* minskas med 20 000 000 kronor 2021 och beräknas minska med motsvarande belopp fr.o.m. 2022.

Regeringen föreslår att 28 105 316 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 28 080 852 000 kronor respektive 28 101 764 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 31 000 000 000 kronor 2022–2038.

Tabell 3.20 Beställningsbemyndigande för anslag 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2014–2038
Ingående åtaganden	22 953 943	24 107 962	28 189 038			
Nya åtaganden	15 275 503	18 909 033	19 000 000			
Infriade åtaganden	-14 121 485	-14 827 957	-16 805 850	-12 437 621	-7 532 876	-10 412 691
Utestående åtaganden	24 107 962	28 189 038	30 383 188			
Erhållet/förslaget bemyndigande	29 246 900	28 600 000	31 000 000			

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som Trafikverket bedriver förutsätter att myndigheten ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet och bidrag där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen. Bemyndigandet ska avse det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. Avgörande för när ett åtagande inträffar enligt gällande redovisningsregler är vanligen när respektive kontrakt tecknas. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan buffert försämras möjligheterna till att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt genomförande av åtgärder. Exempelvis kan det bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och även kan fördyra projektgenomförandet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 31 000 000 000 kronor 2022–2038.

3.6.3 1:3 Trafikverket

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:3 Trafikverket

Tusental kronor

2019	Utfall	1 413 462	Anslagssparande	-12 396
2020	Anslag	1 419 782 ¹	Utgiftsprognos	1 393 064
2021	Förslag	1 418 687		
2022	Beräknat	1 420 189 ²		
2023	Beräknat	1 436 170 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 408 687 tkr i 2021 års prishäva.

³ Motsvarar 1 408 687 tkr i 2021 års prishäva.

Ändamål

Anslaget får användas för Trafikverkets förvaltningsutgifter. Från anslaget finansieras utgifter för ledning, ekonomiadministration, personaladministration, planering och uppföljning av verksamheten, övrigt verksamhetsstöd och intern utveckling till den del

dessa aktiviteter inte är direkt hänförliga till kärnverksamhetens produkter och tjänster/prestationer. Anslaget får även användas till utgifter för att samordna med branschaktörer och utbildningsanordnare när det gäller åtgärder som syftar till att avhjälpa brister i den långsiktiga kompetensförsörjningen inom infrastruktur- och transportsektorn. Anslaget finansierar vidare administration av statens miljöansvar inom det transportpolitiska området. Anslaget får även användas för modellutveckling och analys inom transportområdet. Anslaget får vidare användas för verksamhet rörande den långsiktiga infrastrukturplaneringen och riksintressen inom sjö- och luftfartsområdet samt för administration av drift- och investeringsbidrag till icke statliga flygplatser och administrationen av trafikavtal. Anslaget får även användas för uppföljning av särskilda överenskommelser om transportinfrastrukturinvesteringar.

Regeringens överväganden

Tabell 3.22 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Trafikverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 421 782	1 421 782	1 421 782
Pris- och löneomräkning ²	24 103	35 909	52 312
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-27 198	-37 502	-37 924
varav BP21 ³	-22 030	-32 030	-32 030
- Generell besparing i statsförvaltningen	-32 030	-32 030	-32 030
- Främjandeinsatser kompetensförsörjning	10 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 418 687	1 420 189	1 436 170

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Kompetensförsörjningen inom transportområdet, särskilt inom järnväg, ska främjas. Anslag 1:3 *Trafikverket* ökas därför med 10 000 000 kronor under 2021 för det ändamålet. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med motsvarande belopp 2021.

Anslag 1:3 *Trafikverket* minskas med 32 030 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 1 418 687 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Trafikverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 420 189 000 kronor respektive 1 436 170 000 kronor.

3.6.4 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tusental kronor

2019	Utfall	188 308	Anslagssparande	
2020	Anslag	188 308 ¹	Utgiftsprognos	188 308
2021	Förslag	188 308		
2022	Beräknat	188 308		
2023	Beräknat	188 308		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter inom Sjöfartsverkets ansvarsområde som inte finansieras via handelssjöfarten, såsom flyg- och sjöräddning, isbrytningsverksamhet samt fritidsbåtsinfrastruktur.

Regeringens överväganden

Tabell 3.24 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	188 308	188 308	188 308
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	188 308	188 308	188 308

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 188 308 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 188 308 000 kronor respektive 188 308 000 kronor.

3.6.5 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tusental kronor

2019	Utfall	62 284	Anslagssparande	
2020	Anslag	62 284 ¹	Utgiftsprognos	62 284
2021	Förslag	62 284		
2022	Beräknat	62 284		
2023	Beräknat	62 284		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för att täcka drift och administration av Trollhätte kanal och slussar och Säffle kanaler samt övrig kanalverksamhet och byggnadsminnen.

Regeringens överväganden

Tabell 3.26 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	62 284	62 284	62 284
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	62 284	62 284	62 284

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 62 284 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 62 284 000 kronor respektive 62 284 000 kronor.

3.6.6 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tusental kronor

2019	Utfall	148 243	Anslagssparande	35 070
2020	Anslag	188 013 ¹	Utgiftsprognos	188 013
2021	Förslag	88 013		
2022	Beräknat	88 013		
2023	Beräknat	88 013		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera delar av driftunderskott vid kommunala och privata flygplatser som trafikerar av flyglinjer som upphandlas av staten. Anslaget får användas för utgifter för att upprätthålla beredskap för samhällsviktiga transporter på vissa flygplatser. Anslaget får därutöver användas för ersättning till utförare av flygtrafiktjänst för flygningar där avgift inte får tas ut.

Regeringens överväganden

Tabell 3.28 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	88 013	88 013	88 013
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	88 013	88 013	88 013

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Från anslaget får Trafikverket använda 68 513 000 kronor för utgifter för att finansiera delar av driftunderskott vid kommunala och privata flygplatser som trafikeras av flyglinjer som upphandlas av staten.

Av anslaget får Trafikverket använda 10 000 000 kronor för att täcka kostnader för sådana flygningar som är undantagna från avgift för flygtrafiktjänster inom ramen för tillämpningen av kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 391/2013 av den 3 maj 2013 om inrättande av ett gemensamt avgiftssystem för flygtrafiktjänster.

Vidare får Trafikverket använda 9 500 000 kronor för utgifter för att upprätthålla beredskap för samhällsviktiga transporter på vissa flygplatser.

Regeringen föreslår att 88 013 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Ersättning avseende icke statliga flygplatser* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 88 013 000 kronor respektive 88 013 000 kronor.

3.6.7 1:7 Trafikavtal

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

2019	Utfall	999 264	Anslagssparande	20 637
2020	Anslag	1 050 000 ¹	Utgiftsprognos	1 072 969
2021	Förslag	1 058 000		
2022	Beräknat	1 038 000		
2023	Beräknat	1 038 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statens trafikavtal rörande transportpolitiskt motiverad interregional kollektivtrafik. Anslaget får användas för utgifter för tillfällig juridisk, ekonomisk eller annan expertis vid ingående av nya avtal samt för förvaltningsutgifter som är direkt hänförliga till trafikavtal. Anslaget får även användas till statligt tonnage för färjetrafiken till och från Gotland.

Regeringens överväganden

Tabell 3.30 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 050 000	1 050 000	1 050 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	8 000	-12 000	-12 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 058 000	1 038 000	1 038 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 058 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Trafikavtal* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 038 000 000 kronor respektive 1 038 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:7 *Trafikavtal* ingå ekonomiska åtaganden i samband med tjänstekoncessioner, avtal om trafik tjänst baserat på allmän trafikplikt, samverkansavtal och upphandling av transportpolitiskt motiverad trafik som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 400 000 000 kronor 2022–2027.

Tabell 3.31 Beställningsbemyndigande för anslag 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2027
Ingående åtaganden	5 101 220	4 685 714	4 918 577			
Nya åtaganden	597 943	1 262 220	1 150 000			
Infriade åtaganden	-1 013 449	-1 029 357	-1 040 031	-1 016 124	-963 302	-3 049 120
Utestående åtaganden	4 685 714	4 918 577	5 028 546			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	4 971 200	5 700 000	5 400 000			

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag 2021–2023 samt kompletterande underlag från Trafikverket (I2020/00613/US).

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet föreslås vara något högre än beräknade utestående åtaganden för att ta höjd för den variation och osäkerhet som förekommer inom detta område. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:7 *Trafikavtal* ingå ekonomiska åtaganden i samband med tjänstekoncessioner, avtal om trafik tjänst baserat på allmän trafikplikt, samverkansavtal och upphandling av transportpolitiskt motiverad trafik som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 400 000 000 kronor 2022–2027.

3.6.8 1:8 Viss internationell verksamhet

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:8 Viss internationell verksamhet

Tusental kronor

2019	Utfall	28 575	Anslagssparande	182
2020	Anslag	28 757 ¹	Utgiftsprognos	28 464
2021	Förslag	28 757		
2022	Beräknat	28 757		
2023	Beräknat	28 757		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges förpliktelser som värdland för Världssjöfartsuniversitetet (World Maritime University, WMU). Anslaget får även användas till utgifter som omfattar avgifter till internationella organisationer inom transportområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 3.33 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Viss internationell verksamhet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	28 757	28 757	28 757
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	28 757	28 757	28 757

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 28 757 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Viss internationell verksamhet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 28 757 000 kronor respektive 28 757 000 kronor.

3.6.9 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tusental kronor

2019	Utfall	52 856	Anslagssparande	1 475
2020	Anslag	55 035 ¹	Utgiftsprognos	55 935
2021	Förslag	86 694		
2022	Beräknat	81 935 ²		
2023	Beräknat	82 832 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 81 398 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 81 397 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utredningsverksamhet, kompetensutveckling, lokaler, särskild utrustning, administration och det nationella transportforskningsbiblioteket BIC. Anslaget får användas för medfinansiering av Statens väg- och transportforskningsinstituts deltagande i EU-projekt. Anslaget får även användas för inrättandet och driften av ett nationellt kompetenscentrum om cykling.

Regeringens överväganden

Tabell 3.35 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	53 035	53 035	53 035
Pris- och löneomräkning ²	1 619	1 980	2 582
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	32 040	26 920	27 215
varav BP21 ³	34 040	34 040	34 040
- VTI:s forskning samt cykelcentrum	35 000	35 000	35 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-960	-960	-960
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	86 694	81 935	82 832

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Statens väg- och transportforskningsinstituts (VTI) anslag förstärks för att utöka myndighetens forsknings- och innovationsåtaganden inom transportområdet nationellt och internationellt samt för att därigenom stärka kompetensförsörjningen inom transportsektorn och för att förlänga verksamheten inom Nationellt kunskapscentrum om cykel t.o.m. 2023. Anslag 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut* ökas därför med 35 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med motsvarande belopp 2022 respektive 2023 varav 5 000 000 kronor 2022 respektive 2023 avser Nationellt kunskapscentrum om cykel. Finansiering sker dels genom att anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med 15 000 000 kronor 2021 och beräknas minska med motsvarande belopp 2022 respektive 2023, dels genom att anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* minskas med 20 000 000 kronor 2021 och beräknas minska med motsvarande belopp 2022 respektive 2023.

Anslag 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut* minskas med 960 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 86 694 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 81 935 000 kronor respektive 82 832 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 3.36 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	192 417	186 561	5 856	22 841
(varav tjänsteexport)	2 256	2 467	-211	-370
Prognos 2020	190 420	188 300	2 120	24 961
(varav tjänsteexport)	4 120	4 120	0	-370
Budget 2021	194 350	192 250	2 100	27 061
(varav tjänsteexport)	4 202	4 202	0	-370

Källa: Statens väg- och transportforskningsinstituts budgetunderlag för 2021–2023 inklusive kompletterande underlag (dnr 2020/00514/US).

3.6.10 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

**Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till
Transeuropeiska nätverk**

Tusental kronor

2019	Utfall	114 220	Anslagssparande	511 616
2020	Anslag	150 000 ¹	Utgiftsprognos	98 982
2021	Förslag	150 000		
2022	Beräknat	150 000		
2023	Beräknat	150 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Bidrag från EU till statliga transport- och infrastrukturprojekt betalas in på statens budgets inkomstsida. Beviljade bidrag utbetalas sedan från statens budgets utgiftssida till de aktuella projekten. De bidrag som Sverige får utgör en medfinansiering som utökar den totala ramen för investeringar.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för bidrag som EU beviljar genom det äldre regelverk om finansiering på området för TEN-T och enligt Fonden för ett sammanlänkat Europa, CEF.

Regeringens överväganden

Tabell 3.38 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	150 000	150 000	150 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	150 000	150 000	150 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Transeuropeiska transportnätet (TEN-T) är EU:s instrument att främja uppbyggnaden av ett effektivt transportsystem i EU. Transportnätet är indelat i ett stomnät och ett övergripande nät. Båda nivåerna omfattar samtliga trafikslag, inklusive intermodala plattformar. Under 2020 har arbetet fortsatt med översynen av den nu gällande förordningen (Europaparlamentet och rådets förordning (EU) nr 1315/2013 av den 11 december 2013 om unionens riktlinjer för utbyggnad av det transeuropeiska transportnätet och om upphörande av beslut nr 66/2010/EU).

Till stöd för planering och finansiering av TEN-T har Fonden för ett sammanlänkat Europa, CEF, upprättats. Reglerna för fonden finns fastställda i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1316/2013 av den 11 december 2013 om inrättande av fonden för ett sammanlänkat Europa, om ändring av förordning (EU) nr 913/2010 och om upphörande av förordningarna (EG) nr 680/2007 och (EG) nr 67/2010 (CEF-förordningen). Fonden omfattar områdena Transport, Energi och Digitalisering. I förordningen har nio särskilt prioriterade transportkorridorer utpekats samt två s.k. horisontella prioriteringar, som rör utbyggnaden av ett EU-gemensamt signalsystem för järnväg (ERTMS) och sjömotorvägar (MoS). Sverige berörs av de horisontella korridorerna och av stomnätskorridoren Skandinavien–Medelhavet.

Under våren 2019 nådde rådet och Europaparlamentet en partiell överenskommelse om en ny förordning. Överenskommelsen omfattar efter ett svenskt förslag bl.a. en förlängning av stomnätskorridoren Skandinavien–Medelhavet norrut genom Sverige. Därtill omfattar överenskommelsen en förlängning av korridoren Nordsjön–Baltikum genom Finland via Haparanda till Luleå. Den återstående delen av förordningen har under 2020 förhandlats inom EU:s finansiella ramverk för perioden 2021–2027. Förhandlingarna har lett till att CEF föreslås tilldelas medel för området Transport med 21 384 miljoner euro. Av detta föreslås 10 000 miljoner euro reserveras för generella ändamål, 10 000 miljoner euro reserveras för sammanhållningsländerna, 1 384 miljoner euro reserveras för att slutföra större järnvägsprojekt mellan medlemsstaterna samt 1 500 miljoner euro att främja militär rörlighet. Den nya förordningen väntas träda i kraft den 1 januari 2021.

Regeringen föreslår att 150 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 150 000 000 kronor respektive år.

3.6.11 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tabell 3.39 Anslagsutveckling 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

2019	Utfall	2 665 711	Anslagssparande	131 775
2020	Anslag	2 215 476 ¹	Utgiftsprognos	2 311 307
2021	Förslag	2 238 770		
2022	Beräknat	2 068 000		
2023	Beräknat	2 057 023		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för

- investeringar i vägnätet i Stockholmsregionen som finansieras med överskott från trängselskatten,
- statlig medfinansiering till projektering av tunnelbaneutbyggnaden i Stockholmsregionen,
- medfinansiering av tunnelbaneutbyggnad i Stockholmsregionen,
- investeringskostnader och utbyte av utrustning i betalssystemet, samt
- system- och administrationsutgifter för trängselskatten.

Regeringens överväganden

Tabell 3.40 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 215 476	2 215 476	2 215 476
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-139 800	-139 800	-139 800
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	163 094	-7 676	-18 653
Förslag/beräknat anslag	2 238 770	2 068 000	2 057 023

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 238 770 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 068 000 000 kronor respektive 2 057 023 000 kronor.

Uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel

Tilldelningen av medel från trängselskatteinkomster till väginvesteringar utgår från en prognos av hur stort överskott trängselskattesystemet förväntas ge det kommande året, dvs. hur stort nettot av inbetald trängselskatt och kostnaderna för att administrera systemet förväntas bli. I fastställandet av de medel som avsätts till investeringar tas hänsyn till hur väl tidigare beräknade överskott och avsatta medel har stämt överens.

Nedan finns en sammanställning av inbetald trängselskatt, kostnaderna för administration samt avsatta medel till väginvesteringar under perioden 2007–2017. Tabellen nedan har justerats genom att det anslagssparande på posterna som berörda myndigheter disponerar för administrationskostnader och som omfördelas till anslagsposten avsatt för investeringar också ingår i tabellen. Av tabellen framgår att den ackumulerade differensen mellan överskott och totalt avsatta medel vid utgången av 2019 uppgick till

214 770 000 kronor. Detta belopp läggs till det beräknade överskottet 2020, se vidare i tabell 3.41.

Tabell 3.41 Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar

Tusental kronor

	2007–2015	2016	2017	2018	2019
Intäkter från inbetald trängselskatt	6 694 525	1 537 873	1 694 656	1 698 554	1 685 951
Kostnader för administration	2 162 350	146 203	169 214	126 746	111 293
Överskott	4 532 175	1 391 670	1 525 442	1 571 808	1 574 658
Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län.) Medlen avsatta på en egen anslagspost i regleringsbrev exkl. omdisponeringar under året.	4 401 108	1 207 476	1 273 551	1 380 525	1 611 209
Medel som omdisponerats	326 536	125 800	27 208	7 417	20 154
Summa totalt avsatta medel	4 727 644	1 333 276	1 300 759	1 387 942	1 631 363
Differens mellan överskott och avsatta medel	-195 469	58 394	224 683	183 866	-56 707
Akkumulerad differens	-273 221	-137 075	87 609	271 476	214 770

Källa: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Uppföljning av avsatta medel och hur de har använts

Enligt den s.k. Stockholmsöverenskommelsen ska överskottet från trängselskatten huvudsakligen finansiera Förbifart Stockholm. Därutöver ska överskottet användas till andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen för 5 000 000 000 kronor. Överskottet ska även genom 2013 års Stockholmsförhandling bidra med medfinansiering av utbyggnaden av tunnelbanan i Stockholmsregionen.

Det bör understrykas att beräkningen av de medel som avsätts till investeringar endast är avsedd att spegla de överskott som trängselskattesystemet ger och därmed inte hur stor del av överskottet som används till investeringar. Medel till investeringar som inte används enskilda år överförs i stället som anslagssparande till kommande år. Som framgår av tabell 3.42 nedan hade ett anslagssparande på ca 100 169 000 kronor ackumulerats vid utgången av 2019.

Tabell 3.42 Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av hur avsatta medel har använts

Tusental kronor

	2010–2015	2016	2017	2018	2019
Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län.) Medlen avsatta på en egen anslagspost i regleringsbrev exkl. omdisponeringar under året.	3 989 758	1 207 476	1 273 551	1 380 525	1 611 209
Medel som omdisponerats	326 536	125 800	27 208	7 417	20 154
Ingående anslagssparande	4 004 891	1 437 390	1 790 484	1 830 781	1 023 223
Summa totalt tillgängliga medel	8 321 185	2 770 666	3 091 242	3 218 722	2 654 587
Användning (kostnader för genomförda investeringar)	3 006 008	980 182	1 260 461	2 195 499	2 554 418
Utgående anslagssparande	5 315 178	1 790 484	1 830 781	1 023 223	100 169

Källa: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Beräkning av medel som ska avsättas till investeringar

Av tabell 3.43 framgår att nettoöverskottet från inbetald trängselskatt beräknas uppgå till 1 882 600 000 kronor 2021. I beräkningen av hur stort belopp som ska avsättas till investeringar för 2021 tas hänsyn till den ackumulerade differensen mellan överskott och avsatta medel t.o.m. 2019 på 214 770 000 kronor.

Med beaktande av beräknat överskott för 2020 samt differens mellan överskott och avsatta medel t.o.m. 2018 avser regeringen att avsätta 2 097 370 000 kronor till investeringar i regleringsbrev för 2021, se tabell 3.43.

Tabell 3.43 Trängselskatt i Stockholm – beräkning av medel som avsätts till investeringar

Tusental kronor

	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Intäkter från trängselskatt	2 024 000	2 054 408	2 057 023
Kostnader för administration	141 400	141 400	141 400
Överskott	1 882 600	1 913 008	1 915 623
Justering för ackumulerad differens	214 770		
	2 097 370	1 913 008	1 915 623
Till investeringar (avsätts på anslagspost i Trafikverkets regleringsbrev)			

Källa: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Beräkning av anslagsnivån

Trängselskatt är en statlig tids- och platsrelaterad skatt som tas ut med stöd av lagen (2004:629) om trängselskatt. Skattskyldighet inträder när en skattepliktig bil brukas vid passage av en betalstation. Trängselskatten syftar till att förbättra framkomligheten, förbättra miljön och bidra till att finansiera infrastruktuursatsningar. Lagen gäller hela Sverige, men närmare bestämmelser om var och när skatt tas ut samt skattens storlek finns i särskilda bilagor till lagen. För närvarande tas trängselskatt ut i Stockholms kommun och Göteborgs kommun (10 § lagen om trängselskatt). Anslaget förändras därför i sedvanlig ordning och som framgår nedan avsätts 2 097 370 000 kronor till investeringar 2021. Dessutom avsätts sammanlagt 141 400 000 kronor för administrationskostnader. Det sammanlagda anslagsbehovet för 2021 blir därmed 2 238 770 000 kronor.

Tabell 3.44 Anslag 1:11 Trängselskatt i Stockholm – fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Trafikverket: Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län)	2 097 370	1 913 008	1 915 623
Trafikverket: administration	40 000	40 000	40 000
Transportstyrelsen: administration	85 000	85 000	85 000
Kronofogdemyndigheten: administration	3 400	3 400	3 400
Sveriges Domstolar: administration	1 000	1 000	1 000
Skatteverket: administration	12 000	12 000	12 000
Summa/anslag	2 238 770	2 054 408	2 057 023

Källa: Prognoser från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket samt i Regeringskansliets beräkningar.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 000 kronor 2022–2057.

Tabell 3.45 Beställningsbemyndigande för anslag 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2057
Ingående åtaganden	22 163 585	33 197 756	37 556 050			
Nya åtaganden	13 683 855	6 534 179	6 200 000			
Infriade åtaganden	-2 649 684	-2 175 885	-2 119 998	-2 258 016	-2 327 149	-37 050 887
Utestående åtaganden	33 197 756	37 556 050	41 636 052			
Erhållet/förslaget bemyndigande	38 006 000	39 000 000	42 000 000			

Skälen för regeringens förslag: De investeringar i väginfrastrukturen som finansieras från anslaget för trängselskatt i Stockholm förutsätter att Trafikverket ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen. Bemyndigandet avser det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas framtida räntekostnader på upptagna lån. Vid beräkningarna används en långsiktig jämviktsränta som i dag är 3,75 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority). Räntekostnader redovisas som ett åtagande inom bemyndiganderamen först då lån tagits upp. Avgörande för när ett åtagande inträffar är vanligen när respektive kontrakt tecknas. Ekonomiska åtaganden som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, regioner eller företag om medfinansiering av transportinfrastruktur ska dock i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan försämrings möjligheterna för att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och kan fördyra projektgenomförandet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 000 kronor 2022–2057.

Låneram

Överskottet från trängselskatten ska i enlighet med den s.k. Stockholmsöverenskommelsen finansiera bl.a. Förbifart Stockholm. Därutöver ska överskottet användas till andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen för 5 000 miljoner kronor i 2009 års priser samt för utbyggnad av tunnelbanan i Stockholm. Den del av investeringarna som täcks av framtida skatteintäkter finansieras genom lån i Riksgäldskontoret. Dessa lån redovisas under anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* tillsammans med övriga lån som Trafikverket tar upp för infrastrukturprojekt, eftersom de ingår i den samlade låneramen för infrastrukturprojekt. Lån tas även upp för räntekostnader. Räntor och återbetalning av lån kommer att belasta anslag 1:11 *Trängselskatt i Stockholm*.

3.6.12 1:12 Transportstyrelsen

Tabell 3.46 Anslagsutveckling 1:12 Transportstyrelsen

Tusental kronor

2019	Utfall	2 206 703	Anslagssparande	15 400
2020	Anslag	2 215 497 ¹	Utgiftsprognos	2 174 644
2021	Förslag	2 232 912		
2022	Beräknat	2 225 876 ²		
2023	Beräknat	2 249 371 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 212 024 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 211 373 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Transportstyrelsens förvaltningsutgifter samt för att betala svenskt medlemskap i internationella organisationer inom transportområdet. Anslaget får även användas för system- och administrationsutgifter förknippade med Transportstyrelsens uppörd av andra skatter än trängselskatt, administration av bonus till klimatbonusbilar samt för utbetalning av statsbidrag till vårdgivare för inrapportering av uppgifter till Transportstyrelsens olycksdatabas, Strada.

Regeringens överväganden

Tabell 3.47 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:12 Transportstyrelsen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 215 497	2 215 497	2 215 497
Pris- och löneomräkning ²	31 833	45 906	70 449
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-14 418	-35 527	-36 575
varav BP21 ³	-2 418	-3 724	-3 386
- Utvärdering av klimatbonusen	74		
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-3 072	-4 304	-3 966
- Generell besparing i statsförvaltningen	-3 420	-3 420	-3 420
- Civilt försvar 2021–2025: Säkerhetsskydd	4 000	4 000	4 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 232 912	2 225 876	2 249 371

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av de kommande förändringarna inom området säkerhetsskydd ökas anslag 1:12 *Transportstyrelsen* med 4 000 000 kronor per år från 2021.

I syfte att täcka Transportstyrelsens kostnader 2020 för framtagandet av utvärderingsplanen för klimatbonusen överförs för 2021 74 000 kronor från utgiftsområde 19 Allmän miljö- och naturvård, anslag 1:19 *Industriklivet* till utgiftsområde 22 Kommunikationer, anslag 1:12 *Transportstyrelsen*.

Anslag 1:12 *Transportstyrelsen* minskas med 3 072 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, se utgiftsområde 22 Kommunikation, avsnitt

4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 4 304 000 kronor respektive 3 966 000 kronor.

Anslag 1:12 *Transportstyrelsen* minskas med 3 420 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringens föreslår att 2 232 912 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 225 876 000 kronor respektive 2 249 371 000 kronor.

Rörelsekapital

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Transportstyrelsens behov av rörelsekapital som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 950 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Transportstyrelsen behöver tillgång till rörelsekapital för att finansiera utbetalningar inom ramen för det gemensamma avgiftsutjämningsystemet för säkerhetskontroll av passagerare och deras bagage (GAS). Avgiftsutjämningsystemet innebär att samtliga svenska säkerhetsgodkända flygplatsers kostnader för säkerhetskontroll ackumuleras och fördelas per avresande passagerare. Transportstyrelsen fakturerar därefter kostnaden per säkerhetskontroll till flygbolaget som transporterar passageraren. Utbetalningarna som är på cirka 70 miljoner kronor per månad sker före inbetalningarna i enlighet med regelverket, vilket innebär en belastning på Transportstyrelsens likviditetsförsörjning. Den pågående pandemin har medfört en kraftigt minskad flygtrafik som innebär att behovet av rörelsekapital ökat kraftigt, då flygtrafiken har en direkt påverkan på Transportstyrelsens intäkter från GAS. Myndigheten behöver därutöver tillgång till rörelsekapital för att hantera utbetalningar inom ramen för det internationella systemet för undervägsavgiften (avgift för flygtrafiktjänster). Den pågående pandemin och den därmed kraftigt minskade flygtrafiken har en direkt påverkan även på Transportstyrelsens intäkter från undervägsavgiften. Behovet av tillgång till rörelsekapital för 2021 är beräknat utifrån rörelsekapital för GAS, 750 miljoner kronor och undervägsavgiften, 200 miljoner kronor. En särskild kredit för dessa transfereringar bedöms utgöra en lämpligare hantering av behov av rörelsekapital än att hantera det med ordinarie räntekontokredit.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.48 Offentligrättslig verksamhet – Intäkter som inte får disponeras

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter		Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
	till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Kostnader		
Utfall 2019	1 303 590	1 412 541	-108 951	-37 485
Prognos 2020	1 371 000	1 471 000	-100 000	-137 485
Budget 2021	1 516 508	1 456 508	60 000	-77 485

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2021–2023, inklusive kompletterande underlag från Transportstyrelsen (I2020/00606/US).

I enlighet med de finansieringsprinciper som gäller för Transportstyrelsens verksamhet tar myndigheten ut avgifter för att täcka kostnader för tillståndsprövning, tillsyn och registerhållning. Intäkterna från dessa verksamheter redovisas mot inkomsttitel.

Stora ackumulerade underskott finns inom vägtrafikområdet. Underskottet är framför allt hänförligt till verksamhet kopplad till arbete för att driva och utveckla vägtrafikregistret (t.ex. it-kostnader och kostnader för tjänster kopplade till vägtrafikregistret). Transportstyrelsen har för avsikt att höja vägtrafikregisteravgiften från 2021, vilket gör att underskottet totalt sett kommer att minska under 2021. Ytterligare avgiftshöjningar, utöver vägtrafikregisteravgiften, behöver genomföras för att komma i balans. Konsekvenserna av den pågående pandemin medför dock att myndigheten har för avsikt att avvakta med att genomföra planerade avgiftshöjningar, undantaget vägtrafikregisteravgiften.

Tabell 3.49 Offentligrättslig verksamhet – Intäkter som disponeras

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	75 895	65 319	10 576	0
Prognos 2020	64 000	64 000	0	0
Budget 2021	64 000 ¹	64 000	0	0

¹ Av intäkterna som disponeras 2021 avser 32 000 tkr den del av undervägsavgiften som disponeras för tillsyn av flygtrafikfjäms i svenskt luftrum samt 20 000 tkr, 7 000 tkr respektive 5 000 tkr intäkter som disponeras för administration av felparkeringsavgifter, infrastrukturavgifter respektive GAS-systemet.

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2021–2023, inklusive kompletterande underlag från Transportstyrelsen (I2020/00606/US).

Tabell 3.50 Offentligrättslig verksamhet 2021 – fördelning av budgeterade kostnader på verksamhetsområden och trafikslag

Tusental kronor

	Väg	Järnväg	Sjöfart	Luffart	Summa
Tillståndsprövning	291 000	16 000	22 000	76 000	405 000
Tillsyn	119 000	40 000	40 000	126 000	325 000
Registerhållning	848 508	4 000	15 000	11 000	878 508
Summa	1 258 508	60 000	77 000	213 000	1 608 508

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2021–2023 (I2020/00606/US).

Av tabell 3.50 framgår hur de budgeterade kostnaderna i den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten inom Transportstyrelsen fördelas mellan de fyra trafikslagen och myndighetens verksamhetsområden. Regelgivning finansieras i sin helhet med skatte-medel.

Tabell 3.51 Avgiftsfinansierade transfereringar

Tusental kronor

	Intäkter i transfererings-verksamheten	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2019	1 076 273	1 110 193	-33 920
Prognos 2020	627 000	773 000	-146 000
Budget 2021	748 000 ¹	867 000	-119 000

¹ Intäkterna 2021 inom luftfartsområdet består av den del av GAS-avgiften som betalas ut till flygplatserna som ersättning för deras skäliga kostnader för säkerhetskontroll (422 000 tkr) samt den del av undervägsavgiften som disponeras för ersättning till flygplatser för kostnader för kommunikation, navigation och övervakning, CNS (130 000 tkr) och medlemsavgift i Eurocontrol (127 000 tkr). Intäkterna 2021 inom vägtrafikområdet består av den del av infrastrukturavgifterna som tas ut på vägbroarna över Motalaviken (16 000 tkr) och Sundsvallsjärden (42 000 tkr) samt av försäljningen av personliga fordonsskyttar (11 000 tkr) som betalas till Trafikverkets räntekonto.

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2021–2023 (I2020/00606/US).

När det gäller de avgifter som disponeras för särskilda ändamål redovisas i tabell 3.49 den del av intäkterna som finansierar verksamhet inom Transportstyrelsen. Därutöver

disponerar Transportstyrelsen intäkter inom luftfarts- och vägtrafikområdena som är av transfereringskaraktär. Dessa intäkter redovisas i tabell 3.51.

Prognosen för 2020, liksom beräknad budget för 2021, uppvisar stora negativa resultat. Detta är en följd av minskade intäkter inom framför allt det gemensamma avgiftsutjämningsystemet för säkerhetskontroll av passagerare och deras bagage (GAS). Intäkterna är direkt beroende av antalet avresande passagerare från svenska flygplatser, som till följd av den pågående pandemin minskat kraftigt.

Tabell 3.52 Avgifter som redovisas mot inkomsttitel och som inte motsvaras av verksamhetskostnader inom Transportstyrelsen

Tusental kronor

	Intäkter Som inte får disponeras	Resultat
Utfall 2019	193 471	193 471
Prognos 2020	210 000	210 000
Budget 2021 ¹	206 000	206 000

¹ Intäkterna som 2021 redovisas mot inkomsttitel avser det överskott som har ackumulerats från avgiftssystemet med undervägsavgifter (17 000 tkr), intäkter från felparkeringsavgifter (73 000 tkr), rest- och dröjsmålsavgifter (87 000 tkr), överlastavgifter (11 000 tkr), sanktionsavgifter vid överträdelse av reglerna för kör- och vilotider och färdskrivare vid vägtransporter (18 000 tkr).

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2021–2023 (I2020/00606/US).

Tabell 3.52 innehåller uppgifter om intäkter som Transportstyrelsen redovisar mot inkomsttitel och som inte motsvaras av verksamhetskostnader inom Transportstyrelsen.

Tabell 3.53 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	75 365	91 031	-15 666	4 754
Prognos 2020	75 000	98 000	-23 000	-18 246
Budget 2021	76 000	100 000	-24 000	-42 246

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2021–2023 (I2020/00606/US).

Den uppdragsverksamhet som Transportstyrelsen bedriver redovisas i tabell 3.53. Den hör i huvudsak till vägtrafikområdet och omfattar bl.a. informationsuttag ur vägtrafikregistret.

3.6.13 1:13 Trafikanalys

Tabell 3.54 Anslagsutveckling 1:13 Trafikanalys

Tusental kronor

2019	Utfall	71 372	Anslagssparande	-832
2020	Anslag	70 001 ¹	Utgiftsprognos	67 970
2021	Förslag	70 855		
2022	Beräknat	71 302 ²		
2023	Beräknat	72 078 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 70 855 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 70 855 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till Trafikanalys förvaltningsutgifter vilket omfattar statistik-, utvärderings- och analysverksamhet inom transportområdet samt statistik avseende maritima näringar.

Regeringens överväganden

Tabell 3.55 Härlledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:13 Trafikanalys

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	70 001	70 001	70 001
Pris- och löneomräkning ²	904	1 351	2 128
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-50	-50	-51
varav BP21 ³	-50	-50	-50
- Generell besparing i statsförvaltningen	-50	-50	-50
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	70 855	71 302	72 078

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslag 1:3 *Trafikanalys* minskas med 50 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringens föreslår att 70 855 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Trafikanalys* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 71 302 000 kronor respektive 72 078 000 kronor.

3.6.14 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tabell 3.56 Anslagsutveckling 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

2019	Utfall	616 304	Anslagssparande	250 675
2020	Anslag	930 236 ¹	Utgiftsprognos	1 154 848
2021	Förslag	1 008 049		
2022	Beräknat	1 034 000		
2023	Beräknat	1 029 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för

- finansiering av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen,
- investeringskostnader och utbyte av utrustning i betalsystemet, samt
- system- och administrationskostnader för trängselskatten i Göteborg.

Regeringens överväganden

Tabell 3.57 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	930 236	930 236	930 236
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-52 200	-52 200	-52 200
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	130 013	155 964	150 964
Förslag/beräknat anslag	1 008 049	1 034 000	1 029 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringens föreslår att 1 008 049 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 034 000 000 kronor respektive 1 029 000 000 kronor.

Uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel

Tilldelningen av medel från trängselskatteinkomster till investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg utgår från en prognos av hur stort överskott trängselskattesystemet förväntas ge det kommande året, dvs. hur stort nettot av inbetald trängselskatt och kostnaderna för att administrera systemet förväntas bli. I fastställandet av de medel som avsätts till investeringar tas hänsyn till hur väl tidigare beräknade överskott och avsatta medel har stämt överens.

I tabell 3.58 finns en sammanställning av inbetald trängselskatt, kostnaderna för administration samt avsatta medel till väginvesteringar under perioden 2014–2019. Av tabellen framgår att den ackumulerade differensen mellan överskott och totalt avsatta medel vid utgången av 2019 uppgick till 56 049 000 kronor. Detta belopp läggs till det beräknade överskottet 2020, se vidare tabell 3.60.

Tabell 3.58 Trängselskatt i Göteborg – uppföljning i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar

Tusental kronor

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Intäkter från inbetald trängselskatt	817 610	943 495	1 012 656	1 015 166	986 710	957 012
Kostnader för administration	162 204	153 194	154 411	172 361	130 307	128 019
Överskott	655 406	790 301	858 245	842 805	856 403	828 992
Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg Göteborgsregionen (på anslagspost i regleringsbrev, exkl. omdisponeringar gjorda under resp. år)	607 550	672 543	813 079	836 574	739 324	690 026
Medel som omdisponerats	127 343	0	154 646	43 528	18 499	30 153
Summa totalt avsatta medel	734 893	672 543	967 725	880 102	757 823	720 179
Differens mellan överskott och avsatta medel	-79 487	117 758	-109 480	-37 298	98 580	108 813
Akkumulerad differens	-122 324	-4 566	-114 046	-151 344	-52 764	56 049

Källa: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Uppföljning av avsatta medel och hur de har använts

I Trafikverkets regleringsbrev för 2019 avsattes 690 026 000 kronor för finansieringen av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg. Som framgår av tabell 3.59 uppstod ett ackumulerat anslagssparande vid utgången av 2019.

Tabell 3.59 Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av hur avsatta medel har använts

Tusental kronor

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen (på anslagspost i regleringsbrev, exkl. omdisponeringar gjorda under resp. år)	607 550	672 543	813 079	836 574	739 324	690 026
Medel som omdisponerats	127 343	0	154 646	43 528	18 499	30 153
Ingående anslagssparande	0	0	783	0	0	0
Summa tillgängliga medel	734 893	672 543	968 508	880 102	757 823	720 179
Användning (kostnader för genomförda investeringar)	734 893	671 760	968 508	880 102	757 823	488 284
Utgående anslagssparande	0	783	0	0	0	231 895

Källa: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Beräkning av medel som ska avsättas till investeringar

Av tabell 3.60 framgår att nettoöverskottet från inbetalad trängselskatt beräknas uppgå till 825 050 000 kronor 2021. I beräkningen av hur stort belopp som ska avsättas till investeringar för 2021 tas hänsyn till den ackumulerade differensen mellan överskott och tidigare totalt avsatta medel 2019 på 56 049 000 kronor.

Med beaktande av beräknat överskott för 2020 samt differens mellan överskott och totalt avsatta medel 2019 avser regeringen att avsätta 881 099 000 kronor till investeringar i regleringsbrevet för 2021.

Tabell 3.60 Trängselskatt i Göteborg – beräkning av medel som avsätts till investeringar

Tusental kronor

	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Intäkter från inbetalad trängselskatt	972 000	1 023 000	1 029 000
Kostnader för administration	146 950	146 950	146 950
Överskott	825 050	876 050	882 050
Justering för ackumulerad differens	56 049		
Till investeringar (avsätts på anslagspost i Trafikverkets regleringsbrev)	881 099	876 050	882 050

Källa: Prognoser från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges domstolar och Skatteverket samt egna beräkningar.

Beräkning av anslagsnivån

Trängselskatt är en statlig tids- och platsrelaterad skatt som tas ut med stöd av lagen om trängselskatt. Skattskyldighet inträder när en skattepliktig bil brukas vid passage av en betalstation. Trängselskatten syftar till att förbättra framkomligheten, förbättra miljön och bidra till att finansiera infrastruktursatsningar. Lagen gäller hela Sverige, men närmare bestämmelser om var och när skatt tas ut samt skattens storlek finns i särskilda bilagor till lagen. För närvarande tas trängselskatt ut i Stockholms kommun och Göteborgs kommun (10 § lagen om trängselskatt). Anslaget förändras därför i sedvanlig ordning och som framgår ovan avsätts 881 099 000 kronor till investeringar 2021. Dessutom avsätts sammanlagt 146 950 000 kronor för administrationskostnader. Det sammanlagda anslagsbehovet för 2021 blir därmed 1 028 049 000 kronor.

Tabell 3.61 Anslag 1:14 Trängselskatt i Göteborg – fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Trafikverket: Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen	881 099	876 050	882 050
Trafikverket: administration	22 000	22 000	22 000
Transportstyrelsen: administration	110 000	110 000	110 000
Kronofogdemyndigheten: administration	1 650	1 650	1 650
Sveriges Domstolar: administration	1 300	1 300	1 300
Skatteverket: administration	12 000	12 000	12 000
Summa	1 028 049	1 023 000	1 029 000

Källa: Prognoser från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges domstolar och Skatteverket samt i Regeringskansliets beräkningar.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 900 000 000 kronor 2022–2037.

Tabell 3.62 Beställningsbemyndigande för anslag 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2037
Ingående åtaganden	3 086 300	3 126 912	3 837 244			
Nya åtaganden	340 391	1 519 361	2 700 000			
Infriade åtaganden	-299 780	-809 029	-885 307	-960 097	-967 469	-3 724 371
Utestående åtaganden	3 126 912	3 837 244	5 651 937			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	6 344 100	4 180 000	5 900 000			

Skälen för regeringens förslag: De investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg som Trafikverket ska göra för överskottet från trängselskatten i Göteborg innebär att myndigheten måste ingå avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen. Bemyndigandet avser det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas framtida räntekostnader på upptagna lån. Vid beräkningarna används en långsiktig jämviktsränta som i dag är 4,20 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority). Räntekostnader redovisas som ett åtagande inom bemyndigandet först då lån tagits upp. Avgörande för när ett åtagande inträffar är vanligen när respektive kontrakt tecknas. Ekonomiska åtaganden som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, regioner eller företag om medfinansiering av transportinfrastruktur ska dock i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan försämras möjligheterna för att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och kan fördyra projektgenomförandet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* ingå ekonomiska åtaganden som

inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 900 000 000 kronor 2022–2037.

Låneram

Överskottet från trängselskatten i Göteborg ska bidra till finansieringen av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg, bl.a. Västlänken samt en ny älvförbindelse för vägtrafik vid Marieholm. Den del av investeringarna som täcks av framtida skatteintäkter finansieras genom lån i Riksgäldskontoret. Dessa lån redovisas under anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* eftersom de ingår i den samlade låneramen för infrastrukturprojekt. Lån tas även upp för räntekostnader. Räntor och återbetalning av lån kommer att belasta anslag 1:14 *Trängselskatt i Göteborg*.

3.6.15 1:15 Sjöfartsstöd

Tabell 3.63 Anslagsutveckling 1:15 Sjöfartsstöd

Tusental kronor

2019	Utfall	1 564 463	Anslagssparande	-1 463
2020	Anslag	1 588 000 ¹	Utgiftsprognos	1 580 000
2021	Förslag	1 630 000		
2022	Beräknat	1 680 000		
2023	Beräknat	1 730 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för sjöfartsstöd som lämnas till fysiska och juridiska personer samt till partrederier som har eller har haft sjömän anställda för arbete ombord på svenskegistrerade fartyg.

Regeringens överväganden

Tabell 3.64 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:15 Sjöfartsstöd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 588 000	1 588 000	1 588 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	42 000	92 000	142 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 630 000	1 680 000	1 730 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringens förslår att 1 630 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Sjöfartsstöd* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 680 000 000 kronor respektive 1 730 000 000 kronor.

3.6.16 1:16 Internationell tågtrafik

Tabell 3.65 Anslagsutveckling 1:16 Internationell tågtrafik

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande	42 000
2020	Anslag	50 000 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	5 000	
2022	Beräknat	45 000	
2023	Beräknat	95 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för av staten upphandlad tågtrafik från Sverige till destinationer i andra länder. Anslaget får även användas till utgifter för förberedande utredningar inför upphandling, för utgifter för tillfällig juridisk, ekonomisk eller annan expertis vid ingående av nya avtal samt för förvaltningsutgifter som är direkt hänförliga till sådana avtal.

Regeringens överväganden

Tabell 3.66 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:16 Internationell tågtrafik

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	50 000	50 000	50 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-45 000	-5 000	45 000
varav BP21	-45 000	-5 000	95 000
- Utökad satsning på nattåg till utlandet	-45 000	-5 000	95 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	5 000	45 000	95 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen avser att upphandla internationell tågtrafik inom Skandinavien och till kontinenten och avsätter för det ändamålet 5 000 000 kronor 2021, 45 000 000 kronor 2022, 95 000 000 kronor 2023–2025 samt 65 000 000 kronor 2026. Anslag 1:16 *Internationell tågtrafik* minskas därmed med 45 000 000 kronor 2021 och 5 000 000 kronor 2022 samt ökar med 95 000 000 kronor 2023.

Regeringens förslår att 5 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Internationell tågtrafik* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 45 000 000 kronor respektive 95 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:16 *Internationell tågtrafik* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 395 000 000 kronor 2022–2026.

Tabell 3.67 Beställningsbemyndigande för anslag 1:16 Internationell tågtrafik

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2026
Ingående åtaganden						
Nya åtaganden			395 000			
Infriade åtaganden				-45 000	-95 000	-255 000
Utestående åtaganden			395 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande			395 000			

Skälen för regeringens förslag: Regeringen fortsätter arbetet med att genomföra en upphandling av nattågstrafik som bidrar till att det upprättas internationella nattågsförbindelser. Ingående av avtal för trafikering innebär fleråriga ekonomiska åtaganden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:16 *Internationell tågtrafik* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 395 000 000 kronor 2022–2026.

3.6.17 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst m.m.

Tabell 3.68 Anslagsutveckling 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	158 297 ¹ Utgiftsprognos 130 459
2021	Förslag	231 000
2022	Beräknat	299 000
2023	Beräknat	299 000

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för kapitalkostnader avseende investeringar samt övriga utgifter, drift och underhåll avseende statliga åtaganden för flygtrafiktjänst.

Regeringens överväganden

Tabell 3.69 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	157 000	157 000	157 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	74 000	142 000	142 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	231 000	299 000	299 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringens förslår att 231 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Infrastruktur för flygtrafiktjänst* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 229 000 000 kronor respektive 299 000 000 kronor.

3.6.18 1:18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik

Tabell 3.70 Anslagsutveckling 1:18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande	
2020	Anslag	3 000 000 ¹	Utgiftsprognos 2 969 472
2021	Förslag	2 000 000	
2022	Beräknat	0	
2023	Beräknat	0	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till kollektivtrafik som organiseras av regionala kollektivtrafikmyndigheter, som ersättning för minskade biljettintäkter till följd av utbrottet av det nya coronaviruset. Fördelningen av ersättningen ska ske baserat på biljettintäkternas storlek i respektive region.

Regeringens överväganden

Tabell 3.71 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 000 000		
varav BP21	2 000 000		
- Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik	2 000 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 000 000	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Efter regeringens förslag i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Stöd till hälso- och sjukvården, utbildningsinsatser och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:167) beslutade riksdagen att införa ett nytt tillfälligt bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik och ett nytt anslag, 1:18 *Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik*, uppfördes på statens budget och tilldelades 3 000 000 000 kronor (prop. 2019/20:167 utg.omr. 22, bet. 2019/20:FiU60, rskr. 2019/20:366).

Det finns ett fortsatt behov av stöd för att kunna upprätthålla ett tillräckligt utbud av kollektivtrafik för att undvika trängsel och ökad smittspridning varför anslag 1:18 *Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik* ökas med 2 000 000 000 kronor 2021.

Regeringens föreslår att 2 000 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik* för 2021.

3.6.19 1:19 Lån till körkort

Tabell 3.72 Anslagsutveckling 1:19 Lån till körkort

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	0 ¹ Utgiftsprognos
2021	Förslag	151 466
2022	Beräknat	151 466
2023	Beräknat	151 466

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för lån till körkort för vissa personer.

Regeringens överväganden

Tabell 3.73 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 1:19 Lån till körkort

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
varav BP21	151 466	151 466	151 466
- Lån till körkort till utgiftsområde 22 Kommunikationer	151 466	151 466	151 466
Överföring till/från andra anslag	151 466	151 466	151 466
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	151 466	151 466	151 466

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen anser att möjligheten att låna till körkort bör utvidgas till att omfatta 19–20-åringar med gymnasieexamen.

Regeringens föreslår att 151 466 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Lån till körkort* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 151 466 000 kronor respektive 151 466 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:19 *Lån till körkort* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2022–2023.

Tabell 3.74 Beställningsbemyndigande för anslag 1:19 Lån till körkort

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden			63 614		
Nya åtaganden			108 316		
Infriade åtaganden			-71 930	-96 000	-4 000
Utestående åtaganden			100 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande			100 000		

Ingående åtaganden 2021 är beräknade åtaganden som överförs från anslaget 1:13 Lån till körkort inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Skälen för regeringens förslag: Besluten om lån till körkort kan löpa över en längre period än det budgetår då beslut om lån fattas och medföra utbetalningar under kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:19 *Lån till körkort* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2022 och 2023.

3.6.20 Sjöfartsverket

Sjöfartsverkets ekonomiska mål

Sjöfartsverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. Detta ska ske på ett företagsekonomiskt sätt och inom ramen för en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning. I Sjöfartsverkets uppdrag ingår bl.a. att planera och tillhandahålla infrastruktur och tjänster för sjöfarten i form av farleder, isbrytning, lotsning, sjögeografisk information samt att ansvara för sjö- och flygräddningstjänst. Verksamheten finansieras genom sjöfartsavgifter i form av farledsavgifter och lotsavgifter, anslag samt övriga externa intäkter.

Sjöfartsverkets ekonomiska resultat under de senaste åren har påverkats negativt vilket främst har sin grund i omvärderingar av pensionskulden till följd av låga marknadsräntor samt att intäkterna varit för låga i förhållande till kostnaderna. Åren 2007–2019 har Sjöfartsverkets pensionskulda ökat med mer än 1 miljard kronor till följd av ändrade beräkningsgrunder. Detta har sammantaget bidragit till att Sjöfartsverkets ekonomiska ställning kraftigt har försämrats. Den 1 januari 2018 började Sjöfartsverket att tillämpa en reviderad avgiftsmodell med bl.a. syftet att få en ekonomi i långsiktig balans, minska sjöfartens miljöpåverkan samt öka transparensen i avgiftssystemet. Det reviderade avgiftssystemet tillsammans med ett kontinuerligt effektiviserings- och förändringsarbete för att minska kostnaderna i verksamheten förväntas bidra till att långsiktigt få en ekonomi i balans. Sjöfartsverkets rörelseintäkter för 2019 uppgick till 2 457 miljoner kronor jämfört med 2 404 miljoner kronor 2018 medan rörelsekostnaderna uppgick till 2 431 miljoner kronor 2019 jämfört med 2 331 miljoner kronor 2018. Resultatet efter finansiella intäkter och kostnader uppgick 2019 till ca 4 miljoner kronor jämfört med 48 miljoner kronor 2018. Det redovisade resultatet för räkenskapsåret uppgår till 4 miljoner kronor.

Tabell 3.75 Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden

Miljoner kronor

	Intäkter 2018	Intäkter 2019	Resultat 2018	Resultat 2019
Sjöfartsverket, totalt	2 404	2 457	1	15
Sjöfartsavgifter	1 784	1 780		
Övriga rörelseavgifter	367	413		

¹ Beloppet avser resultat efter avsättningar till och upplösningar från resultat-utjämningsfonden

Källa: Källa: Sjöfartsverkets årsredovisning för 2019.

Resultatförsämringen 2019 jämfört med året före beror främst på ökade kostnader för reparation och underhåll då flera isbrytare varit inne på större översyn på varv, kostnadsföring av tidigare aktiverade kostnader i projekt för nyanskaffning av isbrytare och ökade kostnader för personal.

Vid utgången av 2019 uppgick det egna kapitalet till 441 miljoner kronor jämfört med 442 miljoner kronor 2018. För 2016 var motsvarande belopp 514 miljoner kronor. Sjöfartsverkets ekonomiska mål för 2019 var att resultatet efter skattemotsvarighet ska uppgå till 3,5 procent av justerat eget kapital under en konjunkturcykel, samt att soliditeten långsiktigt ska uppgå till minst 25 procent.

Tabell 3.76 Översikt av de ekonomiska målen

Procent

	Mål 2017	Utfall 2017	Mål 2018	Utfall 2018	Mål 2019	Utfall 2019
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet	3,5	0	3,5	0	3,5	3,5
Soliditet	25	8,8	25	8,9	25	7,6

Källa: Sjöfartsverkets årsredovisning för 2019.

För 2019 uppgick räntabiliteten på eget kapital efter skattemotsvarighet till knappt en procent, vilket understiger målet. De redovisningsprinciper för beräkning av pensionskulden som gäller för Sjöfartsverket och övriga affärsverk innebär att de tillämpar den ränta för skuldberäkning som Statens tjänstepensionsverk (SPV) fastställer. De senaste årens låga räntenivåer och därmed höga avsättningar för pensioner har haft en negativ påverkan på pensionsskulden vilket i sin tur ger kända jämförelsestörande effekter för styrningen. En omläggning vid nuvarande ränteläge bedöms dock också ge negativa effekter vilket innebär att regeringen så här långt inte bedömt det möjligt att ändra systemet. Det finns anledning att fortsatt noggrant följa den ekonomiska utvecklingen för Sjöfartsverket för att säkerställa att Sjöfartsverkets olika verksamheter i framtiden kan bedrivas i ekonomisk balans.

Uppföljning av investeringsplanen

Sjöfartsverkets investeringar uppgick för 2019 till 812 miljoner kronor. Bland större investeringsposter kan nämnas investeringar i farledsförbättringar och lotsbåtar. Sjöfartsverkets investeringar har till övervägande del finansierats med egna medel men sedan några år tillbaka finansieras/delfinansieras farledsprojekt upptagna i nationell plan för transportsystemet via bidrag från Trafikverket. Bemyndigande för 2020 finns att inom en ram om 100 miljoner kronor ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret för finansiering av investeringar.

Prognostiserat utfall mot regeringens uppställda ekonomiska mål

Soliditeten vid det senaste årsbokslutet uppgick till 7,6 procent, vilket är något bättre jämfört med året innan men långt från målet på 25 procent. Bedömningen är att det bl.a. mot bakgrund av de stora ökningarna av pensionsskulden kommer att ta lång tid innan soliditetsmålet är uppfyllt. Den statliga redovisningsprincipen innebär att bidrag för investeringar från nationell plan för transportsystemet ska bruttoredo visas. Detta innebär att balansomslutningen ökar till dess att investeringarna löses upp genom avskrivningar. Den ökade balansomslutningen leder till en påtaglig negativ effekt på soliditeten. För att skapa en mer rättvisande bild av soliditeten har Sjöfartsverket valt att även redovisa ett soliditetsmått exklusive oförbrukade medel, s.k. justerad soliditet. Regeringen delar Sjöfartsverkets bedömning att det justerade soliditetsmättet är en bra indikator för att mäta myndighetens måluppfyllelse mot ovan angivna bakgrund. Den justerade soliditeten var vid årsskiftet 10,8 procent.

Under inledningen av 2020 har Sjöfartsverket drabbats hårt ekonomiskt till följd av fallande avgiftsintäkter på grund av minskande fartygstrafik som en effekt av den pågående pandemin. Mot bakgrund av det har riksdagen efter förslag från regeringen i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Ersättning till riskgrupper, kapitalinsatser i statligt ägda företag och andra åtgärder med anledning av coronaviruset gjort ett kapitaltillskott på 300 miljoner kronor (prop. 2019/20:187 utg. omr. 22, bet. 2019/20:FiU62, rskr. 2019/20:366). Även framåt bedöms effekterna av den pågående pandemin vara påtagliga och osäkerheten om utvecklingen framåt stor.

Regeringen bedömer att det inte är rimligt att ställa krav på såväl räntabilitet som soliditet under perioden 2021–2024, eftersom myndighetens ledning behöver ges alla tillgängliga möjligheter att möta den nuvarande situationen. Enligt regeringens bedömning kommer det sannolikt inte att vara möjligt att återgå till nuvarande ekonomiska mål förrän tidigast 2024. Regeringen har fastställt att det inte genomförs någon utdelning för 2019. Inom ramen för uppföljning av Sjöfartsverkets verksamhet följer regeringen löpande utvecklingen av dessa mål. Med anledning av förslaget om att tillfälligt inte ställa krav på räntabilitet och soliditet kommer inte heller utdelningskravet att tillämpas under samma tid. Nedanstående tabell redovisar prognosen över Sjöfartsverkets resultat så som det framställts i treårsplanen för 2020–2022.

Tabell 3.77 Prognos av Sjöfartsverkets resultat

Miljoner kronor där inte annat anges

	2020	2021	2022	2023
Resultat efter finansiella poster	-17,5	-58,7	101,3	187,4
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet (%)	Neg	Neg	115,9	87,2
Soliditet ¹ (%)	1,7	0,6	1,9	3,6
Soliditet ²	2,6	1,0	3,5	6,5
Beräknad skattemotsvarighet	0,0	0,0	0,0	0,0
Beräknad utdelning	0,0	0,0	0,0	0,0

¹ År 2015 fastslog Ekonomistyrningsverket att Sjöfartsverket i egenskap av infrastrukturförvaltare för farleder och farledshållning ska redovisa farledsprojekten som anläggningstillgång. Bidrag för att finansiera investeringen tas upp som oförbrukade bidrag vilket ökar skuldsättningsgraden. Detta gör att soliditeten kontinuerligt försämras.

² Soliditet exklusive oförbrukade bidrag, s.k. justerad soliditet

Källa: Sjöfartsverkets treårsplan för 2021–2023

Sjöfartsverkets finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 låta Sjöfartsverket ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 100 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att för 2021 låta Sjöfartsverket placera likvida medel på räntebärande konto i och utanför Riksgäldskontoret.

Skälen för regeringens förslag: Inriktningen är att Sjöfartsverket ska finansiera investeringar med egna likvida medel samt med lån. Med anledning av detta är regeringens förslag att Sjöfartsverkets låneram fastställs till 100 miljoner kronor. Vidare föreslår regering att Sjöfartsverket, i enlighet med nu gällande ordning, ges möjlighet att sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller affärsbank.

Sjöfartsverkets investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för Sjöfartsverket för 2021–2023 godkänns som en riktlinje för Sjöfartsverkets investeringar.

Tabell 3.78 Investeringsplan för Sjöfartsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Summa 2021– 2023
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	775	342	1 111	867	131	2 109
Farleder	770	264	1 000	821	99	1 920
Isbrytning	-17	11	41			41
Sjötrafikservice	0	8	7	3	3	13
Sjögeografisk information	0	5	3	7	4	13
Lotsning	5	14	48	32	22	101
Sjö- och flygräddning	2		5	4	3	13
Gemensamma funktioner	16	40	7	1		8
varav investeringar i anläggningstillgångar	775	342	1 111	867	131	2 109
- maskiner och inventarier	526	280	146	166	60	372
- fastigheter och markanläggningar	249	62	965	701	71	1 737
Finansiering av anskaffning och utveckling	775	342	1 111	867	131	2 109
Egna medel	282	93	149	167	62	377
Bidrag/medfinansiering	493	249	962	700	69	1 732
Vidmakthållande av befintliga investeringar	18	108	81	82	52	214
Farleder	3	33	20	59	36	115
Isbrytning	9		6	4		10
Sjötrafikservice		35	30			30
Sjögeografisk information	0	1	18	5	9	31
Lotsning	6	30	3	6	0	9
Sjö- och flygräddning		9	0	0	0	1
Gemensamma funktioner	0	0	3	8	7	18
varav investeringar i anläggningstillgångar	18	108	81	82	52	214
- maskiner och inventarier	16	82	72	56	37	165
- fastigheter och markanläggningar	2	27	9	26	15	49
Finansiering vidmakthållande	18	108	81	82	52	214

	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Summa 2021– 2023
Egna medel	18	108	81	82	52	214
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	793	451	1 192	949	182	2 323
Totala varav investeringar i anläggningstillgångar	793	451	1 192	949	182	2 323

Anm: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källa: Sjöfartsverkets treårsplan för 2021–2023.

Skälen för regeringens förslag: Sjöfartsverkets investeringsplan för perioden 2021–2023 uppgår till totalt 2 323 miljoner kronor, se tabell 3.78. Anskaffning och utveckling av nya investeringar utgör ca 91 procent och vidmakthållande av befintliga investeringar utgör ca 9 procent. Investeringarna avser främst farledsinvesteringar samt olika insatser för att förnya isbrytarresurserna. Investeringar görs även bl.a. i lotsbåtar, arbets- och sjömätningarfartyg, sjötrafikinformationscentraler, utrustning till räddningshelikoptrar m.m. samt it-system. Regeringen delar Sjöfartsverkets bedömning när det gäller vilka investeringar som bör göras de närmaste åren. Regeringen föreslår därför att investeringsplanen för Sjöfartsverket godkänns som en riktlinje för myndighetens investeringar.

3.6.21 Luftfartsverket

Luftfartsverkets ekonomiska mål

Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Luftfartsverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. Luftfartsverket bedriver följande tjänster: civil och militär flygtrafikledning en route och för flygplats, luftrumstjänster, tekniska tjänster samt informationstjänster nationellt och internationellt. Verksamheten finansieras genom avgifter, främst i form av den s.k. undervägsavgiften som tas ut av den civila luftfarten. Undervägsavgiften och terminalavgifterna på Arlanda flygplats, som utgör mer än 70 procent av intäkterna, omfattas av de mål för flygtrafiktjänst och förutsättningar för uttag av avgifter som sätts i det gemensamma europeiska regelverket avseende ett prestations- och avgiftssystem i det gemensamma europeiska luftrummet. Beslut om regelverket för perioden 2020–2024 fattades den 11 februari 2019. Ett förslag till prestationsplan har också tagits fram, men bl.a. beroende på den pågående pandemin har inga nya prestationsplaner antagits för medlemsstaterna. Påverkan på den civila luftfarten av det pågående pandemin har hittills under 2020 varit omfattande. Arbete pågår med att ta fram ny inriktning och underlag för prestationsplanerna.

Det låga ränteläget, som påverkar pensionsskuldens utveckling, utgör dessutom fortsatt en belastning för Luftfartsverkets resultat och soliditet.

Luftfartsverkets rörelseintäkter för 2019 uppgick till 3 071 miljoner kronor, jämfört med 3 156 miljoner kronor 2018, medan rörelsens kostnader uppgick till 3 070 miljoner kronor, jämfört med 3 013 miljoner kronor 2018. Resultatet efter skattemotsvarighet uppgick till -31 miljoner kronor. Resultatförsämringen 2019 jämfört med året före beror främst på lägre övriga rörelseintäkter, högre rörelsekostnader samt effekterna för pensionsskulden av lägre ränteläge. Resultatet har också påverkats av avvecklingen av NUAC HB, vilken inneburit att Luftfartsverket har återtagit driften för en route-verksamheten i egen regi.

Tabell 3.79 Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden

Miljoner kronor

	Intäkter 2018	Intäkter 2019	Resultat 2018	Resultat 2019
Luffartsverket, totalt	3 156	3 071	1	-31
Luffartsintäkter	2 155	2 205		
Övriga rörelseintäkter	921	728		

Källa: Luffartsverkets årsredovisning för 2019.

Det ekonomiska målet för Luftfartsverkets för 2019 var att ge en avkastning på 4 procent på eget kapital över en konjunkturcykel samt att uppnå en soliditet på 15 procent. Luftfartsverkets resultat efter skattemotsvarighet uppgick för 2019 till - 31 miljoner kronor, dvs. negativ avkastning. Soliditeten uppgick per den 31 december 2019 till 8 procent.

Vid utgången av 2019 uppgick det egna kapitalet till 760 miljoner kronor, varav 284 miljoner kronor var fritt eget kapital.

Tabell 3.80 Översikt av de ekonomiska målen

Procent

	Mål 2017	Utfall 2017	Mål 2018	Utfall 2018	Mål 2019	Utfall 2019
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet	4	(neg.)	4	1	4	(neg.)
Soliditet	15	9	15	9	15	8

Källa: Luftfartsverkets årsredovisning för 2019.

Prognostiserat utfall mot regeringens uppställda ekonomiska mål

För perioden 2020–2024 prognostiserar Luftfartsverket att resultatet före skattemotsvarighet under perioden är negativt samtliga år. Effekterna av det nuvarande utbrottet av den pågående pandemin är omfattande och osäkerheten om utvecklingen framåt stor. Enligt det underlag som Luftfartsverket redovisat kan resultatet för 2020 falla till ca - 1 300 miljoner kronor. Följande år väntas i scenariot ge fortsatta omfattande förluster, runt 180 miljoner kronor vardera åren 2021 och 2022 och ca 150 miljoner kronor 2023. Genom riksdagens beslut med anledning av propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Ersättning till riskgrupper, kapitalinsatser i statligt ägda företag och andra åtgärder med anledning av coronaviruset tillfördes Luftfartsverket 900 miljoner kronor för att täcka intäktsbortfall med anledning av utbrottet av covid-19 (prop. 2019/20:187 utg. omr. 22, bet. 2019/20:FiU62, rskr. 2019/20:366). Myndigheten genomför ett omställningsarbete för att anpassa verksamheten.

Den nuvarande situationen innebär ett fall i Luftfartsverkets intäkter som aldrig inträffat tidigare. Regeringen bedömer att det inte är rimligt att ställa krav på räntabilitet och soliditet under perioden 2021–2024 eftersom myndighetens ledning behöver ges alla tillgängliga möjligheter att möta den nuvarande situationen. Enligt regeringens bedömning kommer det sannolikt inte att vara möjligt att återgå till nuvarande ekonomiska mål förrän tidigast 2024.

Inom ramen för uppföljning av Luftfartsverkets verksamhet följer regeringen löpande utvecklingen av dessa mål. Med anledning av förslaget om att tillfälligt inte ställa krav på räntabilitet och soliditet kommer inte heller utdelningskravet att tillämpas under samma tid. tabell 3.81 redovisar prognosen över Luftfartsverkets resultat så som det framställts i treårsplanen för 2021–2023.

Tabell 3.81 Prognos för Luftfartsverkets resultat

Miljoner kronor där inte annat anges

	2020	2021	2022	2023
Resultat efter skattemotsvarighet	-1 254	-180	-183	-151
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet (%)	(neg)	(neg)	(neg)	(neg)
Soliditet (%)	(neg)	(neg)	(neg)	(neg)
Beräknad skattemotsvarighet	0	0	0	0
Beräknad utdelning	0	0	0	0

Källa: Luftfartsverkets treårsplan för 2021–2023.

Luftfartsverkets finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 låta Luftfartsverket ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 4 550 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att för 2021 låta Luftfartsverket placera likvida medel på räntebärande konto i och utanför Riksgäldskontoret.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket använda derivatinstrument för att skydda sig mot ränte- och valutaväxlingar i enlighet med av verket fastställd finanspolicy.

Regeringen bemyndigas härvid att låta luftfartsverket lämna likvid säkerhet vid utställandet av derivatinstrument inom en total ram på 2 000 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket teckna borgensförbindelser för krediter till förmån för LFV Holding AB inom en ram om högst 400 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket teckna aktier eller ge aktieägartillskott till LFV Holding AB inom en ram om högst 650 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket förvärva aktier eller andelar i eller bilda företag eller andelar i eller bilda företag samt sälja aktier eller andelar i eller avveckla företag inom ramen för den egna verksamheten.

Skälen för regeringens förslag: Inriktningen är att Luftfartsverket ska finansiera investeringar med egna likvida medel samt med lån. Med anledning av detta är regeringens förslag att Luftfartsverkets låneram fastställs till 1 500 miljoner kronor. Vidare föreslår regeringen att Luftfartsverket, i enlighet med nu gällande ordning, ges möjlighet att sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller affärsbank.

Luftfartsverkets investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för Luftfartsverket för 2021–2023 godkänns som en riktlinje för Luftfartsverkets investeringar.

Luftfartsverkets investeringar uppgick för 2019 till 498 miljoner kronor. Luftfartsverket genomför fortsatt omfattande investeringar i tekniska system, arbetsmetodik och tekniska anläggningar för den operativa driften. Prioriteringarna styrs i högsta grad av de krav på systemutveckling som ställs genom EU samt behovet av att successivt utveckla och förnya infrastrukturen samt öka robustheten i kontrollcentraler och den tekniska infrastrukturen för flygtrafiktjänsten. De större investeringsposterna utgörs av investeringar i flygtrafiktjänstutrustning, radarutrustning och radioutrustning. Luftfartsverkets investeringar har till övervägande del finansierats med egna medel men sedan några år tillbaka finansieras investeringar inom ramen för uppdraget att bygga upp en robust flygtrafiktjänst inom anslaget 1:17 *Infrastruktur för flygtrafiktjänst*.

Tabell 3.82 Investeringsplan för Luftfartsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Summa 2021– 2023
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	430	637	728	538	518	1 784
ATM-utrustning	173	168	148	183	186	516
Radarutrustning	122	160	247	10	10	267
Kommunikationsutrustning	4	73	92	113	94	298
Radioutrustning	124	208	234	231	228	692
IT	6	11	1	1	1	3
Byggnader		10				
Kommersiella investeringar		7	7			7
Övrigt	2					
varav investeringar i anläggningstillgångar	430	637	728	538	518	1 784
- maskiner och inventarier	430	637	728	538	518	1 784
Finansiering av anskaffning och utveckling	430	637	728	538	518	1 784
Egna medel	430	637	728	538	518	1 784
Vidmakthållande av befintliga investeringar	68	69	62	46	34	143
ATM-utrustning	6	7	20	21	14	55
Radarutrustning	24	23	3	3	3	9
Kommunikationsutrustning	29	8	12	9	6	26
Radioutrustning	2	8	12	9	6	26
Byggnader	6	14	14	2	4	20
IT		9	2	2	2	7
Övrigt	1					
varav investeringar i anläggningstillgångar	68	69	62	46	34	143
- maskiner och inventarier	68	69	62	46	34	143
Finansiering vidmakthållande	68	69	62	46	34	143
Egna medel	68	69	62	46	34	143
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	498	705	791	584	552	1 926
Totala varav investeringar i anläggningstillgångar	498	705	791	584	552	1 926

Källa: Luftfartsverkets treårsplan för 2021–2023.

Skälen för regeringens förslag: Luftfartsverkets investeringsplan för perioden 2021–2023 uppgår till totalt 1 927 miljoner kronor, se tabell 3.82. Anskaffning och utveckling av nya investeringar utgör ca 92 procent och vidmakthållande av befintliga investeringar utgör ca 8 procent. Luftfartsverket genomför fortsatt omfattande investeringar i tekniska system, arbetsmetodik och tekniska anläggningar för den operativa driften.

Prioriteringarna styrs i högsta grad av de krav på systemutveckling som ställs genom EU samt behovet av att successivt utveckla och förnya infrastrukturen samt öka robustheten i kontrollcentraler och den tekniska infrastrukturen för flygtrafiktjänsten. De större investeringsposterna utgörs av investeringar i flygtrafiktjänstutrustning, radarutrustning och radioutrustning. Regeringen delar Luftfartsverkets bedömning när det gäller vilka

investeringar som bör göras de närmaste åren. Regeringen föreslår därför att investeringsplanen för Luftfartsverket godkänns som en riktlinje för myndighetens investeringar.

3.6.22 Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB Aktiebolag

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att utvidga ändamålet för den låneram Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB Aktiebolag disponerar till att även omfatta betalningar av inkomstskatt.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen beslutade 1997 om ett bemyndigande till regeringen att låta Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB Aktiebolag (Svedab) ta upp lån i Riksgäldskontoret för planering, projektering och byggande av de svenska landanslutningarna till Öresundsbron upp till ett belopp av 2 600 000 000 kronor i 1997 års prisnivå, exklusive kapitaltjänstkostnader och mervärdesskatt (prop. 1996/97:16, bet. 1997/98:TU6, rskr. 1997/98:32). Riksdagen beslutade 2009 om att utöka bemyndigandet till 3 361 000 000 kronor exklusive kapitaltjänstkostnader och mervärdesskatt (prop. 2009/10:1, bet. 2009/10:TU1, rskr. 2009/10:117).

Öresundsbrokonsortiet (konsortiet) äger och driver Öresundsförbindelsen och är en självständig juridisk person men inget skattesubjekt. Konsortiet ägs till hälften av svenska staten genom Svedab och till hälften av den danska staten genom A/S Öresund. Det är de båda ägarbolagen till konsortiet som beskattas för konsortiets resultat. Sedan 2012 redovisar konsortiet vinst. Svedab har fram till och med 2018 utnyttjat ackumulerade skattemässiga underskott, vilket för Svedabs del innebär att bolaget från 2019 ska betala inkomstskatt enligt inkomstskattelagen (1999:1229). Svedabs årliga betalningar av inkomstskatt bedöms under kommande år uppgå till ca 150 miljoner kronor. För att finansiera skattebetalningarna behöver Svedab göra kontanta uttag ur konsortiet, något som de båda ägarbolagen i förekommande fall behöver vara eniga om. I syfte att säkerställa Svedabs förmåga att göra nödvändiga skattebetalningar föreslår regeringen att det befintliga bemyndigandet att ta upp lån i Riksgäldskontoret utvidgas till att även omfatta betalningar av inkomstskatt.

4 Politiken för informationssamhället

4.1 Mål för området

4.1.1 Digitaliseringspolitik

Målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1, utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87). Under detta mål finns följande två delmål:

- Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).
- Elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. Elektroniska kommunikationer ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden (prop. 2014/15:1, utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Regeringens mål för digitaliseringen av den offentliga förvaltningen är en enklare vardag för medborgare, en öppnare förvaltning som stödjer innovation och delaktighet samt högre kvalitet och effektivitet i verksamheten. Dessa mål förtydligar och preciserar delar av det förvaltningspolitiska målet, se utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, avsnitt 4 Statlig förvaltningspolitik och arbetsgivarfrågor.

4.1.2 Post

Målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen (2010:1045) (prop. 2014/15:1, utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

4.1.3 Grundläggande betaltjänster

Målet för politiken för de grundläggande betaltjänsterna är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser (prop. 2006/07:55, utg.omr. 22, bet. 2006/07:TU1, rskr. 2006/07:205).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att följa upp digitaliseringspolitiken används bl.a. följande indikatorer från Digital Economy och Society Index 2020 (DESI) samt Eurostat som visar Sverige i relation till övriga länder inom EU:

- Sveriges övergripande ranking i Europa (DESI)
- Sveriges övergripande ranking avseende humankapital (DESI)
- Befolkningens användning av internetjänster (Eurostat)
- Andel av befolkningen som har digitala basfärdigheter eller högre (Eurostat)
- Andel it-specialister i arbetskraften (Eurostat)

- Andel företag med it-relaterad utbildning för anställda (Eurostat)
- Andel som handlat på nätet de senaste 12 mån (Eurostat)
- Andel företag som analyserar stora datamängder (DESI)
- Sveriges övergripande ranking avseende digitala offentliga tjänster (DESI)

För att följa upp digitaliseringen av den offentliga förvaltningen används även Statistiska centralbyråns indikatorer som visar andel män och kvinnor som har använt internet för att:

- hämta information från myndigheters webbsidor,
- ladda ner blanketter från myndigheters webbsidor, samt
- skicka in ifyllda blanketter (exempelvis använt en digital tjänst).

För att följa upp utvecklingen av digitaliseringen inom den offentliga förvaltningen används dessutom Europeiska kommissionens rapport eGovernment Benchmark och OECD:s internationella rapporter.

För delmålet om bredband är den mest centrala indikatorn:

- Sveriges placering i index för Uppkoppling (DESI)

För delmålet om elektronisk kommunikation är de mest centrala indikatorerna:

- Prisjämförelser abonnemang (PTS)
- It-incidentrapportering (PTS)

Målet för postsektorn följs upp genom bl.a.:

- Andelen brev som inlämnats till Postnord AB för övernattbefordran (from 2018 tvådagarsbefordran) och som delades ut inom tidsramen (PTS)

Målet för grundläggande betaltjänster följs upp bl.a. genom:

- Länsstyrelsernas bedömning av om tillgången till grundläggande betaltjänster är tillfredsställande för privatpersoner (länsstyrelserna, PTS)

Andra bedömningsgrunder hämtas ur rapporter från statliga myndigheter, såsom Myndigheten för digital förvaltning, PTS, Statistiska centralbyrån (SCB), Riksrevisionen och Ekonomistyrningsverket samt Internetstiftelsens rapport Svenskarna och internet 2019.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Sverige är ledande inom digitalisering men inte bäst i världen

Tabell 4.1 Sveriges utveckling jämfört med övriga EU-länder

Indikator/Index	2015	2016	2017	2018	2019	2020 ¹
Sveriges rangordning						
Övergripande rangordning	2	3	3	2	2	2
Humankapital	3	3	3	2	2	2
Befolkningens användning av internetjänster	i.u.	i.u.	2	2	3	2
Digitala offentliga tjänster	5	7	8	6	9	10
Sveriges andel (%) av:						
- befolkningen som har digitala basfärdigheter eller högre (kvinnor/män) 16–74 år	71/72	67/70	76/78	i.u.	71/74	
- EU-snitt	53/58	54/58	55/60	i.u.	56/60	
- befolkningen som handlat på nätet de senaste 12 mån. 16–74 år	71	76	81	78	82	
- EU-snitt	53	55	57	60	63	
- it-specialister i arbetskraften	6,1	6,3	6,6	6,8	7	
- EU-snitt	3,5	3,7	3,8	3,9	4	
- it-specialister i arbetskraften (kvinnor/män)	19/81	21/79	21/79	21/79	20/80	
- EU-snitt	16/84	17/83	17/83	16/84	18/82	
- företag med it-relaterad utbildning för anställda (exkl. finansiell sektor), 10 eller fler anst	26	25	28	24	32	
- EU-snitt	22	22	21	23	24	
- företag som analyserar stora datamängder	i.u.	10	10	10	10	10
- EU-snitt	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.	12	12

¹ Metoden för DESI har ändrats 2020 jämfört med 2019

Källa: DESI och Eurostat

I DESI 2020 placerar sig Sverige högt inom de flesta av huvudområdena och förbättrar sitt resultat inom flera områden jämfört med föregående år.

Som en följd av utbrottet av covid-19 har regeringen uppdragit åt PTS att kartlägga och analysera erfarenheter och behov av åtgärder för att leva och verka digitalt i spåren av pandemin (I2020/01584/D).

Den digitala kompetensen är jämförelsevis hög

I Sverige har en hög andel av befolkningen basfärdigheter eller högre kunskaper inom digitalisering, se tabell 4.1. Även om det har skett en liten minskning sedan mätningen 2017 är Sverige ett av de främsta länderna i EU. Detta gäller för såväl män som kvinnor, men män utgör fortsatt en något större andel.

Av Myndigheten för digital förvaltnings uppföljning av 114 statliga myndigheters digitala mognad 2019 framgår att myndigheterna bedömer sin mognadsnivå högst när det gäller arbetet med it-förvaltning, informationssäkerhet och projektstyrning (Digg 2019-469). Arbetet med nyttorealiserings och att göra kostnadsjämförelser med andra bedöms ha lägst mognadsgrad. Myndighetens uppföljning visar även att myndigheterna anger tillgång till nödvändig kompetens och befintliga regelverk som de största

hindren mot digitalisering av offentlig förvaltning. Regeringen har sedan tidigare ingått en överenskommelse med Sveriges kommuner och regioner (SKR) om ett kompetenslyft för ökad digital kompetens hos ledningen i kommuner och regioner (N2018/04602/D). SKR visar i en delredovisning att arbetet legat till grund för konstruktiv dialog och framtagning av lokala handlingsplaner för digitaliseringsarbetet i besökta kommuner och regioner (I2019/00085/D).

Sverige har i jämförelse med andra EU-medlemsländer en hög andel it-specialister i arbetskraften, men enligt DESI 2020 är efterfrågan på kvalificerad arbetskraft fortsatt större än tillgången. Andelen kvinnor inom it-sektorn har tidigare varit bland de högsta i EU men enligt Eurostat 2019 har flera länder nu gått om Sverige. Andelen kvinnor utgör nu 20,4 procent vilket är en liten minskning från föregående mätning, men fortsatt en högre andel än genomsnittet inom EU.

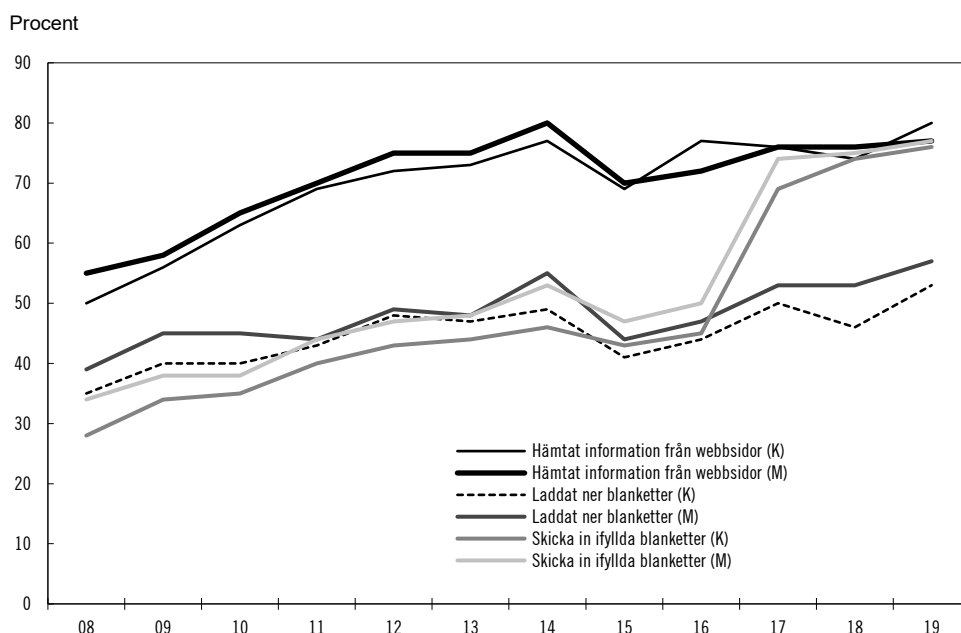
Sverige undertecknade under 2019 tillsammans med de flesta andra medlemsstater i EU en deklaration som syftar till att öka andelen kvinnor i digitaliseringssektorn (Declaration of commitment on women in digital). Deklarationen ska även leda till mer kvalitativa och jämförbara statistikunderlag till den årliga DESI-sammanställningen av andelen kvinnor i digitaliseringssektorn.

Enligt Eurostat har andelen företag i Sverige som erbjuder it-relaterade utbildningar till sina anställda ökat, och andelen är nu något högre än i övriga EU-länder. I en delrapport har Tillväxtverket påvisat att det fortsatt finns behov av att stötta små och medelstora företag för att öka deras digitala kompetens samt göra digitalisering till en affärsstrategisk fråga (N2018/04128/D och I2019/03403/D).

Användningen av digitala tjänster ökar

Enligt SCB:s statistik om it-användning bland privatpersoner ökade både andelen män och kvinnor som hämtat information från myndigheters webbplatser, t.ex. från Skatteverket eller Försäkringskassan. Under 2019 ökade andelen med fyra procentenheter från 2018. Även andelen som skickat in ifyllda blanketter, t.ex. använt en digital tjänst för att skicka in sin deklaration, ansöka om studiemedel, föräldrapenning, sjukpenning, eller något annat, ökade under samma tidsperiod med tre procentenheter.

Diagram 4.1 Kontakt med myndigheter över internet, 16–74 år

Källa: Statistiska centralbyrån.

Svenskarna och internet 2019 visar att sju av tio personer över 16 år använder digitala samhällstjänster, t.ex. digital brevlåda, deklaration och pensionstjänster. För de flesta digitala samhällstjänsterna finns inga signifikanta skillnader, men män nyttjar i högre grad digitala tjänster som är förknippade med ekonomi, som deklaration och pension. Fler kvinnor än män använder de digitala tjänsterna för sjukvård. Äldre personer använder digitala samhällstjänster i lägre utsträckning än yngre, i synnerhet personer som är över 75 år. Undersökningen visar att en stor majoritet, 85 procent av Sveriges befolkning, anser att digitala samhällstjänster underlättar för dem.

För området Digitala offentliga tjänster i DESI placerar sig Sverige på en tionde plats. Området är en sammanvägning av indikatorer rörande digital förvaltning och e-hälsa. Placeringen är en nedgång från nionde plats 2019 och sjätte plats 2018. Sveriges poäng för 2020 har ökat till 79,3, jämfört med 77,9 poäng i mätningen 2019 vilket är klart över det europeiska snittet som för 2019 var 67 poäng och 2020 var 72 poäng.

Rapporten eGovernment Benchmark mäter tillgång till digitala tjänster som skapar en enklare vardag för medborgare och företag. Rapporten 2019 planeras att publiceras i oktober 2020.

Antalet personer och företag som använder tjänsten Mina meddelanden för att ta emot digital myndighetspost fortsatte att öka under 2019. Antalet anslutna privatpersoner och företagare som mottagare uppgick till över 3,7 miljoner, vilket kan jämföras med omkring 3 miljoner mottagare 2018. På avsändarsidan ökade antalet anslutna statliga myndigheter och kommuner från 92 till 124 under 2019. Antalet meddelanden som skickas genom Mina meddelanden har ökat med 47 procent under 2019 och uppgår till över 41 miljoner.

I oktober 2019 erbjöd 60 procent av de statliga myndigheterna, kommunerna och regionerna digitala tjänster med e-legitimationsinloggning, en ökning med fem procentenheter från tidigare år. Antalet inloggnings med e-legitimation och användning av e-underskrifter i förvaltningen ökade med 19 procent mellan 2018 och 2019. Den svenska infrastrukturen för e-legitimationer kan ta emot gränsöverskridande inkommande trafik från sju EU-medlemsländer, vilket är en ökning med tre medlemsländer från 2019.

För att säkerställa ett effektivt genomförande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1724 av den 2 oktober 2018 om inrättande av en gemensam digital ingång för tillhandahållande av information, förfaranden samt hjälp- och problemlösningstjänster och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012 har regeringen utsett Myndigheten för digital förvaltning till nationell samordnare enligt direktivet (I2019/02843/DF). Den EU-gemensamma digitala ingången ska ge privatpersoner och företag tillgång till information, förfaranden samt hjälp och tjänster i digital form. Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG av den 12 december 2006 om tjänster på den inre marknaden ställer krav på att medlemsstaterna ska möjliggöra för enskilda och företag från samtliga EU-länder att kunna ansöka om tillstånd elektroniskt. Europeiska kommissionen har under 2019 skickat en formell underrättelse om att kommissionen anser att Sverige inte lever upp till direktivets krav.

Den digitala delaktigheten är hög men en utmaning för vissa grupper

Den digitala delaktigheten i Sverige är fortsatt hög. En hög andel av befolkningen använder såväl internet som digitala tjänster. Enligt DESI rankas Sverige på andra plats i EU gällande befolkningens användning av internetjänster. SCB:s undersökning av befolkningens it-användning 2019 visar att omkring 88 procent av såväl kvinnor som män i åldern 16–85 år använder internet i stort sett varje dag. Bland utrikesfödda använder 87 procent av männen och 83 procent av kvinnorna internet i stort sett varje dag. Enligt samma undersökning är det omkring fyra procent av kvinnorna och 3

procent av männen som aldrig använder internet. Av dessa är samtliga 65 år eller äldre.

Även Svenskarna och internet 2019 visar att en majoritet av svenskarna använder internet dagligen och känner sig digitalt delaktiga. Det är framför allt de allra äldsta samt personer med enbart grundskoleutbildning, boende på landsbygderna, de med lägre hushållsinkomst och personer som är födda utanför Sverige som är sällan-användare. Rapporten redovisar även ett samband mellan användning av internet och känslan av digital delaktighet. Könsuppdelad statistik saknas. Resultat från Begripsams undersökning Svenskarna med funktionsnedsättning och internet 2019 pekar på att personer med funktionsnedsättning oftare känner sig utanför det digitala samhället jämfört med personer utan funktionsnedsättning. Jämfört med 2017 är det dock fler personer med funktionsnedsättning som känner sig delaktiga i det digitala samhället. Fler kvinnor med funktionsnedsättning (65%) än män med funktionsnedsättning (57%) känner sig fullt digitalt delaktiga. Regeringen har, i syfte att främja den digitala delaktigheten, beviljat medel till nätverket Digidel som arbetar med att samordna och sprida kunskap om frågan till relevanta aktörer (I2019/00072/D, I2020/00035/D). Fler insatser för ökad digital delaktighet inom funktionshinderpolitiken redovisas under utgiftsområde 9, Hälsovård, sjukvård och social omsorg. I samband med den pågående pandemin har digital delaktighet visat sig särskilt viktigt för bland annat äldre. Regeringen har därför uppdragit åt PTS att bidra till tillgänglighet och användning av it och elektroniska kommunikationstjänster för äldre med anledning av pandemin (I2020/01296/D).

Digital offentlig service ska vara tillgänglig för alla, oavsett funktionsförmåga. Under 2019 påbörjade Myndigheten för digital förvaltning övervakningen av webbplatser som omfattas av lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service.

Hög tillit till digitala tjänster

Användning av och förtroendet för digitala tjänster förutsätter att medborgare har tillgång samt känner tillit till en digital identitet. En indikator för hög grad av tillit är att Sverige ligger högt inom EU när det gäller att använda internet för att utföra ekonomiska transaktioner, t.ex. handla på nätet (se tabell 4.1). Enligt Eurostat har 82 procent av befolkningen i Sverige handlat på nätet de senaste 12 månaderna vilket är en ökning från tidigare år samt en högre andel än snittet för EU. Enligt Svenskarna och internet 2019 använde 84 procent av befolkningen e-legitimeringslösningen Mobilt BankID och 79 procent betaltjänsten Swish. Könsuppdelad statistik saknas. Sedan 2015 har användningen av Swish mer än dubblats i befolkningen i stort. Enligt samma undersökning känner sig majoriteten av internetanvändare, 80 procent, trygga och säkra vid betalning på internet, varav 31 procent känner sig helt och hållet trygga. Se även utgiftsområde 2, Avsnitt 3 Finansmarknad och internationella finansiella institutioner om fortsatt minskad kontantanvändning och ökade elektroniska betalningar.

Statistik från Datainspektionen visar att antalet anmälda personuppgiftsincidenter per månad har ökat 2019 jämfört med 2018. Under 2019 fick Datainspektionen totalt in knappt 3 410 anmälningar om personuppgiftsincidenter under perioden januari–september. Det motsvarar närmare 90 anmälda incidenter per vecka. Under 2018 anmäldes i genomsnitt 70 incidenter per vecka. Antalet anmälda incidenter har därmed ökat med närmare 30 procent under 2019 jämfört med 2018. Ökningen återfinns främst i offentlig sektor. Datainspektionen konstaterar att det är svårt att dra några slutsatser av ökningen eftersom skyldigheten att rapportera infördes först den 1 juli 2018. Könsuppdelad statistik saknas.

Av betydelse för tilliten till digitala tjänster är vidare att brottsligheten i den digitala miljön har ökat de senaste åren. Enligt officiell kriminalstatistik som tas fram av Brottsförebyggande rådet (Brå) uppgick det totala antalet anmälda bedrägeribrott, på internet och i övrigt, 2019 till ca 228 000 brott, vilket motsvarar nästan en sjättedel av det totala antalet anmälda brott. Det är en minskning med 4 procent i jämförelse med 2018. Trygghet i den digitala miljön redovisas även i den Nationella trygghetsundersökningen som Brå genomför årligen. Av undersökningen 2019 framgår att andelen av befolkningen (16–84 år) som 2019 uppger att de oroar sig för bedrägeri på internet är 28 procent. Det är i princip lika vanligt bland män som bland kvinnor att oroa sig för att utsättas för bedrägeri på internet. Andelen har ökat något jämfört med 2018, då den var 25 procent. EU-kommissionen har påbörjat en översyn av Europaparlamentets och rådets direktiv (2000/31/EG) av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden, som bl.a. reglerar ansvar för innehåll online. En av kärnfrågorna är att se över om plattformars ansvar behöver förändras givet den digitala utvecklingen. Sverige deltar aktivt i arbetet.

Goda förutsättningar för digital innovation och datadriven utveckling

I internationell jämförelse har Sverige goda förutsättningar för digital innovation. Sverige rankas t.ex. på första plats i EU:s European Innovation Scoreboard 2020, på andra plats i Global Innovation Index 2019 och på femte plats i Bloomberg Innovation Index 2020.

För att ytterligare stärka Sveriges innovationsledande position har regeringen uppdragit åt Verket för innovationssystem (Vinnova) att förbereda etablerandet av europeiska digitala innovationshubbar (I2019/01685/D och N2019/03212/EIN, N2019/03186/SSS [delvis] och N2019/01072/EIN) och att stödja regeringen i genomförandet av samverkansprogrammen (N2019/03094/EIN). Ett av dessa samverkansprogram är Näringslivets digitala strukturomvandling.

Regeringen uppdrog 2019 åt Tillväxtverket att genomföra näringslivsinsatser för att stärka företag på landsbygderna i deras arbete med digitalisering. Uppdraget har skett i samarbete med ALMI Företagspartner AB.

Användningen av data är en nyckel i datadriven innovation, däribland AI, men enligt DESI 2020 använder dock endast 10 procent av företag i Sverige stora datamängder i sin verksamhet. Regeringen har även uppdragit åt Tillväxtverket att främja små och medelstora företags förmåga att använda data som strategisk resurs (I2019/01966/D). Inom området öppen tillgång till forskningsdata har Myndigheten för digital förvaltning ett kunskapsutbyte med Vetenskapsrådet. Myndigheten har också initierat ett arbete för att tydliggöra relationen mellan forskningsdatabasen RUT och metadata-standarden för Sveriges dataportal. Se även utgiftsområde 16 Forskning.

Myndigheten för digital förvaltning har, i sin rapport av uppdraget att öka den offentliga förvaltningens förmåga att tillgängliggöra öppna data, bedriva öppen och datadriven innovation samt använda artificiell intelligens, bedömt att ett fullständigt införande av dagens AI-teknik skulle kunna innebära en ekonomisk nytta för samhället om 140 miljarder kronor årligen (I2019/01416/DF och I2019/01020/DF [delvis]). Samtidigt medför AI utmaningar, bl.a. krävs det användbar data, en systematisk hantering av säkerhetsfrågor och överväganden för att säkerställa objektivitet, saklighet och öppenhet när AI används inom offentlig förvaltning. För att öka förmågan att bedriva datadriven innovation har regeringen uppdragit åt Myndigheten för digital förvaltning och Lantmäteriet att testa ny teknik, såsom AI och blockkedjor, vid automatiserade processer (I2019/03237/DF). Med stöd av Research Institutes of Sweden AB (RISE) har en svensk blockkedjenod tagits fram som möjliggör att den

europiska blockkedjeinfrastrukturen i testmiljö kan fungera. Regeringen har genom förordningen (2019:1283) om rättsväsendets digitalisering inrättat ett råd för digitalisering av rättsväsendet som bland annat ska bidra till samverkan mellan rättsväsendets myndigheter i gemensamma strategiska frågor om användande av ny teknik och innovationer.

Sverige ligger efter vad gäller öppna data. I DESI 2020 placerar sig Sverige på 23:e plats av 28 länder vad gäller öppna data inom offentlig förvaltning. I OECD:s mätning Our data index 2020 ligger Sverige på 33:e plats av 35 länder. Den nationella portalen för att tillgängliggöra öppna data är opnadata.se. En övergång pågår till nästa version: dataportal.se. Antalet dataset, dvs. samling av data i ett strukturerat format, som tillgängliggörs genom portalen ökade under perioden oktober 2018 till mars 2020 från 1 235 till 5 922 dataset.

Riksdagen har tillkännagett att regeringen bör ge samtliga statliga myndigheter i uppdrag att arbeta strategiskt för att öka utbudet av och tillgängligheten till öppna data och se till att de statliga myndigheterna tillgängliggör offentliga handlingar i maskinavläsbart skick (bet. 2017/18:FiU25 punkt 2, rskr. 2017/18:180). Regeringen har uppdragit åt Myndigheten för digital förvaltning att vara projektledare för Hack for Sweden, ett samverkansinitiativ mellan 45 myndigheter som syftar till att öka kunskapen om och demonstrera värdet av tillgängliggörande och vidareutnyttjande av öppna data (I2020/00911/DF). Under våren 2020 arrangerade myndigheten en digital innovationstävling, Hack the crisis, som fokuserade på utmaningar med anledning av den pågående pandemin. Antalet deltagare ökade med över 700 procent jämfört med 2019, till 7 400 deltagare. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Genomförandet av Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn fortsätter. Utredningen med uppdrag att genomföra direktivet i svensk rätt och ur ett rättsligt perspektiv främja och stödja den offentliga förvaltningens arbete med öppna data och annan offentlig digital information har förlängts och ska redovisas senast den 15 september 2020.

Av Lantmäteriets rapport om värdefulla dataset från regeringsuppdraget om tillgängliggörande av särskilt värdefulla datamängder (I2019/01415/DF) framgår att många av de särskilt efterfrågade offentliga datamängder som kan bidra till nya innovationer och digitala lösningar fortfarande är avgiftsbelagda och att de nyttor ett fritt tillgängliggörande kan leda till inte fullt ut realiserats. Inom ramen för uppdraget har Lantmäteriet beräknat att ett avgiftsfritt tillgängliggörande av de mest efterfrågade datamängderna som öppna data skulle innebära en årlig kostnad på 553 miljoner kronor, men har potentialen att generera samhällsnytta som kan uppgå till miljardbelopp i fem samhällssektorer; areella näringar, informations- och kommunikationstekniksektorn, finans- och försäkringsbranschen, samhällsbyggnad samt offentlig sektor. I alla frågor som rör tillgängliggörande av data är det viktigt att frågor om säkerhet, sekretess och dataskydd noga beaktas.

Digital ledning viktig för att genomföra och utveckla digitaliseringspolitiken

Inrättandet av Myndigheten för digital förvaltning och Digitaliseringsrådet är viktiga delar i arbetet med utvecklingen och styrningen av digitaliseringspolitiken. Statskontoret har på uppdrag av regeringen (I2019/01965/D) genomfört en utvärdering av Digitaliseringsrådet. Av utvärderingen framgår att rådet bidragit till att förbättra regeringens förutsättningar för att genomföra och utveckla digitaliseringspolitiken. Statskontoret bedömer att regeringen sammantaget har en bra förvaltningsstruktur för att genomföra insatser inom ramen för digitaliseringspolitiken men att det saknas en kontinuerlig samlad analys och uppföljning av samhällets digitalisering.

Regeringen har uppdragit åt Myndigheten för digital förvaltning och Statskontoret att analysera och ta fram förslag på utvecklad styrning av digitala investeringar i offentlig förvaltning (I2020/00420/DF). Syftet är att öka regeringens förmåga att effektivisera, styra och följa upp offentlig förvaltnings digitala investeringar.

Regeringens satsning på regionala digitaliseringskoordinatorer, som finns i samtliga 20 regioner och Gotlands kommun, har under 2019 bl.a. bidragit till att lyfta digitaliseringsperspektivet i flera EU-program och regionala program och strategier. Digitaliseringskoordinatorerna har även arbetat med att sprida regionala digitala initiativ inom bl.a. öppna data mellan olika län.

Regeringen har vidare beslutat att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att kartlägga och analysera statliga myndigheters behov av säker och kostnadseffektiv it-drift samt hur dessa behov tillgodoses (dir. 2019:64). Utredaren ska bl.a. lämna förslag på mer varaktiga former för en samordnad statlig it-drift och tydliggöra de rättsliga förutsättningarna för att på ett säkert sätt kunna anlita privata leverantörer av it-drift. Regeringen har i samband med detta även fattat beslut om att förlänga Försäkringskassans pågående regeringsuppdrag om att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift (I2019/02515/DF).

Riksrevisionen har granskat förekomsten av föråldrade it-system i statsförvaltningen. Granskningsrapporten innehåller slutsatser och rekommendationer till de granskade myndigheterna och regeringen. Regeringen har i skrivelsen Riksrevisionens rapport om föråldrade it-system i statsförvaltningen (skr. 2019/20:82) redovisat sin övergripande bedömning samt vilka åtgärder som vidtagits med anledning av granskningsrapporten och konstaterat att granskningsrapporten därmed är slutbehandlad.

Mjuk digital infrastruktur möjliggör digitalt informationsutbyte

Regeringen har i december 2019 beslutat att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte (I2019/03306/DF) och ett nationellt ramverk för grunddata inom den offentliga förvaltningen (I2019/03307/DF). Arbetet leds av Myndigheten för digital förvaltning. I de delrapporter som redovisades i februari 2020 lyfter myndigheterna vikten av investeringar i infrastruktur och ramverk under kommande år för att data ska kunna utbytas på ett effektivt, säkert och stabilt sätt inom och med den offentliga förvaltningen. Den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen skapar förutsättningar för en säker och effektiv tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1724 av den 2 oktober 2018 om inrättande av en gemensam digital ingång för tillhandahållande av information, förfaranden samt hjälp- och problemlösningstjänster och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012.

I början av 2020 delredovisade PTS sitt uppdrag att främja och följa införandet av standarden IPv6 (I2019/01833/D) och en kartläggning av tillhandahållandet av IPv6 i fasta allmänna kommunikationsnät i Sverige (I2020/01229/D). I takt med att adresser i standarden IPv4 börjar ta slut behövs en övergång till IPv6 men enligt PTS är införande av standarden en lågt prioriterad fråga för myndigheter, regioner och kommuner. Uppdraget kommer att slutredovisas under 2021.

Bredband i världsklass

Sverige har i internationell jämförelse en mycket väl utbyggd bredbandsinfrastruktur. I DESI 2020 är Sverige rankad på andra plats på området uppkoppling, jämfört med fjärde plats föregående år.

Tabell 4.2 Tillgång till fast och mobilt bredband

Indikator/index	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Uppkoppling (ranking DESI)	2	3	4	5	4	4	2 ¹
Andel (%) hushåll och företag som har tillgång till:							
- bredband om minst 30 Mbit/s	i.u.	87	91	95	96	97	
- bredband om minst 100 Mbit/s	i.u.	67	71	77	81	84	
- bredband om minst 1 Gbit/s i den absoluta närheten ²	i.u.	i.u.	i.u.	86	89	92	
-bredband endast via fiber (hushållen)	54	61	66	72	77	80	
Tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet där människor normalt befinner sig					89	92 ³	

¹ Metoden för DESI har ändrats 2020 jämfört med 2019.

² Med absolut närhet avses hushåll och företag som finns i byggnader som inte är anslutna med t.ex. fiber, men där en fiberkabel finns i närheten av byggnaden.

³ PTS har ändrat metod för mätningen, varför tidigare siffror inte redovisas.

Källa: DESI och PTS. I tabellen ovan är det endast DESI som har uppgifter för 2020. Övriga indikatorer för 2020 redovisas i nästkommande budgetproposition.

Andel hushåll och företag i Sverige med tillgång till bredband eller tillgång i sin absoluta närhet fortsätter att öka. Även tillgången till stabila mobila tjänster av god kvalitet i områden där människor normalt befinner sig har ökat 2019 jämfört med 2018. Tillgången till bredband endast via fiber uppgick totalt till över 80 procent av hushållen 2019, en ökning med 3 procentenheter jämfört med 2018. Ökningen från föregående år syns främst i områden utanför tätort och småort, där tillgången ökat med 7,5 procentenheter till ca 48 procent. Tillgången i tätort eller småort ökade med knappa 3 procentenheter till närmare 84 procent. Skillnaden mellan glesbebyggda områden och tätbebyggda områden är därmed ca 36 procentenheter (40 procentenheter 2018).

Regeringens utgångspunkt för bredbandsutbyggnaden är en marknadsmässig utbyggnad som kompletteras med offentliga insatser. Enligt PTS uppgick marknadsaktörernas investeringar i fasta och mobila nät till ca 12,8 miljarder kronor under 2019. Huvuddelen investeras i fasta nät. För att utbyggnad ska kunna åstadkommas även i områden där marknaden inte bygger ut på egen hand, har regeringen möjliggjort stöd för bredbandsutbyggnad i landsbygdsprogrammet och i de tre nordliga regionalfondsprogrammen. Totalt omfattar satsningen på bredbandsstöd i landsbygdsprogrammet 2014–2020 ca 4,45 miljarder kronor. Per den 31 december 2019 hade 113 projekt som fått stöd från landsbygdsprogrammet slutförts, vilka har gett 6 251 företag och 14 169 hushåll eller drygt 31 200 personer tillgång till snabbt bredband. Utöver detta har regeringen även inom regionalfonden möjliggjort satsningar på 1,2 miljarder kronor för utbyggnad av större ortssammanbindande bredbandsnät i de tre nordliga regionalfondsprogrammen, vilket fördelats på 43 projekt under 2019. För mer information om bredbandsstöden och vad de resulterat i, se utgiftsområde 19 Regional tillväxt och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Efter förslag i budgetpropositionen för 2020 satsas totalt 650 miljoner kronor 2020–2022 på ett nytt stödsystem för utbyggnad av bredband (prop 2019:1 utg.omr. 22, bet. 2019/20:TU1, rskr. 2019/20:111). Stödet ska administreras av PTS och kommer att kunna utlysas från och med den 1 juni 2020. De regionala bredbandskoordinatorerna har i maj 2020 fått ett utökat uppdrag att bistå PTS med underlag till de regionala prioriteringar som behövs inom ramen för det nya stödsystemet (I2020/01299/D och I2019/00024/D).

Regeringens erbjudande om regionala bredbandskoordinatorer, som samtliga regioner och Gotlands kommun accepterat, samt regeringens Bredbandsforum bidrar till att företag, myndigheter och intresseorganisationer samverkar för att främja bredbandsutbyggnaden. Bredbandslyftet, ett program som initierats av Bredbandsforum, har med bl.a. de regionala bredbandskoordinatorernas bidrag genomförts i 11 kommuner under 2019 och början av 2020. Programmet har bidragit till att bredbandsfrågan har lyfts till en strategisk nivå i flera kommuner med relativt lägre tillgång till snabbt bredband, vilket är viktigt för ett ökat fokus på dessa frågor.

Trafikverkets handläggningstid för ledningsärenden för det statliga vägområdet var 4 månader under 2019 (Trafikverkets årsredovisning 2019). Regeringen har i regleringsbrevet för 2020 uppdragit åt Trafikverket att korta handläggningstiderna. Trafikverket ska även redovisa effekter av ändrade regler för ledningsärenden.

Kommunerna har flera viktiga roller i bredbandsutbyggnaden. Av lokaliseringsprincipen, som definieras i 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725), följer att en kommunal åtgärd bl.a. måste vara knuten till kommunens eget område eller dess medlemmar. PTS redovisade den 31 mars 2020 uppdraget om undantag från lokaliseringsprincipen på bredbandsområdet och vilka konsekvenser undantaget skulle få för utbyggnaden och konkurrensen (I2020/00978/D). Rapporten bereds inom Regeringskansliet.

Tillgång till mobil uppkoppling under tågresan bidrar till att vi ska kunna bo, leva och verka i alla delar av landet. Regeringen bjöd i mars och juni 2020 in representanter från bransch och myndigheter till samtal i syfte att förbättra möjligheten till mobiltäckning på fjärrtåg.

Tillgången till funktionellt internet och telefoni är god

Under 2019 tog PTS emot 23 ansökningar om stöd för åtgärder som ger tillgång till telefoni och funktionell tillgång till internet, s.k. samhällsomfattande tjänster. I PTS senaste undersökning kvarstår den tidigare uppskattningen att det är ca 300 hushåll och företag som saknar möjlighet till uppkoppling för grundläggande internet, dvs. till en fast nätanslutningspunkt som är utformad så att data kan tas emot med en hastighet om lägst 10 Mbit/s, via de befintliga näten, kopparnätet borträknat. PTS noterar dock att marknadserbjudanden för internetuppkoppling via satellit kan positivt påverka antalet slutanvändare som saknar tillgång. Bedömningen är att av de cirka 300 hushållen och företagen som saknar uppkoppling för grundläggande internet, är det ännu färre som även saknar tillgång till telefoni.

Enligt PTS mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2019 hade över 99,99 procent av alla hushåll och företag i Sverige tillgång till fast telefoni via mobilnätet i oktober 2018. PTS kartläggning visar att yttäckningen, dvs. den geografiska täckningen för mobiltelefoni, är fortsatt mycket god i Sverige.

Elektroniska kommunikationer

Förutsättningarna för väl fungerande marknader för elektronisk kommunikation är fortsatt goda

Sammantaget kan utvecklingen av pris och andra villkor på marknaden sägas vara god. Mediankostnaden per månad för bredbandsabonnemang och för mobilt bredband uppvisade sammantaget små ändringar mellan 2018 och 2019. Lägsta priserna för abonnemang på mobiltelefoni med mer än 10 Gbyte data var oförändrade mellan 2018 och 2019 enligt PTS rapport Prisutvecklingen för mobiltelefoni och bredband (2019). För en del abonnemangskategorier med lägre datamängder ökade lägsta priset. Dessa abonnemang blir allt färre på den svenska marknaden. Sedan flera år ökar

trafikvolymen i mobildata och mobiltal mer än intäkterna vilket pekar på att konkurrensen för dessa tjänster fungerar på ett för slutkunderna gynnsamt sätt.

Enligt PTS rapport Svensk telekommarknad 2019 fortsatte mängden datatrafik i mobilnäten att öka under 2019. Ökningen i jämförelse med 2018 var 26 procent. Privata mobilabonnemang på mobilt bredband genererade i genomsnitt ungefär 32 Gbyte per abonnemang och månad, vilket var en hög ökning med 47 procent. Den ökade efterfrågan på datatrafik skapar också högre efterfrågan på frekvenser (radiospektrum).

Reglerna i den nya europeiska rättsakten, ”kodexen” för elektroniska kommunikationer, kommer att vara genomförda i svensk lagstiftning under 2021. Det innebär att samordningen av EU:s radiospektrumförvaltning stärks vilket kan underlätta 5G-utbyggnaden och förenkla gränsöverskridande elektroniska kommunikationstjänster. Skyddet för slutanvändare uppdateras också för att stämma bättre överens med de nya förutsättningar som råder på marknaden för elektroniska kommunikationer i dag.

Ökat fokus på säkerhet

PTS har fortsatt arbetet med att förbereda frekvensband för 5G-användning. Flera tillstånd för försöksverksamhet med 5G har tilldelats och PTS förbereder för att under 2020 genom auktion tilldela tillstånd i frekvensbanden 2,3–2,4 GHz och 3,4–3,8 GHz.

Regeringen lämnade i september 2019 propositionen Skydd av Sveriges säkerhet vid radioanvändning (prop. 2019/20:15) till riksdagen. I propositionen föreslog regeringen att tillstånd ska kunna förenas med villkor om krav som är av betydelse för Sveriges säkerhet. I bedömningen av om viss radioanvändning kan antas komma att orsaka skada för Sveriges säkerhet ska PTS samråda med Säkerhetspolisen och Försvarsmakten. Föreslagna ändringar av lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation beslutades av riksdagen i november (bet. 2019/20:TU4, rskr. 2019/20:74) och trädde i kraft den 1 januari 2020.

För att stödja framväxten av en unionsmodell för säkerställande av säkerhet i 5G-nät har Europeiska kommissionen i rekommendationen (EU) 2019/534 om it-säkerhet i 5G-nät från den 26 mars 2019, föreslagit ett antal åtgärder. I juli 2019 lämnade Sverige en riskanalys avseende nationell 5G-infrastruktur till kommissionen. Sverige har genom PTS och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) varit drivande i arbetet inom EU med att i enlighet med kommissionens rekommendation ta fram en s.k. verktygslåda med rekommenderade åtgärder för 5G-säkerhet. Verktygslådan publicerades den 29 januari 2020. Regeringen har den 9 april 2020 uppdragit åt PTS att i samråd med Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt, Försvarsmakten, MSB, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen kartlägga hot och risker för elektroniska kommunikationsnät samt föreslå lämpliga åtgärder för att reducera riskerna (I2020/01087/D).

Genom den nya säkerhetsskyddslagen (2018:585), som trädde ikraft den 1 april 2019, har skyldigheterna för de verksamhetsutövare som bedriver säkerhetskänslig verksamhet tydliggjorts och skärpts. PTS är en av de tillsynsmyndigheter som har fått ett utökat tillsynsansvar för elektronisk kommunikation och posttjänst.

De operatörer som tillhandahåller ett s.k. allmänt kommunikationsnät eller allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationstjänster är skyldiga att rapportera avbrott och störningar av betydande omfattning till PTS. Under 2019 rapporterades 47 betydande avbrott och störningar, vilket är en aning lägre än föregående år då 50 betydande avbrott och störningar rapporterades.

PTS har också genomfört ett antal robustethetshöjande åtgärder för att stärka förmågan inom området elektronisk kommunikation. Många av de åtgärder som stärker förmågan vid kris ger även en stärkt förmåga vid höjd beredskap.

PTS har under året tagit fram en inriktning för myndighetens totalförsvarsplanering inom elektronisk kommunikation för perioden 2020–2025 för att skapa förutsättningar för en sammanhållen planeringsprocess för totalförsvaret, tydliggöra prioriteringar under perioden och klarlägga vilka aktörer som behöver involveras i arbetet. Myndigheten har även inkommit med underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret i enlighet med regeringsuppdrag till bevakningsansvariga myndigheter. Inom postområdet genomfördes en förstudie i syfte att kartlägga behoven av brev- och pakettjänster inför och under höjd beredskap. Sektorsövningen Telesamverkansövning 19 (Telö19) har genomförts under 2019. Syftet med Telö 19 var att öka förmågan hos PTS och sektorn elektronisk kommunikation att verka vid höjd beredskap på ett sätt som stärker totalförsvarsförmågan. Övningen var en del av förberedelserna inför Totalförsvarsövning 2020 (TFÖ 2020).

På informations- och cybersäkerhetsområdet har samarbetet mellan PTS och övriga myndigheter inom Samverkansgruppen för informationssäkerhet (SAMFI) fortsatt utvecklats. I mars 2020 lämnade myndigheterna i SAMFI en uppdaterad redovisning av den gemensamma handlingsplanen för myndigheternas arbete utifrån målen i den nationella strategin för samhällets informations- och cybersäkerhet (skr. 2016/17:213) (se även utgiftsområde 6 Samhällets krisberedskap). PTS är också delaktig i förberedandet av det nationella cybersäkerhetscentret som har aviserats av regeringen. se utg.omr. avsnitt 2.4.2).

4.3.2 En postmarknad i förändring

Under 2019 fanns det 27 postoperatörer på den svenska postmarknaden med tillstånd att bedriva postverksamhet. Under de senaste åren har Postnords marknadsandel minskat, men under 2019 ökade bolaget sin marknadsandel något till strax under 80 procent av antalet utdelade brev. Samtidigt minskade marknadsandelen för den största konkurrenten Citymail Sweden AB (Citymail). Nedgången i brevvoly m mellan 2018 och 2019 var 10,5 procent. Sedan 2000 har brevvoly minskat med 47,3 procent, se tabell 4.3.

Tabell 4.3 Utvecklingen totalt brevmarknaden

År	Antal miljoner brev	Index
2000 (indexår)	3 426,3	100
...		
2015	2 312,5	67,5
2016	2 273,1	66,3
2017	2 201,8	64,3
2018	2 018,4	58,9
2019	1 805,5	52,7

Källa: PTS.

Sedan den 1 januari 2018 ska enligt postförordningen (2010:1049) 95 procent av inrikes enstaka brev inom den samhällsomfattande posttjänsten delas ut inom två arbetsdagar. Oberoende mätningar visar att Postnord, i rollen som utsedd tillhandahållare av den samhällsomfattande posttjänsten, med god marginal uppfyller befodringskraven genom att 97,7 procent av breven delades ut i tid under 2019, se tabell 4.4. Undantag från daglig utdelning medges för ett mindre antal mottagare. Vid utgången av 2019 var det 1 293 hushåll som hade utdelning färre än fem dagar i

veckan, vilket är en minskning med 47 hushåll jämfört med motsvarande tidpunkt 2018.

Tabell 4.4 Andelen brev som inlämnats till Postnord för övernattbefordran, fr.om. 2018 tvådagarsbefordran, och som delades ut inom tidsramen

År	Årsmedel (%)
2015	89,8
2016	91,3
2017	90,3
2018 (tvådagarsbefordran introducerades)	98,6
2019	97,7

Källa: PTS.

Under 2019 var antalet klagomål till PTS om postfrågor 1 452 (könsuppdelad statistik saknas) vilket är en minskning jämfört med 2018 (1 796 klagomål). Av de inkomna klagomål som kan kopplas till en specifik operatör rör cirka 70 procent Postnord (jämfört med 66 procent 2018) och 10 procent avser Citymail (jämfört med fem procent 2018). Även den relativa andelen klagomål om brister i något led av paketdistributionen minskade under 2019, trots att antalet paketförsändelser ökade. Detta innebär ett trendbrott för kategorin inrikes paket, då andelen reklamationer per paketförsändelse har ökat årligen sedan 2016, när kvalitetsproblemen på postmarknaden tog fart.

Klagomålen på paketdistribution under 2019 har till stor del avsett brister i Postnords hantering av postförsändelser som har skickats från länder utanför EU samt olika problem kopplade till Postnords aviseringssystem. Problemen med postutdelningen handlar främst om försändelser som av något skäl inte har kommit fram, delats ut för sent eller att mottagaren av misstag har fått någon annans brev.

PTS samlade under 2019 för första gången in uppgifter om paketleveranstjänster med stöd av postlagen (2010:1045) och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/644 av den 18 april 2018 om gränsöverskridande paketleveranstjänster. Statistiken visar att 2018 postades 246,0 miljoner paket i Sverige varav 31,4 miljoner hade sin mottagare i utlandet. Det delades ut 214,6 miljoner paket varav 32,2 miljoner kom från avsändare utanför Sverige. Sammanlagt utgör inrikesmarknaden för paketleveranser 74 procent av marknaden. Utrikes inkommande och utgående paket utgör cirka 13 procent vardera. PTS granskning av vissa av Postnords priser för gränsöverskridande paketleveranstjänster enligt skyldigheten i EU-förordningen, visade att inga priser var orimligt höga.

4.3.3 Tillgången till grundläggande betaltjänster är överlag tillfredsställande

En majoritet av länsstyrelserna, 17 av 21 stycken, bedömer att tillgången till grundläggande betaltjänster är tillfredsställande för privatpersoner i allmänhet eftersom många i dag kan och vill använda digitala betaltjänster, enligt rapporten Bevakning av grundläggande betaltjänster 2019 från Länsstyrelsen i Dalarnas län (I2019/03214/D). Siffran är något lägre än förra året då det var 18 av 21 länsstyrelser som bedömde att tillgången var tillfredsställande.

Enligt länsstyrelserapporten upplever de som inte är digitalt delaktiga dock fortfarande problem med tillgången till grundläggande betaltjänster, t.ex. då antalet platser för kontantuttag och betalningsförmedling med personlig service minskat. Svårigheter finns i högre grad hos äldre personer och personer med funktionsnedsättning men även hos asylsökande och nyanlända personer (könsuppdelad statistik saknas). För

företag i glest befolkade områden och för föreningar är bristande tillgång till dagskassehantering särskilt problematiskt.

Antalet betaltjänstombud som är finansierade med medel beslutade av länsstyrelserna var 46 stycken i november 2019, vilket är nio fler än året innan. PTS bedömer utifrån statistik från Tillväxtverket att de statligt finansierade ombuden bl.a. bidragit till att ca 53 000 personer i genomsnitt fått cirka 19 kilometer kortare avstånd till närmaste servicepunkt för kontantuttag (I2020/00452/D). Från och med 1 januari 2021 ska de större kreditinstituten i Sverige tillhandahålla kontanttjänster i så pass stor utsträckning att i princip ingen i Sverige ska ha längre än 25 km till närmaste plats för kontantuttag, se propositionen Skyldighet för kreditinstitut att tillhandahålla kontanttjänster (prop. 2019/20:23).

För mer information om utvecklingen för betaltjänstområdet och kontanthanteringens i stort se utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning (avsnitt 3 Finansmarknad och internationella finansiella institutioner).

4.4 Analys och slutsatser

4.4.1 Fortsatta insatser behövs för att bli bäst i världen på digitalisering

Regeringen bedömer att förutsättningarna är goda vad gäller att nå det övergripande målet för digitaliseringspolitiken. Samtidigt finns det fortsatt utmaningar vilka bidrar till att Sverige ännu inte är bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Under den pågående pandemin har digitaliseringen fått ökad betydelse och den digitala utvecklingen har drivits på. Utvecklingen visar samtidigt på vikten av förmåga att hantera säkerhet, hot och sårbarheter.

Det finns stor potential i att använda AI och annan ny digital teknik inom såväl den offentliga förvaltningen som i samhället i stort, men utmaningar och arbete kvarstår för att AI ska kunna bidra till att stärka välfärden och konkurrenskraften i Sverige. För att nyttja ny teknik på ett sätt som svarar mot målen på digitaliseringsområdet och invånarnas förväntan på den offentliga förvaltningen behöver det finnas en balans mellan innovation och grundlig analys för att säkerställa säker, resurseffektiv och ändamålsenlig användning av ny teknik. Data är en grundförutsättning för att kunna nyttja potentialen i AI och annan digital innovation. Arbetet med säker tillgång till öppna data och användningen av data som strategisk resurs, med respekt för regler om dataskydd och den personliga integriteten, bör fortsätta.

Samverkan mellan olika aktörer behöver främjas för att åstadkomma ett livskraftigt innovationsklimat, särskilt samordning av test- och experimentmiljöer. Regeringen bedömer att möjligheterna till digital och datadriven innovation kan förbättras genom ett effektivt utnyttjande av initiativ på europeisk nivå inom ramen för bl.a. programmet för ett digitalt Europa, den europeiska strategin för data och satsningar på AI och blockkedjor.

Även om den grundläggande digitala kompetensen är jämförelsevis god hos befolkningen i Sverige finns ytterligare behov av såväl bredd som spetskompetens inom digitalisering för att nå det övergripande digitaliseringspolitiska målet att bli bäst i världen. Det livslånga lärandet, med möjligheter till fort- och vidareutbildning, är i detta avseende centralt. Universitet och högskolor, yrkeshögskolor och andra utbildningsaktörer behöver fortsatt samverka med näringslivet och offentlig förvaltning för att förstå och möta arbetsmarknadens behov. Regeringen bedömer också att det behövs fortsatta insatser för att främja digital delaktighet, framförallt hos vissa

grupper, exempelvis äldre och personer med funktionsnedsättning, samt fortsatta insatser för att stärka tilliten till digitala tjänster, bl.a. när det gäller informations-säkerhet och brottsbekämpning.

Det är positivt att användningen av de digitala tjänster som tillhandahålls av den offentliga förvaltningen är fortsatt hög bland både kvinnor och män. Även användningen av e-legitimering och e-underskrifter fortsätter att öka och mätningar visar att inställningen till den offentliga digitala servicen är positiv. Samtidigt visar andra länders utveckling på området att potentialen inte till fullo nyttjas i Sverige. Till stor del beror Sveriges fallande placering avseende digitalisering av den offentliga förvaltningen i internationella index på att andra länders digitaliseringstakt ökar snabbare än takten i Sverige jämfört med tidigare år. Resultatet dras även ned av lägre placeringar inom områden som använder ett livshändelseperspektiv samt inom öppna data.

Den offentliga förvaltningen behöver kunna beräkna och bedöma den ekonomiska nyttan av olika digitala investeringar. Det finns flera olika digitala analysverktyg framtagna för ändamålet, bl.a. den s.k. digitaliseringsnurrn som används för beräkning av den ekonomiska nyttan med att använda bredbandstjänster i offentlig verksamhet (I2019/00079/D). Förbättrade analysunderlag förväntas leda till en ökad vilja att investera i såväl utveckling av bredband som införande av digitala tjänster. Detta kan i sin tur leda till ökad effektivisering och digital omställning.

Det finns ett ökat behov av styrning och samordning av den mjuka digitala infrastrukturen. Arbetet med att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte och ett nationellt ramverk för grunddata inom den offentliga förvaltningen är av stor vikt för den offentliga förvaltningens förmåga att på ett säkert och effektivt sätt utbyta och hantera data.

Behov av ytterligare insatser för bredbandsutbyggnad i gles- och landsbygder

Regeringens samlade bedömning är att takten i bredbandsutbyggnaden är för låg för att regeringens mål till 2020 ska kunna nås under 2020, vilket även påverkar måluppfyllelsen av det riksdagsbundna målet att Sverige ska ha bredband i världsklass. För att nå målen för 2023 och 2025 krävs fortsatta investeringar i utbyggnad av näten, insatser från statliga och övriga offentliga aktörer, liksom efterfrågan av denna infrastruktur i kombination med betalningsvilja hos hushåll och företag. Målen är att 2020 bör 95 procent av alla hushåll och företag ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s. Hela Sverige bör 2023 ha tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet och 2025 bör hela Sverige ha tillgång till snabbt bredband, vilket följer av Sverige helt uppkopplat 2025 – en bredbandsstrategi (N2016/08008/D).

Skillnaderna i tillgång till bredband mellan tätort/småort och landsbygd minskar, men det är fortfarande en ojämn fördelning av tillgången i landet. Nuvarande stödssystem för landsbygdsprogrammet och de tre nordliga regionalfondsprogrammen löper under perioden 2014–2020. Detta medför ett fortsatt behov av att främja utbyggnaden i hela landet, inte minst genom stödmedel för att komplettera marknadens investeringar samt att även framgent verka för en god samverkan mellan de aktörer som har viktiga roller i utbyggnaden. Särskilt fokus behöver läggas på landets mer glest befolkade områden där människor bor och arbetar, men där tillgång till snabbt bredband saknas. I det sammanhanget har Bredbandsforum och Bredbandskoordinatorerna en viktig roll att spela. Det är även viktigt att fortsätta arbetet med att ha en effektiv hantering av tillstånd för bredbandsutbyggnaden hos berörda myndigheter. Långa handläggningstider riskerar att försena och fördröja bredbandsutbyggnaden.

Bedömningen är att det finns goda chanser att nå regeringens mål om att alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband. Detta beror till stor del på att tillgången till marknads-mässiga lösningar för telefoni och internetanslutningar som medför 10 Mbit/s är mycket god.

Goda förutsättningar för väl fungerande marknader för elektronisk kommunikation

Regeringens insatser bidrar även fortsättningsvis till att nå delmålet om elektronisk kommunikation. Regelverket för elektronisk kommunikation behöver främja långsiktig konsumentnytta, tillgång till tjänster på en gränsöverskridande digital marknad samt utbyggnad och utveckling av nya tekniker som 5G och 6G. Det lagförslag som bereds inom Regeringskansliet för att genomföra EU:s kodex för elektronisk kommunikation bör kunna bidra till det. Genomförandet syftar också till att anpassa reglerna till Sveriges marknadsstruktur med ett flertal regionala och lokala bredbandsoperatörer.

Införandet och ibruktagandet av 5G är av stor betydelse för Sveriges utveckling. Framgång för 5G är beroende av att tillverkare och operatörer kan producera utrustning och tjänster i stor skala. För att detta ska vara möjligt verkar Sverige i EU samt i andra internationella sammanhang för stärkt harmonisering av radiofrekvens-användningen.

Regeringen har enligt den nationella strategin för samhällets informations- och cybersäkerhet (skr. 2016/17:213) målsättningen att samverkan och informations-delning på informations- och cybersäkerhetsområdet ska stärkas. Ett nationellt cybersäkerhetscenter ska inrättas under 2020. Det ska stärka Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot och minska sårbarheter

Samhällsviktiga verksamheter blir allt mer beroende av elektroniska kommunikationer och det säkerhetspolitiska läget gör att det ställs högre krav på robusthet och säkerhet, både i fredstid och vid höjd beredskap.

4.4.2 Fortsatt stort förändringstryck för postsektorn

Regeringens samlade bedömning är att målen för postsektorn uppfylls, men att den svenska postmarknaden fortfarande befinner sig under ett stort förändringstryck, bl.a. beroende på ett utökat användande av olika tjänster för digital kommunikation, till exempel Mina sidor eller Mina meddelanden. Brevvolymerna sjönk historiskt mycket under 2019. Samtidigt som den ökande mängden paket oftast inte är tillräckligt för att bära postoperatörernas verksamhet när brevvolymerna faller.

Konkurrenssituationen på postmarknaden fortsätter att utvecklas långsamt och Postnord har alltjämt en dominerande ställning. Regeringen konstaterar att det inte finns några tecken på att volymminskningen på den svenska brevmarknaden kommer att avstanna. Det gör att förutsättningarna på postmarknaden kommer att fortsätta förändras i snabb takt när volymminskningen fortsätter. Detta leder till att även förutsättningarna för att tillhandahålla en samhällsomfattande posttjänst påverkas.

4.4.3 Behovet av grundläggande betaltjänster påverkas av den digitala delaktigheten

Regeringens bedömning är att målen för politiken för de grundläggande betaltjänsterna uppfylls. Grundläggande betaltjänster är dock ett område som till stora delar påverkas av insatser som görs inom andra områden, t.ex. digital delaktighet, tillgång till digital infrastruktur, regional- och landsbygdsutveckling, kommersiell service samt finansmarknaden.

4.5 Politikens inriktning

4.5.1 Digitalisering

Digitaliseringen är en omvälvande kraft som driver på samhällsutvecklingen. Säkra, tillgängliga och effektiva digitala lösningar utgör en förutsättning för att dagens samhälle ska fungera. Sverige ligger långt framme inom digitalisering även om andra länder för närvarande har högre förändringstakt. Regeringen ser positivt på digitaliseringens fortsatta möjligheter.

Den pågående pandemin och dess följder för människors liv och ekonomin har särskilt visat hur viktigt det är med digitalisering. Tekniken har hjälpt många att exempelvis hålla kontakten, arbeta hemifrån och underlättat distansundervisning. Den har varit avgörande för att hålla igång många företag och offentliga tjänster. Sverige har haft nytta av tidigare offensiva satsningar, exempelvis på bredbandsutbyggnad. Den digitala omvandlingen kommer att vara en viktig drivkraft för Sveriges ekonomiska återhämtning och gröna tillväxt. Samtidigt behöver digitaliseringen ske på ett sätt som säkerställer säkerheten och den personliga integriteten samt stärker skyddet av Sveriges säkerhet. Informations- och cybersäkerhetsarbetet behöver vara en integrerad del av den digitala utvecklingen i alla delar.

Utvecklingen av den samlade digitaliseringspolitiken kräver en kontinuerlig analys av politikområdet. Regeringen avser att vidta åtgärder i syfte att säkerställa långsiktighet och kontinuitet när det gäller att samlat följa upp och analysera hela samhällets digitalisering. Regeringen bedömer vidare att lagstiftningen kan behöva anpassas ytterligare för att ge ett tillräckligt stöd för en digital och datadriven offentlig förvaltning. Regeringen genomför en satsning för att Myndigheten för digital förvaltning ska kunna vägleda och ge rättsligt stöd till den offentliga förvaltningen.

Digital kompetens och mognad är en kritisk faktor för att skapa rätt förutsättningar för digitalisering av samhälle och offentlig förvaltning och upprätthålla demokratiska värden, samt för att skapa förtroende för de digitala tjänster och lösningar som tillhandahålls. Det är även viktigt att andelen kvinnor som arbetar som it-specialister ökar samt att digital offentlig service är tillgänglig för alla, oavsett funktionsförmåga.

Utvecklingen av AI och användning av digital teknik inom såväl den offentliga förvaltningen som i samhället i stort behöver öka för att Sverige ska vara bäst i världen på att tillvarata digitaliseringens möjligheter. En förutsättning för AI och annan digital teknik är en ökad tillgång till data. Regeringen avser att under 2021 ta fram en strategisk inriktning för data, som bland annat ska bidra till ett ökat utbud av och tillgänglighet till öppna data.

Ett säkert och effektivt informationsutbyte och delning av offentliga data är en grundläggande förutsättning för att säkra framtidens välfärd på lika villkor. Regeringen vill se en snabbare utveckling av den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen och omfördelar därför medel permanent från flera statliga myndigheter för att finansiera utveckling av förvaltningsgemensamma digitala lösningar.

Bredband

Hela Sverige bör ha tillgång till snabbt bredband och stabila mobila tjänster av god kvalitet. Regeringen verkar för att regeringens mål för 2023 och 2025 ska nås och att målet för 2020 ska nås så snart som möjligt. Det är därför nödvändigt med ökade statliga satsningar på bredbandsutbyggnad i de delar av landet där utbyggnaden inte kan ske på marknadsmässig grund. Särskilt viktigt är detta i de mer glest befolkade områdena där människor bor och arbetar. En god tillgänglighet i hela Sverige är viktigt

för att det ska vara möjligt att bo, leva och verka i alla delar av landet. Regeringen föreslår därför att ytterligare medel tillförs det nationella stödsystem som beslutades efter förslag i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1, utg. omr. 22). PTS är förvaltande myndighet för detta stöd.

Det är viktigt att identifiera behov och genomföra åtgärder för att öka antalet efteranslutningar i de fall där bredband finns utbyggt i närhet till hushåll och företag. Vidare behöver möjligheten till mobil uppkoppling på fjärrtåg förbättras. Regeringen avser därför att fortsatt följa frågan om efteranslutningar samt genomföra insatser för att främja en sådan uppkoppling.

Elektroniska kommunikationer

Behovet av ytterligare satsningar på robusthet och säkerhet inom elektroniska kommunikationer är stora, särskilt i takt med den snabbt ökande digitaliseringen. Krisberedskapen inom sektorn elektronisk kommunikation är god men behöver förstärkas ytterligare. Regeringen avser därför att med början 2022 höja avgiften för finansiering av åtgärder mot allvarlig fredstida hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation.

Robustheten inom området elektroniska kommunikationer och post behöver höjas och åtgärder behöver vidtas för att kunna upprätthålla förmågan inom området vid höjd beredskap och ytterst krig. Det handlar bl.a. om att säkerställa ytterligare robusthet och redundans i de elektroniska kommunikationsnäten, skalskydd för vissa teknikutrymmen och reservkraft i syfte att uppnå en förmåga som går utöver den som krävs vid fredstida kris. Det rör sig t.ex. om förmåga till uthållighet under långvariga förlopp och till att klara många samtidigt händelser som är geografiskt spridda över hela landet. Regeringen avser att återkomma med ett förslag till övergripande inriktning för det civila försvaret i den försvarspolitiska propositionen för perioden 2021–2025.

PTS tillsyn på säkerhetsskyddsområdet är viktig för att öka säkerheten inom sektorerna elektronisk kommunikation och post. Regeringen planerar under 2021 att lämna förslag om kompletteringar till säkerhetsskyddslagen (2018:585) som innebär ett starkare skydd för Sveriges säkerhet. Regeringen avser med anledning av detta att ge PTS ett utökat ansvar och avsätter därför 2 miljoner kronor för tillsynsverksamhet vid PTS. Regeringens förslag till kompletteringar till den nya säkerhetsskyddslagen beskrivs i avsnitt 4 i utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

4.5.2 Post

Postmarknaden fortsätter att genomgå genomgripande förändringar. Enligt regeringens bedömning behöver regleringen av den samhällsomfattande posttjänsten ses över då den sannolikt inte kommer kunna vara självfinansierad inom en nära framtid. Regeringen fortsätter att följa utvecklingen på postmarknaden noga och ser att anpassningar av postlagstiftningen till de förändrade förutsättningarna kommer bli nödvändiga. Postsektorn har även en viktig roll att spela i totalförsvaret. Regeringen anser att arbetet inom detta område behöver fortgå och utvecklas.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Post- och telestyrelsen

Tabell 4.5 Anslagsutveckling 2:1 Post- och telestyrelsen

Tusentals kronor

2019	Utfall	55 018	Anslagssparande	1 560
2020	Anslag	63 387 ¹	Utgiftsprognos	64 286
2021	Förslag	74 724		
2022	Beräknat	77 394 ²		
2023	Beräknat	78 310 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 76 706 tkr i 2021 års prismetod.

³ Motsvarar 76 707 tkr i 2021 års prismetod.

Ändamål

Anslaget får användas för PTS förvaltningsutgifter i den mån dessa inte finansieras med avgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.6 Härlledning av anslagsnivån 2021-2023 för 2:1 Post- och telestyrelsen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	63 387	63 387	63 387
Pris- och löneomräkning ²	817	1 393	2 159
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	10 520	12 614	12 764
- Tillsyn betrodda tjänster	3 000	3 000	3 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-480	-480	-480
- Civilt försvar 2021-2025: Säkerhetsskydd	2 000	2 000	2 000
- Civilt försvar 2021-2025: Elektroniska kommunikationer och post	6 000	8 000	8 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	74 724	77 394	78 310

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 3 000 000 kronor från och med 2021 för PTS tillsyn över betrodda tjänster. Finansiering sker genom att anslaget 2.6 *Myndigheten för digital förvaltning* minskas med motsvarande belopp. Anslaget minskas med 480 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Anslaget ökas med 6 000 000 kronor 2021 för PTS arbete med att öka robustheten inom elektronisk kommunikation och post inom ramen för regeringens satsning på det civila försvaret. Från och med 2022 beräknas anslaget öka med 8 000 000 kronor.

Till följd av de kommande förändringarna inom området säkerhetsskydd ökas anslaget med 2 000 000 kronor för 2021.

Regeringen föreslår att 74 724 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Post- och telestyrelsen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 77 394 000 kronor och 78 310 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.7 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	99 352	282 053	288 845	-6 792	43 465
Prognos 2020	100 000	289 013	312 540	-23 527	19 938
Budget 2021	100 000	292 375	325 075	-32 700	-12 762

PTS disponerar vissa av de avgifter som myndigheten tar ut av operatörer inom verksamheterna för elektronisk kommunikation, post och betrodda tjänster.

Beräknade intäkter som myndigheten får disponera är 292 375 000 kronor för 2021.

Regeringens förslag: Avgiftsuttaget under 2021 för att finansiera åtgärder mot allvarlig fredstida hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation fastställs till högst 100 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Finansieringen av åtgärder mot allvarliga fredstida hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation sker genom att den som bedriver verksamhet som är anmäld enligt lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation betalar en avgift. Åtgärder som finansieras från anslaget 2:5 *Driftsäker och elektronisk kommunikation*, med ett belopp som motsvarar avgiftsuttaget, syftar till att säkra de elektroniska kommunikationernas driftsäkerhet och robusthet.

4.6.2 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

2019	Utfall	125 774	Anslagssparande	12 504
2020	Anslag	136 278 ¹	Utgiftsprognos	128 952
2021	Förslag	136 278		
2022	Beräknat	136 278		
2023	Beräknat	136 278		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning och personer med speciella behov och i syfte att trygga behovet av effektiva elektroniska kommunikationer och posttjänster. Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsprojekt med inriktning på elektronisk kommunikation och it-

användning för personer med funktionsnedsättning och personer med speciella behov t.ex. avseende tillgänglighet till kommunikation, utbildning och media.

Regeringens överväganden

Tabell 4.9 Härledning av anslagsnivån 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	136 278	136 278	136 278
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	136 278	136 278	136 278

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 136 278 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 136 278 000 kronor och 136 278 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2022–2025.

Tabell 4.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024– 2025
Ingående åtaganden	104 205	151 087	297 367			
Nya åtaganden	123 107	246 039	114 682			
Infriade åtaganden	-76 225	-99 759	049	-146 910	-110 695	-42 395
Utestående åtaganden	151 087	297 367	300 000			
Erhållet/ föreslaget bemyndigande	200 000	300 000	300 000			

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser flerårigt avtals-tecknande vid upphandling. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2022–2025.

4.6.3 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

2019	Utfall	25 378	Anslagssparande	7 659
2020	Anslag	28 037 ¹	Utgiftsprognos	27 752
2021	Förslag	28 037		
2022	Beräknat	28 037		
2023	Beräknat	28 037		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för tillhandahållandet av grundläggande betaltjänster på de orter och den landsbygd där behovet av tjänsterna inte tillgodoses av marknaden. Anslaget får användas för utgifter för tillhandahållande av grundläggande betaltjänster för äldre personer och personer med funktionsnedsättning boende i landsbygd. Detta inbegriper upphandling av dessa tjänster. Anslaget får användas för utgifter för regionala stöd- och utvecklingsinsatser och post.

Regeringens överväganden

Tabell 4.12 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	28 037	28 037	28 037
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	28 037	28 037	28 037

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 28 037 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 28 037 000 kronor och 28 037 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2022–2025.

Tabell 4.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

	Utfall 2019	Budget 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024–2025
Ingående åtaganden	39 285	34 702	39 005			
Nya åtaganden	16 468	29 440	27 995			
Infriade åtaganden	-21 050	-25 137	-22 000	-17 500	-14 500	-13 000
Utestående åtaganden	34 702	39 005	45 000			
Erhållet/ föreslaget bemyndigande	45 000	45 000	45 000			

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser flerårigt avtals-tecknande vid upphandling. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2022–2025.

4.6.4 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tabell 4.14 Anslagsutveckling 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tusental kronor

2019	Utfall	70 211	Anslagssparande	2 633
2020	Anslag	64 844 ¹	Utgiftsprognos	64 184
2021	Förslag	54 844		
2022	Beräknat	54 844		
2023	Beräknat	54 844		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser som bidrar till att förverkliga målet för digitaliseringspolitiken, liksom uppföljningar och utvärderingar av politiken.

Regeringens överväganden

Tabell 4.15 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	64 844	64 844	64 844
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-10 000	-10 000	-10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	54 844	54 844	54 844

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 54 844 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Informationsteknik och telekommunikation* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 54 844 000 kronor och 54 844 000 kronor.

4.6.5 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

2019	Utfall	129 946	Anslagssparande	16 069
2020	Anslag	296 014 ¹	Utgiftsprognos	291 769
2021	Förslag	1 845 014		
2022	Beräknat	1 053 014		
2023	Beräknat	337 014		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder samt samordningsinsatser för driftsäkra och tillgängliga elektroniska kommunikationer. Detta inbegriper stöd till utbyggnad av elektroniska kommunikationer i områden där utbyggnad inte genomförs på marknads-mässig grund. Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för driftsäkra och robusta elektroniska kommunikationer för att skydda kommunikationerna mot allvarliga hot och påfrestningar i fredstid och vid höjd beredskap samt för samhällsomfattande tjänster inom området elektronisk kommunikation. Anslaget får användas för åtgärder kopplade till civilt försvar inom områdena elektroniska kommunikationer och post. Anslaget får användas för utgifter för administration av åtgärderna.

Regeringens överväganden

Tabell 4.17 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	296 014	296 014	296 014
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 549 000	757 000	41 000
varav BP21	1 499 000	627 000	217 000
- Ökad mobiltäckning på fjärrtåg	25 000	25 000	
- Bredbandsutbyggnad	1 400 000	500 000	100 000
- Civilt försvar 2021-2025: Elektroniska kommunikationer och post	74 000	102 000	117 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 845 014	1 053 014	337 014

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 25 000 000 kronor 2021 och 2022 för att genomföra insatser för att främja en ökad mobil uppkoppling på fjärrtåg.

Anslaget ökas även med 1 400 000 000 kronor för att stärka det nationella stödsystemet för bredbandsutbyggnad 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med 500 000 respektive 100 000 000 kronor.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Anslaget ökas med 74 000 000 kronor 2021 för att öka robustheten inom elektroniska kommunikation och post inom ramen för regeringens satsning på det civila försvaret. För 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med 102 000 000 kronor respektive 117 000 000 kronor. Regeringen föreslår även att anslagets ändamål förtydligas så att det framgår att det även får avse att användas för åtgärder kopplade till civilt försvar inom områdena elektroniska kommunikationer och post.

Regeringen föreslår att 1 845 014 000 kronor anvisas anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 053 014 000 respektive 337 014 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 545 000 000 kronor 2022–2025.

Tabell 4.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

	Utfall 2019	Budget 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023	Budget 2024–2025
Ingående åtaganden	221 138	203 140	234 438			
Nya åtaganden	37 165	114 000	403 710			
Infriade åtaganden	-55 163	-82 702	-93 148	-387 790	-81 000	-76 210
Utestående åtaganden	203 140	234 438	545 000			
Erhållet/ föreslaget bemyndigande	270 000	745 000	545 000			

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser flerårigt avtals-tecknande vid upphandling samt vid beslut om fleråriga projekt för utbyggnad av elektroniska kommunikationer. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 545 000 000 kronor 2022–2025.

4.6.6 2:6 Myndigheten för digital förvaltning

Tabell 4.19 Anslagsutveckling 2:6 Myndigheten för digital förvaltning

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	0 ¹ Utgiftsprognos
2021	Förslag	145 691²
2022	Beräknat	146 292 ³
2023	Beräknat	147 812 ⁴

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Till och med budgetåret 2020 redovisades anslaget 1:18 Myndigheten för digital förvaltning under utg.omr.2 Samhällsekonomi och finansförvaltning. I samband med denna proposition föreslås två nya anslag inrättas som delvis består av ovan nämnda anslag.

³ Motsvarar 145 620 tkr i 2021 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 145 639 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för digital förvaltnings förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.20 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 2:6 Myndigheten för digital förvaltning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 542	3 486	3 542
varav BP21	3 542	3 470	3 490
- Tillsyn webbtillgänglighetsdirektivet	2 000	2 000	2 000
- Tillsyn betrodda tjänster	-3 000	-3 000	-3 000
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-178	-250	-230
- Rättsligt stöd till den offentliga förvaltningen	5 000	5 000	5 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-280	-280	-280
Överföring till/från andra anslag ²	142 149	142 805	144 270
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	145 691	146 292	147 812

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Till och med budgetåret 2020 redovisades anslaget 1:18 Myndigheten för digital förvaltning under utg.omr.2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

Anslaget ökas med 2 000 000 kronor under 2021–2023 för att myndigheten ska kunna utföra sin uppgift att utöva tillsyn över lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Anslaget minskas med 3 000 000 kronor från och med 2021 för att finansiera PTS tillsyn över betrodda tjänster. Vidare minskas anslaget med 178 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 250 000 kronor respektive 230 000 kronor. Anslaget ökas med 5 000 000 kronor från och med 2021 för att finansiera att myndigheten ska ge ett rättsligt stöd till den offentliga förvaltningen. Anslaget minskas med 280 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 145 691 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Myndigheten för digital förvaltning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget uppgå till 146 292 000 kronor respektive 147 812 000 kronor.

4.6.7 2:7 Digital förvaltning

Tabell 4.21 Anslagsutveckling 2:7 Digital förvaltning

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	0 ¹ Utgiftsprognos
2021	Förslag	73 644²
2022	Beräknat	96 394
2023	Beräknat	90 144

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Till och med budgetåret 2020 redovisades anslaget 1:18 Myndigheten för digital förvaltning under utg.omr.2 Samhällsekonomi och finansförvaltning. I samband med denna proposition föreslås två nya anslag inrättas som delvis består av ovan nämnda anslag

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för styrning, samordning och uppföljning av digitaliseringen av den offentliga förvaltningen samt för den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen och andra förvaltningsgemensamma tjänster och funktioner.

Regeringens överväganden

Tabell 4.22 Härledning av anslagsnivån 2021–2023 för 2:7 Digital förvaltning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	56 750	79 500	73 250
varav BP21	56 750	79 500	73 250
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	56 750	79 500	73 250
Överföring till/från andra anslag ²	16 894	16 894	16 894
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	73 644	96 394	90 144

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Till och med budgetåret 2020 redovisades anslaget 1:18 Myndigheten för digital förvaltning under utg.omr.2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

Anslaget ökas med 56 750 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur. För 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med 79 500 000 kronor respektive 73 250 000 kronor. Finansiering sker genom en omfördelning från 29 statliga myndigheter med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 73 644 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Digital förvaltning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget uppgå till 96 394 000 kronor respektive 90 144 000 kronor.

Utgiftsområde 23

Areella näringar, landsbygd och
livsmedel

Utgiftsområde 23 – Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Areella näringar, landsbygd och livsmedel	7
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	7
2.2	Utgiftsutveckling.....	8
2.3	Skatteutgifter	9
2.4	Mål för utgiftsområdet.....	10
2.5	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	11
2.6	Resultatredovisning.....	12
2.6.1	En sammanhållen landsbygdspolitik	12
2.6.2	En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja	15
2.6.3	Skog.....	37
2.6.4	De samiska näringarna.....	41
2.7	Analys och slutsatser	43
2.7.1	En sammanhållen landsbygdspolitik	43
2.7.2	En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja	43
2.7.3	Skog.....	46
2.7.4	De samiska näringarna.....	47
2.8	Politikens inriktning	47
2.8.1	En sammanhållen landsbygdspolitik	48
2.8.2	En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja	48
2.8.3	Skog.....	52
2.8.4	De samiska näringarna.....	53
2.9	Budgetförslag.....	54
2.9.1	1:1 Skogsstyrelsen.....	54
2.9.2	1:2 Insatser för skogsbruket.....	55
2.9.3	1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt.....	57
2.9.4	1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	59
2.9.5	1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder.....	60
2.9.6	1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar.....	61
2.9.7	1:7 Ersättningar för viltskador m.m.	62
2.9.8	1:8 Statens jordbruksverk.....	63
2.9.9	1:9 Bekämpande av växtskadegörare.....	65
2.9.10	1:10 Gårdsstöd m.m.....	66
2.9.11	1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.....	67
2.9.12	1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk.....	68
2.9.13	1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk.....	69
2.9.14	1:14 Livsmedelsverket.....	70
2.9.15	1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	72
2.9.16	1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.....	74
2.9.17	1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	74
2.9.18	1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	76
2.9.19	1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	78
2.9.20	1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.....	79
2.9.21	1:21 Åtgärder på fjällägenheter.....	80
2.9.22	1:22 Främjande av rennäringen m.m.....	81
2.9.23	1:23 Sveriges lantbruksuniversitet.....	82
2.9.24	1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning.....	84

2.9.25	1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien.....	86
2.9.26	1:26 Nedsättning av slakteriavgifter	86
2.9.27	1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet.....	87
2.9.28	1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	88
2.9.29	1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	90
2.10	Övriga förslag.....	91

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen godkänner att det särskilda kontot under Samefonden som nyttjas för betalning av del av arrendekostnad för renbete i Härjedalen får användas också för finansiering av utgifter enligt avtal som avser åretruntmarker (avsnitt 2.10),
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel enligt tabell 1.1,
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor	
Anslag	
1:1 Skogsstyrelsen	545 190
1:2 Insatser för skogsbruket	360 073
1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt	161 222
1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	127 557
1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	9 933
1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	133 349
1:7 Ersättningar för viltskador m.m.	52 778
1:8 Statens jordbruksverk	614 194
1:9 Bekämpande av växtskadegörare	12 000
1:10 Gårdsstöd m.m.	7 159 000
1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	137 000
1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	31 250
1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	167 000
1:14 Livsmedelsverket	270 012
1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	194 160
1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	42 913
1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	5 310 097
1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	3 732 376
1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	249 830
1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	14 116
1:21 Åtgärder på fjällägenheter	1 529
1:22 Främjande av rennäringen m.m.	128 915
1:23 Sveriges lantbruksuniversitet	2 143 772
1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	695 664
1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1 177
1:26 Nedsättning av slakteriavgifter	107 237
1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet	29 000
1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	30 000
1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	120 000
Summa anslag under utgiftsområdet	22 581 344

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Insatser för skogsbruket	85 000	2022–2024
1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	105 000	2022–2024
1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	40 000	2022–2023
1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	209 000	2022–2023
1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	10 000	2022–2023
1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	3 131 602	2022–2030
1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	3 604 024	2022–2030
1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	1 600 000	2022–2027
1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	34 000	2022–2029
1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	135 000	2022–2029
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet	8 953 626	

2 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar verksamhet inom områdena jordbruks- och trädgårdsnäring, fiskerinäring, landsbygd, livsmedel, djur, skog och jakt samt rennäring och andra samiska näringar. Utgiftsområdet omfattar även verksamhet inom utbildning och forskning.

Myndigheter som verkar inom utgiftsområdet är Statens jordbruksverk (Jordbruksverket), Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård, Centrala djurförsöksetiska nämnden, Livsmedelsverket, Skogsstyrelsen, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och vissa verksamheter vid Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas).

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år och att avsnittet budgetförslag har en delvis annan struktur.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
1:1 Skogsstyrelsen	444	500	505	545	545	496
1:2 Insatser för skogsbruket	346	345	308	360	316	184
1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt	145	153	151	161	162	166
1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	109	126	126	128	134	115
1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	9	10	10	10	10	10
1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	112	134	133	133	133	133
1:7 Ersättningar för viltskador m.m.	42	53	42	53	53	53
1:8 Statens jordbruksverk	629	601	615	614	610	603
1:9 Bekämpande av växtskadegörare	5	7	7	12	15	15
1:10 Gårdsstöd m.m.	7 362	7 345	7 232	7 159	7 315	6 391
1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	168	153	153	137	143	143
1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	30	33	33	31	25	5
1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	193	196	194	167	128	81
1:14 Livsmedelsverket	255	257	245	270	275	283
1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	158	261	249	194	194	194
1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	48	45	45	43	43	43
1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	4 704	3 719	3 624	5 310	4 725	1 966
1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	3 068	4 327	4 153	3 732	3 074	1 411
1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	180	169	167	250	42	42
1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	4	4	4	14	24	24
1:21 Åtgärder på fjällägenheter	2	2	2	2	2	2
1:22 Främjande av rennäringen m.m.	112	114	124	129	126	126
1:23 Sveriges lantbruksuniversitet	1 947	1 985	1 985	2 144	2 070	2 082
1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	603	571	564	696	714	739
1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1	1	1	1	1	1
1:26 Nedsättning av slakteriavgifter	107	107	106	107	107	107
1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet				29	35	46
1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027				30	30	30
1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027				120	120	120
Totalt för utgiftsområde 23	20 784	21 220	20 779	22 581	21 172	15 612

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

För 2020 prognostiseras de totala utgifterna för området uppgå till 20 779 miljoner kronor.

Regeringens förslag till anslag för 2021 för utgiftsområdet innebär att 22 581 miljoner kronor anvisas. För 2022 beräknas anslagsnivån till 21 172 miljoner kronor och för 2023 till 15 612 miljoner kronor.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	19 790	19 790	19 790
Pris- och löneomräkning ²	65	93	135
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	5 882	4 328	2 198
Makroekonomisk utveckling	-782	-749	-1 055
Volym	688	711	711
Överföring till/från andra utgiftsområden	2	0	-3
Övrigt	-3 063	-3 001	-6 164
Ny utgiftsram	22 581	21 172	15 612

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Av tabell 2.3 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2021 fördelad på transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2021 realkonomiskt fördelad för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	17 070
Verksamhetsutgifter ²	5 482
Investeringar ³	29
Summa utgiftsram	22 581

Den realkonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98). I tabell 2.4 redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Tabell 2.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	2020	2021
Uttag av bränsle	140	150
Avverkningsrätt till skog	-	-
Anläggning av ny skog m.m.	-40	-30
Skogsavdrag	-	-
Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	40	40
Nedsatt energiskatt på el som används inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	620	620
Nedsatt koldioxidskatt för diesel till arbetsmaskiner och fartyg inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	810	810
Totalt för utgiftsområdet	1 570	1 590

"-" betyder att utgiften inte kunnat kvantifieras.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel är följande:

- Insatserna ska bidra till goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet. De gröna näringarna ska vara livskraftiga och bidra till klimatomställningen och att naturresurserna används hållbart (prop. 2014/15:1 utg.omr. 23 avsnitt 2.4, bet. 2014/15: MJU2, rskr. 2014/15:88).

Inom utgiftsområdet finns även mål beslutade av riksdagen som gäller en sammanhållen landsbygdspolitik, en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, skogspolitiken samt de samiska näringarna.

Riksdagen har beslutat om ett generationsmål för miljöarbetet och om 16 miljö kvalitetsmål som uttrycker den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377). Miljö kvalitetsmålen, generationsmålet och de globala målen för hållbar utveckling är styrande för det miljö- och hållbarhetsarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Resultatredovisningen av miljö kvalitetsmålen i sin helhet finns inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

En sammanhållen landsbygdspolitik

Riksdagen har beslutat om det övergripande målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken (prop. 2017/18:179, bet. 2017/18: NU19, rskr. 2017/18:360):

- En livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet.

En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

Riksdagen har beslutat om ett övergripande mål för livsmedelskedjan samt mål för tre strategiska områden – Regler och villkor, Konsument och marknad samt Kunskap och Innovation (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17: MJU23, rskr. 2016/17:338):

- En konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan.

En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

Skog

Riksdagen har beslutat om två jämställda mål för skogspolitiken – ett produktionsmål och ett miljömål (prop. 1992/93:226, bet. 1992/93:JoU15, rskr. 1992/93:252, prop. 2007/08:108, bet. 2007/08:MJU18, rskr. 2007/08:244):

- Produktionsmålet innebär att skogen och skogsmarken ska utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger en uthålligt god avkastning. Inriktningen avseende målet om skogsproduktion ska ge handlingsfrihet i fråga om användningen av vad skogen producerar.
- Miljömålet innebär att skogsmarkens naturgivna produktionsförmåga ska bevaras. En biologisk mångfald och genetisk variation i skogen ska säkras. Skogen ska brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd. Hotade arter och naturtyper ska skyddas. Skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden ska värnas.

De samiska näringarna

Det övergripande målet för samepolitiken (prop. 2000/01:1 utg.omr. 23 avsnitt 7.3, bet. 2000/01:MJU2, rskr. 2000/01:86):

- Att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar.

Samepolitiken omfattar flera utgiftsområden bl.a. inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse, 16 Utbildning och universitetsforskning och 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. Resultatbeskrivningen för samiska näringar görs i förhållande till den delen av målet som rör samiska näringar.

2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Antalet resultatindikatorer och bedömningsgrunder har minskats för att det ska bli tydligare vilka som är centrala för resultatbedömningen. I resultatredovisningen används dock vissa av de tidigare angivna resultatindikatorerna och bedömningsgrunderna som komplement.

Utgiftsområdets centrala indikatorer och hur de är kopplade till målen framgår av tabell 2.5. De utvalda indikatorerna täcker inte alla verksamheter inom utgiftsområdet men bedöms ge tillräcklig information för att möjliggöra generella bedömningar av resultatet.

Tabell 2.5 Mål och centrala indikatorer inom utgiftsområde 23

Mål för utgiftsområdet	Insatserna ska bidra till goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet. De gröna näringarna ska vara livskraftiga och bidra till klimatomställningen och att naturresurserna används hållbart.			
Mål	En sammanhållen landsbygds politik	En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja	Målen i skogspolitiken	De samiska näringarna
Indikatorer	- Inrikes flyttnetto, kvinnor och män - Tillgång till fast bredband om minst 1gbit/s, eller fiber i absoluta närheten - Tillgänglighet till dagligvarubutik, drivmedelsstation och grundskola	- Nettomarginal i livsmedelssektorn - Förädlingsvärde i livsmedelssektorn - Antal sysselsatta i livsmedelssektorn	- Tillväxt, avverkning och skogsbruksåtgärder - Skog och vilt i balans - Skydd mot skadeinsekter m.m. - Miljöhänsyn i skogsbruket - Skydd och bevarande av skogsmark - Skogsbrukets klimatnytta	- Renbruksplanernas användning

2.6 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2019. Sedan dess har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt. Den pågående pandemin har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi samt för ekonomin i Sverige och internationellt. Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att minska effekterna av pandemin. I resultatredovisningen beaktas även resultatet av åtgärder som vidtagits under 2020 i den utsträckning det finns relevant underlag tillgängligt.

Med utgångspunkt i målen för utgiftsområdet redovisas i det följande resultat för de fyra resultatområdena En sammanhållen landsbygds politik, En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, Skog och De samiska näringarna.

En årligen återkommande dialog avses som tidigare att föras med miljö- och jordbruksutskottet om utvecklingen av resultatredovisningen. Resultatredovisningen kommer även fortsättningsvis att utvecklas i takt med politiken.

2.6.1 En sammanhållen landsbygds politik

Den sammanhållna landsbygds politiken är till sin karaktär sektorsövergripande och täcker in många samhällssektorer och berör därmed många olika sakområden, jämför bl.a. med utgiftsområde 19 Regional utveckling och utgiftsområde 24 Näringsliv. Under 2019 har en rad insatser påbörjats inom den sammanhållna landsbygds politiken. En resultatredovisning avseende insatser inom andra politikområden och dess effekter på Sveriges landsbygder görs inte inom ramen för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Vad gäller resultat av insatser inom landsbygdsprogrammet, se avsnitt 2.6.2.

Regeringen har uppdragit åt Tillväxtverket att etablera ett samarbete med 15 av regeringen prioriterade statliga myndigheter i syfte att öka myndigheternas kunskap om politikområdet samt för att de i ökad utsträckning ska medverka och bidra till målet för den sammanhållna landsbygds politiken.

Uppföljning av den sammanhållna landsbygdspolitiken

Regeringen bedriver ett utvecklingsarbete avseende uppföljningen av den sammanhållna landsbygdspolitiken. För att fånga bredd och komplexitet innehåller uppföljningssystemet för politikområdet ett antal indikatorer. Även utvärderingar av insatser som genomförts ingår på sikt i uppföljningssystemet, där uppföljningen av bl.a. landsbygdsprogrammet och livsmedelsstrategin ska beaktas.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultattexterna har resultatindikatorerna sysselsättningsutveckling för kvinnor och män på landsbygden, befolkningsutveckling för kvinnor och män på landsbygden och andel av befolkningen (totalt utanför tätort och småort) med tillgång till bredband om minst 100 mbit/s, ersatts med resultatindikatorerna som redovisas i tabell 2.5. Klassificeringen av kommuntyper i de nya indikatorerna utgår från den definition används för att följa upp den sammanhållna landsbygdspolitiken. Klassificeringen är framtagen av Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser och bygger på principer antaganden från Eurostat och OECD, vilket möjliggör internationella jämförelser.

Indikatorerna är centrala indikatorer från uppföljningssystemet som är valda för att på ett översiktligt sätt visa på utvecklingen i relation till det av riksdagen beslutade målet som finns för politikområdet och de insatser som genomförs.

Nya centrala indikatorer följer utvecklingen av den sammanhållna landsbygdspolitiken

Inrikes flyttnetto är en indikator som följer upp utvecklingen av boendeval och lokal attraktivitet. Under de senaste tio åren har storstadskommuner och kommuner nära större städer haft ett positivt flyttnetto medan landsbygdskommuner haft ett negativt flyttnetto. Fler män än kvinnor har flyttat mellan olika kommuntyper, medan fler kvinnor än män valt att flytta till just storstadskommuner. Under de senaste fem åren har flyttnettot förändrats något. För storstadskommuner har flyttnetto varit negativt för både kvinnor och män medan flyttnettot för landsbygdskommuner nära en större stad har varit positivt för båda könen se tabell 2.6.

Tabell 2.6 Inrikes flyttnetto, kvinnor och män

Antal

Kommuntyp	Utveckling, totalt	Utveckling, kvinnor	Utveckling, män	Befolkning 2019
	2010–2019 (utv.2019)	2010–2019	2010–2019	
Storstadskommuner (29 st)	24 486 (-4 478)	12 899	11 587	3 460 660
Täta kommuner nära en större stad (103 st)	68 014 (10 246)	32 234	35 780	4 486 072
Täta kommuner avlägset belägna (28 st)	-26 091 (-2 675)	-13 775	-12 316	696 558
Landsbygdskommuner nära en större stad (70 st)	-13 699 (1 239)	-6 753	-6 946	1 020 900
Landsbygdskommuner avlägset belägna (45 st)	-44 655 (-3 476)	-20 555	-24 100	584 453
Landsbygdskommuner mycket avlägset belägna (15 st)	-8 055 (-856)	-4 050	-4005	78 946

Källa: Statistiska centralbyrån.

Regeringen anser att tillgång till en väl fungerande digital infrastruktur är en förutsättning för att kunna bo, leva och verka i alla delar av landet. I takt med att allt fler tjänster i samhället blir digitala behöver företag och hushåll i hela landet kunna ta del av dessa. Det är också en grundläggande förutsättning för att överbygga den klyfta som präglar vissa typer av landsbygder och för att minska den digitala klyftan mellan städer och landsbygder.

Utbyggnaden av snabbt bredband sker över hela landet, men tillgången är fortsatt ojämnt fördelad mellan städer och landsbygder. Tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s har utvecklats positivt för samtliga kommuntyper mellan 2017 och 2019. Ökningstakten är störst i landsbygdskommuner nära en större stad och landsbygdskommuner avlägset belägna där tillgången har ökat från ca 70 procent till över 80 procent för hushåll och ca 60 procent till 75 procent för företag. Generellt är ökningstakten för hushållen betydligt högre i lands- och glesbygdskommuner än tätortskommuner, medan utvecklingen är mer likartad för företag.

Trots att tillgången till bredband ökar snabbare i lands- och glesbygd kvarstår skillnader mellan kommuntyper, se tabell 2.7. Det finns också skillnader inom kommunerna. 2019 har 95,75 procent av företagen och 96,93 procent av hushållen tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s i tätort. Motsvarande siffra för hushåll och företag utanför tätorter är 64,15 procent respektive 62,55 procent. För mer information om den nationella bredbandsstrategin, se utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 2.7 Tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s eller fiber i absoluta närheten. Hushåll och Företag

Procent			
Kommuntyp	Andelar (medel) 2017 hushåll/företag	Andelar (medel) 2018 hushåll/företag	Andelar (medel) 2019 hushåll/företag
Storstadskommuner	94,5 / 90,2	96,6 / 93,4	97,29 / 94,74
Täta kommuner nära en större stad	82,4 / 70,7	86,8 / 77,1	89,79 / 81,94
Täta kommuner avlägset belägna	78,3 / 68,6	85,0 / 77,1	89,70 / 82,76
Landsbygdskommuner nära en större stad	70,0 / 59,4	77,0 / 68,0	82,29 / 75,07
Landsbygdskommuner avlägset belägna	70,05 / 61,6	76,6 / 69,3	81,71 / 76,18
Landsbygdskommuner mycket avlägset belägna	69,8 / 63,2	75,1 / 69,3	78,56 / 73,42

Källa: Post- och telestyrelsen.

Regeringen anser att tillgång till dagligvaror, drivmedel och grundskola är grundläggande förutsättningar för att företag ska kunna verka och för att människor ska kunna leva i hela landet. Det påverkar såväl attraktivitet som utvecklingskapacitet och en hållbar utveckling.

För dagligvarubutiker är trenden att avstånden ökade oavsett vilken kommuntyp som avses fram till 2015, efter det har utvecklingen varit oförändrad. Flertalet kommuner i de mest avlägsna landsbygderna har dock fått en något förbättrad tillgänglighet till dagligvarubutiker. Detta kan delvis förklaras av att människor även i dessa områden tenderar att flytta till centralorter, men det har även förekommit en viss ökning i antalet butiker, vilket delvis kan förklaras av de olika stöd som kan beviljas till dagligvarubutiker. En resultatredovisning av de olika stöden som har beviljats till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer framgår i utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Utvecklingen för tillgänglighet till drivmedelsstationer är delad. Landsbygdskommuner har en övervägande positiv utveckling, där flertalet kommuntyper uppvisar minskade avstånd, medan övriga kommuntyper har ökande avstånd. För grundskola har avstånden ökat under mätperioden för samtliga kommuntyper.

Tillgängligheten till dagligvarubutik, drivmedelsstation och grundskola är mätt som avstånd i tid (minuter med bil), då det ger en mer rättvisande bild än enbart geografiskt avstånd, se tabell 2.8.

Tabell 2.8 Tillgänglighet till dagligvarubutik, drivmedelsstation och grundskola

Kommuntyp	Restid till dagligvarubutik	Restid till drivmedelsstation	Restid till grundskola
	Ökning/minskning i tid 2010–2020 (medelrestid 2020, minuter)	Ökning/minskning i tid 2010–2020 (medelrestid 2020, minuter)	Ökning/minskning i tid 2010–2020 (medelrestid 2020, minuter)
Storstadskommuner	10 % (3,0)	9 % (3,8)	2 % (2,6)
Täta kommuner nära en större stad	5 % (5,3)	2 % (5,6)	5 % (4,6)
Täta kommuner avlägset belägna	4 % (6,4)	-1 % (6,4)	4 % (5,6)
Landsbygdskommuner nära en större stad	2 % (5,6)	3 % (5,5)	8 % (5,3)
Landsbygdskommuner avlägset belägna	3 % (6,3)	-1 % (6,1)	4 % (6,5)
Landsbygdskommuner mycket avlägset belägna	7 % (10,5)	1 % (10,1)	8 % (12,8)

Programmet för lokalt ledd utveckling

Fram till den 1 mars 2020 har stöd för 86 procent av projektbudgeten från Europeiska regionala utvecklingsfonden respektive 88 procent från Europeiska socialfonden inom programmet för lokalt ledd utveckling beviljats till lokala insatser över hela landet. Måluppfyllelsen för de programspecifika resultatmålen är följande: 67 procent för antal projekt som bidrar till samverkan mellan stad och land, 73 procent för antal projekt i tätorter med mer än 5 000 innevånare samt 66 procent för antal personer som deltagit i socialfondsprojekt.

2.6.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av livsmedelssektorn bidrar till målet för utgiftsområdet, för livsmedelsstrategin och för de strategiska områdena har följande indikatorer för livsmedelskedjan bedömts som centrala:

- nettomarginal i livsmedelssektorn
- förädlingsvärde i livsmedelssektorn
- antal sysselsatta i livsmedelssektorn.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultattexterna har nedanstående indikatorer, som ingick i budgetpropositionen för 2020, utgått:

- avkastning på eget kapital, nettomarginal (lönsamhetsmått, mäter konkurrenskraft)
- rörelsemarginal (lönsamhetsmått, mäter konkurrenskraft)
- förädlingsvärde per årsarbetstid (mäter produktivitet)
- förädlingsgrad (mäter innovation).

Samtliga indikatorer följs dock fortsatt upp årligen av Statens jordbruksverk (Jordbruksverket), se Rapport 2020:3 Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin, för en fördjupad redovisning.

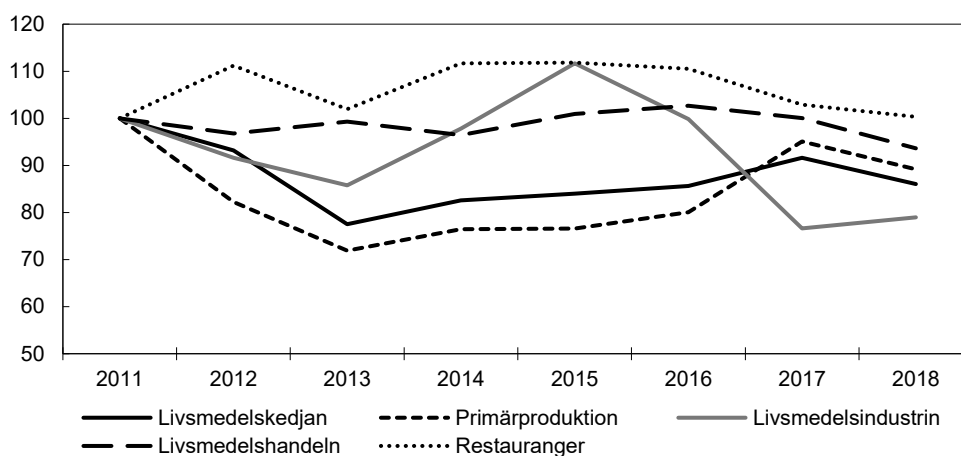
För att redovisa utvecklingen av det övergripande målet för en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning, redovisas nedan de tre centrala indikatorerna. Åtgärderna inom livsmedelsstrategin är av långsiktig karaktär och kommer fortlöpande följas genom senast tillgängliga officiella statistik. Detta innebär en viss eftersläpning i redovisningen.

Lönsamheten i livsmedelskedjan har försämrats sedan 2011, men i primärproduktionen har det skett en gradvis återhämtning sedan 2013. Denna trend bröts 2018 på grund av torkan, som slog hårt mot jordbruket. Trots att lönsamheten försämrats har livsmedelskedjans förädlingsvärde sammantaget fortsatt att öka. Utvecklingen av indikatorerna visar på att bidraget till måluppfyllelsen från de olika leden i livsmedelskedjan varierar över tid.

Indikatorn nettomarginal i livsmedelssektorn speglar företagens lönsamhetsutveckling. Av utvecklingen framgår att livsmedelshandeln har en någorlunda jämn lönsamhet över tid, medan den varierar för primärproduktionen och livsmedelsindustrin. Detta beror, förutom på sektorernas produktivitsutveckling, också på opåverkbara faktorer såsom världsmarknadspriser och väderförhållanden.

Diagram 2.1 Nettomarginalens utveckling i livsmedelskedjan

Index 2011=100

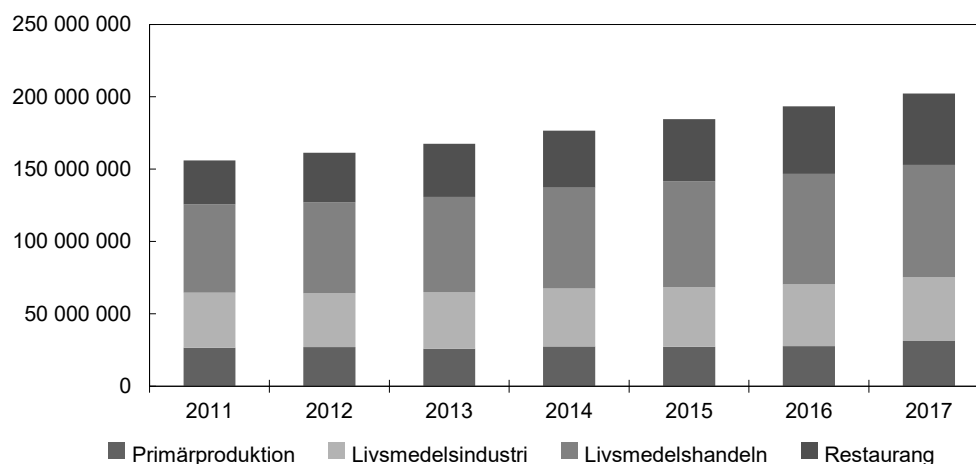
Anm.: Ingen hänsyn har tagits till inflationen. Jordbruksverket har valt 2011 som basår för uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin.

Källa: Jordbruksverket, Rapport 2020:3 Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin årsrapport 2020.

Livsmedelskedjans förädlingsvärde ökade med 30 procent till drygt 200 000 miljoner kronor mellan åren 2011–2017, vilket kan jämföras med en ökning på 24 procent för totala näringslivet. Även den genomsnittliga omsättningen i livsmedelssektorn har ökat snabbare än för näringslivet i övrigt. Denna utveckling bidrar till det övergripande målet för utgiftsområdet.

Diagram 2.2 Förädlingsvärde i livsmedelskedjans sektorer

Tusental kronor

Anm.: Ingen hänsyn har tagits till inflationen. Data för 2017 utgör senast tillgängliga data.

Källa: Statistiska centralbyrån, Företagens Ekonomi.

Antalet sysselsatta i livsmedelskedjan har ökat med 8 procent under åren 2011–2018. Samtidigt leder en ökad arbetsproduktivitet till att sysselsättningen inom primärproduktionen under samma period har minskat med 9 procent, och inom livsmedelsindustrin med 6 procent. Inom handelsledet har sysselsättningen ökat med 13 procent och inom restaurang med 21 procent.

Tabell 2.9 Sysselsatta i livsmedelskedjans sektorer

Antal förvärvsarbetande

Kön	2011	2013	2015	2017	2018
Kvinnor	13 547	14 025	13 839	13 779	13 527
Män	45 754	44 889	43 261	41 697	40 323
Primärproduktion					
Summa	59 301	58 914	57 100	55 476	53 850
Kvinnor	21 126	20 679	19 919	19 680	19 578
Män	34 413	33 667	33 149	32 863	32 571
Livsmedels- och dryckestillverkning					
Summa	55 349	54 346	53 068	52 543	52 149
Kvinnor	65 228	68 449	69 488	70 854	71 197
Män	49 184	51 804	54 342	57 604	58 570
Handel med livsmedel					
Summa	114 412	120 253	123 830	128 458	129 776
Kvinnor	50 444	57 257	58 366	57 765	56 430
Män	54 684	60 253	63 611	67 532	68 259
Restauranger					
Summa	103 380	117 510	121 977	125 297	124 689
Totalsumma	332 380	351 023	355 975	361 774	360 464

Anm.: Primärproduktionen omfattar jordbruk och fiske. Statistik för 2019 redovisas i slutet av 2020.

Källa: Statistiska centralbyrån, Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS).

Livsmedelsstrategins handlingsplan del 2 beslutades av regeringen den 19 december 2019 och innefattar satsningar motsvarande 122 miljoner kronor årligen fram t.o.m. 2025. Förutom detta görs extra satsningar på totalt 114 miljoner kronor under 2020. Handlingsplanen tar avstamp i att nå målet till 2030 med hjälp av över 30 olika åtgärder inom de tre strategiska områdena: Regler och villkor, Konsument och marknad och Kunskap och innovation. Respektive åtgärd åtföljs av örönmärkta medel

och genomförs av sex myndigheter och en organisation, vilka anses bäst lämpade för att utföra uppgiften i syfte att stärka den svenska livsmedelskedjan. Åtgärder vidtas på både nationell och regional nivå för att i huvudsak säkerställa generellt goda företagsvillkor för livsmedelskedjan.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att det behövs en bättre nationell samordning av det regionala arbetet med att genomföra livsmedelsstrategin, för att ta tillvara synergieffekter, sprida goda exempel och vara ett stöd för länen och regionerna i deras arbete (bet. 2017/18:MJU18 punkt 3, rskr. 2017/18:236). I oktober 2017 gav regeringen Jordbruksverket i uppdrag att fördela 100 miljoner kronor till livsmedelsstrategin på regional nivå. Av det ska 5 miljoner kronor användas för att främja samverkan mellan olika berörda regionala aktörer på nationell nivå, för att bidra till genomförandet av livsmedelsstrategin. I det arbetet har Jordbruksverket tillsatt en samordnare för de regionala livsmedelsstrategierna, anordnat en konferens för de regionala livsmedelsstrategierna, samt byggt upp en digital kommunikationskanal för att kunna dela erfarenheter och goda exempel. Under hösten 2019 har det genomförts klusterträffar på sex olika ställen i landet för att i mindre grupper diskutera det regionala arbetet kopplat till den nationella livsmedelsstrategin. Arbetet kommer att följas upp med tematräffar under hösten 2020, där även Tillväxtverket deltar.

För att stärka genomförandet av den nationella och de regionala livsmedelsstrategierna har ett samordningsuppdrag lämnats till Tillväxtverket, vilket ytterligare kommer att stärka utvecklingen och genomslaget av den nationella och de regionala livsmedelsstrategierna. I uppdraget ingår att bygga upp former för strukturell samverkan mellan strategiskt viktiga aktörer, projekthantering, kommunikation och att stödja regional samverkan. Regeringen anser därmed genom dessa åtgärder att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Regler och villkor

Målet för det strategiska området Regler och villkor:

- Utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.

De kompletterande indikatorer som används för att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen på området har bidragit till målet för utgiftsområdet och det strategiska området presenteras i respektive avsnitt.

Företagsvillkor och förenkling i livsmedelskedjan

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om vikten av att det finns goda företagsvillkor för hela livsmedelskedjan och att nationella, mer långtgående regler alltid ska vara väl motiverade och prövas noga (bet. 2016/17:MJU23 punkt 3, rskr. 2016/17:338). Regeringen har redan före riksdagens tillkännagivande vidtagit ett antal åtgärder som kan kopplas till området regler och villkor.

Tillväxtverket har regeringens uppdrag att samordna förenklingsarbetet och arbetar löpande med att skapa goda företagsvillkor. Resultatet av Tillväxtverkets arbete inom detta område beskrivs inom utgiftsområde 24 Näringsliv.

Inom ramen för livsmedelsstrategin har särskilda uppdrag i syfte att förenkla för företagen lämnats till Livsmedelsverket och Jordbruksverket. Livsmedelsverket har t.ex. på regeringens uppdrag utvecklat stödet till livsmedelskontrollen. Vidare har

Jordbruksverket haft i uppdrag att öka kvaliteten, likvärdigheten och effektiviteten i djurskyddskontrollen. Uppdragen att utveckla kontrollerna är långsiktiga och kommer fortsätta vidare och är viktiga för att skapa goda företagsvillkor för hela livsmedelskedjan. I juli 2017 gav regeringen Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Tillväxtverket i uppdrag att inom ramen för livsmedelsstrategin utveckla digitala tjänster som bidrar till minskat och förenklat uppgiftslämnande, guidning och service för företag i livsmedelskedjan. Myndigheterna fokuserade på att förenkla vissa särskilt svåra tillståndsprocesser i syfte att utveckla ett skalbart system för samlat uppgiftslämnande. I december 2019 gav regeringen i uppdrag till Tillväxtverket att fortsätta utvecklingen av detta inom ramen för verksamt.se, inklusive Serverat. Fokus är företag inom hela livsmedelskedjan.

Regeringen gav i december 2019 Tillväxtverket i uppdrag att under perioden 2020–2025 löpande genomföra analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan i syfte att identifiera regler som försämrar konkurrenskraften, tillväxtpotentialerna eller innovationsförmågan för företagen i livsmedelskedjan samt att identifiera eventuella brister i transparens och tillämpning av regelverken. Regeringen anser därmed genom dessa åtgärder att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att myndigheter som arbetar med företag i livsmedelskedjan bör få ett främjandeuppdrag (bet. 2016/17:MJU23 punkt 8, rskr. 2016/17:338). Konkurrenskraft är ett område som flera myndigheter redan arbetar med. Av förordningen (2009:1464) med instruktion för Statens jordbruksverk framgår bl.a. att myndigheten ska arbeta för ett konkurrenskraftigt näringsliv i hela landet. Av förordningen (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket framgår att myndigheten ska underlätta samt skapa goda förutsättningar för företagande i livsmedelssektorn. Båda myndigheterna ska även säkerställa att föreskrifter och vägledande dokument är utformade på ett kostnadseffektivt och förståeligt sätt.

Regeringen gav 2018 i uppdrag åt länsstyrelserna, Jordbruksverket, Livsmedelsverket, SLU, Formas, Verket för innovationssystem (Vinnova) och Tillväxtverket att redovisa sina bedömningar av myndigheternas uppdrag i förhållande till livsmedelsstrategin. Myndigheternas redovisningar visade på att alla myndigheterna har flertalet aktiviteter som främjar företagande kopplat till livsmedelsstrategin.

I regleringsbrevet för 2019 infördes ett återrapporteringskrav för länsstyrelserna, Tillväxtverket och Livsmedelsverket om hur myndighetens verksamhet bidrar till att uppfylla livsmedelsstrategins mål. Det visade på ett flertal olika aktiviteter såsom konferenser, nätverksträffar och projektstöd till företag. I regleringsbrevet för 2020 utökades återrapporteringskravet med att också omfatta Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten.

Livsmedelsverket har tagit fram ett flertal åtgärder för att göra det enklare att starta och driva livsmedelsföretag, bl.a. utveckling av digitala verktyg riktade till både inspektörer och företagare och ökad samverkan kontrollmyndigheter emellan. Under 2019 har Livsmedelsverket påbörjat ett tvåårigt internt företagsprojekt som syftar till att utveckla Livsmedelsverkets dialog med livsmedelsföretagen.

Andra uppdrag relevanta för tillkännagivandet är Tillväxtverkets samordningsuppdrag för att stärka livsmedelsstrategins genomförande och Livsmedelsverkets uppdrag att vidareutveckla likvärdigheten i livsmedelskontrollen. Regeringen anser genom dessa åtgärder att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att reglerna för distribution och försäljning av viltkött bör förenklas (bet. 2016/17:MJU23 punkt 23, rskr. 2016/17:338). I april

2020 beslutade regeringen om uppdrag till Livsmedelsverket, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Jordbruksverket och SVA i det s.k. vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin. Åtgärderna sträcker sig under 2020–2025 och syftar bl.a. till att möjliggöra jägares direkta försäljning av vildsvinskött till konsument. Uppdraget är ett led i hanteringen av riksdagens tillkännagivande. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Jordbrukets utveckling

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av jordbruket bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

- produktion av vissa jordbruksprodukter (tabell 2.10)
- svenska marknadsandelar.

I föregående års budgetproposition redovisades dessutom följande indikatorer för att följa upp utvecklingen inom jordbruket:

- sysselsättningen i jordbruket
- antalet jordbruksföretag
- kvantitet animalieprodukter
- åkerareal
- förändring i antalet mjölkföretag i norra Sverige.

Dessa indikatorer utgår nu, då jordbrukets (primärproduktionens) utveckling ingår som en delmängd i den totala livsmedelskedjan.

Efter torkperioden under 2018 återgick produktionsvolymerna inom jordbruket till normal nivå under 2019. Effekterna av torkan 2018 bedöms ha påverkat investeringsbeslut och beslut om avveckling inom animalieproduktionen under 2019. Den totala mjölkproduktionen i landet minskade med 2 procent mellan 2018 och 2019, vilket är en fortsättning på en långsiktig trend. Enligt fördraget den 24 juni 1994 om Konungariket Norges, Republiken Österrikes, Republiken Finlands och Konungariket Sveriges anslutning till Europeiska unionen (anslutningsfördraget till EU 1995) får Sverige lämna ett nationellt stöd till jordbruket i norra Sverige riktat till traditionell jordbruksproduktion i syfte att upprätthålla produktionen. Under 2019 ökade mjölkproduktionen inom stödområdet för det nationella stödet med 2 procent, tvärt emot den för landet som helhet.

Under 2019 betalade Jordbruksverket ut det krisstöd till jordbruket som regeringen beslutade om hösten 2018. Stödet riktades brett och totalt betalades 1 080 miljoner kronor ut till ca 23 500 jordbruksföretag. Stödet har bidragit till att avhjälpa de likviditetsproblem som orsakades av bl.a. lokal brist på grovfoder.

Tabell 2.10 Produktion av vissa jordbruksprodukter

Kvantitet i tusen ton

År	2008	2012	2017	2018	2019
Spannmål	5195	5070	6036	3236	6149
Oljeväxter	265	334	385	218	382
Potatis	853	805	853	720	848
Sockerbetor	1975	2314	1964	1698	i.u.
Invägd mjölk	2987	2861	2817	2761	2705
Griskött	271	233	241	250	240
Matfågel	115	118	157	155	162
Nötkött	129	125	132	137	140
Ägg	102	122	137	141	i.u.

Källa: Jordbruksverket 2020:3 Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin – årsrapport 2020.

Konsumtionen av frukt och grönt ökar och efterfrågan på svenskproducerade produkter är god. Marknadsandelarna för svensk frukt och grönt varierar dock beroende på förutsättning för odling i Sverige. Trots att köttkonsumtionen i Sverige de senaste tre åren har minskat något, har det inte påverkat efterfrågan på svenskt kött, där efterfrågan är fortsatt god. När det gäller mjölk är vissa produkter i huvudsak svenskproducerade, t.ex. konsumtionsmjölk, samtidigt som en ökande andel ost importeras och totalt sett minskar marknadsandelarna för mejeriprodukter. Sverige är normalt sett nettoexportör av spannmål.

Tabell 2.11 Svensk marknadsandel i vissa sektorer

Andel svensk produktion av konsumtion, värde över 1 betyder att produktionen överstiger konsumtion

År	2008	2012	2017	2018	2019
Morötter	0,87	0,91	0,91	0,89	0,92
Äpplen	0,20	0,20	0,21	0,28	0,21
Nötkött	0,56	0,51	0,54	0,56	0,56
Griskött	0,81	0,68	0,73	0,76	0,77
Matfågel	0,69	0,65	0,68	0,70	0,72
Ägg	0,89	0,91	0,93	0,93	0,98
Konsumtionsmjölk	0,95	1,08	1,00	1,00	0,99
Ost	0,66	0,56	0,45	0,42	0,41
Matpotatis	0,75	0,79	0,77	0,73	0,76
Spannmål	1,22	1,17	1,34	0,79	1,35

Källa: Jordbruksverket 2020:3 Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin – årsrapport 2020.

Den gemensamma jordbrukspolitiken

Den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) övergripande målsättning är att höja produktiviteten inom jordbruket, tillförsäkra jordbrukarna en skälig levnadsstandard, stabilisera marknaderna, trygga livsmedelsförsörjningen och tillförsäkra konsumenterna tillgång till varor till skäliga priser. Åtgärderna inom GJP bidrar bl.a. till stärkta inkomster men bidrar även till flera miljömål och till utvecklingen på landsbygden.

Pågående budgetperiod 2014–2020 har präglats av försenade och i vissa fall felaktiga utbetalningar av stöd. Orsaken är framför allt att it-systemen inte är färdigutvecklade. I budgetpropositionen för 2019 tilldelades länsstyrelserna totalt 104 miljoner kronor för 2019–2020 för att komma ifatt med eftersläpande handläggning och kontroll. Jordbruksverket har under 2019 och 2020 fortsatt arbetet med att färdigställa it-systemen och även inlett ett arbete med att kvalitetssäkra systemen inför kommande budgetperiod, 2021–2027.

Av 2019 års gårdsstöd, förgröningsstöd, nötkreatursstöd och stöd till unga lantbrukare betalade Jordbruksverket ut 97 procent före årsskiftet, vilket motsvarade ca 7 100 miljoner kronor (av totalt ca 7 300 miljoner kronor). Av de 5 300 miljoner kronor som betalades ut till enskilda företag så betalades 9 procent till företag där ansökan var registrerad på en kvinna och 91 procent till företag där ansökan var registrerad på en man. Inom landsbygdsprogrammet har det t.o.m. 2019 utbetalats drygt 24 000 miljoner kronor.

Efter en programändring i september 2019 uppgår budgeten för landsbygdsprogrammet till drygt 36 900 miljoner kronor för perioden 2014–2020. Eftersom programändringen innehöll en växelkursanpassning tillfördes ytterligare 380 miljoner kronor till den EU-finansierade delen som nu utgör ca 16 400 miljoner kronor. Vid programändring i juni 2020 omfördelades medel inom programmet, från stöd som kan sökas i år i syfte att säkerställa budgetmedel till de stödsökande som har ingått åtaganden och därmed har rätt till ersättning. Resultatet av genomförandet av programmet har betydelse för måluppfyllelsen inom främst utgiftsområdena 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel och utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Under 2019 uppgick kostnaden för hantering av stöden inom GJP, programmet för lokalt ledd utveckling med stöd från regionala utvecklingsfonden och socialfonden, havs- och fiskeriprogrammet och det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige m.m. till ca 954 miljoner kronor. Under 2019 betalade Jordbruksverket sammanlagt ut drygt 15 200 miljoner kronor i stöd. Hanteringskostnaden uppgick till ca 6 procent per stödkrona, vilket är en minskning med knappt 1 procentenhet jämfört med 2018, vilket till stor del förklaras av ett ökat utbetalningsbelopp under 2019. Den totala hanteringskostnaden har ökat med 28 miljoner kronor, varav länsstyrelserna står för 21 miljoner kronor, som en konsekvens av en medveten satsning på att hantera eftersläpande ärenden.

Förhandlingar om GJP för budgetperioden 2021–2027 har pågått sedan juni 2018. Fokus har varit på förslaget till en ny genomförandemodell, vilket innebär en övergång till ett mer resultatorienterat genomförande av politiken, och på den s.k. gröna arkitekturen, dvs. de åtgärder som föreslås för att uppfylla en högre miljö- och klimatambition. I detta ingår obligatoriska s.k. grundvillkor för jordbrukarstöd samt riktade åtgärder i form av ett nytt miljöprogram i pelare 1 förutom miljöåtgärder i pelare 2.

Regeringen har i reformförhandlingarna arbetat för en fortsatt marknadsorientering av GJP, enklare regler, lika konkurrensvillkor, ökad konkurrenskraft och en högre ambition gällande miljö, klimat och djurvälfärd. Regeringen bedömer att Sverige har fått gehör för flera frågor, bl.a. gällande den s.k. gröna arkitekturen. Sverige har därutöver agerat motkraft till medlemsstater som önskar en mindre marknadsorienterad GJP.

Pågående förhandlingar om det nya regelverket för GJP 2021–2027 innebär ett försenat ikraftträdande med två år. För att överbrygga gapet mellan budgetperioderna har beslut fattats om en övergångsförordning för perioden 2021–2022 som syftar till att upprätthålla kontinuitet i vissa stöd och ersättningar.

Genomförandet av landsbygdsprogrammet 2014–2020

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av landsbygdsprogrammet bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

- procentandel av jordbruksföretag som fått investeringsstöd

- procentandel av djurenheter som berörs av djurvälståndersättningar
- procentandel av jordbruksmark som omfattas av åtagande som stödjer biologisk mångfald eller landskap
- investeringar i förnybar energi (euro).

I budgetpropositionen för 2020 redovisades 29 indikatorer för att följa upp landsbygdsprogrammets genomförande. Som en följd av den översyn som gjorts av resultattexterna har flertalet av dessa utgått. I tabell 2.12 nedan redovisas fortsatt fyra kompletterande indikatorer, som ligger väl i linje med målen för utgiftsområdet.

Samtliga tidigare redovisade resultatindikatorer följs fortsatt upp av Jordbruksverket, eftersom utvecklingen av dem ingår i den obligatoriska uppföljning som årligen rapporteras till kommissionen. För fördjupad redovisning och analys av hur programmet fortskrider hänvisas till programmets årsrapport och till Jordbruksverkets årsredovisning. Det slutliga resultatet av landsbygdsprogrammets åtgärder föreligger först när budgetperioden (2014–2020) avslutats. I slutredovisningen ingår samtliga indikatorer som följts under perioden och i enlighet med EU:s regelverk kommer också en slututvärdering, som ska redovisas 2024, att genomföras.

Utvecklingen redovisas för åtgärder som syftar till stärkt konkurrenskraft, djurvälstånd, biologisk mångfald samt förnybar energi. Måluppfyllelsen t.o.m. 2019 i förhållande till programmets mål för de kompletterande indikatorerna är överlag god, för livsmedelskedjan och djurvälstånden samt avseende miljöersättningarna mycket god.

Tabell 2.12 Kompletterande indikatorer för landsbygdsprogrammet

Fokusområde och indikatorer	Programmets mål för 2014–2020	Utfall 2019 av programmets mål	Utfall t.o.m. 2019 i % av programmets mål
Jordbrukets konkurrenskraft			
Andel av jordbruksföretag som fått investeringsstöd	4,92%	2,64%	53,7
Livsmedelskedjan och djurvälstånd			
Andel djurenheter som berörs av djurvälståndersättningar	17,41%	16,8%	96,5
Miljöersättningar			
Andel av jordbruksmark som omfattas av åtagande som stödjer biologisk mångfald eller landskap	19,18%	18,67%	97,3
Klimat			
Investeringar i produktion av förnybar energi (euro)	67 819 570	26 371 615	38,9

Källa: Jordbruksverket.

För att stärka jordbrukets konkurrenskraft ingår investeringsstöd i programmet, med en total åtgärdsbudget på drygt 2 300 miljoner kronor under perioden. Vid utgången av 2019 har mer än hälften av programmets mål om andel jordbruksföretag uppnåtts (se tabell 2.12).

Djurvälståndersättningarna har en total åtgärdsbudget på knappt 1 300 miljoner kronor och under 2019 uppnåddes nästan hela programmets mål om andel djurenheter. Detta bedöms ha bidragit till en förbättrad djurvälstånd.

Insatser för ett miljö- och klimatvänligt jordbruk (se miljöersättningar, tabell 2.12) i landsbygdsprogrammet har en åtgärdsbudget på ca 8 300 miljoner kronor under perioden. Medlen används bland annat till åtgärder för att bevara den biologiska mångfalden och landskapet. Under 2019 omfattades knappt 19 procent av

jordbruksmarken av sådana åtgärder, vilket bedöms ha bidragit till att gynna biologisk mångfald.

För åtgärder inom området landsbygdsutveckling är den totala budgeten för programperioden drygt 8 200 miljoner kronor. Bredbandsstödet dominerar, med en total budget på drygt 4 450 miljoner kronor, med målet att ge 361 000 personer möjlighet att ansluta sig till bredband med hög överföringshastighet. Fram till utgången av 2019 hade drygt 4 100 miljoner kronor beviljats, samtidigt som endast 30 procent av budgeten (drygt 1 300 miljoner kronor) betalats ut till 113 projekt. Per den 31 december 2019 hade de avslutade utbyggnadsprojekten resulterat i att 6 251 företag och 14 169 hushåll eller drygt 31 200 personer fått möjlighet att ansluta sig till snabbt bredband. Den låga utbetalningstakten beror bland annat på att det handlar om stora och tidskrävande projekt, tidsåtgången för stödmottagarna att hitta tillräckligt många intressenter för att sätta igång projekten, tidsåtgången för att hitta lämpliga entreprenörer samt flaskhalsar kring olika typer av tillstånd. Till området landsbygdsutveckling räknas även stöd till kommersiell service, som delvis finansieras via landsbygdsprogrammet. Detta redovisas närmare inom utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Miljömässig hållbarhet i jordbruket

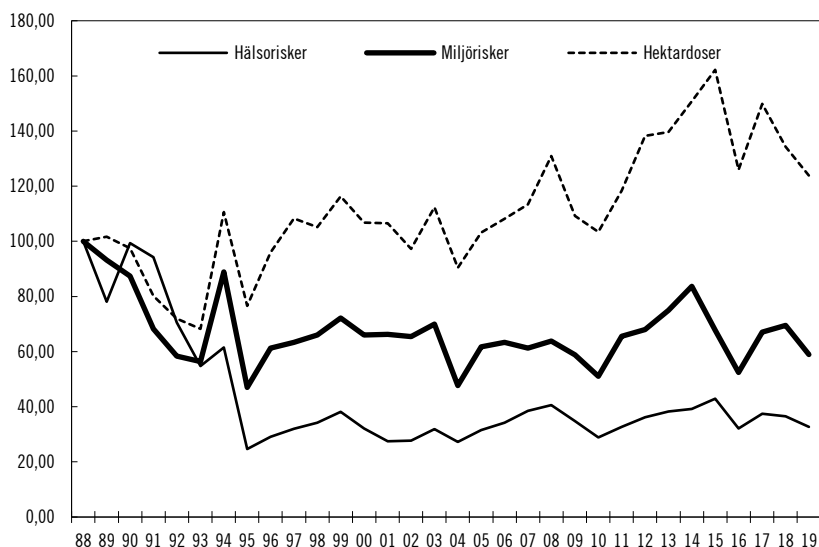
För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av miljömässig hållbarhet i jordbruket bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

- förändring i kväve- och fosforutnyttjande i den svenska jordbrukssektorn
- utsläpp av ammoniak från jordbrukssektorn
- förändringar i hälso- och miljörisker vid användning av växtskyddsmedel
- utsläpp av växthusgaser från jordbruket.

Utvecklingen i näringsbalanser (kväve och fosfor) för jordbruksmark beräknas vart tredje år. Den senaste beräkningen beskrevs i budgetpropositionen för 2020 och beskrivs därför inte närmare här. Enligt statistik från Naturvårdsverket uppgick jordbrukets utsläpp av ammoniak till 46 300 ton 2018, vilket är oförändrat jämfört med 2017. I diagrammet nedan illustreras trender för hektardoser samt hälso- och miljörisker vid användningen av växtskyddsmedel inom jordbruk, skogsbruk och trädgårdsodling. Utvecklingen av riskindex bedöms ha påverkats av att en del av den försålda mängden växtskyddsmedel under 2018 inte kom till användning på grund av den rådande torkan och därför användes efterföljande år, varpå 2019 års försäljning minskade.

Diagram 2.3 Riskindex för växtskyddsmedel i Sverige åren 1988–2019, uppdelat i hälso- och miljöriskindex respektive hektardoser

Index, basår 1988

Källa: Kemikalieinspektionen.

Jordbrukssektorns utsläpp av växthusgaser uttryckt i koldioxidekvivalenter i Sverige var 6,8 miljoner ton 2018, vilket motsvarar ca 13 procent av Sveriges totala utsläpp. Det innebär att utsläppen i princip är oförändrade sedan 2009.

I december 2019 betalades stöd för metangasreducering ut för den femte stödperioden och 58 anläggningar fick stöd. Den totala mängden producerad energi från dessa anläggningar var 163 GWh och totalt betalades 60 miljoner kronor ut i stöd. Metangasstödet utvärderas vart tredje år, nästa utvärdering kommer att ske 2020.

I december 2019 betalades 100 miljoner kronor ut till 32 anläggningar för produktion av biogas som ska användas som fordonsgas. Uppskattningsvis 419 GWh biogas beräknas produceras.

Myndigheternas kontroll av djurskyddet fortsätter att utvecklas

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av länsstyrelsernas djurskyddskontroll bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikator:

- antalet djurskyddskontroller som länsstyrelserna har genomfört och hur många normalkontroller (i förväg planerade och riskbaserade kontroller) som har genomförts i förhållande till antalet anmälningskontroller.

Redaktionella justeringar av indikatorn har gjorts.

Länsstyrelserna utförde totalt 22 089 djurskyddskontroller under 2019, en ökning med 4 procent jämfört med 2018. Av dessa utfördes ungefär hälften på plats hos djurhållaren och hälften administrativt från kontoret. En liten andel kontroller utfördes på annat sätt. Jordbruksverkets och länsstyrelsernas målsättning är att länsstyrelserna ska genomföra minst lika många i förväg planerade och riskbaserade kontroller som anmälningskontroller. År 2019 nådde länsstyrelserna målet och resultatet låg på samma nivå som 2017. Under 2018 nåddes inte målet, då länsstyrelsernas arbete påverkades av både den allvarliga torkan och övertagandet av vissa uppgifter från Polismyndigheten. Fler enskilda länsstyrelser uppfyllde målet 2019 än 2018, men det finns fortfarande stora skillnader i måluppfyllelsen mellan olika länsstyrelser.

Sammantaget har länsstyrelserna utfört fler kontroller och fler av dessa är i förväg planerade och riskbaserade. Även träffsäkerheten i anmälningkontrollerna har ökat avsevärt. Samtliga länsstyrelser arbetade utifrån de gemensamt framtagna rutinerna för att handlägga anmälningssärenden. För att effektivisera arbetet och kunna prioritera de i förväg planerade och riskbaserade kontrollerna har flera länsstyrelser genomfört förändringar i sin organisation eller sitt arbetssätt.

Fortsatta insatser för att utveckla livsmedels- och dricksvattenkontrollen

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av myndigheternas livsmedels- och dricksvattenkontroll bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikator:

- andelen livsmedels- och dricksvattenanläggningar i högsta riskklass som har kontrollerats.

Redaktionella justeringar av indikatorn har gjorts. Andelen kommunala kontrollmyndigheter som kontrollerar minst 90 procent av livsmedels- och dricksvattenanläggningarna med högst risk låg 2018 på liknande nivå som tidigare år (se tabell 2.13 och tabell 2.14). Det har 2018 skett en marginell minskning av andelen kontrollmyndigheter som kontrollerar minst 90 procent av livsmedelsanläggningarna med högst risk. Samtidigt har det under 2018 skett en viss ökning av genomförda kontroller på dricksvattenanläggningar med högst risk. En förklaring till det kan vara att det införts operativa mål för dricksvattenkontrollen.

Tabell 2.13 Andelen livsmedelsanläggningar i högsta riskklass som har kontrollerats av kontrollmyndigheterna

Andelen av anläggningar i högsta riskklass som kontrollerats	Andel kontrollmyndigheter (%) 2014	Andel kontrollmyndigheter (%) 2015	Andel kontrollmyndigheter (%) 2016	Andel kontrollmyndigheter (%) 2017 ¹	Andel kontrollmyndigheter (%) 2018
0–50 %	4	4	7	5	5
51–90 %	21	19	16	17	20
91–100 %	74	77	77	78	75
Totalt	100	100	100	100	100

Anm.: Rubriken för tabellen har ändrats men uppgifterna redovisas på motsvarande sätt som i BP20. Uppgifterna är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Uppgifterna för 2017 har justerats sedan BP20 med anledning av uppdaterade uppgifter från Livsmedelsverket. Källor: Livsmedelsverket, årsredovisningar 2015–2019 och kompletterande uppgifter samt egna beräkningar.

Tabell 2.14 Andelen dricksvattenanläggningar i högsta riskklass som har kontrollerats av kontrollmyndigheterna

Andelen av anläggningarna i högsta riskklass som kontrollerats	Andel kontrollmyndigheter (%) 2014	Andel kontrollmyndigheter (%) 2015	Andel kontrollmyndigheter (%) 2016	Andel kontrollmyndigheter (%) 2017	Andel kontrollmyndigheter (%) 2018
0–50 %	18	24	26	24	20
51–90 %	0	2	0	3	1
91–100 %	82	74	74	73	79
Totalt	100	100	100	100	100

Anm.: Rubriken för tabellen har ändrats men uppgifterna redovisas på motsvarande sätt som i BP20.

Källor: Livsmedelsverket, årsredovisningar 2015–2019 och kompletterande uppgifter samt egna beräkningar.

Länsstyrelsernas kontroll av livsmedel och foder i primärproduktionen har skett i mindre omfattning, men skillnaden mellan länen är stor. För hela landet kontrollerades 2019 i genomsnitt runt 1 procent av primärproducenterna, baserat på det uppskattade totala antalet foder- och livsmedelsanläggningar utifrån ett riskbaserat urval. Anledningen till att kontrollerna har utförts i mindre omfattning har till stor del

berott på resursbrist. För att öka omfattningen av kontrollen har regeringen tillfört resurser 2020–2025.

Förstärkt samordning av arbetet med skydd av dricksvatten och omarbetat EU-direktiv

Kommissionen lade i februari 2018 fram ett förslag till omarbetning av rådets direktiv 98/83/EG av den 3 november 1998 om kvaliteten på dricksvatten. Det omarbetade direktivet väntas bli antaget under hösten 2020 och innehåller bl.a. skärpta regler för per- och polyfluorerade alkylsubstanser (PFAS-ämnen) i dricksvatten, ambitiösare regler för material i kontakt med dricksvatten och nya regler för att öka informationen till konsumenterna. Livsmedelsverkets förvaltningsanslag har förstärkts permanent från 2020 för samordning av arbetet med skydd av dricksvatten.

Arbete med fortsatt inriktning av livsmedels- och dricksvattenförsörjningen inom det civila försvaret

På uppdrag av regeringen har Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA utarbetat en gemensam analys med förslag på åtgärder för den fortsatta inriktningen av livsmedels- och dricksvattenförsörjningen inom det civila försvaret. Analysen utgör ett underlag för att visa på vikten av livsmedels- och dricksvattenförsörjningen i det civila försvaret.

Fortsatt gott djurhälsoläge och fortsatt minskad antibiotikaanvändning i djurhållningen

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen i animalieproduktionen bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

- försäljning av antibiotika till djur och antibiotikaresistens i djurhållning
- antalet utbrott av smittsamma djursjukdomar.

I februari 2020 beslutade regeringen om en uppdaterad nationell strategi för arbetet mot antibiotikaresistens (AMR) som gäller t.o.m. 2023. Sett ur ett internationellt perspektiv är förekomsten av antibiotikaresistens inom svensk djurhållning låg, vilket visar på god djurhållning. Av de länder som rapporterar data till EU:s läkemedelsmyndighet har Sverige, Norge och Island den lägsta försäljningen av antibiotika till djur. År 2019 såldes 9,6 ton aktiv substans i Sverige jämfört med 10,4 ton året före (uppgiften för 2018 har korrigerats sedan resultatredovisningen i budgetpropositionen för 2020 eftersom SVA har fått tillgång till mer detaljerade data i efterhand). Enligt SVA är förekomsten av vissa antibiotikaresistenta bakterier ovanliga hos djur i Sverige.

Sverige har ett fortsatt gott djurhälsoläge och många av de smittämnen som är vanliga i andra länder förekommer inte alls eller i begränsad omfattning i Sverige. Under 2019 har 141 utredningar av allvarliga och smittsamma djursjukdomar (epizootier) i Sverige lett till provtagning (se tabell 2.15). Tre fall av avmagringssjuka (CWD) som drabbar hjortdjur påvisades. Med anledning av fynden utökades den EU-gemensamma övervakningen av CWD på ren och älg i det aktuella området. Afrikansk svinpest fortsätter breda ut sig inom EU och Asien. Berörda aktörer har arbetat intensivt med olika förebyggande åtgärder och hittills har inga fall upptäckts i Sverige.

Sverige har ett fortsatt unikt gott hälsoläge när det gäller salmonella hos livsmedelsproducerande djur, trots en viss ökning av antalet smittade nötbosättningar 2019. Tack vare ett omfattande kontrollprogram är förekomsten av salmonella bland svenska djurbesättningar mycket låg och kontrollprogrammet visar att det är mycket ovanligt med salmonella i svenskt kött och svenska ägg. År 2019 konstaterades nyinfektion med salmonella i 11 nötbosättningar, 3 fall i grisbesättningar och 6 flockar med fjäderfä.

Tabell 2.15 Antalet utredningar av epizootisjukdom som lett till provtagning samt antalet fall/besättningar där epizootisjukdom konstaterats

Antal	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Utredningar av epizootisjukdom som lett till provtagning	173	215	195	134	162	131	185	156	138	141
Fall/besättningar med konstaterad epizootisjukdom	4	8	3	4	9	4	22	9	5	3

Källor: SVA, årsredovisningar 2011–2019 samt egna beräkningar.

Arbetet med att begränsa användningen av försöksdjur fortsätter

Jordbruksverkets kompetenscentrum för 3R-frågor har byggts upp i samverkan med företrädare för forskarsamhället, industrin och djurskyddsorganisationer och har resulterat i att Sverige arbetar inom området för att ersätta, begränsa och förfinna användningen av försöksdjur.

Fiskeripolitik och vattenbruk

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av en hållbar förvaltning av fiskbestånden och en hållbar utveckling av fiskerinäringen, inklusive vattenbruket, bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

- biologisk status för fiskbestånd
- svenska yrkesfiskets förädlingsvärde
- svenska vattenbrukets produktion.

Centrala åtgärder är fastställandet av de årliga fiskemöjligheterna, inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik, i form av totalt tillåtna fångstmängder (Total Allowable Catch, TAC och kvoter) och därtill knutna regleringar. I det policymedelande som Europeiska kommissionen presenterar varje år skriver kommissionen att framsteg görs för att uppnå ett hållbart fiske genom att biomassan i haven ökar samtidigt som fisketrycket minskar. År 2020 fastställdes 62 av 78 fiskemöjligheter för vilka det finns vetenskaplig rådgivning i enlighet med målet om maximal hållbar avkastning (MSY). Detta innebär, enligt meddelandet, att 99 procent av de förväntade landningarna från EU:s interna bestånd i Östersjön, Nordsjön och Atlanten kommer från hållbart förvaltade bestånd. Situationen för torskbeståndet i östra Östersjön är dock fortsatt allvarlig. Motsvarande nivå för 2019 var 95 procent. Situationen för torskbeståndet i östra Östersjön är dock fortsatt prekär. Arbetet med ökad hållbar fiskeriförvaltning på globalnivå drivs bl.a. i pågående WTO-förhandlingar om förbud mot fiskesubventioner som bidrar till ett ohållbart fiske. Enligt delmål 14.6 i Agenda 2030 om hav och marina resurser ska vissa fiskesubventioner förbjudas senast 2020.

Mot bakgrund av Internationella havsforskningsrådets (ICES) bedömning av beståndssituationen beslutade EU att förbudet mot riktat torskfiske på det östra torskbeståndet i Östersjön ska fortsätta under 2020. Regleringen kompletterades även med omfattande begränsningar av fiske på andra arter än torsk, för att skydda det östra torskbeståndets lek. Fiskemöjligheterna för torsk i västra Östersjön har de senaste åren varierat mycket, men har fastställts till 3 806 ton i enlighet med MSY-intervallet i förvaltningsplanen för Östersjön. Även denna reglering kompletterades med omfattande begränsningar av fisket på andra arter för att skydda de båda torskbeståndens lek. ICES har bedömt att fritidsfisket har en påverkan på torskbestånden och begränsningarna för fritidsfisket fortsätter i västra Östersjön 2020,

och är förbjudet vad gäller det östra torskbeståndet. Överenskommelsen för 2020 innebär att fiskemöjligheterna för övriga kommersiella fiskarter i Östersjön fastställdes i enlighet med Östersjöplanen.

Fiskemöjligheterna för Västerhavet (Nordsjön, Skagerrak, Kattegatt och Atlanten), Medelhavet samt för vissa vatten utanför EU omfattar ett stort antal kvoter, både EU-interna och gemensamma med tredjeland. För 2020 fastställdes samtliga EU-interna kvoter, där ICES kunnat ge en analytisk rådgivning, enligt MSY. För torskbeståndet i Kattegatt infördes även krav på antingen mer selektiva redskap eller ett system med kamerabevakning för att minska fisketrycket på beståndet. Även en begränsning av fiskeperioden för ål ska fortsätta samt ett generellt förbud för fritidsfiske av ål i EU. Numera omfattar begränsningarna alla ålens livsstadier och alla EU:s vatten. För de kommersiella arterna i de fyra största sjöarna där yrkesfiske bedrivs är beståndssituationen generellt god och bedöms vara oförändrad jämfört med tidigare år.

Havs- och vattenmyndigheten har utifrån sitt riskbaserade angreppssätt inom fiskerikontrollen utfört särskilda kontrollinsatser avseende flera specifika fisken, t.ex. räkfisket, pelagiskt fiske och ålfiske i Östersjön och laxfisket. Särskilda kontrollinsatser har även genomförts med anledning av förbudet mot riktat torskfiske i östra Östersjön. Under 2019 har även utökade kontroller av redskap och geografisk övervakning av marina skyddade områden genomförts och utvecklats. Bedömningen är att det riskbaserade angreppssättet och vidtagna åtgärder ökar regelefterlevnaden.

Havs- och vattenmyndighetens spårbarhetssystem, i enlighet med EU:s kontrollförordning (Rådets förordning (EG) nr 1224/2009 av den 20 november 2009 om införande av ett kontrollsystem i gemenskapen för att säkerställa att bestämmelserna i den gemensamma fiskeripolitiken efterlevs), började gälla från den 1 januari 2019. Cirka 300 aktörer bedöms beröras av kravet och under 2019 har 257 företag registrerat sig. Under året har det dock funnits stora brister i följsamheten mot spårbarhetsbestämmelserna.

Under en längre tid har utvecklingen för det totala svenska yrkesfisket haft samma tendenser – ökande fångstvärde, minskande fångstvolym, och minskat antal fartyg. Denna trend har fortsatt även under 2018 då det totala landningsvärdet ökade med 3,5 procent till ca 921 miljoner kronor för havsfisket och med 5,7 procent till ca 116 miljoner kronor för det yrkesmässiga insjöfisket. Det totala förädlingsvärdet minskade dock under 2018 efter att ha ökat under ett antal år. Utvecklingen av förädlingsvärdet skiljer sig dock markant åt mellan olika fisken. Den stora ökningen i förädlingsvärde har främst skett för de större trålarna som inkluderar det pelagiska fisket, dvs. aktiva fartyg över 24 meter, vilka sedan 2009 omfattas av ett system med överlåtbara fiskerättigheter. För 2018 minskade förädlingsvärdet väsentligt för detta segment. Orsaken är huvudsakligen att den svaga kronkursen minskat intäkterna för det pelagiska fisket från landningar i Danmark. Även insjöfisket har visat ett ökat förädlingsvärde över tid tack vare en stabil och bra beståndsutveckling och god prisutveckling för framför allt gös. En stor del av det svenska insjöfisket går på export då sötvattensarter ger ett högt värde på den europeiska marknaden. Förädlingsvärdet för 2018 uppdelat på segment visar dock tydligt att samtliga segment bidrar till samhället, dvs. till BNP. Mot bakgrund av att flera av fiskbestånden i främst Östersjön minskat, vilket lett till begränsade fiskemöjligheter, men kanske särskilt med anledning av den pågående pandemin, är det för närvarande osäkert hur utvecklingen för det svenska yrkesfisket, särskilt det småskaligt kustnära, och fiskerinäringen gestaltar sig. Tydligt är dock att effekterna på kort sikt på marknaden för färsk fisk har varit omfattande.

Med anledning av kommissionens beslut som nödgärder för fisket av östlig torsk i Östersjön under 2019 beslutade regeringen i oktober 2019 om förordningen (2019:621) om stöd med anledning av förbudet att fiska torsk i Östersjön som möjliggjorde stillaliggandestöd för berörda fartyg. Stödet utgick i form av s.k. stöd av mindre betydelse enligt EU:s statsstödsregelverk och utbetalades till 25 fartygsägare. Det slutliga totala stödbeloppet uppgick till 2 miljoner kronor och finansierades från anslag 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk*. Avsikten med stödet var att underlätta möjligheterna för anpassning av berörd fiskeverksamhet till en förändrad reglering som infördes mycket snabbt. Eventuella effekter av stödet har ännu inte kunnat bedömas.

Under 2019 har Havs- och vattenmyndigheten fortsatt sin översyn av nationella fiskeregler med kuststräckan Västernorrland ner till norra Uppland. Havs- och vattenmyndigheten arbetar också vidare med att utveckla en ekosystembaserad fiskförvaltning som bl.a. innebär att fem regionala beredningsgrupper inrättats för den nationella fiskeregleringen.

Inom vattenbruket har produktionsvolymen av matfisk och musslor, efter en uppgång under 2016 och 2017, minskat under 2018. Utvecklingen inom svenskt vattenbruk t.o.m. 2018 redovisas i tabell 2.16. Inom ramen för livsmedelsstrategin har ytterligare finansiella medel satsats för perioden 2020–2025 på utvecklingen av svenskt vattenbruk. Den pågående pandemin har haft betydande konsekvenser på marknaden för färsk fisk vilket även har påverkat svenskt vattenbruk. Regeringen beslutade därför i juni 2020 om tillfälliga lättnader för ändringar i fiskodlingarnas tillstånd för att vattenbrukarna ska kunna hantera den uppkomna situationen. Regeringen beslutade även om tillfälliga processuella lättnader avseende fiskodlingarnas miljötillstånd. Lättnaderna ökar förutsättningarna för att fisken ska kunna användas till livsmedel, i stället för att behöva destrueras, och innebär att de negativa ekonomiska effekterna för företagen mildras.

Tabell 2.16 Produktion, försäljningsvärde, antal odlingar och antal sysselsatta i vattenbruk

	2015	2016	2017	2018
Produktion (ton)				
Matfisk	10 752	13 451	12 834	11 108
Sättfisk	1 073	860	924	731
Försäljningsvärde (mnkr löp. priser)				
Matfisk	344,6	487,0	521,0	520,6
Sättfisk	78,9	67,5	83,9	62,7
Antal odlingar				
Matfisk	103	64	69	70
Sättfisk	118	56	98	85
Antal sysselsatta				
Kvinnor	75	85	63	95
Män	336	384	301	311

Anm.: Odlingar med kombinationsverksamhet, dvs. både matfisk och sättfisk, kan ingå i båda kategorierna.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Genomförandet av havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av havs- och fiskeriprogrammet bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer och bedömningsgrunder:

- resultatindikatorer som framgår av tabell 2.17
- utvärderingar i enlighet med EU:s regelverk (förordning (EU) nr 1303/2013).

Per den 13 augusti 2020 har 791 ansökningar beviljats stöd, vilket motsvarar ca 1 152 miljoner kronor. För åtgärderna som hunnits slutföras redovisas resultatet i tabellen nedan. Med stöd av uppgifter i ansökningarna av icke slutförda åtgärder redovisas en prognos om förväntade resultat i tabellen nedan. Det slutliga resultatet av havs- och fiskeriprogrammets åtgärder föreligger först när budgetperioden (2014–2020) avslutats och resultatet av åtgärderna har slutrapporterats.

Tabell 2.17 Indikatorer för havs- och fiskeriprogrammets genomförande

Indikatorer	Förväntade resultat utifrån beviljade ansökningar	Resultat från slutförda projekt	Mål
Förändring av oönskade fångster (ton)	-2 431	-538	-2 300
Förändrad vattenbruksproduktion (ton)	8 274	11 734	3 975
Antal projekt inom datainsamling och kontroll	50	68	452
Antal genomförandeprojekt inom lokalt ledd utveckling	109	42	300
Antal projekt inom saluföring och beredning	28	62	98
Förändrad areal skyddade områden (km ²)	146	57	1 000

Källa: Jordbruksverket.

Jakt- och viltförvaltning

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av jakt- och viltförvaltning bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

- viltstammarnas utveckling
- omfattning av viltskador
- antal viltolyckor i trafiken.

Naturvårdsverkets utvärdering av strategin för svensk viltförvaltning (viltstrategin) visade bl.a. att strategin uppfattades som ett värdefullt dokument som ger riktning och vägledning inom svensk viltförvaltning. Under 2020 kommer arbetet med att revidera strategin påbörjas och nya, långsiktiga indikatorer kommer att tas fram.

För andra arter såsom rådjur och älg bedöms stammarna stabila, medan stammarna för vildsvin, kron- och dovhjort bedöms ökande då stammarna sprider sig. Stora fåglar som exempelvis grågås, sångsvan och trana fortsätter att öka och vitkindad gås har ökat markant. Storskarv har sedan 1970-talet ökat kraftigt, men populationen har det senaste årtiondet legat relativt stabilt. Detta kan dock variera såväl lokalt som regionalt. Samtliga stora rovdjur (björn, järv, lo och varg) bedöms enligt de senaste inventeringsresultaten uppnå gynnsam bevarandestatus. Under 2019 bedrevs skydds jakt efter samtliga arter och licensjakt efter björn, järv och lo.

Täta eller stora viltstammar medför skador inom såväl skogs- som jordbruk samt orsakar olyckor på väg och på spårbunden trafik. Ersättning för skador erhålls från anslaget 1:7 *Ersättning för viltskador m.m.* Enligt preliminär viltskadestatistik för 2019 från SLU utbetalades 13,7 miljoner kronor i stöd till åtgärder som förebygger skador av fredat vilt och i ersättning för sådana skador. Ersättning för förekomst av rovdjur inom renkötselområdet erhålls från anslaget 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.* Under

2019 utbetalades 50,13 miljoner kronor i rovdjursersättning samt till förebyggande åtgärder inom rennäringen.

Det totala antalet trafikolyckor med vilt inblandat fortsätter att öka, se tabell 2.18. Det är klövvilt (bl.a. vildsvin och rådjur) som är inblandade i de flesta olyckorna. Den beräknade kostnaden för trafikolyckor med vilt uppgick enligt Naturvårdsverkets nationella förvaltningsplan för vildsvin som beslutades i mars 2020 till 5 000 miljoner kronor 2018.

Tabell 2.18 Viltolyckor i trafiken

Antal					
Viltslag	2015	2016	2017	2018	2019
Dovhjort	1 940	2 537	2 546	2 918	3 267
Kronhjort	316	390	425	414	486
Rådjur	36 512	44 629	45 863	46 985	47 304
Vildsvin	4 229	4 757	6 082	6 938	7 696
Älg	4 914	5 874	5 941	5 951	5 602
Övrigt vilt					
Totalt	48 190	58 579	61 282	63 750	64 931

Källa: Nationella Viltolycksrådet.

Naturvårdsverkets viltforskning finansieras huvudsakligen från viltvårdsfonden och genomförs inom ramen för programperioder. Kunskap från pågående och avslutad forskning används bl.a. vid genomförandet av viltstrategin och inom viltförvaltningen på regional nivå vid länsstyrelserna. Under 2019 analyserade en internationell vetenskaplig expertpanel vetenskaplig kvalitet och användarnytta av den viltforskning Naturvårdsverket finansierat under tidigare programperioder. Utvärderingspanelen ger generellt viltforskningen höga betyg och har gett rekommendationer som kan ge ytterligare förbättrad kvalitet och effekt framöver.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör införa licensjakt på säl bland annat eftersom sälstammen ökar och hotar fiskbestånden och det kustnära fisket i Östersjön (bet. 2018/19:MJU9 punkt 8, rskr. 2018/19:173). Regeringen beslutade den 18 juli 2019 om ändring i jaktförordningen (1987:905) som gör det möjligt för Naturvårdsverket att besluta om licensjakt på gråsäl. Samma dag uppdrog regeringen åt Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket att revidera förvaltningsplanen för gråsäl och genomföra en vetenskaplig utvärdering av effekterna av en eventuell beståndsreglerande jakt på gråsäl ur ett ekosystemperspektiv. En reviderad förvaltningsplan redovisades den 29 november 2019 och den vetenskapliga utvärderingen ska redovisas senast den 1 juni 2021. Naturvårdsverket har den 6 april 2020 fattat beslut om licensjakt efter gråsäl 2020 och början av 2021.

Naturvårdsverkets beslut omfattar licensjakt efter 2 000 gråsäl och får bedrivas utefter hela Sveriges östersjökust. Utifrån dessa åtgärder gör regeringen bedömningen att tillkännagivandet delvis är behandlat.

Konsument och marknad

Målet för det strategiska området Konsument och marknad:

- Att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

De kompletterande indikatorer som används för att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen på området bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området redovisas under respektive avsnitt.

Livsmedelsexport

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av konkurrenskraften och livsmedelsexporten bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Konsument och marknad introduceras följande kompletterande indikator:

- exportandel i svensk livsmedelsindustri.

Tabell 2.19 Exportandel i svensk livsmedelsindustri

År	Exportandel
2011	27%
2012	28%
2013	29%
2014	29%
2015	31%
2016	31%
2017	33%
2018	34%

Källa: Sveriges export- och investeringsråd och Livsmedelsföretagen.

Inom ramen för Sveriges export- och investeringsråds exportprogram Try Swedish! genomfördes under 2019 sammanlagt 27 exportfrämjande aktiviteter varav en gemensam sverigemonter som samlar livsmedelsföretag aktiverades på nio livsmedelsmässor globalt. Totalt medverkade 191 företag (135 unika företag) i aktiviteter under 2019, dubbelt så många jämfört med 2017.

Under 2019 ökade värdet av den totala exporten av livsmedels- och jordbruksprodukter, undantaget vidareexporten av norsk fisk med 10,4 procent och uppgick till nästan 55 000 miljoner kronor. Ökningen sker över ett stort antal produktkategorier.

Livsmedelsverket och Jordbruksverket har i uppdrag att underlätta för export av livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som innebär att svenska anläggningar blir godkända för export till tredje land. Under året genomfördes en kombinerad lands- och anläggningsinspektion för fläskprodukter av filippinska myndigheter i Sverige. Inspektionen bidrog till att Sverige fick ett exportgodkännande för fläskprodukter till Filippinerna. Inom Regeringskansliet finns en nationell exportsamordnare för livsmedelssektorn med uppgift att, i samarbete med näringslivet, arbeta för att fler livsmedelsföretag exporterar. Team Sweden Livsmedel har fortsatt att vara ett aktivt forum för företag och intressenter att identifiera hur den svenska livsmedelsexporten ska öka.

Livsmedelsverket avslutade sitt uppdrag att, i samråd med Jordbruksverket, inrätta ett samverkansforum för myndighetsarbetet med att öka livsmedels- och jordbrukssektorns marknadstillträde i tredje land. Resultaten implementeras nu i den löpande verksamheten, bl.a. en effektivare handläggning av ärenden och en prioriteringsmekanism för marknadstillträdesärenden tillsammans med näringslivet. Regeringen har under året lyft fram svenska exportintressen inom ramen för EU:s förhandlingar om bilaterala handelsavtal. Den 28 juni 2019 nåddes en principöverenskommelse om ett associationsavtal mellan EU och Mercosur (sydliga gemensamma marknaden) efter tjugo års förhandlingar. Avtalet kommer att ge bättre

marknadstillträde till Mercosur för bl.a. vodka, choklad, godis, bröd, bakverk och kakor när det träder i kraft.

Under 2019 har samarbetet mellan Sverige och Finland för en ökad gemensam livsmedellexport intensifierats med gemensamma aktiviteter på utlandsmarknaden liksom ett ökat utbyte av information och erfarenheter på myndighetsnivå.

Fallen av salmonella, campylobacter och EHEC hos människor har minskat

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av livsmedelssäkerheten bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Konsument och marknad används följande kompletterande indikator:

- antalet utbrott av vissa zoonoser hos livsmedelsproducerande djur och vissa livsmedelsburna zoonoser hos människor.

Zoonoser är sjukdomar som kan överföras mellan djur och människor. Indikatorn visar hur vanligt det är att människor blir sjuka av animaliska livsmedel och ska här ses som ett indirekt mått på förtroendet för svenska livsmedel. Indikatorn har avgränsats till zoonoser som är livsmedelsburna och hos livsmedelsproducerande djur, för att tydligare koppla till målet för det strategiska området Konsument och marknad. Som en följd av den översyn som gjorts av resultatexterna har resultatindikatorn andelen kycklingar med campylobacter utgått. Information om antalet utbrott av campylobacter ingår dock i indikatorn om antalet utbrott av vissa zoonoser.

Tabell 2.20 Antalet utbrott av vissa livsmedelsburna zoonoser hos människor

Antal fall per 100 000 invånare

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Campylobacter	85,03	86,68	82,66	84,12	85,03	93,17	110,27	104,81	79,48	64,80
EHEC	3,55	5,04	4,93	5,70	4,84	5,59	6,37	4,98	8,71	7,32
Listeria	0,66	0,59	0,75	0,96	1,28	0,89	0,68	0,80	0,86	1,09
Salmonella	38,31	30,44	30,52	29,42	22,68	23,31	22,47	22,52	19,94	19,29

Källa: Folkhälsomyndighetens statistik om anmälningspliktiga smittsamma sjukdomar.

Antalet fall av salmonella och campylobacter hos människor fortsatte att minska under 2019 (se tabell 2.20). Även fallen av EHEC hos människor minskade jämfört med 2018 när det var ett större utbrott i Sverige. Ändrade rutiner för analyser av EHEC kan delvis förklara den ökade förekomsten av registrerade fall de senaste åren. Antalet fall av listeria hos människor fortsatte att öka under 2019. Sett över en längre tidsperiod ses i Sverige, liksom i övriga Europa, en uppåtgående trend. Anledningen till ökningen är inte helt klarlagd, men enligt Folkhälsomyndigheten beror det troligen på en kombination av faktorer som en åldrande befolkning, en ökad användning av immunsupprimerande läkemedel och ökad konsumtion av ätfärdiga produkter.

Andelen smittade slaktkycklingsflockar med campylobacter nästintill halverades mellan 2018 och 2019 till 5,3 procent.

Kompetenscentrum för måltider inom vård, skola och omsorg bidrar till de övergripande målen i livsmedelsstrategin

Statskontoret har utvärderat Livsmedelsverkets kompetenscentrum för måltider inom vård, skola och omsorg och konstaterar i sin redovisning från början av 2020 att centret i hög grad uppfyller målen för sin verksamhet samt bidrar till att nå mer övergripande mål i bl.a. livsmedelsstrategin och Agenda 2030.

Främja produktion, konsumtion och ekologiska livsmedel

Inom ramen för livsmedelsstrategin har Jordbruksverket haft i uppdrag att tillsammans med representanter från olika delar i livsmedelskedjan främja produktionen, konsumtionen och exporten av ekologiska livsmedel. En åtgärdsplan har tagits fram som syftar till att bidra till regeringens mål om 30 procent ekologisk jordbruksareal och att 60 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen ska utgöras av ekologiska produkter 2030. Under 2019 fick Jordbruksverket 25 miljoner kronor för detta syfte. Under 2019 odlades 20 procent av jordbruksmarken i Sverige ekologiskt, och 38 procent av konsumtionen i offentliga svenska kök bestod av ekologiska livsmedel. Den ekologiska produktionen i Sverige har ökat något under de senaste åren

Internationellt arbete

Under 2019 fokuserades insatserna för uppfyllandet av Sveriges strategi för arbetet med FN:s Livsmedels och jordbruksorganisation, FAO, särskilt på området hållbart jordbruk, bl a genom publiceringen av en skrift på temat. Den presenterades för en internationell publik vid två sidoevenemang som Sverige ordnade under Kommittén för tryggad livsmedelsförsörjning i syfte att främja svenska prioriteringar. För att uppmärksamma mål 2 för hållbar utveckling inom Agenda 2030, ett av målen i Svenska FAO-kommitténs handlingsplan, anordnade Svenska FAO-kommittén ett seminarium på World Food Day där utvecklingen mot ett ökande antal hungrande och felnärda i världen lyftes fram.

I OECD:s Jordbrukskommitté innehade Sverige ordförandeskapet mellan 2017–2019 och under dessa år genomfördes ett flertal av de studier om antibiotikaanvändningen inom livsmedelsproduktionen som Sverige tidigare initierat i kommitténs arbetsprogram.

Inom den Gemensamma Råvarufonden (CFC) har Sverige utsetts till ordförande för dess Exekutivkommitté för åren 2020–2021. Fonden har en viktig roll på råvaruområdet i att bistå utvecklingsländer, främst Minst utvecklade länder (MUL-länder), i att stärka deras råvaru- och livsmedelsproduktion på ett hållbart sätt, förbättra produktionsmetoder och öka diversifiering samt främja en hållbar ekonomisk och miljömässig utveckling. Inom de internationella råvaruorganisationerna (ICB) har Sverige utsetts till ordförande för rådet i den Internationella organisationen för tropiskt timmer (ITTO) under 2020

Svenska prioriteringar om bl.a. biobaserad cirkulär ekonomi och hållbara livsmedelssystem har inkluderats i Nordiska Ministerrådets nya vision om Norden som världens mest integrerade och hållbara region 2030.

Kunskap och innovation

Målet för det strategiska området Kunskap och innovation:

- Att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av kunskap och innovation bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Kunskap och innovation används följande kompletterande indikator:

- livsmedelssektorns forsknings- och utvecklingskostnader i procent av livsmedelssektorns omsättning.

Investeringar i forskning och utveckling är en indikator som belyser viljan och förutsättningarna att utveckla näringslivets innovationsförmåga. Det har inte presenterats någon ny statistik för 2020.

I syfte att stödja kunskaps- och innovationssatsningar har regeringen inom ramen för livsmedelsstrategin finansierat samverkansarenan, Sweden Food Arena, som under året samlat 30 medlemmar och bidragit med att samla näring och branschorganisationer och synliggöra deras behov, främst när det gäller forskning och utveckling i samhällsdebatten.

Inom ramen för livsmedelsstrategin tilldelades det nationella forskningsprogrammet för livsmedel 35 miljoner kronor 2019. Under året utlystes medel för att främja rörlighet mellan akademi och praktik, digital transformation samt utökad samverkan och nyttiggörande av forskningsresultat. Under 2019 färdigställde den nationella kommittén för livsmedelsforskning som samlar forskningsfinansiärerna inom området en gemensam forskningsagenda.

Under 2019 betalade Formas ut totalt 603 miljoner kronor i forskningsstöd till forskning inom de areella näringarna. SLU, som under 2019 mottog 341 miljoner kronor, är fortfarande den största bidragsmottagaren. Resultatredovisning för Formas verksamhet i övrigt lämnas i utgiftsområde 20 avsnitt 4 Miljöforskning.

SLU Grogrund, ett kompetenscentrum för växtförädling, har invigts. SLU Grogrund styrelse är en samverkansarena mellan forskning, det offentliga och näringen. Hittills har styrelsen beslutat om finansiering av 13 projekt som spänner över bl.a. metodutveckling, utvärderingar av material, klimatstabilitet och livsmedelskvaliteter.

Sveriges lantbruksuniversitet

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av utbildning och forskning bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Kunskap och innovation används följande kompletterande indikatorer och bedömningsgrunder:

- antal helårsstudenter
- antal sökande och antagna
- prestationsgrad och examinationsfrekvens (antal examinerade individer)
- andel disputerade lärare
- vetenskaplig publicering
- externa medel.

Antalet helårsstudenter uppgick under 2019 till 3 900 (69 procent kvinnor och 31 procent män) vilket innebär en ökning med ca 200 jämfört med 2018 och därmed ett brott av den sjunkande trenden av antalet helårsstudenter.

Även antalet behöriga sökande till program som börjar på grundnivå ökar, liksom antalet ansökningar och antagna studenter till program på avancerad nivå, se tabell 2.21.

Tabell 2.21 Sökande och antagna till högskoleutbildning

	2015	2016	2017	2018	2019
Sökande grundnivå	5 895	5 746	5 674	5 247	5 848
Antagna grundnivå	1 050	1 124	998	1 032	1 020
Andel kvinnor/män	68/32	66/34	67/33	68/32	68/32
Sökande avancerad nivå	2 198	2 829	3 560	4 556	5 338
Antagna avancerad nivå	411	426	608	701	609
Andel kvinnor/män	64/36	57/43	61/39	60/40	63/37

Källa: SLU, årsredovisning 2019.

Prestationsgraden varierar något mellan åren, men ligger på en hög nivå nationellt sett, se tabell 2.22.

Tabell 2.22 Prestationsgrad läsåren 2015–2019

Procent	2015	2016	2017	2018	2019
Kvinnor	93	92	89	92	89
Män	91	87	86	89	87
Totalt	92	90	89	91	88

Anm.: Tabellen redovisar totalprestationsgraden, där utresande utbytesstudenter som inte får någon helårsprestation redovisad ingår.

Källa: SLU.

Antalet disputerade lärare 2019 var på samma nivå som föregående år, 973 (42 procent kvinnor och 58 procent män).

SLU uppvisar fortsatt goda resultat när det gäller vetenskaplig publicering. Forskare vid SLU publicerade drygt 1 800 artiklar och kunskapsöversikter (reviews) under 2019 vilket är en ökning med 7 procent jämfört med 2018. Trenden med ökande publicering har funnits en rad år, jämförelsevis noterades drygt 1 100 publiceringar 2010. Ett mått på hög kvalitet är att i genomsnitt 17 procent av alla artiklar som publiceras internationellt tillhör de 10 procent mest citerade i världen inom sina respektive ämnesområden.

SLU har tillhandahållit miljödata till ansvariga myndigheter för dessas uppföljning av de nationella miljömålen.

Den externa finansieringen utgjorde 54 procent av de totala intäkterna till forskning och utbildning på forskarnivå 2019. Externfinansieringsgraden varierar, men har ökat något under 2019.

2.6.3 Skog

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen i skogen bidrar till målet för utgiftsområdet och skogspolitikens två jämställda mål, produktionsmålet och miljömålet, används följande centrala indikatorer:

- tillväxt, avverkning och skogsbruksåtgärder
- skog och vilt i balans
- skydd mot skadeinsekter m.m.
- miljöhänsyn i skogsbruket

- skydd och bevarande av skogsmark
- skogsbrukets klimatnytta.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultatexterna har resultatindikatorn röjning utgått. Information om röjning är i stället inkluderad i indikatorn tillväxt, avverkning och skogsbruksåtgärder. Redovisning för Levande skogar finns i utgiftsområde 20.

Nationellt skogsprogram

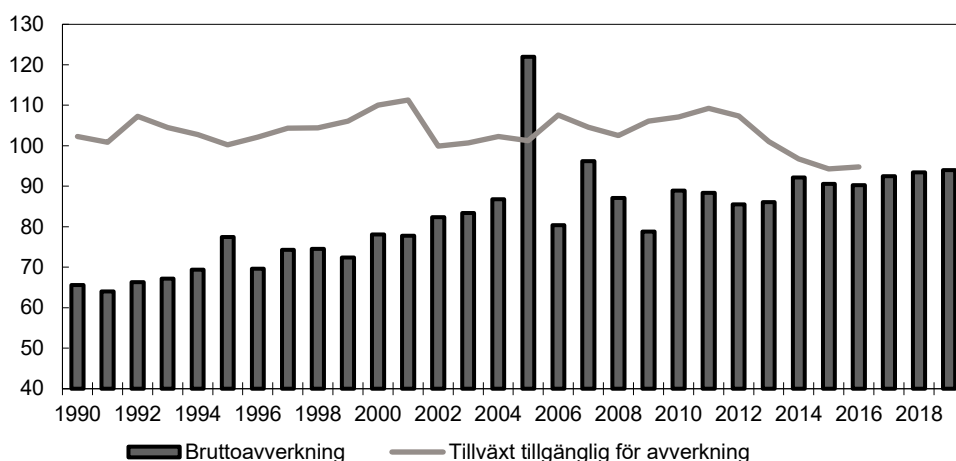
Arbetet inom ramen för Skogsprogrammets strategi med dess vision och fem fokusområden har fortsatt under 2019. Ett flertal regeringsuppdrag har genomförts inom ramen för det nationella skogsprogrammet under 2017–2019 och har lett till en rad kunskapsunderlag och aktiviteter. Cirka 25 miljoner kronor har fördelats till länsstyrelser och regioner 2018–2019 vilket innebär att regionala arbeten med skogsprogram har inletts i samtliga län. Skogsstyrelsen har även arbetat med att utveckla rådgivningsinsatser för hållbart skogsbruk inom arbetet med Skog med variation och bl.a. har antalet yrkesverksamma bland deltagarna i kampanjen ökat. Som en viktig del i det nationella skogsprogrammet har regeringen även bedrivit ett aktivt internationellt arbete.

Under 2019 påbörjades en fördjupad dialog om nyttjande av skog i syfte att öka samsyn och minska målkonflikter. Fyra kunskapsseminarier var planerade till våren 2020 varav ett seminarium om skogens mångbruk genomfördes och de tre återstående sköts till hösten 2020 på grund av den pågående pandemin.

Tillväxt, avverkning och skogsbruksåtgärder

Den årliga tillväxten på produktiv skogsmark som inte är formellt skyddad var enligt SLU ca 115 miljoner m³sk för 2015–2019. Den årliga tillväxten som var tillgänglig för avverkning 2014–2018 uppskattas till ca 95 miljoner m³sk. Den tillväxt som är tillgänglig för avverkning beräknas som årlig tillväxt på virkesproduktionsmark med avdrag för naturlig avgång som inte har tillvaratagits, samt tillägg för tillväxt på andra ägoslag än skogsmark. Den totala tillväxten har ökat trendmässigt under flera decennier, medan tillväxten tillgänglig för avverkning legat relativt stabilt sedan 1990.

Bruttoavverkningen uppgick 2019 enligt Skogsstyrelsens preliminära beräkning till ca 94 miljoner m³sk. Diagram 2.4 visar hur den årliga avverkningen och tillgänglig tillväxt utvecklats. Sedan 1990 har en allt större andel av den tillgängliga tillväxten avverkats. Ungefär hälften av den årliga nettoavverkningen förädlas till skogsprodukter medan den andra hälften utnyttjas som bioenergi framför allt i massa- och pappersindustrin och i kraftvärmeverk.

Diagram 2.4 Bruttoavverkning jämförd med årlig tillväxt tillgänglig för avverkningMiljoner m³sk

Anm. Bruttoavverkning inkluderar hela lämnade träd. Tillväxt tillgänglig för avverkning redovisas i löpande femårsmedelvärden. Tillväxt i alla åldersklasser ingår. Tillväxt och avverkning på andra ägoslag än skogsmark ingår.
Källa: Skogsstyrelsen JO0312 samt SLU Skogsdata 2020.

Varje år förnygras ca 200 000 hektar efter slutavverkning. Plantering är den vanligaste förnygringsformen med 84 procent, därefter följer naturlig förnygring 10 procent, sådd 4 procent samt ingen åtgärd 2 procent. Drygt 90 procent av förnygringarna inventerade 2017–2019 uppfyllde krav enligt föreskrifter meddelade av Skogsstyrelsen utan ytterligare åtgärd. Förnygring via plantering har högst andel godkända förnygringar. Leveransen av skogsplantor uppgick 2019 till 381 miljoner plantor, vilket är i nivå med 2018. Gran- och tallplantor utgjorde 96 procent av totalt antal levererade skogsplantor.

Areal i behov av röjning har trendmässigt ökat varje år sedan mitten på 90-talet, men har under de senaste åren stabiliserat sig och ligger nu på ca 260 000 hektar per år enligt Riksskogstaxeringen, som utförs årligen av SLU. Arealen med bedömt omedelbart röjningsbehov ligger på en fortsatt hög nivå, drygt 1,4 miljoner hektar, vilket motsvarar ungefär sju procent av den samlade arealen virkesproduktionsmark.

Skog och vilt i balans

De flesta av landets älgförvaltningsområden inventeras vartannat år. Resultaten visar på omfattande skador, särskilt i södra Sverige. Bland annat har viltskadorna på ungskog av tall ökat. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har tagit fram måltal som är lämpliga för att åstadkomma en tolerabel skadesituation i skogen förenlig med riksdagens målsättning. Årsskadorna på tall är i dag 16 procent i Götaland och i övriga landet 12 procent, att jämföras med måltalet 5 procent. På mer än 90 procent av de inventerade ytorna har rönn, sälg, asp och ek svårt att växa upp till fullstora träd. Skogsstyrelsen arbetar aktivt med rådgivning inom projektet Mera Tall för att vända utvecklingen.

Skydd mot skadeinsekter m.m.

Granbarkborren har under 2019 fortsatt vara ett stort problem i södra och mellersta Sverige. Totalt uppskattas 7 miljoner m³sk angripna 2019 vilket är en fördubbling jämfört med 2018. Genom budgetpropositionen för 2020 tillskötts medel för bekämpning av granbarkborren och Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket, länsstyrelserna och Trafikverket har på uppdrag av regeringen arbetat för att bekämpa skadorna. Skogsstyrelsen leder projektet Stoppa borrarerna där man samverkar mellan näring och myndigheter för att begränsa skadorna. Skogsbrukets prioriteringar har resulterat i en ökning av utforsling och avverkning av skadad skog för att minska spridningen.

Skogsindustrin har främjat efterfrågan på granbarkborreskadad skog. Skogsstyrelsen har påskyndat processen genom att prioritera avverkningsdispenser. Skogsstyrelsens riskindexkartor underlättar lokalisering av skadad skog. Skogsstyrelsen har ökat sin rådgivning om bekämpning av granbarkborrar och sprider kunskap om hur man på lång sikt ökar skogens motståndskraft mot skadegörare genom kampanjen Skog med variation.

Miljöhänsyn i skogsbruket

Volymen av lämnad död ved i samband med föryngringsavverkning fortsätter att öka och utgjorde 2019 ca 5,8 m³sk per hektar. Volymen lämnade hänsynsträd låg 2019 på ca 6,7 m³sk per hektar. Under det senaste decenniet uppvisas en svag men positiv utveckling när det gäller hänsyn till skyddszoner. Antalet överfarter över vattendrag i samband med avverkning med stor negativ påverkan har minskat. Uppföljningarna visar att allvarliga skador på hänsynskrävande biotoper har ökat under senare tid. Den särskilt inriktade hänsynsuppföljningen för kulturmiljöer visar nationellt på förbättringar med 8 procentenheter, från 20 procent till 12 procent, där åtgärder gett skador på kända kulturmiljöer. De hänsynsytor som lämnas i samband med föryngringsavverkning utgörs främst av trädgrupper, särskilt hänsynskrävande biotoper och kantzoner mot vattendrag. Arealen lämnad hänsynsyta har gradvis ökat. Sedan 2008 har det årliga tillskottet av lämnad hänsynsareal varit ca 20 000 hektar produktiv skogsmark per år vilket motsvarar ca 10 procent av den årligt avverkade arealen. Mellan 1993 och 2018 har hänsynsytor lämnats i samband med föryngringsavverkningar som sammanlagt motsvarar ca 426 000 hektar. Skogsstyrelsen har inte underlag för att bedöma den biologiska funktionaliteten i den hänsyn som skogsbruket ska ta till bl.a. hänsynskrävande biotoper och kantzoner. Det saknas uppföljning av om lämnad hänsyn efter avverkning långsiktigt finns kvar. Skogsstyrelsen avser återkomma med ny utvecklad hänsynsuppföljning som är statistiskt säkerställd.

Skydd och bevarande av skogsmark

Under 2019 fattade Skogsstyrelsen beslut om 1 424 hektar biotopskydd och naturvårdsavtal. Totalt har Skogsstyrelsen under perioden 1993–2019 beslutat om ca 31 900 hektar biotopskyddsområden och 39 000 hektar naturvårdsavtal. Den genomsnittliga ersättningen till markägare under 2019 för biotopskydd var 152 550 kronor per hektar och för naturvårdsavtal 32 640 kronor per hektar. Totalt har ca 3,1 miljarder kronor utgått till markägare från Skogsstyrelsen som ersättning för områdesskydd mellan åren 1993–2019.

Statistiska centralbyrån har redovisat att av den produktiva skogsmarken är sex procent formellt skyddad, fem procent uppskattas vara frivilliga avsättningar, och två procent skattas som hänsynsytor. Improduktiv skogsmark som inte överlappar formellt skydd omfattar elva procent av Sveriges totala skogsmark. Med anledning av metodmässiga och juridiska skillnader mellan skyddsformerna ska en aggregering av siffrorna göras med en viss försiktighet.

Tabell 2.23 Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark, 2019

	Arealer i hektar, utan överlapp mellan former		Andel av total skogsmark	
	Produktiv skogsmark	Skogsmark totalt	Produktiv skogsmark	Skogsmark totalt
Formellt skyddad skogsmark	1 395 200	2 352 700	6 %	9 %
Frivilliga avsättningar	1 254 800	1 254 800	5 %	4 %
Hänsynsytor	456 400	456 400	2 %	2 %
Improduktiv skogsmark		3 221 800		11 %

Källa: Statistiska centralbyrån Statistiskt meddelande MI 41 SM 2002.

Skogsbrukets klimatnytta

Klimatinsatser inom skogsbruket för att minska de globala klimatförändringarna består dels av att producera bioenergi och förnybara material för att ersätta fossila alternativ i hela samhällsekonomin, dels av att minska utsläpp av växthusgaser och öka upptag av koldioxid i skog och mark.

Biobränslen från de gröna näringarna svarar i dagsläget för 38 procent av den svenska slutliga energianvändningen varav ca 80 procent kommer från skogsbruket och skogsindustrins biprodukter. Total tillförd mängd biobränsle 2018 var 141 TWh, vilket är en liten minskning från föregående år men nästan en fördubbling jämfört med de 61 TWh biobränslen som tillfördes 1990. En mindre del av detta är importerat i form av rundvirke, biodrivmedel samt avfall för förbränning.

Skog och skogsmark, inklusive träprodukter, hade 2018 ett nettoupptag på 49,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är 18 procent högre jämfört med 1990, men något lägre än 2017. Nettoupptaget inkluderar stora utsläpp från torvmarker som tidigare varit våtmarker och som dikats ut för skogsproduktion. Anledningen till ökningen av nettoupptaget sedan 1990 är främst den sammanlagt ökade tillväxten i den svenska skogen, vilket lett till en större differens mellan total tillväxt och avverkning än tidigare, trots att även avverkningen ökat under samma period. Även under 2019 har avverkningen varit hög och sannolikt kommer det rapporterade nettoupptaget för 2019 vara i nivå med tidigare års nivåer.

2.6.4 De samiska näringarna

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen för de samiska näringarna bidrar till målet för utgiftsområdet samt det övergripande målet för samepolitiken krävs en utveckling av statistiken. Arbeta med att ta fram relevanta indikatorer för samisk besöksnäring, samiskt hantverk, duodji (samisk slöjd och konsthantverk) och småskalig slakteri- och förädlingsverksamhet pågår. För att redovisa och bedöma resultaten för utgiftsområdet, med avseende på rennäringen används den centrala bedömningsgrunden:

- renbruksplanernas användning

samt följande kompletterande indikatorer:

- vinterrenhjordens antal
- årets slakt
- prisutveckling för renkött
- bedömning av rovdjursskador.

Vinterrenhjordens storlek har fortsatt minska. Svängningar i renhjordens storlek beror till största delen på variationer i naturbetet och förändringar i rovdjursförekomst. Storleken har varierat i cykler mellan 220 000 och 260 000 i vinterhjord 1996–2019. Cirka 60 procent av renhjorden finns i Norrbottens län. Antalet renägare liksom antal gruppansvariga renskötare ligger relativt konstant på drygt 4 600 respektive drygt 1 000 personer. I den första gruppen är ca 40 procent kvinnor medan i den andra endast 19 procent.

Mellan 2010/11 och 2018/19 har antalet slaktade djur varierat mellan ca 58 000 och ca 45 000 med en tydlig minskning de senaste säsongerna. Den långsiktiga trenden är ett ökat medelpris per kilo. Utöver slaktintäkten tillkommer statligt pristillägg med 9 kronor/kilo för vuxna djur och 14,50 kronor/kilo för renkalv. Den totala slaktintäkten (slaktvärde+prisstöd) visar en fortsatt minskning sedan 2016/17. Ersättningen för rovdjursförekomst uppgick till 50,13 miljoner kronor under 2019. Både prisstöd och ersättning för rovdjursförekomst finansieras från anslag 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.*

Tabell 2.24 Statistik rennäringen

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
Vinterrenhjord *								
(antal djur)	257 299	248 46	254 200	250 364	248 139	254 247	248 702	241 013
Slakt								
(antal djur)	57 675	44 869	54 440	56 333	54 802	59 121	53 150	47 618
Medelpris per kilogram								
(kronor)	51,6	49,9	52,8	57,1	59,5	68,6	66,5	67,4
Prisstöd								
(tkr)	17 161	13 232	17 095	17 768	16 362	18 806	16 381	14 825
Slaktvärde								
(tkr)								
(exkl. prisstöd)	75 451	58 639	74 491	83 312	80 291	107 366	90 641	81 767
Ersättning för rovdjursförekomst *								
(tkr)								
(från anslag 1:22)	63 813	52 397	49 837	53 822	53 120	50 412	54 268	50 130

Källa: Sametinget. * Avser kalenderår 2012–2019.

Utvecklingsarbetet med renbruksplaner fortsätter och under 2019 har särskilt fokus lagts på att, utöver rennäringens markanvändning, integrera klimataspekter och andra omvärldsfaktorer i arbetet. Planerna underlättar helhetsanalyser av renskötselns markanvändningsbehov i relation till annan verksamhet, förbättrar dialogen med andra markanvändare och skapar förståelse och respekt för árbediehtu (traditionell kunskap). Planerna används enligt Sametinget allt mer i olika samrådsprocesser.

Under året har berörda myndigheter fortsatt arbetet med att öka kvaliteten på förvaltningsverktyget gällande samebyarnas toleransnivå för rovdjursskada, vilket avser andel skador på ren orsakade av stora rovdjur räknat på den aktuella samebyns faktiska renantal. Enligt en överenskommelse mellan berörda myndigheter ligger två underlag som grund för det fortsatta arbetet. Dessa är produktionsmodellen för beräkning av samebyarnas renförluster och resultaten från det nationella inventeringssystemet för stora rovdjur. Överenskommelsen har tillämpats som underlag vid beslut om licensjakt för järv 2019, där både det nationella inventeringsresultatet för järv och produktionsmodellen för beräkning av förlust av renar på grund av rovdjur utgjort grund för beslutet. Naturvårdsverket har även vid samverkan med länsstyrelserna i de nordligaste länen löpande påpekat vikten av att rikta den licensjakt som länsstyrelserna beslutar om till områden där skadorna på

rennäringen är höga i förhållande till toleransnivån om 10 procent och allra helst till samebyar med de allra högsta förlusterna. Enligt den beräkningsmodell som tagits fram ligger skadenivån fortsatt på ca 20 procent, och vissa samebyar har förluster på 30–40 procent.

Bidrag till skadeförebyggande åtgärder som skydd mot rovdjur enligt 3 § viltskadeförordningen (2001:724) har lämnats med totalt 4,57 miljoner kronor till 21 samebyar varav 2,7 miljoner kronor är särskilt bidrag som lämnats av Naturvårdsverket, med anledning av genetiskt viktig vargförekomst.

Högsta domstolen har den 23 januari 2020 i mål nr T 853-18 slagit fast att Girjas sameby – men inte staten – har rätt att upplåta småviltsjakt och fiske på samebyns byområde ovanför odlingsgränsen. Domen avser småviltsjakten och fisket på just det aktuella området på statens mark, men eftersom Högsta domstolens dom är vägledande måste principerna i domen beaktas även i andra juridiska sammanhang. Regeringen har påbörjat förberedelserna för att tillsätta en utredning.

Pandemin under 2020 har haft viss inverkan på rennäringen då arbetet som kräver nationsgränsöverskridande påverkats. Eventuella gränshinder har dock kunnat undanröjas genom dialog med våra grannländer. Vilka effekterna av pandemin kan väntas bli i ett senare skede, exempelvis vad gäller efterfrågan på renkött, återstår ännu att se.

2.7 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning för utgiftsområdet är att de redovisade insatserna bidrar till att uppfylla det övergripande målet.

2.7.1 En sammanhållen landsbygdspolitik

Det är regeringens uppfattning att den breda ansatsen i form av insatser inom ramen för landsbygdspolitiken tillsammans med åtgärderna i landsbygdsprogrammet bidrar till att nå det övergripande målet för landsbygdspolitiken.

Regeringen bedömer att pågående insatser inom ramen för landsbygdspolitiken bidrar till ökad attraktivitet och människors förutsättningar att bo, leva och verka i landsbygder.

Tillgång till bredband är viktigt för att kunna bo, leva och verka i hela landet. Alltjämt är många hushåll och företag utan bredbandsuppkoppling och riskerar att hamna på efterkälken i den digitala omställningen. Utbyggnad av bredband pågår i hela landet och ökningen är störst i landsbygdskommuner. Regeringen bedömer att bredbandsstödet är en bidragande faktor i den högre utbyggnadstakten.

Tillgänglighet till dagligvarubutik, drivmedel och skola påverkar människors vardag på ett utmärkande sätt. Regeringen bedömer att satsningarna på stödet till kommersiell service inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel och utgiftsområde 19 Regional utveckling samt stödet för en jämlik skola inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning har bidragit till förbättrade förutsättningar att bo, leva och verka på landsbygderna.

2.7.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att de initiativ som har tagits inom livsmedelsstrategin främjar utvecklingen mot en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja och bidrar till att nå det övergripande målet för utgiftsområdet. I den nyligen beslutade andra handlingsplanen för livsmedelsstrategin fortsätter många av

åtgärderna från handlingsplan 1 t.o.m. 2025. Jordbruksverket har i uppdrag att följa utvecklingen i livsmedelskedjan och följa upp effekten av åtgärderna från både handlingsplan 1 och 2.

Händelser i omvärlden, som torkan under 2018 och nu den pågående pandemin, påverkar alla delar av livsmedelskedjan och tydliggör vikten av stärkt konkurrenskraft och beredskap samt en resiliert livsmedelsproduktion. Med anledning av minskat resande och rekommendationer om social distansering har efterfrågan inom restaurangnäringen och besöksnäringen minskat. Samtidigt har dagligvaruhandeln omsättning ökat då fler måltider äts hemma. På längre sikt finns risk att minskad köpkraft påverkar de internationella marknaderna och därmed prisnivån på jordbruksprodukter.

Regler och villkor

Regeringen konstaterar att lönsamheten i livsmedelskedjan under en längre period visar en nedåtgående trend, framför allt i primärproduktionen och inom livsmedelsindustrin. Ett fortsatt arbete kring sänkta kostnader, förenklingsinsatser, såsom utveckling av t.ex. en likvärdig livsmedelskontroll och utvecklad samverkan och samråd i beslutsprocessen, är viktigt. Att förenkla processer för efterlevnad av regler bidrar till att sektorn kan utvecklas och konkurrenskraften för företagen stärkas. För jordbrukets fortsatta utveckling och konkurrenskraft handlar det bl.a. om att se över tillståndsprövning för verksamhet och vissa markfrågor. Regelverket måste även anpassas till småskalig verksamhet och säsongsbetonad verksamhet.

Regeringen gör bedömningen att åtgärderna inom den gemensamma jordbrukspolitiken bidrar till stärkta inkomster, stärkt konkurrenskraft, till arbetet med att uppnå flera miljömål och till utvecklingen på landsbygden.

Myndigheternas kontroll av djurskydd och livsmedel

Regeringen bedömer att den positiva utvecklingen i antalet djurskyddskontroller som länsstyrelserna har genomfört och hur många i förväg planerade och riskbaserade kontroller som har genomförts i förhållande till antalet anmälningskontroller, framför allt beror på länsstyrelsernas systematiska arbete för att leva upp till de gemensamt satta målen för djurskyddskontrollen. Myndigheterna har gemensamt uppsatta mål som ett instrument för att styra och följa upp kontrollen. Regeringen bedömer att djurskyddskontrollen, trots stora skillnader i måluppfyllelsen mellan olika länsstyrelser, bidrar till efterlevnaden av Sveriges högt ställda djurskyddskrav.

Grundat på uppgifter om bl.a. andelen anläggningar i högsta riskklass som har kontrollerats konstaterar regeringen att livsmedelskontrollen fortsätter att utvecklas i en positiv riktning. Samtidigt finns kvarvarande brister i en mindre andel av kontrollmyndigheterna.

Hållbar animalieproduktion – djurhälsa och djurskydd

Mot bakgrund av utvecklingen av antalet utbrott av smittsamma djursjukdomar och den låga försäljningen av antibiotika till djur samt låg antibiotikaresistens i djurhållning bedömer regeringen att svenska djur generellt har en god hälsa. Tack vare den svenska modellen som bygger på förebyggande åtgärder i stället för behandling är användningen av antibiotika till djur låg, med en bibehållen hög produktion. Jordbruksverkets kompetenscentrum för 3R-frågor bidrar till att stärka djurskyddet för försöksdjuren genom att främja och samordna arbetet med att ersätta, begränsa och förfinas djurförsök.

Miljömässig hållbarhet i jordbruket

Det är inte möjligt att mellan enskilda år dra några mer långtgående slutsatser vad gäller utvecklingen av jordbrukets miljömässiga hållbarhet då miljöpåverkan från jordbruket beror av många faktorer, t.ex. årsmån och vad och hur mycket som produceras. Jordbruket är precis som många andra näringssektorer en bidragande orsak till att flera av miljökvalitetsmålen inte nås men är också en förutsättning för att andra miljökvalitetsmål ska kunna nås, exempelvis vad gäller öppna landskap med hävdade natur- och kulturmiljöer.

Stöd till metangasreducering

Regeringen bedömer att stöd till metangasreducering är rätt utformat i relation till uppdraget om dubbel miljönytta. Regeringen bedömer att stödet bidrar till att betydligt större mängder metangas rötas än vad som skulle varit fallet utan ett stöd.

Fiskeripolitik och vattenbruk

Regeringen menar att EU:s gemensamma fiskeripolitik skapar förutsättningar för att nå målen om att säkerställa ett biologiskt och socioekonomiskt hållbart fiske. Även framöver kommer det dock att krävas ett omfattande arbete dels avseende förhandlingarna inom EU, dels med genomförandet såväl inom EU som nationellt. Det handlar framför allt om anpassning av regelverk för exempelvis redskap och fiskerikontroll som en följd av landningsskyldigheten, samt fastställande av kvoter och totalt tillåtna fångstmängder enligt maximal hållbar avkastning (MSY). Det blir även allt mer tydligt att fiskresursernas livsmiljö behöver förbättras för att säkerställa välmående marina ekosystem inklusive deras fiskbestånd (se utg.omr. 20 Allmän miljö- och naturvård).

Genomförandet av havs- och fiskeriprogrammet visar att utvecklingen mot de uppsatta målen är positiv även om det är långt till målen på vissa områden.

Jakt och viltförvaltning

Naturvårdsverkets arbete utifrån viltstrategin innebär att viltförvaltningen fortsätter att utvecklas och expertbedömningar av viltforskningen borgar för att det finns kvalitativa underlag för en revidering av såväl strategin och dess åtgärder som utvecklingen av viltförvaltningen i stort. Då många viltstammar fortsätter att öka, särskilt vildsvinsstammen, eller kvarstår på en hög nivå har det varit viktigt med en fortsatt adaptiv viltförvaltning. En reviderad nationell förvaltningsplan för vildsvin har varit viktig för målet om en kontrollerad vildsvinsstam där skador på gröda och mark samt antalet trafikolyckor med vildsvin inblandade minskas. Även annat klövvilt, stora fåglar och rovdjur orsakar skador för olika verksamheter på landsbygden och i trafiken. Viltförvaltningen har aktivt bidragit till att förebygga skador och andra problem men utvecklingen går fortfarande åt fel håll när det kommer till antalet trafikolyckor med vilt inblandat.

Konsument och marknad

Livsmedelsindustrin och livsmedelsexport

Regeringen bedömer att den förstärkta satsningen på livsmedelsexport bidrar till att uppnå målet om en ökad svensk livsmedelsproduktion eftersom värdet av den totala exporten av livsmedels- och jordbruksprodukter ökade under 2019, undantaget vidareexporten av norsk fisk. Livsmedelsexport är ett viktigt verktyg för att öka den svenska livsmedelsproduktionen.

Medvetna val, offentlig konsumtion och hälsa

Mot bakgrund av den låga nivån av vissa zoonoser hos livsmedelsproducerande djur och vissa livsmedelsburna zoonoser hos människor bedömer regeringen att animaliska livsmedel i Sverige utgör en mycket liten risk för människors hälsa och att det finns goda förutsättningar för ett högt förtroende för svenska livsmedel.

Kunskap och innovation

Regeringen gör bedömningen att de redovisade insatserna inom det strategiska området Kunskap och innovation bidrar till att uppfylla det övergripande målet för utgiftsområdet. Arbetet med det nationella forskningsprogrammet för livsmedel, agendan för livsmedelsforskning och samverkansarenan Sweden Food Arena samt arbetet i SLU Grogrund har alla på ett väsentligt sätt ökat samverkan och samarbete såväl inom näringsens olika sektorer som mellan forskningsfinansiärer, forskare och näringen. Detta avspeglas bl.a. i den samsyn som formuleras om vilka forskningsutmaningar som behöver belysas. Både forskning och samverkan är långsiktiga processer vars resultat ses över längre tid. Regeringen anser att satsningarna lägger stabila strukturer för ökad samverkan och möjliggör synergier mellan aktörer. Inom ramen för livsmedelsstrategin pågår ett arbete med att utveckla inkubation i livsmedelskedjan.

De indikatorer som valts för verksamheten vid SLU visar att forskning och utbildning vid universitetet bidrar till att uppfylla målen för livsmedelsstrategin. De flesta indikatorerna pekar på en stabilt positiv utveckling. Särskilt positivt är ökning av studentantal samt att kvalitén på forskningen bedöms som hög.

Regeringen bedömer att SLU:s arbete med att öka attraktiviteten för sina utbildningar är av stor vikt för sektorns framtid. Den pågående pandemin under 2020 väntas leda till helt nya behov och utmaningar för universitetet. Kunskap och innovation bedöms få allt större betydelse för att komma ur krisen snabbast möjligt. Ökad arbetslöshet väntas också medföra ett ökat intresse för utbildning som investering i framtida utveckling.

2.7.3 Skog

Regeringen bedömer, utifrån årets resultat och indikatorer, att den befintliga modellen för skogsförvaltningen i huvudsak är anpassad för att uppnå de riksdagsbundna målen. Samtidigt finns det områden som behöver utvecklas.

Regeringen bedömer att det nationella skogsprogrammet utvecklas väl och att programmets olika aktiviteter och dialog fortsatt bidrar till att ytterligare främja en växande skogsnäring och ett hållbart skogsbruk. Den svenska skogen och skogsnäringen spelar en stor roll för svensk välfärd och sysselsättningen i alla delar av landet. Skogsprogrammets dialogprocess fördjupas med de kunskapsseminarier som planeras under 2020.

De senaste fem åren har avverkningsnivån varierat mellan 91 och 94 miljoner m³sk. Det är historiskt höga nivåer och beror på en hög efterfrågan på svenska skogsprodukter i kombination med stora investeringar i ökad produktionskapacitet inom skogsindustrin under 2010-talet. Även virkesimporten har ökat de sista tio åren. 2019 nettoimporterades ca 8 miljoner m³sk. De energi- och klimatpolitiska målen förväntas bidra till en ytterligare ökad efterfrågan på skoglig biomassa. Enligt de färdplaner för fossilfri konkurrenskraft som redovisats inom Fossilfritt Sverige kommer det framtida behovet av bioenergi att öka kraftigt inom såväl transportsektorn som inom basindustrin, samtidigt som nya biobaserade produkter i ökad utsträckning ska ersätta befintliga produkter baserade på fossila råvaror.

I den växande cirkulära bioekonomin måste ett långsiktigt hållbart uttag av skogsråvara säkras samtidigt som också biologisk mångfald och sociala värden säkerställs. Skogsbruket har en stor påverkan på det svenska landskapet. Hittillsvarande åtgärder har inte varit tillräckliga för att nå Levande skogar och andra berörda miljömål. Den miljöhänsyn som tas i samband med skogsbruk visar både en långsiktig positiv utveckling men också på behov av att skogsbruket förbättrar hänsynen till naturvärden och kulturmiljövårdens intressen vid skötsel och brukande av skog. Med stöd av bl.a. de framtagna målbilderna för god miljöhänsyn samt samverkan och dialog kommer miljöhänsynen kunna förbättras ytterligare. Skogsbrukets arbete med ökad hänsyn till kulturmiljöer har gett tydlig effekt på kända kulturlämningar de senast två åren och skadorna minskar.

Skadorna på skog är fortsatt stora, av såväl klövvilt som skadeinsekter. Det är viktigt med fortsatt samverkan mellan myndigheter och näringsliv för att begränsa utbrottet av granbarkborre. Regeringen bedömer vidare att insatserna bidragit till en hög medvetenhet hos markägare och resulterat i en mer effektiv bekämpning. Regeringen bedömer att samverkan mellan näringsliv och myndigheter är viktig för att dämpa spridningen och att tillförda medel ger stor utväxling.

Klimatförändringarna kan komma att innebära fler konsekvenser för skogsbruket såsom ökade översvämningar, ökade stormfällningar och ökad risk för angrepp av skogsskadegörare. Oförutsedda händelser som stormar och bränder blir allt vanligare och det blir därför viktigt att planera skogsskötseln med rådande och framtida klimatförändringar i åtanke. Skogsstyrelsens handlingsplan för klimatanpassning är en viktig del i arbetet.

2.7.4 De samiska näringarna

Regeringen bedömer att en livskraftig rennäring och andra samiska näringar är en grundförutsättning för en levande samisk kultur. Renskötseln är också viktig för att Sverige ska nå miljökvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö. Insatserna på området bedöms bidra till uppfyllande av det övergripande målet.

Regeringen bedömer att utmaningen för renskötselns framtid fortsatt främst består av att hantera och att hitta en balans mellan påverkan av pågående och framtida verksamheter i förhållande till rennäringens behov av betesmarker. Även klimatförändringar och extremväder har en betydande påverkan på rennäringens verksamhet. Att framställa underlag för markanvändningen är en av de viktigaste åtgärderna för att minimera intressekonflikter i renskötselområdet. Fortsatt utveckling av renbruksplanerna är därför viktigt, men även Sametingets och samebyarnas möjligheter att delta i de samrådsprocesser som sker kring etablering av olika verksamheter är av betydelse. Regeringen anser även att det är viktigt att berörda myndigheter fortsätter arbetet för att toleransnivån för skador av stora rovdjur inte ska överskridas.

2.8 Politikens inriktning

I Sverige ska alla kunna leva och förverkliga sina drömmar, oavsett var man bor. Regeringens mål är att politiken för areella näringar, landsbygd och livsmedel ska bidra till en hållbar utveckling i alla delar av landet. Regeringen vill se levande och livskraftiga landsbygder med konkurrenskraftiga gröna näringar, jobb och företag samtidigt som värdefull miljö skyddas. Nu finns också behov av en grön återstart som kan bidra till jobb och omställning. De areella näringarna har bland annat genom produktion av förnybara råvaror och förädling av produkter en viktig roll i arbetet med klimatomställningen, en cirkulär och biobaserad ekonomi och ett hållbart

samhälle där de nationella miljömålen nås. Svensk livsmedelsproduktion bidrar stort till jobb och tillväxt på landsbygden. Enligt livsmedelsstrategins målsättning ska livsmedelsproduktionen öka och därmed kan försörjningsförmågan stärkas och sårbarheten minskas. En ökad innovationsgrad, stärkt marknadsutveckling och en starkare livsmedelsexport är viktiga delar i att åstadkomma detta.

2.8.1 En sammanhållen landsbygdspolitik

Målet för en sammanhållen landsbygdspolitik är en livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet. Den sammanhållna landsbygdspolitiken ska ses som en plattform utifrån vilken beslut och åtgärder för att göra det möjligt att bo, leva och arbeta på landsbygderna ska utformas. Politiken ska fungera sammanhållande, där en viktig del är att aktivera andra politikområden. Regeringen föreslår därför satsningar på landsbygder inom flera politikområden, för att verkställa en sammanhållen landsbygdspolitik.

Landsbygdspolitiken ska också bidra till att uppfylla målet för den regionala utvecklingspolitiken. Båda dessa politikområden har en geografisk utgångspunkt, där sektorssamordning och flernivåsamverkan är central. Den fortsatta utvecklingen av dessa politikområden ska samordnas och insatser inom politikområdena ska komplettera varandra. Även livsmedelsstrategin, skogsprogrammet, den gemensamma jordbrukspolitiken samt havs- och fiskeriprogrammet bidrar till målen för en sammanhållen landsbygdspolitik.

Den pågående pandemin har under 2020 bidragit till tilltagande skillnader mellan olika funktionella analysregioner och det är därför viktigt att insatser genomförs för att tidigt bidra till att bryta denna utveckling, se utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Regeringen anser att mer kunskap behövs om hur glesa miljöer kan ges möjlighet att bidra till ökad hållbarhet och jobb i hela landet. En samlad forskningsbaserad kunskapsutveckling ökar effekten av landsbygdspolitiken inom olika områden. Forskning kring olika landsbygder ska stärkas genom förbättrad samordning och samverkan mellan aktörer som bedriver forskning inom landsbygdsutveckling och regional utveckling. Regeringen kommer att återkomma i frågan i den kommande forsknings- och innovationspolitiska propositionen, se även utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

Regeringen anser att företagsklimatet i gles- och landsbygdskommuner fortsatt behöver stärkas och föreslår därför att ytterligare 70 miljoner kronor tillförs den pågående satsningen för att utveckla företagsklimatet i de 39 kommunerna i stödområde A.

Regeringen föreslår att satsningen på produktion av biogas som används i transportsektorn förlängs med 200 miljoner kronor under 2021.

Regeringen anser att fortsatta satsningar på kommunikationer i landsbygder är angelägna för en hållbar utveckling. För att bidra till möjligheterna att leva och verka på landsbygden tillför regeringen extra medel för vägunderhåll bl.a. på landsbygden. Regeringen har även beslutat om ett utökat järnvägsunderhåll samt en förstärkning av den fortsatta utbyggnaden av bredband i landsbygder. Se även utgiftsområde 22 Kommunikationer.

2.8.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

Regeringen beslutade i december 2019 om en ny handlingsplan del 2 för livsmedelsstrategin, med åtgärder avseende 2020–2025. Med dessa åtgärder anser

regeringen att det skapas förutsättningar att nå livsmedelsstrategins mål. Utifrån effekterna av coronapandemin bedömer regeringen att det kan behövas ytterligare satsningar inom ramen för livsmedelsstrategin för att skapa en robustare och mer konkurrenskraftig livsmedelsproduktion som är anpassad för framtida omvärldsförändringar.

Regler och villkor

De regler och villkor som gäller för livsmedelskedjans företag har som syfte att säkra till exempel miljö, hälsa och djurvälstånd men kan medföra omfattande administration och kostnader för företag och enskilda. Det är därför viktigt att utformningen och tillämpningen av regler och villkor är effektiv och enkel samt stödjer livsmedelsstrategins mål. Regeringen har gett Livsmedelsverket i uppdrag att utreda och genomföra ett nytt avgiftssystem för slakterikontrollen. Avgifterna i det nya avgiftssystemet ska vara förenliga med den nya kontrollförordningen samt bidra till konkurrenskraftiga villkor för den svenska livsmedelssektorn, underlätta för småskalig slakt och ge incitament för en effektiv slakt och kontroll.

Regeringen avser fortsatt att verka för att berörda myndigheter beaktar stärkt konkurrenskraft för företagen i sitt arbete med att utforma och tillämpa regler och villkor. Det är prioriterat för regeringen att företagen har rimliga möjligheter att uppfylla de krav som ställs och att processerna för tillståndsgivning är snabba och effektiva. Regeringen föreslår därför att anslag 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* ökas med inledningsvis 19 miljoner kronor per år så att ytterligare förenklingsinsatser inom området kan genomföras, såsom likvärdig livsmedelskontroll och att se över tillståndsprövning för verksamheter.

Europeiska rådet antog slutsatser i juli 2020 för en ny ramperiod för EU-budgeten 2021–2027. Regeringen föreslår ett fortsatt kraftfullt landsbygdsprogram under övergångsåren 2021–2022. Den föreslagna nationella medfinansieringen under övergångsåren kompenserar för att volymen medel i Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling minskar i kommande budgetperiod (2021-2027) jämfört med innevarande period.

Förvaltningen av nuvarande jordbrukspolitik är fortsatt en utmaning för berörda myndigheter. Det gäller såväl handläggning av ärenden i nuvarande program som att kvalitetssäkra it-system inför kommande programperiod. För att berörda myndigheter ska ha möjlighet att komma till rätta med bristerna föreslår regeringen en tillfällig förstärkning av Jordbruksverkets och länsstyrelsernas förvaltningsanslag

Regeringen vill minska de skador vildsvin orsakar, underlätta för vildsvinsjakt samt försäljning och distribution av vildsvinskött. Därför föreslår regeringen en förstärkning av det vildsvinspaket som beslutats inom ramen för livsmedelsstrategin genom att tillföra anslag 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* 20 miljoner kronor per år 2021–2025.

Regeringen ska arbeta för en fortsatt god djurvälstånd i Sverige som uppfyller djurskyddslagens (2018:1192) höga intentioner. Arbetet med ett stärkt djurskydd för försöksdjur behöver fortsätta. Regeringen föreslår därför att Jordbruksverket tillförs 15 miljoner kronor per år 2021–2023, för att myndighetens kompetenscentrum för 3R-frågor ska fortsätta främjandet av alternativa metoder till djurförsök och verka för en ökad välfärd hos försöksdjur. Med 3R menas ersätta, begränsa och förfina användningen av försöksdjur.

Regeringen kommer att fortsätta att internationellt arbeta för minskad antibiotikaanvändning i djurhållningen globalt. Insatserna ska komplettera de insatser

som genomförts under Sveriges ordförandeskap i OECD:s Jordbrukskommitté 2017–2019.

En tryggad livsmedels- och dricksvattenförsörjning är viktiga delar i ett motståndskraftigt civilt försvar. Detta aktualiserar också behovet att nå målen i livsmedelsstrategin. Men ytterligare åtgärder behöver vidtas utöver insatserna inom ramen för livsmedelsstrategin. Regeringen föreslår därför satsningar för uppbyggnad av livsmedelsberedskap och tryggad dricksvattenförsörjning vid höjd beredskap och då ytterst krig. De samlade åtgärderna kan även bidra till att stärka förmågan att hantera svåra påfrestningar på försörjningen i fredstid. Regeringen avsätter därför 70 miljoner kronor för 2021 avseende livsmedel och dricksvatten inom ramen för civilt försvar. Regeringen avser att återkomma med ett förslag till övergripande inriktning för det civila försvaret i den försvarspolitiska propositionen för perioden 2021–2025.

Inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken fortsätter Sverige att vara pådrivande i EU för ett starkare samarbete som anpassar både fångstkvoter och fångstmetoder för att uppnå hållbara fiskbestånd. Goda och långsiktiga förutsättningar är viktiga för fiskerinäringen och dess företag i Sverige, inte minst för det kustnära fisket. Det är helt avgörande att åtgärder och beslut baseras på de vetenskapliga råden och när osäkerhet råder bör, i enlighet med grundförordningen för EU:s gemensamma fiskeripolitik (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013 av den 11 december 2013 om den gemensamma fiskeripolitiken), försiktighetsansatsen tillämpas. Åtgärder för att återuppbygga torskbestånd i Östersjön och det europeiska ålbeståndet är särskilt viktiga. I syfte att förstärka insatser för den biologiska mångfalden fortsätter regeringen arbetet med att utveckla det hållbara fisket med åtgärder för att minska bottentråning i känsliga områden i Sverige och EU. Utgångspunkten är att det ska vara förbjudet att bottentråla i skyddade områden. Möjlighet till begränsade undantag kan ges i förvaltningsplanen. Samtidigt är fortsatt utveckling av selektiva och skonsamma fiskeredskap viktigt för att minimera fiskeverksamhetens negativa inverkan på den marina miljön och för att underlätta genomförandet av landningsskyldigheten. Åtgärder för att stötta de fiskare som byter redskap ska kunna genomföras. Inom EU verkar också regeringen för ett kontrollsystem som är effektivt, proportionerligt, ändamålsenligt och anpassat till den gemensamma fiskeripolitiken, bland annat genom ny teknik. De åtgärder som regeringen genomför ska utformas så att de möjliggör att ett hållbart och konkurrenskraftigt fiske kan bibehållas och utvecklas, utan att öka den samlade administrativa bördan för företagen. Regeringen bedömer vidare att arbetet med fiskerikontroll behöver förstärkas. Kontrollen för att stoppa illegalt fiske stärks, utan att öka den samlade administrativa bördan för företagen. Regeringen gör satsningar på dessa områden som beskrivs vidare inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Övergripande prioriteringar och mål för det svenska havs- och fiskeriprogrammet för perioden 2021–2027 ska vara att understödja genomförandet av EU:s gemensamma fiskeripolitik och dess långsiktiga mål om ett hållbart fiske och vattenbruk samt relaterade miljömål och delar av EU:s integrerade havspolitik. Programmet ska även understödja återhämtningen av de delar av fiskerinäringarna som drabbats av den pågående pandemin. Av betydelse är också åtgärder som syftar till att korrigera marknadsmislyckanden, som bidrar till att uppfylla livsmedelsstrategins och landsbygdspolitikens mål. Regeringen anser det viktigt att programmet är fokuserat och effektivt med färre åtgärder än enligt den fondförordning som för närvarande förhandlas inom EU. Regeringens utgångspunkt är att programmets tillämpningsområde inte bör utökas. Subventioner som leder till överfiske ska fasas ut, samtidigt som det hållbara småskaliga fiskets konkurrenskraft värnas.

Svensk viltförvaltning ska vara adaptiv och ekosystembaserad samtidigt som regionaliseringen fortsatt utvecklas. Förvaltningen måste bygga på vetenskapligt underlag och på legitimiteten hos de människor och verksamheter som berörs. Regeringen följer fortsatt utvecklingen av vildsvinspopulationen och dess skador på gröda och involvering i trafikolyckor.

Konsument och marknad

Livsmedelsföretagen verkar på en global marknad. En väl fungerande marknad med effektiv konkurrens leder till mer konkurrenskraftiga företag som i sin tur har större möjlighet att växa, både nationellt och internationellt. En ökad innovationsgrad och en starkare livsmedelsexport är viktiga delar i att på lång sikt öka svensk livsmedelsproduktion. Åtgärder för att stärka svensk livsmedelsexport, bland annat genom ökad samverkan mellan det offentliga och det privata för att skapa förbättrade förutsättningar för export är fortsatt prioriterade.

Den 17 april 2019 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/633 om otillbörliga handelsmetoder mellan företag i jordbruks- och livsmedelskedjan (UTP-direktivet). Direktivet syftar bland annat till att skydda leverantörer mot köparens otillbörliga handelsmetoder vid kommersiella köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter. Regeringen avser att genomföra UTP-direktivet under 2021 och föreslår därför att Konkurrensverket tillförs 8 miljoner kronor.

Regeringen anser att bevarandet av småskalig livsmedelsproduktion har betydelse för tillväxt och utveckling på landsbygden, bevarandet av den småskaliga livsmedelsförädlingen och främjandet av det immateriella kulturarvet. Regeringen avser därför att fortsatt stödja sådan verksamhet genom att tillföra verksamheten vid Resurscentrum för småskalig livsmedelsförädling (Eldrimner) 10 miljoner kronor per år 2021–2023.

Regeringen föreslår att Jordbruksverket tillförs 25 miljoner kronor per år 2021–2023, för fortsatt arbete med samordningsfunktionen för ekologiska livsmedel. Samordningsfunktionen bildades 2017 för att främja produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel som ett led i satsningarna inom livsmedelsstrategin.

Kunskap och innovation

De stora satsningar inom universitets- och högskolesektorn som gjordes 2020 med anledning av pandemin fullföljs nu. För SLU innebär satsningarna bl.a. ett utökat utbildningsutbud i bristyrkesutbildningar med en permanent utökad budget från 2021. Skogligt basår och naturvetenskaplig bastermin samt utbildningarna på mastersnivå utökas med en särskild satsning 2021 och 2022. Satsningen på livslångt lärande fortsätter även 2021. Vidare genomförs en generell femårig utbyggnad 2021–2025.

I en omställningsfas där det finns behov av att tillgodose utbildning för karriärbytare föreslår regeringen att 10 miljoner kronor avsätts för att bedriva snabbspårsutbildningar för bland annat livsmedelsinspektörer och andra bristyrken.

Forskning och innovation är grundläggande för att åstadkomma en hållbar och konkurrenskraftig samhällsomställning och kräver en långsiktigt stabil finansiering, exempelvis till program som drivs inom Formas, för att ge full utdelning. Det nationella kunskapssystemet inom livsmedelssektorn är viktigt för genomförandet av livsmedelsstrategin och gör att vi kan möta de stora utmaningar inom klimat, miljö, hälsa och ekonomi som finns och säkra tillgången till livsmedel. Det finns även behov av att stärka det innovationsfrämjande arbetet inom livsmedelssektorn, bland annat genom samverkan mellan finansörer avseende innovationssatsningar. Regeringen

kommer att återkomma i frågan i den kommande forsknings- och innovationspolitiska propositionen.

För att stärka livsmedelskedjans robusthet behöver växtförädling fortsatt prioriteras. Regeringen föreslår därför att 5 miljoner kronor tillförs som en permanent nivåhöjning till SLU för kompetenscentret för växtförädling.

Regeringen föreslår att forskningsinfrastruktur inom SLU förstärks med 70 miljoner kronor 2021, i syfte att bidra till Sveriges position som ledande kunskapsnation. Regeringen avser medge försäljning för samhällsbyggnadsändamål av delar av SLU:s mark till Uppsala kommun.

2.8.3 Skog

Inriktningen för skogspolitiken ligger fast. Den svenska skogspolitiken bygger på de jämställda målen om produktion och miljö. En grundläggande del av skogspolitiken är skogsbrukets sektorsansvar och skogsägarnas frihet under ansvar. Äganderätten till skog behöver stärkas och värnas. Skogens viktiga roll i klimatarbetet, en växande cirkulär bioekonomi och roll för hållbar utveckling ska vidare synliggöras, liksom betydelsen för biologisk mångfald och sociala värden. Skogsnäringen står också för hela ca 10 procent av Sveriges totala varuexport och skapar jobb och tillväxt i hela landet.

Den årliga avverkningsnivån har ökat de senaste decennierna och har alltmer närmat sig den årliga tillväxten tillgänglig för avverkning. Samtidigt förväntas den framtida efterfrågan på svensk biomassa öka kraftigt i takt med övergången till en mer cirkulär och biobaserad ekonomi i enlighet med riksdagens beslutade klimatmål. Även biobaserade material bör återvinnas och bioekonomin utvecklas på ett sätt som är förenligt med arbetet för att nå andra miljö- och samhällsmål och med hänsyn till konsekvenserna för kolsänkor och biologisk mångfald över tid. I detta arbete kommer regeringens aviserade bioekonomistategi utgöra ett viktigt verktyg. Det är av stor vikt att en hållbar skoglig tillväxt med god och säkerställd tillgång till biomassa från den svenska skogen kan öka, inom ramen för att de nationella miljömålen nås. I arbetet bör även skadeeffekterna av ett förändrat klimat såsom en högre andel växtskadegörare beaktas.

Regeringen avser att ge ansvarig myndighet i uppdrag att göra en jämförande studie i sättet att redovisa skyddad mark i internationella sammanhang. Uppdraget ska också om möjligt ta fram förslag på hur Sverige kan redovisa skyddsformerna enligt IUCN-standard (International Union for Conservation of Nature) på ett sätt som blir mer jämförbart med andra länders.

För att förebygga skogsskador orsakade av stormar, bränder och torka, liksom att övervaka och bekämpa skador orsakade av växtskadegörare samt klövvilt m.m. föreslår regeringen att 30 miljoner kronor tillförs årligen till Skogsstyrelsen från och med 2021. Regeringen föreslår även att SLU tilldelas 30 miljoner kronor permanent för inrättande av ett skogsskadecentrum inklusive bland annat riskvärdering för skogsskadegörare.

För att främja utvecklingen på landsbygden föreslår regeringen att det tillförs medel permanent för att öka takten i omarrondering av ägosplittrad skogsmark i framför allt Dalarna. För att kompensera för Jordfondens successivt minskande köpkraft avser regeringen återinvestera vinster vid försäljning av fastigheter i fonden.

Det nationella skogsprogrammet utvecklas för att ytterligare främja en växande skogsnäring och ett hållbart skogsbruk. Programmet ska bygga på skogsvårdslagens (1979:429) två mål om produktion och miljöhänsyn. Särskilt fokus ska läggas på goda

villkor för företagande i skogssektorn. Det regionala arbetet med skogsprogram och strategier utgör en allt viktigare del i genomförandet av skogsprogrammet. Regeringens satsningar på naturnära jobb, förenkling för företagare i skogssektorn och forsknings- och innovationssatsningar om bioekonomi samt insatser för att motverka skogsskador utgör också viktiga byggstenar i det fortsatta arbetet med skogsprogrammet. Skogsprogrammet är samtidigt en viktig del av en kommande bioekonomistrategi, som kompletterar strategin för cirkulär ekonomi.

Staten ska vara föregångare i hållbart skogsbruk och visa stor naturhänsyn.

Regeringen fortsätter satsningen på Naturnära jobb så att Skogsstyrelsen i samarbete med Sveriges geologiska undersökning, Naturvårdsverket, länsstyrelserna och Arbetsförmedlingen kan fortsätta arbetet med naturnära jobb för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden och som initierades i propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99).

Regeringen anser att det finns ett stort behov av att skapa bättre förutsättningar och långsiktiga spelregler för biobränslen samt säkerställa en bred råvarubas. Regeringen avser därför att ta fram en svensk bioekonomistrategi tillsammans med de gröna näringarna som bidrar till ökad tillgång till biomassa och sysselsättning i hela landet och skapar miljö- och klimatnytta. Detta aviserades i Klimathandlingsplanen (prop. 2019/20:65). Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som anförs i reservation 27 under punkt 20 om att en nationell bioekonomistrategi bör inrättas för att tillsammans med de gröna näringarna skapa större miljö- och klimatnytta (bet. 2018/19:MJU8 reservation 27 punkt 20, rskr. 2018/19:147). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

En cirkulär bioekonomi behöver utvecklas och växa. Regeringen ser därför ett behov av forskningsinsatser på skogsråvaror och biomassa till forskning och innovationsverksamhet för hållbar utveckling av den gröna och blå biobaserade ekonomin. Det finns även behov av att stärka det innovationsfrämjande arbetet bland annat genom samverkan mellan finansörer och innovationssatsningar. Regeringen kommer att återkomma i frågan i den kommande forsknings- och innovationspolitiska propositionen (se även utg.omr. 24 avsnitt 4.6).

2.8.4 De samiska näringarna

Nuvarande rennäringslagstiftning är från 1971 och behöver bland annat anpassas till dagens samhällsstruktur och Högsta domstolens dom från den 23 januari 2020 i Girjas-målet (mål nr T 853-18). Mot bakgrund av detta kommer regeringen tillsätta en utredning för att se över rennäringslagstiftningen. Rennäringsens behov av att delta mer aktivt i olika processer kring samhällsplanering och markutnyttjande inom renskötselområdet fortsätter att öka, bland annat då regeringen avser införa en konsultationsordning i syfte att främja inflytande och delaktighet i beslutsprocesser som rör det samiska folket. Även behovet av anpassning till klimatförändringarna blir allt mer påtagligt. En viktig fråga för rennäringsen är även samexistens med rovdjuren. Det är därför angeläget att berörda myndigheters och rennäringsens arbete för att begränsa rovdjursskadorna till den beslutade toleransnivån fortskrider. Samtidigt bör rennäringsen kompenseras för de rovdjursskador som kvarstår genom ersättningen för rovdjursförekomst. Mot bakgrund av dessa utmaningar, i kombination med att pandemins påverkan på marknaden för renkött varit omfattande, föreslår regeringen en förstärkt finansiering av Sametingets främjandearbete.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Skogsstyrelsen

Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:1 Skogsstyrelsen

Tusental kronor

2019	Utfall	444 188	Anslagssparande	9 520
2020	Anslag	500 251 ¹	Utgiftsprognos	504 583
2021	Förslag	545 190		
2022	Beräknat	544 817 ²		
2023	Beräknat	495 585 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 540 233 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 485 760 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skogsstyrelsens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 2.25 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Skogsstyrelsen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	488 251	488 251	488 251
Pris- och löneomräkning ²	8 029	12 241	18 067
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	48 910	44 325	-10 732
varav BP21 ³	49 120	44 120	28 620
- Generell besparing i statsförvaltningen	-1 380	-1 380	-1 380
- Förenklingspaket, skogsbruket	5 000	5 000	
- Insatser för att övervaka, förebygga och bekämpa skogsskador	30 000	30 000	30 000
- Gröna naturnära jobb inkl. naturvårdande skötsel	14 000	9 000	
- Uppdrag om metodutveckling för ökad kolsänka	1 500	1 500	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	545 190	544 817	495 585

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen anser att anslaget bör tillföras 14 000 000 kronor 2021 och 9 000 000 kronor 2022 för att bidra till att skapa gröna naturnära jobb inklusive naturvårdande skötsel.

Vidare anser regeringen att anslaget bör tillföras 1 500 000 kronor per år under 2021 och 2022 för Skogsstyrelsens arbete med metodutveckling för ökad kolsänka.

Anslaget ökas även med 5 000 000 kronor per år under 2021 och 2022 för ett förenklingspaket för skogsbruket.

Vidare ökas anslaget med 30 000 000 kronor från och med 2021 för insatser för att övervaka, förebygga och bekämpa skogsskador.

Anslaget minskas med 1 380 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 545 190 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Skogsstyrelsen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 544 817 000 kronor respektive 495 585 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.26 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	
			(intäkt–kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	308	310	-2	-2
Prognos 2020	300	300	0	-2
Budget 2021	300	300	0	-2

Tabell 2.27 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	
			(intäkt – kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	143 343	157 409	-14 066	-14 066
(varav tjänsteexport)	183	71	112	112
Prognos 2020	79 900	82 509	-2 609	-16 675
(varav tjänsteexport)	1 000	1 109	-109	3
Budget 2021	74 500	77 000	-2 500	-19 175
(varav tjänsteexport)	1 500	1 500	0	3

Skogsstyrelsens offentligrättsliga verksamhet utgörs av avgifter som tas ut för vissa ärenden enligt skogsvårdslagen (1979:429) och miljöbalken. Skogsstyrelsen bedriver uppdragsverksamhet som ska finansieras genom avgifter med full kostnadstäckning. Undantaget är vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Avgifterna får disponeras av Skogsstyrelsen.

2.9.2 1:2 Insatser för skogsbruket

Tabell 2.28 Anslagsutveckling 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

2019	Utfall	346 357	Anslagssparande	60 509
2020	Anslag	345 073 ¹	Utgiftsprognos	307 576
2021	Förslag	360 073		
2022	Beräknat	316 073		
2023	Beräknat	184 373		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till vissa åtgärder inom skogsbruket och finansierar natur- och kulturmiljövårdsåtgärder inom skogsbruket och åtgärder för att

anlägga och vårda ädellövskog. Anslaget får användas för att täcka utgifter för biotopskydd och naturvårdsavtal. Anslaget får även användas för utgifter för att upprätta renbruksplaner och till att medfinansiera skogssträdsförädling. Vidare får anslaget användas för vissa administrationskostnader hos Skogsstyrelsen. Anslaget får även användas till att stödja skogsägare som har drabbats av skogsbränderna 2018.

Regeringens överväganden

Tabell 2.29 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	252 073	252 073	252 073
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	108 000	64 000	-67 700
varav BP21	112 000	68 000	
- Gröna naturnära jobb inkl. naturvårdande skötsel	112 000	68 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	360 073	316 073	184 373

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen anser att anslaget bör tillföras 112 000 000 kronor 2021 och 68 000 000 kronor 2022 för att bidra till att skapa gröna naturnära jobb inklusive naturvårdande skötsel.

Regeringen föreslår att 360 073 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 316 073 000 kronor respektive 184 373 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 85 000 000 kronor 2022–2024.

Skälen för regeringens förslag: I hanteringen av vissa bidrag och ersättningar till skogsägare och för att skapa goda förutsättningar för fleråriga naturvårdsprojekt samt för ett effektivt genomförande av det nationella skogsprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 85 000 000 kronor 2022–2024.

Tabell 2.30 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	24 276	41 738	57 000			
Nya åtaganden	35 227	50 121	67 700			
Infriade åtaganden	17 765	34 859	-39 700	-52 000	-25 000	-8 000
Utestående åtaganden	41 738	57 000	85 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	70 000	70 000	85 000			

2.9.3 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tabell 2.31 Anslagsutveckling 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tusental kronor

2019	Utfall	145 017	Anslagssparande	4 002
2020	Anslag	153 420 ¹	Utgiftsprognos	151 443
2021	Förslag	161 222		
2022	Beräknat	162 429 ²		
2023	Beräknat	166 264 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 161 222 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 163 185 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens veterinärmedicinska anstalts förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 2.32 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	153 420	153 420	153 420
Pris- och löneomräkning ²	2 332	3 498	5 271
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 470	5 511	7 573
varav BP21 ³	5 470	5 470	7 470
- Finansiering av musselkontrollen	-5 000	-5 000	-5 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-530	-530	-530
- Civilt försvar 2021–2025: Livsmedel och dricksvatten	11 000	11 000	13 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	161 222	162 429	166 264

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 530 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Regeringen anser därför att anslaget bör ökas med 11 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 11 000 000 kronor 2022 och 13 000 000 kronor 2023.

För att finansiera andra prioriterade åtgärder minskas anslaget med 5 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 161 222 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Statens veterinärmedicinska anstalt* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 162 429 000 kronor respektive 166 264 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.33 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	
			(intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	182 312	183 076	-764	13 915
(varav tjänsteexport)	11 215	13 033	-1 818	2 195
Prognos 2020	209 000	205 000	4 000	17 915
(varav tjänsteexport)	7 800	9 300	-1 500	695
Budget 2021	174 500	178 500	-4 000	13 915
(varav tjänsteexport)	9 500	10 200	-700	-5

2.9.4 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tabell 2.34 Anslagsutveckling 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tusental kronor

2019	Utfall	109 231	Anslagssparande	
2020	Anslag	125 978 ¹	Utgiftsprognos	125 978
2021	Förslag	127 557		
2022	Beräknat	133 971 ²		
2023	Beräknat	115 037 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 132 502 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 112 369 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättning för veterinär service. Anslaget får användas för utgifter för att minska veterinärkostnaderna för företag med avlägset belägen djurhållning avseende livsmedelsproducerande djur.

Regeringens överväganden

Tabell 2.35 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	125 978	125 978	125 978
Pris- och löneomräkning ²	1 579	2 993	4 608
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		5 000	-15 549
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	127 557	133 971	115 037

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

Regeringen föreslår att 127 557 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Bidrag till veterinär fältverksamhet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 133 971 000 kronor respektive 115 037 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.36 Offentligrättslig verksamhet

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	
			(intäkt–kostnad)	Accumulerat resultat
Utfall 2019	3 325	3 325	0	
Prognos 2020	4 000	4 000	0	
Budget 2021	2 400	2 400	0	

Tabell 2.37 Uppdragsverksamhet

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	
			(intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	624 546	635 452	-10 906	-35 431
(varav tjänsteexport)				
Prognos 2020	649 000	642 000	7 000	-28 431
(varav tjänsteexport)				
Budget 2021	672 900	663 900	9 000	-19 431
(varav tjänsteexport)				

2.9.5 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tabell 2.38 Anslagsutveckling 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tusental kronor

2019	Utfall	9 215	Anslagssparande	403
2020	Anslag	9 933 ¹	Utgiftsprognos	9 832
2021	Förslag	9 933		
2022	Beräknat	9 933		
2023	Beräknat	9 933		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för förebyggande djurhälsoarbete och djursjukdatasystem, i syfte att begränsa skadeverkningarna av sådana djursjukdomar som bara smittar mellan djur, och sådana som kan smitta både djur och människor. Anslaget får även användas till djurskyddsfrämjande åtgärder.

Regeringens överväganden

Tabell 2.39 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	9 933	9 933	9 933
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	9 933	9 933	9 933

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 9 933 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 9 933 000 kronor respektive 9 933 000 kronor.

2.9.6 1:6 Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar

Tabell 2.40 Anslagsutveckling 1:6 Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar

Tusental kronor

2019	Utfall	112 285	Anslagssparande	20 094
2020	Anslag	134 349 ¹	Utgiftsprognos	132 982
2021	Förslag	133 349		
2022	Beräknat	133 349		
2023	Beräknat	133 349		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bekämpande av och beredskap mot smittsamma husdjurssjukdomar varvid ersättning lämnas enligt epizootilagen (1999:657), zoonoslagen (1999:658), lagen (2006:806) om provtagning på djur m.m. eller med stöd av i lagarna meddelade författningar. Anslaget får användas för statsbidrag till obduktionsverksamhet, för utveckling och genomförande av sjukdomskontroller och för genomförande av EU-lagstiftningen om djurskydd, djurhälsa, foder och livsmedel. Anslaget får användas för utgifter för nationell medfinansiering av kontrollprogram som Sverige enligt EU:s krav är skyldig att göra.

Regeringens överväganden

Tabell 2.41 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	134 349	134 349	134 349
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 000	-1 000	-1 000
varav BP21	-1 000	-1 000	-1 000
- Tillsynsansvar för UTP-direktivet	-1 000	-1 000	-1 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	133 349	133 349	133 349

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen anser att anslaget bör minskas med 1 000 000 kronor. Medlen avses användas till kostnader för tillsyn av otillbörliga handelsmetoder i livsmedelskedjan vid Konkurrensverket.

Regeringen föreslår att 133 349 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bekämpande av smittsamma husdjurssjukdomar* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 133 349 000 kronor respektive 133 349 000 kronor.

2.9.7 1:7 Ersättningar för viltskador m.m.

Tabell 2.42 Anslagsutveckling 1:7 Ersättningar för viltskador m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	41 795	Anslagssparande	10 982
2020	Anslag	52 778 ¹	Utgiftsprognos	42 342
2021	Förslag	52 778		
2022	Beräknat	52 778		
2023	Beräknat	52 778		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.**Ändamål**

Anslaget får användas för utgifter för att förebygga skada av vilt och ersättning för sådan skada. Avseende förebyggande åtgärder mot skador i fisket orsakade av säl bör anslaget användas som nationell offentlig medfinansiering av åtgärder inom ramen för Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020.

Regeringens överväganden**Tabell 2.43 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Ersättningar för viltskador m.m.**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	52 778	52 778	52 778
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	52 778	52 778	52 778

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 52 778 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Ersättningar för viltskador m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 52 778 000 kronor respektive 52 778 000 kronor.

2.9.8 1:8 Statens jordbruksverk

Tabell 2.44 Anslagsutveckling 1:8 Statens jordbruksverk

Tusental kronor

2019	Utfall	628 521	Anslagssparande	10 086
2020	Anslag	601 098 ¹	Utgiftsprognos	615 228
2021	Förslag	614 194		
2022	Beräknat	610 064 ²		
2023	Beräknat	602 540 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 605 219 tkr i 2021 års prisivå.

³ Motsvarar 590 980 tkr i 2021 års prisivå.

Ändamål

Anslaget används för Statens jordbruksverks förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård och för utgifter för Centrala djurförsöksetiska nämnden.

Regeringens överväganden

Tabell 2.45 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Statens jordbruksverk

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	601 098	601 098	601 098
Pris- och löneomräkning ²	18 498	23 459	30 617
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 402	-14 493	-29 175
varav BP21 ³	75 271	66 223	51 736
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-119	-167	-154
- Generell besparing i statsförvaltningen	-3 110	-3 110	-3 110
- Uppdrag om metodutveckling för ökad kolsänka	1 500	1 500	
- EU-stödshantering	50 000	40 000	25 000
- Kompetenscentrum för 3R-frågor	15 000	15 000	15 000
- Civilt försvar 2021–2025: Livsmedel och dricksvatten	12 000	13 000	15 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	614 194	610 064	602 540

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Hanteringen av EU-stöden behöver förstärkas. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 50 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 40 000 000 kronor 2022 och 25 000 000 kronor 2023.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 12 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 13 000 000 kronor 2022 och 15 000 000 kronor 2023.

Anslaget ökas med 15 000 000 kronor 2021 för att Statens jordbruksverk inom ramen för sitt kompetenscenter ska fortsätta sitt arbete med 3R-frågor (begränsa, förfina och

ersätta djurförsök). För 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Vidare anser regeringen att anslaget bör tillföras 1 500 000 kronor per år under 2021 och 2022 för Jordbruksverkets arbete med metodutveckling för ökad kolsänka.

Anslaget minskas med 3 110 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Anslaget minskas med 119 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 167 000 kronor respektive 154 000 kronor. Från och med 2024 beräknas anslaget minska med 94 000 kronor.

Regeringen föreslår att 614 194 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Statens jordbruksverk* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 610 064 000 kronor respektive 602 540 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.46 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	
			(intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	82 595	87 944	- 5 350	5 316
Prognos 2020	83 700	89 300	- 5 600	- 284
Budget 2021	87 200	90 000	- 2 800	- 3 084

Källa: Jordbruksverket

Tabell 2.47 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	
			(intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	31 745	33 271	- 1 526	1 050
(varav tjänsteexport)	2 453	1 820	633	1 977
Prognos 2020	31 300	33 000	- 1 700	- 650
(varav tjänsteexport)	700	1 000	- 300	1 677
Budget 2021	30 000	31 400	- 1 400	- 2 050
(varav tjänsteexport)	700	1 000	- 300	1 377

2.9.9 1:9 Bekämpande av växtskadegörare

Tabell 2.48 Anslagsutveckling 1:9 Bekämpande av växtskadegörare

Tusental kronor

2019	Utfall	5 004	Anslagssparande	-13
2020	Anslag	7 000 ¹	Utgiftsprognos	6 929
2021	Förslag	12 000		
2022	Beräknat	15 000		
2023	Beräknat	15 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder mot växtskadegörare samt för att ersätta enskilda för skada till följd av sådana åtgärder enligt växtskyddslagen (1972:318). Utgifter för beredskapsåtgärder, akuta skyddsåtgärder, kontroller, inventeringar m.m. mot karantänskadegörare finansieras också med detta anslag liksom undersökningar av organismer och växtprover som av Jordbruksverket överlämnas för laboratoriemässig diagnostisering. Vidare får anslaget användas till internationellt engagemang inom området bekämpande av växtskadegörare. Slutligen används anslaget för utgifter för verifiering av de svenska skyddade zonerna.

Regeringens överväganden

Tabell 2.49 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:9 Bekämpande av växtskadegörare

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	7 000	7 000	7 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 000	8 000	8 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	12 000	15 000	15 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 12 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Bekämpande av växtskadegörare* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 15 000 000 kronor respektive 15 000 000 kronor.

2.9.10 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tabell 2.50 Anslagsutveckling 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	7 361 832	Anslagssparande	-12 232
2020	Anslag	7 345 000 ¹	Utgiftsprognos	7 232 000
2021	Förslag	7 159 000		
2022	Beräknat	7 315 000		
2023	Beräknat	6 391 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.**Ändamål**

Anslaget får användas för utgifter för gårdsstöd och för andra åtgärder inom den första pelaren av den gemensamma jordbrukspolitiken. Anslaget får även användas för bidrag från EU för bekämpande av djursjukdomar och växtskadegörare.

Regeringens överväganden**Tabell 2.51 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:10 Gårdsstöd m.m.**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	7 345 000	7 345 000	7 345 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	948 000	1 008 000	
varav BP21	948 000	1 008 000	
- Direktstöd från den gemensamma jordbrukspolitiken	948 000	1 008 000	
Makroekonomisk utveckling	-782 327	-748 784	-1 055 327
Volymer	711 757	711 757	711 757
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-1 063 430	-1 000 973	-610 430
Förslag/beräknat anslag	7 159 000	7 315 000	6 391 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 7 159 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Gårdsstöd m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 7 315 000 000 kronor respektive 6 391 000 000 kronor.

2.9.11 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tabell 2.52 Anslagsutveckling 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	167 875	Anslagssparande	58 125
2020	Anslag	153 000 ¹	Utgiftsprognos	153 000
2021	Förslag	137 000		
2022	Beräknat	143 100		
2023	Beräknat	143 100		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentlig lagring, övrig intervention, stöd i form av produktions-, konsumtions- och marknadsföringsbidrag, fiberberedning samt exportbidrag.

Regeringens överväganden

Tabell 2.53 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	144 000	144 000	144 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	17 000		
varav BP21	17 000		
- Intervention för stöd till skolmjölk och producentorganisationer	17 000		
Makroekonomisk utveckling			
Volym	-24 000	-900	-900
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	137 000	143 100	143 100

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 137 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 143 100 000 kronor respektive 143 100 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 105 000 000 kronor 2022–2024.

Skälen för regeringens förslag: Ett av de områden som anslaget används till är stöd till producentorganisationer inom sektorn för frukt och grönt. Stöden ges inom fleråriga verksamhetsprogram. Efter beslut om stöd sker betalningarna till stödmottagarna under påföljande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 105 000 000 kronor 2022–2024.

Tabell 2.54 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	51 527	72 231	93 000			
Nya åtaganden	52 244	76 000	60 000			
Infriade åtaganden	-31 540	-55 231	-48 000	-53 000	-48 000	-4 000
Utestående åtaganden	72 231	93 000	105 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	120 000	110 000	105 000			

2.9.12 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tabell 2.55 Anslagsutveckling 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

2019	Utfall	30 221	Anslagssparande	3 029
2020	Anslag	33 250 ¹	Utgiftsprognos	32 912
2021	Förslag	31 250		
2022	Beräknat	25 250		
2023	Beräknat	5 250		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationellt stöd till åtgärder som medfinansieras av EU inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet. Anslaget får även användas för finansiering av andra projekt som ligger i linje med programmen.

Regeringens överväganden

Tabell 2.56 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	33 250	33 250	33 250
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-2 000	-8 000	-28 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	31 250	25 250	5 250

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 31 250 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 25 250 000 kronor respektive 5 250 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2022 och 2023.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs- och fiskeriprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2022 och 2023.

Tabell 2.57 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	49 781	57 255	61 750		
Nya åtaganden	18 093	30 095	15 000		
Infriade åtaganden	27 101	-25 600	-36 750	-25 000	-15 000
Utestående åtaganden	57 255	61 750	40 000		
Erhållet/förslaget bemyndigande	90 000	61 750	40 000		

2.9.13 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tabell 2.58 Anslagsutveckling 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

2019	Utfall	193 132	Anslagssparande	5 868
2020	Anslag	196 000 ¹	Utgiftsprognos	194 005
2021	Förslag	167 000		
2022	Beräknat	128 000		
2023	Beräknat	81 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera det belopp som motsvarar EU:s medfinansiering av åtgärder inom havs- och fiskeriprogrammet.

Regeringens överväganden

Tabell 2.59 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	164 000	164 000	164 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 000	-36 000	-166 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			83 000
Förslag/beräknat anslag	167 000	128 000	81 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 167 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 128 000 000 kronor respektive 81 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:13 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 209 000 000 kronor 2022 och 2023.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs- och fiskeriprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingå som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:13 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 209 000 000 kronor 2022 och 2023.

Tabell 2.60 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	199 492	212 641	440 000		
Nya åtaganden	95 925	429 715	4 000		
Infriade åtaganden	23 983	-202 356	-235 000	-128 000	-81 000
Utestående åtaganden	212 641	440 000	209 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	595 600	440 000	209 000		

2.9.14 1:14 Livsmedelsverket

Tabell 2.61 Anslagsutveckling 1:14 Livsmedelsverket

Tusental kronor

2019	Utfall	255 128	Anslagssparande	3 187
2020	Anslag	257 235 ¹	Utgiftsprognos	244 904
2021	Förslag	270 012		
2022	Beräknat	275 043 ²		
2023	Beräknat	283 154 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 272 989 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 277 897 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Livsmedelsverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för den offentliga kontroll som görs vid slakterier.

Regeringens överväganden

Tabell 2.62 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:14 Livsmedelsverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	257 235	257 235	257 235
Pris- och löneomräkning ²	10 492	12 506	15 557
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 285	5 302	10 362
varav BP21 ³	20 610	23 610	28 610
- Finansiering av musselkontrollen	5 000	5 000	5 000
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 390	-2 390	-2 390
- Civilt försvar 2021–2025: Livsmedel och dricksvatten	18 000	21 000	26 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	270 012	275 043	283 154

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 18 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 21 000 000 kronor 2022 och 26 000 000 kronor 2023.

För att finansiera kontrollen av tvåskaliga blötdjur (musslor och ostron) föreslås att anslaget ökas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2021. Finansiering föreslås ske genom att anslaget 1:3 *Statens veterinärmedicinska anstalt* minskas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 2 390 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 270 012 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Livsmedelsverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 275 043 000 kronor respektive 283 154 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Regeringen avser att höja Livsmedelsverkets räntekontokredit för 2021. Höjningen påkallas av en kraftig ökning av det likvidmässiga underskottet hänförligt till den avgiftsfinansierade verksamheten. Underskottet beror på att avgifter till myndigheten inte betalats i avvaktan på en rättslig prövning av avgifternas storlek.

Tabell 2.63 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	
			(intäkt-kostnad)	Accumulerat resultat
Utfall 2019	178 186	181 949	-3 763	16 851
Prognos 2020	240 476	248 571	-8 095	8 756
Budget 2021	224 978	227 853	-2 875	9 077

Tabell 2.64 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	
			(intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	14 443	13 678	765	2 540
(varav tjänsteexport)	5 430	4 665	765	2 459
Prognos 2020	15 255	14 736	519	3 059
(varav tjänsteexport)	5 268	5 266	2	2 461
Budget 2021	13 056	12 178	878	3 937
(varav tjänsteexport)	5 201	4 717	484	2 945

2.9.15 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tabell 2.65 Anslagsutveckling 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

2019	Utfall	157 634	Anslagssparande	5 526
2020	Anslag	261 160 ¹	Utgiftsprognos	249 100
2021	Förslag	194 160		
2022	Beräknat	194 160		
2023	Beräknat	194 160		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för att stärka konkurrenskraften i livsmedelssektorn och för att främja exporten av svenska livsmedel och för utveckling av livsmedelsförädling. Anslaget får användas för utgifter till stöd för marknadsföring och deltagande i mässor samt stöd till projektverksamhet med syfte att öka kompetens och utveckla produkter, processer, teknik och logistiklösningar med anknytning till livsmedelsförädling.

Regeringens överväganden

Tabell 2.66 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	261 160	261 160	261 160
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-67 000	-67 000	-67 000
varav BP21	72 000	72 000	72 000
- Förenklingspaket, livsmedelsstrategin	19 000	19 000	19 000
- Ekologiskt jordbruk inkl. samordningsfunktion på Jordbruksverket	25 000	25 000	25 000
- Förstärkt vildsvinspaket	20 000	20 000	20 000
- Tillsynsansvar för UTP-direktivet	-2 000	-2 000	-2 000
- Resurscentrum för småskalig livsmedelsförädling	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	194 160	194 160	194 160

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Den pågående satsningen på ekologiskt jordbruk inkl. samordningsfunktion på Jordbruksverket förlängs. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 25 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 25 000 000 kronor per år för 2022 och 2023.

Regeringen föreslår vidare att anslaget ökas med 19 000 000 kronor per år 2021–2023 för genomförandet av ett s.k. förenklingspaket. Därefter beräknas anslaget öka med 16 000 000 kronor per år 2024–2025 och med 11 000 000 kronor fr.o.m. 2026. Förenklingspaketet innebär ett antal åtgärder som tillsammans bedöms skapa bättre förutsättningar för företagen genom en likvärdig livsmedelskontroll och utvecklad samverkan och samråd i beslutsprocessen samt utveckling av tillståndsprövning. Medel tilldelas Livsmedelsverket för arbete med likvärdig livsmedelskontroll och Tillväxtverket för fortsatt arbete med tillståndsprövning.

För att fortsätta stödja verksamheten vid Resurscentrum för småskalig livsmedelsförädling (Eldrimner) föreslår regeringen att anslaget ökas med 10 000 000 kronor 2021. Därefter beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor per år för 2022 och 2023.

För att minska de skador vildsvin orsakar, underlätta för vildsvinsjakt samt subventionera trikinanalyser och därmed sänka kostnader kopplade till vildsvinsjakt föreslår regeringen att anslaget ökas med 20 000 000 kronor per år 2021–2025.

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 2 000 000 kronor. Medlen avses användas till kostnader för tillsyn av otillbörliga handelsmetoder i livsmedelskedjan vid Konkurrensverket.

Regeringen föreslår att 194 160 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 194 160 000 kronor respektive 194 160 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 10 000 000 kronor 2022 och 2023.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av livsmedelsstrategin behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 10 000 000 kronor 2022 och 2023.

Tabell 2.67 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	19 962	21 000	25 000		
Nya åtaganden	21 000	25 000	10 000		
Infriade åtaganden	-19 962	-21 000	-25 000	-5 000	-5 000
Utestående åtaganden	21 000	25 000	10 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	45 000	25 000	10 000		

2.9.16 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tabell 2.68 Anslagsutveckling 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	47 614	Anslagssparande	-510
2020	Anslag	44 913 ¹	Utgiftsprognos	45 225
2021	Förslag	42 913		
2022	Beräknat	42 913		
2023	Beräknat	42 913		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.**Ändamål**

Anslaget får användas för utgifter för medlemskapsavgifter i internationella organisationer inom utgiftsområdets ansvar. Anslaget får användas för internationella skogsfrågor. Anslaget får även användas för andra bidrag relaterade till utgiftsområdets internationella arbete.

Regeringens överväganden**Tabell 2.69 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.**

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	42 913	42 913	42 913
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	42 913	42 913	42 913

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 42 913 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 42 913 000 kronor respektive 42 913 000 kronor.

2.9.17 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tabell 2.70 Anslagsutveckling 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

2019	Utfall	4 703 855	Anslagssparande	653 671
2020	Anslag	3 718 897 ¹	Utgiftsprognos	3 624 042
2021	Förslag	5 310 097		
2022	Beräknat	4 725 297		
2023	Beräknat	1 965 716		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.**Ändamål**

Anslaget får användas för utgifter för nationell medfinansiering av åtgärder i enlighet med landsbygdsprogrammet för Sverige för 2014–2020, inklusive förlängningsåren

2021 och 2022. Anslaget får användas för utgifter för delar av det attesterande organets (Ekonomistyrningsverket) utgifter för revision av jordbruksfonderna för programperioden 2014–2020. Anslaget får användas för utgifter för det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige. Anslaget får även användas för statsbidrag till kommuner med geografiska och demografiska utmaningar. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av EU:s program för stöd till biodling för perioden 2020–2022. Anslaget får även användas för utgifter för program för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014–2020. Anslaget får användas för utgifter för eventuella finansiella korrigeringar och straffavgifter som Europeiska kommissionen kan komma att ålägga Sverige efter granskning av Sveriges utnyttjande av EU:s jordbruksfonder, EU:s fiskefond, Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska socialfonden. Vidare får anslaget användas för eventuella ränteutgifter, rättegångskostnader, revisions- och kontrollutgifter förknippade med Jordbruksverkets inbetalningar till den europeiska unionen. Anslaget får även användas för utgifter för skadestånd. Dessutom får anslaget belastas med tekniska utgifter för offentlig lagring i den mån som ersättning inte erhålls från EU-budgeten. Anslaget får även användas för utgifter för ekonomiskt stöd till lantbrukare som drabbats av torkan 2018.

Regeringens överväganden

Tabell 2.71 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	3 896 097	3 896 097	3 896 097
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 414 000	2 829 200	1 284 200
varav BP21	1 626 000	2 246 000	
- Svensk medfinansiering i nuvarande period av landsbygdsprogrammet,	-550 000		
- Utveckling av företagsklimat i gles- och landsbygdskommuner	70 000		
- Nationell medfinansiering för övergångsåren 2021–2022	2 106 000	2 246 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-2 000 000	-2 000 000	-3 214 581
Förslag/beräknat anslag	5 310 097	4 725 297	1 965 716

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Landsbygdsprogrammet för 2014–2020 förlängs med två år, till och med 2022, under en övergångsperiod mellan innevarande budgetperiod och kommande (2021–2027) på EU-nivå. Medel tillkommer till följd av att Europeiska rådet fattat beslut om EU:s fleråriga budgetram. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 2 106 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 2 246 000 000 kronor 2022.

På grund av ändrad valutaförordning och därpå följande programändringar 5 och 6 i syfte att hämta hem Sveriges landkuvert i euro justeras finansieringsandelarna mellan EU och Sverige inom den totala programbudgeten för landsbygdsprogrammet 2014–2020. Således minskar behovet av medel på anslaget. Regeringen föreslår därför att anslaget minskas med 550 000 000 kronor.

Den pågående satsningen för att utveckla företagsklimatet i 39 gles- och landsbygdskommuner förlängs. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 70 000 000 kronor 2021.

Regeringen föreslår att 5 310 097 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 4 725 297 000 kronor respektive 1 965 716 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 131 602 000 kronor 2022–2030.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 131 602 000 kronor 2022–2030.

Tabell 2.72 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2030
Ingående åtaganden	4 677 691	3 541 687	2 808 534			
Nya åtaganden	844 996	1 103 803	1 676 092			
Infriade åtaganden	-1 981 000	-1 836 956	-1 353 024	-1 574 895	-762 239	-794 468
Utestående åtaganden	3 541 687	2 808 534	3 131 602			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	5 241 000	5 011 700	3 131 602			

2.9.18 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tabell 2.73 Anslagsutveckling 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

2019	Utfall	3 067 970	Anslagssparande	-269 668
2020	Anslag	4 327 376 ¹	Utgiftsprognos	4 153 487
2021	Förslag	3 732 376		
2022	Beräknat	3 073 910		
2023	Beräknat	1 411 023		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter motsvarande EU:s finansiering av åtgärder i enlighet med landsbygdsprogrammet för Sverige för 2014–2020, inklusive förlängningsåren 2021 och 2022. Anslaget får även användas för utgifter för EU:s program för stöd till biodling för perioden 2020–2022. Anslaget får även användas för utgifter för program för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014–2020.

Regeringens överväganden

Tabell 2.74 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 987 376	2 987 376	2 987 376
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	743 000	87 000	849 262
varav BP21	1 189 000	952 000	
- Ökning av EU-finansiering 2014–2020 i landsbygdsprogrammet	245 000		
- EU-stöd inom landsbygdsprogrammet för övergångsperioden	944 000	952 000	
Överföring till/från andra anslag	2 000	-466	-3 436
Övrigt			-2 422 179
Förslag/beräknat anslag	3 732 376	3 073 910	1 411 023

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Landsbygdsprogrammet för 2014–2020 förlängs med två år, till och med 2022, under en övergångsperiod mellan innevarande budgetperiod och kommande (2021–2027) på EU-nivå. Medel tillkommer till följd av att Europeiska rådet fattat beslut om EU:s fleråriga budgetram. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 944 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 952 000 000 kronor 2022.

Regeringen föreslår att medel omfördelas mellan år inom landsbygdsprogrammets totala ram för 2014–2020 på grund av försenad programstart, administrativa problem med utbetalningar samt programändring 6 i syfte att hämta hem Sveriges landkuvert i euro. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 245 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 3 732 376 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 3 073 910 000 kronor respektive 1 411 023 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 604 024 000 kronor 2022–2030.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 604 024 000 kronor 2022–2030.

Tabell 2.75 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2030
Ingående åtaganden	3 638 064	4 670 969	4 123 077			
Nya åtaganden	967 694	1 789 769	1 475 770			
Infriade åtaganden	4 534 324	-2 337 661	-1 994 823	-2 023 042	-903 038	-677 944
Utestående åtaganden	4 670 969	4 123 077	3 604 024			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	4 871 700	5 038 000	3 604 024			

2.9.19 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket**Tabell 2.76 Anslagsutveckling 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket**

Tusental kronor

2019	Utfall	179 831	Anslagssparande	-1
2020	Anslag	168 830 ¹	Utgiftsprognos	167 112
2021	Förslag	249 830		
2022	Beräknat	42 330		
2023	Beräknat	42 330		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.**Ändamål**

Anslaget får användas för utgifter för försöks- och utvecklingsverksamhet och andra insatser i syfte att styra utvecklingen inom jordbruket och trädgårdsnäringen mot minskat växtnäringsläckage, minskad ammoniakavgång, säkrare och minskad användning av växtskyddsmedel, bevarande av biologisk mångfald och tillvaratagande av kulturvärden, för ekologisk produktion samt för klimat- och energinsatser inom de areella näringarna. Anslaget får användas för stöd till metangasreducering. Anslaget får användas för stöd till produktion av biogas samt administration av stödet. Anslaget får användas för utgifter för uppföljning och utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitiken liksom för effekterna av de verksamheter som finansieras under anslaget.

Regeringens överväganden

Tabell 2.77 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	49 830	49 830	49 830
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	200 000	-7 500	-7 500
varav BP21	200 000		
- Produktionsstöd till biogas	200 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	249 830	42 330	42 330

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen anser att anslaget bör tillföras 200 000 000 kronor för fortsatt stöd till produktion av biogas samt för administration av stödet.

Regeringen föreslår att 249 830 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 42 330 000 kronor respektive 42 330 000 kronor.

2.9.20 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tabell 2.78 Anslagsutveckling 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	4 116	Anslagssparande	
2020	Anslag	4 116 ¹	Utgiftsprognos	4 116
2021	Förslag	14 116		
2022	Beräknat	24 116		
2023	Beräknat	24 116		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till jordbrukets yttre och inre rationalisering. Från och med 2006 disponeras anslaget helt för vissa omarronderingsprojekt i Dalarnas, Västra Götalands samt delar av Värmlands län.

Regeringens överväganden

Tabell 2.79 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	4 116	4 116	4 116
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000	20 000	20 000
varav BP21	10 000	20 000	20 000
- Omarrondering	10 000	20 000	20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	14 116	24 116	24 116

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 10 000 000 kronor 2021 för omarrondering av mark. Från och med 2022 beräknas anslaget ökas med 20 000 000 kronor för detta ändamål. Regeringen avser att återinvestera vinster vid försäljning av fastigheter i Jordfonden.

Regeringen föreslår att 14 116 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 24 116 000 kronor respektive 24 116 000 kronor.

2.9.21 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tabell 2.80 Anslagsutveckling 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tusental kronor

2019	Utfall	1 529	Anslagssparande	
2020	Anslag	1 529 ¹	Utgiftsprognos	1 529
2021	Förslag	1 529		
2022	Beräknat	1 529		
2023	Beräknat	1 529		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhåll, upprustning och investeringar i byggnader och andra fasta anläggningar på fjällägenheter. Anslaget får även användas för utgifter för att täcka avvecklingsbidrag och avträdesersättning till arrendatorer.

Regeringens överväganden

Tabell 2.81 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 529	1 529	1 529
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 529	1 529	1 529

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 529 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Åtgärder på fjällägenheter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 529 000 kronor respektive 1 529 000 kronor.

2.9.22 1:22 Främjande av rennärningen m.m.

Tabell 2.82 Anslagsutveckling 1:22 Främjande av rennärningen m.m.

Tusental kronor

2019	Utfall	112 365	Anslagssparande	357
2020	Anslag	113 915 ¹	Utgiftsprognos	123 644
2021	Förslag	128 915		
2022	Beräknat	125 915		
2023	Beräknat	125 915		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter till åtgärder för främjande av rennärningen.

Regeringens överväganden

Tabell 2.83 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:22 Främjande av rennärningen m.m.

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	113 915	113 915	113 915
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	15 000	12 000	12 000
varav BP21	15 000	12 000	12 000
- Höjd ersättning för rovdjursförekomst m.m.	15 000	12 000	12 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	128 915	125 915	125 915

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen anser att anslaget bör tillföras 15 000 000 kronor 2021 och 12 000 000 kronor 2022 respektive 2023 för att stärka arbetet med de utmaningar rennärningen möter, bl.a. rovdjursförekomst och klimatförändringar.

Regeringen föreslår att 128 915 000 kronor anvisas under anslaget 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 125 915 000 kronor respektive 125 915 000 kronor.

2.9.23 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tabell 2.84 Anslagsutveckling 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tusental kronor

2019	Utfall	1 946 978	Anslagssparande	
2020	Anslag	1 985 357 ¹	Utgiftsprognos	1 985 357
2021	Förslag	2 143 772		
2022	Beräknat	2 069 654 ²		
2023	Beräknat	2 082 480 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 055 075 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 045 206 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt för forskning och utbildning på forskarnivå inom livsmedelsproduktion, djurhållning, djurhälsa och djurskydd, skog, skogsbruk och förädling av skogsråvara, landsbygdsutveckling, rekreation och fritid samt landskapsplanering och markanvändning i tätorter och tätortsnära miljöer. Anslaget får även användas för ersättning för behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning inom samma områden samt för fortlöpande miljöanalys.

Regeringens överväganden

Tabell 2.85 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 985 357	1 985 357	1 985 357
Pris- och löneomräkning ²	24 364	38 621	60 992
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	134 051	45 676	36 131
varav BP21 ³	134 061	45 424	35 536
- Bristyrkesutbildningar I	2 380	2 380	2 380
- Behörighetsgivande utbildning	7 875		
- Bristyrkesutbildningar II	4 300	4 300	4 300
- Fortsatt satsning på behörighetsgivande utbildning (basår)		2 625	
- Generell besparing i statsförvaltningen	-9 400	-9 400	-9 400
- Livslångt lärande	3 387		
- Insatser för att övervaka, förebygga och bekämpa skogsskador	30 000	30 000	30 000
- Kompetenscentrum för växtförädling	5 000	5 000	5 000
- Forskningsinfrastruktur	70 000		
- Snabbspår för bristyrken inom livsmedelskedjan	10 000		
- Fler studenter i högskolan master	7 321	7 321	
- Fler studenter i högskolan	3 198	3 198	3 256
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 143 772	2 069 654	2 082 480

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen anser att anslaget bör ökas med 28 461 000 kronor 2021 för bristyrkesutbildningar, behörighetsgivande utbildning, fortsatt satsning på behörighetsgivande utbildning (basår), livslångt lärande, fler studenter i högskolan på mastersnivå samt fler studenter i högskolan samt snabbspår för bristyrken inom livsmedelskedjan.

Vidare anser regeringen att anslaget 2022 bör ökas med 19 824 000 kronor för bristyrkesutbildningar, fortsatt satsning på behörighetsgivande utbildning (basår), fler studenter i högskolan på mastersnivå samt fler studenter i högskolan, samt att anslaget 2023 bör ökas med 9 936 000 kronor för bristyrkesutbildningar samt fler studenter i högskolan.

Regeringen anser att anslaget bör ökas med 10 000 000 kronor 2021 till snabbspår för bristyrken inom livsmedelskedjan.

Vidare anser regeringen att anslaget bör ökas med 5 000 000 kronor från och med 2021 för Kompetenscentrum för växtförädling (Grogrund).

Regeringen anser även att anslaget bör tillföras 70 000 000 kronor för forskningsinfrastruktur 2021.

Anslaget ökas med 30 000 000 kronor från och med 2021 för insatser för att övervaka, förebygga och bekämpa skogsskador.

Anslaget minskas med 9 400 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 2 143 772 000 kronor anvisas under anslaget 1:23 *Sveriges lantbruksuniversitet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 2 069 654 000 kronor respektive 2 082 480 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.86 Uppdragsverksamhet

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2019	745 706	747 912	-2 206
(varav tjänsteexport)	74 733	76 189	-1 456
Prognos 2020	817 000	817 000	0
(varav tjänsteexport)	80 000	80 000	0
Budget 2021	809 000	809 000	0
(varav tjänsteexport)	80 000	80 000	0

Sveriges lantbruksuniversitets uppdragsverksamhet omfattar djursjukvård, fortlöpande miljöanalys, med flera verksamheter inom universitetets ansvarsområde.

2.9.24 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tabell 2.87 Anslagsutveckling 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

2019	Utfall	603 422	Anslagssparande	-5 258
2020	Anslag	571 164 ¹	Utgiftsprognos	564 107
2021	Förslag	695 664		
2022	Beräknat	713 664		
2023	Beräknat	738 664		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till grundforskning och behovsmotiverad forskning för de areella näringarna. Anslaget får även användas till projektrelaterade utgifter för utvärderingar, beredningsarbete, konferenser, resor och seminarier samt informationsinsatser inom området. Förvaltningsanslaget redovisas under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader* och anslaget för forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande redovisas under anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* under samma utgiftsområde.

Regeringens överväganden

Tabell 2.88 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	571 164	571 164	571 164
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	124 500	142 500	167 500
varav BP21	117 000	135 000	160 000
- FOI-prop.	117 000	135 000	160 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	695 664	713 664	738 664

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen, som regeringen avser att presentera under hösten 2020, föreslår regeringen att anslaget bör öka med totalt 117 000 000 kronor 2021. Vidare beräknar regeringen att anslaget bör ökas med 135 000 000 kronor 2022 och 160 000 000 kronor 2023 med anledning av den forsknings- och innovationspolitiska propositionen.

Regeringen föreslår att 695 664 000 kronor anvisas under anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 713 664 000 kronor respektive 738 664 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 600 000 000 kronor 2022–2027.

Skälen för regeringens förslag: Fleråriga åtaganden behöver ingås för att underlätta planering, utlysning och genomförande av långsiktiga forskningsprojekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 600 000 000 kronor 2022–2027.

Tabell 2.89 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2027
Ingående åtaganden	1 016 661	908 583	1 206 583			
Nya åtaganden	470 528	813 354	991 417			
Infriade åtaganden	578 606	515 354	-598 000	-502 000	-560 000	-538 000
Utestående åtaganden	908 583	1 206 583	1 600 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 700 000	1 548 000	1 600 000			

2.9.25 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tabell 2.90 Anslagsutveckling 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tusental kronor

2019	Utfall	1 177	Anslagssparande	
2020	Anslag	1 177 ¹	Utgiftsprognos	1 177
2021	Förslag	1 177		
2022	Beräknat	1 177		
2023	Beräknat	1 177		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera verksamheten vid Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA).

Regeringens överväganden

Tabell 2.91 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	1 177	1 177	1 177
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 177	1 177	1 177

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 177 000 kronor anvisas under anslaget 1:25 *Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 177 000 kronor respektive 1 177 000 kronor.

2.9.26 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter

Tabell 2.92 Anslagsutveckling 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter

Tusental kronor

2019	Utfall	107 237	Anslagssparande	
2020	Anslag	107 237 ¹	Utgiftsprognos	106 146
2021	Förslag	107 237		
2022	Beräknat	107 237		
2023	Beräknat	107 237		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för nedsättning av slakteriavgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 2.93 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	107 237	107 237	107 237
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	107 237	107 237	107 237

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 107 237 000 kronor anvisas under anslaget 1:26 *Nedsättning av slakteriavgifter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 107 237 000 kronor respektive 107 237 000 kronor.

2.9.27 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Tabell 2.94 Anslagsutveckling 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	0 ¹ Utgiftsprognos
2021	Förslag	29 000
2022	Beräknat	35 000
2023	Beräknat	46 000

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för planering och andra åtgärder, inklusive stöd för investeringar hos statliga myndigheter och bidrag till kommuner och regioner, som stärker förmågan inom områdena livsmedels- och dricksvattenförsörjning under höjd beredskap och då ytterst krig. Anslaget får även användas för tillhörande administrativa kostnader för fördelning av sådana bidrag.

Regeringens överväganden

Tabell 2.95 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	29 000	35 000	46 000
varav BP21	29 000	35 000	46 000
- Civilt försvar 2021–2025: Livsmedel och dricksvatten	29 000	35 000	46 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	29 000	35 000	46 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras.

Regeringen föreslår därför att 29 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:27 *Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet* för 2021 för statliga myndigheter. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 35 000 000 kronor respektive 46 000 000 kronor för statliga myndigheter.

2.9.28 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tabell 2.96 Anslagsutveckling 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	0 ¹ Utgiftsprognos
2021	Förslag	30 000
2022	Beräknat	30 000
2023	Beräknat	30 000

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationellt stöd till åtgärder som medfinansieras av EU inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet. Anslaget får även användas för finansiering av andra projekt som ligger i linje med programmet.

Regeringens överväganden

Tabell 2.97 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	30 000	30 000	30 000
varav BP21	30 000	30 000	30 000
- Nationell medfinansiering till Havs- och fiskerifonden 2021–2027	30 000	30 000	30 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	30 000	30 000	30 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 30 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:28 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 30 000 000 kronor respektive 30 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:28 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 34 000 000 kronor 2022–2029.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs- och fiskeriprogrammet under perioden 2021–2027 behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:28 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 34 000 000 kronor 2022–2029.

Tabell 2.98 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2029
Ingående åtaganden						
Nya åtaganden			34 000			
Infriade åtaganden				-9 500	-19 000	-5 500
Utestående åtaganden			34 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande			34 000			

2.9.29 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tabell 2.99 Anslagsutveckling 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	0 ¹ Utgiftsprognos
2021	Förslag	120 000
2022	Beräknat	120 000
2023	Beräknat	120 000

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera det belopp som motsvarar EU:s medfinansiering av åtgärder inom havs- och fiskeriprogrammet.

Regeringens överväganden

Tabell 2.100 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	120 000	120 000	120 000
varav BP21	120 000	120 000	120 000
- EU-medel för Havs- och fiskerifonden 2021–2027	120 000	120 000	120 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	120 000	120 000	120 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 120 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:29 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 120 000 000 kronor respektive 120 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:29 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 135 000 000 kronor 2022–2029.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs- och fiskeriprogrammet under perioden 2021–2027 behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:29 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 135 000 000 kronor 2022–2029.

Tabell 2.101 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2029
Ingående åtaganden						
Nya åtaganden			135 000			
Infriade åtaganden				-35 000	-80 000	-20 000
Utestående åtaganden			135 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande			135 000			

2.10 Övriga förslag

Regeringens förslag: Det särskilda kontot under Samefonden som nyttjas för betalning av del av arrendekostnad för renbete i Härjedalen får användas också för finansiering av utgifter enligt avtal som avser åretruntmarker.

Skälen för regeringens förslag: I enlighet med vad som angivits i budgetpropositionen för 2009, budgetpropositionen för 2013 samt budgetpropositionen för 2018 får medel från samefonden användas för att delfinansiera avtal för vinterbete samt avtal för det s.k. Särvfjällsstängslet i västra Härjedalen. I och med att förutsättningarna för gränsöverskridande renbete upphörde minskade samebyn Ruvhten Sijtes areal av åretruntmarker. Staten har sedan 1972 och fram till 1993 finansierat arrendekostnader till privata markägare för utökade åretruntmarker för samebyn i västra Härjedalen. Avtalet förlängdes sedan till den 30 september 2000. Avtalspart var staten genom Länsstyrelsen i Jämtlands län. Finansieringen upphörde fr.o.m. 2001 då det beslutades att samebyn skulle stå för arrendekostnaden. Under de rättsliga processer som skedde under denna tid motsatte sig samebyn detta på grund av det osäkra rättsläget. Avtalet sades upp av markägarna i juli 2019 på grund av uteblivna arrendeinbetalningar. Sametinget har under 2019 genomfört en analys av omständigheterna rörande den långvariga processen. Av Sametingets framställan framgår att de anser att samebyn på grund av flera olika processer såväl historiskt som i närtid, påverkats av en rad inskränkningar och intrång som tillkommit genom flera statliga beslut. Sametinget anger sammanfattningsvis att staten bör ta ett ansvar för att möjliggöra fortsatt renskötsel för Ruvhten Sijte. Regeringen bedömer att detta kan ske genom att medel från Samefonden kan användas även för att finansiera de utgifter som följer av avtal för åretruntmarker och inte enbart för vinterbete.

Utgiftsområde 24

Näringsliv

Utgiftsområde 24 – Näringsliv

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagförslag.....	7
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete ...	7
3	Näringsliv.....	11
3.1	Utgiftsområdets omfattning.....	11
3.2	Utgiftsutveckling.....	12
3.3	Skatteutgifter	13
3.4	Mål för utgiftsområdet.....	14
4	Näringspolitik.....	17
4.1	Mål för näringspolitiken	17
4.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	17
4.3	Resultatredovisning	18
4.3.1	Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft	20
4.3.2	Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse.....	30
4.3.3	Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv	37
4.4	Analys och slutsatser	42
4.5	Förvaltningen av bolag med statligt ägande	45
4.5.1	Green Cargo AB.....	46
4.5.2	V.S. VisitSweden AB.....	47
4.5.3	Överlåtelse av statens aktier i Vasallen AB till Statens Bostadsomvandling AB SBO	47
4.6	Politikens inriktning	48
4.7	Förslag om ändringar i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete	53
4.7.1	Ärendet och dess beredning	53
4.7.2	Kompetensinsatser vid korttidsarbete är en investering för individen, arbetsgivarna och samhället	54
4.7.3	Nuvarande reglering.....	55
4.7.4	Arbetsgivare som får stöd vid korttidsarbete ska också kunna få ersättning för kostnader för kompetensinsatser	58
4.7.5	Arbetstagaren, arbetsgivaren och staten ska dela på kostnaden för kompetensinsatser.....	71
4.7.6	Ansökan om ersättning och handläggningen av ansökan.....	75
4.7.7	Dataskydd och sekretess	82
4.7.8	Förslagets förenlighet med EU:s regler om statligt stöd.....	86
4.7.9	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	87
4.7.10	Konsekvenser av förslagen	88
4.7.11	Författningskommentar.....	94
4.8	Den årliga revisionens iakttagelser.....	98
4.9	Budgetförslag.....	98
4.9.1	1:1 Verket för innovationssystem	98
4.9.2	1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling.....	99
4.9.3	1:3 Institutens strategiska kompetensmedel.....	101
4.9.4	1:4 Tillväxtverket	102
4.9.5	1:5 Näringslivsutveckling	103
4.9.6	1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	105
4.9.7	1:7 Turistfrämjande	106
4.9.8	1:8 Sveriges geologiska undersökning	107
4.9.9	1:9 Geovetenskaplig forskning	108

4.9.10	1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar.....	110
4.9.11	1:11 Bolagsverket.....	110
4.9.12	1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien.....	111
4.9.13	1:13 Konkurrensverket.....	112
4.9.14	1:14 Konkurrensforskning.....	113
4.9.15	1:15 Upprustning och drift av Göta kanal.....	115
4.9.16	1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag.....	116
4.9.17	1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag.....	116
4.9.18	1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer.....	117
4.9.19	1:19 Finansiering av rättegångskostnader.....	118
4.9.20	1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation.....	119
4.9.21	1:21 Patent- och registreringsverket.....	120
4.9.22	1:22 Stöd vid korttidsarbete.....	121
4.9.23	1:23 Stöd till enskilda näringsidkare.....	122
4.9.24	1:24 Omställningsstöd.....	123
4.10	Övrig statlig verksamhet.....	124
4.10.1	Bolagsverket.....	124
4.10.2	Patentombudsnamnden.....	125
4.10.3	Revisorsinspektionen.....	125
4.11	Övriga förslag.....	126
4.11.1	Kreditgarantier för gröna investeringar.....	126
5	Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.....	129
5.1	Mål för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.....	129
5.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	130
5.3	Resultatredovisning.....	131
5.3.1	En fri, hållbar och rättvis internationell handel, en väl fungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige.....	131
5.3.2	Öka Sveriges export.....	132
5.3.3	Öka utländska direktinvesteringar i Sverige.....	136
5.3.4	Stärka Sveriges handelspolitiska intressen.....	137
5.3.5	Effektivisera den inre marknaden.....	138
5.3.6	En väl fungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur.....	139
5.4	Analys och slutsatser.....	140
5.5	Politikens inriktning.....	142
5.6	Budgetförslag.....	144
5.6.1	2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet.....	144
5.6.2	2:2 Kommerskollegium.....	146
5.6.3	2:3 Exportfrämjande verksamhet.....	147
5.6.4	2:4 Investeringsfrämjande.....	148
5.6.5	2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer.....	149
5.6.6	2:6 Bidrag till standardiseringen.....	149
5.6.7	2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning....	150
5.6.8	Exportkreditnamnden.....	151
5.6.9	Låneram för AB Svensk Exportkredit.....	152

Bilaga

Förslag om ändringar i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete (avsnitt 2.1 och 4.7).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 för anslaget 1:17 *Kapitalinsatser i statligt ägda företag* besluta om kapitaltillskott på högst 1 400 000 000 kronor till Green Cargo AB (avsnitt 4.5.1).
3. Riksdagen godkänner att uppdraget för V.S. VisitSweden AB ändras i enlighet med regeringens förslag (avsnitt 4.5.2).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 överlåta statens aktier i Vasallen AB till Statens Bostadsomvandling AB SBO (avsnitt 4.5.3).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ställa ut kreditgarantier som uppgår till högst 10 000 000 000 kronor och som utifrån teknikneutrala kriterier ges till företag för stora industriinvesteringar i Sverige som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket (avsnitt 4.11.1).
6. Riksdagen godkänner målet för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande (avsnitt 5.1).
7. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 500 000 000 000 kronor (avsnitt 5.6.8).
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor (avsnitt 5.6.8).
9. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2021 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån i Riksgäldskontoret för exportfinansiering som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 200 000 000 000 kronor (avsnitt 5.6.9).
10. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 24 Näringsliv enligt tabell 1.1.
11. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Verket för innovationssystem	255 442
1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	3 548 255
1:3 Institutens strategiska kompetensmedel	1 054 268
1:4 Tillväxtverket	327 175
1:5 Näringslivsutveckling	977 022
1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	65 342
1:7 Turistfrämjande	144 613
1:8 Sveriges geologiska undersökning	244 872
1:9 Geovetenskaplig forskning	5 923
1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	14 000
1:11 Bolagsverket	45 898
1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	8 327
1:13 Konkurrensverket	164 697
1:14 Konkurrensforskning	10 804
1:15 Upprustning och drift av Göta kanal	119 910
1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	24 850
1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag	1 401 000
1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer	16 780
1:19 Finansiering av rättegångskostnader	18 000
1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	269 472
1:21 Patent- och registreringsverket	340 812
1:22 Stöd vid korttidsarbete	2 080 000
1:23 Stöd till enskilda näringsidkare	1 500 000
1:24 Omställningsstöd	2 000 000
2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	36 059
2:2 Kommerskollegium	92 240
2:3 Exportfrämjande verksamhet	339 867
2:4 Investeringsfrämjande	97 772
2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	20 517
2:6 Bidrag till standardiseringen	31 336
2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	100 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	15 355 253

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	3 460 000	2022–2025
1:5 Näringslivsutveckling	670 000	2022–2024
1:9 Geovetenskaplig forskning	5 000	2022–2023
1:14 Konkurrensforskning	6 300	2022–2024
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	4 141 300	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete dels att 2, 4, 15, 16 och 37 §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas en ny paragraf, 17 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

I denna lag finns bestämmelser om

- vilka arbetsgivare som omfattas av lagen (3 §),
- innebörden av vissa uttryck i denna lag (4 §),
- när stöd vid korttidsarbete får lämnas (5–8 §§),
- förutsättningar för preliminärt stöd (9–16 §§),
- beräkning av preliminärt stöd (17 §), – beräkning av preliminärt stöd (17–17 a §§),
- ansökan om preliminärt stöd (18 §),
- avstämning av preliminärt stöd (19–27 §§),
- anmälan om avstämning (28–30 §§),
- återbetalningsskyldighet för felaktiga utbetalningar (31 §),
- kreditering och debitering av skattekonto (32–34 §§),
- kontroll (35 och 36 §§),
- handläggande myndighet (37 §), och
- överklagande (38 §).

4 §²

Vid tillämpning av denna lag ska följande gälla:

1. *Ordinarie arbetstid* är den tid som en arbetstagare skulle ha arbetat, om han eller hon inte hade deltagit i korttidsarbete. Vid beräkning av den ordinarie arbetstiden ska det bortses från frånvaro.

2. *Ordinarie lön* är den regelmässigt utgående kontanta lön som arbetstagaren skulle ha haft under stödmånaden om han eller hon inte hade deltagit i korttidsarbete. I den ordinarie lönen ingår dock inte löneökningar som avser tid efter jämförelsemånaden. Inte heller ingår lön till den del som den överstiger det belopp som regeringen bestämmer. Vid beräkning av den ordinarie lönen ska det bortses från frånvaro. Om arbetstagaren har deltagit i korttidsarbete under endast en del av stödmånaden, utgör den ordinarie lönen motsvarande del.

3. *Korttidsarbete* är arbete där arbetstiden är kortare än den ordinarie arbetstiden, eller där partiell arbetsbefrielse införs med stöd av ett centralt kollektivavtal under en begränsad period och lönen därför är lägre än den ordinarie lönen.

4. *Stödperiod* är den tidsperiod när stöd vid korttidsarbete ska lämnas enligt 5–8 a §§.

5. *Stödmånad* är den kalendermånad som arbetsgivaren begär preliminärt stöd för.

¹ Senaste lydelse 2020:207.

² Senaste lydelse 2020:207.

6. *Jämförelsemånad* är den kalendermånad som infaller tre månader före den månad då regeringen föreskriver att stöd vid korttidsarbete ska lämnas enligt 5 § eller, då Tillväxtverket fattat beslut om godkännande enligt 5 a §, den kalendermånad som infaller tre månader före den kalendermånad då beslutet fattades.

7. *Avstämningstidpunkt* är den tidpunkt då skyldigheten att göra en avstämning har uppkommit.

8. *Avstämningsperiod* är en stödperiod eller den kortare period som skyldigheten att göra en avstämning avser.

9. Kompetensinsats är en insats som syftar till att höja eller validera kompetensen hos en arbetstagare.

15 §

För att en arbetsgivare ska ha rätt till preliminärt stöd ska, om inte annat följer av 16 §, följande förutsättningar vara uppfyllda:

1. Arbetsgivaren ska vara bunden av ett kollektivavtal om korttidsarbete som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation.

2. De närmare förutsättningarna för tillämpningen av korttidsarbete och vilka arbetstagare som ska omfattas ska regleras i ett lokalt kollektivavtal.

2. De närmare förutsättningarna för tillämpningen av korttidsarbete och vilka arbetstagare som ska omfattas ska regleras i ett lokalt kollektivavtal. *Om arbetsgivaren anordnar kompetensinsatser under den arbetsbefriade tiden och vill ha ersättning för kostnader för insatserna enligt 17 a § ska även de närmare förutsättningarna för insatserna regleras i ett lokalt kollektivavtal.*

3. Den arbetstids- och löneminskning som avtalats ska vara förenlig med 12 och 13 §§.

Om det inte finns någon lokal part på arbetstagersidan, får ett avtal enligt första stycket 2 i stället ingås mellan arbetsgivaren och den centrala arbetstagarorganisationen.

16 §

För att en arbetsgivare som inte är bunden av ett sådant kollektivavtal som avses i 15 § ska ha rätt till preliminärt stöd ska följande förutsättningar vara uppfyllda:

1. Arbetstagarens deltagande i korttidsarbete ska ha stöd i skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Ett sådant avtal ska ha ingåtts efter det att korttidsarbete aktualiserats hos arbetsgivaren.

1. Arbetstagarens deltagande i korttidsarbete ska ha stöd i skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. *Om arbetsgivaren anordnar kompetensinsatser under den arbetsbefriade tiden och vill ha ersättning för kostnader för insatserna enligt 17 a § ska även de närmare förutsättningarna för insatserna regleras i ett skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren.* Ett sådant avtal ska ha ingåtts efter det att korttidsarbete aktualiserats hos arbetsgivaren.

2. Minst 70 procent av de arbetstagare inom en driftsenhet som uppfyller kraven enligt 11 § ska delta i stödberättigat korttidsarbete under stödmånaden.

3. Den arbetstids- och löneminskning som har avtalats ska vara densamma för alla deltagande arbetstagare inom driftsenheten.

4. Den arbetstids- och löneminskning som har avtalats ska vara förenlig med 12 och 13 §§.

17 a §

I den utsträckning arbetsgivare och arbetstagare enligt 15 eller 16 § reglerat att tid som frigörs i samband med korttidsarbete ska användas till kompetensinsatser, ska ersättning lämnas till arbetsgivaren för kostnader för enskilda kompetensinsatser efter prövning av den myndighet som avses i 37 §.

Preliminär ersättning för kompetensinsatser ska betalas med ett belopp som motsvarar 60 procent av kostnaden för enskilda kompetensinsatser som planeras eller har genomförts under den tid som frigörs eller har frigjorts under perioden med stöd vid korttidsarbete. Ersättningen får dock uppgå till högst det belopp som följer av föreskrifter som avses i tredje stycket 2.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringens formen meddela föreskrifter om

- 1. underlaget för preliminär ersättning för kompetensinsatser,*
- 2. ett högsta belopp för ersättning för kompetensinsatser per arbetstagare,*
- 3. vilka typer av kostnader som får ingå vid beräkning av ersättning för kompetensinsatser som genomförs av arbetsgivare internt eller av företag i samma koncern, och*
- 4. ansökan om preliminär ersättning för kompetensinsatser, avstämning av preliminär ersättning för sådana insatser, anmälan om avstämning, återbetalningskyldighet för felaktiga utbetalningar och kontroll.*

37 §³

Regeringen prövar frågor enligt 5, 6, 7 och 8 §§.

Skatteverket prövar frågor efter aktivering enligt 5 §.

Skatteverket prövar frågor efter aktivering enligt 5 §. Den myndighet som regeringen bestämmer prövar frågor enligt 17 a § efter sådan aktivering.

Övriga frågor prövas av Tillväxtverket. Tillväxtverket ska handlägga en ansökan om godkännande enligt 5 a § skyndsamt.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
2. Bestämmelserna i den nya 17 a § tillämpas inte på kompetensinsatser som genomförts före ikraftträdandet.

³ Senaste lydelse 2020:207.

3 Näringsliv

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 24 Näringsliv omfattar näringspolitik samt utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.

Myndigheter som verkar inom näringspolitiken är Verket för innovationssystem (Vinnova), Tillväxtverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Sveriges geologiska undersökning (SGU), Patent- och registreringsverket (PRV), Patentombudsämnden, Bolagsverket, Konkurrensverket och Revisorsinspektionen.

Statligt ägda bolag och stiftelser som berörs i det följande är bl.a. Almi Företagspartner AB (Almi), V.S. VisitSweden AB, AB Göta kanalbolag, RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE), Saminvest AB samt Stiftelsen Industrifonden och Stiftelsen Norrlandsfonden.

Inom utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande finns följande myndigheter och andra statliga verksamheter: Kommerskollegium, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac), Exportkreditnämnden (EKN), Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) samt den statsstödda exportkreditgivningen genom Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK).

Vidare anslås medel för statsbidrag till Sveriges Standardiseringsförbund.

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4). Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år och att avsnittet Budgetförslag har en delvis annan struktur.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Näringspolitik	6 610	163 181	79 141	14 637	7 480	6 857
1:1 Verket för innovationssystem	247	253	245	255	258	261
1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	3 008	2 943	2 902	3 548	3 520	3 387
1:3 Institutens strategiska kompetensmedel	747	774	774	1 054	997	834
1:4 Tillväxtverket	276	468	467	327	311	315
1:5 Näringslivsutveckling	700	686	630	977	646	331
1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	62	63	63	65	67	69
1:7 Turistfrämjande	125	115	115	145	105	105
1:8 Sveriges geologiska undersökning	248	246	238	245	244	217
1:9 Geovetenskaplig forskning	6	6	6	6	6	6
1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	12	14	14	14	14	14
1:11 Bolagsverket	46	45	41	46	46	46
1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	8	8	8	8	8	8
1:13 Konkurrensverket	157	155	154	165	169	171
1:14 Konkurrensforskning	13	11	11	11	11	11
1:15 Upprustning och drift av Göta kanal	158	160	160	120	40	40
1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	8	30	32	25	25	25
1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag	150	12 101	12 101	1 401	1	1
1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer	16	18	18	17	17	17
1:19 Finansiering av rättegångskostnader	24	18	18	18	18	18
1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	279	319	319	269	269	269
1:21 Patent- och registreringsverket	318	337	325	341	344	347
1:22 Stöd vid korttidsarbete		94 910	43 000	2 080	365	365
1:23 Stöd till enskilda näringsidkare		3 500	3 500	1 500		
1:24 Omställningsstöd		46 000	14 000	2 000		
Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	694	675	644	718	680	506
2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	31	36	36	36	26	26
2:2 Kommerskollegium	92	92	90	92	93	94
2:3 Exportfrämjande verksamhet	432	398	394	340	336	176
2:4 Investeringsfrämjande	86	73	72	98	73	58
2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	21	21	22	21	21	21
2:6 Bidrag till standardiseringen	31	31	31	31	31	31
2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning		25	0	100	100	100
Äldreanslag		5 000	1 980			
2020 1:23 Tillfälligt stöd för hyreskostnader för vissa företag		5 000	1 980			
Totalt för utgiftsområde 24	7 304	168 856	81 764	15 355	8 160	7 363

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition

För 2020 prognostiseras de totala utgifterna för området uppgå till 81 764 miljoner kronor.

Regeringens förslag till anslag för 2021 för utgiftsområdet innebär att 15 355 miljoner kronor anvisas. För 2022 beräknas anslagsnivån till 8 160 miljoner kronor och för 2023 till 7 363 miljoner kronor.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	7 264	7 264	7 264
Pris- och löneomräkning ²	26	38	55
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	6 415	858	44
varav BP21 ³	6 396	1 100	646
Volymer	1 650		
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	15 355	8 160	7 363

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Av tabell 3.3 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2021 fördelad på transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	10 796
Verksamhetsutgifter ²	4 548
Investeringar ³	11
Summa utgiftsram	15 355

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2019/20:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 24 Näringsliv.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	Prognos 2020	Prognos 2021
Lönebaserat utrymme i fåmansföretag	-	-
Kapitalvinst på kvalificerade andelar	-	-
Utdelning på kvalificerade andelar	-	-
Underskott i aktiv näringsverksamhet m.m.	0	0
Sjöinkomstavdrag	70	70
Sänkt skatt för utländska nyckelpersoner	630	640
Lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall	-	-
Utjämning av småföretagares inkomst	-	-
Kostförmån vid tjänsteresa och representation	-	-
Gåvor till anställda	-	-
Kapitalvinst på näringsfastigheter och näringsbostadsrätter	3 470	3 510
Tonnagebeskattning	-	-
Matching-credit-klausuler i olika dubbelbeskattningsavtal	-	-
Koncernbidragsdispens	0	0
Förenklingsregel ränteavdragsbegränsning	-	-
Förenklingsregel finansiell leasing	-	-
Utdelning och kapitalvinst på andelar i onoterade bolag	1 510	1 590
Utdelning och kapitalvinst på kvalificerade andelar	9 080	9 540
Utdelning av andelar i dotterföretag	-	-
Investeraravdrag	-	-
Ersättning skiljemannauppdrag	-	-
Nedsatt särskild löneskatt för egenföretagare som fyllt 65 år och är födda 1938 eller senare	950	990
Nedsatt särskild löneskatt för egenföretagare som är födda 1937 eller tidigare	70	60
Nedsatt särskild löneskatt för anställda som fyllt 65 år och som är födda 1938 eller senare	5 680	5 900
Nedsatt särskild löneskatt för anställda som är födda 1937 eller tidigare	470	380
Transport i skidliftar	320	320
Restaurang- och cateringtjänster	12 760	13 220
Rumsuthyrning	3 060	3 170
Omsättningsgräns för mervärdesskatt	290	300
Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom industrin	670	670
Nedsatt energiskatt på el inom industrin och i datorhallar	15 270	15 370
Skattereduktion för sjöinkomst	50	50
Avdragsrätt för representationsmåltider	-	-
Avsättning till säkerhetsreserv	-30	-30
Avsättning till periodiseringsfond för juridiska personer	40	30
Fastighetsskatt på lokaler	-7 500	-7 690
Fastighetsskatt på industrienheter	-1 670	-1 690
Summa	45 190	46 400

"-." betyder att utgiften inte kunnat kvantifieras.

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag (prop. 2014/15:1 utg.omr. 24, bet. 2014/15:NU1, rskr. 2014/15:68).

Målen (prop. 2008/09:1 utg.omr. 24, bet. 2008/09:NU1, rskr. 2008/09:98) för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande är:

- högsta möjliga grad av frihandel
- en effektiv inre marknad och en öppen handelspolitik i EU
- ett förstärkt multilateralt handelssystem inom Världshandelsorganisationen (WTO)
- ökande handelsutbyte mellan Sverige och världen
- ökade utländska investeringar i Sverige.

4 Näringspolitik

4.1 Mål för näringspolitiken

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag (prop. 2014/15:1 utg.omr. 24 avsnitt 2.4, bet. 2014/15:NU1, rskr. 2014/15:68).

För att tydliggöra sambanden mellan mål, gjorda insatser, uppnådda resultat och regeringens budgetförslag redovisas näringspolitiken under tre delmål. Dessa är

- ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft
- stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse
- stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv.

Som alla politikområden ska de näringspolitiska insatserna även bidra till att genomföra Agenda 2030, Parisavtalet och att uppnå målen i EU:s gemensamma strategi för tillväxt och sysselsättning, Europa 2020, som omfattar de tre prioriteringarna smart, hållbar och inkluderande tillväxt.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I tabell 4.1 redovisas hur mål och indikatorer är kopplade till varandra. Det näringspolitiska målets årliga resultat mäts med två indikatorer. De tre delmålen organiserar de insatser inom utgiftsområdet som genomförs för att påverka det näringspolitiska målet. Varje delmål har i sin tur valda indikatorer som avser att visa den årliga utvecklingen inom respektive delmål. Insatserna som genomförs under respektive delmål använder i sin tur indikatorer avpassade för specifik insats. Det förväntas därför inte någon linjär koppling mellan indikatorer från enskild insats till det övergripande målet.

Indikatorerna täcker inte in alla verksamheter inom området. De indikatorer som valts bedöms dock ge tillräcklig information för att kunna göra generella bedömningar av utvecklingen för det näringspolitiska målet och för respektive delmål.

För en närmare beskrivning av delmålen se budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 24 avsnitt 3.5.1).

Tabell 4.1 Mål och indikatorer inom näringspolitiken

Mål	Stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag		
	Indikatorer: Sveriges konkurrenskraft jämfört med omvärlden Svenska företags konkurrenskraft på exportmarknader		
Delmål	Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft	Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse	Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv
Indikatorer	- Tillväxthinder för småföretag - Företagens kapitalförsörjning - Riskkapitalinvesteringar - Företagens kompetensbehov	- Företagens utgifter för forskning och utveckling - Andel företag med innovationsverksamhet - Andel företag med innovationssamarbeten - Patent, varumärken och mönsterskydd	- Snabbväxande företag - Antal företag med positiv sysselsättningsutveckling - Allmänhetens attityd till företagande - Allmänhetens kännedom om vad som krävs för att starta och driva företag - Operativa företagsledare - Nyföretagande

Anm.: Indikatorerna allmänhetens attityd till företagande, allmänhetens kännedom om vad som krävs för att starta och driva företag och operativa företagsledare redovisas uppdelade på kvinnor och män.

4.3 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2019. Sedan dess har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt. Den pågående pandemin har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi samt för ekonomin i Sverige och internationellt. Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att minska effekterna av pandemin. I resultatredovisningen beaktas även resultatet av åtgärder som vidtagits under 2020 i den utsträckning det finns relevant underlag tillgängligt.

En årligen återkommande dialog avses som tidigare att föras med näringsutskottet om utvecklingen av resultatredovisningen.

Konkurrenskraft anger den svenska ekonomins produktivitet i jämförelse med andra länders ekonomier. För att mäta den svenska konkurrenskraften används vissa ekonomiska indikatorer som sammantaget visar på denna produktivitet samt svenska företags konkurrensförmåga på internationella marknader.

Inom utgiftsområde 24 Näringsliv genomförs insatser som stärker företags förutsättningar för innovation och förnyelse, stärker förutsättningarna för entreprenörskap, stärker och förbättrar företags ramvillkor samt verkar för marknader med effektiv konkurrens. Aktiviteterna inom utgiftsområdet ska sammantaget leda till att företag i Sverige, både existerande och potentiella, ges goda förutsättningar att utveckla sin kompetens, effektivitet och innovationsförmåga på väl fungerande marknader. På så sätt kan företag utvecklas, växa och sysselsätta fler i hela Sverige och stärka den svenska konkurrenskraften.

För att åstadkomma en stärkt konkurrenskraft behövs insatser inom ett stort antal politikområden. Hur konkurrenskraften utvecklas beror även på utvecklingen i omvärlden. Eftersom konkurrenskraft innehåller många olika aspekter kan den också mätas på många olika sätt. Nedan redovisas relativt arbetskraftskostnad och exportförmåga som övergripande mått på konkurrenskraften i det svenska näringslivet.

Tabell 4.2 Sveriges konkurrenskraft

Index 2000=100

	2016	2017	2018	2019
Relativ enhetsarbetskostnad	94,1	93,3	89,2	85,4
Exportförmåga	88,8	88,5	88,4	90,1

Källa: OECD Economic Outlook No 106.

Den relativa enhetsarbetskostnaden (arbetskraftskostnaden för att producera en enhet) speglar den sammantagna utvecklingen av produktivitet, lönekostnader och växelkurs i förhållande till de viktigaste konkurrentländerna. Ökade lönekostnader och lägre produktivitetstillväxt påverkar måttet negativt. En god produktivitetstillväxt möjliggör för ökade löner utan att konkurrenskraften försämras. I Sverige steg de relativa enhetsarbetskostnaderna mellan 2009 och 2013. Därefter har de relativa enhetsarbetskostnaderna sjunkit. Under 2019 liksom 2018 var minskningen relativt stor, vilket inneburit ett förbättrat konkurrensläge i förhållande till konkurrentländerna. Under perioden har den svenska kronan försvagats, vilket är en bidragande orsak till den minskade enhetsarbetskostnaden.

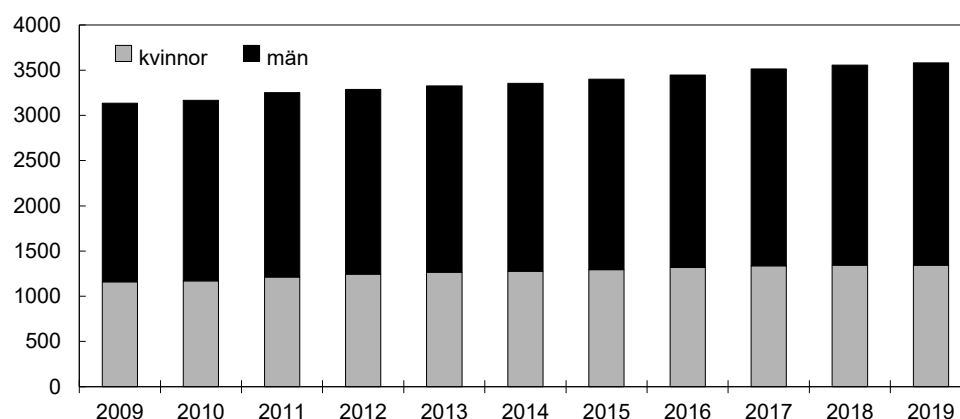
Exportförmåga mäts som den faktiska tillväxten i svensk export, dvs. handel med andra länder, i förhållande till importtillväxten på de marknader som Sverige exporterar till. Från början av 1990-talet och fram till millennieskiftet växte svensk export snabbare än exportmarknaderna, men därefter har exporten vuxit långsammare än exportmarknaderna. Denna utveckling är inte unik för Sverige, utan har även skett i många andra länder inom EU/EES och Nordamerika. Under de senaste fyra åren har den svenska exportförmågan varit i stort sett oförändrad. Under 2019 ökade exportförmågan marginellt.

Nedan redovisas uppgifter vars syfte är att ge en allmän bild av utvecklingen i näringslivet.

Antalet sysselsatta i näringslivet växte snabbare än befolkningen i arbetsför ålder och nådde 3,58 miljoner personer 2019. Av dessa var 63 procent män och 37 procent kvinnor, vilket betyder att det är betydligt fler män än kvinnor som är sysselsatta i näringslivet.

Diagram 4.1 Antal sysselsatta i näringslivet

Tusental

Källa: Statistiska centralbyrån, Arbetskraftsundersökningarna.

Ökad produktivitet kan bidra till att ett land stärker sin samlade konkurrensförmåga. Förädlingsvärdet kan öka både genom att fler arbetar, att arbetade timmar ökar och att

arbetet sker effektivare. Produktionen i det svenska näringslivet fortsatte att växa under 2019.

Tabell 4.3 Näringslivets utveckling

Index 2000=100

	2015	2016	2017	2018	2019
Förädlingsvärde i näringslivet	149	152	157	161	164
Antal arbetade timmar i näringslivet	111	114	116	118	117
Arbetsproduktiviteten i näringslivet	134	133	135	137	139

Källa: Statistiska centralbyrån, Nationalräkenskaperna.

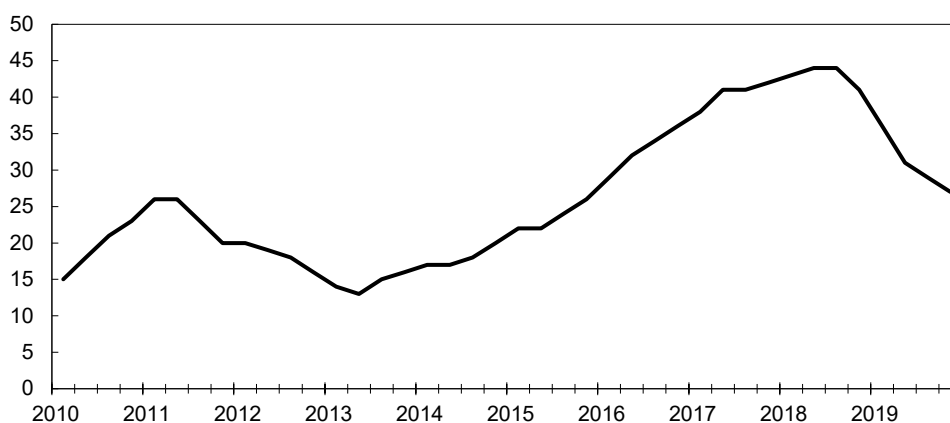
Av tabell 4.3 framgår att förädlingsvärdet och arbetsproduktiviteten ökat under 2019. Antalet arbetade timmar minskade marginellt.

För att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag har regeringen under 2019 genomfört insatser inom de tre delmålen/områdena: ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft, stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv samt stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse, vilket redovisas nedan.

4.3.1 Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft

Goda ramvillkor för företag och företagande är en grundläggande förutsättning för att stärka de svenska företagens konkurrenskraft. Företag behöver enkla, tydliga och förutsägbara regelverk, som inte skapar snedvridande incitament, tolkningsproblem eller medför höga administrativa kostnader. Företagen behöver även god tillgång till kapital för att kunna utveckla sin verksamhet och växa. Regeringen behöver kontinuerligt överväga om regelverk och administrativa system behöver ses över för att anpassas till ekonomins övergripande utveckling och skapa handlingsutrymme för entreprenörskap och företagsutveckling.

Även väl fungerande marknader är av stor betydelse för samhällsekonomin, företag och konsumenter. Regeringens arbete för väl fungerande marknader med effektiv konkurrens samt ändamålsenliga ekonomiska stödåtgärder syftar till att vårda marknadsdynamiken och säkerställa att konkurrenskraftiga företag har en arena att utveckla och pröva sina affärsidéer på så att de kan växa, anställa och därigenom skapa jobb.

Diagram 4.2 Brist på arbetskraft i näringslivet*Brist på arbetskraft i näringslivet (andel ja-svar)*

Anm.: Säsongsrensats och utjämnat.

Källa: Konjunkturinstitutet, Konjunkturbarometern.

I Konjunkturinstitutets återkommande undersökning Konjunkturbarometern framkommer att sedan 2013 fram till slutet av 2018 har andelen företag som anger att svårigheterna att hitta efterfrågad arbetskraft stadigt ökat. Under 2019 har dock andelen minskat och ca 31 procent av företagen 2019 uppgav att de har brist på efterfrågad arbetskraft.

Kortare betalningstider är en förutsättning för tillväxt och konkurrens. På regeringens initiativ har näringslivet tagit fram en uppförandekod. Koden lanserades den 13 juni 2018. Hittills har 37 företag anslutit sig till koden. Vid sidan av detta har regeringen fortsatt arbetet med förslaget om krav på rapportering av betalningstider (N2017/07725/KSR).

Åtgärder till följd av pandemin

Spridningen av det nya coronaviruset innebar en stor påfrestning på såväl samhällsekonomin som näringslivet. Under våren 2020 vidtog regeringen en rad åtgärder för att förbättra förutsättningarna för landets företag att klara sig igenom pandemin. Ett nytt omställningsstöd för företag som i krisens inledande skede förlorade mer än 30 procent av sin nettoomsättning jämfört med motsvarande månader förra året trädde i kraft den 22 juni 2020 (prop. 2019/20:181, bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:351). Enligt preliminära uppgifter från Skatteverket har fram t.o.m. den 4 september 2020 sådant stöd beviljats till ca 18 000 företag med totalt ca 1,6 miljarder kronor. Ett kompletterande system för stöd vid korttidsarbete trädde i kraft den 1 april 2020 med tillämpning fr.o.m. den 16 mars 2020 (prop. 2019/20: 132, bet. 2019/20:FiU51, rskr. 2019/20:202). Cirka 69 000 företag har under perioden fram till den 3 september 2020 beviljats stöd med totalt ca 28 miljarder kronor. Den tillfälliga och generella nedsättningen av arbetsgivaravgifterna under perioden mars–juni har kostat omkring 27,5 miljarder kronor (prop. 2019/20: 151, bet. 2019/20:FiU55, rskr. 2019/20:204). Vidare har fram till den 4 september 2020 totalt ca 36 800 företag utnyttjat möjligheten att få anstånd med inbetalning av arbetsgivaravgifter, avdragen preliminär skatt och mervärdesskatt (prop. 2019/20:132, bet. 2019/20:FiU53, rskr. 2019/20:194; prop. 2019/20:151, bet. 2019/20:FiU55, rskr. 2019/20:204; prop. 2019/20:166, bet. 2019/20:FiU59, rskr. 2019/20:278.) Totalt har anstånd med inbetalning av skatter och avgifter beviljats med ca 40,9 miljarder kronor. Vidare har staten via Försäkringskassan ersatt företagen med ca 8,9 miljarder kronor i kompensation för sjuklönekostnader under perioden april t.o.m. juli 2020 i enlighet

med de särskilda bestämmelser som infördes under pandemin. För att möjliggöra utökad resultatutjämnning mellan olika år samt för att förbättra likviditeten har reglerna avseende avsättningar till periodiseringsfond för enskilda näringsidkare och delägare i svenska handelsbolag tillfälligt förändrats på så sätt att hela vinsten för 2019, upp till högst en miljon kronor, kan sättas av till periodiseringsfond. Vidare kan företag begära återbetalning av redan inbetald skatt för inkomståret 2019 (prop. 2019/20:151, bet. 2019/20:FiU55, rskr. 2019/20:204). Den tillfälliga hyresrabatt för att sänka fasta hyreskostnader som införts i vissa utsatta branscher som t.ex. sällanköpshandel, hotell och restaurang har fram till den 31 augusti 2020 lett till ca 2 660 utbetalade ansökningar av stöd om totalt ca 131 miljoner kronor för nedsatta hyror till företag.

Internationellt konkurrenskraftiga ramvillkor

Olika internationella undersökningar pekar på att svenska företag har konkurrenskraftiga förutsättningar och ramvillkor i förhållande till omvärlden.

Tabell 4.4 Internationella konkurrenskraftsmätningar

Sveriges placering (antal undersökta länder inom parentes)

	2017	2018	2019	2020
The Global Competitiveness Report ¹	6 (138)	7 (137)	9 (140)	8 (141)
The Competitiveness Ranking ²	9 (63)	9 (63)	9 (63)	6 (63)
Doing Business Index ³	9 (190)	10 (190)	12 (190)	10 (190)

¹ World Economic Forum.

² International Institute for Management Development.

³ Världsbanken.

I rapporten The Global Competitiveness Report påtalas att Sveriges konkurrenskraft gynnas särskilt av att Sverige anses ha en hög grad av teknisk utveckling och teknisk beredskap samt hög innovationskrafts-kapacitet. I rapporten The Competitiveness Ranking utmärker sig Sverige särskilt positivt när det gäller faktorer som effektivitet i företagen samt infrastruktur. I rapporten Doing Business 2020 används indikatorer som start och nedläggning av näringsverksamhet, betalning av skatter, regler kring insolvens och kapitalförsörjningsmöjligheter. Sverige ligger, fortsatt högt i denna ranking och den tidigare fallande trenden har nu brutits.

Kapitalförsörjning

För många företag är tillgång till finansiellt kapital en förutsättning för start, utveckling och tillväxt. Företagens tillgång till kapital är en indikator som belyser företags förutsättningar att utveckla och investera i sina affärsidéer och affärsmodeller. Den främsta källan för tillförsel av externt kapital till företagen är via banklån och huvuddelen av företagens lånebehov tillgodoses av den privata marknaden.

Tabell 4.5 Företagens tillgång till kapital

Miljarder kronor

	2015	2016	2017	2018	2019
Monetära finansinstitutens utlåning till icke-finansiella företag	1 960	2 030	2 150	2 290	2 380
Risikkapitalinvesteringar ¹	1,64	2,24	2,33	3,33 ²	i.u.

¹ Risikkapitalinvesteringar i tidiga skeden och tillväxtfaser. Risikkapital som investeras av risikkapitalbolag, inklusive flera av de offentliga risikkapitalaktörerna.

² Uppgiften för 2018 är preliminär och kan komma att revideras.

Källa: Statistiska centralbyrån och Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser.

Den totala utlåningen till icke-finansiella företag i Sverige har ökat under senare år, vilket samtidigt indikerar ett växande kapitalförsörjningsbehov hos företagen. För att få lån krävs säkerheter, vilket t.ex. små nystartade företag med tillväxtambitioner ofta saknar. Då krävs andra former av kapitaltillförsel t.ex. riskkapital (ägarkapital). De företag som erhåller riskkapitalinvesteringar är ofta tillväxtorienterade företag som har potential att bidra relativt starkt till utvecklingen i näringslivet. Det gör att utvecklingen av riskkapitalinvesteringar är intressant att följa även om dessa jämfört med lånefinansiering står för relativt små belopp. Samtidigt som företagens behov av kapitalförsörjning har ökat har riskkapitalinvesteringarna minskat sedan 2008. De senaste tre åren har dock en ökning skett.

Marknadskompletterande lån bidrar till ökad tillväxt

Marknadskompletterande finansiering via de statliga aktörerna Almi Företagspartner AB (Almi) och Stiftelsen Norrlandsfonden (Norrlandsfonden) ska bidra till en förbättrad finansieringssituation där den privata marknaden verkar i begränsad utsträckning, men där det finns ett samhällsekonomiskt motiv för insatser som leder till tillväxt och förnyelse i svenskt näringsliv.

Tabell 4.6 Marknadskompletterande utlåning

Nyutlåning 2019 och 2018 (inom parentes)

	Almi	Norrlandsfonden
Nyutlåning (mnkr)	1 975 (1 700)	293 (309)
Nyutlåning (antal)	3 336 (3 180)	149 (159)
Totalt utlånat kapital (mnkr)	4 752 (5 033)	965 (952)

Källa: Almi och Norrlandsfonden, årsredovisningar 2019.

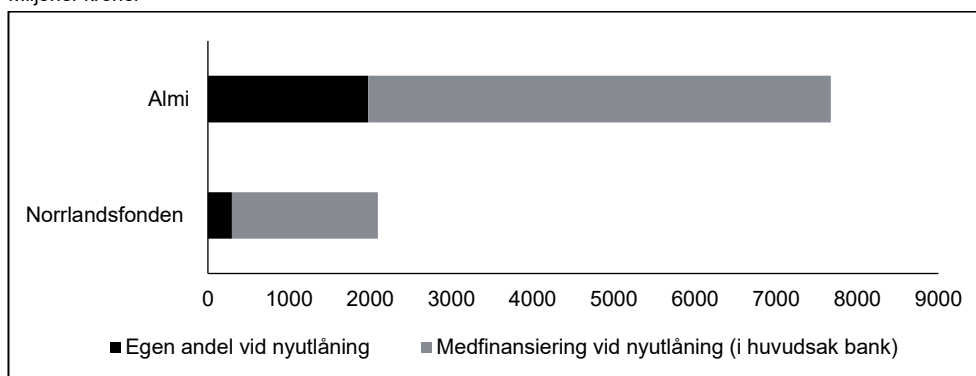
Under 2019 tilldelades Almi 279 miljoner kronor i statsbidrag (anslag 1:20 *Bidrag till företagsutveckling och innovation*). Syftet med Almis verksamhet är att utveckla och finansiera små och medelstora företag i hela landet. Under 2019 ökade nyutlåningen något jämfört med 2018 och uppgick till knappt 2 miljarder kronor (tabell 4.6). Av Almis nyutlåning gick 18 procent, motsvarande 403 miljoner kronor, till exporterande företag, vilket är en ökning jämfört med 2018. Almis utlåning till företag som ägs eller leds av kvinnor ökade något 2019 jämfört med 2018 och uppgick till 28 procent av Almis totala utlåning. Utlåningen till företag som ägs eller leds av män motsvarade 72 procent 2019.

Norrlandsfonden erbjuder finansiering till små och medelstora företag i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Jämtlands och Gävleborgs län. Utlåningen från Norrlandsfonden 2019 låg i princip på motsvarande nivå som 2018 såväl beloppsmässigt som i antalet krediter. Norrlandsfonden beviljade under 2019 krediter för totalt 293 miljoner kronor till 149 företag. 28 procent av utlåningen gick till företag som ägs eller leds av kvinnor 2019, vilket är en ökning jämfört med 2018 då motsvarande andel var 24 procent.

Almis och Norrlandsfondens utlåning sker huvudsakligen tillsammans med banker. Under 2019 bidrog utlåningen från Almi till att banker och andra finansiärer beviljade lån för ytterligare drygt 5 700 miljoner kronor, vilket innebär att företagen fått låna ytterligare drygt 2,80 kronor från banker eller andra finansiärer för varje krona Almi lånat ut. Norrlandsfondens utlåning 2019 beräknas generera investeringar i näringslivet med ytterligare ca 1 800 miljoner kronor, främst investeringar i små och medelstora företag.

Diagram 4.3 Uppväxling av marknadskompletterande utlåning 2019

Miljoner kronor

Källa: Almi och Norrlandsfonden, årsredovisningar 2019.

Almi följer regelbundet upp insatser i kundföretagen fyra år efter det att insatsen genomförts. Den senaste uppföljningen av tillväxteffekter visar att omsättningen ökat med 96 procent under perioden 2014–2018 för de företag som blev lånekunder under 2015. I en jämförbar kontrollgrupp var omsättningsökningen 49 procent. Liksom tidigare år har Almis kundföretag haft en bättre sysselsättningsökning (42 procent) jämfört med kontrollgruppen (21 procent). Även Norrlandsfonden följer upp effekter av sin utlåning. Företag som fått lån av Norrlandsfonden 2015 visar en sammantagen sysselsättningsökning med 50 procent under perioden 2014–2018 och en omsättningsökning med 52 procent.

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) har utvärderat Almis låneverksamhet fr.o.m. 2000 (*Hjälper Almis lån företag att växa* 2019:3). Myndigheten konstaterar att Almis verksamhet bidrar till utveckling i de företag som fått lån från Almi och att lånen leder till en bestående positiv effekt på företagens nettoomsättning och arbetsproduktiviteten, men visar svag effekt avseende sysselsättning. Vidare konstaterar Tillväxtanalys att Almis låneverksamhet når rätt målgrupp utifrån verksamhetens uppdrag.

Under våren 2020 har regeringen vidtagit ett antal åtgärder för att underlätta tillgången till finansiering för företag som drabbas av ekonomiska svårigheter till följd av den pågående pandemin. Almi har fått ett kapitaltillskott om knappt 3 miljarder kronor för att öka sin utlåning till små och medelstora företag i hela landet. Behovet av krediter är stort och redan efter två månader hade ansökningar om lån motsvarande hela tillskottet inkommit till Almi. Almi hade fram till den 31 juli 2020 beviljat 3 370 företag 2 726 miljoner kronor i nya lån. Även AB Svensk Exportkredits och Exportkreditnämndens låne- och garantimöjligheter till företag i Sverige har utökats. (se Utrikeshandel, export och investeringsfrämjande avsnitt 5.3.2). Vidare har staten via Riksgäldskontoret ställt ut ett garantiprogram om totalt 100 miljarder kronor som innebär att staten garanterar upp till 70 procent av lånebeloppet för nya lån som banker beviljar drabbade företag. Per den 4 september 2020 hade 71 banker ingått avtal med Riksgäldskontoret om totalt 39 miljarder kronor, vilket lett till att 2,2 miljarder kronor lånats ut till företag inom garantiprogrammet.

Fortsatt stor efterfrågan på riskkapital

Efterfrågan på riskkapital i tidiga skeden var fortsatt stor under 2019, något större än under 2018, och Almi Invest AB (Almi Invest) tog emot ett rekordstort antal investeringspropåer varav drygt 1 000 analyserades. Vid utgången av 2019 hade Almi Invest innehav i 339 portföljbolag. Sammanlagt investerade Almi Invest 249 miljoner kronor i befintliga och nya portföljbolag 2019 via sina åtta regionala fonder, vilket är en ökning med knappt 25 miljoner kronor jämfört med 2018. Se utgiftsområde 19

Regional utveckling avsnitt 2.6.6 tabell 2.21 Investerade medel per program för riskkapitalfonder t.o.m. 2019. Under samma period investerade privata aktörer totalt 2 600 miljoner kronor i bolagen, vilket innebär en uppväxling på drygt 10 kronor från privata aktörer per investerad krona från Almi Invest. Sammantaget ökade omsättningen med 253 procent på fyra år i de företag som fick ta del av Almi Invests riskkapital 2015. Även förädlingsvärdet och antalet sysselsatta ökade betydligt i dessa företag. I juni 2020 gavs Almi Invest ett kapitaltillskott om 400 miljoner kronor för att möta en kraftigt ökad efterfrågan till följd av pandemin (prop. 2019/20:167 utg.omr. 24, bet. 2019/20:FiU60, rskr. 2019/20:296). Tillskottet har bidragit till att Almi Invests investeringar vid halvårsskiftet 2020 uppgick till 152 miljoner kronor, vilket är en ökning med 40 procent jämfört med investeringsvolymen första halvåret 2019.

Almi Invest förvaltar även en grön investeringsfond som riktar sig till företag verksamma inom områdena klimat, förnybar energi och energieffektivisering med syfte att bidra till en koldioxidsnål ekonomi. Under 2019 investerades totalt 63 miljoner kronor fördelat på tio företag. Den gröna investeringsfonden har utvärderats (Tillväxtverket, rapport 0309). Utvärderingen visar bl.a. att fonden hållit sig inom segment där behovet av kompletterade offentliga insatser har bedömts som störst, investeringar med hög klimatreducerande potential har prioriterats, samt att portföljbolagen som fonden investerat i påverkas positivt av Almi Invests engagemang (se även utg.omr. 19 avsnitt 2.6.6).

Stiftelsen Industrifondens (Industrifonden) verksamhet riktar sig till små och medelstora företag som vill växa. Under verksamhetsåret 2019/20 investerade fonden totalt 495 miljoner kronor, varav 92 miljoner kronor utgjorde investeringar i fem nya bolag och 403 miljoner kronor utgjorde följdinvesteringar i tidigare engagemang. Industrifonden investeringar 2019/20 om 495 miljoner kronor matchades av privata kapitalinvesteringar om 5 596 miljoner kronor, vilket innebär en uppväxling på drygt 11 kronor per investerad krona från Industrifonden. På balansdagen var Industrifonden direkt engagerad i 48 portföljbolag.

Indirekta investeringar bidrar till finansiering i tidiga skeden

Verksamheten hos Saminvest AB (Saminvest) syftar till att stärka finansieringssystemet för innovativa företag med hög tillväxtpotential så att fler växande företag skapas. Saminvest investerar därför i privat förvaltade riskkapitalfonder och affärsängelprogram. Sedan start 2016 har Saminvest lämnat utfästelser om totalt 1 065 miljoner kronor, varav nästan hälften (528 miljoner kronor) lämnades 2019 till fyra nya investeringar; två fondinvesteringar och två affärsängelprogram. Vidare utvecklades och utökades det samarbete som Saminvest inledde föregående år med inkubatorer ytterligare och Saminvest investerade i ängelinvesteringsbolag kopplade till inkubatorerna Arctic Business Incubator i Luleå, Startupphuset i Malmö, Stockholm Innovation and Growth och Uppsala Innovation Center. Under 2019 genomfördes totalt 67 investeringar i tillväxtbolag av de fonder och affärsängelprogram som Saminvest investerat i. Saminvest har bidragit till att nya fonder och team har kunnat etableras och på så sätt att en mer dynamisk riskkapitalmarknad skapats.

Swedish Venture Initiative, som etablerades under 2016 då Tillväxtverket uppdrog åt Europeiska investeringsfonden att förvalta initiativet, har också ett fond-i-fond-upplägg i likhet med Saminvest. Totalt omfattar initiativet 582 miljoner kronor och tre underfonder har utsetts som ska investera i tidiga skeden i små och medelstora företag med tillväxtpotential. Per den 31 december 2019 hade underfonderna investerat totalt 70,7 miljoner kronor i 28 portföljföretag i Sverige, vilket är 18 nya jämfört med utgången av 2018 (se även utg.omr. 19 avsnitt 2.6.6).

Förenkla för företagen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den ska lämna en årlig redogörelse till riksdagen om förenklingsarbetet, så att riksdagen kan få en möjlighet att kontinuerligt följa utvecklingen (bet. 1998/99:NU6, rskr. 1998/99:170).

Regeringen har preciserat och fastställt fyra mål för förenklingsarbetet. Målen är att regler ska främja tillväxt, att företagens kostnader till följd av regler ska minska, att det ska bli enklare för företag att lämna uppgifter till myndigheterna, och att handläggningstiderna ska kortas. Förenklingsarbetet följs upp mot de fyra målen. I avsnitten nedan följer en redovisning av utvecklingen under 2019.

Lagar och myndighetsregler ska främja tillväxt

En indikator för att belysa hur företagen uppfattar de lagar och myndighetsregler som företagen ska följa är Tillväxtverkets enkätundersökning Företagens villkor och verklighet som genomförs vart tredje år. Myndigheten frågar bl.a. i vilken utsträckning företag upplever lagar och myndighetsregler som hinder för sin utveckling och tillväxt, samt om sådana regler utgör ett stort eller litet hinder för deras tillväxt. Enligt undersökningarna utgör lagar och myndighetsregler sammantaget även fortsättningsvis ett av de största upplevda hindren för företagens tillväxt.

För att klargöra vilka förenklingsreformer som behövs mest har näringsministern under 2019 genomfört en förenklingsresa där han mött runt 70 företagare för att ta del av deras synpunkter rörande förenklingsbehov. Regeringen har sedan gett Tillväxtverket i uppdrag att utifrån dessa synpunkter identifiera lämpliga förenklingar. Regeringen har härutöver givit Tillväxtverket i uppdrag att analysera den samlade regelgivningen inom livsmedelsområdet för att identifiera möjligheter till förenklingar.

Tabell 4.7 Lagar och regler som hinder

Andel företag som upplever lagar och regelverk som hinder, procent

År	2008	2011	2014	2017	2020
Stort eller litet hinder	70	65	61	62	63
Litet hinder	39	42	39	37	38
Stort hinder	31	23	22	25	25

Källa: Tillväxtverket, Företagens villkor och verklighet 2020 (opublicerad). Baserat på en enkät.

Kostnader för företagen till följd av regler

Sedan 2014 följer Tillväxtverket årligen upp regeringens mål om företagens kostnader till följd av nya och ändrade regler. Enligt rapporten Regler som påverkar företagens kostnader och konkurrenskraft 2019 (Tillväxtverket 2019) minskade företagens administrativa kostnader med ungefär 405 miljoner kronor under 2019, bl.a. på grund av ändrade eller nya regler om elektronisk fakturering vid offentlig upphandling och undantag från rapporteringsskyldighet för icke-finansiella motparter. Tillväxtverket inkluderar dock även andra kostnader än de administrativa, bl.a. kostnader för produktion och investeringar, i sin uppföljning, för att ge en mer heltäckande bild av företagens kostnader till följd av regler. Enligt Tillväxtverket ökade kostnader som förorsakats av regelförändringar med ca 3,43 miljarder kronor under 2019. Den största ökningen förorsakades av skärpta koldioxidnormer för tunga fordon.

Förenkling genom digitalisering

Tillväxtverket och Bolagsverket bedriver, i samarbete med bl.a. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), ett arbete benämnt Serverat som syftar till att förenkla för företagare inom främst restaurant- och besöksnäringarna (N2017/04297/FF). Serverat handlar i huvudsak om att standardisera, förenkla och digitalisera tillståndsgivningsprocesser, ofta i samarbete med kommuner.

Under 2019 tillkom checklistor för evenemang och vattenbruk och standarder för e-tjänster för kommunala tillstånd inom tobak- och alkoholområdet utvecklades. Antalet kommuner som är fullt ut anslutna till Serverat har sedan förra året ökat till 54 (28) och fler har uttryckt intresse av att delta. De samhällsekonomiska nyttorna av Serverat har hittills beräknats till ca 105 miljoner kronor årligen, varav uppskattningsvis 83 miljoner kronor bedöms komma från minskade kostnader hos företagen och 22 miljoner kronor från minskade kostnader hos kommunerna.

Uppdraget till Tillväxtverket om att verka för digitalt först – för ett enklare företagande slutredovisades i februari 2020 (N2020/00457/MK). Arbetet har bl.a. varit en del av arbetet med att ta fram och förankra en målbild för ett digitalt ekosystem för företag. Ett antal olika tjänstekoncept i form av digitala tjänster har tagits fram. Sådana tjänster kan minska och förenkla företagens uppgiftslämnande. Tillväxtverket, Statens jordbruksverk och Livsmedelsverket har haft i uppdrag att utveckla digitala tjänster inom livsmedelsstrategin, vilket slutrapporterades i februari 2020 (N2019/00887/DL). Myndigheterna har utvecklat en prototyp till en s.k. samttjänst med ett samlat uppgiftslämnande för vattenbruk som omfattar fem olika tillstånd, De efterfrågade uppgifterna kan minska med drygt en tredjedel genom att varje uppgift bara behöver fyllas i en gång. Samttjänsten bygger på de lösningar som föreslås inom ramen för det digitala ekosystemet och innebär ett minskat uppgiftslämnande för företagen.

Uppdraget till Bolagsverket att i samverkan med flera andra myndigheter utveckla tjänsten för digital ingivning av årsredovisningar till att omfatta alla företagsformer som enligt gällande lagstiftning ska upprätta en årsredovisning och offentliggöra den genom att skicka den till Bolagsverket delredovisades i februari 2020 och ska slutredovisas senast den 31 mars 2021. Ytterligare taxonomiutveckling pågår och Bolagsverket bedömer att ett obligatorium för digitalt inlämnande av årsredovisningar bör införas stegvis. Redovisningen visar även på nyttoeffekter inom områdena förenkling, högre kvalitet, kortare ledtider och ett långsiktigt hållbart samhälle. En korrekt ingiven digital årsredovisning skapar möjlighet att snabbare återanvända den finansiella informationen. Mer kvalitativ information kan bidra till att försvåra och förhindra ekonomisk brottslighet.

Handläggningstider

Tillväxtverket har i uppdrag att följa upp 19 statliga myndigheters arbete med att förenkla för de företag som de har kontakter med (N2014/05377/ENT). Uppdraget omfattar tre delar; handläggningstider, hur nöjda företagen är med sina kontakter med myndigheterna och myndigheternas samråd med företagen. Myndigheternas rapporteringar för 2019 tyder på något kortare handläggningstider. Tillväxtverket bedömer att det sannolikt främst är digitalisering som möjliggjort denna utveckling. Flera myndigheter uppger att de endast kommunicerar förväntad handläggningstid för vissa ärendetyper på webbplats eller via e-tjänst. Runt en tredjedel av myndigheterna informerar inte om handläggningstider via webb eller e-tjänst, utan endast exempelvis på förfrågan, eller via e-post eller brev. Det går inte att utläsa någon positiv utveckling kopplat till målet om att företagen ska vara mer nöjda med sina kontakter med myndigheter. En viss positiv utveckling kan däremot utläsas kopplat till målet om systematiskt samråd med företagen, där dialogen ser ut att ha ökat jämfört med år 2014.

Länsstyrelserna fick 2019 i uppdrag av regeringen att redovisa bl.a. mål och måluppfyllelse för fyra utvalda ärendetyper, hur den förväntade handläggningstiden kommuniceras till företag när ett nytt ärende inleds och hur nöjda företagen är med kontakten med länsstyrelserna (Fi2018/03219/SFÖ, Fi2018/03233/SFÖ, Fi2018/03280/SFÖ). Uppdraget samordnas av Länsstyrelsen i Kronobergs län.

Andelen ärenden för förprovning av djurstallar som under 2019 nådde de uppsatta målen för handläggningstider är fortsatt hög, 98 procent. Handläggningstiderna för ansökan om tillstånd för miljöfarlig verksamhet eller ansökan om ändringstillstånd enligt miljöbalken har förbättrats. Under 2019 nådde ca 76 procent av ärendena de uppsatta målen för handläggningstiden, medan motsvarande siffra var 70 procent under 2018. Även för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken visar redovisningen från länsstyrelserna en ytterligare minskad handläggningstid. Det var 75 procent av ärendena som klarade det uppsatta målet under 2019, medan motsvarande siffra för 2018 var 72 procent. Alla länsstyrelser kommunicerar förväntad handläggningstid till företag, dock inte för alla ärendetyper och inte på samma sätt. Under 2019 genomfördes en större revidering av länsstyrelsernas gemensamma webbplats baserad på brukaranalyser.

Bättre konsekvensutredningar

Konsekvensutredningar är centrala för att nå mer ändamålsenliga regler. Under 2019 behandlade Regelrådet 311 konsekvensutredningar för nya eller ändrade regler som påverkar företag. Regelrådet yttrade sig om 154 av dessa. Av de granskningar där rådet yttrade sig bedömdes 102 uppfylla kraven i förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning, vilket motsvarar en andel om 66 procent. Resultatet är en förbättring i jämförelse med 2018 då 56 procent av konsekvensutredningarna ansågs uppfylla kraven och 2017 då motsvarande andel var 57 procent. Det är särskilt kvaliteten på Regeringskansliets konsekvensutredningar som förbättrats.

Förenkling på EU-nivå

Europeiska kommissionen har under 2019 arbetat vidare med den s.k. Better Regulation Agenda (bättre lagstiftning) som tidigare initierats. Den nytillträdde kommissionen har lanserat ett nytt förenklingsinitiativ om att den avser att tillämpa principen ”en in en ut” för regelgivning på EU nivå. Kommissionen har ännu inte informerat om den närmare utformningen av principen, men den grundläggande innebörden är att då ny eller ändrad regelgivning på EU nivå medför ökade kostnader för företag så ska kommissionen samtidigt föreslå förändringar som medför motsvarande kostnadsminskningar.

Sverige har deltagit i kommissionens arbete med förenkling inom ramen för kommissionens program för lagstiftningens ändamålsenlighet och resultat, Regulatory Fitness and Performance Programme (Refit), som syftar till att säkerställa lagstiftningens ändamålsenlighet och resultat. Refit-plattformens mandat upphörde den 31 oktober 2019. Kommissionen planerar att slutbehandla de 44 viktigaste Refit-initiativen under 2020.

Immaterialrätt

Arbetet med att informera om och bidra till ökad förståelse för hantering av immateriella tillgångar hos företag och aktörer inom det offentliga innovationssystemet har blivit en allt mer central del av Patent- och registreringsverkets (PRV) verksamhet. De särskilda regeringsuppdragen inom området (N2016/02167/IF och N2017/04031/IFK) som pågått på PRV och Verket för innovationssystem (Vinnova) under de senaste åren har enligt myndigheterna b.l.a. bidragit till att öka olika aktörers arbete relaterat till immateriella tillgångar, ökat kunskapen om värdet av immateriella tillgångar samt minska användandet av olagliga digitala tjänster som utan lov tillgängliggör immaterialrättsligt skyddat material. PRV:s slutredovisning av uppdragen visar att de aktörer som uppmärksammade PRV:s kunskaphöjande insatser ökade sitt arbete relaterat till immateriella tillgångar i högre

utsträckning än andra organisationer (63 procent jämfört med 43 procent). Vidare framgår det att andelen av befolkningen som använder olagliga digitala tjänster som utan lov tillgängliggör immaterialrättsligt skyddat material minskade under den period som PRV:s informationsinsatser pågått, från 21 procent 2017 till 14 procent 2019. I åldersgruppen 16–29 år minskade andelen mest, från 46 procent till 28 procent. Den utvärdering som gjorts av Vinnovas stöd till små och medelstora företag i form av immaterialrättscheckar, s.k. IP-checkar, under perioden 2015–2017, visar att 93 procent av de deltagande företagen bedömde att de haft affärsstrategisk nytta av arbetet som utförts med stöd av checken. Företagen bedömde att de hade utvecklats, eller skulle komma att utvecklas, inom ett flertal områden däribland förbättrad strategi för varumärkesuppbyggnad (77 procent), tydligare positionering mot konkurrenterna (58 procent) och förbättrad hantering av företagshemligheter (52 procent).

Konkurrens

Det konkurrensfrämjande arbetet bygger på tre delar: moderna konkurrensregler, en effektiv konkurrenstillsyn och öppna marknader.

Moderna konkurrensregler

För att undanröja konkurrensbegränsningar och avhålla företag från att överträda konkurrensreglerna måste reglerna vara utformade så att såväl konkurrensmyndighetens förfarande som domstolsprocesserna kan bedrivas snabbt, effektivt och rättssäkert.

En effektiv konkurrenstillsyn

Konkurrensverket har i sin rapport Konkurrensverkets konkurrens- och upphandlingstillsyn (Rapport 2020:3) redogjort för tillsynen inom dessa områden. Konkurrensverkets strategiska satsningar under året har varit digitalisering, konkurrensbegränsande offentlig upphandling och konkurrenssituationen inom byggsektorn. Marknadens aktörer, tipsare och klagande har under året fått flera viktiga svar och klargöranden från Konkurrensverket. Av de mål och ärenden som Konkurrensverket drivit och som Patent- och marknadsöverdomstolen hittills avgjort slutligt har dock inget fått bifall sedan domstolens tillkomst den 1 september 2016. Detta gäller även konkurrensmål som drivits av enskild part.

Öppna marknader

Under året har ett omfattande arbete genomförts för att få genomslag för Sveriges ståndpunkter i samband med framtagandet av den framtida industristrategin i EU. I den processen har konkurrensfrågorna haft en central och framskjuten position. I oktober 2019 kunde Sverige för första gången ställa sig bakom antagandet av en deklARATION vid forumet Friends of Industry om EU:s framtida industripolitik. Sverige har i processen lyckats få gehör för att EU:s industristrategi ska säkerställa att den nuvarande starka, oberoende och ekonomiskt underbyggda konkurrenspolitiken fortsätter att utgöra ett centralt fundament på den inre marknaden. Alla eventuella ändringar av konkurrensregelverket måste föregås av en grundlig analys och utvärdering samt bygga på ekonomisk evidens.

Statsstöd

Fokus för regeringens arbete på statsstödsområdet är att de stöd som ges ska vara välriktade, effektiva och bidra till politiska målsättningar.

Kommissionen har antagit ett antal tillfälliga kompletteringar av EU:s statsstödsregelverk med anledning av pandemin vilket har möjliggjort för medlemsstaterna att vidta lämpliga åtgärder för att motverka de ekonomiska

effekterna av krisen (se ovan Åtgärder till följd av pandemin för redovisning av de åtgärder som genomförts i Sverige samt under redovisningarna för respektive utgiftsområde).

Auktoriserade och godkända revisorer

Revisorsinspektionen utövar tillsyn över kvalificerade revisorer och registrerade revisionsbolag, genomför prov för examination av revisorer, utfärdar godkännanden och auktorisation av revisorer och registrerar revisionsbolag.

Revisorsinspektionen har under 2019 skapat effektivare arbetsformer och sett över tillsynsverksamheten. Tillsynen har inriktats än mer mot väsentliga riskområden och en ny tillsynsform, tematillsyn, har introducerats.

Under 2019 tilldelades 1,2 procent av den totala revisorskåren en disciplinär åtgärd. Den låga andelen, som är på ungefär samma nivå år från år, tyder på att revisionskvaliteten i Sverige överlag är god.

Under 2019 anordnade Revisorsinspektionen prov för revisorsexamen vid två tillfällen.

Tabell 4.8 Examinationsverksamhet – prov för revisorsexamen

	2016	2017	2018	2019
Antal deltagare	285	241	294	328
Andel kvinnor	44 %	44 %	43 %	43 %
Andel män	56 %	56 %	57 %	57 %
Andel deltagare med godkänt resultat	59 %	67 %	63 %	56 %
Andel av kvinnorna	59 %	68 %	68 %	58 %
Andel av männen	60 %	66 %	59 %	54 %

Källa: Revisorsinspektionens årsredovisningar.

Av tabell 4.8 framgår en ökning av antalet deltagare vid provet för revisorsexamen 2019 i jämförelse med åren innan. Andelen som blev godkända på provet 2019 var dock lägre än föregående år.

Enligt Revisorsinspektionens register fanns det 3 075 auktoriserade och godkända revisorer vid utgången av 2019. Det är en minskning med ca 2 procent jämfört med 2018. Av revisorerna 2019 var 35 procent kvinnor och 65 procent män.

4.3.2 Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse

Innovation och förnyelse är ett område som har betydelse för att stärka den svenska konkurrenskraften och samtidigt bidra till Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Regeringen har därför uppdragit åt ett flertal myndigheter att genomföra insatser som skapar förutsättningar för näringslivet att bli mer innovativt. Investeringar i forskning och utveckling (FoU) är en indikator som belyser viljan och förutsättningarna att utveckla näringslivets innovationsförmåga. Näringslivets FoU-utgifter minskade mellan 2009 och 2011, men har sedan ökat mellan 2011 och 2017. År 2017 var FoU-utgifterna 111 miljarder kronor vilket motsvarar 2,42 procent av BNP. Enligt preliminära uppgifter från Statistiska centralbyrån ökade företagens utgifter för egen FoU 2019 med 5,7 procent jämfört med 2017.

Tabell 4.9 Näringslivets forskning och utveckling

Utgifter som andel av BNP, procent

	2011	2013	2015	2017
Företagens utgifter för egen FoU	2,24	2,28	2,30	2,42

Källa: Statistiska centralbyrån.

Utöver investeringar i FoU är det också angeläget att få en bild av om andelen innovativa företag ökar eller minskar i den svenska företagspopulationen samt om näringslivets innovationssamarbeten ökar eller minskar över tid. För att få en uppfattning om detta används indikatorer som belyser företagens innovationsverksamhet och innovationssamarbeten.

Tabell 4.10 Innovationsverksamhet i företagen

Procent

	2012–2014	2014–2016	2016–2018
Andel företag med innovationsverksamhet	46	45	55
Andel företag med innovationssamarbeten	10	9	6

Källa: Statistiska centralbyrån.

Andelen företag med innovationsverksamhet har varit i stort sett oförändrad under perioden 2012–2016. Under den senaste perioden 2016–2018 ökade andelen dock relativt mycket. Under perioden 2016–2018 uppgav 6 procent av företagen att de hade innovationssamarbeten, vilket däremot innebär en minskning jämfört med tidigare perioder.

Tabell 4.11 Patent, varumärken och mönsterskydd

Antal

	2014	2015	2016	2017	2018
Svenska patent-ansökningar i världen	23 854	24 397	23 485	23 429	25 310
Svenska varumärkes-ansökningar i världen	90 133	96 530	109 313	115 493	110 242
Svenska mönsterskydds-ansökningar i världen	19 677	20 042	26 232	20 397	19 672

Källa: Patent- och registreringsverket.

Patent och andra immateriella rättigheter är en indikator på förnyelsenivån i ekonomin. De svenska patent- och mönsterskyddsansökningarna har legat förhållandevis konstant sedan 2014. Däremot har det skett en påfallande ökning av varumärkesansökningarna under samma period. Under 2018 minskade varumärkes- och mönsterskyddsansökningarna samtidigt som patentansökningarna ökade.

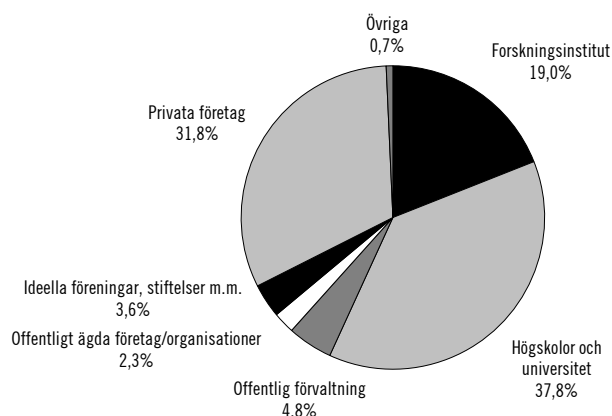
Behovsmotiverad forskning och ökad innovationsförmåga**Stöd till forskning och innovation via Vinnova för ökad innovationsförmåga**

Vinnova har i uppdrag att främja hållbar tillväxt genom finansiering av behovsmotiverad forskning och utveckling av effektiva innovationssystem. Detta sker genom insatser av olika karaktär som sammantaget stimulerar innovationssamarbeten mellan näringsliv, universitet och högskolor, forskningsinstitut, civilsamhälle och offentlig verksamhet.

För att främja förnyelse och innovation har Vinnova under året investerat ca 3,2 miljarder kronor i programverksamheten, vilket var en minskning med 2 procent jämfört med 2018. Antalet projekt som Vinnova finansierade ökade med drygt 3 procent från 2018 till 4 136 projekt 2019. Under 2019 ökade ansökningsvolymen

med 22 procent jämfört med 2018. Totalt inkom 5 226 ansökningar 2019 varav 1 516 beviljades. Andelen av totalt beviljade bidrag som går till projekt som leds av kvinnor är 34 procent. Beviljandegraden är lika för både kvinnor och män, 29 procent. Jämfört med 2018 har beviljade medel till offentliga aktörer ökat något vilket ligger i linje med Vinnovas strategi att arbeta mer utmaningsdrivet samt Vinnovas ambition att öka innovationsförmågan hos de offentliga aktörerna genom riktade insatser.

Diagram 4.4 Fördelning av beviljade medel mellan olika aktörstyper 2019

Källa: Vinnova, årsredovisning 2019.

Flera effektutvärderingar av delar av Vinnovas verksamhet har genomförts under det senaste året. Under 2019 utvärderades den första omgången av strategiska innovationsprogram vilka pågått i sex år (Vinnova rapport VR 2019:15). Utvärderingen av de fem programmen visar att de har lett till bred samverkan mellan olika aktörer, i synnerhet samverkan med många små och medelstora företag. Programmens huvudsakliga verksamhet består av forsknings- och innovationsprojekt (FoI-projekt) som genomförs i samverkan mellan programområdets aktörer, men programmen syftar även till att adressera andra behov inom programområdet som är centrala för att stärka områdets konkurrenskraft. Enligt utvärderingen har programmen bidragit till kraftsamling och spridning av teknologi över traditionella branschgränser samt stärkt internationell konkurrenskraft hos deltagande aktörer. Samtidigt är det svårt att bedöma resultatens status, om mer skulle kunna ha uppnåtts eller om de kan ses som tillräckliga. Utvärderingen konstaterar dock att projekten har för såväl företag som lärosäten och forskningsinstitut bidragit till följdprojekt och till utveckling av demonstratorer och prototyper. Resultaten från de första strategiska innovationsprogrammen visar att de stärker de valda styrkeområdena lättvikt, metalliska material, processindustriell it och automation, produktion 2030 samt gruv- och metallutvinnande industri. Samtidigt visar utvärderingen att de enskilda programmen har svårt att nå de övergripande effektmål som formulerats för de strategiska innovationsprogrammen, som exempelvis att de ska skapa förutsättningar för hållbara lösningar som möter globala samhällsutmaningar. Utvärderingen visar också att de strategiska innovationsprogrammen når mer stegvisa förändringar snarare än större genombrott.

Även programmet Fordonsstrategisk forskning och innovation (FFI) har utvärderats för perioden 2009–2019 (Ramböll, Fordonsstrategisk forskning och innovation, programutvärdering 2020). Programmet låter staten och industrin samfinansiera problemdriven forskning i tidiga faser. Enligt utvärderingen har programmet skapat samsyn bland deltagande aktörer om vilka särskilt viktiga utvecklingsområdena som finns och medel har fördelats för fortsatt arbete i linje med dessa prioriteringar.

Utvärderingen visar att programmet har reducerat kostnader för deltagande aktörer i och med den osäkerhet som omgärdar ny teknikutveckling. Programmet har haft stor påverkan på den yrkesmässiga kompetensutvecklingen med bl.a. 314 industri-doktorander som genomfört sina forskarstudier. Programmet har också stärkt den vetenskapliga forskningen på området genom ca 650 publikationer i vetenskapliga tidskrifter. Enligt utvärderingen har det varit svårt att utvärdera i hur hög utsträckning programmet bidragit till att uppnå Sveriges transport- och klimatpolitiska mål när det gäller utsläpp och trafiksäkerhet. Samtidigt har flera projekt inom FFI visat sig innebära stora effekter i absoluta termer. Utvärderingen visar sammantaget att programmet bedöms som samhällsekonomiskt motiverat.

Programmet Utmaningsdriven innovation (UDI) har också utvärderats under året och resultaten visar bl.a. annat att de flesta projekten av de 31 som undersökts har lett till införande eller kommersialisering av nya koncept och lösningar samtidigt som de också pekar på svårigheter för programinsatserna att bidra till att uppnå de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 (Ramböll, Utmaningsdriven innovation, delrapport 2, 2020).

Sedan 2015 har Vinnova regeringens uppdrag att ansvara för att lämna statligt stöd till inkubation, vilket verket gör inom ramen för anslaget 1:2 *Verket för näringslivsutveckling: forskning och utveckling*. Under 2019 har de 24 inkubatorer som ingår i nationella inkubatorsprogrammet delat ut verifieringsmedel till företag som medverkar i programmet. Sammanlagt har 46,5 miljoner kronor beslutats i beviljade bidrag. Totalt attraherade 226 företag i inkubatorerna knappt 875 miljoner kronor i ägarkapital under 2019 att jämföra med 970 miljoner kronor 2018. Projekt och företag som är eller har varit anslutna till dessa inkubatorer sysselsatte drygt 10 400 personer och omsatte drygt 12 miljarder kronor 2018.

Insatser via industriforskningsinstitut

Industriforskningsinstitutet under RISE Research Institutes of Sweden AB utgör majoriteten av den svenska institutssektorn. RISE-gruppen består dels av moderbolaget RISE Research Institutes of Sweden AB inklusive helägda och delägda dotterbolag med en ägarandel överstigande 50 procent (RISE-koncernen), dels intresseföretaget Swerim AB. Det övergripande målet för industriforskningsinstitutet är att de ska vara internationellt konkurrenskraftiga och verka för hållbar tillväxt i Sverige genom att stärka näringslivets konkurrenskraft och förnyelse.

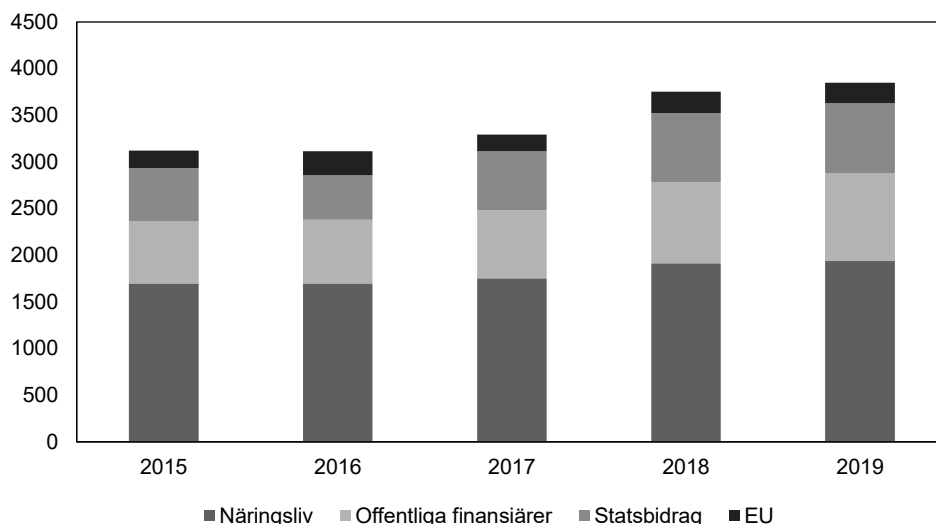
Under 2019 tilldelades RISE-gruppen totalt 747 miljoner kronor i statsbidrag (anslaget 1:3 *Institutens strategiska kompetensmedel*) varav 699 miljoner kronor gick till RISE-koncernen och 48 miljoner kronor till Swerim AB. Medlen används i huvudsak för kompetensuppbyggnad, men även för vissa strukturåtgärder för att skapa en tvärsektoriell och sammanhållen institutssektor samt till driften av RISE-gruppen.

Enligt RISE-gruppen är efterfrågan på gruppens tjänster fortsatt stor och växande. Intäkterna från offentliga finansierare, erhållna i konkurrens, ökade mest och uppgick 2019 till totalt 942 miljoner kronor, en ökning med 10 procent jämfört med 2018. Kännedomen om varumärket RISE ökade från åtta procent 2016 till 45 procent 2019 bland företag och organisationer som har någon form av utvecklings- eller innovationsverksamhet. RISE-gruppens huvudsakliga intäkter, ca 50 procent, kommer från direkta uppdrag från näringslivet. I dessa uppdrag används den kompetens som byggts upp hos forskningsinstitutet, bl.a. med stöd från statsbidraget, och kan på så sätt bidra till att öka innovationskapaciteten och förnyelsen i näringslivet. En stor del av nettosysselsättningstillskottet i Sverige sker i små och medelstora företag. Av RISE-gruppens näringslivsintäkter utgjorde en dryg fjärdedel intäkter från små och medelstora företag. RISE-gruppen ska vidare vara internationellt konkurrenskraftig.

Deltagande i EU:s forskningsprogram har bidragit till RISE-gruppens internationella verksamhet. Under 2019 erhöll RISE-gruppen totalt 247 miljoner kronor från olika EU-program. RISE-gruppen var den tredje största mottagaren i Sverige när det gäller medel från pelaren ”industriellt ledarskap” och fjärde största mottagare från pelaren ”samhällsutmaningar” inom Horisont 2020.

Diagram 4.5 Intäkter RISE-gruppen

Intäkter i miljoner kronor

Källa: RISE Research Institutes of Sweden AB, årsberättelser 2015–2019.

Internationellt forsknings- och innovationssamarbete

Sverige återfinns bland de tio mest framgångsrika länderna i EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont 2020. Svenska aktörer har kontrakterat finansiering på totalt ca 1,6 miljarder euro inom programmet motsvarande 3,4 procent av de medel som betalats ut. Resultatet visar en liten minskning i jämförelse med förra årets rapporteringstillfälle men Sverige behåller sin åttondeplats bland deltagande länder. Näringslivet i Sverige kontrakterar 28 procent av dessa beviljade medel och står för 35 procent av det svenska deltagandet. I satsningen innovation i små och medelstora företag som riktar sig till enskilda innovativa företag har hittills 242 svenska små och medelstora företag beviljats drygt 130 miljoner euro. Omfattande satsningar för att främja innovation genomförs även med medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden (se utg.omr. 19 avsnitt 2.6.6).

Internationella innovations- och forskningssamarbeten syftar till att attrahera investeringar och kompetens till Sverige. De bilaterala innovationspartnerskapen mellan Sverige och Tyskland, Frankrike respektive Indien fördjupades och utvecklades under 2019. Inom ramen för det svensk-indiska innovationspartnerskapet lanserades t.ex. fyra nya gemensamma samarbeten och utlysningar på olika områden, bl.a. annat ett samförståndsavtal om polarforskning. Regeringens strategiska satsning på innovations- och forskningskontor vid ambassaderna i Brasilia, New Delhi, Peking, Seoul, Tokyo och Washington DC har stärkt den internationella samverkan mellan forsknings- och innovationssystemen i Sverige och de prioriterade samarbetsländerna. Etableringen av ett innovations- och forskningskontor i Seoul under 2019 har bl.a. lett till att två nya samförståndsavtal - ett om industriellt samarbete och ett om samarbete inom små och medelstora företag och start-up-företag - har ingåtts mellan Sydkorea och Sverige.

Samverkan och smart industri

Samverkan för innovativa lösningar

Som en del av januariavtalet lanserade regeringen i juli 2019 fyra nya samverkansprogram för att ytterligare stärka samverkan mellan näringslivet, universitet och högskola, det civila samhället och regeringen. De nya samverkansprogrammen utgår från Agenda 2030 och Sveriges och svenskt näringslivs styrkor och har följande teman: näringslivets digitala strukturomvandling, hälsa och life science (befintligt och fortlopande), näringslivets klimatomställning samt kompetensförsörjning och livslångt lärande. Samverkansprogrammets arbete har påbörjats då både strukturer för programmen etablerats och ledamöter utsetts till de fyra samverkansgrupperna. I december presenterade regeringen rapporten ”En nationell strategi för life science” som ett delresultat av samverkansprogrammet för life science. Regeringen och regionerna har vidare upprättat ett partnerskap för att gemensamt samordna och konkretisera insatser för den svenska life science-sektorn, inledningsvis med fokus på införande av precisionsmedicin i hälso- och sjukvården och nyttiggörande av hälsodata.

Det nationella innovationsrådet fortsatte sitt arbete 2019 under ledning av statsministern, med deltagande av berörda statsråd samt externa ledamöter, i enlighet med regeringsförklaringen 2019 och januariavtalet. Innovationsrådet har under 2019 fyllt en rådgivande funktion och varit en central plattform för regeringens dialog och samverkan med personer från olika delar av samhället kring strategiska framtidsfrågor. Innovationsrådet ska bidra till att med innovation möta samhällsutmaningar och verka för ett långsiktigt konkurrenskraftigt och hållbart Sverige. Innovationsrådet har under året bidragit till tvärsektorieell policyutveckling bl.a. genom inspel till utvecklingen av regeringens samverkansprogram, arbetet med data som strategisk resurs och den kommande forsknings- och innovationspolitiska propositionen.

Smart industri

Arbetet inom regeringens strategi för smart industri (N2016/07305/FÖF) syftar fortsatt till näringslivets förnyelse genom stärkt digitalisering, hållbarhet, kompetensförsörjning samt forskning och innovation i industrin. Flertalet insatser har finansierats via anslag 1:5 *Näringslivsutveckling*.

Insatserna Robotlyftet och Digitaliseringslyftet syftar till att företag inom industrin utvecklar sin innovationsverksamhet genom processinnovationer (ny eller förbättrad process för en eller flera funktioner i företaget) och ökar sin digitala mognad.

Digitaliseringslyftet genomfördes 2016–2019 av Tillväxtverket, med syfte att utveckla den svenska industrins konkurrenskraft genom ökad användning av digital teknik (N2016/06499/FÖF). Totalt har programmet lett till att 929 företag, ökat sina kunskaper om digitalisering och ca 50 har deltagit i flera insatser. Enligt en utvärdering som myndigheten beställt av en extern konsult visar programmet i stort på goda resultat eftersom programmet bygger på en genomtänkt blandning av insatser som nådde rätt företag och därför har gett positiva resultat i dessa företag. I programmet ingår medvetandehöjande insatser och skraddarsydda coachningsinsatser. Flertalet företag har därefter kommit igång med digitaliseringsaktiviteter som de uppger stärker deras affärsverksamhet och organisation. 81 procent av företagen som deltagit i medvetandehöjande insatser anger t. ex. att de har påbörjat ett digitaliseringsprojekt eller ökat takten i pågående digitaliseringsarbete. 82 procent av företagen i coachningsprojekten har avsatt resurser för att genomföra ett digitaliseringsprojekt.

Robotlyftet riktas 2018–2021 till små och medelstora industriföretag för att de ska öka sina kunskaper om, sin användning av och sina investeringar i automationslösningar

(N2018/00533/FÖF). Under 2019 har Tillväxtverket inlett genomförandefasen och nått över 1 500 personer i målgruppen. Omkring 200 förutsättningsstudier som kartlägger prioriteringar och utvecklingsmöjligheter i företagen har genomförts eller pågår över hela landet och i över 80 procent av fallen har företagen rekommenderats att gå vidare och söka en automationscheck. 26 automationscheckar beviljades 2019.

Regeringens strategi för smart industri ska bidra till innovationskraft i hela landet. Inom ramen för detta (N2016/07305/FÖF) har Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) mellan 2016 och 2019 medverkat till och rapporterat in 15 högkvalitativa industriella investeringar i Sverige, varav sju under 2019. Detta innebär att totalt 1300 direkta jobb skapats eller stannat i landet och direkta investeringsvolymerna på över tre miljarder kronor i kommuner och län över hela Sverige. Enligt en utvärdering som Tillväxtverket beställt av en extern konsult har myndigheten i genomförande av uppdrag om industrialisering i Sverige (N2018/04197/FÖF) genom analyser och förstärkningar av stödsystemet för företagen bidragit till att stärka förutsättningarna för företag, analyser och förstärkningar av stödsystemet för företag som vill starta tillverkning i Sverige eller ta hem produktion från andra länder.

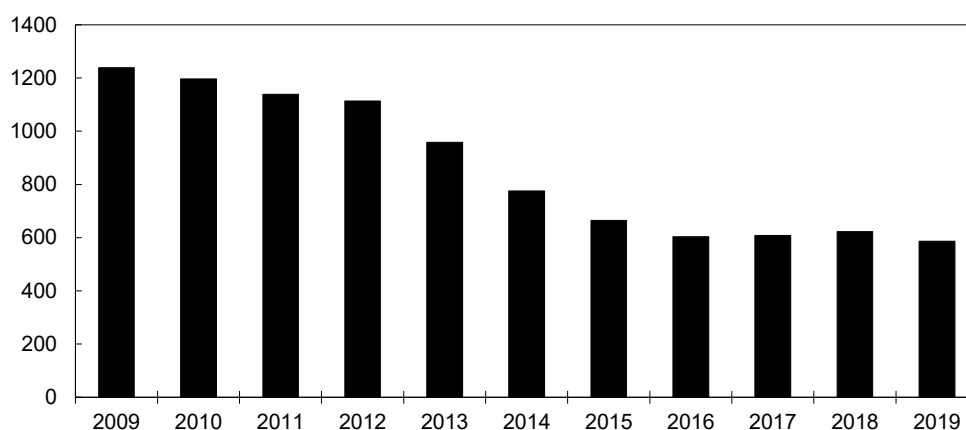
Stärkta ramvillkor genom förbättrad kompetenstillförsel i industrin har varit i fokus för uppdragen Jobbsprånget och om strategisk kompetensförsörjning i små och medelstora industriföretag. Uppföljning visar att ca sju av tio praktikanter får en anställning efter genomförd praktik, flertalet hos den arbetsgivare där man genomfört praktiken. Andelen kvinnor som söker till programmet har stigit till 56 procent. Fler kvinnor än män erbjuds praktik av arbetsgivarna och fler kvinnor än män får jobb efter avslutad praktik.

Tillväxtverket har under perioden 2016–2019 haft i uppdrag att stimulera industrins och industrinära tjänsteföretags strategiska kompetensförsörjning genom bl.a. användande av validering som verktyg (N2018/04198/FÖF och N2016/06227/FÖF). Fem pilotprojekt i sju län har genomförts där totalt 176 företag deltagit och 950 personer har blivit validerade, varav ca 270 personer under 2019.

Hållbar mineralnäring

Ett hållbart nyttjande av Sveriges mineraltillgångar är av stor betydelse för Sverige. Gruvnäringen är vidare mycket betydelsefull för Sverige och Sveriges varuexport. Av Sveriges export av varor utgör mineralvaror 10,4 procent. Vid årsskiftet 2019/20 fanns det 12 gruvor med koncession och brytning i Sverige. Samtliga var metallgruvor. Sverige är EU:s största järnmalmproducent med ca 93 procent av EU:s totala produktion.

Trots globalt ökade prospekteringsinvesteringar under 2019 reflekteras detta inte i antalet undersökningstillstånd i Sverige. Vid årsskiftet 2019/20 fanns 586 gällande undersökningstillstånd. Motsvarande siffra för årsskiftet 2018/19 var 623. Sett över en tioårsperiod har antalet undersökningstillstånd halverats, se diagram 4.6.

Diagram 4.6 Antal gällande undersökningstillstånd

Källa: Bergsstatens register över undersökningstillstånd.

Även antalet ansökningar om undersökningstillstånd har minskat från 227 2017 till 130 år 2019.

Som en del i regeringens strategi för smart industri har Sveriges geologiska undersökning (SGU) redovisat resultat av regeringsuppdrag om kartläggning av innovationskritiska metaller (N2020/00473/BI). Kartläggningen inbegriper även metodutveckling för kartläggning av kritiska metaller i gruvavfall och har betydelse för regeringens arbete med hållbar mineralnäring. Resultat från redovisningen utgör viktig information som kan vara användbar för exempelvis prospektering av batterimetaller och andra mineral som anses kritiska för EU:s industrier.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den snarast bör vidta nödvändiga åtgärder för att förenkla och förkorta tillståndsprocesserna för gruv- och mineralnäringen (bet. 2018/19:NU11 punkt 1, rskr. 2018/19:209). Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen att den senast i samband med tidpunkten för avlämnandet av budgetpropositionen för 2021 ska redovisa för riksdagen vilka konkreta åtgärder som har vidtagits med anledning av riksdagens tillkännagivande våren 2019 om gruv- och mineralnäringens tillståndsprocesser (bet. 2019/20:NU11 punkt 1, rskr. 2019/20:183). Regeringen har den 20 augusti 2020 beslutat kommittédirektiv till en utredning som ska se över det nuvarande systemet för miljöprövning och lämna förslag på de ändringar och åtgärder som krävs för att uppnå en modernare och mer effektiv miljöprövning. Regeringen överväger ytterligare åtgärder. Tillkännagivandena är ännu inte slutbehandlade.

4.3.3 Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv

För att nå målet för näringspolitiken behövs såväl nya företag som tillväxt i befintliga företag. Flera näringspolitiska aktörer, bl.a. Tillväxtverket och Almi Företagspartner AB (Almi) arbetar för att skapa förutsättningar för individer och företag att utveckla sina affärsidéer. Det handlar t.ex. om insatser för att i egen regi eller genom intermediärer utveckla och tillgängliggöra information och rådgivning, inklusive kompetensutveckling för företagare, om insatser för att bredda mångfalden av företagare med olika bakgrund och erfarenheter och om satsningar som syftar till att utveckla olika branscher.

Bakom ökningen av antalet sysselsatta i näringslivet finns en underliggande dynamik. I många företag ökar antalet sysselsatta, samtidigt som sysselsättningen minskar i ett

stort antal företag. I drygt 10 procent av de befintliga företagen ökar antalet sysselsatta från ett år till nästa. Det betyder att det är över 50 000 företag som årligen ökar antalet sysselsatta. År 2018 hade 52 500 företag en positiv sysselsättningsutveckling. Nivån har varit relativt stabil under de senaste åren. Under 2018 minskade dock antalet företag med en positiv sysselsättningsutveckling. År 2018 hade 48 100 företag en minskande sysselsättning. Snabbväxande företag har betydelse för skapandet av nya arbetstillfällen, vilket har bidragit till att dessa företag har fått stor uppmärksamhet under de senaste åren. Antalet snabbväxande företag belyser också det handlingsutrymme som finns för entreprenörskap, att kunna växa och utnyttja framgångsrika affärsidéer. Här definieras ett snabbväxande företag som ett företag som har haft en genomsnittlig sysselsättningsstillväxt på minst 20 procent per år i tre år i följd. Under 2018 var andelen snabbväxande företag oförändrad jämfört med året innan. En annan viktig del i sysselsättningsdynamiken är skapandet av nya företag och att företag som inte klarar konkurrensen läggs ner. Denna indikator är känslig för påverkan av en stark konjunktur då arbetskraftsbehovet är stort. Antalet nystartade företag har ökat trendmässigt över en längre tidsperiod. De senaste åren har antalet nystartade företag legat på ungefär samma nivå.

Tabell 4.12 Dynamik i näringslivet

Antal	2015	2016	2017	2018	2019
Företag med positiv sysselsättningsutveckling relativt föregående år	53 000	52 900	53 400	52 500	i.u.
Snabbväxande företag per 1 000 existerande	2,6	2,7	2,8	2,8	i.u.
Nystartade företag	70 100	71 800	68 900	66 800	66 900

Anm.: Uppgifterna i tidsserierna för företag med positiv sysselsättningsutveckling och snabbväxande företag har reviderats jämfört med de två senaste årens budgetpropositioner. För snabbväxande företag är andelen lägre jämfört med den redovisningen, framför allt beroende på att företag som växt genom sammanslagning inte ingår i statistiken. Källa: Statistiska centralbyrån, Tillväxtanalys samt egna beräkningar.

Information och rådgivning

Tillgång till information, rådgivning och nätverk är ofta betydelsefullt såväl vid nystart som under utvecklings- och tillväxtfasen för små och medelstora företag. Den information och rådgivning som finansieras eller tillhandahålls av staten ska vara marknadskompletterande och relevant utifrån företagets olika behov och utvecklingsfaser.

Almi har under 2019 bedrivit ett utvecklingsarbete för att nå ut till fler företag och höja kvaliteten i kundleveranserna. Inom affärsutveckling har tjänstebudet setts över och anpassning skett utifrån företag med potential att utvecklas och växa. Efterfrågan på tjänsterna har varit stor och under året har över 10 500 rådgivningsinsatser genomförts, en ökning med 17 procent jämfört med föregående år. Av rådgivningsinsatserna har 30 procent gått till kvinnor och 70 procent till män. Efterfrågan har främst omfattat nyutvecklade kunderbjudanden inom tillväxt, företagsstart och innovation. När det gäller kvalitet i kundleveranserna uppger 94 procent av företagen att de kan rekommendera Almi till andra företag. Almis effektutvärdering, där utvecklingen i de företag som fått ta del av en insats hos Almi under 2015 undersökts, visar att företagen haft en överlevnadsgrad på 71 procent, att omsättningen har ökat med 49 procent, att ökningen av förädlingsvärde i företagen har varit 42 procent och att de överlevande företagen har ökat antalet anställda med 27 procent. De företag som tagit del av en insats från Almi har ett märkbart bättre utfall än de företag som ingår i kontrollgruppen när det gäller samtliga mått förutom överlevnadsgraden där kontrollgruppen låg på 72 procent.

Tillväxtverket har under året genomfört ett flertal informations- och rådgivningsinsatser i syfte att öka förutsättningar för entreprenörskap och företagande. Myndigheten har genom olika utlysningar tillhandahållit verksamhetsbidrag till aktörer i det företagsfrämjande systemet med fokus på bl.a. rådgivning för nyföretagande, affärsutveckling för kooperativa företag, samt att främja förnyelse av innovationskontor, inkubatorer och science parks. En av de organisationer som fått finansiering är Nyföretagarcentrum. Enligt deras verksamhetsberättelse har 16 500 personer fått rådgivning under året för start av eget företag. En undersökning som Novus genomförde 2019 visar att 84 procent av företagen som startats och fått rådgivning av Nyföretagarcentrum fortfarande är aktiva efter tre år samt att endast 1 procent av företagen har gått i konkurs.

Den myndighetsgemensamma webbportalen verksamt.se har under 2019 vidareutvecklats när det gäller råd och stöd vid export, däribland frågor om brexit. Vidare har bl.a. annat ny digitaliseringsinformation och en tjänst för att stötta arbetet med kompetensutveckling utvecklats. Antalet användare fortsatte att öka under 2019. Under året hade verksamt.se 3,2 miljoner användare, en ökning med 7 procent jämfört med 2018 och det gjordes 2,1 miljoner inloggningar, en ökning med 11 procent. Under det första kvartalet 2020 ökade antalet besökare kraftigt, då många företagare sökte sig till verksamt.se under pandemin för att hitta aktuell information om åtgärder för företag.

I en enkätundersökning bland användarna instämde 72 procent i att verksamt.se gör det enklare att starta och driva företag, och ytterligare 20 procent i att verksamt.se till viss del gör det enklare att starta och driva företag. Under hösten 2019 togs de första stegen mot ett modernare verksamt.se. Under 2019 genomförde Tillväxtverket tillsammans med ett antal myndigheter 21 s.k. starta-företag-dagar. Sammanlagt deltog 2 829 personer, varav 61 procent kvinnor.

Det finns inga nya data för kännedom om och attityder till företagande jämfört med föregående års budgetproposition. Av den anledningen redovisas inte den indikatorn i denna budgetproposition.

Diversifierat företagande

En strategiskt viktig dimension för att stärka den svenska konkurrenskraften är näringslivets variationsrikedom. Regeringen eftersträvar ökad diversitet bland företag och företagare avseende bl.a. kön, bakgrund, ålder, sektorer och företagsform.

Almi har sedan flera år tillbaka ett särskilt uppdrag att nå kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Andelen företagare som är kvinnor eller har utländsk bakgrund bland de företag som får finansiering eller rådgivning ska vara högre än motsvarande andel i den totala företagsstocken och bland nystartade företag. Under 2019, precis som 2018, lyckades Almi nå målet vad gäller företagare med utländsk bakgrund, men inte helt nå målet vad gäller företagande kvinnor. Andelen kvinnor bland Almis kunder uppgick 2019 till 28 procent, jämfört med 33 procent i kontrollgruppen nystartade företag och 28 procent i företagsstocken. Andelen kunder med utländsk bakgrund uppgick till 31 procent, vilket är högre än i båda kontrollgrupperna.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen bör vidta åtgärder för att säkerställa en mer detaljerad redovisning från Almi av hur verksamheten når kvinnor (bet. 2019/20:NU6 punkt 2, rskr. 2019/20:23). Under 2019 genomfördes en översyn av Almis uppdragsmål. Inom ramen för arbetet har såväl de rekommendationer som Riksrevisionen lämnade i rapporten Jämställdhet i Almis låneverksamhet – otydlig styrning och åiterrapportering (RiR 2019:7) som riksdagens tillkännagivande beaktats. Målet avseende kvinnors företagande och relaterade krav på

återrapportering har tydliggjorts i den ägaranvisning som beslutades vid bolagsstämman för Almi den 27 april 2020. Med detta anser regeringen att riksdagens tillkännagivande är tillgodosett och därmed slutbehandlat.

Under 2018–2020 har 24 miljoner kronor per år från anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* avsatts till entreprenörskap bland unga och under 2019 ytterligare 10 miljoner kronor för insatser i grund- och gymnasieskolan. Medlen har använts till finansiering av insatser och aktörer som stöttar entreprenörskap bland unga i grund- och gymnasieskola (via Statens skolverk) och i högre utbildning (via Tillväxtverket) men också för strukturpåverkande arbete. Medlen har bl.a. annat möjliggjort för fler unga att få del av information och kunskap om entreprenörskap, praktiskt pröva på företagande inom ramen för sin utbildning samt få rådgivning inför företagsstart. Verksamhetsbidraget till Föreningen för entreprenörskap i högre utbildning har enligt deras återrapportering 2019 bl.a. annat bidragit till genomförandet av 605 inspirationsaktiviteter med 26 203 deltagare och till affärsutvecklingsaktiviteter med 15 512 deltagare. Inom Ung Företagsamhets (UF) verksamhet i gymnasie- och gymnasie-särskolan drevs det 10 534 UF-företag av totalt 33 706 elever under läsåret 2019/2020, jämfört med 9713 UF-företag av totalt 31 513 elever läsåret 2018/19. Satsningarna på Ung Företagsamhet och Framtidsfrön har enligt organisationerna bl.a. annat resulterat i att både elever och personal på ett strukturerat sätt fått kunskap om entreprenörskap och entreprenöriellt lärande samt arbetat med entreprenörskap i skolan.

Vinnova och Tillväxtverket redovisar i sina delrapporteringar av de uppdrag som myndigheterna har kopplat till regeringens strategi för sociala företag att myndigheterna genom ett flertal olika insatser, bidragit till att ge sociala företag bättre möjligheter att långsiktigt bidra med nya innovativa lösningar för ett mer hållbart och inkluderade Sverige. Till exempel har Vinnova tillsammans med Tillväxtverket finansierat etableringen av Effektfullt, ett tvärsektorielt nätverk för effektmätning, vilket är en central utmaning inom socialt företagande och social innovation.

En lånegaranti för de kulturella och kreativa näringarna lanserades i november 2019 av Marginalen Bank Bankaktiebolag. I ett inledningsskede möjliggör garantin en utlåning om totalt 200 miljoner kronor och garantin fick ett positivt bemötande av sektorn. Under de inledande månaderna har hittills 20 miljoner kronor lånats ut till företag inom sektorer som film, musik m.fl. Lånegarantin är inrättad inom en sektorsövergripande del av EU-programmet Kreativa Europa och administreras av Europeiska investeringsfonden (EIF).

För att belysa företagandets diversitet används uppgifter om andelen företag som har en operativ företagsledare som är kvinna respektive man eller en operativ företagsledare som är kvinna respektive man och född i ett annat land.

Tabell 4.13 Operativa företagsledare

Procent

	2014	2015	2016	2017	2018
Andel företag med en kvinna som operativ företagsledare	28,6	28,8	28,5	29,0	28,6
Andel företag med en man som operativ företagsledare	71,4	71,2	71,5	71,0	71,4
Andel företag med en utrikes född operativ företagsledare	14,8	15,3	15,7	16,1	16,6
Andelen utrikes födda av de kvinnor som är operativa företagsledare	17,2	17,5	17,9	18,0	18,5
Andelen utrikes födda av de män som är operativa företagsledare	13,9	14,4	14,8	15,3	15,8

Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

För utrikes födda som operativa företagsledare har andelen ökat under perioden 2014–2018. Andelen kvinnor som operativa företagsledare är däremot i princip oförändrad under samma period. Utöver dessa finns dock en del företag med delat ledarskap, där en av företagsledarna är kvinna eller utrikes född.

Turism och besöksnäring

Den totala turismkonsumtionen uppgick under 2019 till drygt 306 miljarder kronor och ökade därmed med 2,5 procent jämfört med 2018 enligt Tillväxtverkets preliminära statistik. År 2019 fanns 102 497 årsarbetskrafter i besöksnäringen vilket är en minskning med 0,9 procent jämfört med 2018.

Tabell 4.14 Omsättning för turism i Sverige

Miljoner kronor (fasta priser)

	2017	2018	2019
Svenskars turismkonsumtion i Sverige	189 746	201 856	206 481
Utländska besökares konsumtion i Sverige (export)	99 328	102 319	99 770
Total konsumtion i Sverige	289 075	304 175	306 251

Källa: Tillväxtverket

V.S. VisitSweden AB:s verksamhet syftar till att stärka besöksnäringens internationalisering och bidra till besöksnäringens långsiktiga konkurrenskraft och till att Sverige har en hög attraktionskraft som turistland utomlands. År 2019 uppgick turismens exportvärde, dvs. vill säga utländska turisternas konsumtion i Sverige, till drygt 99 miljarder kronor. Av de 17,4 miljoner övernattningar från utlandet som gjordes i Sverige under 2019 kom 12 miljoner från V.S. VisitSweden AB:s sju fokusmarknader (Frankrike, Indien, Kina, Nederländerna, Storbritannien, Tyskland och USA), vilka ökade med 7,1 procent, eller 802 554 fler övernattningar, jämfört med 2018. Under 2019 uppgick det samlade PR-värdet av V.S. VisitSweden AB:s insatser till ca 970 miljoner kronor.

Tillväxtverket arbetar sedan 2015 för att stärka besöksnäringens långsiktiga konkurrenskraft, bl.a. inom ramen för regeringsuppdraget att främja en hållbar produktutveckling med fokus på natur- och kulturturism (N2015/08958/FF). Ett antal projekt har i denna satsning genomförts vars resultat och genererade kunskap har använts i bredare skala och därmed kunnat stärka destinationer och lokal attraktionskraft över hela landet. Inom ramen för uppdraget har ca 200 exportmogna natur- och kulturbaserade produkter utvecklats och ca 1 000 företag har deltagit.

Tillväxtverkets näringslivssatsningar syftar till att stödja besöksnäringen i hela landet, vilket även bedöms bidra till att uppfylla målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken. En förstärkning av vandrings- och cykelleder skapar förutsättningar för fler konkurrenskraftiga och hållbara destinationer där företag kan verka och växa. Tillväxtverket har arbetat i projekt med att främja utvecklingen på olika platser i landet sett utifrån lokal och regional attraktionskraft.

Tillväxtverkets arbete med statistik och analys har bedrivits och utvecklats. Arbetet har syftat till att förbättra möjligheterna att mäta effekter och lägga prognoser och därmed bidra till en ökad förståelse för turismmarknadens funktionssätt och drivkrafter. Analyserna och den alltmer utvecklade statistiken kan utgöra underlag för beslut på regional och lokal nivå.

Tillväxtverket ska, enligt myndighetens instruktion, ansvara för kunskaps- och kvalitetsutveckling samt samverkan och samordning inom turism. Ett exempel på sådan samordning är besöksnäringens myndighetsgrupp där 16 statliga myndigheter

och bolag deltar. Arbetet har under 2019 resulterat i ny kunskap om modeller och verktyg för att inkludera turism i transportinfrastrukturplanering, att attrahera utländska investeringar, kompetensbehov samt att stödja satsningar inom hållbar turism.

Natur- och kulturverksamheter är ofta viktiga besöksanledningar och bidrar därmed till besöksnäringens utveckling. Natur- och kulturturism är också ett viktigt område inom det nationella skogsprogrammet (se utg.omr. 23 avsnitt 2.8.3).

4.4 Analys och slutsatser

Uppfyllelse av det näringspolitiska målet 2019

Den svenska konkurrenskraften har stärkts under 2019 jämfört med 2018. Den relativa enhetsarbetskostnaden har minskat vilket innebär en ökad produktivitet och ett förbättrat konkurrensläge i förhållande till konkurrentländer. Den svenska handeln med omvärlden visar också på förbättring under året, samtidigt som denna förbättring får anses som måttlig.

I syfte att stärka den svenska konkurrenskraften genomförs insatser inom utgiftsområdet som ska förbättra ramvillkor och väl fungerande marknader vilket stärker företags konkurrenskraft, stärker förutsättningarna för innovation och förnyelse samt stärker entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv.

Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft

I takt med att globalisering och konkurrenstryck tilltar är det viktigt att skapa goda och konkurrenskraftiga ramvillkor för att starta, driva, äga, utveckla och avveckla företag i hela Sverige. Indikatorerna för delmålet för ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft visar sammantaget på en ekonomi i stark utveckling även under 2019. Företags kapitalförsörjning har förstärkts under året. Under året har också den tidigare ökade bristen på arbetskraft vänt och pekar på att arbetskraftsbehovet tillgodoses bättre än föregående år. Lagar och regler fortsätter att utgöra ett av de största upplevda hindren för företagens tillväxt vilket ligger i linje med motsvarande undersökning 2017. Indikatorerna för delmålet visar därmed på en förbättring jämfört med föregående år, framför allt har näringslivets brist på arbetskraft minskat sedan 2018.

Av de internationella mätningar och index som redovisats i tabell 4.14 Internationella konkurrenskraftsmätningar framgår vidare att svenska företag har konkurrenskraftiga förutsättningar och ramvillkor i förhållande till omvärlden Tidigare års trend att Sverige faller tillbaka något i placeringarna i flera av mätningarna har nu brutits. Det beror främst på att Sverige ytterligare har kunnat stärka sin position inom tidigare starka områden. Förhållandet mellan olika indikatorer som ligger till grund för undersökningarna är för Sveriges del i huvudsak oförändrat jämfört med föregående år.

Förenkla för företagen

Digitala tjänster och automatisering av processer bedöms bidra till att förenkla för företagare. Den samhällsekonomiska nyttan av exempelvis Serverat bedömdes av Tillväxtverket vid utgången av 2019 uppgå till ca 105 miljoner kronor årligen. Det arbete som bedrivits inom Serverat har hittills endast omfattat ett fåtal branscher. Om digitalisering ska få ett systematiskt genomslag för svenska företag förutsätter det att fler branscher och tillståndsgivningsprocesser omfattas. Mer omfattande

förenklingseffekter för företagen kan uppnås genom att de underliggande regelverken förenklas.

Möjligheten att lämna in årsredovisningar digitalt till Bolagsverket bidrar till regeringens mål om att minska företagens uppgiftsbörda och effektivisera statliga myndigheters och näringslivets informationshantering.

De statliga myndigheternas arbete med att korta sina handläggningstider är fortsatt angeläget. Det är även angeläget att myndigheterna tillhandahåller lättillgänglig och begriplig information om vilka regler som gäller för en specifik verksamhet och att det finns en transparens så det är möjligt att följa hur långt det enskilda ärendet kommit i handläggningsprocessen samt att myndigheterna utvecklar det som ryms i begreppet bemötande. Tidig information om förväntad handläggningstid och transparens fram till beslut är av stor vikt för den enskilde som ska starta en näringsverksamhet och för den som ska utvidga sin verksamhet och t.ex. också behöver banklån.

En betydande andel av de kostnader som uppstår från lagstiftning och regler härrör från regelverk beslutade på EU-nivå. Den enskilt högsta ökningen av en sådan kostnad under 2019 följer av Europaparlamentets och rådets förordning 2019/1242/EU av den 20 juni 2019 om fastställande av normer för koldioxidutsläpp från nya tunga fordon. Det är därför fortsatt viktigt med målsättningar att minska kostnader för företagen som uppstår på grund av regelgivning på EU-nivå, systematiska konsekvensutredningar och att stödja Europeiska kommissionens initiativ inom förenklingsområdet.

Väl fungerande marknader

Regeringens åtgärder för väl fungerande marknader med effektiv konkurrens samt ändamålsenliga ekonomiska stödåtgärder, värddar marknadsdynamiken och säkerställer att konkurrenskraftiga företag har en arena att utveckla och pröva sina affärsidéer på så att de kan växa, anställa och därigenom skapa jobb. Sammantaget tyder uppföljningen av Konkurrensverkets resultat inom konkurrenstillsynen på en över lag effektiv konkurrenstillsyn även om det finns potential till förbättring som t.ex. nämnts av Riksrevisionen. Konkurrensen i Sverige bedöms enligt Konkurrensverket fungera väl även om det finns områden, såsom byggmarknaden, där konkurrensen kan bli bättre.

Regeringen har i arbetet med kompletteringen av statsstödsregelverket medverkat till att garantera en fortsatt strikt statsstödsregim och en stark EU-kommission som kan säkerställa att statsstödsreglerna efterlevs och tillämpas enhetligt inom EU. Detta säkerställer i sin tur lika konkurrensförhållanden på den inre marknaden. Det finns dock utrymme för utveckling. Regeringen har därför arbetat för att EU:s ordinarie regler för statsstöd ska reformeras så att de inte motverkar, utan bidrar till omställningen till ett fossilfritt samhälle och genomförandet av Parisavtalet. Uppdaterade regler på området väntas antas redan under andra hälften av 2021.

Som en följd av den pågående pandemin har regeringen vidtagit en rad åtgärder som bedöms ha bidragit till att bibehålla Sveriges konkurrenskraft i ett svårt läge. De åtgärder av dessa som är anmälningspliktiga har anmälts till EU-kommissionen för granskning och godkännande med det tillfälliga statsstödsregelverket som grund.

Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse

Det svenska näringslivets innovationsförmåga och förnyelse är god, men behöver stärkas ytterligare som ett instrument för att stärka den svenska konkurrenskraften. Företagens utgifter för forskning och utveckling visar enligt preliminära siffror en ökning jämfört med föregående år. Andelen företag med innovationsverksamhet har

ökat i jämförelse med föregående år. Samtidigt visar Statistiska centralbyråns mätningar av företags innovationssamarbeten att de har minskat. Satsningar på innovation och förnyelse har givit positiva effekter. Detta syns exempelvis i ökad spridning av ny teknik, nya patent, höjda kunskapsnivåer och tillkomst av nya samverkanskonstellationer. Regeringen bedömer exempelvis att resultaten från arbetet med strategin för smart industri har bidragit till att små och medelstora företag tar del av och genomför processinnovationer i högre utsträckning än vad som annars hade varit fallet. De högkvalitativa industriella investeringar som tillkommit inom smart industriarbetet skapar också förutsättningar för tillväxt på sikt eftersom de medför ökad tillverkning, försäljning och kunskapshöjning inom nya områden som t.ex. grön omställning av samhället med förnybar energi och produktion av högteknologiska produkter. De generella indikatorerna för patent och varumärken är relativt oförändrade. Varumärkes- och mönsterskyddsansökningar har minskat något samtidigt som antalet patentansökningar har ökat jämfört med året innan vilket gör att förnyelseförmågan kan bedömas som fortsatt god. Sammantaget visar de utvalda indikatorerna att den svenska innovations- och förnyelseförmågan i huvudsak kännetecknas av kontinuitet. Inga påfallande förskjutningar har skett. Samtidigt förstärker årets utfall när det gäller andelen företag med innovationssamarbeten den fallande trenden sedan 2012 där dessa, trots att insatser gjorts för att öka samarbeten, fortsätter att försvagas.

Under våren 2020 har den pågående pandemin kommit att påverka inriktningen på statens insatser för innovation och förnyelse. På kort sikt har insatser gjorts för att skapa förutsättningar för företag att motstå konkurser, men på längre sikt är det angeläget att skapa förutsättningar för näringslivet att investera i innovation och förnyelse. Regeringen bedömer att leverantörsindustrin har betydande tillväxtpotential och det finns tendenser, som har identifierats av bl.a. Tillväxtverket och som kan förstärkas av följderna av pandemin, att företag vill ha leverantörer närmare sig.

Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv

Det svenska näringslivets dynamik och mångfald bedöms som fortsatt relativt god. Insatser för ökad diversitet har genomförts och indikatorn för mångfald visar på små förändringar sedan föregående år. Sammantaget visar statistiken en marginell ökning av andelen företag som drivs av utrikes födda företagsledare. Detta gäller både för kvinnor och för män. Insatser har också genomförts för att generellt skapa bättre förutsättningar för entreprenörskap och för små och medelstora företag. Nyföretagandet för 2019 är på samma nivå som 2018. Då det gäller attityder och färdigheter för företagande saknas data för 2018, men ett stort antal insatser både vad gäller informationsspridning och rådgivning har genomförts under året och bedöms uppnå sina syften, vilket exempelvis indikeras av ett ökat nyttjande av tjänster på verksamt.se. Med hjälp av uppgifter från det internationella forskningsprojektet Global Entrepreneurship Monitor (GEM) går det att visa att andelen av befolkningen som har för avsikt att starta ett företag inom tre år har ökat under 2019. Även andelen som antingen är entreprenör i vardande eller äger och leder ett nytt företag har ökat under det senaste året. Sammantaget visar resultaten för delmålet vare sig förbättring eller försämring jämfört med föregående år, snarare kontinuitet.

Tillväxtverket och V.S. VisitSweden AB:s respektive insatser bedöms ha bidragit till Sveriges attraktionskraft som turistland och till besöksnäringens konkurrenskraft, vilken förväntas bidra till hållbar utveckling i hela landet. Genom att turism och besöksnäringen stärks bidrar det till attraktiva platser för boende, besökare, företag och investeringar. Det har stor betydelse för besöksnäringens långsiktiga konkurrenskraft att Sverige fortsatt har en hög attraktionskraft som turistland. Värden

som unik natur, hållbarhet, ett rikt kulturarv och kulturverksamheter är exempel på besöksanledningar som kan bidra till besöksnäringens och turismens utveckling.

Turismen har utvecklats i positiv riktning under 2019 men med start i mars 2020 blev besöksnäringen en av de sektorer som drabbades hårdast av de restriktioner och förändrade beteendemönster som följde på pandemin. Förutsättningarna för besöksnäringen och för turismen i Sverige försämrades väsentligt på kort tid. De lärdomar som framkommit inom ramen för t.ex. regeringsuppdraget att främja en hållbar produktutveckling med fokus på natur- och kulturturism kan vara värdefulla för näringens fortsatta utveckling och återhämtning.

4.5 Förvaltningen av bolag med statligt ägande

Regeringen ska aktivt förvalta statens tillgångar i form av aktierna i bolagen med statligt ägande så att deras värdeutveckling och avkastning blir den bästa möjliga givet ett balanserat risktagande samt att de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs väl. För att åstadkomma detta är det bl.a. viktigt att ge bolagen förutsättningar och möjligheter att utvecklas och fortsätta konkurrera på sina marknader. Det är viktigt att staten är en aktiv, professionell ägare med fokus på långsiktigt värdeskapande.

Statens ägarpolicy och principer för bolag med statligt ägande beslutades av regeringen i februari 2020. I ägarpolicyen redogör regeringen för uppdrag och mål, tillämpliga ramverk och viktiga principfrågor avseende styrningen av bolag med statligt ägande. Av denna framgår att bolag med statligt ägande ska agera föredömligt inom området hållbart företagande och i övrigt agera på ett sådant sätt att de åtnjuter offentligt förtroende. För staten som ägare är det viktigt att bolag med statligt ägande arbetar för en sund och säker arbetsmiljö, respekt för mänskliga rättigheter, goda och anständiga arbetsvillkor, en minskad klimat- och miljöpåverkan, att de nationella miljö- och klimatmålen samt det s.k. Parisavtalet ska uppnås, en god affärsetik, anti-korruption, beaktar mångfaldsaspekten samt ett ansvarsfullt agerande inom skatteområdet. Bolag med statligt ägande ska inom ramen för sin verksamhet analysera de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 för att identifiera de mål som bolaget genom sin verksamhet påverkar och bidrar till. Bolagen ska även vara föredömen i jämställdhetsarbetet och aktivt arbeta med jämställdhetsfrågor i sin verksamhet. Som ett led i att framtidssäkra den statligt ägda bolagsportföljen ställer regeringen nu också krav på att bolagen ska bedriva ett aktivt, systematiskt, ambitiöst och ansvarsfullt säkerhetsarbete.

Aterrapportering av vissa frågor

Riksdagen har tillkännagett att regeringen bör se över hur uppdragen för SJ AB, Green Cargo AB och Jernhusen AB kan tydliggöras så att samhällets behov av klimatsmarta järnvägstransporter i högre utsträckning kan tillgodoses (bet. 2013/14:TU19 punkt 2, rskr. 2013/14:373). När det gäller Jernhusen AB angav regeringen i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 24 avsnitt 3.7) att det finns anledning att förtydliga uppdraget för att understryka det viktiga ansvaret Jernhusen AB har som förvaltare av bl.a. stationer och depåer och att ärendet bereds inom Regeringskansliet. Vid årsstämman i Jernhusen AB den 27 april 2020 beslutades att bolagets uppdrag enligt bolagsordningen ska förtydligas enligt följande: ”Bolaget ska, inom ramen för affärsmässighet, utveckla, förvalta och äga fastigheter, tillhandahålla fastighetsrelaterade tjänster och andra tjänster med anknytning till kollektivt resande och godstransporter på järnväg samt bedriva därmed förenlig verksamhet. Inriktningen av verksamheten ska vara på stationer, stationsområden med stationsnära stadsutveckling, depåer samt kombiterminaler. Bolaget ska, i samverkan med transportsystemets aktörer, bidra till att de av riksdagen beslutade

transportpolitiska målen uppnås. Bolaget ska vara ledande i utvecklingen av ett effektivt och hållbart transportsystem i syfte att främja och stödja kollektivt resande och godstransporter på järnväg.” Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är tillgodosett i den del det avser Jernhusen AB. I de delar som avser Green Cargo AB och SJ AB är tillkännagivandet redan tillgodosett (prop. 2015/16:1 utg.omr. 24 avsnitt 3.7 och prop. 2019/20:1 utg.omr. 24 avsnitt 3.6). Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

4.5.1 Green Cargo AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:17 *Kapitalinsatser i statligt ägda företag* besluta om kapitaltillskott om högst 1 400 000 000 kronor till Green Cargo AB.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget får användas av regeringen, efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall, för bl.a. kapitalinsatser i statligt ägda företag.

Green Cargo AB (Green Cargo) är ett statligt helägt bolag som bedriver godstransporter på järnväg. Bolaget har omkring 1 800 anställda och omsatte under 2019 4,3 miljarder kronor. Genom bolagets transportnätverk körs varje dygn omkring 400 godståg, som trafikerar omkring 300 platser i Sverige, Norge och Danmark och via samarbetspartners nås stora delar av Europa.

Green Cargo har en marknadsandel (nettoton km) om ca 50 procent på den svenska marknaden för godstransporter på järnväg. Green Cargo är den enda aktören i Sverige som erbjuder vagnslasttransport, vilket innebär bokning av transport av en eller flera vagnar i en befintlig tågavgång. Vagnslasttransporterna motsvarar ca 40 procent av bolagets omsättning. Verksamhetens storlek och dess miljömässiga fördelar jämfört med transporter med andra trafikslag innebär att Green Cargo har betydelse för Sveriges förutsättningar att uppnå de av riksdagen beslutade klimatmålen.

Green Cargo har under längre tid haft bristande lönsamhet och har därför genomfört flera besparingsprogram. Den svaga marknadsutvecklingen, ökade kostnader för infrastruktur samt bristande intern effektivitet har dock inneburit fortsatta lönsamhetsproblem, vilket har begränsat bolagets investeringsutrymme. Under 2018 initierades ett åtgärdsprogram för att åstadkomma nödvändiga resultatförstärkningar per 2022. Minskade volymer under 2018 och 2019 har dock resulterat i betydande förluster för bolaget, vilket förvärrats av den pågående pandemin. Detta har lett till en försämrad soliditet, risk för en akut brist på eget kapital och i förlängningen risk för obestånd.

Regeringen bedömer dock att bolaget har en i grunden sund affärsplan och att Green Cargo, liksom övriga aktörer inom godstransporter på järnväg, fortsatt kommer att ha en viktig roll för såväl klimatomställningen som för svenskt näringsliv och dess konkurrenskraft. För att stimulera transporter med järnväg avser regeringen att förlänga och vidareutveckla miljökompensationen för godstransporter på järnväg som tillförs 400 miljoner kronor per år under perioden 2021 till 2025. Ambitionen är att en fortsatt miljökompensation ska effektiviseras för att ytterligare öka miljöstyrningen och träffsäkerheten (se utg.omr. 22 avsnitt 3.6.2). Regeringen bedömer att miljökompensationen ger förutsättningar för bolaget att realisera sin affärsplan och förbättra sin finansiella ställning. Regeringen bedömer dock att ett kapitaltillskott om upp till 1 400 000 000 kronor krävs för att möjliggöra nödvändiga investeringar samt skapa en hållbar och väl avvägd kapitalstruktur i bolaget och undvika att en obeståndssituation uppstår.

Regeringen bedömer att det föreslagna kapitaltillskottet, med beaktande av den föreslagna miljökompensationen, förväntas generera en marknadsmässig avkastning. Bedömningen stöds av utlåtande från en extern rådgivare. Kapitaltillskottet ska därmed ges i enlighet med den marknadsekonomiska investeringsprincipen och utgör inte statligt stöd enligt det EU-rättsliga regelverket.

Mot denna bakgrund bör regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:17 *Kapitalinsatser i statligt ägda företag* besluta om kapitaltillskott om högst 1 400 000 000 kronor till Green Cargo.

4.5.2 V.S. VisitSweden AB

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att uppdraget för V.S. VisitSweden AB ändras i enlighet med regeringens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen beslutade i juni 1995 bl.a. att staten skulle medverka i marknadsföringen av Sverige som turistland på vissa utlandsmarknader. Verksamheten skulle drivas i bolagsform och turistnäringens företag inbjudas att bli delägare i bolaget (prop. 1994/95:177, bet. 1994/95:KrU28, rskr. 1994/95:395). V.S. VisitSweden AB (Visit Sweden) som bildades 1995 marknadsför Sverige som besöksmål utomlands och spelar en viktig roll i att locka utländska målgrupper att ta del av Sveriges erbjudanden som turistland.

Visit Sweden ägdes initialt gemensamt av staten och besöksnäringen genom Svensk Turism Aktiebolag med hälften vardera. I syfte att stärka styrningen av bolaget och ge möjlighet för staten att finansiera den omställning som givet förändrade marknadsförutsättningar krävs för att bolaget även framöver ska kunna leverera den samhällsnytta som bolagets verksamhet innebär har riksdagen bemyndigat regeringen att förvärva Svensk Turisms aktier i Visit Sweden och att förtydliga bolagets uppdrag (prop. 2019/20:1 utg.omr.24, bet. 2019/20:FiU1, rskr. 2019/20:59). Förvärvet genomfördes den 1 januari 2020 och innebär att bolaget numera i sin helhet ägs av staten. I samband med genomförandet av förvärvet har bolagets uppdrag förtydligats och omfattar bl.a. att genom effektiva kommunikationskanaler marknadsföra Sverige som turistland hos utländska målgrupper och bidra till att öka Sveriges attraktionskraft som besöksmål. Bolagets uppdrag utgör i denna del ett samhällsuppdrag.

För att möjliggöra för Visit Sweden att fortsatt ha en nyckelroll i marknadsföringen av Sverige, kunna samverka med destinationsbolag och besöksnäringens organisationer och för att öka Sveriges attraktionskraft som besöksmål bör bolagets uppdrag utvidgas till att avse marknadsföring av Sverige som besöksmål inte bara för utländska utan också inhemska målgrupper. Vidare bör bolaget även framgent, på marknadsmässiga villkor och med marknadsmässig avkastning, kunna bedriva public relations- och marknadsföringsåtgärder avseende enskilda destinationer i Sverige och Sverige som turistland.

4.5.3 Överlåtelse av statens aktier i Vasallen AB till Statens Bostadsomvandling AB SBO

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 överlåta statens aktier i Vasallen AB till Statens Bostadsomvandling AB SBO.

Skälen för regeringens förslag: Vasallen AB (Vasallen) bör på sikt avvecklas i enlighet med riksdagens tidigare beslut (prop. 1996/97:4, bet. 1996/97:FöU1, rskr. 1996/97:36, prop. 1996/97:150, bet. 1996/97:FiU20, rskr. 1996/97:284). Vasallen har nu i huvudsak avyttrat samtliga fastigheter som bolaget ägt. Då bolaget ansvarar för

garantitider och ansvarstider som löper på tio år från godkänd slutbesiktning men inte bedriver någon verksamhet längre behöver bolaget avvecklas på ett effektivt sätt. Genom att överföra aktierna till ett annat av staten helägt bolag kan kostnaderna minskas under avvecklingsfasen. Statens Bostadsomvandling AB SBO bör få uppdraget att förvalta Vasallen under avvecklingsfasen eftersom Statens Bostadsomvandling AB SBO har den verksamhet i den statliga bolagsportföljen som mest liknar Vasallens. Regeringen föreslår därför att statens aktier i Vasallen AB utan vederlag överläts till Statens Bostadsomvandling AB SBO.

4.6 Politikens inriktning

I en tid av stora samhällsutmaningar och behov av snabb omställning till ett mer hållbart och inkluderande välfärdssamhälle behöver Sverige använda sin position som ett ledande innovationsland för att fortsätta stärka Sveriges konkurrenskraft och svensk exports kapacitet att växa på nya marknader. Under våren 2020 har pandemin medfört stora påfrestningar på samhällsekonomin och näringslivet. Därför har omfattande insatser genomförts för att skapa förutsättningar för näringslivet att hantera förändringar på marknaden, efterfråge- och intäktsbortfall och konkurser. Det går ännu inte att överblicka alla de konsekvenser som pandemin har och kommer att medföra för det svenska näringslivet.

Pandemin medför en accelererad omställning inom näringslivet. Behovet av grön omställning, digital strukturomvandling och långsiktig kompetensförsörjning har ökat och är prioriterade utvecklingsområden för regeringen. Det nationella innovationsrådet är, med sin breda sammansättning och arbetssätt under statsministerns ledning, ett verktyg för att identifiera centrala frågeställningar och konkretisera lösningar kring strategiska framtidsfrågor för att möta de stora utmaningar samhället står inför. Genomslaget för rådets verksamhet och dess prioriteringar stärks genom de medel som tidigare avsatts kopplade till rådet att användas för strategiska insatser inom ramen för rådets arbete och prioriteringar.

Sveriges ekonomi stärks genom att ett mer konkurrenskraftigt och innovativt näringsliv främjas och möjligheterna att bli, verka och lyckas som företagare underlättas. Sverige är en industrination som bidrar till lösningar för grön omställning, vilket både skapar jobb i hela landet och stärker förutsättningarna för svenskt näringsliv att lyckas på globala marknader. En viktig förutsättning för omställning och stärkt konkurrenskraft är unga innovativa företag. Dessa företag kan utgöra en viktig del av Sveriges framtida näringsliv inom nya styrkeområden, men även genom sin roll i nuvarande och framtida värdekedjor för många svenska och internationella företag. Vidare är jämställdhet mellan män och kvinnor en strategisk prioriterad fråga inom näringspolitiken.

En politik för stärkt konkurrenskraft och näringslivets återhämtning

Regeringens fyra samverkansprogram: Hälsa och life science, Näringslivets digitala strukturomvandling, Näringslivets klimatomställning och Kompetensförsörjning och livslångt lärande samlar deltagare från näringsliv, universitet och högskolor, civila samhället samt det offentliga och bidrar till att skapa gemensamma målbilder, initiativ och samla resurser för att främja nya innovationer och uppskalning av lösningar för att möta utpekade samhällsutmaningar och bidra till uppfyllandet av Agenda 2030. Därigenom bidrar samverkansprogrammen också till uppfyllandet av Parisavtalet.

För regeringen är det viktigt att forskning och innovation skapar hållbar tillväxt och bidrar till att dämpa den pågående pandemins effekter på samhällsekonomin. I denna budgetproposition föreslår regeringen att de statliga anslagen för forskning och

innovation totalt bör öka med 3,4 miljarder kronor 2021 se utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Vissa av dessa medel avses användas för satsningar på forskning och innovation inom utgiftsområde 24. Den kommande forsknings- och innovationspolitiska propositionen kommer att vara betydelsefull för att utveckla den svenska konkurrenskraften, bland annat för den gröna omställningen och samhällets digitalisering. Detta är av strategisk betydelse i återstarten av den svenska ekonomin. Det är viktigt med innovationssatsningar av systemkaraktär som har som målsättning att främja innovation och stärka det svenska forsknings- och innovationssystemets förmåga att hantera och bidra till att lösa samhällsutmaningar. Sverige behöver en välutvecklad innovationsinfrastruktur, såsom test- och demonstrationsverksamhet samt forskningsinfrastrukturer, för att utveckla nya lösningar på samhällsutmaningar, attrahera internationella investeringar och knyta samman olika delar av forsknings- och innovationssystemet. Satsningarna kommer att bidra till att stärka och utveckla samverkan mellan innovativa miljöer, lärosäten och näringsliv i hela landet. Synergier med EU:s insatser eftersträvas och kommer att genomsyra de olika satsningarna för att uppnå ett starkt svenskt deltagande i EU:s kommande ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa. I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen kommer satsningarna och inriktningen för politiken att presenteras närmare.

Genom strategin för smart industri verkar regeringen fortsatt för att industrin i hela Sverige ska öka sin konkurrenskraft och sitt deltagande i främst de högkvalificerade delarna av de globala värdekedjorna. Genomförandet kommer att kopplas samman med genomförande av EU:s industristrategi från mars 2020. Programmet fordonsstrategisk forskning och innovation fortsätter som ett avtalsreglerat program för samverkan. Regeringen föreslår även att programmet förstärks genom en satsning på riktat stöd till forskning, utveckling och marknadsintroduktion för arbetsmaskiner om 50 miljoner kronor per år 2021–2022.

Sveriges långsiktiga konkurrenskraft är beroende av att fler startar och utvecklar företag. Attityder och förmågor grundläggs tidigt i livet. Genom fortsatta satsningar på ungas entreprenörskap och innovationskraft stärks ungas kompetens och förutsättningar att komma in på arbetsmarknaden. Regeringen föreslår därför att 18 miljoner kronor per år avsätts under 2021–2024 för att fortsatt stödja entreprenörskap inom skolväsendet och högre utbildning (se även utgiftsområde 16, avsnitt 4.5.1).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den skyndsamt och fortlöpande bör granska stödåtgärdernas sammanlagda påverkan på företagen och återkomma till riksdagen med förslag på åtgärder som särskilt stärker de enskilda näringsidkarnas möjligheter att överbrygga konsekvenserna av covid-19 (bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:353). Regeringen delar riksdagens syn på behovet av att granska stödåtgärdernas sammanlagda påverkan på företagen och avser att tillse att en strukturerad uppföljning görs. Tillkännagivandet är ännu inte tillgodosett i denna del. Regeringen har i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängda och förstärkta stöd och ersättningar med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:4) föreslagit att ett nytt ekonomiskt stöd till enskilda näringsidkare vars nettoomsättning minskat i större omfattning till följd av spridningen av covid-19 införs. Tillkännagivandet är tillgodosett i denna del.

Näringslivets gröna omställning

Näringslivets gröna omställning bidrar till global miljönytta. Genom samverkansprogrammet Näringslivets klimatomställning ska genomförandet av färdplaner underlättas. Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland och nå nettonollutsläpp av växthusgaser senast 2045. Detta åstadkoms bl.a. genom en fortsatt

konkurrenskraftig och hållbar industri som kan ta fram lösningar för grön omställning och skapa jobb i hela landet. Regeringens klimatpolitiska handlingsplan respektive strategin för cirkulär ekonomi pekar ut riktningen för den gröna omställningen. Teknikutveckling och innovation bidrar till giftfria cirkulära och klimatsmarta lösningar, stärkt konkurrenskraft, ökad sysselsättning och för att nå de nationella och internationella miljö- och klimatmålen. Regeringen föreslår därför en satsning på metaller och mineral ur sekundära källor som omfattar 25 miljoner kronor per år 2021–2022. Sverige bidrar bäst till att lösa världens största utmaning som klimatfrågan utgör genom att vara ett föregångsland och genom bl.a. export av hållbara innovationer i form av cirkulära och klimatsmarta varor, tjänster och lösningar. Projekt av gemensamt europeiskt intresse (IPCEI) är ett verktyg för att stärka de industriella ekosystemen och främjar tekniker som möjliggör fossilfria lösningar. Regeringen föreslår därför en satsning på svenskt deltagande i IPCEI-projekt som uppgår till 200 miljoner kronor per år 2021–2022 och 70 miljoner kronor per år 2023–2027.

Flera forsknings- och utvecklingsprojekt inom bioekonomi har placerat Sverige i en internationellt ledande position vad gäller teknologier, processer och produkter i tidig utvecklingsfas. RISE driver i dag olika projekt för uppskalning och industriell optimering av forskningsresultat via ett antal testbäddar. För att accelerera omställningen till en resurseffektiv och cirkulär bioekonomi krävs en modernisering av befintliga testbäddar för bioraffinaderier. För detta föreslår regeringen en satsning omfattandes 200 miljoner kronor 2021 och 150 miljoner kronor 2022.

För att skapa förutsättningar för att Sverige ska kunna ställa om för att nå miljö- och klimatmålen och förbättra sin konkurrenskraft behöver fördelarna i ett teknikskifte mot hållbarhet tas tillvara. Teknikskiftet kräver kapitalintensiva industriinvesteringar med lång livslängd och stora risker vilket innebär stora utmaningar avseende möjligheter att erhålla marknadsfinansiering. För att möjliggöra stora industriinvesteringar som skapar värde i form av miljö- och klimatvinster föreslår regeringen införandet av statliga kreditgarantier för större investeringsprojekt i Sverige som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket.

Godstransporter på järnväg bidrar till ett mer miljövänligt transportsystem. Regeringen föreslår att det statliga bolaget Green Cargo AB tillförs ett kapitaltillskott för att möjliggöra nödvändiga investeringar, skapa en hållbar kapitalstruktur i bolaget samt undvika att en obeståndssituation uppstår. Kapitaltillskottet ges mot bakgrund av att medel samtidigt tillförs för att stärka järnvägens konkurrenskraft genom en förlängd och vidareutvecklad miljökompensation för godstransporter på järnväg (se utg.omr. 22). Miljökompensationen behöver godkännas av EU-kommissionen.

Regeringen avser att verka för att EU:s regler för statsstöd reformeras så att de bidrar till omställningen till ett fossilfritt samhälle och genomförandet av Parisavtalet. En sådan omställning är av extra vikt i ett läge då ekonomin är i en omvandlingsprocess som följd av pandemin. Regeringen avser därmed att arbeta för att det framtida statsstödsregelverket, utan att rubba dess grundprinciper, möjliggör för medlemsstaterna att använda åtgärder som innebär offensiva satsningar på klimatområdet. Det innebär också att regeringen avser att arbeta för att klimatskadliga stöd ska fasas ut. Regeringen har i dialog med andra medlemsstater påbörjat detta arbete. Det nya regelverket planeras att finnas på plats i slutet av 2021.

Näringslivets digitalisering

Digitaliseringen ger näringslivet stora möjligheter till innovation, utveckling och stärkt konkurrenskraft samt möjligheter för företag att verka och utvecklas i hela landet. Utmaningar och möjligheter som följer av den digitala strukturomvandlingen och

införandet av nya teknologier står i fokus för samverkansprogrammet Näringslivets digitala strukturomvandling. Samverkansprogrammet ska stärka förutsättningarna för näringslivet att utveckla världsledande digital teknik och lösningar och ha bredast möjliga användning av digitala lösningar som är centrala för konkurrenskraft och innovation. Programmet ska även skapa förutsättningar för att digitaliseringen i ökad utsträckning ska bidra till lösningar på olika samhällsutmaningar.

För att säkerställa internationell konkurrenskraft, möjliggöra hållbara och mer cirkulära och resurseffektiva lösningar samt utvecklad välfärd krävs att Sverige kan utveckla och skala upp nya, innovativa och banbrytande teknikområden, digitala tillämpningar och lösningar där säkerhetsperspektiv ingår som en naturlig del. Regeringen ser ett behov av att utveckla och stärka svensk förmåga inom avancerade digitala teknologier, kompetensområden och affärsmodeller. Detta kan ske i forskningsnära samverkan mellan stora och små företag, näringsliv och offentlig sektor på olika nivåer och omfatta forskning, innovation samt utveckling av test- och demonstrationsmiljöer. Vidare är det viktigt att samla spetskompetens och resurser för att sprida kunskap och möjliggöra tillämpning av digitala lösningar och verktyg brett i näringslivet, ett område där tillgången på stöd i dag är begränsad. Insatser för att möta ovanstående behov kommer att beskrivas närmare i den kommande forsknings- och innovationspolitiska propositionen.

Med teknikutveckling och digitalisering följer bättre förutsättningar för hållbar tillväxt, minskad klimat- och miljöpåverkan och en cirkulär ekonomi. Digital teknik utgör därför inte bara ett viktigt verktyg för ökad konkurrenskraft och bättre välfärd utan kan även användas för grön omställning. Digitaliseringen ökar mängden data och god tillgång till högkvalitativa och säkra data är förutsättningar för förbättrade analyser samt för utvecklingen av nya affärsmodeller och tillämpningar där digital teknik som exempelvis artificiell intelligens (AI) används. För att främja innovation i privat och offentlig verksamhet verkar regeringen för att tillgången till offentlig sektors data ska vara god samt att offentliga och privata aktörer ska ha goda förutsättningar och incitament för att dela data på säkert sätt.

Digitaliseringen innebär även stora möjligheter för myndigheterna att ge anpassad myndighetsinformation och tjänster till företagare. Den kraftigt ökade användningen av webbtjänsten verksamt.se under våren 2020 visar tydligt på behovet av snabb och företagsanpassad information även under kris. Regeringens ambition är att verksamt.se fortsatt ska vara ett viktigt redskap för att förenkla och underlätta för företagare.

Life science

Sverige ska vara en ledande life science-nation. Life science-sektorns betydelse som basnäring kan inte överskattas, vilket coronapandemin åskådliggjort. Innovations-takten inom life science-området är hög och kommer att kunna bidra till snabb utveckling av prevention, diagnostik, behandling, uppföljning, rehabilitering och rehabilitering. Genom fortsatta satsningar inom forskning, utbildning och innovation förbättras hälsan i befolkningen, sjukvården och omsorgen utvecklas och effektiviseras och Sveriges ekonomiska välfärd stärks. Regeringen anser att utvecklingen inom life science behöver drivas gemensamt och samordnat från nationell, regional och lokal nivå, i nära samverkan med näringslivet samt universitet och högskolor. Ansvarsfull, säker och etisk policyutveckling ska ge Sverige en internationellt ledande ställning i den omställning mot precisionsmedicin, som baseras på nyttiggörande av hälso- och vårddata, AI och avancerade behandlingar. För genomförandet av samverkansprogrammet för hälsa och life science samt den nationella life science-strategin prioriteras satsningar på tvärspektoriell forskning och

innovation, proteinforskning och läkemedelsproduktion samt individanpassad diagnostik och vård. Detta kommer att presenteras närmare i den kommande forsknings- och innovationspolitiska propositionen.

Näringslivets kompetensförsörjning

Den gröna omställningen, digital strukturomvandling och utvecklingen till en ledande life science-nation leder till förändringar på arbetsmarknaden genom digitalisering och teknisk utveckling samt förändrar näringslivets behov av kompetens. En förutsättning för att företag ska vara konkurrenskraftiga på en global marknad och växa i Sverige är tillgång på arbetskraft med kompetens som matchar näringslivets behov. Brist på arbetskraft med rätt kompetens har som en konsekvens blivit ett av de mest akuta problemen på svensk arbetsmarknad. För att möta framtidens förändrade kompetensbehov är satsningar på utbildning, att attrahera och behålla kompetens inom landet och möjligheten till vidareutbildning och kompetensutveckling genom hela arbetslivet viktiga delar i regeringens politik för stärkt konkurrenskraft. Samverkansprogrammet kompetensförsörjning och livslångt lärande ska, genom samverkan med näringslivet och samhällets övriga aktörer, bidra till att utveckla infrastrukturen för livslångt lärande och kompetensförsörjning.

Under korttidsarbete frigörs tid för arbetstagaren. Om denna används för kompetensinsatser, kan kompetensnivån hos arbetstagare och i företaget höjas. Regeringen föreslår därför att arbetsgivare med arbetstagare i korttidsarbete ska kunna få ersättning för kompetensinsatser. Korttidsarbetet blir då en möjlighet för företaget att inte bara överleva de allvarliga ekonomiska svårigheter det nu är i, utan att också investera i kompetens som kan stärka företaget på kort och lång sikt. För individen innebär det en möjlighet att stärka sin ställning både på arbetsplatsen och på arbetsmarknaden som helhet. Individernas lärande bidrar i sin tur till att öka samhällets samlade kompetens och motverka kompetensbrister. På så sätt bibehålls och stärks Sveriges konkurrenskraft (se utg.omr. 16 avsnitt 5.5).

En stark och hållbar besöksnäring

Besöksnäringen bidrar till en hållbar lokal och regional utveckling i hela landet. Efter många års positiv utveckling drabbades besöksnäringen tidigt av coronapandemin med konsekvenser som ett högt antal konkurser, uppsägningar och varsel över hela landet. Det är därför avgörande med insatser som bidrar till återhämtning av besöksnäringens branscher. Det samma gäller för leverantörer och aktörer som besöksnäringen bygger sina produkter och tjänster på. Det är viktigt med samverkan mellan olika områden, däribland kulturens, friluftslivets och idrottens betydelse för besöksnäringen. Regeringen avser därför att satsa på besöksnäringen med inriktning på ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar turism samt en satsning på ekoturism som bidrar till sysselsättning och attraktiva platser för boende, besökare, företag och investeringar i hela landet. Inom ramen för satsningen ska Tillväxtverkets arbete med att bygga och sprida kunskap i hela besöksnäringssystemet stärkas. Vidare satsar regeringen på att stärka V.S. VisitSweden AB som fortsätter ha en nyckelroll i marknadsföringen av Sverige som turismland. Regeringen föreslår därför särskilda insatser för besöksnäringens återhämtning om 120 miljoner kronor 2021.

Förenkling

Förenklingspolitiken är en viktig del av näringspolitiken och bidrar till att främja svensk tillväxt och konkurrenskraft. Regeringens utgångspunkt är att den samlade regelgivningen ska bidra till att säkra de ekonomiska, miljömässiga och sociala värden som enskilda regler syftar till att skydda, samtidigt som proportionalitetsprincipen

beaktas och företagens konkurrenskraft och tillväxtförmåga främjas. De nuvarande målen för förenklingspolitiken löper ut under 2020. Regeringen avser återkomma i närtid med beslut om nya mål för förenklingspolitiken som främjar svensk konkurrenskraft samt omställnings- och innovationsförmåga. Förenklingspolitikens inriktning ska, utöver regelgivning och lagstiftning, även omfatta tillämpning, styrning och utvärdering. De nuvarande målen kommer vara styrande för regeringens arbete på området till dess nya mål beslutats.

4.7 Förslag om ändringar i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete

4.7.1 Ärendet och dess beredning

Den 15 februari 2018 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att dels analysera om och i så fall hur systemet med statligt stöd vid korttidsarbete kan göras mer konkurrenskraftigt, dels överväga om det finns behov av att koppla ihop systemen med åtgärder för bland annat validering, utbildning eller annan kompetensutveckling (dir. 2018:5). Utredningen, som antog namnet Utredningen om ett mer konkurrenskraftigt system för stöd vid korttidsarbete, har redovisat sitt uppdrag i två betänkanden.

Den 15 augusti 2018 redovisades delbetänkandet Ett mer konkurrenskraftigt system för stöd vid korttidsarbete (SOU 2018:66). Det ligger till grund för ändringar i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete som den 2 april 2020 beslutades av riksdagen, efter förslag från regeringen i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:132) och med vissa justeringar som föreslogs av Finansutskottet (bet. 2019/20:FiU51, rskr. 2019/20:199). Ändringarna trädde i kraft den 7 april 2020, men tillämpas från och med den 16 mars 2020.

Därefter har ytterligare ändringar i lagen om stöd vid korttidsarbete gjorts. Inom Regeringskansliet (Finansdepartementet) togs promemorian En tillfällig förstärkning av stödet vid korttidsarbete (Fi2020/01877/S1) fram, som efter remissbehandling har legat till grund för propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Fler kraftfulla åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:166), som beslutades av regeringen den 14 maj 2020. Riksdagen har, i enlighet med förslag i propositionen, dels beslutat lagen (2020:375) om tillfällig förstärkning av stöd vid korttidsarbete som gäller arbetstagares arbetstids- och löneminskning under stödmånader som infaller under perioden 1 maj–31 juli 2020, dels beslutat lagen (2019/20:378) om ändringar i lagen om stöd vid korttidsarbete, som innebär utökade möjligheter till kontroller för att upptäcka fusk (bet. 2019/20:FiU59 rskr. 2019/20:276). Den sistnämnda lagen trädde i kraft den 1 juni 2020.

Den 18 februari 2019 redovisade Utredningen om ett mer konkurrenskraftigt system för stöd vid korttidsarbete sitt slutbetänkande Stöd för validering eller kompetensåtgärder i samband med korttidsarbete (SOU 2019:10), som behandlas i denna proposition. En sammanfattning av betänkandet, i relevanta delar, finns i *bilaga 1* och betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Utbildningsdepartementet (U2019/03834/GV).

Under den fortsatta beredningen har ett antal myndigheter och organisationer beretts tillfälle att yttra sig över ett utkast till proposition, vars förslag i sak överensstämmer med förslagen i denna proposition. Detta gäller Datainspektionen, Skatteverket, Tillväxtverket, Företagarna, Landsorganisationen i Sverige (LO), Saco, Svenskt Näringsliv och Tjänstemännens centralorganisation (TCO). Synpunkter har inkommit från

samtliga. Några organisationer har också inkommit med spontana yttranden. Det gäller Sveriges Ingenjörer, Teknikföretagen och parterna inom industrin (IF Metall, Unionen, Teknikföretagen och Industriarbetsgivarna). De inkomna synpunkterna behandlas i avsnitt 4.7.4, 4.7.5, 4.7.6, 4.7.7, 4.7.9 och 4.7.10. Yttrandena finns tillgängliga i Utbildningsdepartementet (U2019/03834).

4.7.2 Kompetensinsatser vid korttidsarbete är en investering för individen, arbetsgivarna och samhället

Utvecklingen inom arbetslivet medför behov av ny och utvecklad kompetens. För att arbetsgivare ska kunna bibehålla eller stärka sin konkurrenskraft måste de kunna möta kompetensbehoven. Den kompetens arbetstagare inledningsvis har med sig in i arbetslivet räcker i många fall inte, utan behöver fyllas på och förfinas i ett livslångt lärande.

Utveckling av kompetens kan ske såväl genom ett formellt lärande, t.ex. genom kurser inom högskolan, yrkeshögskolan eller kommunal vuxenutbildning, som genom ett icke-formellt lärande, t.ex. inom folkhögskolan, personalutbildning hos arbetsgivaren, eller informellt lärande på arbetsplatsen. Med hjälp av validering kan arbetsgivarna synliggöra den kompetens arbetstagarna har och bygga vidare på den.

Kompetensinsatser kräver tid och ekonomiska resurser

Kompetensinsatser, dvs. insatser som syftar till att höja eller validera kompetensen hos en arbetstagare, kräver ofta resurser i form av såväl tid som medel. Ett dilemma för företagen är att det ofta är svårt att frigöra tid för kompetensinsatser i tider då produktionstakten är hög och ekonomin gynnsam. Under mindre gynnsamma ekonomiska förhållanden är dilemmat det motsatta, eftersom arbetsgivarna då ofta saknar medel för kompetensinsatser. Det finns därför mycket att vinna på att tillföra ekonomiska resurser för kompetensinsatser vid tillfällen då företag har tid men saknar medel, såsom då företag drabbas av tillfälliga och allvarliga ekonomiska svårigheter eller i en synnerligen djup lågkonjunktur.

Vid korttidsarbete frigörs tid

År 2014 infördes systemet med korttidsarbete, som innebär att företag kan få ekonomiskt stöd för en minskning av arbetstid och löner under en synnerligen djup lågkonjunktur. Syftet är att stödja sysselsättningen och dämpa arbetslösheten i synnerligen djupa lågkonjunkturer. Därefter har riksdagen, efter förslag från regeringen i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:132), beslutat att även företag, som utan egen förskyllan får tillfälliga men allvarliga ekonomiska svårigheter, ska kunna få stöd under normala konjunkturcykler (bet. 2019/20: FiU51, rskr. 2019/20:199). Efter förslag i samma proposition och med anledning av de samhällsekonomiska effekterna av åtgärder som vidtas för att motverka spridningen av det nya coronaviruset beslutade riksdagen även att under en begränsad period, den 16 mars 2020 till och med den 31 december 2020, höja statens andel av kostnaden för korttidsarbete från en tredjedel till tre fjärdedelar av den totala kostnaden. Riksdagen har vidare, efter nya förslag från regeringen i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Fler kraftfulla åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:166), beslutat om bl.a. tillfällig förstärkning av stödet under maj–juli 2020. Se vidare avsnitt 4.7.3.

Med kompetensinsatser kan korttidsarbetet bli en investering

Vid korttidsarbete frigörs, som ovan nämnts, tid för arbetstagarna. Om denna tid används för kompetensinsatser kan kompetensnivån i företaget höjas, samtidigt som företaget inte riskerar minskad produktion. Korttidsarbetet innebär då en möjlighet för företaget att inte bara överleva en lågkonjunktur eller allvarliga ekonomiska svårigheter, utan också investera i kompetens som kan stärka företaget på kort och lång sikt. För individen innebär det en möjlighet att stärka sin ställning både på

arbetsplatsen och på arbetsmarknaden som helhet. Individernas lärande bidrar i sin tur till att öka ett samhälles samlade kompetens. På så sätt bibehålls och stärks Sveriges konkurrenskraft.

4.7.3 Nuvarande reglering

Systemet med stöd vid korttidsarbete regleras i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete, som trädde i kraft den 1 januari 2014. Som nämnts var syftet med införandet av lagen att kunna stödja sysselsättningen och dämpa arbetslösheten i synnerligen djupa lågkonjunkturer. Bakgrunden var erfarenheterna från den lågkonjunktur som blev följd av finanskrisen 2008. System för korttidsarbete hade då tillämpats i flera andra länder och utvärderingar av dessa talade för att de hade haft positiva effekter på sysselsättningen under krisen. Eftersom Sverige efter finanskrisen har haft en kontinuerligt god ekonomisk tillväxt fram till den ekonomiska nedgång som är en följd av det nya coronaviruset som orsakar covid-19 har de ursprungliga bestämmelserna i lagen hittills aldrig tillämpats. Som nämnts har dock lagen på senare tid i flera omgångar kompletterats så att stöd även kan lämnas under normala konjunkturcykler under en begränsad tid till arbetsgivare som på grund av tillfälliga ekonomiska svårigheter behöver införa korttidsarbete.

Nedan redogörs för den nuvarande regleringen av stöd vid korttidsarbete vid en synnerligen djup lågkonjunktur, regleringen avseende stöd vid korttidsarbete under normala konjunkturcykler samt de ytterligare kompletteringar av lagen om stöd vid korttidsarbete som gjorts våren 2020.

Regleringen om stöd vid korttidsarbete vid en synnerligen djup lågkonjunktur

Regeringen aktiverar systemet vid en synnerligen djup lågkonjunktur

Vid en synnerligen djup lågkonjunktur eller om det är sannolikt att en sådan är nära förestående får stödet vid korttidsarbete aktiveras genom att regeringen meddelar föreskrifter (5 §). Stödperioden kan som längst uppgå till två år, därefter måste minst två år förflyta innan beslut om en ny stödperiod kan fattas (6–8 §). Syftet med dessa villkor är att begränsa samhällsekonomiskt oönskade effekter av stödet (prop. 2013/14:1, s. 342 f.). Effekter som man vill undvika kan t.ex. vara sådana undanträngningseffekter som kan uppstå när arbetstillfällen bevaras i lågproduktiva företag, dvs. att ökade offentliga utgifter istället för att bidra till ekonomisk tillväxt minskar eller tränger undan privata investeringar. Man vill också undvika dödviktseffekter, dvs. att stöd lämnas till företag som ändå skulle ha valt att behålla sin personal även i avsaknad av statlig subvention.

Förutsättningar för stöd vid synnerligen djupa lågkonjunkturer

När stödet aktiveras gäller det hela landet och alla branscher. Rätten till stöd gäller arbetsgivare som är juridiska personer eller fysiska personer som bedriver näringsverksamhet. Lagen gäller dock inte staten, landsting, kommuner, kommunalförbund och samverkansorgan eller juridiska personer, över vilka nämnda organ var för sig eller tillsammans har ett direkt eller indirekt inflytande, såvida inte verksamheten avser affärsverksamhet. Lagen gäller heller inte arbetsgivare där verksamheten i huvudsak är finansierad av allmänna medel och där det enligt en offentligrättslig reglering ankommer på det allmänna att tillhandahålla verksamheten (3 §).

Preliminärt stöd

Ansökan om och beviljande av stöd vid korttidsarbete sker i två faser bestående av dels preliminärt stöd, dels slutligt stöd som fastställs efter avstämning. Som allmänna förutsättningar för preliminärt stöd gäller att arbetsgivaren ska vara registrerad som

arbetsgivare hos Skatteverket under jämförelsemånaden (9 §). Med jämförelsemånaden avses den kalendermånad som infaller tre månader före den månad då regeringen föreskriver att stöd vid korttidsarbete ska lämnas. Stöd får inte lämnas till arbetsgivare som har näringsförbud eller skatte- och avgiftsskulder som överlämnats till Kronofogdemyndigheten (10 §).

För arbetstagare gäller att stöd endast får lämnas för arbetstagare som var anställda hos arbetsgivaren under hela eller en del av jämförelsemånaden med samma eller högre sysselsättningsgrad som under stödmånaden och för vilka arbetsgivaren var skyldig att betala arbetsgivaravgifter. Stöd lämnas inte för arbetstagare som tillhör arbetsgivarens familj (11 §). Innebörden är att stöd ska kunna lämnas för alla anställda, oavsett anställningsform och då även för arbetstagare med olika former av tidsbegränsade anställningar (prop. 2013/14:1 s. 349).

För att ge rätt till preliminärt stöd ska en arbetstagares arbetstidsminskning vid deltagande i korttidsarbete under en avtalsperiod uppgå till 20, 40 eller 60 procent av ordinarie arbetstid (12 §). Löneminskningen ska uppgå till 12 procent av ordinarie lön om arbetstidsminskningen är 20 procent, till 16 procent om arbetstidsminskningen är 40 procent och till 20 procent om arbetstidsminskningen är 60 procent (13 §). De angivna nivåerna är fasta och kan inte ändras i centrala eller lokala avtal. Stöd kan lämnas till såväl arbetsgivare som är bundna av kollektivavtal som arbetsgivare som inte har kollektivavtal. Förutsättningarna för att få preliminärt stöd ser dock något annorlunda ut för de två fallen. För att arbetsgivare som är bundna av kollektivavtal ska kunna få stöd vid korttidsarbete krävs att arbetstagaren ska vara bunden av ett kollektivavtal om korttidsarbete som slutits eller godkänts av central arbetstagarorganisation. De närmare förutsättningarna för tillämpningen av avtalet och vilka arbetstagare som berörs ska regleras i ett lokalt avtal (15 §). För att en arbetsgivare som inte är bunden av ett kollektivavtal ska kunna få stöd krävs i stället att arbetstagarens deltagande i korttidsarbete ska ha stöd i ett skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Dessutom krävs det att minst 70 procent av arbetstagarna inom en driftsenhet ska delta i korttidsarbete under en stödmånad. Den avtalade arbetstids- och löneminskningen ska vara densamma för alla deltagande arbetstagare (16 §).

Ansökan om preliminärt stöd lämnas till Skatteverket som är handläggande myndighet (37 §). Ansökan ska ha kommit in inom två kalendermånader från utgången av en stödmånad (18 §). Preliminärt stöd utbetalas genom en kreditering av arbetsgivarens skattekonto (32 §).

Slutligt stöd

En arbetsgivare som erhållit preliminärt stöd är skyldig att göra en avstämning, som innebär en jämförelse och bedömning av om den genomsnittliga arbetstids- och löneminskningen som har tillämpats för varje arbetstagare överensstämmer med de angivna nivåerna i lagen och de avtal som slutits. Bestämmelser om hur denna avstämning ska göras finns i 19–24 §§.

En arbetsgivare är skyldig att betala tillbaka skillnaden mellan preliminärt och slutligt stöd om det preliminära stödet har beräknats på en större arbetstids- och löneminskning än den som faktiskt tillämpats (26 §).

En arbetsgivare kan också ha rätt till ytterligare stöd motsvarande skillnaden mellan preliminärt och slutligt stöd, om det preliminära stödet har beräknats på en lägre arbetstids- och löneminskning än den som faktiskt tillämpats (27 §).

Arbetsgivaren är skyldig att göra en anmälan till Skatteverket om avstämning och sammanställa de belopp som arbetsgivaren är skyldig att betala eller har rätt till (28–

29 §§). Om en anmälan om avstämning inte ges in i rätt tid eller inte innehåller korrekta uppgifter om återbetalningsskyldighet är arbetsgivaren skyldig att återbetala allt stöd (30 §). En arbetsgivare som har ansökt om eller fått stöd ska ge Skatteverket tillfälle att granska verksamheten med avseende på arbetsgivarens rätt till stöd och lämna de uppgifter som behövs för granskningen (38 §).

En arbetsgivare är skyldig att betala tillbaka allt preliminärt stöd som har betalats ut för en arbetstagare under en avtalsperiod om tillämpad genomsnittlig arbetstids- och löneminskning inte motsvarar en och samma nivå som anges i 12 och 13 §§ i lagen (25 §).

Fördelning av kostnader vid synnerligen djupa lågkonjunkturer

Vid fördelningen av kostnaderna för korttidsarbete är utgångspunkten att dessa ska delas av tre parter, arbetstagare, arbetsgivare och staten. Staten bär en tredjedel av kostnaden oavsett hur stor arbetstidsminskning som tillämpas. Arbetsgivare och arbetstagare bär dock olika stora andelar beroende på vilken nivå av arbetstidsminskning som överenskommit. Arbetstagarna bär en högre andel av kostnaden vid det första steget där arbetstiden minskas med 20 procent. Ju större arbetstidsminskning desto större andel av kostnaden bärs av arbetsgivaren. Anledningen till detta är att lagstiftaren har velat säkerställa att arbetstagarna endast går med på att delta i korttidsarbete om det bidrar till att undvika uppsägningar.

Ett kompletterande system för stöd vid korttidsarbete under normala konjunkturcykler har införts

Riksdagen har i enlighet med regeringens förslag i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:132, bet. 2019/20:FiU51, rskr. 2019/20:199) beslutat att införa ett nytt, kompletterande system för stöd vid korttidsarbete. Det innebär att stöd vid korttidsarbete under en normal konjunkturcykel och under en begränsad tid kan lämnas till arbetsgivare som på grund av tillfälliga ekonomiska svårigheter behöver införa korttidsarbete. Stödet kan lämnas till en enskild arbetsgivare efter godkännande av Tillväxtverket. Ett sådant godkännande får bara lämnas om 1. Arbetsgivaren har fått tillfälliga och allvarliga ekonomiska svårigheter, 2. de ekonomiska svårigheterna har orsakats av något förhållande utom arbetsgivarens kontroll, 3. de ekonomiska svårigheterna inte rimligen hade kunnat förutses eller undvikas, och 4. arbetsgivaren har använt sig av andra tillgängliga åtgärder för att minska kostnaden för arbetskraft. För en närmare beskrivning av vad dessa krav innebär hänvisas till ovan nämnda proposition s. 52 f.

För det kompletterande systemet gäller samma ordning med preliminärt stöd och avstämningar samt samma fasta nivåer för arbetstids- och löneminskning som i det tidigare systemet. Det innebär att arbetstidsminskningen ska uppgå till 20, 40 eller 60 procent av ordinarie arbetstid och att löneminskningen för motsvarande nivåer uppgår till 12, 16 respektive 20 procent av ordinarie lön. Statens andel av kostnaderna uppgår för varje steg till en tredjedel. Stöd får inte lämnas till en arbetsgivare som vid tidpunkten är skyldig att upprätta en kontrollbalansräkning enligt 25 kap. 13 § aktiebolagslagen (2005:551), är föremål för företagsrekonstruktion enligt lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion, eller är på obestånd.

Det kompletterande systemet har en kortare stödperiod

Stödperioden för det kompletterande stödet begränsas till sex månader med möjlighet till förlängning i tre månader. Bakgrunden är bedömningen att stödperioden för det nya stödet bör vara betydligt kortare än för det nuvarande stödet vid djupare ekonomiska kriser. En kortare stödperiod bidrar till att minska risken för att stödet används i verksamheter som har strukturella snarare än tillfälliga problem. En karens-period om

24 månader gäller för stödet. Med karenperiod avses den tidsperiod som måste förflyta innan arbetsgivare som tidigare fått stöd vid korttidsarbete återigen kan beviljas en ny period med korttidsarbete.

En tillfällig ökning av statens andel av kostnaderna under 2020

Det nya kompletterande systemet trädde i kraft den 7 april 2020 och gavs på grund av den kris coronaviruset utlöst retroaktiv effekt. De nya bestämmelserna ska således tillämpas för tid från och med den 16 mars 2020.

För att möta arbetsgivarnas behov i krisens spår ansåg regeringen vidare att det finns skäl att under en begränsad period, den 16 mars 2020 till och med den 31 december 2020, höja statens andel av kostnaden för korttidsarbete från en tredjedel till tre fjärdedelar av den totala kostnaden.

Ytterligare komplettering av lagen om stöd vid korttidsarbete samt en tillfällig förstärkning av stödet

Riksdagen beslutade den 27 maj 2020, i enlighet med regeringens förslag i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Fler kraftfulla åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:166, bet. 2019/20:59, rskr. 2019/20:276), om ytterligare en förändring i lagen om stöd vid korttidsarbete. Denna innebär att nya bestämmelser om utökade möjligheter för den handläggande myndigheten att genom kontrollbesök i verksamhetslokaler och på annan plats där arbetsgivaren bedriver verksamhet kontrollera huruvida de arbetsgivare som har ansökt om eller fått stöd vid korttidsarbete är berättigade till sådant stöd, har införts (36 a §). Ändringen trädde i kraft den 1 juni 2020.

Vidare beslutade riksdagen samtidigt, efter förslag i samma proposition, en ny tillfällig lag, lagen (2020:375) om tillfällig förstärkning av stöd vid korttidsarbete. Genom den kunde en arbetstagares arbetstidsminskning under stödmånader som inföll under perioden 1 maj–31 juli 2020 uppgå till 80 procent av ordinarie arbetstid och vid en sådan arbetstidsminskning skulle en arbetstagarens löneminskning uppgå till 12 procent av ordinarie lön i stället för vad som anges i lagen om stöd vid korttidsarbete. Den tillfälliga lagen trädde i kraft den 1 juni 2020 och upphörde att gälla vid utgången av juli 2020. Den upphävda lagen gäller dock fortfarande för stödmånader som infallit under perioden 1 maj–31 juli 2020.

Den 30 juni 2020 beslutade riksdagen ytterligare en ändring i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete, nämligen att arbetsgivare ska lämna in en anmälan om avstämning inom fyra, istället för två, veckor efter avstämningstidpunkten, när preliminärt stöd har lämnats enligt 5 a § (29 §). Lagändringen trädde i kraft den 6 juli 2020.

4.7.4 Arbetsgivare som får stöd vid korttidsarbete ska också kunna få ersättning för kostnader för kompetensinsatser

Regeringens förslag: Arbetsgivare som får stöd vid korttidsarbete och som anordnar kompetensinsatser under den genom korttidsarbete arbetsbefriade tiden ska få ersättning för kostnader för sådana insatser. Med kompetensinsatser avses insatser som syftar till att höja eller validera kompetensen hos en arbetstagare. För att få ersättning ska det bl.a. krävas att de närmare förutsättningarna för kompetensinsatserna regleras i ett lokalt kollektivavtal eller ett skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren.

Regeringens bedömning: Arbetsgivare bör kunna få stöd för lönekostnader vid korttidsarbete oavsett om kompetensinsatser genomförs eller inte. Det bör inte krävas att frågan om kompetensinsatser berörs i avtalet om stöd vid korttidsarbete för att

stöd för lönekostnader vid korttidsarbete ska lämnas om arbetsgivaren inte anordnar kompetensinsatser under den arbetsbefriade tiden. Det bör inte heller krävas att arbetsgivare som anordnar kompetensinsatser utan att ansöka om ersättning för kostnader för sådana insatser reglerar insatserna i avtal för att stöd för lönekostnader vid korttidsarbete ska lämnas.

Utredningens förslag och bedömning: Överensstämmer delvis med regeringens förslag och bedömning. Utredningen föreslår att uttrycket kompetensåtgärder används. Med kompensåtgärder avser utredningen validering eller åtgärder som syftar till att höja kompetensen hos en arbetstagarare. Utredningen föreslår inte att de närmare förutsättningarna för kompetensinsatserna regleras i ett lokalt kollektivavtal eller ett skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagararna. Utredningen föreslår i stället att det i avtalet om korttidsarbete mellan parterna ska framgå huruvida de har för avsikt att använda delar av den genom korttidsarbete frigjorda tiden till kompetensinsatser, och att en sådan avsiktsförklaring ska vara en förutsättning för att kunna få stöd vid korttidsarbete.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget att stöd ska utgå för kompetensåtgärder och bedömningarna dels att möjligheten att få stöd vid korttidsarbete utan kompetensinsatser bör kvarstå, dels att det saknas anledning att skilja mellan företagsspecifika åtgärder och åtgärder som stärker arbetstagararnas anställningsbarhet. Det gäller bl.a. *Arbetsförmedlingen, Tillväxtverket, Valideringsdelegationen, Företagarna, Landsorganisationen (LO)*, samt *Bil Sweden* och *Fordonskomponentgruppen FKG* som har lämnat ett gemensamt yttrande, och *parterna inom industrin*, som också har lämnat ett gemensamt yttrande. De parterna som står bakom svaret är *Grafiska Företagen, Gröna arbetsgivare, GS Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch, IKEM – Innovations- och kemiindustrierna i Sverige, Industriarbetsgivarna, IF Metall, Jernkontoret, Livsmedelsarbetareförbundet, Livsmedelsföretagen, Skogsindustrierna, Sveriges Ingenjörer, Svemin, Teknikföretagen, TMF – Trä- och Möbelföretagen* och *Unionen*. Både *Svenskt Näringsliv* och *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* ansluter sig till det parts-gemensamma svar som parterna inom industrin har lämnat in.

Många remissinstanser framhåller att det är positivt med en möjlighet för arbetsgivarna att använda den tid som frigörs vid korttidsarbete för kompetensåtgärder i form av utbildning och validering, t.ex. *Arbetsförmedlingen, Företagarna* och *parterna inom industrin*. *Tillväxtverket* bedömer att ansatsen att företag ska kunna fokusera på kompetensförsörjning under arbetsbefriad tid är positiv och att den i händelse av lågkonjunktur kan vara en av de komponenter som säkerställer en bibehållen kapacitet inför en konjunkturvändning. Flera remissinstanser, däribland *LO* och *parterna inom industrin*, delar utredningens bedömning att stöd vid korttidsarbete inte ska vara förenat med ett krav på att kompetensåtgärder ska genomföras. Flera remissinstanser framför också att de välkomnar utredningens flexibla syn på vilka kompetensåtgärder som ska kunna berättiga till ersättning, däribland *Företagarna* och *parterna inom industrin*. De senare uttrycker vidare att de delar uppfattningen att det saknas skäl att skilja på företagsspecifika åtgärder och åtgärder som stärker arbetstagararnas anställningsbarhet.

När det gäller utbildningsutbud anför *Bil Sweden* och *Fordonskomponentgruppen FKG* samt *parterna inom industrin* att staten behöver ta ett större ansvar för att det ska finnas ett utbildningsutbud som matchar arbetstagararens och arbetsgivarens behov i samband med korttidsarbete.

Valideringsdelegationen välkomnar att utredningen har lyft fram valideringsinsatser som ett viktigt verktyg i samband med kompetenshöjande insatser. *Arbetsförmedlingen* anser att det är särskilt viktigt att aktörer inom det formella utbildningssystemet får ett

tydligt uppdrag och eventuellt resurser kopplade till uppdraget för att kunna erbjuda till exempel valideringsinsatser.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) varnar för att förslaget riskerar att motverka strukturomvandlingar. IFAU anser också att kompetensinsatser i samband med korttidsarbete inte bör ersätta eller kompensera för utebliven kontinuerlig kompetensutveckling. *Konjunkturinstitutet (KI)*, som avstyrker förslaget, pekar på risken för att det minskar företagens incitament att kontinuerligt investera i kompetenshöjande åtgärder. KI anser också att förslaget riskerar att leda till stora statsfinansiella kostnader, och att det finns risk för överutnyttjande och att oseriösa företag missbrukar systemet. *Ekonomistyrningsverket (ESV)*, som också avstyrker förslaget, anser att det riskerar att förstärka de negativa effekter myndigheten ser i utredningens delbetänkande (SOU 2018:66) och pekar på att förslaget riskerar att motverka strukturomvandling och bidra till en samhällsekonomisk förlust.

En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget att det i avtalet om korttidsarbete mellan parterna ska framgå huruvida de har för avsikt att använda delar av den genom korttidsarbete frigjorda tiden till kompetensinsatser, och att en sådan avsiktsförklaring ska vara en förutsättning för att kunna få stöd vid korttidsarbete. Det gäller bl.a. *Arbetsgivarverket*, *Medlingsinstitutet*, *Konkurrensverket*, *Pensionsmyndigheten*, *IFAU*, *Statskontoret*, *Kammarrätten i Stockholm*, *Domstolsverket*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Uppsala universitet*, *Myndigheten för yrkeshögskolan*, *Sveriges a-kassor* och *Trygghetsfonden TSL*.

Arbetsförmedlingen framför att ordningen att åtgärderna ska föregås av en diskussion mellan parterna, eller avtal för de oorganiserade, bidrar till att de berörda parterna tar ett gemensamt ansvar för kompetensutveckling.

Parterna inom industrin betonar att det krävs en lokal överenskommelse för att korttidsarbete ska kunna införas och lyfter fram vikten av att de lokala parterna ges ett avgörande inflytande över vilka insatser som ska genomföras under korttidsarbete. *Företagarna* framför att begreppet parter inte behöver avse fackliga organisationer eftersom många företag inte har kollektivavtal och fackliga parter inte är relevanta i diskussionerna kring insatser för dessa arbetsplatser. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* anser att det bör ställas krav på kollektivavtal för att få tillgång till statligt stöd vid korttidsarbete eftersom en facklig motpart är en garant för att korttidsarbete och kompetensinsatser används där det är relevant och att arbetstagarna skyddas och inte känner sig tvingade att gå med på uppgörelser. LO anser dock att den föreslagna skyddsregeln för arbetsgivare utan kollektivavtal minskar risken att arbetsgivare ska utnyttja systemet, vilket även gäller för förslaget om det extra stödet för kompetensinsatser. LO anser att utredningen är otydlig när det gäller kravet på att arbetsgivare och arbetstagare ska diskutera möjligheten att använda den frigjorda tiden till kompetensinsatser.

Som nämnts i avsnitt 4.7.1 har ett antal myndigheter och organisationer beretts tillfälle att yttra sig över ett utkast till proposition, vars förslag överensstämmer i sak med förslaget i rutan. Samtliga tillstyrker förslaget att arbetsgivare som får stöd vid korttidsarbete och som anordnar kompetensinsatser under den arbetsbefriade tiden ska få ersättning för kostnader för sådana insatser, men flera lämnar också synpunkter på utformningen.

Svenskt Näringsliv och *Teknikföretagen* framför att de motsätter sig att stödet/ersättningen för kompetenshöjande insatser ska vara av en annan karaktär än själva lönekostnadsstödet. De anser att förslaget måste kompletteras så att det framgår att ersättningen för kompetenshöjande insatser är en rättighet för arbetsgivaren, om de förutsättningar som anges i lag är uppfyllda.

TCO och *Teknikföretagen* anser att det behöver förtydligas i lagtexten att de krav på reglering i avtal som ställs för att en arbetsgivare ska få ersättning för kostnader för kompetensinsatser under arbetsbefriad tid inte påverkar rätten att få preliminärt stöd för lönekostnaden vid korttidsarbete.

TCO anser att det är otydligt om det för en arbetsgivare utan kollektivavtal krävs att 70 procent av arbetstagarna deltar i kompetensutvecklingsinsatser för att ersättning ska utgå eller om det räcker med ett skriftligt avtal mellan en enskild arbetstagare och arbetsgivaren. Även *Företagarna* tycker att detta är otydligt. Förbundet anser vidare att alla kompetensinsatser måste kunna avtalas om individuellt med respektive arbetstagare oavsett om företaget har kollektivavtal eller inte.

Teknikföretagen avstyrker förslaget att en förutsättning för att få ersättning för kompetenshöjande insatser ska vara att det träffats avtal om de närmare förutsättningarna för insatserna. Även *Svenskt Näringsliv* motsätter sig detta förslag.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Ersättning för kompetensinsatser i samband med korttidsarbete stärker företagets konkurrenskraft
Korttidsarbete innebär att tid frigörs för arbetstagarna. Om den tid som frigörs används för validering eller för att höja arbetstagarnas kompetens, kan företaget inte bara överleva det bekymmersamma ekonomiska läget utan även investera i kompetens som företaget kan ha nytta av i framtiden.

Utredningen använder begreppet kompetensåtgärder. Regeringen anser dock att ordet åtgärder kan föra tankarna till sådant som genomförs för att rätta till något som är felaktigt eller bristfälligt. Ordet åtgärder används t.ex. i uttrycket arbetsmarknadsåtgärder, d.v.s. åtgärder i samband med arbetslöshet. När det är fråga om korttidsarbete har arbetstagarna en anställning och de insatser som föreslås syftar till att den tid som frigörs under korttidsarbetet ska kunna användas för att öka eller synliggöra arbetstagarnas kompetens. Regeringen föreslår därför att det ord som ska användas är kompetensinsatser. Med kompetensinsatser avses insatser som syftar till att höja eller validera kompetensen hos en arbetstagare.

Kompetensinsatser som bekostas av ett företag är att betrakta som en investering. Investeringar kräver ekonomiska resurser som ett företag normalt inte har under en lågkonjunktur eller under sådana tillfälliga och allvarliga ekonomiska svårigheter som kan utgöra orsak till att korttidsarbete aktualiseras. Om företag får ersättning för kostnader för kompetensinsatser under korttidsarbetet skulle företagen ändå kunna göra denna investering.

Många remissinstanser anser att det är positivt med en möjlighet för arbetsgivarna att använda tiden vid korttidsarbete för kompetensutveckling och validering. *Arbetsförmedlingen* anför att möjligheten bidrar till att stärka det livslånga lärandet och möta den snabba teknikutvecklingen. *Företagarna* ser en stor potential i ambitionen att koppla samman systemet för stöd vid korttidsarbete med validering, utbildning och annan kompetensutveckling. *Parterna inom industrin* uttrycker i sitt gemensamma svar att korttidsarbete, i kombination med ersättning för kompetensåtgärder, erbjuder goda möjligheter att genomföra utbildningsinsatser som stärker arbetstagarnas kompetens och därmed företagets konkurrenskraft. Regeringen delar dessa åsikter och anser att arbetsgivare som får stöd vid korttidsarbete också bör ha möjlighet att få ersättning för kostnader för kompetensinsatser under korttidsarbetet.

Ersättning för kompetensinsatser ger arbetsgivare möjlighet att ta vara på den tid som frigörs vid korttidsarbete

ESV ser en risk i att möjligheten till ersättning för kostnader för kompetensinsatser under korttidsarbete förstärker de negativa effekter som myndigheten anser att de

förslag som utredningen lämnade i sitt delbetänkande, om ett mer konkurrenskraftigt system för korttidsarbete (SOU 2018:66), har. Dessa negativa effekter är enligt ESV att företag får ersättning för kostnader trots att det inte behövs, samt att arbetstagare i högre grad stannar kvar i lågproduktiva företag. Detta kan enligt ESV medföra att fler företag, som egentligen inte behöver förkorta arbetstiden, ansöker om stöd vid korttidsarbete. Det kan i sin tur motverka struktururomvandling och öka kostnaden för korttidsarbete.

Som framgår av avsnitt 4.7.1 och 4.7.3 ligger förslaget i delbetänkandet till grund för det permanenta system för stöd vid korttidsarbete vid normala konjunkturcykler som riksdagen har beslutat om i enlighet med regeringens proposition Extra ändringsbudget för 2020 – Åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:132). Systemet är nu infört och tillämpas. Som nämns i den propositionen finns det system för stöd vid korttidsarbete i den absoluta majoriteten av EU:s medlemsländer och även i flera länder i OECD, bl.a. USA, Kanada och Japan. Syftet med att införa systemet i Sverige var att minska skillnaderna i villkor mellan Sverige och övriga länders system och att därmed undanröja en tydlig konkurrensnackdel för svenska företag. Systemet har utformats för att minska risken för samhällsekonomiskt negativa inläsningseffekter bl.a. genom att stödet kan utnyttjas under en mer begränsad tid än motsvarande stöd under en djup lågkonjunktur, att arbetsgivare, arbetstagare och staten alla bär en del av kostnaden för korttidsarbete, att arbetstids- och löneminskningen ska uppgå till fasta nivåer samt att arbetstids- och löneminskningarna ska ha stöd i centrala och lokala kollektivavtal eller i skriftligt avtal som omfattar minst 70 procent av arbetstagarna på en driftsenhet. Som regeringen har bedömt i den nämnda propositionen bör dessa villkor motverka överutnyttjande och dödviktseffekter. Regeringen har också aviserat att systemet bör utvärderas när det har varit i kraft en viss tid.

Regeringen anser att en komplettering av stödet vid korttidsarbete som innebär att arbetsgivare får en ersättning för kostnader för kompetensinsatser som anordnas under tid som frigörs vid korttidsarbete kan innebära att arbetsgivare som annars inte har råd att satsa på kompetensinsatser gör det. Sådana insatser kan höja såväl individens kompetens som kompetensen på arbetsplatsen som helhet. För individen innebär det en möjlighet att stärka sin ställning både på arbetsplatsen och på arbetsmarknaden som helhet. ESV framför också att det i grunden är bra att den tid som frigörs när korttidsarbete aktiverats används till kompetenshöjande insatser.

Ersättning för kompetensinsatser vid korttidsarbete ska inte ersätta kontinuerlig kompetensutveckling

IFAU anser att det inte kan vara optimalt att utforma en ersättning för kompetensutveckling så att den utgår först när företaget har hamnat i en allvarlig krissituation. En lösning som gör att företaget kan undvika att hamna i en sådan situation måste vara att företräda. IFAU:s uppfattning är att företaget självt är bäst skickat att bedöma när det behöver kompetensutveckla sin personal. Förslaget om ersättning för kompetensinsatser i samband med korttidsarbete är emellertid inte avsett att ersätta eller kompensera för utebliven kontinuerlig kompetensutveckling, utan ger arbetsgivarna möjligheter att utnyttja den tid som frigörs när korttidsarbete införs. IFAU anser också att förslaget att ge arbetsgivarna stöd vid korttidsarbete är bättre än inget stöd alls, och att genomförande av kompetensutvecklande åtgärder under den arbetsbefriade tiden är att företräda framför inaktivitet, för såväl arbetstagare som arbetsgivare. Vidare anser IFAU att insatserna kan vara samhällsekonomiskt berättigade, om de inte tränger undan bättre användning av skattemedel. Regeringen anser att ersättning för kostnader för kompetensinsatser i samband med korttidsarbete är en investering för ekonomiskt pressade arbetsgivare, eftersom de då använder den tid som frigörs under korttidsarbetet till att stärka såväl företaget som individen och

Sveriges konkurrenskraft. Därmed är ersättningen samhällsekonomiskt berättigad. Alternativet är att inte använda tiden för kompetensinsatser och gå miste om denna möjlighet.

KI bedömer att ersättning för kompetensinsatser under korttidsarbete minskar företagets incitament att kontinuerligt investera i kompetenshöjande åtgärder för sina anställda. Myndigheten anser att detta särskilt gäller om statlig ersättning till kompetenshöjande åtgärder skulle betalas även under andra tider än tillfälliga allvarliga ekonomiska störningar som drabbar hela ekonomin. KI anser därmed att det finns risk för överutnyttjande och att oseriösa företag missbrukar systemet. Regeringen vill här lyfta fram att de företag som är berättigade till ersättning för kompetensinsatser vid korttidsarbete, är under hård ekonomisk press. Att företag, med vetskap om kraven på medfinansiering från arbetsgivaren, under normala förhållanden skulle avstå från att genomföra nödvändiga kompetensinsatser bedöms vara osannolikt. Regeringen vill vidare understryka att förslaget inte innebär att det är fråga om ett fristående stöd för kompetensinsatser som vilket företag som helst kan söka om när som helst, utan att det bara är arbetsgivare som har infört korttidsarbete och som anordnar kompetensinsatser under den frigjorda tiden som kan få ersättning för kostnader för sådana insatser. Som framgått tidigare har strikta villkor för att få del av stödet uppställt och det har även införts utökade möjligheter för handläggande myndighet att kontrollera huruvida de arbetsgivare som har ansökt om eller fått stöd vid korttidsarbete är berättigade till sådant stöd (36 a § lagen om stöd vid korttidsarbete).

Möjligheten att få stöd vid korttidsarbete utan kompetensinsatser bör finnas kvar

I vissa länder där möjligheten till korttidsarbete finns, har man valt att kombinera stöd vid korttidsarbete med krav på att arbetstagarna ska utnyttja den frigjorda tiden till kompetensinsatser. Ett argument för detta skulle kunna vara att det är kostnadseffektivt att utnyttja den tid som frigörs vid korttidsarbete till kompetensinsatser. Ett skäl för att inte ställa krav på kompetensinsatser vid korttidsarbete är dock att ett krav skulle kunna medföra risk för att korttidsarbete försenas eller inte införs, om arbetsgivare inte får kompetensinsatser till stånd. Införandet av korttidsarbete måste i många fall ske skyndsamt om uppsägningar ska kunna undvikas, och om arbetsgivaren inte har tillgång till relevanta kompetensinsatser så snabbt som krävs skulle detta kunna stå i vägen för införande av korttidsarbete. Dessutom lyfter såväl utredningen som *Bil Sweden* och *Fordonskomponentgruppen FKG* risken för att arbetsgivare som inte har de ekonomiska möjligheterna att genomföra kompetensinsatser väljer att säga upp personal i stället för att ansöka om stöd vid korttidsarbete. Därmed skulle huvudsyftet med stödet för korttidsarbete motverkas.

Ett krav skulle också förutsätta att det finns ett utbud av relevant utbildning och andra kompetensinsatser av hög kvalitet vid just den tidpunkt när korttidsarbete aktiveras. Möjligheten att söka ersättning för kostnader för kompetensinsatser bör gälla även vid korttidsarbete under en synnerligen djup lågkonjunktur och då skulle sannolikt efterfrågan på kompetensinsatser bli stor. Om efterfrågan är större än utbudet skulle en följd kunna bli att stöd vid korttidsarbete inte kan utnyttjas av alla som har behov av det. Även i det fallet finns det risk för att huvudsyftet med korttidsarbete, att ge stöd till arbetsgivare som tillfälligt behöver minska sina personalkostnader, inte skulle uppfyllas.

Ytterligare en risk med ett krav på kompetensinsatser är att det skulle kunna medföra att arbetstagare deltar i insatser som de egentligen inte har behov av. I det fallet skulle staten bekosta kompetensutveckling som inte behövs.

Sammanfattningsvis anser regeringen att kompetensinsatser vid korttidsarbete bör vara en möjlighet för arbetsgivare, men inte ett krav. Stödet vid korttidsarbete föreslås därför kompletteras med en möjlighet att ansöka om ersättning för kostnader för

kompetensinsatser. Ersättning för kostnader för kompetensinsatser under den arbetsbefriade tiden utgör således en ny och valbar del av stödet vid korttidsarbete.

Ersättning för kompetensinsatser är en rättighet för arbetsgivaren om förutsättningarna i lagen och anslutande föreskrifter är uppfyllda

Svenskt Näringsliv och *Teknikföretagen* har framfört synpunkter på det i avsnitt 4.7.1 nämnda utkastet till proposition som de har fått tillfälle att yttra sig över. Förslaget överensstämmer i sak med det förslag som lämnas i denna proposition. Teknikföretagen påpekar att det inte förklaras varför begreppet ”ersättning” används i lagtexten när det gäller kostnader för kompetensinsatser i stället för ordet ”stöd”. Förändringarna i förhållande till utredningens förslag synes enligt Teknikföretagen medföra att arbetsgivaren inte ska ha rätt till ersättning för kompetensinsatser, eftersom 1 § lagen om korttidsarbete enbart reglerar en rätt till stöd vid korttidsarbete och inte en rätt till ”ersättning för kompetensinsatser”. Såväl *Svenskt Näringsliv* som *Teknikföretagen* anser att förslaget bör kompletteras så att det framgår att stödet/ersättningen för kostnader för kompetensinsatser är en rättighet för arbetsgivaren om de förutsättningar som anges i lagen är uppfyllda. Regeringen vill här framhålla att skälet till att ordet ersättning har valts i lagtexten är att markera att ersättningen för kompetensinsatser inte är ett nytt separat stöd utan, som ovan nämnts, en ny valfri del i stödet vid korttidsarbete. Detta medför att bestämmelsen i 1 §, som reglerar att stöd vid korttidsarbete är en rättighet för arbetsgivaren, blir direkt tillämplig även på den del av stödet som avser ersättning för kostnader för kompetensinsatser.

I lagtexten anges vidare att ersättning för kostnader för kompetensinsatser ska lämnas till arbetsgivaren efter prövning av den myndighet som anges i 37 §. *Teknikföretagen* anför att det är otydligt vad denna prövning ska avse. Som framgår ovan är syftet med förslaget att arbetsgivaren ska ha rätt att få ersättning för kostnader för kompetensinsatser om förutsättningarna i lagen och anslutande föreskrifter är uppfyllda. Begreppet prövning används redan i 37 § i lagen. Där framgår att regeringen prövar frågor om bl.a. aktivering av stödet vid korttidsarbete vid en synnerligen djup lågkonjunktur, att Skatteverket prövar frågor efter en sådan aktivering samt att övriga frågor prövas av Tillväxtverket. Som regeringen återkommer till i avsnitt 4.7.6 föreslår regeringen att Tillväxtverket ska pröva ansökningar om ersättning för kostnader för kompetensinsatser under normala konjunkturcykler och att det i 37 § ska anges att den myndighet som regeringen bestämmer ska pröva sådana frågor efter en aktivering av stödet vid korttidsarbete vid en synnerligen djup lågkonjunktur.

Ersättning bör bara ges för kostnader för insatser som riktas direkt till arbetstagare

Ersättning för kompetensinsatser vid korttidsarbete bör kunna utnyttjas av hela näringslivet, från tillverkningsindustri till tjänstesektor. Det kan gälla arbetstagare med lång eller kort utbildning, såväl unga arbetstagare som arbetstagare med lång arbetslivserfarenhet samt stora respektive små arbetsgivare. Med denna breda målgrupp är det sannolikt att vitt skilda typer av kompetensinsatser kommer att efterfrågas.

Tillväxtverket skulle vilja se en möjlighet att använda delar av ersättningen för kompetensutveckling till en översyn av det enskilda företags strategiska kompetensförsörjning. Enligt myndigheten förutsätter den långsiktiga effekten av insatserna att de enskilda företagen har en god bild av vilka behov de har inom kompetensförsörjningsområdet. Regeringen anser dock att utgångspunkten bör vara att den tid som frigörs för arbetstagarna ska utnyttjas. Det bör alltså inte vara möjligt att få ersättning för exempelvis en kompetenskartläggning som omfattar hela företaget eller för tjänster som stödjer arbetsgivares upphandling av kompetensinsatser. Sådana insatser kan visserligen vara viktiga inslag i en arbetsgivares strategiska kompetens-

försörjning, men ersättning för kompetensinsatser vid korttidsarbete bör gå till kompetensinsatser som riktas direkt till de individer som minskat sin arbetstid.

Arbetsgivare bör få ersättning för både företags specifika insatser och insatser som stärker arbetstagarnas anställningsbarhet

Utredningen anser att både utbildningar som är företags specifika och sådana som gynnar arbetstagarnas generella anställningsbarhet bör berättiga till ersättning. Företags specifika insatser är sådana som huvudsakligen syftar till att medarbetarnas kompetens ökar på områden som stärker företaget. Insatser som främst gynnar arbetstagarens anställningsbarhet är sådana som i högre utsträckning inriktar sig på individens livslånga lärande och kan innebära att mer generella kunskaper stärks.

Bland remissinstanserna finns både sådana som ställer sig positiva och sådana som ställer sig negativa till detta. *Parterna inom industrin* delar utredningens bedömning att det saknas skäl att skilja mellan företags specifika åtgärder och åtgärder som stärker arbetstagarnas anställningsbarhet. *KI*, däremot, bedömer att det finns stor risk att de åtgärder som arbetsgivarna anordnar är företags specifika och inte ökar generella kunskaper och färdigheter som efterfrågas på arbetsmarknaden. *KI* pekar på risken att företag som nyttjar korttidsarbete inte överlever sina ekonomiska svårigheter, och därför bör inte staten subventionera företags specifik utbildning.

Regeringen vill här påminna om att syftet med korttidsarbete primärt är att stärka företagets konkurrenskraft, inte att underlätta omställningen på arbetsmarknaden. Regeringen anser att syftet med kompetensinsatser i samband med korttidsarbete bör följa detta primära syfte. Även *parterna inom industrin* framför att korttidsarbete i första hand är ett näringspolitiskt instrument som syftar till att skydda och stärka företagets konkurrenskraft, genom att underlätta för företagen att behålla medarbetare och deras kompetens. Vidare framför de att det därmed är av samhällsekonomiskt intresse att företag som använder korttidsarbete kan utveckla arbetstagarnas kompetens, och rimligt att åtgärder som ökar företagets konkurrenskraft inkluderas i ersättning för kompetensåtgärder. Regeringen anser, liksom utredningen, att korttidsarbete överhuvudtaget inte ska användas när det finns behov av neddragningar och omstruktureringar. I sådana situationer är det i stället omställningsorganisationerna och Arbetsförmedlingen som ansvarar för att synliggöra de varslades kompetens och öka deras anställningsbarhet.

Ett annat skäl till att även företags specifika insatser bör omfattas är att det bör vara enkelt att förutse vilka insatser som berättigar till ersättning. Utredningen pekar på att det saknas en definition för vad som är företags specifik utbildning och vad som är en utbildning som ökar deltagarnas anställningsbarhet. Därför är det långt ifrån enkelt att skilja mellan dessa. *Parterna inom industrin* instämmer i denna bedömning, och anför att sådana avgränsningar riskerar att både fördröja och begränsa införandet av kompetensåtgärder. *Parterna inom industrin* pekar också på att en sådan avgränsning kan medföra en risk för att åtgärder som både företag och arbetstagare bedömer som relevanta inte kan genomföras. Regeringen delar denna åsikt och föreslår därför att bedömningen av vilka insatser som är aktuella för ett företag, ska göras av arbetsgivarna och arbetstagarna. Vid denna bedömning kan de utgå från behoven hos de enskilda arbetstagarna på den enskilda arbetsplatsen och vidta de kompetensinsatser som är mest relevanta (se vidare avsnitt 4.7.6).

Det finns också ekonomiska skäl för att inkludera ersättning för företags specifika insatser. I avsnitt 4.7.5 föreslås att arbetsgivaren ska stå för 40 procent av kostnaden för kompetensinsatserna. Eftersom arbetsgivare ska stå för delar av kostnaden är det inte rimligt att ersättning enbart ska utgå för insatser som stärker arbetstagarnas anställningsbarhet. Vidare kan företags specifik utbildning många gånger ske till en låg kostnad genom att den anställde lärs upp av andra arbetstagare eller genom internt

anordnade seminarier (se vidare nedan). Kostnaden för staten för denna typ av insatser borde därmed vara begränsad.

Även företagsinternt anordnade insatser bör berättiga till ersättning

Utredningen anser att även insatser som anordnas internt av företaget bör berättiga till ersättning, eftersom en begränsning till externt anordnade insatser skulle innebära att en stor del av den företagsspecifika utbildningen inte skulle omfattas. Detta eftersom de företag som byggt upp interna utbildningsorganisationer, eller som köper in utbildningar av företag i samma koncern, annars skulle kunna missgynnas. Regeringen instämmer i att även kostnader för företagsinternt anordnade insatser bör berättiga till ersättning.

Det finns en risk att arbetsgivare prissätter internt anordnade insatser högre i syfte att få högre ersättning, eller att ersättningen på annat sätt missbrukas. Regeringen anser därför, liksom utredningen, att det vid internt anordnade insatser bara är kostnader direkt kopplade till det enskilda utbildningstillfället som ska ersättas. Detta bör komma till uttryck i lagtexten på så sätt att ersättning lämnas till arbetsgivaren för kostnader för enskilda kompetensinsatser. Ersättningen för enskilda kompetensinsatser kan omfatta alla de typer av insatser som kan komma att efterfrågas av arbetstagare och arbetsgivare som förkortat arbetstiden. Förutom validering innefattas bl.a. utbildning inom högskolan, yrkeshögskolan, folkhögskolan och komvux, uppdragsutbildningar samt internt eller externt anordnade seminarier, konferenser, föreläsningar och kurser. En arbetsgivares kostnad för en enskild kompetensinsats är till exempel kursavgift, avgift för validering, ersättning till föreläsare, kursmaterial, reseersättning, logi och traktamente. Däremot omfattar inte formuleringen ”kostnader för en enskild kompetensinsats” exempelvis utvecklingskostnader, kostnader för utbildningsmiljöer, hyra för egna lokaler eller hjälpmedel som kan användas vid kommande utbildningar.

Som närmare utvecklas i avsnitt 4.7.6 förslår vidare regeringen att det i lagen om stöd vid korttidsarbete ska tas in en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om vilka typer av kostnader som får ingå vid beräkning av ersättning för kompetensinsatser som genomförs av arbetsgivare internt eller av företag i samma koncern. I sådana föreskrifter bör det bl.a. framgå att vid lärande på arbetsplatsen får inte sådana kostnader omfatta lönekostnader för en arbetstagare som handleder en annan arbetstagare.

Det finns ett ökat behov av olika utbildningsinsatser

Såväl *Bil Sweden* och *Fordonskomponentgruppen FKG* som *parterna inom industrin* anser att staten behöver ta ett större ansvar för att öka utbildningssystemets kapacitet att möta näringslivets och de yrkesverksammas växande behov av utbildningsinsatser. Behovet finns både i samband med korttidsarbete och i normal konjunktur. *Parterna inom industrin* framför också att de bedömer att det bristfälliga utbudet av reguljär utbildning som möter näringslivets och yrkesverksammas behov när det gäller såväl relevans som tillgänglighet, försvårar genomförandet av utbildning i samband med korttidsarbete.

Regeringen delar uppfattningen att det är viktigt med ett utbud av utbildning som kan möta näringslivets och yrkesverksammas behov. Utöver den reguljära utbildning som erbjuds av bl.a. yrkeshögskola, kommuner, universitet och högskolor samt folkhögskolor, vill regeringen också framhålla kompetensinsatser som erbjuds av enskilda utbildningsanordnare och möjligheten för arbetsgivare att köpa uppdragsutbildningar. Inom regeringens kunskapslyft skapas utbildningsplatser inom bl.a. folkhögskolan, regionalt yrkesvux, yrkeshögskolan och högskolan som även syftar till att kunna vara en del i matchnings- och omställningsinsatser.

Företagarna framför att möjlighet till stöd i att hitta rätt utbildning eller annan åtgärd utifrån företagets och arbetstagarens behov skulle stärka effekten av att införa

möjligheten att få ersättning för kostnader för validering och kompetensutveckling inom ramen för stöd vid korttidsarbete. I sina undersökningar ser Företagarna att det är varligt att företag har svårt att hitta rätt utbildning, och att företagare upplever ovisshet i om en utbildning kommer att ge önskad effekt. Regeringen instämmer i att det är viktigt att företag kan få stöd för att identifiera relevanta kompetensinsatser, t.ex. om olika utbildningsformer, och avser att återkomma om detta. Behoven är ofta störst hos mindre företag som inte har samma vana att arbeta med kompetensför-sörjning som större företag.

Insatserna behöver vara flexibla och kunna inledas snabbt

Ett par remissinstanser anser att de förutsättningar som korttidsarbete ger ställer krav på utbildningar som är flexibla och kan inledas snabbt. *Parterna inom industrin* framför att det finns behov av ett ökat utbud av flexibla kurser och utbildningar för yrkesverksamma i högskolan, yrkeshögskolan och yrkesvux. *Arbetsförmedlingen* framför att validering och utbildningsinsatser vid korttidsarbete förutsätter att insatserna snabbt kan komma på plats eftersom de kan komma att införas med kort varsel. Erfarenheterna pekar på att det är centralt att åtgärderna snabbt kommer på plats i syfte att kunna utnyttja tiden för att sedan snabbt kunna återgå i full sysselsättning när konjunkturen vänder för att inte skapa inlåsnings effekter. Det ställer stora krav på utbildningsleverantörerna att kunna ordna flexibla och skräddarsydda lösningar. Digitaliseringens möjligheter utnyttjas alltmer inom utbildning, bland annat för kommunikation och lärande. Ett större inslag av distansundervisning med digitala lösningar kan göra utbildning mer tillgänglig för exempelvis medarbetare som omfattas av korttidsarbete.

Regeringen instämmer i att det är viktigt att det finns tillgång till utbildningsinsatser som kan möta såväl arbetsgivarnas och arbetstagarnas efterfrågan som de ledtider och tidsramar som råder vid korttidsarbete. Både komvux och högskolan är kursutformade för att öka möjligheten till flexibla studier, och i yrkeshögskolan pågår ett arbete med att bygga ut möjligheten till flexibla kurser. Myndigheten för yrkeshögskolan har också fått i uppdrag att särskilt uppmuntra utbildningsanordnare att erbjuda flexibilitet när det gäller studietakt och studieform i samband med införande av s.k. korta utbildningar i yrkeshögskolan fr.o.m. 2020. Alltmer utbildning sker också med digitala lösningar, vilket innebär att den är flexibel i såväl tid som rum.

Som Arbetsförmedlingen anför krävs snabba beslut vid korttidsarbete, vilket kommer att ställa stora krav på samverkan och samordning mellan företagen och utbildningssystemet. Med tanke på de förutsättningar som gäller vid korttidsarbete anser utredningen att det främst är uppdragsutbildningar som kommer att efterfrågas från universitet och högskolor, yrkeshögskolan, folkhögskolan och vuxenutbildningen. Regeringen delar denna uppfattning.

Validering synliggör arbetstagarnas kompetens

Under korttidsarbete frigörs tid som kan användas för att höja eller validera kompetensen hos en arbetstagare. För att arbetsgivarna ska kunna bygga vidare på den kompetens arbetstagarna har genom kompetensutvecklande insatser eller kunna använda kompetensen mer effektivt i organisationen, behöver denna synliggöras. Detta är möjligt med validering, som enligt skollagen (2010:800) definieras som en process för att strukturerat bedöma, värdera, dokumentera och erkänna kunskaper och kompetens som en person besitter, oberoende av hur de har förvärvats (20 kap. 42 § skollagen). I högskolan och yrkeshögskolan sker validering för tillgodoräkning. I dessa utbildningsformer är det möjligt för studerande eller studenter att få tillgodoräkna sig motsvarande utbildning, eller kunskaper, färdigheter och kompetenser som har förvärvats i yrkesverksamhet (6 kap. 7 § högskoleförordningen [1993:100] och 2 kap. 12 § förordningen [2009:131] om yrkeshögskolan).

Arbetsförmedlingen framför att det är viktigt att säkerställa möjligheten till validering vid korttidsarbete. Det är enligt Arbetsförmedlingen särskilt viktigt att aktörer inom det formella utbildningssystemet får ett tydligt uppdrag och eventuellt resurser kopplade till uppdraget för att kunna erbjuda till exempel valideringsinsatser. Myndighetens bedömning är att det saknas kunskap om dels det formella utbildningssystemets möjligheter att erbjuda och utföra validering, dels om utförarnas eventuellt ökade administrativa kostnader till följd av förslaget. För att verkligen bidra till att stärka företagens konkurrenskraft ser Arbetsförmedlingen ett behov av validering särskilt motsvarande yrkeshögskola eller högskola.

Regeringen anser att det är de lokala parterna som bör bedöma nivån på den validering som ska göras vid korttidsarbete, utifrån de kompetensbehov som finns hos företaget. Validering kan erbjudas inom såväl komvux som inom yrkeshögskolan och högskolan. Regeringen avser inte att tillföra ytterligare resurser till aktörer inom det formella utbildningssystemet för att specifikt erbjuda valideringsinsatser i samband med korttidsarbete. I stället kommer arbetsgivare att kunna använda den ersättning de får för kompetensinsatser för att ge arbetstagare möjligheten att validera sin kompetens hos en utbildningsanordnare, t.ex. i samband med uppdragsutbildning. Men validering måste inte ske inom utbildningsväsendet. Med branschvalidering kan arbetsgivare vid korttidsarbete få arbetstagares kompetens validerad enligt en modell för validering mot kvalifikationerna i en viss bransch. Myndigheten för yrkeshögskolan har på regeringens uppdrag tagit fram en standard för branschvalidering av yrkeskompetens i samarbete med branscher som har erfarenhet av att konstruera valideringsmodeller.

Det centrala är att kompetensen höjs eller synliggörs, inte hur det sker

Regeringen anser således, i likhet med utredningen, att ersättningen bör kunna omfatta kostnader för alla de typer av insatser som kan komma att efterfrågas av arbetstagare och arbetsgivare som förkortat arbetstiden. Förutom validering innefattas bl.a. utbildning inom högskolan, yrkeshögskolan, folkhögskolan och komvux, uppdragsutbildningar samt internt eller externt anordnade seminarier, konferenser, föreläsningar och kurser. Många kurser inom dessa utbildningsformer ges i dag helt eller delvis på distans, många gånger med digitala lösningar för lärande och kommunikation. Dessutom omfattas lärande på arbetsplatsen.

Flera remissinstanser uttrycker att de är positiva till en flexibel syn på vad kompetensinsatser innefattar. *Företagarna* framför att de välkomnar denna flexibilitet, eftersom det varierar mellan företagen vilka insatser de har behov av, och i vilken omfattning. *Parterna inom industrin* understryker betydelsen av alla de olika slags insatser som de lokala parterna bedömer som relevanta i samband med korttidsarbete kan omfattas. De betonar också vikten av att de lokala parterna ges ett avgörande inflytande över vilka åtgärder som ska genomföras under korttidsarbete. Behoven varierar både mellan företag och arbetstagare, och det är i stor utsträckning i verksamheten kunskapen om vilka insatser som är relevanta för företaget och dess medarbetare finns. Också *LO* delar utredningens uppfattning att ersättningen bör inkludera kostnader för ett brett spektrum av kompetensinsatser i olika omfattning, eftersom det är viktigt att alla arbetstagare, oavsett kompetensnivå och arbetsuppgifter, kan erbjudas kompetensutvecklande åtgärder. Regeringen, som instämmer i att det centrala är att kompetensen höjs eller synliggörs, inte hur detta sker, föreslår sammanfattningsvis att ersättning för kompetensinsatser vid korttidsarbete ska kunna innefatta kostnader för både insatser som syftar till att höja kompetensen hos en arbetstagare och för validering.

De närmare förutsättningarna för kompetensinsatser ska regleras i ett lokalt kollektivavtal eller ett skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagen

Utredningen föreslår att det i avtalet om korttidsarbete mellan parterna ska framgå huruvida de har för avsikt att använda tid som frigörs vid korttidsarbete för kompetensinsatser, och att en sådan avsiktsförklaring ska vara en förutsättning för att kunna få stöd vid korttidsarbete. Arbetsgivaren ska dock senare ha möjlighet att ändra sig. Skälet till förslaget är att utredningen anser att diskussioner mellan arbetsgivare och arbetstagarer om möjligheten att utnyttja den frigjorda tiden för kompetensinsatser ökar chanserna för att ersättning för validering eller kompetenshöjande insatser utnyttjas. Flera remissinstanser håller med om vikten av att kompetensinsatser diskuteras vid införande av korttidsarbete. *Arbetsförmedlingen* anser att detta bidrar till att de berörda parterna tar ett gemensamt ansvar för kompetensutveckling. *Parterna inom industrin* betonar att det krävs en lokal överenskommelse för att korttidsarbete ska kunna införas och betonar även vikten av att de lokala parterna ges ett avgörande inflytande över vilka insatser som ska genomföras under korttidsarbete. *LO* anser att det bör ställas krav på kollektivavtal för att berättiga till ersättning för kompetensinsatser vid korttidsarbete. *LO* anför vidare att organisationen förutsätter att de centrala parterna i respektive bransch får inflytande över förhandlingsordningen och ges möjligheter att närmare fastställa tillämpningen av ersättning för kompetensinsatser under den frigjorda tiden. *Företagarna* anser att fackliga parter inte är relevanta i diskussionerna för de arbetsplatser som saknar kollektivavtal och därmed att kompetensinsatser ska finnas i ett avtal som diskuteras fram och beslutas om i samråd mellan arbetsgivare och arbetstagarer utifrån behovsbilden.

Till skillnad från utredningen anser regeringen inte att avsiktsförklaringar i lokala kollektivavtal eller skriftliga avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagen ska vara en förutsättning för att en arbetsgivare ska få stöd vid korttidsarbete. Införande av korttidsarbete måste i många fall ske skyndsamt om uppsägningar ska kunna undvikas. Det kan i det läget vara svårt att förutse vilka kompetensinsatser som kan vara aktuella under stödperioden och under vilka förutsättningar. Regeringen bedömer därför att sådana avsiktsförklaringar inte ska vara en förutsättning för att få stöd för lönekostnader vid korttidsarbete. Regeringen delar dock uppfattningen att det är viktigt att diskussioner om kompetensinsatser förs mellan arbetsgivaren och arbetstagen. Regeringen föreslår därför att om en arbetsgivare anordnar kompetensinsatser under frigjord tid vid korttidsarbete och arbetsgivaren vill få ersättning för insatserna, ska de närmare förutsättningarna för kompetensinsatserna regleras i ett lokalt kollektivavtal eller ett skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagen. Detta föreslås regleras i 15 och 16 §§ lagen om stöd vid korttidsarbete, som för närvarande anger förutsättningar för preliminärt stöd när det finns respektive inte finns kollektivavtal.

I sina yttranden över det i avsnitt 4.7.1 nämnda utkastet till proposition framför *Teknikföretagen* att de avstyrker detta förslag och *Svenskt Näringsliv* att de motsätter sig förslaget. Enligt organisationerna kan kravet på överenskommelse innebära att två olika företag som vidtar samma typ av kompetenshöjande insats kan komma att behandlas olika vad avser ersättning för kompetenshöjande insatser. Som framgår av avsnitt 4.7.5 ska arbetstagen, arbetsgivaren och staten dela på kostnaden för kompetensinsatser. Regeringen anser därför att det är rimligt att de närmare förutsättningarna regleras i avtal enligt ovan. Vidare är det fullt möjligt för arbetsgivaren att genomföra kompetensinsatser för sina arbetstagarer under korttidsarbete utan att närmare reglera detta, men då kan arbetsgivaren inte få ersättning för kostnader för det inom ramen för denna lag.

Teknikföretagen anser att den ovan föreslagna regleringen medför att arbetsgivaren, om arbetsgivaren genomför kompetensinsatser utan att reglera dem i avtal och utan att ansöka om ersättning för kompetensinsatserna, kommer att bli återbetalningsskyldig

även för det preliminära stödet för lönekostnader. Även *TCO* framför att det finns en risk för att förslaget kan uppfattas så. De två organisationerna anser därför att förslaget behöver förtydligas så att det framgår att de krav som ställs för att få ersättning för kompetensinsatser inte påverkar kraven för att få preliminärt stöd för lönekostnader vid korttidsarbete. Regeringen delar denna uppfattning och den av regeringen föreslagna lagtexten har därför förtydligats i detta avseende.

Till skillnad från *LO* anser regeringen att det inte bör ställas upp krav på kollektivavtal för att kunna få ersättning för kompetensinsatser. I de nuvarande systemen för stöd vid korttidsarbete kan stöd lämnas till såväl arbetsgivare som är bundna av kollektivavtal som arbetsgivare som inte är bundna av kollektivavtal. För en kollektivavtalsansluten arbetsgivare krävs dels ett kollektivavtal om korttidsarbete som slutits eller godkänts av de centrala parterna, dels ett lokalt kollektivavtal där de närmare förutsättningarna för tillämpningen av korttidsarbete är fastställda. För en arbetsgivare som inte är bunden av ett kollektivavtal krävs att det föreligger skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och berörda arbetstagare samt att minst 70 procent av arbetstagarna på en driftenhet deltar i korttidsarbetet under stödmånanden. Regeringen anser att det saknas skäl att göra någon annan bedömning i fråga om krav på kollektivavtal när det gäller rätt till ersättning för kompetensinsatser.

Företagarna och *TCO* anser att det av förslaget inte framgår om det ska krävas att 70 procent av arbetstagarna deltar i kompetensinsatser för att en arbetsgivare utan kollektivavtal ska vara berättigad till ersättning för kostnader för sådana insatser. Regeringen anser att det inte ska krävas att minst 70 procent av arbetstagarna ska omfattas av kompetensinsatser, utan att det räcker att avtal ingås mellan arbetsgivaren och respektive arbetstagare som ska delta i de insatser som anordnas. Dessa insatser kan vara individuellt anpassade. Regeringen anser att det framgår av lagtexten att det inte finns krav på att 70 procent av arbetstagarna ska delta i insatserna då lagtexten i 16 § första punkten andra meningen enbart ställer krav på ett skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren.

LO understryker att arbetstagarnas beslut att delta i korttidsarbete kan vara beroende av om arbetsgivaren erbjuder kompetensinsatser under den frigjorda tiden eller inte. Korttidsarbete kan komma att införas med kort varsel och det kan vara svårt att förutsäga hur länge det kommer att pågå. Det medför att det kan vara svårt att i förväg veta vilka insatser som är realistiska för olika arbetstagare. *LO* anser exempelvis att det finns en problematik kring att på förhand specificera vilken typ av insatser som ska berättiga till ersättning. Regeringen instämmer och vill framhålla att validering och kompetensutveckling kan ske på många olika sätt. Inom den formella utbildningen kan ansökningstider och utbildningarnas längd komma att påverka vilka utbildningar som kan utnyttjas. Ytterligare en begränsning följer av att de arbetstagare som omfattas av korttidsarbete fortfarande arbetar delar av tiden. Även om det är möjligt att systemet med ersättning för kompetensinsatser i samband med korttidsarbete på sikt kan leda till en förändring i utbudet hos formella utbildningsaktörer går det att förutse att det, vid sidan av utbildningar från privata utbildningsaktörer och valideringar, främst är uppdragsutbildning som kommer att efterfrågas från universitet och högskolor, yrkeshögskolan, folkhögskolan och vuxenutbildningen.

4.7.5 Arbetstagaren, arbetsgivaren och staten ska dela på kostnaden för kompetensinsatser

Regeringens förslag: Staten ska ersätta 60 procent av kostnaden för kompetensinsatser som utförs under den arbetsbefriade tiden vid korttidsarbete. Detta ska framgå av lagen om stöd vid korttidsarbete. Det ska vidare tas in en upplysningsbestämmelse i lagen om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om högsta belopp för ersättning för kompetensinsatser per arbetstagare.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Utredningen föreslår att kompetensinsatser under endast hälften av den arbetsbefriade tiden ska berättiga till ersättning. Utredningen överväger, men föreslår inte, att införa tak per arbetstagare för ersättning för kostnader för kompetensinsatser.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Konkurrensverket, Arbetsgivarverket, Pensionsmyndigheten, Medlingsinstitutet, Ekobrottsmyndigheten, Statskontoret, Uppsala universitet, Myndigheten för yrkeshögskolan, Kammarrätten i Stockholm, Domstolsverket, Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges a-kassor, Trygghetsfonden TSL och Svenska ESF-rådet.*

Parterna inom industrin har lämnat ett gemensamt yttrande. De parter som står bakom svaret är *Grafiska Företagen, Gröna arbetsgivare, GS Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch, IKEM – Innovations- och kemiindustrierna i Sverige, Industriarbetsgivarna, IF Metall, Jernkontoret, Livsmedelsarbetareförbundet, Livsmedelsföretagen, Skogsindustrierna, Sveriges Ingenjörer, Svemin, Teknikföretagen, TMF – Trä- och Möbelföretagen* och *Unionen*. *Parterna inom industrin* föreslår att staten ska subventionera 75 procent av kostnaden för kompetensinsatser. Vidare föreslår de att stöd ska kunna erhållas för kompetenshöjande insatser eller validering som sker under upp till 100 procent av den arbetsbefriade tiden i samband med korttidsarbete.

Företagarna anför att förutsättningarna för att arbeta med validering och kompetensutveckling ser olika ut för olika arbetsgivare. Stöd i arbetet med detta är av värde för alla arbetsgivare, dock finns ofta ett större behov hos mindre företag.

Ett par remissinstanser tar upp frågan om möjlig kompletterande finansiering. *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* anför att det finns anledning att överväga om svenska ESF-rådet kan delfinansiera kompetensutveckling i Sverige. *Tillväxtverket* framför att man kan överväga att se över befintliga möjligheter att använda fonderade vinstmedel till kompetenshöjande insatser samt, om så inte är möjligt, överväga om det vore önskvärt att komplettera befintligt regelverk för att möjliggöra detta.

Ekonomistyrningsverket (ESV) och *Konjunkturinstitutet (KI)* avstyrker utredningens förslag i sin helhet. De anser att förslaget riskerar att leda till stora statsfinansiella kostnader. ESV anför vidare att statligt delfinansierade internutbildningar som är specifika för det enskilda företaget kan bli en samhällsekonomisk förlust om den enda effekten av korttidsarbetet är att företaget senarelägger uppsägningar. Samtidigt framför myndigheten att i relation till kostnaden för stödet vid korttidsarbetet i stort och eventuella andra åtgärder från statligt håll i en djup lågkonjunktur bedöms den ökade utgiften för kompetensinsatser som marginell. Att minska kostnaden för företagets kompetenshöjande insatser kan i en djup lågkonjunktur vara bland de mer kostnadseffektiva åtgärderna, eftersom företagen har kunskap om vilka insatser som är mer effektiva än andra. KI bedömer att det finns stor risk att de insatser som arbetsgivarna anordnar är företagsspecifika och inte ökar generella kunskaper och färdigheter som efterfrågas på arbetsmarknaden. Vidare framför KI att förslaget minskar företagets incitament att

kontinuerligt investera i kompetenshöjande insatser för sina anställda då företag som inte vidtagit åtgärder kan få statligt stöd.

Som nämnts i avsnitt 4.7.1 har ett antal myndigheter och organisationer beretts tillfälle att yttra sig över ett utkast till proposition, vars förslag överensstämmer med förslaget i rutan. *Tilhäxtnverket* framför att det vore önskvärt att förtydliga att arbetsgivaren har rätt till preliminär ersättning två gånger under korttidsarbete; först för den första delen av stödperioden och sedan under en eventuell förlängning. *Svenskt Näringsliv* vidhåller sin uppfattning att statens andel av ersättningen för kostnader för kompetensinsatser bör vara 75 procent. Även *Sveriges Ingenjörer* anser att statens andel bör vara högre än 60 procent. *Företagarna* ställer sig frågande till om små och medelstora företag som beviljas stöd för 60 procent av kostnaderna för kompetensinsatser kommer att ha möjlighet att finansiera resterande 40 procent. De föreslår att procentsatsen bör kunna vara högre för företag med färre än 49 anställda. *LO* avstyrker förslaget om ett högsta belopp per arbetstagare och anser att takbeloppet bör höjas betydligt. *Parterna inom industrin*, *Svenskt Näringsliv*, *Teknikföretagen* och *TCO* avstyrker att över huvud taget införa ett högsta belopp för ersättning per arbetstagare.

Skälen för regeringens förslag

Staten behöver stå för en del av kostnaden för kompetensinsatser vid korttidsarbete ...

Arbetsgivare som befinner sig i en så ekonomiskt pressad situation att korttidsarbete måste införas har begränsade möjligheter att finansiera validering eller kompetensutveckling. Av detta följer att den andel av kostnaderna för kompetensutveckling som staten ska stå för måste vara betydande för att arbetsgivare ska ha ekonomiska möjligheter att vidta kompetensinsatser under perioder då korttidsarbete tillämpas på en arbetsplats. Regeringen anser därför, i likhet med utredningen, att staten ska stå för en stor del av kostnaden för kompetensinsatser. Det är då troligt att fler arbetsgivare utnyttjar den tid som frigörs vid korttidsarbete för att synliggöra och höja kompetensen hos de arbetstagare som minskat sin arbetstid. Flertalet av remissinstanserna delar denna bedömning. Bland annat framför *parterna inom industrin*, *Fordonskomponentgruppen FKG* och *BIL Sweden* att likviditeten i bolagen kommer att vara ansträngd när korttidsarbete används och att en relativt hög subventionsgrad krävs för att kompetensinsatser på bred front ska komma till stånd på arbetsplatserna.

... men arbetsgivaren måste stå för en del av kostnaden ...

Kompletteringen av stödet vid korttidsarbete med möjlighet till ersättning för kostnader för validering eller kompetensutveckling under perioder med korttidsarbete får samtidigt inte riskera att ersätta arbetsgivarnas ansvar för att kontinuerligt se till att arbetstagarna har den kompetens som krävs för att utföra nuvarande och framtida arbetsuppgifter. För att motverka att systemet missbrukas och säkerställa att de insatser som genomförs är relevanta för såväl arbetsgivare som arbetstagare, och inte onödigt kostsamma för staten, krävs det att arbetsgivarna själva står för en del av kostnaden.

... och arbetstagarna bidrar med sin tid

Korttidsarbete innebär att arbetstagarna befrias från arbete under viss tid och går ner i lön. Som framgår av föregående avsnitt föreslår regeringen att om arbetsgivaren anordnar kompetensinsatser och vill få ersättning för det under arbetsbefriad tid, så ska de närmare förutsättningarna för kompetensinsatser regleras antingen i ett lokalt kollektivavtal eller i ett skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagarna.

Huruvida kompetensinsatserna enbart ska anordnas på för arbetstagaren betald arbetsbefriad tid eller även på för arbetstagaren obetald arbetstid får då regleras i avtalet. Regeringen anser att det är rimligt att denna alternativkostnad är arbetstagarens andel av kostnaden för kompetensinsatsen. Kostnaden i form av att utbildningen sker på

den tid som frigörs bör vägas mot de vinster som uppstår för den enskilda arbetstagaren, bland annat möjligheter till nya arbetsuppgifter, stärkta karriärmöjligheter, höjd lön eller kanske även till att förbättra möjligheterna att byta jobb. Inga remissinstanser har invändningar mot detta. Till exempel anför *Svenska ESF-rådet* att de stödjer förslaget att arbetstagaren bidrar med sin fritid. *Företagarna* anför att det är viktigt att lyfta arbetstagarens ansvar att delta. Regeringen instämmer i att arbetstagare bör ta sin del i ansvaret för att kompetensinsatser ska kunna genomföras.

Staten ska ersätta 60 procent av kostnaderna för kompetensinsatser under den tid som frigörs vid korttidsarbete

Utredningen föreslår att ersättning ska kunna utgå för 60 procent av kostnaderna för kompetensinsatser som genomförs under den tid som frigörs i samband med korttidsarbete. Utredningen argumenterar för att man kan begränsa statens kostnader och risken att systemet missbrukas, genom att begränsa ersättningen till insatser som genomförs under halva den tid som frigörs under stödperioden vid införandet av korttidsarbete. Flertalet remissinstanser stödjer förslaget. *IFAU* anser att förslaget är genomtänkt och utformat på ett sådant sätt att risken för missbruk eller överutnyttjande torde vara begränsad. *Parterna inom industrin* föreslår dock att staten ska subventionera 75 procent av kostnaden för kompetenshöjande insatser eller validering samt att ersättning ska kunna erhållas för kompetenshöjande insatser eller validering som sker under upp till hela den arbetsbefriade tiden.

Regeringen delar uppfattningen att företagen kommer att ha ansträngd likviditet. Samtidigt måste man balansera nytta för företagen mot kostnadsrisken för staten och effekter vid olika ersättningsnivåer. Exempelvis anför *KI* att om systemet är för generöst finns det en risk att företagen skjuter sitt ansvar för arbetstagarnas kompetensutveckling framför sig i avvaktan på eventuellt korttidsarbete. *Företagarna* ställer sig frågande till om små och medelstora företag som beviljas stöd för 60 procent av kostnaderna för kompetensinsatser kommer att ha möjlighet att finansiera resterande 40 procent. De föreslår att procentsatsen bör kunna vara högre för företag med färre än 49 anställda. Regeringen är medveten om att förutsättningarna kan skilja mellan företag av olika storlek, men är samtidigt angelägen om att systemet ska vara så enkelt som möjligt och innebära begränsad administration. Regeringen anser därför att ersättningen bör ges med en fast procentsats oavsett arbetsgivarens storlek. Vid en avvägning mellan det som står att vinna med en generös ersättning från staten och riskerna för att sådan ersättning motverkar att arbetsgivarna tar sitt ansvar för kompetensutvecklingen anser regeringen, i likhet med utredningen, att staten bör stå för högst 60 procent av kostnaderna och arbetsgivaren för högst 40 procent.

När det gäller frågan om hur stor andel av den arbetsbefriade tiden vid korttidsarbete som bör kunna användas för kompetensinsatser kan å ena sidan erinras om att det i avsnitt 4.7.4 föreslås att en arbetsgivare ska kunna få stöd vid korttidsarbete även om det inte genomförs några kompetensinsatser, samt att ett skäl till detta är att det kan vara svårt att snabbt få igång insatser och att det kan vara svårt att förutse hur länge behovet av korttidsarbete kommer att kvarstå. Regeringen bedömer å andra sidan att det är angeläget att den tid som frigörs vid korttidsarbete ska kunna användas i högre grad än utredaren föreslår, och ansluter sig till den bedömning som *parterna inom industrin* gör, nämligen att det är angeläget att stimulera att hela den tid som frigörs ska kunna användas för kompetensinsatser. Staten ska därmed ersätta 60 procent av kostnaderna för kompetensinsatser som utförs under upp till hela den frigjorda tiden. Om arbetsgivaren anordnar kompetensinsatser under den arbetsbefriade tiden och vill få ersättning för kostnaderna för dessa insatser ska, som föreslås i avsnitt 4.7.4, de närmare förutsättningarna för insatserna regleras i ett skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagarna.

På motsvarande sätt som nivåerna för arbetstids- och löneminskning och den statliga ersättningen för detta regleras i 12, 13 och 17 §§ lagen om stöd vid korttidsarbete bör ersättningsnivån för kostnader för kompetensinsatser vid arbetstidsminskning regleras i nämnda lag.

Statens kostnader för kompetensinsatser bör begränsas genom ett tak för ersättningen per arbetstagare
 Några remissinstanser är kritiska till att staten överhuvudtaget ska stå för kostnader. KI anser att förslaget riskerar att leda till stora statsfinansiella kostnader, särskilt eftersom det i utredningens förslag inte finns några begränsningar om hur mycket de kompetenshöjande insatserna får kosta och hur de ska utnyttjas. Även *Ekonomistyrningsverket (ESV)* anför att eftersom det inte finns någon beloppsgräns för statens del av finansieringen finns det risk för att kostnaden av förslaget blir högre än vad som redovisas i utredningens slutbetänkande. I relation till kostnaderna för stödet när det gäller löner vid korttidsarbetet i stort och eventuella andra åtgärder från statligt håll i en djup lågkonjunktur bedömer ESV dock den ökade utgiften för kompetensinsatser som marginell. Som framgått ovan anser regeringen att det är angeläget att den arbetsbefriade tiden används för kompetensinsatser. Regeringen bedömer att sannolikheten för att detta sker i större omfattning utan möjlighet till ersättning från staten är låg och att staten därför bör stå för ersättning om 60 procent av kostnaderna under den arbetsbefriade tiden vid korttidsarbete. Med anledning av de synpunkter som framförts av ESV och KI anser dock regeringen, till skillnad från utredningen samt *parterna inom industrin, Svenskt Näringsliv, Teknikföretagen* och *TCO*, att det bör sättas tak för de kostnader som staten ersätter för en enskild arbetstagare under en stödperiod. Tak bör sättas på en sådan nivå att syftet med kompetensinsatser vid korttidsarbete fortfarande kan uppnås. Stödperioderna under normala konjunktursvängningar kan omfatta högst sex månader, med möjlighet till förlängning med tre månader. Vid en synnerligen djup lågkonjunktur kan de omfatta tolv månader, med möjlighet till förlängning om ytterligare tolv månader. Det är rimligt att det finns större utrymme och möjlighet för mer omfattande kompetensinsatser om stödperioden är längre. Därför bör ersättning för kompetensinsatser från staten möjliggöras med tak på olika nivåer. Ersättning för kostnader för kompetensinsatser kan under såväl en synnerligen djup lågkonjunktur som under normala konjunkturcykler lämnas för en tidsperiod enligt 6 respektive 6 a §§ lagen om stöd vid korttidsarbete. Ytterligare ersättning kan lämnas vid förlängning av tidsperioden enligt 7 eller 7 a §§ samma lag. Det betyder alltså, som *Tillväxtverket* påpekar, att arbetsgivaren kan få ersättning upp till ett högsta belopp per arbetstagare i två omgångar. Först med ett högsta belopp för den inledande tidsperioden och sedan ytterligare en gång med samma belopp i det fall det görs en förlängning av tidsperioden.

Föreskrifter om tak för ersättningen per arbetstagare bör regleras på förordningsnivå

Regleringen i lagen om stöd vid korttidsarbete är en för enskilda gynnande reglering som i grunden omfattas av regeringens primära normgivningsområde enligt 8 kap. 7 § första stycket 2 regeringsformen (den s.k. restkompetensen). I den utsträckning riksdagen utnyttjar sin rätt att meddela föreskrifter på området (8 kap. 8 § regeringsformen), kan regeringen inte längre meddela föreskrifter på det området om det inte i lagen tas in bestämmelser som tydliggör att regeringen – trots lagregleringen – kan meddela sådana föreskrifter, s.k. nödvändiga upplysningsbestämmelser. Det s.k. gränobeloppet för de lönekostnader som ska ingå i underlaget för beräkning av preliminärt stöd vid korttidsarbete regleras på förordningsnivå (4 § 2 och 17 § lagen om stöd vid korttidsarbete och 5 § förordningen [2020:208] om stöd vid korttidsarbete). Regeringen anser att motsvarande bör gälla i fråga om taket för ersättningen för kostnader för kompetensinsatser per arbetstagare. Eftersom regeringen i denna proposition föreslår viss reglering om ersättning för kostnader för kompetensinsatser i lagen om stöd vid korttidsarbete, så behöver det i lagen också införas en s.k. nödvändig upplysningsbestämmelse som tydliggör att regeringen kan meddela föreskrifter om

högsta belopp för ersättning för kompetensinsatser per arbetstagare. Det föreslås därför att det i lagen om stöd vid korttidsarbete tas in en bestämmelse som upplyser om att regeringen med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, kan meddela föreskrifter om högsta belopp för ersättning för kompetensinsatser per arbetstagare.

Möjligheter till annan finansiering

Det kan finnas andra möjligheter för finansiering av kompetensinsatser än den ersättning som i denna proposition föreslås kunna utgå vid stöd vid korttidsarbete. IFAU anser att det finns anledning att överväga om Svenska ESF-rådet kan delfinansiera kompetensutveckling i Sverige. ESF-rådet har på regeringens uppdrag tagit fram och redovisat ett förslag till ett nationellt socialfondsprogram för programperioden 2021–2027. Förhandlingar om kommissionens förslag till förordning för Europeiska socialfonden plus (ESF+) 2021–2027 pågår fortfarande på EU-nivå. Det är därför för tidigt att uttala sig om vilka insatser ESF+ kommer att finansiera framöver. I april 2020 fattade regeringen med anledning av den pågående pandemin beslut att omfördela 300 miljoner kronor av de socialfondsmedel som Svenska ESF-rådet förvaltar med anledning av spridningen av det nya coronaviruset. Medlen ska användas till insatser för bland annat kompetensutveckling av varslande och korttidspermitterade personer. Tillväxtverket anser att man kan överväga att se över befintliga möjligheter att använda fonderade vinstmedel till kompetenshöjande insatser samt, om så inte är möjligt, överväga om det vore önskvärt att komplettera befintligt regelverk för att möjliggöra detta. Regeringen konstaterar att en sådan ändring är en bredare fråga som inte kan behandlas inom ramen för denna proposition.

Tillväxtverket lyfter vidare fram möjligheten att få stöd för kompetensåtgärder via företagsstödet som hanteras av regionerna enligt förordningen (2015:210) om statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag och förordningen (2015:211) om statligt stöd till regionala investeringar. Vidare bör det, enligt Tillväxtverket, övervägas att på ett tydligare sätt behandla kravet på medfinansiering från arbetsgivaren med 40 % i förordningen och frågor kring möjligheter att medfinansiering kan/inte kan bestå av projektmedel (t.ex. ERUF-medel). Regeringen anser dock inte att det behöver avgöras i detta skede.

4.7.6 Ansökan om ersättning och handläggningen av ansökan

Regeringens förslag: Det ska framgå av lagen om stöd vid korttidsarbete att när Tillväxtverket prövar frågan om stöd vid korttidsarbete är det också Tillväxtverket som har till uppgift att pröva frågan om ersättning för kompetensinsatser vid sådant arbete. Det ska i lagen anges att regeringen beslutar vilken myndighet som ska pröva frågan om ersättning för kompetensinsatser i samband med korttidsarbete vid synnerligen djupa lågkonjunkturer. Det ska vidare i lagen upplysas om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om

- underlaget för preliminär ersättning för kompetensinsatser,
- vilka typer av kostnader som får ingå vid beräkning av ersättning för kompetensinsatser som genomförs av arbetsgivare internt eller av företag i samma koncern, och
- ansökan om preliminär ersättning för kompetensinsatser, avstämning av preliminär ersättning för sådana insatser, anmälan om avstämning, återbetalningskyldighet för felaktiga utbetalningar och kontroll.

Regeringens bedömning: Ersättning för kompetensinsatser bör hanteras enligt samma principer som gäller för stödet vid korttidsarbete i övrigt.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag och bedömning. Utredningen föreslår att handläggningen ska delas upp mellan Tillväxt-

verket och Skatteverket. Utredningen föreslår vidare att hela processen ska regleras i lagen om stöd vid korttidsarbete utom frågan om vilka typer av kostnader som ska få ingå vid beräkning av ersättning för kompetensinsatser som genomförs av arbetsgivare internt eller av företag i samma koncern. När det gäller sistnämnda fråga föreslår utredningen att det på förordningsnivå ska införas ett bemyndigande för Skatteverket att meddela sådana föreskrifter. Utredningen lämnar inte något förslag om tidpunkten för avstämning av preliminärt stöd som har lämnats och anmälan om avstämning.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. Det gäller bl.a. *Arbetsgivarverket, Konkurrensverket, Medlingsinstitutet, Pensionsmyndigheten, Statskontoret, Ekobrottsmyndigheten, Uppsala universitet, Myndigheten för yrkeshögskolan, Kammarrätten i Stockholm, Domstolsverket, Sveriges a-kassor och Tryggbetsfonden TSL.*

Bil Sweden och Fordonskomponentgruppen skriver att det är positivt att inga krav ställs på att utbildningsanordnaren måste godkännas på förhand. *Parterna inom industrin* har lämnat ett gemensamt yttrande. De parter som står bakom svaret är *Grafiska Företagen, Gröna arbetsgivare, GS Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch, IKEM – Innovations- och kemiindustrierna i Sverige, Industriarbetsgivarna, IF Metall, Jernkontoret, Livsmedelsarbetareförbundet, Livsmedelsföretagen, Skogsindustrierna, Sveriges Ingenjörer, Svemin, Teknikföretagen, TMF – Trä- och Möbelföretagen* och *Unionen*. Parterna inom industrin är positiva till förslaget och framför bland annat att behoven varierar både mellan företag och arbetstagare, och att det i stor utsträckning är i verksamheten kunskapen om vilka insatser som är relevanta för företaget och dess medarbetare finns. *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* framför att reglering av ersättningen då kompetensinsatser genomförs internt i företaget eller koncernen bidrar till att begränsa kostnaderna för kompetensutvecklingen. Vidare framhåller IFAU att positiva aspekter också är att stödet inte har någon åldersbegränsning, till skillnad från det statliga studiestödet, att det inte görs någon skillnad mellan företagsspecifika insatser och insatser som stärker arbetstagarens anställningsbarhet och att stödet kan betalas ut i förskott.

Landsorganisationen i Sverige (LO) framför att utredningens förslag att staten inte ska styra vilken typ av insatser som ska vara stödberättigade är problematisk.

Svenska ESF-rådet håller i grunden med om de förslag som utredaren lämnar i betänkandet men anser att någon form av kravställning bör ske i samband med ansökningsprocessen. *Konjunkturinstitutet (KI)* avstyrker utredningens förslag i sin helhet. KI bedömer att det finns stor risk att de insatser som arbetsgivarna anordnar är företagsspecifika och inte ökar generella kunskaper och färdigheter som efterfrågas på arbetsmarknaden. Det är inte heller lämpligt att företagen själva kan sätta pris för interna utbildningar, eller utbildningar inom samma koncern, som staten delfinansierar. Förslaget innehåller inte heller några begränsningar av vilka som får anordna de kompetenshöjande insatserna, vilket innebär att staten inte har några möjligheter att kontrollera vilken kvalitet de kompetenshöjande insatserna har.

Skatteverket har inget att erinra mot att förslagen genomförs, men avstyrker på nytt att prövningen och handläggningen av stödet delas upp mellan Tillväxtverket och Skatteverket. Såsom handläggningen av ansökningar om stöd föreslås ska Tillväxtverket pröva den inkomna ansökan om preliminärt stöd och ge ett enskilt godkännande utifrån de bestämmelser som föreslås. Såsom Skatteverket tolkar slutbetänkandet måste därmed även Tillväxtverket bedöma de insatser som arbetsgivaren genomfört och omständigheterna kring detta när de prövar ansökan och ger sitt enskilda godkännande. Det naturliga borde då vara att Tillväxtverket också reglerar vilken dokumentation som ska bifogas en ansökan genom exempelvis verkställighetsföreskrifter.

Som nämnts i avsnitt 4.7.1 har ett antal myndigheter och organisationer beretts tillfälle att yttra sig över ett utkast till proposition, vars förslag överensstämmer med förslaget i rutan. I sitt yttrande över utkastet till proposition anför LO att det skulle vara ett rimligt förfarande att staten styr över vilken typ av insats som ska vara stödberättigande vid normala lägen i ekonomin. LO anser dock att nuvarande exceptionella krissituationen kräver att flexibla kompetensutvecklande insatser inom ett brett spektrum kan komma i gång snabbt och att ett system där kompetensinsatserna ska godkännas i förhand skulle fördröja genomförandet av insatserna. *Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco)* anser att det i ansökan om ersättning för kompetensinsatser ska ingå en redogörelse av arbetsplatsens kompetensbehov utifrån verksamhetens nuvarande situation eller framtida utveckling. *Tillväxtverket* framför att det vore positivt om myndigheten kan avgöra huruvida ersättning ska ges i förskott eller efterskott samt anför att det i många fall kan underlätta att ersättning betalas ut i efterhand då det bidrar till att motivera företagen till snabb rapportering efter genomförd insats. Verket anser vidare att det bör förtydligas om ersättning för kostnader för företagsinterna insatser kan omfatta kostnader för boende. *Teknikföretagen* framför att förslaget innebär att centrala delar av regelverket föreslås regleras i förordning. Organisationen anser att det är av intresse för företagen att regelverket inte utsätts för återkommande justeringar så att företagen vet att de långsiktigt kan förlita sig på regelverket och förordar därför att regelverket införs i lag. *Skatteverket* framför att det finns ottyligheter i förslaget kring vilka interna kostnader som kan ersättas då kompetensåtgärder genomförs internt eller av företag i samma koncern och att det behöver tydliggöras i förordningar eller föreskrifter.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Ansökningsprocessen ska vara enkel att förstå och tillämpa

Det är angeläget att regleringen avseende ersättning för kompetensinsatser är flexibel, förutsägbar och enkel att tillämpa. Samtidigt är det viktigt att förhindra missbruk. Förfarandet avseende ersättningen ska inte vara alltför administrativt betungande, vare sig för staten eller arbetsgivarna. Det centrala med insatserna är att kompetensen hos arbetstagare höjs eller synliggörs, inte hur det sker. Som framgått av avsnitt 4.7.3 ska en flexibel syn på vilken typ av kompetensinsatser som ska berättiga till ersättning gälla. Det ska därtill vara enkelt att förutse vilka insatser som berättigar till ersättning för kostnader. Regeringens ambition är att denna flexibilitet i kombination med ett enkelt ansökningsförfarande kan leda till att ersättningen för kompetensinsatser utnyttjas i högre grad än vad som varit fallet i vissa andra länder inom EU.

Det ska inte krävas ett särskilt godkännande för typ av insatser eller anordnare

De kompetensinsatser som kan bli aktuella vid korttidsarbete behöver vara flexibla när det gäller tid, form och innehåll. Särskilt vid kortare perioder av korttidsarbete finns det ett behov av att insatserna kan komma i gång utan onödig fördröjning. Mot bakgrund av detta är det svårt att på förhand specificera vilken typ av insatser som ska berättiga till ersättning. Exempelvis kan alltför strikta krav leda till att arbetstagarna deltar i utbildningar som inte är relevanta, medan alltför låga krav kan leda till att arbetstagarna deltar i insatser av sämre kvalitet.

Utredningen föreslår inte att det ska införas någon kontroll eller godkännandeprocédur för de aktörer som erbjuder utbildningar. Skälet är bl.a. att det i så fall måste finnas ett godkännandesystem. Utredningen lyfter fram flera risker med ett sådant, dels riskerar man att skapa ett system där de godkända anordnarna inte erbjuder den typ av insatser som företagen har behov av, dels innebär det kostnader för såväl anordnarna som för staten, dels riskerar det att bli alltför administrativt betungande, både för staten och arbetsgivarna.

KI är kritiskt till att förslaget inte innehåller begränsningar av vilka som får anordna de kompetenshöjande insatserna, vilket innebär att staten inte har några möjligheter att kontrollera vilken kvalitet de kompetenshöjande insatserna håller. *Saco* anser att det i ansökan om ersättning för kompetensinsatser ska ingå en redogörelse av arbetsplatsens kompetensbehov utifrån verksamhetens nuvarande situation eller framtida utveckling. *Saco* kopplar dock detta till vikten av att arbetsgivare tillsammans med fackliga företrädare identifierar och klargör arbetsplatsens kompetensbehov.

Parterna inom industrin delar utredningens uppfattning och anför att ett system där kompetensinsatser ska godkännas, i för- eller i efterhand, inte bör införas. Enligt parterna finns det med sådana system en risk för att de insatser parterna lokalt bedömer som relevanta inte kan genomföras, och att anordnare som företaget brukar anlita inte kan användas vid korttidsarbete. Olika former av bedömningar, av exempelvis myndigheter, riskerar dessutom att fördröja införandet av kompetensinsatser. Vidare bedömer parterna att ett system som kräver godkännande skulle leda till att färre kompetensinsatser än vad som är önskvärt genomförs. Även *IFAU* bedömer att företagen själva är bäst skickade att bedöma kompetensutvecklingsbehoven för sin personal och *LO* lyfter i sitt i avsnitt 4.7.1 nämnda yttrande att ett system där kompetensinsatser ska godkännas i förhand skulle fördröja införandet av insatserna.

Regeringen anser att det vore olyckligt om tidskrävande godkännandeprocedurer skulle medföra att företag inte kan genomföra relevanta och välbehövliga kompetensinsatser inom de tidsramar korttidsarbete innebär. Vidare anser regeringen att företagen genom sin medfinansiering har tydliga incitament för att vara noggranna med vilka kompetensinsatser som är relevanta för arbetstagarna. Om insatser skulle behöva godkännas på förhand skulle det också kunna vara svårt att anpassa utbudet till förändringar i företagets kompetensbehov.

Proceduren för handläggning av ansökan om ersättning för kompetensinsatser bör så långt som möjligt motsvara proceduren för ansökan om stöd vid korttidsarbete i övrigt

För att hanteringen av ersättning för kostnader för kompetensinsatser ska vara enkel bör proceduren för handläggning så långt som möjligt motsvara proceduren för den ansökan som görs för stöd vid korttidsarbete i övrigt. Godkännande för eller aktivering av stöd vid korttidsarbete för en viss period är det första steget och en förutsättning för ansökan om ersättning för kostnader för kompetensinsatser. För de arbetsgivare som ansöker om ersättning för kostnader för kompetensinsatser under arbetstidsförkortningen ska så långt möjligt samma procedur som för beviljande och utbetalning av stödet vid korttidsarbete i övrigt tillämpas. Proceduren ska vara densamma oavsett om korttidsarbete införts efter att regeringen aktiverat stödet eller efter att en arbetsgivare har erhållit ett godkännande från Tillväxtverket.

Handläggande myndighet

Det är angeläget att administrationen av systemet underlättas så långt möjligt både för arbetsgivare och för staten. Av propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Åtgärder med anledning av coronaviruset, (prop. 2019/20:132) framgår att regeringen anser att det är mer effektivt om en och samma myndighet handlägger ansökan om godkännande för stöd och därefter ansökan om preliminärt stöd m.m. När det gäller ansökan om ersättning för kostnader för validering eller kompetensinsatser i samband med korttidsarbete avstyrker också *Skatteverket* utredningens förslag att prövningen och handläggningen av stödet delas upp mellan Tillväxtverket och Skatteverket. *Tillväxtverket* skriver i sitt remissvar att de ställer sig positiva till att ansvara för bedömningen av ansökningar om korttidsarbete och ett eventuellt uppdrag att sprida kunskap om nyttan med validering och kompetensinsatser under korttidsarbete. Tillväxtverket kommenterar dock inte särskilt utredarens förslag om vilken myndighet som bör ges bemyndigande om att reglera vilka typer av kostnader som ska få ingå vid

beräkning av ersättning för kompetensinsatser som genomförs av arbetsgivare internt eller av företag i samma koncern.

Regeringen anser att den myndighet som ansvarar för handläggningen av stöd vid korttidsarbete när det gäller lönekostnader under normala konjunkturcykler också bör ansvara för handläggning av ersättning för kostnader för kompetensinsatser i samband med korttidsarbete under sådana cykler. På så sätt minskar arbetsgivarens administrativa arbete. Det innebär att det i en normal konjunkturcykel är Tillväxtverket som handlägger såväl ansökan om stöd vid korttidsarbete när det gäller lönekostnader som ansökan om ersättning för kostnader för kompetensinsatser vid sådan arbetstidsminskning. När det gäller frågan om vilken myndighet som bör handlägga ansökningar om ersättning för kompetensinsatser vid korttidsarbete vid en synnerligen djup lågkonjunktur kan andra överväganden bli nödvändiga. Regeringen föreslår därför att det tas in en bestämmelse i lagen om stöd vid korttidsarbete om att regeringen beslutar vilken myndighet som ska vara handläggande myndighet när det gäller sådana ansökningar vid en synnerligen djup lågkonjunktur.

Det bör regleras vilken typ av interna kostnader för kompetensinsatser som kan berättiga till ersättning

Det finns en risk att interna kostnader för genomförda kompetensinsatser överdrivs i syfte att maximera den statliga ersättningen. Några remissinstanser, bland annat LO, IFAU och KI, anser att man måste reglera ersättningen då kompetensinsatser genomförs internt i företaget eller av företag i samma koncern. Regeringen delar uppfattningen att det finns anledning att särskilt begränsa vilken typ av kostnader som ska berättiga till ersättning vid internt anordnade aktiviteter. Som har angetts i avsnitt 4.7.4 anser regeringen att det endast är kostnader direkt kopplade till enskilda utbildningstillfällen för medarbetare som ska berättiga till ersättning. Det föreslås därför i avsnitt 4.7.4 att det i lagen för korttidsarbete ska anges att ersättning lämnas till arbetsgivaren för kostnader för enskilda kompetensinsatser. Som utvecklats i avsnitt 4.7.4 innebär detta, när det gäller interna kompetensinsatser, att det ska vara möjligt att få ersättning för exempelvis kursmaterial och resekostnader. Däremot innefattas exempelvis inte utvecklingskostnader, kostnader för utbildningsmiljöer, hyra för egna lokaler eller hjälpmedel som kan användas vid kommande utbildningar. Sådana kostnader bör bäras av arbetsgivarna själva. Det är inte heller rimligt att ersättning ska utgå för lönekostnader för en arbetstagare som handleder en annan arbetstagare vid lärande på en arbetsplats. *Tillväxtverket* lyfter frågan om ersättning ska kunna lämnas för boende. Regeringen anser att så kan vara fallet om det är fråga om ett boende i anslutning till kompetensinsatsen som avviker från det boende som annars krävs för arbetet. Även *Skatteverket* framför att det behöver tydliggöras i förordningar eller föreskrifter vilka interna kostnader som kan ersättas då kompetensåtgärder genomförs internt eller av företag i samma koncern.

Mot denna bakgrund anser regeringen att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör meddela föreskrifter om vilka typer av kostnader som ska berättiga till ersättning för kompetensinsatser som genomförts internt eller av ett företag i samma koncern samt hur kostnaderna ska redovisas, så att det kan verifieras att uppgifterna är korrekta och kostnaderna rimliga. Då föreskrifter om stöd är gynnande för enskilda faller sådana föreskrifterna inom regeringens s.k. restkompetens enligt 8 kap. 7 § regeringsformen. Eftersom regeringen föreslår viss reglering av ersättning för kostnader för kompetensinsatser i lagen om stöd vid korttidsarbete bör det i lagen tas in en s.k. nödvändig upplysningsbestämmelse (se avsnitt 4.7.5) om att regeringen med stöd av sin restkompetens, eller den myndighet som regeringen bestämmer, kan meddela ovan nämnda föreskrifter.

Först görs ansökan om preliminär ersättning för kostnader ...

Många remissinstanser, exempelvis *parterna inom industrin*, lyfter att företag som inför korttidsarbete kan förväntas ha problem med likviditeten. Samtidigt förekommer det att utbildningar eller andra insatser ska betalas i förskott. Handläggningen av en ansökan om ersättning för kostnader för kompetensinsatser bör därför ske skyndsamt. En skyndsamt handläggning måste dock alltid balanseras mot vikten av att ersättning för kostnader endast utgår i de fall där förutsättningarna är uppfyllda och med rätt belopp.

Enligt det förfarande som gäller för stöd vid korttidsarbete i övrigt ska en arbetsgivare ansöka om preliminärt stöd för varje enskild stödmånad. I avsnitt 4.7.5 föreslås att ersättning för kostnader för kompetensinsatser vid korttidsarbete ska kunna utgå för tid som frigörs för en arbetstagare under den period denne deltar i korttidsarbete. Kostnaderna och den tid som används för kompetensinsatsen kan dock bli ojämnt fördelade. Det kan handla om att en kostnad för en insats som genomförs under längre tid belastar företaget vid ett tillfälle, till exempel en kursavgift. Det kan också handla om att en viss lämplig insats behöver genomföras intensivt under en kortare del av stödperioden. Kostnader för och den tid som arbetstagare använder till kompetensinsatser ska därför kunna fördelas på det sätt som är lämpligt ifråga om de stödmånader arbetsgivaren söker stöd för under stödperioden. Det kan exempelvis handla om att en utbildningsinsats sker mer intensivt under begränsad tid. Detta kan kombineras med en omfördelning av arbetstiden mellan månader inom stödperioden så länge som den genomsnittliga arbetstidsminskningen ligger över den aktuella fasta nivån. Eftersom kompetensinsatser kan genomföras under arbetsbefriad tid ska detta inte påverka menligt när det gäller underlag för stöd för lönekostnader vid korttidsarbete.

För att möjliggöra kompetensinsatser även för de företag som har problem med likviditet ska en arbetsgivare kunna ansöka om preliminär ersättning för kompetensinsatser och få ersättningen utbetald innan kostnaden för insatsen uppkommit. Samtidigt kan andra företag ha möjlighet att invänta ersättning i efterhand. Det är emellertid viktigt att det finns en tidsgräns avseende ansökan om preliminär ersättning för kompetensinsatser för att säkerställa att insatserna verkligen hänför sig till en relevant stödperiod. Regeringen anser därför att för att berättiga till ersättning ska ansökningar om preliminär ersättning för kompetensinsatser komma in till handläggande myndighet senast två kalendermånader från utgången av sista stödmånaden under stödperioden.

Tillväxtverket framför att det vore positivt om myndigheten kan avgöra huruvida ersättning ska ges i förskott eller efterskott samt anför att det i många fall kan underlätta att ersättning betalas ut i efterhand då det bidrar till att motivera företagen till snabb rapportering efter genomförd insats. Regeringen anser till skillnad från *Tillväxtverket* att ersättning ska utgå i förskott om företagen begär det. Ett syfte med förslaget är just att företag som befinner sig i stora ekonomiska svårigheter ska ha möjlighet att genomföra kompetensinsatser vid korttidsarbete. En eventuell diskrepans mellan en preliminär förskottsutbetalning och den ersättning företaget har rätt till kan justeras vid en senare avstämning (se nedan).

... därefter sker avstämning i efterhand

Ett förfarande med utbetalning av preliminär ersättning för kostnader medför att det kan uppstå situationer då den beräkning av ersättning för validering eller kompetenshöjande insatser som gjordes i samband med ansökan om den preliminära ersättningen inte motsvarar utfallet. I sådana fall ska arbetsgivaren, på samma sätt som gäller för stödet vid korttidsarbete i övrigt, vara återbetalningsskyldig. Har kostnaderna underskattats ska arbetsgivaren ha rätt att erhålla ytterligare ersättning för kostnader i

samband med avstämningen. Vid avstämningstidpunkten ska arbetsgivaren kunna verifiera samtliga kostnader som ligger till grund för beräkningen av ersättningen. Arbetsgivaren ska kunna redogöra för vilken typ av insatser som genomförts, vilka arbetstagare som deltagit samt de kostnader som uppkommit. Ersättning kan endast ges för insatser som genomförs under den arbetsbefriade tiden. I den mån insatser genomförts därutöver berättigar de inte till ersättning. Arbetsgivaren ska kunna visa att arbetstagarna närvarat och deltagit i kompetensinsatsen, men det ska inte krävas att arbetsgivaren dessutom kan visa att arbetstagarna klarat ett prov, erhållit ett certifikat eller liknande.

Utredningen har inte lämnat något förslag om när en avstämning ska ske, men anger att en avstämning bör ske vid utgången av den tredje kalendermånaden från den tidpunkt då stödperioden löpt ut. Regeringen delar denna uppfattning och bedömer att det på förordningsnivå bör regleras att en arbetsgivare som erhållit preliminär ersättning för kompetensinsatser ska göra en avstämning senast vid utgången av den tredje kalendermånaden från den tidpunkt då stödperioden löpt ut. En avstämning kommer därmed ske efter att ansökan om preliminär ersättning lämnats. Detta ska ske oberoende av om arbetsgivaren ansökt om preliminär ersättning för kostnader under stödperioden eller senast två kalendermånader från utgången av sista stödmånaden under stödperioden.

Bestämmelser kommer att finnas på både lag- och förordningsnivå

Den nuvarande regleringen av stöd vid korttidsarbete är uppdelad på lag- och förordningsnivå. Detsamma kommer att gälla i fråga om ersättning för kompetensinsatser. Som framgått ovan kommer i huvudsak samma förfarande som gäller för stödet vid korttidsarbete i övrigt också att gälla i fråga om kompetensinsatser. Det är dock ofrånkomligt att bestämmelserna kommer att skilja sig något åt, t.ex. när det gäller vad underlaget för en ansökan om preliminärt stöd respektive preliminär ersättning ska innehålla.

I lagen om stöd vid korttidsarbete bör det införas en definition av vad som avses med kompetensinsatser, dvs. insatser som syftar till att höja eller validera kompetensen hos en arbetstagare, samt de grundläggande förutsättningarna för att få ersättning för kostnader för sådana insatser, t.ex. att de närmare förutsättningarna för kompetensinsatserna ska regleras i ett lokalt kollektivavtal eller ett skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Vidare bör det grundläggande beslutet att en arbetsgivare beviljas eller inte beviljas ersättning för kompetensinsatser fattas med stöd av lagen, och därmed också kunna överklagas med stöd av bestämmelser i lagen (38 §). Som nämnts i avsnitt 4.7.5 bör det vidare framgå av lagen att ersättningen ska uppgå till 60 procent av kostnaden för kompetensinsatser som utförs under den arbetsbefriade tiden vid korttidsarbete. I lagen bör det vidare, som nämnts tidigare, tas in en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om högsta belopp för ersättning för kompetensinsatser per arbetstagare och om vilka typer av kostnader som får ingå vid beräkning av ersättning för kompetensinsatser som genomförs av arbetsgivare internt eller av företag i samma koncern. När det gäller underlaget för preliminär ersättning för kompetensinsatser, ansökan om preliminär ersättning för kompetensinsatser, avstämning av preliminär ersättning för sådana insatser, anmälan om avstämning, återbetalningskyldighet för felaktiga utbetalningar och kontroll kan regelverket behövas kompletteras i fråga om ersättning för kompetensinsatser. Med hänsyn till att inte alla arbetsgivare som har fått eller som ansöker om stöd vid korttidsarbete också kommer att ansöka om den del av stödet som avser ersättning för kompetensinsatser och för att främja att regleringen som helhet blir så överskådlig och tydlig som möjligt anser regeringen att även bestämmelser i nu nämnda frågor bör regleras på förordningsnivå. Det bör därför i lagen införas en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den

myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om underlaget för preliminär ersättning för kompetensinsatser, ansökan om preliminär ersättning för kompetensinsatser, avstämning av preliminär ersättning för sådana insatser, anmälan om avstämning, återbetalningsskyldighet för felaktiga utbetalningar och kontroll.

Teknikföretagen framför att förslaget innebär att centrala delar av regelverket föreslås regleras i förordning. Organisationen anser att det är av intresse för företagen att regelverket inte utsätts för återkommande justeringar så att företagen vet att de långsiktigt kan förlita sig på regelverket och förordar därför att regelverket införs i lag. Regeringen, som har förståelse för företagens behov av stadga och förutsägbarhet för planeringen av sina kompetensinsatser, anser att förslaget innebär en lämplig avvägning mellan reglering i lag och förordning.

4.7.7 Dataskydd och sekretess

Sekretess

Regeringens bedömning: Bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen om sekretess till skydd för enskilda i ärenden om åtgärder i anställningsfrämjande syfte bedöms vara tillämpliga i ärenden om ersättning för kostnader för kompetensinsatser vid korttidsarbete. Den tystnadsplikt som följer av dessa sekretessbestämmelser inskränker inte rätten att meddela och offentliggöra uppgifter. När det gäller handläggningen av ärenden hos den myndighet som får uppgiften att handlägga ärenden om ersättning för kostnader för kompetensinsatser vid korttidsarbete under synnerligen djup lågkonjunktur kan behovet av ändring i offentlighets- och sekretesslagen behöva analyseras ytterligare. Någon ändring i offentlighets- och sekretesslagen behöver inte göras i detta skede.

Utredningens bedömning: Utredningen innehåller inte någon motsvarande bedömning.

Remissinstanserna: *Skatteverket* efterfrågar en analys av sekretessfrågor.

Skälen för regeringens bedömning

Förslaget om ändringar i lagen om stöd vid korttidsarbete i denna proposition innebär att stödet vid korttidsarbete kompletteras med ersättning för kompetensinsatser vid frigjord tid vid korttidsarbete. Handläggning av ansökan om sådan ersättning innebär att det hos handläggande myndighet kommer att förekomma uppgifter om personliga förhållanden, till exempel uppgift om namn, personnummer eller samordningsnummer. Det kan vidare inte uteslutas att det kan förekomma uppgifter om exempelvis arbetstagares funktionsnedsättning. Det kan vidare förekomma uppgifter om arbetsgivarens affärs- och driftförhållanden, såsom uppgifter om kostnader för kompetensinsatser.

Enligt 28 kap. 11 § offentlighets och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, gäller sekretess för uppgift om enskilda personliga förhållanden om det inte står klart att uppgifterna kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men och uppgiften förekommer i ärenden om bl.a. åtgärder i anställningsfrämjande syfte eller för att främja enskilda anpassning till arbetslivet. Enligt 28 kap. 12 § OSL gäller sekretess i sådana ärenden för uppgift om enskilda affärs- och driftförhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada. I båda bestämmelserna gäller således sekretessen med ett s.k. omvänt skaderekvisit, dvs. det råder en presumtion för att uppgifterna omfattas av sekretess.

Regeringen gjorde i samband med införandet av lagen om stöd vid korttidsarbete bedömningen att 28 kap. 11 och 12 §§ OSL kan tillämpas på ärenden om stöd vid

korttidsarbete (prop. 2013/14:1 s. 378–380). Enligt regeringens mening var ett omvänt skaderekvisit en lämplig avvägning mellan skyddsintresset och insynsintresset när det gäller uppgifter enligt regelverket om stöd vid korttidsarbete. De aktuella sekretessbestämmelserna inskränker inte rätten att meddela och offentliggöra uppgifter enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen. Även i detta avseende bedömde regeringen att regleringen var ändamålsenlig i förhållande till sådana uppgifter som kan antas förekomma i ärenden om stöd vid korttidsarbete. När lagen om stöd vid korttidsarbete 2020 kompletterades med bestämmelser om stöd vid korttidsarbete vid normala konjunkturcykler för arbetsgivare som har tillfälliga och allvarliga svårigheter, ansåg regeringen att det saknades anledning att göra någon annan bedömning i sekretessfrågan och frågan om rätten att meddela och offentliggöra uppgifter när det gällde uppgifter som kunde förekomma vid handläggning av sådana ärenden (prop. 2019/20:132 s. 68). Frågan om sekretessregleringen avseende beslut i ärende enligt lagstiftningen om stöd vid korttidsarbete är emellertid för närvarande föremål för översyn i Regeringskansliet.

De uppgifter som enligt förslaget i denna proposition kommer att tas emot i samband med ansökningar om ersättning för kompetensinsatser vid frigjord tid vid korttidsarbete förekommer till viss del redan i ärenden om stöd vid korttidsarbete i övrigt och de uppgifter som tillkommer får huvudsakligen anses vara av motsvarande karaktär. Som nämnts kan det dock inte uteslutas att det också kan förekomma uppgifter om exempelvis arbetstagares funktionsnedsättning. Regeringen gör bedömningen att bestämmelserna i 28 kap. 11 och 12 §§ OSL blir tillämpliga även i ärenden om ersättning för kostnader för kompetensinsatser. Som nämnts pågår ett arbete i Regeringskansliet med att se över sekretessregleringen i fråga om beslut i ärenden enligt den aktuella lagstiftningen. Mot den bakgrunden föreslås nu inte några ändringar i detta avseende. Regeringen anser att det i frågan om sekretess i övrigt och i frågan om rätten att meddela och offentliggöra uppgifter saknas anledning att göra någon annan bedömning rörande regleringens ändamålsenlighet än den som gjordes vid lagens införande.

När det gäller stöd vid korttidsarbete under en synnerligen djup lågkonjunktur kan det konstateras att sådant stöd aktiveras genom föreskrifter av regeringen. I sådana föreskrifter kommer det att fastställas vilken myndighet som ska handlägga ärenden om ersättning för kompetensinsatser i en sådan situation. Om sådana föreskrifter meddelas, kan det krävas ytterligare analys av behovet av ändring i OSL. Någon ändring i OSL behöver dock inte göras i detta skede.

Personuppgiftsbehandling

Regeringens bedömning: Den behandling av personuppgifter som förslaget om ersättning för kostnader för kompetensinsatser vid korttidsarbete ger upphov till hos Tillväxtverket och arbetsgivare är förenlig med EU:s dataskyddsförordning. Den befintliga reglering som finns på personuppgiftsområdet utgör tillräcklig reglering för den personuppgiftsbehandling som kan komma att ske hos Tillväxtverket och arbetsgivare i samband med handläggning av ärenden om stöd under normala konjunkturcykler. Det behöver inte införas någon ytterligare reglering för den behandlingen. Det kan behöva göras en kompletterande dataskyddsanalys när det gäller den behandling av personuppgifter som kan komma att ske i samband med handläggning av ärenden hos den myndighet som får uppgiften att handlägga ärenden om ersättning för kostnader för kompetensinsatser vid korttidsarbete under synnerligen djup lågkonjunktur.

Utredningens bedömning: Utredningen innehåller inte någon motsvarande bedömning.

Remissinstanserna: *Skatteverket* efterfrågar en analys av personuppgiftsbehandlingen.

Som nämnts i avsnitt 4.7.1 har ett antal myndigheter och organisationer beretts tillfälle att yttra sig över ett utkast till proposition, vars förslag överensstämmer med förslaget i rutan. *Datainspektionen* anser att den personuppgiftsbehandling som förslaget aktualiserar bör beskrivas utförligare och att det i det fortsatta arbetet bör övervägas om det finns behov av ytterligare reglering eller begränsning av vilka uppgifter som får behandlas och på vilket sätt. *Datainspektionen* ifrågasätter vidare nödvändigheten av att behandla s.k. känsliga personuppgifter i samband med handläggningen av ärenden som rör ersättning för kompetensinsatser.

Skälen för regeringens bedömning

Dataskyddsförordningen är i alla delar bindande och direkt tillämplig i samtliga EU:s medlemsländer. Förordningen utgör den generella regleringen av personuppgiftsbehandling inom EU. Den kompletteras i Sverige av bl.a. lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, nedan kallad dataskyddslagen. Dataskyddslagen är subsidiär till annan lag eller förordning, vilket möjliggör avvikande bestämmelser i s.k. registerförfattningar, dvs. sektorsspecifika föreskrifter om personuppgiftsbehandling.

Nedan görs en analys av den personuppgiftsbehandling som kan behöva ske vid Tillväxtverkets handläggning av ärenden om stöd vid korttidsarbete under normala konjunkturcykler. Analysen är i princip giltig även för den personuppgiftsbehandling som kan komma att ske i ärenden om stöd vid korttidsarbete under en synnerligen djup lågkonjunktur. Sådant stöd aktiveras dock genom föreskrifter av regeringen och det är ännu inte fastställt vilken myndighet som kommer att handlägga ersättningen för kompetensinsatser i en sådan situation. Det innebär att det, när sådana föreskrifter meddelas, kan komma att behöva göras en kompletterande dataskyddsanalys i den delen.

Den personuppgiftsbehandling som kan förekomma i ärenden om stöd vid korttidsarbete under normala konjunkturcykler som Tillväxtverket handlägger enligt lagen om stöd vid korttidsarbete har bedömts vara förenlig med EU:s dataskyddsförordning (se prop. 2019/20:132 s. 70–72). Förslagen i denna proposition om komplettering av stödet i form av ersättning för kostnader för kompetensinsatser vid korttidsarbete innebär att det hos berörda arbetsgivare och hos handläggande myndighet kan förekomma behandling av följande uppgifter: namn, personnummer, samordningsnummer, uppgifter om kompetensinsatsernas innehåll, omfattning och genomförande samt uppgifter om exempelvis kursavgifter, deltagande, resor, boende etc. Det kan inte heller uteslutas att det kan förekomma uppgifter om bl.a. arbetstagares funktionsnedsättning. *Datainspektionen* ställer sig frågande till vilket behov Tillväxtverket har av att behandla sistnämnda typ av uppgifter i samband med handläggning av ärenden som rör ersättning för kompetensinsatser. Som framgår av avsnitt 4.7.4 kan kompetensinsatser vara individuellt anpassade och som framgår av avsnitt 4.7.6 måste kostnaderna för kompetensinsatserna verifieras. Arbetsgivaren ska kunna redogöra för vilken typ av insatser som genomförts, vilka arbetstagare som deltagit samt de kostnader som uppkommit. Om ersättning begärs för t.ex. teckenspråkstolkning kan det därför inte uteslutas att kostnaden kan vara hänförlig till en enskild arbetstagare. Regeringen anser därför att dataskyddsanalysen också måste omfatta känsliga uppgifter om hälsa.

Den rättsliga grunden för Tillväxtverkets behandling av personuppgifter när det gäller ersättning för kompetensinsatser är att behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i myndighetsutövning (artikel 6.1 e i EU:s

dataskyddsförordning). Enligt artikel 6.3 i förordningen ska den grund för behandlingen som avses i artikel 6.1 e vara fastställd i unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt. Den rättsliga grunden för Tillväxtverkets behandling kommer att vara fastställd i lagen om stöd vid korttidsarbete och i förordningen (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket och den rättsliga grunden kommer med anledning av de ändringar som föreslås i lagen om stöd vid korttidsarbete i denna proposition att fastställas ytterligare på förordningsnivå. Förutom i EU:s dataskyddsförordning finns för Tillväxtverkets del bestämmelser om behandling av bl.a. personnummer och samordningsnummer i dataskyddslagen som ger stöd för myndighetens personuppgiftsbehandling.

När arbetsgivare behandlar personuppgifter i samband med att uppgifter lämnas till Tillväxtverket i ansökningsförfarandet eller vid kontroll kan behandlingen av personuppgifter stödjas på den rättsliga grunden rättslig förpliktelse enligt artikel 6.1 c. Även den rättsliga grunden i artikel 6.1 c ska enligt artikel 6.3 i dataskyddsförordning vara fastställd i unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt. I denna proposition föreslås att det av en ny paragraf i lagen om stöd vid korttidsarbete (17 a §) ska framgå att i den utsträckning arbetsgivare och arbetstagare enligt 15 och 16 §§ reglerat att en del av den tid som frigörs i samband med korttidsarbete ska användas till kompetensinsatser ska ersättning lämnas till arbetsgivaren för kostnader för enskilda kompetensinsatser efter ansökan hos och prövning av en myndighet. Det framgår vidare att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela föreskrifter om

1. underlaget för preliminär ersättning för kompetensinsatser,
2. ett högsta belopp för ersättning för kompetensinsatser per arbetstagare,
3. vilka typer av kostnader som får ingå vid beräkning av ersättning för kompetensinsatser som genomförs av arbetsgivare internt eller av företag i samma koncern, och
4. ansökan om preliminär ersättning för kompetensinsatser, avstämning av preliminär ersättning för sådana insatser och anmälan om avstämning, återbetalningsskyldighet för felaktiga utbetalningar och kontroll.

Den rättsliga grunden för arbetsgivarens personuppgiftsbehandling kommer således att framgå av nationell rätt.

Som nämnts kan det inte uteslutas att arbetsgivare och Tillväxtverket i samband med ansökan och prövning eller kontroll gällande ersättning för kompetensinsatser på individnivå kan behöva behandla uppgifter om exempelvis arbetstagares funktionsnedsättning. Sådana uppgifter utgör sådana känsliga uppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning. Enligt 3 kap. 3 § första stycket dataskyddslagen får känsliga personuppgifter behandlas av en myndighet med stöd av artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning bl.a. om behandlingen är nödvändig för handläggningen av ett ärende. Vid behandling som sker enbart med stöd av den bestämmelsen är det förbjudet att utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter (3 kap. 3 § andra stycket). Om det i något fall skulle förekomma känsliga uppgifter i ett ärende om ersättning för kostnader för kompetensinsatser vid korttidsarbete kan Tillväxtverket således behandla sådana uppgifter med stöd av artikel 9.2 g i EU:s dataskyddsförordning och 3 kap. 3 § första stycket 2 i dataskyddslagen. När det gäller arbetsgivare får enligt 3 kap. 2 § första stycket dataskyddslagen känsliga personuppgifter behandlas med stöd av artikel 9.2 b i EU:s dataskyddsförordning, om behandlingen är nödvändig för att den personuppgiftsansvarige eller den registrerade ska kunna fullgöra sina skyldigheter och utöva sina särskilda rättigheter inom arbetsrätten och inom områdena social trygghet och socialt skydd. Personuppgifter som behandlas med stöd av denna bestämmelse får enligt andra stycket i

paragrafen lämnas ut till tredje part endast om det inom arbetsrätten eller inom områdena social trygghet och socialt skydd finns en skyldighet för den personuppgiftsansvarige att göra det eller om den registrerade uttryckligen har samtyckt till utlämnandet. Regeringen gjorde vid införandet av dataskyddslagen bedömningen att det torde stå klart att bestämmelsen i artikel 9.2 b gör det möjligt att behandla även känsliga personuppgifter när det är nödvändigt för att i vart fall arbetsgivare, arbetstagar, fackliga organisationer och arbetsgivarorganisationer ska kunna fullgöra sina skyldigheter eller utöva sina rättigheter med koppling till arbetslivet (prop. 2017/18:105 s. 78). Ett ärende om ersättning för kostnader för kompetensinsatser vid korttidsarbete har en tydlig koppling till de anställdas anställningar. Det kommer att finnas en skyldighet att i ansökningsförfarandet eller vid kontroll lämna uppgifter till Tillväxtverket. Bedömningen är därför att om det i något fall skulle bli nödvändigt för arbetsgivare att behandla känsliga personuppgifter om t.ex. funktionsnedsättning kan arbetsgivare göra det med stöd av artikel 9.2 b i dataskyddsförordningen och 3 kap. 2 § dataskyddslagen.

När det gäller proportionalitetsbedömningen kan konstateras att ersättning för kompetensinsatser är en del av stödet för stöd vid korttidsarbete. Syftet med korttidsstöd är att minska arbetsgivares behov av att säga upp personal vid tillfälliga och allvarliga ekonomiska svårigheter. Ersättningen för kompetensinsatser innebär en möjlighet för företaget att inte bara överleva en lågkonjunktur eller allvarliga ekonomiska svårigheter, utan också investera i kompetens som kan stärka företaget på kort och lång sikt. För individen innebär det en möjlighet att stärka sin ställning både på arbetsplatsen och på arbetsmarknaden som helhet. Individernas lärande bidrar i sin tur till att öka ett samhälles samlade kompetens. Det yttersta syftet är att bibehålla och stärka Sveriges konkurrenskraft. Enligt regeringens mening får det eventuella integritetsintrång som behandlingen av personuppgifter vid ansökan om ersättning för kompetensinsatser och det efterföljande förfarandet ger upphov till för den enskilde arbetstagar anses stå i proportion till det eftersträvade syftet.

Sammanfattningsvis är bedömningen att den personuppgiftsbehandling som den utvidgade lagen om stöd vid korttidsarbete ger upphov till är förenlig med EU:s dataskyddsförordning. Den befintliga reglering som finns på personuppgiftsområdet utgör tillräcklig reglering för den personuppgiftsbehandling som kan komma att ske hos Tillväxtverket och arbetsgivare med anledning av förslaget. Det behöver således inte införas någon ytterligare reglering om denna behandling.

4.7.8 Förslagets förenlighet med EU:s regler om statligt stöd

Regeringens bedömning: Den föreslagna ersättningen för kostnader för kompetensinsatser bedöms inte utgöra statligt stöd och behöver därför inte anmälas till Europeiska kommissionen för godkännande innan förslaget genomförs.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Inga remissinstanser har yttrat sig särskilt i denna del.

Skälen för regeringens bedömning

Enligt fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, kallat EUF-fördraget, är statligt stöd i princip oförenligt med den inre marknaden. Enligt artikel 107.1 i EUF-fördraget är stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den inre marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna. För att en åtgärd ska anses

snedvrída konkurrensen ska den vara selektiv. Det betyder att åtgärden kommer att ge ekonomiska fördelar endast till vissa företag, t.ex. ett företag inom en viss bransch eller små och medelstora företag.

Den nuvarande stödordningen anmäldes till Europeiska kommissionen i enlighet med artikel 108.3 i EUF-fördraget. Kommissionen konstaterade då att alla företag som i rättsligt och faktiskt hänseende befinner sig i samma situation utan åtskillnad kan få stöd vid korttidsarbete och att stödordningen som helhet därför inte gynnade vissa företag eller viss produktion (COM(2013) 5451 final). Kommissionen drog därför slutsatsen att åtgärden inte utgjorde statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i EUF-fördraget.

Som framgår av avsnitt 4.7.4 föreslås i denna proposition ändringar i lagen om stöd vid korttidsarbete som innebär att en arbetsgivare som är berättigad till korttidsstöd och som har anordnat kompetensinsatser som arbetstagarna har deltagit i under den del av arbetstiden som frigjorts under vissa förutsättningar ska ha rätt till ersättning för dessa kompetensinsatser efter godkännande av en myndighet. För att få ersättning krävs bl.a. att de närmare förutsättningarna för kompetensinsatserna regleras i ett lokalt kollektivavtal eller ett skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagarna. Ersättningen för kompetensinsatser utgör således ett komplement till det stöd som kan lämnas vid korttidsarbete i övrigt. Att det är valfritt att ta del av ersättningen och inte ett generellt villkor för att få stöd vid korttidsarbete att arbetsgivaren anordnar kompetensinsatser under den arbetsbefriade tiden beror på att regeringen inte vill riskera att den centrala, lönekompenenserande delen av stödet försvåras eller riskerar att gå förlorad på grund av att några kompetensinsatser av olika skäl inte kommer till stånd (se avsnitt 4.7.4). Ersättning för kostnader för kompetensinsatser är alltså en valfri del av stödet vid korttidsarbete. De förutsättningar som ska vara uppfyllda för att en enskild arbetsgivare ska kunna få stöd vid korttidsarbete och därmed även ersättning för kostnader för kompetensinsatser under den arbetsbefriade tiden är desamma för alla företag som i rättsligt och faktiskt hänseende befinner sig i samma situation. Det förhållandet att en arbetsgivare som medvetet valt att inte ansöka om stöd vid korttidsarbete, dvs. medvetet valt att inte ansöka om ett generellt stöd denne varit berättigad till, inte heller har rätt till ersättning för kompetensinsatser i samband med sådant arbete kan enligt regeringens mening inte anses medföra att ersättningen för kompetensinsatser i sig är selektiv och därigenom ett otillåtet statligt stöd enligt EUF-fördraget. Den föreslagna åtgärden med ersättning för kostnader för kompetensinsatser vid korttidsarbete är sålunda inte selektiv och utgör därmed inte statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i EUF-fördraget. Någon skyldighet att anmäla förslaget till kommissionen i enlighet med förfarandet i artikel 108.3 i EUF-fördraget finns därför inte.

4.7.9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna i lagen om stöd vid korttidsarbete ska träda i kraft den 1 januari 2021.

Bestämmelserna ska inte tillämpas på kompetensinsatser som genomförts före ikraftträdandet.

Utredningens förslag: Överensstämmer inte med regeringens förslag. Utredningen föreslog att ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2020.

Remissinstanserna: Den enda remissinstansen som kommenterat förslaget om ikraftträdande är *Regelrådet*, som inte hade någon invändning.

Som nämnts i avsnitt 4.7.1 har ett antal myndigheter och organisationer beretts tillfälle att yttra sig över ett utkast till proposition, vars förslag överensstämmer med förslaget i rutan. *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *parterna inom industrin*, *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* och *Teknikföretagen* är kritiska till att möjligheten till ersättning för kostnader för kompetensinsatser vid korttidsarbete införs först den 1 januari 2021, och föreslår ett tidigare införande. LO och parterna inom industrin föreslår också att medel kan avsättas i en extra ändringsbudget.

Företagarna anför att om nuvarande lågkonjunktur blir långvarig och sträcker sig in under 2021 bör regeringen, med hänsyn till det föreslagna datumet för ikraftträdande i kombination med bestämmelserna om en karenstid om 24 månader innan förnyat stöd kan ges, överväga en särreglering för att även företag som nu får stöd vid korttidsarbete ska kunna komma i åtnjutande av ersättning för kompetensinsatser.

Skälen för regeringens förslag

Som framgår av avsnitt 4.7.3 har flera ändringar i lagen om korttidsarbete beslutats och trätt i kraft våren 2020. Även de i föreliggande proposition föreslagna lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt, vilket är den 1 januari 2021.

Vad gäller möjligheten till ett tidigare ikraftträdande, som föreslagits av *LO*, *parterna inom industrin*, *TCO* och *Teknikföretagen*, har riksdagen på regeringens initiativ redan fattat beslut om flera extra ändringsbudgetar för att motverka de ekonomiska följderna av spridningen av det nya coronaviruset. Bl.a. har besluten inneburit tillfälliga förstärkningar av stödet vid korttidsarbete, vilket är den centrala delen av stödet. Regeringen har dessutom gjort en rad andra satsningar, bl.a. i propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99), för att ge män och kvinnor goda möjligheter att utbilda sig, vidareutveckla sig inom sin bransch eller påbörja en ny yrkesbana. Det gäller t.ex. fler platser i yrkeshögskolan och folkhögskolan.

Enligt regeringens uppfattning finns det nu skäl att återgå till mer normala beslutsprocesser, inte minst för att ge de myndigheter som ska administrera reformen möjlighet att bygga upp den kapacitet som krävs för genomförandet. Av samma skäl, dvs. i syfte att ge den handläggande myndigheten möjlighet till införande av de nya system som krävs för att hantera ersättning för kostnader för enskilda kompetensinsatser, bör de föreslagna bestämmelserna inte heller tillämpas på kompetensinsatser som genomförts före ikraftträdandet. De föreslagna bestämmelserna föreslås således tillämpas på kompetensinsatser som genomförts fr.o.m. den 1 januari 2021.

Om nuvarande ekonomiska läge blir långvarigt och sträcker sig in under 2021 får regeringen överväga om ytterligare åtgärder behöver vidtas.

4.7.10 Konsekvenser av förslagen

Vilka berörs av regleringen?

För arbetsgivare som har infört korttidsarbete kommer förslagen i denna proposition att innebära en möjlighet att ansöka om ersättning för kostnader för kompetensinsatser som har anordnats i samband med korttidsarbetet. Arbetsgivaren, staten och arbetstagarna ska dela på kostnaden för sådana kompetensinsatser. Staten föreslås stå för 60 procent och arbetsgivare för 40 procent av kostnaderna. Arbetstagarnas kostnader kommer att bestå i att kompetensinsatserna kommer att ske under en till viss del betald och till viss del obetald arbetsbefriad tid beroende på hur de närmre förutsättningarna regleras i det lokala kollektivavtalet eller skriftliga avtalet mellan arbetsgivaren och arbetstagaren.

Tillväxtverket ska ansvara för handläggning av ersättning för kostnader för kompetensinsatser vid korttidsarbete när stöd vid sådant arbete lämnas under normala konjunkturcykler. Regeringen beslutar vilken myndighet som ska ansvara för handläggning av ersättning för kostnader för kompetensinsatser vid korttidsarbete när stöd vid sådant arbete lämnas vid synnerligen djupa lågkonjunkturer.

Konsekvenser för företagen

Förslagen kan bidra till att arbetsgivare som har infört korttidsarbete ökar kompetensen i företaget under korttidsarbetet. Det kan i sin tur bidra till att ytterligare stärka företagets position. Om den tid som frigörs används till kompetensinsatser kan detta ske till en kostnad som är betydligt lägre än annars. Insatserna kan komma att anordnas internt på företaget eller externt, t.ex. inom det offentliga utbildningsväsendet eller av utbildningsföretag. Vid ett stort intresse för kompetensinsatser kan sådana företag få ökade möjligheter att sälja tjänster.

Enligt förslag i denna proposition ska arbetsgivare som väljer att ansöka om ersättning för kostnader för kompetensinsatser göra det enligt samma principer som gäller för stödet vid korttidsarbetet i övrigt. Därmed kan den administrativa kostnaden hållas nere. För att beräkna vilket stöd en arbetsgivare har rätt till, krävs det dock att denne kan redovisa och verifiera vilka kostnader som uppstått, samt att arbetsgivaren fördelar kostnaderna efter vilka arbetstagare som deltagit samt redovisar hur mycket tid respektive arbetstagare avsatt. En ansökan om ersättning för kostnader för kompetensinsatser för därför med sig vissa administrativa kostnader även för företagen. Hur mycket tid som kommer att krävas för arbetsgivarna är svårt att uppskatta, bl.a. för att det troligen kommer att se olika ut för olika företag. Arbetsinsatsen bör också ställas mot alternativet; att inte ansöka om, och få, ersättning för kompetensinsatser.

Regelrådet finner att utredningens redovisning av förslagens administrativa kostnader är bristfällig, eftersom den inte har redovisat en uppskattning av tidsåtgången för själva ansökningsförfarandet och uppgiftslämnandet. Inte heller har utredningen redovisat en ungefärlig timkostnad för ett sådant arbete. Enligt *Regelrådet* utgör dessa uppgifter en förutsättning för att förslagens administrativa kostnader ska kunna bedömas. Eftersom utredningens konsekvensutredning i övrigt bedöms godtagbara, finner *Regelrådet* i sin sammantagna bedömning av konsekvensutredningen att den uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Konsekvenser för arbetstagare

Om kompetensinsatser genomförs hos en arbetsgivare i samband med korttidsarbete, kan arbetstagarens ställning hos arbetsgivaren stärkas. I förlängningen kan också arbetstagarens ställning på arbetsmarknaden stärkas. Samtidigt innebär det att arbetstagare måste delta i kompetensinsatser under en till viss del betald och till viss del obetald arbetsbefriad tid, beroende på hur de närmre förutsättningarna regleras i det lokala kollektivavtalet eller skriftliga avtalet mellan arbetsgivaren och arbetstagaren.

Konsekvenser för jämställdheten

Utredningen bedömer att förslaget kan komma att få begränsade konsekvenser för jämställdheten i samhället. Frågan om vem som ska erbjudas möjlighet att delta i kompetensinsatser avgörs av de lokala parterna, och kan inte direkt påverkas av det statliga stödets utformning. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* delar inte denna jämställdhetsanalys. *LO* anser att förslaget kommer att ha påverkan på jämställdheten, då det är rimligt att anta att fler män än kvinnor kommer att delta i korttidsarbete, och då också få möjligheten till kompetensinsatser och validering under den tid som frigörs.

Regeringen instämmer med LO i att fler män kan komma att ta del av korttidsarbete, eftersom fler män är anställda i företag som kan komma att omfattas. Detta beror bland annat på att på den könsuppdelade arbetsmarknaden där bara lite mer än en tredjedel av de anställda i privat sektor är kvinnor. Kvinnor jobbar i större utsträckning inom offentlig sektor. Det finns dock kvinnodominerade branscher som drabbats hårt av covid-19 såsom handel-, restaurang- och resebranschen. Sammantaget kan man ändå förvänta att det är sannolikt att fler män kan komma att ta del av kompetensinsatser vid korttidsarbete. Ersättning för kostnader för kompetensinsatser är dock inte regeringens enda satsning som kan ge både män och kvinnor goda möjligheter att utbilda sig, vidareutveckla sig inom sin bransch eller påbörja en ny yrkesbana. Ett annat exempel är regeringens förslag till utbildningsåtgärder i propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99), gällande t.ex. regionalt yrkesvux och folkbildning som riksdagen beslutade den 16 juni 2020.

Konsekvenser för staten

Ekonomiska konsekvenser

Faktorer som påverkar statens totala kostnad

Kompletteringen av stödet vid korttidsarbete med möjligheten att få ersättning för kostnader för kompetensinsatser som anordnas under den tid korttidsarbete pågår innebär ökade kostnader för staten. Dessa kostnader består dels av ersättning till arbetsgivare för del av kostnaderna för genomförda kompetensinsatser, dels av administrativa kostnader för handläggning av arbetsgivarnas ansökningar om ersättning för kostnader för kompetensinsatser och för kontroll.

Utredningen uppskattar statens kostnader för ersättning till arbetsgivarna till mellan 1 miljon kronor och 18 miljoner kronor per år. Det stora spannet beror på att det finns osäkerhet för flera samverkande faktorer. För att beräkna statens förväntade totala kostnader för genomförda kompetensinsatser måste man ha en uppfattning om:

- antalet arbetstagare som minskar sin arbetstid,
- den genomsnittliga arbetstidsminskningen,
- andelen av dessa arbetstagare som deltar i kompetensinsatser, och
- kostnader för de kompetensinsatser som vidtas.

I budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1) gjordes uppskattningar av antalet arbetstagare som skulle minska sin arbetstid samt hur stor den genomsnittliga arbetstidsminskningen förväntades bli vid korttidsarbete i en synnerligen djup lågkonjunktur. I propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Åtgärder med anledning av coronaviruset, (prop. 2019/20:132) görs motsvarande uppskattningar för situationer där korttidsarbete införs med anledning av att arbetsgivare drabbas av tillfälliga och allvarliga ekonomiska svårigheter. Regeringen gör nu samma antaganden när det gäller kompetensinsatser, eftersom det är samma målgrupper som kan komma i fråga för stödet.

För att beräkna kostnaderna för den kompletteringen av stödet vid korttidsarbete i form av ersättning för kostnader för kompetensinsatser i samband med korttidsarbete, krävs dessutom uppskattningar av andelen arbetstagare som kan förväntas delta i dessa. Andelen beror bl.a. på arbetsgivarnas och arbetstagarnas behov av att synliggöra eller höja kompetensen, på utbudet av tänkbara insatser och kostnaderna för arbetsgivaren, men antagligen även på storleken på företaget, vilken bransch det är frågan om och hur lång tid korttidsarbetet förväntas pågå. Det är t.ex. rimligt att anta att andelen som deltar i kompetensinsatser kan skilja om korttidsarbete införs vid en synnerligen djup lågkonjunktur eller med anledning av att arbetsgivare drabbas av tillfälliga och allvarliga ekonomiska svårigheter. Om stödet vid korttidsarbete aktiveras

på grund av en synnerligen djup lågkonjunktur är det troligt att andelen som deltar i kompetensinsatser är större, eftersom stödperioden i det fallet kan uppgå till två år. Då finns det mer tid till att identifiera behov av kompetenshöjning samt planera, upphandla och genomföra insatser.

Utredningen bygger sina beräkningar på antaganden om att fem alternativt tio procent av de arbetstagare som är uttagna i korttidsarbete kommer att delta i kompetensinsatser vid korttidsarbete som införs med anledning av att arbetsgivare drabbas av tillfälliga och allvarliga ekonomiska svårigheter. Utredningen bedömer att en andel om fem procent kan komma att delta, men menar att tio procent kan vara en målsättning. När det gäller korttidsarbete vid en synnerligen djup lågkonjunktur skriver utredningen att motsvarande uppskattningar är tio och tjugo procent. Utredningen bygger uppskattningarna på erfarenheter från andra europeiska länder. Regeringen delar denna bedömning och uppskattar att fem till tio procent kommer att delta i kompetensinsatser i samband med korttidsarbete under normala konjunktursvängningar. Vid en synnerligen djup lågkonjunktur kommer motsvarande siffra sannolikt att ligga mellan tio och tjugo procent.

Det är svårt att uppskatta kostnader för kompetensinsatser för respektive arbetstagare. Beroende på vilken typ av insats som vidtas, kan kostnaden variera mellan noll och flera tusen kronor per dag och anställd. Man ska ha i åtanke att det vid korttidsarbete råder ett pressat ekonomiskt läge som ger skäl för arbetsgivaren att hålla nere sina kostnader för de kompetensinsatser som vidtas. Många tänkbara insatser medför inte någon kostnad eller en väldigt låg kostnad för företagen, och inte heller ytterligare kostnader för staten, exempelvis utbildningar hos offentligt finansierade utbildningsanordnare eller internt anordnade insatser. Enligt en rapport från SCB (Vuxnas deltagande i utbildning – personalutbildning och andra former av utbildning, 2018:1) ordnar arbetsgivaren nästan 40 procent av all personalutbildning i egen regi. Den del av kompetensinsatserna som kan tänkas ske till en förhållandevis låg kostnad är därför betydande.

Utredningen har använt sig av schablonkostnader vid sina beräkningar. Sammanfattningsvis bygger en prognos för statens kostnader därmed på relativt osäkra antaganden. Det finns därför starka skäl att följa upp införandet och utfall av kompletteringen av stöd vid korttidsarbete med ersättning för kostnader för kompetensinsatser vid korttidsarbete.

Risken för stora statsfinansiella kostnader

Flera remissinstanser, t.ex. *Ekonomistyrningsverket (ESV)* och *Konjunkturinstitutet (KI)*, uttrycker farhågor för att förslagen inte innehåller begränsningar när det gäller kostnaderna för staten. ESV varnar för att det finns risk för att kostnaden av förslaget blir högre än vad som redovisas i slutbetänkandet, eftersom det inte finns någon beloppsgräns för statens del av finansieringen. *Svenska ESF-rådet* anser att man bör bilda sig en säkrare bild av hur stora kostnaderna kommer att bli för staten, samt att då även kostnader för t.ex. Skatteverket eller andra aktörer som berörs bör ingå. KI anser att förslaget riskerar att leda till stora statsfinansiella kostnader särskilt som förslaget inte innehåller begränsningar för hur mycket de kompetenshöjande insatserna får kosta och hur de ska anordnas. Andra remissinstanser framför att utredningen har gjort en rimlig avvägning i förslagen. Exempelvis skriver *parterna inom industrin* i ett gemensamt svar att det är av stor betydelse att stödet inte har ett tak eller att utbildningsanordnarna måste godkännas.

Som framgått av avsnitt 4.7.5 anser regeringen att modellen att staten och arbetsgivaren delar på kostnaden, inte är tillräcklig för att begränsa statens kostnader. Därför föreslår regeringen att det under en stödperiod sätts ett tak per arbetstagare för statens ersättning till arbetsgivare. Genom att tillåta en stor bredd i kompetensinsatser möjlig-

görs insatser som kan genomföras till en låg kostnad. En arbetsgivare som har behov av att införa korttidsarbete befinner sig i en situation där fokus ligger på att minska kostnaderna och har därför begränsade möjligheter att finansiera kompetensinsatser. För att kunna få stöd vid korttidsarbete när det inte råder en synnerligen djup lågkonjunktur ska arbetsgivaren dessutom visa att tillgängliga åtgärder vidtagits för att minska kostnaden för arbetskraft för att undvika att korttidsarbete behöver tillämpas. Att uppfylla detta villkor samtidigt som det kvarstår medel för personalens kompetensutveckling innebär i sig en motsättning. Sammanfattningsvis bedömer regeringen därmed att risken avseende stora statsfinansiella kostnader är acceptabel.

Uppskattning av de totala kostnaderna för staten per år för kompetensinsatser vid korttidsarbete

För att uppskatta kostnaderna för staten behöver man ta hänsyn till de faktorer som redovisats ovan. Man behöver också skilja på kostnader för staten vid normala konjunktursvängningar respektive vid synnerligen djup lågkonjunktur, även avseende kostnader för kompetensinsatser.

I propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Åtgärder med anledning av coronaviruset, (prop. 2019/20:132) beräknar regeringen att 7 455 arbetstagare per månad kommer att omfattas av stöd vid korttidsarbete vid normala konjunkturcykler. Stödperioden kan vara i max 6 månader, med möjlighet till förlängning i ytterligare 3 månader.

Som underlag för beräkningen utgår regeringen från de beräkningar som utgör underlag i prop. 2019/20:132. I den propositionen antar regeringen att ca 7 455 arbetstagare per månad kommer att tas ut i korttidsarbete. Om detta antal under det första halvåret är 7 455, och följs av ytterligare ca 7 455 andra arbetstagare under det andra halvåret, kommer totalt ca 15 000 arbetstagare att omfattas under hela året. Med anledning av de ekonomiska konsekvenserna av spridningen av coronaviruset, bedömer emellertid regeringen att omfattningen per månad kommer att vara högre än detta 2020. I propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Fler kraftfulla åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:166) bedömer regeringen att i genomsnitt 550 000 personer per månad kommer att omfattas av korttidsarbete under perioden mars–december 2020.

Som framgått ovan bedömer utredningen att fem procent av arbetstagarna kommer att delta i kompetensinsatser vid normala konjunktursvängningar. I utredningens slutbetänkande föreslås att en rimlig schablonkostnad per arbetstagare för kompetensinsatser då är 10 000 kr. Det innebär att den årliga kostnaden för staten uppgår till 7,5 miljoner kronor. Om i stället tio procent av arbetstagarna deltar blir kostnaden i stället 15 miljoner kronor per år. Regeringen uppskattar att tio procent av arbetstagarna som är uttagna i korttidsarbete kommer att ansöka om ersättning för kostnader för kompetensinsatser.

Med anledning av det stora intresset för stöd vid korttidsarbete under spridningen av coronaviruset, uppskattar regeringen att antalet personer i korttidsarbete beräknas överstiga 7 455 arbetstagare per månad under 2021. Baserat på ökad volym för stödet 2021 tillförs i denna proposition ytterligare medel för ändamålet.

När det gäller kostnader för kompetensinsatser under en synnerligen djup lågkonjunktur uppskattas i förarbetena till gällande lagstiftning att korttidsarbete kommer att omfatta 116 000 arbetstagare per månad under maximalt 12 månader, med möjlighet till förlängning ytterligare 12 månader. I utredningens slutbetänkande uppskattas, som framgår ovan, att tio procent av arbetstagarna kommer att delta. Utredningen antar för det fallet en schablonkostnad om 20 000 kronor, vilket är rimligt om man tar hänsyn till att korttidsarbete under en synnerligen djup lågkonjunktur omfattar längre stöd-

perioder. Det ger då en kostnad för staten på 232 miljoner kronor per år. Om tjugo procent av arbetstagarna deltar blir kostnaden i stället 464 miljoner kronor per år.

Som nämnts i avsnitt 4.7.1 har ett antal myndigheter och organisationer beretts tillfälle att yttra sig över ett utkast till proposition. *IF Metall, Unionen, Teknikföretagen* och *Industriarbetsgivarna* avstyrker i ett gemensamt yttrande införandet av ett tak för statens ersättning och anser att beloppen är för låga och bör höjas betydligt. *TCO* är av samma uppfattning. Även *Svenskt Näringsliv* motsätter sig förslaget att införa ett takbelopp för ersättningens storlek och *LO* anser att de föreslagna beloppen är för låga. Synpunkterna i fråga om att införa ett tak för statens ersättning har behandlats i avsnitt 4.7.5. Regeringen föreslår där att statens kostnader för kompetensinsatser ska begränsas genom ett tak för ersättningen per arbetstagare och att taket bör sättas på en sådan nivå att syftet med kompetensinsatser vid korttidsarbete fortfarande kan uppnås. När det gäller beloppens storlek har regeringen utgått från de belopp som presenterades i utredningen och som anges ovan. Beloppen ska regleras i förordning och regeringen avser att följa utvecklingen noga.

Administrativa kostnader

Enligt utredningen ska handläggningen av ersättningen för kompetensinsatser i princip följa samma regler som gäller för stödet i övrigt vid korttidsarbete, d.v.s. den ordning som gäller med ett preliminärt stöd och en senare avstämning. För den myndighet som ska ansvara för handläggning av ersättning för kompetensinsatser kommer det att vara en ny uppgift och arbetsinsatsen kommer att öka. Detta arbete består främst i att verifiera att det underlag som arbetsgivaren skickat in i samband med avstämningen ger rätt till den ersättning arbetsgivaren begärt. Därutöver tillkommer kostnader för att komplettera det system man använder för att administrera stödet vid korttidsarbete så att även ansökningar om ersättning för kompetensinsatser kan hanteras effektivt.

Kostnaderna för den myndighet som kommer att ansvara för handläggning av det utvidgade stödet vid korttidsarbete i fråga om ersättning för kostnader för kompetensinsatser beräknas uppgå till 2 miljoner kronor per år. Detta är beräknat med antagandet om ca 7 455 arbetstagare per månad. Därutöver kommer det att uppstå initiala kostnader för att ta fram föreskrifter samt för att komplettera det administrativa stödet så att detta, förutom ansökningar om stöd vid korttidsarbete, även kan hantera ansökningar om ersättning för kompetensinsatser. Medel för detta föreslås i höständeringsbudgeten för 2020.

Det är viktigt att de myndigheter som är ansvariga för handläggning av ersättning för kostnader för kompetensinsatser ges förutsättningar för att hantera uppgiften. Om fler tas ut i korttidsarbete och fler tar del av kompetensinsatser än utredningens beräkningar, ökar arbetsinsatsen för den myndighet som handlägger stödet. Kostnaden för handläggning kommer då att bli högre än utredningens beräkningar. Antalet personer i korttidsarbete beräknas överstiga 7 455 personer per månad under 2021. Baserat på beräknad ökad volym för stödet 2021 tillförs i denna proposition medel för ändamålet.

Effekter för de allmänna förvaltningsdomstolarna

Enligt lagen om stöd vid korttidsarbete kan beslut överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Som redogjorts för ovan är det osäkert hur många ansökningar om ersättning för kostnader för kompetensinsatser som kommer att inkomma. Det finns dock skäl att utgå från att endast ett begränsat antal beslut kommer att överklagas. Regeringen bedömer därför att förändringen endast i begränsad omfattning kommer att ge upphov till ökad måltillströmning för de allmänna förvaltningsdomstolarna. *Förvaltningsrätten i Stockholm* bedömer dock att det, i vart fall vid tider av lågkonjunktur, finns risk för att förslaget om det genomförs får mer än begränsad effekt på arbetsbelast-

ningen för den eller de förvaltningsdomstolar som kommer att vara forum för överklaganden av beslut enligt lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete. Förvaltningsrätten i Stockholm anser att effekterna för domstolarna bör följas upp eller bevakas. Regeringen instämmer med att effekterna bör bevakas.

De ökade kostnader som kompletteringen av stöd vid korttidsarbete med ersättning för kompetensinsatser i samband med korttidsarbete kommer att medföra för förvaltningsdomstolarna bedöms kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Konsekvenser i förhållande till EU-rätten

Förslagen bedöms inte ha några konsekvenser i förhållande till EU-rätten. Se avsnitt 4.7.8.

4.7.11 Författningskommentar

Förslag till lag om ändring i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete

- 2 § I denna lag finns bestämmelser om
- vilka arbetsgivare som omfattas av lagen (3 §),
 - innebörden av vissa uttryck i denna lag (4 §),
 - när stöd vid korttidsarbete får lämnas (5–8 a §§),
 - förutsättningar för preliminärt stöd (9–16 §§),
 - beräkning av preliminärt stöd (17–17 a §§),
 - ansökan om preliminärt stöd (18 §),
 - avstämning av preliminärt stöd (19–27 §§),
 - anmälan om avstämning (28–30 §§),
 - återbetalningsskyldighet för felaktiga utbetalningar (31 §),
 - kreditering och debitering av skattekonto (32–34 §§),
 - kontroll (35 och 36 §§),
 - handläggande myndighet (37 §), och
 - överklagande (38 §).

I paragrafen anges lagens innehåll.

Den *femte strecksatsen* har ändrats så att den även hänvisar till 17 a § som reglerar när preliminärt stöd i form av ersättning för kostnader för enskilda kompetensinsatser i samband med korttidsarbete får lämnas.

4 § Vid tillämpning av denna lag ska följande gälla:

1. *Ordinarie arbetstid* är den tid som en arbetstagare skulle ha arbetat, om han eller hon inte hade deltagit i korttidsarbete. Vid beräkning av den ordinarie arbetstiden ska det bortses från frånvaro.

2. *Ordinarie lön* är den regelmässigt utgående kontanta lön som arbetstagaren skulle ha haft under stödmånaden om han eller hon inte hade deltagit i korttidsarbete. I den ordinarie lönen ingår dock inte löneökningar som avser tid efter jämförelsemånaden. Inte heller ingår lön till den del som den överstiger det belopp som regeringen bestämmer. Vid beräkning av den ordinarie lönen ska det bortses från frånvaro. Om arbetstagaren har deltagit i korttidsarbete under endast en del av stödmånaden, utgör den ordinarie lönen motsvarande del.

3. *Korttidsarbete* är arbete där arbetstiden är kortare än den ordinarie arbetstiden, eller där partiell arbetsbefrielse införs med stöd av ett centralt kollektivavtal under en begränsad period och lönen därför är lägre än den ordinarie lönen.

4. *Stödperiod* är den tidsperiod när stöd vid korttidsarbete ska lämnas enligt 5–8 §§.

5. *Stödmanad* är den kalendermånad som arbetsgivaren begär preliminärt stöd för.
6. *Jämförelsemånad* är den kalendermånad som infaller tre månader före den månad då regeringen föreskriver att stöd vid korttidsarbete ska lämnas enligt 5 § eller, då Tillväxtverket fattat beslut om godkännande enligt 5 a §, den kalendermånad som infaller tre månader före den kalendermånad då beslutet fattades.
7. *Avstämningstidpunkt* är den tidpunkt då skyldigheten att göra en avstämning har uppkommit.
8. *Avstämningsperiod* är en stödperiod eller den kortare period som skyldigheten att göra en avstämning avser.
9. *Kompetensinsats* är en insats som syftar till att höja eller validera kompetensen hos en arbetstagare.

Paragrafen innehåller definitioner av vissa uttryck i lagen.

Av den *nionde punkten*, som är ny, framgår att med kompetensinsats avses en insats som syftar till att höja eller validera kompetensen hos en arbetstagare. Med validering avses här detsamma som i 20 kap. 42 § skollagen (2010:800) och 13 § förordningen (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program, det vill säga en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering och dokumentation samt ett erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats. En validering kan sålunda avse såväl en branschvalidering som en validering inom utbildningsväsendet. Åtgärder som syftar till att höja kompetensen hos en arbetstagare kan vara formella utbildningar inom högskolan, yrkeshögskolan, kommunal vuxenutbildning inklusive yrkesvux, uppdragsutbildningar samt internt eller externt anordnade seminarier, konferenser, föreläsningar och kurser. Vidare omfattas exempelvis lärande på arbetsplatsen.

Övervägandena redovisas i avsnitt 4.7.4.

15 § För att en arbetsgivare ska ha rätt till preliminärt stöd ska, om inte annat följer av 16 §, följande förutsättningar vara uppfyllda:

1. Arbetsgivaren ska vara bunden av ett kollektivavtal om korttidsarbete som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation.

2. De närmare förutsättningarna för tillämpningen av korttidsarbete och vilka arbetstagare som ska omfattas ska regleras i ett lokalt kollektivavtal. *Om arbetsgivaren anordnar kompetensinsatser under den arbetsbefriade tiden och vill ha ersättning för kostnader för insatserna enligt 17 a § ska även de närmare förutsättningarna för insatserna regleras i ett lokalt kollektivavtal.*

3. Den arbetstids- och löneminskning som avtalats ska vara förenlig med 12 och 13 §§.

Om det inte finns någon lokal part på arbetstagar sidan, får ett avtal enligt första stycket 2 i stället ingås mellan arbetsgivaren och den centrala arbetstagarorganisationen.

I paragrafen anges de särskilda förutsättningar för preliminärt stöd som ska vara uppfyllda för att stöd ska lämnas när arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal om korttidsarbete.

I *första stycket 2* har en mening lagts till. Av den tillagda meningen framgår att om arbetsgivaren anordnar kompetensinsatser under den arbetsbefriade tiden och vill ha ersättning för kostnader för insatserna enligt 17 a § ska även de närmare förutsättningarna för insatserna regleras i ett lokalt kollektivavtal. Av tillägget framgår att det inte finns någon skyldighet för en arbetsgivare att genomföra kompetensinsatser under den arbetsbefriade tiden för att arbetsgivaren ska vara berättigad till stöd för

lönekostnader vid korttidsarbete. Tillägget innebär också att en arbetsgivare kan välja att genomföra kompetensinsatser utan att dessa regleras i ett lokalt kollektivavtal utan att bli återbetalningsskyldig för stödet för lönekostnader under korttidsarbete. I ett sådant fall kan dock inte arbetsgivaren få någon ersättning för kostnaderna för kompetensinsatserna enligt 17 a §.

Övervägandena redovisas i avsnitt 4.7.5.

16 § För att en arbetsgivare som inte är bunden av ett sådant kollektivavtal som avses i 15 § ska ha rätt till preliminärt stöd ska följande förutsättningar vara uppfyllda:

1. Arbetstagarens deltagande i korttidsarbete ska ha stöd i skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. *Om arbetsgivaren anordnar kompetensinsatser under den arbetsbefriade tiden och vill ha ersättning för kostnader för insatserna enligt 17 a § ska även de närmare förutsättningarna för insatserna regleras i ett skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren.* Ett sådant avtal ska ha ingåtts efter det att korttidsarbete aktualiserats hos arbetsgivaren.

2. Minst 70 procent av de arbetstagare inom en driftsenhet som uppfyller kraven enligt 11 § ska delta i stödberättigat korttidsarbete under stödmånaden.

3. Den arbetstids- och löneminskning som har avtalats ska vara densamma för alla deltagande arbetstagare inom driftsenheten.

4. Den arbetstids- och löneminskning som har avtalats ska vara förenlig med 12 och 13 §§.

I paragrafen anges de särskilda förutsättningar för preliminärt stöd som ska vara uppfyllda för att stöd ska lämnas när arbetsgivaren inte är bunden av kollektivavtal om korttidsarbete.

I första stycket 1 har en mening lagts till. Av denna mening följer att om arbetsgivaren anordnar kompetensinsatser under den arbetsbefriade tiden och vill ha ersättning för kostnader för insatserna enligt 17 a § ska även de närmare förutsättningarna för insatserna regleras i ett skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Av tillägget framgår att det inte finns någon skyldighet för en arbetsgivare att genomföra kompetensinsatser under den arbetsbefriade tiden för att arbetsgivaren ska vara berättigad till stöd för lönekostnader vid korttidsarbete. Tillägget innebär också att en arbetsgivare kan välja att genomföra kompetensinsatser utan att dessa regleras i ett skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren utan att bli återbetalningsskyldig för stödet för lönekostnader under korttidsarbete. I ett sådant fall kan dock inte arbetsgivaren få någon ersättning för kostnaderna för kompetensinsatserna enligt 17 a §.

Överväganden redovisas i avsnitt 4.7.5.

17 a § I den utsträckning arbetsgivare och arbetstagare enligt 15 eller 16 § reglerat att tid som frigörs i samband med korttidsarbete ska användas till kompetensinsatser ska ersättning lämnas till arbetsgivaren för kostnader för enskilda kompetensinsatser efter prövning av den myndighet som avses i 37 § andra stycket.

Preliminär ersättning för kompetensinsatser ska betalas med ett belopp som motsvarar högst 60 procent av kostnaden för enskilda kompetensinsatser som planeras eller har genomförts under den tid som frigörs eller har frigjorts under perioden med stöd vid korttidsarbete. Ersättningen får dock uppgå till högst det belopp som följer av föreskrifter som avses i tredje stycket 2.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om

1. underlaget för preliminär ersättning för kompetensinsatser,
2. ett högsta belopp för ersättning för kompetensinsatser per arbetstagare,

3. vilka typer av kostnader som får ingå vid beräkning av ersättning för kompetensinsatser som genomförs av arbetsgivare internt eller av företag i samma koncern, och

4. ansökan om preliminär ersättning för kompetensinsatser, avstämning av preliminär ersättning för sådana insatser, anmälan om avstämning, återbetalningskyldighet för felaktiga utbetalningar och kontroll.

Paragrafen är ny.

Av *första stycket* framgår att en arbetsgivare, i den utsträckning denne och arbetstagare enligt 15 eller 16 § reglerat att tid som frigörs i samband med korttidsarbete ska användas till kompetensinsatser, har rätt till ersättning för kostnader för enskilda kompetensinsatser efter prövning av den handläggande myndigheten. Det kan vara all den tid som frigörs eller en del av tiden. Vilken myndighet som är handläggande myndighet framgår av 37 §. En arbetsgivares kostnad för en enskild kompetensinsats är till exempel kursavgift, avgift för validering, ersättning till föreläsare, kursmaterial, reseersättning, logi och traktamente. Ersättningen för kompetensinsatser kan omfatta alla de typer av insatser som kan komma att efterfrågas av arbetstagare och arbetsgivare som förkortat arbetstiden. Förutom validering innefattas bl.a. utbildning inom högskolan, yrkeshögskolan, folkhögskolan och komvux, uppdragsutbildningar samt internt eller externt anordnade seminarier, konferenser, föreläsningar och kurser. När det gäller internt anordnade kompetensinsatser innebär begränsningen till enskilda kompetensinsatser att det bara är kostnader direkt kopplade till det enskilda utbildningsfallet som ska ersättas. Exempel på sådana kostnader kan vara kursmaterial och resekostnader. Däremot ingår inte ersättning för exempelvis utvecklingskostnader, kostnader för utbildningsmiljöer, hyra för egna lokaler eller hjälpmedel som kan användas vid kommande utbildningar. Kostnader för boende i anslutning till kompetensinsatsen kan ersättas om det är fråga om ett boende som avviker från det boende som annars krävs för arbetet.

Av *andra stycket första meningen* framgår att preliminär ersättning för enskilda kompetensinsatser ska utgå med ett belopp som motsvarar 60 procent av kostnaden för de kompetensinsatser som planeras eller har genomförts under den tid som frigörs eller har frigjorts under perioden med stöd vid korttidsarbete. Av *andra meningen* framgår att ersättningen dock får uppgå till högst det belopp som följer av föreskrifter som avses i tredje stycket 2. om föreskrifter om ett högsta belopp för ersättning för kompetensinsatser per arbetstagare som meddelats av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Tredje stycket innehåller en upplysningsbestämmelse av vilken det framgår att regeringen med stöd av sin s.k. restkompetens enligt 8 kap. 7 § första stycket 2 regeringsformen kan meddela vissa föreskrifter om ersättning för kompetensinsatser samt vidaredelegera till en myndighet att meddela sådana föreskrifter.

Av *fjärde stycket första punkten* framgår att sådana föreskrifter kan innehålla bestämmelser om underlaget för preliminär ersättning för kompetensinsatser.

Av *andra punkten* framgår att det i föreskrifterna kan komma att anges ett högsta belopp för ersättning för kompetensinsatser per arbetstagare.

Av *tredje punkten* framgår att det i föreskrifterna kan komma att anges vilka typer av kostnader som får ingå vid beräkning av ersättning för kompetensinsatser som genomförs av arbetsgivare internt eller av företag i samma koncern.

Av *fjärde punkten* framgår att det i föreskrifterna kan regleras sådant som i fråga om stöd för lönekostnader vid korttidsarbete regleras i 18–31 och 35–36 §§, dvs. ansökan

om preliminär ersättning, avstämning av preliminär ersättning, anmälan om avstämning, återbetalningsskyldighet för felaktiga utbetalningar och kontroll.

Överväganden redovisas i avsnitt 4.7.4 och 4.7.6.

37 § Regeringen prövar frågor enligt 5, 6, 7 och 8 §§.

Skatteverket prövar frågor efter aktivering enligt 5 §. *Den myndighet som regeringen bestämmer prövar frågor enligt 17 a § efter sådan aktivering.*

Övriga frågor prövas av Tillväxtverket. Tillväxtverket ska handlägga en ansökan om godkännande enligt 5 a § skyndsamt.

Paragrafen reglerar vilken myndighet som ska vara handläggande myndighet för stöd vid korttidsarbete.

I *andra stycket* görs ett tillägg som innebär att den myndighet som regeringen bestämmer ska handlägga ärenden om ersättning för kompetensinsatser när stöd vid korttidsarbete lämnas enligt 5 §.

Det framgår av förevarande paragrafs tredje stycket att det är Tillväxtverket som är handläggare ärenden om ersättning för kompetensinsatser när stöd för lönekostnader vid korttidsarbete lämnas enligt 5 a §.

Överväganden redovisas i avsnitt 4.7.6.

4.8 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med reservation för PRV med anledning av att det saknas uppgifter om ersättningar till ledande befattningshavare samt deras uppdrag. Med anledning av detta har PRV informerat regeringen om att nödvändiga åtgärder kommer att vidtas med anledning av Riksrevisionens reservation.

4.9 Budgetförslag

4.9.1 1:1 Verket för innovationssystem

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 1:1 Verket för innovationssystem

Tusental kronor

2019	Utfall	247 322	Anslagssparande	-5 202
2020	Anslag	253 190 ¹	Utgiftsprognos	245 464
2021	Förslag	255 442		
2022	Beräknat	257 822 ²		
2023	Beräknat	260 894 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 255 442 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 255 442 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Verket för innovationssystemets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.16 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Verket för innovationssystem

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	253 190	253 190	253 190
Pris- och löneomräkning ²	3 192	5 581	8 664
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-940	-949	-960
varav BP21 ³	-940	-940	-940
- Generell besparing i statsförvaltningen	-940	-940	-940
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	255 442	257 822	260 894

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 940 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 255 442 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Verket för innovationssystem* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 257 822 000 kronor respektive 260 894 000 kronor.

4.9.2 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

2019	Utfall	3 007 541	Anslagssparande	-7 286
2020	Anslag	2 943 255 ¹	Utgiftsprognos	2 902 309
2021	Förslag	3 548 255		
2022	Beräknat	3 520 255		
2023	Beräknat	3 387 255		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för behovsmotiverad forsknings- och utvecklingsverksamhet, utveckling av innovationssystem och programanknutna utgifter. Anslaget får även användas för statsbidrag till RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE AB) för riksmätplatser.

Regeringens överväganden

Tabell 4.18 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	2 953 255	2 953 255	2 953 255
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	595 000	567 000	434 000
varav BP21	595 000	542 000	409 000
- Omställning arbetsmaskiner	50 000	50 000	
- FOI-prop.	545 000	492 000	409 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 548 255	3 520 255	3 387 255

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen, som regeringen avser att presentera under hösten 2020, föreslår regeringen att anslaget ökas med totalt 545 000 000 kronor 2021. Vidare beräknar regeringen att anslaget ökas med 492 000 000 kronor 2022 respektive 409 000 000 miljoner kronor 2023.

Anslaget ökas med 50 000 000 kronor för riktat stöd till forskning, utveckling och marknadsintroduktion för arbetsmaskiner. Vidare beräknar regeringen att anslaget ökas med 50 000 000 kronor 2022 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 3 548 255 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 3 520 255 000 kronor respektive 3 387 255 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 460 000 000 kronor 2022–2025.

Tabell 4.19 Beställningsbemyndiganden för anslaget 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024–2025
Ingående åtaganden	2 408 627	2 404 246	2 600 000			
Nya åtaganden	1 347 011	1 752 386	3 356 250			
Infriade åtaganden	-1 424 803	-1 556 632	-2 496 250	-2 050 000	-1 000 000	-410 000
Utestående åtaganden	2 404 246	2 600 000	3 460 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	2 499 000	2 600 000	3 460 000			

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 460 000 000 kronor 2022–2025.

4.9.3 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tabell 4.20 Anslagsutveckling 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tusental kronor

2019	Utfall	747 421	Anslagssparande
2020	Anslag	774 268 ¹	Utgiftsprognos
2021	Förslag	1 054 268	
2022	Beräknat	997 268	
2023	Beräknat	834 268	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för strategiska kompetensmedel för industriforskningsinstituterna inom och under RISE Research Institutes of Sweden AB, liksom utgifter för RISE Research Institutes of Sweden AB:s verksamhet, samt vissa omstruktureringsutgifter för RISE-instituterna.

Regeringens överväganden

Tabell 4.21 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	759 268	759 268	759 268
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	295 000	238 000	75 000
varav BP21	295 000	238 000	75 000
- Modernisering av RISE testbäddar	200 000	150 000	
- FOI-prop.	95 000	88 000	75 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 054 268	997 268	834 268

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget. Anslaget beräknas fr.o.m. 2021 med ett bestämt nominellt belopp.

Inom ramen för den forsknings- och innovationspolitiska propositionen, som regeringen avser att presentera under hösten 2020, föreslår regeringen att anslaget ökas med totalt 95 000 000 kronor 2021. Vidare beräknar regeringen att anslaget ökas med 88 000 000 kronor 2022 respektive 75 000 000 miljoner kronor 2023.

Anslaget ökas med 200 000 000 kronor 2021 för utveckling och modernisering av test- och demonstrationsmiljöer för bioraffinaderier. För samma ändamål beräknas anslaget öka med 150 000 000 kronor 2022.

Regeringen föreslår att 1 054 268 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Institutens strategiska kompetensmedel* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 997 268 000 kronor respektive 834 268 000 kronor.

4.9.4 1:4 Tillväxtverket

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 1:4 Tillväxtverket

Tusental kronor

2019	Utfall	275 770	Anslagssparande	4 538
2020	Anslag	468 375 ¹	Utgiftsprognos	467 197
2021	Förslag	327 175		
2022	Beräknat	311 071 ²		
2023	Beräknat	314 688 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 308 583 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 308 623 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget används för Tillväxtverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Tillväxtverkets uppdrag att svara för utgifter för lokaler, ekonomi- och personaladministration samt övrig administrativ service åt Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Regeringens överväganden

Tabell 4.23 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Tillväxtverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	284 375	284 375	284 375
Pris- och löneomräkning ²	10 626	13 005	16 424
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	32 174	13 691	13 889
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-364	-510	-470
- Generell besparing i statsförvaltningen	-2 260	-2 260	-2 260
- Administration regionalfonden och fonden för rättvis omställning	30 000	30 000	30 000
- Kompetensinsatser vid korttidsarbete	8 500	2 000	2 000
- Omställning och utveckling för en hållbar besöksnäring	5 000		
- Justering korttidsarbete – administration och kontroll	7 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	327 175	311 071	314 688

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 8 500 000 kronor 2021 och 2 000 000 kronor per år fr.o.m. 2022 för att finansiera Tillväxtverkets arbete med kompetensinsatser vid korttidsarbete.

Regeringen har i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:132) aviserat att Tillväxtverket fr.o.m. 2021 kommer att tillföras 8 000 000 kronor per år för administrativa kostnader som uppstår i samband med handläggning av stöd vid korttidsarbete. Anslaget ökas med ytterligare 7 000 000 kronor 2021 för att förstärka Tillväxtverkets arbete med administration och

kontroll av stödet. Sammanlagt uppgår det totala beloppet till 15 000 000 kronor för 2021 för administration och kontroll av stöd vid korttidsarbete.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2021 för att finansiera Tillväxtverkets arbete med omställning och utveckling för en hållbar besöksnäring.

Anslaget ökas med 30 000 000 kronor 2021 för att finansiera Tillväxtverkets arbete med administration av regionalfonden och fonden för en rättvis omställning. Även för 2022 och 2023 beräknas anslaget öka med 30 000 000 kronor per år.

Anslaget minskas med 364 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur (se utg.omr. 22 avsnitt 4.1.1). För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 510 000 kronor respektive 470 000 kronor.

Anslaget minskas med 2 260 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslaget till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 327 175 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tillväxtverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 311 071 000 kronor respektive 314 688 000 kronor.

4.9.5 1:5 Näringslivsutveckling

Tabell 4.24 Anslagsutveckling 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

2019	Utfall	700 370	Anslagssparande	98 652
2020	Anslag	686 022 ¹	Utgiftsprognos	629 527
2021	Förslag	977 022		
2022	Beräknat	646 022		
2023	Beräknat	331 022		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för näringslivsfrämjande åtgärder.

Regeringens överväganden

Tabell 4.25 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	793 022	793 022	793 022
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	184 000	-147 000	-462 000
varav BP21	293 000	218 000	88 000
- Entreprenörskap i skolan	18 000	18 000	18 000
- Möjliggörande av deltagande i IPCEI-projekt	200 000	200 000	70 000
- Omställning och utveckling för en hållbar besöksnäring	75 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	977 022	646 022	331 022

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 200 000 000 kronor för möjliggörande av deltagande i projekt av gemensamt europeiskt intresse (IPCEI-projekt). Regeringen beräknar att anslaget ökas med 200 000 000 kronor 2022 och med 70 000 000 kronor per år 2023–2027 för ändamålet.

Anslaget ökas med 18 000 000 kronor 2021 för insatser för entreprenörskap inom skolväsendet och högre utbildning. Anslaget beräknas öka med 18 000 000 kronor per år 2022–2024 för samma ändamål.

Regeringen föreslår vidare att anslaget ökas med 75 000 000 kronor 2021 för insatser för omställning och utveckling för en hållbar besöksnäring.

Regeringen föreslår att 977 022 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 646 022 000 kronor respektive 331 022 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 670 000 000 kronor 2022–2024.

Tabell 4.26 Beställningsbemyndiganden för anslaget 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	922 552	481 037	736 000			
Nya åtaganden	224 936	631 000	267 080			
Infriade åtaganden	-666 451	-376 037	-333 080	-344 571	-174 128	-151 301
Utestående åtaganden	481 037	736 000	670 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	700 000	936 000	670 000			

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* ingå ekonomiska

åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 670 000 000 kronor 2022–2024.

4.9.6 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tabell 4.27 Anslagsutveckling 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tusental kronor

2019	Utfall	62 237	Anslagssparande	849
2020	Anslag	62 567 ¹	Utgiftsprognos	62 771
2021	Förslag	65 342		
2022	Beräknat	66 833 ²		
2023	Beräknat	68 586 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 66 335 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 67 316 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analysers förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.28 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	62 567	62 567	62 567
Pris- och löneomräkning ²	825	1 301	2 021
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 950	2 965	3 998
varav BP21 ³	1 950	2 950	3 950
- Generell besparing i statsförvaltningen	-50	-50	-50
- Ökade effektutvärderingar	2 000	3 000	4 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	65 342	66 833	68 586

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 2 000 000 kronor 2021 för att stärka Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analysers effektutvärderingar av insatser inom företagande och innovation. För 2022 beräknas anslaget öka med 3 000 000 kronor och för 2023 beräknas anslaget öka med 4 000 000 kronor för samma ändamål.

Anslaget föreslås minskas med 50 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 65 342 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 66 833 000 kronor respektive 68 586 000 kronor.

4.9.7 1:7 Turistfrämjande

Tabell 4.29 Anslagsutveckling 1:7 Turistfrämjande

Tusental kronor

2019	Utfall	124 613	Anslagssparande
2020	Anslag	114 613 ¹	Utgiftsprognos 114 613
2021	Förslag	144 613	
2022	Beräknat	104 613	
2023	Beräknat	104 613	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för kostnader för statens aktieägartillskott till V.S. VisitSweden AB.

Regeringens överväganden

Tabell 4.30 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:7 Turistfrämjande

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	104 613	104 613	104 613
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	40 000		
varav BP21	40 000		
- Omställning och utveckling för en hållbar besöksnäring	20 000		
- Effektivisering och omställning av Visit Swedens verksamhet	20 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	144 613	104 613	104 613

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 20 000 000 kronor 2021 för att finansiera en satsning på omställning och utveckling för en hållbar besöksnäring.

Anslaget ökas med 20 000 000 kronor 2021 för att finansiera en satsning på effektivisering och omställning av V.S. Visit Sweden AB:s verksamhet.

Regeringen föreslår att 144 613 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Turistfrämjande* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 104 613 000 kronor respektive 104 613 000 kronor.

4.9.8 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tabell 4.31 Anslagsutveckling 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tusental kronor

2019	Utfall	248 311	Anslagssparande	631
2020	Anslag	245 665 ¹	Utgiftsprognos	237 752
2021	Förslag	244 872		
2022	Beräknat	243 678 ²		
2023	Beräknat	216 841 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 241 979 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 212 958 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges geologiska undersöknings förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.32 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	239 665	239 665	239 665
Pris- och löneomräkning ²	3 391	5 097	7 823
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	1 816	-1 084	-30 647
- Rättelse SGU	8 000		
- Generell besparing i statsförvaltningen	-820	-820	-820
- Sekundär utvinning av metaller	25 000	25 000	
- Naturnära jobb	7 000	4 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	244 872	243 678	216 841

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 820 000 kronor 2021 till följd en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Anslaget ökas med 25 000 000 kronor 2021 för att finansiera en satsning på sekundär utvinning av metaller. Även för 2022 beräknas anslaget öka med 25 000 000 kronor.

Anslaget ökas med 7 000 000 kronor 2021 för att finansiera en satsning på naturnära jobb. Även för 2022 beräknas anslaget öka, dock med 4 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 244 872 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 243 678 000 kronor respektive 216 841 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 4.33 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	9 124	0	0	9 124	0
Prognos 2020	13 300	0	0	13 300	0
Budget 2021	13 373	0	0	13 373	0

Tabell 4.34 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	26 396	25 604	792	2 225
(varav tjänsteexport)	(7 185)	(6 874)	(311)	(661)
Prognos 2020	33 399	33 373	26	2 251
(varav tjänsteexport)	(6 656)	(6 636)	(20)	(681)
Budget 2021	33 199	33 199	0	2 251
(varav tjänsteexport)	(16 156)	(16 156)	(0)	(681)

4.9.9 1:9 Geovetenskaplig forskning**Tabell 4.35 Anslagsutveckling 1:9 Geovetenskaplig forskning**

Tusental kronor

2019	Utfall	5 923	Anslagssparande	
2020	Anslag	5 923 ¹	Utgiftsprognos	5 923
2021	Förslag	5 923		
2022	Beräknat	5 923		
2023	Beräknat	5 923		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.**Ändamål**

Anslaget får användas för utgifter för att främja och stödja riktad geovetenskaplig grundforskning och tillämpad forskning.

Regeringens överväganden

Tabell 4.36 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	5 923	5 923	5 923
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	5 923	5 923	5 923

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 5 923 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 5 923 000 kronor respektive 5 923 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 000 000 kronor 2022 och 2023.

Tabell 4.37 Beställningsbemyndiganden för anslaget 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	4 862	3 325	2 152		
Nya åtaganden	2 402	2 152	4 681		
Infriade åtaganden	-3 939	-3 325	-1 833	-3 319	-1 681
Utestående åtaganden	3 325	2 152	5 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	5 000	5 000	5 000		

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 000 000 kronor 2022 och 2023.

4.9.10 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tabell 4.38 Anslagsutveckling 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tusental kronor

2019	Utfall	11 667	Anslagssparande	2 186
2020	Anslag	14 000 ¹	Utgiftsprognos	13 858
2021	Förslag	14 000		
2022	Beräknat	14 000		
2023	Beräknat	14 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för efterbehandling av tömda oljelagringsanläggningar och det statliga gruvfältet i Adak, Malå kommun, inklusive miljö- och funktionskontroll, förvaltning och nödvändiga underhålls- och miljösäkrande åtgärder vid efterbehandlade anläggningar.

Regeringens överväganden

Tabell 4.39 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	14 000	14 000	14 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	14 000	14 000	14 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 14 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Miljösäkring av oljelagringsanläggningar* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 14 000 000 kronor respektive 14 000 000 kronor.

4.9.11 1:11 Bolagsverket

Tabell 4.40 Anslagsutveckling 1:11 Bolagsverket

Tusental kronor

2019	Utfall	46 125	Anslagssparande	6 160
2020	Anslag	45 285 ¹	Utgiftsprognos	40 979
2021	Förslag	45 898		
2022	Beräknat	45 542		
2023	Beräknat	45 640		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för likvidatorer och för associationsrättsliga ärenden samt förvaltning och utveckling av teknisk infrastruktur för förenklat uppgiftslämnande.

Regeringens överväganden

Tabell 4.41 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:11 Bolagsverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	47 285	47 285	47 285
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 387	-1 743	-1 645
varav BP21	-1 387	-1 743	-1 645
- Förvaltning av taxonomier för digitala årsredovisningar	-500	-500	-500
- Förvaltningsgemensam digital infrastruktur	-887	-1 243	-1 145
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	45 898	45 542	45 640

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 887 000 kronor 2021 för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur, (se utg.omr. 22 avsnitt 4.1.1. För 2022 och 2023 beräknas anslaget minska med 1 243 000 kronor respektive 1 145 000 kronor.

Anslaget minskas med 500 000 kronor fr.o.m. 2021 för att bidra till finansieringen av Bokföringsnämndens arbete med taxonomier för års- och koncernredovisningar samt teknisk support avseende dessa.

Regeringen föreslår att 45 898 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Bolagsverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 45 542 000 kronor respektive 45 640 000 kronor.

4.9.12 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tabell 4.42 Anslagsutveckling 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tusental kronor

2019	Utfall	8 327	Anslagssparande	
2020	Anslag	8 327 ¹	Utgiftsprognos	8 327
2021	Förslag	8 327		
2022	Beräknat	8 327		
2023	Beräknat	8 327		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademiens (IVA) grundläggande verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 4.43 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	8 327	8 327	8 327
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	8 327	8 327	8 327

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 8 327 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 8 327 000 kronor respektive 8 327 000 kronor.

4.9.13 1:13 Konkurrensverket

Tabell 4.44 Anslagsutveckling 1:13 Konkurrensverket

Tusental kronor

2019	Utfall	157 266	Anslagssparande	5
2020	Anslag	155 431 ¹	Utgiftsprognos	153 854
2021	Förslag	164 697		
2022	Beräknat	169 317 ²		
2023	Beräknat	171 297 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 167 870 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 167 869 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konkurrensverkets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.45 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:13 Konkurrensverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	155 431	155 431	155 431
Pris- och löneomräkning ²	1 986	3 343	5 200
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	7 280	10 543	10 666
varav BP21 ³	7 280	10 480	10 480
- Generell besparing i statsförvaltningen	-320	-320	-320
- Tillsynsansvar för UTP-direktivet	7 600	10 800	10 800
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	164 697	169 317	171 297

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Konkurrensverket får nya tillsynsuppgifter med anledning av EU:s direktiv, (EU) 2019/633 av den 17 april 2019, om otillbörliga handelsmetoder mellan företag i jordbruks- och livsmedelskedjan. För hantering av de nya uppgifterna ökas anslaget med 7 600 000 kronor 2021 och 10 800 000 kronor per år fr.o.m. 2022. För att bidra till finansiering minskas anslagen 1:6 *Bekämpande av smittsamma busdjursjukdomar* och 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel med 1 000 000 kronor respektive 2 000 000 kronor per år fr.o.m. 2021.

Anslaget minskas med 320 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 164 697 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Konkurrensverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 169 317 000 kronor respektive 171 297 000 kronor.

4.9.14 1:14 Konkurrensforskning

Tabell 4.46 Anslagsutveckling 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

2019	Utfall	12 760	Anslagssparande	-15
2020	Anslag	10 804 ¹	Utgiftsprognos	10 679
2021	Förslag	10 804		
2022	Beräknat	10 804		
2023	Beräknat	10 804		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forskning med anknytning till Konkurrensverkets verksamhetsområde med forskare företrädesvis vid universitet och högskolor. Anslaget får användas för utgifter för uppdragsforskning, seminarier och informationsinsatser på konkurrens- och upphandlingsområdet. Anslaget får användas för utgifter för arvoden till ledamöter i rådet för forskningsfrågor.

Regeringens överväganden

Tabell 4.47 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	10 804	10 804	10 804
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 804	10 804	10 804

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 10 804 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 10 804 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 300 000 kronor 2022–2024.

Tabell 4.48 Beställningsbemyndiganden för anslaget 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

	Utfall 2019	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	8 846	11 743	4 654			
Nya åtaganden	8 463	0	6 029			
Infriade åtaganden	-5 567	-7 089	-4 383	-3 021	-2 750	-529
Utestående åtaganden	11 743	4 654	6 300			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	13 000	12 000	6 300			

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2020 för anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 300 000 kronor 2022–2024.

4.9.15 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tabell 4.49 Anslagsutveckling 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tusental kronor

2019	Utfall	158 210	Anslagssparande	
2020	Anslag	159 910 ¹	Utgiftsprognos	159 910
2021	Förslag	119 910		
2022	Beräknat	39 910		
2023	Beräknat	39 910		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för upprustning och drift av Göta kanal.

Regeringens överväganden

Tabell 4.50 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	159 910	159 910	159 910
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-40 000	-120 000	-120 000
varav BP21	100 000	20 000	20 000
- Ökat basanslag för Göta kanal	20 000	20 000	20 000
- Upprustning av Göta kanal	80 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	119 910	39 910	39 910

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sedan 2016 genomförs en större renoveringsinsats för att återställa Göta kanal. För att AB Göta kanalbolag ska kunna färdigställa återställningen och bibehålla en framtidssäkrad kanal behöver ytterligare medel tillföras bolaget. Anslaget ökas med 20 000 000 kronor 2021 och beräknas fr.o.m. 2022 ökas med samma belopp för att det kulturhistoriska byggnadsverket ska bevaras för framtiden och skapa förutsättningar för turism och friluftsliv. Vidare ökas anslaget med 80 000 000 kronor 2021 för att kunna fortsätta upprustningen av Göta kanal.

Regeringen föreslår att 119 910 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Upprustning och drift av Göta kanal* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 39 910 000 kronor respektive 39 910 000 kronor.

4.9.16 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tabell 4.51 Anslagsutveckling 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tusental kronor

2019	Utfall	8 227	Anslagssparande	14 973
2020	Anslag	29 850 ¹	Utgiftsprognos	32 006
2021	Förslag	24 850		
2022	Beräknat	24 850		
2023	Beräknat	24 850		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för omstrukturering, genomlysning, försäljning och avveckling av företag med statligt ägande.

Regeringens överväganden

Tabell 4.52 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	24 850	24 850	24 850
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	24 850	24 850	24 850

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 24 850 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 24 850 000 kronor respektive 24 850 000 kronor.

4.9.17 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag

Tabell 4.53 Anslagsutveckling 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag

Tusental kronor

2019	Utfall	150 000	Anslagssparande	1 000
2020	Anslag	12 101 000 ¹	Utgiftsprognos	12 101 000
2021	Förslag	1 401 000		
2022	Beräknat	1 000		
2023	Beräknat	1 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas av regeringen, efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall, för kapitalinsatser i statligt ägda företag. Anslaget får även användas till utgifter för att förvärva eller bilda aktiebolag för ny eller befintlig statlig företagsverksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 4.54 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	76 000	76 000	76 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 325 000	-75 000	-75 000
varav BP21	1 400 000		
- Kapitaltillskott till Green Cargo	1 400 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 401 000	1 000	1 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 1 400 000 000 kronor i syfte att ge ett kapitaltillskott till Green Cargo AB (Green Cargo). Med kapitaltillskottet ges Green Cargo förutsättningar att stärka sin finansiella ställning för att fortsatt kunna bedriva verksamhet inom godstransport på järnväg. Regeringen bedömer att kapitaltillskottet är av vikt för att nödvändiga investeringar ska kunna genomföras och för att säkerställa fortsatt god tillgänglighet av godstransport på järnväg i hela landet. Kapitaltillskottet ges mot bakgrund av den miljökompensation för godstransporter på järnväg som samtidigt föreslås för riksdagen (se utg.omr. 22). Genom miljökompensationen tillförs godsoperatörerna 400 miljoner kronor per år under perioden 2021–2025.

Regeringen föreslår att 1 401 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Kapitalinsatser i statligt ägda företag* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 1 000 000 kronor respektive 1 000 000 kronor.

4.9.18 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tabell 4.55 Anslagsutveckling 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tusental kronor

2019	Utfall	15 553	Anslagssparande	965
2020	Anslag	17 780 ¹	Utgiftsprognos	18 127
2021	Förslag	16 780		
2022	Beräknat	16 780		
2023	Beräknat	16 780		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för gällande avgifter och statsbidrag avseende Sveriges deltagande i internationella näringspolitiska organ.

Regeringens överväganden

Tabell 4.56 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	17 780	17 780	17 780
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 000	-1 000	-1 000
varav BP21	-1 000	-1 000	-1 000
- Besparing av avgifter till vissa internationella organisationer	-1 000	-1 000	-1 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	16 780	16 780	16 780

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 1 000 000 kronor 2021 som en besparing och beräknas fr.om. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 16 780 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Avgifter till vissa internationella organisationer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 16 780 000 kronor respektive 16 780 000 kronor.

4.9.19 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tabell 4.57 Anslagsutveckling 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tusental kronor

2019	Utfall	24 263	Anslagssparande	13
2020	Anslag	18 000 ¹	Utgiftsprognos	17 817
2021	Förslag	18 000		
2022	Beräknat	18 000		
2023	Beräknat	18 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för rättegångskostnader med anledning av mål och ärenden som avser överklagande av Konkurrensverkets beslut eller vari Konkurrensverket för talan.

Regeringens överväganden

Tabell 4.58 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	18 000	18 000	18 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	18 000	18 000	18 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 18 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Finansiering av rättegångskostnader* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 18 000 000 kronor respektive 18 000 000 kronor.

4.9.20 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tabell 4.59 Anslagsutveckling 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tusental kronor

2019	Utfall	279 472	Anslagssparande	
2020	Anslag	319 472 ¹	Utgiftsprognos	319 472
2021	Förslag	269 472		
2022	Beräknat	269 472		
2023	Beräknat	269 472		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Almi Företagspartner AB, för marknadskompletterande finansiering och företagsrådgivning.

Regeringens överväganden

Tabell 4.60 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	269 472	269 472	269 472
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	269 472	269 472	269 472

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 269 472 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Bidrag till företagsutveckling och innovation* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 269 472 000 kronor respektive 269 472 000 kronor.

4.9.21 1:21 Patent- och registreringsverket

Tabell 4.61 Anslagsutveckling 1:21 Patent- och registreringsverket

Tusental kronor

2019	Utfall	318 318	Anslagssparande	-5 547
2020	Anslag	336 770 ¹	Utgiftsprognos	324 662
2021	Förslag	340 812		
2022	Beräknat	343 500 ²		
2023	Beräknat	347 419 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 340 812 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 340 812 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Patent- och registreringsverkets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.62 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:21 Patent- och registreringsverket

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	336 770	336 770	336 770
Pris- och löneomräkning ²	4 369	7 060	10 982
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-327	-330	-333
varav BP21 ³	-330	-330	-330
- Generell besparing i statsförvaltningen	-330	-330	-330
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	340 812	343 500	347 419

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 330 000 kronor 2021 en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minskas med samma belopp.

Regeringen föreslår att 340 812 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Patent- och registreringsverket* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 343 500 000 kronor respektive 347 419 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 4.63 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	330 147	0	318 318	11 829	-2 834
Prognos 2020	320 684	0	326 000	-5 316	-8 150
Budget 2021	321 500	0	335 000	-13 500	-21 650

Tabell 4.64 Uppdragsverksamhet

Tusentals kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	33 191	32 868	323	-1 497
(varav tjänsteexport)	(19 239)	(18 147)	(1 092)	(5 878)
Prognos 2020	14 200	15 900	-1 700	-3 197
(varav tjänsteexport)	(5 200)	(4 200)	(1 000)	(6 878)
Budget 2021	21 600	22 000	-400	-3 597
(varav tjänsteexport)	(11 600)	(9 500)	(2 100)	(8 978)

4.9.22 1:22 Stöd vid korttidsarbete**Tabell 4.65 Anslagsutveckling 1:22 Stöd vid korttidsarbete**

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	94 910 000 ¹ Utgiftsprognos 43 000 000
2021	Förslag	2 080 000
2022	Beräknat	365 000
2023	Beräknat	365 000

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.**Ändamål**

Anslaget får användas för Tillväxtverkets utbetalningar av tidsbegränsat stöd till arbetsgivare i enlighet med lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete.

Regeringens överväganden

Tabell 4.66 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:22 Stöd vid korttidsarbete

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	430 000	365 000	365 000
varav BP21	80 000	15 000	15 000
- Kompetensinsatser vid korttidsarbete	80 000	15 000	15 000
Makroekonomisk utveckling			
Volym	1 650 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 080 000	365 000	365 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen har i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:132) aviserat att anslaget från och med 2021 kommer att tillföras 350 000 000 kronor för stöd vid korttidsarbete. Utöver detta ökar anslaget med 1 650 000 000 kronor 2021 på grund av beräknad ökad volym för stödet. Sammanlagt uppgår det totala beloppet till 2 000 000 000 kronor för 2021 och beräknas uppgå till 350 000 000 kronor per år fr.o.m. 2022 för stöd vid korttidsarbete.

Vidare ökas anslaget med 80 000 000 kronor 2021 och beräknas öka med 15 000 000 kronor per år fr.o.m. 2022 för utgifter för kompetensinsatser vid korttidsarbete.

Regeringen föreslår att 2 080 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:22 *Stöd vid korttidsarbete* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 365 000 000 kronor respektive 365 000 000 kronor.

4.9.23 1:23 Stöd till enskilda näringsidkare

Tabell 4.67 Anslagsutveckling 1:23 Stöd till enskilda näringsidkare

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande
2020	Anslag	3 500 000 ¹ Utgiftsprognos 3 500 000
2021	Förslag	1 500 000
2022	Beräknat	0
2023	Beräknat	0

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ett ekonomiskt stöd till enskilda näringsidkare vars nettoomsättning minskat i större omfattning till följd av spridningen av sjukdomen covid-19.

Regeringens överväganden

Tabell 4.68 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:23 Stöd till enskilda näringsidkare

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 500 000		
varav BP21	1 500 000		
- Omsättningsbaserat stöd till enskilda näringsidkare	1 500 000		
Makroekonomisk utveckling			
Volym			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 500 000	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen har i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängda och förstärkta stöd och ersättningar med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:4) föreslagit att ett nytt stöd till enskilda näringsidkare införs. För det nya anslaget *Stöd till enskilda näringsidkare* föreslogs i den Extra ändringsbudgeten att 3 500 000 000 kronor förs upp på statens budget. Eftersom utbetalningar av stödet kommer att behöva ske även under 2021 bör anslaget ökas med 1 500 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 500 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:23 *Stöd till enskilda näringsidkare* för 2021.

4.9.24 1:24 Omställningsstöd

Tabell 4.69 Anslagsutveckling 1:24 Omställningsstöd

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande	
2020	Anslag	46 000 000 ¹	Utgiftsprognos 14 000 000
2021	Förslag	2 000 000	
2022	Beräknat	0	
2023	Beräknat	0	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för Skatteverkets utbetalningar av omställningsstöd till företag i enlighet med lagen (2020:548) om omställningsstöd.

Regeringens överväganden

Tabell 4.70 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:24 Omställningsstöd

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 000 000		
varav BP21	2 000 000		
- Förlängning omställningsstöd	2 000 000		
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 000 000	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Efter förslag i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Förstärkt stöd till välfärd och företag, insatser mot smittspridning och andra åtgärder med anledning av coronaviruset infördes ett nytt tillfälligt omställningsstöd för företag som fått minskad omsättning som en följd av spridningen av sjukdomen covid-19 (prop. 2019/20:181, bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:353). För ändamålet avsattes 39 000 000 000 kronor. Till och med augusti 2020 har Skatteverket utbetalat 1,3 miljarder kronor i stöd. Ytterligare utbetalningar kommer att ske efter handläggning av sent inkomna ansökningar.

Regeringen har i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Förlängda och förstärkta stöd och ersättningar med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:4) föreslagit en utökning av stödet med fler månader under 2020 och att 7 000 000 000 kronor anvisas för denna utökning. Eftersom utbetalningar av det utökade stödet kommer att behöva ske även under 2021 beräknas anslaget ökas med 2 000 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 2 000 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:24 *Omställningsstöd* för 2021.

4.10 Övrig statlig verksamhet

4.10.1 Bolagsverket

Bolagsverket finansieras huvudsakligen genom avgifter. De intäkter som redovisas under inkomsttitel utgörs av stämpelskatt (inkomsttitel 9341) och förseningsavgifter (inkomsttitel 2529). Bolagsverket har tecknat avtal med Svenska Akademien om att för 46 miljoner kronor förvärva samtliga immateriella rättigheter och alla andra rättigheter knutna till Post- och inrikes tidningar (PoIT) samt PoIT:s verksamhet. Genom avtalet tar Bolagsverket därmed över utgivningsrätten till PoIT för statens räkning från och med den 1 januari 2021. Förvärvet finansieras inom Bolagsverkets låneram och utgifterna för amorteringar beräknas motsvaras av framtida avgiftsintäkter från PoIT.

Tabell 4.71 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	319 278	428 542	424 925	3 617	-15 440
Prognos 2020	293 109	438 435	449 909	-11 474	-26 914
Budget 2021	295 109	429 339	446 172	-16 833	-43 747

Tabell 4.72 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	102 874	75 281	27 593	103 359
(varav tjänsteexport)	(4 961)	(3 613)	(1 348)	(1 393)
Prognos 2020	97 052	99 833	-2 781	100 578
(varav tjänsteexport)	(4 500)	(5 000)	(-500)	(893)
Budget 2021	86 378	109 967	-23 589	76 989
(varav tjänsteexport)	(4 500)	(5 000)	(-500)	(393)

4.10.2 Patentombudsnämnden

Patentombudsnämnden finansieras genom avgifter.

Tabell 4.73 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019		1 032	1 445	-413	726
Prognos 2020		1 020	1 297	-277	449
Budget 2021		1 047	1 297	-250	199

4.10.3 Revisorsinspektionen

Revisorsinspektionen finansieras genom avgifter. För 2019 uppgick de totala avgiftsintäkterna till 39 394 000 kronor. Myndighetens kostnader uppgick till 40 648 000 kronor, varav personalkostnader utgjorde 27 302 000 kronor. Vid utgången av 2019 hade Revisorsinspektionen ett positivt myndighetskapital om 7 099 000 kronor.

Tabell 4.74 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	25	39 394	40 648	-1 255	7 099
Prognos 2020	25	38 393	42 071	-3 678	3 421
Budget 2021	25	38 293	41 355	-3 062	359

4.11 Övriga förslag

4.11.1 Kreditgarantier för gröna investeringar

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ställa ut kreditgarantier som uppgår till högst 10 000 000 000 kronor och som utifrån teknikneutrala kriterier ges till företag för stora industriinvesteringar i Sverige som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket.

Skälen för regeringens förslag: För att nå miljömålen och främja omställningen till en mer cirkulär och biobaserad ekonomi med nettonollutsläpp till 2045 krävs industriinvesteringar i hållbar teknik som ännu inte är kommersialiserad i större skala. Samhällsnyttan av denna teknikutveckling bedöms gå utöver den nytta som tillfaller de privata aktörer som gör investeringarna.

Behov av kompletterande finansieringslösningar

De finansiella marknaderna i Sverige är väl fungerande. För företag finns generellt sett ett flertal olika finansieringsmöjligheter, t.ex. genom privat lånefinansiering och genom tillgång till statligt kapital för att främja innovativa företag. Statliga medel för forskning, innovation och kommersialisering finns även tillgängliga för företag och övriga aktörer inom innovationssystemet. Även internationella finansiella institutioner, såsom Europeiska investeringsbanken (EIB), Nordiska Investeringsbanken (NIB) och Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (NEFCO), kan bistå med finansiering till svenska företag.

Trots väl fungerande finansiella marknader och ett utbud av statliga marknadskompletterande finansieringsinsatser riktade till företag kvarstår utmaningar för finansiering av investeringar inom vissa segment, där frånvaron av kapital får negativ inverkan på samhälleliga mål. För större industriinvesteringar som syftar till att implementera hållbar teknik i full skala bedöms sådana utmaningar finnas. Investeringar i hållbara innovationer innebär ofta att nya och obeprövade processer och tekniker tillämpas vilket också inbegriper en högre risk för investeraren. Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) framhåller i analysen Omställningen till en processindustri med mycket låga växthusgasutsläpp (dnr 2016/236) från 2019 att det finns flera motiv för staten att genomföra insatser för att stödja processindustrins omställning till mycket lägre utsläpp av växthusgaser, bl.a. att investeringarna medför risker som företagen kan ha svårt att finansiera. Internationella jämförelser, såsom EU:s eko-innovationsindex, visar också att Sverige intar en ledande position när det gäller att skapa nya miljö- och klimatteknikföretag, men står sig sämre när det gäller att få dessa företag att växa. Transformativa utvecklingssteg, när en fullskalig produktion ska skiftas till en helt ny hållbar process, är också ofta så omfattande och kapitalintensiva att långivare anser det vara för riskfyllt att bidra med hela finansieringen. Utöver detta tillkommer osäkerhet kring framtida policybeslut, dvs. om de politiska systemen kommer att fatta beslut som stödjer den utveckling som investeringen förutsätter. Detta medför en risk för att industriinvesteringar som är viktiga för både hållbarhetsarbetet och svensk industris långsiktiga konkurrenskraft uteblir. Under en lågkonjunktur kan investerare ofta reagera genom att bli än mindre benägna att ta risker. Också projekt som är långt komna i planeringsarbetet kan komma att utebli eller försenas. Lågkonjunkturen riskerar därigenom att få mer långsiktiga negativa effekter på såväl miljö- och klimatarbetet som sysselsättning och konkurrenskraft, vilket gör det än mer betydelsefullt att frigöra kapital för långsiktiga investeringar.

Sammantaget finns ett behov av statlig intervention i form av en kompletterande teknikneutral finansieringslösning för att möta behovet av kapital för stora industriinvesteringsprojekt i Sverige som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket.

En statlig kreditgaranti möjliggör finansiering av samhällsviktiga investeringar i ny teknik

En statlig kreditgaranti innebär att staten upp till ett visst belopp går i borgen för någon annans betalningsåtagande. Syftet är att öka långivarens vilja att bevilja låntagaren en kredit genom att staten bär delar av risken för lånet. Därmed kan omfattningen av den verksamhet som stöds genom kreditgarantin öka.

Bestämmelser om statliga kreditgarantier finns i budgetlagen (2011:203) och i förordningen (2011:211) om utlåning och garantier. Enligt budgetlagen ska en avgift tas ut för kreditgarantin som motsvarar statens förväntade kostnad för åtagandet, vilket innebär att avgiften ska avspegla risken för kreditförluster (förväntad förlust) och även statens administrativa kostnader. Om det krävs till följd av bestämmelserna om statsstöd i artikel 107 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), får avgiften sättas högre.

Statliga kreditgarantier bidrar till att möjliggöra finansiering av samhällsviktiga investeringar i ny teknik, vilket innebär att sådana investeringar kan genomföras i ökad omfattning. Som framgått ovan bedöms behovet av finansieringslösningar främst avse större industriinvesteringsprojekt som syftar till att implementera hållbar teknik. De investeringar som kan komma ifråga bedöms vara av en sådan omfattning att de kan bära kostnaden för en riskavspeglande garantiavgift.

Behov av prövning enligt EU:s statsstödsregler

Enligt artikel 107.1 i EUF-fördraget är stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den gemensamma marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna. Dessa allmänna kriterier är också tillämpliga på statliga kreditgarantier. Bedömningen av om en garanti utgör statligt stöd eller inte, och hur stort stödbeloppet i så fall är, görs vid den tidpunkt då det är aktuellt att ställa ut garantin. Förslaget kommer att utformas så att åtgärden är förenlig med EU:s regler om statligt stöd.

Omfattning av kreditgarantier för gröna investeringar

Statliga kreditgarantier för gröna investeringar bör kunna ställas ut under flera år. Garantiåtaganden bör kunna ingås med start under första halvåret 2021 och behovet av kreditgarantier under det inledande året beräknas till högst 10 000 000 000 kronor. Riksdagen bör mot denna bakgrund bemyndiga regeringen att under 2021 ställa ut kreditgarantier som utifrån teknikneutrala kriterier ges till företag för stora industriinvesteringar i Sverige som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket som uppgår till högst 10 000 000 000 kronor. För 2022 beräknas garantiramen till 15 000 000 000 kronor och för 2023 till 25 000 000 000 kronor.

5 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

5.1 Mål för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

Regeringens förslag: Målet för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande är en fri, hållbar och rättvis internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige.

Skälen för regeringens förslag: I enlighet med 10 kap. 3 § budgetlagen ska det finnas mål beslutade av riksdagen för den verksamhet som redovisas i budgetpropositionen. Det finns inget mål beslutat av riksdagen för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör dels utveckla en tydligare resultatredovisning för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande, dels senast i budgetpropositionen för 2021 återkomma med ett förslag till riksdagen om ett mål för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande (bet. 2019/20:NU1 punkt 1, rskr. 2019/20:123). Ett mål för området behandlas i detta avsnitt medan resultatredovisningen behandlas i efterföljande avsnitt.

Regeringen vill främja en fri, hållbar och rättvis världshandel. För att möjliggöra en fortsatt stark utrikeshandel, med positiva effekter på ekonomin som helhet, verkar regeringen för en öppen och fri internationell handel och främjar användningen och utvecklingen av internationella standarder som stödjer genomförandet av Parisavtalet och Agenda 2030. Regeringen verkar för att främja jämställdhetsaspekter av handeln i enlighet med regeringens feministiska handelspolitik. Handelsavtal ska respektera demokratiskt fattade beslut och främja skydd av arbetstagares rättigheter.

Sveriges välstånd är beroende av en fri och öppen världshandel. Det multilaterala regelbaserade handelssystemet genom WTO skapar förutsägbarhet och lika villkor för alla länder. EU:s regelverk för den inre marknaden skapar därtill förutsättningar för en väl fungerande handel på den ojämförligt största marknaden för svenska varor och tjänster.

En ökad export möjliggör ökad import och därmed ett ökat handelsutbyte med omvärlden vilket är värdefullt för hela ekonomin. Frihandel möjliggör export, import och investeringsflöden. Utländska direktinvesteringar i Sverige bidrar till ökad sysselsättning och hållbar tillväxt i hela landet.

Regeringen föreslår därför att det övergripande målet för området är en fri, hållbar och rättvis internationell handel, en väl fungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige.

Därmed anser regeringen att riksdagens tillkännagivande är tillgodosett i den del det avser att återkomma om ett mål för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande (bet. 2019/20:NU1 punkt 1, rskr. 2019/20:123).

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I näringsutskottets betänkande avseende budgetpropositionen för 2020 (bet. 2019/20:NU1 punkt 1, rskr. 2019/20:123) tillkännager riksdagen för regeringen att den bör utveckla en tydligare resultatredovisning för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande. Arbetet med att utveckla resultatredovisningen har pågått parallellt med att ta fram ett förslag till ett nytt mål för området. Syftet med arbetet har varit att göra sambanden mellan mål, gjorda insatser, uppnådda resultat och regeringens budgetförslag tydligare.

För att tydliggöra sambanden och öka möjligheterna att följa resultat har området delats upp i delmål. Utvecklingen av resultatredovisningen är ett pågående arbete. Målsättningen är att resultatredovisningen efter en fortsatt dialog med näringsutskottet ska ge en tydligare redogörelse för hur regeringen anser att insatserna inom området relaterar och bidrar till områdets mål i stort. Därmed anses det som utskottet anför om resultatredovisningens utformning inte vara slutbehandlat.

Antalet resultatindikatorer och bedömningsgrunder har minskats för att det ska bli tydligare vilka som är centrala för resultatbedömningen. I resultatredovisningen används dock vissa av de tidigare angivna resultatindikatorerna och bedömningsgrunderna som komplement.

Som alla områden ska området bidra till genomförandet av Agenda 2030.

I tabell 5.1 redovisas hur mål och indikatorer är kopplade till varandra. Indikatorerna täcker inte in alla verksamheter inom området. De indikatorer som valts bedöms dock ge tillräcklig information för att kunna göra generella bedömningar av resultatutvecklingen.

Indikatorerna som mäter resultaten av regeringens exportstrategi (skr. 2015/16:48) valdes i samband med att strategin beslutades. Detta har möjliggjort att mäta resultaten av exportstrategin under 2015–2019. De utvalda indikatorerna i tabell 1.1 omfattar huvudsakligen indikatorerna i exportstrategin.

Tabell 5.1 Mål och indikatorer inom Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

Mål	En fri, hållbar och rättvis internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige				
Delmål	Öka Sveriges export	Öka utländska direktinvesteringar i Sverige	Stärka Sveriges handelspolitiska intressen	Effektivisera den inre marknaden	Säkra en välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinstrukturer
	Indikatorer: – Sveriges export i absoluta tal och som andel av BNP – Andel och antal exporterande företag – Antal små och medelstora företag som exporterar – Antal "nya" exportföretag	Indikatorer: – Utländska direktinvesteringar i Sverige – Pågående investeringsprocesser – Högkvalitativa utländska investeringar	Indikatorer: – Utvecklade regelverk och avtal som medför lägre tullar, lättare regelbördor och bättre förutsättningar för handel – Integrerade hållbarhetsaspekter i handelspolitiken	Indikatorer: – Utvecklingen när det gäller hinder och nationella särregler – Genomförandet av EU-lagstiftning – Flödet av varor och tjänster – Genomförandet av grön omställning	Indikatorer: – Nationell kundnöjdhet – Deltagande i europeiska och internationella ackrediteringsorganisationer – Samverkan inom svensk standardisering – Deltagande i europeisk och internationell standardisering

5.3 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2019. Sedan dess har förutsättningarna inom många områden ändrats på ett genomgripande sätt. Den pågående spridningen av det nya coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19 innebär en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi i Sverige och internationellt. Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att minska effekterna av pandemin, bland annat ökat ramen för Exportkreditnämndens exportkreditgarantier. I resultatredovisningen beaktas även resultatet av åtgärder som vidtagits under 2020 i den utsträckning det finns relevant underlag tillgängligt.

5.3.1 En fri, hållbar och rättvis internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige

Regeringen lanserade en exportstrategi i september 2015 (skr. 2015/16:48) i syfte att stärka svenska företags export- och internationaliseringsmöjligheter på viktiga marknader och för att öka antalet exporterande företag. Strategin har gett goda resultat. Efter fyra år bröts en negativ trend för den svenska exporten. Exportökningen fick stöd av en global stark konjunktur och den svenska kronans kursutveckling under perioden. Strategins målandikatorer visar i stor utsträckning på positiva resultat. Den ökande exporten har möjliggjort ökad import och lett till ökade handelsutbyten med omvärlden. Målen i exportstrategin står därför i samklang med målen för hela verksamhetsområdet.

Omvärldsförändringarna har fortsatt sedan Sveriges exportstrategi lanserades 2015. För att möta dessa utmaningar och möjligheter beslutade regeringen i december 2019

en ny och utvecklad export- och investeringsstrategi (UD2019/19211). Målen för den utvecklade strategin bygger på resultaten av den tidigare exportstrategin.

5.3.2 Öka Sveriges export

Detta delmål rör exportfrämjande och näringslivets internationalisering. Det innehåller verksamhet och insatser som syftar till att främja en ökad export och stötta svenska företag att i större utsträckning exportera och bli en del av den globala ekonomin. Det innefattar även exportfinansiering genom statsstödda exportkrediter.

Exportfrämjande

Utfallet för Sveriges exportstrategis primära målkriterier inom exportfrämjande utvecklades positivt under 2019 (se tabell 5.2). Varuexporten ökade med 5,3 procent i löpande priser och tjänsteexporten med 13,1 procent. Sedan 2014 har ökningen uppgått till 34,7 respektive 33,6 procent. Det samlade exportvärdet som andel av BNP har växt drygt en procentenhet under förra året och knappt tre procentenheter över hela perioden från 2014. Exportfrämjandet syftar också till att bidra till att andelen och antalet exporterande företag med minst en anställd ökar. Resultatet under 2019 visar marginella förändringar för dessa indikatorer, medan antalet exporterande företag över den längre tidsperioden sedan 2014 har ökat med nästan fem procent. Under 2019 tillkom 6 471 antal nya exportföretag med minst en anställd.

Tabell 5.2 Exportstrategins primära målkriterier

	Enhet	Förändring 2019/2018	Förändring 2019/2014
Varuexport	Procent (löpande priser)	5,3	34,7
Tjänsteexport inkl. turism	Procent (löpande priser)	13,1	33,6
Export som andel av BNP	Procent (fasta priser)	1,3	2,7
Andel exporterande företag	Procentenheter	-0,2	-1,1
Antal exporterande företag	Procent	1,1	4,8
Antal "nya" exporterande företag	Antal	6 471	

Källa: SCB.

Exportfrämjandet sker i huvudsak genom Sveriges export- och investeringsråd, (Business Sweden), Exportkreditnämnden (EKN) och AB Svensk Exportkredit (SEK). Därtill genomförs även vissa insatser av Svenska institutet, Tillväxtverket, Swedfund International AB samt VisitSweden.

Tillväxtverket har haft två centrala regeringsuppdrag i genomförandet av exportstrategin sedan 2016 med syfte att underlätta företagens internationaliseringsprocess; dels inrättandet av regionala exportcentra, dels arbetet med export- och internationaliseringsinnehållet på den digitala plattformen verksamt.se. 2019 är det första verksamhetsåret där samtliga 21 regionala exportcentra, REC, har varit igång hela året. På nationell nivå har ett omfattande strategiarbete inletts med utgångspunkt i ett tillgängligt främjarsystem i hela Sverige, utveckla erbjudandet för företagen liksom kunskapen om företagens internationalisering. På regional nivå har fokus varit på gemensamma erbjudanden ut mot företag. Under 2019 har 396 gemensamma seminarier och konferenser med över 10 000 deltagare arrangerats av de regionala partnerskapen i regionala exportcentra. Under 2019 har fokus för Tillväxtverkets arbete med verksamt.se legat på förvaltning och förbättring av

befintligt innehåll och utveckling av en ny teknisk plattform där företag kan hitta rådgivare och andra stöd utifrån sina behov. Redovisade resultat ligger i linje med verksamt.se i stort.

Exportfrämjande är en av utrikesförvaltningens kärnverksamheter. Svenska ambassader och generalkonsulat spelar en viktig roll i genomförandet av exportfrämjandet i nära samarbete med andra främjaraktörer, så som Business Swedens utlandskontor inom lokala Team Sweden-nätverk vilka fortsätter att utvecklas.

Under 2019 gjordes några större enskilda exportfrämjande insatser som finansierades från detta anslag. Sveriges deltagande som partnerland vid Hannovermässan i april 2019, projektlett av Business Sweden, samlade 132 svenska partners (företag i olika storlekar, lärosäten, offentliga aktörer, innovationskluster, mm) som medverkade under temat ”Sweden Co-Lab - Come Collaborate With Us”. Syftet var att positionera Sverige som en så kallad ”hotspot” för innovation, digitalisering, hållbarhet och som en aktör som skapar lösningar för framtidens smarta industri. Sammanfattningsvis visade utvärderingen att deltagarna var mycket nöjda med projektet som ansågs vara en lyckad främjandeinsats som mött förväntningarna, stärkt nätverk och ökat chanserna att lyckas med framtida expansion internationellt. Ett stort genomslag nåddes i såväl traditionell media som digitala kanaler och flera affärssamarbeten utvecklades. Särskilt framgångsrikt var startup-företagens deltagande där 60 procent av deras möten med multinationella företag ledde till uppföljande aktiviteter.

Världsutställningen i Dubai ”Expo2020” är en annan större satsning som också ryms inom ramen för exportfrämjandet. Under 2019 fortgick förberedelserna inför Sveriges deltagande i världsutställningen Expo 2020 i Dubai inom ramen för det kommittédirektiv som regeringen fattade beslut om i december 2017. Under årets första månader genomfördes projektering inför byggnationen av den svenska paviljongen. Parallellt har arbetet med att knyta till sig företag och organisationer till det svenska Expo-deltagandet fortsatt och vid årets slut var totalt ett åttiofem externa aktörer engagerade i arbetet. Med anledning av utbrottet av covid-19 har invigningen av Expo 2020 flyttats fram ett år.

En plattform för internationellt hållbart företagande har lanserats (UD2020/07048), baserad på skrivelsen om hållbart företagande (skr. 2015/16:69) och Sveriges nationella handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter, utarbetad i linje med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Plattformen har en bred ansats utifrån en tydlig förväntan på företag att respektera mänskliga rättigheter i all sin verksamhet, både i Sverige och utomlands.

Regeringskansliets webbutbildning om hållbart företagande, framtagen för ambassaderna i syfte att förbättra stödet till företag i deras hållbarhetsarbete, har under året lanserats till EU-delegationerna runt om i världen.

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)

Det statliga uppdraget till Business Sweden omfattar i enlighet med preciseringarna i riktlinjebeslutet från regeringen: grundläggande exportservice, småföretagsprogram, samt riktat exportfrämjande.

Inom det riktade exportfrämjandet ingår bland annat delegationsresor, seminarier och andra affärsnära insatser för främjandet av svenska företags affärsmöjligheter inom till exempel system- och projektexport och internationell upphandling med särskilt fokus på nya tillväxtmarknader och FN-systemet. Business Sweden ska härvidlag redovisa ett antal uppgifter om sin verksamhet inom det statliga uppdraget, såsom antalet

genomförda insatser och antalet deltagande företag, besvarade förfrågningar, anmälda handelshinder, mm. Därtill ska Business Sweden redovisa företagens bedömning av insatserna och deras förväntade effekt samt bland annat företagens övergripande uppfattning om Business Sweden och dess tjänster i ett nöjd-kund-index (NKI) eller på motsvarande sätt.

Business Swedens NKI för hela verksamheten under 2019 var 87, samma som året före. Resultatet baseras på en betydligt högre svarsvolym 2019 jämfört med 2018. NKI ligger på 80 eller högre för samtliga verksamheter som mäts. Enstaka tjänster (Exportinformation) har sänkt sitt NKI, men ligger fortfarande på en mycket hög nivå (90 under 2019 från 93 under 2018).

Business Sweden följer upp sina resultat dels genom att mäta kundnöjdhet, dels genom att mäta effekt. Business Sweden genomför löpande mätningar och uppföljningar av kundnöjdhet och affärsnytta av tjänster och aktiviteter. Det nya systemet för att mäta kundnöjdhet, som påbörjades under 2018 och vidareutvecklades under 2019, har gett resultat sett till mätmetodik vilket syns genom en volymökning i mätningar. Systemet fortsätter att utvecklas under 2020.

Effekter mäts både via enkäter (baserade på självskattning av kunden) och via statistiska analyser baserade på registerdata. Både omedelbart efter avslutad aktivitet och vid uppföljning några månader senare visar företag hög förväntan på positiv påverkan på att göra affärer utifrån stödet eller aktiviteten.

Under 2019 coachade Business Sweden 167 olika småföretag i totalt 198 projekt, som erbjuder skraddarsytt stöd till insteg på marknader över hela världen. Därtill har 199 startup- och scaleup-företag tagit del av det första steget inom den särskilda satsningen på de minsta företagen med en global marknad ”Born Globals”.

Under 2019 genomförde Business Sweden en studie med 2 900 företag där effekten av de exportfrämjande insatserna inom Småföretagsprogrammet under perioden 2011–2017 sammanstälts. Jämfört med en kontrollgrupp som inte tagit del av åtgärder har de deltagande företagens omsättningsnivåer ökat med i genomsnitt 26 procent tre år efter deltagandet. Dessutom har antalet anställda ökat med i genomsnitt 12 procent. Hos företag med tidigare erfarenhet av exportverksamhet har exportomsättningen ökat med över en tredjedel mer än kontrollgruppen tre år efter deltagandet. Hos företag utan tidigare erfarenhet av exportverksamhet ökar sannolikheten att företaget i fråga bedriver exportverksamhet med 20 procent tre år efter deltagandet. Överlevnadsgraden är nio procent högre bland deltagarföretagen jämfört med kontrollgruppen.

I riktlinjebeslutet för Business Swedens statliga uppdrag finns en strävan att i så hög grad som möjligt inkludera bägge könen i främjandet av svenska företags internationella affärer, exempelvis i nomineringar till handelssekreterare och i delegationer. Under 2019 var det genomsnittliga antalet kvinnliga deltagare 33 procent i de större delegationsresorna.

För att tillgodose önskemål från riksdagen om förbättrad resultatredovisning och tydligare styrning av Business Sweden har regeringen gett Business Sweden i uppdrag att föreslå nya indikatorer för hur verksamhetens resultat ska mätas och redovisas.

Projektexport och internationell upphandling

Affärsnära insatser för främjandet av svenska företags affärsmöjligheter inom projektexport och internationell upphandling med fokus på tillväxtmarknader och FN-systemet delfinansieras under detta anslag. Under året genomfördes 36 insatser där 139 unika företag deltog. Resultatet från arbetet under 2019 visar att 90 procent av

de deltagande företagen ansåg att insatsen varit värdefull. En fjärdedel tog steget ut på nya marknader och nära tre fjärdedelar fick direktkontakt med kund. Dessutom uppgav 13 procent att insatsen bidragit till affär direkt. Insatserna över åren 2017–2019 har lett till direkta affärer till ett värde om drygt 7 miljarder kronor. Nytt för 2019 är en särskild satsning med utländska totalentreprenörer till vilkas byggprojekt svenska företag kan utgöra underleverantörer. Under det gångna året har satsningen redan lett till kreditbeslut som omfattar 3 miljarder kronor i svenskt affärsvärde.

För att bidra till att svenska företag vinner internationellt upphandlade affärer inom ramen för till exempel FN med fokus på kris och katastrof genomfördes tio insatser med totalt 78 deltagande företag. Antalet svenska företag registrerade i FN:s leverantörsdatabas ökade till 851 (april 2020) från 721 (2018). FN-systemets upphandling av svenska produkter och tjänster ökade avsevärt under 2018 till 47,6 miljoner USD (data för 2019 ej tillgänglig än).

Baserat på de insatser där delegationer, seminarier eller liknande ägde rum ligger det genomsnittliga kvinnliga deltagandet på 26 procent. Vid varje insats påtalas vikten av kvinnligt deltagande och om en delegation från Team Sweden deltar ska den föregå med gott exempel vad gäller kvinnliga representanter.

Swedfunds s.k. projektaccelerator, som delvis finansieras med medel från anslaget för exportfrämjande, syftar till att bidra till att hållbara infrastrukturprojekt utvecklas och finansieras genom förstudier och andra projektförberedande insatser. Samtidigt skapas affärsmöjligheter för företag som erbjuder hållbara och långsiktigt lönsamma lösningar. Sedan 2016 har 21 insatser initierats och fyra av dem har avslutats, dvs 17 insatser är pågående i någon fas i projektcykeln. Under 2019 har samarbetet med de multilaterala utvecklingsbankerna utvecklats. En förstudie resulterade i beslut om att etablera en hållbar kollektivtrafiklösning för Abidjan i Elfenbenskusten i nära samverkan med bland annat Världsbanken. Ett svenskt företag vann en första upphandling.

Exportfinansiering

Efterfrågan på EKN:s exportkreditgarantier är fortsatt hög och framgår i nedanstående tabell. I den höga efterfrågan ryms ett stort antal nya affärer och fler kunder i de små och medelstora företagen än någonsin. De affärer som EKN garanterade under året beräknas bidra till cirka 31 600 arbetstillfällen i Sverige (30 300 föregående år) och drygt 31 miljarder kronor av svensk BNP (32 miljarder föregående år).

Tabell 5.3 Exportkreditnämndens verksamhet

Miljoner kronor

	2019	2018	2017	2016	2015
Garantier	195 862	193 295	181 485	201 502	214 134
<i>varav nya garantier</i>	<i>54 231</i>	<i>56 816</i>	<i>39 914</i>	<i>43 610</i>	<i>90 056</i>
Myndighetskapital	24 930	23 863	22 860	21 434	22 737
Resultat	1 067	1 004	1 418	-1 057	194

Källa: Exportkreditnämnden.

Vid utbrottet av covid-19 fattade EKN flera snabba beslut om åtgärder för att säkerställa att exportföretagen får tillgång till exportkreditgarantier så att affärer kan genomföras. För att kunna möta den ökade efterfrågan ökade regeringen EKN:s ram

för exportkreditgarantier i propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99, utg. omr. 24).

Volymerna för nya exportkrediter visade på en fortsatt god efterfrågan för de statsstödda exportkrediterna (Commercial Interest Reference Rate, CIRR) som AB Svensk Exportkredit (SEK) ställer ut. CIRR-systemet gav 2019 ett underskott på ca 24 miljoner kronor vilket var mindre än vad som förutsågs vid ingången av året.

Tabell 5.4 Resultat i systemet med statsstödda exportkrediter, s.k. CIRR-krediter

Miljoner kronor

	2019	2018	2017	2016	2015
Nya CIRR-krediter	15 500	4 916	36 909	10 804	50 825
Utestående CIRR-krediter	76 120	69 922	49 124	49 802	43 128
Överskott/underskott i CIRR-systemet	-24	18	125	235	164

Källa: AB Svensk Exportkredit.

5.3.3 Öka utländska direktinvesteringar i Sverige

Detta delmål rör den investeringsfrämjande verksamheten och syftar till att attrahera och underlätta för utländska investeringar i Sverige och därmed bidra till ökad sysselsättning och hållbar tillväxt i hela landet. Delmålet innefattar även insatser för att attrahera internationell kompetens och marknadsföra Sverige som attraktivt investeringsland.

Business Sweden ansvarar för huvuddelen av det statligt finansierade investeringsfrämjandet. Business Sweden ska i investeringsfrämjandet nära samverka med berörda nationella, regionala och lokala aktörer. Vissa uppdrag i investeringsfrämjandet, till exempel för kommunikation respektive talangattraktion, ges till Svenska Institutet och Verket för innovationssystem (Vinnova).

Business Sweden prioriterar i sin investeringsfrämjande verksamhet högkvalitativa investeringar genom utvärdering av genomförda utländska investeringar utifrån antalet nya arbetstillfällen, volymen på investerat kapital, potentialen för följdinvesteringar med mera. Processen ger vägledning för prioriteringar i både det löpande och det långsiktiga arbetet, samt ger ett viktigt mått för att utvärdera resultaten av det statliga investeringsfrämjandet. Modellen bidrar till att styra verksamheten mot de strategiska och operativa målen (effektmål), strategiskt viktiga investeringar (kvalitet) samt att Business Sweden levererar tjänster med högt mervärde (kundnöjdhet).

Tabell 5.5 Riktat investeringsfrämjande

	2019	2018	2017	2016
Totalt antal investeringar	63	72	55	65
Investeringar av hög kvalitet	38	44	29	25
Antal öppna investeringsprocesser	1 223	1 100	1 050	1 100
Antal nya investeringsprocesser	741	498	530	500
Investerarnöjdhet	86	88	89	89

Källa: Business Sweden.

I 2019 års resultat har Business Sweden medverkat till 63 (för år 2018, 72) utländska investeringar varav 38 (44) av ”hög kvalitet” (High Quality Investments, HQI) enligt Business Swedens utarbetade kvalitetsmodell för styrning och utvärdering av verksamheten. Målet för 2019 var 40 (34) högkvalitativa investeringar. Ett tydligt fokus ligger på att främja investeringar som kan resultera i hög kvalitet vilket har

resulterat i att andelen HQI i relation mot totalen har ökat ytterligare. Kundnöjdheten inom investeringsfrämjandet låg på 86 (88) av 100.

En investeringsprocess startar när en potentiell investerarkontakt har kvalificerats och det finns ett initialt intresse för Sverige. Ofta är processerna långa varför en investeringsprocess kan vara öppen under flera år. En utveckling kan skönjas under 2019 där antalet genomförda investeringar gått ner något medan antalet nya påbörjade processer ökat väsentligt.

En del av förslagen från betänkandet ”Ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar” (SOU 2019:21) kunde inkluderas i den uppdaterade export- och investeringsstrategin vilken lanserades i slutet av året.

5.3.4 Stärka Sveriges handelspolitiska intressen

Internationell handelspolitik

Sveriges export och import av såväl varor som tjänster ökade under året, trots ett turbulent år för världshandeln. Utdragna handelskonflikter mellan inte minst USA och Kina har påverkat världshandeln och lett till en ökad global trend mot protektionism och unilateralt agerande. Världshandelsorganisationens (WTO) förmåga att upprätthålla globala spelregler har satts på prov och organisationen har ifrågasatts.

Sverige har aktivt verkat för att försvara det multilaterala handelssystemet, värna WTO och dess regelverk och motverka protektionism i alla dess former. Inom ramen för EU:s gemensamma handelspolitik har Sverige agerat för ambitiösa och progressiva handelsavtal med tredje land, för att avveckla handelshinder och för att stärka hållbarhets- och jämställdhetsaspekterna i EU:s handelsavtal. Dessutom har Sverige verkat pådrivande i de förhandlingar som pågår inom WTO, bland annat om ett regelverk för elektronisk handel, och för att reformera och modernisera WTO samt tillsammans med likasinnade arbetat för ett stärkt fokus på miljö och klimat i WTO. Sveriges har fortsatt vara en betydande givare av handelsrelaterat bistånd till utvecklingsländer.

EU:s frihandelsavtal med Japan trädde i kraft i februari 2019. Frihandelsavtalet med Singapore ratificerades av båda parter och trädde ikraft i november 2019. I juni 2019 undertecknades ett frihandelsavtal och ett investeringsskyddsavtal mellan EU och Vietnam. En principöverenskommelse nåddes i juni 2019 i förhandlingarna om ett frihandelsavtal med det sydamerikanska handelsblocket Mercosur. Framsteg har gjorts i förhandlingar om frihandelsavtal med Australien, Nya Zeeland, Mexico, Chile och Indonesien.

Kommerskollegium har bistått regeringen med bland annat analyser av olika aspekter av EU:s inre marknad, av svenska intressen i frihandelsavtal, av EU:s gemensamma handelspolitik och av världshandelns utveckling samt analyser relaterade till handel och hållbarhet samt jämställdhet. Flera rapporter i informations- eller påverkanssyfte har publicerats under året. Detta arbete har bidragit till att svenska positioner och förslag har fått bra genomslag, inte minst inom EU. Därtill har Kommerskollegium fortsatt bedrivit arbete gentemot allmänhet och företag, som att svara på frågor om export och import eller ta emot anmälningar om handelshinder på EU:s inre marknad. Kommerskollegium har fortsatt sitt handelsrelaterade utvecklingssamarbete, exempelvis utbildningen av handelspolitiska tjänstemän från utvecklingsländer, inom ramen för Trade Academy. Stödet genom Open Trade Gate Sweden till utvecklingsländer för att exportera till Sverige har utvidgats. Myndighetens arbete med frågor kopplade till internationella sanktioner har fortsatt.

5.3.5 Effektivisera den inre marknaden

EU:s inre marknad

Den inre marknaden fortsätter att spela en betydande roll för Sveriges ekonomi med ökad handel, jobb och tillväxt. Mer än 70 procent av svensk export går till länder på den inre marknaden, och 80 procent av importen kommer härifrån. Den inre marknaden är dessutom ofta första steget för svenska företag som vill exportera och växa internationellt.

Arbetet med att undanröja kvarstående oproportionerliga hinder för fri rörlighet för varor och tjänster fortsatte. Sverige bidrog aktivt i diskussionerna om inriktningen för den inre marknaden under kommande femårsperiod och fick gott gehör hos den tillträdande EU-kommissionen för sina förslag om att prioritera och vidta åtgärder som är nödvändiga för att stärka och främja den inre marknaden, med ett starkt fokus på hållbarhet, genomförande och efterlevnad. Särskild fokus har lagts på den inre marknadens anpassning till digitaliseringen och den digitala ekonomin, inte minst avseende dataekonomi och datadelning, möjliggörande av ny teknik, digital delaktighet och digital kompetens.

En viktig del i arbetet har också varit att motverka protektionistiska tendenser och undvika införandet av handelshindrande och oproportionerliga regler som går utöver de krav som följer av EU-lagstiftningen.

Under året anmäldes totalt 40 nya svenska föreskrifter inom ramen för den procedur för tekniska föreskrifter avseende varor och informationssamhällets tjänster i direktiv (EU) 2015/1535. Det är en minskning jämfört med de 54 föreskrifter som anmäldes 2018. Endast sju föranledde reaktioner från kommissionen, jämfört med 16 året innan. Med stöd av Kommerskollegium fortsatte bevakningen av att andra medlemsstater inte antar nationella regler som kan motverka svenska intressen. Tre formella reaktioner på andra länders tekniska föreskrifter överlämnades inom ramen för proceduren. I inget fall ledde det till att förslaget helt drogs tillbaka.

Anmälningsproceduren på tjänsteområdet i enlighet med direktiv 2006/123/EG (tjänstedirektivet) föranledde under år 2019 totalt sju nya svenska anmälningar av reglering av tjänster. Det är en minskning med nio anmälningar jämfört med de 16 anmälningar som gjordes år 2018. Ingen av de svenska anmälningarna föranledde någon kommentar från kommissionen, att jämföra med en året innan. Syftet med anmälningarna enligt tjänstedirektivet är även det att motverka handelshinder och Kommerskollegium rapporterar till Regeringskansliet om de anmälningar som görs inom ramen för tjänstedirektivet. Sverige har inte under året lämnat några kommentarer på annan medlemsstats anmälan enligt tjänstedirektivet.

En förutsättning för fri rörlighet för varor är att varor uppfyller kraven i EU:s produktlagstiftning. Swedacs arbete med samordning av 19 myndigheters marknadskontroll har bidragit till myndigheternas arbete med kontroll av att produkter uppfyller regler om exempelvis säkerhet, hälsa eller miljö.

Tabell 5.6 Utrikeshandelns utveckling med varor och tjänster inom EU och EU:s inre marknad (EU samt Norge, Island och Liechtenstein)

Miljarder kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2018–2019 Förändring i procent	Andel i procent
Tjänster export EU28	320	319	335	338	374	11	52
Tjänster import EU28	337	347	400	412	471	13	67
Varor export EU28	785	800	867	957	988	3	60
Varor import EU28	826	875	953	1 060	1 071	1	72
Tjänster export IM	404	410	427	430	1 515	11	66
Tjänster import IM	375	386	443	453	515	14	73
Varor export IM	926	942	1 018	1 128	1 170	4	71
Varor import IM	925	976	1 060	1 188	1 204	1	81

Källa: Sveriges utrikeshandel med varor och tjänster samt direktinvesteringar. Helåret 2018.

5.3.6 En väl fungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur

Den europeiska kvalitetsinfrastrukturen med ackreditering har fortsatt att bidra till att företag under ackreditering uppfyller ställda krav på kompetens och oberoende utifrån internationella standarder vilket leder till mer hållbara, säkra och jämställda varor och tjänster. Utvecklingen av nya ackrediteringsordningar till följd av EU-lagstiftning har skett för cybersäkerhet, drönare och dataskydd. Uppdaterade riktlinjer för ackreditering har effektiviserat arbetet i den europeiska samarbetsorganisationen på området.

En god nationell kundnöjdhet hos ackrediterade organisationer är av vikt vid ackrediteringsverksamhet grundad på avgiftsintäkter och bidrar också till en välfungerande europeisk kvalitetsinfrastruktur. Under 2019 uppgick Swedacs måluppfyllelse om handläggningstid av ansökan om ackreditering och det totala intrycket av Swedac till 90 procent. Bland årets avslutade ärenden, uppgick andel besvarade klagomål mot Swedac inom två månader till 44 procent (antal ärenden är dock understigande 10) och andel besvarade klagomål mot ackrediterat organ efter inkommet yttrande uppgick till 83 procent avslutade ärenden.

Den europeiska standardiseringen har fortsatt att bidra till innovation och ständigt bättre varor och tjänster som tillfredsställer användarnas behov. De harmoniserade standarderna täcker en rad områden som regleras i EU-lagstiftning. Särskild tonvikt har lagts vid standarder till stöd för lagstiftning inom områden såsom hälsa, miljö, digitalisering och säkerhet. Arbetet för att effektivisera och klargöra de europeiska processerna för antagande av dessa fortsatte. Frågor om hur europeiska standarder kan stödja utvecklingen av internationella standarder och underlätta handeln med omvärlden har också fortsatt att uppmärksammas. Samverkan mellan de tre organisationerna inom Sveriges Standardiseringsförbund, Svenska Institutet för Standarder (SIS), Svensk Elstandard (SEK) och Svenska Informations- och Telekommunikationsstandardiseringen (ITS) har intensifierats.

En välfungerande internationell kvalitetsinfrastruktur är central för att säkerställa varor och tjänster och underlätta internationell handel. Under året har Swedac genomfört de första ackrediteringarna av provningslaboratorier inom ramen för EU:s frihandelsavtal med Kanada (CETA).

Swedacs internationella utvecklingssamarbete stödjer anslutningsländer, kandidatländer och övriga länder som harmoniserar sin lagstiftning med EU eller genomför anpassning till WTO:s krav i sin uppbyggnad av infrastruktur för teknisk kontroll. I samarbete med andra aktörer under året, har Swedacs stöd till Jordanien resulterat i att landet är förberett för att ansöka om internationellt erkännande inom nya ackrediteringsområden. En utbildning för deltagare från Södra Afrika och Asien har lett till ökad kompetens om kvalitetsinfrastruktur för handel och på livsmedelssäkerhetsområdet.

Tillsättning av strategiska positioner i europeiska och internationella ackrediteringsorganisationer ligger på en god nivå och genom ett aktivt deltagande.

5.4 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att verksamheten inom verksamhetsområdet har bidragit till målet om fri, hållbar och rättvis internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige.

Regeringen bedömer att delmålet att öka Sveriges export har uppfyllts. Insatserna i Sveriges exportstrategi samt Business Swedens och andra aktörers verksamhet för exportfrämjande har bidragit till delmålsuppfyllelsen. Den goda samverkan inom ramen för Team Sweden bidrar också till de goda resultaten. Genom Business Swedens mätningar bland de företag som deltar i dess insatser kan konstateras att såväl kundnöjdhet som förväntad effekt i form av affärer som resultat av insatsen ökar, vilket visar på en stabil och hög leverans. Därtill har en separat studie påvisat tydliga resultat för deltagare i Småföretagsprogrammet i termer av ökad export, omsättning och sysselsättning, jämfört med en kontrollgrupp som inte varit föremål för insatser.

Ökad samordning mellan de olika främjandeaktörerna inom Team Sweden och utlandsmyndigheternas insatser i nära samarbete med dessa bidrog till att stödet för svenska företags internationalisering fortsatt stärktes. Under 2019 var Hannovermässan den enskilt största insatsen och genomfördes med ett lyckat resultat.

Svenskt näringsliv möter en rad utmaningar på komplexa tillväxtmarknader vad avser miljö, mänskliga rättigheter, korruption och arbetstagares rättigheter. Regeringens plattform och arbete för internationellt hållbart företagande är därför av stor vikt som komplement till exportfrämjandet och genomförs i nära samarbete med internationella organisationer, svenskt näringsliv, fackliga organisationer, enskilda organisationer, utlandsmyndigheterna och främjandeaktörerna. CSR-centrets arbete i Kina är ett konkret exempel på den förda politiken inom detta område. De globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 och Parisavtalet om klimatutmaningen har skapat nya möjligheter för svenska företag att bidra till omställningen.

Sammantaget har arbetet med projektexport och internationell upphandling bidragit till att stärka förutsättningarna för att den svenska exporten ska öka till tillväxtmarknader. Vidare har projektformen fungerat väl som ett instrument för att bidra till att fler små och medelstora företag tar steget ut på nya marknader Swedfunds projektaccelerator har visat sig vara ett bra komplement till andra exportfrämjande stöd och efterfrågas i allt högre utsträckning. Insatsen bidrar till hållbar upphandling i utvecklingsländer, vilket är ett centralt verktyg för att uppnå de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030. Modellen är testad under tre år och fungerar väl.

Exportkreditnämndens (EKN) betydelse för svensk export och det svenska näringslivets internationalisering är fortsatt stor. EKN:s kunder är mycket nöjda med dess insatser och garantivolymen och summan av antalet nya affärer var 2019 högre än

vad som någonsin noterats. Andelen små och medelstora företag bland kunderna har aldrig tidigare varit så hög som 2019. En stabil tillgång till exportfinansiering utgör en stimulans för export och därmed tillväxt. Tillgången till konkurrenskraftiga exportkrediter möjliggör att svenska varor och tjänster når ut i världen och spelar en roll för den globala utvecklingen. Världen fortsätter att efterfråga investeringar i branscher där svenska företag är konkurrenskraftiga. Svenska telekombranschen har en fortsatt stark ställning på världsmarknaden. Urbanisering och transport är en annan sektor där svenska företag är relevanta och konkurrenskraftiga och transportsektorn fortsätter att öka i EKN:s engagemang.

Exportkreditgarantiens påverkan på exporten har tidigare inte utretts, men i december 2019 publicerade Handelshögskolan vid Örebro universitet forskningsrapporten ”Statliga garantier i utrikeshandeln – mönster, effekter och reflektioner” som visar att tillgången till EKN:s garantier ökar den genomsnittliga möjligheten till exportaffärer med 18 procentenheter. Även exportaffärens storlek påverkas positivt. Effekten är särskilt stor för de mindre företagen.

Regeringen bedömer att delmålet att öka utländska direktinvesteringar i Sverige har uppfyllts och därmed bidragit till hållbar tillväxt och sysselsättning. Ett tydligt fokus ligger på att främja investeringar som kan resultera i hög kvalitet (High Quality Investment HQI) vilket har resulterat i att andelen HQI i relation med totalen har ökat ytterligare. I den utvecklade export- och investeringsstrategin ökar fokuset på investeringsfrämjandet ytterligare vilket är i linje med förslagen i betänkandet ”Ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar” (SOU 2019:21).

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att de primära målindikatorerna i exportstrategin har utvecklats positivt. För att export- och investeringsfrämjandet fortsatt ska ge största möjliga nytta för företagande och sysselsättning i hela landet krävs alltså en samlad strategisk ansats. Mot bakgrund av utmaningar och förändringar i omvärlden, och efter en dialog med näringslivet, fackliga organisationer, berörda myndigheter och regionala aktörer, har Sveriges export- och investeringsstrategi för de kommande åren utvecklats under 2019. Den utvecklade strategin bygger vidare på exportstrategin som regeringen beslutade om 2015.

I en period av handelspolitisk turbulens och ökande protektionistiska tendenser har EU fortsatt varit en tydlig och konstruktiv aktör på det handelspolitiska området, såväl inom WTO som i relationen till viktiga handelspartner. Det ambitiösa arbetet med frihandelsavtal har fortsatt och flera förhandlingar har kunnat avslutas eller gjort betydande framsteg under året. Regeringens bedömning är att delmålet att stärka Sveriges handelspolitiska intressen har uppfyllts. Regeringen har, tillsammans med likasinnade länder, varit en drivande kraft för att EU ska utgöra denna positiva kraft i det globala handelssystemet. EU:s handelspolitik bedöms fortsatt kunna ha betydande positiva effekter för ekonomisk utveckling, tillväxt och sysselsättning i EU och i Sverige. Hållbarhetsrelaterade frågor i handelspolitiken får fortsatt allt större utrymme och betydelse och regeringen verkar i alla sammanhang för ökad samstämmighet mellan miljö-, social och ekonomisk hållbarhet inte minst för att uppnå de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 och Parisavtalet. Sveriges handelsrelaterade bistånd har främjat utvecklingsländernas deltagande i den globala handeln och bidragit till en hållbar och öppen handel.

Genom Kommerskollegiums expertstöd har myndigheten effektivt kunnat bidra till målet om en fri, hållbar och rättvis internationell handel och delmålet att stärka Sveriges handelspolitiska intressen. På samma sätt bidrar myndigheten även till måluppfyllelse inom områden som global utveckling och Agenda 2030. Insatser för att höja utvecklingsländernas handelspolitiska kapacitet, inklusive Trade Academy, har också bidragit till hållbar utveckling i utvecklingsländer. Det är vidare regeringens

bedömning att myndighetens samlade verksamhet, riktad till företag och enskilda, har bidragit till delmålet om en mer effektiv inre marknad.

Regeringen bedömer att delmålet för att säkra en välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur har uppfyllts. Den alltmer intensiva samverkan mellan de svenska standardiseringsorganisationerna har lett till en effektivisering av verksamheten. Genom ett omfattande och aktivt deltagande i europeiskt och även inom internationellt standardiseringsarbete har organisationerna på kompetent sätt tagit tillvara svenska intressen. Utveckling av ackreditering på nya områden har skett, arbetet har effektiviserats på europeisk nivå och en god nationell kundnöjdhet bedöms råda hos de ackrediterade organen. Ett aktivt deltagande i de internationella och regionala ackrediteringsorganisationerna har syftat till att påverka utvecklingen i en gynnsam riktning för Sverige.

5.5 Politikens inriktning

Den samlade varu- och tjänsteexporten står för ca 47 procent av Sveriges BNP och möjliggör en import i samma storleksordning. 1,5 miljoner personer är direkt eller indirekt sysselsatta av exporten. Svensk export och de svenska företagens internationalisering är därför central för hela landets välbefinnande. En globaliserad världshandel har varit bra för Sverige och kommer fortsättningsvis utgöra en viktig byggsten för Sveriges ekonomi och konkurrenskraft som bygger på öppenhet för handel. Utrikeshandeln kommer därför, inte minst i ljuset av covid-19, vara nödvändig för företag och möjliggöra en återhämtning för stora delar av vår ekonomi, sysselsättning och utveckling. Världshandeln, som påverkats negativt av utbrottet av covid-19, står dock inför stora utmaningar med ökad protektionism, tilltagande handelskonflikter, osäkerhet kring följderna av brexit och tecken på en stundande konjunkturavmattning.

Sveriges export- och investeringsstrategi

För att ha en samlad strategisk ansats för svensk export och de svenska företagens internationalisering antog regeringen en utvecklad export- och investeringsstrategi och presenterade en ny plattform för internationellt hållbart företagande i december 2019. För att maximera nyttan av det statliga export- och investeringsfrämjandet gör strategin delvis nya prioriteringar. Ett övergripande fokus är ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, samt att bidra till ökad tillväxt och jobb i hela landet. Fem konkreta mål sätts för strategins genomförande. Drygt femtio insatser listas, varav flera bygger vidare på satsningar som inleddes i Sveriges exportstrategi från 2015. Regeringen avser vara fortsatt aktiv med export- och investeringsfrämjande åtgärder samt pådrivande för en fri, hållbar och rättvis internationell handel liksom att stärka och utveckla EU:s inre marknad. Strategin ska bidra till de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 och till uppfyllnad av Parisavtalet.

Exportfrämjande

Exportfrämjandet ska stödja små och medelstora företags exportutveckling samt svenska företag på strategiska marknader. Business Sweden är, tillsammans med andra aktörer inom ramen för Team Sweden, centrala aktörer för exportfrämjandet.

Som ett led i exportfrämjandet avser Sverige delta i världsutställningen Expo i Dubai som senarelagts ett år på grund av covid-19 pandemin.

Exportfinansiering

Ett väl fungerande och marknadskompletterande exportkreditsystem är betydelsefullt för svensk utrikeshandel. Under covid-19-pandemin har efterfrågan på riskavtäckning från Exportkreditnämnden (EKN) ökat och myndigheten anpassat sitt utbud av garantier för att kunna hjälpa såväl stora företag som underleverantörer och exporterande små och medelstora företag. Exportkreditgarantiramen har därför höjts till 500 miljarder kronor. Den stora efterfrågan förväntas fortsätta även under 2021 varför den utökade garantiramen föreslås vara oförändrad.

Systemet med statsstödda exportkrediter som hanteras av SEK är centralt för möjligheten att kunna erbjuda exportfinansiering på de löptider som svensk exportindustri efterfrågar. Även SEK:s verksamhet påverkades tidigt under covid-19-pandemin. För att ge SEK ytterligare förutsättningar att möta exportindustrins ökade efterfrågan på krediter utökades låneramen från 125 till 200 miljarder kronor. Dessutom utökades ändamålet med till att omfatta både statsstödda och kommersiella krediter till svenska exportföretag. Även denna höjning föreslås kvarstå under 2021.

Regeringen har gett Exportkreditnämnden i uppdrag att tillsammans med AB Svensk Exportkredit se över hur det svenska och internationella exportfinansieringssystemet ska bidra till tydlig omställning och kraftigt minskade utsläpp av växthusgaser. Uppdraget redovisas under hösten 2020.

Investeringsfrämjande

Utländska direktinvesteringar leder till nya arbetstillfällen. Utländska bolag är överrepresenterade i exporten, och studier visar att de fortsätter växa i Sverige efter den initiala investeringen. Sverige har goda förutsättningar att attrahera investeringar som ligger högt i värdekedjorna, kräver tillförlitlig tillgång till energi med låg miljöpåverkan eller utvecklar nya hållbara material. Business Sweden är den centrala nationella offentliga aktören inom investeringsfrämjande. Svenska regioner arbetar även aktivt med att locka utländska investeringar. En tät samverkan ska ske med relevanta regionala aktörer och berörda företag. En särskild satsning om 25 miljoner kronor genomförs för att bibehålla utländska investeringar när företag skär ner sina verksamheter på grund av covid-19 pandemin, och attrahera nya när världsekonomin återhämtar sig. Prioritet ges till investeringar som tillför nya arbetstillfällen, nytt kapital, nya teknologier, hållbara investeringar och nya marknader till den svenska ekonomin.

Trots att utländska direktinvesteringar har stor betydelse för Sveriges ekonomi och konkurrenskraft finns det också risker när utländska aktörer förvärvar verksamheter som hanterar kritisk infrastruktur och säkerhetskänsliga uppgifter och teknologier. Direktinvesteringsutredningen (Ju 2019:06), som ska lämna förslag på hur ett system för granskning av utländska direktinvesteringar kan utformas, ska lämna sitt slutbetänkande senast den 2 november 2021 (dir. 2019:50). Regeringen beslutade den 4 juni 2020 att ge ISP uppdraget att vara Sveriges kontaktpunkt enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/452 av den 19 mars 2019 om upprättande av en ram för granskning av utländska direktinvesteringar i unionen.

Internationell handelspolitik

Inom den internationella handelspolitiken verkar Sverige för en fri, hållbar och rättvis internationell handel. Världshandelsorganisationen WTO har en grundläggande roll i detta arbete. Organisationen behöver reformeras samtidigt som det pågår viktiga förhandlingar inom WTO om till exempel e-handel. Regeringen kommer att verka för att EU förhandlar och ingår fler strategiskt viktiga frihandelsavtal med andra länder

och regioner och att de värnar miljö och klimat, hälsa, arbetstagares rättigheter och djurvälstånd. Regeringen kommer fortsätta arbetet med att följa upp implementeringen av hållbarhetskapitel i avtalen. Handelspolitiken ska bidra till hållbar utveckling, grön omställning och att uppnå klimatmålen enligt Parisavtalet. Sverige driver på för att ta bort handelshinder generellt, inklusive för miljövaror och miljötjänster. Sverige fortsätter att driva på för en feministisk handelspolitik där män och kvinnor gynnas i lika stor utsträckning.

EU:s inre marknad

EU:s inre marknad blir allt viktigare för svenska företag och för sysselsättningen. Genomförandet och tillämpningen av redan existerande lagstiftning på den inre marknaden kommer därför att prioriteras. EU-kommissionens förslag till återhämtningsplan och nya regelverk motiverar att ett särskilt fokus läggs på tjänstesektorn, på det digitala området och den gröna omställningen. Regeringen avser agera aktivt i att återställa och fördjupa den inre marknaden, bland annat genom att verka för standardisering och främja systemet för ackreditering, samt integrera ett jämställdhetsperspektiv. Arbetet fortsätter även inom samarbetsgruppen D9+, där ett tiotal länder inom EU samarbetar i syfte att driva den digitala utvecklingen framåt.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tabell 5.7 Anslagsutveckling 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tusental kronor				
2019	Utfall	31 393	Anslagssparande	5 129
2020	Anslag	36 055 ¹	Utgiftsprognos	35 688
2021	Förslag	36 059		
2022	Beräknat	25 946 ²		
2023	Beräknat	26 257 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 25 703 tkr i 2021 års prisnivå.

³ Motsvarar 25 703 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 5.8 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	36 055	36 055	36 055
Pris- och löneomräkning ²	474	819	1 262
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21 ³	-470	-10 928	-11 060
- Generell besparing i statsförvaltningen	-470	-470	-470
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	36 059	25 946	26 257

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget föreslås minskas med 470 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 36 059 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 25 946 000 kronor respektive 26 257 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.9 Budget för avgiftsbelagd verksamhet: Ackreditering m.m. samt Internationellt utvecklingsarbete

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	119 943	106 252	13 691	6 396
(varav tjänsteexport)				
Prognos 2020	108 010	108 500	-490	5 906
(varav tjänsteexport)	900	900		
Budget 2021	113 300	117 160	-3 860	2 046
(varav tjänsteexport)	900	900		6 396

Källa: Swedac.

Swedacs uppdragsverksamhet med ackreditering och liknande kompetensbedömning finansieras med avgifter. Swedac bedriver även tjänsteexport genom att medverka i projekt inom internationellt utvecklingsarbete finansierat av främst Sida och EU. Inga större förändringar förväntas när det gäller intäkter eller kostnader.

Tabell 5.10 Budget för avgiftsbelagd verksamhet: Metrologi

Tusental kronor

Metrologi	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2019	13 808	11 037	2 771	13 360
Prognos 2019	13 190	14 140	-2 950	10 410
Budget 2020	10 700	15 230	-4 530	5 880

Källa: Swedac.

5.6.2 2:2 Kommerskollegium

Tabell 5.11 Anslagsutveckling 2:2 Kommerskollegium

Tusental kronor

2019	Utfall	92 242	Anslagssparande	-1 143
2020	Anslag	91 809 ¹	Utgiftsprognos	89 743
2021	Förslag	92 240		
2022	Beräknat	92 996 ²		
2023	Beräknat	94 068 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Motsvarar 92 239 tkr i 2021 års prisnivå.³ Motsvarar 92 920 tkr i 2021 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kommerskollegiums förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 5.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:2 Kommerskollegium

Tusental kronor	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	91 809	91 809	91 809
Pris- och löneomräkning ²	1 131	1 893	2 973
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-700	-706	-714
varav BP21 ³	-700	-700	-700
- Generell besparing i statsförvaltningen	-700	-700	-700
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	92 240	92 996	94 068

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2020. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2022–2023 är preliminär.³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget föreslås minska med 700 000 kronor 2021 till följd av en generell besparing (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.4) och beräknas fr.o.m. 2022 minska med samma belopp.

Regeringen föreslår att 92 240 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Kommerskollegium* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 92 996 000 kronor respektive 94 068 000 kronor.

5.6.3 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tabell 5.13 Anslagsutveckling 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tusental kronor				
2019	Utfall	431 964	Anslagssparande	1 925
2020	Anslag	397 867 ¹	Utgiftsprognos	393 818
2021	Förslag	339 867		
2022	Beräknat	336 367		
2023	Beräknat	176 367		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för det statliga uppdraget avseende exportfrämjande till Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden), för näringslivsfrämjande åtgärder och för främjande av svenska företags affärer kopplade till projektexport och andra typer av offentligt upphandlade affärer. Anslaget får användas för näringslivsfrämjande på strategiska marknader och områden, exportutveckling, förstärkt närvaro i ekonomiskt dynamiska regioner, importfrämjande samt särskilda handelsfrämjande och handelspolitiska åtgärder.

Regeringens överväganden

Tabell 5.14 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tusental kronor			
	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	366 867	366 867	366 867
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-27 000	-30 500	-190 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	339 867	336 367	176 367

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att möjliggöra det svenska deltagandet i världsutställningen Expo i Dubai 2020 avsattes 53,5 miljoner kronor över åren 2018–2021. Näringslivet förutsågs stå för halva finansieringen av deltagandet. På grund av spridningen av covid-19 har världsutställningen Expo2020 i Dubai senarelagts med ett år. Dessutom har projektkostnaderna blivit högre än väntat. Det har medfört ökade kostnader för det svenska deltagandet. Den statliga medfinansieringen av deltagandet i form av bidrag från statens budget beräknas uppgå till sammanlagt 112,1 miljoner kronor. I propositionen Höständringsbudget för 2020 (prop. 2020/21:2) föreslås därför ett tillskott på 25 miljoner kronor. Resterande 33,6 miljoner kronor bedöms rymmas inom anslaget ram. Därutöver förväntas utpekade statliga aktörer bidra med tjänster till ett samlat värde av minst 12,5 miljoner kronor. Den statliga medfinansieringen av deltagandet förväntas därför uppgå till minst 124,6 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 339 867 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Exportfrämjande verksamhet* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 336 367 000 kronor respektive 176 367 000 kronor.

5.6.4 2:4 Investeringsfrämjande

Tabell 5.15 Anslagsutveckling 2:4 Investeringsfrämjande

Tusental kronor

2019	Utfall	86 436	Anslagssparande	336
2020	Anslag	72 772 ¹	Utgiftsprognos	72 031
2021	Förslag	97 772		
2022	Beräknat	72 772		
2023	Beräknat	57 772		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för det statliga uppdraget avseende investeringsfrämjande till Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) och för utredningsinsatser inom området.

Regeringens överväganden

Tabell 5.16 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:4 Investeringsfrämjande

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	72 772	72 772	72 772
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	25 000		-15 000
varav BP21	25 000		
- Investeringsfrämjande	25 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	97 772	72 772	57 772

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget föreslås ökas med 25 000 000 kronor 2021 för att genomföra en satsning på investeringsfrämjande.

Regeringen föreslår att 97 772 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Investeringsfrämjande* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 72 772 000 kronor respektive 57 772 000 kronor.

5.6.5 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tabell 5.17 Anslagsutveckling 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tusental kronor				
2019	Utfall	20 559	Anslagssparande	-42
2020	Anslag	20 517 ¹	Utgiftsprognos	22 097
2021	Förslag	20 517		
2022	Beräknat	20 517		
2023	Beräknat	20 517		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter och bidrag till samt särskilda insatser med anledning av Sveriges deltagande i följande internationella handelsorganisationer:

- Världshandelsorganisationen (WTO)
- Internationella rådet för samarbete på tullområdet (WCO)
- Internationella Byrån för Utställningar i Paris (BIE).

Regeringens överväganden

Tabell 5.18 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tusental kronor				
	2021	2022	2023	
Anvisat 2020¹	20 517	20 517	20 517	
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	20 517	20 517	20 517	

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 20 517 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Avgifter till internationella handelsorganisationer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 20 517 000 kronor respektive 20 517 000 kronor.

5.6.6 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tabell 5.19 Anslagsutveckling 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tusental kronor				
2019	Utfall	31 336	Anslagssparande	
2020	Anslag	31 336 ¹	Utgiftsprognos	31 336
2021	Förslag	31 336		
2022	Beräknat	31 336		
2023	Beräknat	31 336		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Sveriges standardiseringsförbund.

Regeringens överväganden

Tabell 5.20 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tusental kronor			
	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	31 336	31 336	31 336
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	31 336	31 336	31 336

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 31 336 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Bidrag till standardiseringen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 31 336 000 kronor respektive 31 336 000 kronor.

5.6.7 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tabell 5.21 Anslagsutveckling 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tusental kronor				
2019	Utfall	Anslagssparande		
2020	Anslag	25 000 ¹	Utgiftsprognos	24 611
2021	Förslag	100 000		
2022	Beräknat	100 000		
2023	Beräknat	100 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till AB Svensk Exportkredit för eventuellt underskott inom ramen för systemet med statsstödda exportkrediter till fast ränta, det så kallade CIRR-systemet (Commercial Interest Reference Rate).

Regeringens överväganden

Tabell 5.22 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tusental kronor			
	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	50 000	50 000	50 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	100 000	100 000	100 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor respektive 100 000 000 kronor.

5.6.8 Exportkreditnämnden

Exportkreditnämndens verksamhet ska bedrivas så att den är självbärande över tiden och samtidigt erbjuda de svenska exportföretagen villkor som motsvarar vad konkurrerande företag i andra länder kan erhålla.

Ramutnyttjandet uppgick den 30 juni 2020 till 373 miljarder kronor för ordinarie exportkreditgarantier och till 0,4 miljarder kronor för investeringsgarantier. Obundna offerter medräknas till 50 procent i ramutnyttjandet medan bundna offerter och garantier medräknas till 100 procent.

Kreditgaranti för exportkrediter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 500 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Exportkreditnämndens (EKN) verksamhet har tillsammans med Aktiebolaget Svensk Exportkredits verksamhet en avgörande betydelse för företagens möjligheter att finansiera exportaffärer. Riskavtäckning är centralt för exportföretagen för att inte få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. Utvecklingen under corona-pandemin visade att det är avgörande att EKN har en marginal som gör att svenska exportföretag vid oväntade omvärldsförändringar snabbt kan ges möjligheter till riskavtäckning. Bedömningen är att en oförändrad nivå för ramen för exportkreditgarantier under 2021 är av vikt.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2021 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 500 000 000 000 kronor.

Kreditgaranti för investeringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För de svenska exportföretagen är det centralt med riskavtäckning för att inte få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. EKN har de senaste åren noterat en ökning av intresset från den svenska exportindustrin för strategiska investeringar genom investeringsgarantier. Det är viktigt att behålla ramen för investeringsgarantier för den svenska exportindustrins strategiska investeringar.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2021 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.23 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Akkumulerat resultat
Utfall 2019	1 454 006	387 077	1 066 929	24 930 006
Prognos 2020	1 932 740	1 301 775	630 965	25 560 971
Budget 2021	1 872 740	1 263 887	608 853	26 169 824

Källa: EKN.

5.6.9 Låneram för AB Svensk Exportkredit

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2021 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån i Riksgäldskontoret för exportfinansiering som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 200 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Statsstödda exportkrediter, s.k. CIR-krediter, är centrala för exportföretagen för att de inte ska få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. Behovet av en låneram ökade efter utbrottet av covid-19 då möjligheterna till upplåning på kapitalmarknaden begränsades. En låneram på 200 miljarder kronor förväntas motsvara det behov som i nuläget finns för att säkerställa SEK:s upplåning i CIR-systemet och för att kunna erbjuda företagen långfristiga lån. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2021 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 200 000 000 000 kronor.

Bilaga

Förslag om ändringar i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete

1. Sammanfattning av betänkandet Stöd för validering eller kompetensåtgärder i samband med korttidsarbete (SOU 2019:10)

Allmänna utgångspunkter och skäl för förslaget

Utgångspunkten för utredningens förslag är att såväl individen, arbetsgivarna som samhället tjänar på utbildning och livslångt lärande. Alla inblandade skulle vinna på att den tid som frigörs när en arbetstagare omfattas av korttidsarbete användes för kompetensutveckling i vid mening.

När den tid som frigörs vid korttidsarbete används för validering eller för att höja kompetensnivån uppkommer ingen alternativkostnad i form av minskad produktion och lönekostnaden är densamma oavsett om kompetensåtgärder genomförs eller ej. Den totala kostnaden för kompetensåtgärder som utförs i samband med korttidsarbete blir därför betydligt lägre än vad som normalt är fallet. När korttidsarbete införs är det även möjligt att genomföra åtgärder av en helt annan omfattning än den som vanligtvis är aktuell under normala förhållanden.

Ett grundläggande problem är emellertid att vid högkonjunktur finns det ofta resurser samtidigt som det saknas tid för kompetensutveckling, medan det motsatta gäller under lågkonjunktur. Införs inget stöd riskerar således samhället att gå miste om en möjlighet att till en förhållandevis låg kostnad öka företagets konkurrenskraft och underlätta för arbetstagarnas livslånga lärande.

Även om ovanstående resonemang talar för att det bör vara ett krav att den tid som frigörs vid korttidsarbete ska användas för att höja arbetstagarnas kompetens ska det även fortsatt vara möjligt att erhålla stöd vid korttidsarbete även när kompetensåtgärder inte vidtas. Huvudsyftet med stödet för korttidsarbete ska alltså vara att ge stöd till företag som tillfälligt behöver minska sina personalkostnader. Att utnyttja den frigjorda tiden till kompetensutveckling ska vara en möjlighet men inte ett krav. Skälen till detta är framför allt att begränsningar i utbudet av kompetensåtgärder annars riskerar att förhindra företag från att införa korttidsarbete. Alternativt kan ett krav på åtgärder leda till att arbetstagarna tvingas delta i utbildningar som inte är relevanta eller av sämre kvalitet. Att villkora stödet med krav på kompetensåtgärder riskerar också att försena införandet av korttidsarbete och därför leda till att stödet för korttidsarbete inte får den effekt som det är tänkt.

Stödets utformning

Fördelning av kostnader

Kostnaden bör fördelas på ett sådant sätt att arbetstagarna och deras representanter i förhandlingarna om korttidsarbete har ett incitament att kräva att en del av den frigjorda tiden ska ägnas åt kompetensutveckling. Samtidigt bör kostnaden för arbetsgivaren att kompetensutveckla personalen inte vara så hög att arbetstagarnas

krav leder till att arbetsgivaren avstår från att införa korttidsarbete och i stället väljer att säga upp personal.

För en arbetstagare är alternativet till att delta i kompetensåtgärder under korttidsarbetet en till viss del betald arbetsbefriad tid. Arbetstagarens andel av kostnaden består därför av den fritid han eller hon går miste om.

För att en arbetsgivare som är pressad ekonomiskt ska ha möjlighet att genomföra kompetensåtgärder måste statens andel av kostnaden för kompetensåtgärder vara betydande. För att säkerställa att de åtgärder som vidtas är relevanta för deltagarna och inte onödigt kostsamma krävs det emellertid att arbetsgivarna själva står för en tillräckligt stor andel av kostnaden. Den faktiska kostnaden för kompetensåtgärden ska därför fördelas så att staten står för 60 procent och arbetsgivaren för 40 procent.

Begränsningar

Införandet av ett stöd för kompetensutveckling eller validering under perioder med korttidsarbete får inte riskera att ersätta arbetsgivarnas ansvar för att kontinuerligt tillse att arbetstagarna har den kompetens som krävs för att utföra nuvarande och framtida arbetsuppgifter. Om stöd för kompetensåtgärder utgår för hela den frigjorda tiden blir stödet alltför generöst och skapar ett incitament för företagen att införa korttidsarbete i syfte att hålla nere sina kostnader för kompetensutveckling. För att motverka att systemet missbrukas är det därför nödvändigt att sätta ett tak som medför att kostnaderna fördelas rättvist mellan arbetsgivare, arbetstagare och staten. Stöd ska därför utgå med 60 procent av kostnaden för åtgärder som utförs under den arbetsbefriade tiden och som, beroende på arbetstidsminskningen, upptar upp till 10, 20 respektive 30 procent av den ordinarie arbetstiden. För den andel av kompetensåtgärder som upptar mer tid ska arbetsgivaren stå för hela kostnaden.

Omfattning

Stöd för kompetensåtgärder ska kunna utgå under hela eller delar av tiden då korttidsarbete pågår på en arbetsplats. Det saknas skäl att kräva att kompetensåtgärder eller validering ska pågå under hela den period som korttidsarbete tillämpas på arbetsplatsen. Det gäller inte minst med tanke på att det kan vara svårt att förutse hur länge behovet av korttidsarbete kommer att kvarstå. Ersättning ska därför kunna utgå oavsett om det rör sig om ett halvdagsseminarium, en validering eller en ettårig utbildning på halvfart.

Stödberättigade åtgärder

Definitionen av vilken typ av åtgärder som berättigar till stöd ska innefatta validering samt åtgärder som höjer kompetensen hos personalen. Det centrala är sålunda att kompetensen höjs eller synliggörs inte hur detta sker. Med en sådan vid definition erhålls den flexibilitet som krävs för att täcka in alla de typer av åtgärder som kan komma att efterfrågas av arbetstagare och arbetsgivare som förkortat arbetstiden. Förutom validering täcker definitionen bland annat formella utbildningar inom högskolan och yrkeshögskolan, komvux, uppdragsutbildningar samt internt eller externt anordnade seminarier, konferenser, föreläsningar och kurser. Dessutom täcks exempelvis arbetsplatsutbildning.

Ansökningsprocessen

Även om det inte ställs krav på att den frigjorda tiden ska utnyttjas för kompetensutveckling ska det ställas krav på att arbetsgivare och arbetstagare diskuterar möjligheten. Ett sådant krav ökar chanserna för att stödet för validering eller kompetenshöjande åtgärder utnyttjas. Det ska därför krävas att det av de lokala avtalen om korttidsarbete, och de därtill hörande justerade förhandlingsprotokollen,

ska framgå om parterna avser att utnyttja det extra stödet för validering eller kompetenshöjande åtgärder. Saknas en lokal part på arbetstagsidan får detta i stället regleras i ett avtal mellan arbetsgivaren och den centrala arbetstagarorganisationen. På motsvarande sätt ska det för arbetsgivare som inte är bundna av kollektivavtal krävas att det av de enskilda avtalen mellan arbetsgivare och arbetstagare ska framgå om man avser att utnyttja det extra stödet för validering eller kompetenshöjande åtgärder.

I syfte att skapa ett flexibelt system som gör det möjligt att anpassa de åtgärder som genomförs till de förutsättningar som råder på respektive arbetsplats ska det vara möjligt att fördela den totala ersättningsberättigade tiden över hela perioden med korttidsarbete. Det vill säga, det ska vara möjligt att spara tid för kompetensåtgärder från en månad till en annan.

Stödet omfattar endast kostnader för åtgärder direkt kopplade till de individer som förkortat sin arbetstid. Kostnader som täcks av stödet avser sålunda arbetsgivarens kostnader för själva åtgärden i form av exempelvis kursavgift, kostnad för uppdragsutbildning, avgift för validering, ersättning till föreläsare, lokalhyra och kursmaterial men också arbetsgivarens kostnader för exempelvis reseersättning och traktamente. Skatteverket bör bemyndigas att närmare reglera vilka typer av kostnader som ersätts då kompetensåtgärder genomförts internt eller av ett företag i samma koncern.

Kostnader och finansiering

Enligt slutbetänkandet är det svårt att uppskatta kostnaden för förslaget. Redan med beaktande av den osäkerhet som råder kring hur det föreslagna stödet för korttidsarbete kan komma att tillämpas föreslog utredaren i delbetänkandet att det i samband med genomförandet bör läggas fast en tidpunkt för en utvärdering av det nya stödet. Svårigheterna förknippade med att beräkna kostnaderna för stödet för kompetensåtgärder förstärker enligt utredarens mening behovet av en sådan utvärdering, som då givetvis även bör omfatta stödet för kompetensåtgärder.

Ikraftträdande

Utredningen har i sitt delbetänkande föreslagit att förändringarna av stödet vid korttidsarbete ska träda i kraft den 1 januari 2020. Även nu föreslagna förändringar ska träda i kraft den 1 januari 2020.

2. Betänkandets lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete

Härigenom förskrivs i fråga om lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete *dels* att 2, 4, 15–18, 26–28 och 30 §§ och rubrikerna närmast före 17 och 18 och 26 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fem nya paragrafer, 8 a, 17 a, 18 a, 27 a och 27 b §§, och närmast före 8 a, 17 a, 18 a och 27 a §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

I denna lag finns bestämmelser om

- vilka arbetsgivare som omfattas av lagen (3 §),
- innebörden av vissa uttryck i denna lag (4 §),
- när stöd vid korttidsarbete får lämnas (5–8 §§),

- när stöd för kompetensåtgärder får lämnas (8 a §),
- förutsättningar för preliminärt stöd (9–16 §§),
- beräkning av preliminärt stöd (17 §),
- ansökan om preliminärt stöd (18 §),
- avstämning av preliminärt stöd (19–27 §§),
- ansökan om preliminärt stöd (17 och 17 a §§),
- ansökan om preliminärt stöd (18 och 18 a §§),
- avstämning av preliminärt stöd (19–27 b §§),
- anmälan om avstämning (28–30 §§),
- återbetalningsskyldighet för felaktiga utbetalningar (31 §),
- kreditering och debitering av skattekonto (32–34 §§),
- kontroll (35 och 36 §§),
- handläggande myndighet (37 §), och
- överklagande (38 §).

Lydelse enligt delbetänkande Ett mer konkurrenskraftigt system för stöd vid korttidsarbete, SOU 2018:66 *Föreslagen lydelse*

4 §

Vid tillämpning av denna lag ska följande gälla:

1. Ordinarie arbetstid är den tid som en arbetstagare skulle ha arbetat, om han eller hon inte hade deltagit i korttidsarbete. Vid beräkning av den ordinarie arbetstiden ska det bortses från frånvaro.

2. Ordinarie lön är den regelmässigt utgående kontanta lön som arbetstagaren skulle ha haft under stödmånaden om han eller hon inte hade deltagit i korttidsarbete. I den ordinarie lönen ingår dock inte löneökningar som avser tid efter jämförelsemånaden. Inte heller ingår lön till den del som den överstiger det belopp som regeringen bestämmer. Vid beräkning av den ordinarie lönen ska det bortses från frånvaro. Om arbetstagaren har deltagit i korttidsarbete under endast en del av stödmånaden, utgör den ordinarie lönen motsvarande del.

3. Korttidsarbete är arbete där arbetstiden är kortare än den ordinarie arbetstiden, eller där partiell arbetsbefrielse införs med stöd av ett centralt kollektivavtal under en begränsad period och lönen därför är lägre än den ordinarie lönen.

4. Stödperiod är den tidsperiod när stöd vid korttidsarbete ska lämnas enligt 5–8 §§.

5. Stödmånad är den kalendermånad som arbetsgivaren begär preliminärt stöd för.

5. Stödmånad är den kalender-månad som arbetsgivaren begär preliminärt stöd för korttidsarbete för.

6. Jämförelsemånad är den kalendermånad som infaller tre månader före den månad då regeringen föreskriver att stöd vid korttidsarbete ska lämnas enligt 5 § eller, då Tillväxtverket fattat beslut om godkännande enligt 5 a §, den kalendermånad som infaller tre månader före den kalendermånad då beslutet fattades.

7. Kompetensåtgärder är validering eller åtgärder som syftar till att höja kompetensen hos en arbetstagare.

8. Kostnad för kompetensåtgärder är arbetsgivarens kostnad för en enskild kompetensåtgärd, såsom kursavgift, avgift för validering, ersättning till före-läsare, lokallhyra, kursmaterial, reseersättning och traktamente.

När stöd för kompetensåtgärder får lämnas

8 a §

Vid korttidsarbete får stöd lämnas för kompetensåtgärder som arbetstagaren deltagit i under den del av den ordinarie arbetstiden då arbete inte utförts enligt 12 §.

Stödet får lämnas för åtgärder vidtagna under hela eller delar av stödperioden.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §

För att en arbetsgivare ska ha rätt till preliminärt stöd ska, om inte annat följer av 16 §, följande förutsättningar vara uppfyllda:

1. Arbetsgivaren ska vara bunden av ett kollektivavtal om korttidsarbete som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation.

2. De närmare förutsättningarna för tillämpningen av korttidsarbete och vilka arbetstagare som ska omfattas ska regleras i ett lokalt kollektivavtal.

2. De närmare förutsättningarna för tillämpningen av korttidsarbete, *om det finns en avsikt att utnyttja stödet för kompetensåtgärder* och vilka arbetstagare som ska omfattas ska regleras i ett lokalt kollektivavtal.

3. Den arbetstids- och löneminskning som avtalats ska vara förenlig med 12 och 13 §§.

Om det inte finns någon lokal part på arbetstagersidan, får ett avtal enligt första stycket 2 i stället ingås mellan arbetsgivaren och den centrala arbetstagarorganisationen.

16 §

För att en arbetsgivare som inte är bunden av ett sådant kollektivavtal som avses i 15 § ska ha rätt till preliminärt stöd ska följande förutsättningar vara uppfyllda:

1. Arbetstagarens deltagande i korttidsarbete ska ha stöd i skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Ett sådant avtal ska ha ingåtts efter det att korttidsarbete aktualiserats hos arbetsgivaren.

1. Arbetstagarens deltagande i korttidsarbete ska ha stöd i skriftligt avtal mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. *Avtalet ska reglera om det finns en avsikt att utnyttja stödet för kompetensåtgärder.* Ett sådant avtal ska ha ingåtts efter det att korttidsarbete aktualiserats hos arbetsgivaren.

2. Minst 70 procent av de arbetstagare inom en driftsenhet som uppfyller kraven enligt 11 § ska delta i stödberättigat korttidsarbete under stödmånaden.

3. Den arbetstids- och löneminskning som har avtalats ska vara densamma för alla deltagande arbetstagare inom driftsenheten.

4. Den arbetstids- och löneminskning som har avtalats ska vara förenlig med 12 och 13 §§.

Beräkning av preliminärt stöd

Beräkning av preliminärt stöd för korttidsarbete

17 §

Underlaget för preliminärt stöd för en arbetstagare avseende en stödmånad ska beräknas på följande sätt. Arbetstagarens ordinarie lön ska multipliceras med den avtalade arbetstidsminskningen enligt 12 §

Underlaget för preliminärt stöd för korttidsarbete för en arbetstagare avseende en stödmånad ska beräknas på följande sätt. Arbetstagarens ordinarie lön ska multipliceras med den avtalade

för avtalsperioden. Detta resultat ska minskas i proportion till det antal hela dagar arbetstagaren har varit frånvarande från arbetet under den del av stödmånaden som arbetstagaren deltagit i korttidsarbete.

Preliminärt stöd betalas med ett belopp enligt första stycket.

arbetstidsminskningen enligt 12 § för avtalsperioden. Detta resultat ska minskas i proportion till det antal hela dagar arbetstagaren har varit frånvarande från arbetet under den del av stödmånaden som arbetstagaren deltagit i korttidsarbete.

Beräkning av preliminärt stöd för kompetensåtgärder

17 a §

Underlaget för preliminärt stöd för kompetensåtgärder för en arbetstagare ska beräknas på följande sätt. Vid en avtalad arbetstidsminskning om 20, 40 respektive 60 procent multipliceras kostnaden för kompetensåtgärderna med den andel av åtgärderna som utförs under upp till 10, 20 respektive 30 procent av arbetstagarens ordinarie arbetstid.

Preliminärt stöd betalas med ett belopp som motsvarar 60 procent av underlaget enligt första stycket.

Lydelse enligt delbetänkande

Ett mer konkurrenskraftigt system för stöd vid korttidsarbete, SOU 2018:66

Föreslagen lydelse

Ansökan om preliminärt stöd

En ansökan om preliminärt stöd ska ha kommit in till Skatteverket inom två kalendermånader från utgången av stödmånaden. I annat fall får stöd inte lämnas för stödmånaden.

Vid stöd efter godkännande enligt 5 a § ska den första stödmånaden infalla senast 45 dagar efter godkännandet. I annat fall får stöd inte lämnas.

Nuvarande lydelse

Ansökan om preliminärt stöd för korttidsarbete

En ansökan om preliminärt stöd för korttidsarbete ska ha kommit in till Skatteverket inom två kalendermånader från utgången av stödmånaden. I annat fall får stöd inte lämnas för stödmånaden.

Föreslagen lydelse

Ansökan om preliminärt stöd för kompetensåtgärder

18 a §

En ansökan om preliminärt stöd för en kompetensåtgärd ska ha kommit in till Skatteverket inom två kalendermånader från åtgärdens slutförande. I annat fall får stöd för kompetensåtgärden inte lämnas.

En kompetensåtgärd är slutförd när den arbetstagare som deltagit inte kommer att avsätta mer tid för att delta i åtgärden.

Beräkning av slutligt stöd om avtal justerats under avtalsperioden

26 §
En arbetsgivare som har fått preliminärt stöd är skyldig att betala tillbaka skillnaden mellan preliminärt stöd och slutligt stöd, om det preliminära stödet för en stödmånad har beräknats på en större arbetstidsminskning än den som följer av det avtal som vid avstämningstidpunkten gäller för stödmånaden.

Slutligt stöd beräknas på motsvarande sätt som preliminärt stöd men baserat på den mindre arbetstidsminskningen.

27 §
En arbetsgivare som har fått preliminärt stöd har rätt till ytterligare stöd motsvarande skillnaden mellan preliminärt stöd och slutligt stöd, om preliminärt stöd för en stödmånad har beräknats på en mindre arbetstidsminskning än den som följer av det avtal som vid avstämningstidpunkten gäller för stödmånaden.

Slutligt stöd beräknas på motsvarande sätt som preliminärt stöd men baserat på den större arbetstidsminskningen.

Ytterligare stöd får inte lämnas till en arbetsgivare som har näringsförbud eller skatte- och avgiftsskulder som har överlämnats till Kronofogdemyndigheten för indrivning, när frågan om sådant stöd prövas. Är arbetsgivaren en juridisk person, får den eller de fysiska personer som har ett betydande inflytande i verksamheten inte ha näringsförbud.

Beräkning av slutligt stöd för korttidsarbete om avtal justerats under avtalsperioden

26 §
En arbetsgivare som har fått preliminärt stöd för korttidsarbete är skyldig att betala tillbaka skillnaden mellan preliminärt stöd och slutligt stöd, om det preliminära stödet för en stödmånad har beräknats på en större arbetstidsminskning än den som följer av det avtal som vid avstämningstidpunkten gäller för stödmånaden.

27 §
En arbetsgivare som har fått preliminärt stöd för korttidsarbete har rätt till ytterligare stöd motsvarande skillnaden mellan preliminärt stöd och slutligt stöd, om preliminärt stöd för en stödmånad har beräknats på en mindre arbetstidsminskning än den som följer av det avtal som vid avstämningstidpunkten gäller för stödmånaden.

Beräkning av slutligt stöd för kompetensåtgärder

27 a §
En arbetsgivare som har fått preliminärt stöd för kompetensåtgärder är skyldig att betala tillbaka skillnaden mellan preliminärt stöd och slutligt stöd om det preliminära stödet är högre än det slutliga.

Slutligt stöd beräknas på motsvarande sätt som preliminärt stöd och kostnaden för kompetensåtgärderna är den kostnad som uppkommit fram till avstämningstidpunkten.

27 b §
En arbetsgivare som har fått preliminärt stöd för kompetensåtgärder har rätt till ytterligare stöd motsvarande skillnaden mellan preliminärt stöd och slutligt stöd om det preliminära stödet är lägre än det slutliga.

Slutligt stöd beräknas på mot-svarande sätt som preliminärt stöd och kostnaden för kompetens-åtgärderna är den kostnad som uppkommit fram till avstämnings-tidpunkten.

28 §

Arbetsgivaren ska ställa samman belopp som arbetsgivaren i förekommande fall är skyldig att betala tillbaka enligt 25 och 26 §§ och har rätt till enligt 27 § till ett nettobelopp.

Arbetsgivaren ska ställa samman belopp som arbetsgivaren i förekommande fall är skyldig att betala tillbaka enligt 25, 26 och 27 a §§ och har rätt till enligt 27 och 27 b §§ till ett nettobelopp.

30 §

Om en anmälan om avstämning inte ges in inom rätt tid, är arbetsgivaren skyldig att betala tillbaka allt preliminärt stöd. Detsamma gäller en arbetsgivare som i anmälan inte anger återbetalningsskyldighet enligt 25 eller 26 § eller anger återbetalningsskyldighet med för lågt belopp.

Om en anmälan om avstämning inte ges in inom rätt tid, är arbetsgivaren skyldig att betala tillbaka allt preliminärt stöd. Detsamma gäller en arbetsgivare som i anmälan inte anger återbetalningsskyldighet enligt 25, 26 eller 27 a § eller anger åter-betalningsskyldighet med för lågt belopp.

Arbetsgivaren ska helt eller delvis befrias från sin återbetalnings-skyldighet, om det är uppenbart oskäligt att arbetsgivaren ska betala tillbaka allt preliminärt stöd.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.
2. För avtal slutna före ikraftträdandet gäller 15 och 16 §§ i den äldre lydelsen.

3. Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Arbetsdomstolen, Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Ekonomistyrningsverket, Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch, Fordonskomponentgruppen FKG och BIL Sweden, Föreningen Svenskt Näringsliv, Föreningen Teknikföretagen i Sverige, Företagarna, Förvaltningsrätten i Falun, Förvaltningsrätten i Stockholm, IF Metall, Industriarbetsgivarna, Innovations- och kemiindustrierna i Sverige, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Kammarrätten i Stockholm, Kommerskollegium, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Kronofogdemyndigheten, Landsorganisationen i Sverige (LO), Livsmedelsarbetareförbundet, Livsmedelsföretagen, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Medlingsinstitutet, Myndigheten för yrkeshögskolan, Mälardalens högskola, Pensionsmyndigheten, Regelrådet, Skatteverket, Skogsindustrierna, Statens skolverk, Statistiska centralbyrån, Statskontoret, Svemin, Svenska ESF-rådet, Svenska ILO-kommittén, Sveriges advokatsamfund, Sveriges a-kassor, Sveriges Ingenjörer, Tillväxtverket, Tjänstemännens Centralorganisation, Trygghetsfonden TSL, Unionen samt Valideringsdelegationen 2015-2019.

Följande organ har inkommit med spontana yttranden: Bil Sweden (tillsammans med remissinstansen Fordonskomponentgruppen FKG).

Följande remissinstanser har beretts tillfälle att yttra sig men har avstått: Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco).

Följande remissinstanser har beretts tillfälle att yttra sig, men har inte inkommit med yttranden: Almega, IT & Telekomföretagen, Lantbrukarnas riksförbund (LRF),

Länsstyrelsen i Norrbottens län, Näringslivets Regelnämnd, Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Tillväxtanalys – myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser samt TRR Trygghetsrådet.

Utgiftsområde 25

Allmänna bidrag till kommuner

Utgiftsområde 25 – Allmänna bidrag till kommuner

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner	5
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	5
2.2	Utgiftsutveckling.....	5
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	6
2.4	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	6
2.5	Resultatredovisning	6
2.5.1	Det sammantagna resultatet för sektorn var högt.....	6
2.5.2	Ökade skatteintäkter gav gynnsam intäktsutveckling	8
2.5.3	Kostnadsutvecklingen har dämpats i sektorn	9
2.5.4	Investeringsbehoven har medfört ökad skuldsättning	13
2.5.5	Utfallet skiljer sig åt mellan kommuner och mellan regioner.....	15
2.5.6	Statens styrning av kommuner och regioner har ökat.....	17
2.6	Analys och slutsatser	18
2.6.1	Kommuner och regioner har både stort ansvar och stor frihet att utforma sin verksamhet	18
2.6.2	Ett starkt resultat för sektorn men stora skillnader mellan enskilda kommuner och regioner	19
2.6.3	För omfattande statlig styrning och administrativa krav kan leda till ineffektivitet.....	20
2.6.4	Statliga tillskott har mildrat de effekter som spridningen av covid-19 medfört.....	20
2.7	Politikens inriktning	21
2.7.1	Förutsättningarna för kommuner och regioner har ändrats.....	21
2.7.2	Nivån på det generella statsbidraget.....	21
2.7.3	Resultat och finansiellt sparande försämras på sikt	22
2.7.4	Statens styrning av kommunsektorn	23
2.7.5	Väl fungerande ramverk	24
2.8	Budgetförslag.....	25
2.8.1	1:1 Kommunalekonomisk utjämning.....	25
2.8.2	1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	30
2.8.3	1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	31
2.8.4	1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner.....	32

Bilaga Riktade statsbidrag till kommunsektorn

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2021 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Kommunalekonomisk utjämning	148 511 444
1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	4 683 455
1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	7 150
1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner	250 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	153 452 049

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner	750 000	2022–2024
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	750 000	

2 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar fyra anslag. Inom ramen för anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* redovisas flera olika bidrag och avgifter (se avsnitt 2.8.1). Utgiftsområdet omfattar vidare anslaget 1:2 *Utgjänningsbidrag för LSS-kostnader* (inkomsttitel 7121 *Utgjänningsavgift för LSS-kostnader*), se avsnitt 2.8.2. I utgiftsområdet ingår också anslaget 1:3 *Bidrag till kommunalekonomiska organisationer* (se avsnitt 2.8.3) och anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner* (se avsnitt 2.8.4).

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
1:1 Kommunalekonomisk utjämning	110 539	120 809	120 809	148 511	143 612	135 899
1:2 Utgjänningsbidrag för LSS-kostnader	4 506	4 662	4 600	4 683	4 683	4 683
1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	7	8	7	7	7	7
1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner				250	250	250
Äldreanslag						
2020 1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen	5 000	3 000	3 000			
2020 1:5 Stöd till kommunsektorn för att stärka välfärden		29 486	29 486			
2019 1:5 Bidrag för arbete mot långtidsarbetslöshet						
Totalt för utgiftsområde 25	120 052	157 965	157 903	153 452	148 553	140 840

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utvecklad resultatredovisning till riksdagen

Ett arbete har bedrivits inom Regeringskansliet för att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.4).

Arbetet har medfört att resultatredovisningen i årets budgetproposition ser annorlunda ut jämfört med tidigare år.

2.2 Utgiftsutveckling

I denna proposition föreslås att utgifterna inom utgiftsområdet sammantaget minskas med 4,5 miljarder kronor 2021 jämfört med 2020. Anledningen till detta är främst att de tillfälliga tillskott till kommunerna och regionerna som regeringen föreslog och riksdagen beslutade om under 2020 minskas i takt med att konsekvenserna av spridningen av sjukdomen covid-19 mildras. De tillskott av de generella statsbidragen som föreslås för 2021 är trots detta ur ett historiskt perspektiv höga. Ett antal ekonomiska regleringar till följd av förändrade uppgifter och förutsättningar görs därutöver som netto ökar anslagsnivån (se avsnitt 2.8.1).

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att skapa goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommuner och regioner (tidigare landsting) som bidrar till en effektiv kommunal verksamhet med hög kvalitet (prop. 2008/09:1 utg.omr. 25 avsnitt 2.3, bet. 2008/09:FiU3, rskr. 2008/09:150).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer, som avser kommuner och regioner, används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet:

- årets resultat,
- intäktsutveckling,
- kostnadsutveckling,
- skuldsättning,
- skillnader i resultat, kostnadsutveckling och skuldsättning mellan kommuner respektive regioner, samt
- utvecklingen av statens styrning av kommuner och regioner.

Vid bedömningen beaktas bl.a. den kartläggning som Statskontoret utfört och redovisat i rapporten Utvecklingen av den statliga styrningen av kommuner och regioner 2019.

Som en följd av den översyn som gjorts av resultattexterna omfattar redovisningen inte längre mervärdesskatt inom icke skattepliktig verksamhet, information om Rådet för kommunal redovisning och Rådet för främjande av kommunala analyser eller utjämningsystemet för kostnader för insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Antalet resultatindikatorer och bedömningsgrunder har minskats för att det ska bli tydligare vilka av dessa som är centrala för resultatbedömningen. I resultatredovisningen används dock vissa av de tidigare angivna resultatindikatorerna och bedömningsgrunderna som komplement.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Det sammantagna resultatet för sektorn var högt

Årets resultat som andel av skatteintäkter och generella bidrag var högt

Kommunallagen (2017:725) anger bl.a. att kommuner och regioner ska ha en god ekonomisk hushållning i sin ekonomi och verksamhet samt upprätta en budget i balans. Detta innebär att kommuner och regioner ska ta ansvar för en långsiktigt hållbar ekonomi och att resultatet i normalfallet bör ligga på en nivå som stärker ekonomin utifrån respektive kommuns och regions förutsättningar och utmaningar.

Ramarna för verksamheten bestäms av riksdagen, regeringen och statliga myndigheter genom lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter och andra former av styrmedel.

Lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning trädde i kraft den 1 januari 2019 och innebär bl.a. att vissa finansiella tillgångar ska värderas till verkligt värde, i stället för som tidigare till det lägsta av anskaffningsvärdet och det verkliga värdet.

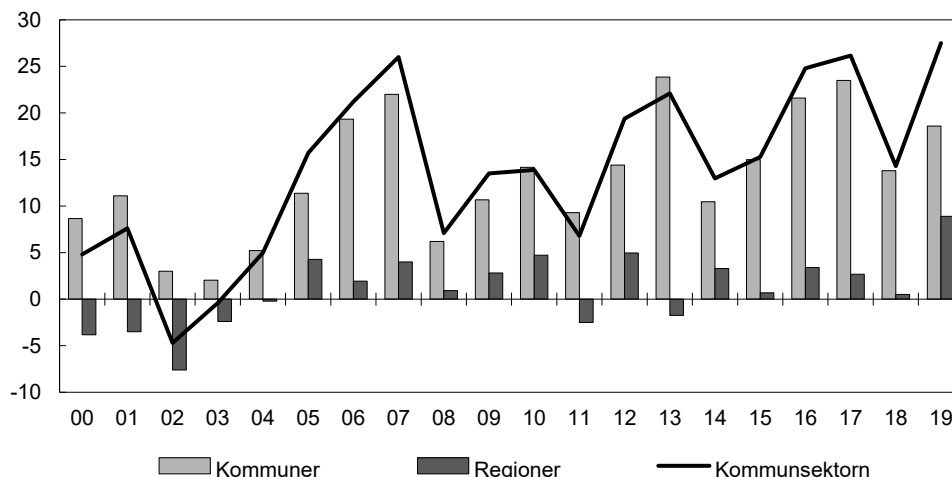
Kommuner och regioner, dvs. kommunsektorn, redovisade 2019 ett sammantaget positivt resultat om nära 28 miljarder kronor. Resultatet har varit högt under de senaste åren och ökade jämfört med resultatet för 2018, både för kommunerna och

regionerna. Kommunernas resultat var nästan 19 miljarder kronor och regionernas 9 miljarder kronor (se diagram 2.1). Det ekonomiska resultatet skiljer sig mellan enskilda kommuner och regioner.

Diagram 2.1 Årets resultat i kommunsektorn 2000–2019

Totalt och fördelat på kommuner och regioner

Miljarder kronor

Källa: Statistiska centralbyrån.

Årets resultat som en viss andel av skatteintäkter och generella statsbidrag är ett vanligt förekommande mål för god ekonomisk hushållning som används av kommuner och regioner. Det genomsnittliga resultatet för samtliga kommuner och regioner uppgick till 3 procent 2019, vilket var högre än genomsnittet 2009–2018. För kommunerna var andelen 3,2 procent, vilket var i nivå med genomsnittet 2009–2018. För regionerna var andelen 2,7 procent, vilket var markant högre än genomsnittet 2009–2018, som uppgick till 0,7 procent.

Vid utgången av 2019 fanns drygt 18 miljarder kronor avsatta i kommunsektorns resultatutjämningsreserver, vilket var 1,9 miljarder kronor högre än 2018. Reserverna uppgick till 17,6 miljarder kronor för kommunerna och 0,8 miljarder kronor för regionerna (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 5.3).

Fler kommuner redovisade positiva balanskravsresultat

Kommuner och regioner ska enligt balanskravet upprätta en budget där intäkterna överstiger kostnaderna. Detta anger den lägsta godtagbara resultatnivån och följs upp genom balanskravsresultatet, som beräknas genom att årets resultat justeras för vissa poster som definieras i lagen om kommunal bokföring och redovisning (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 5.3). År 2019 redovisade 77 procent av kommunerna och 70 procent av regionerna positiva balanskravsresultat. För kommunerna var detta en högre andel än 2018 (74 procent) och för regionerna var det samma andel.

Kommunkoncernerna redovisade högre resultat

De allra flesta kommuner och regioner har någon del av sin verksamhet organiserad i företagsform. Exempelvis har de flesta kommuner ett bostads- och fastighetsbolag. Kommuner och regioner äger totalt nästan 2 000 företag. Företagens ekonomiska resultat och ställning redovisas tillsammans med kommunernas och regionernas uppgifter i de sammanställda räkenskaperna, koncernredovisningen. Resultaten enligt koncernredovisningen för kommunsektorn har varit högre än resultaten i

kommunerna och regionerna 2010–2019. Totalt uppgick årets resultat i sektorns koncernredovisning till drygt 36 miljarder kronor 2019, varav kommunernas koncerner stod för nästan 27 miljarder kronor och regionernas koncerner för drygt 9 miljarder kronor. Resultatet för 2019 var högre än det årliga genomsnittet 2009–2018.

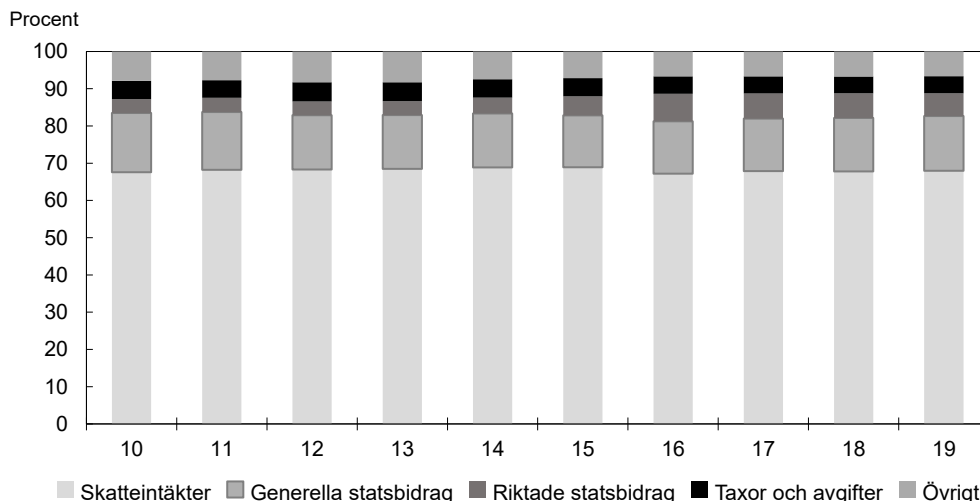
2.5.2 Ökade skatteintäkter gav gynnsam intäktsutveckling

Kommunsektorns totala intäkter ökade med 4,4 procent och uppgick till 1 173 miljarder kronor 2019. Den övervägande delen, 64 procent, utgjordes av skatteintäkter (se diagram 2.2). En stark konjunktur, med en hög sysselsättning, har de senaste åren inneburit årliga förstärkningar av kommunsektorns samlade skatteintäkter. Ökningen var 29 miljarder kronor 2019. I genomsnitt ökade skatteintäkterna med nästan 22 miljarder kronor per år den föregående tioårsperioden 2009–2018. Medelskattesatsen för kommunsektorn uppgick till 32,19 procent 2019, vilket var en ökning med 0,07 procentenheter jämfört med 2018. Sedan 2009 har en ökning skett med 0,67 procentenheter. Det är regionerna som står för ökningen av skattesatsen.

Staten bidrar till finansieringen av de kommunala verksamheterna dels genom generella statsbidrag inom utgiftsområdet, dels genom riktade statsbidrag och kostnadsersättningar inom övriga utgiftsområden. De generella statsbidragen ökade med drygt 9 miljarder kronor 2019 och utgjorde 14 procent av kommunsektorns intäkter, 13 procent för kommunerna och 15 procent för regionerna. Av ökningen utgjorde 3,5 miljarder kronor ett tillskott för att stärka välfärden i kommunerna. I det generella bidraget till regionerna ingår i denna sammanställning läkemedelsförmånerna, som stod för 28 miljarder kronor av totalbeloppet. Kommuner och regioner kompenseras också genom det generella statsbidraget för bl.a. minskade skatteintäkter som en följd av sänkt skatt för personer över 65 år och för kostnader för nya åligganden. Det tillskott med 10 miljarder kronor som gjordes 2017 har gradvis omfördelats från ett särskilt anslag med en fördelningsnyckel, där hänsyn tagits till antalet asylsökande och nyanlända, till anslaget för kommunalekonomisk utjämning. År 2019 fördelades 5 miljarder kronor utifrån kommuners och regioners mottagande av asylsökande och nyanlända.

De riktade statsbidragen och kostnadsersättningarna utgjorde ca 6 procent av kommunsektorns totala intäkter 2019. Omfattningen av de riktade statsbidragen var i stort sett oförändrad 2019 jämfört med 2018, men kostnadsersättningarna minskade. Mer ingående information om de olika riktade bidragen finns i redovisningen för övriga utgiftsområden och i bilagan till detta utgiftsområde.

De finansiella intäkterna utgjorde drygt 2 procent av kommunsektorns totala intäkter 2019, vilket var högre än genomsnittet 2009–2018. Ökningen beror dels på den kraftiga uppgången på börsen under året, dels på en ändrad princip för värdering av vissa finansiella tillgångar.

Diagram 2.2 Fördelning av kommunsektorns intäkter 2010–2019

Anm.: Generella statsbidrag för regionerna inkluderar kostnader för läkemedelsförmånerna. Riktade statsbidrag inkluderar kostnadsersättningar.

Källor: Statistiska centralbyrån och Sveriges Kommuner och Regioner.

2.5.3 Kostnadsutvecklingen har dämpats i sektorn

Kommunsektorns totala kostnader uppgick till 1 147 miljarder kronor 2019, vilket var en ökning med 3,5 procent jämfört med 2018. Ökningen var lägre än genomsnittet för 2009–2018, som uppgick till 4 procent.

Måttlig kostnads- och intäktsutveckling i kommunerna

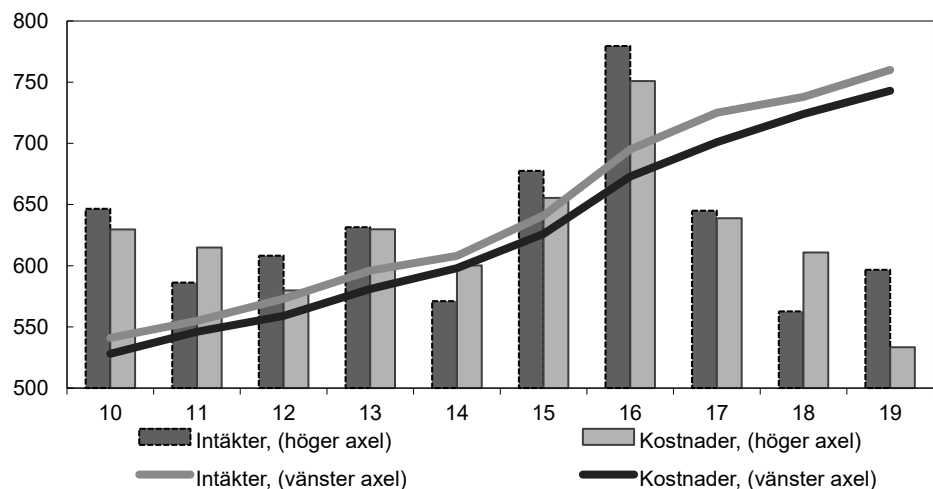
För kommunerna uppgick kostnadsökningen till närmare 1 procent 2019, vilket var en liten ökning jämfört med utvecklingen 2009–2018 (se diagram 2.3). Det höga mottagandet av asylsökande och nyanlända 2015–2017 innebar omfattande kostnadsökningar för kommunerna. Under samma period ersatte staten kommunerna för vissa kostnader för mottagandet av asylsökande och nyanlända, samtidigt som såväl skatteintäkterna som övriga statsbidrag ökade. Intäktsökningen var högre 2019 än 2018. Skatteintäkterna ökade 2019 i nästan samma takt som genomsnittet 2009–2018.

Diagram 2.3 Kommunernas kostnader och intäkter 2010–2019

Totalt och årliga förändringar

Miljarder kronor

Procent

Källa: Statistiska centralbyrån.

Stark intäktsutveckling och ökande kostnader i regionerna

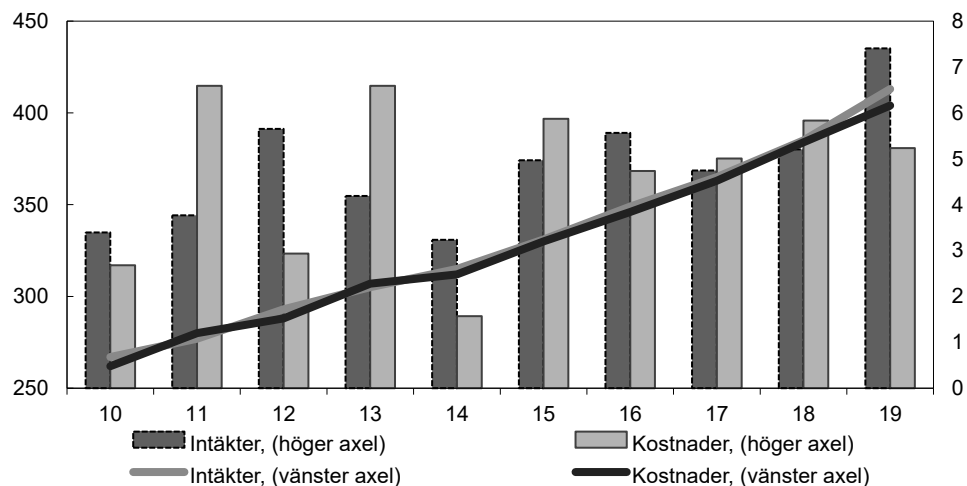
Regionernas kostnader ökade med drygt 5 procent 2019, vilket var en något lägre ökningstakt än 2018, men högre än de genomsnittliga kostnadsökningarna 2009–2018 (se diagram 2.4). Regionernas totala intäkter ökade kraftigt 2019, med 7,4 procent, till följd av ökade skatteintäkter, ökade statsbidrag och framför allt till följd av en ökning av de finansiella intäkterna. Eftersom regionerna har en större andel finansiella tillgångar än kommunerna påverkas regionernas finansiella intäkter i en högre omfattning än kommunernas av den förändrade värderingsprincipen för vissa finansiella intäkter.

Diagram 2.4 Regionernas kostnader och intäkter 2010–2019

Totalt och årliga förändringar

Miljarder kronor

Procent

Källa: Statistiska centralbyrån.

Kostnaderna för regional utveckling, trafik och infrastruktur ökade i snabbast takt

Kostnader för pedagogisk verksamhet, vård och omsorg samt hälso- och sjukvård utgjorde huvuddelen av kommunsektorns verksamhetskostnader 2019.

Kostnadsökningen 2019 var för kommunerna störst inom den pedagogiska verksamheten, där kostnaderna för förskola- och fritidshemsverksamhet och grundskola ökade mest (se tabell 2.2). Kostnaderna för pedagogisk verksamhet samt vård och omsorg ökade i en lägre takt än den genomsnittliga ökningstakten 2014–2018. Inom vård och omsorg ökade kostnaderna för socialtjänsten mest, t.ex. ökade kostnaderna för ekonomiskt bistånd med 4 procent. Minskningen av de övriga kostnaderna berodde framför allt på att kostnaderna för flyktningmottagandet minskade.

Hälso- och sjukvårdens kostnader ökade i en lägre takt än genomsnittet för den senaste femårsperioden. Ökningstakten mellan 2018 och 2019 var högst inom den specialiserade somatiska vården. Kostnaderna för regional utveckling, trafik och infrastruktur ökade i en snabbare takt 2019 än de senaste fem åren. Ökningen var främst hänförlig till ökade kostnader för kollektivtrafik.

Kostnader för personal är den största enskilda kostnadsposten i välfärdsverksamheterna. Personalkostnaden utgjorde 52 procent av kostnaderna 2019, vilket var i nivå med 2018.

Kommuner och regioner finansierar välfärd som tillhandahålls av privata aktörer, huvudsakligen privata företag, som bedriver t.ex. vård, skola och omsorg. Sammantaget utgjorde köp från och bidrag till dessa aktörer ca 14 procent av kommunsektorns kostnader 2019. Andelen var, efter en period med årliga ökning, oförändrad jämfört med det genomsnittliga utfallet 2016–2018. Inom vård och omsorg respektive pedagogisk verksamhet utgjorde andelen köp av verksamhet ca 17 procent av kommunernas kostnader, och inom regionernas hälso- och sjukvård utgjorde andelen ca 11 procent av kostnaderna 2019.

Tabell 2.2 Verksamhetens kostnader i kommuner och regioner

Miljarder kronor och procent

	Andel av total kostnad 2019	Kostnader 2019	Förändring 2018/2019	Genomsnittlig förändring 2014–2018
Kommuner				
Pedagogisk verksamhet	43	304	3,9	5,3
Vård och omsorg	37	257	2,8	3,9
Övrigt	20	140	-1,6	4,8
Totalt kommuner	100	701	2,4	4,6
Regioner				
Hälsa- och sjukvård	88	328	3,9	4,8
Regional utveckling, trafik och infrastruktur	12	46	9,4	6,4
Totalt regioner	100	374	4,6	5,0

Anm.: Övrigt för kommuner ingår kultur och fritid, infrastruktur och skydd, affärsverksamhet, arbetsmarknadsåtgärder och flyktingmottagande m.m. I kostnader för hälso- och sjukvård ingår också kostnader för tandvård och politisk verksamhet.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Ökat antal barn, unga och äldre ökar behovet av välfärdstjänster

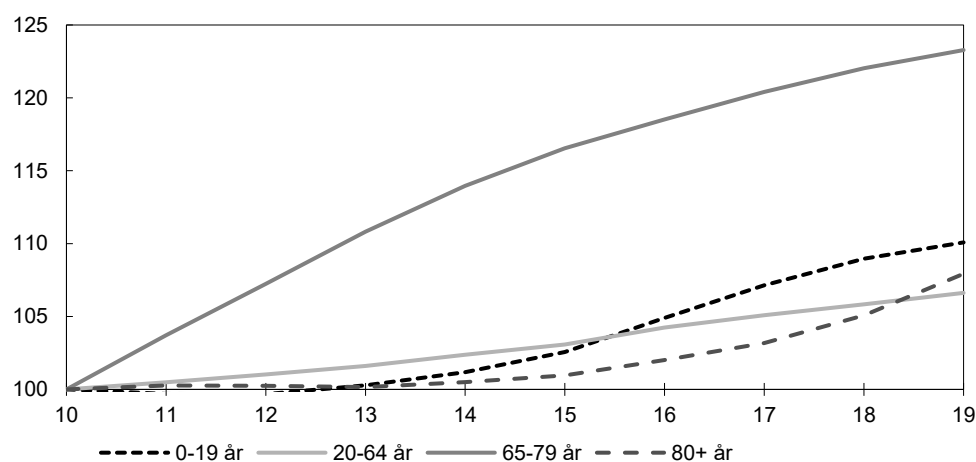
Förändringar i befolkningens storlek och sammansättning påverkar behovet av välfärdstjänster. Åldersgrupperna över 65 år ökade mest 2019, i synnerhet antalet invånare i åldersgruppen 80 år och äldre, som ökade med nästan 3 procent (se diagram 2.5). Detta innebär en ökad efterfrågan på såväl regionernas hälso- och sjukvård som kommunernas vård och omsorg. Den kraftiga ökningen av antalet invånare som är 65–79 år 2010–2019 har framför allt påverkat hälso- och sjukvården, och därmed regionerna, eftersom sjukligheten ökar när denna ålder uppnås, medan behoven av äldreomsorg generellt sett uppstår vid en högre ålder.

Även åldersgruppen 0–19 år ökade 2019. Antalet barn och unga i grundskolan och gymnasieskolan ökade medan antalet barn i förskoleålder minskade 2019. Detta var en förändring jämfört med perioden 2015–2018, då antalet barn och unga ökade i samtliga dessa grupper.

Antalet invånare i åldern 20–65 år ökade i en lägre takt än antalet barn och äldre. Eftersom skatteintäkterna står för den största andelen av kommunsektorns intäkter påverkas sektorns ekonomi av att en lägre andel av befolkningen betalar inkomstskatt.

Diagram 2.5 Förändring av folkmängd per åldersgrupp 2010–2019

Index 2010=100

Anm.: Basår 2009.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

2.5.4 Investeringsbehoven har medfört ökad skuldsättning

Den demografiska utvecklingen innebär ökade behov av verksamhetslokaler, såsom skolor, äldreboenden och sjukhus. Kommunsektorn investerade för 107 miljarder kronor 2019, varav kommunerna stod för 77 miljarder kronor. Sektorns investeringar ökade med drygt 5 procent jämfört med 2018, vilket var betydligt lägre än genomsnittet för 2009–2018, då investeringstakten i genomsnitt uppgick till 8 procent. Därtill gjordes omfattande investeringar av de kommun- och regionägda företagen.

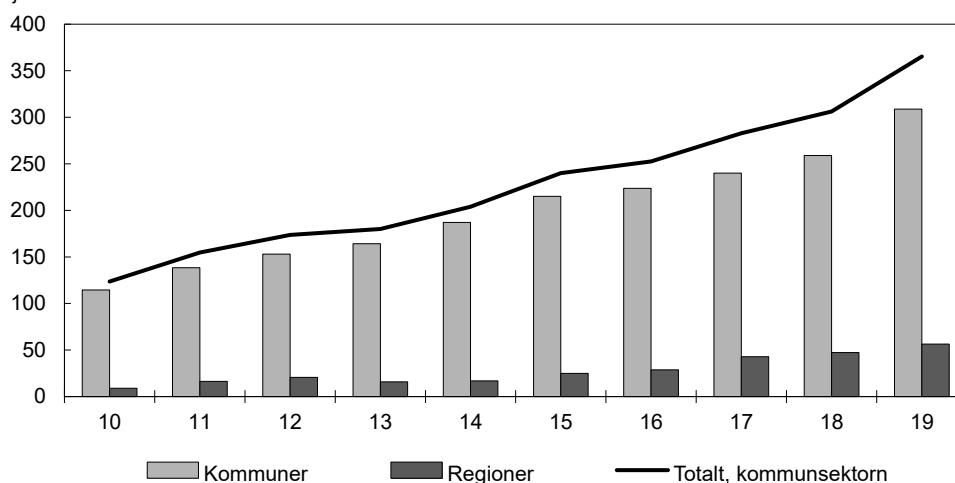
Kommuner och regioner har finansierat en del av investeringarna med egna medel genom det utrymme som skapas via årets resultat och avskrivningar. Investeringarna finansierades till 60 procent med egna medel 2019, vilket var en lägre andel än genomsnittet för 2009–2018, som uppgick till 67 procent. Andelen var, till skillnad från tidigare år, högre i regionerna än i kommunerna.

Investeringarna har följaktligen delvis finansierats med ökade lån i kommunsektorn. Kommuner och regioner tar även upp lån för vidareutlåning till sina företag och går även i borgen för företagens lån. Kommuner och regioner ökade sina långfristiga lån i banker och kreditinstitut med 59 miljarder kronor 2019, till totalt drygt 365 miljarder kronor. Kommunernas långfristiga lån uppgick till 309 miljarder kronor och regionernas till 56 miljarder kronor (se diagram 2.6). Lånen ökade med 19 procent jämfört med 2018, vilket var högre än ökningstakten 2009–2018, som i genomsnitt uppgick till 10 procent. Regionernas skulder ökade i en snabbare takt än kommunernas 2019. Kommuner och regioner har också kortfristiga lån hos banker och kreditinstitut.

Diagram 2.6 Kommunsektorns långfristiga lån 2010–2019

Totalt och fördelat på kommuner och regioner

Miljarder kronor

Anm.: Avser långfristiga lån i banker och kreditinstitut.

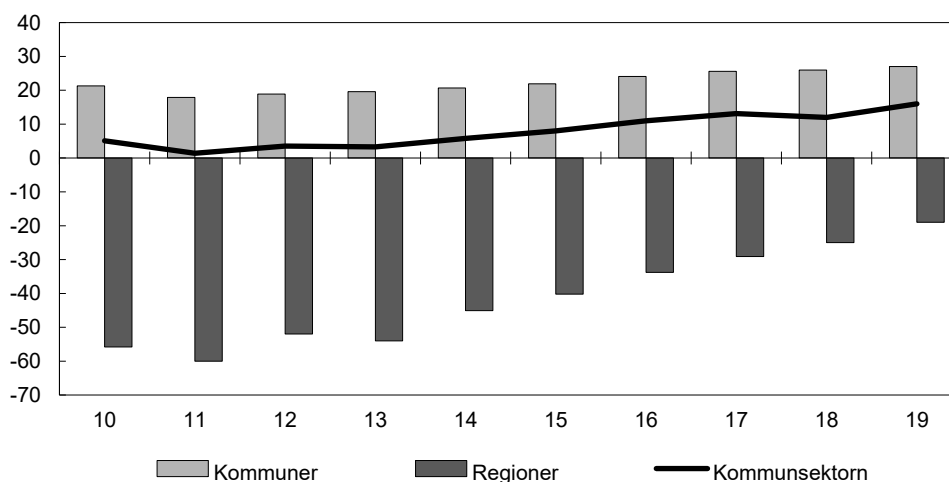
Källa: Statistiska centralbyrån.

Nyckeltalet soliditet visar hur stor andel av tillgångarna som finansierats med eget kapital och visar den finansiella styrkan på lång sikt. Soliditeten inklusive pensionsåtaganden före 1998 fortsatte att förstärkas för både kommunerna och regionerna 2019 (se diagram 2.7). Den positiva förändringen var bl.a. en följd av en minskning av den pensionsskuld som avser tiden före 1998. När denna skuld inte medräknas försvagades soliditeten något i kommunerna, medan den stärktes i regionerna. Kommunernas och regionernas soliditet inklusive pensionsåtaganden före 1998 uppgick till 27 procent respektive -19 procent 2019. Regionernas soliditet har stärkts mer än kommunernas den senaste tioårsperioden.

Diagram 2.7 Kommunsektorns soliditet 2010–2019

Totalt och fördelat på kommuner och regioner

Procent

Anm.: Soliditet inkl. pensionsåtaganden före 1998.

Källa: Statistiska centralbyrån.

2.5.5 Utfallet skiljer sig åt mellan kommuner och mellan regioner

Utjämningsen av strukturella kostnader har förstärkts

Det kommunalekonomiska utjämningsystemet har till syfte att ge kommuner och regioner likvärdiga ekonomiska förutsättningar, trots strukturella skillnader. Systemet består av fem olika delar: inkomstutjämnning, kostnadsutjämnning, strukturbidrag, införandebidrag och en regleringspost. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämnning* fördelas på två anslagsposter, en för kommunerna och en för regionerna. Anslagsposten för kommunerna uppgick 2019 till 79 miljarder kronor och anslagsposten för regionerna till 32 miljarder kronor. Utjämningsystemet finansieras till största delen av statliga medel. Eftersom vissa kommuner och regioner betalar en avgift till systemet har utjämningsen en större omfattning än anslagsbeloppet.

Den kommunalekonomiska utjämningsens betydelse som intäktskälla skiljer sig åt mellan enskilda kommuner och regioner. När alla bidrag och avgifter summeras per kommun varierade beloppen mellan -16 900 och 29 060 kronor per invånare 2019. Det genomsnittliga ovägda beloppet per kommun, när hänsyn inte tas till olikheter i antalet invånare, var 11 880 kronor per invånare. Av kommunerna var 9 nettobetalarare. De kommuner som får högst bidrag är de som har låg skattekraft och en relativt kostsam struktur utifrån t.ex. demografi och gles bebyggelse. Av de tre huvudgrupper som tagits fram av Sveriges Kommuner och Regioner, storstäder och storstadsnära kommuner, större städer och kommuner nära större stad samt mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner, är det kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner som får störst utjämningsbidrag (se tabell 2.3).

Regionerna fick 2019 i ovägt genomsnitt 4 460 kronor per invånare i bidrag. Det högsta bidraget var 8 120 kronor per invånare. En region, Region Stockholm, var nettobetalarare, med en avgift om 440 kronor per invånare.

Den 1 januari 2020 trädde ändringar i den lagstiftning som reglerar kostnadsutjämningsen i kraft som innebär en förstärkt utjämnning bl.a. utifrån faktorerna gleshet och socioekonomi (prop. 2019/20:11, bet. 2019/20:FiU18, rskr. 2019/20:41). Förändringarna gynnar kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner mest. De regioner som gynnas mest av förändringarna är Region Jämtland Härjedalen, Gotlands kommun, Region Värmland, Region Dalarna och Region Kronoberg. De regioner som missgynnas mest av förändringarna är Region Västmanland och Region Stockholm.

Skillnaderna ökade i kommungruppernas resultat och kostnadsutveckling

Det finns stora skillnader mellan de olika kommungrupperna i fråga om resultat och kostnadsutveckling (se tabell 2.3).

Årets resultat som andel av skatter och generella bidrag var högst i kommungruppen storstäder och storstadsnära kommuner och lägst i kommungruppen större städer och kommuner nära större stad. Jämfört med genomsnittet 2009–2018 var utfallen lägre för kommungrupperna större städer och kommuner nära större stad samt mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner, men högre för kommungruppen storstäder och storstadsnära kommuner. Även andelen kommuner som hade positiva balanskravsresultat var högst i kommungruppen storstäder och storstadsnära kommuner (89 procent). Andelen kommuner med positiva balanskravsresultat minskade 2019 jämfört med genomsnittet 2009–2018 i samtliga tre kommungrupper.

Kostnaderna dämpades mer i gruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner än i de andra kommungrupperna, och det var också i denna grupp som befolkningsökningen var lägst.

Befolkningsutvecklingen var starkast i kommungruppen storstäder och storstadsnära kommuner. Kommunerna i grupperna med högre befolkningstillväxt har generellt större behov av att investera. De långfristiga lånen var högst i kommungruppen större städer och kommuner nära större stad, och soliditeten var lägre än i de övriga två kommungrupperna. Storstäder och storstadsnära kommuner uppvisade den starkaste soliditeten.

Tabell 2.3 Skillnader mellan kommungrupper

Utfall 2019 och genomsnittligt utfall 2009–2018

Procent och kr/inv.

	Storstäder/ orstadsnära kommuner 2019	Större städer/ nära större stad 2019	Mindre städer/ landsbygds- kommuner 2019	Riket 2019	Storstäder/ orstads- nära kommuner 2009–2018	Större städer/ nära större stad 2009–2018	Mindre städer/ landsbygds- kommuner 2009–2018
Årets resultat	2 403	735	938	1 095	1 507	1 151	1 201
Årets resultat som andel av generella statsbidrag och skatter	4,4	1,2	1,5	1,8	3,2	2,3	2,2
Andel med positiva balanskravsresultat	89	73	75	77	90	89	84
Generella statsbidrag och utjämning	5 840	15 037	17 332	14 654	4 509	11 814	13 810
Kostnadsutveckling	2,3	1,3	1,1	1,3	3,0	3,2	3,2
Långfristiga lån	19 820	22 443	19 674	20 728	12 743	16 518	14 430
Investeringar	7 186	6 307	7 245	6 886	5 420	4 273	4 438
Soliditet	27,3	20,2	21,6	22,1	20,5	11,1	10,2
Skattesats	19,80	21,74	22,15	21,62	19,83	21,65	22,11
Befolkningsutveckling	1,4	0,5	-0,1	0,3	1,6	0,1	0,0

Anm.: Uppgifter för kommungrupper är ovägda genomsnitt där hänsyn inte tas till antalet invånare. Soliditet är inkl. pensionsåtaganden före 1998, ovägda genomsnitt. Kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner har förkortats till mindre städer/landsbygdskommuner. Avser lån i banker och kreditinstitut.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den demografiska utvecklingen 2010–2019 skiljer sig åt mellan kommungrupperna

Den demografiska utvecklingen 2010–2019 skiljde sig åt mellan kommungrupperna. I kommungruppen storstäder och storstadsnära kommuner ökade antalet barn och unga med 15 procent, jämfört med 10 procent i kommungruppen större städer och kommuner nära större stad respektive 3 procent i kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner.

Antalet personer i yrkesaktiv ålder, 20–64 år, minskade med 1 procent i kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner, medan det skedde en ökning med 13 procent i kommungruppen storstäder och storstadsnära kommuner och en ökning med 6 procent i kommungruppen större städer och kommuner nära större städer.

Antalet personer i åldern 65–79 år ökade kraftigt i alla tre kommungrupperna. Ökningen var högst, 27 procent, i storstäder och storstadsnära kommuner och lägst, 20 procent, i mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner. Ökningen av antalet

personer i gruppen 80 år och äldre var på ungefär samma nivå i de tre kommun-grupperna.

Skillnaderna ökade i regionernas resultat, kostnadsutveckling och lån

Skillnaderna i regionernas resultat och ställning redovisas genom en jämförelse mellan högsta och lägsta resultat i en enskild region (se tabell 2.4). Skillnaderna i resultat i kronor per invånare var större 2019 än genomsnittet för 2009–2018. Skillnaderna i resultat som andel av generella statsbidrag och skatter var dock lägre 2019 än genomsnittet för 2009–2018. Sex regioner visade negativa balanskravsresultat 2019, vilket var lika många som 2018.

Skillnaden i lån per invånare mellan regionerna med högst respektive lägst lån 2019 var mer än dubbelt så stor som genomsnittet för 2009–2018. Skillnaderna i soliditet var i stort sett oförändrade 2019 jämfört med genomsnittet för 2009–2018.

Tabell 2.4 Skillnader mellan regioner

Utfall 2019 och genomsnittligt utfall 2009–2018

Procent och kr/inv.

	Högst 2019	Genomsnitt 2019	Lägst 2019	Högst 2009–2018	Genomsnitt 2009–2018	Lägst 2009–2018
Årets resultat	3 132	1 054	-1 307	1 362	169	-1 307
Årets resultat som andel av generella statsbidrag och skatter	10,0	3,3	-4,1	18	0,6	-6,5
Balanskravsresultat	1 301	87	-1 605	1 009	145	-1 297
Generella statsbidrag och utjämning	9 059	7 280	2 261	7 684	5 934	2 095
Kostnadsutveckling	14,1	4,6	1,5	4,1	3,7	3,8
Investeringar	5 435	2 806	779	5 285	1 912	585
Långfristiga lån	17 516	2 667	0	8 532	965	0
Soliditet	17	-18	-128	-1	-46,0	-143,0
Skattesats	12,08	10,87	10,70	12,09	10,73	10,19
Befolkningsutveckling	2,0	1,0	-0,2	1,8	1,1	-0,1

Anm.: Gotlands kommun ingår inte. Soliditet är inkl. pensionsåtaganden före 1998.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

2.5.6 Statens styrning av kommuner och regioner har ökat

Statskontorets årliga kartläggning i rapporten Utvecklingen av den statliga styrningen av kommuner och regioner visar att staten styr kommuner och regioner inom i princip alla politik- och utgiftsområden (Statskontoret 2019). Drygt 50 statliga myndigheter styr de kommunala verksamheterna i någon form. Den statliga styrningen är dock tydligt koncentrerad till utbildningsområdet och vård- och omsorgsområdet. Styrningen riktar sig till olika nivåer, allt från förvaltningsnivån till hur enskilda medarbetare ska agera. Statskontoret bedömer att regelförändringarna 2019 var av ungefär samma omfattning och art som 2018. Regeringen föreslog 13 nya statsbidrag, samtidigt som 28 bidrag upphörde. Det infördes 33 nya eller förändrade lagar och förordningar som på ett väsentligt sätt påverkade kommunerna eller regionerna. Av dessa medförde omkring en tredjedel utökade skyldigheter. Regeringen beslutade 2019 om drygt 110 uppdrag till statliga myndigheter som avsåg styrning av kommuner och regioner. Uppdragen rörde framför allt kartläggning eller analys av någon del av en kommunal verksamhet. Ungefär hälften av de statliga myndigheterna genomförde därutöver förändringar av hur de styr kommuner och regioner 2019. I huvudsak skedde det genom framtagande av nytt stödmaterial.

Kommunutredningen konstaterar i sitt betänkande att Sverige vid en internationell jämförelse har en stark kommunal självstyrelse, men att den statliga styrningen är omfattande och verkar ha ökat under senare år, särskilt styrningen genom riktade statsbidrag (SOU 2020:8 s. 111 och 116).

Den sammanställning över riktade statsbidrag och kostnadsersättningar till kommunsektorn för 2019, som redovisas i bilagan till utgiftsområdet, visar att såväl antalet riktade statsbidrag och kostnadsersättningar som det totala beloppet minskade jämfört med 2018. Det totala beslutade beloppet beräknas dock öka 2020.

Regeringen har inrättat Valfärdskommissionen, som ska identifiera och analysera konkreta åtgärder som kan stärka kommunsektorns förmåga att tillhandahålla välfärdstjänster av god kvalitet i framtiden (Fi2019/04300/K). Den ska särskilt prioritera åtgärder som syftar till en förbättrad styrning av välfärden, ett effektivt nyttjande av offentliga resurser, en hållbar kompetensförsörjning och arbetsmiljö samt åtgärder inom digitaliseringsområdet som frigör resurser till välfärden.

En utredning om en välfungerande ordning för val och beslutsfattande i kommuner och regioner har tillsatts

I syfte att åstadkomma en valordning som är lätt att förstå, lätt att tillämpa och som säkerställer representation från politiska minoriteter, samt säkerställa fortsatt goda möjligheter för ett effektivt och rättssäkert beslutsfattande i kommuner och regioner, har regeringen tillsatt Utredningen om en välfungerande ordning för val och beslutsfattande i kommuner och regioner (dir. 2020:10). Utredningen ska lämna sitt slutbetänkande senast den 24 mars 2021.

En särskild utredare har fått i uppdrag att utreda regelverket för ekonomisk förvaltning

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att utreda om nuvarande regelverk för ekonomisk förvaltning i kommunallagen utgör en bra grund för en effektiv ekonomistyrning i kommuner och regioner (dir. 2020:88). Utredaren ska bl.a. föreslå hur kraven på god ekonomisk hushållning och balanskravet bör vara utformade, samt undersöka och vid behov lämna förslag till vägledning och stöd för den ekonomiska styrningen i kommuner och regioner. Syftet med utredningen är att ge kommuner och regioner goda förutsättningar att möta framtida utmaningar. Uppdraget ska redovisas senast den 24 september 2021.

2.6 Analys och slutsatser

2.6.1 Kommuner och regioner har både stort ansvar och stor frihet att utforma sin verksamhet

Uppföljningen av måluppfyllelsen för utgiftsområdet görs med de förutsättningar som ansvarsfördelningen mellan staten och kommunsektorn ger. Den kommunala självstyrelsen, kommunernas ansvar för välfärdsverksamheterna, som styrs genom lagar och förordningar, och den kommunala beskattningsrätten utgör viktiga delar av den svenska decentraliserade samhällsmodellen. Kommuner och regioner har frihet att själva, inom ramen för befintlig lagstiftning, utforma sin verksamhet. Kommuner och regioner är ansvariga för de olika verksamheternas resultat, kvalitet och innehåll och har genom den kommunala beskattningsrätten ett långtgående ansvar för verksamheternas finansiering. Varje kommun och region ska redogöra för om kraven i kommunallagen på en budget i balans och en god ekonomisk hushållning har uppnåtts.

2.6.2 Ett starkt resultat för sektorn men stora skillnader mellan enskilda kommuner och regioner

På grund av ansvarsfördelningen mellan staten och kommunsektorn, och eftersom sektorns intäkter till största delen utgörs av kommunala skatteintäkter, går det inte att dra långtgående slutsatser av förhållandet mellan storleken på de generella statsbidragen och enskilda kommuners och regioners ekonomiska resultat och finansiella ställning. Det kan dock konstateras att resultatets andel av skatteintäkter och generella statsbidrag var betydligt högre i regionerna 2019 än de föregående åren, vilket bl.a. beror på förändrad redovisningsprincip, och att utfallet i kommunerna var på samma historiskt sett höga nivå som de föregående åren. Soliditeten förbättrades samtidigt i majoriteten av kommunerna och regionerna.

En stark konjunktur är avgörande för sektorns resultat

Kommunsektorns kostnader påverkas av att befolkningen växer och av att en större andel är i behov av välfärdstjänster. Den relativa ökningen av andelen unga och äldre i förhållande till andelen som förvärvsarbetar försämrar utvecklingen av skatteunderlaget. Kostnadsutvecklingen dämpades dock i kommunerna 2019, trots de ökade behoven, medan ökningstakten i regionerna var oförändrad. En orsak till detta kan vara att insatser för asylsökande och nyanlända har minskat i takt med att mottagandet, och den statliga finansieringen av detta, minskat. Eftersom verksamheterna till stor del är skattefinansierade har den starka konjunkturen, med en hög sysselsättningsgrad, varit avgörande för sektorns resultat. Regeringen anser att förutsättningarna för att möta det utökade behovet av välfärd även har förbättrats genom de förstärkningar som gjorts av statsbidragen. Kommunerna har inte sett behov av skattehöjningar, medan några regioner har höjt skatten. Avsättningar till resultatutjämningsreserver har gjorts av både kommuner och av regioner. Stora investeringar avseende t.ex. skolor, äldreboenden och sjukhus har gjorts, och behovet av fortsatta investeringar är stort. Skuldsättningen har ökat i både kommuner och regioner, trots de höga resultatnivåerna.

Skillnaderna mellan kommunerna och mellan regionerna ökade

Skillnaderna mellan kommunerna i de olika kommungrupperna och mellan regionerna avseende resultat, kostnadsutveckling och skuldsättning ökade 2019 jämfört med genomsnittet den föregående tioårsperioden. Utmaningarna har också sett olika ut i kommuner och regioner när det gäller behovet av t.ex. anpassningar till ökande respektive minskande befolkning och förändringar i befolkningens sammansättning. Andelen kommuner med ett negativt balanskravsresultat ökade 2019 jämfört med genomsnittet den föregående tioårsperioden, medan andelen regioner med negativt balanskravsresultat minskade. Det finns dock kommuner och regioner där resultatet, trots de generellt goda ekonomiska förutsättningarna, är på en nivå som inte stärker ekonomin. Detta innebär en ökad risk för att de inte kommer att uppfylla balanskravet eller kravet på god ekonomisk hushållning. Orsaken till det låga resultatet kan t.ex. vara stora ekonomiska utmaningar eller svårigheter att bedriva en effektiv ekonomisk styrning. En effektiv ekonomistyrning innebär att väl avvägda mål för ekonomi och verksamhet ställs upp utifrån lokala och regionala förutsättningar samt att dessa mål också uppnås. Regeringen ser positivt på den ökade användningen av jämförelser och anser att dessa är ett bra stöd för kommuner och regioner för att bedöma effektiviteten och kvaliteten i verksamheterna.

Förstärkt kostnadsutjämning ökar likvärdigheten

Det kommunalekonomiska utjämningsystemet syftar till att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommuner och regioner att kunna tillhandahålla sina

invånare likvärdig service, oberoende av invånarnas inkomster och andra strukturella förhållanden. Regeringen anser att den uppdatering och förstärkning av kostnadsutjämnningen som har genomförts, där hänsyn i högre grad tas till gleshet och socioekonomiska faktorer, såsom utbildningsnivå och inkomst, stärker likvärdigheten. Majoriteten av de kommuner som hade ett negativt resultat 2019 gynnas av förändringen.

2.6.3 För omfattande statlig styrning och administrativa krav kan leda till ineffektivitet

Den statliga styrningen inom olika kommunala verksamhetsområden syftar till att uppnå nationella målsättningar, bl.a. att öka likvärdigheten i landet. Samtidigt måste kommuner och regioner hantera styrningen samlat vid t.ex. resursfördelning och i planeringen av sin kompetensförsörjning. Den statliga styrningen behöver därför utformas utifrån ett kommunalt helhetsperspektiv. Detta perspektiv bör bl.a. beaktas vid valet av på vilken detaljnivå som en viss reglering ska ske samt vid valet av generella eller riktade statsbidrag, och deras utformning, i syfte att underlätta för kommuner och regioner att planera och bedriva verksamheten på ett effektivt sätt. Det kan även finnas olikheter mellan mindre och större kommuners förutsättningar att ta del av bidragen, där framför allt små kommuner och små enskilda huvudmän inom skolverksamheterna kan ha svårt att överblicka och hantera ett stort antal bidrag. Såväl den ekonomiska styrningen som övrig styrning behöver vara ändamålsenligt utformad och motsvara de behov som både staten och kommunsektorn har.

Statliga insatser har bidragit till måluppfyllelsen

Kommunsektorn har ett stort eget ansvar för sin verksamhet, men det är samspelet mellan staten och kommunsektorn som skapar goda förutsättningar för välfärden. Regeringen anser sammanfattningsvis att de statliga insatserna har bidragit till goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar i kommuner och regioner. Hur den statliga styrningen utformas är avgörande för kommunsektorns möjligheter att bedriva en effektiv verksamhet. Staten har det yttersta ansvaret för samhällsekonomin och den ekonomiska politiken, och ett övergripande ansvar för att samtliga kommuner och regioner har förutsättningar och kapacitet som står i proportion till det samlade uppdraget.

2.6.4 Statliga tillskott har mildrat de effekter som spridningen av covid-19 medfört

Spridningen av covid-19 har inneburit stora påfrestningar, särskilt för regionernas hälso- och sjukvård och kommunernas äldreomsorg. Även andra verksamheter har drabbats. Osäkerheter i ekonomin och tilltagande arbetslöshet har samtidigt medfört en snabb försämring av skatteintäkterna.

På förslag av regeringen har riksdagen under 2020 beslutat om kraftiga förstärkningar av det generella statsbidraget med anledning av spridningen av covid-19. Riktade medel har även avsatts för att hantera intäktsbortfall och de omedelbara merkostnader som spridningen av covid-19 medfört. För att mildra osäkerheten, bidra till stabilitet samt öka kommunernas och regionernas förutsättningar att trygga tillgången till en bra vård, skola och omsorg, har regeringen föreslagit och riksdagen beslutat om ökning av de generella statsbidragen med 26 miljarder kronor 2020. Av dessa utgör 12,5 miljarder kronor ett permanent tillskott fr.o.m. 2021. Riksdagen beslutade i februari 2020 om 2,5 miljarder kronor i tillskott till kommuner och regioner under 2020. Medel har vidare avsatts för att ekonomiskt stödja verksamheter inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten som avser omsorg om äldre personer och personer

med funktionsnedsättning för merkostnader till följd av covid-19. De regionala kollektivtrafikmyndigheterna har även getts möjlighet till ersättning för minskade biljetttäkter. Resurstillskotten har ökat möjligheterna för kommuner och regioner att upprätthålla en god tillgång till vård, skola, omsorg och kollektivtrafik.

2.7 Politikens inriktning

2.7.1 Förutsättningarna för kommuner och regioner har ändrats

De ekonomiska förutsättningarna för kommuner och regioner har på kort tid förändrats avsevärt. Spridningen av covid-19 har medfört såväl direkta som indirekta merkostnader och intäktsbortfall för kommuner och regioner. Den efterföljande konjunkturedgången beräknas resultera i en mycket svag utveckling av kommunsektorns skatteinkomster 2020. Det råder stor osäkerhet om hur allvarliga och långvariga konsekvenserna blir.

Samtidigt antas antalet unga och äldre i befolkningen öka, vilket driver på konsumtions- och investeringsutgifterna.

Regeringen avser att föra en politik som även framöver värnar välfärden och medborgarnas tillit till det offentliga i en period av återhämtning.

2.7.2 Nivån på det generella statsbidraget

Goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommuner och regioner är avgörande för god välfärd i hela landet. Samtidigt som hanteringen av spridningen av covid-19 sannolikt kommer att ha konsekvenser för kommuner och regioner även 2021 kvarstår det ökade behovet av vård, skola och omsorg till följd av den demografiska utvecklingen. Staten, kommunerna och regionerna har ett gemensamt ansvar att hantera utmaningarna framöver. Pågående reformarbete och effektivitetsutveckling behöver fortsätta för att säkerställa en långsiktigt hållbar välfärdsverksamhet. I syfte att utveckla välfärdens verksamheter och minska risken för nedskärningar eller skattehöjningar i kommuner och regioner bedömer regeringen att det finns behov av ytterligare generella tillskott 2021 och 2022.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen ytterligare generella statsbidrag till kommuner och regioner med 10 miljarder kronor 2021, utöver det permanenta tillskott om 12,5 miljarder kronor som redan har aviserats. Av den nya satsningen bör 5 miljarder kronor även avsättas för 2022.

Därutöver reglerar staten nivån på det generella statsbidraget till kommuner och regioner när uppgifter och ambitionsnivåer förändras. I denna proposition föreslås att sektorn kompenseras enligt den kommunala finansieringsprincipen med sammanlagt 42,5 miljoner kronor 2021. Utöver detta tillkommer övriga ekonomiska regleringar som netto ökar anslagsnivån (se tabell 2.7).

I enlighet med föreslagna och beräknade anslagsnivåer i denna proposition föreslås det generella statsbidraget minskas 2021 jämfört med 2020, eftersom en stor del av tillskotten 2020 var tillfälliga och avsåg att mildra konsekvenserna i den akuta situation som uppstått med anledning av spridningen av covid-19. Nivån på det generella statsbidraget 2021 innebär dock en förstärkning jämfört med 2019 års nivå.

Utmaningarna för kommunerna och regionerna är inte enbart av ekonomisk art. De måste även vidta åtgärder för att säkerställa sin organisatoriska kapacitet, personal- och kompetensförsörjningen och förmågan till utveckling. Ekonomiska tillskott och

goda planeringsförutsättningar är viktiga för sektorns möjligheter att möta dessa utmaningar, men det kommer även krävas effektiviseringar och nya arbetssätt.

2.7.3 Resultat och finansiellt sparande försämras på sikt

Regeringens prognos för kommunsektorns finanser präglas av spridningen av covid-19 och konjunkturens påverkan på kommunal verksamhet. Konjunkturförloppet medför att det kommunala skatteunderlaget, och därmed kommunsektorns skatteinkomster, utvecklas i svag takt 2020 och 2021, men något snabbare därefter. Statsbidragen beräknas även öka mycket kraftigt 2020 för att kommunsektorn ska kunna hantera effekterna av lågkonjunkturer och spridningen av covid-19, men antas successivt avta i slutet av prognosperioden.

På kommunsektorns utgiftssida antas spridningen av covid-19 medföra vissa merkostnader i närtid, samtidigt som en viss del av den ordinarie verksamheten inte kan utföras i normal utsträckning eller skjuts upp till kommande år.

Sammantaget beräknas kommunsektorns inkomster öka något mer än utgifterna, vilket ökar sektorns finansiella sparande 2020. Därefter antas utgifterna öka snabbare än inkomsterna, vilket medför ett avtagande finansiellt sparande 2021–2023. Kommunsektorns resultat bedöms öka 2020, men antas därefter minska något (se tabell 2.5).

En mer utförlig bedömning av kommunsektorns ekonomi och sysselsättning redovisas i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 9.

Tabell 2.5 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2019, prognos 2020–2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Totala inkomster	1 140	1 231	1 250	1 268	1 289
<i>Utveckling i procent</i>	1,9	8,0	1,6	1,5	1,6
Skatter ¹	740	766	783	811	843
Kommunal fastighetsavgift	19	19	20	20	20
Statsbidrag exkl. kompensation för mervärdesskatt	204	262	258	242	225
<i>varav generella bidrag</i>	116	153	149	144	136
<i>varav riktade bidrag</i>	89	108	109	98	89
Kapitalinkomster	13	13	14	15	15
Övriga inkomster ²	164	170	175	180	186
<i>varav kompensation för mervärdesskatt</i>	74	78	79	81	82
Totala utgifter	1 194	1 247	1 286	1 308	1 329
<i>Utveckling i procent</i>	3,7	4,4	3,1	1,7	1,6
Konsumtion	969	1011	1045	1058	1080
Investeringar	134	133	135	141	146
Transfereringar	88	99	101	104	99
Övriga utgifter ³	4	4	5	5	5
Finansiellt sparande	-55	-16	-36	-40	-40
Procent av BNP	-1,1	-0,3	-0,7	-0,7	-0,7
Resultat efter finansiella poster	26	38	19	17	19
Procent av skatter och generella statsbidrag	3,0	4,1	2,0	1,8	1,9

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2020-08-07. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Utfall 2019 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos för den offentliga sektorns skatteinkomster för 2019 som redovisas i avsnitt 6.

² Kommunsektorns kompensation för mervärdesskatt är inkluderad i övriga inkomster och inte i statsbidragen.

³ Inkluderar nettoköp av fastigheter. Eftersom försäljningen vanligtvis överstiger köp är denna nettopost negativ, vilket minskar de redovisade utgifterna med några miljarder kronor per år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

2.7.4 Statens styrning av kommunsektorn

Fortsatt utveckling av styrningen

Staten, kommunerna och regionerna har ett gemensamt ansvar att skapa goda förutsättningar för effektiva kommunala verksamheter som erbjuder service av god kvalitet i hela landet. Statens styrning syftar till att få genomslag för nationella mål och ambitioner. Samtidigt behöver styrningen ge kommunsektorn goda planeringsförutsättningar och skapa utrymme för regional och lokal anpassning och utveckling. Statens styrning ska präglas av tillit, och inte försvåra effektiviseringsarbete i kommuner och regioner.

Regeringen arbetar kontinuerligt med att utveckla och förbättra statens styrning av kommunsektorn. Statskontoret har fått i uppdrag att följa utvecklingen av statens styrning av kommuner och regioner. Regeringen får därmed en samlad bild av hur statens styrning förändras över en längre tidsperiod. Kunskapsunderlaget, som kommer att tas fram t.o.m. 2023, syftar till att ge regeringen underlag för att vidta åtgärder som ger sektorn goda förutsättningar att hantera sina uppgifter.

Utformningen av statens styrning är av stor vikt för kommuners och regioners möjligheter att bedriva en effektiv välfärd av god kvalitet. En del i detta är att

säkerställa att den administrativa bördan som följer av statens styrning inte är onödigt betungande. Regeringen avser att arbeta vidare med denna fråga.

Riktade statsbidrag som styrmedel

Regeringen anser att generella statsbidrag ska vara utgångspunkten i den ekonomiska styrningen av kommunsektorn. Generella statsbidrag möjliggör anpassning efter lokala och regionala behov, vilket är särskilt viktigt då utmaningarna är stora, samtidigt som de skiljer sig åt mellan kommunerna och mellan regionerna. Det generella statsbidraget fördelas genom det kommunalekonomiska utjämningsystemet, vilket innebär att bidraget i stor utsträckning utjämnar för strukturella faktorer såsom demografi och socioekonomi. Regeringen anser samtidigt att det finns ett fortsatt behov av att staten ersätter kommunerna och regionerna för kostnader inom vissa områden och i viss utsträckning riktar statsbidrag till specifika områden med stora utvecklingsbehov.

De riktade statsbidragen har ökat i antal och omfattning över tid och förekommer inom många verksamhetsområden. Dessa bidrag syftar i många fall till att bidra till ökad likvärdighet i välfärden. Mindre kommuner och små enskilda huvudmän har, i enlighet med vad som ovan anförts, i vissa fall svårare att ta del av de riktade bidragen, bl.a. på grund av svårigheter att hantera den administration som är kopplad till dessa. En förenklad utformning av och process för utbetalning av dessa bidrag, en förbättrad framförhållning samt en mindre mängd bidrag skulle kunna underlätta för kommuner, regioner och enskilda huvudmän att ta del av riktade satsningar.

Mot denna bakgrund avser regeringen att fortsätta arbetet med att utveckla en mer strategisk styrning med riktade statsbidrag, bl.a. genom att minska antalet, se över möjligheterna att förenkla utformningen av dessa, minska administrationen och utveckla en mer effektiv bidragshantering. Inom utbildningsområdet fortsätter den särskilda översyn av de riktade statsbidragen som påbörjades under den förra mandatperioden.

Regeringen avser att öka sitt kunskapsunderlag om vilka åtgärder som kan underlätta kommuners och regioners hantering av riktade statsbidrag.

I bilagan till detta utgiftsområde finns en förteckning över samtliga riktade statsbidrag till kommuner och regioner.

Ett tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner införs

Även om regeringen anser att generella statsbidrag ska vara utgångspunkten i den ekonomiska styrningen kan det finnas skäl att stödja enskilda kommuner och regioner.

Därför avser regeringen att inrätta en tillfällig kommundelation för att hantera ärenden om tillfälligt stöd till vissa enskilda kommuner och regioner. Stödet ska syfta till att dessa ska genomföra åtgärder för en ekonomi i balans och en god ekonomisk hushållning. För detta ändamål avser regeringen avsätta 250 miljoner kronor årligen 2021–2024.

2.7.5 Väl fungerande ramverk

Den 1 januari 2020 trädde ändringar i kostnadsutjämnningen i kraft. Dessa kommer även under 2021 att innebära en ökad omfördelning mellan kommuner och mellan regioner. Regeringen följer löpande utvecklingen av det kommunalekonomiska utjämningsystemet.

Kommunutredningens slutbetänkande Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget (SOU 2020:8) innehåller förslag som rör frågor som är angelägna

för regeringen. Slutbetänkandet har remitterats och förslagen kommer därefter beredas vidare och utgöra ett värdefullt underlag i regeringens fortsatta arbete under mandatperioden med att stärka kommunernas kapacitet.

I syfte att förhindra att det uppstår en räntekostnad för kommuner m.fl. när de begär omprövning av ett ersättningsbeslut enligt lagen (2005:807) om ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner, regioner, kommunalförbund och samordningsförbund föreslår regeringen ändringar i denna lag (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.4). Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2021.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tabell 2.6 Anslagsutveckling 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tusental kronor

2019	Utfall	110 539 384	Anslagssparande	
2020	Anslag	120 808 984 ¹	Utgiftsprognos	120 808 984
2021	Förslag	148 511 444		
2022	Beräknat	143 612 444		
2023	Beräknat	135 899 194		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslagets ändamål är att ge kommuner och regioner goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och regioner enligt lagen (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning. Anslaget används även som ett instrument för ekonomiska regleringar mellan staten och kommunsektorn.

Föreslagna och tidigare aviserade tillskott

I syfte att minska behovet av att höja kommunalskatterna och skära ner i verksamheter, och samtidigt ge kommuner och regioner bättre förutsättningar att utveckla välfärdens verksamheter, föreslår regeringen att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* ökas med ytterligare 10 miljarder kronor 2021 (se tabell 2.6). Av dessa beräknas 5 miljarder kronor kvarstå på anslaget 2022.

Riksdagen har beslutat om ett nytt anslag på statens budget för 2020 med medel till kommunsektorn om 2,5 miljarder kronor, anslaget 1:5 *Stöd till kommunsektorn för att stärka välfärden* (bet. 2019/20:FiU49, rskr. 2019/20:163). I propositionen Vårändringsbudget för 2020 föreslogs och aviserades att anslaget skulle ökas med ytterligare 20 miljarder kronor under 2020, varav 12,5 miljarder kronor skulle utgöra ett permanent tillskott, som fr.o.m. 2021 fördelas via anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (prop. 2019/20:99 utg.omr. 25, bet. 2019/20:FiU21, rskr. 2019/20:340).

I budgetpropositionen för 2017 föreslogs och aviserades tillskott till kommunsektorn om sammanlagt 10 miljarder kronor. Förslaget innebar att en del av tillskottet fördelades via anslaget 1:1 och en del via anslaget 1:4 *Stöd med anledning av flyktingsituationen*, med en successiv överflyttning av medel till anslaget 1:1 fr.o.m. 2017 t.o.m. 2021. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (prop. 2016/17:1, bet. 2016/17:FiU3, rskr. 2016/17:117). Anslaget 1:4 *Stöd med anledning av*

flyktingsituationen avvecklas 2021 och anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* tillförs 3 miljarder kronor, vilket innebär att tillskottet i sin helhet därmed fördelas via det senare anslaget.

Regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen

Regeringen behandlar i denna proposition nya och planerade regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen, se förslaget om obligatoriskt återfallsförebyggande arbete i kommunerna (utg.omr. 13 avsnitt 5.5), förslaget om statistik om kommunalt avfall för genomförande av EU-lagstiftning (utg.omr. 20 avsnitt 3.25.4), planerade nya regler inom ramen för 2021 års vårdnadsreform (utg.omr. 4 avsnitt 2.10.5) samt det planerade införandet av nya regler om faderskap och föräldraskap (utg.omr. 3 avsnitt 2.8.1 samt utg.omr. 4 avsnitt 2.10.5 och 2.10.8).

Såväl tidigare beslutade som nya och planerade regleringar framgår av tabell 2.7.

Övriga ekonomiska regleringar

Kompensation för sänkt skatt för personer över 65 år

Regeringen föreslår i denna proposition att det förhöjda grundavdraget för dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år förstärks (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 13.1). Förslaget medför att det kommunala skatteunderlaget minskar, vilket innebär en minskning av kommunernas och regionernas skatteintäkter. Regeringen föreslår att kommunerna och regionerna kompenseras för det intäktsbortfall som förslaget medför. Anslaget ökas därför med 2,2 miljarder kronor fr.o.m. 2021. Preliminärt beräknas kompensationen fördelas med 1,4 miljarder kronor till kommunerna och 0,8 miljarder kronor till regionerna. Fördelningen mellan kommuner och regioner är gjord i förhållande till deras respektive medelskattesats.

Återförda medel från periodiseringsfond till beskattning

Efter förslag i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Ytterligare åtgärder på skatteområdet med anledning av coronaviruset beslutade riksdagen om en utökad möjlighet att sätta av medel till periodiseringsfond för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag (prop. 2019/20:151, bet. 2019/20:FiU55). Detta påverkar kommunsektorns skatteunderlag och kommunsektorns resultat för 2020 bedöms minska med 1 miljard kronor. Kommunsektorn kompenseras för denna minskning. Resultatet bedöms påverkas positivt under perioden 2021–2026, när avsättningarna till periodiseringsfonderna återförs till beskattning. Över tid är alltså förslaget neutralt för kommunsektorn. Regeringen anser därför att anslaget bör minskas med 167 miljoner kronor 2021. För 2022–2026 beräknas anslaget minskas med 167 miljoner kronor årligen. Preliminärt beräknas minskningen fördelas med 107 miljoner kronor för kommunerna och 60 miljoner kronor för regionerna. Fördelningen mellan kommuner och regioner är gjord i förhållande till deras respektive medelskattesats.

Nedsättning av fastighetsavgiften

Den 1 januari 2013 infördes en utökad nedsättning av fastighetsavgiften vid nybyggnation (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:FiU1, rskr. 2012/13:37). Den tioåriga nedsättningen av fastighetsavgiften för nybyggda bostäder föreslås nu utvidgas genom att fastighetsavgiften sätts ned helt även för år 6–15 efter värdeåret. Utvidgningen gäller för byggnader med beräknat värdeår 2012 eller senare. Förslaget minskar kommunernas inkomster från fastighetsavgiften successivt 2018–2027. År 2027 beräknas inkomstminskningen till följd av förslaget uppgå till 960 miljoner kronor. Anslaget ökas till följd av detta med 64 miljoner kronor 2021. För 2022 beräknas anslaget ökas med 128 miljoner kronor och för 2023 med 192 miljoner kronor.

Skatteavtalet mellan Sverige och Danmark

I avtalet mellan Sverige och Danmark om vissa skattefrågor regleras hur länderna ska kompensera varandra för minskade skatteintäkter till följd av att pendlare mellan länderna beskattas i arbetslandet och inte i bosättningslandet (prop. 2003/04:149, bet. 2003/04:SkU31 rskr. 2003/04:269). Utjämningsbeloppens storlek påverkas av antalet pendlare som omfattas av utjämningsordningen och deras löner. Förändringar i den dansk-svenska växelkursen påverkar också nettobeloppet. Nettot av de utjämningsbelopp som regleras i artikel 6 i avtalet bör fördelas på samtliga kommuner respektive regioner med ett enhetligt belopp per invånare, eftersom de minskade skatteintäkterna som följer av pendlingen fördelas på hela kommunsektorn genom inkomstutjämnningen.

För inkomståret 2018 har Sverige betalat ca 23 miljoner kronor mindre i inkomstskatt till Danmark jämfört med inkomståret 2017. Samtidigt har Danmark betalat ca 24 miljoner kronor mer i inkomstskatt till Sverige för inkomståret 2018 jämfört med inkomståret 2017. Sammantaget leder detta till 47,5 miljoner kronor högre nettointäkter för inkomståret 2018 jämfört med inkomståret 2017. För 2020 föreslås att skillnaden mellan nettobeloppet för inkomståret 2018 och motsvarande belopp 2017 regleras genom en ökning av anslaget med 47,5 miljoner kronor, varav 30,5 miljoner kronor beräknas avsättas för kommunerna och 17 miljoner kronor för regionerna. Fördelningen mellan kommuner och regioner är gjord i förhållande till medelskattesatsen för kommuner respektive regioner. För 2022 och 2023 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Justerad pensionsålder

Regeringen avser att lämna förslag om justerad åldersgräns för det förhöjda grundavdraget, från 65 år till 66 år 2023 och till 67 år 2026 (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 13.9). Detta ökar kommunsektorns skatteinkomster och anslaget minskas till följd av detta med 2,6 miljarder kronor fr.o.m. 2023. Preliminärt beräknas minskningen fördelas med 1,7 miljarder kronor för kommunerna och 0,9 miljarder kronor för regionerna. Fördelningen mellan kommuner och regioner är gjord i förhållande till medelskattesatsen för kommuner respektive regioner.

Justering av förmånsvärden för personbilar

Regeringen avser att under våren 2021 lämna förslag om en justerad beräkning av bilförmån, för att uppnå likformighet i beskattningen av bilförmånen i förhållande till kontant lön. Detta ökar kommunsektorns skatteinkomster. Anslaget minskas till följd av detta med 63 miljoner kronor 2021. Preliminärt beräknas compensationen fördelas med 40 miljoner kronor till kommunerna och 23 miljoner kronor till regionerna. Fördelningen mellan kommuner och regioner är gjord i förhållande till medelskattesatsen för kommuner respektive regioner. Anslaget beräknas minska med 317 miljoner kronor 2022, och 571 miljoner kronor 2023, 824 miljoner kronor 2024 och 1 014 miljoner kronor fr.o.m. 2025.

Tabell 2.7 Tillskott, ekonomiska regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen och övriga regleringar för anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Miljoner kronor

	Förslag för kommuner 2021	Beräknat för kommuner 2022	Beräknat för kommuner 2023	Förslag för regioner 2021	Förslag för regioner 2022	Förslag för regioner 2023
Anvisat för 2020	86 159	86 159	86 159	34 650	34 650	34 650
Tillskott i enlighet med budgetpropositionen för 2017	2 100	2 100	2 100	900	900	900
Tillskott i enlighet med vårandringsbudget för 2020	8 750	8 750	8 750	3 750	3 750	3 750
Tillskott i enlighet med budgetpropositionen för 2021	7 000	3 500		3 000	1 500	
Regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen						
Obligatoriskt återfallsförebyggande arbete	30	60	60			
Genomförande av avfallslagstiftning	13	13	13			
2021 års vårdnadsreform		9				
Nya regler om faderskap och föräldraskap		-36	-16			
Tidigare beslutade och förändringar av tidigare aviserade regleringar						
Utökad lovskola		350	350			
Kommunal räddningstjänst	45	45	45			
Förstärkning kriminalvården	3	3	3			
Ökad kvalitet och genomströmning i gymnasieskolan	1	1	1			
Utveckling nationella prov		-62	-62			
Inackordering försöksverksamhet			-2			
Analys i översiktsplaner, klimatanpassning			-36			
Övriga ekonomiska regleringar						
Kompensation för sänkt skatt för personer över 65 år	1 431	1 431	1 431	799	799	799
Nedsättning av fastighetsavgiften	64	128	256			
Skatteavtalet mellan Sverige och Danmark	30	30	30	17	17	17
Avsättning till periodiseringsfond	-107	-107	-107	-60	-60	-60

Förmånsvärden personbilar	-40	-203	-367	-23	-114	-204
Justerad pensionsålder			-1 643			-917
Summa:	105 478	102 170	96 965	43 033	41 442	38 934

Skatteväxlingar mellan kommuner och regioner 2021

I systemet för kommunalekonomisk utjämning justeras de länsvisa skattesatserna när skatteväxlingar sker mellan kommuner och regioner. De länsvisa skattesatserna används för att beräkna inkomstutjämningsbidragen och inkomstutjämningsavgifterna.

Skatteväxlingar medför också ett behov av att justera fördelningen av statsbidragen mellan kommuner och regioner på anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*. Vid behov avser regeringen att besluta om en sådan justering i samband med beslutet om regleringsbrev för 2021. Justeringen påverkar inte den totala anslagsnivån.

Regeringens överväganden

Tabell 2.8 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	120 808 984	120 808 984	120 808 984
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	27 702 460	22 803 460	15 090 210
varav BP21	12 089 960	6 838 960	-964 040
- Nya regler om faderskap och föräldraskap		-36 000	-16 000
- 2021 års vårdnadsreform		9 000	
- Kompensation för ökade möjligheter till avsättning i periodiserings	-167 000	-167 000	-167 000
- Skatteavtal Sverige-Danmark	47 460	47 460	47 460
- Obligatoriskt återfallsförebyggande arbete	30 000	60 000	60 000
- Pensionsgruppens överenskommelse: justerade åldersgränser			-2 560 000
- Ökning av det generella statsbidraget	10 000 000	5 000 000	
- Kompensation för sänkt skatt för personer över 65 år	2 230 000	2 230 000	2 230 000
- Kompensation för genomförande av avfallslagstiftning	12 500	12 500	12 500
- Justering förmånsvärden för personbilar	-63 000	-317 000	-571 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	148 511 444	143 612 444	135 899 194

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 148 511 444 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 143 612 444 kronor respektive 135 899 194 kronor.

2.8.2 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tabell 2.9 Anslagsutveckling 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tusental kronor

2019	Utfall	4 505 654	Anslagssparande	4
2020	Anslag	4 662 238 ¹	Utgiftsprognos	4 600 438
2021	Förslag	4 683 455		
2022	Beräknat	4 683 455		
2023	Beräknat	4 683 455		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner enligt lagen (2008:342) om utjämning av kostnader för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Regeringens överväganden

Tabell 2.10 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	4 600 438	4 600 438	4 600 438
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	83 017	83 017	83 017
varav BP21	83 017	83 017	83 017
- Höjning av utjämningsbidrag för LSS-kostnader	83 017	83 017	83 017
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 683 455	4 683 455	4 683 455

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Statens utgifter för utjämningen av kostnader för verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS-kostnader) motsvaras av utjämningsavgiften som kommunsektorn betalar och som redovisas mot inkomsttitel 7121 *Utgjämningssavgift för LSS-kostnader*. De båda beloppen bör överensstämma och prognosen för anslaget bör utgå från de senast tillgängliga uppgifterna om beräknad utgiftsnivå i utjämnings-systemet.

Omslutningen i kostnadsutjämningen ökar vanligtvis från ett år till ett annat. Det definitiva utfallet för 2020 fastställs våren 2021. Anslagsutgifterna för anslaget beräknas uppgå till 4 662 238 000 kronor 2020, vilket är 61 800 000 kronor högre än anvisat belopp. I propositionen Höständringsbudget för 2020 (prop. 2020/21:2) föreslås därför att anslaget tillförs 61 800 000 kronor.

En ökning av anslaget 2021 är nödvändig för att utjämningsystemet för LSS-kostnader ska kunna upprätthållas.

Regeringen föreslår att 4 683 455 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Utgjämningssavgift för LSS-kostnader* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget uppgå till 4 683 455 000 kronor respektive 4 683 455 000 kronor.

2.8.3 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tusental kronor

2019	Utfall	6 719	Anslagssparande	231
2020	Anslag	8 150 ¹	Utgiftsprognos	7 150
2021	Förslag	7 150		
2022	Beräknat	7 150		
2023	Beräknat	7 150		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till två organisationer inom det kommunalekonomiska området, Rådet för kommunal redovisning (RKR) och Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA). Anslaget får vidare användas till insatser för utveckling av statens styrning av kommuner och regioner.

Regeringens överväganden

Tabell 2.12 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	8 150	8 150	8 150
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 000	-1 000	-1 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	7 150	7 150	7 150

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Staten och Sveriges Kommuner och Regioner har som medlemmar i RKR genom avtal förbundit sig att årligen stödja föreningens verksamhet ekonomiskt med 1 400 000 kronor vardera per år. RKR har ansökt om statligt bidrag med 1 400 000 kronor för 2021 års verksamhet (Fi2020/01464/K).

Staten och Sveriges Kommuner och Regioner har i avtal förbundit sig att stödja RKA:s verksamhet ekonomiskt med högst 4 550 000 kronor vardera per år. Från och med 2011 stödjer SKR enligt tilläggsavtal föreningen med ytterligare 400 000 kronor per år, för att täcka delar av driftkostnaden för databasen Kolada. Från och med 2020 stödjer staten enligt tilläggsavtal föreningen med 1 200 000 kronor årligen för föreningens arbete med att vidareutveckla möjligheterna till jämförelser och analyser av effektivitet och ett utökat stöd till kommuner och regioner för att arbeta med detta. RKA har ansökt om statligt bidrag med 5 750 000 kronor för 2021 års verksamhet (Fi2020/01860/K).

Regeringen föreslår att 7 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Bidrag till kommunalekonomiska organisationer* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget uppgå till 7 150 000 kronor respektive 7 150 000 kronor.

2.8.4 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner

Tusental kronor

2019	Utfall	0	Anslagssparande	0
2020	Anslag	0 ¹	Utgiftsprognos	0
2021	Förslag	250 000		
2022	Beräknat	250 000		
2023	Beräknat	250 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende tillfälligt stöd till kommuner och regioner, som syftar till att dessa ska nå en ekonomi i balans och på sikt god ekonomisk hushållning.

Regeringens överväganden

Tabell 2.4 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	250 000	250 000	250 000
varav BP21	250 000	250 000	250 000
- Inrättande tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner	250 000	250 000	250 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	250 000	250 000	250 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen anser att generella statsbidrag ska vara utgångspunkten i den ekonomiska styrningen av kommunsektorn. Generella statsbidrag möjliggör anpassning efter lokala och regionala behov, vilket är särskilt viktigt då utmaningarna är stora och skiljer sig åt mellan kommunerna och mellan regionerna.

Det kan dock finnas skäl att stödja enskilda kommuner eller regioner. Regeringen föreslår därför att medel tillförs för att hjälpa vissa kommuner och regioner att vidta åtgärder för att uppnå en ekonomi i balans och god ekonomisk hushållning. Regeringen avser att inrätta en kommundelagation med detta uppdrag.

Syftet med anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner* är att ekonomiskt stödja kommuner och regioner som ska vidta åtgärder som syftar till att nå en ekonomi i balans och god ekonomisk hushållning. För att enskilda kommuner och regioner ska få ta del av det tillfälliga stödet kommer det att krävas att de uppfyller vissa villkor.

Regeringen föreslår att 250 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 250 000 000 kronor respektive 250 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 750 000 000 kronor 2022–2024.

Tabell 2.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner

Tusental kronor

	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	0			
Nya åtaganden	750 000			
Infriade åtaganden		250 000	250 000	250 000
Utestående åtaganden	750 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	750 000			

Skälen för regeringens förslag: Det behövs ett bemyndigande för att kunna fatta beslut om tillfälligt ekonomiskt stöd som omfattar längre tid än innevarande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2021 för anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 750 000 000 kronor 2022–2024.

Bilaga

Riktade statsbidrag till kommunsektorn

Innehållsförteckning

1	Riktade statsbidrag till kommunsektorn	2

1 Riktade statsbidrag till kommunsektorn

Tabell 1.1 Riktade statsbidrag till kommunsektorn

Miljoner kronor

Nr	Bidrag	Dep.	UO	Anslag	Beslutad nivå 2019	Utfall till kommunsektorn 2019	Beslutad nivå 2020	Typ av bidrag	Slutår enligt gällande beslut
1	Regionalt utvecklingsansvar	Fi	1	5:1	95	95	98	Kostnadsersättning	-
2	Förtidsröstning EP-valet 2019	Ku	1	6:1	195	195		Kostnadsersättning	2019
3	Förstärkt skydd för valhemligheten	Ku	1	6:1	17	17		Kostnadsersättning	2019
4	Verksamhet som värnar demokratin	Ku	1	6:1	12	1	0	Riktat statsbidrag (även till org.)	2025
5	Förvaltningsområden för finska, meänkieli och samiska	Ku	1	7:1	90	86	92	Riktat statsbidrag	-
6	Utvecklingsarbete avseende romers rättigheter och livsvillkor	Ku	1	7:2	4	4		Riktat statsbidrag	2019
7	Jordskred och naturolyckor	Ju	6	2:2	130	130	75	Riktat statsbidrag	-
8	Räddningstjänst	Ju	6	2:3	191	174	28	Kostnadsersättning	-
9	Arbete med krisberedskap	Ju	6	2:4	350	347	359	Riktat statsbidrag	-
10	Stärka arbetet med planering av civilt försvar	Ju	6	2:4	130	130	130	Riktat statsbidrag	-
11	Ledningsplatser, kommunal ledning, räddningscentraler	Ju	6	2:4	70	63	70	Riktat statsbidrag	-
12	Utbildning av räddningstjänstpersonal	Ju	6	2:6	18	13	35	Kostnadsersättning	-
13	Lokala säkerhetsnämnder	M	6	3:1	2	2	2	Kostnadsersättning	-
14	Placering av ensamkommande barn	Ju	8	1:2	2 074	564	640	Kostnadsersättning	-
15	Sjukvård till asylsökande	Ju	8	1:2	869	1 020	866	Kostnadsersättning ¹	-
16	Asylsökandes skolgång	Ju	8	1:2	595	990	875	Kostnadsersättning	-
17	Övriga ersättningar ensamkommande barn	Ju	8	1:2	222	612	175	Kostnadsersättning	-
18	Tillfälligt stöd till kommuner för ensamkommande unga asylsökande m.fl.	Ju	8	1:9	195	195		Riktat statsbidrag	2019
19	Specialistkompetenskurser	S	9	1:1	26	2	26	Riktat statsbidrag (även till mynd.)	-
20	Tandvårdsförmåner	S	9	1:4	6 772	1 850	7 061	Kostnadsersättning (även till ftg.)	-
21	Tandvårdsförmåner - kompetenscentrum	S	9	1:4	9	8	9	Riktat statsbidrag (även till org.)	-

Nr	Bidrag	Dep.	UO	Anslag	Beslutad nivå 2019	Utfall till kommunsektorn 2019	Beslutad nivå 2020	Typ av bidrag	Slutår enligt gällande beslut
22	Läkemedelsförmånerna	S	9	1:5	28 419	28 409	30 039	Kostnadsersättning (även till mynd.)	-
23	Personalsatsning inom hälso- och sjukvård	S	9	1:6	2 000	1 982	2 000	Riktat statsbidrag (även till org. och mynd.)	2021
24	Primärvårdssatsning	S	9	1:6	1 500	1 406	3 000	Riktat statsbidrag	-
25	Förbättring av kvinnors hälsa och förlossningsvården	S	9	1:6	1 400	1 328	1 000	Riktat statsbidrag (även till org.)	2022
26	Professionssatsningen	S	9	1:6	1 000	954	869	Riktat statsbidrag (även till org. och mynd.)	-
27	Patientmiljard	S	9	1:6	1 000	976		Riktat statsbidrag	2019
28	Satsning på specialistsjuksköterskor	S	9	1:6	400	400	500	Riktat statsbidrag	-
29	Kortare väntetider i cancervården	S	9	1:6	358	358	336	Riktat statsbidrag (även till org.)	-
30	Livmoderhalscancer-screening	S	9	1:6	141	141		Kostnadsersättning ²	2019
31	Förbättrad barnhälsovård	S	9	1:6	137	122	137	Riktat statsbidrag (även till mynd.)	2020
32	Förstärkt primärvård för kvinnors hälsa	S	9	1:6	130	120		Riktat statsbidrag (även till org. och mynd.)	2019
33	Nya standardiserade vårdförlopp	S	9	1:6	100	90	300	Riktat statsbidrag (även till org. och mynd.)	-
34	Barncancercentrum	S	9	1:6	60	60	80	Riktat statsbidrag	-
35	Regionala cancercentrum	S	9	1:6	48	48	48	Riktat statsbidrag	-
36	Hälso- och sjukvårdens arbete med civilt försvar	S	9	1:6	40	30	40	Riktat statsbidrag (även till mynd.)	-
37	Övriga insatser på cancerområdet	S	9	1:6	19	19	22	Riktat statsbidrag (även till org.)	-
38	Nationell struktur sällsynta diagnoser	S	9	1:6	10	6	10	Riktat statsbidrag (även till org.)	-
39	Rett Center i Region Jämtland	S	9	1:6	9	9	9	Riktat statsbidrag	-
40	Projekt om samordnad utveckling för god och nära vård i glesbygdsperspektiv	S	9	1:6	6	6	12	Riktat statsbidrag	2021
41	Kunskapsnätverk för att främja samers hälsa	S	9	1:6	1	1		Riktat statsbidrag ³	2019
42	Statsbidrag till följd av covid-19	S	9	1:6			10 000	Riktat statsbidrag	2020

Nr	Bidrag	Dep.	UO	Anslag	Beslutad nivå 2019	Utfall till kommunsektorn 2019	Beslutad nivå 2020	Typ av bidrag	Slutår enligt gällande beslut
43	Statsbidrag för ökad provtagning, smittspårning och utbrottshantering till följd av covid-19	S	9	1:6			6 800	Riktat statsbidrag	2021
44	Förstärkt stöd till personal inom hälso- och sjukvård	S	9	1:6			350	Riktat statsbidrag	2020
45	Ökade kostnader pga. bemanning	S	9	1:6			210	Riktat statsbidrag	2022
46	Karriärtjänster för specialistsjuksköterskor	S	9	1:6			100	Riktat statsbidrag	-
47	Utvecklingsprojekt för tidig upptäckt av cancer	S	9	1:6			5	Riktat statsbidrag	2021
48	Sjukvård i internationella förhållanden	S	9	1:7	519	214	498	Kostnadsersättning (även till privatpersoner och andra länder)	-
49	Förbättrad psykisk hälsa	S	9	1:8	1 624	1 604	1 566	Riktat statsbidrag (även till org.)	-
50	Förbättringar för barns och ungas psykiska hälsa	S	9	1:8	100	100	100	Riktat statsbidrag	2020
51	Motverka psykisk ohälsa hos asylsökande och nyanlända barn och unga	S	9	1:8	50	30	50	Riktat statsbidrag	-
52	Motverka psykisk ohälsa hos asylsökande och nyanlända	S	9	1:8	40	4	40	Riktat statsbidrag (även till org.)	2020
53	Utvecklingsarbete i primärvården vid ohälsosamma levnadsvanor	S	9	1:8	20	15	20	Riktat statsbidrag (även till mynd.)	2020
54	Kunskapshöjande insatser för att minska stigma	S	9	1:8	6	0	31	Riktat statsbidrag (även till mynd.)	2021
55	System för internetförmädlad kognitiv beteendeterapi	S	9	1:8	5	5	5	Riktat statsbidrag	2020
56	Kunskapsnätverk för att främja samers hälsa	S	9	1:8	2	2		Riktat statsbidrag ⁴	2019
57	Tortyrskador	S	9	1:8	0,4	0,4	1	Riktat statsbidrag	2022
58	Utveckla och stärka kontaktmöjligheterna till följd av spridningen av covid-19	S	9	1:8			24	Riktat statsbidrag	2020
59	Telefon- och webbaserade stödinsatser	S	9	1:8			10	Riktat statsbidrag	-
60	Kostnadsökningar traumavård	S	9	1:8			1	Riktat statsbidrag	2020
61	Kömiljarden	S	9	1:11	1 620	1 610	2 900	Riktat statsbidrag (även till org. och mynd.)	-

Nr	Bidrag	Dep.	UO	Anslag	Beslutad nivå 2019	Utfall till kommunsektorn 2019	Beslutad nivå 2020	Typ av bidrag	Slutår enligt gällande beslut
62	Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel	S	9	2:5	35	9	15	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.)	-
63	Stödlinjer inom alkohol, tobak och spel	S	9	2:5	15	15	5	Riktat statsbidrag	-
64	Ansökan om medel för att utveckla det dopningsförebyggande arbetet i Sverige	S	9	2:5	3	3		Riktat statsbidrag	2019
65	Habiliteringsersättning för daglig verksamhet	S	9	4:2	350	200	350	Riktat statsbidrag	-
66	Personligt ombud	S	9	4:2	100	100	130	Riktat statsbidrag	-
67	Rådgivning och annat stöd i LSS	S	9	4:2	95	95	95	Riktat statsbidrag	-
68	Tolktjänst till förtroendevalda	S	9	4:2	74	74	74	Riktat statsbidrag	-
69	Elektronisk kommunikation	S	9	4:2	20	20	20	Riktat statsbidrag	-
70	Investeringsstöd till byggande av äldreboende	S	9	4:5	696	452	495	Riktat statsbidrag (även till ftg.)	-
71	Kompetenslyft i äldreomsorgen	S	9	4:5			462	Riktat statsbidrag ⁵	2020
72	Förstärkt stöd till personal inom omsorgen	S	9	4:5			150	Riktat statsbidrag	2020
73	Ökad bemanning m.m. i den sociala barn- och ungdomsvården	S	9	4:7	210	210		Riktat statsbidrag	2019
74	Sommarlovsaktiviteter	S	9	4:7	199	199		Riktat statsbidrag	2019
75	Utökad satsning på bemanning i den sociala barn- och ungdomsvården	S	9	4:7	150	140	150	Riktat statsbidrag	2020
76	Satsning på den sociala barn- och ungdomsvården vid sidan av bemanning	S	9	4:7	100	93	100	Riktat statsbidrag	2020
77	Motverka våld mot kvinnor och barn	S	9	4:7	70	64	70	Riktat statsbidrag	-
78	Motverka akut hemlöshet	S	9	4:7	25	25	25	Riktat statsbidrag	2021
79	Stöd till forskningsprojekt, Västra Götalandsregionen	S	9	6:2	12	12	11	Riktat statsbidrag	2021
80	Stöd till forskningsprojekt, Göteborgsregionens kommunalförbund	S	9	6:2	2	2	2	Riktat statsbidrag	2020
81	Stöd till forskningsprojekt, Östergötland	S	9	6:2	2	2		Riktat statsbidrag	2019
82	Stöd till yngre forskare	S	9	6:2	1	1	2	Riktat statsbidrag	2021
83	Stöd till forskningsprojekt, Region Dalarna	S	9	6:2	1	1	2	Riktat statsbidrag	2022

Nr	Bidrag	Dep.	UO	Anslag	Beslutad nivå 2019	Utfall till kommunsektorn 2019	Beslutad nivå 2020	Typ av bidrag	Slutår enligt gällande beslut
84	Stöd till forskningsprojekt, Region Västmanland	S	9	6:2	1	1	1	Riktat statsbidrag	2020
85	Kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess	S	10	1:6	1 326	1 254	944	Riktat statsbidrag	-
86	Försäkringsmedicinska utredningar	S	10	1:6	250	158	250	Riktat statsbidrag	-
87	Flyktingguider	A	13	1:1	66	66	66	Kostnadsersättning	-
88	Schablonersättning	A	13	1:2	6 802	6 309	4 158	Kostnadsersättning	-
89	Ersättning för ensamkommande barn	A	13	1:2	4 741	4 241	2 919	Kostnadsersättning	-
90	Ersättning för stöd och service och hälso- och sjukvård	A	13	1:2	690	573	610	Kostnadsersättning	-
91	Ersättning för ekonomiskt bistånd	A	13	1:2	270	211	225	Kostnadsersättning	-
92	Ersättning för vissa särskilda kostnader	A	13	1:2	200	200	230	Kostnadsersättning	-
93	Ersättning för initialt ekonomiskt bistånd	A	13	1:2	150	114	79	Kostnadsersättning	-
94	Grundersättning	A	13	1:2	67	67		Kostnadsersättning	2019
95	Ersättning för beredskap och kapacitet i kommuner	A	13	1:2	60	60	70	Riktat statsbidrag	-
96	Hyreskostnader	A	13	1:2	41	42	56	Kostnadsersättning	-
97	Bidrag till kommuner med högt flyktingmottagande	A	13	1:2			80	Riktat statsbidrag	2020
98	Öka kunskapen om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation	A	13	2:2	2	3	3	Riktat statsbidrag	-
99	Utvecklingsmedel för att kvalitetsutveckla arbetet mot våld i nära relationer inklusive hedersrelaterat våld och förtryck	A	13	3:1	50	50	44	Riktat statsbidrag	2020
100	Stärka jämställdhetsarbetet på lokal och regional nivå 2018–2020	A	13	3:1	25	25	28	Riktat statsbidrag (även till org.)	2020
101	Våldsförebyggande arbete i skolan	A	13	3:1	7	7		Riktat statsbidrag (även till org.)	2019
102	Socioekonomiskt eftersatta områden	A	13	4:1	415	414	415	Riktat statsbidrag	-
103	Minska och motverka segregation	A	13	4:1	6	6	85	Riktat statsbidrag (även till org.)	2023
104	Sommarjobb m.m. till vissa ungdomar	A	14	1:3			280	Riktat statsbidrag	2020

Nr	Bidrag	Dep.	UO	Anslag	Beslutad nivå 2019	Utfall till kommunsektorn 2019	Beslutad nivå 2020	Typ av bidrag	Slutår enligt gällande beslut
105	Främjande av lokala överenskommelser om viss samverkan om unga och nyanlända	A	14	1:3			52	Riktat statsbidrag	2020
106	Fler lärarasistenter	U	16	1:5	475	161	500	Riktat statsbidrag	-
107	Hjälp med läxor eller annat skolarbete utanför ordinarie undervisningstid	U	16	1:5	389	362	389	Riktat statsbidrag (även till org.) ⁶	-
108	Gymnasial lärlingsutbildning	U	16	1:5	382	100	482	Riktat statsbidrag (även till arbetsgivare)	-
109	Personalförstärkning och fortbildning när det gäller specialpedagogiska insatser samt speciallärarutbildning inom Lärarlyftet II	U	16	1:5	344	344	376	Riktat statsbidrag	-
110	Undervisning under skollov	U	16	1:5	206	82	143	Riktat statsbidrag	-
111	Läsflyftet	U	16	1:5	151	151	75	Riktat statsbidrag	2021
112	Personalförstärkning inom elevhälsan	U	16	1:5	150	150	150	Riktat statsbidrag	-
113	Vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år	U	16	1:5	119	43	69	Riktat statsbidrag	-
114	Bättre språkutveckling i förskolan	U	16	1:5	100	86	125	Riktat statsbidrag	-
115	Behörighetsgivande utbildning för yrkeslärare	U	16	1:5	66	66	60	Riktat statsbidrag	2023
116	Fortbildning i specialpedagogik för lärare	U	16	1:5	59	59	83	Riktat statsbidrag	2023
117	Extra statsbidrag till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare i förskoleklasser och grundskolor i utanförskapsområden	U	16	1:5	42	22	26	Riktat statsbidrag	2020
118	Entreprenörskap i skolan	U	16	1:5	40	40	30	Riktat statsbidrag (även till org.) ⁷	-
119	Insatser inom ramen för samverkan för bästa skola och för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända	U	16	1:5	34	22	17	Riktat statsbidrag	2020
120	Personalförstärkning i skolbibliotek	U	16	1:5	30	29		Riktat statsbidrag	2019
121	Fortbildning yrkeslärare	U	16	1:5	12	9		Riktat statsbidrag	2019
122	Säkerhetskajande åtgärder i skolor	U	16	1:5	4	0,4	4	Riktat statsbidrag	2020
123	Maxtaxa inom förskolan och fritidshemmet samt kvalitetssäkrande åtgärder	U	16	1:7	2 788	2 788	2 596	Riktat statsbidrag	-

Nr	Bidrag	Dep.	UO	Anslag	Beslutad nivå 2019	Utfall till kommunsektorn 2019	Beslutad nivå 2020	Typ av bidrag	Slutår enligt gällande beslut
124	Mindre barngrupper i förskolan	U	16	1:7	1 228	1 228	1 228	Riktat statsbidrag	-
125	Fritidshemssatsningen	U	16	1:7	502	502		Riktat statsbidrag	2019
126	Omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds	U	16	1:7	78	70	79	Riktat statsbidrag	-
127	Verksamhetsstöd till vissa utbildningar	U	16	1:8	107	107	110	Riktat statsbidrag ⁸	-
128	Verksamhetsstöd till vissa utbildningar	U	16	1:8	50	50	50	Riktat statsbidrag ⁹	-
129	Verksamhetsstöd till vissa utbildningar	U	16	1:8	28	28	29	Riktat statsbidrag ¹⁰	-
130	Fortbildning av lärare avseende svenska som andraspråk och kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare	U	16	1:10	195	52	195	Riktat statsbidrag	-
131	Fortbildning av lärare samt fritidspedagoger och motsvarande - Lärarlyftet II	U	16	1:10	90	14	103	Riktat statsbidrag	2025
132	Statsbidrag för lågstadiet i grundskolan och motsvarande skolformer samt viss annan utbildning (lågstadiesatsningen)	U	16	1:11	1 971	1 971	986	Riktat statsbidrag	2020
133	Regional yrkesinriktad vuxenutbildning	U	16	1:13	2 512	2 005	3 000	Riktat statsbidrag	-
134	Utbildning som kombineras med traineejobb	U	16	1:13	152	152	50	Riktat statsbidrag	2020
135	Lärcentra	U	16	1:13	50	50	50	Riktat statsbidrag	-
136	Höjda löner till lärare och förskollärare	U	16	1:14	3 000	2 724	3 000	Riktat statsbidrag	-
137	Statsbidrag till skolhuvudmän som inrättat karriärsteg för lärare	U	16	1:14	1 442	1 267	1 647	Riktat statsbidrag	-
138	Särskilda insatser på skolområdet	U	16	1:15	163	163	163	Riktat statsbidrag	-
139	Stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	U	16	1:16	3 500	3 465	4 886	Riktat statsbidrag	-
140	Deltagande i EU-programmen Atlas och Erasmus+ inom skolområdet	U	16	4:1	23	18	15	Riktat statsbidrag ¹¹	-
141	Förstärkning av biblioteksverksamhet i hela landet	Ku	17	1:2	225	225	225	Riktat statsbidrag	2020
142	Kommunala musik- och kulturskolan	Ku	17	1:2	97	50	100	Riktat statsbidrag ¹²	2022
143	Skapande skola	Ku	17	1:3	187	180	176	Riktat statsbidrag	-
144	Vissa icke-statliga kulturlokaler	Ku	17	1:5	10	10	10	Riktat statsbidrag	-
145	Kultursamverkansmodellen	Ku	17	1:6	1 441	1 441	1 464	Riktat statsbidrag	-

Nr	Bidrag	Dep.	UO	Anslag	Beslutad nivå 2019	Utfall till kommunsektorn 2019	Beslutad nivå 2020	Typ av bidrag	Slutår enligt gällande beslut
146	Kultursamverkansmodellen, musikverksamhet inom scenkonst	Ku	17	1:6	50	50	50	Riktat statsbidrag	2020
147	Kultursamverkansmodellen, allmän förstärkning	Ku	17	1:6	30	30	30	Riktat statsbidrag	2020
148	Kultursamverkansmodellen, biblioteksverksamhet i hela landet	Ku	17	1:6	25	24	25	Riktat statsbidrag	2020
149	Kultursamverkansmodellen, läslov	Ku	17	1:6	5	5	5	Riktat statsbidrag	2020
150	Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	Ku	17	3:1	24	24	24	Riktat statsbidrag	-
151	Bidrag till vissa museer/Rörelsernas museum	Ku	17	8:3	5	5	5	Riktat statsbidrag	-
152	Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	Fi	18	1:2	95	3	25	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.)	-
153	Kommunala hyresgarantier	Fi	18	1:8	43	1	40	Riktat statsbidrag	-
154	Satsningar av regionala aktörer inom ramen för olika program där kommuner och regioner kan vara stödmottagare	N	19	1:1	1 575	661	1 601	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.)	-
155	Statsbidrag till socioekonomiskt eftersatta kommuner	N	19	1:1	75	72	75	Riktat statsbidrag	2027
156	Hållbar regional tillväxt och näringslivsutveckling i Gotlands län	N	19	1:1	0	34	0	Riktat statsbidrag ¹³	2020
157	Satsningar av regionala aktörer inom ramen för olika program där kommuner och regioner kan vara stödmottagare	N	19	1:3	1 421	355	1 527	Riktat statsbidrag	-
158	Strandstädning i kustkommuner	M	20	1:1	17	16	17	Riktat statsbidrag	2020
159	Åtgärder för värdefull natur	M	20	1:3	24	0	0	Riktat statsbidrag ¹⁴	-
160	Åtgärder för värdefull natur, biosfärområden	M	20	1:3	4	2	4	Riktat statsbidrag	-
161	Åtgärder för värdefull natur, naturrum	M	20	1:3	3	4	39	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.)	-
162	Stöd för restaurering av våtmarker	M	20	1:3	0	0	18	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.) ¹⁵	2020
163	Avhjälpan av föroreningsskador	M	20	1:4	524	0	489	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.) ¹⁶	-
164	Avhjälpan av föroreningsskador för bostadsbyggande	M	20	1:4	157	0	136	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.) ¹⁷	-
165	Klimatanpassning	M	20	1:10	72	2	0	Riktat statsbidrag	2021

Nr	Bidrag	Dep.	UO	Anslag	Beslutad nivå 2019	Utfall till kommunsektorn 2019	Beslutad nivå 2020	Typ av bidrag	Slutår enligt gällande beslut
166	Åtgärder för havs- och vattenmiljöer, LOVA	M	20	1:11	200	73	230	Riktat statsbidrag	-
167	Åtgärder för havs- och vattenmiljöer, kalkning	M	20	1:11	165	138	165	Riktat statsbidrag	-
168	Avancerad avloppsrening läkemedel	M	20	1:11	112	0	170	Riktat statsbidrag ¹⁸	2020
169	Arbete enligt förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön	M	20	1:11	75	1	21	Riktat och generellt bidrag	-
170	Åtgärder mot övergödning, mikroplaster och sjöfartens miljöpåverkan	M	20	1:11	28	2		Riktat statsbidrag	2019
171	Stöd till fiskevården	M	20	1:11	17	2	29	Riktat och generellt bidrag	-
172	Skydd av värdefulla naturområden	M	20	1:14	10	10	10	Riktat statsbidrag	-
173	Lokala klimatinvesteringar	M	20	1:16	1 508	80	1 995	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.)	2023
174	Elbusspremie	M	20	1:17	80	77	100	Riktat statsbidrag (även till mynd. och ftg.)	2023
175	Investeringsstöd för gröna städer	Fi	20	1:18	33	32	50	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.)	2022
176	Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	M	20	1:20			22	Riktat statsbidrag	-
177	Insatser för energi- och klimatrådgivning	I	21	1:2	119	85	129	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.)	2020
178	Insatser kopplade till nationellt nätverk för vindbruk	I	21	1:3	14	5	14	Riktat statsbidrag	-
179	Energiforskning, utlysningar där kommuner kan vara stödmottagare	I	21	1:4	1 322	6	1 300	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.)	-
180	Stöd till solceller och energilagring, där kommuner kan vara stödmottagare	I	21	1:7	855	17	1 060	Riktat statsbidrag (även till org., ftg. och privatpersoner)	2020
181	Kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	I	21	1:10	40	20	40	Riktat statsbidrag	2020
182	Stadsmiljöavtal	I	22	1:1	996	575	996	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.)	2029
183	Väginvesteringar	I	22	1:1	834	223	832	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.)	-
184	Investeringar i regional plan	I	22	1:1	791	507	990	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.)	-

Nr	Bidrag	Dep.	UO	Anslag	Beslutad nivå 2019	Utfall till kommunsektorn 2019	Beslutad nivå 2020	Typ av bidrag	Slutår enligt gällande beslut
185	Trimning och effektivisering av väg- och järnvägsinfrastruktur samt miljöinvesteringar	I	22	1:1	207	3	98	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.)	-
186	Fordonsstöd m.m.	I	22	1:1	202	0	0	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.)	-
187	Bidrag till Inlandsbanan AB	I	22	1:1	141	145	150	Kostnadsersättning	-
188	Åtgärder mot fordonsmålvakter	I	22	1:1	25	13	25	Riktat statsbidrag	2020
189	Ersättning till kommuner för drift av ickestatliga flygplatser	I	22	1:6	162	133	69	Kostnadsersättning	-
190	Beredskapsflygplatser	I	22	1:6	10	3	10	Kostnadsersättning	-
191	Trafikavtal	I	22	1:7	462	161	552	Riktat statsbidrag	-
192	Trängselskatt Stockholm	I	22	1:11	703	669	963	Riktat statsbidrag	-
193	Regionala bredbandskoordinatorer	I	22	2:5	21	18	21	Riktat statsbidrag	2020
194	Natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen/Ädellövsskogsbruk	N	23	1:2	20	1	12	Riktat statsbidrag	-
195	EU:s stöd till skolmjölk	N	23	1:11	89	142	91	Riktat statsbidrag	-
196	Kommuner i glesbygd	N	23	1:17	70	90	70	Riktat statsbidrag ¹⁹	2020
197	Utllysningar från Vinnova inom ramen för olika program där kommuner och regioner kan vara stödmottagare	N	24	1:2	3 140	193	2 485	Riktat statsbidrag (även till org. och ftg.)	-
Summa					109 201	87 064	123 907		

Anm.: I tabellen redovisas de riktade statsbidrag till kommuner och regioner, inkl. kommunfinansierad verksamhet (till t.ex. enskilda huvudmän inom skolan), som fanns 2019 samt de bidrag som beslutats för 2020. Informationen redovisas baserat på gällande beslut när denna proposition beslutas. I tabellen görs skillnad på riktade statsbidrag som är avsedda att stimulera utveckling inom ett visst område och kostnadsersättningar som är en statlig ersättning för något kommuner eller regioner är skyldiga att utföra. Beslutad nivå 2019/20 visar totalbeloppet för bidraget, dvs. inklusive eventuella medel till utbetalande myndighet eller andra mottagare. Det innebär att delar av de avsatta medlen kan ha gått till organisationer, företag eller utbetalande myndighet utan att det redovisas i denna tabell. Det redovisade utfallet visar hur mycket av de avsatta medlen som gått till kommuner och regioner eller kommunfinansierad verksamhet, t.ex. enskilda huvudmän inom skolan. För att kunna redovisa på den detaljeringsnivå som görs i denna bilaga bygger redovisningen på uppgifter från utbetalande myndigheter, summor kan därför skilja sig från redovisningar i andra delar av denna proposition som bygger på t.ex. nationalräkenskaper och uppgifter från Ekonomistyrningsverket. Dessutom kan avrundningar innebära att beloppen avviker från belopp i andra delar av denna proposition.

¹Bidraget består av två delar, där en del är ett riktat statsbidrag och den andra delen en kostnadsersättning.

²Ingår fr.o.m. 2020 i det generella statsbidraget.

³Bidrag kan även komma att betalas ut för 2020 och senare år.

⁴Bidrag kan även komma att betalas ut för 2020 och senare år.

⁵Beslut efter förslag i propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Stöd till hälso- och sjukvården, utbildningsinsatser och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:167, bet. 2019/20:FiU60, rskr. 2019/20:293–299).

⁶Enligt det finansiella villkoret för 2019 var 25 miljoner kronor specifikt avsatta för ideella läxhjälporganisationer.

⁷Finansieringen för detta bidrag kommer från både utgiftsområde 16 och 24.

⁸Posten avser del av anslaget 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet m.m. under utgiftsområde 16 (se utg.omr. 16 avsnitt 10.1.8).

⁹Posten avser del av anslaget 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet m.m. under utgiftsområde 16 (se utg.omr. 16 avsnitt 10.1.8).

¹⁰Posten avser del av anslaget 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet m.m. under utgiftsområde 16 (se utg.omr. 16 avsnitt 10.1.8).

¹¹Beslut för detta bidrag fattas endast på anslagsnivå. Nivån för 2019 anger därför myndighetens beslutade fördelning och nivån för 2020 är preliminär.

¹²I bidragsomgången hösten 2019 fördelades 50 miljoner kronor, vilket var en effekt av att bidraget avskaffades efter förslag i budgetpropositionen för 2019. Bidraget återinfördes dock efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2019.

¹³Beslut för utbetalningar 2019 fattades tidigare år och insatsen avslutas 2020.

¹⁴Naturvårdsverket betalar inte ut bidrag direkt till kommuner utan till länsstyrelser.

¹⁵Naturvårdsverket betalar inte ut bidrag direkt till kommuner utan till länsstyrelser.

¹⁶Naturvårdsverket betalar inte ut bidrag direkt till kommuner utan till länsstyrelser, som därefter kan fördelas vidare till kommuner. I årets kartläggning har sådana bidrag som först går till länsstyrelser och som därefter fördelas vidare till kommuner utelämnats. Därav utfall 0.

¹⁷Naturvårdsverket betalar inte ut bidrag direkt till kommuner utan till länsstyrelser, som därefter kan fördelas vidare till kommuner. I årets kartläggning har sådana bidrag som först går till länsstyrelser och som därefter fördelas vidare till kommuner utelämnats. Därav utfall 0.

¹⁸År 2019 har bidrag endast utbetalats till kommunala bolag.

¹⁹Regeringen beslutade den 29 augusti 2019 om ytterligare 20 miljoner kronor för 2019.

Utgiftsområde 26

Statsskuldsräntor m.m.

Utgiftsområde 26 – Statsskuldräntor m.m.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.	4
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	4
2.2	Utgiftsutveckling.....	4
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	5
2.4	Resultatredovisning.....	5
2.4.1	Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning.....	5
2.5	Budgetförslag.....	6
2.5.1	1:1 Räntor på statsskulden	6
2.5.2	1:2 Oförutsedda utgifter	10
2.5.3	1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter	11

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2021 inom utgiftsområde 26
Statsskuldräntor m.m. enligt tabell 1.1

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1 Räntor på statsskulden	10 000
1:2 Oförutsedda utgifter	10 000
1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter	145 200
Summa anslag under utgiftsområdet	165 200

2 Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m. omfattar räntor på statsskulden, oförutsedda utgifter och Riksgäldskontorets provisionsutgifter i samband med upplåning och skuldförvaltning. Utgiftsområdet omfattas inte av utgiftstaket för staten.

2.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna inom utgiftsområdet förväntas bli 9,5 miljarder kronor lägre 2020 jämfört med de anslag som anvisades i statens budget. Nedrevideringen i förhållande till ursprungligt anvisade medel är en följd av lägre beräknade utgifter för statsskuldräntor. Även ramförändringarna för utgiftsområdet 2021–2023 förklaras av utvecklingen på detta anslag.

Kostnaderna för statsskulden påverkas i första hand av skuldens storlek och räntenivåerna vid de tidpunkter som skuldinstrumenten ges ut. En del av statsskulden är exponerad mot utländsk valuta, varför valutakursrörelser också påverkar kostnaderna. För realskulden påverkas kostnaderna på motsvarande sätt av hur konsumentprisindex utvecklas.

Därutöver kan Riksgäldskontorets upplåningsstrategi och upplåningsteknik få stora effekter enskilda år, vilket kan medföra att de sammantagna utgifterna varierar kraftigt över tid, eftersom statsskuldräntorna redovisas kassamässigt. I en kostnadsmässig redovisning, där in- och utbetalningar periodiseras över lånens löptider, är variationen betydligt mindre.

Den lägre utgiftsnivån för statsskuldräntor 2020 beror i första hand på att Riksgäldskontoret emitterar en större volym av obligationer till s.k. överkurs. Statsobligationer som introducerades när räntenivån var högre har en årlig kupongränta som överstiger nuvarande marknadsräntor. Som kompensation för den högre kupongräntan betalar köparna av obligationerna ett högre pris (överkurs) i emissionerna. Det gör att räntebetalningarna minskar initialt och att staten i stället betalar en högre årlig kupong under obligationernas återstående löptid. Överkurser minskar utgifterna för 2020 med 12,0 miljarder kronor. De större inbetalningarna till staten medför lägre sammantagna utgifter för statsskuldräntor 2020, trots att statens lånebehov reviderats upp kraftigt under året. Även i kostnadstermer beräknas statsskuldräntorna sammantaget vara något lägre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2020.

För 2021 beräknas det sammantaget inte uppstå några utgifter för statsskuldräntor. I likhet med 2020 beräknas betydande kassamässiga effekter uppstå till följd av överkurser vid nyemissioner. Samtidigt beräknas utbetalningarna för räntor på lån 2021 vara avsevärt lägre än 2020. Det beror främst på att det under 2020 kommer att genomföras en stor betalning av upplupen inflationskompensation för en realobligation och att en statsobligation med en hög kupongränta förfaller till betalning under året. Kursförluster under 2020 utgör ytterligare en förklaring till att 2021 års utgifter för statsskuldräntor beräknas bli betydligt lägre än det föregående året. De beräknade utgifterna för statsskuldräntor redovisas närmare i tabell 2.5.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
1:1 Räntor på statsskulden	22 126	29 500	20 000	10	6 500	7 000
1:2 Oförutsedda utgifter		10	2	10	10	10
1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter	48	145	142	145	145	145
Totalt för utgiftsområde 26	22 174	29 655	20 144	165	6 655	7 155

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

I denna proposition föreslås att utgiftsområdet 2021 minskas med 29,5 miljarder kronor, jämfört med vad som anvisades för 2020, till 165 miljoner kronor. Utgifterna under utgiftsområdet beräknas 2022 uppgå till 6,7 miljarder kronor, vilket är lägre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2020. Utgifterna under utgiftsområdet beräknas 2023 uppgå till 7,2 miljarder kronor.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	29 655	29 655	29 655
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21			
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	-29 490	-23 000	-22 500
Ny utgiftsram	165	6 655	7 155

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för statsskuld förvaltningen är att skulden ska förvaltas så att kostnaden för den långsiktigt minimeras, samtidigt som risken i förvaltningen beaktas. Förvaltningen ska ske inom ramen för de krav som penningpolitiken ställer (5 kap. 5 § budgetlagen [2011:203]).

2.4 Resultatredovisning

2.4.1 Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning

Vartannat år lämnar regeringen en skrivelse till riksdagen med en utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning. Åren däremellan redovisar regeringen sin preliminära syn på den genomförda statsskuld förvaltningen i budgetpropositionen. I april 2020 överlämnade regeringen skrivelsen Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 2015–2019 (skr. 2019/20:104) till riksdagen.

2.5 Budgetförslag

2.5.1 1:1 Räntor på statsskulden

Tabell 2.3 Anslagsutveckling 1:1 Räntor på statsskulden

Tusental kronor

2019	Utfall	22 126 309	Anslagssparande	2 837 749
2020	Anslag	29 500 000 ¹	Utgiftsprognos	20 000 000
2021	Förslag	10 000		
2022	Beräknat	6 500 000		
2023	Beräknat	7 000 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för räntor på statsskulden.

Faktorer som påverkar utgifterna

Ränteutgifterna påverkas av storleken på statsskulden, svenska och utländska räntenivåer samt den svenska kronans växelkurs mot andra valutor. Även Riksgäldskontorets upplåningsteknik har stor betydelse för utgifterna för räntor på statsskulden.

Statsskulden och statens budgetsaldo

Statsskuldens storlek förändras i takt med statens budgetsaldo och ändrade skulddispositioner m.m. En skulddisposition kan exempelvis bestå av en omvärdering av valutaskulden till aktuella valutakurser.

År 2000 motsvarade statsskulden drygt 50 procent av BNP. Starkare statsfinanser och ekonomisk tillväxt har medfört att statsskuldskvoten beräknas variera mellan 21 och 27 procent under perioden 2019–2023. Statsskuldskvoten beräknas öka 2020, för att därefter successivt avta. Ökningen av statsskulden 2020 jämfört med 2019 är till största del hänförlig till att statens lånebehov beräknas öka kraftigt med anledning av beslutade eller föreslagna åtgärder för att motverka konsekvenserna av spridningen av sjukdomen covid-19, vilka ger upphov till ett negativt budgetsaldo. Från och med år 2021 beräknas dock statsskulden och statsskuldskvoten åter minska, som en följd av att budgetsaldot beräknas bli positivt och att BNP beräknas växa (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 8).

Ränte- och valutakursutveckling

Statsobligationsräntorna i Sverige har sjunkit under 2000-talet. Låga statsobligationsräntor avspeglar normalt förväntningar om att styrräntorna kommer att förbli låga under lång tid framöver. Inflationen har varit låg, vilket bidragit till en expansiv penningpolitik och lägre marknadsräntor. De åtgärder som centralbankerna vidtagit under 2020 i syfte att motverka negativa konsekvenser av spridningen av covid-19 har förstärkt utvecklingen.

Värdet på den svenska kronan påverkar ränteutgifterna för lån i utländsk valuta. En svagare krona ökar ränteutgifterna för lån i utländsk valuta och en starkare krona minskar utgifterna. Dessutom påverkas ränteutgifterna av realiserade valutakursdifferenser, som uppstår när lån i utländska valutor förfaller. Om kronan stärkts sedan lånet togs uppstår en valutavinst, och vice versa. Därutöver påverkas ränteutgifterna av valutakursförändringar mellan andra valutor än kronan.

Tabell 2.4 Urval av räntor och växelkurser 2019–2023, slutkurser

Procent, om inte annat anges

	2020	2021	2022	2023
Statsskuldväxel 6 månaders	-0,2	-0,3	-0,6	-0,6
Statsobligation 5-års	-0,2	-0,1	-0,1	0,2
Statsobligation 10-års	0,1	0,1	0,3	0,4
Tyskland 5-års	-0,3	0,5	0,9	-0,3
USA 6 månaders	0,2	0,2	0,7	0,2
Växelkurs SEK/EUR	10,4	10,4	10,7	10,7
Växelkurs SEK/USD	9,2	8,9	8,7	8,6

Källa: Egna beräkningar.

Som framgår av tabell 2.4 beräknas räntorna fortsatt vara låga. Den svenska kronan beräknas förstärkas något mot den amerikanska dollarn och försvagas mot euron fram till 2023.

Upplåning

Den upplåningsteknik som Riksgäldskontoret väljer kan på kort sikt få betydande effekter på ränteutgifterna, främst genom att utgifterna omfördelas över tid, t.ex. genom över- eller underkurser i samband med emissioner av statsobligationer. Överkurser uppstår om marknadsräntan understiger obligationens kupongränta vid emissionstillfället. Köparen av obligationen är då beredd att betala ett högre pris eftersom detta kompenseras av en högre löpande avkastning fram till det att obligationen förfaller. På motsvarande sätt uppstår underkurser om marknadsräntan överstiger obligationens kupongränta vid emissionstillfället. Kursförluster uppstår när Riksgäldskontoret köper tillbaka obligationer och marknadsräntan vid köptillfället understiger kupongräntan. Valutakursförluster uppstår på instrument i utländsk valuta om värdet på den svenska kronan är lägre vid förfallotidpunkten än då kontraktet ingicks.

Statsskulden kan delas in i lån i svenska kronor respektive i utländsk valuta. För skulden i svenska kronor görs vidare en indelning i nominella och reala låneinstrument.

Närmare två tredjedelar av statsskulden är finansierad med nominella lån i svenska kronor. De två låneinstrument som används är i huvudsak statsobligationer och statsskuldväxlar. Statsskuldväxlar har en löptid som normalt uppgår till högst sex månader. En statsskuldväxel är ett s.k. nollkuponginstrument. Räntan utgörs av skillnaden mellan det belopp som staten erhåller när växeln emitteras och det belopp som staten återbetalar vid förfall. Den korta löptiden på statsskuldväxlar gör att en förändring av räntenivån relativt snabbt påverkar räntekostnaderna.

Statsobligationer har en fast årlig kupongränta, vilket innebär att räntan betalas ut årligen med ett lika stort belopp varje gång. Normalt finns omkring tio olika statsobligationer utfärdade samtidigt, med en löptid på mellan 1 och 15 år. Våren 2009 emitterades dock en 30-årig obligation och våren 2012 en 20-årig obligation. Initalt brukar kupongräntan och marknadsräntan vara ungefär densamma. När marknadsräntan förändras får det till följd att obligationer som senare emitteras inom ramen för samma lån får en överkurs, alternativt en underkurs. När Riksgäldskontoret emitterar obligationer med överkurs uppstår en ränteinkomst och när emitteringen sker till underkurs uppstår en ränteutgift.

Riksgäldskontoret har tidigare även lånat direkt från privatpersoner och mindre investerare genom premieobligationer. I december 2016 beslutade dock myndigheten att tills vidare inte emittera några nya sådana obligationer.

Förenklat uttryckt får den som köper en realobligation en real ränta plus kompensation för inflation. Kuponräntan för realobligationer räknas upp med inflationen, liksom det lånade beloppet som återbetalas på förfalldagen. Det innebär att en stor del av räntan betalas först när lånet förfaller. I likhet med vad som gäller för nominella obligationer uppstår det i samband med detta över- och underkurser, som utöver skillnaden mellan kuponräntan och marknadsräntan även är beroende av inflationen.

På den internationella kapitalmarknaden kan Riksgäldskontoret låna stora belopp på kort tid. Det finns skäl att regelbundet låna i utländsk valuta, även när lånebehovet är litet, eftersom det bidrar till att upprätthålla beredskapen att vid behov låna större belopp.

Riksgäldskontorets styrelse fastställer varje år ett riktmärke som anger hur fördelningen mellan olika valutor ska vara. Riktmärket förändrades 2015 från en procentuell fördelning av exponeringen till en exponering mätt som nominella belopp uttryckta i respektive valuta.

Riksgäldskontoret har på regeringens uppdrag och inom ramen för riktlinjerna för statsskuldens förvaltning den 1 september 2020 emitterat en grön obligation i syfte att främja den svenska marknaden för gröna obligationer. Det som skiljer gröna obligationer från konventionella obligationer är att de omfattas av ett grönt ramverk, som bl.a. styr hur de utgifter som ligger till grund för emissionen väljs ut, följs upp, redovisas och effektrapporteras. Emissionsbeloppet valdes med utgångspunkt i målet för statsskuldspolitiken. Emissionen ska utvärderas, bl.a. avseende dess förenlighet med kravet på en effektiv förvaltning av statsskuden och dess effekter på den övriga obligationsmarknaden.

Statsskuldräntornas utveckling

De utgiftsmässiga statsskuldräntorna för 2019–2023 redovisas närmare i tabell 2.5.

År 2019–2023 beräknas utgifterna för statsskuldräntorna variera mellan 0,0 och 22,1 miljarder kronor. År 2020 beräknas utgifterna till 20,0 miljarder kronor och för år 2021 beräknas sammantaget inga utgifter för statsskuldräntor uppstå. Skillnaden mellan 2020 och 2021 kommenteras i avsnitt 2.2.

År 2019–2022 bidrar överkurser vid nyemission i hög grad till lägre utgifter.

Tabell 2.5 Utgiftsmässiga statsskuldräntor 2019–2023

Miljarder kronor

	2019	2020	2021	2022	2023
Räntor på lån i svenska kronor	22,0	23,5	9,5	14,0	8,5
Räntor på lån i utländsk valuta	-0,3	-0,5	1,0	0,0	0,0
Över-/underkurser vid emission	-8,3	-12,0	-11,0	-9,0	-2,0
Summa räntor	13,4	11,0	-0,5	5,0	6,5
Räntor på in- och utlåning	-1,4	-1,5	-2,0	-0,5	-0,5
Valutakursförluster-/vinster	5,7	2,5	2,0	0,0	0,0
Kursförluster-/vinster	4,5	8,0	0,5	2,0	1,0
Övrigt	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Summa ränteutgifter	22,1	20,0	0,0	6,5	7,0

Källa: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Av tabell 2.6 framgår de kostnadsmässigt redovisade statsskuldräntorna, som bl.a. används vid beräkningen av statens finansiella sparande. Kostnadsmässig redovisning

innebär att räntorna periodiseras över lånens löptid. Redovisningen i tabell 2.6 utgår från posten Summa räntor i tabell 2.5, varefter en kostnadsjusteringspost har lagts till. De realiserade valutakurs- och kursförlusterna, som påverkar ränteutgifterna, beaktas således inte vid beräkningen av de kostnadsmässiga räntorna. Inte heller orealiserade omvärderingar av statsskulden som härrör från ändringar i marknadsräntor eller växelkurser tas upp som kostnader för statsskulden. De kostnadsmässiga statsskuld räntorna har en jämn utveckling över tiden i jämförelse med de utgiftsmässiga statsskuld räntorna.

Tabell 2.6 Kostnadsmässiga statsskuld räntor 2019–2023

Miljarder kronor

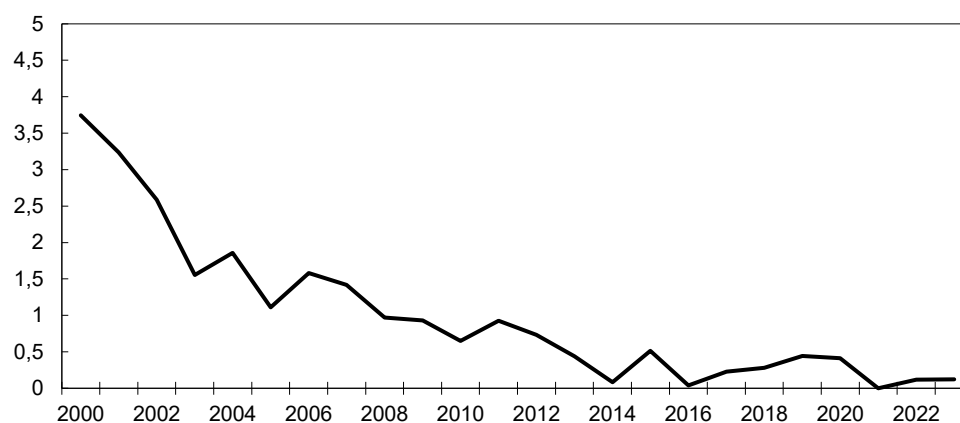
	2019	2020	2021	2022	2023
Summa räntor enligt tabell 2.5	13,4	11,0	-0,5	5,0	6,5
Summa kostnadsjustering	-6,8	-5,5	6,5	-0,5	-1,5
Summa räntekostnader	6,6	5,5	6,0	4,5	5,0

Källa: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Diagram 2.1 visar de utgiftsmässiga statsskuld räntornas utveckling över en längre tidsperiod i förhållande till BNP. Under 2000-talet har lägre statsskuld och ränteläge i kombination med ekonomisk tillväxt bidragit till att statsskuld räntorna kommit att motsvara en mindre del av BNP.

Diagram 2.1 Utgifter för statsskuld räntor 2000–2023, utfall och prognos

Procent av BNP

Källa: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Regeringens överväganden

Regeringen beslutar om den övergripande styrningen av statsskuldens förvaltning i årliga riktlinjebeslut senast den 15 november varje år. Riksgäldskontoret lämnar förslag till riktlinjer som remitteras till Riksbanken. I riktlinjebeslutet fastställs bl.a. skuldens löptid samt fördelningen mellan de tre skuldslagen nominell skuld i svenska kronor, real skuld i svenska kronor och valutaskuld. Inom de ramar som regeringen fastställer har Riksgäldskontoret mandat att fatta beslut om hur statsskulden ska förvaltas. Utgångspunkten för statsskuld förvaltningen är det av riksdagen beslutade målet för statsskuldspolitiken, att kostnaderna för statsskulden långsiktigt minimeras, samtidigt som risker beaktas och att förvaltningen ska ske inom ramen för de krav som penningpolitiken ställer.

Med risker i statsskuld förvaltningen avses i första hand ränteomsättningsrisk, refinansieringsrisk, finansieringsrisk och motpartsrisk. De fyra risktyperna beskrivs

närmare i skrivelsen Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 2015–2019 (skr. 2019/20:104).

Tabell 2.7 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Räntor på statsskulden

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	29 500 000	29 500 000	29 500 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volym			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-29 490 000	-23 000 000	-22 500 000
Förslag/beräknat anslag	10 000	6 500 000	7 000 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för räntor på statsskulden beräknas till 0,0 miljarder kronor för 2021. Regeringen föreslår att 10 miljoner kronor anvisas under anslaget 1:1 *Räntor på statsskulden* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 6,5 miljarder kronor respektive 7,0 miljarder kronor.

2.5.2 1:2 Oförutsedda utgifter

Tabell 2.8 Anslagsutveckling 1:2 Oförutsedda utgifter

Tusental kronor

2019	Utfall	Anslagssparande	10 000	
2020	Anslag	10 000 ¹	Utgiftsprognos	2 125
2021	Förslag	10 000		
2022	Beräknat	10 000		
2023	Beräknat	10 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för oförutsedda utgifter, inklusive utgifter för ersättningar till enskilda för skador av statlig verksamhet enligt en dom som fått laga kraft eller efter uppgörelse samt för utgifter för skador inom landet som uppkommit under tidigare krigsförhållanden. Medel från anslaget tas i anspråk efter beslut av regeringen i varje enskilt fall.

Regeringens överväganden

Tabell 2.9 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:2 Oförutsedda utgifter

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	10 000	10 000	10 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 000	10 000	10 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det även fortsättningsvis behövs ett anslag för oförutsedda utgifter och för vissa speciella ändamål om andra medel inte står till förfogande (jfr prop. 1997/98:1 utg.omr. 26 avsnitt 4). Kammarkollegiet bör därför efter beslut av regeringen även fortsättningsvis få betala ut ersättningar av detta skäl. Regeringen kommer i efterhand redovisa för riksdagen vilka utgifter som täckts genom att medel från anslaget tagits i anspråk. Finansiering av utgifter från anslaget ska ske genom indrag från annat anslag. Användningen av anslaget och beslutade indrag med anledning av detta redovisas i årsredovisningen för staten.

Regeringen föreslår att 10 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Oförutsedda utgifter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 10 000 000 kronor respektive 10 000 000 kronor.

2.5.3 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tusental kronor

2019	Utfall	47 517	Anslagssparande	97 683
2020	Anslag	145 200 ¹	Utgiftsprognos	142 200
2021	Förslag	145 200		
2022	Beräknat	145 200		
2023	Beräknat	145 200		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Riksgäldskontorets provisionskostnader i samband med upplåning och skuldförvaltning.

Provisionsutgifternas utveckling

Riksgäldskontoret betalar företrädesvis ut provisioner till olika marknadsaktörer för att de upprätthåller infrastrukturen i marknaden genom att sälja, marknadsföra och lösa in Riksgäldskontorets produkter.

Samtliga provisionsutgifter i samband med upplåning och skuldförvaltning redovisas utanför utgiftstaket, vilket innebär att de behandlas på samma sätt som ränteutgifterna på statsskulden. Anslaget omfattas också av ett särskilt bemyndigande i budgetlagen (2011:203) som är beloppsmässigt obegränsat för att säkerställa att regeringen alltid ska kunna fullgöra sina åtaganden gentemot långgivarna.

Provisionsutgifterna varierar över tid. Det beror på att volymerna när det gäller upplåning via olika instrument och metoder skiljer sig åt mellan åren. Provisionsutgifterna styrs till största delen av vilka upplåningskanaler som används. Vissa upplåningsinstrument ger inte upphov till rörliga kostnader, medan andra gör det. För de största upplåningsvolymerna är försäljningsprovisionerna fasta. Försäljningsprovisionerna för premieobligationer har haft ett direkt samband med försäljningsvolymerna. Sedan december 2016 emitteras dock tillsvidare inga nya premieobligationer. En upplåning via syndikering, dvs. genom att Riksgäldskontoret anlitar en grupp av banker som genomför försäljningen, leder också till höga provisioner som är beroende av volymen. Avvägningen mellan vilka instrument som ska användas görs av Riksgäldskontoret inom de ramar som regeringen gett genom riktlinjerna för statsskuldens förvaltning. Avvägningen inkluderar alla kostnader som är förknippade med upplåningen, inklusive räntekostnaden och eventuella provisioner. I det avseendet utgör provisionerna en kostnad som alla andra inom upplåningsverksamheten. En annan faktor som påverkat provisionernas storlek är hur väl de externa förvaltarna lyckats med sina uppdrag. Sammantaget beräknas provisionsutgifterna för de lån Riksgäldskontoret hanterat bli 142 miljoner kronor 2020, 85 miljoner kronor 2021, 63 miljoner kronor 2022 samt 63 miljoner kronor 2023.

Regeringens överväganden

Tabell 2.11 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	145 200	145 200	145 200
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	145 200	145 200	145 200

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20: FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen har i budgetlagen ett bemyndigande att besluta att anslaget räntor på statsskulden samt andra utgifter för upplåning och skuldförvaltning får överskridas om det är nödvändigt för att fullgöra statens betalningsåtaganden. Bemyndigandet utnyttjades senast 2009, då utfallet på anslaget uppgick till 212 miljoner kronor, vilket var 52 miljoner kronor högre än vad som anvisats av riksdagen. De relativt höga variationerna mellan olika år, och det faktum att risken är asymmetrisk, dvs. att utgifterna kan avvika mer uppåt än nedåt, beaktas vid beredningen av budgetförslaget.

Regeringen föreslår att 145 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Riksgäldskontorets provisionsutgifter* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 145 200 000 kronor respektive 145 200 000 kronor.

Utgiftsområde 27

Avgiften till Europeiska unionen

Utgiftsområde 27 – Avgiften till Europeiska unionen

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen.....	4
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	4
2.2	Utgiftsutveckling.....	5
2.2.1	Risker för annan utgiftsutveckling.....	6
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	6
2.4	Resultatredovisning.....	6
2.5	Analys och slutsatser	7
2.6	Politikens inriktning	7
2.7	Budgetförslag.....	9
	1:1 Avgiften till Europeiska unionen.....	9

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 2021 ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2021 (avsnitt 2.7.1).
2. Riksdagen anvisar ett anslag för budgetåret 2021 under utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1 Avgiften till Europeiska unionen	45 037 439
Summa anslag under utgiftsområdet	45 037 439

2 Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgifterna under utgiftsområdet utgörs av Sveriges betalningar till Europeiska kommissionen för EU-budgeten. Europeiska unionens allmänna budget upprättas årligen inom en flerårig budgetram. Den nu gällande ramen omfattar perioden 2014–2020. Den efterföljande budgetramen omfattar perioden 2021–2027. EU-budgetens utgifter och inkomster ska vara i balans, dvs. vara lika stora, på årlig basis. Eftersom EU-budgetens inkomster huvudsakligen utgörs av avgifter från medlemsstaterna styr EU-budgetens utgiftsnivå i stor utsträckning utgiftsnivån för utgiftsområdet.

Avgifterna från medlemsstaterna benämns Europeiska unionens egna medel och regleras i enlighet med det s.k. egna medelsbeslutet. Det system som styrs av denna rättsakt fördelar huvuddelen av finansieringen av EU-budgeten mellan medlemsstaterna. Det finns i nu gällande system tre typer av egna medel: traditionella egna medel, en mervärdesskattebaserad avgift och en avgift baserad på medlemsstaternas bruttonationalinkomst (BNI), se vidare avsnitt 2.7. Traditionella egna medel utgörs av inkomster från den gemensamma tulltaxan.

Europeiska unionens rådsbeslut 2014/335/EU, Euratom av den 26 maj 2014 om systemet för egna medel för perioden 2014–2020 är sedan den 26 september 2016 ratificerat av alla EU:s medlemsstater, i enlighet med deras respektive konstitutionella bestämmelser. Enligt Europeiska rådets slutsatser i juli 2020 ska systemet för egna medel förändras. Slutsatserna slår fast att den andel av tullintäkterna från den gemensamma tulltaxan som medlemsstaterna får behålla för att täcka kostnader för uppbörd ska höjas från 20 procent till 25 procent av intäkterna och att en avgiftskomponent baserad på volymen icke-återvunna plastförpackningar ska införas. Förhandlingar om att införa dessa förändringar i systemet för egna medel kommer att inledas hösten 2020. Beslutet om egna medel ska därefter ratificeras av de nationella parlamenten. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med anledning av detta. Ett nytt beslut om unionens egna medel väntas träda i kraft tidigast under 2021. Det nu gällande systemet för egna medel fortsätter att gälla tills dess att samtliga medlemsstater ratificerat ett nytt beslut om egna medel och ett nytt system därmed finns på plats.

I nuvarande system för egna medel finns ett antal bestämmelser och begränsningsregler som, i jämförelse med de flesta andra medlemsstaterna, i stor utsträckning påverkar Sveriges avgift till EU. Sådana begränsningsregler kommer också att finnas i det nya systemet.

De reduktioner som Sverige har haft enligt det innevarande egna medelsbeslutet (en reduktion på Storbritanniens särskilda budgetreduktion, en reduktion på den mervärdesskattebaserade avgiften och en reduktion på den BNI-baserade avgiften) löper ut den 31 december 2020. I enlighet med Europeiska rådets slutsatser kommer Sverige att få en ny reduktion som ersätter de reduktioner som löper ut i december. Storleken på rabatten på den BNI-baserade avgiftskomponenten blir betydligt större än under innevarande period. Sveriges nettoreduktion beräknas under perioden 2021–2027 uppgå till 777 miljoner euro i 2018 års priser. Även Danmark, Nederländerna, Tyskland och Österrike kommer att erhålla reduktioner av den BNI-baserade avgiften.

2.2 Utgiftsutveckling

I tabell 2.1 redovisas utgiftsutvecklingen för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen. De svenska betalningarna av EU-avgiften har varierat kraftigt de senaste åren, trots att den underliggande avgiften ökat under perioden. Detta beror på ett antal stora engångseffekter. Dessa beskrivs närmare i skrivelsen Årsredovisning för staten 2019 (skr. 2019/20:101). Av samma skrivelse framgår att utfallet för 2019 uppgick till 37 683 miljoner kronor. Utfallet blev därmed 3 231 miljoner kronor (7,9 procent) lägre än vad riksdagen hade anvisat i statens budget. Jämfört med 2018 ökade avgiften till EU med 2 723 miljoner kronor (7,8 procent).

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor

	Utfall 2019	Budget 2020 ¹	Prognos 2020	Förslag 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
1:1 Avgiften till Europeiska unionen	37 683	44 673	44 673	45 037	45 114	45 475
Totalt för utgiftsområde 27	37 683	44 673	44 673	45 037	45 114	45 475

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Skillnaden i utfall mellan 2018 och 2019 beror delvis på den betalning som EU gjorde till Sverige 2018 av tidigare inbetalda avgifter om sammanlagt 3 700 miljoner kronor, vilket innebar att utfallet för 2018 blev lägre än förväntat. EU återbetalade även avgifter 2019, men inte lika mycket, 1 500 miljoner kronor. Återbetalningarna har alltså påverkat jämförelsen mellan åren med knappt 2 200 miljoner kronor. Den återstående skillnaden beror främst på att tullavgiften blev högre 2019 än 2018.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2021–2023 för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	41 990	41 990	41 990
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer varav BP21			
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	3 048	3 124	3 485
Ny utgiftsram	45 037	45 114	45 475

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2021 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor

	2021
Transfereringar ¹	45 037
Summa utgiftsram	45 037

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

I tabell 2.1 och 2.2 redovisas de faktorer som styr EU-avgiften under posten Övrigt. Överskottet från 2019 års EU-budget uppgick till 1 800 miljoner euro. Överskottet fördes upp som en inkomst i 2020 års budget, vilket beräknas minska Sveriges avgift

för 2020 med ca 400 miljoner kronor. Prognosen avseende Sveriges avgift för 2021 baseras på Europeiska kommissionens förslag till EU:s årsbudget för 2021.

2.2.1 Risker för annan utgiftsutveckling

Det finns betydande risker för en annan utgiftsutveckling än den som förutses i prognosen. Sveriges avgift till EU beror på EU:s faktiska utgifter, och hur stor andel av dessa som Sverige ska finansiera.

EU:s årsbudget beslutas först i november eller december året före budgetåret. Dessutom tillkommer ändringsbudgetar som beslutas under det aktuella året. Storleken på EU:s årsbudget och ändringsbudgetar påverkar Sveriges och alla andra medlemsstaters avgift. Även tidpunkterna för antagandet och genomförandet av ändringsbudgetar kan påverka Sveriges avgift ett annat år än beslutsåret.

Sveriges andel av finansieringen av EU-budgeten påverkas bl.a. av hur Sveriges BNI utvecklar sig i förhållande till övriga medlemsstater, eftersom denna utveckling påverkar den BNI-baserade avgiften. Vidare påverkas avgiften av hur medlemsstaternas mervärdesskattebas utvecklas. Initialt baseras Sveriges och andra medlemsstaters andelar på prognoser för den ekonomiska utvecklingen. Detta medför att den faktiska avgiften kan komma att variera, beroende på den faktiska ekonomiska utvecklingen i Sverige och övriga medlemsstater. Dessutom påverkas avgiften av de faktiska inkomsterna från tulluppbörden.

I tabell 2.1 redovisas utgiftsutvecklingen för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen. Enligt Storbritanniens utträdesavtal ska landet betala in utestående åtaganden som ingicks före utträdet. Dessa åtaganden löper huvudsakligen fram t.o.m. 2027. Beroende på om Storbritannien lever upp till sina förpliktelser enligt utträdesavtalet kan EU:s budget, och därmed den svenska EU-avgiften, påverkas.

Eftersom reduktionerna av den svenska EU-avgiften löper ut i december 2020, och nya inte börjar gälla förrän ett nytt beslut om egna medel har trätt i kraft, finns en viss risk för att de nya reduktionerna som fastställs i den nya budgetramen för perioden 2021–2027 inte regleras det första året av den nya programperioden. Detta kan öka Sveriges EU-avgift i början av den nya programperioden. Reduktionerna tillämpas dock retroaktivt när det nya systemet för egna medel börjar gälla, vilket innebär att Sveriges EU-avgift i så fall minskar följande år.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för den svenska budgetpolitiken i EU är att prioritera gemensamma utmaningar som mer effektivt hanteras på EU-nivå än av de enskilda länderna var för sig, exempelvis miljö och klimat, forskning, migration, säkerhet och att utveckla den inre marknaden. Målet innebär att Sverige ska verka för en effektiv och återhållsam budgetpolitik inom EU, där utgifter med ett tydligt europeiskt mervärde prioriteras. Målet innebär även att Sverige ska verka för en kostnadseffektiv användning av EU:s budgetmedel (prop.1994/95:40, bet. 1994/95: FiU5, rskr. 1994/95:67).

2.4 Resultatredovisning

EU-budgeten för 2019

Utgifterna på EU-budgeten delas in i betalningsbemyndiganden (betalningar) och åtagandebemyndiganden (åtaganden). Ett åtagande som görs i EU-budgeten kan leda till betalningar såväl det aktuella budgetåret som kommande år, medan betalningarna motsvarar faktiska utgifter.

De totala ingångna åtagandena under 2019 uppgick till 165,8 miljarder euro, inklusive åtaganden från tidigare år som ännu inte resulterat i betalningar. Åtagandena resulterade i betalningar om totalt 148,2 miljarder euro.

Sveriges avgift till EU 2019

Utfallet för den svenska EU-avgiften 2019 blev 37 682 miljoner kronor (se tabell 2.4), vilket var lägre än de medel som anvisades i statens budget. En mer utförlig redogörelse för utfallet finns i regeringens skrivelse Årsredovisning för staten 2019 (skr. 2019/20:101 s. 158).

Tabell 2.4 Anslagna medel och utfall för 2019

Miljoner kronor

	Anslag	Utfall
1:1 Avgiften till Europeiska unionen	40 914	37 682
Totalt utgiftsområde 27	40 914	37 682

Nedsättningen av Sveriges del av finansieringen av Storbritanniens särskilda budgetreduktion uppgick för 2019 till ca 1,4 miljarder kronor.

EU-budgeten för 2020

EU:s årsbudget för 2020 antogs av Europaparlamentet den 1 december 2019. Den beslutade budgeten (exklusive ändringsbudgetar) för 2020 uppgår till 168,7 miljarder euro i åtagandanslag och 153,6 miljarder euro i betalningsanslag. Det motsvarade en ökning om ca 1,5 procent av åtagandanslag och en minskning om ca 3,4 procent av betalningsanslag i förhållande till den beslutade budgeten för 2019.

2.5 Analys och slutsatser

I arbetet med EU:s årsbudget är det fortsatt av stor vikt att respektera de finansiella ramarna i den fleråriga budgetramen och verka för realistiska prognoser så att överbudgetering undviks. Att göra analyser av tidigare årsutfall är en viktig del i detta.

Utfallet för EU-budgeten 2019 innebar att betalningarna ökade i förhållande till 2018. Betalningarna var 10 736 miljoner kronor högre 2019 än föregående år. Nivån på betalningarna i den beslutade budgeten för 2020 blev något lägre än enligt Europeiska kommissionens förslag, vilket regeringen ser positivt på. Däremot ökade åtagandena något i förhållande till kommissionens förslag.

Sammanfattningsvis bedöms resultaten inom området i huvudsak vara förenliga med målet för Sveriges budgetpolitik i EU.

2.6 Politikens inriktning

Sverige verkar för att det europeiska samarbetet ska möta aktuella utmaningar som unionen står inför. Sveriges grundläggande mål för EU-budgeten är, som tidigare redovisats, att återhållsamhet ska gälla för de gemensamma utgifterna, samt att EU-gemensamma utmaningar och ändamålsenliga program ska prioriteras, vilket ska möjliggöra för unionen att leva upp till ingångna åtaganden. Regeringen avser att verka för restriktivitet vid beredningen av kommande årsbudgetar. Effektivitet och kostnadskontroll kommer att präglade Sveriges inställning vid beredningar av EU:s årsbudget och löpande EU-budgetrelaterade frågor, för att program som ger ett europeiskt mervärde och rustar både EU och Sverige för framtiden ska kunna prioriteras. Vägledande för Sverige är vidare principerna om subsidiaritet, europeiskt

mervärde, proportionalitet resultatriktning, kostnadseffektivitet och en sund ekonomisk förvaltning.

Europeiska rådet antog i juli 2020 slutsatser om budgetramen för perioden 2021–2027. Enligt slutsatserna ska taket för åtaganden i den fleråriga budgetramen uppgå till 1 074 000 miljoner euro. Åtagandetaket i budgetramen väntas i kombination med den reduktion Sverige får på den BNI-baserade avgiften medföra att Sveriges EU-avgift som andel av BNI kvarstår på samma nivå som tidigare. Detta beror på att storleken på reduktionen ökar under nästa programperiod, vilket kompenserar för att budgetramen för perioden är större än för den föregående. Avgiften väntas uppgå till ca 45 000 miljoner 2021–2023. År 2021 beräknas avgiften efter avdragen reduktion uppgå till ca 45 037 miljoner kronor. Sverige beräknas få en genomsnittlig reduktion av EU-avgiften om ca 9 000 miljoner kronor per år under perioden 2021–2027.

Den globala spridningen av sjukdomen covid-19 medför betydande konsekvenser för EU:s budget. Den pågående pandemin utgör en stor ekonomisk påfrestning på EU:s medlemsstater. Medlemsstaterna kom därför i anslutning till uppgörelsen om den fleråriga budgetramen i juni 2020 överens om ett återhämtningsinstrument, som syftar till att bistå medlemsstaterna med åtgärder för motståndskraft och återuppbyggnad.

Årsbudgeten för 2021 blir den första i den fleråriga budgetramen för perioden 2021–2027. Den 24 juni 2020 presenterade Europeiska kommissionen förslaget till årsbudget för 2021. Eftersom Europeiska rådet vid den tidpunkten ännu inte hade nått någon uppgörelse om den fleråriga budgetramen för perioden 2021–2027 baserades förslaget på kommissionens reviderade förslag till flerårig budgetram från 27 maj 2020 och förslag till ändringsbudget 6/2020, som syftade till att höja åtagandetaket med 11 500 miljoner euro innevarande år. Efter det att Europeiska rådet hade nått en uppgörelse om utgiftstaken i förhandlingarna om den fleråriga budgetramen den 21 juli 2020 justerade rådssekretariatet årsbudgetförslaget för 2021. Ett resultat av Europeiska rådets överenskommelse var att den del av förslaget som utgick från ändringsbudget 6/2020 ströks, i enlighet med regeringens grundläggande hållning. I denna tekniska anpassning föreslås åtagandevolymer uppgå till 163 100 miljoner euro, vilket skulle leda till en marginal på 1 800 miljoner euro i förhållande till åtagandetaket i enlighet med överenskommelsen om budgetramen för 2021–2027. Betalningsvolymen föreslås uppgå till 161 900 miljoner euro, vilket skulle leda till en marginal på 4 330 miljoner euro exklusive specialinstrument.

Betalningstaken (165 600 miljoner euro) överstiger åtagandetaken (164 900 miljoner euro), eftersom betydande åtagandevolymer från innevarande budgetram, dvs. för perioden 2014–2020, ännu inte har lett till betalningar.

Förhandlingarna om årsbudgeten återupptogs i augusti 2020. De förväntas kunna slutföras först efter det att Europaparlamentet godkänt den förordningen om den fleråriga budgetramen för perioden 2021–2027, i vilken huvuddragen i Europeiska rådets uppgörelse från den 21 juli 2020 kodifieras.

För regeringen är, i enlighet med vad som ovan anförts, restriktivitet en grundläggande hållning i den fortsatta behandlingen av budgetförslaget för 2021. Detta innebär bl.a. att betalningsanslagen bör läggas på rimliga nivåer, att effektiva och ändamålsenliga program som ger ett tydligt europeiskt mervärde ska prioriteras och att tillräckliga marginaler upprätthålls mellan årsbudgeten och utgiftstaken.

2.7 Budgetförslag

2.7.1 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tabell 2.5 Anslagsutveckling 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tusental kronor

2019	Utfall	37 682 942	Anslagssparande	3 230 443
2020	Anslag	44 673 351 ¹	Utgiftsprognos	44 673 351
2021	Förslag	45 037 439		
2022	Beräknat	45 114 052		
2023	Beräknat	45 474 578		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2020 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för betalning av Sveriges avgift till Europeiska unionens allmänna budget. Anslaget får även användas för eventuella krav från Europeiska kommissionen på dröjsmålsränta på grund av försenade inbetalningar av egna medel.

Regeringens överväganden

Tabell 2.6 Förändringar av anslagsnivån 2021–2023 för 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tusental kronor

	2021	2022	2023
Anvisat 2020¹	41 989 649	41 989 649	41 989 649
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volym			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	3 047 790	3 124 403	3 484 929
Förslag/beräknat anslag	45 037 439	45 114 052	45 474 578

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2019 (bet. 2019/20:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sveriges avgift till EU-budgeten beräknas för 2021 uppgå till 44 673 351 000 kronor. EU-avgiften består av fem delposter. Prognosen för avgiften består därför av beräknat utfall för respektive delpost som redovisas under posten övrigt (se tabell 2.5). Inkomster från den gemensamma tulltaxan utgör ett eget medel för Europeiska unionen och betalas in efter faktisk uppbörd. Medlemsstaterna får för perioden 2014–2020 behålla 20 procent av uppbörden för att täcka sina administrativa kostnader. Som ett resultat av Europeiska rådets slutsatser i juli 2020 får medlemsstaterna behålla 25 procent av tulluppbörden för perioden 2021–2027. Beloppen i tabell 2.5 avser inbetalningarna till Europeiska kommissionen, dvs. efter avdrag för administrativa kostnader. Tulluppbörden redovisas under inkomsttitel 1511 Tullmedel. Regeringen beräknar att tullavgiften för 2021 kommer att uppgå till 4 548 miljoner kronor. Den mervärdesskattebaserade avgiften beräknas som en andel av medlemsstatens mervärdesskattebas. Beräkningsmetoden för mervärdesskattebasen har reviderats för den nya budgetperioden och Sveriges mervärdesskattebaserade avgift beräknas till 7 547 miljoner kronor för 2021.

Europeiska unionens samlade uttag av BNI-baserade avgift beräknas som en restpost, dvs. uttaget beräknas så att det ska täcka EU-budgetens återstående finansieringsbehov efter att samtliga länders traditionella egna medel och mervärdesskattebaserade avgifter dragits av från den budgeterade utgiftsnivån. Den BNI-baserade avgiften fastställs genom att det återstående finansieringsbehovet på EU-budgeten fördelas ut på medlemsstaterna i förhållande till deras BNI för innevarande år. Sveriges reduktion av den BNI-baserade avgiften motsvarar 1 069 miljoner kronor i 2018 års priser för perioden 2021–2017. Den BNI-baserade avgiften beräknas för 2021 uppgå till 32 941 miljoner kronor, vilket inkluderar den beräknade reduktionen för 2021.

Regeringen föreslår att 45 037 439 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Avgiften till Europeiska unionen* för 2021. För 2022 och 2023 beräknas anslaget till 45 114 052 000 kronor respektive 45 474 578 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att ingå de ekonomiska åtaganden som följer av åtagandebemyndiganden i EU-budgeten för budgetåret 2021.

Skälen för regeringens förslag: Medlemsstaternas avgifter används för att finansiera EU-budgetens betalningar under innevarande år. De åtaganden som staten ingår på området avser EU-budgetens åtagandebemyndiganden för innevarande år, vilka kan resultera i betalningar innevarande eller kommande år. I Europeiska kommissionens budgetförslag föreslås åtagandebemyndiganden om 164 900 miljoner euro ska ställas till förfogande för 2021. Sveriges totala andel beräknas uppgå till ca 3,5 procent, vilket motsvarar ca 5 900 miljoner euro. Budgetförslaget behandlas för närvarande av unionens budgetmyndighet. Regeringen bör därför bemyndigas att ingå de ekonomiska åtaganden som följer av åtagandebemyndiganden i EU-budgeten för budgetåret 2021.